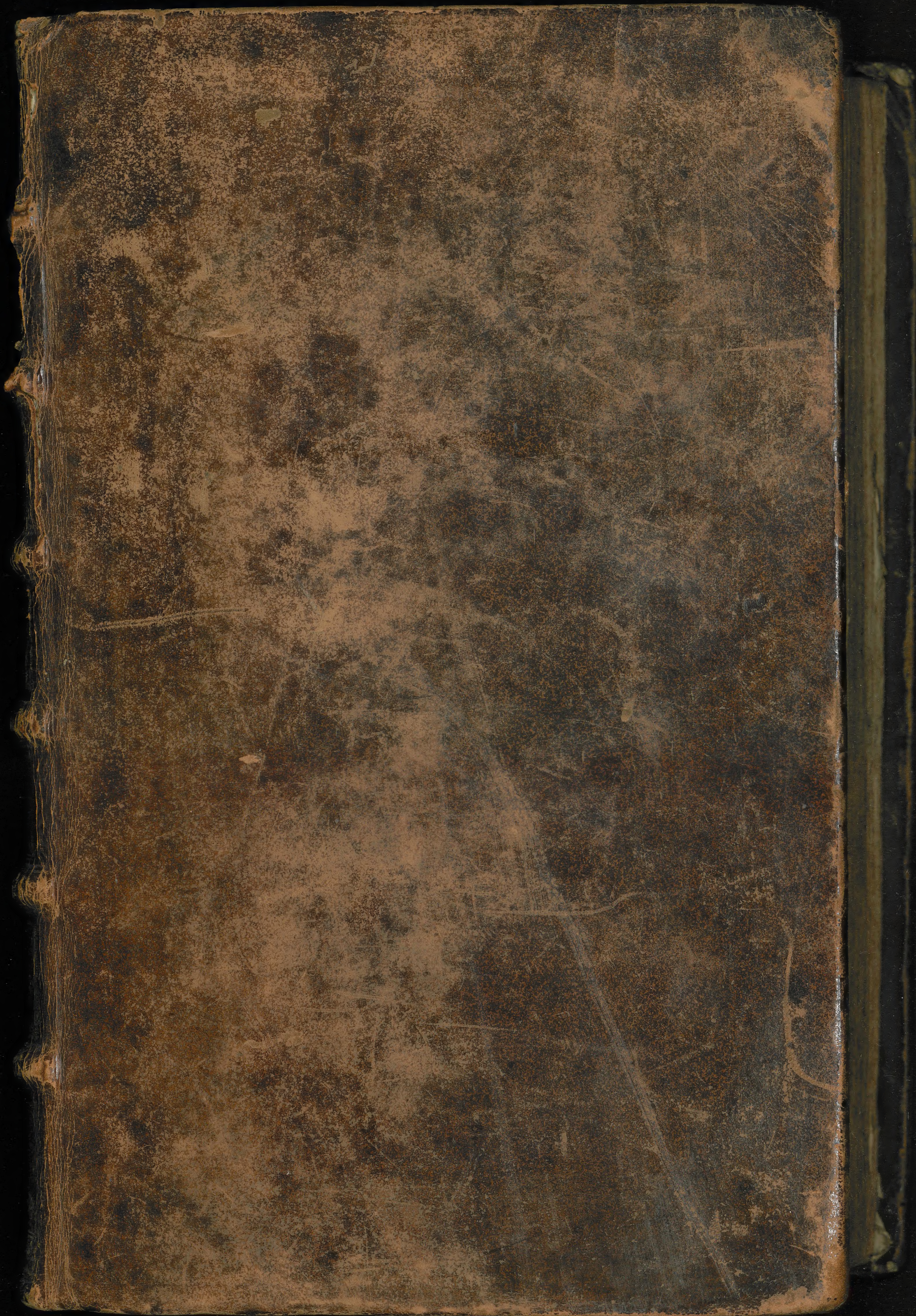
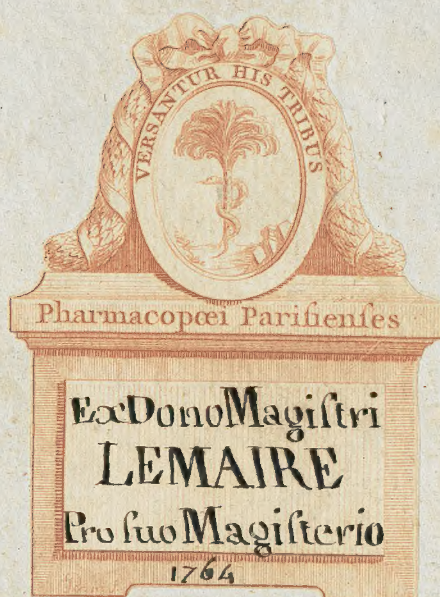
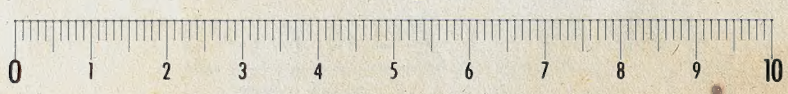
MANGETI
BIBL·PHARM

TOM· II·

VERSANTUR HIS TRIBUS
Pharmacopœi Parisienses
Ex Dono Magistri
LEMAIRE
Pro suo Magisterio
1764

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

JO. JACOBI

MANGETI,

MEDICINÆ DOCTORIS,

& Sereniſſimi ac Potentiſſ. REGIS PRUSSIÆ Archiatri,

BIBLIOTHECA

PHARMACEUTICO-MEDICA,

domus prof. SEU par Soc Iesu

Rerum ad PHARMACIAM GALENICO-CHYMICAM ſpectantium

THESAURUS

REFERTISSIMUS,

In quo, Ordine Alphabetico *non Omnis tantùm*

MATERIA MEDICA

Hiſtoricè, Phyſicè, Chymicè ac Anatomicè explicata; ſed & Celebriores quæque

COMPOSITIONES, TUM EX OMNIBUS DISPENSATORIIS

Pharmaceuticis, variis hactenus Linguis in lucem editis, tum è melioris notæ Scriptoribus Practicis excerptæ:

Imò ſecretiores non paucæ PRÆPARATIONES CHYMICÆ, MECHANICÆ &c. *in Curioſorum cujuſvis Ordinis uſum, undequàque conquiſitæ, abunde cumulantur.*

CUM INDICIBUS ET FIGURIS ÆNEIS NECESSARIIS.

TOMUS SECUNDUS.

GENEVÆ,

Sumptibus CHOUET, G. DE TOURNES, CRAMER, PERACHON, RITTER, & S. DE TOURNES.

M. DCC. III.

CATALOGUS LIBRORUM
MEDICORUM ET MISCELLANEORUM,
Apud CHOUET, G. DE TOURNES, CRAMER, PERACHON, RITTER, & S. DE TOURNES, Bibliopolas impressorum, ut & eorum qui majori in copia apud Ipsos prostant.

ALbinæi Bibliotheca Chymica. 8
Anatomia Corporis Humani Dionis. 8. *cum Fig.*
———————— Authore Munnicks 8. *Fig.*
Atrium Medicinæ & PharmacopϾ Helvetiorum 12
Aldrovandi Ornitologia sive de Avibus fol. *cum Fig.*
Barbette, Pauli, Opera Medica & Chirurgica, novis Additionibus aucta & illustrata à Joh. Jacobo Mangeto D. M. 4. II. Vol. *sub Prælo* 1703.
Bayle Institutiones Physicæ, cum Figuris accuratioribus. 4. III. Vol. Francof. 1703.
Bauhini Historia Plantarum. f. III. Vol.
Boneti Sepulchretum sive Anatomia Practica f. *III. Tomi* Nova Editio cum multis Addit. 1700.
——— Polyalthes, sive Thesaurus Medico-Practicus fol. *III. Tom.*
——— Medicina Septentrionalis f. II. *Tom. cum Fig.*
——— Bibliotheca sive Thesaurus Chirurgicus f. cum *Fig.* sub Prælo.
——— Labyrinthus Medicus extricatus &c. 4
——— Pharos Medicorum. 12
Bibliotheca Anatomica aucta & illustrata f. *II. Tom.* cum multis Fig. 1699.
——— Medico-Practica, Mangeti fol. *IV. Tomi.*
——— Chymica Curiosa ejusdem Authoris f. II. Vol. cum Fig.
——— Pharmaceutico-Medico-Chymica ejusdem Authoris fol. *II. Tomi* cum Fig.
de-le-Boë Sylvii Opera omnia Medica *cum nov. Addit.* fol. 1698.
Boyle Opera omnia Philosophica-Chymica *&c.* 4. variis Tomis distributa *cum Fig.*
——— Tractatus varii *separatim.* 4
Burneti Thesaurus Medicinæ 4. Edit. nova aucta & illustrata 1698.
Beguini Tyrocinium Chymicum 8
Bicaissi Manuale Medicorum 12
de-le-Boë Sylvii Casus Medicinales, *sive* Historiæ Ægrotorum in Nosocomio Leydensi *&c.* fol. *separatim.*
Censura Celebriorum Authorum, *sive* Tractatus in quo varia Virorum Doctorum de Clarissimis cujusque Sæculi Scriptoribus Judicia traduntur, Ord. dig. per Th. Pope-Blount. 4
Ciceronis Opera cum Notis Variorum 4. *IV. Tomi.*
Charas Historia Naturalis Animalium, Plantarum, & Mineralium, nec non Theriacæ Andromachi Compositionis Ingredientium, *cum* Experimentis circa Viperam. 4. *Fig.*
Catalogus Authorum, qui Librorum Catalogos, Indices, Bibliothecas, Virorum Litterat. Elogia, Vitas, Orationes Funebres scriptis consignarunt, ab *Ant.* Teisserio adornatus cum Phil. Labbei Bibliotheca Nummaria *&c.* 4
Cardani Opera Omnia. fol. *X. Vol.*
Chassanæi Catalogus Gloriæ Mundi fol
Charas Opera Pharmaceutica, & Medica 4. *II. Vol. Fig.*
Chabræi Icones Stirpium, *sive* de Plantis. f. *Fig.*
Crollii Basilica Chymica 8
Chalmetei Enchiridium Chirurg. 8
Celsus de Re Medica 16
Colladonis Sphalmata Medica 8
Cassiodori Opera 4
Cozzandus de Magisterio Antiquorum Philosophorum. 12
Cordemoy Tractat. Physicus de Corporis & Mentis Distinct. 12
Corps de Medecine & de Chirurgie contenant la maniere de guerir toutes les Maladies tant interieures qu'exterieures par Observations & Exemples avec toutes les Operations de Chirurgie & les Cures &c. 4. *IV. Tom.*
Diemerbroeck, Opera Omnia Anat. & Medica 4. *II. Vol. Fig.*
——— Opera Medico-Pract. *separatim.* 4
——— Appendix ad Anatomiam *separatim* 4. *Fig.*
Dionis Anatomia Corporis Humani 8. *Fig.*
Duretus in Coacas, *sive* Prænotiones Hippocratis fol.
Derodonis Philosophia Contracta 4
——— Opera Omnia Philosophica. 4
De la Fond de Hydrope Tympanite 12
Dictionarium Poëticum, Geographicum & Historicum Henrici Stephani 4
——— IV. & VI. Linguis 16
Dictionarium Historicum, Geographicum, Poëticum *&c.* à *Car.* Stephano inchoatum, Ad incudem verò revocatum, innumerisque locis auctum & emaculatum per *Nic.* LLoydium 4
——— Græco-Latino-Gallicum Morelli. 4
Dale Pharmacologia. 8
Ecriteaux pour les Apoticaires, Droguistes & Epiciers. fol.
Fabricii ab Aquapendente Opera f. Fig.
Joh. Fortis Consultat. Medic. fol. Tom. Secund. *separatim.*
Fracastorii Opera Medica 8
Fabritii Hildani Opera Medico-Chirurgica cum Severino de Efficaci Medicina. f. *Fig.*
Ferrarii Lexicon Geographic. *cum Notis* Baudrand *&c.* f. *II. Vol.*
Fernelii Opera Medica *cum Augment.* f.
——— Idem 4. & 8.
Ferrerii vera Medendi Methodus. 8
G[illegible]eti Nova Febris Idea, seu Novæ Conjecturæ Physicæ circa Febris naturam 12
Graaff Opera Omnia. 8
Hippocratis Opera cum Œcon. Foesii f. III. Tom. *Gr. & Lat.*
——— Œconomia Foesii fol. *separatim.*
Hollerius in Aphorismos 8
——— Practica Medica 4
Hartmanni Praxis Chymiatrica 8
Historiæ Romanæ Scriptores. f. II. Vol.
Histoire de la Medecine par Mr. le Clerc. 12
Indices Librorum Prohibitorum. fol.
Keckermanni Opera. fol.
Latini Latinii Bibliotheca. f.
Lemeri Cursus Chymicus 12
Musitani Chirurgia Theoretico-Practica. 4. IV. Tomi.
——— Opera Medico-Chymico-Practica 4. *III. Tomi* 1700.
Morton Opera Medica cum novis Tract. 4
Munnick de Re Anatomica 8. *cum Fig.* Editio nova.
Malebranche de Inquirenda Veritate *&c.* 4
Messis Medico-Spagyrica Schrodero-Hofmanniana f. *Fig.*
Mayernus de Arthritide 12.
Morelli Methodus Remediorum 8
Medicina Salernitana 16
Magni Philosophorum Arcani Revelator. 12
de Mayerne Praxis Medicinæ. 12
Musitanus ad Mynsicht Armamentarium Med. Chym. cui accessit Battimelli Auctuarium & Piperi Corollarium. 8
Mynsicht Armamentarium Medico-Chymicum cum Mantissa Musitani. 8
La Medecine Domestique contenant le Gouvernement de la Santé, l'Apothiquaire, le Chirurgien & le Medecin Charitable. 8
Novum Lumen Chymicum. 8
Peyeri Parerga. 8
Plempii Opera Medica f.
Pharmacopœa Schrodero-Hoffmanniana illustrata & aucta. f. *cum Fig.*
Piens Tractat. de Febribus, *cum Notis ampliss. &c.* 4
Paracelsi Opera Omnia. f. *III. Vol.*
Pharmacopœa Helvetiorum 12
Riverius Reformatus, *sive* Praxis Medica Methodo-Riverianæ non absimilis, & alii Tract. *Editio nova valde aucta.* 8. 1696.
Renodæi Pharmacopœa 8
Rosini Antiquitates Romanorum 4. *Fig.*
Riolani Schola Anatomica. 8
Rondeletii Opera Medica 8
Rohaulti Physica 8
Riverius Contractus 8
Scapulæ Lexicon Græc. Lat. f.
Scaliger de Emendatione Temporum. f.
Sennerti Institutiones Med. 8
Sylvatici Consilia Medica. f.
Sinapii Paradoxa Medica 8
Sacchi Opuscula Medica 8
——— Med. Theoretico-Practica f. Parmæ.
Sydenham Opuscula Medica 8. *Editio aucta 1696.*
Schmitzii Compendium Med. 12
Schola Salernitana. 16
Seminarium totius Philosophiæ. f.
Sylvii Methodus Medendi 12
——— Opera Medica. f.
Schedulæ, seu Inscriptiones pro Aromatariis, & Pharmacopolis. fol.
Tilingii Rhabarbarologia. 4
Tractatus de Potu Caffé, Thé, & Chocolata *nova Edit.* 12. *Fig.*
Theatrum Machinarum Bessoni f.
Thesaurus Secretorum &c. sub Prælo. 4
Virideti Tractatus Medico-Physicus de Prima Coctione. 8
Vieussens Neurographia Universalis. f. *Fig.*
——— Tract. de Remotis & Proximis mixtis *&c.* 4. *Fig.*
Willis Opera Omnia Medica *cum* novo Tractatu de Peste. 4. *II. Vol. cum Fig.*
Wyssii Cursus Philosophicus. 8
Zodiacus Medico-Gallicus. 4. *V. Tom.* Fig.

JOH. JAC. MANGETI BIBLIOTHECÆ PHARMACEUTICO-MEDICÆ

LIBER IX.

Continens ea quæ incipiunt à Literâ I.

JACEA.

JACEA, quæ Jacea nigra pratensis atfolia *Casp. Bauhini*, quæque Jacea nigra vulgaris capitata & squamosa *Ioh. Bauhini*, commendatur in Aphthis ac vulneribus, unde apud Paduanos *Herba delle ferite* vocatur. Taberna-montanus ejus decoctum in herniis proficuum dicit, ut & pulverem in jusculo exhibitum. Per analysim Chymicam nihil propè præter materias sale acri prægnantes exhibet.

JACOBEA.

Iacobea à S. Jacobo, cui dicata est hæc herba, nomen accepit. Jacobæa à cæteris papposis non lactescentibus, folijs laciniati, floribus flavis radiatis differt.

Nomina. Jacobea vulgaris *I. B.* vulg. Major *Parck.* vulg. Laciniata *C. B.*

Radix plurimis fibris majusculis albentibus terræ firmiter adhærescit, ut non sine difficultate possit extirpari. Caules inde surgunt non raro plures, interdum unicus, teres, striatus, alias glaber, alias nonnihil lanuginosus, in apicis plerumque purpurascens, solidus, folijs crebris, nullo aut alterno ordine positis vestitus, sesqubitalis aut altior, in latiore solo etiam tricubitalis, summa parte in ramos aliquot divisus, medium caulem altitudie æquantes aut etiam superantes; unde fit ut flores à summis caulibus & ramulis existentes in umbella quodammodo dispositi sint, magnitudine singuli mediocri, radiati flavi, folijs marginalibus cuspidatis medio disco concoloribus, angustis, oblongis, calix floris squamosus, striatus, semen perexiguum, pappo alatum, per maturitatem rubescens, folia oblonga sunt profunde dissecta, primo in laciniarum quasdam conjugationes ad mediam prope costam, deinde in alias lacinias secundarias subdivisa, glabra & obscurius virentia, præsertim supina parte.

In pascuis inque incultis & ad vias passim provenit.

Vires. Non Solum eandem formam, sed easdem cum senecione vires & facultates obtinet, autore *Trago*, imprimis autem vulneribus, inflammationibus & fistulis medetur.

Observat Hofmannus Jacobeam calidam nonnullis Cataplasmatis formâ adversus ventris tormina (quæ miserè dysenteria affectos excruciant & tantum non interimunt) felicissimo successu fuisse abdomini applicatam.

JALAP.

Nomina. Convolvulus Americanus Jelapium dictus, Mechoacanna nigricans sive Jalapium *Parck.* Bryonia mechoacanna nigricans *C. B. I. B.* Jalapium *Ger.*

Radice est mechoacannæ simili, sed cortice nigricante vestita inferius rufescens, quæ tessellatim incisa, rotunda, magnitudine & figura calculo aleatorio respondens ex India gelapæ sive celapæ nomine alata fuit, ab Alexandrinis & Massiliensibus Jalapium vel gelapo vocitatur, & à Massiliensibus mechoacanna nigra vel mas æstimatur. *Casp. Bauhin. in Prodrom.*

Gustu est non ingrato & gummoso, & ob copiosam gummositatem si carbonibus vel igni admoveatur flammam concipit (hoc se nunquam observare potuisse scribit. *Parkinsonus*).

Vires. Albam Mechoacam viribus superat, nam ob gummi copiosum fortius humores serosos purgat, cum imi ventris levi dolore, & præcipue viscera, hepar & ventriculum roborat, quare ℥ j. pondere exhibetur tuto & sine fastidio opus suum exsequitur (cautiores in granis subsistunt? *Schroderus* non ascendit supra ℥ß.)

Vis purgatrix potissimum in resina Jalapij consistit, ideoque monet *Schroderus* si jalappam adhibere volueris vel in substantia vel in extracto aut Magisterio utaris, vino enim si infundatur vires suas pro voto communicat.

Jalapij plantæ descriptionem apud botanicos non invenio. *Raius in Histor. Plant.*

Jalapa mechoacannæ & rhabarbari nigri nomine nota radix, in taleolas dissecta ad nos ex Occidentali India defertur, quæ eligenda maxime vegeta, ponderosa & resinosis nigris venis abundans, ac si frangatur, splendida, externa facie. Nigricans, interna rufescens, flammam promtissime concipiens. *Angustani.*

Jalappa est convolvuli Mexicani Xalappa dicti radix oblonga, crassa, in taleolas dissecta Mecoacanni nigricantior & circulosior, sapore acuto, incidenti, muscoso; odore nullo. Planta est Monopetala, seminibus angulosis in capitibus subrotundis, *Hermann. in Materia Medica Manuscr.*

JASMINUM.

Iasminum priscis botanicis incognitum flore ex longo tubo in quinque lacinias expanso totidem folia æmulantes, per quam odorato folijs pinnatis, bacca dicocca ab alijs fruticibus bacciferis differt.

Nomina. Jasminum album *Ger. Park. Parad.* vulgatius flore albo *C. B.* Jasminum sive gelseminum flore albo *I. B.*

Longissimis & lentis, licet tenuibus viminibus, & nisi sustententur appositis pedamentis, proclivis donatum est, cortice viridanti intectis folia septem ad nervum alligantur, acuminata, viciæ folijs fere paria, glabra, atrovirentia, flores velut in umbella, suavissimi odoris, ex oblongo, gracili tubulo in calathum quinq; partitum explicantur, colore candido; in frigidiorib. regionibus marcescunt flores nullo succedente fructu, unde nonnulli fructu prorsus destitui, secure nimis affirmarunt, quos & nos olim sequuti in Catalogo Plantarum Cantabrigiensium idem tradidimus: verum nunc melius edocti tum à D. P. Hermanno, tum à Jo. Bapt. Triumfetti Romano, fructum proferre, nimirum baccas subvirides semine rotunda nigro circello notata continentes agnoscimus, de loco hujus natali nihil certi traditum invenio, sed ut rectè *Lobelius* in hortorum angulis apricis & pro prædiorum cavædijs surculo pangitur, adque ornamenta pergularum pedamentis erigitur ad fornaces.

Vires. Jasminum album sicut odore fragrat, ita viribus multis pollet. Oleum ex floribus confectum crudos discutit humores, frigidis ac catarrhosis confert, & hyberno tempore utile est quibus autem temperatura contigit calidior, his dolorem excitat capitis, & si diutius odoretur, periculum adfert sanguinis è naribus profluvij. Præcipua ejus utilitas ad contractus induratosque artus, articulos, tendines, nervosque calefacit, emollit, aperit. Uteri morbos arcet non solum hypogastrio & locis muliebribus illitum, sed etiam potu aut enemate usurpatum. Simili modo prodest & doloribus colicis quos frigidus & viscidus humor concitavit. Præcipuus florum usus est ad diapasmata & odoramenta, ad chirotecas & linteamina odore suavissimo imbuenda, *Raius in Hist. Plant.*

Duplex est hoc Jasminum, album, vulgatius scilicet & parvo flore, ac humilius Hispanicum grandiflorum quæ ejusdem omnino sunt usus. Sed præterea aliud datur luteum dictum propter flores luteos, à quo describendo abstinemus, quia nullius est in Medicinâ usus.

Jaspis, vid. sub titulo *Lapis.*

IBERIS.

Iberis vox Latina est ab Iber, iberis vel Hiberis, quod in Hispania copiose nasceretur. Nasturtij species est, à flore siliquis, & odore.

Nomina. 1. Iberis *I. B.* Ib. cardamantica *Lob.* Iberis latiore folio *C. B. Park. Ger. emac.*

Ioh. Bauh. Statim è radice alba, lignosa mediocriter crassa, paucis fibris donata plures profert caules dodrantales & altiores, duros, frequentibus alis concavos. Folia quidem prima longis pediculis appensa, semunciam lata duas, tresve uncias longa per extremum serrata; superiora vero & quæ in caulibus ramisque linariæ folijs paria, angusta, acuta, nullo pediculo donata, nec crenâ ullâ incisa; sapor omnibus fervidus nasturtij, flores extremis ramulis coacervati hærent, candidi nasturtij floribus similes. Semen continetur minutim in partibus thecis oblongis, quarum valvulas dissepit membranula.

In incultis, ruderatis & secus vias ubique fere tum in Germania, tum etiam in Italia, Sicilia & Gallia Narbonensi.

Nomina. 2. Iberis nasturtij folio *C. B. Park.* h. e. Iberis *Cam. ep.* & Matth. Mag. fig. Cardamantica tenuifolia *Ger. Emat.*

Nihil aliud est quam thlaspi angustifolium *Fuchs.* Sive nasturtium sylvestre *I. B.* ex sententia *I. b.* cui & nos libenter suffragamur: ideoque iberidem in duas species non distinguimus.

Nomina. 3. Iberis humilior, annua virginana ramosior Moris. Alijs piperilis seu lepidium Americanum.

Moris. Hæc facilè distinguitur à priore 1. Duratione: 2. Folia producit latiora, viridiora, magis crenata: 3. Caules humiliores & ramosiores: 4. tandem flores duplo majores & consequenter majores itidem capsulas.

Vires. Iberis dicta odore & sapore est nasturtij, proinde etiam viribus cum eo convenire videtur.

Veteres, Dioscorides, Galenus, Plinius è Democrate ad dolorem ischiadicum eum commendant. Radix contusa magnâ copiâ (difficulter autem tunditur æstate & recens, tunc enim fortissima, & usus efficacior) cum modica axungia adhibetur toti cruri & maxime coxendici? finitur per quatuor horas in viris, minus in mulieribus, deinde aufertur & crus in balneo ponitur, post inungendum ex oleo & vino, ac demum tersa pinguedine & sudore tegendum molli lana, ut æger ambulet. Si opus fuerit repetendum post dies viginti. *Raius in Histor. Plant.*

IBIS.

Antea Ibidem nigram (veba sunt Bellonij) pro hæmatopode habueramus: sed observatis ejus moribus non hæmapotodem sed Ibin nigram esse deprehendimus, cujus Herodotu primus meminit, deinde Aristoteles. Corpore est Elorij aut paulò minor, omnino niger; capite corvi quatici; rostro, qua capiti jungitur, pollicis crassitiem superante, sed per extremitatem mucronato, & incurvo nonnihil atque fornicato & omnino rubente, uti etiam cruribus, quæ oblongæ sunt, similia curibus illius avis quam Plinius bovem taurum, Aristoteles ardeam stellarem nominat; collum vero oblongum Ardeolæ instar habet: sic ut cum primum ibiden nigram conspiceremus,

Bovi

Bovi tauro corporis habitu similis videretur.

Ægypto adeò proprium esse dicitur hoc genus avis, ut extra eam regionem vivere non possit, asportatumque ocyssime moriatur.

Ibes Ægyptijs utilissimæ sunt ad serpentes, locustasque & bruchos delendos, quibus regio illa præcipuè infestatur ideoque divini honores ijs habiti sunt, *Ibes* (inquit Cicero) maximam vim serpentium conficiunt, avertunt pestem ab Ægypto cum volucres angues ex vastitate Lybiæ vento Aphrico invectas interficiunt atque consumunt, ex quo fit ut illæ nec morsu vivæ noceant, nec odore mortuæ, eam ob rem invocantur ab ipsis Ægyptijs Ibes: quæ præterea veteres de Ibide tradunt vide apud Aldrovandum *Willugbeius in Ornitholog.*

Hujus animalis adeps anodynus & resolutivus reputatur.

ICHNEUMON.

Vide ejus descriptionem ex Raio sub titulo *Mustela*, cujus ex mente Doctiss. illius Autoris species est. *Vires* autem quod attinet; hujus caro jusculo incocta, seu potius jusculum ex eâ confectum sudorificum præstans creditur, colicis passionibus, animalium venenatorum morsibus, ac sanguini purificando apprimè faciens.

ICHTHYOCOLLA.

Ichtyocolla (quia glutinosum habet corium ex quo gluten illud Ichthyocolla, dictum conficitur) Tanais fluminis, ubi frequens est, accolis barbota dicta, (quia superiori maxilla quatuor apophyses carnosas, barbæ instar dependentes habet, quem diligenter describit Bellonius lib. 2. de piscibus. *Charletonius.*

Ex hoc pisce, qui aliàs *Huso* & *Exossis* propter ossium carentiam dicitur, conficitur gluten illud quod item *Ichthyocolla* vocatur. Sic autem conficitur, Partes piscis omnes ac præcipuè pellis, pinnæ, cauda, interanea, nervi aliæque partes mucilaginosæ, in aquam calidam immittuntur ac lento igne decoquuntur usque, dum ad resolutionem in gluten abierint, quod extenditur super instrumenta apta, ut inter desiccandum quasi membranaceum evadat, atque postea sub varias formas convolvatur ac resecetur. Batavi hoc gluten præcipuè à Moscovitis coëmunt. Debet autem seligi album, pellucidum, inodorum, ac asservari in pixidibus probè obturatis.

Emollit, discutit, ac propterea aliquas emplastrorum compositiones subingreditur. Non parum præterea utilis est Ichthyocolla œnopolis, quia in vinidolium per frusta projecta illud clarificat. Inservit etiam nebulis lineis dealbandis, nitori conciliando tenijs sericis, sophisticandis margaritis &c.

Ichthyocola, ut habet *Hermann. in mater. Medic. manuscr.* est substantia ex albo flavescens glutinosa, excocta ex pisce Huso dicto, in pelliculas diducta, inque spiras cocta saporis glutinosi, odoris nullius. *Quæ ex carne paratur* alij præferenda. Piscis unde educitur frequens est in Danubio prope Walachiam, qui sale induratus mensis apprime inservit.

IGNIS.

Vid. de eo ubi de *Instrumentis Pharmaceuticis internis*, sub titulo *Instrumenta Pharmaceut.*

ILEX.

Ilex Isidoro visum ab illiciendo deducere, quòd mortales eam nondum repertis frugibus in victum elegerint. Sed hoc φορτικώτερον, magis verisimile fit esse ab Hæbreo quæ à robore nomen habet nempe ab robustus, Voss.

Nomina 1. Ilex arborea *I. B.* major glandifera *Ger.* major aculeata & non aculeata *Park. I. V.* Seu folio rotundiore molli modiceque sinuato *C. B.* nec non *I* seu folio oblongo serrato *C. B,*

Clus. Arbor est mali aut pyri magnitudine, multo frequentioribus brevioribusque ramis prædita quàm suber, quos latè spargit. Folia perpetua, supernè viridia, interne candicantia, gustu adstringente, folijs suberis minora & magis orbiculata, in adultis arboribus plerumque sine aculeis, præter novella, & nunc primum enata, quæ aliquantulum incisa & aculeata sunt certè in tenellis arboribus, antequam glandem ferre inciperent omnia folia aculeata observabam. Multos in extremis ramulis fert oblongos julos, qui in flavos & muscosos flosculos, polline & tenui pulvere perfusos explicantur. Glandes è floribus non oriuntur (nam sunt inutiles) verum in alijs quibusdam separatis pediculis: ea autem quernis glandibus sunt similes, nunc majores longioresque modo minores & breviores, quæ nunquam ante maturitatem nigrescunt, & gummi quoddam reddunt, gustu calidum, saporis tamen non ingrati. Maturorum cortex sive putamen nigricat. Nucleus candidus, firmus & dulcis est, præsertim majorum: utraq; tamen à nunnullis maxime expetuntur, illisque non minus avide vescuntur, quam nos castaneis & avellanis. Hinc ob causam in foro Salmaticensi aliisque Hispaniæ locis venales mensibus Octobri & Novembri proponuntur; ut non immerito dixerit Plinius, per Hispanias glandem Mensis secundis inferri.

J. Bauhinus brachia ramulosque ilici incana lanugine obductos esse observavit: inque folijs & ramis excrementum per vernum tempus nigrum & rotundum annotavit. Theophrastus præter glandem granum quoddam puniceum ferre scripsit.

Differentiæ Ilicum mihi accidentariæ potius esse videntur, quàm (ut cum Philosophis loquar) specificæ; nam in arbusculis junioribus folia sinuata, aculeata, lata & agrifolij æmula observavi, in vetustioribus oblonga, aliàs aculeata per margines, aliàs æqualia, neque serrata neque sinuata, & oleagineis similia, prout ea recte describit Matthiolus, quicquid alij contradicant.

In Hetruria aliisque Italiæ Provincijs, præsertim ad Mare inferum, inque Gallia Narbonensi & Hispania, in Sylvis, Collibus & Campestribus Maritimis passim & copiose provenit.

In Anglia vidimus arbores annosas & grandes quatuor aut quinque in horto D. Francisci Willugdbi, Wollertoni, prope Noringhamiam, quæ tamen glandes suas ad maturitatem non perducunt: quoniam hoc genus arbores, etiam locis natalibus fructum suum tardius perficiunt.

Phellodryn Theophrasti (quam & alio nomine, Ariam eidem dictam probat J. Bauhinus) Plinius videtur eandem existimasse cum subere, quod & phellos dicitur, siquidem ea omnia suberi tribuat, quæ Theophrastus Phellodryj.

Phellodrys sive Cerro fugaro Matthioli, cum nec ab eodem descripta sit, neque Clusio neque J. Bauhino, neque nobis in Italia peregrinantibus usquam conspecta, num ab Ilice specie distincta sit meritò dubitamus, si liceat suspicari ex icone (inquit J. Bauhinus,) ea accedit ad Smilacem Dalecampij.

Phellodryos quinque species proponit & describit Historia Lugdunensis: verum cum in collibus Rhodano vicinis, aut non procul ab eo dissitis, eas provenire dicat: nos autem ibi loci ilicis dumtaxat varietates quasdam, non species distinctas, observavimus, phellodryas illas non arbores vel à se invicem, vel ab ilicibus specie diversas esse suspicamur: sed ilices majores folijs ludentes. Fortè tamen phellodrys nigra *I. B*, species distincta fuerit, quam sic describit.

Phellodrys nigra id nominis à ramis nigricante cortice vestris & glabris adepta est. Folia ab iliginis differunt, quòd rotundiora multo & latiora, à smilacis folijs quod longè breviora pro latitudine, minusque candida inferius; à suberis nobis traditi, quod duriora, spina mordacioribus magis horrida. Calyx glan-

glandis tradente Dalechampio lævis est. Forte hæc est Ilex folio agrifolij D. Magnol, quæ folia habet spinosa agrifolij, obscure virentia; quam tamen ipsam à vulgari Ilice arborea specie diversam esse se nolle statuere ait, quousque culturâ innotuerit.

At neque Smilaces Dalechampij apud Historiam Lugd. ab ilice arborea differre putamus: cum primum genus in agro Monspeliensi frequentem provenire asserit, ubi nulla præter ilicem ejus generis arbor, neque à nobis neque à D. Magnol, observata: alterum in Collibus Rhodanum, respicientibus, totoque eo tractu, qui à Vienna Allobrogum Areleten usque ducit (ubi nihil aliud præter Ilicem nobis occurrit) observavit.

Aria & phylica Bellonij quomodo ab ilice differant, cùm eas non describat, nescimus, quæ de ijs habet collegit in unum Jo. Bauhinus lib. 7. cap. 30. Hist, Plant.

Ilicis tum folia, tum glandes cum quernis vitibus conveniunt, hæ autem suibus saginandis utiliores habentur. Usum in cibis in descriptione attigimus.

E ligno fiunt carbones ad metalla fundenda utilissimi. Matthiolus Hetruscis in pretio esse tradit, non modò quòd ignem diu foveant, sed etiam quod (ut aiunt) caput minime tentent: arborum trunci ad molarum fabricas & alia opera servantur ob materiæ firmitudinem & durabilitatem, teste Clusio: Plinius rotarum axibus ilicem duritie suâ aptum esse ait; ut & malleis majoribus.

ILEX COCCIGERA

E qua grana seu baccæ illæ quæ vulgò sub nomine Kermes veniunt.

Nomina. Ilex coccigera *I.B. Ger.* aquifolia sive coccigera *Park.* aculeata cocciglandifera *C.B. I. B.*

Magnitudine multum cedit alijs Ilicibus: ut quæ non temere stolones duobus cubitis altiores proferat eosque non admodum crassos; folia aquifoliæ proxima, minora, muricata, utrinque glabra, verum non ita hilari virore nitida, flores vel potius julos copiosè fert, muscosos: glandem vero maximam, quod in pumila arbuscula mireris, etiam illigna altera majorem calyce asperiore. At præter hæc omnia triplicia excrementa in eis observantur.

1. Unum Maio & Aprili apparet; quod nihil aliud est quam grana in folijs rubra, parva, rotunda, parùm oblonga, ex ipsa foliorum substantia nata, pisis parvis similia, substantiâ intus albâ, non ita absimili substantiæ fructuum oxyacanthæ Matth. gustu nonnihil acido, grato, in quibus tandem vermiculus nascitur.

2. Alterum huic cum ilice majore commune, Maio mense apparens, ramis adhærescit, sed satis breviter, copiosum, rotundum, nigrum, lævi, nitidâque superficie, satis durum, intus liquore albido plenum, cui vermiculi innatant, tandemque inarescit, circa quod fervent sæpe formicarum opera.

3. Tertium denique eodem cum jam dicto tempore conspicitur in folijs, reliquis notius & celebratius: coccum puta infectorium: grana sunt rubra, saltem pulvisculo albo quo resperguntur absterso, liquore sanguineo plena cum concoloribus vermiculis.

Clusius pusillam & valde amaram glandem Hispanicæ suæ, Ilici tribuit: cum ex J. Bauhini observatione Ilex pumila Narbonensis, glandem etiam quam arborea majorem proferat. quod & nos verum comperimus.

Arbuscula hæc in collibus saxosis circa Monspelium, Nemausum, Avenionem, & alibi in Gallia Narbonensi oritur, ubi præcipuus cocci proventus: nec non in Provincia, & Lobelio teste, etiam in Italia, præsertim in Hhetrusco, Romano & Senensi finitimo agro, locis montosis, glareosis, sterilibus, inter varias Ilices, smilaces asperas, terebinthos, lentiscos, &c. attamen observante Clusio, non ubique coccum gerit, nam ijs solum regionibus quæ Mediterraneo Mari vicinæ sunt, & magno Solis ardore torrentur oriri animadvertit; sed neque istic perpetuo fert Cum enim frutex adeo adolevit, ut glandem alere incipiat Coccum non gignit: ideoque solent incolæ quadriennies aut adultiores frutices urere, ut proximo anno novelli resurgant, qui deinde singulis annis aliquot subsequentibus coccum ramulis inhærentem instar exiguorum pisorum coloris cinerei gignit.

Quomodo gignatur Coccus. Quinqueranus declarat, Vere (inquit) medio rorati imbribus frutices coccum hoc modo oriuntur. Ubi imus scirpus se in duo brachia patitur, in horum medio primum omnium increscit rotundum quiddam magnitudine & colore pisi; hoc matrem, vocant, quod ex eo cætera grana producuntur. Matres ineunte æstate æstuque minutissimorum vermiculorum catervum profundunt, fatiscuntque in summitate; in animalia prorepit nova soboles, colore candida, pro se quisque in sublime: at ubicunque vermiculi geminantis Surculi axillis occurrerint, desident & incrementis aucti milij magnitudine fiunt: inde liberius adolescentibus albus color in cinericeum transit, jamque non animal sed pisum rursus apparet tumque ea grana ad maturitatem adepta colliguntur, jam coloratis vermiculis fœta.

Alij grana non in divaricitione dumtaxat ramulorum nasci perhibent, sed etiam in folijs ipsis.

Grana hæc à Philosophis botanicis spurij quidam seu excrementitij fructus Ilicis pumilæ, equidem solius proprij habita sunt, verum eruditissimus, & ingeniosissimus vir D. Martinus Lister amicus noster summus, ejusmodi grana etiam in Anglia cerasorum aliarumque arborum surculis, tenellis adnascentia observavit, eaque non excrescentia esse judicavit, sed insecti cujusdam opus, fætibus suis excipiendis & fovendis domicilium seu nidum efformantis, ab eodemque virgulis affixa: quod & nobis etiam (quibus Eboraci grana arboribus adhærentia ostendit, videtur) cum insectis adultis & egressis à surculis facile abscedant & dilabantur. Adeo autem similia sunt hæc grana coccis baphicis, ut ægrè queant discerni, eisdem etiam in locis, eodemque modo surculis adnascuntur, unde ab eodem insecti genere effecta esse verisimillimum est, quamvis succus tingendo minus idoneus sit ob diversitatem alimenti. Quæ ex Quinquerano attulimus huic nostræ opinioni de ortu horum granorum, quod scilicet insecti opus sunt, non arboris excrescentiæ, favent. Putamus tamen insectum istud ibi loci ubi granum effingit & surculo agglutinat, ejusdem corticem perfundere, & succum inde exugere quo cusculium repletur, quique vermiculis in cibum sufficiat. Verum hæc ex conjectura.

Matthiolus se coccum in Bohemia in quercubus copiose nascentem observasse scribit. Quod quamvis nonnulli carpant & rideant, verum tamen esse potuisse quæ à D. Lister observata protulimus declarant: imo verum esse non dubitamus.

Usus & Vires. Omissis iis quæ Quinqueranus alijque habent de modo colligendi & præparandi coccum ad usum tinctorum, ea producemus quæ D. Verchand Monspeliensis Botanicus & Pharmacopœus insignis ex propria observatione nobis communicavit.

Coccus baphica, inquit, duobus usibus inservit, nimirum Medicinæ & lanis tingendis: pro Medicinæ usu oportet ut in mortario marmoreo tundatur, & deinde per cribrum trajiciatur, ut pulpa inde sepa-

ſeparetur, æquali ſacchari quantitate permiſcenda mixturam hanc conſervam appellant, è qua addito ſaccharo, ſerico crudo, pomorum ſucco & aqua roſacea fit ſyrupus de Kermes qui inſervit pro baſi confectioni illi tantopere celebratæ de Alkermes Meſuæ dictæ.

Pro tinctorum uſu granum maturitatem adeptum colligitur, deinde in area complanata, linteis ſubſtratis, ſoli exponitur initio, quando humore abundat, bis terve in die verſant, ne incaleſcat nimium. Cum pulvis rubicundus in ſuperficie apparet eum cribi ope ſeparant, & grana denuo linteis inſternunt, uſque dum ſimilis pulvis iterum percipiatur, quem ſecunda vice per cribrum tranſmittunt, atque hanc operationem toties repetunt donec grana nihil amplius pulveris reddant.

Notandum autem quod primus pulvis è foramine illo exit quo pertunditur granum ab ea parte qua plantæ adhæſit: poſtremus autem qui ſub finem undique in grani ſuperficie apparet, conſtet è vermiculis intra folliculum animatis eumque penetrantibus, quoniam foramen dictum plerumque obturatum eſt.

Quamprimum autem granula illa pulveris rubentia ſe incipiunt movere, aceto acerrimo irroranda ſunt & manibus confricanda, deinde in pilulas formanda, quæ ſoli expoſitæ ſiccentur.

Si quis pulverem hunc rubicundum reſtare ſinat, nec aceto aliove acido liquore perfundat, & ut ita dicam, extinguat, è quovis ejus granulo efformabitur muſca quædam minima, quæ per unum vel alterum diem huc illuc ſaltantes volanteſve tandem colore mutato mortuæ decident, amorore illo quem antea habuerunt omnino privatæ.

Granum evacuatum ſeu pulvere penitus exhauſtum vino lavant, dein Soli exponunt Siccatum in ſacco confricant, ut lucidum reddatur; quo facto ſaccis infundunt, jam venalem pulvere inde egreſſo uniuſcujuſque ſacci in medium immiſſo, ut innoteſcat ſcilicet pulveris ad grana proportio. Eo autem fingitur nobilis ille color quem Eſcarlatinum vocant. Coccus baphica vim habet adſtringentem, cujus ratione vulneribus Nerviſque ſauciatis trita ex aceto convenienter imponitur. Dioſc. Plin.

Eximiè conferre hoc granum mulieribus abortientibus cum pari thuris pondere in potu ſumptum Fuchſius & Matth. teſtantur. Noſtro tempore mulierculas Monſpelienſes & Nemauſenſes in difficili partu & collapſis viribus ejus pulveris ſcobem ex vino, aut ipſam etiam Confectionem Alkermes non ſine fructu ſumpſiſſe ſcimus. Medicis Monſpelienſibus in quovis caſu præcipiti, & morbis acutiſſimis, apoplexia, paralyſi, & ſimilibus nihil præſentius eſſe ſcimus I.B. Meſues eam ad cordis palpitationem, ſyncopem, mentis alienationem ſeu deſipientiam, & mœrorem ſine cauſa manifeſta celebrat, quomodo autem coccus baphica cor corroboret & exhilaret cum præter adſtrictionem nulla qualitas manifeſta in ea percipiatur nos fugit. Odorem quem ſenſerunt fragrantiſſimum in vermiculis & granis ipſis inter præparandum lacuna & quinqueranus, mirum cur alij aut non deprehenderint aut non meminerint. *Raius in Hiſt. Plant.*

ILLECEBRA, vid. ſub titulo *Sedum*.

IMPERATORIA.

Nonnullis magiſtrantia, alijs, aſtrantia, oſtrutium ſeu oſtritium dicitur, veteribus indicta videtur.

Notæ ſunt, ejus folia lata, colore & odore ad angelicam accedentia, tripartito diviſa & ſubdiviſa: radices craſſæ obliquæ: ſemen ſtriatum majus.

Nomina. Imperatoria *I.B. Ger.* Major *C. B.* Imperat. ſive aſtrantia vulgaris *Prk.*

J. B. Pollicari craſſitudine nonnunquam eſt radix, ſenſim gracileſcens, rugoſa, & lateralibus fibris, quibus ſe propagat donata, ſumma tellure oblique acta, carne alba, aromatica, acrimoniâ vehementer linguam vellicante, totumque os calefaciente. Folia terna plurimum juncta (tripartito diviſa) macerones, acutiora, rigida, quorum ſingula rurſum in tria ſegmenta ſerrata, alias levius, alias profundius dividuntur, caules cubiti & ſeſquicubiti altitudinem aſſequuntur, ſtriati, inanes in alas diviſi; Umbellæ florum alborum myrrhydis, latæ, ſemen anethi ferè, ſed paulo majus, candidum, plenum & latiuſculum (florum petala bifida ſunt.)

In montibus Max, Carthuſianorum cœnobio imminentibus invenimus. Gignitur etiam in Ananienſibus montibus ſupra Tridentinum, inque pratis ad radices montium Alpibus Auſtriacis & Striacis vicinorum magnâ copiâ.

Hujus ſpeciem minorem proponit Camerarius Ep. non alia in re quam partium omnium parvitate à ſuperiore diverſam, quam Imperatoriam ſeu aſtrantiam alpinam appellat.

Vires. Saporis eſt acerrimi, radix præſertim, unde per errorem noſtratium, vulgò Pyrethrum Hiſpanicum denominatur. Alexipharmaca ac ſudorifica eſt, diſcutit mirifice inteſtinorum & uteri flatus, unde in colico cruciatu utilis eſt, in colicis & flatuoſis (inquit C. Hofmannus,) eſt divinum remedium, ultra certè & Angelicam & Zedoariam, uſus præcipuus eſt in venenatis morbis ac ictibus, in pulmonum tartaro reſolvendo & expectorando, in fœtore anhelitus corrigendo, in capitis affectibus phlegmaticis, paralyſi, apoplexia & aiunt nonnulli quartanâ eos ſanari, qui pulveris cochlearis dimidium ſi hora una ante acceſſionem ex mero bibunt. Commendatur & ad hydropem (in hydrope, in quartana, in febribus diuturnis omnibus, non habet ſibi parem Medicinam. C. Hofmannus,) extrinſecus in odontalgia, (gargaris-aut radicis fruſtulum denti impoſitum & in ore detentum, copioſe etenim pituitam & phlegma elicit.) In catarrhis exſiccandis (ſuffitu) in tumoribus ac arthritide frigida. In ſcabie capitis exſiccanda (lotione, in ſerpigine, inveterata ſananda (cum adipe ſuillo illita) in globulis ſagittiſve corpori extrahendis impoſita *Schrod. & Matth.*

Hinc non immeritò (inquit J. Bauhinus) Imperatoriæ nomen ſibi aſcivit, cum tot tantiſque viribus præſtet, cæterum ut facie externa & odore angelicam refert, ita iiſdem cum illa facultatibus dotata eſt, *Raius in Hiſt. Plant.*

INCARNATIVA vid. *Sarcotica.*

INCERNICULUM, vid. *Inſtrumenta Pharm.*

INCINERARE.

Nihil aliud eſt quàm materiam aliquam comburere ac in cinerem redigere.

INCRASSANTIA MEDICAMENTA.

Specialiter quaſi adſtringentia ſunt *Incraſſantia* & *Repellentia*, utraque motui humorum oppoſita, ſed diverſo reſpectu; illa quidem tenuitati internè & externè ſibi relictæ, hæc influxui & affluxui exterius ſolum, utrobique reſpectu ad poros & parietes ſecundariò habito.

Incraſſans nempe, παχυντικὸν Græcè, attenuanti eſt contrarium, eſtque illud, quod tenues humores reddit craſſiores, magiſque conſiſtentes. Hinc utimur incraſſantibus potiſſimum intrinſecus ad tenues catarrhos inhibendos, ad ferocientem turgeſcentemque bilem frænandam, ad materiam, quæ bronchijs pulmonum inhæret, & ob tenuitatem expectorari nequit, tuſſi commode rejiciendam. Si enim ſupra mo-

dum tenuis sit, impellentis spir.vi tussiendo non facilè in arteriam sustolli excernive potest, sed ob tenuitatem ab aere velut incisa disploditur, inque pulmones relabitur, aere solo eluctante. Quare sputum tenuius addensari oportet, ut impetu tussis & vehemente exsufflatione, quam Græci ἐκφύσησιν appellant, expurgetur. Prosunt ad aquosioris seminis profluvium compescendum, ad hæmorrhoides immodicè fluentes sistendas. Extrinsecus etiam illa hæmorrhagias sedandas, usurpamus; incrassatus enim refrigeratusque sanguis ad fluxum tardior fit atque ineptior.

Cùm verò omnis in corpore fluxilitas principaliter sit à sero, adæquatè à salibus, cumprimis nitrosis, vel alcalinis; Cùm serum in utrumque extremum declinare soleat, in coagulum & fluorem; quorum illud si contingat, inviscatur & pituitescit, seu pituitæ nomine venit, quale in muco, in screatu rejectis, in alijs apparet, hocce verò dato, torulis suis contineri nescit; facilè patet agendi modus incrassantium. Fluxili nempe illi materiæ obicem ponunt, & fluorem, quem adepta est, moderantur, non aliter, ac si aquæ terra inferatur, unde lutum fit. Agunt, quando crassâ suâ substantiâ & terrenâ naturâ, tenuioribus se permiscent. Incrassantia ergo liquida & tenuibus humoribus σύςασιν inducunt solidiorem & compactiorem.

Et quidem incrassantia, secundum dicta, respiciunt corporaturam ipsam, serum fluidius laxioribus repagulis gaudens, aqueis puta; vel stimulum & mototem, particulas salinas. Illud quæ præstant, velut propriè dicta incrassantia, sunt in activis qualitatibus frigida juxta vulgatas regulas, in passivis sicca, seu potius modo substantiæ lentorem præ se ferunt, aqueis explicabilem. Quæcunque etiam per mechanicam hunc possident, illa omnia incrassant, ut mox in exemplis patebit. Frigore igitur cogunt, substantiæ autem crassitie incrassant, & tenuioribus succis, seu sero consistentiam corpulentiorem & spissiorem tribuunt. Et hanc *Galeni* quoq; esse mentem de incrassantium temperamento, *ex fine cap.20. l. 5. de simpl.* apparet, ubi scribit extenuandi & incrassandi facultates esse oppositas, atque extenuandi quidem virtutem in calidis & tenuium partium essentijs sitam esse, incrassandi verò in frigidis crassarumque partium substantijs hærere. Sed loqui tamen videtur *Galenus* de majori incrassantium numero; quædam enim in caliditate & frigiditate temperata esse possunt, quemadmodum in amylo apparet. Quod ipsum tamen, respectu attenuantium & λεπτομερείᾳ gaudentium, ijs contrariam obtinet vim.

Talia sunt, ut diximus, lentore generatim pollentia, citra activarum particularum concursum, & quidem lentor mucilagineus hic statui potest triplex potissimum; (1) aqueus concretus, qualis eminet in gummi tragacanthæ, cerasorum, arabico, item rad. symphyti, cujus lentor tantus est, ut si cum carnibus coquatur, illæ inde velut concrescere scribantur, id quod in gelatinis videmus quoque; (2) terreus concretus, ut boli omnes, terræ bolares, ac quasi tales. (3) aquoso vel terreo-oleoso constant radix althææ, gelatina CC. lac, aliaque sunt & ex his mixte, ut spec. diatrag. frig. &c.

Hæc ut propriè dicta & velut substantificè ac in suâ naturâ & mole sunt incrassantia, quatenus in corpus assumta fluxum alvi vel sistunt ac refrænant, vel contemperant tamen; ita quæ (4) lentorem anodynum, ob sulphur resolubile fixans & concentrans salia, huc vel maximè pertinent, papaveracea uno verbo, unde suspendunt humores & in centro detinent.

Notandum verò, & hunc usum incrassantium per mechanicam insignem esse, quod parietes & membranulas integunt, adhærendoque oblinunt, v. g. in dysenteriâ, ut ab acrimoniâ humorum, bili vel acidis alijs impeti rodique ita non possint; non aliter ac corticibus arborum defrictis & derasis ceram emplasticam obducere solemus, quæ instar corticis sit. Notum quippe est, intestina perpetuum habere defensorem mucum blandum, à sero illuc è glandulis transsudante & concrescente continuatum, cujus ἕλκωσις quasi & abrasio in intestinis contingit.

Circa usum incrassantium observandum est generale assertum, omni materiæ conveniens; inter indicans & indicatum perpetuam esse relationem. Hinc 1. *incrassantia minus conveniunt, si serum vel deficiat in corpore, vel in coagulum & ςάσιν vergat.* Illius exemplum præbet hectica & phthisis. Omninò verum est, crassa & viscida obtundere acrimoniam, ut spicula salina vim suam his oppositis amittant; sed si serum sanguini fuerit incoctum nimis, (æqualiter hoc casu, secundum quid,) inde motus imminuetur magis. Ergo proficuus usus in his morbis intelligendus saltim est in principio magis, vel ubi serum non ita absumtum est, ut exsudare & difflari cesset, corporiq; hinc nutrimentum debitum fœneret. Hoc in cachecticis valet, unde aperientia magis & incidentia conveniunt, non incrassantia æquè.

Adeoque 2. *non invertendus ordo*, quod empiricorum est & vulgi, cujus exemplum præbent inprimis affectus pulmonum omnes quasi, siquidem expectoratio sit necessaria. Unicè ibi ad statum humoris, seu lymphæ & seri est respiciendum. Cum igitur expectoranda materia debeat esse ejus corporaturæ, ut ejici, attollique possit, ut è contrario nimis viscida & infarcta minus est mobilis incrassantia non locum habent, v.g. species diatragacanthæ frigidæ (calidæ enim exoleverunt, per crassam hanc empiriam inductæ scilicet,) vel laudanum opiatum, ubi expectoratio difficilis est, nec succedit ob materiæ copiam, & lentorem, quæ incidenda, attenuanda, resolvenda, potius est, sed ubi acris, mobilis, fluida, tenuis adeoque cruda est, quæ coqui postulet & maturari, ad exitum aptari. Hinc pleuritici, quibus opiata, vel papaveracea, uti flores papav. rhæados habentur pro specifico, improvidè & citra hanc cautelam dantur, suffocantur & obeunt. Hinc phthisicis narcotica h.m. sæpius fiunt νεκρωτικά. Verbo ita semper pectoris affectus curandi sunt, ut libertas viarum nativa salva perstet & expectoratio fieri possit, quo de suo loco plura. Intertim tamen opiata non excludimus in laudatis affectibus, quin divinum prædicamus remedium, modò dentur μετ' ἀσφαλείας, cum securitate, providentiâ, modò dentur dosi refractâ, ut in terminis naturæ convenientibus agere possint, cum resolventibus item, quorum virtutem & ipsa eximiè juvant & adaugent. *Wedelius.*

INDICUM & INDIGO, vid. *Glastum Indicum.*

INFUNDIBULUM, vid. *Instrumenta Pharmaceutica*

INFUSIO.

Infusa cum decoctis maximam habent convenientiam tum in materiali, neque enim alia ferè eorundem sunt ingredientia, præscribendi ordo, quin & vires ipsæ quadantenus, quin per omnia propemodum coincidant, tum in formali generico, liquida enim utrobique est forma. Nihilominus seorsim ea quoque videbimus, ut eò penitius in eorundem cognitionem feramur.

Infusi itaque notio non aliundè arcessenda, quam quod duo itidem, ut in decoctis, concurrant, certæ & selectæ *species* infundendæ, & *liquor*, in quo eædem immergendæ & extrahendæ veniunt. Notabilia vero duo circa hoc sunt nomina alia, dicuntur enim *noduli* ab inclusione, species quidem ipsæ magis, quod illigatæ vel insutæ infundantur, *Puschel ins Bier oder Wein*, item à liquore ipso *cerevisia* vel *vina medicata*, de quo paulò post.

De-

Definiri enim potest infusum, quod *sit medicamentum liquidum diffusius, ex speciebus & liquore accommodis, citra coctionem vel fermentationem solâ maceratione vires nactum, pro alterandi vel purgandi usu.* Per omnia scilicet convenit cum ipsius decocti definitione, præterquam, quæ differentia quoque est specifica, in præparandi ipso modo potissimum, & ex parte etiam in liquore, ut mox dicemus.

Infusio nempe vel *conjunctim* & *secundario* sub considerationem venit, quatenus cum coctione in effectu jungitur, eandemque ferè præit, v. g. infusa stent per noctem, manè coquantur; vel *seorsim & primario*, de quo hoc loco nobis potissimum est consideratio, ut dubium cui videri possit, ipsane coctio latius pateat, an, quod nos affirmabimus, infusio?

Citra coctionem est & confit, tunc enim decoctum peculiariter est auditque, proinde tamen non excluditur lenis calor, unde sicut chimicorum fiunt essentiæ menstruis potissimum sulphureis, solâ infusione, digestione, & extractione, ita infusa, ceu essentiæ Galenicæ, eodem modo, menstruo saltim paulò diffusiori parantur.

Citra fermentationem vero dicti sunt fieri, ut vina & cerevisias hinc separemus hoc pacto medicatas, quando v.g. certæ plantæ; ut absinthium, melissa, &c. in vino vel musto, absinthium, scolopendrium, matrisylva, hepatica nobilis &c. in cerevisiâ potissimum recenti immerguntur, ut unà fermententur, sicque simul extrahantur. Neque tamen hîc excludenda penitus, licet videantur paulò remotius huc spectare, *vina Hippocratica* & *clareta*, quæ per se nullo modo quidem differunt; attamen diffusiora paulò sunt, & media, ut evadat vinum magis alimentosum paulò diffusius, & infusum quasi implicitum magis.

Quoad *Materiale* in genere, ut jam monuimus, nulla ferè est differentia quoad ingredientia, nisi quod quædam melius infundantur, quædam melius coquantur, quædam indifferenter & medio modo se habeant. Fixiora omnia & diffusiora, ut ossa, cornu cervi, hordeum, radix scorzoneræ, herba acetosæ, endiviæ &c. magis coquuntur; aromatica & concentratiora magis infunduntur.

Hinc recipiuntur non aliter, ac in decoctis, radices, folia, flores, &c, duplâ omnia dosi, concisione & contusione aptantur ad meliorem extractionem, licet citra quendam præparandi ordinem, qui tamen servari ferè idem in ordinando solet, aliquot tamen cautelis & privilegiis quasi peculiaribus.

1. *Quæ nec in substantiâ, nec in decocto ipso quandoque commodè dantur, infusi specie commodè præscribuntur*, id quod inprimis valet de δραςικοῖς, seu vehementiorib., antimoniatis, colocynthiacis, helleboratis, mercurialibus, &c. unde & fibræ hellebori nigri frequenter infusa purgantia ingrediuntur, refractâ quippe singula hæc virtute hinc tutius operari consueverunt,

2. *Quæ intimius saporem afficiunt, & ingratiora sunt, in infusis quoque refracta recipiuntur*, Hinc utut leniter amaricantia, præcipuè Germanis nobis, satis sint amica, eaque potioris; æstimemus in infusis, quam alia medicata, quippe magis adsueta & nota nihilominus tamen refractâ magis dosi eadem indenda, *daß es nach was smecke*; par ratio est similium; angelicæ, scordij, & aliorum,

3. Quin, *quia caput feriunt faciliùs, parcius quoque indenda*, uti notum est, plurimis eo nomine minus arridere absinthiaca, hinc, ut & huic intentioni fiat satis, vel, exemplo apud *Simon. Pauli in quadrip. botan.* in infuso præservante proposito, aloes moderatâ additione id suppleri potest, vel absinthio pontico, loco vulgaris recepto,

4. *Mineralia quædam per se infunduntur, quædam clave opus habent.* Notabilis est infusio, vel decoctio oculorum cancrorum cum vino, quod inde alcalicum saporem acquirit, & dolorum hypochondriacorum & plurimorum aliorum morborum egregia est medela, id quod ab *Helmontio* maximè laudatur. Præcipuè verò notandum est, martialia commodè quoque infundi in vinis aperientibus, verum clave opus habere, cujus vicem obeunt potissimum duo, saccharum & tartarus, idque præcipuè alterandi & deoppilandi fine. Neque obstat tamen autoritas *Geigeri*, qui in *microcosm. hypoch c.23. p. 294.* monet, ne vinis medicatis ex speciebus purgantibus concinnatis limatura martis addatur; quod in praxi suâ experientiâ comprobaverit, illa vina minus laxare, & alvi laxationem remorari, minusque penetrare; quo minus etiam his positis circumstantijs laxantibus addere eandem liceat.

5. *Extinctionem facilitantia, sicubi id opus, addenda*; Sic huic fini inserviunt tum *acida* ut spirit. sal. vitrioli philosophicus, martis, item cremor & crystalli tartari, ita enim acuitur menstruum extrahens, liquor affusus; tum *lixiviosa*; ut oleum tartari per deliquium, maximè in rhabarbari vel foliorum sennæ infusione, item sal absinthii, centaurij minoris; vel *media*, tartarus vitriolatus, arcanum tartari; tum denique *spirituosa*, præsertim in alterantibus & confortantibus, ut spiritus cochleariæ, liliorum convallium, rosarum, &c. Notandum tamen est benè, ne addit menta hæc, sive corrigendi, sive extractionem adjuvandi, seu vires augendi fine addantur, excedant, valet enim & hîc, corrigentium, adde hoc loco & reliquorum, dosin debere esse minorem.

Ut ergo *Forma* infusi emergat, de liquore commodo inprimis prospiciendum est. Quandoquidem enim species concisæ & contusæ, adeoque extractioni aptatæ sunt, (rarius enim integræ in propriè dicto infuso induntur,) liberum est medico, velitne ipsas solas ab usuro hinc illigandas nodulo præscribere ex officinâ, an pharmacopœo committere, ut infuantur in sindone rubrâ, cum interpassatione, id quod satis commodum est præsertim in delicatioribus, cum signaturâ, *S. Püschel ins Bier*, species *in Wein* &c.

Cùm verò infusio ipsa, sibi relicta, præterquam ubi hinc vel coquuntur species, vel post extractionem alia addenda, quod in purgantibus obtinet, non facile in pharmacopolio fiat: hinc seorsim admonendus est æger vel ejus ministri, tum de liquore affundendo in genere, tum de ejus quantitate & alijs circumstantijs.

Liquor ipse purè aqueus rarò vel nunquam præscribitur; uti enim ad decocta magis aqua solet recipi, ita ad infusa magis liquores domestici alimentarij, vinum, cerevisia, & alicubi mulsa quoque; ita enim, si horum vehiculo virtus in corpus derivatur, & gratia in assumendo est major, & corpori ipsi id amicabile & consuetum.

Serum lactis caprinum, licet ab Arabibus mater infusionum vocetur, tamen itidem paulò rarius; frequentius vero pro decoctione adhibetur in usum, ad adustum sanguinis statum utile.

Hinc porrò notandum de pondere, 1. *tantum affundendum, quantum sufficit extractioni, & sapori tolerabili*; hinc in genere infusa non largâ nimis, continuâ quantitate, simul & semel paranda, unde & ultra manipulos sex herbarum ad summum vix solemus ascendere, tum ob tædium, tum corruptionis metum: Sed præstat, quantitate discretâ procedere, ut, si usus id exigat, absumto uno nodulo, seu infusione, è speciebus recentibus apparetur denuò medicamentum ipsum. Facile verò hinc est dilutiorem reddere medicinam, præsertim si diutius fuerit infusio facta.

2. *Liquor Affectui sit commodus, non adversus*; hinc uti notum est, vinum non convenire capite dolenti-

bus, febricitantibus, hæmoptoicis, & ex parte paralyticis, arthriticis &c. hinc eo casu omittendum potius est, nisi æger id malit ipsum. Aliàs enim noxam facilè procurare possumus.

3. *Ut similia similibus solvantur, ita, quæ extrahi à liquore non possunt, vel omittenda, vel ad hoc aptanda.* Hinc cum resinosa, sulphurea, non benè extrahantur aqueis, ut radix gialapii, lignum aloës, & similia non benè ingrediuntur infusa; parum enim & improportionatè fiet extractio.

4. *Ex speciebus aromaticis, sacchiaro & vino, cum frequentiori colaturâ per manicam Hippocratis, fiunt clareta*; quæ ipsa tamen apud nos paulò sunt rariora, & magis locum habent in affectibus frigidis & diuturnis. Aliàs saccharum aliaque non facilè adduntur, præterquam tum hocce, tum supra dicto casu.

5. *Calidus liquor fortiùs extrahit; expressus fortiùs operatur; sed ingratius.* Hinc si purgandum præsertim sit, stare potest infusio loco calidiori. Sed pro asservatione diuturniori id non æquè aptum est, præstat enim, ut diutiùs incorrupta maneant infusa; loco frigido eadem locare. Expressio verò non adeò locum habet, nisi in purgantibus, & ubi æger ipse, ubi sæpè fit, majori spe juvaminis, id ipsum vult. Ideoque frequentiùs omittitur, & decantatus clarus magis liquor hauritur.

6. *Tempus extractioni debitum etiam attendendum*, hinc utplurimum vel per noctem vel per quinque, sex, octo horas infusio relinquenda est prius, quàm in usum cedat. Quò diutiùs verò relinquitur, eò fortior extractio, & virtus redditur major.

Observatis his habetur medicamentum commodum assumtu, cujus cæteroquin consistentia non attendenda, cavendo solùm, ne crassior liquor fiat, & vini vel cerevisiæ penitus obscuretur facies.

Exempla infusorum possunt esse sequentia.

Cephalicum in paralysi. ℞ *rad. pæon.* ℥j. *helen.* ℥ß. *fol. beton. meliss. salv. rosm. ā. m.j. fl. cheiri, lil. convall. anth. p. ij. p. imul. ver. p. j. stœch. Amb. m ß. lign. al.* ʒj. *visc. querc.* ʒij. *cinnam.* ʒß. M. Concis. cont. insuantur sindoni rubræ.

Antiphthisicum. ℞. *rad. chin. glycyrrh. tussil. a.* ℥ß. *caryophyllat.* ʒij. *fol. marrub. scabios. veron. capill.* ♀. *a. mj scord. mß. fl. tussil. p. ij. 4. cord. a. p. j. lign. sassafr.* ʒj. *sandal. rubr.* ℥ß. M.

Ictericum: ℞. *rad. 5. aper. rub. tinct. cichor. ā,* ʒij. *herb. agrim. hepat. nob. fragar. marrub. fl. cent. min. summit. absinth ā. mß. hyper. p. ij. sandal. flav.* ʒj. *curcum.* ʒiß. *croci* ʒß. *cinam* ℈j. *M.*

Vinum anthypochondriacum: ℞. *rad. cichor. acetos. a.* ℥ß. *pimpin.* ʒij. *fol. cochlear. spicanth. summit. fumar. a. mj. fl. rosar. rubr. hepat. nob. a. p. ij. cort. rad. cappar. tamarisc. citri, ā.* ʒj. *cassiæ lign.* ʒß. *ocul.* ♋. ʒiij. *costi ver.* ℈j. *M.*

Menses sistens: ℞. *rad. bistort. torment. acor. ver. symph. a.* ʒij. *fol. polygon. millefol. plantag. burs. past. a. mß. fl. ros. rubr. balaust. a. p. iij. sandal. flav.* ʒiß. M. pro vino rubro.

Facilè verò, in quibus opus est, purgantia fieri possunt eadem, accessione foliorum senæ, rhabarbari, mechoac. alb. agar. troch. &c.

Quod ad *utendi modum* spectat, 1. *infusa omni ætati conveniunt* præterquam in infantibus & pueris, in quibus, ob delicatiorem præsertim sensum, propriè dicta paulò rariora sunt, nisi eadem in dosi imminuantur. Assumuntur magis intermedio à cibo tempore, manè, & vesperi, noctu, nisi vina vel cerevisiæ per fermentationem sint medicatæ, illæ enim locum habent tunc magis. Et licet virtuosiora æstimari possint actu calida, non tamen pari hæc gratiâ se commendant. Notabile tamen est, ut singula alia liquida, ita præsertim infusa manè assumenda calida esse debere, ut ventriculus eadem commodius ferat, & inprimis, ne feriant caput, unde & tum vina tum cerevisiæ matutino tempore vel calida assumenda, vel postquam jusculum unâ vel alterâ horâ prius fuit assumtum, non item frigida, jejuno ventriculo.

2. *Quæ purgant, pro ipsius medicamenti operatione vesperi vel omittuntur vel continuantur.* Prius, si ab uno præbio corpus jam satis exerceatur; quod ipsum ad dies tres, quatuor vel quinque producitur nonnunquam; alterum, si segnius se gesserit idem. Alterantium verò usus discretus continuari potest pro lubitu.

Dosis verò totius dividendi ipsa tanta esse debet, quæ uno haustu vel potione absolvi queat, v. g. tertia pars sextarii, vel sextæ mensuræ, cyathus unus, poculum unum, quod ℥ij. ℥iij. capiat; idque & in alterantibus & purgantibus. Extrahit enim liquor non ad modum agentis absolutè; sed ad modum quoque receptivitatis suæ.

Denique quo *Fine & usu* se commendent, videndum restat. Commodissima quidem est infusorum formula, nihilominus tamen minus convenit 1. *in ventriculi debilitate*, siquidem copia ingredientium seu farrago major fuerit. Habent siquidem hoc vitii, quod, cum alimenta medicatam virtutem secum inferant ventriculo, facilè inde turbetur idem, & flatus parturiat: hinc corrigentia ipsis & ventriculum respicientia consultò adduntur; hinc ab iisdem facilè etiam non purgandi fine adhibitis laxatur alvus; hinc præter alia quoque aqueа menstrua pro infusione minùs sunt usitata.

2. *Minus refrigerandi & siccandi, magis calefaciendi, diluendi & humectandi fine in usum cedunt*; tum, ne lædant eâ formâ & fine magis ventriculum, turbentque, tum quoque, quia virtus refrigerantium hoc pacto minùs extrahitur, calefacientium verò magis obtunditur. Hinc & in reliquis visceribus refrigerandis cum prima actio in ventriculum redundet, multò minus eadem locum habent.

Cum verò, siqua alia, benignissima sit infusorum formula, plures sanè usus habet, quàm non habere κατ' ἄρσιν dici potest. Hinc, ut summatim eos videamus.

1. *Infusa humectant*; hinc in siccioribus, tum in genere tum in specie quoad alvum, habent usum insignem. Actu enim & blandè quidem id præstant, hinc diluunt quoque adustos humores, biliosos & atrabilarios maximè, Et præstantiora quidem sunt ipsis decoctis, eò, quod nihil pereat de virtute extrahendorum, sed omnis quasi & quidem subtiliter concentrata & extracta maneat.

2. *Laxant & purgant.* Hinc squalidis præsertim, debilibus, exhaustis, valetudinariis, siccis, purgantia infusa sunt laudatissima, & ipsis quidem delicatis commodè propinantur; neque tamen obstat, quod veteres infusa ad sola purgantia in genere restrinxerint, ipsique non nisi coacti & egeni eadem æstiment, hodie enim longe latiùs patent, quàm olim.

3. *Alterant efficaciter & purgant efficaciter*, seu, ut cum insigni emolumento vim purgandi exsequuntur; ita etiam non minori efficaciâ alterant massam sanguineam; hinc ubi sanguis novo quasi charactere, pristino amisso, imprægnandum est, nimis vitiatus & ad aliam peregrinam perductus qualitatem, potissimum in infusis invenit auxilium. Sic in paralysi continuatum infusorum nervinorum usum invenimus probatissimum, idque præstant, quia lentè agunt & successivè, penitusque illabendo, id, quod lentè congestum est, lentè quoque ad motum alium cient; hinc

4. *In morbis chronicis*, & in specie *obstructionibus apprimè conveniunt infusa*, auferendo successivè μίασμα illud salsum scorbuticum seu hypochondriacum. Hinc etiam defectum seri solantur, in defectu mensium, febribus tertianis, quartanis, maximi sunt usus, hinc in exuberantiâ sanguinis & seri non ita locum habent. Aguntque, siquid aliud, per ἐπίκρασιν, & alterant &

purgant

purgant, unde, quod sensim & lente congestum est, lente & successivè, sufficienter tamen, referant.

5. *Infusa polychresta sunt*, pluribus intentionibus & indicationibus aptissima, habito ad præsentiam seri ubique respectu, quibus, quod de iisdem ulteriùs dici possit, includimus. Hoc pacto alimenta medicamentorum fiunt commoda vehicula, horumque dotibus sigillata massæ sanguineæ adjumentum nobilius adferunt. Sic in vulneribus quoque, ulceribus vetustis, sordidis, fistulosis faciunt officium. *Wedelius.*

Sequuntur jam Infusa varia ad varios usus è variis Autoribus.

Infusio Cathartica communis.

℞. *Fol. sen. mund.* ʒiij. *salis tartari alb.* ℈ß. *Infund. calide per noctem in s. q. aq. comm ad colaturæ* ℥iv. *v. vel plures, pro una dosi.*

Addi poterit rhabarbarum, & alia etiam varia pro intentione Medici; sed hic tantùm de infusione cathartica verè communi.

Infusum Seri lactis, *Mesuæ è Pharm. Aug.*

℞. *Foliorum rosarum recentium uncias duas. rhabarbari electi* ʒij. *gr. xij. nardi indicæ* ʒiß.

Minutim incisa macerentur per noctem in seri lactis caprini ℔ j. deinde colentur ac leniter exprimantur.

Sanguinem depurat, bilem quoque flavam, tenues & calidos ichores eidem admixtos clementer ac sine molestia educit & erysipela a juvat.

Infusum aliud Seri lactis ex eâdem *Phrmac.*

℞. *Florum boraginis, buglossi, fumi terræ, epithymi ana manipulum semis, poypodii querni* ʒ vj. *fœniculi* ʒij. *folliculorum sennæ* ℥ß. *seri lactis* ℔iij.

Fiat infusio & decoctio ad tertiæ partis consumptionem & colaturæ addantur mellis rosati ℥ij.

Adustos humores temperat & expellit cutem à scabie ac prurigine mundificat.

Infusum Hieræ, Mesuæ, ex eadem *Pharmac.*

℞. *Hieræ simplicis, aloës ana* ℥v. *macera in decocti epthymi alibi descripti* ℔j. *in vase vitreo, & cola.*

Ventriculum & caput expurgat, proinde amborum doloribus assiduis, ac hemicraniæ confert; nec non febribus antiquis, & morbis melancholicis auxilio est.

Infusiones variæ è Pharmacop. Bateanâ.

Infusio Arthritica.

℞. *Anthos* ℔ j. ✱ *volat.* ℥j. *Pyrœni* ℔ vj. *Digere in Lagena opt. obturata in fimo equino* ♂ 40. *dein insola* ♂ 20. *f. expressio.* Applicetur in declinatione Arthritidis. Extrahit valde frigidos, crassos, & flatuosos humores in articulis, & fortificat.

Infusio Benedicta.

℞. *Rad. polypod. qu. turpet. sennæ opt.* ā ℥vj. *sem. carvi* ℥j. 🜄. *alb.* ℔xij. *macer.* (*vase clauso*) *super* 🜂 *calidos ad horas* 24. *colat. cum expressione facta adde mann. opt. syr. Ros. cum Agar. facch.* ā ℔j. *clarific. cum album. ovor. f. a.* Bilem utramque cum pituita è capite, ventriculo, aliisque partibus insigniter educit sine fastidio. Dos. ℥iv. an ℥ vj.

Infusio Cachectica,

℞. *Rad. enul. rec. incis.* ℥vj. *uv. corinth. incis.* ℥viij. *facch. alb.* ℥ *vj.* 🜄. *alb.* ℔ *iij. macer. in frig. hor.* 48. & *cola.* Dos. ℥ iv. bis in die in cachexia, chlorosi, Dyspnœa, &c.

Infusio Icterica.

℞. 🜍 *anserin. rec.* ℥ *vj. Fol. chelidon. mij.* 🜄. *alb.* 🜄 *chelidon. simp.* ā ℔j. *Infunde tepide hor. vj. cum facch. alb.* ℥ij. *f. colat. sæpe per munic. Hippoc.* Dos. ℥iv. bis in die.

Infusio Ireata.

℞. *Rad. irid. nr. rec. incis. uv. pas. exacin. incis. facch. alb. cerevis. ten.* ā ℔iij. *macer. dies* 3. & *f. colat.* Detur haustus manè & vesperè in Scorbuto, Hydrope, &c.

Infusio Sancta.

℞. *Guajac.* ℥ix. ⊖ *Tartari* ℥iv. *glyc.* ℥iv. *Digere tepidè in Hydropeg.* ℔ *xx. ad* ♂ *vj. dein f. colat.* Alexipharmacum nobile habetur. Sanguinem mundificat, omnes obstructiones & putrefactiones tollit, & sanitatem optimè præservat. In Scorbuto, Hydrope, Febribus, Lue ♀. Arthritide, cæterisque morbis tartareis multùm facit. Dos. ℥vj. quater in die.

Infusio Aperiens *Goddardi.*

℞. *Flor. sambuc. summit. genist.* āā *p. iij. centaur. min. p. ij. summ. absinth. vulg. flor. chamom.* āā *p. j aq. puleg. hyssop. menth. raphan. compositæ* āā ℥iv. *infund. calidè per horas* 3. *colaturæ adde tinctur. croci* ℥ß. *syr. de succo aurantior.* ℥iß. Dos. cochleat. vj. bis in die.

INGUINALIS, sic dicitur quibusdam *Aster Atticus.*

INJECTIO.

Injectio generaliter idem significat ac enema; in specie verò est illud omne remedium liquidum, quod per syringam in quascumque partes internas immittitur.

Materia injectionis pro variis partibus & affectibus, diversa est. Paratur ex liquoribus, succis, aquis, decoctis; vel ex solis oleosis; vel ex pluribus eorum simul mixtis.

Usus multiplex est pro variis partibus & morbis.

Primò, in aurium affectibus ad dolorem & inflammationem mitigancum.

℞. *Lactis recenter emulcti* ℥. *ij. liquoris albumin. ovi agitati detractâ spumâ, vel aq. rosar.* ℥ß. *Misce, fiat tepidè injectio in aurem.*

Vel

℞. *Succi lactuc. & solani* ℥. *ß. olei amygdal. dulc. sine igne extract.* ℥ß. *Misc. fiat injectio.*

Si rumpatur abscessus paranda injectio detergens.

℞. *Decocti hordei* ℥iv. *mellis rof.* ℥j. *Misce, fiat injectio.*

Quando materia est crassa & frigida.

℞. *Succi apii & porror. an.* ℥j. *mellis rosati* ℥ß. *Fiat injectio, &c.*

Ad gravem auditum.

℞. *Olei anisi arte chymicâ extracti, vel caryophyll. gutt. vj. per se, aut cum oleo amygdal. dulcium, vel amar. aut cum pauco lacte, Fiat injectio.*

Secundò, In thoracis morbis, & vulneribus, pro empyemate, & vulneribus pectoris ad pus detergendum.

℞. *Hord. integr. p. j. fol. agr. plantag. pimpin. an. M. j liquirit, rasæ* ʒ. *ij. flor. hyper. p. j. Fiat decoct. Colat. ad* ℔j. *dissolve mell. rof.* ℥ij. *Fiat injectio.*

Tertiò, In uteri affectibus.

Injectio fit in uterum per syphonem, qui mettenchyta dicitur, prò virginibus nusquam præscribenda, pro puerperis & recenter enixis, dosis pro unâ vice est ad ℥ iv. pro cæteris ad ℥iij. vel iv.

Ad dolorem & inflammationem sedandam.

℞. *Aq. plantag. solan. an.* ℥iij. *Fiat injectio.*

Vel

℞. *Succi plantag. solan. an.* ℥iij. *mucilag. sem. cydonior. & psyllii, extracta in aquâ plantag.* ℥iß. *Misce, fiat injectio.*

Vel

℞. *Foliot. lact. plantag. sempervív, an. M. j. flor. nymph. p. j. Fiat*

p.j. Fiat decoct. Colat. ad ℔.ß. dissol. salis prunell. ʒiß. Fiat injectio.

Ad tumorem uteri œdematosum, vel schirrosum,

℞. *Rad. alth. & lilior. an. ℥j. fol. malvæ, parietar. artem. an. M. j. sem. lini, althææ an. ℥.ß. flor. chamomill. p. j. Fiat decoct. in aquâ & vino albo, vel in jure omasorum. Colaturæ ad ℔. j. dissolve olei lilior. & chamom. an. ℥j. Fiat injectio.*

Quartò, ad ulcus tergendum.

Si adsit acrimonia, ardor, dolor,

℞. *Decocti hordei & seri lactis ann ℥. iij. mellis rosati ℥. i. ß. Misce fiat injectio pro unâ vice sæpè iteranda.*

Si ulcus sit simplex.

℞. *Hordei integri p. j. fol. agrim. plantag. fanicul. ana M.j. flor. hyperic. p. j. Fiat decoct. Colat. ad ℔.j. dissolve mell. ros. ℥ ii.*

Si ulcus sit sordidum, & multis scateat excrementis injectio necessaria est efficaciùs detergens, modò non adsit dolor, vel hæmorrhagia, quæ à detergentibus acribus augerentur.

℞. *Rad. ireos Florent. gentian. an. ʒ iij. agrim. plantagin. absinth. & marrub. an. M. j. flor. hyperic. p. j. Fiat decoctio in sero lactis vel hydromellite. Colatur. ad ℔. j. dissolve succi apii, & mellis rosati ana ℥. i. ß. Fiat injectio.*

℞. *Aquæ vel decoct. agrim. ℥ij. salis jovis ʒß. Fiat injectio.*

Ad provocandos menses in frigidis, & obæsis, tum ad detersionem quando pituitosi humoribus sordet uterus.

Utendum pro injectione aquis thermalibus, quales sunt Balerucanæ, præmissis sufficienter universalibus.

Quintò in vesicæ, & penis morbis.

Nota, non esse præscribendam injectionem, nisi priùs redditâ urinâ depleatur vesica.

Ad dolorem leniendum ab acrimonia, calculo, &c.

℞. *Aquæ hord. ℥iij. olei amygdal. dulc. recenter extracti ℥iß. Misce fiat injectio.*

Potest parari ex lacte tepido cum aqua hordei, vel ex mucil. semin. alth. & psyllii extract. cum aqua solani & lilior. si adsit inflammatio.

℞. *Aquæ plantag. solan. ana ℥iij. camphoræ gr. iij. Fiat injectio.*

Vel,

℞. *Fol. sempervi. lactuc. an. M.j. hordei integr. & flor. nymph. ana p.j. Fiat decoct. Colat. ad ℔.ß. dissolv. salis prunell. ʒ j. Fiat injectio.*

Ad ulcus detergendum.

℞. *Hord. integr. p.j. fol. plantagin. fanicul. millefol. & absinth. an. M. ß. summit. hyperic. & rosar. rub. an. p.j. Fiat decoct. Colat. ad ℔ j. dissol. mellis ros. ℥ ij. Fiat injectio.*

Si ulcus sit depascens, & fœtidum, sæpè etiam utere sequenti injectione.

℞. *Aquæ plant. ℥iv. collyr. Lanfranci ʒß. unguenti ægyptia. ℥ß. vel præcipitat. rubri ℈ ij. Fiat injectio.*

Si ulcus sordidum sit, & scateat plurimis excrementis, utendum magis detergentibus, qualia suprà dicta sunt in ulcere uteri; sed fieri debet decoctio in aqua & vino albo, vel si magis roborandum sit, in vino rubro.

Sæpè etiam interjicienda sequens injectio.

℞. *Præcipitati rubri ℥ß. vel unguent. ægyptiaci ℥ß. aquæ plantag. ℥iij. Fiat injectio.*

Nota quòd aliquando cum prædictis ulceribus adsit inflammatio, vel intemperies calida insignis, vel tumor aliquis callosus aut cancrosus: quo tempore non est agendum nimis exsiccantibus, & calidis, sed temperatis, anodynis, & refrigerantibus, dum præscribuntur universalia alterantia, & evacuantia.

Ad exsiccandum, & consolidandum paratur ex modicè adstringentibus, & exsiccantibus, ut

℞. *Rad. symphyti major. bistort. an. ℥j. fol. plantag. equiseti, polygon. an. M. j. granor. sumach. plantag. an. ʒij. summit. hyper. & rosar. rubr. an. p. j. decoctio Colatur. ad ℔. j. dissolve syrup. de rosis siccis ℥ij. salis saturni ʒß. Fiat injectio.*

Sæpè etiam dissolvi possunt in ℥iv. prædicti decocti trochiscor. Gordonii ʒii.

Sextò, In ulceribus profundis, vel etiam fistulosis cæterarum partium, & cavitatum, quando detergendum & exsiccandum.

℞. *Radic. gentianæ, rhapont. & aristolochiæ rotundæ an. ʒ ij. fol. pimpin. scabios. bugulæ an. M. pul. cancr. fluviatilium in nodulo positi ʒ ij. rosarum rubrarum M. ß. Coque in vino albo ad ℔. j. Quo decocto fove ulcera, ter aut quater in die, & ex eo fiat injectio in fistulas per syringam.*

Si ulcus sit sordidum, dissolve in parte ejusdem decocti collyrium Lanfranci, ægyptiacum, præcipitatum rubrum, vt suprà. *Toncke.*

Injectiones tres è Pharmacopœâ Batanea.

Injectio Alba.

℞. *Trochiscor. albor. Rhab. ʒiij. camphor. ℈j. solvantur in aq. sperniol. ℥xij. s. a.* Inflammationes & dolores mitigat. Efficax admodum ad ulcera virgæ, Gonorrh. &c.

Injectio Auricularis.

℞. *Anthûs m ij. coque in urinâ pueri ℔. iß. ad ℔. j. colat. adde Rhodo melit. ℥iv. M.* Valet in surditate & aurium dolore.

Injectio Benedicta.

℞. *Aqu. Benedict. ℥ viij. mercur. dulc. subtiliss. pulveris. ʒiij. M. exactiss. s. a.* Vires habet easdem cum injectione albâ.

INSECTA.

Per repetitas observationes eò deductus sum ut credam terram, post primas illas plantas, & prima illa animalia, quæ sub ipsa mundi primordia supremi Creatoris jussû producit, per se, nec herbas, nec arbores, nec animalia qualiacunque perfecta vel imperfecta produxisse, & quod omnia illa, quæ vel præteritis seculis nata sunt, vel hoc tempore in, vel ex terra nasci videntur, ex semine plantarum reali & vera, necnon ipsorum etiam animalium nascuntur, ut quæ mediante semine proprio, suas species conservant. Et quanquam singulis ferè diebus videamus, ex cadaveribus animalium, nec non ex omni genere herbarum, florum & fructuum putridorum & corruptorum vermes nasci infinitos, juxta illud

Nonne vides quacunque mora, fluidoque calore.
Corpora tabescunt, in parva animalia verti?

Huc tamen feror, ut credam, omnes hos vermes ex semine paterno generari, & carnium, herbarum, aliarumque rerum, vel planè putrefactarum, vel putrescentium, in generatione insectorum non alias esse partes, nec aliud officium, quàm ut locum vel nidum commodum præbeant, in quem ab animalibus cùm nendi tempus instat, deferantur vermes, ova vel quodcunque aliud vermium semen, qui vermes, statim ut nati sunt, in hoc nido alimentum sufficiens & nutritionis commodissimum inveniunt; & nisi a matribus supradictum semen huc delatum sit, nullum ibi vermem, nunquam inquam quidquam generari. Et ut hoc,

Carolo

Carole Dati, quod dico, verum esse perspicias, de paupaucis & maxime vulgaribus, nobisque notis insectis fusius apud te loquar.

Ergo, secundum ea quæ dixi, & quæ antiqui simul & hodierni scriptores, nec non communis vulgi opinio probavit, omnis putredo corrupti cadaveris, & omnis eluvies cujuscunque alterius rei putrefactæ, vermes generat, atque producit, cujus rei veritatem indagare volens, sub initium mensis Junii tres ex illo genere serpentum, quos angues Æsculapii vocant, interemi, statimque ut mortui erant, in cistulam apertam, ut putrescerent misi: nec multum temporis intercessit, cùm eos vermibus conicæ figuræ opertos vidi, nullo pedum, quantum quidem oculo perspicere licebat, apparente vestigio. Hi vermes devorandis his carnibus occupati continuo crescebant, augebanturque, ut videbatur, de die in diem eorundem numerus. Cæterum, utut conicæ omnes figuræ essent, quia tamen diversis nascebantur temporibus, diversæ quoque magnitudinis erant: minores tamen simul & majores, absumta carne, sed integris adhuc nudis ossibus, per exiguum quoddam cistulæ occlusæ foramen ad unum omnes sese proripuerant; nec indagare unquam potius ubi locorum sese abscondissent. Ergo majore adhibita curâ, ut finem eorum perspicerem, 11. Junii tres alios ejusdem generis serpentes adhibui; in quibus exacto triduo vermiculos vidi, quorum numerus & magnitudo continuò crescebat: & omnes quidem unius ejusdemque figuræ, sed coloris erant diversi: majoribus quantum ad exteriora candidum referentibus, cum minores in carneum propenderent. Absumtis carnibus anxiè fugam circumspectabant; sed rimis optime clausis observavi, decimonono ejusdem mensis nonnulla ex majoribus æquè ac minoribus quasi sopiri & immobiles reddi. Inde corrugati & in se collecti, insensibiliter oviformem figuram assumebant, usque dum die vigesimo primo prorsus transformarentur in figuram ovi candidioris, qui tamen color postea in aureum & paulatim in subrubicundum, tandemque in nonnullis senium obscurior factus, in nigricantem degenerabat. Ova autem, tam rubicunda, quàm nigra, postea quàm ad hunc gradum pervenerant, ex mollibus & teneris, ducto cortice, dura & fragilia reddebantur, ut jam aliquam cum chrysalidibus vel aureli s aut nymphis, ut vocant, convenientiam habere viderentur, in qua per aliquod temporis spatium bruchi, bombyces, atque id genus alia insecta transformantur. Curiosius ergo cuncta observans, aliquam in ovis rubicundis & nigris quoad figuram differentiam deprehendi: utut enim eadem omnia ratione, ex pluribus quasi annulis simul junctis composita viderentur, annuli tamen illi in nigris quàm rubicundis magis exsculpti, magisq; conspicui erant, cùm rubicunda quasi polita viderentur, & in altero extremorum certâ quâdam exigua concavitate destituerentur, quæ in nigris manifesta & concavitati malorum medicorum ubi à ramis decerpta sunt, non multum dissimilis erat. Separatis his ovis, unumquodque genus seorsim diverso vase vitreo, chartâ benè munito excepi, & exactis octo diebus ex quocunque ovo rubicundo, rupto putamine, musca prodibat coloris cinerei, torpida, ac veluti stupens, imperfecto adhuc opere, & alis nondum exertis, sed quæ intra octavam horæ partem sensim explicatæ, pro modo illius corpusculi, intra idem temporis spatium ad debitam & naturalem partium symmetriam reductæ, ac jam planè formatæ dilatabantur, & musca deposito livido illo calore cinereo, viridem, maxime vividum, & mirum in modum radiantem assumpserat, totumque corpus ita increverat, ut impossibile videretur illud exiguo illo putamine comprehendi potuisse. At verò si hæ virides muscæ ex ovis rubicundis octidui spatio excludebantur, ex ovis nigris, non nisi post quatuordecim dierum moram, rudes quædam & nigræ majores muscæ prodibant, albore undulatæ, ventre piloso, & in imo rubente, illius generis, quas per macella & domos quotidie circa mortuas carnes vagari & bombos edere videmus. Cùm nascerentur deformes erant & tardissimæ alis, id quod viridibus etiam, de quibus supra dictum est, acciderat, non explicatis. Nec tamen nigra illa ova omnia post dies quatuordecim excludebantur, sed erant numero plura quæ in diem usque vigesimum cunctarentur, quo temporis articulo certum genus muscarum prodibat extraordinarium, & à primis duabus generationibus, tam quoad magnitudinem, quàm figuram planè diversum, nec à quoquam historicorum, quod ego sciam, descriptum. Muscis etiam ordinariis, quæ mensas nostras infestant multò minores sunt, alis volitant argenteis & quæ modum corporis non excedunt, corpus ipsum prorsus nigrum, coloris ferruginei, politi & circa imum ventrem splendentis est, quâ parte corporis formicarum alatarum figuram referunt ratis, & nonnisi ope microscopii, conspicuis tenerioribus pilis cornua oblonga, vel, ut naturalis historiæ scriptores vocant, antennæ in capite duæ assurgunt. Anteriores quatuor pedes ordinariam in muscis pedum structuram non excedunt, sed posteriores duo multò quàm pro tantilli corporis modulo longiores & magis crassi sunt, & ex materia crustacea, locustarum marinarum pedibus non dissimili, constant, eundemque, sed magis vividum atque illum in modum rubentem colorem obtinent, ut ipsam etiam cinnabarim superarent. punctisque candidis distinctæ, opus æmulantur ex purissimo ære constans.

Hæ diversæ muscarum generationes, ex uno solo cadavere productæ, meam curiositatem non explerunt; sed instar stimuli mihi fuerunt ad tentandum nova experimenta: & in hunc finem apparatis sex cistulis, sine operculo, in primam misi duos ex prædictis serpentibus, in secundam pullum majorem columbinum, in tertium duas carnis vitulinæ libras, in quartam frustum equinæ carnis satis magnum, in quintam caput, in sextam cor vervecis, & omnia horarum viginti quatuor, aut paulo majore spatio vermes produxerunt: vermesque, exactis à nativitate sua quinque vel sex diebus, more solito in ova transierunt: & ex serpentinis, coloris rubicundi, & cavitate carentibus, spatio dierum duodecim muscæ natæ sunt, aliæ coloris cærulei, aliæ violacei. Ex columbinis carnibus ova alia rubicunda prodierant, alia nigra: & ex rubicundis quidem sub finem octidui muscæ virides; ex nigris verò die decimo-quarto, rupto putamine, in ea ovi parte, ubi cavitas nulla est, totidem nigri culices albo colore undulati prodierunt: eodemque tempore ejusdem generis culices prætextati ex ovis reliquarum carnium nati sunt, hoc tamen discrimine, quod ex corde vervecis, præter prætextatum hoc genus culicum, nonnulli etiam coloris cærulei & violacei nati sint.

Interim ranas aliquot fluminis, excoriatas, vase vitreo excepi, & vase minimè clauso, sequenti die cuncta recognoscens, paucos numero vermes inveni, qui ranas depascebant, aliis in fundo vasis, & aqua à carne ranarum destillata natantibus. Die sequenti altero, vermes omnes increverant, natis interea infinitis aliis, qui in aquæ superficie natantes, nonnunquam emergendo, ex reliquiis ranarum cibum capiebant, quibus bidui spatio absumtis, natando & ludendo per fœtidum illum liquorem ferebantur, & quanquam molles & inquinati pedibus destituerentur, tamen attollentes sese subsultabat, & serpendo pro lubitu descendentes, ac circa vitrum delati aquas repetebant, tandem me non animadvertente factum est, ut subsequenti die illos in universum om-

nes

nes, superatâ altitudine vitri, diffugisse viderem. Eo ipso tempore pisces aliquot Arni fluminis, qui *Barbi* vocantur cistulæ perforatæ, cum operculo æquè perforato inclusi, eâque post quatuor horas apertâ, innumerabilem super piscibus vermium minutissimorum multitudinem, & circa juncturas cistulæ internas, ipsosque adeò vermiculos affixam & conglomeratam tenuissimorum ovorum seriem deprehendi, quorum alia candida, alia crocea, cum unguibus tererentur, fracto putamine liquorem emittebant candicantem, albumine ovorum avium subtiliorem & nimis viscosum, Restituta in priorem statum; & postero die apertâ cistulâ, vidi, ex ovis illis omnibus natos esse vermes, & vacua liquore putamina, eo quo generata erunt hærere loco, vermesque illos, quos pridie ejus diei videram, duplo majores factos esse. Et quòd miraculi instar erat, sequenti die in illam magnitudinem excreverunt, ut singuli septem circiter grana penderent, cùm antea 25. aut 30. eorundem unius grani pondus non excederent; sed reliqui ex ovis prodeuntes, minutissimi erant, & nictû, ut ita dicam, oculi, citiùs quicquid erat carnium in piscibus devorabant, ossibus illum in modum denudatis, ut totidem sceleta esse, & ex diligentissimi totius Europæ Anatomici manibus prodiisse viderentur: & hi vermes, eo loco asservati, inde effugere, vel solicitè id quærentes, non poterant, exactis à nativitate eorundem quinque vel sex diebus, more solito in totidem numero ova transformabantur, ex quibus postea determinato tempore muscæ prodibant virides, culicesque cærulei, & nigri alii, albo colore undulati: muscæ item aliæ, locustis marinis & formicis alatis similes, quales supra descripsimus. Præter hæc quatuor genera, octo, vel decem numero muscas ordinarias vidi, quæ mensas nostras circumvolitantes, bombum edunt. Et quia exacto uno supra vigesimum die, animadverti, ovorum nigrorum aliqua nondum exclusa esse, diversis illa vasis seorsim excepi, & exacto bidui spatio culices prodibant nigri minutissimi, quorum numerus intra aliud biduum ita adaugebatur, ut numerum ovorum quàm longissimè superaret. Quare aperto vase, & ruptis quinque, vel sex ovis, eadem prædictorum culicum illum in modum plena inveni, ut unumquodque putamen minimum 25. vel 30. & sæpiùs quadraginta culices contineret: continuatisque multoties istiusmodi experimentis, nunc carne cruda, vel cocta, tauri, cervi, asini, bubali, leonis, tigridis, canis, hœdi, agni, damæ, leporis, cuniculi, soricis, vel gallinæ, galli Numidici, anseris, anatis, coturnicis, perdicis, graculi, passeris, hirundinis, apodis, vel etiam varii generis piscium, thunni, acipenseris, piscis gladii & lamiæ, soleæ, mugilis, lucii, tincæ, cancrorum marinorum, & fluviatilium, necnon musculorum marinorum conchâ demptâ, semper indistinctè mihi nata est, modò hæc, modò illa species prædictarum muscarum, & quandoque ex uno solo animali omne memoratum genus muscarum simul, & multæ præterea oleæ generationes culicum, nigri coloris; quorum nonnulli usque adeò minuti eruntuto c ulis eos vix assequi possem: & super semper his carnibus & super his piscibus, & circa foramina cistularum, non vermes modò vidi, sed, ut suprà dictum est, ova etiam, ex quibus vermes nascuntur. Atque hæc nova in memoriam mihi revocarunt stercora, quæ à muscis super carnibus & piscibus excernuntur, ex quibus postea vermes nascuntur, id quod optime notatum est à compilatoribus vocabularum Academiæ nostræ; & pariter observatur à venatoribus in feris æstivo tempore captis, nec non à macellariis, & mulierculis quæ ut carnes per æstatem ab his sordibus conservant, in muscarium illas recondunt aut linteis candidis cooperiunt. Unde non sine ratione Homerus, libro decimo nono Iliados, Achillem introducit, metuentem, ne dum vindictam in Hectorem pararet, muscæ vermibus inficerent vulnera demortui Patrocli, δείδω inquit, cum Thetide loquens.

Δείδω μή μοι τόφρα Μενοιτίου ἄλκιμον υἱόν
Μυῖαι καδδῦσαι κατὰ χαλκοτύπους ὠτειλὰς
Εὐλὰς ἐγγείνωνται, ἀεικίσσωσι δὲ νεκρόν
Ἐκ δ᾽ αἰὼν πέφαται, κατὰ δὲ χρέα πάντα σαπείη.

Id est,

Timeo, ne mihi interea Menœti fortem filium
Muscæ ingressæ in impressa ære vulnera,
Vermes generent deturpentque cadaver:
(Vita autem adempta est) inque corpore omnia putrescant.

Quare pia mater eidem promisit, divinâ suâ potentiâ abacturam sese ab illo cadavere importunum hoc muscarum examen: & contra ordinem naturæ per integrum anni spatium illud incorruptum servaturum.

Τέκνον, μή τοι ταῦτα κατὰ φρεσὶ σῇσι μελόντων,
Τῷ μὲν ἐγὼ πειρήσω ἀλαλκεῖν ἄγρια φῦλα,
Μυίας αἵ ῥά τε φῶτας ἀρηϊφάτους κατέδουσιν.
Ἤν περ γὰρ κεῖταί γε τελεσφόρον εἰς ἐνιαυτόν,
Αἰεὶ τῷ δ᾽ ἔσται χρὼς ἔμπεδος, ἢ καὶ ἀρείων

Id est,

Fili, ne hæc menti tuæ sint curæ,
Ab hoc quidem ego conabor arcere improba examina,
Muscas, quæ viros bello necatos comedunt:
Et si enim jaceret solidum per annum,
Semper huic erit corpus integrum, vel etiam melius.

Hinc dubitare cœpi, utrum omne hoc vermium in carne genus, ex solo muscarum semine, an ex ipsis putrefactis carnibus oriretur: tantoque magis confirmabar in hoc meo dubio, quanto in omnibus generationibus, meâ operâ factis, sæpius videram, in carnibus, antequam verminare inciperent, resedisse ejusdem speciei muscas, cujus propago postea nascebatur. Sed vana fuisset, nullo experimento firmata dubitatio. Quare medio mense Julio, in lagenas quatuor, orificii amplioris, misi serpentem unum, pisces aliquot fluviales, anguillas Arni fluminis quatuor, & frustum lactantis vitulinæ, occlusisque postea, & optime obsignatis chartâ & funiculo orificiis, in lagenas quasque, tantundem prædictarum rerum demisi, non occlusis orificiis, nec multùm temporis abiit, quin pisces & carnes horum vasorum reliquæ verminare inciperent; muscis, cùm luberet intrantibus & exeuntibus. At verò in lagenis occlusis nullum unquam vermem natum vidi, utut non unus mensis obierit, ex quo cadavera immista in eas erant. Nonnunquam tamen loris, in charta, excrementorum aliquid, vel vermiculus inveniebatur, qui omni conatû & solicitudine id agebat, ut inventâ aliquâ rimâ, intrare in lagenam, & victum sibi quærere posset, omnibus quæ intus erant, jam putrefactis, & corruptis: piscibusque ipsis præter spinas, in aquam fæculentam & turbidam conversis, quæ sensim residens, tandem clara & limpida reddebatur, natantibus in superficie quidusdam pinguedinis liquefactæ guttis. Ex serpente etiam multum aquæ prodiit, non dissoluto cadavere, id quod servato eodem colore integrum & illæsum permansit, haud secus ac si heri recens occlusum esset. Anguillæ contra minimum aquæ dabant: sed intumescentes, & inflatæ, deperditâ sensim figurâ in massam quasi glutinosam, vel gluten satis tenax & viscosum abibant, At verò vitulina, per multas septimanas arida permansit & sicca. Nec tamen hoc solo experimento contentus fui, sed diversis temporibus & vasis infinita alia ejusmodi experimenta sumsi.

Et ne

Et ne quid intentatum prætermitterem, non semel aliquot frusta carnis sub terra sepeliri & humo optimè contegi curavi; nullis unquam, post plurium septimanarum in terra moram, generatis vermibus; cùm carnes reliquæ omnes, in quibus muscæ desederant, vermes produxissent. Et maximè dignum consideratione est, quod intestina trium caporum, quæ mense Junio in cucurbitam vitream, colli satis longi & aperti conjeceram, ibidem verminarint, & cùm vermes exire, propter nimiam altitudinem colli, non possent, recidentes in fundum cucurbitæ, & ibidem morientes, muscis cibi & nidi loco fuerint, ubi non per omne modò ætatis tempus, sed in exeuntem usque Octobrem vermes produxerunt. Fuit etiam cum non exiguam vermium, in bubalina carne generatorum, copiam, necari, & partim in vase clauso, partim in aperto seponi curarem: & in vase quidem clauso nihil unquam generabatur: at verò in altero illo, vermes nascebantur, qui in ova transmutati, tandem in muscas ordinarias abibant: Idemque prorsus accidit, cæsis non minimâ copiâ muscis ordinariis, eademque ratione sepositis. Etenim in vase clauso nihil unquam natum vidi, at verò in vase aperto vermes nascebantur, ex quibus in ova transmutatis, muscæ prodibant, ejusdem cum illis speciei, ex quibus nati erant vermes. Hinc facilè conjecturam capere poteris, doctissimum & quâvis laude dignissimum P. Athanasium Kircherum hallucinatum esse, cum libro duodecimo mundi subterranei experimentum proponit, generandi muscas ex earundem cadaveribus. *Muscarum cadavera*, inquit vir Doctissimus, *collige eaq; prius aquâ mellicâ nonnihil macerata supra laminam æneam impone deinde laminam chymico more supra cinerem aut arenam calore lento, carbonibus suppositis, aut etiam fimo equino tepefactum expone, & videbis primò microscopii ope insensibiles quosdam vermiculos nasci, deinde alis assumptis sensibiliter in muscillas & tandem sensim crescentes in perfectas muscas animari.*

Ego verò mihi persuadeo, aquam mellitam tantùm inservire alliciendis viventibus muscis, ut his cadaveribus pastæ, semen suum in illis relinquant: & parùm aut nihil referre puto, an vase æreo excepta cadavera, ad tepidum calorem cinereum admoveantur, necne. Etenim semper, & in omni loco ex cadaveribus vermes, ex vermibus muscæ nascentur; tantum ut à muscis ipsis vermes, aut vermium semina generata sint. Ego jam non capio, quomodo hi à Kirchero descripti subtilissimi vermes, in parvas muscas convertantur, antequàm per aliquot dies in ova transierint: & multò minus capio (ingenuè confiteor ignorantiam meam) quomodo hæ muscæ, cum usque adeo exili corpore nascantur, postea increscant. Etenim omnes muscæ, culices, & papiliones, ut millies vidi, eâ magnitudine ex ovis suis prodeunt, quam toto vitæ decursû servant. Sed quam hoc solo experimento male considerato, muscarum renatarum, ex cadaveribus muscarum, gauderent, vel, ut ita dicam, sese offerrent, qui suaviter sibi persuaserunt, mediante fermentatione, vel quo alio simili, aut alieniore labore, ex carne humana posse resuscitari homines. In ea opinione sum, maximi id illis fundamenti loco futurum, & ubi id gloriosè & jactanter enarrassent, exclamaturos illos esse, Phœnicem fatentibus omnibus Philosophis ex cineribus suis renasci. Hinc fortè ad capiendum incredibile illud experimentum, à non uno hactenus tentatum, sese composuissent, sicut jam antea nugatoriè loquentes audivi. Sed operæ pretium non est, ridiculas illorum nugas refutasse. Etenim, ut Martialis ait,

Turpe est difficiles habere nugas,
Et stultus labor est ineptiarum.

Idque tantò magis, quantò Celeberrimus P. Athanasius Kircherus, libro undecimo Mundi subterranei, præclarè, & solidis rationibus refutavit stultitiam nugatoris Paracelsi, qui copiosè admodùm docere voluit, ridiculam methodum, generandi homunciones, in vasis Chimicorum. Magis me offendunt, qui altissimum fidei christianæ, de corporum resurrectione, mysterium, ex his & similibus nugis atq; conjecturis æstimant. Ex eorum numero Georgius Pisida, homo Græcus est, qui resurrectionem corporum urget, adducto exemplo Phœnicis, & inclytus famâ, ac celeberrimus Dominus Digbi, exemplo cancrorum marinorum, qui ex suo sale, chemicè præparato renascuntur. At sancta illa, & profunda fidei nostra mysteria, ab humano ingenio comprehendi non possunt, nec pari passu cum naturalibus causis ambulant, sed specialia & mirabilia opera Dei sunt, quem si omnipotentem credimus, reliqua omnia facillimè, & clausis oculis credi possunt & debent; & oculis clausis credita meliùs intelliguntur.

Sed missâ hâc longâ digressione, ut ad propositum redeamus, necessum est, ut tibi dicam, quanquam sufficienter mihi videbar quasi manibus pulpasse, ex carnibus animalium mortuorum; nisi ab aliis viventibus animalibus semen afferatur, nullos vermes generari, me tamen ut omnis tolleretur dubitatio, nec locus esset oppositioni, quam quis occasione vasorum occlusorum formare poterat, ac si aër ambiens nec intrare, nec exire, nec innovare sese liberè posset, aliud experimentum tentandum duxisse. Misi carnes & pisces in vas capacissimum, & ut aër eò penetrare posset, vas ipsum subtilissimo velo Neapolitano obseratum, in arculam, arcendis muscis aptam, & ejusdem generis velo Neapolitano obductam, inclusi: nec tamen super his carnibus, & super his piscibus, vel unicus vermis visus est, non rarò tamen plures in superiore veli & arculæ facie circumvagari videbantur, qui odore carnium illecti, quandoque per subtilissima foramina expansi veli in arculam penetrabant, & si quis segnior in eximendis illis fuisset, forte in vas ipsum penetrassent, tanto studio & industria id agebant, ut per vim eò devenirent. Aliquandò observavi, duos vermes, postea quàm primùm velum feliciter transmiserant, & jam in secundo, quo orificium vasis occludebatur, hærerent, tanto nisu id egisse, ut jam dimidiâ parte corporis velum illud secundum pertransierint, & parùm aberat, quin carnibus illis sese explevissent. Et jucundissima res erat, interea vidisse, muscas majores circùcirca volitando, & bombum edendo, per vices super primo velo residere, ibidemque vermes deponere: & animadverti harum muscarum aliquam sex septemve vermes singulis viribus ibi reliquisse, aliam in aëre antequàm velum tetigisset, eos emisisse. Atque hæ fortassis illius generis fuerunt, de quo Scaliger narrat, fortuitò sibi evenisse, ut musca major ab ipso capta, eidem intra manum exiguos aliquot vermes relinqueret: & hinc ille argumentatur, muscas generaliter omnes, non ova, sed vermes generare viventes: sed quàm egregiè Doctissimus ille vir falsus sit, ex iis, quæ supra dicta sunt, sufficienter adparet. Et certè, muscarum aliquot genera vivos vermes parium, reliquis nonnisi ova deponentibus; Cujus rei certiorem me fecit experientia, & factum ipsum. Nec me ullo modo convincit, magni alioqui ponderis, sapientissimi patris honorati Fabri, societatis Jesu, testimonium, qui vir contrarium ejus quod Scaliger affirmabat, libro de generatione animalium: Nimirum muscas semper ova, nunquam vermes parere, & fieri sanè potest, (quod neque nego, neque affirmo) ut eadem muscarum species, nonnunquam ova & aliquandò vermes producat; & quod natura sua fortè semper ova parerent, nisi anni tempus calidius aliud in corpore produceret, vermes scilicet vivos & se moventes, ut millies vidi.

Fallitur similiter accuratissimus Joh. Sperlingius, in sua Zoologia scribens, hos vermes, non à muscis ipsis generari, sed ex stercore earundem nasci: & ut rationē red-

reddat, subjungit falsam hypothesin: *Ratio hujus rei animis candidis obscura esse nequit: musca enim omnia liguriunt, vermiumque materiam unà cum cibo ipso assumunt, assumtamque per alvum reddunt.* Non observavit Sperlingius, id quod observare quivis potest, nimirum in muscis ovarium in duas cellas divisum esse, quarum unâ ova, excrementum alterâ continentur, sed ita ut utraque per communem quendam canaliculum excernantur, atque incredibili copiâ: nonnullæ enim muscæ virides usque adeò fœcundæ sunt, ut quælibet illarum ducenta ova reddere possit. Erravit itaque Sperlingius, credendo vermes muscarum ex stercore earundem nasci. Sed cum Sperlingio fortè etiam erravit, Doctissimus P. Athanasius Kircherus, qui opinionem fovet, à Sperlingii opinione non multùm diversam. Nec minùs, quàm hi celeberrimi scriptores à vero abit, vir Doctissimus, & mihi charissimus, qui muscam, telæ involutam ad quamvis aranei morsum vermem excernere videns, in eam devenit opinionem, morsum aranei illam habere virtutem & potentiam ut corpora muscarum verminare faciat. *Hactenus Rhedi de Insectorum Generatione.*

Sequitur Insectorum Divisio generalis ex Charlet.

Insecta Græcis ἔντομα, sic dicta, quoniam eorum corpora incisuris præcinguntur, aut parte tantùm supinâ, aut etiam pronâ.

Distinguntur generaliùs in Terrestria & Aquatica, & utraque in Pedata, & Apoda.

E Pedatis rursus alia sunt Alata, alia Aptera, sive non Alata.

Alata subdividuntur in Anelytra, sive, Detectipennia membra nacta; & Coleoptera, sive vaginipennia, quæ alas suas velut in vagina recondunt.

Inter Anelytra, alia favificant, alia non. *Atque hæc de Insectis in genere tantùm.*

Postquam de Generatione Insectorum ex Clariss. Rhedi hactenus egimus, ut & de eorundem divisione generali ex Celeberr. Charletonô, jam specialius de iis verba faceremus quatenus ad Medicos usus faciunt; verùm hoc abundè perficitur sub propriis eorundem nominibus, unde, colligi debent.

INSESSUS.

Sub Insessus voce non tantum de eô in in specie, sed etiam de Balneô, Semicupio & Lotionibus; quamvis de iis jam alibi.

Insessus.

Insessus est quasi balneum ventris, partiumque infernarum. Fiunt ex decoctione herbarum, radicum, florum, seminum, quorum residentia sacco imponitur, cui resideat æger. Utimur his in affectibus vesicæ, coli, uteri, ani, renum, ventris, ob ægri imbecillitatem, ob balneorum defectum. Horum autem alii sunt adstringentes, alij emollientes, alij aperientes; alij discutientes &c. de quibus in sequent.

De Insessionibus astringentibus.

Insessus ad anum prolapsum.

♃ *Plantaginis m.j: rosarum rubr. m.ß.*

Decoquantur in aqua, cui chalybs antea extincta fuerit. *Andernacus.*

Insessus ad nimium uteri fluorem, & ani hæmorrhoidas.

♃. *Plantaginis, polygoni, equiseti, rubi foliorum ana m.j. rosarum p.iv. malicorij ℥ij. rad. symphyti ℥j. calycum glandium ʒj.*

Decoquantur in aqua chalybeata, fiatque insessus. *Andernacus.*

Insessus ad hæmorrhoidas.

♃. *Verbasci, plantaginis ana m.j. flor. verbasci p.j. sem. lini ℥ij. cort. malorum punicorum, balaustiorum, rhus obsoniorum, baccarum myrti ana ℥ß.*

In aqua & vino austero decoquantur ad insessum. *Andernacus.*

Insessus ad fluorem alvi.

♃. *Rad. bistortæ, rad. consolidæ major. ana ℥ij. nucum cupressi, nucum pini, cort. mali granati ana ℥ij. rosarum rubrarum, balaustiorum, granorum myrti ana ℥iß.*

Decoquantur omnia in vino rubro astringente. *Rondeletius.*

Alius.

♃. *Plantaginis, Polygoni, bursæ pastoris, equiseti ana m.jß. aluminis rochæ ʒij. rosar. rubr. ana ℥jß.*

Decoquantur omnia simul in vino rubro, aut aqua chalybeata: deinde huic decocto insideat æger. *Rondeletius.*

Insessus ad alvi, uterique nimium fluorem, descensum, hæmorrhoidas, exitum ani, aliaq; ejus vitia.

♃ *Fol. quercus m.v. rosar. rub. m.ij. gland. querc. ℥iij.*

Decoquantur in aqua pluviali, vel fontana. In decocta restinguatur chalybs, aut ferrum candens ter, vel sæpiùs. Insessus fiat mane ac vesperi. *Rulandus.*

De Insessionibus emollientibus.

Insessus ad tenesmum.

♃. *Malvæ, althææ, violariæ, verbasci ana m.j. flor. verbasci p.j. sem. lini ℔ß.*

In horum decocto ex aqua, æger ad umbilicum usque sedeat. *Andernacus.*

Insessus ad tenesmum alius.

♃. *Folia tapsi barbati m.iv. calculorum sem, lini ℔ß.*

Fiat ex his in s.q. aquæ decoctio, & insessus. *Ruland.*

De Insessionibus aperientibus.

Insessus ad menstrua provocanda.

♃. *Arthemisiæ, rorismarini, thymi, marrubij, calaminthæ ana m.ij. sabinæ m.j. fol. lauri p.iij. flor. rorismarini, sambuci ana p.ij. rad. cyperi ℥j. granorum juniperi contus. ℥jß.*

Omnia incisa, sacculoque condita, coquantur ex aqua fluviali, quanta ad insessum requiritur. *Andernacus.*

Alius ad eadem.

♃. *Arthemisiæ, salviæ, betonicæ, calaminthæ, origani, pulegii, chamæmeli, meliloti, hyperici, abrotani an. m.ß. rad. iridis. petroselini ana ʒj. Coquantur pro insessu.* Fuchsius.

Alius ad menstrua provocanda.

♃. *Nepetæ, arthemisiæ, thymi, salviæ ana m.j. fol. lauri, filicis ana m.ij flor. sambuci p.j. rad. valerianæ, rad. apij rad. petroselini, rad. fœniculi ana ℥ij.*

Ex his in aqua decoctis fiat insessus, quo manè & vesperi ante cibum utendum est. *Andernacus.*

Alius ad menstrua indurata, tumoresque & dolores naturalium.

♃. *Fœnigræci, sem. lini, pulegij arthem. cucumeris. sylvestr. rad. liliorum alb. fol. dendromalachæ ana q.s.*

Deco-

Decoquantur omnia in aqua, fiatq; insessus, vel balneum simplex dulcis aquæ emolliens & humectans. Antea verò quàm utaris, alvus subduci, levarique vesica debet, nam his oppletis, & uterum, qui medius inter illa consistit, prementibus, menstrua nimia angustia cohibentur, tardanturque. *Andernacus.*

Insessus ad menses ciendos.

℞. *Pulegij, sabinæ ãã m.vj. rad. asari ℥iv.*
In sacculo inclusa coquantur ex aqua pluviali, vel fontana, quantam postulat insessus. Utendum hoc ante cibum manè, ac vesperi tempore menstruationis.

De Insessionibus discutientibus.

Insessus ad uteri inflammationes.

℞. *Rutæ, pulegij, nepetæ, marrubij, thymi, arthemisiæ, althææ, &c. ana q.s.*
Decoquantur ad insessum. Post hujus usum, uterus oleo laurino, vel nardino, vel anethino inungatur. *Andernacus.*

Insessus ad renes inflammatos.

℞. *Malvæ, althææ ã m.iv. sem. lini, fœnigræci ã ℥ij.*
Decoquantur in aqua. Hæc postea vasi ligneo altitudinis pedalis immittantur ad insessum. *Andernacus.*

De Insessionibus frangentibus calculum.

Insessus ad calculosos.

℞. *Fragmentorum raparum, fragment. pastinacæ, siseris, chamomillæ, flor. verbasci, betonicæ, prunellæ, aquilegiæ, rutæ murariæ, arthemisiæ ana m.j.*
Coquantur in aqua pluviali, quantum ad insessum satis est. *Andernacus.*

Insessus ad calculum.

℞. *Saxifragiæ, œnanthes, helxines, malvæ, althææ ana m j. cicerum rub. ʒij. sem. petroselini, lini, fœniculi ana ʒjß.*
Coquantur in aqua justæ quantitatis ad tertias pro insessione. *Fuchsius.*

Alius ad calculum.

℞. *Malvæ, althææ, chamomillæ, meliloti, parietariæ, scolopendrii ana m.ij. rad. malvæ ℔ß. rad. fœniculi, sem. lini ãã ℥iij. fœnigræci ℥ij. rubeæ tinctorum ℥j.*
Incisa omnia, sacculoque lineo indita, ad insessum coquantur. *Andernacus.*

Alius ad calculum.

℞. *Radicis althææ ℥iv. fol. althææ, malvæ, parietariæ, ãã m.ij. rad. nardi m.ß. origani, calamenthi, betonicæ, abrotani, arthemisiæ, rorismarini, petroselini ãã p.ij. sem. lini, fœnigræci, anisi, fœniculi ana unc.ij. furfuris crassi p.iv.*
Sacculo indita ex aqua communi coquantur, quanta ad insessum sufficere poterit. *Andernacus.*

Insessus ad arenam, renumque calculos.

℞. *Raparum num. v. Nasturtij aquatici, polygoni ana m iv.*
Incisa lineo sacculo indantur, ac incoquantur aquæ, quantum satis est insessui. Utatur æger tempore paroxysmi, & ubi ingens urget dolor. *Rulandus.*

Insessus ad vesicæ calculum & stranguriam.

℞. *Raphani num. x.*
Incidantur, sacculo imponantur, aquæ quanta necessaria est, incoquantur, ut fiat insessus, cujus frequens sit usus.

De Insessionibus dolorem mitigantibus.

Insessus ad dolores ~~colicos~~ mitigandos, curandosque.

℞. *Althææ, rutæ, majoranæ, arthemisiæ ana m.ij. fol. lauri ℥ijß. seminis apij, anisi, cumini ana ℥ij.*
In aqua decoquantur, quanta solium dimidium repleat. *Andernacus.*

Insessus ad colicam passionem, ventrisque torsiones.

℞. *Florum chamomillæ, meliloti, anethi, sem. lini ana m.ß. menthæ, calamenthi, absinthij, pulegii, origani, cumini, granorum juniperi, baccarum lauri ana m.j. spicæ m.ß. sulphuris vivi ℥j. salis nitri ℥ß.*
Sacculo indita coquantur in s. q. aquæ fluvialis ad tertias, ut fiat insessus, quo utatur æger manè ac vesperi, &, si opus sit, noctu ac sæpius, donec ex toto remittat dolor. *Rulandus.*

Insessus ad colicum & nephriticum dolorem.

℞. *Origani, calaminthæ, anethi, chamomillæ, sinonis, lauri ana m.iv. fœnigræci, sem. carvi, cumini, anisi, fœniculi ana ℥ij. baccarum lauri ℥ß.*
Quòd si varij sint affectus, eorumque causæ diversæ, plura medicamenta instituto idonea adjicere licebit: ut, si emollitione opus sit, folia malvæ, althææ, parietariæ, ac violarum addes. Sin autem incisio quædam, aut meatuum apertio requiratur, radices asparagi, rusci, apij, adjungentur. Ad vesicam calculosam eisdem utendum, ita tamen ut ruta addatur. *Andernacus.*

Insessus ad uteri dolores & præfocationes.

℞. *Melissæ m.x. pulegii m.iv. rorismarini m.iij.*
Coquantur in s.q. aquæ fontanæ. Usus ejus est ante cibum manè atque vesperi. *Rulandus.*

De Balneis.

Balneum remedium est totius corporis. Horum alia alterant qualitate primâ vel secundâ de quibus in sequentibus.

De Balneis excalefacientibus.

Balneum ad intemperiem frigidam.

℞. *Pulegij, origani, hyssopi, thymi, satureiæ ana m.j. salviæ, fol. lauri, rorismarini, chamæpityos, Pyrethri ana mß.*
Hæc, vel omnia, vel plura ex eis, in aqua fontana vel vino mixta coquantur, quanta ad balneum satis sunt. *Andernacus.*

Balneum ad paralyticos.

℞. *Baccarum Iuniperi contusarum m.xv.*
Decoquantur in aqua fluviali, quanta opus sit ad lavacrum. In decocta aqua restinguatur septies chalybs candens, ac renovetur hoc modo tertiò quoque die. Insideat ægrotus in isto balneo ad collum usq; tot horis, quot ferre manè & vesperi quotidie potest. *Rul.*

Balneum ad contractos & convulsos.

℞. *Sambuci m.xx.*
Decoquantur (pro divitibus) in vino, pro pauperibus verò in aqua quantum sufficit. Insideant quotidie diutiùs in hoc lavacro, & post egressum, in calido lecto bene contecti stragulis sudent diu multumque. Post sudorem perungantur membra contracta isto unguento.
℞. *Pinguedinis taxi ℥iij. pinguedinis vulpis ℔j. mastiois ℥ß. euphorbij ʒij. piperis utriusque ʒx. vini boni mens. ij.* Fiat decoctio juxta artem. *Rulandus.*

De Balneis refrigerantibus.

Balneum ad intemperiem calidam.

℞. *Flor. violarum, buglossæ ana p. iv. flor. nymphææ p.ij.*

In aqua coquantur, quanta pro balneo sufficit. *Rondeletius.*

Aliud.

℞. *Succi solatri, succi Cucurbitæ, succi melonum ana* ℔iv.

Misce aquæ balnei, quanta pro balneo satis esse potest. *Rondeletius.*

Balneum pro hecticis.

In febribus hecticis conveniunt balnea ex aqua tepida, humectantia: quæ ut magis humectent, addimus librã unam olei violati: aut butyrum recens in prædicta aqua dissolvimus, quod humiditatem aeream partibus externis infundit. Rondeletius.

Aliud pro hecticis.

℞. *Radicum Bismalvæ* ℔ij. *malvæ, branchæ ursinæ, buglossæ cum rad. ana m.iv. flor. violarum, buglossæ, borraginis ana p.iv. rosarum rubr. p.ij.*

Humectantibus balneis admisceantur decocta pedum vervecis, & intestinorum: quamvis illa ad remolliendum potiùs usurpentur. *Rondeletius.*

De Balneis astringentibus.

Balneum ad juvandum conceptum.

℞. *Rad. valerianæ lib.ß. rad. cyperi, galangæ, rad. enulæ ana* ℥ij. *fol. lentisci, arthemisiæ, calamenthi, origani, lavendulæ, majoranæ, fol. lauri ana m. iv. summitatum lentisci, myrti, cupressi ana m.ij. sem. ameos, lentisci, fœniculi ana* ℥jß. *cort. mal. granat.* ℥ij. *aluminis* ℨij. *rof. rub. stœchados, flor. sampsuci ana p.iij.*

Coquantur omnia in sufficienti aquæ quantitate, addendo vini rubri styptici modicum: & utatur balneo. *Rondeletius.*

Balneum ad conceptum perutile, calefaciens & roborans uterum.

℞. *Arthemisiæ, absinthij, levistici, avenæ, granorum juniperi, origani, chamomillæ ana m.ij.*

Decoquantur hæc simul in aqua pluviali, quanta opus est. Insideat in isto balneo mulier sterilis, statim post fluxum menstruorum quotidie bis, manè scilicet per horam, & tamdiu vesperi, idque continuet octo diebus, ac renovet tertio quoque die. *Rulandus.*

Balneum ad inflammationem, cùm fluxus adest.

℞. *Plantaginis, polygoni, fol. rub. ana m. iij. malicorij* ℥ij.

Coquantur in aqua, quantum ad balneum satis esse putas. *Andernacus.*

De Balneis emollientibus.

Balneum emolliens.

℞. *Malvæ cum radicibus, branchæ Ursinæ, violariæ ana m.iij. mercurialis, parietariæ, betæ ana m.ij. sem. lini* ℥j. *flor. chamomillæ p.ij.*

Fiat decoctio pro balneo, in quo æger bis quotidie natet ad horam unam. Hoc balneum valet etiam in affectibus cutis crustosis, squamosis, siccis & squalidis. *Rondeletius.*

Balneum ad inflammationem & duritiem membrorum.

℞. *Malvæ domesticæ, sylvestris, meliloti ana m.ij. seminis lini* ℥ij *fœnigræci* ℥ij.,

Ex his in aqua coctis balneum paratur. *Andern.*

De Balneis aperientibus.

Balneum menstrua provocans.

℞. *Rad. Ireos* ℔ß. *galangæ crassæ, rad. rubiæ major ana* ℥ij. *rad. althææ, cyclaminis an.* ℥iij. *arthemisiæ, nepetæ, matricariæ, origani, mercurialis ana m iv. pulegii, psyllii, majoranæ, fol lauri an. m. ij. sem. petroselini, seseleos, ameos, cinnamomi ana* ℨjß. *sem. lini, fœnigræci an.* ℥iij. *flor. sampsuci, anthos, stœchados, ciceram rub. sabinæ an. p.iv.*

Coquantur omnia in duabus partibus aquæ, & una vini albi: deinde sedeat in balneo, frequenter admovendo ventri inferiori plantas in prædicto balneo decoctas. *Rondeletius.*

De Balneis abstergentibus.

Balneum primum, ad cutis affectus: hoc est, crustas & squamas duras emolliens, & detergens.

℞: *Malvæ cum rad. branchæ ursinæ, violariæ ana m.iv. mercurialis, parietariæ, betæ an. m.ij. sem. lini* ℥j. *chamomillæ p. ij.*

Decoquantur pro balneo, in quo bis quotidie sedeat ad horam unam. *Rondeletius.*

Balneum secundum, cutis affectus detergens & exiccans.

℞. *Rad. bryoniæ, lapathi acuti, cucumeris sylvestr. ari, serpentariæ ana* ℔j. *rad. asphodeli, vel gentianæ, & squillæ* ℔ß. *saponariæ, parietariæ, absinthij, scabiosæ, fumariæ, borraginis ana m j. lupinorum, fabarum ana* ℥ß. *flor. centaurij min. p.iij. rosarum p.ij.*

Fiat decoctio pro balneo: de qua decoctione adde plus vel minus, pro morbi natura, vel corporis habitu & viribus, & diutiùs utatur. *Rondeletius.*

Balneum tertium, cutim detergens, ac leviter astringens seu corroborans.

℞. *Fol. myrti, vel fol. lentisci, vel plantaginis, tapsi barbati, pilosellæ, hippuris, polygoni ana m. ij. rosarum part. xx. rad. iridis, bistortæ, pentaphylli ana* ℥ij. *fiat decoctio: in qua dissolve salis communis* ℔iij. *alum.* ℥iv.

Misce, & fiat balneum tepidum, & spongiis novis detergatur diligenter. Ex lixivio etiam fieri possunt, modò non sit nimis acre. Hoc autem balneo non utẽdum, nisi priùs materia per præcedentia balnea fuerit insensibiliter resoluta, vel evacuata. *Rondeletius.*

Balneum ad majores cutis affectus.

℞. *Rad lapathi acuti,* ℔ij *rad. enulæ* ℔ß. *fumariæ, lupinorum, borraginis, buglossæ, parietariæ, betæ, saponariæ ana m.iv. sem. cucurbitæ, cucumeris, melonis, citrulli ã* ℥ij. *acetosæ, lapathi acuti, lentiginis aquat. ã m.ij.*

Misce simul, & pro balneo decoquantur, in quo potes addere farinæ fabarum ℔ij. Sedeat in hoc balneo æger.

Aliud ad idem.

℞. *Rad. bryoniæ, cucumeris sylvestr. an.* ℔ß. *rad. asphodeli* ℥ij. *rad. lapathi acuti, rad. enulæ an.* ℔ß. *mercurialis, betæ cum rad. saponariæ, parietariæ ã m.iij. lupinorum, fumariæ ã m. ij. sem. raphani* ℥j. *sem. melonum, citrulli, cucurbitæ, cucumeris ã* ℥jß. *lumbricorum per media dissectorum n. iv. fol. senæ* ℥iij. *fol. borraginis. violarum, buglossæ ana p.iij.*

Reponantur omnia pro balneo, in quo dissolve farinæ lupinorum, & ciceris rubr. an. ℔ß. fiat balneum, ut dictum est. *Rondeletius.*

Aliud ad præduram prætumidamque scabiem.

℞. *Rad. bryoniæ, cucumeris sylvestr. ana* ℥iij. *rad. althææ, rad. liliorum alb. rad. lapathi acuti ãã* ℔iij. *rad. serpentariæ, hastulæ regiæ ãã* ℥ij. *malvæ, bismalvæ, branchæ ursinæ an. m.iv. lupinorum fumariæ, lapathi acuti, saponariæ, acetosæ, endiviæ, cichorij an. m.j. sem. lini, fœnigræci ana* ℔j. *sem. raphani* ℥j. *sem cucurbitæ, melonum, citrulli, cucumeris ana* ℥ij. *flor. chamomillæ, meliloti ana p. ij. flor. borraginis, buglossæ, nymphææ,*

hordei

hordei integri, Cicerum rubr. ana p. ij.

Misce simul, & decoquantur in sufficienti aquæ quantitate pro balneo, quo præsidio utimur ad discutiendam scabiem crustosam & contumacem, & emollienda tubercula elephanticorum, quibus tota cutis scatet. Post hoc balneum utendum erit tertio balneo, superiùs descripto in cutis affectibus. *Rondeletius.*

Balneum ad morbum Gallicum.

℞. *Flor. chamomillæ, flor. meliloti ana ℔j. caudæ equinæ, lavendulæ, malvæ, aristolochiæ longæ, centaureæ ana m. iij fœnigraci p. iv. ligni guajaci, vel juniperini ℔iij.*

Bulliat in sufficienti quantitate aquæ, secundùm artem, deinde coletur, usque servetur. Post egressum scabies abluatur mixtura præscripta, ex oleo ligni, & aqua plantaginis facta. Et sic æger sanabitur, corpore priùs rectè purgato. *Rulandus.*

Balneum abstergens, purgans, rarefaciens, digerens, pro leprosis.

℞. *Bryoniæ, cucumeris asinini, Serpentariæ, enulæ ana ℔ß. cum radicibus, lapathi acuti, acetosæ, borraginis, buglossæ, saponariæ ana m. iij. cum radicibus, fumariæ, lupulorum, endiviæ, cichorii, plantaginis ana m. iij. lupinorum, cort. fabarum, hordei integri ana p. ij. rosarum rubr. flor. nenupharis, trium flor. cordial. tamarisci ana m. iv. flor. chamomillæ, flor. meliloti ana m. ij.*

Fiat decoctio in aqua fontana & pluviali pro balneo, quod ingrediatur manè ventriculo vacuo. Bis aut ter in secunda vice sumat tabellam unam Diamarg. frigid. superbibendo ℥ j. aquæ borraginis. Item à prandio ingrediatur longè à cibo. Continuis tribus diebus peragat idipsum.

Balneum ad scabiem, lepram, ulcera, & omnia cutis vitia, expertum.

℞. *Fol. Quercus, pisorum ana m. x. Coquantur in aqua fluviali q. s. In hoc balneo insideat æger quotidie mane & vesperi. Et quando egreditur, cutis infectiones penna in sequenti mixtura intincta laventur, & per se siccentur:*

℞. *Aquæ plantaginis ℔iß. olei ligni guajaci ℥ij.*

Misce. Ulcera verò Emplastro Diasulphuris vinciantur. Hoc enim modo sanavi omnem scabiem, ulcera quæcunque, ac lepram recentem, non ex parentibus contractam, cutisque vitia cuncta. Renovandum est autem tertio quoque die, ut reliquæ artificiales balneæ. *Rulandus.*

Balneum Theophrasti Paracelsi, certò sanans (ut, ipsemet edoctus experientia testatur) omnes morbos chirurgicos, eosque qui per cathartica, abstinentiam, sudationes, & balneas curari solent aut possunt.

℞. *Aluminis ℔x. salis ℔xx. Aceti stillatitii q. sufficit.*

Commisceantur simul optimè, stetque per quatuor dies in infusione, postea decoquatur ad consumptionem aceti. Cocta hæc massa, seu lapis, incoquatur in aqua pluviali, quanta sufficit, quoad oleositas quædam appareat. Deinceps insideat æger in hoc lavacro pro vulgari modo, & consuetudine, nec ulla utatur medicina.

De Balneis Dolorem mitigantibus.

Balneum ad dolorem colicum.

℞. *Rad. althææ ℔ij. Mercurialis, violariæ, branchæ ursinæ ana m. j. origani, calamenthi, pulegii, rutæ ana m. iij. anisi, fœniculi, petroselini ana ℔ß. flor. anthos, sampsuchi, stœchados, meliloti ana p. iij. cort. citri sicc. ʒj. lavendulæ, flor. lauri ana m. iij.*

Decoquantur omnia in duabus partibus aquæ, & una vini. Quòd si vini Malvatici copia suppetit, illius modicum permisceri poterit. *Rondeletius.*

Balneum ad dolorem nephriticum.

℞. *Rad. liliorum alb. bismalvæ ana m. iv. parietariæ, saxifragiæ, petroselini, fœniculi marini, fœnigraci ana m. ij. sem. lini, fœnigraci ana ℔ß. milii solis ℥j. fol. sisymbrii, violariæ, borraginis, buglossæ ana p. iv. quibus addere potes, rad. raphani ℥iij. fol. senecionis m. ij. flor. chamomillæ, flor. sambuci ana p. ijß.*

Decoquantur omnia in sufficienti aquæ quantitate: deinde permisceantur vini albi ℔iv. olei liliorum, & butyri ana ℔ij. paretur balneum, in quo sedeat æger tantisper, dum vehementibus doloribus torquetur. Quo uti post alias evacuationes est saluberrimum: & eo ipso tempore, quo æger in balneo residet, potiones calculum frangentes exhiberi possunt. *Rondeletius.*

Balneum ad lassitudinem.

℞. *Hyssopi, origani, pulegii, thymi, satureja ana mß. salviæ, fol. lauri, rorismarini, chamæpityos, pyrethri ana m. ß.*

Coquantur in aqua fontana, quanta ad balneum satis est. *Andernacus.*

Aliud balneum ad lassitudinem.

℞. *Origani, pulegii, chamomillæ ana m. iij. salviæ, baccarum lauri ana m. ij.*

Coquantur in aqua, quanta opus est. *Rulandus.*

Balneum ad dolorem.

℞. *Raparum n. vj. rutæ m. v. salis m. iij.*

Incoquantur simul in aqua, quanta fuerit opus. Insideat æger mane ac vesperi, ubi non adest inflammatio. *Rulandus.*

Balneum ad podagram, chiragram, & sciaticam.

℞. *Salis ℔ij. aluminis ℔j. sulphuris vivi ℥ij. baccarum lauri ℔ß.*

Bulliant simul in aquæ duobus sextarijs. Atq; ex hoc unicuique balneo tertio quoq; die renovando infundatur portio à ℔ß. ad ℔j. Ac insideat in hoc lavacro æger quotidie per horam, mane & vesperi. *Rulandus.*

De Lotionibus,

Partium quarundam fiunt ablutiones, quæ balnei vicem gerunt, videnturque balnea particularia. Unde Lotiones variæ de quibus in sequent.

De Lotionibus capitis.

Lotio ad sordes capitis auferendas.

Caput ad sordes auferendas lixivio, ex cineribus sarmentorum facto, lavatur, corpore recrementis vacuo, & manè ante cibum: sic tamen, ut statim caput abstergatur linteis calidis, & exficcetur: capilli si adsint, extricentur: non autem expectandum, donec caput, capillique per se exficcentur. *Andernacus.*

Lotio ad ulcera.

In capitis ulceribus lixivijs desiccantibus utimur, ut abrotani, betonicæ, &c. *Rondeletius.*

Lixivium ad Achoras.

℞. *Pisorum m. iv.*

Decoquantur in s. q. aquæ. Horum juri admisceatur tantundem lixivii fortis: & facta ebullitione reservetur usui. Caput eo lavetur quotidie ante cibum. & mox siccetur. *Rulandus.*

Aliud ad pediculos.

℞. *Agarici ℥ß. Coquatur in lixivij dulcis ℔iij.* & ex ea irrige-

irrigetur, aut lavetur caput in dies. Si ulceratæ capitis partes illinantur parum oleo Balsami, commoriuntur uno dies omnes pediculi. *Idem.*

Lotio ad pediculos.

In pediculari morbo, amaris, ut lupinis, nitro, & fellibus, staphide agria, & ad vermes occidendos, & furfures detergendos, & pilos tingendos. In furfuribus, detergentibus: ut melle, siccis herbarum amararum, aut herbis ipsis decoctis, ut cicla, parietaria, saponaria. *Rondeletius.*

Lotio ad tingendos capillos.

Capillis tingendis palea avenæ utimur, cortice & ligno berberis, & floribus genistæ, & hyperici. *Rondeletius.*

Lotio ad Alopeciam.

Ad Alopeciam fit ex alcyonio potentissimum lixivium, quod siccat & digerit potenter, & morbum curat. *Rondeletius.*

Lixivium ad melancholiam, insaniam, ac vigilias.

♃. *Majoranæ, flor. betonicæ, Chamomillæ ana M.ß.*
Condantur sacculo, & decoquantur in s. q. vini, quo crebrò lavetur caput. *Rulandus.*

Lixivium roborans cerebrum, nervos, oculos, sensusque reliquos.

♃. *Fol. Senæ ℥j. rosarum rubr. p.j. lavendulæ p.j.*
Fiat ex his decoctio in s. q. aquæ, qua caput mane lavetur. *Rulandus.*

Lixivium ad cerebrum memoriamque juvandum.

♃. *Chamomillæ, Salviæ, origani, betonicæ ana M.j.*
Submittantur cineri in fundum, & lixivium superfundatur, cum aqua pluviali: & pridie quàm caput lavetur, madescat in eo sacculus lineus ex
Rosarum rubr. majoranæ, lavendulæ, rorismarini, spicæ, betonicæ ana p.j. modicè incisorum, agarici ʒij.
Inter lavandum sapo odorus in pomi figuram (pomarium vocant) addatur. *Andernacus.*

Aliud lixivium ad frigidos affectus.

♃. *Salviæ, rorismarini, origani, calaminthæ ana m.j. fol. lauri m.ß flor. stœchados, heliochrysi ana p.j.*
Ex jure decocti caput irrigetur laveturque. *Andernacus.*

Aliud ad memoriam.

♃. *Majoranæ, rorismarini, melissæ ana m.iß. fol. lauri m.j. flor. chamomillæ, flor. stœchados, pseudonardi seu lavendulæ ana p.ij.*
Coquantur in lixivio, sacculo condita horum jure caput, mane ante cibum, corpore purgato, lavetur: mox siccetur contegaturque. *Andernacus.*

Aliud ad destillationem sistendam.

♃. *Majoranæ, betonicæ, melissæ ana p.j. flor. chamomillæ, stœchados, anthos, heliochrysi ana p.iij. nigellæ ʒij.*
Coquantur in lixivio ex bucci cinere, & hoc caput rursum lavetur.

Lixivium ad asthma, siccans & sistens destillationes ex capite ad subjectas partes.

♃. *Salviæ, betonicæ, hyssopi ana m.ß flor. chamomillæ, rosarum rubr. granorum myrti contus. ana m.j.*
Bulliant in q. s. lixivij dulcis, condita sacculo. Ex hoc caput singulis septimanis lavetur, semel aut bis ante cibum. *Rulandus.*

Lixivium aquas ducens, quod in potu exhibetur.

♃. *Cinerum genistæ virgineæ, stipularum fabarum, Vitis albas uvas proferentis ana m.j. vini rhenensis ℔iv.*
Ter cola per cineres: fiat lixivium: adjice
Nucem myristicam n.j. cinnamomi ad ejus pondus, baccarum lauri n. vj. cymini, fœniculi, anisi ana ʒij.
Crasse contusa sint semina, & adjice sacchari ℥iv. ter die de hoc lixivio bibat spacio menstruo. *Leviathan Rabi.*

De Lotionibus axillarum.

Lotio ad axillas.

Axillæ abluuntur lixivio parato ex astringentibus, ut oleastro, lentisco, additis quibusdam odoratis constringentibus, ut rosis. *Rondeletius.*

De Lotionibus manuum.

Lotio ad manus.

Manus abluuntur aqua & sapone odorato, vel aqua & medulla panis, vel aqua & furfure: additis quibusdam odoratis, ut aqua rosarum, vel naphæ, vel oleo spicæ. Divitum verò manus abluuntur aqua, cui aqua rosata moschata fuerit permixta.

Lotio ad manus tempore pestis, præservationis causa.

♃. *Rad. Angelicæ, zedoariæ ana ℥iß. caryophyllorum ʒij. calami aromatici vulgaris ℥ij.*
Omnia macerentur in ℔ß. aceti rosacei optimi, postquam crassiuscule erunt contusa. *Johannes Bauhinus Junior.*

De Pedum Lotionibus.

Lotio ad somnum.

♃. *Malvarum, lactucæ ana m. ij. capitum papaverum alborum n. x. corticum radicum mandragoræ, fol. melissæ ana ℥ß. aquæ q.s.*
Fiat decoctio ad quintæ vel sextæ partis consumptionem. Addi poterunt flores nymphææ, meliloti: folia salicis, vitis, cucurbitæ, semen Anethi. *Heurnius.*

Lotio ad somnum ciendum in febribus.

♃. *Malvæ recentis, lactucæ fol. cucumeris, cucurbitarum, violarum ana m j flor. nenupharis, violarum ana p.j.*
Fiat decoctio, qua abluantur pedes, cùm ibit dormitum: nec tergantur, aut panno humido involvantur. *Rondeletius.*

Lotio pedum polychristos.

♃. *Chamomillæ, rosarum rubr. betonicæ, origani, salviæ, rutæ, asari ana m.j.*
Condita sacculo coquantur in lavacro pedum: ubi verò jam satis inferbuerint, sextarius nitri, & salis p.j. addatur. Utitor in septimana semel vel bis, mane aut vesperi ante cibum, vel etiam ante somnum, in usum adhibeto. Capiti, pedibus, sanguini, & omnibus nervis salubris, multos morbos alioqui futuros arcet. *Andernacus.*

Lotio ad podagram.

In multis usitata podagricis valdè profuit. Lixivium ex fagi cineribus paratur, & ter aut quater colatur: deinde tantum vini admiscetur: aluminis unc. ij. adduntur: omnia in fictili vitreato conjuncta calefiunt ad ignem, sed ita ut non effervescant. Deinde transfunduntur in vas, in quo pedes consistere poterunt: hi autem tam altè lavacro insistent, ut aqua supra talos excedat. Extrahit humidam pituitæ materiam in articulis hærentem: quam deinde linteo puro absterges. Tam calidum autem erit lavacrum, quàm pedes ferre possint: maneque & vesperi ante cibum adhiberi debet. Quin etiam cùm malum hoc accessionem minatur, & post ipsam utile esse potest, idque in septima-

ſeptimana quater aut quinquies: ne deterreat te, ſi pedes tumidos, rubenteſq; fieri conſpicias. *Andernacus.*

Lotio ad podagram, noſtra.

℞. *Roſarum rubr. balauſtiorum, flor. myrti, plantaginis, verbaſci, fol. lauri, origani, pulegii, calamenthi, ſalviæ, thymi, flor. roriſmarini ana m. j. baccarum juniperi ℥iij. aluminis rochæ, ſalis communis ana ℥iij.*

Bulliant omnia in aqua ſufficienti, fiatque lotio. In hac immorandum ad horas duas vel tres. Continuetur autem triduum vel quatriduum manè ſtomacho jejuno.

Lotio pedum ad dolores, & podagram.

℞. *Salis m. iij.*

Decoquantur in ſufficienti quantitate aquæ: eaque utatur æger mane, ac veſperi ante cibum. Poſtea abſtergantur pedes linteo. *Rulandus.*

Alia ad laſſitudinem.

℞. *Origani, pulegii ana m. iß. ſalviæ m j.*

Decoquantur in aqua, quantum requiritur. Uſus ejus eſto ante ſomnum. *Idem.*

Alia ad fœtorem pedum.

℞. *Aluminis m j.*

Bulliat in ſufficienti quantitate aquæ: in qua uſque ad talos immittantur pedes manè atque veſperi, & diù multumque fricentur, laventurque. *Weckerus in Antidotariô.*

Insipidus Sapor, vid. ſub titulô *Sapor.*

INSOLATIO.

Calfactio eſt, *medicamentorum tam ſimplicium quàm compoſitorum præparationis quidam modus, quo ea ipſa non quidem coquuntur, aut uruntur, ſed moderatè calefiunt, vel in ſole, vel igne, vel rerum putridarum calore*, ut commodius percolentur, vel malaxentur, vel facilius & felicius exhibeantur. Sic medicamentum infuſum, antequam percoletur, calefit, ut illius qualitas non modò tota in liquorem tranſmittatur, ſed ut liquor promptius permeet, & totus eliciatur.

Clyſteres colico dolore laborantibus præſcripti, ſolent feliciter à Pharmacopœis paulò calidiores injici, modò non ſit à bile: febrientibus verò tepidiores, ne fervor magis incandeſcat, ſed miteſcat: Et vomiturientibus aqua tepida bibenda datur, ut naturæ motum adjuvet, humoriſque fiat ſurſum per os facilior excluſio. Cùm vix quidpiam actu frigidum debeat exhiberi, ſive topicum ſit remedium, vel intro ſumendum, ut & balnea, & ipſa linteamina, priuſquam ægrotis inſerviant, debent modicè calefieri. Multa quoque medicamenta calefactione indigent, ut facilius terantur, miſceantur, diſſolvantur, & percolentur.

Inſolatio calefactioni tam eſt finitima, ut altera alterius vicem facilè queat ſubire. Utraque enim eundem effectum pollicetur, & inſtar cujuſdam coctionis eſt: ut cùm circa caniculam, aut vigentibus cœli ſqualoribus, dies circiter quadraginta inſolatur hydromel, ut ſic magis concoctum vinoſum reddatur. Non tamen ea arte ſola fit vinoſum, ſed quod paratur ex libris quatuor aquæ fluviatilis & una mellis, tamdiuque coquitur ante inſolationem, donec ovum crudum ſupernatet.

Conſervæ recentes inſolantur, ut omnes earum partes ſimul fermententur, & humidior quædam materia diſcutiatur: maximè verò quæ ex foliis aut floribus frigidis paratæ, ad multum tempus debent aſſervari.

Scyllæ ſuccus, conſilio Gal. *cap. ult. lib. de puero epileptico*, elicitur inſolatione. Obſcuro tamen cœlo, igne extrahitur. Et quæ medicamenta inſolari hyemis conſtitutio denegat, eadem igne calefiunt per hyemem, ut æſtate per ſolem.

Olea multa ex infuſione florum, vel rerum aliarum permixtione parantur, inſolanturque diebus vel pluribus, vel paucioribus, pro infuſæ rei quantitate & viribus. Calidiora namque & ſicciora, aut nulla aut pauca egent inſolatione, frigida & humida diuturniore.

Par eſt ratio de aceto, variis floribus alterato, Roſaceum enim diutius debet inſolari, ſambucinum minus, & quod allia, mentham & vetonicæ garyophillatæ flores admittit. *Renodæus.*

Inspergere, vid. *Aſpergere.*

Inspissatio, vid. ſub titulô *ſolutio* cui opponitur.

INSTRUMENTA PHARMACEUTICA.

De *Inſtrumentis Pharmaceuticis* hic 1. in genere ex Clariſſ. Wedeliô; 2. de *Inſtrumentis Pharmaceuticis internis & menſtruis* in ſpecie ex Celeberr. Bohnio. 3. de Inſtrumentis *Pharmaceuticis externis* & propriè ſic dictis, furnis nimirum, vaſis, &c. ex Curioſiſſ. Barnerô & aliis quorum figuras itidem adducemus.

De Inſtrumentis Pharmaceuticis in genere.

Vetus dictum eſt: qui vult finem, velit etiam media ad finem ducentia. Cùm ergò de fine generali & ſpeciali, ſub diſtinctis quatuor claſſibus, ſingulis velut συγκρίσεως & διακρίσεως adminiſtris & ſpeciebus, actum hactenus ſatis ſit; reſtat, ut de mediis quoque dicamus. Pro variâ verò mediorum & finis conſideratione etiam methodus diverſa exorta eſt. Cum enim finis chimiæ medicæ ſint medicamenta, media σύγκρισις & διάκρισις, modus duplex ſubjecti conſiderandi & tractandi duplicem quoque methodum peperit: (1.) *Syntheticam, τὸ διότι* quæ reſpicit magis, à mediis ad finem progrediens. Hæc à priori tria regna in ſua principia ignis examine reſolvit, partes componentes eliciens, & quæ ex quibus quibus haberi poſſint docens, quali methodo in pharmacopœâ ſuâ uſus eſt *Schrôderus.* (2.) *Analyticam*, quæ *τὸ ὅτι* reſpiciens magis à fine ad media progreditur, & partes compoſitas magis ſcrutatur, ſeu à poſteriori effectus homogeneos, v.g. aquas, ſpiritus, magiſteria in certas claſſes digerit, quod obſervatū videas in pharmacopœâ Londinenſi, à *Zwælffero* & aliis. Utraque idem obtinetur finis; prior tamen ſpeculativa inquirit, quid poſſideant, altera practica magis, quæ poſſidere deprehenſum jam ſæpius eſt per experientiam, elicit & præparat, Media & finis ſunt eadem, modus diverſus.

Supponimus igitur hîc materiam, ex quâ medicamenta chimica & pharmaceutica ſint præparanda, eſſe vel vegetabilia, vel animalia, vel mineralia, ſingula in ſuâ latitudine.

Hinc facilè patet (1.) *pro diverſâ materiâ tractandâ, inſtrumentis aliis atque aliis opus eſſe.* Fidem hujus rei faciunt ſenſus, non poſſe obtineri finem citra opem inſtrumentorum; & hæc ipſa adæquata debere eſſe materiæ. Utut verò omne agens agat ſaltim ad modulum receptivitatis ſubjecti, eo ipſo tamen neceſſitas inſtrumentorum magis confirmatur. Ut in mechanicis limâ modò groſſiori, modò mediâ, modò ſubtiliſſimâ opus eſt, cultro item, ſerrâ & ſimilibus ad eundem modum; Sic etiam ſe hîc res habet. Unde qui inſtrumenta novit & materiam medicam, uſum quoque facilè noverit, omnes quippe ἐγχειρήσεις in applicatione inſtrumentorum debitâ conſiſtunt unicè. Ex quibus cognitio horum quàm neceſſaria ſit, ad oculum claret.

2. *Ad operandum opus eſt dirigente, tum totum, tum ignem, & excipiente.* Dubitari poſſet, quare nunc demū de his agatur, prætermittendis potius reliquis omnibus, quæ huc uſque agitavimus; Enimverò coronidem imponere generali parti horum recenſione non inconſultum eſt, ne accinctis ad praxin & à theoriâ digreſſis

quicquam obstet, vel desit, aut desiderari possit necessarium. Directore ergò harum rerum gnaro, medico puta, omnia probè succedunt, modò ipse his sacris initiatus fuerit, nec infra dignitatem suam reputet hæc egisse. Vices hujus obit pharmacopœus, medici quidem minister, sed, si dicere fas est, sæpe in hoc peritior, unde si quidem non integrum fuerit medico illis operari vel occupari, saltim notitiam habeat oportet, ne fallatur. Sanè si ullibi, in hisce falli pronum est, nusquā magis fallendi promptior occasio, adeò pleraque plena sunt fallaciarum, quæ venum exponuntur censoribus ignaris. Censores perpetui debent esse medici, (quod nomen Vespasianus cum filijs, Tito & Domitiano, proprium & singulare sibi esse voluit, testibus nūmis,) ne quid detrimenti inde capiat microcosmus, cujus imperator est. Dirigi debet totum artificium, totus processus & ἐγχείρησις, ita saltim, ut norit ex effectu, quàm probè progressum fuerit. In spiritibus mineralibus, ne res exemplo careat, spiritu vitrioli nominatim, ♀ri, clysso, & aliis adeò invaluere fraudes, ut Argum agere ubivis necessum sit; imò cœcus cœcum sæpe ducit. Multum huc facit, ut in singulis speciebus ratio ἐγχειρήσεως pateat, ut interfuerit foco medicus, cæteroqui videns & audiens fallendus, unà cum iis quibus opem ferre satagit. Dirigi cumprimis ignis, ne præcipitando pessum eat omne, nec cunctando, quod tamen respectivè melius est, metu inani an ignorantiâ, minus exhauriatur, quàm par est, mixtum, facilè utrobivis glaucomate oculis obducendo. Dirigendum inprimis negotium hoc in experimentādo; si ullibi enim in medicinâ, etiam hoc casu ἡ πεῖρα σφαλερὴ, *experimentum periculosum est*; seu in explorandis venenis, quæ ignores, seu in mixturâ nocivâ, quod contigit, qui pulverē pyrium ad hunc modum casu invenit. Dirigens ignis etiā præcipuè sunt furni, excipiēs vasa sunt, de quibus in sequentibus. Opus verò esse directore medico, inter alia vel inde cognoscere est, quod quædam se ipsa propellunt & destillant, quod in glasti spiritu evaporante clarissimum est; nisi ergò nares & sensus alios adhibeas, multa latebunt, quæ secus si fiat expromi possunt largiter, industrioso στοχασμῷ & ratiocinio.

3. *Ignis corporum analysta, & διακρίσεως ac συγκρίσεως primarius autor est.* Ἀνάλυσις resolutio est & destructio corporum naturalium artificialis, ut quod primâ fronte nonstatim motu proprio offerunt, hoc motore impulsa præstent. Dubitari de hocce asserto cœptum est, & rationibus adstrui posset dubium sequentibus: (1.) *quod violēter aggrediatur obvia sive oblata, nec tam resolvat vel exporrigat contra mixtorum, quàm destruat & potius confundat.* Sed quis non videt, distinguendum esse inter ignem promiscuè admissum, & refractè providâ curâ administratum ac modificatum, ut sic agat. Destrui oportet omninò, quæ resolvere est intentio, aliàs contradictio esset in adjecto, resolvere & tamen non destruere compagem quamcunque. Si rectè ministres ignem, nulla oritur confusio, sed successivè procedunt & ex debito omnia. Si rem exactius lustremur, omnia elementa sunt etiam destructoria corporum. Æmulantur menstrua, quæ solvunt similia; seu ex ijsdem, quibus constamus, etiam resolvimur. Non negamus hinc in terrâ resolvi teneriora, & in quæ jus obtinetur, corpora in pulverem, in aquâ in mucilaginem, in aëre in ichorem. Illud verò vel lento & paulatino fit gradu, vel potius insufficienter. Igne & menstruo omnis fit διάκρισις, igne tamen principaliter, menstruo vices ignis humidi gerente. Nominandus ergò analysta alius, si ignem menstruum universale negaveris, nec muneri huic ferundo. (2.) *quod alia potius & nova extra producat, quæ prius non aderant.* Salia non inesse, non sulphura, non alia, nisi igne ingenerentur atque sic producta appareant. Verùm contradictio non minus est, agnoscere in operationibus chimicis διάκρισιν & tamen novam generationem statuminare vel fingere potius. Si enim διάκρισις est, non generatio est; si generatio nova, non διάκρισις, sive separatio. Quod si quæ alia afferantur his gemella, ejusdē fuerint commatis, eâdem responsione digna. Nihil producit ignis, quod non alijs experimentis possit demonstrari, unde rectè principia chimica statuuntur duplicia, ut constitutiva, sive à priori, quatenus κρᾶσιν mixti constituunt, quicquid etiam in contrarium afferatur; & à posteriori, ut producta, prout beneficio chimicæ ἐγχειρήσεως hoc illud concessum fuerit indeque elicitum. Si ulterius dubitare lubeat, illud opponemus: Scepticos ubique reperiri posse.

4. *Ignis particulas mixti dislocat, quietas in motum ciet, rarefacit, figit.* Sanè motor primus est, & sine igne nil ἄξιον λόγου produci potest. Materiam aggreditur, & dum materiam resolvit, particulas necessariò aliter locat, unde licet formaliter non inexisteret prius oleum, sal, tamen materialiter inhæret, unde non potest non à locatione sive positu diverso particularum alia figura, aliud & diversum à priori ens quoad accidentia emergere. Laudari hîc meretur *Cartesius* ex *l. de meteor. cap.* 3. §. 19. *p. m.* 225. Palam liquet, *inquit,* producti hujus vel illius per ignem è mixto partes easdem esse, quæ antea mixtum composuere, sed illas inter se collisas & vi ignis agitatas, modò ex rigidis & inflexibilibus plicatiles, ex teretibus planas & secantes evadere, modò ex flexibilibus & plicatilibus in inflexiles & rigidas, modò ex fixis in volatiles, modò ex his in fixas &c. mutari, unde postmodum coloris, odoris & saporis diversæ admodum manant differentiæ. Ubi obiter notamus, admittere eundem manifestò principia hæc chimica, sed magis quoad structuram figuratam spectata. Patet res per mechanicam. Dirutus paries, concussus lapis, discissum plumbum aliam figuram extimam largitur multò magis id hîc eveniet, ubi è centro suo dislocantur. Nec valet illa objectio, si omnia in mixtis ex iterint, quæ inde prolici queant, etiam vitrum inextitisse, quod absurdum est. Notandum enim, considerandum esse ignem in sphærâ activitatis, & mixta in sphærâ, ut ita loquar, passibilitatis suæ. Ex his duobus proportionatim habentibus terminus acquiritur, seu finis, quo obtento quiescendum. Quod si verò ultra hanc sphæram progrediar, non contentus prolectis, & fortissimo urgeam igne, tunc jam improportio est, & non tam fit separatio amplius, quàm compositio. Sufficit tamen, quod noverim, id ipsum fieri à fusione particularum terrearum cum salinis. Ignis quietas in motum ciet particulas, quietas vel quasi non sibi relinquit, sed agitat, propellit, & à detinentibus alijs liberat, v. g. sal volatile ossium, craniorum &c. Ignis rarefacit, evaporationem præstat, quæ rarefactio comes est perpetuus, & indicium manifestum, quæ rarefiant, illa etiam propelli, ac moveri, separari. Hæc origo fuit chimiæ, hæc anima quasi. Rarefacta enim, quæ rarefieri possunt, propelluntur, reliqua fixa remanent.

5. *Ignis viâ siccâ, ipse tamen non unus, vires mixtorum exhibet.* Ignis quidem latius patet, cum aquâ tamen præcipuè ad hoc opus concurrit: ignis activus, aqua passiva est magis. Varios ignes considerare operæ pretium est tum ratione originis, tum graduum. Est enim (1.) *ignis solaris*, quem naturalem vocant, ad digerendum, calcinandum, rarefaciendum, fermentandum, & immutandum aptus. Depurat pinguedines, fermentat conservas, immutat vinum in acetum, calcinat vitriolum insensibiliter, antimonium sensibili flammâ. (2.) *ignis intrinsecus* sive ab intra forâs agens, qualis est vinaceorum, fimi equini, glasti fermentantis & similiū, qui itidem suos habet usus, exaltandi, digerendi, ut & alio fine dissipandi, & maturandi, ignis sine igne existens, & tamen effectus ignis conformes præstans. (3.) *ignis frigidus*, quo tum menstruum intelligi potest, tum

tùm vis activa intrinseca citra calorem, qualis est consumendi vis in mercurio, tum per motum continuum blandum, lenem, sive tritum præstitus, qualem hodiè non pauci ad magnum opus magni æstimant, ut & hoc ignis sive trituræ genus ad omissa in chimiâ referatur. (4.) *ignis culinaris*, administratus vel lignis, non tamen semiputridis, quo de vid. *Lang l 1. epist. 53. p. 274.* vel carbonibus probè exustis, potissimum ex lignis durioribus, faginis, vel, quod itidem tamen minus obtinet, carbonibus fossilibus, quales Cygneam effodiuntur. (5.) *ignis mediatus* vel *immediatus*, *uvidus*, vel *siccus*, pro artificis variâ intentione, unde & artificialis audit, naturali perpetuo solari contradistinctus, licet, quod supra jam innuimus, formaliter sive specie non differat. De gradibus verò jam sub destillatione diximus. Addimus tamen.

6. *Gradus ignis magis ex proportione mutuâ agentis ergâ patiens quàm aliunde æstimandos.* Si dicere volumus quod res est, reverà quidem variis artificiis possumus determinare vel cognoscere potius gradus, & mansiones graduum ignis, v. g. ratione stillicidii, vel ipsius totius evaporationis aliorumque; Genuinum tamen modum ex conditione tractandi subjecti perspicere licet. Valet hîc quoque istud πολυθρύλητον, propter quod unumquodque est tale, illud magis est tale. Ignis propter calcinanda, destillanda, digerenda impenditur, igitur major habenda ratio horum, quàm ignis ipsius. Volatilia, teneriora, laxioraque moderato motore egent, fixa, duriora, compactiora fortiori cuneo. Pro modulo ergò subjecti habeat sua fata ignis oportet. Quæ primo gradu propelli fas est, si secundum attingant, non æquè votum satiant, & sic in reliquis. Gradus videlicet ignis faciunt cumprimis & unicè pro determinando tempore processûs cujuscunque. Præstat ignem gradatim accendi & sic evolvi, quæ addecet, ad ductum naturæ sensim sensimque, ne præcipitetur propulsio, &, missis mediis, ab uno extremo ad alterum fiat progressus. Est enim & hîc ut alibi, & nominatim in morborum ætate, considerandum initium, augmentum, status & declinatio. Quæ si invertas, præpostera erit ἐγχείρησις, omnia verò ista variant ad sensuum testimonium, pro evolutione, pro dispositione subjectorum, quamvis hunc in finem & furni & operationes, quod hinc inde delibavimus, ipsæ modum dicant.

6. *Aqua viâ humidâ & velificatur expromendæ virtuti, & præest.* Prius præstat cum igne actuali, hoc menstrui titulo. Reverà enim, quod non semel diximus, ignis & menstruum sunt præcipua omnis operationis pharmaceuticæ subtilioris instrumenta. Pluribus verò modis cùm id efficiat aqua, potiores videbimus impræsentiarum. Aqua (1.) *diluit* & distemperat, ut compage laxatâ evolvi possint utiles ac desideratæ particulæ, sicque discontinuatæ magis igni obtemperare, quod exemplo aquarum, gelatinarum & aliorum patere potest. (2.) Aqua *refrænat.* Aquam esse frænum ignis, extra dubium est. Refrænat ergò ipsum immediatè, ne impetu pleno aggredi mixta, sed refractè saltim possit, ut in Balneo Mariæ vulgò dicto. Refrænat mediatè, diluendo sulphur & partes terreas, ne empyreuma contrahere possint tam facilè, adeòque frænum est empyreumatis. Empyreuma ignis notat prædominium, & diluentis ac refrænantis humoris absentiam; quando torrentur ultrà quàm par est objecta quæcunque. Hinc quod in viâ siccâ destillatis sulphureis combustibilibus & quasi talibus empyreuma est inevitabile, humidâ præcavetur quàm optimè, defenso sic sulphure combustibili, ne odore ingrato empyreumatico, fumoso combustóque, molesta sint. (3.) Aqua *miscet*; miscet salia & terram, impastat ac coadunit, ut coire, ut coagulari & aliis modis misceri possint per intima. Exemplo sint luta, globuli pro spiritu salis parando, aliáque. (4.) Aqua *solvit*, ut menstruum universale & particulare, variis modis acuata, modò alcalibus, modò acidis salibus, modò spirituosis molimin[illegible]: (5) Aqua *excipit*; excipit laxè & mediatè saltim olea destillata viâ humidâ, ut hoc vectore viam sibi apparent ad exitum. Excipit strictiori complexu & arctiori vapores fumosos, ut in clysso & spiritibus acidis tantum acquiras aquæ vel spiritus, quantum affuderis ejusdem. (6.) Aqua *vehit*, sive vector est oleorũ, seu supernatent eadẽ, ut æthereæ magis, sive saltim provolvantur aliàs fundum petentia. Vehit & solvit spiritus, unde rectificatione indigent.

7. *Aër igni vitam, rarefactionem aquæ dispensans, utrique obstetricatur.* Aër ignis velut externum est pabulum, ut si aërem demas, vitam demas, unde necessum est eundem extingui; hinc aër unicè ignem sustinet, ut spiraculis his flammam producere queat. Hinc tantum virium habet ignis, quantum libertatis permittit aër: quò liberius eventatur ignis, eo fortior est, & contrà. Producitur idem & in minimo, sive in compendio durabilis redditur, aëris artificio, intenditur idem follis ministerio. Totum igitur artificium graduum administrandorum ignis consistit in admissione aëris majori, vel minori. Una verò aër rarefactionem largitur aquæ, & omnibus liquoribus, explicitis vel implicitis, quæ ratio est, quare non debeant vasa, retortæ, cucurbitæ, vesicæ ad plenum recipere materiam quamcunque, ut spatium conveniens sit pro rarefactione & evaporatione; secus enim si fiat, præsertim in paulò volatilioribus, vel ignis subdatur ab initio statim fortior, v. g. in destillando oleo anisi, aquarum &c. confertim & cùm impetu confusaneus liquor transilit alembicum. Unde & dulcibus & magis spumascentibus aliud frænum poni debet. Cumque instar regulæ calor dilatet aërem, frigus concentret eundem, tanquam rarefactionis omnis πρῶτον δεκτικόν, facile & dicta illustrari queunt & intelligi, quomodo aër frigidus pro asservandis aquis, pro mitigando empyreumate, & aliis præstandis usibus inserviat.

8. *Aër volatilia depopulatur fixa adauget.* Vagum & summè mobile corpus est aer, continuâ calidi & frigidi, humidi ac sicci reciprocatione gaudens, simulque gravitate imò pressurâ suâ poris se insinuans. Tam[illegible] est atomorum harum subtilis mutatio, ut sensus quoque fugiat, facilè tamen in macrocosmo deprehendatur motu maris æstuoso, in animalibus brutis, vel ipsis gallis testibus, & aliàs, præcipuè in thermometris, in mercurio aliisque. Imò & in microcosmo à posteriori id evidens est, seu ab affectu in præsagis tempestatis doloribus, sero extra suam sphæram vitalem ad ductum humidi macrocosmici composito, in pollutione nocturnâ, epilepsiâ, sæpe ipso solo momento quadrarum ☽æ mutatarum irruente, ut taceam menses in fœminis, serosioribus viris, statum etiam lunæ ductum, licet ad archeum uteri variantem, sequentes, ut alias videas in novilunio, alias in plenilunio, alias in reliquis quadraturis id pati, sicciores verò exemptas penitus. Depopulatur humidum, si ipse careat moleculis liquidis, aqueis, unde quod invenit citra resistentiam, promptissimè recipit, imò furatur & abripit uti exiccat plantas, calcinat vitriolum, ejusque & aluminis mineras, evocato humido concidentia, & colore aliisque accidentibus manifest immutata. Depopulatur humidum spirituosum, naturæ dissipabilis magis, unde licet optimè deligatis orificiis exspirant sensim sensimque & imminuuntur particulæ, exemplo spiritus vini & cum eo paratarum essentiarum. Videas idem quoque in vino, quod hinc, nisi in cadis suis continuò defectum suppleas, facilè situm concipit, confestim extirpandum affusione spiritus vini momento. Depopulatur salia volatilia & spiritus sale volatili fœtos, ut vix satis defendi illa ab aëre, præterquam cerâ simplici & operculis vitreis, arctiori complexu arcentibus aerem, possint. Hinc ad volatilisanda salia, sive salia volatilia acquirenda aëris quoque su[illegible] vis est. Fixa verò adauget aër; adauget fixa alcalina, calcinatione vacua ab humido reddita, quatenus insinuando

nuando se cum particulis suis aqueis, quibus perpetuo gaudet, perdit easdem gratiori hospitio & fixiori receptas. Adauget fixa alcalia, deliquando eadem, modò vitro patulo detur accessus, exemplo olei salis tartari per deliquium & similium. Adauget fixa acida, vel incorporando eadem, ut in spiritu sulphuris campanato videre est, melius parabili aëre humido, densoque, unde cellam eligunt quidam; vel solvendo & deliquando, exemplo liquoris martialis. Recensebimus hujus rei duo exempla egregia. Mediante alcali quidem adaucti exemplo sit liquor crystalli multiplicabilis, quem describit *Poterius Pharmac. Spagyr l. 2. c. 23 p. m* 488. Alcohol crystalli medio, *inquit*, (est verò alcohol pulvis crystalli calcinatæ, seu ignitæ bis, ter, quater, & in aqua extinctæ, hinc lævigatæ) oleum fit mirabile, quod quidem vi pollet vegetabili, augetur enim sensim vegetabilium in morem, adeò ut uncia una intra mensem vel sesquimensem alteram unciam dederit, contrà omnium liquorum naturam, qui ab ambiente continuo absumuntur, hoc contrà augetur mole & pondere. Tribuit verbis sequentibus id substantiæ cuidam famelicæ, ejusce salium ordini peculiari. Parari eundem beneficio sulphuris idem memorat *l. 2. c. 11. p. m.* 432. ubi oleum vocat multiplicabile, & de usu agit. Acidi per se adaucti exemplo sit oleum vitrioli, quod asservatum, etiam clauso cum cerâ vitro firmiori, successu temporis vidimus ita increvisse & intumuisse, ut oras transcenderit & jam priori spatio nullo modo contineri queat, aliquot annorum decursu observatâ illâ curiositate. Utroque igitur modo operationibus pharmaceuticis per multum confert, magis tamen secundariò, igne actuali & potentiali, sive menstruo, principatum tenente, quibus omnia fiunt primariò, reliquis adæquatè.

9. *Terra operationibus per ignem faciendis modò corpus præbet, modò hospitium.* Corpus præbet, & fundamentum rarefactionis salium, quatenus eadem dissociat, atque sic in fluorem adigit. Vices hujus tenent bolus communis, armena, sigillata, si quis pretiosius operari, licet frustrà, velit; item alumen ustum, caput mortuum à spiritu salis residuum. Ita enim hactenus usitatò consuevere fieri spiritus acidi, excepto vitrioli, qui penes se illud corpus habet in ochrâ, ut suo loco diximus; donec curiosior modus innotescat, spiritum è mineralibus, nempe ▽am fortem, spiritum nitri, vitrioli destillari posse sine recipientibus, quæ sæpe franguntur, sed solo vitro unius mensuræ nostratis, beneficio materiæ cujusdam haud peregrinæ, quæ spiritui adimit fluxum, ut ita residere cogatur, id quod in *Act. Hafn. Vol. 2. obs.* 133 *p.* 355. memoratur inventum. Præbet corpus etiam quandóque liquoribus, uti fit ex terrâ sigillatâ & spiritu vitrioli liquor stypticus Michaëlis, ex spiritu salis & calce vivâ liquor nephriticus quorundam. Præbet hospitium vasis, sive arena, quod cõmunissimum est, sive cineres vel limatura ferri ipsi substituantur, quod tamen hodiè ferè exolevit. Notabile verò est à quibusdam assertum, successu temporis arenas catinorum acidas reddi, quo acorem ignis quoque simul stabilire satagunt; verùm si id fit, potius spiritui terræ sic evoluto adscripserim, de acido participante, sive, ut non rarò fit, effusis vel fractis quoque vitris.

10. *Præter instrumenta generalia, specialia mechanica ancillantur operationibus singulis.* Ad apparandum reliqua, & præparanda speciatim faciunt mortaria, contusioni & mixturæ debita, cavendò, ne particulæ æneæ misceantur durioribus unde crystallus liquorem viridem exhibet, juxta nonnullos, non ex se, sed à miculis venereis inter pulverisandum remixtis. Hinc eligi & hîc possunt diversa, lapidea quoque minora ad dispensandum inserviunt; plumbea pro emplastris & unguentis saturninis. Conchæ ad terendum & miscendum, *Glaß-schalen*, cribrum & setaceum ad pulveres, aliquando & pultes transcernendos, circuli ferrei ad scindenda vitra, prius candefacti, faciunt, variâ magnitudine, cujus rei ratio est incalescentia vitri respectu totius inæqualis, respectu circuli æqualis, unde, instar regulæ, omnis calor improportionatus & inæqualiter administratus rumpit vitra, sicuti æqualiter, puta quoad totum & successivè admissum benè ferunt, & funduntur potius ac subsident, ut in cinnabari antimonii quandóque fit, quàm rumpuntur. Eadem ratio est filorum sulphuratorum obductorum & accensorum, item funiculi linei mollioris accensi, prosequendo & dirigendo sic fissuram. Hinc etiam nocet potius quàm promovet scissuram accuratam aquæ frigidæ adspersio, vel vitri in aquam intrusio ut plurimum, quia sic major inæqualitas inducitur, unde fissuræ laterales plures eveniunt. Serræ, limæ, cultrorum usus notus est, ad rasuram, limaturam, concisionem. Marmor ad lævigandum, baculus ferreus ad sustinendas retortas vel catinos, spatula ad dispensandum & miscendum, forfex ad plures usus faciunt, ut & alia plura. Forceps ad carbones & alia ignita apprehendenda, rutabulum *Ruhrhacke*, ad cineres purgandos: cochlear ferreum ad ingerendam materiam successivè; uncus versorius ad carbones subigendos. Tacemus prælum ad exprimenda olea, comprimendas pastas v. g. cydoniorum, ollas, ampullas vitreas & figulinas, capsulas, excutiam, malleum, dioptram, seu instrumentum ligneum quadratum pertusum pro oculis defendendis ab igne, sicuti per chartam acu pertusam observamus solem, ne lucido excellenti visus lædatur &c. Hæc ut præparationi inserviunt; sic

11. *Destillationi rarefactionem humidâ & siccâ viâ moderantia præsunt.* Destillationi propria sunt vesica, de cupreo vase prædicari solita, majori & minori, ad destillationem aquarum, & spiritus vini, quod in vulgus abiit, siquidem vasa hæc igni magis resistere apta nata sunt. Par ratio est oleorum, si quidem aquæ commercio parantur. Cucurbitæ de vitreis magis prædicantur, majoribus vel minoribus, inprimis pro spiritibus seu destillandis, seu rectificandis, uti & pro abstractione omni in genere. Alembici ut exceptoria sunt vasa, sic stannei, cuprei & præcipuè vitrei esse consueverunt, commodo mechanico consilio, siquidem rotundiori suo fornice quæcunque destillata humida excipiunt, reflectunt, & ad recipiens vas dispensant, ut adeò omnis destillandi & operandi in humidis occasio potissimum in alembico locetur. De hujus significatione ulterius videri potest *Conringius l. de Hermet. Med. p. m.* 371. *Zwinger. exam. princip. chim. p.* 88. Juxta nonnullos *Plinio* calix est dictus. Rostratus est communiter ad destillandum, ad digerendum etiam quandóque, licet rarius, cœcus nominatur, qui rostro caret. Aludel verò audit alembicus continuatus & in altum productus, in sublimatione tantum usitatus. Horum vicem in destillationibus præstat productior celsiori apice alembicus, ad rectificationem spiritus vini in Belgio potissimum usitatus. Quod verò vesica est in metallicorum, cupri inprimis, genere, stanneæ enim cucurbitæ dantur quoque; id cucurbita est in vitreorum genere, pro differentiâ magnitudinis, minor, mediocris & media, ut cucurbita elatior vulgo audit *eine Herrenkolbe*. Nonnunquam etiam sessilis in usu est, basi planâ non rotundâ quæ mensæ vel alteri loco imposita firmo sic stat talo, citra adminiculum aliud, sicuti tum huic, tum aliis usibus similibus coronæ stramineæ conducunt. Phiolæ etiam huc spectant, latius aliquando pro cucurbitâ acceptæ, propriè tamen quæ ex globo in canalem oblongum & æqualem exeunt. Retortæ vitreæ, terreæ, aliquando & ferreæ, pro diversitate subjectorum & ignis violentiâ officium faciunt; aliæ simplices, aliæ tubulatæ & pro lubitu artificis aliæ. Collum productius etiam, *Anstoß*, in terreis præprimis ex usu est. Receptacula liquorem destillandum excipiunt, optima quidem vitrea, si quidem ex puriori metallo, ut vocant, producta fuerint: oculis enim exhibent ἐγχείρησιν, satis capacia requisita; *Vorlagen*. Campanæ ad spiritum sulphuris parandum ferè inserviunt, gas ejusdem sic concentrato & beneficio atomorum aquearum corporefacto. Singula in magnitudine variant, pro operationis modulo, unde & cucurbitulæ minores pro solvendis metallis, pro sublimatione

matione cinnabaris & aliis inserviunt. Tacemus vitra hypocleptica, *Scheidetrichter*, quæ tritoria sunt longiora & attenuata in fine, pro separandis oleis ab aquâ, & similia hinc inde memorata.

12. *Solutioni solventia, præcipitantia, separantia & adservantia velificantur. Solventia* sunt menstrua, quæ etiam sibi opposita sunt præcipitantia. Quæ internosse & ad manus præcipuè habere oportet polychresta, ex spirituosis ∇, qui instar omnium est, præcipuè tartarisatus, & cum vel sine igne rectificatus ac dephlegmatus; cui omnes essentiæ, tincturæ, extracta suam debent originem. Ex salinorum classe sal ♀ri, & huic analogum ac succedaneum cineres clavellati, unde & plurima consurgunt medicamenta; quæ sal hoc largitur ipsum & ex aliis ministrat. Ex acidis acetum destillatum, ad extracta, tincturas, magisteria, solutiones proficuum, inprimis etiam ad figendum, præcipitandum, immutandum; spiritus vitrioli & salis ad acuendum, solvendum, præcipitandum. Hæc juvantis velut universalis titulum sustinent. Tacemus menstrua aquea, aquam simplicem, maximè & hîc polychrestam, & horummet amplissimum usum ad ipsas destillationes, calcinationes, præparationes. *Separantia* sunt filtra chartacea, ex chartâ puriori, typis excipiendis dicata, paratâ, formâ ex pyramidali rotundâ. Reverà enim nil aliud sunt filtra simplicia & duplicia, quàm tritorium dimittens, ut poros ejus transeant liquida tenuiora à liquidis spissioribus, ut in oleo ♀ri, & solidis, à calcinatis, ⊽tis, edulcatis. Et ipsa TRm retinent, pressione suâ subinde particulis aliis alias protrudentibus. Lintea filtra quoq; commoda sunt ad dimittendum & exprimendum, ut in extractis aloës, opii, tinct. bezoard. & aliis. Certum enim est & ratum, longè efficaciora sic reddi extracta, quàm simplici decantatione, i. e. defusione, vel filtratione, M. H. Sustinent hæc tritoria vitrea, ferrea laminata, imò & corbes aliquando. *Adservantia* vitra præcipuè sunt, pro coctione, sive solutione cum igne, latiora, pro extractione & digestione angustioris orificii. Hinc cucurbitæ minimæ ad solutiones ⊙i, ☽æ, & ad extrahendas tincturas aliæ faciunt. Hinc etiam tincturæ commodius extrahuntur in vitreis lagenis, firmato probè orificio, v. g. essentia ♉ j & similes, ut non aufugere in auras particulæ subtiliores tam possint, & calore circulari liquor melius queat. Et eodem artificio ad emollienda ossa & ea præstanda hodiè utuntur, quæ eodem compendio hactenus fieri non potuere. Conclusam illam vocabimus digestionem & humidam, ad usum domesticum & medicum. Neque id adeò tamen novum est, sed mulierculis nostris consuetum, ad paranda juscula analeptica ex gallinis, in lagenâ coctione institutâ. Nec aliud indigitarunt superioris ætatis chimici per pelicanum suum, hodiè exoletum ferè, quàm circulationem centralem.

13. *Calcinationi firmius ignem sustinentia & fusa excipientia auxiliantur.* Quæ enim solâ accensione deflagrant, concidunt in cineres. Quæ verò intimius calcinari vel fundi debent, vase opus habent firmiori & minus poroso, quale est crucibulum. Elegans est consideratio horum, quoad poros. Non sustinent poti hi aquam & liquida, sed promptius dimittunt, (unde pro evaporatione ali s utimur, latioribus & firmioribus, terreis vasis, vel metallicis ferreis potius,) atque inter absurda pharmaceutica referri potest, si quis ∇m coquere in ✢lo velit. Sustinent verò optimè liquefacta, ut nitrum fusum per se & cum aliis, ut metalla & mineralia fusa. Ex quo experimento efficitur, aliam esse longè horum conformationem quoad poros; sunt enim liquores hi fusi, seu liquores ad ignem, magis viscidi, sive particulis æqualibus respectivè præditi, unde non subeunt poros ✢li æquè, saltim nō tam intimè, propulsante simul igne & defendente. Et tamen, quod itidem mireris, si relinquantur salia fusa prius in ✢lo, efflorescunt per poros particulæ salinæ, modò humidi accesserit pars. Optima in Germaniâ sunt crucibula Hassiaca, quæ misy simul ingreditur, non facilè in igne fissuras acquirentia. Aliam verò itidem configurationem pororum obtinent catilli cinerei, & testa, *Treibscherben*, quorum omnium definitionem *Harmannus* & *Rhenanus* tradunt. Notabile tamen est, quod quidam asserunt & satis probabiliter, metallica corpora posse se insinuare crucibuli poris, cui probando pondus crucibuli inservire potest. Obtinuimus aliquando inter mira alia, quæ subinde ad ignem occupatis obveniunt, ex calcinato, in crucibulo antea usurpato, capite mortuo tartari pro sale parando, regulum elegantissimum. Unde venerit cogitantes, inter alia conjecimus, an prius in crucibulo regulus antimonii fusus fuerit, & pars in poris crucibuli recondita manserit, donec accessione salis in lucem se dederit denuò. Pyramis, ænea vel ferrea, *Giessbuckel*, ad regulos separandos facit, parte metallicâ graviori ad fundum deturbatâ, scoriis supernatantibus. Omittimus alia fundendis & excipiendis hisce vulgò dicata; item crucibula commodè ad sublimationem fixiorum, ut cinnab. vulg. nativæ & antimonii inservire.

14. *Operationes omnes & singulæ suo quælibet loco & tempore peragendæ.* Locus dividi potest in generalem & specialem. Generalis laboratorium audit. Utut verò ἐυπορίσως peragi etiam possint non pauca in foco, in fornace domesticâ, hoc vel illo angulo, apto ad locandum ignem; ad splendorem tamen & commoditatem majorem facit locus singulis adaptatus, fornacibus instructus & iis omnibus conjunctim, quæ & ad usum & decorem pertinent. Tale fuit in aulâ imperatoris, directoribus Martino Rulando fil. & Oswaldo Crollio. Tale Lugduni Batavorum sumptibus publicis exstructum est. Nec reliqua privatorum hinc inde suis carent laudibus & elegantiâ. Suffecerit locus aptus in particulari huic vel illi operationi, unde & celeberrimi chimici de splendore tali minus soliciti, plus tamen quàm alii emicuere, exemplo B. *Ludovici* nostri, & aliorum. Nec tempus negligi debet, modò non superstitiosè illud attendamus, v. g. in parando regulo antimonii, antimonio diaphoretico &c. solum sudum cœlum eligendo. Studiis publicis gratulor, ait *Helmont. de magn. vulner. cur. p. m. 64.* illique benè faveo, qui novit, quomodo antimonium vulgare inter præparandum ad influentiam se continuò dirigat. Id tamen si ad dicta referatur, parum valet. Etenim nubilo cœlo sæpe nobilior regulus & antimonium diaphoreticum longè elegantius exurgit, quàm sereno. Tempus verò commodius est, quando physicè & moraliter cœlum favet, sive condendis & præparandis vegetabilibus, ut vernum; ubi & destillationes vegetabilium commodiores, sive aliter. Sic tempore hyberno commodius fit extractior essentiarum, quod aliud agendo digeri melius sic queant ad fornaces. *Wedelius.*

De Instrumentis Pharmaceuticis internis Igne, Aëre, Aqua, Terra, item & Menstruis: ac 1°.

De Igne.

§. 1. Dum in hac & in sequentibus Dissertationibus de Instrumentis Chymicis mihi dicendum præsumo, breviter Lectorem præmonere, necessarium puto, me haud acturum de Furnis, Vasis destillatoriis, Filtris, mortariis, prophyrite, cribro similibusque utensilibus mechanicis, partim mediatè, partim immediatè magis ad Corporum dissolutionem & concretionem concurrentibus: Sed illa saltem Chymicorum Instrumenta lustrare conabor, quæ non tàm forma externâ, quàm intrinsecâ suâ textura, motu & potentiâ, in corpora sibi obvia agunt, hæc modò dissolvendo, modò cōbinando.

§. 2. Distinguere illa populari quidem licentiâ solent in Naturalia & Artificialia: ut prioris classis sint Ignis, Aër &c. posterioris autem Menstrua non tantùm communiter sic dicta, fluida sc. & solventia, sed cuncta

concreta

concreta naturalia, solida quoque, quæ ab artifice aliis applicata vel solvendo & discontinuando, vel condendo ac combinando in hæc operantur. Hæc tamen non ideò artificialia vocari volo, quasi alio, quam naturali, modo vim suam in objecta exerant; nec quasi arte saltem parentur: Sed tantùm, quia eorum plurima utplurimum in Officinis Chymicis ex corporibus naturalibus conficiuntur, aut ad minimùm in his aliquantum prædisponuntur ad hanc, vel illam operationem specificè magis accommodantur, aut determinantur, ac cum aliis eundem in finem miscentur.

§. 3. *Primò* siquidem ratione agendi modi potissimæ & potentiores in Menstruis similibúsq; Instrumentis, artificialibus communiter dictis, & quidem quam maximè etiam compositis, singulari acumine inventis ac encheirisi haud vulgari elaboratis, Naturæ partes sunt, quamvis illorum motus Artifex dirigat & moderetur: quatenus v. g. fumus sulphuris, à Mechanico accensi, in ferrum sibi expositum vix alia ratione agit, dum eum hoc in Crocum aut vitriolum Martis coit, quam exhalationes sulphureæ subterraneæ, quæ naturæ opus dicuntur, mineras ferri rodentes & Vitriolum naturale cum illis constituentes. *Deinde* nec gloriam hanc natura sibi adimi patitur, quasi arti producere liceret aliquod solvens, coagulans, &c. Quod non per illius quoq; activitatem fieri queat, aut cui simile quoddam, sine artificis manu & concursu, in universitate rerum haud existat. Concipe tibi menstrua acida, vegetabilia, talia sola natura v. g. succum citri, sine artificis cooperatione, suggerit. Concipe potentiora, sc. mineralia, v. g. Spiritum sulphuris, salis &c. hæc mechanicus non tàm conficit, quàm à mixtis, in quibus cum partibus unctuosis, terreis aut metallicis, coierunt, segregat, aut, si etiam conficeret, idem tam artificium hæc parandi Naturæ non derogat, quæ exhalationes salis, sulphuris, nitri &c. subterraneas per ignem subterraneum excitat, vitriola atque alumina diversorum metallorum similiáque decomposita, æquè ac flagma sulphuris, vitrioli, nitri &c. officinarum formantes. Concipe fumum sulphuris per ignem furni intra retortam elevatum & vapores mercuriales in Cinabarim officinarum coagulantem: invenies hunc in terræ venis, ejusdem texturæ atque minerale nativum condensantem. De urinosis equidem dubitari posset, an solius naturæ productum illa unquam existant? Verùm eò ipso, dum Nitrum & Sal ammoniacum naturale, quod prope Puteolos cum ebullitione & strepitu notabili in terræ cavernis sublimatur, præter acidum urinosum sal fovere certi sumus, urinosum hoc sincerum, antequam in concretis coagulabatur, naturæ terrisque quibusdam præinexistere non negarem, præprimis, cum, uti suo loco demonstrabitur, terræ argillaceæ diversi generis dentur, à quibus Spiritus & sal volatile urinosum destillando elici valet. Salia fixa s. alcalia quamvis solius artis opera sint, salsorum tamen atque aluminosorum magna pariter per naturam conspicitur farrago, v. g. præter Nitrum & Sal ammoniacum nativum sal commune, gemmæ, Vitriolum, Alumen &c. Ac denique, ut taceam, nihil artem unquam patrare, nisi quod per naturæ regulas contingere poterat, illa ipsa instrumenta chymica, quæ artis opera atque effectus esse, nobis persuademus, merè naturaliter agentium Species, seu ipsius Naturæ proles sunt, quatenus v. g. acetum, tartarus & spiritus vini fermentatione, salia urinosa frequentiùs putrefactione, alcalia igne &c. producuntur.

§. 4. Naturalium autem vulgò sic dictorum agentium dum quatuor constituo, recedo à *Dorneo*, qui in *Clave totius philosoph. chemist.* naturę æque ac Chymistarum solitarium instrumentum Ignem pronunciat: recedo pariter *ab A Sal. s. 1. aph.* 8. hujusque Apologeta, *Billichio*, duo tantùm instrumenta chymica, sc. Ignem & Menstruum asserentibus: recedo denique à *Lauremberg.* ac ejus Defensore, *Arnoldo Schrod.* tribus saltem, nempe Igni, Aëri & Menstruo agentium in chymia munus decernentibus Adeóque Menstruum, ex hypothesi vulgari, artificiale instrumentum pronuncio, Igni verò atque Aeri Aquam ac Terram jungo: quod quo jure agam, ex insequentibus dissertationibus singulatim innotescet.

§. 5. Ignem instrumenti chymici titulum mereri, nullus unquam dubitavit, ut vel ex recensitorum Scriptorum collatione videre est, ejusque usus in operationibus ferè cunctis quàm amplissimus observatur: ita quidem ut, quia agens potentissimum & catholicum magis hic semper creditus fuit, olim jamdum Chymiam Pyrotechiniæ titulo ornarint, Helmontius verò Philosophum per Ignem propriâ autoritate se proclamarit. Qui autem hunc in externum atque internum distinguunt, non adeò philosophicè differere videntur, cùm illæ ipsæ quoque particulæ igneæ, quas concretis inexistere, supponunt, totius equidem compagis intuitu, i. e. in sensu populari, internæ dici queant, respectu tamen minimorum seu molecularum, quæ mixta constituunt & ab illis afficiuntur atque agitantur, revera externæ maneant: quatenus movens semper extra mobile & ab hoc distinctum observatur. Cui accedit, quod calor ille, quem nonnulla concreta, v. g. inter fermentandum & putrescendum, præ se ferunt, Igne quodam congenerato, i. e. formaliter & actu inexistente, haud emergat, sed per collisionem potiùs particularum intestinam, quæ fermentationi & putrefactioni subest, excitetur, hujusque effectus dici debeat.

§. 6. Paradoxum equidem hoc videri posset Peripatheticis, elementis suis ignem jungentibus, hincque ad generationem mixtorum cunctorum, varia quamvis proportione, materialiter hunc concurrere, asserentibus: ast cum paradoxa magis hæc illorum hypothesis, quæ eam consequitur, ignis congeniti atque intrinseci potentia satis adhuc dubia erit. Quippe nec ab iis comprobatum, nec ab aliis concessum, est, ejusmodi elementum & substantiam ignis urentem atque lucentem extra solis corpus & hujus radios dari, qualis superiorum seculorum schol s introducta fuit: illum enim, qui in foco, furnis, cavernis subterraneis &c. observamus, elementatum potiùs aliquod, i. e. particulas sulphureas accensas, seu celerius & ad se invicem determinatâ ratione vibratas esse, adeóque cum pabuli seu materiæ deflagratione absumi, haud equidem mei instituti facio, ipsa nihilominus sana ratio dictitat. Præterea quamvis ejusmodi ignis à sole haud emanans existeret, hujus tamen incoercibilis essentia concipere vix permittit, quomodo, ut principium constitutivum, mixtorum compagem, sub formalitate sua, i. e. ut lucens & adurens, subingredi queat, quatenus destructionem potiùs rerum machinatur, hincque *Helmontio* modò *Creatura destructiva*, modò *Mors artificialis*, dicitur: hoc commodius instrumentum deprehenditur ad corpora dissolvenda seu in partes discerpenda, quam ad ullum illorum constituendum ac firmandum; in perpetuo sc. motu existens, hinc minimorum cohæsionem & quietem turbans.

§. 7. Ignis E omnis, dissolutioni atque concretioni corporum inserviens, externus est, sive lucididus is simulque urens observetur, sive calore solo atque urendi potestate se prodat. Ignis micans, i. e. luce & calore gaudens partim Soli, & quidem formaliter seu efficienter, partim talibus concretis, materialiter tamen tantùm, inexistit, quæ moleculis sulphureis, resinosis, pinguibus atque unctuosis abundare constat, adeóque inflammabilia dicuntur. Qui autem cæcus, & sine luce calefacit, in salinis quoque aliisque mixtis, quorum particulæ ad motum agiliores, aut in hunc facilè abripiuntur, deprehenditur, v. g in calce viva, salium acidorum & alcalicorum consursu ac quibuscunque corporibus attritu mutuo incalescentibus: ita tamen ut, si horum alterutrũ, aut plures particulas 🜍reas intertextas habeant, v. g. ligna aut silex & Chalybs, motu concitatiore seu attritione diuturniore

demum

demum quoque in flammam abripiantur, ignemque micantem producant.

§. 8. Solem primariam ignis lucidi magisque simplicis scaturiginem existere, & quidem adeò perennem, quæ vix ullo extra se motore atque excitatore opus habeat, augurari facit, quod omni tempore eadem hujus calefaciendi & adurendi observetur potentia, quamvis hanc prout radij ipsius incidentes ac reflexi magis aut minus perpendiculares sunt sub diverso activitatis gradu objecta exerat. Imò non vulgo saltem innotescit, solis infra horizontem moram frigus æque ac tenebras excipere, sed rerum Physico-Astrologicarum indagatores solertissimi testantur, eo tempore, quo sol eclipsin majorem patitur, & radiorum illius incidentia ad nos maximam partem inhibetur, aerem notabiliter simul refrigerari: ita quidem ut illi interdum (quamvis ante & post obscurationem æstus aëris intolerabilis existat) vix sine horrore aut plurium vestimentorum fotu se continere queant. Cui accedit, quod eorundem radiorum solarium, ope speculi caustici reflexorum, concentratio, id est, plurium concursus & congestio, in materia habili ignis actualis & omnium compositorum ignium potentissimus evadat, in instanti ferè ferrum, vitrum, lateres &c. fundens & calcinans, ligna viridissima inflammans, hincque vehementissimum ac furni fusorij candentis ignem activitate longè superans; quales effectus speculum metallinum Domini Villetti olim Lugduni Gallorum præstitisse recordor.

§. 9. Ast quiescens magis, potentialis tantùm, materiæque saltem substratæ aut pabulo suo proportionatus, est ignis corporum inflammabilium: utpote quibus intertexta minima sulphurea seu bituminosa motu demum superveniente externo ignis formam induunt, sive hunc ab igne actuali, sive à quocunque more adæquato, suscipiant. Hac tamen disparitate, ut ille ad actuanda, & accendenda concremabilia cuncta aptior existat, hic autem solidis tantùm inflammandis inserviat: dum fluida, quæ aliàs tota inflammabilia, nulla agitatione naturali aut mechanicâ, sine ignis actualis adaptatione, in ignem converti possunt, nisi forsan flamma, quam Spiritu terebinthinæ & Aquæ fortis colluctatio, observante *Nobilissimo Borrichio Act. Hafn. volum.* 1. *cap.* 72. præstat, huic regulæ exceptionem concedat.

§. 10. Ignem actualem, dum corporibus inflammabilibus admovetur, motu saltem vim suam in hæc exerere, id est, ea accendere seu ignita reddere, eò ipso palam fit, quod, sicut ejus formalitatem in motu consistere, penes omnes ferè hujus seculi Philosophos in confesso est, ita illis, in quæ agit, objectis præter motum nihil imprimat. Potissimum cum ignis propter summam sui (in particulas non raro præ exiguitate visum fugientes) divisibilitatem moleculis etiam objectorum minimis magis, quàm reliqua agentia naturalia cuncta, applicabilis, per consequens ad corpora dividenda horumque particulas dimovendas & exagitandas aptissimus videatur. A que hoc quidem eo impetuosius præstet, quantum ratione suarum atomorum vix ulterius divisibilis is est, hinc exilissima & levissima ejus corpuscula exigua violentiâ multum impelluntur ac velocissimè vibrantur. Non potest igitur fieri, quin eâdem velocitate atque impetu corpora inflammabilia ignis moveat, hinc potentissimum Naturæ ad motum localem instrumentum quibusdam rectè dicatur, i. e. quod particulas igneas, hactenus in alijs concretis torpidas, motu suo omnium facillimè in motum abripiat atque actuet, Quibus accedit, quod ipsa flamma ex accensione sulphureorum prorumpens nihil; nisi effectus rarefactionis atque attenuationis materiæ unctuosæ seu sulphureæ existat, quam ignis, qui crassiori illorum substantiæ, v. g. ligno, elychnio &c. adhærescit.

§. 11. Motu verò externo seu magis mechanico, i. e. attritione ac collisione mutua atque proportionatâ, pariter ignem actualem excitari posse, prolixius ostenderem nisi chalybem silice, clavum malleo percussum scintillulas evomere, fœnum madidum per putrefactionem, & ligna mutuâ attritione tandem in luculentam flammam erumpere, per experientiam popularem quoque constaret: ita quidem, ut Indos per collisionem arundinum suarum cum lignis durioribus & siccis focos accendere, scriptores perhibeant.

§. 12. Atque his suppositis Entio aliisque facilè concedi potest, scintillulas attritione seu collisione è corporibus exilientes, ab ipso motu neutiquam produci vel generari; sed latentes saltem educi atque elici: ideò quod illa tantùm concreta, in quibus moleculas sulphureas abundare, novimus, concremabilia observentur aut scintillulas fundant, reliqua verò exagitata ad ignem equidem non lucentem concipiendum prona sint, nunquam tamen motu quovis concitatissimo ignescere queant, nisi ubi ignem actualem vehementissimum admodum experiuntur. Hunc enim observamus, lateres, Salia & ipsa alcalia quoque (sulphure sine dubio potissimo spoliata) candefacere: Ita tamen ut luculentam flammam nunquam emittant, & igne externo remoto hujus etiam impressio mox extinguatur, id est, lucidam illius partem hæc facilè denuo probant. Motus nihilominus est ac manet, qui quod potentia saltem scintillula erat actu talem facit: Quatenus in chalybe, silice, ligno &c. nulla pars monstrari valet, quæ ignis esse sensibile habeat, seu quæ calorem & lucem, aut alterutrum saltem horum, præ se ferat; sed ejusmodi saltem ijs insint atomi, quæ motu ab extra superveniente, id est, collisione, ignis formale induunt. Quod quidem manifestius evadit per illa, quæ *Hooke Micograph. obs.* 8. de textura atque natura scintillularum è chalybe excussarum testatur, nempe has, per microscopium observatas nihil aliud quam ramenta chalybis, diversæ figuræ, esse, vi percussionis separata & ratione sui sulphuris combustibilis ignita ac liquefacta, imò eorum quædam per colliquationem hanc vitrificata: pari ratione, ac limatura ferri aut chalybis, dum per candelæ flammam trajicitur, momentaneo hoc transitu incandesceret & infinitas scintillulas formaret.

§. 13. Quemadmodum autem pro motu ejusmodi ignifero sustinendo particulæ saltem exilissimæ admodum, & quæ separatim existentes sensus planè fugiunt, aptæ observantur, dum verbi gratia, ex relatione ejusdem *Boyle de effluv. s. atmosphær. summâ exilitate c.* 5. certa ratione præparati cupri granum unum flammæ vividæ, ac amplæ satis, ultra dimidium horæ durantis, tingendæ sufficiens existebat, adeoque in incomprehensibilis parvitatis atomos metallum istud dividebatur: Postquam scil. in cochleari appropriati menstrui illud dissolutum, & solutio lampadi vitreæ exiliori atque elychnio instructæ infusa atque accensa erat. Sic nec quivis solidarum harum particularum motui localis calorem atque ignem excitat, sed peculiariter tantùm modificatus, i. e. vehementissimus seu velocissimus, atque varius seu ad diversas plagas determinatus.

§. 14. Vehementiam atque celeritatem ejus singularem impetus ignis summus, quem in corpora quævis aut liquefacienda, aut comburenda, ille exerit, satis abundè evincit, qui nullis etiam repagulis coer-

ceri aut temperari valet. Variam autem ejusdem motus tendentiam non irregularem per se mihi persuaderem, quatenus omnium concretorum naturalium motus naturales determinationes suas perpetuas habent: neque cum Velthusio reciprocam & in se reflexam ignearum particularum agitationem, nec cum aliis rotationis & quasi vertiginis motum, dicerem: Sed talem mihi hunc conciperem, quo illæ cunctæ à centro ad circumferentiam, adeoque ad diversas plagas, feruntur. Sicut enim illis modis si agitarentur igniferæ particulæ, una alterius motum potius inhiberet, quam juvaret atque intenderet; quatenus parum impetus sibi promittere possunt ab aliis reflexis in motu suo turbatæ: Ita posteriori hypothesi non parum favere videtur ejusdem ignis vis rarefactoria, expansiva, dissolutoria &c. quam ab intra ad extra tendere, diversa suadent. Ex quibus in præsentiarum sufficiant pulvis nitrarius, aurum fulminans similiaque cum explosione ignem concipientia, quarum sane particulæ per hunc à centro ad peripheriam feruntur, hinc superiora æquè ac inferiora & lateralia repagula, si æqualem resistentiam hæc præstent, cum impetu diffringunt ac rumpunt. Imò ipsa ignis flamma à pabuli sui crassiore parte, tanquam à centro, ad cunctas plagas se æqualiter explicaret, & non tàm in conum ascenderet, quàm sphæricam figuram indueret, si materiam modo ubique proportionatam offenderet, ut exemplo candelæ evincitur: Cujus flamma ideo tantum superiora petit quod pabulum suum seu sebum, calore ignis valde rarefactum, hinc aëre levius redditum, & ab hoc undiquaque æqualiter pressum sursumque coactum sequatur: cum eadem flamma mox deorsum inclinet, si alia extincta, fumans tamen adhuc, candela ipsius parti inferiori ac laterali admoveatur, mox enim ad exhalationes hujus pinguiores, quæ fumum constituunt, deflectit, eamque denuo accendit.

§. 15. Quibus suppositis summæ ad Ignem perpetuandum atque conservandum pabuli necessitatis ratio evidens fit. Eo ipso enim dum ille nihil aliud, quàm sui consumptio ac extinctio est & in suis natalibus, quasi perit, quatenus in nullo concreto sine hujus dispendio ignis generatur seu accenditur: huic semper præsto esse debet talis substantia, quæ particulas, dissipatis & expulsis succenturiantes, continuò & facilè suppeditet, id est, sulphurea aut de sulphure multum participans. Negari equidem haud potest, præter particulas sulphureas seu bituminosas, aqueas, salinas & forsan terreas quoque per ignem dissipari: hæc tamen in ignem minimè revera facessunt, multò minus hujus pabulum dici merentur, cùm hujus potius activitatem non leviter obtundant, quatenus nempe à calore ignis accensi agitatæ ac propulsæ maximam fumi portionem constituunt, ita ut, cùm non æquè ac sulphureæ penitius dissolvi & absorberi valeant, ultra hujus sphæram delatæ aut in rorem aqueum, aut cum parte exhalationum sulphurearum in fuliginem ab aëre crassiore præcipitentur & cogantur.

§. 16. Unde illis, qui acidum igni materiam suppeditare huncque nihil aliud, quàm motum particularum acidarum volatilium velocissimum esse, sibi & publico persuadere satagunt, ideò quod plumbum, corallia, antimonium &c. per calcinationem pondere notabiliter augeri obiserventur, Ligna pabulum igni commodum suppeditantia, per destillationem spiritum acidum fundant &c. vix adeò simpliciter assentiri possum: anceps adhuc hærens, an acidæ aliæve salinæ ex lignis aut carbonibus per ignem exhalantes particulæ illæ ipsæ sint, quæ ignem forment? Sicut enim sal illud acidum, quod cum bituminoso magmate in sulphur commune degenerat, dum hoc accenditur, ignem aut flammam minimè, sed stagma acidum, quod Spiritum sulphuris appellamus, constituit, bituminosa saltem sulphuris parte deflagrante ac in flammam abeunte, ita reliqua, quæ pabulum ignis observantur, saltem ratione substantiæ pinguioris, non verò salinæ aut acidæ, tales existunt.

§. 17. Quoniam verò particulæ hæ ignivomæ motum suum rapidum, juxta Epicureos, sibi congenitum non habent, quatenus scintilla sæpè parva in magnum sæpè incendium explicatur; id est illæ, sibi relictæ adeò turmatim erumpere & obvia quævis tanto impetu perrumpere nequeunt: motore quodam universali, sublunari, eas agitans necesse est, quem sanè aerem, tanquam fluidum proximè ambiens, esse inde augurari convenit, quod is perpetuo vertetur motu, ac sine ambientis hujus influxu nec accendi, nec ardens conservari queat. Quem aeris equidem ad ignem constituendum influxum licet Philosophi, si nominatos Epicureos excipias, ferè omnes concedant, imò hunc animam ignis pronuncient; dissentientes nihilominus maximè in ætiologia & modo agendi determinando, seu habitudine aeris ad ignem declarandâ, deprehenduntur, quatenus eorum alij ventilando, id est fuligines absorbendo ac dissipando tantùm, huic inservire, alij eundem materiæ quandam portionem ipsi simul subministrare, autumant.

§. 18. Prioribus mox dubium movet Machina pneumatica Boyliana, in cujus recipiente vase, si aer ex illo fuerit exantlatus, lucerna, candela, pruna &c. citius, quàm si idem aere adhuc repletum, expirat: manifesto indicio, non à propriis fuliginibus illa suffocari, aliàs siquidem brevioris durationis in vase aere pleno, quàm in vacuo, illorum foret flamma & ignis, utpote quorum illud, propter aëris recessum, plus spatij excipiendis efformationibus suffocationibus concederet, potissimum cùm pruna quoque æque celeriter vivacitatem suam deponat, cujus tamen fuligines paucissimæ vixque proportionatæ videntur pro violentia ejusmodi inferenda. Cui accedit, quod etiam sub ipsis primis ignis incunabulis, & ubi scintillula parva in latiorem flammam explicari debet, id est, ubi fuliginum secernendarum turgescentia nondum adeò urget, plus nihilominus aeris, aut saltem hujus vibratione concitatiore atque impetuosiore, per folles v. g. præstanda, opus sit, ac postquam incrementum aliquale igni contigit,

§. 19. Qui deinde aliquid substantiæ aerem igni contribuere putant triplicis denuò existunt hypotheseos: quarum prior spiritum quendam subtilissimum, pinguibus & oleosis inhabitandi similem, altera Nitrum, tertia spiritum quendam Nitro-aereum, seu igneum in aere hospitari vult; sine quorum concursu ignem modo invisibilem, modo mutilum, modo nullum pronunciant. Verum ratione prioris, quam Bursetus profitetur, Spiritum illum oleaginosum equidem assertum, nondum tamen probatum, adeoque nec reprobationem urgere, judicamus: an Nitrum vel integrum quæ plurium neotericorum sententia, vel Spiritus nitro-aereus, seu nitrosus volatilis aeri insit, insequenti dissertationi ventilandum defero. In præsenti indicasse sufficiat, per experimenta illa, quibus Nitrum, vel spiritum nitrosum aeris, cujus ad ignem formandum tanta creditur necessitas, statuminare ac defendere conantur, non nisi hæc tantùm concludi posse, (1) Nitrum sulphuri commixtum, huic inter deflagrandum aliquid ejus præstare, quad aer ipsi præstat; (2) Simili forsan ratione utrumque horum idem agere: Aerem autem vel

Nitrum

Nitrum, vel hujus aliquem Spiritum igneum, sibi intertextum gerere, ac hujus virtute similem aut eundem cum Nitro in alijs concretis, adeoque in sulphureis etiam cremandis, effectum producere; per hæc non magis inferre licet, quam identitatem aut partium integrantium de cæteris, quæ forsan in uno tertio conveniunt, concludere velle.

§. 20. Notissimas esse suppono conglaciationes aqueorum artificiales, quas præter Nitrum cum Sale communi, Sale ammoniaco &c. alterutro horum nivi commixtis adornare, sicque aerem gelidum in formanda glacie imitari, licet; idque eò felicius si per Experientiam Florentinorum magmati huic aliquid Spiritus vini adspergas: quis autem ex hoc phænomeno adeò temerariè colligeret, aerem Vim refrigeratoriam atque congelatoriam à sale, sale ammoniaco, Nitro, Spiritu vini, aut horum aliqua parte, petere, vel eandem ratione horum exerere? Spiritus urinæ urinosus rodit metalla, quod Spiritus Nitri, Vitrioli & quævis acida præstant: E. spiritus urinæ fovet acidum, aut acida illa stagmata de urinoso participant: quorum neutrum nemo sanæ mentis largietur. Pariter ille quàm pessimè inferret qui per putredinem, flammam, attritionem, calorem ac ignem, adeoque unum eundemque effectum produci observans, atomos putrilaginosas, urinosas &c. flammæ vel attritioni, aut contra, subesse, argumentaretur, quamvis tria hæc, quicquid in hoc genere agunt, idem, eodem modo id est, motu, agant. Assererem E. potius, aerem æque ac Nitrum, quicquid ad ignem producendum aut propagandum conferunt, motu præstare: ut proin non opus sit, Nitrum, aut hujus aliquem spiritum in aëre piscari.

§. 21. Aërem quippe, quo concitatiore motu fertur, eo commodiorem & aptiorem ad ignem accendendum &, propagandum eum existere flabellorum æque usus ac ventus comprobant, ita quidem ut his sedatis aut remotis illius fervor atque activitas mox remittat: motum proin aëris auctum ignem augere, moderatum eundem conservare concludo, vel eum ad materiam combustibilem adigendo, vel hanc igni adducendo, vel sulphur calefactum, instar menstrui universalis atterendo atque dissolvendo. Posteriorem hanc agendi rationem itidem proxima declarabit dissertatio, ignem autem substantiæ inflammabili aëris vibratione atque tendentia appelli inter alia successiva granulorum pulveris pyrij, in eadem serie constitutorum, evincit explosio ac incendij à proximi pariete ad proprium non rarò ædificium propagatio: Sicut pabulum igni aërem subministrare in lucerna ardente conspicuum fit, ubi oleum seu pinguedinem calore resolutam ac interiore elychnij parte ad hujus fastigium eique viciniorem aërem, ignis actione rarefactam per elasticitatem aut gravitatem suam, haud secus ac Mercurium in Barometro, vel aquam in antlia, assurgere facit. Pari & eodem ferè modo nitrum sulphureis concretis combinatum horum deflagrationem juvat, motu scilicet suo, quem ab igne ambiente actuatum, in hæc exerit. Sub illorum enim contactu cum impetu ac explosione quædam, velut flatus è folle aut totidem quasi Æolipilis, & ita quidem prorumpit, ut massam illam huc illuc agitet & sæpè extra vasa cum strepitu notabili & detonatione projiciat: hinc sulphur calefactum dissolvitur, ignis circum circa accensus in motum celeriorem concitatur, ipseque cum aëre in corpus subjectum, hocque in illum, impetuosius adigitur, adeoque aëris motui hæ Nitri explosiones & crepitus aliquantum succenturiantur. Aër autem haud materialiter, sed efficienter duntaxat, ad ignem formandum & perpetuandum concurrit.

§. 22. Atque hic ignis præprimis est, qui potissimas Pyrotechniæ operationes peragit, quamvis nec cœcum seu non micantem, nec solarem, chymicorum officinas omnino exulare, ijs, qui hæc visitare non detrectant, constet. Illius fomites atque pabula diversa observamus, inter hæc tamen frequentioris usus Carbones vegetabiles, lignis ipsis ideò anteponendi (1) quod particularum igniterarum utpote paucioribus heterogeneitatibus implicatarum, in his & per hos, æquabilior sit, adeoque eorum ignis facilius moderari, hujusque gradus accuratius mensurari queant: (2) quod ob eandem rationem ignis eorum potentior, quatenus horum particulæ à nullis, aut certè paucis, aqueis obruuntur & obtunduntur: (3) quod spiritus lignorum acidus, quem deflagrando eructant, res quibus ita immediate magis applicantur varijs modis, præter intentionem atque expectationem artificis immutet, alcalia verbi gratia, in salsa transmutando: ac (4) quod ignis lignorum sæpius cum strepitu & explosione erumpens vasa, quæ lambit, frequentius forsan rumpat. Quod si tamen carbonum delectus conceditur, præferuntur fagini similesve quernis, utpote in quibus acidi salis reliquiæ uberiores calorem inæqualem, rebus verò tractandis vasisque suspectum pariter subministrant.

§. 23. Non rarò tamen carbonibus vegetabilium substituuntur cespites bituminosi, verbi gratia, in Germania inferiore, ubi horum abundantia lignorum defectum supplet. Imò interdum illi haud satis potentes censentur, pro ignis gradu desiderato suppeditando, verbi gratia, qui ad duriorum metallorum liquationem aut emollitionem requiritur, quemque fossiles tantùm præstant; quo facit, quod *Vreesvvych in the Goude Levv* asserat, acetum antimonij non nisi carbonibus mineralibus obtemperet. Verum non periculosum saltem, sed suspectum pariter, horum usum censeo, quatenus ab explosivis eorum eructationibus vasorum itidem rupturæ & concretorum insignes alterationes, metuendæ.

§. 24. Eidem igni micanti chymico inserviunt olea nonnulla expressa, scilicet sem. Lini, raparum & olivarum lampadis furnum flamma sua actuantia. Quibus sordium evitandarum causa egregiè succenturiatur Spiritus vini sufficienter rectificatus, flammam purissimam, penetrantissimam atque æquabilem maximè constituens: ita quidem ut minor quoque hujus quantitas idem præstet, quod major dictorum oleorum, utpote totus igneus, adeoque precij ejus non parum illius activitas compensetur.

§. 25. Non micantis autem nomine venire solent fimus equinus, thermæ naturales & calx viva: quorum illis in digestionibus, hac in destillationibus quibusdam utimur: non saltem, quod alterius loci, pro destillandorum particulis, ratione terrestreitatis suæ, discontinuandis, & acore illorum per salinam suam substantiam imbibendo & præcipitando; sed ut suo simul æstu, in quem ad contactum aquosæ humiditatis erumpit, illorum spiritus ac salia volatilia exagitet & in excipulum transferat. Quale quid in spiritus urinæ & salis armoniaci destillatione experimur, dum urina aliquantum inspissata aut sal armoniacum cum aqua solutum calci viva affunditur capitellum cucurbitæ mox adaptatur, sicque spiritus desiderati, absque ullo alio calore, colliguntur. Spectat huc *Nobilissimi Wedelij* encheirisis, pro salibus volatilibus vegetabilium per solam putrefactionem, absque furni igne, sublimandis; quam curioso satis tractatulo amicis æque ac alijs communem esse

voluit. Pariter hujus loci videri posset, quam alias igne saltem aut certè non sine igne adornare solent, spiritus vini rectificatio, solo sale tartari aut cinerum clavellatorum nihilominus peragenda: nisi eam alteri cuidam occasioni reservassem.

§. 26. Ignem tandem solarem seu cœlicum quod spectat, hic digestionibus atque evaporationibus seu exsiccationibus frequentius, rarius destillationibus, inservit. Sunt tamen, verbi gratia, Poppius, Bartolettus, Febvre &c. qui radijs solaribus speculo ustorio concentratis calcinationes quasdam solent adornare, verbi gratia, Mercurij & Antimonij, quas cœlicas, physicas & magicas appellant: hunc ignem plus longe, quam sublunarem in perficiendis & exaltandis naturalibus præstare credentes, dum verbi gratia, Orthelius mediante illo hæc austerâ & serâ sua cruditate exui atque ad suavissimam maturitatem deduci asserit; sine dubio, quia homogeneus magis hic est, hinc nec salia peregrina concretis adeò facile imprimit, quod à sublunaris pabulis semper metuendum. Illud interim Febvre concedere haud possum, quasi ignis foci antimonium per se calcinando cum ponderis imminutione tantum emeticum, solaris autem diaphoreticum, cum augmento notabili, illud reddat: Cùm etiam carbonum ignis utrumque præstet, pondus autem ejus an radij solares augeant, nec credere nec negare audeo, hujus phænomeni nullam adhuc experientiam habens.

§. 27. Sicut autem applicatio caloris decentis à proportionata ignis quantitate dependet & magna ignis regiminis potentia observatur, ac à *Moorhof. de Transmutat. metall.* per diversas observationes deprædicatur: Ita ignis & caloris gradus quatuor constituuntur, singuli tamen suâ latitudine gaudentes. Moderantur hi vel ignis ipsius vim augendo & imminuendo, vel eundem objectis diversimodè applicando: Illud duplici ratione præstamus, sc. aut pabulum, aut aerem, moderando, hoc per variam vasorum ab igne distantiam.

§. 28. Effectus tandem ignis chymici quod spectat, testantur hi de sua causa, id est, per particularum suarum motum varium diversissimas operationes chymicas is perficit, corporum ipsi expositorum partes variè commovendo, hasque modo divellendo, modo combinando, in destillatione, fusione, exsiccatione, ut digestionis, fermentationis & putrefactionis, igne & calore externo interdum adjutorum taceam. Motu E. omnia dum in concretis, quæ ipsi exponuntur, exequitur, haud mirandum, quod idem ignis in horum diversis, eaque interdum planè sibi contraria, producit phænomena, dum verbi gratia, metalla liquat, salia coagulat, lutum exsiccat, ceram fundit; quatenus hæc non per potentias distinctas agit, sed unam eandemque, quam motui in acceptis refert, metallorum, ceræ &c. partes homogeneàa divellendo hæc ad fluorem deducit, aqueam autem humiditatem à salibus ac luteo expellendo hæc inspissat, id est, pro varia objecti textura ignis motus s. activitas determinatur: Quam tamen determinationem non parum immutat aëris accessus atque exclusio, quorum hæc ex vegetabilibus carbones, ille cineres producit: cujus diversi phænomeni æthiologiam pariter proxima forsan suppeditabit dissertatio.

§. 26, Pabulum moderamur, aut hujus substantiam immutando; quatenus carbones fossiles intensiorem reddunt ignis activitatem, vegetabiles remissionem, quos excipiunt ligna, radij solares &c. aut ejus molem & quantitatem augendo, id est, plures vel pauciores carbones supponendo, modo uno, modo duobus vel tribus elychnijs lampadem instruendo. Aere verò mediante gradus ignis variant, si copiosius vel parcius iste admittatur; sive per spiracula ordinaria; sive per ostiola, per quæ carbones immittuntur, aut cineres extrahuntur hoc fiat per distantiam vasorum non illud saltem spatium intelligendum venit, quod carbones & retortam verbi gratia, intercedit, quodque pro carbonum copia diversa variat: Sed attendendum pariter, an ignis vasa immediatè lambat, an aliud quoddam corpus interjectum ejus vehementiam aliquomodo refrænet? Ille ignis apertus communiter dicitur, & ignem rotæ, reverberatorium s. suppressionis includit, imò huc spectat, si corpus, quod destillationi aptum immediatè super prunas per ostiolum furni, mox occludendum, injiciatur, ut fumus seu vapor, vi ignis elevatus, in rostro seu canali longiore, lateri aut summitati fornacis infixo & vase recipiente munito, sensim in liquorem condensetur, qualis erat fornax, quam Londini apud Drebbelium *Schroderus* se vidisse perhibet, quamque *Glauberus* prolixius describit. Corpora verò interjecta sunt vel Capella vacua, vas destillatorium immediatè recipiens, qualem ad rectificandum petroleum nonnulli commendant, quæque rectificationi olei vitrioli quà a necessaria est: vel capella, cineribus, arena aut limatura Martis repleta, quæ balneum siccum audit, vel ahenum aqua scatens, ac maris seu Mariæ balneum dicitur: vel idem aut simile ahenum lamina cribriformi coopertum, pro vaporibus transmittendis & vasi destillatorio communicandis, quod balneum vaporis vocant.

§. 30. Imò præter hoc effectus desideratos non rarò alius accedit, odorem atque saporem, forsan etiam virtutes objecti enormiter depravans & vix ulla arte sufflaminandus aut eluendus empyreuma scilicet cujus productionis rationem duplicem auguror, partim texturæ immutationem, partim novarum & heterogenearum ab igne particularum accessionem. Illam probabilem reddunt varia producta chymica, quorum sub hac forma inexistentiam nemo sibi persuadere poterat, verbi gratia, Spiritus sulphurei, blandissimo calore educti, empyreuma nihilominus indelebile spirantes: hanc autem suspicari jubent, quæ de ponderabilitate ignis & flammæ à *Boyle* varijs experimentis fuerunt asserta, quæque *Borrichius Act. Hafniens.* vol. 1. cap. 71. de calcis vivæ recentis oleo crasso & subfœtido, item de liquore nigricante, post destillatum oleum per spatium menstruum vi ignis continuata, extillante, refert.

De Aëre.

§. 1. Quemadmodum inter Instrumenta Chymica in *Dissertatione antecedanea* Aerem retuli ita mirari nunc contingit *Billichium*, Scriptorem alias eruditissimum, quod, Salam suum contra Laurenbergium defensurus, Aerem modò causæ instrumentalis rationem haud obtinere asserat, quoniam non sit in potestate agentis; modo menstruis nihilominus eum accenseat, ideo quod cum salibus deliquescat &c. Siquidem ut illa mea haud faciam, quibus argumentorum horum vim *Arnold. Scroderus in defensione* nominati *Laurenbergii quæst.* 1. enervavit, ipsa experientia quotidiana pro Aeris activitate Chymico-physica prolixè loquitur, nemoque sanæ mentis qui Chymicarum rerum cognitionem non tam ex cerebello proprio, quam ex manuali operatione & autopsia, sibi comparavit, negabit, fluidam hoc non minus, ac Ignem, Aquam &c. instrumenti Chymici munus gerere.

§. 2. Ae-

§. 2. Aërem hunc observamus duplicem, internum atque externum; quorum ille, quamvis, ut miscibile & in sensu Peripatetico, concreti aliquam partem integrantem seu elementarem haud constituat, poros tamen hujus, ut heterogeneum quoddam fluidum, subit ac opplet, id est, reliquis hujus minimis spissioribus, seu solidis, seu fluidis, interjicitur horumque spatiola occupat, hic verò corporum naturalium periphæriam saltem contigit atque ambit, & atmosphæra communiter audit. Quamvis non rarò observetur, internum Mixtorum aërem vix adeò firmis sepimentis ac repagulis à contiguitate externi muniri, mutuumque omne ijs denegari commercium, quin qui modò ambiens atque extrinsecus dicebatur, mox penitiores hujus vel illius corporis recessus subeat horumque incola evadat; contra, qui illi quasi conatus, ad exteriora prorumpat, & , dum ab hoc solidiores quasdam particulas secum rapit, ratione harum distinctas & individuales cujusvis Concreti atmosphæras determinet. Quatenus ambiens aër Ignem v.g. non saltem varijs modis exagitat, sed nimis quoque hujus se immiscet, Aquam idem subingreditur, ex qua postmodum denuo exhalat, sensibiliter æque ac insensibiliter ab animalibus aura inspiratur, expiratur etiam cum hac substantia aerea in horum corpore congesta, ut illa nunc transeam, quæ *Illustris Boyle in Experim. phys. mechan. continuat.* 2. de aere factitio, i. e. è varijs corporibus naturalibus, exhalante, hujusque paradoxis effectibus differit, pluribusque experimentis declarat.

§ 3. Utriusque E. hujus aëris in operationibus mechanicis magnam esse energiam, cùm mihi nunc probandum incumbat, suppono ex *Disert.* 3. Ignis, tanquam Instrumenti chymici potentioris ac frequentioris, animam aërem esse, quemcunque demum hujus illam actuandi modum sibi quis concipiat: id est, cui cum *Rege Alphonso Clav. sapient*, aerem ignem grossum appellare religio est, illum certè experientia hunc motorem atque modificatorem minimorum sulphureorum seu ignivomorum ordinarium magisque catholicum profiteri cogit, ita quidem ut pro diversa hujus fluidi perpetim moti & actuantis admissione vel exclusione, raritate ac densitate, ignis vis seu activitas modò intendatur, modò refrænetur ac planè suffocetur. Imò ratione influxus hujus variantis unius sæpè ejusdemque concreti verbi gratia, vegetabilis ab igne exagitati particulæ modò in luculentam & micantem flammam, tanquam fumum resolutum & rarefactum, si scilicet sub dio libero accendantur, modò in fuligines seu flammam condensatam, in liquorem acidum & oleum crassius coagulabilem, in vasis clausis, abeunt: & posteriore hac ratione tosta carbones, priore verò cineres, post se relinquunt, ita quidem ut illi intra hæc repagula ignis torturam ad plures annos sine sui in cineres conversione, sustineant. Et flamma quæcunque v. candelæ, si tali modo imposito vitro, ut nullus, vel paucus tantum, aer illam ferire queat, extinguatur seu suffocetur, fumum format, quem eandem flammæ naturam facilè reassumere, modo aer liberior admittatur, per quotidianas & pueriles quoque observationes, constat.

§ 4. Simili ratione cum Nitro res se habet, quod cum carbonibus, antimonio, tartaro, aut sulphure igni luculento commissum copiosos cum strepitu notabili eructat flammas, ejusque maxima portio suâ harum coruscatione in auras abit: retortæ verò tubulatæ si eadem mixtura decenter injiciatur, flamma hæc propter aëris sufficientis aditum interclusum, in fumum rutilantem cogitur, qui in excipulo stagmatis acidi, spiritus nitri aut Clyssus vulgò dicti, consistentiam induit: hoc est, una eademque Nitri substantia, ab igne dissoluta, nunc flammæ, nunc fumi, recipit speciem; pro varia minimorum suorum combinatione atque textura, quam ab aeris interfluentis motu, modò rapidiore, modò tardiore, acquirit. Tandem concreta resinosa atque oleosa, verbi gratia, terebinthina, succinum, mastiche, olea, Spiritus vini &c. quamvis sub aere libero ab igne exiliore exardescant, & tota ferè in flammam facessant, in vase tamen clauso ab intensiore quoque igne in vapores seu fumum saltem resolvuntur, qui in recipiente, pariter contra aëris accessum munito, in sal volatile, phlegma acidum & oleum condensantur.

§ 5. Ast quò immediata magis in contra naturalia, eaque vel combinanda, vel dissolvenda aeris elucescat activitas, constetque, proximi quoque instrumenti chymici titulum optimo jure huic competere: una vel altera operationum producenda erit, cujus, si non formalitatem, certè notabile moderamen, aeris influxus præstat, quatenus sc. mixtis, arti exponendis aut expositis, horumque minimis, determinatos motus imprimit, & per hos illorum texturas notabiliter alterat.

§ 6. Inter has primum locum teneat *Fermentatio*, quæ cum sine motu ac molis dilatatione neutiquam fiat, id est, ejus formalitas in concreti texturæ naturalis dilaceratione seu divulsione consistat, nullum quoque inter corpora sensibus simpliciora, præter aerem, observetur, quod in se magis dilatabile ac condensabile, semperque in motu existat, sit; hunc sane motorem motui illi præstando satis adæquatum esse, quàm probabile fit, potissimum cum aeris externi varius impulsus eum variè moderetur, denegatus verò illum modò in totum, modo in tantum, sufflaminet ac turbet, atque hoc quidem in fermentationibus æque, quas naturales magis, quam illis, quas artificiales potius vulgus philosophorum pronunciat. Sic v. g. Aer per spirales vegetabilis fistulas adductus illiusque poris inexistens & quasi conatus, quia virtute elastica nunquam destituitur, licet intra angustiores hos cancellos compressus magis videatur, vegetationis & maturationis negotium aliquantum inchoat, ipsi tamen perficiendo: nisi ambiens aer suppetias ferat, minus potens existit. Ab hujus enim temperatura atque tono diverso, id est, raritate ac densitate calore atque frigore horumque reciprocatione, quam tempus anni atque diei præstat, idem aër fructuum v. g. horariorum, intestinus patitur, ac aer thermometro inclusus, quatenus uterque pro diversa ambientis fluidi conditione modò rarescit, modò condensatur, in vegetabilibus verò horum particulæ adeò diversimodè moræ asperitatem suam deponunt, hinc loco austeritatis suavem tandem dulcedinem fructibus inducunt.

§ 7. In vegetabilibus conquassatis horumque succis expressis aut decoctis res manifestior est, utpote quæ celerius ac impetuosius longè, ac si parenchymati ac pelliculis suis, tanquam vasis aut phiolis accuratius obturatis, adhuc fuerint inclusa, si convenientem athmosphæræ texturam atque temperaturam experiantur fermentescunt, i.e. cum sensibilis caloris conceptione turgescunt & in majorem longè molem attolluntur, quatenus particulæ illorum aereæ non saltem majorem libertatem spatiumque sese expandendi hac ratione nanciscuntur, sed aeri quoque externo commodior conceditur aditus, ac internum exagitandi suggeritur occasio, Dum hos ipsos fructus, citius maturescere deprehendimus, qui ab avibus similibusve animalib. commorsi aut immaturiores decerpti fuerunt: eo præprimis, quod per tunicas suas laceratas ac pedunculos confractos plus aeris recipiant, quam integri ac arbo-

arboribus adhuc continui, Uno verbo fermentatio hæc fructuum maturativa simili modo se habere videtur ac cerevisia recens, mustum aliique succi & massæ fermentandæ, quæ accuratius munitæ seu intra vasa arctius clausa segnius & difficilius fermentescunt, quam aeri libero expositæ: ita quidem, ut intra machinam pneumaticam Boylianam succum rubi idei, item mustum, per plures dies integros & immutatos, elapso anno in loco satis calido, me conservasse meminerim, alia horum liquorum portione, sub aura libera ejusdem conclavis, mox per fermentationem fatiscente. Ut taceam, quod pistoribus, Zythopœis similibusque mechanicis notissimum, pro varia atmosphæræ habitudine fermentationum successus variè determinari: ut sub aura tepidiore hæ celerius atque impetuosius contingant, sub frigidiore sufflaminentur & extinguantur, quemadmodum ideo hybernam tempestatem ad fermentandas res minus aptam, æstivam magis potentem, observamus.

§. 8. In *Putrefactione* aërem efficienter concurrere, equidem negat *Mariotte*, *de la nature de l'air*, putrescere tamen in aëre aperto fructus, sanguinem aliaque citius, ideo quod eorum substantia facilius exhalabilis in hoc commodius, quam in aëre limitibus angustioribus coërcito, inveniat receptaculum; Ast, quantum mihi equidem judicare licet, ejus experimenta consequentia illa, quam sibi promittunt, vix gaudent, quatenus aërem paucum & occlusum putredinem aliquantum sufflaminare, liberum verò eandem magis adjuvare, tantùm evincunt, neutiquam tamen, quod asserit, probant, aërem angustiorum vasorum plus quam receptaculum aëre vacuum, putredinem arcere. Aër enim est, cujus partes, nobis ut ut insensibiles, se in corporum poros insinuant, motuque & vibratione sua mobiliora minusque implicata illorum minima expellunt & secum rapiunt, aut harum situm & figuram, hinc totius texturam, ita immutant, ut ista novas & pristinæ formæ incongruas qualitates acquirant. Unde fit, ut quæcunque aëris contactum arcent aut ejus motum coercent, concreta, in se alias summè corruptibilia, à putredine præservent: quatenus aquis aut terræ profundius immersa (quo aër externus non adeò commodè penetrare valeat) tardius, partes verò eorum, quæ terræ superficiei propinquiores, aut aquis non semper teguntur, facillimè ac brevi putrescunt, & colophonio incrustata, butyro oblita, oleo cooperta, aut in vase recipiente, quod per modò nominatam machinam pneumaticam omni aëre exhaustam, conservata vegetabilia æque ac animalia corruptionem vix, aut post longius demum tempus, experiuntur, quamvis de piscibus contrarium testetur experientia, facilè in vacuo quoque putrescentibus. Pariter *Dominus Boyle* per diversa annotavit tentamina aërem compressum in quibusdam vegetabilibus, verbi gratia, Tulipa, Consolida regali &c. putrefactionem ac mucescentiam, quam in aëre libero ac rariore contrahunt, impedire, ita tamen, ut temporis progressu à quantitate aëris condensati varia corruptionis quoque quantitas in alijs dependeat diversa: ut illud denique mittam phænomenon, quo aërem calidiorem & humidiorem putredinem accelerare, frigidiorem eandem sistere, quàm uberrimè liquet,

§. 9. Præterea *solutiones* per menstrua varia adornandas aëris habitudo particularis diversimodè modificat, quatenus per machinam illam digestricem, aërem inclusum comprimentem, quam modo nominatus *Dominus Boyle* intimavit, prolixius verò superiore anno delineavit ac emendavit, *Ingeniosissimus Papinus*, Tincturas etiam tales, quarum copia alia adeò facilè fieri nequit, ex concretis per menstrua appropriata evocare licet, & brevi quidem satis tempore, verbi gratia, sub directione *Domini Sclare* intra paucas horas ex sale tartari cum spiritu vini tantæ acrimoniæ tincturam, qualem intra mensem per digestionem ordinariam vix aliquis compararet, item tincturam succini cum eodem spiritu vini, officinali longè potentiorem.

§. 10. Quibus contrarium effectum testantur solutiones in aëre ordinario clauso ac in vacuo seu magis rarefacto tentatæ: quarum illæ tardius, hæ tardissimè, quæ verò in aëre ampliore, facillimè atque celerrimè perficiuntur. Ita verbi gratia, cum spiritu salis armoniaci, in aëre aperto, ex limatura cupri, intra sex vel septem circiter minuta notabilem, ac intra horæ quadrantem profundam & saturatam planè, cœruleitatem provocavi: in vase arctius clauso intra dimidiæ horæ spatium vix sensibilem, in Vacuo autem intra horam ferè nihil planè coloris idem menstruum induisse vidi. Donec aër externus per epistomium machinæ reclusum irruens menstruum dictum, hactenus rarefactum, cum tanto impetu deprimebat, ut hujus quædam guttulæ rorulentæ exultantes in partibus vasis recipientis æneis in momento cœruleitatem contraherent, tingebaturque sub eodem aëris appulsu superior primo liquoris pars colore lazureo ac intra tria vel quatuor minuta tota ejus compages.

§. 11. Haud repetam *ex Dissertat.* 2. experimentum *Grevvy*, qui mixturam olei vitrioli atque anisi, sub aura patente facilè in resinam coagulabilem, in vacuo non adeo promptè sibi implicari testatur; nec qua ratione oleum terebinthinæ cum sale tartari ab aëre communi in saponem cogatur, multò minus, quæ de offæ Helmontianæ, ex spiritu vini & urinæ parandæ, aëris attendenda conditione eodem loco monui: confirmabo potius experimentorum horum fidem per simile & olim Londini in Laboratorio Regio à me visum phænomenon. Sc. destillabat *Dominus le Febvre*, dicti Laboratorij tunc temporis Præfectus, super Vitriolum quoddam venereum spiritum salis armoniaci, qui liquor, quamvis in recipiente limpidus & coloris aquei conspiceretur, talisque in aliud vas effunderetur, cum sedimento seu portione quadam substantiæ metallicæ, retortam simul transcendente, aere nihilominus postmodum in vase aperto superveniente, sedimento eidem venereo reaffusus, cyaneum, & quidem in momento, induebat colorem, qualem mora diuturniore & aliquot horarum sine aeris externi ingruentia, elicere haud poterat. Spectat etiam huc, quod Spiritus Nitri, spiritui terebinthinæ commixtus, sub dio libero citius longè quasdam hujus dissolvat particulas, hasve sibi adaptet, quàm si intra vas recipiens, è quo aer probè exantlatus, eosdem liquores confundas, utpote qui post aliquot demum horas sensibiliter coeunt. Denique hic ponderare convenit solutiones metallicas, cum menstruis magis corrosivis instituendas v. g. ejusdem Cupri cum Aqua forti, quam *Do. Papinus* equidem *Transact. Philos. Anglor.* Nu. 119. in vacuo segnius, quàm in aura patula, fieri perhibet, cùm tamen contrarium successum propria me nuper docuerit, (ni circumstantiæ me fallunt) experientia: qua observavi, dictum menstruum seu spiritum Nitri, limaturæ Veneris affusum, hanc sub aere latiore impetuosè satis aggredi, potentius tamen longe intra excipulum aëre vacuum, ita quidem ut cum spumescentia insigni solutio hæc supra oras vitri, in quo continebatur, erumperet, tantillum verò aeris denuo immistum mox in eandem solutionem ita vibraretur, ut hæc in momento subsidendo despumesceret, imò cum tanto impetu deprimeretur, qui

ejus

ejus notabilem portionem extra vasculum continens ad fastigium & latera excipuli machinæ elutriaret.

12. Præterea *Destillationum* atque *Sublimationum* quoque effectus aëris externi admissio atque seclusio non parum moderatur, atque immutat. Ne enim hûc revocem, quæ superiùs de ignis diversimodè applicati dispari successu recensui, quid notius est, quam sulphur sub campana, quam atmosphæra libere perflat, accensum maximam partem deflagrare & in stagma acidum resolvi, quod idem nihilominus sub vasis clausis in flores, sulphuris immissi pondus ferè æquantes, sublimatur, ex vegetabilibus aromaticis quæ per arenam destillantur, aqua & oleum empyreuma spirantia, ex observatione *Celeberrimi Boyle*, ope certi instrumenti, ab eodem *Exper. phys. mechan. contin.* 2. delineati, in vacuo prodeunt, ex eadem arena, suavissimi odoris. Nec repetere hîc pigebit phænomenon illud, cujus olim jamdum aliquando mentionem feci. Nempe colchotar Vitrioli rubicundum, antequam aëream humiditatem absorbeat, in retorta figulina aut vitrea loricata, & excipulo conveniente instructa, igni reverberii committatur, hujus portio salina fixior, & alias oleum Vitrioli puniceum formans, ultimâ illius torturâ sub nebulæ albicantis specie propellitur, quæ tamen minimè in fluidam, sed in solidam & crystalliformem massam condensatur: quod si verò cementum, vasa hæc combinans, iisdem refrigeratis tollatur, ita ut aura ambiens excipulum confertim subeat, crystallumque hunc lambat, illa mox hujus quandam portionem in nebulam resolvit atque attollit sulphuream & incautos penè suffocantem; moderatè autem & successivè admissa totum illum crystallum in oleum obscurè rubicundum deliquat, quod facilè tamen & ad leniorem calorem suam fluiditatem deponit, pristinamque spissitudinem & formam reassumit, nisi & hæc pernovi aëris appulsum iterum destruatur.

§.13. Alcalibus depurandis quamvis in officinis Chymicorem ordinariè ignis & Aqua duntaxat ministrentur, illaque his mediantibus crebrius calcinata ac soluta ab omnibus heterogeneitatibus terrestribus ac unctuosis videantur liberata: ad puritatis tamen ac homogeneitatis ultimum fastigium demum evehuntur, si aëris quoque vibrationem ad deliquationem usque sustineant, Hinc sal v. g. Tartari, quod per crebriores ac repetitas ignitiones & in aquâ solutiones omni impuritate exutum censetur, si in aëre fluat, fœces ac sedimentum nigricans adhuc post se relinquit, tale, quod nullo igne consumi nullaque aqua elui poterat, sed soli aëris potentiæ separatoriæ cedit. Proin illud *Vigenerii de Aqua & sale* perpetui successus deprehenditur, *quod in una istarum in aëre humido resolutionum, quæ per se fiunt, omnia salia & alumina se depurent magis quam in duodecim aut quindecim dissolutionibus, quæ per acetum aut alia similia dissolventia fieri consueverunt.* Quamvis enim *Dom. Mariotte, de la Nature de l'Air* promptus largiar, non tam aërem, quam aqueos vapores huic innatantes, salia immediatè dissolvere: Iste nihilominùs eosdem incredibiliter discontinuat ac vibrat, his, tanquam appropriatis menstruis, utitur illosque magis attenuatos longè alia ratione, quam si in aquam spissiorem coagulati fuerint, impellit, i. e. motum impetuosiorem iis imprimit, seu eosdem ad penitiora magis salium dirigit, ita quidem, ut v. g. oleum tartari per deliquium firmioris texturæ observemus, ac Lixivium salis tartari cum aqua paratum.

§.14. Transeam nunc, quæ de aëris potentia in concretis fixioribus volatilisandis præter *Helmontium* ac sæpius laudatum *Boyle of Volatilitie* alii mechanici attenderunt, eam in salium solutorum in crystallisatione tantum nunc observaturus; quam in acidis, salsis & Vitriolis frigidior aër præstat, crystallos vero productos tepidus conservat, calidior destruit. Contrà gelidus alcalia deliquat, eorum solutionem in crystallos diaphanos tepidus cogit, quos aër frigidior brevi denuò fundit, prout in salis tartari solutione experiri licet, cujus ad medietatem circiter evaporatæ portio notabilis circa vasis fundum in crystallos angulares, irregularis quamvis figuræ temporis tractu, per teporem blandum, facessit, sub liquore proprio aut in atmosphæra temperata soliditatem suam tuentes. Pariter salia cum aqua soluta in receptaculo aëre vacuo haud adeò facilè, ac sub aëre libero, in crystallos abeunt, ut quemlibet, machinam Boylianam versantem, mechanica docebit.

§ 15. Imò quemadmodum recensitarum hactenus operationum mechanicarum successus diversa ætheris conditio variusque aëris impulsus notabiliter variat atque moderatur, sic plures harum æque ac aliarum deprehenduntur species, quas sine præparatione illa præcedanea, quam idem aër subjectis præstat, frustraneo conatu tentamus: ita quidem, ut multi, non minùs ex Philosophorum cœtu, ac vulgi turbâ, aërem corporibus sibi expositis aliquid suæ substantiæ inspirasse autument: qualium phænomenorum catalogos prolixos passim videre licet, pauca nihilominus nunc indigitasse, sufficiat. Nempe observant communiter Metallurgi, nonnullas equidem Vitrioli & Aluminis mineras aquæ affusæ mox suam salsuginem concedere, alias tamen econtra non nisi per aëris aliquot mensium aut annorum contactum prædispositas & per incalescentiam quandam maceratas, fœtus suos eniti, ut nihil dicam de glebis seu terris sale suo exhaustis, quæ tandem temporis tractu ab aura circumfluente eodem specie sale de novo impregnantur, sicut præter *Agricolam de re metall. l. 12. Ercker, Bergb. l. 5.* & *Rocham de aquis miner. c. 1.* quotidiana testatur experientia. In præsentiarum scopum fieret Magnesia illa vitriolata, cujus sub minera Martis Hassiacæ titulo *Dissertat.* 2. mentio facta fuit quæ sine prævia aëris digestione ad aquam sibi affusam, nihil vitrioli deponit, nec igni commissa stagma acidum fundit: utrumque tamen liberè dimittit, postquam per aliquot menses istius incubationem subiit.

§.16. Denique & hujus loci erit, quod nonnullis mineralium fusionibus ac depurationibus aër crassus atque nebulosus impedimento, cœlum sudum & serenum adjumento sit, v. g. Epatis ac vitri Antimonii confectioni, quæ sub hoc colorem ac pulluciditatem splendidiorem, sub aëre nebuloso obscuriorem, nanciscuntur, quemadmodum de Epate antimonii *Nobil. Kerkringius in Basil. Curr. triumph. antimon.* perhibet, esse quædam anni tempora, quibus si hoc paratum cum menstruo debito præcipitetur, hoc alio prorsus imbuatur colore aliisque præstat viribus, quam id, quod alio tempore confectum est. Quam enim in his simi ibusque operationibus chymicis adornandis advertere jubent, occultiorem astrorum influentia dubia adhuc est, vel quod influxus hic maximè precarius adhuc videatur, vel quod experientia eosdem sæpè effectus diversa sub constellatione sistat, dum optimus v. g. Regulus antimonii quovis tempore, modò reliquæ operationis circumstantiæ probè observentur, paratur.

§.17. Ex quibus cunctis abundè satis aëris illum concursum Instrumentalem, sine quo chymicis operari haud licet constare puto: cujus tamen ætiologiam seu influendi modum explicari si desideres, non unius, sed varii, genii deprehendes autorum super hæc theorias. Sunt enim primò Peripatetici, qui calori, frigori, humiditati, & siccitati, adeoque aëris qualitatibus primis, omne hoc attribuunt: ast quia calorem aër omnem ab extra, seu à sole aliisque calefacientibus, recipit, hincque ille ipsi vix congenita, sed accessoria ac mutuatitia tantùm, affectio est, aër quoque interdum talia præstat, quæ calor sine aëre, cujuscunque gradus agere haud potest, v. g. fermentationem, fixorum nonnullo-

rum volatilisationem; qualitas hæc agentis adæquati nomen vix merebitur. Quoad frigus, licet aërem frigidum per se existere, ex dictis supponamus, illa tamen phænomena, quæ frigoris productis analoga creduntur, multum ab iisdem discrepant, v. g. glacies & salium crystalli, quatenus glacies sub æthere tepidiore deliquescit, salia neutiquam; imò nec illa, quæ frigoris immediati effectus habentur, tales existunt, v. g. condensatio, gravitati potius assignanda. Pariter quia nec humiditas aëri essentialis, sed accidentalis saltem, est, utpote quam à pluviis frequentioribus, aut maris, fluminum atque stagnorum vicinitate recipit, moxque denuò deponit, ita quidem, ut, quamdiu sibi relinquitur, ad absorbendas potiùs & imbibendas aliorum corporum humiditates aptus observetur, quod non contingeret, si natura sua humidus foret; humiditatis effectus non tam aëri, quam aqueis ipsi intertextis particulis, assignandi videntur. Siccitati ejus equidem, si præsto sit aliquid potentiæ concedi posset: verùm quia hæc vix tale quid est, quod univoca actione in subjecta sibi exposita agat, sed aër partim corporum humidiorum particulas aquosiores motu suo exagitando expellit, partim per modum quendam relativum, i. e. partium suarum texturam, ad excipiendas & continendas illas aptus observatur, hincque siccus dici valet, nec huic tantum, quantum alias fieri solet, aëris conditioni in phænomenis chymicis attribui debet.

§. 18. Deinde observantur alii, qui aërem in corporum dissolutione & combinatione chymica materialiter concurrere credunt, adeoque vel ratione nitri seu salis universalis, vel spiritus Nitro-aerei, vel particularum, à subterraneis corporibus, hactenus quidem ignotis, ast activis maximè, exhalantium, vel solis, reliquorumque planetarum emanationum, fermentationibus: putrefactionibus, Vitriolorum & salium è marcasitis in glebis suis regenerationibus & productionibus ministrari. Quam tamen hypothesin, à multis equidem receptam, non omni ambiguitate destitui, superioribus annis in peculiari chartulâ monstravi, nec in præsentiarum in illam adhuc adeò simpliciter & ita descendere valeo, ut per eam Operationum Chymicarum, harumque phænomenorum universalium magis, quibus aër præest, ætiologias explicandas credam, quatenus quæ pro illa defendenda à Scriptoribus (mihi quidem innotescentibus) publicè prolata, aut ab Amicis his meis dubiis privatim hactenus opposita fuerunt, ab iis me omnimodè haud liberant, ut alia forsan occasione declaraturus ero.

§ 19. In præsentiarum illud saltem, quod proxima dissertatione promisi, paucis expediam, atmosphæræ sc. universali nec Nitrum, nec spiritum Nitro-aereum, à recentioribus quibusdam suppositum, inexistere: quamvis atmosphæram hanc vel illam particularem nitri è certis terris exhalationes recipere & secum longius aliquando abrepere, negandum haud veniat. Quippe (1) si secundum *Tabulam smaragdinam* superius hîc, sicut inferius & Nitri pater Sol ac mater Luna, locus vero natalis, aer esset, cur non omnis terra, sed illa tantum, quæ per se nitrosa, excrementis animalium, calce viva, similibusque salibus imbuta, ad aviculam hanc Hermetis capiendam æque apta; Respondent, quia non quælibet harum congruo magnetismo turget, qualis ad apprehendendum & retinendum hoc minerale æthereum exigitur. Regero si determinatus magnetismus seu congruitas quædam certa ad illud alliciendum seu excipiendum necessaria est, cur nihilominus in tam infinita mixtorum genera Nitrum hoc aereum agere, iisque adeò varias & innumeras mutationes imprimere, concedimus, in quorum tamen tanta varietate magnetismus ejusmodi uniformis concipi ac demonstrari nequit? (2) cur ordinariè atmosphæræ pars inferior tantum minimè superior, illud sal hermaphroditicum fovet ac enititur? quatenus qui in nitro producendo & multiplicando laborant, operarij cumulos seu acervos illis terræ nitriferæ ulnis sex vel octo vix altiores congerunt, imò ab inferiore potius, quam superiore, harum parte messem Nitri uberiorem petunt ac recipiunt? Quo etiam illud *Mariotti* experimentum facit; qui terram nitrosam, ex quâ Nitrum jamdum elixiviatum, in contignatione domus quarta & superiore, aeri per duos annos exposuit, observaturus, an illa hic novo nitro impregnaretur, frustraneo tamen cum successu, cùm interim similis terra cellæ imposita notabilem ejus quantitatem recepisset: ita ut terram potius, quam aerem, nitri feracem esse mechanica credere jubeat. Potissimum quoniam, qui Nitro colligendo inhiant, terras ac murorum calce cementatorum rudera ac pulverem cavearum subterraneum fornicibus insternunt, non ex aere, sed ex illarum atmosphæris atque exhalationibus, salis hujus proventum uberiorem sibi pollicentes: ac in stabulis, jumentorum similiumque animalium excrementis ac fimis obsitis & ab aëris appulsu immediato remotioribus, copiosius, quam in aliis patentioribus locis, eruitur Nitrum.

§ 20. Nec illorum commento satis ingenioso assentiri possum, qui, divisum terræ atqueætheri compingendo nitro imperium decernentes, ex aere spiritum seu salem quendam igneum, quem *Nitro-aereum* appellant, tanquam partem quandam nitri activam magis, seu impetum facientem, pro hoc formando descendere & à terra absorberi putant. Quamvis enim admittatur, *nonnihil aereum ad flammam quamtuncumq; constituendam requiri*, hoc tamen forsan *non ipsum aerem, sed tantùm partem ejus magis activam subtilemque, esse*, item, *nitrum sulphuri admixtum ac pulverem pyrium in vitro aere vacuo & subter aquas satis promptô deflagrare*, adeoque ad sui accensionem substantiâ *igneo-aerea* ab extra suggesta non opus habere, *flammam à nitro deflagrante excitatam non à particulis hujus sulphuris conflari, nec sulphur in in loco, aere vacuo flammam, nisi nitrum nisi ad mixtum fuerit, concipere*: Cuncta tamen hæc pro spiritus seu particularum illius atmosphæræ nitro-aerearum existentia firmanda minimè sufficiunt.

§ 21. Quippe quod aer non tota sua mole præstat, illud forsan ratione substantiæ ætheræ seu materiæ subtilioris sibi intertextæ, aut per motum vibrationis agit: quod nitrum sulphure temperatum aut pulvis pyrius accensus sub aquis non extinguatur, ab hujus spiritu rarefactorio & expansivo habet, qui aquam expandendo spatium intra hanc sibi parat, in quo ab extra irruens aer flammam submersam pari ferè modo ventilat, ac qui extra aquam constitutus, ut taceam eundem hunc nitri spiritum elasticitate seu ventositate suâ ignem in carbonibus ac sulphureis nitrarii accensum quasi sufflare. Pari, non tamen eadem, ratione dico, cùm extra tubum illum, cui pulvis pyrius impactus, non adeò longe, ac si in aere libero hic deflagret, flamma prodeat, sed maximâ partem intra hujus cancellos coerceatur: ut conspicere commodè licebit, si in vase vitreo experimentum hoc adornes. Aquam verò simul notabiliter expandi hancque aerem externum subire, inde colligere poteris, quod illa intra pulveris pyrii deflagrationem majorem longè in molem efferatur, bullas amplas & copiosas projiciat, imò non rarò ultra oras vasis turgescat hasque elabatur. Ast in vacuo pulveris ejusdem pyrii grana accendi atque explodi vix adeò certum est, ac nonnulli sibi persuadent, quatenus frustraneos aliquot experimenti hujus successus *Experientissimus Boyle of the difficulty of producingflame vvithaut Aer, Experim. 5.6. 7. & 8.* testatur egoque aliquoties irrito conatu, aliis adstantibus, idem tentavi.

§ 22. Dicerem proin, Aerem atmosphæricum operationes chymicas moderari horumque phænomena atque effectus variare partim sua gravitate, partim elasticitate

sticitate, partim fluiditate, ita tamen in earum una vel altera per plura horum attributorum atmosphæra vim suam exerat, v. g. in ignis productione atque perpetuatione it. putrefactione per elasticitatem atque fluiditatem; quam vero illius humiditatem nonnulli quoque hujus loci volunt, quasi per eam salium solutiones perficiat, in præsentiarum mittimus, utpote à vaporibus aqueis mutuatam, adeoque insequenti occasioni reservandam.

§. 23. Gravitatem aeris, Peripateticis paradoxam, ponderosis tamen, ab experientia maximè petitis, argumentis firmatam, prolixè nunc demonstrare, nec scopi, nec paginarum harum, angustiores limites concedunt: præprimis cum qui nostræ ætatis scripta physica solidiora legere non fastidiunt, de eadem vix amplius dubitare queant. Hac E. supposita, aer non poterit non concretorum particulas, spissiores æque ac fluidas minores atque leviores, sibi subjectas, gravitando deprimere, hacque pressione vel invicem, vel aliis corporibus, appellere & adaptare, v. g. aqueas salibus: quorum solutiones in atmosphæræ parte inferiore ideò feliciùs, quam in superiore, succedunt, quamvis hæc vaporibus aqueis, v. g. sub pluviosa tempestate, maximè quoque turgeat; i. e. salia in cella potiùs, quam ædium fastigio, deliquescunt, sine dubio ob diversam aeris gravitatem, quam majorem longè in locis terræ vicinis omnes per multijugem evincunt experientiam. Ex quo pariter fundamento, seu pro varia aeris ad globum terraqueum tendentia atque pressura, mixtura olei tartari & terebinthinæ in saponem, olei Vitrioli atque anisi in resinam, spiritus urinæ & vini in coagulum &c. sub atmosphæra crassiore, v. g. in cavea pariter subterranea, commodius, quam rariore, hincque leviore, facessunt. Idem confirmare videtur Machinæ Digestricis Papinianæ, aerem ad varios gradus comprimentis, usus, quatenus aeri per hanc impressum atque auctum pondus non tantùm, ut superiùs annotatum, menstruum concretis extrahendis potentius impellit, hincque Tincturarum eductiones facilitat, sed ossibus & cornubus quoque animalium, lebeti hujus instrumenti inclusis (ne reliqua hujus generis phænomena attingam) modò cum, modò sine, aqua affusa, scissilem ac edilem mollitiem inducit, corporibus his solidioribus humiditatem aut propriam, aut alienam, insinuando atque imprimendo.

§. 23. Ut proinde gravitatem hanc solutionum ac crystallisationum similiumve coagulationum, prout quidem ab atmosphæra adjuvantur, ætiologiam non immeritò suspicer, licet minimè solitariam, quatenus hujus fluorem pariter & elasticitatem, operationibus illis modulum suum conferre, rationi haud absonum videtur. Ast Elasticam aeris virtutem in specie & manifestiùs deprehendere contingit in fermentatione atque putrefactione, in singula quippe harum aer internus ac externus, uterque elasticitate gaudens, quam, utpote sensibilem satis & in Scholis Philosophorum plerisque hodie receptam, iterum potiùs suppono, quam præjudiciis obrutis persuadere conor, in se agunt. Vegetabilibus substantiam aeream subesse, factitius ille aer, quem intra vacuum successivè, quidem, sed copiosè satis, eructant horum plurima, fateri jubet, ita quidem ut Mercurii vivi assensum in Barometro, pariter vacuo incluso, notabiliter variet atque juvet, imò succi horum in eadem machina sensibiliter valdè ebulliant & bullas ab imo ad superficiem suam emittant. Hic E. particulis illorum solidioribus interspersus, ab iis, tanquam totidem repagulis atque pessulis, seu potius sclopetulis pneumaticis, coercetur ejusque spirulæ aut elateres comprimuntur ut è quibusdam concretis, v. g. ex sempervivo, sale &c. si nimirum ab igne incalescant, cum strepitu ac crepitu prodeat. Imò hujus expansionem præterea impedit aer ambiens crassior ac frigidior, qui integumentorum solidiorum tenetitudini subveniens spinæ interni renitentiam expansivam magis coercet: donec idem calidior redditus intrinseco aut novum calcar stimulumve addat, aut rarescens interiori cedat, huncque, libertatem quærentem, dilatari & reliquas solidiores particulas in motum, aut fermentativum, aut putrefactivum, abripere, patiatur.

§. 24. Simile fatum experiri videntur mineralia vegetabilibus compactiora, quibus ab aere externo aliqua contingit mutatio, v. g. dum marcasitæ in Vitriolum convertuntur, aliævè mineræ ad fundenda metalla, ab hujus appulsu præparantur, quod vel sola eorum, quæ ab hoc iis supervenit, incalescentia docet, sine motu substantiæ subtilis intrinsecæ haud contingens: quatenus per hunc sulphurea eorum minima conteruntur, i. e. simile quid, quob ab igne actuali leniori, perferunt; cui tostionis præparatoriæ causa eædem mineræ nonnunquam exponuntur, & sic ad promenda mineralia maceratione quasi quadam disponuntur. Quem quidem aeris intrinseci motum aer externus inchoare atque perpetuare ideò videtur, quod (1) sine hujus contactu talia phænomena non observentur: (2) vapores aquei concretorum horum meatulos subeant & cum salinis ac metallicis interdum in vitriolaceam substantiam efflorescant, incuneati quasi ab atmosphæræ minimis subtilioribus & continuam vibrationem exercentibus.

§. 25. Tandem n. ratione fluiditatis, i. e. per continuum & nunquam interruptum summamque partium suarum exiguitatem corpora etiam solidissima aer permeat, & horum particulas exagitat, vel easdem ab igne jamdum commotas suscipit, atque atomis aqueis, quas sibi intertextas gerit, combinat, ut in spiritus sulphuris per campanam confectione deprehendimus. Imò quietiores quoque non raro secum abripit, v. g. aqueas, hincque salium quorundam crystallisationem juvat humidaque corpora desiccat, ut salinas sulphureasque taceam, v. g. salium volatilium, spiritus nitri, Spiritus vini &c. utpote quibus evehendis & dispandis intrinseca mobilitas vix unquam sine aere proportionata existit. Imprimis verò hic fluiditatis aereæ motus ad Ignis formalitatem præstandam multum confert, ut ea superiore dissertatione repeti valet, illud saltem sub præsentis colophone adnectendo, quod sicut aer ad moleculas objectorum satis exiguas divellendas commodissimum existit movens, sic etiam pabuli ignei partes sulphureas inter deflagrandum ille distrahat & quasi atterendo ad ignem formandum aptas reddat: pari circiter modo, ac marcasitæ illius Hassiacæ, sæpiùs memoratæ, sulphur, quod ignis luculentus in stagma acidum & vitriolo formando conveniens menstruum resolvit, in similes exhalationes temporis tractu redigit, substantiam hujus metallicam rodentes & cum hac in simile vitriolum abeuntes.

De Aqua & Terra.

Aqua sicut ex systematis mundani fluidis secundis seu particularibus crassissima est, ita usum ejus instrumentalem in officinis Chymicorum sensibus faciliùs & à priore magis observare contingit, quàm Aeris, utpote fluidi, sensoria nostra cuncta non adeò ferientis. Quippe non saltem in Balneo Maris & Vaporoso caloris, ab igne emanantis, applicandi conveniens deprehenditur vehiculum, sed præprimis in solutionibus atque extractionibus varii generis, concretorum æque animalium ac vegetabilium & mineralium, quibus satis frequens menstruum existit, ejus energia conspicitur. Pariter Crystallisationi quoque salium idem fluidum inservit, hisque intrinsecum evadit, i. e. cum substantia horum in Crystallum solidiorem facessit: ita quidem, ut sine proportionata aquæ quantitate nullum

sal

sal in crystallum cogi queat, & hac per calcinationem exhalante, formam crystallinam idem deponat ac in calcem alteriusve texturæ massam abeat. Dum v. g. Vitrioli crystalli, smaragdini, aut saphyrini coloris, si super laminam ferream aut in olla vitreata calcinantur, cum exhalante substantia phlegmatica, pelluciditatem atque tincturam suam sensim perdunt, & calcis albi aut sublavi atque opaci texturam induunt, cum notabili ponderis sui jactura: calx verò hæc, si in aqua pluviali solvatur & per congruæ hujus portionis evaporationem ad crystallisandum disponatur, pristinam Vitrioli faciem pristinumque pondus recuperat.

§. 2. Aqua interim, quæ concreta dissolvit, frequentius equidem externa, non rarò tamen interna etiam est, quatenus idem Vitriolum non ab aqua saltem extrinsecùs affusa, sed per se quoque & per humiditatem illam intrinsecam, quam per crystallisationem suam fecit, in liquamen aqueo salinum abit calori aliquali, potissimum Maris balnei, expositum, utpote qui particulas illas aqueas internas commovet, hasque exagitando totam Vitrioli compagem dissolvit ac fluidam reddit. Simili modo quædam etiam animalium, v. g. Lumbrici terrestres, item vegetabilia, v. g. flores liliorum convallium &c. per putredinis certam rationem, sine omni humiditate extranea & per phlegma intrinsecum in massam molliorem aut liquamen mucilaginosum resolvuntur, spiritus suos salino sulphureos ad levioris ignis contactum exhalant. Quæ intrinseca quoque salium mineralium aquositas particulas eorum, ab igne vehementiori commotis vehiculo existit, ut hæc destillationi exposita in stagmata acida deliquescant, fluorem suum, cessante etiam ignis activitate atque impetu, retinentia. Sic idem v. g. Vitriolum, quod phlegmate suo per diuturniorem calcinationem maximè spoliatum, per ignis potentioris vibrationem in nebulam quidem seu vaporem elevatur, hic tamen haud in fluidum, sed solidum & crystallinum, cogitur corpus: quod neutiquam fit, si salinum hoc concretum leviter saltem tostum fuerit, hincque proportionatam phlegmatis quantitatem retinuerit, aut si hujus, ad rubedinem obscurum calcinati, particulæ salinæ in excipulum, cui aliquid aquæ infusum, per destillationem urgeantur. Et Cornu Cervi v. g. corpus sensu aridissimum, in spiritum fluidum, propter phlegma copiosius, sal ipsius volatile dissolvens, facessit: qui totus salinam soliditatem induit, aquositate hæc per rectificationem separatâ.

§. 3. Contingit equidem in destillatione Cornu Cervi, serpentum &c. aliquid salis cum phlegmatica concretorum substantia coire, & cum illa in spiritum urinosum deliquescere, notabili tamen ejus copia sub molecularum salinarum textura lateribus excipuli adhærescente, i. e. à phlegmate non soluta. Ast ratio hujus phænomeni hæc videtur, quod, quamvis in rectificatione ejusmodi destillati, ubi sal volatile, reliquis concreti partibus magis evolutum, hoc, tanquam levius, prius ascendat, in prima tamen destillatione phlegma illud antecedat & in excipuli fundo colligatur, antequam salinæ exhalationes prodeant, quæ mox in lateribus ejus condensatæ nullam ulterius aqueorum vaporum contactum sustinent. Cum, si ignis mox intensior concretis his, nulla habita graduum ratione, applicetur, & destillatio impetuosius urgeatur, ita ut major salis portio statim in principio, vaporibus aqueis intertexta, cum his simul ascendat, minor longè hujus quantitas in lateribus vasis colligatur, majore sc, à phlegmate dilutâ & in spiritum solutâ.

§. 4. Licet autem aqua multis variisque corporum generibus eorumque particulis exagitandis & sustinendis inserviat, vix tamen adeò universalis, ac Ignis atque Aeris, est ejus potentia, dum salina & gummosa s. mucilaginosa tantùm, rarius terrea, sulphurea aut metallica, aggreditur, prout illi frequentius solent. Et si forsan contingat, resinas v. g. ab aqueis liquoribus absorberi, ac vitriolum, tartarum &c. quæ præter substantiam salinam, terream quoque aut metallicam continent, ab aqua communi dissolvi, imò ex vegetabilibus & animalibus decocta atque infusa, totius mixti naturam referentia, parari: agunt tamen fluida hæc in talia, sibi alias minus congrua, non immediatè, sed interventientibus demum mediatoribus appropriatis v. g. vitello ovorum, resinas discontinuante, ac absorbente, aut per substantiam vitrioli, tartari reliquorumque corporum magis compositorum salinam, iis congenitam, cæteras eorum partes discontinuantem, nunc verò solutam & agitatam. Quando proin *Willisius de ferment.* Aquam universale menstruum pronunciat, modò salinis spiculis acuetur, aquæ malè confert, quod ramentis salinis in acceptis referendum erat, i. e., aqua quidem horum solvens appropriatum est, hæc tamen ab illius fluore mora aliorum simplicium & concretorum menstrua evadunt. Tolle siquidem per evaporationem aquam, & dissolutorum particulæ sulphureæ aut terrestres non cum illa exhalabunt, sed tali combinatæ in fundo vasis remanebunt.

§. 5. Quia tamen non tantum salina & laxiora mineralia sal. sc. commune Nitrum, Vitriolum, Alumen, Calx viva &c. ab aqua & ipsi congeneribus menstruis dissolvuntur, sed de metallicis quoque nonnullis concretis, v. g. Auro, ferro, antimonio, & mercurio, idem observatur aut observari dicitur, quasi & hæc particulas sui quasdam, & cum his virtutem medicamentosam, eis concedant; compactior nihilominus horum textura vix à molliore ejusmodi agente sibi aliquid deradi patiatur: quomodo hoc contingat, & in quantum id admitti debeat, explorandum erit. Ubi primò de auro observetur, quod, quamvis *Burrhus in epist. ad Barthol. lin.* 4. cum Antiquitate, hujus candefacti in liquoribus appropriatis, etiam aqueis, extinctioni multum tribuat, & v. g. *ad sedandam diarrhœam & cordis palpitationem in hanc usque diem nullum præstantius medicamentum* repertum fuisse asserat; ita quidem, ut (1) *auri pondus frequenter adhibiti ad hunc usum insigniter imminuatur.* (2) *color ejus in superficie, utut radians, rubigine subcinerea atque subrubra obducatur, tandem* (3) *aqua libra unius, à repetita extinctione ad quantitatem unciarum trium reducta, color lacteus visus fuerit,* hæc verò (4) cùm *ad siccitatem à destillatione urgeretur, cinerem, ex quo in capella aliquid auri colligebatur; relinqueret.* De asserto nihilominus hoc præter expectationem decantati effectus frustraneam nos dubitare jubet, quod metalli hujus particulæ adeò arctè sibi combinentur, ut ab igne nec commoveri, aut evolvi, nec ab aqua absorberi, queant. Quam enim frequentius extincti auri ponderis imminutionem, rubiginem cineream, & aquæ, in qua illud extinguebatur, colorem lacteum αὐτόπτης recenset, haud observare potui, qui laminas auri per antimonium fusi, per viginti quinque ignitiones totidemque in aquam pluviam destillatam immersiones, pondus & colorem, aquam verò, tentamini huic inservientem, pelluciditatem pristinam retinuisse, oculis propriis æquè, ac adstantis cujusdam amici, testor. Ita ut, si liquori forsan, in quo metallum hoc fixissimum extinguitur, vel peregrinus sapor, vel alia qualitas contingat, non immeritò ambigendum veniat, an hæc ab auro, ut tali emergant, an potius à particulis acido-salinis, à pabulo ignis eructatis, illique adaptatis, aut metalli igneitate, quæ texturam aquæ pari forsan modo immutare valet, ac alia concreta per ignem quotidiè alterari præter illa, quæ *dissert.* 1. monita, vel exinde constat, dum saccharum per meram super ignem deliquationem novamque inspissationem, colorem, soliditatem &c. naturalem perdit, novamque texturam adipiscitur.

§. 6. Ferrum quod spectat, pariter per ignem candefactum

defactum, hujus sal superficiale, seu immaturiori & laxiori portioni adhærescens, ab igne agitatum metallum leviter corrodit, & cum hoc in vitriolum qs. coit, quod postmodum per aquam abluitur & dissolvitur. Simili quidem ratione, ac de auro modò innui, augurari quis posset, rem & hic se habere, sc. salinas, ex ignis pabulo exhalantes, atomos ferrum aggredi & in eo concentratas vitriolum formare, aqua eluendum: sed hypothesin hanc destruit, quod ferrum, per se quoque aqueis menstruis incoctum aut infusum, his aliquid saporis vitriolici & virtutis deobstruentis ac diureticæ imprimat; ita quidem ut si, cum majore limaturæ Martis quantitate coctio ejusmodi diutius continuetur, decoctumque filtratum ad pelliculam usque evaporetur, sal quoddam, licet exilioris molis, per crystallisationem producatur. Ut taceam in præsentiarum, ferrum aliquandiu in igne fusum aliquomodo vitrificari, quod sine salis cujusdam concursu fieri nequit: & limaturam martis per solam aquæ pluvialis adspersionem in crocum converti, quod à salibus extrinsecis alias contingere, ex mechanicis suppono. Ast maximè mirari subit potentiam aquæ illam, quam in ferrum æque ac in sulphur commune hæc exerit, si illius limatura cum hujus pulvere in anatica quantitate misceatur & utraque in pastam redigantur: Sic enim post bihorium circiter hæc fermentescere & incalescere incipit, ut vix manibus vas continens attingere liceat, imò si major hujus materiæ moles, illa sulphureum spirat odorem ac inflammari videtur, ferrum autem maximam partem in crocum facessit.

§. 7. Decocta ac infusa antimonii crudi, hujus reguli, vitri & epatis, per aquam communem adornata, pariter vim sudoriferam atque emeticam recipiunt, imbibendo particulas quasdam salino-sulphureas, quæ iis paulò laxiùs adhærescunt. Antimonio siquidem crudo sal quoddam inexistere, ut alia taceam, sal potens comprobat, quod ex eodem per calcinationem cum calce viva æquè ac cum creta, paratur: quamvis in vitro, regulo &c. illius aliqua portio per fusionem similesque operationes partim expulsa, partim magis fixata, videatur. Concedi equidem debet, parum, aut nihil forsan, saporis peregrini menstruis aqueis à salina hac substantia affricari, i. e. decocta & infusa antimonialia saporis notabilis expertia observari: non magis tamen, à liquoribus istis hanc non absorberi, dici valet, ac de decocto calcis vivæ insipidissimo quis asserere vellet, hoc à calce nullas particulas salinas imbibisse, utpote quarum nihilominus præsentia varia phænomena arguunt. Imò quamvis ramenta hæc, quæ ab antimonio hujusque prole aqua recipit adeo exiguæ molis sint, ut cuncti ferè chymici asseverent, Antimonialia pluries & infinities infusa, pondere ac viribus haud imminui: corporeas tamen atomos has esse, adeoque sub earum secessu moli quoque totius aliquid, ut ut vix sensibile, subtrahi exin suspicari jubemur, quod vigesies v.g. aut pluries infusa hæc concreta, præprimis cum vino, vix notabiliter amplius evacuent aut quasvis vires exerant hincque moleculas quasdam activas sibi derasas profiteantur; cur autem detrimentum adeò exile in illis hactenus non observatum fuerit, aut vix observari queat, *Nobilissimus Boyle de summa effluviorum subtilitate c. 5.* rationes suggerit.

§. 8. Cum Mercurio res adhuc difficilior videtur, dum & hic virtutem vermes enecandi aquæ communi, cui incoquitur, communicat: dici autem nequit, an ramenta quædam cum toto concreto eadem, an salina saltem, secedant; quatenus mineralis hujus abstrusa & portentosa textura, nulli alio mixto communis, aliquid certi hoc in passu determinare vetat.

§. 9. Atque eo ipso, quia ad quorumvis præprimis salium, vitriolorum, aluminum atque tartarorum species dissolvendas aptissima deprehenditur, aqua pro lixiviis ex cineribus formandis horumque alcalibus evocandis, pro muriis constituendis, concretisque salibus depurandis non tantum adhibetur, & particulæ sulphuris communis salinæ, per deflagrationem expulsæ ac in auras aliàs abeuntes, à supposita aqua imbibuntur atque absorbentur, quo oleum sulphuris communiter dictum præbeant: Sed idem fluidum solidiora tenacia quoque vegetabilia & animalia eorumque partes subit, ac ex iis salinas, imò aliquas, iis arctiùs combinatas, sulphureas, ac de totius natura restantes, moleculas, seu tincturam & cum hac odorem ac saporem, depromit, ut in decoctis ac infusis, per aquea menstrua adornatis liquet. Quas quidem extractiones maximè salinas esse, inde evincitur, quod (1) infusa & decocta, cum aqua facta, mixtorum illorum, quæ parum salis plus verò resinosæ & oleosæ substantiæ possident, nullius aut exiguæ efficaciæ observentur, (2) concreta, è quibus decocta aut infusa ejusmodi jamdum parata sunt, minorem longè quantitatem stagmatis salini per destillationem fundant, quam quæ nullam adhuc coctionem passa, parum quoque salis alcalici incinerata concedant. Quæ quidem substantia salina ab aqua commodius evolvitur partim si aquæ actio juvetur, v. g. per elixationem, partim si per operationes quasdam ministras, v. g. digestionem, fermentationem aut aliam quamvis appropriatam, concreta prædisponantur i. e. ex inviis compactisve permeabilia magis fiant. Ita v. g. aqua, in qua lignum computruit, notabiliorem longè ex hoc salis portionem recipit, quam ex non putrefacto sensibus manifestiorem reddendam, si aqua evaporetur; quatenus per putredinem adeo laxantur concreti pori, minimaque ejus ita disjunguntur, ut, quæ eorum salinæ texturæ, aquea vis, ejus claustra perrumpens, combibat, alias maximam partem ab atmosphera excipienda.

§. 10. Quam verò in mucilaginosam ac gelatinosam substantiam aqua exerit, vim præprimis experimur in gelatinis ex partibus animalium solidioribus ac compactioribus coquendis, ac mucilaginibus quarundam radicum, v. g. althææ, ac seminum, v. g. lini, psyllii &c. evocandis, & in gummatibus v. g. Arabico, tragacantha, dissolvendis: quod an, tanquam merè salina, patiantur hæc, equidem absolutè determinare vix licet; maximam partem tamen eorum substantiam salinam esse, non improbabile fit, quatenus (1) ossa & cornua, à quibus gelatinæ separatæ, nihil, aut exiguum satis, salis volatilis, dum destillationi submittuntur, fundunt: (2) Gelatinæ evocatæ verò, si igne destillatorio urgeantur, maximam partem in sal volatile & oleum empyreumaticum abeunt, paucissimis terrestreitatibus in fundo retortæ remanentibus. Quod autem in animalibus est gelatina & gluten, illud in vegetabilibus mucilagines & gummata, proin sale quoque volatili hæc abundare planè paradoxum videri haud poterit.

§. 11. Atque hæc quidem de potentiæ aquæ effectibus sufficiant, formalitas hujus modusque agendi nunc exponendus erit. Sc. Aquam cum sine fluiditate concipere haud liceat, necessariò inferre convenit, eam ex pluribus particulis, vario in motu constitutis, componi adeoque nunquam quietam esse, ita quidem ut in aqua, quæ nudis oculis, quoad quævis sua minima, stagnans & quiescens planè apparet, his microscopio armatis motus undulationis f. ebullitionis notabilis conspiciatur. Has particulas læves seu glabras ac flexiles potius, quam ramosas cum Neotericis supponere decet, ideò quod (1) à quibusvis, quibus adhærescit, aut quæ diluit, corporibus, facilius & levi calore evehatur ac in vapores explicetur: dum ramosæ sibique implicitæ olei particulæ quibusvis porosis firmius agglutinantur iisque altius infiguntur, ut ab iis non adeò commodè se expedire aut detergi valeant; imò oleum aquæ confusum & per agitationem huic quoad minima commixtum,

tum, mox propriam sphæram repetit, ejusque partes sibi sponte implicantur, ideò quod læves & flexiles aquæ moleculas facilè elabuntur, per ramositatem verò suam sese mutuo & per ginglymum quasi quendam excipiant ac detineant. (2) Quod aqua leniter effusa in guttulas separatas & minores decidat, olea econtra, dum stillant, in fila quasi protrahantur, majoresque proin guttas forment. Propterea etiam (3) fit, cur aqua, quamvis facilè dilatabilis, vix, quemadmodum aer, comprimi seu condensari, queat: quod plures sc. aquæ partes, quæ sibi, instar anguillularum lævium ac flexibilium, incumbunt, hinc exigua, aut vix ulla, spacia vacua inter se admittunt, se comprimi haud patiantur; imò propter contiguitatem, hinc glabritiem & flexibilitatem, aqueorum minimorum exactiorem aqua aere longè ponderosior, secundum quosdam sc. millenis ferè vicibus, secundum *Domini Boylii* verò experimentum, quod *Exper. phys. mechan. contin.* 2. *art.* 11. recenset, octingentis saltem, deprehenditur.

§. 12. Propter quam quoque aquearum particularum texturam & habitudinem ad se invicem, fluidum hoc, si non plane insipidum, certè saporis, linguam levissimè tantùm vellicantis, existit: quatenus ad sensorium gustus afficiendum, aut papillas nerveas, quas immediatum gustus organum nunc tantùm, brevitatis causa, ex Anatomicis suppono, percelli, aut motum spirituum animalium, his sibique continuis nervis inexistentium, aliter modificari necesse est. Quorum neutrum à minimis aqueis expectari potest, utpote quæ glabræ partes illas nerveas vix stringunt aut fricant, spirituum verò motui potius obtemperant, quam ut aliam motus determinationem ipsis imprimant: quamvis negari non possit unam aquam præ altera, v. g. fontanam pluviâ aut fluviali, sensibilius magis linguam afficere, utpote à terrâ, quam transit, particulas rigidiores & ramosas magis, ut plurimum recipiens ac vehens.

§. 13. Quicquid E. aqua in solvendis corporibus præstat, motu egit, dum ejus particulæ cunctæ, partim ab aëre, partim, & quidem potissimum, à fluido illo primo & universali, sc. aura ætherea variæ & seorsim agitatæ, in corpora solidiora sibi obvia motu continuo feruntur: quorum minima, si levius & per contiguitatem saltem laxiorem cohærescant, ab illarum vibratione facilè discontinuantur, ita tamen ut earum aliæ crassiores sc. terrestres, aut ramosæ, nempe oleosæ mox secedant, & pro diversa sua ponderositate aut fundum aquæ petant, aut superficiei ipsius supernatent, salinæ verò, tanquam mediæ naturæ & in minima infinita divisibiles ab illis abripiantur & solutæ detineantur, donec portione quadam aquei earum vehiculi exhalante, hinc reliquarum ejus particularum motu fatiscente, minima salina ad pristinam contiguitatem se recipiant, & sub crystallorum forma ipsi submergantur aut lateribus vasis adhærescant, nisi quibusdam horum in crustam latiorem coeuntibus, hinc superficiei solventis ratione hujus planitici innatantibus, quatenus si crusta hæc confringatur, ejus fragmenta etiam minima mox ad reliqua submerguntur & per gravitatem sibi congenitam fundum petunt.

§. 14. Ut ut autem aqua fluidum satis explicabile & ad vapores usque insensibiles dilatabile sit, minimè tamen, quamdiu fluorem sibi adæquatum retinet, in infinitum se extendi patitur, aut certè à corpusculis ejusmodi salinis solidis extendi potest, i. e. determinatam duntaxat salis, & ab hoc absorbtorum Concretorum quantitatem imbibit seu dissolvit, quod verò illius proportionem illam quam activitatis sphæram communiter dicunt, transcendit, intactum relinquit & v. g. ad partem unam salis solvendam quatuor præter propter aquæ partes exiguntur, nisi hoc sol compactius aliisque terrestreitatibus arctius involutum coctionem pro sui dissolutione postulet, adeoque, propter evaporationem haud evitandam, paulo plus aquæ expectet. Quibus ita revera se habentibus paradoxum satis videtur phænomenon sequens, sc. dissolvatur tantum salis communis seu marini aut Nitri in aqua simplici, quantum hæc capere potest; quo facto aliqua Sacchari portio muriæ huic immittatur, quam itidem dissolvet hæc: hinc Aluminis pariter tantum, quantum illa capere potest, tandemque vitriolum, quæ bina posteriora, licet aqua illa nihil amplius salis aut Nitri, ac sacchari absorbere poterat, nihilominus in hac deliquescent, & quæ ne grano quidem salis communi amplius ferendo aut sustineudo adæquata ad alia salium genera suscipienda apta existit,

§. 15. Utitur hoc experimento *Gassendus*, vacuo Epicuri & Democriti disperso succinens pro comprobandis infinitis per aquam dispersis, diversisque salibus, per diversas suas figuras accommodatis spaciolis: quorum alia v. g. quadrata, salis moleculas cubicas tantùm, recipiant, hisque repletis nihil hujus salis ulterius dissolvi queat; aliarum autem figuratum meatus, hactenus inanes, saccharum, vitriolum &c. admittant. Verùm etsi hic disputandi locus haud sit, quo sensu Epicurus ac Democritus inane hoc asseruerint, quatenus forsan alia longè fuerit eorum mens, ac vulgò explicari solet, videtur: ante omnia tamen neutiquam à pororum inanium inexistentia aquæ vis, adeò diversa salia solvendi, peti debet, sed fiunt potius intercapedines hæ à particulis salinis, mole & gravitate sua aqueas divellentibus; quæ etiam adeò notabiliter intumescit majusque spatium quærit, prout, præprimis, si in phiola vitrea angustioris & longioris colli hæc solutio heterogenea paretur, observare contingit. Et si pro salium diversis & innumeris atomis admittendis totidem aquæ concici peterentur spatiola vacua, hæc notante *du Hamel*, tota foraminulis pervia & spongiosa foret, ac inania aquæ particulas hujus solidiores longè & enormiter superarent.

§. 16. Nec ideò tamen eidem du *Hamel* auscultandum, quando cum Digbœo, aquam sale communi saturatam propterea aliquid sacchari, aluminis &c. adhuc dissolvere putat, quod illa à salis corpusculis densior reddita sal idem amplius subire non possit, his tamen velut armata spiculis, vitrioli, aluminis aut succi alterius crassioris mineralis penitiora subeat, ejusque partes ingressu suo divellat i. e. aqua uno tenuiore sale prægnans ad alterius crassioris dissolutionem quodammodo disponatur atque præparetur. Eadem quippe successuum ratio est, sive aquam prius subtiliore, sive crassiore sale impregnes, dum aliquoties expertus sum, solutionem vitrioli crassioris maximè saturatam æquè promptè sal commune aut Nitrum postmodumque saccharum imbibere, ac solutio salis penetrantioris vitriolum vel alumen in partes divellit atque absorbet.

§. 17. De cætero hæc aquæ in corpora sibi obvia activitas non parùm, sed notabiliter, juvatur per motum illum, quem quælibet ab extra percellentia, præter motum ipsi naturalem & proprium, inducere valeat: qualia sunt non saltem vasorum & materiæ per spatulam similiave instrumenta concussio, sed quam ignis insuper, seu calor hujus, præstat. Utpote ad quem recipiendum hæc magis prona est, ob laxiorem suarum partium connexionem, quæ earum separationem, hinc ad diversa loca motum facilitat: quamvis propter eandem causam calorem intensiorem, quem extrinsecùs contraxit, facilè denuò deponat. Recenserem motus illius adjutorii nonnulla exempla, nisi in *dissertatione prima* hoc jamdum factum recordarer; hujus loci illud tantùm monendum videbatur solutiones ejusmodi modò immersivas, modò vaporosas, dici posse: illas quidem, si corpus, per aquam solvendum aut extrahendum, huic, sub spissitudine naturali existenti, infundatur;

has

has verò si in summa vasis idem suspendatur, adeoque vaporem saltem illius excipiat, qui particulas illius solubiles simul abripiat, v. g. dum gelatina ex ebore C. C. &c. æquè hoc ad illo modo elicitur paratur.

§. 18. Interim & illud fateri cogimur, unam aquam præ altera ad solutiones has vel illas præstandas aptiorem esse, v. g. pluviam ac fluvialem, fontanâ, quatenus hæc particulis heterogeneis magis scatens (1.) ad salia extranea admittenda non adeò commoda observatur. (2.) facilè imponit, quò id, quod aquæ, tanquam menstrui, contentum, corporis extrahendi partem credamus: aut (3.) solutorum texturam notabiliter alterare valet; imò (4.) quæ, calore adjuta, salia admisit, post breve tempus ac tepescens denuò deponit & ad fundum spontè præcipitari patitur: quorum hoc non raro quoque fiet, si solutioni salinæ, cum aqua pluvia paratæ, aquam fontanam infundas, cum tamen alias, quo plus aquæ, eo commodius salia dissolvantur: licet pluviam & fluvialem quoque heterogeneitates interdum uberrimas fovere mechanica doceat. Imo quamvis aquam simplicem notabilis saporis expertem superius pronunciarim, hujus tamen scaturigines frequentius & quàm manifestissimè varient sapore aliisque qualitatibus, dum harum alia salubrior, alia magis ad decoquendam cerevisiam, alia ad lavanda linteamina; alia ad ferrum temperandum & in chalybem convertendum alia ad Tincturas parandas magis aut minus apta observatur: sine dubio, quod præter particulas salinas metallicas quoque has vel illas complectatur.

§. 19. Ab heterogeneitatibus ut liberetur aqua quævis, communiter equidem commendatur post subsidentiam & filtrationem destillatio, sub qua notabilem salis ac terræ ut plurimum deponit proventum: ast nec hæc encheirisis omnem de homogeneitate ejusmodi aquæ desiderata dubitandi occasionem tollit, quatenus sal quoddam magis volatile huic inhærens non tantum simul per destillationem evehitur & per alembicum in excipulum deportatur, sed terrestreitates quoque alias arctius sibi combinatas secum abripere potest, adeò ut nunquam forsan de vera alicujus aquæ simplicitate nos certos esse liceat. Præprimis cum *Celeberrimus Borrichius in Hermet. contra Conring. vindicat.* testetur. *aquam etiam limpidissimam, & vel decies per destillationes ab omni fece liberam, in veram, firmam, fixam, & insipidam terram mutari, si eandem iterum iterumque frequentissimè, ex recentibus semper vasis vitreis, destillando evoces: quavis enim vice tenellam quandam cuticulam terream, sed elegantem, ex aqua illa enatam, superficiei vitri interiori agglutinari,* Quod idem cum *Edhmundo Dichinsohno*, Medico & Chymico apud Oxonienses Clarissimo, narraret, sibi centesima destillatione hoc compertum hunc asseruisse, perhibet.

§. 20. Ex instrumentis, Naturalibus communiter dictis, siccum & solidum illud Terra scil. ponderandum restat; paradoxo forsan proposito, illis præprimis qui terram principium rerum constitutivum iners, cadaverosum, mereque passivum credunt, adeoque terræ damnatæ, capitis mortui &c. titulo designant. Quibus equidem litem haud movebo, an, quas post operationes chymicas sæpius tanquam inutiles & effœtas rejiciunt, remanentiæ omnis planè activitatis & seminalis principij expertes ac vacuas jure pronuncient? cùm Experimentum *Ioh. Agricolæ*, circa Terram damnatam sulphuris factum, cuprum egregium, & caput mortuum fœniculi post destillationem, incinerationem salisque eductionem *à le Febvre* in sterquilinium rejectum, insequente nilominus anno multum fœniculi promens, contrarium confirmet, ut *Domini Lemery*, Scriptoris Chymici Galli dexterrimi atque ingeniosissimi, taceam, qui terram nunquam puram à mixtis separari posse, sed illam semper infixas sibi tenere particulas quasdam illorum activas, ita ut aeri per aliquod tempus exposita, inde aliquid novi petat, (melius forsan dixisset, latitans & fixatum ejus principium activum resuscitetur.)

§. 21. Supponam potius seu concipiam in præsentiarum Terram substantiam solidam & fixam, sulphureis & salinis partibus expertem hinc nec igni, nec aquæ (aeri forsan aliquantum) cedentem, eamque vel ordinariam, qualem pedibus calcamus, vel è diversis concretis arte eductam, v. g. ossa calcinata &c. Cujus sane usum in Officinis Chymicis multifarium evincunt non saltem furnorum diversorum catinorum, sigillorum, testarum, crucibulorum &c. apparatus, sed multæ quoque destillationes, sublimationes, depurationes, aliæve operationes, immediatum magis illius concursum comprobant, ita quidem ut sine aut cum hac minus ritè disposita, aut non in proportione justa adhibita, irritos non raro tentaminum suorum Chymicus experiatur successus.

§. 22. In destillationibus frequentiora contingunt ejusmodi phænomena & potissimum quidem spirituum mineralium acidorum. ex salibus simplicioribus parandorum, utpote quæ salia sola igni exposita à calore hujus facilè deliquescunt, hinc destillationem detrectant; tale proin corpus ipsis admiscendum: cujus particulæ illorum corpuscula exactius discontinuando fusionem hanc impediunt. Equidem hactenus nonnulli Chymicorum allaborarunt in inveniendo modo, sal commune sine ejusmodi additamento heterogeneo destillandi, sed frustraneo cum successu: ita ut merito aut certæ salis texturæ, aut præviæ præparationi, adscribendum sit, quando *Lemery Cours de Chym. c. 15.* à Viro quodam rerum Chymicarum experientissimo sal quoddam marinum sibi concessum fuisse refert, cui ignis moderatior spiritum quam acidissimum extorserit.

§. 23. Atque horum additameamentorum à diversis commendantur diversa, dum alij farinam laterum, argillam, alumen ustum, bolum aut vitrum contusum, salibus admiscenda suggerunt. Arenam, Lateres, bolum argillamque rejicit *Zwelferus in Pharm. August.* quasi nempe spiritus acidi, è corporibus suis propulsi & fervidi terras has aggrederentur atque corroderent; hinc multum de particulis salinis in his linquentes partim exiguæ quantitatis, partim phlegmatici seu aquosi magis prodirent: pari ratione ac spiritus iidem destillati, si terris ejusmodi affundantur, totaliter destruerentur, non secus ac si solvendis metallis adhibiti fuissent. Sed metum hunc vanum duplex reddit experientia, quatenus primò omnium mechanicorum observatione constat, spiritus tales cum ejusmodi terreis additamentis paratos acidissimos & in sufficiente quantitate prodirent, modò conveniens additamentorum proportio observetur, & operatio quoad reliquas encheirises decenter administretur. Secundò si pari modo in terras adjectas agerent spiritus seu vapores horum commoti atque in his concentrarentur, ac quando condensati ipsis affunduntur, nec mediante igne exinde rursus expellentur: Caput eorum mortuum saporem salinum, scilicet austerum similemve, præ se ferre deberet, cujus tamen contrarium lingua cujusvis comprobat, id est, insipidum ferè hoc deprehenditur. Et quod hunc in finem præ illis commendat Alumen ustum, nihil prærogativæ præ reliquis terreis habere videtur, id est si hoc probè exustum fuerit, æquè in eo, ac in illis, acidum spirituum mineralium figetur, ut taceam alumen quocunque modo tostum plurimum substantiæ salinæ adhuc retinere,

prout vel sola ipsius vis caustica, quam in absumenda ulcerum hypersarcosi exerit testari posset.

§. 24. Nihilominus & hoc asserere non dubito, quod arena & vitrum inter nominata discontinuantia minus commoda sint: sive mixturam hanc sub pulveris forma Retortæ immittas, sive eam cum aqua in globulos prius redigas. Sub priore siquidem conditione ponderositas dictorum corporum exactiori mixtioni cum salibus resistit; posteriorem verò si intendas, vix succedet, quatenus hæc cum aqua dissoluta non adeò intimè ab illis, utpote porosis minus admittuntur, sed vix illarum partium superficiei exteriori adhærescentia globulorum firmitatem impedient.

§. 25. In vitrioli atque Aluminis destillatione terreis ejusmodi heterogeneitatibus haud opus est, utpote quæ tantum terræ propriæ & intrinsecæ possident, quantum ejus pro deliquatione substantiæ salinæ inhibenda necessarium. Et Nitro v. g. cui, per se destillando boli ad minimum tres partes combinantur, si ex hoc Aquam fortem parare mens est, additamenti dupla aut æqualis portio sufficit, quatenus terrestreitates vitrioli juncti & proprij & Nitri, salis corpusculis discontinuandis, ac ignis motui facilitando adæquatæ sunt.

§. 26. Præterea in illorum concretorum, quæ calorem intensiorem sine ebullitione haud sustineat, v. g. terebinthinæ, mellis, mannæ gummi elemi, mastichis, succini &c. destillatione his ut plurimum pro turgescentia illa infringenda arena, farina laterum cineres &c. adduntur; quibus in mollioribus & fluidis, scil. melle & terebinthina stuppæ cannabinæ succenturiantur. Ubi tamen ratione horum posteriorum nempe mellis & terebinthinæ illam corporum terreorum admixtionem non damnarem, nisi per hæc terebinthinæ residuum, quod colophoniæ nomine non exilem usum in re medica & mechanicis habet, perderetur. Cineres ideò vix admitterem, quod ratione alcali aciditatem spiritus mellis, mastichis &c. destruant. Nec arenæ combinatio adeò congrua, utpote quæ, in mollioribus præprimis concretis, ratione ponderositatis suæ ab his faciliùs secedit & subsidet. Imò cum plerorumque horum destillandorum ebullitio per gradualem ignis applicationem aut vasorum amplitudinem intercipi queat: neglectis illis heterogeneitatibus illa potius igni committantur, nisi ceram similiave excipere mavis.

§. 27. Referri huc pariter debet olei olivarum destillatio cum lateribus candefactis adornanda, Postquam enim hi in oleo extincti pulverisantur atque igni exponuntur: quo facto oleum prodit subtilius empyreumaticum & acore suo intrinseco maximam partem privatum, quod quo jure Philosophorum aut de Lateribus audiat, facile judicare licet: Quippe vix concipi potest illa virtus, quam à lateribus sibi promineret illud oleum, utpote quæ corpora sicca & omnibus partibus activis destituta ipsi nihil communicare valent: Sed & adhibentur pro olei saltem moleculis discontinuandis, hic actionem ignis rarefactoriam facilitandam.

§. 28. Ast alterius finis gratiâ ossa calcinata salibus volatilibus rectificandis intermiscentur, v. g. viperarum, Cornu Cervi &c. sublimationem cum recentibus ossibus aut cornubus repetendo, Nam hoc modo oleum empyreumaticum, quod tantum fœtorem atque ingratitudinem ipsi imprimebat, separatur & in ossibus illis porosis retinetur: unde etiam egregium candorem minusque muscabundum saporem induunt, id est, idem hæc ossa præstant, quod spiritu vini tartarisatus, oleaginositatem salium horum dissolvens ac imbibens, hincque puriora hæc reddens, Memini mihi olim ex eodem principio salis tartari similiumque fixorum volatilisandi rationem commendatam fuisse: quasi scilicet oleaginositas horum salia lixiviosa figens, hac ratione in ossibus calcinatis concentraretur, hinc sui juris & libera dimitteret salina corpuscula. Sed non adeo felicem mihi contigit esse, ut operationis successum desideratum viderim: meliorem aliis fortunam hoc in passu precor.

§. 29. Tandem in vitrificatione terræ usus insignis observatur, quatenus hæc potissima vitri materia existit, ita ut pro hujus puritate majore aut minore cum alcali in vitrum modo magis, modò minus, diaphanum colliquescat. Sed singularis & paucis hactenus cognitus, attamen hujus loci, ast modus, plumbum ac stannum in granula exilissima, quæ clepsydris formandis maximè accommodata, redigendi, quem *Hook Micograph. cap.* 8. describit. Nimirum exilior, quantum fieri potest, horum metallorum limatura cum calcis vivæ & siccæ pulvere in crucibulo stratificatur, ita ut ramentorum illa se haud contingant, sed per calcis vivæ interjecta corpuscula terrea probè discontinuentur: hinc igni graduali mixtura hæc committitur, ut metallum deliquescat. Quo facto massa aquâ communi diluitur, & ramenta metalli liquefacti sub globulorum exilissimorum, seu potius pulveris subtilis, forma in fundo vasis subsidet, facile à calce separanda,

Di Menstruis.

Missis illis Instrumentis naturalibus & quæ cum aliis Mechanicis, imo cum Macrocosmo, communia habet Chymicus, ad Menstrua nunc transeo, tanquam agentia huic magis propria, & vel ideò quoque artificialia forsan dicenda, quod Chymico, ut tali, præprimis inserviant ejusque instrumenta proximiora existant.

§. 2. De Menstrui Etymologia haud ero sollicitus cum à Chymicis superiorum temporum, in nomenclaturis inveniendis ac determinandis sæpius satis obscuris, nec sibi constantibus, imò non raro impertinentibus, si non fallacibus, Notio hæc ad nos propagata fuerit. Illud vulgò describunt per liquorem concreta naturalia in partes solventem: quæ tamen definitio triplici animadversione indigere videtur.

§. 3. Quippe *primò* præter liquores solventes & extrahentes vitam quoque observantur corpora solidiora, quorum vim agendi in alia quotidie quoque experimur, quatenus verbi gratia, Sulphur in Mercurium, Mercurius sublimatus in Antimonium, Antimonium in Aurum, Sal Tartari in sulphur, Cæmenta in Metalla &c, operantur: adeoque non omne, quod vini solvendi habet, actu fluidum, existit, multo minus Liquoris formam habet. Quamvis facilè largiar, solida ejusmodi menstrualem vim exerere in objecta sibi exposita haud posse, nisi in fluorem redacta fuerint: Sive hunc ab Aere, sive Aqua, sive Igne, sive binis horum simul, munientur. Ita v. g. Sulphur in Mercurium, Mercurius sublimatus in Antimonium, hoc & Cæmenta in Aurum ac in cætera Metalla, nihil agunt, nisi ab Igne agitata & in fluorem resoluta: Sal Tartari aut Calx viva sub consistentia spissiore sulphuris compagem minus aggrediuntur, nisi aut per Aquam aut Ignem aut utrumque, eorum soliditas aboleatur: pariter salina illa substantia, quæ in sulphure Mineræ Martis Hassiacæ latitat, hujus texturam Metallicam tunc demum laxat & cum hac in Vitriolum abit, postquam sc. per aliquot menses ab Aeris continuo appulsu fluorem susceperit.

§. 4. *Deinde* & hic observare convenit, Menstrua equidem plurima immediate solutionem corporum, quibus adaptantur præstare, verbi gratia, liquor aqueus salia liquat, spiritus vini scammonium & Aqua fortis Metalla solvit: mediate tamen interdum

ad

solutorum quoque cum alijs concretis combinationem conferre, quatenus eadem salia deliquata à motoribus suis concretis metallicis ita impinguntur horumque minimis uniuntur, ut cum his, in Calcem aut Vitriolum abeunt. Imò, dum Mercurius menstruorum appropriatorum vim sustinet, dubitare licet an hæc illorum actio solutionis; an condensationis seu coagulationis nomen mereatur; quatenus vix concipiendum, qua ratione fluidissimum Hydrargyri corpus in minores atomos ab extraneo dividi queat, adeoque sine præcedanea potius solutione particulis menstrui salinis connubat.

§. 5. *Denique* nec solida Menstruorum objectum solitarium existunt, sed fluida quoque interdum eorum imperio subjecta observantur, v. g. olea destillata, butyrum antimonij &c. quorum illa Spiritus Vini, hoc Spiritus Nitri seu Aqua fortis solvit, ut taceam Mercurij vivi, quem actionem menstruorum variorum experiri, modo indigitavi.

§. 6. Possent E. Menstrua dici corpora quævis tam solida, quam fluida,, quæ partim ratione suæ agilitatis & motus sive proprij, sive à fluido quodam universali impressi, partim ratione configurationis atque congruitatis particularum, poros concretorum aliorum subeunt, horum minima divellunt sibique implicant: ita ut hos modò simul in motum abripiant & in fluido statu conservent; modo ab iisdem retineantur & cum illis in decompositum solidum coagulentur, utroque modo texturam corporis sibi expositi sensibiliter immitent.

§. 7. Motu, aut certè non sine motu, Menstrua in objecta agere, confirmatur (1,) quod eò ipso, dum ab his aut particulas determinatas deradere, aut totius concreti compagem dissolvere, aut fluida condensare debent, eadem penitiora solvendorum subire ac permeare, adeoque locum mutare, id est, moveri, necesse sit: (2.) quid ejusmodi motus in infinitis solutionibus, etiam quæ per menstrua satis blanda & plane aquea fiunt, sensibus patescat: (3.) Motus ab extra, v. g. per agitationem aut ignem, impressus Menstrui activitatem multum levet, ita ut quæ frigida non nisi segniter admodum operantur, incalescendo potentius ac celerius munus suum præstent, imò quæ efficaciæ majoris, à calore externo multum juventur.

§. 8. Sed præter particularum Menstrui motum & agilitatem aliud quid ad negotium hoc requiri, vel exinde colligere licet, quod certi liquores corpora nonnulla haud adeo commodè dissolvant, nisi eorum partium motus atque activitas aquæ affusione, aut aliorum vehiculorum torporem inducentium permixtione, debilitetur. Phænomenorum ejusmodi infinita exempla Mechanica concedet, quatenus v. g. Spiritus aut Oleum Vitrioli in ferrum minus congruè agunt, pro Vitriolo inde parando, nisi aut Aqua communi aut Spiritu vini temperentur, hincque adeo sensibiliter infringatur eorum minorum activitas, ut strepitus longe minor inter solvendum observetur, quàm si minus diluta hæc solventia miscuissent. Pariter, ut illa taceam, quæ de Aquæ fortis aquæ dilutæ in Plumbum & Argentum potentia corrosiva majore *Celeberrimus Boyle in tentam. physiol.* refert, *Idem* Menstrui cujusdam mentionem facit, in quo aliàs Aurum instar glaciei in Aqua tepente, citra ebullitionem deliquescebat & cujus ope aliàs ex eodem metallo singularia produxerat, ab eo tamen, postquam ab omni terreæ & aqueæ substantiæ miscela hoc liberatum fuerit, nihil prorsus pristinæ efficaciæ impetrare potuerit.

§. 9. Quoniam verò nullam in rerum natura concipere licet dimensionum penetrationem, adeoque nec Aquæ Regis in Aurum, nec aliis solventibus in alia concreta, nisi per poros, conceditur aditus, quo substantiæ illorum nexus dissolvant; poros tamen non ejusdem generis illud suspicari jubet, quod prout concreta diversa diversâ substantiâ gaudent, & ex varijs particulis coagmentata videntur, ita numerum quoque figuram ac magnitudinem horum interstitiorum diversam esse, id est, diversitatem minimorum componentium pororum quoque facere diversitatem, seu partium dispositionem pororum sequi confortationem. Solventium etiam particulas seu spicula simili forsan modo, ac clavis seræ, solvendorum poris adaptata esse, id est, habitudinem determinatam ratione figuræ atque magnitudinis hæc ad se invicem habere, verosimile est, sine qua, utut rapidissime mota & impulsa illa his minime impingi, adeoque solvendorum vinculum divellere possent. Quatenus cuneus major exilem fissuram, & corpus sphæricum aut quadratum meatui triangulari minime adaptatur, hinc ad distrahendos & separandos hujus parietes incongruè plane adhibetur.

§. 10. Sicut autem Menstruorum agendi modum duplicem esse, alium quem motu, alium, quem mole & configuratione suarum atomorum præstant, hac ratione constat: ita eorum nonnulla motu saltem, aut præprimis; alia motu & conformatione simul in concreta operari verosimile sit. Motu quidem potissimum activitatem suam exerunt, Aquea & Oleosa: quatenus porosiora saltem concreta, verbi gratia, salina & vegetabila, sine strepitu & effervescentia, subeunt ac penetrant, adeoque laxius saltem sibi cohærescentia ramenta discontinuant & secum auferunt, quamvis eo ipso, quod olea ab omni salis consortio vix libera observentur, horumque particulæ ramositate quadam gaudeant, configuratione insimul sua plus, quàm Aqua, videatur ad solutiones conferre adeoque compactiora & aquæ haud ascultantia, verbi gratia, sulphura, dissolvant, ac in metallica quoque corpora. v. g. oleum Lini in corpori purificatione, operentur, salinis verò absorbendis minimis, talibus jam dum saturata, vix adæquata existant.

§. 11. Ast præter motum per configurationem certam magis videntur agere menstrua salina ac Salino-sulphurea, utpote quorum ramenta rigidiora, acuminata & acuta instar totidem cuneorum sunt: quatenus quæ alcali solvit, intactum relinquit acidum, ac vice versa, imo inter acida quoque notabilis observatur disparitas, dum eorum alia, v. g. sp. Vitrioli in ferrum, Acetum in plumbum, spiritus salis in alia concreta tantum, agit. Et quamvis à laxiore solvendorum textura horumque majore firmitate solventium potentia iuvetur ac sufflaminetur: dum v. g. ad dissolvendum Mercurium vivum longè minor quantitas spiritus Nitri exigitur, quàm si Argentum v. g. aut Bismuthum corrodendum fuerit, & spiritus vini, qui Mercurium sublimatum, per acida jam dum maximè rarefactum, imbibit, vivum ac dulcem, utpote compactiora corpora, minimè penetrat. Salina tamen menstrua tale adminiculum interdum haud curant, sed solidiorum non raro solutioni adæquata sunt hæc, quæ corpora, quorum minima non adeo arctè cohærent, haud lacerant, dum v. g. tartarus ferrum, & acetum plumbum solvens, in Bismuthum & Mercurium nullum jus habeat.

§. 12. Singularem inter immeditandi occasionem Chymicis suppeditarunt Aquæ fortis seu spiritus Nitri in argentum, & Aquæ Regis in Aurum agentis æthiologiæ: id est, dum alia quædam metalla, v. g. Cuprum & Ferrum, à variis liquoribus acidis facile corroduntur, quomodo hæc Aqua fortis Lunam tantùm, non Solem, Aqua regis Solem saltem, minimè Lunam, solvat, adeoque singulæ restrictam satis con-

congruitatem habeant, ita ut posterior clavis appropriata auri compagi solidiori reserandæ existat, nullam vero argento, laxioris texturæ metallo vim inferat.

§. 13. Symbolisationem equidem hanc Chymici atque Philosophi diversi diversimodè exprimere conati fuerunt: nullus tamen eorum, quantum mihi videtur, hoc ita præstitit, ut omnem Lectori ambigendi occasionem demserit. Consulamus primò *Willisium* qui aurum atque argentum compactiora atque à terrestri materia plurima defæcata metalla supponens, ea non à quovis, sed ab ejusmodi tantum solvente, quod sale cum istis homogeneo constat, in partes discerpi suspicatur: cùm autem Lunæ compages à sale vitriolico, Solis à sale armoniaco similive, dependeret, Aquam fortem, vitriolica virtute pollentem cum argenti sale combinari hujusque texturam recludere, Auri verò, quæ à vinculo heterogeneo esset, minimè laxare, usque dum ejus potentia Vitriolica per additum sal armoniacum deleretur, hincque ejus spicula salina, Luna intactâ, Soli tantùm adaptarentur. Verum quemadmodum hypothesin hanc ab alijs jamdum examinatam & exturbatam observo, ita præter illa, quæ prolixiùs ab alijs deducta, Willisio illa salium, metallis inexistentia probanda manet simulque negatur menstruorum in concreta potentiam ab identitate aut similitudine, quam cum sale aliave his intrinseca substantia habeat, dependere, & falsum est, quod salina, in salina ùt talia agant, sed Aquea potius in salina, salina in terrea & metallica, item 🜂 ea &c. vim suam exerunt. Præterea ut ut haud negem, Aquæ forti aut aliquid salis Vitriolici subesse aut certe in illius destillatione Spiritus Nitri texturam ab hoc additamento non leviter immutari, quatenus Fullones v. g. testantur in pannis scarlatis tingendis Aquam fortem cum Vitriolico paratam hoc præstare, quod simplex Spiritus Nitri peragere haud poterat: animadvertere nihilominus contingit, spiritum eundem eadem, imò forsan potentiore, activitate Argentum aggredi hocque in partes insensibiles ferè discerpere.

§. 14. Nonnulli Auro plus, quam Argento, Sulphuris subesse contendentes, Aquam Regis à Salis ammoniaci partibus volatilibus ad sulphuream hanc compagem divellendam magis accommodari ac disponi credunt: Qui tamen pariter supponunt, in dubium maximè vocanda. Nam quamvis concederem, nondum comprobatum, Auro plus quam Argento Sulphuris intertextum existere, gratis tamen satis asseritur, particulas salis ammoniaci volatiles seu urinosas in Aquæ Regis confectione Aquæ forti accedere & commisceri: Quatenus (1.) hæ per effervescentiam illam, quæ mixturæ Aquæ fortis & salis ammoniaci contingit, illæ aut exhalant, aut præcipitantur: (2.) Spiritus Urinæ aut Salis Armoniaci vim solvendi aurum Spiritui Nitri seu Aquæ forti non affricat: (3.) verò Sal marinum hoc idem præstat, in quo tamen nihil Salis urinosi somniare licet.

§. 15. Sed qui ex mechanicis magis principijs argumentum hoc in se susceperunt disquirendum, id est, non tam similitudinem aut congruitatem substantiæ, quàm modum substantiæ, in auxilium vocarunt, & menstrualium particularum solvendorumque pororum relationem & habitudinem ad se invicem in solutionibus conceperunt, in varias iterum classes secedere observantur, Siquidem sunt, qui in illa generali salis æthiologia subsistunt, adeoque nec pororum in metallis, nec particularum in nominatis menstruis salinorum rationem, determinant. Qui tamen me dubitare patiantur *primò* an illa salium diversorum figura externa diversa perpetua sit, ita ut virtutibus illorum integris hæc immutari nequeat? cum contrarium suadeat, olim jamdum quod mihi affulsit, phænomenon. Sc. cohobetur à sale communi seu marino Spiritus Nitri bis vel ter, hincque residuum sal solutum ac ad convenientem spissitudinem evaporatum crystallisationi committatur: quod sane non in stirias sexangulares & Nitro proprias, sed in cubiformes crystallos, instar salis marini, concrescet, saporem nihilominus Nitrosum, sc. penetrantem, subamaricantem ac refrigerantem, Linguæ imprimentes, imò inflammabilitate & cum carbonibus alijsve concretis sulphureis detonatione verum Nitrum exhibentes. *Secundò* eo ipso dum duo modi sunt, qui hanc pororum in solvendis & solventium aculeorum conformitatem præstant, Magnitudo scil. atque Figura, ita ut meatuli v. g. rotundi menstrui particulis ejusdem magnitudinis teretibus excipiendis adæquati sint: quid obstabit, quo minus hæ trianguleres verbi gratia, aut quadrangulares, ab iisdem poris, modo iis non majores existant, admittantur? & vice versa cur meatulum quadrangularem non subintrabit atomus salina triangularis, aut rotunda; si modo illius diametrum hujus moles non transcendat? Et per consequens Identitas figuræ atque magnitudinis ad solutiones haud semper necessaria observabitur. *Tertio* suppono, particulis fluidum constituentibus aliam longè molem ac figuram contingere, quam quâ dum solidum formabant, gaudebant, ad minimum illis, quibus Ignis fluiditatem impertitur: quatenus eò ipso dum hic illas in partes minores discerpit, necessario quoque earum figuram immutat, adeoque ex angularibus, motui valde resistentibus, rotundas forsan format, quæ, quia non nisi in puncto saltem se contingunt adeoque à fluido illo universali facilius agitantur, seu in fluidum subtilius & penetrantius rediguntur. Nihil E. aut parum, conferet magnitudo & figura salium integrorum ad stagmatem exinde destillatorum effectus declarandos. *Quarto* tandem, si non omnimode destruit notabiliter tamen confundit porulorum Auri & spiculorum similitudinem, in Aqua Regis hactenus suppositam, paradoxum planè experimentum, Quo certa ratione præparatum Spiritum Salis simplicem Aurum solvere, leviter saltem Argentum arrodere, mihi constat: monstra Tu in menstruo hoc conformitatem, quam ex solo Sale communi præparatum, cum Aqua Regis quacunque in qua semper aliquid Nitri habet commune m.

§. 16. Qui autem illam Congruitatem specialius determinare susceperunt, in varias iterum secesserunt sententias. Sunt enim, qui particulas Spiritus Nitri seu Aquæ fortis crassiores, adeoque ad auri penetrationem hactenus ineptas, per salis Armoniaci admiscelam magis attenuari & exilioribus Auri poris adaptari putant: ita, ut, licet ampliores pariter Argenti mæandros subintrent, ratione tamen summæ teneritudinis atque subtilitatis nec robur, nec impetum, haberent proportionatum ad ejus partes divellendas. Litem his denunciavit *Lemery*, sc. haud concipi posse, quomodo illi Spiritus Nitri aculei substantiam salis Armoniaci penetrando & dissolvendo magis extenuari queant, cùm in omni effervescentia, qualem & hic deprehendimus, acidorum particularum acumen notabiliter obtundatur, id est, agendo in alcalia de aciditate suâ multum deponant: imò salis Armoniaci substantiam non volatilem seu urinosam, sed salis marini accedere, quatenus illa inter effervescendum partim in auras abiret, partim præcipitaretur, imò ut jam dictum, sal marinum simplex ad producendam Aquam Regis æque ac sal Armoniacum adhiberetur. Præter quæ alia adhuc penes me ambiguitas manet, quomodo nimirum spicula Aquæ Regis teneriora, Argento divellendo

impa-

imparia, compactiorem nihilominus atque solidiorem Auri compagem discontinuare & confringere queant? Aut ubi sunt in menstruo solari superius allegato spicula Nitri attenuanda,

§. 17. Alia & ferè contrariâ ratione negotium hoc *recens quidam Compendij Chymici Scriptor* explicat, ideò Aquam Regis Aurum dissolvere, quod metallum hoc poris angustioribus, irregularibus & magis intricatis simulque superficie adeò lævi gaudeat, in cujus texturam non adeò facilis ingressus esset, sed instar juncorum inflecterentur particulæ Aquæ fortis fluidæ: compositis autem particulis salinis Aquam Regis per harum insimul rigiditatem fortiore cum impetu superficiem illam lacerare & viciniam auri particularum deturbare. In Argento autem aliam videri meatuum dispositionem, talem sc. quæ salium rigidiorum naturam respueret: Insuper in Aqua Regis meatuum & spatiolorum nimiam esse penuriam quam quæ particulis Argenti oblongis ac planis recipiendis & retinendis sufficeret. Verum quo ad hanc pororum in duobus his metallis diversitatem nulla ratio apparet, cur flexibilium Aquæ fortis particularum in aurum, ut ut hujus pori irregulares & intricati magis concederentur: ingressus difficilior, cùm hæc ipsa flexibilitas, quo intricatissimis etiam meatibus tale menstruum se accommodet, multum faciat. Imò quicquid ratione rigiditatis majoris angustiores & intricatos auri poros permeat, patentiores quoque & minus implicatos Argenti meatulos subintrabit. Præterea dubitare licebit, an plus, an minus, rigidæ existant atomi Aquæ Regis præ Aquæ fortis spiculis, cum illam ex hac æque, ubi spiritus Nitri propellet per tantillum salis, ac ex spiritu salis, per tantillum Nitri additamentum, parare queamus. Dum verò idem Eruditissimus Scriptor subnectit paucitatem spatiorum in Aqua Regis particulis argenti planis atque oblongis absorbendis non esse adæquatam, præcarium satis videtur: Cum figura hæc corpusculorum argenti nondum probata paucitas illa spatiolorum auro non minus ac argento imbibendo obstaculo sit.

§. 18. Omnium tamen maximè paradoxum hoc in passu deprehendemus *Dominum Lemerii* qui in *Cursu Chymico* Aquam Regiam ideò Lunæ solvendæ haud proportionatam, arguit, quod spiritus Nitri cuspides à sale addito majorem molem acquirentes metalli illius poros subingredi detrectent, Auro vero cujus pori ampliores, facilius se insinuent: Econtra Aquam fortem aut Spiritum Nitri argentum in minima redigere, quod spicula ejus subtiliora & angustioribus illius mæandris magis accommodata existant. Et quamvis eadem latiores quoque auri meatus, commode subeant, ratione tamen tenuitatis suæ, hincque dependentis flexibilitatis in ejus corpus firmius atque compactius agere haud possent, utpote quod pro sui laceratione cultris potentioribus magisque secantibus opus haberet. Cui tamen asserto regeri valet, 1. In auro malè ampliores poros quam in Argento supponi, illosque non tantùm autopsiæ, ad quam provocat, refragari, sed per ponderositatem ejusdem metalli destrui: 2. Spicula Aquæ Regis poris Argenti haud crassiora esse, ideò quod friabilitatem singularem etiam huic introducant illudque in calcem redigant, econtra Aquæ fortis cuspides auri poros haud subintrare, quatenus à menstruo hoc ne minimum quidem patitur, sed splendorem, flexibilitatemque pristinam retinet, cùm, uti dictum, ab Aquæ Regis contactu argentum sensibiliter satis corrodatur,

§. 19. Quocunque E. hactenus indigitatorum modorum illa, de pororum Auri & Argenti ac ramentorum solventium stagmatum habitudine, hypothesis explicetur, vix tamen negotio huic videtur adæquata & per consequens insimul ad aliud quoddam principium, quod menstruorum diversorum concreta effectus diversificat, recurrendum erit. Hinc præter motû fluidi & magis universalem quibusi bet menstruorum salinorum particulis particularem ac peculiarem magis, seu certa ratione modificationem, assignari debere auguror, quamvis modificationem hanc determinare difficillimum ac forsan impossibile opus sit. Observamus siquidem aut certe concedere cogimur, monente *Nobilissimo Boyle*, in simplicibus non saltem corporibus infinitam graduum æque ac aliarum conditionum atque circumstantiarum Motus differentiam, ut is modò simplex, modò compositus, modò uniformis, modò difformis, modò celerior, modo tardior existat, modò secundum lineam rectam, modò aliquam curvarum, v. g. circularum, ellipticam, fieri queat: sed in compositis quoque particularum primogenearum magnam concipere licet varietatem, non tantùm quatenus earum modo plures aut pauciores simul moventur, sese modò arctius, modo laxius, & quidem modo hoc, modo illo, ordine excipiunt, verum prout vel uniformi, vel confuso, æquali vel inæquali vibratione feruntur; &, uno verbo, motus, etsi simplex satis rerum principium, multis circumstantiis in solutione corporum quoque variare potest ac debet. Quæ ut Chymicis magis phænomenis applicem, alium sane agendi modum deprehendimus in Nitro, si hoc sub detonationis impetu ac strepitu Antimonium aggrediatur, quam si sine hoc utriusque mixturam Igni committas: dum v. g. Antimonium crudum cum tripla Nitri portione per detonationem in calcem albam s. Antimonium diaphoreticum redigitur, ex eodem verò Minerali cum æquali saltem Nitri parte productum Epar Antimonij per duplum Nitri adhuc adjectum, in similem calcem, quia nulla amplius detonatio contingit non adeo facile convertitur. Pariter referendum puto, quod casu nuper & cum dispendio multi temporis atque laboris expertus sum, nempe Terram foliatam Tartari, convenienter præparatam cùm in Aqua communi solutam & filtratam evaporationi in vase aperto exponerem, ultra dimidium hujus in auras abibat, quale quid nihilominus in vase clauso & ignis motu atque impressione aliter modificato nunquam observatur. Antimonium potentiore Ignis torturâ in massam regulinam deliquescit, ast leniori calori expositum in calcem cineream abit non in Antimonium, sed vitrum pellucidum, per ignem fortiorem deliquescentem. Motum fermentationis utrumque esse, qui mustum in Vinum & acetum, commutat, omnes concedimus, aliter tamen illum modificari, quando acetum, quam quando vinum, producit, inde colligere jubemur, quod per hunc Sulphur, per illum Tartarus seu sal, hactenus per mustum dispersus, magis recludatur. Pariter fermentationis ac putrefactionis harumque effectuum obsertûr disparitas, eam sola motus diversificatio præstat, alias in putrescente, alias in fermentescente, massa exagitans particulas, & quidem unius ejusdemque vegetabilis. Imo tandem si menstrua dantur, quæ concreta certa solvendi simulque immutandi vim habent, quemadmodum *Dominus Boyle* se ejusmodi Liquoris possessorem *in Origine of Formand Qualities* profitetur, qui auri partem aliquam dissolvit, partem in aliud metallum transmutat: nonne in uno eodemque Menstruo duplicem, eumque disparem satis, motum augurari conveniet?

§. 20. Ita ut ex dictis confirmari queat quam superius indigitavi, Menstruorum æthiologia, motu scilicet atque conformatione suarum particularum relativa, quicquid aut solvendo aut quocunque modo

modo in objecta sua agunt, illa præstare: modo sub motus notione non meram fluidi, sed certam insimul particularum cujuslibet menstrui agitationem intrinsecam & propriam; concipiamus; cujus equidem formale specialius determinare impossibile est, persuadent nihilominus illam aut antecedanea, aut vibrationes illæ sensibiles, quas menstrua diversa, unum idemq; concretum dum aggrediuntur, diversas exerunt. v. g. solve aurum cum aqua Regis ordinaria, cum spiritu Nitri bezoardico &c. notabilem, modò vas leviter incalescat, inter hæc observabis ebullitionem, qualem minimè deprehendes, si cum Spiritu Salis, cujus suprà mentio facta fuit, ejusdem Auri solutionem tentes, ut ut intra idem cum priore temporis spatium hæc absolvatur.

§. 21. Imo his suppositis faciliùs decernere licebit *An Menstrua dentur insipida, seu aut talia quæ solidiorum ac compactiorum corporum solutionibus adæquata & proportionata, in rerum natura existere queant?* Faciunt, siquidem pro affirmativa præter illa, quæ in *dissertatione quinta* de aquæ in nonnulla mineralia & metalla potentia fuerunt annotata, quibus, accedit, quod eadem Aqua cupro rubiginem inducat, hæc intra vasa cuprea aliquando asservata inde saporem & virulentiam quandam recipiat, quod idem cuprum ab oleo lini, ferè insipido, singulariter depuretur, quod oleum anisi, omnis pariter acrimoniæ sensibilis expers, observante *Langelotto*, Corallia in mucilaginem rubicundam redigat, & Mercurius vulgaris insipidus plane atque inodorus aurum facillimè, & forsan menstruis corrosivis intimius, solvat. Primo enim non cuncta, quæ nobis insipida videntur, corpusculis solvendi vim habentibus penitus destituuntur, cùm sensuum nostrorum talis sit natura, ut omnia corpuscula minima & dispersa comprehendere nequeant, unde etiam contingere potest, ut solvens aliquod tali suarum atomorum conformatione atque impetu gaudeat, quæ quidem nervos gustatorios vix afficiant, concretorum tamen diversorum hæc vel illa minima, tractu temporis, satis potenter commoveant atque divellant. Quemadmodum *Fr. Bartholinus de Figur. corp.* Aquæ cujusdam, à quodam magni nominis Chymico paratæ, meminit insipidæ, ad alios tamen effectus summæ efficaciæ: ut infusorum Antimonij atque Mercurij potentiæ taceam, quam ijs assumptis corpora nostra experiuntur. Deinde nec rationi, nec experientiæ repugnat, aliquod fluidum, salinis aliisve partibus operosis destitutum, vario atque diuturniore suorum minimorum motu tantùm à solidioris quoque compagis corporibus sibi expositis successivè & frequentius reiteratorum impulsuum interventu, aliquid deprædari, pari circiter modo, ac gutta lapidem non vi, sed sæpè cadendo, cavat, prout *Dominus Boyle* de *Latentibus quibusdam Aeris qualit.* prolixius edisserit.

§. 22. Dividuntur Menstrua communiter in *Universalia* atque *Particularia*, ut *Universale*, à Paracelso & Helmontio Alcahest, Circulatum majus, ab alijs Ignis gehennæ, Ignis philosophicus, Ignis frigidus, Azoth &c. dictum, definiatur per ejusmodi liquorem, qui ad quælibet Mixta solvenda indifferenter se habeat, hæcque in vera sua principia materialia absque corrosione ac virium suarum attritione aut perditione, dissolvat. Tale aliquod an per naturam rerum existat, seu produci possit? non immeritò dubitarunt multi, v. g. *Conring. de Hermet. Medic. Billich. Observ. & paradox. Chymiatr. Rolfinc. Chym. in artis form. & Moorhof. de Transmut. metall.* quorum hic *nunquam fuisse* scribit, *qui vidisse se talem liquorem solventem catholicum asseruere potuerit, cum sint tamen non pauci, qui ipsum magnum philosophorum lapidem non semel viderint.* Econtra Menstrui hujus existentiam non saltem possibilem, sed veram quoque asserunt *Ludov. de Comitibus de Liqu. Alcahest, Borrichius contra Conring. Starkey Natures Explication and Helmonts vindication*, item ejusdem *Pyrotechny asserted and illustrated* ac in Libello posthumo, de *liquore Alcahest* atque *phys. subter. l.1.* ita quidem ut quæ de ejusdem materia materia & parandi ratione *Stabey* in Pyrotechnia ænigmaticè saltem proposuerat, in opusculo posthumo evidentioribus declaret verbis, quasi scilicet ex Sale urinæ cum Spiritu vini certa ratione combinato emergeret, quod idem Ipsum olim quoque in Literis ad *Dnum de la Moniere*, Medicum apud Lugdunenses Præclarissimum, nunc defunctum, testatum fuisse, recordor. Ego interim, qui ex cognitionis negatione existentiam alicujus phænomeni impossibilem reddere, nefas duco, nec menstruo tali nunquam viso, affirmativam descendere, neque idem negare, mihi præsumo: quamvis an tale, quod revera catholicum sit, i. e. quod omnes corporum species eadem ratione subigat: unquam expectandum veniat, ob rerum variam admodum texturam ambigam.

§. 23. Menstrua autem particularia dicuntur, quæ ratione certæ suæ naturæ atque habitudinis his vel illis saltem concretorum naturalium speciebus, harumque solutioni aut condensationi sunt, appropriata, observanturque vel *Aquea* vel *Sulphurea* vel *Salina*, vel *Sulphureo-Salina*, *Mercurius Antimonium* atque *Plumbum*, quorum tamen tria hæc posteriora, utpote nimis particularia & ad pauca saltem metalla restricta, hujus loci haud volumus.

§. 24. *Aquea* Menstrua sunt cuncti liquores aquei potentiæ aliàs omnis activæ, sc. salinæ, sulphureæ &c. expertes, hincque ferè insipidi atqui inodori, v. g. serum lactis, succi vegetabilium potissimi, aquæ destillatæ, cerevisia &c. quæ qualia objecta agnoscant seu cujus generis mixta solvant, ex illis, quæ de Aquæ, tanquam instrumenti naturalis, potentiâ in *dissertatione proxima* dixi, facilè patescet, dum hæc, quæ præsentis loco observantur, Menstrua non, nisi minore simplicitate, ab illa differant.

§. 25. *Sulphurea* autem omnes illi liquores sunt, qui multum oleosæ & inflammabilis substantiæ in se habent, & non, nisi corpora sulphurea, v. g. sulphur, galbanum, aggrediuntur atque ijs connubunt: suntque præprimis olea tam expressa, quam destillata; licet hæc illis majoris efficaciæ deprehendantur. Quatenus expressa præter inflammabilem seu resinosam substantiam duplicem adhuc heterogeneitatem intertextam gerunt, aquosas sc. & acetosas vegetabilium particulas: quæ utræque illorum in sulphurea & resinosa actionem impediunt atque turbant.

§. 26. Menstrua *salina* triplicis observantur generis, sc. Pure salsa seu Alcalica, Acida, & utriusque texturam involventia s. Acido-salsa. *Salsorum* iterum duæ existunt species, fixa & volatilia, ut fixa suppeditent alcalisata & per calcinationem seu incinerationem ex vegetabilibus, mineralibus & testis marinorum parata salia, cineres v. g. clavellati, sal tartari, Calx viva, Nitrum fixatum & testarum ostreorum, ac cochlearem calces quæ vel in forma sicca solvendis admiscentur ac cum iisdem in Igne calcinantur, vel per deliquium aut aquam affusam deliquata & in lixivia redacta cum iisdem digeruntur aut coquuntur. Objecta horum sunt Sulphurea non tantum, sed in alterius quoque generis concreta agunt, dum v. g. liquor Alcahest Glauberi qui nihil aliud quam alcali ex calcinatione tart. & nit. emergens & per deliquium solutum est, non sulphur solum, sed verbi gracia, myrrham, quoque aloen atque crocum extrahit, adeoque confectioni Elixir Proprietatis sine acido ministratur, Sal

tartari

tartari decoctis ac infusis vegetabilium juvandis admiscetur, imò ungulæ alcis appropriatum idem Alcahest Glauberi existit solvens.

§. 27. Sulphura interim quo sinceriora eò magis salium horum potentiæ subjecta sunt, adeoque pro Lactis seu Magisterii sulphuris communis confectione lixivium Salis Tartari aut Calcis vivæ quam convenientissimum deprehenditur: quo autem minus sincera, i. e. particulis terreis magis obvoluta, v. g. metallica, eo debilior alcalium in hæc observatur activitas, ut vix eorum exteriorem superficiem aliquantum corrodant eidemque aliquid rubiginis inducant, Sulphur nihilominus Antimonii & Cinabaris embryonatum variis modis eliciant atque absorbent. Et quamvis à nonnullis Scriptoribus Chymicis non rarò sp. acidi v. g. ol. vitrioli & Aqua Regis pro Sulphuris v. g. Antimonii extractione commendetur, hocque consilium Mechanicæ respondeat: monendum tamen, sulphuris hujus secretionem neutiquam per modum solutionis talem contingere, quo menstrua illa acida cum atomis hujus coeant & uniantur, alias in sulphur purum magis agerent illudque dissolverent; sed per meram saltem metallicæ vel alterius non sulphureæ substantiæ corrosionem. Ita ut illa, nempe sulphurea, quæ à menstruo acido absorberi minimè poterat, à vinculis suis liberata, solutioni innatet, cochleari tollenda, vel per sublimationem separanda, aut ramentis Antimonium circumcirca adhærescat instar crustæ cujusdam, sulphuris vivi texturam æmulantis. Id est, pari fere ratione acida in separando sulphure minerali concurrunt, ac v. g. alcalia fixa ad Mercurii vivi à salibus acidis in Sublimato, aut ad salium volatilium, hactenus ab acidorum compedibus devinctorum, vel ad Auri ab Argento per Aquam fortem, secretionem conferunt. Quemadmodum enim alcalia illa non in Mercurium aut Sal urinosum sublimandum, nec aqua fortis in Aurum, sed tantum in acida hactenus figentia & Argentum vim suam exerunt; ita acida quoque menstrua, regulum Antimonii discontinuando, sulphuri libertatem restituunt.

§. 28. Sale volatili turgida Menstrua sunt Salia & spiritus urinosi quivis, qui non tantum in vegetabilia, & animalia, sed mineralia etiam, agunt, quemadmodum per Spiritum urinæ, Salis ammoniaci, cornu cervi &c. non saltem vegetabilium olea essentialia provocantur, & Tinctura v. g. Castorei elicitur, sed ex Cupro, Argento &c. item ex floribus sulphuris, Tincturas elici, notissimum est.

§. 29. Excipiunt hæc *Menstrua acida*, qualia vegetabilia, & mineralia potissimum, interdum etiam animalia, prout de formicis & apibus *dissert.* 1. §. 16. indigitatum fuit, fundunt. Operantur hæc in corpora mineralia non salina, alcalica, terrea, imò in vegetabilia ac animalia quoque, v. g. in aurum, argentum, Antimonium, oculos cancrorum, corallia, ebur, spinas & carnes serpentum, gummata & gummi resinas, v. g. myrrham &c. ita tamen ut acetosæ illorum particulæ à metallis difficulter & non nisi Igne intensione abactæ, interdum recedant & pristinam formam iis concedant, ab aliis vero terreis, quæ citra sui corruptionem ignem fortiorem non sustinent, avelli planè nequeant, v. g. oculis cancrorum.

§. 30. Restant ex Menstruis salinis *Acido-Salsa*, v. g. Nitrum, Sal Ammoniacum, Terra foliata Tartari, & his cunctis anteponendum Sal Tartari essentificatum: quæ sicut particulis valde penetrantibus, minus tamen corrosivis, constant, ita eorum quædam vegetabilibus præprimis extrahendis simulque horum cruditatibus corrigendis inserviunt, v. g. Terra foliata Tartari in purgantium virulentia attemperanda omnium optimum hactenus observatum fuit remedium, & Tartarus ille Tartarisatus catholicus & potentissimus in vegetabilibus reserandis existit clavis, ut vel in Elixir proprietatis confectione, per hoc menstruum adornata saltem experiri licet, cujus ingredientia cuncta quoad minima eidem auscultant. Quædam nihilominus eorum etiam firmioris texturæ corpora subeunt, ita ut dictum sal essentiale Tartari Nitrum & Sal commune metalla non tantum, ex *Willisii* mente, superficietenus aliquantum corrodant ac cum particulis horum in rubiginem abeant, sed eadem quoque tota in calcem redigunt v. g. in Croco Auri, quem *Zwelferus Pharm. Aug. p.* 466. & *Mantiss. Spag. p.* 316. describit & in Marte solubili cum illo Tartari sale conficiendo.

§. 31. Medio modo se habent *Sulphureo-Salina* v. g. Spiritus vini simplex & Tartarisatus Tinctura Tartari, Spiritus vini cum sale Urinæ temperatus &c. Spiritum vini equidem vulgo sulphureis meris accensent, sed malè, non modo quod ab oleis quoad diversos effectus differat, dum illa sulphur commune dissolvunt, hic minime, idem tamen aqueis &c. connubit, quod ab oleis meris nunquam expectandum: Sed quod per fermentationem paratus particulas salinas vel plures intertextas, vel magis evolutas, gerat, adeoque de harum præsentia minus in hoc quam in oleis, dubitare conveniat. Eundem autem Spiritum Tartarisatum & Tincturam Tartari aliquid adhuc molecularum alcalicarum imbibisse, vel sapor eorum alcalicus odorque singularis, vel hoc testari poterat, quod Sal Tartari, à quo Spiritus vini cohobatus fuit, notabiliter imminutum deprehendatur, Tincturaque Tartari ad siccitatem destillata aliquid, licet exiguum, Salis ejusdem post se relinquat.

§. 32. Refero huc Terebinthinam & vitellum ovorum, quatenus illud in gummatibus resinosis dissolvendis perquam commodum observant recentiores Pharmacopœi, v. g. in gummi hederæ, galbano, myrrha &c. quæ alias & olim per acera solvere conabantur utpote quod concretum non salinas & mucilaginosas tantum, sed resinosas quoque, earum partes, quas acetum haud attingit, aggreditur. Hoc agere puto ratione æque substantiæ sulphureæ, quam in liquamine illo præpollere, omnes ultro concedent, ac salinæ, quam ejus textura resinosa necessario involvit, à posteriore autem confirmat vis diuretica, & sal acidum in spiritu seu oleo terebinthinæ sensibile: quamque pariter concludere jubemur, quod resina illa in aqua communi aliquantulum cocta huic aliquid suæ substantiæ concedat quæ per aquæ frigidæ inspersionem in pelliculam variis coloribus ornatam & in veram terebinthinam, inspissatur; qualem vim solvendi in pure sulphurea aqua aliàs non habet. Vitelli autem in ejusmodi subjectis dissolvendis energiam hactenus nominata saltem terebinthina experta fuit, nunc eandem tentarunt Recentiores in resinosis aliis v. g. resina gialappæ, balsamo Peruviano, item oleis destillatis quibuscunque. Quod pariter à textura hujus massæ sulphureo-Salinæ contingere, inde anguror, quod oleum ex illa expressum præter oleaginositatem acrimoniam notabilem, vitia cutis varia detergentem, ostendat, adeoque plurimum salis quoque ipsi inesse, suadeat. *Bohnius.*

De Furnis, & Vasis.

Varii Furni describuntur ab Auctoribus, variæ eorum sunt inventiones, quales & furnos quidem Philosophicos, quos sic vocat, integris operibus tradidit Glauberus. Alii apud Sennertum, Rhenanum, Libavium, &c. videri possunt. *Sed si dicendum quod res est, nulla tot ac tam varios furnos exigit necessitas.* Inventionibus suis indulgent Auctores illi, at, sufficiunt nostri ad operationes omnes, quos paulò post depingemus. Pari modo se res habet, quod obiter addimus, cum Athanor sive Furno Philosophico excoquendo lapidi dicato vereque mihi dictum videtur à Scriptore, quodam, *facilè inveniri posse nidum, dummodo ovum adsit,*

 hoc

hoc est, cognita sit materia mysterij illius, & operandi modus.

Generalis verò furnos construendi modus, quem meritò primò tradimus, sequens est: Infima cujuscunque furni pars *Cinerarium* dicta, positis, intúsque applicatis formâ ad rotunditatem accedente, ut æqualiter magis contineatur calor, lateribus constituitur ac relinquitur in medio lateris anterioris cujuscunque Cinerarij foramen (*das Aschen Loch*) cujus altitudini duo lateres sufficiunt. Posteà imponitur *craticula*, sex vel septem ferreis digiti latitudine à se invicem dissitis constans bacillis, & ab eâ circulariter ductis lapidibus alijs erigitur focus duorum itidem laterum altitudine: Foramen habet hic focus superimpositum quasi inferiori, ejusdem cum eo longitudinis ac latitudinis (sufficiunt autem sex vel octo digiti quadrato) ejus per quod carbones immittantur: (*das Kohlen-Loch*) Foco huic per medium imponitur ferrum. Catinum basis loco continens, sicque circumcirca in formâ quadratâ vel rotundâ, pro ut vas impositum se habet, apponuntur lateres, eâ altitudine, quam requirit vas ipsum, hoc tamen observato, ut vas sive Catinus à parietibus spatio duorum digitorum per transversum undiquaque distet, quo eo melius ambiens admittatur aer: Superius quomodocunque claudatur furnus, quatuor relinquantur foramina, quæ quatuor digitorum capacitatem quasi habent, & spiracula sive registra audiunt, quia per ea respirat quasi ignis & regitur. Unde suis operculis illa instructa esse debent, quæ etiam inferiora desiderant foramina.

Sic se habet modus construendi furnos, qui oculari demonstratione melius addiscitur usuque, In specie verò furni, quos necessario requiri diximus secundum quatuor à nobis explicatos gradus, sequentes sunt: 1. Balneum Vaporis ac Mariæ (sive Maris) sic dictum, quod aquam contineat, sicque ex mari factum est Mariæ, in gratiam potissimum B. Virginis, unde Basilio Balneum hoc audit (*das Bad der Allerheiligsten Jungfrauen*) Communiter autem Balneum Vaporis in hunc modum conficitur: inferius est catinus aliquis æneus furno exceptus, qui aquam per tubulum infusam recepit, ei superimponitur alius æneus æquè, qui hamulis suspensa excipit vasa, ut ea attingat vapor, à quo incalescunt. Per superius foramen aliquod aqua exhalare potest; sed & illud operculo obstructum est. *Observabis verò hoc in balneo tota incalescere vasa, id quod in digestione & Putrefactione quandoque conducit, in circulatione autem non æque, utpote quæ frigidum expetit in superiore vasis aerem, à quo condensantur spiritus.* Et in hunc finem tum balneum hocce tum aliud & nostrum, de quo paulò post, superiorem fundum superimpositi vasis, apertis foraminibus pertundi potest, ut exitum illa præbeant vitrorum collis; illa verò firmantur, ac foramen ambiens occluditur circulis plumbeis diversæ magnitudinis sibi invicem superimpositis, quorum ultimus exactè collum ambit, luto autem muniuntur omnes. Diximus Balneum hocce calore excedente ad temperiem quandam posse reduci, quod quomodo fiat, ex descriptione Pigri Henrici innotescet.

Succedunt itaque Mariæ Balnea, ad quæ ratione gradus primi ferè venter equinus referri debet. Hunc ut conficias, arcam quasi figuræ quadratæ, eâ, quâ placuerit magnitudine, confice, eique fimum recenter calidum immitte, ac vasa impone, tectoque ligneo clauditur cista, hæc, fimo ad medium ferè (cistâ) impletâ quo exhalationi liber sit locus, Calor hic durabit ad octiduum, quatuordecim dies ferè; Conservari autem diutius potest, si immisceatur fimo, calx viva ad quam per canales patet accessus aquæ calidæ infundendæ subinde; sic enim accedente aquâ suscitatur vapor, à quo furnus incalescit.

Communia Mariæ Balnea ex catino æneo constant, per terreos enim penetrat aqua, excipiuntur illi furnis generaliter descriptis. Vasa ijs imponuntur vitrea unicè ob dictam paulò antè rationem, plumbeis ligata circulis, non æquè verò retortæ adhiberi possunt, in balneis hisce, siquidem ad fundum usque illa non penetrant, nec colla habent egressum, ut tamen retortam ex Balneo etiam possis destillare, ita procede. Catino æneo ollam immitte aggravatam lapidibus, altam ita, ut retortæ venter margini ejus imponi possit, ita, ut collum ejus debitè promineat. Superius tegitur retorta linteo madido, ne frigidior aer accedat. Ita se habent Balnea.

Circa Catinos arenæ & furnos ejus notandum haud quicquam aliud est, quàm quod catini illi non adeò profundi esse debeant: Sufficit spithamæ altitudo, ut venter cucurbitæ solummodò excipiatur, nam si nimium promineat catinus, citius incalescit etiam cucurbitæ collum cum alembico, cum dispendio destillationis.

Ignis aperti furnus sequentia observat; à Cinerario usque ad extremitatem sacci, eademque (quæ) generalis structura est. Sacco verò per transversum duo ferrei baculi imponuntur, quæ retortam recipiunt. *Estque de sacco specialiter notandum, quòd altus ille ultra spithamam esse non debeat*; in principio enim, dum lento procedimus igne, paucos immittimus carbones: Si verò intra retortam & craticulam ingens nimium sit spatium, incalescit non adeò benè retorta; *estque optimus omnium pro furno hoc suppressionis ignis.* Supra ferreos illos bacillos exporrigitur altius furnus, contractis subinde lateribus, usque dum, pyramidaliter in medium aliquod foramen quadratæ figuræ sex vel septem digitorum designat. Ex illâ verò parte, ubi collum retortæ prodire debet, latus integrum relinquitur apertum, quod deinde immissâ retortæ lateribus alijs claudendum est. Hâc formâ si furnus fuerit exstructus, trahitur fortius ignis, estque extremus tunc ejus gradus, quando superius illud foramen unâ cum inferiori & cinerario apertum est, ac luculenta erumpit flamma, unde primus gradus primò adhibendus innotescit. *Furni Anemii* structura sequens est: (*vid. Tab. VI. Fig. 1.*) Capacitas ejus quadratæ figuræ ultra duas vel tres spithamas non exporrigitur, quia solummodò crucibula recipit. Cinerarium verò extruitur altius, ac bonæ spithamæ magnitudine pro copiosiore aeris ingressu. Sic & craticula latior esse debet, cui ex terrâ vel ferro quasi quidam circulus est accommodatus, qui crucibulum recipit. Imponitur ei quandoque frustum lapidis, quando altius crucibulum componitur, Sicque primò formatur saccus altitudine trium vel quatuor spithamarum, & ultrò æqualiter exporriguntur latera, supra tamen saccum distantiâ spithamæ per transversum ducitur latus, medio pervium foramine, per quod flamma pergit & supra illud tanquam fundum denuo exporrigitur furnus; sicque construitur quasi quædam camera, unde pro ea interiùs itidem relinqui debet foramen apertum, cum operculo ejusdem magnitudinis, pro ut interiùs fuit in cinerario, & tale etiam esse debet carbonum vel sacci foramen, ut crucibula majora immitti possunt. Supra cameram desinit furnus in canalem aliquem oblongum & rotundum, foramini, in quod coarctatus est furnus, impositum, per quem flamma exit. Estque hic furnus potissimum inventus à Glaubero, fundendis metallis, etiam sine folle apertissimus. Furnus reverberatorius (*vid. Tab. VI. Fig. 2.*) in eo solummodo à reliquis differt, quod supra saccum suum fornicatus sit, in eum finem (superius) fundo quasi distinguitur, qui duabus ferreis laminis continetur, ita ut undiquaque duobus digitis à parietibus distet, per quod spatium in superiorem partem, quâ fornix est, flamma prorumpit. Fundo huic imponitur materia, quæ reverberari debet, vasis terreis excepta, anterius adeoque pro ingressu, cornuæ januæ loco foramen patet. Et fornix quidem supra fundum spithamæ magnitudinem extructa, undiquaque ostiolis quasi pervia est, ut flamma possit erumpere.

Su-

Superest, ut jam describamus Pigrum Henricum qui ita dicitur, quod lentum calorem foveat, & ut ordine agamus, ac ea, quæ in superioribus desunt, suppleamus, primò partes ejus delineabimus, dein ex iisdem eum (*vid. Tab.* VI. *Fig.* 3.) componemus. Balneum Mariæ nostrum describendum primò est: illud verò construitur ex catino æneo vel rotundâ vel quadratâ figurâ, & fundum habet ligneum perforatum, qui à fundo ipsius catini quatuor vel quinque digitis transversis distat: sub eo aqua est, quæ per tubululum ex laminâ ferreâ tenuiore factum, infunditur: Fundus, quem ita vocamus, ligneus, pauxillo straminis tegitur, & superimponitur linteum expansum undiquaque per catinum, arenâ spithamæ altitudine repletum. Tubulus, per quem infunditur aqua, clauditur: margo lignei fundi circumcircà probè est obturatus, aquæ adeoque vapor per fundi illius foramina ascendens, madidam reddit arenam linteo impositam, quâ de causâ illâ non adeò incalescit. *Balneum Vaporis* (*vid. Tab.* VI. *Fig.* 4.) ut debiti & temperati satis caloris sit, per tubulos ex inferiore catino aquâ pleno porrectos, ac epistomiis suis instructos vaporem admittit, sed in superiore sui parte, quæ eodem modo instar catini alicujus est, fœnum: quod vasa recipit; imbuit, sic per epistomia tantum admitti potest vaporis, quantum requiritur, ac præterea fundus superioris vasis foramen habet aliquod, superius pariter ac inferius tectum operculo, hoc ut frigidior aura accedere possit, illud, ut exhalet vapor calidus, sicque immittuntur vasa, quæ si prominent extra catinum, obturantur circulis plumbeis sibi invicem superimpositis. Inferior catinus aquâ impletus, coopertus est æneâ laminâ, aperto unico solùm foramine, quod claudi potest, & per quod aqua infunditur: Sic enim aquæ vapor per tubulos illos superiora petere cogitur.

Jam componemus Pigrum nostrum Henricum, (*vid. Tab.* VI. *Fig.* 5.) circa quem tria præcipuè attendenda, ut etiam locum habeat, quo ceu parte aliquâ ventris sui foveat nonnulla, quæ siccitatem amant, v. g. alkalia, quæ aliàs in aere facilè diffluunt, adeoque basis ejus Matrix veluti, ita construi debet. Ampliore aliquantulum capacitate erigitur furnus communi quidem modo, sed tertium habeat operculum præter duo: unde eo usque porrigitur carbonum saccus: Igni enim ac calori ad minimum 24. horarum sufficere debet. Hisce superimponitur Balneum Vaporis, quod paulò antè descripsimus, sed ita illud coarctari debet, utut pro majori superioris catini capacitate incurvati aliquantulum sint tubuli, ut à latere quædam quasi receptacula sint, latitudine ad minimum dimidiæ spithamæ, aperta interius, ac clausa operculo ligneo, his enim ut dictum, excipi possunt vasa illa, quæ calorem optant. A latere uno Balneum Mariæ exstruitur toto furno, ita tamen, ut saccus ejus foramine sit apertus in saccum ipsius ventris Pigri Henrici, idque eum in finem, ut quando satis superque balneum hocce est calefactum, immissis carbonibus foveri possit calor, à calore ex communi quasi ventre traducto, in quem finem B lnei foramina claudi debent. Ex alterâ parte constructus furnus est catinis suis noster pluribus distinctus, ad quorum singulos peculiares abeunt tubuli ænei instructi epistomiis: & porrecti ex alio aliquo foramine communis ventris, quem ita vocavimus, registris autem suis singuli catini furni illius sunt instructi; & ex communi quasi trunco contiguo foraminis illius clathris ferreis munito oriuntur tubuli illi. Furnus eorum communi foramine est apertus, ut ad singulos fieri possit accessus, adeoque tubuli illi ita sibi cohærent, ut divisi in partes possint eximi ac purgari, luto obduci in juncturis suis, sicq; figendis rebus quibuscunq; majori vel minori ignis gradu inserviunt illi catini quæ omnia demonstrat figura. Sub ipsis verò tubulis æneis spatium haud pervium cinerarii foramine, dicta illa vasa, quæ calorem amant, continere potest communiter. Cæterum, altera pars hæcce Pigri Henrici superiorem habet fundum instar catini majoris, ad quem distinctè communis ventris pergit calor, & hâc ratione Piger Henricus construi potest, qualem ac artificiosum 40. annorum decursu habuit B. M. Dn. Doct. Michael. Furnos hosce sive sejunctim sive separatim in usum vocare sufficit, modo observes omnis generis magnitudinis eos esse debere, arenæ præcipuè catinos, ne in gratiam vasis alicujus minoris cum carbonum ac temporis dispendio accendere necessum habeamus; conducit eum in finem furnum etiam habere minorem portatilem & versatilem, ex ferreis factum laminis, qui pro variâ intentione & sublimationibus inservit & destillationibus ignis aperti.

Furnum dokimasticum, den Probier-Ofen, si placet, adjungere poteris; ejus autem structura à reliquis non adeo differt, aperti potissimum ignis, saltem quod minoris magnitudinis sit, tribus vel quatuor spithamis definitæ ex laminis ferreis, luto intus ac lapidibus munitis superius in acumen desinentis; Ferreos duos elathros tegulam fornicatam, quæ per anterius foramen ostiolo clausum suo intromittitur, recipit. Tandem & forsan Philosophicum furnum desiderares, ac tale aliquid simile ei, olei ope ac ellychnii construi à multis, varias hinc inde etiam apud Auctores, Libavium (Bernhardus potissimum & Enchiridii Physici Auctor furnos verè Philosophicos describunt) delineationes occurrere scio probè, sed offerre eas haud lubet. Videor enim mihi nidos componere, antequam vel avem habeam, vel ovum; hoc est, materia sit cognita & operandi modus, facili negotio & nidos inveniemus. Sufficiant nobis furni nostri.

Ille verò locus, quo excipiunturi Furni, communiter Laboratorium vocari solet, de quo pauca monere lubet. Talem autem locum cuivis cujuscunque opportunitas designat ac necessitas, cui si parendum est, sufficit sibi invicem unâ aliquâ serie apposuisse furnos, ita ut medium teneat Mariæ Balneum nostrum, quod loco vaporosi simul erit, habeatque ad latus Furnum Pigri Henrici, alterum instructum tubulis, sub quibus locus erit recipiendis vasis, quæ in loco calido, ut dictum est, reponi debent, destinatus. Reliquum seriei constituent furni duo vel tres catinorum diversæ magnitudinis, ex unâ parte furni illi omnes foraminibus suis aperti esse debent, ut ordine omnibus imponi possint carbones, ex alterâ parte, in quam lux magis incidit, receptacula vitrorum prodeunt. Sic furni in medio alicujus conclavis ordine possunt exstrui, latus ejus tenet furnus ignis aperti cujus superiori foramini si canuam ex argillâ applices, & aperturam anteriorem, per quam retortæ collum exit, dimidiâ ac superiore ejus parte claudas, per reliquum enim immittuntur crucibula, loco anemii tibi erit. His omnibus si portatiles aliquot quocunque in loco repositos addideris furnellos, ferreum præcipuè minorem descriptum paulò ante, habebis quantum sufficiet.

Si verò ornatum spectas, elegantissimum, aliquod Laboratorium nunc in modum construes: Rotundæ vel quadratæ figuræ sit ædificium, commodior tamen rotunda figura est, quæ desinit in spiralem camini scil. medii acuminati, per quē fumo patet exitus. Rectâ sub illo camino integer exstrui debet Anemius furnus, qui lateri non apertis foraminibus junctum habet focum, incinerandis, coquendisque rebus nonnullis destinatur. Ad latera officii in orbem quasi furni paulò ante dicti omnes, bini semper juncti sibi etiam pro igne aperto apponuntur, ut inter singulos binos supersit spatium, quod & receptaculis utraque ex parte prodeun-

deuntibus sufficiat, & accessum faciat liberum. Piger Henricus ignis aperti furni curvaturæ sphæricæ figuræ eleganter possunt accommodari. Porrectus autem supra furnos paries partim fenestras continet, partim receptacula vasorum, quæ destillationibus inserviunt. Terram propè ac fundum ædificij, hinc inde per tria aut quatuor foramina facta affabre aeri concedatur ingressus, pro majori furnorum eventilatione, qui per caminum habet exitum. A latere huic ædificio jungatur aliud quod inferius Museum habeat, in quod ex Laboratorio pateat aditus vel vasis reponendis, vel miscendis materialibus ac adornandis destillationibus destinatum. Ex ejus superiori contignatione deciduis carbonibus per cistam aliquam oblongiorem clausam operculo mobili patet aditus, qui in Laboratorio cistâ aliâ excipiuntur. Ita possumus & necessitati inservire & ornatui, modò insuper attendamus in Laboratorio omnia ordine fieri debere ac decenter; instrumenta singula suis loci reponi; quot verò eorum desiderentur, dicetur, in sequenti cap. Oportunum esset prolixius hîc inquirere, an certum aliquod tempus constitui debeat pro laboribus Chymicis, ac siderum influxus; sic enim marte, e.gr, nonnisi horâ martis &c. fundi nonnulli volunt, & vitrum antimonii nonnisi sereno cœlo: nec negari potest, aerem ambientem alterare etiam vitra destillatoria, unde difficilior destillatio est hyberno tempore & tardior, frigusque repellit. *Sed quanquam concedi posset, pro ratione intentionis attendi etiam debere vel influxum sideris vel certum tempus, quia tamen totum illud negotium vel obscurum est, aut pro ut describitur communiter, sibi non constat, & experientiæ respondet, ideò observationem haud meretur, labores hi omnes traditi hoc in opere temporum observationes illas haud requirunt, sed possunt omni tempore confici, nocturno etiam fundi vitra, modò diligenter attendantur Enchirises, & in iis simus exercitati satis. Circumstantias quasdam temporum circa labores observari debere non negamus, v.g. fervidiore sub Sole citius fiere crystallisationes: tempore pluviarum facilius fluit aliquid per deliquium, spiritus sulphuris per campanam fit, sed hæc non tàm tempori debemus quàm tempestati & aeri, cui similes qualitates etiam sine aere solo calore & aquâ potest producere Ars.* A Sole intensiore in crystallos facilius coguntur salia, ratione intensioris caloris, diffluunt alkalia citius in aere humidiore ratione humiditatis, unde & Caput mortuum vitrioli citius efflorescit, sic & naturæ hoc tribui debet rei ipsius, circa quam occupati sumus, e.gr. quod ros verno tempore colligi debeat; alio quippe non decidit. Siderum influxus si applicari possunt, ascensionis eorum ac positus rationem habendam esse, (sed quod potissimum est, materiam etiam influxui aptam præparandam esse.) utique largior: *Optimum interea tempus est illud, ut singula ordine agantur, ac pro indigentiæ, quam operationes ex se habent, ratione,* v. gr. post filtrationem salium, eorum evaporationem esse instituendam, auctor sum. Confer ea, quæ de temporibus balsamicis dicta sunt ab Helmontio. Hæc enim hisce eleganter per analogiam possunt applicari.

Instrumenta secundaria vocare hic lubet ea, quæ ad furnos spectant (præcipuè,) ac officiis vilioribus sunt destinata, primaria enim in antecedenti capite sunt enumerata, & iis portiori adhuc jure annumerantur menstrua sequenti capite tradita. Ex his nostris itaque instrumentis primò sunt Vitra. *Vitrum in genere, optimum verò censetur, quod vesiculas non habet, illæ quippe inclusum gerunt aerem, & ex duabus constant laminis, quarum adeoque exterior facile rumpitur, interior non minus, à quâ vitri jactura fit: pari ratione grandines in vitro colliquati rumpunt illud facilè, vel perforant,* cum enim sint lapides, inæqualiter cum vitro incalescunt, & nimio concepto calore, dissilicum vitro incalescunt... illud aliquantum faciunt, aut relicto sui vestigio & foramine ex eo prosiliunt. *Vitrum porrò optimum censetur, quod consistentia mediocris est,* crassum enim nimis cùm vehementiorem ignem requirat, à quacunque mutatione facilius dissilit: si verò nimis subtile fuerit, ab illisione frangitur citissimè, quod plus satis in retortis vitreis muranis, quæ vel intra manus cùm luto munirentur, sunt ruptæ, (folii chartacei tenues,) experti sumus. *Est & hoc præcipuè attendendum, vitrum omne, quàm primum factum est in Furnis* (die Kuhl-Oefen *dictis*) *debitè frigefieri debere,* alioquin ab ambiente frigidiore aere rumpitur facilè, *Unde enchirisis circa usum vitrorum universalis notari debet, frigida scil. frigidis, & calefactis calida (vasis) infundi debere,* alioquin & si frigida calidis injiciantur, ruptura fit: Etenim particulæ salinæ in vitro ab igneis particulis, ubi incaluere, frigido accedente, solvi quasi incipiunt, certè aguntur & pelluntur quasi, unde vitrum dissilit. Sic sali communi ab igne liquefacto, si frigidum instillet, subitò incipiunt fumi & spiritus exhalare. *In negotio hoc enchirisis est, ut dum calidius frigidiori vasi instillamus, aliquantulum ejus præmittamus, ac subitò vas moveamus, sic enim calidum non in aliquam partem solummodo agit, sed divertitur quasi, ac vitrum omne æqualiter incalescit.*

Circa usum porrò vitrorum in genere sequentes notandæ sunt regulæ: 1. *Debitam eorum copiam, habere debemus,* (quod frequentissimum est) statim substitui possit aliud, ne differre operationem necessum habeamus. Sanè si ullum aliud hoc certè ingens impedimentum est laboris, præsertim quando vitra peregrè peti debent. 2, *Pro laborum diversitate ordinata ad eam & destinata etiam vitra habere debemus,* e. gr. pro spiritibus vini, similibus oleis ac aquis alia, alia contra pro fœtidis, destillatione e.gr. spiritus C.C. viperarum &c. Etenim odores fœtidorum altius penetrant, nec elui possunt, aut difficile saltem: Fœtore autem alia, quæ iis infunduntur, inficiunt. Acida quidem etiam penetrant, *sed cum salina sint, facilè aqua,* elui possunt. *Sequitur hinc & tertio subito, postquam finita destillatio est, vasa elui debere, ne fœtorem imbibant alius, vel remanens acidum frangat ea,* etenim memini sæpius, vasa grandia recipientia non eluta subitò, tandem totoque fuisse corrosa & rupta; acidum quippe in alkali vitri agere non desinit, seque cum eo conjungere, ita, ut viderim vitrum circulariter ruptum in crystallos quasi acido cum vitri dicto alkali. Malè adeoque sibi consulunt, qui tempore longiore uno aliquo in vase spiritus acidus reservant: hinc damnum illi patiuntur non unum, dum per se quasi ac in repositorio, lagena spiritu vitrioli plena rupta est.

Sed jam videbimus Vitra in specie: Ex illis primò sunt *Phiolæ,* (*vid. Tab.* VII. *Fig.* 1.) quæ in laxiorem ampliatæ ventrem, strictioris & æqualis colli esse debent, ut Hermetice sigillari possint; pro rectificatione salium volatilium verò collo laxiore aliquantulum phiola esse potest, ne copiosiore sale obturetur. Phiolæ verò diversæ magnitudinis ad varios usus haberi possunt.

2. *Cucurbita,* colli exporrecti protuberantis aliquantulum in extremitate, ut eo melius alembicum recipiat, ac denique ventris æqualiter rotundi, quanquam aliâ etiam figurâ haberi possit, non amplo adeò expansoque ventre. Prior tamen melior est pro rectificatione spirituum, siquidem ex ejus ventre non æquè Phlegma ascendere potest. Dividuntur cucurbitulæ in majores, *die Herren-Kolben* (dictas; medias, quæ *Mittel Kolben* audiunt;) & minores, quas cucurbitas separatorias, *Scheid Kolbgen* vocamus; siquidem in iis Cinnabaris Antimonii rectificatione separari solet. Cucurbitis majoribus, quæ circiter octo vel decem mensuras aquæ recipiunt, quæ majora sunt, recipientia audiunt, suntque adeò:

3. *Vasa recipientia,* per quæ ea intelligimus, quibus utimur in destillationibus ad recipienda destillata, atque ea quidem omnis generis esse possunt, (Phiolæ, Cucurbitæ minore) (*vid. Tab.* VII. *Fig.* 2.) *estque observandum pro destillatione spirituum, quo majora sunt recipientia vasa, eò melius hoc esse.* Unde cucurbitæ colli strictioris

ctioris alembicis applicari possunt. *Cæterum quando destillantur spiritus primâ vice majora requiruntur recipientia*, quæ diversæ non minus magnitudinis sunt. *Est autem observandum, recipientia illa vasa oblangioris esse debere colli, ut si rumpantur, pars colli aliqua demi possit; quod ipsi vasi non officiat*, quia periculum collis imminet, ductu enim quasi spirali sponte nonnunquam rumpuntur, luto muniri debent: *vas integrum ne rumpatur, collum semper obturatur, ne frigidiori aeri pateat aditus, à quo ruptura periculum non minus est.*

Tandem ut integra servemus vasa hæc in destillationibus, utimur collis vitreis, *die Vorstosse*, quæ quarto medio suo ventre debent esse largiora, ut eò melius ac primùm capiant spiritus. Inserviunt illa potissimum vasis recipientibus, ne illorum colla, dum nimium incalescunt, rumpantur; *sed observandum de iis, ut ventre suo æqualiter in apicem desinant*, (quod figura monstrat:) (*vid. Tab.* VII. *Fig.* 3.) alioquin si ventricosa nimis fuerint, liquor & oleum ex iis in recipiens non defluit. *Enchirisis est, quo magis collum in ventrem recipientis abit, eo magis continentur spiritus, ne per juncturas exhalent.* Cæterum elegantissimi destillandi modi sunt, quippe quibus fracturæ periculum ac spirituum jactura evitatur, quando scilicet vel collum, vel ipsum vas recipiens instructum tubulo est, cui aliud adhæret vas recipiens.

Quintò, Ita ex Tubulo Phlegma & oleum crassius excidit, spiritus verò subtiliores per tubulum in vas alterum recipiens penetrant, sicque subsequentes spatium amplius inveniunt. Non negamus, alterius illius recipientis aerem obstare, quo minus adeo facilè in illud

se recipiant spiritus advenienti tamen eorum copiæ cedere cogitur aer, Aliàs, ut tractum aeris efficiamus, illeque ex altero recipiente respirare quasi possit, ultimo recipienti tubulum angustioris foraminis itidem applicamus, per foramen illud exit aer, non tamen spiritus, siquidem eò usque & in tertium recipiens non perveniunt.

Sextò *Alembici, de quibus præcipuè notandum, collum eorum æqualiter rotundum esse debere, non figura ovalis, nec inæqualiter desinentis, aliàs enim ipsis cucurbitis strictè non possunt accommodari.* Rostrum ex iis descendens inclinatum debitè esse debet, ut liquor omnis eo melius exstillet, quo rotundius magis est, eo melius: alioquin si compressum fuerit, facilè obturabitur à salibus volatilibus. Pro sublimatione etiam salium volatilium adhiberi semper debent Alembici qui rostrum amplius habent, ob eandem, quam modò dixi, causam, hoc enim neglecto, & ubi obturatum fuerit rostrum, vitrum omne vidi sæpius elevatum ad tectum usque fractumque penitus. Ipse venter Alembici quò amplior est, etiam si diversæ magnitudinis ratione, quâ pro collis phiolarum, cucurbitarum &c. opus habemus, collum eorum quo sit strictius, eo melius est, sic enim patet magis locus ipsis spiritibus, salibus, non incalescunt Alembici, adeo cito. *Alembicus cæcus* est sic dictus, quia rostrum non habet, de cujus usu paulo post.

Septimò *Retortæ*, de quibus notandum, & *colli longioris eas esse debere*, sic enim liquor longiore viâ discedens refrigeratur magis, & incurvati eleganter, in gratiam vasorum præcipuè recipientium, quæ eleganter possunt iis applicari, tum etiam ipsius destillationis, siquidem in collis illis magis circulatur liquor.

Octavo *Circulatoria*, quorum variæ figuræ, nescio in quales spiras & anfractus contortæ communiter exhibentur ab Auctoribus, Pelicani, Dioptræ, vid. de illis Schemata apud Sennertum Rhenanum, Libavium, aliosque. Sed apparatu illo non indigemus, quinimo vel planè non, vel difficile negotium cum illis succedit, & intra gyros illos contentus spiritus facilè ea rumpit. *Sufficiunt nobis Circulatoria ex solis cucurbitis* (*vid. Tab.* VII. *Fig.* 4.) *arctissimè sibi inclusis* (ac lævigandos) *munitisque luto.* Grandior est inferior cucurbita, ne præponderet superior, & collorum orificia unico saltem circulo se contingunt; ut liquor in vas superius ascendere, quod si in medio sui clavum quasi ex solido vitro habeat, ab eo circulatus liquor decidens medium materiæ protinus ferit, sicque circulationem & solutionem abbreviat. Digerere etiam solemus sub alembicis cœcis, de quibus communis est error, quod externè reliquorum alembicorum adinstar, cucurbitis applicentur, sic enim quod in alembicum elevatur, iterum ad pristinam materiam non redit; si vel nil quicquam elevari debeat, nec possit, cæcis illis alembicis opus non habemus. Ita collo cucurbitæ suæ alembici alii sunt accommodandi. prout de duplici C C. tâ sibi superimpositâ modò dictum est. Alioquin etiam & communiter in Phiolis Hermetice sigillatis circulationes fieri solent, sed certè cum vasis illis procedendum. Acta enim intensiore igne, materia eam facilè rumpit. Elegans pro circulatione instrumentum etiam est (*vid. Tab.* VII. *Fig.* 5.) liquor enim ascendit. amplioribus receptus spatiis tantum periculi non infert, superior ejus pars, vel cum cucurbitâ vel cum cæco alembico dicto modo committitur. *Observandum est de circulatoriis omnibus, ut vasa eorum superiora serventur frigida.* Operationes inferius cap, de Circulatione dicendæ.

9. *Rectificatoria*, hæc sunt vasa, quæ rectificationibus spirituum volatilium inserviunt, qualia ex descriptis veterum illis circulatoriis (etenim in ijs rectificatio cum quâdam quasi circulatione) multa non minus in usum vocata sunt, sed dicto paulo ante successu. Sufficiunt nobis vitra, quæ instar Phiolæ strictioris aliquantulum sunt colli, quo impediatur, ne phlegma allisum parietibus supernis ascendat adeo facile. In ventre hujus vasis tubulus aliquis constitui potest, per quem phlegma crassius abit, superiora petente spiritu.

10. *Separatorium*, (*vid. Tab.* VII. *Fig.* 7.) quod quasi duplex filtrum sibi superimpositum est. Foramen inferius minimum esse debet, ne abundante aere adeo facilè liquor effluat, amplius est superius foramen cerâ obturandum, sic spirituosa separantur, quæ in apertis filtris facile exhalarent.

11. *Conchæ*, (*vid. Tab.* VII. *Fig.* 6.) quibus utimur ad crystallisationes, tùm ad solutiones in aëre, tùm ad exiccationes, distendi enim in iis eleganter potest materia. Illæ, quæ solutionibus per deliquium inserviunt, tubulum habent à latere, ut solutus jamjam liquor in subjectum vas defluere possit.

12. *Vasa ampliora*, quæ Germanicè *dir Zucker-Glaser* vocamus, pro evaporationibus & crystallisationibus.

13. *Mortariola vitrea*: (*vid. Tab.* VII. *Fig.* 8.) Orichalceis enim ut possumus, quando misceri debent corrosiva, quæ æruginem extrahunt.

14. Denique omnis generis *Vasa recipientia*, quæ *die Einfass Glaser* vocamus, pro asservandis scilicet spiritibus ac destillatis omnibus. Hæc communiora vasa vitrea sunt, quibus opus habemus, alia quivis ex Auctoribus petere, vel suo Marte invenire potest.

Instrumenta sunt porrò figulina, & parantur ex Argillâ, Cucurbitæ scil. Retortæ, Vasa sublimatoria tubulata. Crucibula, Tegulæ fornicatæ &c. Alembici & Recipientia Vasa ex terrâ (figulinâ) haud confici debent, siquidem cùm omnis terra porosa sit, vel transmittant spiritus, vel quomodo destillatio procedat observari nequeat; imò & Cucurbitæ ac Retortæ, nisi proba fuerit, ac firma satis terra, in usum vocari non debent,

bent, (ob easdem quidem rationes.) Sic enim vidi ex retortâ argillaceâ cum sal & spiritus C. C. destillaretur, spiritum omnem fuisse à terrâ imbibitum, ut in recipiens nil quicquam transierit: Retortæ verò fragmenta denuò destillata, omne reddebant, quod imbiberant. Utimur autem vasis terreis aperto potissimùm in Igne, siquidem non adeò facilè, uti vitrea, ab intensiore flamma rumpuntur. Unde crucibula non nisi ex argillâ esse possunt. Attendendum itaque, non omnem argillam ad instrumenta hæc esse idoneam: ob causas, quas jam innuimus *Hinc in Germaniâ unicam ferè habemus Waldenburgensem, unde vasa Waldenburgensia tantopere commendata sunt, utpote quæ ignem ferunt, quia tamen nimus sunt vitreata crucibula ex iis confici nequeunt,* sed usu recepta apud nos sunt Hassiaca, aliaque, quæ Celsæ figulorum in Austriâ ac propè Noribergam conficiuntur. Firmior terræ hujus compages est, & ultima illa crucibula à miscelâ Martis nigricant, eaque de causa fusa in iis nigra reddunt aut inficiunt, de quo vid. Zwelferus. *Quo magis pinguior Terra est, eò melior quidem existit, ut in Igne perstet, admixta arenâ præparari potest: arena quippe pinguedinem illam attemperat. & firmitatem vasis conciliat,* eo ipso dum ab Igne cum eâ colliquatur. Terreæ autem particulæ potissimùm consistentiam dant ipsis mixtis, atque sic quidem etiam ex quacunque argillâ, omnis enim pinguis est, optima conficies vasa, attendendo primò, *ut ei vitrum ac silices subtilissimè pulverisati largiter admisceantur. Secundò, ut vasa ex iis confecta & optime ad Solem exiccata diutius quàm communiter cum ollis culinariis &c. fieri solet, ignantur & vitrificentur:* Waldenburgenses in gratiam instrumentorum horum ignem ad 16. vel 24. horas continuant. Est & hæc Enchiresis observanda, *vasorum illorum ruptorum* ab usu, *Fragmenta omnium optime pulverisata vasis novis loco vitri & silicum admisceri.* Cum enim vitrum & silices colliquati jam sint, ad faciliorem & solidiorem illorum compagem faciunt.

Deveniamus jam ad vasa ipsa in specie:

Cucurbitæ & Retortæ à vitreis peculiare nil habent *Sublimatoria* (*vid. Tab.* VII. *Fig.* 9.) autem, pro quibus tamen etiam Retortæ adhiberi possunt, communiter fiunt vel cum tubulis, vel sine tubulis. Cum tubulis Sublimatorium est cucurbita, tubulum in ventre habens, cujus collo (Sublimatorij cum tubulis) superimponuntur aliquot (quasi) alembici; sine tubulis instrumentum conficitur ex duabus partibus, ut alterum alteri superimponi possit, de horum usu acturi sumus suo loco.

Spectat huc *Instrumentum tubulatum,* quo utimur in destillatione Clyssorum.

Tegulæ Fornicatæ, (cujus) usus ex dokimasticorum libris petendus. Sic ex argillâ furni integri, catini, opercula furnorum confici solent, quorum omnium (tamen) descriptionem in antecedentibus jam tradidimus.

Supersunt itaque reliqua instrumenta ex materiâ metallicâ, v.g. *Pyramis* &c. quæ in sequentibus paulò pòst tractentur. Jam de usu dictorum instrumentorum præcipuè videndum est; qui tamen, cùm alia aut reliqua prolixè huc usque sint tradita, in adaptatione & lutatione eorum consistit; *Estque in antecessum observandum, lutum omnium optimum esse, ipsam rerum substantiam, quæ destillationi subjicitur, ut eam attendamus ac naturam ejus, & conforme iis ignis Regimen instituamus, alioquin si (quodlibet) luto vasa essent munita, aucto nimis igne jactura introducereur. Deinde quando exactè arcteque contingunt vasa (dass sie sich wol schliessen) optimum illud lutum est,* etenim si interjiciatur nimium chartæ imbibit illa spiritus. convenit tamen aliquantulù interponere, partim ut exactius claudantur, partim ut exterioris vitri fractura evitetur, id quod fieri potest, dum vitrum interius, quod proximè attingit, exterius incalescit. Juncturæ tandem clauduntur lutis, quale commune est ex farinâ cum aquâ subactâ, quæ chartæ injunctum vitris circumponitur. Sufficit lutum hocce, quia facile iterum removeri potest, modò ea, quæ paulo ante diximus, rite recteque observentur. *Firmius alioquin glutinat ovi albumen vesicæ inductum, aut si cum eo calx viva, vel etiam caseus recens subigatur:* hoc enim lutum quasi in quendam lapidem induratur, stringente, ut rectè habet Helmontius, aciditate calcis vivæ glutinositatem casei vel ovi albuminis. Fracta vitra eodem luto linteolis inductæ lutare solemus, vel etiam lithargyrio oleo lini subacto, quo utimur etiam pro vasis, in quibus spiritus acidi destillantur: acidum quippe olei cum lithargyrio & sale ejus saccharino sejungendo, detinetur à terrâ ejus, ac acidis præcipuè spiritibus illud inservit. Quia autem in superioribus dictum: acida in oleotis fatiscunt; *sic vitrorum etiam fragmenta glutinat ichthyocolla soluta in Spiritu vini ac inungendo superinducta aliquoties,* etenim glutinosæ ejus particulæ in quasi quasdam pelliculas tandem tandemque concrescunt Ex colophonio, cerâ ac vitri pulvere, cerâ item Hispanicâ obturantur colla illa, quæ calorem non sentiunt, nam alioquin lutum liquescit. Sigillum Hermetis hoc observat, ut phiolæ collum (majora enim & ampliora ita colliquari nequeunt, quin non rumpantur à copiosiore aere intra cavitatem contento) probè circumpositis carbonibus ab igne colliquatum sit, quod dum sentimus, inclinare illud forcipe calefacto, (ne à frigido rumpatur) aliquo usque in altum protrahere debemus; sic enim in apicem quasi pervium minimo foramine abit, quod, quando vitrum frigidum factum est, tubulo aliquo & candelæ igne clauditur. *Observandum tamen, ut si oleosa & Spiritus vini phiolæ sint inclusa, collum antequam hoc modo sigilletur linteolo esse abstergendum;* vidi enim accensum Spiritum vini hoc modo in manibus incauti alicujus vas omne fregisse. Dixi, vasa amplioris colli hoc modo Hermetice sigillari non posse: Pro iis utimur pulvere aliquo *Anatron* qui ♃ lithargyrij ℔ ij. scobis Martis, vitri Veneti ana ℔ j. silicum calcinatorum ℥ iv. pulverisata, per septem horas fluant in crucibulo: ut scil. vitrum, quod à scobe Martis & lithargyrio vim majorem penetrandi habet, quâ colliquatione vitrum vitro sociat. Margini colli successivè & probè tamen igniti inspergitur pulvis hic, quod dum liquescit, vitri frustum aliud calidum item factum imponitur, sicque simul colliquescit.

Reliquorum instrumentorum usus ex doctrinâ de Operationibus, quæ ope illorum perficiuntur, specialiter innotescet. *De crucibulis saltem notandum adhuc quod semel illa madida facta ignem amplius non ferant: aquam enim imbibunt, à qua quasi fatiscunt. Ut vero eo melius materiam, quæ in illis fundi debet, contineant (perforantur enim facile ab Antimonio &c.) cretâ interius oblinuntur. Hæc quippe ceu terra aridior resistit magis, & alterum alteri imponitur, ut rupto forsan uno, perstet tamen aliud.*

Supersunt Instrumenta reliqua; ex quibus.

1. Est *Pyramis, der Giesspuckel,* ex ære facta, (usus habetur in cap. de Regulis.)

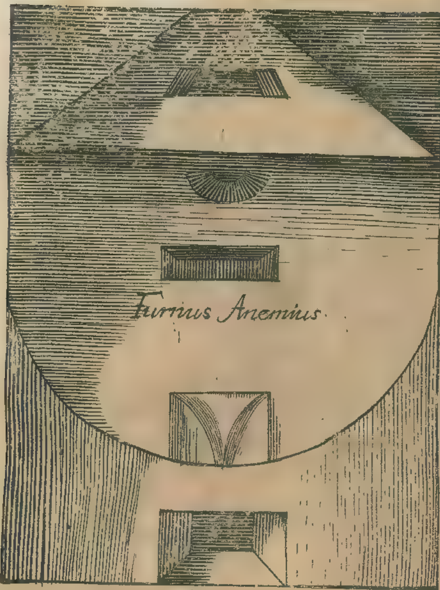
2. *Infundibulum, der Eingus,* quo tamen præcipuè Aurifabri utuntur.

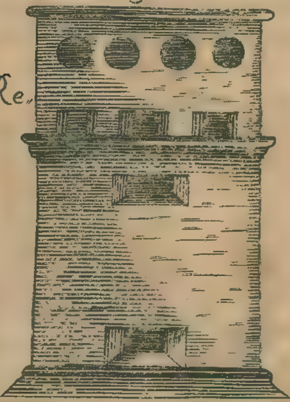
3. *Forcipes,* quales tres habemus, *Validiorem,* quâ utimur ad tollendum crucibula fusâ materiâ plena: *Longiorem ac Graciliorem,* ut aliquid ex vehementiori igne tollere, carbonem eximere, imponere aliquid &c. possimus: *Versatilem* denique ac minorem ad sigillanda vitra.

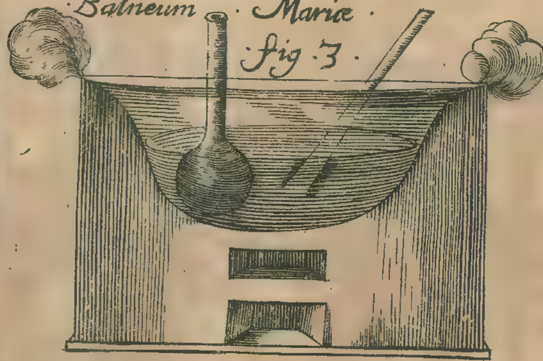
4. *Circuli majores & minores ferrei* (*die Spreigeisen*) ad scindenda vitra; exactè rotundi illi esse debent, sic igniti probè circumducenda admoventur vitris, quo facto aliquantulum aquæ aspergitur, à quâ ritè dissiliunt. *Rumpuntur alioquin etiam circumpositis funiculis sulphuratis accensisque.*

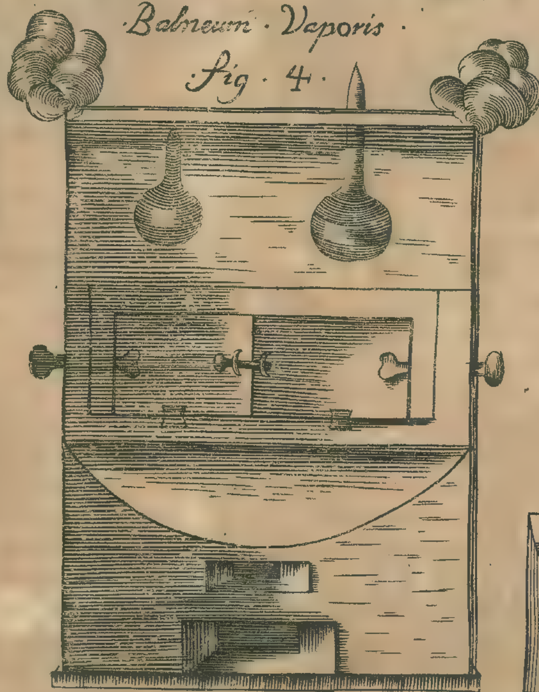
5. *Mortaria* aurichalcea, ferrea, lapidea. Elegans

figuræ quinque Tabulæ quæ in Opere Sexta designatur

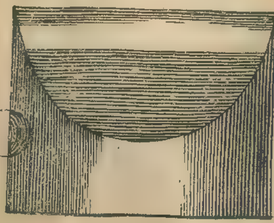

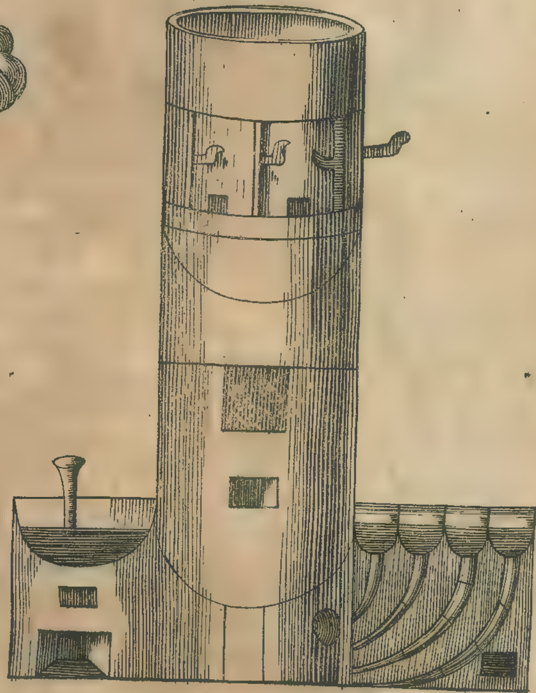

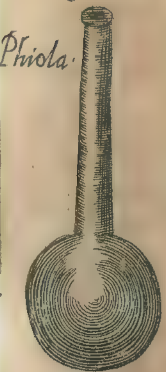

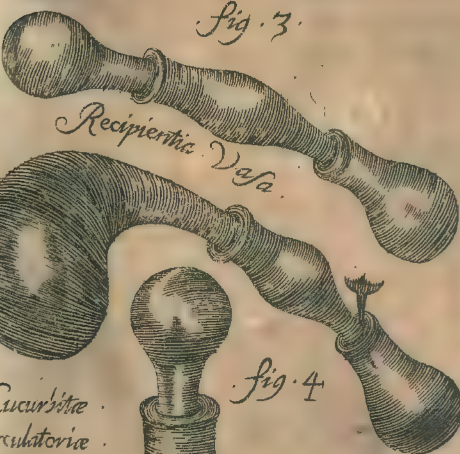

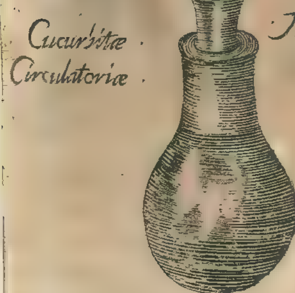

figuræ undecim Tabulæ quæ in Opere Septima designatur

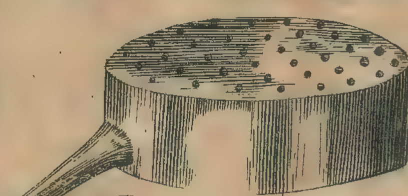

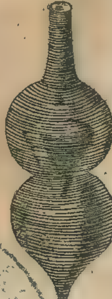

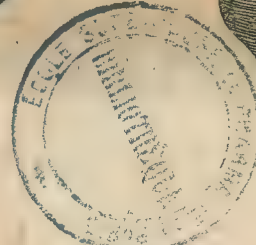

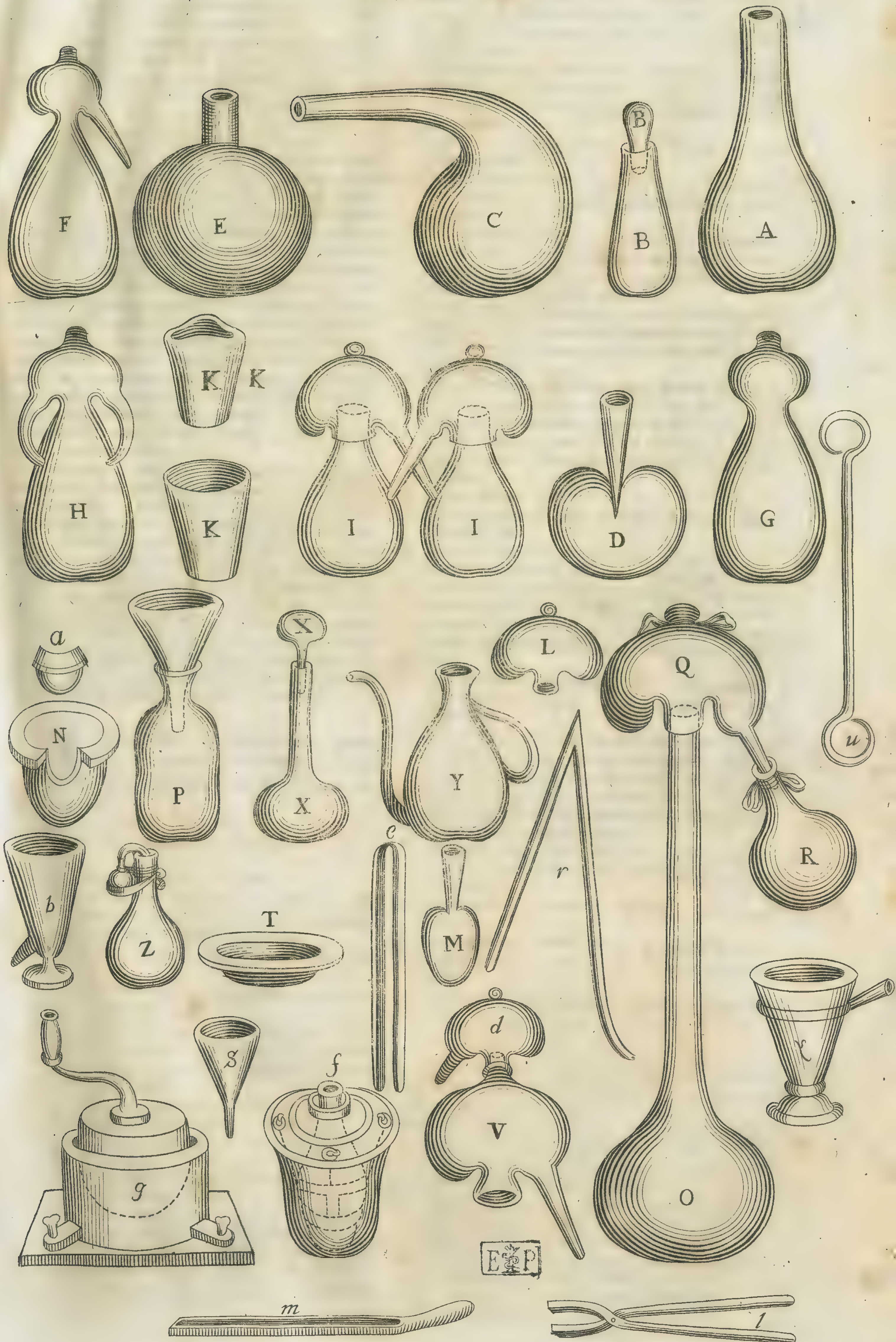

F
E
C
B
B
A
H
K K
K
I
I
D
G
a
N
P
X
X
Y
L
Q
u
R
c
r
b
Z
T
M
ɛ
d
S
f
g
V
O
E P
m
l

gans est, quam nonnulli Molam Philosophicam vocant, (in quâ quidem per rotas pistillum circumagitur,) sic eò faciliùs res pulverisantur.

6. *Circuli ex stramine* pro reponendis, & plumbo, pro retinendis in balneo vitris. Et plumbei quidem circuli funduntur supra terram intra arenam madidam, in quâ istiusmodi circuli vestigium factum est.

7. *Baculus ferreus* ad purgandam craticulam.

8. *Rutabulum* ad evacuandum Cinerarium.

9. Denique *Baculi lignei* incurvati in apice linteo instructi, quibus utimur ad eluendas sordes. *Oleosa autem à C. C. &c. eluuntur aquâ & cineribus, quia alkali eorum in oleum abit, vel etiam furfuribus, illi enim cum præpingues sint, olea itidem imbibunt, ut ex doctrina de principiis patet.* Ita vilissimæ etiam operationes sua habent fundamenta: ita lavant lotrices. *Acida eluuntur solâ aquâ communi calidâ, quæ eò meliùs agit:* etenim acida quando coagulata vitri parietibus adhærent, in sal quasi coagulantur, uti antecedenter, & in hoc cap. dictum: Salia autem solâ aquâ solvi, ex antecedentibus etiam patet. Baculi autem incurvati esse debent, ut in vase purgando vitri ventris parietes attingere possint; alioquin & filis ferreis ad eximendum aliquid uti solemus, modò iis non tractemus alia, quæ ferrum rodunt, urinosa etiam, ea enim spurcitiem contrahunt. Denique &:

10. *Ut vitra, quæ recipientia vocavimus minora, claudamus, cera opus habemus, quæ ℞. cera comm. p. IV. terebinthinæ p. j. (hæc additur, ut cera magis tractari possit) simul liquefiant, sed à volatilibus & oleosis cera illa absumitur, adeóque meliùs operculis ex subere (tractabile enim illud lignum est) conficiuntur, illisque superinducitur cera,* ac de reliquo opercula muniuntur vesicâ madidâ, quæ meliùs adhæret & (operculis) filo colligatis. Optimè omnium ac elegantissimè tandem clauduntur orificia vitreis operculis lævigando immissis, (quod einschleiffen vocamus) & continentur illa ab operculis aliis ex argento vel stanno factis (die Schrauben Germanicè vocamus.) *Barnerus.*

Explicatio Tabularum Chalcographicarum quibus Furni, vasa, variaque alia Instrumenta Chymicis Operibus dicata è variis Autoribus petita depinguntur.

TABULA VIII.

A. Cucurbita. *Une Cucurbita.* Kolbe.

B B. Cucurbitulæ sibi invicem occurrentes, pro circulationibus peragendis. *Cucurbites de rencontre pour des circulations.* Kolbe zu circuliren.

C. Retorta, seu Cornuta. *Retorte ou Cornuë.* Retort.

E. Recipiens seu Excipulum. *Un Recipient ou Balon.* Recipient oder Vorlag.

F. Alembicus vitreus capitello à toto minimè divisibili instructus. *Alembic de verre avec son chapiteau qui ne se separe pas, ou qui est tout d'une piece avec le reste.* Blind-Alembic.

G. Vas vitreum circulatorium. *Vaisseau de verre pour les circulations.* Circulier-glas.

D. Vas vitreum quod Infernum vocant. *Enfer de verre.* Gießpuckel.

I I. Gemelli. *Gemeaux.* Doppelt Alembic.

K K. Crucibulum. *Creuset.* Tiegel.

H. Vas circulatorium quod Pelicanum vocant. *Vaisseau circulatoire nommé Pelican.* Pelican.

u. Ferrum pro exscindedo collo tum recipientium seu excipulorum, tum cucurbitarum. *Fer pour couper le cou des recipiens & des cucurbites.* Rund eysen die gläser zu schneiden.

O. Matratium longiori collo donatum. *Matras à long cou.* Kolbe mit einen langen Halß.

Q. Matratii Capitellum. *Chapeau du Matras.* Helm zu der Kolbe.

R. Recipiens seu Excipulum adaptatum matratii capitello. *Recipient attaché & uni au chapiteau du matras.* Recipient mit dem Helm an die Kolbe verlutiret.

L. Capitellum cæcum. *Chapiteau ou Chappe aveugle.* Blind-Helm.

Y. Vas vitreum oleorum separatorium. *Vaisseau de verre pour separer les huiles.* Ein glas die olea zu separiren.

X X. Matratium Matratio ita adaptatum ut superius in inferius descendat pro digestionibus & circulationibus. *Matras de rencontre pour les digestions & circulations.* Doppelte Kolbe.

P. Phiala vitrea infundibulo suo pro filtrationibus munita. *Phiole ou bouteille de verre garnie de son entonnoir pour les filtrations.* Ein glas mit dem Trechter zu filtriren.

N. Capsula terrea. *Capsule de terre.* Erdene Capsel.

a. Obturamentum incisuræ capsulæ. *Bouchon de l'échancrure de la capsule.* Zapffen zu der Capsel.

y. Conus fusorius, seu Cucullus ferreus pro projiciendis regulis. *Cornet de fer pour jetter les regules.* Einguß.

r. Sipho. *Siphon.* Regal.

M. Ovum philosophicum. *Oeuf philosophique.* Philosophisch Ey.

e. Forcipes ferrei. *Pincettes de fer.* Zangen.

T. Catinus vitreus. *Plat de verre.* Glaßschale.

Z. Vasa aptata separationi olei ab aquis stillatitiis mediante ellychnio. *Vaisseaux pour separer l'huile des eaux distillées avec la mèche.* Scheidglaß die olea der distilirten wasser mit einer Lunden zu separiren.

b. Vas vitreum pro separandis oleis. *Vaisseau de verre pour separer les huiles.* Scheid-trechter die olea zu separiren.

V d. Duo Capitella vitrea sibi invicem imposita quorum inferius per partem sui superiorem perforatum existit. *Deux Chappes de verre l'une sur l'autre, dont celle du dessous est ouverte au haut.* Zwey glässerne Capselen auff einander gelegt / da die untere oben auffgemacht seyn muß.

f. Vas cupreum pro Balneo Mariæ. *Vaisseau de cuivre pour le Bain Marie.* Kupffern-kessel zu dem Balneo Mariæ.

S. Infundibulum. *Entonnoir.* Einguß / oder auch Trechter.

g. Mola chalybea. *Moulin d'acier.* Stahlene Mühle.

l. Forcipes ferrei. *Tenailles de fer.* Eiserne Kneipff-zange.

m. Funis metalli teres typus. *Lingottiere.* Klumpen.

TABULA IX.

FIGURA I.

A. Furnus destillationi spiritus vini inserviens. *Fourneau pour la destillation de l'esprit de vin.* Ofen den Spirit. Vin zu distilliren.

B Vesica cuprea intus stanno obducta aquam vitæ continens. *Vessie de cuivre étamée au dedans contenant l'eau de vie.* Kupfferne Blasen inwendig verzinnet / worinnen der Brandtewein.

C. Tubulus cupreus serpentinus columna suffultus. *Serpentin de cuivre soûtenu d'une colomne.* Kupffern Röhr an eine stange gehalten.

D. Tubuli serpentini capitellum. *Chapiteau du serpentin.* Helm zu der Kupffern Röhr.

E. Refrigeratorium. *Refrigerant ou Refrigeratoire.* Refrigeratorium.

FIGURA II.

F. Alius furnus destillationi spiritus vini inserviens. *Autre fourneau servant à la destillation de l'esprit de vin.* Ein ander Ofen den Spirit. Vini zu distilliren.

G. Vesica cuprea stanno intus obducta aquam vitæ continens. *Vessie de cuivre étamée au dedans contenant l'eau de vie.* Kupfferne Blasen inwendig verzinnet / woeinnen der Brandtewein.

H. Tubulus serpentinus stanneus. *Serpentin d'étain.* Zinnerne Röhr.

I. Capitellum vitreum. *Chapiteau de verre.* Ein Helm von Glaß.

K. Recipiens seu Excipulum. *Recipient.* Recipient oder Vorlag.

S. Obturamentum ostii seu januæ furni. *Bouchon de la porte du fourneau.* Zapffen der Ofen thüre.

X. Fulcrum, Excipulum spiritus vini sustinens. *Gueridon portant le Recipient de l'esprit de vin.* Stuhl den Recipient haltende darein der spir. vini fält.

FIGURA III.

A. Furnus Reverberii. *Fourneau de Reverbere.* Ofen zu reverberiren.

B. Operculum fornicatum superius perforatum, furno reverberii imponendum. *Couvercle fait en Dôme ouvert par dessus, que l'on aplique sur le fourneau de Reverbere.* Runder Deckel dan man auf den reverberirten Ofen setzet/ welcher oben offen seyn muß.

FIGURA IV.

H. KK. Furnus in quo possunt collocari quatuor Cornutæ seu Retortæ pro destillatione. *Fourneau où l'on peut distiller avec quatre Cornuës ou Retortes tout d'une fois.* Ofen damit man auf ein mahl distilliren kan.

I. I. I. I. Quatuor Receptacula seu Excipula majora quatuor Cornutis seu retortis aptata. *Quatre grands Recipiens pour les quatre Cornuës ou Retortes.* Vier grosse Recipient für die vier Retorten.

FIGURA V.

A. Furnus pro Aludele. *Fourneau pour l'Aludel.* Ofen pro Aludele.

B. Aludel. *Aludel.* Aludel.

CCCCC. Vasa Aludelis. *Vaisseaux ou Pots de l'Aludel.* Häffen zu dem Aludel.

D. Aludelis Capitellum. *Chapiteau de l'Aludel.* Helm zu dem Aludel.

TABULA X.

FIGURA I.

G. Furnus ventosus. *Fourneau à vent.* Lufft-Ofen.

H. Furni Porta seu Ostium. *Porte du Fourneau.* Ofen-Thür.

I. Extremitas tubuli qui ventum in furnum deducit. *Extremité du tuyau qui conduit le vent dans le fourneau.* Das Ende des Canals / welches die lufft in den offen hinein führet.

I. I. Tubulus ventum deducens. *Tuyau qui conduit le vent.* Canal welcher die lufft führet.

L. Follis. *Soufflets.* Blasebalch.

M M. Lignum sustinendo folli, illique itidem movendo inserviens. *Bois servant à porter & mouvoir les soufflets.* Holtz welches man braucht die blaßbalche zu tragen.

O O. Caminus. *Cheminée.* Schornstein/oder Kamin.

P. Quadrum ferreum craticulæ furni vicem gerens. *Quadre de fer servant de grille au fourneau.* Ein viereckigt eysen wie ein Rost zu dem offen dienende.

Q. Lamina ferrea quæ imponitur Quadro ferreo. *Piece de fer platte pour mettre sur le quadre de fer.* Eine eyserne Stang so platt / auf das vierrechigte eysen oder Rost zu stellen.

FIGURA II.

A. Alius furnus ventosus. *Autre fourneau à vent.* Anderer Lufft-Ofen.

a. Laterculus pro sustinendo crucibulo. *Piece de brique pour soûtenir le creuset.* Ziegelstein den Tiegel zu unterstützen.

b. Crucibulum in furno collocatum. *Creuset mis dans le fourneau.* Tiegel in den Ofen gestellet.

C. Tuba ferrea tripedalis orificio furni imponenda pro augendo calore. *Trompette ou Domino de fer pour mettre sur l'orifice du fourneau afin de donner plus grand feu.* Eyserne Trommete auff des Ofens mund loch zu stellen / umb das Fewer grösser zu machen.

FIGURA III.

A. Furnus. *Fourneau.* Ofen.

B. Vesica cuprea intus stanno obducta. *Vessie de cuivre étamée au dedans.* Kupfferne Blasen invendig verzinnet.

T. Capitellum. *Chapiteau.* Helm.

D. Doliolum continens aquam pro refrigerando liquore distillante per tubulum doliolo annexum in Excipulum transmittendo. *Tonneau contenant de l'eau pour rafraichir la liqueur qui distille & qui est conduite dans le recipient par un tuyau attaché au tonneau.* Ein Faß mit wasser gefüllet darinnen eine Röhre durch welche das liquor distilliret und durchgehet in den vorangezogenen Recipient.

E. Recipiens seu Excipulum. *Recipient.* Recipient.

FIGURA IV.

C. Furnus pro destillatione herbarum in Arenæ Balneo. *Fourneau pour la destillation des herbes au Bain de Sable.* Ofen die Kräuter im sand zu distilliren.

D. Vas cupreum intus stanno obductum herbas continens. *Vaisseau de cuivre étamé au dedans contenant les herbes.* Kupfferne Blasen inwendig verzinnet darinnen die Kräuter.

E. Capitellum cupreum intus stanno obductum. *Chapiteau de cuivre étamé au dedans.* Kupffern Helm inwendig verzinnet.

O. Recipiens. *Recipient.* Ricipient.

TABULA XI.

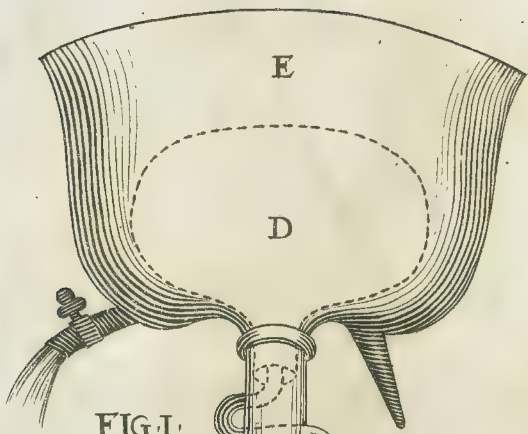
FIGURA I.

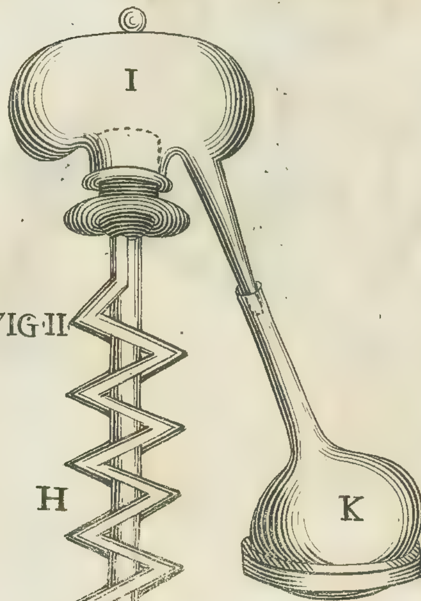
A. Furni pigritiæ, Henrici pigri, seu Athanoris Turris. *Tour du fourneau de paresse ou Athanor.* Thurn des ofens Athanor genandt.

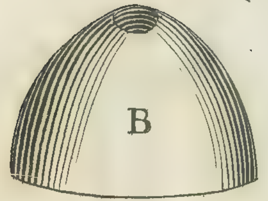
B. C. Furni ejusdem membra duo, in quæ calor è turri devehitur. *Deux parties du fourneau de Paresse ou Athanor où se porte la chaleur de la tour.* Zwey Stücker des ofens Athanor genandt / wohin sich dee hitze zeucht.

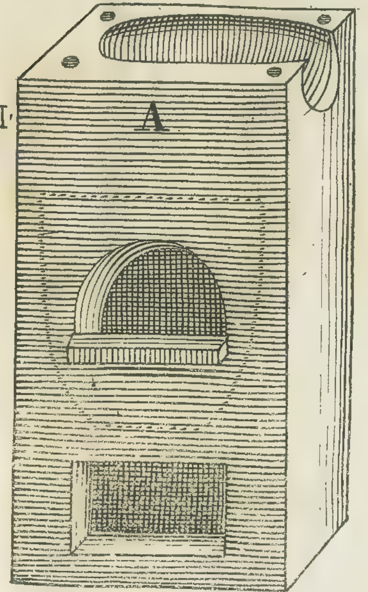
D. Canalis superius angustior, sed sensim versus inferiora dilatatus quo carbones continentur. *Canal étroit par le haut, mais qui va insensiblement en élargissant vers le bas, dans lequel sont contenus les charbons.* Enge Röhr für den obertheil / welche aber unten unempfindlicher weyse in außbreitung gehet/ darinnen die Kohlen sind.

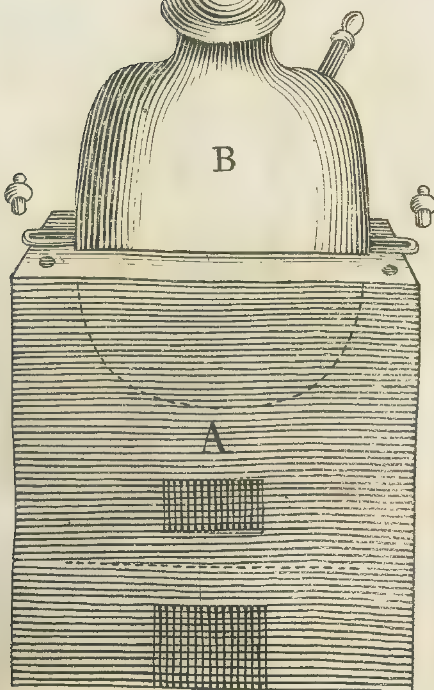
E. Exprimit Orificium per quod calor à turri in membrum furni sinistrum transmittitur, quod orificium in parte dextra non depingitur quia sic contra picturæ leges peccaretur. E. *Exprime la porte ou orifice*

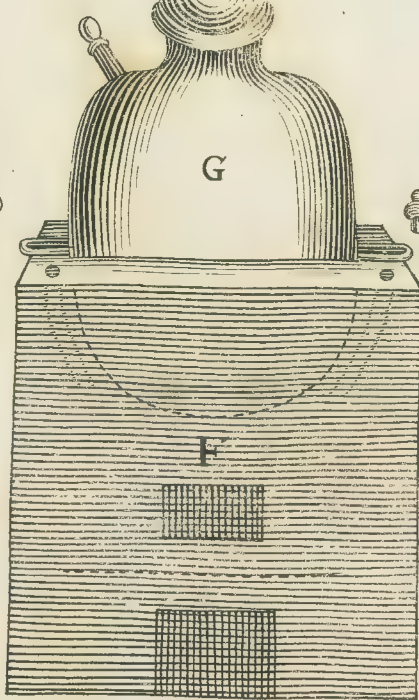

E
D
FIG·I·

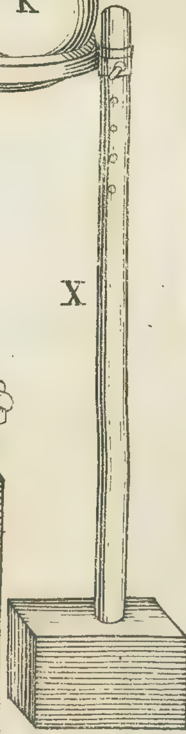

I
FIG·II·
K
H

B

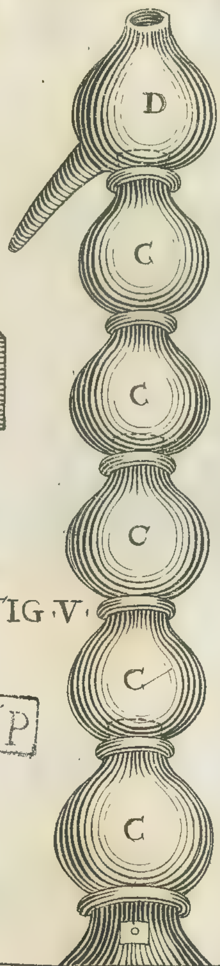

FIG·III·
A

C
B
A

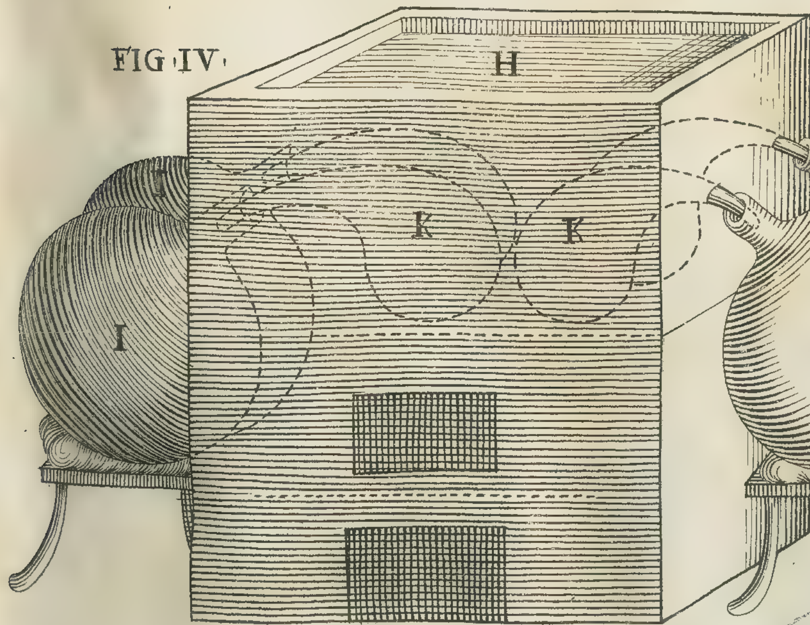

G
F

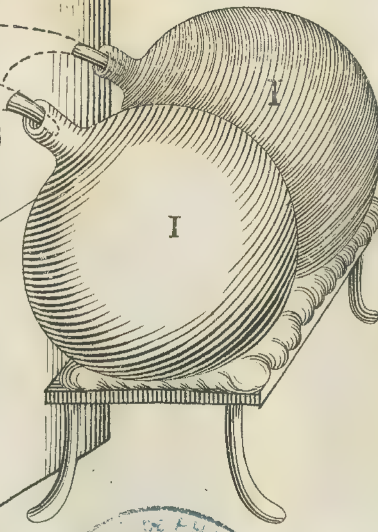

X

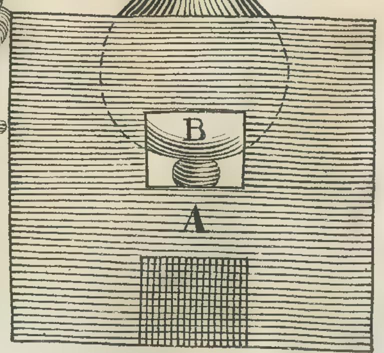

S

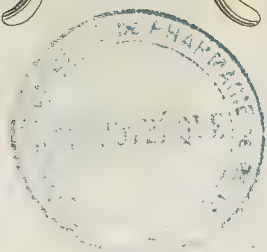

D
C
C
C
FIG·V·
C
C

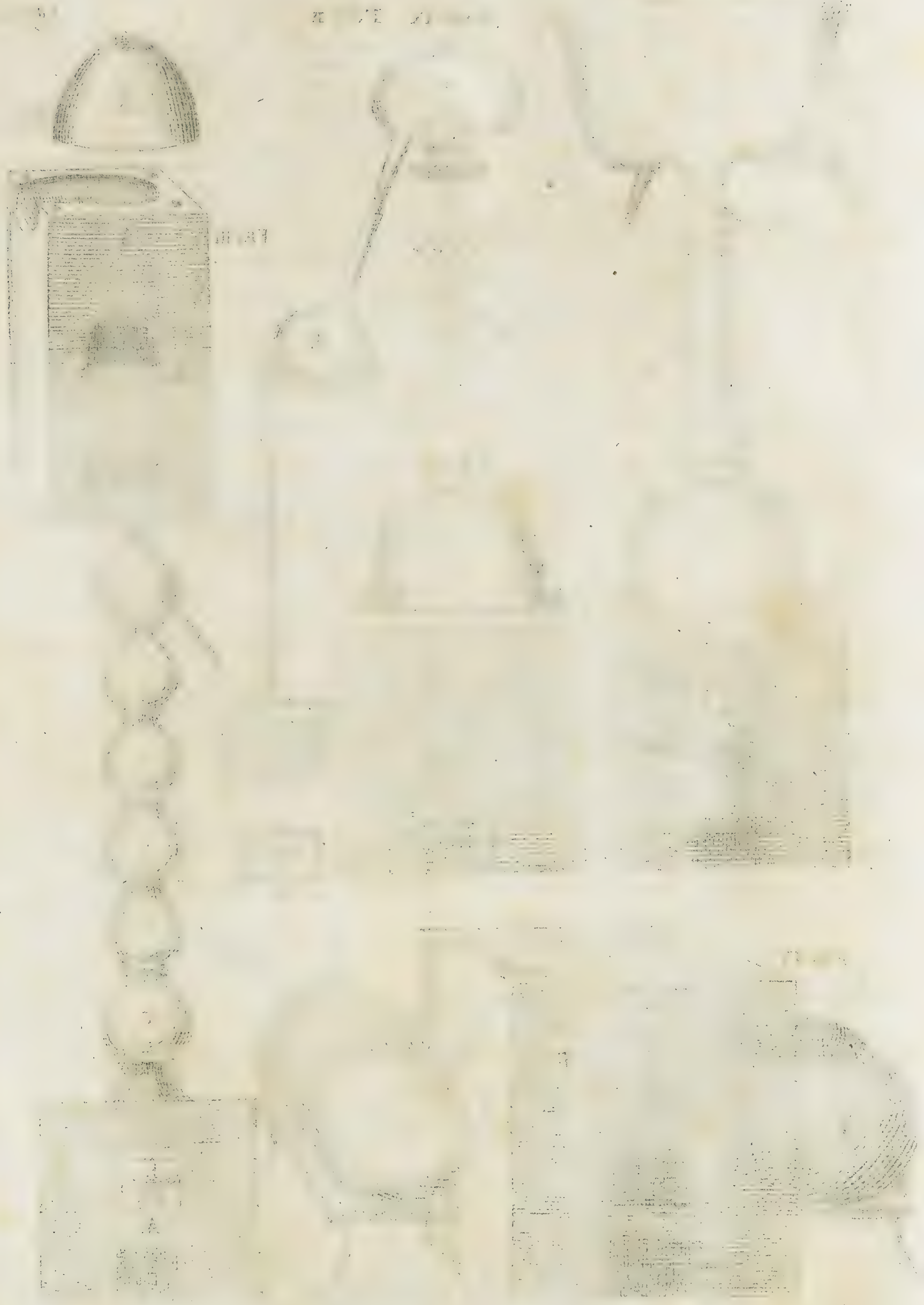

E P

FIG·IV·
H
K
K
I

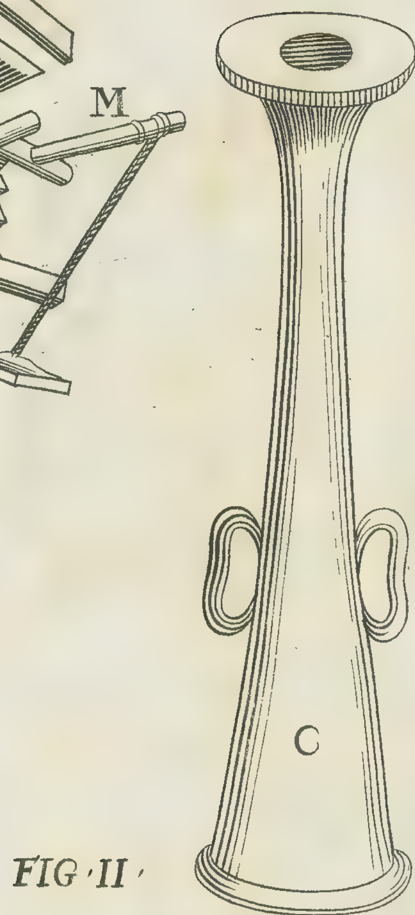

I
I

B
A

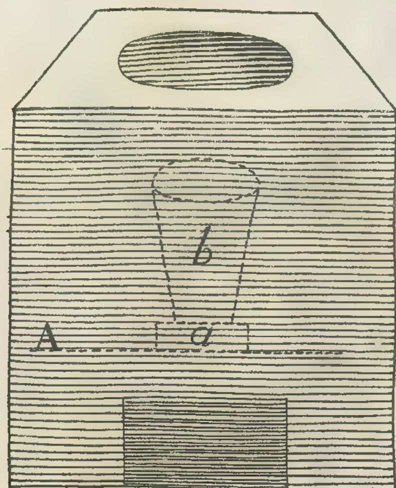

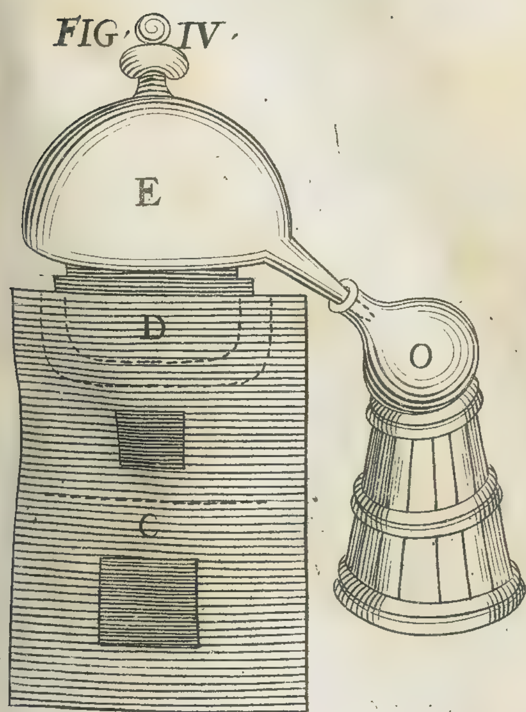
O
9
L
M
M
I
N
FIG·I·
Q
P
I
G
H

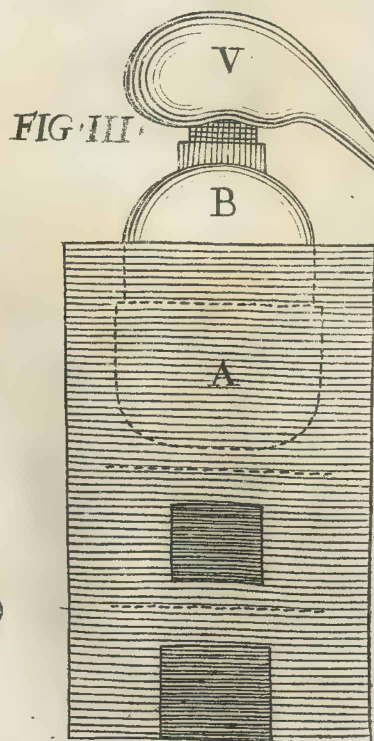
FIG·II·

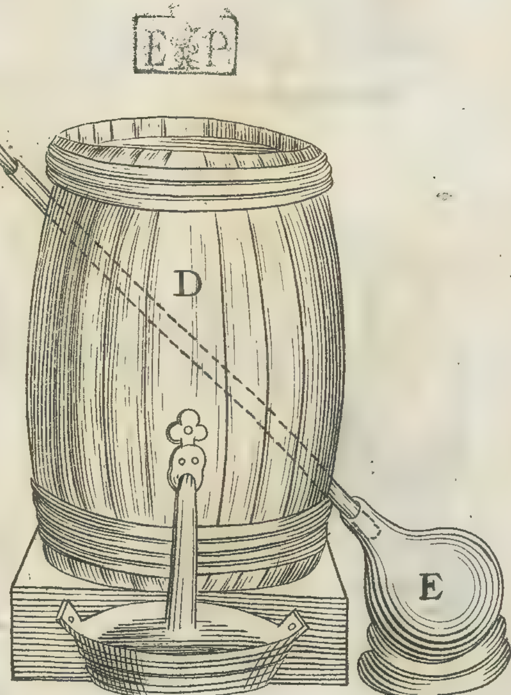

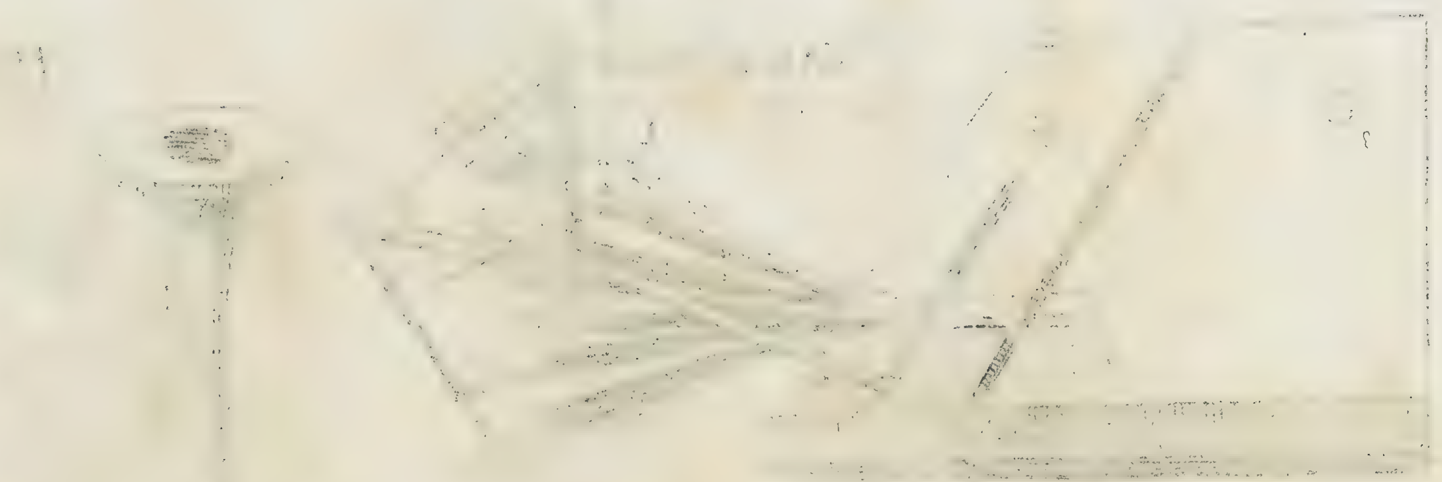
FIG·IV·

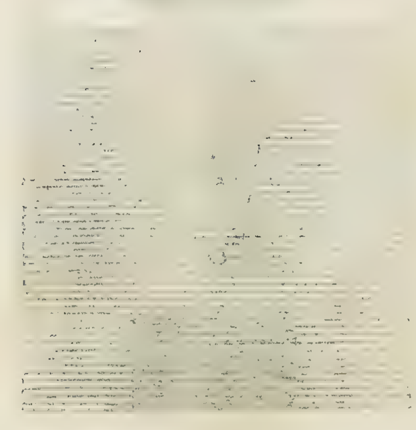

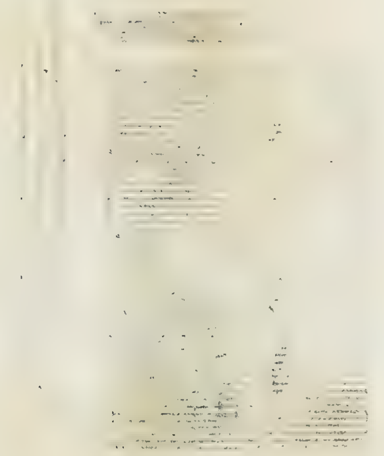
FIG·III·

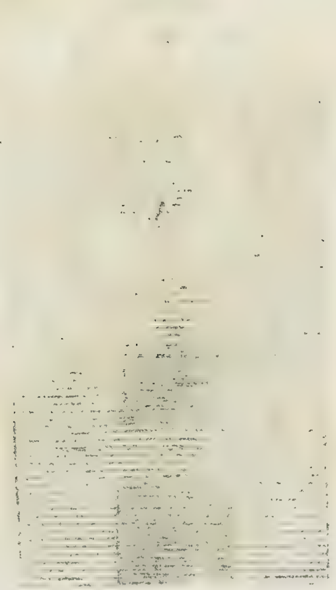

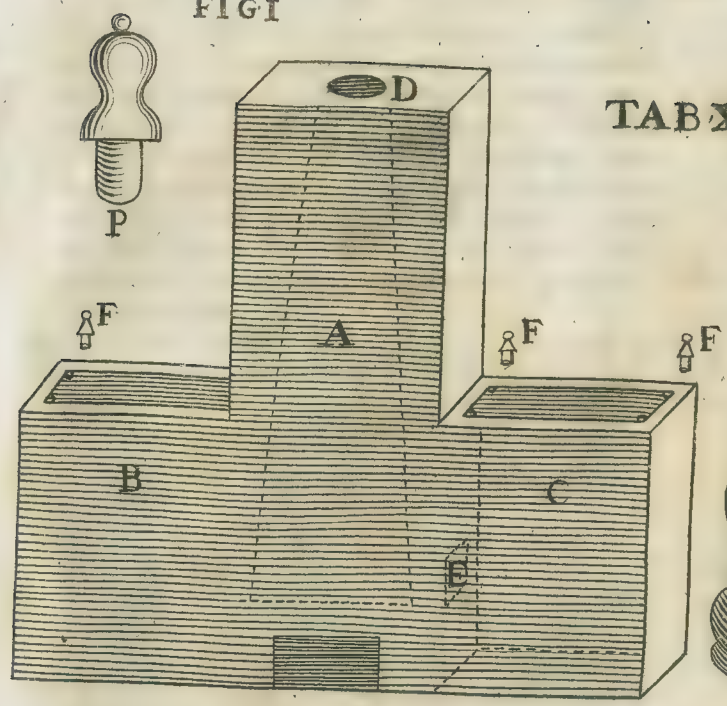

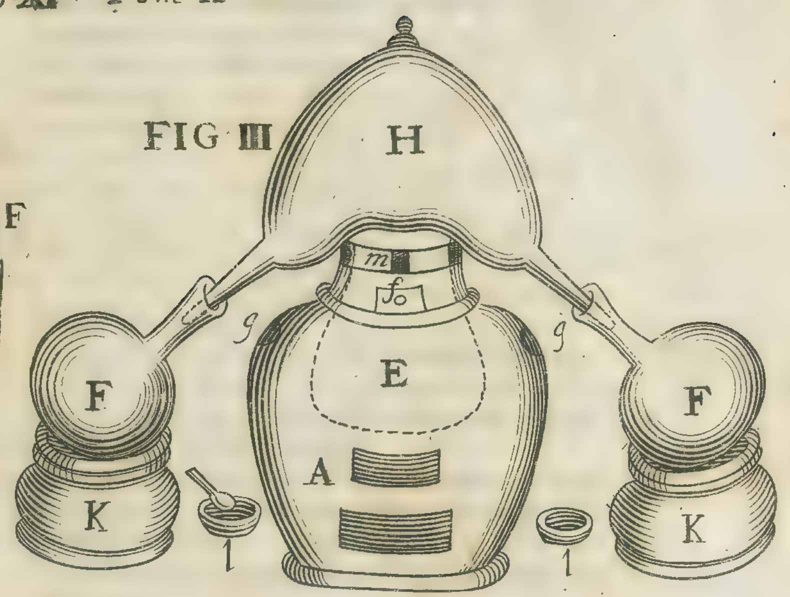

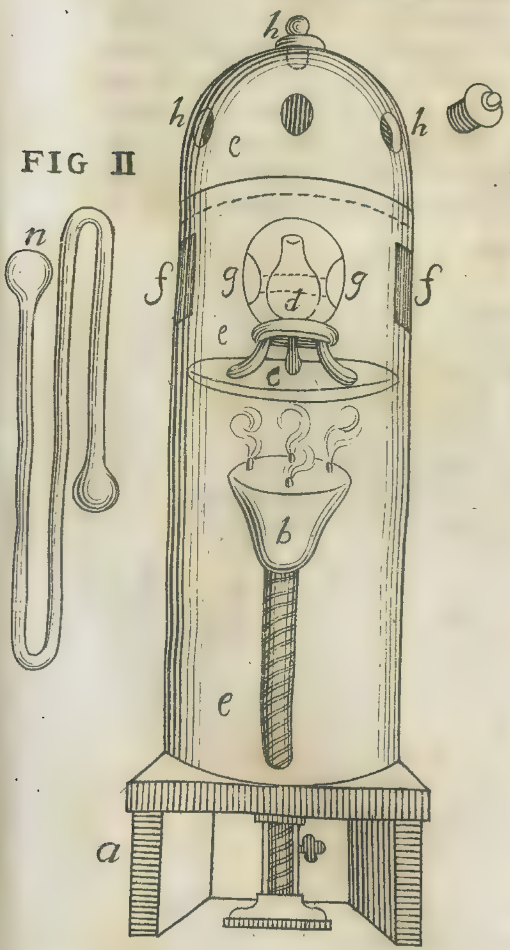

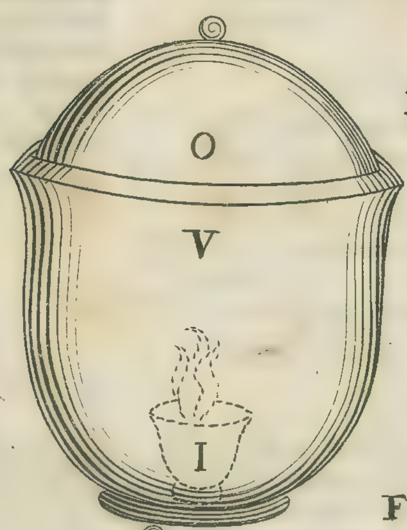

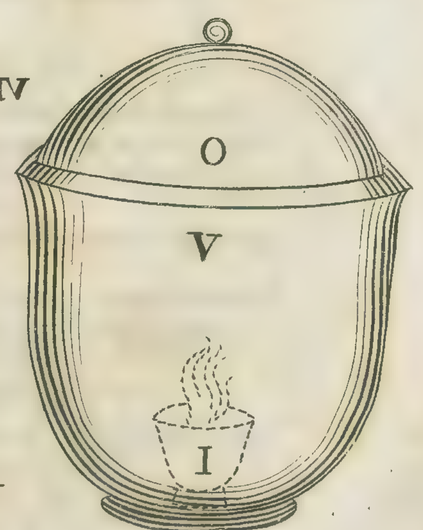

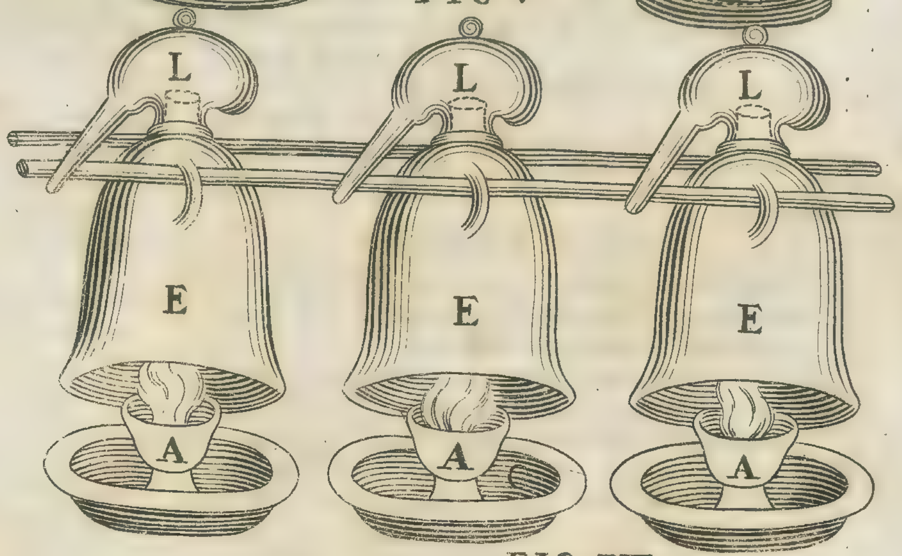

FIG I
P
D
A
F
F
F
B
C
E

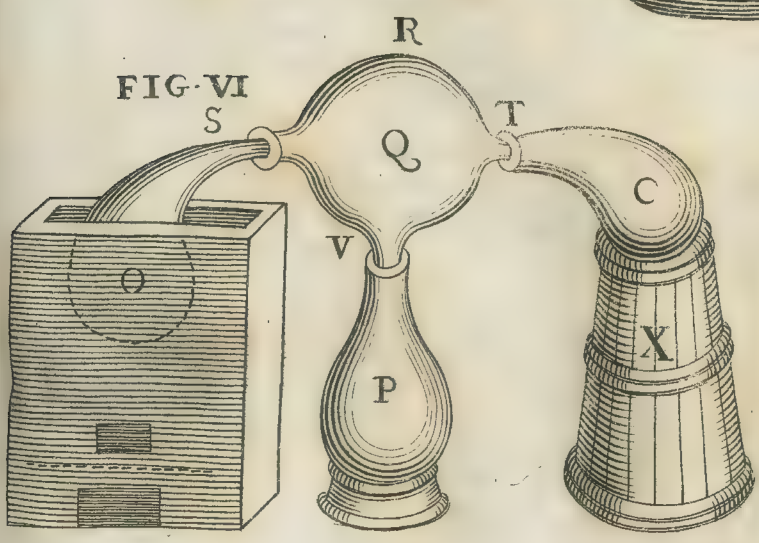

FIG III
H
m
fo
g
g
E
F
F
A
K
K
1
1

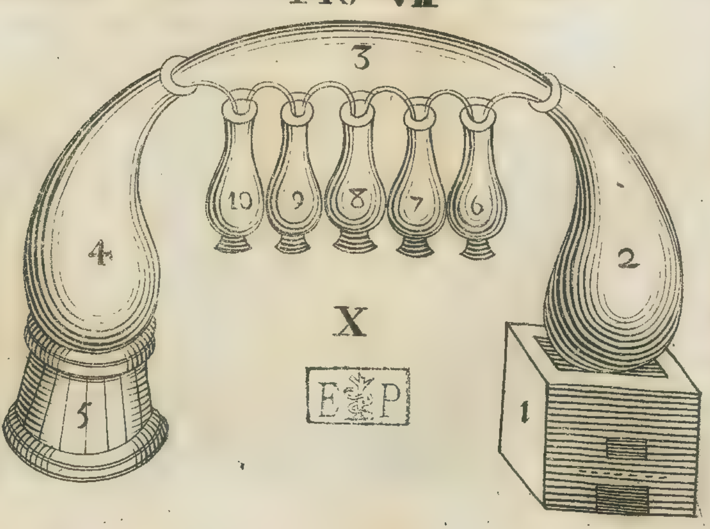

FIG II
h
h
h
c
n
f
f
g
g
d
e
c
b
e
a

O
V
I

FIG IV
O
V
I

FIG V
L
L
L
E
E
E
A
A
A

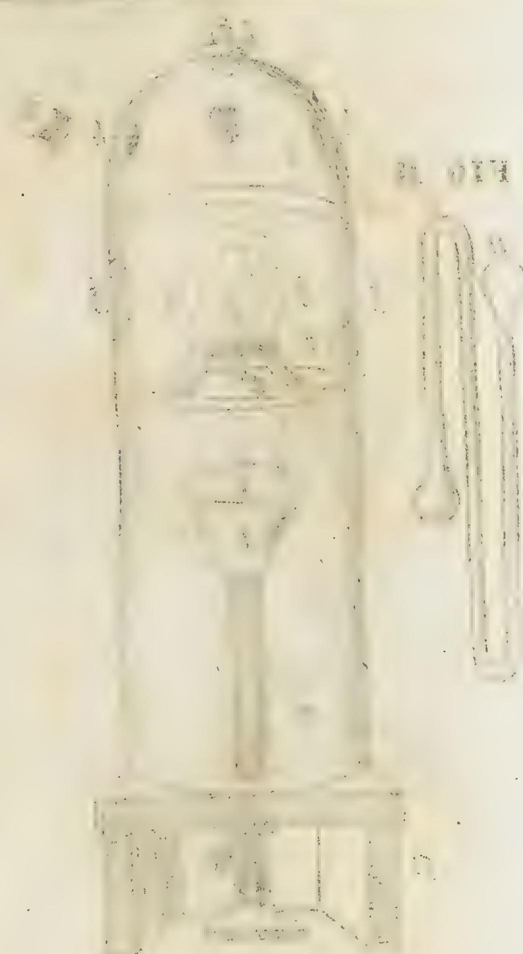

FIG VI
R
S
Q
T
C
O
V
P
X

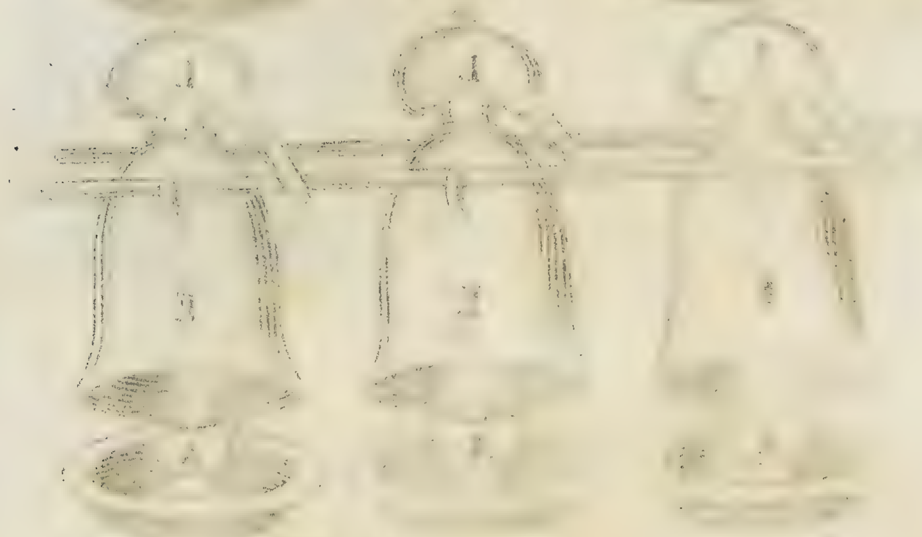

FIG VII
3
10
9
8
7
6
4
2
X
5
1
E P

orifice qui prend dès la tour de l'Athanor & porte la chaleur dans la partie gauche de ce fourneau, on n'a pas pû exprimer la même chose du côté droit, parce que cela auroit été contre les régles de la Peinture. Litera E verzeichnet das Thor oder mundloch / welches den anfang nimbt von dem thurn Athanor/und trägt die hitze in die lincke seite diesens ofens. Man hat nicht können eben daßelbe auf der rechten seiten außtrucken / weilen es wider die Regel des gemahlds gewesen währe.

F F F. Obturamenta spiraculorum quæ quatuor in utroque furni membro scil. dextro & sinistrô reperiuntur pro variè moderando calore in illa devehendo. *Bouchons des registres ou soupiraux, qui sont au nombre de quatre dans l'une & dans l'autre des parties du fourneau qui sont à droit & à gauche de sa tour, pour moderer & régler diversement la chaleur que l'on y veut introduire selon le besoin.* Vier Zapffen in dem ofen neben dem thurn / zwey an der rechten und zwey an der lincken seythen/ umb das fewer zu guverniren / nach dem man die hitze haben will.

P. Obturamentum Canalis turris, qui scilicet canalis obturatur postquam carbones in ipsum immissi ignem aliquatenus conceperunt. *Bouchon du canal de la tour, lequel canal on prend soin de boucher quand les charbons qui ont été jettés dedans, ont en quelque façon pris feu.* Zapffen der Röhr des Thurns/ welchen man stopffen muß / wan man die kohlen hin ein geworffen / oder abgezündet hat.

FIGURA II.

Hac Figura Furnus depingitur Philosophicus. *Cette Figure depeint le Fourneau Philosophique ou Four à lampe.* Diese Figur mahlet oder zeichnet den philosophischen ofen oder Lampen-thurn ab.

a. Furni fulcrum seu fundamentum. *Soutien ou fondement sur lequel est porté le fourneau.* Der grund auff welchem der ofen stehet.

b. Lampas quatuor ellychniis instructa quæ elevatur & deprimitur pro exigentia mediante cochlidio. *Lampe à quatre mêches qui se hausse ou baisse suivant la necessité, au moyen d'un vis.* Lampe mit vier lunden/ welche sich in die höhe hebt / oder neyget / der nothdurfft nach / und zwar mit einer schrauben.

c. Tripus vas furno conclusum sustinens. *Trepied soûtenant le vaisseau renfermé dans le fourneau.* Dreyfuß welcher das geschirr im ofen hält.

d. Vas cum ovo philosophic. *Vaisseau avec l'œuf philosophique.* Das Geschirr mit dem Ovo philosophico.

e e e. Pars furni prima, secunda, atque tertia. *Premiere, seconde & troisieme partie du fourneau.* Erster/ zweyter und dritter theil der ofens.

f f. Fenestræ ex vitro pro perspicienda materia. *Fenêtres vitrées pour voir la matiere.* Gläserne Fänster die matery zu sehen.

g g. Vitra ovatæ figuræ fenestris opposita. *Vitres ovales opposées aux fenêtres.* Fenster wie ein ey / gegen das gläserne Fenster.

h h h. Spiracula. *Soûpiraux ou Registres.* Ofen-Löcher.

n. Thermometrum quo mensuratur gradus caloris. *Thermometre ou instrument pour juger du degré de la chaleur.* Thermometrum.

FIGURA III.

Hac Figura depingitur furnus & vasa quibus oleum seu spiritus sulphuris conficitur. *Cette Figure depeint le fourneau & les vaisseaux avec lesquels on fait l'huile ou esprit de soulphre.* Diese Figur mahlet ab den ofen und die geschirr mit welchen man distilliret das oleum oder spiritum sulphuris.

A. Furnus è terra cocta. *Fourneau de terre cuite.* Ofen von gekochter erden.

E. Cucurbitula in ignem immissa. *Cucurbite qui est dans le feu.* Kolbe die in dem Fewer ist.

f. Parvulum orificium per quod sulphur in cucurbitam projicitur. *Petite ouverture par où l'on jette le soulphre dans la cucurbite.* Klein Loch durch welches man den Schwebel in die Kolbe wirfft.

H. Capitellum duplici rostro donatum. *Chapiteau à deux becs.* Helm mit zwey Schnabeln.

g g. Spiracula. *Soûpiraux ou Registres.* Ofen-Löcher.

F F. Receptacula seu Excipula. *Recipiens.* Recipient.

K K. Fulcra Recipientium. *Soûtiens des Recipiens.* Stützel der Recipienten.

l l. Vasa terrea sulphur pulveratum continentia. *Vaisseaux de terre contenans le soulphre pulverisé pour en faire les projections.* Erdene Geschirre den gestossenen schwebel darein zu werffen.

m. Prominentiæ in cucurbitulæ collo quibus capitellum sustinetur. *Prominences ou élevations qui sont au cou de la cucurbite, & soûtiennent le chapiteau.* Höchsteilungen so am halß der Cucurbit / und den Helm hälten.

FIGURA IV.

V V. Vasa terrea majora pro destillatione spiritus sulphuris. *Grands pots de terre pour la destillation de l'esprit de soulphre.* Grosser erdentr Hafen den spiritum sulphuris zu distilliren.

O O. Campanæ vitreæ. *Cloches de verre.* Gläserne Klocken.

I I. Crucibula sulphur concludentia. *Creusets contenans le soulphre.* Tiegel worinnen der Schwebel ist.

FIGURA V.

C C C. Catini tres vitrei majores. *Trois grands plats de verre.* Drey grosse gläserne schüsseln.

A A A. Tria Crucibula sulphur continentia. *Trois Creusets contenans le soulphre.* Drey Tiegel worinnen der Schwebel ist.

E E E. Tres Campanæ vitreæ. *Trois Cloches de verre.* Drey gläserne Klocken.

L L L. Tria Capitella. *Trois Chapiteaux ou Chappes.* Drey Helme.

FIGURA VI.

O. Retorta in Balneo Cinerum posita materia sublimanda & difficilioris dissolutionis referta. *Retorte placée dans le Bain de Cendre, pleine de la matiere que l'on veut sublimer & qui est d'une dissolution dificile.* Retorte in dem Balneo Cineris gesetzt/ voll der matery welche man sublimiren will / und gleichwohl übel zu dissolviren ist.

Q. Vas vitreum duobus è latere canaliculis S. T. & uno V. in ventre instructum. *Vaisseau de verre ayant deux canaux de chaque côté* S. T. *& un autre dans son ventre marqué* V. Gläsern geschirr habende zwey röhren an beyden Seiten mit S. T. gezeichnet / und ein anders in seinen bauch mit dem buchstaben V. gezeichnet.

S. Commissura Retortæ in Balneo Cinerum positæ cum altero canaliculo vasis Q. *Rencontre ou union de la Retorte placée dans le Bain de Cendre avec l'un des canaux du vaisseau marqué* Q. Vergleichnung der Retorten / in dem Balneo Cineris gesetzet / mit einem Rohr gezeichnet Q.

P. Vesica canaliculo è ventre vasis Q. enato commissa & adaptata. *Vessie attachée & unie au canal qui sort du ventre du vaisseau marqué* Q. Eine Blase / welche am Rohr angeklebt ist/ welche aus dem bauch des gläsernen geschirres gehet / gezeichnet Q.

C. Retorta alia super fulcrum X. posita in quam subtilior puriorque pars materiæ è Retorta O. sublimandæ se se insinuat, dum alia pertinacior postquam aliquatenus evecta fuerit in via resolvitur & in vesicam P. se exonerat. *Autre Retorte placée sur son soûtien marqué X. dans laquelle se porte la plus subtile & la plus pure partie de la matiere qui se sublime de la Retorte marquée* O. *pendant que l'autre matiere plus rebelle après avoir été élevée à un certain point, se resout en chemin & tombe dans la vessie marquée* P. Andere Retorte auff seinem stützel gesetzt/ gezeichnet X in welche sich trägt der aller subtileste und aller reineste theil der matery/ welche sich auß der Retorte gezeichnet O. sublimiret/ in dem die andere böse matery/ nach-demsie in die höhe gezogen in einen gewissen grad/ unterwegens sich resolviret/ und in die blase gezeichnet P. fällen.

FIGURA VII.

2. 4. Retortæ duæ quarum prima supra fornaculam, I. ponitur altera supra fulcrum S. *Deux Retortes dont la premiere est placée sur un petit fourneau marqué* I. *& l'autre sur un soûtien marqué* S. Zwey Retorten da die erste auff einen Kleinen offen gesetzt/ gezeichnet I. und die andere auff einen stützel/ gezeichnet S.

3. Canalis in inferiore sui parte quinque canaliculis instructus quibus totidem Recipientes signati numeris 6. 7. 8. 9. 10. correspondent. *Canal muni de cinq autres petits canaux par le dessous de son ventre auxquels canaux sont attachés cinq Recipiens marqués* 6. 7. 8. 9. 10. Röhre/ welche mit fünff andern röhren versehen ist/ unter seinem bauch/ an welche röhren fünff Recipient angeklebet seind/ gezechet 6. 7. 8. 9. 10.

Intra Retortam 2. ponatur liquor distillandus subtiliandusque, quo peracto colligatis lutatisque commissuris tam retortæ 2. quàm recipientium 6. 7. &c. accendatur ignis lenis, unde liquor in vaporem exaltatus primò resolutus intra receptaculum 6. deinde ulteriùs provectus intra recipientem 7. & sic gradatim usque ad ultimum perfectionis gradum intra retortam 4. se insinuabit. *Il faut mettre la liqueur qu'on veut distiller & subtiliser dans la retorte marquée* 2. *& ayant en suite exactement luté les jointures, tant de la retorte marquée* 2. *que des recipiens marqués* 6. 7. &c. *on allumera un petit feu, au moyen duquel la liqueur étant élevée en vapeurs, ce qui s'en resoudra le premier descendra dans le recipient marqué* 6. *ce qui aura un peu plus de subtilité, d'activité & de force, se portera jusques au Recipient marqué* 7. *& ainsi insensiblement dans les autres suivans, selon les divers degrés de perfection, jusques à ce que ce qui se trouvera posseder le plus haut degré de subtilité & de perfection, s'insinuë dans la retorte marquée* 4. Man muß die liquor/ welche man distilliren und subtilisiren will/ in die Retorte gezeichnet 2. setzen/ und nachdem man fleissig verlutiret/ so wohl die retorte gezeichet 2. alß auch die recipiente gezeichnet 6. 7. 2c. muß man alßdann ein klein fewer anzünden/ durch dessen mittel sich die liquor alß wie ein dampff in die höhe heben wird/ was sich am ersten resolviret/ wird in den Recipieut gezeichnet 6. distilliren/ was aber noch subtiler und stärcker/ wird in den Recipient gezeichnet 7. distilliren / und allso unempfindlicher weyse in die andere / nach die unterscheidene grad der voll-kommenheit. Endtlich aber was sich auff dem höchst-subtilesten grad findet / wird sich auch in der retorten gezeichnet 4. finden.

TABULA XII.

FIGURA I.

A. Furnus sublimationi florum sulphuris inserviens. *Fourneau servant à sublimer les fleurs de soulfre.* Ofen die flores sulphuris zu sublimiren.

B. Capsula ferrea in ignem immissa. *Capsule de fer mise sur le feu dans le fourneau.* Eisern Capsel in dem ofen auff das fewer gesetzt.

C. Vas terreum tubulatum canaliculis scilicet tribus uno superiori D. lateralibus duobus FF. instructum, in parte verò sui ima perforatum ut materia per canaliculum D. projecta in capsulam ferream descendat. *Vaisseau de terre ayant trois tuyaux, l'un au dessus marqué* D. *les autres à ses deux côtés marqués* F F. *ouvert par sa partie inferieure pour que la matiere que l'on jette par le canal* D. *descende dans la capsule de fer.* Erden geschirr drey Canal habende/ einen oben gezeichnet D. die anderen auff seine beyde seithen gezeichnet F F. offen an seinem unteren theil/ damit die matery welche man durch die Röhr gezeichnet D. wirfft/ in den Eisern Capsel falle.

G G. Doliola duo fulcris suis O O. imposita & canaliculis lateralibus F F. commissa ut flores è capsula ferrea sublimati per vas terreum evecti in illa progrediantur ut ibidem colligantur. *Deux petits tonneaux placés sur leurs soûtiens marqués* O O. *& unis avec les tuyaux lateraux* F F. *du vaisseau* C. *afin que les fleurs qui se sublimeront dès la capsule de fer après avoir été élevés au vaisseau de terre marqué* C *passent jusques dans la cavité desdits tonneaux & y soient ramassées.* Zwey kleine Fässer auff ihren stützelt gesetzt/ gezeichnet O O. und einig mit den röhren an den seithen des geschirrs C. gezeichnet F F. auffdaß die flores die sich auß dem eysern Capsel sublimiren/ nachdem sie in die höhe des erdenen geschirrs gezeichnet C. gezogen/ in die hohligkeit der benagmten Fässer gehen/ und heraus genommen werden.

FIGURA II.

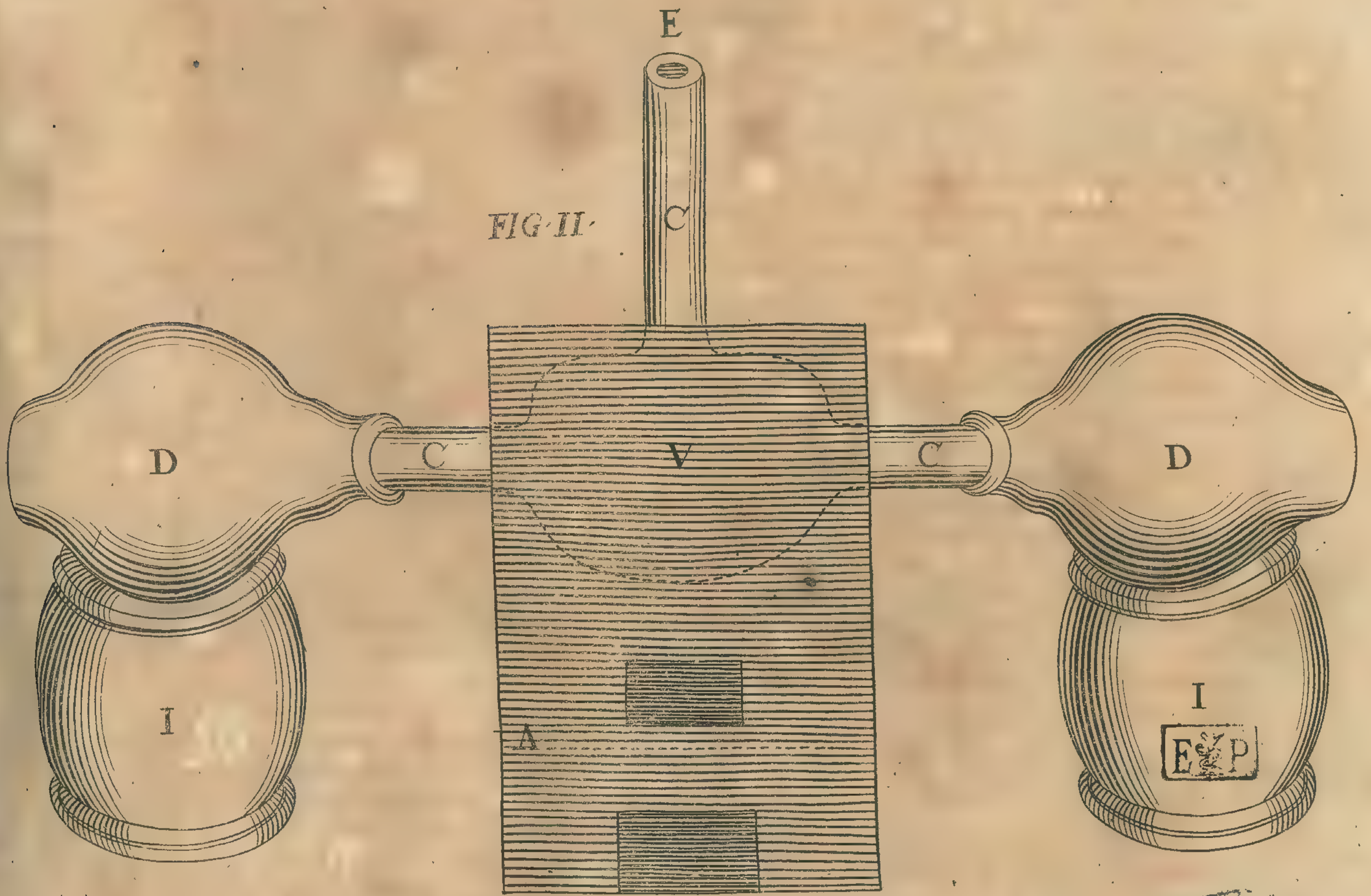
A. Furnus sublimationi florum Antimonii alborum inserviens. *Fourneau servant à la sublimation des fleurs d'Antimoine blanches.* Ofen die flores Antimonii albi zu sublimiren.

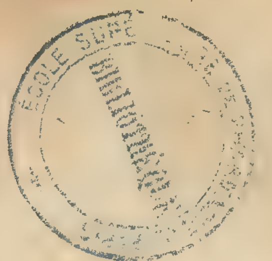
V. Vas terreum tubulatum tribus scilicet canaliculis C C C. instructum, in furno collocatum. *Vaisseau de terre ayant trois canaux marqués* C C C. *placé dans son fourneau.* Erden geschirr mit drey röhren gezeichnet C C C. in seinem ofen gesetzt.

D. D. Vasa duo terrea majora fulcris suis I I. imposita & canaliculis duobus lateralibus C C. Vasis V. commissa aut Antimonium prius calcinatum, (prout illud fit in confectione vitri Antimonii) & per canaliculum seu tubulum superiorem C. vasis V. immissum per utrumque illius latus in ipsa sublimetur atque colligatur. *Deux grands pots de terre soûtenus de leurs soûtiens* I I. *& unis aux deux canaux lateraux* C C. *du vaisseau* V *pour que l'Antimoine calciné auparavant (comme on le prepare pour travailler le verre d'Antimoine) étant jetté dans le vaisseau* V. *par son canal ou tuyau superieur marqué* C. *se sublime par ses deux côtés jusques dans les susdits pots & y soit ramassé en fleurs blanches.* Zwey grosse Erdene häfen auff ihren Stützeln gesetzt/ gezeichnet I I. und einig mit den zwey röhren an den seythen des geschirrs V. gezeichnet C C. damit der Antimonium antea calcinatum, wie man ihn zuvor prepariret hat pro Vitro Antimonii, in das geschirr V. geworffen sey durch sein ober-Röhr gezeichnet C. sich sublimire durch seine

beyde

D
FIG·I·
G
F
C
F
G
O
B
O
A

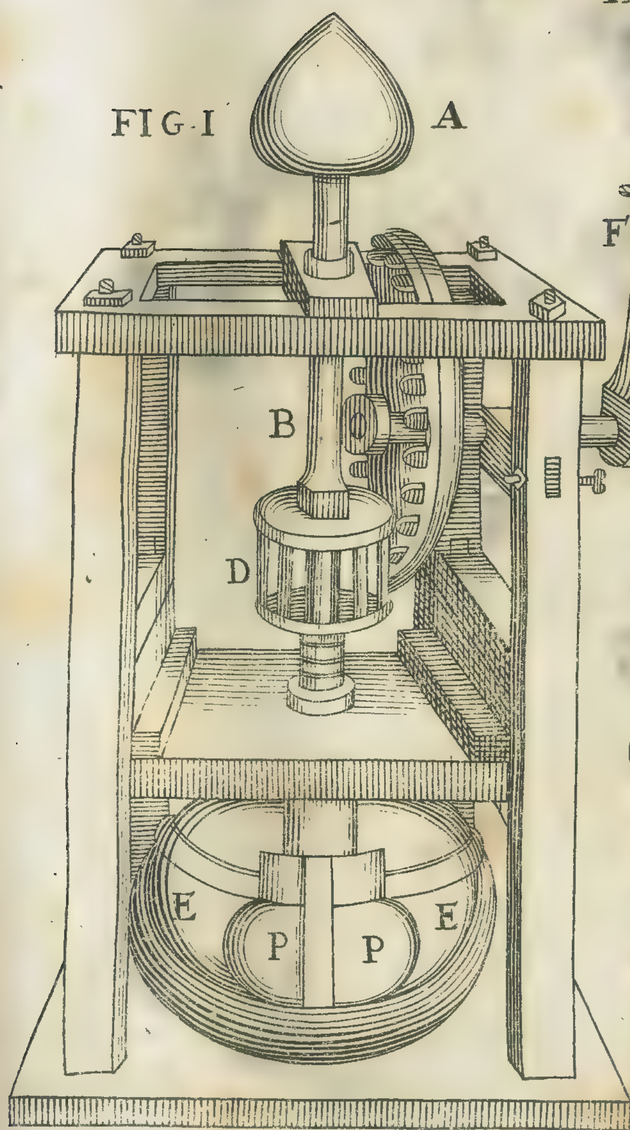
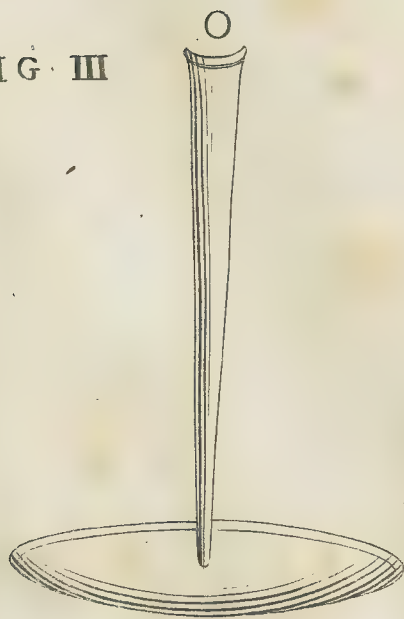
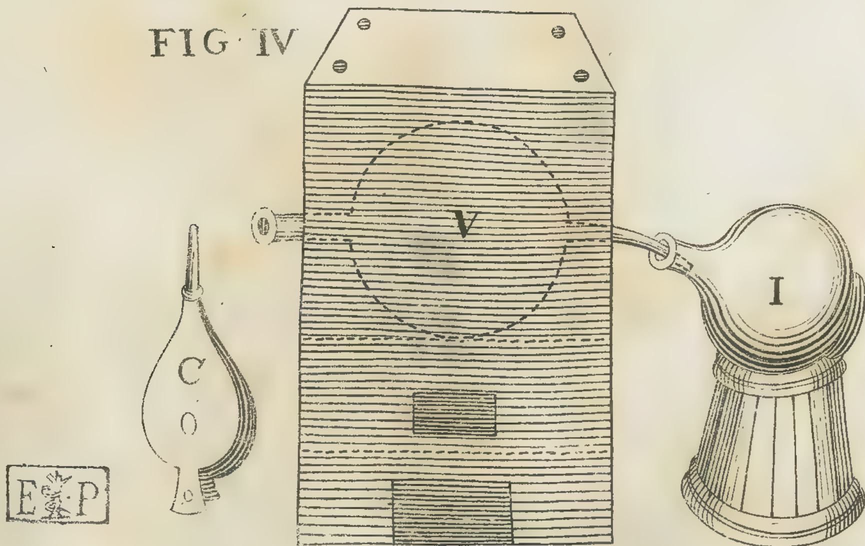
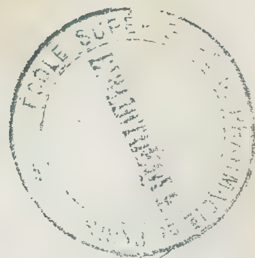

FIG II

b
a
b
A
e
f f
g g
g g
B
C

beyde seithen biß in die vorgemeldte häfen / und die flores Antimonii Albi herauß genommen werden.

TABULA XIII.

FIGURA I.

Icon Molæ Philosophicæ.

Representation du Moulin Philosophique.

Vorstellung der Philosophischen Mühlen.

A. Capitellum plumbeum satis crassum. *Chapiteau de plomb passablement gros & épais.* Bleyern Helm ziemblich groß und dick.

BB. Axis. *Axe ou Essieu sur lequel roule la machine.* Wagenaxt auff welchem das gebäw umbdrehet.

C. Tympanum dentatum. *Tambour dentelé.* Trommel die Kleine zänhlein hat.

D. Tympanum aliud ex fusis constans. *Antre tambour composé de plusieurs petits bâtons ou fuseaux.* Andere Trommel auß viel kleinen höltzern gemacht.

EE. Mortarium. *Mortier.* Mörsel.

PP. Pistilla. *Pilons.* Stösser.

F. Manubrium cujus beneficio mola agitatur. *Emmanchement ou poignée au moyen de laquelle on donne le mouvement au moulin.* Häfftung / durch dessen mittel man die bewegung der mühlen giebt.

a. Superius axis est rotunda. *Au dessus du tambour l'axe ou l'essieu est rond.* Oben auff der Trommel ist der wagenaxt rund.

b. Heic axis est quadrata. *Ici au dessous du tambour l'essieu est quarré.* Hier unter der Trommel ist der wagenaxt viereckicht.

c. d. Heic utraque pistilla axi affiguntur. *C'est ici que les deux pilons s'attachent à l'axe.* Hier ist es da sich die zween stösser an dem wagenaxt anhefften.

e. Heic utraque pistilla per firmum æneum annulum firmantur. *Dans cet endroit les deux pilons sont raffermis par un fort anneau de cuivre.* In diesem orth seind die Zween stösser gestärcket durch ein starcken Kupffern Ring.

f f. Heic utraque pistilla æneis capsulis firmantur. *Dans cet autre endroit les deux pilons sont soutenus & fortifiés par des capsules de cuivre.* In diesem andern orth seind die zween stösser unterstützet und gestärcket durch die kupfferne Capselen.

ggg. Utraque crassa vitrea pistilla. *Deux gros pilons de verre.* Zwey grosse gläserne stoeßer.

FIGURA II.

Referri debet ad paginam ubi de præparatione potus Coffi sub titulo CAFÉ.

Ceci doit avoir son raport à la page où il est parlé de la preparation du Coffi ou Caffé sous le titre CAFÉ.

Dieses muß getragen werden ad pag. da geredet ist de præparatione Coffi vel CAFÉ.

A. Ramus arboris Coffi seu Café proferentis. *Branche qui porte le Café.* Ast von dem Baum welcher die frucht Caffé tragt.

a. Fructus arboris prædictæ, qui fructus est instar fabæ & enucleatus in duas partes dividitur b b. *Fruit de l'arbre susdit, ce fruit est comme une feve & étant sorti de son envelope se divise en deux parties marquées* b b. Frucht des vorbenahmbten baumes / diese frucht ist wie eine Bohne / welche wann sie außerhalb der Schalen sich in zwey stücke theilet / und gezeichnet ist mit dem buchstaben b b.

B. Ferreum instrumentum per quod fructu Coffi repletum & operculo suo C. tectum transire possit veru quò ad ignem agitetur. *Instrument de fer que l'on remplit du fruit nommé Coffi ou Café, on le couvre en suite de son couvercle marqué* C. *& on passe une broche au travers pour le tourner autour du feu* Eisern Instrument / welches man füllet mit der frucht Coffi oder Caffé genandt / hernacher mit seinem deckel decket / wie gezeichnet mit dem buchstaben C. und welche mit einem spieß durchstochen und an dem fewer gewendet wirdt.

FIGURA III.

Instrumentum vitreum seu phiala pro præcipitatione mercurii vivi per se in Arenæ Balneo. *Instrument ou phiole particuliere de verre, au moyen de laquelle on precipite le mercure vif au Bain de Sable sans aucune addition.* Instrument oder besonderes glaß durch dessen mittel man den Mercurium vivum precipitiret in Balneo Arenæ ohne einige zusetzung.

O. Orificium phialæ per quod immittitur mercurius decies cum sale & aceto lotus ac toties per corium expressus. *Embouchure par où on jette dans le vaisseau le mercure lavé dix fois avec le sel & le vinaigre & passé autant de fois au travers d'une peau.* Das loch durch welches man den Mercurium im saltze und essig zehen mahl abgewäschen / und auch zehen mahl durch ein leder geseyher / in das geschirz wirfft.

FIGURA IV.

Hic exhibentur instrumenta pro floribus Saturni conficiendis.

On donne ici les instrumens pour la fabrique des fleurs de Saturne ou plomb.

Allhier giebt man die Instrumente die Flores Saturni vel plumbi zu prepariren.

V. Retorta terrea duplici rostro pervia cujus fundum nonnihil planum sit. In eam immittitur plumbum prius cum sulphure calcinatum quoad friabile fiat, illud subtiliter terendum ac per cribrum trajiciendum, atque addendum salis tosti tantundem atque boli Armenæ duplum, ut in prædictam retortam hujus immittatur miscellæ non multum simul & semel, sed tantum quoad vix quarta ejus pars impleatur. *Retorte de terre ayant deux becs ouverts à ses deux côtés & dont le fond doit être un peu plat, on met dedans du plomb calciné premierement avec le soulphre, en sorte qu'il en devienne friable, on le broye exactement, & aprés l'avoir passé par un tamis on lui joint son pesant de sel decrepité, & le double de bol d'Armenie, on met dans la susdite retorte pour une fois une quantité de ce mélange qui ne remplisse tout au plus que la quatriéme partie de sa cavité.* Erdene Retort zwey offene Schnabel an seinen beyden seyten habende / und dessen grund ein wenig eben seyn muß / darein man erstlich thuet bley mit schwebel calciniret / auff das man es reiben könne / und nach dem es durchsiebet / thuet man hinzu seiner schwäre decrepitiret saltz und den gedoppelten Bolus Armena. Man thut in die oben benahmte Retorte auf ein mahl ein klein wenig von dieser Vermischung / damit es zum meisten nicht mehr fülle alß den vierdten theil seiner höhligkeit.

I. Vas recipiens amplum altero retortæ rostro scilicet tenuiori agglutinatum. *Grand recipient attaché au plus petit bec de la cornue.* Grosser Recipient an dem Kleineste schnabel der Retorten verlutiret oder angeklebet.

C. Folliculus quô quamprimum nubeculæ in recipiēte conspiciuntur per rostrū recipienti oppositū paulatim & sensim inflatur, ut sic flores cum impetu ab altera parte in vas recipiens erumpant. *Petits soufflets par lesquels dès qu'on voit quelques nuages dans le recipient, on soufle doucement par le bec qui lui est oposé, & par ce moyen les fleurs se portent avec vitesse dans le recipient.* Kleiner blaßbalch / durch welchen so bald man einige wolcken oder nebel in dem Recipient sihet / langsahm in den Schnabel blaset / welcher ihme gegen über stehet / und durch dieses mittel sich die Flores mit geschwindigkeit in den Recipient tragen.

INTERCIPIENTIA.

Sunt Medicamenta quæ humorum & sanguinis motum intercipiunt, vocanturque aliàs *Defensiva.*

INTYBACEA, vid. *Cichoracea.*

INTYBUS, vid. *Cichorium.*

IPECACOANNA, vid. *Ypecacuana.*

IRIO, vid. *Erysimum.*

IRIS.

Iris Dioscoridi à Cælestis arcûs similitudine nomen accepit, quem variô colore floris quadantenus figurat. *Notæ characteristicæ* sunt flores enneapetali, folia gladii figuram referentia, acie cauli obversa.

IRIS NOSTRAS.

Nomina. Iris vulgaris *Ger.* purpurea sive vulgaris *Park.* Germanica Fuch. vulgaris Germanica sive Sylvestris *C. B.* vulgaris violacea, sive purpurea, hortensis & Sylvestris *I. B.*

Cord. Ab uno cespite plura & erecta erigit cubito longiora folia, duûm digitorum latitudine, rectivenia, inferius in radicum capitibus conjuncta, ceu ex omnibus unum fiat, & sibi invicem inserta, singulorum aperto & inciso ventre seu carinâ alterius dorsum excipiente, superius verò alæ modo in latitudinem explicita, & in mucronem gladii figura desinentia: è quorum medio caulis assurgit sesquicubitalis, rectus, teres, & glaber, veluti cinereo polline conspersus, facile abstergentibus cedente, quinque aut sex geniculis interceptus, ex quibus sine pediculo exeunt, singula, caulem amplectentia folia, inferioribus eò minora quò summitati propinquiora: in tres vel quatuor ramos divisus: flores in summitate post medium veris per intervalla erumpunt, primum convolutis in turbinem membranis paulatim se in novem folia explicantibus: ex his tria inferiora digitali sunt longitudine, circa exortum angusta, reliqua sui parte unciâ multo latiora, deorsum reflexa linguæ figura, foris lividi coloris in cinereo & circa principium viridia, intus vero purpurea, seu violacea, lacteis & lacteis venis prope exortum, à fimbria productis varia. Adhæret iis in interiori sinu, media folii parte, per longitudinem exporrecta lanugo, oblongis pilis inferius albis, summâ parte luteis composita, lanuginem cujusque folii aliud parvum obtegit folium, in summitate in duas dissectum, ab utroque latere herbacei coloris, (in nobis observato pallidè cærulei seu cinerei) in medio livido extante dorso: reliqua tria folia & ipsa linguæ aut cochlearis formam habet, primis tamen latiora & paulo breviora existunt, & sursum reflexa junguntur: color his utrinque, cinereo lividus (imo purpureus, paulo tamen dilutior quam in propendentibus petalis) qua verò prioribus alterno positu adnectuntur purpureis & albis lineis à medio petalo ad latera utrinque productis striata sunt; triduum vel quatriduum durat aut longius pro aëris constitutione, deinde contrahitur & decidit, inferius oblongum ac sexangularem folliculum relinquens, intus in tria loculamenta interseptum, in quibus rotunda sunt & oblonga semina. Radicibus nititur multis, invicem in latitudinem sibi adnatis, duum digitorum crassitudine, geniculatis, in transversum striatis, per superficiem terræ sparsis, foris modicè in flavo rubentibus, intus candidis, ex inferiori parte longas, tenuesque fibras in terram agentibus, graviter tota herba, ut sambucus ferè, dum teritur spirat, præsertim radix, gustu acri, consumptorumque superfluo humore tandem odorata.

Sylvestris ab hortensi, non videtur aliter differre quam accidentibus à cultura ortis, foliis minoribus, & hyeme marescentibus, caule breviore, floribus, præcocioribus & saturatius purpuraceis &c.

Nascitur editis & clivosis locis inter arbusta.

IRIS FLORENTINA.

Nomina. Iris flore albô *Joh. Bauh.* Hortensis alba Germanica *Casp. Bauh. Parkins.* item alba Florentina *eorundem.* Iris alba & Iris Florentina *Gerard.*

J. B. Qui præcedentem rectè nôrit, & hanc noverit, nullam quippe in radicibus, foliorum florumque forma differentiam notabilem animadvertimus, in quibus tamen utrisque coloris non modicum est discrimen. *Folia* enim colore ad glaucum magis accedunt. *Flores* paucô, sed eô tamen gratô, odore prædíti, lacteo candore perfusi sunt, extimorum costis non minùs quàm purpureæ, extrà virentibus, quibus intus lutea erocomata respondent; imorum autem foliorum margines luteæ striæ percurrunt.

Nos Iridem albam Florentinam à vulgari flore albo specie diversam non facimus. Differentia sola est in radicibus, quæ in Florentinâ majores, crassiores, solidiores, candidiores, odoratiores, ut rectè *Joh. Bauh.* Regioni fortè calidiori diversitati debetur. Sic fæniculum dulce & apium dulce in frigidiores regiones translata paulatim in vulgaria degenerant. Forte etiam Florentina dicta sationi primam suam originem debuit, nam ab eôdem semine proveniunt Irides flore odorato & inodoro, cur non & radicibus.

Non videtur J. B. propter colorem album particulatim vocanda Iris Florentina, cùm utrâque abundent Florentini, & utramque indiscriminatim sumant; à bonitate autem potius utramque Florentinam denominari, non propter colorem.

Casp. Bauhinus Iridem Illyricam à Florentinâ specie diversam facit. Differentia est in floris colore, qui in Florentinâ candidissimus est, in Illyricâ dilutè cæruleus, pallescens, & odore remissiore. Nobis, his non obstantibus, eadem videtur.

Vires & Usus. Iridis radix in vinô suspensa, aut in cerevisiâ, hanc dulcem conservat, illud jucundô tum odore, tum sapore commendat, illius planè æmulô quem mora rubi Idæi communicant, ut nos in vino rubro sæpius experti sumus. Sed & pistoribus ad parandum fermentum triticei panis magnopere usitata est. Hæc partim è Trag. Histor. desumta, partim nostræ sunt observationis.

Plurimæ hujus plantæ radici virtutes à veteribus & neotericis attribuuntur. Sic breviter Schröder. *Usus* præcip. in mucilagine seu tartarô pulmonum, tussi, asthmate, obstructione mensium, torminibus ventris infantum. Extrinsecus abstergit cutis maculas & lentigines cum helleborô & melle mixtus. Creberrimus usus modernis est in pulveribus

qui

qui capillis insperguntur. Vulgus vocat pulveres de Cyprô. Quin & Hydropi confert & Ictero.

In Hydrope ad serum in specie purgandum commendatur radicis ireos succus ab ℥ß. ad ℥iß. dandus. Honesta matrona mihi nota se plures hydropicos curasse affirmavit solô usu hujusce succi, exhibendo quotidie mane jejuno quatuor cochlearia in sex cochlearibus vini albi.

In desperatâ alvi obstructione succus radicis ireos recens ad ℥j. propinatus expertus fuit, teste Schenchiô lib. 1 observ. Purgat autore Casp. Hofmann. primario pituitam & aquas, secundario bilem, non contra. Hodie ferè solus succus frequentatur in Hydropicis, in quibus cùm sæpe ardores faciat, non in faucibus tantum, sed & in totô corpore, quidam prorsus abhorrent ab illô. Sed distinctione opus est. In Germanicâ id fieri verisimile est, in Florentinâ non est. Deinde verum est de succô crudô, per residentiam non depuratô. Id autem fieri debet si modò tutò curare volumus. Succus crudus non ultra ℥ij. exhibendus est, depuratus & inprimis Italicus in majore dosi sumitur. Casp. Hofm. videtur unc.iij. superari non posse.

E Flandriâ advehitur ad nos in corticibus testisve tellinarum pulcherrimum quoddam pigmentum, quod vulgari eorum idiomate dicitur *Verdelis*; ipsum verò ita paratur. Iridis florum summitatem colligunt ante maturitatem perfectam, quam tundunt in mortariô lapideô cum pistillô ligneô; inde massam sic tusam recondunt in vitreô vase, & in cellâ vel aliquô locô humidiore collocant per dies quindecim, ut digeratur atque putrescat: quibus elapsis eliciunt materiam è vase, & linteo veteri percolant; nam versa erit ferè tota in liquorem, quem igni exponunt in ollulâ vitreâ, ut ferveat, donec decrescat tertia pars, cui tum additur aluminis rochæ modicum, plus minusve donec dissolvatur, magis clarescat & delectetur color, quem experiri poteris, si in ipsô liquore madefiat frustum albæ chartæ, & conspicietur pulcherrimus color, qui servari potest in Tellinarum testis juxta Flandrorum morem. *Canepar. de atram. Londin. impr. p. 30.* Ipsemet idem observavi quater vel quinquies in locis Belgii Hispanici & Fœderati, ut in Diariô meô invenio. Hoc pigmentô usos observavi Belgas ad chartas colorandas, & ad vasa tum lignea tum fictilia pingenda; cujus non meminit Caneparius. Hæc ultima Dom. Tancredus Robinson recensente *Raio in Histor. Plant.*

Joachimus Camerarius in Notis ad Petri Andr. Matth. herbar. Germanic. quod 1590. Francof. prodiit de floribus Iridis cæruleis notatu dignam profert observationem; scilicet quòd aqua ex illis destillata hydropi conferat; quòdque multò efficacior sit, si ita destilletur ut nativum florum colorem ipsa retineat.

Verùm ut bene advertit *Elzoltius*, explicare debuisset prædictus *Camerarius*, quomodo aqua cærulea ex illis floribus cæruleis destillari potest; ne legentibus orietur suspicio per artificium quodpiam rem peragi: Sibi enim an vulgari methodô destillata hæc aqua cærulescat, hactenus experiri datum non esse.

D. Jacob. Wolffius Miscell. Curios. Dec. ij. ann. viij. adfert historiam mulieris hydropicæ quæ per radicis ireos Germanicæ succum ad cochleare unum bene habuit, ex eô tantùm querula quòd medicamentum fauces læserit. Verùm quid fauces in remediô læserit suprà observatum est, & hic succus non minus efficax reputandus venit, ac propterea omnino usurpari debet cum cautelis necessariis.

Radix Ireos Florentinæ multùm continet olei volatilis ac salis essentialis. Seligi debet bene nutrita, ponderosa, compacta, munda, alba, odore violas martias referens, saporis subacris ac subamaricantis.

IRIS PALUSTRIS, sive *Acorus Adulterinus*.

Nomina. Iris palustris lutea *Ger.* palustris lutea sive acorus adulterinus *I. B.* acorus adulterinus *C. B.* palustris, sive pseudoiris & iris lutea palustris *Park.*

I. B. In obliquum radices agit, complicatas & multum fibratas, quæ propter foliorum vestigia & venenosas reliquias foris villosæ, nigræque sunt, intus verò rubentes, substantiâ porosæ, & ceu filis quibusdam venosæ, sapore strenuè adstringente novis quotannis oculis, instar Typhæ aquaticæ gemmæ: folia iridis, longa mucronata, quorum ea quæ prope radicem ita sunt, subrufa nonnunquam apparent. Caulis duos cubitos æquat, & interdum superat, rectus, lævis, teres, spongiosus & interdum aliquousque inanis, in alias divisus. Flores iridum lutei, inodori; quorum tria folia reliquis sex majora, extrorsum repanda, lutea, fimbriæ supercilium imitantis loco, & utrinque adjacentibus folij marginibus, lineis nigris variegatis: hæcce intercedunt terna alterno positu surrecta, valdè angustia & brevia, tota lutea; sicut & intimæ, quæ crista bifidâ, reliquaque forma cum iride violacea, vulgari conveniunt, solo colore luteo excepto, quibus à dorso appressa stamina, ex luteolo albedine quædam prædita. Sapore est flos totus fervidissimo, non quidem primò occursu verum paulo post fauces omni pipere ardentius erit. Siliquæ longe ut in spatula semen continent ruffum. Odorem tota herba non spirat.

In pratis riguis, locis palustribus & ad margines & ripas fluviorum ubique ferè oritur.

Vires. Calidáne an frigida sit hujus plantæ radix inter botanicos non bene convenit, quòd verò insignem adstringendi facultatem obtineat fere omnes consentiunt & gustus abunde confirmat unde ad dysenteriam aliosque fluxus alvi & uteri commendatur Sanguinem etiam undecumque manantem cohibet. Hinc extrinsecus ad dyssenteriam aliosque sanguinis fluxus præcavendos appenditur: unde patet quanto olim in errore versati sunt pharmacopæi, cum hujus pro acori veri radicibus facultate plane contraria dotatis usurparent.

Scribit I. Bauhin. se Tiguri aliquando degustasse hujus flores qui tantum ei ardorem & fervorem excitarunt in faucibus, ut summam ejus acrimoniam vix potuerit mitigare oxycrato, unde (inquit) nulli suaserim cum Trago usum tam acris floris ad inflammationem oculorum.

Scoti montani (*Highlanders vocant*) ex hujus plantæ radice, per viginti quatuor horas in aqua infusa aut parum cocta, perpetuo in illa aqua fricando calculum album asperioris superficiei super cultellum aut purioris chalybis frustum per aliquot horas atramentum optimum conficiunt, ex relatione D. Georgii Mackensij. Sibbald. prodro. hist. nat. Scotiæ, transact. Philosoph. num. 117. *Raius in Historia Plant.*

ISATIS, vid. *Glastum.*

ISCHAIMA MEDICAMENTA.

De *Ischæmis*; seu sanguinem sistentibus dicturis ipsius sanguinis occurrit necessaria consideratio. Supponemus enim brevibus de motu hoc ad extra.

I. Sanguinem toruli & alveis suis non contentum exitum affectare improportionatum & onerosum. Videmus id totô die in plethoricis, quod hæ-

morrhagiam narium, menses immodicos, hæmoptysin ipsam quandoque, patiantur. Imò vel ex hoc discere possunt αἱμοφόβοι, profundi à naturâ ipsâ onerosum sanguinem, adeoque abundare posse eundem. Cum abundat non rarò, licèt & alia mala det, non tam patentibus hisce vijs.

2. Onerosum & improportionatum reddi sanguinem à nimiâ rarefactione, motu intestinô majori, salibus alcalinis, biliosis inductâ. Omne humidum calore diducitur, & elasticum, expansivum redditur. Hoc ut in statu naturali ita comparatum est, ne fiat profusio, sed venæ ipsæ & pori expandi possint; sic in præternaturali, vel non naturali quoque inde fit exundatio.

Et vel culinario exemplo notum est, calore majori ollæ limites exuperare aquam simplicem, magis verò salitam, ut quando pisces elixantur; maximè omnium pinguia, oleosa, sulphurea, ut in elixatione olei lini pro vernice parando, in parandis emplastris, in præparatione balsami ♀ris ad oculum patet, quatenus viscedo ♀is hoc pacto in infinitas bullulas exspumescit. Hæc duplex mechanica illustrat egregiè ebullitionem sanguinis & efferationem majorem, unde porrò ponemus.

(3.) Sanguinem inprimis exspumescere magis tum salsum, tum biliosum. Salsedinis exemplum occurrit toto die in scorbuticis, in catarrhis, tussi ipsâ, quæ frequenter hæmorrhagiam narium habet conjunctam, sputo cruento, ubi & sensibus occurrit salledo titillans, in mensibus immodicis, ubi erodens acrimonia satis se manifestat sæpe in ipsis genitalibus, in dorso quoque ipso. Biliosæ rarefactionis exempla visuntur in febribus tum primarijs, tum comitatis. Frequentissime in febribus fiunt hæmorrhagiæ etiam in non plethoricis, quatenus sanguis & ipse biliosus tum magis exspumescit, intenso illo calore, & sal volatile peregrinum junctum rarefactionem præstans maximè concurrit. Sic & in variolis, morbillis alijsque idem solenniter occurrit, imò cum levamine, quatenus parte spumosâ oleosâ recrementitiâ tunc exemptâ, reliqua massa archéo redditur magis obsequens, & subjugabilis.

(4.) Adeoque hæmorrhagiam causari modò serum magis, modò sanguinem. Serum enim salledinis, sanguis biliosi sulphuris vehiculum est magis. Utut ergò utraque sint conjuncta, & ad sensum unita in corpore, id tamen non obstat, quin modò serum, modò sanguinem peccare magis dicamus, quod unumquodque recipiat ad receptivitatis suæ modulum, unde quoque id patet ex effectu, quatenus natura ipsa seorsim serum, licet non æquè sanguinem separet. Sanguis sanè non excideret sæpè, nisi sero acriori & fluxiliori obsecundaret & ipse, nisi fibræ laxiores cohærerent ejusdem culpâ; sæpe etiam, si ipsi temperaret magis partes oleosas biliosasque, unde frenum bilis audit.

(5.) Sanguinem rarefacere magis alcali, obtundere acidum; serum verò ab utroque reddi acrius. In statu febrili & bilioso prius occurrit, in statu extra febrim magis alterum. Hinc non tam tenuis sanguis exstillat, quàm spissus quoque cinnabarino florido colore, qualis etiam à V. S. emissus visitur. Hinc scorbuto calido affecti magis etiam hæmorrhagiis tentantur, quàm frigido vexati. Ast acidum in subdominio, vel seroso statu etiam in prædominio existens hæmorrhagias causari potest quoque, licet magis inferioribus locis quàm superioribus, utero, inquam hæmorrhoidibusque, tanquam fixius sal, ut alcalicum magis est volatile. Protrahit tamen hic status magis hæmorrhagiam, quàm excitat, exemplo mensium immodicorum.

(6.) Quæcunque ab extra exspumescentiam hanc seri & sanguinis promovent, hæmorrhagias parere. Id quod patefit exemplo motus, potus vini, aromatum usus, aëris calidi, æstivi, iræ; mensium suppressorum &c. unde facilè vi contrariorum patere potest, quæ hæmorrhagias sedent.

(7.) Sanguinem extrà ferri sæpe non tam exspumescentiâ inductâ, quàm coactum. Duplicia hujus rei occurrunt exempla, partim frequentiora, partim rariora. Frequens est hæmorrhagia, generali acceptione aliis quoque fluxibus sanguinis omnibus competens, in hydropicis, vel hypochondriacis quoque, ob communionem particularem & lateralem cònstanter è dextrâ vel sinistrâ nare stillans, prout hepar vel lien affectus magis fuerit. Frequens in aliis quoque, ut mensibus immodicis, hæmorrhoidibus itidem ab obstructione vasorum mesentericorum oriunda; frequens in gibbosis, non crescentibus, uti par erat, unde cum non detur sufficiens spatium, sed inter vehentia vasa & vectum humorem improportio, coactus alibi affectat exitum, idque locis patulis & porosis per se, vel adsuetis quoque effluxioni per naturam.

Rarior est hæmorrhagia coactiva universalis, cujus duo novimus exempla. Coactivam voco, non tam ob rarefactionem, quo sensu etiam talis in febribus ad mortem usque producta occurrit non rarò, frustra adhibitis remedijs quibusvis, supervenientè tandem sudore & frigore extremorum, salvâ ratione, & tandem inevitabili morte; quàm, ubi sanguis contineri spatijs suis, seu corpore, & poris & vasis nescius vi quâdam expellitur, seu ipse diffluit & effluit, quasi expulsus. Universalem verò, quod per nares, per alvum, per urinam id eveniat, imò etiam aliquando per aures & oculos ipsos. Mortuus sic est ante 7. vel 8. circiter annos Chiliarcha Imperialis, quod ex relationibus publicis tunc innotuit. Mortuus eodem morbi genere nobis adstantibus vir primarius, quod alibi describimus.

(8.) Læso quocunque gravius vase, nisi restinguatur, omnem sanguinem effluere posse. Est enim quoad hæc comprimis ξύῤῥοια μία, *unus confluxus*, continuâ cordis pulsatione inducta, neque quoad huncce perfectum hiatum effluens sanguis obicem sibi ipsi ponere potest, uti sponte & motu proprio exitum affectans per uterum, nares.

Hinc facilè æstimare erit, quænam sint ἴσχαιμα, nempe: 1. *Quæcunque sanguinis copiam*, ὀργασμὸν, *acrimoniam, tenuitatem ac impetum refrænant, sunt* ἴσχαιμα. Copiam tollunt optimè V. S. & hujus vicaria præsidia alia. Certum nempe & hoc est in praxi, symptoma hoc, nisi sanguine litemus, tolli feliciter non posse; Frustrà utimur astringentibus in hæmorrhagiis fortioribus narium, repetitis illis, frustrà in sputo & vomitu cruento, mensibus immodicis quoque & similibus citra V.S. quod toto die nos docuit praxis, hâc verò adhibitâ felicissimè, depleto statim oneroso illo superfluo, per unam V. S. revulsoriam.

Ὀργασμὸν cum rarefactione conjunctum tollunt, quæ sulphur obtundunt & sal volatile figunt ac invertunt, nominatim *acida*, & *aquea*. Notabile est assertum, acida coagulare sanguinem, puta fervefactum ac ebullientem nimis, quem coercent duplici illo modo eximio, sive sint acida diffusa, seu concentrata, sive ⊖-lica, seu ⦶sa, aliaque. Hinc commendant autores ∽ ⊖-li in sputo cruento ipso, quod cum grano salis accipiendum, quando scilicet vitio lienis & M. S. symptoma illud magis contingit, habere aliquando locum potest, aliàs non item, si vitio pulmonis determinato magis eveniat. Hinc in hæmorrhagijs, vitia hepatis calidioris inprimis ortis, Terrâ viol. cum ∽ ⊖-li feliciter sumus usi.

Præstat

Præſtat enim eo caſu diffundere eundem, ſatis activum, quàm concentrato eodem ventriculum & corpus lædere. Sic eundem in finem faciunt, cumprimis in febribus, julepi diluentes & temperantes; modò aciduli ſint, non dulces nimis, dulcia enim in hæmorrhagijs quibuſcunque minus locum inveniunt, ſed, quod ipſa quoque per mechanicam in ſpumam & bullulas facilè rareſiant, nocent potius. Sic etiam aquea inſigniter proficiunt, decoctum hord. cum ſucc. citr. potiones, emulſiones, aliaque hujus commatis.

Acrimoniam temperant, tum eadem iſta, quæ diximus jam, tum *terrea* quoque, conſtrictiva, lentore & mucilagine blandâ inviſcantia & obtundentia, ex ſimplicibus corallia, lap. hæmat, ſangu. dracon. &c. ex compoſitis pulv. ſtypt. croc. ♂ aſtr. tum ☾ſa quoque ipſa, modò laxitas fibrarum non obſtet, eximiè proficua.

Tenuitatem & fluxilitatem cohibent *incraſſantia* & *adſtringentia*, nominatim Tinctura lap. hæmat. antiphthis. corall. ♂ aſtr. rad. alth. & jam dictus pulv. ſtypticus polychreſtus. Non minus enim tenuitatem ac impetum, ipſamque acrimoniam reſpicit tum hic, tum opiata, varijs formis exhibita, ſeu ſola, ſeu ſtypticis maritata. Virgo generoſiſſima à vitijs diætæ patitur diarrhœam, cum abſceſſus reatu, egerit feces plurimas & cruentas & fœtidas; datâ Tincturâ ♂ aſtr. cum corall. dato item per vices pulvere ſtyptico anodyno feliciſſimè convaluit. Ruſticus cacochymicus à motu fortiori ſentit hæmorrhagiam narium inſigniſſimam per 4. 6. horas, nullâ data interruptione quaſi. Noctu petit auxilium, dantur interius eadem medicamenta, feliciter reſtituitur. Fœmina menſium immoderationem percipit non unâ vice. Simul ac doſin unam alteramque de pulvere ſtyptico cum anod. aſſumit, fluxus ceſſat. Hæmoptyicus petit auxilium, propinatur pulvis ſtypticus, ad ſupra dictum modum, præter alia, paroxyſmus ſtatim retunditur. Verbo, probatiſſima ſunt hæc ipſa remedia, innumeris exemplis confirmata, & nunquam non cum ſucceſſu uſurpata. Quæcunque ſcilicet lixivioſum alcalinum; rarefactum nimis ſanguinem concentrant, congelant, mitigant & figunt, dictam indicationem omnibus modis abſolvunt.

Refrænant verò dictum impetum tum interna, calori ſimul debita, qui ſingulis illis motûs ſpeciebus velificatur; tum externa eidem fini inſervientia.

Refrænant ligaturæ mediocres, ſanguinis impetuoſum partim remorantes, partim dolorifico ſenſu eundem in vias communes ex propriis quaſi divertentes; item cucurbitula ſicca in nuchâ, quatenus & eadem motum ſeri fluxilioris impedit, & dolore inducto ſimul archeum divertit. Ubi enim dolor, ibi ſanguis affluit, quo facto non poteſt non idem alibi exundans revelli & alior ſum deflecti.

Refrænant actu & potent â frigida non una, oxycratum, fronti, collo, temporibus, nuchæ, ſcroto adhibitum, aqua frigidiſſima, nix ipſa quoque. Quæcunque nempe loco ſanguinis alterationi & refrigerio magis inſerviunt, apta nata potiſſimum ſunt, quibus ἴσχαιμα adhibeantur, quæ inter & vertex eſt. Utut ergò ſint, qui fruſtrà bregmati applicari eadem contendunt, quod non exinde ad nares devolvatur ſanguis; attamen ea applicatio ſecundum ductum vaſorum inſtituitur, & actuali frigiditate activa ſatis eſt & alterans. Imò nec oſſium vallum obſtat, ſiquidem refrigerans illa vis ſatis ad interiora uſque evibrat ſuum effectum. Methodum hanc curandi inculcat ipſe *Hippocrates* 7. *aphor*. 37. ubi de vomitu cruento loquitur quidem, aſt ſimilium eadem eſt ratio. Curatio, *inquit*, refrigerandi & adſtringendi vim habentibus perficitur. Refrigerantia magis debentur vijs communibus, poris, ob calorem rarefacientem largius ſanguinem invitantibus, tum proprijs quoque ſeu vaſis, quatenus in medio curſu quaſi ſuo eundem ad moderationis leges inflammant ſæpe. Hinc & elogio 5. *aphor*. 23. frigido in his utendum, unde fluit, aut fluxurus eſt ſanguis, non quidem eodem loci, ſed circa ea loca, unde influit; habito nempe reſpectu ad cor, tanquam fontem ſanguinis.

Quod ſi accedat compreſſio, tanto præſentius frigida hæc juvant. Exemplo ſit imperialis, prius aquâ frigidâ alteratus fronti adalligatus, quo pacto tum infantibus, tum alijs etiam adultis feliciter ſuccurrimus.

Refrænant & concentrant omnia actualia frigida. Cum enim motus hic ſanguinis ſit ad extra, adeoque idem qui caloris à centro ad circumferentiam, nec ſine calore, ſaltim naturali, & vaſorum eveniat; cum corpus infinitis ſpiraculis polleat, ab ambitu maximè alterabile, frigus verò concentret aërem & poros magis patulos; inde motus contrarius inducitur, à circumferentiâ verſus centrum, ab extrà intrò, & alteratur quoque fervidior ſanguinis ſpuma. Pertinet huc & terror ipſe, ſive alijs modis incutiatur, ſeu per aſperſionem aquæ frigidæ, in nucham vel faciem ex improviſo factam, ut tantò præſentius alteret.

Refrænant alia per contactum frigidum, & potentiâ adſtringendi, vel etiam quædam diſcutiendi, applicata. Cùm enim ad objecta non uno modo ſe habeat calor noſter, ſed ex illis effluvia partim ferantur, partim calore hoc noſtro excitentur, meritò quoque ab his appenſis, in manu detentis, vel alibi corpori extus applicatis, levamen quoddam ſperandum. Quorſum inprimis pertinet ſumma ſubtilitas effluviorum, quæ in odoratis quidem actu ob copiam admirari, non menſurare poſſumus, in alijs verò dari, etiam pigris viſis, non negandum eſt. Hinc quæcunque effluvijs auſteris, adſtringentibus, terreis, remorantibus archeum univerſalem afficiunt, & quaſi afflant, ſunt iſchæma. Univerſalem inquam, nam de particulari partium effundentium ſanguinem poſt dicetur. Sic uſitatiſſimum eſt eo caſu adhibere lapidem hæmatitem, in utrâque manu, vel ſub axillâ. Eſt hic de naturâ martiali, imò martis purior minera, unde hoc pacto duplici modo ſuccurrit, frigore actuali primùm, in duris metallicis corporibus profundiori & quaſi domeſtico; deinde effluvijs auſteris alterantibus ſanguinem. Par ratio eſt jaſpidis. Sic fluxum ſanguinis menſtrui (quod & de alijs valet) reſtrinxit *Langius* retentione peræ ſeu burſæ paſtoris in unâ, & jaſpidis in alterâ manu. *l*. 3. *ep*. 1. *p*. 941. Idem adnotavimus de centinodio in fœminâ nimias hæmorrhoides patiente, ordinariè & cum ſucceſſu ſemper adhibito. Sic & bufo exſiccatus ſub axillis detentus certo experimento ſedat hæmorrhagias narium alias, tum ob ſimilia effluvia, eſt enim animal frigidum & terreum, tum quoque quod archeus inde abhorreſcentiam quandam contrahat, unde intrò humores magis vocat, & conſequenter hæmorrhagia ceſſare cogitur. Sic ⊖lum Cyprium in manu detentum idem præſtat. Sic in aulis quibuſdam vel gynæceis uſitatum eſt ad menſes ſiſtendos, ut ovum ad duritiem coctum ſub axillis detineatur. Et quæ alia hunc in finem hinc & inde ſolent commendari. Radix nigellaſtri eâdem ex ratione prodeſt, niſi dicamus eandem ſub linguâ poſitam divertendo quoque & diſcutiendo agere ob motum.

Cumque de effluvijs dixerimus horum, operæ pretium eſt de ijs quædam adhuc addere huc facientia & quidem de pulvere ſympathetico, qui hæmorrhagias

rhagias narium & vulnerum inter alia feliciter quoque sedat. Inventor hujus celebratur à *Digbæo or. de pulv. sympath. p.*11. Carmelita monachus, qui hoc arcnum ex oriente adduxerit, à quo hic modum secretum didicit. Paratur nempe vel ex quovis ⊖-lo, extemplo adhibito & pulverisato, vel soluto pro re natâ, nam idem præstitisse adseverat *Digbæus*, vel quod receptius est, ♃. ⊖-lum cyprium, vel nostras quoque calcinatur calcinatione aereâ, expositum solis radijs mense Julio vel Augusto, donec in pulverem album fatiscat, exuto virore vel cœruleo colore suo, addito pro lubitu, quod nonnullis placet, gummi tragacanthæ pulverif. ad partem subdecuplam, seu ad ℥x. ℨj. imò quidam ana id faciunt.

Experimentum pro hæmorrhagiâ sistendâ, quantum ad nostrum scopum hîc facit, illud est, si nempe viâ siccâ stillet sanguis exiens super pulverem illum sympatheticum, uti alter viâ humidâ, si linteamen cruore madidum & exiccatum intingatur solutioni huic ⊖-li; exempla videantur apud *Digb. l. c.* Studiosus medicinæ hæmorrhagiâ narium frequenter corripi solitus familiaritate hujus pulveris se curabat subinde. Gestabat illum secum, vel ad manus habebat, stillato in pulverem sanguine cessabat. Usi sumus eodem cum successu in dysenteriâ, inspergendo eundem, quod & de ♁ valet, fecibus cruentis. Non semper tamen eundem expectationem satiare rectè asserit *Boyleus Tentam. Phys. p.*120 ubi proprium experimentum adducit, non compescuisse hæmorrhagiam narium in se, licet in alijs contrarium viderit. Describit & memorat eundem *Beverovic. quæst. epistol. p.* 241. Edidit & de eo librum *Nicolaus Papinius* Parisijs, quem citat *Ol. Worm.* & descriptionem ponit *mus. c.* 10. *p.* 25. Meminit etiam hujus, & Digbæum, qui eum è Barbariâ attulerit primus, ejusque hypothesin de modo agendi celebrat *Borell. app. ad c.* 3. *obs.* 46. *p.* 276. Optimè etiam de eodem agit *Helm. l. Buttler inscr. p.* 470. & *l. recepta injecta p.* 456.

Mirum itaque id torsit ingenia, quomodo pulvis hic eminus sanet, citra applicationem immediatam. Quidam id ut superstitiosum rejecêre; quod ut Theologus quidam probaret apud *Helmontium*, factâ protestatione expressa adhibuit idem, viditque nihilominus vulnus solito citius sanatum, cruorem quoque statim sedatum. *Digbæus* putat, beneficio lucis (aëreâ calcinatione magis irradiatæ & impressæ) atomos ⊖-li & cruoris conjunctorum expandi in aëre, inde verò attrahere easdem vulnera, unde statim dolor mitigetur, & spiritibus balsamicis ⊖-li sanatio fiat. *p. m.* 119. Affinis huic hypothesi Helmontiana est, principium actionis sympatheticæ esse facultatem influentijs affinem, agentem per irradiationem in objectum sibi appropriatum. Tacemus quæ integris libris pluribus, à *Straussio* collectis, de curâ sympathetica fuerint tradita & congesta.

Nos ut dicamus quid sentiendum nobis videatur, supponemus.

(1.) ⊖-lum austeritate styptica & terreâ pollere præ alijs omnibus, vel saltim esse inter eadem præcipuum.

(2.) Exerere eandem contactu immediato; nil magis è salinorum classe vulnera & ulcera condit & quasi balsamat, quàm ⊖-lum, inprimis album.

(3.) ⊖-lum præ omnibus alijs sui generis esse transpirabile & diffusivum effluviorum, quod in alumine impedit spumosa viscidiтas & velut gluten, unde & igni magis resistit. Hinc & aërem promptè subire patitur, promptè calcinatur in pulverem. Imò præparatum hoc modo poros exhibere laxiores ad effluvia.

(4.) Calorem & humorem effluvia ⊖-li magis citare & diffundere; calor quidem diffundendo humidum & poros dilatando, humor verò solvendo id præstat.

Hinc cum cruore actu calente mixto effluvia ab humido & calido promota magis exeunt, & ad locum affectum facilè perveniunt. Irradiatione leniori & blandâ ergò sanguinem serosum concentrant eadem effluvia ⊖-li austeriuscula, ut fortiori sternutationem cient; eademque cum sero sanguinis communicata & per solutionem emanatione sua ad locum affectum facilè perveniunt. Imò & aërem alterant, qui, cum corruptor sit vulnerum, his effluvijs alteratus amicus iisdem magis evadit. Unde immediatio virtutis hujus agentis cum patiente perspici potest. Nec opus est, ut symbolismum seu magnetismum cruoris emissi & corruptionem subeuntis cum sanguine vivido reliquo statuamus.

Quod verò non semper idem eveniat æque feliciter, id improportioni agentis & patientis debetur. Si enim impetus exituri sanguinis sit fortior, si vulnus gravius, minus etiam effluvia hæc possunt sufficere. Sufficit, concurrere & hæc effluvia & agere intra sphæram activitatis suæ, quod possunt & debent.

Refrænant fluxilitatem hanc & impetum exituri sanguinis *figentia*, *opiata*, insigni quoque argumento, quomodo hæc agant. Si enim in priori hoc casu dicto verum est, sanguinem affectare exitum motu proprio, salino-sulphureo ὀργασμῷ, quietè & passive se habentibus fibris & partibus omnibus solidis, citra ullum dolorem, ullam coactivam quoad vasa ipsa continentia emissionem, sequitur necessariò, opiata agere in partes ipsas fluidas, sistendo h. l. acrimoniam; incrassando & motum spiritibus pacatiorem imperando. Faciunt opiata hoc tàm sibi relicta, quàm cum astringentibus & ipsis serum incrassantibus ac moderantibus remixta, ut jam diximus. Imò notavimus post opiatorum & adstringentium usum è venâ sectâ sanguinem hinc minus fluxisse.

2 *Quæcunque vasorum pororumque emittentium oscula, quocunque modo fissa vel hiantia, constringunt & obstruunt, sunt* ἴσχαιμα. Priori classe dicta magis interiora respiciunt, posteriori hâc exteriora magis, quando sanguis hoc pacto necessit ta fluxionis continuæ emittitur, licet quoque ipse vitiosus sæpè & datâ portâ facilius effluens observetur. Unde & è V. S. tantò promptius exilit, quò fervidior vel magis turgescens est. Illa adstringunt, hæc obstruunt.

Utrarumque verò meminimus viarum, communium & propriarum, quod & vulnera partium aliarum adstrictionem sanguinis indicent, & pori quandoque ipsi, uti exempla talismodi hæmorrhagiarum per diapedesin præbent non solum equi, sponte cruentantes, verum & in homine sudor cruentus, vel sanguis ipse quoque hinc illinc extillans, citra manifestum hiatum, qualia exempla recenset *Heer. obs.* 23. *p.* 269. ubi nemo ullo sensu deprehendere potuit, unde v. g. è minimo manus digito sanguinis magna satis copia effluxerat. Quid hoc aliud, quàm διαπήδησις est, quibusdam, an detur, in dubium vocata?

Obstruunt emittentia vascula obturantia, ut compressio actualis. Hoc pacto enim labia vel oscilla continuantur, & obex ponitur, pariete quasi redintegrato quod per mechanicam valet, facto quotidiano experimento. Facit huc quorumdam mos, qui venam sectam statim comprimunt, vel lardum imponunt, nec prius emittunt sanguinem, quàm animus ad se redierit, velut collectis spiritibus. Faciunt huc ligaturæ quæcunque tum simplices, tum sple-

ſplenijs, vel lineis, vel, ut ita nominemus, metallicis quoque ſtringentes compoſitæ, quod unicè valet in curandis vulneribus arteriarum, ſive caſu, ſive ἐκ προαιρέσεως apertæ fuerint.

Obſtruunt emplaſtica & inviſcantia quædam, uti novimus quendam emplaſtro viſcidiori tepefacto fluido vulneri affuſo non rarò ſtitiſſe hæmorrhagiam. Præſtant enim hæc ſuturam quaſi ſiccam etiam hoc caſu.

Obſtruunt, quæcunque effluvijs auſteris etiam odoretenus conſtipationem vaſorum & villorum procurant, unde ſordida quidem medicina eſt, non incongrua tamen, hæmorrhagiæ narium, ſi ſtercus porcinum iiſdem adhibeatur, vel aſininum. Imò novimus quendam hoc ipſum imbibitum bis vel ter cum ſucco urticæ internè & externè cum ſucceſſu adhibuiſſe. Et *Zacutus Luſitanus* præſtantiſſimum & palmarium vocat ſtercus aſini, quod exactiſſimè lævigatum omni juri potuique permiſcuit, & tabellas cum ſaccharo ex eo formavit, deſperatumque ſic reſtituit. *pr. hiſt. l. ult. cap. 2. num. 4. p. m.* 638.

Obſtruunt exſiccantia ſanguinem. Omne ſiccum fluido eſt contrarium, præcipuè ſi terror conjungatur, unde inter probatiſſima habetur hæmorrhagiæ narium remedia ferri candentis mediata & remotior applicatio, ut ſanguinem exſtillantem excipiat, cujus ratio ex dictis claret. Facillimè inter liquida exiccatur ſanguis, exiccatus verò cohæret & aggerem ſibi ipſi ponit.

Quin omnis ſanguis ſiſtit ſanguinem, non quidem exiccando, ſed glutinante ſuâ hâc naturâ, ratione partium γλισχρῶν ſulphureatum. Hinc in hæmorrhagijs narium, ut alias non attingamus, ipſe in exitu concreſcit, & concreſcendo remoram ſibi injicit, ut ſubſiſtere tandem cogatur, neque etiam hinc, dato illo caſu, grumeſcens ſanguis ſtatim è naribus eximendus eſt; quin nec vulnera arteriarum citius religanda, ne denuò cruentare incipiant, nondum ſatis factâ obſtructione. Sic columbæ ſanguinem reprimere hæmorrhagias è membranis cerebri ſcribit *Tagautius inſtit. chir. p.* 646.

Obſtruunt conſtringentia auſtera, liquida & ſicca. Ex liquidis atramentum, oxycratum, acetum, exemplo venarum ſublingualium, & præ alijs decantatus hodiè liquor ſtypticus, ex ☉ & ⊕-lo per ▽ ſ. & coctionem unitis conſurgens, de quo vid. *Weberus*, licet ſint, qui roſis rubris tingi poſſe eundem velint, inde verò reverâ nigreſcens evadit, quod inter ⊕-lica & reſinoſa perpetuum eſt. Tacemus adſtringentia alia communia, ut uſneam turundis inſperſam tenuiſſimè prius pulveriſatam maximè commendat *Hildanus c.2. obſ.15. p.91.* quorſum & terra Japonica referenda eſt.

Obſtruunt diſſociantia ſeu imbibentia. Quò magis diſſociatur humor quicunque, eò minus fluit, ſed conſiſtere cogitur, inprimis qui in ſpiſſitudinem habet in receſſu; ſimulac ex caloris dominio excidit. Diſſociando obſtruit fungus pulverulentus, ſeu crepitus lupi vulgò dictus, qui dum minutiſſimis atomis applicatus diſſociat ſanguinem, maximè imbibit & ſiſtit eundem, ſeu in naribus ſeu vulneribus quoque exundet, impoſitus immediatè & illigatus. Cumprimis verò huc ſpectat pannus xylinus uſtus, cum albumine ovi exceptus & applicatus, poſito deſuper crepitu lupi & cum ſplenijs factâ deligatione, quod egregium eſt arcanum.

Diſſociant quoque lanuginoſa & mollia alia, unde pili leporis ad hæmorrhagias ipſarum arteriarum commendantur, & alijs caſibus quoque. Sic & linamenta concerpta optimè id præſtant, tum per ſe, tum oxycrato imbuta & compreſſa, qualem obſervationem recenſet *Tagautius l. c.* Faciunt huc & pulveres aſtringentes naribus inſlati, vel cum turundis potius blandè intruſi. Quin & turundæ compoſitæ tales fieri poſſunt ex fungo pulverulento, pil. lepor. muſco cran. human. pulv. gallar. bufon. exicc. ſterc. ſuill. &c. ut alia humida taceamus.

Obſtruunt criſpantia, ut adeò & hæc externa partim adſtringant, partim obſtruant; adſtringant continentes parietes ac vaſa, adſtringant exiturum ſanguidem. Criſpantia ergò velut utrumque id præſtare poſſunt, & vaſcula firmant, & exiturum ſanguinem refrænant.

Criſpant & ferruminant quaſi tum potentialia mitiora cauteria; quem in finem probatiſſimum habetur colcothar ⊕-li, quod *Heer. l. c.* quod *Heurn. comm. in aph.* quod experientia toto die commendat. Criſpant, corrugant & cruſtam inducunt cauteria actualia ignita, ſummâ ſimul junctâ exſiccandi virtute; quod inter extrema attamen probatiſſima remedia numerandum eſt, modò cum prudentiâ adminiſtretur. Fitque id ipſum ferro ignito, quem in finem cauteria varii generis, tenuia quidem, baſi tamen aliquantò lata, apud chirurgos in uſu ſunt, momentaneâ actione id præſtantia; unde non item id expectandum eſt ab actuali igne alio, qualis moxæ eſt, ſeu ὑποκαύμαλος ex artemiſiâ, neque enim deflagrat, niſi ſenſim, reſpectivè, ut fomites alii quoque, nec flagrat ſplendida flammâ, unoque loco collectâ.

3. *Quæcunque ſanguinis motum in ordinem redigunt, & acrimoniam ſeri ſcorbuticam alterant; ſunt* ἴσχαιμα.

Certum eſt, à priori ſanguinem ſæpe in motum extraordinarium citari, quando motus ordinarius non ſufficit, vel impeditus eſt, ſeu hæmorrhagias fieri ab obſtructionibus viſcerum. Exemplum communiſſimum præbet obſtructio vaſorum uteri Quas non vias affectat ſanguis eo caſu, ut exeat? Probare idem poſſunt hæmorrhoides, quæ quidem ab ὀργασμῷ interno oriuntur quoque, frequenter verò ab obſtructione viſcerum. Viſcera hæc ſunt cumprimis quoque lien, hepar & meſenterium, ubi copioſis vaſis decurrit ſanguis, unde ſi in his motus ejuſdem impediatur, hæmorrhagiæ varii generis conſurgunt, ipſique in fœminis menſes immodici, ut non repetamus jam tactos hydropicos, & hypochondriacos, magis manifeſtè tales, ſæpe enim latet hæc cauſa, prudenti ἀγχινοίᾳ eruenda.

Certum eſt à poſteriori, ſæpe hæmorrhagiam narium à ligaturis auctam, item à frigidis, collo & ſcapulis aſperſis, cucurbitulis ſiccis aliiſque, remotis verò his omnibus, & datis motum ſanguinis ordinarium promoventibus ceſſaſſe. Exemplo ſit ſperniola Crollii, quæ itidem conſtat unà ex calidis eundem motum promoventibus & obſtructiones venarum reſerantibus, ut ſanguis intemerato curſu à corde miſſus ubicunque penetrare queat. Eadem ratio eſt ▽æ theriac. Croll. carfunc. aur. cinam. Tincturæ ♃ri &c.

Quæcunque igitur vias reſerant, & ad priſtinum ſpatii in arctatos fines reducunt, licet paulò impropriè, omninò hæmorrhagias ſedant, præcipuè ſi ſimul ſanguinem, ut faciunt, corrigant. Inſtar omnium ſunt martialia, omni huic indicationi ſatisfacientia, edulcant enim acrimoniam, acetoſitatem tollunt, conſiſtentiam ſtabiliunt, & in ordinem redigunt ſanguinem. Sic & corallia medio loco ſe habent, & ſimilia; imò & ipſa acida ſuo modo huc faciunt; ob incidendi juxta & refrænandi virtutem.

Præter aperientia verò hæc & diuretica, ipſaque calida providè remiſcenda, etiam motum hunc ſanguinis corrigunt, non minus ac acrimoniam ſeri ſcor-

scorbuticam, ipsa *diaphoretica* temperata, ex ♁ diaph. bol. armen. ♁ ali cachect & similibus, vitatis volatilioribus, à quibus sæpe observavimus hæmorrhagias. Fœmina plethorica ad dolorem capitis sumens Tincturam bez. Mich. extra ordinem mensium experiebatur fluxum, quod probè notandum in variolis & aliis casibus. Cumque è suis fontibus hæc nota sint, non opus est, ut eâ huc arcessamus latius.

Coronidis loco not. 1. *Non omnis hæmorrhagia seu fluxus sanguinis sistendus est ἰσχαίμοις.* Non conveniunt in hæmorrhagiâ criticâ, nisi restrictè, spectator tunc esse medicus debet, sed non otiosus. Critica enim hæmorrhagia est à priori naturæ intentione, sed symptomatica evadit, à posteriori, neque enim ipsa moderari æquè fluxus vel sistere apertas vias potest. Non, si minus urget, uti aliàs urgentissimum est symptoma. Non ubi contra indicans, vel affectus etiam principalis alius obstat, ipsaque est secundaria, vel timendus est gravior status. Absurdum foret, pleuritico, cui salutare est sanguinem ejici cum tussi, per ischæma velle succurrere. Fœmina vomitu cruento laborans, jam provectæ ætatis, hausto adstringente pulvere à chirurgo dato mox moritur, fluxu represso; menses enim illuc affectabant exitum, aperientibus potius, & V. S. juvandi. Philosophus clarissimus mictu cruento laborans, hoc curato, apoplecticus moritur; id quod in alijs quoque observavimus senibus, mictum nempe cruentum excepisse apoplexiam.

2. *Modo topicis, modò internis magis ad hæmorrhagias opus est.* Præstat quidem eadem conjungere, moderanda tamen sunt ita, ne frustrà simus. Quandocunque effluit sanguis, illius sphæra intuenda est, ut sistat quidem fluxum, motum tamen naturalem non negligat medicus. Topicis immediatis suus locus est, mediata verò, pro æstuante sanguine alterando, applicanda locis magis torosis & patulis. Quando non cessat fluxus, consultum sæpe est, ut tota spina dorsi aquâ frigidissimâ perfundatur. Sic & plantis pedum ranam vivam cum successu adalligavit *Kozack. l. 2, c. 12. de hæmorrhag. p. 678.*

3. *Topica ἴσχαιμα roborent, non lædant.* Valet id de activis & causticis cumprimis. Acetum ipsum in minoribus quidem vasis sublingualibus contrahendis habet locum; quando verò foramina nimis sunt lata, seu magis hiant, eo non contrahi possunt, tunc myrrha & olibanum aliaque inspersa magis prosunt. Corrosiva arsenicalia & ♁lia absint penitus. 🜄 & 🜍 providè applicentur, quorum ultimu momnium est tutissimum.

Hinc non ablato interius ὀργασμῷ frustra sunt adstringentia. Hinc præcipere solent practici sanguinem ex hæmorrhoidibus erumpentem etiam largius non esse reprimendum externis stypticis, nisi prius sectâ venâ ejus massa diminuta fuerit. Universalia etiam hîc valent sæpè præ topicis.

4. *In remorando sanguine circulus ejusdem non turbandus est.* Valet id tum de aliis hactenus dictis, tum inprimis quoque de ligaturis extremorum. Hæ, partim pro vasorum compressione, partim pro remorando in poris sanguine, convenire queunt, accedente inprimis levi dolore, qui advocat illum huc ad partem ligatam, adeoque revellit. Sed si fortius stringantur, circulum omninò turbant, ægrum frustra cruciant, & tantum abest ut sanguinem sic sistant, ut potius fluxurum magis cieant & hæmorrhagiam augeant. Neque verò selectus coloris hic aliquid facit, quando rubrum sericeum vinculum eligunt, quin potius rubedo magis motum promovet, quàm sedat. *Wedelius.*

IVA ARTHRITICA, vid. *Chamæpythis.*

JUBA.

Juba in Phytologiâ est arundinacea coma laxè effusa, qualis in miliô est. *Raius.*

JUGLANS.

Juglans quibusdam dici videtur à juvando & glande, ut Macrobrius. Refert tamen non dubitandum quin sic vocetur quasi Jovis glans, nempe eâ ratione à Joviglans, quâ à Jovipater Jupiter, nam ut dicitur Marspiter & Diespiter, sic & Jovipater seu Jovispater ubi Jovis est antiquus nominativus.

Non est tamen Juglans Διὸς βάλανος Theophrasti, cum ea potius Castanea sit; sed ut nonnullis videtur; nux Persica ejusdem, ut aliis, nux Euboica, nux Basilica Plinio. Nucem Caryon (inquit Plinius) à capitis gravedine, propter odoris gravitatem convenit dictum.

Nomina. Nux Juglans, *J. B. Ger.* Juglans vulgaris, *Park.* Juglans sive regia vulgaris *C. B.*

J. B. Procera arbor est multis prælongisque nixa radicibus, trunco ad binum ternúmve cubitorum complexus sæpius crassescente, materia ampla, russa vel subfusca, multis exiguis segmentis scarificata, quibusdam partibus undulatim Crispa, robustâ: firmis vastisque ramis brachiata, cortice cineracea. Crasso, lævi, per senium hiulco, & in rimas altas dehiscente, folia pinnatim disponuntur. Conjugationes claudente folio impari, quorum singularia ampla, sesquipalmum longa, palmum fere lata, principio & mucrone angustiora, venis obliquis à medio nervo deductis, cum tenera adhuc sunt rubicantia, suaviterque olentia, cum adoleverint pulchre viridentia, odore jucundo, fere lauréo, sed graviori & vehementi, sapore adstringente. Iulum profert longum, multiplici callo compactilem, cujus flavescentes paniculæ brevi decidunt: tum flos emergit herbaceus, (ego pro vero & genuino flore Iulum habeo, ut qui è staminibus & apicibus componitur) totidemque calyculacea tegumenta quot flores petiolo contrahuntur, quibus singulis singulæ includuntur nuces. Nucem sive fructum quales. Simul multi confertim ex eodem pendent pediculo jam perfectiorem tegit pulvinatus calyx, acerbi & amari saporis, nec sine acrimonia, nigro colore manus inficiens, cui subjectus cortex rugosus, lignosus, in duas carinas apertilis nucleum continens in binas partes ad medium ferè fissum, & pæne quadripartitum, revolutionibus cerebri similiter inæqualem primo mucosum ac insipidum ferè: deinde per maturitatem callosum candidum, dulcem, cuticulâ pallidâ tectum, exortum trahens ex candida, & ex acido amaricante quadam substantia pulposa, cujus terrestrior, portio in lignea, vel ex ligno membranacea quædam nucleorum dissepimenta abit, qualibus tenerioribus interior ossis cavitas magna ex parte obducta est. Integri & maturi magnitudine minoris aut mediocris persici; & pulpa viridi seu integumento externo pulvinato, (quem Festus vocat culeólum quasi exiguum culeum) atque carnoso detempto, uncia ferè latiores & hac ipsæ latitudine longiores, ex rotundo in oblongum subtumescentes, sed delumbata utrinque qua vulvularum commissura est circinatione rotundi. Nucleus duplici cuticula seu membrana tegitur, exteriore flavicante & subamara, quæ dum nux adhuc recens est facile deglubitur, cùm arescit arctè adhæret nec potest separari, interiore tenuiore & pellucida.

Nuces

Nuces juglandes magnitudine, figura, duritie, sapore multis modis differunt; Recentiores sex potissimum differentias annotarunt. 1. Nux juglans sive Regia vulgaris. Hanc à duro cortice & frangendi mora Moraciam & Moracillam vocari tradit Hermolaus. Non facile à putamine purgari potest, sudam nominat Cæsalpinus. 2. N. I. fructu maximo Caballinam Dalechampius vocat. Nostrates i. e. juglandes Gallicæ, Bonitate & pondere ad proportionem reliquis cedunt: non enim intus oppletæ, sed magna ex parte vacuæ sunt, minus sapidæ, malis magnitudine ferè æquales, è quarum cuppis seu valvis Marsupia pueris gestanda fiunt. 3. N. I. fructu tenero & fragili putamine, à Dalechampio Mollusca dicta, quòd cæteris generibus Mollior sit; ejusque putamen vel digitis facile rumpatur, Tarentinæ vel eadem est, vel similis. 4. N. I. bifera cujus generis Hermolaus in Silvatiano Patavini agri viculo provenire satis constare tradit. Et Plinius nuper (inquit) Consularem virum audivi biferas & juglandes nuces se habere profitentem. 5. N. I. fructu serotino. Nuces S. Joh. dictæ, quia ante diem S. Joh. sacrum neque folia neque nuces ostendunt; Cum verò id tempus adest, pares reliquis nucibus quoad fructum & folia existunt: quales Tragus Vasoniæ ad Rhenum, binas etiam Giengenbachii extare refert; J. Bauh. circa Tigurum aliquando vidit; Dalechampius circa Lugdunum observavit. Has ego non peculiare genus fuisse existimo, sed differentiam quandam seu varietatem accidentalem & præternaturalem. 6. N. I. folio serrato; hujus nuces teneritudine & longiori forma à vulgaribus diversæ protulerunt vulgaris juglandis similia, sed longe magis tenella, atque in ambitu serrata Cluss.

His adde Virginianarum Juglandium duo genera: unum forma & sapore parum ab Anglicis differt, putamine crassiore & duriore, alterum maius, cortice scabro & duro, nucleo magno, dulci & oleaginoso, ex quibus contusis lac conficiunt cum suis cibis miscentes. Harum arborum nonnullæ 80. pedes longæ. Park. duas juglandium Virginensiũ species describit, quæ ab his videntur diversæ. 1. Prior, nux juglans alba Virginensis eidem dicta, arbor est erectior, & minus patula, nuce rotundiore, minore putamine, multo crassiore magisque albicante quàm cujusvis ex prædictis, nucleo etiam multo minore, æque tamen candido & dulci. 2. Posterior N. I. Nigra Virginensis denominata fructu potissimũ à præcedente differt niger est & rotundus, asper seu rimosus, putamine adeò crasso & duro ut validis Mallei ictibus vix possit confringi, nucleũ intus minimũ claudẽs.

Ubi sponte proveniat nux juglans nescimus in Italia, Gallia, Germania, atque etiam Anglia in viridariis & agrorum marginibus passim plantatam observavimus. Amat loca montana, humida & frigida; plerumq; lapidosa; Autore Palladio, quod in Italia & calidis Regionibus fortasse verum est; at in frigidioribus ut Anglia & Germania, summitates ejus sæpius gelu peruruntur, si præcocius germinaverit; in Germania juniores arbores interdum perduntur, præsertim si loco humidiore plantæ fuerint, teste J. Bauhino, quod in Anglia nunquam observavi evenire.

Iulos gemmasque protrudit Martio, aut initio Aprilis. Fructum ante initium Septembris apud nos non perficit, differunt tamen arbores hoc respectu, aliæ enim præcociores sunt, aliæ serotinæ, nec ante Octobrem Mensem maturantur; diu est antequam fructum ferat hæc arbor; viginti Annos supervivit, ac mirũ in modum grandescit. Cariem, (ut annotat Tragus) vetustatemq; non sentit. Teneram esse arborem, & in calidioribus Regionibus locisque apricis feliciter provenire scribit J. Bauhinus, quod ut verum sit, frigidiora tamen non aversatur.

De satione & insitione hujus arboris Consule Geoponicos. Nucibus seritur juglans, nec inseri vult ut aliæ arbores Trag. Ruell. quòd sanè nobis verisimile videtur, quamvis Palladius aliique contrarium affirment. Utut res sit, Nos cum J.B. insitionis multa curâ non opus esse judicamus siquidem nucũ satis satũ facile ac feliciter proveniat.

Ut nuces in proximũ annũm copiosius proveniant, mos est hodie apud rusticos quosdam ut nuces perticis decutiantur, hinc non inconcinnè quidam alludendo cecinit,

Nux, Asinus, Mulier simili sunt lege ligata,
Hac tria nil fructus faciunt, si verbera cessant.

Verum hic mos quantumvis apud nostrates etiam inolevit qui & suum rhythmum habent.

Rationi repugnare videtur. Quid enim aliud ab hujusmodi verberatione sperandum est, quam ut gemmæ futuri insequenti anno proventus spes decuterentur.

Umbram juglandis noxiam esse plerique affirmant & capiti inimicam. Joh. Muis in Podalirio redivivo P. 57. 58. decubitum sub hac arbore dolorem capitis inducere experientia D. Boyle probat. Hic autem dolor (inquit) non provenit ab umbra (ut vulgus arbitratur) sed à vaporibus ex foliis arboris egredientibus qui quàm infesti sunt muscis etiam unicuique notum est. Nam æstivo tempore ad muscas abigendas valde familiare est, ramulum juglandis ab arbore avellere; verum quicquid est de muscis, haut facile id mihi persuaserim, imo cum D. Evelyno non tantum innocuam, sed & amœnam & salubrem existimo ob odorem gratum quem folia expirant, & deceptos suspicor qui se contrarium expertos affirmant.

Vires. De viribus Dioscorides & Plinius hæc habent. Nuces Regiæ in cibo sumptæ concoctu sunt difficiles, stomacho nocent (bilem gignunt) capitis dolorem inferunt, suntque tussientibus inimicæ; (Plinius de siccis, quæ unguinosiores sunt, hæc tradit, recentes enim (inquit) jucundiores sunt) utiles verò in cibis jejunis ad vomitiones concitandas (pro his Plinius habet inimicas esse vomituris jejunis, atque addit, aptæ in tenesmo solo, trahunt enim pituitam) venenis quoque resistunt cum Ficubus & ruta præsumptæ, ac etiam post ipsa venena hausta comestæ, addit Plinius Anginæ prodesse cum ruta & oleo largiùs esitatæ latos lumbricos pellunt. Imponuntur & mammarum inflammationibus, abscessibus, luxatisque cum mellis exiguo & ruta. Cum cæpa autem melle & sale contra canis hominisque morsus proficiunt, eædem cum calyce suo perustæ & umbilico admotæ tormina sedant. Putamen verò combustum tritumque in vino & oleo puerorum capite perunctò capillos condecorat, & Alopecias replet, at qui intra ipsum est nucleus tritus & cum vino appositus menses sist t; pervetèrum autem nucum nuclei commanducati & impositi gangrænis, carbunculis, Ægilopibus & alopeciis præsenti sunt remedio, aliis miscentur ad acrimoniam ipsorum eximendam: Plin. Cæpis.

Cortex juglandium lichenum vitio & dysentericis prodest folia trita cum aceto aurium dolori Plin. Antidotum Mithridatis ipsius manu descriptum constabat ex duabus nucibus siccis item ficis totidem, & rutæ foliis 20. simul tritis, addito salis grano: qui hoc jejunus sumat nullum venenum nociturum illo die.

Coquitur hæc nux, Autore Galeno, facilius quam Pontica, i. e. Avellana, stomachoque est gratior, & multo magis quando cum caricis manditur. De recenti nuce hæc accipe, nam sicca in succum pinguem transmutatur ut cibo prorsus sit inepta.

Corticis nucum exterioris succus expressus vel crudus, vel cum melle decoctus ad dandam consistentiam, in ore gargarisatus ad uvulæ relaxationem, tonsillarumque & gutturis inflammationes vi sua adstrictoria cum tenuitate partium conjuncta utilissimus est Galeni experimento.

Virides seu recentes juglandes ventrem cient. Galen. Aet. Veteres & siccæ potius astringent: concoquuntur probè in ventriculis frigidis, in calidis in bilem vertuntur.

Cortex interior arboris siccatus vomitum ciet validè: Iuli sive nucamenta lenius.

Tinguntur cortice illarum (nucum) lanæ, & rufatur capillus primum prodeuntibus nuculis. Plin. hist. lib. 25. c. 22.

Inest quoque juglandibus nucibus propria quædam ac peculiaris facultas ad remoratos menses ciendos, aliis medicamentis nihil proficientibus. Macerantur in aqua donec nuclei membranis possint nudari; deinde nuclei ita expoliati macerentur in aqua vitæ per biduum, eorumquè duo vel tres quotidie manè jejunæ exhibeantur per decem dies ante tempus menstruæ fluxionis.

Succus radicis violenter purgare dicitur nonnisi rusti-

cis exhibendis aqua etiam juglandium immaturarum destillata ad multa cōmendatur v. g. ad dissolvendos thrombos concreti sanguinis, ad vulnera & ulcera calida, ad Anthracem pestilentem foris imposita. Ad eadem valet & foliorum juglandis aqua: an verò aqua juglandium refrigeret, adeóq; Anthraci conveniat meritò dubitat J. Bauh:

Nuces juglandes post pisces sumptæ eorum coctionem adjuvare creduntur, unde illud Scholæ Salernitanæ.

Post pisces nux sit, post carnes caseus esto.

Certum est etiam eas venenis repugnare præsumptas in cibis, unde sæviente pestilentia proceres pariter ac plebs infima quinetiam rura tostas jejuni mandunt.

In transmarinis regionibus juglandes teneras & immaturas, cortice exteriore acuto cultello deciso atque etiam putamine duriore, in aqua frigida maceratas aliquandiu & deinde ad mollitiem coctas in syrupo è saccharo præparato leviter bullitas & in eundem demersas reservat pro bellariis.

Juglandes virides decerptæ Maio vel Junio appetente, antequam earum putamina obduruerint, Sacchato adservatæ stomacho utiles evadunt. Imo ex nostra observatione juglandes, dum virides adhuc & immaturæ sunt integræ unà cum corticibus & putaminibus saccharo conditæ, sive (ut moris est) in aqua saccharata decoctæ donec tenerescant; deinde eidem aquæ ad syrupi consistentiam coctæ immissæ ut serventur, si duæ vel tres sumantur sub vesperam à cibo sumpto, alvum leniter subducunt.

Decoctum corticum exteriorum nucum juglandium terræ superfusum lumbricos è foraminibus suis vel elicit, vel exigit.

Tragus scribit quosdam exteriorem corticem nucum juglandium arefacere, inque pulverem redactum piperis loco in condiendis cibis usurpare: cui ad saporem commendandum nonnulli pulverem foliorū salviæ adjiciunt.

Juglandis materies Mensis & utensilibus laudatis dicatur, & operto tectorio. In Gallia plurimi fit hoc lignum pro mensis, scamnis, lectis, cathedris, scriniis, abacis & aliis ejusmodi, quæ tela ceræ fricant sæpe; sic egregiè poliuntur, & nitidum splendorem acquirunt. D. Evelynus fabros nostros oleo suo calido affricto lignum hoc expolire solere ait. Maxime autem æstimatur ob colorem suum varium, venas undulatas aut crispas, & materiæ soliditatem.

E nucibus tusis, calefactis & expressis elicitur oleum, quo nonnulli ad gangrænas, carbunculos, ægilopas & nervorum ulcera utuntur. Infusum auribus surditati prodest, & idem utile calidis doloribus illitum. Matthiolus nullius in medicina usus esse scribit, sed ad Lucernas & Lampadas præcipue expeti.

Quod durabilius sit oleo olivarum. Præfertur etiam pictoribus ei quod è lini semine exprimitur; siquidem hoc cerussæ admixtum tractu temporis colorem immutat: illud vero incorruptum perpetuò asservat. At alibi flatus potenter dissipare, & in coli affectibus à flatu genitis plurimum afferre auxilii tradit, Ætius eandem ei vim tribuit quam oleo amygdalino, insuperque hoc privatim habere tradit, quòd inaurantibus aut inurentibus conducit. Siccat enim & ad multum tempus inaurationes & inustiones continet & adservat.

Iscæ (ἴσκαι) Paulo sunt spongiosa quædam corpora in quercubus & nucum regiarum arboribus nascentia, (fungos, puto intelligit) quæ Barbari magis in usu habent. His inter cætera cauteriorum genera usos fuisse antiquos idem paulus testatur, in longis stomachi defluxionibus, inque hydropicis; quomodo autem iscis ad ustionem uterentur sic demonstrat Cælius Aurelianus. Fungos ligneos inferius ac superius angustos formantes, (convenientiùs inferius latos efficerent, quo melius cuti insisterent) patientibus apponunt locis, quos summitate accensos sinunt concremari donec cinerescant atque sponte decidant. Id hodie imitantes Turcæ sarmentum vitis bene aridum parti malè affectæ applicant & summitatem ejus accendunt. Hoc modo Moxâ dicta utuntur nunc dierum, ad podagram & alios morbos. Cæterum creber est usus fungorum juglandium sclopetariis ad ignem conservandum: modum præparandi fungos ad hunc usum vide apud Johannem Bauhinum in Historia arboris hujus:

Arbor vulnerata initio veris antequam folia emittit liquorem effundit copiosum, minus tamen dulcem quam sit betulæ succus. *Hæc Raius in Hist. Plant.*

Dominus Rosinus Lentilius, Miscell. Curios. Decur. ij. ann. v. de liquore polychrestô è radice nucis juglandis eliciendo hæc habet. Terra circum arborem versus orientem sitam, effodienda profunde satis, & ample, sic tamen ut ne radices lædantur. Quærantur postea radicum mediarū succulentæ extremitates, & cultro circum circa præcidantur ad modum turundæ, sic ut angustioris orificii lagenam vitream capere queant. His radicibus applicentur hujusmodi lagenæ, ac omnia bene obturata sepeliantur in fimô equinô, cum parte terræ effossæ admistâ, ita ut arboris truncus fimo equino & terra ad altitudinem circiter quatuor pedum obtegatur & foveatur supra horisontem. Relinquantur ita per 6. aut 7. dies ac noctes, post rursum effodiantur omnia caute, ne scilicet vitra lædantur. Liquor extillatus si humidum radicale non auget, illud saltem in vigore servat, ita ut fatalem horam sine morbis homo vegetus exspectare queat. Hisce additur ex Camerario, quòd ex ejus liquoris usu officiarius quidam bellicus lue Neapolitanâ adeò fædus ut vivum cadaver videretur fœlicissimè restitutum fuisse. Notandum autem quòd liquoris collectio cum arboris internū fit conjuncta. De dosi, aut tempore collectionis nihil præterea addit. Collectionem autem quod spectat illa proculdubiô tempestate vernâ fieri debet.

Frid. Hofman de Juglande hæc habet.

Nux Juglans capitis habet signaturam. *Cortex sc. exterior* pericranii. *Interior* sive ligneum putamen Cranii, pellicula circumdans nucleum meningis & membranatum cerebri; Nucleus ipsius cerebri figuram. Nihilominus *Author Noster* cum aliis statuit ventriculum illarum usu offendi, cephalalgiam excitare, dificilis esse digestionis &c. *vid. Dioscorid. Lib. 1. cap. 179. Plinius Libr. 23. cap* 8. Unde *Nuces* à nocendo dici probat *Andreas Sanftleben in Tr. de Nucibus Saturnal. cap.* 1. *p.* 8. Verum distinguendus est usus ab abusu, & Natura. Dicuntur tamen à peste præservare. Sed *Casp. Hoff. Libr. 2. de Medicam. offi. in. cap.* 102. omnem vim alexipharmacam juglandibus denegat. Verùm, non tamen de nihilo sunt, quæ & alii probati Doctores Medici de earum virtute alexipharmaca prodiderunt; & certum est, maximam esse differentiam & diversitatem in recentibus & rancidis juglandibus *vid.* D. D. Simon Pauli *in quadripartit botanic. Class.* 2. *p.* 99.

Putamina externa viridia vi emetica pollent ob Sal vitriolicum, quod in illis continetur & arte ex his extrahi potest.

Cortex interior de arbore deceptus in forma orbiculari, ac per horam in aceto infusus, atque pulsibus in utriusque manus carpo ac plantis pedum in febribus ardentibus loco vesicatorii applicatus mirificè prodest, & præstantioris est energiæ illo, quod ex cantharidibus præparatur. vid. Cataplasma revulsorium sect. V. nom. X. in Thesaur. Pharmaceutic. annexo.

Cortex nucleum ambiens seu luteola illa membranula aut tunica proximè nucleum investiens subamara insigne arcanum est contrà Colicam, id quod verum esse sanctè attestor: dosis est hujus pulverisatæ & exsiccatæ, quantum pugillo apprehēdi potest in vino vel alia aqua carminativa.

Iuli vomitum excitant, de quibus vide cautelam in modo laudato D. D. Simone Pauli l. c. p. 97.

Communiter instante S. Johannis Festo nostrates fructus adhuc immaturos molles ac virides passim colligere solent, ad condituram, cujus conficiendi modum vide in *institutionibus* Cl. Sennerti *p.* 1398. confortant stomachum, juvando digestionem, roborant fœtum in utero, præservant ab abortu, &c.

Aqua destillata ex nucibus juglandibus viridibus non postremum est alexipharmacum confortans.

Succus mense Februario vel Martio ex radicibus perforatis destillans ac depuratus non saltem podagricos lenit dolores,

dolores, sed & magno cum successu in febribus & dolore capitis exhibetur. *Thom. Barthol. centur.* III. *hist.* 97.

N. *Cardanus* demonstraturus, quantum consensum habeant genitalia cum capite, asseverat, quod si quis canitie deformis unicâ tantùm nocte illinat scrotum succo ex radice juglandis viridis expresso, canitie deposita nigerrimo colore capitis pilos iri infectos, totum annum duraturos. *Heinric. ab Heer libr.* I. *observ.* 16.

Rob Nucum, fit ex succo putaminum viridium cum Sacchato in catarrhis tenuibus ad fauces delabentibus, item in angina &c. euporiston est.

Oleum fit per expressionem ex nucleis recentibus. Hoc summum emolliens & resolvens est, unde in colica etiam ad flatus discutiendos & pituitam incidendam miræ est efficaciæ. Mammillarum itidem fissuras optimè sanat recens expressum & inunctum insperso desuper Sacchato.

JUJUBA, seu ZIZYPHUS.

Zizyphi vox peregrina esse videtur. Zizyphi autem notæ quibus à reliquis congeneribus distinguitur, sunt folia trinervia, flores herbacei vel luteoli, fructus olivares seu nonnihil turbinati.

Jujuba Domestica Sativa.

Nomina. Zizyphus seu jujuba major *Park.* Zizypha sativa & sylvestris *J. B.* Jujubæ majores oblongæ *C. B.* Jujubæ arabum sive zizyphus Dodonæi. *Ger.*

J B. quæ in officinis notas Jujubas fert, arbor est domestica, sed in fruticem spinosum facilè degenerans. Teste Cæsalp. alioqui satis magna, stipite recto, in ramos plures brachiato, quibus in tenuibus surculis quasi pediculis alternatim adnascuntur folia, unciam aut sescunciam longa, semiunciam aut unciam ferè lata, in obtusum mucronem desinentia, splendido virore nitida, tribus secundum longitudinem decurrentibus nervis, per ambitum serrata; ad quorum ortum rami spinis horrent aliis aduncis brevioribus, aliis rectis longioribus (sed cum senescit aculeis caret, inquit Cæsalp.) eodemq; loci flores, plures ferè simul exeunt, pediculis brevissimis ut fere sessiles videantur ribes floribus persimiles, colore herbaceo, apiculis concoloribus. Hosce fructus excipiunt formâ magnitudine olivari, corno crassiores, per maturitatem rubentes, vel, ut ait Cæsalp. ex pallido nigrescentes, quasi fumo infecti pelliculâ crassiusculâ, pulpam subalbidam mollem, fungosam, melleæ dulcedinis contegente, cui immergitur ossiculum oblongum utrinque acutum, rugosum, in quo nucleus compressus, lentis majoris instar, rufâ pelliculâ tectus, sapore amaro.

Gaudet cœlo & solo calidiore, aut certè temperato: in Hispaniæ, Italiæ, & Galliæ Narbonēsis hortis colitur. Clusius scribit nunquam sponte nascentem à se visam. Forte nullibi terrarum jujubæ majores sativæ sponte nascuntur: sylvestres nos in Italia spontaneas vidimus. E sylvestribus vero satione, insitione & cultu sativas initio factas existimamus. Sylvestres Monspelii frequentes occurrere scribit: at nobis circa Monspelium non observatæ sunt. Neque D. Magnol. in botan. Monsp. earum meminit. In rupibus & clivis maritimis propè Tropiam Calabriæ urbeculam sponte & copiosè crescentes vidimus.

Florent Maio & Junio: fructus leguntur Autumno vel post, unà cum surculis, & in manipulos colligati post aliquot dierum insolationem loquearibus suspenduntur: postremo decerpti in capsulas reponuntur ad medicos usus, sunt qui decerpta Zizypha, & cratibus tegetibusque instrata tandiu insolant quousque rugosa ibidem fiant.

Nos Venetiis recentes apud Melopolas abunde venales vidimus, quāvis palato nostro non multū arrideant.

An hæc arbor veteribus Græcis cognita fuerit ambigitur. Vide apud J. Bauh. concertationes de nominibus. Inclinat (inquit ille) multum animus, Theophr. sub loto, & Plinium sub ossea loto de loto Athenæi locutos, ac lotum Athenei esse jujubas.

Vires. Serica Galeno (quæ plerique jujustas putant) vix quicquam ad sanitatis tutelam pertinent aut morborum profligationem. Mulierum enim aut infantium effrenatorum sunt edulium quod exigui est alimenti & concoctu difficile. Verùm recentioribus Græcis & Arabibus in usum Medicum vocatæ sunt. Moderatè calidæ sunt & humidæ, ideòque febrium ardentium calores leniunt in julepis aut decoctis, sanguinis acredinem sedant: ad pectoris & pulmonis vitia conferunt, tusses asperas, arteriæ asperitatem, spirandi difficultatem; nec non ad renum & vesicæ vitia, urinæ ardorem &c. J. Bauh. syrupum jujubinum in pulmonum vitiis non à calida tantum causa, sed & à frigida ortis concedendum putat; contra Matthiolum & alios, qui in solis affectibus pulmonum Calidis locum habere putant. Sunt enim dulces & moderatè calidæ, ratio & experientia dicit (inquit C. Hoffmann.) jujubas habere vim contemperandi, calidos & acres humores.

Jujuba Sylvestris.

Nomina. Zizyphus sive Jujuba Sylvestris *Park.* Zizypha Sylvestris *J. B.* Jujuba Sylvestris *C. B.*

Frutex paliuro similis est, non solum foliis, sed ramis & spinis, quatuor aut quinque cubitos altus, cujus rami se terram versus contorquent ad formam semicurculi, spinis abundantes crassioribus & similiter acutis, binis simul dispositis. Folia disposita sunt ut in sorbo. Fructus similes jujubis domesticis, nisi quod multo minores. & similiores oxycedri aut lauri fructibus, qui ubi maturuerint rubent, & esui apti sunt: non tamen nuclei qui ossei, ideòque, rejiciuntur, quibusdam in locis fructus hi in vinum immittuntur ut suavis reddatur. Reperiuntur in agris Veronensibus referente Pona; nos (ut diximus) in Calabria pro Tropiam observavimus.

Vires. ℞. Zizyph macerentur in sp. vini donec valde turgeant. Accipe j. aut ij. mane & sero, mirabilis eis vis inest præservandi à tussi. *Hartmann.*

Usus Jujubarum est in pulmonum asperitate, tussi, pleuritide, urinâ acri, fervescentia sanguinis, erosione renum ac vesicæ. *Schroder.*

JULEPUS.

Julepus est medicamentum fluidum ex liquore idoneo & syrupo vel saccharo sine coctione paratum.

Compositio ipsius simplex est, & per hoc differt ab apozemate, à syrupo verò quia liquidus est. Præscribuntur liquor & syrupus in ea proportione, ut pro ratione ℥j. syrupi, sint ℥vj. vel viij. liquoris. Determinatur quantitas utriusque sub hac proportione, ratione ætatis, consuetudinis, roboris ventriculi, & usus necessitatis; minor enim dosis in pueris, insuetis, stomacho debilibus, & calore minùs intenso, major è contra.

Componi solet ex aquis stillatitiis, vel ex herbarum decocto: tunc maximè utimur aquis, quando vel decocta fastidit ægrotans, vel ob ventriculi laborem non sustinet, vel quando res urget, & deficit tempus decocta parandi, vel quando adest herbarum penuria, ut in hyeme.

Tempus sumendi est hora quælibet, sed potissimùm sexta matutina, & nona vespertina, duabus aut tribus horis post & antè jusculum.

Usus plurimi sunt, vix tamen ad alios scopos usurpatur, quàm

Primò, Ad refrigerandum. Pro quo utiles sunt aquæ cichorii, endiviæ, portul. papav. rhœ d. nymph. bugloss. borrag. syrupus limonum, de cichor. simplex, violatus, capill. veneris, & similes.

Forma julepi hæc est.

℞. Aquar. cichor. lact. an. ℥iij. syrupi limonum ℥j. Fiat julep. capiat manè & vespere.

Ex chymicis possunt dissolvi vel addi

Sal prunellæ à ʒß. ad ʒj. Spiritus vitrioli, vel sulphuris à gutt. iv. ad gutt. vi. vel ad gratam aciditatem. Spir. salis dulcis à ℈j. ad ʒß.

♃. *Decocti cichor. lact. q. s. syrupi violati, vel limon. ℥j. vel de nymph. ℥ß. salis prunel. ʒß. Fiat julep.*

Vel ex decocto magis composito pro 3. dosibus.

♃. *Folior. cichor. totius, capill. ven. acetosæ, lact. borrag. an M. j. quatuor semin. frigidor. maj. ana ʒj. hordei integri & flor. cordial. ana p. j. Fiat decoctio pro 3. dosibus. Adde cuique syrup. capill. ven. ℥j. spirit. sulphur. ad gratam aciditatem; capiat vesperè & manè.*

Nota abstinendum esse à spiritibus acidis in constitutione valde sicca quando humores sunt adusti, melancholici, major enim ab his fit exsiccatio & humorum fermentatio.

Secundò, Ad sitim extinguendam, & bilis ardorem temperandum.

♃. *Aquæ hord. ℥viij succi limon. recenter expres. ad gratam aciditatem, sacch. albi, vel syrupi capillorum veneris ℥j. agitentur simul & sæpè transfundantur à vase in vas. Fiat julep. capiat uno haustu.* Vel

♃. *Aquar. papav. rhœad. portul. ana ℥ij. salis prunel. ʒß. syrupi violati ℥j. Misce, fiat julep.*

Tertiò, Ad diaphoresim promovendam in febribus malignis & pestilentibus, variolis, &c.

♃. *Aquar. cardui bened. papav. rhœad. scorzon. ana ℥ij. confect. hyacinthor. & salis prunel. ana ʒß. pulveris viperini ℈ß. syrupi limon. ℥j. Fiat julep.* Vel

♃. *Aquar. scab. papav. rhœad. ana q. s. salis cardui bened. vel scab ℈ß. lapidis bezoardici veri gr. iv. syrupi capill. vener. ʒvi. Fiat julep.*

Potest etiam dissolvi ex chymicis in aquis hujusmodi,

Bezoardicum minerale ad ℈ß. Bezoardicum joviale ad gr. viij. Spiritus salis dulcis ad ℈j

Ad plures usus solet etiam præscribi julep. de quibus exempla passim reperiuntur.

Quando iterari debet julep. sic præscribitur.

Reiteretur julep. sumendus vesperi, aut manè, horâ &c. *Tenke.*

Iuleporum variæ formulæ è variis.

Julepus Cordialis *Donzelli,*

♃. *Sant. rubr. & citr. ãã ℥j. lign. aloës crudi ʒij. rosar. rubr. ʒiij.* Pulverisentur omnia subtiliss. pòst iis affunde spir. vini ℥viij. reponantur in digestione donec videris spir. vini rubrô colore probè tinctum. Tum ♃. *Sacch. alb. ℔ij.* redige in syrupum cum aquâ rosarum odoratâ; ac postquam mellis consistentiam acquisiverit, misce *aq. flor. bugloss. & aq. flor. borrag. ex alembicô vitreô destillat. ana ℥iv.* Bulliant simul leviter ac ab igne removeantur: Posteaque illis tepidis misce spiritum vini prædictum probè tinctum & à fæcibus suis separatum, reducendo in formam julepi.

Utilissimum est hoc medicamentum in omnibus cordis effectibus, recreat spiritus vitales & vitiosas sanguinis dispositiones corrigit. Dosis ab ℥iß. ad ℥iij.

Julepus gemmatus *Norimbergensium.*

♃. *Topaziorum, Smaragd. Rubior. Sapphyror. Hyacinthi, Sardæ, Coralliorum rubrorum ana ʒij.*

Subtil. pulverisatis affundè aceti destillati sufficientem quantitatem, ut solvantur; solutum filtretur, & ad siccitatem in balneo abstrahatur.

Deinde ♃. *Confectionis Alkhermes ℥ij. de hyacintho ℥j. aquæ naphæ, seu flor. Aurant. ℔iß.*

In temperato calore digerantur, decantentur, & superiori solutioni infundantur; clarum per subsidentiam quod erit, addita sacchari albissimi ℔iß. levi abstractione, per Alembic. ad syrupi formam reducatur.

Tandem ♃. *Mosch. or. ambr. gris. ana ʒj.*

Dissoluta cum spiritu rosarum prædicto syrupo addantur, & fiat Julepus.

Julep rosatum, *è Ph. August.*

♃. *Aquæ rosar. odoratissimæ ℥xiv. sacchar. clarificati & ultra consistentiam tabulati cocti, ℔ij. Misce.*

Cordiale plane Medicamentum est: totius corporis exæstuationi confert, vitales spiritus reficit, eosdemque evanidos reparat.

Julep sambucinum, *ex eadem Pharm.*

Paratur eodem modo ex aqua sambuci è floribus destillata, & sacchari sufficiente quantitate.

Serosos in corpore humores blande temperat, calores febriles mitigat, & sudores elicit.

Julep ex vino, *ex eadem Pharmac.*

Fit ad modum præcedentium ex vino optimo, odoratissimo, albo & saccharo.

Ventriculi & cordis robur tuetur, coctionem promovet, frigidos crudosque humores partim incidit, partim concoquit, ac caninam famem lenit.

Julep. ex vino *Zwelferi.*

♃. *Vin. Malv. vel si illud propter valorem non arrideat, vini albi Rhen. ℔v. cui immergantur, rof. rec. ℥j. cort. Arantiorum, citri ãã recent. ext. ℥j. cinam. acuti ℥iß.*

Facta brevi maceratione, abstrahantur in balneo vaporoso destillando libræ tres, liquori huic spirituoso & fragranti abjectis speciebus cum vini vappa quæ in residuo remansit porro adde.

Vin. Malv. vel vin. albi potentis ℔ij. rosar. rec. sale condit. ℥iv. flor. tunicæ rec. ℥j. cort. arantiorum citri recentium, cinamomi acuti ãã ℥j.

Ac porrò brevi factâ maceratione, abstrahantur, destillando in eodem baln. vapor. ℔iiß. vel iij. quibus adde sacchari can. albiss. ℔iv. & sola ejusdem dissolutione sine ulla coctione aut ebullitione paretur julapium multis encomiis extollendum, ob ejus virtutes cordiales & roborantes quas habet in morbis frigidis, Apoplexia, epilepsia, lethargo, comate vigili, paralysi & hydrope, senum peculiare est restaurativum, spiritus eorum vitales excitando, roborando, assumendum in vino quod gratissimum reddit, vel etiam alio in vehiculo grato.

Nota. Aqua spirituosa bina vice à rosis aliisve speciebus superius abstracta, in virtutibus suis magis intendi posset si in eadem corticum Arantiorum & citri ana recent. & extim. ℥j. cinamomi tantundem, ligni aloës ℥ij; nec non ambræ ac moschi, prò ditioribus, ana grana aliquot, aliquandiu saltem macerentur. Rosæ verò quandóque planè omitti possent propter odorem fœmineo sexui adversantem.

Julep Violarum *è Pharm. August.*

Ex aqua florum violarum, uti præcedentes, cum saccharo conficitur.

Febrium incendia reprimit, vigilias levat, gutturis, faucium, ac asperæ arteriæ afflictionibus à salsi aut acris humoris influxu enatis succurrit: calidis insuper, ac siccis pectoris morbis apprime convenit & & cordi excalefacto auxiliatur.

Iulepi varii è Pharmacop. Bateana.

Julap. Antiscorbuticum.

♃. *Vin. chalyb. ℔ß. Tinct. sacræ ℥iij. Sp. cochlear. ʒv. Sp. Lavend. comp. ʒß. ♀ ⊖-lat. ℈j. Syr. Scelotyrb. ℥iß. m. Dentur, coch. ix. omni manè.*

Julap. Asthmaticum.

♃. *Milleped. vivor. nu. 400. contusis adde ▽ Hyssop. ℥vi. ▽. Limac. magistr. ℥iß. facch. cand. ʒiij. f. express. fort. Dentur coch. 2. cum Decoct. Pector. ℥iij. quarta quaque hora calidè.*

Julap.

Julap. Cretaceum.

℞. Creta albif. ▽at. ℥j. facch. opt. ℥iß. ol. st. nucist. gt. iij. Hydropeg. ℔ij. misc. optimè f. a. D. ℥iij. pro vice sæpe. ἐν τῇ καρδιαλγίᾳ ἄελσον.

Julap. Fragorum.

℞. Fruct. fragor. matur. ℔iß. Hydropeg. ℔j. Leucœn. ℔ß. facch. alb. Syr. Limon. ana ℥iß. macer. in frig. menf. 3. & cola. In æstu febrili refrigerat, &c.

Julap. Hysteric. Camphoratum.

Incende camphor. ʒij. & sæpe extingue in ▽ fant. ℔i. ad totalem camphoræ consumptionem. Tum cola. Dentur coch. 4. vel 5. sæpe in paroxysmo.

Julap. Hyst. Farinaceum.

℞. Farinæ tritici puriss. ʒij. facch. alb. ℥ß. Hydropeg. ℥viij. Agitentur opt. in Phiala, ut f. Julap. albiss. Dentur sæpius coch. 4. in paroxysmo.

Julap. Hyster. Fœtidum.

Solve Asæ fœtid. opt. ʒiß. in ▽ Ceraf. n. ℥vi. sine calore in mortar. frig. ut lactescat, f. a. Sumatur coch. i. initio paroxysmi, & repetatur post finitum ejus.

Julap. Hyster. Mithridaticum.

℞. ▽ Bryon. c. ℥vj. Mithrid. ʒij. Tinct. castor. ℥ij. Syr. Ceraf. n. Gran. Actes ana ℥iß. m. f. a. Dos. coch. i. vel ij. in languoribus.

Julap. Hyst. Moschatum.

℞. ▽ Naphæ ℥vj. Mosch. ℈ß. sang. dracon. ℈j. m. pro ij. dos. in parox.

Julap. Idæum.

℞. Fruct. rubi Idæi rec. ℔j. facch. alb. ℥ij. Hydropeg. ℔iß. serva simul in frig. ad menf. 3. & cola. Bibatur ad libitum in æstu febrili ad sitim extinguendam.

Julap. Perlatum.

℞. ▽ Citri, Borrag. Melis. ceraf. n. āā ℥iij. Sp. ceraf. n. vel Sp. citri ℥j. facchar. albiss. ʒvj. margarit. præp. ʒiß. Agitentur opt. f. a. Dentur coch. 5. vel. 6. in languor.

Julap. Purpureum.

℞. Syr. Viol. ℥iij. Sp. ⊖li gt. 30. Hydrocritb. vel Hydropeg. ℔j. m. f. a. In febribus ardentibus ad sitim extinguendam utilissimum.

Julap. ad Rachitidem.

℞. ▽ Ling. cervin. cum 2. cohobiis ▽at. ℥v. Conf. Alkerm. ʒij. Syr. Caryoph. ℥j. Sp. 🜂 gt. vj Fol. ⊙ num. 2. m. f. Julap. Elegans. D. coch. 2. bis in die. Miranda præstitisse narrant Dominæ.

Julap. Tartarisatum.

℞. ☿ subt. ♀ alb. ℥j. ⊖ ♀ ℥ß. V. alb. ℔ijß. m. Dos. ℥iij. bis in die per dies 8. in Icteritia curanda.

Julap. Vitæ.

℞. Vitell. ovor. rec. num. 2. facc. alb. ℥ß. ☍ cinnam. gt. iij. V. alb. vel Hispan. ℥vj. exactiss. misceantur f. a. In animi deliquio, viriumque maximâ debilitate, vel in moribundis auxilio fuit.

Iulepi duo aperientes ex Goddardo.

℞. Aq. Cinnam. absinth. magis compositæ, cochleariæ compos. syr. de ammoniacô āā ℔iß. aq. amygdalar. amarar. ℔x. M. & add. sal. mart. ʒvj. in aq. flor. sambuci triplô pondere solut. per residentiam clarificetur.

Pro majori compositione.

℞. Superioribus addantur absinth. flor. chamæm. āā ʒx nuc. mosc. croci āā ʒvj castor. ℥ß.

Vide rursus plura in hôc argumentô sub titulô Potio.

IULUS.

Est nucamentum quod in corylô, juglande &c. velut prælongus vermiculus dependet, & nihil aliud esse videtur quàm florum stamineorum series. Salicum juli à juglandis &c. diversi sunt; nam in fertilibus plantis numerosis vasculis seminalibus constant. *Raius.*

JUNCAGO.

Juncago quæ Domino de Tournefort in sua Histor. Plantar. circa Parisios nascentium, Juncago palustris & vulgar. *Instit. rei Herbar.* Gramen junceum spicatum, sive Triglochin *Casp. Bauh.* Gramen spicatum alterum, *Lobel.* dicitur. Planta est omnina de graminum familiâ, nullius aut minimi in Medicina usus quia etiamsi vias urinarias reserare credatur, per alvi adstrictionem sæpius noceret.

JUNCUS.

Juncus Caulibus teretibus, fungosis, panicula vel in summo caule existente, vel ex ejus latere inferius exeunte, & multis feminibus majusculis composita à reliquis gramini foliis distinguitur: gramina Juncea à juncis distinguuntur caulibus foliosis articulatis. Folia etiam in his non semper teretia sunt, sed in nonnullis speciebus compressa, in omnibus tamen fungosa.

Notandum etiam nos communem botanicorum sententiam secutos nonnullas species juncis admisisse, quæ ad hoc genus propriè non pertinent, ut, v. g. juncum acutum maritimum Cambro-Britannicum, gramen tormentosum.

Juncus autem à jungendo dicitur, quòd cum flexilis sit, res eo jungi possint.

Juncorum variæ sunt species quas hic paucis describemus.

Nomina. 1. Juncus Acutus capitulis Sorghi *C. B.* maritimus Capitulis Sorghi *Park.* pungens, seu juncus acutus Capitulis Sorghi *J. B.*

J. B. Densè stipatos tollit culmos, sesquicubitales, crassiusculos, rigidos, cortice spisso, medullâ solidiusculâ, albâ, quos statim à radice, crassis fibris contextâ, involvunt foliaceæ vaginæ, rubentes, dodrantum circiter longæ, Comitantibus pinnatis Cristis, Sparti Austriacei formâ, non autem colorem qui hic ruffus, æmulantibus, intra mucronem autem culmorum feminúmque glomerata capitula (subrotunda, splendentia fusca, Sorghi æmula, semen minutissimum, oblongum & subfuscum continentia) quorum exortui subjectum est folium; indidem erumpens, ex latiore principio vaginam imitata, in acumen desinens.

In Arenosis cumulis ad Occidentale Cambriæ litus Merionethense copiosissime oritur. C. Bauhinus circa Thermas Aponianas frequens esse ait, ut & non longe Monspelio ad pagum Peraule, imo in tota illa ora maritima passim provenit.

Nomina 2. Juncus acutus maritimus capitulis rotundis *C. B.* acutus maritimus alter *Park.*

C. B. hic multò procerior est (præcedente) inquit C. Bauhinus imò nobis observantibus nihilo procerior:) radice crassa, lignosa & nodosa, fibris capillata, ruffo cortice obducta. Calaminis sive scirpis permultis, duos cubitos superantibus, ad exortum rufâ tunicâ opertis, fungosa medulla farctis, in vertice mucrone pungente duplici, altero sæpe unciis quatuor capitula superante, altero breviore, deorsum reflexo: inter quos scapus dissilit, pediculi prodeunt,

floris leves ac teretes, intus veluti canaliculati: capitula parva, rotunda, aspera, sparganii forma sustinentes: nonnunquam vero capitula plura, aspera, conglobata sine pediculo proxime caulem amplectuntur. Quibus mollis, nivea & tomentosa instar barbulæ propendet.

In Sicilia, Italia & Gallia Narbonensi ad maris litus valide frequens est. Nuper etiam in Anglia detexit in Comitatu Somerseti *D. Stephens.*

Ex medulla & ellychinia & alia à circulatoribus fiunt unde columbas commentitias volitantes, atque aëre sese librantes conflatas vidit Lobelius. Adv.

Nomina. 3. Juncus acutus maritimus caule triangulo *C. B. Park. J. B.*

C. B. Radice est repente, fibrosa: à qua aliæ radiculæ prioribus exsiccatis nascuntur; hinc culmi, quos ad radicem brevia folia cingunt, pedales, trianguli exurgunt, & in extremitatem pungentem desinunt, & paulo intra fastigium à latere floccus racemosus rufescens, ex granulis tribus lateribus donatis constans, exit.

In maritimis propè Frontignanam & Peraulæ oritur, apud nos ad ripas Thamesis fluvii tam supra, quam infra Londinum, ut à fide dignis mihi relatum est: quamvis ipse nec ibi, nec alibi eum hactenus viderim.

Nomina. 4. Juncus acutus maritimus Anglicus. *Park.*

Eodem modo radicibus se propagat quo alii junci; sunt autem scapi seu calami sesquicubitales aut altiores, teretes, læves obscurius virides, duriores & solidiores multo quam junci lævis vulgaris, medullâ densâ & solidâ farcti: alioqui magnitudine illis non multum cedunt; ad imum tribus quatuorvè thecis squamosis, ex rubro nigricantibus cincti è scapo in sinum excavato, & in duo cornua, altero admodum brevi, diducto, sesquipalmari aut dodrantali ab apice distantia, erumpit panicula ampla, in plures partiales panicula divisa una præ aliis longo pediculo insidente & supra reliquas eminente ac si separata esset. Panicula in latitudinem minus diffusa est quam junci lævis vulg. colore albi spadicei tantillo inter mixto, vasculis triangularibus composita.

In maritimis palustribus copiosè oritur, ut, v. g. circa Camalodunum in Essexia & ad occidentale Cambriæ latus.

Nomina. 5. Juncus acutus *Ger.* acutus vulgaris *Park.* acutus paniculâ sparsâ *C. B.* an juncus foliaceus *J. B.*

Radix prope terram superficiem oblique incedit, fibris frequentibus fuscis demissis firmiter depacta; plurimi inde conferti junci è capitulis seu gemmis crassis & velut bulbosis squamis membraneis. Spadiceis splendentibus obvoluti exeunt. Hujusmodi membranosi folliculi, spadiceo colore splendentes ac si politi essent, intimo reliquis multo longiore, imum juncum ad palmi & amplius longitudinem involvunt & obvestiunt. Junci sesquicubitales sunt & altiores, graciles & teretes, striati, cortice crasso, medullæ intus pauca, non tamen inanes, & radicibus omnes oriundi, nulli (quantum nos observare potuimus) ex aliorum sinubus, ut scribit Dodonæus, eumque secuti alii plerique botanici. Forte alium & à nostrate vulgari junco acuto seu duro diversum describit in acutos mucrones exeunt: intra quos ad dimidii plus, minus pedis distantiam erumpit panicula sparsa, rufescens semen in vasculis.

In pascuis & ad vias publicas solo humidiore passim provenit, junci panicula arundinacea descriptio apud J. Bauhinum in multis ad juncum nobis descriptum accedit.

Nomina. 6. Juncus montanus palustris. An oxyschænos sive Juncus acutus Alpinus Cambrobritannicus *Park.*

Fibris majusculis rubentibus radicatur. Folia numerosa, non erecta, sed plerumque supra terram expansa stellæ in modum, brevia, dura, acuminata, non exactè rotunda sed superna parte canaliculata, undè rectius fortasse ad gramina quam ad juncos referendum est hoc genus, è medio foliorum exurgit caulis dodrantalis aut pedalis, firmus, medullâ farctus, uno tantum folio prope terram cinctus. Cætera nudus, junceam in summo paniculam gestans, è pluribus particulis compositam, quæ singulæ è sinu foliis quod in caule ad earum basim consistit emergunt, flos graminis hirsuti exilis, hexapetalos, cum totidem in medio staminulis fimbriatis luteis. Succedunt capsulæ majusculæ subrotundæ, semen continentes.

In montosis palustribus solo spongioso & putrido per totam Angliam copiosè nascitur: ut loca indicare non sit opus. Prope Londinum in ericeto Hampstediensi.

Figura & descriptio graminis juncei maritimi majoris apud Parkinsonum huic nostro convenit.

Parkinsonus speciem hujus minorem habet, quam vocat oxyschænum sive juncum Acutum minorem p. 1192.

Nomina. 7. Juncus aquaticus maximus *Ger.* lævis maximus *Park.* max. holoschænos *J. B.* juncus maximus seu scirpus *C. B.*

C. B. Hic magnitudine & crassitie reliquos superat, & proceritate Thypæ æqualis est, ex radice crassitudine fere cubitali, geniculata, hinc inde per terram repente, cortice atrorubente intecta, intus candida scirpi seu junci hominis altitudinem superantes, minimi digiti crassitie, virides (qui exsiccati albescunt) rotundi, enodes, medullâ candidâ, molli & fungosâ farcti attolluntur, quorum cacuminibus scirpis reclusis petioli intus canaliculati, foris teretes extenduntur, qui summo apice floccos seu paniculas ruffas, inæquales, squamatim compactas metæ figurâ, infernè latiores, superne acuminatiores sustinent. Semen milii magnitudine, triangulum, altera parte compressum, altera dorso elato succedit.

Hic ob fungosam & foraminulentam medullam levissimo vento facilè hinc indè, instar arundinis vulgaris agitatur in fluminibus, piscinis & stagnis majoribus, aquas semper habentibus invenitur.

Usus. Juncorum multiplex usus est, ad tegetes, scabella pedum, ad cathedrarum sedes, sportas &c. inter Indos ad tapeta, stragula, pileos, &c.

Juncus seu scirpus medius *C. B. Park.* Sylvaticus Tabernamontani *J. B.*

A præcedente magnitudine potissimum differt, & in Sylvis sed locis aquosis provenit, unde Juncus Sylvaticus Tabernæmontano dicitur, pleniorem descriptionem videsis apud J. Bauhinum.

Nomina. 8. Juncus lævis paniculâ sparsâ nostras. An Juncus panicula arundinacea *J. B.* jun. Lævis paniculâ sparsâ major? *C. B. Park.*? juncus lævis *Ger.*

Ad bicubitalem aut majorem altitudinem assurgit, scapis teretibus, erectis, minimè nodosis, culmo crassioribus, viridibus, glabris, & nitentibus, medulla solidiore & densiore, quàm in sequenti specie unde ad ellychnia aptiores sunt, in mucrones acutos desinentibus. Dodrantali cis apicem spatio erumpit panicula sparsa & latè diffusa, saltem in locis ubi humor abundat, alias enim paulo compactior est: in petiolis tenuibus vascula propendent, multo quam in sequenti junco minora pallidiora, quamvis planta ipsa major sit.

In aquis ipsis aut juxta aquas.

Hujus medullæ usus est ad ellychnia, ex cortice texunt funes in agro Staffordiensi, vide D. Plot.

Nomina 9. Juncus lævis vulgaris panicula compactiore, an juncus lævis vulgaris Park. an junc. læv. glo-

glomerato flore ejusdem. Juncus lævis panicula non sparsa C. B.

Hic à præcedente differt caulibus striatis, medulla rariore & spongiosiore. Unde ad ellychnia inutilis est: paniculâ compactiore & vasculis seminalibus majoribus, superius seu cacumini propius erumpentibus, tempore denique florendi maturiore.

In pascuis & sylvis locis humidioribus copiose non raro oritur,cum superior plerumque in aquis tantum aut juxta aquas: locis certè humidioribus quam hoc loco descriptus.

Junco Matthioli figura apud J. Bauhinum huic convenit non item descriptio.

Nomina. 10. Junci genus medullâ prorsus niveâ *Hist. Lugd. J. B.* juncus lævis alter *C. B.*

Parum differt à junco lævi vulgari panicula sparsa; ut nesciam an planè distinctus sit.

Nomina. 11. Juncus cacumine reflexo major *C. B. J. B. Park.*

C. B. Radice nititur capitata, & quâ parte alia aliis adhærent & incumbunt, leviter compressa, cortice nigro obducta, fibris plurimis deorsum & ad latera emissis, & in unum cespitem coacervatis: scirpis est sesquicubitalibus, ad exortum tunicâ atro rubente & splendente tectis, qui infra cacumen incurvatum, pedis fere spatio, ad latus scirpo fisso, plures pediculos emittit, qui foliacea, membranosa & oblonga vascula, in quinque apices fissa sustinent: quæ fructum angulosum nigrum minuto semine, eoque flavo, refertum continent vel, ut Ruellius, melancranis seu atriceps dicitur: fructum gerit uvarum cohærentium modo, in quibus cuspidatum semen clauditur. Aquei & subausteri saporis.

Nascitur in aquosis & pinguibus locis, sed pura & præterlabente aquâ fere madentibus.

Nomina. 12. Juncus acumine reflexo alter *C. B. J. B. Park.*

Caule est sesquicubitali, rotundo, lævi, aphillo: panicula umbellæ similii,atrosplendente, pediculo carente, filamentis cæruleis (ut in Aphillante cærulea) donata: quam caulis duarum triumve unciarum, acutus sed mollis patúmque reflexus superat.

In Provincia Galliæ provenit.

Nomina 13. Juncus trifidus *J. B.* acumine reflexo trifidus. *C. B. Park.*

J. B. ex radice nigra, geniculata & fibrosa, longiuscula scirpi producuntur plures, dodrantales, valde tenues, quorum singuli per extrema in tres stylos palmares tenuissimos, acutos finduntur: intérque hos ad exortum sedentes paniculæ paucæ exiguæ, ex rufo fuscæ.

In Monte Fracto Lucernatum, inque Pyrenæis & Montibus Moraviæ provenit.

Nomina 14. Juncellus omnium minimus, Chamæschænos *Ad. Lob.* juncellus *Lobellii Park.* an juncus humilis *J. B.*? an juncellus inutilis sive chamæschænos *C. B.*

Transversam agit radicem, in superficie terræ repentem, & qua obiter hinc fibræ albentes demittuntur, inde surriguntur junci crebri, qui paniculas producunt, tres uncias aut interdum palmum alti, enodes, unico vel altero ad basim foliolo cincti, setæ equinæ crassitudine aut etiam tenuiores, erumpentibus, propè apicem ad latus, ut in aliis juncis, paniculis brevibus compactis habitioribus (ut mihi videbatur) squamosis absque pediculis, plerumque duabus, interdum unica, rarius tribus, colore primum virentibus, tandem nigricantibus cinereo, Imi junci & transversa radix spadiceæ sunt.

In Arenosis & glareosis humidioribus oritur.

Nomina. 15. Juncus exiguus montanus,mucrone carens *C. B. Park. J. B.* an juncus Lychnanthemo tenuis. *Thalii*?

Radice est pusilla, nigra, capilacea: Cauliculo quatuor vel quinque unciarum, cujus summo capitulum parvum, ex fusco purpurascens, quadrifidum, in exiguum, rigidiusculum filamentum abiens insidet: foliola ad cauliculi principium tria, juncea, unciam longa.

In Taurero Rastadiensi Austriæ monte provenit.

Nomina. 16. Juncus lævis paniculâ glomerata nigricante *C. B.* Lithospermi semine *Hort. reg. Blæs. & Paris. Botan. Monsp.*

Magn. Radicem habet ex multis fibris nigricantibus,in unum cespitem coacervatis, compositam, unde plurima folia palmaria,triangularia producuntur, inter quę plures oriuntur scirpi cubitales,quorum unusquisque capitulum spadiceum producit, scirpo adhærens, ex varijs folliculis compositum, in quibus semina alba, splendentia, lithospermi majoris seminibus minora continentur, folia & scirpi versus radicem colorem habent atrorubentem.

Provenit apud nos locis palustribus, putrido & spongioso solo ut v.g. Hinthoniæ & Teversham mariscis propè Cantabrigiam, reperitur etiam circa Monspelium: unde à P. Magnol. pro nondum edito depingitur & describitur.

Nomina. 17. Juncus parvus calamo supra paniculam compactam longius producto.

Semipedali altitudine assurgit, scirpo tenui, gracili, panicula compactâ, tertia circiter totius longitudinis parte, à summo scapi mucrone erumpente.

Tribus hisce notis. 1. Parvitate sua; 2. Paniculâ compactâ. 3. Scapo supra paniculam longissime producto, ab alijs juncis facile discernitur.

In Westmorlandia non procul ab oppido Amble-side dicto invenit *D. Newton.*

Nomina 18. Juncus capitulis equiseti *C. B.* Aquaticus minor capitulis equiseti *Ger. Park.* Capitulis longis, sive Clavatus *I. B.*

C. B. Radice est geniculata, graminis aut arundinis modo serpente & innumeris fibris implexa: scirpis cubitalibus, aliquibus tamen ad radicem duarum & trium unciarum, ad exortum subrubro cortice tectis, tenui & fungosâ medullâ planis, quorum verticibus capitula exigua, rufescentia, aliquando rotunda, aliquando oblonga, asparagorum equiseti vel clavæ instar insident: flores candicantes & villosos, in latus exporrectos Maio & Junio Mensibus emittit. Septembri Mense in hoc, quemadmodum in secali luxuriante grana, oblonga, nigricantia, dura intrinsecus alba vidimus.

Varietas observatur in stylis vel scirpis, alteri enim triplo latiores, alteri angustiores sunt.

In Rivulis frequentissimus est: reperitur etiam in aquis stagnantibus.

Nomina. 19. Juncus capitulis equiseti minor & fluitans *C. Bauhini I. B.* Iuncellus capitulis equiseti fluitans *C. B. Park.*

C. B. Ex radiculis capillaceis juncus tenuissimus recurvus prodit qui in plures juncellos duarum triũve unciarum subdividitur, quorum aliqui erecti, aliqui reflexi capitulum minimum sustinent, & juncellis singulis foliolum tenue, capillaceum adponitur.

In Angliæ aquosis fluitat autore Gillenio.

Hanc speciem nos nondum vidimus, sed aliam à D. Rob. Plot. in historia naturali Oxoniensi titulo.

Nomina. 20. Juncelli omnium minimi capitulis equiseti.

Qui è radicibus capillorum instar tenuibus exurgit setæ equinæ crassitie, altitudine tres uncias non

excedens, clavam in apice parvam aliorum hujus generis in modum sustinens, notandum autem juncum hunc non ramosum esse in modum præcedentis, sed simplicibus scapis è radice exurgere. In pascuis communis Buleii humidis fossis prope Isidem fluvium. Hunc nobis communicavit amicissimus vir reique herbariæ peritissimus. D. Dodsvvorth.

Nomina. 21. Juncus alpinus cum cauda leporina *J. B.* Alpinus capitulo lanuginoso sive schœnolaguros *C. B.* à capitulo haud multum leporum caudæ dissimili. Gramen juncoides lanatum alterum Danicum. *Park.*

J. B. Crebros ex parvis radicibus surrigit culmos, dodrantales, interdum cubitales, striatos, foliis propter terram stipatos, quæ & ipsos culmos aliquousque involvunt, alioqui juncea folia in stylum exeunt, acutum, pauloque supra radicem refuscentia sæpe in fibras compsas fatiscunt. Cæterum singuli culmi in echinatam caudam, canescentibus, tomentosis squamis compactilem fastigiantur, mollitie holosericum provocantem. Radicatur denique fibris aliquammultis fragilibus.

In palustribus putridis & cœnosis locis v. g. in Lincastria, in Salopia, &c. provenit inque Montibus solo spongioso, aquæ bibulo & cænoso.

Nomina. 22. Juncus parvus palustris cum parvis capitulis equiseti. An juncus montanus parvus cum parvis capitulis luteis *J. B.*

Plurimis fibris crassiusculis subluteis, altè in terram demissis, crispis & velut undulatis radicatur, imam Juncorum partem squamæ crebræ pellucidæ, nigricantes obvolvunt ut in aliis fit. Styli palmares tenues, satis firmi & rigidi in ipsa summitate capitulum exiguum gestant ex spadiceo nigricans, unde stamina seu filamenta numerosa sordide flavicantia exeunt. Folium in singulis caulibus unicum perbreve.

Maio Mense floret.

Nomina. 23. Juncus Alpinus bombycinus *C. B.*

C. B. Ex radice aliorum juncorum simili folia juncea exurgunt inter quæ culmi plures tenuissimi, palmo minores, qui capitulum parvum lanugine alba ornatum sustinent.

In Montibus Moraviæ: & in locis udis Vallis Grindevvald Bernatum crescit.

Nomina 24. Juncus parvus palustris cum parvis capitulis equiseti. Juncus parvus Montanus cum parvis capitulis luteis *J. B.*

Longissimis fibris juncus hic Montanus iisque crebris demissis radicatur; stylos emittit palmares aut dodrantales, tenues, multis foliorum propter terram involucris obsitos. Qui cætera æquabiles enodesque in summo fastigio capitulum gestant duplo triplóve brevius quàm juncus clavatus, inter squamas longiores emicantibus flosculis luteis.

Descriptio hæc & figura J. B. satis apte respondet junco à nobis sæpius observato in pratis udis & locis palustribus circa Middleton in agro Warwicensi, & alibi in Anglia, fibræ duntaxat radicum vetustiores non rectæ sunt, sed huc illuc reflexæ & veluti undulatæ, imam juncorum partem squamæ, crebræ, pellucidæ nigricantes obvolvunt. *Raius in Hist. Plant.*

Omne junci genus, in cujus 24. speciebus hactenus ex Raio describendis fusiores forsan quàm par est fuimus, quamque requirat nostra methodus, facultatis est adstringentis, ac propterea ejus semen alvi fluxibus, imò in mulierum hæmorrhagiis exhibetur; imò somnum conciliare creditur.

JUNIPERUS.

Juniperus à junior & pario, quòd juniores & novellos fructus pariat antiquis maturescentibus ut qui pariat usque ad tertium annum arbori suo inhærente fructu *C. B.* Græcis ἄρκευθος παρὰ τὸ τὴν ἀρχὴν καθεῖν quod ejus odorem omnia reptilia aversentur, vel διὰ τὸ ἔχειν τὰς ἀκάνθας κεκρυμμένας idem.

Ostendit Anguillara juniperum Doscoridis & nostram unam esse ex cedris Theophrasti. Oxycedrus etiam seu cedrus Lycia nihil aliud est quam Juniperi species major. Lignum quoque cedrini nomine ex America allatum Juniperinum est.

Nomina. Juniperus vulgaris baccis parvis purpureis *J. B.* vulgaris *Park.* vulgaris fruticosa *C. B.* item vulgaris arbor ejusdem Juniperus *Ger.*

J. B. Plerumque densô ramorum stipatû fruticat duntaxat juniperus aliquando in justæ magnitudinis arborem adolescit, ita ut in Hispania supra Segobium quâ Madritum itur, ex ea trabes & ædium contignationes sibi incolæ fabricent; *Caudice* tamen non multum crasso, cortice scabro & deciduo, rubente, materie firma, nonnihil etiam rubescente, maximè si siccata fuerit, odore resinoso, grato. Ramuli in surculos multos dividuntur, minacibus *foliis*, semper virentibus aculeatisque armati, rigidis, supernè glabris, infernè virentibus, splendidis, ratò unciâ longioribus, sæpè brevioribus, valdè angustis, ternis plerunque simul per intervalla *Baccæ* per ramos sparsæ, numerosæ, rotundæ, umbilico in tres radios, totidem seminum loculos ostendentes distincto, donatæ, duplo majores granis piperis, primùm virescentes, per maturitatem cæruleæ, aut nigræ, in quarum singulis grana tria oblonga, triangula, (nonnunquam quatuor Cæsalp.) pulpa nonnihil rusta involuta, sapore acri, resinoso cum quâdam dulcedine, tactû quoque ubi inveterurint oleoso & glutinoso; prò *flore* tribus foliolis minutissimis obseptum insidet futuræ baccæ rudimentum, tam exiguum, ut nonnisi à diligenter inspicienti animadvertatur.

Nos pro fructus calyce hæc foliola habemus, non autem pro flore; pro flore enim non agnoscimus quod staminibus & apicibus caret, quæ floris præcipua pars sunt. Unde & multi flores petalis seu foliolis coloratis fugacibus carent, nulli autem apicibus. Apices enim nostrâ sententiâ, sunt vascula seu conceptacula seminis masculi in plantis. Atque idcircò Cæsalpinus rectè scripsit, Juniperum quæ fructum fert, non florere. Quod & veteribus observatum, nam referente Theophrasto & ex eo Plinio. Quidam Juniperorum duo genera tradunt: Alterum florere nec fructum ferre: quæ vero non florent ferre protinus, baccis subnascentibus, quæ biennio hærent.

Per reliqua similis est huic Junipero quæ fœmina (rectiùs mas) dici potest. flores producens plurimos, aliàs quà fors tulit, sparsos per ramulos, aliàs confertos conorum exiguorum instar habentes, purpurâ cum croceo mixtu pictos, ex plurimis corpusculis rotundis, papaveris semine minoribus, pulvisculo farinaceo farctis compactiles, intercedentibus raris quibusdam viridantibus acuminatis foliolis, squamatim corpuscula dicta obtegentibus. Videas autem cùm dehiscunt effigiem capituli Equiseti florentis, Uniquique squamulæ adnatis apicibus ruffis. Cæsalpinus vocat flosculos amentaceos exiles. Cæterum tantum florum apparatum, quasi ad ostentationem comparatum, nullus fructus sequitur, sed in auras abiens pulvisculus vanam baccarum spem eludit.

Nostrâ sententiâ, (ut modò dictum) flosculi hi non ad ostentationem tantum, sed ad usum comparati: siquidem pulvisculus eorum apicibus inclusus fœminarum baccis aspersus spermatis masculini modo in fœcundandis inservit. Consentit Tragus inquiens. Maio mensè tenuissimus ac luteus pulvis è Juniperis in auras evolare conspicitur, quod semen illius esse animadverti (Joh. Bauh. perperam pro semine florem scribit) Post hunc quem diximus pulverem baccæ prorumpunt exiguæ, virides,

virides, quæ altero demum anno, Autumno appetente, quod illis tempus maturitatis est, cæruleo tinguntur colore.

Juniperus in ericetis agri Cantiani, Essexiensis & alibi in Anglia copiosè provenit, sed plerumque humilis & fruticosa; quoniam jumenta eam assiduè carpunt & coërcent & in arborem adolescere non permittunt: in hortis cultu arboris modicæ magnitudinem & staturam assequitur: invenitur etiam non minùs frequens in Belgio, Germania, Gallia &c.

De tempore florendi jam diximus. Fructus, notante Cæsalpino, maturescit anno secundo, ut aliquandò fructus trium annorum contineantur. Cùm is qui maturus est servetur ad tertij anni fructum nascentem.

Quæcunque in junipero cernuntur (inquit Tragus) odorata sunt. 1. Humor, qui ex ea, si lædatur cum in succo suo fuerit, effluit. 2. Radices & caudices aridi. 3. Baccæ recentes & maturæ. 4. Folia acuminata.

Usus & Vires. Lignum præcipuè ob suaveolentiam commendatur (præsertim si maio mense cædatur) unde incensum ad aërem emendandum, & odores noxios aut contagiosos arcendos suffumigatur.

Juniperi arbor maio mense cum pluviosa fuerit tempestas luteam à cortice sudat lachrymam, quæ magna copia tanquam fungi exigui arbori adhæret, nec magnopere odorata est.

Lignum vix sentit vetustatem, & carbones dat tantum non æternum viventes, Chymistæ, tradente Matthiolo, asseverant carbonem juniperinum accensum ac suo cinere obrutum ignem integro anno fovere. Trabes juniperinæ fuerunt in Templo Dianæ Sagunti cui religione inductus Annibal pepercit, ut est apud Plinium.

Rasura ligni non sine causa in cucuphis adhibetur, quippe cephalicum est, nervosumque genus insigniter laborat Schrod. fit etiam cinis ex ligno. Per quem cinerem colatum, vinum tam potens est sudorificum, ut quibusdam exhauserit aquas, vel pituitam ex toto habitu. Ex arido ligno destillatur & oleum per descensum vel retortam; melius tamen elicitur per vesicam: extrinsecus ejus usus est in morbis nervinis, in tibiarum serpigine & cancro, vulneribus & ulceribus malis.

Baccæ in cibo esitatæ stomacho frigido utiles sunt, pituitamque quæ in illo coit digerunt, contra inflationes & tormina faciunt, vitia pectoris purgant, tussique medentur, urinam efficaciter ducunt venenumq; à corde repellunt, eædem menses & coxendicū vitiosos humores ducunt; suntque Tragi Judicio ad cibos condiendos pipere salubriores. Utiles etiam sunt in affectibus capitis & nervorum, differunt autem baccæ aliæ enim dulces sunt & edules, aliæ acres & aromaticæ.

Lapponij baccarum juniperi decoctiones bibunt, quemadmodum nos Caovæ & Theæ, suntque præcipua apud illos medicinæ pars. Schefferus hist. Laplandiæ: earum vires fusè traduntur à Scharfio de Junipero, & Joan. Michaele de eadem.

Succus extractus è baccis juniperi ad prædicta omnia utilis est & alia multa, si credere fas sit, quæ vide apud I. B. Theriacam Germanorum nonnulli dixerunt, tum quod sit efficax contra venena, tum quod Germanorum corporibus amicissima & maximè salutaris.

Oleum fit vel per destillationem è baccis contusis cum aqua mixtis, oleum enim cum aqua ascendit, vel per expressionem è baccis contusis cum oleo olivarum mixtis. Valet ad tormina aliaque multa. Guttulæ duæ vel tres puerulis verminantibus exhibitæ Lumbricos quibus vexentur, enecant & expellunt.

Vim diureticam in juniperi baccis, earumque oleo (inquit Cargillus) in me expertus sum sæpius manifestam, & tum ex illis paucas devoratas, tum panem hujus guttula tinctum evidenter violarum odore urinas imbuere, non secus ac terebinthinam vulgarem ejusque oleum stillatitium. Cum generoso vino albo decoquenda, & decoctum singulo mane sacchraro edulcoratum calculosis propinandum.

Ego fretus hac observatione complurimis commendavi baccarum juniperi blande contus. hiscente solum exteriore cortice infusum in vino, qui perbelle ab illius usu valuerunt, & à jugi nephretico dolore vindicati sunt: exemplo sit Laurentius Rostochiensis Professor: is enim quotidie circiter i. pugillum grosse contusarum aut dentibus comminutarum bacc. junip. deglutiebat, quo simpl. medicamento obtinuit, ut non solum arenulas, sed calculos minutulos, imo etiam lentis magnitudine si non sine omni molestia, attamen dolore excrevit, cum ante usum harum baccarum sæpe oppido male habuit. Sim. Paulus spiritus & oleum non modo contra calculum sed etiam pectoris vitia valde prosunt.

Elixir juniperinum admirandarum virium in Calculo: quod insuper stomachicum insigne est &c.

℞. baccar. juniper. maturat. & elect. q. v. Contundantur crasse digeranturque affusa aliqua aqua diuretica. Hinc exprime abstrahendoque inspissa ad consistentiam mellis, hujus mellis juniperi cochl. 10. 11. 12. &c. misce optime cum aqua vitæ juniperina, digereque aliquandiu lenissimo calore (solis aut fim.) Schrod.

Baccæ apud Germanos singulari remedio ad grassantia pestilentiæ contagia depellenda usurpantur; Trag. à nostris fiunt & aliæ antidoti ex his baccis contra febres pestilentiales, quas laudo vel ideo quia medicamentum est domesticum D. Bovvle, baccas in aceto maceratas, exsiccatas deinde & in pulverem redactas in peste utilissimas esse scribit. In observationibus ad nos transmissis.

Asserit Clusius Narbonenses Gallos è juniperi baccis oleum exprimere, quod ipsi de Cade vocant, capitis scabiei, ut pecorum etiam scabiei, & ulceribus, quibus à Tonsione infestantur, adprimè utile.

Gummi juniperinum seu vernix sicca, (Arabibus sandaracha seu sandarax, à Græcorum sandaracha, quæ auripigmentum est longè diversa) recens, pallida & pellucida probatur: Cùm inveteravit fit flava & friabilis, masticis modo, quam mentitur in multis: Sanguinem undequaque fluentem sistit, ulcera putria curat, cruditates ventriculi emendat, diarrhœas antiquas sistit, lumbricos necat; Schrodero usus præcipuus est in nervorum affectibus, resolutione, frigiditate, contractione, &c. & in capitis affectibus reliquis à frigiditate subortis.

Quod vernix liquida seu vernigo sit lachryma seu gummi juniperi, falsò à Matthiolo, Lacuna, Cæsalpino, & alijs asseritur, inquit Cornarius. Nam factitia res est vernix: non tamen à lachryma juniperi in oleo lini soluto (ut multi volunt) sed ex scobe succini in oleo dicto decocta, ut post Cornarium affirmat etiam Casp. Hofmannus. Usus ejus est ad illustrandas picturas, ad nitorem ferro conciliandum, ad tectoria oblinenda, fabris & pictoribus.

De usu ligni juniperini in Lue Venerea ad modum guajaci, & pro eo substituto, cum dubium sit, an prosit necne, nihil dicam Vid. Si placet hist. Ebrodun. l. b. 9. cap. 15.

Umbram juniperi noxiam esse versus ille Virgilij multis persuasit, Juniperi gravis umbra, &c. nonnulli etiam rationem ejus reddere conantur, quia scil. ob densitatem foliorum vapores è terra noxios exhalantes repercutit & difflari non sinit, unde ibidem stagnan-

ſtagnantes aërem prava qualitate inficiunt; ego potius juniperi umbram ſalutarem eſſe crediderim ob ſuavem quem arbor expirat odorem. *Raius in Hiſtor. Plant.*

JUNIPERUS ARBOREA.

Nomina. Juniperus major bacca rufeſcente *C. B.* Oxycedrus. Quibuſdam Juniperus major baccâ rubrâ. *J. B.*

Folia quàm Juniperi vulgaris duplo ſunt longiora, latioraque, rigida, infeſto mucrone pungentia: Baccæ duplo aut triplo Juniperinis majores, coloris non ut illæ cærulei, ſed ruffi, ſapore tamen & odore ſimili. Cluſius ſic deſcribit. Junipero ferè ſimilis eſt Oxycedrus, magna ex parte contorto ut illa caudice, interdum etiam in arbuſculam excreſcens, tenui & rufeſcente cortice. Folia habet Juniperi vulgaris modo purgantia, aliquantulum tamen longiora & rariora, terna ſemper circa ramulos ſimul naſcentia, ut in Junipero min. Fructum initio viridem, deinde flaveſcentem, poſtremò cùm maturuit punicei coloris, Juniperi fructu multò majorem ut interdum Avellanam magnitudine æquet, & tuberculis quibuſdam, veluti ſquamarum rudimentis obſitum, nucleos tres aut quatuor inæquales continentem, majores quàm in ſuperiore, medullâ intus albâ.

Floret Juniperi minoris modo, & eodem tempore utriuſque fructus maturitatem adipiſcitur. In collibus circa Monſpelium frequentem obſervavimus.

Provenit (inquit Cluſius) pleriſque Hiſpaniæ & Narbonenſis Galliæ aſperis locis: nuſquam tamen majorem videre memini quàm ſupra Segobiam & Evandrianam, itinere Madritiano, ubi arborum magnitudinem & altitudinem interdum æquat, trunco humani corporis craſſitudinem Cæſalpino. E fructibus Juniperi majoris cùm maturi ſunt vino remollitis exprimitur liquor, qui Saccharo exceptus utiliſſimus: utpote qui ex pulmone & pectore educit purulenta; ac tempore peſtis præſervativæ loco eſſe poteſt. Obſervavit D. Tancredus Robinſon in Gallia Narbonenſi itinerans incolas ex Oxycedro elicere oleoſam ſeu reſinoſam ſubſtantiam, eodem modo ut è Pinu, & Abiete, in tædam converſo, deſtillatione rudi facta per deſcenſum, qua utuntur in ſcabie, & ulceribus pecorum. *Raius.*

JUPITER, vid. *Stannum.*

JUSCULUM.

Cogimur ad uſum juſculorum alterantium cùm decocta faſtidiunt ægrotantes, aut venticulus ea, propter debilitatem pati non poteſt; vel etiam ut in morbis longis mutetur forma remedii, ne uni familiariter aſſueſcens natura vim illius tandem eludat.

Juſcula vel ſunt alterantia, vel reſtaurantia, vel purgantia.

Alterantia fiunt ex radicibus & herbis convenientibus cum pullo gallinaceo, vel fruſtulo colli carnis vervecinæ, vitulinæ aut caprillæ.

Ad multos uſus præſcribuntur.

Primò, ad refrigerandum in calore & ſiccitate attemperandis, ut in febribus bilioſis, calidâ hepatis intemperie, conſtitutione corporis gracili.

℞. Radic. cichor. bugloſ. an. ℥j. folior. cichor. bugloſſi utriuſque, lactucæ, agrim. an. mß. hord. integri p. j. Fiat decoct. cum pullo gallinaceo, aut fruſtulo colli carnis caprillæ, vel vitulinæ, fiat juſculum pro una doſi, capiat manè continuet per 12. aut 15. dies.

Secundò, ad viſcerum obſtructiones reſerandas & intemperiem calidam corrigendum, ut in febribus lentis, intermittentibus longis, obſtructionibus viſcerum & meſenterij, chloroſi, ſuppreſſis menſtruis, & ſimilibus.

℞. Radic. aſparagi, graminis, bruſci an. ℥ß. fol. cichor. cum toto, agrim. pimpin. ceterach, polytrichi, ana mß. Coquantur cum pullo gallinaceo, aut fruſtulo carnis colli vervecini, fiat juſculum, quod capiat manè per 10. aut 15. dies.

Addi debet id quolibet juſculo aliquod ex ſubſcriptis aperientibus chymicis, ut

Tartarum vitriolatum ad ℈j. tartarum chalybeatum ad ʒß. cryſtall. tartari ad ʒß. ſpiritus tartari ad ℈ß. ſpiritus volatilis ſalis armoniaci à ℈ß. ad ℈j. ſpiritus vitrioli martis à ℈ß. ad ℈j. crocus martis aperiens ad ʒß. tinctura martis ad ʒj. tinctura tartari à gutt. iv. ad gutt. viij. magiſterium tartari Schroderi ad ℈ß.

Liquor tartari ſpleniticus ad cochlear ß.

Spiritus gummi ammoniac. ad ℈ß. in contumaci, craſſa, viſcoſa mucilagine pulmonum, meſenterii reſolvendâ, tùm & in obſtructionibus diuturnis lienis, hepatis, uteri, mira præſtat.

Quorum omnium compoſitio traditur à pleriſque Chymicis, & præcipuè à clariſſimis viris Schrodero, Vulfer, Sennerto, Glazero & alijs.

In pallidis virginum coloribus, cachexia, ictero, & ſimilibus.

℞. Radic. bruſci, apij, rubiæ tinctorum ana ℥ß. fol. chicor. totius, capillarium omnium, ana mß. flor. calendulæ p. j. Fiat decoctio cum fruſtulo colli carnis vervecinæ, aut vitulinæ pro juſculo, in quo diſſolve aliquod ex prædictis aperientibus, inter quæ, ſequentia ſunt magis appropriata.

Tartarum chalybeatum, tinctura martis.

Spiritus volatilis ſalis armoniaci ad prædictam doſim.

Liquor tartari ſpleniticus, tartarus nitratus ad ℈j crocus martis cachecticus Vulfer. ad ʒß. diaphoreticum antimonij Schroderi à ℈ß. ad ℈j.

Aliquandò etiam cùm obſtructiones ſunt contumaces, nec reluctatur ventriculus, in decocto præſcribitur poſt radices, chalybis præparati in nodulo incluſi ʒj. vel ſi ad ℥ß. pro 4. aut 5. vicibus inſervit.

Perſeverandum eſt in uſu iſtorum juſculorum ad minus per decem aut quindecim dies, & in quarto vel quinto quoque juſculo incoqui debet ſenna ad ʒij. aut ʒiij. cum aniſo, & ſale tartari ad ʒß. imò & vicibus alternis etiam diſſolvi debet manna ad ℥j. aut ℥iß. vel in iis qui infarctus majores patiuntur ab humoribus craſſis, etiam diacarthamum ad ʒiij. vel aliquod ex panchymagogis infrà dicendis.

Tertiò, Sumitur juſculum ad fluxionis tenuis in pectus fluentis acrimoniam demulcendam, in affectibus catarrhoſis pectoris, tuſſi diuturna, &c.

℞. Radic. bugl. fragariæ an. ℥ß. radic. ſchinæ minuti ſecta ʒiß. folior. cichor. borrag agrim. capill. veneris pimpin. an. mß. hordei integri & flor. roſar. rubr. an. p. j. Fiat decoctio cum fruſtulo colli carnis vitulinæ pro juſculo, quo utatur per 10. aut 12. dies. addi poteſt in quolibet, ſaccharum roſat ad ʒij. lactis ſeu butyri, aut magiſterij ſulphur. cochl. ß. rotularum pectoral. Vulfer. ʒi.

Antimonium diaphoreticum ad ℈j. recenter parari debet, nam diutiùs ſervatum malignam ſuam qualitatem recuperat, nempè quia ſuum ſulphur ob detonationem cum nitro ex parte fixum redditur, dum ex alia parte evaporat: fixum autem quod ſupereſt redditur volatile, aut temporis diuturnitate, aut quia aëri exponitur; & ſic ex diaphoretico fit emeticum & cordi infenſum.

Vide, num cum fluxione humoris tenuis & acris circa pectus decurrentis, & tuſſim excitantis, ſocientur

tur partium inferiorum intemperies, obstructio, & infarctus: in quo casu non est simpliciter refrigerantibus, incrassantibus & detergentibus utendum, sed etiam leviter aperientibus, & per vices purgantibus, indicatione sumptâ à causâ producente vitiosos humores, qui fluxionem conservant, dum propter obstructiones viarum, nec segregantur, nec per destinata loca expurgantur, sed cum sanguine confusi, in pectus, aliasve partes dilabuntur.

Quartò, ad tenuem sanguinem incrassandum in hæmoptysi, & ad constringenda vasa, tum quoque ad intemperiem calidam pulmonum corrigendam, ut & in menstruorum & hæmorrhoidum fluxu, &c.

℞. Radic. bugl. symphyti maj. an. ℥ß fol. lact. portul. plant. pulmon. & millef. an. mß. rosar. rubr. p. j. Fiat decoctio cum frustulo carnis vitulinæ pro jusculo per 12. dies sumendo. Dissolvi potest unum ex his. Saccharum rosatum tabulatum ad ʒ ij. magisterium boli armeni. terræ sigillatæ, perlarum præparat. corallorum rubror. oculorum cancri, cornu cervi ad ʒß. crocus martis adstringens à gr. x. ad gr. xv. tunc præsertim ex usu cùm obstructiones viscerum dictis affectibus præsunt.

Cavendum est, ne dum sanguinem incrassare volumus, viscerum obstructiones (si quæ sint) augeamus. Tunc enim, ut dictum est, miscenda sunt remedia quæ leviter aperiunt & detergunt cum his quæ vasa constringunt, & sanguinis acrimoniam temperant, ut alterantibus & per vices purgantibus admixtis, causa acrimoniæ & tenuitatis, sanguinis, in partibus & humoribus constituta auferatur.

Quintò, In lepra, scorbuto, melancholia, affectione hypochondriaca, quartanis longis, febribus lentis, prurigine, scabie inveterata Rheumatismi, & syphilidis reliquiis, cæterisque casibus in quibus crassus, piger, impurus, & nimium coagulatus sanguis volatilior reddendus, sequens jusculum viperinum acidorum illuviem conterit, per diaphoresim exturbat, depurat sanguinem, coctionem & fermentationem naturalem juvat, restituit, præmissis universalibus.

℞. Rad. cichor. brusc. buglos. an. ℥ß. fol. cichor. agrim. cerefol. pimpinell. ceterac, bugloss. an. m. ß. Fiat decoct. cum carnis vitulin. & viperin. frustulo pro jusculo sumendo per xv. dies & post intervallum octo dierum renovando, intersumptâ ptisanâ purgante post septimum & ultimum jusculum.

Vices viperæ supplet serpens, loco sicco, prope montes, non paludoso degens. Abscinde caput & caudam, exentera, semotisque hepate & corde ritè aquâ tepidâ lava & utere.

Sextò, Restaurantia juscula præscribuntur ad vires reparandas, aut conservandas; quorum formula peculiaris non præscribitur, quia parari solet ab ægro ministrantibus. Docere debet solùm Medicus hujusmodi jusculum confici ex pingui capone exenterato & in frusta conciso, detractâ pelle & pinguedine, quod deinde ponendum in olla vitreata ritè clausa & lutata sine ullo liquore, nisi parum aquæ rosar. & florum arantiorum addere volueris; deinde coquitur in B. M. ad putrilaginem, ceu ferè ad siccitatem. Exprimitur succus, à quo pinguedo separari debet, & servari in vase argenteo, aut vitreo in loco frigido. Ex hoc succo duæ aut tres unciæ pro singulis jusculi libris adduntur, aut in alternis jusculis refrigerantibus duo cochlearia miscenda sunt.

Septimò, Purgantia juscula, de quibus in purgantibus. *Tencke.*

LIBER X.

Continens ea quæ incipiunt à Literâ

K

KALI.

KAli nomen Arabicum pluribus & quidem genere diversis plantis significandis imponitur, siquidem *Kali geniculatum* à *Kali semine cochleato* genere differt. Kali minus album, de quo inter bliti Sylvestris species, ab utroque.

Kali geniculatum, foliorum carentia & surculis viridibus succulentis è quibusdam velut squamis pyxidatim geniculatis compositis, ab alijs omnibus plantis primo statim aspectu discernitur.

Inter varias autem plantæ *Kali* dictæ species est *Kali geniculatum majus*, sive *Galicornia*, item *Kali geniculatum alterum*, vel minus, quod aceto & sale conditum asservatur: Sed præcipuè *Kali* illud *majus semine cochleato*, quod ad Mare Mediterraneum spontè oritur pluribus in locis, & seritur Monspelij in lacubus salsis ad sal alkali conficiendum; cujus modum Joh. Bauh. referebant conflatores ipsi.

Scrobiculo effosso propè marè transversim assulas ligneas imponunt, quibus superaggerunt cumulatim herbam prædictam, ex qua accenso igne stillat in subjectam scrobem liquor, qui tandem concrescens fit sal alkali, coloris partim nigri, partim cinericei, valde acre & cathæreticum, salsum. Et Saxum hoc, Kali vocatum vel sode ad vitrum conflandum aptum in Italiam inque Septentrionem ex Gallia Narbonensi & Aquitania defferunt.

Galli in tractu Montispessulano cum sale Kali & oleo nativo gabiano in fonte adversùs Beziers saponem parant, quem arte colorare pro libitu norunt. Ex epistol. med. Th. Bartholini. Habui à D. Tancr. Robinson. *Raius in Histor. Plant.*

KARABE, vid. *Succinum.*

KEIRI, vid. *Leucoium.*

KERMES, *Ilex Baccifera*, sub titulo *Ilex.*

KERMIA.

Kermia, aliàs *Alcea vesicaria* ac *solisequa*, item *Malva horaria* &c. planta est regionum calidarum ut Italiæ & aliarum indigenna, quæque etiam in hortis colitur. Succo impraegnatur viscosô, ac multum olei & phlegmatis cum paucô sale continet: eaque propter facultatis est emollitivæ ad instar malvæ. Verùm in usus venit Medicos.

KIN-KINA, sive *Quina Quina*, vid. *Quin-Quina.*

KOLLA, vid. *Gluten.*

KOMAROS, vid. *Arbutus.*

LIBER XI.

Continens ea quæ incipiunt à Literâ

L

LABDANUM, vid. *Ladanum.*

LABRUM VENERIS, vid. *Virga Pastoris.*

LABRUSCA.

LAbrusca, aliàs *Vitis, sylvestris*, Gallicè *Lambrus, ou vigne sauvage*, nihil habet singulare quod seorsim à vitis vulgaris descriptione adferatur.

LAC & ejus SERUM.

Lac est liquor albus ex chylo in mammarum glandulis productus. De quo nota differentias, partes, usum, modum præscribendi, & cautiones.

Differentiæ lactis multæ sunt, aliud enim humanum cæteris temperatius, ideò naturæ humanæ magis analogum.

Caprillum aliud mediocris consistentiæ, sed siccioris, ceu minùs humidum quàm humanum.

Ovillum crassius, & minùs serosum.

Vaccinum crassum & pingue.

Asininum tenue & serosum.

Vaccinum plus cæteris butyro abundat, ovillum caseo, asininum sero.

Ex cæteris animantium speciebus, vix aliud in usu est; ut enim probatur quod ab animali habetur similes humanæ carnes habente, sic longiùs distans (quod odor carnium injucundus & fastidiosus ostendit) reprobum est.

Partes lactis sunt tres, prima serosa, quæ refrigerat, tergit, alvum solvit. Secunda butyrosa, quæ laxat, emollit, nutrit. Tertia caseosa, quæ sistit, obstruit, nutrit.

Usus plurimi sunt, tum in sanis, tum in ægris.

Primò, Ad nutriendum, pro quo hic ordo bonitatis inter lactis genera constituitur, ut primas teneat humanum, deinde vaccinum, posteà ovillum, mox caprillum, ultimò asininum. Humanum optimè & omni alio meliùs nutrit, vaccinum quia pinguius plus humano, cætera minùs, quò sero magis, minùs butyro constant, caprillum ovillo, caprillo asininum frigidius.

Secundò, Ad alterandum, refrigerandum, humectandum, incrassandum, acredinem demulcendam, juxta quos & alios scopos aliud alteri præfertur.

In dysenteria, diarrhœa, mensium, & hæmorrhoidum fluxu, hæmoptysi, & in quocunque casu adest sanguinis tenuitas, acredo, corporis gracilitas, vaccinum eligitur: quòd si ferre non possit debilis ventriculus, ovillo, hujus defectu, caprillo, vel etiam nondum exactè purgato corpore ubi refrigerare, detergere, mitigare, & aliquatenus expurgare intentio est, atque etiam dum timemus ab obstructionibus viscerum & debilitate ventriculi, asinino utendum.

Gal. 3. *de facult. alim.* c. 15. *Si lactis*, inquit, *injectis lapillis, vel orbiculis ferreis ignitis serum consumatur, non laxat, sed adstringit: facilè tamen cogitur in caseum, ob id aquam quidam affundunt, sicque seri acrimonia temperatur.*

Tertiò, Ad alterandum & nutriendum, ut in tabescentibus ab ulceribus internis pulmonis, gulæ, ventriculi, renum, &c. febre hectica, cæterisque casibus, qui refrigerante, detergente, & reficiente remedio indigent, asininum cæteris tutius est; accedit humanum; si vires sint validæ vaccinum. Sed si præsens sit febris putrida, vel ipsius periculum, & in omni casu cum timor est ab obstructionibus viscerum, debilitate ventriculi, coagulatione & corruptela, asininum cæteris præstat: licèt enim modicè corrumpatur, utilitate tamen ex sero refrigerante, & aliquali nutrimento superante, alteri prævalet, ut & vaccinum in phthisicis, quibus putridum inest ulcus, quia ob pinguedinis copiam saniosa & purulenta faciliùs & cum adjumento cedunt excutienti pulmoni: idem quoque tussiculosis & gracilibus, carnosis verò & crasso habitu præditis asininum magis opitulatur.

In hectica & phthoë si febris sit insignis quæ semper sequax est putredinis vasorum, abstinendum omni lacte, donec alterantibus & evacuantibus alvus & sanguis purior sit, & febris remissior. Tunc verò asininum ex usu est, quia ut magis serosum plus refrigerat, ut minùs pingue non accenditur, ut tenuius facilè transit, nec obstruit: ad quos fines superbibenda traditur aqua hordei, & graminis ad uncias tres aut quatuor.

Malignis affectibus sine febre, lepræ, cancrosis ulceribus, lui venereæ post hydrargyrosim, podagræ, rheumatismo convenit asininum. Venenis omnibus acribus, calidis, frigidisque, quod magis præsto est: si datur electio, vaccinum præstat, quia butyro adhæret & hebetat venenum, serô deterget, penetrat, & simul nutrit, magnâ copiâ sumptum ab initio vomitum excitat, qui si tardior fit, hydræleo tepenti provocandus, & somnus prohibendus.

In renum debilitate, mictu sanguinis, diabete, ovillum præhabetur, cui in confortando renes, ut loquitur Avic. non est medicina compar. subdit Cardanus, quia magis caseosum, caseus autem nutrit renes, & ob id roborat.

Modus utendi varius est pro diversa lactis natura. Humanum ab ubere sugitur, quodvis ex cæteris recens mulctum & tepidum sumi debet jejuno ventriculo & optimè ab excrementis repurgato, nam ob partium tenuitatem facilè corrumpitur; quiescendum ab eo sumpto, non dormiendum capitis doloribus tentatis, & visceribus æstuantibus affectis; Nec comedendum nisi è ventriculo exciderit. Saccharum rosatum aut mel additur, ne corrumpatur & acescat: nonnullis cum Gal. placet ut loco sacchari salis modicum addatur.

Aliquando præscribitur lac humanum, aut vaccinum pro omni alimento maximè in phthisicis, podagrâ, cæterisque affectibus in quibus vel timemus ne lac cum alimentis corrumpatur, vel in quibus debilis est vis coctrix ad solidiora alimenta digerenda: aut in quibus non sufficit ut unâ vice in die lac exhibeatur. Tunc verò quarta quaque horâ in ea dosi, quam sine fastidio ferre potest, ventriculus, propinatur. Tempore prandii & cænæ exhibetur panatella vel lac leviter coctum cum panis talleolis. Sensim lacti assuescendum, in principio manè horâ solitâ, & vesperè circa

circa horam quartam, dosis lactis est offerenda; quo tempore detrahendum est aliquid prandio & cœnæ, idque per sex vel octo dies; & tunc purgato corpore lac sit pro omni alimento.

Modus præscribendi hic est.

Utatur lacte v. g. asinino statim ab ulcere extracto, per mensem integrum, (plus minus prout morbus exiget & tempestas permittet) sumendo primâ die lactis ℥. viij. sacchari rosar. ℥. j. augendo singulis diebus lactis dosim, donec pervenerit ad ℔. j. & sacchari ℥. j. ß. plus minus pro ætate & ventriculi tolerantiâ.

Cavendum à nimia copia; sunt enim qui ad ℔. ij. & ultra propinant, quod quantum noceat vix æstimari potest nisi ab eo, qui exactè considerat, totam lactis molem non distribui in sano, minùs in ægrotante, sed ex parte stagnare & in flatus bilémque converti: unde sæpiùs cibi fastidium, alvi fluxum, aut febrem nimij illi γαλακτοποταὶ incurrunt.

Perseverandum in eadem copia, cùm qua quisque se sentiet benè habentem, nec gravitate, flatibus, oris insuavitate, cibi fastidio, febre, alvi fluxu, vel aliâ superveniente molestiâ deteriorem. Quæ dosis sic inventa quolibet manè sumenda quatuor horis ante jusculum, vel alium convenientem cibum: quo tempore neque vehementiùs sese commoveat, neque dormiat, si capiti timeat. In fine sensim minuatur lactis quantitas, donec redeat ad primam dosim.

In usu cujusque lactis, maximè crassioris ad hoc ut obstructiones, si quæ sint, non augeat, sed faciliùs transeat, calorem temperet, putredini resistat, superbibenda præscribitur aqua tepens decocti hordei & graminis, vel aqua buglossi, borraginis aliave morbo propria, ægro grata, ad ℥. iij.

Eligatur animal sanum, non nimis pingue, mediæ ætatis: pascatur gramine & hordeo; ducatur ad liberum pastum matutinis & vespertinis horis; nec nimis exerceatur ne incalescat, mundetur strigilibus, & in loco non fœtido stabuletur.

Lac optimum est colore candidum, sapore dulci, odore grato, vel nullo præditum, consistentiâ & copiâ mediocri.

Lac gravidæ exiguum & pravum, à partu liquidum, impurum, turbidum: post mensem optimum. Humanum ad annum, vaccinum à tertio mense pinguius. Asininum post sex & octo menses deterius. Quodlibet verè fluidius, copiosius: æstate, tenuius, reliquo tempore crassius.

Cautiones plurimas docet Gal. *com. in Aph. 64. sect. 5.* in quo quibus noceat, & quibus conveniat lac, ostendit. Sed præ omnibus hoc advertendum ne præscribatur dum adest febris intensior, dum obstructa sunt viscera, impura, vel calidiora, nisi probè repurgata, reserata, & balneis temperata fuerint. Cavendum quoque ne ventriculus sit valdè debilis, & frigidus; nam ut in æstuante nidorem contrahit, sic & in frigido acescit.

Qui utitur lacte ceu pro remedio, ceu pro alimento, sobriè degat: facilè corrumpitur admixtum calidis, acribus, piscibus & fructibus. Acidis coagulatur: coctum, longo usu, viscera obstruit. Vigiliis, animi & corporis motu vehementi, venere nimiâ, & vino meraciori abstineat: liberam alvum teneat: aër sit purus; salubriùs erit si æger contabescens atque animal è quo lac sumi debet, degant in colle ad meridiem & orientem, non boreæ aperto, juxta mare, qualis erat Tabiarum locus.

Serum lactis non est alimentum, sed remedium alterans, & nonnihil evacuans.

Separatur à reliquis lactis partibus duplici modo. Primò per se; secundò per admixtionem rei separationem juvantis.

Per se secernitur serosa substantia à caseosa, si lac non nimis recenter emulctum calori exponatur.

Juvat separationem flos cardui, coagulum vituli, agni, juvat quoque & citò separat liquor acidus, ut acetum, succus limonum, spiritus vitrioli, herba acetosa incocta. Melius est separare cum flore cardui vel cum coagulis quàm cùm acidis pro his qui ventriculo frigido sunt, tum & pro tussi aliisque pectoris affectibus tabem minantibus obnoxiis.

Modus separandi hic est, sumatur lactis certa quantitas, ponatur in olla vitreata, ut primùm bullire incipiet, injice aceti optimi vel alterius prædicti liquoris acidi parùm quidem, ne nimium acescat serum: permitte ut bulliant per breve temporis spatium; extrahe ab igne, refrigetato lacte, separatum serum videbis limpidum, si benè præparatum fuerit. Vel quod minùs noxium est, utere coagulo vel flore cardui; & si non fuerit perventum ad integram separationem, secretum serum pone in patina, aut olla vitreata, & cum modico succo limonum bulliat, refrigera & cola.

Præscribitur verno tempore per xv. dies aut mensem integrum, corpore ab obstructionibus, & ab excrementis libero, post alterantia & purgantia repetita quantum necessitas exiget.

Dosis est ab ℥. viij. ad ℔. j. aut ℔. j. ß. manè jejuno ventriculo, addito saccharo rosato in proportione ad seri copiam, juxta illud quod dictum est de lacte.

Usus est.

Primò, Ad refrigerandum, in non valdè emaciatis, quibus meliùs competeret lac, vel in iis qui obstructionibus facilè implicantur, citiùs enim penetrat serum quàm lac, in iis quoque, quibus æstuant viscera, præmissis tamen universalibus. Sic præscribitur.

Utatur sero lactis caprilli per mensem integrum, sumendo singula vice, &c. ut suprà diximus de lacte & de saccharo.

Secundò, Ad refrigerandum peculiariter in morbo melancholico, lepra, scabie, renum & hepatis ardore, febre quartanâ, quintanâ, &c. maximè si herbæ refrigerantes, ut fumaria, cichorium, aut epithymum, per aliquot horas macerentur, vel leviter ipsi recenter parato incoquantur.

Sic autem præscribitur.

℞. Seri lactis optimè depurati q. s. infunde per noctem, vel leviter incoque folior. cichor. m. j. coletur manè ad ℔. ß. vel ℔. j. addendo sacchari rosati ℥. ß. capiat manè quatuor horis antè pastum per mensem integrum, augendo dosim singulo die, donec ad ℔. j. seri lactis, & ℥. j. sacchari pervenerit, deindè minuendo, donec ad parem primæ dosim revertatur.

Utiliter sic præscribitur in prædictis morbis melancholicis.

℞. Seri lactis optimè depurati q. s. statim atque manè paratum fuerit, incoquantur folior. fumariæ m. ß. epithymi p. j. Colaturæ ad ℔. ß. vel ℔. j. adde saccari rosati ℥. j. succi pomorum redolentium ℥. j. ß. capiat manè &c.

Quandiù continuabitur usus lactis, aut seri lactis, oportet sextam, vel octavam quamque dosim reddere purgantem, ne lac aut serum lactis contactu excrementorum quæ ab ipso aut ab alimentis sobolescunt, corrumpantur. Hoc autem exequimur dissolvendo in lactis aut seri dosi syrupi magistralis purgantis morbo appropriati ℥. ij. vel incoquendo sero lactis sennæ cum aniso ℥. iij. vel etiam in his qui uberiori indigent purgatione, dissolvendo in hujusmodi tincturâ sennæ, mannæ ℥. j. vel ℥. j. ß. aut sine infuso sennæ in morbis pectoris mannæ & syrupi flor. persic. an ℥ j. ß. in aquis papaveris rhœados & cichorii dissolvere oportet.

Quibus inest frigidus ventriculus, somnus suadetur statim ab assumpto lacte, quibus verò calidus prohibe-

tur, imò in gracilioribus & calidioribus visceribus per usum lactis, aut seri lactis, balneo, aut semibalneo uti prodest, sumendo lactis aut seri dosim statim in ingressu balnei, aut post horæ quadrantem. *Tencke.*

LAC AUGENTIA, ET LAC MINUENTIA.

De *Lactis proventu augendo & minuendo* dicturis operæ pretium videtur quædam pauca ex physiologicis supponere, v. g. (1.) lactis γένεσιν prærequirere in corpore abundantiam alimenti individualis, non minùs ac menses, quę nisi adsit vel procuretur, lac produci ulterius nequit, unde si vigilijs, mœrore, inediâ absumatur corpus, lac suppetit minus.

(2.) Lac esse nihil aliud, quàm serum chylosum, seri & sanguinis aliàs materiam, huc, fermenti glandosi & tubulorum secretoriorum beneficio, impensam alij scopo, ut alteri nempe detur, citra ipsius individui usum proprium.

(3.) Mammas ex infinitis glandulis constare, iisq; minoribus, vulgò conglomeratis dictis, & ordinariè lympham ad cor dispensare magis, ad lactis verò productionem opus esse excitativo, sive impulsu, sive fermẽto actuali. Est illud partim internum, naturæ motus, ut alatur fœtus jam in lucem editus, qui finis unicus est, cessante verò eodem, etiam lac cessat, & cessare debet. Hinc plura φαινόμενα possunt illustrari, imprimis gravidas lac non habere, nec virgines. Deus enim & natura nil faciunt frustra; cessante ergò fine, cessat etiam id, quod ejus gratia instituebatur. Decipiuntur sanè medici, qui inter signa graviditatis recensent lactis præsentiam, illud enim est contra experientiam quotidianam; loquuntur contra autoritatem ipsius *Hippocratis*, qui *l. de nat. puer. c.* 20. *tom.* 11. 12. 13. expressè contrarium scribit: cum movetur, *ait*, fœtus, tunc sanè lac indicationem sui matri præbet, mammæ enim attolluntur & papillæ gliscunt ac turgent, addit verò: τὸ δὲ γάλα ὀ χωρέει, *lac verò non prodit*; innuens manifestò, non negligendas quidem mammas, sed non lac actu expectandum præsens, quod edito demum fœtu, ut *c.* 22. *seq.* succedit, ubi: Et ubi peperit mulier, principio motus facto, (intellige naturæ impulsum, quem diximus,) χωρέει τὸ γάλα ἐς τοὺς μαζοὺς, *lac in mammas ipsas procedit*, si lactaverit. Notanter utrumque nominat internum & externum impulsum. Loquuntur contra rationem omnem, nullus enim ibi finis lactis, imò potius lac præsens fœminâ gestante fœtum notat debilem & moriturum, indicio quippe, naturam fine priori relicto alterum jam intendere. Unde lac & menses sunt sororij liquores, unicè speciei producendæ destinati.

Est illud quoque partim externum, nempe suctus, unde si vel fœtus fuerit mortuus, vel ablactatus, vel papillæ desint, quòd à variolis in fœminâ quâdam paganâ observavimus, lac cessat, licet aliquandiu sæpe stagnat, & ob molestiam imminuendum sit.

Quæcunque ergò 1. *sunt πολύχυλα, illa etiam sunt πολύγαλα*, seu quæ substantificè serum, sanguinem, & horum materiam primam, chylum, adaugent. Adauctâ enim materia, ipsam collectionem majorem fieri necessum est, & quod causa est causæ, per vulgatum axioma, illud etiam est causa causati. Infans sanè per diem & noctem ad libram unam vel alteram deplet lac ex corpore, pro ætatis modulo. Hinc ut sine Cerere & Baccho friget Venus, ita & veneri litans lac. Pertinent ergò huc, quæcunque ad victum plenum spectant, quæque ex hoc ipso humidum oleosum seu aqueo-sulphureum superfluum principium corpori magis fœnerare norunt, alimenta boni succi, digestionis facilis, moderatè calida & humida, & alimenta medicamentosa, & vice versâ, non confundenda tamen inter se; unde frustra sunt, qui ubera vaccina inter γαλακτοποιοὺς pulveres recensent, quod maximè inconveniens est.

Pertinent huc emulsiones, tanquam lac artificiale, lac vaccinum, & cum eo parata decocta, inprimis florum sambuci, quod non sine causâ dilaudat *Langius*. Hi enim flores non minus ac semen nigellæ, fœniculi, anisi &c. oleositate suâ chylo ὀργασμὸν fœnerant majorem, vegetatis partibus aqueis.

2. *Quæcunque serum oleosum reddunt fluxile, & colationi aptum ab intra, sunt πολύγαλα.* Fluxile ab intra & mediatè reddunt blanda *sudorifera*; unde videmus vel ipsa natura indice lact s appulsum à partu fieri cum quadam heterogeneitate, & difficultate, ita, ut nisi accedat sudatio discussoria, & adjuvans hunc illapsum, & prohibens διαχώρησιν morbosam, facillimè & quasi ordinariè oriatur febris, lactaria dicta. Unde diaphoretica eo casu utramque absolvunt paginam, lac mammis, sanguini vigorem afferunt. Fluxile ab intra reddunt id ipsum serum temperata *alcalina*, acorem, sulphuri oleoso contrarium, absorbentia, adeoque coagulum in fieri exuentia. Pellunt quasi à centro ad circumferentiam hanc sudorifera dicta, hæc verò alcalina temperata transcolant quoque, ut imperturbato ordine poris illabatur. Hinc quæ plurimo abundant acido in primis viis, lactis imminutionem experiuntur facilè. Hinc diaphoretica in febribus ipsis ardentibus sæpe præstant lac, ut, quod contra naturam ferè videtur morbi, natura provida speciei lac possideat, ad ultimum sæpe halitum, quod majus est, infantes in ipsis illis morbis malignis, etiam morientibus matribus non evadant solùm illibati, sed & optimè habeant.

Faciunt huc ex simplicibus fl. sambuc. herb. vincæpervincæ, sem. anisi; ex animalibus, lumbrici terrestres, laudati à nonnullis, licet minùs commodè videantur in usu frequentari; ex mineralibus crystall. præp. & lac lunæ, de quo integram curiosissimam dissertationem scripsit *Excell. D. Major noster.* Ex compositis species diacrystalli, accessione lactis lunæ roborandæ, & rot. lac aug. Mynf. aliaque præcipitantia naturæ amica, poros liberos reddentia.

3. *Quæcunque serum oleosum reddunt fluxile ab extra, sunt πολύγαλα.* Invenias puerperas, quæ nullo modo lac augendo fœtui obtinent, vel saltim alterutrâ mammâ id solùm possident, in alterâ v. g. ob prævium abscessum poris glandosis callescendo subsidentibus. Quibus igitur hæc difficultas fuerit velut nativa, ibi frustra lac citaveris, renitente quippe naturâ. Uti verò suctio impellens est extrinsecum immediatum, & instar antliæ ex fonte hoc hauriens; ita eundem quoque appulsum citant topica. Frictiones blandè instituendæ, quæ alliciant, non dissipent. Fomenta paulò rariora quorsum pertinet angelica sylv. erratica, herba Gerhardi dicta, quæ externè cum lacte cocta adhibita lac certo experimento augere dicitur. Emplastra rarissima hoc fine.

Topica tria sicca laudantur, pimpinella recens, crystallus & mercurius vivus. Pimpinellæ odor penetrans est, & aperitivus, ut conferre aliquid possit manifestis effluviis, ut & vino indita illud statim alterat. De crystallo vulgaris est opinio, quod dorso applicata lac imminuat, anterius verò adaugeat, cujus rei ratio non facilè patet, nisi dicamus illud fieri frigore & frictione mediante, (nam de loco Practici consentiũt,) frictione & accubitu, siquidem facilè in rarioribus corporibus, ut sunt mammæ, apposita poros gestatione suâ dilatant, ut sudent quoque facilè. Crystallus verò inprimis id fecerit, quia alienæ qualitatis omnis est expers. Admitti & suaderi igitur hæc ut indemnia possunt.

De mercurio vivo res certa est, illum mammis externè adhibitum affluxum citare majorem, & lac restituere. Notandum hanc in rem (1.) quod potenter serum

serum fundat, exemplo salivationis; quod (2.) effluviis volatilibus calore rarefactus poros facillimè afficiat, gaudens maxima vi elastica, quod ad oculum patet, si ad thermometri formam aptetur, vel vase etiam ligneo aperto. Calore dilatantur ejus pori manifestò, ut excurrat, & turgeat, frigore constringuntur, ut interiora petat, & in se subsideat, ad instar omnium humidorum, quod mirandum est. (3.) Convenit tamen, ut omnia hæc, magis præsente impellente intrinseco, & cæteris paribus.

Patet ex his, quod lac generans medicis sumatur tam pro eo, quod materiam ad lactis generationem subministrat, quàm quod generatam jam lactis materiam ad mammas deducit, quorum prius quasi materiei, posterius vehiculi magis rationem habet. Priori intentioni prima classis, posteriori duæ sequentes velificantur, quatenus nempe illa lacti materiam suggerunt, hæc eandem ad mammas deducunt, & promoveant, ut inibi lactis formam nanciscatur, moderata nempe incidendi, attenuandi fluxile, aperiendique poros facultate, quò sanguis chylosus reddatur subtilior, meatus dilatet, ac per illos humorem chylosum ad mammas transferat.

Usus lac augentium est determinatus ad nutrices, seu lactantes, quæ aliàs sanæ penuriâ lactis laborant, ad sugentium sustentationem, præcipuè si infans fortius sugat. Nisi enim sufficiens quantitas suppetat, nutrire non potest, unde tormina, inquietudo, clamores. Plurimi sanè infantes moriuntur lactis culpa, unde faciunt hæc ipsa etiam ad lac depurandum quasi, unde consultò assumuntur frequēter ab iisdem semina carminativa, an s. fœnic. carvi, duplici hoc nomine, ut & flatus abarceant torminisficos, & lactis proventum faciliteut, optimo sanè consilio & effectu. Addi & tertium potest, quod subtilisetur hoc pacto lac paulò spissius & oleosius, facilè daturum epilepsiam; quod corrigatur lac nimis aquosum, diarrhœas citans. Optimè se eadem gerunt, ut lac in prima culina probè concoquatur, nec cruditates generet.

Utriusque verò hæc generis lac augentia utplurimum conjungenda sunt, vel conjūcta saltim efficacius se gerunt. Et suctu ipso videmus toto die continuari illum appulsum, ut ad 2. 3. annos sæpe continuo ordine lac suppetat nutricibus.

Contraria his sunt LAC MINUENTIA, quæ tamen duo dicunt vel complectuntur, in eundem effectum conspirantia, quæ nempe & minuunt, & minuendo resolvunt, ut è dicendis patebit.

Cum ergò intentio sit lac collectum jam & factum emittere, futurum verò arcere, hinc posset quidem & tenuior victus suaderi, id verò cum fieri non æquè liceat, nam ali debet corpus, à naturâ sæpe huc magis intentâ, ut lac adsit pro fœtu, quàm ut superfluum in corpore alimentum sit; nec concedatur æquè à delicatis, vix ferè, nisi secundariò id præcipi solet. Hinc, præter purgantia, & alia.

1. *Lac imminuunt emollientia.* Non obstat, contrarium videri, posse eadem & lac augere & imminuere; variat enim id pro diverso statu. Emollientia poros lac auget, non præsens & collectum æquè: emollientia lac imminuunt præsens & stagnans. Quam in rem nota: (1.) omne lac suctu non prolectum stagnat in mammis. (2.) stagnans gravat, & in coagulum abire promptum est. Ergò (3.) omninò dimittendum est. Hinc aliquandiu etiam emulgeri potest & debet, ut sensim depleatur, nec negotium facessat. Viæ ergò proximæ sunt dilatandæ, remotæ constringendæ. Dilatant verò emollientia, calida & humida temperata, mammis ipsis applicata. Emollitio hæc prohibet stagnationem; prohibet coagulationem. Optimum hoc fine præsidium est empl. diachylon simpl. frequentissimè à nobis usurpatum cum successu. Constat id ex mucilaginibus, & emolliendo unicè prodest.

Unum hoc instar omnium est, cataplasmatibus aliisque omnibus contrà proficuum. Ut vero naturâ ipsa copiam lactis effusione è papillis spontaneâ toto die deplet, ne onerosa fiat; ita suctu omninò ordinario cessante per hanc viam commodissimè depletio lactis restagnantis, laxatis poris, instituitur; quem in finem emplastra illa rotunda quidem esse debent, ut complectantur sphæram mammæ, in medio verò perforata, ut ne effluxus impediatur, maximè expeditus. Natura ab uno extremo ad alterum nunquam sine medio, sibi relicta & citra noxam, progreditur. Cessante ergò suctu, impellente extrinseco, non simul & semel desiccare hunc fontem potest, unde effundendum reliquum, ipsaque adjuvanda.

2. *Lac imminuunt resolventia.* Utroq; casu optima sunt hæc ipsa, tum in initio statim, tum in progressu, tumore & duritie jam præsente. Resolvunt in genere, i. e. caseationem, grumescentiam & coagulum, turgescentiam ac quietem consequens tollunt *sudorifera*. Resolvunt divertendo laticem ad extimam vestem, serumq; dissipando, unà verò ςάσιν omnem expedientia, ne febris ac inflammatio, ne dolor inde consequatur, datâ hanc in rem Tincturâ bez. camphor. M. S. aliisque paulò volatilioribus. Puerperis & ablactantibus sudorifera optima sunt præsidia, & velut universalia.

Resolvunt *salin. amara, sale & sulph. activo fœta*, ut cerefolium, petrosel. alsine, croc. sal, salv. & quæ aliàs semen imminuunt, inprimis enim hæc ipsa oleosum characterem sero demūt, ut attenuatum hinc diffluat magis. Actuali suo frigore aliquo modo repellunt, salino principio activo calefacta resolvunt; & dissipant, vel solâ exhalatione suâ cum glādulis extimioribus communicatâ. Pertinet huc etiam herba medica, quam lac extinguere dudum *Aristoteles* asseruit, admovenda mammis, facillimo & ἀπορίστῳ remedio.

Resolvunt *frictiones*, quæ grumositatem impediunt, quâ factâ glandulæ, aliàs conglomeratæ putatæ, ipsas conglobatas æmulantur duritie & magnitudine. Inprimis verò sperma ceti inter resolventia pectoralia, traumatica, nephritica aliàs laudatissimum, seu cū empl. diachyl. addito gummi ammoniaco cum acet. sol. & camph. parum misceatur; seu sparadrapum Mynf. de sperm. ceti apponatur maturè.

Resolvunt, experimento *Helmont*, magneticè quasi prunæ, si in eas vel laterem candentem lac emulgeant. Sine dubio hoc fit ab aversatione archei, quatenus incutitur eidem velut horror, ut, dum alij fini impenditur idem, hinc amplius renuat profundere hunc utilem succum, ut taceam ipsum hunc actum expressionis per se quoq; conferre. Resolv. quoq; *acida*, præsente scil. coagulo vel quasi tali, & cum alijs mitigata sulphur. ut fotus apud *Morellum* laudatus, modò providè id fiat.

3. *Lac imminuunt repellentia*, quæ, vi vocis usitatæ, illapsum & adventum in poros glandosos prohibent, vias & aditum præcludunt, ne turgeant tam & dilatentur, quàm constringantur poti. Repellunt actu dicta frigida vegetabilia, repellunt, non æquè tamen tuta, oleosa, terrea, aquea. Repellunt acida, austera & quasi talia. Repellunt angustantia thoracem, omnia tamen cum moderatione.

Conveniunt nempe lac imminuentia indicatione præservativâ magis, quam curatoriâ, imò illa ipsa ferè potior est; tum absolutè, si lac ne quidem generari debeat, sed averti, tum secundum quid, quando generatū subsistere debet, nec stillare & fundi amplius. Una verò eademq; est curatio. Suasimus illo casu emplastra commendata bina, emolliens & repellens In junioribus verò ob cosmeticæ, falsò licet persuasæ, studium majus, quasi emplastr. forma decēs pereat, notavimus illud non facilè admitti, ubi noduli saltim suaderi gaudent.

Cauto ergò opus est inprimis 1. *nè mammæ patiantur inflammationem.* Inflammatio sequitur subsistentiam, quæcunque ergò inflammationem, subsistentiam &

transpirationem difficiliorem causantur, omnia absint. Absint pinguia, oleosa, unguinosa; illa enim inflammationem vel causantur, vel augent, non aliter ac in erysipelate quovis idem fit. Hinc licet videantur dolorem lenire, magis tamen eundem promovent hoc loco, longè humidiori & delicato, glanduloso ac spongioso. Absint spirituosa, quæ aliàs, si locus id permittat, optimè prosunt, etiam in gangrænâ, exemplo sp. vini camphor. Laborabat puerpera dolore & inflammatione mammarum incipiente, obstetrix, ut solent primam quasi instantiam sustinere, mammis applicat ∇: Inde verò febris inducebatur manifesto motu, sudoriferis abacta. Absint aquea & humida quævis, seu sola, seu cum terreis mixta, sola scilicet & frigida, aqua enim calcis vivæ leni sua alcalina natura discutere apta nata est, modò itidem cum cautela id fiat.

2. *Cavendum, ne mammæ patiantur suppurationem.* Nullibi in inflammationum accessu tam conveniunt discutientia, quàm in mammis; nullibi magis nocent repellentia, quàm in mammis, ob copiam nempe maximam humorum, qui istis globis insident, tanquam spongiæ imbibiti, ob infinitos poros, qui facilè obstrui possunt, præsente ῥευματισμῷ. Si qua repellentia conveniunt, prosunt terrea, sicca, ex iis, quæ aliàs in erysipelate prosunt. & mitiora, vegetabilia cum resolventibus mixta; prosunt acidul, dicto modo adhibenda.

3. *Repellentia origini, quàm insertioni viarum certius & tutius applicantur.* Originem intellige viarum; viæ verò, per quas humores appellunt, sunt duplices, cōmunes pori, propriæ vasa, quod nullibi magis quàm in mammis patet. Ubi ergò id licet, inconveniens est repellere in loco insertionis, seu influxus. Repellere enim est, non admittere influxum, arcere humorem, defendere poros & partes recipientes. Turpius & hoc loco ejicitur, quàm non admittitur hostis. Valet id in aliis quoque, ubi repellentia sub defensivorum nomine locum habent, in fracturis, gangræna & sphacelo, ac similibus. Tunc nempe ipsi affectæ parti traumatica, sanæ defensiva applicamus, illique remotæ, quæ sustinet tanquam origo & via propior influxum. Si itaque hanc rationem attendamus penitus, facilè patet, repellentia hoc casu non mammis, sed dorso applicanda esse. Sine dubio viæ istæ, seu notæ, seu ignotæ quibusdam fingantur adhuc, per quas ad mammas ducitur lac, ab inferioribus respectivè ἄνω tendunt, ex quibus tanquam centro ad circumferentiam sphæræ mammillaris prodeunt. Hunc in finem nō solùm crystallus ibi appendi potest, sed & empl. de sperm. ranar. alb. coct. seu seorsim, seu conjunctim optimo consilio dorso imponuntur, idque immediatè citra obductionem sindonis rubræ.

5. *Ex duobus malis minus, & naturæ propius magisq; conveniens eligendum.* Valet id in genere de omni inflammationum genere, tum speciatim de mammis. Seu quandocunque eò usque progressa est inflammatio, ut ob copiam & στάσιν majorem discuti non possit, naturæ ipsius nutu & ductu, optimum est suppurationem juvare. Nam & serum oleosius in pus abit, imò nullum pus fit sine sero, ut facillimè sanguine & sero magis unitis, difficilius separatis. Hinc tumores glandularum respectivè difficilius suppurationem subeunt, quia minus de sanguine participant. Hinc serum minus oleosum, ut in arthriticis, non suppuratur, sed ad absurda chirurgica id pertinet. Hinc vulnera facilius pus concipiunt. Hinc rebelles sunt cancrosi & cacoëthici tumores.

Adjuvanda hinc suppuratio tum emplastris emollientibus, tum ipsis unguinosis & resolventibus, ne nempe augeant inflammationem, quam adjutum eunt. Et mirandum est, sibi relicta natura, hoc modo tamen adjuta, quomodo tam citò ulcera hæc, à suppuratione mundata, consolidentur, cessante scilicet affluxu, & continente solùm materiâ in pus promota. Contra est induratio omnis in mammis est periculosa & suspecta, etiam diu duret. Est verò & tunc naturæ convenientius, tolerare quietum, vel in centro detinere morbum, quàm suppurantibus irritare. *Wedelius.*

Variæ Præparationes quæ quia sunt sub forma & colore Lactis aut saltim liquori admotæ albescunt Lactis nomine veniunt.

Lac Aluminis.

℞. Fit ex ∇æ alb. ovor. ℥vj. ⊖ris Ois ℥j. sp. vin. ℔ij opt. & diu in vase vitreo conquassatis, ut f. instar Lactis. Arcanum habetur in Gonorrhœa, Profluvio albo, Mensibus immodicis, &c. Dos. coch. 2. vel 3. ter in die. Assumptum ad ℥j. hora ante paroxysmum sæpè curat Tertianam.

Lac Ammoniaci.

℞. Gum. Ammon. puris. ʒiii. solve in △æ Hyssop. frigidæ ℥vj in mort. frig. s. a. Detur sæpe coch. pro vice in difficultate anhelitus.

Lac Asæ fœtidæ, *v.* Julap. Hyst. Fœtid.

Lac Benzoini.

℞. S. Benz. ℥j. ∇æ Hyssop. vel scabios. ℥xij. m. s. a. Asthmaticum, Pectorale, &c.

Lac Mercurij.

℞. F. ex ☿ corros. ʒvj. fricatis & agitatis in disco stanneo cum ∇ fumar. ℥xij, ut f. ut f. lactis instar s. a. v. Vires in aq. Mercurial.

Lac Saturni. *v.* Magist. Saturni.

Lac Scammonij.

℞. ☿ scammon. ʒvj. affunde in mort. frig. paulatim ∇ cinnam. hordeat. ℥viij. inter affundendum diu agitando Liquor lactescens separetur à picea substantia, & servetur ad usum. Vocatur & Liquor Acuens. Dos. coch. *i.* suaviter purgat.

Lac Sulphuris.

℞. 🜍 p. i. ♆, vel ⊖ ♀ p. iij. coq. in ∇æ q. s. ad 🜍ris solutionem: filtra calidè, ⊽a cum ✳ vel sp. ⏀i, edulcora & sicca s. a. Balsamum est pulmonum consumens & exiccans, valet in Catarrhis, Asthmate, Tussi, Phthisi, Colica, &c. Dos. ℈ß. *ad* ℈i. *Hæc ex Pharmac. Bateanâ.*

Lac Virginale è *Pharm. Aug.*

℞. Alum. crud ℥iv. decoq. ad 3. in aq. font. ℔ij. postea.
℞ Lytharg. ℔ß. aceti ℔ß. dec. ad remanentiam ℔j. colentur & commisceantur ambæ aquæ ut albescant.

Cosmeticum est medicamentum, cuti perpoliendæ, ac manibus lævigandis commodum, faciem tergit, lentigines debet, nec non serpigines, lichenas impetiginesque sanat.

LAC LUNÆ.

Lac Lunare vel lac Lunæ describit CONRADUS GESNERUS, *de figur. lap. p. 50. quod in altissimorum quorumdam montium Helveticorum speluncis reperiatur, ut Storchornij in ditione Bernensium, & Fracti sive Pilatini Lucernentium: De quo repetam, ait* GESNERUS, *hic ea ferè verba quæ in fracti montis descriptione nostra ante annos sedecim posui, mutatis nonnullis & additis. In Spelunca quadam, per summum montem fornici adhærens, nascitur quædam substantia fungosa, friabilis, alba, levissima, quam fungum petreum dixeris, vel agaricum saxatile, tam similis hujus est facies. Incolæ Monmilch appellant hoc est lac lunæ, à substantia alba & spumosa, ex qua concretus videtur hic lapis, si lapidis nomen meretur. Aquæ mixtus, albo lactis colore eam inficit. Insipidum est. Siccat sine morsu. Nulla in eo asperitas, & totum cum saliva mandentis liquescit, præsertim quod melius fuerit*

nam & crassius & asperius reperitur, immaturius nimirum & crudius; quod odore etiam caret. Contoctum autem & perfectum, ut asperitatem admittit, ita albius colore, & pondere levius, & suaviter odoratum redditur. Videtur autem Holosteis dictis lapidibus qui in terra arenosa in Palatinatu effodiuntur proximam obtinere: & lapidi quem ab odore cydonitem nominant. Superstitiosè quidam, adversus quemcumque morbum ægroti cujusvis, propter quem expresso ipsius nomine à spelunca petatur, salutare esse putant. Lucerna in pharmacopolio venire solet. Pollinem ejus Chirurgi ulceribus desiccandis inspergunt. Sunt qui nutricibus pollinis hujus drachmam exhibeant, ad augendam lactis copiam; è jure; ni fallor (potest autem commodius ex lacte amygdalarum; cui immixtus hic pollen aliquot horis fuerit, colato propinari, cum pauco saccharo & aqua fœniculi) Ajunt autem mammillas evidenter hoc auxilio turgere, & repleri lacte.

Præterea à docto quodam viro nuper proditum invenio, lac Lunæ in profluvio sanguinis utiliter dari, tanquam somniferum; idque sibi experimento constare. Quod ad nomen priscum ego aut ipsum Morochium veterum esse aliquando putavi, aut easdem certè illi facultates obtinere: sed amicus quidam rerum omnium fossilium cognitione clarus, Marga fi tabilis genus mavult, Hæc ex Appendice ad Schrôderum.

LACCA.

Lacca gummi, ut in officinis habetur, Concretione bacillis pertinaciter circumnata adhærescit, superficie rugosa inæquali & veluti granulata, pellucida, colore ruffo flavo, aut ex rubro nigricante, intus cavernosa, nescio quid nigri friabilis substantiæ in antris continens, sapore nullo evidente: sputum colore rubro tingit, qui longe apparet floridior, si cum aqua misceatur. Prunis imposita bullat primò, Levem odorem resinosum spirans, tandemque flammescit. Vi detracta bacillis corticem ferè secum rapit, & canaliculata qua adhæsit apparet. Bacilli duarum triumve unciarum aut longiores cortice teguntur satis crasso, melino ferè: materies ut coryli, sed medulla copiosiore farcta.

De hujus generatione & fiendi modo non constat. Nam quod Garcias refert à magnis formicis alatis eam elaborari, ut apes mel conficiunt, materiam ex ipsa arbore exugentibus; nobis non videtur verisimile, sed potius (ut I. B.) ex ipsamet arbore vel ejus ramis & surculis, statis temporibus extillare liquorem illum, & demum solis vi in eam quam videmus formam concrescere.

Lac legitimum hujus gummi nomen est. Sic autem dicitur quòd hoc medicamentum ubi ejus usus est, in *lac* sive *loc*, id est, mellis crassitiem dissolvatur, in Pegu vero & Martaban, ubi præstantissima est, *Trec* nominatur.

Duplex habetur: ea quæ cum bacillis, vix enim sine eis adfertur, quam laccam Sumatri vocant, quia ex Sumatra insula, nonnullis Taprobana antiquorum credita, habetur; ut eam quæ in glebis sine surculis affertur laccam Comberti nominant; & altera factitia quâ infectores utuntur, quæ & suas differentias habet, quædam ex fæce brasilii & cocci conficitur, sive ex gummi & liquore brasilij. Laccam veram resinâ & cerâ interdum adulterari annotavit Acosta.

Lacca veteribus incognita fuisse videtur. Nec enim eorum sententiam probare possumus qui Cancamum Dioscoridis esse existimant. Cum lacca non sit odorata, nec suffitionibus apta, ut Cancamum.

Vires & usus, lacca attenuat & aperit, sanguinem purificat, sudorem ciet, diuretica est. Usus præcip. in obstructionibus lienis, vesicæ, fellis, hepatis, & hinc in hydrope, ictero, asthmate, apostemate pulmonum: in expellendis variolis, morbillis atque pestilenti contagio, in ciendis mensibus &c. Schrod.

Ad oppilationes tam hepatis quam splenis, ut & in hydrope & ictero à plerisque medicis unanimi consensu præscribuntur trochisci dialaccæ dicti. J. B.

Ex lacca etiam bacilli parantur ad obsignandas epistolas, ceram Hispanicam vocant.

Alutas & coria vervecina lacca contusa & urina veteri macerata rubro colore infici ex altera parte tradit Clusius ex quorundam sententia.

Cum lacca in ceram Hispanicam redacta, & conchyliorum splendicantium in minutissimis fragmentis, ligna, tabulas, arculas, &c. incrustant ad elegantiam.

Pictores, aliique mechanici utuntur Lacca ut vernice, eamque varie colorant, & dissolvunt in sp. vini & ol. Terebinth. *Raius.*

E Gummi Lacca cum aqua aluminis &c. paratur tinctura pro dentibus vacillantibus ac erosis gingivis, de quâ vide Tincturas ex Hadriano à Mynsicht: nos autem in oris profundioribus ulcerationibus multò efficaciorem conficimus ex Laccâ pulveratâ, oleô tartari, vel nitri fixi per deliquium extractô, modicè irroratâ, ac postmodum in spir. vini s. q. digesta.

LACCA PICTORUM.

Hæc nihil aliud est quàm Magisterium, è variis plantis, baccis, aut floribus coloratis eductum. Illud autem sequenti modo paratur secundùm accuratiss.

D. Le Mort. ℞. Herbar. cujuscunque generis q. v. iis admisce sal alcali in vigesimâ circiter parte, plus vel minus, prout libet, deinde adde s. q. aq. comm. Coq. simul leni igne, ut saturato colore imbuatur liquor. Tincturam per subsidentiam clarificatam præcipita cum solutione aluminis crudi in aq. comm. facta, sic in pulpam quasi coalescet & descendet pulvis, pluribus additionibus aquæ communis edulcorandus, & postea exsiccandus. Quæ autem ejusmodi Magisteria ex radicibus & floribus aut similibus coloratis fiunt, dicuntur *Laccæ* & pigmentis inserviunt.

Hactenus Le Mort, de Lacca autem pictoria sic rursus D. Pomet in sua Aromatum Histor. universali. Lacca Veneta sic olim dicta quod Venetijs parata undique deportaretur, jam Parisijs exquisitissimè conficitur. Est autem pasta dura ex ossibus sepiæ, tincturâ è Cochenilia Mesteca, lignô Brasiliensi & alio Fernamboug dictô, alumine Anglicô calcinatô, arsenicô, ac lixiviô è natrô Ægyptiacô, seu soda alba, aut etiam Alicantina, præparata, infectis composita, non alia ratione procedendo quam in præparatione coloris (*Indigo*) dicti.

Lacca autem Colombina dicta è tonsuris pannorū colore coccineo tinctorum, Gallicè (*teints en écarlate*) paratur, dum scilicet illæ in lixivio mox descriptô incoctæ, de liquore filtratô per alumen pulveratum quicquid coloris sustinet præcipitatur, ac edulcoratum in tabellas quadratas crassitiei & amplitudinis arbitrariæ cogitur, ac desiccatur. *Hactenus Pomet.* Qui autem plura de Laccis voluerit consul. Illustr. Robert. Boyle de Colorib. Experim. 49. sed præcipuè Ant. Ner. de Arte Vitrar. Tract. lib. vij. de quo sub tit. VITRUM.

LACERTUS.

LACERTOS voco Animalia omnia Quadrupeda ovipara, cauda in longum producta. Ovipara ἔσω intellige, ut cum Aristotele loquar, ἔξω enim plerique lacerti ζωοτόκοι sunt. Vera sci. & genuina ova intra se concipiunt, quæ tamen ovorum specie non pariunt

pariunt & ponunt Avium more; sed in utero fovent & excludunt, & vivos tandem fœtus in lucem edunt. Plerique inquam non omnes: Differunt enim hoc respectu, quemadmodum & Serpentes, quorum nonnulli tam ἔξω quam ἔσω ὠοτόκοι sunt, alij, ut de piscibus Cartilagineis observavit Aristoteles, ἔσω μὲν ὠοτόκοι, ἔξω δὲ ζωοτόκοι.

1. *LACERTUS omnium maximus*, CROCODILUS *dictus The Crocodile.* Quem *Wormius in museo* sic breviter describit: Capite est lato, rostro ferme suillo, rictu magno, usque ad locum aurium patente, oculis suillis, maxillam superiorem mobilem habens, dentes in utraque acutos, albos, robustos, multos, numero, ut puto incerto, qui fortasse pro ætate etiam variat. Dentes hi instar pectinis conjunguntur: lingua indiscreta: crura, cum pedibus acutissimis unguibus armatis, in latera flectuntur. Caudæ longitudo reliquum æquat corpus: Corio circa ventrem adeò molli, ut quolibet gladio facilè sauciari possit; sed reliquæ corporis partes adeo dura pelle teguntur, ut telis & sagittis minime cedant, squamis horridis & spinosis refertæ. Colore croceo quibusdam statuitur, sed, quotquot ego vidi, ad gryseum & cinereum inclinant. Forsan vivus ad croceum vergit. Visus est quandoque tantæ magnitudinis ut 26 cubitos æquaverit.

Pigrum est Animal, nec in latus facilè vertitur, gratum spirat odorem, perniciosum alioquin, quòd unguibus necat, dentibus conterit, densissima ossa dissipat. Ova parit Anserinis magnitudine paria, numero circiter 60. quæ in arena obruit, ubi Solis calore fota absq;ullo incubatu sponte fœtus excludunt.

Inveniuntur in *Nilo* & *Nigro* Africæ fluminibus, inque *Gange* Indiæ circa Bengalam & alibi.

Ab hoc specie differre non videtur *Jacare* Brasiliensibus *Cayman*, Æthiopibus in Congo *Marcgrav.* Nam descriptio in plerisque convenit. Linguam (inquit) habet nullam, sed tantùm mēbranam, quæ mandibulæ inferiori interjacet, & linguæ figuram refert, quam tamen sustollere non potest: Oculos magnos, rotundos, claros, [non suillos] cæsios, pupillâ nigrâ. Crura anteriora breviora & infirmiora, 5 in pedibus digitos, [3 interiores unguibus armatos, exteriores duos unguium expertes] continentia: posteriora longiora & crassiora, 4 in singulis pedibus digitos, quorum unus scil. exterior ungue caret. Ultima caudæ medietas firmâ pinnâ superiùs erecte stante, ad finem usque dotata est, qua inter natandum more piscium se gubernat. Quòd Crocodilus solus ex Animalibus maxillam superiorem movet inferiore sci. immobili, non uno in loco Aristoteles affirmat, quem securè nimis recentiores ferè omnes secuti sunt, adnotante *D. Grevio* in R.S. Mus. Cum ex ossium structura, hoc est articulatione non solùm occipitis cum colli vertebris, sed etiam maxillæ inferioris cum superiore, quæ in hoc Animali cum reliquis conformis est, manifestum sit, Crocodilum eodem prorsus modo quo alia Animalia maxillam inferiorem movere.

Crocodilus Zeylanicus elegantissimus nigricantibus holosericeis maculis notatus KIMBULA *Zeylonensibus.*

CORDYLUS seu Caudiverbera, Uromastix Græcis. Lacerta viridi major est. Cauda rotunda, in circulos quosdam squamatim divisa, squamis durissimis, quæ eam tanquam tegulæ domorum culmina cooperiunt ab alijs Lacertis distinguitur. Hujusmodi in agro Monspeliensi vidimus.

TAPAYAXIN sive Lacertus Orbicularis Novæ Hispaniæ *Hernandez.* Orbiculari pæne planòque constat corpore, ac Raiæ vocatæ quadantenus formâ, ni longè minor esset, nec uncias 4 longitudine aut latitudine æquans. Cartilagineum a. est hoc genus & multicolor, tactu semper gelidum, tardi incessus, ac raro mutans locum etiam contrectatum. Caput durissimum est, aculeis quibusdam, corollæ modo dispositis horrens & elatum. Gaudet ab hominibus apprehendi, madinus gestari contrectarique placita quadam securitate ac tranquillitate immobilis. Illud est in eo mirabile, & nulli alij, quod sciam, commune, compressis vexatisve oculis aut capite, aut parùm indulgēter tractatis, sanguinis guttas per eos effundere, ac longiùs jaculari, tanto interdum impetu, ut ad trium passuum distantiam contingat rejectari. Siccatus, in pulverem redactus & ℨi. mensurâ ex aqua aut vino potus lui Venereæ doloribus auxiliatur, eiq; medetur. Vivit in montibus frigidarum regionū, ubi passim offenditur.

LACERTUS vulgaris, The common Eft or Swift. Rostrum habet obtusum ovatum: Color ad ferrugineum accedit. Digitos habet quinos valdè exiles cum unguiculis tam in prioribus quàm in posterioribus pedibus: in his qui indicis locum habet longissimus est, pollici inferior locus datur. Hujus species variæ apud nos: 1. Terrestris vulg. ventre nigro maculato. 2. Terrestris anguiformis in Ericetis. 3. Parvus terrestris fuscus oppido rarus. 4. Lacerta Terrestris lutea squamosa Anglica *D. Plot. Histor. Stafford.* p. 252. 5. Lacert. aquat. fuscus, & niger.

LACERTUS viridis, The green Lizard. A colore ita dicitur: vulgari major est. In Italia frequentissimi habentur. Inveniuntur etiam in Hiberniâ. An Lacertus Hibernicus *Mus. Tradescanti.*

LACERTUS Facetanus Aldrov. Romæ & Neapoli *Tarantola* dicta. Aspera est cute, coloris cinerei, torosus & crassior alijs Lacertis. In muris & ædificijs vetustis invenitur, Romæ & Neapoli frequens. Color hujus lucidus & aspectus tristis fœdusque horrorem videntibus incutit; facie namque externa malignitatem suam fatetur. Ego sanè cùm primùm eum viderem naturæ instinctu cohorrui: quamvis doctissimus *Joan. Faber Lynceus* timorem ab aspectu hujus bestiolæ incussum, fanaticum quendam motum sibi videri scribit, ut magis intuentes coloris fœditas atque deformitas quàm animalis ira & malignitas perterrefaciant, cùm his, inquit neq; hominibus insidiari, nec hos à Tarantulis demorsos & periculum passos fuisse, qui frequentissimas illas viderim, hactenus observaverim.

LACERTUS Indicus Senembi & Iguana *dictus.* Amphibium est Animal Lacerti forma (inquit Joan. De Laet) cute partim cinerei partim fusci coloris. Verùm *Marcgravius* totam cutem eleganter viridem esse scribit; maculis nigricantibus & albis in modum panni undulati variegatam, squamulis quibusdam totam tectam. A cervice ad extremam caudam seriem habet planarum, sed mucronatarum instar serræ spinarum secundùm dorsi longitudinem etiam virescentis coloris, ad cervicem majores, semperque minores fiunt, ut minimæ sint in extrema cauda. Sub mento ingluviem habet, ad pectus usque propendentem. Reliquam descriptionem vide apud Joan. de Laet & Geor. Marcgravium: nobis hæc sufficiunt.

Lacertus Brasilianus TE JUGUACU & TEMAPARA *Tupinambis dictus* Marcg. Corporis figurâ, & partibus plerisque cum *Senembi* convenit. Differt 1. Quòd corporis color niger sit, elegantissimis maculis albis inspersis varius, ut versùs caudam 6 quasi aculeos habeat albos. 2. Quòd cauda in exortu crassior sit. 3. Dentatis illis aculeis in dorso careat. 4. In pedibus posterioribus exterior digitus paulò remotior à reliquis sit & brevior. 5. Quòd linguam habeat bifidam longam, rubram, glabram, quam velocissimè instar serpentis ad digiti longitudinem protrudit & retrahit. Ἄφωνος est: cruda ova sorbet; inediæ patientissimum est; ut quòd 7 mensium spatio nihil omnino comedisse antequam inediâ moreretur expertus est *Marcgravius.*

In hoc Lacerto verum esse comperit Marcgr. quod Plinius

Plinius scribit, Lacertis scil. & Serpentibus caudas amputatas renasci. Nam cùm quispiam partem caudæ calcãdo detriverat, postea de novo ad duos digitos crevit.

TARAGUIRA Brasiliensibus. Longitudo circiter pedalis: Corpus teres, squamulis triangularibus cinereis seu leucophæis undique tectum. Caret ingluvie sub mento, & dorsum ei æquale est.

In & prope domos, in hortis & ubique frequens est. Nutat velocissimè capite quando aliquid videt, & celerrimè currit motitando corpus. Si videat hominem dormientem, cui serpens venenatus aut aliud venenatum animal lædendi causa appropinquat, illum excitat nè lædatur.

AMEIVA Brasiliensibus *Marcgrav.* Præcedenti per omnia similis est, excepto quòd caudam furcatam habeat, *i.e.* desinentem in duo cornua recta. Non dari in rerum natura hujusmodi speciem Lacerti opinor, Nullum enim præterea quadrupes aut in universum Animal sanguineum unquam vidi, legi aut audivi, caudâ bifidâ: proinde quæ hujus generis occurrunt monstrosa & anomala videntur.

TARAGUICO AYCURABA Brasiliensibus Marcgr. Taraguiræ alia species est, superiori similis, excepto quòd cauda ab initio usque habet triangularas squamas parvulas. Caudæ extremitas planis squamulis tecta est, & præterea 4. maculis fuscis picta: Dorsum & præcipuè post caput undatum maculis variis fuscis.

AMERICIMA Brasiliensibus Marcgr. Lacertulus 3. dig. longus, & pennam olorinam crassus. Crura & pedes Senembi. Corpus ferè quadratum videtur. Totum dorsum squamis vestitur leucophæis; latera, caput & crura fuscis, cauda verò cœruleis. Omnes a. splendent, & ad tactum apprimè sunt læves. Digiti in pedibus instar setarum porcinarũ. Venenosum animal censetur.

CARAPOPEBA Brasiliensibus Marcgr. Tres, 4, vel 5. dig. lõgus est, venenatus: corporis figura ut reliquorum. Corpus totum hepatici est coloris cum albis notulis, in cauda autem albis lineolis. Hinc indè etiam aliquãtum flavi mixtum. Oculi splendentes & q. vitrei.

TEIUNHANA Brasiliensibus Margr. Digitum minimum crassus est, capite acuminato ut Senembi: Caudâ teres 6½ dig. longa, & instar aciculæ in extremitate acuminata. Caput squamosa cute tegitur; Dorsum, latera, & crura exteriùs cute vestiuntur ad tactum molli instar holoserici. Cauda squamulis quadratis minusculis tegitur, guttur itidem & infimus venter, sed majusculis. Caput fuscescit. Dorsum & latera lineis fuscis & viridibus, punctisque viridibus & nigris secundùm longitudinem ductis perbellè pinguntur: quo ordine dispositi sunt hi colores apud Autorem nostrum vide. Caput inferiùs, guttur & infimus venter candidi sunt coloris sanguineis notis variegati: Cauda superiùs coloris est cerei obsoleti, inferiùs carnei cum albo mixti.

Præter Brasilienses hosce lacertos à Marcgravio, descriptos, *Rochefortius* in Historia naturali *Insularum Antillarum* Gallice scripta quatuor aut quinque species proponit à *Marcgravianis Brasiliensibus*, quantum mihi videtur, diversas. Primam speciem *Les Anoles* vocat, in Domibus ubique frequentem; magnitudine Lacertorum vulgarium Gallicorum, verùm capite longiore; pelle flavicante; dorso lineis cœruleis, viridibus & griseis seu cinereis, à capite ad extremam usque caudam deductis striato. In terræ cavernas seu foramina internoctu se recipiunt, unde per totam noctem stridorem edunt, vehementiorem magisque molestum quàm est Cicadarum. Interdiu in perpetuo sunt motu, *&c.*

Secundum nominat *Les Roquets*, qui *Anolis* dictis minores sunt; pelle coloris xerampelini, punctulis flavis aut nigricantibus notati. Pedes anteriores bene longi seu alti. Oculi scintillantes & vividi. Caput in aerem elatum perpetuo tenent: & velut Aves indesinenter ferè saltant. Cauda supra dorsum eatenus reflexa est, ut circulum & dimidium plerunque efficiat. Hominum aspectu delectantur. Cùm à cursu incalescunt, canum more os aperiunt, & linguam exserunt.

Tertiam speciem *Maboujas* appellat. Colore differunt. Qui in arboribus putridis, locis palustribus, aut vallibus profundioribus quò radii solares non penetrant, degunt, nigri sunt & aspectu horridi, unde *Maboujas* i.e. Diabolorum nomen ab Indis ijs impositum. Pollicem circiter aut paulò plus crassi sunt, 6. aut 7. pollices longi. Pellis velut oleo inuncta videtur.

Quartam Gallico vocabulo *Gobe-mouches* indigitat, quòd muscis venandis se continuè exercent. Quadrupedum omnium in hisce insulis nascentium minima sunt, Stelliones dictos figurâ imitantur. Sunt qui velut auro aut argento foliato superinducti videntur, alij viridi deaurato, aliisve coloribus mirè splendentibus tincti. Hominibus adeò familiares sunt, ut audacter conclavia & cœnacula subintrent, nec quicquam mali faciant, sed è contra muscis aliisque molestis & importunis bestiolis ea purgent & liberent. Quas mirâ industriâ, dexteritate, agilitate persequuntur, ut venatorum technæ præ ingenio & artibus hujus animalculi planè sordeant. Cætera vide sis apud Autorem. Cæterùm adeò cicures & familiares naturâ fiunt, ut etiam mensas dapibus stratas conscendant inter prandendum aut cœnandum, & si muscam aliquam videant, ut eam capiant convivantium quadras aut etiã manus ipsas & vestimenta transcurrere non verentur. Sunt autem adeò mundi & nitidi, ut quamvis ipsa fercula & dapes transeant, nè minimam prandentibus nauseam aut fastidium creent. A morte statim evanescit colorum ille splendor & gratia; pelle in pallidum & lividum mutatâ.

Quintam adhuc bestiolam memorat, quam Lucium terrestrem [*Brochet de terre*] nominat, quia figuram integram, & pellem Luciorum fluviatilium obtinet: verùm pinnarum loco quatuor habet pedes; qui tamen adeo debiles sunt, ut inter reptandum illis non utatur sed super terram trahat, nam serpentum modo incedit. Maximi 15. pollices longitudinis non excedunt, crassitie proportionatâ. Eorum cutis squamis parvis tecta est valdè relucentibus, colore gryseo argentato. Durante nocte stridorem edunt horrendum è rupibus imis & cavernarum fundis ubi delitescunt. Sonus quem reddunt, longe vehementior est & ingratior ranarum aut Bufonum coaxatione. Rarissimè prorepunt & se conspiciendos præbent nisi sub vesperam. Quòd si de die occurrant, eorum motus qualem diximus terrorem non modicum videntibus incutit.

Tandem & sextam superaddit lacertorum speciem in locis palustribus non rarò inventam, dum terram cavant à puteorum & conceptaculorum aquæ fossoribus aspectu trucem & formidabilem. Septem circiter pollices longi sunt. Dorsum nigris squamulis tegitur, aliquot etiã griseis inter nigras disseminatis, quæ adeò relucent, ut oleo inunctæ videantur. Venter imus non minùs quàm dorsum, squamosus est: Cutis tamen colore est flavicante seu pallido. Caput parvum & acuminatum; os in satis amplam aperturam fissum, pluribus dentibus iisq; acutissimis armatum. Oculi parvi, lucem tamen diurnam ferre nõ possunt. Quamprimum enim quis eos è terra extrahit, conantur illico pedibus suis (quorum unusquisq; 5. unguibus duris & incurvis instruitur) foramen effodere Talparum more, seque iterum sub terra condere, cuniculis factis quò volunt viã sibi facientes. Hortos mirum in modum vastant, Arborum & herbarum radices erodentes. Eorum morsus non minùs venenosus & nocivus habetur quàm perniciosissimi Serpentis.

LACERTUS INDICUS Clus. Ex. Worm. Mus. p. 313. *Bugelugey* R.S. Mus. Quatuor fermè pedum Rom. longitudines

gitudine erat, 9 unc. ambitu. Capitis & colli longitudo usque ad anteriores pedes, 8 fermè unc. trunci corporis ab anterioribus cruribus ad posteriora 9: cauda in longum & tenuem desinens mucronem pedes 2. & unc. 4. Color fuscus, sed maculis variis ex albo ad cœruleum vergentibus,nunc majoribus,nunc minoribus,quadratis & formâ rhomboide,inordinatè dispositis per totum corpus variegatus. Cutis squamis vestita,circa caput & collum rotundis,mox ad dorsum quadratis,per caudam oblongis circulariter dispositis.

Rictus pro ratione capitis magnus; dentes parvi, anteriores acuti,posteriores obtusi. Pedes s. crura posteriora,anterioribus,quamvis satis crassis & torosis, duplo crassiora & longiora,majoribus squamis; Digitis longissimis & valdè inæqualibus, unguibus dotatis: incurvis,acutis, & flavescentibus. Reliqua vide apud Autorem. Squamis in ventre 5 aut 6 vicibus iis quæ in dorso majoribus à reliquis lacertis distinguitur.

Lacerti alterius peregrini iconem,& descriptionem ex pictura concinnatam exhibet Clariss. *Clusius* Exot. lib.5.cap.21.cujus longitudo trium pedum erat, ambitus novem unciarum.

Lacerta Zeylanica maxima,ex gryseo cinerea,Chamæleontis capite,pugnax. *D.T.Robinson* è museo *Leydensi*. Eundem etiam vidit idem *D.Robinson* in museo *D. Charleton.*

SCINCUS seu *Crocodilus terrestris*. Animalculum Officinis nostris non ignotum,parvam Lacertam magnitudine non superat,utpote pedem dimidium vix æquans,crassitie pollicis,colore cinereo, squamosus, cauda rotunda,capite oblongo, rostro acuto,pedibus q. alatis,digitis quinis unguiculis armatis.Locus Arabia aut Ægyptus. *Worm. Mus.*

Locum obtinuit in variis Antidotis,& ad venerem stimulandam pulvis ejus efficacissimus habetur. Pedem habet planum & latum humanæ manus instar, digitos brevissimos,unguiculis nullis. *D.Grevv.*

SEPS sive *LACERTA CHALCIDICA*, Columnæ Aldrov.628. Hanc Liburni in litore maris arenoso invenimus. Serpens potiùs pedatus est quàm lacerta. Parvus erat,rotundus,lineis nigris in dorso parallelis secundùm longitudinem ductis distinctus. Oculos habuit parvos auresque;in acutam caudam desinebat. Quod imprimis mirabile est, 4. habuit minutissima crura,pedésque in digitos fissos,ad ambulandam inutiles;primum par non longè à capite;secundum propè exitum excrementorum.Squamæ reticulatæ, singulæ sci. rhomboides, diametro longiore ad piscis longitudinem transversa. Venter albet cum tantilla cœrulei mixtus. Prope rostrum extremum duæ nares. Pulmo longus,in duos divisus lobos: Hepar itidem prælongum.Ovaria bina.Columna è prægnantis utero 15 vivos fœtus exemit,quorum alii membranis exuti, alii pelliculâ diaphanâ circundati erant, ut in viperæ catulis observatur;unde & viperæ hanc accenset. Cæterùm Columnæ descripta à nostra specie fortè diversa erat;nam & multo major,utpote bipedali longitudine erat,& tota æreo colore,non lineis nigris striata. Serpentinam & elegantam hanc Lacertam observavit *D.Tancred.Robinson* in Mus. Clarissimi viri *D. Charleton.*

STELLIO, The Svvift or Spotted Lizard. Maculæ quibus pingitur hoc genus non stellatæ sunt,ut nomen innuere videtur,sed rotundæ;minores confusè & nullo ordine sparsæ;majores in 13 zonas seu annulos dimidiatos dispositæ. In dorso maculæ clariores sunt magisque distinctæ quàm in cauda. In Thracia,Sicilia & Syria invenitur *D. Grevv.*

Lacerta dorsostriis albis cruciformibus insignito Cap. Bonæ spei *Tachart.* f, 12.

Lacerta Indica tota maculosa Tockay dicta *ejusdem.*

Salamandra terrestris. Lacerto viridi similis est, si caput & ventrem,quæ crassiora sunt,excipias. Breviorem habet caudam, colorem nigrum maculis rubeis inquinatum,sed quadam lævitate lucidam.In alpibus Stiriacis observavimus, ubi frequentes inveniuntur. Salamandram aquaticam à terrestri specie non differre sunt qui affirmant,quantumvis & colore, & figura præcipue caudæ,(quæ in terrestri teres est,in aquatica lata & compressa)plurimû differant,cùm enim aquam deserunt tum colorem mutant, tum figuram caudæ è compressa in teretem.Nos rem in medio relinquimus, cùm de eo nondum constet,nihil temere neque affirmantes, nec negantes.

Quòd Salamandra sine ullo incommodo in igne vivere possit à vulgo creditum,verùm à Doctoribus dudum abunde refutatum est.

Salamandra aquatica,the Water Eft. In aquis stagnantibus & piscinis frequens est. Cauda compressa est & in acumen desinit.

Plures Salamandiæ aquaticæ species apud Autores occurrunt:D.Grevv in Descriptione *Musei R. Societ.* tres enumerat.Primam *Parvam vulgarem* vocat, cui truncus crassior,rostrum obtusum ovale: pedes posteriores ab anterioribus longissimè distantes.Secundam Salamandram *tenuem* seu *gracilem* nuncupat, cui caput,pro ratione crassius, rostrum longius & acutius quàm præcedenti,truncus corpus gracilior minusque ventricosus. Pedes posteriores anterioribus propiùs admoti.Tertiam *Crassicaudam* denominat, cui cauda minùs gracilis & mucronata quàm utrivis antecedentium,in obtusum desinens,pedes etiam posteriores anterioribus adhuc propiores.

De Salamandra qui plura velit consulat Doctissimi D.Pauli Wursbainii Norimbergensis Salamandrologiam Norimbergæ impressam 1683.Salamandram viviparam esse testatur experientia propria.V. *Jacobæum de Ranis & Lacertis,Cap.*1.Ova sua fortè in utero fovet,& excludit vivos fœtus more viperarum.

Lacertus peregrinus squamosus *Clus.Exot.* Auctar. ubi & icon ejus habetur,ut & apud Bontium & Beslerum. Clusius eum satis prolixè describit,ut & Grevius noster in *Mus.Reg.Soc.*Longitudo D.Grevio descripti, unius erat ulnæ & dimidii i. e. 12 ½ pedum : capitis (nam collum non habet)à summo rostro ad pedes primores trium tantùm unciarum,quod imprimis notabile est;trunci corporis à pedibus anterioribus ad posteriores 11 non plus digitorum erat.Caudum à posterioribus pedibus ad extimum ejus mucronem longissimam habebat,ut quæ ulmam unam & octavam insuper partem æquaret.Totum corpus,excepto gutture & intima parte ventris,squamis latis,magnis, rigidis, striatis,& mucronatis munitum erat : illæ verò quæ collum & capitis supremam partem tegebant,semunciam non erat longæ:atquæ mediam corporis partem inter crura comprehensam muniebant, binas uncias longæ & sescunciam latæ:quæ deinde per caudæ longitudinem spargebantur,adeò amplæ non erant , sed sensim versus ejus extremum procedendo minuebantur,ut extremam caudam occupantes iis quæ collum tegebant vix ampliores essent:earum a.quæ caudæ latera utrinque claudebant forma prorsus reliquis dissimilis:nam planè non erant aliarum instar,sed cavæ & veluti geminatæ, quia pronam & supinam laterum partem tegebant:præter illas totius caudæ prona pars tribus squamarum ordinibus erat munita totidem etiam supina,paulò tamen minoribus, quibus deinde conjunctæ laterales illæ geminatæ : anteriora crura paulò breviora erant posterioribus , eaque suprema duntaxat parte quibusdam squamis tecta:horum denique reliqua pars cum pedibus nigris villis obsita. Pedes a. 4 unguibus præditi, quorum secundus aliis multo major,unciam,*viz.* longus,crassus, uncus & niger,alii verò candicabant:& posteriora crura pedum

tenus

tenus squamis erant obsita,& supinam duntaxat illorum partem pili vestiebant;horum similiter pedes 4. unguibus præditi, sed minoribus quam anteriores; parvum insuper calcar anteriore parte adjunctum habebant.Animalis guttur,& ventris ima pars villis obsita.Locus ejus natalis nobis nondum innotuit.

Animal mite admodum & mansuetum esse dicitur.

Ex pilis quibus prona pars corporis tegitur ad Animalia quadrupeda Vivipara pertinere existimo, non ad hoc genus;quamvis ob corporis formam Lacertis solet annumerari.

Lacerta volans Indica.*The Flying Indian Lizzard.* Hujus iconem ad vivû delineatam *Nicolaus Grimmius* ex Indiis redux secum attulit, quæ sculpta extat in *Ephemer.German.*Anno 12.De Lacerta autem illa hæc annotavit prædictus Grimmius,*Hæc in arborum fruticûmque ramis vitam conservat suam, formicis vescitur; muscis,& papilionibus,aliisque insectis minoribus; nec hominibus,nec Animalibus unquam noxia.*

Animal ipsum integrum in Spiritu vini servatum vidi nupertime Londini apud illustrem virum *D. Guil.Charlton* è Medio Templo. An Lacertus volans Bontii?An Draco vel Serpens alatus *Gesneri?* Lacertæ volantis alteram seu secundam speciem apud eundem clarissimum virum *D.G.C.*observarunt alii.

*Chamæleo,The Chameleon.*Cur bestiola hæc Chamæleo, *i.e.*Leo pumilus nominetur rationem probabilem non invenio apud Grammaticos aut Historiæ Animalium Scriptores.*Panarolus* à longitudine caudæ ità dictâ opinatur,quæ in extremitate ad similitudinē Leoninæ retorquetur. *Licetus* quia ut Leo alia Animalia venatur & devocat,sic Chamæleo Muscas prædatur.

E genere Quadrupedum Oviparorum est, Lacertis affinis & similis, præterquam quòd caput & dorsum non depressa & plana sunt Lacertinorum instar,quódque crura habet longiora.

Bellonius duas observavit species,nimirum 1.*Arabicum*,qui pusillus est, vix viridem excedens lacertum, colore albicante,subfulvis & rubentibus maculis distinctus.2.*Ægyptium*,qui duplo major,colore interIndicum & viridem ambiguo,quem ex luteo in fulvum variè commutare solet.*Jo.Faber Lynceus* tertiam addit, nimirum Chamæleontem *Mexicanum*:imo quartam: Nam *Bellonii* neuter(inquit) cum neutro nostrorum, h.e.neque cum Mexicano,neque cum eo quem Romam allatum vidimus congruebat.

Chamæleo ille quem describunt *Parisienses* è genere *Ægyptiaco* erat,undecim nimirum digitos & dimidiū insuper longus comprehensa cauda, cùm *Arabici* & *Mexicani* sex plerunque uncias longitudine non excedant.Caput digitum unum & decē lineas(mensuræ Parisiensis)æquabat:à capite ad caudæ initium 4 digiti erant.Cauda 5 erat digitorum:pedes singuli $2\frac{1}{2}$.Moles seu crassitudo corporis varia erat prout se vel dilatabat vel contrahebat.A summo dorso ad imam ventris carinam duæ interdum unciæ erant alias paulo plus uncia una.Hæc autem intumescentia & contractio non tantum per thoracē & abdomen extendebatur,sed ad pedes usque priores & posteriores,& ipsam etiam caudam pertinebat. Hi autem motus intumescentiæ & contractionis,non ut in aliis Animalibus,quæ successivè & æquis fere temporis intervallis pectus & ventrē aërem inspirando extendunt & expirando contrahunt, facti sunt. Vidimus enim corpus ad horas usque duas tumidum & inflatum manere, quo temporis spatio quamvis paulatim subsideret & detumesceret, ità tamen ut id ægrè percipi posset;deinde iterū intumescebat;cum hac differentia, ut dilatatio multò celerior esset & visibilior;idque longis & inæqualibus intervallis:Vidimus etiam contractum & vacuum per longum temporis spatium durare, & diutiùs multò quā tumidum. Quo in statu adeò macilentus apparuit ut spina valdè acuta videretur; costæ omnes facilè numerari possent,& pedum tam anteriorum quam posteriorum tendines valde clare & distinctè nudo etiam cernerentur oculo.At neque vertebræ instar Serræ(ut *Gesnerus* & *Scaliger* tradunt) per dorsum videbantur; neque spinæ illæ parvæ quas pro tutela ei datas *Panarolus* memorat,nobis comparuere:verùm quantumvis macilentus & strigosus evaderet,spina tantummodò acuta,æqualis remansit absque ullis dentibus aut punctis eminentibus.Hæc autem macilentia & strigositas adeò insignis erat,ut *Tertullianus* Chamæleonem nihil aliud esse quam pellem vivam non ineptè dixerit.

Ipsius caput secundum *Panarolum* quandam cum Sue similitudinem habet,sed propter acutiem Arietinum æmulatur;undique à dura squama mediante,tanquam Crocodilus fortiter armatum est. *Ambrosino*, A medio capite retrorsum ossea pars triquetra eminet; reliqua pars antrorsum colligitur cava & q.canaliculata,eminentibus utrinque osseis marginibus asperis & leviter serratis.Parisienses caput Piscis capiti assimilant,thoraci proximè, collo intercedente brevissimo, duabus utrinque cartilagineis eminentiis instar Piscis ad latera tecto,annexum.Crista in vertice erigitur,& duæ aliæ supra oculos:inter has cristas in summo capite cavitates seu convalles duo secundùm longitudinem extenduntur.Nasus seu rostrum obtusum duplici acie à palpebris ad extremū decurrente, unde Raninum refert. Maxilla inferior ultra superiorem excurrit.In extremo rostro foramina duo, hinc indè unum,Narium instar:quæ *Bellonius* Auditui inservire existimat.Et revera non alia habuit Chamæleon noster foramina in capite quàm nares hasce, per quas respirare eum verisimillimum est;cùm os plerunque adeò arctè clausum sit,ut nullum habere videatur, maxillis lineâ vix perceptibili junctis.

Maxillæ dentibus munitæ sunt aut potius osse continuo denticulato,qui tamen nullius usus ei ad mandendum videbantur;cùm muscas aliaque insecta quæ capiebat integra deglutiebat absque ulla commanducatione.Forte ei inserviunt ad baculum quo,Æliano referente,se adversùs Serpentes tuetur, firmius in ore, transversim scil.nè ab iis deglutiatur,retinendum.

Os peculiari modo scissum erat. Cùm enim in aliis plerisque Animalibus apertura labiorum ulteriùs quàm faucium ad duarum linearum longitudinem extendebatur,& oblique descendebat.

Forma,structura & motus oculorum peculiare quid & ab aliorum Animalium diversum obtinebant. In cavo recessu prægrandes erant;sphærici osse videbantur,& ad hæmisphærium extabant, quod palpebra unicâ ceu pileo integebatur,media parte foraminulo pervia,per quod pupilla vivida & lucida circello aureo cincta satis clarè discernebatur:Palpebræ reliquæ cutis instar asperæ erant,& colores mutabant unà cum reliquo corpore. Anterior pars oculi palpebræ affixa erat,ejusque motū perpetuo se tuebatur,nec ut in aliis Animalibus seorsim se extollere aut deprimere potuit. Foraminulum prædictum transversim se claudit & dilatat,ut unicam efficiat rimam,cujus labium seu margo superior cùm inferiore exactè coit & unitur.

Verùm præcipuè notabilis est & admiratione dignus oculi utriusque motus,ut ità dicam,solitarius:nam uno aliquando immoto alterum volvit,unum sursum,alterum deorsum;unum dextrorsum alterum sinistrorsum flectit:imò quod omnem ferè admirationem superat, motus hi adeò notabiles & excessivi sunt, ut oculos sub crista supercilium efficiente eousque ad canthos circumagat Animal,absque ullo capitis,quod scapulis affixum est motu,ut non minus clarè quæ directè retro sita sunt aut geruntur cernat,quàm quæ ante.

Pars illa corporis quæ truncus appellatur, quæque thoracem & abdomen continet tota fere Thorax erat absque

absque ullo abdomine:costæ enim ad ilia usque descendunt, cùm in aliis multis Animalibus in lumbis vertebræ transversas duntaxat apophyses habeant, non costas adnexas.

Pedes omnes similes erant è 5 digitis, tribus antrorsum, duobus retrorsum spectantibus compositi, posticis duobus anticos tres magnitudine æquantibus: differunt, quod pedes anteriores duos ab externa, tres a. ab interna parte digitos habeant; vice versa posteriores duos ab interna, tres ab externa. Ungues recurvi sunt.

Incessus tardior erat quàm Testudinis, & ridiculus admodum videbatur, quia cùm crura brevia non essent, nec ut in Testudine impedita, verùm libera & soluta, affectata quadam gravitate ea movere visa est. Hujusmodi gressum nonnulli pro timiditatis signo habent: verùm *Parisienses* cautelæ & Providentiæ effectum esse existimant. *Panarolus gressus ideò ridiculos esse ait, quod inconcinnè dum pedes in parte sinistra approximat, removet maximè ex dextra parte alios, & è converso dum approximat pedes ex parte dextra, ex sinistra eos quàm maximè retrahit, atque hunc motum fatuè & inconcinnè cum aliqua corporis flexione perficit. Sed si super arbores ambulet: ità veloces sunt gressus, ut volatum mirificè æmuletur.*

Cauda, nimirum cum inflata rotundaretur, Viperæ aut Muris domestici majoris rati dicti caudam satis bene referebat, aliàs tres secundùm longitudinem eminentias habuit è spinosis & obliquis vertebrarum Apophysibus compositas, duas insuper, hinc indè unam, ex Apophysibus transversis factas. Caudâ etiam ramis circumvolutâ, præsertim quando descendebat, corpus firmabat, eaque tanquàm manu utebatur.

Quòd Chamæleon linguam habeat teretem Pici Martii in modum, lumbrico terrestri similem, per totum concavam & sacci instar in summo apertam, in cujus extremo spongiosus quidam & glutinosus nodus est, seu, ut alii, caruncula lata & rotunda, caput aciculæ referens, quam [linguam] mira velocitate & velut momento Sagittæ instar in longum evibrans, muscas aliaque insecta agglutinata corripit, in os attrahit, & illicò devorat, neoterici omnes qui de eo scripsere consentiunt? Unde patet Veteres falsos fuisse, qui Chamæleonem aëre solo victitare tradiderunt: *Parisienses* etiam ventriculum & intestina muscis repleta observarunt, quin & excrementa cholerâ flavâ aut virescente mixta, quotidie fere ab eo evacuata, ad modum Animalium quæ alio genere victus quam aëre utuntur. E recentioribus nonnulli Chamæleonem quòd inediam diutissimè toleret, nec mensis interdum spatio muscam unam capiat, ut experti sunt qui vivum aluerunt: partim insectis partim aëre nutriri crediderunt. Consideratione dignissimum judico (inquit *Franciscus Nydermajer* apud *Jo. Fabrum*) quomodo hoc Animal ex unica musca, tanto temporis tractu, plurium non solùm dierum, sed unius atque alterius etiam mensis spatio, sufficiens haurire nutrimentum potuerit. Verùm facilè respondetur, hoc non Chamæleoni peculiare, sed toti Serpentino generi commune esse, rarissimè vesci & famem facile pati, quia scilicet naturæ admodum frigidos sint, nec multum alimenti absumant, & per totam ferè hyemem torpida & immota jaceant: quin & nonnulli observârunt hoc genus Animalia uno tantùm anni tempore vesci, quod illis in reliquam ejus partem sufficiat.

Quo artificio seu naturæ mechanismo lingua exseritur in tantam longitudinem & pro libitu retrahitur, inter Physicos non bene convenit. Quæ Parisienses habent apud ipsos vide.

Id quoque quod ventis Animal nutritur & aurâ,
Protinus assimilat tetigit quoscunque colores.

De priore jam diximus: Quod ad posterius, Panarolus Chamæleonis colorem cinericeum esse affirmat, qui etiam post mortem, sed aliquanto dilutior remanet, sed secundum animi passiones, calorem vel frigus colorem variare: videlicet vel aliquid rubri acquirere, ità ut color cinericeus rubescens appellari possit; vel aliquid viridis, ut color cinericeus virescens nuncupari queat: ab objecto autem proximo colorem nullatenus recipere. Quæ *Parisienses* de colorum mutatione habent, quamvis lectu sane dignissima, quoniam satis longa sunt, huc transferre nostræ non convenit brevitati. Videat qui volet apud ipsos.

Liene prorsus caret. Pulmones secundum *Panarolum* & *Nydermayer* admodum spongiosi, rari & parvi formati sunt. Plinius aliique pulmonem maximum ei tribuunt: Bellonius etiam pulmones magnos describit. per ventris latera exporrectos. Quæ facilè conciliantur, quoniam in hujusmodi Animalibus pulmones ex vehiculis constant, quæ propemodū invisibiles sunt, nisi quando inflantur. Verùm (ut experti sunt Parisienses) aëre per asperam arteriam inspirato vacuitates magnæ in dextro & sinistro viscerum in medio suspensorum latere, membranarum quæ ante inflationem non apparebant intumescentiâ statim reprobantur; nec cavitates tantùm, sed & lobos quosdam in utróque latere extendebat flatus Cyprini vesicam referentes, nonnullos digiti longitudine & crassitie, alios multò minores &c. *Raius in Synopsi Histor. Quadrupedum.*

Hactenus de Lacertis in genere jam de Lacerto in specie sic dicto videndum ex Schrodero ejusque Commentatore Hofmanno quid ad Medicinam faciat.

Σαῦρος, σαῦρα, Lacertus, Lacerto, *Egochs*, *Ader*, *Ichtâchs, Moll. The Lizard, Nevvt* or *Esk. Een Egedis, Egdisse*, *of hagedis.*

Insectum est quod figurâ notum, colore varians; bufonibus ac araneis inimicum.

N. *Lacertus si dissectus fuerit, pars utraque movetur aliquamdiu, & si concurrerint, coalescunt rursum. Sunt qui oculos si effossi sint, renasci dicunt, id quod & de cauda si amputetur, Plinius affirmat. Degunt in cavernis terræ, ruderibus murorum aliisque locis asperis, vescuntur Cicadis, Cochleis, Gryllis, Apibus.*

Lacertus est { Terrestris, *de quo hic & minus veneratus.* / Aquat. *qui venenosus habetur, & rarior usus.* }

N. *Commendatur præ reliquis genus lacerti viride & magnum, verum cum in hisce regionibus minus usitatum id sit, lacertum communem hic describimus.*

Vires. Elicit è corporibus spicula, vitra, &c. (*sectus, vel cum sale tusus & impositus, imprimis v. caput.*) capillos renasci facit, (*cum ad pe illita caro, vel cinis applicatus.*) Ictui scorpionum succurrit. Commendatur itidem ad herniam infantum. (*si decocto lacerti laventur*,) ad facilem evulsionem dentium, (*pulvis aquatici Lac affricatus.*)

N. *Sunt qui ajunt lacerti exiccati pulverem gingivis illitum facere ut sine difficultate sine dolore, atque sine instrumente dentes extrahi queant.*

PRÆPARAT.

Oleum infusum.

Fit ex infusione Lacertorum vivorum N. vij. in ol. commun. ℔iß.

Vires. *Commendatur ad faciei rubedinem emendandam (illitum)*

HOFMAN *Lacertus.*) Meminit & alterius *Lacerti orbicularis* Novæ Hispaniæ seu Mexicanæ nomine *Tapayaxin Nardus Antonius Recchus Lib. 9. Cap. 16.* Novę Hispaniæ cujus caput est durissimum & nonnullis aculeis elevatum. Gaudet ab Hominibus apprehendi, manibus gestari & contrectari, placida quadam securitate & tranquillitate immobilis. Quare amicus hominis

minis φιλάνθρωπος ab indigenis nuncupari solet. Hoc in eo est mirabile compressis aut vexatis oculis, aut capite, sanguinis guttas per eos effundere, ac longius jaculari, qualis detrahi solet, ab homine temperatissimo & sana favente valetudine, tanto sæpe impetu ut ad trium passuum distantiam contingat rejectari. Siccatum ad ignem & pulverisatum devoratumque ex vino aut aqua unius drachmæ mensura Morbo Gallico & doloribus ab eo ortis summè auxiliari solet, quod multis comprobatum est experimentis evacuata Morbi causa per superna & inferiora ac demum evacuata urina.

Aliàs *Wormius & alterius meminit Iguanæ* vocati, in cujus capite *Lapis* reperitur præsentissimum contra Calculum remedium *in Musæo: Lib.3.Cap.26.*

LACHRYMA.

Lachryma in Phytologiâ est humor è plantis tùm spontè effluen s (sive is concrescat v. g. in oleum, resinam, gummi, sive non) um facta incisione emanans. Spigelius in eo lachrymam distinguit à Succo, quod liquor qui ex contusa herba exprimitur aut elicitur, Succus vocetur; qui verò vel spontè, vel incisione manat lachryma. *Raius.*

LACHRYMA JOBI.

Lachryma Jobi, seu *Lithospermum Arundinaceum*, ac *Mains.* vid. sub titulo *Milium Solis*.

LACONICUM, vid. *Hypocaustum.*

LACTRIA, vid. *Esula.*

LACTUCA.

Lactuca (θρίδαξ) quòd copia Lactis exuperet dicta est, quodque fœminas Nutrientes lacte impleat.

Hujus *notæ* peculiares, quibus à congeneribus distingui possit, sunt semina brevia, latiuscula & compressa, utrinque acuminata, caules graciliores, firmiores, & minus concavi, capitula minora.

Hujus duo sunt genera, sativum & sylvestre, ad posterius genus reducimus plantas nonnullas Chondrillæ dici solitas, unam etiam cujus semen lactucæ semini non respondet, ob capitula parva quibus lactucam refert, nimirum Chondrillam vimineam dictam.

Lactucas hic non ulterius describimus quando quidem satis superque notæ sunt, & ad vires continuo pergimus.

Vires Lactucarum sativarum. Refrigerant, stomacho gratæ habentur, bilis effervescentiam & æstum compescunt, somnum conciliant. Declinante ætate (inquit Galenus) ex se insomnii, graviter hoc incommodo afficiebar, adversus quod unicum mihi præsentissimum remedium lactuca vespere commanducata fuit; plerique antequam excaulescat in aqua elixa utuntur, ut ego jam facio, (inquit Galenus) ex quò dentes mihi deteriores esse cæperunt. Lac augent, alvum leniter movent (neque alvum cohibent, uti neque impellunt) ventriculo conveniunt multique ac laudabilis nu rimenti sunt, verum decoctæ, magis alunt, coitum tamen avertere dicuntur, & si assidue edantur visus hebetudinem inducere.

In phrenitide, delirio, febre ardente &c. applica temporibus & suturæ coronali, imò carpis, nempe linteum duplicatum aut triplicatum permadefactum aqua lactucæ, in qua verbi gratia in lib. 1. pond. medicin. salis nitri pp. & crystallizati aut salis prunellæ ℥ß. dissolutæ fuerint: quod medicamentum longè præfero his in casibus oleo rosaceo cum lactucæ succo permixto. Sim. Paulus.

Vires Lactucæ Sylvestris, De viribus lactucæ sylv. veteres prodiderunt quod scilicet semen ejus non minus quam sativæ libidinum imaginationes in somno amolitur, & venerem arcet, quodque succus ad eadem valet, an huic plantæ conveniant dubito. Narcoticam eam esse & soporiferam, adeóque viribus papaveri similem, ut Dioscorides & Plinius tradunt, opii vehemens & virosus odor abundè convincit. Verum omnia in genere opiata irritare potius quam extinguere appetitum ad venerem me jampridem monuit D. Mart. Lister. saltem modicè sumpta non secus ac vinum ac alii generosi liquores quibus & viribus quodammodo respondere videntur; de lactuca sativa aliter se res habet: hæc enim dum adhuc recens & tenera est, antequam excaulescat, commanducata certo certius veneri adversatur & libidinem extinguit.

Hujus herbæ incensæ fumo animi causa naribus excepto se veluti consternatum & vertigine subita correptum & eodem planè modo affectum sensit idem D. Lister. quò solent illi qui nicotianæ fumum haurire primò aggrediuntur. *Hac Raius in Histor. Plantar.*

LADANUM.

Videatur de eo in descriptione *Cisti Ladaniferi*, sub titulo *Cistus.* Hic tantùm de *Ladanô* probe seligendo, ut & de quibusdam ejusdem præparationibus, ac viribus.

Ladanum maximè probatur odoratum, facilè mollescens, resinosum, arenularum aliarumque sordium expers, nec squalore obsitum; quale laudabile, in agros plerumque coagmentatum (massâ uniformi Arabicâ prò viliori reputatâ) ex Cypro defertur Pasta ex caprino stercore, admixtô Ladanô & pulvere nigro, ejus formam æmulatur; verùm id quia resinosum non est, ideò adulteratum esse deprehenditur. *Pharmac. August.*

Vires. *Calef. sicc. emollit, digerit, maturat, attenuat, aperit, orificia venarum reserat, inspissat. Usus præcip. in capite humido ac catarrhoso, in dysenteria &c. Extrinsecus ejus usus est in emplastris emollientibus, anodynis, tussim sedantibus, in Alopecia (inunge vel coque in vino & lava) in odontalgia, in cardialgia, doloreque ventriculi, (cum modico Bdellii faciunt pilulas dandas, Nam 1. & 2 hora 1. ante pastum Crato) in suffocatione uteri [introrsum adhibitum:] cicatrices curat.*

PRÆPARAT.

1. *Ol. stillat.*
2. *Pilulæ de Ladano* V. sub titulô *Pilulæ*

N. 1. *Sala purificare edocet in ▽ id solvendô atque colaturam inspissando. Verum me hercle minus commodè. Etsi enim coctione nonnihil in aqua solvatur, id tamen non nisi portiuncula minima est, relinquitur pars major intacta, quæ non minus quàm illa commoda est.*

N. 2. *Etsi inflammabile ladanum sit non tamen pinguibus solvi potest. Schroderus.*

Vires. Calefac. & sic. diger. matur. atten. aperit. &c.) Unde usus ejus præcipuus in capite humido ac catarrhoso &c. in formâ pilularum, quas seq. modo præparatas in catarrhis à causâ frigidâ ortis maximæ virtutis semper expertus fui; Recip. Ladani depurat. ʒj. Nuc. Moschat ʒß. cardamom. ℈j. Mastich. gr. viij. oliban. gr. vj. resin. gialapp. ℈j. Mosch. op. gr. Ambr. gr. viij. ol. d. Cinamom. gutt. vj. d. Citri rec. gutt. v. f. ex his pilul. cum aq. lil. convall. ad magnitud. lentium Dosis harum est 7. q. ad noctem sub horam somni. Externè in emplastris adhibetur anodynis emollientibus ac resolventibus, unde ex ejus parte unâ & ceræ duabus Joh. Crato commendat ceratum,

ratum, quod suavissimè calorem fovet innatum & ad flatus dissolvendos & digestionem promovendam plurimum facit. Flatulentiâ Melancholicâ laborantibus nihil est utilior.

N. Hoc gummi etsi inflammabile sit & oleum ex eo per retortam possit destillari, non solvitur tamen pinguibus, sp. vini tamen totaliter reserari potest; Etsi etiam aquâ solvatur coctione, pars tamen ejus major manet intacta, quæ non minus, quàm illa quæ aquâ solvitur, utilis est. *Hofmannus.*

LÆVIGARE.

Lævigare nihil aliud est quàm super porphyretico lapide aliquid in alcohol, seu tenuissimum pulverem redigere.

LAGANUM, vid. sub titulo *Panis*.

LAGOPUS.

Lagopus, Pes leporinus, seu Trifolium arvense humile spicatum, est planta de Trifoliorum classe, cujus propterea descriptio inibi reperiri potest.

Vires ejus sunt adstringentes, unde in alvi fluxibus, herniis, ac faucium morbis usurpatur.

LAMIUM.

Lamium dictum nonnullis putatur à florum cucullata effigie larvatam lamiam quodammodo repræsentante.

Floribus in verticillis ad caulium nodos foliis urticæ, odore fœtido, seminibus majusculis, è vasculis brevibus patulis maturitate illico decidentibus, à reliquis verticillatis distinguitur.

Nomina. Lamium album *ger.* vulgare album sive Archangelica flore albo *Park.* album non fœtens folio oblongo *C. B.* galeopsis sive urtica iners floribus albis *I. B.*

Vires. Recentiores flores lamii candidos fluorem muliebrem albidum sistere posse existimant; unde nonnulli ad eum usum parant ex iis conservam, singulis diebus sumendam.

Herba tusa ei imposita valere creditur ad tumores quoscunque discutiendos, nec non ad inflammationes, plagas, ulcera putrida & vulnera.

Ad scrophulas. ℞. herbæ recentis (lamii albi) mj. calefiat inter duos lateres calidos, & tumori applicetur, eum noctis unius spatio plurimum aperit, aperto adhibe mixturam sequentem ℞. omphacii cochleariæ vj. butyri majalis instar juglandis; misce & impone lanæ nigræ oleo è pedibus bubulis madefactæ: intus interim propinetur aqua florum genistæ mane & hora quarta pomeridiana singulis diebus *D. Husle è mſ. nondum edito:* decoctum lamij rubri ad dyssenteriam commendatur *in Histor. Plant.*

LAMPETRA.

Lampetra piscis est qui Gallicè dicitur *lamproye* aliàs *Murena fluviatilis*, ex Anguillarum familia, Lampetra autem non tantum est fluviatilis, sed etiam marina, utraque mensis idonea, non tamen marina omnis, sed quadam tantum ejus species.

Adeps Lampetræ est anodyna, emolliens, ac resolvens, unde eò inungitur facies, ac itidem manus eorum qui variolis afficiuntur nè scilicet vestigia eorum supersint.

LAMPSANA.

Nomina. Lampsana Dodonæi *I. B.* Lampsana *ger. emac. I.* vulgaris *Park.* Soncho affinis lampsana domestica *C. B.*

Radice nititur alba, simplici, surculosâ tamen & variè fibrosâ, Caulis inde exurgit, bicubitalis & altior, teres, striatus, pilis rarioribus hirsutus, rubescens, concavus, ramosus. Folia ad radicem & in ima parte caulis uno vel altero pinnularum pari donata, extremitate latiore, magnitudine & figura fere foliorum Sonchi lævis muralis, aut barbareæ dictæ, mollicella, hirsuta, alternatim posita: quæ in caulibus & ramis superiora, oblonga, angusta, acuta, nullis pediculis fulciuntur, nullis pinnulis lobisve donata. Supremæ caulis & ramorum partes glabræ, in flores terminantur exiguos, luteos, è plurimis compositos flosculis, quorum singulis singula cohærent semina oblonga, nigricantia, nonnihil incurva, minimè papposa: utcumque I. Bauhinus flores in pappos abire scribat, tota planta vulnerata lac fundit amarum, floret Junio & Julio mensibus, in hortis & cultis frequentissima est.

Vires. Efficax esse censetur in sanandis papillis exulceratis, unde & nomen papillaris sortita esse videtur, apud quosdam. *Raius in Histor. Plant.*

LAMPYRIS, vid. *Cicindela.*

LANA.

De ea vide sub titulo *ovis.* Hic tantùm uno verbo de *lana succida*, Gallicè *laine grasse*, è qua sine alia prævia præparatione œsipus extrahitur. Non omnis autem lana succida est, sed tantùm ea quæ è collo & inter animalis femora exsecatur. Hæc lana virtutis emollientis, resolventis, digerentis ac anodynæ; & propterea applicatur genis & faucibus ex fluxione tumentibus.

LANUGO.

Lanugo in Phythologia est mollis fructuum aut foliorum lana, ut Cydoniorum, verbascorum quorundam &c.

LANCEOLATA, vid. *Plantago.*

LAPATHUM.

Lapathum, græcis Λάπαθον, ἀπὸ τοῦ λαπάζειν seu λαπάζειν i. e. κενοῦν movere, evacuare dicitur, quia foliorum ejus decoctum alvum emollit. Latinis rumex, à rumo i. e. sugo quia solerent succum ejus exsugere. Voss. *Nota* Lapathi *genericæ* sunt semen triquetrum splendens, flos hexaphyllos, i. e. sex foliolis constans, quorum tria semen obtegunt, arctè interdum adhærentia.

Lapathum in tria genera subalterna dividi potest, aliud radice est purgatrice, rhabarbarum dictum, aliud foliis acidis, acetosa & oxalis denominatum, aliud denique foliis magis insipidis, sapore oleraceo, lapathum simpliciter generico nomine dictum.

Primi generis tres species novimus, nimirum,

1. Rhabarbarum verum *ger.*
2. Hippolapathum rotundifolium vel pseudorhabarum monachorum.
3. Lapathum majus sive rhabarbarum monachorum *I. B.* patientiam vulgò dictam.

Tertii septem, si modo lapathum pulchrum Bononiense sinuatum revera specie distinctum sit ab oxylapatho vulgari, eæ sunt.

1. Hydrolapathum majus.
2. Lapathum vulgare folio obtuso I. B.
3. Lapathum folio acuto crispo C. B.
4. Lapathum acutum sive oxylapathum I. B.

5. Lapathum folio acuto, flore aureo C. B.

6. Lapathum pulchrum Bononiense sinuatum I. B.

7. Lapathum folio acuto rubente C. B. aliis sanguineum & sanguis draconis.

De iis autem omnibus vid. sub propriis nominibus; hic tantùm de viribus Lapathi sanguinei, ex eo quòd succum ad instar sanguinis rubrum fundat, facilè agnoscibilis, uno verbo; quòd scilicet ejus folia in jusculo, alvum cient, ut & itidem totus plantæ succus sanguineus expressus, quódque quamvis oxylapatho nitrotior deprehendatur reliqua cum eodem communia habet.

Semini pulveratum & in decocto adstringente potum singularem habet efficaciam in sistendis nimiis mensibus & similibus fluxibus, ut adnotat *Camerarius*.

Lapidificatio, vid. mox sub titulo *Lapis*.

LAPIS.

Vt ordine in Lapidibus eorumque Viribus describendis procedamus, 1o. *De Lapidibus & Gemmis naturalibus in genere, item de Lapidibus ac gemmis arte confectis, & adulterinis.* 2o. *De Lapidibus naturalibus in specie quatenus ad Medicinam faciunt eorumque propterea viribus ac præparationibus.* 3o. *De Lapidibus artificialibus ad usus medicos paratis, paucis agemus.*

De Lapidibus naturalibus in genere.

Lapidum nomine intelligimus Corpora fossilia, dura, inductilia, nec in aqua oleove solubilia, ex succo lapidescente, in quo spiritus lapidificus, exorta.

Dividuntur commodissimè, ὅσον λιδασκαλίων χάελν. in (1.) *minus pretiosos*, & (2. *pretiosos*: & priores rursum in (1.) *Majores*, eosque vel *duros*, vel *molles*, & (2.) *Minores*. Posteriores autem pariter in *Majores & Minores*. Qui omnes ordine expendendi sunt.

In *Majorum & Durorum* Classe constituuntur.

I. Saxum ex quo integri quandoque constant montes & rupes, Danis *1. een Kampestaen*, forsan quod minoribus istiusmodi in bellis usi sint, veteres, eaque fundis & aliis machinis in hostes jaculati sint, ut apud *Virgil. 3. Æneid.*

Jamque faces & saxa volant, furor arma ministrat.

II. Saxum Arenarium quia asperum & veluti ex arenis compositum. Durius est ædificiis extruendis utile.

III. Saxum Violaceum, quod colore Violas refert, Cujus mentionem primus fecit *Agricola*, *de Nat. Fossil. lib. 5. cap. 17.* & deinde *Ol. Wormius*, *Musei pag. 37.*

IV. Saxum Suillum *Norvvegis*, (apud quos insula quædam extat, quæ integris cautibus ejus generis scatet) fœtidum exhalat odorem, & talem quidem, qualem spirare sues solent. Nigrum est, fragile, striatum, in se Pyritem argenteum & Talcum habens, unde micas quasdam splendentes de se fundit. Usum habere aiunt, quod in pulverem redactum, & suibus quocunque morbo laborantibus exhibitum prosit.

V. Saxum Fissile, seu *crustosum* (quod in crustas findatur, stratis ac tectis utile) cujus non una est differentia. Apud nos tantæ amplitudinis reperiuntur, ut mensas ex eis integras fabricent, aliasque tabulas delebiles. Cæteris vero præfertur *Islebianum*, quod nigrum est, & in Comitatu *Mansfeldia Islebiæ* effoditur. Horsum haud incongrue retuleris *Lapidem Fissilem Hibernicum*.

VI. Saxum Limosum, (quia facile ab humido in limum solvitur) quali agricolæ nostri nonnullis in locis utuntur ad agros fœcundandos. Alii vero in *Cornubia* pro tuguriolis extruendis. Hoc tamen potius ad Margas, quàm saxa referri posse videtur.

VII. Silex, cujus varia sunt genera.

Ex omnibus vero præcipui censentur.

1. *Pyrimachus*, qui colore albo & perspicuo gemmas quandoque æmulatur, & liquabilis est. Unde Metallarij metallis fusis eum superinjiciunt, ut iis supernatet, ne nimium metalli in auras evolet. Vitrarij vero ex eo vitra conficiunt, & Chymici Pseudadamantes, aliosque factitios lapides.

2. *Ludus Paracelsi*, quem *Helmontius* tantopere ad calculos è corpore humano expellendos commendat, quemque nos etiam *in lib. nostro de Lithiasi* clarè descripsimus.

VIII. Lapis Schistos, qui durissimus ac solidissimus est, Ideoque igne calefactus, calorem diu retinet.

IX. Pyrites (quia ex ejus quadam specie ignis copiose excutitur) quem propriè Pyromachum dictum putant nonnulli quòd igni repugnet. Nam in ardentes conjectus fornaces fluit: & ubi semel defluxerit in catinum mox rursus concrescit & durescit. Reperitur ut plurimùm in fodinis Metallicis, Metallis quandoque permixtus, quandoque iis destitutus, & variis figuris lusum naturæ ostentans.

X. Lapides Molares. ab usu nomine mutuato, quòd iis frumenta molantur. Qui suas etiam habent species.

XI. Cos qui lapis durior est, ferramentis acuendis aptus. Estque vel (1.) *Olearius*, oleo enim illinitur ut aciem trahat, vel (2.) *Aquaticus* qui in orbem communiter redigi solet, ut motu circulari actus, vel ex alto cadentem, vel in subjecto alveo stagnantem aquam excipiat, quo admotum ferrum commodius terere possit.

XII. Marmor, Græcis Μάρμαρος (ἀπὸ τοῦ μαρμάρειν) *à splendore*. Atque hæc causa est cur & *mari*, ob nitorem aquæ, marmoris nomen tribuunt Poëtæ, ut 1. *Georg.*

(...*Infidum remis impellere* Marmor)

Cujus variæ sunt differentiæ, à variis coloribus desumptæ. Dantur nempe Marmora, alba, nigra, viridia, cinerea, rubra, variegata.

Ex Albis sunt

1. Parium (ab insula *Paro*, ubi olim copiose effodiebatur) veteribus *Lychnites* dictum (quòd ad lucernas in cuniculis cæderetur.) Cujus duo genera statuunt. *Unum* translucens, ex *Phengites* proinde dictum, Φέγγω enim apud Græcos significat *illumino*. Hoc lapide construxerat *Nero* ædem fortunæ, quam aurea domo complexus est: quare etiam foribus apertis interdiu claritas diurna erat haud alio quàm speculati modo, tantquam inclusâ luce, non transmissâ, *Domitianus* item porticum in quibus spatiari consueverat, parietes Phengite lapide distinxit: è cujus splendore per imagines quicquid à tergo fieret, provideret. Ut *Suet. Tranq. in ejus vita*. Alterum non translucens, *Alabastrites* nominatum. A vulgari Alabastro duritie differt & splendore, Foditur in *Italia*, in agro *Lucensi* ejus genus quoddam, quod ab oppido *Caraciense* nomen obtinuit.

2. Alabastrum, quod, etsi inter molles & raros lapides locum habeat, huc tamen quidam referunt, externæ figuræ & polituræ respectu. Hujus generis vel integras rupes in *Anglia* habemus, in agro *Glocestriensi* ad littus fluminis *Sabrinæ*, ex quo statuas sepulchrales exsculpunt.

Ex Nigris sunt.

1. *Basaltes* (à voce Æthiopica, *Basal*, quæ ferrum signifi-

significat eo quod Marmoris genus sit durissimum, ferrei coloris, limisque resistens) nonnullis *Basanum* (*à* Βασανίζω, idest, diligenter *examino*, quia eo Argentum & Aurum examinatur & probatur, non minus ac lapide Lydio.) Variis in locis Germaniæ hodie repetitur.

2. *Obsidianum* seu *Numidianum* Gallis, *pierre de Touche*, quia auro & argento examinando potissimùm inservit Ex hoc Marmore grandia quadrata conficiuntur, quibus Magnatum demortuorum Loculi teguntur. Tabulæ item Epitaphiis aptæ. Politum enim instar speculi resplendet & nigerrimum est.

Ex *viridibus*.

Olim celebrabantur *Lacædemonium, Augustum, Tiberium* (quorum duo posteriora sic dicta videntur, quòd eorum principatu primùm inventa) hodie vero frequens est *Ophites* (quæ serpentis formas & maculas distinctas exhibeat) varia ex eo conficiunt Pocula, Cochlearia, Mortaria, Laminas incurvas, aliaque ejus generis. Quandoque mollis est hic lapis, ut liquores imbibat, quod ut impediatur, oleo nucis moschatæ inungunt vasa ex eo fabricata. Commendatur ad multa, quæ schedula typis mandata enumerare solent venditores circumforanei: sed omnibus, imò aliquibus an fides adhibenda sit, est cur valdè dubitamus

Ex *variegatis* sunt

1. *Cinereum Seravetianum* (quod *Seravitiæ* & aliis locis Italiæ reperiatur) quod durius est, & verè Marmor, & maculis cinereis insigne. Ex hoc globi conficiuntur parvi, ut manibus detineantur ab iis, qui febre ardente laborant. His enim recreari videntur, dum refrigerando dolorem mitigant & ardorem.

2. *Subviridis* ille *Lapis*, Italis *Verdello* dictus, eo enim utuntur Lapidis Lydii loco, ad aurum & metalla probanda. Quidam *Thyitem* Veterum esse arbitrantur.

3. *Garantronium Imparati*, quod pulcherrimum est, literis quasi Arabicis à natura sibi insculptis superbiens, colore aureo in corpore purpureo. Concretum videtur è terra purpurea & putaminibus aureis, superveniente succo aut spiritu lapidifico. In *Asia* inter ornamenta corporis gestatur, & ex eo manubria cultorum & gladiorum conficiunt. lege plura apud *Ferrand Imperat. Hist. Natural. lib.* 24. *cap.* 55.

4. *Florentinum variegatum*, quod per se maxima ex parte cinereum licet sit maculis tamen fuscis, & lineis obscurioribus hinc inde ductis & discurrentibus, jam turres, jam ædes, montes, flumina, ac integra civitates exhibet. Variæ hujus Tabulæ in REGIÆ SOCIETATIS Cimeliarchio asservantur, in quibus prærupta turrium rudimenta, urbis inæqualiter sitæ domus & ædificia, aliaque id genus phænomena, discretis coloribus & artificiosè delineata, à natura ludente, sine omnis artis pictoriæ ministerio, repræsentantur.

5. *Embuscatum*, ex monte SINAI Hierosolymitano depromtum quod albicans est ad flavedinem tendens, & quocunque modo secetur aut dividatur, in eo arbusta & frutices, colore nigricante subtiliter à natura depicti apparent. Si supra ignem ponatur brevi evanescit pictura, & nil nisi nudus remanet lapis, sui coloris, adeò durus tamen, ut calcinari nequeat, sed fortissimo igne instar vitri fundatur. Hujus etiam generis Tabula *Embuscata* visitur inter Rariora naturæ in dictæ SOC. REG. musæo collecta. Aliam elegantissimam disertè describit *Ol. Wormius in musæi sui pag.* 45.

Ad *Flava* refertur.

Phengites, quod venis flavis & transparentibus micat. Tale illud est, quod *Romæ* in Templo *S. Mariæ* in porticu spectatur ubi columna ex eo fabricata visitur dimidiata, colore flavo parietis rimam claudens, & externam lucem solari fulgore intromittens, ita ut, sole radios suos in columnam jaculante, ardere videatur. De quo multa fabulantur.

Inter *Rubra* denique principatum obtinet.

Porphyrites quod durum admodum est, & splendidum ex eo fiunt non solùm columnæ, sed & Mortaria, & crustæ ad colores & Lapides pretiosos læ igandos, attritione enim nihil à se remittit. Ex hoc marmoris genere constant *Obelisci*, qui *Romæ* visuntur, literis Hierosoglyphicis insignes, ad templum *Joh. Lateranensis* & in *Vaticano*. De quibus consulatur *Plinius lib.* 36. *cap.* 9. Ubi expressè modum, quo ex *Ægypto* eò delati sunt, describit.

LAPIDUM *Molliorum Classis*.

Inter Lapides minùs Pretiosos MOLLIORES occurrunt.

I. Saxum CALCARIUM, unde Calx conficitur; Cujus copia ingens passim in tota Anglia reperitur. Opticum verò effoditur prope viculum in agro *Leicestrensi*.

II. GYPSUM, Gallis *du Plastre*, lapis est albus, mollis Alabastri instar, qui cùm leviter uritur, ex eo fit calx ista, quæ Gypsum vocatur, usus est ad statuas ingentes & lævissimas, ad domorum areas & concamerationes. Cum polline lapidum duriorum, pulvere plumbi & lacte, in veros lapides transit, & si colores adjiciantur, Marmor pondere, nitore & colore imitatur quàm maximè.

III. Lapis BONONIENSIS, à quibusdam *Spongia Solis*, ab aliis *Spongia Lunæ*, ab aliis *Lucifer*, lapis *Casciarolanus*, *Phosphorus* Kirchero, quod singulari proprietate polleat lucem imbibendi & retinendi. Si enim Soli aut igneæ flammæ apponatur, sic illustratur, ut inde translatus ad locum tenebricosum, conceptam recens lucem diutule retineat sibi infixam, adeo ut in tenebris instar carbonis ad semihorulæ spatium ardeat, idque toties, quoties ita Soli aut lumini fuerit admotus. Verùm hanc facultatem mirabilem non nisi præparatus obtinet. Modum autem eum præparandi docet *Kircherus in art. magn. Lucis & Umbræ lib.* 3. *de Magn. pag.* 507. & *Wormius Mus. pag.* 46.

IV. PUMEX, Græcis Κίσσηρις (quasi à vermiculis erosus) Lapis est erosus spongiosusque, exiguis cavernulis refertus, colore ut plurimùm cinereo, quandoque candido, nonnunquam nigro, qualem Islandiæ *Hecla* evomit. Huc pertinet *Pumex Vulcani Syracusani*, quem describit *Clar. Bartholinus in Epist. Medicin.*

V. FLUENTIS ÆTNÆ COAGULUM, massa nimirum quædam coagulata ex Lapidibus, calce, & Sulphure, quæ simul calore flagrantis Ætnæ liquefacta instar rivi igniti ex Ætna defluunt, sed frigore tandem ambientis densata, massam hanc præbent.

VI. TOPHUS πῶρος, *Porus*, qui est asper, scaber, porosus, (unde nomen) seu foraminulis plenus, ideoque levis, & facilè in arenam attritu solubilis. Reperitur variis in locis *Germaniæ*: copiosè verò prope *Coburgum* in ditione *Mansfeldica*; & in *Anglia* ubivis penè occurrit. Propter levitatem commodissimus est ad replendas parietum collabentium rimas, cum præ levitate non premat, & glutinat facile extrema. Huic cognata sunt.

VII. ALCIONIA. (sic dicta ab avibus, quæ *Halcyones* vocantur, quia ex iis mari innatantibus nidos fingunt & construunt) Quæ etiam lapideum habent naturam, sed ortum tamen ex mari; cujus aquæ cùm salsæ sint, ex ejus spuma, cum tenuissimis sordibus permista; accedente succo lapidescente, seu sale massam coagulante, in varias figuras concrescunt. Horum plura ponuntur genera ab *Ol. Wormio in Musæi sui pag.* 48. & 49. luculenter descripta.

VIII. Asius

VIII. Asius, vel Assius *Lapis*, quem etiam *Sarcophagum*, vocant (eo quod carnes humanas consumat, nudatis ossibus) quem veteres ad Pumices & Poros referunt. Hic consulendi veniunt *Plinius lib. 36. cap. 17. & Ol. Wormius in Musæo.* Unde lineam unam & alteram interim exscribam. Ego in peregrinatione mea gallica, inquit, in templo, D. Hilario sacro parieti aufstrino infixam vidi tumbam lapideam, coloris cinerei, cujus substantia saxea aut marmorea erat tantæ capacitatis, ut cadaver humanum integrum capere potuerit. Hic lapis pro *Sarcophago* vel *Assio* monstratur accedentibus. Verùm porosus non est, sed durus & solidus, ut ex frustulo, quod ex eo excussi, videre licet. Vestibus affrictum ut incalescat, fœtorem cadaverosum exspirat. Ferunt, cadavera ei indita, viginti quatuor horis prorsus absumi, relictis solùm ossibus; An ita se res habeat, ignoro.

IX. Stalactites, Generatur ex aquis Nitro, vel succo petrifico copiosè impregnatis, & materiam terrestrem subtilem secum convehentibus. Cum enim aqua per terræ canales effluit, aut ex alto decidit, aut lateribus alveorum agglutinatur, horum ratione varias, dum concrescit, figuras acquirit. Ex alto destillans extremitati canalis, pyramidis forma quandoque adhæret, & eodem modo, eademque forma induratur, quâ è canalibus defluens humor frigore hyemali congelari solet. Hinc tanta inter hujusmodi lapides figurarum obtigit varietas, quam observare licet in fonte petrifico apud nos percelebri, in agro *Eboracensi* vicino; in quem quicquid ligni immittitur, lapideo cortice brevi obduci & lapidescere observatum est; & in quo diversimodè figuratas concretiones videas. In hunc fontem non è terræ venis aquæ nitrosæ scaturiunt, sed ex impendentibus rupibus guttatim destillant.

X. Stalagmites, qui ejusdem naturæ & substantiæ esse videtur cum *Stalactite*, sed figurâ saltem differt, quòd semper globosè concrescat. Interdum contingit, ut quàm plurimi horum lapillorum simul concrescant, & tunc lapis integer massam ovorum piscium majorum exprimit cujusmodi aggeriei iconem exhibet *Ol. Wormius Mus. pag. 52.*

XI. Ammonites, seu *Hammites* (quia ex arenis majoribus coagmentatus) qui ovis minorum piscium similis etiam apparet.

XII. Osteocolla, aliis *ossifragus, osteites, Amm*osteus, *osteolithus stelochites*, quia summopere ad fracturas ossium conglutinandas conducere creditur. Lapis est mollis, albo & cinereo colore, figuram ossis exhibens, concavus, quandoque medullam habens friabilem, linguæ adhærentem, & facile in liquore solubilem, quandoque verò nullam. Crescit per arenam forma Corallii, interdum brachii crassitie. Cùm primum è terra erumpit, friabilis est, paulatim verò magis indurescit. Videtur Margæ quædam species esse, quæ per terræ meatus discurrens, in talem figuram concrescit & induratur. Hujusmodi nos in mineris *Cambrobritannicis* varios habemus: quorum exempla videantur in inclytiss. Soc. Reg. Cimeliarchio, ex Nobiliss. juxta ac Eruditiss. D. *Roberti Moray*, Equitis Aurati, & ejusdem *Societatis* magni ornamenti, munere eo allata. De *viribus* Osteocollæ videatur *Thom. Erastus*, qui de eo argumento justum tractatum conscripsit. Interea temporis animadvertas velim, quòd in officinis plerisque pro Osteocollâ verâ, *Stalactitis* quandam speciem, albam, porosam, levem, mollem, albam, porosam, levem, mollem, facilè in liquore solubilem, sapore subsalso, quæ tamen ab Osteocollâ virtute multum discrepat.

XIII. Lapis Spongiæ, quibusdam Lapis *Cappadox*, Plinio Cysteolythos, qui substantia est friabili, colore albicante, succum lacteum de se præbente. Laudatur *à Dioscoride* ad vesicæ calculum frangendum: ex vino aliisve appropriatis propinatus.

Cornu Fossile, Gesnero *Ceratites*, Clusio *Fossile*, Cesalpino *Lapis Arabicus*, quibusdam *Dens Elephanti petrefactus*, aliis *Lithomarga alba*. Est substantia lapidosa, colore, lævore, & forma quandoque cornu referens; quandoque mollius, cortice exteriore duro, flavescente, nigro aut subcinereo; medullâ molli friabili, absque poris compacta, adstringente, exsiccante, linguæ firmiter adhærente, odore grato. Invenitur tam in *Italia*, quàm variis *Germaniæ* locis, in *Moravia, Silesia, Saxonia*. Materia & modus generationis traditur ab *Anselmo Boetio à Boet. in lib. de Mineral.* Commendatur ad omnes morbos malignos.

XV. Amianthus (ab α στερητικῷ & μαίνω, *polluo*, quòd in ignem conjectus non inquinetur, sed nitidior appareat) alias *Asbestinus Lapis* (quòd non comburatur) Paulo Veneto Salamandra (ob eandem rationem) ab aliis *Corsoides* (quia canitiem præ se fert) ab aliis *Linum* (quia ejus lanugo manibus netur & texitur,) Lapis est *Alumini Schisto* simillimus, ignem respuens, adeò ut eo non modo uri non possit, sed purior reddatur, colore ad viriditatem obscuram tendente, quandoque & ferreo, attritione facile in tenuia filamenta solubilis. Mollis enim est, & quod effloresit, dum teritur, plumas refert: Unde à quibusdam *Alumen Plumosum, & flos petræ* dicitur, Olim in fila aptabatur, & mappæ ex eo tanquam lino fiebant, quæ sordibus conspurcatæ, puriores igne exultæ reddebantur ac magis splendebant, quàm si lavarentur. Regum quoque funera in ejusmodi adurebantur tunicis, ne corporis favilla cum reliquo misceretur cinere. De quo consulatur *Pancirollus de Reb. deperdit. tit. 4. cum Salmuth. commentar.* De modo vero, quo ita præparatur, ut ex eo lina fiant, lege *Ol. Wormium, in Mus. pag. 55.*

XVI. Selenitis (quia ad *Lunæ* motum fulgore crescere & decrescere olim credebatur) Neotericis *Lapis Specularis* (quia perspici potest, & rei, quæ ab ejus tergo est, imaginem reddit) nempe ex Moscovia magna optimi generis copia provenit.

XVII. Talcum, alias *stella Terræ* (quod stellarum instar niteat & micet) quibusdam *Argyrudamus* veterum (quia ignis violentiæ resistit;) *Argyrolithos* Chymicis. Cujus oleum sollicitè quærunt spagyrici, quo æs in argentum convertere se posse sperant. Mulieres etiam id avidissime expetunt, ad nitorem cuti conciliandum, variisque modis id perficere tentant, sed irrito hactenus conamine, quanquam *Jacobus Zvingerus* modum extractionis præscribere ausus sit.

XVIII. Lapis Schistos, *Talco* & *Selenitidi* valde affinis, albus, perspicuus fermè, in laminas scissilis sibi invicem cohærentes. Reperitur in fodinis argenteis *Norvvegiæ*, eique venæ argenti ita innascuntur, ut purum per ejus corpus ramulis eleganter distinctum perrepere ptet.

Lapidum ex Animalibus *desumptorum Classis.*

Ad Lapidum minus pretiosorum Molliorum genus ultimum auctores & eos referre solent, qui ex Animalibus desumuntur. Cujusmodi sunt.

I. *Lapis* Tiberonum. Qui reverâ lapis non est, sed os quoddam ad auditum spectans, in capite piscis *Tuberonis* repertum, & ab Anatomicis *Cochlea* dictum: & cujus loco vulgo divenditur *Lapis Manati*. Pulvis ejus utilissimus censetur ad Nephritidem & urinæ difficultatem, renumque & vesicæ calculos deturbandos.

II. Percarum *Lapis*, qui reperitur in capite *Percæ majoris*, circa exortum spinæ, quâ capiti inungitur, duo extant utrinque unus, vesiculis quibusdam inclusi, oblongi, plani, ulterâ parte dentati, qui facilè è piscibus coctis eximuntur. Ad calculos comminuendos similiter

laudatur, si cum vino oligophoro pulverisati exhibeantur, drachmæ unius pondere.

III. Lapis Carpionum, qui ad calculum pellendum commendatur, pari modo quo præcedentes, magnique fit à multis, credulitati nimium addictis.

IV. Lapis Coracinus, qui ex Pisce *Coracino* petitur, in ejus capite delitescens, candidus, osseus, figuræ ovalis, incurvus aliquantulum, parte convexa lævi, protuberantia præditus, sed juxta extremitatum alteram asperitatem quandam habens; sicut ab *Aldrovando lib. 1. de Piscibus, cap. 15.* describitur Commendatur à quibusdam ad icterum seu morbum Regium, sed & præcipuè ad renum, arenulas

V. Lapis Limacis, ex iis Limacibus exemptus, qui sine testis in campis & locis subterraneis vagantur, colore fusco. Hi scilicet in capite lapillum gestant candidum, ovali, figuræ, tenuem, planum, aliquantulum convexum, pondere adeo exili, ut tres scrupulum unicum non superant. Nil aliud esse existimo, quàm Limacis *Cranium.*

VI. Oculi Cancrorum, vulgò sic vocati, sed malè. Revera enim oculi non sunt, sed ex Gammarorum fluviatilium capitibus eximuntur, idque non quovis anni tempore, sed mensibus Junio & Julio, cùm exuvias deponunt. & novam crustam acquirunt, Siti sunt in capitis summitate, utrinque unus. *Medicis* in usu venerunt ad sanguinis concreti dissolutionem & expulsionem; quia tenuium sunt partium & facultatis diureticæ, quo nomine etiam ad *Nephriticos* dolores ex arenulis commendantur & potionibus *Traumaticis* admiscentur.

VII. Tophus Juvenci, qui in Jumentorum ruminantium secundo ventriculo, pilæ rotunditate, concretus repetitur.

VIII. Pila Rupicapræ, Velschio *Ægagopila*, quia repetitur in Capris Alpinis, quæ in præcelsis Rhætorum & Valesianorum rupibus & Alpibus Episcopatus Salisburgensis degunt. De horum Lapidum generatione & virtutibus medicis singularem tractatum edidit *Hieron. Velschius*, quem consulas.

IX. Calculus Humanus, seu in vesica, seu in renibus *hominis* concretus.

X. Alectorius, qui in ventriculo *Caponis* aut *Galli* decrepiti nonnunquam concretus reperitur.

XI. Chelidonius, sic dictus, quòd in ventriculis Hirundinum inveniri putetur, lapillus est exiguus, magnitudine seminis lini, sed figurâ hemisphæricâ, colore luteo subobscurum, splendente parte convexâ & rotundiore, purpureo & nigricante sessili. *Anselmus Boetius* se in Hirundinibus eum quæsivisse ait, sed invenisse nunquam. Adferuntur ex insula *Melitensi* Lapilli *Chelidonii* dicti, qui descriptioni Plinianæ conveniunt, quos incolæ *Oculos Serpentum* vocant *Petrificatos.* Vires eis adscribunt præclaras in capitis & oculorum affectibus.

XII. Umbilicus Marinus (à similitudine umbilici, quem repræsentat) quibusdam *Umbilicus Veneris*, Cretensibus *oculus Marinus* (quod gestatus oculis prodesse dicatur) qui nihil aliud est, quàm operculum *conchæ* cujusdam *cœlatæ Aldrovando* dictæ, quæ etiam ad *Turbinas* spectat. Hujus orificium claudit eo modo quo vulgares hyeme crustâ quâdam testas suas obducunt, ut à frigoris injuria defendantur. Ejus in sanguine sistendo vim eximiam experti sunt quàmplurimi, si parte plana cum saliva fronti agglutinetur. Et Hæmoptoici, qui sanguinem per intervalla expectorant, ejus pulvere cum ovo sorbili juvantur. Hujus Lemmatis est & *Umbilicus Marinus Magnus* ex India allatus, quem eleganter describit *Ol Wormius Mus. pag.* 37. Omnes *umbilicos Marinos* Itali indiscriminatim *Divæ Luciæ oculos* appellitant.

Lapidum *minus pretiosorum* Minorum & Durorum Classis.

Expedito Lapidum, minùs pretiosorum & mollium, Elencho, ad *Duros* ejusdem divisionis accedimus. Hujus igitur capitis sunt.

I. Magnes, (seu à *Magnete*, Armentario, primoque ejus inventore; ut *Plinius*, deducit, seu ut *Lucretio* visum est, à *Magnesia* regione, ubi crescit, seu à *magnis viribus*, ut modernorum nonnullis placuit) *Theophrasto Heracleon* (quod circa urbem *Heracleam* inveniretur) aliis *Lapis Herculeus* (quia ferro, quod omnia domat, imperat) quibusdam *siderites* (calcem de causa, σίδηρος nempe ferrum notat) Qui lapis est durus, ferrugineus, nigricans, ferrum aut alium Magnetem ad se trahens vel rejiciens, ac plagas mundi ostendens. Huic affinis videtur Magnesia, quæ colore & duritie magnetem referens, vitro adhuc fuso certa ratione admista, id perspicuum efficit, & à viridi colore expurgat, plus æquo admista, nigro colore inficit. Sed lapis hic Alabandicus non omnis est metalli expers. Nam solutus in oleo vitrioli magnum calorem procreat, qui affusione aquæ identidem excitatur, atque instar ferri rubrum colorem aquæ forti conciliat, acrem emittit fumum, ac demum ubi vitro fuso imponitur, statim vitrum intumescit, quod ei cum cupro & ferro commune est. Cur autem vitrum potius expurgat, quàm suo colore inficiat, id neque tractione fit, quæ forte nulla est, nec præcipitatione, cum nihil in fundo vasis præcipitatum appareat, sed partes insensibiles sic immutat & disponit, ut liberum aditum lumini permittant.

II. Calamita Alba, seu *Magnes Carneus* (quia ut illa ferrum, ita hunc carnem ad se trahere putant) qui lapis est albus, lineis nigris inscriptus, qui lingua admotus firmiter ei adhæret. Reperitur potissimum in *Ilva*, Hetrusci maris insula sunt, qui ad *Margas Saxatiles* referunt: sunt qui ad *Osteocollas & Poros*.

III. Hæmatites (vel quòd sanguinei coloris sit, vel quòd attritus cotibus aquariis succum fundat sanguineum vel quòd polleat vi sanguinem sistendi.) Lapis est colore sanguinis concreti, durus, striis Antimonii instar exornatus, glebosus, vi sanguinem sistendi præditus. Reperitur in variis *Germaniæ* locis, inter rubricas & ferri fodinas; sed præ reliquis commendatur *Hispanicus*; qui *Compostella* adfertur, figura angulosa, ferri nigricantis colorem habens & splendorem ulceribus, vasorumque rupturis internis, & mictioni cruentæ prodest in pulverem tritus & cum appropriatis exhibitus.

IV. Smyris, lapis est ferrugineus, ad nigredinem tendens, adeò durus, ut ejus pulvere utantur gemmarii ad gemmas sculpendas, & fabri ferrarii ad arma polienda. *Chymici* tincturam ex eo trahunt, quo Mercurium quasi in momento figunt, atque ita fixum quidam vocant *Præcipitatum Miraculosum*, quo ad augmenta sua Chrysopœi utuntur. In ferri fodinis reperiri solet, & apud nos copiosè provenit in insula *Sarnia* vulgò *Garnsey* dicta, teste *Cambdeno* nostro in descript. Insular. *Britannicar.* ubi hæc habet. Naturæ munimentis [insula] ubique prærupta cautium corona redimita, inter quos *smyris*, lapis durissimus & asperrimus reperitur, quo Gemmarii lapides expurgant, scinduntque, & vitrarii vitrum diffindunt.

V. Lapis Lazuli, Græcis Κυανὸς λίθος, Latinis Lapis cæruleus, ab Arabibus *Hager* vel *Azur* lapis est durus florum Cyani cærulei colore, aureis punctulis & venulis exornatus. Duo ejus statuunt genera, unum ignis vim fert, alterum neutiquam. Is qui *fixus* est, & colorem in igne non mutat, ex *Oriente*,

Asia

Asia, aut Africa adfertur, & *Orientalis* ideò dicitur, atque hâc notâ probatur. *Non fixus* quibusdam in locis *Germaniæ* reperitur, medius est inter *Lapidem Armenum & Lazuli*, hoc utique mollior, illo durior. *Colores* ex utroque parare solent pretiosos, ex *Orientali ultramarinum* dictum, auro chariorem, qui ætate non mutatur: *Germanico*, ignobiliorem, qui externis injuriis facilè læditur, & temporis progressu virescit. Medicis etiam in usu est ad affectus Melancolichos.

VI. Lapis Armenus (id est, ex *Armenia* allatus) Gallicè *Verdazur* (quasi dicas colorem à cœruleo in viridem transeuntem,) qui levis est, colore cœruleo ad viriditatem vergente, friabilis. Olim ex Armenia deferebatur, jam vero in variis *Germaniæ* locis reperitur, ut in Comitatu *Tyrolensi*, aliisque argenti-fodinis. Inter *Medicos* commendatur ad eosdem affectus, ad quos *Lazuli* lapis, humores scilicet Melancholicos per vomitum & secessum educendos.

VII. Lapis Lipis, cujus, quod sciam, primus meminit *Zacutus Lusitanus lib. 1. Observat.* 83. Colorem habet cæruleum Saphirinum, cum transparentia quadam. Durissimus est, sed in minuta finditur fragmenta. Gustu ita acris & mordax, ut, si tantillum juxta linguam apponatur, excitato ardore eam exulceret. Affertur à mustis mercimonii causa *ex Novi Orbis* Provincia, *Pontose* dicta, & civitate *Lipis* (unde nomen sortitus est) vocata. Venditur in talcolas redactus; ita ut, si eum à longinquo videris parùm distare à merce illa, quam Lusitani *Anil* vocant, Belgæ verò *Indigo*, nisi quòd *Lipis* clarum & transparentem sortitur colorem, *Indigo* verò aliquantulum obscurum. Inter auxilia celeberrima, quæ ad ulcera virulenta & depascentia, præsertim Gallica, coercenda, eorumque putrilaginem absumendam utilia sunt, hic Lapis obtinet principalem. Nam sua vi Caustica eorum malitiam & malignitatem infrænat.

VIII. Lapis coeruleus Anglicus, in agro *Lancastrensi* repertus, qui ducendis. li. eis idoneus est Hujus mentionem facit D. Dr. *Merret. Pinac. rerum Natural. Britannicar. pag.* 218.

IX. Glossopetra (quasi *Lingua lapidea*, ita dicta, quòd linguam *Picæ* avis figura referat, sed vulgò ita appellatam volunt, quod serpentis linguam exprimere putant. Unde nihil aliud esse existimant quàm serpentis linguam in lapidem conversam. Verùm falluntur; Serpentium enim linguæ non triquetræ, sed teretes & bifidæ sunt. Lapis est ut plurimùm triangularis, basi crassiore, scabra, toto alioquin corpore lævi, & quasi cornuo, minutis quibusdam denticulis ad latera crenato, colore quandoque luteo albicante, longitudine diversâ. Creberrime reperitur in insula *Melita*, nonnunquam etiam in *Anglia*, ubi in variis matricibus præcipuè in mineris carbonariis delitescit. Item in *Germaniæ* prope *Luneburgum*, ex Aluminosis fodinis eruitur. De hoc Lapide singularum Dissertationem conscripsit *Clar. Thom. Bartholinus*.

X. Astroites, *Lapis stellaris*, quia stellulis undiquaque insignitus, nigricantibus, qui est moderate durus, colore cinereo, fusco, nigricante, astericis exornatus, ad capitis humani magnitudinem quandoque excrescens. In Comitatu *Tyrolensi* & circa arcem *Cimmeriam* invenitur, & alibi. Aceto impositus hinc inde movetur, ac si vivus esset, quod fit, aceto per poros lapidis sese insinuante, & aerem inclusum premente, qui exitum seu libertatem potius elasticam sibi quærens, lapidem trudit & movet. Ad pestilens contagium & vermes puerorum necandos, ejus pulvis, quatuor granorum pondere commendatur. Nonnulli eum Amuleti loco gestant. Hic lapis à Boëtio de Boet *Asterias vera*, seu *lapis stellaris* à Gesnero *Sphragis Asteros*, à Ferd. Imperat. *Stella Judaïca* nominatur.

XI. Lapis crucis; cujus duo statuuntur genera. *Unum*, quod in corpore cinerei coloris, crucem ostentat candidam. *Alterum*, quod coloris *nigri*, aut, *purpurei*, crucem exhibet. *Primum* eleganter describit *Laurentius Pignorius in Musæi calceolarii Sect.* 14. Posterius *Septalius in Epist. ad Chioccum*.

XII. Lapis Judaicus (à loco ubi invenitur *Judea* scilicet sic nominatus) quibusdam *Syriacus*, Plinio *Euroes* (quod urinam fluere faciat) & *Tecolithos* (quod calculum resolvere putetur,) variarum est figurarum. Naturâ in ejus formatione mirè ludente; unde diversa etiam obtinuit nomina. Qui instar glandis & Balani est, *Phœnicites*, qui instar nuclei olivæ, *Pyrenes* &c. Genus præcipuum (quod frequentissimum apud *Medicos*) Nuclei olivæ formam repræsentat, striasque & sulcos habet, à radice in apicem usque excurrentes. Reliquæ ejus species sunt Trochites, quia rotæ aut Tympani fert effigiem. Entrochos, cùm multæ vertebræ simul junctæ reperiuntur, adeo ut radii unius alterius striis inserantur. Colonetta Italica appellatione, cùm articuli longiores sunt, columnulas imitantes, & æqualibus commissuris constantes. Stella Judaica, quum articuli non modiolos aut columnulas, sed stellas exprimunt. Cujusmodi apud nos etiam in *Anglia* propè ostium fluminis *Sabrinæ* frequenter inveniuntur. Et existimo eosdem lapides esse cum eo, qui *Asteria* Boëtio dicitur, Gesnero *Sphragis asteros*, singulis enim partibus utrinque stella figura ceu sigillo impressa videtur, radii eminent suis angulis, & in angulis radiis cavitas media. Octo aut plures interdum cohærent tam affabrè, ut nullus artifex melius potuisset conjungere; facile tamen ab invicem separabiles. Omnes species ad renum calculos inprimis commendantur. Maximè verò *Nephritici* tinctura, quæ nullibi descripta extat. *Morbius* tamen hanc commendat præparationem; infunditur nempe spiritus salis rectificatus pulveri lapidis nephritici, reponiturque in digestione, fitque tinctura viridis, de qua dentur guttulæ decem in vehiculo convenienti.

XIII. Belemnites (*à sagitta*, cujus formam exactè refert: Βέλεμνον enim sagittam vocant Latini) aliis *Dactylus Idæus* (quòd in monte *Ida* reperiatur, & digitum repræsentet.) Quibusdam *Lyncurius* (quòd ex urina *Lyncis* ortum trahere falsò existimaverint) Danis *Spectrorum Candela* Lapis teres & oblongus est, in apicem obtusum desinens, colore modo albicante, modo aureo, sagitta extremitatem ad amussim referens, quandoque plenus, quandoque concavus; lineas obtinens à medulla ad extremitates tendentes; communiter pollicis & digiti longitudine. Omnibus à natura inest rima quasi in longitudinem tendens. In *Anglia* passim reperiuntur variorum colorum. Germani contra incubum & renum calculos valere credunt, eumque in finem ejus pulverem exhibent in liquore competenti.

XIV. Morochtus aliis *Leucogæa*, *Leucophrugis*, *Galaxias*, *Graphida*, *Galactites* (quia eo lineas albas ducere solent *Pictores* & *Mathematici*, & quia, si super cutem cum aqua fricetur, lacteum emittit succum, quo in collyriis utuntur *Medici*. Lapis est (si modo lapis) mollis, lubricus, quandoque nigro, quandoque subviridi, quandoque melleo colore, qui tamen vestigia alba post se relinquit, si convenienti subjectò affricetur. Reperitur in *Hetruria*, *Germania* circa *Hildeshemium*, *Anglia*, & insula *Feroensi* ad littora fluvii cujus-

cujusdam ubi instar Tartari concreti cautibus adhæret Dioscorides in Ægypto reperiri ait; & ad lineas vestes dealbandas usurpari.

XV. Ceraunias, *Telum Fulmineum*, *Lapis fulminaris*, *Cuneus Fulmineus*, *Telum Jovis*, eo quod cum fulmine è nubibus decidere vulgo persuasum sit: quam verè tamen, à nobis, in *Dissertatione nostra de naturâ fulminis*, fusè demonstratum. Varias figuras præ se fert, maximâ ex parte cuneum refert, Pyramidem, malleum, securim, clavam: longus quandoque pollices septem, quandoque quinque, latus tres aut quatuor, crassitie inæquali, substantia, ut plurimùm ad silicem accedit, durus adeo ut limam non sentiat, gravis & ponderosus. Colore variat quandoque cinereo, quandoque nigricante, quandoque luteo subobscuro. Multas & insignes virtutes ei adscribunt superstitiosi.

XVI. Brontias (quòd cum fulmine scilicet è cælo delabi putent) aliis *ombrias* (quòd cum *imbribus* cadat) quibusdam *chelonitis* (quòd *chelis* testudinum, figura & calore quandoque repræsentat,) aliis *Ovum Anguinum* (quia caudas anguinas corpus ejus ambientes & in unum punctum concurrentes quodammodo ostentat, Germanis magnus Lapis Bufonius. Lapis est hemisphæricus dimidii ovi gallinacei magnitudine, quandoque major, quandoque minor, colore cinereo, fulvo, nigricante, materia vel saxea, vel gypsea, vel silicea, ab apice ad basin per ejus convexum quinque lineas, æqualiter in quinque quasi triangula eum dividentes, habens; quæ lineæ semper duplicatæ, ex minutis constant punctis, & quandoque in planam ejus superficiem terminantur, quandoque eum perreptantes in modiolum, quòd centrum planæ superficiei, exornant. Si protuberantiæ & eminentiæ quædam in eo appareant, *Ovum Anguinum* nominant. Nunquam, quod sciam animadversum, quod plures simul in eodem loco aut nido reperti sint. Hujus alteram speciem constituit *Brontius Favogineus*, quam *Ol. Wormius Muf. pag.* 77. describit.

XVII. Aetites, seu *Aquilinus Lapis* vel quod colore sit fulvo instar Aquilæ, vel quod in nidis Aquilarum reperiatur: eo enim transferri aiunt, seu ut eo nidus Aquilarum stabilior reddatur, seu ut partum ovorum promoveat, dictus. Lapis est rotundus, aut ad rotunditatem accedens, colore cinereo, pullo, aut fusco, alium lapidem vel argillam in se continens, unde concussus resonat. Varia ejus sunt genera, *Plinius* quatuor recenset. *Anselmus Boëtius* tria & totidem *Wormius* se vidisse affirmat *Parturientibus* peculiariter dicatum esse docent veteres non refragante Modernorum experientia. Sinistro namque brachio alligatus, fœtum in iis retinet, quæ ad abortiendum sunt proclives: tempore partus sinistro femori alligatus, partum accelerat.

XVIII. Ostracites (à Græco ὄστρακον, quod *testam* notat, eo quod ex crustis multis sibi invicem superimpositis constet) nam Lapis est scissilis & crustosus, ferrugineus seu fulvus: qui ablatâ unâ crustâ seu testâ, aliàs subinde continet ejusdem coloris & substantiæ Pumicis loco quidam utuntur ad cutim glabram reddendam. Ex *Medicis* nonnulli ad mulierum Catamenia sistenda, mammarumque inflammationes supprimendas, pulverem ejus præscribunt.

XIX. Conchites, lapides *Conchas* figura exprimentes.

XX. Bucardites (quia *cor Bovinum* tum figurâ quàm magnitudine æmulatur) quam primus descripsisse videtur *Ferrandus Imperatus lib.* 24. *cap.* 26. reperitur interdum in *Anglia.*

XXI. Fungites (quia fungos refert) cujus non unum genus.

XXII. Sceleton Serpentis, qui ossa Serpentis in spiras contorti exprimit. Cui valde affinis est *Ophio morphites*, qui similiter anguem in spiras convolutum imitatur. Hujus generis infinitus reperitur numerus in *Anglia*, in oppido quodam, quinto lapide ab urbe *Bristollia*, distante & alibi.

XXIII. Pectinites, qui piscem *Pectinem* repræsentat, eaque de causa ita haud incongrue nominatur.

XXIV. Cornu Ammonis, quod quatuor constat circumvolutionibus in se revolutis, instar *Vitruvianæ* volutæ perpetuis striis & articulationibus dotatum, colore nigricante, ad griseum tendente, substantia sicca, quibusdam in locis armatura aurea splendens. De quo plura apud *Anselm. Boëtium lib.* 2. *De Gemmis cap.* 246.

XXV. Cornu Arietis, quia instar cornu arietini in se retortum & involutum est, rugisque transversim ductis exornatum. In *Anglia* haud rarum est, utpote quod in multis agri *Somersetensis* locis, potissimum prope *Thermas* sulphureas, *Aquas Solis* vocatas, lapidicinis effoditur.

XXVI. Hysterolithus, sive *Lapis uterinus*, eo quod pudendum muliebre figurâ æmuletur, sic dictus.

XXVII. Priapus, qui fascinum virile mentitur, tum figurâ, tum magnitudine.

Hisce subjungere potest Lector curiosus alios lapides, quotquot seu naturalium, seu Artificialium formas aliquatenus exprimere viderit. Istiusmodi quippe lapidum, qui omnes nomina sua à rebus, quas figurâ repræsentant, sortiuntur, permagnus imò fermè infinitus numerus. Atque hæc quidem de *Lapidibus ignobilioribus & minoris pretii*, quatenus ad præsens institutum faciant, dicta sunto.

Lapidum *Pretiosorum* Majorum Classis.

Lapides Pretiosi, quos *gemmas* communiter vocant (licet inter lapidem pretiosum & Gemmam discrimen agnoscant accuratiores) commodissimè dividuntur in *Majores* & *Minores*, quos *Gemmas* strictè dicunt.

E Maioribus sunt

I. Jaspis, qui lapis est variorum colorum seu ob variorum succorum, qui ad ejus generationem concurrunt, mixturam, seu ob particularum, quibus constat, figuras & positiones varias, & tantæ nonnunquam magnitudinis, ut ex eo magnæ statuæ & columnæ integræ elaborari possint, sed *Achata* mollior, *species* ejus sunt *Jaspis.*

1. *Orientalis*, quæ subcæruleo, viridique colore obscura sanguineis punctis conspersa est, & cæteris omnibus præfertur.

2. *Viridis*, quæ maxima ex parte virescit, paucis intercurrentibus venulis sanguineis. Hujus varia genera afferuntur ex insulis Feroensibus.

3. *Grummalias*, quæ aliquid purpurei admixtum, interjectâ lineâ albâ, habet, cæterisque omnibus olim præferebatur.

4. Te-

4. *Terebinthinusa Dioscoridis*, (quòd colore sit flavo, instar *Terebinthinæ* coctæ, sic dicta)

5. *Purpurea*, croceis & cæruleis venulis interspersa.

II. Heliotropius, (ex eo nomen esse videtur, quòd aquæ immissus angere solis fulgorem sanguineo repercussu, extra aquam radios seu fulgorem, quasi avertere, solemque velut in speculo exhibere credatur, docente *Plinio* lib. 27. cap. 10.) Qui non solùm dimidia ex parte rubro colore tingitur, sed & in ipsa viriditate maculas ostendit aliquas rubicundas: quæ nota à *Jaspide viridi*, internoscatur. Huic affinis est lapis ille spurius quidem, sed elegans quem *Jasponichem*, id est, Onichem viridi colore tinctam, vocant Gemmarii, quæ in *Insulis Feroensibus* reperitur.

III. Malachites, quæ viridis & opaca est, instar foliorum *Malvæ* (unde nomen traxit) sed pro diversitate & gradibus colorum, varias etiam obtinet species, de quibus videatur *Anselmus Boëtius de Gemmis*. Tantæ magnitudinis quandoque reperitur, ut pocula & manubria gladiorum ex ea conficiantur. Optimæ in *Bohemia* effodiuntur.

IV Prasius *Theophrasto*, lib περὶ λίθων, πρασῖτης aliis πράσιος λίθος, dictus (à *Prasino*, seu, *Porraceo* colore) qui maxima ex parte viridis est, sed raro sine punctis atris, & quandoque alba distinctus Domus est *Smaragdi*, ut *Jaspis Prasii*, & *Jaspidis Marmor*, unde tanto mollior *Jaspide*, quanto *Smaragdo* durior, observatore *Cardano*, *lib. de Gemmis & coloribus*, *sect.* 18.

V. Lapis Nephriticus (quia in doloribus *Nephriticis* eximie proficuus) Italis *Osiada del fiancho* Gallis un *fiadre*; Qui ut plurimùm viridis est, politura accuratæ incapax, & semper quasi pinguedine quadam obductus & oleosus, maculis seu nubeculis quibusdam obscurioribus interstinctus; ubi in laminam tenuiorem redactus est, quodammodo transparens. Coloris gradibus variat, quidam ex viriditate nigrescit, quidam flavedinem cum viriditate conjunctam habet. Sæpe ex viridi, albo, flavo, nigro, cæruleo quasi mistus apparet. Ex utraque *India* adfertur nonnullis *Hispania & Bohemiæ* locis etiam reperiri quidam aiunt. De viribus ejus in Renum & vesicæ calculis atque arenulis expellendis, historias varias & experimenta unde, in peculiari de eo tractatu conscripto à *Clariss. Casparo Bartholino*.

VI. Achates (à fluvio ejusdem nominis in *Sicilia*, quòd primo ibi inventus.) Lapis est variorum colorum, quorum ratione in varias species dispescitur ut etiam figurarum ipsi à natura impressarum. Quando venis suis & maculis cornu refert. *Cerutachates* dicitur, quando arbores & nemora, *Dendrachates*. Ubi venæ albæ per eum disseminatæ sunt, *Leucachatem* vocant, ubi rubicundæ, *Hæmachatem*; si sardæ modo rubet, *Sardachatem*; si Coralli in morem, *Corallachatem*, Summâ, coloribus adeò variat ac ludit, ut jucundum præbeat spectaculum, in primis ubi lineis & suis coloribus res alias naturales aut artificiales exhibet. Ex *India* notæ probatissimæ adfertur, sed & in *Germania & Bohemia* quandoque reperitur, etiam tantæ molis, ut Pocula & scyphi ex eo conficiantur: item in *Anglia*, in *Cornubia*, uti ex quorundam relatione scribit. D. *Merret*, in Pinac. rerum Nat. Britan. pag 209.

VII. Onyx, (à corneo unguis humani candore, quem exactè refert) Italis *Nicolo*. Quæ duobus ad minimum coloribus, albo scilicet & nigro. Zonis distinctis constat, & magis opaca est, quàm diaphana. Pro colorum varietate etiam varias habet species: sed omnes zonas & lineas habent, quibus colores ab invicem disterminantur. Olim tantæ magnitudinis inveniebantur, ut inde columnulas & pocula, quæ *Myrrhina* dicebantur, conficerent. Ad sigilla conficienda aptissimus lapis, non ceram politus non recipit.

VIII. Sardonix, quæ ex *Oniche & Sarda* componitur, & cui varias imagines imprimere solent sculptores. Quandoque ex zona alba imaginem sculpunt, ita ut nigra zona loco strati sit, tamque à quibusdam *Memphites* appellatur.

IX. Calcedonias, alias *Carchedonius* (à *Carthagine*, quæ Græcis Καρχηδὼν, non quasi Carthagine nasceretur, sed quia è Garamantibus Carthaginem, inde ad alios adveheretur olim) Qui lapis est Gemma quasi per nubem spectata, vel nullo, vel levi aliquo colore tincta, semiperspicua, scalpturæ, propter duritiem contumax. Præferuntur reliquis, qui aliquo colore sunt diluti ac oculis grati, ut illi, in quibus purpureus, cæruleus, ac rubicundus albo miscentur, quique soli expositi radiorum refractione Iridem ostentant. Cujusmodi est *Chalcedonius Grandinosus* (nempe ex grandinibus quasi Margaritis constans, guttulis succi lapidescentis ita invicem concretis, ut ova piscium esse solent) cujus mentionem fecisse videtur *Ferrandus Imperatus lib.* 24. *Hist. Nat. cap.* 2. sub nomine *Ingemmamenti grandinosi*, & qui veterum *chalazia* esse videtur. Huc spectat *Calcedonius Islandicus Crystalloides*, quem *Olaus Wormius Mus. pag.* 99. diserte describit.

X. Corneolus, vel potius *Carneolus* (quod *carnis* colorem imitetur, sic dictus) aliis *Sardus* (ab insula *Sardinia* unde olim optimus adferebatur,) Primus lapis in *rationali Aaronis*, sanguini subcitrino aut bilioso, vel loturæ carnis colore similis, semiperspicua & obscura quasi nubecula perfectus magnitudine nunc majori, nunc minori. Varia ejus sunt genera *colores* si spectes. Reperiuntur in *Sardinia, Armenia, Persia, Germania, Insulis Feroensibus*.

XI. Amethystus (ab στερητικῷ & μεθύσκω, inebrio, vel quod usque ad vini ex pallido rubentis colorem accedens, in violam desinat: vel quòd Magorum vanitas resistere eum olim promiserit:) Hebraicè *Achlama*, Chaldaice *Eneglo* Lapillus est coloris violacei, ex rubri & cærulei mistura orti, fulgore non omnino igneo, sed deficiente seu languido. Differentia tamen aliqua in colore observatur & ubi ad albedinem accedit. *Amethystus albus*, dicitur. Reliquis præferuntur, quibus in purpura refulget roseus color, Reperiuntur in variis locis *Indiæ* utriusque, *Arabia, Armenia, Cypria*, imò in *Germania, Bohemia, Misnia*, sed molliores & viliores. Præstantes in *Hispania* vidit nobilis ille juvenis D. Franc. Willoughbæus, ὁ μακαρίτης, è monte quodam in oppidi Vict dicti vicinia sito, copiosè effossos: quemadmodum ipse testatum reliquit in *Itinerar. sui pag.* 469. ubi totum explicuit artificium quo primum è subnigricantis terræ venis eruuntur, & deinde poliuntur.

XII. Crystallus (à Κρύος gelu, & στέλλω, *contraho*, quasi quid gelu concretum) Gemma est mollis, transparens, aquam in glaciem congelatam referens, unde haud pauci ex glacie natam volunt: quod tamen veritati minus consonum esse docet Experientia, cum igne non solvatur, nec aqueæ in ea partes igne consumantur. Quandoque colores alios assumit, tumque nomina etiam. Si saphirinum, *Pseudosaphirus*, si Smaragdinum, *Pseudosmaragdus* appellatur, & solâ duritie à veris differt. Crystalli ut plurimùm hexagona nascuntur figura, quandoque pentagona, imò globosa & rotunda, sed tum duriores sunt vulgaribus, ac pro *Pseudodamante* habentur. Hujus sortis esse videtur *Crystallus* ille, qui è rupe *S Vincentii* prope *Bristolliam* effoditur.

XIII. Fluores (quia ignis calore, ut glacies à sole, liquescunt & *fluunt*, sic ab *Agricola* dicti) Qui variis coloribus insigniuntur, & diversis figuris concrescunt, gemmasque primo aspectu mentiuntur. Ex iis quandoque conficiuntur colores pictoribus utiles, sed Metallurgi, dum metalla excoquuntur, eos adhibent, ut facilius fundantur. Huc referunt nonnulli lapidem illum (non à natura quidem, sed arte elaboratum) qui

XIV. Bezoar Minerale dicitur & Italis Pietra *D'aventura* (quod à Chymico quodam Veneto casu inventus sit) cujus substantia quasi vitrea est, coloris luteo rubentis, micis aureis referta, quæ oculos mire perstringunt.

XV. Lapis Serpentinus, Lusitanis *Jo piedra della Cobra*, partim naturalis in serpente concretus, quem Lusitani *Cobra de Capelos*, i.e. colubrum pilosum vocant, partim artificialis, ex variis venenosorum animalium, potissimum hujus Colubri pilosi portionibus confectus; qui intoxicatis antidotum præstat, tempestivè adhibitum, remedium ferè toti Indiæ, & Chinæ usitatum. De cujus virtutibus mira prædicat *Athan. Kircher. China illustrata pag.* 80.

Lapidum *pretiosorum* Minorum Classis.

Inter Lapides Minores, ob nobilitatem Gemmas sensu strictiori vocatos, occurrunt.

I. Adamas, (ἀδάμας, ab α privativo, & δαμάω sive δαμάζω, domo, eo quod *indomabilis*, sive in tantum durus, ut omnia metalla confringat, & ipse non confringatur ab ullo: licet quod de tanta ipsius duritie prædicarunt veteres, vanum prorsus esse hodie compertum sit; nam & in scobem redigi, & facillimè malleo confringi posse, quotidiana docet experientia) Hebraicè *Shamar*, Anglicè *à Diamond*, fortè ab Arabico *Diamah*, à *dun*, quod durare sonat) Gemma est durissima sine colore, aquæ instar diaphana applicatam tincturam ad se quasi rapiens, sibique ita conjungens ut micantes suos radios procul ejaculentur. Si alieno colore, albo, luteo, aut nigro infectus sit, id illi vitio est, ejusque pretium minuit. Licet *Plinius* plura Adamantum genera agnoscat, nobis tamen non nisi *unicum* innotuit, quod genuinum & verum sit, sed *Pseudoadamantes* varii, qui à solo natali nomen & differentias invenerunt; cujus modi sunt *Bohemii Annæbergici*, *Hungarici*, *Anglici*, tum Bristollienses nempe tum *Cornubienses* &c. sed hi omnes molliores sunt, nec splendorem verorum attingunt, ideoque ad Crystallos rectius referendi sunt. *Veri* in *Bisnager*, Provincia *Indiæ Occidentalis*, & in *Decan*; item ad fretum *Tanaim* in *Malacca* &c. inveniuntur. Mirum est, quod scribit *Rubeus*: Dominam *Heverensem* è *Luxenburgorum* familia, duos habuisse hæreditarios *Adamantes*, qui alios crebro producerent, ut eos qui statis temporibus intueretur, congenerem sibi prolem enixos fuisse palam judicaret. Mirabile dictu, constaret si certa fides, & magnum sane argumentum seminarias facultates lapidibus inesse, quibus in terræ gremio propagantur & sibi similes producunt.

II. Rubinus, (à rubro colore) ab India, *Tabes* & *Muncha*, à Persis & Arabibus, *Jacut*, Est gemma diaphana, rutilans, rubensque ad cæruleum parum inclinans, limum respuens, & ad sanguinis, Cocci, Laccæ Indicæ colorem propius accedens, quàm Minii. Ratione splendoris & rubedinis *quatuor* ejus constitui solent *genera*, quæ *nomina* etiam diversa sunt sortita, viz.

1. *Rubinus verus*, quo ubi magnus est & radiantis splendoris, Carbunculus, Græcè ἄνθραξ (quia carbonis instar accensi rutilat & micat) & *Pyropus* (quasi ignitus lapis) & *Apyrotus* (quia ab igne non patitur) de quo vide, quæ ab immortali *Boyleo* nostro in Epistola quadam ad prænobilem virum *D. Robertum Morrey*, Equitem Auratum de *Adamante* quodam in tenebris diutile lucente & de *Carbunculo* conscripta sunt, ad finem *lib. sui de Coloribus.*

2. *Rubicellus* qui ex Balassio & Spinello colorem mixtum habet, quasi similis Granatis Bohemicis.

3. *Balassius*, qui exiguam & languidam habet rubedinem.

4. *Spinellus*, qui mollior aliquanto vero Rubino, rubi undior Balassio, sed non adeo splendet ac verus Rubinus. Præstantissimi Rubini in insula *Zeilan* reperiuntur, ubi in roseâ quâdam matrice, quam *Balassium* esse quidam arbitrantur; nascuntur, Reperiri nonnunquam *Ovi Gallinacei* magnitudine testantur Historiæ, à *Purchasio nostro lib. Peregrination.* 1. *cap.* 4. *pag.* 10. *tradita.*

III. Granatus, Gallis *vermeille* quòd *Minii* rubedine flagrat, qui inter Rubinos etiam à quibusdam recensetur. Est autem Gemma dura & flavedine obscure rubens, imitat ignis aut Minii nativi tincturam suam in igne non remittens. Ratione loci ubi invenitur, in *Orientalem* & *Occidentalem* dividitur. *Orientalis* ex *India*, *Camboia*, *Æthiopia* adfertur. Occidentales coloribus differunt: reliquis vero præferuntur *Bohemici*, ob tincturæ præstantiam. Reperiuntur quoque in *Norvvegia* dodecaëdrum; sed impuriores, vena *Talci* plerumque infecti, colore ad nigredinem tendentes, ut eo primum genus *Orientalium* æmulari videantur, naturâ quandoque politi.

IV. Hyacinthus (ab Hyacinthino colore) qui ejusdem census est cum superioribus, colore rutilo & ex flavedine rubenti. Cum varios etiam habet coloris sui gradus, eorum respectu variæ ejus constituuntur species. Sunt qui instar *Minii* nativi & sanguinis biliosi rutilent: sunt qui colore *croceo* flavescant; sunt qui *succinum flavum* æmulentur, qui viliores sunt; sunt qui *album succinum* referant, qui vilissimi habentur. Dantur tam *Orientales*, ex *India* allati, quàm *Occidentales*, ex *Silesia*, *Bohemia*, aliisque *Germaniæ* locis petiti. *Plinii Hyacinthus* hodie inter *Amethystos* recensetur, ut veterum *Amethystus* pro *Granato* accipitur, apud nos in *Anglia*, in agro *Eboracensi* quandoque effodiuntur *Hyacinthi*, sed impuri.

V. Saphiros, Σάπφειρος (appellatio est ab Oriente, nam similiter *Hebræis* dicitur *Saphir*; uti Vossio videtur, à loco, qui fortè fuerit ejusdem nominis) Plinio *Cyanus*, (à colore,) Gemma est cæruleo colore, pellucida, diaphana, dura, omni carens rubedine Amethystina. Quidam albicat, & à Plinio *fœmina* vocatur; quidam coloris est saturate cærulei, *Mas* eidem Plinio: quidam omni prorsus colore destituuntur, & pro Adamantibus quandoque substitui, sed longe his & duritie & splendore inferiores. Alias dividi solent in *Orientales* ex variis *Indiæ* regionibus allatos: & *Occidentales*, in confinio *Silesiæ* & *Bohemiæ* in torrentibus, & in prato minore *Iseræ* inventos. Tinctura & color Saphiri, ab eo igne auferri potest, ut Adamantem mentiatur. Quidam pro *Oleo Saphiri* (quod contra venena commendatur) vendunt quippiam ex floribus *camomillæ* cum *sale Ammoniaco* destillatum; à quibus cavendum.

VI. Smaragdus, Σμάραγδος & μάραγδος sine σ, quo *Menander* utitur apud *Athen. lib.* 3. (nem-

(nempe ut dicitur σμαραγέω & μαραγέω, *luceo*, *splendeo*: ab illo est *Smaragdus*, ab hæc *Maragdus*: Nam *Ovidius*.

In solio Phœbus claris lucente smaragdis

A nonnullis, *Prasinus* (à colore viridi) ab aliis *Neronianus* & *Domitianus*, Arabibus *Zamarus*. Qui lapillus est grato virore oculorum aciem ita demulcens, ut omnium viridariorum amænitatem superet; pellucidus, diaphanus, planè viridis. *Plinius* ejus generi duodecim recenset. Hodie in Orientalem & Occidentalem dispescitur: ille præstantissimus, durissimus, viriditate oculos uberrime satians. Hic rursus duplex est; *Europæus*, qui in *Cypro*, *Britannia* (*in agro Eboracensi*) aliisque locis invenitur: & *Peruanus*, qui licet viriditate excellat, tamen ut Orientalis non ita radiat, & nubeculis ut plurimum fædatur. Mira sunt, quæ de smaragdorum magnitudine apud Autores leguntur. *Ol. Hormius* se *Genuæ* vidisse scribit integrum catinum ex smaragdo qui in diametro pedem circiter habebat, qui æstimari ob amplitudinem nequibat. Partum id fuit antiquitus ex victoria Syriaca, & ad publicum Civitatis ornamentum D. Laurentio consecratum.

VII. Chrysolitpus, χρύσος & λίθος, quasi *aureus Lapis*, quia aureo color translucet.) Qui Gemma est viridis, colore smaragdo dilutior, utpote cui nonnihil flavedinis adjunctum est; diaphana, quandoque per viridem aureum fulgentem habens, & tum *Chrysopatius*, à quibusdam indigitatur. Quod si noctu, igne admoto, vehementer splendeat (*Chrysolampis* Plinii est. Non adeo durus est, quin limam sentiat. Quandoque, sed rarissime, in tantum excrescit magnitudinem, ut inde statuæ confici possint. *Arsinoæ* namque Ptolomæi Philadelphi uxori statua quatuor cubitorum ex hoc lapide (qui veterum est *Topasius*, in delubro sacrata fuit.

VIII. Topazius (ab insula quadam in Mari rubro quæ & *Paz* dicebatur, *Opaz* & *Tepaz*; ita derivante *Plinio lib. 6. cap. 29.*) Topasium Neotericorum, veterum *Chrysolithum* esse, doctè demonstratur tùm *ab Anselmo Boëtio*, tum à *D. Joh. de Laet.* Duo ejus genera statuunt, alterum *Orientale*, quod instar auri obryzi sive purissimi rutilat: alterum *Europæum*, quod Crystalli instar molleat, cum auro colore vel parum, vel multùm nigricante. Hujus generis quosdam esse scribunt, qui tum parum flavedinis habent, ut nisi nigredine à Chrystallis distingui non possint, atque in *Bohemia* passim inveniti.

IX. Turcois, *Turcosa*, *Turchina* vel *Turchesta* (à Turcis à quibus ad nos adferri solet) quæ gemma est opaca, ex viridi, albo & cæruleo quasi composita, viride æs colore exactè referens, sunt *Orientales*, in *Persia* nigris lapidibus adnascentes, quarum quædam colorem semper servant: aliæ paulatim viridescunt, ac viliores proinde habentur: vel *Occidentales*, quales in *Germania*, *Bohemia*, *Hispania*, *insulis Feroensibus* colliguntur. Lege *Itinerar.* D. Mandelsto. Tantæ magnitudinis *Turchesia* in Thesauris *Magni Ducis Hetruria* visitur, ut juglandem æquet; cui *Jul. Cæsaris* effigies insculpta est.

X. Bufonius *Lapis* (quià vulgò creditum est, cum ab annosis *Bufonibus* eructari, quod experientia falsum esse norunt sagaciores.) Qui lapillus est, raro unguem digiti superans, coloris ut plurimum grisei, ad rubedinem quandoque inclinans, oculi modò convexus, quandoque oblongus, quandoque rotundus, altera parte planus aut parùm concavus. Nascitur fungi ad morem in saxis & petris, non verò in capitibus Bufonum.

Opalus, seu *Opalis*, Græcè ὀπάλος (quem *Isidorus* nomen ex patria obtinuisse vult, quia eum sola parturit India, sed de causa nominis quod offert, verisimilius esset, si locus ejus nominis ullus esset in India; olim *Pæderos*, quasi puerorum amor (quod amorem conciliare olim à superstitiosis crederetur, vel ob eximiam pulchritudinem) Italis Girasole, vel, scambio. Gemma sanè elegantissima, omnes fermè colores exhibens Ex radiorum enim luminosorum refractionibus variis cæruleum, purpureum, viridem *florem* rubrum, lacteum, ac nigrum interdum, intuentium oculis ingerit. Unde *Plinius*, inest Opalo, inquit, carbunculi tenuior ignis, Amethysti purpurâ fulgens, smaragdi virens mare, & cuncta pariter incredibili mistura lucentia. Hinque fit, ut à quibusdam inter omnes gemmas palma ei deferatur; tum quod arte nullâ adulterari possit. Ejus quatuor constituuntur genera.

1. *Primum* Diaphanum est, omnes colores Iridis exhibens, hocque præstantissimum.

2. *Secundum* ex nigredine igneum carbunculi fulgorem emittit.

3. *Tertium* in corpore flavescente varios repræsentat colores, quietos tamen nec fulgore vividos, & nonnunquam lactea etiam quasi languentes.

4. *Ultimum* cum primo æque diaphanum est, sed parum cærulei, aut flavi coloris in se habet, & luci oppositum, si vertatur, in extremo cardine lucere, propter luminis reflexionem, videtur. Hoc omnium ignobilissimum censetur, ideoque Pseudo-opalus dicitur.

Præstantissimi Opali in *India* inveniuntur, viliores in *Cypro*, *Ægypto*, *Hungaria*: Nullibi verò frequentiores quàm in *Insulis Feroensibus*. Nascuntur omnes in lapide molli, venis nigris, flavis, fuscis distincto.

XII. Berillus, sive, *Beryllus*, βέρυλλος (nomen ab *Oriente* accepimus, teste *Isidoro lib. 16. cap. 7.* qui *Beryllus* inquit, *in India gignitur*, gentis suæ linguæ nomen habens.) Ultimus in rationali *Aaronis* Lapillus, Circa ejus descriptionem variant Autores. Communis tamen opinio huic gemmæ tribuit virorem marinum. Ex *India* venit & *Phœnicia*; ubi Ophitæ venis innascitur, ut *Dionysius Poëta* testatur hoc versiculo.

Φύεται ἐν προβολῇ Ὀφιήτιδος ἔνδοθι πέτρης
Nascitur is venas intra fulgentis Ophitæ.

Uti vertit *Raphael Volaterranus*, *lib. 27. lap. de gemmis*.

XIII. Oculus Mundi nonnullis *Lapis mutabilis* (quod aquæ frigidæ impositus, colorem mutet, planeque flavus & perspicuus reddatur, sed inde extractus in pristinum statum redeat) quem *Musæi calceolarii Autor Cerutus* Opali speciem quandam existimat, *Onycham* colore cinereo quodammodo refert, & Opali modò quadantenus perspicua est, lucique applicata in candore luteum quid continet. Hujus generis ego unum vidi à nobilissimo Viro, Philosophiæque experimentalis assertore felicissimo. D. *Roberto Boylao* Societati Regiæ ostensum. Qui aquæ frigidæ & purissimæ immersus, exiguo temporis spatio, proprio quasi exutus colore, alium induebat, ex albo nimirum flavescentem, & (quod majorem excitabat admirationem) forma lucidum: ex aqua verò extractus, deposito colore illo, quem in aqua contraxerat, proprium denuo exhibuit intuentibus. Cujus experimenti occasione, ex eruditis spectatoribus nonnulli ingenia sua ad investigandum, unde tanta, tamque admiranda coloris mutatio in isto

lapillo

lapillo contingeret, tertio exercebant, variasque in medium proferebant conjecturas: quarum aliquæ forsan imposterum lucem videbunt. Interim lectione dignissima existimo, quæ non multis retro ab hinc annis super hoc lapide commentatus est *Clariss. Vir D. Ioh. de Laet. Lib.* 1. *de Gemmis & Lapid. cap.* 13. Extat etiam in societatis Regiæ archivis hujus gemmæ amplior historia, à *D.D. Ionath. Goddard* (quem humanis jam exemptum serio doleo) conscripta.

XIV. Oculus Catti, Italis *Occhio di Gatto*, ab Hispanis *Torna Sole*, ab Indis *Holtzitziltetl*, à Portugalis *Oio di Gatto* (quia illius animalis oculum probè refert.) Cujus variæ species sunt. Præcipuam autem sic describit modo laudatus *Joh. de Laet.* Gemma hæc, inquit, si invertatur, in altera semper parte candidior & lucidior apparet. Constare enim duobus coloribus videtur, lacteo penè & fusco, in medio veluti divortio quodam separatis, qui utrinque obscurius translucent, ita tamen ut alteruter color magis lumen admittat. Inspicienti hanc Gemmam desuper, dextra pars candida, videtur, quomodocumque verteris, imò si bene advertas, linea satis lata candida in medio apparet, & utraque latera fusca, ita ut certo certius sit, hanc coloris varietatem à lumine illi accedere. &c. Magnam horum copiam in *Tototepec* Indiæ Occidentalis *Provincia* reperiri, eosque exiguos esse, & præ nimiâ abundantia viles, scribit *Franciximines lib.* 4. *cap.* 18.

XV. Oculus Beli (ob eximiam speciem *Belo*, sacratissimo Assyriorum Deo, olim dicatus; unde nomen) exiguus lapillus hemisphæricus, in cujus centro pupilla nigricat, quam ambit latus circulus, Margaritæ instar splendens, tunicam oculi corneam referens, tunc sequitur alter circulus, tenuis, alto purpureus quem excipit ejusdem magnitudinis flavus, ex quibus duobus Iris quasi constituitur, reliquum corporis fulvo est colore. Eadem gemina videtur cum *Gesneri Lycopthalmo*, quo similiter quatuor constat coloribus, ita positis, ut *Lupi* oculum probè referat.

Ad pedem hujus Classis apponi possunt.

Margaritæ, (μαργαρείτης, seu, uti *Eustatius* deducit, à μαίρειν, *splendere*, seu à μάργαρον, quomodo à *Pausania in* Arcad. & in Epigramm. vocatur: μάργαρα vero est ab Hebræo fonte, nam Jes. 17. ver. 6. est *Gargerim*, quod in translatione sua *Junius* & *Tremellius* vertere Baccas) aliis Perlæ, & cum majores sunt, *uniones* (quod nulli duo indiscreti reperiantur.) Quarum nobiliores in sinu *Persico* & in *India* in primis ad Promontorium *Commoria*, & Insulam *Zeilam* reperiuntur, *Orientales* dictæ; *Occidentales* verò quæ ignobiliores sunt, variis in locis *Europæ*, etiam in *Anglia*, *Scotia*, *Dania*, *Norvvegia*. Apud nos in *Ostreis* maximâ ex parte, ut & in *Mytulis* (sed impuriores) inveniuntur. *Margaritæ* vitia temporis progressu contrahunt, & quasi senescunt, cùm flavedinem induunt, sed pristino splendori & candori restituuntur, detractâ superiore cuticulâ spiritu vitrioli, verum quia aliquid earum detrahit magnitudini & pretio, alii pulvere Alabastri, corallii albi, vitrioli albi & tartari albi eas mundant, & restituunt. Quidam columbis devorandas præbent, quidam oryza & sale fricant. Maculas tollunt Gemmarii rore Maiali, in foliis Lactucæ collecto, si in eo per diem macerentur.

Lapis Bezoar (vel à Persico *Pazar*, quod *Hircum* illum notat, cujus ex ventriculo desumitur, vel ab Hebraico & Chaldaico *Beluzaar*, quod *Dominum veneni* significat, eo quod præstans sit in domandis venenis) Lapis est mollis, ex variis crustis coagmentatus, in animalis cujusdam, capræ sylvestris speciem habentis, ventriculo genitus, figura varia, oblonga, orbiculari, modo rotundiore & renem referente, colore nunc nigricante, nunc subcinereo, nunc flavescente, ut plurimùm verò est pullus, spadiceus, ex viridi nigricans, in superficie lævis & blandus, in meditullio concavus, vel festucam, vel plantæ fibras, vel aliud quid continens. Duo ejus dantur Genera. viz.

1. *Orientalis*, qui ex *India* Orientali, *Persia*, *Ægypto*, *China*, *Cathaio*, & vicinis regionibus adfertur: de quo optime commentati sunt *Carolus Clusius ad lib.* 1. *Garciæ, cap.* 44. & *Joh. Nierenbergius in Hist. Ind.*

2. *Occidentalis*, qui ex America & Peruvia & minoris pretii habetur.

Veri lapidis Bezoardici notæ hæ statuuntur; si ex Capricervis Orientalibus, in montanis pascua habentibus, sit depromptus; unde Persicus refertur Malacensi: qui ex nigro seu varo colore viridescit, cujusque pulvis subviridis est; qui ablatâ crustâ superiore, inferiorem habet æquè splendentem ac politum, qui, in meditullio concavus aut arenum lapidis substantiæ similem habet qui aquâ aut vino liquescit, nihil continens arenosi, si calce vivâ, aquâ admistâ, unctus, paulò post flavescat. Quidam chartam Cretâ fricant, deinde supra Cretam lapidem, & si frictionis linea viridis appareat genuinum esse censent. Quidam acu ignitâ lapidem, & si frictionis linea viridis appareat, genuinum esse censent. Quidam acu ignitâ lapidem perforant, si fumum de se spargat, adulterinum credunt. Certius tamen veri indicium non datur, quàm si venenum animali exhibeatur, & mox oblato lapidis pulvere incolumis evadat. Mirum est, quòd *Ol. Wormius* se observasse scribit. Oculis meis, inquit, vidi Lapidem Bezoardicum insignem, *Ovi Gallinacei* magnitudine, manibus ab homine maligno gestatum, & leviter saltem tactum, ruptâ exteriore tunicâ, in frusta desiliisse, magnâ adstantium admiratione. Ipsos Indos hunc lapidem solerter adulterare, docet *Manardus tractat. de Lapide Bezoardico.* In *Brasilia* conficitur artificiosè ex Resina, fructu crumacino, radice *Dralzena, contrajerva* Lusitanus dicta: sed in superficie flavescit, intus est cinerei coloris. Huic merito substituit *Jac. Bontius* (*lib. Medicin. Indor.*) Lapidem Porcinum, sive *Malacensem*. Qui in Apto inventus, quantum forma ac colore Bezoartico inferior est, tantùm virtutibus & usu eum exsuperat. Quoties enim liquori alicui per horam solummodo immaceratur. Toties eandem vim cum illi communicat: idque cum tam exiguo ponderis decremento, ut vix animadvertas ipsum imminui à frequenti infusione. Liquor autem ipsius licet aliquantulum amaricet: ingratus tamen nequaquam est, daturque facillime potui, delicatis corporibus, ac teneræ puerorum ætati; convenitque maximopere febri malignæ, morbo comitiali, ac variolis, cùm ob sudorem quem elicit, tum quòd malignitati adversetur. Vide *Tulpii Observat. Med. lib.* 1. *c.* 51.

Lapis Cervinus, qui in canthis oculorum *Cervi*, concrescit, ex oculorum sordibus & sudore in cavitate quâdam exiguâ collectis diuque detentis. Subalbus est superficie, intus cinereus, & perraro pisi minoris magnitudinem superat. Viribus cum Bezoar vero certare aiunt. Et de *Lapidum* Generibus hæc sufficiant, *Charleton.*

De Lapidibus & Gemmis *adulterinis* seu *Arte confectis*, eorumque parandorum ratione.

Ars Naturæ in omnibus imitatrix, hoc potissimum intendit, ut quantum fieri potest, ejus effectus, si non vera,

vera & reali efficientia saltem secundum analogiam quandam & quàm verisimillime attingat, quod tum in aliis jam in præcedentibus discussis, tum potissimum in artificiosa lapidum, gemmarum, margaritarumque confectione elucescit. Quam artem ne præteriisse videremur, hic paulo fusius describam, cum ad multa, si fraus absit præsertim in cultus Divini promotione ac Ecclesiasticis ornamentis elaborandis utilissima esse possit. Dico itaque primo quomodo ex sola smaltea materia sapphiri, smaragdi, amethysti, hyacinthi, Carbunculi, topazii & similes pretiosæ gemmæ ad vivum elaborare possint: & ne hoc loco avaritiæ labe depravatis hominibus imposturæ detur occasio, simul addemus modum, qua ratione adulteria gemmarum facili negotio cognosci queant. Verum ne Lectorem diutius suspendamus, ἐγχαυστοποιείαν ordiemur.

Smaltum Idem esse dicimus; quod veteres encaustum dixere & nil aliud est, quam liquati coloratique metalli pigmentum; Unde encaustæ ἐγκαυσταὶ ii vocantur, qui liquatis metallis colores inurunt, encaustum eliquatum auro agglutinant sive metallicum pigmentum auro inurunt; aut liquanti coloratoque metallo aurum inducunt; Cujus ope adeo venusta & elegantia fiunt opera, ut iis nil sive raritatem, sive splendoris dignitatem spectes, comparare posse videatur Quomodo autem ac quo ingenio fiant ex Blasio Vigenerio & Bulengero, qui ea ex lingua gallica in latinam vertit, paucis exponam.

Quomodo gemmæ ex smalto seu encausto Confici possint.

Encausticum igitur opus fit è vitro & metallis, quæ inter se naturæ sponte mirificè consentiunt. Vitrum quod ad encausticum opus adhibetur, non è silice aut fago, aut tribulo paludum fieri debet, sed è petra seu lapide, ut vitrum illustre, splendidum & crystallinum fiat, unde encaustum efficiatur metallis inurendum. Cineres è silice aut tribulo, è quibus fit vitrum, dissolvunt in aqua calida, & segmentis panni candidi adhibitis, aquam puram & claram in vas suppositum transmittunt; quidquid sordium est, in cineribus subsidit in priore vase, nec per pannum transmittitur; sed aqua tantum clarissima & limpidissima, quæ modico igne in salem candidum concrescit, quum humidum aqueum exhalavit, qui arenæ aut lapidi, seu saxo purgato admixtus, & minio perfusus, in fornacem vitri mittitur: minium illud aut minerale est seu metallicum aut factitium è plumbo usto. Calx illa rubra plumbi fit in igne vehementi & clauso; ne in aere exhalet, πυρακτωσίας, aut ignis reverberatus, & in clauso vagus & errans vocari potest. Vitri artifices vas quoddam è terra pingui candida, cum ossibus arietum tritis, & aliis medicamentis capacissimum & amplissimum fingunt, quod nullo igne quamlibet violento corrumpi aut dissolvi possit. Vas illud in fornacem mittunt, & in medio collocant, cineribus vitro faciendo aptis plenum, qui vi ignis liquefiunt, mox terreas linguas in vas illud ardens immittunt quibus materia illa & pinguis & liquida adhærescit, è qua vitrea fiunt: sal igitur ille Alcali minio perfusus in capedine terrea sex totos dies flammis ardenti perseverat: primo & altero die materia illa miniata flavescit, tertio & quarto virescit, duobus aliis albescit, & aeris colorem induit, & crystallina efficitur, è qua fiunt adulterinæ gemmæ, & encaustum seu smaltum. Crystallina illa materia ut cogatur & concrescat, calcem metallicam è plumbo & stanno Cornubiensi purissimo in fornace reverberante arte conflatam adhiberi necesse est, ut stanno, encausto, seu smalto adferat soliditatem, & corpus ne sit pellucidum; sine plumbo nullum metallum in vitrum transire potest cum igitur materiam illam crystallinam & calcem plumbi ac stanni, utramque tenuissimo pulveri similem inter se miscueris & quasi patulum panem aut subactam massam ex iis effeceris, foramen in medio fodies, ut exhalet inutilis humor, & per se sensim exsiccari patieris, tum massam illam exsiccatam in fornacem vitriariam mittes eousque, dum liquari incipiat; mox è fornace extrahes & refrigescere materiam sines; tandem in vase terreo, quod igni non solvatur, non liquescere subjecto igne sines, spumam pinguem supernatantem cochlearibus ferreis extrahes, donec 24. horis materia fervens purgatissima & limpidissima fiat, hoc tibi erit smaltum album, quod quocunque colore imbui poterit. Si smaltum illud cum crystallo in pulverem contriveris, & in fornace vitriaria liquefeceris, & metallicam cautem, seu petram subterraneam metallicam adjeceris, existet nigrum splendidum; si addideris argentum ustum cum sulphure, cæruleum turquinum effeceris; si æs in laminas tenues secueris, & per quinque dies usseris, & in smaltum illud injeceris efficies virens, æs ter ustum tingitur smaragdino pellucido. Cæsium glaucum, violaceum, cinereum, fiunt è smalto illo, cui metallicam petram vario modo temperatam admiscueris. Si nitrum seu salem petræ indideris, colorem margaritatum expresseris smaltum rubrum. Clarum principatum inter alia obtinet; flavum bracteolatum argento addito effeceris luteum paleatum, item luteum aureum, luteum mali punici; sed luteum citrinum fit è ferrugine anchoratum, quas vis maris arrosit, aut ex croco ferri quem ex aceto stillaveris. Smaltum eò firmius, lætius & integrius est, quo diutius ignes patitur. Rubrum effeceris si æs in calcem redactum vi ignis vitro seu smalto candido injeceris, una cum ramentis ferri & auripigmento. Si plus vitri injeceris, roseum splendidiorem effeceris, est murex dilutus, vel ostrum dilutius. Si plus plumbi indideris, cave stannum admisceas, minoris enim erit splendoris. Rubrum clarum efficies, si plumbum & argentum vivum auro incuderis, item spiritum æris, & sulphur æris incombustibile

Æris illius tinctura usque adeo satura est, & eminens, ut colorem auri nativum augeat & exaggeret; Sed color ille exaggeratus igne vehementi deletur. Exaggeratio illa coloris in auro fit per spiritum volatilem æris quod cum auro sensim in capeduncula terrea excoquitur calculus metalli fusor: ut igitur colorem auri exaggeres, aliquid argenti vivi cum auro & spiritu æris miscebis, quia vivum argentum prohibet ne tincturæ & colores exurantur, & ignis vim moratur id temporis, quo tinctura & color in aurum intimè subit. Aurum ita tinctum quasi folium pyropis subjicitur: aurum enim quod fulvo tingitur, corpore æris adhibito, semper nigricans, lividum & marcidum est; quia substantia æris, quæ per se nigricat, nigris maculis liberari non potest, sive radas, sive coquas, sive gummi & sandaraca laves: at aurum quod tingitur spiritu æris est veterum Aurichalcum & electrum, unde pocula fiunt quæ venenum, si quod injectum fuerit, indicant & produnt; hoc item aurum spiritu æris exaggeratum, vi solius plumbi, non alterius metalli in vitrum convertitur, unde fit smaltum seu encaustum rubrum clarum: imo aurum vi plumbi fit volatile, aut in oleum mutatur, quod vitrum aureum vocatur: quod S. Joannes in Apocalypsi pavimentum cœlestis Hierusalem, quasi tesseris vitreis stratum esse, testatur. S. Hieronymus aurum illud vitreum vult esse electrum Ezechielis hæbreis dictum: non ita pridem argentum asperum & sincerum cum ære & plumbo excoquebant & concorporabant ut rubrum clarum existeret, quam Nellutam vulgò vocarunt, quum in grana argentum liquefactum & in aquam injectum concideret. Smaltum auro, argento, æri, non aliis metallis inducitur & inuritur. Item vitro & testis fictilibus; imo nuper reperta ars inurendi smalto marmora & durissimos lapides, ita ut igne non violentur: ut metalla & ex metallis

Colores

colores inuras, smaltum in minutissimum pulverem in mortario ferreo durissimo tere pistillo ferreo cum modica aqua: melius enim cum mortario succedet res, quàm si in porphyretico lapide tereres; colores qui ex metallis inuruntur, hi sunt, niger, violaceus, viridis, ferrugineus seu castaneus, cineteus, cæruleus seu glaucus, ruber clarus, luteus ex auro, qui omnes colores pellucidi sunt & splendidi, cum albus & cælius Turquinus sunt opaci. Cùm triveris tres metallicos colores in mortario cum modica aqua, effunde quidquid est aquæ, & pulverem illum tenuissimum in patella vitrea reponito, cui tantum affunde aquæ fortis, quamè nitro & vitriolo subjecto igne stillatitiam efficiunt, ut pulveribus innatet eosque tegat, & toties pulveres illos aqua forti imbutos aqua fontis limpida lavato, donec te nihil sordium trahat, sed nitida & clara exeat. Aqua fortis pingue metallicum purgat; aqua fontis limpida, si quid terræ admixtum er t, abluit & tollit, smaltum tritum in aqua limpida facile integrum serventur, extra aquam sordes concipit. Pulveres isti tegulâ æreâ colliguntur & operi humilioris formæ magna cura & diligentia inducuntur, ut alij ab alijs segregentur, ne forte pulverum aut colorum contusio aut perturbatio fiat, Cùm probe collocati fuerint, chartam vulgarem aqua madefacito & inter manus aquam exprimito, ut charta sit loco spongiæ, quæ humido exsusto smaltum exsiccet, quod siccum lætius & hilarius est, quàm madidum. Illa pulverum collocatio dicitur vulgo primapellis; deinde smaltum laminæ ferreæ impositum paulatim in fornacem intruditur, ubi exardescit, donec liquescere & moveri incipiat tum enim è fornace debet educi, ut refrigescat; mox adduntur secunda & tertia pulverum collocatio, & opus fornaci & igni vehementi permittitur, donec smaltum planè coloribus inustum sit: tum è fornace opus eductum expolitur lapideo idoneo, & absolvitur Samio lapide. Ut encausto eminentia cujusvis figuræ, vel opus tumens, aut in umbonem plus minus elatum inuretur, acinos pyri aqua limpida madidos sumes illisque sma tum irrigabis, quod viscosum factum, & quasi glutine illitum, facile operi adhærebit: aliter non adhæresceret umboni, & extantious signis, aut prominenti figuræ; cum tamen nullo negotio smaltum fundo vasorum & operum humilioris formæ adhærescat. Rubrum clarum non adhærescit nisi auro. Rubrum opacum in argento, & ære probe collocari potest. cætera encausta seu smalta auro, argento & æri inhærere possunt. Tunc dicuntur auro adglutinari, metallicum pigmentum auro inuri, liquenti coloratoque metallo aurum pingi, describi, distingui; encaustum auro illini, obduci; ubi incausto metallum inustum est, opus est absolutum. In pluribus encaustis seu smaltis admiscetur vitriolum, minium vel humus plumbeæ venæ. Crocus martis seu ferri nitrum, nativa, vel factitia ærugo rasilis, magnesia & rupes metallica, quæ sub agris arentibus & macilentis nasci solet.

Ex hisce patet, generalem massam fieri ex crystallo præparato & per salem tartari ad summum purificato, cui adjicitur sal Alcali fixum; atque hujusmodi massæ contusæ miscentur colores, qui quo puriores sunt, eo vitrum fit excellentius & consequenter, quo præparatio est subtilior & coctio ingeniosior, eo lapis fit præstantior. Verbo gemmificii cardo in hoc vertitur, ut facias ex metallis mineralibusque convenientibus smaltà seu vitreos colores illosque illiques materiæ, quæ constat ex una parte crystalli præparati & duabus salis fixi.

Sapphiri Confectionem si desideras, tum accipe salis Alcali bessem, crystalli præparati trientem, Zapharæ semidrachmam commisce; & artificiosè per triduum in fornace vitriaria concoque. Si quæras quid proprie Zaphara sit? dico esse Lazurium illud ex magnesia saturnina, quod bismuthum quoque vocant, & hoc vitream massam cæruleo tingit colore, quo & figuli ut plurimum uti solent: hic enim in porphyretico lap de lævigatus illitusque fictilibus, cruda tingit sub nigro colore qui vi ignium tamen mox in cæruleum abit.

Smaragdus sic fit, Trita crystallo ad duplum minii in fornace vitriaria eliquati; massa siquidem ex eo emergens adeo nativo smaragdo est similis, ut etiam peritos fallat, nisi quod Soli expositus, plumbeus appareat: recipit interdum æruginem, sed in igne ob æris participationem flammam edit.

Alio modo smaragdus fieri potest: si capies minii trientem crystalli præparati unciam, æruginis duas drachmas, misce & colliqua; est enim mira & abdita vis æris ad smaragdum qua facile coeunt.

Topazius fit, colliquatis cerussæ quadrante, & semiuncia crystalli in fornace ventosa, quam Anemiam vocant, intra catinum argilla munitum clausumque; per cerussam hic aliud non intelligitur, nisi calx plumbi, quam & alii album Hispanuum vocant; quidam hunc quoque componunt ex calce æris, minio nativo, & crystallo adjecta calcé Jovis quadrupla; quamvis ex his ego non tam Topasium, quàm chrysolithum conflari existimem.

Hyacinthus cærulei coloris fit ex præparato crystallo, & cerussæ binis unciis, addita vitrioli. Joannes Baptista Porta in hyacintho conficiendo sic procedit: Capit salis communis 5. partes, halonitri 1. miscet & projici t in plumbum liquefactum, agitatque cum spatula ferrea & fiet cinis, quem ablutum purè eliquat in gemmam. Si vero hunc ex cæruleo rubrum efficere velis, cape silicis albi partes 4. cineris plumbi, sive cerussæ 2. Nitri 4. Squammarum ferri duas drachmas; in fornace concoque, & habebis hyacinthum rubrum.

Rubinum præstantissimum Isaacus Hollandus libro de mineralibus, unà cum Paracelso efficere se posse putat tincturâ rubeâ lapidis Philosophorum; sed uti lapis iste Philosophorum à nemine hucusque visus fuit, ita quoque de rubino omnibus rubinis & carbunculis Orientalibus præstantiori conficiendo, nulla fides præstari debet: sed de hoc in sequentibus fusius. Unde vero ex metallicis calcibus tanta colorum diversitas mirum cuipiam videri posset. Verùm qui ea, quæ in octavo & in nono libro tradidimus, rectè perceperit, originem colorum non potest non videre; Sal metallorum, omnium horum effector est: est enim color cæruleus nil aliud quàm sal argenti, ex quo descendunt lapides pretiosi; ex cerussa stanni & minio plumbi arte simul & natura juxta differentes coloris gradus cooperantibus idem existunt. Ex spiritu æris fit sal, ac deinde oleum, quod auro junctum constituit elixir ad smaragdum. Ex croco martis fit mercurius, seu aqua ad gemmas potissimum, & adamantes formandos peridonea.

Nullum pænè minerale aut metallum est, quod in crystallum cogi non possit; & ratio in promptu est, quum subsistentia solida mineralium metallorumque, nil aliud sit, quam salina vis naturæ, quæ uti omnibus, uti in sexto libro ostendimus, vim condensativam confert, ita quoque ad consistendum firmitudinem præstat, ea maximè in crystallo cæterisque diaphanis gemmis qui puri puti differentium salium effectus sunt, elucescit; & experientia convincit in arte spagyrica.

1. Aurum in crystallos cogi potest per sublimationem vehementemque ignis expressionem: hoc pacto: aurum aquâ regiâ solutum distilletur iterum iterumque, donec plane solutum sit; deinde abstracta aquâ usque ad oleositatem reponitur in cella, quod ibi tandem in crystallos rubentes abit, in aurum tamen ut alibi docuimus, reducibililes.

2. Argentum, in crystallos cogitur, si solveris id aqua fort;

forti, solutio clara à fæcibus depurgata distillatur ad mediam partem, ex quibus in cella consistunt lapilli, qui elaborantur deinde, ut fiat medicina vel contra epilepsiam, vel ad gemmam conficiendam.

3. Ex ære crystallos colligunt, solvendo æs aqua forti, æs ustum sumitur ad instar sanguinis rubicundum, solutio fiat ad digerendum per mensem in vitro forti, donec crystalli virides consistant ex quibus & tinctura fit veneris & oleum inde extrahitur: nos vero in nostro pharmacopœio nullo pænè negotio nitrum & vitriolum, quod æs liquidum dicimus, in crystallos ducimus, vel per stillatitiam aquam, vel spiritum vini solvendo, & per colatorium transigendo; hoc enim soli in catino fictili expositum, in pulchros crystalli exagonos efflorescit.

4. Ferrum crystallizat oleo rubro chalcanthi cum duplo aquæ fontanæ; in hac mixtura solvitur eliquati ferri scobs; solutio per filtrum purgata coquitur in vitreo ad tertiam partem remanentem; quæ deinde frigido reposita loco lapillos reparat, qui tandem aqua stillatitiâ purgantur, filtranturque donec tandem coagulati nitidissimam crystalli indolem assumant.

5. Stannum crystallizat, si adjecto sulphure comburantur in cinerem, sive calcem; vel etiam per acetum stillatitium ejus cerussa extrahatur; extracta solvitur aqua pluviali prius distillata; solutio filtrata coagulatur in lentissima balnei evaporatione, repetendumque est hoc opus septies; donec ultimò emergant lapilli crystallini puri & limpidi; & lapilli Jovis dicuntur.

6. Plumbum in crystallos cogitur eodem modo, quo stannum ex cerussa videlicet, vel minio quod in aqua dulci prius solvatur, solutum filtretur coaguleturque; & hoc toties repetes, donec crystallinos efflorescentes purissimos comperies hoc pacto mercurium, sulphur cæteraque mineralia in crystallos cogunt spagyrici. Verum quia de ijs alibi quoque dictum est; ijs hic immorari noluimus.

Ad Artificia vitrea & smaltea, seu mavis encaustica reduci possunt illæ mensæ, quæ hodie spectantur Romæ, uti nova, ita rara inventione admirandæ, quæ sanè tanta elegantia & nitore fulgent, ut qui artificium ignorat, eas ex nitidissimis marmoribus, jaspidibus, alabastris cæterisque magni pretij lapidibus confectas putet. Artificium sanè elegantissimum paucis describam. Certum Talci genus, quam scaiolam vocant, ex Sicilia ubi frequens ejus proventus est, non sine sumptibus asportari curant; quamvis & in Hetruria inter Montem Politianum & Pientiam ejus haud obscura indicia observarim. Hinc scajolam in minutissimum pulverem resolvunt, & ex ea pastam, ut vocant, conficiunt; deinde mensam vel tabulam sub quacumque figura ex rudi marmore conficiunt, quam & excavant nonnihil, & fundamenti loco totam pastæ massam gypso marmoreo mistam inducunt nigro seu fuligineo colore oleo lini subactam indunt, atque adeò deplanant poliuntque, ut speculum, aut lydium lapidem exprimat; hoc peracto omni genere colorum massas pastæ separatas imbuunt: deinde quicquid voluerint, supra deplanatam jam tabulæ superficiem, delineant, historias scilicet volucrum animantiumque figuras & imagines foliaturis variis mirè inter se perplexis designant; delineatione rerum paracta juxta varias imaginum umbras subtili graphio excavant, & pro colorum exigentia pastam injectam deplanant, pumicibus expoliunt in spendidissimam, atque adinstar speculi lucentem tabulam seu mensam; quam & pro operis splendore & apparente dignitate vili pretio, puta 10. 15. 20. scutis vendunt quæ si ex marmoris variegati intextione facta fuisset, vix 100. 200. vel 300. scutis persolveretur: ut proinde sola res caras faciat hominū æstimatio.

Dum Florentiæ anno 1661 morarer Serenissimus Joannes Carolus S. R. E. Cardinalis Medices in cubiculum pro suo in me me q; studi. affectu introduxit, qui dum mihi pulcherrimas nitidissimasque picturas, quibus totum conclave exornabatur, demonstrasset; rogavit, quasnam putarem hujusmodi picturas esse, eique responderem; à nobilissimo haud dubiè pictore factas esse; ille subdidit; falleris mi pater, has picturas penicillum non tetigit; quod cum mirarer, totam picturæ & in ea procedendi rationem exposuit, Estque ejusdem prorsus rationis, quàm in mensis conficiendis elaborandisque adhibere solent: suntque hujusmodi imagines & picturæ perennes; & si quandoque pulveribus aut humiditate obscurentur, sola simplicis aquæ lotione ad pristinum splendorem reducuntur. Huc quoq; revocari possunt opera musiva, seu musaica, cujus modi imagines cupularum S. Petri effictæ sunt; neque distinguuntur à præcedenti, nisi quod musivum opus varijs imbutum coloribus, & deinde in tesseras sectum in fornace prius coquatur in perenne picturæ opus.

De Gemmarum Adulteriis

Seu

De fucata Lapidum gemmarumque Compositione, partim proprio experimento, partim peritissimorum scriptorum auctoritate & amicorū communicatione comprobata.

Priori capite modos nonnullos recensui, quibus gemmas quis imitari possit, hoc capite obiter, quo pacto id ex mente Boëthi fiat, ut facilius falsæ à veris distingui possint ostendendum superest. Majores quam sint, visui se offerunt gemmæ, dum multis superficiebus, inferior pars, id est, ea quæ cistæ includitur, cælatur Multiplici enim superficierum reflexione, magnitudinis species quædam spectanti promittitur: dum etiam inter inferiorem superficiem, & suppositam bracteam aer intermedius est corpore vacuus, gemmæ majores, quàm sint apparent, qui aer corporis vices subit, ac tanto crassiores gemmas, quàm ipse est videri facit. Si loco aeris vitrum suppositum sit, aut crystallus, & absque glutino vel colore intermedio; multo major gemma, quàm est, videtur. Si color additur in conjunctione cum mastiches lachryma, aut vitrum coloratum sit colore gemmæ; non solùm major sed coloratior apparet, atque hic modus frequens & usitatus est. Coloratiores etiam gemmæ redduntur, dum illorum inferior superficies colore perspicuo illinitur, ac deinde bractea splendens supponitur, fit autem color perspicuus, adjiciendo mastichen igne depuratam: depuratur, si granum mastiches cuspidi ferro adhærens igni adhibeatur, ut fluere incipiat, & excrementa opaca digitorum pressu à parte perspicua secludantur & abjiciantur, colores qui adduntur varii sunt, & tales quos gemma desiderat, in singulis capitibus veros colores qui singulis gemmis competant, docebo, nam hic tantum in genere fuci gemmarum ostenduntur, dixi nobilissimum fucum esse cum crystallus aut pseudo adamas, aliave gemma colore vacans & diaphana in aqua aliqua colorata maceratur, vel in igne, aliove modo ita tingitur, ut corpus gemmæ intrinsecus colorem perspicuum suscipiat, aqua gemmas penetrans ex terebinthina & aqua vitæ conficitur, huicq; color additur ex metallis extractus, ac in aqua urinæ stillatitia dissolutus ac per alembicum elicitus, in hanc aquam tepidam crystallus tepidus immittitur & maceratur aliquot horis, donec tincturam in se recipiat, recipit autem facile quia mollior redditur lapis: ad rubeum colorem inducendum croco martis, ad viridem ærugine, ad cœruleum lunâ, sale ammoniaco & aqua forti, ad cyaneum ærugine, & lapide lazuli opus est. Cœterum quia ut dixi mollescunt gemmæ, possunt pristinæ duritiei restitui hac ratione: cystis fit ex pasta siliginea, huic

huic intruditur crocus martis: deinde gemma una, aut plures chartæ includuntur, ac croco imponuntur, ita ut croco charta undique tecta sit, postmodum occluditur pasta, ac fornaci cum panibus committitur, ac post panem exemptum remanens adhuc per horas sex in furno, recuperant gemmæ pristinam aut majorem duritiem, quam prius habuerant; In igne tinguntur crystalli integri (Baptista à Porta autore) hoc modo: Sumantur stibij partes senæ, auripigmenti quaternæ, arsenici crystallini ternæ, sulphuris partes & tutiæ binæ, omnia seorsim teruntur, & tenui cribello discernuntur, ac ollæ induntur: crystalli frustula vel æneis pilis suspensa, vel pulveribus demersa igni opponuntur; ut quaternis vel quinis horis excandescant, sed sine follium flatu, ne in partes dissiliant vel liquescant; argumentum legitimi coloris est, si exemptum frustum flagrantissimi & fulgentissimi sit coloris, sin minus, igni denuo tradendum, ac post aliquam horam eodem modo tollendum, diligens autem cura adhibenda, ne dum ex igne tolluntur, refrigerentur extemplo: nam friantur & in plures partes dissiliunt si Hyacinthi Color placuerit, cito ab igne tolluntur, si satura purpura desideratur, diutius in igne relinquuntur: hactenus Porta. Gemmæ coloratæ ut sapphirus, Topazius, amethystus & granatus, si illorum color aufetatur, Adamantem effingunt. Solet in eum scopum præcipuè sapphirus eligi, qui vel ferri scobe vel cretâ obiutus, ignitur, donec artificem voti compotem faciat, ut suo loco docebo. Ignis beneficio etiam & Porta docente, altera tantum gemmæ pars colore suo privari potest, ita ut gemma ex parte Adamas & ex parte sapphirus videatur: eodem modo rubinus una parte Adamantis speciem reddit; ait ille, partem quam proprium colorem servare volumus, creta oblinendam esse, sic alteram quæ igni exposita est, ac flammæ radios nuda suscipit, colorem admittere, ac adamantem ostendere. Gemmæ factitiæ veris satis similes ex crystallo, Topazio, silicibus alijsque mollibus gemmis, vel ex nobiliori vitro, metallicisve corporibus, aut ex illorum commixtione fiunt. Alexius Pedemontanus sequentem pastam ad factitias gemmas describit: recipit plumbi à figulis calcinati uncias tres, ac tantum aquæ suprafundit, ut uno aut duobus digitis emineat, eamque agitat digito, ut plumbum ima petat, postmodum effundit aquam, & servat ad vas vitriandum, ne materia vasi adhæreat: deinde recipit tres uncias minij sicci, immiscet plumbo, adjicit unam unciam crystalli, aut chalcedonij calcinati, ac scrupulos duos aut tres ad summum lamellarum tenuissimarum cupri, his bene mixtis & contusis imponit ea ollæ argillaceæ bene plumbatæ & humectatæ aquâ dictâ, ac eam bene obseratam committit furno vitriario, aut ventis per diem, & ita habetur optima pasta.

Ad Smaragdos effingendos accidit sal Alcali, quod dissolvit aqua, filtrat & exsiccari sinit, idque opus tertio repetit; postea in pollinem redigit, quemadmodum etiam crystallum: deinde accipit etiam uncias duas & semis crystalli; salis alcali uncias duas, æruginis aceto macerati & colati unciam unam miscet, ac vasculo plumbato imponit, ac luto ne quid expiret, optime munit, ac per triduum exsiccari sinit, aut diutius tamdemque per diem figuli furno committit, si rubinum cupit, cinnabarim loco æruginis, si sapphirum lapidem lazuli; si hyacinthum, corallium adjicit, calcinat autem Alexius crystallum: vel chalcedonium hoc modo: tartari calcinati uncia una in aqua clara dissolvitur & colatur. Crystallus vero & chalcedonius ignitur in cochleari ferreo, ac in aqua prædicta extinguitur, idque opus septies repetitur, hoc pacto optime calcinatus in pulverem teritur, ac mixturæ seu pastæ adjicitur; si smaragdus optatur, in mortario æneo, si rubinus, in ferreo tundendus est. Sed quia gemmæ factitiæ molliores crystallo propter additiones alterius materiæ redduntur, docet Alexius aquam, cujus beneficio indurescunt. Jubet itaque capere magnetis frustula ac calcinare, ut de crystallo dictum est, ac deinde in pulverem teri, in loco humido poni, ut in aquam solvantur: aquam istam nutriri vult vitriolo Romano, vel Pannonico crudæ pulris instar; deinde ex ea præcipit per retortam extillari aquam, ut ea humectetur farina hordei, & fiat pasta dura, in quam imponantur formati lapides; nam si ea dum penis coquitur, in furno relinquatur, ac cum pane eximatur, ait ille duritiem maximam gemmas acquirere. Vidi apud Gallum quendam factitias gemmas perquam elegantes & naturalibus quam simillimas, is se non alio quam prædicto modo eas confecisse mihi asserebat, opus dictum neque sumptuosum, neque magni laboris videtur, à me tamen hactenus nondum expertum est.

Pasta ad gemmas factitias nobilior est, Porta teste, quæ ex crystallis, silicibus aut Topazio Bohemico fit; nam si vitrum additur, aut plumbum, graviores & molliores fiunt. Calcinantur autem silices & Topazius ut crystallus: deinde color qui desideratur, additur: minium & viride æris smaragdi colorem præbent. Cerussa & crocus martis hyacinthi: minium & cerussa chrysolithi; saphara vel lapis lazuli, item sal armoniacum & argentum sapphiri colorem exhibent: aurum rubini colorem à nonnullis crystallo tribuere asseritur. Stannum Adamantis aquas ostendere dicitur: harum rerum curiosi ex varijs metallorum mixtionibus varios calores in opere ipso deprehendent, pasta ad gemmas ignobilior est, si vitrum addatur crystallis vel silicibus. Joannes Baptista Porta in sua Mag. Nat. varios modos, quo pacto factitiæ gemmæ concinnari possint, docet, ad quem lectorem remitto. Quæ hic à me desiderari videntur, singulis gemmarum Capitibus tractantur, ubi & gemmarum fuci aut imitationes ostenduntur, hic nihil aliud restare videtur, quam ut si quis fingere gemmas velit, doceatur pastam igne æquali regere; ne inæquales bullæ, vel atomi fucum prodant; deinde pastæ materiam exactè mundare, & à sordibus eluere post calcinationem, ne vitia fucatæ gemmæ habeant, oportet, quæ sane diligens artifex absque alia admonitione si sedulus fuerit, facile servabit.

Nota de Bracteis seu foliolis, quæ gemmis ad splendoris augmentum suponuntur, ex Boethi L. de Lapidibus.

Spectat hæc praxis solummodo gemmas diaphanas, quæ quidem lucere non possunt, nisi sub se quidpiam quod lucem repercutiat, speculi adinstar habeant: ad hunc finem bracteæ seu foliola metallica inventa sunt, quæ non solum id præstant, sed & gemmarum colorem mirifice promovent; varijs autem coloribus ad libitum tinguntur, ut hoc modo gemmæ prius veluti mortuæ & diluti coloris vivaciores & coloratiores videantur, bracteæ ex ære solo, vel ære, auro & argento ad tenuissimæ chartæ similitudinem malleo cuduntur, deinde poliuntur creta tenuissima vel argilla Tripolitana, & smiride lapide lævigantur tam diu, donec lapidis vestigia in bracteis non amplius appareant, bracteis præparatis furnus construitur duplex, supernus & infernus; in utriusque parte suprema foramen est; in inferiori furno carbones accensi, & ab omni prius fœtida exhalatione exusti

tiƚ induntur, bracteæ vero superiori orificio supraponuntur, aut filis in eo suspenduntur, ut fumum suscipiant, qui hyacinthi colore eas absque alia additione tingit. Si alij colores desiderantur, plumis avium id efficitur: nam viridis viridi, cœruleus cœruleo, ruber rubro, & flavus flavo colore bracteam si furno exurantur, tingent. Sapphiri color plumis anseri cœruleis: smaragdi color buxi folijs, floccisque panni coccinei habetur.

In Bohemia ubi magna Topasiorum, pseudamantum, beryllorumque, coloris tamen expertium copia reperitur, sola supposita bractea aurea vel argentea in diversarum gemmarum apparentiam transmutat: si enim auream, vel auro imbutam bracteam lacca, id est, colore rubro ex auro translucente, Topazio prius in polyedram figuram adaptato subdideris, pulcherrimi coloris rubinum ille tibi exhibebit si colore viridi argenteam ita imbueris, ut ex argenteo fundo transluceat, ille tibi amœnissimi coloris smaragdum exhibebit; ita sapphirum bractea illa subdita ex cœruleo translucentem exhibebit; hoc pacto pro bracteæ coloratæ conditione Amethystos, hyacinthos, chrysolithos aliasque gemmas pulcherrimas, vel in una crystallo aut beryllo nitidissimo exprimunt: in rotundis hujusmodi crystallis res non eundem successum habent, facilè enim fucus apparet, manifestante se oculis bractea colorata, sed in multilateris tantum, quia colores variè circa angulos reflexi bracteola varia sua inumbratione tegunt; sed jam ad alium fucatas gemmas conficiendi methodum describendam procedamus.

Propositio I.

Rubini Confectio.

Adulterari vel fucari solet Rubinus tribus modis: primò dum ipse si absque aliqua vel pauca rubedine sit, uti paulo ante diximus, rubra bractea, aut color aut vitrum aliquod rubro colore tinctum, & splendens substernitur qui modus nonnullis ideo carere fraude putatur, quod vera gemma scilicet colore non proprio adjuta appareat; verumtamen fraus est, precium gemmæ alieno colore augere. Ob hanc imposturam famæ jacturam fecit gemmarius quidam, dum Rudolphum Imperatorem decipere conaretur. Secundo dum alia gemma nobilis candicans; ut saphyrus albus, crystallus, Topazius aut pseudoadamas in illius locum substituitur, atque propter colorem bracteam, aliudve corpus diaphanum substratum ità rubet & radiat, ut à vero rubino nihil differat. Tertio dum vitri partes duæ mastiche ità glutinantur, ut mastiche colore cocci tincta per utrumque vitri corpus ità pelluceat, ut verus Rubinus videatur; horum modorum secundus & tertius usitatissimi sunt, Verum non adeò difficulter deprehenduntur. Primo modo fucati dignoscuntur, quia non exactè scintillant, limam non perferunt, at colore pulchriores veris videntur: horum fraudem solent aliqui ad unguem noscere: nam si colore rubro caruerit, ac gemmæ planicies ungui superponatur, visusque ad superficiem gemmæ & unguis dirigatur, candor absque colore apparebit, verumtamen gemmarij inferiores gemmæ superficies varijs angulis ita artificiose scalpere norunt, ut multiplici superficierum in omnem partem reflexu, fraus innotescere perito artifici non semper possit, propter has fraudes Rubini hoc sæculo non tanti, quam olim fiunt.

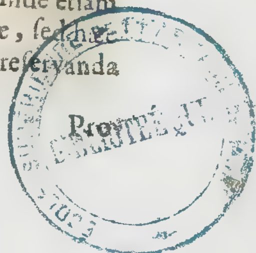
Nonnulli rubinum ementiuntur auripigmento quod excoquunt in vase non exactè obturato lento igne; ac frustula vitri lateribus adhærentia, sed admodum frangibilia statuis cereis adhibent, ut rubini vices, quam exactè referunt, suppleant.

Propositio II.

Margaritarum Confectio.

Vix ob aliam causam tanto in pretio sunt margaritæ, quàm quod non facile adulterari possunt; aurum adulteratur facillimè; gemmæ ex vitris duplicatis concinnatæ auroque inclusæ ità fallunt oculos, ut gemmarij periti, nisi eas eximant, à veris non discernant. Sola margarita neque corrigi, neque alieno fuco elegantior reddi potest, tradit tamen Linschotanus Indos, ut margaritas pulchras reddant, oryzam cum sale contundere, ac ea mixtura fortiter illas fricare ita, fieri pulcherrimas crystalli instar, ac splendorem non amittere, non mirum itaque catenas margaritarum ab heroinis, & fœminis nobilioribus, aureis præferri, meliusque divitias ostentare, quàm gemmas aut aliud quicquam, quod adulterio fucove ob noxium est: Tradunt varij authores rationes, quomodo margaritæ falsæ fieri possint; nam nonnulli ex pulvere concharum, alij ex creta orbiculos formant, quos postea argenteis folijs obducunt, ac obductos albumine ovi humectant, ac siccari sinunt, ut margaritæ videantur, alij sunt, qui ex margaritarum pulvere concinnant cum albumine ovi, ac postea exiccant, verùm pondere & colore facilè mangonium deprehenditur. I. Baptista Porta hunc modum scribit. Margaritæ in sacculum unà cum smiridis, pumicis, sæpiæ ossis pulvere injiciantur, & ex aqua sublatæ manibus tractentur usque dum elotas & politas cognoveris, dein resiccatas in pollinem redigito, solvantur limonum succo, ac morentur donec solutas noveris, & pingue quoddam olei instar in humoris superficie natare videas, id argenteo cochleari excipe: postea pulverem in orbes redigito, manibus, vel typis stylo argenteo ac porci setâ perforatas margaritas oleo inungito ac è filo pendentes vitro includito, solique exponito; dum siccatas videris milij vel hordei fermento non salito neque acido involve, ac in furno excoqui sinito, aut columbis manducandas præbeto, vel in lacte ficus ebuli, & præstantes habebis. Si aliter placuerit, ubi succo, vel forti aqua fuerint dissolutæ margaritæ, clara lavabis lymphâ, vel distillata, lotisque manibus, ne tractando sordescant, & palleant, sic lacteo fici succo cochlearum aqua ferventi balneo distillato aut ovi albore glutinabis, perforabis & siccabis, argentea lavando semper aquâ & commiscendo. Aquam argenti sic parabis: forti aqua solutum satiscat purgatum argentum, lenibus prunis evolet aqua, tertium relinquendo, mox ab igne vas tractum dimittito, deinde sub dio noctu relinques, donec glaciet, & argentum in crystallini lapilli specie reperies, rite ablues fontis aqua, ut lucidiores conspiciantur quos vitreo condes vase ac putri fimo solvere sinas, quo mergas factitios uniones & immorari sinito, & lucidos argenteo colore pellucenti reperies, Hactenus Porta; ubi multa occurrunt quæ asteriscis notari possent, hi enim fucandi modi etiamsi non plane displiceant, non tamen omnimo satisfaciunt, quia ex pulvere margaritarum solutarum nunquam ita solidum corpus graveque effici, ut ante fuit, potest; neque video cur columbis prius devorandas det. Sed relinquamus unumquemque suo abundare sensu, ad nostra revertamur, perspectus mihi alius modus, qui prorsus naturam imitatur, deinde etiam modus, quo pacto augeri possint margaritæ, sed hæc tanquam arcana in alium locum consultò reservanda duxi.

I 2 Prop.

Propositio III.

Sapphiri Confectio.

Solet Sapphirus vitro cœruleo inter duos Bohemicos Adamantes glutinato, egregie adulterari: alij ex vitro massam cæruleam in igne conflant, eamq; expoliri jubent, indurant, & imperitis pro sapphiro venditant: solet id artificium variis modis perfici; plerumq; in massam vitream ex cryſtallo aut silicibus paratam, momentum Zapharæ injicitur, videlicet drachmæ duæ ad libram unam & movetur massa igne candens, quam optimè ferreo unco; deinde exempta particula exploratur, num plus Zapharæ aut massæ addendum sit, si juxta mensura apparuerit, per sex horas effervescere finitur, postea eximitur, ac sapphirum referens, massa perito sculptori sculpenda ac spolienda traditur. Si ritè massa facta fuerit, vix à vero sapphiro distingui pseudosapphirus poterit, qui fictitij sunt, plerumque bullas seu atomos in corpore habent, qui propter ignem non æqualiter in massam agentem proveniunt. Ità Boet.

Propositio IV.

Opali Imitatio.

Adulterari duplici vitro, vel colore, ut aliæ gemmæ opalus non potest, scribit tamen à Porta, calcem stanni in vitrum cryſtallinum excandens injectam illud obnubilare & colorare opali instar: sed oportet sæpius ex igne eximere, & accommodare, donec quis voti compos fiat: Quercetanus à spiritu nitri alembicum vitreum intrinsecus ita tingi varijs Coloribus asserit, ut opalus videatur, qui modum tingendi scire cupit, legat libellum, quem edidit de priscorum philosophorum vera medicina.

Propositio V.

Smaragdi Compositio.

Omnibus ferè modis smaragdi adulterari possunt; nobilior modus fit cryſtallo, vitro, & silicibus calcinatis & fusis, si ijs exigua quantitas minij adijciatur: ita ego præstantes factos vidi; alij æs ustum in tenuissimum pollinem redactum addunt, adjecto croci ferri dimidiato pondere, ac sex horarum spatio coquunt, ac vas per se refrigerari sinunt, gemmamque polituræ committunt: sic exactè quis operatus fuerit, Americanis omnino similes efficiet smaragdos.

Smaragdus quomodo fiat, aliter ex Cardano.

Majore negotio smaragdus conficitur. Teritur cryſtallus tenuissimè, additur marcia cocta & ærugo splendidissima, vel vermicularis, foditur later crudus; imponuntur hæc tria, ac in laterem excoquitur inter alios signo addito, id est, extrahitur gleba, Smaragdo similis quæ excinditur, & politur quidem, vitrum tamen est, sed adeò elegans: ut nisi qui primo invenerunt (inventum enim est hoc novum, atque ab annis decem circiter) magnis frustis nimis celeriter voluissent ditari indeque suspicionem copia & magnitudine injecissent, potuisset & nunc latere fraus cum maximo & incredibili inventorum lucro, quanquam nec sine lucro fuerint: vidi adeo pulchros, ut auro circumdati nativos splendore vincerent: optime succedit, si omnino bullis careant: nam bullæ vitrum esse declarant, & sordidum lapidem faciunt; tangitur tamen limâ, nam vitrum est; omnis enim gemma plumbi odore transit in vitrum, præcipue vero, cum fuerit tenuem in pulverem redacta.

Sapphirus in Adamantem quomodo verti possit.

Tertius gemmas adulterandi modus longè nobilior ac minus damnatus est, arte cum natura luctante, Gemma in gemmam mutatur ignis ope: sapphirus nitidus, sed alioquin diluti coloris cum auro jungitur, apponitur igni sensim donec liquescat; fervet aurum horis tribus aut quatuor, inde gemma tollitur, & sensim refrigerari permittitur, invenies Adamantem; gemma enim manet, nec lima tangitur, quicquid autem est coloris cœrulei perit, ideo coloris dilutissimi sapphiros quærimus: sunt enim viliores, & celerius in Adamantem transeunt atque perfectius mutantur, qui primum invenit, hoc ditatus est valde, brevique tempore, inde detecta re adhuc lucrum arti relictum est: nitet enim plurimum ob sapphiri duritiem, sunt qui ex aqua marina gemma viliore & molliore faciunt Adamantes pulchros; sunt qui & sapphirum non incoquant auro, sed creta involutum in igne solum, eodemque modo res succedit. Observandum tamen est, ut gemmæ frigidæ ignis sensim circundetur, ut rursus ut peracto opere permittatur refrigerari ignis extinctione, nam detrahere ex igne haud tutum est; vitium est, si quicquam remanserit vestigij coloris cœrulei.

Propositio VI.

Topazii Compositio.

Topazij aurei coloris ob elegantiam adulterantur omnibus modis, quibus al æ gemmæ adulterari solent, præstantior modus est, dum in cryſtallo, silicibus & vitro fuso aureus color conciliatur: id fit si ad singulas vitri libras quarta unciæ pars ferrei croci commisceatur, atque tantillum minij addatur; sed primum addendum minium, post crocus, teste Baptista à Porta; si cryſtallo calcinato triplum plumbi addatur, Topazius absque aliqua adjectione emergit, si per diem in fornace moretur, aliter sic conficies; fac pollinem ex ære usto, cinnabari nativo ac cryſtallo, quadruplumque stanni usti adde, fusorioque vasi ex terra fortissimo indes, fornacique committes per diem, sed ignis vehemens non fit, ac semper eodem gradu permaneat, facile enim fluit pulvis prædictus.

Propositio VII.

Berylli Compositio.

Berylli non sunt in majori authoritate, quàm Topazij orientales, olim chrysolithi appelati: proinde eodem pretio æstimari possunt, pro coloris tamen elegantia augetur, vel minuitur pretium, idque in omnibus gemmis servandum est; adulteratur beryllus ijs modis, quibus aliæ gemmæ omnes; nobilior modus est, dum æs ustum in tenuissimum pollinem redigitur, ut omnem tactum effugiat, ac cryſtallino vitro, aut cryſtallo calcinato, vitroque illi adjecto miscetur, ac fornaci committitur, æris una drachma pro vitreæ massæ libra sufficit.

Propositio VIII.

Cryſtalli Compositio.

Cryſtallus non solum ad mundum muliebrem; dum catenæ, nodi, aliaque hujusmodi inde fiunt, sed etiam ad specula, perspicilla, pocula, scyphos, patinas, lavacra & similia usui est; adeo dum absque vitio est, hujus modi pocula vel scyphi à principibus appetantur, & fiat magno in pretio sint: aureus enim scyphus pedis magnitudine interdum centum scutis dividendi potest aliquando etiam pluris: exigui cryſtalli, ex quibus nodi

aut

aut coronæ fiunt, viles sunt, ac cælaturæ pretium non superant; ex crystallo etiam adjecto vitro, ac arena purissima saleque Alcali nobilissima vitra crystallo vero quàm similia, fiunt Venetiis: inservit etiam crystallus ad gemmas imitandas dum Calcinatus plumbi tribus partibus miscetur; huic solent metallica addi, ut optatus Smaragdi, Topazii, vel alterius gemmæ, color prodeat. Crystalli beneficio etiam ignis solet è solis radiis colligi, dum nempe rotunda planities modicum convexa soli ita opponitur, ut corpus id, quod ignem suscipere debet, circa convexi centrum ponatur. In mollioribus etiam corporibus & delicatulis, cauterii ferrei vices supplet, quanquam non minus quàm ferrum urere & dolere existimem. Adulteratur vitro crystallino: quod illi simillimum, verum crystallo mollius & ponderosius est.

Pseudo-Adamantes dum peritè cælati sunt, etiam auro includuntur ac dum exigui sunt, ita veros æmulantur, ut non nisi aperitis dignosci possint. Hinc fit, apud Bohemos, Hungaros & Moscos non exiguam habere authoritatem, majoris tamen quàm cælaturæ pretium sit, non venduntur, nisi duri sint, & egregiè scintillent: eadem ratio citrinorum & Iridum, qui omnes supra cælaturæ pretium non plus valent, quàm velit emptor: habentur enim in satis magna copia, magnaque frusta pugni instar nondum elaborata & prorsus perspicua uno, aut duobus scutis tantum dividentur, elaborata & in scyphos aptata venditoris arbitrio ac emptoris deliciis commissa, sæpe satis magno distrahuntur.

Propositio IX.

Chalcedonii Compositio.

Commendatur chalcedonius contra omnia atræ bilis symptomata, hoc est, tristitiam, timorem, dæmonumque insultus; nec desunt auctores vani, qui gestanti victoriam (*quæ tantum à Deo datur*) promittant. Ex India occidentali afferuntur nonnulli modicè translucidi, ex albo pallescentes, nonnulli lacteis zonis distincti quos prædicant appensos valere ad lactis ubertatem; hodie propter copiam non magni fiunt; si tamen majora frusta egregie sculpantur, nec desit color insignis, magno interdum vendi possunt, ac non multò viliori pretio quam sardonix: adulterium chalcedonius vix meretur; sic tamen imitaberis: igni ad colliquafaciendum crystallum immittes, argenti calcis parum commisceto, per diem fornaci immorari finito & habebis quæsitum.

Propositio X.

Onychis Compositio seu Pseudonyx.

Onyx simplicior vix unquam solet ab aliquo imitari, illa vero quæ corpus album à nigro distinctum habet quam sæpissime, ut nempe cælata, postea pro cameo dividendi possit: fit autem hoc modo, conchæ parvæ marinæ quibus mulieres Italicæ ad fucum utuntur, in pollinem redigantur, ac in succum limonum aliquoties per filtrum depuratæ ponantur, ita tamen ut succus tribus aut quatuor digitis supernatet; sinatur ita per decem dies succus bene coopertus in calore; postea effunde succum, residentiam aquâ elue, ac tere in porphyritide albumine ovi, prius optime conquassato, ac in formas projicito; postea non formatam partem externam optime expolito, ut supra stratum nigrum optime & dextre collocari possit, & fraut non cuivis facile innotescat: inter terendum alii colores optime triti addi possunt, ita ut sardonyx hac ratione etiam fingi possit, nec minus aliæ gemmæ, alijve lapilli pretiosi.

Propositio XI.

Turcoidis imitatio.

Turcoidem apprimè Vitriarij Veneti Venetiis imitantur. Vidi Gallum, qui ita dextre imitari poterat, ex alia materia ut à vera gemma propter venulas nigras, quas illi inserebat, cognosci non posset, pro factitiis illas vendebat, ac satis m gno, propter eleganti m pretio; puto chrysocolla nativa, ac aqua lapidescente adjectis paucis aliis illum usum fuisse: ut amissum colorem recuperet, nonnulli solvunt calorem transmarinum aqua chrysulca, eaque distillatione abstracta reliquias superstites exsiccant; iisque turcoidem fricant; alii aquæ chrysulcæ imponunt, ac abstersum aceto parum committunt: deinde in aquam frigidissimam mergunt, tum enim coloratior fit: verùm istis artibus paulatim intrinsecus color in cutim trahitur, evanescit, ac gemma ingratior & vilior redditur, rectius oleo vitrioli cutis superior exeditur, ut subjectus color elegantiorem gemmam faciat.

Cardanus fol. 290. lib. de subt. de Achatum imitatione sic scribit: omnibus tamen gemmis unus apponitur lapis Achates & ipse è gemmarum numero, sed tam varii generis, ut unum lapidem esse non credas; candidus, rubeus, croceus, cinereus, viridis, niger varius, cœruleus; quid moror? huic uni nec omnium aliarum gemmarum colores satisfaciunt, ille lucos, prata, animalia, flumina, flores, arbores, natura ludente refert. Celeberrimus in historiis est Achates Pyrrhi regis, novem Musas cum Apolline in medio cytharam pulsante referens, singulasque cum propriis ornamentis, ut videatur tunc natura cum pictore certasse, atque hic miraculum dici potius debet, quàm gemma; nobis duo sunt Achates, in quorum altero natura hemisphærium pinxit cœli, distinctis orbibus, in medio terra rotunda quasi aqua supereminens; in reliquo hiatus terræ fumum emittere videtur, qui aerem obumbret.

Cæterum illud admiratione dignum, quod alius fumi color, alius aeris, ex eo obscuratur: fumus candidus quasi ac densus, aer subrubens, ac mediocriter perspicuus; alii etiam Achates referunt avium oculos, & nos talem habemus, alii autem piscium; Ponticus qui sanguineis guttis intersinguitur aut atris, montium refert & convallium imagines, quidam humanos oculos leucophthalmi, quidam lupi licophthalmi, quidam capræ ægophthalmi vocati, vidi & viridem perspicuum lineis duabus candidis pulcherrime distinctum, quem dubiæ esse naturæ crediderim, nam velut in animalibus mulì ex asino & equa, & sycisca ex lupo & cane, ita & lapides quandoque miscentur ex vario genere, mixta eorum materia causisque illos producentibus.

Cæterùm, quod ad Achatem Pyrrhi regis attinet, nimis ridiculum puta, casu illum adeò ad amussim ornatum ac distinctum fuisse, hoc igitur sic contigit, pictor validis coloribus lapidem aliquem è marmorum genere pinxit, ut novem Musæ pulsantem in medio Apollinem mirarentur; inde seu casu, seu industria lapis ille sepultus jacuit per multos annos, eò in loco ubi Achates gigni lapides solent. Contigit itaque circum circa gigni Achatem perspicuum & aqueum, inde inventus referebat Musas & Appollinem illum quasi naturæ industria fabricatum, cum Achates jam gemma esset; namsi spicæ & muscus arboribus hærens in Achatem transeunt tractu temporis, ut ego Achatem, habui

habui cum quinque spicis, quas diceres nunc ex tritico excidisse, & tamen lapis erant, imo gemma sic etiam musci non parva pars aderat, quanto facilius pictus Lapis mollis ille in Achatem potuit transire.

Itaque si quis loca Achatum observaret, ea maximè ubi perspicui generantur, hoc enim est necessarium; sepeliat vero picturam ex coloribus perpetuis, quales sunt cæruleus & aureus è metallo constantes, tum maxime si cera punica pauco oleo temperata, aliove perpetuo sed perspicuo tamen unguento opus liniat, quale est, quod apud nos vernix liquida vocatur, quæ picturis absolutis pretiosioribus solet induci, Achates nascetur sic pictus.

Verum dices, hic frequens esset Achates sit pictus, si tam parva arte parari posset: verum non animadvertis, primo oportere sepeliri ubi gignantur Achates, tum vero Achatem qui circumducitur, esse splendidum & perspicuum, tum vero intra paucos annos transire in gemmam antequam pereat pictura, nec dilui prius aliquo externo humore, ne aboleatur imago, demum contingere ut absolutus effodiatur, quot enim pisces sunt, quos nemo unquam piscatur, & feræ in nemoribus, & aves quas nullus unquam cepit, sponteque sua in proprijs locis obeunt, tot esse existima gemmas; quæ latitantes locis quibus genitæ sunt, nunquam in lucem prodeunt sed in primam matrem terram ut coaluerant vetustate, ita eadem revertuntur. Tametsi; Achates varietate nobilis sit, quia tamen parum splendet, raro pretium ingens habet inter gemmas. Hucusque Cardanus, quæ non abluunt ab iis, quæ nos in Libro VIII. de genesi figurarum in lapidibus nascentium tradidimus, ad quæ lectorem remittimus.

Propositio. 12.

Auri à Lazulo Separatio.

Quo pacto aurum ex lapide lazuli, postquam tritus fuerit, separandum sit.

Lapidis jam ad porphyrium triti libram commisce unciæ mercurii purgati, ac misce optimè in mortario, deinde exprime per linteum, & mercurius unà educet per linteum aurum; postea expressam materiam tigillo impone, vulcanoque committe, ita mercurius evolabit in auras, & quod remanebit in tigillo, aurum purum erit; id si relinquatur in igne color junctus, eum magis splendentem, molliorem & in penicillo ductus & extensioni faciliorem reddit.

Propositio 13.

Vsus Coloris ad Picturas.

Propter immensum coloris ultramarini pretium non solent eo uti pictores, ut aliis coloribus, sed pingunt imagines, quas cœruleas volunt, communi cœruleo ex armenio præparato, aut ex vitro illius coloris, quod smaltum vocant; deinde partes eas, in quibus lux hæret, cerussa, post modum coloribus istis, ut res postulat, ritè adhibitis iisque optimè exsiccatis, ultramarini colore humectato oleo nucum, & spiritu terebinthinæ totam illam picturam cæruleam, tanquam vernice, aut linimento quodam tenuissimo oblinunt. Hoc modo per obductum colorem tanquam per glaciem aut vitrum subjecti resplendent, pulchritudinem non solum excellentiorem à velamine nacti, sed & perpetuitatem, & ne ducentis, quidem annis, vel minima lucis, vel pulchritudinis portio decedat; nec mirum, quia quem ignis colorem consumere non potuit, multo minus aer aut sol exedere poterit. Ita Boethius.

Propositio 14.

Color ultramarinus Lazuli.

Quo pacto ultramarinus color alio modo, & brevius à Lapide separetur.

Recipe Lib. I. Lapidis in tenuissimum pulverem redacti, & eum aqua clara ad porphyrium triti, & impone scutellæ vitriatæ, donec pulvis in umbra exsiccetur, quem iterum, si in massam coierit, in pulverem redige; deinde habeas in promptu resinæ pini ℥vi. picis græcæ, mastiches, Thuris ana ℥iii. olivarum ℥ii. patellam vitream supra lentum ignem pone, & primo imponas oleum, & cum bene calidum erit, adde resinam, postea picem, deinde Thus, & postremò mastichem ac move optime: postea alteri scutellæ infunde, & ebulliat parum. His paractis habeas ad manum aliud vasculum, in quod pones siccum lapidis pulverem, cui affundes unguentum dictum, paulatim movendo spatula, & bona fiat mixtio: tum relinque per diem mixturam & cum auferre vis colorem, funde pastam supra aquam bullientem, & move & agita optime materiam & cum aqua incipit refrigerari, eiice, & aliam calidam affunde; idque fac, donec aqua colorem trahat, atque repete toties, donec omnem colorem extraxeris. Singulas extractiones saparare potes, ut distinctos colores habeas.

Si color spurcitiem contraxisse videatur, ita restitues: tantum aquæ tartari adiice colori, ut ab aqua tegatur; sine per diem postea aquâ limpidâ colorem abluc, & habebis mundatum.

Præparabis lapidem ad dictum opus hoc modo: dum in frusta fregeris, vasculo impone ac ure, deinde lava cum aceto, sit supererit optima pars, quæ igni resistit.

Artificia varia tincturarum omnis generis.

Addam hoc loco pulchras quasdam ἐγχειρήσεις, queis tincturæ rubino, smaragdo & sapphiro aliisque haud absimiles facili negotio confici possint, quas Excell. Dom. Utriusque Medicinæ Doctor, Seren. Regis Poloniæ Archiater martinus Barnadus mihi pro singulari suo in me affectu, communicavit, earumque me inspectante in nostro pharmacopolio experimentum sumpsit.

Experimentum I.

Tinctura rubra ad similitudinem Carbunculi Lucentis.

Accipe gummi laccæ, cui in aqua limpida dissoluto nonnihil aluminis, vulgo di Rocca adiunges, deinde totam misturam indes vesicæ vitreæ, quod matracium Chimici vocant: quam deinde cineribus calidis impones, & in intensissimam rubedinem ad instar rubini convertetur: cui si non nihil olei tartari infuderis, tunc colorem obtinebis quem vulgo vocant incarnatiuum. Nobilissimum verò dentifricium obtinebis si gummi laccæ aqua salviæ aut roris marini dilueris, tincturamque extraxeris.

Experimentum II.

Tinctura ad similitudinem smaragdini Coloris.

Accipe syrupi violacei partem intra phialam, cui si aquam limpidam superaffuderis, & huic nonnullas guttas olei tartari addideris, habebis peracta præcipitatione tincturam smaragdino colori simillimam, id est viridem.

Experimentum III.

Tincturam sapphirino colori similem efficere.

Accipe calcem vivam in vase cupreo in aqua limpida

pida dilutam huic adiunges non nihil salis ammoniaci, quod ubi 12. horis circiter consistere permiseris, tandem liquorem totum in sapphirinum colorem cœruleum, & ultramarino haud absimilem degenerasse reperies. Ut verò colores hi splendidiores fiant per chartam diaphoreticam prius transcolandi suntcolores sive tincturæ. Usus earum est in thermoscopiis concinnandis singularis.

Experimentum IV.

Arcanum rarissimum quo Auri scriptorii conficiendi modus traditur.

Mirantur multi eximiam illam veteribus auro scribendi methodum usitatam, nec modum ejus capiunt. Unde multi putant artem esse uti deperditam, ita inventu difficilem. Nos hoc loco modum quem nos supra laudatus excellentissimus Doctor Martinus Barnardi docuit, bono publico manifestandum duximus, ita autem proceditur: Dissolvatur in vasculo gummi arabicum usque ad crassam instar pultis consistentiam, deinde illud per mundissimum linteolum percolabis, ex hoc gummi portiunculam quantitatis nucis avellanæ acceptam in orbem fictilem mundissimum (cujusmodi passim hic Romæ in mensis utuntur) depones. Postea aurum foliatum quanto plus, tanto melius est, Commistum gummi digitis tanto tempore terito, usque dum totum gummi intime contemperetur; quanto enim melius subactum fuerit aurum gummi, tanto res meliorem successum habebit: identidem dum laboras, digitis aquam eidem tepidam affundendo. Quod ubi peractum fuerit, tum denuo aqua calida superaffusa 12. horis relinquatur: donec per inclinationem aqua effusa, nova aqua tepida affundatur, quod ubi aliquoties feceris, tunc relinque, usque fæces subsederint, quæ est materia auri scriptioni apta. Hæc itaque intra conchas guttatim distributa dabit tibi aurum scriptorium huc usque desideratum; quo si uti velis, unam atque alteram guttam ex aqua glutinis candidi (cujusmodi in Germania melioris notæ præparatur) ad dilutionem superadditam, in usum convertes. Nobilissimum sane secretum, & in præsentia mea comprobatum.

Possem hoc loco adiungere ad coronidem Sinicæ vernicis veræ & legitime conficiendæ modum & rationem, sed quia descriptio longior est, quam ut charta admittat, alio forsan loco opportunius lectori curioso id communicandum reservavimus. Communicavit id mihi R. P. F. Eustachius Jamar, Leodicensis ord. D. August. religiosus, qui ad stuporem omnium hanc artem hic Romæ dum hæc scribo exercet. Variaque conficit utensilia adeo splendida, & lucida, ut vernicem Sinicam, si non superet certe æquet; neque puto ad excellentiam artis quicquam posse accedere.

Propositio XV.

Quomodo factitii lapides fiant & saxa ingentia pro Columnis cæterisque Monumentis.

Magna inter auctores lis est, utrum factitii lapides per infusionem fieri possint. Nonnulli existimant columnas & obeliscos Romam ex Ægypto allatos, non esse nisi fusiles lapides in tantam molem formis appropriatis eliquatos; sed nos hanc fabulam quã amplissime in nostro Oedipo & obelisco Pamphilio confutavimus: fuerunt enim ex vivo sacco elaborati cujusmodi fodinæ in Thebaide superiori etiamnum spectantur. Esse tamen modum quendam & certam rerum mixturam, quæ in lapides fundi possit, non abnuo, imo praxin apud peritiores marmorum opifices & latomos me vidisse memini; imo veterum Mosaicas sive musivas tessellas nil aliud, quam pastam fuisse fusilem in triangulos, quadratos, similesque polygonas figuras sectam vel ipsa λιθοτομία luculenter docet, & ne quispiam ea de re dubitare queat rem experimento docebimus. Non enim solum gemmæ factitiæ fiunt, sed saxa & marmora, quemadmodum paulò supra de mensis quæ hic Romæ modo inventæ conficiuntur, sat patet.

Experimentum Lapidis Fusilis.

Lapides, marmora, Jaspides &c. in pulverem redigantur minutissimum, cui jungantur calx, gypsum, sal, sanguis bovinus, quæ omnia commixta aceto, vino, cerevisia, vel lacti aut ejus sero imponantur. Varieque agitentur, donec in pultem redigantur. Hoc peracto colores metallici, quos volueris, pulti commisceantur, addito non nihil ex felle bovis, deinde spatula lignea ea industria misceantur, ut marmor fictitium venas omnes coloris, adinstar veri variegati marmoris obtineat. Haud secus ac in carta turcica præparanda fieri novimus, deinde formæ seu modulo jam præparato infunde exsiccatumque duritiem prorsus lapideam induet, quæ deinde pumice deplanata, smegmate vel oleo polituram recipit perfectissimam. Ingenio pollentes ex hac brevi descriptione mentem meam facile percipient, quare ad alia.

Propositio XVI.

De Perlis fictitiis componendis Methodus.

Perlæ fiunt hic Romæ quoad formam veris ita similes, ut splendoris & speciei ratione à veris & nativis vix discerni possint hoc pacto: purgant albumen ovorum per spongiam quàm mundissimè in quod inspergunt, miscentque pulcherrimi talci, aut etiam conchæ perlatæ ramenta unà cum perlis naturalibus in minutissimum pulverem primò redactis; hoc mixtum in marmore optime terunt, ita ut fiat densum amalgama, quod in sole, vel post fornacem calidam siccetur; ex hac massa formant perlas quantascunque volunt, quas setis suillis perforant, & ad siccandum soli exponunt habebisque negotium peractum; si vero non satis splendeant, exterius ovorum albumine præparato more solito inunctas ad siccandum soli exponunt, & habent quæsitum.

Propositio XVII.

Corallia Ficta.

Simili modo Corallia fictitia fieri possunt: Cinnabarim cum albumine ovorum in marmore tere per horam, postea, ut terram figulinam sicca, deinde finge inde globulos vel ramosum fruticem prout libuerit, sume exsiccatam materiam uti perlas; exterius ovorum albumine inunge, & siccata corallia fiunt nativis ita similes, ut vix dignoscantur. Magna sane res latet in albumine ovorum, nam vernisium inde excoqui potest, cui commixta aurea & argentea ramenta lapidem efficiunt, ei, quem venturinum vocant, haud absimilem.

Propositio XVIII.

Lini in sericum transmutatio.

Si ex calce & cinere Isatidis herbæ acerrimum fiat lixivium linum in eo coctum in sericeam abit materiam, splendidam & subtilissimam filationi aptissimam. Est & hoc mirabile, si plumeæ partes pennarum ex volucribus abrasæ in hoc lixivio coquantur, non secus ac gossipium neri & texi poterunt. Sed & hoc arcanum manifestat asbestinæ materiæ filandi modum & rationem quam Lib. VIII. in capite de Asbesto conticueram.

Propositio XIX.

Succini Confectio.

Plinii tempore tingebatur ad libitum Succinum, hædorum & anchusæ radice, ac etiam conchylio, id est, violæ serotino colore; hac ætate ars tingendi succinum periit, si tamen verum sit, quod vulgo scribitur, in ceram ferventem immissum, molle fieri, facile quosvis colores recipere poterit. Imitatio succini à multis proponitur. *Cardanus* ovi candido & tragacanthi lacryma immissis formicis, culicibus, muscis, paleis, succinique pulvere, ut benè oleat, & festucas trahat, succinum imitari conatur, ac melius aptiusque candido ovi, vitellum indicat, quod coctum humiditatem, putredinis auctorem amittat, ac in lapidem durescat. *Myzaldus* crystalli pollinem, albuminis ovi conquassati, aqua croco addito, miscet, vitro imponit, aquæ ferventi committit, dum duram consistentiam adipiscatur, quam efformat. Verum si corpus diaphanum cupiat, ante coctionem materiam percolat: sed modus iste mihi non placet. *Baptista à Porta* mastichen liquidam per colum trajicit, ut expurgetur, parumque radicis curcumæ adjicit, ac succini speciem imitatur, sed verius & utilius is nativum succinum imitatur, qui id dissolvere ac dissolutum iterum coagulare, vel in massam cogere novit. Quomodo autem id fieri debeat, verus Physicus, ac qui prædicta intelligit, facillimè assequi poterit. Ignaris ac Musarum osoribus hæc aperire nefas existimat *Boëtius*.

Sufficiat itaque Naturæ scrutatori, viam ita facilem hoc capite demonstrari, ut falli non possit, qui exactam succini historiam vult *Andreæ Libavii*, viri doctissimi tractactum legat.

Hactenus Athanasius Kircherus *de compositione artificiali Lapidum & Gemmarum* in suo Mundo Subterraneo. *Qui plura ac admodum curiosa hoc in argumento, præcipuè de Gemmis artificialibus, voluerit, consulat totum tractatum de Arte vitrariâ Antonii Neri, quem nos sub titulo VITRUM ad ducimus.*

De Lapidibus & Gemmis specialius, quatenus scilicet ad Medicinam faciunt, eorumque Præparationibus.

Schroderus cum aliis, salino-terrestri principio lapidifico causam lapidum efficientem & materialem adscribit, quæ in illis duritiem, soliditatem & coagulationem terrestrem supradictam efficiat. Sed unde probabitur hæc adsertio, & quonam fundamento est stabilita? Quis unquam vel tantillum ex tot differentibus lapidum generibus, quod illorum coagulationis causa sit, salis extraxit? Quid salis ostendi potest in corallis, quæ juxta quorundam opinionem in aquâ salsa remanentia mollia, inde autem educta indurescunt? quid salis ostendi potest ex fusi Saturni corpore in corpus Mercurii vivi transire, quod in eo fusi Saturni corpore in corpus equidem salini magna videtur potentia esse in quorundam corporum coagulatione expediundâ, hæc tamen nullatenus provenit à peculiari quâdam vi Lapidificâ; sed ex illorum corpusculorum figurâ & motu, quæ per Naturam magis apta nata sunt, quàm plura alia concreta sese aliorum corporum poris insinuare, eorumque particulas tam suîmet quidem, quàm sibi invicem nectere, idque vel corpuscula illa quasi cuneatim jungendo, vel rigidis & gracilibus suis partibus, vel acutis suis angulis aut aciebus plura eorundem penetrando. Nos statuimus cum sanioribus Naturæ interpretibus, Omnes Lapides fructus aquæ esse, cùm mediante sale circulato suam omninò fixitatem amittant, & tandem in aquam insipidam transeant, æquiponderantem Lapidibus, ex quibus manavit. BERNARDUS PALISSY *Gallus in Libris gallicè editis. De Naturâ fontium, Metallorum, gemmarum,* ex aqua omnes etiam Lapides durissimos deducit, aquas tamen duas statuens, unam materialem, alteram congelantem. Nobilissimus *ROBERTUS à Boile* Lib. de Gemmis, harum primam originem etiam putat substantiam fuisse liquidam, quæ si tincturis quibusdam mineralibus, dum fluidæ vel molles sunt, imbuuntur, colores pro ratione mineralis obvii acquirant. In Opacis, quales hæmatites, Jaspis &c. lapilli sunt, terram metallicis succis imprægnatam, accessione liquoris petrescentis seu spiritus petrifici in lapidis formam coagulari indicat. Meminit inibi etiam cujusdam liquoris, qui gemmas solvere potuerit. Terram plenam esse menstruis aliisque liquoribus variorum generum statuit, è fodinis, per quas vagantur, variè imprægnatis, qui quibusdam casibus vice menstrui fungi, alio verò modo concurrere ad productionem corporum mineralium possint. Quemadmodum igitur omnia, quæ fiunt in Naturâ, ut supra de Rerum Nativarum productione ostendimus, seminis necessitate fiunt, ita & Lapides ex seminibus petrosis, quæ in lapidescibilibus succis, (qui sive tincturæ sive menstrui nomine veniant, perinde est) latent, fiunt, donec fluxu seminum maturato partium corpora constituentium ex aqua sive sale abundent vel non ita disponant, & figurâ & motu apta reddant, ut ex his stabile & solidum corpus lapis fiat. Ubi ejusmodi semina petrosa in aquis delitescunt, quicquid illis injicitur, in Lapillos condensatur, vid. *Robertus à Boyle l. c. item. in Tentamin. Physiologic. & in tr. de Fluidit. & Firmitat. Athanas. Kircher. in Mundo subterran.* Tom. 2. sect. 3. Lib. 8. p. m. 78. *Thomas Scherley Regis Angliæ Medicus in Dissert. de causis Lapid.* It. *Ingeniosissimus STENO in dissert. de solido intra solidum naturaliter contento. Doctissimus Morhofius in Epist. de Metallor. transmutat. Hofmannus.*

Lapides sunt corpora terrea, dura, inductilia, vi lapidificâ ex materia lapidescente, id est, viscosa terrestri seu tartarea, coagulata.

N. *Generantur lapides ex peritomate salino terrestri, quod in nutritione rerum redundat, vique suâ lapidifica in duritiem lapideam coagulatur.*

Suntque vel pretiosiores, vel minus pretiosi: Illi gemmæ nomen adsciscunt, præcipue si adiaphanæ fuerint; hi nomen lapidis retinent. *Schroderus.*

Suntque vel preciosiores vel minus preciosi.) Lapidum differentiam *CL. HELMONTIUS* facit triplicem; Animalem, Vegetabilem, & Mineralem. Animalis est Duelech seu calculus humanus, lapis cancrorum, limacum, Bezoar &c. Vegetabilis est capsa nuclei persicorum, mespilorum &c. Mineralis est saxum, silices, adamas &c. Verùm Animales lapides & vegetabiles propriè sic dicti Lapides non sunt, sed minerales tales habentur, qui in calcem verti possunt, quod vegetabilibus lapidibus denegatum, qui potius nodosum lignum, quàm Petra sunt; Animales lapides potius ossa saxea, quia cremantur, quam petra sunt. De cætero Lapides minerales pro mineralis succi vel tincturæ præstantiâ variant, ut in gemmas vel alios lapides minus nobiles deflectant. De Lapidibus scripsit *Alber. Magn. Gesnerus, Vallesius, Camillus. Leonard. Cæsius. Johann. de Laët. Anshelm. Boetius de Boodt. Christoph. Encelius. Andreas Baccius.* Ex recentioribus *Bernhardus Palissi Gallus* linguâ gallicâ, *Thomas Scherley.* &c. Hofmannus.

Præparata.

Præparationes seu operationes, quibus lapides in usum Medicum veniunt, præcipuæ sunt 1. Pulverisatio & præparatio in specie sic dicta. 2. Calcinatio

tio, cui subjunguntur. 3. Solutio, Coagulatio, & Purificatio seu Edulcoratio. 4. Liquatio seu Deliquium. 5. Destillatio seu Volatilisatio. His accedit interdum 6. Syrupisatio.

N. *Integrum & insignem tractatum de lapidibus conscripsit Nobiliss. Anselmus de* Boodt, *Medicus Rudolphi Secundi, quem in describendis lapidibus potissimum sum secutus. Præter hunc inservit Bunradus* Kunrath, *qui medullâ suâ destillatoriâ, integrum fere Tractatum scripsit de Lapidibus pretiosis ac minus pretiosis, utrorumque præparationibus ac facultatibus, part.* 1. *tr.* 10.

I. Pulverisatio & Præparatio.

Pulverisatio lapidum commodissima fit primùm tritu â, quam dein suscipit lævigatio. Præparatio fit, si inter lævigandum ▽ conveniens stillatitia aspergatur, inque pulpam massa redigatur, in umbra exiccandam. *Schroderus.*

Præparata. Pulverisatio & Præparatio.) Huic inservit *Tritus*, qui peculiari molâ philosophicâ convenientissimè peragi potest, cujus iconem infra de AURO insculptum videbis, quâ miranda in Arte Medicâ & chemica perfici possunt. *Hofmannus.*

II. Calcinatio.

Calcinatio, cui lapides subjiciuntur, vel ministra est, vel principalis; Ministra est, quâ lapides ad principalem illam suscipiendam, disponuntur; diciturque strictè loquendo calcinatio. Principalis est, quâ lapides propius in usum Medicum veniunt, dicitur solutio potius quam calcinatio, adjunctamque habet coagulationem cum annexa edulcoratione.

Calcinatio, quâ lapides ad solutionem disponuntur, perficitur vel ignitione tum simplici, tum restinctoriâ, vel corrosione, eâque aut cum Sal. com. aut cum Sulphure, &c.

Ignitio simplex fit, si lapis vi ignis nudi, tum liberi, tum reverberio inclusi comburatur, donec in calcem redigi queat. Exemplo fit calcinatio illa vulgaris lapidum calcinariorum, unde calx viva murariis expetita.

Ignitio restinctoria: quando lapis ignitus in liquore aqueo extinguitur, idque vicibus repetitis, donec in calcem redigatur.

N. *Est & alius modus calcinandi: Nimirum pulverisati miscentur cum duplo carbonum pulverisatorum, (præstant fagini) inque fornace figulina ♂* 24. *Crucibulo cooperculato cremantur.*

Corrosio 1. *cum Sal. nit.* Lapis grossè (saltem) ad minimum contusus, miscetur cum Sal. nitri portione æquali, duplo, plus minus, ignique committitur fortissimo, ut Sal. nir. fundatur & concremetur.

N. *Peragitur & hoc modo: Nitrum funditur primùm, hinc fuso super inicitur paulatim lapis calcinandus pulverisatus.*

Corrosio 2. *cum Sulphure*: Lapis cum Sulphuris duplo, triplo, ter, quater pluriesve in Crucibulo aperto ad Sulphuris exhalationem uritur.

N. *Præstat Sulphur vivum, vel flores Sulphuris adhibere.*

De Calcinationibus hic notandum in genere.

1. *Si quidem calcinationes id finis præseferunt, ut lapides fiant solubiles, parum interest, utrum uno pluribusve calcinationum modis finem dictum consequaris. Sic perficiunt calcinationem alii uno calcinationis genere (v. gr. Basilius ignitione solâ Corallia calcinat:) alii duobus, (sic calcinat Crollius gemmas, &c.)* 1. *cum Sulphure.* 2. *Cum Sal. nit.* Kunrath, *è contra* 1. *cum Sale nit.* 2. *Cum Sulphure: alij præmittunt quoque calcinationem ignitionis & præcipuè restinctoriam.*

2. *Si quid indissolutum remanserit, denuo calcinandum est, idque vicibus toties repetitis, donec tota substantia, rejectis fœcibus, fit dissoluta.*

III. Solutio.

Solutio Lapidum tàm pretiosorum, quàm vulgarium varijs potest administrari menstruis, quibus lapides ut plurimum calcinati injiciuntur, locoque tepido reponuntur, ac subinde s. a. id est, toties repetitis novi menstrui affusionibus & decupelationibus, donec opus fuerit, & nihil amplius solvatur.

Menstrua idonea solutioni videsis in solutione Ceralliorum, præcipua tamen sunt Acet. destill. vulgare ac imprimis alcalisatum, terebinthinatum, Acet. destill. mellis, Spiritus ⊖-li, Sal. nitri. Ol. Sulphur. per C. &c. *Schroderus.*

Solutio.) Hujus idonea menstrua sunt Acet. dist. succus Citri, spiritus mellis, Nitri, Sal. comm. Vitrioli, Sulphuris &c. Præcipitatio fit non tantum salibus, sed & spiritibus. Nam notandum est, præcipitat onem cum salibus factam Magisteria reddere magis fixa, non differentia à præparatis calcinatis, solubilia autem illa esse, quæ à spiritibus præcipitantur. *Hofmannus.*

Coagulatio.

Coagulatio solutorum lapidum fieri potest, vel menstrui abstractione, vel solutionis præcipitatione.

Abstrahitur menstruum, tum evaporando, tum destillando.

Præcipitatio fit instillatione Sal. com. fusi, Ol. Tart. p. d. &c.

Edulcoratio fit iteratis solutionibus, ac coagulationibus, vel ablutionibus.

N. *Purificatio, quo sæpius iteratur, eò sal præstantius ac purius evadit.*

IV. Liquatio.

Liquatio seu dissolutio per deliquium fit, quando Sal lapidum in vitrea marmoreave patina, vel simili, in locum humidum exponitur, ut in liquorem dissolvatur.

V. Volatilisatio.

Volatilisatio fit, si salia sæpe solvantur coagulenturque; atque tandem cum V (vel ▽. dest. appropriata seu quod melius cum Spir. herbæ appropriatæ) ♂℞. 14. in fimo equino digerantur, multotiesque per cucurbitam humilem vel retortam destillentur, quippe post quamlibet putrefactionem aliquid Sal. cum menstruo ascendit.

N. 1. *Destillatum hoc constans ex Menstruo ac Essentia lapidis, (id est, ex sale lapidis volatilisato) dicitur Elixyr: verum si menstruum calore (leni) abstractum fuerit, remanet Essentia in fundo.*

N. 2. *Præstat Vini essentiam cum salis liquore conjunctam, sine separatione asservare, quippe utraque sese mutuo perficiunt, adeoque vis salis resolutiva, qua calculum seu Tart. resolvit Essentiæ illius vinosæ viribus exaltatur, quin & Vini Spiritus fit magis penetrativus & ad calculi resolutionem operativus. Schroderus.*

Volatilisatio.) In Lapidibus ne micam quidem salis reperiri, quod volatilisari possit, suprà jamdum monuimus; Benè tamen ex adjunctorum & connexorum salium texturæ mutatione seu variatione figuræ, motus, situs vel nexus illorum Lapidum partes pulverisatæ minutissimè unà in sublime evehi & destillari possunt. v. g. Recip. Lapid. pretios. cujusvis ℥ß. vel ℥1. excandescat & in Acet. dist. exstinguatur, solve in sp. Sal. comm. composito, filtra & per retortam abstrahe, cum acris exstillare incipit, desine, residuum edulcora ▽ fontanâ affusâ; Remanentiæ exsiccatæ affunde spiritum vini sale Tartari

vola-

volatili impregnatum, pone in fimum equinum per 14. ☍, postea destilla sæpius per humilem cucurbitam, semper digestione interpositâ, & sic sal Tartari volatile mutuo connubio secum rapiet particulas quasdam lapidis pretiosi volatilisatas, non autem sal lapidis volatilisatum, quod in lapide non fuit, nec inerit unquam. Interim tamen residuum illud hujus lapidis pretiosi sale Tartari jam fixato ex parte à spiritibus salinis turgentis abjicienda, utpote in hoc magna adhuc lateat virtus. Licet enim ex lapidum pretiosorum substantiâ parum elevetur, elevatur tamen aliquid, quod Sal Tartari volatile in aliud esse transducit; Quemadmodum etiam videmus in fixo alkali salis Tartari, quomodo, quæ illi junguntur, reducat in eandem & sui similem naturam. Sic v. g. sal Tartari calci vivæ nuptum multò potentius efficitur & ferè in igneam transfertur Naturam. Oculi Canc. cum Sal. comm. Tartari vel *liquati in plane aliud esse degenerant. Sal volatile urinæ aliquot cohobijs à silicibus nigris calcinatis abstractus plane aliam induit naturam. Non diversa est ratio gemmarum vel lapidum pretiosorum cum salibus volatilibus intercedente digestione combinatarum & sublimatarum. *Hofmannus.*

VI. Syrupisatio.

Syrupisatio fieri potest, si solutionem (factam cum succo assumptioni internæ idoneo, v. gr. succo citr. berber.) cum saccharo in syrupum redegeris, affusâ, si libet, aquâ stillat. convenient. *Schroderus.*

Syrupisatio.) Ex lapidibus pretiosis v. g. Corallijs, perlis, &c. hæc syrupisatio optimè peragitur, si hi totaliter prius dissolvantur in s. q. Acet. dist. solutio filtretur, & ad siccitatem par MB abstrahatur, remanente in fundo solutione siccâ, hujus solutionis siccæ q. s. solâ solutione vel digestione fiat syrupus justæ consistentiæ, *Hofmannus.*

Operationibus hisce fiunt ex Gemmis,

1. *Gemmæ Præparatæ.*

Præparantur modo dicto; lævigando, subindeque irrorando, cum ▽ cordiali (rosarum, buglossæ, & sim.)

2. *Sal.*

Gemmæ calcinatæ solvuntur interveniente digestione in Acet. destill. vulgari (vel terebinthinato) solutiones filtrantur: hinc abstrahitur menstruum, salque relictum purificatur eluendo cum ▽ destillata. Croll.

N. 1. *Sunt qui malunt Acet. destill. à sexta parte cineris herbæ Kali ternis cohobiis destillatum. Nimirum hoc subdulce nec adeo mordax est. Hartm. in Croll.*

N. 2. *Calcinatio hic fit, vel sola ignitione, scilicet ustione; vel corrosione. Placet hic modum Crollii inserere, qui est Gemma lævigata cum Tart. (flor. Sulphur.) ter quaterve comburuntur, idque igne rotæ crucibuloque operculato: ultimo tegitur totum crucibulum carbonibus. Calx gemmarum lotione à Sulphure repurgata miscetur cum Sal. nit. ana. & calcinatur denuo in tigillo clauso igne rotæ ut fluant. Tandem abluitur optimè Sal. nit. calxque gemmarum exiccatur. Si parata est ad solutionem.*

N. 3. *Si quid indissolutum manserit, id nova calcinatione comburendum & solvendum idque toties, donec tota ferè gemmarum substantia dissoluta sit.*

3. *Magisterium.*

Præcipita solutionem dictam cum Ol. Tart. p. d. vel Spir. ⊖i.

N. *Fiunt quoque Magisteria gemmarum, solvendo eas in spiritu Sal. nit. vel Salis Naturæ, & præcipitando cum Ol. Tart. Vid. Quercet. in Pharmacop. rest. cap. 24. & 24. Schroderus.*

Sal.) Utrum sal quoddam essentiale in intimis gemmarum v. g. Smaragd. Corallor. perlar. visceribus reconditum sit, magna Philosophico-chemicorum contentio est, *CL. SENNERTUS in lib. de Consens.* ubi in se non suscipit causam agere chimicorum, sed ipsorum & Peripateticorum Arbitrum, rotundè pronuntiat, salem omnibus inesse mixtis & ex ijs omnibus fieri posse p. 147. Et quod de sale dixi, ait, idem & de Sulphure dici potest. Verùm ignoscant manes Sennertiani; bonâ ipsorum veniâ probationes solidas hujus generalis asserti vel maximè desideramus. Qui de hujus veritate me convincere satagit, prius per mechanicam ostendat, quomodo sal vel Sulphur ex gemmis & alijs lapidum generibus sint extrahenda, quos intensus △nis non in calcem sed fusionem reducit. Unde & Nobiliss. *HELMONTIUS* p. 409. scio, inquit, ex silicibus, arena & saxis non calcarijs nunquam Sulphur aut Mercurium trahi posse. Sed inquis: Unde autem salia essentialia Nonnullorum, quæ pro panaceis venditant, gemmarum scilicet? scias, salia supposititia esse, v. g. gemmæ quando cum Sulphure calcinantur, (juxtà *Crollii* modum, quem *Dnus AUTOR* adducit) deflagrante autem & combusto ab his Sulphure aliquoties, sic solutæ verum Sulphuris acidum spiritum in signum recipiunt, alias in campanâ vitreâ coagulabilem, ex quo sal supposititium concipiunt, & post illarum solutionem & coagulationem spurium pariunt Quemadmodum ex Saxis & metallis difficillimè salia fiunt, sed cuncta facilè dissolvi & quædam in Vitriola, utpote metalla converti; Ita nec ex corallijs, matre perlarum, quæ saxa marina sunt, sui generis, & oculis cancrorum itidem suæ speciei lapillis salia propriè sic dicta paratu facilia aut possibilia erunt. *Hofmannus.*

4. *Oleum gemmarum seu liquor.*

Sal Gemmarum optimè solutionibus ac coagulationibus purificatum reponitur in cellam suprà marmoream tabulam, ut liquescat.

N. *Felicius fit mensibus Julio & Augusto, Croll.*

5. *Tinctura seu Essentia: Sal gemmarum exaltatum.*

Liquori sive Oleo (Magisteriove) gemmarum affunditur 🜄 alcalisatus F. Extractio s. a. separatur solutio, abstrahiturque menstruum ad formam usque crassiorem: Hartm. *Quercet. in Pharmacop. rest. c.* 24.

6. *Oleum per destillationem. Essentia elaboratior.*

A liquore gemmarum evoca 🜄 cumque recentis 🜄 atque Acet. destill. terebinthinati ana. destilla denuo per retortam: post evocatum menstruum prodeunt sales in forma Olei. *Hartmann. in Croll. sect. de liquoribus gemmarum.*

7. *Extractum Gemmarum, crystalli & lapidum S. Closs.*

♃. Pulv. impalpabilem cujuscumque gemmæ, lapid. aut crystalli, tere cum tantundem Sal. mar. decrepit. & reverbera vase tecto in furno figuli per 24. horas, materiam resolve in aq. font. calidâ, agita aquam fortiter & quod solutum erit, effunde per inclinationem in vas aliud vitreatum, ita vicissim procede aliam aqu. calidam affundendo & decantando, donec calx in fundo restet insolubilis, quæ novæ remixtioni & reverberationi erit submittenda. Decantatas a. aquas residere permitte, & separa à limo subsidente, in illas projice guttatim ☍ Tart. ut lactescant, filtra per chartam, crassamentum ille adhærens separa,

para, & limo superiori permisce, idemque de novo age præcipitando, colando, dum nullum amplius limum dederit. Omnes has viscosas substantias in unum junctas per ablutiones plures à salsedine vindica, ijsque Acet. destill. affunde, digere donec dulcescat Acet. destill. abstrahe ad siccitatem, restabit sal griseum, è quo Tincturam trahes cum ∇ opt. eoque revocato per destillationem apparebit Sapa sive Syrupus Lapid. aut gemmæ dissolutæ ulterius in Essentiam (si velis) provehendus.

6. Syrupus.

Fit dicto modo ex solutione & Saccharo. Vide Syr. corall.

Et hæc de Lapidibus in genere, sequuntur jam Gemmæ. *Schroderus.*

De Gemmis.

Utrum Gemmæ & Lapides pretiosi rectè in usum venire possint medicum, an secus; plurimi Doctorum dubitant. Negat *HERCULES SAXONIA Brassavola* in examin. simplic. *Thom. Erastus* in Disp. *contra Th. Paracelsum. P. Poterius in Pharmacop spagyric.* & Alij, quia sunt durissima corpora, etsi tenuissima, à nostro calore atteri & in actum deduci nequeunt, unde eâdem substantiâ & eodem modo, quo assumuntur, eodem etiam immutatæ rejiciuntur. Verum hæc ratio de nihilo est, non enim hæ alimenta sunt, quæ in corporis nostri œconomiam distribuuntur, sed Medicamenta, quæ licet corporis nostri meatus non penetrare valeant, variè tamen mireque Archeum nostrum ventriculi alterando afficiunt, ut in morbis curandis sæpè præstent miracula. Nec obstat, per alvinam regionem sæpè eodem, quo assumptæ fuere pondere & modo iterum ejici, tamen nihil hoc derogat salutari illarum effectui, *Dni D. Johannis Michaelis* specificum cephalicum, bezoardicum Martiale, solare, lunare &c. eodem etiam modo, quo assumpta fuerunt, dejiciuntur, & tamen maximæ sunt sæpè energiæ. Ejusmodi enim Medicamenta mineralia citrà sui dissolutionem, citrà sui penetrationem & immutationem liberè, imò etiam eminus operantur in sopitum vel succensum Archeum, solo quasi sui aspectu, irradiatione, vel ejaculatione suarum virium in medio productarum, retentis adhuc pristinis & non mutatis pondere & proprietatibus. *Hofmannus.*

I. Chrysolithos.

Chrysolithos (*veterum,*) (Topasius *Gemmariorum modernorum*) est gemma aurei coloris Germ. *Chrysolith.* La pierre Chrysolite. *Chrysolite. Crysolite.*

Duo ipsius sunt genera, Orientalis & Europæus, ille ut colore, ita duritie Europæum superat: hic enim instar Crystalli mollis est, & cum aureo colore vel multum vel parum nigricat.

Inveniuntur in Bohemia passim.

Vires. *Naturæ solaris ex signatura judicatur. Proinde creditur timores nocturnos & melancholiam minuere, intellectum confortare, molestisque insomniis adversari (sinistro scil. brachio alligatus, aut collo suspensus, æroque inclusus) alij commendant ejus assumptionem ad morbum comitialem, & pestem. Schroderus.*

1. *Chrysolithos.*) Ab Auro nomen habens, idem sonat quod Lapis aureus, cùm reverà aureo fulgeat colore. Nonnulli *Pyropon* appellant. Modernorum *chrysolithos* non idem est cum veterum *chrysolitho*, qui *TOPAZIUS* est. Modernorum, sed veterum *TOPAZIUS* jam pro *chrysolitho* habetur, qui gemma est viridis colore, smaragdo dilutior, cui nonnihil flavedinis adjunctum est. Diaphanus quandoque per viridem aureum fulgentem habens, ac tunc *Chrysopatius* à quibusdam vocatur. *OLAUS in Musæo.*

Duo sunt ipsius genera, *Orientalis* & *Europæus*. Electas *Æthiopia* mittit. Arabicæ turbidæ & interpolati fulgoris sunt, nubilo macularum refertæ.

Vires. *Naturæ* ☉*laris ex signaturâ judicatur; creditur Melancholiam minuere & morbum comitialem) Hieronymus Cardanus* de admirandis curationibus refert, *Cæsarem Palavicinum*, aliumque nobilem ex oppido *Gallarati*, Melancholiâ & comitiali morbo, alternatim (quorum unus jam quindecim diebus cum febre, *Palavicinus* alter jam sex mensibus, sed sine febre, verum cum clamoribus) laborantes & frustrà à Medicis vexatos, somniferis lotionibus capitis, solo potu pulveris chrysolithi ex vino in octo dierum spatio sic liberatos fuisse, ut nunquam Morbus redierit. Hæmorrhagiam vulnerum superalligatam sistere, item libidinis incendia compescere tradunt.

N. Reperitur & in Bohemiâ & in jugis Misniacis ac conterminis locis, splendore tamen ad candidum languido, fragilis & mollis, ut expoliri non possit.

Alias *Chrysolithos* in frequenti usu Medico non est, sed præfertur *SMARAGDUS* & *SAPPHIRUS*. *Hofmannus.*

II. Granatus.

Granatus est Gemma pellucida, ex flavedine rubens, ignis instar, minijque nativi vel factitij colorem ferè referens. Germ. *Grenat.* Pierre de Grenat. *Grenate. Granaet.*

N. *Sunt diversa genera Gemmarum quæ colorem ignis æmulantur, adeoque sub Carbunculis (quo nomine à Carbonibus sumpto, Gemmas illas in genere vocant,) comprehenduntur v. g. Granatus, Hyacinthus, Rubinus, &c. Hinc sunt; qui Granatum faciunt Rubinum colore obscuriore, expositus enim luci aut soli, carbonis imaginem ostendit dilucidius, quam ipsemet Rubinus.*

Sunt granati alij (vel aliæ) Orientales, alij Occidentales. Orientales, ut meliores ita & pretiosiores, proinde provinciam officinalem solis Occidentalibus linquunt. Hi sunt tum Hispanici, tum Bohemici, tum Silesiaci. E quibus Bohemici reliquos antecellunt.

Vires. *Exiccant, corroborant, medentur cordis palpitationi, melancholiæ resistunt & veneno, sputitionem sanguinis sistunt, Tartarum in corpore resolvunt, collo suspensi iisdem virtutibus vulgo celebrantur. Schroderus.*

2. *Granatus.*) A pomo granato Nomen habet, est gemma rubea pellucida similis balaustijs coloris rosacei, obscurior carbunculo. Species est *Carbunculi* vid. *Autorum Nostrum & Andream Baccium* de Gemmis p. m. 55. Sunt autem *Alij Orientales, Alij Occidentales.* Quamvis gemmæ Orientales ferè omnes ob tenuitatem & perspicuitatem meliores & præstantiores sint Europæis, Granati tamen & in primis Bohemici multis parasangis Orientales antecellunt, dum isti vi fortioris ignis liquescunt, & instar vitri alicujus coagulantur, hi autem Bohemici Ignem sustinent fortissimum, & in eo neque colorem, nec pondus mutant, nec diffluunt, sed solidi ex ipsis flammis vicissim emergunt.

Vires. Solaris naturæ sunt, unde & nonnulli Sulphur Solare in se habere opinantur. Hinc sibi persuadent, si hoc Sulphur elici posset, quod metallorum transmutationem hoc medio perficere vellent; Alij volunt hoc Sulphure figere Mercurium Sed omnia vana sunt. Cordis & cerebri affectibus medentur Granati, unde Melancholiæ adversantur, cordis palpitationem sedant, sputitionem sanguinis sistunt. Resistunt etiam veneno, unde Zacutus Lusitanus statuit, omnes gemmas vi pollere bezoardicâ contra pestem, dum veniunt in plura pretiosa antidota, de quorum saluberrimo usu legatur *Stephanus Castrensis*

Libro

Libro de Meteor. Microcosmic. Cap. 3. quod ipsum utut verum sit, nihilominus tamen selectus est habendus. *Hofmannus.*

Præparata.

1 *Granatus præparat. Fit l. com.*

2. *Magisterium.*

Igniuntur Granati & in Spir. Sal. com. aliquoties extinguuntur, donec solvantur. Soluti, oleo Tartari, in lactis cremorem coagulantur, atque ▽ calidâ dulcorati postmodum usui adhibentur. *Schroderus.*

Magisterium.) Hoc prout *Dominus Autor* describit, admodum crudum est, solubilius & præstantius paratur vel cum sp. Vir. ær. vel Acet. dist. granatis solutis & cum sp. Vitrioli Præcipitatis. *Hofmannus.*

N. 1. *Fieri quoque inde possunt & aliæ præparatorum formulæ ad modum generaliter datum.*

N. 2. *Sulphur granatorum Bohemicorum describi Agric. tom. 2. pag. 261.*

III. Hyacinthus.

Hyacinthus est Gemma pellucida, ex flavedine rubens, ignisque flammas imitans. Germ. *Hyacinth.* Pierre de Hyacinthe. *Jacinct* or *Hyacinth. Hyacinthus.*

Sunt alij (vel aliæ) Orientales, alij Europæi. Hi inveniuntur ad Iseram fluvium, in confinibus Silesiæ & Bohemiæ, suntque Orientalibus ignobiliores. Quoad colorem, referunt alii colorem minii nativi, aut sanguinis admodum biliosi: & hi sunt præstantissimi: alii rubedine Croci flavescunt; alii exactè ostendunt succini colorem, & hi viliores: alii albi pellucidi succini colorem referunt, & hi omnium vilissimi habentur.

Vires. *Vim habet cor corroborandi, & à peste tuendi: Singulare quoque est specificum contra spasmum & contracturas. Amuletum quoque antipestiferum habetur collo appensus, aut annulo inclusus. Quercetan. in Pharm. Rest. cap. 26. B. de B. Schroderus.*

Hyacinthus.) Est gemma pellucida ex flavedine rubicunda ignis flammam æmulans. Differt ab *Amethysto*, fulgur violaceus in Amethysto emicans, dilutus est in hyacintho, gratus primo aspectu evanescens antequam saliat, marcescens celerius nominis sui flore. Sunt etiam *Alii Orientales, alii Europæi.* Mittit *Æthiopia, India, Arabia. Europæi* inveniunt ad Isaram, fluvium, in confinibus *Silesiæ & Bohemiæ*, suntque orientalibus ignobiliores. *Hofmannus.*

Præparata.

1. *Hyacinthus præparat.*

2. *Sal & Magisterium.*

N. *Hartm. in Pract. Calcinat cum æq. parte Sulphur, vivi (mineræ adhuc conjuncti non in magdaleones redacti,) in crucibulo forti, cum operculo tecto, (non lutato) △ circulari: 1. lento. 2. fortiori, tandem 3. fortissimo, donec Sulphur omne exhalet, nec amplius Sulphuris odorem spiret. Hinc eluit optimè & denuò cum ana Sal. nit. calcinat △ circulari. donec in massam abeat in △ metalli instar rubescentem. Hinc injicitur in ▽m calidam, eluiturque optimè donec amplius Sal. nit. non sapiat. Hinc pulveri affundit Acet. destill. terebinthinatum, solvitque s. a. donec hyacinthi sint soluti relictis exiguis facibus in fundo. Solutionem filtratam exhalare permittit, ad siccitatam pulveremque optimè edulcoratum exhibet [Sal. hyacinthi] aut cum Oleo Tart. præcipitat. [Magisterium.]*

Dosis ℈ß. *vel* ℈. *Schroderus.*

N. *Hartmannus in Practic. calcinat cum æquali parte Sulphuris vivi.*) Hoc sal sive Magisterium nihil aliud, est, quam sal quoddam ex acido Sulphuris Nitri & aceti concretum, in calce hyacinthi, nihil differens à Magisteriis crudis vulgaribus beneficio sp. Vitrioli, Nitri præparatis, & cum ol o Tartari Præcipitatis. Hoc & similis farinæ aliis processibus facile supersedere possemus, si Nobis copia foret liquores *BIRRII & ROBERTI BOYLII* gemmas solventis, cujus mentionem facit *Excell. Morhofius in Epistol. de Metallor. transmutat.* p. 15. & 20. certè amplissimis Praxis chemiatrica muneribus ornaretur. Interim si loco calcinationis cum Sulphure & Nitro factæ, spiritus Sal. comm. compositus Acet. dist. mitigatus sumeretur, hujus compositio commodior foret. *Hofmannus.*

[Jaspis, præsertim qui undique rubicundus, in hæmorrhagia multum valere putatur, appensus, calculum frangere assumptus (Claudin. Empir. ration.) partum accelerare femoribus alligatus. B. de Boot.]

IV. Lapis Nephriticus.

Lapis Nephriticus est lapis opacus, variegatus, ex colore viridi, aliisque permistus. Germ. *Briestein.* La pierre Nephritique. *Nephritick-Stone for the reins. Nierzuchtigh-Steen.*

Raro hic Lapis in se duos colores habet, semperque viriditatem refert; alius solidet viriditatem ex albedine, alius viriditatem subflavam, interdum subcœruleam; plerumque ex viridi albo, flavo, cœruleo nigroque colore mixtio est. Poliri exactè non potest, semper enim ipsius superficies pinguis apparet, quasi Oleo inuncta esset.

Adfertur ex nova Hispania. In nonnullis etiam Hispaniæ locis, & in Bohemia reperitur. Tantâ invenitur mole, ut pocula inde fieri possint. Quin imo frustum hic Francofurti conspicere licuit, ultra libras 50. pendens.

Vires. *Commendatur adversus nephritidis aut stomachi dolores, sed ejus præcipua laus est ad nephriticos dolores, calculumque, & arenulas expellendas. Medetur his affectibus brachio vel coxendici alligatus, aut de collo suspensus. Cujus rei gratiâ armillas inde factas gestare solent.* ☉ ♏ *ingrediente insculpunt signum* ♏.

Præpar.

1. *Magisterium D. a. g. iv. ad* ℈j.

2. *Liquor. a. g. vj. ad xxv. Schroderus.*

4. *Lapis Nephriticus.*) Hic in novâ Hispaniâ vocatur *YHibayoteam, Quatzalizoili* id est obscurus *Smaragdus* vid. *Rerum Medicarum Novæ Hispan. Nardi Antonii Rechi Lib.* 10. *Cap.* 7. *Igiada Hispani* vocant, Est Lapis opacus obscuri coloris viridis. Ex dictâ Novâ Hispaniâ adfertur. Reperitur etiam in *Nonnullis Hispaniæ locis & in Bohemiâ.*

Vires. Hic Lapis admirandas vires, quas vel gestatus tantum, vel intra corpus exhibitus, tum in præsentaneo doloribus Nephriticis auxilio afferendo, tum in arenulis per oculos, vesicam, anum ac totius corporis habitum pellendis, potenter exserit, habet. Hâc tamen observatâ semper cautelâ, ut priusquam hic Lapis in usum ducatur, alvus à saburrâ vitiosorum humorum sit liberata, aliàs Lapis ille plus nocebit, quàm opem afferet excrementitiis istis humoribus unà ad renes deductis. Ideoque corpus prius probè evacuandum est ante Lapidis hujus usum vid. *de hoc Lapide Nicol. Monard. Medic. simplic. ex novo orbe delat. Cap.* 31. *Johann. Francisc. Ulmus de occult. Medicam. proprietat. Lib.* 2. *Cap.* 7. *Matth. Untzer. in Florileg. de Nephritid. Lib.* 1. *cap.* 24. N. Majoris tamen erit efficaciæ hic Lapis, si arte chemicâ resolvatur & in jucundum Medicamentum transferatur. Ex illo parat Magisterium suum Nephriticum *Dn. D. Johannes Michaelis* seq. modo.

Recip. Lapid. Nephritic. Lyncis. spongiæ.

Perca-

Percarum ana ℥iij. judaic. ℥ij.
Cryſtall. ocul. ♋ glaciei Mariæ ana ℥iv.
Aquilæ ℥iß. Ophitis. ℥ v.
Ovor. ſtruth. ℥v.
pulv. ſubtiliſſ. & affuſo menſtruo f. ſ. a. Magiſterium.
Ex hoc Lapide Nephritico etiam Liquor Nephriticus ſ. m. confici poteſt:

Recip. Lapid. Nephritic. q. v. redige in pulverem ſubtiliſſ. affunde ſpirit. Salis q. ſ. ſtent in loco calido per aliquot ☍, poſt per inclinationem ſepara liquorem impraegnatum particulis lapidis Nephritici, alium ſp. Salis affunde in eadem doſi, rurſus decanta poſt digeſtionem & tertia vice repete. Deſtilla ſolutionem lento igne, donec nihil phlegmatis prodeat. fracto vitro materiam induratam pone in locum humidum, ut per deliquium ſolvatur, ſolutionem tertiâ vel quarta vice deſtilla, & in loco frigido toties per deliquium ſolve. Tandem cum ſpiritu vini ſ. q. edulcora, & pro uſu ſerva. Hujus doſis eſt à gutt. vj. ad xxv. Magiſterij à gr. iv. v. ad vj. ℈j. &c. Habet ille *Lapis Nephriticus* nec minus vim laxandi alvum; commendatur etiam in capitis dolore & tumoribus pedum œdematoſis curandis. *Hofmannus.*

V. *Rubinus.*

Rubinus eſt Gemma diaphana rutilans, rubenſque, (exigua portiuncula eſt cœrulei coloris) ac limam reſpuens Græcè Ἄνθραξ. Arabicè Jacut. Latinè Carbunculus, καὶ ἐξοχήν. Germ. *Rubin.* le Rubis. *Ruby* or *Rubin Robyn.*

N. *Rubedo ipſius eſt inſtar ſanguinis, laccæ indicæ aut coloris coccei, Kermſine.* Couleur Eſcarlatte. *Scarlet* or *crimſon colour. Scharlaeken coleur.*

Nobiliores Rubini in Inſula Zeilan naſcuntur, alij qui minores, in Goria, Calecut, Cambia, & Biſnagar. Optimi in Flumine Pegu. Exploratur bonitas ore & linguâ. Nam frigidiores & duriores, meliores reputantur. Naſcuntur in lapidea matrice roſei coloris, primumque candicant, deinde paulatim matureſcentes ruborem contrahunt. Hinc albi immaturi. Naſcuntur plerumque in eadem fodina, ubi Saphiri reperiuntur.

Vires. *Tradunt rubinum geſtatum, vel ebibitum venenis reſiſtere, ac à peſte præſervare, triſtitiam arcere, libidinem coërcere, malas cogitationes, & terrentia ſomnia avertere, animum exhilarare, corpus incolume conſervare, ac ſi homini infortunia inſtent, ea mutatione coloris in obſcuriorem ſignificare, iiſque præteritis iterum priſtinum colorem recuperare.* Schrôderus.

5. *Rubinus.*) à Rubore appellatus, quia inſtar ſanguinis, laccæ indicæ aut coloris coccei ruber. Præter requiſita bonitatis à Dno Autore adducta, commendatur etiam à duritie. Invictus ab igne permanet, adeò ut illorum color igne etiam augeatur, incolæ Zeilan inſulæ inde diu coqui ſinunt. De hoc ſcripſerunt Salmaſius, Angelus Sala, Schneebergerus. P. Johann. Faber. A. Baccius &c.

Vires. Rubinus geſtatus venenis reſiſtit, à peſte præſervat, Melancholiam arcet, libidinem coërcet, terrentia ſomnia avertit, ſi homini infortunia inſtent, ea mutatione coloris in obſcuriorem ſignificat, & pro majori vel minori infortunio ad majorem vel minorem opacitatem declinat. Sic refert *Andreas Baccius de Gemmis* p. 63. Cum Anno 1600. d. 5. Decembr. cum conjuge ſuâ *Calvvam Stugardiâ* proficiſceretur, obſervaſſe in itinere manifeſtiſſimè Rubinum pulcherrimum, quem annulo aureo incluſum ab eadem dono acceptum in manu gerebat, ſemel atque iterum ſplendidiſſimum colorem ferè prorſus amiſiſſe, & pro ſplendore obſcuritatem acquiſiviſſe: quæ obſcuritas non ſolùm per unum vel alterum diem, ſed aliquot dies perduravit, ut vehementer perterritus annulum ex digito removerit & in ciſtam recondiderit. Quid fit? intra paucos dies conjux ejus lethali morbo correpta diem ſuum obiit. Poſt mortem priſtinus *Rubini* ſplendor ſuâ ſponte rediit. Tradunt etiam in coitu, ſi quis eundem ſecum geſtet, mutari. Hoc ab occulto acido in effluvijs deliqueſcente oriri puto, quemadmodum etiam in corallijs rubris obſervamus à pueris geſtatis decumbentibus à Morbo, ſæpè acidum ſpirantibus.

N. Quintam Eſſentiam *Rubini* habet *P. Joh. Faber lib. 3. Myroth. Spagyr. p. 626.* Sed cujus valoris ſit, ſuperius traditæ à me animadverſiones evincent. *Hofmann.*

Præpar.

Rubinus præparat. more communi.

[*in febribus utilis*]

[*Tincturâ Rubini fœtum pelli Kozar. refut. Doſ.* ℈iij. *vel* ℥iß. *in aq. Helen. vel Rub.*]

VI. *Sapphirus.*

Sapphirus eſt Gemma cæruleo colore, pellucida & diaphana, German. *Sapphir*, le Sapphir. *Saphire. Sapphirus* of *Sapphier.*

Sunt aliquæ colore cœrûleo albidæ, aliæ cœruleo ſaturo: hæ mares, illæ fœmellæ appellantur, aliæ omni colore carent, albæque vocantur.

Orientales inveniuntur in Calecut, Cananor, Biſnagar, Zeilan, & præſtantiſſimæ in regno Pegu.

Occidentales, varijs in locis reperiuntur. Confinia Bohemiæ, & Sileſiæ ſatis præſtantes ferunt. Præſtantiores tamen ſunt Orientales.

N. *Color in igne facilè aufertur.*

Vires. *Eſt frigida & ſicca, aſtringens, conſolidans, alexipharmaca, cordialis; ophthalmica. Proinde oculorum humiditates exiccat, inflammationem arcet & extinguit (in collyriis adhibita, aut butyro loto excepta, palpebriſque oblinita ſuperioribus,) valet ad omnia alvi profluvia, dyſenteriam, fluxum hepaticum, hæmorrhoidum, ſanguiniſque rejectiones (aſſumpta cum aq. plantag. tormentill. &c.) Ulcera interna & vulnera ſanat, cor corroborat, & lætificat, peſti* [*Anthracibus impoſitus venenum à corde arcere dicitur.*] *omnique veneno, febribuſque malignis adverſatur: cardiacos ac melancholicos affectus quoſvis lenit, tollitque; (intus exhibita.) Integra Sapphirus fronti adhibita, hæmorrhagiam ſiſtit, ac inflammationibus applicata, eas extinguit. In orbiculum redacta piſi magnitudine ac perpolita oculis impoſita, pulveres, culices, & quidquid in oculum deciderit, aufert, oculos à variolis & morbillis tutatur, &c.* Schrôderus.

7. *Sapphirus.*) Hebraicè, Græcè & Latinè ita nomen obtinet. Eſt gemma coloris cœrulei pellucida & diaphana. Et vel *Orientales* vel *Occidentales* ſunt. Optimæ ex *Æthiopiâ* & *Indiâ* afferuntur, quarum illæ præ cæteris commendantur, quæ apud *Medos* & loca *Libyæ* vicina reperiuntur, quæ hodie ſyrtes Barbariæ exiſtût, omnium præſtantiſſimæ ex Pegu veniunt. *Occidentales* paſſim *Goldbergæ, Leobergæ, Boleſlaviæ, Hirsbergæ* in torrentibus & rivulis inveniuntur. Magni & pulcherrimi in prato minore Iſeræ in Sileſia, quæ expolitæ ſæpè pro *Orient.* veniunt. Præſtantiores tamen ſunt *Orient.*

Tantæ autoritatis fuit hæc gemma apud veteres, eò quod etiam apud *Deum* non minimum valere putarint; Unde & *Apollini* ſingulariter fuit conſecrata. Nam cùm Gentiles Paganicis inſtitutis deluſi *Apollinem* tempore ſacrificii pro reſponſo conſulerent, citius reſponſo ſe dignari ſibi perſuaſerunt, ſi *Sapphirum* tunc ſecum geſtarent. Tradit *Epiphanius Moyſi* in Monte à Deo leges datas in gemmâ *Sapphiro* fuiſſe expreſſas.

Vires.) Hæc, præterquam quod omnibus affectibus ab

ab Autore allatis inserviat, anthraces etiam tempore Pestis nasci vetat, & super anthracem posita, non aliter eum, quàm aqua ignem extinguit, ut sæpius expertus fuit Nobiliss. *Knœffelius Regis Poloniæ archiater* in tr. de febrib. malign. curat. ex *Antonio Guaynerio Papiensi Medico.* Nam ejus malitiam & venenositatem reprimit, ne venenata ejus effluvia ad cor ascendant & spiritus inficiant. Oculos si sæpius tangat ante variolarum eruptionem ab illis præservat; ingreditur cum aliis gemmis nobile illud Electuarium de gemmis & alia antidota cardiaca. *Hofman.*

Præpar.

1. *Sapphirus præp. fit modo comm. lævigando cum* ▽ *cordiali.*
2. *Sal.*
3. *Liquor seu oleum.*

N. 1. ℞. *Sapphirum duplo pondere Sulphuris commixtam calcina, calcem* ▽*â stillatitiâ sæpius ablue, rursusque exicca. Postea spiritu Vini perfunde ac macera, tùm rursus exicca, quodque in fundo remanet, iterum calcina, destillaque toties, donec in Vino liquescat nivis instar, tandem abstrahe, & provenit sal, quod in loco humido in liquorem solvitur. Boët de B.*

N. 2. *Alij solvunt Sapphiri pollinem in Acet. dest. ℞. & succo limonum, solutionemque cum alio cordiali exhibent mixtam.* Schröderus.

Liquor seu oleum.) Ad hujus elaborationem calcinatio cum Sulphure facta non est necessaria, sulphuris loco ✱ substitui potest, vel spiritu Salis comm. composito pulvis sapphiri in digestione solvi, & humiditate abstracta residuum in aëre humido per deliquium liquescere potest; Et à liquore demum spiritus vini sæpe abstrahendus est. *Hofmannus.*

Essentia seu Tinctura.

Calcinatur Sapphirus bis, ac postea oleo ⊕-i solvitur; abstracto dein oleo ⊕-i cum ▽ Essentia extrahitur B. de B.

VII. Sardius Lapis.

Sarda, Sardius Lapis est Gemma semiperspicua, loturæ carnis, seu carni sanguinolentæ similis, unde & Carneolus, vel corruptè Corneolus vocatur, Germ. *Corneol.* La Carneole. *Sarda, Sardius*, or *Carneol of a fleshy colour. Sardius, Carneolus, van een vleeschachtige coleur.*

Non omnes uniusmodi inveniuntur coloris, alij enim sunt rubri, alij exigua sanguinis rubedine tincti, alij subflavescentes ex rubedine.

Laudatissimus Carneolus in Sardinia invenitur, hinc in Epyro, & Ægypto, sed Babylonius cæteris præfertur, Indici & Arabici etiam non contemnendi, ut nec Europæi. Nam in Bohemia, Silesia, alijsque Regionibus præstantes inveniuntur.

Vires. *Pulvis ad omnem sanguinis fluxum propinatur. Gestatus fertur animum exhilarare, timorem pellere, audaciam præstare, fascinationes prohibere, ac corpus contra venena quævis tueri. Inprimis autem sanguinem undecunque fluentem peculiari proprietate sistere: ventrique alligatus partum conservare.* Schröd.

7. *Sardius Lapis*) à Patriâ Sardiniâ denominatus, quæ insula quædam est, naturâ suâ multa genera tinctturarum & purpurarum producens, vel *SARDIUS* Plinio dicitur, similitudine à Sardis sale conditis desumpta, quarum colorem repræsentet: vel quod loturæ carnis similis sit *CARNEOLUS* appellatur. Non omnes uniusmodi coloris inveniuntur, alij enim sunt rubri, alij exiguâ sanguinis rubedine tincti, alij subflavescentes ex rubedine. Laudatissimus circà *SARDINIAM* reperitur, secundum locum habet, qui circà *Epyrum*, nostro seculo, *Albaniam* appellatam & *Ægyptum*. Omnibus tamen præfertur, qui in *Babylone Assyriorum* nascitur.

Vires. Sanguinem undiquaque fluentem peculiari proprietate sistit, vel intus propinato pulvere, vel exterius Lapide admoto, ventri deligatus partum conservare dicitur. Gestatus fertur lætitiam conciliare, audaciam facere, fascinationes prohibere &c. *Hofmannus.*

Præparata.

Sardius præparat. modo communi.

VIII. Smaragdus.

Smaragdus est Gemma pellucida & diaphana, grato suo virore pulcherrima, omnium gemmarum fragillima, *Arabicè* Zamarrut, nonnullis Prasinus, Germ. *Smaragd.* Emeraude. *Smaragdus* or *Emeauld. Smaragdus of Smaragd.*

Sunt alij Orientales, alij Occidentales.

Orientales, uti sunt virore amœnissimi, ita & præstantissimi.

Occidentales sunt, tum Peruviani, tùm Europæi Hi reperiuntur in Cypro, Britannia, aliisque in locis, sed reliquis sunt ignobiliores.

Vires. *Omnem alvi sanguinisque fluxum, & præcipuè dysenteriam ebibitus sistit, nec refert utrum à mordaci humore, an à veneno ortum ea habuerit: venenatis item morsibus, pesti, febribus pestilentibus medetur.*

Dosis gran. 6. 8. 10.

Inter amuleta præcipuè commendatur ad Epilepsiam, partum accelerat, (alligatus coxæ) eundem retinet, (impositus ventri) Hæmorrhagiam sistit, (ore conditus) dysenterias omnes, ac hæmorrhoidum fluxum indubitatò compescit, (ventri adhibitus; teste Guainerio.) Timores ac Terriculamenta arcere fugareque, ac hæmitritæam febrem tollere creditur, è collo pendulus, &c.

N. *Frangi Smar. in coitu quandoque experimento comprehensum dicunt. Card.* Schröderus.

8. *Smaragdus.*) A splendendo nominatur, nam nihil jucundius viridi colore splendet, cujus coloris elegantissimi hæc gemma palmam obtinet, est enim gemma pellucida & diaphana, grato suo virore pulcherrima, ut oculos intuentium perstringat, & ubi reliquæ gemmæ jubare Solis aureo fulgente pallidulæ fiunt, & in tenebris constitutæ nubilosæ redduntur, incomparabilis *Smaragdus* coruscans aërem vicinum & circumfusum splendore suo perstringit, ut nec flamma nec umbra quicquam immutare possint.

Trium sunt generum Smaragdi, quidam in *Scythia, Ægypto*, & alijs locis reperiuntur. *Orientales* tamen sunt præstantissimi, uberrimâ oculos viriditate saturantes, à Mercatoribus avidè experuntur, ut facilè non prostent venales plebeculæ. *Paliacatta & Bisnagar* viridi adulterant vitro. Nonnullos *Peru* ministrat, sed non ita viriditate superbientes, duriores tamen Orientalibus. Unde non desunt, qui statuunt, *Lapides hos de Peru*, *Smaragdos* veros non esse, sed lapidis *Prasii* fragmenta, qui in illa insula copiosus est. Tertium genus *Mexica* suppeditat minoris pretii, duriores tamen adhuc Peruvianis & splendidiores, toto cœlo tamen differunt à reliquis.

Vires. Specificum est contrà dysenteriam à quacunque causa fuerit. Medetur etiam convulsionibus epilepticis, tam intus quàm extus loco amuleti gestatus in annulo. Morsibus venenatis, pesti & febribus malignis resistit. Alligatus coxæ partum accelerat, ventri impositus eundem retinet. Hæmorrhoidum fluxum sedat umbilico impositus. Smaragdo Motus obscæ-

obſcænæ libidinis valde eſt moleſtus, ſive enim mas, inquit *G. Agricola Libr. 6. de Naturâ foſſil.* fol. 289. ſive fœmina, dum commiſcent corpora, eum geſtet, ut cutem attingat, vel à collo pendulus vel annulo geſtatus dirumpitur. vid. & *Card. de ſubtilitat.* Hofmannus.

Præparata.

1. *Smaragdus præparat.*
2. *Sal. & Tinctura Smaragdi.*

Smaragdus pulveriſatur, ac per linteum trajicitur, hinc ſuperfunditur Spirit. Urinæ, qui aliquid phlegmatis adjunctum habet, ut colorem extrahat; ſpiritu dein iterum deſtillatione abſtracto, in fundo remanet Extractum (ſal) gryſeum, è quo tandem (citra edulcorationem) vi ∇ extrahitur color ſeu Tinctura ſummè viridis: abſtrahe igitur ad aliqualem conſiſtentiam & ſerva.

Doſis gran. 10.

B. de B.Hartm. in Practic. de Dyſent. Tentzel. in Exegeſi ſua, Finck in Enchirid.

Vires. *Dyſenteriæ & fluxibus alvi quibuſcunque mirificè prodeſt, nec minus utilis eſt in cordis & capitis affectibus Palpitatione, Melancholia, Paraphrenitide, Syncope, &c.*

N. 1. *Urina quicquid poteſt vi ſui ſalis facit: hinc non errabis, ſi ▽ ſtillatitiam convenientem Sal. comê urinæ acuitam loco menſtrui adhibueris. Imprimis quoque, quia Urina ſimpliciter deſtillata, niſi ſale ſuo acuata ſit, laborem irritum facile reddere poteſt.*

N. 2. *Tinctura hæc nihil aliud eſſe videtur, quam Elixyr, conſtans partim ex Smaragdi ſubſtantia, partim quoque ex ſale Urinæ, dictæ ſubſtantiæ, commixto. Schroderus.*

Tinctura Smaragdi) Quæritur, An Tinctura h. m. præparari poſſit? *Angelus Sala* negativam defendit in aphor. Tincturam h. m. ex gemmis extrahi poſſe; Huic Laurenbergius contradicit. Et ſanè ſi dicamus, quod res eſt, juxtà præſcriptum modum *Autoris* ſi elaboremus non procedet, experientia edocti chemica, dum ſpiritus urinæ neutiquam ſolvit repagula *Smaragdi*, in quibus Tinctura ejus abſcondita. Quod ſi poſſibile eſſet, ut Smaragdus prius beneficio trituræ in ſubtiliſſimum alkohol redigi poſſet, & demum ex hoc cum ſpiritu urinæ ſale ejus volatili acuato Tinctura extrahi, haberemus nobiliſſimum Medicamentum tam in Peſte, quàm Dyſentia epidemicâ. *Hofmannus*,

De Corallis.

Lapidibus pretioſis ſubjungimus Corallia & Margaritas, utpote quæ non modo ſubſtantia & viribus, ſed & præparationibus, & inde reſultantibus præparatis, Gemmis adſimilantur.

Corallium eſt frutex ſub aqua marina generatus, Græcè κοράλλιον & λιθόδενδρον. Arabicè, Baſſad. Mergen ſeu Morgen, Beſd. Latinè, Corallium, Coralium, Corallum, German. *Corallen.* Coreaux. *Coral. Corael.*

N. *Corallia generari ex ſucco lapideſcente certum eſt: utrum autem ſuccus ille per ſe in fruticem lapideum prorumpat, vel an prius ligneam ſuſcipiat figuram ſubindeque in lapideam vertat, vel denique an plantam (emortuam) ſub marina aqua repertam, penetret, tranſmutet, adeoque hujus figuram retineat, dubium. Dubitandi occaſionem præbet, quod frutices Coralliorum dentur, qui ex parte ligni adhuc referunt ſubſtantiam, partim Coralliorum. Nos, poſthabitis ejuſce farinæ dubitationibus, qualis præter hanc, & illa eſt, quam habent de fructibus Coralliorum granulatis, quod alii negant, alii perhibent: Item de induratione, quam alij fieri ſtatuunt, ſimul ac Coralli frutex extra aquas eſſe incipit, alii etiam in ipſa ▽ Corallia indurari volunt: utpote quas ſcire parum eſt emolumenti, ignorare parum detrimenti, pergimus ad ea, quorum Medici intereſt, differentias ſcilicet, vires & præparationes. Schroderus.*

Corallia Nos dicimus lapideam ſeu ſaxeam in fruticis ſpeciem concretionem, non caſu, ſed Naturæ ordinatione ſub aqua marina generatam ex ſucco lapideſcibili (ſive tincturæ ſive menſtrui rationem habeat) ſemine petroſo ſpecifico imprægnato. Remota Materia aqua eſt, quæ ſeminis petroſi fluxu maturato coralliorum corpus conſtituentis figura, & motu apta reddita fuit, ut ſtabile inde & ſolidum corpus illorum prodeat. *Alexander Achilles in Libro Germanico de cauſis terræ Motus & Mineralium*, *Coralliorum* productionem exhalationibus *Auri*; *Margaritarum* verò *Argenti* vaporibus, qui è terris ſubjectis iſtarum mineratum feracibus evehuntur, adſcribit. In cujus rei fidem experimentum affert de virgula venarum argentiferarum indice, quæ ad uniones vel oſtrea æquè ut argentum ſe inclinaverit. Hæc utut ſe habeant, certè magna affinitas ratione virtutis cardiacæ. Auro cum corallis, & reſpectu cerebri Margaritis cum argento eſt.

De induratione, quam alii fieri ſtatuunt, ſimul ac corallii frutex extra aquas eſſe incipit, alij etiam in ipſa aqua corallia indurari volunt.) Corallia ſaxei ſunt frutices, habentes, ut & aliæ gemmæ, vim vegetativam, eò quòd creſcant, unde ego vidi apud *Nobil. Rolfinckium* p.m. inſtar arbuſculæ. Interea recepta eſt inter Naturæ curioſos traditio, *Corallia* naſci mollia in fundo maris, aſt cum in aërem liberum fuerint producta, licet magnitudinem & figuram ſuam retineant, in lapideam concretionem indureſcere. Unde *Ovidius* 4. *Metamorph.* pulcherrimam de Meduſæo capite fabulam affert, ſcilicet, cum Perſeus caput Meduſæ abſciſſum in arenam ſubſtratis folijs & virgis ad littus poneret, virgæ induruere tactu capitis. Quod fieri cum Nymphæ pelagi viderent, & pluribus in virgis contingere viderunt, ſparſerunt illas virgas hinc inde per mare, quæ ſemina quaſi manſere coralliorum, id quod ſcitè his verſibus expoſuit:

Nunc quoque Coraliis eadem Natura remanſit,
Duritiem tacto capiant ut ab aëre, quodque
Vimen in æquore erat, fiat ſuper æquora ſaxum.
Idem Libr. 15.
Sic & Coralium quò primum contigit auras
Tempore dureſcit, mollis fuit herba ſub undis.

Sitne hæc traditio vera an ſecus, quæritur? *Corallia* ſub aquis mollia non eſſe, experimentis probare conatur ultima Tirocinij chemici editio à *Pelshovvero* procurata *Wittebergæ* Anno 1650. Sic enim *Libr. 2. Cap.* 10. *p.* 153. diſſerit *Generoſus Dominus Johannes Baptiſta de Nicolao*, *Eques Maſſilienſis*, & regius piſcationis Corallorum in Regno Tunetano præfectus, certò mihi confirmavit, quod cum Anno 1585. menſe Julio in mari Bizertino regni illius Tunetani piſcationem inſtituiſſet, cupiditate Naturæ corallorum inveſtigandæ adductus, juvenem funibus ſufficienter longis alligatum & pondere viginti quinque librarum in utraque manu ad deſcenſum liberiorem, in mare iſtud centum perticas profundum demiſerit, ipſique in mandatis dederit, Corallium ut evelleret; & inter evellendum curioſè attenteque obſervaret, an molle, durumve eſſet. Qui, ubi rurſus adſcendiſſet, utraque manu Corallum attulerit, conſtanterque aſſeruerit, illud non minus in ſub mari, quàm ſupra illud durum eſſe, & ſe cum ad octo perticas aut circiter propè fundum maris appuliſſet, magnam ibi frigoris vim ſenſiſſe. Imò quod ipſemet etiam cùm relationi ejus fidem adeò non haberet, in mare cum retia, quibus corallia piſcari ſolent, contrahenda eſſent, antequam in ipſum aërem efferentur, ad pro-

profunditatem unius perticæ se immerserit, & corallium reti adhærens manu prehenderit; idque tum æquè durum ac cùm aëri externo esset expositum observasse. Idem etiam confirmavit *Ong. de la Poitier, Nobilis Lugdunensis*, qui Anno 1613. ab ejusmodi piscatione reversus est. Retulit quoque *Dominus de Nicolai*, quod vere, quando corallium evehitur, liquor quidam lacteus ex eo inter frangendum emanet, qui decidens super lapidem, lignum, ferrum aut aliam materiam corallii duritiem induit. Contrà *Nob liss. Robertus à Boile* in tr. de fluiditate & firmitate sect. 65. part. 2. quicquid, inquit, nonnulli dicant ad fidem traditioni derogandam, quin imo quàm fidenter etiam *Beguinus* eam rejecerit, negandum non est interdum sal em id verum esse. Eruditus, pergit, *Gassendus* in vitâ *Pierescki* Libr. 4. Anno 1624. verba faciens de curiositate, quâ vir ille incomparabilis ductus fuerat piscandi Corallium propè Tolonem, Nobilem non procul à Massiliâ portum, inter alia hoc refert; Plantæ revulsæ & protractæ nec rubræ erant, nec elegantes, nisi deglubito cortice; in quibusdam partibus molles erant & manui cedebant, uti summitatem versus, quâ fractâ & pressâ Lac, simile lacti ficuum, emittebant. Cui adsertioni adstipulatur Jesuita *Fournierus Gallicus hydrographus* scribens de Massiliâ & Tolone, dum inquit: Has plantas nec rubere nec politas esse, quando ex aquâ extrahuntur, donec cortex excutiatur; quin imo molles esse, & fractas, vel etiam intrâ digitos pressas lac quoddam ficuum lac referens emittere, & si premere desinas, videre licet foraminula seu poros, ubi lac expressum hospitabatur. Et huic etiam subscribit Medicus quidam Practicus in Indiâ Orientali, qui in reditu suo per aliquod tempus in Mohila, Insula prope Madagascar substitit, ubi corallium album copiosè nasci fertur: à *Roberto à Boyle* rogatus, ullumne legisset, & num molle, cùm cresceret, deprehendisset? Ipsi respondit, se nuperis annis in illius Insulæ arena aliquoties corallium legisse, & quando legeret, valde album reperisse ac cæpæ ad instar molle, adjiciens, quod licet brevi temporis spatio in aëre durescerer, attamen probè notum sit nautis hanc mercaturam exercentibus, nisi tempestive legatur, non diu durare, sed vel dilabi, vel aliâ ratione diminui. Id quod non disconvenit cum *Pisone* in *Naturali suâ historiâ Brasiliæ Libr.* 4. *cap.* 68. de quibusdam locis oræ Brasilianæ verba faciente, ubi plures plantas lapideas alias arbusculis similes, alias aliter formatas, sereno cœlo in fundo maris nascentes videri dicit, quod è fundo erutæ mox durissimæ, si insolentur in littore, siccæ & nivei coloris fiant. Sed hîc objiciunt nonnulli, si corallia sub aquis mollia existerent, quâ ratione rapido maris motui resistere possent? vel piscium transeuntium impetum sustinere? Et si in aquis omninò essent mollia, unde post eorum extractionem durities? Verùm, ut ex hac ambigua disceptatione me expediam, hæc distinctio mihi non adeo absona videtur, qua distinguitur in corallorum germinationem, & perfectam illorum formationem. Qui corallia sub aquis mollia offenderunt, illi inciderunt tunc in illorum germinationem, qui autem piscatorum retia ab eorum duris surculis dilacerarunt, perfectè jam formatis implicuerunt coralliis. Nec obstat corallis mollibus sub aquis germinantibus rapidus maris motus; Nam quamvis ventorum truculentia in superioribus aquæ partibus libidini eorum expositis vastos ciere fluctus possit, vehemens tamen illa agitatio in partibus profundioribus, quæ à vertice sunt remotiores, per gradus diminuitur. vid. *Nobiliss. Robert. à Boyle in Relation. de Fundo Maris sect.* 3. Durities autem post eorum extractionem oritur ab ambientis aëris sale æthereo, sive centrali, quod succi illius lapidifico spiritu turgidi mollitiem in perfectum saxum convertere aptum natum est; quod corallia in aquis tandem etiam perfectam formationem adepta planè lapidescant, nullum est dubium, invalescente spiritu lapidifico & indurante eadem, ut perfectissimam suam acquirant substantiam. Habemus similia Naturæ exempla, quæ allatam sententiam de Corallorum in mari mollitie & illorum in aëre duritie confirmant. Sic succinum interdum molle ex mari extrahitur & in aëre induratur. *Gassendus de Piereskio* refert, ipsum tempore æstivo lavare se solitum in quodam ex minoribus Rhodani rivulis, sequentem hanc observationem fecisse. Deprehendit aliquando fundum, quod aliàs æquabile & molliusculum observarat, induruisse in globulos & moleculas, qualia ova sunt cortice detracto, ubi coctiora fuerint, id demiratus collegit & detulit aliquot domum, ut Præceptori ostenderet, & facti causam sciscitaretur. Miraculum verò adauctum, ubi post dies non ita multos, cùm rediisset ad fluvium, deprehendit moleculas induruisse in fluviatiles lapides. Præterea meminit etiam *Boylus l. c. sect.* 78. *p.* 2. argillæ cujusdam viridis quæ reperiatur propè flumen Amazonum, attestante *Petro Pelleprat* in succincta sua de continenti Americana Relatione, & mollis fit, quamdiu sub aqua delitescit, ut quasvis ei effigies imprimere possis, sed aëri exposita eò usque durescat, ut adamantes duritie excedat, & secures ad ligna findenda inde parari queant. *Hofmannus.*

Differentia.

Corallij variæ sunt ratione colorum differentiæ: aliud enim rubrum est, aliud nigrum, viride, subflavum, cinereum, fuscum, aliove mixto colore ornatum. Cæteris omnibus præfertur rubrum minij nativi colore, quod masculi nomen obtinet; & hoc recipiendum quoties simpliciter corallium præscribitur sine coloris mentione. Pallescens fœminæ nomen habet. Huic succedit corallium album: deinde nigrum, (Antipathes olim dictum.) Nam quod alio colore est, neque in usum adhibetur, neque pro corallio, vulgo habetur.

Rubrum, in India & Siene, teste Pliniò, reperitur, nunc in Mari Tyrrheno & Siculo passim invenitur, Neapolimque adfertur, ubi politur. Hoc antequam rubescat, & quodammodo maturum fiat, videtur varijs coloribus tingi. Nigrum reperitur in Gallicia Hispaniæ. Album reperitur rarò, solidumque est, & cavitatibus caret, quibus signis distinguitur à specie quadam, Hispanis Polo dicta, quæ in Catalonia ab ijs qui corallium rubrum quærunt, inventa pro corallio albo pretio viliori divenditur. Caret hoc cortice, crescitq; in fundo maris, non in saxis, ut rubrum coralliũ.

Vires. *Corallium omne exiccat, refrigerat, adstringit. Cor præcipue, deinde ventriculum & jecur roborat, sanguinem purificat, ac proinde pesti, venenis, febribusque malignis adversatur, hilarem hominem efficit, (nigrum tamen Corallium homines melancholicos reddere perhibetur,) sistit fluxus quoscunque alvi, uteri, penis, Gonorrhæam, Epilepsiam infantum præcavet, (si recens nato ante omnem cibum in lacte materno gran.* 10. *exhibeantur.) Extrinsecus commendatur ad ulcera, quæ carne explet; ad cicatrices, quas extenuat; ad oculos quorum etiam lachrymas sistit visumque recreat in collyriis.*

Dosis à ℈j. *ad* ʒj.

Rutilantia Corallia ex communicatione Paracelsi amuletum exhibent celebre contra terriculamenta, fascinationes, incantationes, venena, Epilepsiam, Melancholiam, Dæmonum insultus, fulmina. Album appensum, ut pectus contingat, hæmorrhagiam sistit mulierum, & fluxum album.

Corallii

Corallii variæ sunt ratione colorum differentiæ; aliud enim rubrum est, aliud nigrum, viride, subflavescens, cinereum, fuscum, aliove mixto colore ornatum. Cæteris omnibus præfertur rubrum &c.) Quod rutilante cinnabaris nativæ colore sese commendat, & masculi nomine venit. Pallescens fœminæ nomen habet. Rubrum jam in mari Tyrrheno & Siculo passim reperitur, & Neapolim adfertur, ubi politur. Coloris rubri incunabula in coralliis prædominantis communiter ex Sulphure Autores deducunt, tanquam fonte omnium realium colorum. vid. *Kircher. in Mund. subterran. Libr. 9. s. 3. Cap. 6. P. Faber. in Panchym. Libr. 4. c. 15.* Verùm in examinandâ hac sententiâ tempus non perdens paucis me expediam, reales & permanentes colores ex corporibus metallicis v. g. ☿rio, ♂te, ♄no &c. extrahi, absque vel Mercurii, salis vel Sulphuris additione vel subtractione, & ex diversis corporibus, quæ singula seorsim coloris sunt expertia, momento temporis colorem valdè saturatum generari, imò unum sæpè colorem in alium transmutari, ut causam habeam sufficientem statuere, colores non nisi vel ex naturali vel merè mechanicâ texturæ in minoris corporum partibus mutatione, vel à textura ex coitione diversi generis corpusculorum emergente dependere, adeò ut veri colores planè de novo generari possint, & planè aboleri, vid. *Cartesium in Dioptr. c. 1. §. 8. Deusing. in examin. pulver. sympathetic.* p. 263. *& in theatr. Natur. Univers.* part. 1. Disp. 3 q. 1. *Digbæum de Corpor. Nat.* Cap. 11. p. 349. *Robert. à Boyle in chymist. scept. c.* part. 5. p. 213. & *in tr. de coloribus.* Jam quod colorem Corallor. concernit, itidem non à sulphure, cujus ne gry quidem inest, nec per mechanicam ejus separatio à Corallis demonstrari potest, deducimus, sed ex nudâ naturali texturâ diversarum partium figuræ & illarum coalitione. Quæ textura coralliorum rubrorum sæpè ab atomis & effluviis ex corpore gestantium cachecticorum vel cacochymicorum emanantibus & in porulos eorum penetrantibus invertitur, ut pallore inficiantur, contrà verò effluvia ex sanguine hominis sani exspirantia rutilantem illorum colorem potius conservant & adaugent.

Non in Saxis, ut rubrum corallium.) Non determinatum habent locum, neque rupibus nec saxis & petris determinatè adhærent, sed adnascuntur etiam lateribus, ossibus, tabulis ligneis, ferramentis, quæ cum Corallis sæpè extrahuntur, imò & ex duro delphini corio Corallia propullularunt. Sic Pisis *Dux Hetruriæ* in suo Raritheçio Cranium habet humanum, ex quo corallina planta excrevisse spectatur.

Vires.) Omnis illorum virtus dependet ab occulto alcalisato, quo acidum præternaturale in massâ sanguineâ præcipitant, nec dubium, quin singulari etiam proprietate spirituum vitalium substantiam confortent, illorumque tenorem conservent. *Hofmannus.*

PRÆPARAT.

Operationes, quibus Corallia elaborantur, sunt 1. *Præparatio.* 2. *Calcinatio.* 3. *Solutio.* 4. *Coagulatio.* 5. *Liquatio.* 6. *Sublimatio. Schroderus.*

Præparationes. Operationes, quibus Corallia subjiciuntur sunt 1. Præparatio, 2. Calcinatio. 3. Solutio. 4. Coagulatio. 5. Liquatio. 6. Sublimatio.) Omnes dictæ operationes prout *Dominus Autor* proponit exceptâ præparatione, quæ fit per tritum seu pulverisationem, potius destructiones, quàm veræ & genuinæ Corallorum præparationes sunt, dum hisce Corallia suis genuinis privantur proprietatibus & potestatibus, contrà verò adulterinis imprægnantur & inficiuntur. Prout ex sequentibus patebit. *Hofmannus.*

I. *Præparatio.*

Præparatio nihil à regula communi diversum habet.

II. *Calcinatio.*

Calcinatio Coralliorum est vel Ignitionis vel corrosionis.

Calcinatio Ignitionis est tum mitior, tum violentior, tum restinctoria.

Calcinatio mitior.

Fit igne reverberii, dando tamen calorem secundi gradus, ne tinctura seu color ipsorum ignis violentiâ exhalet. *Querc. de præparat. Medic. Spagyric.*

Ignitio violentior.

℞. Corall. integror. q. v. calcina △ reverberii primùm lento, ut saltem viva flamma corallia in furno reverberii posita, superficietenus lambat. Corallia hoc modo, primo gradu albescentia, tamdiu △ gradatim aucto fatiganda sunt, donec ex albedine in flavedinem, ex flavedine in rubedinem summam reducantur, corpore toto reddito spongioso ac levi, id quod plerumque biduo vel triduo absolvitur.

Sic Corallia facta sunt habilia ad deponendam in 🜄 tincturam. *Hartm. in Croll. Sen. inst.*

N. *Si Sal. Coralliorum propriè sic dictum desideras, vehementi ustione eadem in cinerem redige moreque solito lixivium inde faciendo, salem elixiviando extrahe. Schroderus.*

Si sal Corallorum propriè sic dictum desideras.) Corallia in cinerem velle redigere, est Lapidem exilare; in calcem quidem redigi, sed non in cinerem abire possunt; Et si Sal quoddam post calcinationem ex illis acquiris, illud tamen nec materialiter, nec formaliter in illis fuit, sed flammæ productum est ex spiritu acido ex lignis aut carbonibus combustis exæstuante, cujus successivus motus à novis accensis lignis aut adjectis carbonibus subinde suppeditatur, suam habens originem, ille dum corallia invadit (nam imbibunt acida) augetur illorum pondus, quâ ratione etiam notum est ♄ turnum in testâ probatoriâ accepisse incrementum, Quid Marti Vulcani torturæ exposito largitur Crocum? Unde colores in flammâ Ignis cærulei variegati iridem æmulantes in 🜍tione ☿rij cum Salibus, destillatione spiritus Vitrioli, Nitri & Sal. comm. &c. si fortè vas sublimatorium vel retorta rimas contraxerit? *Hofmannus.*

Calcinatio Ignitionis extinctoria.

℞. Corall. grossè trit. candescant in igne, extinguanturque multoties in Acet. destillat. solvantur. Filtra dein abstraheque Acet. destill. & consequetur sal. corallorum per deliq. resolubile. *Med. destill. part. 1.*

Calcinatio Corrosionis. 1. Cum Sal. nit.

℞. Corall. tritor. atque Sal. nit. ana crema, ut duodecim horis fusa, liquoris modo fluant: vel combure ad consumptionem Sal nitri, deinde duas horas candentia in igne consistant. *Less. 1. cap. 8.*

Aliter.

℞. Corall. subtiliter trit. ac Sal. nit. ana M. injice per vices in retortam tubulatam candefactam cum Excipulo apposito. Tubulum ab injectione statim obtura, & cùm penitus materia injecta fuerit, continuo igne hor. 18. corallia probè calcin.

Hæc adscribitur Hartmanno, unde Tincturam fecisse dicitur.

2. Cum Sulphure.

℞. *Corall. trit. p. iij. Sulphur. p. 1. (alii an.) calcina △ circulari per hor. 2. Postea ignita adhuc infunde in Acet. destil. (ad corall. ℥j. Acet. destil. ℔1.) vas mox operculo claudendo. Hinc digere per ♂ 14. abstrahe, &c.* Sennert. Instit.

3. Cum Pumice.

℞. *Corallia grosse contusa F. cum pumice usto S.S.S. cementeque in vase clauso. △ reverberii, spatio ♂ 3. Quo opere finito pumex, relicto corpore albo, corallorum tincturam imbibisse creditur.* Gans. de Corall. verum impugnat idipsum Tenzel. in exegesi, p. m. 512. Schröderus.

Calcinatio ignitionis extinctoria. Calcinatio Corrosionis 1. cum Nitr. 2. cum Sulphure. 3. cum Pumice.) Ex eodem censu & hæc sunt, qualia antecedentia fuerunt, ex his enim æquè non Corallorum, sed Acet. dist. Nitr. Sulphuris &c. Salia emergunt. Corallia tanquam solutu facillima facilè à quovis acido solvuntur spiritu, & in soluta corallia, si aquâ affusâ diluuntur, convertuntur. *Hofmannus.*

III. Solutio.

Liquores, quorum beneficio corallia solvi possunt, varij occurrunt. Præcipui tamen sunt Acet. destill. commune & radicatum: succus berber. melon. citri. ros majalis, (spiritus ejusdem cum suo Sal. com. acuatus) liquor betulæ: spiritus mellis, (panis,) terebinthinæ, ligni guajaci, buxi, juniperi, quercus, summitatum alni, sorbi sylvestris, spir. Sal. com. spir. ⊕, spir. Tart. ut & ▽ iisdem acuatus, spir. corallior. ardens; Phlegma ℔j optimum, &c.

Quinimo corallia cum Sulphure calcinata simplex solvit ▽.

Modus solvendi nihil peculiare habet: Nimirum corallia in liquoris s. q. solvuntur, s. a. donec penitus ferè soluta sint. *Schröderus.*

3. *Solutio.*) Allegati liquores omnes ad Corallorum potius tendunt destructionem, quàm legitimam illorum præparationem Acet. dist. succus berberum Citri. sp. roris majalis, liquor betulæ, sp. mellis, terebinthinæ, ligni buxi, guajaci, quercus sp. Sal. comm. Nitr. Vitrioli &c. Corallorum repagula non solvunt, sed arrodunt saltem. Verum autem ac genuinum solvens vide infrà. *Hofmannus.*

Purificatio & Edulcoratio salis & Magisterii fit plerumque ▽ destill. vel si placet, adhibere poteris rorem majalem è tritico collectum & destillatum, aut aquam aliquam cordialem: *coagulantur* dein vel liquoris abstractione, (tùm destillatoriâ, tùm Evaporatoriâ) vel præcipitatione.

Præcipitatio perficitur instillatione Ol. Tart. p. d. spir. ⊕-i, vel ▽ destillatæ, vel Ol. Sulphur. p. c.

Reliquæ operationes ex sequentibus facilè innotescent.

Præparat.

I. Corallia præparata.

Fiunt cum ▽ cordiali (rosarum) s. a.

N. *In usu sunt præparata rubra ac alba.*

II. Pulvis Corallorum ⊕-latus.

℞. *Corall. rubr. præp. ℥ij. Ponantur in cucurb. affundendo aq. rof. ℥vi. ⊕-li ℥ij. Statim ebullient & elevabuntur in bullas, quibus cessantibus reponatur vas in MB. per horas aliquot, effundatur aq. per inclinationem, quæ erit insipida, in fundo reperies calcem albam cum acore astrictorio, sed acrimoniâ carentem.*

III. Sal Corallorum.

Fit ex rubr. corall. 1. Usitatiùs per Acet. destill. ut moris: vide supra.

2. Per succum berber. & limon. *Quercetan. in Pharmacop. rest.*

N. *Nonnulli* ℞. *Succi limonum expressi & depurati* ℔j. *liquoris betulæ mense Aprili collecti* ℔vij. *coquunt ad casum* ℔vij. *cui denuò addendo succi Limon.* ℔1. *destillant aliquoties rectificando. In hoc solvunt corallia, perlas, & simil. solutionemque propinant. Hartman. in Croll. de perlis.*

3. Per spiritum seu liquorem acidum Guajaci. Sic purgat optimè sanguinem in lue venerea. *Hartman. in Pract.*

4. Per spiritum ⊕-i.

5. Per spiritum Sal. communis.

N. 1. *Solutiones cum spir. ⊕-i aut Sal. communis factas si citra menstrui separationem in usum vocare volueris, circula aliquandiu & magnam acrimoniæ partem amittent, præcipue si quoque ▽m affuderis.*

Vires. *Ex superioribus repete.*

Dosis à gran. 6. ad 20.

N. 2. *Paracelsus calcinat primo corallia leviter in reverberio cum Sal. nit. ana: hinc solvit digerendo cum ▽. Postea ▽ abstrahit, salque relictum per deliquium solvit, idque vocat Magisterium. libr. 6. archid.*

IV. Sal dulce Corallorum.

Calcinentur per biduum in furno figuli ad albedinem summam, solvantur in Acet. destill. Stent in loco tepido per octiduum. Rubescet solutio, menstruum abstrahe lento △ ad siccitatem usque: sal hoc resolve pluries in Rore majali, filtra & coagula, tandem siccatissimum & albissimum salem detine per 3. septim. in Ciner. calidis, ut majorem acredinis suæ partem deponat.

N. *Acet. destill. pro hac solutione bis aut ter cohobandum est super herbam Kali, ita minus fit mordax & tamen non minus corallorum, ut & perlarum solutivum.* Schroderus.

Præparata. 2. Pulvis Corallorum Vitriolatus. 3. Sal Corallorum. 4. Sal dulce Corallorum) Hæc in salium illegitimorum sunt numero, quæ cum spiritibus acidis corrosivis Acet. dist. Vitrioli, Salis, Nitri &c. præparata sunt, & quamvis ex corallis extrahantur ista salia, illa ipsa tamen corallorum non sunt, sed solutiones salinæ corporis totius corallorum à spiritibus acidis inductæ. *Hofmannus.*

V. Magisterium.

1. Magisterium Officinarum.

Instilletur in solutionem corall. (cum Acet. destill. factam) Ol. Tart. per d. præcipitatus pulvis, edulcoretur ▽â destillatâ.

N. *Alii præcipitant cum spir. ⊕-i.*

Vires. *Ut Magisterium à sale non differt substantiâ: ita nec viribus, nec dosi.* Schröderus.

5. *Magisterium.*) Et 1. Officinarum hoc admodum crudum est, ac minus resolubile, non distans à terrâ mortuâ Optima præparantur Magisteria cum sp. Vir. ær. succo Citri, Acet. dist. &c. Resolubilia enim sunt, & ob tenuitatem partium in omni liquore solubilia. *Hofmannus.*

2. Magisterium butyraceum.

Solve coralli. in spiritu magico, (id est, spiritu roris majalis, vel quod idem, in Acet. destil.) præcipita cum Ol. Sulphur. per C. præcipitatum edulcora ac digere aliquamdiu cum ▽i, quo iterum abstracto habes magisterium in ore instar butyri liquescens.

Huc

Huc referri poteſt & Galreda Coralliorum. ℞. Corall. præparat. & ✱ Fiat deſtillatio ex Arena, ſic aſcendit Sal, remanebitque in fundo maſſa inſtar Galredæ.

3. *Magiſterium plumaceum.*

Solve ſ. a. corall. in ſpiritu non dephegmato, deſtillato ex Sal. com. & O. ana ℔j. formatis ſc. cum argillæ ℔ij. vel iij. in globulos, videlicet vel per vices injiciendo corallia in ſpiritum, vel è contra corallis ſpiritum eundem per vices ſuperfundendo: decanta ſolutionem, filtra, (affundendo, ut eo commodius filtrari poſſit, ▽ deſtillatam roſatam, ſi placet:) præcipita cum Ol. Sulphur. p. C. vel ſpirit. ⊕i edulcra aqua cordiali & exicca.

N. 1. *Cum corallia velut aſcendere deſinunt, menſtruum debilitari incipit; ſubſiſte igitur & inſpiſſa aliquantulum.*

N. 2. *Menſtruum ſuperius ſi tandem igne fortiſſimo fatigaveris, aſcendit materia ſalina rubeſcens.*

Aliter.

Solve ſ. a. corall. in ſpir. Sal. nit. filtraque (affundendo aqua pulv. deſtillatam,) hinc præcipita cum Ol. Sulphur. p. C. edulcora & exicca.

N. *Hoc modo in magiſteria præſtantia redigi poſſunt & perlæ, oſſa, cornua (e. gr. C. C.) ungulæ, nec non cruſtacea.*

En candide Chymiæ Cultor, inſignes plumaceorum magiſteriorum proceſſus gratis tecum communico, magni aliàs emptos, quos cum plurimis aliis ex communicatione obtinui Viri ſolertiſſimi Dn. Joannis Salz-vvedelii Pharmacopæi apud Mœno-Francofurtenſes celeberrimi.

N. *Querc. ſolvit in ſpirit. ſalis Naturæ. Pharm. reſt. cap. 24.*

VI. Oleum ſeu liquor corallorum.

N. *Oleum Corallorum propriè oleum, non eſt, ſed liquor, vel per deliquium factus, vel per deſtillationem prolectus; de priori hìc agimus, de poſteriori paulo poſt, in ſpiritu.* Schrôderus.

6. Oleum ſeu Liquor Corallorum.) Omnes dicti liquores nihil aliud ſunt, quàm ſalia reſoluta menſtruorum acidorum, quibus corallia corroſa fuerunt, aliquid de corallorum ſubſtantiâ participantia. Interim quoad vires non dubito, quin ſalium iſtorum naturam, quæ in reſolutione, & vi diureticâ & aperitivâ conſiſtit, ſequantur. *Hofmannus.*

Fit liquor ex ſale.

℞. *Sal corallorum, repone, ut liqueſcat per deliquium.*

N. 1. *Liqueſcit felicius menſibus Julio & Auguſto.*

N. 2. *Liqueſcit promptius ſi ſolutio aliquamdiu (♂ 14.) digeratur. (ut rubeſcat) ac dein (Acet. deſtil. abſtracto) optimè dulcorata, defecata & purgata fuerit, (ſolutionibus ac coagulationibus iteratis ut moris) imò ſi ulterius cum ▽i circuletur. Verùm hoc Oleum appellandum eſt potius Eſſentia, de qua vide Cunrad.* Kunraht. *in Medull. deſtill. p. 1. p. 215.*

N. 3. *Alij ℞. Corall. trit. ℔ij. Lapid. prunell. ℔ß. vel ℔i. calcinant fundendo hora 3. materiam illam tritam ponunt in cellam ad liqueſcendum.*

Doſis gran. vi.

Vires. Præter vires corallorum ſupra deſcriptas confert & in calculo.

Doſis à gran. 4. ad 15.

N. *Vide & ſolutionem Corallorum, cap. 15. in Bezoard. ☉ compoſ.*

VII. Eſſentia ſeu Tinctura Corallorum.

℞. *Salem Corallorum (purificatum optimè per iteratas ſolutiones ac coagulationes, vel magiſt.) volatiſa nimirum cum ▽ digerendo, ac deſtillando, (vide volatiliſationem lapidum in genere,) Poſtea abſtrahe leni MB calore ▽m, ac remanet Eſſentia corallorum, quam ſi placet ex arena per retortam propelle.*

Vide Quercetan. in Pharmac. reſtit. cap. 24.

N. 1. *Nihil intereſt utrum ſal receperis per Acet. deſtill. factum; vel per ſpirit. Sal. com. vel per ſpir. phlogiſton. acet. deſtill.*

N. 2. *▽i felicius eſſentiam corallorum ſecum per XX transferet, ſi addideris aliquid camphoræ, e. g. ad ▽i, menſur. 1. camphor.* ℥ß. Schrôderus.

2. Spiritus vini felicius eſſentiam Corallorum ſecum per Alembicum transferet, ſi addideris aliquid camphoræ e. g. ad ſpiritum vini &c.) Hæc Eſſentia ſive Tinctura ob camphoræ additionem majores acquirit vires, quæ partim à ſalibus additis, partim à camphorâ, non à corallis dependent. Et illius rubedo vel reliquijs ſpirituum ſalinorum & Sulphuris, vel ſpiritui vini multum digeſto ſupervenit. *Hoffmannus.*

N. 3. *Cunrad.* Kunraht; *ſolvit & digerit 1. cum Acet. deſtill. quo iterum abſtracto ſolvit & digerit; 2. cum aqua pluv. deſtillata* (NB.) *recentiſſima, 3. cum ſpir. Vini.*

Vires. Ut præparatio Tincturarum operoſior eſt, quam ſalis ac magiſterij, ita & virtus earundem fortior.

Doſis, guttæ aliquot: à vj. ad xv. & ultra.

2. Tinctura Baſilij.

℞. *Salis corall. (per ſpir. Sal. com.) edulcoratiſſimi* ℥viij. *Sulphur* ℥ß. *mixta: leniter comburantur, donec Sulphur conſumptum ſit: Poſtea contere tantillum camphoræ cum corallis, idque accenſo igne abſumes, hinc edulcora & extrahe tincturam ſ. a. cum ▽; abſtrahe ▽ ad conſiſtentiam Olei.*

N. *Maniaci & Melancholici hâc Tincturâ curati ſunt, Dn. D. Gans.* Schrôderus.

2. Tinctura Baſilij.) Hæc Tinctura ex ſpiritus vini digeſtione ſupêr ſalia factâ emergit, non ex Corallorum ſubſtantiâ, *Hofmannus.*

3. *Tinctura Quercetani.*

Extrahe Tincturam ſ. a. ex corallijs calcinatis, (e. g. ignitione mitiori,) digerendo vaſe H. cl. cum menſtruo cœleſti, deſtillato ſcil. cum proprio ſuo ſaccharo, (id eſt, cum rore majali, qui cum melle aë èo deſtillatus, ad eminentiam digitor. 8. affuſo, Menſtruo demum abſtracto, remanet Tinctura in fundo. *Quercet. lib. de præpar. Med. Spagyr.*

4. Aliter.

℞. *Magiſter. Corall. extrahe cum Sulphure bezoardico ex re vegetabili prolecto, (id eſt cum ▽ rectificatiſſimo] in vaſe H. cl ad ignem cinerum. Poſtea ſepara & in perfectam Tincturam decoque.* Quercet. Pharmacop. cap. 24. Schrôderus.

3. Tinctura Quercetani.] Quid extrahet menſtruum cœleſte ex corallis calcinatis? Menſtruum cœleſte ex rore majali & melle conficitur, vel loco mellis adſumi etiam poteſt manna, quæ recens & electa eſſe debet. De quibus infrà Libr. 4. Poſſunt etiam addi alij ſpiritus pro diverſorum morborum reſpectu, in quibus Tincturam hanc præſcribere animus eſt, v. g. additur ſpiritus C C. rectificatus in affectibus cordis. Sic *Dnus D. J. Michaelis* p. m. habuit Tincturam Co-

rallorum anti-scorbuticam cum spiritu anti-scorbutico. De hisce plura inferius.

4. *Aliter. Recip. Magister. Corall. extrahe &c.*) Sulphur illud bezoardicum nihil aliud est, prout & Autor innuit, quàm spiritus vini rectificatissimus. Sed hæc Tinctura etiam ne gry quidem debet Corallis, & nil nisi spiritus vini per digestionem tinctus est. *Hofmannus.*

5. *Tinctura Hartmani.*

℞. Sal. corall. (per Acet. destill.) purificatissimum, imprægna Acet. destill. tantisper, donec nihil istius spiritus amplius retinere velit. Sal ita imprægnatum digeratur. [♂ 20.] in MB. Postea destilletur per Ret. Reverberio clauso vel Balneo sicco, ita tamen, ut prius Phlegma inutile evaporet: Postea prodeuntes spiritus albicantes seorsim capaci recipiente excipiantur, continuando destillationem, donec omnes spiritus cum oleo rubro instar sanguinis prodierint, separetur spiritus [qui ardens instar 🜄] per Retortam ab oleo rubro, quod in Retorta manebit.

Hoc menstruum [spiritus scilicet hic partim ab Acet. destill. partim à corallis productus] extrahit ex recentibus corallis impositis tincturam rubicundissimam, quæ si rursus ab hoc spiritu per destillationem liberata, & tandem cum 🜄, vel alia aliqua 🜄 cordiali appropriata digesta perque cohobia volatilis facta fuerit, elegantissima evadit corallorum Tinctura, suavissimi saporis, fragrantissimique odoris.

N. *Imprægnatio illa fit hoc modo.*

℞ *Sal. Corall.* ℔ 1. *Acet. destil. opt.* ℥ *ij destilla leniter, ut extillet solum Phlegma insipidum; secundà vice affunde Acet. destil.* ℥ *iij. iterumque destilla, atque ita perge singulis vicibus Acet. destil.* ℥ *j. plus affundendo, donec tam acre Acet. destill. inde prodierit, perinde ac affusum fuerit, Hartm. in Croll Schroderus.*

5. *Tinctura Hartmanni 1.*) Sæpius instituta Acet. dist. affusio super Sal corallorum (aliàs spurium) hanc compositionem etiam reddit suspectam. Et cùm ex corallorum suppositiio Sale per Acet. dist. facto eliciatur, conjectio facilis est, Tincturam istam demum cum spiritu vini abstractam & digestam potius ex Acet. dist. quàm ex corallis emergere. Hac enim ratione & ex albis Corallis Tinctura rubra elici posset, item ex oculis ♋ & aliis. *Hofmannus.*

6. *Tinctura Hartmanni, 2.*

℞. Corall. calcina. (ignitione violentiori) q. p. injice in 🜄, vel in alcohol spiritus roris majalis, ac paulò post extrahitur tinctura, fæcibus, (sine ulla virtute) in fundo remanentibus: Tinctura hæc aliquantulum coagulata, fit rubicundissima, cum quadam dulcedine.

Vires. *Est tantarum virium, ut post ejus usum aliquoties repetitum, impossibile sit, ullam impuritatem in sanguine totius corporis superstitem esse posse. Exhibetur in vehiculis convenientibus, à gut. 3. ad 10.*

N. *Hac sanè tinctura Medico commendatissima esse debet, ob stupendas ejus vires, ut quæ cum spiritibus hominum magnam convenientiam habeat. Hartm. in Corall. Schroderus.*

6. *Tinctura Hartmanni. 2.*) Præviis istis calcinationibus jamdum destructa est sigillata corallorum potestas, non secus atque Magnes valdè calcinatus vim amittit attractivam & succinum ustum vim attrahendi paleas. Quod autem ista menstrua calcibus infusa tincturam acquirant, digestio in causâ est, non secus atque super alia alcalia infusa idem fieri solet pro texturæ & figuræ partium mutatione. *Hofmannus.*

7. *Alia Tinctura, per acetum Coralliorum.*

℞. Corall. contus. ℔ ij. eliciatur per retortam acetum, id est, liquor acidulus, quo profectò utantur corallia vehementer, donec reddantur albissima: exempta dein redigantur in pulverem, ex quo s. a. cum aceto illo, digestione leni, extrahe T. donec Acet. destill. nihil amplius solvere valeat, universisque corallis dissolutis, nihil præter terram inutilem remaneat. Decantatos liquores destilla in arena ad siccitatem, ut separetur phlegma: Dein recipiente mutato, fac ut igne auctiori & spiritus sublimis per XX. propellatur, qui diligenter colligendus. Tandem relictum pulverem album spiritu 🜍 penitus solve, eundem spiritum 🜍 igne forti abstrahe; corallia relicta fortissimo igne ure, donec colorem ferè nativum recipiant H s affusus proprius ipsorum spiritus tincturam prolicere dicitur.

N. *Acetum ex corall.* ℔ *ij. dest. vix solutioni dictæ sufficiet. Schroderus.*

Alia Tinctura per acetum Coralliorum.] Simili modo & hæc tinctura est putatitia, posito, elici ejusmodi spiritum acidum ex corallis contusis, vera tamen tinctura nullo modo ex illis extrahi potest, dum Corallia per Vulcani torturam nativâ suâ sunt spoliata rubedine, & albicantia ex retortâ eximuntur, qualem igitur tincturam proprius illorum spiritus acidus extrahet? nisi more aliorum acidorum super alkalia fusorum se ipsum tingat, quemadmodum in Acet. dist. super corallia ad albedinem calcinata fuso experimur, illud rubro etiam tingi colore, sicuti super pumice etiam calcinato videmus, ex quibus sequitur, etiam fictitiam illam esse Tincturam. Licet hic processus alias Boëtii de Boodt fuerit inter arcana relatus. *Hofmannus.*

8. *Tinctura per spiritum coralliorum ardentem.*

℞. Corall. trit. q. v. extrahe tincturam s. a. digerendo cum spiritu corall. ardente, [vide infra,] abstrahe menstruum, atque extrahe denuò cum 🜄. *Gans. Schroderus.*

8. *Tinctura per Spiritum Coralliorum ardentem.*] Hunc modum propriis etiam manibus pluries expertum fuisse gloriatur P. Poterius. Interim ipse dubitat, utrum dictus liquor potius ex aceto, qui absconditus est in spiritu corallorum ardente, an verò ex Corallis procedat. Liquor, inquit, ab Acet. est, ut liquet, color verò non ità, eò quod Acet. dist. ejusmodi rubro colore careat; Odor ille fragrans itidem suspectus esse potest, nec immeritò: Nam Saturni spiritus eodem ferè præditus est odore. In utriusque spiritu idem conspicitur color cum eâdem rubedine: Ideoque omninò ex Acet. dist. est, cujus vis omnis, quæ in suo sale acido volatili residet, cum solutis corporibus mixta manens, denuò alteratum spiritum fundit, destillatione per retortam ritè, institutâ. Et quamvis etiam hic spiritus sapore, colore & odore corporum solutorum, præditus videatur, & postea is non amplius acidus, sed quasi æthereus, Sulphureus, flagrans & virtutes balsamicâ etiam donatus appareat, tamen hic non est ex corporibus solutis, sed per mutationem novæ texturæ & figuræ partium tam solutorum, quàm ipsius solventis Acet. dist. ad ejusmodi qualitates novas traductus, ut hic spiritus ardens nihil aliud sit, quàm spiritus vini ex Acet. in corallis resuscitatus, & per digestionem à corallis ita rubro colore spurio & ascititio tinctus. Quæ causa etiam est, quod eam tincturam ipse Hartmannus ejus Autor itidem rejiciat, eam à menstruo oriri putans, ut & CL. Sennertus, qui eodem modo ex albis corallis Tincturam rubram elici statuit. *Hofmannus.*

9. *Alia per spiritum seu ▽ mellis.*

℞. Corall. cum Sal. nit. calcin. extrahe s. a. cum spiritu mellis, (vide de melle) decanta & abstrahe in MB donec in fundo spissus relinquatur succus, huic edulcorato extrahe Tincturam cum 🜄, habes Tincturam coralliorum veram. *Hartm. in Croll.*

Dosis à gran. 4. ad 10. vel 12. Schroderus.

9. *Alia per spiritum seu ▽am mellis.*) Hæc etiam suppositi tia est, dum spiritus iste mellis per se facilè tincturam adsumit rubram, prævia scilicet digestione Sic v. g. sic cum spiritu vini mel adjectis larenis digeratur, dat tincturam purpuream, & si jungatur cum Sale Tartari, instar sanguinis mel rubescit, facilè igitur super corallia calcinata aliquas eorum particulas absorbendo in leni colore rubram induet tincturam, non autem à Corallis oriundam, nam spiritu hoc à pulvere abstracto rursus per spiritum vini tinctura evocanda, præviâ digestione, & sic in immensum crescet Tincturæ Corallorum apparatus, qui tamen ratione nativi Corallorum coloris solis Corallis non inerat. *Hofmannus.*

10. *Alia per Aquam Temperatam.*

℞. Sal. corall. (per spiritum ⊖-i) extrahe s. a. cum ▽ temperata, ex 🜄 i & spirit. ⊖-i, vide l. 4. in Vino.) decanta, filtra & abstrahe. *Schroderus.*

10. *Alia per Aquam Temperatam.*) Nec hæc satisfacit. Ratio quia spiritus Vitrioli, dum corallia corrodit, & spiritui vini transitum in poros ostendit, pulvisculum illorum recipiendo facilè mediante digestione Tincturam induet. *Hofmannus.*

11. *Alia, per Phlegma ♄i.*

℞. Corallia calcinata, superfunde Phlegma ♄i, cum spiritu acuto ♄i digerantur vase cl. & rubescat menstruum: abstrahe in VB, affundeque 🜄, digereque denuò, ac pelle per retortam, sic extillabit essentia corallorum rubicunda: abstrahe 🜄 ad consistentiam. *Joh. Agricola.*

Vires. *Insignè est cordiale, balsamumque nativum summe exaltat, Usúsque præcipui est in terrore infantum, Epilepsia, & simil.*

Dosis gran. 3. 4. 5.

N. *Eodem modo possunt solvi corallia cruda, sed tardius. Schroderus.*

11. *Alia per phlegma Saturni.*] Hujus cum phlegmate Saturni præparati eadem ferè est ratio, quàm quæ cum aceto, uti suprà ostendimus. Isti enim spiritus nihil aliud sunt, quàm spiritus vini vel in Saturno, vel in coralliis regeneratus, & in corallis tam albis, quàm rubris ex digestione tinctus. *Hofmannus.*

12. *Tinctura Coralliorum Holsatica.*

1. Fiat tale Menstruum: ℞. Tartari crud. pulverisf. ℔ iv. phlegm. ⊖-i (spir. suo volatili adhuc gravidi) ℔ i j. ⊖-ung. ♅ i. stent in digestione ☍ (ʒ.) Dein destilla ex ⅩⅩ per gradus △ aperto, donec nihil amplius exeat. Rectifica optimè.

2. ℞. Corall. subtiliss. pulverisf. q. v. Superfunde præcedens menstruum, misceque diligenter. Stent in digestione, sic rubescet saturatò. Filtra & abstrahe ad siccitatem in arena, & remanet pulvis rubens. Ex hoc extrahe Tincturam per ▽ temperat.

N. 1. *In præparatione ▽ à temperatæ unio iteratis sæpius rectificationibus peragenda est.*

N. 2. *In præparatione menstrui prioris verum Tartari Sulphur ⅩⅩ bico adhærescere solet.*

N. 3. *Ex Colcothare, elegans Tartarus ⊕ atus crystallinus parari potest.*

Hæc habe Lector ex communicatione viri celeberrimi Dn. D. Langelotti, Chymiatri in aula illustriss. Holsatiæ dignissimi, cui Tinctura hæc familiarissima est, adhibetque in omnibus affectibus ab imparitate sanguinis ortis. Schroderus.

12. *Tinctura Corallorum Holsatica.*] Licet hæc Tinctura olim Dresdæ & in Holsatia frequentior is fuerit usus, attamen reliquis spuriis est annumeranda. Nam menstruo hoc à Corallis ad siccitatem abstracto, reliquiæ salium Vitrioli & Tartari, ex quibus Tartarus Vitriolatus crystallinus parari potest, affusum spiritum vini vel Aquam temperatam tingunt. Facili viâ & ex corallis albis vel oculis ♋ ejusmodi tinctura confici potest. *Hofmannus.*

13. *Per oleum Citri.*

His jam addi poterit Tinctura per oleum citri, quod è corallis rubris, crudis etiam tincturam elicit. Huic si dempto oleo vehiculum aliud præbere poteris, tincturam corallorum non contemnendam habebis. *Schroderus.*

13. *Per oleum Citri.*] Cùm aliis oleis destillatis etiam procedit, v. g. anisi, fœniculi &c. Sed qualis hæc est Tinctura? Subtilis hujus olei partes corallorum aggrediuntur superficiem, & ad albedinem pro texturæ mutatione, tincturâ tamen in recessu latente disponunt, & cùm oleum ipsum coloris sic aurei, accedente debitâ digestione facilè tincturam rubram acquirit. Idem modus etiam cum corallis albis & oculis cancrorum procedit.

N. *Altioris est indaginis Dni D. Joëlis Langelotti Archiatri Serenissimi Holsatiæ Ducis Regentis Tinctura* [quæ tamen potius deberet Essentiæ nomine venire] *Corallorum rubrorum* beneficio digestionis cum oleo quodam inter destillata vegetabilia omnium blandissimo factæ fragmentis primo corallinis oleo immutato quoad odorem & saporem in rubicundissimam mucilaginem, inde cùm spiritu vini Tartarisato mediante etiam digestione in rubicundissimam Tincturam resolutis in quadam Epistola ad præcellentissimos Naturæ curiosos. In litteris miss ad me missis Anno 1672. d. 16. Decemb. hanc cautelam *Vir* ille *Excellentissimus* addit. De oleo, inquiens, inter vegetabilia blandissimo rectè conjicis Anisi esse, sed quod ritè debet rectificari, atque à suâ mucilagine crassiori liberari, ut instar limpidæ appareat. *Hofmannus.*

14. *Tinctura Corallorum S. Closs.*

Resolve corallos in s. q. 🜍 Sal. com. solutionem filtra & abstrahe 🜍 forti △ ita ut ⌒ omnes separentur à calce, cui affundes Acet. destill: ex quercubus novellis mense Martio detruncatis, ad extrahendam Tincturam, quæ erit coloris hyacinthini, evoca menstruum & remanebit pulvis subtilis, cui superfundes 🜄 circulatum digere, decanta, fæces separa à tincto 🜄 quem iterum digeres, ut novas fæces [si adsint] deponat ad fundum, tandem filtra & 🜄 ad medias abstrahe. Parum habebis, sed magnarum virium adversus Contracturas.

Dosis ʒ ß. per se.

N. 1. *Potest etiam parari Tinctura modo Glauberiano cum sale Tartari instar Tincturæ Silicum.*

N. 2. *Fit etiam sublimando corallos cum ✱ & tincturam extrahendo cum 🜄 ut est in Myroth. Joh. Fabri. Adde Rolfincii tinctur. p. 227. cum sp. lign. Sancti aut Coryl. Schroderus.*

14. *Tinctura Corallorum S. Clossæi.*] Rubedo illa etiam corallis accedit vel à salium reliquiis acidorum ex Sal. communi, vel à spiritu vini sæpius affuso & multum digesto.

N. 2. *Fit etiam sublimando corallia cum ✱* &c.) Negari quidem nequit, salem ammoniacum cum pulvere coral-

corallorum r. sublimatum subtilissimas corallorum rubrorum portiones fideli connubio secum ad sublime rapere. Quod autem ex floribus ejusmodi rubris à sale liberatis cum spiritu vini tinctura extrahi possit, non procedit.

Examinatis igitur Tincturis Corallorum rubrorum, quas *Dnus Autor Noster* unquam pro veris & genuinis descripsit, reliquum nunc est, ut videamus, An veræ, genuinæ & legitimæ dentur Corallorum rubrorum Tincturæ ex solis Corallis rubris oriundæ, quarum verum signum est, *si in* formâ mellaginis succi rosarum inspissati transparentis sese in conspectum prodant. *Deindè* si illorum color proprius & intimus, non verò alienus extrahitur. *Tertiò* si tincturâ extractâ reliquum corpus amisso nativo colore pallidum & exsangue jacet. *Quartò* si corporis essentia cum ea simul extrahitur. *Quintò* si copia ejus exigua. Nos simpliciter inficias ire non possumus, veram & genuinam Corall.r. tincturam haberi posse. Prostat enim jam suprà allata *Excell. Chymiatri Langlotti*; non desunt aliæ, quæ proprium & intimum Corallor.r. colorem in se comprehendunt, non beneficio menstruorum acquisitum, adeò ut illarum etiam Essentia cum tincturâ simul extracta fuerit, relicto illorum corpore albo. *Burrus* confecit adminiculo tritus cum molâ philosophicâ infrà depictâ *Cap. de Auro*. Ubi primò optimè contrivit & postmodum menstruo suo cœlesti, quod ex rore majali, cum Mannâ vel melle aut sacchro destillato constat, Tincturam in digestione extraxit. Quomodo etiam aliquot ... annos egregius quidam Chemicus Parisiis T... ... elaboravit. Reliquæ, quæ passim hinc inde venales veniunt, nullius valoris sunt, originem suam debent vel in digestione tinctis menstruis, vel Tincturæ salis Tartari cum granis Chermes vel santalo rubro tinctæ. *Hofmannus*,

VIII. Flores.

Flores coralliorum parantur admodum, quo perlarum flores parari dicemus.

N. *Fieri quoque possunt flores coralliorum sublimatione cum* ✻ *instituta.*

IX. Spiritus seu oleum.

1. *Spiritus corallorum ardens*, supra in quinta Tinctura Hartmanni descriptus est, videturque compositum quid esse ex aceto & corallis, ardereque ratione spiritus aceti vinosi.

2. Oleum itidem d.l. descriptum est. *Schroderus*.

9. *Spiritus seu Oleum.*] Spiritum Corallorum multi vel omninò pro non-Ente, vel saltem pro spiritu vini in corallis regenerato habent. Oleum Corallor.r. sunt salia per deliquium soluta ab adjunctis salinis menstruis orta. *Hofmannus*.

3. *Spiritus Corallatus, Spiritus terræ Corallatus.*

Fit ad modum quo perlarum spiritus cum terra sigillata. *Vide ibidem.*

4. *Oleum Corallorum succinatum.*

♃. Corall. rubr. pulverisat. ℔ i. succin. ℔. ß. M. & destilla per retortam, vel cucurbitam, sic succinum Tincturam corall. per XX attrahet, in forma coloris sanguinei. In fundo vasis resistet pulvis corallorum colore albus.

Vires. *Oleum illud valet in Epilepsia & Apoplexia.*

Dosis gutt. 4. ad 8.

N. *Huic similis est modus quo Corallia sale subdulci salita, pinguedineque aromaticâ saginata, destillationi subjiciuntur, atque ita tincturam suam dictis comitibus committunt, cum iisdem per Retortam pelli aptam. Schroderus.*

4. *Oleum Corallorum succinatum.*] Hoc non ex corallis, sed succino emergit, licet admodum ingratum habeat saporem ratione succini, præstantissimum tamen est medicamentum, & novit *Dnus D. I. Michaelis* Medicum, qui hoc solo egregias præstitit curas.

N. *Huic similis est modus, qui corallia sale subdulci salita.*] Sub sale hoc subdulci Dnus Autor intelligit sal, quod à nonnullis æthereum appellatur, panurgon ab aliis dictum sublunare, quo Natura tanquam parastatâ fidelissimo in suis operationibus utitur. Cujus beneficio salia fixa volatilia & aliæ philosophicæ præparationes peraguntur, imò claves suppeditantur, quarum ope ad corporum penitissima penetrare, purumque Naturæ vereque essentiale separare Artis cultoribus licet. *Excell. Joel Langelott in præfat. ad D. Johann. Tilemanni experim. chymic. de veris ☉ solutionibus*, vid. differt. de Auro Auræ Anonymi cujusd. cum meâ epicrisi annexâ. *Hofmannus.*

X. Syrupus Corallorum.

♃. Corall. rubr. grossè contus. q. v. solve in succo Berberorum vel Limonum optimè depurato, coralliis ad eminendam digitorum, 3.4.5. superfuso. Hinc.

♃. Succi illius Essentiâ corallinâ impraegnati part. ij. Sacchar. cand. [vel commun.] part. i. coque ad consistentiam.

N. 1. *Colorem dilutiorem si expetas affusâ* ▽ *destillatâ convenientè, pro libitu conciliare poteris.*

N. 2. *Poterit similiter fieri solutio cum liquoribus acidis destillatis, Juniperi scil. aut Guajaci.*

N. 3. *Huercetanus monet solutionem instituere, 1. in vitro subere vel cera Hispanicâ occluso, ne Essentia Corallina separetur. 2. In VB.*

N. 4. *Si quid restiterit nondum solutum, huic recens succus affunditur, donec penitus solutum fuerit.*

N. 5. *Similiter fieri possunt & Syrupi margaritarum & lapidum pretiosorum.*

N. 6. *Artificium Quercetani ad concinnandum hunc Syrupum, nullum est aliud, quam evaporatio lentissima in MB tepido solutorum coralliorum in succo berb. adjectis ℥ vj. sacch ad libras singulas solutionis, ita ut spatio horarum 12. non exhalet ultra spissitudinem thaleri aut macrocollonis densioris, aliàs certo certius soluta corallia à menstruo separabuntur. Schroderus.*

10. *Syrupus Corallorum.*] Postquam Corallia r. in succo berberum vel limonum per hujus repetitam infusionem ad totalem horum solutionem soluta sunt, ut succus ille essentiâ corallinâ probè sit impraegnatus, non Vulcani violentiæ statim subjicienda, ne Corallia sese præcipitent, sed juxtà *Joh. Quercetani* monitum, evaporatio lentissima in MB instituenda est, usque dum syrupi acquirat consistentiam vid *CL. Zwelfer. in animadvers. P. A.* & hujus *antagonist. D. D. Luc. Schrœck. in P. A. R. sive E p. 32. Class. 1. Hofmannus.*

Syrupus Corallorum compositus D. Sam. Cl. & D. de Mayerne.

♃. Corall. rubr. subtil. in mort. marm. lævigat. ℥ iv.
Succi limon. depurat. ℥ xii.
Aceti quercin. ℥ vi.
Digerantur in B per octiduum, quotidie vas bis vel ter agitando deinde filtrentur per chartam.
♃. Solutionis colatæ ℥ x.
Succi berber. depurat. ℥ v.
Tinctur. io. ℥ iv.

Sacch.

Sacch. alb. ℔ ß.

M. & mediante coctura blanda in vase argenteo F. Syrupus, cui inter coquendum infundatur Nodulus continens.

Santal. citrin. ℥ ij.
Ligni aloës ℥ j.
Ambr. gis. gr. xv.
Mosch. gr. vi.

Dosis cochl. I. mane ac vesperi longè à pastibus.

Vires. *Ex viribus Coralliorum supra allatis & succo Berberorum vires censendæ sunt. Laudatur valde in Diarrhæa, Dysenteria, fluxu hepatico ad restaurationem facultatum naturalium, &c. Schroderus.*

Syrupus Corallorum compositus D. Sam. CL. & D. de Mayerne.) Quem in finem tot differentibus acidis succis Corall. r. solvuntur, cùm unus sufficeret? Deinde in coctione istâ partes balsamicæ ambræ & moschi volatiles æthera petent; & sic frustrà cum nodulo infunduntur coctione perdurante. Ideóque commodius est, si compositum Syrupum desideras, sumere syrupum Corall. r. s. & ipsi addere Tincturam rosar. r. Essentiam ambræ cum Moscho paratam. &c. *Hofmannus.*

XI Species Diacorall.

XII. Trochisci Diacorall. Galen.

XIII. Troch. de Corall Nicolai. Schroderus.

De Margaritis.

Medicis usitata nomina sunt *Margarita, Perla & Uniones.* Dicitur μάργαρον & μάργαρος in neutro. ὁ μαργαρίτης λίθος sive μαργαρίτις Mascul. & fœminin. genere. Hoc vocabulum postmodum latina civitate donatum est, ut Margarita in usu sit. Quidam, Isidorus dicit in Originum Libr. 16. Cap. 10. Margaritam, vocari dicunt, quod in conchis Maris hoc lapidum genus inveniatur. Uniones autem appellantur, quod Indicæ & Persicæ conchulæ singulas aliquoties pariant, sed majores. Unde Alii distinguunt; si parvæ sint, margaritarum, si crassæ & ponderosæ, unionum nomen servant. Verùm hæc etymologia suspecta est. Constat enim ex Indicarum rerum scriptoribus interdum septem, nonnunquam decem, imò plures una concha inveniri, non aliter atque in gallinis ova, quædam absoluta & magna, sed ea unica, mediocria aliquot, exigua absque numero. Vera igitur Nominis ratio inde colligi potest ex *Aldrovando Libr. 3. de testac. Cap. 41.* quod nulli duo planè similes inveniantur, quia scil. vel magnitudine, vel colore, vel figura, vel alio quodam discrimine inter se differunt. *Hofmannus.*

Margaritæ, Perlæ (Uniones; si magnæ sint) sunt Lapides rotundi, in conchis nonnullis ex peritomate eodem quo testæ generantur, producti. Arab. Lulu; Germ. *Perlen.* Marguerites, Perles, *Pearles. Peerlen.*

Duplices censentur, Orientales & Occidentales: Illæ splendidiores sunt, adeoque cæteris præferuntur, & præsertim Persicæ. Hæ lactescunt, minusque sunt splendidæ. Inveniuntur etiam in Europæ locis multis, ut in Scotia, Silesia, Bohemia, Frisia, locisque maritimis aliis, sed vilioris eæ sunt notæ. Majores itidem & quæ perforatæ sunt, censentur minoribus, & non perforatis maturiores & præstantiores.

Vires. *Cordiale præbent nobilissimum, quo balsamus vitæ oppressus viresque exolutæ insigniter recreantur ac confortantur, proinde venenis, pesti & putredini resistunt, animum exhilarant. Et hujus rei gratiâ in tantum ascenderunt honorem, ut vel agonisantium extrema recreatio communiter inde expetatur. Schroderus.*

Sunt Lapides rotundi) Sed pretiosi seu gemmæ in conchis marinis ex humore illo, ex quo testa concharum concrescit, corticatim contextæ. Illas autem sub Lapidum pretiosorum numero contineri certum est ob raritatem, pulchritudinem, soliditatem, pretium ac virtutem. Veræ tamen gemmæ non sunt, sed Lapidibus sui generis similes, inter quos nobilissima est margarita inquit *Cardanus de Rerum varietate Libr. v.* quæ ex Lapidibus cum nihil habeat simile, facilè ab omnibus etiam distinguitur.

In conchis nonnullis.) Unde & Margaritiferæ vulgò Mater Perlarum appellantur, ceu nativo solo & salo reperiuntur. Non solum verò in Mari, sed & in fluminibus limpidissimis & purissimis non profundis ac eorum conchis inveniuntur.

Ex peritomate producti) Vocabulum περιττώματος duplicem habet sensum, utilis & inutilis. Conceditur utile esse excrementum, idem scil. ex quo testæ generantur. Concrescunt ex succulento humore Naturæ negotium dirigente per coagmentationem & appositionem.

Duplices censentur, Orientales & Occidentales.) In *Orientali Mari Ormutianæ* primas tenent. In *Occidentali Mari* circà *Bosphorum Thracium* minoris æstimantur, nebulosæ ut plurimum sunt & subflavæ. In Germaniâ circâ Bohemiam, Silesiam &c. quæ inter arenas *Quissi* fluvio propè Gryphibergam lavantur, pulcherrimæ quidem pisi interdum magnitudine, rotundæ, teretes, oblongæ &c. sed sine dubio viribus inferiores.

Vires. Cordiale præbent nobilissimum.) Præsertim majores, quò enim majores, eò profectiores, quia magis sunt cocti & subtiles & solvuntur etiam citius. Temperati sunt, omnis qualitatem excessus expertes. Universam corporis confortant œconomiam, cerebri in primis & cordis collapsas restaurant vires, balsamum vitæ oppressum recreant, & non vulgare Archei furiosi sedativum in illis latet absconditum: Unde & illorum vis cardiaca hos adeò insignes & decantatos fecit, ut vel agonisantium extrema recreatio indè communiter expetatur. *Hofmannus.*

PRÆPARAT.

Perlarum præparationes iisdem sunt operationibus, quibus corallia, calcinatione autem ignitionis haud indigent. Supervacanea igitur illarum extinctio in ▽ vitæ ardentissima, quam vult Quercetanus in Pharmac. rest. cap. 26.

Solutio Perlarum iisdem perfici potest liquoribus, quibus coralliorum.

Purificatio quoque & Edulcoratio nihil à coralliorum purificatione peculiare habent.

Præcipitatio iisdem cedit liquoribus, quibus coralliorum præcipitatio.

Hinc

I. Præparata Perlæ.

Præparantur more vulgari, super porphyrio lapide lævigando, subindeque aq. cordialem, (verbi gratia, rosarum, melissæ, & simil.) aspergendo. *Schroderus.*

Hinc 1. *Præparatæ Perlæ.* Præparantur more vulgari super Porphyrio Lapide lævigando &c.) Vide, ne margaritas prius mortario æneo conteras, induunt enim vitriolatam qualitatem, quæ postmodum pro confortatione creat nauseam, id quod poteris experiri, si ejusmodi perlas solvas in aq. f. virorem contrahunt, sin autem ipsis infundas sp. ✱ salsum, tinctura fit lazurea. In molâ philosophicâ optimè pulverisari possunt. Licet & hac carere possimus, nam vel integræ & citra digestionem solventi liquori acido obediunt.

N. Nonnulli Medicorum in hac versantur opinione, *Margaritas* præparatas non esse in Medicum usum

ulum vocandas, & illarum loco magisteria seu solutiones illarum præstantiora esse, ut quæ vires suas longè exserant celerius præparatis, & multum temporis requiratur, antequam præparatæ à debili ægrotantis ventriculo & depravato fermento acido solvantur, vel prorsus intactæ etiam sæpius excernantur. Verùm circumspectus Medicus facilè dijudicat, quid vel obesse vel prodesse possit. In cruditate acidâ, ubi fermentum ventriculi acidum in excessu peccat, Margaritis præparatis, prout & aliis præparatis nihil convenientius est. In cruditate autem nidorosâ, ubi salibus acribus, salsis, amaris &c. fermentum ventriculi inquinatum est; Magisteria sive solutiones acidis liquoribus facta præparatis in usu præferuntur. Inde *CL. Zvvelfe us* in fine classis vigesimæ de margaritis præparatis dicit, facillimæ solutionis eas esse, atque ab Archeo nostro, innatóque calore utcunque divinci & actuari posse. *Hofmannus.*

II. Sal Perlarum.

Fit, ut in corallis dictum: Solvendo perlas, vel (quod usitatius) in aceto, vel in succo Berber. & Limon. &c. solutionem filtratam ad remanentiam salis inspissando, inspissatamque ablutione, ut dictum, vel in solutione iterata purificando ac dulcorando.

N. 1. *Non opus habent triturâ, quippe vel integra atque citra digestionem Acet. destill. obediunt.*

N. 2. *Solutionem in succo Limonum ac Betulæ Destill. vide de Corallis.*

N. 3. *Fit quoque Sal Perlarum, in quovis liquore dissolubile, beneficio succi citri mali, digestione depurati. Nimirum perlæ lotæ & si placet contusæ, in eodem illo succo ad eminentiam 4. digitorum affuso, digestione interveniente solvantur, solutioni affunditur ros majalis destillatus, vel aq. Melissæ, decantaturque solutio: hinc affunditur novus succus depuratus, digeritur, affunditurque iterum ros destill. vel aq. Meliss. atque decantatur, &c. Et hic labor toties repetitur, donec perlæ penè totæ solutæ sint, relictis perpaucis fæcibus. Demum solutio lento igne inspissatur, ad remanentiam pulveris.*

Dosis à gran. 6. ad ℈ß. Ex aqua roris majalis cum manna destillata, vel ex aq. Cinam. cum aq. ros. &c. Hartm. in practic.

N. *Paracelsus, Sali perlarum, ut & reliquis inde paratis maximas vires attribuit. Processus, inquit, harum, etsi simplices, tamen, crede experto, mirifica operatio ipsarum (perlarum) est. Non tamen fit per artem hæc virtutum actio, sed in natura ipsarum est, quæ in grossa substantia occultatur, & non potest operari, sicut mortuum corpus sed resolutione factâ, vivificatur corpus ejus lib. 6. archid.*

Huic finitimum est.

Sal sive Magisterium Perlarum Riverii.

℞. Perlar. subtiliss. tritar. q. v. impasta cum succo citri vel aurant. & relinque aliquamdiu. Postea solve cum Acet. destill. s. a. donec perlæ ex toto ferè fuerint solutæ. Collectum acetum misce cum tertia parte aq. fluvialis, destilla in arena igne primum lento, dein fortiori. Destillatum reaffunde capiti mortuo restitanti, & denuo solve, postea filtra, evaporaque admodum lentè, & reses erit perlarum Magisterium.

Vires. *Præter vires supra allatas, summum est præservativum Arthritidis.*

Dosis ℈j. ad summum. Schroderus.

2. *Sal Perlarum.*) Hoc prout & 3. *Magisterium* illarum nihil aliud, quàm nudæ solutiones sunt, factæ cum loco citri, berberum, aceto, &c. Unde Magisteria resolubilia, butyracea, & pulmaceâ confici possunt. Nec inæqualis censuræ sunt, quæ cum sp. Vitr. ær. O & Salis non dephlegmato fiunt cum Vitrioli Spiritu præcipitata, eodem modo & cum Spiritu Vitrioli phil. perlæ solvi & cum spiritu roris majalis ▽ pitari possunt. Item si Perlæ in Acet. dist. solvantur & cum sp. Vitrioli rect. fic. ▽ pitentur & postmodum edulcorentur, Magisterium candidius & resolubilius evadet, quàm si fiat ▽ ratio cum oleo Tartari per deliquium crudiora enim tunc fiunt. *Hofmannus.*

III. Magisterium Perlarum.

1. *Commune* fit solvendo cum Acet. destill. & præcipitando cum Ol. Tart.

2. *Butyraceum* eodem modo fieri potest, quo Magister. butyraceum corallorum.

5. *Plumaceorum* præparatio itidem ex corallis repetenda. Confer Rolfinc. Chym. p. 347.

Vires. *Vires ex viribus perlarum descriptis facile colligi possunt.*

Dosis à gran. 6. ad 15.

IV. Oleum seu liquor Perlarum.

Fit per deliquium: modum ex superioribus repete.

V. Essentia, Tinctura, Arcanum Perlarum.

♃. Perlas q. v. solve cum Acet. destill. & para sal; Sal ita paratum iteratis in Acet. destill. solutionibus ac coagulationibus (rejectis semper fæcibus) purifica, donec nullæ amplius fæces ab ultimis solutionibus restiterint, atque ideo ipsæ perlæ ab omni immunditie liberatæ sint. Hinc solve cum aq. pluviali, vel rore majali, destillandoque abstrahe humiditatem, idque toties repete, donec interveniente destillatione perlæ sint edulcoratæ, (id quod ostendit aquæ postremò destillatæ dulcedo) Hoc sal ita defæcatum, digere, vase clauso in MB (☍ 8. vel 10.) cum 🜄 i rectificatiss. ad eminentiam 2. digit. affuso. Sic Perlæ cum tempore Essentiam suam instar olei spissi ad superficiem 🜄 i remittent, quam cautè separa, novumque 🜄 i affundendo, laborem repete, quoties visum fuerit. Convertitur enim totum ferè sal, relictis paucissimis feculis, in Essentiam. Hanc de novo cum 🜄 aliquamdiu circula, postea leni destillatione MB 🜄 i separa & serva.

N. *Eadem perlarum Essentia cum 🜄 per Retortam, vel per MB. seu reverberatorium siccum, institutis cohobiis tandem omnis transit.*

Vires. *De usu constat ex viribus margaritarum, fortissimarum autem virium est propter summam subtilitatem.*

Dosis à gran. 6. ad 14. Hartman. in Croll.

Arcanum per spiritum Guajaci.

℞. Perlar. subtiliss. trit. q. v. extrahe s. a. tincturam rubicundissimam cum spiritu Guajaci rectificato, residem pulverem calcina leniter, atque extrahe iterum bis aut ter cum novo spiritu Guajaci. Postremò calcina fortius, atque iterum extrahe. Extracta coagula in MB ad apparentiam cuticulæ versicoloris, quippe quæ signum est, abstracto phlegmate, solum arcanum seu Essentiam perlarum cum spiritu Guajaci, in forma coagulata restare.

N. 1. *Hæc Essentia ac spiritus vix à se invicem separari poterunt.*

N. 2. *Eadem Essentia seu Arcanum perlarum cum aq. melissæ, & similibus q. s. subito solvitur, inque rubentem pellucidum colorem vertitur saporis elegantis.*

Vires. *Optimè sanguinem mundificat, magnarumque virium est in lue venerea.*

Dosis à gutt. 6. ad 14. Hartman. in Croll.

Alia Tinctura,

℞. Perlar. ℥ß. spir. Sal. com. q. s. solve s. a. decanta;

canta; abstrahe, ut fiat pulticula, quam elue ▽ stillat. Circula cum 🜄 septimanas 6. tandem 🜄 abstrahe, leni MB calore. *Libav. in Syntagmate.*

V. Flores Perlarum.

Solvuntur perlæ cum Acet. destill. solutio digeritur aliquandiu (per mensem) dein abstrahitur Acet. destill. & tandem fortiori igne elevantur flores. *Libav. in Syntagm. lib. 2. c. 25.*

N. 1. *Sublimari possunt quoque Margaritæ & Corallia beneficio* ✻

N. 2. *Flores perlarum per solutionem in* ∽u ♄ni *describit Hartman. in Croll. p.* 474.

VI. Spiritus perlatus, seu spiritus terræ perlatus.

℞. *Sal. vel Magisterii perlarum* ℥ vi. *Terræ sigillatæ* ℔j. *M. acimbibe cum f. q. olei perlarum, & fac globulos quos exiccatos destilla per retortam uti destillatur spirit. Sal. communis, Rectifica & servà pro usu.*

Vires. *Summum est secretum in Podagra.*

N. *Eodem modo fieri potest & spiritus Corallatus.* Schroderus.

4. *Oleum seu Liquor Perlarum.* 5. *Essentia, tinctura, Arcanum Perlarum.* 6. *Flores perlarum.* 7. *Spiritus perlatus.*) Hæc & similis farinæ compositiones quocunque veniant nomine, non solum ex essentialibus & constitutivis perlarum sunt partibus, sed etiam alterius familiæ pignora salutari possunt, larvatum perlarum amictum saltem ex Acet. dist. sp. guajaci, Salis Vitrioli, & occulto perlarum pulvere compositum. Qui perlas sic solutas bibunt, tantum abest, ut sola illarum substantiâ fruantur lacteâ, ut etiam una cum perlis salem Acet. dist. vel alterius liquoris acidi solutum bibant. Si tamen liquores isti cum spiritu vini tandem circulentur & digerantur, eo iterum abstracto præstantiores erunt. *Hoffmannus.*

De Lapidibus minus pretiosis : qui sunt.

I. AETITES.

Aetites Lapis est veluti prægnans: cum quatitur, alio in utero sonante: hujus genera pro diversitate superficiei, (scabræ, scilicet vel lævis) colorum tum materiæ inibi contentæ, constituuntur quatuor.

1. Est exterius scabrum, colore vario, plerumque nigricante: continet in se lapidem Collimum dictum.

2. Cinerei coloris est, ac in se argillam vel margam continet.

3. Terram in se concludit.

4. Præter hos addit Plinius Taphusium nomine, qui nostratibus est incognitus.

N. 1. *Dicitur lapis aquilæ, quod in aquilæ nido reperiatur ad promovendum partum ab aquila eò deportatus. Herm. (Adlerstein. Klapperstein.)* Pierre d'Aigle. *Eagle stone found in an Eagles nest. Adelaersteen*, of *Arentasteen.*

N. 2. *Primus Orientalis est, raroque pruni magnitudinem superat.*

Secundus & Tertius etiam in Germania juxta Swinfurtum reperiuntur, pugnique magnitudinem sæpe æquant.

Vires. *Partum promovet, si feminibus alligetur, sin brachio eundem retinet: observare autem expedit, statim à partu esse removendum, ne & uterum ad se trahat.* Schroderus.

De Lapidibus minus pretiosis : qui sunt 1. *Aetites.*) Aetites Lapis ab Aquilâ, Græcis ἀετὸς dicitur. Vel propter colorem vel ob virtutem illam, quod aquila sine illâ parturire nequeat, inde & in aquilarum nidis reperiatur. Est autem vel candidus, vel gallæ colore, vel subrutilus, vel in rutilo niger. Hujus differentias vide in Autore. Cinerei coloris in se argillam vel margam continet, quam terræ sigillatæ facultatem habere dicunt, unde pesti & febribus pestilentialibus correptis cum aquâ appropriatâ propinata auxilio est, sudores elicit, venenum expellit, quandoque & alvum movet. Dysenteriam malignam & alvi fluxum sistit. *Boet. de Booth. in histor. gemmar. & Lapid. cap.* 198. *p.* 398. *Olaus Wormius in Musæo* cap. 12. De hoc scripsit etiam tractatum Laurenbergius, ubi tradit de Laplandis, quod certo modo, præstare possint, ut aquilæ ejiciant hos Lapides ex nidis.

Continet in se lapidem collimum dictum.) Reperitur etiam species albo silice prægnans, quam *Christoph. Encelius invenit ad albim* vid. *de Lapid. & gemm. lib.* 3. *Cap.* 47.

Vires.) Partum promovet, si feminibus alligetur, si brachio, eundem retinet. *Olaus* l. c. sæpius hujus fecit experientiam, adhibitâ tertiâ hujus lapidis specie ab *Autore*, nominatâ quæ terram in se includit. *Licet Andr. Baccius de Gemmar. Naturâ* Cap. 18. p. 212. illam speciem denominet, quæ lapillum in alvo continet; Observavit etiam *Valeriola*, tam vehementer trahere, ut una uterus excidat, ni maturè removeatur, id quod accidit Valentiæ conjungi Ponsoni Jouberti. Tradunt quidam, si patinis supponatur Aetites, in quibus cibus veneno est infectus, deglutiri illum non posse. Aliàs tritum & Cerato admixtum epilepticos paroxysmos sistere, quod dicunt, experientiæ non repugnat. Liquorem Aetitis contra calculum in quibuscunque corporis partibus commendat *P. Johann. Faber. in Myrothec.* ingreditur etiam *Dn. D. Johannis Michaelis* Magisterium & Liquorem Nephriticum. Dicitur etiam Lac restituendi vim habere. Collo appensus medetur prolapsui uterino, herniis, epilepsiæ &c. Fabulam sapit, gestatum amorem & divitias augere, invictum omnibusque gratum efficere, deprehendi & furta illo tradunt. Nam panem, cui Lapis ille inclusus fuit, qui furtum commisit, *teste Dioscoride*, deglutire non potest. Inde ortum est proverbium, *Aetiticus panis illi porrigendus*, in hominem cui furandi vitium natura sit insitum. *P. Bellonius Libro* 20. *observat. cap.* 23. testatur, hanc consuetudinem adhuc apud Græcos in usu positam esse, quâ lapidis hujus vi occultâ furta palam faciant. Furem igitur manifestum facere volentes Græci, omnes furti nomine suspectos simul evocare solent; Id quod multis peragitur ceremoniis. *Calojeri* enim cornicant secum quid clauso murmure, dum sine fermento massam pinsunt, è quâ parvos conficiunt panes, ovi magnitudine, horum singulis qui convenerunt, ternos devorandos tradunt, totidem boli nullo potu addito deglutiendi præbentur. Et qui furtum commiserat, nunquam tertium panem devorare potuit, quin imo dum deglutire niteretur, parum abfuit, quin suffocaretur. Græci Monachi hoc observant, tanquam peculiare secretum, *vid. Andr. Baccius de Gemmar. Naturâ cap.* 39. p. 113. *Hofmannus.*

Præparationes quædam Lapidis Aetitis, aut quas ingreditur idem lapis ex D. D. Bausbhio,

Quinta essentia lapidis aetitis ad Calculum frangendum P. I. Fabri, cujus præparatio,

℞. *Lapidem aquilæ, contundatur & pulveretur, connectatur cum pari pondere salis nitri & sulphuris, & in tigillo forti, ad ignem fortissimum igniendus est, & per tres aut quatuor dies continuos in eo igne retinendus, donec optimè calcinetur & comburatur. Tunc demum à sale nitro, per lotionem aquæ dulcis multoties iteratam, est vindicandu, & huic calci probè lotæ & ad ignem exsiccatæ affunden-*

dum est in vitro acetum acerrimum stillatitium, & vitro clauso digere, dum est id omne per quindecim dies in balneo tepenti, eum demum evaporandum est acetum affusum in vitro magni oris, aut in scutella argentea; deinde post desiccationem iterum calcinandum est sal illud in fundo remanens: & igniendum per tres aut quatuor horas; ignitum solvendum est aqua pluviali stillatitia, solutum filtrandum est, ut probè depuretur ab excrementis, filtratum evaporandum & desiccandum, desiccatum igniendum & calcinandum, ut priùs, donec sal habueris probè purum & nitidum, sicut cera fundens & dulce sicut saccharum, tandem sal illud limpidum & clarum, & ad hanc perfectionem deductum connectendum est cum spiritu vegetabili æthereo ex succo ononidis aut saxifragiæ extracto in balneo tepenti per duos dies, deinde servandum in phialis optimè clausis.

In omnibus calculorum generibus, in quibuscunque sint locis & membris, mirè efficax est remedium: sumatur singulis lunæ quadris cum aqua ononidis, summo mane, jejuno stomacho, à quantitate drachmæ unius ad duas: potest siphunculo injici in vesicam ad calculum disrumpendum, & miros & stupendos præstat effectus.

Liquor Diureticus Suinfurtensium.

℞. *Lapidis spongiæ, hominis, ætitis seu aquilæ, lyncis, judaici, oculorum cancri, crystalli, ana partes æquales: contundantur & misceantur cum pari quantitate nitri, calcinentur, laventur & edulcorentur, exsiccentur lento igne: pulverentur & indantur in phialam vitream, superfundendo spiritum solis ad eminentiam duorum digitorum supra materiam, digerantur in cineribus, vase probè clauso, quinque dierum spacio: postea spiritus salis per destillationem abstrahatur. In fundo remanebit massa quæ in loco frigido & humido postea, resolvitur in oleum, quod exsiccetur lento igne: postea resolvatur in frigido, & iterum exsiccetur. Hoc repetatur donec non amplius exsiccetur, sed permaneat in consistentia olei quod oleum lapidum nominatur.*

Dosis hujus gut. v. vel vi. *in aq. sequentis* ℥ i ß. *præmisso specifico purgativo nephritico, vel electuario lenitivo antinephritico Quercetani.*

℞. *Succorum porri, cepæ, raphani, pilosellæ, sigilli salomonis ex radicibus, argentinæ parietariæ depuratorum in B. M. ana* ℔ ß. *fucci limonum depurati* ℥ x. *crystallor. tartari* ℥ ij. *specierum diatragacanthi frig.* ℥ i ß. *crystalli calcinati cum æquali quant. nitri, loti & edulcorati, bl andoque igne exsiccati* ℥ j. *pulpæ cassiæ recent. extractæ* ℔ ß. *terebinthinæ Venetæ* ℥ j. *stercoris columbi albi* ℥ ij. *Omnia, contusis contundendis, indantur in alembicum vitreum, & destillentur in cineribus, igne moderato ad siccitatem. Quæ tamen aqua præcipue ob additam crystallum destillationi ineptam, vix effugiet quorundam animadversionem.*

Liquor diureticus compendiosiori methodo sic paratur.

℞. *Oculor. cancri, lapidis Judaici, spongiæ, Lyncis, lazuli, aquilæ, glaciei vel specularis ana part. æq. Resolve in spiritu vel oleo salis. Si resoluti sunt, resolutum clarum defundatur de fecibus. Clarum coagula super cineribus calidis in vase vitreo, resolve in marmore. Denuo coagula. Idque toties repete, donec non amplius coaguletur.*

℞. *Hujus gutt. aliquot in vino quotidie. Resolvit calculum & per urinam expellit illum mucilaginis instar.*

Jan. Pharamund. Rhumel in Basilea Chimica tale habet nephriticum.

℞. *Oculorum cancri, lapidi judaici, pumicis, silicis. l. spongiæ, l. cyncis, ætitis, l. carpionum, succini, crystalli, corall. ana p. æq. superfunde spir. salis ut quatuor digitos emineat: repete effusionem spir. salis, donec nihil amplius solvat: solutiones omnes destilla per alembicum ad siccitatem: pulverem in cella, super marmorem, resolve in liquorem. Dosis à gran. x. ad xx. in cochleari spirit. calcis vivæ.*

Norvegicus aetites mas hac peculiari præ cæteris virium dote valet, ut si urina super illum reddatur, eademque postea exhauriatur, frangat ac comminuat, tam renum quam vesicæ calculum. Fœmina verò cum aliis hoc habet commune, quod parturientibus auxilium præstet.

Qui plura de aetite, de ejus differentiis, contentis, generatione & viribus, tàm veris, quam fabulosis, desiderat, consulat D. D. Bauschium *qui tractatum de eo conscripsit.*

II. ALABASTRITES.

Alabastrites, ἀλαβαστρίτης, Alabastrum, Onyx, lapis candidus notissimusque est, Germanicè *Alabasterstein.* Albâtre. *Alabaster, Alabastren, Alabaster.*

Species statui potest Marmoris, verùm accuratè penlitatus, ipso mollior est, proinde Marmor incoctum & imperfectum, si ita vis appellare poteris. Hic si ita mollis sit ut cultro scindi possit, gypsum rectius dixeris, & est id lapidis, è quo varia torno finguntur vasa.

Usus *rarioris Officinalis est, nec ingreditur usualia, nisi solum unguentum alabastrinum.*

Vires. *Combustus resinâ aut pice exceptus durities discutit, stomachi dolores cum cerato levat, gingivas comprimit. Dioscorid.* Schroderus.

2. *Alabastrites*) Est Lapis ex speciebus marmoris notus in Itali.. & Venetiis, *ejus tres sunt species. Prima* candicat, ex qua fiunt imagines & sepulchra mortuorum. *Secunda* species nigras habet maculas. *Tertia* in ruffo candicat, & hæc dicitur *Onyx,* quia unguis humani colorem præsentat. Et hanc intelligit *Dioscorides,* dum scribit, Alabastrites qui & Onyx dicitur, crematus cum resina aut pice durities discutit, quem sequitur & *Dominus Autor noster. Postremæ duæ species* etiam apud Nos in Germaniâ effodiuntur in Cheruscis non procul à Northusiâ, & in inferiore Saxoniâ circa Hildeshemium. Cæterum præstantiores tamen sunt, qui in Italiâ reperiuntur, quàm hîc locorum. Usus rarioris sunt in Medicinâ, præparatur tamen ex his *Unguentum alabastritum* dictum, quod in doloribus & aliis Capitis affectibus summè prædicatur. Vide Cataplasma Hypnoticum D. D. R. sect. 5. nu 1. in Thesaur. Pharmaceutic. annexo. *Hofmannus.*

III. AMIANTHUS.

Amianthus (ἀσβεστος) alumen plumosum, est lapis alumini scissili non absimilis, adeo ut à nonnullis inter se confundantur, Germanic. *Federvveifs, Steinflachs, Schiefervveifs,* Alum. de plume. *Earth-Flax, Salamandersbairs, Feathered. Allum. Aerde-vlas, geluck-Allüm.* (quippe sunt, qui tales ex eo conficere norunt,) *Steindacht,* quod elychnia ex eodem fiant incombustilia.

Differt ab alumine scissili, quod hoc combustile sit, saporisque astringentis, illud non item.

Vires. *Veneficiis resistere creditur omnibus, præcipuè tamen veneficarum. Præterea abstergit, scabiem sanat; si cum ▽ vitæ & saccharo solvatur, mixturæque ejus exigua portio quotidie mane detur; album fluxum mulieris mox iri sanatum aiunt.* Schroderus.

3. *Amianthus.*) Seu *Alumen plumosum, scissile* similis alumini scisso, adeo ut nonnulli inter se confundant, Germanicè *Federvveifs.* Ex hoc utpote flexibili telæ spectaculi gratiâ conficiuntur, quæ ignibus injectæ ardent. Fabula communis est eum ex Salamandræ pilis oriri, quia non consumitur igne, ut Salamandra. Sed Amianthus hic lapis est teste Dioscoride natus in Cypro, differt ab alumine scissili quod hoc combustibile sit & saporis adstringentis, illud non item. Veneficiis Magorum resistit: Præterea abstergit & scabiem curat cum ▽ vitæ & saccharo solutus. Si mixturæ ejus aliqualis portio quotidie tempore matutino exhibeatur, album fluxum mulierum mox iri sanatum dicunt. *Hofmannus.*

Præ

Præparata.

Præparata Officinalia quæ amianthus ingrediatur, præter unguentum citrinum, nulla sunt. Commendant tamen nonnulli supra modum Linimentum ad tineam puerorum, & ad ulcera tibiarum. [addunt etiam quidam unguentis nervinis.]

IV. LAPIS ARMENUS.

Lapis armenus est lapis maculis viridibus, cœruleis & subnigris relucens, sicut lapis lazuli punctis aureis, adeoque non differunt inter se, nisi solâ maturitate, uterque enim in unis iisdemque scaptensulis reperitur. Lazuli tamen lapis ceu maturior, crebrius invenitur in fodinis aureis; armenus in argenteis.

Dicitur lapis armenus seu armenius λίθος ἀρμένιος, quod olim ex Armenia solum ad nos translatus sit, hodie tamen & in Germania producitur, verbi gratia, in Comitatu Tyrolensi sub nomine Melochites. Dicitur Arabicè Hager seu Hagiar, Germ. *Armenerstein Bergblan.* La pierre d'Armenie. *Armenianstone. Steen van Armenien.*

N. *Prafertur colorato cœruleus.*

Vires. *Desiccat mediocriter, extergit cum levicula acrimonia & levissima adstrictione. Internè propinatus purgat sine noxa humorem Melancholicum, ἄνω καὶ κάτω. Verum si mul. toties (12. alii 50.) lotus fuerit, purgat solum per inferiora. Hinc conducit in Mania, Melancholia, Epilepsia & similibus.*

Dosis in substantia ʒ j. *ad* ℈ IV. *Extrinsecus miscetur Medicamentis ocularibus, uti & Psilothris palpebrarum.* Schroderus.

4. *Lapis Armenus.*) Est Lapis maculis viridibus, cœruleis & subnigris relucens, sicuti Lapis Lazuli punctis aureis; adeoque non differunt inter se, nisi solâ maturitate. Lapis tamen Lazuli ceu maturior crebrius invenitur in fodinis aureis; Armenus in argenteis. Reliqua vide in *Autore.* Hic de Lunâ Armenus scilicet, ille Lazuli scilicet de Sole participat. In Lygiis ad Coldbergam in fossis ac puteis vetustis Aeris Cupferbergi cum pyrite producitur. Hic Lapis Armenus ad P. *Poterii mentem in Pharmacop. Spagyric.* Lib. 2. cap. 26. duplici constat Sulphure, sale item duplici, volatili & fixo. In sale volatili vim emeticam residere, in Sulphure confortantem, roborantem & cardiacam. Si igitur vim purgantem velis, & vomitoriam ab ♁nio non admodum dissimilem pulverisatus purus cum aliis mixtus v. g. in pilulis est offerendus. Sin autem vim cardiacam expetis per calcinationem corrigendus est, cujus medio pro diversâ texturæ & figuræ partium mutatione in motu vel quiete omne volatile recedit qualitatis purgatricis causa ac fortificans ac robotans succedit. Specificum autem est in maniâ, Melancholiâ, Epilepsiâ &c. Hujus Lapidis præparationes conveniunt cum Lapide Lazuli, de quibus vide inferius. *Hofmannus.*

Præparata.

1. *Lapis* creberrimè *lotus*, quem præparatum vocant.
2. *Pilulæ* d. l. armeno, *vide Disp.*
3. *Magisterium* fit l. commun. Lapis calcinatur per fl. Sulphur. hinc solvitur calcinatus in aceto fortissimo alcalisato aut mellito. *Querc. Pharm. restit.*

N. *Mallem equidem lotum adhibere lapidem, vel solutionem cum ▽ perficere; quippe vis purgatrix aciditate infringi apta est.*

LAPIS CALCARIUS.

Lapis Calcarius, est lapis ille gryseus, ex quo violentiâ ignis conficitur calx muraria, Germanicè, *Kalckstein.* Pierre à faire la Chaulx. *Limestone. Kalck st..n.* Schroderus.

5. *Lapis Calcarius.*) Græcis dicitur ἄσβεστος. Est lapis ille gryseus, ex quo ignis violentiâ calx muraria conficitur. Optimus ad medicinam maximè conducibilis reperitur Naumburgi. Alias totus ille tractus Riphæorum circa Kauffungam, ac si diceres Kalckfund, Seittendorff & Riersdorff in Silesiâ hoc Lapide calcario abundat. Novo invento ad Freibergum oppidulum carbone fossili coquitur. Alias calx candidissima etiam in Alpendorff ad Gigantæum montem ustulatur ex Saxo candido Alabastrum æmulante. Quoad Vires ignea est, & tam occultum potentiâ in se continet ignem, ut & actualem △nem comburendo, mortificando & destruendo superet.

Officinalis non est, nisi in Præparatis, quæ sunt.

1. *Calx* viva. Græcè ἄσβεστος. Arabicè Herach, Nure, Nura.

Vires. *Est ignea, mordax, adurens, cumque progressu temporis crustam gignens.*

2. *Calx lota,* (è qua sal optimè f. a. elixiviatum,) Exiccat sine mordacitate, adeoque valet ad contumacia ulcera, (verbi gratiâ, venerea) uti & ad ambusta & alia, quæ non facilè curationem admittunt.

3. *Lixivium*, quod conducit ad vulnera putrida eluenda. [Ex hoc fit aqua Chirurgorum pretiosa ad ulcera venerea, serpigines gangrænæ resistens.] Quin imò ex eodem fit ▽ ophthalmica insignis, quam vide lib. 2.

[Cremor calcis vivæ decoctæ cancri exulcerati labia corrupta aufert.]

[Balsamus ad ambusta ex calce decocta Ol. simpl. rosar. ovorum.]

4. *Spiritus.* ℞. Calcis vivæ, q. v. læviga minutissimè, imbibeque cum ▽i alcalisato, (qui ab omni Phlegmate purus sit, alias incassum laboratur,) quantum scil. imbibere illa potest, (non ad eminentiam) abstrahe ▽ leniss. MB. calore, cum cohobiis (8. vel 10. repetitis) sic fortificatur vis ignea Calcis vivæ.

℞. Hujus Calcis vivæ lævigatæ, ℥ x.
Sal. Tartari puriss. ℥ j.
⊖ Tart. probè priùs igniti ℥ xj.

Misc. ac destilla ex Retorta lutata, infra medietatem repleta, in excipula duo, quorum unum (in quo sit parum ▽ rectificatiss.) destinatum sit suscipiendo spiritui adeoque capacius alterum (quod vacuum) extillanti phlegmati.

Excipulum prius connexum fit cum canali ex alterius illius excipuli collo deducto, posterius fit collocatum, ut phlegma rectà delabi possit. Accenso igne stillat primum phlegma quod delabitur in excipulum vacuum; dein auctiori igne prodit spiritus albicans, qui per canalem in alterum illud excipulum ad ▽ rectà tendit, eique sese commiscet, ut separari ab invicem difficulter possint.

Rectifica aliquoties, & separa leniss. calore ▽ in phiala, vel accende ▽ qui efflagrabit remanente spiritu Calcis vivæ in fundo.

N. 1. *Nisi Calx viva initio cum* ▽, *ad modum dictum fuerit impregnata, adeoque exaltata, incassum laborabitur, quippe defluit in excipulum minus, vique phlegmatis commixti nullius evadit valoris.*

N. 2. *Spir. primo flavus est, verum leniter in cin. rectificatus clarescit.*

Vires. *Summum est arcanum in atterendo radicitusque pellendo calculo, cujuscunque species, aut loci. Confert & Podagricis. Pulmon. nocet.*

In usu Pharmacopœtico solvit Crystallos, oculos ♋, lapidesque durissimos. Kesl. lib. 1. c. 80. spiritus minerales volatiles figit. Basil. in rep. L. P.

N. *Alii miscent Calcem vivam cum bismulto, ac destil-*

destillant ex ☉ *in receptaculum capaciss. aliquot (sex) mensuris* ▽æ *adimpletum.*

5. *Hinc spiritus Calcis vivæ alcalisatus.*

℞. Sal Calcis vivæ, solve in spiritu Calcis vivæ, ac forma globulos cum argilla, vel misce cum pulvere laterum, destillaque per retortam. *Schroderus.*

2. *Calx lota (è qua sal optimè f. a. elixiviatum.)* Communiter duplicem in calce salem statuunt, Acidum scil. & salsum. Sed neutrum ex illa extrahi potest, & horum loco inest potius spiritus quidem igneus, adurens, mordax &c. omnia alia salia volatilia mortificans & destruens. Cùm igitur actu nullum sal in calce insit, inepta est ejus lotio & salis elixivatio. Aliàs ex hâc Chirurgi conficiunt aquam suam pretiosam, ad ulcera Venerea, & ad ambusta, unde:

3. *Lixivium.*) Ex hoc dicta aqua pretiosa conficitur, quæ stupendo cum effectu adhibetur in ulceribus Venereis, antiquis corrodentibus. Dum exsiccat, saturando carne replet, inflammationem arcet, extrahit salia sylvestria erodentia, à quibus calor, sedat dolorem, resistit gangrænæ & eam mirabiliter extinguit, curat scabiem herpetem, serpigines, guttam rosaceam, aphtas tollit, & tumores hydropicos; inde Aquapendens in Chirurgiâ aquam calcis vivæ deprædicat, in quâ spongiam novam, quæ totum abdomen comprehendit exprimit, eamque superligat. Sic enim aquas hydropicorum insensibiliter absumi & viscerum intemperiem tolli ac Lienem induratum sanari asserit.

N. Hoc decoctum si in vas æneum infunditur, addito parum * fit aqua ophthalmica Chirurgorum.

Egregium & probatum Decoctum contra scabiem describit *Cl. Sennertus in institut.* De quo tamen notandum, quod aliquando etiam addatur aliquid de crystallis Saturni, & mercurii dulcis, in primis ubi simul adest inflammatio, prout in fistulis, ulceribus malignis, Lue Venerea & non raro in scabie illud contingit. Expertus est *Dom. D. Johanne Michaelis* p. m. in scabie manuum, & non repellit, sed dum salia massæ sanguineæ vel laticis corrosiva imbibit, exsiccat & temperat; calidè autem vel tepidè applicari & sæpius iterari debet.

N. Cremor calc. vivæ colligitur in decocti superficie, hic si labiis cancri inspergatur, pars corrupta decidit, sana autem remanet.

4. *Spiritus. Recip. calc. viv. q. v. læviga minutissimè &c.*) Hujus spiritus elaborationi & præparationi album, Nos addimus calculum, licet multum operæ & laboris ad hunc conficiendum requiratur, tamen ejus notabilis energia iterum compensat. Summum est arcanum in expellendo calculo cujuscumque speciei aut loci, Confert & Podagricis. In usu pharmaceutico solvit oculos ♋, crystallos &c. & figit spiritus volatiles.

N. Sequens spiritus calc. viv. compendiosior est.

Recip. calc. viv. ℔ iij. læviga minutissimè & misce cum sp. vini, q. v. inde in retortam, & igne aperto pelle in amplum receptaculum, primo exit spiritus, & aucto igne postmodum sequitur sp. viv. in formâ nebulæ instar spiritus Salis.

Alius.

Recip. Spirit. Salis non dephlegmati vel cum alumine compendiosius destillati q. v. calc. viv. recentis ana, misce, & statim per alembicum in consuetas effervescentias destilla liquorem urinoso sapore & odore. Residuo ad liquoris Nephritici confectionem sufficientissimo.

5. *Hinc spiritus calc. viv. alkalisatus.*) Ex calc. viv. sal. elici nequit, & hujus loco potius inest spiritus quidam igneus mordax, qui aliis salibus & acidi fixis in virtute robur addit, sic v. g. ex calc. viv. Tinctura Nephritica h. m. præparatur.

Recip calc. viv. part. 10. Tartari crudi opt. part. ij coq. cum ▽â fontanâ in ollâ, filtra, coagula & extrahe cum spiritu vini. Præstantior autem erit, si loco spiritu vini pro extractione substituatur spiritus Nephriticus quidam compositus. Vires ejus sunt in calculo & morbo Tartareis.

N. Si tamen ad aliquod salis genus, id quod in calce vivâ prædominatur, est referendum, statuimus, in numerum lixiviosorum seu alkalium esse reducendum, observando, quod quamvis evaporata ejus infusio vix sal ejusmodi suppeditet, quale cineres exhibere solent, si tamen colore suo cœruleo Tincturam ligni Nephritici spoliemus beneficio aceti, lixivium calcis vivæ statim fugatum colorem revocabit.

N. Balsamus etiam ad ambusta præparatur ex decocto calc. vivæ cum Oleo simplici vel composito v. g. Oleo lil. alb. rosar. ovorum &c. *Hoffmannus.*

VI. LAPIS CALAMINARIS.

Cadmia lapidosa, cadmia metalli expers, est lapis fossilis, subflavus, non admodum durus, luteum dum accenditur fumum eructans, German. *Galmey, Galmeystein.* La Cadmie pierreuse. *Calaminaris stone* or *Stony Cadmia. Calaminaris* of *Cadmysteen.*

Reperitur sæpius in metallorum fodinis.

Vires. *Siccat leniter, extergit, adstringit, ulcera carne replet, cicatricem inducit. Adhibetur solum externè, creberrimoque usu infantum excoriationibus exiccationis ergo inspergitur.*

N. *Utuntur eo & ærarii ad conficiendum aurichalcum, cuprum enim pallere facit.* Schroderus.

6. *Lapis Calaminaris.*) Vocatur *Cadmia Nativa* Metalli expers. *Est enim Cadmia* vel *nativa* vel *factitia.* Illa metallica, *Cobaltum* est, & Metalli expers præsens *Lapis Calaminaris* dicitur de quo hoc loco. De *Cadmia factitia* autem infra. *Cadmia* metalli expers est Lapis fossilis, subflavus, non admodum durus, luteum, dum accenditur, fumum eructans. Germanicè Galmey. Reperitur in metallorum fodinis. Ejus usus est plurimum externus; creberrimo usu infantum excoriationibus exiccationis ergo inspergitur.

N. Hujus Magisterio non opus habemus S. Closs. ut quod ob Sulph. Antimoniale emeticum suspectum sit. *Hofmannus.*

Præparata.

1. *Lap. Calamin. præparatus.*
2. *Emplastr. è lapid. Calaminaris, vulgò Zeltenpflaster August.*
3. *Empl. Gryseum de lapide calaminar. August.* [*differt à superiori, quod etiam Myrrham & Camphoram contineat.*]

4. *Magisterium lapid. Calaminar. S. Closs.*

Solvitur in part. x. ♒us Sal. com. deinde præcipitatur pulvis rubeus cum Ol. Tart. more vulgari & dulcoratur sæpius aquâ calidâ.

Evacuat per vomitum & secessum, mitius quàm ♁ *præparatum.*

[*Oleum lapid. Calamin.*]

VII. CRYSTALLUS.

Crystallus, lapis transparens est, aquam in glaciem congelatam omnino referens. Dicitur Crystallus à κρύος, id est, gelu, & στέλλω, id est, contraho, Germ. *Crystall.* Du Crystal. *Crystal. Crystal.*

[N. *Calcedarius Crystallum, in cujus medio liquor fluctuans, habuit. Vid. Mus. Veron.*]

N. *Gemmam, si vocare libet, licet, modo omnium mollissimam dixeris, vel à similitudine coloris, qua gemmas colorata Crystallus refert, pseudo gemmam verbi gratia, pseudo-berillum, pseudo-topasium, pseudo-saphirum, pseudo-*

pseudo-smaragdum, quæ veris gemmis molliores sunt. Sit & Iris vocata gemma à colore, quem fronti applicata exhibet, Crystalli species est.

Invenitur variis in locis, etiam in Germania, Bohemia, Ungaria, Cypro & Lusitania, & nonnunquam in agris.

Delectus.

Quanquam coloratæ minimè negligendæ sint, ut præcipuè pseudo-adamas, quæ aliis nobilior, attamen in præparationibus Chymicis recipitur Crystallus propriè sic dicta, quæ eligenda est purissima, pellucidissima, ac eximiè intensa.

Vites. *Facultatis est adstrictoriæ, adeoque confert dysenteriæ, diarrhææ, cæliacæ, choleræ, fluxui uterino: præbet lactis abundantiam, atterit calculum totius corporis, hinc prodest & podagricis.*

Si pulveris ℈ ij. vel ʒ j. pondere cum ☍ amygdal. dulcium exhibeatur, curat eos qui ☿ m hauserunt, Boët. de Boodt, *Matthiol. vid. Heer.*

N. *Sunt qui Crystallum radiis solaribus objiciunt, hisque concentratis cutem inurunt, loco cauterii.* Schroderus.

7. *Crystallus.*) Hæc nomen à glacie mutuat κρύος, enim gelu & στέλλω contraho significat, vel quod aquam in glaciem congelatam referat, vel quod ex glacie nata sit. Licet ultimam assertionem plurimi negent, & statuant, Crystallum quidem in montium jugis præcelsis ex aquâ oriri, ut omnia mineralia, sed semine petroso & lapidifico impraegnata; Nam si Crystallus immediatè foret ex glacie, nec Alabanda Asiæ, nec Cyprus insula Crystallum procrearet, quibus calor jugis est. Imò etiam igni admota liquesceret, quod non contingit. Unde *Diodorus Siculus*, Crystallus, inquit, Lapis, ex aquâ oritur puta congelatâ, non quidem à frigore, sed divinâ caloris vi quæ duritiem servat variosque colores suscipit. Hujus rationem reddit pro nostra sententia stabilienda *Aristoteles in lib. Meteor.* Lapidea de substantiis mineralibus materialiter sunt aqua, ut dicit *Richardus Ruffus*, Lapides vel Lapidea mineralia sunt ex aquâ; sed tamen, quia habent de terreâ siccitate plus quàm liquabilia, ideò non congelantur solo frigore aquoso, sed etiam terreâ siccitate, quæ permutat aquosum terreum in vitreum quando super aquam dominatur. Quò etiam intendit supra allegatus *Thomas Sherley Regis Angliæ Medicus in Dissertatione de causis Lapidum*, Et *ingeniosissimus Steno in dissertatione de Solido intra Solidum* naturaliter contento. Ubi de Crystalli productione multa subtiliter explicat: an inter fluidum & fluidum, vel inter fluidum & solidum; an verò in ipso fluido producatur; nam è fluido productam esse, ille nullum habet dubium; frigore tamen concretam ut communiter volunt, negat. Quemadmodum enim vitrum non solum ignis adminiculo producitur, sed & absque igne humano artificio fieri potest, sic & crystallus absque ignis ope ex fluido concrevit, & absque igne eadem etiam in fluidum potest resolvi, modò quis verum Naturæ menstruum imitari queat. Fluidum enim, quo crystallus congelatur, eo modo sese ad crystallum habet, quo aqua communis se habet ad salia. Hæc assertio per mechanicam item demonstrari potest: Prostat enim singularis liquor, qui vulgare vitrum ad tempus ita flexibile reddere potest, ut ex hoc imagines fingi possint aut illi characteres imprimi. Cujus meminit *Excellent. Dnus Morhof. in Epistol. ad Cl. Dn. D. Majorem de Scypho vitreo per sonum fracto scripta.*

Invenitur variis in locis.) In venis tam propriis, quàm metallicis, etiam in agris, ubi seritur & in præruptis montibus. In Hispaniâ, Galliâ, Scythiâ, Norvvegiâ, Angliâ, Indiâ Or. & Occid.

Vires.) Facultatis est præcipitatoriæ adstringentis, inde confert in omni alvi fluxu bilioso, cholerâ, scil. dysenteria &c. Ad dolorem etiam & ardorem ventriculi commendatur ab Heinric. ab Heer. Lib. 3. observ. 16.

Item contra Mercurium ≏ tum sumptum. Intus adhibita lactis abundantiam præbet; Sin autem in tergo è regione mammillarum applicetur. Lac imminuit, id quod *Dn. Dn. Johan. Michaelis* sæpius probavit. Medetur etiam Epilepsiæ pulverisata propinata, & si collo appendatur, contra vertiginem facit. Atterit calculum totius corporis, hinc prodest & podagricis. *Hoffmannus.*

Præparata.

1. *Præparatio in specie sic dicta.*
Fit. leg. commun.

2. *Sal Crystallorum.*

Crystallus calcinata solvitur in Acet. destill. vulgari, Terebinthinato, s. a. solutio filtratur, abstrahiturque ad siccitatem. Materia remanens, Sal Crystallorum; purificatur ut moris.

N. 2. *Alii calcinant Crystallos primo cum ♀ re, dein cum Sal. nitri, Alii è contra, priorem calcinationem cum Sal. com. peragunt posteriorem cum Sulphure. Alii alterutrâ saltem calcinatione Crystallum solubilem reddunt, (Exempli gratia, Quercetanus & Boetius de* Boodt, *cum Tartaro. Quidam præmittunt ignitionem, vel simplicem, vel restinctoriam. Quæ diversitas neminem moveat, modo Crystallus solubilis fiat. Vide Notas de Calcinatione Lapidum in genere.*

[*Calcinari etiam dicitur Crystallus peculiari 🜅 & mollescere instar pultis, recuperare duritiem immersione in acetum.*]

N. 2. *Calcinatio vera Crystalli extat in Nuysemant de l'Esprit de l'Univers, p. 140. Ex hac calce elicitur Sal nephriticum per ebullitionem in aq. urtic. major. fortificat à suo proprio sale & ℥ ij. spiritus salis marini, colore virid.*

N. 3. *Si Salis hujus usum sine mora experiris. ℞. Crystallos grosse contus. candefac ac extingue in aq. Raphani, Ononid. Petroselin. & simul acuata spir. ⊖ i, vel ☍ Sulphur. idque multoties (decies) repetatur: filtraturæ si libet adde sacchari q. pl. ac habes aq. onomdis, & simil. Crystallisatum. Boetius de* Boodt.

N. 5. *Alii loco Acet. destill. adhibent aq. destillatam Urticæ minoris, Boetius de* Boodt.

N. 5. *Neque confertim, neque continuo Sal Cryst. exhibere licet præsertim ubi natura languidior extiterit. Hartman. in Croll.*

Dosis salis à gran. 6. ad 16.

[*Huc pertinet Crystallus Crystallisatus.*

℞. *⦶ crystalli*
⦶tri ana. q. v.
f. solutio in ✻ hinc evaporatio ad Medietatem, & crystallisatio loco frigido.

Vires. *In febribus ardentibus & intermittentibus exhiberi potest, vel solus ad grana aliquot, vel mixtus arcano duplicato.*

3. *Magisterium Crystalli.*

Solutioni (cum aq. urtic. factæ, &c.) instilla Sal. com. fusi aliquid & præcipitabitur, decanta, elue exicca.

4. *Oleum seu liquor Crystallorum.*

Solvitur Sal Crystallorum per deliquium, tumoris *Sennert. Institut. lib. 5. part. 3. s. 3. cap. Medull. destillat.*

Dosis gran. xv. ad xx.

5. *Elixyr Cristalli.*

Fit volatilisatione Salis Crystallorum. Nimirum.

℞. Salis Cystall. optimè [iteratis solutionibus ac coagulationibus] purificati, q. v. digere in fimo equino, vel ejus vicario MB, cum 🜈, vel cum aq. urticæ, [vel potius cum 🜈 supra urticam destillato,] ☍ 14. Dein destilla per cucurbitam humilem retortamve, sic

sic menstruum secum aliquid Sal. transferet, remanenti materiæ affunde recens menstruum, idque toties, donec Sal ferè totum ascenderit. Serva pro usu.

Boëtius de Boodt, *Beguin.*

6. *Essentia Crystalli.*

Destilla Elixyr Crystalli & abstrahe menstruum lento MB calore, ad consistentiam mellis, vel si placet inspissa.

N. *Keslerus Elixyr Crystallorum parat hoc modo.*

1. *Crystallos calcinat ignitione restinctoriâ in Acet. destill.*

2. *Calcem hanc comburit cum Sal. nit. horis duodecim.*

3. *Hujus Massæ* ℥ IV. *affundit Acet. destill.* ℥ X. *digerit* ☍ 2. *vel* 3. *in* MB. *abstrahit ad siccitatem Acet. destill. remanentiam resolvit per deliquium, oleumque rubrum seorsim colligit, (neglecto albo quod à Sal. nit.) rubrum illud digerit* ☍ *cum vino fæcesque subsidentes rejicit. Claram solutionem cum liquore, e. g. cum vino exhibet, idque quotidie ter Kesler. lib.* 3. *cent.* 44.

7. *Cremor Crystalli.*

℞. Crystal. in Alcool redacti, Sal. Tart. defæcati ana ℥ ij. calcinentur in furno Artem. vel in fornace figulina, in testâ vitreatâ cum operculo foramine pervio, donec vasa figuli perfecta sint, postea in aq. Urtic. minor. projiciantur, & omnia solventur in aquam lucidissimam viridis coloris: si quid pulveris in fundo maneat, abjiciatur, liquori vero prædicto immitte parum Sal. com. fusi pulverisati, ubi pulvis fundum petet.

Cujus edulcorati dosis erit à ℈ß. *ad* ℈ j. *vel solitariè, vel cum cremore Tart. In hydrope & calculo commendatur. Habuit S. Cl. ex commun. D. Gregor. Horstii fel. memor.*

[*Poterius liquoris sive olei multiplicabilis (Sulphuris) meminit per Alcool crystalli, unciâ mensis spatio unciam producente.*]

[*Fulminaris lapis s. Ceraunia, cunei pyramidalis plerunque figura, unde Donnerkeil vel securis, Donnerart. &c. Hunc mulierculæ in defluxionibus in genas, mammillas, &c. affricant: In Hydrope & Ictero etiam proficuus dicitur.*]

Glossopetra seu lingua serpentina Melitensis, Schlangen- oder Natterzung, cortice splendido subcinereo, (qui nigricante melior) minutim ad latera serrata, Terræ sigillatæ vel Boli Armenæ virtute pollens æstimatur, ad venenatos animalium ictus & morsus, venenaque arcenda, epilepsiam lumbricos; variolas & morbillos malignos assumta, dystociam manu detenta, difficilem dentitionem, appensa. Oculi lutei serpentum Glossopetræ connascuntur, viribusque æquales putantur. Inveniri etiam in ericeto Luneburgensi dicunt pyramidales glossopetras.] Schroderus.

2. *Sal Crystallorum.* 3. *Magisterium Crystalli.* 4. *Oleum seu Liquor Crystallorum.* 5. *Elixyr Crystalli.* 6. *Essentia Crystalli.*) Istiusmodi præparationes nil nisi salia larvata seu fucata sunt, parum vel prorsus nihil de crystallis in suo sinu recondita habentia, ex diversitate texturæ & figuræ partium minutissimarum orta præsens mendicatum pallium induerunt. Ut tamen & Nostrum symbolum addamus, dicimus, posse, ex sale crystallorum per solutionem Acet. dist. prævia illorum calcinatione parato crystallos cum Nitro confici in febribus non rejiciendos. Recip. Salis crystallorum & Nitri ana q. s. solve in acet. dist. evaporet media pars & crystallisentur in frigido. Hi crystalli utilissimi sunt in febribus ardentibus ad grana aliquot in cerevisia dissoluti.

N. *Magisterium Crystalli.*) Si solutio crystallorum per Acet. dist. cum spiritu Vitrioli rectificato in aq. communi diluto præcipitetur, humiditas decantetur & residuum cum aq. f. edulcoretur, fit Magisterium. Decantatus Liquor novis crystallis calcinatis affunditur, quod denuo solvit, & secum solutionem retinet. Quando non amplius solvit, filtratur & evaporatur, transit in Liquorem seu Oleum per deliquium Crystallorum.

N. *Essentia Crystalli*) Recip. solut. crystallor. per spirit. Nitr. aceto destillato temperat. factam, inde retortæ, abstrahe ad siccit. resid. solut. crystall. siccam extrahe spiritu vini, digere filtra.

7. *Cremor Crystalli.*) Optimus fit cremor cum ✱, si scilicet crystallorum s. q. cum s. q. ✱ misceatur pulverisatorum exquisitissimè, inditaque retortæ destillentur lento prius Ignis gradu, & deinde fortiori Igne urgeantur, primò extillat sp. urinosus volatilis, postea ex residuo cum deliquio soluta fiat cremor beneficio ▽tationis factæ cum aquâ fontanâ. *Hofmannus.*

VIII. *Hæmatites.*

Λίθος αἱματίτης. Lapis est, vel terra duriuscula, sanguinem colore æmulans. Arabicè Scedenigi. Germanicè *Blutstein*, la pierre Hematite, ou Sanguine. *Bloodt-stone. Bloedt-steen.*

N. 1. *Lapis Hæmatites nostratibus officinis usitatus, differt à veterum hæmatite.*

N. 2. *Interdum Niger est, interdum ferri colorem habet.*

Reperitur Lapis Hæmatites Officinarum in variis Germaniæ locis. Sæpè inter rubricas & ferri fodinas, quales prope Joachimicam vallem Bohemiæ, item circa Bresiam; aliquando ex Ostracite nascitur, ut prope Hildesheimium contingit. Excoquitur in ferrum lapis hic, adeoque ferri materia existit. Fit etiam hæmatites ex magnete usto.

Optimus habetur friabilis, saturato colore niger qui per se durus est & æqualis, nulla sorde admista aut septo intermedio, habetque cinnabari similem colorem, sed saturatiorem; loci naturalis ratione, Hispanicus præstat.

Vires. *Refrigerat, exiccat, adstringit, glutinat, adeoque convenit ulceribus oculorum & pulmonum, oculis lacrymantibus sanguinem, sanguinis expuitioni medetur, profluvia, v. g. hæmorrhagiam uteri, alvi, &c. compescit.*

Datur pollen internè à ℈ j. *ad* ℈ iv. *Externè modo variis adhiberi potest.* Schroderus.

8. *Hæmatites.*) Germanicè *Blut-Stein*: ita dicitur, vel quod colore cruorem æmuletur, vel quod sanguinem sistendi vim obtineat; Mediæ Naturæ esse videtur inter Terram, lapidem & Metallum. *Plinius* quinque hujus recenset genera, inter quæ tamen quædam potius ad Rubricas & Cinnabarim Nativam sunt referenda, quàm ad Hæmatiten. Idem etiam Lib. 36. Cap. 20. Hæmatiten & Schiston cognationem habere docet, & hæmatiten discernere venas rubentes & quod sit naturâ friabilis. Differt tamen hic ab illo, quod Schistos sit pallidior & crocei coloris ac friabilis, suapte naturâ fissilis, concreto & alterno cohærentium venarum adhæsu ammoniaco sali similis. At Hæmatites venis rubentibus friabilis est & sanguineus. Naturæ Martialis est. Fit hæmatites etiam ex magnete combusto, seu igni artificialis, seu calore terræ. Hinc non est impossibile, ut, ubi sit magnes, ibi etiam reperiri Hæmatiten. Hispanicus omnibus præstat; Et qui compostella adfertur, figuræ angulosæ est.

Vires. Habet vim adstrictivam glutinantem, unde in hæmoptoë & omni hæmorrhagiâ, item ulceribus pulmonum commendatur, in dysenteriâ notabilem etiam præstat energiam. Manu detentus narium sistit hæmorrhagiam vel fronti item applicatus, & tunc misceri potest cum aq. burs. pastor. plantag. spermat. rana-

rum

tum &c. in nimia uteri hæmorrhagia externè etiam adhiberi potest cum aq. spermat. ran. & aceto rosaceo. *Hofmannus.*

Præparata.

Hæmatites præparatus fit leg. c. cum ▽ adstringente, verbi gratia, Plantaginis vel Tormentillæ.

N. 1. *Hæmatites per* ⊂ *exhibet spir. odore ac sapore spiritum* ⊖*-i æmulantem.*

N. 2. *Hæmat. cum* ✳*-* ♎*-tus pulverem præbet insigniter diaphoreticum, coloris aurei valde jucundum.* [*Aroph. Paracelsi quasi aroma Philosophorum.*]

N. 3. *Pollen cum aqu. diaphoretica maximo cum fructu podagricis exhibetur.*

Ex communicatione Clariss. Dn. D. Langelotti.

[*Tinctura etiam parari potest ex Hæmat. cum sp.* ⊖ *compi vel sp.* ⦶ *reclus. per spir. Vini.*] Schroderus.

Præparata.) Si Lapis Hæmatites lævigando in subtilissimum & quasi impalpabilem alkohol redactus postmodum cum modico olei destill. Nucis moschatæ humectetur vel cum extracto croci Or. imprægnetur, & denique exsiccetur, ad plures alios affectus incomparabile remedium.

N. 1. *Hæmatites per retortam exhibet Spiritum.*) Non per se, sed cum sale acido ✳ci turgidus summè volatilem ac fragrantissimum largitur spiritum magnorum morborum domitorem si optimo usus fueris luto, spiritus penetrationem impediente ex receptaculo. Si Hæmatiten cum ✳co ana sublimaveris, flores acquires elegantissimos *Aroph* Paracelsi dictos, seu Aroma Philosophorum, in quartanâ, Plicâ & morbo hypochondriaco maximæ virtutis. Hi dicti flores magis diuretici, quàm diaphoretici sunt, contra atque *Autor* statuit.

Recip. Lapid. hæmati. optimè lævigat. ✳ci ana ℔ j. mista & probe contusa ac trita impone cucurbitæ fictili probe lutatæ ac igne aperto per gradus sublima, adaptato recipiente munito. Primò exstillat liquor volatilis salsus urinosus luteus, & deinde ad latera cucurbitæ flores aurantii coloris elevabuntur, quorum tincturam spiritu vini rectific. extrahe, extractiones omnes per destillationem in cucurbita vitreâ abstrahe ad rutilantis salis siccitatem, qui aurei coloris sal croci spirabit fragrantiam. Unde & Philosophorum Aroma dicitur. Ex Cap. mort. destillatur spiritus acidus Martialis elegantissimus.

N. Tinctura quoque elegantissima paratur ex Lapide Hæmatite prius cum sp. Salis composito vel sp. Nitri à Sale abstracto recluso ac postea spiritus vini beneficio extracta.

Dosis harum Tincturarum est à gut. xx. ad xxx. in convenienti vehiculo. *Hofmannus.*

Præparationes variæ Lapidis hæmatitis ex D. D. Bauschio.

Hæmatitis ustio.

Peragitur si lapis hæmatites igniatur atque in felle bubulo extinguatur.

Hæmatites trochiscatus.

Hæmatites minutissimè pulverizatur, coquitur in aq. comm. vel plantag. destillata, per horas 7. vel 8. uti fiat instar terræ lutosæ, quæ postea effusâ & evaporata aqua, in trochiscos formari & sigillari potest. Dos. est à ℈ *j. ad* ℈ *iv.*

Magisterium Hæmatitis.

℞. *Hæmatitis pulverata* ℥ *vj. calcin. cum sulphuris puriss* ℥ *viij. vel pluribus, donec sulphur absumptum sit. Huic rursus pulverisato affunditur acetum destillatum, bene acuatum cum sp. vitrioli. Post aliquot dierum extractionem in loco calido, vel arena calida, præcipitatur cum oleo tartari per deliquium. Præcipitatum cum repetita affusione aquæ calidæ edulcoratur, edulcoratum siccatur, siccatum quod coloris rubei est, ad usum servatur.*

Flores Hæmatitis.

℞. *Lapidis hæmatitis subtiliss. pulverisati p. j. salis ammoniaci itidem tenuissime triti. p. ij. optime misce; sublima per alembicum in arena, igne forti: spiritum salis ammoniaci egressum seorsim serva: sublimatum elue aqua, filtra per chartam emporeticam, præcipita affusione olei tartari per deliquium, donec aqua fiat alba & clara: præcipitatum edulcora, sic habebis flores lapidis hæmatitis.*

Tincturæ Hæmatitis.

℞. *Caput mortuum quod in sublimatione hæmatitis in fundo cucurbitæ remansit, solve aqua, donec non amplius tingitur; solutiones calidas filtra per chartam, coagula igne forti, & extrahe postea cum spir. vini (præstaret sumere spir. cydoniorum vel prunorum sylvestrium) affundendo toties, quoties tingitur, Tincturam, quæ per chartam filtranda.*

In hac tinctura progressu temporis subsidet pulvisculus subtile: hic effusa tinctura siccandus: siccato affundenda aqua, ut sal ammoniacum quod adhuc dum ipsi adhæret, imbibat: qui pulvisculus denuo ad usum medicum siccandus, & vel seorsim servandus vel floribus immiscendus.

Aqua verò illa evaporanda ut coaguletur sal ammoniacum, quod depuratum, diaphoreticum in febribus esse potest, tùm constet ex sale ammoniaco, tanquam specifico febrifugo, & hæmatite tanquam diaphoretico.

Ultimum caput mortuum hæmatitis, seu corpus hæmatitis è quo flores sublimati & tinctura extracta, posset uri & lavari, pro usibus externis.

Liquor Hæmatitis.

℞. *Lapid. hæmatitis & sal. ammoniaci ana p. aq. subtilissimè pulverata & optimè mixta destillentur: Ascendit spir. salis ammoniaci, igneus urinosus: aucto igne sublimatur sal ammoniacum, & secum rapit flores hæmatitis, instar corticum aurantiorum coloratas: hos reduc in tenuissimum pulverem, super funde spir. vini rectificatissimum, ut tincturam extrahat: idque toties repete, quoties coloratur spir. vini; spiritus hos tinctus destilla ex balneo: manebit in fundo cucurbitæ sal pulcherrimorum colorum, odore croci, quod serva.*

Caput mortuum tere subtilissimè, projice in spir. vini optimum, (posset spir. vini è sale destillatus sumi) qui coloratur: repete aliquoties iisque ad extractionem omnis tincturæ: spiritus hos destilla per alembicum ex balneo, remanebit iterum in fundo fac ut prius, hoc destilla lento igne, per retortam vitream lutatam, in furno venti, exibit spir. salis ammoniaci acidus, corrosivus, duplicatus: aucto igne prodeunt flores: finita destillatione conjunge spiritum corrosivum cum floribus in collo retortæ hærentibus: destilla lento igne per retortam vitream: exibit spir. & flores manebunt in fundo, hos flores misce cum superioribus, repone in cellam, ut liquescant in liquorem. Liquor hic insignis est medicina, præsertim cum gummi ammoniaco in pilulas redactus; in hydrope, quartana, scorbuto, pleuritide, renum calculo, colica, obstructione mensium, melancholia hypochondriaca, affectibus Ventriculi variis aliisque morbis gravibus: *præterea habet* vim anodinam & somniferam.

Oleum hæmatitis ad sanguinis profluvia.

℞. *Lapid. hæmatitis subtiliss. contriti p. j. sal nitri partem alteram c. sulphuris vivi p. ij. commisceantur & in calcem aduratur hæmatites: deinde ex aqua pluviali stillatitia, lavetur aliquoties, rursusque siccetur: postea vini spir. superfundatur, macereturque: tum extilletur rursus, & quod in fundo remanet, iterum calcinetur, lavetur, siccetur, destilleturque toties donec in vino eliquescat instar nivis: tandem incoquendo sal provenit, quod in loco humido resolvitur in liquorem.*

Quinta essentia & sal lapid. hæmatitis.

♃. *Lapid. hæmatitem cum duplo sulphuris, tere in pulverem impalpabilem, cementa per horas sex, postea sub tegula in fornace probatoria candefac per horas duas, semper movendo: materiam ignitam projice in acetum acerrimum destillatum: à residentia lentè separa acetum destillatum; pulverem cum aq. comm. destillata edulcora: sicca: dein cum aqua rosarum forma globulos parvos: quibus superfunde spir. Juniperi, digere aliquandiu donec omnis essentia extracta sit: filtra per chartam, spir. in B. M. abstrahe, ut essentia maneat in fundo: caput mortuum edulcora: superfunde aquam mellis corrosivam: abstrahe aquam: Sal cum spir. vini per iteratam destillationem edulcora sic habebis sal parum.*

Plura videsis apud D. D. BAUSCHIUM qui tractatum de Lapide hæmatite publici juris fecit.

IX. *Lapis Judaicus.*

Lapis Judaicus olivæ specie subrotundus, tener & friabilis est, striis secundum longitudinem discurrentibus & æquidistantibus, ac si arte (torno) factæ essent, colore est albo & subcinereo.

Reperitur in Judæa, unde Ιεδαικὸς dicitur, hinc & in Silesia.

Dicitur Aëtio Lapis Syriacus, aliis Phenicites, Tecolithos, Arabicè Hager alieudi, & Agiar aliheud Germ. *Judenstein.* La pierre Judaique. *Ievvs-stone. Joden steen.*

Aliqui sexum distinguunt, minoresque fœminas vocatas, ad vesicæ lapidem commendant, majores masculos, inter quos aliqui sunt longiores minimi digiti quantitate, ad renum lapidem expellendum.

Vires. *Medetur difficultati urinæ, calculos vesicæ, præcipueque renum rumpit. (tritus exhibitus.)* Schroderus.

Lapis Judaicus.) Ita dicitur, quia in Palæstinâ & terrâ Judæorum reperitur. Similis est glandi, sive olivæ, lineis quasi torno ductis. Dicitur *Aëtio* Lapis Syriacus, aliis Phœnicites, quia in Syriâ & Phœniciâ reperitur. Dicitur & Pyrena, quia similis nucleo olivæ, item Tecolithos, quod calculum solvat: item Eurhoës *Plinio*, quod urinam fluere faciat. Hisce vocabulis non plures, sed una saltem indigitatur hujus Lapidis species. Reperitur etiam in Saxoniâ, circa Hildesheimium, in Marchiâ antiquâ ad ostium Tangræ, ad littora Albis &c.

Vires.) Medetur urinæ difficultati, calculo &c. Unde ejus pulvis cum saccharo cando infantibus calculosis summo cum fructu exhibetur. Ingreditur *Dn. D. Johan. Michaelis* Liquorem & Magisterium Nephriticum. *Hofmannus.*

Præparata.

1. *Præparatus fit lege c.*
2. *Sal. &*
3. *Magisterium.*

Calcina cum Sulphure, solveque in Acet. destill. mellito, vel spirit. Sal. com. hinc abstrahe, habes sal, vel præcipita cum Ol. Tartari, habes magisterium, edulcorando.

4. *Oleum seu Liquor*: fit per deliquium.

N. *Oleum lapid. Judaici Lyncis &c. per deliquium reperies in Cista med. p. 112.*

X. *Lapis Lazuli.*

Lapis Lazuli, est lapis opacus Saphiri colore, aut florum Cyani, aureis punctulis aut flammulis exornatus, Armenio durior.

Dicitur Λίθος κυανὸς, Lapis cœruleus. Arabicè Hager, Azul.

N. *Ex hoc fit color ille cyaneus, quem ultramarinum vocant; azurum verò ex lapide Armenio, vel cyano Germanico faciunt.*

Genera tantum duo sunt, fixus, id est, colorem in igne non mutans, qui ferè ex Oriente affertur, & non fixus qui in Germania reperitur, ac vulgò *Lazurstein*, la pierre d'Azur, *Lazus-stone*, *Lazuyren-steen* vocatur, unde color dictus *Lazurblau*.

Azure or *Lazul-blevv. Lazuyrblaeuvv.*

Vires. *Viribus convenit cum lapide Armenio; sed imbecillius eas exercet. Purgandi facultate præditus est, præcipuè contra Melancholicos omnes affectus, quartanam, apoplexiam, morbum comitialem, lienis vitia, aliosque complures, à melancholico succo originem ducentes.*

Dosis ʒ j. in polline subtilissimo.

N. *Pro amuleto etiam de collo gestatur, ut puerorum terriculamenta arceat, oculorum aciem roboret, syncopen & prægnantium abortum præcaveat. Verum partu appropinquante, ne fœtum retineat, auferendus est. Boëtius de* Boodt. *Schroderus.*

10. *Lapis Lazuli.*) Arabibus ita dicitur. Est lapis cœruleus aureis flammulis exornatus, inde & Græci κυάνεον vocant. Ex hoc ultramarinum conficiunt. Eligitur saturato cœruleo colore corruscans maculas quasdam aureas stellarum modo radiantes habens fractu contumax, & ab igne invictus, in aurifodinis orientalibus effoditur.

Purgandi facultate præditus est.) Cùm hujus lapidis, ut & Armenii virtus commendare ab antimonio non valdè dissimilis sit, susque deque purgantis omnes humores; quæritur: an rectè ingrediatur confectionem alkermes, & annon eo nomine potius sit omittendus? Amatus Lusitanus de quodam observationem habet, cui ex frequenti hujus confectionis usu grave sanguinis stillicidium accidit, ob hunc lapidem putans. Verum hic metus inanis est, vis enim purgandi quam in sale volatili consistere, putat *P. Poterius l. c.* per calcinationem vel alio modo corrigi potest, ut in confortantem degeneret. Quid si hoc symptoma, quod *Amatus* adfert, ex nimio confectionis Alkermes usu ortum duxisset? vel à Moscho & ambrâ, quæ hanc ingrediuntur confectionem, vel à dulcibus fuisset, fermentatione p. n. in massâ sanguineâ excitatâ. Moschum autem & ambram sanguinis impetum promovere jamdum supra demonstravimus. Eccur non potius creber hujus confectionis usus diarrhœam vel hypercatharsin movit, quam nudum sanguinis stillicidium? Ideoque hic Lapis philosophicè præparatus admirandam habet vim confortandi & maniacam ac melancholicum μιασμα expellendi. *Hofmannus.*

Præparata.

1. *Lapis* multoties (in aq.) *lotus*, quem præparatum dicunt. Lavatur autem ut acrimonia, visque exurendi lotura auferatur.

2. *Magister.*

Fit cum Sp. Sal. cum melius cum 🜄.

N. *Quercetanus Ph. R. calcinat cum Sulphure, & solvit cum Acet. destill. Vini optimi; hinc præcipitat cum Ol. Tart.*

Dosis ℈ j. *&c.*

3. *Elixyr.*

Calcinatur Lapis Lazuli in fornace laterum deinde Aq. vitæ solvitur calcinatus.

Fioravantus hac solutione multos morbos & febres malignas se curasse scribit, & ulcera etiam pessima in optimum statum ad miraculum usque redegisse.

4. *Oleum seu liquor*, qui illitus dolores podagricos, inflammationesque levat.

5. *Essentia s. Extractum.*

♃. Lapis Lazuli q. pl. igniatur 6. vel 7. extinguatur

turque in ∇. tandem in pulverem redigatur, & cum ∇ melissæ ipsius recrementa terrea eluantur, (*laß abschleichen*) laisse l'eau doucement decouler, *let them run ea ʃyly off. laet ʃe ʃtille afslooven.* redigantur in pulverem tenuissimum, & cum ∇ digerantur in calore septim. 3. vel 4. dein abstrahatur ∇, & remanentiam serva.

Dosis à ℈ß. ad ℈ j. Hartm. in pra

Crystalli purgantes Lap. Lazuli.

Calcinetur forti △ donec albescat, teratur in marmore, bulliat in s. q. Acet. destil. per v. aut vi. horas Decantatum Acet. destill. injiciatur in vas fictile non vitrearum, strictique orificii, 5. aut 6. unciarum capax, os testæ cerâ occludatur, reponatur in cella, & transudabit lanugo crystallina intra paucos ♂, vasique testaceo adhærebit, hanc collige, aliam expecta, &c.

[*Tinctura per fl* ✻ *& alcool Vini Hispanici.*]

Dos. ℈j, *ad* ℈ß.

[*Lapis Lipis novi orbis* ∇ *stillatitiâ maceratus cœruleam reddit.*

Vires. *Mundificat oris ulcera Zac. Lus. Pr. admir.*] Schroderus.

Præparata 1. *Lapis multoties in* ∇ *lotus.*) Hujus Lapidis lotio supervacanea est, sed sufficit, modò purum, nec nimis saxosum obtineas. Nil absonum veritati loquitur *Cl. Zvvelferus*, utrumque, quod eluitur, & quod lotione remanet; purum pulverem Lapidis Lazuli esse nullo planè sapore vel per se imbutum, nec etiam aquam ab eo imbui. Quicquid contra Alii statuant. Prout experientia cuilibet manifestabit, si probare libuerit. Falsum est ablutione præparatum vomitum non movere, non lotum autem hoc perficere, cum tam non lotus, quàm lotus ἄνω ϗ κάτω purget. Assertio *Domini Schrœckii* Nos etiam frustratur, lixiviosam seu alkalicam Lapidis Lazuli prosapiam gustu judicari, experimento enim facto, ipsum opinione falli deprehendimus. *vid. l. c. Class. 20. p. 439.*

2. *Magisterium.*) *Euchstadius* negat, ex hoc lapide Magisterium præparari posse, *dicit enim*, *si in Acet.* dist. solvatur, illud saporem Vitriolatum acquirere, qui postmodum nullatenus separari aut edulcorari possit. Alii Lapidem hunc cum Sulphure calcinant, postea cum sp. Salis solvunt, & demum cum oleo Tartari p. d. ⩦rant & edulcorant. Nonnulli seq. modo præparant tincturam & demum Magisterium.

Recip. fl. ✻ in destillatione sp. ✻ adscendentium & alkohol vini Hispanici q. s. misce ac digere, & habebis menstruum, quod superfunde lapidi Lazuli subtilissimè trito & statim extrahet in modico calore digestionis tincturam cœruleam. Dos. ℈ß. ad gr. xv. in delirio.

N. Si huic Tincturæ affundes tantum spiritus Vitrioli, usque dum non amplius effervescat, & tinctura mutata sit in ∇ viridem, abstractâ modico calore humiditate ⩦tatum acquires, quod in calore fluit instar ceræ, in frigore autem instar butyri concrescit. Dosis hujus ℈ j. in Maniâ.

2. Tinctura cum sp. ✻ urinoso præparata commendatur in quartanâ, epilepsiâ, apoplexiâ, maniâ, melancholiâ &c. ab humoribus acidis ortis, Dos. est à gut. x. ad xx. vel ultra.

Magisterium Lapidis Lazuli à *Cl. Zvvelfero* communicatum in animadvers. P. A. p. 413. & in ejus appendice p. 15. Pictoribus commendamus.

3. *Elixyr.*) Si aquæ vitæ fl. ✻ vel sp. ✻ urinosus in s. q. addantur, solutio & extractio commodius succedet. Prout & in Essentiæ præparatione itidem modus observandus, & in utroque digestio per plures septimanas in moderato calore continuanda non postponenda.

Crystalli purgantes Lap. Lazuli.) Hi crystalli Vitriolum quoddam sunt ex Acet. dist. & substantiâ Lapidis Lazuli constantes, quibus purgantia acui & in viribus exaltari possunt) *Hofmannus.*

XI. *Lapis Lyncis.*

Lapis Lyncis, Belemnites, ἀπὸ τοῦ βελέμνου, à sagitta, cujus effigiem refert, (seu dactylus Idæus, à figura dactyli & Ida monte Cretæ Insulæ, ubi invenitur.) est lapis teres: pyramidalis, sub variis coloribus repertus. Germ. *Albschoß, Schoßtein, Luchstein, Tappenstein,* (si niger sit.) La pierre de Lynx. *Lyncian-stone. Sten van de lynx.*

Inveniuntur albi, nigri cinerei, pellucidi, vini falerni instar, Et hic forsan est quem veteres LYNCURIUM appellarunt, quem succini speciem fecerunt, ob colorem, quo succinum refert, quemque ex urina Lyncis, simul ac ea excernitur, coagulari, nonnulli fabulantur.

N: *Vires hic lapis graveolet, & ne ustus quidem odorem deponit.*

Reperiuntur multis in locis Germaniæ, in Borussia, Pomerania, Episcopatu Hildesiensi, Helvetia, Ducatu Wirtembergensi. (Gôppingæ.)

Vires. *Adhibetur ad calculos frangendos, non aliter quam lapis Iudaicus.* (*In febribus intermittentibus nobis utilis. Dos.* ʒß. *vel* ℈ ij. *cum aceto.*) *Curat vulnera, Putatur etiam ad pleuritidem* (*quia mucrones habet,*) *valere.*

N. *Putant lapidem hunc potum contra Ephialtis suppressiones, noctisque ludibria valere, ac fascinationibus succurrere.* Schroderus.

II. *Lapis Lyncis.*) Dicitur & Belemnites, ἀπὸ τοῦ βελέμνου, à sagitta, cujus effigiem refert, non dactylus idæus à figurâ dactyli & Idâ monte Cretæ Insulæ, ubi invenitur. Veteres LYNCURIUM appellarunt, quem succini speciem fecerunt, & ex Urinâ Lupi cervarii seu Lyncis in sylvis ac montibus coagulatâ generari tradiderunt. Neque hoc adeò absurdum dicit *Christoph. Encelius de re metallic.* Lib. 3. cap. 27. Urinam Lyncis coire in Lapidem, præcipuè calore terræ, tibi simile dicam, inquiens, in exitu vesicæ sylvestris porci, apri scilicet, nonnunquam etiam porci domestici castrati, repertitur Lapis coagulatus ex urina calore animalis, flavus & subpallidus nonnunquam, magnitudine fabæ. Cur ergo non fieret, ut urinæ Lyncis calore terræ coirent? Verùm hoc non admittitur à Naturæ scrutatoribus, alia enim est ratio & modus fiendi calculi porcini, & aliorum calculum, qui non semper in vesicâ ex urina, sed & aliis etiam in partibus ex petrosis seminibus producuntur, & aliis hujus Lapidis, qui ex terrâ in sylvis & montibus, quò lynces nunquam stabulati sunt, ex profundo eruuntur. Reperitur in Borussiâ, Pomeraniâ, &c. Prodest contra calculos, ictenitiam, fluxus ventris. De cæteris, constat experientiâ, hunc Lapidem etiam mirificam fermenti febrilis vim habere præcipitantem, ut in febribus intermittentibus pulveris hujus ʒ ß. vel ℈ij. in aceto vini propinati horâ unâ vel circiter ante paroxysmum febrilem non facile medentem deserat. Putatur etiam ad pleuritidem, quia mucronem habet, valere, sed non est universalias regula, quia alia habemus præstantissima anti-pleuritica, quæ tamen minimè sunt mucronata.

N. Hûc referri etiam posse videtur *Ceraunia seu Lapis fulminaris* à fulmine nomen trahens, Germanis *Donner-Keise.* Figurâ enim non absimilis hic est dicto *Lapidis Lyncis*, licet hic fulminaris præter hanc alias etiam habeat variasque figuras, sed maximâ ex parte tamen cuneum refert, pyramidem, ut repræsentet saccharum pyramidale *einen Zuder-Hut*, malleum, securim, clavam ~~&c.~~ substantia ad silicem ut plurimum accedit, durus adeò, ut limam non sentiat, gravis & ponderosus. Somnum provocare quidam volunt & victoriam in prælio & causis agendis conciliare. Infantes ab hernia præservari, si cunis imponatur, & curari ita, si eo morbo laborent. Domum, in qua servatur, à fulmine tutam esse credunt, ut & hominem, qui castè eum gesta-

gestaverit. Ex hoc paravit etiam medicamenta *Dn. D. Joan. Michaelis* ad hydropem & ictericiam utilissima. vid. *Gesner. de figur. Lapid.* p.m. 63. *Kentmann. de Lapid. Ol. Worm. in Musæo Cap.* 12.

N. Dicunt Lapidem in India esse *Cocaottet* seu *Corvinus* dictus, qui calefactus tonitru edit *in histor. Brasill. P. Borellus in histor. & obs.* C. 2. *obs.*58. Hofmannus.

XII. *Magnes.*

Magnes est lapis, qui ferrum vel alium magnetem ad se trahit, ac plagas mundi ostendit. Græcè λίθος μαγνήτης. L. Heracleus, ἡράκλειος. Lat. Herculeus, sideritis s. magnetis. German. *Magnestein.* La pierre d'Aimant. *Loadstone. Magneeet, of Zeylsteen.*

Reperitur circa ferri fodinas in diversis locis Germaniæ, Norvvegiæ, Sueciæ, Italiæ.

Delectus.

Vegetior plerumque cæteris esse solet, qui ferri colorem habet.

Vires. *Vires habet hamatitis, teste Galeno, adeoque adstringit, sanguinemque sistit, (ustus) crassos & melancholicos humores educit, sed usus est rarioris.* Schroderus.

12. *Magnes.*) Ab inventore *teste Plinio* Lib. 36. Cap. 16. nomen accepit (item *Lapis Herculeus, Heracleus* à civitate *Heraclia* Lydiæ vel Magnesiæ, ubi laudatissimus magnes reperitur, appellatur. Vel etiam *Sideritis*, eò quod ferrum attrahat, σίδηρος enim ferrum significat. Germ. *Magnetstein*, Est autem Lapis coloris nigri cœrulei, densus, non admodum gravis. Ferrum vel alium Magnetem ad se trahit, hoc cedit magneti & patitur à magnete, & quod majus est, ferrum à magnete tactum alterum ferrum trahit. *Jul. Cæs. Scalig.* exerc. 102. f. 6. ferrum non attrahere magnetem, sed moveri ferrum potius ad magnetem tanquam ad matricem suam, cujus abditis principiis perficiatur, statuit. Mas enim surrectus rigidus. Fœmina multis adversus maritum quasi blanditiis, & adnutans. Cum ferri pabulo non indigeat Magnes, non illud attrahet. Magnes etiam plagas mundi ostendit. Quam volubile & inconstans hoc sit vid. *in Nobiliss. Roberto à Boyle tentamin. physiologic.* p. m. 157.

Reperitur circa ferri fodinas. In diversis locis Germaniæ, in Silesiâ, Bohemiæ finibus ad Schvvartzbergum, item Salveldiæ in antiquis ferri fodinis, Gossatiæ &c. Præterea etiam in Norvvegiâ, Sueciâ, Italiâ, Hispania (ut fertur) invenitur.

Vires habet hamatitis.) Suprà diximus, magnam esse magneti cum hæmatite affinitatem, ut *Plinio* etiam hæmatites magnes dicatur; qui est species hæmatitis Æthiopici, & magnes combustus fit hæmatites, & venditur pro illo. Inde & easdem cum hæmatite habet vires. Nonnulli cum mulsa exhibitum hydropicos sanare dicunt serosos & adustos humores evacuando. Ex collo gestatus spasmum sanare ac nervorum dolores compescere, manuque detentus partum accelerare credit. *Hofmannus.*

Præparata.

Unguentum Magneticum, seu *Sympatheticum*, vide lib. 2.

N. 1. *Sunt qui ex magnete usto & cera Emplastrum conficiunt, idque summè ad podagricos dolores leniendos commendant.*

N. 2. *Corroboratio magnetis institui potest, si cum Calc. viv.* △ *mediocri cementetur, ac postmodum in solutione vel oleo ♂ extinguatur.* Schroderus.

N. 1. *Sunt qui ex Magnete usto & cerâ Emplastrum.*) Quale etiam *Boëtius* describit; hujus beneficio dicunt extrahi posse ferrum, quemadmodum historiæ referunt de rustico Regiomontano & Bohemico cultrum deglutientibus. Ad podagricos dolores leniendos summè etiam commendatur. Unde conficiunt nonnulli emplastrum ex magnete, quod salia acida massæ sanguineæ, imprimis si crocus martis aperitivus intus etiam fuerit propinatus, exterius locis dolentibus applicatum foras elicere sibi imaginantur. Quodque etiam in hernia & prolapsu uterino maximi sit valoris ductu & consilio *Helmontii* p. m. 597. Dum inquit: Dorsum magnetis sicut ferrum, ita & intestinum pellit, curat herniam, omnemque catarrhum de Naturâ martis. Omnes nempe magnetismi ad hominis usum sunt ordinati; Vis trahendi ferrum si mumiæ muliebri maritata fuerit, tunc dorsum magnetis in femore & ejus venter in lumbis emplastrata abortum jam minitantem tutò præcavet. Venter verò magnetis in femore & dorsum lumbis appositum partum mirificè facilitat. Verum si allegata emplastra in dictis affectib. aliquem præstant notabilem effectum, non ob attractivam hoc fit magneticam vim, sed exsiccantem & adstrictivam, in qua magnes ferrum vel hæmatitem æmulatur. Magnes inquit *F. Platerus in quæst. Medic* 91. licet ferrum trahat non tamen agit eâ vi in corpus nostrum, cum quo nullam habet similitudinem, sed potius vi siccante & adstringente, uti & hæmatites &c.Ettereâ & hac in parte cum *Athan. Kirchero* facio, qui *lib.* 3. *cap.* 2. de magnetismo Medico statuit, Emplastra ex contuso magnete nulla vi pollere magnetica. Etsi enim scobs magnetica & ferrea libera ex se & sua natura magnetica sint, & vi attractiva mirificè polleant, tamen ubi canali inclusa scobs fuerit, omnem eam attractivæ virtutis efficaciam ob partium se disponentium confusionem perdit, si igitur coarctatus intra canales pelvis magneticus vi sua ob dictas rationes privatur, quanto magis eâ destituetur, si madefactus vel unctuosis aliis pinguibus speciebus in Unguentum redactus fuerit: quo præter partium, quæ in simili miscella concurrit, confusionem, mirum est, quàm obtundatur ejus vis, quàm hebes & ignava reddatur, imò penitus destruatur.

N. 2. *Corroboratio magnetis institui potest.*) Veteres Naturæ indagatores tradiderunt allii succo magnetis vim attractivam aboleri, sed *P. Borellus in histor.* & obs. 88. hanc rem falsam esse per experientiam didicit. Corroborari autem magnetem posse liquore quodam ♂tis singulariter præparato, licet *Cl. Zvvelferus* irrideat, experientia testatur. *Hofmannus.*

XIII. *Marmor & Ophites.*

Marmor lapis est insigniter durus ac ad splendorem suscipiendum, si poliatur, ita aptus, ut statuæ vel columnæ egregiè nitentes inde sculpi possint, Græcè Μάρμαρος (à splendore) German *Marmelstein.* du Marbre. *Marbl-stone, Marmeer-steen.*

Genera multa sunt, cum nec certa illis figura, nec color certus sit. Alia sunt alba, verbi gratia, Alabastrites. Alia rubra, Alia nigra, ut Lydius Lapis. Alia variis coloribus; ut Porphyrites, Ophites, de quo hic.

Ophites est marmor instar porphyritæ durissimus, colore viridi saturato, dilutis ejusdem coloris maculis quasi aspersus. Græcè ὀφίτης. Latinè Serpentinus, German. *Serpintinstein.* La Serpentine. *Serpentin stone. Serpentyn-steen.*

N. 1. *Boetius de* Boodt. *cinereum quoque constituit Ophitem, eumque durissimum, tum & nigriusculis maculis aut punctulis variegatum & hunc mollitie alabastrita.*

N. 2. *Veteres Ophitæ genera fecerunt.* 1. *Nigricans durum.* 2. *Cinereum punctis distinctum.* 3. *Lineis quibusdam candidis interstinctum, candidum, molle. Hinc apparet veterum Ophiten à nostrate esse diversum.*

Foditur noster in locis variis, Italiæ, & Germaniæ, verbi gratia in Misnia, quod tamen ob mollitiem, rectius Alabastris accensetur, diciturque Zebicium.

Vires.

Vires. *Veterum Ophitæ omnes allegati contra capitis dolores & serpentum ictus (ex signatura) prosunt, teste Dioscoride. Qui lineas habent, Lethargo & capitis doloribus auxiliari dicuntur, arcereque pestem petecchialem (ex signatura) Galeno lithontripticus est intro assumptus.*

N. *Ophita nostrati multa vulgus tribuit, videlicet, poculum inde factum, si venenum susceperit, id sudore prodere. Conducere colicæ, pleuritidi, torminibus, ac ventriculo refrigerato; doloribus podagricis, nephriticis, si calfactus ophites loco affecto applicetur. Opitulari quartanis, tertianis, phthisicis, hepaticis, si poculum quotidiano usui destinetur.*

[*Lapis Phosphorus, sive Luciferus Bononiensis spongia & retinaculum Solis & Lunæ, mistura chalcanthi & Antimonii, Psilothrum præbet.*]

[*Melachites sive Pavonius infantibus pro extinguendo æstu febrili exhibetur ad gran. 3. vel 4.*]

[*Myoxolithos, Bufonius lapis. Batrachites, Krotenstein, describitur infrà*] Schroderus.

13. *Marmor & Ophites.*) *Ophites* est marmoris species, & ita appellatur, quia colore serpentes repræsentat. Et hæc species, lineis cinereis & nigricantibus est, uti sunt in colore chelydri ad ostium Tangræ. Est & alia species *Ophitis* magis ad serpentis formam accedens, quia squamas habet, ut serpens, & est crustaceus lapis, reperitur in Saxonia circa Hildesheimium, sordet instar cornu. Est & tertia *Ophitis* species, quam *Encelius l. c. p.* 125. invenit ad littora Albis propè ostium Tangræ, & est lapis tenuis, oblongus, in formâ serpentis, ac si serpens in lapidem induruisset, intus coloris nigri in cœruleo nitentis, foras albicantis.

N. Hic quæritur; Quid de *Draconite seu Lapide vel coronâ Draconum Aspidum*, vel *serpentum* sit judicandum? *Plinius* Lib. 37. Cap. 10. *Encelius* de Lapid. & gemm. Lib. 2. c. 39. *Libavius* Lib. 2. Batrach. Cap. 23. & Alii adscribunt huic cum *Philostrato Gygis* annuli virtutem, *Cœl. Rhodgin.* Lib. 6. c. 2. Alias *Gygis annulus* adagium est, quadrat vel in homines moribus inconstantibus, vel in fortunatos, qui veluti virgulâ divinâ quicquid optant, id suo arbitrio consequuntur. *Gyges* fuit Rex Lydiæ, cui oraculum sciscitanti, ecquis se viveret felicior, Apollo prætulit Aglaum Sophidium Arcada, qui nunquam è tugurio suo fuerat egressus. *Plin.* Lib. 7. Cap. XLVI. Hujus adagii meminit *Lucianus* in Votis, ubi quispiam optat sibi complures annulos ejusmodi, quales habuit Gyges, alium, quo ditesceret, alium quo gratus & amabilis redderetur, alium, per quem liceret volare quocunque libitum esset. Hic annulus hominem etiam inadspicuum reddebat, si pala ejus ad palmam esset conversa, cùm ipse tamen omnia videret vid. *Cicero* III. de Offic. Ejusmodi magicam vim adscribunt etiam *Draconiti*. Verùm à pluribus dubitatur de hujus existentiâ. Est enim circumforaneorum impostura plebeis obtrusa, dum nihil aliud sunt, quàm chelæ, squillæ marinæ, quæ dentatæ ab uno latere interiore semifalcatæ, ebore quovis nitidiores. Has affabrè eâ parte, quâ dearticulatæ fuerunt, committunt, capsulisque osseis & ligneis decenter inferunt. Vulgò vocantur *Schlangen-Kronichen.* Hofmannus.

XIV. *Ostiocola.*

Ostiocolla lapis est albo cinereove colore, ossisque figuram æmulans. Dicitur lapis Ossifragus, Lat. Sabulosus, Ostrites, Osteolithus. Holosteus, Morochtus Matthiolo, German. *Beinbruch, Bruchstein, Beinvvell, Wallstein, Sandstein, Steinben.* La pierre Osteocolle. *Osteocolla, A stone like a bone, bone binder. Ostiocolla, Wallsteen, geliyck een been.*

Nascitur Darmstatino in agro in Palatinatu, locis arenosis, (*ander Bergstrass*, au chemin, dit prés la montagne. *On the hils. Arn de bertzstraet....*) Item in Saxonia, in Silesia, &c. crescit per arenam formâ Coralli.

Vires. *Celebratur ad ossa citò glutinanda, quippe materiam callo idoneam citissimè suppeditat, adeoque glutinationem maturare. Adhiberi potest internè à ℈j. ad ʒ i ß. & externè in catapl. Emplastris &c.*

Præparata.

Ostiocolla præparat. lævigando cum ▽ geranii. Cremor Weinlini prodest hypochondriacis. *Sroderus.*

14. *Ostiocolla.*) Est lapis albi aut cinerei coloris, ossis figuram referens. Dicitur *Lapis Ossifragus. Meindruch.* Crescit per arenam in formâ corallorum, Reperitur in locis arenosis Saxoniæ, Silesiæ &c. Commendatur ad ossium fracturam citò callo obducendorum. Dosis est à ʒß. ad ʒ j. Ex hoc Lapide enim Magisterium confici potest ejusdem energiæ cum pulverisato. *Hofmannus.*

XV. *Pumex.*

Pumex lapis est erosus, porosus, spongiosus, exiguisque cavernulis, seu foraminibus plenus. Græcè Κίσηρις, Arabicè Tanech. Germ. *Bymstein.* Pierre ponce, *Pumice-stone. Puymsteen.*

Invenitur ad Confluentiam Germaniæ.

Probantur, qui candore minimoque pondere, ut & qui quàm maximè spongiosi, aridique sunt, tritaque faciles, nec arenosi in fricando, &c.

Vires. *Refrigerat, siccat, extenuat, ulcera leviter purgat, cicatrices explet, & emendat. Farina adhibetur sæpe medicamentis oculorum, & verendorum. Immiscetur item dentifriciis & sternutatoriis.* Schroderus.

15. *Pumex.*) Hic est lapis, & non est lapis; Lapis propter duritiem; non lapis propter raritatem, & innatat etiam aquis. Probatur candidus, levis, spongiosus, aridus, tritu facilis, nec in fricando arenosus. Reperitur in maris littoribus, inde quidam sibi persuaserunt, sed falsò, spumam concretam maris esse. *Hofmannus.*

Præparata.

Pumex ustus.

Uruntur trinâ ustione, ita ut torreantur carbone puro, ac toties vino restinguantur albo. Lavantur deinde & siccari conduntur quàm minimè uliginoso loco.

N. *Quidam tertia ustione refrigeratos potius quam restinctos terere malunt ex vino. Boëtius de* Boodt.

XVI. *Lapis specularis.*

Lapis specularis est lapis fossilis, instar crystalli pellucidus ac in bracteas tenuissimas scissilis. Dicitur communiter Selenites, aliis alumen Scaiolæ, quibusdam Glacies Mariæ, *Fraven-Eiss.*

Invenitur in Moscovia, copiosè item in Hispania, in Saxonia, Thuringia, Marchia, Misnia, &c. Etsi autem ut plurimum candidus sit, attamen reperitur & variis coloribus, melleus scil. niger, fuscus.

N. *Veterum Selenitem, (aphroselenitem) quia noctu lucebat, à nostrate diversum esse, nemo non intelligit.*

Usus est rarioris, nec adhibetur facile, nisi ad mulierum faciem dealbandam, & rugas depellendas. Quidam tamen commendant in Epilepsia (& provocando partu.) Schroderus.

16. *Lapis Specularis.*) Dicitur communiter *Selenites*, vel aliis *Alumen Scajolæ.* Huic *Asbestus* lapis est similis, de quo vid. *Ath. Kircher.* in *mund. subterran.* Tom. 2. sect. 3. Lib. 8. p. m. 66. Nattant *Geologi Sinæ* Lapidem in *Xensi* provinciâ reperiri, qui juxta incrementum aut decrementum Lunæ crescat, inæstimabilis apud eos pretii. Verum & eundem effectum non præstare

ſtare apud nos *Seleniten*; ſeu præſentem lapidem ſpecularem plerique tradunt Naturalium rerum ſcriptores. Obſervatum enim eſt hunc lapidem non ſolum ad Lunæ ſplendorem lucere, ſed & veluti in ſpeculo quodam Lunæ ſive plenæ ſive dichotomæ, ſive ſexatilis figuram perfectè exhibere. Unde de Lunari hoc lapide juxta phaſes Lunæ nunc creſcente, nunc decreſcente, fabula nata eſt, dum enim figuram Lunæ ſub quâcunque phaſi veluti in ſpeculo exhibet, ſimplices realis lapidis incrementis aut decremento, phantaſmate illo illuſi id adſcripſerunt, quod non niſi in ſpeculari Lapide reflexo Lunæ radio repræſentatur, & inde patet, quod lapis ſemper ſibi ſimilis, nullâ in ſe mutatione factâ quâcunque Lunæ phaſi in quâcunque tandem rerum exhibitionem perſiſtat. vid. *Chinam illuſtratam p.* 205. *Hofmannus.*

Præparata.

Calx & Liquor.

Comburitur igne in pulverem candidiſſimum, qui per deliquium oleum ſeu liquorem præbet, Vide Talcum.

XVII. *Silex.*

Silex duriſſimum genus ſaxi eſt, vel marmore durius extrinſecus leve. German. *Kieſsling, Keiſelſtein.* Un Caillou. *Flint ſtone. Keyſel-ſteen.*

Differentiæ ejus plurimæ ſunt,

Nam alii liquabiles ſunt, & plerunque foris albi & pellucidi. Germ. *Fluſsſteine, vveiſſe Kieſsling, Bachſteine.*
Wite Flint, Witte Keyſelſteen.

Aliqui prorſus diaphani ſunt.

Aliqui ita duri, ut ex iis ignis excutiatur, inde & Pyrites dicuntur. Germ. *Feverſtein.*
Fireſtone. Vaer-Keye.

Aliqui opaci prorſus ſunt.

N. *Qui molliores ſunt marmore, non ſilices, ſed lapides ſimpliciter appellantur.*

Vires. *Silicum communium uſus internus eſſe poteſt, ad tartaream mucilaginem incidendam, calculum reſolvendum, ac proinde ad obſtructiones reſerandas. Extrinſecus frequentius ſu in dentifriciis adhibentur.*

Pyrites vim poſſidet calefaciendi, ſiccandi, diſcutiendi, digerendi, adeoque Emplaſtris digerentibus admiſcetur. Schroderus.

17. *Silex.*) Duriſſimum genus Saxi eſt, vel marmore durius. Derivatur à ſaliendo ſeu proſiliendo, quia ex eo percuſſione factâ ſalit ignis. Sub hoc comprehenditur etiam *Pyrites*, imò omnis lapis, ex quo ignis proſilit. Ejus plurimas differentias *Dominus Autor* deſcribit. Nos addimus, ſilicum alios dari Solares, qui propè aurifodinas Goldkranachii & aliis in locis reperiuntur, & quàm optimè Medicamentorum præparationibus inſerviunt; alios martiales, qui propè ferri fodinas reperiuntur. *Nobiliſſ. Helmontius* modum novit, quo in Silices Lumen Solis transferre poteſt, ſolâ ſilicis præparatione, ut extra Solis præſentiam ſub denſiſſimis tenebris lumen illud acquiſitum aliquantiſper permaneat, iterumque hauriatur lumen novâ ſilicis expoſitione ad ſolem diurnum, licet obnubilum p. m. 110. §. 95. Quemadmodum de *Lapide Phengite* idem habet *Robertus à Boyle de ſyſtematic. vel coſmicis Rerum qualitat.* Cap 8. p. 40. Exiſtunt ſanè in aëre certa quædam ſubtilia corpuſcula, parata & diſpoſita, ut ſe inſinuare queant poris alterius corporis ita diſpoſiti, ut illorum admittat impreſſionem vel actionem, ſi in primis cum illis concurrant aliæ nondum obſervatæ cauſæ & ſtabilitæ in hoc univerſo leges.

Vires.) Non omnes ſilices tutò uſibus deſtinantur internis, ſed illi ſolum, qui molles, friabiles, cultro atteri & facilè contineri poſſunt, è quibus ferro alliſo non eliciuntur. Ex hoc præparata medicamenta tartaream ſaburram optimè incidunt, calculum expellunt & obſtructiones reſerant. *Hofmannus.*

Præparata.

1. Sal fit leg. comm. calcinatum ſolvendo in ✠.
Doſis gran. 6. ad 10. vel 20.

N. 1. *Calcinatio fit eodem modo, quo Cryſtallos calcinari diximus.*

N. 2. *Si ex tempore adhibere volueris, reſtingue ſilices ignitos in vino generoſo, aut aceto, idque toties donec plane in pulverem fuerint redacti, ac exhibe vinum. Hartm. in pract. Medull. deſtill.*

N. 3. *Querc. ſolvit cum Acet. deſtill.*

2. *Oleum* fit per deliq. (*melius. Ph. R.*)
Doſis ℈ *j. Medull. deſtillat.*

3. *Cremor ſilicum & cryſtalli* paratur etiam facillimè ex liquore Silicum deſcripto in parte ſecunda furnorum Glauberi p. 136. ſi ſcilicet liquor ille diutius in cella ſervetur, tandem Galredam quandam demittit ad fundum, °○° Tart. ſupernatante, quod tam diu evacuandum erit à dictâ Gelatinâ, quamdiu aliquid liquoris furſum feretur, deinde edulcandum eſt.

Cremor hic de facili in quovis vehiculo diſſolvitur. S. Cloſſei experientia, ad Spir. aperit. Benotti. Schroderus.

Præparata. 1. *Sal fit l. c. calcinatum ſolvendo in Acet.* Ego etiam ex ſol s ſilicibus calcinatis quibuſdam, non omnibus, aëri, ſed temporis ſpatium expoſitis ſal colligi ſapore ſaccharum ♄ turni æmulans.

N. 2. *Si ex tempore adhiberi vulneris &c.*) Silicibus ignitis aliquoties affunde vinum generoſum & hoc propina calculoſis, mirum in modum calculum & urinam expellit, potes etiam vino addere ſummitates abſinthii.

2. *Oleum fit per deliquium.*) Liquantur ſilices cum Sale Tartari, vel ✱, poſiti in aëre humido per deliquium ſolvuntur, qui metallorum ſolutiones ▽tant. Ex hoc etiam cremor & cryſtalli parantur, de quibus vid. Autorem.

N. *Si à Silicibus nigricantibus calcinatis Sp.* ✱ *urinoſum ſalſum aliquoties per deſtillationem abſtraxeris, acquires ſpiritum cærulei coloris urin. & calculum expellentem. Hofmannus.*

XVIII. *Lapis Spongiæ.*

Lapis Spongiæ eſt lapis prorſus friabilis, in ſpongiis concretus, colore candido vel gryſeo.

Dicitur Cyſteolythos (ab uſu,) Lapis Cappadox quorundam. German. *Schvvamſtein.* Pierre d'éponge. *Spunge-ſtone, found in ſponges. Sponſhſteen, in Spongien gevoden.*

Vires. *Extenuat abſque inſigni caliditate, ad calculos renum veſicæque frangendos utilis eſt. Valet etiam ad ſtrumas diſcutiendas, ſi nempe omni mane fiat hauſtus propriæ urinæ, & poſtea in ultima* ☾ *æ quadra ſingulis diebus ſumatur in vino, cum Sal. communi Tartari &* ☿. *Vide Gluckrath. Idem præſtat ſpongia combuſta Schroderus.*

18. *Lapis Spongiæ.*) Spongia in quâ hic lapis reperitur, neque animal, neque frutex eſt, ſed tertiam habet naturam animalis & plantæ, unde *Avicenna* definit corpus marinum, laxum, rarum, cui rei adhæret, ab eâ non ſeparatur, habetque animam. *Dioſcor.* Lib. 5. Cap. 85. Ejus duo genera eſſe ſcribit, *Marem & Fœminam.* Nonnulli addunt tertiam, atque in hâc, non in illis ſtatuunt, reperiri Lapides, qui dicuntur à *Plinio* Lib. 36. Cap. ix. Cyſteolythos, quia veſicæ ſuccurrunt laboranti & calculum in illâ expellunt. Inveniuntur & in ipſis ſpongiis in mare & in fœminâ nuclei inſtar amygdalarum vid. *Encelius* l. a. Cap. 45. Lib. 2.

Vires.) Lapis Spongiæ præterquam quod puerorum lumbricos enecet, calculum renum & veſicæ frangat, ſtrumis inſuper certo experimento etiam medetur, vid. *Cl. Helmont. & Dominus Autor noſter.* Hofmannus.

Præ-

PRÆPARATA.

1. *Sal.*

Calcinatur cum Sulphure calcinatione levi, solvitur in Acet.destill.vel spiritu Sal.com.Item ; ignitus toties in Acet. destill. extinguitur, donec in calcem resolvatur.

[*Stellaris lapis,Astroites invenitur in Gotlandia; Tyrolensi etiam Comitatu. Antiloimicus putatur, & vermes necare exhibitus infantibus,ad gran.iv.*]

XIX. Talcum.

Talcum Officinis lapis est,speculari lapidi similis, magis tamen tenuis, squamosus, viridiusculus, igni resistens ac fixus. Dicitur à nonnullis Stella Terræ. German. *Talck.* du Talc. *Talk, the star of the earth. Talck.*

N. *Invenitur & Talcum rubrum ac nigrum* (*Parac.in Chronic.Carynthiæ*)*varum Officinis minus id usitatum est.*

[*Dicunt* ☉*lare,* ☽*are,*☿ *eum pro coloris diversitate.*]

Electio.

Optimum censetur, quod Venetiis ad nos transportatur,Muscoviticum tamen æque bonum est, probatur autem præcipuè viridiusculum.

Vires ac Usus: *Potissimus ejus usus est externus & cosmeticus, adhiberi tamen nequit,nisi vinculo suo liberatum,præparatum,ac in liquorem redactum sit. Schroderus.*

19. *Talcum.*) Officinarum Lapis est, Lapidi speculari haud absimilis, magis tamen tenuis, in laminulas flexiles tamen & varie intricatas argenti modo divisibilis, colore candido lunari, glauco viridiusculo aut nigricante. Dicitur à quibusdam stella terræ. Germ. *Talch.*

Igni resistens ac fixus.) Vidit tamen *Cl. Morhofius* de metall. transmut. in *Epistol.* ad Nobiliss. *D. Joël Langelott.* vel intrà dimidiæ horæ spatium paucissimo igne rudi ad speciem artificio totam ejus substantiam ita calcinatam, ut colore flavo ablato spongiosa facta sub digitis in minutissimum pollinem comminueretur. Quare patet non adeò igni invictum esse talcum.

N. *Invenitur & talcum rubrum ac nigrum.*)Th.*Paracelsus* quatuor talci species recenset de miner. tr.1. Rubeam,albam,nigram & luteam. Et fortasse hæ singulæ varias mineralium species complectuntur. In Anglia est Talci species,quod intrà unius horæ spacium in calcem niveam igne moderato mutatur. Non desunt, qui pro minerâ solis venditant. Unde plurimi statuunt, exinde menstruum fieri posse,ad transmutationem ☉ & ☽ næ, ut Mercurius figatur & tingatur. Verum licet certissimum sit ex quadam talci germanici specie in forti salium alkalisatorum solutione digesta non parum auri extrahi posse, memini, inquit Robertus à Boyle in tentamin. physiologic. me aliquantum Talci subfulci possedisse, quod aquæ regis immersum à menstruo illo manifesto solvebatur, quæ solutio deinde filtro depurata à quibusdam chemiæ peritis, qui viderunt, ratione saturtimi coloris, vera auri solutio judicabatur, exinde tamen non sequitur, illum ☿ rium figere posse.

Electio.) Optimum censetur *Venetum*, huic succedit *Anglicum* & demum *Moscoviticum*; Multis etiam *Germaniæ* in locis reperitur ac *Norvegiæ*. Probatur autem ex his viridiusculum, & quod ad tactum pinguius.

Vires ac usus.) Avicenna frigidum esse ait in primo, & siccum in secundo gradu, adstringit, sanguinem sistit, prohibet mammillarum & parotidum abscessus. Sunt, qui dysentericis,hæmoptoïcis, menstruorum & hæmorrhoidum fluxu nimio laborantibus cum ▽ plantaginis præbeant. Dixi modò laudato *Morhofio* l.c.amicus,novisse se medicum, qui sulphure per singulare artificium ex hoc extracto curare immedicabiles morbos potuerit, ut alterum illi à maximo Elixire locum posuerit. Quod sanè non de nihilo est,latere enim in eo Sulphur aliquod Solare certissimum est. Talcum calcinatum teste *Martiano Martini in Atlante Sinico* p.79. vino mixtum ac epotum Sinicis Medicis ut singulare medicamentum ad vitam longam commendatur.

Potissimus ejus usus est externus & cosmeticus.)Hunc ut præstet, prius in fluidum resolvi liquorem necesse est, quæ gratia ab illo ignis torturâ extorqueri nequit. Mitius enim, ait Steno l. c. à naturâ haberi solitum Talcum tantam in venustatis amatoribus sævitiam indignatur & vindictæ loco Vulcano cedit illam sui resolventis partem, quam sibi inclusam conservat. *Hofmannus.*

PRÆPARATIONES.

E præparationibus Talci præcipua est Calcinatio, reliquæ enim operationes,qualis est destillatio & liquatio, per se notæ sunt.

Calcinatio igitur tum est sicca, tum humida.*Schroderus.*

Præparationes. Ex præparationibus Talci præcipua est Calcinatio.) In præcedentibus jamdum percepimus, calcinationem Talci non adeò difficilem esse, modò quis veram encheirisin cognitam habeat, & modum intelligat, quomodo artificio ignis quoad gradus observandi in calcem redigi queat niveam intrà unius horulæ spatium,etiam candelæ flammâ.

Calcinatio tam est fixæ,tum humida.) Omnes hujus descriptiones à *Dno Autore* traditæ sunt exigui valoris, id quod sanctè testari possum, optimè mihi conscius,quam in his explorandis me non sine tædio & frustraneo effecto torserim. Talcum calcines summâ ignis violentiâ pro lubitu ad diuturnum etiam tempus & omnem vim flammarum eludet. Attamen præter calcinationem igne moderato artificio ad speciem rudi factam, nec minus præparationem per tritum in molâ philosophicâ institutam non adeò esse rejiciendam putaverim, imò Calcinationi per ignem præferendam. Ex hoc igne tenuissimo cum sale Tartari volatili ad septimanas aliquot digesto non equidem liquor pro cosmetico emerget, sed solutio ☉, si quid in Talco absconditum fuerit. Liquores & Tincturæ Talci ab Autore traditi ex prosapiâ salium partim acidorum partim alkalisatorum oriundi parum animum curiositatis amantem exsatiant. *Hofmannus.*

Calcinatio sicca.

1. Contunditur in pollinem tenuissimum pistillo ferreo, postea forti ollæ committitur, operculo addito, imponiturque furno vitriariorum, figulorum vel calcariorum (*in einen Kalckofen*, Dans un four où on fait la Chaulx. *In a limekiln,in een kalckoven.*) ubi maximæ flammæ sunt. Post triduum aut quatriduum eximitur, & si in calcem redactum sit, servatur, sin minus, repetitur labor, donec perfectè calx dealbuerit.

2. ℞. Talc.opt.q.v.contunde in mortario candenti, [sic melius teritur Talcum,] donec nullum amplius splendorem referat, pulverem trajice per cribrum sericeum, ac cum carbonum Tiliæ ana. Misc. calcinaque in fornace figulina ℘ 2. vel 3.

3. ℞. Talc.subtilissime pulver. ℔j. Sulphuri per Sal.com. calcin. ana F. S.S.S. ac cementa in crucib. clauso,

clauso, ; ☍ut crucib.candeat.Dein exime ac edulcora. Loco Sulph.prodest Tart.per Sal petr.calcina.

4. ℞. Talc.opt. in laminas tenues redacti, q. v. candefac ac extingue aliquoties,(duodecies vel pluries) in ☉☉ ♀ri, donec fiat candidum instar nivis. Edulcora ▽ pluviali,& exsicca. Hinc impasta cum albumine ovi,ac forma globulos, quos in calce viva reconditos,atq; crucib.clauso impositos, calcina ☍ 3.in fornace figulina vel vitriaria & fiet Talcum, instar Crystallorum; exime.

5. ℞. Calc.opt.part.1.Sal. p. ij. Misc. & calcina per quatriduum,postea tere & ablue, pulverem exiccatum panno involutum,obducito luto crasso,ac sepeli in Tart.crudo,calcinaque ☍ 15. tere ac solve in ▽ vitæ,solutum coagula.

6. Calcinatur cum Metallis ; nimirum injice Talcum argento Orichalco, vel cupro, ad ignem fuso horam dimidiam (hoc aliquot.)

Calcinatio humida,

℞. Talc.Venetian.opt.scinde cultello in particulas subtilissimas,digere in sole ferventissimo,vel fimo equino per mensem,cum Acet.destill. acerrimo Vini Hispanici,quotidie aliquid Acet. destill. superaddendo,donec acetum fiat q.mucilaginosum.

Hinc

PRÆPARATA.

1. ☉☉ *Talci destillatum, Cosmeticum Hartmanni.*

℞. Talcum calcinatione humida, (cum acet.) in mucilaginem redactum,destilla per retortam lutat. △ nudo,in excip.capaciss.Primo prodit Acet. destill. postea oleum album. Hæc separa.

N. *Alii Talci pollinem cum cochleis ollæ immittunt, ut Talcum devorent,ubi devoraverint, cum testis tusas vitro imponunt,ac ab aliis aquam extillant, pro mulierum mangonio.*

Vires. *Aceto possunt manus ablui, ☉☉ vero fieri inunctiones.*

N. *Aiunt,si primo facies fuerit diligenter ab omnibus sordibus purgata,succum integrum mensem durare posse. Hartman.in Croll.*

2. ☉☉ *Camphoræ Talcatum.*

℞. Talc. crud. (præstat calcinat.) optime pulverisati part.1. ☉☉ Camphorat.p.ij.digere ut albescat ☉☉ *Vide de* ☉☉ *Camphora.*

3. *Liquor Talci, sive* ☉☉ *per deliquium.*

℞. Talc. optimè calcinatum, (calcinatione 1. 2. vel alia,) F. Extractio cum Acet.destill.filtra & coagula. Edulcora ac repone postea ad liquescendum in cella.

N. *Alii progrediuntur ulterius, atque* ☉☉ *cum* ▽ *circulant,abstrahuntque aliquot cohobiis.*

Liquor Talci S. Closs.

1. Talcum in pollinem terendum est, id quod fit 4. modis, vel enim Talcum exfoliatum calculis fluviatilib. integris permiscetur,sacculo oblongo includitur, & ministerio duorum horum successivis vicibus agitatur fortiter,vel lapidi pumicis continuè affricatur,pulvisque decidens colligitur,qui tamen minus sincerus est,vel in mortario calentissimo contunditur.Ego illud longè faciliùs,beneficio limæ lævigatoriæ (une lime douce) aurifabrorum in scobem attero, cujus ℔ß. confundo cum ℔. 1. Sal. ♀ri. ac in furno venti per hor.XII.calcino, calcinatum repono in cellâ,quod liquescit separo à non liquescente, calcem hanc siccatam denuò calcino in tigillo △ vehementissimo cum part.4.Sal.nit.Ita Talcum colliquabitur in massam albam pellucidam, quæ in cella reposita defluit in liquorem glutinosum.

Vires. *Lentigines & maculas faciei exest, cutem dealbat,verum non diu relinquendus est liquor, sed aq. florum fabarum,nenuph.&c.abluendâ facies est, ne Epidermidem arrodat.*

Alius liquor atque Magisterium Talci.

℞. Talci grossè triti (subtilis pulvis separatur) q.v.infunde in Acet.destill.☍ (3.4.)Hinc superjiciatur plumbo fuso, calcineturque ad friabilitatem. Hoc solvatur in Acet.destill. Solutioque abstrahatur, Solvatur iterum aliquoties in aq.destillata, purificeturque à fæcibus. Tandem præcipita cum spit. ⊕i, edulcora & exicca.

N. *Solutum ante præcipitationem per deliq.solvi potest, unde liquor.*

N. 2. *Calcinari itidem potest super aliis metallis, v. g.* ☾ *ære &c.*

Ex communicatione amici cujusdam Hamburgensis.

Cremor Talci.

Pulverisetur uno è modis 4. supradictis, affunde Acet.destill.terve Bull.lento △ in patinâ vitreat spuma pinguis supernatans colligatur cum cochl.despumatorio,dum dabitur, Acet. destill. cremori mixtum evaporet, cremor a. resolvatur in phlegmate Sal. com.vel pomatæ alicui permisceatur.

Inservit dealbandæ faciei. Ex comm.S.Closs.

4. *Tinctura Talci.*

℞. Talc.optimè pulverisat.q.v.digere cum ⊕i Philosophico, in fimo equino mens.3. 4. sic solvetur Talcum,protrudetque ad superficiem nonnihil instar pinguedinis.

Huic affunde ▽, digere ac abstrahe cum repetitis cohobiis, & transibit tandem XX.

Alia.

℞. Talc.calcinat.extrahe cum u Sal. com. viridi,decanta,abstrahe,ac cohoba aliquoties,sic ascendit tandem & Tinctura,transitque alembicum sub colore rubicundo.

Vires. *Præservativum est efficax in peste, quotidie sumptum. Dosis gran. vj.*

N. *Præstat hic rubrum Talcum sumpsisse, si haberi possit.*

Tincturam Talci rubri vide in Agric. p. 789. tom. secundi.

Alia.

℞. Talc. q. v.affunde Spir. Vitriol. abstrahe aliquoties m. cum Sulphur. reverbera. Extr. tincturâ m. d.

[Sulphur Talci, quod habet solare, extractum, egregium ad gravissimos morbos putatur remedium.]

XX. Unicornu fossile.

Unicornu fossile.Cornu fossile.Ebur fossile. Lapis Ceratites, est lapis colore & levore cornu referens, interdum etiam formâ ipsâ, *gegraben Ein-horn, gegraben Eiffenbein* de l'Unicornu fossile. *Unicorn mineral* or *graven Gegraven Eenhoorn.*

N. *Sæpius tam crassum ac magnum reperitur, ut à nullo unquam animali produci potuerit. Substantia lapidea semper & vel dura vel mollis est. Exterius ut plurimum dura,intrinsecus plerumque mollis,alba,levis friabilis,compacta, absque poris, linguæ firmiter adhærens, odore nonnunquam grato. Cortex exterior interdum flavescit, cinereus,albus & subniger est.*

Inve-

Invenitur in variis locis Germaniæ, prope Elbingerodam Oppidum Comitatus Stolbergensis, prope Heidelbergam, Hildesheimium. Item in Moravia, Silesia, Saxonia, Hassia, multisque locis aliis.

Materia hujus creditur Marga, aquâ subterraneâ lapidescente irrigata & fluida reddita, quæ pro diversitate matricum, in quas fluit, vel & pro diversitate rerum, quibus sese insinuat, scil. lignorum vetustorum, cornuum, ossium subterraneorum, varias quoque suscipit figuras & odorem.

Vires. *Non omnia habent eandem facultatem, aut æque validam, sed differunt pro diversitate originis, reique commixtæ. Utplurimum exiccant, adstringunt, proindeque sistunt alvi profluvia, gonorrhæam, menstrua alba, hæmorrhagiam narium, hæmorrhoides. Quod si insuper odor medullis accedat gratus, cordi imprimis grata sunt, idque roborant, Epilepsiam arcent. Quæ cum rebus aliis sunt commixtæ medullæ, pro earum facultatibus naturæ mixta censentur. Extrinsecus ulcera ad cicatrices perducunt, oculorum lacrymas sistunt, (in Collyriis.)*

N. *Frustum hujus generis Cornu non longe Marpurgo Hassiæ è terra erutum oblatum mihi est, haud ita pridem, brachium crassitie æquans, ebori simillimum, nisi quod corticem arboris extrorsum figura referret & pro mediano destitutum esset. Huc referenda ossa Scharsfeldica*, Schroderus.

20. *Unicornu Fossile.*) De hoc vid. *Athanas. Kircher. in mund. subterran.* Tom. 2. sect. 2. Libr. 8. Cap. IV. V. p. 60. seq. Reperitur in variis Germaniæ locis, Moravia, Silesia, Hassia, Saxonia propè Hildesheimium, Heidelbergam, Elbingerodam, & in primis ex specu Bumanni propè Hercyniam sylvam eruitur, sæpè in formâ animalium ossium in saxeam naturam versorum. Inter quæ sunt dentes molares & incisorij admodum magni, in quibus evidentissimè radices à dente ipso, seu parte, quæ extrà gingivas prominuit, discernes, itemque fragmenta radiorum, tibiarum, exactissimè ipsam ossium naturalem conformationem repræsentantia. Eodem spectat, quod refertur in Ducatu Wirtembergico inventa folia quernа lapidefacta, & martyris cadaver ex cœmiterio *Calixti* erutum lapideum, narrat Nardius. Ac memoratu dignum, quod notat Gassendus in vitâ Peireskii Libr. 1. detexisse hunc non longè ab Aquis sextiis insignem quandam copiam non humanorum modo ossium naturæ factorum lapideæ, sed variorum etiam animalculorum, itemque stirpium, foliorum, florum, similiumque hujusmodi. Ita memorat idem ibid. p. 346. intrà Cavernam Guerinam reperta fuisse folia ex quercu, alno, ilice, Ulmo, Nuce, populo, hederâ, lauro, aliisque arboribus, ita in lapides conversa, ut suis nervulis suas indicaverint species. Sæpius verò contrà tam crassum ac magnum reperitur, ut à nullo unquam animali produci potuerit. Substantia lapidea vel dura, vel mollis est. Exterius ut plurimum dura; intrinsecus plerumque mollis, alba, friabilis, interdum porosa, interdum minus linguæ firmiter adhærens instar cornu cervi calcinati, odore nonnunquam grato. Cortex exterior interdum flavescit, cinereus, albus & subniger est. *P. Borellus in histor. & obs. rer. Cap. 3. obs. 83.* Limaces lapideos non procul ab urbe Castrensi in rupe Lunellis multarum specierum invenit, albi etiam conchas varias marinas & circà Montispessulum ostrea magna lapidea, imò pisces lapideos.

Materia hujus creditur marga.) Quæ causa efficiens & materialis sit hujus diversitatis & ipsius etiam unicornu fossilis, variæ occurrunt Doctorum sententiæ. *Libavius* singular. part. 3. Libr. 8. Cap. 17. ex terrâ aliquâ bituminosâ vel cinere illius effluentibus ex terrâ vel aliunde liquoribus ita compacta esse scribit. Alii materiam hujus simpliciter Margam credunt, aquâ subterraneâ lapidescente irrigatam & fluidam redditam, quæ pro diversitate matricum, in quas fluit, vel pro diversitate aliarum rerum, quibus sese insinuat, suprà in medium productarum varias etiam suscipit figuras. Quæ mea est sententia. Et nisi hoc admittamus, vim aliquam plasticam ejusmodi terræ præter omnem rationem concedamus, necesse est. Id quod absurdum. Et potiori forsan jure quis simili terræ tribuat artificium figulinum, quo ollæ illæ fossiles formentur, ac in terrâ coquantur, quas in Poloniâ, Lusatiâ, Saxoniâ, Thuringiâ inveniri notum est.

Vires.) Antequam hominibus offeratur hoc cornu fossile, prius in canibus aliisque animalibus probari debet, cum sæpè contigerit, quod ejusmodi cornua fossilia aliquid veneni in se habuerint, inde pro medela fatalis excessus vitæ subsequuntur. Aliàs vim habet exsiccandi, adstringendi cum virtute bezoardica, qua non solum alvi profluvia, dysenteriam, uteri hæmorrhagias, menstrua alba, hæmorrhoides, gonorrhæam sistit, verùm etiam in febribus præsertim malignis pestilentialibus, teste *Francisco Joële* in tr. de Peste mirè commendatur. In insultibus epilepticis notabili etiam cum ευφορία adhibui. Dosis est à ℈ß. ad ʒß. vel ultrà in appropriato vehiculo injuncto sudore.

N. Præter hactenus in medium producta Lapidum minus pretiosorum genera, dantur adhuc alia nec minus in medica praxi utilia, ex quorum numero est,

Astroites, Latinis *Lapis Stellaris*, Germ. *Sternen-Stein.* Stellarum figuras punctatim in se exhibens, est moderatè durus, colore cinereo, fusco nigricante, ad humani capitis magnitudinem sæpè crescens. In Comitatu Tyrolensi & circa arcem Cimmeriam invenitur in Gotlandia & alibi.

Vires.) Ad pestilens contagium & puerorum lumbricos necandos ejus pulvis quatuor granorum dosi commendatur. Gestatus etiam productionem vermium impedire, si nudum tangat corpus, afferunt. Tremorem, apoplexiam, aliosque morbos subitaneos avertere, victoriam conciliare, credunt. Hepatis ac pulmonum vitiis succurrere & sanguinem puriorem reddere volunt. Præferuntur reliquis albidiores, benè formatas stellulas habentes.

Bufonius, Lapis Batrachites, Germ. *Kroten-Stein*, quia ab antiquis bufonibus eructari creditur, quod tamen falsum est, sed fungi instar nascitur in saxis & petris, non verò in capitibus bufonum. *Vires:* Commendatur pro certo remedio ad tumores ac inflationes ab animalibus venenatis illatas, quas contactu & affrictu discutit. Præsente veneno sudore diffluit & colorem mutat. Hordeolum in palpebris oculorum curat, si annuli palæ incluso eo partem affectam sæpius affrices.

Lapis Bononiensis, quem nonnulli spongiam Solis, alii spongiam Lunæ, quidam retinaculum luminis cœlestis, lapidem illuminabilem, Luciferum, Phosphorum &c. appellant. Invenitur in quibusdam collibus propè Bononiam in monte Paterno, quatuor milliaribus ab urbe dissito. Est lapis pellucidus, fossilis, gypso valdè similis, multum chalcanthi & antimonii admistum habens: vix pugno major invenitur, nullam certam habet figuram, colore quodammodo variat, aliquando cinerei est, aliquando nigrioris, aliquando flavi, aliquando rubiginosi, subcœrulei, imò misti. Ratione materiæ, quatuor ejus observarunt genera. Quidam enim horum in latas lamellas instar talci Veneti sunt scissiles, cortice pallente, modo scabro, modo lævigato. Quidam strias habent in modum stibii radiantes & candicantes.

Quidam cortice vel lævi vel aspero, colore cinereo radiant, ubique striis vel rectis, vel obliquis ad centrum tendentibus. Quidam stricti sunt ad centrum & friabiles colore nigricantes.

Quamvis in Medicinâ externum saltem præstat usum hic lapis, dum ex eo lixivium pro psilothro parari consuetum; in primis tamen admiranda pollet proprietate, qua singulare visui præbet oblectamentum, dum Lumen ex Sole vel Luna calcinatus attrahit, & inde ad locum tenebricosum translatus illud iterum præsentat, ut in tenebris instar carbonis ad semihoram ardeat, idque toties, quoties ita Soli fuerit admotus aut Lumini ambientis. Verùm hanc vim lucem attrahendi hic lapis non nisi præparatus obtinet.

Pro facultate illa Lucifera *P. Poterius in Pharmacop. Spagyric.* Libr. 2. Cap. 27. duobus modis calcinat, quem vide, ut & *Ol. Wormium in Musæo* p. 46. Cæterùm posteriore tempore observarunt multiplici calcinatione integrum etiam lapidem calcinari, & ubi fuerit ferè perfectissimæ Naturæ per ustorium ignem, à tota substantia penitiori evomere ac veluti sudare ad superficiem efflorescentias quasdam minutissimi roris grana referentes, in quibus maximè residet virtus concipiendi & retinendi lucem sine ulla rei alterius permistione. Sed si lapis non fuerit ita perfectæ Naturæ, vel ante, vel post primam calcinationem conteri debere, pulveremque vel ovi albumine, ut P. Poterius docet, vel aq. f. vel ol. Sem. lini cogi in massam, quam nisi concipias ad votum, iterum calcinetur, & ubi contigerit oleo consumpto rursus in pulveres dissolvi, ante dissolutionem projici massam in idem oleum frigidum. Plerumque verò contingit, ut lapis hic heterogeneas habeat partes, undè non solum secundum aliquas probè calcinatus adhuc retinet alias crudas & alias habet nimium exustas. Verùm etiam obtinet nonnullas ad lucem excipiendam præparabiles, aliàs verò, quæ nullam præparationem adipisci valeant, quæ lucem nunquam in se concipiant. Quin & alii lapides brevi quatuor horarum spatio præparantur, alii longiorem postulant ignem 10. aut 12. horarum: alii longissimam ustionem 24. horarum plus minus in fornace requirunt. Præterea de hujus lapidis legitimo calcinandi modo vid. *Pater Bononiensis Mazotta in Philos. triplici Bononiæ* edita, & *Fortun. Licetus* in singulari Libello, *Athanasius Kircherus de Magnete* Libr. 3. p. 3. cap. 4. quæstion. 2. p. 581. *Hofmannus.*

LAPIS EQUINUS, HIPPOLITUS, de eo vid. sub titulo *Equus.*

LAPIS PORCINUS

Piedra Puerco dictus.

Reperitur in porcis sylvestribus Insulæ præcipuè Ceylonicæ, & propriè lapis non est, sed simul compacta pilosaque Materia bili bestiæ secundum gustum commixtæ, summamque amaritudinem obtinens. Res hæc frequentis nunc usus est apud Incolas, sicut & apud *Europæanos*, fœlicemque successum habet in multis gravibus ac subitis accidentibus tanquam quoddam *Alexipharmacum, Alexiterium*, aut *Antidotum.* Præcipuè verò bonitatem ipsius expertus sum in (*de Bort*) sive Colera, in Variolis, & subitis febribus quas quædam venenosa qualitas comitatur. Modus eo utendi nil aliud est quàm quod illud adjectâ quâdam humiditate super lapide conterunt, sed quia pilositas est quodammodo fastidiosa, eam ob causam ex eodem quandam essentiam extraxi, cujus minima tantùm Dosis operationem suam valdè subtiliter & sine motu præstat & hoc modo paratur.

Essentia Lapidis Porcini Ceylonici.

♃. Talem lapidem, quem in minima frustula dissecatum in phialam projicies, eique tantùm boni *spiritu Vini Tartarizati* superaffundes, ut sub duorum digitorum spatio materia submersa jaceat. Vitrum benè lutabis atque per octo dies in calore depones ut fiat extractio. Sic Tincturam Lutei coloris habebis quam claram effundes cumque totam Aromaticam atque fortissimam olfacies. Habes hîc igitur omnes vires simul conjunctas, & hanc Medicinam vel solam vel sub aliis præbere potes. Dosis est gutt. iij. ad gutt. v. *Autor Laboratorii Ceylonici qui Clariss. D. Grim. creditur.*

LAPIS SERPENTIS PILEATI.

Lapis hic in capite, Serpentis cujusdam Indici reperitur qui Lusitanis *Cobras di Cabalo* vocatur, atque venenosissimus est; De eo hac habet *Nobiliss. Redi* in suis experimentis Naturalibus, ad Athanasium Kircherum inscriptis.

Anno 1662. Sub finem veris, reduces ex India Orientali in Aulam Hetruriæ, tunc Pisis venationibus occupatam pervenerunt tres Patres venerabilis ordinis S. Francisci, *vulgo Zoccolanti* dicti, qui ex illis regionibus multas res curiosas adferentes id honoris obtinuerunt, ut inspiciendi copiam darent Serenissimo Magno Duci Ferdinando II. æternæ & gloriosæ memoriæ, inter alia non sine pompa ostentantes nonnullos lapides, quos, perindè ut tu mihi scribis, affirmabant reperiri in capite certorum serpentum, à *Garzia ab Horto* descriptorum, & à Lusitanis *Cobras de Cabelo* dictorum, easque per omnem regionem *Indostan*, & vastissimas duas peninsulas intra & extra Gangem, sed specialiter in regno *Quamsy*, ceu probatæ fidei experimentum, securissimi antidoti loco inservire, si imponantur morsui viperarum, aspidum, cerastum, & quorumcunque aliorum animalium, qui morsu vel pungendo inficiunt. Nec non si imponantur quibuscunque vulneribus, à sagittis, vel alio aliquo armorum veneno infectorum genere recens inflictis. Præterea dicebant, talem & tantam & usque adeô miraculosam esse sympathiam horum lapidum cum veneno, ut statim vulneri appropinquantes, parvarum ventosarum instar se eidem tenacissimè applicarent, nec ante loco moverentur, quàm omne venenum sugendo imbibissent, quo facto sua sponte soluti in terram caderent, relicto animale sano & immuni à mortifero, quo opprimebatur, morbo: Atque hinc, ut ab imbibito veneno purgarentur, affirmabant boni illi Patres, necessum esse, lavare illos in lacte recens mulcto, nec non eosdem in eodem lacte macerare, tantisper, donec omne venenum in lac evomuissent, quod ex albo, quale est, abiret in colorem inter flavum & viridem medium. Et quo magis promptè huic suæ narrationi fides adhiberetur, sua sponte obtulerunt, tot sese experimenta daturos, quot maximè curiosis & minimè credulis placere possent; certo persuasi fore, ut Medici manu tangerent minimè mentitum esse Galenum, ubi cap. 14. Libr. primo de facultate naturali scripsit, dari nonnulla medicamenta, quæ venenum eadem ratione attrahant, qua magnes ferrum. Ergo ne qua mora opus tardaret, dictum est statim, sedulò conquirendas esse viperas: Interim Domino Vincentio Sandrini, uni è numero experientissi-

tientissimorum operariorum in aromataria domo Serenissimi Magni Ducis, diligenter inspectis his lapidibus, incidit in memoriam, nonnullos istiusmodi lapides jam diu sub sua custodia esse, eosque repertos his Religiosis exhibuit, fatentibus, eosdem ex eadem cum suis generatione esse, & fortè, imò revera easdem vires habuisse.

Plures istiusmodi lapides habeo, nigri coloris, lapidi Lydio non absimiles, leves & splendentes, ac si Sandaracha infecti essent; Nonnulli ab uno latere; Alii ab utroque maculam cineream habent; Alii planè nigri & sine aliqua macula sunt; alii, circa medium, colorem quendam albescentem sordidum obtinent & in ambitu ingrato colore tincti sunt. Major pars lentis figuram exactè æmulatur; nec tamen desunt inæqualiter longi: Et ex primis illis majores, quos ego vidi, latitudinem nummi, à Florentinis *grosso* dicti obtinent; paulo minores magnitudinem quatrini non æquant. At verò; sivè magni sint sivè parvi; pondere parum inter se differunt. Etenim majores ut plurimum denarium & grana octodecim non superant; Minores denarium & sex grana pendent. Attamen, per hos dies vidi & examinavi unum, qui grana sex super quartam partem unciæ pendebat & latitudinem Testonis, ut vocant, non nihil superabat.

Communibus desideriis minimè fortuna favit; Etenim, cum per anni tempus, solito frigidius, viperæ nondum cœpissent prodire, ex saxis illis, in quibus per totam hyemem latent, impossibile fuit vel unam invenire, quæ negotio, de quo agebatur, inserviret. Quare statutum est, ut sequenti die aliis adhibitis venenis experimentum fieret virtutis illorum lapidum: Et hunc in finem multi sapientissimorum & maximi nominis Philosophorum & Medicorum Academiæ Pisanæ convenerunt, cupidi in opere ipso videre, id quod Patres verbis declarabant.

Ex venenis quæ vulneribus adhibita necant, oleum tabaci, ceu potentissimum elegerunt, & ducto in acum filo albo duplicato, illud hoc oleo quatuor transversorum digitorum latitudine inunxerunt. Inde acu pulli gallinacei coxam transfigentes, filum oleo inunctum per vulnus adduxerunt, & statim quidam ex Religiosis illis cruento vulneri unum ex lapidibus illis applicavit, qui, ut erat prædictum, eidem tenaciter adhæsit: Eo tamen non obstante pullus ille gallinaceus post octavam horæ partem mortuus cecidit, æquè magna Religiosorum admiratione, ac eorum unquam fuit, qui rem incredibilem viderunt.

At enim, quod nondum sibi satisfactum putarent, sed in credulitate pertinacissimè persisterent, eodem filo, sed recens inuncto, propriis manibus alterius pulli gallinacei vulnus infecerunt, qui æque ac prior ille brevissimo tempore mortuus est, cùm nihil ei profuissent deprædicatæ lapidis virtutes: Id quod usque adeo novum & insolitum illis visum est, ut tertia vice rem experiri voluerint: Idque experimentum occasionem præbuit, ut sequenti die plura illius generis fierent. Etenim, trajecto per coxam tertii pulli gallinacei eodem filo, quo priores infecti erant, adhibitoque lapide, pullus non modo nullum futuræ mortis signum, sed ne morbi quidem indicium dedit. Ideoque ex re visum est, eundem denuo sub ala dextra scalpello ferire: & affusis sanguinolento vulneri aliquot olei guttulis, ac statim applicato lapide, dignosci non potuit, ullum ei à veneno allatum esse detrimentum. Tantummodo laborare multum, & affligi visus est, ex quo tertia vice, acu & filo in exitiosissimum hoc oleum intincto sinistra ejus coxa vulnerata est: Sed paucæ aliquot horæ abierunt, cum pristino vigori restitutus est, & sequentis diei matutino tempore saltando & cantando indicium dedit, cibi se potius, quàm mortis desiderio teneri.

Magnam ab hoc eventu delectationem & voluptatem cœperunt lapidum fautores, usque adeo ut resumptis animis, intrepidè & studiosissimè alia & diversi generis animalia adferri peterent: quo obtento, experimentis longè pluribus, & morte animalium evidentissimè constitit, nullam huic lapidi vim & virtutem medicam contra venenosum tabaci oleum inesse. Cæterum, quia non raro accidit, ut juxta id quod verum est, ceu tumidus quidam surculus propullulet id quod dubium est, hinc evenit, ut nonnulli causarentur, fortè hæc animalia non defectu virtutis, lapidibus propriæ, sed multo potius eam ob causam interiisse, quod transfixis acu illorum membris, ideoque bicipiti vulnere affectis, necessum esset, non unum, quod hactenus factum erat, sed duos lapides adhibere: Sed exiguo negotio sublata est hæc difficultas, morte aliquot gallorum, quibus antea vulneratis duorum lapidum applicatione subventum est. Oblivioni dandum non est, quod vulneratis uno eodemque momento, in eadem corporis regione, & æquali vulneris magnitudine duobus capis, quorum uni impositi erant lapides, alteri non item; is cui subventum erat lapidibus, aliquot minutis ante mortuus est, quam alter ille; idemque lusus accidit, in aliis aliquot avibus, & diversis animalculis quadrupedibus: Nec forte præter rationem esset credere, obserato à lapidibus vulneris capite, & prohibito sanguinis simul & aliquo veneni effluxu, mortem citius subsecutam esse.

Alia multa, & his similia experimenta alias à quamplurimis eruditis hominibus vidi, quos inter nominare possem aliquot Patres Societatis Jesu, & specialiter Patrem Anthonium Veira, famosissimum concionatorem Lusitanum. Patrem Adamum Adamando, celebrem Matheseos Professorem, Patrem Erasmum Scales, & Patrem Anthonium Michaëlem Vinci, Lectorem Theologiæ & Philosophiæ, in vestro collegio Florentino, & tandem Dominum Mathæum Campani, virtuosum, & nobilissimis utilissimisque suis inventionibus nulli literatorum per orbem ignotum. Hactenus nihil aut parum attulissem, contra mendosas dotes illorum lapidum, solis olei peti experimentis subnixus, nisi subjungere possem illos non magis contra mortiferos viperæ morsus prodesse; Et multi dictis meis verum & vivum testimonium dare possunt, & specialiter venerabilissimæ Societatis vestræ Pater Maracci, homo admodum sapiens, & in rebus Indicis expertus & sagax, quo præsente ab iratis his animalculis multa animalia morsu vulnerata sunt, nullo in his lapidibus invento subsidio, quibus tunc temporis bonus hic Pater plurimum tribuebat. Et dum hæc scribo, idem in viperis Neapoli allatis, & quæ hic in vicinis nobis clivulis capiuntur, multoties expertus sum, ut certus essem ejus rei, cujus jam ante certissimus eram. Inter alia memini, me nono Maij, præsentibus multis doctissimis hominibus, quatuor columbos totidem viperis mordendos exhibuisse, qui

qui applicatis quatuor lapidibus, decimo, ex quo infecti fuerant minuto, mortui sunt. Idem ferè accidit quatuor pullis gallinaceis, quorum tres viginti aut aliquanto amplius minutis interierint: quartus, exclamando & concutiendo sese, non nisi exactis quinque horis mortuus est. Nec vero tot experimentis, & meorum, aut Serenissimi Magni Ducis lapidum virtuti satisfidens, alium D. Doctoris Johannis Baptistæ Cheluzzi, inclyti in urbe Florentina Medicinæ Doctoris lapidem operi adhibui: ed etiam hunc, non minus quam omnes alios, deprehendi indigum, & plane expertem omnis proprietatis & virtutis, contra venenum viperarum, & Scorpionum Affricanorum. Multas istiusmodi bestiolas, in experimentis meis de generatione insectorum jam antea descriptas, & Tuneto advectas, recens acceperam: ergo quatuor columbis sylvestres quatuor scorpionibus, in parte pectoris maxime carnosa pungendas exhibui, applicato lapidum remedio, sed cum opprobrio lapidum intra unius horæ spatium columbæ omnes mortuæ sunt. At vero caput, ex quo percussus, & adhibita medicina est, septem horas supervixit: & porcellus Indicus, à Scorpione Tunetano percussus, applicato lapidum maximo & speciosissimo, horas octodecim vivus exegit. Nihil tamen causæ est, quominus credam, canem, applicato lapide tuo, & hominem à vipera percussum, applicato lapide D. Caroli Magnini mortem effugisse. Credo illud, & verissimum esse judico, eique tantum sibi tribuo, quantum cuique veritati evidentiori tribuere par est. At verò absit, ut cogitem, lapidis virtute id factum esse; sed naturæ hic effectus fuit, robustæ, vegetæ & benè constitutæ, quæ fortiter repugnando vim veneni viperini, solito debilioris, & minus vividi tandem superavit: vel lusus hic, ut ita dicam fortunæ fuit; cujus causas ut plurimum ne summa quidem ingenia comprehendere possunt, ut ut comprehensibiles sint; si accuratum & diligens examen accedat, quo mediante simul illæ, & latentes fraudes cum fallacibus indicationibus detegantur. Placeat tibi, lapidis tui serpentini *Cobra de Cabelo* naturam, & vires denuo in aliis bestiis, quas viperæ momorderunt, experiri: Etenim, si post multa experimenta accuratè facta deprehenderis, illum revera pollere virtute sanandi punctus & morsus venenosorum animalium, ingenuè fatear necesse est, me hactenus deceptum, & lapidem tuum bonum & legitimum, meos vero falsos & spurios esse. Quod si è contra inveneris, nihil in lapide tuo virtutis esse, gaudebimus utrique, inventam à nobis veritatem, & detectum esse mendacium, quod hoc vel illo casu occasionem mortis suppeditare poterat homini ingenuo, qui morsu à vipera vel cane rabido petitus, recusatis omnibus aliis medicamentis, omnem suam spem in hujus unius lapidis virtute collocaret, quod genus lapidum, ut dicam quod sentio, adulterinum & factitium est; aut si in capite serpentis *Cobra de Cabelo* vel *Pileati* vulgo dicti nascitur, nullum contra viperæ morsum, petroleum, & sagittas Bantamorum & Macassarorum virtutem habet: quod si omnino aliquam alexipharmaci vim obtinet, nihil quod ei ultra largiamur superest, quam ut dicamus, prodesse eundem contra morsus illorum serpentum, in quorum capite nascitur, & hoc Pater Michaël Boëm Jesuita, semotis fabulis capite octavo de serpente *Gen-tô* in sua *Flora Sinica* scripsit, penes quem ejus rei fides sit. Me quod attinet, non dubito, quin hi nostri lapides, ut jam antea dixi, manu facti sint: & hanc meam sententiam multi viri confirmant, qui diu admodum in Indiacis & ultra Gangem habitarunt, affirmantes, illos à solitariis, vel Indorum eremitis, idololatris, *Jogui* dictis, compactos esse, quos postea in Diu, Goa, Salletta, nec non per omnem Malabari & sinus Bengalensis, Siami, & Coccincinæ oram, omnesque præcipuas maris orientalis insulas divendant. Sed me vel maximè in hac opinione confirmat, quod tu ipse, Virtuosissime Pater, non multum ab hac mea sententia abis, uti paucis ab hinc diebus liquido videre mihi licuit, ex doctissimo tuo libro, de triplici in natura rerum magnete. Ubi mentione facta serpentum cristatorum eorundemque lapidibus, sapienter hunc in modum scripsisti: Qui autem hujusmodi serpentes capiendi modum quam dexterrimè callent, sunt Brachmani, & quos Jogues vocant, gentilitiæ superstitionis eremicolæ: longa siquidem experientia docti, vel ad primum serpentis Pileati aspectum ex certis signis norunt, qui lapide turgeant, qui non, nec hic sistunt, siquidem comparata horum lapidum copia, contusos, atque unà cum reliquis serpentis partibus, addita non nihil ex terra sigillata, aut etiam, quam magni faciunt, terra Melitensi, in massam redactos, lapides efformant artificiales, eadem virtute, qua naturales imbutos, quos deinde magno quæstu advenis vendunt, secreti lapidis conficiendi ita tenaces, ut nullis aut precibus, aut obsequiis, propositisque nummis, id advenæ extorquere possint. Alius quidam Pater Soc. Jesu in suis relationibus de hac re ita loquitur.

Bonam hic virtutem alterius lapidis *Cobra* dicti, quem India habet: hic lapis vocatur, *Piedra de Cobra de Diu.* Parvus est, & maculas aliquot albas habet. Variis confectionibus & antidotis constat. Jogues illum præparant, homines pagani, pœnitentes, & serpentum incantatores, qui in Diu morantur. Nonnulli dicunt illos in capite colubri nasci: sed hi virides sunt; & obscuri certe lapides sunt, ab his artificialibus diversi, & omnes eadem virtute pollent.

Virides hactenus nullos vidi, nec expertus sum: Sed si eandem quam artificiales virtutem obtinent, non sine ratione de eorundem viribus vehementer dubitaverim: quin in eo sum, ut ferè credam, hos simul & illos prorsus omni virtute carere, & hos Jogues ejusdem cum nostris circumforaneis & cantilenarum propolis farinæ esse: etenim per emporia Indiarum vagantur, ostentando serpentes cristatos, eosque collo & brachiis circumligantes, sed ita, affirmante Garzia ab Horto, ut dentes illis omnes antea effregerint, nec non omni veneno spoliaverint. Et fieri potest, (quæ mea imaginatio est) ut his serpentibus, ea ratione præparatis, sese mordendos exhibeant, & medicato his lapidibus morsu, falsam pro vera virtute jactent. Serpentes Cobras de Cabelo, scribit Garzias, capite de ligno Serpentino, circumferre solent. Circumforanei quidem (Jogues appellant) stipem emendicantes, & cineribus sese aspergentes, ut hac ratione venerandos sese sanctimoniæ titulo vulgo præbeant. Circumeunt isti omnes regiones, & nonnulli ex iis circulatorum munere funguntur, gestantque hos serpentes, quos demulcere solent, & collo aptare, (prius tamen exemptis dentibus) vulgo persuadentes eos se incantasse, ne nocere possint.

Attamen, inquiet aliquis, necesse est, ut hi lapides aliquam, nescio qualem amicitiam & inimicitiam cum veneno gerant, & ut aliquis inter lapides & venenum

nenum reciprocus amor fit; cum liquido appareat, quam tenaciter sese ad venenosa vulnera applicent. Et vero negari non potest, quod vulneribus illis adhæreant, sed hoc addatur necesse est, illos quibuscunque vulneribus non venenosis, atque adeo cuicunque parti corporis adhærere, quæ quidem molles sint, & sanguine, vel quo alio liquore madeant: eadem ratione, qua exigui illi panes terræ sigillatæ, & omnes aliæ bolorum species. In summa, semper magis magisque obtusus hæreo, ad tanta mendacia, quanta indies de illis medicamentis scribuntur & narrantur, quæ ex ultra marinis, & longius remotis, aut minus cognitis regionibus ad nos deferuntur, nulla veri falsive cura, tantum, ut quæ narrantur, nova, inaudita, & quasi miraculosa videantur; unoquoque id agente, in hac via magis conspicuum sese, magisque reverendum, & simplici vulgo doctiorem ostendet, qui quidem has nugas eadem fide apprehendit, quâ rudes Castiliani crediderunt, veros esse effectus pennæ & carbonum, à nequissimo impostore sibi exhibitorum, cujus mentionem Boccacius facit: prorsus ut falsus sit Ariostus, ubi dixit:

Chi va lontan dalla sua patria vede
Cose da quel che già credea lontane,
Che narrandole poi non se gli crede,
E stimato bugiardo ne rimane:
Che'l volgo sciocco non gli vuol dar fede
Se non le vede, e tocca chiare, e piane.

Id est:

Qui procul à patria sua abit res videt, quas antea procul à vero abesse credebat: quin ubi illas narrat, nemo illi credit & nugator habetur. Etenim stolidum vulgus fidem ei adhibere non vult, nisi illas clarè & planè videat tangatque.

Certus sum, si de Historico, non de Poëta scripsissem, vel saltem ea puritate sermonis usus essem, qua ille in Satyris utitur, sapientes, non stultos vocassem, qui lentè procedunt in adhibenda fide omnibus illis, quæ de istiusmodi regionibus referuntur, quæ adiri commodè nequeunt, ad investigandam veritatem relationis. Rem experientiâ probatam loquor & veram: multa famosa medicamenta, inde ab Africa & Indiis tam Orientalibus, quam Occidentalibus, magna exspectatione in Europam delata, mihi tractanti non respondisse, & facto periculo nullius valoris fuisse. Culpabunt multi zelatores, & nimis forte creduli, id quod dico, & murmurantes exclamabunt, me nimis stupida & parum politica sinceritate id agere, ut fidem minuam vel demam illis pharmacis, quam inveterato multorum consensu obtinuerunt maximam. Ego vero per viam experientiæ liberam, & ab affectu immunem incedens, respondebo illis, nobilissimi illius Satyrici Florentini verbis, ad meum propositum accommodatis:

Dunque tua voglia imperiosa chiede,
Ch'io metta al mio 'ntelletto le pastoje;
Ne più la Scorra, ch'il tuo occhio vede;
Chi si da questi impacci, e queste noje
La verità non ha già per oggetto;
Ma vuol tenere in prezzo quelle gioje,
Ch'essendo false, gli fa gran dispetto
Chi arreca delle vere, e le sua Smaccà,
Mostrando al paragone il lor difetto.

Id est,

Ergo imperiosa tua voluntas postulat, ut intellectui meo numellas imponam, ne plus percurrat, quam oculus tuus videt? qui, si in perplexis & tædiosis iis negotiis veritatem pro objecto non habet, sed in pretio gemmas illas habere vult, quæ falsæ sunt, vehementer succenset ei, qui veras affert, reprobatis illis, monstrando ad lydium lapidem eorum defectum.

Hactenus Illustrissimus Redi quibus sequentia opponit Clariss. D. Baglivus.

Ex repetitis D. Redi viri accuratissimi experimentis de hoc lapide factis circa venenum potentissimum olei tabaci, viperæ & scorpionis Africani, detectum tandem est virtutem illius suctoriam venenorum suppositititiam esse & falsam, ut patet ex ipsius epistolâ ad Kircherum. Diu adhæsi opinioni tanti viri propter grave pondus suorum experimentorum in Aulâ tanti Principis factorum; sed acceptis gratissimis, dum hæc potissimum scriberem, epistolis Aletiô Romam mihi datis per Patrem meum, ab eruditissimô Patre Joh. Dominicô Putignani Soc. Jesu, mutavi sententiam, præsertim cùm ex his cognoverim non esse omnino falsam dicti lapidis virtutem, sed ex parte veram, ut expertus est præfatus Pater Paulæ urbe Calabriæ. Summa prædictæ epistolæ hæc est.

Discedens elapsis annis Siciliâ, mecum ferebam nonnullos lapides serpentinos donô mihi datos à Religioso viro qui recens Lusitania Siciliam venerat. Paulam Calabriæ urbem me contuli, quô loci aliquantisper commoratus sum. Interea rusticus Calaber Augustô mense morsus fuit in collô à Cabrô Scorpione, & floccipendens illatam puncturam nulla adhibuit remedia; quamobrem supervenientibus gravissimis symptomatis ad extremum ferè vitæ perductus fuit. Elapso triduo certior factus ab amicis de præfato casu, statim accessi ad patientem, ut experimentum facerem cum lapidibus meis serpentinis. Inveni igitur ipsum jamjam morientem, & à filio suo indicatus mihi fuit in collo locus demorsus cui parva crusta supercreverat. Scarificato priùs lanceola loco affecto, statim superposui unum ex lapidibus præfatis qui vehementer adhæsit parti; vixque elapsis quatuor vel quinque minutis horæ, patiens summoperè suspirare cæpit, necnon & respirare frequentiùs, & post horæ quadrantem integræ sanitati restitutus fuit, præsentibus pluribus conterraneis. Observavi in principiô applicationis lapidis quòd oportebat illum statim exonerare suctô venenô, infundendo eundem in lacte in quo veneni seminia deponebantur. Quamvis liberatus esset æger à morbô post horæ quadrantem, nihilominùs tamen præservationis gratia per duos alios dies lapidis applicationem repetebam, & singula applicatione observavi quòd in lacte adhuc deponebat aliquid venenosæ substantiæ, donec tandem illud non ampliùs tingeret. Hæc est summa Epistolæ Italico sermone datæ ab eruditissimo Patre.

Colligendum exinde erit lapides prædictos reverà venenum extrahere; quoniam tamen plures sunt adulterini, & vili pretio ab Arabibus & Indis fallacibus venundati nostris Europeis, ut idem testatur Dom. Redi, ideò nil mirum quòd frequentissimè votis non respondeant.

LAPIS SERPENTIS IN MOMBASA.

Famosus est hic lapis & in capite vel ventriculo serpentis cujusdam Africani in Mombasa Zanguebaris regione reperitur. Credunt etenim eum maximum probatumque esse remedium accelerando gravida-

vidarum partui, idque fine dolore, etiamsi fætus mortuus sit, si coxæ parturientis alligetur; hac tamen cautione servata, ut statim post partum removeatur. Etenim si diutiùs ibi alligatus maneat, ob ingentes suas vires omnia puerperæ intestina ad se traheret. Mirabiliter quoque contra febres prodesse perhibetur, si tempore paroxysmi in potu detur; quin & sanare dolores colicos fertur, & pellere animo omnem melancholiam, quamvis gravissimam & hypochondriacam. Verum, *inquit Nobiliss. Redi*, Serenissimo Magno Duci Hetruriæ Ferdinando II. dono datus est hujusmodi lapis: figuræ erat sphæricæ, ponderis unciarum quinque, eundemque experimento semper inveni inutilem. Lapis est, si exteriora spectes, nodosus, & ex infinitis foliis compositus, quorum unum alteri superinductum est, perinde ut in calculo vesicæ hominum, nec non illis lapidibus quos in Indijs Orientalibus in stomacho cercopithecorum, ovium, cervorum, damarum, aliorumque ruminantium domesticorum pariter & sylvestrium animalium necnon apud Indos Occidentales in stomacho illorum animantium quæ *Vicunnas*, *Tarvas*, *Guanacos* & *Pacos* vocant, reperire est, quos omnes nomine lapidis Bezoar indigitamus. Fabulosæ illæ inventiones quæ de modernis medicamentis narrantur, maximam partem originem suam habent à quadam fabula ab Antiquorum credulorum aliquo scripta & credita. Et quis non videt ea quæ hic de *Lapide Mombaza* & ejus utilitate narrantur quam parturientibus affert ab illis desumta esse quæ de lapidis aquilini miris virtutibus scripta fuere.

LAPIDES *quidam* ARTIFICIALES, *ad Medicinam facientes, præter alios multos qui in hoc Opere hinc inde reperiuntur; sunt autem hi è Pharm. Bateana.*

Lapis contrayerva.

♃. Magist. c. c. corall. alb. rub. margarit. succin. alb. ocul. 69. ana ℥ij. Rad. contrayerv. ℔ß. apic. nig. chel. 69. ℥ij. omnibus ritè præp. & commistis adde Gelatin. viperar. q. s. ut f. globuli, foliis ☉ obducendi, atque cautè siccandi, s. a. Sunt qui addunt Ambr. gris. ʒ *ß*. Cardiacus, Alexiterius & sudorificus insignis est. Valet maximè in peste, Variolis, Morbillis, febribusque malignis omnibus. Dos. ℈ß. ad ʒ*ß*.

Lapis de Goa.

♃. Lap. Hyacinth. Topas. Saphir. Rubin. Margarit. ana ℥j. Smaragd. ℥ß. Bezoar. orient. Corall. alb. rub. ā ℥ij. Mosch. Ambr. gris. ā. ℥*ß*. Fol. ☉ num. 40. F. ☿ subtilis, qui cum ▽Rof. in pastam subactus efformetur in pilas oblongas, ovulis non absimiles, in umbra probè siccandas.

Postea Dentalio, Entalio, seu ulla alia hujusmodi conchâ accuratissimè (ut eleganter niteant) poliantur s. a. *Easdem obtinet vires cum priori. Præterea specificus est contra Spasmum & contracturas. Dos. à ℈i. ad* ʒß. *& ultra.*

Lapis Medicamentosus.

♃. ⊕ *alb.* ℥*iv.* ✱ ℥ß. O, *ceruss.* AB. *ā* ℥*i. m. f.* ☿ *coq. cum* ✣ *q. s. ad lapidis duri consist. s. a.* Virtutes hujus variæ sunt. Ulcera & defluxiones tollit: Vulnera inveterata deficcat: Erysipelas, Scabiem, Tineam, &c. curat. Modus utendi ità est. Liquescat ℥j. in Aquæ pluvialis ℔i. & filtra. Dein utere, tum lavando, tum linteolum imbuendo ac imponendo.

Lapis Salutis.

♃. ✱ ℥i. O. AB. ā ℥ij. ⊕ *virid.* ℥*vi.* ⓓ ℥*iij. ceruss.* ℥*ij. m. f.* ☿ *coq. l.* 🜂. *cum* ✣ *q. s. donec. rearguntur omnia in lapidem durum.* Easdem vires habet cum priori Lapide.

LAPPA, vid. *Bardana.*

LARDARIA, vid. *Evonimus.*

LAREX.

Laricis nomen à Germanico Antiquo *Larch* vel *Larich* dictum esse verisimile est. Apud Cæsarem voces Germanicæ in *ich* terminatæ observante C. Hofmanno, mutantur in *ix*. Laricem autem Theophrasto & veteribus Græcis incognitam fuisse cum Bellonio putamus, qui ait universis locis Græciæ per quæ transiit Laricem non apparere. Larix à reliquis coniferis & resiniferis arboribus abunde distinguitur quòd folio sit deciduo. Verùm de tempore quo folia decidunt non consentiunt botanici: Matthiolus folia non decidere hyeme, sed novo vere cum recentia propellunt vetera affirmat; Matthiolo suffragatur auctor ἀξιοπιστότατ☉ J. Bauhinus, qui non autumno sed vere folia decidua se observasse scribit. Alii è contra folia autumno decidere & arborem hyeme nudam esse asserunt: præ reliquis C. Hofmannus, quid autem? inquit, nisi omnes qui hortum Medicum frequentavimus cæci sumus singulis autumnis folia decidunt. Ego J. Bauhino ut curioso & veraci potius assentior. Observent & litem hanc determinent quibus arborum harum copia est & inspiciendi animus.

Nomina. Laris *ger. C. B. Park.* Folio deciduo conifera *I. B.*

J. B. Caudice recto ac procero Abieti æqualis est: Cortice crasso, scabro, fuscoque (J. Bodæo cortex inferiore parte quæ ramis subest crassus, asper, undique in rimas dehiscit, præcisus interius rubere conspicitur, reliqua parte lævis, glaber, nonnihil foris inalbicans) rami circa stipitem velut per gradus collocantur, longi, graciles, deorsum dependentes. Folia leniter odorata, ramos confuso ordine ambientia, è tuberculis umbilicatis duodecim, viginti, aut triginta simul penicilli in morem conjuncta prodeunt, tenera, perangusta, crassitudine porcinas setas æquantia, uncialia & longioria, viridantia (stapelio breviora, tenuiora, molliora quàm pini, haud aculeata sed retusa, adventante hyeme pallida effecta, (quod & nos observavimus) ad stipitis radicem decidunt) non ante hyeme decidentia quàm aliæ initio veris succedant. Non igitur universa simul, sed singula paulatim recedunt, aliis interim successu ab iisdem tuberculis prodeuntibus dilapsorum vicem occupantibus, itaut non defluisse folia, sed novæ juventutis habitum induisse videantur. (at Stapelius alijque nudam hyemem transigere Laricem affirmant) Flosculi seu potius conorum rudimenta Stapellio rotunda, è tenerrimorum ramulorum summitatibus erumpunt, arboremque mirum in modum condecorant, quod in purpuram ardenter rubescentia, comantibusque foliolis miro naturæ artificio annexa, viatorum oculos non parum recreant, suntque odoratissima. Coni pertinaciter ramis hærent brevi, contorto, crassiusculo pediculo, nutabundi, nucis cupressinæ magnitudine, sed paulo longiores, squamulis compacti latiusculis compressis, obtusis, tenuibus, (ex rubro, ut inquit Clusius, purpurascentes, nimirum dum tenelli sunt, & nondum maturuerunt) qui dum novelli & recentes sunt, ex iisdem tuberculis è quibus folia prodeunt, petiolo sursum reflexo nitentes, ut mucrone cœlum spectent; illosque intercedunt squamulæ foliaceæ, tenellæ in stylum acutiorem desinentes quæ singulæ continent semina parva, alata, gemina, magnitudine

ne seminis cupressi, foris cinericeo cortice, intus autem candido nucleo constantes, sapore dulci & pineam nucem referente, materies firma satis & solida, in rectum fissilis, fulva, crispantibus saturatioris coloris callis, pectinibus rectis, odorata, flammescens, odorem quoque jucundum naribus aspirans.

In Alpibus Rhæticis & Vallesiacis abunde provenit: nos in Alpibus Stiriacis & Carintiacis copiosam observavimus, cum Vienna Venetias iter faceremus. In Viennensi saltu, tum alijs montibus Alpibus vicinis, exceptis summis jugis, abundare Laricem scribit Clusius. Plinius, Vitruvium, ut videtur secutus, Laricem nec ardere, nec carbonem facere, nec alio modo ignis vi consummi quam lapides scribit. Hoc tamen falsum esse experientia constat, nam apud Vallesianos quibusdam in locis, non alia ligna in usum foci adhibentur, ac alicubi etiam in Alpibus ad Ferrarias fodinas carbones ex ea fiunt.

Nec verius est, quod hanc perpetuo virere dicit cum botanicorum omnium consensu folio sit deciduo: potest tamen hac in parte deffendi Plinius: cum Larix (teste J. Bauhino) non ante folia amittat, quam vere nova producat.

Erravit insuper Plinius Laricem nullo flore exhilarari, nec natales pomorum recursus annuos versicolore nuntio promittere affirmans cum observante Cæsalpino, flores ineunte vere emergant in cacuminibus, in purpura valde rubentes, odoratique; quod si hi nihil aliud sunt quam conorum rudimenta, non immerito Plinius arborem floriferam esse negavit. Ego autem in hoc genere non minus quam in alijs coniferis dari flores à fructibus non tantum distinctos, sed etiam disjunctos suspicor.

At vero quomodo Plinium Laricis morbum esse ut tæda fiat scribentem excusem non video: in hunc autem errorem incidit quod πεύκην Theophrasti i. e. pinum pro Larice habuerit, & cuncta Larici tribuerit quæ de pinu Theophrastus scripsit, cujus morbus proprius est ut tæda fiat.

Usus. Larix (auctore Plinio) quàm picea materiâ præstantior longe, incorrupta vis, emori contumax. Fiunt ex ea, (referente Clusio) vinetorum pedamenta, & pali circa Neapolin & supra Badenses (Austriæ) thermas, ut quæ corruptioni minus sit obnoxia: item longissimi canales tectis supponendi & aptandi ad pluviam & imbres ex iis decidentes excipiendam: sunt enim ad hos usus commodissimi: nam cum firma & solida materia constent, diutissimè solis ardoribus, & alijs aëris injurijs resistere possunt; nec finduntur aut vitium contrahunt, eaque de causa non picis aut alterius inductione egent. Structurarum pondera firmissimè & diutissime sustinet, idque Baptista Albertus adnotasse scribit, cum alibi tum apud Venetias ex vetustis operibus.

Vires. Folia ejus & cortices adstrictoriam facultatem obtinent: lignum magni fieri adversus elephantiasim scribit Stumpfius, Simlerus contra lepram.

Colligitur ex hac arbore resina liquida, candicanti melli, veluti Attico aut Hispanico, colore & consistentia similis, quæ tamen non sponte effluit, sed ex arboris trunco emanat crasso oblongoque terebro ad cor usque excavato; manantem inde resinam vasculis quibusdam è piceo cortice paratis excipiunt. Resina hæc Larix dicitur, in officinis terebinthina appellatur, ejusque loco divenditur. Quod novum non est; nam & sua ætate Galenus rhopopolas Laricem terebinthinæ loco vendidisse refert. Vide Bot. à Stapel. comment. in Theophrast. hist. lib. 3. cap. 10. ubi è Galeno ostendit eos citra errorem hanc illi substituere.

Parkinsonus & C. Hofmannus resinam Laricean esse quam officinæ nostræ terebinthinam Venetam vocant affirmant; & C. Bauhinus hanc non tantum pro terebinthina in usum receptam esse, verum etiam solo terebinthinæ cognomento cognitam, ait, nec desunt (inquit) qui in totum Laricis resinam esse volunt quam pro terebinthina officinæ habent.

Ea (inquit Jacob Wagnerus) odore, gustu ac facultate est præstantissima, externus ejus usus in scabie, psora, tinea internus ad ardorem mitigandum in ulcere vesicæ, nephritide, purulenta mictione ad renes detergendos. Dilutum quoque ex Laricea ℥j. Cum vitello ovi & aq. cardui benedicti egregiè purgat, inebriat pota, quod Rhætis lignatoribus familiare.

Pro *usu* terebinthinæ vide resin. pini & arietis: & Cap. de pinu sativa & de terebintho. *Raius in Histor. Plant.*

LARIDUM, vid. *Porcus.*

LASER MEDICUM, & SYRIACUM, vid. *Assa Fœtida*, ut quidam credunt.

LASERPITIUM.

Laserpitium (σίλφιον) antiquis tantopere celebratum, quæ planta fuerit, hodie ignoratur, quæ de eo Theophrastus, Dioscorides, Plinius habent, apud ipsos vide. Consule etiam si placet J. Bauhinum & J. Bodæum comment. in Theophrast. hist. lib. 6. p. 589. & sequent. de *Laserpitio* fusè disputat. Sciendum tamen Cyrenaicam regionem laudatissimum silphium protulisse.

Quæcumque tamen planta fuerit veterum silphium seu Laserpitium, id enim nescimus, nos pro Laserpitio habebimus plantam semine multis alis foliaceis (8. in binis seminibus conjunctis) secundum longitudinem, striarum more, decurrentibus donato. Ex hoc etiam numero sunt Libanotides Theophrasti seu latifoliæ nonnullis dictæ. Laserpitium Alpini & Bodæi ad aliud genus pertinere videtur: Si Bodæi mentem rectè assequor, nam semen foliaceum ei attribuit i. e. compressum & planum, ut ego interpretor, quamvis tumidum appingat, unde per foliaceum forte intelligit alis foliaceis extantibus circundatum.

Quidam Silphium veterum Assam fætidam esse volunt quos refutant Marcellus, Virgilius & Jo. Bodæus à Stapel; quos adi.

Hæc de Laserpitio hactenus ex Raio, quibus cum in re obscurissima satis lucis prælatum non credamus, rursus quædã in eodem argumento ex Plinio ac præcipuis ejusdem Commentatoribus, imò ex ipso Salmasio in Solinum tam doctè pro more scribente, cum propriis conjecturis &c. adjiciemus. Sic autem de Laserpitio PLINIUS. Hist. Nat. lib. xix.

Laserpitium quod Græci *Silphion* vocant, in Cyrenaicâ Provincia repertum, cujus succum vocant *Laser*: magnificum in usu medicamentisque, & ad pondus argenti denarii pensum. Multis jam annis in eâ terrâ non invenitur, quoniam publicani qui pascua conducunt majus ita lucrum sentientes, depopulantur pecorum pabulo. Unus omnino caulis nostrâ repertus memoriâ, Neroni Principi missus est. Si quando incidit pecus in spem nascentis, hoc deprehenditur signo: ove, cum comederit, dormiente protinus, caprâ sternuente. Diuque jam non aliud ad nos invenitur Laser, quàm quod in Perside, aut

Media

Media â & Armeniâ nascitur largè, sed multò infra Cyrenaïcum: Id quoque adulteratum gummi, sagapenô aut fabâ fractâ. Quo minus omittendum videtur C. Valerio, M. Herennio Coss. Cyrenis advecta Romam publicè Laserpitii pondo xxx. Cæsarem verò Dictatorem initio belli civilis, inter aurum argentùmque protulisse ex ærariô Laserpitij pondo M. D. Id apud Auctores Græciæ evidentissimos invenimus natum imbre piceo repente madefacta tellure; circa Hesperidum hortos Syrtimque majorem, septem annis ante oppidum Cyrenarum, quod conditum est Urbis nostræ anno CXLIII. Vim autem illam per quatuor millia Stadium Africæ valuisse. In ea Laserpitium gigni solitum, rem feram ac contumacem, & si coleretur in deserta fugientem: radice multa crassaque, caule ferulaceo, aut simili crassitudine. Hujus folia mas petum vocabant, apio maximè similia. Semen erat foliaceum, folium ipsum verò deciduum. Vesci pecora solita, primóque purgari, mox pinguescere, carne mirabilem in modum jucunda. Post folia amissa, caule ipso & homines vescebantur decocto, asso, elixoque: eorum quoque corpora XL. primis diebus purgante à vitijs omnibus. Succus duobus modis capiebatur: è radice atque caule. Et hæc duo erant nomina, rhizias atque caulias vilior illo ac putrescens. Radici cortex niger. Ad mercis adulteria succum ipsum in vasa conjectum, admixto furfure subinde concutiendo ad maturitatem perducebant, ni ita fecissent, putrescentem. Argumentum erat maturitatis, color, siccitasque sudore finito. Alij tradunt Laserpitij radicem fuisse majorem cubitali, tuberque in ea supra terram. Hoc inciso profluere solitum succum, ceu lactis, superenato caule, quem magydarin vocarunt. Folia aurei coloris pro semine fuisse, cadentia à Canis ortu, Austro flante. Ex his Laserpitium nasci solitum, annuo spatio & radice & caule consummantibus se se. Hoc & circumfodi solitum prodidere. Nec purgari corpora, sed ægra sanari, aut protinùs mori, quod in paucis accidere. Persico Silphio prior opinio congruit.

Alterum genus ejus est, quod Magydaris vocatur, tenerius & minus vehemens, sine succô: quod circa Syriam nascitur, non proveniens in Cyrenaicâ regione. Gignitur & in Parnassô monte copiosius, quibusdam Laserpitium vocantibus: per quæ omnia adulteratur rei saluberrimæ, utilissimæque auctoritas. Probatio synceri prima, in colore modicè rufo, & cùm frangitur, candido intus mox translucente: gutta aqua salivaque liquescit. Usus in multis medicaminibus.

Et libro XXII. ejusdem Histor. Naturalis. Laserè Silphio profluens, quo diximus modo, inter eximia naturæ dona numeratum plurimis compositionibus inseritur. Per se autem algores excalfacit, potum nervorum vitia extenuat. Feminis datur in vino. Et lanis mollibus admovetur vulvæ ad menses ciendos. Pedum clavos circumscarificatos ferro, mixtum ceræ extrahit. Urinam ciet ciceris magnitudine dilutum. Andreas spondet, copiosius sumtum, nec inflationes facere, & concoctioni plurimum conferre senibus & feminis: item hyeme, quam æstate, utilius, & tum aquam bibentibus: cavendumque ne qua intus sit exulceratio. Ab ægritudine recreationi efficax in cibo. Tempestive enim datum, cauterij vim obtinet: assuetis etiam utilius, quam expertibus.

Ad extera corporum, indubitatas confessiones habet. Venena telorum & serpentium exstinguit potum: ex aquâ vulneribus his circumlinitur: scorpionum tantum plagis ex oleo: ulceribus vero non maturescentibus cum farina hordeacea, vel fico sicca. Carbunculis cùm ruta, vel cum melle, vel per se visco superlitum, ut hæreat: sic & ad canis morsus. Excrescentibus circa sedem, cum tegmine punici mali ex aceto decoctum. Clavis, qui vulgò morticini appellantur, nitro mixto. Alopecias nitro ante subactas replet cum vino, & croco, aut pipere, aut murium fimo, & aceto. Perniones ex vino fovet, & ex oleo coctum imponitur: sic & callo. Clavis pedum superassis præcipuæ utilitatis. Contra aquas malas, pestilentes tractus, vel dies. In tussi, uva, fellis veteri suffusione, hydropisi, raucitatibus: confestim enim purgat fauces, vocemque reddit. Podagras in spongia dilutum posca lenit. Pleuriticis in sorbitione vinum poturis datur: contractionibus opisthotonicis, ciceris magnitudine cera circumlitum. In angina gargarisatur. Anhelatoribus, & in tussi vetusta cum porro ex aceto datur, æquè ex aceto his qui coagulum lactis sorbuerint. Præcordiorum vitijs syntecticis, comitialibus in vino, in aqua mulsa linguæ paralysi. Coxendicibus & lumborum doloribus cum decocto melle illinitur. Non censuerim, quod auctores suadent, cavernis dentium in dolore inditum cera includi: magno experimento hominis, qui se ea de causa præcipitavit ex alto. Quippe tauros inflammat naribus illitis: serpentes avidissimas vini admixtum rumpit. Ideo nec inungi suaserim cum Attico melle, licet præcipiant. Quas habeat utilitates immixtum alijs, immensum est referre: & nos simplicia tractamus: quoniam in his naturam esse apparet, in illis conjecturam sæpius fallacem, nulli satis custodita in mixturis concordia naturæ, ac repugnantia. Et libro XXXII. Percussis vero à pastinaca marina medetur *Laser*.

Hactenus PLINIUS cujus Doctissimus Commentator Rever. Pater Joh. Harduinus è Societate Jesu plura superaddit ex Theophrasto, Dioscoride & alijs ad textus illustrationem facientia; scilicet quòd v. g. tuber in radice Laserpitij ad modum capituli extuberet, quod sublime penitus exstet, ut fere in summa tellure esse appareat; ex *Theophrasto*. Quod semen Silphij simpliciter *folium* appellatum sit, ut ex vetustis scriptoribus antea demonstratum est. Unde Theophrasti hæc verba sunt. Τὸ καλȣ́μενον φύλλον ἐςὶ σπέρμα, ὃ καὶ ὅταν νότος λαμπρὸς πνεύσῃ μετὰ κύνα, διαῤῥίπτεται, ἐξ ὧν φύεται τὸ σίλφιον. Quòd eadem anno radix consummatur, perficiturque, & caulis. Unde meritò inter plantas annuas hæc reponenda. Quod ex Dioscoride præferatur Laser modice ruber, atque translucens, myrrhæ æmulus, neque saporis immitis; qui denique facile liquescit ac diluitur, & albescit. Quod ex Dioscoride clavos callosque prius circumcisos extrahit *Laser* seu *Silphii liquor*: si quidem cerato ante fuerit subactus. Quod inde *Laser* cauterij vim obtinere dicitur quia fluxiones ac pituitas intus desiccat, acrimonia sibi innata, quibus intercipiendis cauterio esset alioquin opus. Quod de *Silphii* radice non verò tantum de succo seu *Lasere*, etiam Dioscorides tradat, illam excrescentia circa sedem tollere, tegmini mali punici incoctam, & impositam. Quod quibus haustum lac coagulatum fuerit, sive intus concreverit, sumtus ex aceto mulso Silphii succus opitulatur, inquiente Dioscoride, &c.

Celeberrimus Salmasius in suis ad Solinum doctissimis Exercitationibus nummum Cyreneorum producit qui ab uno latere Hammonis effigiem, ab alio vero *Silphium* insculptum habet, (*vid. Tab. xiv. figur. 1. & 2.*) Superque eo scribit. In Silphii nummo hoc insculpti caule folia sunt, quæ hinc inde è thyrso velut alæ prodeunt, & erumpunt, & caulem ipsum ambiunt, ut in arundine, & ferula, non tamen alternatim, sed ex utraque pariter parte. Apio similia videri neutiquam possunt, tantum quod

quod incisa in extremo, & aliquatenus striata videntur. Caulicul qui ex mediis foliorum alis exeunt in globulum desinentes, globulus ille, vel granum rotundum semen est. Sed & globosa illa congeries granorum uvæ more sibi connexorum, quæ in summo caule visitur, seminis instar obtinere censenda est. Quod semen quare foliaceum, & πλατὺ tradiderint veteres, nescio. Rotunda illa grana potius apparent, quam plana, aut foliacea, ut est ulmi semen. Sed fortasseam parvæ illæ pilulæ, maturitate disruptæ in plura foliacea semina dividebantur, quæ austro flante spargebantur: ut solent etiam ulmi semina vento difflari. Ita necesse est credere, siquidem veterum descriptioni fidem habeamus. Proponam hic etiam aliam Laserpitij plantæ figuram (*vid. Tab. xiv. fig. 3.*) eamque admodum antiquam, sed quæ nihil prorsus habeat simile cum ea superiore. Nos eam ex Codice vetustissimo Dioscoridis Græco ante mille annos ad minimum descripto sumpsimus. In eo exemplari omnes ferme, paucis exceptis, plantarum figuræ manu antiquarij, qui librum scripsit, Graphicè expressæ sunt. Utrum ad verum & naturæ fidem eas pinxerit, an ex verbis Dioscoridis ad libitum effinxerit, nescio. Multæ sane ibi extant ad nativam veritatem delineatæ. In hac autem figura multa vitia quæ ad verum expressam credere vetent. Radix non respondet descriptioni veterum. Caulis crassus ac ferulaceus non est, qualem Laserpicio omnes scriptores antiqui tribuunt. Nihil denique in illa pariat cum illa Silphij facie, quæ in veteri Cyrenaïum nummo conspicitur, quam tamen genuinam ac Germanam esse constare debet. Follium hæc quidem habet apio simile, & semen latum, ac planum, quod pictori antiquario facile fuit ex verbis potius Dioscoridis, quam ex veris fingere. Dicere heic posset aliquis effigiem hanc esse Syriaci, aut Medici Laserpitij, aut etiam Parnassij, non Cyrenaïci. Medicum certe & Cyrenaïcum καθ' εἶδος ἐξαλλάττειν inquit Strabo. Sed hæc incerta. Pictura Dioscoridis Antiquarij, quæ pro Silphio proposita est, plane accedit ad Smyrnij descriptionem, sive Astrantiæ, quam pro Laserpicio veterum quidam hodie nobis obtrudunt herbarij. In ea sententia fuisse videtur herbarius ille priscus Dioscoridis, utpote qui Smyrnium veterum nobis delinearit in locum Laserpitij. *Gallicum Laserpitium* quidam vocant. Idem Salmasius fusè in sequentibus disputat contra eos qui Silphium Medicum, aut Syriacum cum Assa fœtida hodiernorum confundunt. Verum in suis de Homonymis Hyles Iatricæ Exercitationibus, postquam per totum prope Caput 96. eandem acriter defendit opinionem sub finem tandem eò delabitur ut Asam fœtidam Persicum Laser credat à Cyrenæo gradu tantum minimè verò tota natura diversum. Illucque inducitur Vir Magnus, tum quòd Garcias scribat Asam non aliter præparari quam olim præparabatur Laser quò commodius asservaretur, id referente Theophrasto, atque etiam ex Theophrasto Plinio nostro; scilicet quòd succus qui ex caule inciso fluxit in bubula coria conjiciatur admixta tritici farina: Tum etiam quòd pares omnino effectus Asæ in medicaminibus Indi hodierno tempore tribuant quos vetustas Laseri suo assignavit.

Hactenus *Plinius* commentante Harduino, ac etiam ipse *Salmasius* de *Laserpicio*. Nos in re difficili quid sentiamus breviter explicabimus. Convenimus equidem cum Clariss. D. Clerico Collega nostro & amico singulari, de Laserpicio in suæ Historiæ Medicæ part. III. lib. II. cap. 2. scribente fieri omnino potuisse ut apud antiquos sapor Asæ fœtidæ non ita ingratus sit reputatus, ac nobis ille videtur, siquidem adhucdum hodie, succus gummosus qui Asa dicitur, & qui Germanis propter intensum fœtorem *Stercus Diaboli* vocatur, Indis est inter condimentorum ac mensarum delicias; tantopere enim inter se distant variorum hominum gustus, ut in Proverbium meritò abierit de gustibus nullatenus esse disputandum. Præterquam etenim nativa quorundam hominum est ad hos aut illos sapores ac odores propensio, qui aliis non tantum ingrati, sed prorsus abominandi sunt: ut notæ est Imperatoris illius Græci seu Constantinopolitani historia qui stercoribus delectabatur, indeque nomen adeptus fuerat; & nos ipsi vidimus quendam qui pediculis, alium qui araneis magna cum voluptate vescebatur, nihilque oppilatis, ut vocantur, mulieribus magis familiare quàm magna contentione ac studio exquirere in stomachum cum voracitate ingerere res eas à quibus tota hominum Societas quàm maximè abhorret. Quis nescit habitudinem à junioribus conquisitam annis plura inter delicias reponere quæ priùs nauseam ac horrorem aliquatenus incutiebant. Sic aqua quam maximè saturata semine caphe probè tosto, nullo etiam admistô sacchar ô, in nostris familijs ab ipsis infantulis Patrum suorum exemplô eò inductis, magna aviditate expetitur ac sorbillatur, quam olim multa cum aversatione refugissent. Sic tabaci abominandus sapor in delicijs est apud eos qui illi masticando non aliter assueverunt quàm Indi suo *Bet le.* Imò ut ad ipsam Asam revertamur, Joh. Bauhinus, in sua Plantar. Histor. universali, capite de Asa fœtida seu Officinarum, asserit quòd quorundam oratione persuasus, condimentum ex Asa aliquando degustaverit, confricato scilicet ea ferculo, quod Palato sic satis arriserit, non tamen adeò ut tales prædicaverant suasores, quoniam fortè, inquit, neque jusculis, neque condimentis valde delectaretur. Additque præterea idem, quòd ejusmodi condimenta sibi suo odore non essent molesta, tametsi nullum odorem æquè infestum haberet ac Asæ fœtidæ odorem. Ex hisce autem omnibus quamvis facilè concludatur possibile fuisse ut veteres ab Asæ fœtidæ sapore ac odore in medicamentis & condimentis non prorsus abhorruerint, non tamen sequitur, ut opinatur Magnus Salmasius, paritatem quandam inter Asam fœtidam & Antiquorum Laser interesse, quasi scilicet succi forent è congeneribus plantis stillantes, de quibus videri possunt & Raius in Asa fœtida proprio loco in hoc ipso opere descripta, & præcipue Botanic. Celeberr. Joh. Bauhinus in Hist. Plantar. Universali mox præcitata. Signa etenim alia nobis veniunt explicanda pro conformitate plantar. unde Laser & Asa fœtida exstillant facienda quàm quæ ex tolerabilitate saporis hujus apud quosdam simpliciter adducuntur, dum alia omnia pro conformitate neganda pugnant. Antiqui in descriptione Silphij unde verum Laser stillaret unanimi voce asserunt illud esse plantam folia apij gerentem, seminaque quasi foliacea, qualia sunt scilicet pastinacarum angelicarum sylvestrium aliarumque multarum plantarum, suo tempore promentem; quibus etiam apprime consona est effigies in nummo à Magno Salmasio allato insculpta, quæ dummodo severo nimium nō subjiciatur examini, (ut certè non æquum est ejusmodi subjiciantur effigies) nobis prodit plantam, folijs suis caulem loco unde enascuntur prorsus circumcingentibus, angelicis nostris, apijs quibusdam, atque Smyrnijs, seu oleribus atris, (quæ à Salmasio, ut per transennam, male cum astrantijs confunduntur) nō multum dissimilem; foliorum revera extrema non ita accuratè depicta inibi visuntur & quasi lacera & disrupta apparent, quia non aliud permittebat nummi angustia; sed caulis est omnino ad formam caulium angelicarum, levisticarum ac pastinacarum, & præterea flos in summo plantæ è thecâ suâ nondum evolutus, illamque vix dum aperiens in globum collectus

non

non aliter repræsentatur quàm angelicarum, levisticorum ac libanotidum quarundam flores se nobis quo tempore flos prorumpere paratus est se se explicat. Globulos autem quod attinet in eadem figura depictos quasi circa foliorum pediculos è caule hinc inde assurgentes; ijs exprimuntur flores è prænominatarum plantarum caule subinde quandoq; enascentes, illosq; thecâ suâ infasciatos, ac adhucdum minime perruptis involucris, in globum coactos. Fatemur quidem rursus hac in parte effigiem ab accurata repræsentatione plantæ aberrare, sed quis sedulitatem majorem in antiquissimo exquisierit nummo, eo tempore quo homines ad umbram suam pingebantur cõfecto; seu potius quis non admiretur effigiei in nummo insculptæ cum ipsa Silphii repræsentatione in præcipuis suis caracteribus, jam vetustissimis illis temporibus, conformitatem. Alia præterea Salmasii icuncula Tabulæ scilicet hic nostræ xiv. fig. 3. delineata quantumvis rudis, Libanotidas quasdam ad quas inter Botanicorum hodiernorum Principes meritò recensendus Clariss. D. Pitton de Tournefort, Silphium inhæsitanter refert, nõ tam male exprimit; aut potius effigies Laserpitij Massiliotici apud Joh. Bauhinum depicti, quod ad Levisticorum aut Libanotidum familiam reducendum venit, omnino accommodatur.

Ast quomodocunque tandem se res habeat, & posito quòd Veteres in suis descriptionibus ac delineationibus à vera Silphij repræsentatione circa multas circumstantias non parum aberraverint, nihil tamen hæc planta habebit consortij cum illa è quâ hodie Asa fætida exsudat. Sive etenim iconem hic Tabul. nostr. xiv. fig. 4. è D. Pomet Historia Aromatum Universali mutuatam, consulamus; sive descriptiones à Clariss. Viris Joh. Bauhino & Joh. itidem Raio allatas expendamus; sive omnes illas quas nobis tradunt varij per totam Indiam ac præcipuè Persidem, Peregrinatores ad examen revocemus, nihil prorsus videbimus inter illas & Antiquorum Silphium commune. Scilicet planta unde Asa fætida cujus effigies à D. Pomet affertur, arbusculam, folia rutæ folijs non absimilia gerentem atque in ramos & ramusculos longè divisam, exhibet: Descriptiones verò Raij, Bauhini ac variorum Peregrinatorum duplicem faciunt Asæ fætidæ plantam, aliam scilicet sarmentosam ad instar salicis aquaticæ quæque de arbuscularum genere sit: aliam verò ac fæcundiorem, cujus radix crassissimos referat raphanos, folia autem ad tithymalorum folia accedant. Verùm sit nobis instar omnium Accuratissimus Botanicus qui & ipse per Indiam non tantum peregrinatus est, sed etiam in Orientalibus mundi plagis dudum commorando quid demum veri de plantis varijs exoticis aliisque multis ad materiam medicam facientibus nobis traderetur, diligenti inquirens examine, Asam fætidam in sua Materiæ Medicæ manuscripta historia, asserit substantiam esse gummosam, & resinosam, aridioris instar ceræ lentam & sequacem, ex variis splendentibus grumis; modò albescentibus, modò flavescentibus, modò elegantissimi incarnati coloris, ex TITHYMALO PERSICO SARMENTOSO, FOETIDO hinc quibusdam dicto, exstillantem ac in massam coactam &c.

Quod autem affert Salmasius de præparatione & purificatione Asæ fætidæ, non absimili illi qua Laser, seu succus Silphij ad maturitatem perducebatur nihil concludit pro conformitate succorum. Præterquam etenim illa præparatio non est in omnibus eadem; siquidem pro Asa fætida ex Garcia adhibetur sanguis & farina, dum pro Lasere solum furfur impenditur, idque non tam ad perfectionem quàm ad adulteratione ut ex Plinio videre est; quis nescit res toto cœlo diversas unô eôdemque modô præparari posse.

Conformitas etiam virtutum inter Laser & Asam fœtidam, si quæ sit, nihil magis concludit, quandoquidem innumera reperiuntur in rerum natura quæ etiamsi viribus aliquatenus inter se respondeant, nihil tamen in aliis habent commune.

Ratum itaque apud nos maneat Antiquorum Silphium jam ante Plinij tempora deficiens ignotum prorsus hodiernis esse, & medicinas quæ exinde conquirebantur ac præparabantur aliunde jam petendas esse: Sicque hisce finem facimus.

LATHYRIS, vid. *Catapultia.*

LATHYRUS.

Λάθυρος q. λάθυρος dicitur, quod venerem maximè excitet, à λα particula augmentiva, & θῦρος, quod significat ἀφροδισιαςῆς ὁρμητικὸς J. Bod. à Stapel. at nobis non arridet illud etymon.

Lathyri nota generica sunt caules membranulis secundum longitudinem extantibus aucti, compressi & angulosi. Folia ex unica tantum pinnarum mediæ costæ annexarum conjugatione composita. Liceat jam in variorum Lathyrorum speciebus cum Clariss. Raio describendis paulò magis etiam in alijs solitum sit plantis, evagari.

Nomina. I. Lathyri majoris species flore rubente & albido minore dumetorum sive Germanicum *I. B.* Lathyrus Sylvestris *Dod.* Lathyrus angustifolius *Clusij* ex sententia *I.B.* Lathyrus sylv. major *C. B.* Lathyrus sylv. Dodonæi. *Park.*

I.B. Lathyro huic longissima sunt flagella, ad cubitos aliquot porrecta, angulosa, & membranulis aucta, in varios ramos divisa: folia ex pediculis palmo longioribus, longa, venosa, & acuta, bina, juncta pediculo inter utrumq; in capreolos abeunte. Proxima fulcra amplexantes flores longis hærent pediculis, pisorum æmuli, rubentes, minores quam Narbonensis Lathyri. Siliquæ rubræ, angustæ, pœne rotundę grana continēt minora quam viciæ sativæ, nigricantia rugosa nonnihil & maculosa. Hilus mediam partem seminis occupat, sapor leguminosus, radix subest perennis, longa, digito crassior, singulis annis germinans eadem est (ni fallor) quam reperi colore partim albo ac nonnihil ex luteo pallido.

In dumetis & sepibus varijs Germaniæ in locis reperit J. Bauhinus, quæ apud ipsum vide. Nos propè maximum Carthusianorum cœnobium, quin & in Angliæ Sussexia, ni multum fallor, propè pagum rusticum Poynings dictum: item in Comitatu Cantabrigiensi propè Castle Campes Vicum ad sepes juxta viam publicam quæ Bartloviam ducit, Observante D. Dale.

Aves hujus semina perquirunt, & siliquas perforant ut ea devorent.

Nom. II. Lathyrus major Latifol. *Ger. Emac.* major perennis *Park.* Latifol. *C.B.* Major Latifolia, flore majore purpureo speciosior *I. B.* Clymenum *Matth.*

J. B. Lathyro præcedēte omnibus partibus speciosior est, membraneis alis venosis secundum caules prolixos aptis: folia bina, nervosa rigidiora, in obtusum Mucronem desinentia, unciam circiter lata, pediculo membraneo in cirros facessente adnectuntur. Flores singulari appendice, dodrantali interdum, nituntur, multi juncti, magni, purpurei & colore grati (addit Parkinsonus & odore) quos sequuntur Siliquæ, ℥ij. longæ aut etiam majores, vix semunciam latæ, nonnihil compressæ, semina parva, quã viciæ minora, rotunda, nigricantia continentes, & ut vult Gerardus, saporis amari.

In Sylvis apud nos invenitur, sed rarius. Occurrit etiam in agro Monspeliano.

Nomina 3. Lathyrus major Narbonensis angustifolius *J.B.* Lathyrus angustifolius *Park.*

Foliorum angustiâ præcipuè differt à præcedente, imò hac notâ solâ, ut affirmat Camerarius. J. Bauhinus folia quaterna ad originē pediculi foliati observavit, quorum duo majora & alia duo minora; quæ tamen in ramulo quem habemus sicco non cernuntur. Possent

procul

fig. 1.

fig. 2.

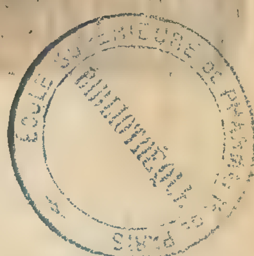

fig. 3.

fig. 4. Assa Fœtida

proculdubio & aliæ differentiæ observari si quis plantas diligenter inter se conferre voluerit, nam tanta est in foliis differentia, ut vel sola sufficiat ad diversitatem specificam, ut vocant, arguendam.

Morisonus Lathyrum Sylvestrem majorem C.B. hujus synonymum facit, quàm rectè ipse viderit. Fortè tamen hic fuerit quem Clusius in Francofurtensi agro observatum Lathyrum Sylvestrem angustifolium appellat, quem tamen nos cum J. Bauhino ad primam speciem retulimus.

Circa Monspelium variis in locis observavimus. V. Botan. Monsp.

Nom. 4. Lathyrus Luteus Sylvestris dumetorum *J.B.* Sylvestris Flore Luteo *Park. Ger. Emac.* Sylv. Luteus foliis viciæ *C. B.*

J.B. Ex radice repente, vivaci, angulosis fistulosisq; flagellis latè se propagat, infirmis tamen & humi provolutis ni sustineatur, bicubitalibus & altioribus. Folia quædam Calamos pinnatis alis amplectuntur, alia extremis adnatorum insident, bina opposita, ut Lathyro siliquâ hirsutâ, vel cicerculæ, breviora: inter quæ tortiles capreoli enascuntur. Flores cæteris Lathyris similes, ex longis pediculis, parvi, lutei. Siliquæ succedunt glabræ, quæ maturæ nigræ, striatæ, interdum nonnihil incurvæ; semina parva sex vel septem, pœnè rotunda, lucida, non variegata sublutea.

In dumetis & sepibus passim luxuriat non raro etiam in pratis & pascuis.

Nomina 5. Lathyrus luteus Latifolius Botan. Monsp. Lathyri species Lutea *I. B.* an Lath. arvensis annuus Luteus, siliquis hirsutis *Morissoni*.

J.B. Folia habet bina, oblonga, ex quorum medio capreolus in aliquot partes superne divisus prosilit: flosculus Luteus à præcedente diversus, cui flores sunt simul in uno pediculo juncti. Folia etiam sunt minora & tota planta multo major ramosiorque. Quatenus huc usque observare potuit, J. Bauhinus.

In horto Frid. Meier J. Bauhino visa est. Pediculi flores ochroleucos sustinentes in Morisoni planta longi sunt, sesquipedales aliquando, vulgo palmares; Siliquæ longæ, asperæ.

In satis circa Salenovam non longè à Monspelio & alibi Aprili & Majo mensibus cum flore occurrit.

Nom. 6 Chamæbalanus leguminosa *J. Bauh.* Lathyrus arvensis repens tuberosus *C.B.* Lath. Arvens. Sive terræ glandes *Park.* terræ glandes Dod. *Lob. Ger.*

J.B. Ex radicis argumento chamæbalanon, quasi terrestrem glandem dicas, denominarunt; siquidem ex filis tenuibus, longissimis pendulæ subsunt glandes, crassiusculæ, oblongæ, pulpa candida, dulci, nonnisi alta fossione inveniendæ; unde infirmi emergunt cauliculi, sed longi, cubitales vel majores, ramosi, humi procumbentes: in quibus observare est, bina ferè folia ex adverso sita, viciæ similia, unciam circiter longa, obtusiore mucrone, reliquo pediculo in capreolos abeunte. Flores leguminosi, pisi, plures congesti privato inhærent surculo purpurei & odorati siliquas relinquentes parvas, oblongas, compressas semina claudentes quatuor aut quinque rotunda, compressa.

Non eget prolixa descriptione hæc planta, siquidem radicibus suis tuberosis, esculentis, ab aliis Lathyris abundè distinguitur.

In agris inter segetes frequentissimè reperitur in regionibus transmarinis, observavimus in Brabantia & circa Genevam: in Anglia, quod sciam, spontanea non occurrit.

Nomina 7. Lathyrus ἀμφίκαρπος, seu supra intraque terram siliquas gerens *Moriss.*

Moriss. Parvula hæc Lathyri species cauliculos pedales per terram stratos producit: ad quorum singula genicula bina exeunt foliola, angusta mucronata, atque ex alis inter cauliculos & folia protruduntur Capreoli curti, & petioli breves itidem, sustinentes flores dilutè rubicundos, papilionaceos, quibus succedunt siliquæ unciales, duplici membranaceâ alâ in prona parte cinctæ, Lathyri sativi in modum; inque singulis continentur bina, aut ad summum terna semina rotunda, radice constat satis numerosa, fibrillis juncta: atque insuper siliquas intra terram gerit, continentes in se semina, siliquarum floribus succedentium supra terram paria, Arachidnæ Theophrasti instar semina Chalepo accepta à D. Roberto Huntington: provenit in Asia Syriaque sponte. Floret apud nos Augusto & Septembri; Octobri maturantur semina.

Huic affinis & fortasse eadem est

Araco similis planta ex Hisp. missa *Bod. à Stapel.*

Infraque supraque terram siliquam fert parvam, sed magnitudine & formâ æqualem, in qua semen rotundum unicum, colore foris obsoleto sive nigricante. Intus ex luteo albicante. Cauliculos statim è radice emittit plures quincunciales aut paulò majores, tenues humi procumbentes. Foliola è caulium geniculis exeunt glabra, angusta parva, in Mucronem desinentia Araco sive ciceræ Dod. non dissimilia, sed minora, bina uni insistentia, inter quæ medius hæret Capreolus. Flores purpurei.

Seminibus in singulis siliquis singulis à præcedente differt.

Nomina 8. Lathyrus Bæticus flore luteo *Park.* Lathyrus æstivus flore luteo *Ger. Emac. App.*

Mor. Park. Caules profert ternos aut quaternos, ulnâ excedentes, binis, alis membranaceis auctos aliorum more: quin & bina foliola brevia, latiuscula, ad exortū pediculi folia sustinentis bina angusta, longa, qui deinde in capreolos abit, flores fert luteos, venis purpureis distinctos: quibus succedunt siliquæ longæ, plures simul junctæ, semina continentes rotunda aspera & veluti reticulata, sena aut plura. Adde ex Gerardo Emac. folia bina minutissima, hinc inde unum, cauli apposita ad exortum pediculorum foliorum, quæ angustissima sunt: tres uncias longa, flores parvos esse, siliquas glabras, teretiusculas: semina arenæ colore obscuriore.

Nom 9. Lathyrus Arvensis siliquis pisi minoris *Moriss.*

Moris. Hæc parvula & annua Lathyri species convenit in reliquis cum antedictis; solâ siliquâ curtâ cylindracea ad instar pini minoris ab illis differt & distingui potest.

Nom. 10. Lathyrus angustifolius leptomacrolobus, semine rotundo, flore rubello *Moriss.*

Moriss. Folia gerit angusta, longa & quasi graminea; caules exerit pedales & sesquipedales, procumbentes, è quorum sinubus oriuntur pediculi triunciales, sustinentes flores minores papilionaceos, eleganter rubellos, obsoleti veluti coloris, nunc singulos, nunc binos: quorum singulis succedit siliqua tenuis, rotunda, longa, triuncialis, sequentis siliquâ tum longior, tum crassior: in singulis continentur semina novena, dena, rotunda, parvula, viciæ Sylvestris More. Radice constat tenui, gracili quotannis pereunte.

Provenit inter segetes copiosè circa Blæsas: floret Junio, & semina maturantur Augusto.

Nomina 11. Lathyrus angustifolius, leptomacrolobus, semine anguloso, flore cœruleo *Moriss.*

Moris. Folia edit, quàm præcedentis angustiora, graminea pariter, sed omnino tenuiora. Florem fert parvum, papilionaceum, cœruleum, præcedentis minorem: cui succedit siliqua angulosa, brevior & tenuior quàm præcedentis, continens septena, octona, minuta pariter, angulosa & quasi triquetra.

Floret promiscuè cum præcedenti mense Julio inter Segetes eundo Blæsis ad villam Dom. de la Nove.

Nomina 12. Lathyrus siliqua hirsuta *J.B.* an Lathyrus angustif. fil. hirsuta *C. B.*

J.B. Radice est singulari, tenui, annua, angulosi cau-

les cubito longiores sunt folia bina Lathyri flore rubro albive, at florum purpurascentium pediculi longi sunt, sesquipalmares aliquando, licet & vix palmares interdum existant: in quorum fastigijs plures dispositi flores, qui delapsi siliquas relinquunt, breviores & latiores quam in Majore Germanico, sesquiunciam ferè longas, non totam semunciam latas, hirsutas, asperas semina comprehendentes Majoris Germanici seminibus similia, minora ruffa, vel nigricantia, rotunda, superficie crispa.

Circa agrorum limites in Hochley, Ralegh & alibi sponte nascentem invenimus in Essexia: nec non in transmarinis prope Genevam inter segetes.

Nom 13. Lathyrus sativus flore fructuque albo *C. B.* Lathyrus anguloso semine *I.B.* Cicercula sive Lathyrus sativus flore albo *Park.* angustifolius flore albo *Ger. emac.*

J.B. Angulosis, prolixis satis caulibus præditus, in ramos multos divisis. Folia pediculo hærent latiusculo, duabus ad exortum Appendicibus caulem amplectentibus: sunt ea verò gemina, oblonga, acuminata, glabra, striata, inter quæ prosiliens pediculi reliquum in tortiles abit claviculas, quibus proxima apprehendit. Ex pinnatarum appendicum sinu pediculi exeunt singulares, florem gerentes unicum, majusculum, album; quẽ excipit siliqua lata, compressa, duabus membranulis extantibus aversâ parte secundum longitudinem alata, semina claudens angulosa, candida: radix fibrosa, gracilis.

Circa Genevam in agris copiosè seritur; & etiam in Germania.

Nom. 14. Lathyrus sativus flore purpureo *C.B.* angustifolius flore purpureo *Ger. emac.* Lath. flore rubro *I.B.* Cicercula flore purpureo *Park.*

Dod. Flores habet ex rubra purpura in puniceum inclinantes: grana angulosa, obsoleta nigroque proxima. *C. B.* Cætero præcedenti similis.

Hic est, ni fallor, Lathyrus æstivus Bæticus flore cæruleo Bœlij *Ger. emac. App.*

Nom. 15. Lathyrus angustifolius semine maculoso *C.B.* Lathyrus quædam, quibusdam Ægyptia Aracus *J.B.* Lath. Ægyptiacus *Ger. Emac.* Cicercula Bætica & Ægyptiaca *Clusij Park.*

J.B. Lathyro albo similis est, infirmus, clavicularum ope bacillis juxta depactis sese implicans; caulibus angulosis, quibus membranulæ secundum longitudinem adnatæ: folijs culmum latis, acuminatis, crassiusculo pediculo adnexis, binis, striatis, inter quæ Capreoli oriuntur: ad basin autem pediculi duæ veluti alæ, & flores ex longo petiolo inflexo singulares insident pisi floribus æquales, supremo folio lato sursum expanso, foris carneo, intus cæruleo, exceptâ infimâ ora rubente, colore prædito, alis duabus foris coccineis: maculâ cæruleâ medium pingente, intus cæruleis exceptâ angustâ purpurascente orbitâ, carina ex herbaceo albicat, siliquæ latæ, sescunciam longæ, compressæ nonnihil, insigni sulco fimbriato altius exaratæ, semina continent bina vel terna, magnitudine Lathyri albi angulosi, ac fere quadrata, à crassiori latere ad oppositum devexa, & in angustum compressa, coloris fusci, minutissimis maculis anthracinis conspersa, gusti pisorum dulcescente, & dentium attritu substantia qualis pisorum æquabili.

Reperitur non in Ægypto tantum sed & Hispania.

Nom. 16. Lathyrus folio tenuiore floribus rubris *I. B.* angustissimo sive capillaceo folio *C.B.* Prod. an Lath. major angustissimo folio *Park?* angustifolius brachyplatolobus flore rubello *Moriss.*

J.B. Hæc aliàs est cubitalis, aliàs vix palmaris, radice tenui, fibrosa: cauliculi crebri, per quos folia tenuissima longa, caryophilli holostei vel graminis: flores rubri pro plantæ proportione magni, similes Lathyro flore rubro, cui forte eadem est, folijs tantum ludens. Siliquæ latæ sunt, semina continentes tria quatuor ve, orobi existimati magnitudine; penè rotunda; aspera, fuscis maculis obsita, hilo lineis fuscis picto.

Qua itur Monspelio Frontignanum invenit I.B sictis & sylvestribus locis Aprili mense florentem.

Nom. 17. Lathyrus flore coccineo. An cicercula flore rubente *Park?* Lath Bæticus miniatus *Boelij?*

Hic inter segetes nobis inventus circa Genevam, atque etiam circa Liburnum portum in Italia, cauliculis assurgit semipedalibus, erectioribus ferè quam aliorum folijs vestitis in oblongo pediculo binis oppositis, angustis, acutis, unciali aut sescunciali longitudine. ad exortum pediculi bina apponuntur foliola, pro plantæ magnitudine majora latioraque quàm alijs plerisque Lathyris. Flores foliorum sinubus exeunt in pediculis uncialibus aut longioribus, tenuibus singulares coccinei; siliquas non observavimus.

Lathyri Bætici miniati Boëlij descriptionem accuratam vide inter Lathyros Parkinsonianos à Johnsono elaboratam, & à nobis Latinam factam ex Appendice ad Gerardum emaculatum, huc translatam.

Præter hsc & alium adhuc observavimus Lathyrum flore coccineo, folijs gramineis, ad radices montis Vesuvij prope Neapolim, in Italia: an

Nom. 18 Lathyrus angustifolius Ervum Monspeliensium *C.B?*

Forte inquit D. Magnol. intelligit C. B. Lathyri speciem quam in sterilibus circa Boutonetum & in alijs sterilibus satorum marginibus habemus humilẽ cum folijs gramineis, venosis, & floribus Phæniceiis.

Nom. 19. Lathyrus Tingitanus flore amplo ruberrimo. Caules ex eadem radice exeunt plures, bicubitales & longiores humi procumbentes nisi adsint plantæ aut fulcimenta quæ arripiant & scandant: compressi, Appendicibus duabus membranaceis secundùm longitudinem productis donati. Folia ut in reliquis congeneribus ad singula genicula singula, è binis pinnulis ad mediam costam adnexis composita, Lathyri perennis dumetorum magnitudine & figurâ, costa cui adnectuntur pinnulæ in Capreolos exit, tum caules tum folia glauca sunt, ut in plerisque congeneribus. Ex alis foliorum exeunt surculi palmares & longiores, duos plerumq; interdum tres flores amplos, pulcherrimos saturo rubore & velut sanguineo tinctos sustinentes, quibus succedunt siliquæ tres digitos longæ, latiusculæ compressæ, leves, sex, vel etiam octo semina continentes compressa, oblonga, pulla, obscurioribus lineis varia. Siliquæ ubi semina sunt protuberant Paulum, ut in orobo. Planta est annua & semine renovanda.

Semen hujus plantæ cum alijs rarioribus *D. Alexander Balam* primus, quod sciam, à Tingi Africæ urbe in Angliam intulit.

Lathyrorum *Vires,* (de ijs scilicet qui inter nos magis vulgares sunt quique Gallice vocantur *Gesses,* hic agimus) sunt propriè in semine, quod non parum enutriens, reputatur. Juscula quibus incoquitur sunt aperitiva & aliquatenus laxantia, imò iis vim Aphrodisiacam, inesse quidam asserunt. At sanè satius fuerit illud columbis enutriendis adhibere, aut pani rusticorum tritico admistum conficiendo impendere, quàm in usus medicos advehere.

LAVACRUM, vid. *Balneum.*

LAUDANUM, vid. sub titulo EXTRACTUM, item *Opium.*

LAVENDULA.

Lavendula recentioribus dicta creditur quod Balneis seu Lavacris experatur. Semen & folia (inquit lobelius in Adv.) ad affectus matricis commendantur in fomentis & lotionibus. Nonnulli *Iphyum* Plinij suspicantur, quod Hesychius λαβανίδα vulgo dictum scri-

scribit, quæ vox ad lavendulam accedit.

Martinus à *leben* Germanico i. e. *vivere*, deducit; transitivè sumpto quia vivificat & valet ad Lipothymiam seu animi deliquium, autore Matthiolo.

Ejus *Nota* sunt flores in spicas tenuiores triticearum æmulas, longis pediculis insidentes congesti.

Vires. Partium est tenuium, cephalica ac nervina, usus præcip. in catharris, paralysi, spasmo, vertigine, lethargo, tremore artuum; in urina, mensibus ac fœtu pellendo, (unde & parturientibus exhiberi solet) in torminibus ventris flatulentis: extrinsecus in lixivijs capitis ac artuum, in masticatorijs (pro catarrho exsiccando ac revellendo ad Palatum, ne ad pulmones defluat.) *Schrod.*

In usu est aqua destillata, conserva ex floribus & oleum spicæ: flores spicæ cum linteaminibus & vestimentis in arculas recondi solent ad odoris suavitatem communicandum, Schroderus eos odore suo pediculos fugare scribit.

In difficili partu sem. Lavendulæ est oppidò conducibile. Duo sequentia remedia arcana præstantissima perhibentur primum est Rondeletij, ℞. Sem. Lavendulæ ʒß. seminis plantaginis, endiviæ ana ℈ij. piperis ℈j. fiat pulvis. Cape cum aquis sequentibus. ℞. aquar. Caprifolij, endiviæ an. ℥iij.

Secundum est Backmeisteri ℞. sem. Lavendulæ ʒß. succini albi præparati, borac. ℈ij. ol. cinnamomi guttas ix. f. l. a. pulvis, dividendus in tres æquales partes, propinandus in vino Rhenano: hæc sunt minime fallacia. Sim. Paulus ex annotatis *D. Edv. Hulse.*

In pueris pediculosis hoc expertus sum (inquit A. Hieron. Reusnerus) jussi caput inungi oleo spicæ, & statim moriebantur pediculi *D. Soame.*

At oleum quodcunque illitum insecta exanimat quoniam obstructis meatibus respiratorijs aërem intercipit & excludit, cujus defectu insecta moriuntur. *Raius in Histor. Plant.*

LAUREOLA.

Nomina. Laureola *Ger. Park.* Laureola semper virens flore Luteolo *J. B.* semper virens flore viridi, quibusdam Laureola mas *C. B.*

J. B. Ad Cubitos duos & altius grandescit stipite lento, aliquando simplici, aliquando in ramos aliquot diviso, quem subcinereus seu albicans tegit cortex, & fractu contumax, & flexuosus, folijs fere nudum, quæ circa fastigium potissimum gerit, eaque satis frequentia, adeo ut in orbem umbellæ instar diradiari videantur, Laureorum æmula, nec per hyemis asperitates caduca, ex angustiore principio seu cervice sensim dilatata, crassa, glabra, nigricantia, splendentia, è foliorum sinubus egrediuntur pediculi unciales, crassiusculi, foliolis aliquot concavis velut totidem squamis vestiti, in fastigio flosculos plures gestantes confertos velut in umbella, ex herbaceo luteolos, è tubo oblongo in quatuor lacinias acuminatas, foliorum æmulas expansa, fructuum rudimenta intimo recessu complectentes, quæ in baccas excrescunt juniperinis pares, nonnihil oblongas, primum virides, per maturitatem nigras, nucleo intus duro, cannabis semine paulo longiore, medullâ interiore candida. Radix subest in aliquot partes divisa, longa, crassa, lenta, quæ difficulter evelli potest. Toti plantæ sapor fervidus.

In sylvis & sepibus, præsertim umbrosis, satis frequẽs est Februario & Martij initio floret. Fructus æstatis fine & adventante autumno maturitatem consequuntur & nigri fiunt.

Vires, Daphnoides Diosc. & Plin. Vires huic conveniunt, siquidem folia gustata os faucesque vellicant & inflammant. Eadem seu arida, seu etiam recentia pota pituitosa per alvum dejiciunt; vomitus quoque ac mẽses cient: quin & commanducata pituitam è capite extrahunt, & menses movent. Cæterum quindenæ ipsius baccæ (quinæ denævæ Plinio) purgationis causa sumuntur.

Folia commanducata os & fauces (ut diximus) inflammant: intus sumpta ventriculum admodum subvertunt, vomitum cient, partes internas lædunt & adurunt: empirici nonnulli tum folia tum baccas exhibent hydropicis ad humores serosos evacuandos. Cæterum, inquit J. Bauhinus, non temere hanc plantã aut aliquam ejus partem præscripserimus ob insignem acrimoniam, tamen in aceto macerando corrigi potest.

Pulvis hujus in aceto maceratæ, exsiccatæ & comminutæ cancris inspersus prodest. Frigida & repellentia conveniunt in cancro occulto, in ulcerato non item D. Bovvle. *Raius in Histor. Plant.*

LAURUS.

Laurus, unde Laurea (inquit Vossius) Græcum videri posset, nam apud Hesychium legas λαῦεσν τὴν δάφνην. Sed si à Græcis, potius putem esse à Pergœa voce λάφνη, quæ idem signabat, Hesych. Λάφνη δάφνη Περγαῖοι. Sin Latinis originem debet, fortasse erat à lavo, id est purgo, nam sanguinis purgandi habet potestatem Vel si veteres potius audiendi, prius fuit laudus, estque id à laude; Servius ad Eclog. 8. Cur tamen triumphantes Lauro coronantur hæc ratio est, quoniam apud veteres à laude habuit nomen, nam laudum dicebant Nec tantum laudum pro lauro, sed & pro laurea olim laudeam vel ludeam dixerunt.

Δάφνη Etymologo quasi δαοφάνη dicitur hoc est ἐν τῷ δαίεσθαι φωνεῖσα, quia nempe ἠχεῖ καιομένη quod etymon non improbat Vossius apud quem plura vide.

Nomina. Laurus *Ger. J. B.* Vulgaris *C. B.* Major sive latifolia *Park.* An minor ejusdem?

J. B. Laurus plerumque multis stolonibus luxuriat, vel mediocris arboris altitudinem assecuta, alioqui in justæ magnitudinis arborem excrescit, præsertim regionibus calidioribus, caudice enodi, cortice tenui, materiâ rarâ, nec multum validâ, radices habet crassas, inæquales & obliquas. Cæterum perpetui viroris est, nitidi in junioribus, in adultioribus saturatioris. Folia ei oblonga, dura, acuminata, sed mucrone aliàs acutiore, aliàs obtusiore, sescunciã aut ℥j. lata, palmo longiora, versus pediculum & mucronem Paulatim angustiora reddita, quæ secundum lõgitudinem percurrit, costa recta, obliquos in margines nullo ordine nervos exporrigens: sapor acer, aromaticus & subamarus. Adhærent autem folia ramis viridantibus brevi pediculo. Flores secundum ramos exeunt conferti, hederaceis quadantenus similes, majores, alibi (Lobelio flavescentes) multis in medio apicibus: quibus succedunt baccæ, Cerasiis minoribus pares, oblongæ, colore primum viridi, ubi maturuerint nigræ, quæ sub cortice tenui Nucleum bifidum callosum ac durum, cum aliqua acrimonia amarum ac pinguem claudunt.

Laurus (inquit C. Bauhinus) quædam floret tantum, flore copioso, racemoso (Uvam Thophrastus vocat) & fructum non fert; alia fructum fert, in quo etiam differentia: alterius in rotundo modice oblongus est; alterius oblongus, gracilis, & utrinque ovato mucrone turbinatus. Laurum fulmine non ici veteribus persuasum fuit. Hinc Tiberius Imp. qui tonitrua præter modum expavit & exhorruit, tonante cœlo, contra fulminum metus, nunquam non lauream coronam capite gestavit. Verùm quàm hoc falsum & superstitiosa credulitate fundatum experientia quam adfert Lacuna, elegantissimæ Lauri Romæ in Palatio Ducis de Castro fulmine ictæ luculenter ostendit.

Eadem superstitione nititur observatio illa de crepitũ quem folia Virgæ Lauri inter urendum edunt. Nam si crepuissent abunde ac sonantiùs haud dubie portendi felicem eventum rebantur; quod si tacita deflagrassent tristem & inauspicatum.

Laurum Apollini sacram inde fabulãtur Poëtæ quòd

Virgo Daphne quàm deperibat in hanc arborem conversa est. Vide Ovid. Metamorph. 1.

Triumphantes apud Romanos Coronam Lauream gestabant, vel lauri ramum dextrâ tenebant, sed& aliter præterquàm in triumphis etiam victoriæ nuncia fuit Laurus: nam & tabernacula, & fasces, & literæ & naves militumque jacula, lanceæ, pila Lauro in eam significationem adornata sunt, ut & Plinius affirmat, & Ebrodunensis historiæ auctores adductis exemplis ostendunt.

Laurus cœli frigidioris impatiens est, minus tamen quàm myrtus. In Germania, Anglia, Gallia & Belgio nonnisi sata & diligenter culta provenit. Quòd si in Germania hyeme tegenda & hypocausto reservanda est, recte scribit Turnerus in Anglia felicius adolescere, virereque quàm in Germania: apud nos enim eam curam & tutelam non requirit, sed intecta & subdio relicta hyemem, nisi præter solitum aspera sit, facile tolerat; quod si quando frigore perusta & corrupta sit à radice denuò repullulat.

In Italia spontaneam observavimus non infrequentem in sylvis & sepibus. In Monte Atho ingentes & præaltæ Lauri spontanée nascentes ardorem solis omni tempore reprimunt, teste Bellonio, qui quinque species in Græcia notavit: quem consule pro usu olei Baccarum apud Monachos.

Floret Martio & Aprili Baccæ maturantur sub finem Autumni cum olivis, & nisi decerpantur per totam hyemem ad ver usque in arbore hærent.

Vires. Laurus excalefactoriam (emollientemq; Diosc. desiccantem, Gal.) naturam habet, & folijs, & cortice, & Baccis; itaque decoctum ex his, maximè è folijs, insessu Vulvæ ac vesicæ vitijs convenit: virentia folia trita & illita vesparum, Crabronumque ac apum, item serpentum venenis resistunt, maximè sepis, dipsadis & viperæ (prosunt & mensibus fœminarum cum oleo cocta Plin.) cum polenta autem quæ tenera sunt trita ad inflammationes oculorum, cum ruta testium, cum rosaceo capitis dolores, aut cum irino. Non temere utendum folijs Lauri existimat I. B. in inflammationibus oculorum & testium, aut etiam in capitis doloribus, pro inflammationibus ergo inflationes legi mallet. Eadem prosunt suspirijs trita cum melle: cortex radicis cavendus gravidis. Ipsa radix calculos rumpit. jecinori prodest tribus obolis in vino odorato pota. Folia vero pota stomachum gravant, & vomitiones movent. In Græco Diosc. legitur πραΰνει τὸν στόμαχον, id est, mitigat, pro quo legit Cornar. Βαρύνει regravat, sanè in alterutro membro clausulæ errorem subesse ostendit eorum inter se repugnantia. Verum is I B. judicio, non in primo, sed potius in postremo, certum enim, inquit, est tum experientia, tum ex Galeno Laurum Aromaticam esse totam & Amaricantem cum nonnulla adstrictione, hepati amicam, qualia ventriculum tantum abest ut subvertant, ut nauseabundum corroborent potius: hinc Lauri folia à recentioribus non raro cum nonnullis cibarijs, præsertim piscibus coquuntur: nec ulla inde nausea accedit, sed cibus istis conditus sapidior ac ventriculo gratior redditur: unde κινεῖ vocem in textum irrepsisse & expungendam esse, Plinium autem corrupto Codice usum existimat, verùm nos Plinium Dioscoridi saltem coævum, si non antiquiorem, alibi ex Salmasio ostendimus; proinde Plinium & Dioscoridem ex alio antiquiore autore quæ eadem habent exscripsisse, ideoque cùm in facultate illa vomitus movendi Plinius & Dioscorides consentiant, posterius clausulæ membrum proculdubio sanum est, prius corruptum & per illud emendandum, ut recte fecit Cornarius: sivè verum sit folia vomitum movere, sive id res vera refutet. C. Hofmannus proposita quæstione, conferantne an lædant ventriculum, respondet, tot authoritates faciunt, ut credam hoc posterius potius. Ideo, cum Marc. Vergil. & Cornario pro πραΰνει apud Dioscoridem lego βαρύνει pergunt Diosc. & Plin.

Baccæ magis quàm folia calefaciunt, menses trahunt appositæ tritæ, vel potæ; in eclegmate tritæ cum melle aut passo prosunt tabi; orthopnœæ & pectoris rheumatismis; tussi veteri detracto cortice in vino potæ: nam & concoquunt pituitam & extrahunt Plin. Nostra ætas non ad pulmonis & pectoris morbos Baccis utitur, sed ad ventriculi, jecinoris, lienis & vesicæ, affectus tum Baccas tum folia exhibet: refrigeratum ventriculum concalfaciunt; concoctionem crudorum humorum promovent, languentem appetitum excitant, cibi fastidium pellunt; jecinoris ac lienis obstructiones aperiunt, urinas cient, menses movent, & ad secundarum expulsionem faciunt. J. B. ad juvandum partum deglutiantur septem Baccæ Lauri ante somnum. Chesneau. Contra Scorpionum ictus ex vino bibuntur, & vitiligines emaculant: (addit Plinius, Epinyctidas ex oleo illitæ, & lentigines & ulcera manantia & ulcera oris, & furfures; cutis pruriginem succus Baccarum emendat & phthiriasin.) Expressus ex ijs succus aurium doloribus auditusque gravitati auxiliatur cum vino vetere & rosaceo instillatus (perunctos eo fugiunt venenata. Prodest contra ictus & potus. Baccæ cum vino serpentibus & scorpionibus & araneis resistunt; ex oleo & aceto illinuntur & lieni & jecinori gangrænis cum melle, & in fatigatione etiam aut perfrictione succo eo perungi nitro adjecto prodest. Sunt qui celeritati partus multum conferre putant radicem acetabuli mensura in aqua potam, efficacius recentem quam aridam,) Diosc. cortex radicis calculos rumpit, partus necat & hepaticis prodest tribus obolis in vino odorato potus. (In remedio uvæ jacentis quadrantem pondo Baccarum foliorumve decoqui in aquæ sextarijs tribus ad tertias eamque calidam gargarizare convenit.)

Laurus folia trita olfactaque subinde pestilentiæ cōtagia prohibent, tanto magis si & urantur, hinc Commodus Imperator, Herodiano tradente, tempore pestis, consulentibus medicis, ad loca Lauris abundantia Lauretus secessit. Herbæ enim perpetuo virentes, autoribus. S. Grembs, Cardilucio aliisque Helmontianis, sunt pestis Alexiteria, corruptioni resistunt, seque defendunt contra æstum & frigus, unde nobis planè signavit Deus, illas plantas perennes sēper esse ad manū pro quotidiano usu generis humani, continent enim in se balsamum, omnis corruptionis propugnatorem.

Adversus Boum coriaginem, tradente Colum. proderit Laurum decoquere, & eâ calidâ terga fovere, multoque oleo & vino confectam subigere atque per omnes partes apprehendere & attrahere pestem: idque optime subdio sole fervente.

Medicamenta varia ad lachrymas oculorum, ambustionem, aurium gravitatem & sonos, colicam uvulæ relaxationem, urinæ retentionem, partum facilitandum, capitis dolorem, hemicraniam, è baccis aut folijs Lauri parata vide apud J. Bauhinum Hist. plant. lib. 4. cap. 1. pag. 414.

Olei Laurini multiplicis mentio fit à veteribus & recentioribus. Aliud è Baccis recentibus contusis exprimitur, aliud è Baccis cōtusis vel etiam integris, in aqua fervente bullitis: oleum aquæ supernatans in vasa colligitur; aliud per destillationem elicitur. Sic R. Bacc. ℔ij. contusis super affunde aq. tepidæ ℔ ij. vel iv.

Postquam aliquandiu steterint destilla per Alembicum vel vesicam. Sic prodibunt oleum & aqua per tritorium seperanda.

Dicitur etiam oleum Laurinum quod fit è folijs aut Baccis Lauri in oleo omphacino decoctis.

OleoLaurino vis inest excalfaciendi, emolliendi, spiracula venarum aperiendi, & lassitudines discutiendi, quin & malis nervorum omnibus, doloribus aurium ac destillationibus confert: renum vero vitio ex frigore

gore contracto laborantibus illitum est præstantissimum, & maximè si quid aliud utile. Ob vim ejus excalfactoriam paralysi, spasmo, ischiadicis sugillatis, capitis doloribus inveteratis, destillationibus, auribus in Calyce punici calefactum illinitur; colo dolenti clystere infusum mire prodest ut & horrori febrili. Verù in calidis & biliosis temperaturis ab eo abstinendum. Vermes & pediculos tam agrestes, quam domesticos & lentes enecat (imò hoc facit oleum quodcunque) in genere utile est in affectibus frigidis maximè exterius illitum, intus sumptum nauseam movet.

Schroderus de oleo stillat. hæc habet. Discutit insigniter flatus & ventositates, præcipuè in spasmis gravidarum, ut & in colica; siderata membra illitu restituit, auribus inditum dolores compescit, auditumque confortat, delet impetigines, lentigines & quascunque faciei maculas, denique ichorosis capitis doloribus medetur: phthiriasin & tineas curat.

Emplastrum Laurinum ad hydropem, ad dolores à flatibus aut causa frigida ortos, doloremque colicum utile est.

Electuarium etiam de Baccis Lauri flatus dissipat.

Si Lauri exsiccatæ ramus ramo frequenter confricetur, superasperso Sulphuris pulvere ignis statim exilliet: quod mirum, cum Lauri lignum leve & spongiosum sit. Sed nihil hedera præstantius quæ teretur, quæ terat Lauro. Plin. Cum attritio utriusque sit, quæ teratur, quæ terat perinde est, ut nobis quidem videtur,

¶ In Catalogo horti Acad. Lugd. Batavi à D. Hermanno edito has Lauri species seu varietates invenio.

1. Laurus Indica Aldini. Laurus regia hort. regij Paris. Hanc nonnulli Perseæ arbori Clus. eandem esse volunt. Laurus cujus cortex cassiæ ligneæ assimilatur *Park.*

2. Laurus latifolia, πλατυπέταλος Dioscor. C.B.

3. Laurus vulgaris C.B. & aliorum.

4. Laurus vulgar. folio undulato Hort. reg. par.

5. Laurus Tenuifol. mas Thab.

In Tho. Bartholini Act. Medic. Ann. 1673. inter plantas à M. Stolle Hafniam allatas à Promont. Bonæ spei invenio.

Laurum Africanam serratis folijs, cujus foliũ Londino ad me misit D. Tancr. Robinson. Erat id pro magnitudine angustius & longius Lauri vulgaris folio. Ramulum etiam ejusdem habeo ex munere D. Pettiver. An Evonymo affinis Æthiopica sempervirens fructu globoso scabro, folijs Salicis rigidis serratis Herman. H. Leyd. Lauro serratæ odoratæ Stapelianæ similis inodora Cap. bon. spei Breyn.

6. Bod. à Stapel habet Laurum serratum odoratam.

Alia species Lauri invenitur in horto instructissimo Reverend. Episc. Londin. D. H. Compton, sub nomine Lauri tulipiferæ Baccis calyculatis quam ingeniosissimus vir D. Banister transmisit è Virginiâ, folia ei integra non tam viridia & crassa quàm Lauro ceraso. *Raius in Hist. Plant.*

LAXANTIA, vid. *Chalastica, hic de purgantibus non agitur.*

LECTIPES, vid. *Lynopodium.*

LEGUMEN.

Legumen, Legumentum, est quicquid è terræ satis in siliqua nascitur, ut faba, pisum, cicer, lens; à *legendo* teste Varrone, quoniam id non secatur, sed legitur manu vellendo.

LENIENTIA dolorem, vid. *Anodyna.*

LENIENTIA PURGANTIA.

Lenientia dicuntur tum ratione actionis, lenis, blandæ & suavis, tum quoque partis, nempe alvi, quæ alvum leniter expediunt, quam in omni morbo apertam esse convenit; unde cùm huic fini optimè prospiciant, & primas vias sine molestiâ, sine turbatione liberent, insignissimum habent usum.

Et hinc audiunt quoque *Laxativa*, Barbaris *Minorativa* ἐκκοπρωτικὰ, q. d. stercoraria, quod scybala promoveant, ut & *benedicta*, ob maximam utilitatem, ὑπαγωγά.

Indicans primarium est alvi lenitio, secundarium humorum vitiosorum eductio; coindicans vires debiles, adeoque purgantium sunt succedanea, succedunt ijsdem in minori cacochymiæ gradu; succedunt, ubi purgantia minus tutò dantur, majorem læsionem post se datura, ut proportio inter agens & patiens, seu potius inter indicans & indicatum, adæquata fiat.

Locum ergò habent in quovis morbo, tum si natura in officio cesset suo, hoc pacto monenda, tum revellendi, & reliqua adjuvandi fine, innoxia singula & indemnia, sive per os adsumantur, seu per clysteres κάτω applicentur, seu per epomphalia in usum cedant.

Efficiunt hoc ipsum alia propriè, alia impropriè & per accidens. Propriè lenientia iterum alia humores educendos, alia naturæ stimulum & sensum magis respiciunt, quorum illa diximus per accidens magis, hæc per se magis id præstare, hoc respectu, nempe ἐρεθισμῷ. Unde dividemus iterum in lubricantia, detergentia & stimulantia.

Lubricando leniunt (1.) *aquea*, & humectantia, quæ diluunt feces, seu scybala exiccata, ob defectum humidi ad fluendum, seu motum saltim, inepta, ut potus largior. Nil magis enim impedit scybalorum retentionem, (si appetitus cœteroqui benè habeat, & cibus assumatur,) quàm potus parcior, & vita deses, sedentaria, quieta. Unde maximè errant, qui nescio quâ religiosâ parsimoniâ seu abstinentiâ à potu corpus defraudant genio, & alvi beneficium hinc non experiuntur. Perpetua enim intercedit proportio inter assumpta, digesta & egesta; ut, quod alibi diximus, qui benè ingerit, digerit & egerit, sanus demum habendus sit.

Hinc falluntur, qui in morbis, quando nihil ægri assumpsêre per aliquot dies ciborum, & venter quasi vacuus est, tamen stimulant alvum, non attendentes nil habere naturam, quod excernat, unde necessariò quiescit. Hinc etiam in fame nimiâ subsident & corrugantur intestina. Hinc uno verbo largius hisce bibendum est.

Tantò magis verò leniunt & laxant aquea, quando vel activo charactere sunt imbuta, ut thermæ & acidulæ, serum lactis caprinum &c. vel heterogeneis particulis fœta, apta fermentationi, ut mustum, cerevisia recens, & omnia feculenta, alvum turbantia. Utroque nomine cerevisia Numburgensis id præstat, est enim ex nitrosæ naturæ aquâ cocta & turbulenta, vix claritatem acquirens ad instar aliarum. Sic & superbibitus potus prunis, pyrisve coctis, facilius id præstat.

Lubricando leniunt (2.) *emollientia, mucilaginosa*, quæ aqueam & sulphuream concretam habent mollitiem in recessu; tum alimentosa interius assumpta, oleracea omnia, nitroso sale fœta, quod vel gustu spinachiæ ad pultem decoctæ patet; tum medicamentosa, in clysteribus recipienda. Neque enim hæc interius æquè adhibentur, quatenus ventriculum flaccidiorem reddunt, quod ejus tono adversum est.

Mollificant hæc itidem feces, & motum peristalticum intestinorum adjuvant, præcipuè quando naturâ suâ ficciora sunt hæc ipsa. Quidam colicus, alijs non juvantibus, taleolis malvæ radicis; quidam desperatâ velut alvi adstrictione laborans in balneum ductus & sacculo è farinâ lini abdomini toti imposito convaluit. Non minus verò & hæc magis id præstant, quando salino stimulo acuuntur.

Lubricando leniunt (3) *oleosa, unctuosa, pinguia*, lævigantia, laxantia stricturam, tum interius itidem tum,

tum exterius, v. g. butyrum paulò largius sumptum, modo non nidorosam qualitatem nimio usu fœneremur, & maximè ante pastum. Quidam Quæstor, ob fecum siccitatem sæpius colicis afflictus torminibus, ab eo eo tempore nunquam sensit eos repetere, cùm prandij & cœnæ tempore primum ferculum statueret panem butyro illitum, suasu medici rationali. Sic & plebis experimento butyrum cum pinguedine anseris & muscerdâ imponitur umbilico pro laxandâ alvo; sic etiam butyrum cum aloë remixtum & putamini nucis inclusum eodem fine facit officium. Sic oleum amygd. dulc. in calculo optimè lenit vias alvi & urinarias, alvo enim liberâ & colici & nephritici dolores conticescunt facilè. Sic & infantum recens natorum primum est alimentum medicamentosum, unico laxandi fine propinandum, ut meconium, feces biliosæ & viscidæ, torminum & symptomatum spasmodicorum causa, educantur. Oleum lini in dysenteriâ & pleuritide ob lenientem & sanantem vim insigne est. Singula nempe olea tum particulis sulphur-aqueo, mucilaginosis mollificantibus gaudent; tum salinis in recessu, quod etiam nuces edentibus juglandes experiri facile est, undè expeditissimè juvant.

Leniunt *detersiva & stimulantia*, quæ ob particulas salinas variè modificatas, acidulas, amaras, nitrosas, cum vel sine sulphureis lenius irritant & detergunt mucum. Omnia nempe salia stimulant, unàque fluxiles humores reddunt; crassitie & viscedine excussâ. Stimulant *alcalia*, quæ, juxta *Helmontium*, seminibus (per ignem) orbata solam (quasi & præcipam) habent abstersivam, saponariam & resolutivam proprietatem. Hinc in clysteribus stimuli loco adduntur; hinc cum purgantibus sociantur commodè; & speciatim tinctura tartari egregiè se gerit in obstructionibus alvi, tàm senili, quàm al â.

Stimulant *acidula* terrea, ut tartarea omnia, tartarus ipse crudus, quem crystallis præfert *Heer. in obs. p.* 30. Et *Angelus Sala* se à doloribus colicis, assumptis tartari crudi ℨij. liberatum nullis juvantibus alijs deprædicat, causamq; adscribit alleviationis remotioni causæ tartareæ & frigidæ in intestinis collectæ.

Leniunt alvum cremor & crystalli ♀ri, abstersivâ fermentanteq; naturâ, quâ bilem incidunt & fluxilè reddunt simul, eandemq; contemperantesq; tum per se data ante cibum, repetito usu, tum cum purgantibus & lenientibus alijs mixta, ut cum aloë &c. Sic etiam in formâ humidâ talismodi leniens est clyssus antimonij sulph. qui hinc in potum inditus febricitantium & urinam movet, & sudorem promovet, & refrigerat, & alvum apertam servat, unde cum indicationibus pluribus satisfaciat, aptissimum constituit remedium. Neq; obstat, acida figere potius & coagulare humores; distinguenda enim sunt & ipsa pariter & subjecta, prout ob particularum diversitatem fermentationem promovere, & irritare hinc diversimodè seu stimulare fibras nerveas possunt. Sic oxymel est leniens egregium, extergendæ pituitæ ex intestinis inserviens, fixante naturâ acidâ alteratâ.

Talia acida sunt inprimis *nitrosa*, quæ omnia detergendo laxant, unde in laxitate ventriculi & diarrhoeis alijsque humorum serosorum fluoribus minus danda; undeab his sæpè solicitatam alvum novimus, etiam ad instar purgantis. Propinabamus fœminæ ℨj. arcani duplicati, ad moderandas ebullit omnes hypochondriacas, pro tribus dosibus, singulo mane per tres dies continuos sumendis. Inde verò quotidiè 4. 5. 6. purgata cum levamine referebat hinc se à purgante dato hoc pulvere, ut putabat, egregiè adjutam. ☽ ♉iatum aptissimus est clysterum stimulus.

Leniunt *salia media* seu salsa, [quæ diverso respectu possunt ad acida & media referri,] ut sal commune, hinc ciborum condimentum, quod simul excretionem scybalorum promovet. Lenit abstergendo & stimulando ♀ ⊖-tus, quibusdam hinc salis balsamici titulo veniens, si ad ℨj. propinetur, quæ tamen dosis pro hoc fine impetrando nimia est, & teneriores facilè lædit. Propinata hæc dosis à medico Serenissimo cuidā Principi, robustæ & militari vitâ induratæ naturæ, lenivit alvum 5. 6. sedibus. Eadem verò Serenissimæ conjugi data, tenerioris texturæ & serosiori, debilitatem induxit, ut lipothymia ipsa surreperet. Sic & tartarus resolutus, [cum sale tartari] leniendi hisce viribus est conspicuus.

Præcipuè verò & stimulando leniunt *purgantia*, tum ipsa leniora, aloe, lenientium apex, manna, tamarindi, tum reliqua & alia, minori dosi data; adeoque purgantia accisâ dosi data, vel fortiora cum lentivis refractâ dosi mixta evadunt lenientia. Faciunt huc anima rhabarbari, pilulæ aloeticæ, Francofurtenses, Glassianæ, & his affines ex aloe rosatâ, vel violatâ factæ, sine vel cum scammonio acuatæ, præcipuè si recludatur intimè & resolubilis per fermentationem reddatur aloe, accessione martis, ac cr. ♀ri, aliorumque sic simul cicurandorum, ubi viscedinem resinosam irresolubilem omnem deponit, egregio cum strategemate.

Tacemus alia lenientia hujus commatis, quæ vel ex materiâ clysterum, vel purgantium classe huc referri possunt. In mentem venit, quod vulgus hîc loci in usu frequenti habet leniens, alvo reserandæ, dicatum quasi probatissimum, plumas nempe anserum tenuiores, *Pflaum Federn*, tenuiter concisas; quæ quicquid præstant, videntur facere ob heterogeneitatem aversam naturæ, unde archeus ad excernendum consurgit.

Impropriè verò & ex accidente lenientia huc faciunt adstringentia, καταχρηστικῶς quasi talia, & effectu æquivoco. Notandum enim, quod adstringentia in iis, qui laxiorem habent ventriculum & debiliorem, alvum non tantum leniant, sed & quandoque purgent, inprimis ex alimentosis cydonia, si sumantur post pastum, ut ante cibum sumpta adstringunt, cujus rei ratio est ex fibrarum naturâ petenda. Adstrictæ enim ante cibum ægrè dimittunt κάτω, adstrictæ post cibum propulsionem accelerant. Par ratio est opiatorum, de quo egimus in Opiologiâ, & pulverem stypticorum. Vir hypochondriacus cum ad vomitum curandum assumeret pulverem stypticum, toties diarrhœam reportabat, idque non semel, ob flacciditatem villorum ventriculi, ut de resolventibus, de quibus inferius plura occurrent, nil addamus.

Prosunt hæc, ut diximus, 1. *in quovis morbo, ubi alvum apertam bonum est esse*, tum illo sensu, quod statui naturali id sit conveniens; tum altero, ubi natura id indicat, nel alibi impedita est, ut in variolis & morbillis, ubi nec lenientia sine noxâ dantur, alibi occupatâ naturâ. Sin naturæ beneficio alvus naturaliter solvatur, nec citetur ultra naturales terminos, id ipsum quoque bonum est.

Dantur 2. *cum cibis*, siquidem observatum est, lenientia optimè hoc tempore dari, immediatè ante cibum, vel cum cibo ipso, & potius cum cœnâ, quàm cum prandio. Legi meretur de hoc ipso insignis locus apud *L. Septalium l.* 3. *animadvers.* 5. ubi inter alia scribit: Et ut millies ego expertus sum, & nostrates medici meo exemplo cognoverunt, hoc modo aut uncia semis aut etiam drachmis duabus sæpenumerò major excrementorum copia educitur, quam cum uncia, & etiam uncia una semis per horam, ut moris est, ante prandium exhibetur. Hunc in finem usitatissimè propinantur pilulæ aloeticæ Francofurtenses aliæque hujus generis. Conveniens est hoc tempus naturæ, quatenus à somno capto matutino tempore per alvum secludere scybala gestit.

3. *Lenientia purgantium commoda sunt adjuvantia*, in specie tartarea, quæ non solùm in decoctis purgantibus

tibus optimo cum successu junguntur; verùm & in pulveribus purgantibus.

Neque tamen 4. *solis inhærendum lenientibus*, seu in principio morborum, seu in progressu; quin purgantia in eorundem locum sint surroganda, sicubi à majori copiâ humorum indicentur, unde illud apud *Hoffmannum, l. de med. offic.* Non curamus ullos magnos morbos, quia nunquam nos expedimus à lenientibus.

5. *Non sunt confundenda lenientia & stimulantia.* Lubricandum magis in siccitate intestinorum; stimulandum magis in eorundem repletione. Illa magis feces, hæc sensum magis respiciunt. Lubricantia in clysteribus, stimulantia in suppositorijs magis prosunt. *Wedelius.*

LENITIVUM, vid. *Electuarium.*

LENS.

Lens vel ex *Lenis* factum est, vel ex Lentis, quomodo Vett. dixisse in recto, ait Priscianus in vii. Ratio nominis esse creditur quia comesa Lenes & Lentos faciat. Invenio [inquit Plinius lib.17. cap.12.] apud audores æquanimitatem fieri vescentibus ea.

Lens à reliquis vicijs distinguitur semine compresso & pro plantulæ modo grandi siliquis latis, brevibus.

Cæterum Lens minutum & vilè est legumen, unde Proverbium mira de Lente, apud Græcos dici solitum quoties res humilis & pusilla splendidis encomiis magnificisque laudibus attolleretur cui Anglicum nostrum respondet.

Pauperum & tenuium cibus est, quæ fastiditur simul ac laution fortuna contigit, unde Proverbium, dives factus jam desiit gaudere lente, in eos dictum, quibus ad uberiorem conditionem evectis fastidio sunt ea quæ prius inopes boni consulebant.

Vires. Quod ad vires attinet, Lens ex veterum authoritate oculorum aciem obtundit, ægrè concoquitur, stomacho incommoda est, eumque & intestina inflat: alvum autem sistit si cum cortice edatur, inducit gravia insomnia, ad nervos, & pulmonem & caput incommoda est. Galeno Corpus Lentium siccat & ventrem sistit, decoctum vero propellit. Quapropter prior aqua diffunditur cum cohibendi gratiâ sumuntur, præcipua vis adstringendi est in cortice, detergendi in succo. Lens ergo decorticata illam adstringendi vehementiam & ea quæ ipsam consequuntur amittit; magis tamen nutrit quàm quæ cortice spoliata non est, verum succum crassum ac pravum gignit, tardeque commeat, non tamen alvi fluxus deficcat uti ea cui cortex non est ademptus. Externè in cataplasmatis ad multa adhiberi solebat à veteribus. Vide Dioscoridem & Plinium. *Raius in Hist. Plant.*

LENTICULA PALUSTRIS.

Nom. 1. Lens Palustris *Ger. I.B.* Palustris sive aquatica vulgaris *Park.* Lenticula palustris vulgaris *C.B.*

J.B. Stagnantium aquarum incola Lenticula eisdem innatat, totam superficiem densissimo foliorum, infernè nigricantium, supernè virentium, nitidorum, orbiculatorum, Lentisque modò compressorum stipatu obtegens, quæ inter se capillamentis tenuissimis & albis arctè revinciuntur, iisdemque seu radicibus è limo adhærescente alimentum hauriunt.

In lacubus & stagnis aliisque non fluentibus aquis, ut urbium fossis, innatans, & latè sæpe earum superficiem occupans reperitur.

Quæ de mirabili hujus plantæ Metamorphosi in plantam sisymbrio aquatico haud absimilem habent Matthiolus, & post eum Lugdunensis, apud me sanè fidem non inveniunt, quantumvis Lugdunensis operum naturæ indagatorem Dalechampium illud non sine admiratione observasse scribat.

Vires. Vis ei refrigerans, unde inflammationibus, podagræ, & ignibus sacris convenit, agglutinat etiam in pueris hernias intestinorum. Vide sis Matthiolum & Lugdunensem.

Nuper mihi communicavit pro secreto infallibili ad icterum infusionem Lentis palustris in vino albo per novem dies, ℥vj. manè præbendo D. Bales in M.S.

Vescuntur eâ Anates magnâ voluptate, quod & nomen Anglicum i. e. anatum esca, indicat; ut etiam gallinæ eum aquis exepta furfuribus permiscetur. *I.B.*

Nom. 2. Lens palustris quadrifolia *J. B. Park.* Lenticula palustris quadrifolia *C. B.*

Fibrosis radiculis nititur è crassiore aliâ (licet ea tamen tenui) transversa demissis, unde propagantur rami multi, multifariam divisi, atque tum ex iis, tum ex radicibus pediculi ad aquæ superficiem pertingentes; quorum singulorum extremis adhærent aquæ innatantia quaterna folia, triquetra, per extremum lata, angulis acutioribus ad pediculum coeuntibus; circa vero ramulorum divaricationes pediculorumque exortus numerosa semuncialibus pediculis nixa cohærent grana, nigra, dura, Lentibus majoribus paria.

Nomina 3. Lenticula aquatica trisulca *J. B. C. B.* Hederula aquatica *Ger.* Ranunculus hederaceus aquaticus. *Park.*

Lenticulæ palustris vulgò notæ ritu aquæ stagnanti innatans visum pænè fugientibus fibrillis limum arripit alimentum sucturis: quibus etiam inter se committuntur folia. Non vulgarem sortita connexum & formam. Folio enim Lenti leguminosæ pari pinnæ utrinque foliaceæ transversim squammosâ commissurâ ita incumbunt, ut trahentem leviter sequantur, & iis attractis tenuius redditum folium visum transmittat: tota autem omnium trium connexio trisulcam hederacei *folii* formam quodammodo exhibeat: at hujus connexus capillari petiolo transversim incumbit folium veluti temerè projectum, nequaquam tamen solutum licet adhæsus ratio oculos fallat in aquis cænosis pigrioribus: in fossis paludosis insulæ Eliensis copiosissimè oritur.

LENTISCUS.

Lentiscum dictam putat Ruellius quod liquore quodam lentescat: Lentorem quippe foliorum attrectatu quilibet percepit, inquit Lob. in adv. vel forte Lentiscus ob virgultorum Lentitudinem dicitur; ut Stapelius: vel potius quod ipsa Lentescat arbor, dum resinam fundit, ut Vossius. Græcis Σχῖνος, ἀπὸ τοῦ σχίζειν scindo, findo, quod lignum ejus facile finditur, quodque ejus σχίδαξι, hoc est segmentis seu fragmentis è ligno scissis solerent uti ad dentiscalpia, ad nitelam alboremque dentium, ut etiamnum fit hodie.

Mastiche ἀπὸ τοῦ μασᾶσθαι, i. e. mastichando dicitur: nam & olim & hodie in masticatoriis usurpata est.

Certè Græci in insula Ihio eam perpetuo in ore habent, & ad multa utilem esse ejus assiduam masticationem sibi persuadent.

Nomina Lentiscus *Lob. Ger. Park. J. B.* vulgaris *C. B.*

J. B. Multis fruticat Lentiscus stolonibus, mediocriter crassis, flexilibus ramis brachiatis, cinereo cortice obductis. Interdum in justæ magnitudinis arborem excrescit. Ut observavit Clusius. Folia minora quã pistaciorũ aut terebint. glycirr. foliis paria, sed buxeorũ soliditate (nobis observantibus glycyrrhizæ foliis minora erant) ex viridi nonnihil rubentia, conjugatim sine ullo impari ad Costam Canaliculatam rubescentem annexa in Spinulam plerumque desinentia, inque

eandem fere partem vergentia perpetua, jucundi cum quadam gravitate odoris, sapore acidiusculo & adstringente, iis interdum folliculi vel vesiculæ quædam adnascuntur culicibus exiguis referti haud secus quam in terebinthinis aut ulmeis, ad alæ imum exoriuntur flosculi, veluti racemuli rubentes, vel Colore ex herbaceo pallescentes, nonnihil purpurascentes, qui in fructus abeunt, dimidio fere pisis minores in stylum minutum desinentes, rotundos, rubentes & per maturitatem nigricantes, acidos, nucleum continentes parvulum, durum, nigrum, medullâ intus albâ, fructum Cæsalpinus oleaginosum dicit, Nucleum viridem.

In Italiæ, Siciliæ & Narbonensis Galliæ saxosis Collibus, orâ præsertim maritima, Lentiscum Copiosissimam observavimus: nec minus frequens, teste Clusio, nascitur in Lusitania, Bætica, Regno Valentino, & toto illo tractu ad mare mediterraneum obverso: ubi nunquam (quod equidem viderim) justam arboris staturam & magnitudinem assequitur; fortè quia ab hominibus cæsa aut à jumentis depasta & coercita non permittitur adolescere. Nam quando non cæditur sed negligitur (ut plerisque Locis ad Anam flumen observavit Clusius) in arborem justæ magnitudinis excrescit.

In sola insula Chio, Bellonio autore, resinam fundit Mastichen dictam, alii in Italia quoque Mastichen præbere, sed non copiosam tradunt, ut v. g. Mattholus (qui tamen sibi contrarius in Hist. Germ. dicit. In sola insula Chio Lentiscum mastichen fundere) Cæsalpinus & Lacuna. Nos cum in Italia & Gallia Narbonensi peregrinaremur nusquam Mastichen fundentem vidimus hanc arborem, neque quis fide dignus nobis unquam retulit se vidisse. Idem dicit I. B. argumentum tamen ab autoritate negativum nihil concludit, ut loquuntur. Neque enim sequitur non dari in Italia arbores Mastichen fundentes, quia ego aut mille fortè alii non viderimus, & plus valet unius testimonium se vidisse affirmantis ad probandam affirmativam, quam vel mille negantium ad negativam stabiliendam.

Verùm nonnullis terebinthus resinam fundens ab Italica specie distincta videtur. Qui in Chio aliquandiu hæserunt Clusio retulerunt Lentisci arbusculas ab aliis quæ in Italia nascuntur nonnihil differre. Et Camer. sunt inquit qui velint Italicam Lentiscum à Chia in eo tantum differre, quod fruticosa sit illa, hæc vero arborescat, etiam sine cultu. Audivi ex quibusdam è Chio oriundis arbores, quæ Mastichen ferunt longè proceriores, pulchrioresque sylvestribus esse, quæ tamen eodem loco nasci solitæ I.B. verum Bellonio potius, curioso observatori & veraci, fidendum, qui Lentiscos qui in Provincia & Italia proveniunt, similes dicit nascentibus in Chio; Mastichen tamen non fundere.

Floret Lentiscus magna ex parte Aprili vel Martio. Fructus Octobri & Novembri primum maturescit. Ter autem fructum fere tradunt, fortè quòd tribus distinctis temporibus eundem perficiat. Cicer. ex Arato.

Jam vero semper viridis, semperque granula
Lentiscus, triplici solita est grandescere fœtu.
Ter fruges fundens, tria tempora monstrat arandi.

Ciceronem nonnulli inscitiæ accusant quod χῖνον Lentiscum translatavit cum vox χῖνος apud Theophrastum & antiquiores Græcos Scillam significet Ciceronem quomodo defendat I. Bauhinus, aut potius Cherlerus, apud ipsum vide.

Vires. Lentiscus, autore Dioscoride, omnibus suis partibus germinibus & foliis, fructu, ramorum & radicis cortice adstrictoria est, exprimitur & succus è cortice, radice aut foliis in aqua decoctis, aut etiam è foliis viridibus tritis, qui valet ad sanguinis rejectiones, alvi profluvia & dysenteriam in potu, itemque contra Sanguinis ex utero eruptiones, atque tum ipsius uteri, tum sedis procidentias, in summa denique Acaciæ & hypocistidis vice eo uti licet, nomas arcet, urinas ciet, dentes mobiles collutione firmat atque stabilit, eadem fere habent Plinius & Galenus

Porro dentiscalpia è Lentisco parata tum priscis, tum hoc seculo, magnatibus & delicatioribus præsertim, in usu quotidiano habentur.

Cherlerus sibi aliisque studiosis saltus & colles aridos Narbonæ peragrantibus inserta in os folia non modo suaviter spirabant, sed etiam sitim arcebant & fauces humidas tuebantur.

Oleum Lentiscinum similiter atque laurinum è maturo fructu confectum, ac prius inspissatum, scabiem jumentorum canumque sanat: pessis, acopis, & ad lepras tollendas accommodatis medicamentis aptè & utiliter admiscetur & sudores quoque cohibet. Galenus in defluvio capillorum Lentiscinum oleum valde commendat, habere namque adstrictionem, sponteque naturæ tale existere quale est ipsum ladanum, quare neque expertum se, neque mente concipere posse ullum præstantius pharmacum ad defluos Capillos quam quod ex ladano & lentiscino oleo permixtum constat, oleum hoc ad gingivarum inflammationem summopere commendat Actuarius, si moderatè calidum ore continetur. Ab Hispanis oleum fructuum lentisci in maximo habetur usu.

Itali lignum Lentiscinum in diarrhœis laudant, & decoctum exinde paratum: transudat nempe ex hoc mastiche: unde in ejus locum decoctum mastiches ceu stomachicum nobile in diarrhœis usurpari potest: quod etiam quorundam medicorum fuit secretum. Et mull. prax.

Lentisci varietas habetur in hort. Lug. Bat. foliis minoribus & pallidioribus.

De Resina Lentiscina Mastiche dicta.

J. B. Hujus grumi, quales ad nos importati in Officinis habentur Orizæ granum æquant, longè etiam interdum majores, candidi, pellucidi, fragiles, statim sub dente dissiliunt, mox tamen friatura, omnis denuo coit continuata masticatione, lentescitque mollitie ceræ (sine adhæsionis ad dentes metu) quam rursus acuit simulac aerem sensit. Prunis injecta flammam concipit, promptius tamen fumat quàm flammescit, contra ac Thus, guttasque affatim destillat, id quod Thuri negatum, odoremque non ingratum spinat. Sapor leviter adstringens cum calore modico.

Olim adulterabatur Thure & Resina Strobilina, sed odore fraus deprehenditur, aut sapore gummi dente lentescentis. Scimus (inquit J. B.) inter Mastiches glebas non rarò reperiri glebulas gummi Tragacanthi & Arabici. Præfertur pellucidâ, ceræ Thyrrhenicæ candore similis, densior vel plena, acida, friabilis, odorata: viridis minus probatur.

Galenus lib. 2. ad Glauconem Ægyptiacam Mastichen commendat: hoc autem tempore scimus in sola Chio reperiri; ubi Lentisci arbores tali diligenti cura excoluntur, ut non minores in eam rem sumptus fiant quàm apud nos in vinetorum culturam; nec immeritò cum potiores incolarum hujus insulæ opes in Mastiche consistant. Nisi enim diligenti cura colerentur exiguum gummi proventum darent. Mastiches proventus in Chio insula tantus est, ut singulis annis Turcico Imperatori pro 4000. aut 5000. ducatorum pendant, in deductionem ejus summæ quam illi tributi nomine dare debent, i. e. 12000. ducatorum; singulas centenas libras 105. ducatis æstimant. Quicquid ejus superest sibi reservant. Mercatores Gal-

li Mastiches pretium idem perpetuo esse considerantes, existimant atque etiam referunt incolas collecta ejus certa quantitate reliquum abjicere. Sed falluntur. Nam, uti dix mus, magnæ impensæ in lentisci fruticibus colendis & curandis faciendæ. Quia vero Turcico Imperatori singulis annis pro quatuor aut plurium millium ducatorum æstimatione pendent, ejus pretium vel augere vel imminuere non licet. Bellonius observ.

D. *Thevenot* Peregrinat. part. 1. p. 95. mira nobis de lentiscis in Chio cultis narrat, nimirum tortuosas eas esse Vitium instar, & humi provolvi, seu per terram repere. Reptantes hasce arbores mensibus Augusto & Septembri compungunt, eque foraminibus in cortice factis Mastiche exsudat, & in terram defluit, ubi in frustula plana indurescit; Hæc indigena colligunt, & in cribro ad id comparato (*à rangirg S ere*) agitant, ut pulvis separetur, qui operariorum faciei adeò pertinaciter adhæret, ut absque oleo elui nequeat. Viginti duo in Insula pagi sunt quorum agri lentiscis consiti, ut numerus arborum per annos simul cultarum sit circiter 100000. pro quibus annuatim Turcarum Imperatori pendent 300. Mastiches cistas, quæ simul efficiunt 27000. Oquas singulis cistis nonaginta oquis attributis. Oqua autem unica 400. drachmas continet.

Vindemiæ (si ita loqui liceat) tempore omnes insulæ aditus vigili cura custodiunt & observant, ne quis Mastichen suffuratus effugere possit. Quicunq; autem deprehensus fuerit istius criminis reus ad triremes illico ablegatur.

Matthiolus etiam Mastichen ex arboribus defluentem in terra circumpavita concrescere scribit. Mulctantur autē inquit, sectâ manu qui lentiscū Mastichen fundentem in proprio vel alieno agro exciderint.

Mastiche pota sanguinis rejectioni & veteri tussi utiliter adhibetur: Stomacho quoq; est utilis, ructumque movet: additur etiam in dentifricia & faciei illitus: quippe quæ nitorem cuti conciliat. Quin & pilos oculorum fluentes glutinat & cohibet. Commanducata oris halitum commendat, gingivasque contrahit.

Oleum unguentiumve à Veteribus è Mastiche Chia confici solitum est. Modus præparandi duplex extat alter simplex, alter compositus. Prior; Mastiches ℥iij. in olei Sesamini sextario coquuntur in vase duplici. Alter, Mastiches ℥iij. Vini boni albi ℥iv. alii viij. Ol. rof. ℔j. in vase duplici coquuntur ad vini consumptionem. Cerebrum, nervos, juncturas, ventriculum, hepar corroborat, tumores duros lenit, dolores sedat. Posterius hodiè ferè tantùm est in usu, quod præstantius est priores I. B.

Ad omnem ventriculi dolorem (ut refert Matthiolus) vomitum & nauseam magni faciunt hoc remedium Alfarabius & Matthæus de Gradi. ℞. vitellum ovi n. 1. Mellis despumati cochl. ij. Mastiches gr. xv. Contrita & commista indantur testæ magni ovi Anserini si haberi possit, & in calidis cineribus assentur. Ad dolores ventriculi topicum.

In pulverem redigitur Mastiche inspergendum linteo aut alutæ, quâ calefacta imposita ventriculo vomitum & dolorem compescit. Vel ℞. panem tostum, tere subtilissimè, cui admisce Mastiches ʒij. Sacculo immissa & calefacta ventriculo imponantur. Contra omne alvi profluvium, præcipuè verò hypercatharsin. Cingitor arctissimè, mox prunis injecto pulvere ex æqualibus partibus Mastiches & Thuris suffitum ano excipito, extemplo sistit. Egregium & probatum ad inveteratum coxendicis dolorem. ℞. Myrhæ & Mastiches ana part. æquales contrita coquantur in oleo Chamælino. Eo calido inungatur locus dolens. Emplastrum ad arthritidem à frigida causa.

℞. Mastich. Cymini, Puleg. Salv. Bacc. Lauri ana partes æquales. Subacta cum melle calidè applicentur. Hæc è I. B.

Coquitur ℥ß. Mastiches in aquæ ℔iij. vel iv. & datur pro potu ordinario in Diarrhæa. *Schroderus*.

Extensæ super alutam Mastiches frequens usus est in defluxionibus ad dentes, temporibus applicitâ alutâ. Cùm enim in vasis cutaneis ferè est materia, ipsa quidem intercipitur, vasa autem clauduntur. In iisdem malis frequentatur suffumigium, præcipuè si non succedat affixio, & argumentum præbeat de via intrinseca. *Cap Hofmannus*.

Cæterum Chinenses tam viri quàm fœminæ & pueri Mastichen fere semper in ore habent, ad roborandos dentes & gingivas, necnon ad halitum oris emendandum. Panibus etiam & biscoctis immiscere & incoquere solent, ad eos gustus delicatiores reddēdos.

Summâ Mastiche in omnibus affectibus in quibus adstrictione opus est, præ aliis medicamentis commendatur. *Joh. Raius in Histor. Plantar.*

LEO.

Leo, Gallicè *Lion*. Fæmina Leæna dicitur. Est autem Leo omnium consensu Animal generosissimum, fortissimumque & Ferarum princeps, capite crasso fronte quadrata. Verùm capitis magnitudo carnis musculosæ quâ tegitur copiæ, & ossium quæ maxillas seu gingivas componunt magnitudini debetur, ut *Parisienses* observant: Pectore robusto & metaphreno lato. At *Parisienses* affirmant Sternum valdè compressum & acuminatum esse, etiam magis quàm in Equo aut Cane; largum videri ob pilos longos & densos illud undique cingentes.

Collum ei riget, verùm non (ut volunt *Aristoteles* & *Ælianus*) unico simplici & indiscreto osse constat, sed vertebris distinguitur. Parisienses tamen spinosas apophyses vertebrarum colli longiores esse, & ligamentis tam duris & fortibus invicem colligatas ajunt, ut unicum os esse videantur.

Ossa medullosa sunt & minimè solida, ut nonnulli prodiderunt.

Quòd lingua admodum aspera & aculeata sit, Felinæ instar copiâ mucronum instructa, excepto ejus apice, omnes consentiunt; nobis etiam & visus & tactus confirmavit. Mucrones hosce ab basin concavos esse, & gulam versùs incurvos tradunt Parisienses.

Cor, omnium consensu, pro Animalis magnitudine amplissimum: unde falsi convincitur vulgaris illa traditio, cor magnum timidi Animalis signum esse. Plinius Leones in corporis vaginas ungues condere, nè mucrones incessu refringantur hebetenturve scribit. Parisienses id negant, verum experientia nostra in Leone juvene, admodum mansueto, quem propriis manibus tractavimus. Plinio suffragatur; & Cl. Vir. Tho. Bartholinus idem affirmat. Quin & ipsi Parisienses in alio leone idem in parte experti sunt.

Epar Felini in modum in plures lobos, septem nimirum vel octo dividitur: quod & plerisque rapacibus Animalibus carne victitantibus commune est. Retro mingit, & coit eodem modo quo Cameli & Lepores.

Aspera arteria vel bubulâ amplior, teste *Ol. Borrichio*, aliis etiam de magnitudine consentientibus, unde rugitus ille Leonem formidabilis procedit. *Tho. Bartholinus* & *Parisienses* in primo ab illis dissecto Leone cartilagines annulares ex quibus componitur omnes integros circulos fuisse observarunt. Verùm *Ol. Borrichius* & ipsi etiam Parisienses in Leone à se postea dissecto eas imperfectas fuisse, & arteriam postica parte, qua vicina erat œsophago, tantùm membranaceam esse comperĕrunt. Singulare esse videtur

videtur quod in hoc Animali *Th. Bartholino*, sed præcipuè *Borrichio* observantibus, primi asperæ Arteriæ annuli cartilaginei, à capite numerando usque ad octavum vel nonum non distinguebantur propriè membrana intermedia, sed squamatim imbricatimve sibi incumbebant, ut solet tectum insterni Lapide scissili, id quod ad robur vocis non parùm conferre creditum.

Musculi temporales vastissimi, ac fermè circa suturam sagittalem se invicem attingentes, ad dentium robur.

Cerebrum proportione corporis minimum & tamen mira in Animali se produnt indicia judicii ac rationis: unde Parisiensibus judicatum, quòd paucitas cerebri sit potius signum & causa indolis ferinæ & crudelis, quàm defectus acuminis.

Colon & vicina intestina ossibus ante deglutitis hinc inde referta *Borrichio* observatum: unde cibi dissolutionem non in ventriculo tantum, sed etiam in Intestinis fieri colligit.

Nos etiam in *Raiæ* piscis intestinis testarum & ossium particulas & fragmenta nondum dissoluta invenimus; in recto a. intest. propè anum nulla: quo Borrichii observatio confirmatur.

Digiti Leoni in anterioribus pedibus quinque, in posterioribus quatuor. Leænam, juba quâ caret & binæ in ventre mammæ à mari distinguunt. Longitudo Leonis valdè etiam juvenis à Parisiensibus dimensi à summis naribus ad initium caudæ pedum erat 7½. altitudo à medio dorso ad terram pedum 4½. In *Asia* & *Asia* plurimi inveniuntur leones, in *Europa* paucissimi aut nulli. Neapoli in Italia, leæna una cum leone in eadem cavea inclusa & nutrita quinque catulos peperit & educavit. *D. Willugby*. At qui potuit 5. catulos lactare si duas tantùm mammas habuit. *Raius in Synopsi Animal Quadrupedum*.

Hactenus de Leonis descriptione, jam de Medicamentis ex eodem animali agendum venit.

Leo exhibet 1. Pinguedinem ad coitum proficuam priapo inunctam.

2. Stercus, Antiepilepticum, ex quo etiam paratur Spiritus ad ℈ß. exhibendus, ingrediens Magnatibus familiarem compositionem.

3. Cruor exiccatus in Vino haustus Epilepsiam tollit. Hujus tamen Spiritus & Sal Volatile efficaciora sunt. *Schroderus*.

Leonis hoc loco facienda est etiam mentio, nec hic sicco pede est prætereundus.

Est autem Animal ferocissimum ac callidissimum, brutorum animantium veluti Rex, certo tempore coiens.

Datur Mas & Fœmina,

Partes Medicinales sunt.

1. *Cruor* 2. *Cerebrum* 3. *Pulmones*. 4. *Jecur*. 6. *Fel*. 7. *Stercus*.

Cruor in furno exsiccatus & exhibitus cum vini haustu contrà epilepsiam mira præstat; cujus tamen spiritus & sal volatile in expugnando caduci miasmate majoris sunt energiæ.

Ex *Cerebro* etiam spiritus, Sal volatile & oleum destillari potest magnarum in epilepsia, peste, & suffocatione uterina virium.

Pulmones exsiccati pulmonum exulcerationi adeoque phthisi opitulantur.

Ex *Corde* Aqua destillatur Cordialis ad modum Aquæ de Corde cervi additis aliis aromatibus.

Jecur exsiccatū prodest cachecticis, hydropicis &c.

Fel humanum & aliorum etiam animalium sale volatili oleoso constare plurimi modernorum curiosorum Naturæ interpretum constanter defendunt, ducti manuali experientiâ; Si spiritum, inquiunt Vitrioli aut Sulphuris cum felle bubulo committas, sale urinoso nativo illud ipsum prænans esse, illico pugna & ebullitio evincet, quæ longè incitatior fuerit, si aquam causticam bili permiscueris, adeò ut illico sequatur turbatio, & spuma alba in sublime attollatur. Hinc colligunt, sale volatili oleoso fel turgidum esse, quemadmodum etiam apparet in sale volatili Tartari oleoso, huic si spiritum acidum Vitrioli vel Sulphuris affundas, illud ipsum effervescere & quasi ebullire. Verùm satis mirari nequeo, tantæ existimationis viros tanta sæpe pro veritate somnia venditare, cœteroquin ludibria; Ridet Natura, fidem pro sensu notis ex somno poscere & pudenda commenta pro veritate docere. Fel enim non oleosus nec salsus, verùm gummosus aqueus liquor est, difficile cum resinosis, facile autem cum aqueis associandus; Et si vulcani examini committimus, deprehendimus, nil nisi aquam præbere insipidam, nullum oleum, nullum sal volatile, relictis in fundo scoriis absque ullo salis fixi vel volatilis aut olei indicio. Neque oculato testimonio verum est spiritum Vitrioli vel sulphuris acidum, aut ▽am causticam ei nuptam ebullitionem aut ullam spumam concitare, sed dicta acida salia felli commista illud prius eminere faciunt, postmodum invicem concussa præcipitantur, ex quâ præcipitatione viridis emergit color instar succi alicujus herbæ viridis, nulla hic in conspectum venit ebullitio, nec ulla spuma) in fundo præcipitatur succus quidam albus instar chyli. Ex phænomeno patescit, quid de succi pancreatici acidi, ut volunt, cum bile fermentatione judicandum sit, dum & ipse sæpè insipidus interdum, modo acidus, modo salsus, modo acido-salsus repertus, Nos adhuc de vero ejus ac genuino ortu ac usu ambiguos tenet.

Stercus in partus difficultate ex Leone fœmina fœtum jam enixa exceptum non solum per se exsiccatum mira præstat in forma pulveris adsumptum, sed & ad epilepsiam. Spiritus exinde paratur tam simplex, quàm compositus Ant-epilepticus, seq m.

Rec. cinerem cornicis ex nido extract. Turturem unum ustum. Cranii humani combust. ℥j. gran. tiliæ ℥ij. stercor. Leonis ℥ß. Hæc seorsim per se in singularibus cucurbitis perfundantur sp. vini ad 3. digit. eminentiam. Stentin vasis clausis in digestione per triduum, aut si una infusio non sufficit, fiant plures. Postmodum adde tantum vini Malvatici, quantum, Aqua vitæ extract. Sacchar. cand. ℥v. repone in vase vitreo optimè munito.

N. Hæc Animalium ustio rudis potius eorum destructio, quàm Philosophica præparatio jure appellanda est, unde tanquam inutilis rejicienda, qua dicta animalia omni sua virtute Medicinali castrantur & in terram mortuam ac effœtam rediguntur. Si quid virium ex hoc emanat, à stercore Leonis solum provenit; Salia animalium volatilis cum sale volatili stercoris Leonis mixta & in Essentiam redacta altioris sunt indaginis. *Hofmannus*.

LEONTICA, vid. *Cacalia.*

LEONTOPODIUM, vid. *Alchimilla.*

LEPIDIUM.

Λεπίδιον Dioscoridi lib. 2. c. 205. sic dictum quod λεπίδας seu squamas & maculas faciei deleat, vel ἀπὸ τοῦ λεπίζειν, id est, ἐκδέρειν, quod sua acrimonia urenti ulceret, excoriet, eaque facultate vel ferro notas fronti Servorum inustas deleat, de quo forsan Columella lib. 10. Lepidium Plinio lib. 20. c. 17. I. B.

Lepidii notæ genericæ sunt folia integra magna, flosculi parvi albi. Siliquę itidem parvæ, sapor & odor piperis, & in vulgari specie radix reptatrix.

Nomina 1. Lepidium latifolium *C. B.* Lep. Pauli *I. B.* piperitis sive Lepidium vulgare *Park.* Raphanus Sylvestris officinarum, Lepidium Æginetæ Lobelio. *Ger.*

Radix

Radix digitali crassitudine & major, alba gustu acri & calido, sed qui subito evanescit, sub terra reptat. Caules emittit plures, bicubitales, teretes, læves, medulla farctos, ramosos, minimo digito minores, glauco quodam polline, qui facile detergi potest obductos, folia longa, lata, in acutum desinentia, mali citriæ similia, sed sæpius majora; glabra pinguia, obscurius virentia, alternatim adnata; per margines serrata; quæ è radice exeunt & in imo Caule sunt, pediculis longis suffulta flosculi in summis Caulibus & ramulis pro plantæ proportione minimi, tetrapetali, albi, conferti & copiosi, pediculis tenuissimis insident; quas excipiunt vascula seminalia minutissime, compressa, apice acuto, semina continentia.

Reptatu suo hortulanis invisa est; semen autem ad maturitatem raro perducit, ad fluviorum ripas sed rarius apud nos provenit: ut v. g. prope Pontem Hithenlem Colcestriæ, necnon Camaloduni, ad pontem Heybridge dictum copiose & alibi prope Fulbridge.

Nomina 2. Lepidium glastifolium *C. B.* Lepidium non repens *I. B.* Lepidium annuum *Lob. Ger. Park.* Sed perperam.

Moriss. Radix fibrata, ex qua folia oriuntur, primum palmaria & sesquipalmaria, angustiore principio penes pediculum sextantalem aut quadrantalem, sensim dilatata aut ternas circiter uncias, sensim denuò in obtusum mucronem desinentia, nullis per ambitum crenis dentata, sapore Lepidii fervido. Caulem profert bicubitalem & altiorem aliquando, qui supernè in multos ramusculos finditur; flosculis onustos plurimis albidis, majoribus multò quàm sint procedentis flores, quos sequuntur filiculæ rotundæ, planæ, bifidæ, membranâ per maturitatem pellucidâ & alba dissepta, semina plurima, subrussa continentes, sapore acri Thlaspeos æmula, folia inferiora glauca, glasti foliorum Colore & glabritiæ æmula, superiora, caulibus alternatim aut nullo ordine adnascentia, perquam angusta & tenuia.

Quamvis annuum dicatur Lob. & aliis radix tamen hyemem perfert interdum, & in plures annos durat, etiam postquam semen perfectum dederit.

In agris prope Ratisponam in Germania observavimus copiosa enatum. Verum quam ibidem collegimus planta capsulas habuit numerosissimas, perexiguas, sphæricas, monospermas, unico in singulis semine ruffo: unde specie ab hac diversa sit oportet.

Nomina 3 Lepidium Dioscoridis Zanoni; maximum Chalapense Moriss. Radicem demittit satis crassam, longitudine circiter palmari, albam, ruptu difficilem, superius viridem & asperam, plurimis radiculis longis, rotundis, à majore hac exeuntibus, quæ huc illuc repende alias plantas producunt, more lepidii vulgaris, quibus undique scatere conspicitur locus in quo plantatur, ut difficulter inde erui & penitus eximi possit. Caulem edit simplicem aut aliquando duplicem rotundum lævem, lucidè virentem, qui in pingui solo proveniens superat cubitalem altitudinem, ex cujus singulis geniculis exiliunt folia caulem ambientia quemadmodum fit in Lepidio vulgari, sed laurinis foliis similia in summis caulibus ramatim prodeunt flores tetrapetali, albidi, cum flaminulis & apice in medio, quibus flavescentibus totidem succedunt capsulæ rotundæ, bivalves, includentes in se semina ruffa, nasturtii vulgaris siminibus minora.

Sapor hujus plantæ acrior est quàm lepidii vulgaris, ac proinde potentius remedium est contra dolorem ischiadicum, lepram & dolorem splenis.

Floret æstate: semina Chalepo transmissa sunt à D. Rob. Huntington.

Vires. Vis foliorum acris est & excalfaciens (inquit Dioscorides) quapropter ista Herba ischiadicis præsentissimum est auxilium, si cum Helenii radice quatuor horis illinatur; lienosis simili modo prodest, lepras eximit. Radix appensa collo (adalligata brachio Plin.) dolore dentium liberare existimatur.

Mulierculæ nostrates Buriæ seu S. Edmundi burgi in Suffolcia, referente Parkinsono, ad partum facilitandum decoctum in cerevisia propinant *Joh. Raius in Histor. Plantar.*

LEPUS ac LEPORINUM GENUS.

Lepus, Λαγὼς Græcis. *The Hare.* Notissimo Animali describendo non est cur immoremur. Pedes posteriores prioribus multo longiores habet, & musculis validissimis instructos, ad fugam & cursus velocitatem à natura factos: Caput breve & subrotundum, labium superius in medio fissum: oculos extantes, ut radios etiam à postica parte venientes accipiant, quibus apertis dormire dicitur; Auriculas longas mobiles, ad sonum vel levissimum percipiendum. Solitarii sunt, & totos dies immoti sedent, internoctu pabulantur.

Oesophagus Leporis ut & Cuniculi medio ventriculo inseritur. Intestini cæci & magnitudo & conformatio mira, ulnam ferè longum, duos aut tres digitos transversos in principio latum: Extremitas ejus ad 8. digitorum longitudinem, amplitudine Indicis, vasa sanguinea admodum conspicua monstrat, ipsaque substantia ex glandulis rotundis conflata videtur, è quorum foraminulis, appendice foris pressa, prodiit liquor albus, turbidus. Cæcum reliquum tenue & transparens; quamvis primo aspectu valvulas multas conniventes habere videatur, inflatum tamen unam & simplicem valvam seu laminam ostendit perpendiculariter extensam à circuitu intestini, & curiosissimè spaliter cochleæ in modum circumvolutam, ab extremo ad extremum per totam intestini longitudinem ductum. Lepores albi Patavii frequentes sunt, in montibus vicinis capti: Auriculæ duntaxat anteriùs cinereæ sunt; & extremitatibus nigræ.

CUNICULUS, Δασύπους, *A Rabit or Cony.* Quod ad figuram corporis externam in omnibus ferè cum Lepore convenit, magnitudine excepta, qua illi cedit. Carnis tamen colore albo ab eo differt, & proprietate foramina, cuniculos inde dicta, in terra effodendi. Partibus internis non minùs quàm externis Leporem refert.

Wepferus in Lepore fæmella in perinæo sinus duos laterales reperit, in quibus substantia quasi cerea continebatur, quæ in compendio omnem nidorem Leporis in se continebat, & acri fœtore nares pupugit: in sinum utrinque excernebatur ex glandula conglomerata dura, in apice ostiolo prædita: nam illa pressa exibat similis substantia. Non ergo solis Animalibus carnivoris concessi sunt folliculi odoriferi. Eosdem sinus &, glandulas observavit *D. Willughby*, substantiam fœtidam, aurium cerumini similem continentes.

Cuniculus Brasiliensis PATETI dictus. Figurâ est nostratis, dupla magnitudine Gliris: pilis & colore ut Lepus, sed paulò fusciore: auribus longis ut nostrates Cuniculi. In fronte rufescit paulum, sub gutture nonnihil albicat, & circulum album habet circa collum: quidam tamen illo carent, & tantùm sub gutture, pectore & ventre parùm albicant: nullam habet caudam; barbam ut nostrates cuniculi; oculos nigros. Caro comeditur. *Mareg.*

Cuniculus Brasiliensis APEREA dictus *Mareg.* Inter murem & cuniculum ambigere videtur. Auriculas habet murinas breves & subrotundas, cætera leporis; Pedali est longitudine, crassitie 7. digitorum. Pilorum color leporinus, in ventre tamen albicant, labio fisso, dentibus, barba, cum Lepore con-

convenit, & ut Lepus incedit; nam posteriora crura ad suffragines usque callo sunt obducta. Crura priora tres circiter digitos longa, posteriora paulo longiora. Pedes anteriores in 4. digitos fissi, cute nigra, & unguibus parvis non prominentibus: posteriores in tres, medio longissimo. Caret caudâ. Caput paulò acutius Leporino. Caro Cuniculi. Vivit & habitat ut ille.

HISTRIX, *The Porcupine*. Spinosa Italis. Romæ apud Ornithopolas venalem vidimus, integrum, verùm exenteratum, in montibus vicinis (ut nobis retulerunt) captum; & pretio satis vili emimus, inque hunc modum descripsimus.

Figura corporis taxum refert. Ponderabat 23. libras Romanas, visceribus & interaneis exemptis. Longitudo à summo rostro ad extremam caudam duorum plus pedum erat. (Quem metiebantur Parisienses à naribus ad ultimos pedes 18. tantùm digitorum erat.) Totum corpus setis vestiebatur, quarum color in scapulis, cruribus, lateribus, inque toto ventre niger erat; in medio dorso, lumbis, clunibus, & cauda ubi spinæ s. calami oriuntur, varius ex albo & nigro.

[Consistentiâ, figurâ & colore setas Porcinas referebant, unde & nomen Animali inditum Hystrix, quasi ὑὸς θρὶξ]

Collum ei breve; caput crassum, Rostrum obtusum; Nares amplissimæ, non tamen patulæ, sed rima transversa apertæ. Labium superius in medio fissum Leporini instar. Circa & supra nares setas complures habet, nigras, longissimas, veluti Felis aut Mus. In extremo utriusque maxillæ binos habet *dentes* prælongos, validos, introrsum incurvatos, oblique scissis & forficum more ad incidendum aptatis, non planis extremitatibus concurrentes. Molares in utralibet maxilla octo. *Oculi* pro corporis magnitudine exigui, iridibus cœruleis: (Canthus major s. interior præter aliorum Animalium normam, minore multò superiùs situs) *Auriculæ* (quod notatu dignissimum est) humanis persimiles; circa quas pili cinerei, & molliores quàm in reliquo corpore, excepta maxilla inferiore, in qua lanugo mollis est. In summo capite perque totum collum ad scapulas usque cristam seu jubam erectam obtinet setarum longissimarum (8. circiter unciarum) partim nigrarum, partim albarum, partim ex albo & nigro variarum. *Crura* brevia sunt, digiti in pedibus posterioribus 5. manifesti, *unguibus*, non admodum acutis, & superficie inferiore ad apices concavis. In pedibus anterioribus 4. tantùm habet digitos cum suis unguibus, (è quibus extimus maximus est & pollicem æmulatur ut in Urso.) Setæ per totum corpus crassæ sunt, in imo compressæ, in tenuem pilum desinentes, pediculo brevi gracili insidentes.

(Spinæ s. calami duum generum, alii firmiores, crassiores, breviores, magisque acuminati, duplici acie ut in subula: alii longiores & flexiliores infirmioresque, pedem longi, acumine compresso. Primum genus ad radicem album, & summa parte obscurè castaneum erat: Secundum utraque extremitate album; medio, albo & nigro varium.

Cauda plus palmum longa, spinis horrida, quarum plures habet ordines annulares. In extrema cauda spinarum loco 10. aut 12. habet tubulos, magnitudine spinarum, sed dimidio plus breviores, tenui pediculo nixos, in summo apertos, tenues & prope transparentes.

Hystrix Americanus, *CAVDA* Brasiliensibus *Marcgr. Tlaquatzin* spinosum *Hernand.*

Magnitudo Simiæ majoris. Totum corpus cum capite, excepto rostro, imis pedibus, & posteriore caudæ medietate, munitum est aculeis, 3. aut 4. digitos longis; neque pilos habet. (Ut *Tlaquatzin* pilos albos admixtos habet in modum velleris. *Hernand.*) Flavescunt hi ab initio ad mediam longitudinem, superiore medietate nigra aut brunna, cuspis tamen albicat: cavi sunt instar pennarum, acuti, & Animal illos potest ejaculari, (qui ita hærent, ut nulla industria aut viribus extrahi possint. *Hernand*)

Corpus ab occipitio ad initium caudæ pedem 1. Rhynland longum: Cauda ped. 1. & 5. digit. cujus medietas posterior setis raris porcinorum similibus tegitur. Aures parvæ, sub spiculis latitantes; os Leporinum, binis dentibus foras conspicuis; nares patentes, atque ideò ampla & ferè quadrata promuscis: Oculi rotundi, prominentes, fulgidi instar carbunculorum. Barba velut Felina aut Leporina, 4. digitorum. Pedes Simiarum similes, in 4. tantum digitos fissi: unde arbores scandit, sed tardo gressu, quia pollice caret, quamvis locum habeat quasi abscissus esset. Cauda circumvoluta ramo alicui se firmat nè labatur.

Victitat libenter gallinis; vocem edit ut Sus. Carne est bona & pergrata.

Auriculis, rostri figura, dentibus, facultate spinas ejaculandi (si credere fas sit) *cum Hystrice convenit: Aculeorum parvitate, & cavitate; digitorum pari in pedibus omnibus numero, caudæ longitudine, facultate arbores scandendi, & victu, ab eodem differt. Mirum autem, carnivorum cùm sit hoc Animal, carne esse ipsum laudabili & in cibis accepta*

Quæ de aculeorum ejaculatione habet mihi non probantur. Puto Marcgravium *vulgi errorem sequutum, nullo experimento facto, calamos ejaculandi facultatem Hystrici tribuisse, quamvis & Parisienses in eodem luto hærent, & veteribus assentiuntur; Spinas crassiores, breviores, rigidioresque minùs firmiter cuti inhærere asserentes, adeoque ejus concussione excuti, & in venatores evibrari posse.*

CASTOR sive *Fiber*, *The Beaver*. Longitudo Parisiensibus dimensi à summis naribus ad extremam caudam pedum erat $\frac{1}{2}$, latitudo maxima 12. unciarum: Pondus appensi 30. libras superabat. Nec inferior pondere erat in Rheno captus, & à Clariss. Wepfero descriptus. Caput compressum, à naribus ad occiput unc. $5\frac{1}{2}$. longum & totidem propemodum latum, unde πτερυγωνοπρόσωπον Herodoto dicitur. Oculi parvi subnigri; Auriculæ minutæ, breves, rotundæ, Lutrinæ, extrorsum pilosæ: Dentes incisores in utralibet maxilla bini, ut in reliquis hujus generis, prominentes, lati, extremitatibus velut obliquè sectis ad incidendum, introrsum albi, exterius è flavo pulchrè rubentes; Collum breve, crassum.

Pedes anteriores digitis 5. discretis prædititi erant, & unguibus rotundis sed obtusis muniti. Hi manuum usum Animali præstant, ad cibum tenendum & ori admovendum, ut Sciuro. Digitorum proportio & situs, palmæque figura ut in manibus. Posteriorum pedum digiti jungebantur membrana crassa nigra, ut Anserinorum, & obtinebant ungues latos, nigros, simiarum similes.

Pili quibus totum corpus cauda excepta integebatur duum erant generum invicem tamen commixti utrique, tam longitudine quam colore diversi. *Longiores* capillorum crassitie, sescunciales circiter, coloris ex rubro nigricantis s. ad fuligineum tendentis, valde lucidi; substantiæ adeò solidæ erant ut nè microscopio quidem vel minima in eis cavitas potuerit discerni. *Breves* vix pollicis longitudinem obtinebant, hi etiam & longitudine & mollitie differebant, breviores etenim adeo tenues & molles erant, ut tenuissimæ & mollissimæ plumagini non cederent. Hæc pilorum diversitas & mixtura in Castore, Lutra &

Apro

Apro præcipuè cernitur, iisque usum præstat necessarium, ad aquam ad cœnum in quo se volutant à corpore defendendum.

Cauda glabra & depilis, nigra, squamosa, ut piscium cutem referat. *Wepferus* squamosam videri, at non revera esse asserit. At Parisienses epidermide ex squamis pelliculâ junctis compositâ integi ajunt, & squamas describunt pergameni crassitie, lineam & dimidiam [Parisiens.] longas, & figuræ plerunque hexagonæ irregularis, quæque caudâ pelle nudatâ decidebant, vestigia tamen sua relinquentes alba in cute. Erat autem cauda longa 11. pollices; ab exortu, ubi 3. uncias latitudine non excedebat, ad medium sensim dilatabatur, 5. uncias ibidem attingens, exinde paulatim contracta in ovalem figuram terminabatur. Prope exortum 2. propemodum pollices crassa erat; dein secundum longitudinem crassitudo sensim minuebatur, ut in medio pollicem unum non excederet, in extremo ad $5\frac{1}{2}$. lineas redigeretur. Margines circumcirca subrotundæ & crassiusculæ erant, multò tamen media parte tenuiores.

Wepferus sub cauda orificium excrementorum seorsim constituit, ut superiùs sub osse pubis rimam; inquiens, In cute integra in pube relicta videbantur duo ostia insignia, superiùs sub osse pubis est rima, inferiùs sub cauda podex. At Parisienses tam orificium excrementorum quàm exitum urinæ velut communi meatu rima includi ajunt.

Inter hæc ostia [urinæ & excrementorum] in cute depili apparuerunt duo foramina, quæ stylum sed non profundè admiserunt, *&c.*

In parte rimæ superiore reconditur penis osseus, sub illo rima, mediante membrana intergerina in duas partes dividitur, quarum quælibet in sinum desinit lateralem. Folliculi (Castorei receptacula) quatuor sunt (inquit Schraderus) extra abdomen siti, majores superiùs, figurâ pyri exsiccati, ligamentis suis ossi pubis annexi, albicante tunica investiti, continentes in se Castoreum siccum Spicei coloris; minores inferiùs, rubicundis involucris præditi, liquidóque & albicante Castoreo turgentes. Ab utroque folliculorum pari pergebant 4. ductus ad vulvam, in qua eorundem ostiola clarè poterant conspici, limbis membranaceis munita, & extrinsecus occlusa. Horum folliculorum particulares & accuratas descriptiones qui desiderat *Parisienses* & *Wepferum* consulat.

Testiculi sub osse pubis prope castoreum siti; nullis in inguine illic latentium indicijs foris vel visu, vel tactu se monstrantibus: & quamvis Castoreo vicini erant, nulla tamen inter illos & castoreum intercedebat communio sive mediata, sive immediata.

Memorabile est quod de ventriculo Castoris observavit *Wepferus*, nimirum in parte sinistra laterali prope orificium superius haberi portionem rubentem carnosam, palmo longiorem, palmum latam, ovalem, reliquâ tunicâ altiorem. Aperto ventriculo intus foramina seu oscula quamplurima in conspectum venerunt, maximam partem rotunda & lentem admittentia, per quæ compresso foris ventriculo exijt mucus albus & gryseus lentus, Castoreum redolens, subsalsus, copiosè. Oscula intus ægrè stylum admittebant, foris verò in apice tubulorum inflicto vulnere stylus citra obstaculum per tubulos in cavum ventriculi transit. Remotis membrana tenui nervosa, & crassiore rubicunda, apparent tubulorum extremitates cæcæ, pulchro ordine sitæ ceu glandulæ conglomeratæ. Pleniorem descriptionem videsis apud *Wepferum*. Inservit proculdubio hic mucus alimento solvendo & comminuendo. Quin ad acuendum & excitandum appetitum languentem ajunt Castorem, folliculo pede expresso, castoreum ore lambere & deglutire; Indosque laqueos quibus utuntur ad Castores capiendos eo oblinere.

Quod ad longitudinem & capacitatem intestini cæci, ejusque appendicem, non multum differt Castor à reliquis hujus generis.

Qui ventriculum dissecuerunt nihil intus invenerunt præter segmenta ex corticibus & radicibus arborum; piscium vel cancrorum nè minimum quidem vestigium, nec contenta pisculenti quidpiam redolebant, ut in *Lutra.*

Foramen ovale in omnibus clausum.

Mira sunt quæ feruntur de ingenio & solertia horum Animalium, quod domos sibi construant inter omnes convenit; easque etiam plurium contignationum bicameratas & tricameratas Alberto.

Castores olim Britanniæ nativos fuisse literarum monumentis constat. Ingeniosissimus vir, & amicus noster singularis D. *Edvvardus Lhvvyd* Giraldi Cambrensis testimonio id confirmat, qui *Itinerarij Cambriæ*, lib. 2. cap. 3. ait, *Teivi* solum Cambriæ fluvium fuisse qui sua ætate Castores retinuit, additque in unico tantùm (ut ferebatur) Scotiæ flumine eorum genus jam tum superfuisse. Verùm (inquit) ut Castores in Cambria olim repertos fuisse credam, non tantùm Giraldi autoritate inducor, sed quod nomen eorum antiquum, nimirum *Afange*, quod vocabulum *D. Davies* in Lexico suo Wallico *Fibrum* interpretatur, adhuc supersit, & à vulgò frequentetur, quamvis nunc dierum non eo sensu accipiatur, sed pro phantasmate: & ipse duos tresve lacus novi qui nomen *Lhynyr afange*, id est, lacus castorei præferunt. Nomen autem *Afange* ab *Afon*, quod fluvium significat, derivatur.

Addit insuper idem *D. Lvvyd.* Quod & capreoli quin Cambriæ etiam incolæ seu indigenæ fuerint, apud Wallos minimè dubium esset. Quinetiam suspicari se, Ursum etiam quondam in hac insula sylvestrem feram fuisse, ob rationem sequentem, nimirum quod inter veteres quasdam leges & consuetudines Britannorum, Antiqua Britannica seu Cambrica lingua manu scriptas, statuta quædam & regulas in venatione observandas invenerit, in quibus continetur; *summam seu præcipuæ æstimationis ferinam esse, Ursi, Leporis & Apri.* Et alibi in eisdem constitutionibus, *E novem quæ venantur ferarum generibus* [*Games*] *tria tantùm Latrabilia* [*baitable*] *esse, Ursum, scandentia* [*the Climers* quo nomine vermineum genus & Sciurum intelligunt] *& Phasianum.* Ursus fera latrabilis [*baitable*] dicitur, quia cùm tardigradus sit; nec velociter currere possit, canes eum facile assequuntur, contra quos deinde corpore in clunes erecto aliquandiu se defendit; canes autem initio timidi, nec propiùs accedere ausi eum allatrant antequam aggrediantur & occidant.

Verùm Animalia hæc à Venatoribus tandem ad internecionem usque cæsa, eorùmque stirps in Anglia & Wallia penitus extincta est. Ajunt tamen capreolos in Scotiæ Septentrionalibus etiamnum superesse.

SCIURUS vulgaris. Paulò major est quàm mustela, non tamen longior. Color ei in supina par-

parte, ut capite & dorso rutilus; in prona seu ventre candidus. Reperiuntur tamen alicubi nigri, in Polonia & Russia grisei seu cinerei. Cauda longa villosa, quâ supra dorsum reflexâ se tegit & inumbrat, unde nomen sumpsit.

Clunibus insidens prioribus, pedibus cibum tenet & ori admovet. Vescitur nucum omni genere & glandibus, verùm libentissimè Avellanis, quas æstate congerit & in hyemem recondit, ut pro victu ei inserviant. In arboribus habitat, nidificat & fœtus fovet. Facilè autem transilit de ramo in ramum, & aliquando de arbore in arborem.

Mus Ponticus, seu varius Antiquorum censetur.

SCIURUS Virginianus cinereus major, *The great grey Virginia Squirrel.* Ad Cuniculum vulgarem magnitudine accedit. Nec colore multum differt, est enim griseus. Digiti in anterioribus pedibus 4. in poster. 5.

SCIURUS Zeylanicus pilis in dorso nigricantibus, RUKKAIA dictus à sono *D. T. Robinson* è *Museo Leydensi*. Variat pilis in dorso griseis.

SCIURUS Americanus volans, The flying Squirrel. Sciuro nostrati quem vidi multò minor erat, colore superne cinereo obscuro seu murino subtus niveo: oculis etiam murinis, nigris & prominentibus; caudâ longâ, planâ & lata seu compressâ. Cutis in lateribus utrinque laxa ab anterioribus pedibus ad posteriores extensa, eisdem annectitur, quâ porrectis pedibus veli instar explicatâ, inter saltandum se promovet, undè & volare dicitur.

In Nova Hispania atque etiam Virginia reperitur. Ad mures potiùs quam ad Sciuros referenda videtur, pili enim breviores sunt quàm in Sciuro, cauda lata & plana, quam neque in dorsum reflectit, neque in gyrum contorquet ut ille. In commissura colorum pronæ & supinæ partis ærea utrinque linea nigricans cernitur.

SCIURUS Getulus Caij apud Gesnerum, *The Barbary Squirrel.* Coloris est mixti ex ruffo & nigro. Eam ab armis ad caudam per latera albæ fuscæque lineæ alternatim certis distinctæ intervallis decentissimè pingunt. Idem aliquibus fit in colore ex albo & nigro, respondentibus etiam in cauda lineis, nisi siquando expansa cauda propter pilorum raritatem eædem dispareant. Venter illi cœlorum colorem imitatur in albo positum. Paulò minor is est vulgari Sciuro, nec aures extantes habet ut ille; sed depressas magis & ferè capiti æquas, orbiculares, & per cutis superficiem deductas in longum. Caput Ranæ fere est, cætera similis vulgari Sciuro: Nam figura corporis eadem, natura, mos idem & vivendi ratio. Caudâ se contegit more cæterorum Sciurorum.

E Barbaria à mercatore quodam aliquot vivi ad nos allati sunt. Huic eadem nobis videtur *Mustela Africana* Clusij *Exot.* lib. 5. cap. 17. Majoris muris sive Gliris non prorsus adulti magnitudine, corporis formâ Mustelam & Sciurum quodammodo referens. A Sciuro Getulo differt quod caudam quidem attollat, minimè tamen supra caput retorqueat ut Sciurus, sed in latum nonnunquam valdè explicat. Reliqua descriptio cum Sciuri Getuli descriptione satis bene convenit; ut non dubitem idem Animal esse.

Huic similis est Sciurus à *Cla. D. Lyster* observatus, & sic descriptus; Sciurus è minoribus est, ex ruffis cinereisque pilis ferè ad similitudinem vulgaris Moscovitici coloratur: in medio dorso unica linea ex toto nigra; item ad utrunque latus altera, eæque latiusculæ quidem, at multo breviores; earumque etiam mediæ albicant. Huic cauda brevis, corpori concolor, at nigrior, & raris pilis donatus.

MUS domesticus major, sive *RATTUS, the Rat.* Color ei cinereus obscurus seu fuscus. A mure domestico vulgari seu minore magnitudine præcipuè differt quâ eum quadruplo superat. Cauda longissima, raris pilis obsita, 160. minimum annulis divisa.

MUS major aquaticus, sive *Rattus aquaticus.* A præcedente differt. 1. Quod multo major sit. 2. Colore magis ruffo seu brunneo. 3. Quod Pedum digiti membranis intercedentibus connexi sint. 4. Quòd cauda ei brevior, teres, ubique æqualis & velut abscissa. 5. Dentibus multò longioribus, colore buxeo ut in Sciuris. *D. Willughby.*

MUS AQUATICUS exoticus Clus. Exot. auctar. p. 375. *Worm. Mus. The Muscovy or Musk Rat.* Ratti aut Talpæ erat magnitudine; à capite ad caudam 7. unc. longus; totidem corporis ambitus continebat. Densis & mollibus villis undique tegebatur, in tergo nigricantibus, in ventre ex albo cinerascentibus. Caput pro corporis mole satis parvum: rostri pars superior firma, prominula, & pæne unciam longa, nigricans, eâque forma prædita, ut instar Talpæ aut Suis terram evertere posset. Oris hiatus non magnus. Dentes ut in reliquis hujus generis. Oculi valdè exigui & vix conspicui. Rictû, latera longis villis cineracei coloris obsita. Cauda 8. unc. longa, plana, lata, rarissimis brevibusque pilis tecta. Uterque pes anterior 2. fere uncias longus, in 5. digitos acutis unguibus armatos divisus: posteriores paulò longiores & magis pleni: Digiti majores membranis connexi ad commodiùs natandum.

Ex Russia adferuntur, & odorem musci reddunt, quamvis neget se id observasse Clusius. Forte in pelle Clusiana folliculi odoriferi amputati erant.

Mus domesticus vulgaris seu minor, *The Mouse.* Color in dorso ex fusco cinerascens quem murinum vocant; venter nonnihil albet. Oculi magni extantes. Cæcum ingens. Claviculis donatur.

MUS domesticus medius. Hic præcedente major est, colore etiam differt; nam in dorso tincturam quandam ruffi flavicantis habet: venter & pars prona tota albicat: acriùs etiam mordet quam ille: nam unius diei spatio asserem quernum digitum propemodum crassum rodendo perforavit. *Thomas Willisellus* hujus (ut puto) generis in agris reperit. Color in dorso niger fulvo mixtus, in ventre albus; Colores linea per utrumque latus ducta terminat. Caput longius quàm in mure domestico minore vulgari, oculorum orbitæ ut & oculi majores & prominentiores; Auriculæ latiores & rotundiores. Cauda longa pilis rarioribus, supernè nigris, subtus albicantibus vestita: Pedes longiores, sex tubercula in planta. Quem describo è nido subterraneo exemptus erat.

Mus agrestis capite grandi, brachyuros. Mure domestico minore major est, Corpore longiore, capite grandi; rostro brevi obtuso; oculis parvis nec prominentibus; auriculis brevibus, latis, subrotundis, in Furura s. pilis, (qui longiores sunt quàm in domestico, minore) penè occultatis. Cauda ut in hoc genere brevissima, ut quæ pol-

pollicarem longitudinem non multùm superet, pilis quam in Ratto crebrioribus non tamen densis vestita. Crura perbrevia. Color pilorum in dorso obscurior quam Muris domestici mini. è nigricante & sordidè luteo mixtus; in ventre plumbeus, apicibus pilorum albicantibus, fundo nigro.

Ob crassitiem capitis & colli scapularumque, & brevitatem caudæ insignis est. In pascuis nidificat.

Georg. Agricola horum meminisse videtur his verbis, Minoribus agrestium brevis est cauda.

Mus agrestis major macrouros. Gesn. Non multò minor est ratto, quin caudam ut ille longam habet ac crassam. *Geo. Agricolæ* Auriculis est rotundis, capite magno rotundo, nec eminente rostro, colore fusco, ad latera ruffo; barbâ medio inter os & oculos loco rigente. De hàc specie mihi non undequaque satisfactum.

Mus Avellanarum major, Sorex Plinij, *Gesn. The greater Dormouse or Sleeper.* Magnitudo & forma Ratti erat, (describente Gesnero) color murinus per tergum & latera, magis ruffus, præsertim in capite; Auriculæ magnæ, glabræ; Venter candidus, & eodem colore crura, & cauda parte inferiore extremitatem versus. Nares & pedes rubicundi; Cauda tota hirsuta, & qua desinit albis densisque villis condita: Oculi majusculi, eminentes, nigerrimi, ita ut nihil ferè candidi in ijs appareat; barba partim alba, partim nigra. Color niger infra supraque aures & circa oculos, & in posteriori parte caudæ superioris. Odor in hoc genere & excrementa ità se habent ut in domesticis muribus. Posteriorum crurum pars aversa à suffragine per totam tibiam ad extremos unguiculos glabra est.

In terra cavernas fodit, in quas nuces Avellanas optimas congerit. Tota hyeme à fine Autummi ad veris usque initium dormire Rustici aliquot fide digni Gesnero affirmarunt. At ego de eorum fide dubito. Plinius tamen Sorici hyemem dormiendo transigi scribit. Eodem victu utitur Mus Avellanarum minor.

Mus Avellanarum Minor, Angl. *The Dormouse or Sleeper.* Muris domestici minoris magnitudinem non excedit. Genus illud quod in Italia vidimus dorso, capite & supina parte tota, excepto caudæ apice, ruffa erat; prona, exceptâ caudâ, alba: Cauda autem pilis longis densis vestita, ferè ut Sciuri. Oculi nigerrimi, splendidi, protuberantes. Qui apud nos in Anglia inveniuntur non æquè ac Italici in dorso rubent, neque sub ventre albent, sed tantum sub gutture; at neque extremitas caudæ albet: Forte specie differunt Italici & nostrates. Plurimum dormit per hyemem, non tamen semper: nec ei pro cibo somnus est, ut rectè Georg. Aricola, sed provisum pabulum.

Mus Noricus vel *Citillus Gesn.* In terræ cavernis habitat. Ei corpus ut Mustelæ domesticæ longum & tenue. Cauda admodum brevis. Color pilis, ut Cuniculorum quorundam pilis cinereus sed dilutior. [Gesnerus in pellibus colorem fuscum ex cinereo ferè observavit.] Sicut Talpa, caret auribus, sed non caret foraminibus quibus sonum ut Avis recipit. Dentes habet muris dentium similes. Ex hujus etiam pellibus, quamvis non sint pretiosæ, vestes solent confici. *Agricola.* Complures in uno cavo reperiri ajunt, cum magna Avellanarum Castanearumque copia: in cibo delicati habentur.

In Bohemia, Austria & Hungaria inveniuntur.

Cricetus Gesn. Major paulò quam domestica mustela existit. [Ratto paulò major, cuniculo minor.] Pedes habet admodum breves. Pilis in dorso color est ferè Leporis, in ventre niger, in lateribus rutilus. Sed utrumque latus maculis albis tribus numero distinguitur. Suprema capitis pars, ut etiam cervix, eundem quem dorsum habet colorem: tempora rutila sunt, guttur est candidum: Caudæ, quæ palmum longa est, similiter leporis color. Pili autem sic inhærent cuti, ut hæc faciliùs à carne avellatur, quàm pili ex ea radicitus extrahantur. Atque ob hanc causam & varietatem pellis ejus sunt pretiosæ. Animal est iracundum & mordax; adeò ut si eum eques incautè persequatur, soleat prosilire & os Equi appetere, & si prehenderit mordicus tenere. In cavernis habitat non aliter atque Cuniculus, sed angustis, in quos multa frumenti grana congerit. Vorax est & pinguescit admodum. In posteriores pedes cum erigitur colore & habitu Ursum refert, unde Gelenio Arctomys Palæstinorum censetur.

Dentes habet in anterioris oris ima supremâque parte binos, unde patet murium generi adscribendum esse. Malas laxas & amplas importando exportandòque replet, ambabus mandit. Pedibus anterioribus pro manibus utitur ut Sciurus. De moribus, ingenio, *&c.* Geor. Fabricius apud Gesnerum multa, quæ vide. In Turingia & Misnia reperitur.

Mus Alpinus Plin. *MARMOTA* Italis. Muri Alpino (describente Gesnero, qui eum domi aluit) magnitudo fere leporis est, aut varius inter cuniculum & Leporem: Fere corpulentior est, sed brevior cruribus. Species ac figura muris, ex qua Mus dicitur: pilis durioribus quàm cuniculus, colore ut plurimum ruffo, qui in alijs clarior, in alijs obscurior & fuscus est: [Caudæ tamen extremum nigricat.] Magnis oculis, prominentibus mediâ magnitudine. Auriculas mutilas & quasi decurtatas habet. Priores dentes supra infraque binos ut Sciurus, & longos acutosque habet, Fibrinis fere similes, subflavos. Circa nasum & labra superiora nigræ ei & asperæ setæ rigent, tanquam Feli. Longitudo caudæ duo palmi & amplius. Crura brevia crassa, & villis superiùs referta: quibus & venter imus densis ac longis munitur. Digiti pedum Ursinis similes: Ungues longi nigri, quibus altè effodit terram. Posterioribus pedibus non secus ac ursus uti solet, ac interdum ingredi bipes. Dorsum præpingue habet, cùm cæteræ corporis partes sint macræ, quanquam hæc verè nec pinguitudo, nec caro dici potest: sed ut mammillarum caro in bubus, inter eas est medium quiddam. In quem usum? An ad frigus defendendum?

Si quando inter se colludunt, ut catelli clamorem faciunt. Cæterùm cùm irascuntur, vel tempestatis mutationem denuntiant, argutissimam vocem, fistulæ acutæ & aures lædenti similem, edunt. Fructibus & radicibus herbisque vescuntur, cupide verò lacte, butyro & caseo, ut mures. In clunibus residens, cibum prioribus pedibus sumens & ori admovens, mandit, ut Sciurus. Per hyemem in cavernis quas sibi fodit delitescit, & multùm dormit; fœno, stramine, sarmentis cubili strato, ut mollius & calidiùs cubet. De artificiosa foraminum constructione *Gesnerum* consule.

Nonnisi in altissimis Alpium & circa ipsos vertices nascitur.

Ex feris nostri orbis vix ullam reperias quæ adeò mansueta & familiaris homini reddatur: sic cicuratus canes odit, eosque graviter sæpe mordet.

In planitie non admodum velox est, ut homo eum currendo assequi possit.

Cruribus & digitis est robustissimis, & celeriter fodit, ità ut existimetur fodiendo etiam subterfugere hominem ejus capiendi gratiâ fodientem. Si domi alantur, multum sæpe damni inferunt, pannis alijsque rebus arrosis.

Plura de ejus moribus & capiendi modo vide apud *Gesnerum*.

Hildanus pinguedinis copiam observatu dignam putavit: inter pellem & musculos ℔iß. in ipso verò abdomine ad ℔j. collegit; cujus usum esse ad animal dum hyeme in cavernis profundissimis montium dormit nutriendum existimat; qui enim verno tempore capiuntur macilentos esse venatores referunt.

Quæ de hoc Animali habet Jacobus Harderus vide *Ephemer. German.* Ann. 14. Observ. 121.

Mus seu Cuniculus Americanus & Guineensis, Porcelli pilis & voce, CAVIA COBAYA Brasiliensibus dictus *Marcgr.* Cuniculus sive Porcellus Indicus *Gesn. The Guiny Pig.* Cuniculo minor est, & corpore breviore plenioreque. Auriculæ humiles, tenues, pellucidæ, patulæ, subrotundæ, glabræ fere, Glirium auribus non dissimiles, eæque recens natis haud multo minores quàm adultis. Rostrum leporinum, ut & barba: Labium superius cuniculi instar, versùs nares hiulcum cernitur. Cauda nulla. Dentes ut in muribus. Pilis porcellum refert, vox etiam porcellorum grunnitum imitatur, unde nostratibus *Guiny Pig*, i. e. Porcellus Guineensis dicitur. Color alijs alius: vidi (inquit *Gesnerus*) totos albos, & totos ruffos, & ex albo & ruffo varios, qui apud nos frequentissimi. Anteriores pedes quaternis digitis donantur, posteriores ternis tantum, eorumque medius longior est reliquis, non a. senos anteriùs & quinos posterius habent, uti *Gesnerus* & *Aldrovandus* voluerunt. Pedibus anterioribus os & caput scabit ut Cuniculi solent, & horum quoque more pedibus posterioribus insidet, ideòque crura ad suffraginem usque callo obducta sunt, quemadmodum & pedes. Haud subsultim tamen incedit; sed alternato pedum gressu porcorum ritu. [Super calcaneis incedit Hominis & Ursi modo *D. Willughby.*] Non fodit ut Cuniculus; neque ut hic cæcus nascitur. Pugnaturus ferit rostro, porcino more. Octo interdum fœtus una vice parit. Omne genus herbis & fructibus vescitur. Caro edulis est & Porcinam sapit. Cùmque ad mensam paratur non debet (Cuniculi nostratis instar) pelle nudari, sed aquâ fervente (Porcellorum ritu) depilari. Aqua huic Animali nihil opus, modò herbis viridibus vescatur.

Partium internarum descriptionem Anatomicam à Clariss. Viro *D. Georgio Entio* factam vide apud *D. Charleton.* Mantissa Anatomica. *D. Willughby* hæc habet. Pulmones in 4. utrimque lobos divisi erant, quorum duo admodum parvi. [*D. Entius* ternos tantùm in utrovis latere Pulmonibus attribuit, quorum infimus valdè exiguus, superior autem bifidus cernebatur.] Hepar in 7. dividebatur, è quibus itidem duo perexigui. Fel ex albo lutescebat. Porum cholidochum, & meatum cysticum habebat. Intestina longa, convoluta: excrementa ut in Leporibus & cuniculis in pilulis coacta. [*D. Entio* Scybala nucleorum Pineorum instar oblonga sunt, qualia nempe murinum stercorum solent conspici, qualiaque ipsi hi cuniculi excernunt. Hujus a. rei hanc (inquit) causam arbitror, quod colon alicubi acuto angulo curvatum arcteque complicatum durescenti jam stercori ductum longiorem non concedat. Cæcum ingens, etiam ventriculo majus, extrema tamen parte gracilescens, in cellulas ligamentorum validorum ope divisum, quemadmodum colon in homine. Juxta Cœcum Appendix seu tuberculum parvum cernebatur 65. erat digitorum. [*D. Entio* * 56.] Ab Ano ad Coli partem illam ubi excrementa in pilulas formari incipiunt digiti erant 26. [*D. Entio* 25½.] E glandulis juxta anum alba & fœtida materia exprimitur.

Penis ingens, qui deorsum caudam versus reflecti videtur. Juxta meatum per quem semen exit foramen est, in cujus fundo Spinulæ duæ albæ, æquales, molles. Inter anum & penem magna cavitas est, ut in Lepore, è cujus lateribus alba & fœtida materia exprimitur. Moriens ejecit crassum liquorem Amyli similem. Sub vesicæ urinariæ collo vesiculæ seminales extendebantur, cornibus uteri similes, 4. uncias longæ, exiles & extremitatibus suis intortæ.

Libet hic Dentium descriptionem quamvis loco alieno subjicere, quoniam *D. Entius* cum *D. Wilughby* in earum forma describenda adeò exactè concordat, ut eadem etiam comparatione utatur. Incisores (inquit) bini utrinque longi, tenues, & acuti, ut in hujus generis reliquis; molares a. quaterni utrinque tum in superiore, tum etiam in inferiore maxilla numerantur: ijdemque omnes intus pariter forisque incisuris sive crenis insculpti sunt, grato sanè intuentibus spectaculo. Incisuræ istæ in maxilla quidem superiore intus acutangulæ foris obtusangulæ conspiciuntur; in maxilla autem inferiore contrarium evenit, ideòque quilibet Dens literam W egregiè exprimit.

Mus Sylvestris Americanus Cuniculi magnitudine, Porcelli pilis & voce. AGUTI vel *Acuti* Brasiliensibus dictus. *Marcgr.* Pili crassi ut in Porcellis, & splendentes, ex ruffo & brunno mixti cum pauxillo nigro, in ventre magis flavescentes. Caput & barba Cuniculi; rostrum tamen acutius, inferior maxilla superiore brevior ut in Sue: Labium superius fissum instar Leporis. Crura glabra & fine pilis fere, anteriora breviora, 4 digitis, posteriora longiora, sex prædita; ungues acuti. Cauda brevissima glabra; oculi nigri. Grunit ut Porcellus. Voracissimum est Animal, & cibum anterioribus pedibus tenet ut Sciurus, & devorat quàm ocyssimè. Quod reliquum est recondit studiosè & fodiendo occultat. Currit velocissimè. Cùm irascitur dorsi extremi pilos surrigit & posterioribus pedibus terram fortiter pulsat.

Mus Brasiliensis magnus, Porcelli pilis & voce PACA dictus. *Marcgr.* Magnitudine est Porcelli, pingui & crasso corpore, & circiter 10. dig. longo: capite Cuniculi; barba Leporina prolixa; Auriculis nudis & paulùm acutis, naribus amplis. Maxilla inferior superiore brevior; ut & Crura priora posterioribus. In pedibus digiti quatuor. Pili breves, & ad tactum duri, umbræ coloris; in lateribus secundum

dùm longitudinem maculas habet cinereas, in ventre albicat. Cibum oblatum pedibus non tenet ut Sciurus, sed in terra positum devorat instar Suis, atque ad eundem penè modum. Carnem habet eximiam & pinguem; mordet vehementer.

Hoc genus Animalia pilis & voce porcellum referunt; Dentibus & figurâ capitis, & etiam magnitudine Cuniculum; Auribus murem: suntque singularia & sui generis.

Mus Norvvegicus vulgo *Leming* Wormij *Mus. p.* 322. Hujus animalis mentionem primus fecit *Olaus magnus* l. 18. cap. 20. Historiæ Gentium Septentrionalium. Quæ de eo habent *Conradus Gesnerus*, *Julius Scaliger*, *Jacobus Zieglerus* & *Johnstonus* omnia ex eodem fonte, nimirum *Olai* prædicti Historia, hauserunt. Accuratiori inquisitione habita, prolixam ejus historiam texuit *Olaus Wormius*. Animal autem sic describit, Figurâ Murem aut Soricem repræsentat, nisi quod caudâ sit minore. Longitudine est unciarum circiter 5. Pilo subtili, varijs coloribus tincto: capitis extremitas supina nigricat, vertex flavescit, hinc collum & Scapulæ nigræ: Corpus reliquum rufescit, intermistis maculis quibusdam nigris parvis, variarum figurarum, ad caudam usque, quæ brevis, vix semuncialis, pilosa, tenuis, ex flavo nigricans. Macularum a. in omnibus non idem ordo, figura, aut magnitudo observatur. Caput acuminatum. Os cingunt pili multi rigidi, mystacis instar, ex quibus 12. longiores reliquis & rigidiores, utrinque 6. latè dispersi. Os parvum est, cujus superius labrum scissum, ut in Sciuris, ex quo eminent dentes duo, magni, incisorij, acuti, incurvi, quorum radices ad oculorum orbitam pertingunt, & molarium insertionem; parte extrema, quià eminent excavati. Quibus in inferiori maxilla, quæ tribus processibus jungitur superiori, totidem respondent, eodem modo dispositi. Ab his distant maxillares, utrinque numero tres; quorum anterior latissimus, 4. incisuris constans, secundus tribus, tertius minimus, suis alveolis distincti, & ad interiora palati interstitio sat magno siti. Lingua pro ratione oris magna satis & ampla, ad extremitatem dentium incisoriorium pertingens. Ramenta quædam palearum in faucibus inveni fæculento humore obducta; ut vel hinc colligere liceat inter ruminantia locum habere hoc animal. Oculi parvi nigri: Aures obtusæ in dorsum reclinantibus auriculis. Crura anteriora brevissima; pedes pilosi, 5. acutis & incurvis unguibus armati, quorum medius longissimus, reliqui utrinque ab hac longitudine descilcentes, anteriora spectantes; quintus, pollicis aut calcaris Galli instar, altiùs aliquanto crura versùs situs est. Posteriora longiora videntur, sed figurâ ab anterioribus nonnihil discrepantia. Mirum quod etsi cruribus sit brevissimis, cursu tamen feratur celerrimo & concitatissimo. Pelle est tenuissima & facilè corruptibili, nisi quà labia tegit, ubi crassior apparet, ut pili mystacis in eo melius firmentur. Venter totus albicat ad flavedinem tendens. Ossa tenuia & fragilia admodum, ut ad minimum ictum facilè frangantur. Interiora viscera rimari non licuit, quia exenterati & exsiccati fuere hi mures omnes quotquot ad me pervenerunt. Quod sata depopulantur, magnamque pascuis & segetibus cladem inferant, quodque consumptis frugibus quando moriuntur, morbos post se relinquant pestilentes, non negaverim: Quòd vero è putredine ortum habeant, inque nubibus generentur, indeque decidant in terram, mihi minimè probatur; ut qui spontaneam omnem generationem non quadrupedum tantùm sed & Insectorum rejicio. Quòd detur in ijs sexuum distinctio agnoscit *Wormius*: quin & audivisse se ait virum quendam religiosum aliquot hujus generis dolio amplo inclusisse; fœnum, contrita frumenta & fraces pabuli loco exhibuisse, atque ita per biennium incolumes conservâsse, ut in hoc dolio etiam fœtus suos excluserint: unde patet aliorum Animalium modo per coitum & generationem propagari hosce mures. Quòd graminis recentis gustu enecentur falsum & fabulosum esse conjicio. Quæ de eorum generatione & lapsu è nubibus multis disputat *Wormius*, apud ipsum requirenda omitto. At illud præterire nequeo in noviter delapsorum ventriculis dissectis herbarum recentium particulas à nonnullis fuisse inventas. Quomodo ergo in nubibus generari potuere? ni forte non mures tantùm sed & herbæ ididem nascantur; ut mirum sit, plantas etiam interdum è cœlo non depluere; quod tamen nullum (quod sciam) Autorem habet. Dices, tritico aliquoties pluisse multi Historici testantur. Ergo, ut videtur, non herbæ tantùm in nubibus oriuntur, sed & in segetes succrescunt, & semen tandum perficiunt.

GLIS Gesneri & aliorum, *Rell* vel *Rellmus* Helvetijs. Descriptio hujus accurata nullibi, quod sciam, extat. Audio (inquit Gesnerus) Glirem majorem esse Sciuro, colore nigricante; vel (ut alij referunt) dorso fusco, ventre albo, cauda brevi, in extremo villosa, facie quodammodo Ursina, mordacem adeò esse, ut raro vivus capiatur. Esculentus est nec unquam placet nisi inter patinas.

Quæ de hoc animali traduntur adeò varia & incerta sunt, ut dubitem an detur ejusmodi in rerum natura.

MUS INDICUS arboreus Striatus, in Palmis cocciferis degens. *Musei Leydensis.* Hunc in *D. Charletoni* museo vidi. *D. T. Robinson. Rajus in Synopsi Quadrupedum.*

Hactenus de Lepore in genere, jam de Medicamentis ex Lepore in specie sic dicto.

OFFICIN. NAT. ex *Lepore*.

1. *Cinis Leporinus*. 2. *Caput*. 3. *Oculus*. 4. *Sanguis*. 5. *Pulmo*. 6. *Cerebrum*. 7. *Cor*. 8. *Jecur*. 9. *Fel*. 10. *Renes*. 11. *Testiculi*. 12. *Uterus*. 13. *Coagulum*. 14. *Talus*. 15. *Axungia*. 16. *Stercus*. 17. *Pili*.

1. *Cinis* fit ex Lepore integro combusto (præstat qui Verno tempore captus,) vel ex pelle tota, ad nigrediuem cinerumve colorem incinerata. Præstantissimum Medicamentum est in calculo.

Dosis ad ℈j. & ʒß. vel ʒj.

Alopecijs item & Pernionibus extrinsecus medetur.

N. *Laurenberg. leporem non calcinat, sed animal decollat, ollaque inditum exiccat in clibano, pulv. exhibet,*

2. *Caput* Alopeciæ subvenit, (*cinis cum melle inunctus*,) dentes dealbat, (*cinis in dentifricijs*)

3. *Oculi Leporini* Martio capti, valent ad partum difficilem, secundinas & molam propellendam, (*siccati scilicet cum pipere sine ulla compressione, impositique vertici ut pupilla verticem tangat.*

4. *Sanguis illitus* cutis vitia in facie, uti lentigines vitiliginemque sanat: *assatus*, Dysenterias & Cæliacorum profluvia sistit, calculum comminuit.

5. *Pulmo* suspiriosos juvat, Epilepsiam curare dicitur, (*muriâ conditus & quotidie cum Myrrha comestus per mensem*;) perniones sanat (*impositus.*)

6. *Cerebrum* gingivis infantum affrictum dentitionem facilitat, tremores artuum emendat (*inassatum & mansum.*)

(Dentes leporini infantibus ad faciliorum dentitionem appenduntur, ut gingivas illis fricent, sicuti Lupini.]

7. *Cor* dicitur itidem Epilepsiam curare (*simili modo quo pulmo adhibitus,*) dolores uterinos arcere, (*pulvis assumptus.*) Quartanæ peculiariter mederi, (*in partes tres dissectum & præmissis universalibus initio 3. Paroxysmorum, tertiâ parte singulis vicibus propinatum.*)

8. *Jecur* fluxum sedat alvi, jecinerosisque opem fert.

9. *Fel* Ophthalmicum & Otalgicum insigne exhibet.

10. *Renes & Testiculi* calculosis propinantur, (*siccati:*) conceptum juvant (*à mensibus assumpti:*) mixtionem involuntariam corrigunt,

11. *Testiculi* Urinæ incontinentiam tollunt, Vesicæ morbis subveniunt, ad conceptionem faciunt, (*pulverisati & assumpti.*)

12. *Uterus* itidem conceptionem promovet (*siccatus & à mensibus propinatus.*)

13. *Coagulum* sanguinem concretum discutit, conceptionem promovet (*post menstruas purgationes vulvæ cum butyro impositum,*) potum verò partum enecat, Epilepsiam curat, &c.

N. *Præstantissimum est quod eximitur antequam aliud quid, præter Lac maternum degustaverint.*

14. *Officulum Tali, der hasensprung. The little Bone of the Ankle. Een fleyne Fuctel-been.* commendatur ad arenulas, Colicam, Epilepsiam partusque enixionem (*pulverisatum & exhibitum.*)

N. *Idem de Vertebris caudæ affirmant.*

15. *Axungia* extrinsecus applicata, maximè si vetusta sit tanta pollet attrahendi vi, ut vel spicula cuti infixa eliciat; insuper abscessus rumpit, dolori dentium medetur, (*pone aures posita.*)

16. *Stercus* calculosis prodesse dicitur, (*cinis exhibitus*) Dysenteriæ convenit, (*potum*) ambustis medetur (*impositum.*)

[N. *Urina ad auditum gravem celebratur.*]

17. *Pili* Linimentis sanguinem sistentibus miscentur.

] N. *Pellis ejusdem cum axungia efficaciæ putatur; partibus dolentibus in arthritide & catarrhis imponitur.*] *SCHRODERUS.*

Leporis ustio potius ejus destructio, quam genuina præparatio est, dum nil nisi Cap. mort. remanet omni virtute orbatum. Nec minus cineris appellatio ipsi non competit, quia nullum alkali inde extrahitur. Pulvis in clibano exsiccatus jure meritoque illi præfertur. Est Archei sedativum & sanguinis coagulati solvens.

Oculi leporini.) siccati scilicet cum pipere sine ulla compressione & vertici impositi, ut pupilla verticem tangat in partu difficili instar incantamenti cæteris ritè dispositis juvant.

Sanguis &c.) Cruor Leporis in martio capti & per terrorem occisi dysenteriæ medetur.

Cerebrum) gingivis infantum affrictum dentitionem facilitat etiam Archei furorem sedando.

Cor) quartanæ specificè opitulatur, in partes tres dissectum & præmissis præmittendis initio trium paroxysmorum, tertiâ parte singulis vicibus propinatum.

Testiculi) urinæ incontinentiam tollunt, id quod & de utero prædicatur cum brassicâ capitatâ muriâ conditâ comesto, qui etiam ad venerem stimulandam commendatur.

Officulum Tali) contrà colicam & calculum commendatur, item suffocationem uteri &c. id quod & de vertebris caudæ affirmatur.

Pili) hæmorrhagiam narium sistunt externè naribus inserti. HOFMANNUS.

LEUCACANTHA, vid. *Carduus Mariæ.*

LEUCANTHEMUM, vid. *Bellis Major* Item aliquibus CHAMOMILLA, sive *Chamemœlum.*

LEUCOIUM.

Leucoium, Gallicè *Girofflier*, sive *Violier*, planta est non unius sortis; aliud siquidem datur quod folio incano; aliud quod viridi; aliud quod flore luteo & Keiri dicitur. Rursusque illa in varias subdividuntur species de quibus abunde agitur apud Botanographos. Nos hic de Leucoio luteo Keiri nominato.

Hoc genus non tantùm foliorum colore viridi, sed eorundem forma, præcipue tamen floris colore à præcedentibus differt, qui in hoc luteus est, in illis natu â purpureus aut albus, nunquam ne ex accidenti quidem (quantum nos hactenus observavimus) luteus.

Nomina, Leucoium luteum vulgò cheiri, flore simplici *I. B.* luteum vulgare *C. B.* Keiri sive leucoium vulgare luteum, *park.* viola lutea *ger.*

Radicibus, surculisque seu ramulis ubertim fruticantibus luxuriat, lignosis, albicantibus quos obsident folia nullis appensa pediculis, crebra, unciali & ampliore longitudine, ex angusto principio sensim dilatata, virentia aut canescentia, idque maxime pronâ parte, sapore subacri, flores crebri, lutei valdè odorati, sapore parum grato, staminibus senis styloque chloris, in medio penitus fere latentibus, succedunt siliquæ longæ, in quibus semen latum, rufum, gustu acri & amaro.

In muris passim & copiosè provenit.

Leucojum luteum flore pleno *I. B.* & *aliorum.*

Non differt specie ab eo cui flos simplex, sed cultura tantum, cultu & mangonio talem evadere ajunt, præsertim si tenellæ plantæ antequam floruerint sæpius transferantur. Lugd.

Vires. Flores leucoij lutei partium sunt tenuium, discutiunt, extergent, cordiales ac nervini sunt, dolores mitigant, menses cient, secundinas proritant, fœtum pellunt: unde medicamentis, quæ Græcis φθόρια dicuntur accensentur à Galeno 7. Simp.

In usu sunt Conserva ex floribus, aqua destillata, & oleum ex floribus infusis, quod præservat ab apoplexia, & paralyticos juvat, estque insigne anodynum in vulneribus & inflammationibus partium nervosarum, ut & in malis uterinis interius.

Quæ de leucoij viribus habent veteres apud ipsos vide, vel si placet, apud I. Bauhinum hist. plant. lib. 21. cap. 13.

Episcopus Tridentinus ad præservationem ab apoplexia & paralysi feliciter utebatur conserv. florum Keiri in aqua sua propria adsumptâ. D. Soame ex observat. Hier. Reusneri à Velschio editis obs. ij. *Joh. Rajus in Histor. Plantar.*

LEVISTICUM.

Levisticum vox à Ligustico corrupta videtur, vel potius à Libystico Galeni, quod est ligusticum Dioscoridis. Ligusticum autem à Liguria, ubi plurimum nascitur, dictum est. Ejus notæ sunt folia Apij majora; odor validus, magnitudo & statura insignis.

Nomina. Levisticum vulgare *ger. Park.* Ligusticum vulgare folijs apij *I. B.* lig. vulgare, an libanotis fertilis Theophrasti *C. B.*

I. B. Caulem habet hominis altitudinem excedentem, crassum, geniculatum, cavum, striatum; folia pedalia & ampliora, in alas divisa, quarum extremæ divisiones ad folia apij palustris aliquatenus accedunt, sed longè majores, obscuro virore splendentes, odore valido (non tamen ingrato) rami ut & summus caulis umbellas gerunt amplas florum luteorum: semen majusculum compressum, radix crassa est & lignosa D. Nid. amicus noster singularis & botanicus egregius solebat dicere, levisticum pharmacopolij odorem spirare.

Levisticum vulg. in hortis colitur: natalis ejus locus nobis hactenus incompertus: Pona tamen in Monte Baldo reperiri ait, alij in Alpibus Liguriæ aut Apennino, æstate floret, Augusto magna ex parte semen ad maturitatem perducit. I. B. gaudet solo umbroso levisticum vulgare germanicum Park. quare an differat à vulgari levistico.

Vires. Alexipharmacum est ac diureticum, vulnenerariumque; ventriculum roborat, asthmati subvenit; menses & lochia ciet; fœtum mortuum ejicit, [semen] tartarum lentum resolvit, doloresque inde natos sedat: hepatis, lienis obstructiones reserat, adeòque præcipue ictero convenit: extrinsecus ejus usus est in balneis, cataplasmatis (utero & ureteribus dicatis) in emplastris vulnerarijs & sim. Schrod.

Vulgus per caulem cavum petum haurire suevit, quo tussim sedatum iri sibi persuadet.

In facultatibus porro tam vicinum est angelicæ & imperatoriæ supra dictis, ut non putet necessariam esse commemorationem C. Hofmannus: adiuvat digestionem, ventositatem dissolvit & inflationem.

Veteres Ligures, ut & hodie Hetrusci, semine pro pipere utebantur promovendis mensibus & sudoribus sufficit ℥ß. seminis.

Cum odor hujus plantæ adeo validus & pertinax sit præ Angelica & Imperatoria, verisimile est eam viribus etiam eisdem antecellere.

Nomen procul dubio factum est à Libystico Galeni, quod est ligusticum Dioscoridis ita dictum quod in Apennino, qua parte Liguriam attingit frequens est.

Forestus pro secreto habuit succum foliorum levistici in secundinis fœtentis, erat magnum Arcanum famosæ cujusdam obstetricis, quæ id obtinuerat à Judæo medico. Communicavit D. Tancredus Robinson *Joh. Rajus in Histor. Plantar.*

LIBANOTIS CACHRYOPHORA,

Libanotis quod radix ὄζει λιβάνου, thus redoleat; dicta est; ejus semen cachrys dicitur, cachrys autem plurima significat, de quibus consule grammaticos.

Notæ hujus generis characteristicæ sunt folia tenuiter dissecta, semina tumida, nucis myristicæ parvæ figuræ, fungosæ substantiæ nucleum ambiente.

Vires. Cæterum cachrys, autore Dioscoride, vim habet calefacientem & valde resiccantem: unde in smegmate commode miscetur, & ad fluxione laborantes oculos capiti inspergitur, & post triduum desiccatur.

Secundum Æginetam vim habet repugandi, discutiendi & calefaciendi, ideoque comitialibus subvenit, & suffusis felle cum pipere & vino potum; illinitur idem ruptis, convulsis & podagris utiliter. Usus ille etiam est ex oleo contra febrium perfrictiones & cum tremore algores *Rajus.*

Plures dantur Libanotidum species, latifolia scilicet ac major, & alia minor; libanotis item quæ laserpitium folijs latioribus lobatis; Libanotis Theophrasti quorundam, sive Seseli Æthiopicum Matthiolo; Libanotis quæ Cervaria alba J. Bauh. vocatur &c. quarum maxima pars in montibus nobis vicinis nascitur. Verum nihil opus est illis describendis immoremur.

Libisticum, vid. *Levisticum.*

Libra, *vid.* sub titulo *Pondera.*

Libycus Liquor, vid. *Benzoinum.*

Lichen, vid. *Hepatica.*

Lichenes Equorum, *vid.* sub titulo *Equus.*

LIGNUM.

Ligna sunt varij generis quæ ad Medicos transferuntur usus, de quibus videri potest sub nominibus earum arborum è quibus educuntur, hic tantum de quibusdam eorum in specie.

Lignum Aloes, vid. *Agallochum.*

LIGNUM AQUILÆ.

Gallicè *Bois d'Aigle*, nullius est in Medecina usus.

LIGNUM BRASILIANUM.

Gallicè *Bois de Bresil*, vel *de Fernamboug*, apud Tinctores est in usu, Medicis non item, quamvis ejus vires, santali rubri viribus quam maxime consimiles sint.

LIGNUM CITRI.

Alias *Lignum Jasmini*, Gallice *Bois de citron*, vel *Bois de Chandelle.* Vermiculati operis artificibus non parum est in usu, Medicis non item.

LIGNUM CORALLINUM.

A colore sic dictum apud artifices de quibus mox diximus est etiam in usu.

LIGNUM FERRI.

A duritie sic dictum, corticem habet ad eadem quibus Lignum Guajacum ejusdemque cortex inservit utilem.

LIGNUM COLUBRINUM.

Lignum Colubrinum dictæ sunt hoc genus stirpes quod singulæ mirum in modum utiles sunt adversus colubrorum virulentos ictus & morsus. C. Bauhinus clematitides vocat, quia pleræque sarmentitiæ sunt & per arbores repant.

Hoc autem lignum quomodo deprehensum sit serpentium morsibus prodesse vide apud Garciam: nobis enim fabulam resipere videtur ea narratio.

Nomina. Lignum Colubrinum I. Garciæ. *I. B. Park.* Clematitis Indica folijs persicæ, fructu periclymeni *C. B.*

Duum aut trium palmorum altitudine assurgit, paucis virgulis, quatuor aut quinque duntaxat, tenuibus: radixque maxime in usum venit, veluti tenuiorum nostrorum vitium radices, multis capitibus aut nodis se propagans, ita ut semper radix aliqua extra solum se exerat, & radice una exempta aliæ in

ejus locum succedant: radix hæc candido cinerea est, solida, admodum amara gustu; folia persicæ mali; magis tamen virentia, flos longe à folijs racematim cohæret pulcherrimo colore rubens: fructus sambuci, sed rubens, & durus, racematim cohærens, velut in periclymeno: In Insula Zeilan & multis alijs regionibus & in Goæ continenti nasci tradunt.

Vires. Teritur primùm hæc radix, & ex vino aut aqua cordiali propinatur à serpente percussis: teritur etiam ad cotem santali modo, & vulneribus inspergitur.

LIGNUM COLUBRINUM aliud, cujus

Nomina. Colubrinum lignum II. Garciæ, Clusio scandens *I. B.* Clematitis indica spinosa folijs luteis *C. B.*

Arbor est (cum sola provenit nullis vicina arboribus) malo punicæ similis, spinis brevibus & firmis horrida; Cortice candido, denso, rimoso & amaro, non tamen veluti prioris cortex: folijs est luteis, aspectu pulcherrimis: hanc autem (si juxta aliam quampiam arborem provenit) per summos ejus ramos serpere, atque cucurbitæ modo amplecti ferunt. Materies Clus. firma, candida, venis quibusdã distincta, non dissimilis fraxini ligno; cortex cãdicans & quasi cinereus: utraque verò degustata amaro sapore esse deprehendebatur. In Insula Goæ nasci ferunt, sed nunquam Garciæ videre contigit. Commendatur adversus venena velut primum; & eodem modo usurpatur. Solent ipsum lignum cum cortice & radice permixtum exhibere: præfertur tamen radix.

LIGNUM COLUBRINUM rursus aliud, cujus

Nomina. Lignum colubrinum III. Garciæ *Park.* Col. Lign. 3. Garc. folijs lentisci *I. B.* Clementis indica folijs lentiscinis candidis maculis aspersis *C. B.*

Ramos habet paucos, tenues, quatuor aut quinque digitorum longitudine, qui nisi alligati sustentare se nequeunt, sed per solum sese diffundunt, folia rara, lentiscinorum effigie, oblonga non viridia, sed maculosa, sive nigricantibus ex candido maculis respersa, radix tenuis est, dura, nigra & odorata.

Cum Prorex in Jafanapatan Insula Zeilan contermina esset, dono data est illi hæc radix, quam mirificè adversus venena prædicabant, similem in continenti Goæ nasci ferunt.

LIGNUM COLUBRINUM aliud, cujus

Nomina. Colubrinum Lignum hederaceum folijs brioniæ, Acostæ I. *I. B.* Lign. Col. I. Acostæ *Park.* Clematitis Malabarensis folijs vitis, colore dracunculi *B. C.*

Nascitur in Malabar hederæ modo, colore dracunculi majoris sive serpentariæ. Folia illi sunt bryoniæ ferè similia, integra tamen initio, nervoque prædita per longum excurrente, & quinque aut sex venis in latera vergentibus. Successu temporis accedunt exigua foramina, quæ paulatim cum folijs incrementum sumunt, donec tandem omnino folia scindant eaque vitis folijs similia reddant; Conspiciuntur etiam integra, alia exiguis, nonnulla majoribus foraminibus prædita, omniaque adeò inter se dissimilia, ut ejusdem plantæ folia minimè esse videantur, tantam vero habet hoc Lignum cum Colubro similitudinem, ut (Acosta tradente) qui conspicit, vivum colubrum esse existimet.

Solo hujus ligni odore serpentes fugari ajunt; idcirco incolæ maxima ex parte illud circumferre solent.

LIGNUM COLUBRINUM aliud, cujus

Nomina. Colubrinum lignum Dudafali Canarinis, Acostæ II. *I. B.* Lig. Colubr. 2. Acostæ, *Park.* Clematitis Malabarensis altera, radice serpente *C. Bauhini.*

Planta admodum brevis est & tenuis, triaque solummodo folia habet mollia, lævia, saturatius virentia. Flos aut fructus non conspectus, nec quisquam se vidisse asserit, radix oblonga & tenuis est, minimo digito minor, hinc inde nonnunquam extuberans & summà tellure serpens: cæterum ejus cortex valdè tenuis est, & cinereus, nullo dum gustatur manifesto sapore præditus, deinde tamen gustum in ore relinquens suavem, & uti moschus odoratum. Fissus est undique hic cortex, & sponte sese expedit ab alio crassiore flavoq; cortice subtus nascente qui odorem trifolij odorati vulgaris refert, & saporem glycyrrhiza dulciorem: præmansus odore admodum suavi, nec injucunda mordicatione, momentanea tamen præditus esse deprehenditur: ipsa materia lignosa est, candida, dura & insipida, folia napi saporem referunt, germen producit radix hæc supra terram, circiter quatuor uncias longum in caput extuberans.

Invenitur in Malabar locis humidis, & inter arbores, præsertim verò circa illas quæ Angelins nuncupantur, nec procul à mari, ad eadem valet ad quæ præcedentia

LIGNUM COLUBRINUM aliud, cujus

Nomina. Colubrini ligni tertium genus in Malabar vastæ arboris magnitudine Acostæ, *C. B.* Colubrinum Lignum Clusij. *pac de cobra* dictum, fortes III. Acostæ *I. B.*

De hac arbore in alio libro (qui tamen nunquam quod scimus editus est): e actu um scribit Acosta, pingitur à Clusio notis ad Acostam fragmentum ligni cum tubere sive superiore radicis parte in nodum coacta, quod colubrino 3. Acostæ idem esse suspicatur, similis fere ligni fragmentum à Jac. Gareto acceptum à Clusio, per medium secundum longitudinem sectum, coloris erat pallidi; ipsum quidem lignũ amarum, sed cortex paulo amarior, cujus superficies quodammodo flavescit, ipse verò ex candido ciner acei coloris est.

Harum omnium stirpium lignum sive potius radix, non modo adversus animalium virus ejaculantium morsus ictusue efficax est, Sed etiam ejus pulvis lumbricos necare, papulas, exanthemata & impetigines tollere creditur, & cholericam quam vocant passionem (incolæ mordexi dicunt) sanare. Similiter utile esse medicamentum ferunt adversus febrium circuitus unciæ pondere propinatum, prius tamen tritum & aqua maceratum, per vomitus expurgata multa bile; addit Acosta, syncopen, ventriculi debilitatem & cordis tremorem, hinc conjectatur D. Grevius, vel cognata esse hæc ligna arbori ex cujus cortice pulvis patrum fit, vel ejus in febribus intermittentibus vim experiundi & inveniendi occasionem Indis dare potuisse.

Attendamus experimenta *Antonij de Heide* in centuria observ. 7. quæ ad me transmisit *D. Hulse.*

Ad febrem quotidianum sedandum ligni colubrini pulverem assumit tornator quidam circa vesperam, subsequente nocte sese satis bene habuit, sed manè surgere vel corpus movere satagens sentiebat tremorem in membris: accersitus exibui mixturam hypnoticam, & intra paucas horas tremore liberatur æger: ejusdem ligni ℨß. assumpta & muliere cachectica præter

ter tremorem excitavit & stuporem, ita ut ægra nullius rei curam haberet, nesciens (ut mihi retulit) se esse in mundo, vel vivere, curatur mixturâ hypnoticâ.

Retulit mihi illustris Domina famulum suum ab assumpto hoc Ligno instar fatui extitisse. Hæc pensiculans & conferens cum Symptomatis à nuce vomica in cane excitatis obs. 50. exaratis (quæ nos in Historia nucis vomicæ retulimus) Libenter suscribo asserenti nucem vomicam esse fructum Ligni Colubrini: hæc mera est Conjectura. *Rajus.*

LIGNUM HERACLEUM, vid. *Corylus.*

LIGNUM INDICUM, vid. *Guaiacum.*

LIGNUM MOLUCECNSE.

Nomina. Lignum Molucense, Pavana dictum, fructu Avellanæ *I.B.* Molucense, folijs Malvæ, fructu Avellanæ minore, cortice molliore & nigricante, Pavana incolis. *Lugd. C. B.*

Acosta.

Arbor est domestica, Mali Cotonei magnitudine, cujus folia Malvæ vulgaris folijs sunt similia, fructus vero Avellanis, sed minor, molliore cortice & nigricante.

Invenitur in Moluccis, seritur coliturque in hortis diligenter nec alibi facile invenias: tanti enim ab incolis æstimatur, ut peregrinos nè ad ejus quidem conspectum admittant.

Vires. Semen ad aucupia utile est. Ejus pauxillum cum Oryza cocta mixtum avibus sylvestribus exponunt, quæ eo degustato illico decidunt sopitæ & stupidæ; quæ verò avidiùs id edunt moriuntur, antequam illis auxilium præberi possit, quod est ut frigidâ caput perfundatur.

Lignum in pulverem pelle caniculæ marinæ aut limâ ferreâ redactum, intus sumptum aut foris impositum, omnibus resistit venenis. Ad viperarum, regulorum, aliorùmque serpentum morsus intrò assumitur magno commodo ex aqua rosarum vel vulgari, aviumque jusculo pulveris apta quantitas pro necessitate & natura ægri, modo X. Gr. non excedat: ipsisque morsibus inspergitur. Eadem ratione usurpatur ad vulnera à sagittis toxico illitis facta.

Robustissimo cuique pulveris dimidius scrupulus summo manè datus (cœna autem diei præcedentis parca esse debet) evacuat omnes humores, præsertim crassos, lentos, & melancholicos: convenit quartanis diuturnis, febribus continuis, Iliacis colicisque doloribus, flatibus, hydropisi, arenulis, renum calculis, urinæ difficultatibus, sævissimæ cholericæ passioni, articulorum & tibiarum inveteratis doloribus, scirrhis & scrophulis. Omnis generis lumbricos necat, & appetentiam dejectam revocat. Observavit etiam illius præstantiam Acosta, in inveteratis capitis doloribus, hemicrania, apoplexia, aurium tinnitu, arthritide, ventriculi & uteri affectibus & astmathe. Si nimia fiat evacuatio bibat æger dimidium cyathum caniæ, h.e. decocti Orizæ, aut aviculam comedat & cito cessabit. Accedit, quod neq; fœtorem, neq; tædium, neq; metum dum sumitur, pariat, possitq; sine Diætæ observatione, etiam ijs qui sua negotia foris peragunt propinari. Exhibendus est summo mane, nec cibus aut potus concedendus donec purgati sint quantum necessarium videtur, tum demum cyathus jusculi gallinarum tepidè detur, reliquam diætæ observationem vide apud Authorem. Biliosis calidisq; ventriculis nonnihil molestiæ parere donec cibum sumunt & nonnullis vomitum excitare visus est. His pulverem nonnunquam dedit Acosta sirupo acetoso aut carambolâ conditâ exceptum, aut in catapotia cum sacharo rosaceo efformatum. Solet interdum in nonnullis ani pruritum & excoriationem excitare, atque in aliquibus, (sed paucis admodum) hæmorrhoidas. *Rajus.*

LIGNUM NEPHRITICUM.

Nomina. Lignum nephriticum, *Park.* nephriticum cœruleo, & flavo tingens *I.B.* peregrinum aquam cœruleam reddens *C. B.* Coatli seu Aqueus serpens *Hernand.*

Hernandez.

Alijs Tlapalezpatli, seu Medicina sanguinis coccinea. Frutex est magnus, stipitem ferens enodem, crassum, Materia Pyri est, folijs ciceris, minoribus tamen, rutaceisve sed majoribus; flore luteo, elanguescente, parvo & longiusculo, composito in spicas.

Provenit regionibus moderatè calidis, qualis est Mexicana: & interdum etiam fervidioribus, qualis est Quauhchinacensis.

Ejus usus (inquit Monardes) jam diu receptus est [in Hispania] ad renum vitia, urinæ difficultates & incommoda: postea experimento compertum est, ejus aquam in jecoris & lienis obstructionibus utilem esse. Fit autem hoc modo, Lignum assulatim & minutim concisum in optima & limpidissima fontana aqua maceratur; atq; in ea relinquitur donec aqua à bibentibus assumpta sit: deinde novam aquam ligno affundunt, atque hoc toties repetunt donec Lignum nullam amplius tincturam reddit. Dimidia circiter hora post injectum lignum cœruleum aqua colorem dilutiorem contrahit, qui sensim pro temporis diuturnitate intenditur. Adulteratur ligno illi simili, quod aquam croceo colore inficit, Addit Hernandez febres extinguere & colicis mederi; atque hæc potentiùs præstare si radices *Metl*, adjiciantur; quanquam ventriculum laxent. Exolescit post quindecim dies virtus. Mirum verò quod saporem aquæ non mutet.

Ex nostra observatione lignum hoc aquam cui infunditur, flavo & si diutiùs relinquatur, croceo colore tingit, si aqua scil. colorata phialâ vitreâ excepta inter lucem & oculum collocata per radios refractos spectetur. At verò si oculi situs sit inter phialam & lucem, & aqua per radios reflexos spectetur, cœrulea apparet tinctura; ut cuivis volenti facile est experiri. Quod idem in vitro croceo colore tincto observatur: quotquot enim radij à vitro ad oculum reflectuntur cœruleum colorem exhibent, quotquot verò per vitrum ad oculum transeunt colorem flavum croceùmve repræsentant, ut totum vitrum in hoc situ flavum, in illo cœruleum appareat. *Rajus.*

LIGUM RHODIUM.

Gallicè *Bois de Rhodes, Bois de Rose, Bois de Cypre*, est Lignum Santalo Citrino non multum absimile coloris flavi, odore rosam spirans. Debet seligi recens, crassum, quinimo tortuosum, coloris subflavi pallescentis, bene odorum. Apud unguentarios in usu est, siquidem ex eo per destillationem elicitur oleum fragrantissimum. Præterea illud ipsum lignum, ut & eo prolectum oleum cordi ac cerebro roborandis inserviunt. Vocatur Rhodium, ac Cyprinum, quia arbor unde educitur crescit præcipuè in Insulis Rhodo ac Cypro.

LIGNUM VIOLACEUM.

Aliàs *Polixandrinum Lignum*, Gallicè *Bois violet*. Lignum est satis pretiosum tessellatis operibus conficiendis apprimè idoneum. Est autem duplex, verum scilicet aliud, falsum aliud apud Hollandos familiare, quod Gallicè *Bois de la Chine*, utrumque ijsdem opificijs inservienti, & Medicis hactenus inutile.

Ligusticum, vid. *Levisticum.*

LIGUSTRUM.

Ligustrum à ligando dici verisimile est, quia virgulta ejus ob lentorem & gracilitatem facile flectantur & circumvolvantur.

Ligustrum vulgare non esse Cypren Græcorum probatur, quia nec in arboream magnitudinem unquam excrescit, nec folia ejus capillum rufent: quæ cypri apud Dioscoriden notæ sunt;unde neque Alcanna seu Henne Arabum esse potest, cùm Arabes pleraque sua de Alcanna ex Dioscor. Capite de cypro transcripserint.

Floribus racemosis albis, baccis nigris dipyrenis, viminibus lentis ab alijs fruticibus distinguitur.

Vires. Foliorum decoctum, eorumvè aqua destillata commendatur ad Ulcera & flammationes oris, gargarisatus, ad carbunculos pudendorum ulcera, & ambusta collutu; flosculi aceto macerati frontique impositi capitis dolorem sedant.

Acinis Ligustri maturis quidam rubello vino nigrum inducunt colorem, solent etiam illi tam nigrum quam venetum colorem præstare, quo nomine ab his qui chartulas lusorias aliasve picturas varijs coloribus illuminant leguntur.

Hyeme baccis vescuntur aves, præsertim merulæ ac turdi; frutex propter lenta & flexibilia vimina, surculosque densos, & folia hilarè virentia ad topiarias scenas expetitur, quas non ineleganter convestit: rectè Laurembergius, inter omnes frutices arbores & herbas nihil est quod in tot figuras & elegantias effingi, flecti aut formari tondendo queat ac ligustrum Horticult. L. I. C. 30.

Vires, à Matthiolo ligustro traditas ab eo potius effictas rationabiliter aut aliunde mutuatas censet I. B. quam experimento cognitas, ex gustu (inquit) quivis facile vel mediocriter versatus unicuique plantæ vires probabiliter assignare possit. At pro veris & compertis prodere non debet. *Rajus.*

LILAC.

Lilac Arbuscula est flores emittens cæruleos aut etiam albos odoris non ingrati, nullius in Medicina usus, quamvis illius semen pulveratum vel etiam aquæ incoctum reputetur medicamentum adstringens.

LILIUM.

Lilium Latinis à Græco λείριον deductum est, ρ literâ in l. mutatâ.

Nomina. Lilium album Ger. album vulgare I.B. Park. album flore erecto & vulgare C. B.

J. B.

Florum deliciæ Lilium ex radice bulbosa, multis nucleis constante caulem surrigit rectum, Cubitalem & sesquicubitalem, vel etiam altiorem, singularem, teretem: cui ab imo ad summum adnato, folia nullo pediculo, oblonga & latiuscula, viridia, glabra & splendentia, versus summum caulem sensim minora & angustiora. Flores in scapo serie quadam plures, non eodem tempore panduntur, odoris suavitate eximia, colore lacteo, senis pinguibus repandis folijs calathum imitati in quorum medio stylum longiusculum, ex albo viridantem, trisulcum circumstant stamina, folijs numero & Colore paria, quibus apices insident Crocei.

Datur rursus alia Lilij species quæ est flore croceo, quamque non opus erit hic describere.

Vires. Stillatitiam florum aquam dari utiliter potandam ægrè parturientibus, & ad pellendas secundinas addito croco & cassia scribit Matthiolus. Crocum & cassiam ad augendam penetrantiam addi non concesserit Camerarius; qui aquam stillatitiam solam ad hos usus efficacissimam ait, unde non temere in alijs affectibus dandam. Tragus duo aut tria cochlearia restituere animo linquentes scribit ex aliorum sententia. Schroderus usus crebri esse in affectibus pulmonum, asthmate, tussi & similibus scribit. Virgunculis familiaris & expedita est, ut ea faciei nitorem concilient, tantillum camphoræ & olei tartari per deliquium destillati in ea dissolventibus. Sim. Paullus.

Oleum ex floribus per insolationem fit; Cavendum autem ne folia relinquantur in oleo vetere ad quindecim dies: Cum enim tota planta turgeat succo mucagineo, facile putrescunt, & oleum jam redolet non lilia, quæ prima bonitatis nota est, sed grave & fœtidum quid. Sufficit igitur triduum, quo exacto imponantur alia, tum denique iterum alia, sufficit enim tertium repetijsse.

Hoc oleum maximas habet vires in quibuscunque doloribus & affectibus frigidis: tensa remittit, dura emollit, dolores sedat; usus ob id est in doloribus colicis & nephriticis, in pleuritide, &c. usus etiam est in induratis nervis præcipue, in schirro veteri & inde dependente mensium mora C. Hofmannus.

Radicis usus internus rarus est, externus crebrior in tumoribus leniendis & maturandis, in clavis pedum tollendis (axungia vetere exceptæ & illitæ) in pudendis parturientium emoliendis, in ambustis emendandis &c. Schrod.

Stamina exhibentur ad facilitandum partum cum aqua verbenæ vel simili, Idem.

Gulielmus Goderus, Elizabethæ Reginę chirurgus, referente Gerardo, multos hydrope laborantes sanavit radicis succo cum farina hordeacea mixto, pane scilicet ex istiusmodi massa confecto ęgro per mensem aut sex hebdomadas continuas exhibito; quo solo & non alio pane per totum id tempus vesceretur.

Idem eodem referente, radicis tusæ succum expressum cum vino exhibitum, & per duos tresve dies potum venenum pestilentiale expellere, & facere ut foras erumpat in pustulis & vesicis cutem externam occupantibus. *Rajus.*

LILIUM CONVALLIUM.

Lilium Convallium recentioribus dicitur hæc herba, quòd in opacis & lucis vulgò nascatur. Lilium inter Spinas & Lilium convallium Solomonis. Notæ ejus sunt caulis nudus, flores parvi campanulati, baccæ rubræ.

Nomina. I. Lilium Convallium, *Ger.* Convallium vulgo *I. B.* Convallium album, *C. B.* Convallium flore albo, *Park.*

J. B.

Radice tenui & alba, fibrata, summo cespite reptante donatum, coliculum profert palmarem circiter, angulosum à cujus medio ad summum flores pulchri in unam fere partem vergentes per intervalla, penduli & nutantes, in pediculis tenuibus curvisque nascuntur, parvæ nolæ effigie, oris in sex lacinias diffectis, totidem staminibus ex herbido luteis fundo adnatis, stylum triquetrum circumstantibus, odore suavissimo, sapore amaricante: quibus succedunt rubra seminum conceptacula globosa, ut in asparagis; folia bina aut terna, lata, oblonga orchidis folijs similia; potius nervosa polygonati, Majo mense floret.

In ericeto Hampstediensi propè Londinum copiosè provenit: item in umbrosis ad latera montis Ingleborough & alibi in septentrionalibus Angliæ.

Nomi-

Nomina. II. Lilium Convallium flore rubente *I. B. C. B.* & aliorum floribus suave rubentibus *ger.*

Solo floris colore à præcedente differt. C. Bauhinus florem minorem esse ait & minus odoratum.

Vires, Flores ut & folia, adversus apoplexiam, epilepsiam, paralysin, vertiginem, aliosque morbos capitis frigidos auxiliares esse feruntur, sunt etiam qui velint cor roborare, ac cardiacis prodesse & lipothymiæ.

In Germania alicubi conficiunt ex floribus per æstatem siccatis vinum vindemiarum tempore, ipsos calcatis uvis admiscentes, quo postea utuntur ad prædicta.

Sunt & qui recentiores flores cum vetere & generoso vino destillant, vel solos, vel cum floribus lavendulæ & roris marini, vitreis organis in balneò aquæ, qui fortiorem volunt, repetunt infusionem, iterumque destillant. Sic parata aqua Matthiolo dicitur aurea, quia in vasis aureis, argenteisve servatur, & in omnibus periculosis morbis exhibetur.

Non radices tantum, sed & flores exsiccati & in pulverem redacti insigne πταρμικὸν habentur. *Rajus.*

Lilium Aquaticum, vid. *Nenuphar.*

Lilium Coeleste, vid. *Iris.*

Limax, vid. *Cochlea.*

LIMONADA.

Est potus pro quo v. g. ℞. cortic. citr. exter. duorum, infund. in vini & aq. ãã Mens. j. add. sacchar. alb. ℥viii. & cola. Vel fit simpliciter ex succo citri in aquâ saccaratâ, addito si placet cortice, vel etiam cinnamomi momentô.

Limones & Limonia Mala, vid. *Malum Citrium.*

LIMONIUM.

Limonium à λειμὼν pratum nomen suum obtinuit, quia irriguis pratis & consimilibus locis gaudet ut limonium nunc dierum vulgò dictum herba est maritima, in salsis palustribus & clivis maritimis proveniens abundè innotescit & ab alijs plantarum hujus classis generibus distinguitur loco natali & caulibus nudis ramosis.

Vires, Semen limonij, ut & herba ipsa, astringit, proinde diarrhœæ, dyssenteriæ, hæmorrhagiæ & nimio mensium fluxui medetur, ut veteres prodiderunt, & neoterici etiam consentiunt.

LINAMENTUM.

Gallicè *Charpi*, vetus est linteum in fila digitis discerptum; Illud Linamentum melius reputatur quod è vetustioribus linteis, sed mundis ac albis paratur: inservit autem plumaceolis ac turundis conficiendis, fineque eo nulla vel ulcerum vel vulnerum cura methodica perficitur. Ingreditur Emplastrum de Linamento propterea dictum, quamvis parum ad ejus virtutem faciat.

LINARIA.

Linaria. Dicitur à foliorum similitudine cum lini folijs Character ejus genericus est flos rictum exprimens, calcari donatus, cui succedit vasculum bivalve.

Nomina. Linaria lutea vulgaris *ger.* Vulgaris nostras, *Park.* vulgaris lutea flore majore *C. B.*

Vires, Linaria lutea vulgaris alvi turbatrix est, autore Trago, urinam tam potenter pellit, ut inde karnkraut Germanis appelletur. Aquæ quantum vitrum exiguum capiat, admixtâ drachmâ corticis ebuli in pulverem redacti sumpta potio urinam potenter cit, quare hydropicis tantum id medicamentum exhibendum erit, eadem aqua destillata pota alvum laxat, morbum discutit regium, adversus quem herba ipsa in vino decocta ac pota in primis facit, sic ut & jecur obstructionibus liberat, eadem aqua aut succus oculis inditus inflammationes eorum & ruborem tollit, quod se experientia & longa observatione didicisse scribit Tragus: eadem linteolis imposita quævis ulcera emundat si cum ea colluantur loci affecti. Succus idem maculas & vitia faciei emendat. Tragus.

Icteris non recentibus tantum sed jam ad hydropem spectantibus verissimum & efficacissimum præstat commodum, observante Lobelio in adv.

Sunt qui herbam hanc intra calceos plantis pedum supponunt ad febrem quartanam abigendam.

Ad dolorem hæmorrhoidum ℞. Herb. linariæ cum flor. q. s. decoquatur cum adipe porcino quousque adeps valdè virescat, fiatque unguent. cui expresso & parum refrigerato vitellus ovi admisceatur, ego non soleo vitellum ovi miscere nisi applicationis tempore, usque comperi unguentum in hac regione viriditatem amittere post annum, & cum ea virtutem: id quod Massiliæ non contingebat. Chelneau, habui ab ingeniosissimo viro mihique amicissimo D. Edvv. Hulse, m. D.

Linaria sanat incredibiles hæmorrhoidum dolores Grems & Cardilucio autoribus, item Sennetto. *D. Tancredus Robinson. Rajus.*

Linariam etiam habemus minorem flore cæruleo in montibus vicinis è cujus folijs succus non parum glutinans exprimitur, quæque inter vulnerarias plantas meritò recensenda venit. Ejus ichonem vide hic adjectam tabulâ quæ inter nostras est xv.

Linctus, vid. *Eclegma.*

Lingua Agnina, vid. *Arnoglossum.*

Lingua Avis, vid. *Ornithoglossum.*

Lingua Bovis, vid. *Buglossum.*

Lingua Canis, vid. *Cynoglossum.*

Lingua Cervina, vid. *Scolopendrium.*

Lingua Equina, vid. *Hippeglossum.*

Lingua Serpentina, vid. *Ophioglossum.*

Linimentum, vid. *Litus.*

LINUM.

Linum à græco λίνον, à quo non aliter differt quam modulo syllabæ: nam priorem Græcis corripit, Latinis producit, sæpe utuntur Græci pro rebus è lino confectis, ut pro linteis ac velis.

Lini notæ genericæ sunt vascula seminalia subrotunda, in decem loculamenta, totidem semina continentia dispertita, semina melina plerumque, flores caduci.

Nomina. Linum sativum *Ger. emac. B. C. Park.* Linum *I. B.*

J. B.

Tenui radiculâ nititur, paucis fibris donatâ; caule tereti, plurimum simplici, inani, tenui, glabro, cubitum ac sesquicubitum alto, alis circa summum diviso. Folia acuminata, culmum lata, uncias duas plus minus longa, alternatim aut potius nullo ordine cauli apposita, mollia, glabra. Flores cærulei, pentapetali, petalis extremo subrotundis striatis, è calicibus in quinque segmenta acuta divisis, pediculis tenuibus longiusculis insidentes, admodum caduci: capitula succedunt rotunda, (ciceris magnitudine, in quibus semina decem continentur, loculis in circuitu proprijs distincta, depressa, in angulum acutum desinentia, superficie valde lævi & splendente, mellei coloris Cæs.) I. Bauhino fusci.

In agris seritur tam in Anglia, quàm in transmarinis regionibus.

Vires & Usus. Plinius proœmio libri 17. de lini usu ad vela navium agens, in qua (inquit) non occurrit vitæ parte; quodve miraculum majus; herbam esse quæ admoveat Ægyptum Italiæ? herbam essequæ Gades Herculis columnas septimo die Ostiam afferat, & citeriorem Hispaniam quarto, Provinciam Narbonensem tertio, Africam altero? audax vita, scelerum plena, aliquid seri ut ventos procellasque recipiat: & parum esse fluctibus solis vehi: denique tam parvo semine nasci, quod Orbem terrarum ultrò citroque portet, tam gracili avena, tam non altè à terra tolli; neque id viribus suis necti, sed passum tusumque & in mollitiem lanæ coactum, injuriâ naturæ ac summâ audaciâ: at nos priore libro imbres & flatus cavendos frugum causa fructusque præmonebamus, ecce seritur hominis manu, metitur ejusdem ingenio quod ventos in mari optet: hæc Plinius, quibus addit I. Bauhinus, at quanta censenda est velorum ex lino utilitas, si ad reliquum lini usum per omnem vitam conferatur? hoc loti detergemur, hoc sordidi defricamur, ex hoc facta veste totum corpus ad cutem integente omnes interdiu vestimur, noctu stragulis inde factis incubamus ac integimur, Rusticana gens (in Germania) utriusque sexus pallia & tunicas ex ipso gestat, & mundus muliebris magna ex parte ex hoc constat, sed omnes has necessarias vitæ utilitates facile superat linum chartarum dono: hæ ex ipso penitus detrito & nullius amplius usus rejiculo fiunt, tot hodie ubique officinis, ut multa hominum millia ex præparandi chartas opera, in papyraceis (ut vocant) molendinis se nutriant, his chartis & literarum notis omnes bonæ artes, leges, tota philosophia, & vitæ piè ac rectè agendæ rationes excipiuntur, conservantur, harum utilitatum vix animo quis concipere possit, nedum pro dignitate explicare, quantumvis longa instituta oratione: hactenus Bauhinus.

Liber impressus ex solo lino constabit, si papyrum ad nigredinem ustam, & oleo lini incrassato mistam pro atramento utaris. Michael Mayerus in Lusu serio.

Quantas injurias, quot tormenta hæc Herba præ alijs omnibus ab hominibus patiatur, legat qui volet Geropium Becanum luculenter & rethoricè demonstrantem, Hermath. lib.3.

Quidam olim Galeni temporè utebantur semine lini tosto pro obsonio cum garo, item melle admixto; sed flatuosum est, inquit, stomacho incommodum & ægrè concoquitur: quod paucis abhinc annis Middleburgi in Zelandia (inquit Tragus) animadverti potuit, cum propter frumenti aliarumque frugum inopiam plerique ex civibus pane & cibis ex hoc costis vescerentur, distenta enim his valdè citò hypochondriaca fuerunt, & facies aliæque partes tumidæ factæ, quorum non pauci sic affecti etiam mortui sunt.

Oleum lini, quod ex ejus semine exprimitur, multiplicem usum habet, neque enim à pictoribus aut statuarijs, alijsve artificibus expetitur solum, vel ad lucernas tantum utile est, sed etiam medico usui servit; nam & durities omnes emollit, nervorum tensiones contractionesq; laxat, dolores illitum sopit J.B.

In angina & pleuritide, alij addunt phthisi & colica, datur nonnullis bibendum: verum cum cautela ut recens sit. C. Hofman.

Oleum lini est magnarum virium in perineumonia, phthisi, doloribus colicis, ego multoties in pleuriticis doloribus nihil melius expertus sum quam oleum lini propinatum: hoc enim statim respirationem facilitavit, sputumque promovit; in hæmoptycis etiam idem oleum exhibui cum optato successu: Consolidat enim partes affectas vi sua balsamica & emplastica Ephem. Germ. An 6. & 7. ex observatione D. Raygeri, observ. 209.

Oleum lini partes habet adeò subtiles, ut in fictilibus servari nequeat quin exudet Michael Meyerus de Lusu serio.

Attramentum typographicum è fuligine lampadis & oleo lini componitur, silex politus si in oleo lini coquatur duritiem invictam acquirit, unde ferendis ijs quæ opus est in tabula marmorea evadit aptior. J.B. in histor. fontis & balnei Bollensis, ex relatione D. Lutz pharmacopæi Kirchensis.

Tumores ventris felicissime curantur ab olei lini usu, Ephem. German. An. III. *Rajus.*

LINUM CATHARTICUM.

E radicula tenui, alba, lignosa, fibrillis aliquot donata, cauliculos emittit nonnihil reptantes, mox humo ad palmum & altius se attolentes, tenues, rotundos, rubentes, fastigio sursum ramoso, nutante: folia infima mucrone obtuso & subrotunda sunt, superiora quæ in caulibus bina opposita, crebra, exigua, semunciam longa, culmum lata, glabra, absque pediculis adnata, flores pediculis longis tenuibus insident, albi, pentapetali, petalis acutis, minime bifidis, cum apicibus totidem in medio luteis, è calice quinque partito. Vascula succedunt lini parva, canaliculata, in quibus semen lucidum & lubricum lini compressum & oblongum I. Bauhino, sapor totius plantæ amarus & nauseosus.

Floret initio Junij, & deinceps per totam æstatem, & in pascuis siccioribus præsertim montosis abundat.

Vires. Hujus herba integra cum caulibus & capitulis vino albo per noctem super cineres calidos infusa, serosos humores purgat satis validè, sumi potest vel herba contusa, vel ejus exsiccatæ pulvis, cum tantillo cremoris tartari & seminum anisi, & purgat sine molestica D. Bovvle. *Rajus.*

LIQUARE & LIQUEFACTIO.

Liquare est vi caloris liquidum facere. Competit metallis, salibus, pinguedinibus, & similibus. Interdum tamen idem est quod per deliquium dissolvere.

LIQUAMEN SILICUM, vid. *Liquor Silicum.*

LIQUIDAMBAR.

Resina est, teste Moharde, effluens incisis arboribus vastæ magnitudinis, pulchris & ramosis, quarum folia hederaceis similia sunt, Ocosolt Indi vocant, cortice crasso cinereo, huic cortex odoris causâ commiscetur comminutus, ut sci. suavius ac diutius spiret in suffitibus. Fra Hernandes arborem liquidambari Xochiocotzo quauhisl Mexicensibus dictam Aceris fere folijs esse ait, in tres cuspides duosque sinus divisis, altera parte

parte albicantibus, altera vero obscurioribus serratisq; Corticem stipitis partim fulvum, partim virentem. Addit Io. Terentius, fructum rotundum esse, sed instar polygoni multos habere angulos luteos, superficies vero nigras; ubi nascuntur ejusmodi arbores, fragrantissimus est aeris odor, adeò ut Hispani primum eo appellentes, illic aromata nasci, atque adeò eas aromatiferas esse arbores existimarent. Eo hic utimur in suffitibus, odoramentis, pastillis styracis liquidæ loco, cujus odor proximè ad hunc accedit, adeò autem validus est, ut celeri etiam suffitibus non additum non possit, sed totas ejus, si ejus sit copia atque adeò plateas suo odore repleat.

Vires. Plurimus in medicina illius usus est, nam calefacit, roborat, resolvit & anodynum est. Cerebrum per se illitum aut alijs aromatibus mixtum confortat, omnigenósque dolores à causa frigida emplastri modo impositum mitigat: ventriculo adprimè utile stomachici instar adhibitum, nam appetentiam excitat & Concoctionem adjuvat. Cum styracis, Ambari & moschi momento mixtum emplastri consistentiâ, & scuti formâ super alutam extensum ad eadem utile est, ex eo recens collecto & loco idoneo (in sole Park.) reposito oleum quod de liquidambar nuncupant destillat multò perfectissimum illoque longe suavius sunt qui expressione etiam eliciant ut majori quantitate colligant, nam chirothecis imbuendis plurimum absumitur, utile est ad plerosque morbos frigidos, ad tumores resolvendos, & privatim ad tumores & obstructiones uteri, mensesque provocandos.

Sunt qui ex arboris ramis comminutis & coctis pinguedinem innatantem colligunt, & vendunt pro legitimo oleo, atque hic liquor à nonnullis storax liquida putatur in Aromatoriorum & pharmacopœorum officinis vulgo venalis. Fr. Hernandes oleum hoc ex arbore ipsa vel sponte vel incisa extillare ait.

Arboris pampini & summitates in fasciculos collecti vestibus & stragulis ab Indis inseruntur odoris gratia, in eumque usum Hispanis etiam vendunt.

Fr. Hernandes somni inducendi vim liquidambaro ejusque oleo tribuit. *Rajus.*

Liquiritia, vid *Glycyrrhisa.*

LIQUOR.

Inter medicamenta liquida tanta occurrit varietas, non minus ac in classibus alijs, ut & ipsorum Liquorum nomen peculiarem ordinem constituat. De his not.

1. *Liquores sunt solutiones spontaneæ.* Liquores audiunt strictiori significatu, contradistincti ab alijs liquidis quibuscunque, sive naturâ profluentibus, seu arte factis, expressis, prolectis, destillatis. Liquores sunt medij inter essentias, magisteria, salia succos. De omnibus ferè participant, pro diversitate tamen subjectorum. Solutiones sunt, non humores in latiori significatu: solutio duo perpetuò secum importat, solvens & solutum. Duo hæc perpetuò visuntur etiam in liquoribus; solutiones sunt, unde liquor non est simplex, sed fœtus particulis mixti, è quo paratus est, combinatâ simul virtute. Unde & liquor facilè præcipitari, idque contentum, quod secum vehit, ad oculum demonstrari potest; nisi sit aquosior. Participant saltim de virtute, si non de mole in omnibus. Sed solutiones hæ non tam fiunt ab extra, affuso liquore sive menstruo, ut in præparatione seu solutione pro magisterio perlarum, corall. & similium; quàm ab intra. Seu solutiones sunt spontaneæ, citra solutionem, citra menstruum affusum. Eleganti vocabulo id vocant per deliquium. Liquores fiunt deliquio, sive deliquium est liquorum pater. Quando nempe concidunt particulæ, desumtâ metaphorâ à lipothymiâ, quâ correptum corpus concidit statim, nec consistere potest; eodem pacto quæ solida ad sensum fuerant vel esse poterant, deliquio adhibito id nolentes volentes experiuntur. Ex quibus facilè efficitur, liquores, qui solutiones non sunt spontaneæ, sed solâ mixtione confiunt, dici tales paulo latius, rectè tamen, eò quod & in his quædam sit solutio, quædam solutorum combinatio, unde affinitas & conformitas emergit insignis. Sic liquor cephalicus noster duplex consurgit. (1.) simplex è mixturâ ∽us ⊖ ✱ci & lil. convall. quo ipso tum alias usi sumus feliciter, tum præcipuè in epilepsiâ infantum adultorumque, & paralysi. (2.) Oleosus sive lacteus, emulsio artificialis elegantissima, exemplo essentiæ seu lactis cephalici superius laudati. Sic liquor C. C. vel eboris succinatus fit, si ℥j. ∽us ʒj. circiter ⊖is volat. per vices ingeneratur, quâ solutione factâ vel per se jam adhiberi potest, vel, ut melior fiat unitio & partis oleosæ ablatio, (quæ caput ferit,) abstrahi per alembicum.

2. *Liquores sunt solutiones aereæ.* Cum spontaneæ sint, i. e. citra externam humidi accessionem, necessum est, ut humiditas quæ emergit & sensu liquorem constituit, vel in ipso concreto lateat, vel aliunde accedat. Advenit verò ex aëre. Aër est aqua attenuata, vel saltim plurimas in se continet atomos humidas aqueas, calidi & humidi, quæ mundi constituunt animam, non minus ac in animalibus & mixtis omnibus, determinatum characterem indepta, campus Martius patentissimus, seu laboratorium. Calor perpetuò agit in humidum, tum cœlestis ille, ex fonte genuino sole derivatus; tum subterraneus, unde aër modò densior, modo tenuior, modò spissatur. Aëreæ igitur solutiones sunt, quæ fiunt ab aëre, humidi promptuario occulto, ast publico & perpetuo. Duplex deliquationis hujus est ratio in actione & passione, seu receptivitate fundata. Aër premit, promtè se in poros obvios ingerit, & illabitur, quæ pressura illum infert necessariò. Invitat verò corpus deliquandum, unde ὦσις & ἕλξις concurrunt. Ὦσις sive pulsio est in aëre, pressionem vocant communiter: ἕλξις in sale. Hinc liquores fiunt in aëre libero & densiori, seu activis atomis magis ebrio, inprimis vase aperto, non clauso inprimis in cellâ subterraneâ.

3. *Liquores sunt solutiones successivæ lentæ & saturatæ.* Successivæ & lentæ sunt; quod morâ opus est, donec accedant & colligantur partes s. q. aqueæ, donec attrahantur ex aere, capiantur & solvant. Morâ ergò opus est, ut liquor consurgat, qui non affunditur. Fiunt enim magis negligendo, neglectim reposito vase, nec curato, nisi ut defendatur ab extraneis quæ illabi queant, pulvere, araneis, insectis, alijsque, quæ pessundent operationem. Solutiones sunt à posteriori, contingentes tunc demum, quando siccum quod erat corpus diffluit, deliquaturque, quod in instanti fieri non potest. Reliquæ à priori magis, quatenus affusus liquor in solvendum agit statim & eo usq; donec subigatur & in substantiam solventis transsumatur penitus. Et inde quoque liquores hi propriè dicti longè sunt saturatiores & concentratiores, quàm si ipsa aqua affusa fuerit. Paulatinâ enim & successivâ illâ morâ ac solutione intimius confringuntur particulæ, ut, confractis magis unitis & solutis, liquor inde emergat pondere gravior, sapore insignior, virtute efficacior. Sic oleum Tartari per deliquium, i. e. liquor & lixivium paulatim enatum, longè saturatius est & efficacius ad præcipitandum, ad ♀rum ⊖-la-

⊖-latum &c. parandum, quàm ⊖ Tartari simul & semel aquâ solutum. Invenit enim quandam repugnantiam, non æquè & penitus auscultantibus poris; terræque obice, remixtæ & corporatæ. Inter deliquandum verò vincula subruuntur magis. Sic & liquor ♂is ex floribus ♂is *calibus nigris, in fundo remanentibus, sulphur ♂is magis pansum exhibet, & liquorem longè tinctiorem, ac efficaciorem, si successivâ & spontaneâ solutione factus fuerit, quàm si extemporaneâ solutione fuerit acquisitus. Idem de alijs verum est.

4. *Liquores è salis & aquæ connubio seu deliquatione principaliter fiunt, adæquatè ex aliis.* Subjectum genuinum liquorum parandorum sunt salia quæcunq; sibi relicta. Salia sunt magnes aquæ, attrahunt ex aëre particulas uvidas, seu appropinquantes & irruentes aucupantur, non dimittunt, sed sibi concorporant, consociantque, ut in unum hinc coalescant, & ex salis deliquatione sic fiat liquor. Unde liquor utrumque dicit, aqueum solvens & salinum solutum. Omnia salia liquores largiuntur, quia sunt porosa, & solvuntur ab aquâ, tanquam elemento maximè symbolico: unde facilè claret, liquores à potiori hocce principio totuplices esse, quotuplicia sunt salia. Promtissimè quidem solvuntur alcalia, ut liquor dictus salis tartari, vel ciner. clavellat. unde defendenda sunt curiosè ab aëre, velut insidias vitæ struente. Promptissimè solvuntur acida, quæ quidem aquâ nondum soluta sunt, sive butyrosa, seu concentrata alias. Sic liquor butyri ☿ij fit ex butyro neglectim reposito, solâ subsidentiâ sic optimè depurando eodem. Sic oleum ⊖-li ita sensim sensimque adaugetur, etiam clauso sic satis vitro; ut duplum ferè tandem emergat, saltim quoad spatium, ut duobus vitris continendum sit, quod uno servabatur. Sic sal commune toto die, tempore minus sereno, stillat è carris liquorem, sive muriam. Sic sal cum raphano mixtum in liquorem promtè abit, consociatum cum succo quem expromit domestico. Sic liquor nephriticus Dresdensis fit ex ⊖ & Tartaro ãã. calcinatis & deliquatis. Sic ex calcis vivæ & ⊖ *ci combinatione destillato ∽u reliquum sal elixiviatū promptissimè in liquorem abit, quem ☿rificantem nonnulli vocant. Notanter verò diximus, salia sibi relicta liquores parere, quod duplici sensu intelligi potest, (1.) non soluta jam, sed porosa, & quasi vacua, (2.) non crystallisata atque defensa, crystallisatio enim antidotus & præservativum est deliquij.

5. *Liquores salini per se magis, sulphure, terrâ, alijsque facti, mediante sale conſiunt.* Fluit id ex doctrinâ solutionis sive menstruorum. Liquorum corpus constituit aqua, animam quasi sal. Cum verò aquæ per se nullum jus sit in sulphur, nisi beneficio dissociantium salium, tum explicitè tum implicitè præsentium, adeoq; sal sit mediator, & interpres amicitię inter sulphur & aquam, hinc sal liquorum principium, prout sulphura, terrasq; & alias seminales vires his immersas sibi combinat; ita & liquores varios alios efficit, licet itidem ad alcalinos, acidos, medios, tanquam præcipuos fontes referendos; ita ut alij liquores possint constitui simplicis, ex uno sale, alij compositi, ex alijs in consortium adsciti facti. Sic liquor O-Oci, à calcinatione O-Oci cum ⊕, ex alcali hujus & partibus fixioribus correctis veneni consurgit. Sic liquor terrę sigill. sive stypticus internus, cujus inventor laudatur *D. Bucretius*, fit ℞ Terræ sigill. opt. q. v. superfundatur ∽ ⊖-li rect. fic. ad digit. ij. eminentiam, abstrahe ∽ ⊖-li in ∴, novumque ∽um relictæ in O⌒â massæ superfunde, eundemq; abstrahe, & hoc tertiâ vice repete, massam relictam duram in cellâ in tabulâ vitreâ solve, solutum filtra & serva. Deprædicatur tanquam singulare arcanum in febribus malignis, ubi vomitus & alvi fluxus nimius, item in dysenteriâ epidemiâ. Dos. infantibus ad gutt. v. vj. alijs ad gt. xx. Liquor stypticus externus ex ☉ & ⊖-lo notus est. Referri huc merentur liquor cordialis *Michaelis*, abstracto ∽u ⊖is ab oc. ♋, ebor. corall. perl. seu matre perlar. & nephriticus animalis ex ∽ ⊖is simpl. vel compos. solvendo putam. ovor, struthij; ac mineralis *ejusdem*, ex lap. lync. judaic. lazul. cryſtall. spong. nephrit. aquil. perl. oc. ♋. ratur. eboris, affuso ∽u ⊖is composito ex ⊕ & ⊖, facillimè inde parando magisterium resolubile, indicio manifesto partium terrearum solutarum, uti de sulphure testatur liquor ♂is, qui crocum continet ♂tis. Sic & scoriæ reguli ♂ liquorem sulphureum exhibent. In omnibus sal invitat humorem, & retinet.

6. *Liquores usu salis & solutorum naturæ conformi se commendant.* Virtutem omnem mutuantur à soluto, quod animam vehenti corpori fœnerat, & quo sine inertes & inefficaces sunt omninò. Sibi igitur relicti magis sunt lithontriptici, velut communi penitus usu, cum omnia salia diverso respectu sint nephritica. Roboratur hæc vis, accessione lithontript corum aliorum, uti liquor ♀ri lithontripticus *Zobelii* fit ex lap. judaic lync. spongiæ, oc. ♋. aliquil. crystall. cum ♀o reverberatis. Communem usum hunc vocamus, quod salia quæcunque sint, lithontriptica, diverso respectu, & acida & aliâ, uti ad coagulum quoque singula sunt apta. Specialis usus sequitur naturam sui principalis, tum externus tum internus, licet internus communis statui possit absterſorius, quorsum facit ℅ seu liquor talci cosmeticus, liquor ☿lis pro ulceribus ♀eis, O-Ocalis, ⊖-li albi, solut. in cacoëthicis alijs. Cumque ob concentratas vires in minimâ mole agant perquàm efficaciter, diluuntur etiam commodè cum alijs, uti liquor ♂is per se est maximè adstringens, cum alijs miscetur, si distemperetur. Adeoque omne sal concretum solvi amat, sibi relictum, cum aquâ. Et sic liquores sunt solutiones spontaneæ concentratiores aëreæ, è salinis potissimum acquisitæ, pro usu conformi solutorum naturæ.

De liquore alcahest præstat tacere, quàm incerta latius dicere. Notabile tamen est deprædicari eundem ut medicamentum, juxta *Paracelsum*, & menstruum, universalis titulo, de quo *Helmontius* legi potest tum alibi, tum *l. de febrib. c.* 15. §. 25. Utrumque verò ex ☿li prosapiâ, consensu ferè omnium recentiorum, consurgit, & quidem Alcahest Helmontij κατ᾽ ἐξοχὴν laudatum, prout quidem communicatione innotuit, (1) ex repetitâ ☿ij ≏tione, undecim ad minimum vicibus, (2.) ex ejusdem ☿ij vivi cum ⊖ *co ≏ti tritu, solutione, fermentatione, destillatione, (3.) utriusque hujus combinatione, destillatione & sublimatione, tædiosissimâ præparatione absolvitur. Ex quibus patet, ☿lis & salinæ esse naturæ, ut sic solutioni metallorum & ulteriori combinatione transmutationi inserviat. Reliqui liquores alcahest, abusivè sic dicti, vel in suo genere convenientes, itidem salinæ sunt naturæ. ⊖ scilicet & ▽ sunt menstruum universale. *Wedelius.*

Hactenus de Liquoribus in genere ex Clariss. VVedelio, jam aliquot eorumdem Formulæ ex variis Auctoribus veniunt adducendæ.

Liquor Alexipharmacus *Zvvelferi.*

℞. *Cort. citri, aut limon. recent. & extim.* ℥. vi. *sem. citri* ℥ iii. *cardui benedicti, rutæ an.* ℥. ii. *myrrhæ, rubræ* ℥ i ſs. *Amygd. dulc. decortic. pro exactiori dissolut. myrrhæ* ℥ iii. *cortundantur benè in mortario, cum aq. scordij, scorzonera*

zonera, rutæ, an. ℥. III. fiat emulsio, quæ colandæ, & colaturæ addendæ syr. de scord. simpl. ℥VI. de cort. citri, recent. ℥I. misceantur pro tribus circiter dosibus. hic.

Liquor, seu emulsio extemporanea, (nam ejus substantia ætatem & tempus non fert,) inter pretiosa quæque cardiaca meritò notanda. In morbis quorum curatio à centro ad circumferentiam, uti morbilis, variolis, petechijs ipsaque pestæ, tutius, tuto exhibetur.

Liquor Cornu Cervi succinatus, è Lexico Pharmaceutico Clariss. *D. Jungken.*

℞. Salis succini vol. rectificati q. l. solve in ▽. fontan. & adde ⊖is vol. c. c. tantum, donec amplius non effervescant, tunc liquor hic sensim coaguletur & siccetur: postea sume Sal communis hujus ℥s. aquæ cerasorum nigr. ℥is. solve & serva pro liquore c. c. succinato.

Vires. Principaliter epilepticis motibus dicatæ sunt, & multisque alijs nomibus commendandæ in puerorum acido corrigendo, vide valetudinar. infantul. Etmull. D. Michel. ℞. Sal communis succini vol. & Sal communis c. c. vol. ana, hæc dissolvit, in spir. c. c. rectif. & tum post digestionem evocat liquorem illum c. c. succinatum per destillationem ac cohobationem.

Cordialis temperatus è *Pharmac. Reg. Zvvelferi.*

℞. Rad. cyperi rotundi, ireos florent. an. unc. j. flor. recent. borraginis, buglossæ, rorismarini cum folijs, tunicæ ana, unc. j s. rosar unc. VI. cort. arant. citri, ana recent. & ext. unc. ij. cinamomi optimi unc. IIs. ligni rhodij rasbat. nucum moschat. macis an. unc. j. croci oriental. unc. Is. incisa & contusa, quæ requirunt, immergantur in vini malvatici ℔VI. vel VIII. facta maceratione, destillentur ex baln. nostro vaporoso ad ℔V. vel VI. exstillationem: aquæ spirituosæ egressæ porro immergantur cort. arantiorum, citri ana recent. & extim. unc. j. granor. chermes unc. s. ligni aloes opt. gum. ℨii. croci austriaci ℨj. ambræ gryseæ, moschi orient. opt. ana. ℈j. facta maceratione, duobus circiter diebus, in loco tepidiori, post coletur & filtretur essentia: in qua tandem dissolve, magist. solub. perlar. or. ℨj. corallior rubr. matris perlarum ana ℨij. porro filtretur, & servetur essentia in vitro optimè munito; quæ, si sic necessitas ferat, syrupo de cinamomo, aut julapio rosarum, edulcorari potest, nam hac ratione, sine sacchraro & syrupis, essentias à fermentatione, situ & corruptelâ, diu munitas asservabis. Cardiacum est, magnæ virtutis, ad syncopas, tremores, animi defectiones & languores expetendum. A malignis & pestiferis præservat morbis. Dosis aliquot cochlearia.

Cordialis refrigerans. *Ex eodem.*

℞. Cort. arantior. recent. & extim. unc. s. citri recent. & extim. unc. j. granorum chermes drach. j. ambræ gryseæ grana v. sem. citri excortic. ℈j. vel drach. ß. sacch. can. albiss. unc. ij. contundantur optimè & diu in mortario, ad pultis formam; post diluantur aq. melissæ, lilior. convallium, rosar. fragrant, de rubo idæo, ana sine addit, aq. simpl. still. unc. VI. flor. arantiorum unc. II. & colentur: filtreturque colatura; cui superaddito mag st. nostro. solub. perlarum, orient. ℈j. corallor. rubr. matris perlar. an. ℨß. succi limonum, granator, ana recent. & jamiam express. unc. I℥. syr. granatorum unc. ij. misceantur pro potu cordiali, & refrigerante; cujus unc. ij. tres, vel amplius, æstuantibus, lassisque ægris, iterato propinari poterunt, ambra autem, propter hos, quibus contrariatur, omitti potest; pari ratione aqua rosarum, quarum vices subeat aqua florum tunicæ.

Ad Gonorrhæam virulentam, *ex Eodem.*

℞. Vini albi rhenani ℔VI. huic immergantur incisæ & confusæ rad. ireos florent. unc. Iß. cyperi rotundi unc. j. herb. recent. menthæ crispæ, hyperici floresc. rutæ, scordij, rorismarin, flor. recent. nymphææ, rosarum, papav. errat. verbasci an. unc. II. sem. fœniculi, agni casti an. unc. Iß. macis unc. ß terebinth.næ claræ ℥IV.

Factâ brevi digestione, destillentur in balneo nostro ▽ poroso, evocentur autem saltem aquæ libræ quatuor semis circiter, (nam phlegma vini, quod per destillationem ultimatè succedit, plenum nauseâ, saporis & coloris ingratissimi, ad extrahendas Essentias ineptum) & paulisper asserventur. Liquori igitur huic, nonnihil spirituoso, egresso, oleo Terebinthinæ in superficie ab eo separato (quod eidem affectui etiam solum remedio est,) porro immergantur incisæ & contusæ; nimirum.

℞. Rad. cyperi rotundi, ireos florentinæ, cynoglossæ, bistortæ, tormentillæ, an. unc. ß. flor. recent, nymphææ, papav. erratici, rosar. rubr. an. ℥Iß. sem. agni casti ℥j. lacturæ, cannabis, papaver. albi, rutæ, an. contus. cum modico aquæ ℨVI. croci optimi ℨI. sacchari saturni resolub. ℨIß.

Digestione factâ per dies aliquot, in loco tepido, fiat colatura cum forti expressione; quæ diligenter filtranda per chartam, & usui asservanda in loco frigido, efficaciter subservit hæc essentia ijs, quos virulenta & diuturnior gonorrhæa pessundedit. Sanat renum & parastaticarum glandularum ulcera, ad aliquot Cochlearia iteratò exhibita; præmissis purgantibus, ijsque à mercurio mutuatis, & injectionibus consimilibus.

Hepaticus & spleneticus, *ex Eodem.*

℞ Olei tartari per deliquium facti ℔ iij. ab hoc liquore abstrahatur, destillando per retortam vitream, in arenâ, tota humiditas, ad siccitatem salis tartari, in residuo manentis; quâ interim asservatâ, sumito vini albi rhenani ℔ V. cui immergantur rad. recent. apij, pimpinellæ, enulæ, levistici an. ℥ii. herb. recent. nasturtij hortens. cochleariæ, chærefolij an. ℥IV. roris marini, verbenæ an. ℥iß. flor. recent. rosar. rubr. ℥III. sem. fœniculi, apij an, ℥i. bacc. juniperi ℥iß. lauri ℥ß. cinamomi optimi ℥iß.

Factâ brevi maceratione, abstrahantur destillando ℔III. aqua egressa spirituosa cum superiore liquore asservato, à sale tartari stillato, commisceatur; quibus dein immergantur sequentia minutim incisa; ut pote rad. recentis pimpinellæ, cichorij sylvestr. apij an. ℥i. herb. recent. Agrimoniæ, absinthij nostr. nasturtij hortens. Cochleariæ an. ℥iß. flor. rosar. rubr. recent. ℥II. cichorij recent. ℥j. sem. nasturtij, urticæ an. ℨ I. santali rubri ℥ß. cremoris Tartari ℥j.

Factâ denuò digestione, in loco frigido, aut cellâ, donec, aliquot dierum spatio, omnia sint collecta, fiat deinde colatura cum forti expressione, quæ filtran-

filtranda, & usui asservanda, in loco frigido, sine sacchari aut syrupi alicujus additione; ad evitandam fermentationem, quam saccharata in aquosis illicò suscitant, poterit autem, urgente necessitate, hæc essentia syrupis appropriatis in instanti condiri ad lubitum & gratiam.

Efficax & magnum auxilium hinc sibi polliceantur lienosi, scorbutici, & cujuscunque speciei hydropici; eòquod essentia hæc hepatis, lienis, mesenterij, pancreatis angustias & obstructiones feliciter referet, & tollat, Dosis ab unc. I. ad unc. I ss.

Lithontripticus ex eadem *Pharmac. Regia Zwelferi.*

℞. Nucleor. persicor. ℥ II. *cerasor.* ℨ VI. *rad. rec. apij, liquiritiæ, petroselini, pimpinellæ, an. unc. I ss. sem. nasturtij, apij, thlaspios, urticæ, an. unc. j. bacc. juniperi unc.* I ss. *alkekengi, ligni nephritici an.* ℨ VI. *cinamomi acuti unc.* I. *macis unc. ss. borac. venetæ* ℨ II.

Nuclei persicorum & cerasorum, semina item, baccæ quoque juniperi & alkekengi, contundantur probè ac minutim in mortario, additâ s. q. aquæ cinamomi ad pultis formam, his addantur radices recentes, nonnullis radulâ comminutis, reliquis incilis & contusis: quibus omnibus mixtis, atque cucurbitæ vitreæ injectis, superaffundantur spir. juniperi rectif. è baccis ℔. II. Cerasorum lib. 3. vini rhenani optimi albi lib. IV.

Factâ digestione, diebus aliquot, in tepido saltem loco, vitro probè clauso, fiat colatura cum forti expressione specierum, filtrata mox essentia servetur in vitro benè clauso: quæ quotiescunque trahenda in usum, syrupis appropriatis, utpotè acerositatis citri, fragorum, aut consimili, additis guttis aliquot spiritus vitrioli poterit alterari: respicit essentia hoc renum affectiones; celebris proindè est in Calculosis dispositionibus, in Δυσουρία, Tartaro & sabulo renum exorbitante; auxilio quoque est muliebri utero, cujus menstruum profluvium potenter excitat, absteriis crassioribus humoribus, ejusque sinus dilatando. Dosis unc. j. ad unc. I ss. vel cochlearia duo, ad tria.

Liquor Silicum.

℞. Silicum calcinator. & pulv. q. v. misce cum ⊖. *Tartarum an. & probè calcina, tum in loco humido frigido liquescant in liquorem.*

Præbet insigne diureticum & nephriticum à guttis, VI. ad ℈j. & ultra, sed sumi debent silices molles qui facilè cultro atteri possunt, & qui ferro allisi scintillas non emittunt.

Spleneticus aperiens è *Pharmac. Regia Zwelferi.*

℞. Ol. tartari per deliquium facti ℔. *ij. vini albi boni* ℔ *iv. camphoræ unc. ss. fiat per alembicum vitreum, in arenâ, abstractio totius humiditatis, ad siccitatem salis tartari, liquori egresso injiciantur rad. recent. Apii, bryoniæ, pimpinell, fœniculi, raphani hortens. ana conf. iff. & conquaff. unc. I ss. herb. recent, cochleariæ, nicotianæ, nasturtij hortens, verbenæ, persicariæ, ana conscis. & conquass. unc.* II. *sem nasturtij, urticæ an. unc.* s. *bacc. juniperi virid. unc.* I ss. *pulv. gummi ammom, unc.* s. *vel unc.* VI. *salis ammon. unc.* ss.

Factâ maceratione horis circiter XXIV. fiat Colatura cum forti expressione: expressum, si liber, quamvis non sit opus filtratione; citra quàm intensius agit, Epithema hoc easdem vires & effectus lieni communicat, quas, supra descriptum, hepati: quare inde omnis informatio & notæ repetantur.

Liquor Tartari è Lexico Pharmac. Clariss. *D. Jungken.*

℞. Tartari crudi ℔ *i. nitri* ℔ ß. *alii* ℔ *i. pulverisata exactè misce, ac in crucibulo detonentur, dehinc pulverisa, & affunde aq. fervent.* ℔. *iv. digere in loco calido per sex dies & noctes, quotidie agitando: postea colentur, colato lixivio adde tartari. el. pulv.* ℔ *i. digerantur ulterius diebus octo &c. postea filtrentur & serventur ad usum.*

Quoad vires insigne exhibet deoppilativum lienis, aliarumque obstructionum v. g. mesenterij, mensium &c. Dosis Cochl. ß. ad I. cum vehiculo idoneo.

Liquores è Pharmacopœa Bateanâ.

Liquor Sulphuris.

℞. Flor sulph. sacchar. cand. alb. ãã ℥ *j. m. F. Pulvis. induratis* 4. *ovi (vitellis) include, & probè ligata suspende super prunas, ut liquamen exudet.* Quod serva ad usum.

Liquor acuens, vid. Lac Scammonij.

Liquor Cephalalgicus.

℞. Camphor. ℨ *ii. solve in pyrani* ℥ *ii. qui rhodostagmatis q. s. excipiatur in disco, calfaciendo ad mediocrem siccit. tum insperge pulver. nuc. mosch.* ℈ *j. zedoariæ* ℨ *ß.* Fronti adhibe in Cephalalgiâ.

Liquor Limacum.

℞. Fit ex limac. rubr. concisis & cum sal. comm. ãã in onanicam Hippocr. injectis, & in cellâ suspensis, ut defluant in liquorem, Servandum ad usum.

Liquores ex Hofmanni Thesauro Pharmac.

Liquor Oculor. cancr. D. D. J. M.

℞ Oculor. cancr. s. q. solve in sp. nitr. rectific. acetô temperati s. q. inde retortâ; abstrahe ad siccit. relictam solutionem digere cum sp. vini, filtra.

Alius D. G. R.

℞. Ocul. cancr. crudos, misce pulveris. cum oleo tart. per deliquium parato, digere calore MB. *per* 10. *dies & noctes in phiola. coagulato affunde sp. vini, stent in digestione per aliquot dies & noctes, & effundatur imprægnatus spiritus.*

Liquor Perlarum.

℞. Perlarum s. q. affunde sp. salis comm. ad 4. *digitor. eminentiam, abstrahe residuum & cum spir. vini circula.*

Liquor Nephriticus *D. D. Ch.*

℞. Lapid. lyncis, judaici, lazuli, spongiæ, percar. ocul. cancr. ãã s. q. pulveris affunde sp. salis optimè rectific. s. q. stent in loco calido per tres dies ac noctes, postea per inclinationem separa solutionem, hanc destilla lento igne donec nihil phlegmatis prodeat, fracto vitro materiam induratam pone in cellam ad deliquium, solutionem tertia vel quarta vice destilla, & in loco frigido toties per deliquium solve, demum cum sp. vini digere.

Liquor Lithontripticus D. D. Z.

℞. Tart. crudi pulveris. lib. j. lapid. judaici, lyncis, spong. oculor. cancr. crystalli ãã ℥ *iiß. reverbera invicem*

per

per aliquot horas, ut fiat instar cretæ. Inde cucurbitæ, affunde aceti still. q. s. digere per 4. septimanas, decanta, filtra, abstrahe per MB. & residuum solve p. d. solutum cum sp. vini digere.

N. Ad eundem modum & liquor Cordialis D. D. I. M. parari potest ex ocul. cancr. marg. r. corall. rub. lap. percar. ebor. & C. C. solut. cum sp. sal. & demum cum sp. vini circulat.

Liquores varii ex Hadriani à Mynsicht Armamentario Medico - Chymico.

Nectar Vitrioli.

℞. Sacch. cand. alb. ℥x. spir. vitriol. rectif. ℥ij. M. & in vase vitreo obturato, adversus incidentium muscarum & sordium injurias per aliquot menses repone, usque dum materia nigra picis instar appareat. Postea ℞ pultis hujus nigræ ℥iv. aq. rosar. fragrantiss. ℔. iß. menthæ crispæ ℔. ß. cinnamomi buglossatæ ℥vj syr. acetositatis citri ℥iv. man. Christi simpl. ℥ii.

Vires, Usus, Dosis. Ad ventriculi intemperiem tam frigidam quàm calidam valdè commendatur: ejus enim vires languidas & resolutas recreat. Appetitum excitat. A putredine vindicat. Febribus malignis confert & sitim vehementer sedat. Dosis per se ab ℥. ii. ad ℥. iii.

Liquor Vitriolatus.

℞. Syr. Violarum vel rosar. ℔. ß. suc. citri vel limonum ℥. iv.

Diligenter misc. & mixtis adde:

Aq. endiviæ ℥. x. acetosæ, rosarum an. ℥. viii. nymphææ, scabiosæ an. ℥. vi. cinamomi buglossat. an. ℥. ii. sp. vitrioli q. s. ad gratam acetositatem.

Denuò misce pro usu.

Vires, Usus. Dosis. In Peste, morbo Ungarico, Febribus ardentibus, ceterisque inflammationibus omnibus, sitim egregiè sistit. Corpus aridum jucunde humectat, & suaviter refrigerat. Dosis ab ℥. ij. & ℥. iii.

Liquor Ophthalmicus subalbidus.

℞. Aq. ophthalmic. de cancris ℥. ß. euphrasiæ, fœniculi an. ʒ. ii. troch. & pul. ophthalmic. nost. an. ß. i.

Misc. & f. l. a. Collyrium subalbidum.

Vires, Usus, Dosis. Miræ virtutis est contra Amblyopiam, Amaurosim & suffusionem oculorum: Guttatim potest in oculum instillari citra ullum doloris sensum: Cujusvis enim acrimoniæ expers est. Ex ea etiam oculi singulis matutinis, idque ad plusculos dies irrigari debent.

Liquor Nitratus.

℞. Aq. è suc. card. bened. destillat. ℥. xix. rob. ribium ℥. iv. man. christi simpl. ℥. ii. nitri præp. ℥. i.

Misc. accuratè, ad usum repone.

Vires, Usus, Dosis. Est insigne diaphoreticum, diureticum, bezoarticum refrigerans, &c. in omni æstuante morbo & malignitate quacunque. Dosis per se ab ℥. j. ad ℥. ii. & ℥. iii.

Liquor Cephalicus.

℞. Aq. apoplectic. nost. ℥. iv. epileticæ, lilior. conval. an. ℥. iii. majoranæ, betonicæ, salviæ, an. ℥. iß. rot. diambræ ʒ. j. conf. smaragdin. ℥ ß. sal. succini ab. ℈. j.

Fideliter misce & ad usum repone.

Vires, Usus, Dosis. Ad passiones Capitis valde utilis; Cephalagicis, Hemicranicis, Epilepticis, Apoplecticis, Insanis, Vertiginosis, &c. præsenti auxilio est: Cerebrum enim confortat. Sensum subtilisat. Intellectum acuit, & memoriam amissam recuperat. Dosis à Cochl. j. ad ij.

Liquor Pectoralis.

℞. Aq. cinamomi buglossat. caponis ana unc. iv. pulmon. vituli, hederæ ter. veronicæ, farfaræ ana unc. iii. lact. sulphuris ℥. iii. flor. sulphuris ʒ. jß. mag. corallorum rub. ʒ. j. perlar. orient. ʒ. ß.

Misce & cum Man. Christi simpl. ℥. iii. edulcora, & ad usum reserva.

Vires, Usus, Dosis. Mirabiliter Asthmaticos, Peripneumonicos, Phthisicos & Hecticos juvat. Cor confortat. Periculose seu graviter tussientes non sine admiratione liberat & pristinæ sanitati restituit. Dosis manè, meridie & vesperi à Cochl. j. ad ij. Et priusquam ad usum medicum adhibeatur, diligenter moveatur.

Liquor Cordialis,

℞. Aq. cordial. frig. & calidæ nost. ana unc. iv. cinamomi buglossat. ex corde cervi ana unc.... conf. alkermes ʒ. ii. sal. perlarum orient. corallor. rub. ana ℈. j.

Mixta edulcorentur Man. Cristi simpl. ℥. iß. & ad usum reserva.

Vires. Usus, Dosis. Cardiacis & præter rationem tribulatis prodest: Palpitationem, tremorem & syncopen curat. Spiritum clarificat. Animum exhilarat. Debiles & languentes recreat. Cor in genere confortat, illudque à Peste, & alijs malis quam plurimis præservat. Dosis à Cochl. j. ad ij.

Liquor Acidus Perlarum orientalium.

℞. Aceti à solutione margaritar. orient. in B. M. iterum abstracti ℥. ii. sp. vitrioli cum sp. vini debitè rectif. unc. j.

Misce & accipies liquorem subalbidum, miræ operationis, quem thesauri instar ad usum repone.

Vires, Usus, Dosis. Caput, Cerebrum, Stomachum, Cor, Hepar, & cetera membra principalia corroborat. Ab Apoplexia, Epilepsia, Vertigine, Lepra, Lue Venerea, præservat. Ægris convalescentibus appetitum excitat. Oculorum nebulas detergit. Putredini & Venenis resistit; nec non in Febribus malignis & morbis æstuantibus extremum refugium. Dosis à ℈. s. ad ß. j. & ʒ. s. in vehiculis appropriatis.

Liquor Acidus Coralliorum rubeorum.

Eodem quoque modo fons acidus Corallorum præparatur ad Capitis affectus, Epilepsiam, Melancholiam, Dysenteriam, Uteri Hæmorrhagiam; nec non ad sanguinem & Stomachum rectificandum, morbosque internos quam plurimos radicitus evellendum, & Spiritus animi recreandum, medicamentum admodum illustre Dosis à ℈. s. ad ʒ. j. & ℈. s. in vehiculis specificis.

Liquor Nephriticus.

℞. Aq. è citreis malis per se in B. M. destillat. nephriticæ nost. an. ℔ js. syr. è suc. violarum ℔ j. saccharicandi alb. unc. j. sal. lap. percarum. pisc. ocul. cancri an. ʒ. ij. nitri cum flor. sulph. præp. sal. succini, alb. an. ʒ j.

Vires, Usus, Dosis. Ad frangendum & expellendum Renum & Vesicæ calculum, urinam ciendam, doloremque inde natum sistendum, efficacissimus est. Dosis manè jejuno ventriculo, vel longè à cibo à Cochl. j. ad ij. & Cochl. *iij.* per se absque vehiculo.

Liquor Diaphoreticus.

♃. *Aq. Theriacal. nost.* ℥. *vj. Sp. Tartari aliquoties rect.* ℥. *iij. Terræ sigillat. per se destillat. rectif. Liq. Guajaci rectif. Liq. Acidi Perlarum orient. Acidi Corrallor. rub. ana.* ℥. *s.*

Misc. & in vitro clauso per tres aut quatuor septimanas probè digerantur; postea liquor filtratus ad usum servetur.

Vires, Usus, Dosis. Omne venenum à Corde per sudorem expellit. Valet in Syncope, Ecstasiâ, Epilepsiâ, Melancholiâ, Angina, Paralysi, Hydrope, Ictericia, Pleuritide, Lue Venerea, Peste, morbis Epidemicis, Asthmate, Febribus malignis & putridis, Mensibus retentis, Contracturis, Scorbuto, Scabie &c. In tollendis enim omnibus obstructionibus, & putrefactionibus, præ alijs medicamentis hoc solum excellit. In Paralysi quotidie exhibitus, miraculose juvat. Penetrat omnes nervos, musculos, & totam medullam; & quicquid noxium reperit, corrigit atque expellit. Dosis à Drach. ß. ad Drach. j. & Drach. ij. in aq. Cornu Cervini nost. vel Card. bened. aut alia morbum propriè respiciente.

Liquor Refrigerans.

♃. *Aq. è Suc. Cichorei destill. Rubi Idæi Card. bened. Rosarum, Endiviæ, Acetosæ ana* ℥. v. *Rob. Ribium & Berber. sine saccharo parat. Syr Acetos. Citri an.* ℥. *ij. Nitri præp.* ℈. *vj.*

Misc.

Vires, Usus, Dosis. In morbis æstuantibus, Febribusque acutis &c. insigniter refrigerat atque confortat. Dosis ab ℥. *ij.* ad ℥. III. pro una vice.

Liquor Vulnerarius.

♃. *Rad. Galangæ min. Zedoariæ, Oculorum Cancri macis ana* ℥. *s. mumiæ transm.* ʒ. II. *nuc. vomic.* Gran. xv.

Crassiuscule contusa infund. in Vini generosi Lib. j. stent in loco tepido.

Vires, Usus, Dosis. De hâc mixtura Dosis manè & vesperi Cochl. j. adeo efficaciter operatur, ut si quid infixum in profundo corporis hæreat, illud propellat, sed in vulneribus capitis nux vomica omittatur.

Liquor Camphoratus.

♃. *Spir. vini camphorat.* ℥. *ij. aq. omnium florum spermat. ranar. ana* ℥. *js. sulphuris anodyni, Vitrioli* ʒ. *j. styrac. liquid. opii Thebaici, spirit. Vitrioli an.* ʒ. *s.*

Misce & ad usum repone.

Vires, Usus, Dosis. Cum petijs loco affecto applicetur: Arthritic. enim dolores à causa calida ortos, egregiè sopit. Interim bis in die ægro Nitri præp. ℈. ij. in aq. florum Sambuci offerantur.

Liquor Tartareus.

♃. *Vini Rhenani opt. & fervent.* ℔. *j. tartari vitriolati* ℥. I.

Mixtis & s. a. dissolutis adde:

Aq. hordei cum passulis min. & cinamomi coct. Syr. è suc. Violarum. ana ℔. *s.*

Misc. pro usu.

Vires, Usus, Dosis. Est universale digestivum, quod in morbis quam plurimis, medicamentis catharticis præmittendum. Offeratur autem calidè, nisi intensa Febris aut Stomachi intemperies calida adsit. In Febribus detur in aurora, si verò paroxysmus manè invadit, vesperi propinetur. In morbis diuturnis per quinque dies continuetur, & his per diem, mane scilicet & à prandio: Sed in morbis Capitis circa introitum lecti exhibeatur. Alvus semper sit libera; si enim alvo constipata offertur, dolor inde accidere solet: Quia materia mota & abstersa, cum non possit excerni, in flatus, qui dolores excitant, convertitur. Dosis per aliquot dies, ubi opus est, bonus haustus pro una vice.

Liquor Arthriticus.

♃. *Mellis virginei cum favo* ℔. II. *vitrioli ad flaved. calc.* ℔. I. *silicum fluv. calc.* ℔. *s. rorismarin. verbenæ ana* ℥. *vj. hermodact. alb.* ℥. III. *gum. ammoniac, mastichis, olibani, myrrhæ rub. bdellii, opopanac. ana* ℥. II. *sulphuris citrin. salis marin. tartari alb. ana* ℥. *is. Suc. hyoscyami. inspiss. mumiæ transmarin. opii thebaici ana* ʒ.

Mixtis affunde Sp. Vini è fecibus vini rub. vel è confectione Laudani opiat. residui Lib. v. vel q. s. & digerantur per aliquot dies: Postea per alembicum vitreum bene lutatum, addito satis magno capitello, cum Recipiente capaci secundum gradus, quamdiu vides guttas seu spiritus exire, destillentur; dein de frigescat. Caput mortuum seu feces pulverizentur, illisque destillatum liquorem denuò affunde, & secundâ vice destilla. Hic labor tertiâ vel quartiâ vice repetendus, & sic liquor Arthriticus verè paratus est.

Vires & Usus. In omnibus diuturnis, & inveteratis doloribus, & defluxionibus membrorum & juncturarum, secretum est: Inungatur autem locus affectus aliquoties in die tepidè, certis tamen intervallis, donec cruciatus & dolores omnes cessent.

Liquor Antipodagricus trinunus.

I.

♃. *Sp. vini opt. rect.* ℔. II. *aq. spermat. ranar.* ℔. *js. mellis virginei* ℔. I.

Misc. & in BM. dest. & liquorem evocatum seorsim custodi, capiti mortuo & pulverisato adde:

Lixiv. sarmentor. vitis ℔. II. *tartari alb.* ℔. *s. Phleg. vitrioli à spiritu nondum separati* ℥. IV. *castorei veri* ʒ. *vj. croci orient.* ℥. *s. terebinth. venet.* ʒ. II. *salis fusi* ʒ. *j.*

Macerentur per 24. horas; postea destilla & liquorem destillatum consimiliter seorsim repone. Capiti mortuo denuò exempto & pulverisato affundatur liquor primæ destillationis reservatus totus. Misce iterum, & post debitam digestionem tertia vice destilla; Ultimo liquores stillatitios mixtos adhuc semel in B. M. rectifica & serva, signeturque, *Aq. Spermatis Ranarum composita.*

2.

♃. *Caryophyllorum.* ʒ. vj. *Hermodactylor. alb. Rac. Juniperi ana* ℥. *s. nuc. moschat.* ʒ. II. *herb. verbenæ, fol. sambuci an. m.* II. *flor. lavendulæ, spicæ nard. majoranæ rorismarin. betonicæ an. m. j.*

Incidenda incidantur, terenda terantur, ac infundantur in vini Rhenani opt. Lib. v. Stent in digestione per 24. dies ac noctes; postea per alembicum destillentur, signeturque:

Aqua Arthritica.

♃. Alu-

3.

℞. *Aluminis* ℔. II. *vitrioli alb. virid. æris an.* ℔. s. *Tartari alb. Lithargyrii, ess. sepiæ, cerussæ an.* ℥. IV.
Subtilissimè contusa misce, evapora, & evadit griseus lapis, signetur:
Lapis admirabilis.

4.

Nunc sequitur compositio.

℞. *Aq. spermat. ranar. comp.* ℔. IV. *arthriticæ* ℔. j. *lap. admirabil.* ʒ. III. *cryst. nitri* ʒ. II. *croci orient.* ℔. s.
Mixta stent in infusione per noctem; & sic demum liquor filtratus ad usum reponendus.

Vires, Usus, Dosis. In hoc liquore (quo hodierni Chymiatri & Pract. c f licissimè utuntur) immerge lintea, & calide loco affecto frequenter, vel ad minimum ter vel quater in die appone, continuando, donec intolerabiles cruciatus, ac immensissimi dolores cessent, & penitus evanescant. Singulare enim & incomparabile ad sistendum dolorem podagricum, & adventitij humoris impetum propulsandum, experimentum est. Liquor verò sic dictus, quod tribus constet compositionibus.

Liquor Vestimentalis.

℞. *Aq. Fontanæ* ℔. II. *cineris clavellat. ad quantitatem nucis jugland. major. malorum citriorum minutim incis. nu. j.*
Misc. & stent in digestione per 24. horas; postea filtra, & liquorem clarum ad usum reserva.

Vires & Usus. Omnes sordidas, oleosas & quasi piceatas maculas, tam ex pileis quam vestibus, vel sericis, laneis, lineis, aut bombicinis in puncto eluit atque tollit. Remotis autem maculis, locus purus aquâ dulci confestim & ex tempore abstergendus est.

Liquor Mercurij Vivi.

℞. *Mercurii vivi aq. fortis an.* ℥ j.
Solvatur Mercurius in aq. forti, & solutis adde:
Aq. plantaginis ℔. II. *lap. medicament. cum aq. rosar. fact.*
Misce & ad usum repone.

Vires & Usus. Liquor hic Mercurialis subalbidus in partibus corporis exterioribus, omnes defluxiones, omniaque ulcera & vulnera antiqua, præsertim vetera aphroditica & sordida desiccat & cicatrice tegit. Morpheam, faciei furfures, pustulas & maculas curat ac abigit. Insuper ad exsiccanda Erysipelata, & sanandas fistulas, remedium est singulare. In applicatione autem cave, ne oculos vel dentes attingas.

Liquor Cerussæ.

℞. *Cerussæ veræ* ℥. j. *Nihil sicci* ℥. s. *lap. calaminaris, lithargyrii ana* ʒ. ij. *tutiæ præparat. spodii ana* ʒ. j.
Subtilissimè pulverisatis & mixtis affunde:
Aq. semper-vivi domest. plantaginis major. rosarum rub. an. ℥. III.
Denuò misce & ad usum repone.

Vires & Usus. Externe membra tumore, rubore, & inflammatione aliqua infestata, refrigerat & desiccat. Dolores sedat, Oculorum lippitudines curat. Citrinas faciei totiusque cutis maculas abstergit, formamque hominis vividam & nitentem reddit. Usus ejus in crebrâ per singulos dies adhibitione consistit.

Liquor Tutiæ.

℞. *Tutiæ præparatæ lithargyrii, cerussæ, camphoræ,* ʒ. j. *aluminis crud.* ℥. s.
Omnibus diligenter mixtis adde:
Aq. plantaginis rosarum an. ℥. IV.
Iterum misce & ad usum communem repone.

Vires & Usus. Partes corporis exteriores consimiliter refrigerat & exsiccat; propterea omnibus inflammationibus, & tumoribus conducit.

Liquor Mercurij Saccharatus.

℞. *Aq. plantaginis, rosarum ana* ℥. IV. *cerussæ* ℥. j. *mercurij sublimat. sacchari cand. alb. spir. vini opt. ana* ℥. s.
Misce & adde: Aq. fortis ℈. j. & signetur *Flechtenvvasser.*

Vires, Usus, Dosis. Impetiginem & Lichenes omnes etiam contumacissimos curat. Ante usum autem, semper moveatur, & cum penicillo liquore intincto, tangatur locus affectus.

Liquor Mercurij Acetosus.

℞. *Vitrioli alb. camphoræ an.* ℥. s. *mercurij sublimat. cerussæ, tartari alb. aluminis ust. an.* ʒ. ij. *nihili alb.* ʒ s.
Misc. & f. pulvis. ℞. hujus pulveris ℥. s. Aceti Vini opt. ℥. IV. Denuo misce, & ad usum repone.

Vires, Usus, Dosis. Utimur eodem modo, præcedentibus tamen corporis mundificationibus, ad omnes impetigines & Lichenes perfectè sanandas.

LITHANTHRAX, vid. *Carbo Petræ.*

LITHARGYRUS.

Lithargyrus, vel *Lithargyrium* plumbum est scorijs cupri impraegnatum, & quasi in spumæ metallicæ formam per calcinationem redactum. Paratur hæc materia dum cuprum purificatur postquam è fodinis suis, in Polonia, scil. Suecia ac Dania exemptum est.

Duæ Lithargyri dantur species, quarum alia coloris est flavi subrubentis, quæ Lithargyrium auri vocatur, seu Chrysitis, seu Celauritis: Alia coloris est aliquatenus argentei, & propterea Lithargyrium argenti, sive Argyritis dicitur. Varietas autem coloris in duabus hisce Lithargyrij speciebus aliam causam non agnoscit quam magis vel minus intensus calcinationis gradus: Scilicet Lithargyrium auri ignem diuturniorem ac vehementiorum passum est quàm Lithargyrium argenti. In utroque Lithargyrio vix aliud quàm plumbi materiam reperire est, quandoquidem paucæ admodum cupri scoriæ in ijs restitunt.

Conficitur etiam Lithargyrium dum aurum ac argentum per cupellam seu cineritium depurantur, sed parcâ quantitate, hoc autem à priori non differt.

Lithargyrium seligatur in parvula frusta dissectum, probè calcinatum, purum, coloris intensioris, ponderosum. Quod Dantzicho ad nos advehitur multò pulchrius est quam quod ex Anglia adducitur. Figuli eo utuntur pro eleganti vernice coloris ænei viridis suis operibus conciliando. Adhibetur itidem à pictoribus, tinctoribus, pellionibus atque ijs qui telas ceratas conficiunt. Sed præterea medicis usibus non parum inservit: Lithargyrium etenim desicat, deterget, refrigerat, corpusque ac consistentiam præcipuæ emplastrorum parti conciliat, dum in oleis ac pinguibus per coctionem dissolvuntur.

Lithargyrium sic vocatur à λίθος *lapis* & ἄργυρος *argentum.*

Lithophiton, vid. *Corallina:*

Lithontriptica, vid. *Nephitica.*

Lithospermum, vid. *Milium Solis.*

LITUS.

Litus, seu *Linimentum* consistentiam habet mediam inter oleum & unguentum, oleo crassius, unguento liquidius est.

Componitur ex oleis, axungijs, butyro, pulveribus, medullis, unguentis. Proportio ea esse debet ut ad duas olei partes sit una axungiæ, aut butyri, pulverum parum.

Dosis totius linimenti est ad ℥iv. plus minus pro partis affectæ magnitudine. Cera non est addenda quia poros obstruit.

Usus est 1. ad refrigerandum & demulcendum dolorem in partibus æstuantibus.

℞. *Unguent. rosat. Mesues & cerat. refrig. Galeni loti in oxyc. āā ℥j. sal. saturni ʒj. succi endiviæ q. s. f. Linimentum.*

Pars æstuans vel inflammata illiniatur hyeme tepidè, æstate frigidè.

2. Ad pectus laxandum. In causa calida, ut peripneumonia, pleuritide, tussi, solo utimur oleo amygdal. dulc. pro pectoris linimento.

3. Ad refrigerandum, laxandum & demulcendum dolorem in nephritide sive febre.

℞. *Unguenti de alth. ℥j. olei scorp. Matth. ʒß. olei lilior. q. s. f. Linimentum quo lumborum regio illiniatur.*

4. Ad resolvendum & roborandum in paralysi, convulsione utere balsamo Guidonis.

5. Ad mitigandos dolores hæmorrhoidum eorumque tumores discutiendum.

℞. *Unguenti ros. loti in aq. rosar. ℥ij. mercur. crudi ʒii. M. f. Linimentum*, Tencke.

Hactenus de Litibus in genere, sequuntur jam variæ eorundem Formulæ ad varios usus ex variis Auctoribus.

Linimentum de ♄i, Balsamus ♄i *ex Schrod.*

Solve Sal ♄. in ✳, ut optimè eo impregnetur, hinc abstrahe aliquantulum ✳, misceque hujus ℥viii. cum olei rosat. unc. iv. vi. &c. agitaque ut f. Linimentum.

Vires. Confert Inflammationibus, & ambustis illitum.

Linimentum ♄i compositum, seu Linimentum de amianto. *ex Schrod.*

℞. *Amiant. ʒiv. plumb. ust. ℥xii. tut. præparat. ℥ii. calcinentur, deinde pulverisata macerentur cum ✳, ac quotidiè per mensem materia agitetur semel: post mensem ebullienda est unius horæ quadrante, ac quiescere sinitur, donec clarescat.*

Deinde,

℞. *Aceti hujus clari. ol. rosae. an. misc. optimè, donec f. limentum.*

Vires. Miraculosum est, ad tineam puerorum, & ad ulcera tibiarum sananda. Inungitur scil. pueri caput totum ad scabiem, Ulcera vesperi inunguntur, Boëtius de Boodt.

Linimentum dentifricium, *ex eodem.*

℞. *Rad. ireos ʒj. pumic. ʒiß. alum. ust. ℥ß. oc. ♋. corallor. rubr. an. ʒj. pulverisata excipiantur melle rosato f. linimentum.*

Linimentum Errhinum, *ex eodem.*

℞. *Succ. ireos. cyclamin. majoran. betæ ana ℥ii. ol. irin. ʒvi. elaterii gran.* vii. *cum cera. f. linimentum.* Crato.

Linimenta varia ex D. Charraz.

Linimentum hæmorrhoidale.

℞. *Flor. sulphur ʒii. olei ovor, ℥ß. olei rosati ℥i. m. f. linimentum hæmorrhoidibus admovendum. vel.*

℞. *Sal saturni ℥ß. olei camomillæ, rosati, succi capillor. vener. an. ℥ii. f. ex a. linimentum ad formam nutriti. vel.*

℞. *Olei lini, pulpæ cepæ sub cineribus coctæ an. ℥i. ceræ albæ ℥ß. f. ex a. linimentum. vel.*

℞. *Pulpæ millepedum, unguenti populei, olei ovorum an. ℥j. extracti opij ʒß. m. f. ex a. linimentum.*

Linimentum ad Herpetes.

℞. *Mercurij præcipitati rubri, vitrioli viridis ana ℥j. aluminis usu ℥ß. viridis æris, borracis ana ʒii. succi lapathi acuti ℥ii. axungiæ porci, butyri recentis ana ℥iv. olei hyosciami expressi ʒi. f. ex a. linimentum.*

Linimentum Ischiadicum.

℞. *Canes novissimè natos & talpas viventes ana n.* iii. *lumbricor. terrestr. ℔. j. folior lauri, rorismar. menthæ, majoranæ, lavendulæ, serpylli, hyperici ana m. j. coquantur in olei communis, & vini rubri an. ℔.* iii. *ad vini consumptionem, postea colentur, & fortiter exprimantur, addendo expressioni ceræ citrinæ, & axungiæ anseris an. ℥x. & factum erit linimentum. Sed at dolores ischiadicos & rheumaticos calide prope ignem parti affectæ inunctum.*

Linimentum ad variolarum cicatrices prohibendas.

℞. *Lythargirij auri præpar. cerussæ in aq. rosar. lotæ ana ℥j. olei semin. 4. frigidor. maj. mundator. amygdalar. dulc. & ovorum an. ℥ß. aquar. solani, plantaginis an. q. s. f. ex a. linimentum ad formam nutriti.*

Linimentum ad arcendum vomitum.

℞ *Ol. nuc. mosch. express. & aq. regin. hungar. āā. ℥ß. olei still. absint. ʒj. mastich. elect. subtiliter pulver. ʒii. m. f. e. a. linimentum stomacho calidè applicandum.*

Linimentum Somniferum.

℞. *Unguent. ros. & popul. āā. ℥j. olei sem. hyosc. expr. ʒii. extr. opij liquidior. ʒj. m. f. linimentum ad usum.*

Applicatur fronti & temporibus pro sedandis doloribus capitis, & somno conciliando.

Litus Varii ex Vveikardi Dispensatorio.

Linimentum pro Renibus.

℞. *Pinguedin. cuniculi, capon. mucilagin. sem. althææ cum aq. parietariæ factæ āā. ʒii. unguent. ros. ʒi. olei scorpion. ʒß. acet ℈ii.*

M. & hoc Linimento lumborum regio inungatur.

Linimentum in Dolore Capitis sistendo utile.

℞. *Unguenti alabastrin. populeon. an.* ʒ. II. *opij gr.* ij. *ol. papav.* ʒ. j. ß. *nucis mosch. express. gr.* IV.
Fiat mixtura qua frons & tempora illinenda.

Aliud in dolore podagrico.

℞. *Mucilag. sem. fœnugr. psyllij, sem. Althea an.* ʒ. j. ß. Additis *ol. rosar. & chamæmel. an. q. s.* extrahantur Mucilagines cum Aceto, & talis mixtura linteis excepta parti dolenti admoveatur.

Linimentum ad intertigines.

℞. *Medull. seu sevi cervini* ℥. ß. *Butyri recent.* ʒ. j. *Ceruss. lot.* ʒ. II. *lithargyr. loti* ʒ. I. ß. *Myrrhæ. Drach.* j.
Modico ol. Amygd. dulc. fiat linimentum.

Linimentum ad Mammillarum dolores lacte turgentium & inflammationes usu crebro probatum.

℞. *Ol. lini* ℥. III. *papav.* ℥. j. *ceræ novæ* ʒ. II. *liquescant, & linteis excepta mammis imponantur.*

Aliud dolorem sistens ex inflammatione.

℞. *Ol. Nenuphar. papav. hyoscyam. an.* ℥ j. *cremor. sem. psyll. rad. alth. sem. lini extracti cum aq. solan. an.* ℥. ß. *ung. rosac.* ℥ j. ß.
Misc. f. linim. quo partes affectæ calidæ illinantur.

Linimentum defensivum.

℞. *Boli armen. loti, sanguinis dracon. Corall. rubror. lapid. hæmatit. an.* ʒ. II. *croci martis, cerussæ an.* ʒ. j. *ol. rosac. omphac hyoscyam. an.* ℥. j. *aceti vini.* ℥. j. *ceræ modicum.*
Misc. f. Liniment.

Linimentum ad capitis vulnera cum cranij fractura.

℞. *Mellis rosati colati.* ℥. II. *ol. ovorum vel rosac.* ℥. j. *terebinthin. lotæ* ℥ ſs.
Fiat mixtura, quæ syndone rubra excepta duræ matri detectæ imponatur, ubi vero dies septima vel undecima præterierit, sequentia parti affectæ applicanda.

℞. *Mell. rosat. colati* ℥. II. *terebinthin lotæ* ʒ. j. *spiritus vini, g.* x.
Misces omnia simul, calefiant lento igne & linamenta tenuissima hisce imbuta actu calida applicentur, & si olei de Myrha ʒ. ſs. addatur, commodissimum & aptissimum erit.

Aliud ad ossa corrupta, & ulcera maligna quo tamen cautè utendum.

℞. *Ol. stillat antimon.* ʒ III. *vitriol. tartari an.* ʒ II. *sulphur. myrh. ligni guaiaci an.* ʒ. j. *garyophyll.* ʒ. ſs.
Misc. omnia, & cum uti voles, os corruptum bis terve tangatur Bombace in hoc Linimento intincto, quod ad extremum specilli alligandum, ac tum os à carie sanabitur, simulque quod corruptum est dilabetür.

Linimentum in dolore pleuritico.

℞. *Ol. chamæmel. irini an. part. æqual. Aceti vini partem unam, misc.* Fiatque Linimentum, quo latus affectum inungatur.

Linimentum ad ambusta vulnera.

℞. *Lardi saliti* ℔. ſs.
Incidat. minutiss. & ad flammam liquato adde.
Cort. medior. sambuc. virid. m. I. ſs.

Coque omnia simul & exprimantur fortiter, colatura inungatur locus adustus bis quotidie.

Aliud Empyreuma extinguens.

℞. *Ol. nuc. jugland. semin. lini an. part. æq. unguent. populeon. part.* I. *vitellor. ovor. num.* IV. *salis parum: aquæ ex spermat. ranar. elicitæ* ℥ j. ß.
Coquantur ad Aquositatis consumptionem, postea exprimantur fortiter, expresso utere ut jam dictum.

Aliud ad ambusta paratu facile.

℞. *Butyri majalis* ℔. ß. *vel ol. rosati, vitellor ovorum num.* 6. *nitri albi* ℥. I. *cæpar. minorum incisar. num.* II. *corticis medii sambuci p.* I.
Misc. & bulliant lento igne donec vitella ovorum prorsus indurata fuerint, postea colentur cum fortissima expressione fiatque linimentum, quo pars affecta ter aut quater in die inungatur.

Aliud præstantissimum linimentum ad empyreuma pulveris Tormentarij restinguendum.

Butyrum liquefactum summeque fervens in Aquam ex spermate Ranarum destillatam injice, id decies aut sæpius repetendo, donec Butyrum lactis instar albescat, ejus itaque *præparati* ℥ III. misc. cum ℥. I. *ol. luteorum ovorum* fiatque linim. quo partem pulvere Tormentario maculatam inungas, est enim ad id singulare Remedium.

Sequens etiam laudatur.

℞. *Calcis in vino generoso extinctæ* ℔. ß.
Exsiccetur iterum & pulverisetur subtilissimè, misc. cum s. q. ol. communis, fiatque linimentum molle quo bis in die mane & vesperi pars læsa illinatur.

Linimentum ad Scissuras papillarum Lactantium.

℞. *Herbæ vulnerariæ*, quam nonnulli virgam Auream vocant, *Geranij an. part. æqual.*
Colligantur tempore Maji, incidantur & contundantur in mortario, deinde coq. in butyri Majalis non saliti quantitate sufficiente, exprimantur fortiter & expressum reservetur usui.

Linimentum infrigidans puerorum.

℞. *Ungu. Rosati, populeonis an.* ℥. I. ß. *ol. violar. Nymphea an.* ℥. I. *ceruss. lotæ.* ℥. II. *camphor.* ℈. I. *ceræ virgin.* ʒ. I. *aceti rutac.* ℥. I.
Coquant. ad ignem donec Acetum fuerit consumptum, removeantur ab igne, & cum infrigidari cæperint, cerussa pulverisata inspergantur fiatque Linimentum.

Aliud in dolore Renum & expellendo calculo.

℞. *Unguent. rosac. infrigidant. Galeni an.* ℥. I. ß. *ol. scorpion. Amygdal. amarar. an.* ʒ. ß. *Amygdalar. amarar. excort. & subtiliss. tritarum* ʒ. *iii.*
Misc. f. linimentum.

Aliud in inflammatione Renum.

℞. *Ungu. infrigid. gal. rosat. Populeon. sing.* ℥. j. ß. *ol. violar. Nymphea an.* ℥. j. *Aceti rosac.* ℥ ß. *spec. Diatrion. sant.* ʒ. j. *Pulv. rad. plantaginis aquatici,* ʒ. ß.
Misc. & coquant. lento igne exprimantur per linteum, & expresso utere.

Aliud

Aliud Nephriticum, ureteres dilatans.

℞. Ungu. rosat. ℥. j. ol. Amygdal. dulc. ℥. ß. Amygdal. amarar. num. VI.
F. Linimentum.

Aliud in Dolore Pleuritico valde utile.

℞. Rad. Alth. minutim incis. ℥. ß. sem. lini ℥. ß. fœnugræc. ʒ. II.
Cum aquæ Malvæ q. s. extrahatur ut moris est mucago, cui adde ol. Amygdal. dulc. ʒIII. de floribus chamom. roman. ʒ. j. misc. pro linimento, quo pars affecta bene inungenda, & linteis calidis duplicatis fovenda, valet ad sistendum dolorem in parte quacunque.

Aliud pro Lumbis in dolore calculi.

℞. Mucag. sem. lin. fœnug. cum aq. malvæ extractæ an. ʒ. IIj. *butyri recentis loti in aq. rosar.* ʒ. II. *adipis cuniculi* ʒ. *jß. ol. lilior. albor. violar. an. ℥. j. ol. scorpion. ʒj. ß. cheyrini* ʒ. *j. aceti cochleare j.*
Vel si nulla adsit inflammatio, loco aceti sumatur aquæ vitæ simpl. tantundem, fiatque Linimentum, quo spina dorsi circa fornacem calidam mane & vesperi inungatur, imprimis valet quando calculus ejici nequit, nam hoc linimentum partim anodynon est, partim emolliens, & aperiens meatus urinarios.

Aliud in Paralysi & resolutione membrorum.

℞. Ol. vulpini ℥. j. costin. amygdal. amar. an. ℥. ß. butyri recentis majalis ℥. ß. pingued. catti sylvestris ʒ. III. *taxi, anatis vel anseris an.* ʒ. II. *humanæ,* ʒ. *j ß camphor.* ℈ *j. stactæ* ʒ. *j. pulver. sem. nigell. flor. lavend. an.* ʒ. *ß. aq. vitæ simplicis cochl.* III.
Misc. lento carbonum igne, & exprimantur per linteum rarum, fiatque linimentum molle quod reservetur usui in vitro benè munito.

Aliud ad Motus imbecillitatem.

℞. Ol. laurin. mastichin. an. ℥. ß. juniper. ʒ. *ij. petræ* ʒ. *i. stillat. lavendul.* ℈. II. *garyophyll.* ℈. I. *nucist. express.* ʒ. I. *styrac. liquidæ* ʒ. *ß. spiritus vini ter sublimati* ʒ. *j. ß. sevi cervini* ʒ. *IIjs.*
Misc. pro linimento, quo spina dorsi inungenda.

Linimentum meum Cordiale quando quis peste correptus.

℞. Ungu. rosat. Mesuæ. ℥. II. *ol. scorpion. simplic. ℥. j. ß. magni Matthiol.* ʒ. II. *nucis moschat. express. ℥. ß. stillat. cortic. citri.* ℈. IV. *camphoræ* ʒ. I. *antidoti Matthioli, theriac. Andromachi an.* ʒ. *j. s. aceti rosarum* ʒ. II.
Misc. fiatque Linimentum quo cordis regio diligenter illinenda, antequam epithemata applicentur.

Aliud cordiale.

℞. Unguenti rosati vel pomatæ pretiosæ ℥. ß. ol. stillat. de corticibus citri ℈. *ß. cinamom. g.* III. *aceti rosar. g.* V.
Misce pro Linimento, cujus usus sit idem.

Linimentum Melluminatum, & aliud Linimentum simplex è Pharm. Bateanâ.

Linimentum Melluminatum.

*℞. Pulver: aquileg. salviæ, menthæ, nucis moschat. āā ʒß. alum. usti ℥j. mellis ℥*IV. *m.*
Facit pro ulceribus gingivarum, inflammationibus, laxitate.

Linimentum Simplex.

*℞. Succi solatri, olei rosac. āā ℥*XX. *coq. ad succi consumptionem colat. add. lithargyr. ceruss. āā* ℔. *j. m. f. a.*

Linimentum egregium in Arthritide vagâ D. le Mort è Collectan. Chymic. Leydens.

℞. Olei castor. vulpini āā ʒII. *chamæmelini, anethini āā ʒj. sapon. veneti ℥j. camphor. ℈j. ß, vini rectif.* ʒII. *agitentur tamdiu simul, donec in linimentum album fatiscant.*
Inde fit etiam oleum & spir. egregij usus in diureticis.

Linimenta varia ex Freder. Hofmanni Thesauro Pharmaceutico.

Linimentum Salutis *D. R*

℞. Ung. rosar. Mes. ℥jß. theriac. ʒvj. *spec. cordial. temperat.* ʒij. *santal. citrin.* ℈j. *croci or.* ℈s. *camphor.* ʒs. *cum ol. scorpion. s. q. & balsam. citri. rutæ. angelic. salviæ. an.* ℈j. *f. linimentum.*
Usus. Externè in febribus malignis & virium debilitate scrobiculo cordis cum linteo imponitur.

Linimentum Nasale *Ejusd.*

℞. Fl. lavendul. anthos. salviæ. an. p. j. gummi ammoniac. castorei an. ℈IV. *hellebori alb.* ℈IV. *semin. nigell. sesel. pyrethri. an* ℈I. *cubeb. piper. alb. an.* ℈s. *scammon. elaterij. an.* ʒs. *moschi ambr. an. g.* V. *subtil. pulverisf. incorpor. ol. irini s. q pro linimento.*
Vires. Errhinum est exquisitissimum contorto linteolo naribus inditum.

Linimentum ad Ariduras.

*℞. Ung. alth. ol. popul. lauri. an. ℥*IIs. *ol. olivar. juniperi. an.* ʒv. *lumbricor.* ʒis. *ping. taxi. ut si. an. ℥is. sem. cymini ℥j. sev. cervini* ʒis. ⊕ ʒIs. *cervi virgin. ℥is. f. linimentum.*

Linimentum pro Nervo retracto.

℞. Pinguedin. human. taxi, viperar. an. ℥j. ol. lumbricor. succi alth. an. ℥is. ceræ parum m. f. linimentum.

Linimentum in Contracturâ.

℞. Euphorbij. spec. diatr. piper. semin. urtic. an. ʒij. *Opiumos.* ʒs. *cantharid.* ʒs. *ping. vulpis. taxi ol. lumbricor. an. ℥j. f. linimentum molle.*

Linimentum pro penis erectione.

℞. Succi pastinac. ol. sinapi. an. ℥s. ovor. formicar. magnar. ℥s. pistentur & exponantur ☉ li per ♂♀, deinde misce omnia in formam linimenti.
Usus, Hoc inungatur glans antè coitum; & si penis remaneat rigidus, aqua tepida abluatur, sic enim deprimitur.

Linimentum Antipodagricum W. P.

℞. Vitrioli ad albedin. calcinat. q. v. destilla ut moris

moris est tum separa phlegma vel per alemb. vel per retort. liquorum adhuc per se semel pelle per retort. quo phlegma rite separetur, quod serva.

℞. Pingued. porc. recent. ℥. xxiv. coq. donec nigrescat, inde cucurbit. adde prioris liquoris ℥vi. ß. probè obtura & agita invicem: postea coq. in aren. donec penitus nigrescat, non nunquam parum agitando. Huic, adde vini è caryophyll. cinnam. nucist. zinzib. oliban. mastich. myrrha, croco & spir. juniper. assati ℥iii. ʒvi. ol. spic. ʒii. pone ad refrigerandum. Hoc linimentuo penes ignem locus dolens ter de die illinendus & postea semper obligandus.

Linimenta varia è Pharmac. Persicâ.

TELONI.

Linimentum

Ad sanguinem è naso fluentem.

℞. Farina hordei, balaustiorum, opij, santali albi, ana dr. 3. acacia, assæ fœtidæ, camphora, ana dung. 1.

Madefiant rosaceâ, & frontis unctio fiat.

TELONI.

Linimentum

Productionem capillorum prohibens.

℞. Bufonem; ad umbram desicca, & contere; tum sanguinis testudinis fluviatilis desiccatum, & calcem, & nitrum, & lithargirium, & matresperlas ustas q. v. aquâ dilue; quod si hac mixtione pilos sub brachiis, & in inguinibus crescentes jam abrasos linieris, amplius non exurgent.

TELONI.

Linimentum

Efficax contra pruritum, & scabiem siccam.

℞ Pulpæ nucleorum malorum Armeniac. Salis edulis, Seminis oxylapathi persici, ana dr. 20. Mercurij enecati dr. 2.

Hæc omnia ex dr. 20. oxygalæ, seu lactis acetosi excipiantur, & in hypocausto fiat linimentum, quod ad horam relictum, postmodum abluatur.

TELONI HEMIN CHASSIET.

Linimentum ad scabiem humidam.

℞. Nitri, Myrrhæ, Costi, Struthij, a. dr. 10. Storacis liquida, dr. 5.

Madefiant oleo rosato, & in balneo utantur ad unctionem; elapsisque tribus horis, aquâ calidâ adhibita ablutio fiat.

TELONI.

Linimentum

Ad verrucas evellendas, & eradicandas.

℞. Gallarum, Aluminis scissilis, Seminis erucæ, ana q. s.

Tenuissimè terantur; & conficiatur linimentum ex felle bovis, quo aliquoties utere ad intentum.

TELONI.

Linimentum.

Ad pustulas humidas in facie parvulorum excrescentes.

℞. Cerussæ stanni, drach. tres, Rosarum, dr. duas, Florum granatorum, Croc indici, sive Curcumæ, an. dr. unam, Camphoræ, chalcos, 2. Ceræ albæ, dr. 2. s. Olei rosati, dr. 10.

Cerâ in oleo liquefactâ; cæterisque pulveratis, massa fiat ad linimentum.

TELONI GEHET SCHEPESCH.

Linimentum ad pediculos.

Ad infirmitatem quam phtiriasim vocant, probatum remedium.

℞. Staphisagriæ, Salis petræ, ana drach. duas Auripigmenti rubri, sesquidragmam. Argenti vivi enecati, dr. unam.

Fiat linimentum ex aceto, & oleo rosato. Quod si corpus liniatur oleo carthami, & aquâ, in qua ebullierint folia rosarum, & myrti ritè abluatur, effectum eundem sortieris.

TELONI.

Linimentum

Ad ulcera corrodentia.

℞. Nitri, Ammoniaci, Euphorbij, Sulphuris flavi, Foliorum ficus, an. q. v.

Fiat linimentum ex aceto.

TELONI.

Linimentum

Ad dolorem capitis sedandum perutile.

℞ Moschi, Aloës, Euphorbij Castorei, Gummi Arabici, Agallochi, Croci an. dung. 2. Opij, dung. 1. s.

Humectentur aquâ Petroselini Macedonici, vel aquâ majoranæ; & fiat linimentum, quod chartæ aptatum, applicetur fronti, & temporibus.

TELONI.

Linimentum

Ventrem adstringens, ac dyarrhœam compescens.

℞. Acaciæ, Cyperi, Myrrhæ, Thuris, Fungi marini, Nucis cupressi, Gallarum, Rosarum, Myrobal. belleric. Boli Armenæ, Milij, vel Melicæ, Orizæ, Lentium, Glandis, Balaustiorum, Herbæ apollinaris, Santali, an.

Fiat linimentum in epigastro, ex aquâ myrti, aut aquâ cotoneorum.

TELONI.

Linimentum

Fœtorem sub brachijs dissipans.

℞. Helenij, Aristolochiæ longæ, Foliorum cucumeris, Chartæ, Vitri, an. q. v.

Pulverentur, & comburantur; adde croci ad pondus omnium: & fiant globuli ex aquâ myrti, & exsiccentur; dein scalpant partem sub humeris fœtentem, donec sanguis erumpat: fiat, & applicetur linimentum per diei integræ spatium, constans ex globulo uno rosaceâ diluto, & deinceps cessabit fœtor.

Linimenta ex Collectione Clariss. Theophili Bierlingii.

Linimentum *D. Agricolæ* contra ariduram.

℞. Euphorb. spec. diatr. piper. sem. urtic. ā. ʒii. aluminis plumos. ℥s. canthariḋ. ʒs. axung. vulpis, taxi, lumbricor. ā. ℥i. m. f. linimentum.

Linimentum molle *Ejusdem.*

℞. Rad. raphan. sylvestr. ℥ii. canthariḋ. ʒi. sem urtic. ʒiii. radic. Aaron. ʒii. piper. long. ℥is. euphorb. ℥s. affunde spiritus vini optimi ℔iv. stent in digestione per octiduum, postea destilla.

Linimentum contra ulcera cervicis uteri.

℞. Succ. apij ʒi. mell. rosac. ℥vi. terebinth. ʒii. farin. orob. vel hordei q. s. f. linimentum.

Aliud.

Aliud.

♃. *Hydromell. q. s. adde marrub. centaur. minor. agrimon. ãã. m ß. rad. aristol. rot. unc. ß. coq. colatur. adde Pulv. rad. ireos, farin. orobi, mellis q. s. f. l. a.* Linimentum.

Linimentum ad cancrum *D. Spigelii.*

♃. *Succ. virg. aureæ, solatr. sonch. ãã. unc. j. ℈ violar. rosar. ãã. unc. iß.* In mortario plumbeo cum pistillo plumbeo omnia redigantur in formam linimenti.

Aliud probatum.

♃. *℈. rosar. complet. myrthin. ãã. ℔. j. succ. solatr. hortens. plantagin. ãã. unc. i i ß.* bulliant ad consumptionem succorum, factâ colaturâ.

♃. *Ceruss. praparat. unc. i i ß. litharg. ppt.* ℥ v. *plumbi usti & loti, antimonii praparat. ã. unc. j. camphora* ʒ i.

M. in plumbeo mortario.

Linimentum ad hæmorrhoides.

♃. *Gummi opopanac. myrrh. opij ã.* ʒ ii. Omnibus seorsim pulverisatis, ac invicem in s. q. aceti dissolut. atque ad mellis spissitudinem decoctis, misce paulatim ℈. rosar. unc. ss. vitell. ovor. n. j. Croci orientalis prius invicem conquassati ℈ j. mucilag. sem psyllij ʒ iii. pulv. oliban. ʒ i. m. f. s. a. linimentum.

Linimentum nasale pro plebeis *D. Georgii Mochingeri.*

♃. *Theriac. Andromach.* ʒ ii. *santal. citrin. cortic. citr. ã.* ℈ ii. *styracis calamith. benzoes, myrrha elect. an.* ℈ i. *camphor. gr. vj.* Cum succo rutæ f. l. a. linimentum.

Linimentum ad pulsum vel salutis ex arbore vitæ *D. Doreri.*

♃. *℈. rorismar.* ʒ ii. *arbor. vita* ʒ iii. *spic.* ℈ i. *ex bacc. juniperi* ʒ iii. *nuc. moschat. express. unc. ii. cera alba* ʒ iii.

M. f. Linimentum.

Linimentem salutis cum theriaca & mithridatio *Ejusdem.*

♃. *Theriac. Andromach. Mithridat. Damocrat. an.* ʒ ix. *℈ nuc. moschat. express.* ʒ vi. *pulv. oliban myrrh. an.* ʒ i. *castor. camphor. an.* ℈ iiß. *benzoes* ʒ ß *℈. succin.* ʒ iiß. *lavendul.* ʒ ß. *juniper.* ʒ v. *citri* ʒ iii. *rut.* ʒ ii. *unguent. pomat.* ʒ v. *mosch. ver. gr. ix. trochisc. gall. mosch.* ʒ i. *alypt. moschat.* ʒ i.

M. f. l. a. Linimentum.

Linimentum contra vermes infantum.

♃. *℈. rut. laurin. an. unc. i. aloes, theriac. an. unc. ß. succi absinth. parum, cera. q. s.*

F. l. a. Linimentum.

LIXIVIUM.

Affines multis modis liquoribus sunt Lixivia, ut salium inveniendorum media ac salia dilutiora & fluida. De his not.

1. *Lixivia sunt solutiones salina alcalina diffusa.* Ad lixiviorum naturam illustrandam non parum facit ipsorum nomenclatura. Lix veteribus duo significavit (1.) cinerem, (2.) aquam. Ab hâc itaque dictum Lixivium convenientissime significat ex duobus istis emergentem liquorem, ex cinere & aquâ. Sunt scilicet lixivia solutiones, quæ itidem testantur de eo, quo constant, seu soluto. Cumque solutiones variæ sint, genus hoc determinatur differentiâ specificâ, nempe alcalini soluti, seu solutiones sunt salinæ alcalinæ. Proprium est cinerum, ut κατ' ἐξοχὴν alcali parturiant, tanquam omnium fixissimum sal, unde ex ipsis quibusdam acidis, ut ⊕, confit, reliquis aufugientibus magis. Quamvis verò impropriè paulò elixiviatio & lixivium hinc quoque prædicetur de alijs salibus, magis tamen id la è & ἀκύρως dicitur, ob analogiam, ut lixivium ex Antimonij diaph. edulcatione residuum. Quandocunque igitur lixivium vocari audimus, alcalinum concipere sensu genuino fas est. Diffusæ audiunt hæ solutiones, respectu liquorum, qui solutiones sunt concentratæ magis. Licet in se iterum lixivia alia magis, alia minus saturata sale sint, quod à priori ἁλομέτρῳ, *Salzwage*, à posteriori evaporatione in sal probari ad oculum potest, ut non laudemus saporem, & tactum, quæ duo organa præ alijs sal afficit.

2. *Lixivia è cineribus vegetabilium præcipuè conficiunt, tum simplicibus, tum compositis* E quibus nempe salia parantur, ex ijsdem lixivia consurgunt. Præcedit igitur elixiviationem incineratio, ut sulphure conflagrato, maximam partem, partes salinæ & terreæ restitent, invicem complicatæ, laxiori nexu, unde cineres porosi sunt admodum. Vegetabilium verò principia teneriora sunt, ut igni facillimè pareant; & sale fixiori gaudent. Animalia igni quidem itidem promtè obsecundant, ast sale pollent magis volatili, cum sulphure ita connexo, ut simul avolent. Causa etiam est, quod sulphure magis animalia polleant, acido pauco, quod illigat & figit in vegetabili regno partes salinas volatiles. Pro lixivijs verò solis parandis expetuntur magis cineres, qui potulentam vel liquidam saltim formam largiri possunt & debent; unde cineres absinthij, cent. min. dipsaci, juniperi, alijque euporisti huc faciunt; pro externo usu magis cineres arborum, utpote acriores & scopo sic aptiores; quercus, fagi, pini, vitium ipsarum sarmenta. E compositis lixivium seu liquor benedictus Mynf. & lixivium sapientiæ laudari meretur. Reliqua facilè ad hunc censum referuntur. Notabile hoc loco est, quod è cranio humano lixiviosus quoque liquor paretur, quem ad strumas & scrophulas non sine causâ laudant, quatenus serum tenacius inde fluxile magis redditur. In mineralibus verò, ubi vi ignis sulphuris excuti viscedo, vel terra destrui magis potest, cineres non tam quàm calces consurgunt, quarum quædam lixivia etiam largiuntur. Instar omnium est lixivium calcis vivæ, pro usibus varijs expetitum.

3. *Lixivia affuso menstruo aqueo vel quasi tali parantur.* Hoc enim salium solvendorum genuinum est menstruum. Aqueum esse debet, ut recipere in se possit poros salium, quos non ingrediuntur spirituosa. Cumque lixivia hîc sola spectentur, citra absolutam & completam ἐγχείρησιν salium inde producendorum, duplicia pro ijs parandis memoranda veniunt menstrua, (1.) aquea pura, pro usu extreno potissimum, (2.) aquea potulenta, ce-

ta, cerevisia vel vinum. Hæc etenim vel ideò eliguntur, quod & gratiora sint & notiora, sicque assumantur facilius, &, quod potissimum est, quod corrigant simul, sulphure suo salia, & aquæ cruditatem, alias facilè stomacho nocitura; ut vicissim acorem vini tollunt salia. Memini, qui id præstabant cum cinerum clavellatorum modico, prævia leni quædam effervescentia pro acido vini tollendo, ut minus corpori & præsertim articulis noceret. Quod si moderatè fiat, concedi potest, alias enim acidum, gratum ventriculo, & vino proprium, cum sulphure mixtione facta magis confortativum, extinguitur, plus damni sic laturum, quàm sibi relictum. Vinum itaque & præ cerevisia huc facit stomacho amicum, ut alcalia continuata facile eundem exolvunt, præsertim si acido fixo non delinquat.

4. *Lixivia pro usu primario interno ac externo parantur & inserviunt.* Usus eorundem sanè multiplex est, primarius quidem, ubi sola & per se non alio fine applicantur. Secundarius ubi pro alio mediato quasi & ministrante. Sic primarius usus internus est, ut (1.) urinam pellant, unde hydropicis propinantur, ita tamen, ut rationem habeamus ventriculi, nec dum prodesse volumus, pessundando hujus tonum potius noceamus. Una etiam lympham viscidam, quod sæpe occurrit in iisdem, corrigamus, fundendo, & liquando. Adde, respiciendum semper tum ad ventriculi vires eo casu, tum ad urinæ & consequenter viscerum statum. Sic & eodem fine vinum, in quo silices fuerint extincti, confert calculosis, sive dysuria vel ischuria correptis, non alia ratione, quàm quod lixiviosum evadat, & sal suum dimittant silices. (2.) Ut acidum exuperans extinguant, in bulimo, seu fame urgentiori hypochondriacorum. Curavimus talem solo lixivio seu oleo tartari p. d. propinando per vices guttas 30. pro re nata, donec contemperaretur fixum acidum & ad frugem rediret. (3.) Ut ichoris acrimoniam feri tollunt, quod tamen cum grano salis intelligendum. Sic sunt, qui gonorrhœam & simplicem & virulentam sæpe curatam asserunt lixivio caulium fabarum in cineres redactarum; caules deuruntur, cinis in aqua fluv. 24. hor. maceratur, colatur per inclinationem; dosis ℥ iv. per se, singulis diebus novâ maceratione facienda, usu trium dierum tantum. Quod prodest, non sistendi, sed ichorem corrigendi potestate facit, cœteroquin enim omnia alcalia serum reddunt magis fluxile, quàm ut sistant ejusdem motum. Exterius verò longè magis conspicuus lixiviorum usus eminet, communis cum salibus. Prosunt v.g. eadem (1.) in lotione, sive capitis, unde capitiluvia varia roborantia & mundificantia. Sordes enim tartareas, viscidas insigniter detergunt ac tollunt, præcipuè cephalicis plantis incoctis, unde lixivium sapientiæ dictum hoc facit: modo moderatè & magis in sicciori statu eo utamur. Humida enim talia alias memoriæ, quæ in sicco habitat, adversa sunt potius, unde memini quosdam vel per viginti integros annos, ut memoriam servarent vegetam, abstinuisse studio à capitiluviis. Præstant sicca pulveres cyprii, furfures, & ex humidis essent. flor. spicæ vel lavendul. vertici illita. Seu pedum, cumprimis in fœtore, quem salia & lixivia unicè profligant, sulphur cœnosum, acidum, uliginosum exterminando; seu totius corporis reliqui. Memorabile est experimentum *Kozack lib. de sale*, qui ante paroxysmos febriles jubet pedes immergere lixivio calido, ut sic corrigatur ad extima magis laxa magis & æquabilitas humoribus inducatur, de quo legi meretur latius. Idem aliquoties cum successu fecimus saltim ad imminuendum rigorem, poros sic servando apertos, & circulum sanguinis juvando; recurrit enim sanguis circa paroxysmum magis versus cor, tanquam centrum. Mittimus alia huc referenda specialia. (2.) In epithemate prosunt, ubi laudatissimum est lixivium calcis vivæ, in ulceribus, in herpete &c. impositum; item in sphacelo, ubi lixivia arcent putrilaginem, calidè applicanda, ut melius penetrent.

5. *Lixivia pro usu secundario varia alia constituunt & modificant medicamenta utilissima.* Principaliter largiuntur (1) salia, fixa enim plantarum salia unicè lixivio consiunt, salia tum pro interno usu notissimo, tum pro externo & mechanico. Exemplo sit lapis seu sal potius corrosivum, ex lixivio saponariorum paratum, quatenus accessione calcis vivæ acrimoniam majorem adciscunt lignorum salia, per se quoque acriora; item cineres clavellati, i.e. sal ipsissimum lignorum reverberatum. Largiuntur (2) sulphura extractione scilicet, ut sali, solutione fiunt: sulphura tum vegetabilia, quod de glasto scripsimus *lib. 2. de sale vol. plantar.* tum mineralia & metallica, exemplo sulphuris ♁ii, & aliorum. Mediante enim sale exporrigit aqua sulphur, quo cum congredi alias non poterat. Largiuntur (3.) linimenta & unguenta. Curiosum est olea cum lixivio mixta coire in unum coagulum. & præstare sic unguentum; v.g. ♁ ℥ i. p. d. cum oleo sambuci conquassatum, in vitro vel pyxide, extemplo largitur unguentum euporiston in scabie. Fit verò id ipsum à promptâ coitione salis & sulphuris, ipsius aquæ corporaturâ sic quasi evanescente; æqualiter in utrumque mixtum diditâ & concorporatâ substantiâ.

Adeoque lixivia sunt solutiones salinæ alcalinæ diffusæ, affuso menstruo aqueo vel quasi tali è cineribus vel calcibus paratæ, pro usu primario vel secundario. *Wedelius.*

Lixivium Cephalicum è Corpore Pharmaceutico Clariss. D. D. *Jungken.*

Fiat Lixivium ex cineribus origani, vel alterius herbæ odoratæ quæ copiosè haberi potest. In talis lixivii mensura una decoque sequentes species v. g.

℞. *Herb. salv. meliss. major. serpill. ana m. j. flor. lilior. conval. rof. rubr. melilot. lavend. ana m. ß. fol. senæ ℥ j. radic. irid. Florent. ℥ ß.*

Decocto colato caput lavetur calidè in loco calido, tum verò linteis calefactis probè exsiccetur rursus.

Lixivium Diureticum ex *eodem.*

℞. *Tartar. ad nigredin. calcinati q. l. cum aq. petrosel. fiat lixivium cui infund. cortic. Arant. prap. Tandem colatura detur ad Cochlear & ultra;* sic sabulum in renibus resolvit & repellit.

Lixivia varia ex Hadriani à Mynsicht Armamentario Chymico-Medico.

LIXIVIUM BENEDICTUM.

℞. *Ciner. Lig. & extrem. frond. Juniperi Artemisiæ rub. Genistæ, Fabarum adhuc in paleis, Absinthii ana ℥ j.*

Et cum vini albi potentis s. q. fiat l. a. lixivium.

Vires, Usus, Dosis.

Aqua intercute laborantibus singulariter prodest. Efficacissimè enim & valentissimè aquam per urinam expellit, quo auxilio multos Hydropicos nullo alio diebus aliquot adhibito remedio sanavimus. Dosis manè stomacho jejuno ab ℥ ij. ad ℥ iij.

Lixivium Sapientiæ.

℞. *Rad. Caryophyllat. pyrethri, asari, visci quercini ana ℥ j olibani, succini citrin. ana ℥ ß. herb. rorismarin. majoranæ, melissæ, origani, fol. salviæ, acut. lauri an. ʒ ij. flor. lavendulæ, rosar. rub. pæoniæ, betonicæ, primulæ veris an. ʒ j.*

Bulliant in lixivio dulci, postea ad usum reponatur.

Vires & Usus.

Cum hoc lixivio semel tantum septimana, corpore purgato, Caput, in læsa memoria & ratiocinatione à causa frigida & humida, quæ alias frequentissima est, diligen-

diligenter abluatur: Cerebrum enim memorandique facultatem mirificè confortat, Spiritus animales illustrat, & ab Epilepsia & Apoplexia præservat.

Lixivium Cephalicum.

℞. *Fol. senæ elect.* ℥ vj. *rad. ireos flor. sem. caruf. ana* ℥ iij. *herb. euphragiæ cum florib. verbenæ, majoranæ, rorismarin. salviæ, origani an.* ℥ iij. *agarici alb. & levis* ℥ j ß. *flor. stæchad. citrin. chamomillæ, rosar. rub. cheiri ana* ℥ j.

Mixta & incisa coquantur in lixivio bono, postea clarificetur, ut est artis, & sic paratum est.

Vires & Usus.

In dolore Capitis valdè prodest, Insuper Cerebrum, nervos, oculos, sensusque reliquos egregiè roborat. Lavetur autem cum hoc lixivio Caput bis in hebdomade. Sed illi, qui frigidi & humidi naturâ sunt, capitalibus lotionibus rarius: Qui verò calidi & sicci, frequentius utantur.

Lixivium Antiasthmaticum.

℞. *Rad. glycyrrhizæ rasæ, ireos flor. enulæ camp. ana* ℥ ß. *succini citrin. thuris albi, gran. myrti an.* ℥ iij. *herb. salviæ min. betonicæ, hyssopi, origani an.* ℥ ij. *sem. nigellæ, carvi an.* ℥ j ß. *flor. camomillæ, rosarum rub. papav. errat. anthos an.* ℥ j.

Condita sacculo coquantur in Lixivio dulci, postea clarificetur, & usui reservetur.

Vires & Usus.

Ex hoc Caput singulis septimanis semel aut bis ante cibum lavetur: In Asthmate enim siccat & sistit destillationes ex capite ad subiectas partes: mox siccetur contegaturque caput.

Lixivium Diureticum.

℞. *Herb. Linariæ cum flor. genistæ cum flor. ebuli cum toto fol. sambuci cum frond. ana s. q.*

Fiat Cinis, ut est artis, ex quo postea cum vini Rhenani s. q. præparetur lixivium clarum.

Vires, Usus, Dosis.

Fortiter Hydropicorum aquas per urinam expellit, & aliàs in dysuria, ischuria secretum est, Dosis ab ℥ ij. ad ℥ iij. per se, vel in vehiculis specificis.

Lixivium Tartari.

℞. *Tartari alb. ad nigredinem calcinat. q. v.*

Fiat cum aq. pluviali destillata lixivium, in quo postea bulliant Cortices Aurantiorum, & colaturam claram & tinctam ad usum reserva.

Vires, Usus, Dosis.

Singulis diebus ad tempus aliquod exhibitum, calculum resolvit & expellit, nec non omnem tam Renum quam Vesicæ mucilaginem insensibiliter educit. Dosis Cochl. j. in vehiculis specificis.

Lixivium Tingens.

℞. *Lixivii Sarmentor. vitis* ℔ ij. *rad. brioniæ, chelidoniæ, curcumæ an.* ℥ ß. *croci lilior alb.* ℥ ij. *flor. verbasci stæchad. citrin. genistæ hyperici an.* ℥ j.

Coquantur simul, & fiat lixivium clarum, ut est artis.

Vires & Usus.

Capillos colorat, clarificat, & flavos facit: sed crines crebrò lavandi sunt cum hoc lixivio, donec perfectè tingantur.

LOCUSTÆ in PHYTHOLOGIA.

Locustæ in *Phythologiâ* sunt avenaceæ glumæ singulares cum seminibus ex longis filis dependentes, ob quandam similitudinem cum *Locustis* dictæ. Extenditur hoc nomen ad Graminum paniculatorum grana glumis involuta significanda. *Raius.*

LOCUSTA ANIMAL.

Locusta (quasi *loca usta*, quòd messes & alia quæ attingunt urant, morsu vero omnia erodant) Ἀκρίδαι παρὰ τὸ ἄκρας τῶν σταχύων καὶ τῶν φυτῶν νέμεσθαι, quod summitates segetum & plantarum depascantur.

Locusta quarum diversæ species sunt, aliæ vulgares, cujusmodi sunt.

1. *Bruchus* (παρὰ τὸ βρύκειν) à mordendo & devorando, minor est locusta nigri coloris, alis cinereis, sub quibus rubet.

2. *Attelabus* (παρὰ τὸ ἀτλεῖν, quod tam minutis pennis conspiciatur, ut eis omnino carere credatur) qui ubicunque exoritur, ibi omnia quasi in pollinem, sive rubiginem conterit, atque absumit.

3. *Gryllus* (à clamore acuto, qui gryllismus appellatur) si campestris sit: & si domesticus, Ἀκέτα Junii, γρύλλος locustæ genus, cicadæ simile. Sub oculis eminent cirri bini, veluti capillamenta tenuia, pedes seni inter quos posteriores longiores, extremis instar serræ asperiusculis. Acuti duo appendices in cauda exeunt, longiusculi, hirti, pennis superioribus subjacent membranulæ tenuissimæ; quæ veluti promuscis quædam bifida ultra appendices protenduntur. Hyeme ad hypocaustorum fornaces, & fumibulorum parietes habitant, stridore suo nocturno, plus quam molesti, quamvis nonnullis admodum sit gratus eorum stridor, ut etiam somnum conciliare asserant. Gryllus campestris corpulentior est domestico, at brevior, coloris nigri, picis instar splendentis: oculis majusculis prominentibus, juxta quos cornicula duo brevia; ad rostrum vero supra & intra appendiculæ binæ, nodosæ. Alæ, fuliginei coloris, fibris varie distinguntur, pedes seni, utrinque tres veluti serrati. In fine alvi superioris, sub alis extant spicula duo acuta, sub quibus alii appendices longiores rigidiusculi, setæ instar porriguntur, in extremitate bifidi, in campis, pratis, & aridis colliculis frequens. Aridam fodit terram ut ejus cavernis cubet æstate.

Gryllo talpa, insectum visu horrendum, quadruplo maximam superans cantharidem, præcipue ætate si fuerit provectiori, gryllus dicitur quia eundum cum gryllo stridorem nocte appetente facit; & talpa quia terram continuo fodit.

Aliæ rariores ut locusta.

1. *Italica*, Mantis dicta, (vel quia suo adventu ver præsagit, ut Anacreon cecinit: vel famem prædicit, ut Cœlius annotavit: vel quia anteriores pedes, veluti manus, supplices semper tenet, atque elatas, vatum more, qui eo gestu orationes ad Deum fundere solebant: unde Gallis *preque Dieu* dicitur), tam Divina censetur bestiola inquit Rondeletius, ut puero interroganti de via, altero pede extento rectam monstret, atque raro vel nunquam fallat.

2. *Græca*, quæ magnitudine, & forma priori similis, alium tamen colorem ex naturæ locive dono accepit. Habet enim cornicula saturate lutea, hyacinthinum ocellum, alas ex luteo fatiscentes, corpus reliquum amethistinum.

3. *Africana*, è Barbaria Mouffeto allata gracilis, quinque uncias longa, cucullata, capite pyramidali, è cujus pene vertice duo cornicula latiuscula, unciam fere longa se exigunt, galerumque illum Turcicum, biplu-

biplumem, quali Janitarii utuntur, superbientem repræsentat. *Charleton.*

Vires Locust. vulgaris propriè sic dictæ. Odoris suffitu urinæ difficultates juvat, præsertim quæ fæminas malè habent. Sunt præterea qui locustas collo appensas quartanam sanare aiunt.

LOLIUM.

Lolium Αἶρα Græcis, quasi δόλιον hoc est adulterinum; fieri enim creditur, è corruptis tritici & hordei seminibus. D autem in L. abit, ut ab Æolico ὀδύσσευς Ulysses, à δάκρυ lachryma, vel dicitur ἀπὸ τοῦ λαῖον ὀλεῖν, id est, segetem perdere, sive quasi λαῖον ὄλοον id est seges noxia, ita *Martinus* & ex eo *Vossius.*

Lolium autem spicâ strigosâ, compressâ, granis cum glumis utrinque ad scapum in eodem plano sitis à reliquis graminum generibus distinguitur.

Nomina. Lolium album *Ger. Park.* lolium gramineum spicatum caput tentans *I. B.* gramen loliaceum spica longiore *C. B.* *ivraye* Gallis quoniam inebriat.

Radicibus est fibrosis, tenuissimis, capillamentis cirratis, stipulas habet cubitum unum, duos, tresve altas. Triticeis pares aut paulo minores, quatuor vel quinque nodis distinctas, ad quorum singulos, ut in reliquis culmiferis, singula folia, triticeis angustiora, & viridiora, nitentia, glabra, pinguia, striata, culmum ad proximum fere geniculum obvolventia, à quo postquam recesserint in sesqui palmarem aut bipalmarem longitudinem producuntur. Culmus in spicam desinit pedalem, figura peculiari, siquidem ex culmi lateribus alternatim grana terna aut quaterna & quina, imò non raro sena aut septena pusillæ spicæ forma pediculis nullis exeunt. Singulis spicis foliolum oblongum eas sinu suo excipiens, exterius adjungitur. Grana triticeis minora sunt, glumis seu cortice fusco & simplici inclusa, quæ in acutam & tenuem aristam, qua tamen aliquando destituuntur, desinunt inter segetes, præsertim triticeas nimis frequens habetur. Quæ de degeneratione seu transmutatione tritici in lolium, aliorumque frumentorum & leguminum in sua vitia, à veteribus & recentioribus dicta sunt, superius in parte generali consideravimus.

Vires. Lolium calefacit & exsiccat, attenuat, resolvit, abstergit & frugibus ex quibus cerevisia paratur permixtum ebrietatem promovet, quod si pani copiosius addatur stuporem & veluti temulentiam esitantibus parit; hinc nonnullis triticum temulentum, Gallis *ivray* quasi ebriosa dicitur.

Triticum in lolium degenerare veteribus plerisque & recentiorum multis videtur: quod tamen & curiosioribus & naturali scientia penitius imbutis merito in dubium vocatur, qua de re superius lib. primo cap. de specierum transmutatione egimus.

Quamvis autem lolium intro assumptum celertime vertiginem inducat, foris tamen cum axungia (adipe anserino Plinio) admotum idem incommodum tollit Theoph.

Oculis officit caliginem adferendo propter vapores acres in cerebrum elevatos unde lolio victitare dicuntur proverbio, qui visu sunt imbecillo, ut luscosi & myopes.

Lolii farina aliis medicamentis idoneis admixta, ad ulcera putrescentia, impetigines, lepras, strumas, gangrænas, dolorem ischiadicum &c à veteribus commendatur consule Dioscoridem & Plinium. *Raius in Hist. Plant.*

LONCHITIS.

Lonchitis Dioscoridi duplex est, altera *foliis porri*, quam solam Plinius novit, cujus semen triangulum & lanceæ cuspidi simile, unde etiam planta ipsa sibi cognomentum arrogavit; altera quam alii asperam dicunt, folia proferens scolopendrii, sed asperiora majoraque, ac multo magis divisa, quæ hujus loci est, hæc forte (inquit C. Bauhinus) à λόγχη (lancea) dicitur, eo quod folia instar lanceæ in acutum desinant.

Est autem duplex alia scilicet *major*, alia *minor* polypodii folio; utriusque radix aperiens est, vulneraria ac diuretica.

LOOCH.

Ita vocatur ab Arabibus, & à Græcis ἐκλεγμα, à Latinis Linctus.

Est medicamentum consistentiâ medium inter syrupum & opiatam, utpote syrupo crassius, opiatâ dilutius, quod ore sumptum roris ad modum stillat in asperam arteriam, in affectibus pectoris conveniens.

Aliud Officinale, quod non est amplius in usu, aliud Magistrale, quod ex tempore pro morbi exigentia præscribitur.

Componitur, vel ex pulveribus bechicis, & syrupis; vel ex pulpâ fructuum, pulveribusque & syrupis; vel ex decocto pectorali.

Communiter tamen fit ex pulveribus & syrupis, aliquando etiam ex conservis.

Tempus sumendi est, cùm adest necessitas sputum educendi & juvandi.

Usus plurimi sunt.

Primo, Ad sputum juvandum, quando materia frigida, & crassa est, ut in asthmate, tussi à pituita bronchiis impacta, & similibus.

℞. Mellis opt. & butyri recent. an. ℥ j. sacchari candi ℥ iij. terebinthinæ Venetæ lotæ in aq. scab. ℥ ß. Fiat looch.

Vel ℞. Syrup. de tussil. & capill. ven. ana ℥ j ß. oxymellitis simpl. ℥ j. Misce, utatur ex cochleari sensim lambendo.

Secundò, Ad sputum juvandum, quando materia tenuis est & calida, in pleuritide, peripneumonia, &c.

℞. Penidior. & sacchari candi an. ʒ ij. syrupi violati & jujubini q. s. Fiat looch, utatur cum baculo liquir.

Syrupus de pomis sine igne recenter per descensum paratus refrigerat, lenitque suavissimè, sumitur ex cochleari frequenter.

Looch incrassans, leviter detergens in empyemate.

℞. Pulpæ radic. alth. vel passul ℥ j ß. sacchari candi ℥ ß. succi liquir. ℥ ß. Cum syrup. de tussil. Fiat looch.

Tertiò, Ad sanguinis sputum compescendum.

℞. Conservæ rosar. ℥ j. pulver. diatragacanthi frigidi ʒ ij. syrupi de rosis siccis q. s. fiat looch.

Vel ℞. Succi portul. ℥ iij. gummi Arabici ʒ j ß. sacchari rosati q. s. Fiat looch.

Vel ℞. Syrup. de ros. sicc. & de papav. an. ℥ ij. Fiat mixtura, de qua sumat unum, aut alterum cochlear sensim deglutiendo, diu noctuque.

Cave ne nimis adstringentibus extravasatum sanguinem in pulmonibus detineas.

Quartò, Ad exsiccanda & glutinanda pulmonum ulcera in phthisi.

℞. Conservæ rosar. & consol. maj. an. ℥ j. gummi tragacanthi & Arabici leviter torrefacti ana ʒ ij. semin. plantag. & papav. alb. an. ʒ ß. Cum syrup. de ros. sic. fiat looch,

Vel quod prodest diuturnæ tussi, pulmonis fauciumque ulceribus glutinandis, asperitatibus arteriæ leniendis, in tussi, sputo sanguinis è faucibus erumpentis, catarrho & raucedine.

℞. Pulpæ rad. alth. vel liquir. ℥ iij. mucilag. gumm. Arab. tragacant. extractæ cum aqua rosat. ℥ j ß. sacch. rosf. q. s. Fiat looch.

Quintò, Ad tenuem fluxionem in pectus ruentem in hæmoptoicis cum tussi, vocis raucedine, cum vel sine febre.

℞. Aquæ rosf. ℥ vj. semin. cydon. mundat. ℥ i ß. sacchari candi vel albiss. ℥ ij. Pone omnia simul in phiala vitrea per 4. horas, fiat liquor mucilaginosus, quo utere sæpe diu noctuque ex cochleari.

Potest etiam parari ex æquis partibus aq. flor. papav. rhæad. & rosar.

Syrupus papaver. alb. ad id utilissimus est, pluries diu noctuque sensim lambedo sumptus. *Tenke.*

Looch variæ ad varios usus Formulæ è variis Auctoribus.

Lohoch de Caulibus Gordonii ex *Pharm. Aug.*

℞. Succi caulium rubrorum ℔ j. croci ʒ ij. sacchari, mellis an. ℔ ß. misce, ut decet, & fiat lohoch.

Raucedini, & vocis ablationi medetur, ac pectus ab humoribus vitiosis liberat, nec non spiritum facilitando thoracis levat angustias; priscis forsan magis quàm nobis usitatum medicamentum, ut qui brassicæ plurimum tribuentes, ex ea singulis in corpore membris singula comparant remedia.

Aliter in Pract. Cap. de tussi humida à Mesue præparatur. Recipit enim succi caulium ℔ v. hunc, spumam auferendo, lento igne coquit ad ℔ ij. deinde addit sapæ & mellis an. ℔ j. atque sic coquendo ad justam perducit consistentiam.

Looch De Farfara ex *eodem Pharmac.*

℞. Radicum farfaræ ℔ j. coquantur in aqua ad mollitiem postmodum contundantur, & colentur, addendoque mellis ℔ ij. coquantur ad justam consistentiam.

Tabidis prodest, pulmonis ulcera glutinat, faucium ac asperæ arteriæ asperitates lenit, inter arteriaca medicamenta haud postremum; ad cujus normam & alia ejusmodi simplicia lohoch præparari possunt, utpote lohoch ex althæa, enula, liquiritia & similibus, quibus interdum aromata adjiciuntur, atque in primis crocus pectori conveniens.

De Farfara compositum ex D. *Lemery.*

℞. Rad. tussilag. ℥ iv. alth. ℥ ij. coq. in aq. font. s. q. pulpamque cribro exprime; hanc iterum dissolve in ipso decocto cum facch. alb. ℔ j. mell. passul. ℥ vii. succi glycyrrh. ℈ iv. Agitentur simul validè pistillo ligneo, & inspergantur interim pulver. macis, cinnam. ana ℈ j. croci, caryophill. an. ℈ ß. f. s. à Looch.

Serum acrius ac salsius in asperam arteriam delabens, inspillat, pectus corroborat, excreationem promovet; sugitur in bacillo liquiritiæ contuso.

Looch Lentium *Avicennæ.*

℞. Lentium rubr. p. ij. coq. modicè in aq. font. & rejecta hac prima decoctione, iterum recoq. lentes in aq. font. ℔ ij. ad consumpt. quartæ partis, addendo deinde sem. papaver. alb. ʒ ij. post aliquot fervores, adde passul. mundat. ℔ j. coq. donec veniat decoctum ad ℔ j. postea addendo rosf. rubr. ʒ ij. unico fervore facto, & in colat. permisce sacchar. candi ℔ ß. Tandem ad consistentiam eclegmatis.

In faucium doloribus ac raucedine confert, excreationem juvat & sugitur in cochleari.

Looch de Papavere Mesue ex *Pharm. Aug.*

℞. Papaveris albi ʒ xxv. amygdalorum dulcium mundatorum, nucleorum pineorum, gummi arabici, succi glycyrrhizæ an. ʒ x. amyci, ℥ iij. sem. portulacæ lactucæ, cydonioeum an. ℥ iv. croci ℥ j. sacchari penidii ℥ iv. syrupi de papavere ℥ iij. omnia concissa & contusa syrupo de papavere excipiantur, cujus hæc esto formula.

℞. Capitum papaveris albi & nigri recentium an. ℥ vi. sem. lactucæ, florum violarum an. ℥ i ß.

Coquantur, dum contabuerint capita, in aquæ cucurbitæ ℔ viii. expressum & colatum cum sacchari ℔ iv. percoquantur ad syrupi crassitudinem.

Efficax est in destillationibus tenuibus, quæ acrem, salsam, & tenuem materiam in thoracem demittunt fauces asperant, vigilias ac febrem pariunt; confert etiam febribus ardentibus, dolenti thoraci & pleuritidi.

Looch Passularum ex *eadem Pharm.*

℞. Radicum pæoniæ ʒ iv. hyssopi melissæ, scolopendrii, seu ceterach an. m. ß. glycyrrhizæ ℥ ß.

Fiat omnium decoctio in sufficienti aqua pluviali, factâ colaturâ cum forti expressione, *adde passularum minorum in mortario bene contusarum, prius ab arillis mundatarum ℔ j.*

Decoquantur, & per pannum lineum fortiter exprimantur expressioni addendo sacchari ℔ j. fiat looch ut est artis;

Usus est ad tussim & pectoris vitia, maxime in puerulis, iisdemque epilepticis, propter pæoniæ radices ingredientes.

Looch de Pineis Mesuæ ex *eadem Pharm.*

℞. Nucleorum pineorum ʒ xxx. amygdalarum dulcium, avellanarum, Tragacanthi, gummi arabici, glycyrrhizæ, ireos an. ℥ ß. dactylorum ʒ xxxv. amygdalorum amarorum ʒ ij. mellis passularum, sacchari albi, butyri, recentis an. ʒ iv. mellis optimi ℔ iij. ℥ ij. terenda terantur, & incidenda minutissime incidantur, ac melle excipiantur.

Modus confectionis hic est, ut gummi & tragacanthum macerentur in ℔ iij. aquæ capillorum veneris, donec prorsus mollescant, deinde cribro setaceo transmittantur, & cum melle optimo misceantur ad lentum ignem, rudiculâ ligneâ diu movendo, postea ei inspergantur pulveres tenuissimi radicum ireos, capillorum veneris, glycyrrhizæ, sacchari, amyli, ut & pinei nuclei, amygdala & avellanæ contusæ, & optime misceantur. Demum utrumque gummi mistum, & dactyli in pulpam redacti; melli passularum in quo prius fuerit dissolutus succus glycyrrhizæ, vase ab igne deposito addatur, & diutius omnia agitentur donec uniantur, addito butyro recenti, si statim eo utendum sit; sin verò diutius fuerit adservandum, paretur absque butyro, ne rancorem contrahat.

Diuturnæ Tussi, difficultati spirandi, & asthmati succurrit, humores in Thorace crassos incidit & attenuat, senibus maximè familiare, peripneumoniam quoque ac pleuritidem, inclinante jam febre, juvat.

Pro

Pro melle passularum aliqui sapam non inepte substituunt.

Looch de Portulaca ex *eadem Pharm.*

℞. *Succi portulacæ* ℔ *ij. trochisc. de terra lemnia* ℥ *ij. de charabe, gummi arabici, sanguinis draconis, an.* ℨ *j. lapidis hæmatitæ, pilorum leporis ustorum, an.* ℈ *ij. sacchari albi* ℔ *j. fiat lohoch ut est artis.*

Sputum sanguinis cohibet, ac ruptis opitulatur pulmonibus: excesa vasa cruorem fundentia glutinat, & anhelitus vias ab exulceratione tutas reddit.

Looch de Pulmone vulpis Mesuæ ex *eadem Pharmac.*

℞. *Pulmonis vulpis siccati & præparati, succi glycyrrhizæ, capillorum veneris, sem. anisi, fœniculi ana* ℥ *j. sacchari clarificati* ℥ *v. omnia trita tenuissime saccharo excipiantur, & ad debitam formam redigantur.*

Medicamentum hoc ex Mesuæ cap. de phthisi desumptum, prodest magnopere Tabidis, consumtis, ac ulceratos pulmones habentibus. Ejus loco aliqui solum pulverem pulmonis vulpini cum saccharo rosato exhibent.

Looch Sanum & expertum ex *eadem Pharm.*

℞. *Cinnamomi, hyssopi, calaminthæ, ireos, sem. anisi, fœnicul., ana unc.* ß. *capillorum veneris manip. j. macerentur per viginti quatuor horas in aqua fontan. lib. ij. postea destillando abstrahatur circiter lib. j. cum qua ex pinearum mund. drachm. v. amygdalorum dulcium drach. iij. fiat emulsio, & solvendo in eo sacchari albi lib. ij. additisque pulveris glycyrrhizæ, tragacanthi, gummi arabici, amyli ana drachm. iij. ireos drach. ij. optime misceantur.*

Tussi, vocis asperitati & raucedini à frigiditate natæ auxilio est, crassos itidem in Thorace, & pulmone humores incidit, & attenuat; morbis tamen calidioribus, ut & tussi calidæ, suspectum.

Looch de succo Scillæ ex *eadem Pharm.*

℞. *Succi scillæ lib. j. mellis* ℔ *i* ß. *coque ad formam lohoch.*

Incidit, tenuat, & expulsioni præparat materiam crassam, quæ in Thorace continetur, veterem tussim sanat suppuratis, asthmaticis, difficulter spirantibus in magna puris & lentæ pituitæ copia, spiritus vias opprimente, succurrit, promteque hujusmodi obstructa liberat.

Scillas plenas ac nitidas cultello eburneo in partes incidito, ejusque laminas puriores in mortario lapideo contusas exprimito ac utitor.

Galeni descriptio à Mesue non differt, nisi quòd Mesue succi scillæ & mellis partes æquales ponit.

De Scilla compositum ex *eadem Pharm.*

℞. *Scillæ præparatæ unc. sem. marrubii, hyssopi, ana* ℨ *j. ireos* ℨ *ij. myrrhæ, croci an.* ℨ ß. *mellis quantum sufficit. Fiat looch.*

Prædicta omnia valentius præstat, tussim ac senum difficilem respirationem levat, pectus à frigida, crassa, tenaci & impacta iis locis pituita potenter expurgat.

Looch de Testudinibus ex *Ant. de Scobbis Theat. Pharmac.* Italicè conscripto.

℞. *Pulpæ è testudin. terrestr. quibus extrema sint prius exempta, corpusque integrum probè lotum, num. iij. succi liquir. tragacanth. sem. papav. alb. lactuc. portul. malv. quatuor frig. majoran. ana* ℥ ß. *cotoneorum, bombacis ana* ℨ *vj. passular. exacinat. sebesten, berber. spodii ana* ℨ *iij. rosar. violar. hord. mund. capill. vener. borrag. buglossi ana manip. j. aq. comm. q. s. sacchar. lib. iv. f. s. a. Looch.*

Looch pro Ulceribus pulmonum *ex eodem.*

℞. *Conserv. rof. veter.* ℥ *j. pulp. rad. consolid. maj.* ℥ *iij. tragacanthi torrefacti, & gummi Arabici itidem torrefacti, ciner. cancr. fluviat. ana* ℨ *ij. corall. rubr. boli Armen. terræ sigill. an.* ℨ *j. sem. papav. plantag. an.* ℨ *i* ß. *syr. rosar. rubr. q. s. M. f. s. a. Looch.*

Looch duo ex Pharmacop. Bateanâ.

Looch Album.

Fit ex oleo amygdal. dulc. rec. & sacch. penediat. anâ exactissimè ita mixtis ut in massam unam homogeneam conspirent albissimam. Fieri nequit sine arte Pharmacopæi.

Looch Domesticum.

℞. *Olei amygdal. dulc. rec.* ℥ *iv. syrup. jujubin. capill. vener. an.* ℥ *ij. sacch. alb.* ℨ *ij. M. exactissimè in mortario marmoreo s. a.*

Confici etiam potest multò elegantius ac inseparabilius (si Ars non desit Pharmacopæo) sine ulla sacchari additione. Expectorationem promovet.

Looch ex Hadriani à Mynsicht Armamentario Medico-Chymico.

Looch Rosatum.

℞. *Conf. rosar. rub. cum Spir. Sulphuris tinct. unc. iv. Lohoch. de rad. tussilag. cum saccharo parat. unc. ij. spec. diarrhod. abb. unc. j. lact. sulphuris unc.* ß. *boli rub. or. prap. suc. glycyrrhiz. ext. ana drachm. ij. croci or. præp. drachm. j. flor. benzoini cardamomi miner. macis ana drach.* ß. *balsam. sulphuris anisat. scrup. j. ol. rosar. veri gran. iv.*

Misc. & cum Syrup. Pectorali simpl. nost. f. Lohoch.

Vires, Usus, Dosis.

Diuturnæ tussi, raucitati, pleuritidi, &c. confert & auxiliatur. Pulmonibus difficiles excreationes extrahit purulentas exulcerationes tam pectoris quam pulmonis eorundemque graveolentiam halitus efficaciter sanat. Sanguinem quoque expuentibus conducit. Dosis per intervalla, nucis avellanæ quantitas.

Lohoch Violatum.

℞. *Conserv. violar. rec. cum elix. Sulphur. nost. tinct. unc. iv. lohoch. sani & expert. unc. ij. spec. diamargarit. frig. diaireos simpl. ana unc.* ß. *flor. Sulphuris compos. ext. rad. glycyrrhizæ ana drach. iij. croci orient. præp. Styrac. calamit. ana scrup. j. ol. hyssopi & benzoin. ana gran. iv.*

Misc. & cum Syrup. pectorali comp. nost. f. Lohoch. pectorale.

Vires, Usus, Dosis.

Experimentum est in Tussi, Asthmate, Phthisi, dispnœa, orthopnœa, cæterisque pectoris vitiis, &

Q 3 dosis

dosis eadem, quæ in præcedenti Lambitivo observanda.

Looch Pectorale.

♃. *Syrup. Pectoral. simpl. nost. Composit. ana unc. ij. Lohoc. de rad. farfaræ sani & expert. ana unc. j. Man. Christi anisat. drach. vj. spec. diarrhod. abb. unc. ß. zingib. de Bengalâ cond.* ʒ *iij.*

Misc. & fiat, ut est artis, Lohoch pectorale.

Vires, Usus, Dosis.

Certissimarum est virium ad tussim quamcunque & raucedinem à frigore vel pituita crassa in Thorace & Pulmonibus contenta, ortam; nec non in pectoris affectibus quibusvis, difficultati anhelitus, pleuritidi, & dolori costarum medetur. Dosis sæpius in die nuc. moschat. quantitas.

Lohoc seu Diacodion crocaton.

♃. *Cap. papav. num.* XXI. *siliquar. dulc. abjectis granis rad. glycyrrhiz. rasæ ana unc. iij. sem. bombacis, altheæ, cydoneor. gran. myrti ana unc.* ß. *ficuum pinguium dactylorum, sebesten ana num.* XL. *flor. malvæ arb. rub. violarum, jacceæ ana* ʒ *ij.*

Coq. in s. q. fontanæ, ut est artis; postea

♃. *Colaturæ lib. ij. sacchari candi rosar. penidiorum ana* ℔ ß.

F. Syrupus crassus, cui circa finem adde:

Syrup. è suc. flor. papav. errat. jujubini ana unc. ij. extr. croci or. ʒ *ß.*

Misc. & flamma imbecilli ad mellis consistentiam coquantur, & cum Galliæ Moschatæ veræ ℈ j. aromatizentur.

Vires, Usus, Dosis.

In omnibus distillationibus seu defluxionibus calidis, tenuibus, acribus, ac salsis, à Capite, in Thoracem & asperam arteriam, ex continua tussi insomnia facientibus, secretum est. Gutturis enim asperitatem leniendo, sputum tenue maturando, incrassando, glutinando, atque expectorando, sitim extinguendo, caloris incendium, mitigando, somnum conciliando; Item refrigerando & humectando Spiritus corroborat, vires reparat, & calorem nativum conservat. Dici præterea, non potest, quàm prosit iis, qui acutissimis doloribus, maximè Colico, Nephritico, Pleuritico, Arthritico, &c. corripiuntur. Prodest etiam ad sanguinis excretionem & menstruorum nimiam evacuationem; nec non Febribus ardentibus, alvi profluvio & Dysenteriæ, quæ ex materiæ acri & biliosæ effluxu excitatur, confert, Dosis à Drach. j. ad Drach. ij. tres aut quatuor.

Lohoch Antiphthisicum.

♃. *Diacodii crocat. nost. unc.* IV. *Looch sani & experti, de pulmone vulpis ana unc. ij. rotul. pectoral. alb. citrin. rubrar. ana unc. j. syrup. pector. simplic. nostr. & compos. ana drach.* VI. *zinziberis de Bengalâ cond. unc. ß. specier. diarrhod. Abbatis, diamargar. frig. ana drach. ij. M. & cum emulsione sem. papav. albi cum aq. pulmon. vituli fact. unc. i ß. f. flammâ imbecilli justæ consistentiæ Lohoch.*

Vires, Usus & Dosis.

In Phthisi, Asthmate, Tussi, Pleuritide, Catarrho, Raucedine vocis, cæterisque Thoracis & Pulmonis vitiis &c. valdè efficax est, humoresque exscreatu difficiles extenuat, somnumque conciliat. Dosis sæpe in die nucis avellanæ quantitas.

LOTIO, quatenus est OPERATIO PHAMACEUTICA.

Lotio constat duplici subjecto. 1. *Lavante*, quod frequentissime & principaliter est aqua simplex, adæquatè etiam destillatæ 2. *Lavando*, cui generaliter omnia depurationis vel separationis humidæ indiga substant, nominatim corpora solida & media etiam quædam, exemplo terebinthinæ.

Fundamentum Lotionis est duplex, separatio 1. puri ab impuro, 2. subtilis & levioris à graviori corpore, quem in finem vel sola mixtio aquæ concurrit, ut atomi terræ alioqui miscibiles cum eâdem confusæ separentur, vel ejusdem solutio, ut menstruum est, quod exemplis patebit. Hinc & modus non unus est, sed lotio quædam fit simplici affusione & decantatione, ut in extrahendis salibus; quædam simplici agitatione, ut in terebinthinæ lotione; quædam fortiori confusione, ut in terreis dicetur, quædam extractione perfectâ, ut in aloe lota.

Finis nempe & usus generalis est depurare & secernere, effectu tamen diverso, qui duo distincti usus esse possunt generales, specialis multiplex. Lotio ergo (1.) *dealbat* & nitidiores partes reddit, quod exemplo terebinthinæ manifestum est, sive pro usu interno agitando lavetur, verbi gratia, cum aqua nymphææ in gonorrhæâ, pro usu externo in unguento digestivo parando, albicat inde partibus aqueis & sulphureis porosioribus confusis. Sic & cera dealbatur, sic succinum dealbatur flavum coctione cum muriâ, ut mechanicam dealbationem linteaminum, ubi vel continuâ affusione aquæ, accedente calore solis, partes sulphureæ unctuosæ eluuntur, *bleichen* vocant, vel lotione domesticâ dealbantur iterum, non memoremus. Imò salia quoque dealbantur unicè crebriori solutione & coagulatione, ut in arcano etiam tartari patet ex parte.

(2.) *Lotio elixiviat*, exemplo tum culinario, ad parranda lixivia, tum pharmaceutico. Omnia enim incinerata vegetabilia affusione aquæ & transcolatione sal præbent alcalinum hinc lixivium dictum, exemplo, absinthii, centaurii minoris &c. Quod nempe aquæ beneficium est, id lotioni seu mixtioni cum aquâ omniuò etiam quadrat. Aqua verò subit & solvit salia, imò solvendo unit.

3. *Lotio edulcat.* Aqua ipsa dulcis & insipida est, recipit verò in se salia & salina corpuscula subtiliora, & alio quàm elixiviandi fine. Sic lapis lazuli minutissimè tritus toties aquâ abluitur, probè agitando, donec affusa aqua omnis saporis vel coloris alieni expers manserit. Nec id immerito, salia enim mineralia acrimoniam suam in corpus vibrant facilè, nisi auferantur. Hinc etiam aqua, quâ cum cinnabaris vel lapis lazuli & similia lota sunt, non tam facilè mucescit, sed vivida permanet. Inprimis hæc edulcans lotio habet usum, ut habeantur terræ insipidæ; præter usus mechanicos alios, exsiccantes, leviores. Hinc calx lota ad ambusta usurpatur, hinc terra vitrioli dulcis fit solâ sufficiente lotione. Par ratio est omnium calcinatorum & præcipitatorum, ♁ii diaphoretici, bezoardici mineralis, sulphuris aurati ♁ii, magisterii perlarum, auri, &c. quæ edulcantur crebriori trajectione aquæ. Imò huc etiam feculæ ipsæ trahi possunt, ubi conjungitur comminutio & confractio particularum, & lotio, unde pulvillus mitior minusque acris ex bryoniâ, aro, pæoniâ, iride consurgit.

Ut taceamus (4.) secundarium usum, jam tactum, *lotionem* in tritura etiam *comminutioni particularum ulteriori inservire*, cujus rei experimentum manifestum præbet detritio ferri exacuendi fine, *schleiffen*, ibi enim lotio seu affusio aquæ omnino id moderatur, unde

unde & aquæ detritæ illæ martiales sunt omninò, & novi quasdam abortum illarum potu meditatas inducere.

(5.) *Lotio extrahit* propriè dicto modo, ita ut extracta sistat. Atque adeò non solum lotio instituitur, ut sordes auferantur, relicto puriori, sed & vice versâ, ut puriores particulæ auferantur, relictis fecibus, seu impuris, minus utilibus. Extractionis exemplum præbet aloe lota, quæ non priori sensu ita dicitur, sed posteriori, unde aloe depurata seu lota fit, quando aloe pulverisata verbi gratia, ad ℥ij. solvitur in aqua, (accedente calore, nam lotio est duplex, calida & frigida,) hinc liquor tinctus solutione facta filtratur per linteum, & evaporatione prævia exhibet extractum solutivum elegans. Par ratio est aloes violatæ ipsius, imò & extracti opii liquidi & spissi, quod eodem modo menstruo aqueo paratur, de quo sub extractis latius dicetur. Sic etiam scammonii lac, menstruis aqueis factum purgans est extractum, licet minus hodie in usu.

(6.) *Lotio modo leviorem, modò graviorem particularum secretioni inservit*, quæ scilicet sunt utiliores; Διάκρισις enim omnis debetur primariò utilibus, quatum σύγκρισις fieri debet. Sic in ♁ii diaphoretici præparatione, facta solutione in olla pro elixiviatione, partes solùm tenuiores & subtiliores filtro ingeruntur, crassiores impuræ relinquuntur. Sic lithargyrium præparatum fit, si lævigatum aqua desuper limpidissimâ affusâ agitetur, donec ea turbida fuerit, hinc in aliud vas conjiciatur, ut subtilius illud evolutum subsidat. Sic etiam terræ subtiles è calcinatis ossibus aliæve lavantur, *schlemmen, abschwemmen* vocant, ut ex iis catini fiant, ut alia mechanica taceamus; item bolus armena, osteocolla, aliæque hunc censum subeunt, siquidem id opus ducatur. Contrarium hujus rei fit in metallicis, nominatim loturâ auri, quod illustrabimus exemplo lotionis ex fluvio Schwarza, nobis vicino. Cum enim ramenta auri cum arenulis visantur conjuncta, uti auri seminium præ reliquis est diffusum metallis omnibus, procedunt ita: Ex flumine hauriunt terram & corbi indunt, lapides majores eximuntur & separantur, confusè reliquæ partes minutiores instrumento ligneo longo, lato & declivi, cui substratum est setaceum, ut olim pellis, ingeruntur, affunditur subinde aqua, junctâ agitatione, ita partes terreæ tanquam leviores secedunt & detrubantur, aureæ ramentosæ in setaceo relinquuntur cum terreis minoribus. Unde tandem excussæ in vas ligneum semiovale, *Muldlein*, denuo repetitâ aquæ affusione & separatione sola tandem auri habentur ramenta, plura vel pauciora, non levi tamen in Schwarzâ cum lucro. Idemque de Albi, Rheno aliisque valet, unde habetur aurum statim suum finumque, imò finissimum, ex sinu naturæ matris haustum, citra ignis aliquam ministrantem opem, idque purissimum, crudiori saltim modo eoque antiquissimo collectum. Hinc vellus ipsum aureum Jasonis, licet *Suidas*, sub voce δέρας, aliique cum ipso explicent, librum fuisse Alchimilticum, ex vellere ovino, more antiquo, scriptum, qui artem parandi aurum continuerit, ex aliis metallis transmutatione factâ; rectius tamen cum *Strabone lib.* 11. *Geograph.* statuitur, populos Colchos inhabitantes solitos fuisse aurum torrentium mediante vellere ovino excipere.

Sic etiam exemplum utriusque præbet lotionis cinnabaris nativa, prioris quidem si ipsa sit paulò putior, vel saltim non bolaris, ita enim factâ pulverisatione particulæ utiliores evolvi, & subsidendo hinc colligi possunt, quod ante annos aliquot in usu nobis erat, desumtâ hâc colligendi ratione ex ipsius cinnabaris tunc adferri consuetæ modulo; Posterioris verò, si impurior & bolaris sit magis, Germ. *Wasser Zinnober*, quatenus proceditur modo contrario, & in fundo quæritur purior pars, ad instar lotionis auri. Ita enim fit separatio partis utilioris per aquam, seu viam humidam, quæ etiam alio modo per ignem fieri potest, nostro experimento, sublimando eandem ex arenâ, igne debito subdito, manifesto argumento, esse hanc non minus σύγκρισιν, ac illam.

Quin imò nec aurum lavari per totum, vel elui omne, sine distinctione, potest. Sed si arenulæ commixtum minoribus particulis fuerit, *Goldschlich* vocant, beneficio hinc amalgamationis secerni amat quoque quatenus recipiuntur auri miculæ à mercurio, à quo hinc beneficio ignis iterum separantur. *Wedelius.*

LOTIO, quatenus est MEDICAMENTUM.

De ea vid. sub titulo *Fomentatio*, item sub titulo *Balneum.*

LOTIUM, vid. *Urina.*

LOTUS ARBOR.

Nomina. Lotus arbor *Park. Ger.* lotus arbor fructu cerasi *C. B.* id est, urticæ arbor à figura foliorum.

I. B. Lotus dicta arbor magna est, caudice crassissimo & ramis cerasi instar brachiata, sed in latitudinem magis quàm in altitudinem extensis, cortice lævi subalbido (ut Cæsalpinus ait, ut Matth. in cæruleum nigrescente) foliis ulmi longioribus, & magis in acutum desinentibus, inferiore parte nonnihil incanis, superna viridantibus, rugosis, in ambitu serratis, in acutum desinentibus, quæ nihil nobis cum ilice videntur habere commune. At unumquodque ferè folium est bacca subnigra, ceraso sylvestri similis, minor tamen, ex longo pediculo, pulpam paucam albam continens, cum dulcedine astringente, gratam: ossiculum ad fructus proportionem magnum: bacca tota siccissima, ut vix ea quis satiari possit. Flosculi, teste Cæsalpino, ex binis filiolis constant, summo fructui insidentibus: baccæ nigræ; ossiculum durum, veluti quadripartitum intus unica seminis medulla dulcis.

Si floris situm rectè describit Cæsalpinus, in nostra Methodo ad hoc genus pertinet.

Multis Italiæ in locis reperitur spontanea: nos circa Romam in sepibus observavimus, nec non in Gallia Narbonensi circa Monspelium.

Arbor hæc esse non potuit cujus fructuum dulcedine capti Ulyssis Socii, cum lotophagis permanere ut eis fruerentur quàm ad socios reverti maluerunt. Quæ enim gratia esse potuit tam sicci & exucci pomi, nisi fortè in iis regionibus carnosior atque etiam suavior quàm in nostris sit?

Arborem hoc in loco à nobis è I. B. descriptam ipsissimam Theophrasti, Plinii aliorumque veterum lotum esse pro certo affirmare non ausim, adeoque an vires loto ab iis adscriptæ huic conveniant nescio, fructus astringunt & alvum sistunt, maturi minus; ramentorum decoctum vel infusum dysentericis fæminisque profluvia laborantibus confert, rufat flavosque etiam reddit capillos (quod præter Dioscoridem & Serapionem nemo tradit) eosdemque defluentes continet. *Raius.*

LUBRICANTIA, vid. *Hypactica.*

LUCIUS PISCIS.

Lucius, (vel à Græco nomine τῦ λύκυ quod lupum significat: quia hic inter fluviatiles sit voracissimus & edacissimus, quemadmodum inter marinos lupus, cui Græci à voracitate λάβραχος nomen deduxerunt, vel

à lucendo) Gallis *Brochet*, vel aliis *Bequet*, seu *Bechet*, à rostro prominente, Angl. *the Pyke.* (vel ob similitudinem rostri cum hasta, vel quod se instar hastæ projectæ in aqua promoveat: unde Franco-Gallicè etiam *Lanceron* à lancea appellatur) & dum adhuc parvus est. Branchias habet senas, utrinque ternas. Oculi coloris aurei sunt æmuli, maxime ad iridem. Palato ejus natura duos dentium ordines infinxit, quoniam in superiore maxilla nulli sunt: inferior maxilla dentibus acutissimis imparibus, & duplici interdum triplici serie extantibus, in os recurvis armatur, ut in carcharia. Cor sub branchiis minutim sature rubet. Hepar longiusculum, simplex, pallet: cui anteriore parte fel jungitur majus, cæruleum. Vada petunt, cum parturiunt: ac sæpenumero singulas fæminas mares 12. 13. aut 14. sequuntur. *Charleton.*

Officin. Nat. ex Lucio.

1. *Fel.* 2. *Cor.* 3. *Mandibulæ.* 4. *Officulum cruciforme.* 5. *Axungia.* 6. *Ova.*

Vires.

1. *Fel*, Febrim arcere volunt *si assumantur.* Numer. 3.

Extrinsecus inservit oculorum maculis, hebetudini, aliisque eorum affectibus.

2. *Cor*, adversus Febrium paroxysmos devoratur.

N. *Sunt qui Cor vivo Lucio exemptum devorare, luciumque corde orbum denuo in fluentem aquam conjicere jubeant.*

3. *Mandibula* exiccat, abstergit. Hinc datur in pleuritide ceu specificum, confert itidem ut & reliqua capitis officula in calculo, fluore albo mulierum, partu difficili.

Extrinsecus sistit (cinis) synoviam, vulnera inveterata mundificat, hæmorrhoides exiccat.

4. *Officulum Cruciforme ex capite Lucii*, commendatur quibusdam ad Epilepsiam (*assumptum.*)

N. *Periapton singulare quibusdam habetur adversus incantamenta.*

5. *Axungia* vulgare Medicamentum est, illiturque plantis pedum & pectusculis infantulorum, ad revellendos catharros & demulcendam tussim.

6. *Ova*, vomitum ac alvum ciere apta sunt, unde & hujus gratia medicamenti loco à plebeis exhibentur.

Præparata.

Aqua *Fellis* destillata oculis subvenit. *Schroderus.*

Hujus *Mandibula* cum reliquis officulis capitis exsiccata & pulverisata egregium præbet anti-pleuriticum, vel per se, vel cum aliis mixta.

N. Nuper ex capite Lucii *duos Lapillos* instar cancrorum extraxi raro exemplo; quos reservo in meo gazithecio. *Hofmann.*

Ludus, vid. *Calculus.*

Lujula, vid. *Oxytriphyllum.*

LUMBRICI.

Lumbrici terrestres (quasi lubrici, quia labuntur, vel ut Martinius ingeniosus deducit, ex eo, quod ex λύματι βρύει, hoc est, è sordibus nascatur) Græcis γῆς ἔντερα, terræ intestina & γαφάγαι (quod terram comedant) quorum interanea per acuratissimam anatomen detecta, & iconibus ad ipsius naturæ fidem expressa contemplari licet apud Doctissim. Willisium de An. Brut. cap. 3. quibus consimiles etiam in hominum ventriculo & intestinis generantur trium generum, viz, lumbrici (1) lati, (2) teretes, (3) ascarides, ἀπὸ τοῦ ἀσκεῖν, quoniam iis affectos mordicatione & pruritu valde exercent (4) Syrones in cute. De intestinorum lumbricis admirandam sane Historiam hanc tradit Casp. Schwenchfeld. Novi fœminam rusticam, inquit, cui lumbrici longi teretes palmares & longiores, noveni, per intervalla, aliquot dierum spatio dextra abdominis parte, sponte ex ventre prorupere: ulcusculo suapte natura iterum coalescente.

N. Vires. *Sunt insigniter diuretici, diaphoretici, anodyni; discutiunt, emolliunt, obstructiones reserant, lac augent, vulnera, nervosque præcisos glutinant.*

Usus præcipui sunt in apoplexia, spasmo (ex signatura) aliisque affectibus nervorum ac musculorum in ictero, (utroque) hydrope, vermiculatione infantum, dolore colico. Inprimis autem specificè prosunt in arthritide illa scorbutica, quam vagam appellant, (die lauffende Gicht die Vahren, The running and wandring Gout, De loopend of vliegende Gicht,) adhiberi intus possunt & extus.

Intus exhibentur vel toti conquassati, recenterque verbi gratia, cum vino trajecti per linteum, vel siccati & pulverisati.

Extus applicantur vivi & mortui, vivi impositi, donec moriantur, prosunt panaritio, mortui in cataplasmatis ferè adhibentur. Odontalgiæ convenire dicitur cinis, (cavitati dentium inditus.) Podagricos dolores leniunt, (pulvis cum farina calidè impositus.)

Præparata.

1. *Aqua*, fit in MB.

Hydropicis maximè proficua est.

2. *Oleum coctum, vide Dissp.*

N. *Ex* ☍*o hoc destillatur cum* ▽ *raphani, Ol. quod urinam & sudores potenter pellit.*

3. *Liquor* fit in clybano.

Nimirum.

Lumbrici loti & per stupam purgati induntur vitro angustiori orificii. Hinc obturatur vitrum massaque panis inclusum committitur, (ut & reliqua massa,) clibano, donec cum panibus eximatur. Post liquor filtratur & servatur pro usu interno & externo.

Dosis à ℨij. ad ℥ß.

4. *Spiritus* prævià putrefactione, ubi ⊖ volatile statim elevatur, vel sine putrefactione ex ☊ △ aperto.

5. *Pulvis*, fit ex lumbricis in furno exiccatis. *Schroderus.*

Hi tanquam specificum in arthritide vagâ scorbuticâ commendabiles sunt, ex quibus succum expressum ad rusticos & plebeios amandamus cum eorum pulvere. *Spiritu cum Sale volatili per se destillato contenti.* Atque hic habetur vel cum prævia lumbric. terr. putrefactione, vel sine ea. In ea Sal volatile statim in destillatione elevatur; in hac extrema opus est ignis tortura per retortam △ne aperto peragenda. Ex hoc cum Essent. chamædr. chamæpyth. salviæ, flor. hyperic. anthos lavendul. ligni sassafras, radic. angelic. &c. Elixir anti-arthriticum paratur, quod in arthritide vaga scorbutica ad gutt. xx. xxx. vel ultra propinatum cum appropriato vehiculo notabilem edit effectum. Nota alias etiam est Essentia lumbri-

lumbricorum f. & c. Dn. Dn. Dravisii *in arthritide vagâ scorbuticâ*. vid. & Balsamum Dorsalem seu antiparalyticum D. B. O. in thesaur. pharmaceutico annexo Sect. 4. num. 5.

Lumbrici intestinorum.) Sunt qui pulverisatos offerunt ad lumbricos expellendos. Sed *Heinricus ab Heer lib. 1. Observ. 9.* hoc non probat, quia materia illa vermium putris putri puerorum pituitæ mixta à magno illorum calore humido iterum animari potest, ut videmus muscas submersas longè mortuas, si non premantur, soli denuò expositas vitam & volatum recuperare. Sic & serpentes in minima etiam frustula concisos ac putrefactos, ut nullum amplius vitæ adsit vestigium, Solis calore in novos serpentes abire, ob serpentum formatrices ideas in putredine non destructas. Verùm hic Metus de Nihilo est, hi enim lumbrici non integri, sed exsiccati ac pulverisati offeruntur, ac alias adesse potuerunt in corpore priusquam pulvis Lumbricorum fuit adhibitus. *Hofmannus.*

De artificiali Lumbricorum Productione hæc habet R. P. Athanas. Kircherus Mund. Subterr. Vol. II. p. m. 376.

Lumbricos plures siccatos in pulverem concha lateritia, terra pingui & dulci impleta sepelies: deinde aqua pluviali eam subinde rigabis, & intra tres aut quatuor dies reperies totam illam terram nova lumbricorum pullulagine scatere, & primò quidem sub magnitudine vermium qui ex caseo nascuntur; deinde quoque pingui illo terræ succo nutritos, in veros lumbricos excrescere comperies: cùm enim semen in lumbricorum incineratione non pereat, sed virtute maneat, hinc fit, ut intra terram pingui & dulci succo præditam conditus pulvis, calore solis se se exerens, vi latentis seminis in idem, quod primò erat, animal excludatur. Vel idem quoque duplici alia ratione succedit, vel ex concisis siccorum lumbricorum particulis terræ insitis, pluvialem aquam admiscemus, quæ illa eadem est, quæ semina lumbricorum aliunde decisa secum portat atque terræ committit; hinc statim post pluvias & imbres terram pinguem dulcemque semper lumbricis scatere deprehendimus, tanto numero, ut vel ipsas semitas expleant. Est & hoc admirabile, quod si lumbricum soli ferventi exposueris, is statim fit moriturus, quem postero die ubi examinaris, innumerabili vermiculorum multitudine coopertum videbis, quos ex cadaveris seminalibus partibus instaurari non est dubium; Unde ingens illa lumbricorum multitudo in terra, nascitur, uti enim terram saxosam, sterilem & arenaceam oderunt, ita ex ea non nascuntur; fit tamen subinde ut vel repentes terram illam ingrediantur, sed cùm alimentum non reperiunt, ibidem vita functi ex propriis eorum cadaveribus mox ingentem verminaginem emittant, qui pluvia in terram pinguiorem delati, ibidem in immensam lumbricorum copiam adolescunt.

LUMBRICOS NECANTIA, vid. *Anthelmintica.*

LUNA vid. *Argentum.*

LUNA CAUSTICA, LAPIS INFERNALIS, vid. sub titulo *Argentum.*

LUNARIA MINOR
seu Botrytis.

Nomina 1. Lunaria minor *Ger. Park.* L. Botrytis *I. B.* racemosa minor vel vulgaris *C. B.*

I. B. Radice tenui, subnigra, intus flavescente folium exit singulare, una cum pediculo interdum palmare, 4. 5. 6. 7. aut pluribus pinnatum crassarum, ubi nervo medio connectuntur angustatum, in latum & falcatum mucronem desinentium, conjugationibus compositum pinnarum superiorum concavo inferiorum gibbum excipiente, ex eodem pediculo ex infimæ conjugationis sinu surculus prodit palmaris, succulentus, crassus, è cujus lateribus alternatim oriuntur pediculi racemulis onusti, jubam imitantes. Racemuli acinos habent congestos, paucos, virides, qui nec flores unquam edunt, nec semen intus habere conspiciuntur, sed pro eo pallido colore pulvis tenuissimus atque impalpabilis invenitur, quo sato an ex eo planta exuat incertum est, sæpe quidem cum expertus nunquam exire aliquid cognovi, inquit Columna.

Ego pulverem hunc ipsum plantæ semen esse minime dubito, quantumvis à columna satum, loco fortasse alieno non provenit.

In montibus Eboracensibus propè Settle oppidum copiosissimè provenit & alibi in montosis & frigidioribus variis in locis, tum Anglia, tum in transmarinis regionibus.

Lunaria botrytis minor mult' folia I. B. Lun. racemosa ramosa major C. B. an sit lusus naturæ tantum: an species Lunariæ distincta ambigimus, præsertim cum Camerarius eam in Anglia inveniri tradat: nos autem nihil tale unquam invenimus, nec ab aliis inventum audivimus in Anglia, nisi forte accidentarium & monstrosum *Raius.*

Vires. Lunaria minor seu *botrytis* vulgaris planta est vulneraria ac adstringens, dysentericis, ut credunt, admodum proficua; Nos vidimus virum quendam qui Herniis curandis non mediocri cum successu allaborabat plantam hanc extus & intus in magno usu habuisse.

b

Nomina 2. Lunaria botrytes ramosa Silesiaca I. B. racemosa multifido folio *C. B.*

Clus. dodrantalis est planta, statim à radice unam aut aliam foliorum alam protrudens, sive folium ramosum & multifidum, frequentibus foliis, Lunariæ minoris vulgaris foliis fere similibus constans, sed longioribus & crassiusculis, crebraque incisura divisis, colore ut in vulgari viridi dilutiore, & quodammodo pallescente; secunda ala, ut tenerior est & postremo nata, tenui quadam sed rara admodum lanugine pubescere videtur, succulentiorque est quam prima: ex ejus quasi utero secundum ea icem emergit cauliculus pinguis & succulentus, sustinens multifidam & majorem uvam (florine an fructus dicere debe m hæreo) quam vulgaris, alioquin admodum similem. Radix vulgaris instar multis fibris late in ambitum sparsis, crassioribus tamen, constat.

In altis Silesiæ montibus oritur, culturam autem respuit ut pleræque montanæ.

Nomina 3. Lunaria racemosa minor Adianti folio *Breynii.*

Breyn. Vulgari foliis laciniatis (cujus effigies apud Camerarium in Matthiolo Germanice edito sub numero II. extat) per omnia similis præter folia, quæ capilli veneris sive adianti foliis coriandri C. B. in modum eleganter sunt dissecta.

Nascitur in montibus Cassubiæ, sed admodum rara.

Nomina 4. Lunaria racemosa minor matricariæ folio Breynii.

Breyn. Montium Cassubiæ est incola, unde satis copiose

copiosè allata; cauliculi in omnibus allatis magis curti erant quam vulgaris, racemis brevioribus magisque ramosis, ac foliis brevioribus, plures in lacinias angustiores dissectis, matricariæ haud imparibus onusti.

LUPINUS.

Lupinus nonnulli à *Lupus* dici existimant rationemque hanc adferunt, quòd lupinâ quadam naturâ terram voret. Nam (ut Plinius ait lib. 18. cap. 14.) tellurem adeò amat, ut quamvis frutetoso solo conjectum inter folia vepresque, ad terram tamen radice perveniat. Sed rectius Isidorus lib. 17. Orig. cap. 4. qui Græcum esse origine docet, est enim ἀπὸ τῆς λύπης, quo respiciens Maro J. Georg. ait, tristesque lupini.

Nempe quia, ut loco dicto Isidorus ait, vultum gustantis amaritudine contristant; aquâ tamen si macerentur amaritudinem exeunt: unde Zeno Citticus rogatus unde fieret, quòd cùm naturâ adeo tetricus esset, vinum si biberet, fieret suavior, sibi hoc cum lupino commune esse respondit. Meminere Athenæus lib. 3. & Laertius in Zenone.

Ex lupino macerato fiebant nummi, quorum in Comædiis usus erat. Plaut. Pæn. Act. 3. Sc. 2.

Ag. *Agite, inspicite aurum est.* Col. *Profectò, spectatores, Comicum.*
Macerato hoc pingues fiunt auro in Barbaria boves.
Verum ad hanc rem agendam Philippeum est.

Hinc Horat. Lib. 1. Epist. 7.
Nec tamen ignorat quid distent æra lupinis.

Ubi ut Turnebus à Mureto edoctus scripsit lib. 1. Advers. cap. 15. per æra intelliguntur *nummi ærei*, per lupinos, *nummi comici* è lupinis confecti, ut omnino fallantur qui corrigunt, *quid distent erva lupini.* Hæc omnia è Clariss. Vossii Etymologico.

Lupini *Notæ* sunt folia digitata caules teretes, flores in summis caulibus & ramulis in spicas digesti, siliquæ erectæ.

Plures dantur ejus species, scilicet *flore albo*, qui vulgaris, item flore cæruleo, luteo &c. Hic de vulgari cujus

Vires. Seruntur in Hetruria (inquit Matt. & nos etiam id observavimus,) non modo ad alimentorum usum, sed ad agros impinguandos, & Plinius pinguescere hoc satu arva vineasque dixit, ita ut optimi fimi vicem repræsentet.

Semen in aquâ dulci calida maceratum amaritudinem, deponit, & gustui gratum redditur, ut citra aliam coctionem esitetur. Galenus elixum cum garo ac oxygaro, vel etiam sine his sale mediocri conditum mandi scribit, & fieri tunc nutrimentum succi crassi, & tardè descendere. At ubi nativa etiamnum amaritudo manet extergendi digerendique vim obtinet Interficit lumbricos tum illitus, tum addito melle linctus, tum in posca potus; quin & decoctum ejus idem præstat. Foris impositus ex emplasticorum genere est; unde & decoctum in fotu, & farina in cataplasmatis vitiligines, achoras, pustulas, psoras, gangrænas, ulcera maligna juvat, partim extergendo, partim citra mordacitatem digerendo. Sunt qui farinam ischiadicis cum aceto illinunt, elicit menses & fœtum cum myrrha & melle impositum, & alia multa præstat, quæ vide apud Dioscoridem, Galenum & Plinium.

Quod Theophrastus dixit viridem à nullo animali mandi propter amaritudinem, de fructu intelligendum est: nam hodie etiam pro boum pabulo seritur inter rapas. I. B. *Raius.*

LUPULUS.

Lupulum à Plinio l. 21. cap. 15. lupum salictarium nominatum volunt, Lupulus cur dictus sit me latet, salictarius autem dicitur quia subit scanditque salices & arbusta omnia circumvolvendo: à salicibus autem potius quam ab aliis arboribus denominationem sumpsisse nobis videtur, quia locis humentibus & ad fluviorum ripas, ubi & salices, nasci mat. Lobelius salictarium dictum existimat, quia fulcra quæ scandit ut plurimum saligna sunt. Mesue volubilis folio aspero dicitur: cæterum notæ lupuli characteristicæ quibus à reliquis hujus generis distinguitur sunt, caules volubiles, fructus squamosi in racemis laxis: quibus incoctis efficitur ut cerevisia ætatem ferat incorrupta, nec cito in vappam aut acetum degeneret.

Nomina. Lupulus mas & fœmina *I. B.* I. seu mas & II, seu fæmina *C. B.* 1. Sive sativus & 2. *sive* sylvestris *Park.* nec enim aliter differunt quam magnitudine & exilitate aliisque accidentibus à cultura ortis. Lupus salictarius *Ger.*

I. B. Anadendras lupulus, per se infirmus, facilè & proxima adminicula quæ apprehendit, conscendit; non ille quidem capreolorum, quos nullos habet, ope, sed tortilibus asperis, angulosis, purpurascentibus & concavis sarmentis, tenaci pedamentorum complexu, in altum subnitens, cæteroqui homo se tollere vix potis. Folia è geniculis bina adversa, pediculis palmaribus, asperis, & interdum rubentibus adnexa, modo mori folii imitata, integra in mucronem abeunt plerumque trifariam aut quinquefariam divisa, totidem mucrones ostentantia, tum hic, tum illic per ambitum serrata. Flores in Mare dicto è foliorum alis racemosi, cannabacei, colore herbido pallescentes, sex foliolis & totidem staminibus componuntur, nullo sequente fructu evanescentes. Fructus in fœmina strobilorum instar, squamis compactiles, verum membranaceis & laxis, colore pallido seu ex viridi luteo, semen continet rufum, amarum.

In sepibus passim abundat, & ad dumeta & margines pratorum humentium luxuriat. Lupuli tam in Anglia, quam in Germania vitium instar, in lupuletis feruntur & coluntur, magnâ curâ, nec minore impensâ, depactis prælongis perticis, quas sarmenta conscendunt atque etiam superant. Solo gaudent humidiore, lætiore & pinguiore, bene stercorato. Tota planta culta lætior multo evadit, florum thyrsis foliaceis ex squamosis grandioribus semine etiam paulo majore, vindemiæ tempore uvæ decerpuntur, in furno & ad id præparato exiccantur, in saccos deinde congeruntur & venum exponuntur. Hæc partim ex adversar. Lobelii, partim ex nostra observatione.

Vires. Harum usus notissimus est toti orbi, ad condiendam nimirum cerevisiam nè citò acescat aut corrumpatur, sed in longum tempus asservetur. Quod præstant mediante insigni amarore quem ei communicant, quæ tamen ætate paulatim evanescit, cerevisia interim vinosum saporem vetustate contrahente, quinimo lupulus incoctus cerevisiam salubriorem reddere existimatur & sapidiorem: diureticam quoque & emmenagogam vim eidem communicare, sanguinem purgare ictero & hypochondriacis affectibus utilis esse. An vero calculo renum & vesicæ atterendo & expellendo conducat. An è contra ad ejus generationem & coagulationem faciat à nonnullis ambigitur. Qui adversus calculum eum commendant eo argumento nituntur, quod calidus sit & diureticus.

Qui usum ejus in calculo damnant, sententiam suam valido sane tibicine experientia suffulciunt, quâ teste cerevisiæ lupulatæ (quam nos bieram vocamus) usu calculosorum paroxysmi exarbantur, qui è contra Alæ (sic dicimus cerevisiam cui lupulus non fuerit incoctus) potu leniuntur & mitigantur: præterea ex quo

lupuli

lupuli in cerevisia usus in Angliam introductus sit, calculum apud nos epidemicum factum esse, multoque plures quam olim infestasse clamitant. Nos iis potius assentimur, qui usum ejus in cerevisia probant & commendant. Salubrior enim inde nobis videtur, & ventriculo gratior, & cibo concoquendo utilior. Nec obstat quod cerevisiæ lupulatæ potus calculosis à Medicis interdicatur, Alæ præscribatur: illud enim fit ad leniendos paroxysmos, Cui usui Ala ob lenitatem & lubricitatem seu lævorem suum conducit, non ad morbum eradicandum, ejusve causam tollendam, cùm ala ob lentorem & viscididatem suam, atque tartari aut fæcum copiam quam deponit, calculo generando potius & coagulando quam dissolvendo & comminuendo apta nata videatur. Falluntur autem qui calculum epidemicum factum, ex quo lupuli in cerevisia usus introductus sit, existimant. Nam quamvis lupulus frequentioris hodie usus sit in urbe Londino quàm unquam antehac fuerit, pauciores tamen inibi nunc dierum quam superiore sæculo calculo laborant, ut ex accuratis D. Graunt observationibus patet. Quod ad calculum attinet, putamus liquores illos, qui tartarum copiosum continent & præcipitant, generationem ejus in corpore humano promovere; unde & aquæ potores à morbo illo immunes futuros arbitramur; qui autem vino indulgent, & merum assidue bibunt, persæpe calculo aut podagra vexantur: quorum morborum eadem causa, eadem materia esse videtur, ideoque non raro in se mutuo transmutantur. Observatum quoque est, longe plures in Gallia, ubi vinum quotidianus potus est, calculosos fieri, quam in Anglia ubi cerevisia pro potu ordinario utimur. Vinum autem Gallicum copiosum tartarum præcipitare notissimum est, verum enim vero cum ingeniosissimus Vir Dom. Fredericus Slare receptam illam opinionem, quod scilicet tartarum calculi materia sit, experientia plane refutavit, quamvis verum sit meri bibulos calculo obnoxios esse, & vinum etiam tartaro abundare, non tamen idcirco calculum generat, quod tartarum copiosum deponat, sed ob aliam aliquam nondum exploratam rationem; deinde ad calculum præcavendum conducere opinamur, ut renes & ureteres copioso sero seu urina subinde inundentur & proluantur, ita enim & meatus omnes urinarii dilatantur & arenulæ unà eluuntur, hinc qui se plusculum invitant, & strenue bibunt rarissime calculo infestantur. Diuretica quoque si effectum suum sortiantur, & urinam copiosam cieant, calculi materiam in renibus residem auferunt ejusque concretioni antevertunt.

Turiones lupuli velut & asparagi vulgatis verno tempore coquuntur cumque butyro aut oleo communi, aceti tantillo & sale mensis adhibentur eorum esu sanguinis purgatur, scabies præcavetur, alvus solvitur, hepar & lien obstructionibus liberantur.

℞. Salis nigri, lupulorum recentium, ana manipulos duos, uvarum Corinthiacarum excul. ℔ $\frac{1}{4}$. probè contusa, mixta, & in massam fragilem redacta carpis applicentur pro epithemate ad febrem quotidianam fugandam Dom. Boyl. de utilit. Philosoph. nat.

Lupulus scandendo perticas motum Solis observat, hoc est, à dextra ad sinistram, seu ab Oriente per meridiem versus Occidentem flectitur, nunquam in contrariam partem, licet ipse manu volvendo, & dirigendo ut eo tendat efficere coneris. Idem & aliis omnibus convolvulis ab hac parte æquatoris nascentibus commune esse aliquando existimavimus. Nunc tamen experientia contrarium edocti sumus, alii enim à dextra sinistram versus flectuntur cum lupulo, ut verbi gratia, Brioniæ nigra, convolvulus niger, & periclymenum, alii à sinistra, versùs dextram ut phaseolus, cuscuta, convolvulus major & minor? alii nunc in hanc nunc in illam partem, ut dulcamara. Sunt ergo qui solem sequuntur, sunt etiam qui refugiunt, sunt denique qui ambigunt.

Idem & cochleis terrestribus accidere, ut id obiter notemus observavit ingeniosissimus vir & singularis amicus noster D. Martinus Lister; quarum quamvis maxima pars à sinistra dextram versus circumactis orbibus intorqueatur, nonnullæ tamen (minores hæ sunt & acutiori vertice) spiris in lævam tendentibus fastigiantur.

Cæterum non omittenda sunt quæ Clusius habet de lupuli radicum apud Salmanticenses usu.

Vulgus (inquit) & vetulæ Salmanticenses Medicinam empiricam factitare solitæ ad curandam alopeciam à venerea lue natam hac ratione lupulo utebantur. Ejus radices pondere libræ unius probè lotas & à sordibus repurgatas per noctem in aquæ libris octo macerabant: postridie in ita ipsa aqua lento igne & fumi expertæ ad tertiæ partis consumptionem coquebant, vel etiam ad mediam partem, si vehemens esset Alopecia. Decoctionem servabant in usum ejus ℥ viii. mane ægris jejunis propinabant deinde stragulis injectis sudorem producebant. Addebant interdum apii sive selini hort. duas aut tres uncias, & graminis aliquot radices, & nonnunquam etiam passas uvas à gigartis mundatas *Raius.*

LUPUS.

Circa ejus descriptionem vid. quæ sub titulo Canis afferuntur, hic tantùm de partibus hujus animalis officinalibus, & remediis quæ exinde petuntur.

Officin. Nat. ex Lupo.

1. Dentes. 2. Cor. 3. Hepar. 4. Intestina. 5. Axungia. 6. Ossa 7. Stercus. 8. Pellis.

Vires.

1. *Dentes* argento inclusi infantulis familiares sunt, quibus gingivas scilicet fricant, dentibusque erupturis patescere faciunt: alligati pavores eorum prohibent.

2. *Cor* comitialibus prodesse fertur (*tostum & tritum.*

3. *Epar* Epatis utilis confert, ideoque & Hydropicis ac Emaciatis, nec non & tussientibus, (*siccatum & exhibitum.*)

4. *Intestina* inprimis ad colicos dantur dolores quos itidem arcere dicitur circumligata: hoc item fertur de corio.

Dosis Intestin. arefactor. & pulverisator. ʒ j.

[Caro pulverisata comesa Epilepticis utilis experta, & salita appensa, in Hispania.]

5. *Axungia* non vilioris virtutis est, quàm caninæ calf digerit, articularibus morbis medetur, oculorum lippitudini confert, (*si eâ fricentur.*)

6. *Ossa* ad morbum intercostalem, ut & ad ictus puncturasque valent.

7. *Stercus* Colicis confert (*exhibitum*, (ʒ j.) *vel brachiis, cruribusve alligatum vinculo, ut nonnulli volant, confecto ex lana ovis à lupo laniatæ, vel ex corio cervi. Vid. Forest.*)

8. *Pellis* lupi commendatur itidem ad dolores colicos mitigandos, (*facta inde stragula, vel cingulum cujus pili ventrem tangant.*)

Præparata.

1. *Oleum* fit si Lupus in Oleo decoquatur.
Vires. *Podagricos dolores mitigat.*

2. *Essentia*

2. *Essentia Sanguinis Lupi*, efficax ad dissolvendum sanguinem coagulatum. *Hartman. in pract.* Schroderus.

Esus Cordis & Epatis Lupini perfectè curat Epilepticos. *Petrus Borellus Centur.* 2. *obs.* 95.

Intestina Lupi contra colicam commendantur Dos. pulveris ℥ j. Per *asperam arteriam pulmonum* Lupi potus haustus opitulatur pueris post variolas in faucibus læsis.

Pellis Lupi) ex hac cingulum fieri debet in epilepsia, ventri & lumbis circumcingendum pilis exterius positis. *Hofmannus.*

LUPUS MARINUS.

Lupus marinus *Schonf.* est piscis à voracitate sic dictus: mordax etenim est animal & dentibus terribile, ita ut si anchoram prehendat, sonum edat ac vestigia conspicua relinquat.

In *usu* sunt Dentes molares, lapis bufonites, officinis dicti, secundùm D. Dale, quamvis Clariss. D. Charleton asserat hosce lapides non ex dentibus simpliciter fieri, sed ex fraudulentia Gemmariorum fingi. Hi autem lapides quomodocunque efformentur, sunt bullæ instar, altera parte cava altera convexa, coloris ex fusco pallentis, aliquando fusci, interdum nigri, albi, viridis, versicoloris. Commendantur autem ad pestem & venena, ceu remedium præstantissimum, ut ex Schrodero &c. dicimus capite de LAPIDIBUS.

Quinam existimant hujus piscis junioris ac parvuli applicationem tumoribus frigidis & scrophulosis conducere.

LUPUS SALICTARIUS, vid. *Lupulus.*

LUCINIA.

Luscinia, Gallicè *Rossignol*, est avis omnibus satis nota; ejus usus est in epilepsia si comedatur; & ejusdem fel in visu acuendo non infimum reputatur medicamentum.

LUTEOLA.

Nomina. Luteola *Ger.* vulgaris *Park.* Lut. herba salicis folio *C. B.* Lutea Plinii quibusdam *I. B.*

Radice nititur simplici, albâ, lignosâ, paucissimis fibris donatâ, crassitie interdum pollicari, sapore nasturtii acri, caules bicubitales, teretes, striati glabri, viridantes, arctiori tubulo pertusi ramosi, foliis crebris, longis, angustis, glabris non crenatis, verùm obiter interdum sinuatis aut crispis, nullo ordine positis vestiti. Folia antequam excaulescat humi in orbem spargit nitentia (J. Bauhinus longitudinem palmarem, latitudinem semuncialem foliis attribuit, saporem subacrem cum lentore) thyrsi florum prælongi, teretes, magnam caulium & ramorum partem occupant. Flosculi singuli brevibus stipati pediculis, quatuor petalis laciniatis componuntur, cum pluribus intus apicibus pallidè luteis; quibus succedunt vascula tripartita, hiulca, tribus loculamentis, quæ vix unquam exactè clauduntur, sed in medio dehiscunt, & semina parva nigra, rotunda, continent composita; ad singulos florum pediculos ligula apposita est.

In muris & locis rudeatis, non raro etiam in arvis requietis: Seritur etiam in agris ad usum tinctorum.

Vires & usus, Quæ de hujus plantæ viribus in Medicinæ à Matthiolo traduntur pro incertis habemus nonnulli contusam vulneribus recentibus imponunt. Lanarum infectoribus (ut J. Bauhini verba usurpem) adde & serici, usus magni esse quotidiana testatur experientia: rudes enim & albas cum alumine decocta colore luteo tingit. Cæruleas autem viridi idque magis minusve intenso quo saturatior dilutiorve fuerit color cæruleus. Ita panni bicolores, uno eodemque decocto, ex eadem cortina extrahuntur. *Raius.*

LUTRA.

Animal sic dictum ab Æolico ἐλύδρης, pro ἐνύδρης, sive ἔνυδρις, quòd in aquâ ut plurimùm versetur, generali nempe nomine, quamquam propriè omnia aquatilia sint ἔνυδρα. Æolos autem eorumque exemplo Latinos. N. in L. mutare satis constat; unde νύμφη, *lympha*; ex quo νυμφόληπτοι *lymphatici.* Penem habet maximâ ex parte osseum, canum more, pedesque palmatos, ad instar anseris, quo velocius natet. Plura vid. sub titulo *Canis.*

Ejus adeps resolvit & digerit, ac in juncturarum doloribus adhibetur. Hepar desiccatum & pulveratum dysenteriis prodest à ℈ j ad ʒ j. Testiculi itidem desiccati & pulverati Epilepticos juvant si pulvis à ℈ j. ad ʒ j. assumatur.

LUTUM CHYMICUM.

Conficitur vel ex luto simplici admixto laterum & vitri pulvere cum ferri scoriis, & pilis minutim concisis, vel ex farina & aquâ, vel ex farina cum ovi albuminibus vel ex calce cum iisdem albuminibus, vel ex scobe ferri, farina laterum & oleo lini, &c. de quibus hinc inde in variis præparationibus Chymicis Nos non semel vasa nostra cum successu lutavimus ex cineribus communibus cum aquâ certâ proportione commixtis.

LYCHNITIS, vid. *Verbascum.*

LICHNIS.

Lichnidis nomen accepisse contendunt hanc herbam περὶ τὸ λύειν νύχω ἤγὸν σκοτος, quod tenebras solvat: vel quod tomentosis ejus foliis veteres ad Lucernarum usum pro ellychniis uterentur: antiquitus enim gossipii copia non dabatur, ejus ergo vicem quarundam herbarum folia, ut Verbasci & lichnidis, præstabant. Placet aliis nomen ichnidis huic datum non à frondium tomento, sed à flammeo rutilanteque floris colore: Lichnis ergo quasi lucidus luculentusque flos. Jo. Bod. à Stapel. qui & alia adfert.

Lichnidis *notæ* sunt calyx floris integer, striatus plerumque & tumidior: vasculum seminale plurimum pyriforme, interdum oblongum & propemodum cylindraceum, summa parte per maturitatem se aperiente in oras dentatas, seminibus turgidioribus non satis, compressis & rugosis, ut in caryophyllis, in medio sitis ea ambiente undique & protegente vasculo.

Florum petala in lichnidibus sæpissime bifida sunt raro integra, rarissime laciniata, nunquam, quod sciam, in margine crenata, quo à Caryophyllorum distinguuntur.

Variæ dantur Lychnidis species: Nos hîc de Lychnide sylvestris flore albo propriè agimus quæ in pascuis & ad sepes passim nascitur.

Vires. In liquore posset; decocta optimum est remedium in convulsione puerorum D. Palmer. ex relatione D. Hermans.

LYCIUM.

Lycium veterum quid fuit hodie ignoratur; Lycium autem à Lycia Provincia unde allatum fuit dictum creditur. Lycii historia apud Botanicos recentiores valde confusa est & intricata. Nullam novimus Lycii notam caracteristicam qua ab aliis spinosis fruticibus, Rhamno præsertim, distinguatur: quocirca frutices hoc nomine à Botanicis donatas Rhamno subjungendas

gendas duximus. Nec tamen puto, genere inter se conveniunt stirpes omnes Lyciæ dictæ.

Nomina. Lycium Gallicum I. B. C. B. Paliurus altera peregrinea ad lob item lycium latifolium C. B. latifolium Monspelianum *Park.* item Lycium Gallicum Avenionense ejusdem.

I. B. Spinis rigidissimis horret oxyacanthar Matthioli similibus, circa quas flores parvi, multi simul ex brevibus pediculis, quibus succedunt baccæ; quæ maturæ sub pellicula continent semina oblonga posita, strata: ex tricatæ bicoccæ & tricoccæ apparent, buccis spinæ Burgundicæ sic satis similes amaræ valdè, Lugdunum adferuntur nomine grani tinctorii. Folia ad prunum sylv. nonnihil accedentia tenuia, minora, in ambitu aliquantulum serrata, nervosa, decidua, in siccis nullum deprehendimus manifestum saporem.

Nascitur in asperis & saxosis circa Avenionem & Carpentoratum.

Lycium Delechamp. describitur spina tres cubitos alta, cortice in cinereum pallescente, radicibus multis lignosis, aculeis foliolis, fructu piperis magnitudine, nigro, adnexo brevi pediculo nunc triangulo, nunc quadrangulo, nunc cordis figurâ pro nucleorum numero, è cujus fastigio pilus duplex subtilissimus eminet, sapore ingrato & valde amaro: baccis ad tingendum sericum aureo colore infectores utuntur & vocant granum tinctorium. Hinc patet lycium d. lechamp. eandem plantam esse cum lycio Gallico I. B. & C. B. paliurum autem alterum peregrinum Ad. J. Bauhinus lycio suo Gallico idem existimat. Et Dom. Magnol, qui illam prope Monspelium observavit, in eadem est sententia Lycium ergo 4. sive latifolium C. B. & 5. sive Gallicum ejusdem una & eadem planta sunt.

Granum hoc pro tinctoribus seligatur recens ac bene nutritum. Avenione advehitur. Hollandi ex eo cum cretæ albæ quadam specie commixto, componunt calorem illum quem Galli *Stil de grain* vocant: materiam autem in massulas contortas cogunt. Cujus Lycii partes omnes adstringentes ac digerentes reputantur.

Datur aliud Lycium quod *Indicum* est cujusque.

Vires, in masticatoriis ad gingivas mollificandas & relaxandas confirmandasque cum betle sunt insignes. Medicamentum autem est cum amaritudine adstringens & exsiccans, ad alvi profluvia curanda, & oculorum dolores tollendos optimum, in quibus plerumque optimo cum successu usus sum (inquit *Garcias* ex ligno propter duritiem & pondus pistilla fiunt deglumandæ oryzæ idonea in mortariis ligneis, sex palmos in ambitu continentibus.

Cæterum *Caten Indicam* lycium veterum esse non posse (ut opinatus est *Garcias*) facile esset ostendere: siquidem lycium Diosc. folia buxi habeat, & pusilla sit arbor.

Bontius paulo plenius hanc arborem describit lib. 6. cap. 3. Creberrimus in trunco & ramis spinis est obsitus, foliis fere sabinæ vel arboris vitæ, sed non tam pinguibus & crassis: cæterum fabas rotundas fert, puniceí coloris in quibus tres, aut ad summum quatuor nuces clausæ latent, tanta duritie ut dentibus frangi nequeunt: hisce pueri apud nos loco sphericarum lateritiarum in lusu suo utuntur. Sapor foliorum astringens unde eorum expresso in ulceribus usus est Bontius in aliorum medicamentorum defectu: idem è cortice & foliis multoties præstantissimum excoxit, lycium cupressi aut arboris vitæ species videtur. *Raius.*

LYCOPERDON vid. *Orbicularis.*

LYCOPERSICON, vid. Solanum Pomiferum, sub titulo *Solanum.*

LYCOPODION, vid. sub titulo *Muscus.*

LYDIUS LAPIS, vid. sub titulo *Lapis.*

LYNX.

Lynx, Latinis *Lupus cervarius*, ut multis probat *Joh. Faber* in notis sæpius laudatis, Anglice *the Ounce*, quod nomen Gallis & Hispanis etiam commune est, & à Lynx corruptum videtur. Lynx autem *Lupus cervarius* non quod lupo sit similis, sed quod pari cum eo aviditate feratur, & in cervos hostiliter eat. Plinius tamen Lyncem à Lupo cervario distinguit.

Color huic Animali albicans, ex fulvo purpurascens, sed maculis oculorum instar variata, ut plurimum nigricantibus. *Faber.* Academici Parisienses colorem ei vulpinum in dorso attribuunt, nigris maculis interstinctum in ventre & interiore crurum parte cinereum, maculis pariter nigris sed dilutioribus, majoribus, minusque frequentibus. Pilorum maxima pars tam quæ rubra, quàm quæ cinerea apparuit, curiose spectata reverà tricolor erat. ima parte grisea summa albente, mediâ rubrâ; maculæ tamen nigræ bicolores tantum erant nullo in extremitate albo.

Oculi fulgentes & ferè radiandes quod Animali visu pollere arguit, caput Felinum; Auriculæ etiam Felinis similes, notâ characteristica Lyncem ab omnibus aliis Animalibus distinguente insignes, nimirum apicibus villosis, confertis instar Holoserici nigri splendentibus, mollibus & venustis, ex rarum summitatibus enatis, ac sursum trium forsan digitorum transversorum longitudine elatis & acuminatis, quorum *Ælianus* in hoc Animali meminit.

Lingua spinosa & aculeis referta, ut in Leone & Fele; aculei hi ab apice ad medium Linguæ duri & acuti, versus gulam inclinati, reliqui ad radicem in contrarium versi.

Dentes in utraque maxilla molares tres ex utraque parte numeravit *Jo. Faber*; at Parisienses duos tantùm in superiore maxilla utrinque, in inferiore tres: Duos prælongos caninos in utraque maxilla [in superiore longiores *Paris*] Inter caninos utrinque incisores sex.

Digiti in anterioribus pedibus ut in hujus generis reliquis, quini, in posterioribus quaterni, unguibus duris recurvis, acuminatis, ex cinereo albicantibus instructi.

Quod ad mensuras attinet, longitudo capitis 7. erat digitorum, colli 4. reliqui corporis 24. caudæ 8. [Fabro 6. summa totius longitudinis pedes 3 unc. 7. Altitudo à summis scapulis ad imos pedum anteriorum ungues 20. unciarum; ab osse sacro ad ultimos posteriorum.

Ventriculus Felino similis. In partibus internis nihil singulare occurrit: nam intestinorum brevitas ei cum Leone communis est. Nervus opticus ad latus tapeti seu tunicæ choroidis non inseritur, ut in plerisque Animalibus, sed prope ejus centrum.

Inveniuntur in Italia & Germania, sed in Asia pulchrius coloratæ. Coloribus, ut videtur, multum variant etiam Europææ. Vid. *Joan. Fabri* notas in Recchi Anim.

Siyah Ghush Persicè dictum animal *D. Charletono* descriptum & depictum in *Exercitat.* de *Nominibus & Differentiis Animalium*, huic idem videtur; ut & icon, & nomen quod nigris actibus prædictum significat, arguunt; aut ei valdè simile: Differt quod maculosum non sit.

Pardus an Lynx Brasiliensis, *Jaguara* dicta *Margrav.* Lusitanis *Onza.* Nomen Lusitanicum *Onça*, & maculæ nigræ hoc animal Lyncem esse arguunt, magnitudo Lupi pardum. Capite, barba, palpebris, auribus, digitis cum Fele convenit. Ungues semilunares, acutissi-

acutissimi: Oculi cæsij, noctu instar ignis splendentes. Cauda longa felina; quo à Lynce differt. Tota pellis constat pilis flavescentibus, brevibus in adultioribus, per totum maculata maculis nigris variis, eleganter dispositis. Crudelissimum est Animal, & hominibus juxta ac bestiis infestissimum. Igne noctu fugatur. *Raius*.

Officin. Nat. ex Lynce.

1. *Axungia.* 2. *Unguis.*

Vires.

1. *Axungia* convenit articulis resolutis.
2. *Unguis* argento & auro includitur, gestaturque adversus morbum Comitialem & Spasmum (*loco amuleti.*) Schroderus.

LYSIMACHIA.

Lysimachia à Lysimacho rege inventore, teste Plinio, nomen accepit, vel à pugna dirimenda, id enim est λύειν τὴν μάχην. Est namque vis ei (si veteribus fides) belluarum etiam animos feroces & mutuos hostiles congressus placandi, & hoc autorem habet Plinium, cujus lib. 25. c. 7. verba sunt. Invenit & Lysimachus herbam Lysimachiam, quæ ab eo nomen retinet, Vis ejus tanta est, ut jumentis discordantibus jugo imposita asperitatem cohibeat.

Hujus *notæ* sunt siliquæ flores antevertentes, quæ per matur. quadrifariam partiti & dehiscentes, quatuor seminum series ostendunt; flores summis insidentes & integri una cum calycibus decidentes, unde tetrapetali proprie dicti non sunt. Hujus species quas novimus omnes præter Virginianas luteas siliquas producunt lanigeras.

Hactenus de Lysimachiis spicatis in genere sic dictis, quarum species sunt speciosa, spicata major & minor &c. Jam de aliis Lysimachiis

& 1. Lysimachia Lutea.

Hujus *notæ* sunt capsula bivalvis, flores lutei, quæ nominis ratio, folia salicis oblonga, ad genicula interdum aut terna aut quaterna.

Nomina Lysimachia lutea *I. B. Ger.* Lutea major, quæ Dioscoridis *B. A.* Lutea major vulgaris *Park.*

I. B. Subrubente radice, reptatrice, summo cespite hærente nititur, caules autem profert sesquicubitales & bicubitales, striatos, hirsutos: Quibus ad genicula adnascuntur folia terna, aut quaterna, rarius bina, salicis latifoliæ, acuminata, superne atrovirentia, inferne magis candicantia, lanuginosa; flores in extremis ramorum fastigiis lutei, hyperici, acidi sapori, (è quinque petalis compositi, totidem staminibus medium occupantibus. Semen (potius vasculum sem.) coriandro par, sapore haud segniter adstringente.

2. Lysimachia purpurea.

Nomina. Lysimachia purpurea spicata *Ger. Park* purpurea, quibusdam spicata *I. B.* Spicata purp. fortè Plinii *C. B.*

I. B. Plures spargit radices digitales, lignosas, albas; caules ad hominis altitudinem lætiore solo adolescunt, rigidi, in alas divisi, angulosi, subrubentes. Folia plurimorum bina ex certis intervallis, alias terna saligna, quam luteæ Lysimachiæ strictiora & saturatius viridia, acuminata, sicco gustu; flores in spicis dodrantalibus aut brevioribus & pluribus velut verticillis compositis; hilari purpurâ oculos perstringunt; quorum singulis senis foliis constant, staminibus concoloribus medium occupantibus, ex cauliculis oblongis, striatis subpurpureis, in duodecim segmenta divisis.

Præcipuè notabile est in hoc flore, quod petala non exeant ex imo calyce circa basin vasculi seminalis (quod in eodem fere occultatur) sed è summo calicis margine, ut statim patebit ea avellenti, cum jam marcescere incipiunt.

In palustribus & ad fluviorum ripas abunde provenit. Æstate floret.

Vires. Aqua hujus destillata ad vulnera, puncturas & sugillationes oculorum, nec non ad obscuritatem aliaque eorum vitia præsentaneum est remedium autore Parkinsono: specificum est inflammationibus.

LIBER XII.

Continens ea quæ incipiunt à Literâ

M

MACER.

Nomina. Macer veterum *C. B.* Macer Dioscoridis & Græcorum *I. B.* Macer Græcorum *Park* ulmo affinis, fructu vesiculis membranaceis & semine intus incluso composito &c.

Qui Macerem Græcorum & Macin offic. unum & idem esse opinantur, næ illi multùm hallucinantur. Macer enim cortex crassus est, contra macis tenuis: macer perquàm astringit, macis sapore subacris est: macer temperatus est, macis calida. Præterea Arabes, ut Serapio & Avicenna, de iis, ut de rebus diversis distinctis capitibus agunt, & Avicenna Macerem *talisafar* radicis corticem vocat. Tandem veteres qui de macere agunt nullam nucis miryisticæ, cujus experimentum est macis mentionem faciunt, quod non verisimile est eos ignorare potuisse, aut silentio præterire voluisse, si illorum macer cum maci idem fuisset. Quin Plinius apertè Macer corticem rubeum radicis magnæ esse asserit. Maceris arbor describente Acosta, vasta est, & multis ramis prædita, ulmo multò major, cùm folia sex aut septem uncias longa sunt duos lata, exteriore parte dilutius viren ia, interiore satura. Ea non alium fructum habere creditur præter semen quoddam narii magnitudine, tenue, cordis effigie, colore flavo, sapore verò amygdalæ, aut nuclei Persicorum malorum tenui & candidâ tunicâ tectum, quod vesica quadam tenuissimis duabus simul junctis & transparentibus membranis constante includitur: ea autem vesica in medio folio nascitur, aliis magnitudine non dissimili, sed cuspide obtusiore, & circa pediculum angustiore, colore medio inter rubrum & fulvum, inæquali, & multis fibris à pediculo ad extremitatem rectâ lineâ ductis crispo & rugoso, haud absimilis illi quæ in ultimo nascitur, paulo tamen latior & planior.

Succo

Succo lacteo prædita est hæc arbor uti morus, radicesque habet ilici persimiles, magnas, crassas, in latum & profundum diffusas, & cortice tectas crasso, aspero, scabro, duroque, cinereo foris colore, inferius albo dum recens est, cum siccus flavescens & admodum astringens, succo cum adstrictione nonnihil mordicante, quæ tamen mordicatio brevi evanescit.

Vires. Radicis cortice recenti trito, cum oxygala seu lacte acido mixto omnis generis dyssenterias & alvi profluvia mirabili successu curant omnes Medici, tum Brachmanes, tum Canarini & Malabarici, aliqui hujus corticis sicci & in pulverem redacti semunciam per noctem macerant in ℥ iv. seri lactis, eumque his in die propinant, mane & vesperi: deinde medicamento sumpto oryzam sine sale & butyro coctam, atque pullos gallinaceos coctos maceratos & tritos in oryzæ decoctione statim ægro exhibent: interdum si necessitas urgeat, opium admiscent. Solent verò etiam Arabes cujuscunque generis alvi profluvia opio nuce moschata admixta curare.

Hujus item radicis usus salutaris creditur ad vomitus compescendos, & ventriculum roborandum cum aqua menthæ & mastices pulvere. Plus autem pollere asserunt Indici Jogues hujus arboris portiunculam in compescendis vomitibus alvique profluviis sistendis quam magnam quantitatem corticis myrobalanorum aut Arexæ, eamque præstantiorem esse Coru Malabarico.

Præterea macræ fructum omnis generis lumbricos in humano corpore natos necare & calculum in renibus frangere. Tum etiam eos qui singulis diebus mane merentur, Liberos fore à calculo & à coli dolotibus, nec inebriari posse.

Similitudo nominum *Macer* & *Macre*, & convenientia in viribus hunc corticem Dioscoridis Macerem esse arguunt.

An cortex ad alvi proffuvia in novo orbe Monardis? profert (inquit) novus Orbis prægrandem arborem, foliis cordis effigie, nullo fructu. Ejus cortex digiti crassitudine aut amplior, solidus, durus & ponderosus, tenui candicante pellicula integitur; similis est admodum cortici guyacan, uti gentiana amarus, manifeste adstringens, grati tamen seu aromatici odoris particeps, cæterum amaritudinem Monardes cortici suo tribuit. Cujus alii quidem non meminerunt, quantum quidem nobis constat. *Raius.*

MACERARE & MACERATIO.

Macerare nihil aliud est quàm per infusionem in liquore seu menstruo apto, corporis alicujus sicci, aut ad siccitatem accedentis poros ita laxare, vinculaque ejusdem partes colligantia ita extricare, ut facilius igne subigi possit pro commodiori destillatione &c.

MACIS, vid. *Nux moschata.*

MACROPIPER, vid. *Piper.*

MAGISTERIUM.

Magisterii vocabulum communiter sumitur pro subtilissimo pulvere ex certis rebus per præcipitationem præparato. Præcipitatio autem dicitur actio, per quam soluta in præceps aguntur & demittuntur. Hæc autem variè sumitur; Primò *generaliter*, pro quavis solutorum seu sublimatorum ex menstruis suis repercussione, quæ significatio propriè hic locum habet. Deinde *specialiter* & vel pro Præcipitatione Mercurii, quâ per aquas fixatorias & gradatorias liquabilitas Mercurii sistitur, & ex menstruo suo præcipitatur, sed cum præceps hoc modo in fundum decidat Mercurius & nil minus quoque sit, quàm vera coagulatio, obtinuit hactenus nomen, ut ille dejectus h. m. Mercurius Præcipitatus & varii eum præparandi modi κατ' ἐξοχὴν Præcipitata vocentur. Vel sumitur pro Philosophicâ præcipitatione, quâ ut est apud *Gebrum* Libro *De summa perfectione Capite* 99. Materia Artis in cœlum vecta seu Aludelis collum circa spondilia hærens in terram delabi cogitur. Impropriè sumitur pro rubificatione & fixatione præparatorum, quo quidem modo Mercurius in phiala inclusus post repetitas blandas sublimationes ex se & per se instar rubei pulveris in fundo tandem remanet. *Synonyma Præcipitationis* sunt, primò Descensio, quia Præcipitata in fundum descendunt ex corpore liquoris. Secundò Repercussio, quia repercutiuntur soluta, ut repercusi decidant. *Germanicè Der Niederschlag. Definitur autem Præcipitatio, quod sit syncrisis seu counitio dejectoria solutorum ex menstruis suis actione & reactione partium variâ figura & textura præditarum facta,* Hofmannus.

Magisterii nomen etsi æquivocum sit, uti lib. 1. dictum, attamen communiter usurpatur pro pulvere, ut plurimum, candido, per præcipitationem ex certis quibusdam rebus præparato. Res illæ tum è mineralibus sunt, ut terræ & lapides, tum è vegetabilibus, ut Herbæ, &c. tum ex animalibus; ut ossa, cornua, crustacea.

Modus fiendi.

♃. Materiam, ex qua Magisterium parare constitutum est, tere aut comminue grosse, hinc affunde liquorem convenientem; acidum vel similem ut solvatur, vel extrahatur; solutio præcipitatur (affuso liquore vel materiâ cujus vi solventis vis obtundatur,) præcipitatus pulvis abluatur, si opus sit Aq. communi, hinc exiccetur lente. *Schroderus.*

Suprà docuimus quemvis humorem cuivis extractioni non convenire, sed certum certæ, Sulphureum Sulphureæ, Salinum Salinæ &c.

In *Præcipitationibus*, prout etiam in solutionibus demonstramus, etiam observandum, ut cuivis soluto suum conveniens & appropriatum adhibeatur præcipitans. Sic verbi gratia, præcipitat. Ven. Sal comm. & ✳. ☉ Præcipitat. Mercur. & oleum Tartari per deliquium; Venerem ♂ Præcipitat. Mercurius solutus à Spir. Vitrioli, à Mercurio crudo Spiritus Vitrioli in aluminosam substantiam, à lixivio ex cineribus fagi Vitriolum, ab Acet. Sulphur, à ♂. Sal comm. & Tartar. Antimonium, ab Aq. butyrum Antimonii in Mercurium vitæ Præcipitatur; Quæ Spir. Vitrioli soluta sunt, Præcipitantur ol. Tartari per deliquium quæ Spir. Sal. com. vel Acet. dist. Præcipitantur Sp. Vitrioli &c.

Sic fiunt

Magisteria.

1. *E Mineralibus.*

Sic habemus Magisterium Saturni, Magisterium marcasitæ, Magisterium ☉ sale Tartari Præcipitatum, Magisterium Vitrioli Antim. liquore Tartari Præcipitatum &c. *Hofmannus.*

Tritis affunditur solvens, solviturque s. a. solutio præcipitatur, eluitur & siccatur.

N. 1. *Liquor solvens vulgariter adhibetur Acet. dist. tum per se, tum acuatum per Sp. Sal. nit. vel Similes spiritus minerales, sc. Vitriol. Sal com. &c. vel peculiaris destillatur solutioni aptus liquor, de quo suis locis.*

N. 2. *Præcipitatio fit communiter oleo Tart. p. d. nonnunquam spiritu vitrioli, illo modo grisea aliquatenus evadunt præcipitata, hoc, albescunt magis.*

N. 3. *Quæ consistentiæ sunt durioris, ut lapides, ante calcinari volunt. Vide specialius lib.3.* Schroderus.

2. *E Vegetabilibus.*

De his Magisteriis notandum, quod in hisce præcipitans ut plurimum in triplo, & præcipitatum solutum in uniplo adesse soleat, exemplo magisterii Laccæ Florentinæ ex granis chermes, quod beneficio aluminis & ol. Tartari elaboratur, ubi duplo plus Laccæ Florentinæ acquiritur, quàm fuere grana ante præparationem; potissimam partem alumini debere statuo, quod ex terreo corpore & spiritu acido compositum, quorum hic destillatione abstractus albam terram sine præcipitantis alicujus interventu relinquit. *Hofmannus.*

1. Tritis grossè vel incisis affunde lixivium forte ex Sal. Com. Tart. Aq. pluviali paratum, extrahatur, decantetur ac præcipitetur affundendo aquam aluminis (in qua O solutum) exicca lente.

N. 1. *Præstat adhibere herbas mediocriter siccas.*

N. 2. *Sic nobis in usu sunt tam ex alterantibus, quam purgantibus, verbi gratia, Magisterium Rhabarbari, cujus dosis* ʒ ß.

2. Sulphureis, id est, quæ oleosâ parte scatent, extrahitur Tinctura beneficio Spir. Vini rectificatiss. præcipitaturque affusâ aq. com. vel aq. aluminis.

N. 1. *Sic fit Magist. Resinarum, Succini, Corticum resinosorum, exempli gratia, cinam. Turbeth. Gialap. &c.*

N. 2. *Extractis cat. non immerito annumerari poterunt.* Schroderus.

Sulphureis id est, quæ oleosa parte scatent, extrahitur Tinctura beneficio Spir. vin. rectificatiss. & præcipitatur affusa aq. comm. vel aq. alumin.) Ubi notandum, spiritum tinctum per inclinationem esse separandum, ejus dimidiam partem lentâ in MB. destillatione separandam & residuo demum aquam communem vel aliam præcipitandum esse affundendam. Extractum sensim subsidens lento calore siccandum est. *Hofmannus.*

3. *Ex Animalibus.*

Ossa, Cornua, Crustacea seu Testacea exhibent sua magisteria modo, qui de lapidibus traditur. Videlicet beneficio Acet. dist. vel spiritus alicujus mineralis acidi & acris.

Usitatoria sunt.

Magister.	Ovorum struthii.
Concharum.	Percarum lapillorum.
Corallorum rub.	Perlarum.
alb.	Rubinor.
Cornu cervi,	Saphiror.
Cranii humani.	Smaragdorum,
Crystallorum.	Terræ sigillatæ.
Dentis apri.	Tutiæ.
Granator.	Vitri Venetiani.
Hyacinth.	Ungulæ alcis.
Lap. Judaici.	Sic & Mag. Jalappæ.
Magnetis.	Scammonii.
Mandibularum lucii.	Succin.
Matris Perlarum.	Turpethi.
Oculorum cancri.	

Schroder.

Magisterium Gummi Gamandræ è *Pharm. Aug.*

℞. *Gummi Gamandræ q. v. Dissolve cum s. q. spir. vitrioli in vase vitreato, ut instar pulmenti fiat, postea in arenâ exsiccetur, cavendo ne nigrescat, sed colorem suum nativum ut reservet luteum.*

In corpore à serosis & pituitosis humoribus purgando conducit.

Magisterium Hepaticum rubrum ex *eâdem Pharmac.*

℞. *Crystallorum tart. subtiliss. tritorum* ℥ vj. *sal. acetosellæ* ʒ ij. *tingantur imbuendo cum s. q. tincturæ sandali rubri spiritu vini cum sp. vitrioli acidulato, extractæ, iterumque exsiccentur.*

D gestivum est celebre, & stomacho ac hepati confortando dicatum.

Magisterium Jalappæ ex *eadem Pharmac.*

℞. Radicum Jalappæ q.v. crassiusculè contusis adfundatur sp. vini optimè rectificatus, ut tres vel quatuor digitos super emineat. Stent in infusione in loco calido per aliquot dies, postea colentur cum forti expressione: Extractionem hanc toties repetendo quousque sp. vini non amplius tingatur; tandem conjunctis & filtratis adfundatur aqua fontana, & sp. vini destillando separetur. Resinosa substantia jalappæ in fundo cucurbitæ hærens aquâ clarâ aliquoties lavetur, siccetur & pulverisetur. Liquor autem reliquus tinctus ulteriùs inspissetur, qui est extractum Jalappæ.

Serosos biliososque humores commodè evacuat; delicatulis & cætera pharmaca aversantibus maximè adcommodum.

Magisterium Sulphuris vid. *Lac sulphuris.*

Magisteria quædam ex Pharmacopæa Bateana.

Magist. Antim. Diaphoret.

F. ex ♁ Diaphor. in ▽ cocto & filtrato, affundendo Om solutum, ⫨ando ac abluendo s. a. *Dos.* ℈ß. *ad* ℈ j. *vires obtinet ceruss.* ♁ ij.

* *Magist. Benzoini,*

F. ex Benz. albiss. in Pyrœno soluto, ⫨ando ▽ â Lactis, & siccando s. a. *Dos.* ℈ ß. *ad* ℈ j. *Pectorale est nobile.*

Magist. Bismuthi.

℞. Marcasitæ pulverisatæ p. j. Solve in Sp. ⦶i rectif. p. iij. ⫨a ▽â salsa edulca & sicca s. a. *Confert ad cutis vitia, Lichenes, Impetigines, Scabritiem manuum & simil. cosmeticum est insigne.*

* *Magist. Git.*

℞. Gum. Git. purif. ℥ iij. Tinct. Ros. r. ℔ i ß. succ. limon. ℔ ß. Sp. ⊖-li ʒ j. macera ac evapora ad consist. extracti: vel f. pulvis. Fieri etiam potest ex gum. Git. ℥ ij. ꝏ ♀ri p. d. ℥ j. V. ℥ vi. digestis ac evaporatis s. a. *Purgat ἄνω ἢ κάτω, præcipuè humores serosos. Usus est proficui in Hydrope, Scabie, Pruritu, &c. Dos. gr. x. ad* ʒ ß.

* *Magist. Jovis.*

F. Ex Fl. ♃ial. in ▽ solut. & filtratis, ⫨ando vel ꝏ o tartari p. d. vel One soluto, edulcando sæpe ▽ tepidâ, & exiccando. *Dos. gr. 4. 5. 6. &c. v. Salis Jovis Vires.*

Magist. Saturni.

Coq. ♄ rubr. in ✳: filtra, ⫨a ꝏo ⊖-li, & edulca, s. a. *in Phthisi, Hectica, Febribus ardentibus, aliisque inflammationibus internis. Item in Quartana, Lienis affectibus, Colica, & Lue* ♁ *rea, Secretum est. Dos. gr. 4. 5. 6. &c. Externè valet in Putredine oris, Ulceribus malignis, cancerosis, Lupo, Fistula, Ambustis, Pustulis faciei rubris, Rubedine oculorum, &c.*

Magist. Tartari.

℞. ⊖is tartari q. v. Imprægna ✳ opt. donec tartarum nil amplius aciditatis retinere velit. dein affund. V. eumque abstrahe, aliquoties cohobando. Tandem repone

pone tartar. ad liquescendum, & habebis Oleum rubrum, per inferiora purgans. *Utile est in omnibus morbis deploratis. Dos.* ℈ß. *ad* ℈ j.

Magist. Turpethi.

℞. ☿ q. s. coq. in ▽ pluviali ad solutionem, filtra, & cum 🜔 tart. p. d. ▽a; Tandem edulcora ▽ ♃atâ s.a. *insigne est in Lue ♀rea, Tinea, Scrophulis, &c. Dos.* ℈ß. *ad gr. xv. cum Conf. Hamech.* ʒ ij. *vel iij.*

Magisteria quædam ex Hofmanni Thesauro Pharmaceut.

Magisterium Epilepticum D. D. I. M.

℞. *Ungul. alcis, cranii humani violenta morte peremti, cornu alcis, C. C. an.* ℥ j. *smaragdor. Orient. ver.* ℥ j. *unicornu veri* ʒ ij. *Pulverisatis affunde menstruum ex sale & alumine præparatum, s. q. solve & solutum præcipita sp. vitr. postmodum præcipitatum edulcora, & adde magisterii succini* ʒ j.

Magisterium Cordiale D. D. G. M.

℞. *Margarit. vel Corall. r. pulverisat. s. q. Affunde succi citri depurati & cum sp. salis rectificat. acuat. q. s. ad solutionem: solutum cum ▽ f. ▽ta & edulcora, siccato adde Ambræ gryf. solut. in ol. d. rosar.*

Dosis à ℈ß. ad ℈ j. in convenienti vehiculo.

Magisterium Cordiale D. D. K.

℞. *Matris perlar. Margarit. præp. Corall. r. præp. ocul. ♋ præp. Dentis equi marini ana q. s. solve cum ✠ s. q. solutum ▽ta cum sp. ⊖-oli & postmodum edulcora.*

Dosis à ℈ j. ad ʒß.

N. Cùm sp. ⊕ elegantissima etiam juxta Cl. Zwelfer. præscriptum conficiuntur magisteria, quem consule in Append. ad P. A.

MAGISTRANTIA, vid. *Imperatoria.*

MAGNES.

De eo vid. sub titulo LAPIS. Hic rursus unicam tantùm adducimus ejus præparationem ex *Pharmac. Bateana.*

℞. *Pulveris magnetis in crucibulo candefacti, & olei martis, ana, exhala lento igne s. a.*

Cum cera miscetur in emplastr. & dolores podagricos mirè mitigat.

MAGNES ARSENICALIS.

℞. *Arsenici alb. antimon. crudi sulph. comm. ana* ℥ iv. terantur omnia seorsim & cribrentur, ac misceantur; tum pulvis immittatur patellæ terreæ non vitreatæ, & leni igne carbonum fluant, spatulâ ferreâ sæpe movendo, cavendo ne materia accendatur, & quando omnia bene fluunt, tunc affunde super lapidem in lamellas, & habebis massam gryſei coloris quæ servetur.

Externi saltem est usus, & ingreditur emplastrum pro curandis carbunculis & bubonibus pestilentialibus, ubi venenum attrahit & maturat; alii item gestant de collo loco amuleti in peste, ac præterea præbet mite escharoticum, quo utebatur Clariss. Barbette loco lapidis caustici vulgaris, in cauteriis conficiendis.

MAGNESIA SATURNI, vid. *Antimonium.*

MAGNESIA OPALINA, vid. *Antimonium.*

MAJORANA & ORIGANUM.

Majoranam nonnulli dictam volunt, quòd majori curâ, diligentiaque, quàm cæteræ herbæ seratur colaturque.

Amaracum ab *Amaraco* puero regio, fabulam narrat Servius: Amaracus Cynarus Cypri Regis puer unguentarius fuit, qui casu lapsus dum ferret unguenta, fracto alabastro majorem ex confusione odorem creavit; unde optima unguenta Amaracina dicuntur. Hic postea cum nimio odore contabuisset in herbam sampsuchum mutatus est, quæ deinde ab ejus nomine cœpta est maracum appellari.

Non invenio *notam* ullam *genericam* & essentialem quâ origanum dictum à majorana differat, atque idcirco utrumque eodem capite complectar.

Origanum ἀπὸ τῶ ἐν τοῖς ὄρεσι γάννυσθαι, quod montanis delectetur locis, autoribus Dioscoride & Theophrasto, dicitur; Herodianus dictum origanum contendit ἐκ τῶ ὁρᾷν videre & γανοῦν clarificare, quod clarificet & illustret, quod Jo. Bodæo non arridet, cum origanum ex sententia Hippocratis, oculis & dentibus potu exhibitum noceat.

Aliud etymon excogitavit Theodosius Grammaticus, teste Phavorino, qui per ῥῶτα seu simp' ex ρ scribendum ait, atque à ῥίγω i. e. algeo, factum ῥίγανον additoque ο parvo ὀρίγανον quasi frigus aliquot, per antiphrasin; calfacit enim, verum nec hoc probatur: primum magis placet.

Notæ majoranæ seu origani sunt flores in capitulæ squamosa congesti in summis caulibus & ramulis, capitulis & squamis minoribus quàm in dictamno; & folia minus tomentosa & incana quam in illo.

Vires majoranæ tenui folia, & majori etiam folio. Partium est tenuium, digerit & attenuat, auxiliatur cerebri & capitis frigidis morbis quovis modo assumpta, pulvis herbæ siccæ naribus inflatus sternutamenta ciet, & pituitam evocat, cerebrumque corroborat: sed & idem præstat foliorum succus naribus infusus. Valet & ad pectoris vitia, stomacho præterea utilis est, ac jecinorosos & lienosos juvat quovis modo assumpta: Sed & ad uteri flatus ac cæteros ejusdem frigidos morbos confert. Urinas & aquosos humores in potu sumpta ducit: dentium dolores lenit commansa aut apposita, admiscetur antidotis J. B. Dodonæo & aliis.

Oleum ejus calefacit & corroborat nervos.

Nicolaus Chesneau Massiliensis M. D. sequens errhinum à se sæpius expertum in cephalalgia commendat.

R. Radic. hellebori albi ʒß. fol. sampſ. p. ij. decoq. in aq. ℥ vi. ad consumptionem tertiæ partis, ore aquâ pleno utere naribus attrahendo, ex decocto parum calido, in vola manus posita, in dolore atroci, levem enim exasperat.

Aqua majoranæ catarrho confert, si loco errhini, ore prius simplici aqua vel vino repleto, volæ seu cavæ manui infusa, compressa alterutra nare alterâ exhauriatur, radice naris aut osse ethmoide tenus. Secus si faxis, non ad dictum locum sed fauces aut narium foramina hoc errhinon retrahitur. Hoc errhino pater meus summa sua laude usus est, in Principe Walenstenio ad coryzam. *Simon Paulus.*

Balsamo majoranæ si pinnæ narium & μεσόφρυον inungantur, mirum dictu quantum in catarrho aut potius coryza is valeat, quo etiam nucha temporaque cum, in modo dicto affectu, tum in aliis frigidis capitis affectibus inungi solent. Idem, has tres observationes amicissimo D. Eduardo Hulse Medico Londinensi debeo.

Vires Origani. Aperit, abstergit, adstringit origanum, & quomodo hæc conveniunt? usus præcip. in obstructione pulmonum, hepatis ac uteri, & hinc in tussi asthmate, utero. Auget lac, ichorosa excrementa per sudorem expellit, (ante balneum assumptum) extrinsecus usui venit crebriore, eoque in balneis uterinis, cephalicis totius corporis (contra scabiem) nos plantam hanc, ut & omnes origana dictas pro majoranæ speciebus habemus; proinde & easdem illis vires convenire verisimile est. *Raius.*

Nuper ex mandato Dicasterii Electoralis Brandenburgici visitavi Pharmacopæiam viri ex longinquis itineribus famigeratissimi, Dn. Heisen non pridem defuncti; ubi invenimus oleum destillatum majoranæ in cellâ per 27. annos reconditum, in vitro angustissimi oris

cerâ & vesicâ bene munito, ℥ vi. continente, fermè totum in sal volatile transmutatum. In aliis oleis destillatis autem hoc non contigit. Patet igitur magnam affinitatem esse inter salia volatilia herbarum & olea destillata: Ideoque quoniam vis integra in oleis destillatis, quod tantopere in herbarum volatilibus sudandum. *Clariss. D. Daniel Crugerus Miscell. Curios. Dec. ij. Ann.* 5.

MALABATHRUM.

Nomina. Malabathrum & folium Indum officinarum *I. B.* folium Indum seu malabathrum *Park.* tamalapatra *Germ.* tamalapatrum sive folium *C. B.* Cadegi Indi, id est, folium Indum Arabibus eidem.

Cum folium Indum seu tamalapatra, (observante curiosissimo Fab. Columna) à canellæ folio, excepto sapore, vix possit dignosci nervis illis tribus & folii reliquis signis similibus, ut non ovum ovo magis sit; non est cur in eo describendo laboremus, cum in Historia Canellæ abundè descriptum sit.

Scribit Dioscorides folium lentis palustris modo aquæ innatare, nulla fultum radice. De malabathro (inquit Scaliger) veteres somniarunt. Qui enim omnes Arabias & universas Indias penetramus hodie nusquam folium illud mirabile compertum habemus.

Garcias quoque Græcos in hoc falli affirmat, folium enim Indum non aquis innatare, sed in procera arbore nasci, procul ab aquis, tum multis aliis in locis, tum in Cambaya. Tamalapattram vocant, quam vocem Græci in malabathrum corruperunt.

Nos autem tantisper donec promissum impleat, & diversum esse probet Jacobus Breynius, cum Amato aliisque doctis sentimus folium Indum officinarum Cassiæ odoratæ folium esse, aut saltem cancellæ sylvestris Malabaricæ proxime descriptæ. Cum enim id affirment Ruellius Cordus, Amatus, Lacuna, alii; cum Garcias scribat folium Indum Caryophylla quodammodo redolere, quem odorem Canellæ Zeilanicæ foliis tribuunt D. Hermannus & Knoxius; cum ipse J. Bauhinus (qui contrariam sententiam tuetur) in nostro folio Indo, ejusque partibus quædam esse quæ respondere videntur cinnamomo veterum fateatur; cum illud ipsum canellæ folium à plerisque etiam doctis credi scribat Valerius Cordus; cum denique fructum legitimæ Canellæ (uti jam constat) interdum una cum folio vulgari Indo ad nos adferri se intellexisse refert Clusius, unde & Jo. Bauhinus illum pro folii Indi habet; & Clusius Tamalapatræ seu folii Indi ramulo eum appingat, folium Indum dictum seu malabathrum ipsissimum Canellæ seu cinnamomi folium esse, vix ullus superesse videtur dubitandi locus.

Vires, Malabathrum vitum viribus cum spica nardi convenire dicitur, urinam potenter ciere, horis hal tum emendare, vestes ab erosione vermium tueri. *Raius.*

Malabatrum eligatur quod figurâ ad arboris citriæ folium accedit, tribus donatum nervis per ejus longitudinem excurrentibus, colore ex pallido virescens, odore, si conteratur, & sapore admodum aromaticum, integrum, læve & nitidum ex unâ parte, ex alterâ verò asperum. *Pharm. Aug.*

MALAGUETTA, vid. *Cardamomum.*

MALAXARE.

Malaxari dicuntur emplastra dum in massam subiguntur, sive id manu fiat, sive pilâ, vel simili instrumento.

MALICORIUM.

Nihil aliud est quam Maliei Punici cortex, de quo vid. *Granatus.*

MALLEOLUS.

Malleolus in Phythologiâ definiente Columella lib. 3. cap. 5. novellus est palmes innatus primi anni flagello, cognominatusque à similitudine rei quòd in eâ parte quæ deciditur ex vetere sarmento prominens utrinque Malleoli speciem exhibet.

MALVA.

Malva Latinis quasi *Malva* quòd alvum molliat, ut inquit Festus, secundum tritum illud scholæ Salernitanæ versiculum.

Dixerunt Malvam veteres quia molliat alvum.

Græcis etiam μαλάχη dicitur ἀπὸ τοῦ μαλάχειν ob eandem rationem; utrumque Etymon improbat Casp. Hofmannus, nec tamen meliora substituit.

Notæ Malvæ *Characteristica* sunt Calyx octaphyllos, seu geminus, exterior in tres, interior in quinque lacinias divisus, folia integra, semina in rotulæ caseoli formam circumacta.

Vires. Herba humectat, emollit, lenit dolores urinæ, acrimoniam mitigat, in tumoribus maturandis doloribusque sedandis extrinsecùs adhibetur in cataplasmatis; ad alvum leniendam & dolorem nephriticum mitigandum in clysteribus: præcipua ejus vis est in emolliendo, ut vel ipsum nomen arguit.

Ob lentorem succi syrupus & conserva medentur dolori calculosorum ob calorem illum modicum quem habet, est remedium colicum cum infantibus in butyro frixa. Hoc in propriis liberis expertus sum C. Hofman. in de Medicam. officin. eadem habet S. Paulus. Decocti vel aquæ destillatæ foliorum malvæ ℥ iij. cum syrupi violacei ℥ i ß. urinæ ardorem & acrimoniam mitigat & restinguit illico prima dozi. Grulingius in praxi, nec se aliud in hoc morbo præsentius remedium nosse scribit, cui nostra quoque experientia suffragatur. D. Hulse.

Ad dysuriam ♃. Decoct. malvarum cum syrupo violarum hoc remedio semetipsum curasse se testatur Forestus. D. Hulse.

Vires Malvæ roseæ. Malva rosea eisdem viribus pollet quibus vulgaris.

Ejus flores coquunt in vino veteri, quo porrigines absumunt & sanant, Cam. hort. utuntur etiam ad erysipelatis rubores compescendos; imprimis rubentibus rosis, secuti coloris similitudinem. Ego (inquit J. Bauhinus) in siccitate & ardore linguæ & faucium horum decocto feliciter utor.

♃. Malvæ herbæ rad. sem. q. v. (an. par. æq.) cum farina hordacea in aqua coquo; cui admisceatur oleum olivar. vel rosar. ex hisce omnibus conficiatur emplastrum, & imponatur locis affectis; id quod non sine magna utilitate fiet in tumoribus hepatis, lienis, & matricis: nam resolvendi, discutiendi & emolliendi calidos abscessus vim obtinet hujusmodi medicamentum: idem emplastrum sacris ignibus & aliis id genus inflammationibus auxiliatur, & impactos corpori aculeos refigit. Trag. lib. 1. cap. 119. p. 368.

Invenio in adversariis meis idem emplastrum in frequenti usu esse in Nosocomiis Italicis ad inflammationes & tumores ardentes mitigandos & compescendos D. Tancred. Robinson.

Novi ego unguentum simplex è malvæ hortensis foliis in butyro majali non salito decoctis & colatis paratum ad erysipelata & ignes sacros magno successu adhibi-

adhibitum. Ut post alteram vel tertiam inunctionem ea compescere, extinguere & sanare soleat rarissime fallat.

Vires Malvæ arboreæ maritimæ.

Vulgare quidem, sed tamen magnæ efficaciæ medicamentum, quod tonsillis habentibus ex floribus malvæ arboreæ ex lacte paratur, quo gargarismatis loco utimur Sim. Paullus.

Doctus quoque sum flores malvæ arborescentis pulverisatos & cum melle despumato, & aluminis tantillo, quantum lingua ferre possit mistos, ac gingivis illitos efficacissimum esse remedium contra omnem putredinem gingivarum, contraque ipsum scorbutum. Idem habui ex excerptis D. Edu. Hulse. *Raius.*

MALUM, vid. *Malus.*

MALA ADAMI.

Nomina. Malus Adami *C. B.* Poma Adami *I. B.* malus Assyriæ vel poma Adami, *Park.*

Proxima aurantiis sunt poma Adami nuncupata, si fructum spectes orbiculatum illum quidem & aureum, æquabili Aurantiorum superficie, sed multis numeris majorem, & nonnunquam ad umbilicum veluti ambesum, colore magis fulvo quam aurantia, & odore ignaviori carne citris simili, sed gustu insuavi, multo interim succo prægnante, sapore aurantiis affini: At vero folium in limonum aut Citriorum familiam cooptare jubet, ut cui nulla subjecta pinnula, nam pori quibus pertunditur omnibus communes sunt, veluti & spinæ virorque pertinacis vitæ folii flores Citri.

Pomum Adami dictum volunt, quod in superficie ceu infixorum dentium vestigia habere videatur, quasi ab Adamo primo homine commorsum fuisset.

Ejusdem originis est cum reliquis congeneribus & in eisdem locis colitur, iis tamen minus obvia, nec ita passim nota.

Vires. Viribus cum malo Citrio convenit: peculiariter autem ad scabiem valere creditur, si per medium sectum, & tenuissimo sulphuris flore aspersum, deinde cinere ferventi calefactum corpori scabioso affricetur Dalechamp.

Notat Clusius hujus fructus ut & mali Aurantiæ brevibus folliculis comprehendi, cum in reliquis generibus folliculi seu vesiculæ succum continentes oblongiusculæ sint.

Cæterum pomi Adami seu paradisi, lumina dicta, variæ recensentur & describuntur species, nimirum.

Pomum paradisi fructu oblongo.

Pomum Adami subrotundius, idque vel Rheginum, Neapolitanum, Romanum, vel fœtum alia poma includens.

Lumia sive pomum Adami Spataforum nothum.

Lumia sive malum Assyrium ollulæ aspectu.

Lumia expers medullæ.

De situ, terra, fimo, satione, insitione, propagatione, translatione, collocatione, stercoratione, rigatione, injuriis cælestibus, morbis, remediis & usibus malorum citriarum, limonum & Aurantiorum prolixè agit Ferrarius in Hesperid. & nuperrime Commelinus, quos consulat Lector.

Olea expressa & destillata ex harum seminibus, floribus & corticibus præcipui usus sunt in mechanicis & pharmacia. Succi è medulla expressi juvant in febribus, scorbuticis & calculosis affectibus. Cortices siccati & pulverisati in affectibus stomachicis & flatulentis (præsertim in frigida intemperie) commendatur.

Turcæ populique Orientales varias conditutas ex hisce præparant, & suum Sherbet ex horum succis & saccharo componunt. *Raius.*

MALA ARMENIACA.

Mala Armeniaca ab Armenia dicta Romanis, auctore Dioscoride, præcocia dicuntur, quod ante alios fugaces fructus maturescant, nominantur & præcoquas: Galenus etiam scribit vetus hujus arboris nomen (μηλέα Ἀρμενιακή) vocare enim omnes tum fructum, tum arborem πρεκόκκιον; licet alidi præcoqua ab Armeniacis distinguere videtur, cum illa his præstantiora faciat. Βερικόκκια vox qua recentioribus Græcis hi fructus dicti sunt proculdubio à Latino præcocia corrupta est: à quo fonte Gallicum *Abricot* profluxit. Plinius præcocia mala inter Persica numerat, & eorum duo genera facit. Supernas amplum & magnum; & vulgare parvum & strigosum, etiam Armenum dictum.

Different autem *Præcocia* à *Persicis*, quod illis folia latiora, pyrum aut populum nigram referentias ossa plena & lævia, cùm Persicorum rugosa sint & cavernosa.

Nomina. Armeniaca mala minora *I. B.* malus Armeniaca minor *C. B.* Ger.

Vires. Bonitate Persica superant, neque enim, ut illa, in ventriculo corrumpuntur, neque tam facile acescunt, vulgo etiam suaviora habentur, unde & stomacho sunt gratiora. Febres tamen causare dicuntur non minus quàm Persica, verùm eas breviores & quæ facile solvuntur. Cum saccharo condita & asservata, sive liquida, sive sicca inter præstantissima dulciara seu bellaria à mattonis nostris habentur; ex iis etiam scriblitæ dictæ, omnium optimæ fiunt, sive maturitatem adeptis sive immaturis. Oleum à nucleis Armeniacorum expressum mirificè valere tradunt inunctum ad inflammatas hæmorrhoidas, & ad ulcerum tumores & linguæ impedimenta, & pariter ad aurium dolores.

Item potum ℥v. pondere cum vini Cretici ℥j. calculos pellit, & colicos juvat *I. B.* è Matthiolo *Raius.*

MALA PERSICA.

Ratio nominis obvia est, siquidem *mala Persica* dicta sunt à perside, unde primum advecta. Malus Persica ab Armeniaca & reliquis congeneribus differt foliis longis angustis. Fructus officulo rugis & sulcis profondioribus exarato.

Nuci Persicæ autem à Persicis fructus glabritie differunt.

Nomina. Malus Persica *I. B.* & *aliorum.*

Vires. Galenus & Paulus Persicorum omne genus genus damnant ut pravi succi, & quæ noxam ventriculo inferant; suadent itaque & ut initio refectuum ante alios cibos sumantur, & nè aqua superbibatur, sed vinum meracum. Addit Paulus eos qui crebrius iis ad satietatem vescuntur febre corripi: lædere & nervos proprietate quadam.

Ego tamen non video cur Plinii & Dioscoridis sententia, Persica scilicet ventriculo utilia esse, & alvum bonam præstare, nec alium iis innocentiorem cibum, omnino damnetur & rejiciatur: nec enim verisimile est, fructum adeò sapidum & delicatum, qui nostro quidem palato præ omnibus fugacibus arridet, ita ut à natura ipsa nobis ad edendum commendata videatur, noxium prorsus & insalubrem esse oportet, tamen ut delectus pomorum habeatur, & ut modus in iis ingerendis servetur. Hinc quæ de Persicorum noxa à Galeno & aliis dicta sunt, de

præ mollibus intelligenda esse credit Amatus. Secus enim ait esse de duracinis, ex quibus optimus spirat odor, suavis, gratus & spiritum recreans: nam eorum sapor delicatissimus est, cum quadam austeritate, qua mediante stomacho conducit & ipsum roborat, imo omnes Principes Hispaniarum & viri delicatissimi ea post victum comedunt, nonnisi vino prius infusa, & nullam inde noxam evenire persentiunt.

Difficulter adversantur Persica, quia non aliud pomum fugacius, ut rectè Plinius, unde à Matronis nostris, aut confectoribus quos vocant, raro condiuntur. J. Bauhinus condiendi modum hunc præscribit: ritè lecta manu, decorticaque & officulis exemptis optime purgata cum aqua & sacchara decoquantur ad consistentiam syrupo debitam, mirificè placent ægrotantibus, præsertim siti, & linguæ ariditate vexatis, refrigerando corroborant. & in omnibus calidis morbis apprimè conducunt.

Brassavola sub cineribus coctum unum vel alterum Persicum ægrotantibus suis offerebat. Cibum verò delicatissi mum esse ægris perquam gratum affirmat Amatus.

Folia ob amarorem suum in cerevisia aut lacte decocta & pueris exhibita lumbricos intestinorum enecant & expellunt. Galenus trita & umbilico imposita id præstare ait. Parkinsonus etiam alvum leniter solvere scribit, si sufficienti quantitate exhibeantur.

Idem præstant & flores, efficacius etiam quàm rosæ damascenæ in quem usum ex iisdem cum saccharo contusis fit conserva, mane potissimum jejunis exhibenda; sed & syrupus paratur ad prædictos effectus aptissimus, recentes, autore Matthiolo, non tantum alvum dejiciunt, sed & vomitiones cient, & hydropicorum aquas pellunt in aceta, iis esitatæ, sed non absque ægrotantium labore; aqua destillata maculas faciei delet.

Gummi arboris commendatur ad alvi fluxum, calculum, impetiginem, tumorem faucium, asperitatem arteriæ, sputum sanguinis, vitia pulmonum dysenteriam commendatur. Varios utendi modos ad supra dictos affectus, vide apud J.B. in Hist. è Valeriano, Matthiolo, Gesnero.

Nucleos commendat Matthiolus, ad ventris tormina, ad ebrietatem prohibendam (sex septemve præsumptos) ad Alopeciam (tusorum & in aceto decoctorum pulticulam) oleum contusorum ad somnum conciliandum, ad colicam tam potum quàm clysteribus infusum: ad iliacam passionem & calculum, quatuor unciis potum: aquam è nucleis Persicorum 50. cerasorum 100. florum sambuci manipulo in vini Cretici libris tribus maceratis, fictili per decem dies in fimo sepulto, destillatum mirum in modum renum calculos pellere scribit Matthiolus.

E Corticibus mali Persici conficitur syrupus cujus virtutes non sunt minus cordiales quàm syrupi è corticibus citri.

MALA COTONEA, vid. *Cydonia.*

MALA PUNICA, vid. *Granata.*

MALA AUREA.

J.B. Paradisorum nostri seculi, ubi id solum & cœlum concedit, deliciæ sunt Medicorum malorum species, æternæ frondis virore, & fructuum ubere quovis tempore proventu & luxurie, aliis primùm è floribus eluctantibus, aliis adolescentibus, aliis maturis, atque his quidem simul omnibus plerumque placentes. Notissima verò reliquisque vulgatiora sunt Aurantia dicta, quibus Aureus ille & rutilus corticis fulgor nomen dedisse potuit. Hæc aliis magis orbiculata, nonnihil compressa, parum rugoso & foraminulento luteo cortice, interius albicante non multum spisso (fæminas vocant) vel crasso, (mares dictitant) amarissimo & evidenter calido teguntur, quæ tamen ante maturitatem viridis tegit cortex. Sapor succo pro maturitatis progressu aut generis varietate acidus, dulcis aut medius, seminibus æqualibus, multa medulla farctis, amaris; folio peculiaris forma, semper virenti, & Hyperici instar infinitis propemodum foraminulis pervio, quippe quod gemellum videri possit, majori lauro acuminato, nec crenato, alio ceu corculo subjecto. Flos ut & fructus fragrantis odoris (qui Cordo cimicum virus nonnihil redolere videtur) coloris candidi, staminulis multis medium obsidentibus, pulchrior quam in Citro, & odoratior, intus subcitrinus, per oram vero limbi purpurascentes. Arbori, quæ multo major quam Citri, cortex viridis, spinæ rigidæ sed raræ.

Aurantiam ab auri potius colore dictum puto hoc malum quàm ab *Orange* Galliæ oppido, vel ab *Arantia* Achaiæ urbe. Aurantiæ enim nomen priscis incognitum, non ante in usum venit quam Aurantium oppidum deletum est.

J. Bauhinus malum Aurantium potius quam Citrium dictum, Theophrasti & Plinii malum Medicum esse (ut superius innuimus) suspicatur; quod autores hi malum Medicum non comedi dicant, quod de malo Aurantio verum est; de malo Citrio minimè, quod totum manditur; verum pace tanti viri malum Aurantium cortice excepto esculentum est, & vulgò comeditur pro cibo, & non in condimentis tantum, pulpa enim interior Aurantii multo mitior est minusque acida quàm vel Citrii limonii: & nos in Italia & Sicilia observavimus rusticos & nautas Aurantia mala cum pane pro refectione comedentes, nunquam vero vel limonia vel Citria: dantur etiam mala Aurantia dulcia quę mandi posse ipse non negat. Est insuper in Europam nuper invectum Aurantii quoddam genus, esculentum, Chinense dictum saporis delicatissimi, cujus etiam cortex unà cum carne comeditur. Quocirca quod Domitianus Matianum malum super cænam sumpsit, non obstat quo minus malum Aurantium hodiernum, vel Cestianum, vel Matianum Plinii fuerit.

Requirit idem, ut Scaliger vel alius aliquis subtilitatis Professor respondeat sine cunctatione alteri argumento quo idem probare nititur. Aurantia (inquit) exsiccata vel in multos annos odorem suum retinent, ideoque vestibus interponi ad odorem communicandum & arcenda noxia aptissima esse. Citria vero etsi exsiccantur quoque, sunt tamen evanida, adeoque nec odore nec usu commendabilia.

Arantiorum plures species sed potius varietates esse nec pauciores quam

Citriorum aut limonum constat.

C. Bauhinus ista genera proponit.

I. Malus Arantia major. Cujus plura genera esse ait ab insitione prodeuntia: pleraque cortice amaro, crasso, aureo: alia subvirente; alia cortice tenuissimò, subrubente, medulla dulci: aliqua è cortice dulci: aliqua in uno pomo duo genera botrorum habent: alia absque seminibus: sic & pulpæ sapore differunt: nam alia acida, alia dulcia, alia vinosa, sive media sunt.

II. Malus Arantia humilis.

III. Malus Arantia cortice dulci eduli: an Chinense?

IV. Malus Arantia unico grano.

His addit Parkinsonus malum Arantium Sylvestrem, quæ tamen in Europa non invenitur.

Ferrarius has habet varietates.

Aurantium ficciore medulla hybernum.

Aurantium semine carens, quod vel subrotundum, vel oblongum limonis effigie.

Aurantium geminum è crispo folio, & flore duplici.

Au-

Aurantium stellatum & roseum.
Aurantium virgatum & striatum.
Aurantium fœmina sive fœtiferum.
Aurantium hermaphroditicum sive corniculatum.
Aurantium callosum multiforme.

Aurantium Olyssipponense, Sinense nostratibus & Belgis, quod è regno Sinarum Olyssipponem transvectum fuerit. Circinnatæ est rotunditatis, mediocrem supra n odum tumens. Caro cum ipsa cute confunditur, & editur jucundissimè. Novem spicarum medulla blande mordacis dulcedinis tam vehementer flavescit, ut aurum in eam distabuisse credas. Corticis insuper seu potius cuticulæ glabritie & seminum paucitate à reliquis generibus distinguitur. Adde quod in hoc genus fructu pulpam vitiosam, cariosam aut corruptam nondum viderimus.

Aurantium Indicum ex insulis Philippinis.
Aurantium dulci cortice & Sinense.
Aurantium omnium maximum.
Malum Aurantium lauri angusti foliis.

Malum Aurantium umbilicum rosæ instar gerens: fructus quidam monstrosus aut præternaturalis esse videtur.

Malus Arantia hermaphroditica, fructu medio Citrio, medioque Arantio odoratissimo Herman. Cat. insitionis ingenio producta videtur; applicatis ad se mutuo mal. Citriæ & Aurantiæ surculis per medium secundum longitudinem fissis, aliove aliquo artificio permistis seminibus; ad eundem fere modum quo mulus abno equam ineunte generatur.

Hujus arboris descriptionem vide apud D. Hermannum in Catalogo Horti Lugd. Bat. qui habet malum Aurantiam Indicam fructu omnium maximo Pupelmum dictam medulla pallescente & rufescente.

Gaudent Aurantia iisdem locis ac regionibus quibus mala Medica, ubi potissimum abundant in hortis & viridariis, maritimis præsertim tractibus ut in Liguria circa Genuam, & in insulis Stæchadibus Hieres dictis prope Olbiam Gallo Provinciæ, ubi adeo familiarem esse Aurantium ... Lobelius, ut semper virentium lucorum amœnitate & pomorum fætura perenni nequiquam inquilina videatur. Nos in insula Melita in Magni Magistri viridario arbores satis grandes & proceras vidimus malis majoribus æquales. Abundat etiam in Sicilia & Italia, nec minus in Hispania. Hispalensia apud nos in maximo pretio sunt. Peregrinæ tamen sunt hæ arbores in Europa & aliunde initio advectæ, quemadmodum Citriæ & Limoniæ, nimirum ex Asia: aurea Hesperidum mala nonnullis creduntur quæ verisimilius Cydonia fuere, ut alibi diximus.

Flores mali Aurantiæ odoris gratia in præcipuo honore sunt: decerpti etiam per maria in longinquas regiones perferuntur, & aqua quoque fragrantissimi odoris ex iis paratur arte destillatoria quàm napham vocant: non tantum ad delicias, sed contra pestem & morbos contagiosos utilem, & cordi amicam, quæ & sudores movet. Hispani parturientibus in difficili partu propinant cum pauxillo aquæ pulegii.

Cortex amarior est ac proinde calidior Citri cortice, saccharo conditus verminantibus pueris utilis futurus ni amarorem respuerent: per aliquot dies aquâ infusus amarorem deponit & edulis evadit, deinde conditus saccharo non tantum mensis secundis inter delicatissima bellaria infertur, sed & medicum usum habet, in corde & ventriculo roborando, inque iis affectibus quibus Citria conducunt: modum condiendi cortices Arantiorum & limonum vide apud J. Bauhin.

Pulpa interior seu succus mitior est minusque acidus quàm Citriorum & limonum succus, frigidus tamen & gustui gradus. & ad appetitum excitandum utilis, ut & ad sitim extinguendam in febribus. Nos certè in febrili ardore magnum inde solatium multoties sensimus.

Mala Aurantia Scorbuto sanando efficacissima esse perhibentur, ut quidam etiam solo esu crudo unum diuturno percurentur.

Malum Aurantium Hispalense integrum cum cortice & carne comestum ante accessum febris intermittentis, præsertim tertianæ, persæpe paroxysmum avertit, & febrem ipsam profligat.

Oleum è corticibus expressum igneæ pæne qualitatis esse comperti sumus (inquit J. Bauhinus) quod facile patebit ei qui corticem recentem juxta candelam presserit, ut exiliant guttulæ instar roris; videbit strepitum & scintillulas flammeas excitari ac si pulverem sulphureum in flammam injecisset. Sunt qui existiment eodem modo expressos cortices in oculos clarificare visum.

E tenellis deciduisque Aurantiis fiunt globuli ad monilia, & ad preculas numerandas, odore suo commendabiles.

Semina verminantibus pueris utiliter dantur: ex semine terræ commisso arbusculæ primo anno prodeunt, quæ in acetarii modum comestæ, admodum palato sunt gratæ, ventriculum insuper corroborant & appetitum excitant, autore Dodonæo.

Ad lumbricos, R. Malum aureum, perforetur & digitis comprimatur, ut succus exprimatur; deinde oleo lini & succo absinthii rutæque paribus portionibus impleatur pauco theriacæ & farinæ lupinorum addito, parumque bulliant. Hoc linimento pulsus tempora, nares, stomachus & umbilicus linantur & videbis mirabilem operationem. Alexis. Hoc remedium semper mihi placuit inquit Chesneau, habui à D. E. Hulse, *Raius.*

MALA CITRIA.

Malus Citria, Græcis *malus Medica* & *Assyria* dicitur, utroque nomine à regionibus, unde primùm in Græciam allata, ducto.

Cùm veteres scripserint mala Medica non mandi, conjectatur J. Bauhinus mala Aurantia nostra potius quàm Citria veterum Medica fuisse; tantum enim abest ut Citria hodie non comedantur, ut præ cæteris omnibus in maximis deliciis habeantur, nisi quis (inquit) malit probare rationem Athenæi, non ideo abstinuisse veteres à Citriorum esu, quod non fuerint edulia, sed quia in alium usum, tanquam rem magni pretii potius asservanda duxerint.

Athenæus Citrii nomen extare apud veteres Græcos negat: suspicatur ille Citrium à cedro tanquam cedrium nominatim fuisse: propter odorem fortasse, innuit J. Bauhinus. Hæc conjectura Vossio improbatur, Palladii diligentiâ citrus in Italia primum coaluit; hunc solers imitata posteritas eam Galliæ & Hispaniæ, ubi nemora jam & campos occupat, communicavit.

Cæterum Citri vox æquivoca est & pro duabus arboribus accipitur, altera infrugiferâ è cujus ligno mensæ olim fiebant, alterâ pomiferâ, quæ aliter malus Medica & Assyria dicebatur, ut Plinius disertis verbis docet, consule etymologicum Clariss. Vossii.

Citrus, describente Cordo, arbor est fruticosa veluti cotonea, brevi trunco, longis ramis, crassis, lentis, & obsequiosis, viridi glabroque vestitis cortice, ferendæ fructuum moli valdè imparibus, & ad terram pronis, ideoque subjectis per transversum hostilibus furcisq; fulciendis. Folia laurinis similia, densiora tamen, multoq; majora, & ad juglandis magnitudinem accedentia, oblonga, utrinque acuminata, egregiæ viriditatis splendorisque; præsertim superne, infernè enim pallidiora sunt (per ambitum serrata) tota hyeme arborem suam exornantia, odoris acerrimi, late spirantis, qualis in melissophyllo

sentitur, cum gravitate quadam cimicem imitante, (juncturâ quadam pediculo inhærentia; Soli si objiciantur, instar foliorum Hyperici foraminibus visum ferè effugientibus, undique punctim trajecta cernuntur. Bod.) spinis armatur sub omnium foliorum annexibus longitudine uncialibus, rectis, acutis ac viridibus (J. Bauhino rigidiusculis, flexilibus tamen nec ita infestis) flores virentes gemmarum calyculi emittunt oblongos, caudicantes, (sæpiuscule forinsecus purpurantes, Calathi effigie, solidos, odoratos, staminibus in medio tenuibus ac capillaneis) horum duplex est genus; sterile & infæcundum quod colo caret; & fertile, quod in medio stylum exerit pensum colo involutum æmulantem, cuique à tergo fructus rudimentum annexum.

Fructus florem sequuntur singuli, longitudine non raro dodrantali, figurâ ovatâ, interdum etiam globosâ, superficie rugosâ, tuberosâque, colore primum viridi, in maturitate verò aureo seu citrino, odore foliorum simili. Cortice ambiuntur tenui, amaro & fervido, cui subest caro cartilagineæ duræque consistentiæ, colore candido, sapore acetosæ conditæ capitatæ brassicæ truncos referens. In medio mala cavitas quædam est, succo vehementer acetoso, suis membranis contento plena, cui immixta sunt oblonga & semuncialia semina, utrinque ferè acuminata, cute floris flavâ striataque intus candido, duplicis nucleo constantia, quibus amarus, tenuis & mediocriter fervens est sapor, præsertim cutis, nucleus enim dulcedinem quandam admixtam habet. Radicibus nititur copiosis & tenuibus.

Fructus Citrii magnitudine variant: quidam enim in molem excrescunt melopeponibus parem, ita ut ad pondus librarum decem nonnunquam perveniant, hi nullo ferè succo sunt; adferuntur autem ex Liguria & Adriatici Maris insulis: alii limonum magnitudine sunt: alii paulo majores, quæ à lacu Benaco asportantur; forma etiam differunt Citria, nam alia prælonga sunt, alia rotundiora, alia in varias figuras hominum industriâ vasis figulinis inclusa formantur. Quædam sapore remissiore sunt, quædam vehementiore: in colore etiam observatur differentia, nonnulla dilutiora, alia saturatiora sunt; non multum, tamen differunt naturâ & viribus. Nos omnes has differentias accidentales & à satione, aut forte etiam insitione ortas suspicamur. C. Bauhinus quatuor distinguit species.

I. Malus medica simpliciter ei dicitur.

II. Malus medica maxima, pulpâ plurimâ.

III. Malus medica fructu ingenti tuberoso, citrangula quibusdam.

IV. Malus medica ab Imperatore Carolo V. ex Hungaria in Hispaniam delata, quæ omnium mali medicæ generum acidorum suavissimum, ut Clusius in sua Historia refert.

Parkinsonus noster in Theat. Bot. sex recentes & describit varietates, hæ sunt.

1. Malus Citria major.

2. Citria Malus minor, sive limonera, quæ à præcedente differt foliis minoribus & brevioribus: floribus etiam minoribus & saturatius rubentibus, fructu minore longioreque, cortice mediocriter crasso, flavo, minùs scabro, succo copiosiore cum paucioribus seminibus,

3. Citria Malus sive limonera prægnans, alium fructum minorem in se continens. Fructus est monstros.

4. Limonera dulcis, Hispanis limones Imperatoris.

5 Limonera acida.

6. Limonera multiformis: has quinque posteriores species, limoneras Clusio dictas C. Bauhinus, & rectius nostra sententia ad malum limoniam refert. His adde è Ferrario. 1. Malum Citreum vulgare belluatum. 2. Malum Citreum cucurbitinum vulgare. 3. Malum Citreum digitatum seu multiforme. 4. Malum Citreum dulcissimâ medullâ, radice non ita plerumque cuspidato.

D. Tavernier in peregrinationibus suis per regnum Tunquin duo Citriorum genera observavit. Alterum flavum, alterum viride, utrumque adeo acidum & immite ut mandi non possint, aut deglutiri absque insigni offensione ventriculi, succus tamen quemadmodum apud nos aqua fortis usurpatur ad mundanda metalla, cuprum, stannum, ferrum antequam deaurantur, ut & ad tincturas præcipue serici. In usu etiam sunt pro lixiviis ad candorem linteaminibus conciliandum, eaque emaculanda. Quin & per totum magni Mogoris Imperium succo isthoc Citriorum utuntur ad pannos lineos Calecuticos dictos candefaciendos, unde interdum adeò nivei & lucidi evadunt, ut splendore nimio intuentium oculos perstringant & offendant.

Vires. Citrii mali partes omnes, cortex exterior & interior, pulpa seu succus, & semina eximii usus sunt in Medicina; & contrarios sibi invicem effectus producunt. Exterior cortex flavescens valdè odoratus est & aromaticus, sapore amaro, exsiccatus cardiacum est insigne & alexipharmacum, ventriculum frigidum & flatuosum calefacit & corroborat, flatus potenter discutiens, humoresque crudos ibidem aut in intestinis contentos concoquens & digerens; masticatus halitum oris emendat: ciborum concoctionem promovet, & melancholiæ conducit: in hypochondriacis morbis, ut in vaporibus, flatibus, palpitatione cordis, obstructionibus & imbecillitate viscerum plurimum commendatur ab experientia Herman. Grube de malo Citreo, p. 36. 37. pulverem corticis exterioris limonum & aurantiorum ad eadem valere verisimile est. Saccharo conditus inter bellaria mensis secundis infertur; electuariis etiam cardiacis admiscetur adversus contagionem & affectus prædictos: quin etiam alvo laxandæ conducit, in quem usum ex eo paratur electuarium de citro solutivum ad humores frigidos & pituitosos evacuandos utile: tuto etiam usurpati potest cùm bilis phlegmati admiscetur: inferior & alba pars corticis pænè insipida est, nec ullius in Medicina usus; inservit tamen pro confectionibus dulciariis & apophoretis.

Caro seu pulpa interor, aut succus inde expressus quamvis succo limonum minus acidus sit, vi tamen refrigerandi ei plurimum antecellit, inquit *Parkinsonus*: in febribus ardentibus & pestilentialibus apprimè utilis est, ad venenum restringendum, æstum contemperandum, bilis effervescentiam & sanguinis orgasmum reprimendum, sitim extinguendam, spiritus recreandos, appetitum acuendum: aiunt & ebrietati resistere & vertigini conducere.

Semina cardiaca sunt & alexipharmaca, adversus ictus scorpionum aliorumque animalium venenatorum; necnon pestis & variolarum contagia cor minuunt: ventriculi & intestinorum vermes enecant, menses provocant, abortum causant, humores crudos & serosos digerunt & exsiccant tam internè in corpore, quàm externe in ulceribus humidis & ichorosis.

Memorabilis imprimis est Historia, quam Athenæo narravit civis quidam suus cui Ægypti mandata fuerat administratio. In maleficio deprehensos quosdam ille ad serpentum morsus damnaverat. Productis illis & ad theatrum euntibus destinatum latronum supplicio in via forte caupona quædam misericordia commota, quod in manibus tum habebat malum citrium dedit; acceptum vero illi comederunt: & paulo post ingentibus ac ferocissimis anguibus oblati, commorsique ab aspidibus nihil læsi sunt: qui tandem cum illorum custodem militem interrogasset, nunquid bibissent, aut edissent, ut id comperit quod id acciderat, nimirum, absque dolo citrium illis traditum fuisse, postridie alteri rursum dari jussit, alteri minime: per-

percussus hic confestim periit: illæso altero qui citrium comederet: indeque multis & expertis cognitum est Citrium adversari venenis omnibus.

Citria innoxia & quasi recens collecta procul mitti possunt, si arboreo musco singillatim involvantur ramulorum cæsuris cerâ vel cretâ superlitis, Ferrar. Hesperid. l. 2. c. 19. *Raius.*

Fructus seu Poma Citria magnitudine & loco natali potius variant, quàm genere, Ratione magnitudinis, quædam sunt *majora* instar melopeponum, alia *minora*, alia *Limonum magnitudine* &c. *Alia Medica, Assyria, Alia ex Guinea &c.*

Vires. Cortex calef. & siccat. Pulpa autem refrig. & humectans Semen calefac. & sicc. atten. diger. absterg. &c. Integrum Pomum Citreum est alexipharmacum, ut patet ex historiâ ex *Athenæo* desumptâ, ubi referunt, quendam facinorosum ad bestias damnatum integri pomi esu ab internecione aspidum fuisse vindicatum, quod prætereunti è caupona psaltria quædam ipsi porrexerat. Hujus historiæ veritatem confirmat studiosus Medicinæ Parisiis Gallorum aliquot retrò annis à viperæ morsu lethaliter ferè decumbens & salutifero pomorum citrinorum esu restitutus. Medicinæ scilicet studiosus dictis Parisiis in frequentiâ quorundam Medicorum de naturâ, viribus ac veneno viperarum disceptantium in ædibus pharmacopolæ cujusdam, ubi haud exigua viperarum quantitas ex finitimis locis apportata discendi & curiosi ingenii gratiâ præsens fuerat, de præsenti materia ultrò citroque cum reliquis verba miscens arripit manu, quod antea sæpius illæsus fuerit, viperam tabulæ impositam, & ipso inscio à pharmacopæo Gallo rudè inter forcipem compressum & hinc irâ succensam, hæc dum ille sermoni intentus, reflexo capite dente suo canino pollici dextræ vulnusculum vix acus magnitudinem æquans infligit, quo animadverso illam projicit, vulnere tamen spreto. Ast vix quadrantis horulæ spatium intercesserat, quin dira subsequuta symptomata, syncope, convulsio, continui vomitus, alvi dejectiones, cum torminibus & ilei passionibus, cum extremorum refrigeratione, brachium croceo infectum colore intumescebat, facies cadaverosa, labia livida ac tumida, oculis desidentibus, pollex tum minimè intumescebat, nisi sub fine, nec ex vulnere inflicto ne guttulâ sanguinis aut ullius humoris exstillavit. Improvisus & subitus hic tragicus casus in multas & diversas præsentium Medicorum consilia diripuit partes, hic ad Theriacam, alter ad Orvietanum, tertius ad cauterium potentiale, sed nimis tardè, confugerunt: Tandem miser hic juvenis decumbens, vivacissimus licet, distortus doloribus, sal viperarum volatile cum aqua theriacali exigebat, inani verò quasi effectu, continuato enim vomitu haustum rejiciebat, nec clysteres ullum attulerunt levamen, tota namque Naturæ œconomia haud leviter turbatâ. Fortè autem fortuna accidit, ut Nobilis quidam exterus ex commiseratione ægri tactus decumbenti pomum citrium exhiberet, quod vix odoratu, non dicam, gustu, acido scilicet succo delibatum, incredibile dictu est, quàm subitaneam & præsentissimam tulerit opem, omnia momento cessabant symptomata, & non aliter fuerat, ac si Jupiter ipse opitulatricem porrexisset manum. Galli verò pro innata illorum levitate hoc minimè observabant. Patiens licet ex virium diminutione antegressa haud parum debilis, musæum tamen suum repetiit, & sumpto electuario quodam ex Confect. alkerm. & de hyacinth. intermediato Pomorum Citriorum usu non solùm illa nocte placidè dormivit, sed & brevi iterum ex voto convaluit.

Ex hâc observatione notatu dignissima plurima Naturæ phænomena adhuc non ita aperta dilucidanda veniunt; Facile est exinde videre cujus naturæ sit venenum viperarum, quomodo à viperâ in hominem traducatur, ecquid in massam sanguineam seu Archeum nostrum agat, quales actiones Archei in morbis cudendis & sanandis, quomodo medicamenta hujus beneficio operationes suas peragant, & in specie qua ratione Citriorum acidus succus in venenum à viperâ illatum operetur, illud mortificando & figendo.

Pharmacopœus Gallus, in cujus ædibus hæc tragœdia incepit, tractatum sub proprio nomine Charas (at alieno sanè Marte) edidit titul. *Les Experiences des Viperes à Paris in octavo.* Ubi ait venenum illud agere in massam sanguineam, eam figendo, & circulationem impediendo: Et in sequentibus, venenum ceu acidum aliquod figere sanguinem &c. Verùm si hoc hâc ratione eveniret quomodo succus ille citreus levamen aliquod afferre posset, de quo ille statuit gaudere virtute fixativâ, sic enim venenum illud redderetur fixius & circulatione magis magisque impedita mors tandem acceleraretur. Statuimus itaque, perniciem illam dependere ex viperarum salivali humore in dentium vesiculis contento extra notabilem quantitatem, prout modernorum Italorum curiosarum experientia patescit, qualis D. Redi Archiatri Florentini qui in quovis liquore haustus innoxius est, sin verò imago iræ seu idea furiosa bestiæ illius superveniat vulnere a dentibus longioribus tricuspidibus in corporis peripheriâ inflicto, quæ in dicto liquore ceu vehiculo sigillata, seu ex vipera vivâ seu ex mortuâ fuerit, Archeus dum expellere exoticum illum hospitem nititur, agitur in furorem, eoque nisu sub veneni tyrannide omnes functiones interturbat, dum totam spirituum & liquorum vitalium substantiam sibi assimilando evertit; usque dum ex potestate dotali remedium, ex cujus numero in hac morborum ac symptomatum syndrome etiam fuit succus ille Citri, superveniat, supereminentem & non vulgarem obtinens bonitatem, quâ irati ac succensi Archei errores sopiuntur ac corriguntur; Ex his patet, omnem morbum ab Archeo prout errat, vel furiosus est, fabricari ac regi, errantemque ac iratum placari & demulceri posse remediis potestativis in quibus denuò suas reperit delitias, ut à furore remittat. Si enim juxta allatam historiam morsus viperæ extra notabilem humoris quantitatem & quasi solo attactu sæpè occidat; & ad liquoris cujusdam mihi noti inunctionem in manu factam, si mentum viri attigerit, paulo post barbæ pili excidant, superciliorum ac totius capitis, quidni & remedia dentur, quæ scilicet solo gustu non dicam contactu Archei errores compescant citra ullam perceptibilem quantitatem Archeum sedantia & demulcentia. Quæ ratio, quod ægroti sæpenumero gliscente adhuc causi & aliorum morborum vigore à specifico quodam remedio in momento quasi priusquam à debili tunc ventriculi digestivâ in actum potuit deduci, notabile levamen & insequentem insanitatis plenam restitutionem sentiant, id quod vel millies in praxi meâ observavi.

Falsum est, & experientiæ contrariatur, quod de Capite vel alia parte hujus animalis vulneri impositum referunt. Verum autem, caput frixum vel viperam coctam devoratam profuisse, saporosam, nec ullius veneni participem.

Miranda est historia, quam habet Casp. à Reques in Campo Elysæo jucundarum quæstion. de Rustico quodam à vipera morso. Sed hæc in transitu, redeo jam ad nostrum Pomum Citrium, cujus Cortex aromaticus, antiloimicus & carminativus etiam concoctionem juvat, *pulpa acida* adhibetur ad febricitantium calorem restinguendum. *Semen in Emulsionibus* confert verminantibus pueris & contra vomitus gravidarum adhibetur. Ex recentibus *Cortices condiuntur*, *ex*

succo

succo syrupus Acetos. Citri conficitur. Et ex *corticibus* quoque destillatur, unde *Eleosaccharum Citri Essentia Citri, &c.*

N. *Oleum Citri* ex recentissimis & non fermentatis Corticibus Citri solâ aquâ affusâ per V B. destillatum fuerit, præstantissimum est, naturali gaudens odore, & multos per annos manet incorruptum: secus fit in fermentatis Citri Corticibus, ex quibus ingratum Therebinthinatum spirans odorem oleum destillatur.

Spiritus Citri *valdè* Cardiacus.

Recip. Pomorum Citri q. v. remotâ parte albâ effœtâ conscinde reliqua, sacchari q. s. add. misce in vasculo optime clauso, stent in digestione per 7. ☍ continuos postmodum ☊ la per Alemb. & tandem rectifica per Aren. Spiritus prodibit limpidissimus, cujus aliquot guttulæ in convenienti vehiculo oblatæ collapsas restaurant vires.

Essentia Citri *in formâ liquidâ.*

Recip. Malorum Citrinorum num. 100. dividantur primò cortices à pulpâ ipsâ; posteà remotâ parte spongiosâ albâ in partes conscinde minutissimas, ex reliquâ pulpâ internâ acidâ succum exprime, quàm fortissime, & superaffunde probè cum succo mistis invicem corticibus, adde sacchari ℔. q. & per sesquimensem digere in loco calido; posteà per MB. abstrahe spiritum fortissimum quem seorsim asserva. Residuum exime & cum expressione trajice primò per pannum album, deinde verò filtra debitè per chartam bibulam, factâ filtratione inde cucurbitæ convenienti & abstrahe inde ℥j. cum supra dicto spiritu fortissimo conjungendam, quod residui liquoris remanserit, in cucurbita supra dicto spiritui permisce & in Pelicano tandiu circulentur, donec liquor ille pellucidus & coloris Cittini evaserit. Tandem effundatur per lentam inclinationem, quod clarum est, & usui servetur, fæces verò in fundo residentes rejiciantur.

Essentia Citri sicca.

Recip. Hæc conficitur ex Cortic. Citri recent. mediante sacchari albiss. aspersione, quod abraditur iterum cum parte inversâ cultelli in orbe stanneo, usque dum saccharum consistentiam acquirat siccam.

N. Aquam meam bezoardicam temperatam ex pom. Citri paratam vid. in thesaur. nostr. pharmaceutic. annexo sect. 1. n. 35. *Hofmannus.*

MALA LIMONIA.

Mala Limonia Citriæ seu malo Medicæ congener est.

Limoniæ nomen haud temerè apud ullum probatum, vel Græcum vel Latinum autorem invenias, videturque posterioris seculi esse inventum, differt à citrio malo fructu minore, cortice tenuiore, copiosiore pulpâ, eaque acidiore.

Malus autem Limonia magno caudice assurgit, (circa lacum Benacum in eam se se attollit proceritatem in quam aliis in locis salices & ulmi Calzolar) ramosque habet tenuiores, longos, firmis, longis, virentibus spinis armatos, (iisque aliquantulum hamatis, multoque pluribus quàm citria, quo fit ut ejus virgæ quandam Rubi imaginem referant. Cord.) folia per ambitum nonnihil serrata, minora quam Citriæ, consimiliter foraminulenta, densa, viridia, glabra; flos purpurascens foris (I. B. purpureus) quam Citriæ paulo minor, alias non dissimilis. Forma pomo oblonga, turbinata, rugosa, & tuberculis inæqualis, sed minus quàm Citria; color pallidior, magnitudo minor; in eo etiam differt à citrio, quod cortice pulposo tenuiore, minusque carnoso, succo uberiore donetur, eoque acidiore, ut interdum nihil ferè nisi succum contineat, semen non multum dissimile amaricat.

Hujus etiam arboris plurimæ species seu varietates habentur. Quatuor recenset Cordus.

1. Primum Anserini ovi formam ac magnitudinem habet, odore inter Citriam atque Arangiam malum medio.

2. Secundum globosum minusque prædicto, utroque capite veluti eminente umbilico insigne cætera sui parte fruticosum.

3. Tertium oblongum est gallinarum ovi figurâ & magnitudine.

4. Tertio æquale est quartum, sed globosum, & superficie magis æquali C. Bauhinus in pinace novem constituit species.

I. Malus limonia acida, de qua dictum.

II. Malus limonia major dulcis: fructu minore & oblongis limis simili, Clus.

III. Mal. lim. folio serrato, fructu oblongo, cortice tenuissimo, quæ limas primum genus. *Clus.*

IV. Mal. Lim. fructu rotundo orbiculato. Limas alterum genus, Clus.

V. Limones prægnantes, alium fructum minorem in se continentes, Clus.

VI. Limones variarum figurarum, toti fere carnei, Clus.

VII. Malus Limonia minor dulcis, limonis genus in Hispania, minimo fructu, vix nucis magnitudine, odore cæteris præstantiore, excelsiore arbore.

VIII. Limonum Sylvestrium in Syria provenientium inque Ægypto & Africa meminit Scaliger, pomis admodum exiguis, acidissimis.

Limonum à Ferrario & Commelino descriptorum catalogum sequentem D. Tancredo Robinson debemus.

Limon Ligusticus, insigniter variat ut limon S. Remi, Cerescus seu citriformis, Genuensis, qui à fructu parvo rotundo pusilla pila nominatur.

Limones Neapolitani multum variant, ut limon Cajetanus figurâ ultra vulgarem modum ovata, ut cacumine fastigiata: limon Amalphitanus forma oblonga, apice admodum eminente: limon perpusillus Calabrensis fructu subrotundo.

Limon Romanus à Rio vel rivo, insigniter cuspidatus, nonnunquam digitatus.

Limon prægrandis Dominæ Lauræ.

Limon incomparabilis, figurâ inter oblongam & rotundam ovata.

Limon Imperialis, cæteris productior satisque crassus.

Limon medulla dulci duplex, vel vulgaris Italicus, vel Olyssipponensis, qui folis & fructu facilè distinguuntur.

Limon pyri effigie, vulgò Peretta sive Spatafora, isque major & minor.

Lævis vel striatus.

Perettæ consimilis Limon, sed oblongior & angustior.

Lymon Spatafora Rheginus, crasso mucrone fastigiatus, aromaticus, cortice punctim lacunoso.

Limon Rheginus fructu racemoso oblongo, paulatim extenuato in apicem cuspidatum.

Limon striatus sive canaliculatus, summa parte muliebrem in papillam extuberante.

Limon striatus Amalphitanus, mali Citrii magnitudine, cortice per quam verrucoso & scabro.

Limon Shardonius rotundus, manente floris apiculo velut rostratus,

Limon

Limon Rosolinus, umbone retortum in mucronem emisso bene fastigiatus.

Limon Florentinus Barbadorus, foliis serratis, viridi atrore pictis & hyperici modo punctim pertusis & translucidis.

Limon scabiosus lepræ facie.

Limones varii citrati, læves & scabri & alios Limones sæpe includentes.

Limon pseudo citratus Barberinorum.

Limon citratus Sylvestris.

Limon globosus ponzinus, isque quintuplex, Ligusticus, rubens, Romanus, Chalcedonicus, Tripolitanus.

Limon Sponginus Calabriæ rugosus.

Limon sponginus (spongiosus) Liguriæ verrucosus.

Lima est multiplex, dulcis, acris, agri Privernatis Romana citrata.

Lima citrata oblonga, scabiosa & monstrosa, quandoque & subrotunda.

Lima subrotunda spinis crassitie & longitudine vastissimis Piorum in hortis Romæ.

Gaudent Limones eodem cælo calido, curâ ac cultu quo citria ad nos deferuntur ex Hispania & Italia, in quas regiones ex Media & Persia primum invecta, nec enim sponte ibi proveniunt.

Vires & usus. Limonia cum gustu reliquis omnibus (aurantio & citrio) sint acidiora, ideo succo frigidiore esse probabile est, valent ad eosdem usus ad quæ citria: ad venena tamen ut minus efficacia, ita ad æstuantes morbos potentiora habentur & hæc quidam comedunt, non integra, (ut Jo. Bauhinus ait) sed cortice denudata & in laminas concisa, asperso multo saccharo, quomodo magnam cum palato gratiam ineunt, sitim potenter restinguunt & febrilem ardorem compescunt.

Succi Limonum sunt admodum efficaces in dissolvendis calculis & detergendis partibus Herman. Grube de Limon. p. 10. idem scribit Crato, aliique ut M. Blegny in Zodiac. Med. Gallico An. 2. p. 127.

Syrupus de succo Limonum magni fit ad calculum & obstructionem renum, item ad sitim & æstum in febribus ardentibus: cordi & ventriculo robur addit, & bilis effervescentiam compescit: ideoque haud infeliciter imbecillitates, lipothymias, fluctuationes, vomitus & singultus febribus ardentibus supervenire solitos curat.

Cortices Limonum non minus quàm Aurantiorum saccharo condiuntur pro bellariis & ad eosdem usus valent. Condiuntur & parva integra ad varios usus.

Aqua è Limonum, ut & citriorum succo destillata cosmeticum insigne habetur.

Succo Limonum scribuntur literæ occultæ, quæ igni admotæ manifestantur. Eorum acido succo tam elegantem purpureum colorem conservæ rosarum, aut etiam Violarum aliorumque multorum conciliabis, ut nihil supra hinc & tinctoribus utilis est, ad colores multos transmutandos aut figendos, qui magnam ejus quantitatem insumunt.

Ad nephriticos affectus ♃. ligni querc. derasi ℥j. aquæ font. lib. vj. succi Limonum ℥iiij. infund. omnia per 24. horas supra cineres calidos, postea coq. ad tertiæ partis consumptionem: coletur. Dosis ℥vj. valdè prodest calidæ jecoris intemperiei, ulceribus renum, ardori urinæ, sed præcipuè pituitam salsam & viscidam è renibus & vesica evacuat. dysur. & strangur. causam potest ex hoc decocto vinum dilui. Mihi communicatum à patre religioso. Chesneau excerpsit D. E. Hulse *Raius*.

MALUS.

Malum priore producta à Dorico & Æolico μᾶλον pro μῆλον est quod non modo pecus & mammillam, sed & pomi genus significat. Arbor ipsa malus Græcis μηλέα Voss.

Pomi vox latius patet quàm mali nonnulli enim nucem etiam, quæ Græcis ἀκρόδρυον hoc nomine complectuntur. Alii nucem à pomo ita distinguunt, ut pomum sit quicquid foris habet quod edendo est, durum intus includit, nux quicquid foris duriore corio tegitur, intus habet quod edendo est. Sed vulgo genus pro specie accipitur. Pomum autem à πόμα sive potius πῶμα (nam & hoc invenitur) dictum arbitratur Julius Scaliger: quia sitim tollerent eorum plurima, simulque essent cibo & potui.

Malus autem, cùm sit Arbor totâ Europâ notissima, prolixa non indiget descriptione. Quin si indigeret, nostram in eo describendo operam superfluam reddit accurata I. Bauhini descriptio, quam nonnihil auctam lectori proponemus.

Arbor est mediocris magnitudinis, ramis magis patula plerumque quam alta, cortice scabro, sæpe muscoso, obtecta, foris cinereo, intus flavo, ac lævi potius quàm aspero, materie alba, vel candicante, fragili, mediocriter dura, & variis utensilibus præsertim domesticis parandis, atque ad torni artificium haud incommoda: radice non valdè multa, nec admodùm profunda, sed in summo ferè terræ obhærente.

Folia ex rotundo oblonga, vel obtusa, vel acuminata, infernè villosa magis quàm supernè, præsertim nova, in ambitu crenata, alternatim posita.

Flores simul multi, ex brevibus tomentosis pediculis, suave olentes, candidi vel purpurascentes, pentapetali, apicibus in medio subflavis.

Ipsa verò mala adeò variant formâ, magnitudine, colore, sapore, maturescendi tempore, ut dinumerare haud sit facile. In genere tamen malum fructus est magnitudine & figurâ varius, quippe aliud rotundum, aliud turbinatum, aliud sessile, quædam etiam angulosa sunt etiam quæ ad pugni gemini magnitudinem accedunt, sunt & parva & mediocria, tunica omnia contecta vel pallidâ vel flavescente, interdum rubra, aut ex toto, aut ex parte, rarius subcinerea, aut ad glaucum vergente, cui caro seu pulpa subest mitis, odorata in maturis, in immaturis & sylvestribus durior: sapore vel dulci vel subacido aut vinoso, vel acido dulci; in sylvestri austera atque acerba, pediculo suo quodque adhære, eo ipso. Longitudine & crassitudine diverso, è parte inferna, atque ut plurimum cavata, rarius prominente emerso: In cujus opposito, parte nimirum superna, est id quod πυθμένα quidam vocant ex Polluce, alii ὄμφαλον, umbilicus nempe seu cavitas quædam, cui inutile illud floris residuum, (floris calyx) insidet in ipso fructus meditullio, seu volva Scribonio dicta, semina latitant oblonga, altera parte obtusa, altera acuta, qua petiolum spectant, intus latentia, per maturitatem nigra, membranaceis quibusdam atque duris pelliculis (cartilagineis potius,) seu parietibus intergerinis, sejuncta, ita ut singula in singulis latitent cellulis, interdum etiam gemina, quorum medulla candidæ, sapore subdulci.

Mali unam duntaxat speciem agnosco: nam quæ feruntur species, varietates tantùm sunt accidentibus quibusdam, magnitudine, figurâ, colore, sapore, maturescendi tempore differentes.

Has autem varietates idcirco specie differre non existimo quia sationi originem suam debent, suntque infinitæ, nullo certo aut determinato numero cum ex semine sato novæ indies exoriantur.

Bauhinus uterque pomorũm varietatem ex insitionum maxime varietate ortam esse asserunt : nos è seminibus satis varietatem hanc provenire existimamus : cum(ut alibi diximus)in insitionibus fructus surculi seu gemmæ naturam semper ferè sequatur; non tamen negamus fructum insitione emendari & velut cicurari,succo ex acerbo aut acido in mitem evecto.

Mali apud nos in Anglia florent sub exitum Aprilis,& initio Maij : fructus suos maturant aliæ citius, aliæ tardius, præcoces Julio mense & Augusti initio, serotinæ non ante finem Septembris , aut Octobris initium.

Amat quævis ferè loca malus , si ferventiora excipias, sed maxime temperata, aut etiam humidiora (ut recte I. Bauhinus)non tamen frigidissima : raræ sunt in interiore Italia & Gallo-Provincia ob cæli fervorem J. B. Abhorrent etiam loca maritima , nec uspiam nobis visa in ejusmodi locis: ac ne in vicinis quidem commodè coluntur : idem,concludit tandem malos temperata loca quærere,quæ tamen nonnihil ad calorem & siccitatem vergant,ut nascantur sapidiora.

Genera illa malorum quæ C. Bauhinus in pinace pro peculiaribus habet nobis non aliter differre videntur quam reliquæ varietates,eæ sunt.

1. Malus pumila,quæ potius frutex quàm arbor.
2. Malus exigua pallidis floribus.
3. Malus sine semine interius in fructu.
4. Malus non florens fructificans tamen ; quæ duæ species sunt degeneres seu monstrosæ.
5. Malus folio pyri.
6. Malus flore pleno naturæ lusus est,ut in Ceraso.
7. Mala sylvestria,persica,&c.quæ & alba & rubra, & majora & minora de his tamen paulò post specialius agemus.

Vires & usus, Vires pomorum variæ sunt pro saporum varietate, acida,acerba & austera astringunt ac proinde alvum sistunt , verum cum butyro cocta cibum febricitantibus præbent commodum , inquit. *Schroderus.*

Dulcia sunt naturæ calidioris & laxantis.

Subacida seu vinosa naturæ sunt mixta , conveniuntque ventriculo & cordi.

J. Bauhinus Aristotelis sententiam probat , ut poma ante cibum sumantur;sumpta enim,inquit,ante cibum facillime alvum solvunt;at si post cibum, nihil fere aliud quàm inflant,& flatus excitando molestiam creant stomacho , ut proprio periculo didicimus. Nostrâ experientiâ commodissimum tempus edendi poma non est matutinum ante prandium,cum ventriculus plane vacuus est & jejunus , ob cruditatem & acorem,uti nec ante cænam ob eandem rationem , at neque statim à prandio aut cæna,sed duabus, tribus, quatuorve horis post utramlibet refectionem , cum ventriculus nondum penitus exhaustus est , nec nimis repletus;poma sanè sunt fungosa & spongiosa,quæ injecta aquæ innatant,contra pyra residunt, unde poma difficulter in ventriculo concoquuntur.

Pyra sive cruda sive cocta facilius fero, meliusque digero,inquit idem.

Quamvis autem poma ventriculo frigidiori & humidiori fortasse noceant , calidiori tamen & bilioso apprimè conveniunt , & alvum facilem reddunt. Omnibus ferè pomis cõmune est,quod succus expressus admixto pauxillo croci ebibitus veneno adversatur , & ventris animalia pellit. Punctionibus lateris Camerarius inducit cataplasma ex pomo dulci , cui thus contusum inditur , at simul assentur ; idem ad pulveris pyrii expyreuma extinguendum pomum dulce in plantaginis latifoliæ aqua coquit ad tabitudinem , dein cum lacte facto cataplasmate vulneri inducit.

Nos in quotidiano usu habemus.ac magni facimus experimentum quod è pomis in aqua coctis paratur, & pulmenti specie oculorum inflammationibus imponitur. Possunt & ex lacte coqui, vel caprino , vel muliebri, vel ex aqua rosac. euphras. vel ex alia aqua frigida, ego tamen feliciter sæpius hoc medicamentum expertus sum , etiam sine lacte. J. B. nostrates non minore commodo pomum putridum oculorum inflammationibus & tumoribus quibuscumque imponunt. Memorabile est experimentum quod refert Simon Paulus, quadrip. Botan. Class. 2. p. 82. recordor inquit honestissimam matronam mihi fassam , sibi à lithotomo quodam Stralsundensi femur gangrænâ correptum , omnino restitutum esse postquam illius suasu poma putrida contusa , & sine ullius liquoris affusione cocta, cataplasmatis formâ semel atque iterum applicuisset.

Gesnerus in vitiis pulmonis & dypsnœa malum assum excavatum & drachma thuris repletum , felici cum successu comedendum dedit.

Denique poma comesta,syrupus de pomis simpl. & compositus cor exhilarare ejusque palpitationi & syncope conferre; inque morbis melancholiæ summopere prodesse creduntur. (Casp. Hofmannus quòd tantis laudibus par sit syrupus de pomis se vix credere scribit) pomorum etiam usus est ad nobilem illam confectionem Alkermes.

Cæterum poma commodissime asservantur in loco frigido, & sicco potius quàm humido , in acervum etiam congesta:verum ne à frigore nimio congelentur diligenter cavendum : ideoque cum gelu vehementius ingruit , vel stragulis injectis , vel copioso stramine , (quidam Avenaceum præcipue commendant) contegenda sunt, vel in cellam subterraneam profundiorem recondenda ; ubi à gelu etiam vehementissimo tuta & illæsa latitant,ut plurimorum experientia constat.

E pomis contusis & prelo subjectis succus exprimitur, qui postquam fermentatus & partibus heterogeneis secretis probè defæcatus & clarus evaserit, potui idoneus redditur , nec vino multum inferior sapore aut viribus. Variat autem pro qualitate & ingenio pomorum ex quibus efficitur , ut & pro ætate.

Pomaceum parandi modus simplicissimus nobis omnium optimus videtur ; succum expressum vase satis capaci & aperto exceptum tandiu restare sinas, donec fæces crassiores subsederint , & effervescere incipiat, deinde in dolium clausum & operculatum cerevisiarii aut vinarii simile infundas , ubi cum sese purgaverit & partibus heterogeneis secretis & ejectis clarus evaserit, (quod mensis unius minimum spatium postulat) in ampullas vitreas testaceasve angusti colli & oris exhaurias, easque bene obturatas in cellam aliumve locum frigidum recondas. Hoc modo paratum & asservatum pomaceum in multos etiam annos durabit incorruptum nec in vappam aut acetum degenerabit , quin si ex pomis electis , & boni succi fiat, generosum & lene experieris , quoque vetustius eò ferè melius : nonnulli ut liquor clarior & defæcatior evadat , è doliis exhaustum in nova transfundunt , & aliquantisper denuo restare faciunt.

Infinitus essem si omnes pomorum usus in cibo & medicina enumerare aggrederer. Sufficiat dixisse omnium apud nos nascentium arboreum fætuum longè utilissima esse, nec sine insigni detrimento iis carere posse humanam vitam. *Raius.*

MANATI.

Manati (piscis cetaceus, ab Hispanis in Hispaniola sic nuncupatus, quod pinnas ad caput, & veluti binas manus habeat, quibus natat,) Belgis vacca marina (cùm quod capite terrestrem bovem referat; tum quod ejusdem more herbis in terra pascatur) adeo magnus est, ut jugo boum opus sit, ad unum vehendum; animal hoc gemino in terris & aquis victu est, & amicum hominis, ut tali historia patuit. Caramataxius, Cacicus, id est regulus, quidam in Provincia Nicaregua, parvulum Manati quondam captum viginti sex annos in Guainabo lacu, ædibus suis vicino, veluti in vivario, panis fragmentis aluit. His allectus piscis adeo cicur evasit, ut delphinos veterum scriptis celebratos mansuetudine vinceret. Nam quocumque dei tempore inclamatus ab reguli domesticis, Matto, Matto, (ea vox Indis magnificum aut generosum sonat) velud ad familiare signum, ex imo advolabat; pastusque è manu, præbebat conscensuro dorsum: adeo ut egressus in ripam pastum in ædes ventitaret, & cum pueris colluderet. Si qui forte animi gratia lacum transmittere vellent, decem nonnunqnam exceptos dorso indefessus transvehebat: referente Petro Martyre, Ocean. dec. 3. lib. 8. Hic piscis Lutræ prope formam referens, xxxv. pedes longus, xij. crassus est, capite & cauda bovem referens; exiguis oculis; pelle dura & pilosa, coloris veneti, pedes duos elephantinis similes habet. Fœminæ ejus generis, ut vaccæ, catulos pariunt, eosque gemino ubere alunt; ut Hieronym. Benzone hist. novi orbis lib. 2. cap. 14. scribit. Lapides seu ossa in cerebro bina gerit, parvæ pilæ palmariæ magnitudine & orbicularia; quæ Colicæ passioni & doloribus nephriticis valide adversantur, si primo adusta, contrita & per cribrum transmissa, in vino, drachmæ unius quantitate, assumta fuerint. *Charleton.*

Cetarum generibus annumeratur Piscis *Manati* dictus, à pedibus binis anterioribus, quos solùm refert, nimirum hos manus Hispani vocant, unde & piscem manatum, ac si diceres manibus præditum, vocaverunt. Belgæ ob similitudinem capitis, quo vaccam mentitur, Vaccam marinam (*See-Kuh*, Le Manati, *A Sea Covv, Een Zee Roe*) appellant. Vid. Clus. Aldrovand. Monard. Gomar.

Officin. Nat.

Lapis *Manat.* seu de Manati, vulgò Lapis *Manatin*, est lapis, os seu crustaceum ex capite, ejus exemptum, idque variforme, nonnunquam enim dentes refert, unde & nonnullis *See Kuh-Zahn, Sea-CovvsTeoth, Tantvan de Zee-Roe*, i. e. dens Vaccæ marinæ audit, aliquando officula aurium mentiuntur, adeoque ossa auditus dicuntur.

Præpar.

1. Præparat. fit ex calcinato s. cremato.

N. *Præstat irrorare aliqua aqua conveniente v. g. Fœniculi, &c.*

Vires. *Summè commendatur ad calculos renum & vesicæ comminuendos, dolores nephriticos, ac colicos sedandos.*

Dosis ℈j. *& ultrà.*

N. *Sunt qui ad* ʒj. *ascendunt.*

2. Magist. Fieri potest solvendo cum spiritu salis vel sal. nitri, ac præcipitando cum ▽. *Schroderus.*

De variis *Cetorum* generibus præter *Ulyssem Aldrovandum, Gesnerum, Jonstonum, vide Ol. Wormium in Musæo & Thom. Bartholin. centur. 4. histor. 24.*

N. *Priapus Ceti* à paucis annis pro summo arcano dysenterico adhibitus ex Indorum Orientalium Medicinâ in Europam delato experimento, qui dum frequenter dysenteriâ corrumpuntur, sumpto priapo ceti restituuntur, quod & apud Nos sæpè feliciter cessit, ob facultatem suam glutinosam oscula venarum oblinentem & anodynam vim archei furorem sedantem, *vid. D. D. Joh. Daniel Major in Tr. de priapo Ceti.* Hofmannus.

MANDRAGORA.

Mandragora dicitur, quòd solis fervidioris impatiens ad Mandras pecorum, antra, aliasque speluncas umbrosas provenire amet. *Mandre* enim aprica loca quò se recipiunt & stabulantur armenta etiam hodie Itali è Græco significant.

Notæ ejus sunt quòd nullos caules producat præter pediculos flores & fructus sustinentes, radices grandes anthropomorphas quodammodo.

Mandragora Mas.

Nomina. Mandragora fructu rotundo *C. B.* Mandragora mas *I. B. Ger.* Mas vulgatior *Park.*

J. B. Anthropomorphon dixere Mandragore radicem, crassam, longam, bifidam, incoxantem hominem, ut sibi persuadent, referentem; (radix interdum simplex est & indivisa, interdum etiam trifida aut quadrifida) è cujus capite folia exeunt, mari quidem circiter cubitalia, sesquipalmum ferè lata, principio & mucrone angustis, atro virore prædita, fœtida: inter hæc à radice quoque (nullum enim profert caulem) pediculi exeunt crebri, duarum unciarum, aut palmares etiam, florem singuli sustinentes albidum, ac nonnihil purpurascentem, modice hirsutum, campanulæ fere formâ, quinis segmentis, è calyce foliato, laciniato, itidemque villoso, odore fœtido; pomum sequitur rotundum, parvi mespili magnitudine, ex luteo viride, semina continens alba, subrotunda compressa (pomum plene maturum croceum colorem acquirit Park.) radicum in officinis prostant solummodo cortices.

In calidioribus regionibus Hispaniæ puta Italia, Creta & Cycladibus Insulis sponte in sylvis & umbrosis exit, necnon propè ripas fluviorum in frigidioribus & Septentrionalibus nonnisi in hortis sata oritur.

Mandragoras mas altera *Park.* foliis ex viridi subcinereis & nonnihil complicatis à præcedente differt.

Mandragora fœmina.

Nomina. Mandragora fæmina *I. B. Ger.* flore subcæruleo purpurascente *C. B.* item Mandragora fructu pyri ejusdem. Mandragoras fæmineus *Park.*

Clus. Mandragoræ fœminæ folia angustiora, minora & nigriora sunt, quàm mari, magis etiam rugosa crispaque, virosa & graveolentia & humi expansa: inter quæ longi pediculi exiliunt, per terram strati, quibus insident flores Melopeponum floribus formâ penè similes, coloris ex cæruleo purpurascentis, quibus succedunt fructus, non tubinati instar pyri, sed rotundi, vesicariæ fructu triplo majores: initio virides, maturitate pallescentem ex luteo colorem adquirentes, odorati, succi pleni, semine abundantes plano ut maris fructus, sed minore nigrioreque. Radix pedalem aut ampliorem longitudinem æquat, interdum bifida, intus alba, foris vero fusca, cui aliquot fibræ adnascuntur.

Supra Gades itinere Hispalensi, non procul ab urbe Xeres de la frontera dicta, ad arvorum margines, quæ secundum flumina sita sunt, & quibusdam alüs

aliis Bæticæ locis uliginosis florentem observabat Clusius Februario &c.

Vires. Mandragoræ inter narcotica & hypnotica medicamenta recenseri solent. Quod an de radicum cortice (qui officinis in usu est) verum sit nescio. Fructus certè immeritò, suspectus est, Casp. Hofmannus an quisquam pomum ipsum, cum vel sine cortice impunè possit esitare se valde ignorare scribit. Ætius omnem malitiam videtur rejicere in semen, quasi illo dempto caro fit indemnis, nisi nimis copiosè ingeratur.

Verùm, ô bone, pulpam etiam cum semine innoxiè esitari posse te docebit, Jo. Faber Lynceus Romæ Simplicium Professor, vir eruditissimus, & fide dignissimus. Is, teste Joan. Terentio notis in Hernandes de Plantis Mexican. lib. 8. cap. 28. coram suis auditoribus magnum Mandragoræ pomum, unà cum seminibus jejunus absumpsit, sine ullo vel somni, vel alterius mali signo minimo, & ut experimentum esset certius, jejunus usque ad prandium, per aliquot nempe horas, permansit, & à vino, ne vis pharmaci debilitaretur, abstinuit. Idem experimentum se quoque persæpe fecisse testatur Jo. Terentius.

Cum ergo Mandragoræ poma & esculenta sunt & odorata, non est cur aliam interpretationem vocis Hebrææ Dudaim, quæ matri suæ Liæ Ruben attulit, quæramus. Cumque veterum testimonio semen Mandragoræ potum uteros purget, verisimile est Rachelem hujusce facultatis consciam poma Mandragoræ expetivisse, ut purgato utero aptior ad concipiendum redderetur, liberosque non minus quàm Lia soror & ancilla Zilpha procrearet. J.B.

Cortex radicis, qui ad nos aliunde, potissimum ex Italia asportatur narcoticus est ac soporiferus (inquit Schrodeius) rari usus intrinsecus, extrinsecus ejus usus est in oculorum rubore ac dolore, in erysipelate in tumoribus duris, strumis &c.

Agyrtæ & impostores pro Mandragoris circumferre & plebi divendere solent fictitias quasdam imagines ex aliarum stirpium radicibus recentibus efformatas, Altheæ, Arundinis, sed præsertim Bryoniæ. *Raius.*

Mandragora planta est pentapetala, baccifera, seminibus compressis, rugosis. Quæ nota cum omnium solanorum sit, Mandragora ad solanorum species referri debet. Incipit florere primò vere, quo tempore radix ut plurimum efficacissima colligitur.

Ex odore viroso colligitur ejus vis narcotica, incidens & attenuans; sed omnis hæc vis est in cortice, & medulla inferior rejicitur; unde etiam in officinis nonnullis cortices tantùm in umbra exsiccati prostant. Specificum uterinum est, sed cautè adhiberi debet, sin in nimia exhibeatur quantitate dira inde sequuntur symptomata, ut spasmi &c. In pulvere dos esse potest ℨj. in infuso ℨij. Circumforanei utuntur contra febres intermittentes, sed minus tutò. Extractum ejus valet contra tertianam & quartanam. Præparata præterea nulla. *Hermannus, in Mater. Medic. Manuscriptâ.*

MANNA.

Arboris manniferæ folia conjugatim disposita, sunt, sed quæ pistaciorum folia referunt, subrotunda, minora quàm fraxini vulgaris, in ambitu serrata, in quibus medietas interior ad nervi imum brevior quàm exterior sæpe conspicitur, id quod in Terebintho & pistaciis usus venire subinde observamus.

Ex Italia attulit C. Bauhinus.

Ex hujus ramis & foliis in Calabria æstivis mensibus exudat Manna, & in granula solis colore concrescit. Nam Mannam vulgarem officinarum non esse rorem cælestem aut mel aëreum evidentissimis argumentis & experimentis probat tum Altomarus, tum Pena & Lobelius, necnon Monachi qui in Mesuem commentati sunt, nequicquam reclamantibus Matthiolo, Cæsalpino & aliis. Quæ enim evidentior potest esse demonstratio Mannam ipsius fraxini humorem seu succum esse, gummi modo exudantem, quàm quòd è trunco, aut ramis vulneratis extillat? quodve experimentum certius & efficacius ad id evincendum eo quod Pena & Lobelius tradunt, ramos magnos laricis & fraxini præcisos, atque in vinariam cellam, quo æstatis tempore Manna colligi solita est, asportatos, Mannam postero die, quanquam non perinde nitidam ostentasse.

Idem quoque mihi cùm in Italia peregrinarer confirmarunt tum alii Calabri, tum præcipuè eruditissimus vir & sedulus naturæ operum indagator D. Thomas Cornelius M. D. Neapolitanus, Consentiâ Calabriæ oriundus, testis αὐτόπτης & omni exceptione major, qui in ramulis & foliis à se ipso experiundi causâ linteo circumvolutis & curiosè contectis Mannam sæpius collegit: quod experimentum ante eum ab Altomaro aliisque factum Legimus: Frustra ergo vel huic veritati confirmandæ argumentâ accumularemus, vel ratiunculis aliorum in contrarium allatis refutandis tempus insumeremus: quæ utrinque adductæ sunt probationes responsionesque apud I. Bauhinum videri possunt.

Mannam autem in Calabria singulis annis circa vel paulo ante caniculares dies & sextiles pluvias colligunt, cum autem pluit cessat fluere.

Est autem manna duplex: quæ è fraxino colligitur.

1. Spontanea, eaque duplex, vel corporis, ut vocant, vel folii.

2. Coacta, quam Sforzatellam vocant Calabri.

Observant collectores in fraxinis Mannam emanare ex ramis ea potissimum parte quà foliorum pediculi eisdem annectuntur.

Notandum etiam, non mane priusquam Sol valde perurat, ut quidam falsò retulerunt, colligi mannam, sed meridie soleque fervidissimo; non enim à solis calore rarescit, solvitur aut evanescit, sed potius concrescit, & durior ac candidior redditur atque hoc respectu, Altomari experimento, differt manna Calabrina à bombycina dicta, & ut verisimile est, Masticchina, reliquisque orientalibus, quæ fortasse sunt rores cœlestes concreti seu mella aërea. Hanc se ferro ac lateri ignito cum Calabrinæ granis quibusdam injecisse refert, tam ejus quæ ex foliis, quàm quæ ex ramis & caudice colligitur, illam autem protinus solutam & liquefactum: hanc vero aridiorem durioremque redditam: Soli quoque expositam bombycinam, non quidem ita repentè sed sensim liquefactam; Calabrinam vero duriorem redditam & albidiorem.

Notandum insuper colligi Mannam omnem quidem ex fraxino & orno, sed non ex omnibus individuis unde in Calabria venduntur tales arbores quæ Mannam dant, ut scribit Altomarus.

Vires. Mannæ, referente Cæsalpino, usus est in tota Italia ad alvum leniendam dissolutæ jure aut sero, pondere duarum unciarum aut trium, mitissimum enim est medicamentum, solum tenues humores educens, biliosos & serosos. Tuto exhibetur senibus, pueris, fœminis etiam prægnantibus & delicatis; non ipse solus (inquit Altomarus) sed omnes ante me & juxta me in hac regione medici hac Manna bono ac felici successu citra ullam noxam usi sunt, præsertim ad alvum molliendam. Lenit etiam thoracem & asperam arteriam.

Cautelæ

Cautelæ in ejus usu (inquit C. Hofmannus) duæ sunt. I. ne detur cruda sed cocta, habet enim non minus quam cassia flatuosum quid. 2. ut det . cum acribus, Thymo, Hyssop. & ut actio sit ce. t . r.

Eligenda recens (anno non vetustior) granis minoribus & rotundioribus qualis est manna folii, candida, lucida, gustu dulcis, & cum his omnibus solida.

Jam si quæratur, cur fraxinus in Calabria mannam fundat, in aliis regionibus non item, quæram & ego cur Lentiscus in Chio Insula mastichen manet, in Italia aliisque regionibus minimè. Respondeo autem id evenire vel ratione temperiei cæli, vel conditionis soli, vel utriusque, vel forte etiam peculiaris naturæ & constitutionis ipsarum arborum.

C. Hofmannus mannam Orientalem & Europæam ejusdem generis esse opinatur, sed neutrum melleum quid, verùm succum seu liquorem arboreum: cui suffragatur Garcias, in hist. Arom. de manna orientali scribens, compertum sibi, esse eam gummi vel resinam arboris persicæ dictæ *quasi*. Deinde, cum certum sic, Europæam esse arboreum quid, Orientalis autem sit illi per omnia similis; quid ni sit ejusdem naturæ, at vero si ejusdem naturæ sit; cur tanta diversitas liquefactionis & indurationis respectus? experientiam appellamus.

Observavit *D. Tancredus Robinson* in Regno Neapolitano itinerans multas cicadas sugere & depascere fraxinum humiliorem, unde suspicatur mannam facilius extillare per aperta vulnera; seu foramina ab hisce animalibus perforata; sicut in India Orientali *Lacca* ex corporibus ab insectis exugitur, & præparatur. *Raius.*

Δροσόμελι & ἀερέλι *Galen.* Mel ex aëre, cui cælestis natura, *Plinio.* Men Siracost & Terniabin, *Arab.* Thereniabin & Trungibin, Terengibil, *Serapioni & Avicennæ.* Manna purgatoria, *Matth.* Drosomeli, *Cord. hist.*

Est ros sive liquor suavis, qui ex aëre sublucanis temporibus decidens arborum ramis & frondibus, hinc herbis, lapidibus & solo interdum invenitur inhærere, brevi tempore coalescens, grumosus instar gummi apparet.

Manna itaque cum est { Liquida Tereniabin. strictè *Bellon. l. 2. obs. c. 65.* / Durior { Masthichina / Granata } *Hæ Officin.* }

Pro diversitate regionum est Manna Orientalis s. Syriaca, Persica, Calabrica, Goritiana, Tridentina, Briansonnensis.

N. *Meminit & Garzias Manna Granatæ instar seminis Coriandri, quæ nobis penitus incognita, nisi intellectum velit graminis semen, Mannæ nomine veniens*; de quo supra Cl. ss. 1.

Ex his etsi Syriaca laudem omnibus præripiat: attamen nostratibus in Officinis primas damus Calabriensi & præcipuè granatæ, i.e. quæ granulis minoribus constat, vulgus Mannam foliorum vocat, quod scil. de arboribus colligatur. Hac inferior est mastichina, i.e. quæ granis majoribus & mastichis guttis prope æqualibus est. Dicunt mannam corporis, quod de ramis colligatur vel impetu ventorum in terram delabatur.

Eligenda candida, recens, anno non vetustior: rufa enim & fusca inveterata est. Adulteratur saccharo penidio, herbarum foliis circumvoluto. Sic quoque quæ Sennæ folia granis suis amplectitur factitia est, C. B. Fit quoque Manna factitia ex amylo Manna, Scammonea semine aliquo & radice lacticinia, *Christ. Acost c. 8.*

Vires. *Temperata est ad caliditatem reclinans, guttur, asperam arteriam, thoracemque leniens, alvum blandè movens, bilem serososque humores educens.*

Dosis infantibus à ℥ij. ad ℥ß. adultis ab ℥iß. ad ℥iiß. & ℥iij.

N. *Quia facilè bilescit, in febribus, nisi frigida admista fuerint, non adeo conveniens censetur.*

Præparata.

1. *Electuar. Diacassia cum Manna.* Vide *Elect.*
2. *Electuar. Lenitivum de Manna.* Vide *Elect.*
3. *Manna Tartarisata s. Tabulæ de Manna.*

Fiunt ex manna soluta & purgata, quæ more communi in tabulas effunditur, ad Mannæ ℥j. Cremor. Tartari ʒj.

[*Præstat etiam Manna composita additione Jalapæ.*]

Manna liquida.

℞. *Mann. Calab* ℥j. *Crem. Tartari* ʒij. *Aq. stillat. pro libitu* ℥v.

Tartarum primò aquis optimè solvatur, hoc facto, lento igne manna; quæ omnia calidè per linteum trajicienda, & cum albumine ovi clarific. in modum syrup. Cui ad conciliandum gratum odorem aqua cinam. (Essent. citri) vel simile quid affundi potest.

Ex Communicatione D. D. Johan. Kiefer.

(Dosis à ℥iß. ad ℥ij. pueris adultis ad ℥v. vel ℔ß.

5. *Spiritus Mannæ.*

℞. Mannæ el. q. v. destilla △ lento ex Cucurbita, & habebis spiritum insipidum.

Vires. *Sudoriferum insigne est in febribus tùm pestilentialibus, tum communibus, sudorem propellens admodum fœtidum.*

Dosis ad cochlear. 1.

Solvit itidem Sulphur, unde Tinctura Sulphuris flava Cl. Dn. D. Helvic. Dietericus, Medicus Electoris Brandeb. Principp. Dan. & Holsat. amicus meus integerrimus.

6. *Spiritus Mannæ aliter.*

Dissolvatur Manna rore Majali, & tandiu cohobetur donec sublimetur in caput ✕✕ci instar nivis. Hic ∽s in spiritus fluidam naturam redactus fit solutivum Solis mineralis, sepositâ omni vi corrosivâ. *Beckerus in Hermete redivivo.*

7. *Syr. de Manna laxativus. Dn. D. Echoldi.*

℞. *Polypod. q.* ʒvj. *Rad. Ireos Flor.* ℥ß. *Passul. min. ping. & incis.* ℥ij. *Fl. Violar. Borrag. Bugloss. ana p. j. Sen. s. st.* ℥iß. *Cinam* ʒß. *Aq. mulf* ℔ ij.

Coque omnia s. a. ad consumpt. lib. 1. Coletur & exprimatur. In colatura dissolve.

Mann. calabr. ℥iij. *Sacchar. penid. Cand. alb. an.* ℥j.

Coq. ad consist. syrupi, addendo in fine aq. Cinamô. parum.

Dosis ℥j. *ad* ℥ij. *& ultra.* Schroderus.

Manna) Nostratibus in officinis primas damus *Calabriensi* & præcipuè *granata*, id est, quæ granulis minoribus constat, vulgus *Mannam* foliorum vocat. Præter hanc alterius adhuc meminit *Th. Bartholinus Centur. 1. Epist. med. 54.* quam ex trunco Arboris orni stillantem eo modo vidit, quo ex Pino resina, vel ex ceraso gummi & quidem etiam in Calabria, scilicet alternis ictibus truncum orni cultro vel securi proscindunt vulneribus & mane sequenti colligunt humorem exstillantem, excipiunt & abradunt cultris ligneis, & abstergendo vasis imponunt. Liquorem deinde in mensa explicant, soli obversam, ut absumatur aquea humiditas & aciditas, quæ suavitatem corrumpit, idque, sæpè repetunt. Cicadæ quoque aperiunt suctione suâ ornum, ut succo dulci fruantur, deinde per apertum foramen liquor stillat,

ſtillat, quem vulgus poſtmodum ex aëre deciduum putat, prout & *D. Autor* eandem fovet ſententiam. Licet *Christophorus à Vegâ* non ex ipsâ Arbore, ſed cicadis aut apibus parvis hunc ſuccum guttatim defluere ſibi imaginetur, ſed falſiſſimè.

Hæc inferior eſt Maſtichina.) Hæc rotunda eſt inſtar granorum Maſtichis, & ex ramis & foliis arborum ventorum impetu decidit grandinis modo. Verùm impropriè *Manna* vocatur, cum potius ſit *lachryma Arborum* concreta.

4. *Manna liquida.*) Hæc uti ſuâ non caret laude, ita tamen ſequens etiam non poſtponenda eſt. Recip. Mannæ el. ℥ij. vel ℥iij. cremor. Tartari ʒj. vel ʒiß. Solve in calore MB. benè muniti cum ▽ font. acidulæ ℥iv. vel ℥v. adde parum ſucci Citri rec. vel ſp. Vitrioli martis pro grato hauſtu. Tandem cum albumine ovi clarifica & per chartam filtra, denique cum cortic. Citri recent. f. odor ſuavis aut cum eleoſacchar. ſ. q. Doſ. à ℥iij. ad ℥iv. vel ℥v.

MANNA JULEPATA.

Recip. Mann. el. ℥iv. aq. Scabioſ. ℥x. diſſolve ad △ & cola, poſteà adde cryſtallor. Tartari ʒiß. bulliant inſimul lento △ne uſque ad conſump. tertiæ partis, cui iterum addatur alia drachma cryſtall. Tartari, iterumque bulliat ad conſumptionem alterius unciæ, ita ut tota potio remaneat ad ℥viij. circiter, quæ poteſt propinari frigida.

6. *Spiritus Mannæ alius.*) *Ros Majalis cum Mannâ calabrinâ ſolutus* exhibet menſtruum metalla & gemmas ſolvens; item ſi manna diſſolvatur in rore majali collecto ex roſis aut aliis odoriferis balſamicis, multò erit præſtantior, ut quæ in minori doſi majores edet effectus. *Hofmannus.*

Curioſas quaſdam Mannæ *Præparationes hic addemus ex Abbate* Rousseau.

Mannæ libras x. in 40. aquæ calidæ libris diſſolutas, & per linteum trajectas, in loco calido ad fermentandum per dies 70. repoſui, vaſis vitreis materias continentibus probè clauſis. Hoc tempore exacto ſeparavi lutulentum quid ad fundum præcipitatum, liquoremque in alembicô cum ſuô refrigeratoriô deſtillavi, unde ſpiritum, ſpiritui vini viribus non inferiorem, ac directò copioſiorem quàm ex ipſo vino prolexiſſem, habui. Huic autem ſpiritui ſuccedebat phlegma lacteum, quod poſtquam aſcendere deſinebat, materias meas ex igne cremavi, atque in ipſo recipiente quicquid deſtillaveram quieſcere ſivi per dies circiter decem. Quo tempore elapſo clareſcebat liquor deſtillatus illique ſupernatabat oleum coloris auri, ſeu potius ſuccini citrini, ſaporis acris, non parum aromatici, ac ipſo oleo cinnamomi eſſentiali multo precioſius. Tum omnia in aliud alembicum ſuo munitum refrigeratorio, pro rectificatione, liquoris deſtillati, infudi; ſicque aqua vitæ prius prolecta in purum ſpiritum oleo ſuo aromatico imprægnatum, abiit, cujus odor non vinum, ſed ambram gryſeam quammaximè referebat, cujuſque virtutes ambræ gryſeæ virtutibus ſuperiores mihi videbantur.

Quicquid in fundo vaſis dum 1. materies deſtillaveram ad conſiſtentiam ipſius mannæ lento evaporatum calore, grandioribus retortis vitreis immiſi, ac igne arenæ probe graduato pro devitandis turgeſcentiis vaſa diſrumpentibus, deſtillavi; unde phlegma, ſpiritum rufum ac oleum nigrum fætidum acerrimum acquiſivi.

Tum accepi caput mortuum ex hac ultima deſtillatione reſtitans quod coloris erat nigri ad inſtar gagatis, & prorſus inſipidum, aqua calida probe lavi, nec ſic tamen vel ſalis momentum extraxi. Sed quod mirum, ex quo retortam abrumpebam pro iſto capite mortuo educendo, illud continuò deflagrabat, quod an aliis materiis, excepto ſale ſaturni eveniat neſcio, phoſphororum etenim natura aliena ab iſtis prorſus eſt.

Contrivi itaque caput illud mortuum atque in retortam cum proprio ſpiritu & oleo immiſi, ac ex igne arenæ ſub finem vehementiori deſtillavi, laboremque eundem novies per iteratas cohobationes repetii. Unde in ipſo capite mortuo, ſale antea prorſus vacuo, ſal lixivioſum reperii ab illo facile per lotionem ſeparabile.

Sal illud per elixiviationem ex arte extractum, ſpiritui ſuo dephlegmato reuniatur, atque ſic unitum Spiritui priori oleo aromatico impręgnato conjungatur, & mixtura digeſtioni neceſſariæ pro ſeparatione hypoſtaſeos cujuſdam quæ fundum petet, committatur. Tunc ſpiritum vitæ habebis concentratum odoris ac virtutis prorſus admirandæ.

Obſervandum autem venit quod dum aliæ omnes materiæ è quibus per deſtillationem olea æetherea ac aromatica proliciuntur, nihil tale poſtquam fermentatæ fuerint ſufficiunt. Manna è contra nullum oleum aromaticum exhibeat ante fermentationem, quod tamen non parcè poſt eam peractam cum copioſo ſpiritu, producit.

De Manna autem Montis Sinai quam Arabum miniſterio uſus ex favore Archiepiſcopi ejuſdem montis ad 20. ad minimum libras ſuper rupibus ac herbis, (illic enim nullæ ſunt arbores) collegi, habeo adnotandum quod in vaſe aperto aëri expoſita, intra quindecim dies, duas ponderis ſui tertias partes amittat, quodque majori temporis intervallo integra avolet. Adnotandum inquam de hac manna habeo, quod cum eam in aquæ quadruplo pro fermentatione, ut priùs dictum, peragendâ diſſolviſſem, die ſubſequenti aquam diſſolventem inde congelatam viderim, quodque opinatus coagulationem inde enatam eſſe quòd aquam larga ſatis quantitate non adhibuiſſem, novamque propterea infudiſſem, illa rurſus ſit coagulata, quodque idem quater eodem modo novâ ſemper additâ aquâ acciderit. Experimentum ulterius deducere mihi non datum fuit, quia in Europam ex *Cairo Ægypti* tunc revocatus fui. Aliunde autem vim iſtius mannæ coagulantem conjecturis meis arceſſere non licuit, quàm ex virtute lapidifica ſoli unde colligitur. Super illo etenim, quod oculatus affirmo, melones, ſerpentes, fungi & ligna vi loci petrificata ſubinde reperiuntur. Unde probabile eſt mannam per unius etiam tantum noctis moram aliquid de eadem vi exugere quod aquæ communicatum illam congelet, imò forſitan longiori temporis intervallo in lapideum quid convertat.

MARCASSITA.

Minerale eſt Metallicum cujus multæ ſunt ſpecies, omnes etenim lapides qui aliquid metalli vel parciſſimè complectuntur, hoc nomine donantur. Verùm magis propriè ſic tres denotantur mineralium ſpecies, quarum prima marcaſſita aurea, ſecunda marcaſſita argentea, tertia verò marcaſſita cuprea, dicitur.

Marcius Panis, vid. *Panis Marcius* & *Pasta Regia.*

MARGA.

De ea vide in genere sub titulô Terra, & in specie de ea quæ Lac Lunæ dicitur sub propriô titulô.

MARGARITÆ.

De iis jam abundè sub titulo Lapis, ubi variæ præparationes exquirendæ. Hic tantùm rursus aliquid de *Margaritarum* generatione ac ratione quâ ex imo mari cum ostreis suis educuntur, adferemus ex Celeberrimô D. Listero, & Reverendo P. Le Comte. Sic autem 1. Listerus de generatione.

De Margaritum natura ita *Steno.* Margaritarum productio, tam earum, quæ testis adhærent, neque ita sphæricæ sunt, quàm earum, quæ, cùm pororum orificia in animalis superficie obstructa fuerint, figuram rotundam intra ipsos poros acquirunt, eodem modo se habere videtur. Etenim inter Margaritarum tunicas sive laminas, ipsasque Testulas Conchyliorum Margaritiferorum ea tantum differentia est, testularum in his fibras quasi in *eodem plano* sitas esse, Margaritarum verò Lamellarum fibras in *Sphærica superficie* disponi. Ita fibræ centrum margaritæ cujusque ex unâ extremitate respiciunt.

Item experientiâ didici, margaritas, quæ forte inæqualibus protuberantiis exasperentur, nihil aliud esse, quàm plures exiguas margaritas, eâdem crustulâ communi inclusas.

Rursus, è flavescentibus margaritis plerasque ita colorari, non in superficie tantùm, sed in intimis etiam laminarum circulis. Ita ut non amplius dubitare licet, quin iste color animalis *humoribus mutatis* adscribendus sit. Unde laterem lavare conatur, qui aliquo artificio margaritarum colorem in melius corrigere studet.

Fictitiæ quoque Margaritæ nullius momenti sunt Discendum naturæ secretum: aut Piscinas, alicujus Luculli more, sibi conficiat, qui copiam Margaritarum habere cupit. Hactenus *Steno.*

Illud autem verissimum est, Margaritas non æque in omnibus Fluviis, aut omni mari nasci, sed quædam maris & fluminum loca iis nutriendis aptiora esse; nempè ob *succum lapideum & petrescentem* iis locis copiosiorem. Igitur nullus dubito, quin si ibi Piscinæ confectæ fuerint, Margaritis multiplicandis utiliores essent.

Ut autem hic repetam, quæ alibi posui: nempe ex internâ testarum parte membranam separavi ex argento pulchre cærulescentem, id est, ejusdem coloris micantis cum ipsis testis: neque tamen eâ nudatæ defuit suus elegans nitor pristinus. Unde conjicio materiam lapideam, sive testaceam, pluris membranis lamellatim dispositis includi, perinde ut in Margaritis. Sed in his orbiculatim, in illis verò eædem membranæ ex plano sibi invicem superextenduntur. Ipsa autem materia lapidea membranis suis per fibrillas illita, vel obducta, prout ipsarum membranarum textura fuerit, à succo animalis vitali decedit atque induratur: unde & nitorem suum elegantem sive micationem illam pulcherrimam ex albido cæruleam, quam tantopere miramur, acquirit, cum in plerisque conchyliis istum succum ita ex aqua per se, & ex levi coctione colorari, sæpius in hisce exercitationibus diximus. De membranis verò & Steno & Leeuvvenhoekius silent, quòd fortè è corruptis & vetustis Testis experimenta fecerint.

Quòd autem Margaritæ non aliæ sint à Testis; & nisi solâ figurâ ab iis discrepent, illud satis evincit; nempè color idem cum testis; ut si fortè rubescat testæ pars interna, similiter & rubent Margaritæ, si quæ in iis inventæ fuerint; & sic de reliquis coloribus pro testarum natura atque elegantia. Ita ab Oriente ferè Margaritæ plus resplendent, quàm ab Occidente, quòd aliæ atque aliæ Conchyliorum Margaritis ferorum species sunt, unde oriantur. Ita fluviatiles Margaritæ, & quæ ex ostreis vulgaribus nostris eximuntur ob imbecillam suarum testarum micationem, parvo veneunt, præ iis in *Berberi* antiquorum repertis. Quo autem privatim loco in corpore animalis Margaritæ nascantur, si quæras; respondeo, ipsorum, quantum adhuc ipse viderim, ligamentorum sive *Musculorum* rectorum *capitibus*, quâ scilicet valvis suis adhærent pisces; nimirùm in his tantùm locis in uno musculo fluviatili, ut suprà narratum est, sexdecim circiter Margaritas, à magnitudine papaveris, ad piperis grana numeravi. Ex iis verò minutioribus aliquot fuere admodum rotundæ; cæteræ autem majusculæ, asperæ, & inæquales.

Has equidem senescentium, aut aliàs morbidorum Conchyliorum vitia esse putavi. Nam in parvis multis dissectis non unam quidem Margaritam inveni, etiamsi ex iisdem aquis expiscata fuissent. Adde, quòd in imis illis musculis, valvas constringentibus, hæ Margaritæ, velut quibusdam thecis collocatæ fuerint, non aliter, quàm calculi in renibus, aut aliàs in animalium sanguineorum glandulis nati; in reliquo autem Pisce, undè hæ sexdecim Margaritæ exemptæ fuerunt, nihil inventum est.

Dispositio autem & locus Margaritarum melius tibi apparebit, si parum coquantur Conchylia, & non cruda dissecentur.

Cum itaque Margaritarum locus proprius sit musculorum, valvas claudentium, capita, ubi majora sint ista capita, uniones majusculi expectandi sunt. Ita, ut dictum est, in pulchro Conchylio *pulchra* Margarita; sic in magno musculo sive ligamento constringente *maxima* Margaritæ spes est.

At de illarum *figura* nulla regula est: etenim Margaritæ vel sphæricæ vel difformes sunt, prout casus dederit.

Inter Margaritas verò nostras è *Musculis Fluviatilibus* plurim. *Tympania*, ut Plinii verbo utar, inventa sunt, & passim in officinis prostant venales; scilicet ob brevitatem musculorum constringentium, unde in earum formatione aliquantulum deprimi necesse habeant. Ob parvitatem verò loci, rarissimè scrupuli pondus implent. At in *Berberi* antiquorum & pyriformes & sphæricæ vastæ magnitudinis inventæ sunt, ob loci amplitudinem eximiam. Nam in Berberi vestigia musculorum valvas claudentium mensuravi, ad tres digitos longè latéque diffusa.

Atque hæc unica ratio esse videtur cur in Conchyliis *Turbinatis*, etiam si ex iis aliqua vastæ magnitudinis sint, tamen quòd iis illi musculi, quibus Testis suis adhærent Pisces, admodum angusti sint, Margaritæ nunquam, quod scio, inventæ sunt: Conchyliorumque adeo bivalvium propriæ sunt.

Igitur cùm eadem sit Testarum materia & textura similis, quæ Margaritarum, utpote mera curvatura discrepans, quid dubitemus ipsas Testas, loco Margaritarum, usu medico adhibere: sanè, quantum scio, pulvis Testarum purgatus accommodatissimus est ad medicamenta quævis, in quibus requiruntur vel ipsæ margaritæ, vel oculi cancrorum dicti, vel ipsum corallium; item tu deinceps cogites velim, quicquid de Testis dicetur, idem de Margaritis quoque intelligere liceat.

De Margaritarum generatione hactenus *Listerus* quòd scilicet in senioribus ostreis ex morbô nascantur non secus ac variæ aliæ calculorum species in aliis animalibus; jam de earundem expiscandarum ratione ex Patre LE COMTE.

Urinatores seu Piscatores illi qui ostreis Margaritiferis ex imô mari educendis adhibentur, ad infimum ventrem sibi lapidem sex pollices crassum, & pedem longum in arcum efformatum adligant ne motu aquæ abripiantur, aliumque præterea gravissimum lapidem ab altero dependent pede quo ad imum mare rapidius deducantur, sed postquam ad fundum pervenerunt hoc ultimo sese exsolvunt pondere quod sursum machina in id adhibita continuò retrahitur. Digitos manuum pluribus etiam circumvolvunt linteis, quò scilicet dum ostreas rupibus arctius adhærentes revellunt, non ita facilè vulnerentur, & in id præterea quandoque fuscinas, aliaque ferrea instrumenta apta, adhibent. Tandem eorum quisque sacculum retiformem de collo suspensum habet ut in eum quas colligit ostreas immittat. Ex quo autem urinatores isti maris fundum attingunt, sine ulla mora undique cursitant, præcipitanter revellentes quicquid ostrearum in via sua reperiunt. Qui inter istos verè sunt eximii horæ quadrantem sub aquis commodè commorantur, nec in id vel oleo nec alio aliquo liquore, aut adminiculo utuntur, quàm quòd spiritum toto illo tempore ex adepta usu habitudine non ita difficulter cohibeant; nihilque infestius in tota illa mora vident quàm quòd aliquando in marinas belluas incidant à quibus miserè discerpuntur ac vorantur. Ex quo spiritum ulteriùs cohibere nesciunt, vel aliud quid funesti prævident funem ad naviculam unde in mare se projecerunt pertingentem trahunt illumque manibus arctiùs constringentes, à sociis in prædictam continuò reducuntur naviculam, cum onere suo quod quandoque quingentarum est ostrearum. Sic retracti momento pro aëre hauriendo quiescunt, & postea in mare se rejiciunt, idemque exercitium per totam diem repetunt, nec alio tempore cibum assumunt quàm matutinis horis, antequàm primò in aquas se demergant; & sub vesperam postquam laborem diurnum peregerunt. Ad maris littora omnes exonerantur naviculæ in fossulas quatuor circiter pedum cubicorum in arenis excavatas: Ostrearum autem non solùm in fossulas conjicitur quod illis replendis satis sit sed etiam quod ad hominis altitudinem supra eas elevetur, & in eo relinquitur situ, donec pluviæ, venti aut solis ardor, horumce animalium conchas seu testas aperiant, unde brevi enecantur. Tum caro putrescit ac desiccatur, sicque Margaritæ commodiùs colliguntur, quia scilicet omnes in fossam subjectam delabuntur, dum concha, quæ mater perlarum dicitur attrectatur & extrahitur. Harumce ostrearum maximæ manus humanæ latitudinem non excedunt, earumque caro est optima, unde colligitur quòd si, ex quorundam Medicorum sententia, margaritæ procreuntur à causa morbida, sicut procreantur calculi, & lapides illi qui sub *Bezoar* nomine veniunt, non sic tamen humorum constitutio in ostreis sensibiliter alteretur; Urinatores etenim qui illis expiscandis inserviunt, quique ostreas avidè comedunt nihil reperiunt in sapore unde illæ quæ à Margaritis vacuæ sunt ab aliis distinguantur. Quamprimùm repurgatæ sunt fossæ à crassioribus impuritatibus, arena subinde cribratur ac recribratur, ut Margaritæ secernantur: Interea tamen quæcunque demum in id cura adhibeatur, multæ semper ex iis deperduntur, quæ etiam multis post Expiscationem peractam annis in illis locis reperiuntur.

Margaritæ in toto ostrearum corpore respersæ videntur, in capite, in velo caput cooperiente, in musculis circularibus ventriculum attingentibus, ac in genere in omnibus partibus musculosis & carnosis: Itaut nullatenus dici possit illas in ostreis esse quod ova sunt in avibus ac piscibus, præterquàm quòd etenim natura nullum earum formationi locum in specie adsignavit, Anatomici qui curiosè materias hasce rimati sunt nihil reperiunt quod similitudinem aliquam inter locum ubi enascuntur uniones, & cum ubi ova progignuntur, faciat. Interea tamen dici revera potest, quòd sicuti in gallinis innumera sunt parvula ova quorum quædam augmentum sumunt, dum alia in parvitate sua subsistunt, sic itidem in unaquaque ostrea videtur aliqua Margarita grandior ac perfectior quàm aliæ omnes; verùm grandior hæc nullum habet locum fixum. Magnitudinem autem quod attinet, grandior illa Margarita, tantam illam quandoque adipiscitur, ut valvarum testæ occlusionem impediat, unde moritur ostrea atque putrescit. Numerus Margaritarum non minus incertus est; sæpiùs etenim tota ostreæ caro iis respersa conspicitur, ast rarùm est plures quàm duas majores in uno reperire animali.

Omnes Margaritæ Orientales ex natura sua sunt albæ, variante illius albedinis gradu; pro ratione majoris aut minoris Concharum Medinis. Interea refert *Tavernerius* sibi sex in Indiis dono datas quæ gagatis nigredinem possidebant, quæque propterea in Orientalibus Plagis magni admodum fiebant. Verùm ni nos ille fallit Autor, ipse proculdubio fallitur, etenim certo certius est quod in omni illa plaga ubi expiscantur Margaritæ, nigrarum pretium tam vile est ut à piscatoribus tanquam inutiles abjiciantur. Color autem purior, aut sordidior, ac magis aut minus alteratus reperitur prout, Margaritæ in locis enascuntur ubi miscella humorum magis aut minus albedinem naturalem inquinantium coacervatur, siquidem quæ intestinis, aut bilis receptaculo viciniores sunt magis flavescunt, quæ verò in carnibus enascuntur puriùs ac veriùs albent.

MARMELADA.

Marmelada terminus est Pharmaceuticus denotans speciem Gelatinæ Cydoniorum, quà simplicis, quà compositæ, aromatibus &c. conditæ & variis coloribus exornatæ. Plures autem dantur earum tum alterantium, ac corroborantium formulæ, è quibus quasdam selectiores jam adducimus.

Marmeladæ variæ è Laboratorio Ceylonicô

Marmelada Cordialis.

℞. Diacydon. simpl. ℔j. *pulp. citr. aurant. cond. ana* ℥iiij. *conf. rof. vitriol.* ℥j. *butyr. perlar.* ℥ß. *ambr. gryf. mosch.* ℈ß. *M. F.* Marmelada.

Hæc Marmelada vitales spiritus & cor ipsum corroboratur atque præservat ipsum à multis Accidentibus.

Dosis est drach. j. ad ij.

Marmelada Cephalica.

℞. Diacidon. simpl. lib. j. nuc. moscat. cond. nu. iiij. extr. rorism. eleosach. calaminth. an. ℥j. *essent. rorism. butyr. perlar. an. unc.* ß. *mag. succini dr. j. moschi. ambræ an. dr.* ß. *M. F. Marmelada.*

Hæc *Marmelada* Cerebrum confortatur, & utilissimè adhiberi potest ad eosdem morbos, veluti in *Apoplexia, Vertigine, Lethargo, Paralysi* & Tremore. *Dosis est drach. j. ad ij. drach.*

Marmelada Stomachica.

℞. Diacydon. simpl. lib. j. myrobal. Indic. condit. unc. iiij. nuc. moscat. cond. num. iv. zinzib. condit. cortic. citri

citri. aurant. condit. an. ℥j. conserv. rosar. vitriolat. ℥ij. mag. succini dr. j. eleosach. calaminth. ℥j. ß. M. F. Marmelada.

Ista *Marmelada* optimè confortatur Stomachum atque Viscera, Appetitum provocat, auxiliatur Concoctioni, adversatur putrefactioni, impedit, ne venti progignantur & prohibet rupturas. *Dosis est drach. j. ad ij.*

Marmelada Pectoralis.

♃. Diacydon. simpl. lib. j. syr. de polipod. Indico, lib. ß. pulm. & carn. Vulpis Indici, inomtia. Jackhals, exsiccat & præp. ℥iv. balsam. sulph. anisati, ℨij. lact. sulph. præp. ℨj. Fl. sulph. Benzoinat. dr. j. ß. M. F. Marmelada.

Hæc Marmelada optima est contra infirmitates Pectoris, ut Astma, Tussis, puris expuitio, & præcipuè in phtisi quæ exinde provenit. *Dosis est Semidrach. ad drach. j.*

Marmelada Hepatica.

♃. Diacydon. simpl. lib. j. pulpæ citr. condit. conserv. flor. tamar. an. ℥iv. nitr. vitriol. unc. ß. Martis Potabilis, ℨj. ß. Santal. rubr. dr. j. M. F. Marmelada.

Hæc Marmelada præstantissima est quibusdam Infirmitatibus Hepatis velut Inflammationibus, Obstructionibus & ejusdem duritiebus. Item in Cachexia, Ictero & Hydropisi. *Dosis est Semidrach. ad ij.*

Marmelada Splenetica.

♃. Diacydon. simpl. lib. j. syr. de polypod. simpl. lib. ß. Tinct. Martis, ℨij. extract. filicis. rhabarb. curcumæ. Eleosacch. Menthæ an. ℥j. M. F. Marmelada.

Hæc Marmelada præstantissima est ad tumores & durities splenis & aperit ejus Obstructiones atque saluberrima est pro Morbis qui ex magnis Humoribus Melancholicis suam habent originem. *Dosis est j. drach. ad drach. ij.*

Marmelada Nephritica.

♃. Diacydon. simpl. lib. j. succ. liquirit. ℥ij. sal. oc. cancri, ℥j. succini volatil. mag. succini, an. ℨj. tartari Eleosachar. Bacc. cinn. an. unc. j. M. F. Marmelada.

Hæc Marmelada saluberrima est contra morbos Renum atque Vesicæ, dolorem mitigat, & ardorem Urinæ minuit, & suavissimè Tartaream Materiam per Urinam expellit, imò optimè conducit ad *Gonorream. Dosis est ℨ. j. ad ij.*

Marmelada Laxativa.

♃. Diacydon. simpl. lib. j. nuc. moscat. condit. nu. ij. zinziberis condit. ℥j. resin. turbith. ℨvj. Eleosachar. fol. cinnam. ℥ij. M. F. Marmelada.

Marmelada ista suavissime Phlegmaticos omnes humores expurgat & omnium accidentium expers est quæ cætera communia Purgantia nobis procreare solent. *Dosis est ℨij. ad semi unc.*

Marmelada cum Gummi Gotti.

♃. Diacydon. simpl. lib. j. gum. gott. rosat. ℨvj. Eleosach. fol. cinamom. ℥ij. M. F. Marmalada.

Hæc Marmelada lenissimè *Serum* expurgat & præsertim in *Hydrope* mirabilia præstat. *Dosis est dr. ij. ad sem. unc.*

Marmeladæ variæ ex Armamentaaio Chymico-Medico Hadriani à Mynsicht.

Marmelada Cephalica.

♃. Diacydon. simpl. ℥iv. rot. diamoschi dulc. diambræ ana ℥ij. rad. pæoniæ cond. ℥j. cons. anthos. ℥ß. nuc. jugland. condit. num. iij. moschat. in India condit. num. j. smaragd. præp. ℨj. Elæosacch. succini alb. majoranæ, rorismarin. an. ℈j.

Misc. & sine ulteriore additamento f. l. a. Marmelada, quæ de ur in scatula.

Vires, Usus, Dosis. Cerebro roborando, & illius simul affectibus propugnandis speciali dote conducit. Feliciter etiam datur Apoplecticis, Epilepticis, Vertiginosis, Lethargicis, Paralyticis, Tremori & spasmo obnoxiis. Dosis à Drach. j. ad Drach. ij. & Unc. ß.

Marmelada Stomachica calida.

♃. Diacydon. simpl. ℥iv. rot. aromat. caryophyllat. succulat. Indæ ana ℥j zingib. de Bengala condit. calami aromat. cond. myrobalan. chebul. cond. ana ℥ß. cort. aurantiorum condit. citri condit. ana ℨij. elæos. cinamomi & caryophyllor. ana ℈j.

Misc. & sine ulteriori additamento f. secundum artem Marmelada.

Vires, Usus, Dosis. Ventriculum aliasque partes nutritioni ancillantes roborat. Concoctionem juvat. Appetitum excitat. Flatus discut. A putredine præservat. Venas aperit. Vomitum & singultum compescit. Dosis pro una vice, nucis Moschatæ quantitate.

Marmelada Stomachica frigida.

♃. Diacydon. simpl. ℥iv. rad. cichorei condit. ℥ij. rot. diarrhod. abb. ℥j. myrobalan. emblic. condit. cons. rosar. rub. ana ℥ß. nitri vitriolat. ℨß.

Misc. & sine additione f. Marmelada, ut est artis, quæ conservetur in scatula.

Vires, Usus, Dosis. Stomachum calidis humoribus lacessitum recreat, confortat, & appetitum stimulat. Insuper calidæ intemperiei alterandæ, cordis morsibus propugnandis & vomiturientibus juvandis utiliter datur. Dosis castaneæ quantitas.

Marmelada Pectoralis.

♃. Diacydon. simpl. ℥iv. mors. pectoral. nost. rot. & suc. violar. parat. ana ℥ij. flor. sulphuris comp. ℥j. rad. fœniculi condit. enulæ camp. cond. ana ℥ß. suc. Glycyrrhiz. ext. ℨij. spec. dia ireos simpl. conf. alkermes à ℨj.

Misc. & fiat sine ulteriore additamento Marmelada auro cooperta.

Vires, Usus, Dosis. Multum confert Tussiculosis, Pulmonicis, Ahstmaticis, Pectoris doloribus, & quibus fit frequens delapsus humoris à cerebro ad thoracem & vitales partes. Dosis à Drach. j. ad Drach. ij.

Marmelada Cordialis, calida.

♃. Diacydon. simpl. ℥iij. rad. bugloss. condit. borrag. cond. an. ℥iß. rot. aromat. caryophyll. aromat. rosar. de gemmis, diambræ, ana ℨvj. cortic. citri condit. conf. alkermes, an. ℥ß. mag. perlar. orient. corallor. rub. ana ℨj.

Misc. & f. secundum artem per se sine additione Marmelada.

Vires, Usus, Dosis. Maximè Cor & vitales facultates à causa frigida imbecilles, confert & exhilarat, necnon calefaciendo omnes Spiritus reficit: Proinde senibus & mulieribus ex morbo aliquo convalescentibus mirè subvenit, & multis Uteri affectibus prodest, Dosis nuc. moschat. quantitas.

Marmelada Cordialis frigida.

♃. Diacydon. simpl. ℥iij. man. Christi perlat. rot. diamarg. frig. ana ℥jß. pulp. citri condit. cons. rosar. rub. ana ℨvj. rad. cichorei condit. ℥ß. conf. alkerm. ℨij. lap. pretiosior. præp. ana ℈j.

Mixta rediguntur in marmeladam.

Vires

Vires, Usus, Dosis. Cor confortat, & ejus calorem flammeum exstinguit, & æstuantia viscera contemperat: necnon Cardialgiæ, Febribus & Vomitibus biliosis, & siti urgentiori saluberrima est. Dosis à ʒß. ad ʒj. & ʒij.

Marmelada Hepatica calida.

℞. *Carn. cotoneor. cond. ℥iv. rot. diacubeb. diacurcum. dialaccæ ana ℥j. rad. pimpinel. cond. fœniculi cond. eryngii cond. ana ℥ß. cinamomi acut. ʒj. rhabarb. elect. ʒj. sp. salis cum sale absinthii congelati, ʒß.*

Misc. & fiat Marmelada ut est artis, quæ detur in scatulâ.

Vires, Usus, Dosis. In frigidis intemperiebus, ad Hepatis & Lienis obstructiones reserandas exhibetur; Idcirco omnibus Cachexiis & Hydropisibus prodest: non parum enim ad urinam proliciendam apta est. Dosis à ʒj. ad ʒij. plus, minusve.

Marmelada hepatica frigida.

℞. *Carn. cotoneor. cond. ℥iij. rad. cichorei. cond. scorzoner. cond. ana ℥iß. rot. è suc. berber. & ribium parat. an. ʒvj. pulv. citri condit. lactuc. hispan. cond. ã ℥ß. spec. diarrhod. abb. sp. vitrioli prius irrorat. ʒij. sem. quat. frig. major. nitri præparati, ana ʒj.*

Misc. & fiat l. a. Marmelada, quæ detur in scatula.

Vires, Usus, Dosis. Hepatis, Ventriculi & præcordiorum æstum refrigerat, sitim extinguit, Febricitantibus & viscerum incendio laborantibus confert. Dosis Castaneæ quantitas.

Marmelada Magnanima.

℞. *Diacydon. simpl. ℥iv. rad. satyrii cond. succulatæ Indæ, ã. ℥ij. pinearum mund. pistad. virid. ã. ℥j. castanearum vino malvatic. coctar. nuc. moschat. in Indiâ cond. conf. alkermes, ana ℥ß. ol. macis exp. ʒij. galliæ moschat. veræ, mag. perlar. or. ã. ʒj. ol. cinamomi, ℈j.*

Mixta redigantur sine ulteriore additamento in marmeladam.

Vires, Usus, Dosis. Ad Venerem incitat. Impinguat. Multum nutrit. Vires reficit. Cor confortat. Totam naturam recreat. Ventriculum & Hepar roborat. Pituitam concoquit, &c. Dosis manè & vesperi nuc. moschatæ quantitas.

Marmelada Carminativa.

℞. *Diacydonii simpl. ℥iij. cort. aurant. cond. citri cond. ana ℥iß. rad. fœniculi cond. calami aromat. cond. rot. carminat. nost. ana ʒvj. nuc. moschat. cond. tali leporini, ana ʒij. zedoariæ, zingiberis alb. galang. min. ana ʒj. elæosach. caryophyllor. cinamomi, anisi, macis, ana ℈j.*

Misc. & f. juxta artem Marmelada, quæ detur in scatulâ.

Vires, Usus, Dosis. Flatibus Ventriculi à crassis & pituitosis humoribus procreatis discutiendis aptissima est. Hinc tormina ventris sedat, & contra Colicum dolorem & Tympaniam propriè usurpatur. Dosis à ʒj. ad ʒij. pro una vice.

Marmelada Splenetica.

℞. *Diacydon. simpl. ℥iv. rot. diacucurmæ, dianthos, ã. ℥j. rad. helenii cond. scorzoneræ cond. ã. ʒvj. ess. scolopendrii, flor. genistæ, ã. ʒij. fruct. tamarisci, cort. rad. cappar. ã. ʒß. elæos. rorismarini, caryophyllor. cinamomi, an. ℈j.*

Misc. & f. sine ulteriore addimento Marmelada.

Vires, Usus, Dosis. Lienem roborat, ejusque tumores & scirrhosas duritiès solvit, minuit, obstructiones tollit, humores incidit, digerit, atque intemperiem quamlibet immutat; necnon ad cæteros affectus inde promanantes [corpore tamen prius purgato] conducit. Dosis manè & vesperi Castaneæ quantitas.

Marmelada Steghotica.

℞. *Diacydon. simpl. ℥vj. rad. symphyti cond. cichorei cond. ana ℥ij. pul. rad. tormentillæ, ℥ß. mag. corallor. rosat. ext. sang. draconis. corn. cervi usti & præp. ana ʒij. croci martis per reverberat. fact. smaragd. præparat. terræ sigillat. ana ʒiß. bol. rub. orient. nuc. moschatæ, sem. plantaginis, antheræ rosar. ã. ʒj. cassiæ ligneæ, caryophyllor. ana ʒß. croci orientalis, ol. macis exp. ana ℈j.*

Misc. & fiat l. a. Marmelada justæ consistentiæ.

Vires, Usus, Dosis. Antiquatum alvi profluvium compescit; Hinc Dysentericis & Cœliacis mirum in modum auxiliatur: Mensium quoque & Hæmorrhoidum fluorem immoderatiorem, atque omnem humoris à Capite ad partes infernas defluxum cohibet: Dosis à Drach. j. ad Drach. ij. & Drach. iij. in vehiculis appropriatis.

Marmelada Terebinthinata.

℞. *Carn. cydoneor. cond. ℥iv. terebinth. cypriæ in vino rhenano lot. ℥ij. spec. diarrhod. abb. rad. glycyrrhiz. ana ℥ß. pul. sem. anisi cum proprio ol. parum irrorat. ʒij. sem. quat. frig. major. ã. ʒj.*

Misc. & cum ulteriore additamento f. Marmelada.

Vires, Usus, Dosis. Renes purgat, eorumque sordes & arenulas expellit. Dorsi lumborumque dolores mitigat. Obstructiones tollit. Urinam movet. Meatus aperit. Strangurias sanat. Gonorrhœam virulentam curat. Terebinthina enim eximiis pollet viribus, & est insigne in multiplices usus accommodatum præsidium. Dosis à Drach. j. ad Drach. ij. pro unâ vice manè in aurora.

Marmelada Nephritica.

℞. *Diacydon. simpl. ℥iij. rad. eryngii condit. petroselin. cond. fœniculi cond. ana ℥iß. fruct. alkekeng. matur. ʒvj. acidi tartari, ʒij. mag. lapid. percar. oc. cancri, ana ʒj. sal. succini alb. ℈j.*

Mixta redigantur in Marmeladam justæ consistentiæ.

Vires, Usus, Dosis. Calculos & arenulas à Renibus, ureteribus & vesicâ, obstructiones auferendo, meatusque aperiendo, expellit, & urinam potenter movet. Dosis à Drach. j. ad Drach. ij. in vehiculis specificis.

Marmelada Hysterica.

℞. *Diacydon. simpl. ℥iv. sacchari anthosati, ℥ij. calami aromat. condit. rad. pæoniæ cond. ana ℥j. cinamomi acut. fæc. bryoniæ, ana ʒij. sem. pastinac. domest. agni casti, rutæ hort. ana ʒiß. cardamomi min. antophyllorum, macis, ana ʒj. mag. Jovis Anglici, matris perlar, corallor. rub. ana ʒß. elæos. sem. angelicæ. majoranæ. succini alb. fœnicul. anisi, ana ℈j.*

Misc. & f. l. a. Marmelada justæ consistentiæ.

Vires, Usus, Dosis. Uteri suffocationi & albo mulierum fluori auxiliatur, & præterea colluviem quandam pravam, si quæ in locis muliebribus contineatur, meatus aperiendo, & obstructiones solvendo, foràs protrudit. Dosis castaneæ quantitas, per se, vel cum vinô calidô, vel aquâ hystericâ congruâ.

MARMOR, vid. de eo sub titulô, *Lapis.*

MARRUBIUM.

Marrubium duplex est, *Album* scilicet & *Nigrum* de quibus ordine.

MARRUBIUM ALBUM.

Marrubium Album, Græcis Πράσιον, Latina vox est non Græcæ originis, nam r. secundum sine aspiratione scriptum ubique legitur: ita dictum putatur quod tabidis & marcentibus conducat τὰ φύλλα ξηρὰ σὺν τῷ σπέρματι ἑψόμενα σὺν ὕδατι ἢ χυλιζόμενα χλωρὰ δίδοται μετὰ μέλιτος φθισικοῖς foliorum siccorum simul & seminis decoctum, aut etiam recentium foliorum succus unà cum melle tabidis exhibetur. Dioscor.

Vel Marrubium dicitur, quod folia marcida & squalentia sint quasi rubigine exesa, Joan. Bod. à Stapel.

Marrubii notæ sunt flores in verticillis densis circa caulium nodos, totius plantæ canities; folia serrata obtusa, rugosa; odor validus & gravis non tamen fœtidus: quodque minor, humilior, magisque ramosa planta sit quam stachys. Quinetiam Marrubium vulgare, nescio an & aliæ species insigni nota ab aliis verticillatis differt, nimirum quod calyculorum striatorum margines non ut in aliis in quinque segmenta acuta dividantur, sed in totidem spinulas quot sunt in singulis striæ, stellæ radiorum instar dispositas.

Nomina. Marrubium album *I. B. Ger.* album vulgare *C. B. Park.*

Vires. Succus expressus cum melle (ut præscribit Dioscorides) aut potius syrupus de prassio Asthmaticis, tussientibus & tabidis opitulatur; est enim pneumonicum insigne. Pulvis foliorum interaneorum vermes necat. Valere dicitur & in partu difficili, Lochiisque retentis.

Syrupus de prassio Mesues, annotante C. Hofm. valde calidus est, & qui senibus potius quam juvenibus, frigidis quàm calidis adhibendus sit.

℞. Syrupi de prassio ℥ii. olei tartari per deliquium ℈j. misce, sumat æger per intervalla frequentia ad mensuram unius cochlearis. Medicamentum est ad icterum nulli secundum.

Marrubium vesicæ & renibus nocere scribit Dioscorides; quos frequenti usu exulcerat. C. Hofman.

Veteres in ictero Marrubio pro errhino usi sunt, ad bilem per nares expurgandam, quæ oculos sæpe contumacissime occupat.

Innumeris comprobavi experimentis Marrubii albi summitates, vino albo infusas, & triduo epotas, mirè ad menstrua provocanda (nec menses tantum accelerat, sed remorantes secundinas quoque præcipitat S. Paulus) stomachum roborandum, cachexiam & fœdos virginum colores arcendos valore, & fortius cum Chamædrye & centaurio minore mixtas. Boiell. observ. med. p. 289.

Conserva florum Marrubii cum melle parata & per 40. dies exhibita in dos. ℥j. nobilem quendam scirrho hepatis diu laborantem integræ sanitati restituit, aliis medicamentis ex ebeno & chalybeatis paratis frustra illis propinatis. S. Pauli quadripartit. Botan. p. 389. habuit Sim. Paulus è Zacuti lib. 2. prax. admir. observat. 48. superbibebat autem nobilis iste singulis matutinis parum aquæ stillatitiæ ejusdem Marrubii cum radice, ut invenio in observationibus è Chesneau collectis & ad me transmissis ab Ingeniosissimo & Amicissimo Viro Dom. Edv. Hulsio Medico Londinensi.

MARRUBIUM NIGRUM.

Foliis & odore lamii est, à quo differt floribus in singulis pediculis è singulis foliorum alis egressis pluribus consertis.

Nomina. Marrubium nigrum *Ger. emac.* nigrum sive Ballote *I. B.* Nigrum fœtidum, Ballote dictum *Park.* Nigrum fœtidum, Ballote Dioscoridis *C. B.*

Caules cubitales & interdum bicubitales, plures ex eadem radice lignosa perenni exeunt, brevi lanugine hirsuti, quadrati, inanes, ramosi, rubentes, foliis vestiti ad singula genicula ex adverso binis, melissæ aut potius lamii rubri, rotundioribus & nigrioribus hirsutis & ad tactum mollibus, rugosis. Flores verticillatim caulibus adnascuntur in eodem communi pediculo è folii sinu egresso plures, galeati, pallide purpurei, Saturatioribus lineis intus striati, calices striati, oblongi, in quinque acuta segmenta partiti, quatuor singuli semina continent parva, per maturitatem nigricantes. Ex iisdem foliorum Sinubus unà cum floribus & ramulis exeunt Odore fœtido lamium refert, æstate floret in ruderatis & ad sepes.

Vires. Hujus folia (inquit Dioscorides) sale trita canis morsibus medentur ferventi cinere flaccescunt, ut condylomata reprimant: Sordida ulcera cum melle purgant. Plinius eadem iisdem fere verbis retulit.

Decoctum Ballotes præstantissimum est remedium in hypochondriacis affectibus, itidemque hystericis D. Bovvle. *Raius.*

MARS.

Vid. de eo sub titulo FERRUM. Hic tantùm tres ejus præparationes è *Pharm. Bateanâ* quarum etiam secunda nihil de Marte habet quanquam ejus nomen præferat, & veriùs appellari potest *Pulvis fulminans*, quàm *Mars fulminans.*

Mars Diaphoreticus.

Sublima Sal. Armon. cum an. mart. f. a. sublimatum solve in exiguâ quantitate aq. font. filtra & præcipita affund. guttatim ol. tart. per deliqu. vel sp. sal. armon. præcipitatum exsicca f. a.

Sudores movet & diureticus est, eximij usus in melancholiâ hypochondriacâ, quartanâ &c. Dos. ℈ß. ad ℈j.

Mars fulminans.

♃. *Nitri ℥ivß. sulphur. ℥ij. m. f. pulvis f. a.* Diureticus est, & menses movet.

Mars potabilis.

Solve Chalybem tartaris in aq. font filtra & coagula f. a. Optimè valet in Cachexiâ, Hydrope, Scorbutô, Chlorosi, Quartanâ &c.

MARTAGUM, vid. *Hemerocalis.*

MARUM.

Planta est exotica, Majoranæ in facultatibus ac figura similis; adeo ut pro una eademque herba à nonnullis habeantur. Quamobrem cum Maro hisce in regionibus destituamur, Majoranam vel Dictamnum Creticum substituere solemus.

Præparat.

Pilulæ Marocostinæ Mindereri. Schroderus.

Marum.) Planta est exotica hinc ad varias refertur plantas, ad *Majoranam*, ad *Mastichinam* dictam & ad *Origanum Heracleoticum*, imò *Melissam* esse *Hermolaus in Dioscor. statuit.*

Plantæ hujus caules sunt lignosi, densa lanugine obsiti, in ramos oppositos diducti. Folia è geniculis bina, ex adverso sita Majoranæ sativæ foliis similia cinerei coloris, crassiuscula, odore fragranti, & & sapore acri ac aromatico.

N. Hæc

N. Hac summè delectari feles statuunt, eaque comesta ipsas semen genitale effundere.

N. Lobelius Mari *Syriaci* meminit, quod cum *Dioscoridis* maximè vult conspirare quoad externam formam & odorem, refertque per decennium plantam hanc odoris fragrantiam retinuisse *Vid. in advers. p.* 213. Et sunt, qui Marum illud ex locis peregrinis allatum id ipsum esse contendunt. *Tabernæmontanus Libr.* 2. *herbar. cap.* 2. varias Mari enumerans species ex Asia dicit & Ægypto in Italiam quoque deferri, num verò ibidem etiam proveniat, non meminit.

Majoranam vel *Dictamnum Creticum substituere solemus.*) Verùm licèt *Marum* maximè ad Naturam Majoranæ accedat, & iisdem cum hac polleat viribus, nihilominus tamen non confundendæ sunt hæ plantæ, multò minus peregrinæ in hujus locum surrogandæ: sed Marum, quod ad Nos defertur, & notis à Dioscoride & Cortuso descriptis gaudet, retinendum. Hujus iconem vid. in Dominico Chabræo. l. c. p. 418. Ex hac *Pilulæ Marocostinæ Minderei* præparantur, quæ inter cephalica non postremum habent locum, ac unà ventriculo, jecori, lieni, pectori ac aliis partibus auxiliantur. *Hofmannus.*

MARUM VULGARE DODONÆI, vid. *Clynopodium.*

MASTICATORIA & SALIVANTIA.

Quando abuti solet natura viis alimentariis ad excrementa rejicienda, quod vomitus exemplo clarum est; id inprimis quoque fit per os in genere. Maximè enim interea, ut plura loca essent pro recrementis eliminandis, speciatim verò sero. Non solùm per urinam, & per sudorem ordinarius evacuationis hujus locus est; verùm quoque per os, tùm ordinariè pro capite purgando, tùm consecutivè pro reliquo M. S. ipso. Unicuique loco nobiliori tanquam conclavi attexit locum ignobiliorem, ut expurgaretur camarina.

MASTICATORIA dicuntur ab adhibendi modo. Quando ingesta masticantur, promptè affluit, ceu primum & antecedens menstruum, saliva, miscenda cum cibis & deglutienda. Sin opus sit, non pro usu alimentario sed medicamentoso, masticatione uti, quæ id ipsum præstant, audiunt masticatoria.

APOPHLEGMATISMI, seu ἀποφλεγματίζοντα dicuntur, quod phlegma, seu serum in coagulum abituriens, depleant; SALIVANTIA, quod per ptyalismum seu sialismum, affluxum salivæ majorem solito, adeoque expuendum cieant. Quo ipso triplici nomine tres quoque gradus diversos exprimemus, sub eodem capite singula complectentes.

Claret ergò ex physiologicis 1. *Salivam seri esse progeniem.* Serosum maximè est cerebrum, nulla pars hac ipsa magis humido pollet. Ut cor est calidi sedes, ita cerebrum quasi humidi regia, unde etiam inducti fuere non pauci, ut à capite nutritionem arcessant, à succo nutritio, quem vocant, nervorum; sanguis vehiculum est spirituum vitalium & materia; serum spirituum animalium. Fauces verò isthmus quidam & cataracta seri, non tàm ἄνω tendentis, quod sibi persuadent, qui caput exors catarrhorum autumant, quàm potissimum κάτω reflui. Per anatomen quippe clarum est, propagari ductum lacteum seu lymphaticum thoracicum versus caput, valvulaque intermedia in ramum ascendentem & descendentem discriminari, utrumque tendentem ad cor & lympham illuc revehentem. Sensu etiam patet defluere modò blandè, modò impetuosè quandoque lympham deviantem ad pulmones & asperam arteriam, quin & tumores amygdalarum & faucium alios causari non rarò.

2. *Stillare salivam è glandulis, quibus numero infinitis labia & fauces tota pollent;* Pollent minoribus, quas conglomeratas vocant, sensui obviis, visui & tactui, & majoribus, conglobatas dicunt, exigua præter hanc differentia, sublingualibus non paucis, & lateralibus, tonsillis. Illustrant se invicem collatæ hæ partes cum renibus. In utrisque continua fit stillatio, cessans tamen in faucibus ferè tempore somni, ut per ductus detrudi suos queat.

3. *Motu produci & cieri salivam è glandulis*, ut quò plus sunt motæ, plus cieantur aquæ & hæ. Hinc somni tempore, motu omni animali h. l. cessante, etiam cessat actio hæc. Eo verò impresso fortiori citatur, vel corporeo, facta agitatione labiorum, modò non nimis citato sermone interdum quasi absumatur, factâ improportione quâdam, unde exiccantur fauces & spissatur saliva; vel spirituali, si spiritus accurrant magis, seu præ desiderio, sive nauseâ ad objecta, utroque enim facto salivâ os repletur magis. Quorsum etiam ventriculus ipse confert aliquando, unde sialismus prodromus est nauseæ & vomitus, & in hypochondriacis quoque quibusdam observatur. Hinc salivatio alia est *naturalis*, omnibus communis, perpetuò suppetente liquore hoc utili, licet excrementitio; alia *p. n.* & *symptomatica* in dictis casibus; alia *critica* & *medica*, ut in febribus, quin & in gravidis quandoque, factâ regurgitatione & copiâ majori huc latâ; alia *artificialis*, per hæc ipsa remedia diversis gradibus inducta.

4. *Adeoque salivam aliam esse utilem, aliam inutilem*; illa dicitur κατ' ἐξοχὴν saliva, hæc abusivè, propriè verò sputum, unde melancholici sunt sputatores, unde his ipsis remediis crebior inducitur sputatio. Utilis illa est tenuior, hæc viscidior, ut alias differentias plures non memoremus.

His positis tribus distinctis nominibus tres quoque diversos gradus in unum eundemque finem generalem collimantes proponemus; 1. *Quæcunque in motum cient glandulas miliares faucium, exprimunt salivam*, seu in os citatius colligunt, ut expui vel deglutiri possit, sunt uno verbo masticatoria. Faciunt hoc, quæcunque agitant linguam, subditi globuli quicunque, è crystallo inprimis, quale instrumentum est *Sanctorii* pro siti sedandâ, aquâ prius humectatum. Faciunt huc semina coriandri, aliaque rotunda ac orbicularia, ad agitationem & motum quippe præ cæteris aptiora, inprimis verò præ omnibus mastiche, masticatoriorum apex. Cum enim vel solâ masticatione quasi continuò serum eliquetur, his ipsis masticatoriis, calore & motu, fluxiliores è glandulis redduntur humores salivales, porique glandularum miliarium utroque modo redduntur magis patuli & dilatati, unde humor amplius colligitur. Mastiche hoc pacto tota albescit, tota obsecundat contusioni, per dentium molam factæ, optima pro sero educendo, optima pro corrigendo, aromaticâ sulphureâ roborante virtute.

Prosunt hæc ipsa masticatoria pro alterando, & deplendo, in fœtore oris, præcavendo & curando, unde myrrha, cort. citri, costus verus, cinam. caryophylli, fol. Indum, rad. carlin. angel. & alia masticari queunt, inprimis quoque ad præservandum corpus à contagio, seu phthiseos, seu putrilaginis cujuscunque, seu ipsius pestilentis vel maligni. Talia masticare par est medicum, ut & serum alteret, & aerem quem haurit, & ventriculum, quem primario accusat in peste *Helmont. Thomson*, & alii.

Prosunt in laxitate gingivarum, inprimis ex terr. japon. parata, ut pulveres, trochisci, essentiæ & similia; optima enim sunt unà roborantia. Prosunt in hæmorrhagiâ ipsâ narium, ut rad. pseudome-

domelanth; id præstat, sub linguam reposita.

2. *Quæcunque serum proximius in faucibus in motum cient, sunt apophlegmatismata.* Duplici modo conveniunt ad eliciendum humorem hæc ipsa (1.) cum masticatione; (2.) citra masticationem, solâ simplici detentione, qui secundus quasi gradus est, si cœtera consentiant quoque. Illa possunt dici propriè dicta masticatoria, quia masticatione absolvuntur; hæc impropriè dicta, seu apophlegmatismi, quâcunque formâ adhibita, siccâ, liquidâ & mediâ. Sic pro loquelæ defectu in apoplexiâ curandâ solenne est, è simplicibus facilè parabilibus, vel solum rosmarinum sub lingua detinere; Par ratio est levistici & similium.

Sic myrrha, costus verus, cort. citr. zedoaria, aliaque dicta huc referri possunt, seu ἐνοσμίας, seu præservationis gratia, si alia forma, quàm sola masticatione, quo nomine ad primam classem spectant, in usum veniant. Et illa enim citant quoque salivam, sed quasi incompletè, ut deglutiatur & alteretur. Si fol. Ind eodem refert *Roder. Castor.* Imò diversa medicamenta alia huc spectant, quæ pro applicatione & præparatione alia atque alia ad primam illam & secundam pertinent, v. g. rad. ir. pyrethri, (in doloribus dentium maximè laudata,) zingib. cyper. acori veri, sem. staphid. agr. cubebæ, cardamomum, piper omne, eruca, sinapi, quod à quibusdam pro insigni præservativo epilepsiæ habetur, salvia, rosmar. thymus, satureja, piperitis, & inprimis nicotiana &c. Ex ijsdem etiam parari possunt cum melle alijsque modis globuli masticatorij, qualis est apophlegmatismus Laurembergij, ex nicot. rec. rad. pyrethr. mastich. & zingibere. Ex liquidis spirituosis, ess. lign. sanct. ▽ apoplect. tinct. catechu, ⁓ ⊖✻ci; aquosis, nitrosa varij generis. Ex mollibus conf. anacard. theriaca & alia, in aphonia cum successu usurpanda.

Priora sola quasi motu, vel præcipuè saltem partes continentes ad salivam fundendam sollicitant; altera hæc partes contentas magis in motum cient, non neglectis etiam illis. Masticatoria motu & calore, apophlegmatismi calore potentiali & salina virtute fluxiliores reddendo humores salivales cogunt, ut è dilatatis poris glandularum miliarium in faucibus exsudent citatius. Adeoque hæc ipsa magis sunt acuta, salina, incisoria & fundentia, inprimis sulphurea volatilitate unà conspicua, quæ ob partium tenuitatem & agilitatem liquatum serum alliciunt, & ex diverticulis proximioribus glandulosis evocant; quorum usus ex dicendis patebit.

3. *Quæcumque serum in motum cient è centro suo, ut ad fauces confluat, sunt salivantia.* Sustinet hunc titulum κατ' ἐξοχὴν ☿us. Licet enim & alia quædam huc referri possint, principatum temen tenet ☿ius, qui nec in hoc sibi parem habet medelam aliam. Sic novimus quosdam cum successu uti ⊖lo albo, saltem ad g. j. quotidiè dato, eodem fine, minori indicatione, quo facto, & per aliquot dies continuato blanda quædam salivatio oritur, cum successu. ⊖lum enim est emeticum, dosi justâ datum, minori verò continuatum, cùm movere vomitum non possit, saltim salivam in os movet, uti id ipsum fit in vomiturientibus.

Inventum est remedium hoc, salivatio mercurialis, primitus ab empiricis, teste *Fracastor. l. 3. morb. contag. c. X. p. 269.* ad analogiam scabiei tractando luem veneream, & feliciter curando. Hujus cum effectus evidens sit, ratio non item, eandem inquirendo lustrabimus penitius.

Nor. enim (1.) in ☿io esse partes ut rotundas, ità summè mobiles, unde etiam si vel maximè extinctus, quietus, mortuus quasi appareat, mox motu mediante recorporefiat & pristinam assumat faciem.

(2.) Esse in eodem vim summè elasticam, cum humidis alijs æqualem, summè evaporabilem. Ubicunque enim est vis dilatandi & concentrandi in corpore, ibi est vis elastica, quod in aere & liquidis omnibus aliàs clarum est. Evaporabilis verò vis igne patescit; aufugit enim totus, nisi captivetur clauso eodem, totus, inquam, vix vestigio relicto, si purus sit; imò autem ipsum quoque ex parte deprædat, quando ad inauranda vasa adhibitus, igne mediante abigitur; unde principium evaporabile chimici nominant ☿ium. Tacemus experimenta evaporationis hujus ☿lis alia in aquis, vestibus &c.

(3.) Esse in eodem partes quidem sulphureas, viscidas, cohærentes, rotundas, sed cum salinis volatilibus sui generis, acetosis, & terreis intimè combinatas, solutasque. Sulphureæ patent ex colore, quem mille modis fingit, cœruleum, albidum, flavum, rubrum, nigrum & nullum non; patent, si cum acidis rigidis immutentur, ut in ☿ ♎ato; si cum ijsdem beneficio terrearum, ignis vi, expandantur, uti cum acido sulphuris gas coiens cinnabarin præstat ac exhibet vulgarem, & ♁ tam, communem ac Helmontianam. Salinæ & terreæ ex gravitate summâ; utraque ex effectis varijs, quatenus intimè penetrat poros metallorum, eaque subigit & devorat, atque alia præstat mira. Soluta verò omnia sunt in ☿io, quod summè mirabilem illum reddit. Reliqua enim cum alijs habet communia, hoc sibi solum proprium, quod omnia illa non tam mixta, juncta, unita, sed & soluta obtineat; unde liquor est metallicus, non madefaciens manus, fluidus, menstruum universale metallorum, eorumque cumprimis regis. Solvens est & solutum, viscido metallico liquore gaudens, quo destructo nec ipse cessat activus esse.

(4.) Videri quidem frigidum, torpidum, sed alas indeptum summè esse activum. Alas indipiscitur, si solvatur solutionis vinculum. Solutus est & ligatus; solutus, liquore metallico aqueo concentratissimo intimè combinatis particulis sulphureis, terreis, salinis, & quamdiu solutæ sic eædem, tamdiu mobilis; ligatus quoad vires harum, parent enim menstruo, parent solventi. Simul ac verò dissociatur, ut non fluat amplius, nullum sub sole videas magis activum medicamentum, emeticum, sudoriferum, purgans, universale. Alas indipiscitur, à calido & humido vitali; calidum vim elasticam expandit, humidum partes solidas recipit, dissociatione factâ infirmatur ne fluat, sed hoc agat.

His itaque positis facilis clavis est ad lustranda affecta salivationis; sive enim intus adsumatur, seu extus applicetur, atomi subtilissimæ effumantes fundunt serum, & stimulant, ut & ipsum turgescat, elasticam vim suscipiat, & quidem in centro suo, in ipso sanguine. Lentore ergò excusso, fluere citatius incipit, acrimoniâ salinâ fœtum; fluens verò citatius exitum quærit. Adeoque à priori & posteriori certum & notum est 1. fundi inde serum, 2. fusum non posse consistere suis torulis, 3. alterari quàm maximè, ut acrimoniam suam & illatam exuat, abstersum defæcatumque reddi, & 4. consequenter effectus præstare in corpore salutares, ipsâ suâ alteratione hâc & exacuatione.

Quas verò vias affectet ad exitum aliàs quàm ordinarias? siquidem ordinariè agat. Ordinariæ viæ sunt ut & fauces, ubi continuò serum confluit & effluit. Huc ergo ruere oportet magis, sibi relictum, huc exire, & sputatione mediante excerni.

Attamen ad instar aliorum universalium, non solùm extraordinariè aliquando alvum laxat, in alijs vomitum ciet hæc operatio, (quo casu vix feliciter operatur ex nostrâ experientiâ,) sudorem item ciet; verùm etiam ordinariè simul per dictas has vias opera-

operatur, ita tamen ut operatio primaria, ut decet, procedat nihilominus, præcipuè verò per urinam & ſudorem, tanquam vias ſeri eductioni quadrantes & congruas magis præ alijs.

Cognitâ itaque materiâ hâc ſalivationis, ceu apophlegmatiſmi univerſalis, cum ipſa operatio ſit heroica, ſi ulla alia, ac generoſa, operæ pretium erit uſum genuinum in praxi monſtrare.

(1.) Objectum, ſeu indicans hujus remedij Principale eſt lues venerea, adæquatum morbi rebelles plures alij, ex vitio ſeri graviori oriundi. Cumque remedium nec minus, nec majus ipſo morbo eſſe debeat, accuratè diſtinguendi ſunt luis venereæ gradus, quos tres conſtituemus hoc loco. Primo & ultimo minus, medio magis convenit & ex uſu eſt. Non primo, quippe ſtranguria, gonorrhœa, tumores alij curari queunt levioribus. Non ultimo, quod tum vires alijs curari queunt levioribus. Non ultimo, quod tum vires ſint tunc minus pares, tum penitius debito jam ipſa oſſa carioſa reddita, parteſque exeſæ.

Diſtinguendæ etiam accuratè non minus ſunt ejuſdem ſpecies, à nobis in praxi inventæ & introducendæ meritò, prout vel ulcera, vel tumores, vel dolores magis divexant ægros. Obſervavimus nempe in ulceribus extimis, ſerpiginibus, tuberculis ſiccis, unde variola magna dicitur, faciei, corporis totius, penis, profuiſſe præcipuè, & ex fundamento penitus atque penitus, citò & tutò, idque conſtanter abegiſſe. Exempli ſint hiſtoriæ ſequentes paucæ è multis. Laborabat ſtudioſus luis venereæ hâc ſpecie, ſummè defœdatâ facie, exulceratis ſimul genitalibus. Fruſtrà adhibitis omnibus alijs, &, quod mirum videri poterat, ipſo dyſentiâ perfectâ correpto, nequicquam tamen adjuto, ſed conſtantiſſimè tuberculis permanentibus in ſede ſuâ, adhibebatur inunctio ☿lis, procedente ſalivatione feliciter intra trium hebdomadum ſpatium curabatur.

Paſtor quidam à multis annis ſiniſtro femore & brachio ſerpiginoſis ſiccis cruſtis infeſtatus, cætera ſanus & benè habens, ut ſolent iſto morbo laborantes, à curatione hac, mox dicendo modo inſtitutâ, ſaniſſimus evaſit & mundiſſimus. Fæmina vidua tubercula eadem toto corpore patiens, & ipſa ſibi & alijs creditur laborare variolis. Medicus eandem curare ſuſcipit, & pro tali quoque tractat, ſed ut apud *Poëtam* ruſticus expectat, dum defluat amnis; ita hic expectabat ægra, medicuſque, donec ſuppurarent & deſiccarentur variolæ, ſed fruſtra. Refertur res ad nos tanquam inſolita; accedentes, morbum agnoſcimus, & brevi tempore curamus hâc curâ ☿li.

Fœmina alia conjugata patitur ſimilia, tubercula cum maculis in capite, ſub parte capillatâ, cum exulceratione genitalium & intertrigine venereâ, erat enim obeſior, cum doloribus capitis, & crurum inſigni debilitate, unà verò filiolus unius anni, & virgo 14. annorum, ille ani intertriginem, quod puerili ætati ſignum proprium eſt inprimis, hæc tubercula non pauca exhibet. Medicus ad matrem vocatus eandem itidem pro variolis laborante tractandam ſuſcipit, ſed fruſtraneâ diagnoſi & curâ. Vocati omnes & ſingulos reſtituimus eodem divino hoc remedio.

Duo ſunt luem veneream curandi remedia: ſudatio & ptyaliſmus, utraque univerſalia, utraque ſeri vitijs debita. Sed licet tutius per primam viam videatur primâ fronte remedium, periculoſius per ſecundam; contrarium tamen reverà obtinet dictis caſibus, ut adeò utraque habere locum videantur commodum, modò diſtinguantur ſubjecta, morbi gradus & ſpecies. Quantum hujus eſt loci, utraque remedia magis locum habent in pituitoſis, ſibi tamen relata invicem ſi fuerint, mercurialis medela reſpectivè magis pituitoſis, altera per ſudationem magis bilioſis convenit, illa fundendo, hæc diluendo. Longè tamen efficacior eſt ☿ius, è minerali regno, quàm quævis ſudatio ex vegetabili.

Adæquatum verò indicans conſtituunt morbi rebelles alij, inprimis lepra ſeu elephantiaſis Græcorum, & hinc quoque alij, quos caſu ſæpe ſanat, inſigniſſimè ſero per hanc viam correcto. Talia exempla *Ord. & Metæ. comm.* commendat & reliquit *Rolfincius*. Modò hæc duo ſint paria & ſibi reſpondeant harmonicè invicem, ægri corpus ſuſtinens, & ipſum medicamentum, cum modo ipſo benè utendi & applicandi.

(2.) Subjectum activum, ſeu materia remedij eſt mercurius vivus, varijs modis adhibitus. Adhibendi hic modus duplex eſt: internus & externus, iſque vel ſolitarius, vel conjunctus. Intrinſecus commodus eſt ☿ dulcis, benè præparatus, ex ☿ij vivi & ♎ri ana, datus in pilulis, tanquam formâ aptiori, noſtro quidem uſu cum extr. ſcorzon. vel alio, v. g. ℞. ☿. dulc. ℈iß. vel ij extr. ſcorzon. q. ſ. v. ℈i. M. F. l. a. pil. xxx. vel pauciores, ità tamen, ut pro doſi circiter v. vi. grana & amplius ad ℈ß. determinentur. Præſtat enim pro continuando uſu minorem doſin eligere, ſenſimque naturam aptare. Nonnunquam & ☿‿‿us ruber dulcis, i. e. ab acrimoniâ ſpirituum acidorum liberatus beneficio repetitæ edulcationis per ▽ roſ. adhiberi conſuevit, ſed paulò rarius. Notabile enim eſt de utriſque porrò, cavendum eſſe, ne vel vomitus vel alvi fluxus accedens operationem ſalivantem impediat, quod omninò & per ſe accidit aliquando, & inprimis à datis hiſce largiori doſi expectandum eſt. Melior eſt ☿ diaphoreticus, etiamſi non ad perfectam ſalivationem præſtandam detur.

Externus vel *unguentis*, vel *emplaſtris*, vel *cingulis* abſolvitur, minus aptè maſticatione actuali, vel ſuffitu. Uſitatiſſima ſunt unguenta mercurialia hinc dicta, ſive officinalia, ſeu potius extemporanea; v. g. ℞. ☿ij vivi c. ſ. q. tereb. extincti & inviſc. ℥i. iß. vel ii. ungu. pomati q. ſ. v. g. ℥ii. vel iii. ol. lign. rhod. ſalv. a. gtt. iv. amplius. M. F. unguentum, facilè addendis quoque alijs, ſi majori apparatu delectemur.

Emplaſtra ☿lia reſolvendi & diſcutiendi magis fine in gummatibus, doloribus & tumoribus venereis in uſu ſunt, quàm ſalivandi, inprimis emplaſtrum de ran. Vigon. cum ☿io, probatiſſimum ijs caſibus; pro ſalivatione verò excitandâ non item, niſi ſecundariò & in ſubſidium, (quod & de zonâ ☿li valet,) emplaſtris utimur. Sic ptyaliſmum artificialem collo circumdatum empl. de ran. Vigon. ſimplo ☿ij currentis conſtans longè facilius, quàm zonam ☿lem, promovere & accelerare ſcribit *Sim. Pauli digr. de feb. malign. p.* 27. ibidemque ſubinnuit, h. m. luem veneream intra 6. ſeptimanas curari poſſe. Cingulum ☿iale conſtituit idem ☿ius, in unguentum redactus, linteoque inunctus formâ ſubligaculi, ſeu cinguli aliàs ad hernias uſitati, ita ut occultetur interius ☿ius, cingulo ad plures uſus ſuffecturo. Novimus talia uſurpata cum ſucceſſu in ſcabioſis. Majoris apparatus deſcribitur ab *Oberndorffero contra Ruland. p.* 30.

Suffitus mercuriales, cujus materiam conſtituit cinnabaris vulgaris, prunis injecta, licet *Rondeletio & Paræo* alijſque laudentur, qui multos ſe ſuffitu ☿li curaſſe glorientur; hodiè tamen magis obſolevit uſus, præterquam ad uſum particularem, ulcera nempe penis. Ita hoc fine ſuffimentum fieri

fieri potest quoque ex ♂ ℥ j. ☿ viv. vel dulc. ℥ß. oliban. mastich. cinnab. a. ʒj. aristol. O ʒij. carbon. til. q. s. M. conclusus in ollâ fumus ex pulvere carbon. insperso afficiat membrum cariosum. Ne verò gratis id dictum videatur, tenendum est, ideò abstinere medicos à suffitu, quia hoc pacto fumus (pro universali usu institutus) pulmones ferit, quàm partes afficit extimas alias, unde facilior læsio quàm usus.

Pro masticatorio verò adhibere ☿ium dulcem, itidem non receptum est in praxi selectiori hodiè, nec commodum, tum ne dentes inde lædantur magis, tum quia sic non ita è centro suo ad motum universalem citatur serum, quod tamen requirebatur.

Si fateri volumus quod res est, sufficiunt interius pilulæ, exterius unguentum, reliquis carere possumus facilè.

Subjectum passivum est æger lue venereâ vel consimili graviori morbo afflictus, ita tamen, ne viribus fatiscat, vel aliud adsit contraindicans. Non convenit, nisi æger sit ὀρθοσάδιος, sana habeat cæteroqui viscera, inprimis pulmones, sero non omni exhaustus. Non infans, puer, nec senex sustinet facilè hanc operationem perfectam. Observandum quoque est inprimis, quod diximus, quo gradu, quâ specie laboret luis ♀eæ, quod dum non distinguunt vulgò, varia committunt inconvenientia plura, etiam in renunciando & aliàs non tam medici, quàm vulgus, infamantes sæpe citra culpam, quæ id mereatur, affectos.

Modus absolvitur circumstantijs alijs, quoad locum inunctionis, & tempus cumprimis ac numerum. Æger nudatus locatur ad fornacem calidam, inunguntur manè articuli, humeri, brachij, & manuum, spina dorsi, inguina, genua, circa talum & plantæ pedum. Facto hoc, junctâ simul frictione concinnâ, imò pro re natâ quandoque etiam inunctis partibus speciatim affectis, æger componitur in lectum calidum, ut transpirabili servato corpore actuetur magis vis mercurialis, eoque die relinquitur sibi. Hinc si vel citius labore defungi velimus, vel æger robustus sit, altero die statim idem repetitur, vel interpolatione factâ, quod deprehendimus ex usu naturæ, tertio demumdie. Non præscribi potest tàm certus inunctionum numerus vel finis, quippe quod variat pro ægri constitutione variâ, inprimis verò effectu. Vidimus primo vel altero statim die aliquando incepisse salivationem, quo facto bis etiam saltem inunctio locum habet, & sufficit; ubi verò tardius procedit, tertiâ vel ad summum quartâ vice repeti potest, factâ tamen laudatâ interpolatione, ut de effectu melius constet. Et hæc de actu ipso, dicturi de cautelis quoque, ubi prius de masticatorijs dicenda absolverimus conjunctim.

Notabile enim 1. *masticatoria particulare esse evacuans capitis, salivantia totius.* Particulare sunt illa, sive fauces afficiantur solum & ijs indigeant, sive cerebri regimen sanctius depletione hâc gaudeat, sive vicinæ partes aliæ. Hinc prosunt in affectibus capitis, catarrhis, vertigine, memoriæ debilitate, affectibus soporosis, & affectibus capitis alijs. Prosunt in affectibus oculorum, ophthalmiâ, suffusione; aurium, ut surditate, auditu difficili, tinnitu; faucium & adæquatè ventriculi, in fœtore oris, laxitate gingivarum, dolore dentium, aphoniâ, per accidens etiam ad sitim, frigida & impropriè dicta, ut crystallus. Universale evacuans mercurialia constituunt, ubi character peregrinus seminalis M. S. inquinat. Hinc prosunt in lue venereâ, psorâ, & alijs affectibus rebellibus cum conspurcatione & inquinatione conjunctis.

Non confundenda ergò sunt utraque, sed unumquodque suo opponendum. Non salivantia affectibus capitis, nisi adæquatè, non apophlegmatismi simplices & particulares seri graviori oneri vel vitio tollendo sufficiunt.

2. *Et masticatoria & salivatio ☿lis sero lento, viscido, oneroso debentur, non fluxili, tenuiori, salso, vel deficienti.* Exulent hinc in febribus illa, & ubi motu magis quàm quiete serum delinquit. Hinc, autore *Etzsiva*, apophlegmatismi in phthisi, tussi, pulmonum affectibus cane pejus & angue sunt fugiendi, etiamsi à capite non rarò affluxus fiat, quod in partem imbecillem & plus æquo affectam humorum illicerent magis. Sic etiam masticatoria eadem præsente dolore, aut sensu cerebri exquisito existente minus conveniunt, ut contra ea optimè excitando inserviunt motui ejusdem.

3. *Faucibus speciatim affectis nec masticatoria, nec salivantia locum habent.* Neque enim per locum affectum evacuandum unquam est, si ipse labem sustineat. Laboret quis uligine gingivarum scorbuticâ, cum laxitate & putredine, masticatoria vix conveniunt, præterquam roborantia. Si quis luis venereæ seminia magis in faucibus se exserentia offerat, ut circa uvulam, & partes vicinas erosio visatur, vel os ethmoideum, cartilago narium affecta, observavimus malè potius sæpè, quàm benè cedere inunctionem ☿lem. Sin copiâ lymphæ educenda, utraque conveniunt, inprimis masticatoria propriè dicta; par ratio est, si ob aphoniam nervi sint roborandi. Sin gingivæ laxiores exposcant remedium, terrea quidem mucilaginosa conveniunt, magis tamen, præsertim graviori casu, electuaria, mella & similia demulcentia.

4. *Masticatoria educunt, sternutatoria excutiunt.* Quandocunque ergò non tàm excutiendus, quàm educendus est humor serosus, illa, non hæc conveniunt, v. g. in ophthalmiâ, in ozænâ, polypo & similibus. Hinc etiam excessus in fumo tabaci hauriendo minus respectivè nocent, & facilius tolerantur, quasi per consuetudinem quandam, quàm sternutatoria, nisi & hâc occalleant quasi parietes magis, nec sternutationem inducant actualem.

5. *Actus salivantium vel completus est, vel incompletus, uterque distinguendus.* Completum vocamus, qui pro fine habet ptyalismum ipsum, quo continuato materiæ morbificæ fit diminutio, in sero nimirum characterisatæ. Cujus operatio per duas, tres vel 4. quoque hebdomadas, pro re natâ, necessaria est, eo usque μετ' ἀσφαλείας μετ' εὐφορίας eandem finire liceat. Incompletum verò nuncupo, quando insensibiliter magis exerunt ☿lia actionem suam, citra salivationem, exemplo scabiei, & unguentorum ad hanc curandam adhiberi solitorum.

Adeoque completum vel incompletum dicimus (1.) ab effectu hoc. Ut aliàs inter sudorifera & diaphoretica obtinet distinctio in praxi; ità etiam circa hæc ☿lia (2.) ab intentione medici. Utut enim etiam præter intentionem quandoque ab usu ☿ij dulcis interno, vel unguentorum ☿lium, emplastrorumve, alio fine adhibitorum, invitis quasi salivatio accidat, præcipuè in ijs, quorum corpora jam salivationem experta sunt; nec ipsa tamen, vel unguenta, nisi id intendamus, completum edunt ordinariè effectum. Latius ergò patent unguenta & emplastra quoque ☿lia hæc, quàm pro salivandi fine. Hinc instar regulæ notandum: Quod salivantia sunt toti, id dissolventia, vel mundificantia ☿lia sunt parti. Toto die hinc adhibentur in scabie & consimilibus cutis exulcerationibus, seu in pulvere, seu unguento, seu alijs modis, effectu tamen optato consequente, modò cœtera sint paria.

6. *Inunctio ☿lis indemnis, tuta, efficacissima & necessaria est, nec in se quicquam incommodi affert.* Infamem licet illam proclamet *Helmontius*, nihil minus tamen quàm talis est, modò rectè utentem invenerit. Hinc leguntur medici aliquot millia lucrati solo usu medicamentorum ☿lium & applicatione concinnâ. Objici varia solent ab ijs, qui ☿ij genium dari talem fingunt, qualem præsumunt. Non timenda est palpitatio cordis vel periculum aliud; multò minus id historiæ & objectiones aliæ evertunt, vel testimonia & autoritates medicorum, qui ☿ium venenatum habent, quod humores pravos ac malignos in totius corporis habitu contentos ab ignobilioribus ad meliores partes, cor, hepar, & stomachum, contra naturæ benè operantis consuetudinem, non sine magno periculo repellant. Adde, quod vis maligna, ut volunt, in corpore remaneat, alij corripiantur marasmo, alij dentium casu, palati corruptione, ossa capitis aliquibus exedantur, illis os & facies intorta, quin omnem sæpè illuviem ad caput protrudat, morbo non curato. Imò quosdam ☿ium evomuisse hinc, quosdam minxisse, alios in capite gestasse scribitur.

Tuta & necessaria est operatio, neque enim æquè decocto lignorum cedit, vel alijs; unicè adæquatus morbo huic ☿ius, ut sine hoc heroe giganteum illum hostem superare non possimus facilè, inprimis æqualiter affectâ M. S. citra febrem ullam. Efficacissima verò est constans, ità ut hoc remedio adhibito, mox exiccentur ulcera, crustæ evanescant, tubercula, calli destruantur, nec opus sit alijs, solo hoc & unico sufficiente. Et quidem omne seminium morbosum & fermentum perfectè eximitur, ut recidiva nulla sit imenda ab hoc remedio, modò non ultimo gradu & lineâ morbus constiterit jam, & æger denuò relabatur ad pristinas veneres, vel in utendo error fiat.

Neque etiam opus est, ut, non contenti mercurio vulgi, alium ☿ium quæramus, & cum suo auro præparemus ac figamus, cum ipse jam sufficiat, licet non negandum sit, hoc pacto præparatum eundem efficacius quoque agere.

Cardanus verò *consil. pro lepram patient. p. m.* 351. idem effici posse credit alijs incisorijs medicamentis, non mercurialibus, ex 🜍 viv. ℥ii. 🜔 ℥iß. g. junip. helleb. alb. a. ℨii. succ. tithym. ℨiii. vel amplius, tithym. contus. ℥i. ol lin. ℥ß. &c. inungendo sub poplitibus, interiora cubitorum & juxta talum, & juxta carpos manuum, & sub alis, & plantas pedum, & loca omnia patientia; quod latius apud ipsum legi potest. Sed utut concedamus, ijs casibus hoc præstari posse, ubi actus ☿ij incompletus sufficit, negamus tamen id ipsum fieri posse, si completus desideretur, & malum sit gravius.

7. *Regimen ægri inunctione factâ summè necessarium*; ut nempe optatus succedat effectus, aliqui facilè noxius futuros. Quoad interiora ergò solemus manè sub initium operationis propinare pilulas ex ☿io dulci ad facilitandam eandem, vesperi verò bezoardica propinare, ex tinctura bezoard. ess. ♁ij, ♉ diaph. cinnab. nat., ut hoc pacto & corrigamus simul medicamentum, & refrænemus serum, & defendamus M. S. suaviter diaphoresin procurando. Exterius verò ambiens debet esse calidus aer, frigus verò omne cavendum studiosè (completo expetito actu, pro gradu morbi ipsius,) vinum cavendum, & affectus animi omnes graviores.

8. *Muniri prognostico interest medico etiam quoad medicamenta inprimis, tum alia, tum ☿lia.* Maximè commendat medicum, si, quæ fieri debere dixerit, eveniant atque sequantur, in bonum & malum respectivè. Cùm itaque non jucunda penitus sit hæc ipsa operatio, sed conjuncta cum molestiâ quâdam, adeò ut visi sint sæpè adeò impatientes ægroti, ut & chirurgum & adstantes interimere minarentur nonnunquam, suaserim, ut exponat prius omnia benè, & opus esse tolerantiâ, satis esse, si brevi morâ sustinens molestiam plenissimè hinc convalescat.

9. *Moderandus salivationis actus ad ἐυφορίαν naturæ unicè* Moderari conantur quidam eundem externis additis. Sic cum 🜄 administrandum vult. *Meier. de 7. mont. planet. p.* 63. ut calor naturalis excitetur & roboretur, sicque major excretio fiat; cujus tamen contrarium tuetur *Hartmannus*, ne inflammetur sanguis. Sic si oleum de euphorb. unguentis venereis admisceatur, per alvi dejectionem & sudorem, non per profluvium oris vel vomitum fieri evacuationem scribit *Lang, l. 3. epist. p.* 960. Sed præstat unguenta dicta sibi relinquere, nec curiosius illa multiplicare ingredientibus hisce; sæpe enim per accidens quæ fiunt, per se facta putantur.

Hinc not. non temerè repetendam inunctionem, distincto puta tempore, si salivatio sufficienter procedens nil juverit ægrum; notat enim id naturæ repugnantiam. Hinc præstat quoque ægrum non emaciatum esse abstinentiâ & fame. Utut enim quiete & abstinentiâ multi magni morbi curentur, quæ *Celsi* est parœmia; non tamen facilè ipsa hæc curatio lui venereæ abigendæ satisfacit, pro cibo non nisi pane biscocto, & amygdalis aliquot; pro potu, decocto hordei vel alio apto concesso. Hinc si vomitus inde sequatur, & id frustraneam fore eandem utplurimum denotat. Hinc non instituenda inunctio prius, quàm præmissis universalibus, purgatione, venæ sectione, imò & alijs. Si enim rectâ ratione adhibitis alijs cedat affectus, non opus est salivatione; contra ea verò si minus reliqua tentata sufficerint, audacter hanc amplectimur. Hinc si fissuræ & tumores linguæ ac labiorum, productâ eâdem, si deglutitio difficilis, & dolores adsint in faucibus, mel rosatum, gargarismata modò abstersoria, modò adstringentia & mundificantia conveniunt. Interius opiata habent locum, provide adhibita. *Wedelius.*

MASTICHE.

De *Mastiche* alibi, scilicet sub titulo *Lentiscus*; Hic tantùm aliquid de ejus *viribus & præparatis.*

Mastiche est Gummi Resina ex albo citrina, pellucida, granulata, bene odorata ex Lentisco arbore exudans.

Delectus.

Optima censetur quæ in Insula Chio provenit, odorata, candida, instar ceræ albæ, splendens, adulta, retorrida, friabilis, syncera, stridens. Reprobatur nigra bitumini similis, viridis, livida, impura. Adulteratur Thure & Resina pini, sed odore fraus statim deprehenditur.

N. *Quantò vetustior, tantò intensius citrina agit.*

Vires. *Calf. & sicc.* 2. *subastr., emollit, ventriculum roborat. Usus præcip. in vomitu, nausea, ac fluxu alvi compescendo. Obtundit ac corrigit purgantium acrimoniam, reprimit exhalationes ventriculi, quæ caput alias ferire solent, [grana aliquot post pastum deglutita,] roborat caput nervosumque genus, expuitioni sanguinis ac tussi medetur, emendat oris halitum, pituitam è cerebro elicit (masticando) Extrinsecus usus ejus creberrimus est in dentifriciis, emplastris ac cataplasmatis stomachicis.*

N. *Coquitur* ℥ß. 🜄 ♃. III. *vel* V. *daturque pro potu ordinario in Diarrhœa.*

Præparata.

1. *Oleum stillat. s. flavum.* 2. *Oleum rubrum seu Balsamus.*

℞. *Mastich. q. v. salis parum,* (℥j.) *silic. contus. an. destilla per* ☋*m, primò extillat liquor albus* .. *um* ☍ *flavo, tandem* △*e fortiori,* ☍ *rubrum, rectifica per* ☋*m parvam: flavum* ☍ *serva seorsim, rubrum deinde & Balsamum nigricantem, itidem seorsim.*

Aliter.

℞. *Mastich.* ℔ 1. *boli pulv. m.* ij. ▽ *q. s. impasta, digere* ☌ (14.) *dein destilla per* ☋*m* △*e nudo, & prodibit* ☍ *leve supernatans, tum quoque grave & ad fundum secedens, utrumq; rectifica cum bolo ac sale.*

N. 1. *Habes egregium modum Olei albi, flavi & rubri prima parte Glauber. p.* 36.

N. 2. *Et aliud sub titulo Quintæ Essentiæ cum spiritu Thereb. Myroth. Fabri. Per se autem factum Oleum præbet in copia, quod si super* ⊕*m rectificaveris, acredinis alicujus erit particeps, additâ verò* ▽ *font. per B. habebitur Oleum flavum S. Closs.*

2. *Oleum per deliq.*

Fit in albumine ovi cocti, aëri humido exposito.

3. *Oleum Mastichinum coctum.*

Fit coctione mastich. in Ol. Rosar. omphac. *Vide Disp.*

4. *Spiritus Mastichis.*

Est liquor albus, [qui in Destillatione olei prodit] rectificatus.

5. ▽ *Mastichatus.*

℞. *Mastich. el.* ℔ 1. ▽ *rect. f.* ℔ ß. *digere* ☌ (14.) *postea affunde aquam fontan. & destilla in* MB, 1. *prodit* ⁓ *dein* ▽, *quæ nullius usus,* ⁓*m in* MB *rectifica & serva.*

N. *Quod remansit destillari potest per* ☋*m, ut profundat* ☍.

Vires. *Maximè prodest in ventriculi imbecillitate ac cruditate, in colico dolore &c.*

6. *Aqua Mastichina F. F.*

℞ *Mastich.* ℔ ß. *caryophyll.* ℥ß. *macis* ℥j. *vini albi generosi* ℔ iij. *destilla per Alemb. cum.*

7. *Pilula Mastichina.* Vid. D.

8. *Emplastrum Mastichinum.*

Stomachicum, nervinum, Fierrus arteriæ sectæ imponi. *Schroderus.*

Mastiche.) Græc. ῥητίνη σχινίνη. *Resina Lentiscina.* Aliàs μαςίχη forsan ἀπὸ τῦ μαςίχαι ῥητίνης, *Resina Mastichina.* Germ. *Mastich.* Officinæ Mastix. Est gummi resinosum ex Citrino-album, pellucidum, granulatum, balsamicum spirans odorem ex *Lentisco* exstillans, qui est Arbor procera, ex cujus radice multi stolones coryli modo concrescunt, ramis lentis & flexilibus bracchiati. Folia ab uno pediculo ferè octona cohærent, folijs glycyrrhizæ non multum dissimilia, sed duriora; Flores muscosi plurimi pediculis longis adhærent, quibus baccæ succedunt Ervi magnitudine, initio virides, & ubi maturuerint, nigræ, substant à quâdam pingui & nucleo intus nigro & duro turgidæ, Ex hâc arbore *Mastiche* colligitur & quidem præstantior, quæ in Chio provenit, candida, splendens, odorata, friabilis. Sola enim Insula Chios, *inquit Bellonius*, inter reliquas *Mastichen* generat, etsi *Galenus* Ægyptiam commendet, hoc siquidem tempore scimus in solâ Chio reperiri. *Lib.* 2. *observat. cap.* 8.

N. In Italiæ Senensibus maritimis toto maris Tyrrheni tractu Cajetam usque & circâ Neapolim *Lentiscos Mastichen* producere, sed non eâ abundantiâ, quâ in Chio & Cretâ Ægei Insulis, *teste Melichio comment in El. Arom. Amat. Lusitan. Enarr.* 18. *in Dioscorid.*

Delectus. Optima censetur &c.) Probatissima est, quæ nitedulæ modo resplendens pellucet & Tyrrhenicæ aut Hetruscicæ ceræ candore similis est, crassâ, friabilis & odorata.

N. Ita feliciter in Chio nascitur, ut non mediocre vectigal quotannis ex eâ cives habeant. Et refert *Bellonius* primarias Insularum opes & fortunas ibi consistere, in *Mastichis*, quam sola hæc Insula tam copiosè & largè subministrat, collectione, nec minore impensâ & diligentiâ *Lentiscos* isthic excoli, quam in Galliâ vites, nec differre Arborem ab eâ, quæ in Galliâ Narbonensi, tum in Italiâ provenit: majorem tamen in *Lentisci* arboribus curandis diligentiam ibidem adhiberi *vid. Bellon. Lib.* 2. *c.* 8. *observ.*

Adulteratur thure & resinâ pini.) Admistis resinâ pineâ, aut thure; sed solâ resinâ pineâ adulterari potest, ut quæ colore albo in concolore *Mastiche* facilius fallat.

Vires. Calefac. & sicc. subastring. emollit, &c.) Unde usus ejus præcipuus est in vomitu, diarrhœa &c. dum ventriculum roborat & debilitatum ac laxatum in appetendo & digerendo restaurat. Unde dicit Prævotius in euporistis valdè prodesse, si quotidiè sumatur ex ovo sorbili ʒj. Masticata catarrhos sistit, & deglutita cum conservâ rosar. j. veteri in pectus ruentes catarrhos incrassat. Vomitum, uti dictum, compescit etiam cum ros. sic. & caryophyllis Indis in vino rubro cocta. Et prætereâ balsamica ejus virtus in sanandis ulceribus, ventriculi & intestinorum non satis deprædicari potest. Injiciatur parum mastichis super carbones ignitos & fumus excipiatur ollâ novâ, imple ollam aquâ vel cruda vel decocta secundùm intentionem Medici & operiatur optimè, Suscipit aqua saporem & vires Mastichis, hoc medicamentum est præstans pro ventriculi debilitate & omnibus alvi fluxibus.

Præparata. Ex Mastiche præparatur Oleum, Spiritus, Aqua, Pilulæ &c. de quibus vid. *D. Authorem & Johann. Stephani Stolbergeri Mastichologiam. Hofmannus.*

MATER PERLARUM.

De Matre Perlarum jam sub titulo MARGARITÆ. Hic tantum pauca.

Mater Perlarum seu Margaritarum. *Perlen Mutter.* Mere ou Nacre de Perles. *Mother of Pearles. Moeder van Paerlen.*

Species est Choncharum, à Margaritis nomen ducentium, quæ inibi frequentius, quam in reliquis inveniuntur.

Vires. *Præter vires concharum communes sunt qui vim cordialem huic attribuunt, verum quo successu, videant ipsimet.*

Alij antifebrile ex eadem conficiunt, ad modum, quem supra ex conchis oblongis dedimus.

Præparata.

[In usu est Mat. Perl. præp.]

[Magisterium Matr. Perlarum.] *Schroder.*

Mater Perlarum.) Species est *concharum*: in quibus Margaritæ repeiiuntur, ex hac cum aliis marinis v. g. Ocul. canc. Corall. r. Margarit. Or. conchis oblongis, dente equi marini &c. Magisterium cordiale conficitur, resoluti prius acet. destil. & postmodum sp. Vitrioli Præcipitatis. Ingreditur *Mater perlarum pulverem antifebrilem D. D. Strobelbergeri. Hofmannus.*

MATRATIUM, *vid.* sub titulo *Instrumenta Pharmaceutica.*

MATRICARIA.

Matricaria à matrice seu utero recentioribus dicta, quod

quod morbis uterinis conferat, Parthenium Dioscoridis censetur, quod diminutivum est à Παρθένος virgo.

Notæ ejus Characteristicæ sunt flores velut in umbella, barbulis albis discum medium luteum ambientibus.

Nomina. Matricaria *Ger.* vulgaris *Park.* Matricaria vulgò, minus parthenium *I. B.* parthenium I. sive matricaria vulgaris *C. B.*

E radice alba plurimis fibris emissis terram apprehendente caules exurgunt plures, sesquicubitales, rigidi, striati, glabri, satis crassi, medullâ fungosâ referti, folijs crebris, nullo ordine positis vestiti, versus summitates caulium ex alis foliorum exeunt ramuli, inquib. ut & in summis caulibus existunt flores pediculis oblongis, plures velut in umbella radiati, non admodum ampli, folijs marginalibus brevibus, albis, discum medium flavum cingentibus: folijs marginalibus marcescentibus discus medius extumescit: folia velut alata ex duabus tribusve pinnularum mediæ costæ adnexarum conjugationibus componuntur pinnulæ hæ natæ sunt, inque alias minores circa margines dentatas subdividuntur, filicis cujusdam fere in modum, color foliorum ex viridi luteolus.

Tota planta odorem gravem & vehementem spirat.

Junio & Julio mensibus floret ad sepes & in locis ruderatis.

Matricariæ varietates sunt.

1. Matricaria flore pleno C. B. & aliorum, sola floris multiplicitate à vulgari, non specie differt.

2. Habetur & flore nudo, seu foliolis radiatis medium orbem cingentibus viduo, flore aphyllo, bullatis floribus aureis Park.

Matricaria odorata I. B. & aliorum, cum nulla alia in re præterquam odore gratiore à vulgari differat, nec ulteriore descriptione indiget, nec species distincta censenda est.

4. Matricaria florum petalis fistulosis majoribus.

5. Minoribus.

Utraque varietas colitur in hort. reg. Paris. & hort. Leydensi, & semini proculdubio originem suam debuit, uti bellis minor florum petalis fistulosis.

6. Matricaria cauliculis rubentibus N. D. Hort. Lugd. B.

Vires, Ad uterinos affectus non parum confert (ut vel nomen ipsum arguit) decoctum & potum, menses & secundas remorantes, uteri suffocationem, &c. quæcunque amara possunt utiliter præstat: ventris tineas expellit, vel herba ipsa, vel succus ejus expressus non secus ac centaurium aut absinthium convenit in arthritide.

Nostratibus, & Germanis etiam, febrifuga dicitur ab effectu, nonnulli, ut apud Tragum, I. Hist. 50. Sapientes mulieres, & Brassavola in Exam. Simpl. vim purgatricem illi attribuunt, quam Parthenio suo Dioscorides inesse prodidit.

Palam est apes ferre non posse odorem matricariæ: quare Plethorici, quos præ alijs pungunt apes & culices, in hortis ambulaturi optime sibi consulent, si Serviam ex matricaria sibi parent & circumferant: Sic enim apes hujus graveolentiâ offensæ, quasi manu abactæ, illis non nocent.

Eundem effectum expectare possumus à cotula fœtida, S. Paulli quadrip. Botan: Class. 3. p. 390.

Habui à D. Tancred. Robinson.

Ad Hemicraniam, R. folior. Matricariæ m. j. Calefiat in sartagine, & bis aut ter calidi vertici applicetur. Chesneau ex libro Arcanorum matricaria cruda imposita capitis vertici mitigare ejus dolores sæpiusculè solet S. Paullus.

Parare ex ea & floribus chamomillæ cum tantillo artemisiæ decoctum suevi, à cujus usu hysterica symptomata illico cessare, & lochia abunde fluere sæpe comperi, idem *RAJUS.*

MATRISYLVA.

Peryclimenum dici putatur quasi περικυλιόμενον, quia adminiculis se convoluit & scandit. Caprifolium quòd folia sint extremis flexibus capreolata. Lob. Adv.

Descriptio periclymeni apud Dioscoridem, excepta radice, quam crassam ac rotundam dicit, caprifolio nostro vulgari satis benè convenit, verùm ob radicem disparem ambigitur an nostrum periclymenum non sit potius κυκλάμινος ἑτέρα Diosc. l. 2. c. 195. quam κινάνθεμον aut κινόφυλλον vocitant, verùm de nominibus disputare, nostri non est instituti, sufficit nobis caprifolij & periclymeni nomina pro hac planta usu recepta esse.

Vires, Vehementer calefacit & desiccat, id quod gustû etiam ipso deprehenditur, siquidem folia in ore aliquandiu retenta & degustata, ardorem & acrimoniæ sensum linguæ imprimunt, unde rectè colligitur ea attenuantis, digerentis, dissolventis qualitatis esse: tantum abest ut eorum decoctum ad oris fauciumque tumores & inflammationes incipientes in collutionibus & gargarismis utile sit; prout, inveterato er ore, nequicquam reclamantibus medicis, à vulgo hactenus ea usurpante creditum est, idem dicendum de aqua foliorum aut florum destillata, quæ ad eosdem usus à vulgo frequentatur, non in Anglia tantum sed & in Germania; forte locum habere possit in tumoribus faucium à frigidis humoribus ortis.

Recentiores autem easdem ferè vires caprifolio suo tribuunt quas veteres periclymeno, exicare enim ipsu tradunt ulcera humida & sordida, sanare impetigines & alias cutis fæditates, lienem absumere, difficultati spirandi conferre, partus celeritatem facere, calculos pellere, faciei maculas abstergere &c. J. B. Cœterum matrisylva in eorum unguentorum usum venit quæ ad capitis vulnera parantur, vide Math.

Liquorem periclymeni stillatitium cum semine lavendulæ solitus est ad partum facilitandum ad ℥ij. vel iij. propinare Rondeletius.

E caprifolij floribus conficitur oleum Jasmini succedaneum S. Paullus quad. Bot. Class. 2. p. 39. 40. *Rajus.*

MATURANTIA, vid. *Pepastica.*

MAYZ, vid. *Triticum Indicum.*

MECHOACAN.

Nomina. Convolvulus Americanus Mechoacan dictus. Jeticucu Brasiliensibus seu radix mechoacan *Marggr.* Bryonia mechoacana alba *C. B.* Bryonia alba Peruana sive mechoacan *Park.* Mechoacan *I. B.* Marggr.

Caulis sarmentosus est, longissime serpens & scandens, multangularis, lentus, rufus, etiam viridis, folia solitarie posita, quodlibet in suo pediculo digitum longo, figuram habens cordis uti pingitur, duabus ad latera auriculis, tenera ad tactum, unum, duos, tres & quatuor dig. longa, saturatè viridia, inferius nervo & venis transversis conspicua; nullum autem præter herbaceum habent odorem folia trita; gaulis verò incissus lacteum succum præbet: florem fert convolvuli magnitudine & figurâ, unico folio constantem, album cum pauco incarnato dilutum, intus autem purpureum. Semen continet pisi magnitudine, fusci coloris, verùm haud rotundum, sed quasi duæ particulæ exsectæ essent, ita ut fere triangularis sit figuræ, radix medium aut integrum pedem longitudine æquat, crassities plerumque eadem, & ut plurimum dupla & bifida est, una par-

parte breviore altera, exterius obscurè cinerea seu fusca, recens resinam quandam fundit & est interius alba.

Hæc est descriptio Marggravij: cui ut oculato testi & veraci fidem potius adhibemus quam alijs sibi minus comperta ex aliorum relatu scribentibus: unde Mechoacanam veram & genuinam esse Convolvuli speciem Minimè dubitamus: non autem Bryoniæ, ut vult C. Bauhinus: nam quæ Monardes habet de fructu, Coriandri magnitudine, racematim cohærente, ex aliorum relatu scribit, non αὐτοψίᾳ edoctus.

Mechoacana sylvestris Monardis à descripta non aliter videtur differre quam ut planta sylvestris à culta ejusdem speciei.

Missa sunt Clusio ex Hispanijs duo seminis mechoacan genera: unum brevi calyculo sive siliquâ, semineque nigro, quale est scammoniæ aut convolvuli majoris: alterum oblongiore aliquantum calyculo & semine ruffo, quam superius longiore teneriore que; utriusque siliqua parte interiore lanuginosa erat, posterior species forte est quam Monardes describit, flore mali aureæ, quinque petalis constante majoribus, subfusci coloris, è cujus umbilico protuberat calyx sive vesicicula quædam avellanæ magnitudine, membranâ constans tenui, albicante, quæ in duas cellulas tenuissimâ pelliculâ secretas dividitur & in singulis bina grana, ciceris exigui magnitudine, colorem per maturitatem nigro, gustu insipido, continentur: hæc etiam Convolvuli species videtur, quamvis (ut suspicor) flos minus rectè descriptus sit: semen etiam nigrum; quo differt à Clusiana secunda, prior Clusij species eadem videtur Marggravianæ.

Mechoacana à provincia ubi primo reperta est nomen obtinuit: postea tamen in multis alijs Americæ meridionalis regionibus, ut v. g. Nicaragua, Quito, Brasilia, inventa est;

Plantæ quas describit Fr. Hernandes pro radice Mechuacanica Tachuache nomine, floribus oblongis, coccineis, fructu peponis formâ & magnitudine, lanugine obducto candenti, ac semine albo referto, tenui, latoque non sine bombycinis quibusdam filis, argenteis & lentis, ab omnibus à Monardo & Marggravio propositis diversæ videntur, & Apocyno potius affines quam convolvulo.

Ex insula novæ Hispaniæ mechoacan dicta, unde delata est, & nomen obtinuit hæc radix, de ejus facultat. Libellum singularem edidit Æg. Everartus Antuerpiæ, 1587. ut & Jac. Gorræus gallice Parisijs, de eadem satis prolixe agit Monardes in Simp. Ind.

Vires. Pituitosos, aquosos serososque humores ex toto corpore, ac imprimis ex capite nervosoque genere, ac pectore blande ac sine molestia educit: addunt alij purgando etiam partes roborare: quin & bilem flavamque hydropicorum aquas purgat, ex quo ipso cognoscitur (inquit Casp. Hofman) quam non sit mite medicamentum.

Tussi veteri, colico dolori, arthritidi, lui venereæ plurimum confert, quia tamen calida & sicca, monet Schroderus, ne in calidis constitutionibus ejus usus sit continuus.

Sumitur in substantia fere tantum, sumendo pulverem ipsius cum liquore idoneo, præsertim vino, quamvis etiam cum jusculo sumatur in decocto non datur; nam experientia compertum est, coctione vim ipsius perire & exsolvi, liquor non solus exhibendus est, sed pulvis infusus C. Hofm. Liquorem etiam solum purgare scribit.

In pulvere servanda non est: ita enim ut in alijs vis ipsius facile exhalat, pulvis sit crassiusculus.

Dosis à ℨß. ad ℨj. aut ij. corrigitur cum cinnamom. Anisi aut mastich. tertia parte.

Eligatur recens, intus albicans non tamen candida, cortice cinereo tecta, non cariosa. *Rajus.*

Mechoacana, quæ nonnullis *Rhabarbarum album*; alijs *Scammonium Americanum* dicitur, species Bryoniæ exoticæ in India Occidenali provenientis, eligatur albicans ac recens, ponderosa & insipida; improbatur nigra, cariosa, & valdè candida.

Adulteratur radicibus Bryoniæ in taleolas sectis, & ad formam Mechoacanæ resiccatis. Dolus teneritudine Mechoacanæ deprehenditur; cum bryonia substantiam longè rudiorem sit nacta. *Augustani.*

Præparata. *Mechoac.*

1. *Extractum Mechoacannæ*

Extractum ut alia extracta parari potest cum 🜄; vel secundùm Quercetan. (*in Pharm. rest. c. 25.*) cum 🜄 aliqua Epatica, e. g. Endiviæ, succo Limoniorum vel Citriorum acidula reddita. Alij parant cum aceto *Hartm. in pract.* verùm minus rectè, quippe vis purgatrix hac ratione obtunditur.

Dosis ad ℨj.

N. *Nihil lucri in hoc Extracto præ pulvere habes, præterquam quod dissolvi in liquoribus possit.*

2. *Extractum Mechoacannæ compositum.*

℞. Rad. *Mechoac. el. non cariosæ* ℥iij. *turpeth. gummos. & ab.* ℥j. *zinziberis albi* ℨij. *polypod querni* ℥ß.

Incisis grosso modo, extrahe digerendo cum 🜄 opt. & 🜄 Beton. (quæ ab Aloë est abstracta, si adsit) an. ℔ß. exprime fortissimè, fæcibus relictis, aliam affunde 🜄m Betonicæ, macera iterum ac exprime, expressis liquoribus adde Mannæ puriss. ℨij. Scammon. mund. ℨj.

Agitando misceantur; adde

⁓ ⊖ i, g. v. ℘ Cinam. gr. iij.

Redige ad consistentiam extracti.

Vires. *Panchymagogon est, omnes humores noxios simul educens, præcipue autem serosis.*

Dosis ℈j. plus minus. *Hart. in Croll.*

[Parantur etiam Morsuli de Mechoacanna.]

[Fecula Mechoacæ] *Schroderus.*

Meconium, vid. *Opium.*

MEDICA.

Medica natales suos ipso nomine fatetur, locumque undè venerit vocabulum indicat, inquit J. Bauhinus. Externa olim Græciæ (verba sunt Plinij) à Medis est advecta per bella Persarum, quæ Darius attulit: hinc Gentile nomen obtinuit.

Gallis *Saint foin* & *Foin de Bourgogne* & *grand Treffle* dicta est: Onobrychis autem vulgaris *Lucern* seu *Lucerne*; quam Auctor Hist. Lugd. perperam confundit cum Medica sativa. Hinc patet quanto in errore versentur tam spermatopolæ, tum etiam Agricolæ nostrates, qui pro Fœno sancto seu Burgundiaco, Onobrychidis seu capitis Gallinacei semen habent.

Hoc genus siliquis paucioribus volutis intortis, iisque non contiguis sibi invicem sed paulò remotioribus à Medica minore annua differt.

Nomina. 1. Medica major erectior floribus purpurascentibus *J. B.* Trif. Burgundiacum *Ger.* Fœnum Burgundiacum sive Medica legitima *Park.*

J. B.

Valdè quàm luxuriat, obsequioso fœnore cultorem fovens, caulibus ut numerosis ita prolixis: folia terna, oblonga, per extremam oram, quæ obtusa est, crenata

nata: flores copiosi, velut in spicam digesti, purpurascentes: siliquæ cornu caprini instar contortæ, in quibus semen minutum & candidum. Radix subest longa, tenuis lignosa, in multos annos vivax.

Circa *Genevam* & *Avenionem* in Provincia in agris satam vidimus pro jumentorum pabulo. Circa *Monspelium* spontaneam observavimus.

Siliquæ ejus intortæ quidem sunt sed paucioribus volutis, ijsque non contiguis sibi invicem ut unum glomerem efficiant, sed paulo remotioribus.

Nomina. 2. Medica frutescens, sive flavo flore Clusij, *Park.* Medica sylvestris *J. B.* Trifolium luteum sylvestre siliquâ convexâ, vel Medica frutescens *C. B.* Trif. siliquâ cornutâ. *Ger. emac.*

Clus.

Multos ex eadem radice profert ramos, cubitales aut longiores, humi plerumque fusos, teretes, viminales & flexibiles, in multas alas divisos: Folia terna uni petiolo inhærentia, legitimæ Medicæ folijs respondentia, & dorso eminente, sed longè minora. Flores in extremis ramulis confertos, alterius floribus formâ pares, flavo tamen colore, non inodoros: cornicula deinde plana, contorta, corniculorum legitimæ Medicæ instar, angustiora tamen quàm illa: in quibus grana sativæ granis similia continentur, sed paulo minora. Radix legitimæ radici par, crassiuscula, latè sparsa, fibrosa, perennis, singulis annis novos caules profert.

In montosis & campis patentibus inter segetes, inque aggeribus terrenis floret Junio & Julio.

Flore purpurascente ex viridi variantem observavimus propè Nordvicum urbem, nisi fortè ea fuerat Medica legitima, cum hac specie promiscuè orta, quæ eo loci copiosissimè provenit.

Medica sativa & legitima non modo in varijs Hispaniæ locis sponte oritur, sed etiam diligenter colitur in pecudum pabulum, sed maximè equorum, vice Fœni communis, quippe quod propter ubertatem singulis annis pluries demeti possit. Gallis, ut diximus *Saint Foin de Bourgogne* dicitur, inque meridionalibus Galliæ regionibus rigua sua prata ejus seminibus conserunt, ter eundem singulis annis secantes, restibili radice & inexhausta fœcunditate. Agro pingui & bene stercorato delectatur; è contra Onobrychis arido & glareoso seu sabuloso, edito tamen. Quomodo nostrates harum duarum plantarum nomina permutâruut, superius diximus. Morisonus, & rectè, nobilibus & Viris generosis consulit, ut ex agro Turnonensi aut Burgundiaco seminum involucra cochleata (aut ipsa semina nuda) Fœni verè & propriè Burgundici *Saint Foin* dicti acquirant, & serant in agris suis, quæ cum triplici fœnore persolvent ipsis pretium, modo in agris benè subactis & pinguibus seratur. Cum enim apud Gallos ter quotannis secetur, quidni etiam hic in Anglia? ubi terra pinguior magisque rigua & ubi humor magis abundat ex frequentibus imbribus. Qui in Hispania rem observarunt (annotante Camer. in hort.) ubi quotidianus ejus usus est, referunt nullo cibo tam viridi, quam arido, priùs magisque lætari, saginari & pinguefieri jumenta pecùsque omne, parcius tamen dari, quoniam inflat, & multum sanguinem creat. Agrum stercorat ac adeo suavis est ac nutriens, ut pecus arcere necesse sit, nè vel disrumpatur aut sanguinem detrahere oporteat. Animalium vitijs plerisque medetur; Ad Maciem mularum, ut Columella prodidit, nulla res tantum quantum Medica prodest. Semen (ut tradit Diosc.) siccatum jucundi saporis gratiâ conditaneo sali admiscetur. Viride quibus refrigeratione opus est illitu suffragatur. *J. B.*

Semel sata in multos annos durat: Plinius tricenos inquit, (mendum in codice subesse suspicor,) rectiùs Palladius denos. *Rajus.*

MEDULLA *in Genere.*

Medulla in *Mineralogia* partem molliusculam denotat quæ in saxis nonnunquam reperitur. In *Phythologia* mediam cujuslibet plantæ partem molliorem & spongiosam significat, quan & cor matricemve appellant. In *Zoologia* adipem significat in ossium medietate contentam: vel molliorem illam substantiam quę in spinâ dorsi ac craniô est.

MEDULLA ANIMALIUM *in specie.*

Μύελος, *Medulla* est pinguedo ossium cavitatibus, velut nutrimentum, insita.

Suntque Officinales.

Medulla bubula seu bovilla, canina, cervina. Equina, hircina, hadina, ovilla, vitulina.

Vires. *Calefacit, emollit, rarefacit, ulcera explet. Hinc proficuus medullarum usus in tumoribus induratis & scirrhosis, &c.*

N. *Optima habetur cervina, dein vitulina: Medulla Hircina & bubula tum acrior est, tum siccior, ideoque ad molliendum minus idonea.*

Est & medulla spinæ dorsalis cerebrique, id est, substantia molliuscula in cavitatibus eorum collocata.

Verùm excepto cerebro leporino, reliquæ usus sunt rarissimi.

Præparata exinde fieri possunt præcipua, Aquæ still. & Oleum. *Scroderus.*

MEL.

De *Melle* jam sub titulo Apis; hic itaque tantum de *Mellibus* quibusdam *compositis.*

Mel Anacardinum Alzaravij *Pharm. Aug.*

℞. *Anacardia recentia i. e. succulenta atque vetustate non corrupta, tere, & in aqua sufficiente quantitate decoque, donec melleum succum in aquam deposuerint, mellis consistentiam redige.*

Memoriæ jacturam resarcit, labantes sensus reficit, oblivionem discutit, ac mentem acuit; morbis cerebri frigidis & humidis conducit, nervorùmque resolutioni opitulatur.

Fuchsius paulò aliter describit: Anacardia enim trita in aceto justæ quantitatis diebus septem infundit, octavo die lento igne ad medietatem decoquit, & per linteolum colat, in succo autem mel justæ quantitatis ad spissitudinem decoquit.

Mel Anthosatum ex *eâdem Pharmac.*

℞. *Mellis rosati simplicis ad majorem spissitudinem cocti ℔ III. florum rorismarini recentium contusorum m. VI. stent in infusione, loco calido, horis viginti quatuor, deinde exprimantur, & fiat colatura, ut artis est.*

Colicos ac uterinos dolores mitigat, cerebri, cordis & ventriculi vires auget, & crudam in intestinis, ac circa mesenterium pituitam digerit ac flatus discutit: additur in enemata, ubi paresis ex colica metuitur, nervosas enim partes à noxis defendit.

Mel Elleboratum è *Pharmac. Londinensi.*

℞. *Rad. ellebori albi siccarum & concisarum ℔ j. aquæ limpidissimæ ℔ XIV. post infusionem triduanam, coque paulatim ad medias; factaque diligenti expressione, recoque in melleam consistentiam, cum mellis albissimi ℔ III.*

Mel

Mel Emblicorum è *Pharm. Aug.*

℞. Myrobalanorum emblicarum numero quinquaginta, contundantur mediocriter, & decoquantur in libris tribus aquæ ad consumtionem librarum duarum: residuo colato & clarificato addatur mellis despumati tantundem, & ad justam consistentiam coctio instituatur.

Cor, cerebrum, jecur, nec non ventriculum confortat, corporis odorem commendat, ac hilaritatem parit.

Mel Menthæ ex *eadem Pharmac.*

℞. Succi menthæ purificati ℔ II. mellis optimi despumati tantundem, coquantur ad justam consistentiam.

Ventriculum frigidum fovet, Coctionem adjuvat, ac pituitosos faucium tumores discutit.

Idem *Zvvelferi.*

℞. Aqua menthæ odoriferæ sine additione ex balneo nostro vaporoso still. ℔ j. cui denuò menthæ recentis odoratæ librâ unâ additâ, ex balneo nostro vaporoso aqua destillando proliciatur, quâ interim asservatâ odoriferâ & spirituosâ aquâ accipe mellis purissimi satis crassi, & legitime uti supra edoctum extracti lib IV. cui immergantur menthæ recentis minutim conscissæ ℥ x. vel ℔ j.

Factaque maceratione loco calido, vase probè clauso, septimana una circiter, fiat colatura cum forti expressione, mel expressum interim asservetur: jam verò ex residua mentha expressa additis adhuc menthæ recentis lib. j. & succi menthæ recenter expressi & depurati ℔ iß.

Fiat cum suffic. q. aquæ simplicis affusâ, decoctum forte, quod colatum & purificatum leniter evaporet, ad consistentiam & spissitudinem satis crassam, instar electuarij, hoc porrò cum superioris aquæ spirituosæ suffic. quant. nonnihil diluatur, ac superiori melli menthæ, quantum ad debitam suam consistentiam sufficere videbitur, jungatur.

Efficax est in affectibus ventriculi & intestinorum, doloribus colicis & hystericis, tum per os assumptum, tum etiam gutturi inferiori immissum opitulatur.

Mel mercurialis è *Pharm. Aug.*

℞. Succi mercurialis ℔. iij. mellis puri ac optimi ℔. iß. coquantur & despumentur, ut artis est.

Easdem cum syrupo vires obtinet, magis tamen abstergit, ideoque alvum (ubi enematibus inditur) felicius subducit.

Mel Mororum, vid. *Diamoron.*

Mel Nucum, vid. *Dianucum.*

Mel passularum ex *Pharm. Aug.*

℞. Uvarum passarum ℔ IV. aquæ ℔ XII. incisæ passulæ macerentur horis viginti quatuor in aqua, deinde coquantur ad remanentiam tertiæ partis: colentur & ad mellis consistentiam coctione redigantur; ob quam vocatur mel passularum.

Pectoris vitijs, præcipuè verò destillationi acri, & calidæ à salsis humoribus obortæ conducit, asperam arteriam lenit, & humectat, expectorationem promovet, tussim itidem, ac raucedinem mitigat.

Mel Rosatum simplex è *Pharm. Aug.*

℞. Rosarum rubrarum recentium ℔ IX. contusæ infundantur in aquæ fontanæ puræ & calentis ℔ XII. per horas viginti quatuor; colaturæ ℔ V. addantur ℔ IV. mellis, coquantur simul, ut artis est.

Ventriculum roborat, detergit, viscidosque succos & crudos coquit & expurgat: putredini oris, prout & gingivarum tonsillarumque inflammationibus adversatur.

Mel Rosatum Mesuæ è *Pharm. Aug.*

℞. Rosarum rubrarum nondum penitus apertarum ℔ II mellis optimi ℔ VI. coquantur lento igne secundum artem.

Id vulgus quondam plerumque expetijt ac usurpavit: eodem raucedines mitigare, asperæ quoque arteriæ, columellæ, faucium & gutturis noxas depellere, edoctum.

Mel Rosatum Citratum, ex *eadem Pharm.*

℞. Mellis rosati simpl. ad perfectionem cocti ℔ II. huic, dum adhuc à coctura fervet, infunde cort. citri recentium & extimorum ℔ j. stent in infusione per mensem, postea mel transcoletur ac reponatur.

Frigidis ventriculi & cordis affectibus eximiè succurrit; abstergit, tenuat, concoquit: corruptionem humorum, eorundemque putredinem arcet, ideoque oris fœtorem corrigit; requiritur potissimum ad Compositionem oxymelitis hellebo rati à Juliano descripti, & à Gesnero magnis encomijs celebrati.

Mel Rosatum Laxativum, *ex eadem Pharm.*

℞. Prædictæ infusionis rosarum simpl. ℔ VI. mellis ℔ III. conficiatur secundum artem

Easdem, quas syrupus rosatus vires possidet.

Mel Saponis è *Pharmac. Bateana.*

℞. Sapon. com. mellis āā ℥ IV. ⊖ ♀ri ℥ ß. ▽ fumar. ʒ II. m. f. a. Cosmeticum est, inserviens apprimè manibus & faciei lavandis ac dealbandis, valet etiam in ambustis, inflammationibus, podagra, &c.

Mel Scilliticum *Pharmac. Londin.*

℞. Scillam adultam & succi plenam numero unam: tota frustatim comminuatur, & in vase vitreo, ore arctè clauso, & pelle obducto, quadraginta dies, libere exponatur solis radiis; ante scilicet & post exortum canis, viginti, tum demum vas aperiatur, succumque in fundo collectum cum optimo melle condiendum.

Mel Violatum, ex *Pharm. Aug.*

Fit, ut mel rosatum simplex.

Refrigerat, lenit, & humectat, alvumque emollit: inditur potissimum enematibus, ubi bilis & caloris acrimonia levanda aut obtundenda est.

Mel Violatum Solutivum ex *eadem Pharm.*

Fit eodem modo, quo Rosatum solutivum.

Syrupo jam dicto viribus adfine est: inditur potissimum enematibus, ubi febres cum alvi adstrictione molestæ sunt.

Mel

Mel Rosatum Agaricatum è *Pharmac. Norinberg.*

℞. Agarici albissimi ℥ VI. *infusionis rosarum solutivæ, mellis optimi an.* ℔ IV.

Colata coquantur l. a. ad justam Consistentiam.

Mel Rosatum Anthosatum, ex *eâdem Pharmac.*

℞. Mellis rosati simplicis ℔ III. *florum rorismarini recentium m.* VI.

Stent in infusione in loco calido, horis viginti quatuor, ac factâ expressione, fiat colatura, & coquatur secundum artem.

Mel De Tussilagine, ex *eadem Pharmac.*

℞. Radicum farfaræ lib. j. contusæ bene coquantur, colentur, addendo mellis lib. II.

Coquantur ad justam consistentiam.

MELAMPYRUM

Μελάμπυρον à μέλας & πυρὸς, ex tritici enim mutatione nascitur melampyrum, ut ex melino nigrum fiat, teste Galeno, nos ejusmodi in plantis specierum transmutationem dari non concedimus. Cæterum Melampyrum dictum putamus, quod semen ejus triticeum referat magnitudine & figurâ, colore nigro differat; cum autem inter segetes tritici frequens nascatur, ejusque grana triticeis sæpenumero admixta sint, hinc orta occasio fingendi ex tritici mutatione nasci. *Triticum vaccinum* dicitur quod granus pastus sit bobus & vaccis saginandis.

Usus, Melampyrum (inquit I. Bauhinus) nondum quod sciamus, in Medicina usum obtinuit, sed plerumque negligi solet. Scribit Clusius, eam in occidentali frisiæ seu Flandriæ parte, (ubi copiosissimum ait) panem vitiare, & atriorem reddere: quinimo eos qui eo vescuntur plerumque capitis gravedine tentari, solere, non secus ac si lolio victitassent: ego semine hujus sæpius quidem panem tinctum observavi, sed nullum pravum saporem ei adferre deprehendi, nec insalubriorem à rusticis ideo thaberi animadverti, nec eam ullo modo separare student, quin & Tabern. qui admodum sapidum panem ait, se sine ullo nocumento sæpe comedisse testatur.

Gratus pastus bubus & vaccis saginandis, ut non incongruè forsan pabulum bovinum aut vaccinum quis nuncupare possit. J. B. *Rajus.*

MELANAGOGA.

Sunt Medicamenta Melancholiam purgantia; de quibus *vid.* sub titulô *Purgantia.*

MELANTHIUM, vid. *Nigella.*

MELICRATUM, vid. *Hydromel.*

MELILOTUS.

A μέλι & λωτὸς quasi lotus mellea, vel à flavo colore florum, vel ab odore melleo quem siccata emittit; vel, ut vult Io. Bodæus à melleo sapore, qui in caule ejus & radice deprehenditur dum comeduntur: verum hæ de meliloto Ægyptiaca intelligendum.

Notæ hujus generis characteristicæ sunt flores penduli in spicis è foliorum alis egressis, siliquæ seu folliculi breves, scabri rugosive.

Vires, Leniter resolvit, digerit, emollit, dolores sedat, hinc emplastris & cataplasmatis digerentibus ac resolventibus nec non concoquentibus tum & acopis omnibus utiliter admiscetur, utuntur ea vulgò officinæ pro vera veterum meliloto.

Ad pleuritidem mitigandam hunc fotum prodesse experiemini. R. herbæ meliloti, parietariæ, veræ ana m. ij betonicæ m. j mista & decocta in aqua sæpe pectori superponantur. Simon Paullus

Emplastrum de Meliloto Mesue egregium est anodynum, discutiendo non flatus tantum, sed & frigidam crassamque materiam in tumoribus externis, necnon hepatis lienisque.

Cum Dioscorides dixit meliloton esse boni odoris, intelligendus est de exsiccata herba, quia nullum fere odorem virens habet, sed quum aruerit fragrantissimum, quod neque Theophrasto prætermissum. Lib. 6. de causis plantar. Sertula (inquit) campana siccata plenius olet. Marantha.

Trifolium caballinum Camer. & Italis dicitur, quia equi herbam hanc avidissime in pabulum sequuntur, apud nos etiam in Anglia subinde seritur pro equorum & jumentorum pabulo. *Rajus.*

MELIS, vid. *Taxus.*

MELISSA.

Melissa. Dicitur hæc herba quia odore ejus apes delectantur in tantum, ut si succo ejus alvearia linantur nunquam diffugiant.

Folijs atrovirentibus calaminthæ majoribus odore citri, floribus in udo pediculo è cujusque folij sinu egresso pluribus confertis, non ut in calamintha sparsis, à reliquis hujus familiæ distinguitur.

Vires, Melissa inter herbas cordiales recensetur; hinc melancholicis tantum non appropriata est; tristitiam depellit, somnia procreat læta, sensusque acuit; hinc in syncope & palpitatione Cordis magnas habet laudes apud Forestum & alios: commendatur à Rondeletio in paralysi, morbo caduco vertigine alijsque cerebri frigidis affectibus cum vino cocta, aut macerata & bibita: à Gratarolo in confortanda memoria, & ingenio acuendo quocunque modo comedatur; in remoratis mensibus & lochijs puerperarum, suffocationeque uteri & flatibus magni usus est, emendat insuper fœtorem anhelitus.

Mulierculæ in gallia turiones teneros tusos ovis, saccharo & rosaceo excipiunt, placentulasque pinsunt parturientibus puerperis & enixis quibus vires impediendo dejectæ fuerint & secundæ non probè eductæ.

Extrinsecus usus est in uterinis balneis, cataplasmatis &c. ictibus venenatis apum, vesparum &c.

Pro officinis monente C. Hofmanno, colligenda est tempore verno, & extra florem ad quem ubi pervenit jam cimices olet.

Ad maniam, R. fol. melissæ m. j minutim incidantur & infundantur in sp. vini ℥ IV. add. margarit. p p. ʒ ß. Dosis cochl. ij. erat arcanum familiæ cujusdam Monspeliensis. Riverius.

Si formulam Medicamenti melancholiam refrænantis expetatis (inquit Simon Paullus) hanc accipite. R. Conserv. Melissæ ℥ j. borraginis, buglossæ ana ℥ ß. Confectionis Alkermes ʒ j. cum syr.

syr. quinque aperientium, cujus jugi usu præmissis universalibus recordor à pertinaci Melancholia Virginem Sanitati pristinæ restitutam, quæ insuper chlorosi laborabat.

Nostrates Mulierculæ Mellissæ decocto menses sibi concitant & proritant. Novi unam & alteram quæ satis feliciter sibi menses proliciunt Melissâ recenti tibialibus vel sandalijs solùm inditâ. Simon Paullus.

Multi cordis tremore laborantes, jam derelicti à medicis curati sunt sola Aquâ Melissæ cum manu Christi m. ad consistentiam satis crassam, tempore paroxysmi largius adhibitâ.

Quam etiam in epithemate seu potius cataplasmate adhibitam, imitatione Helidei de Padoanis Medici Bononiensis & præceptoris sui mira effecisse notavit. P. Forest. Lib. 17. Observ. 1. ex Observat. Jeremiæ Martij. D. Soame. *Rajus*.

MELISSA SARACENICA, vid. *Molucca*.

MELISSA TURCICA, seu MOLDAVICA.

Nomina. Melissa Turcica *Gerardi*. Turcica multis dicta *J. B.* Turcica flore cæruleo & albo *Parkins.* Peregrina folio oblongo, *C. B.*

J. B.

Odor & sapor Melissam argunt; ât folia in caulibus ramosis, quadratis, subrubentibus, cubitum & sesquicubitum altis, quàm Melissæ vulgaris longiora & angustiora J.B. Sescunciam (imò duas uncias) longa, vix semunciam lata (imò inferiora in planta vegeta unciâ latiora) Lobelius Chamædryis & scordij folijs ea comparat, per ambitum serrata, in acutum desinentia. Flores verticillatim geniculis circumnascuntur, cærulei vel albi, labello bifido, bifidoque cucullo breviore, binisque alis exiguis constant, ex spinosis radiatis caliculis exeuntes. Semen nigrum, apicello albo, dum adhuc recens est conspicuo, insigne.

Hæc planta ex *Moldavia* ad nos primum delata est, ubi sponte per se provenit. Observante Parkinsono, semine sata cærulea albave, colorem non mutat; sed quæ flore est cæruleo producit perpetuo plantas flore cæruleo; quæ flore albo, plantas flore albo; quod se per viginti minimùm annos in horto suo expertum affirmat: ideoque has duas varietates specie distinctas esse contendit, nec præter rationem. *Rajus*.

Stomachum, cerebrum, cor & uterum corroborat; venenis & animalium venenosorum morsibus resistit.

E Folijs hujus plantæ conficitur Essentia mirandarum in omnibus præhominatarum partium affectibus virtutum; propterea autem minutim conscissa in vas vitreum immittuntur, super affundendo vini albi optimi, q. s. ut duos emineat digitos: vas obturatum reponitur ad solem ut ejus calore materię contentæ coquantur per aliquot dies, unde postea educuntur & colantur cum forti præli expressione. Expresso nova folia adjunguntur, materiaque ad solem cocta reexprimur, eundem laborem ter repetendo. Tandem vinum hoc probè filtratum destilletur organis vitreis in MB. donec in fundo remaneat essentia ad consistentiam melleam redacta, quæ in vitro conservetur. Est autem Medicamentum insigne in affectibus prædictis ut & ipsâ peste ac pestifero contagio si ad ℈i. in jusculo pulli, vel aquâ cordiali exhibeatur. *Fælix PASSERA in Thesauro novo Italico arcanorum pharmaceuticorum.*

MELONES.

Hoc genus (inquit C. Bauhinus) Palladius Melones quasi *μήλωνας*, i. e. pomeos à malorum figurâ appellavit, vel forte ab odore. Semine albo, angusto, oblongo nuclei pinei æmulo cum cucumere convenit; fructu majore non spinoso, Moschum redolente, carne delicata ab eodem differt.

Vires, Melones quamvis in delicijs habentur apud gulæ proceres, eorum tamen pulpa frigida est & humida, in ventriculo putrescere aptâ, febribus ac torminibus generandis idonea, ego facile Dodonæo concesserim Melones difficilius concoqui quam cucumeres, quantumvis J. Bauhino contrarium videatur, ob carnem odoratam; quodque ipse qui ventriculo laboravit frigido & pituitam coacervante, non semel observaverit, cucumeres sibi facile nocere, ventriculo difficulter eos concoquente, ructu diu post esum eosdem resipiente; cum Melones semper sine manifesta commederit noxa, at nos è contra nullum unquam ex esu cucumerum nocumentum sensimus, at ex Melonum maximum non semel, quocirca hæc fortasse idiosyncrasiæ tribuenda sunt. Ne Melonum caro in ventriculo vitietur & noxam inferat, cùm sale & pipere comedenda est (alij sacchàro solo utuntur,) & vinum copiose superbibendum.

Semen est è numero quatuor frigid. maj. cùm quibus viribus in omnibus convenit. Lac melonum præstantissimum in febribus ardentibus remedium censetur. Seminum autem medullam aquâ fontanâ aut alio aliquo liquore conguo prius contusam per cribum setaceum emulgent angustissimum, aut pannum adinstitutum accommodatum, seminis hic cremor febrientibus utiliter, teste Matthiolo, ex hordeacea prisana propinatur, datur etiam tussientibus, tabidis & marasmo affectis, atque etiam contra urinæ ardores valdè prodest, *Rajus*.

MENSES PROVOCANTIA, vid. *Emmenagoga*.

MENSES SISTENTIA.

1. *Menses sistentia sunt, quæ ὀργασμὸν sive turgescentiam tollunt sanguinis & seri, sive menstruam, sive aliam extraordinariam quoque.* Non minus scilicet frequenter in praxi occurrit mensium immodicum profluvium, quam suppressio mensium. Licet enim in fœminis, quod instar regulæ valet, minus timenda sit sanguinis etiam largior profusio, quod, ob sanguinis serosiorem statum, illam præ maribus ferre magis innoxiè possint; attamen id non negligendum, tum propter symptomata, lipothymias præsertim urgentes sæpissimè, tum in futurum propter inde exorituros morbos, nisi præcaveantur.

Præstant ergò id generatim & propriè talia, quæ motum sanguinis refrænant, acrimoniam & impetum exundantem coërcent, tenuitatem, fluxilitatem & turgescentiam tollunt, adeoque figunt & congelant. Uno verbo adstringentia, superius jam abunde exposita.

Cùm verò ὀργασμὸς hic supponat quantitatem ac respectivam copiam, sive in se & effectivè talem, sive affectivè quoad qualitatem, unde expansus & rarefactus alveis & poris suis exundat, nec è vijs communibus in proprios recipi potest, notandum est in genere, ipsa hæc adstringentia magis deberi posteriori casui, minus priori, unde observavimus in praxi, ad immodicum mensium fluorem pro ὀργασμῷ illo, sine quo nunquam fiunt, nimio tollendo opus esse depletione quantitatis onerosæ. Depletionem verò optimè præstare venæ sectionem in brachio, non in pedibus, quæ & divinum est tunc remedium, & nisi admini-

ministretur hac ipsa, tantum abest, ut adstringentia sola prosint, ut potius non raro majorem fluxum cieant, quatenus constringendo vasa vias minores reddunt, impetum verò quantitati debitum retundere nesciunt. Ut non possunt menses promoveri nisi præsente quantitate sanguinis sufficiente; ita non sisti nisi absente, quod cuivis experienti liquidum erit.

2. *Menses sistunt, quæ sal volatile & sulphur sanguinis intensius rarefacta & expansa, quantum licet, depriment & serum concentrant.* Faciunt id acida, austera, & nitrosa quoque, habito saltim ad uteri fibras respectu, præcipue in nitrosis, nam fluxilem reddunt magis sanguinem. Sic usurpavimus cum successum Tinct. ♂is adstringentem vel solam, vel cum Tinct. corall. remixtam, interpolatam cum pulvere styptico anodyno, quæ duo vel sola suffecerant utplurimum. Sic infusa quoque locum habent ex concentrantibus similibus, quale describit *Rolfincius in ord. & med. comment.* Sic & Tinct. antiphthisica ad 15. 20 gtt. data adstringit menses. Hæc enim & dictam exequuntur intentionem, & serum concentrant, quod in omnibus sanguinis floribus necessarium est. Interim tamen exterius vires refocillandæ sunt ipsis excitantibus, ut balsamo hysterico, ∽u salis ammoniaci, aquâ apopl. amar. acidâ & spirituosâ cum castoreo, pennis perdicum accensis &c. si lipothymiæ, ut fit graviori casu, ingruant.

Contra ea vitanda sunt strenuè, quæcunque sal volatile & sulphur sanguinis adaugere vel rarefacere magis possunt, ut vinum, aromata, adeoque tenuium partium, motus ipse, quæ frequentissimè & exuscitant & propagnant affectum. Addi prioribus etiam possunt potiones diluentes & temperantes, qualis est *Sylviana* ad omnes hæmorrhagias communis, ex aquâ v. g. centin. burs. past. torment. plantag. cum corall. præparat. lap. hæmat. sang. drac. laud. opiat ✻ & sirup. myrtin. subinde cochlear unum vel alterum dando.

3. *Menses sistunt quæ & sanguinem concentrant, & archeum, tonum & villos uteri roborant placantque.* Certum est & menses immodicos fieri non solum sanguinis, & sed & uteri culpâ, quatenus non retinet, sed plus justo hiat, & ἀναστόμωσις ejus naturalis plus quàm par est continuatur; tum sanguinis transeuntis culpâ antecedente, tum debilitate consequente majori. Patiuntur mensium fluxum immodicum scorbuticæ & hypochondriacæ frequentissimè, quorum serum acrius est, sanguis verò minus γλίσχρος & glutinosus, unde ἀθρόως transit nec proprijs illis particulis viscidis aditum sibi, uti aliàs solet, præcludit.

Not. hoc loco, duplicem occurrere in praxi mensium fluxum immodicum, unum continuatum & velut ordinarium productum, ubi tempus longius & quantitas major egeritur; alterum impetuosum. Vidimus inter alias & curavimus fœminam, jamdum senescentem, quæ sæpius, plurium tamen mensium intervallo mensibus non visis, hinc simul & semel vastissimam quantitatem sanguinis profundebat, unde totum corpus, facies, manus & pedes albissima & omni quasi sanguine exhausta, apparebant; idque iterum fiebat, quando onerabatur superfluitate regeneratâ corpus, saltim respectivâ.

Prosunt hunc in finem, præter adstringentia, simul traumatica, unde instar omnium est, pulvis stypticus noster. Propinari etiam potest utiliter essentia traumatica, & unguentum comitissæ ad pubem & dorsum applicatum, prodest & fragaria pubi applicata. Memoravimus etiam alibi euporiston ad menses immodicos ex centinodio. Cumque martialia insigniter sanguinem roborent, præ alijs ex usu sunt. Hæc nempe singula archeum roborant, vasa nimis hiantia, laxa, erosa, patula constringunt, glutinant & firmant. Spectant huc & balnea, roborantia & exiccantia, sed infidum præsidium, nisi præservandi fine, extra tempus fluxus, quod ferè magis valet de diutiùs interpolatis mensibus, quàm alio casu. Solet enim ferè repetitione citiori hoc profluvium molestum esse, ita ut & singulis mensibus quasi bis revertatur, & longius sive per plures dies duret. Usi etiam sumus aliquando liquore styptico ipso, loco pessi cum linteamine adhibito.

4. *Menses sistunt sæpe non tam adstringentia, quam aperientia, licet impropriè & per accidens.* Aperientia scil. in suâ latitudine, quatenus & amurcam venarum fracidam abstergunt, erodentem, ac findentem acrimoniam scorbuticam, & limo extorso angustatum priùs spatium dilatant, ut liberius in alveis decurrens sanguis non cogatur ad exundandum, exceptis aloeticis, & quæ menses propriè movent, myrrhatis, crocatis, elixir proprietatis &c. Non rarò enim obstructionibus vasorum mesaraicorum sanguis ferocit magis, & exitum per loca aliàs consueta affectat. Hinc in graviori & solenniori malo utile & necessarium deprehendimus (1.) uti martialibus, in formâ sicca & humidâ, pulvere cachectico, M. S. antisc. martiali, Tinct. ♂ cydon. arcano tartari martiali, Tinct. martis solari dictâ & alijs antiscorbuticis temperatioribus. (2.) Adhibuimus purgantia ipsa, ad serum ὀργασμῶδες deplendum; nisi enim serum corrigatur, frustra est curatio omnis. Una causa præcipua morbi est in sero acriori; una cura præcipua, in hoc mitigando, concentrando, divertendo & evacuando. Nec timendum est, purgantibus hisce fluxum excitatum iri, modò extra tempus paroxysmi dentur, nec sint hæmagoga, colocynthiaca &c. (3.) quin & sudorifera utilissima eo casu sunt, ex antimonio martiali cachect. bezoard. ♂li ☿io diaphoret. bezoard. minerali, terrâ lemn. cornu cervi philosoph. &c. Hoc nisi fiat, frustra sunt adstringentia, non ablatâ scilicet causâ materiali, & stimulo illo perpetuo. (4.) Nec fonticuli eo casu sunt de nihilo, exitum sero quantitate & motu cumprimis peccanti largientes.

5. *Menses sistunt, licet itidem impropriè, fœtum roborantia in gravidis.* Instar regulæ nempe est, quandocunque in gravidis fluunt menses, excepto planè extraordinario casu singularis ἰδιοσυγκρασίας & abundantiæ, tunc vel fœtum actu debilem esse, vel talem futurum. Eo casu ergò frustrà itidem fuerit, solis adstringentibus uti, vel opiatis, sed ipse fœtus vel roborandus est, vel tutandus, ut Tinct. & pulv. corall. medicamentis cordialibus, perlis, ebore præp. aquâ cinamom. boragin. melissæ, balsam. embryonum, præcipuè exterius quoque, ne dimittat de se alimentum debitum, & hinc fatiscat & marcescat.

Eodem casu quoque laudatissima est venæ sectio, quæ hinc in medijs mensibus, imò etiam ultimo quandoque locum habet, licet quoad repetionem illam cauto opus sit. Servavimus hoc pacto spem uteri integram non semel. Mensis octavi initio fœmina primaria mensium eruptionem sentiebat, cum metu abortus. Factâ venæsectione, & interius propinatis roborantibus temperatis & stypticis, fœtus restitit quatuor integras hebdomadas, salvus hinc editus & incolumis. Alia vomitu cruento laborans ultimo mense, factâ V. S. in brachio, brevi post felicissimè enitebatur infantem, adhucdum in vivis existentem.

6. *Fluori albo primariò abstergentia & roborantia (lympham,) secundariò astringentia conveniunt.* Obi-

Obiter nempe & de illo dicere voluimus, ne vel menses decolores, albive cum fluore albo, siquidem omninò differunt, & antecedendo, consequendo, concomitando menses, quod variat, manifestò ostendit, non in mensibus sed alibi quærendam esse fontinam hanc, nempe in glandulis, in lymphâ uteri ichorescente. Optimè prosunt hinc succinata sive pulveris formâ, cum ebore præp. lapid. cancrorum, corall. castor. sive essentiæ cum bezoardicis, essentiâ lignorum, anodynâ &c. Curavimus aliquando fluorem hunc solo magisterio oculorum cancrorum, cum oleo anisi, item elixir uterini aliquibus dosibus. Eodem spectat rosmarinus & similia, seri vigori restituendo debita. *Wedelius.*

Menstruum, vid *Instrumenta Pharmaceutica Interna, ubi in specie de Menstruis* sub titulo Instrumenta Pharmaceutica.

Hic tantum Menstruum *Boylei* non corrosivum.

℞. Panis secalini domestici q. l. conscinde tessellatim, & parum arefacto reple retortam, & ex arena gradatim destilla. Post destillationem separa oleum à liquore, & liquorem serva; extrahit tincturam corallorum absque calore; & perficit quod ab acerrimis & maximè corrosivis menstruis vix expectandum.

MENSURA.

De *Mensuris* & *Ponderibus* Medicis cum vix alius æque accuratè scripserit ac vetus *Massarius* cujus tractatum hoc in Argumento jam anno 1584. innumeris mendis repurgatum Conradus Generus vulgavit. Illum integrum hic exhibemus in curiosi Lectoris majus commodum, cui omnino necessaria est variarum mensurarum & ponderum antiquorum cognitio, ut cum fructu legere possit Medicos Auctores. Sit itaque.

Domicici MASSARII *Vincentini* de Ponderibus & Mensuris Medicinalibus Tractatus libris tribus comprehensus, *ex Græcis, Arabicis & Latinis rei Medicæ Scriptoribus diligentissime conscriptus, non Medicis modo, sed omnibus Literarum Linguarumque studiosis perutilis futurus &c.*

Liber Primus, qui Pondera & mensuras ordine Alphabetico breviter explicat.

Aben est mensura, quæ observatione communi, habet olei quidem uncias viginti: vini vel aquæ duas & viginti cum Sicilico paulò minus: mellis triginta. Observatione vero Attica olei uncias sexdecim, cum duabus tertijs: vini vel aquæ decem & octo, paulo minus obolo scilicet: mellis autem quinque & viginti. Vide tractat. 3. cap. 44. Kist Romanum aliâs.

Acetabulum mensura est Drachmarum decem & octo observatione communi: secundum Atticos, quindecim tantum. Olei autem mensuram exprimimus solam, quoniam si vel vinum vel aquam, aut mel metiri voluerimus, major erit secundum proportionem superius dictam in Aben, & in tractatu tertio latius explicandam. Vide in Kassuf & Oxybaphum. Tract. 3. cap. 20. & 22. Et obiter lib. 3. cap. 2.

Acsati, vel *Acsat* idem quod ξέϛης Græcè, aut Sextarius Italicus Latinè, & est mensura Cotylarum duarum, pondere uncias decem & octo capiens olei: vini vel aquæ viginti: mellis septem & viginti: observatione communi: quoniam apud Atticos subsesqui quinta proportione minor est. Hanc Arabes etiam Kist Italicum vocant. Vide in Sextario tract. 3. cap. 10. Et obiter lib. 3. cap. 2.

Acseit idem quod Acsati, lib. 3. cap. 10.

Acsunessum (vel Acsunessi) idem quod Acetabulum vel Oxybaphum: interdum Acsussi (vel Acsasse) legitur, & est mensura apud communes Drachmas decem & octo pondera capiens olei: vini vel aquæ viginti: mellis septem & viginti. Apud Atticos vero olei quidem quindecim tantum: vini vel aquæ sexdecim, cum duobus Scrupulis: mellis duas & viginti semis. Vide tract. 3. cap. 20. & 21. & 22. in verbis Oxybaphum & Anesimen. Et obiter Acsasse l. 3. c. 2.

Adar uncia dicitur. tract. 2. cap. 59.

Alcaubolus, aureus est pendens octo obolos: scrupulos scilicet quatuor communes. Apud Nicolaum vero pendet scrupulos scilicet quatuor semis: obolos autem septem semis. A communibus enim operibus (ponderibus) Nicolai pondera plurimum differunt, ut tractatu secundo planè docebimus. Vide tract. 2. cap. 53.

Alchi Arabicè, idem quod ὁλκὴ Græce, Latine Holca vel Drachma, vide tract. 2. cap. 44. 45. 56.

Alchilati (alias Alkilat) est Kirat, pondus granorum scilicet quatuor. tract. 2. cap. 10.

Alcovanus, aureorum duorum, seu scrupulorum octo pondus est, unciæ pars tertia. Vide tract. 2. c. 56.

Alcuatus, mensura drachmarum duodecim, dicta Latine Cyathus, id est, uncia & semis observatione communi. Apud Atticos vero drachmas decem tantum pondere continet. In verbo Cyathus, tract. 3. cap. 24.

Alduruch vel *Aldorach* (alias quoque Duruch & Doruch) Italicum est, amphora Italica, vel Keramion Italicum, mensura scilicet pedis quadrati, octo & quadraginta capiens sextarios. Habet autem olei libras duas & septuaginta: vini vel aquæ octoginta: mellis, centum & octo. Vide in verbo Amphora tract. 3. cap. 4. Alduruch vero vel Adorach absolutè, sine determinatione prolatum, capit libras tres tantum. Vide supra.

Alhemen, idem quod Alheminon mox.

Alheminon (alias Alhemion & Alhemen) est mina Græca, drachmas pendens centum, uncias scilicet duodecim ac semis. Tract. 2. cap. 69.

Almunesi, Cyathus dicitur, mensura scilicet, quæ pars est sextarij duodecima: pondere autem unciam & mediam capiens olei communi observatione: aut drachmas duodecim. Vide in Cyatho, tract. 3. cap. 24.

Alsacrajati magna quid, lib. 2. cap. 57.

Alsatii, ex Principe, similiter uncia. tract. 2. c. 61.

Amphora duplex, Italica & Attica. Italica mensura est duarum urnarum tantum capax: Attica, trium: quæ & Cadus & Metreta nonunquam dicitur. tract. 3. cap. 2. 3. & 4.

Anesimen, idem quod Oxybaphus lib. 3 2. & 21.

Anulus, idem quod Obolus, lib. 2. 18.

Arme, Alias Harme, scrupulus. tractat. secundo cap. 25.

Artaba mensura Ægyptia, capiens modios tres Italicos, & modij partem tertiam. tract. tertio cap. 48.

Assabafa idem quod Nux: & est duplex magna & parva, Magna quatuor decim capit obolos apud Arabes: apud ignotum vero Græcum, semiunciam. Parva, septem aut sex. In verbo Sexrarius Arabicus, tract. 2. cap. 57.

Assatis, uncia. tract. 2. cap. 60.

Atogochilos, drachma est. tract. 2. c. 43 & 67.

Avellana drachmam significat. tract. secundo cap. 2. 48. & 49.

Auguen, uncia est. tract. 2. cap. 59.

Aureus multiplex est: Communis, Nicolai, Venetus, Atticus. Est unciæ pars sexta. tract. 2. c. 51. & c. 46. & cap. 1.

Autulus, idem quod Kiret, & pendet hordei grana quatuor. Tract. 2. cap. 1. & 9.

Bachates parva, Mystrum parvum commune, est mensura scilicet drachmas capiens sex pondere: sed secundum Atticos quinque tantum. Tract. tertio. cap. 29.

Bachile (id est, Faba) idem quod Balanus. Tract. secundo. cap. 35.

Bachileon, idem. Ibid. cap. 33.

Balanus, est drachmæ medietas: idem quod Cochlear minimum. Tract. 2. cap. 32.

Bessis vel Bisse & Bes, & unciæ octo. Vide in verbo Libræ partitiones, Tract. 2. cap. 64.

Bissiliqua, duplicata siliqua, pondus est granorum octo hordei. Nam siliqua granorum quatuor pondus est. Quare bissiliqua, idem est quod Danich. Tract. 2. cap. 1. & 15.

Bondacate, mensura quæ Cyathus dicitur, Cotylæ pars sexta. Tract. 3. cap. 26.

Cadus, est Attica Amphora, tres capiens urnas, duos vero & septuaginta sextarios scilicet Italicos. In verbo de Sextario, Tract. 3. c. 2. 4. & 10.

Calyx, Cotylæ, medietas, unciæ scilicet quatuor semis Tract. 3. cap. 15. & 18.

Canos (alibi Conos) Cyathus est. Tract. tertio. cap. 32.

Cassitium (alias Caffitium) vel capitium, mensura Cypria, Cotyla vel hemina, quod idem est, sextarijs scilicet medietas. Apud aliquos videtur libra. Tract. 3. cap. 23.

Cerates, semiobolus est, id est, grana sex, verius tamen idem quod siliqua grana scilicet quatuor, ut scripsit Simon. Tract. 2. cap. 13.

Ceratium, id est, siliqua, pondus est granorum quatuor. Tract. 2. cap. 12.

Chalcus (Arabibus, Kestus, & Kestuf, Tussus vel Tussugi) est Keratij vel siliquæ medietas, quod idem est, grana scilicet duo tantum pendens. Tract. 2. cap. 1. & 6. & 7.

Chaus, lib. 3. cap. 2.

Cheme, vel χημη, Chema vel Chima, observatione communi est Mystrum parvum commune, drachmas scilicet sex pondere capiens. Apud Atticos autem drachmas duas semis tantum. Tract. 3. cap. 28. in verbo Mystrum commune parvum.

Chemerasis (id est, Faba) Alexandrina, drachma media. tract. 2. cap. 1. & 30.

Chinica, idem quod Chœnix ex Dioscoride. Tract. 3. cap. 13.

Choa Græce, Latine Congius vel Chus, mensura sextariorum Italicorum sex, pondere libras habet novem. Tract. 3. cap. 2. & 6. in Chus.

Chœnix ex Dioscoride, Cotyle tres: ex ignoto Græco & Prisciano Cotylæ octo, sextarij scilicet quatuor Italici. Tract. 3. cap. 12. & 6.

Chous vel χοεὺς Græcè, mensura quæ amphoræ Italicæ pars est octava, sex continens sextarios Italicos. In verbo Chus vel Congius. Tract. tertio. cap. 2. & 6.

Cianes, mensura obolorum quinque vel sex. Observatione communi drachmam pondere continet: apud Atticos obolos quinque tantum. Tract. 3. cap. 34.

Coanusum, mensura Cyathorum duorum, pars tertia Cotylæ, quæ & pugillus dicitur, pondere capiens uncias tres: estque idem quod & Mystrum magnum commune. tract. 3. cap. 27.

Coatus, Cyathus. In verbo Cyathus, Tract. 3. c. 24.

Cochlear multiplex: magnum, maximum, parvum, minimum. Cochlear magnum mensura est Mystri communis parvi, pars quarta pondere, drachmas semis capiens vel duas. Tract. 3. cap. 38. & cap. 2.

Cochlear maximum, cyathi communis pars tertia pondere, semiunciam capiens, drachmas scilicet quatuor. Tract. 3, cap. 39. & c. 2.

Cochlear parvum (quod aliquando Flagerim) mensura, quæ Mystri communis parvi pars est sexta, drachmam capiens pondere. Tract. 3. cap. 2. 37. & 40.

Cochlear minimum (aliquando Fahaliel) quod est mensura minima, duodecima pars est Mystri parvi communis, semidrachmam pondere capiens. Tract. 3. c. 2. 36. & 41.

Colananos, cochlear. tract. 3. cap. 42.

Conchula, drachmam & mediam pondere capiens, est mensura. Tract. 3. c. 2. in verbo de Cochleari minimo omnium mensurarum prima.

Congius, mensura sextariorum sex, heminæ scilicet duodecim. Tract. tertio. cap. 2. & 6. in verbo Chus.

Conos, id est, Cyathus. Tract. 3. cap. 24. & 32. & Tract. 2. cap. 19.

Corboni vel Corbonus, mensura dicta Cotyla. tract. 3. cap. 2. & 11, in Cotyla.

Cotyla (vel Gotillum,) mensura unciarum novem, id est, cyathorum sex, observatione communi: & est medietas sextarij. tract. 3. cap. 2. 1. & 24.

Cuabium (alias Cuabus) similiter Cyathus. tract 3. cap. 25.

Culeus mensurarum maxima, amphoras Italicas viginti continet. tract. 3. cap. 2. & 3.

Cumulus, vel Anulus, obolus. tract. 2. c. 18.

Cyathus, Cotylæ pars est sexta. Habet autem pondere drachmas duodecim apud communes: apud Atticos vero decem tantum. tract. 3. cap. 24. & 26.

Daguanich, idem quod Danich. tract. 2. c. 14.

Danich granorum est octo pondus: drachmæ communis pars nona, quæ & Bissiliqua dicitur. tract. 2. cap. 1. 6. & 16.

Darchimi Arabicè, Græcè (δραχμή) Latinè drachma. tract. 2. cap. 1. 23. & 46.

Darchimia, vel Darchimet, idem & ibidem. tract. 2. cap. 45.

Denarius aureus, hexagium vel stagium: tract. 2. 42. in verbo Numus aureus.

Denarius argenteus drachma sive numus. tract. 2. cap. 41. de aureo, lege tract. 2. cap. 1. & 42.

Deunx unciæ undecim. tract. 2. cap. 64. in verbo Libræ partiones.

Decunx, & *Deunx*. 2. cap. 64. in verbo Libræ partitiones.

Dichalcon granorum quatuor pondus est, duos capiens Chalcos: idem quod Kirat, vel Keratium. (Kerarit, Autulus, siliqua.) tract. 2. cap. 1. & 6. in verbo Chalcus.

Dodrans, unciæ novem. tract. 2. cap. 64. in verbo, ut supra Libræ partitiones.

Dorach Italicum, vel Duruch, amphora est Italica. Vide supra Aldorach vel Aldurach, & infra, tract. 3. cap. 4. in Amphora.

Dorach. Arabum, sextarij duo, l. 3. cap. 2.

Drachma multiplex, communis, Attica, Veneta, & Nicolai, ut sequetur.

Drachma communis, unciæ communis pars octava, duo & septuaginta capiens grana, scrupulos tres, obolos sex. tract. 2. c. 37.

Dra-

Drachma Nicolai, unciæ suæ pars nona, scrupulos ejusdem tres, obolos quinque tantum capit, grana sexaginta. tract. 2. cap. 1. & 38.

Drachma Veneta, unciæ pars octava, obolos similiter quinque, & grana sexaginta capit. tract. 2. cap. 1. & 38.

Drachma Celsi major, duo & octoginta grana capit, duasque grani septimas. Tract. 2. cap. primo. & 1. & 39.

Drachma Attica sex & quinquaginta grana cum duabus octavis capit, obolos vero quatuor, cum duobus tertijs oboli, paulò plus quam duas octavas grani. Tract. 2. cap. 1. & 40.

Duella, unciæ pars tertia, scrupuli scilicet octo, vel aurei duo communes, grana centum duo & nonaginta. Tract. 2. cap. 1. & 54. 55.

Duruch, lib. 3. cap. 2. & 4.

Eberie idem quod Enib. Tract. 3 cap. 46.

Ejub (sunt qui Enib legant) mensura est Kist Romanum vocitata, olei quidem uncias viginti capiens: vini vel aquæ, duas & viginti cum Sicilico paulò minus: mellis triginta. Tra. 3. cap. 44. 45.

Ecsuneffi, lib. 2. cap. 22.

Emina, Vide Hemina.

Exagium (vel potius Aureus) scrupulos pendet quatuor. Tract. 2. cap. 42. in verbo Numus aureus, & cap. 51. in verbo Aureus.

Faba, pondus de quo leges tract. 2. cap. 35.

Faba Syra (Cyriaca) oboli quatuor, scrupuli scilicet communes duo: aut grana octo & quadraginta. Tract. 2. cap. 31. & 36.

Faba Græca, oboli duo, scrupulus scilicet communis, hoc est, grana quatuor & viginti. Tract. 2. cap. 1. & 27.

Faba Alexandrina, drachma media communis, hoc est, grana sex & triginta, aut oboli tres. Tract. 2. cap. 1. & 29. Itemque cap. 30. ubi Kemerasi etiam pro Faba accipi videtur.

Faba Ægyptia, quod Alexandrina. Tract. 2. cap. 1. & 31.

Faclanarium vel Paclanarium, cochlear parvum, id est, drachma. Tract. 3. cap. 43. in verbo Paclanarium.

Fahaliel, cochlear est minimum, drachma scilicet media. Tract. 3. cap. 41.

Fiala, mensura eadem quæ & Cotyla, uncias novem pondere continet olei: vini vel aquæ decem, mellis tredecim & semis observatione communi. Tract. 3. cap. 2. 16.

Flagerim, cochlear parvum pondere, drachmam capiens. Tract. 3. cap. 40.

Goanusus, Cyathorum duorum mensura. Tract. 3. cap. 1. 27.

Gormia Arabicè, est scrupulus communis, oboli scilicet duo: grana quatuor & viginti. Tract. 2. cap. 1. & 23. (Nomen à Græco Gramma videtur corruptum.)

Gramma Græcè, idem quod Gormia. Tract. secundo cap. 1. & 24.

Granum ex ponderibus minimum, lib. 2. cap. 1.

Guanchim, scrupulus. Tract. 2. cap. 22.

Harme (alias Arme) scrupulus, nomen à Græco gramma, ut videtur corruptum. Tract. 2. c. 22.

Hecsunesi Avicennæ idem quod scrupulus lib. 2. cap. 22.

Hemina nomen est ponderis & mensuræ libro 2. cap. primo.

Hemina, Cotyla est, sextarij scilicet medietas pondere: unciæ novem olei: vini vel aquæ decem, mellis tredecim & semis. Tract. 3. c. 2. 10. 11. 14.

Hemion, Lege Alhemion.

Helagium, Vide Exagium.

Holca, à Græcis dicitur, quæ & drachma iisdem. Tract. 12. c. 44. & 81.

Johem Arabicè, Congius est, mensura scilicet sextariorum sex libras novem capiens. Tract. 3. c. 6. in verbo Chus.

Kararit apud Arabes, pondus est granorum quatuor: idem quod Kirat, Siliqua aut Dichalchum. Tract. 2. c. 1. & 8.

Kasfuf (aliàs Kassuf) Oxybaphus, Acetabulum idem, Cotulæ pars quarta pondere, drachmæ decem & octo: aliquando Kissuf legitur. Tract. 3. cap. 22.

Kasfitium vel Kassitium, mensura quæ Cotyla videtur. Tract. 3. c. 23.

Kejellati, Cotylæ medietas, unciæ scilicet quatuor & semis. Tract. 3. c. 15.

Kemerasis Alexandrina, idem quod Faba Alexandrina, lib. 2. c. 30.

Keramion Italicum apud Græcos, est Amphora Italica, octo & quadraginta capiens sextarios. Tract. 3. cap. 4. in verbo Amphora Italica, & lib. eodem cap. 2. 3.

Keratium, idem quod Kirat, aut Dicalchoin. Tract. 2. c. 1. 6. & 14.

Kermet, scrupulus est communis. Tract. 2. cap. 26. Nomen à Græco gramma corruptum videtur.

Kestuf, (aliàs Kestus ut cap. 1. lib. 2.) Chalcus est, granorum scilicet duorum pondus. Tract. 2. c. 6. & 7. in Chalcus.

Kilat, Lege, Alkilat.

Kirat pondus granorum quatuor. Tract. 2. cap. 8. post verbum Dichalcos, & alibi, ut lib. secundo cap. 1. 9. 10. 11.

Kist Italicum, mensura dicta Sextarius Italicus vel Xestes Græcè, Cotylas duas continens. Vide Tract. 3. cap. 2. & 8. in Sextarius Italicus: &, De Sextario licet. Item capitibus 44. & 46. in vocabulo Aben & Eberio.

Kist Romanum uncias viginti capit olei. Vide ubi supra.

Kist Atticum, mensura quæ olei quidem capit uncias quindecim: vini vel aquæ sexdecim cum duabus tertijs: mellis autem duas & viginti semis. Tract. 3. cap. 9.

Kostuf, id est Chalcus. Tract. 2. c. 6. & 7.

Libra multiplex. Communis, Attica, Nicolai, Veneta, quarum distinctionem vide Tract. 2. de Libra agnosces. Tract. 2. cap. 1. & 62. Plura item de libra leges capitibus 63. 64. 65. ejusdem tractatus. Libra communis & Celsi conveniunt, lib. 2. cap. 2. Libra vero Nicolai & Venetorum differunt ibidem.

Lupinus, drachmæ est medietas. Tract. 2. cap. primo. & 34.

Manes, vel Manei, vel Manij, mina. tract. 2. cap. 68. (Vocabula corrupta sunt à Mina Græco.)

Medimnus est mensura duas Italicas continens amphoras medias, scilicet sex, hoc est, sex & nonaginta sextarios. Tract. 3. c. 47.

Mena, mina, ubi supra. Tract. 2. cap. 68. & lib. 3. cap. 11.

Mestrum idem quod Mystrum, liber. tertio cap. 17. & 2.

Metreta duorum & septuaginta sextariorum mensura: idem quod Cadus & Attica amphora, tres capit urnas. Tract. 3. cap. 4. & 10. in Sextario licet.

Mina Attica, drachmas quinque & septuaginta, quæ & libra Attica dicitur, ubi supra. l. 2. c. 66.

Mina Italica, vel Aegyptia, libram cum triente, id est uncias sedecim, ibid.

Mina Romana, est unciarum viginti. Ibid. in verbo, Mina multiplex.

Missobaos, est Congij medietas, pondere, libræ quatuor semis. Tract. 3. c. 7.

Mna, μνᾶ Græcè, quam nostri minam vocant, communis scilicet drachmas centum pendet. Tract. 2. c. 67.

Modius, Vide Tract. 3. c. 49.

Muchitrum, idem quod mystrum, l. 3. c. 2. & 17.

Munesi, Lege Almunesi.

Mystrum magnum commune mensura est, sextarijs pars sexta, Cotylæ tertia. Capit autem pondere olei uncias tres: vini vel aquæ uncias tres, & scrupulos octo: mellis uncias quatuor semis. Tract. 2. c. 23. & Tract. c. 17.

Mystrum magnum Atticum, scrupuli decem, oboli viginti. Tract. 3. c. 30. De Mystro Attico rursus, Tract. 3. c. 33.

Mystrum parvum commune, est Cyathi medietas, pondere vero drachmas habet sex. Tract. c. 23. & tract. 3. c. 28.

Mystrum Atticum parvum, oboli quindecim. Tract. 3. c. 31.

Nabach, Drachma est, aut drachmam pendet. Tract. 2. c. 48.

Numus aureus, Exagium, vel aureus absolutè. Tract. 2. c. 42.

Numus argenteus, drachma est Tract. 2. c. 41.

Nux parva, drachmam pendet secundum aliquos: aut drachmam & sextam, id est obolos septem, ut scripsit Serapio & Princeps. Tract. 3. c. 35. in verbo Nux.

Nux Magna apud ignotum Græcum semuncia est, cochlear maximum scilicet verum: apud Arabes scrupuli septem aut seminet quatuordecim, quod idem est, ut scripsit Serapio & Princeps. Tract. 3. c. 35. in verbo Nux.

Nux Pontifica pensitat Keratia decem & octo. Drachmam scilicet unam communem, aut cochlear parvum, quod idem est. Ibid.

Nux Regalis aureos tres, aut drachmas quatuor communes: semi unciam scilicet pendet, vel cochlear maximum. Ibid.

Obolus, drachmæ communis pars est sexta, scrupuli medietas, granâ scilicet duodecim. Tract. 2. c. 6. 19. 51. 16. Semiobolus granorum sex est. Tract. 2. c. 1. & 13.

Olca (vel potius Holca, ὁλκή) drachma. Tract. 2. c. 1. 44.

Oliginat videtur drachma. Tract. 2. c. 47.

Ominus, est corruptum à Mina vocabulum. Mina. Tract. 2. c. 43. & 67.

Onolosat, vel Onolossich, id est, Obolus. Tract. 2. c. 1. & 19.

Onolos, Obolus. Tract. 2. c. 1. & 19. in verbo Onolosat.

Orobus Grana quatuor, & est Siliqua, aut jurat, quod idem est. Tract. 2. cap. 11. post Siliqua.

Osinachi in secretis Galeni exponitur unciæ tres: & est Alystrum magnum commune.

Oxybaphum observatione Attica, est mensura, pars quarta scilicet Gotylæ, vel sesquicyathus: habet autem pondere drachmas quindecim: sed observatione communi drachmas habet decem & octo. Tract. 2. cap. 22. & Tract. 5. cap. 2 20. 21. 22.

Paclanarium, cochlear est parvum, pondere capiens drachma. Tract. 3. 43.

Paroxis, pondus sex granorum. Tract. 2. cap. 1.

Pugillus, Mensura est, quæ & Mystrum commune magnum. Tract. 3. c. 19. [mensura Cyathorum duorum. Tract. 3. c. 27. Vel Cotylæ tres. Tract. 3. c. 19.]

Quadrans ad libram relatus, est Unciæ tres. Ad unciam, sicilicus, id est, drachmæ duæ. Ad Drachmam, grana decem & octo. Ad Aureum scrupulus. Tract. 2. c. 61. & 46. in verbo Libræ partitiones. [Vide etiam in eodem tract. c. 1.]

Quadrantal, Amphora Italica. Tract. 3. c. 4. in verbo Amphora Italica.

Quincuns, Unciæ quinque. Tract 2. c. 2. & 61.

Rejelati, videtur mensura Cotylæ mediæ, Tract. 3. c. 15.

Rotulus, Libra est. Tract. 2. c. 65.

Sachrajati est, Unciæ tres & octava: drachmæ scilicet quinque & viginti, Tract. 2. c. 57. in verbo Sextarius Arabicus.

Sacros, Unciam significat. Tract. 2. c. 58.

Satil, Vide Alsatil.

Scrupulus multiplex est, communis scilicet, Atticus, Venetus, & Nicolai, quorum differentiam, tractatu secundo, de initio & ortu ponderum, & capitulo proprio tactam reperies. Tract. 2. c. 21.

Scrupulus & obolus differunt, l. 2. c. 6.

Scrupulus variat in numero granorum. lib. 2. cap. 1.

Seguinem, id est, obolus, Tract. 2. c. 17.

Selibra, libri medietas, unciæ scilicet sex. Tract. 2. c. 64. in verbo Libræ partitiones.

Semidrachma l. 2. c. 1.

Semisextula, & semisecla. Aurei medietas.

Seminen, Obolus. Tract. 2. c. 1. & 17. & 57.

Seminet, idem. Tract. 2. c. ijsdem.

Semiobolus, l. 2. c. 1. & 13.

Septunx, l. 2. c. 64.

Semissis l. 2. c. 1.

Semuncia, est unciæ medietas. Tract. 2. c. 1. & 64. in verbo Libræ partitiones.

Secla, idem quod aureus communis l. 2. c. 51. 52.

Sexcunx, vel Sexcuncia, Uncia est semis. Tract. 2. cap. 63.

Sextarius apud Arabes, idem quod apud nostros Stater, Unciæ scilicet medietas. Tract. 2. c. 57. & l. 3. c. 2. & 10.

Sextarius Italicus, mensura est Cotylarum duarum capax: pondere verò unciarum decem & octo olei: vini vel aquæ viginti: mellis septem & viginti. Apud Oribasium tamen, ut refert Paulus, olei quidem uncias quinque continet: vini vel aquæ duas & vinginti paulò plus: mellis vero triginta capit. Tract. 3. cap. 8. & in verbo Chus. Tract. 3. c. 6. Sextarius Atticus l. 3. c. 9.

Sextans ad Libram relatum, duarum unciarum pondus est: ad unciam, aureus: ad aureum, grana sexdecim: ad drachmam, obolus. Tract. 2. c. 1. 63. in verbo Libræ partitiones.

Sextinus, idem quod sextula, l. 2. c. 52.

Sextula, Vide Tract. 2. c. 1. 51. & 52.

Sextunx, Obolus: quoniam drachmæ pars est sexta: Et de aureo quandoque legitur, quoniam sexies multiplicatus, unciam reddit. Tract. 2. 51. in verbo Sextula.

Sicilicus, vel Siciliquus, unciæ pars quarta, drachmæ duæ. Tract. 2. c. 1. & 54.

Siliqua, granorum quatuor est pondus. Tract. 2. c. 1. & 11. De Bisiliqua, vide tract. 2. c. 6. & 15.

Solidus, idem quod aureus. Tract. 2. c. 51. in verbo Aureus.

Stagium, Vide tract. 2. c. 42. & 51.

Stater.

Stater. Vide in Sextario apud Arabes. Lib. c. cap. 64. & 57.

Sunesi Lib. 3. bap. 2.

Thermus, granorum sex pondus. Tract. 2. c. 1.

Tremissis, aurei pars est tertia, grana scilicet duo & triginta observatione communi. Apud Nicolaum vero triginta tantum. Venetijs vero sex & viginti, cum duabus tertijs Tremissem faciunt. Tract. 2. c. 1. & 28.

Triens, pars tertia ad libram relatus, unciarum quatuor pondus est ad unciam, aurei duo: ad drachmam, scrupulus erit. In verbo Libræ partitiones. [Vide etiam eodem tract. cap. primum.]

Tussuc, idem quod Tussugi. Tract. 2. c. 7. & primo.

Tussugi, Clalcus est, hordei scilicet grana duo Tract. 2. c. 7. & 1.

Trublium, vel triblion Græcè, Cotyla est. Tract. 3. c. 11. in verbo Cotyla.

Uncia, multiplex, communis, Nicolai, Veneta & Attica. Tract. 2. c. 1. & 2.

Uncia communis, est pars duodecima libræ communis, continet autem drachmas octo, aureos, sex: scrupulos, quatuor & viginti: obolos, octo & quadraginta: grana vero quingenta sex, & septuaginta Tract. 2. c. 1. & 2.

Uncia Nicolai, drachmas novem: scrupulos septem & viginti; obolos quinque & quadraginta capit: grana vero quinquaginta & quadraginta. Ibidem.

Uncia Veneta drachmas octo: obolos quadraginta: grana quadraginta octingenta. Ibid.

Uncia Attica, obolos septem & triginta semis: grana quadringenta quinquaginta.

Uncia Denarij, quo vocabulo uti videtur Celsus, sexta pars est denarij, vel drachmæ Celsi: grana scilicet tredecim, cum quinque septimis. Celsi namque Drachma grana duo & octoginta, duasque grani septimas capit similiter. Ibidem scilicet tract. 2. c. 1. & 2. 20.

Urna, Amphoræ Italicæ medietas est, pondere libras sex & trigina capit olei: vivi vel aquæ, quadraginta: mellis, quatuor & quinquaginta. Tract. 3. cap. 2. & 5. & in verbo Amphora Italica.

Xestes, Congij pars sexta: idem quod Sextarius Italicus, vel Kist Italicum. Tract. 3. c. 2. & 6. & 57. in verbo Ghus & c. 10. in verbo, de Sextario licet.

His quæ hactenus scripsimus, si fidem, Lector, fortè non adhibes, hos qui sequuntur rogamus legas tractatulos, quoniam in illis diutius immorantes, quæcunque prius nuda, summaque cum brevitate perstrinximus, tentabimus firma, adductis non adductis non paucis illustrium medicorum dictis. Divino itaque freti auxilio, à quo bona cuncta procedunt, de ponderibus primum, ac de mensuris postea, stilo prosequemur sobriore.

LIBER SECUNDUS.

De Initio & Ortu Ponderum.

CAPUT I.

Sicut apud Arithmeticos, numerorum omnium principium est unitas, non aliter apud Medicos, Ponderum omnium initium est Granum, id autem hordaceum dicimus: Ut enim omnis numerus divisibilis est, ac nisi ad unitatem redigatur, divisionem semper recipit: sic pondus omne secabile, atque ità secabile, ut ejusdem sectio non antea cesset, quàm in granum tandem descenderit: Ultra enim non progreditur medicus: Adde præterea, quod quemadmodum ex pluribus simul junctis unitatibus, variæ infinitæque numerorum species procreantur, non minus ex pluribus simul aggregatis granis diversas ac sine numero penè ponderum species coacervari videmus. Ut igitur binarium numerum primum, minimumque duæ simul junctæ unitates efficiunt, non aliter Chalcum pondus primum, minimumque duo simul aggregata grana parturiunt. Sortitum est autem pondus hoc primum nomina plura, apud Græcos quidem & nostrates Chalcus: apud Arabes, Kestus (aliàs, Kestuf) tussuc, vel tussugi nuncupatur. Nec minus quæ sequuntur pondera varijs sunt appellata nominibus, quorum si meminerimus tædio ne afficiare lector, rogamus.

Grana quatuor, Dichalcon faciunt, alio nomine Siliquam, Keratium, Kirat, Kerarit, Autulum. Sunt autem nomina hæc nomina granorum quatuor pondus importantia.

Grana sex, Thermum, Paroxin, semiobolum, Chalcos scilicet tres faciunt.

Grana octo Bissiliquam, Danich.

Duodecim, obolum, seminen vel seminer, onolossat, vel onolossich & interdum onolos.

Grana tredecim, cum quinque septimis, unciam denarijs, vel drachmæ, quod idem videtur apud Celsum.

Atticis grana decem, novem Nicolao, Venetisque viginti, communibus vero medicis quatuor & viginti, scrupulum complent, communis drachmæ partem tertiam; Aurei quartam, vocatam Græcè gramma, Arabicè gormiam, Latinè scrupulum & fabam interdum Græcam.

Sex viginti grana, cum duabus tertijs, Tremissem faciunt Venetis, Triginta ijsdem, ac Nicolao Semidrachmam. Apud illum namque idem est.

Aurei pars tertia, tertius tremissis scilicet & semidrachma. Non autem apud Venetos, aut communes medicos.

Duo & triginta grana, communem tremissem faciunt, aurei communis partem tertiam.

Sex & triginta, communem semidrachmam, fabam Aegyptiam, fabam Alexandrinam, Chemerasim Alexandrinam, & Lupinum interdum vocatam.

Quadraginta Venetis aureum medium.

Quinque & quadraginta Nicolao.

Sed communibus octo & quadraginta, aureum medium complent, scrupulos duos scilicet, obolos quatuor, fabamve Syram (Siriacam.)

Sex & quinquaginta cum duabus octavis, drachmam Atticam.

Sexaginta Venetam & Nicolitam,

Duo & septuaginta communem perficiunt vocatam Oleam, Avellanam.

Darchimiæ, Darchimet, Denarium argenteum, Bondachate quoque, communis unciæ partem octavam, libræ sextam & nonagesimam ex tribus constantem scrupulis, obolis sex. Danich bissiliquis novem: Keratijs, Kirat, Kararit, autulis aut siliquis decem octo.

Grana duo & octoginta & duæ septimæ, Denarium sive drachmam Celso faciunt, uncias Denarij sex.

Quinque & septuaginta, aureum Atticum,

Octoginta, Venetum.

Nonaginta, Nicolitum.

Sex & nonaginta, communem faciunt vocatum plerumque sextula, vel sextulam interdum & sextimum: quoniam sit unciæ pars sexta.

Centum quatuor & quadraginta, Sicilicum, communes drachmas duas pendentem.

Centum duo & nonaginta, unciæ communis partem tertiam, vocatam Duellam.

Ducenta quinque & viginti, semunciam Atticam.

Ducenta quadraginta Venetam.

Ducenta septuaginta, Nicolitam.

Ducenta octo, & octoginta, communem faciunt.

Quadringenta quinquaginta, unciam Atticam.

Quadringenta octoginta, Venetam.

Quingenta quadraginta, Nicolitam, drachmas ejus novem capientem, scrupulos septem & viginti, obolos quinque & quadraginta.

Quingenta vero sex & septuaginta grana, communem unciam complent drachmas octo, scrupulos quatuor & viginti, obolos octo & quadraginta capientem.

Nongenta, sextantem faciunt Atticum.

Noningenta & sexaginta, Venetum.

Mille octoginta, Nicolitum.

Millel centum duo & quinquaginta, communem, duas scieicet communes uncias pendentum.

Mille trecenta quinquaginta, Atticum quadrantem.

Mille quadringenta quadraginta, Venetum.

Mille sexcenta viginti, Nicolitum.

Mille septingenta octo & viginti, communem faciunt, trium scilicet unciarum pondus.

Mille octingenta, trientem Atticum.

Mille noningenta viginti, Venetum.

Duo millia centum sexaginta, Nicolitum.

Duo millia trecenta quatuor, communem trientem, uncias capientem quatuor.

Atticis duo millia, ducenta, quinquaginta, quincuncem, Venetis duo millia quadringenta.

Nicolao duo millia septingenta.

Communibus, duo millia octingenta, octoginta.

Duo millia septingenta, Atticis.

Duo millia octingenta octoginta, Venetis.

Tria millia ducenta & quadraginta. Nicolao.

Tria millia quadringenta sex & quinquaginta, communibus, Semissem faciunt.

Grana quinque millia quadringenta, Atticam.

Quinque millia septingenta sexaginta, Venetam.

Sex millia quadringenta, octoginta, Nicolitam.

Sex millia, noningenta duodecim, communem libram perficiunt.

CAPUT. II.

Ponderum Diversorum inter se comparatio.

Hac quæ prius diximus diligentius considerantibus nobis, facilè apparebit quæ, quantaque sit inter communes, Atticos, Venetos, Nicolaum, ac Celsum de ponderibus dissonantia. Dictum est enim Nicolitum, Venetumque scrupulum ex vinginti constare granis: Atticum ex decem & novem ferè: Communem vero ex quatuor & viginti. Nicolai quoque Venetamque drachmam, ex sexaginta, Atticam ex sex quinquaginta cum duabus octavis: Communem ex duobus & septuaginta. Celso vero placuit Denarinm suum, sive Drachmam, ex granis duobus octoginta duabusque septimis facere. Unciam autem ex Denarijs septem tantum, quorum tamen summa ad quingenta sex & septuaginta grana conscenderit. Unica vero Nicolai cum ex Drachmis novem integretur, Drachmæque singulæ ex granis sexaginta, novies autem sexaginta, quingenta & quadraginta producant, quingentorum & quadraginta granorum numerum continebit. Communes vero medici, Galenus scil. Alexander, Paulus, Arabesque omnes eos sequuti, communique observatione utentes, (quoniam ex Drachmis octo faciunt unciam. Drachmas vero singulas ex granis duobus & septuaginta, octiesque duo & septuaginta, quingenta sex & septuaginta producunt) ad quingentorum sex & septuaginta granorum numerum extenderunt unciam. Ex quo sequi videtur eorum unciam, Nicolai unciam superare in proportione sesquiquinta decima. Continet enim illam totam & amplius quintamdecimam ejus partem, grana scilicet sex & triginta. Et consequenter Nicolai libram eadem in proportione, communis libram eadem in proportione, communis libram eadem in proportione, communis libra superabit. Venetam vero in proportione sesquiquinta: quoniam ex Drachmis octo tantum unciam. Drachmam vero ex granis sexaginta faciunt. Hoc equidem Celsi ponderibus, communibus comparatis nullo pacto contingit. Licet enim Celsi Drachma, commuui major aliquanto sit, communem tamen unciam, Celsi uncia minimè superat, imo illi ad unguem penitus quadrat. Id quod cuivis patere facilè potest diligentius speculanti: quia cum Drachmarum numerus, ex quibus unciæ constant, non utrobique par sit: quoniam Celsi septenarius tantum. Communium vero medicorum octonarius, fit, ut communis uncia, additione Drachmæ octavæ, recuperet illud omne quod ex granorum diminutione Drachmam constituentium videbitur amittere. Septem quidem communes Drachmæ Celsi Drachmis septem comparatæ, vincuntur ab eis per excessum granorum duorum & septuaginta. Duo enim & octoginta grana cum duabus septimis ex quibus Celsi Drachma componitur, si sexies multiplicentur, quingenta & septuaginta reddunt. Duo vero & septuaginta ex quibus communis drachma, quingenta & quatuor tantum, quibus si octavæ Drachmæ numerus addatur, duo scilicet & septuaginta, quingentorum sex & septuaginta granorum numerus aggregabitur, quæ etiam Celsi Drachmæ septem congregaverant. Erunt ergo pares inter se unciæ, communes & Celsi, eundem præcisè granorum numerum continentes. Libræ quoque similiter pares, quod de Nicolai Venetorumve uncia aut Libra verificari nequaquam potest, inter quos maxima est de ponderibus dissonantia, minima vero ac penè nulla inter communes & Celsum, quorum unciæ, libraque eadem, Drachmæ vero ut diximus, earumque minutiæ aliquantulum dispares. Verùm Drachmarum minutiæ, si non Arithemetica, Geometrica tamen proportione concordant. Ut enim oboli sex, Drachmam communem, haud aliter denarij unciæ sex, Celsi denarium integrant, ità ut pene idem videatur uncia denarij Celsi in denario, quod obolus in communi drachma. Veruntamen obolus superatur, ab uncia denarij per grana quasi duo paulo minus: quia duabus septimis, qui excessus adeò parvus est, ut Hermolaus Barbarus ætatis nostræ singulare literarum decus, in Plinianis castigationibus scripserit, unciam denarij idem esse, quod obolus: quamvis non omnino idem sit, si verum exquisitius indagari volumus, quod & Celsus ipse testari videtur his verbis, Id, inquit, ad pondera nostra relatum paulò plus est dimidio scrupulo, id est, obolo. Duo enim oboli scrupulum integrant.

CAPUT. III.

De Causa & modo Mutationis Ponderum per Nicolaum.

Quid autem moverit Nicolaum, ut hanc de qua dixi-

d'ximus, ponderum mutationem faceret, hæc cauſa fortè fuiſſe potuit: Ardens ſcilicet gloriæ cupiditas, qua nominis immortalitati ſtudens, quod Attici menſuris plurimis feciſſe probantur, hoc ipſe ponderibus quibudam feciſſe videatur. Illi namque ex communibus menſuris ſexta ſubtracta parte ita proprietates effecere, ut communes penè omnes ad Atticas comparatæ, ſeſquiquinta in proportione majores inveniantur. Exempli cauſa, Cyathus communis, drachmas duodecim pondere continet: Atticus decem. Sextarius communis, uncias decem & octo: Atticus quindecim. Duodecim autem de decem, & decem & octo, ad quindecim, proportio eſt ſeſquiquinta. Imitatus igitur Atticos Nicolaus, ex communi ſcrupulo, communique drachma, ſextæ partis detractione, peculiarem ſcrupulum, drachmamque fecit, ad quos communis ſcrupulus, drachmaque communis comparati, ſeſquiquintam proportionem obtinent. Quatuor enim & viginti granorum numerus, qui communis eſt ſcrupulus, & duorum & ſeptuaginta, quæ communis eſt drachma, ad viginti Nicolai ſcrupulum, adque ſexaginta ejuſdem, drachmam, ſeſquiquintam eſſe proportionem, nemo eſt qui ambigat, proportionum ſciolus, ſic ut diximus, in ſcrupulis, drachmiſque conſtituendis, proceſſit Nicolaus: ſed non ſimiliter uncias, ſubtrahendo ſcilicet ex communibus: ſed addendo potius proceſſiſſe videt: quippe qui Drachmarum numerum auxerit, ex quibus uncia conſtat, illam ex novem conſtituens drachmis, quam ex octo tantum communes effecerant Aſſequutus eſt autem per additionem drachmæ novæ, ut exceſſu longe minori, ejus unciam communis uncia vincat, utpote inter quas ſeſquiquinta decima proportio conſtet, non ſeſquiquinta, qualem inter ſcrupulos, drachmaſque monſtravimus, differentia: namque quingentorum ſex & ſeptuaginta granorum, (quæ communis eſt uncia) ad quingenta & quadraginta (quæ Nicolai eſt uncia) ſex ſcilicet & triginta, pars eſt quinta decima numeri minoris communis. Uncia per drachmam mediam tantum, libra vero per ſemunciam cum ſicilico Nicolai, unciam libramque ſeparant. Quamobrem fateri cogimus, Nicolaum Drachmarum quidem auxiſſe numerum, granorum vero diminuiſſe, ex quibus vacia conſtat, diminutione tamen non tanta, quantam in ſcrupulo drachmaque fecerat, quos ſexta ſui parte mutilos reddidit.

Veteres vero medici, medium quodammodo inter Nicolaum & communes tenentes, quo ad ſcrupulos & drachmas Nicolaum ſequuti, in conſtituendis uncijs communibus adhæſere, quam non ex novem ut Nicolaus, ſed ex octo tantum drachmis, communium more, factitarunt. Ex quo ſequitur, communem unciam, ſeſquiquinta proportione majorem Veneta: conſtat enim Veneta, ex quadringentis octoginta granis, communis vero ex quingentis ſex & ſeptuaginta, quorum differentia eſt ſex & nonaginta.

CAPUT IV.

De his quæ ſequentur ex Ponderum aſſignatione ab antiquioribus deviantium.

Hic varius aſſignandorum ponderum modus, non parvi erroris cauſa videtur extitiſſe: quoniam cum in his quæ à veteribus probatiſſimis medicis ſumuntur antidoris, non ſervetur componentium inter ſeſe proportio eadem, quæ in primis eorum deſcriptionibus fuerat: nulla admiratione dignum videri debet, ſi quæ nunc componuntur medicamina, ab antiquioribus tantis celebrata laudibus, non admirandam illam, ac penè divinam, ita dixerimus, ſortiantur in operando excellentiam, quam olim habuiſſe, clariſſimi medicinæ authores memoriæ prodidere. Quod canone quinto de theriaca ſcribens princeps Abohali conſuluiſſe videtur. Et meum quidem inquit, conſilium eſt, ut non removeatur quod experimentum juvativum, invenit, fortaſſe enim illa compoſitio, cum illo pondere eſt ſignificans illud, cujus juvamentum invenit experimentum, quod quando ipſa movetur à ſuo pondere, non ſequitur illam proprietatem.

CAPUT V.

Quod in Arabum Libris, loco drachmæ, aureus frequenter ſcribitur.

Adde quod ex Arabico in linguam noſtra verſis commentarijs, locis quamplurimis, ubi drachma ſcribi debuerat, aureus frequenter legitur: idque apud Principem, cum maximè Canone quinto, Theriacæ deſcriptione deprehenditur apertiſſimè, non Pauli ſolum teſtimonio ubique drachmam ſcribentis ubi aureum principis ſcripſit interpres, ſed & Gentilis, authoris non ſpernendi, illud idem affirmantis. Et quod his omnibus majus putamus & magis urget, Andromachi, radicali deſcriptione, quo ad hoc, à Paulo nullatenus diſſentiente. Poſſet autem & ſatis probabilis adduci ratio quædam ſumpta ex proportione mellis ad ſpecies, ex quibus Theriaca componitur, quæ quidem dupla eſſe debet, ut capite eodem, deſcriptione ſecunda, Princeps teſtatur. Eſt autem ratio talis. Si intelligamus aureos in deſcriptione prima à Principe poſitos, in propria ſignificatione ſumendos pro ſexta ſcilicet unciæ parte, quam diximus, mellis ad ſpecies proportio dupla ſcilicet ſervari nullo pacto poſſe videtur, ſervatur autem ſi aurei pro drachmis exponantur. Ergo aurei in Theriacæ deſcriptione poſiti, pro drachmis exponendi videntur. Hoc autem quod ita ſit oſtenditur: quantitas ſpecierum in Theriacæ deſcriptione prima deſcriptarum, eſt, aurei quadringenti duo & octoginta & aureos duos: hæc autem libras ſex, uncias octo cum triente faciunt. Mellis ergo pondus cum duplex ad ſpecies debeat eſſe, ut Principis ſententia diximus, ad libras tredecim, & eo amplius aſcenderet, ſed ex Serapione, Rhaſi ad Almanſorem, Haliabbate, Conſtantino, ac Gentili, Mel apponendum eſt, libræ decem tantum. Ergo aureorum ſcriptura in propria ſignificatione ſumptorum ſalvari poſſe non videtur, quoniam ſpecierum quantitas major eſſet, quam tanto mellis ponderi convenire authores prædicti teſtentur, quod duplum ad ſpecies & librarum decem eſſe confirment. Quod autem dicta proportio ad unguem ſervetur, ſi aureorum loco drachmæ ſcribantur, apertè monſtratur, Drachmæ quadringentæ duæ & octoginta, uncias ſexaginta cum quadrante faciunt. Hæc autem libras quinque cum ſicilico, ad quas pondus librarum decem, mellis proportionem duplam obtinent. Clarum itaque apertumque eſſe videtur, quod dicebamus apud Arabes medicos, aureum frequenter ſcriptum inveniri, ubi drachma ſcribenda fuiſſet, maximè apud Principem & Rhaſim in Continentis volumine. De quo quamvis innumera adducere exempla poſſem, ne principalis tamen propoſiti immemor appaream, pauca quædam adduxiſſe ſat erit. Decima tertij capitulo de aſthmate in medicina de Synapi, quam à

Paulo Princeps accepit, ubi Paulus drachmam mediam, aureum ille medium. Et quod non possumus non vehementius admirari, ubi Paulus obolum medium, grana scilicet octo & quadraginta scripsit interpres. Sed librarijs fortè, non interpreti tantus error ascribendus erit. ℞. inquit Paulus, Sinapi drachmam unam, nitri Affri obolos tres, elaterij quantum medius obolus. Avicennæ interpres. ℞. sinapi aureum unum, salis communis, qui in pane ponitur, aureum medium, succi cucumeris asinini aureum medium. Rasis quoque Continentis vigesimo secundo, cap. CCI. Dioscoridis dicta testatus: Cum sumuntur, inquit, ex castoreo & mentastro sylvestri ana aurei, provocant menstrua, cùm tamen Dioscorid. cap. de Castoreo dixerit, *κάστορος ὄρχις ποθεὶς μετὰ γλήχωνος πλῆθος δυοῖν, ἔμμηνα κινεῖ*, &c. In Græco exemplari: in Latino: Castoreum cum pulegio bibitum drachmis duabus, menstruis imperat. Rasis aureos, Dioscorides drachmas scripsit, cui Plinius lib. 32. c. 3. consonat, inquiens de castoreo dari binas drachmas satis est. Ex his ostensum planè videtur, quare in nobilium medicinarum, quàm plurimis à priscis medicis laudibus innumeris celebratarum, non ille excellentes, admirandæque ætate nostra appareant operationes, quæ priscis illis temporibus apparuisse produntur: quoniam variatis ponderibus simplicium, ex quibus componuntur, compositorum quoque complexiones ex miscibilium refractione resultantes, nec non & proprietates ad complexionum præparationem emergentes variantur, ut Principis attestatione, paulo superius diximus.

CAPUT VI.

De Chalco Granorum duorum pondere.

Chalcus granorum duorum est pondus, unciæ pars ducentesima octava & octogesima. Testatur Paulus practicæ septimo de Ponderibus. Obolus (inquit) habet Keratia tria. Keratium chalcos duos. Hinc nonnulli non rectè interpretantes Paulum, quoniam inquit, Keratium, habet chalcos duos, credentes Keratium granorum sex pondus esse, dixere chalcum pondus esse granorum trium, non advertentes ad verba Pauli dicentis, Obolus habet Keratia tria, quoniam si Keratium pondus esset granorum sex, tunc obolus grana decem octo penderet, quum tria Keratia pendeat, quod falsum esse Medicorum omnium benè sentientium schola testatur. Ad quod illud quoque sequeretur, drachmam communem non habere Keratia decem & octo ut Dioscorides, Paulus, ignotus Græcus, Serapio & Avicenna testantur, sed duodecim tantum. Keratia enim decem & octo producerent, grana centum & octo, sesquidrachmam præcise. Quod quum sit evidentissimè falsum, dicendum videtur, Keratium granorum quatuor pondus esse: chalcum ejus dimidium, duorum: oboli partem sextam Hinc apparet Plinij textum lib. 21. c. ult. videri mendosum, ubi dicitur, obolum habere chalcos decem, cum sex habeat tantum Obolus enim ut diximus grana duodecim non amplius pendet, cujus pars tertia est Keratium, id est grana quatuor, duos retinentes chalcos. Quamvis Dardanus dixerit obolum non distrare à scrupulo, nisi nomine, quod medicorum dictis & vero non quadrat. Quare chalcus granorum duorum pondus erit, cui sententiæ Græcus Dioscoridis textus cap. De elaterio consonat, *ἡδὲ τελεία πόσις ὀβολός ἡδὲ ἐλαχίστη ἡμιοβόλιον, παιδίοις δὲ δίχαλκον*, ist est, ejus perfecta potio, obolus: minima, medius obolus: pueris dichalcos; plus enim periculum affert. Dialchos videtur pondus minus semiobolo, nec aliud esse potest, quam Keratium aut siliqua, quod idem est, granorum quatuor scilicet pondus. Illum Dioscoridis textum referens Serapio de elaterio, Dosis ejus, inquit, completa Onolossat unum, id est obolus & ad minus medietas ejus. Sed pueris non detur, nisi pondus duorum Kestuf. Est autem Kestuf ex concordia Dioscoridis & Serapionis locis allegatis chalcus. Hali abbas 2. practicæ c. 4. de cucumeris sylvestris succo, Hunc si propinare vis homini, fac ejus ab obolo uno potionem usque ad unum & medium, & minorem tribus chalcis, id est, medium obolum: sed medius obolus est, grana sex quæ divisa per tria, reddunt duo, ergo chalcus grana duo Confirmatur ex concordia Rasis 4. continentis c. 1. charta octogesima tertia, columma 4. circa principium De cura asthmatis, cum Paulo iij. Practicæ c. xix. de cura eadem. Medicina inquit Rasis provocans vomitum ℞. Synapi ʒ. j. nitri Kirat novem, succi cucumeris agrestis, Kirat unum. Paulus, ℞. Synapi ʒ. j. nitri triobolon, elaterij dichalcon. Rasis Kirat unum, Paulus dichalcon, ergo dichalcon, idem, quod Kirat sive Keratum; sed Kirat, est grana quatuor, ergo & dichalcos totidem: quare Chalcus grana duo. Idem Rasis continentis 22. capite de cucumere asinino. De succo ejus dosis, inquit, completa obolus sed infantibus detur in quantitate danich medij. Danich autem ex Serapionis ac Principis descriptione pendet grana octo, cujus medietas est grana quatuor, quod idem est, quod dichalcos aut Kirat. Igitur Chalcus pondus est primum, minimumque duo tantum ut diximus pensitans grana. Nec huic sententiæ nostræ repugnat, quod à Campano dici videtur in octavo propositionis commento libri quartidecimi Euclidis, quod chalcus scilicet est unciæ pars centesima secunda & nonagesima, & consequenter esset granorum trium pondus, non duorum, quod nos asserimus: divisis enim quingentis sex & septuaginta granis, ex quibus uncia constat per centum, duo, & nonaginta tria exeunt, non duo. Advertendum quod Campani ratio, quæ ab eodem adducitur loco superius allegato, de additione ponderis chalcus, ostendit apertissimè vitiatum fuisse textum suum, scriptumque centesimam secundam & nonagesimam, ubi scribendum fuerat ducentesimam octavam & octogesimam. Postquam, inquit Campanus, majores nostri divisere unciam in duodecim fractiones, Semunciam, Duellam, Sicillicum, Sextulam, drachmam, &c. His addidere chalcum, causa additionis fuit, ut usque ad minimum extremum diatesaron & diapente tonorum, semitoniorumque intervallis distinctarum harum fractionum denominatio conscenderet. Sed hoc non fieret si non ultra centesimam secundam, & nonagesimam fractionem unciæ divisio progrederetur: quoniam ut inquit Boetius Musicæ lib. 1. c. 17. diatessaron, (quæ est consonantia vocum quidem quatuor, intervallorum,) constat ex tonis quidem duobus, & uno non integro semitonio, & exemplificat in his numerus 192. 216. 243. 256. Si igitur 256. numerus, comparetur numero 192. sesquitertia proportio fiet, ac diatessaron concinnentiam resonabit. In cap. vero sequenti. Rursus diapente consonantia, vocum quidem est quinque, intervallorum quatuor, trium tonorum & minore semitonio. Ponatur idem numerus 192. & ejus sesqui-

quialter, qui ad eum diapente faciat consonantiam. Sit igitur numerus 288. Igitur horum & superius deprehensorum 192. ponantur in medio numeri 216. 243. 256. Dudum Diatesseron consonantia, à 192. numeris ad 256. venerat. Nunc vero diapente ab eisdem 92. numeris ad 288. distenditur. Hæc Boëtius. Itaque diligentius considerantibus nobis apparet quod harum symphoniarum extrema, minima est numerus 288. non 142. Nec te moveat quod numerus 288. major est numero 292. rei enim divisæ partes, quo majori numero denominatur, eo minores sunt unciæ: namque pars ducentesima octo & octogesima longè minor est centesima secunda & nonagesima, quià in porportione subsesquialtera, ut puta duorum ad tria. Minimum ergo extremum dicendum 288. non 192. quià non est respiciendus numerus signativus factionis illam denominans, sed fractio signata per numerum. Si igitur unciæ fractio, non transcenderet centesimam secundam & nonagesimam fractionem, sive minutiam, non pertingeret ad extremum minimum diapente fractionum Unciæ denominatio. Rectè igitur cum Paulo, Dioscoride, Rasi, Serapione, Principe dicendum videtur, Chalcum unciæ partem ducentesimam octavam & octogesimam: id est, grana duo censendam, quod & Campani ratio sonare videtur, illam benè audientibus.

CAPUT. VII.

De Tussuc vel Tussugi, vel Kestuf, id est Chalco.

Tussuc vel tussugi, primo continentis, c. VI. charta undecima, columa, III. exponitur, Chalcus, quamvis Simon Genuensis, authore Rhasi, in Divisionibus de sonitu aureis, exponat, grana duo semis. Sed mendosus videtur textus divisionis, quoniam nono Almansoris, c. eodem dicitur, De opio dissoluto in oleo, immitendum est in aurem quantum duo grana hordei ponderant. Non igitur videtur vera expositio in divisionibus posita, quare dicendum, quod tussuc vel tussugi, chalcus, vel Kestuf, quod idem est, grana duo tantum pendeat. Kestuf chalcus ex concordia Dioscoridis cum Serapione de elaterio, ut in verbo Chalcus.

Dichalcos: granorum quatuor pondus, chalcos duos continens, Kirat similiter Serapione & Principe testibus.

CAPUT. VIII.

De Kararit seu Kirat granorum v. *Pondere.*

Vide etiam quatuor sequentia Capita.

Kararit, idem quod Kirat, ex concordia Serapionis ij. practicæ de tinnitu, cum Rhasi continentis iij. c. eodem. Et confert, inquit Serapio, iterum medicamen hoc ad gravitatem auditus. ℞. ellebori aureum unum, castorei danichos tres, nitri (& est baurach rubestorum) Kararit quatuor. Rasis, ubi supra, hoc est medicamen ad ponderosum auditum: Ellebori albi pondus aurei unius, castorei scrupulum unum, nitri danich duo & grana duo. Sed danich duo & grana duo decem & octo congregant grana, quibus æquivalent Kararit quatuor & medium, & similiter Kirat quatuor & medium Ergo Kararit quatuor & medium, idem quod Kirat quatuor & medium, & consequenter Kararit, idem quod Kirat, quia quæcunque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se, primo Euclidis: & est communis animi conceptio.

CAPUT IX.

De Autulo, alio ejusdem Ponderis nomine.

Autulus idem quod Kirat, ut testatur Princeps, Canone quinto, de ponderibus, descriptione oboli. Obolus; inquit, continet danich unum & medium, aut autulos tres, igitur tantundem est autulus, quantum danich medium, sed illud est grana quatuor, ergo & autulus erit grana quatuor: vel aliter, autuli tres, obolum faciunt, qui duodecim pendet grana sed divisis duodecim per tria, exeunt quatuor, ergo autulus est grana quatuor, non novem ut Pandectarius & Simon.

CAPUT. X.

De Alkilat, Rursus alio ejusdem ponderis nomine.

Alkilat, ex concordia Rasis ad Almansorem lib. IV. cum Averrhoë colliget septimo, in descriptione, pilul rum contra pestem, est Kirat: uterque in descriptione earum concordat. De dosi autem Rasis pondus duodecim alkilat, Averrois duodecim Karatorum.

CAPUT. XI.

De Siliqua, Latino ejusdem nomine.

Siliqua iterum idem quod Kirat, sive autulus, & est unciæ pars centesima quarta & quadragesima, Campano teste: vel pars quarta & vigesima solidi, id est aurei, teste Isidoro, quod idem est.

Orobus idem ex Dioscoride.

CAPUT XIII.

De Keratio idem significante Græco vocabulo.

Keratium idem: grana scilicet quatuor, Paulo & ignoto Græco testibus.

CAPUT. XIII.

De Semiobolo.

Semiobolus, dimidius obolus, grana scilicet sex; est autem unciæ pars sexta & nonagesima quam Campanus & Isidorus ceratem vocant, qui si ceratem pro Keratio sumerent, admittendi non videntur.

Cerates dimidius obolus ut supra.

CAPUT XIV.

De Daguanich, sivè Danich granorum octo pondere.

Vide etiam sequens caput.

Daguanich ex concordia Serapionis (secundo practicæ, c. 8. de passione cordis dicta Caffacam) cum Rasi (VII. continentis charta clVII. col. ij. circa medium) est danich. Danich autem ex Serapione & Principe, granorum octo est pondus. Obolus (inquiunt ambo) est danich & medium, sed obolus (ut in verbo obolus & Autulus exponitur) grana duodecim pendent. Ergo danich octo pendebit.

CAPUT XV.

De Bissiliqua, latino ejusdem ponderis nomine.

Bissiliqua est duplicata siliqua, idemquod danich, & est unciæ pars secunda & septuagesima Campano teste.

CAP.

CAPUT XVI.

De Obolo, id est, Granorum xij pondere.

Obolus granorum duodecim pondus, Paulo, Serapioni, Principi, Campano, Prisciano, Isidoro & ignoto Græco, & est unciæ pars octava & quadragesima. Unciam, drachmam, aureum, solidum, libram, absolute prolata communes semper intelligo.

CAPUT XVII.

De Seminet, Seminen vel seguinem, id est, obolo Arabicè dicto.

Lege etiam tria sequentia Capita.

Seminet vel seminen & interdum seguimen obolus est, testatur Serapio descriptione fabæ Syriacæ. Faba (inquit) Syriaca, est quatuor seminet, & exponens se, addit, & id est oboli quatuor. Idemque Serapio & Princeps exponentes fabam Græcam inquiunt, est seminen duo aut oboli duo. Quod vero apud Principem legitur, seminet est unciæ decem & media, videtur mendosum, quoniam apud Serapionem, quem Princeps sequitur, de ponderibus nulla de minis fit mentio: nisi ignoto Græco adhærentes exponeremus, seminen est pars minæ minoris quintadecima, apud quem mina parva quindecim habet obolos. Est ergo seminet sive obolus pars quinta decima minæ parvæ, non minæ decem & media. Et fortassis hæc fuit Principis mens.

CAPUT XVIII.

De Cumulo vel Anulo, alio Arabico Oboli nomine.

Cumulus aut anulus, ut in antiquis exemplaribus Principis cap. de laserpitio, ex concordia ejusdem cum Dioscoride & Serapione est obolus: τιτανικοῖς τέ ϗ ὀπισθοτονικοῖς ὀβολοῦ ὁλκήν περιπλάσας, δίδου καταπίνειν: Diosc. in Græco exemplari, quamvis in Latino legatur: Si excipiatur ex assa pondere holce: Serapio pondere onoloffat: Princeps anulus vel cumulus, & misceatur cum cera. Propter quod Simon exponent holcam, holcam dicit eam significare drachmam ex Isidoro. Sed ex concordia Avicennæ cum Dioscoride capite de assa, est obolus: sed quoniam in Græco exemplari legitur obolus, non holca, talis expositio non videtur admittenda.

CAPUT. XIX.

De Onoloffat vel onoloffich, rursus alio Arabico oboli nomine.

Onoloffat vel Onoloffich & interdum onolos ex concordia Dioscoridis, Plinij, Serapionis & Principis & Rhasis de cucumere asinino, est obolus. Dixit Dioscorides de elaterio, τελεία πόσις ὀβολός, id est perfecta potio obolus. Plinius libro 21. cap. 1. Modus, portione virium à dimidio obolo ad integrum. Serapio dosis ejus completa onoloffat unum & ad minus ejus medietas. Princeps similiter scripsit onoloffat. Rhasis vero primo continentis cap. v. onoloffich tres, id est, danich quatuor & medium de agarico datum in potu confert epilepsiæ. Danich autem quatuor & medium sunt grana sex & triginta, quæ divisa per tria reddunt duodecim, id est, obolum, ergo onoloffich est obolus, Serapio quoque cap. de agarico, confert inquit, punctionibus & humoribus viscosis, crudis & illi qui cecidit, cum dantur de eo duo onoloffat cum vino. Dioscorides in Græco exemplari: ποιεῖν πρός. τε ῥεῦμα ϗ ὠμότητας, ῥήγματά τε ϗ πτώματα, ὀβολῶν δὲ δυοῖν πλῆθος διδόμενον, In Latino, De alto cadentibus utiliter adhibetur bibitis obolis duobus cum vino. Apparet itaque quod olonoffat vel onoloffich obolum significat: & textum Principis cap. eodem de agarico videri mendosum, dicentem dandum de eo Kirat tria, id est, obolum tantum, non duo ut Serapio scripsit, & Dioscorides. cap. quoque de bathecha (melone) Dioscoride authore. Radix ejus inquit Serapio, cum desiccatur, &c. & est sufficiens, dosis usque ad duos onoloffat. Dioscorides in Græco exemplari, ἀρκέσουσιν ὀβολοὶ β. In Latino idem facere possunt oboli duo. Rasis quoque continentis XXII. cap. eodem & competenter vomet, qui sumet quantitatem trium danich, id est, grana quatuor & viginti qui sunt oboli duo. Ex his arguet aliquis vitiatum videri Principis textum, Canone ij. cap. de absinthio in areola membrorum nutrimenti, quum dicitur. Reducit appetitum, cum sumitur decoctionis ejus, aut succi ejus quaque die quantitas trium onoloffat, id est, oboli tres: (quià minima esset decoctionis quantitas onoloffat, idest, oboli tres, nam semidrachma tantum.) Quod Serapionis dicta testantur dicentis, Quando bibitur ex aqua ejus scilicet absinthij, vel decoctione, quaque die quantitas trium conos (canos in Serapione) curat illos qui habent fastidium. Conos autem cyathum significat, ex concordia Dioscoridis cum Serapione capite eodem de absinthio, in Græco exemplari legitur πλῆθος κυάθων τριῶν, in Latino, & datum ad liberandum cyathis duobus vel tribus fastidium tollit. Ex concordia quoque eorundem de cyclamine, ubi enim à Serapione conos, à Dioscoride cyathus scribitur, in Græco exemplari κυάθων: in Latino, semen ejus drachmis duabus cum vini cyathis duobus bibitum per dies quadraginta, per urinam ventrem tumentem attenuat. Serapio, authore Dioscoride, cum bibuntur ex semine ejus drachmæ cum duobus conos (his canon scribitur apud Serapionem, ut paulò antè canos, pro conos) vini albi, &c. Cyathus autem, est drachmæ duodecim. Quamobrem apud Principem loco superius adducto de absinthio, non onoloffat tres, sed cyathi tres scribendum fuisse videtur.

CAPUT XX.

De Uncia Denarii.

Uncia denarij, quo vocabulo utitur Celsus, denarij est minutia. Sexta vero ejusdem pars pendens, grana quatuordecim fere, quia minus duabus grani septimis.

Celsus lib. 5. cap. 17. Idem in uncia denarij habeo, quod Græci habent in eo, quem ὀβολὸν appellant. Id ad nostra pondera relatum paulò plus dimidio scrupulo facit.

CAPUT XXI.

De Scrupulo.

Vide & capita sequentia sex.

Scrupulus multiplex est: communis, Nicolai, Venetus & Atticus.

Communis, granorum quatuor & viginti est pon-

pondus, drachæmæ communis pars tertia, aurei quarta, unciæ quarta & vigeſima, libræ ducenteſima octava & octogeſima, teſtibus Campano, Priſciano, ignoto Græco, Serapione, ac Principe.

Scrupulus Nicolai granorum viginti pondus eſt, drachmæ ſimiliter ſuæ pars tertia, ſed unciæ ſeptima & vigeſima, libræ trecenteſima quarta & vigeſima.

Scrupulus Venetus, granorum ſimiliter viginti pondus eſt, & drachmæ pars tertia, Unciæ quarta & vigeſima, libræque Venetæ ducenteſima octava & octogeſima.

Atticus vero ſcrupulus decem & novem ferè pendet grana.

CAPUT XXII.

De Guancho, id eſt, Scrupulo apud Arabes dicto.

Guanchus ex concordia Serapionis de ſimplicibus, & Raſis xxij Continentis de ſemine naſturtij authore Galeno, videtur ſcrupulus, quando de eo, inquit Serapio ſumuntur in potu duo Guanchi, expellit choleram per vomitum & fluxum ventris, Raſis, ſcrupuli duo ſumpti ex eo provocant vomitum, & purgant choleram. Avicenna, Et quando bibitur ex eo eclunefſi, (hecſuneſi, in cujus margine, pondus achſuna taſi) facit vomere choleram rubeam & educit eam ſolutione. Et faciunt illud, tres quartæ drachmæ unius. Quartæ autem tres drachmæ unius, ſunt grana quatuor & quinquaginta quæ obolo medio excedunt ſcrupulos duos. Quare ut quod dicitur à Principe, quadret, Serapioni & Raſi, ita videtur intelligendum, quod quartæ duæ & tertiæ duæ unius drachmæ, id eſt ſcrupuli duo de ſemine naſturtij bibiti, cum acſuneſſi, id eſt, oxybapho, potionis alicujus, ſupple, faciunt vomere, &c. oxybaphus autem aquæ vel vini drachmas habet viginti pondere, duas ſcilicet uncias & ſemis.

CAPUT XXIII.

De Gormia, alio Barbarico ſcrupuli nomine, & à Græco gramma, corrupto.

Gormia ſcrupulus eſt, ex concordia Pauli practicæ ſeptimo, cum Avicenna Canone quinto de ponderibus, tam parvi, quam magni myſtri deſcriptionibus. Myſtrum magnum, inquit Princeps, habet olei uncias tres, vini, vel aquæ uncias tres, & gormiæ octo. Paulus uncias tres olei, vini vel aquæ uncias tres, ſcrupulos octo. Myſtrum vero parvum, inquit Princeps, eſt darchimiæ ſex olei, vini, vel aquæ gormiæ viginti. Paulus myſtrum parvum drachmæ ſex olei, vini, vel aquæ ſcrupuli viginti. Arabes ſtudentes imitari Græcos pro gramma, gormia, pro drachmi, darchimi, aut darchimiæ & interdum darchimet ſcripſerunt, non potentes enim proferre dra, ſyllabam, literarum tranſpoſitione dar proferunt ſicut de Janueníibus dicitur.

CAPUT XXIV.

De Grammate Græco ejuſdem vocabulo.

Gramma Græcè, ſcrupulus eſt, Paulo teſte, Priſciano, ignotoque Græco. Semioboli duplus eſt obolus, quem pondere duplo Gramma vocant, ſcrupulum noſtri dixere priores. Hæc Priſcianus.

CAPUT XXV.

De Harme, Rurſus alio ſcrupuli Arabicò nomine, à Græco nimirum gramma corrupto.

Harme quoque ſcrupulus eſt. Harme (inquit Serapio) eſt quarta pars drachmæ, aut danich duo, autuli duo. Sed danich duo & autuli duo, ſunt grana quatuor & viginti, id eſt ſcrupulus qui eſt pars quarta aurei, non, drachmæ. Ideo ſubjunxit Serapio, quaſi ſeipſum corrigens in deſcriptione alia aurei, quæ litera videtur melior. Ille loco eodem paulò inferius ſeptimo ſcilicet practicæ de ponderibus. Seminen eſt pondus harmen mediæ, ſed ſeminem eſt obolus ut diximus grana duodecim pendens. Ergo harme cujus medietas eſt ſeminet vel ſeminen grana quatuor & viginti pendet, & eſt ſcrupulus.

CAPUT. XXVI.

De Kermet, alio rurſus barbaro ſeu corrupto ſcrupuli nomine.

Kermet item ſcrupulus eſt, ex concordia Serapionis & Principis cap. de colocynthide: Doſis ejus (inquit Princeps) ſit duo Kermet, & exponens ſe dixit, id eſt, Kirat duodecim, ſed Kirat duodecim ſunt grana octo & quadraginta, ſcrupuli ſcilicet duo. Serapio cap. eodem: cum accipiuntur ex ea onoloſſat quatuor & conficiuntur, &c. Onoloſſat autem, ut prius oſtenſum eſt, obolus eſt, conſtans ex granis duodecim. Igitur onoloſſat quatuor, & Kermet duo idem erunt. Sed onoloſſat quatuor, ſunt ſcrupuli duo, ergo & Kermet duo erunt ſcrupuli duo: quia quæcunque ſunt eadem uni tertio, eadem interſe. Euclidis primo confirmatur. Princeps ij. Canone, capite de polypodio, & potio ejus ſit ſex Kermet. Kermet enim eſt ſex Kirat, imò ſit uſque ad drachmas duas: Item ex concordia ejuſdem cum Plinio cap. de elleboro, Et potio ejus, inquit Princeps, ſit tres Kermet, Plinius vero libro xxv. cap. v. Datur ad leniter molliendum alvum plurimum drachma, ſed drachma tribus conſtat ſcrupulis, ergo Kermet ſcrupulos tres important. Septimo quoque breviarij Serapionis. cap. xii. de elleboro, oportet inquit, ut detur aureus unus. Exponendus drachma, quoniam apud Arabes loco drachmæ aureus frequenter ſcribitur, ut abunde ſatis ſuperius diximus.

CAPUT XXVII.

De Faba Græca ſcrupulum appendente.

Faba Græca ſcrupulus: eſt enim (ut inquit Serapio Practicæ ſeptimo) ſeminet duo, id eſt, oboli duo.

CAPUT XXVIII.

De Tremiſſe Pondere granorum 30. vel. 32.

Kremiſſis, aurei pars eſt tertia, unciæ octava decima, grana ſcilicet duo & triginta obſervatione communi. Verum apud Nicolaum triginta tantum, apud Venetos autem ſex & viginti cum duabus tertiis.

CATUT XXIX.

De Faba Alexandrina drachma dimidium pendente.

Vide etiam ſequentia ſex capita.

Faba Alexandrina, ex Serapione drachmæ medietas.

De

CAPUT XXX.

De Kemerasi (id est Faba) Alexandrina rursus.

Kemerasis Alexandrina ex eodem idem quod faba.

CAPUT XXXI.

De Faba Ægyptia pro eodem pondere.

Faba Ægyptia, videtur idem quod Alexandrina; quoniam Alexandrina Ægypti civitas est. Quamvis in his, quæ testatur Princeps, ex Serapionis breviario desumpta, scripserit: faba Ægyptia, oboli (fuminet, Avicenna) quatuor: qui sunt paulò plus dimidia drachma. Verumtamen de faba sub nomine Ægyptia, non videtur scripsisse Serapio, sed de faba Syra, quod est seminet quatuor. Quare apud Principem faba Syra, non Ægyptia, legendum fortè videtur, est oboli quatuor. Et tunc nulla erit ambiguitas, nec inter Serapionem & Principem dissonantia. Apud Dioscoridem legitur faba Ægyptia obolus cum dimidio, videtur autem legendum scrupulus cum dimidio.

CAPUT XXXII.

De Balano, id est, drachma dimidia.

Balanus ex Dioscoride drachma media.

CAPUT XXXIII.

De Bachileon Arabico ejusdem ponderis nomine.

Achileon Avicennæ fen. 2. tertij libri, de cura paralysis, (*Bakilleon, in textu: in margine bachele.*) Videtur autem similiter drachmæ medietas ex concordia Pauli tertio practicæ cum Principe loco allegato. Ejus quidem potio scilicet opopanacis, inquit Princeps, sit quantitas bachileon. Paulus ad magnitudinem fabæ.

CAPUT XXXIV.

De Lupino, similiter pro Drachma media.

Lupinus est drachmæ medietas, ut testatur Pauli, Serapionis, & Principis de theriacæ in tussi exhibitione, concordia. Ubi namque Serapio & Princeps inquiunt, Lupinus: Paulus, detur faba Ægyptia, quæ à Serapione vocatur Alexandrina & ab eodem exponitur seminet tres aut oboli tres, quod est drachmæ medietas. Spuentibus quoque sanguinem de recenti, jubet dari Paulus cum oxycrato: ex multo tempore spuentibus, cum decoctione symphiti, utrisque mane & sero quantitas fabæ Ægyptiæ, id est, drachmæ medietas pro vice: ita quod drachma una in die. Avicenna idem de oxycrato mane & sero utrisque ad aureum unum, id est drachmam: quod ità exponendum videtur, ut cum Paulo Principis textus concordat, è quo sumpsisse videtur. Quinto quoque Breviarij de Scorpionum punctura, antidorum scripsit Serapio, Detur ex eo, inquiens, quantum est lupinus. Paulus vero Practicæ quinto, detur quantitas fabæ Ægyptiæ. Quare Lupinus & faba Ægyptia nomina synonima sunt, importantia pondus idem drachmæ scilicet dimidium. Confirmat hoc Serapio breviarij septimo, de probatione theriacæ: detur ei inquit in potu ex theriaca quantitas lupini, & est quantitas media aurei, id est, drachmæ.

CAPUT XXXV.

De Bachila, id est, Faba rursus.

Bachila ex concordia Principis prima tertij, de cura apoplexiæ, cum Paulo iij. practicæ cap. eodem, fabam significat. Inquit Paulus, Castore drachma una, opopanacis ad magnitudinem fabæ in melicrato. Princeps de simplicibus: Castorei drachma una cum aqua mellis, aut ex oxymellite (etiam mellino) cum bibitur bachila una. Sic textus videtur diminutus: quia deest opopanacis, de quo bachila bibenda est cum oxymelite, ut Paulus scripsit. Rasis quoque Continentis 1. cap. 2. charta secunda, columna quarta circa principium. De opopanace: sed perfecti juvamenti erit, si sumatur quolibet die cum syrupo mellis ad modum fabæ. Et scribuntur hæc de cura apoplexiæ.

CAPUT XXXVI.

De Faba Syriaca Scrupulorum ii. pondere.

Faba Syriaca ex Serapione, oboli quatuor, id est scrupuli duo, ut in faba Ægyptia.

CAPUT XXXVII.

De Drachma Communi.

Vide etiam capita xi. sequentia.

Drachma communis, grana duo & septuaginta pendens, unciæ pars est octava, libræ sexta & nonagesima. Capit autem scrupulos tres, Kirat decemocto, chalcos sex & triginta, obolos sex.

CAPUT XXXVIII.

De Drachma Nicolai.

Drachma Nicolai & Veneta, grana sexaginta tantum continet, obolos quinque, Kirat quindecim, & est unciæ Nicolai pars nona, Venetæ vero octava: libræ Nicolai centesima octava; Venetæ sexta & nonagesima.

CAPUT. XXXIX.

De Drachma Celsi.

Drachma Celsi major est omnibus: quoniam duo, & octoginta continet grana duasque grani septimas & est communis unciæ pars septima, sicut apud eundem legitur lib. 5. cap. 17, libræ communis pars quarta & octogesima.

CAPUT XL.

De Drachma Attica.

Attica drachma tanquam omnium minima; sex & quinquaginta continet grana cum duabus octavis.

CAPUT XLI.

De Numo vel Denario argenteo.

Numus argenteus sive denarius, drachma est ex Plinio.

CAPUT XLII.

De Numo Aureo Denario, stagio, vel hexagio.

Vide etiam caput xlix.

Numus aureus, sive denarius, vel stagium, aut hexagium observatione communi habet scrupulos qua-

quatuor communes, drachmam scilicet integram & ejus partem tertiam, non dimidiam, ut ignoto Græco imponitur non recte: apud quem legitur: drachma habet Keratia decemocto, Stagium quatuor & viginti: quorum ad decem octo proportio est sesquitertia, non sesquialtera.

CAP. XLIII.

De Atogochilo, id est, drachma secundum Arabes.

Atogochilos ex concordia Dioscoridis & Serapionis de modo dealbandi lithargyrum drachmam significat. In unaquaque Ominos (id est, mina) lithargyri, scripsit Serapio, ponito quinque atogochilos salis ex minera. Dioscorides in Græco exemplari, τῇ μνᾷ τῆς λιθαργύρȣ ἁλῶν ὀρυκτῶν ∢., id est, lithargyri minam salis ex minera drachmas quinque, quare ominos, minam atogochilos, drachmam importabit.

CAP. XLIV.

De Holca Græco vocabulo drachmam significante.

Holca idem quod drachma, Keratia decem octo continens ex Paulo, ignoto Græco & Prisciano. Holca quoque à drachma non re, sed nomine distat, Priscianus. Quamvis legatur apud Græcum ignotum. Holca duas habet uncias: apud Hermolaum in Plinianis castigationibus, holca est libra teste Cleopatra: & apud Titum Livium, Pauli interpretem, holca est scrupulus, lib. iij. practicæ, cap. xxxvi. & apud Simonem hylca est obolus, quæ omnia non videntur quadrare veritati.

CAP. XLV.

De Alchi nomine corrupto ab holca, id est, drachma.

Alchi apud Serapionem Græcos imitantem, pro ὁλκὴ scribitur, quod est holca Latine, id est drachma. Libro namque de simplicibus cap. de pinu. Quando, inquit, bibitur ex folio pini pondus alki cum aqua & melle: ὁλκὴ videtur legendum Græcè, vel holca Latine: quoniam apud Dioscoridem, ut testatur Serapio cap. eodem, legitur, ἠπατικῆς τῶν φύλλων ὁλκὴ μία: id est drachma una. Paulus quoque ac Ignotus, olki drachmam interpretantur.

CAP. XLVI.

De Darchimi vel Darchimie, id est, drachma.

Darchimi, vel darchimie, vel darchimet apud Arabes, studentes imitari Græcos, qui δραχμὴ drachmam dicunt, pro drachma frequentissimè legitur, quod ex concordia Serapionis & Principis cum Paulo, quum alibi locis quampluribus, tùm maximè mystri parvi descriptione deprehenditur. Mystrum parvum dixere Serapio & Princeps, est darchimie sex, Paulus drachmæ sex: cyathus olei est darchimie duodecim, Paulus drachmæ duodecim. Licet admirari Simonem Januensem rerum nostrarum diligentissimum indagatorem, Darchimie, inquit, Arabicè pondus est obolorum sex, obolus est tria Kirat, Kirat est grana quatuor: ergo darchimie pendet Kirat decem octo id est grana duo & septuaginta secundum Joannem Serapionem. Idemque inquit Simon, dicit quod darchimie est aureus ex Serapionis verbis. Duo facile Simon poterat intelligere: primum apud Arabes darchimie drachmam significare: secundum apud eosdem pro drachma aureum frequenter usurpari, nec scribendum fuerat darchimie drachmam & seminet esse & similiter avellanam in aurei expositione, quum darchimie ad duo & septuaginta grana tantum conscendat, nec ultra extendatur, ut ex obolorum Kirat & granorum computatione convincitur, ita ut pacto nullo possit aureus esse non Nicolai, qui ad nonaginta grana tantum, multoque minus communis qui ad sex & nonaginta progreditur. Itaque dicendum videtur quod darchimi, vel darchimie, quamvis verè sit drachma, à Serapione tamen vocari aureum, Arabum more usitato, nomina hæc aureum scilicet & drachmam sæpissimè confundentium, & vice drachmæ scribentium aureum nō raro, sicuti superius tractatus hujus secundi, cap. 4. abunde satis ostendimus & ex Rasi 22. continentis cap. de scammonea apertissimè docemus: sumpta, inquit, scammonea pondere aurei medij, aut danich quatuor & medii cum sirupo mellis, &c. sed danich quatuor & medium sunt grana sex & triginta, id est, drachma media, ergo aureum loco drachmæ posuisse videtur Rasis.

CAP. XLVII.

De Ologinat alio barbarico drachmæ nomine.

Ologinat apud Serapionem de simplicibus cap. de Esula, authore Dioscoride, quam pityusam appellat. Ejus autem interpretatio est drachma, non obolus ut scripsit interpres: folia (inquit Serapio) laxant si accipiatur de eis tres ologinat, Dioscorides, τῶν δὲ φύλλων ὁλκαὶ γ. id est, foliorum autem drachmæ tres. Interpres: Omnia facere possunt folia ejus tribus obolis accepta. Ego Dioscoridi magis adhæreo quàm interpreti. Quoniam Dioscorides de lacte esulæ, tanquam potentiori, jubet dari coclearium, id est drachmam mediam: de fructu integram: de radice duas: de foliis, tanquam debilioribus tres. Nec obstat quod à Simone adducitur in expositione holcæ, quod obolum significat ex concordia Dioscoridis & Avicennæ cap. Lassar; quoniam in Dioscoridis Græco exemplari legitur pondus oboli, non olcæ, ut apud interpretem.

CAP. XLVIII.

De Nabach similiter appendente drachmam.

Nabach ex concordia Principis prima iiij. de cura quartanæ, cum Rasi ad Almansorem lib. decimo, de cura eadem, est avellana sive drachma. Est necessarium (inquit Princeps) ut des in potu omni mane quantum est nabach, de eis quæ sunt sicut mendicamen de assa. Rasis post descriptionem confectionis de assa. Sumatur ex hoc medicamine quantum est avellana, & confirmatur ex Principe canone; tract. 1. in fine descriptionis confectionis prædictæ; Dosis ejus sit pondus drachmæ unius.

CAP. XLIX.

De Avellana drachmæ pondere.

Vide etiam sequens caput.

Avellana drachmam significat. Avellana (inquit Princeps) est drachma una. Quod & Galenus sentire videtur de theriacæ commoditatibus libello: mensura, inquit, theriacæ aliàs alia utens benè facies, aliâs autem fabæ Ægyptiæ magnitudinem cùm aqua assumens, quando per acutum fuerit futurum tempus vel spacium ad digestionem Aliâs autem avellanæ magnitudinem; sic faciens, bibet quando plus ad digestionem tempus habes. Et

ita (per) fabam Ægyptiam, drachmam mediam Galenus fortè intelligit: (per) avellanam, integram (drachmam.)

CAP. L.

De Bondacate, id est, rursus de Avellana Arabice dicta, quasi Pontica nuce.

Bondacate ex concordia Principis, prima tertii, de cura apoplexiæ: & Rasis primo continentis cap. primo, charta ij. columna iij. circa principium: similiter de cura apoplexiæ autore Aaron, à quo & Princeps accepisse videtur, est avellana. Ubi enim Princeps Bondacate, (aliàs, bondacha) Rasis avellanam scripsit, Dandum quantitatem bondacate unius ex theriaca aut mithridacio: Serapio vero loco consimili aureum theriacæ dari jussit, qui per drachmam exponendus videtur, ex usitato more Arabum, aureum loco drachmæ frequenter scribentium.

CAP. LII.

De Aureis diversis: è quibus communis etiam sextula dicitur.

Vide etiam caput XLII.

Aureus multiplex: communis, Nicolai, Venetus & Atticus. Communis qui & sextula (vel sexcla) dicitur, quoniam unciæ pars est sexta; scrupuli scilicet quatuor. Libræ pars est secunda & septuagesima, grana scilicet sex & nonaginta. Quoniam ad grana sex millia noningenta duodecim, qui est numerus granorum communis libræ, si comparentur, secundam & septuagesimam eorum partem tenent. Aureus Nicolai grana nonaginta: Venetus octoginta: Atticus vero quinque & septuaginta tantum capit. Quorum quilibet ad propriam relatus unciam, partem sextam: ad libram, secundam & septuagesimam possidet. Exagium à pluribus dicitur: ab ignoto Græco stagium: à quibusdam solidus.

CAP. LII.

De Sextula sive aureo communi rursus.

Sextula, à quibusdam vocitata sexcla, idem est quod aureus: sic dicta quod unciæ pars sit sexta. Unde & sextinus aliquando dicitur: non quod in sex uncias aut obolos dividatur, ut sentire videtur Hermolaus, sed quoniam sexies multiplicatus unciam reddat. Quamobrem & obolus dici sextinus merito potest, quoniam drachmæ pars sexta computetur. Sex enim oboli drachmam integrant, sicuti & aurei sex, unciam, Semisexcla vel Semisextula aurei medietas.

CAP. LIII.

De Alcaubulo sive aureo apud Arabes dicto.

Alcaubolus, ex Serapione, aureus. Quoniam est quatuor & viginti Kirat.

CAP. LIV.

De Sicilico qui drachmas ii. pendet.

Sicilicus unciæ pars est quarta, drachmæ scilicet duæ, grana centum quatuor & quadraginta, ex Festo, Campano & Prisciano: sic dictus quoniam semunciam secet, ut Festus inquit. Campanus x'iij. Euclidis, in octavæ propositionis commentario, unciam, inquit, rursus in alias duodecim fractiones majores nostri divisere, sed alia via. Nam medietatem unciæ dixerunt semunciam, tertiam verò duellam, quartam Sicilicum. Priscianus, Drachmam si geminas aderit, quem dicier audes Sicilicum. Est itaque Sicilicus unciæ pars quarta, non semuncia, ut scripsisse videtur Hermolaus.

CAP. LV.

De duella octo scrupulorum pondere.

Duella unciæ pars est tertia, aurei scilicet duo, scrupuli octo, grana centum duo & nonaginta, ex Campano.

CAP. LVI.

De Alcovano Arabico ejusdem ponderis nomine.

Alcovanus idem quod duella apud Serapionem. Alcovani tres inquit idem unciam faciunt.

CAP. LVII.

De Sextario in Arabum libris, id est statere vel semuncia: & sacraiati pondere drachmarum 25.

Sextarius apud Arabes ponderis nomen est idem importans quod apud Græcos στατήρ, apud nostros stater, semunciam videlicet. Testatur Princeps qui minam Romanam, quæ est unciarum viginti, dicit esse sextarios quadraginta. Testantur similiter Serapio & Campanus, qui ut scripsit Simon, afferunt minam continere grana hordei undecim millia, quingenta viginti, & ipsa constituere sextarios quadraginta. Talis autem granorum numerus ad uncias redactus, viginti præcise producit uncias: igitur sextarius est unciæ medietas apud Arabes vel Arabicus. Vel aliter, ex suppositione, undecim millia quingenta viginti grana, sextarios quadraginta faciunt: ergo quadragesima illorum pars, est Sextarius. Sed pars talis est, ducenta octo & octoginta grana, quæ unciam mediam, vel drachmas quatuor complent. Nam quater duo & septuaginta grana, ex quibus drachma constat, ducenta, octo & octoginta producunt. Ergo clarum, apertumque videtur sextarium Arabicum unciæ mediæ pondus non amplius importare, qui maximè distat à sextario Italico vel xeste, Græcorum commentariis frequenter usitato, cum ea non pondera, sed mensuræ videantur existere, ut infra Tratatu tertio, Deo dante, monstrabimus. Huic sententiæ consonat Serapio Breviarii septimo, & Princeps Canone quinto, Diamartis descriptione. quorum uterque, ℞. inquit, zinziberis, costi, & cassiæ ana sextarios tres. Et istarum medicinarum in descriptione alia, drachmas duodecim, sed divisis drachmis duodecim per tria, exeunt quatuor. Ergo Sextarius est drachmæ quatuor, confirmatur. Sacraiati (ut inquit Simon) est Pondus granorum mille octingentarum hordei: quæ drachmas quinque & viginti producunt. Quoniam duo & septuaginta, qui est numerus communis drachmæ, si per quinque & viginti multiplicentur, mille octingenta concrescent. Et idem Sacraiati à Serapione & Principe describitur, quod est sextarii sex & quarta. Sed divisis quinque & viginti drachmis per quatuor, proveniunt sex & quarta. Sequitur igitur ex dictis Serapionis & Principis, sextarium esse pondus drachmarum quatuor: Sacraiati verò

quinque

quinque & viginti. Nec obstat quod apud Principem legitur. Alsacraiati magna est quatuordecim seminet, idest, oboli. Hunc enim textum mendosum esse, Serapionis dicta Septimo breviarii, à quo Princeps accepit, apertè demonstrat. Cum enim dixisset Serapio: Nux est quatuordecim seminet, subjunxit: Assabaffa parva, est seminet septem. Avicenna verò post nucis expositionem, statim subjunxit: Assacraiati magna est quatuordecim seminet, cum tamen Serapio non alsacraiati, sed assabafa scripserit. Ipse quoque Avicennæ textus, seipsum arguere videtur erroris, quoniam paulò infra inquit Alsacraiati est sextaria sex & quarta. Sed hoc ascendit ad drachmas quinque & viginti, ut præ ostendimus; quod est pondus longè majus quam oboli quatuordecim, quonam in decuplo majus & amplius, ut benè calculanti facilè apparet. Sunt enim seminet quatuor, duæ & tertia pars drachmæ: ad quos drachmæ quinque & viginti proportionem habent decuplam, super decupartientem quartadecimas, drachmæ enim quinque & viginti in seminet, id est obolos resolutæ, centum quinquaginta producunt obolos, qui quatuordecim decies continent & quartas decimas decem, vel eorum quinque septimas, quod idem est. Quamvis Dinus in eo qui illi inscribitur de ponderibus libello videatur scribere & ipse Sacraiati magnum, est seminet quatuordecim, id est, drachmæ quinque & grana sex & triginta. Quod non videtur posse stare, quoniam seminet, ut superius exposuimus, est obolus, quia harme medietas, ut Serapio testatur. Si vero seminet quatuordecim, drachmas quinque facerent, & grana sex & triginta, non esset seminet medietas Harme, id est, scrupuli, imo excederet scrupulum. Si quæ Dino attribuitur, vera esset expositio, seminet contineret grana octo & viginti paulò plus, & consequenter non esset obolus, nec medietas Harme, id est, scrupuli: imo excederet scrupulum per sextam ejus partem, grana scilicet quatuor, paulò plus, quod contradicit Serapioni. Præterea Sacraiati, quod ex Principis ac Serapionis descriptione, habet sextarios sex & quartam, id est, drachmas quinque & viginti, majus est illo, quod drachmas quinque & mediam tantum: & longè majus, quoniam quinquies paulò minus, ergo non illud, sed hoc magnum dici mereretur. Quamobrem dicendum videtur sextarium Arabicum semunciam, Allacraiati uncias tres & octavam significare, vel sextaria sex Arabica & quartam, & in hac significatione usus est libro divisionum cap. I. de Alopecia, dum præcipit potandam scamoneæ quartam drachmæ unius in sex sextariis & quarta lactis acetosi: ac si diceret, in sacraiati uno lactis: dicendum quoque assabaffa nucem significare & eam in magnam & parvam dividi, magnamque quatuordecim, parvam vero septem pendere obolos, ut ex Serapionis dictis elicere quivis diligentius considerans indubiè potest. Huic sententiæ nostræ ignotus quidam assentiri videtur parvo quodam suo de ponderibus tractatulo. Princeps nucis majoris pondus dari aliquando jubet, quam assabaffam vocat Serapio de nuce: apud ignotum Græcum aliter legitur, ut infra, Deo dante, videbimus.

CAP. LVIII.

De Sacros, id est, uncia.

Sacros ex concordia Serapionis cap. de Lycio, & Rasis continentis xxij. cap. eodem, unciam significat. Quando bibitur (inquit Serapio) ex fructu ejus sacros, laxat phlegma. Rasis, & sumere de fructu ejus ad pondus unciæ unius, laxat phlegma aquosum.

CAP. LIX.

De Auguen & adar, quorum utrumvis uncia est.

Auguen ex Serapione videtur uncia. Adar etiam apud eundem & Principem exponitur uncia.

CAP. LX.

De Assatis, id est, uncia.

Assatis ex Serapione est uncia.

CAP. LXI.

De Assatil, id est, uncia.

Assatil ex Principe similiter uncia.

CAP. LXII.

De Libris diversis & earum divisione.

Libra communis uncias habet duodecim, aureos duos & septuaginta, drachmas sex & nonaginta, obolos quinquentos sex & septuaginta: grana sex millia noningenta duodecim. Libra Nicolai uncias similiter duodecim, drachmas centum octo, obolos quingentos quadraginta, grana sex milia quadringenta octoginta. Veneta uncias similiter duodecim, drachmas sex & nonaginta, obolos quadringentos octoginta, grana quinque millia septingenta sexaginta. Attica libra habet & propriis uncias duodecim, drachmasque sex & nonaginta, obolos autem quadringentos quinquaginta, grana autem quinque millia quadringenta, qui tamen granorum numerus, novem tantum uncias communes cum tribus octavis perficit, id est, drachmas communes quinque & septuaginta, unde Priscianus,

Ter quinque hanc denique drachmis,
Et ter vigenis tradunt explerier illam.

CAP. LXIII.

De Librarum inter se proportionibus.

Librarum inter se proportiones tales existunt: Communis libræ ad Nicolai libram proportio est sesquiquinta decima. Ad Venetam sesquiquinta. Ad Atticam sesquitertia super quadripartiens septimas. Nicolai ad Venetam sesquiquinta, Venetæ ad Atticam sequiquinta decima.

CAP. LXIV.

De Libræ Partitionibus.

Libram in multas partiri possumus partes: in medietates, tertias, quartas, sextas, octavas, duodecimas, vigesimas quartas. Et ex his quidem aliquotæ dicuntur partes: quoniam aliquoties sumptæ, libram reddunt adæquatæ. Libræ nempe medietas, selibra, vel semis dicitur, unciæ scilicet sex. Pars tertia, triens: quarta, quadrans: sexta, sextans: octava, sescuncia, uncia scilicet & media: duodecima, unde quarta & vigesima, semuncia, drachmæ scilicet quatuor, stater apud nostros, σατήρ apud Græcos, sextarius Arabibus dictus. In libræ vero partes non aliquotæ, deunx, decunx vel dextans, dodrans, bessis vel bes, septunx, quincunx. Est autem deunx libræ pars illa tota quæ remanet dempta uncia, unciæ scilicet unde-

undecim decunx vel dextans, quod dempto sextante remanet unciæ scilicet decem: Dodrans, dempto quadrante, relinquitur, unciæ novem. Bessis vel bes quod superest dempto triente, unciæ octo. Septunx, remoto quincunce manet. Advertendum tamen quod triens, quadrans, sextans, ex se confusæ tantum, non distinctæ quantitatis significationem habent: sed ab his ad quæ referuntur mutuantur. Quadrans enim quamvis totius alicujus partem quartam semper significet, quanta tamen dearticulatè sit, apte non explicat, toto non precognito, cujus est quadrans, à quousque adeò distincta quadrantis significatio pendet, ut eo variato, & quadrantis significatio necessario varietur. Nam si ad libram referatur quadrans, unciarum trium pondus erit: si ad unciam, Sicilicus: si ad aureum, scrupulus: si ad drachmam, obolus & semis. Idem de triente & sextante proportionabiliter dicendum. Quorum varium significatum, apud Celsum, Plinium, Hali Abbatem, Vitruiumque non rarò reperire possumus.

CAP. LXV.

De Rotulo, id est, libra.

Rotulus ex concordia Galeni lib. de Phlebotomia, cap. 8. cum Rasi ij. continentis cap. ij. est libra. Scribit de quodam juvene Gal. flegminantes oculos habente, ablatè sunt sibi prima ablatione sanguinis ℔iij. deinde hora nona, &c. Rasis ubi supra & juveni in lib. flebotomiæ: erat quidam juvenis cui minui & extraxi quasi tres rotulos & in nona hora. Item ex concordia Serapionis iij. breviarii, cap. xv. de speciebus vomitus, cum Rasis v. continentis cap. ij. ℞. inquit Rasis granorum granatorum acetosorum ℥xx. masticis ℨi. coquantur in rotulo uno aquæ usque dum perveniet ad medium. Serapio, ℞. granorum granatorum coquantur cum libra aquæ donec remaneat medietas. Similiter ejusdem Rasis xij. continentis cap. 1. descriptione duplici, quot incipit. ℞. staphisagriæ rotulum unum, &c. cum Avi. xxij. tertii cap. de epithematibus & emplastris ad sciaticam, ubi Rasis rotulum, Avi. libram scripsit.

CAP. LXVI.

De Mina multiplici.

Mina multiplex est: Graia, Attica, Italica, Ægyptia & Romana, Graia Plinio, Paulo, Prisciano & ignoto Græco, centum drachmas pendet, uncias scilicet duodecim semis. Attica quinque & septuaginta ex Prisciano, quæ & Attica est libra, quamvis apud ignotum Græcum legatur, mina Attica stagia tria, id est, semuncia. Item mina habet uncias novem. Item mina parva oboli quindecim: in Plinianis castigationibus Hermolai, mina est libra. Mina vero Italica & Ægyptia Paulo, Serapioni & Principi, uncias viginti; quæ apud Serapionem & Principem dividitur in sextarios quadraginta, libra vero in viginti. Legendum videtur non viginti, sed quatuor & viginti, quoniam productorum inter se & producentium eadem debet esse proportio necessariò, sed unciarum viginti ad duodecim est superbipartiens tertias, quadraginta ad viginti dupla, ad quatuor vero & viginti similiter superbipartiens tertias: quia, &c. Advertendum quoque diligenter Minam & eminam non idem esse, ut sentire videtur Simon, imo inter se maximè distare cum altera pondus, altera mensura sit. Emina mensura est congii pars duodecima, sextarii medietas, cyatos sex continens, mistra magna tria, oxybaffos quatuor, de qua cum de mensuris tractantes latius differemus. Mina vero non mensura, sed pondus existens, multiplex est & ipsa, ut in mina diximus. Graia drachmas pendens centum ut Priscianus testatur. Accipe prætereа parvo quam nomine Graii. Minam vocitant, nostrique minam dixere priores, centum fert hæc drachmas. Plinius similiter libro vigesimo primo cap. ultimo, quam nostri minam vocant pendet drachmas Atticas centum. De emina, cum acetabuli mensura dicitur, significat eminæ quartam, id est, drachmas quindecim. Hic emina, quamvis sit mensura, notificatur per pondus, quod est drachmarum sexaginta, cujus eminæ pars quarta est oxybaffus aut acetabulum.

CAP. LXVII.

De Ominos, id est, mina.

Ominos ex concordia Dioscoridis & Serapionis de modo dealbandi lithargyrum, minam significat. Pone (inquit Serapio) in unaquaque ominos lithargyri, quinque atogochilos salis ex minera. Dioscorides ἔπι μίξας τῇ μνᾷ τῆς λιθαργύρου ἁλῶν ὀρυκτῶν οὐγγίας ε. Quare ominos minam, atogochilos drachmam significat.

CAP. LXVIII.

De Manes (alias manei, manii) id est, mina.

Manes vel manei & interdum manii, ex concordia Serapionis de simplicibus cap. de stilla, & Serapionis vij. Breviarii de modo conficiendi acetum scilliticum cum Dioscoride, de aceto squillitico, Minam significat: Servatur (inquit Serapio cap. de squilla) quantitas unius manes, & projiciantur super eam duodecim Kist aceti. Septimo breviarii. ℞. squillæ minam unam. Dioscorides λαβὼν μνᾶν μίαν ἐξ αὐτῆς κάθες εἰς ξέσας ὄξυς καλῦ ιβ. Serapio item cap. de mandragora, accipiatur de vino dulci amphora una, & projiciatur in ea tres manei de radice mandragoræ. Dioscorides in Latino exemplari, conficitur, & vinum cum cortice radicis ejus, ut in unum amphoram vini, tres minas radicum ejus infundas. De loqura quoque squamæ æris scribens Serapio cap. de ære: ℞. inquit de squama optimè purgata mediam mani. Dioscorides ἡμίμναιον, id est, minam mediam. Stephanus menam.

CAP. LXIX.

De Alhemion, id est, pondere unciarum xij. & semis.

Alhemion apud Serapionem Breviarii septimo de ponderibus, sextaria habet viginti quinque; igitur drachmas centum. Quoniam sextarius apud Arabes staber est, sive semuncia quod idem est. Quare alheminon est mina Græca drachmas centum pendens, ut Paulus, Plinius, Priscianusque testantur. Corruptus igitur videtur Principis textus cum dicitur: Alhemen est sextarii quinque & drachmas triginta, & auruli quatuor. Ideoque castigandus videtur, ut quadret Serapioni à quo Princeps accepit, & ipsemet testatur. Alhemen est sextarii quinque & viginti. Alhemen idem quod Alheminon.

LIBER

LIBER TERTIUS

De Mensuris.

CAP. I.

De Mensuris in universum.

Circa medicinales mensuras, (de his enim sermo noster futurus est) præmittendum videtur, quod mensurarum observationes crebriore usu à medicis usurpatæ, apud Græcos quidem fuere communes & Attica: apud nostros Itala, & Romana: apud Arabes Ægyptia, Syra & Alexandrina de quibus particulariter suis dicemus locis. Hic tamen præmonuisse placet quod ad omnium mensurarum notitiam apertiorem, spectare visum est, Quod notificare mensuras duplici possumus via, per mensuras majores & minores, scilicet, aut per pondera ad mensuras relata: Exempli causa, Si queratur quid sit cotyla, & respondeamus sextarii esse medietas, aut mensura cujus sexta pars est cyatus, per majorem & minorem mensuram cotylam declarabimus. Per pondus autem, si dixerimus, cotylam uncias esse novem olei: via vero prior certior stabiliorque est, nullius mutabilitatis susceptiva, quod de secunda verificari non potest. Quamvis enim cotyla nulla, major aut minor sit sextarii medietate, nec cyatos plures aut pauciores sex continere possit, non tamen semper erit novem unciæ, imo & decem & eo amplius aliquando reperitur. Una enim, eademque mensura, in se suisque dimensionibus nullatenus immutata rerum mensurarum causa, pondere non æqualium, variari quoad pondus multipliciter potest: Coryla namque, siquidem oleum mensuret, uncias capiet novem tantum: si vinum vel aquam, decent si mel, tredecim semis. Diversorum certè ponderum oleum: vinum vel aquam & mel, una eademque mensurata mensura, ita ut sit vini vel aquæ ad oleum proportio sesquinona, mellis ad idem sesqui altera, ad vinum vero vel aquam sesquitertia paulò plus. Harum proportionum Paulus Practicæ septimo, ignotus Græcus, & Priscianus suis de ponderibus tractatulis meminere. Serapio & Princeps licet apertè non exprimant, intelligentem tamen exemplis multis, ad earum notitiam excitant. At ita esse nos experti testamur. Variantur item mensuræ in se regionum, locorumque varietate. Atticas namque ferè omnes, Italiæ atque communes sesquiquinta in proportione superant: Italas vero ac communes sesquinona Romanæ, ut suis locis, Deo Dante, monstrabimus. Est & alia distinctio, cum siccis liquida comparantur. Nam si ad res siccas, puta pulveres, mel ipsum comparaveris, ejus ad illos quadrupla nascetur proportio, & hoc illud est, quod Canone quinto Princeps & Breviarii septimo Serapio his verbis admonent. Coclearium mellis, est aurei quatuor medicinarum unus.

CAP. II.

De Cochleari minimo, mensurarum omnium minima, & via compositionis prima.

Cochlear minimum, mensurarum omnium, mensura est minima, & via compositionis prima. Via vero resolutionis ultima, pondere quidem drachmam mediam capiens, quæ mystri parvi communis, pars est duodecima: cyathi vero quarta & vigesima: Unde Priscianus cochlear extremum est, scrupulique imitabitur instar. Extremum quidem est, quoniam est ultimum, in quod quum mensurarum divisio descendit, non ultra progreditur. Apud medicos imitatur scrupulum: quoniam ut quatuor & viginti scrupuli unciam, sic quatuor & viginti minima cochlearia, cyathum complent. Cochlearia duo minima simul juncta, pariunt cochlear parvum: tria magnum: à quibusdam vocatam conchulam: octo maximam apud medicos idoneos. Quadruplex est cochlear, maximum, minimum, magnum, & pravum, pondere, ut diximus & mensura distincta Minimum drachmam mediam parvum integram, Magnum sesquidrachmam, aut secundum Aetium didrachmam, Maximum semunciam pondere capit. Cochlearia parva sex, mystrum commune parvum faciunt: duodecim cyathum: brialam Cyathus & semis, oxybaphum, acetabulum ac sunefi, acsasse, anesimen, cyathi duo, mistrum commune magnum, Pugillum, mestrum muchitrum: Cyathi tres, cotylam mediam, calicem integrum: Cyathi sex, mistra magna tria, oxybaffos quatuor, cotulam integrã, fialam integram, corboni, eminam, calices duos. Cotylæ duæ, Xestem, Sextarium, Kist, acsati. Sextarii duo, duruch vel dorach Arabicum. Sextarii sex congium, chus, chaus, choan, iohen: congii quatuor, urnam. Urnæ duæ, amphoram Italiam, vocatam à nostris Quadrantal, à Græcis Keramion Italicum, ab Arabibus duruch vel dorach Italicum. Urnæ tres amphoram Atticam, sive cadum Amphoræ Italicæ viginti, culcum faciunt, mensurarum omnium maximã continentem cochlearia minima, ducenta sex & septuaginta millia quadringenta & octoginta. Hæc de mensuris cursim & quasi per transitum quodammodo scripsimus à minoribus orsi, quarum compositione majores concrescunt. Post hæc circa unam quamque diutius immorantes, majorum in minores sectionem faciemus, Ubi si quid occultum aut expositione dignum visum fuerit, tentabimus, quantum nobis divina bonitas tribuerit, explanare, in lucemque deducere, testibus adductis fide dignis, Dioscor. Galeno, Alexandro, Paulo, ignotoque Græco, Principe Aboali, Serapionibus utrisque, Rasi, Hallabbate, Plinio, Prisciano, ac Simone nonnunquam Januensi.

CAP. III.

De Culeo Mensurarum maxima.

Culeus est mensurarum maxima, amphoras Italicas viginti capiens Plinio teste lib. xiv. & Prisciano de ponderibus & mensuris tractatulo.

CAP. IV.

De Amphora.

Amphora Italica, mensura est pedis quadrati, octo & quadraginta continens sextari os Festo, Prisciano & Paulo, quam nonnulli ex nostris quadrantal Græci Keramion, ut diximus Ital cum vocant, Arabes duruch vel dorach Italicum & nonnunquam alduruch vel aldorach Italicum, quod idem est apud illos. Habet autem pondere duas & septuaginta libras olei: vini, vel aquæ octoginta: mellis vero centum octo. Hujus dimidium Urnam dicimus: partem octavam, Congium. Quartam & vigesimam Dorach, vel Duruch Arabicum. Octavam & quadragesimam Sextarium. Sextam & nonagesimam Mystrum magnum commune. Tricentesimam quartam & octogesimam Oxybaphum, vel Acetabulum. Quingentesimam sextam & septuagenam Cyathum. Millenam centenam secundam & quinquagenam Mystrum commune parvum. Millenam septingentenam octavam & vigenam Cochlear maximam. Ter millenam quadringentenam, sextamque & quinquagenam cochlear magnum. Sexies millenam noningentenam duodenamque Cochlear parvum. Tredecies millenam octingentenam quartamq; & vigenam Cochlea mini

minimum, quod quidem ultimum in divisione, Drachmam mediam pondere continet.

Attica præterea discenda est amphora nobis,
Seu cadus, hanc facies, nostra si adjeceris urnam.

Amphora vera Attica has urnas continet. Amphora Italica duas capit urnas, Attica vero tres ex Prisciano quæ & cadus & metreta dicitur. Quod autem Amphora Italica Keramion Italicum duruch vel dorach Italicum idem sint re, licet nomine differant Græcorum atq; Arabum medicorum cum nostris de mensuris concordia, facilè monstrat. Septimo quidem Practicæ Paulus Keramion Italicum, habet choas octo, choa Xestes sex, Xestes autem idem quod sextarius Italicus, ut ostendemus. Octies autem sex, octo & quadraginta producunt: ergo totidem continet sextarios, apud Græcos Keramion, quod apud nostros Amphora, propter quod unam & eandem mensuram dicendam Amphoram & Keramion, soloq; nomine inter se dissimilia. Eodem modo apud SerapionumBreviarii septima. Duruch Italicum habet chaus octo, chaus unum, est sex acsati. Sed acsati idem quod sextarius, quare duruch Italicum apud Serapionem octo & quadraginta sextarios habet, & consequenter idem est quod Amphora Italica vel Keramion Italicum. Et consimiliter deduci potest dorach Italicum apud Principem eandem esse mensuram, quæ Amphora vel Keramion Italicum, aut quadrantal. Advertendum tamen non temerè dictum dorach Italicum Dorach enim vel duruch absolutè prolatum, non Amphoram Italicam significat, sed librarum trium pondus tantum, sicuti canone quinto Princeps & Breviariarii septimo Serapio exposuere, in qua significatione eorum uterque posuit, cum absinthiacum oleum descripsere. Fundatur inquit Serapio ex oleo sisamino in pixidem dorach unum, herbæ absinthii unciæ duæ. Princeps, ℞. olei sisamini daurach unum, absinthii uncias duas, quamvis in quibusdam exemplaribus corruptè legatur, danich unum. Hoc autem ex Hali abbatis concordia ostenditur, qui uncias duas ex oleo sisamino sumendas scripsit, id est libras tres & absinthii uncias duas, ejusdem olei descriptione.

CAP. V.

De Urna id est Amphora dimidia.

Urna est medietas amphoræ Italicæ, sed Atticæ pars est tertia: excedit enim Attica Amphora, quæ & cadus, ut scripsit Priscianus & metreta dicitur, ut ignotus Græcus. Amphoram nostram, per urnam unam hanc facies nostræ (similem) si adjeceris urnam, scripsit Priscianus in verbo amphora.

CAP. VI.

De Congio.

Chus vel congius, amphoræ pars est octava, sextarios continens sex: cotylas sive heminas duodecim, pondere vero libras habet novem olei, vini vel aquæ decem, mellis tresdecim semis. Hanc mensuram nostri congium Prisciano teste,

Ac cotylas has, si placeat, dixisse licebit,
Heminas geminas recipit sextarius unus,
Qui quater assumptus, sit Graio nomine chœnix:
Adde duos chus, fit vulgò, qui est congius, idem,
A quo sextarii, nomen fecisse priores,
Crediderim, quos eos capiat sex congius unus.

Græci chus vel choam vocitant testibus Galeno, ignoto Græco ac Dioscoride. Arabes interdum chaus, ut Serapio interdum Iohem, ut Princeps. Hoc quod ita sit, eorum de mensurarum expositione concordia monstrat. Choa inquit Paulus, octava pars Keramij, habet xestes sex: xestes autem corylas duas, erit itaque choa idem quod congius, xestes idem quod sextarius, idemque judicium de chaus & johem, cùm chaus pars octava sit duruch Italici apud Serapionem: Iohem vero octava dorach Italici, apud Principem, & eorum utrumque acsati sex apud illos obtineat, apparet apud Serapionem chaus, apud Principem Johem, eandem importare mensuram, illam scilicet, quæ à nostris congius à Græcis vel choa dicitur, quæ libras novem capit olei, ut diximus, & ex concordia Serapionis ac Dioscoridis cap. de resina, convincitur, ubi enim Dioscorides choam, Serapio novem scripsit libras.

CAP. VII.

De Missohaos, id est, congii dimidio.

Missohaos ex concordia Serapionis & Dioscoridis, de modo aromatizandi adipem, cap. de pinguedine & adipe, est mensura congii medietatem capiens. ℞. inquit Serapio ollan novam terream capientem circa libras triginta, & pone in ea adipem, & super hoc vinum missohaos. Dioscorid. ἢ χοὸς ἡμισυ οἴνε, hoc est, congium medium: libras scilicet quinque, est enim choa vini, libræ decem.

CAP. VIII.

De Sextarii.

Sextarius Italicus est mensura, quæ congii pars est sexta cotylas aut eminas duas continens, cyathos duodecim. Unde Priscianus,

Sextarii cyathus pars est quæ est uncia libræ.

Sicut enim libra duodecim continet uncias, ita sextarius duodecim cyathos. Sed si emina, ut scripsit Simon, cyathos novem habuerit, cum ipsa sit sextarii medietas, cyathos decem octo sextarius continebit, quod veritati non videtur quadrare. Habet autem sextarius Italicus, pondere olei quidem, uncias decem octo: vini, vel aquæ viginti: mellis septem & viginti. Romanus verò, ut apud Oribasium legitur, & Paulus testatur, olei viginti capit uncias, vini vel aquæ duas & viginti paulò plus: mellis triginta. Sextarium Romanum Serapio & Princeps, Kist Romanum vocitant, & sextarium Italicum Kist similiter.

CAP. IX.

De Sextario Attico.

Sextarius Atticus, habet olei uncias quindecim, vini vel aquæ & mellis secundum proportionem superius explicatam hujus tractatus, capite primo.

CAP. X.

Rursus de sextario variæ Simonis Genuensis expositiones.

De sextario licet multa Simon noster dixerit, nihil tamen determinatum dixisse videtur, unde sciri certè possit, pro qua mensura vel pondere medicorum commentariis accipiendus sit. In eminæ namque expositione, Emina, inquit, dicta est, eo quod sextarii sit medietas, continet autem cyathos novem teste Alexandro de lacte dyssentericis dando. Est autem, ut dixit, secundum Isido. mensura liquidorum, apprehendens libram unam: secundum vero Serapionem & Avic. & Campanum, qui reduxit pondera, quæ ponunt hi duo, ad grana, est undecim millia quingenta

&

& viginti, & ipsa est sextaria quadraginta. Sed emina Romana est unciarum viginti. Italica & Ægyptia unciarum sexdecim Sextarius est vigesima pars libræ. In expositione vero sextarij, Sextarius, inquit, pondus est drachmas sex habens & semis, ut apud Avic. in fine de ponderibus. Secundum vero libros antiquorum, est nomen mensuræ, & habet libras duas. Secundum antiquos: & alibi duas & semis: alibi duas & uncias octo: olei libram unam: mellis tres. Secundum Isodo. sextarius librarum duarum est in fine, Authore Papia. Sextarius est sextula pendens scrupulos quatuor, sic dictus, quod sit sexta pars unciæ, quod idem est quod aureus. Hæc Simon ex quibus videtur eundem maximè ambiguum fuisse, quid sextarius, quidve emina apud medicos deberet intelligi. Nam si sextarius est mensura cujus medietas est emina, & emina libram pendet, ut authore Isodo. scripsit Simon, quo pacto sextarius est pars vigesima, cùm duas ipse captat libras. Item si undecim milia quingenta & viginti grana, in quæ resolvitur emina, teste Campano, viginti producunt uncias, quomodo emina unam tantum habebit libram, cùm supra libram duos addat ipse trientes, quia uncias octo. Quo etiam pacto sextarij medietas appellari merito poterit, quæ eodem major esse videatur. Sciendum sextarium aliter apud Arabes aliter apud nostros accipiendum: apud illos enim ponderis nomen est semunciam denotans, ut in de ponderibus tractatu secundo diximus. Apud nostros mensuram significat, quæ congii pars est sexta, quam Græci xestem, Arabes acsati & Kist vocant, quo vocabulo in hac significatione frequentissime utuntur: illo autem acsati scilicet perquam rarissimè, quod ego legerim. Septima namque quarti de linimentis canitiem prohibentibus, scripsit Princeps, olei omphacini acsat tres. Rasis xxv. continentis olei omphacini rotulos quatuor descriptione eadem videtur legendum quatuor semis, acsat enim tres id est sextarij olei uncias quatuor & quinquaginta capiunt. Rotuli vero quatuor, octo & quadraginta tantum. In descriptione quoque confectionis anacardinæ, canone V. acsati legitur tria, quamvis in quibusdam exemplaribus corruptè legatur asceleti. Serap. vero acsei scripsit, Haliabbas cades tres, & exposuit cadum continere uncias decem octo. Rarissimè itaque legimus acsati, frequentissime vero Kist. Canone secundo de cucumere asinino in membrorum nutrimenti areola. Quando decoquitur radicis ejus libra media cum duobus Kist vini scripsit Princeps, Serapio similiter de simplicibus cap. eodem accipiatur de radice ejus libra media, & teratur cum duobus Kist vini. Dioscorides in Græco exemplari τῆς ῥίζης λαβ' ὑπὸ ἡμίλιτρον μετὰ δυοῖν ξεστῶν οἴνου μάλιστα λιβανοῦ λεχθέντων: in Latino selibra radicis ejus, in vini xestis bullita duabus. Ecce quod Dioscorides xestem, Arabes Kist vocavere. Corruptus vero videtur qui sequitur, tàm Serapionis quàm Principis textus locis allegatis, scilicet & dentur omni die tres onolossat in potu de decoctione ejus radicis, quoniam minima esset potionis quantitas tres onolossat, quia drachma media tantum, cùm onolossat obolum significet, sex autem oboli faciunt drachmam, ut præostendimus tractatus secundi cap. 1. & cap. obolus. Dioscorides etiam ubi supra non obolos tres, sed cyathos tres dari de decoctione jussit, in exemplari Græco, διδόναι ἐκ τούτου κυάθους γ'. Cyathi autem tres semicotylam faciunt, uncias scilicet quatuor & semis. Selibra radicis ejus inquit Dioscorides in Latino, xestis bullita duabus trita & accepta cyathis tribus per triduum, hydropicis humores ventris spargit. Confirmat hoc Rasis continens xxiij. cap. dicens de cucumere similiter asinino, qui decoctionis antedictæ uncias quatuor semis dandas scripsit. Itaque apud Serapionem & Principem castiganda est litera, ut non onolossat tres, sed cyathi tres scribantur. Quoniam verò hæc quasi digredientes diximus, redeamus unde digressi sumus, ut ostendamus apud Arabes Kist frequentissimè scribi, pro eo quod nos sextarium, Græci xestem scribunt. Quartadecima tertij, tractatu quarto, de cura ascitis, in medicina de squilla, quam à Paulo ad literam Princeps accepit. Decoquantur, inquit, squillæ libræ duæ in Kist vini tribus. Paulus Practicæ tertio, cap. xlviij. cura eadem: & hoc inquit est valdè bonum interioris squillæ libræ duæ in vini austeri xestis tribus. Item xxij. tertij, tractatu ij. De epithematibus & emplastris ad sciaticam, ℞. picis humidæ, &c. & paulò post staphisagriæ Kist unum est & cotile duæ inquit Princeps. Galenus quoque vij. miemir descriptione diacodion secundum mentem propriam: mihi autem inquit experientiam habenti de prædictis constructionibus, visa est esse melior illa, in qua pro quolibet xeste uno aquæ, ponuntur codiæ decem, sicut scripsit Criton, Alexander: Galeni verba quasi ad literam referens, mitte, inquit, in sextario uno aquæ, papaveris capita decem. Avic. canone v. cap. vi. in syrupi de papavere descriptione, oportet inquit ut accipiantur centum papavera viridia vel media. Deinde projiciantur super ea Kist decem aquæ pluvialis. Galenus xestem, Alexander sextarium, Avic. Kist scripserunt. Paulus quoque vij. practicæ descriptione diacodion. Item libro 4. de nervorum vulneribus anethi xestem unam, picis libram unam, opoponacis uncias tres, quam eandem scribens Avic. vi. quarti de cura morsus à cane rabido, Kist unum. Serapio Practicæ vi. similiter de cane rabido, aceti libra una & media. Item vij. Practicæ descriptione theriacæ, vini acuti Kist duo & sunt libræ tres. Ex his evidenter apparet, verum videri mensuram illam, quæ à Galeno, Paulo, Dioscoride & Alexandro vocatur xestes vel sextarius, apud Principem Kist appellatam. Apparet etiam Kist non esse mensuram illam quæ hordei uncias capiat decem & octo, vini vel aquæ septuaginta, mellis centum octo, quod apum Principem in pluribus exemplaribus corruptè legitur. Hoc etiam non omittendum videtur, quod apud Haliabbatem Practicæ decimo theriacæ descriptione, ubi Paulus xestem, Serapio & Princeps Kist, Stephanus cadum semper scripsit, vocabuli proprietatem minime servans: quoniam cadus non sextarium unum tantum, sed duos & septuaginta capit: est enim Attica amphora, ut Priscianus: vel metreta, ut ignotus Græcus urnarum trium capax mensura, quod & Plin. sentire videtur l b. xiiij. de Cæsaris liberalitate, quem triumphi sui cœna vini Phalerni amphoras centum, Chij cados centum distribuisse testatur. Idem scribitur à Januense Papia authore. Abusus itaque vocabulo videtur Stephanus, qui xestis vel sextarij loco cadum scripsit. Decimo quoque practicæ, olei nardini descriptione, olei fissam cados quinque, & est in cado libra & media. Quod peccati genus Avicennæ quoque interpres xx. iij. cap. xxij. frequenter & aliis aliquando locis incurrisse deprehenditur. Ex quibus omnibus colligimus, xestem sextarium Kist, acsat, val acsati nomina esse synonima, mensuram importantia quæ sexta congij pars est, si Kist Italicum, aut sextarium Italicum intelligamus, non autem Atticum aut Romanum.

CAP. XI.

De cotyla id est Sextarii dimidio.

Cotyla congij quidem pars est duodecima, sextarij medietas, mistra magna tria, oxibaphos quatuor

cyathos vero sex capiens, pondere autem, olei uncias novem, vini vel aquæ decem, mellis tredecim semis, quam Græci κοτύλω, τρύβλιον, & τρυβλίον: Arabes corboni, corylum, & interdum corylam. Nostri eminam, Stephanus autem sæpe menam appellant Simon tamen exponit eam, authore Galeno, uncias novem, id est duas & septuaginta drachmas: authore verò Isidoro, drachmas sexaginta tantum, quorum utrumque verum est, secundum diversas tamen observationes. Quoniam Galenus communes, Isidorus Atticos sequitur, quorum mensuræ ad communes relatæ minores sunt subsesquiquinta in proportione, ut sexaginta ad duos & septuaginta. Nec hoc à vero dissentire videtur, his qui communium mensurarum ad Atticas habitudinem norunt. Quod autem ab ignoto Græco videtur dici, coryla, est oxibaphi duo, non putamus verum, quoniam contradicit Paulo, Serapioni, Principi, Prisciano, & postremo ipsimet dicenti coryla, habet uncias novem quare videtur illud non ignoti Græci dictum, sed superadditum, aut scriptoris vitio depravatum.

CAP. XII.

De Chœnice.

Chœnix ex Dioscoride coryle tres: ex ignoto Græco & Prisciano octo sextarij, licet quatuor Italici.

CAP. XIII.

De Chinica, id est chœnice.

Chinica ex Dioscoride idem.

CAP. XIV.

De Hemina seu cotyla.

Hemina, idem quod Cotyla Prisciano teste.

At Cotylas quas si placeat dixisse licebit.
Eminas geminas recipit sextarius unus.

Habet autem emina, ut in coryla diximus, cyathos sex, non novem, ut scripsit Simon. Cùm enim sextarius cyathos duodecim tantum contineat, non poterit ejus medietas novem continere. Quoniam si sic, decem & octo cyathos, sextarius contineret, & tunc cyathus esset pars sextarij decima octava, non duodecima, sicuti Priscianus testatur.

Sextarij cyathus pars est qua est uncia libra.

Quod si concederetur, cùm cyathus sit unciam & mediam capiens mensura, tunc sextarius decemocto continens cyathos, libras duas cum quadrante caperet: olei uncias septem scilicet & viginti, & consequenter amphora, quæ teste Paulo, Festo, Prisciano, Principe ac Serapione octo & quadraginta capit sextarios, duas scilicet & septuaginta libras: olei tantum centum & octo contineret, mellis vero centum duas & sexaginta, quod authoribus antedictis omnibus contradicere videtur. Non igitur videtur concedendum, quod emina cyathos novem capiat, multoque minus, quod uncias viginti, aut grana undecim millia quingenta viginti, quod idem est. Hoc enim dato, cùm emina sit sextarij medietas, tunc pars æquaretur toti, imò major esset emina scilicet sextario. Quoniam sextarius est unciæ decem octo, ut in verbo sextarius Italicus. Castiganda videtur igitur Simonis expositio, ut dicatur, Emina est sextarij medietas, cyathorum sex mensura. Ubi autem dicitur, quæ emina Romana est unciæ viginti, aut grana undecim millia quingenta viginti, prima abrasa litera mina Romana non emina legendum videtur, ut dicatur mina Romana uncias viginti pendet, aut grana undecim millia quingenta viginti, & tunc inter Simonem & authores antedictos nulla de hoc erit controversia. Et forte taliter scripsit Simon, sed scriptorum negligentia fuit depravatum. Ad Alexandrum verò de lacte dysentericis dando, quem Simon adducit, ut ostendat eminam novem cyathorum esse mensuram, tentemus, &c. ut tota impleatur emina Sciendum quod liquidorum mensurabilium apud medicos levissimum est oleum, gravissimum mel, ut tractatus hujus cap. primo diximus, mellis ad oleum proportio est sesquialtera, emina namque olei uncias novem pendet, mellis tredecim cùm dimidia. Cyathus autem pendet unciam unam & semis. In emina igitur, olei sunt cyathi sex, quo ad mensuram & quo ad pondus: Quoniam mensuras sex, vocatas cyathos, recipit emina olei, quorum quælibet unciam & mediam pendet. Sexies autem uncia una & media sumpta novem producit uncias: In emina vero mellis sunt item quo ad mensuram, cyathi sex solùm non plures: Quo ad pondus vero plures quam sex, quia Novem. Nam si dividuntur unciæ tredecim semis, per unciam unam & mediam, quod est pondus cyathi, proveniunt novem Quare in emina mellis, sunt cyathi novem, quo ad pondus licet quo ad mensuram sex tantum. Quoniam mensuræ sex appellatæ cyathi cujuscunque liquoris fuerint, illam replent ad summum, quam cyathi mellis sex, quo ad pondus, non replerent, quia sunt quatuor tantum quo ad mensuram unciæ scilicet novem. Ut ergo tota impleatur emina cyathis novem, quo ad pondus, sex autem mensura indigebit. Ad quod respiciens Alexander, inquit, tentemus igitur lac dare quãtum capere possunt tres cyathi. Post duas horas alterum tantum aliquibus & tertio damus, ut integra impleatur emina, pondere scilicet, quæ novem constat cyathis. Cyathi enim sex pondere, id est unciæ novem non replerent eminam integram ponderalem totam, cum illa uncias tredecim semis capiat, addendi erant iterum cyathi tres pondere, id est unciæ quatuor semis, & hoc voluit Alexander, ut sentio. Non ergo dicendum, quod emina cyathos novem contineat, id est mensuras appellatas cyathos, quos sextarij Italici partes duodecimas authores exponunt.

CAP. XV.

De Reielati, id est, mensura cotyle media ut videtur.

Reielati apud Principem canone V. in descriptione unguenti diachylon, videtur corylæ medietas, vocata calyx, id est unciæ quatuor semis: cui concordat ignotus quidam, quamvis Mundinus exponat uncias quatuor tantum. Ex Paulo tamen Practicæ septimo ex antidotario, ac ex Rasi ad Almansorem vij. de scrophularum cura, videtur posse elici quod diximus. Similiter ex Serapione vij. Practicæ, & Principe quinto canone, descriptione electuarij, quod stat loco Alcanzi.

CAP. XVI.

De Fiala, id est, cotyla.

Fiala ex concordia Rasis iiij. continentis, charta lxxxiij. columna prima descriptione secunda pillar. ad astma cum Avicena xiij. de cura asthmatis, cotylam significat. Post horam scripsit Rasis detur in potu, post eas cotyla media. Et confirmatur idem ex concordia ejusdem Rasis iiij. continentis charta, cap. I. columna iij. circa principium, cum Galeno V. de interioribus. Rasis enim exponit fialam unciarum novem, mensuram pleuritici rejiciunt quaque die sex vel septem fialas; sed fiala est novem unciarum. Galenus vero loco allegato. Si quaque die quantitas

sanici

saniei quam ferant coadunetur, inveniet illam sex aut octo cotylas. Castigandus vero videtur textus Rasis in prædictarum pilularum descriptione loco prædicto, ubi fialam mediam, exponit uncias novem, quoniam contradicit dictis suis superioribus & Galeno, & scribendum videtur, unciæ quatuor semis, id est cotyla mediæ. Similiter & principis litera corrigenda, ubi post descriptionem pilularum superius immediatè descriptarum dicitur. ℞. pulpæ coloquintidis danich duo, seminis urticæ, &c. Deinde potentur drachmæ duæ aut tres aquæ mellis. Quoniam loco superius adducto scribuntur à Rasi non drachmæ duæ aut tres. Et videtur textus Rasis melior. Quare inferri merito potest, fialam & cotylam unam & eandem esse mensuram: quamvis apud ignotum quendam legatur, fiala est sexta pars sextarij, quod non videtur verum, quia tunc esset cyathi duo & non sex.

CAP. XVII.

De Mystro communi magno.

Mystrum commune magnum, cotylæ pars est tertia, sextarij sexta, cyathorum duorum capax mensura. Habet autem pondere, olei quidem uncias iij. vini, vel aquæ, uncias tres, scrupulos 8. mellis vero uncias 4. semis, testatur hoc Paulus, Serapio, & Princeps. Verum Serapio muchitum, Princeps mestrum appellat. Galenus vero interdum pugillum ut exposuit Glossator, decimo de ingenio sanitatis, de cura marasmi, ubi in exhibitione lactis asinini, dandum, inquit, prima die lac asinæ pugillo uno non plus. Et infra, licebit tibi offerenti multitudinem lactis augere dimidij pugilli. Cui concordare videtur Joannes Damascenus de lacte phthisicis dando, & oportet inquit, ut lactis dandi quantitas comparetur virtuti suscipientis, quare incipiendum à quantitate minori dando de eo circiter uncias tres in prima die. Et in crastina addatur item. Mundinus quoque inquit, Pugillus est mensura unciarum trium. Et confirmatur iterum ex Galeno decimo ut supra. Qui denique ex ira febriunt, bibãt aquæ frigidæ cotylas duas, id est, pugillos sex. Duæ autem cotylæ, sunt unciæ decem & octo, quæ divisæ per sex, reddũt tria. Igitur pugillus videtur unciæ tres. Quamvis apud Rasin sexto continentis charta 140. columna secunda, circa medium, exponatur pugillus, Keraria sex, & Keratium est grana hordei quatuor, secundum quam expositionem pugillus esset quantitas scrupuli unius, quod non videtur verum. Ex his arguet quis Avicennæ textum positum decima tertij tractatu v. de exhibitione lactis asinini, videri mendosum. Et mulgeatur inquit, medietas sacraiati, & est quantitas ejus, quod potu datur, in die primo. Sacraiati namque medietas, ut superius ostendimus est sescuncia, id est, uncia & semis paulo plus. Quoniam Sacraiati ex Principis & Serapionis descriptione, est sextarij sex & quarta, drachmę scilicet quinque & viginti: quare dissentire videtur à Galeno simul & Damasceno de lactis exhibendi mensura. Quod autem ab ignoto Græco dicitur, quod mystrum magnum, est cyathi tres, non videtur verum, quia tunc esset cotylę medietas, unciæ scilicet quatuor semis, non partis ejus tertia, unciæ scilicet tres, quod Paulus, Serapio, Princeps & Priscianus affirmant. Quamobrem cogor credere tractatum illum vitiatum fuisse, multaque non rectè dicta ignoti, bene dictis fuisse superaddita.

CAP. XVIII.

De Calyce, id est, cotylæ dimidio.

Calyx, est fialæ sive cotylæ medietas mensura scilicet cyathorum trium pondere, uncias quatuor & semis habens, ut testatur concordia Rasis iiij. continentis, charta lxxxiij. columna prima, descriptione secunda pilulatum ad asthma cum seipso libro eodem, charta lxxxv. columna, 1. circa finem descriptione iterum pilularum ad asthma, quæ sunt pene eædem, cum primis: cum Avi. x. iij. tractatu primo cap. xl. de cura asthmatis, descriptione pilularum earundem: Rasis post pilulas, charta lxxxiij. descriptas, jussit dari aquam mellis ad fialam mediam: charta vero lxxxv. admodum unius calycis, Avic. vero cotylam mediam. Idem ergo est per horum concordiam calyx unus, quod fiala media. Sed fiala media, vel cotyla media, est uncia quatuor semis, ut in verbo fiala, igitur calyx est mensura unciarum quatuor semis. Quare mendosa videtur utraque expositio in Rasi super addita tam fialæ mediæ, quam calycis unius, cum utrumque exponatur unciæ novem. Quare utrobique scribendum videtur, unciæ quatuor semis, & non novem, hoc enim dato, pars æquaretur toti, quod est impossibile.

CAP. XIX.

De Pugillo, id est, cotylæ triente.

Pugillus (ut in verbo Mystrum commune magnum) mensura est cotylæ pars tertia pondere unciarum trium capax.

CAP. XX.

De Oxybapho, id est, sesquicyatho.

Oxybaphum ex Principe, Paulo & Serapione, cyathus est cum dimidio, cotilæ pars quarta. Pondere autem, observatione communi drachmas habet decem & octo: olei, vini, vel aquæ viginti: mellis septem & viginti. Observatione vero Attica, drachmas habet, olei quidem quindecim tantum: vini vel aquæ & mellis secundum proportionem sæpius dictam. Quod vero apud ignotum Græcum legitur: Oxybaphus habet cyathos tres, id est, uncias quatuor semis, non videtur verum: quod etiam ab eodem dicitur, habet uncias duas & stagia duo, si diceret & drachmas duas videretur verum. Hanc mensuram Plinius acetabulum, Serapio & Princeps acsuneffi vocitant. Verum Princeps loco drachmarom decem & octo, darchimet scripsit decem & octo. Interdum acsuffi legitur, ut apud Serapionem cap. de tithymallo, cujus tamen textus videtur mendosus, dum dicitur, quando accipitur ex semine & folio ejus pondus duorum acsuffi, & bibuntur, faciunt idem quod ipsum lac: Et similiter textus Rasis videtur mendosus, continentis xxiij. cap. eodem cum dicitur: uncia una & media, videtur legendũ ex Dioscoride, oxybaphi medij quantitas, drachmas scilicet novem, quem authorem tam Rasis, quam Serapio testantur, folia inquit Dioscorides Latinus multi collecta servant semen & folia ejus oxybaphi dimidiati mensura, potata virtutem lachrimæ ipsius complent: in Græco exemplari πλῆθος ἥμισυ οξυβάφου ποτιζόμενα.

CAP. XXI.

De Anesimen vel acsasse, id est, oxybapho.

Anesimen apud Principem, Acsasse apud Serapionem, ex concordia utriusque cum Dioscoride de cucumere asinino, est oxybaphum. Ubi enim Dioscorides corij rad. ejus quarta parte oxybaphi, in Latino exemplari. In Græco τὸ τέταρτον οξυβάφου, Serapio quarta acsasse, Avic. anesimen scripsit. Nec prætereundum videtur quod Dioscorides & Serapio, ex succo radicis & corio ejusdem simul medicamen compositum

tum faciunt ad hydropicos: Princeps ex utroque disjunctim unum simplex, utens disiunctiva, aut, quę conjunctivè videtur intelligenda aut scilicet pro, &c.

CAP. XXII.

De Kassuff, id est, oxybapho.

Kassuff ex concordia Serapionis cum Dioscor. & Plinio capit. de psyllio, est oxybaphum, Ad ramicem puerorum (inquit Serapio) accipiatur de Psyllio quantitas duorum Kassuff, teratur, & infundatur in duabus cotylis solutis aquæ Dioscorides enterocelicos infantes, & quibus eminet umbilicus in cataplasmate adhibitum psyllium maximè curat, oxybapho uno trium & in duobus digitis aquæ infusum, in Latino. In Græco vero, ὀξυβάφε πλῆθος ἐν δυσὶν ὕδατος [Marcellus legit, κοτύλαις] δακτύλοις. Plin. lib. xxv. cap. 19. Acetabuli mensura sextario aquæ densat & contrahit : terere oportet, &c. Quare videtur legendum in Serapione quantitas Kassuf unius, non duorum ex concordia Plinij & Dioscoridis. Item capite de Rura cum sumitur, inquit Serapio, ex semine ejus quantitas Kassuff cum vino : Dioscorides, ὅσον ὀξυβάφε τῦ σπέρματος ποθὲν δὸς, in exemplari Græco : & in Latino oxybaphus seminis ipsius bibitur. Capitulo similiter de origano scripsit Serapio, si bibitur ex eo sicco quantitas Kassuf cum aqua & melle, superfluitates melancholicas, & cœtera Dioscor. oxybaphi quantitas ὀξυβάφε πλῆθος, legit. Aliquando Kissuf, ut capite de origano apud Serapionem idem. Ex his, & capitibus duobus superioribus inferri posse videtur, oxybaphum acetabulum, acsuffi, acsunef, anesinen, acsasse, Kasfuf, vel Kisfuf nomina esse synomina, mensuram eandem importantia cotylæ scilicet partem quartam, drachmarum decemocto pondus capientem observatione commum. Attica vero quindecim tantum.

CAP. XXIII.

De Kaffitio vel Kassitio mensura quæ videtur cotyla.

Kaffitius vel Kassitius ex concordia Principis Canone. v. cum Haliabbate Practicæ decimo, & Serapione septimo Breviarij, descriptione Alkansi, mensura est Cypria, & videtur heminam sive cotylam significare. ℞. inquit Princeps loco ante dicto granorum myrri caffitium semis. Haliabbas, granorum myrri semis heminam: & apud quosdam heminam, de quorum numero Serapio fortè fuit, qui granorum myrti libram unam scripsit, Atticam quidem intelligens libram quinque & septuaginta constantem drachmis, unciis scilicet novem cum tribus octavis, quam tribus drachmis tantum majorem heminam, tractatu secundo de ponderibus in libra, ostendimus. Hæc videtur caffitij significatio, quamvis apud Mundinum & ignotos quosdam, exponatur mensura unciarum quindecim, quod rationi consentaneum non videtur, Quoniam medicina, quam descripsit Rasis viij. continentis de colica, charta cxcix. columna ij. infra medium, quam dicit constare ex stercoris columbini caffitio uno, anethi pugillo uno, & aquæ rotulis duobus decoquendis, donec rotuli medietas remaneat. Si vero unciarum quindecim mensura caffitius fit, adeò spissa redderetur, ut potabilis fieri nullo modo posse videatur. Advertendum Principis textum sextadecima iij. positum, de colica, capite de compositione medicinarum solventium phlegma, videri mendosum, cum dicitur Solutivum aliud forte ℞. caffitium unum fimi columbini, & manipulum unum anethi, & danich aquæ, daurach videtur legendum, id est, tres. Nec audiendus Pandectarius scribens, caffitium appellari, Stercus columbinum, deceptus ex modo scribendi unitatem Iotam ij. utrinque punctis signatam, non numeri, sed expositionis signum credidit, quod tamen erroris genus, non Pandectario viro doctissimo tribuendum dixerim, sed eorum alicui potius, qui priorum commentaria supplere volentes, ea sæpissimè maculant, & sua multa corruptè dicta, aliorum benedictis sine pudore commiscent.

CAP. XXIV.

De Cyatho, conos, coatus, alcantus, vel almunesi.

Vide etiam duo sequentia capita.

Cyathus mensura, quæ cotylæ, vel heminæ pars est sexta, mystri magni communis dimidia. Pondere observatione communi, capiens olei drachmas duodecim : vel aquæ tredecim & scrupulum. mellis vero decem & octo, ut testantur, Paulus ignotus Græcus & Princeps Hanc mensuram Arabes coatum, interdum conos appellant: aliquando almunesi alcanta vel alcantus vel alcoatus.

CAP. XXV.

De Cuabo, id est, cyatho.

Cuabum ex concordia Rasis v. continentis, char. cxxiij. columna prima supra medium, cum Galeno, viij. Miamir, (hoc est, de compositione medicament. secundum locos affect,) authore Archigene, apud utrumque est cyathus. Quod si fuerit inflammatio (inquit Rasis) cum intersectione lamentabili absque febre, &c. da in potum quidem ad modum trium cuabij cum aqua frigida bis aut ter. Gal. ubi supra in aliis vero quæ circa stomachum, molestus his quidem quibus aduritur stomachus cum ex solutione & lipothymia vel inappetibilitate ex quacunque causa præter febrem, cyathos tres vel quatuor aquæ frigidæ da sorbere bis aut ter per intervalla.

CAP. XXVI.

De Briala, id est, cyatho.

Briala ex concordia Principis (iij. primi, de regimine aquæ & vini) cum Rasi xxv. continentis, cap. 1. de Canone cibi & potus, est cyatilius. Super cibum tamen (inquit Princeps) brialas duas aut tres bibere non nocet ei, qui consuevit Rasis quia in autumno debes potu uti super cibum aut post, in modica quantitate tribus cyathis.

CAP. XXVII.

De Coanuso seu pugillo, cyathorum duorum mensura.

Coanusum septimo decimo continentis, de cura hecticæ, pugillum significat, mensuram cyahorum duorum, ex concordia Rasis & Galeni decimo de ingenio sanitatis circa finem, quem Rasis adducit loco superius allegato.

CAP. XXVIII.

De Mystro communi parvo.

Mystrum commune parvum, quod & chema parva dicitur, cyathi medietas est, testibus Paulo, Serapione & principe Habet autem pondere drachmas sex olei: vini vel aquæ scrupulos viginti, mellis vero drachmas novem. Verum Serapio Muchitrum parvum, Princeps

ceps mestrum appellat. Serapio item & Princeps pro drachmis sex, darchimet sex scribunt, pro scrupulis vero viginti, scripsit Princeps gormiæ viginti, ex quo facilè sciri potest darchimet apud Arabes drachmam, gormiam scrupulum significare, ut in verbo gormia, tract. ij.

CAP. XXIX.

De Bachates parva, quæ videtur mensura drachmarum quinque, &c.

Vide libro 1. in B. litera.

Bachates parva, ex concordia Serapionis Practicæ iij. cap. xv. cum Avicennæ Canone v. summa ij. tract. vi. & Bimasvi continentis v. charta centesima quinta & vigesima, columna ij. supra medium est drachmæ quinque in descriptione medicinæ de succo granatorum & mentæ ad vomitum, ℞. (inquit Bimasvi) succi granorum granatorum drachmas triginta, succi mentæ drachmas decem. Avic. succi granorum granatorum drachmas triginta, mentæ & sisymbrij, ana drachmas quinque. Serapio succi granatorum similiter drachmas triginta: succi mentæ, sisymbrij ana bachatem parvam. Idem igitur videtur drachmæ quinque & bachates parva. Confirmatur ex Andromacho octavo Miamir, ut scribitur à Galeno. Ex Theod. quoque Prisciano Practicæ tertio, ca. vi. * parafo incidente stomacho, &c. Ex Paulo item Practicæ similiter iij. cap. xxxvij. ex Rasi etiam v. continentis locis quamplurimis, authore præcipue Bimasin, qui omnes, medicinam prædictam describentes, granatorum succum triplum ponunt ad mentæ succum. Quare cum & apud Serapionem granatorum succus sit drachmæ triginta, mentæ & sisymbrij erit drachmæ decem, bachates ergo duæ succi drachmæ decem, erunt. Et consequenter bachates parva una drachmæ quinque, ut scripsit Princeps.

CAP. XXX.

De Mystro magno Attico.

Mystrum Atticum magnum, ex Dioscoride cotylæ Atticæ pars est decimaoctava, scrupuli scilicet decem, id est, oboli viginti, non quatuor & viginti, sicut apud ignotum Græcum legitur, asserentem trium stagiorum, id est, aureorum pondus.

CAP. XXXI.

De Mystro Attico parvo.

Mystrum Atticum minus, ex eodem Diosc. & Ignoto Græco & Prisciano, oboli quindecim: est enim pars quarta cyathi sexaginta capientis obolos observatione quidem Attica. Communi enim observatione duos & septuaginta capit.

CAP. XXXII.

De Cano, id est, cyatho.

Canos ex concordia Serapionis & Dioscoridis cap. de absinthio, & de Cyclamino, cyathus est: utrobique enim, ubi à Serapione conos à Dioscoride cyathus scribitur. Item ex concordia eorundem de urina, cum Rasi vij. continentis cap. de hydropisi. Ubi enim Dioscorides & Rasis dant urinæ caprinæ cyathum unum cum drachma una spicæ, Serapio Canon: quamvis apud Galenum nono Miamir de cura hydropicorum, autore Archigene scribatur, urinæ caprinæ cochlearium unum cum spica: qui locus videtur depravatus & scribendum cyathus.

CAP. XXXIII.

Rursus de Mystro Attico.

Mystrum Atticum justissimum ex Dioscoride, oboli octo.

CAP. XXXIV.

De Cianes mensura obolorum V. vel VI.

Cianes mensura, quæ observatione communi parvum coclearium dicitur. Habet autem pondere, observatione communi drachmam unam sive obolos sex: observatione vero Attica, cochlearia minima duo, teste Prisciano.

CAP. XXXV.

De Nuce parva & magna.

Nux duplex, parva & magna. Nucis sanè nomen ad pondera potius, quam mensuras pertinere videtur. Parva, quam ignotus Græcus Ponticam vocat, habet Keratia decem & octo apud ipsum, scrupulos scilicet communes tres, aut drachmam communem unam, aut coclearium parvum unum; quod & Serapionis concordia, primo Practicæ cap. 23. descriptione medicinæ ad epilepsiam, cum Rasis continentis, cap. 1. & cum Alexandro de cura epilepsiæ, videtur testari. Sed ex medicinis simplicibus (inquit Serapio) est pyrethrum, teratur & misceatur cum melle, & detur ex eo cochlearium unum. Et Alexander similiter de epilepsia Et maximè ad istam facit pyrethri radix trita cum melle, ut electuarium composita. Dabis autem exinde cochlearium. Rasis vero ubi supra. Medicina, inquit, valde bona & experta: ℞. selelios, &c. Sumatur ex ea quantitas nucis, & infra. Ex medicinis facilibus est pyrethrum, mixtum cum melle & exhibitum in quantitate nucis. Verum apud Serapionem & Principem describitur nux parva, habere seminet. 1. obolos septem, drachmam scilicet unam & ejus sextam. Quod & Rasis ad Almansorem lib. 4. cap. de opio sentire videtur, dum dixit: Detur de Theriaca ab avellanæ ad nucis magnitudinem, ac si diceret, à keratiis decem octo, ad unum & viginti, id est ab obolis sex ad septem. Tra. 3. ca. cxxxiiij.

Nux magna vel nux regalis vocata ab ignoto Græco, tres habet aureos aut drachmas quatuor apud eundem, & est semuncia. Verum apud Serapionem & Principem, non drachmas quatuor, sed duas tantum & drachmæ tertiam id est obolos quatuordecim, quos illi vocant seminet. Quoties autem apud nostros nux absolute scribitur, minorem intelligendam arbitramur.

CAP. XXXVI.

De Cochleari minimo.

Cochlear minimum observatione communi, semidrachma est pondere, ex concordia Plinij, Dioscoridis, Pauli & Principis secundo Canone, cap. de aloem in membrorum nutrimenti arcola, Quando (inquit Princeps) bibuntur ex eo cochlearia duo cum aqua frigida & tepida, infringit appetitum salsum. Similiter Dioscorides, cochleariorum duorum pondere in Græco exemplari κοχλιαρίων πλῆθος β′: quamvis in Latino legatur, cyathis duobus, Paulus Practicæ septimo de purgantibus choleram, Aloem drachma una cum melicrato detur: Si minus detur ut tres oboli solum, stercus evacuat. Plinius lib. 27. cap. 41. de aloë: Confirmat stomachum bibitum drachma una. Ad stomachi vero dissolutionem, duobus cyathis aquæ frigidæ cochlearis mensura bis terve. Inde Diosco-

&

& Princeps cochlearia duo, Plinius & Paulus drachmam scripserunt. Tantundem igitur est cochlearia minima duo, quantum drachma una ex horum concordia. Minimum igitur cochlear semidrachma jure dicitur.

CAP. XXXVII.

De Cochleari parvo.

Cochlear parvum drachmam integram pondere capit. Testatur concordia Dioscoridis cap. de Castoreo, cum Galeno undecimo de simplici medicina cap. eodem. Illis (inquit Dioscorides Latinus) qui ex plenitudine spasmum patiuntur aut tremorem nervorum, utilissimum est castoreum datum mulsa drachma una, aut cochleario uno. Galenus ubi supra: ut dicat aliquis tepidam febrem patientibus, castoreum cum pipere albo quantitate cochlearij de utroque per melicratum. Et Galeni verba referens Rasis Continentis xxi. simplici cci. Castoreum, inquit, est maximi juvamenti, cum patiens est absque febre, aut ejus febris est lenta, sicut illa quæ apparet in senibus, & illa quæ est in lethargo, quia plures ex his nos liberavimus cum pipere albo & castoreo, pondere aurei unius de quolibet, cùm hydromelite. Ecce ubi Galenus cochlearium unum. Rasis aureum scripsit, qui drachma exponendus videtur, ex Arabum vulgata consuetudine, aureum pro drachma frequentissimè scribentium, ut multis in locis ostendimus, & adhuc ex Dioscoridis & Plinij concordia cùm Rasi de castoreo, planè convincitur. Castoreum, inquit Dioscorides in Latino exemplari, bibitum cum pulegio drachmis duabus, menstruis imperat. In Græco est πιθεὶς μετὰ γλήχωνος < πλῆθος δ́υοῖν. Plinius dari drachmas binas satis eorum quæ adijciuntur singulas. Rasis cùm sumuntur ex eo & mentastro sylvestri ana aurei duo, provocat menstrua, ubi illi. drachmas, hic aureos scripsit.

CAP. XXXVIII.

De Cochleari magno.

Cochlear vero magnum ex Aëtio medico illustri Græco, & Georgio Valla, est mensura, quæ mystri communis parvi pars est tertia, duas quidem pondere capiens drachmas, tesqui exagium scilicet, id est aureum cum dimidio, quod idem est quod drachmæ duæ, vel Sicilicus, id est unciæ pars quarta. Verum ex concordia Alexandri, Pauli & Principis de apostematibus renum, videtur quod cochlear magnum sit sesquidrachma, id est drachma & media solùm non duæ ♃. (inquit Alexander) lini seminis pulveris drachmas duas, amili drachmam unam, dabis in aqua cochlearium unum ad bibendum. Paulus selini partes duas, amili partem unam, bibant cochlearium unum. At verò Princeps ex potionibus expertis inquit, est illud quod recipit seminis lini pondus aureorum duorum, amili aureum, & est duæ doses, cum aureus pro drachma hoc loco accipiendus sit, ut scripsit Alexander, à quo & Paulus & Princeps accepere quod diximus medicamen, & aggregatum ex tribus drachmis dividendum in duas doses æquales, ut scripsit Princeps, quarum utraque sit cochlearium, ut expresè Alexander. Sequi videtur cochlear magnum dicendum, mensuram quæ mystri communis parvi pars est quarta, non tertia drachma scilicet & media, non autem duæ. Cui sententiæ consonare videtur Serapio V. practicæ, cap. xxxv. descriptione diamargaritonis. Detur, inquit, ex eo coclearium, aut duo cochlearia, & sunt aurei tres, id est drachmæ tres.

CAP. XXXIX.

De Cochleari maximo.

Cochlear autem maximum est mensura, quæ cyathi pars est tertia, pondere semunciam capiens, quod mellarium dici posset, cujus Serapio & Princeps de ponderibus tractantes & mensuris meminerunt. De quo Serapio iterum practicæ v. cap. xxxiiij. circa finem: butyri (inquit) vaccini & mellis ana cochlearium unum, & est drachmæ quatuor.

CAP. XL.

De Flagerim, id est parvo cochleari.

Flagerim apud Serapionem cap. de Squilla, ex concordia Dioscoridis cum eo, cap. eodem parvum cochlear significat. Accipiatur, inquit Serapio, ex quilla assata pars una, ex sale assato & trito partes octo, & detur in jejuno pondus unius flagerim ad laxandum ventrem. Dioscorides squillæ pars una, salis assi partes octo, accepto cochleario uno, vel duobus ventrem mollit, ἐν μέρος τῆς σκίλλης, ἁλῶν ὀπτῶν μέρη ὀκτώ, διδόμενον κοχλιάριον ἕν ἢ δύο. Rasis etiam continentis xxi. si sumeretur pars una ex squilla assata, & octo partes salis similiter assati, & simul tererentur, & daretur ex eis pondus aurei unius, laxaret ventrem, aureum pro drachma scripsit Rasis, parvum innuens cochlearium.

CAP. XLI.

De Fahaliel, id est, cochleari minimo, pondere drachma semis.

Fahaliel ex concordia Serapionis cum Dioscoride cap. de scammonea, significat cochlear minimum: pondus scilicet drachmæ mediæ, & dosis ejus, inquit Serapio, sit secundum fortitudinem ejus qui sumit, & secunda dosis sit fahaliel trium & media duorum fahaliel, & parva unum Dioscorides in Græco exemplari loco fahaliel, cochlearium scripsit: λαμβάνεται δὲ πρὸς δύναμιν τὸ μὲν τέλειον, τρία κοχλιάρια. μέσον δὲ β'. &c. in Latino nihil eorum legimus. In viij. ad Almansorem cap. liiij. de scammonea dicitur, Minus quod de ea datur, est sexta pars drachmæ unius, id est obolus, grana scilicet xij. Plus vero quantitas duarum tertiarum drachmæ unius, id est scrupuli duo, xxij. Continentis cap. de scammonea, sumpta in pondere aurei medij, aut danich quatuor & medij, cum syrupo mellis, laxat choleram & phlegma. Et sufficiens sumptio ejus ad leniendum ventrem in quantitate danich trium, tamen in potione & magna in quantitate danich quatuor & medij. Serap. vij. practicæ cap. xij. & potio ejus integra secundum sententiam antiquorum est noven Kirat, sed secundum sententiam modernorum, est duo danich. Hæc quamvis dicta sunt præter intentum principale, non inutilia fortè videbuntur.

CAP. XLII.

De Colananos, id est, cochleario.

Colananos apud Serapionem cap. de sulphure, exponitur cochlearium: ex concordia ejusdem cùm Dioscoride cap. eodem rectè exponitur. Quando accipitur de eo inquit, Serapio quantitas unius colananos, & sumitur in potu cum aqua aut cum ovo sorbili, curat ictericiam. Dioscorides ictericis cochleario in ovo sorbili accepto prodest: in Latino exemplari. In Græco vero Αποκαθαίρει δὲ ἢ τὸ νῖκ πεον κοχλιαρίε πλῆθος.

CAP.

CAP. XLIII.

De Paclanario vel faclanario id est cochleario.

Paclanarium vel faclanarium ex concordia Dioscoridis & Serapionis de condyso (quod struchion Dioscorides nominat) idem est & ipsum quod cochlearium. Ab utroque dicitur cum melle datum movere urinam. Serapione pondere paclanarij, à Dioscor. cochlearij, σὺν μέλιτι κοχλεαρίου πλῆθος. Item ex concordia eorundem cum Principe, Plinio & Paulo cap. de aloë.

CAP. XLIV.

De Aben vel Kist Romano.

Aben mensura est eadem quod Kist Romanum: quæ pondere quidem habet olei uncias viginti: vini, vel aquæ duas & viginti paulo plus mellis triginta. Et ita castigandus videtur Serapionis textus cum dicitur. Aben mellis est minæ duæ, aben olei est mina & media, quoniam mendosus videtur. Si enim intelligatur, ut sonat proportio mellis ad oleum nullo pacto poterit quæ est sesquialtera. Quare legendum videtur aben mellis mina & media, & Romanum intelligo. Aben olei mina una, id est unciæ viginti. Sicuti de Eiub mellis scripsit Princeps, quod idem est quod Aben: & tunc mellis ad oleum servabitur proportio sesquialtera.

CAP. XLV.

De Ejub aliter dicta eâdem mensurâ.

Ejub mensura, quæ & Aben, & est, ut scripsit Princeps, mellis habens libras duas semis, id est uncias triginta: olei vero minam unam tantum, non unam & mediam, ut apud Principem corruptis exemplaribus legitur. Minam tamen Romanam oportet intelligas, aliter forte pateretur instantiam.

CAP. XLVI.

De Eberie mensura, quæ videtur Kist Romanum.

Eberie apud Principem (tertia quarti, de cura lepræ, in decoctione ad leprosos) videtur idem quod ejub scilicet Kist Romanum. Bartholomeus tamen Montagnana in consilio ad leprosos, eandem describens decoctionem loco eberie, liberam scripsit.

CAP. XLVII.

De Medimno.

Medimnus, ex his quæ colliguntur ex Paulo Dioscoride & Prisciano, videtur mensura rerum siccarum, sex capiens modios: cujus medietas est amphora Italica, modiorum trium capax, octo scilicet & quadraginta sextariorum mensura: quarta vero pars amphora item vocata, modij unius & medij mensura, quatuor & viginti capiens sextarios, quia medimnus modios sex capit Italicos, septem vero Atticos ex Dioscoride, Paulo, Prisciano: quibus assentiri videtur Plutarchus in Attico, quem donasse universos Athenienses frumento commemorat, & ita ut singulis septem modij tritici darentur, qui modus mensuræ medimnus Athenis appellatur. Modij autem septem Attici, faciunt communes, vel Italicos sex, paulò minus. Apud ignotum Græcum medimnus modiorum sex cùm tribus octavis legitur. Dicit enim medimnum constare ex xestis centum duabus: quæ divisæ per sexdecim, qui est numerus xestarum, xestium, ex quibus constat modius, dabunt sex, cum tribus octavis.

CAP. XLVIII.

De Artaba.

Artaba mensura Ægyptia, modios tres Italicos & modij partem tertiam capiens, ut Priscianus testatur. Namque decem modiis explebitur artaba triplex. Apud Paulum habet modium unum tantum.

CAP. XLIX.

De Modio.

Modius mensura est, quæ licet apud Hebræos duos & viginti sextarios contineret; apud nostros tamen sexdecim tantum continet Testatur Priscianus qui dicit, amphoram mensuram pedis quadrati tres capere modios. Sed divisis octo & quadraginta sextariis, ex quibus constat amphora, per tria proveniunt sexdecim. Ergo modius qui est amphoræ pars tertia, sedecim completur sextariis.

Tabula Generalis diversorum ponderum, ac totius secundi libri Dominici Vincentini quasi quoddam compendium, diducens semper majora in minora, & ostendens quoties minor in majore comprehendatur, per GASPARUM WOLPHIUM *Tigurinum Medicum.*

I. MINA ROMANA.

Mina Romana 20. unciarum communium, contine	1	Minam Atticam $1\frac{1}{4}$ hoc est, semel cum quarta ejusdem parte.	
	2	Libram communem $1\frac{2}{3}$ hoc est, semel cum duabus ejus tertiis.	
	3	Libram semis $3\frac{1}{3}$, quod est, ter & simul tertiam totius partem.	
	4	Uncias	20
	5	Sextarios seu semuncias	40
	6	Duellas	60
	7	Sicilicos	80
	8	Sextulas	120
	9	Drachmas	160
	10	Fabas Syras	240
	11	Lupinos, seu drach. sem.	320
	12	Tremisses	360
	13	Scrupulos	480
	14	Obolos	960
	15	Bissiliquas	1440
	16	Semiobolos	1920
	17	Siliquas	2880
	18	Chalcos	5760
	19	Grana	11520

II. MINA ATTICA.

Mina Attica sedecim unciarum, in se habet	1	Libram $1\frac{1}{3}$ id est libram unam & ejus partem tertiam.	
	2	Semilibras $2\frac{2}{3}$ hoc est libras duas & duas tertias.	
	3	Uncias	16
	4	Semuncias	32
	5	Duellas	48
	6	Sicilicos	64
	7	Sextulas	96
	8	Drachmas	128
	9	Fabas Syriacas	192
	10	Lupinos, seu drach. sem.	256
	11	Tremisses	288
	12	Scrupulos	384
	13	Obolos	768
	14	Bissiliquas	1152
	15	Semiobolos	1536

16	Siliquas	2304
17	Chalcos	4608
18	Grana	9216

III. LIBRA.

Libra duodecim unciarum comprehendit

1	Semilibras	2
2	Uncias	12
3	Semuncias	24
4	Duellas	36
5	Sicilicos	48
6	Sextulas	72
7	Drachmas	96
8	Fabas Syras	144
9	Lopinos	192
10	Tremisses	216
11	Scrupulos	288
12	Obolos	576
13	Bissiliquas	164
14	Semiobolos	1152
15	Siliquas	1728
16	Chalcos	3456
17	Grana	6912

IIII. SEMILIBRA.

Libra semis unciarum 6. sub se habet

1	Uncias	6
2	Semuncias	12
3	Duellas	18
4	Sicilicos	24
5	Sextulas	36
6	Drachmas	46
7	Fabas Syriacas	72
8	Lupinos	96
9	Tremisses	108
10	Scrupulos	144
11	Obolos	288
12	Bissiliquas	432
13	Semiobolos	576
14	Siliquas	864
15	Chalcos	1728
16	Grana	3456

V. UNCIA.

Uncia drachmarum 8. capit

1	Semuncias	2
2	Duellas	3
3	Sicilicos	4
4	Sextulas	6
5	Drachmas	8
6	Fabas Syras	12
7	Lupinos	16
8	Tremisses	18
9	Scrupulos	24
10	Obolos	48
11	Bissiliquas	72
12	Semiobolos	96
13	Siliquas	144
14	Chalcos	288
15	Grana	576

VI. SEMUNCIA.

Uncia semis in se complectitur.

1	Duellam	$1\frac{1}{2}$
2	Sicilicos	2
3	Sextulas	3
4	Drachmas	4
5	Fabas Syriacas	6
6	Lupinos	8
7	Tremisses	9
8	Scrupulos	12
9	Obolos	24
10	Bissiliquas	36
11	Semiobolos	48
12	Siliquas	72
13	Chalcos	144
14	Grana	288

VII. DUELLA.

Duella valet.

1	Sicilicum	$1\frac{1}{3}$
2	Sextulas	2
3	Drachmas	$2\frac{2}{3}$
4	Fabas Syras	4
5	Semidrachmas	$5\frac{1}{3}$
6	Tremisses	6
7	Scrupulos	8
8	Obolos	16
9	Bissiliquas	24
10	Semiobolos	32
11	Siliquas	48
12	Chalcos	96
13	Grana	192

VIII. SICILICUS.

Sicilicus habet.

1	Sextulam	$1\frac{1}{2}$
2	Drachmas	2
3	Fabas Syr.	3
4	Semidrachmas	4
5	Tremisses	$4\frac{1}{2}$
6	Scrupulos	6
7	Obolos	12
8	Bissiliquas	18
9	Semiobolos	24
10	Siliquas	36
11	Chalcos	72
12	Grana	144

IX. SEXTULA.

Sextula capit

1	Drachmam	$1\frac{1}{2}$
2	Fabas Syras	2
3	Lupinos	$2\frac{2}{3}$
4	Tremisses	3
5	Scrupulos	4
6	Obolos	8
7	Bissiliquas	12
8	Semiobolos	16
9	Siliquas	24
10	Chalcos	48
11	Grana	96

X. DRACHMA.

Drachma valet

1	Fabas Syriacas	$1\frac{1}{2}$
2	Lupinos	2
3	Tremisses	$2\frac{1}{4}$
4	Scrupulos	3
5	Obolos	6
6	Bissiliquas	9
7	Semiobolos	12
8	Siliquas	18
9	Chalcos	36
10	Grana	72

XI. FABA SYRA.

Faba Syriaca pendet.

1	Lupinum	$1\frac{1}{3}$
2	Tremissem	$1\frac{1}{2}$
3	Scrupulos	2
4	Obolos	4
5	Bissiliquas	6
6	Semiobolos	8
7	Siliquas	12
8	Chalcos	24
9	Grana	48

XII. LUPINUS.

Drachma semis continet.

1	Tremissem	$1\frac{1}{8}$
2	Scrupulum	$1\frac{1}{2}$
3	Obolos	3
4	Bissiliquas	$4\frac{1}{2}$
5	Semiobolos	6
6	Siliquas	9

7 Chalcos

7 Chaleos 18
8 Grana 36

XIII. TREMISSIS.

Tremissis valet.
1 Scrupulum $1\frac{1}{3}$
2 Obolos $2\frac{2}{3}$
3 Bisiliquas 4
4 Semiobolos $5\frac{1}{3}$
5 Siliquas 8
6 Chalcos 16
7 Grana 32

XIV. SCRUPULUS.

Scrupulus in se tenet.
1 Obolos 2
2 Bissiliquas 3
3 Semiobolos 4
4 Siliquas 6
5 Chalcos 12
6 Grana. 24

XV. OBOLUS.

Obolus capit.
1 Bissiliquas $1\frac{1}{2}$
2 Semiobolos 2
3 Siliquas 3
4 Chalcos 6
5 Grana 12

XVI. BISSILIQUA.

Bissiliqua recipit
1 Semiobolos $1\frac{1}{3}$
2 Siliquas 2
3 Chalcos 4
4 Grana 8

XVII. SEMIOBOLUS.

Semiobolus pendet
1 Siliquas $1\frac{1}{2}$
2 Chalcos 3
3 Grana 6

XVIII. SILIQUA.

Siliqua tenet
1 Chalcós 2
2 Grana 4

XIX. CHALCUS.

Chalcus 1 Grana. 2

XX. GRANUM.

Granum ponderum minimum, ex quo, tanquam ex unitate numeri, reliqua pondera majora additione vel multiplicatione fiunt.

Abacus ſive Tabula Ponderum uno intuitu oculis objiciens, quæ præcedenti Tabula ſeorſim fuerant & per Partes diſtributa.

	Min. At.	Libra	Selibra	Uncia.	Semunc	Duella	Sicilicus	Sextul.	Drachma	Fab. Sy.	Semid.	Tremissis	Scrupul.	Obolus	Bissiliqua	Semiob.	Siliqua	Chalcus	Grana
Mina Rom.	$1\frac{1}{4}$	$1\frac{2}{3}$	$3\frac{1}{3}$	20	40	60	80	120	160	240	320	360	480	690	1440	1920	2880	5760	11520
Min. At.		$1\frac{1}{3}$	$2\frac{2}{3}$	16	32	48	64	96	128	192	256	288	384	768	1152	1536	2304	4608	9216
Libra			2	12	24	36	48	72	96	144	192	216	288	576	864	11·2	1728	3456	6912
Selibra				6	12	18	24	36	48	72	96	108	144	288	432	7	864	1728	3456
Uncia					2	3	4	6	8	12	16	18	24	48	72	96	144	288	576
Sextar.						$1\frac{1}{2}$	2	3	4	6	8	9	12	24	36	48	72	144	288
Duella							$1\frac{2}{3}$	2	$2\frac{2}{3}$	4	$5\frac{1}{3}$	6	8	16	24	32	48	96	192
Sicilicus								$1\frac{1}{2}$	2	3	4	$4\frac{1}{2}$	6	12	18	24	36	72	144
Sextul.									$1\frac{1}{3}$	2	$2\frac{2}{3}$	3	4	8	12	16	24	48	96
Drach										$1\frac{1}{2}$	2	$2\frac{1}{4}$	3	6	9	12	18	36	72
Fab. Sy.											$1\frac{1}{3}$	$1\frac{1}{2}$	2	4	6	8	12	24	48
Lupin.												$1\frac{1}{8}$	$1\frac{1}{2}$	3	$4\frac{1}{2}$	6	9	18	36
Trem.													$1\frac{1}{3}$	$2\frac{2}{3}$	4	$5\frac{1}{3}$	8	16	32
Scrupul.														2	3	4	6	12	24
Obolus.															$1\frac{1}{2}$	2	3	6	12
Bissili.																$1\frac{1}{3}$	2	4	8
Semiob.																	$1\frac{1}{2}$	3	6
Siliqua.																		2	4
Chalcus																			2
Grana																			

Mensuræ apud Veteres Græcos & Latinos Scriptores usitatæ, Liquidorum & Aridorum, ita dispositæ, ut quæ sunt majoris ponderis semper præcedant. Sic enim veteribus facilius nostræ atque aliarum gentium mensuræ conferentur, per Conradum Gesnerum Medicum Tigurinum.

NOTÆ LITERARUM.

R.	*Romana mensura.*	*Att.*	*Attica.*
Geo.	*Georgica.*	*Hipp.*	*Hippiatrica,*
L.	*Liquidorum*	*A.*	*Aridorum.*
C.	*Communis.*		

Mensurarum nomina minorum in secunda columna, illæ etiam vel Romanæ, vel Atticæ, vel Georgicæ, vel Hippiatricæ accipi debent, pro ut in prima ponuntur.

	CAPIT.	Continet Lib.
Culeus R. L.	*Amphoras* 20	1600
Medimnus Geo. Att.	*Chœnices* 48	162
Metreta Att. L.	*Choas* 12	108
Metreta Geo. L.	*Amphoras* 2	108
Medimnus Att & Siculus Ar.	*Chœnices* 48	108
Hemimedimnus Geo. At.	*Chœnices* 24	81

	CAPIT.	Continet Lib.
Amphora quadrantal. Ceramium R.L	*Urnas* 2	80
Amphora, ἀμφορεὺς *Geo.* L.	*Choas* 4	40
Τελτεὺς *triēs medimni Ge.* A.	*Chœnices* 16	54
Urna R. L.	*Congios* 4	40
ἑκτὸν *Geo.* A. *Sextans medimni.*	*Chœnices* 8	27
Modius R. A.	*Semimodios* 2	26. ℥ß.
Chus, Congius Geo. L.	*Cotylas* 12 *vel Sextarios* 9	13½
Semodius R. A.	*Sextarios* 8	13 ℥ 4.
ἡμίεκτον, *uncia medimni Ge.* A.	*Chœnices* 4	13½
Congius vel congiarium R. L.	*Sextarios* 6	10.
Chus Att. L.	*Sextarios* 6	9.
ἡμιδοδέκατον *Ge.* A. *semuncia medimni*	*Chœnices* 2	6. ℥ 9.
Chœnex, χοῖνιξ *Geo.* A.	*Cotylas* 3	3. ℥ 4. ½
Chœnex Att. A.	*Sextarium* 1½	2 2
ἡμιχοινίκιον *Geo.* A.	*Cotylam* 1½	1½ ℥ ij. ʒ2.
Sextarius A. C.	*Heminas* 2	1. ℥ 8.

Sextarij liquidorum 12. *Assis partium nominibus appellantur, quæ & aridis videntur accommodari posse, non minus quam ipse Sextarius.*

	CAPIT.	Continet Lib.
Deunx R. L.	*Cyathi* 11	1. ½ ʒ1. ℈1.
Xestes, id est Sextarius Att. C.	*Cotylas* 2	1½ (℈j.
Dextans R. L.	*Cyathos* 10	1. ℥ 4½ ʒ1.
Dodrans R. L.	*Cyathos* 9	1. ℥ 3.
Cotyla Geo. C.	*Oxybapha* 4	1. ℥ j. ½
Bes R. L.	*Cyathos* 8	1 ℥ j. ʒ2. ℈2
Cotyla Hipp. L.	*Oxybapha* 2	1.
Sextans R. L.	*Cyathos* 7	℥ 11. ʒj. ℈j
Hemina R. C.	*Quartarios* 2	

	CAPIT.	Continet Lib.
Cotyla Att. C.	*vel acetab.* 4	o. ℥ 10.
	Quartarios 2	
	vel oxybap. 4	o. ℥ 9.
Quincunx R. L.	*Cyathos* 5	℥ 8. ʒ2. ℈2
Triens R. L.	*Cyathos* 4	℥ 6. ʒj. ℈j
Onybaphum Hipp. L.	*Cyathos* 3	o. ℥ 6.
Quadrans Quartarius R. L. τέταρτον.	*Cyathos* 3. *vel acetabul.* 2	o. ℥ 5.
Hemicotyliō At. L. *vel Quartar. Att.*	*Oxybapha* 2	o. ℥ 4½
Oxybaphum Geo.	*Cyathum* 1½	o ℥ 3. ʒiij
Sextans R. L.	*Cyathus* 2	o ℥ 3. ʒ2. ℈ 2.
Acetabulum R. *At.*	*Cyathum* 1½	o. ℥ 2. ½
Oxybaphum Att. C.	*Cyathum* 1½	o, ℥ 2 ʒ2.
	Mystra 4	o. ℥ 2. ʒ2.
Cyathus Geo. C.	*Mystra* 4	o. ℥ 2.
Cyathus Hipp. L.	*Lagulas.* 4	o. ℥j. ½ ʒj. ℈ j.
Cyathus R. C.	*Cyathum* 1½	o. ℥j. ½
Acetabulū R. L.	*Conchas* 2 *vel Cochlearia* 10	o. ℥j. ½
Cyathus Att. C.	*Mystra.* 2	o. ℥½ ʒ2.
Concha Att. L.		o. ℥½ ʒ½.
Mystrum maius Geo. C.	*Cochlearia* 2	o. ℥ 5.
Mystrū Hip. L.		ʒ 5. ℈j.
Ligula R. G.		
Mystrum minus Att. L.	*Chemam* 1½	ʒ iij.
Chema Att. L.	*Cochlearia* 2	ʒij ℈j. gr
Cochlearium Hipp. L.	*Mystri dimidiū.*	4 4/5.
		ʒ 2.
Cochlearium Att. C.		ʒ j. ℈½.
		gr. 2/5.

Virorum Illustrium Alphabetica Enumeratio, qui de ponderum ac mensurarum doctrina vel integros libros aut tractatus scripserunt, vel saltem obiter aut summariè in suis scriptis, hanc materiam attigerunt: per Gasparum Wolphium Tigurinum Medicum recens collecta.

Andreas Alciatus Mediolanensis I. C. scripsit libellum de ponderibus & mensuris brevem quidem sed doctissimum. Idem quoque transtulit Galeno attributum de eadem materia, librum.

Andreas à Lacuna, libellum fecit de ponderibus & mensuris.

Angelus Decembrius Mediolanensis partes 51. Politiæ literariæ, explicat ponderum, mensurarum & numerorum vocabula aliquot.

Angelus Policianus scripsit epistolam de ponderibus & mensuris, earundemque notis, ad Franciottum Ursinum: quæ habetur impressa epistolarum Policiani lib. 10. epistol. 13. In hanc commentatus est Franciscus Sylvius Ambianates, ubi nonnulla Policiani corriguntur.

Antonii Monachi de ponderibus & mensuris, staterisque iniquis: habetur cum Stobæo sermone 56.

Apulicus quidam scripsit libellos duos, quorum alter est de ponderibus, & alter de mensuris, cum earundem motis; Habetur impressus cum operibus Mesuæ in fol. apud Juntas.

Augustinus Gadaldinus interpretatus est librum Galeno attributum de ponderibus & mensuris.

Avicenna caput peculiare habet de ponderibus & mensuris, lib. 5. summa secunda, tractatu octavo: partim è scriptis Alsier cujusdam, partim filii Sem.

Balbus scripsit librum de nominibus mensurarum cujus meminit Volateranus.

Bedæ de ratione unciarum libellus: in quo aliorum ponderum ac mensurarum quoque mentionem facit.

Bridfertus commentarium scripsit in Bedæ libellum de ratione unciarum.

Cælius Calcagninus, de ratione ponderum scripsit lib. 5. cap. 17.

Celii Secundi Curionis, de mensuris Romanorum tractatus, ab Hervagio excusus est unà cum Livio.

Claudii Galeni liber, de doctrina mensurarum ac ponderum ex variis authoribus collecta, habetur adjunctus operibus ejus, sed falsò Galeno attribuitur Correxit hunc lib. Michaël Neand.

Constantinus Monachus, de ponderibus medicinalibus scripsit librum peculiarem.

Cornelius Celsus de medicina libro 5. cap. 17. pauca quædam de ponderum ratione scripsit.

Cyriacus Schreitman, scripsit Germanico idiomate, de ponderibus, unà cum subtilitatibus quibusdam ad Alchimicam & metallicam artem facientia; anno 1578.

Demetrii Alabadi, quædam de minutiis: item de ponderibus & mensuris, quæ Venetiis impressa sunt.

Dinus de Garbo, Florentinus scripsit tractatum de ponderibus & mensuris.

Dominici Arcignanei, de ponderibus & mensuris Græcorum & Arabum tractatus sive libri tres.

Diodori cujusdam liber Græcus de ponderibus & mensuris, servatur in Italia. Est autem fortè is author, cujus meminit Georgius Agricola in præfatione in lib. de ponderibus & mensuris his verbis: Non admodum fortè in Græcis ponderibus, opus fuisset hoc meo labore, si liber à Diodoro de his scriptus non periisset. Dolendum itaque est, si author tam desideratus & utilis, privatis usibus tantum reservatus, non tandem in usum reipub. medicæ luci redditur.

Eliæ Vineti Santonis emendationes & annotationes, in Prisciani Cæsariensis, Rhemnii Famnii, Bedæ Angli, & Volusii Metiani libros de numis, pond. & mens. numeris eorumque notis, &c.

Epiphanius Cypri Episcopus libellum scripsit de ponderibus & mensuris. Græcè, apud Robertum Vuinter: Hunc interpretatus est Janus Cornarius: & de talento.

Franciscus Bonafides, de ponderibus minoribus & grano.

Georgius Agricola medicus scripsit de ponderibus & mensuris libros quinque quorum.

1. De mensuris Romanis.
2. De mensuris Græcis.
3. De rerum quas metimur pondere.
4. De ponderibus Romanis.
5. De ponderibus Græcis.

De ponderibus & mensuris libellus lingua Gallica scriptus ex Georgii Agricolæ libris collectus, adjunctus est Plinio Gallico à principio.

Guillemus Budeus conscripsit Breviarium de Asse & ejus partibus: itemque de ponderibus & mensuris.

Gulielmus Philander Castilionius, epitomem scripsit omnium Georgii Agricolæ De ponderibus & mensuris librorum, Lugduni.

Guilhelmus Rondelletius librum scripsit de ponderibus: hoc est de justa quantitate & proportione medicamentorum. In hoc verò libro, licet pondera tantum medicamentis inter sese permiscendis certa ratione, præscribat, tamen ejus libri caput nonum, huic argumento peculiariter convenire potest.

Heinricus Glareanus scripsit librum de ponderibus & mensuris.

Heinricus Houverde, de ponderibus & mensuris libros duos confecit.

Heinrici Vranii Compendium de re nummaria, mensuris & ponderibus ex Budæo.

Hieronymus Cardanus de proportionibus ponderum.

Jacobus Faber Stapulensis scripsit Commentaria in librum Jordani Nemaurarii de ponderibus, &c.

Jacobus Sylvius libro tertio, in methodo componendorum medicamentorum, tractatum scripsit peculiarem de ponderibus & mensuris, quæ Galeno præcipuè, & ætatis nostræ Medicis in usu sunt frequentiore.

Scripsit idem de mensuris & ponderibus Mesuæ consuetis paucula quædam, quæ addidit suis in Mesuæ Antidotarium annotationibus, statim à principio: Cum hac præfatione: Tempestivum mihi jam videtur pauca quædam de mensuris & ponderibus Mesuæ consuetis dicere, ne quorundam novitas inaudita lectori adhuc rudi aut imponat, aut sit remoramento, &c.

Janus Cornarius interpres est Epiphanii de ponderibus & mensuris.

Incerti authoris tractatus de ponderibus & mensuris habetur cum operibus Avicennæ, ex versione ex Arabico per Andream Bellunensem.

Incerti authoris assignatio notarum ponderum ac mensurarum habetur adjuncta operibus Mesuæ.

Joachimus Vadianus de dodrante & uncia.

Johannis Buteonis de libra, & statera libellus. Et alter de fluentis aquæ mensura. De ponderum inter se congruentium forma. De margaritarum precio.

Johannes Fernelius de ponderibus & mensuris succinctè tractat Therapeuticæ Medicinæ libro quarto, capite sexto.

Johannis Ravisii textoris mensurarum quarundam explicatio habetur in ejus Officinæ tomo secundo.

Johannes Raynaudus scripsit de mensuris, De monetis & ipsarum valore.

Johannes Ruellius libro primo capit. 16. scripsit de mensuris quibus longitudines herbarum dimetimur. Item de rationibus ponderum.

Johannes Serapio, de ponderibus & mensuris nonnulla in Breviario suo scripsit.

Johannes Tortelius, de ponderibus, in mentione Talenti, in opere de orthographia.

Jordani Nemaurarii de ponderibus propositiones tredecim, & earundem demonstrationes, multarumque rerum rationes pulcherrimæ, Norimbergæ excus.

Josias Simlerus Tigurinus collegit, suppresso tamen ejus nomine, vocabula rei numariæ, ponderum & mensurarum, Græca, Latina, Hebraica, Arabica ex diversis authoribus, ac in ordinem alphabeticum disposuit. Lexicon hoc nominum mensurarum, &c, additum est lexico sive Dictionario Latino

Germanico à Johanne Frisio edito.

Isidorus junior, Episcopus Hispalensis, scripsit libro Ætymologiarum decimo quinto, de agris, eorundem finibus ac mensuris. Item libro decimo sexto, de ponderibus, mensuris & signis. De hoc Isidoro & ejus scriptis, sic Alciatus de ponderibus & mensuris sentit, statim ab initio sui opusculi. Ego, inquit, non video, quid hosce summi judicii homines impulerit, ut Isidorum, nequaquam bonum authorem, opinatissimis scriptoribus prætulerint, è quibus Plinius lib. 21. cap. ultimo, &c.

Leonhardus Portius, scripsit de ponderibus & mensuris eruditum commentarium.

Lucæ Peti, de mensuris & ponderibus Romanorum & Græcorum, cum his quæ hodie sunt Romæ collatis, libri quinque, Venetiis.

L. Volusii Metiani de Asse & ejus partibus: item vocabula ac notæ partium in rebus pecuniariis, pondere, numero & mensura. In hunc scripsit annotationes Elias Vinetus.

Michael Neander, scripsit synopsin mensurarum & ponderum, ponderationeique mensurabilium secundum Romanos, Athenienses, Georgos, & Hippiatricos, ex præstantissimis authoribus hujus generis contracta.

Idem emendavit ac transtulit Galeno attributum librum de ponderibus & mensuris: itemque Dioscoridis de iisdem annotationem.

Nicolaus præpositus, in dispensatorii libro secundo, particula prima, capite undecimo, tractat de ponderibus & mensuris.

Oribasius Synopseos lib. 2. cap. 58. breviter ponderum ac mensurarum rationem tradit, quæ ferè eadem sunt cum his quæ apud Æginetam leguntur.

Paulus Aegineta de ponderibus & mensuris scripsit earundemque notis libro septimo, capite vicesimo sexto.

Petrus Andreas Matthiolus: in suis commentariis in Dioscoridem, mensurarum ac ponderum typos ad Dioscoridis mentem, ex Galeno edidit.

Philippus Melanchthon, de mensurarum ponderumque ad Germanorum usum, nominibus.

Plinius peculiari capite, ultimo scilicet libri vicesimi primi de ponderibus & mensuris tractavit.

Priscianus Grammaticus, scripsit de ponderibus & mensuris. In hunc authorem annotationes edidit Elias Vinetus.

Quinti Rhemnii Fanni Palemonis de ponderibus & mensuris libellus hexametris conscriptus. In hunc annotationes breves scripsit Elias Vinetus. Vide etiam de eodem apud And. Alciatum in principio libri de materia eadem. Hunc librum, ut & Dionysium de situ orbis, carmine redditum ab eodem: Prisciano alii attribuunt: verum huic sententiæ doctiores repugnant. Alardus Amstelredamus in suis annotationibus in Marbodeum, passim Rhemnii carmina citat de gemmis quibusdam & de Medica herba, unde conjici potest genuina Rhemnii esse, hæc de ponderibus carmina, patebitque hoc clarius etiam ex iis, quæ Gyraldus de Poëtis Latinis Dialogo quarto scribit. Eo in loco authorem hunc Q. Rhemnium Palæmonem vocat, Vicentinum natione. Sunt inquit, ex literatis, qui carmen de ponderibus, quod legitur, huic ascribant: quod perperam fieri ipse contenderim: nam Rhemnio Fannio potius attribuendum, quod alibi dicemus. Scribit autem alibi, Rhemnio Fannio, qui ab aliis Fanius aut Favinus, non recte scribitur, & perperam Palæmon cognominatur, cum multò post Palæmonem vixerit, ei de ponderibus libellum à doctis plerisque merito ascribi, ineptè autem Prisciano, aliquos etiam translationem Latinam Dionysii Afri ei attribuere, quæ vulgo Prisciani Cæsariensis nomine circumferatur, & discipulum fuisse Arnobii, & de medicinalibus librum eleganti carmine scripsisse, &c. Vide plura loco citato.

Robertus Cenalis, opus de integro instauratum scripsit, de vera mensurarum ponderumque ratione. Ejus autem operis tituli præcipui hi sunt.

De unciis variis, in genere & specie.
De libra mensurali & ejus partibus.
De Sextariorum varietate & partitione.
De Cyatho.
De Xeste, seu Sextario Græco, Attico, & partibus ejus.
De Sextario Georgico, & ejus partibus.
De Sextario Hypiatrico & partibus ejus.
De Sextario Hebræo & ejus partibus.
De Amphora & partibus ejus.
De metrete Attico & partibus ejus.
De Medimno. De Medimno Georgico.
De Medimno Hippiatrico & ejus partitione.
De Ephi, amphora Hebraica & ejus partibus.
De Amphora Parisina & ejus partibus.
De Artaba.
De Mensuris.
Mensurarum longitudinis & naturalis progressus.
De Assis varia acceptione & ejusdem partitione.
De Obolo & partibus ejus.
De Drachmæ valore & ejus partitione.
De Siclo & ejus Abaco.
De Denario & partibus ejus.
Denarii Romani abacus.
De Solido ejus partitione & abaco.
De Libræ multiplici ratione & ejus abaco.
De Talenti ratione & ejus abaco.
Talenti minarum Hebraicarum argenti abacus.
Talentorum argenti Hebraici secundi ordinis, sparsim è scripturis cumulatus.

Saladinus Æsculanus, scripsit de dosibus & ponderibus, ac de eorum nominibus & differentiis, in compendio aromatariorum, particula tertia.

Stanislaus Grsepius Polonus, De multiplici Siclo & Talento Hebraico. De mensuris Hebraicis, tam aridorum quàm liquidorum. Epitome de ponderibus & mensuris, quæ apud prophanos leguntur authores.

Theodericus Thaminus Dominicanus, de Mensuris rerum librum scripsit.

De Ponderibus & Mensuris specialia quædam hinc inde ab authoribus explicata.

Cujusmodi sit id, Deum omnia perfecisse numero, pondere mensura, Cælius 22. 6.

Ponderum nomina, Textor in Offi. 821.

Quid mina quid drachma, quid assis, denarius, Sestertium, & talentum apud gentes diversas valuerit Alexand. 4. 24.

De obolis vel obelis, Cælius lib. 10. cap. 2.

Mensurarum à corpore humano esse deprompta nomina, Cælius lib. 30. cap. 20.

Quis primus repererit pondera & mensuras, Polyd. 1. 19.

De nummis, vide in politicis vel œconomici, licet etiam huc ad pondera referri potuissent.

De mensuris, Volateranus 30.

Mensuræ quædam, Textor in Officin. 273.

Hippiæ mensuræ & Pnidoniæ cur Cælius 14. 18.

Περὶ χοινίκων, Τζετζ. 13. 479.

Quid Chœnix, chœnicometræ, & super chœnice sedere, Cælius 16.17.

De maride mensura & marila, idem 26 16.

Sara pro mensuræ specie: item cabus & batus, Idem 16.14.

Exponitur illud Quintiliani, in triclinio Choa: quid choëus, choa, choës, de cotyla item pauca, Cælius 29. 1.

Hemina, Cælius 28 30.

Nomina terræ dimensionum in Geometricis posita sunt.

PRÆTERMISSA sunt nobis in catalogo de industria multa de numis, & monetis: itemque quæ de Mathematicis & Geometricis mensuris ab authoribus scripta extant quod ad medicinam ferè non spectent: quanquam etiam nonnullorum hic quoque mentio inciderit alicubi. Qui vero etiam horum catalogum requirit, is consulat Bibliothecæ Gesneri partem secundam: lib. 6. de Geometria, tituli tertij, parte secunda: & ibidem in Appendice. Itemque De Grammatica. titulo 12.

Vocabula rei nummariæ ponderum & mensurarum Græca, Latina, Hebraica, Arabica: ex diversis authoribus collecta, & in ordinem alphabeticum disposita, per JOSIAM SIMLERUM *Tigurinum.*

Aben seu Enib vel Evib, Acsat, Kist nomina sunt Arabum & Maurorum ejus mensuræ, quam Romani Sextarium nominant. *Ein halbe maass.*

Acetabulum ex aceto nominatur ad imitationem Græcorum, apud quos ὀξύβαφον vas primo dictum, deinde ad mensuram translatum. Liquoris autem mensura est & sesquicyathum continet. Agricola transfert *Ein halb masslin* alii *ein Becherlin*: sunt autem nostræ mensuræ capaciores Romanis. Est etiam siccorum mensura, cujus frequens mentio fit apud Cornelium Celsum. Agr. *Ein vierteil eines halben masses.*

Achana Persica est mensura, cujus Aristophanes meminit in Acharnensibus, quo loco interpres mensuram hanc, teste Aristotele, scribit quadraginta quinque medimnorum Atticorum capacem fuisse.

Acsat idem quod Abun, Sextarius.

Actus mensura intervallorum, rei rusticæ scriptoribus in usu: dictus quod in eo boves agerentur, cum aratur uno impetu justo: est autem duplex. Actus minimus area pedum 480. latitudinis pedes 4. longitudinis habet pedes 120. Actus quadratus pedum 14400. latus pedes 120. & longus totidem is modus & Mina Latine appellatur. *Ein halbe jucharten.*

Adarkon 1. Paral. ult. cap. quidam drachmam transferunt, alij nummum significare volunt: videtur autem ita appellari nummus aureus drachmalis.

Æquipondium sacoma Vitr. appendiculum quod per scapum trutinæ Campanæ punctis observatur. *Das gvvicht an der schnellvag.*

Æquilibrium Vitru. Æquamentum Festo, libramentum Plin. cum neutro inclinat examen, sed æquo momento partitur discrimen. *Das innstehend gvvicht.*

Æreolum vel areolus χαλκοῦς ponderis nomen, sexta pars oboli Attici, pendit autem duo hordei grana: apud Græcos dividitur in septem minuta. Est etiam nummi genus, qui & ipse septem minuta λεπτὰ pendebat: proinde ad nostrum nummulum qui est 32. pars drachmæ transferre licet, quamvis æreolus 63. pars drachmæ fuerit: *Ein pfennig oder ein angster*, vel antlister, *ein alter angster* apud nos proxime ad æreolum accedit.

Ærarium locus ubi publicæ pecuniæ servabantur, ita dictus ab ærea moneta, quam veteres Romani usurparunt. *Schatzkamer, stas seckel, statt geltkainer, oder renterey.*

Æs, pro omni genere aureorum argenteorumve nummorum. *Allerley müntz, aller hand galt.*

Æs circunforaneum, quod e tabernis argentariorum, quæ circumforum sub porticibus erant, fœnori petebatur. *Galt auf vvucher auf genommen oder entlehnet.*

Æs alienum quod aliis debetur, debitum. *Geltschuld.*

Æs grave dicebatur, quo non numerato, sed appenso debita exolvi solebant.

Ære mutare, pretio aliquid emere aut venundare. *Kauffen und verkauffen.*

Adærare, ære æstimare, ad pecuniæ taxationem redigere. *Zu geltschlahen, schetzen.*

Æruscare vetus verbum, æra undique, id est pecunias colligere. *Allenthalb gelt samlen und zu samlen kratzen.*

Agorah idem quod Gerah Hebræis, nummulus argenteus vigesima pars sicli.

Alabastrum, ut Epiphanius scribit, vasculum est vitreum, quod capit olei libram: mensura vero quæ recipit dimidiam sextarij partem.

Alcuathum seu Cuathum, Arabica mensura Cyathum capiens.

Aldorach amphora Arabica trium librarum.

Alki Arabibus idem quod Græcis ὁλκὴ seu drachma.

Amah Hebræis cubitum significat. Cubitum autem Hebræis fuit duplex, alterum sex palmorum, quod simpliciter Amah cubitum nominant: alterum septem palmorum, quod cubitum & palmum, sive palmicubitum vocant. *Ein eln.*

Amphora à Græco nomine ἀμφορεὺς, Quadrantal ab antiquis appellata, à quadrati pedis figura: mensura est liquidorum, quæ duas urnas, sex varios vero 48.c. *Vier und zu entzig mass, ein Omen.* Agricola Amphoram interpretatur. *Sechsstobichen.*

Amphora Capitolina, Romana amphora Jovi sacrata in monte Tarpeio, in quo Capitolium fuit: justæ capacitatis amphora: nam majoribus & minoribus amphoris, non ut mensuris, sed vasis utebantur.

Amphoreus ἀμφορεὺς, vas quod utrinque ansas habet quibus capi & portari possit: & mensura Græca eodem nomine appellata, à quo amphoræ nomen Romani mutuari sunt. Est autem Amphoreus seu Amphora Græcorum similis Vrnæ Romanæ, capit cyathos 298. choas quatuor. *Ein halber omen.*

Amphora Attica, ita nominat Fannius Metreten, quæ major est Romana, capit enim 3. Vrnas, Choas seu Congios duodecim. *Ander thalber omen.*

Anecsure seu Kasnuf: item Hacsunesi, seu quarta Acsassæ nomina Arabum & Maurorum ejus mensuræ quæ acetabulo respondet, & sesquicyathum capit.

Ansa in qua examen bilancis versatur.

Apophoreta Martiali, munera quæ convivis asportanda dabatur. *Gast geschenckt.*

Aporrhyma mensura Ægyptiorum, quæ capit 11. sextarios.

Argenteus aliquando in sacris literis, & apud Josephum absolute pro siclo ponitur, Hebræa phrasi, qua siclus Kesæph argentum aut argenteus nominatur, subintellecto videlicet nummi nomine. Apud Græcos quoque drachma vocatur ἀργυροῦς, secundum Alexarchum apud Athenæum, quia fuit alia drachma auri.

Argumentariam facere Cic. pro exercere uſuram, aut argentarij nummulariive munus obire. *Wücheren, oder den vvachſel tryben.*

Argentariam diſſolvere Cic. cedere foro, quando nummularius tabernæ ſuæ exercitium deſerit. *Vom handel abſton, Bankerottieren.*

Arra vel Arrabo, quod emptionis nomine datur, ut conſtet fides de pretio, quod convenerit. *Goldspfenig, pfandtſchilling, haftpfennig.*

Arra ſponſalitia, quæ datur utrinque à ſponſo & à ſponſa, in matrimonij contractus teſtimonium. *Das nan man uff die Æegibit.*

Artaba menſura eſt Perſica Herodoto, capiens medimnum Atticum & præterea tres choenicas Atticas. Eſt etiam artaba medica, medimni Attici capax: & tertia Ægyptiaca quinque modiorum.

Arundo ſeu calamus, apud Hebræos inſtrumentum dimetiendi intervalla: Apud Ezechielem cap. 40. arundo ſex palmicubitorum ſeu ſeptem communium deſcribitur. *Ein matzſtab, ein zollſtab.*

Arura menſuræ nomen apud rei ruſticæ ſcriptores habens pedes quinquaginta.

As nomen ab ære deductum, ærei nummi appellatio, qui vario pondere percuſſus eſt: primum libralis, deinde ſextantario pondere, tum uncialis, poſtremo ſemuncialis. Dividitur autem as in partes duodecim, quæ unciæ ſingulæ vocantur, duæ vero ſextans, tres quadrans, quatuor triens, quinque quincunx, ſex ſemis, ſeptem ſeptunx, octo bes, novem dodrans, decem dextans, undecim deunx. Cum verò as decima ſit pars denarij Romani, ejus æſtimatio ex denarij valore noſcitur: Budeus denarium æſtimat quaternis Caroleis, & duobus denariolis Turonicis: hoc eſt octo cruciferis ſeu cruciatis noſtratibus, & duabus quintis unius cruciati: itaque as valebit hac ratione quatuor denariolis Turonicis & quinta unius parte, quinque verò denarioli cruciatum faciunt: itaque his pares ſunt minimi nummuli Baſilienſes, & ad Romanum aſſem proxime accedit. *Ein kleiner Vaſel vierer.* Aſſe Romano etſi non pondere ac æſtimatione, uſu tamen & partium ſimilitudine, reſpondent Germanici nummi quos *ſchilling* & *plappart* vocant quamvis diverſæ æſtimationis: nam Luceriæ aureo æſtimantur 50. Tiguri 40. Baſileæ 25. Argentorati 10. Mercatoribus vero in uſu eſt aureum 20. *ſcilling*, quos *ſchilling in gold* nominant æſtimare: omnes vero aſſis inſtar in duodecim domi notos & vulgares nummulos dividuntur quos *heller* vocant.

As cum de ponderibus verba fiunt eſt libra, vel pondo, & ſimiliter in duodecim uncias dividitur, quæ nomina ante commemorata ſervant. Poſtremo quoties ſolidum dividitur, ut pes, jugerum, fundus, hæreditas, hora & in cœlo Zodiacus, as pro ſolido accipitur: & partes nomina partium aſſis accipiunt: hinc fluxerunt illæ formulæ. Ad aſſem reddere, ad aſſem omnia perdere, ex aſſe hæres: & ſimiles.

Aſſarius vel aſſarion, cum pondus declarat eſt duarum drachmarum Romani pondus aſſis ærei ſæpe diminuerunt, & tandem lege Papyria ſemunciales aſſes fecerunt: iſtiuſmodi autem aſſis dimidium à Græcis dicitur ἀσσάριον, à Varrone aſſarius: à nummo pondus nomen accepit. Aſſarij nummi mentio in Evangelica hiſtoria Matthæi & Lucæ *Ein Baſel rap.*

Aſſaron Hebraicæ menſuræ nomen apud Joſephum quæ alias omnes, & à ſeptuaginta interpretibus γομόρ nominatur, & eſt pars decima Ephi, continet ſextarios Atticos ſeptem, & quintam ſextarij partem.

Aſſipondium unum pondus dicebatur, ideo quod as erat libræ pondus. *Ein pfundtſchvvar.*

Auctoramentum quo accepto miles obligatur cum dat nomen. *Verpflichtung, vergeltung, lauffgelt, daſſ man einem knecht aufdhand gibt, oder zu der aufrüſtung.*

B

Bat ſeu Bathus menſura liquidorum Hebræis: quæ capit ſex hinas: eſt autem æqualis amphoræ Atticæ quæ μετρητὴς & κάδος nominatur, capit autem Cadus 36. *Buſſgouvver maſſ, anderthalben omen.*

Bes octo unciæ, ſeu duæ tertiæ, aut duo trientes aſſis ſeu libræ: intelligimus autem libram Romanam quæ pendit uncias duodecim. *Acht untzen, oder ſechſſzehen lot.*

Bes argentarius, aurarius, ſeu monetarius, quo monetales utuntur, qui cudunt aurum vel argentum, *Ein mark.* Marca etiam ſeu Bes nominatur certa pecuniæ ſumma, quamvis beſſem libræ non pendeat: Sic Miſeni nummi quatuor, quos *Silbergroſchen* nominant, bes appellantur ſeu marca, cum tamen, ſi pondus ſpectes, bes pendeat ejuſmodi argenteos nummos octo & octoginta. Apud nos bes nominantur duo aurei cum dimidio.

Beſſalis vel pondus intervallum octo unciarum. Vitruvius beſſales laterculos nominat. *Gebrante ſtein, ziegelſtein acht zol lang oder breit.*

Beſſis uſura, in qua centeſimæ beſſis ſolvitur: nam centeſimæ uſura hic as eſt. *Wücher oder zinſſ acht vom hundert ein jar.*

Biceſſis idem quod viceſſis, à duobus decuſſibus, hoc eſt viginti aſſibus, ductum nomen.

Bigati nummi ita dicti quòd nota bigæ eſſent percuſſi.

Bilibris, duarum librarum *Zvvey pfund ſchvver.* Cornu bilibre apud Horatium, duarum librarum menſuralium capax. *Das zvvo pfundt maaſſ faſſet.*

Bipedalis. Vitruvio, Tegulæ bipedales. *Ziegel zvven ſchüchlang.*

Bos didrachmi Athenienſis nomen, quod nota bovis ſignatum eſſet, ex quo illud, Bos in lingua factum fuit tritum Græcorum ſermone proverbium, ſi quis argento corruptus cum loquendum eſſet taceret. *Ein pfenning darauff ein ochs gepraget vvar bey den Athenern, galt ein ort eins guldins.*

Bravium, quod victori confertur in ludis. *Die gab ſo man dem helden im kampf gibt, das beſt.*

C

Cab ſeu Cabus menſura aridorum apud Hebræos, quarta pars modij, capit ſextarios quatuor ut ex Joſepho & Epiphanio annotavit Agricola. *Ein vierling.* Glareanus tamen ex ſententia Rabi Solomonis Cabum facit cyathorum 32. qui ſunt ſextarij duo & ſemis: idem tradidit, Santem Pagninum Cabum definire ſex medimnis, ſeu amphoris duodecim.

Cadus & vaſis nomen eſt apud Latinos, & menſuræ apud Græcos, quo & Plinius utitur, ſed tantummodo ubi vel Græca transfert, vel de Græcis vinis loquitur. Idem menſuræ genus dicitur μετρητὴς, κεράμιον, σάμνος & σάμνιον, & Amphora Attica Cadus capit urnas tres. *Anderthalber omen.*

Calamus, Vide ARUNDO.

Canon legitima & ordinaria penſitatio reipublicæ, cujuſmodi ſunt vectigalia & portoria. *Jarlich ordinar einkommen.*

Caph Hebræorum magiſtri menſuram & trigeſimam Logi partem eſſe ajunt: ſed in ſacris literis Numer. 6. cap. Caph nomen eſt vaſis patuli, parvi & concavi, in modum cochlearis formati, in quo thus

thus aut aliud hujusmodi ponebatur.

Capitha Persica mensura apud Xenoph. quæ capiebat duas chœnicas Atticas.

Caput, sors, summa Cic. Terent. Plinio, principalis summa quæ fœnori datur: quod caput sit fœnoris, κεφάλαιον Platoni dicta, & Isocrati ἀρχαῖον, quod ex eo tanquam principio oriantur usuræ. *Die gantze summ, hauptsumm, haupt gut,*

Census æstimatio fortunarum, pro cujus ratione tributum penditur. *Schatzung eines yetlichen haab, item umgelt, stür zinsz.*

Centesima absolute, & usura centesima, item usura unciaria, & fœnus unciarum, quæ centesimam sortis partem singulis mensibus capit quando nimirum quotannis duodecim penduntur usuræ nomine: ibi enim assis nomine censetur annus, ut unciarum vices gerunt menses. *Zvvölff vom hunder.*

Centumpondium Cato nominat, quod juniores centenarium appellarunt. *Ein centner, ein gvvistein hundert pfund schvver, oder een tnerig.*

Centussis quo majus æris vocabulum non est centum asses, seu denarii decem, itaque Romanus centussis æstimabitur cruciatis 80. *Zvventzig batzen.* Budei ætate cum pretium auri nondum adeo auctum fuisset, coronatus Gallicus decem denariis, sive centusse ab eo æstimatus fuit.

Chalcus Vide *Æreolum.*

Charisterium, quod beneficio datur.

Chœnix Attica mensura aridorum, & principium ferè omnis mensuræ, unde & metron appellabatur: capit autem chœnix (ut Agricola tradit) sesquisextarium, cotylas 3. oxybapha 12. cyathos 18. Budæus vero Chœnica duos sextarios Romanos capere scribit: quæ diversitas ex medicarum & georgicarum mensurarum diversitate orta videtur: nam inter mensuras Atticas seu medicas, & georgicas proportio est sesquialtera, Chœnix vero cibus erat diurnus servorum Græcorum, quemadmodum fuit demensum Romanorum cibus menstruus, quod quidem continuit modios quaternos, qui faciunt sextarios quatuor & sexaginta: si igitur mensis statuatur 30. dierum, cibus diurnus duo erunt sextarii, sed supererunt quatuor, qui corollarii vice dati censeri possunt. Romanis quoque militibus sextarius castrensis, qui duos urbicos capiebat, mensura erat cibi diurni, & Herodotus tritici chœnica absumendam quotidie singulis viris, qui erant in exercitu Xerxis, partitur: unde apparet eandem victus rationem Græcis & Romanis domi militiæque fuisse. Capacitas igitur Chœnicis ex sextario, de quo loco, apparet. Pretium haud dubiè varium fuit. Cicero in Verrem Modium in Sicilia lege æstimatum scribit ternis sestertiis, aut quaternis si erat imperatum frumentum. Jam cum modius capiat sextarios: 6. Chœnix qui continet duos sextarios, emetur asse uno & quadrante *Drey Basel rappen*, si pretium modii fuerint quatuor sestertii: Quare cum in Apocalypsi dicitur Chœnix tritici æstimabitur denario, significatur magna annonæ caritas, vide licet panem diurnum qui alias cruciato aut paulò pluris emebatur, octo cruciatis emendum esse, *Ein halber vierling, oder ein imme.*

Chus qui & chœus quoque dicitur vasis primum genus quo aqua hausta fundebatur, deinde Attica mensura liquidorum, quæ ut apud Romanos Congius sex continet sextarios. *Drey maasz, drey kannen.*

Cicar Hebræorum pondus, quod duplex fuit: Cicar sanctuarii quod Josephus cinchares nominat & in Græcam linguam conversum talentum significare tradit, id pendebat centum minas. Cicar congregationis quod & vulgare nominatur, hoc ut ex 38. cap. Exodi intelligitur fuit quinquaginta minarum. *Ein centner.*

Cimelium, quod reponitur extra quotidianum usum, κειμήλιον. *Beschmuck und kleinoter.*

Cistophorus Cic. Asiaticus nummus, cujus pretium fuit pauxillo majus, quàm denarii dimidi, ita dictus, quod ea moneta expressos haberet cistigeros, qui sacrorum arcana cistis inclusa gestarent. Quatuor autem denarii (ut ex Festo colligere licet) efficiunt septem cistophoros cum semisse, ex qua summa ad calculos revocata colligitur ejus pretium ad tres obolos cum semisse, nostra moneta. *Ongfäar zvven Basel plappart.*

Clima agri mensura quæ quoquo versus pedum est sexaginta. Columella auth. *Ein vierung felds sechtzig schüch breit und sechtzig schüch lang,*

Cochlear seu ligula mensura liquidorum minima Latinis, quarta pars cyathi: Græci mystrum nominant. Est & aliud minus cochleare Atticum, Cleopatræ decima cyathi pars: Fannius cochleare facit cyathi quartam & vicesimam partem: Scribonius Largus minus habet cochlearium: cyatho enim tribuit triginta. *Ein löffele.*

Coclanarium nominant Arabes medici, vel eorum barbari interpretes, cochleare, è Græco κοχλιαρίου nomine coclanarii formato.

Collathum apud Syros est media humidi bathi pars: est vero sextariorum quinque & viginti, ut Epiphanius tradit.

Collecta pro pecunia quæ à convivis exigitur. *Geloch, ürten maalgelt.*

Collybus pecuniæ permutatio. *Wæchsel.*

Collybo pecuniam curare, vel mittere. *Gelt durch einen vvæchselbrieff schicken.*

Comistrum quod bajulo datur. *Trager oder fackiner lon, karenzicher lon.*

Concha liquidorum mensura Græca (qua tamen & Latini usi sunt, sicut & pro vasis generis) duplex est, major quæ æqualis est oxybapho: minor quæ dimidium cyathum capit.

Congius Græcis χοῦς liquidorum mensura capit sextarios sex. *Drey maasz oder drey kannten.*

Congialis, id est unius congii Plautus, Mulsi congialem plenam faciam tibi fideliam.

Congiarium congii mensura: præterea munus quod à Cæsaribus, vel imperatoribus amicis dabatur: inde fortè dictum quod primò congii vini vel olei dabantur, deinde res aliæ cœptæ dari eadem manente appellatione: scribitur enim à Suetono Augustum congiaria populò frequenter dedisse, modo quadragenos, modo tricenos, nonnunquam ducenos quinquagenosque nummos. *Fursten gaab.*

Conturbare Cic. posterioribus creditoribus satisfacere, præteritis veteribus. *Die leste schuld abtragen und die alten bleyben lassen.*

Cophinus mensura est Bœotia tam aridarum quàm liquidarum rerum, capiens congios seu choas tres. *Halt nün maasz oder kannten.*

Corboni medicis Arabibus heminam declarat: interpres Avicennæ corylam Græco nomine appellat, Rasis interpres phialam reddidit: cum tamen phiala mensura non sit sed genus poculi.

Cor vel Corus amplissima mensura aridorum apud Hebræos, quæ capit medimnos Atticos decem, sextarios 720. *Ein malter*, Mathesius *achtet es für zehen Leyptziger scheffel.*

Coronarium quod principi ad inaugurationem seu novum honorem donatur. *Gaab die man einem Künig oder Fürsten auff seiner Krönung schenckt.*

Cotyle vasis genus & mensura humidorum, quæ etiam

etiam ἡμίξεσον & τρυβλίον Græcis, & Latinis hemina nominatur, quæ semisextarium sive cyathos sex continet, Vitebergæ *ein halber nössel* Agricolæ Glareano Benedictinorum poculum: apud nos *ein halbe quertlin.*

Cuathum & præposito articulo Alcuathum cyathus est Mauris, Græco nomine κύαθος Arabica barbarie depravato.

Cubitum & cubitus à Græco fluxit, etenim ἀγκῶνα Hippocrates appellat κύβιτον, id vero habet pedem unum & dimidium, estque extensio inter flexum brachii & supremam medii digiti partem: eadem mensura quæ & ulnæ, iisdem enim nominibus idem membrum appellatur, unde Pollux, πῆχυν cubitum inquit, ulnam quoque ὠλένην nominari Petrus Victorius in fine variarum lectionum scribit πῆχυν esse duorum pedum, ideoque duobus palmis cubito longiorem. Apud Persas regium cubitum tribus digitis majus erat quam mediocre. *Ein eln, anderthalben schüch.*

Cub talis πηχυαῖος. *Ein eln, anderthalben schüch hoch oder lang.*

Culei dicebantur utres è corio in quibus vinum & oleum portabatur, in ejusmodi quoque culeos è corio parricidæ vivi insuti in proximum mare vel amnem dejiciebantur. Culeus etiam est maxima mensura liquorum Romanis, quæ amphoras capit viginti. *Helt zvventzig omen.*

Culeare dolium. *Ein vasz das zvventzig omen halt.*

Cyathus ἀπὸ τοῦ χέειν à fundendo Græcis dictus, poculum quod in sympuli locum successisse in conviviis dicit Varro, cum in sacrificiis manserit altera appellatio. Inde translatus ad mensuram cyathus, quorum duodecim sextarium complent. Ad cyathi mensuram accedunt minuta pocula quæ fabri argentarii aliquando ex uncialibus nummis cudunt. *Taler becherlin.* Glareanus cyathi mensuram quadratam facit, longitudine duorum, profunditate unius, latitudine sesquipollicis: quæ contineat liquoris alicujus uncias duas. Quare pueriliter errant qui cyathum mensuram credidere poculum vulgare esse, quale hodie plerunque in mensa convivis præponi solet, cum hujusmodi pocula frequenter quatuor cyathos capiant.

Cyprus mensuræ nomen apud Alcæum & Hipponactem, ejusdem cujus medimnus capacitatis Hesichio auctorem. Epiphanius vero, Cyprus, inquit, apud Ponticos mensura est siccorumgerminum modii duo, qui ipsis dicitur esse chœnicum quinque, ut Cyprus sit sextariorum 50. magnus etenim modius eis est sextariorum viginti quinque.

Cyzicenus stater viginti octo drachmas Atticas valebat, taxatur duobus aureis Ungaricis & tribus undecimis unius aurei. *Ongfar vier guldin.*

D.

Dactylus, digitus, minima mensurarum quibus intervalla metimur: spatium digiti lati sive transversi. *Ein zvverch finger.* Est etiam digitus quadratus in longitudine & latitudinem æqualis: & rotundus tribus quartis decimis suo quadrato minor, quia anguli deteruntur.

Digitalis, Plinio, Radix anchusæ digitali crassitudine. *Eines fingers dick.*

Dactylodochme, paleste, doron, & dochme, palmus, constat quatuor digitis. *Ein zvverch hand.*

Dadix mensura est sex chœnicum capax apud Pollucem.

Danaces nummus est barbarus, quem isti in os mortuorum imponebant, ut pro vectura solvere possent Charonti, atque sic nummum funebrem appellavit Callimachus & Plutarchus Aristophanes & Lucianus obolos mortuis datos fuisse dicunt: Juvenalis trientem.

Danicum nummum in magna Antiochia signatum fuisse Suidas auctor est, quo usi sunt ad conficiendas negotiationes exiguas.

Danich pondus Arabum, quod pondus à Græcis θέρμος, à Latinis lupinus dicitur, Arabes Cleopatram imitati ajunt pendere duas oboli tertias partes.

Darchimi apud Arabes & Darchemon apud Hebræos medicos, est Græca vox δραχμή, ab utrisque literarum immutatione corrupta.

Daricus, nummus aureus à Dario Persarum rege percussus: hic enim cum cuperet tale monimentum sui linquere, quale nullus rex reliquisset, ex auro, quod quàm fieri potuit purissimum excoxit, nummos percussit. Valebat autem Daricus quantum aureus Atheniensis, ut Harpocration annotat, drachmas duas Atticas pendens. Falsus itaque est Glareanus qui Darium nummum fuisse tetradrachmalem scribit: graviori; errore implicitus tenetur Budæus, qui octo drachmarum esse voluit, secutus eos qui ab Harpocratione erroris insimulantur. Hadr. Junius. Agricola Daricum staterem æstimat duobus coronatis Francicis & septem ejusdem auri Frantici momentis. *Helt zvvo sonnenkronen und siben esz oder granli.*

Decemmodiæ vasa rustica apud Columellam decem modiorum.

Decempeda, pertica, ἄκαινα instrumentum quo viarum & agrorum metatores apud Græcos & Romanos usi sunt, à numero pedum denominata: *Ein maaszstab oder stangen zehen schüch lang.*

Decempedator, metator.

Decoquere Cic. creditum non reddere, credito fraudare. *Auffrehen, ein frischen tisch machen.*

Decussis decem asses, denarius. *Halt zvven batzen, acht creutzer.*

Demensum mensura stata quatuor frumenti modiorum, in singulos menses servis appensa vel admensa, à metiendo nomen accepit Plauto Respondet autem demenso Græce σιμετρέτελον, quod in triginta dies datum fuisse militibus scribit Polybius. *Die vaacht.*

Denarius, nummus ita dictus quòd denos æris valebat hoc est decem asses, quapropter & decusse signabatur, ut Sosipater annotavit. Aliquando simpliciter nummus nominatur, sicut & sestertius, ut quinquageni nummi Plinio, id est 50. denarii: aliquando ad nummum adjicitur denarius ut verbum ambiguum distinguatur, Varro nummi denarii decuma, libella. Bello Punico denarius sedecim assibus permutatus fuit: fuerunt autem decem asses pediti Romano diurnum stipendium: prætoriani milites duobus denariis merebant: Tacito authore, Plinius tamen in militari stipendio denarium pro decem assibus datum scribit. Denarius legitimus pendebat septimam unciæ partem, drachmam Atticam & septimam ejus partem, itaque etiam pretium ejus superabat: veruntamen etiam apud veteres drachma & denarius idem significare & tantundem valere dicuntur. *Ein halb ort, acht creützer.* Germani pedites gregarii qui plerunque menstruum stipendium habent aureorum quatuor, similiter ut Romani denarium seu decem asses in dies singulos merent: sed à Gallis Helvetio pediti majora stipendia persolvuntur, danarii ferè duo in singulos pedites diurnum stipendium, exceptis his qui plura stipendia merent, ut sclopetarii, signiferi, & alii.

Denarius pondus denarii, drachma, septima unciæ pars, nam in libra denarii 84. apud Romanos incurrunt:

sunt: *Halt etvvas mer dann ein quintlin.*

Deunx unciæ undecim, *Einlif untz*, non tantum de libra seu pondere, sed de pede, jugero, hora, sextario, &c. dicitur Martialis, Poto ego sextantes, tu potas Cinna deunces. Deuncem nominat sextarii cyathos undecim. *Ein vvenig minder dann ein halb-maasz.*

Dextans unciæ decem, *Zehen untz, fünff sechsteil eines dings.* Omni asse in duodecim partes diviso, decem partes faciunt dextantem.

Diarium. Horat. diurnæ operæ pretium. *Taglon.*

Diaulus duo stadia: Stadium à veteribus dicebatur αὐλός, unde δίαυλος duo stadia: erit igitur diaulos 1200. pedum seu ducentorum quinquaginta passuum. *Zvveyhundert und fünfftzig schritt, oder zvvœlff hundert schüch.*

Didrachmum nummus argenteus qui pendit duas drachmas. Didrachmum Atheniense quod haberet expressam bovis effigiem ab una parte, & ab altera Thesei, bos appellatum fuit. *Vierbatzen, ein ort eines guldins.* Didrachmi mentio fit in Evangelica Historia Matth. 17. pendebatur enim à singulis Judæis dimidium sicli, hoc est didrachmum, quotannis sanctuario: hanc pensionem templo ademptam Romani suis magistratibus solvi jusserunt, idque tributum Christus quoque eo loco solvisse scribitur. Septuaginta siclum didrachmum transferunt Numerorum 3. cap. cum tamen siclus sanctuarii, de quo illic scribit, quatuor drachmarum fuerit.

Digitus, mensura minima intervalli, quem latum aut transversum intelligimus, hanc ex quatuor latis hordei granis constare dicunt: vide Dactilus. *Ein zvverch finger.*

Diobolus vel diobolum, Atheniensis nummus duorum obolorum, insculptum habens hinc Iovis speciem, illinc noctuam, unde à non nullis etiam γλαῦξ noctua fuit dictus. Cum autem drachma habuerit sex obolos, colligitur pretium dioboli majus fuisse duobus cruciatis, duabus tertiis unius cruciati. *Etvvas mer dann ein Basel plapart.* Agricola diobolum Atticum taxat *einliff Meisznuch pfennig, ein heller und ein dritteil eines hellers.*

Diobolarias meretrices Pacuvi. & Plaut. Græcos imitati, appellant contempta & abjecta scorta.

Dochme ab accipiendo à Græcis appellata, est ea mensura quam Latini palmum nominant, constat autem quatuor digitis. Vide Dactylodochme. *Ein zvverchhand.*

Dodrans unciæ novem, *neün untzen.* Cæterum quia spithame Græcorum (quam quidam palmum majorem appellant) hoc est, intervallum inter pollicem & minimum digitum diductum, constat novem unciis pedis, seu palmis tribus, Latini σπιθαμήν dodrantem appellarunt. *Ein spann.* Cujuscunque solidi tres quartæ partes dodrans etiam appellari possunt.

Dodrantalis herbula. *Ein kreütlin einer spaan hoch.*

Dolichus est duodecim stadiorum. *Anderthalbe Italianische meil, fünzehenhundert schritt.*

Donarium Macrob. proprie, quod in sacrum usum confertur, ἀνάθημα. *Birchen. gezierd, oder geschenck.*

Donativum. Suet. quod ab exercitus imperatore militi confertur. *Eins herren geschenck.*

Dorach Italicum apud Arabes idem est quod amphora Romana. *Ein omen.*

Doron Græcis idem quod dochme & dactylodochme & Palæste, Latinis palmus: δῶρον autem Græci appellant palmum, quòd munerum datio Græce δῶρον appellatur: id autem semper geritur per manus palmum. *Ein zvverchhand.*

Dos à marito profecta φερνή ἔδνον *at* προὶξ quæ ab uxore. *Morgengab, heimsteür.*

Dos profectitia Ulpiano, à parente virilis sexus profecta.

Dos adventitia ab extraneo donata, vel ex ipsius mulieris bonis.

Drachma ponderis nomen est, cujus nomen & usus in mystopoliis mansit, octava unciæ pars. *Ein quint.*

Drachmæ nomen cum solum ponitur, Attici nummum intelligunt drachmæ pondere, qui quantum valeat ipsum pondus indicat. *Ein quint silber.* Drachma tamen Ægynæa, quæ etiam Atticæ respectu παχεῖα crassa dicebatur, plus pependit: nam cum Attica esset sex obolorum, hæc decem obolos pependit. *Halt zü den 13. creützeren,* Attica vero *zvven batzen, acht creützer.*

Drachma in intervallis est pars octava, unciæ pediis verò nonagesima octava. *Der achte teloins zols.*

Duapondo, Fabio, & pondo dua Scribonio Largo. *Zvvey pfund.*

Duella, tertia pars unciæ, binæ sextulæ: continet octo scriptula, sive drachmas binas totidemque scriptula.

Dupondius vel Dipondius nummus æreus Romæ duarum librarum, duo enim asses quos pendebat olim liberales erant. Huic pretio respondet. *Ein doppel vierer.*

E.

Elephas mensuræ aut potius vasis nomen, tres implebat congios.

Emere ab hasta, In auctione emere: nam ubi auctio fiebat, hasta olim de more erigebatur, tanquam præcipuum signum, ut Festus annotat: unde & hasta apud Ciceronem pro ipsa bonorum venditione sive auctione ponitur: quod hastarium dixit Tertullianus. *Offentlich kauffen, auff der gant kauffen.*

Epha aridorum mensura apud Hebræos decima pars Cori: capit tria sata, apud Hebræos: apud Atticos medimno par est, quare etiam sextarios septuaginta duos recipit. *Ein schefel.*

Evangelium Cic. quod læta nuntianti datur. *Dat bottren brot.*

Evib. idem quod Aben apud Arabes, Sextarius.

Examen Virg. lingua sive lingula, quæ in ansa huc atque illuc nutant, dum lancibus æquatis respondeat summo puncto. *Das züngle in der vvag.*

Extat æs theatricum, quod spectaculorum gratia dabatur. *Gelt so man gibt etvvan ein spyl zu sehen.*

F.

Fahaliel, & Falgerin medici Arabes & Mauri cochleare appellant. *Ein lœffele.*

Fasciculus Scribonio, manipulus Celso. *Handvoll, hand büschele.*

Finitor idem qui & decempedator, & metator.

Fiscus principis ærarium, à fiscis sive fiscellis, hoc est, sportis quibus includi & asportari pecunia publice principi debita solebat. *Eins Fürsten schatz.*

Fœnus, usura, fructus è pecunia fœnori data collectus, quòd ad sortem usu accedat: fœnus vero quod fit accepti veluti fœtus. *Wücher.*

Funiculus, schœnos, Ægyptia mensura sexaginta stadiorum, ita dicta D. Hieronymo auctore, quòd Aegyptii in Nilo flumine, sive in ejus rivis solerent naves funibus trahere certa habentes spacia, quæ appellant funiculos, ut labori defessorum recentia trahentium colla succedant. *Schœnos macht 7500. schrit, zvvo ringe teüsche meylen.*

Funi-

Funiculus instrumentum quo vinearum & agrorum metatores apud Persas & Ægyptios usi sunt. Fuit autem Funiculus Prolomæo sive potius Marino triginta stadiorum, Ægyptiis sexaginta.

G.

Gabenum mensura georgica, apud quam nationem in usu fuerit non traditur, habuit autem eandem quam acetabulum capacitatem Hesichio.

Garme quod etiam Karmes dicunt Arabes, factum est transjectione & immutatione literarum ex Græco verbo, quod est gramma, & scrupulum significat. *Ein scrupel.*

Gerah Hebræum pondus vigesima sicli pars, pendet obolum Atticum & quintam ejus partem, itaque Græci & Latini obolum vertunt. *Der fünfft teil eins quintlins, ein gran.* In re monetaria Gæra in nostra moneta. *Ein doppel vierer.*

Gomor septuaginta Interpretes appellarunt eam mensuram quàm Hebræi Omer nominant, Josephus Assaron alicubi transtulit decima pars Ephæ.

Gradus, ut Boetius inquit, est mensura duorum pedum & dimidii: sed vetustiores hoc nomine pro mensura nusquam utuntur, sed illis progressum quendam significat. *Ein schritt.*

Gramma Græcum pondus, drachmæ tertia pars Latinis scrupulum, vetustioribus Græcis diobolum. *Eins dritte l eins quintlins.*

Granum nominant quidam drachmæ partem septuagesimam secundam.

H.

Hastæ subjicere, Cic. sub corona vendere Sustinio, sub corona venire Cæsari, in propatulo vendere, hastam in foro ponere, & bona voci subjicere præconis, auctionari. *Offentlich verganten und verkauffen.*

Hemina ex Græco ἡμίνη, quod est dimidia pars sextarii, cotyle Græcis, liquidorum & aridorum mensura, continet cyathos sex: Georg. Agr. *Ein halber nöszel, item ein halbe maasz:* apud nos *ein halb quertlin.*

Hinc mensura liquidorum apud Hebræos capit Logos duodecim, duos congios, sive sextarios duodecim. *Helt sechs maasz.*

Homer, Vide Omer.

Honorarium quod honoris ergô magistratui aut principi Reipublicæ nomine offertur, non tanquam debitum. *Vereerung, eerenschemcke zü einem Fürsten oder Oberkeit.*

Honorarium etiam merces quæ medicis, Jureconsultis, aliisque operam beneficii loco præstantibus dabatur. *Eerenschenck, eerlicher lon.*

Hostorium, Plauto, & radius, lignum teres quo mensuræ æquantur. *Streichholtz, streiche.*

Hydria apud Ponticos mensura est decem sextariorum Alexandrinorum, Epiphanio auctore.

I.

Inium Ægyptiaca mensura: Sextarius.

Johein apud Arabes significat Congium.

Isagogicum quod pro rudimento donat discipulus, unde Isagogicum dependere, Budæo, quod ferè consonat cum illo Ciceronis, Rudimentum ponere, & rudimentum tyrocinij deponere, Justinus. *Das vvilkum gelt geben und bezalen, Denintroitningeben.*

Jugerum ruris modus, quem uno die juncti boves jugo uno exarare possunt, habetque duos quadratos actus: patet 120. pedes in longitudinem, dimidiumque in latitudinem. *Ein juchart, vvas ein par ochsen auff ein tag eren mag.*

Jugum scapus bilancis, de quo lances utrinque dependent.

K

Kasfuf Arabica mensura, quæ etiam anecsunesi barbaris hacsunesi, & acsasse dicitur: acetabulum.

Keiliati, Arabicum, manat à Græco verbo, quod est κάλυξ; est autem ea mensura quam Græci vocant τέταρτον. Latini quattarium, quod quarta pars sit sextarij.

Kermet Arabicum pondus quod & Garme: Scrupulum γράμμα.

Kestuf apud Arabes, idem est quod Græcis χαλκοῦς, Latinis æreolum: quod juxta ipsos duo hordei grana pendit.

Kirat imitatione Græci vocabuli κεράτιον, siliqua Est autem omnis Kirat Avicennæ quatuor grana hordei.

Kist apud Arabes ea mensura est, quam Romani sextarium nominant. Eadem mensura Aben & Evib vel Enib & Acsat ab illis appellatur.

L

Lapis terminalis seu terminus quo olim non solum agrorum limites, sed milliaria signabantur, inde legimus ad secundum, ad tertium, ad quartum lapidem: quo modo veteres etiam dixisse ad tertium cippum Valerius Probus auctor est: nam cippus lapidem terminalem & terminum significat.

Lanx. *Wagschüslen.*

Lauria Livio, munera quæ legatis exterarum nationum dabantur. *Fræmbder bottschafft geschenckt.*

Legativum Ulpiano, quod dabatur legato viatici & impensæ nomine. *Zeergelt einer botschafft.*

Lepton, Vide Minutia.

Lethec aridarum rerum mensura apud Hebræos, media pars cori, recipit ephas quinque.

Leuca Gallicum nomen: nam ut Ammianus Marcellinus scribit, Galli non mille passibus, sed leucis itinera metiuntur, quæ mensura Gallica est mille quingentorum passuum, ut ex decimosexto libro ejusdem colligitur: hodie tamen duobus ferè millibus passuum à Gallis definitur, & nomen servat. *Ein Frantzösiche meil oder* Leuca.

Libella nummulus argenteus denarii pars decima, valebatque assem qui erat libralis ex ære proinde as, libra & libella argenti Plauto Libella Cic. & assis, pro eodem accipiuntur. *Ein Basel vierer.*

Libra instrumentum quo responderantur. *Ein vvag.*

Libra pondo. *Ein pfund.* Statuunt autem libram triplicem: mercalem sive zygostaticam, qua negotiatores institoresque quinque merces appensas venundant, utuntur, sedecim unciarum: alteram Romanam duodenum unciarum, quæ Romanis olim usitata & scriptoribus omnibus est decantatissima: & tertiam nummulariam dictam & octonariam, vulgò marcam, quæ Romanæ bes est.

Libra mensuralis μετρική. *Ein pfundmaasz in der Apoteck.*

Libralis, Plinio Columellæ. *Eins pfunds schvvar,* Librale cornu Plinio. *Das ein pfund maasz fasset,* Libræ mensuralis capax.

Lichas Græcum mensuræ nomen Latino nomine caret, est intervallum inter pollicem & indicem, cum quam fieri possit maxime distenduntur, efficit vero digitos decem, seu palmos, duos & dimidium.

Ligula, & instrumentum est auriendi sicut cochlearium, & certa mensura cochleare. Plinio etiam lingua nominatur. *Ein lœfele.*

Log vel Logus mensura Hebræa minima in liquidis & aridis, quam Hebræorum magistri tradunt sex gallinæ ova continere: duodecima pars in liquidis, & in aridis quarta pars cabi: Sextarius. *Ein albe maasz.*

Litrum Ennio, quod pro captivi corporis redemptura dependitur. *Rantzung.*

M.

Mæotrum quod obstetrici datur. *Der hebammenlon.*

Maneh. Hebr. ponderis nomen, quod Græci Hebræos imitati μνᾶν, Latini minam vocant duarum librarum & dimidiæ: siclorum sexaginta. Germanice *ein schock*, quod nomen 60. significat.

Manes Arabicum mina, quæ illis duplex est, Romana unciarum viginti, & Alicarica, Balaria, & Ægyptia unciarum 16.

Mantissa Lucilio, additamentum Cic. auctarium Plin. corollarium, accessio Cic. *Zügab, zümasz, übermasz.*

Marcam hodie nominant argentarii & monetales libram suam unciarum octo, quæ zygostaticæ semis est, Romanæ verò bes: ideoque Marca bes argentarius Latinè nominari potest.

Medimnus, Attica aridorum mensura, continet 48. Chœnicas, modios Romanos sex.

Meneroth vasculi nomen apud Hebræos, quod Epiphanius tradidit esse mensuram cyathi.

Menytrum quod indici & exploratori datur. *Geleits lon.*

Mensura, metrum Victorino, *maasz*: sunt autem mensuræ duplices: alteræ quibus moles rerum liquidarum aridarumque metimur: alteræ quibus longitudinem, latitudinem, altitudinem corporum sive intervalla.

Menstruum Ulpiano, pro stipendio militis in mensem. *Ein monat sold.*

Menstruum etiam Ciceroni & Livio, cibarium in mensem. *Fürsehung der proviandt für ein monat.*

Merces Cic. conductionis locationisque præmium, aut pro opera. *Lon, lidlon, taglon.*

Mestarum aut Mustarum Arabibus mensura Græca mystrum.

Metretes, Amphora Attica, Cadus, liquidorum mensura maxima apud Atticos, capit Choas duodecim, sextarios 72. *Halt adertbalben omen ongefaar vvie ein lagelen.* Cum igitur in nuptiis in Cana cum ex aqua Christus vinum fecit, sex hydræ singulæ binas aut ternas metretas ceperint; Christum intelligimus suppeditasse magnam vini copiam: quæ res pertinet ad miraculi magnitudinem & dignitatem.

Metrum bioticum, Victorinus vocat, quod in vitæ usu taxatur. Quatuor autem modis accipitur, per spatium longitudinis, ut cubitale: secundo per examen ponderum, ut librale: tertio per qualitatem acervalem, ut in modio: quarto per humidam & fluxam qualitatem, ut cyatho, congio.

Milliare & milliarium, mille passus octo continet stadia: lapis etiam ita accipitur, & cippus Valerio Probo: quia milliaria olim lapidibus & cippis signabantur, cujus rei documentum adhuc extat in Veneta ditione. *Ein meil tusent schritt lang.*

Mina Attica erat quasi libra Attica, fuit autem mina Attica quatuor drachmis gravior Romana libra: sed ut drachmam Atticam denarium Latini transtulere, quamvis septima parte denarius gravior fuerit, ita etiam minam libram transferunt. Cæterum in re nummaria mina quia centum drachmas pendit, à Budæo æstimatur decem coronatis Gallicis qui bilibres sint Francica æstimatione, id ad nostræ monetæ rationem facit duodecim aureos & semissem. *Zvvölff guldin und ein halben, den fl. für 64. creützer gerechnet.*

Minerval quod præceptori pro institutione numeratur: à Minerva artium præside. *Leer gelt, schül gelt.*

Minutia vel minutum λεπτόν septima æreoli pars cum in ponderibus tum in re nummaria: apud nos nummulum qui huic respondeat non habemus. *Ist minder dann ein vier teil eines hallers.* Marci 12. Vidua pauper misit in gazophylacium minuta duo, quod est quadrans Evangelista interprete. Quare necesse est alia fuisse Hebræorum minuta, si numerus non sit corruptus, nam aliâs quadrans Romanus valet 6. minuta & præterea tres decimas unius minuti partes. Quidam transferunt minutum seu lepton. *Ein scherfflin, ein myt* inde *Nit ein myt*, renuendi formula.

Missilia in Digestis donaria quæ in vulgus promiscuè spargit princeps aut magistratus. *Herren gaaben und gelt so man under das volck vvirfft.*

Missochaus idem quod ἡμιχοῦς, medius congius. Arab.

Modiolus mensuræ genus apud Plautum, cujus capacitas ignoratur. Quia ei promisi modiolum vini dare. Celsus in diversa significatione χοινίκιον modiolum transtulit. Est & vasis nomen situla. *Ein eimer.*

Modius aridorum mensura maxima apud Romanos, continet sextarios sedecim Agricolæ. *Ein sechszehenteil eines schöffels.* Nobis *ein vierteil.*

Modialis Plauto, Aula modialis, quæ modii habet mensuram.

Momentum ῥοπή media pars minuti. In rationibus monetariorum momentum. *Ein esz oder ein grænlin.*

Momentum: *Ausz zug im gevvicht.*

Moneta à monendo dicta, nummus, numus, numisma, pecunia à pecore quæsito nomine. *Müntz, gelt.*

Moneta proba. *Güte müntz, güt gelt.*

Moneta adulterina, improba. *Falsche und böse müntz, verrüffte müntz.*

Moneta accisa, arosa. *Beschnittner pfennig.*

Monetaria officina. *Die müntz.*

Mustarum, Arab. mystrum.

Munus, munusculum, donum. *Gaab, schencke.*

Mystrum Attica mensura duplex fuit, majus rei rusticæ scriptoribus in usu, decima sexta pars cotyles, minus medicum vicesima secunda pars cotyles. Est autem mystrum appellatum ἀπὸ τῦ μυὸς: μῦς vero conchilii genus est Aristoteli.

N.

Naulum Juvenali quod pro vectura & trajectu solvitur. *Fürlon, schifflon.*

Hebel Hebraicum verbum est & significat utrem, Epiphanius mensuram facit sextariorum centum quinquaginta.

Nomen quod nos debemus, aut quod nobis debetur.

Nomina impeta. *Vervvorne schulden, alte und verlegne schulden.*

Nomen dissolvere Cic. *Schuld abzalen.*

Nomina facere Cic. obligare se debitorem cautionibus: ita enim nomen accipitur pro debitoris obligatione, in Digestis. *Sich in schulden stecken.*

Nomina exigere. *Schulden erforderen oder eynziehen.*

Nonussis novem asses.

Numisma Horat νόμισμα, nummus ita nominatus tanquam legitimum quiddam, & ut Aristoteles scribit, quod non natura sed lege factus sit. *Müntz, gelt.*

Nummus idem.

Nummus asper Suetonio, recenter & notis suis affabre expressus atque percussus. *Erst oder neüvvgeschlagner pfening.*

Nummum percutere, signare, monetam cudere vel argentum, Teren. ferire pecuniam Plinio. *Müntzen, müntz oder gelt schlagen.*

Nummum commovere Cic. pecuniam à mensariis accipere fœnori. *Gelt aufnemmen.*

Nummum commutare. *Gelt vvehszlen.*

Nummaria tessera, scheda qua exhibitæ pecuniæ repræsentantur. *Wechselbrieff.*

Nummaria difficultas Cic. argentaria inopia. *Mangel an gelt.*

Nummariam rem constituere. *Ordnung vom gelt aufbringen.*

Nummus aureus, qui & solidus, & aureus stater, viginti quinque denarios valebat, sive sestertios centum, taxatur Rosato quem Anglia dat, tribus aureis Rhenensibus & præterea drachma.

Nummus Daricus, Vide Daricus.

Nummi puri aurei vel argentei. *Die von lauterem gold oder silber one züsatz gemüntzt sind.*

Nummus aliquando absolute pro denario, aliquando vero pro sestertio ponitur.

O.

Oblatio legitimæ pensitationis genus, quod Latina voce subsidia vocamus. *Gult so man der oberkeit gibt.*

Obolus & ponderis & nummi nomen, sexta drachmæ pars. *Der sechszt teil eins quintlins.* Obolo Attico in nostra moneta similis fere est noster as: *Ein Zurychschilling, thüt an derthalber creützer:* redundat tamen in drachma cruciatus unus Philippus obolum quinque Mysorum nummulis æstimat, *Fünff Meisznich pfennig.*

Oephin mensura Ægyptia est quatuor Chœnicum apud Hesichium.

Ologinat Arabibus drachma, ὀλκή.

Olvatium Antistius Labeo ait esse mensuræ genus, apud Festum Pompeium: qui tamen ejus modum non exponit.

Omer Hebræa mensura qua sæpius sacræ literæ utuntur, decima pars Ephæ, capit Cabos duos, sextarios Atticos septem & quintam sextarii partem. *Ongefaar ein halb vierteil.*

Onolosat Arab. obolus.

Orgya Gr. Latine passus (quamvis passus Orgya contractior sit) significat extensionem ambarum manuum, ut & pectus una cum eis metiaris, est autem quatuor cubitorum sive pedum sex. *Ein klaffter.*

Orthodoron Gr. palmus rectus, intervallum inter primam palmæ partem, καρπὸν Græci nominant, & supremam medii digiti, efficit autem digitos undecim.

Oxybaphon ita primo dictum vasculum ad infusionem aceti, ut in id intingerent cibum sumentes, paratum: deinde mensura hoc nomine dicta, Latine Acetabulum, capit sesquicyathum.

P.

Palestе, vide dochme & dactylodochme.

Palmicubitum, septem palmorum mensura: Hebræi qui duplex cubitum habent, alterum cubitum & palmum nominant: quod nos palmi cubitum nominamus, hoc D. Hieronymus perfectum cubitum appellat. Gellius cum scribit septem cubita facere 12. pedes & quadrantem, de palmi cubito loquitur. Regium cubitum apud Herodotum, digito uno minus est: & de hoc cubito Gellium loqui arbitrantur, qui apud eum legunt Pedes XI. S. & quadrantem.

Palmi pes ex palmo & pede componitur, est digitorum viginti.

Palmipedalis Columellæ, cui mensura est palmi & pedis.

Palmus quatuor digitorum est. *Ein zvverch hand.*

Palmarius Colum. palmi mensura. Per spacia palmaria serere, & inter palmaria spacia deponere. *Ein zvverch hand vveyt von einanderen säyen oder setzen.*

Parasanga, mensura est Persica triginta stadiorum. *Drey tausent sibenhundert und fünfftzig schrit, Ein Persische meil, ein lange tütsche meil, 250. schrit mid dam ein gmeine meil.*

Passus, ex passis, hoc est diductis manibus nomen hoc duxit, habet pedes quinque: *Ein schritt:* multi tamen nostrorum per nostrum passum *ein schritt*, pedes duos & semissem intelligunt, quod gradum quidam vocant.

Pecunia à nota pecudum, qua Servius Tullius Romæ æs signavit, est appellata Plinio: à pecu Varroni: cum apud antiquos opes & patrimonia ex his præcipuè constituerint. Pecuniæ enim significatio ad ea refertur quæ in patrimonio sunt. *Farend und ligend hab und güt.*

Pecunia otiosa Plin. quæ non occupatur & exercetur, nec in nomina aut prædiorum emptionem collocatur. *Gelt das vveder in kauffman schatz noch auff gevvün ausz geben oder an gelegt vvirt, müssig gelt.*

Pecunia Calendario destinata, in Calendarium conversa Dig. quæ faciendis nominibus occupata est: inde origine petita, quod Calendis mensium ferè pecunia fœnori daretur. *Gelt so man auff gvvün ausz gibt.*

Pecunia attributa Asconio, quæ adnumerari quæstori solebat à tribunis ærariis in stipendium militi: assignationes sunt qui vulgò vocari putent. *Zügestelt gelt.*

Pecunia ærosa, Cod. cui plurima æris portio est. *Küpferig, oder küpferin gelt.*

Pecunia numerata Cic. argentum præsentarium Plauto. *Bargelt.*

Pecuniam occupare Cic. exercere, & nominibus collocare pecuniam. *Sein gelt lassen gvvunnen.*

Pecuniosus Varro.

Peculium quicquid labore nostro partum & repositum nobis est. *Warbgüt, ervvorben güt, gevvunnen güt.*

Peculium Jurisconsulti esse volunt eorum, qui in aliena sunt potestate. Huc spectant illæ loquendi formulæ. In orci peculio numerari, hoc est pro mortuo haberi: & Cupidinis peculio adnumerari, pro amoris vinculis captum teneri.

Peculium profectitium, quod vivens pater filio permittit. *Gelt so der vatter in seim laben dem son überlaszt.*

Peculium adventitium, quod alius alii concedit exercendum. *Gelt das man einem gibt darmit ervvas zü handlen.*

Peculium castrense, quod in militia acquisitum est, aut degenti militiæ donatur. *Kriegs güt.*

Pes, quatuor est palmorum sive digitorum sedecim, dividiturque in duodecim uncias, ita ut duodecima pars pedis vocetur uncia: pollicem dici auctor est Frontinus. Porrò pes Græcus & Passus, Romanis sunt longiores, pes quidem semuncia, passus pede uno & quadrante.

Pes porrectus, est justa pedis mensura. *Stehender füsz, ein vverch schüch lang.*

Pes contractus, longus & latus semipede. *Ein yngezogner füsz, oder schüch.*

Pes quadratus, longus & latus pede. *Füsz in quadrant.*

Pedalis, Plinio Colum. Pedali intervallo. *Eins schüchs vveyt von ein anderen.* Pedali mensura. *Eine schüchs lang.*

Pedaneus Colum. Pedenea scrobs. *Ein grüben eins schüchs tieff.*

Pertica, Vide Decempeda.

Plethrum, Græcum, Latino nomine caret, intervallum est pedum centum. Alii scribunt Plethrum esse mensuram terræ habentem cubita sex & sexaginta tot quidem habet cubita, præterea pedem unum.

Pondo, si solùm ponitur, idem quod libra significat. *Ein pfund.* sin alteri vocabulo ponderis adjicitur, id quod Græci σαθμῷ vel ὁλκῇ id est pondere: sic scribitur pondo uncia. *Ein untz schvvær*, ad differentiam unciæ mensuralis. Pondo denarii unius, &c.

Portorium. Cic. quod portitori in portu solvitur pro importatis aut exportatis mercibus. *Zoll.*

Pugillus. *Ein hand voll.*

Punctum unciæ pedis pars ducentesima octogesima octava.

Putare rationes. Cic. Plaut. pro puram putamque & absolutam rationem conficere. *Die rechnung lüteren und klar machen.*

Pygme, Gr. cubitum decurtatum minus, digitis sex brevior quàm πῆχυς cubitum: definitur esse mensura à cubito ad digitos conclusos.

Pygon cubitus decurtatus, major vel palmipes, mensura à cubito usque ad extremam manus partem cum digiti inflexi fuerint: digitis ferè quatuor brevior cubito.

Q.

Quadrans nummus æreus antea triuncis vocatus à tribus unciis, teruncius Ciceroni: hujus nota fuit ex altera parte Ianus geminus, ex altera ratis: assis pars quarta, unde & nomen accepit: denarii verò pars quadragesima. *Gilt als vil als ein Baszler helbling, zevvn alt angster, ein* quatrin. *Etsch vierer.*

Quadrans præterea est, cujusvis assis seu solidi pars quarta. Pigmæi non sunt longiores Plinio, quàm pedes duos quadrantem. *Zuven schüch und drey zol.*

Quadrans pedis & palmus eadem mensura sunt: sed in hoc reputamus digitos, in illo uncias.

Quadrantali crassitudine. Plinio. *Drey zol dick.*

Quadrantaria, vile scortum quod quadrante se conduci patitur.

Quadrantarius. *Ein hanrein, ein hellerman, oder hellerhôre.*

Quadrantal vocabant antiqui quam ex Græco amphoram dicunt, quod vas pedis quadrati octo & quadraginta capit sextarios. *Ein omen.*

Quadrigatus, nummus signatus quadriga.

Quadrilibris. Plaut. *Vier pfund schvvær.*

Quartarius, quarta sextarii pars, cyathi tres, Gratiarum poculum. *Ein bacherle voll.* Manlio cum Gallos Capitolio dejecisset universi milites selibras farris & quartarios vini ad ædes ejus quæ in arce erant contulerunt. Liv.

Quinarius nummus qui & victoriatus à nota victoria, dimidium denarii seu drachmæ, triobulus Atticus. *Ein batz.*

Quincunx. *Fünff untzen oder fünff zôl.*

Quincuncialis, herba quincuncialis Plinio. *Ein kraut fünff zôl hoch.*

R.

Rasta verbum castrense Germanorum: olim, si D. Hieronymo credimus, certum viæ spacium universæ significabat Germaniæ, quod nunc milliare Latino vocabulo appellamus, cum efficiat quatuor millia passuum, atque ita duobus stadiis superet Parasangam Persicam. *Ein gemeine Teutsche meyl.* Hodie etiam milites Germani cum aliquo itinere perfecto humi strati conquiescunt, ut ex lassitudine recreati, mox rursus ita facere possint, rastam nominant.

Repræsentare Cic. ante diem solvere, vel præsentem pecuniam solvere nulla interposita mora. *Bar gelt dargeben oder legen.*

Reparare Horat nummis è mercium venditione conflatis aliud quid emere. *Etvvas anders an die statt kauffen.*

Rhytum Mart. ῥυτὸν Athen. duos capiebat congios.

Rotulus libra mensuralis apud Arabes medicos, aut potius eorum interpretes Rotuli nomine pro libra hodie utuntur incolæ Asiæ minoris, Syri, Ægyptii, Afri, Mauri, ac plures alii.

S.

Sabitha Syum est verbum, quod intexpretatum significat vas, quo de lacu tortulis haurimus: apud Ascalonitas est sextariorum duorum & viginti.

Sacoma Vitr. quod lanci trutinæ appensum aut adjunctum æqualitatem ponderis conciliat. Hinc aurum ad sacoma appendere. *Vol kommen gevvicht golds gaben.* Æquilibrium facere.

Sacros unciam dicunt Arabes.

Satum Hebræa mensura proximè ad modium accedit, continet cabos sex sextarios quatuor & viginti.

Schœnos Herodoto Ægyptia mensura sexaginta stadiorum. Vide Funiculus.

Scorteus nummus D. Hieronymo ex corio confectus. Hujusmodi nummos signavit Fridericus secundus cum in Italia bellum gereret & eum pecuniæ deficerent, quorum singuli valebant aureo nummo: eos posteaquam pecuniam confecisset, illum cum aureis commutasse annales tradunt.

Scripulum quarta & vigesima unciæ pars, scriptulum Varroni. *Dritt teil eines quintlins, Scrupel.*

Scrupulus lapillum asperum significatâ scrupo, quo nomine quidam perperam pro scripulo utuntur.

Selibra Livio. *Ein halb pfund.*

Sembella nummulus, libellæ semis, & denarii pars vicesima. *Ein Baszler rappen.*

Semycotylium quod Latini quartarium appellarunt, tres cyathos capit.

Semyciprum mensura apud Hipponactem, quæ juxta Hesychium dimidium est medimni.

Semiobolus pendit siliquam unam & dimidiam, æreolos tres. *Imm gvvicht thüts den zvvôlfften teil eines quintlins, In der müntz ein dritteil mer dann drey helblig, zvven Costentzer pfennig.*

Semipes Catoni. *Ein halber schüch.*

Semipedalis Colum. Asserculos inter se distantes semipedalibus spatiis. *Eines halben schüchs veyte von ein anderen.*

Semis æreus nummus dimidium est assis.

Semissis homo Cic. pro contempto & abjecto.

Semodius dictus à semis & modius quasi semimodius, capit autem sextarios octo.

Semodialis Cato, placenta semodialis.

Semuncia. *Ein lot.* Est etiam semuncia mensuralis sicut & libra.

Septunx. *Siben untzen.* Martialis Septunce multo deinde perditus stertit. Septunx, septem cyathi.

Sesquimodius.

Sescuncia, sesquiuncia. *Anderthalb lot.*

Sesquipes. *Anderthalb schüch.*

Sestertius nummus quasi semis tertius, valebat æris libras duas & dimidiam, hoc est quartam denarii partem. *Zvven creützer.*

Sestertium cum nomine numerali eodem casu, numero, genere congruens, tum numerus non alius significatur quàm profertur. Cic. Duo denos sestertios exegisti, id est, ut idè interpretatur ternos denarios, hi enim

enim efficiunt duodecim sestertios. Si verò duo nomina sestertius & numerale iisdem casibus non efferuntur, sed illud genitivo plurali, hoc quod item plurale est & generis neutrius, quovis alio casu, atque non sequitur mille quod à nomine numerali nunquam dissentit casu, semper intelligitur, ut S. lv. præmium servo libertatem & sestertium centum, id est centum millia sestertium Plinius. Solum foro extruendo. H. S. mille ducentis Cæsar dictator emit, id est sestertium mille ducentis millibus. Si adverbium numerale jungitur cum sestertiis significat centena millia, ut Decies sestertium, hoc est decies centena millia sestertium.

Sextans duæ unciæ assis cujusvis. *Zwo untzen, ein sechszter teil.*

Sextarius liquidorum & aridorum mensura, capit heminas duas, cyathos duodecim: sextarius appellatus, quòd sit sexta pars congii.

Sextarium in liquidis Glareanu æstimat media mensura Brisgoica, Agricola. *Ein nössel*, & in aridis. *Ein maasz.*

Sextula nummus æreus, Varroni æris minima pars, sexta pars unciæ: pondus sextulæ, Pharmacopolæ quatuor scrupulos nominant.

Siclus & ponderis & nummi nomen apud Hebræos: pendit autem siclus geras viginti Hebræis, hoc est semunciam seu drachmas quatuor, juxta Josephum. Epiphanius verò secutus septuaginta interpretes Siclum facit δίδραχμον & quadrantem nominat quasi unciæ quartam partem improprie. Hebræorum Magistri duos tradunt siclos, sanctuarii semuncialem, & profanum qui subduplus sit priori duarum scilicet drachmarum. Ex pondere nota est sicli æstimatio, si ex puro argento fuerit. *Ein lot silber*, plerumque tamen drachmæ ratione medio floreno: *Umb ein halben güldin*, æstimatur.

Siglus nummus Sardianus & Persicus, valebat obolos Atticos septem & dimidium Xenophonti. Hesychius semi obolo majorem facit. Differt à siclo Hebræorum, qui pendebat 24. obolos.

Sicilicus quarta pars unciæ. *Ein halb lot.* Et in mensuris Gæodeticis similiter sicilicus quarta pars est unciæ. *Ein vierteil eins zols.*

Siliqua κεράτιον, drachmæ pars decima octava, quam quatuor grana lentis pendere dicunt. Monetariorum pondus gren quidam siliquas interpretantur.

Solidos nominat Justinianus aureos nummos, quorum singuli penderent sextulam, sic ut è libra duo & septuaginta signarentur. Dicti solidi respectu semissum & tremissum, qui ex dimidia & tertia horum parte constabat. *Halt ongfar ein ort und zwen guldin.* Fuere etiam alii ex auro solidi graviores.

Sors, caput, summa, principalis summa. *Hadpt summ, hauptgüt, die gantz summ.*

Sors nautica Modestino, vel trajectitia, quòd trans mare vehatur: quod pro itu redituque in profectione persolvitur. *Für lon, schiflon, feergelt: oder das auff die schiffart auszgelihen wirt.*

Sostrum quod medico datur pro curatione & restituta valetudine. *Artzetlon, meistergelt.*

Spithame Gr. Latinis dodrans, intervallum quantum est digitis extensis inter minimum digitum & pollicem, nempe trium palmorum. *Ein spaun.*

Sportula apud Jurisconsultos, pecunia ab actore & reo communiter deposita constituendi judicii gratia.

Sportula Suet. Mart. pro cibo aut donario quod in clientes & salvatores erogabatur.

Stadium mensura qua Græci locorum intervalla solent explicare, ut Latini passu, spacium est in sexcentos pedes porrectum, sive centum viginti quinque passuum. *Ein rennweg, rosszlauff, hundert fünff und zwentzig schrit.*

Stagium idem est quòd sextula ἑξάγιον. *Der sechszt teil einer untz.*

Stater pondus drachmarum quatuor: nummus etiam argenteus ejusdem ponderis, qualis fuit quoque Hebræorum siclus. *Ein halber gulden.* Fuerunt etiam stateres aurei, duarum drachmarum, ut scribit Pollux.

Stips Plinio, stipendium Ulpiano, æs militare Ascanio, æs peculium castrense Pompon. quod militi pro opera mercenaria solvitur: militare stipendium, teste Plinio, erat denarius in dies singulos. *Sold, kriegs sold.*

Stips collatitia Marcellino, quæ in pauperum usus erogatur. *Allmüsen.*

Strena Symmacho, munusculum quod in anni auspicio donatur. Strenæ autem primum fuerunt institutæ à Tatio rege, accep is è luco Streniæ deæ verbenis, novi anni auspicibus. *Das güt jar, ein neüwes jar.*

Summam cavere alicui, Scevola. *Einen versicheren, oder einem versicherung gaben umb die gantz summ.*

Superpondium, quoddam quasi auctarium, quod super pondus apponitur. *Ubergwicht, ausz zug.*

T.

Talentum, inter pondera est multiplex, apud Vitruvium libro 10. est talentum pondo centum viginti librarum. Habet etiam Hesychius diversa talenta, unum librarum centum: alterum librarum centum vigintiquinque: tertium centum sexaginta quinque: quartum quadringentarum, & postremum mille centum quinquaginta duarum. Talentum possumus reddere, *Centner*, qui etsi à centum pondo nomen habet; tamen admodum varia quoque sunt & diversis ponderis centenaria.

Talentum Atticum minus sexaginta minarum, *thüt* 750. *fl.* majus octoginta minarum, *thüt* 1000. *fl.*

Talentum Ægineum, 10000 drachmarum Atticarum 6000. Æginearum: etenim decem drachmæ Atticæ valebant sex drachmas Ægineas, *thüt* 1250. *fl.*

Euboicum fuit quadraginta minarum, drachmarum 4000. *hast.* 500. *fl.*

Talentum Hebræorum, sanctuarii drachmarum 12000. siclorum 3000. librarum 120. & aliud talentum congregationis, quòd 2. Sam. 14. regium nominatur, ut quidam arbitrantur, media pars superioris 6000. drachmas pendebat. Quidam talentum regium modo loco statuunt. 9000. drachmarum.

Rhodium fuit 4500. drachmarum, facit 562. & dimidium *fl.*

Siculum vetus minarum 24. *das ist*, 300. *fl.* novum 12. minarum 150. *fl.*

Ægyptium talentum pendit pondo octoginta.

Babylonium fuit 7000. drachmarum Atticarum, *thür.* 875. *fl.*

Syrium mille & quingentarum drachmarum 187. & dimidium *fl.*

Talenta quædam magis ex consuetudine Græcorum, quàm ponderis ratione denominata sunt, sic tres aurei Attici dicti sunt auri talentum Polluci: eodem modo Festus scribit Alexandrinum talentum esse duodecim denarium: Neapolitanum, sex denarium: Syracusanum, trium denarium: Rheginum, victoriati.

Tertiarius, τεταρτεύς, tertia pars medimni Attici, capit Chœnicas sedecim.

Teruntius minimus numulus argenteus Romanorum, denarii pars quadragesima. *Ein Baszler helbling.*

Tetra-

Tabula Mensurarum et Ponderum Medicinalium Veterum Characteres exhibens

MENSVRÆ

Sextarius. S. Ɔ. ꟗ. XE. 8. ʃ. ꟗ.
continet Aridorum ℔ j. s.
Liquidorum Heminas ij.

Sextarius Ponderalis est vel
Arabicus qui continet ℥. s.
vel
Italicus continens {olei / vini vel aquæ / Mellis} ℥ 18 / ℥ 20 / ℥ 27

HEMINA.
K. Ꝁ. K°. K°. ꝁ. græcor.
Ɔ. S. Ͻ. Roman.
continet Sextarium. S.

ACETABVLVM.
ZO. græc.
continet. {olei / vini / Mellis} ℨ. 18. / ℥. ij. ℈ 12. / ℥ iij. ℈ 9.

CYATHVS.
Ꝁᵛ. Kᵛ. KY. græc.
Rom. C. Cv. TI.
continet {olei / vini / Mellis} ℨ. 12. / ℥. iß. ℈. 4. / ℥ ij. ℈ 2.

Sesquicyathus. Cels. lib. s cap. 19.
Acetabulo æquivalet.

Ligula. Colum. lib. 12. cap. 21.
Plin. lib. 20. cap. 23.
continet ℨ iij. ℈ j.

Cignus. Apic. lib. 10. cap. 6. & 31.
continet ℨ ij ℈ ij.

Cochlearium est vel
Parvum, continens ℨ. j.
vel
Magnum, continens ℨ. ij.

AMPHORA.
Continet octo Congios,
seu, {olei / vini / Mellis} ℔ {72. / 80. / 108.}

CONGIVS.
Continet Sextarios senos,
seu, {olei / vini / Mellis} ℔ {9. / 10. / 13. ℥ 6.}

PONDERA

PONDO AS LIBRA NATIN
P. ⌊. ₤. Ⱡ. ℓ. ℓ. ℔.
X. ☰. Ƹ. ꟗ. N.

GRÆC
Δ. Δ. λ. λ. λ.
Pendet Vncias XII.

BES,
S. -S-. ꟗ. ꟗ. ☰.
Pendet Vncias VIII.

SELIBRA, SEMBELLA
græc. S''. Latin S. SS''. J. ZT.
S. 8. 8. ∾ Scribonio —
Pendet Vncias VI.

TRIENS.
P. Ʒ vel Ʒ. ☰. ☰. ℨ. S. ꟗ.
ꟗ. Ʒ. pendet Vncias. IV.

QVADRANS.
☰. ☰. Ʒ. Ʒ°. ꟗ. ☰. T. ∴.
Pendet vncias III.

P. SEXTANS.
Cels. Lib. s. cap. 19. et 25.
☰. ℈. Ʒ. S. ∴. Z.
Pendet vncias II.

SESCVNCIA.
P. z. Z. Z. Ƶ. Ƶ. ÷. ΣΙ. ÷.

VNCIA.
græc. Γο. Ɛ. ȣ. Ƶ. S. Ɒ.
θ. Rom. ÷. —. Pendet
Drachmas VIII.

SEMVNCIA.
E. Ɛ. Є. S. Ƶ. Ʃ. Ƹ.
S. 8. S.

DVELLA.
G. V. D. LL. ∪D. V. ☰.
D. I3. Pendet Scripul. VIII.

SEXTVLA.
I. ∪. Ɣ. ꟗ. ℨC. Ʃ. V. ℈.
4. Pendet Scripul. IV.

DIMIDIA SEXTVLA.
+. ꟗ. 77. Pendet Scrip. II.

SICILICVS.
Ɔ. pendet Scripul. VI.

SEMISICILICVS.
Ɒ. pendet. Scripul. III.

DENARIVS.
X. ✱. X. X. X. Z.
ꟗ. ✱. Ʒ. Ɽ. Λ. Δ. ⅃.
Σ. græc. pendet. Scrip. III $\frac{3}{7}$

VICTORIATVS.
Scribon. Largus Compos. 85.
S. P. ✱. S. V. V. Λ. pendet.
Sesqui Scripul. $\frac{3}{14}$

FABA,
Aegyptia Siue Alexandrina
Victoriato respondet.
Syra pendet. Scrip. II.
græca pendet. Scrip. I.
Romana Cels. Lib. 5. cap. 25.
Latina Sorano Ephesio Isagog.
Med. cap. 24. ℈S.

LVPINVS.
℈ $\frac{1}{3}$

ERVVM.
Pendet grana IIII.

GRANVM.

SCRIPVLVM.
Pendet Obolos duos. ꟻ. Ⅎ.
Ⱶ. ℈. SS. ꟗ. 77. ꟻ.
≈. ⊂. pendet gran. XX.

SEXTANS DENARII,
Cels. Lib. s. cap. 17.
℈S.

VNCIA DENARII,

OBOLVS.

NVX PARVA PONTICA, AVELLANA.
pendet Drachm. I.

NVX MAGNA IVGLANS REGALIS.
pendet vnciam dimidiam.
vel
Drachmas VI.

Tetradrachmum, & retrachmum nummus argenteus quatuor drachmarum, qui & stater: talis fuit Hebræorum siclus. *Ein halber guldin, oder halber taler.*

Tetrastater, Cyrenensis aureus, communi aureorum temperatura æstimatur septem aureis Ungaricis, & septem undecimis unius aurei.

Tetrobolum, cujus nota apud Athenienses erat Jovis simulachrum cum duabus ab adversa parte noctuis. *Fünff creützer, und drithalben creützer.*

Thepah Hebræis ea est mensura quam Græci παλαιστὴν, Latini palmum solent vocare.

Topin mensura decem Chœnicum apud Hesychium, qui tamen nationem quæ hanc mensuram usurpaverit non profert nominatim.

Trepondo Fabio. *Drü pfund schvvær.*

Tressis nummus tribus assibus æstimatus. *Ein Basel plapart.*

Tressis agaso Persio, pro contempto & abjecto.

Tributum Cic. Ulp. pecunia populo imperata, quæ à singulis tributim pro census portione colligebatur. *Steür, steürgelt.*

Tridrachmum nummus argenteus trium drachmarum. *Ein frantzösischer dickpfennig.*

Triens nummulus æreus, tertia pars assis. Et triens libræ. *Vier Untzen.* Triens pedis. *Vier zol.*

Triobolum nummus argenteus qui pendit dimidiam drachmam. *Ein batz.* Hinc homo trioboli Plauto.

Triuncis nummus æreus à tribus unciis quas pendebat dictus, qui postea quadrans appellatus est.

Trutina Vitruv. statera Cic. qua centenaria appenduntur. *Schüsselvvag.*

Trutina Campana. *Ein schnellvvag.*

Trutina momentana, vel monetaria. *Goldvvag.*

Triblium idem quod oxybaphum in Georgicis mensuris, in medicis autem majus oxybapho, idem quod cotyle, & ita frequentius triblium pro cotyle media sextarii parte accipitur, Hemina Latinis.

Trytodoche, theca bilancis. *Goldvvag tæfelin.*

V.

Vectigal Dig. proprie portorium quod in itinere præstari solet. *Zol.*

Vectigal Cic. proventus annuus, reditus. Portorium pro eodem Plinius extulit. *Rennt, jærlichs eynkommen.*

Versuram facere Cic. versuram solvere Teren. Aes alienum ex ære alieno solvere. *An einem ortlöschen und am anderen anzunden.*

Versuram facere etiam est, cum quis pecuniam minore acceptam fœnore majore occupat. *Mit gælt auff interesse auffgenommen, vvücheren.*

Victoriatus Plin. nummus signatus victoria, quinarius, triobolus, semidrachma. *Ein batz.*

Vivum Latini sortem vocare solent, quòd vel fœnus vel lucrum ex sese pariat. *Das hauptgüt.*

Ulna quàm Græci ὠλένην appellant & cubitus eadem est mensura, Polluci & Suetonio dicta ἀπὸ τῶν ὠλένων, à brachiis. *Ein eln.* Alii Ulnam volunt esse Græcorum ὀργυίαν quæ est quatuor cubitorum: Plinius enim illud Herodoti de pyramide, τεσσαρακοντόργυιος vertit, quadragenarum ulnarum. *Ein klaffter.*

Uncia duodecima pars assis. *Ein untz.* Est autem alia mensuralis, alia ponderalis. Uncia pedis. *Ein zol.*

Uncialis. Literæ unciales. *Grosse büchstaben die eines zols grosz oder hoch sind.*

Urna Romana mensura, media pars amphoræ seu quadrantalis, capit quatuor & viginti sextarios. *Balt zvvölff maasz.*

Urnale Plinio, vas urnæ capax.

Usura est fructus, qui ex pecunia quæ alicui data est fœnori percipitur: ita dicta, ut Varro scribit, quòd ad sortem usu accedat. *Wücher.*

Usura diurna, quæ singulis diebus ducitur aut penditur: ita hodie Judæi fœnerantur Christianis etiam postquam pignora dederunt. *Daman alle tag den zinsz oder vvücher so er nit erlegt vvirt zum haupt güt schlacht, Juden-vvücher.*

Usura menstrua, quæ singulis mensibus ducitur. *Do man alle monat den zinsz rechnet oder forderet.*

Usura annua, quæ hodie maximè in usu est, & anno absoluto penditur. *Zinsz oder vvücher vom jar.*

Usura nautica non tam tempus habet definitum, quàm locum in quo penditur, hæc & trajectitia nominatur, ac duplex est: aut enim persolvitur eo loco ad quem navigatur, aut cum quis redierit eò unde navigarat.

Usura centesima, cum quis menstruo tempore centesimam partem persolvit. *Alle monat vom hundert eins.* Annua centesima. *Vom hundert zvvölff.* Centesima usura est instar assis, cujus ratione reliquæ usuræ censentur.

Bessis usura. *Von hundert acht guldin ein jar.*

Semissis usura à Plinio civilis & modica vocatur, & à Justiniano permissa est omnibus hominibus, exceptis illustribus personis: talem usuram hodie pendunt Boemi. *Vom hundert sechsz.*

Quincuncis hodie in usu est Germanis. *Vom hundert fünff.*

Trientis, seu fœnus trientarium, quod Antoninus Pius exercuit & Justinianus illustribus personis concedit. *Vom hundert vier.*

Quadrantis, seu quarta centesimæ. *Von hundert drey.*

Sextantis. *Vom hundert zvven.*

Unciaria, Unciarum fœnus Tacito, quum pars centesimæ duodecima singulis mensibus solvitur, in Digestis de Ad. min. tuc. l. 47. ubi tamen uncias usuras legitur. *Vom hundert eins.*

X.

Xenium Mart. quod hospitibus donatur. *Frömbden oder gesten geschenck.*

Z.

Zereth Hebræis, Græcis, σπιθαμή, Latinis Dodrans. *Ein spann.*

Hactenus de MENSURIS & PONDERIBUS *veterum ex* MASSARIO *plus quàm satisne; quid tamen rursus hâc in parte desiderare posßit Lector Curiosus earum Caracteres ex Clarisß.* RHODIO *excerptos, & tabula Calchographica expressos jam adjicimus Tabula autem illa est.* Num. XVI.

MENTHA.

Mentham à Græca voce μίνθη dictam esse haud dubium est, μίνθην autem παρὰ τὸ μινύθειν deducunt Grammatici, quòd purgationes fœminarum inhibeat, vel quòd semen copiosiore ejus usu minuatur & tabefiat.

Mintham Plutonis pellicem à Proserpina (ut solent pellices semper odisse uxores) in hortensem Mentham transformatam fuisse narrant Poëtarum fabulæ, æterno in æternâ planta hominis monumento, quam vocem Romani magis amantes, quia in ea malè habitæ ob amorem puellæ memoria servaretur unâ tantum aut altera mutatâ literâ per Græcorum Minthen Mentham suam fecerunt. Marcellus Virg.

Delechampio μίνθη Græcis dicitur ἀπὸ τῆ μίνθη à stercoris fœtore per antiphrasin quòd minime fœtida sit. Verùm etymologias illas per Antiphrasin merito rejicit & explodit Vossius. Nonnulli μίνθον interpretantur lanuginem muscosamque pubem humentibus & putrescentibus pænè cunctis subdio apertis obduci solutam, qualem cernere est in oleris & sterquiliniis: cui non absimilis tenera illa hirsuties quæ in mentha agresti, sed præcipuè calamintha visitur.

Notæ menthæ caracteristicæ sunt, flos quadripartitus, galea & labello à segmentis lateralibus vix discernendis; odor suavis, unde & Græcis ἡδύοσμος dicitur: radicibus vel flagellis repere.

Vires, Menthæ usus præcipuus est in ventriculi imbecillitate, cruditate, singultu, vomitu, flatibus, ardore, hepatis obstructione, intestinorum dolore, capitis vertigine. Menses & album mulierum profluvium compescit efficaciter. Extrinsecus duritiem Mammarum lactisque coagulationem tollit, achores sanat, Schrod. Menthæ folia lacti immersa coagulari & illud in Caseum coire non permittunt, Trag. quin & in ventriculo lac coagulari non patitur. quare (inquit Casp. Hofmannus) sectari illam debent qui vel coguntur crebrius uti lacte, vel aliud alimentum non habet; verum lac in ventriculum receptum, si is bene se habeat, ritè & ordine naturæ coagulari debet: ideoque iis quibus ventriculus sanus & recte dispositus est, non opus est ut quærantur quæ coagulationem impediat; sed iis duntaxat quibus infirmus, aut nimio acido scatet, ad coagulationem moderandam, quamvis enim lac in ventriculum receptum initio coagulatur, Coagulum tamen hoc antequam in intestina descendit, iterum in liquamen dissolvitur: quod si densius & durius fit, non ita facile fiet. Herbæ succus ejusve aqua distillata ad vomitum reprimendum usus sunt creberrimi. ℞. Aquæ ℥ij. semel atque iterum, enormes sistit vomitus *Hartman.*

Eadem aqua destillata mulierculis usitatissima est ad tormina ventris in infantibus compescenda. Turnero autore, odor Menthæ cerebrum roborat, memoriam conservat & auget. Contraria videntur tradere autores de vi Venerem stimulante, venereaque insomnia & exonirogmos impediente.

Nostrates Mentham pisis & Fabis incoquere solent ad eorundem flatulentiam corrigendam.

Ex Menthæ herba sicca, additis æqualibus rutæ partibus & tantillo seminis carvi, omnibus convenienter in aceto cerevisiæ coctis paratur cataplasma, quod mirifice lac coagulatum mammarum resolvit primù, dein omnino generationem lactis prohibet: quo promiscuè puerperæ felici successu utuntur Simon Paulus. Ex exerptis *D. Edv. Hulse.*

Ad anorexiam, Elixir Menthæ cum spiritu proprio per infusionem paratum, addito pauco saccharo est egregium. *D. Hulse ex Ettmulleri Praxi.*

Vires Menthæ Crispæ. Ipse observavi simplex decoctum Menthæ Crispæ (nescio an de hac specie an de præcedentium duarum utralibet intelligat) ita sanguinis motum circularem suffocasse, ut ne illius quidem gutta è pede stillaret, quamvis scalpellum myrtiformem ter vel quater satis profunde in vasis pedis maximè conspicuis adegisset Chirurgus solertissimus, S. Pauli quadr. Botan. class. 3. p. 390. pararat pediluvium famula prius ex aqua in quam injecerat fasciculos aliquot menthæ, hoc pediluvio domina usa est, forte non causam pro causa habuit. S. Paullus: nobis enim non verisimile videtur mentham talem effectum habere. Ex excerptis. *D. Edovardi Hulse Rains.*

MENTA SARRACENICA, vid. *Balsamita.*

MERCURIALIS.

Mercurialis à Mercurio denominationem sumpsit Plin. lib. 25. cap. 5. Linozostis sive parthenium Mercurii inventum est, ideo apud Græcos Hermupoan multi vocant eam, apud nos omnes Mercurialem pro Mercurialis speciebus habeo cynocramben dictam & phyllon; adeoque tres Mercurialis species agnosco, unam perennem, duas annuas, eæ sunt.

I. Mercurialis perennis repens, Cynocrambe dicta.

2. Mercurialis annua glabra Vulgaris.

3. Mercurialis annua hirsuta, Phyllon dicta.

Nomina I. Cynocrambe mas & fæmina Ger. emac. mas & fæmina, sive Mercurialis repens, J. B. Merc. Sylvestris Cynocrambe dicta vulgaris mas & fœmina Park. Merc. Montana testiculata, & Merc. Montana spicata C. B.

J. B. Plurimis fibrosis radiculis perennibus & lentis, sapore nonnihil dulci, sed fastidioso per terram repit Cynocrambe tam mas quàm fœmina, nervo duro, fibrarum hellebori instar farctis. Caules surriguntur; multi, teretes, concavi, longis internodiis geniculati, pedales, propter terram purpurascentes non ramosi. Folia ad articulos bina opposita, lanuginosa, foliis Mercurialis paulò longiora, duarum scilicet triumve unciarum tenera, (inferiora multo minora sunt) acuminata, in ambitu serrata, pediculis brevibus, gustu nauseoso; ex alis foliorum pediculi exeunt, in mari quidem breviores, quatuor vel quinque, semunciales, unciales ac majores, breviores alios interdum à latere proferentes, quibus insident flosculi herbaceo colore prædití, ternis foliolis constantes, quorum medium occupat loculamenti seminum rudimentum, ex cujus cacumine emicant apiculi bini, corniculati, extrorsum reflexi: loculi hirsuti, compressi, in geminos testicellos lentis magnitudine divisi, semina bina continent, dissepimento membranulæ distincta, in uno pediculo tergemina. At in Cynocrambe fœmina ex foliorum alis pediculi surgunt tres, quatuor aut quinque uncias, longi, tenues, striati, in quibus flosculi in spicam digesti muscosi, ternis foliolis, herbaceis compositi, in quibus staminula aliquot herbacea, quæ nullo succedente semine intereunt. Dodonæo tota herba virosi odoris ingratum redolet.

Cynocrambe in sylvis, sepibus, aliisque perinde umbrosis gignitur, primo vere exit, autumno exeunte, folia & caules marcescunt, radice superstite.

Vires. Facultatibus cum Mercuriali convenit Prævotius. Mercurialem Sylvestrem olerum more coctam, & oleo ac sale conditam inter medicamenta serositates benigne enumerat evacuatia in libro de medicina paup. quod è Dioscoride hausit.

Nomina. 2. Mercurialis mas & fœmina Park. Merc. mas & Merc. fœmina Ger. M. testiculata sive mas Dioscoridis & Plinii, & M. spicata sive fœmina eorundem C. B.

J. B. Folia ejus ad parietariæ foliæ accedunt, sed glabra sunt, atro virore splendentia & in ambitu serrata, sapore nitroso, calidiusculo & nauseoso. Caules ei angulosi, spithamæi ac etiam majores, geniculati, læves; ex foliorum alis, fœminæ quidem ligulæ rectæ emicant, tenues quas verticillatim seu in spica ambiunt flosculi glomerati muscosi, qui in quatuor foliola herbida sese explicantes, cirros apiculorum luteolorum aut herbidorum ostentant, nullo succedente semine pereuntes. Mari autem ex iisdem alis breves pediculi oriuntur, quorum singulis testiculata bursula, nonnihil compressa, hirsutaque insidet, gemina semina recludens. Radix utrique tenera & fibrosa, annua.

In has descriptione J. Bauhinus vulgarem opinio-

nem

hem sequitur, Mercurialem sterilem pro fœmina; & fertilem pro mari accipiens: cum è contrà rationi consonum est, & aliarum rerum naturalium analogiæ, ut sterilis dicatur mas, fertilis fœmina. Fœmina enim est in omni genere quæ fœtificat & fructum edit.

Mercurialis reperitur in hortis olitoriis, vinetis, aliisque locis humentibus ac umbrosis. In maris littore propè Ryde Vectis insulæ oppidulum sponte & copiose provenit.

Vires. Est è numero quinque illarum fomasarum emollientium herbarum; abstergit, alvum movet, aquas ac bilem purgat, unde & hodie in enematis frequentissimus ejus usus.

Sunt è nostratibus mulierculis, qui mercurialem infantibus cum pappa exhibent, ut alvum solutam retineant, torminaque præcaveant. Schrod. observatum est omnis generis verrucas hujus foliis vel eorum succo tolli; item semen cum absinthio decoctum ictericos mirifice juvare Matth & Ruel.

Quæ veteres habent de vi maris ad efficiendum ut mares gignantur, fœminæ ut fœminæ, nobis fabulosa videntur & falsa.

Nomina. 3. Phyllon marificum & fœminificum Park. arrhenogonon & thelygonon folio incano Monspessulanum I.B Arrhenogonon sive marificum, & thelygonon sive fœminificum Ger. testiculatum & spicatum. C. B.

J.B. Pedales & cubitales habet caules, totos candido tomento pubescentes, & per ætatem lignescentes, qui in ramos ex adverso positus ordine certo abducuntur; folia oblonga, subrotunda, crassiuscula, nervosa, mollia, lanuginosa, incana ad articulos oriuntur. Flosculi minimi in mari quidem ad juncturas, brevibus pediculis nixi, vix apparentes ante fructus, sunt duo apices ochræ colore pallido. Sunt autem fructus gemelli, testiculati, villosis loculis comprehensi. Semina (inquit Lobelius) uti minoris Heliotropii exiliunt, immatura albida, matura verò cyaneo nitent colore, rotunda & quam papaveris majora, gustu fervida, & nonnihil pinguia, radix lignosa, exilis. In fœmina flores spicati, racemosique ut in Mercuriali fœmina.

Theophrastus phyllo ocymi folia tribuit, & rectè nostrâ sententiâ. Illud inter alia ei cum Mercuriali, Cynocrambe & Heliotropio minore commune est, ut erucæ radices temporis successu cæruleum colorem contrahunt, Clus. Quod & nobis observatum, etiam de caule & fructu.

Circa Monspelium in fossarum aggeribus & ad vias publicas, præsertim prope aquas oritur; ut nobis observatum. Clusius multis Hispaniæ & Galliæ Narbonensis in locis nasci refert, ubi Aprili floret & interdum maturius, at in regiones frigidiores translatum nonnisi æstate.

Vires. Salmanticenses utriusque decoctum omnibus animalibus à cane rabido demorsis propinant, magno successu, ut inquiunt. Granatensibus verò, Mauritanis præsertim, ad muliebres morbos magno in usu est. Clus. *Raius.*

MERCURIUS.

Mercurius nihil aliud est, quam liquor mineralis, seu metallicus volatilis, metallis & præ aliis ☉i avidè adhærescens.

Dicitur argentum vivum, Hydrargyros. Arabicè Zaibar, vel Z bach. Barbarè, Azock, Azoth. Germ. *Queck silber.* Argent vif. *Quik silber*, or *Mercurii Quick silber.*

Est nativus (*de quo hic*) & artificialis, è Metallis extractus, qui & Mercurius corporum dicitur.

Nativus Virgineus etsi nonnunquam per se ipsâ naturâ operatrice, separatus inveniatur; plerumque tamen ex terra minerali, quam cinnabarim vocant, vi ignis evocatur. Vide ☿ ex plantis apud Borell. c. 3.

Delectus.

Mercurius non æque bonus omnis existit, sed variat, tùm ratione matricis, seu loci natalis, tùm ratione inquinamentorum, quibus nonnunquam per se in terrâ conspurcatus est, nonnunquam & à malevolis adulteratus venditur.

Natali loco censetur optimus, qui eruitur è mineris vicinis auro vel argento, & hinc præfertur Hispanicus & Ungaricus.

Inquinamentorum ratione prævalet, qui minus scatet commixtione arsenicali, antimoniali, saturninâ, cadmiosâ, quibus nonnunquam in terræ cuniculis venenosus redditur, hinc & qui minus falsariâ artificis manu adulteratus est: adulterare enim eum adeò exactè norunt, (plumbi scilicet & ☿ii beneficio Bismutique commixtione,) ut quoque simul per corium transire æquè ea queant, adeoque difficile sit fucum cognoscere. Ea propter ne qua incautus decipiaris, non abs re erit, hæc bonitatis signa observare.

1. Mercurius censetur bonus, qui per retortam propulsus nihil recrementi relinquit.

2. Qui in cochleari argenteo evaporationi super prunis expositus maculam cochleari relinquit flavam, aut albicantem, non nigram aut fuscam.

Vires. *Internè mundificat sanguinem ab inquinamento; præcipuè venereo: Fugat lumbricos, difficilem promovet partum, &c. Externè inunctus, sanat scabiem omnis generis, fugat pediculos, resolvit duros tumores. De collo suspensus, præservat à peste, & (ut nonnulli volunt,) ab incantatione, fascinationeque. Imo quoad ejus præparata, nulla res in Officinis est, si ☿ excipias ex qua major medicamentorum supellex elici possit, quam ex ☿io. Suppeditat enim purgantia, sudorifera, mundificantia vulnera, acrimoniam, (præcipuè in Gonorrhæa,) lenientia, ut patebit in formis medicamentorum inde paratis.*

Usus ☿ ij crudi internus & externus est. Intrinsecus tamen rarius adhibetur, extrinsecus sæpius. Modus applicandi intrinsecus in pilulis, e. g. Barbarossæ. Quinimò cum certo quodam succo pulverisari ac exhiberi potest.

N. *Si ☿m, (sive crudum, sive præparatum,) exhibere intrinsecus volueris, convenientius in pilulis exhibetur, quam in alia aliqua medicamenti forma, ne dentes scil. quibus noxius est, tangat.*

Usus externus est in unguentis, in quibus penitus disparet,) in Emplastris (quâ in scabie) complicaturis saltem articulorum adhibentur. Sed cave ne nimium adhibeas. Etenim cum salivatione oris putredinem inducit, loco quocunque applicatus, id quod de præcipitato similiter observatum est.

[*Coquunt quidam ☿ vivum & aquam Hermeticam vocant, scabiei convenientem.*] Schroderus.

Mercurius nihil aliud est, quam liquor mineralis seu metallicus volatilis) &c. Dicitur alias Argentum vivum, Hydrargyros; Arabicè Zaibar, vel Z bach; Barbarè azock, azoth Germanicè *Queck silber.* Mercurius dicitur ob analogiam, quæ ipsi cum Mercurio Planetâ illo cœlesti intercedit ratione mobilitatis omnibus sese associante Planetis; tùm ratione varietatis in colore, tùm temperamenti, mutabilitatis &c. Argentum vivum dicitur, quod Argentum fusum & liquefactum calore æmuletur; Vivum verò, quod loco motum vivere quasi videatur. Hydrargyros, nomine derivato ex ▽ & ☽nâ, quod ▽æ instar liquidus & colore ☽nam repræsentet. Mirabilis sanè substantia, mille se in formas fingit ac refingit, quovis tractatur modo, inde & Protheus dicitur. Item servus fugitivus, quod præter omnem spem sæpe aufugiat. Plinius vomicam liquoris æterni vocat.

Et præ aliis ☉ avidè adhærescens.) ☉ miro amplectitur amore eique per minutissima se unit. Unde plurimi colligunt, illum primum esse metallorum Ens. Nec desunt hodiè, inquit *CL. Morhofius* l. c. qui idem statuunt. Accedit venerabile illud mercurii nomen, quod in Chemicorum scriptis adeò frequens est: conspirant tot descriptiones, tot requisita, ut vel cautissimus iis omnibus fallatur. Aliqui Virginem mercurium volunt, quem Natura produxit à flammis voracibus nondum tentatum: aliqui è metallis cæteris per artem extractum. *Hæc Morhofius.* Verùm de his suprà satis jam commentati sumus. Notum enim est aliud esse hunc mercurium vulgi, & aliud mercurium metallorum; ille minerale quoddam est, in suis etiam repertum mineris & recrementum potius metallicum, suo tamen etiam mercurio metallico constans & quidem in magnâ copiâ. Nec suo destitutus sulphure, sed in minori copiâ & quidem albo, uno externo, altero interno. Externum originalem ejus labem continet, quæ quia originalis, ideò & difficulter ab eo tollitur; quâ tandem nihilominus separatâ per artem, ajunt periti, mercurium sulphure superfluo externo & immaturo mundatum, quippe deinceps nullo △ni potest in formam terræ præcipitari ob maximam sui simplicitatem, quâ aquæ elemento comparatur. Amisit namque terram (id est sulphur) quę terra, inquit *acutissimus Helmontius*, in centro suæ essentiæ non minus est ex Elemento aquæ, quàm residuus ejus depuratus mercurius, licet hanc terram prius ab origine sibi profundissimè commistam haberet. Spoliatus isto sulphure mercurius nullo amplius igne mutabilis est, quia est mercurius de mercurio. Alterum sulphur metallorum est internum ipsi mercurio, ideoque intactum ab omni corrosivo, non minus, quàm ab ignis & aëris destructionibus.

Est Nativus (de quo hic) *& artificialis è metallis extractus, qui & mercurius corporum dicitur*) Sed ubi tractavit *Dominus Autor* de mercurio artificiali ex metallis extracto? forsan suprà in metallis, ubi de mercurificatione egit? Opinione fallitur. Nisi enim mercurius metallorum in suis inveniatur mineris, arcano sanè nec cuivis cognito artificio ex ☽nâ, ♄no, ♃ve, ☿rio separari potest, de quo Dominus *Autor noster* altum habet silentium. Qui autem aliàs ex minerâ mercurii igne aperto destillatur, & coquendo per ollæ foramina dato igne suppressioni decidit, item per retortam destillatur ex minera Cinnabaris Hungaricæ, & ex ♀nio, ♄no, &c. vivus elicitur, non mercurius corporum est, sed etiam mineralis, prout præsens nativus est.

Nativus etsi nonnunquam per se ipsâ Naturâ operatrici separatus inveniatur.) Aut per se liquidus in terræ specubus aut in nonnullarum venarum metallicarum in ☽narium, ♄ ninarum tectis stillatim concretus sui coloris, h. e. purus & genuinus reperitur, virgineus dictus, quòd instar virginis sit, & ignem nondum expertus. Ante aliquot annos cùm aquileges hîc Hallis Saxonum in Patriâ meâ in foro è regione Magistratus cellarii cerevisiarii & salinatorum tabernæ in ductus hydrophylaceos reparandos inquirentes terram spathis suis effoderent, sub hâc effosâ ulnas aliquot duas libras vel circiter mercurii vivi invenerunt. *Turnheiserus etiam Libr. 6. Alchymia Magn.* Cap. V. se in prato quodam salicibus consito ad pagum Pipp. ditionis Solothurensis, elegans argentum vivum offendisse fatetur. *Cæsalpinus Libr. 3. de Metall. Cap.* II. vidit Argentum vivum Pisis per se inter saxa, dum vetera excavarentur fundamenta. Interdum etiam mercurius in venâ Schisti reperitur, ut plurimum tamen in cinnabrio Nativo copiosissimè. Mirabilis scilicet est & penetrantissima mercurii vivi substantia; quæ fit in mineris per ignes subterraneos dissipabilis, hic facilè se in diversa loca & subjecta insinuare potest. *De Mercurio Plantarum* vid. *P. Borellus Centur.* 3. *obs.* 88. Habuit Excell. *Morhofius* ab amico frustum ligni, quod ex arbore è terrâ metalliferâ prognata fuerat recisum, in quo per omnes ejus fibrillas & venulas disseminatæ fuerunt Argenti vivi particulæ, ut valido motu etiam excuti potuerint, id quod facilè fieri potuit, quia laxiores sunt in ligno, quàm in metallo meatus. Si quis in sanguine humano, ut observationes proprias habui, mercurius vivus fuit repertus, ortum suum debuit mercurialibus medicamentis tam internis, quàm externis minus ritè præparatis & administratis.

Delectus.) *Dominus Autor* præfert Hispanicum & Ungaricum. Verùm & Ungaricus non omni caret suspicione, nam cum fodinæ argenteæ sint simul ♄ ninæ & ♁ niatæ, item cadmiosæ, laudem bonitatis in totum non meretur. Hispanicus præ cæteris probatur ob puritatem, ille autem est tum in Hispaniâ natus, tum ex auriferis Indiis invectus splendoris argentei. Huic succedit Ungaricus.

1. *Mercurius censetur bonus, qui per retortam propulsus nihil recrementi relinquit.* 2. *Qui in cochleari argenteo &c.*) Hic secundus probationis modus æquè suspectus est, cum ex hoc concludi nequeat de totâ quantitate & qualitate, præsertim si vel ♄, vel ♃ aut bismuthum non exquisitè fuerint mercurio mixta, ideoque consultius est per Tartar. & calc. viv. bis vel ter destillasse.

Vires. Internè mundificat sanguinem ab inquinamento præcipuè venereo &c.) In Lue ♀nerea specificum est medicamentum, & quidem primarium, adeò, ut, si ad ultimum hic morbus pervenerit gradum, salivatione opus habeat, quæ vel maximè ab hujus usu promovetur. Aliquot ante annos *Archiater* quidam *Dn. D. Johann. Michaël.* p. m. per litteras consulebat, quærendo, an etiam novâ nec unquam auditâ methodo Pestis mercurii vivi adminiculo extirpari possit? Accepit scil. mercurii vivi ℔ j. ij. iij. usque ad iv. & propinavit in quodam vehiculo, præmisso, si res sinat, emetico, & injunxit ægroto infecto quietum decubitum, ad 6. usque ad 12. hoc Ubi per alvum iterum fuit egestus per magnetismum attracto veneno pestifero terrâ effosâ occultatum. *Autoris*, qui hanc inivit medendi pestem methodum, mens fuit cum *Athanas. Kircheri in Scrutin. suo Pestil.* quasi omnis pestis ex verminosâ putredine orietur, & ita mercurius vivus contra illam esset antidotum. In hoc quæsito meam sententiam modo laudato D. Johanni Michaëlis p. m. eam à me requirenti sequenti modo transmisi. Quamvis in peste infectorum massâ sanguineâ nonnunquam vermiculi sint visi, inde tamen non sequitur, eos in omni peste & nullo non tempore adfuisse. Pestis enim non unâ, sed aliâ atque aliâ apparet facie, ut ex ipsius *Athanas. Kircheri allato scrutinio* sect. 1. cap. 9. p. m. 96. liquet: Et posito, vermiculos in quâdam Peste per microscopia cognitos fuisse ob insignem à veneno pestilentiali inductam corruptionem in sanguine, tamen non causam ipsius pestis, sed corruptionis potius judicamus productum, quemadmodum etiam in febribus malignis & scorbuto videmus ob nimiam humorum corruptionem non rarò generari vermes, nec tamen febris malignæ & scorbuti causa sunt, nec propterea ad cor curatio dirigenda est. Et licet etiam quidam vermiculi Pestis sint causa, minus benè tamen contrà eos mercurius per os assumeretur, quia hoc modo inter illos & hunc neque corporalis neque virtualis contactus ad omnem actionem requisitus adest. Non corporalis, quoniam hi vermes non ut reliqui, ad quos abigendos mercurius per

os exhibetur, in intestinis, sed, uti volunt, in sanguine & lymphâ sunt. Nec virtualis, cùm mercurius sibi cohærens ac mobilis sit, accedente intestinorum motu insito ac naturali per alvum eâdem, quâ assumptus est, quantitate statim antequam resolvi & in actum deduci queat, excernitur, atque ita ob exiguam suam in corpore moram operationem suam perficere & venenum pestilentiale per totum corpus diffusum attrahere nequit. Et si resolveretur, tunc attraheret vermiculos istos virulentos ab exterioribus & ignobilioribus partibus ad interiores & nobiliores, usque ad intestina. Nec etiam mercurius vermiculos magneticè attrahere valet, cùm ad actionem magneticam non contrarietas, qualis inter vermes & mercurium, sed similitudo requiratur.

Fugat lumbricos.) Tam in substantiâ assumptus, quàm odoretenus, si scilicet cum hoc aqua communis ebulliat, hæc aqua bullita pauco & innoxio potu omnes in intestinis & ventriculo interimit vermes.

Difficilem promovet partum.) Sic *Matthiolus* Libr. 4. epist. Medic. ut & in comment. suo ad Libr. 5. *Dioscor.* Cap. 70. affirmat, se vidisse Goritienses obstetrices mulieribus laboriosè parturientibus ℈j. vel ʒß. mercurii vivi felici semper cum successu potandum dedisse. In Iliacâ etiam passione & colicâ commendat *Augenius* Lib. 2. epist. 1 *Ægineta* Libr. 7. Cap. 3. *Marianus Sanctus in comm. ad Avicenn. Henric. ab Heer* obs. 2. Lib. 1. Recip. mercurii vivi cum sulphure extincti & in pulverem redacti ℥j. in globulo ceræ include & offer, post oblationem totus sunt adhibendi continuò & clysteres. *Lazarus Riverius in observat. communicat.* 1.

N. De ejus usu in Dysenteriâ pridem prodidit in historia animali *Plinius*. Intelligenda autem est primaria Dysenteria, quando abscessus aut exulceratio excruciat intestina. Tunc Argentum vivum repurgatum cum Unguento santalino vel rosacco & lupi intestinorum pulvere misceri & foris applicari potest. Hoc etiam in epatico fluxu calido, febribus malignis &c. cum plurimo adjumento adhibetur.

Externè inunctus sanat scabiem omnis generis.) Sed cave, ne nimium adhibeas. Etenim cum salivatione oris sæpè putredinem inducit, loco quocunque applicatus: id quod de præcipitato similiter est observatum.

Fugat pediculos, resolvit tumores duros.) Instar incantamenti fugat pediculos, & resolvit tumores scilicet venereos, sed in ℌno coagulatus & postmodum lamellatus.

De collo suspensus.) Avellanæ scil. inclusus, Quemadmodum & Patavinæ mulieres ob lactis defectum avellanæ inclusum non infelici cum successu collo appendent. Quamvis, ut refert *Th. Jordanus de Pest. phænomen.* tr. 3. c. 9. ideò superstitiosè adhibeant, quod contrà fascinum, quo lactantibus Lac adimatur, prosit, unde & ab incantatione & fascinatione præservat mercurius vivus cum fl. hyperici h. Lunariæ contrà incantationem veneream sacculo inclusus in collo appenditur novis nuptis. Cacodæmonas in corpore latitare dignoscitur, si mercurium in arundine occlusum & collo appensum nigrum videas. *Angelus Abbativus de viperis.*

Usus mercurii internus & externus est.) Tutò adhiberi mercurium vivum crudum & ritè depuratum per se vel ceræ inclusum audivimus. Nonnulli globulos argenteos vel plumbeos mercurio vivo inungere solent & deglutiendos porrigunt. *Dn. D. Erbenius Regis Poloniæ* archiater, jam autem *Electoris Bavariæ* Medicus ex castris scripsit *ad Dn. D. Johann. Michaël.* p. m. quod Comiti Iliacâ passione seu miserere mei graviter detento mercurium vivum ad ℔ ij. reliquis medicaminibus frustra adhibitis propinarit. Patientem verò missis habenis in curru quàm celerrimè transvehendum curavit, sed absque omni fructu. Accidit autem ut nonâ post hoc medicamentum adsumptum, nocte alvus aperta fuerit, & excrementa copiosè expurgata, quâ ratione factum, ut æger demum convaluerit, & diu postmodum vixerit.

Convenientius in pilulis exhibetur.) Quoad applicandi modum vel est per se, vel in pilulis, aut cum certo quodam succo pulverisari & exhiberi potest, sed cum ligneo cochleari ut offeratur, necesse est.

N. Quamvis mercurius vivus ut vivus, seu ut mobilis non sit venenum, nec ullam cum venenis habeat affinitatem, ut innoxiè etiam teste experientiâ per os adsumi possit: In hoc tamen Medicus cautus ac circumspectus sit necesse est, ne adulteratum aut malè præparatum porrigat, nec hypochondrialis, spleneticis, & aliis ventriculi fermento nimis acido præditis & sanguini salibus acidis sylvestribus ac corrosivis abundante, à quibus mercurius naturam præcipitati induere potest, propinet Mercurium enim resolutum sive præcipitatum sive sublimatum venenum esse symptomata dira & venenis reliquis communia, quæ statim atque in corpus adsumptus est, inducit, evincunt.

Usus externus est in unguentis &c.) Nisi universalia fuerint præmissa, quæ laticem evacuant inutilem, non est adhibendus mercurius. Quibusdam in locis receptum est arcanum corallinum in Lue ♀ nereâ cum ung. rosi misecere, illudque pro arcano etiam in contumaci scabie habent. Hîc non immeritò quæritur; An Cingulum Mercuriale cum succo pomorum vel etiam aliis linimentis corpori scabioso per 9. hor. ut communiter assolent, circumligatum sit tutum auxilium. *Mindererus Libr. thren. Medic. Cap.* 14. castigat empiricos scabiosis audacter hoc applicantes, quod tetrum illud mercurii vivi virus in corpus gestantis ejaculentur. Et *P. Hechstetterus Dec.* 3. *obs. Medic. Cas.* 7. damna illorum recenset, qui cingulo isto ad scabiem temerè sunt usi. Verùm hic metus de nihilo est, si universalibus, uti dictum, præmissus, topica mercurialia rectè præparentur & applicentur. Unde & *Petræus in Nosolog. Harmonic. Tom.* 1. p. 395. Unguenta mercurialia, inquit, in contumaci scabie tutò ac utiliter exhiberi possunt, si universalia præmittantur, & inutilis ac nocivus latex prius ex corpore exterminatus sit. Non tamen ejusmodi topica ex magnâ rerum innumerarum congerie conflata sint, majori cum successu & celeriori effectu operatura. Hæc externè adhibita mercurialia ritè præparata, tantum abest, ut Naturæ motum impediant, ut potius verminosos, putres, salsos ac mordaces humores præcipitent, quæ causa etiam quod ex mercurio sublimato & mercurio vivo emergat mercurius dulcis, quòd hic vim habeat salium corrosivorum texturam immutandi, præcipitandi atque adeò etiam edulcorandi. Et si quæ symptomata interdum oriuntur, non tam ex mercurio, quàm vitiosorum humorum colluvie & sinistrè adhibitis remediis proveniunt. Inde & rusticus ille *Thom. Bartholin. Centur.* 3. *histor.* 79. omnes illos cingulo suo mercuriali fœliciter restituit, qui pura corpora crebro medicamentorum à medicis præscriptorum usu obtinuerant, cacochymicos autem exitio eripere non potuit. Hic rusticus mercurium cum ol. d. juniperi subegit, & in massam formavit, corioque in cinguli formam refecto illinit, quo medium corpus constrinxit, & ad omnes affectus malignos, cancros, ulcera mali moris, & dolores artuum commendavit. Alii mercurii cingulum ita componunt. Mercurium salivâ aut sævo extinctum albumine ovi excipiunt illinuntque suprà gossypium, quod in cinguli modum consuunt.

Suffu-

Suffumigia mercurialis & lotiones in primis Galliâ frequentissimi etiam sunt usus, & præmissis præmittendis etiam non sine notabili successu usurpatur. *Hofmannus.*

Præparationes ☿ ij sunt.

1. Purgatio. 2. Calcinatio & Præcipitatio. 3. Sublimatio. 4. Destillatio. 5. Extractio. 6. Liquatio. 7. Salificatio.

I. PURGATIO.

Purgatur ☿. 1. *Expressione*, per corium, qua fæcibus crassis in corio remanentibus ☿ transit.

N. *Et metalla si benè admixta sint simul transeunt.*

2. Lotione.

Lavetur autem vel per 🜊 simpliciter, aut cum Sal. comm. mixtum, vel per lixivium calcis vivæ, & cinerum clavellatorum, vel etiam per lixivium saponariorum, sæpius nimirum cum his agitando, & vicissim à sordibus eluendo.

Quinimo purgatur quoque agitatione forti cum 🜄 in vitro obturato, separatur enim nigredo ad latera.

3. Destillatione.

Nimirum destillatur in arena per retortam igne sat forti, idque per se, id est, sine additione, vel addito sale Tartari, calce viva, & simil. Optimè vero purgatur amalgamando cum metallis perfectis, ac postmodum, per retortam, à corpore admixto separando.

N. 1. *Sequestrari quoque potest ☿ purissimus, per reductionem ex ☿-🜍-to.*

N. 2. *Purgationes quò sæpius iteraveris, eo puriorem ☿ m colliges.*

N. 3. *Optima purgatio fit à metallis perfectis aliquoties cohobando.* Schroderus.

1. *Purgatio.*) Hæc summè est necessariâ, alias variæ symptomatum tragœdiæ subsequuntur, non tam ab ipso mercurio, quàm à corpore, quo conspurcatus est. Mercurius purgatur 1. *Expressione*, dum per corium mundum exprimitur. 2. *Latione*, quæ vel per Acet. saut cum Sale mixtum, vel per lixivium calc. viv. &c. donec isti liquores non amplius nigrescant, instituitur. Et 3. *Destillatione*, hæc omnibus reliquis præfertur, à metallis perfectis aliquoties cohobando. *Hofmannus.*

II. CALCINATIO & PRÆCIPITATIO.

Calcinatio ☿ ii communiter præcipitatio dici solet, voce tamen minus accurata &, nimis stricta, quippe quæ solam secessionem ad fundum sonat: nihilominus tamen hunc sequar, calcinationemque Præcipitationis voce exprimam, adeoque ☿s calcinatus nomine Præcipitati veniet, qui vel sine Metallis vel cum Metallis.

Est itaque sine Met.

1. Præcipitatio ☿ ij. per se.

℞. ☿ puriss. ℥ ij. vel q. v. injice in phialam, (peculiariter in hunc usum factam, infernè scil. latam, supernè compressam, intus rostro angustissimi orificii in ventrem usque producto, ut tantummodo fundus operiatur: phialæ exactè ad æquilibrium in arenam collocatæ, (ut ☿ æquali crassitie ubique fundum tegat,) subdatur △ primo lentus, post fortior, donec ☿ in pulverem rubicundissimum instar cinnabaris conversus sit: hunc ablue 🜄 is cordialibus, vel 🜄.

N. *Labor est multorum dierum* (30.)

Vires. *Sudores valde movet, luem ♀ sexies vel septies exhibitus eradicat. Febres omnes tollit. Lumbricos eliminat.*

Dosis à gr. iv. ad vj.

N. I. *Utplurimum vomitum quoque movet sat violentum.*

2. *Præstantior erit præcipitatus, si fiat cum ☿ ☉ie, vel ☾ a.*

Sennert. Instit. Hartman. in Croll. Tentzel. Beguin.

3. *Potest quoque præcipitari eâdem ratione & amalgama ☉is & ☾ a, de quibus Crollius. Præcipitavi aliquando*, inquit, *amalgamata ☉is & ☾ a seorsim per duos annos, & quamvis pulverem rubicundum nancisceret, tamen nondum erat debitè fixus, nec ad usum Medicum commodè exhiberi poterat, sine ulteriori præparatione. Hæc Crollius.*

Verum me hercle quia præcipitatus per se exhibetur, quid vetet quo minus præcipitatus hic ☉ris, ☾ risve exhiberi possit, non video.

2. ☿ præcipitatiö per silices.

℞. ☿ ii puri ℥ ij. aut ad summum iij.
Silicum magnitud. fabar. ℔ ij.

Detine in △ e arenæ, (aliquoties circumvolvendo, ac ☿ m lateribus adhærentem detrudendo,) donec ☿ planè fuerit præcipitatus, & silicibus adhærescat: Hic ☿ m à silicibus concussione separa ac serva.

Vires *ac Dosis convenit præcedenti.*

Hartman. in Croll. Kêsler. lib. 1. centur. 50.

3. ☿ fixatus, Panacea.

℞. ☿ viv. purg. ℥ iij. Sulph. citrin. ℥ ij. ✳ ℥ iß. Misce exactè; donec nihil ☿ appareat. Postea sublima, sublimatum semper de novo cum fæcibus tritum sublima iterum, tandem auge △, ut candescat: Id quod infundo remanet fixum, medicina est secretissima.

Vires. *Omnes humores noxios exiccat, perque diaphoresin expellit.*

Dosis ℈ ß. ℈ i. ʒ ß.

4. ☿ præcipitatus per 🜍 Sulph.

℞. ☿ ij. purgat. ℔ 1 ß. affunde 🜍 Sulph. per camp. ℔ 1. digere per dies (2.) in arena, ac destilla postea per 🝬 m vitream. cum cohobiis tribus. Quarta vice, si libet aliquid recentis 🜍 Sulph, affunde, △ mque in fine auge, ut 🝬 incandescat: sic massam habes albam, quam postquam aqua calida abluta fuerit, tere, inque phiala saltem gossypio obturata, △ i arenæ vehementissimo per (🜍 octo) committe, ut si quid vivi supersit Mercurii, sublimetur. Hunc denique Mercurium fixum trina desuper 🜄 incensione ulteriori correctum serva.

N. *Eodem modo poterit quoque Merc. præcipitari cum 🜍 u ⊖-i.*

Vires. *Purgat omnes vitiosos humores, resolvit catarrhos, contra infirmitates ex humorum putredine remedium est, quo in morbis deploratis vix experiri licet præsentius: Hic utile est in Hydrope, Podagra, Lue Venerea, Venenis, Peste, Febribus, Ulceribus malignis, Scabie.*

Dosis à gr. 3. ad 6.

Croll. Sennert. in Institut. Beguin Untzer. de Merc.

5. Merc. præcipit. per 🜍 ⊖-i. rubic.

℞. Merc. purific. q. v. digere cum 🜍 ⊖-i rubicundo donec sub forma liquida penitus Merc. lateat: Abstrahe 🜍 per 🝬 m in arena, & restabit præcipitatus in fundo.

N. *Ex hoc fit vitrum Mercurii, quod vide infra.*

Disput. Chymico-Med. Hartmann. 7. th. 127. Basil.

6. Merc.

6. *Merc. præcipit. per* ♒m *Sal. nit. Mercurius Corallatus.*

℞. ☿ purificat. ♒m Sal. nitri, optimè rectific. ana ℥iv. digere, ut solvatur penitus ☿. Hinc abstrahe ♒m Sal. nitri (in arena per phialam longi colli,) Mercurio relicto trito affunde denuo tantundem novi ♒ Sal. nit. ac abstrahe, idque vel tertia vice, videbis in fundo Mercurium corallatum elegantem, quem △ l. paululum igniendo calcina.

Dulcis est & sine corrosiva facultate.

Usus idem est, qui Corallini & quidem felicior. Croll. Hartm. in Croll.

7. ☿ *præcipitatus per* ▽ *ovorum.*

℞. ☿ purific. q. v. affunde ▽ destillatam ex ovis ad duritiem coctis, & præcipitabitur in pulverem. Huic pulveri affunde sæpius ▽ eandem, destillatam scilicet à putaminibus ovorum calcinatis, cohobaque igne cinerum, donec ☿ sit conversus in pulverem rubrum & dulcem.

N. *Paracelsus vocat Balsamum.*

Vires. *Curat ulcera colli vesicæ, etiam quæ æstimantur incurabilia, sanat vulnera & ulcera externa. Untzer.*

8. *Præcipitatus per Tincturam Smiridis, Præcipitatus miraculosus dictus.*

Calcina Smiridem △ violentissimo donec virescat, & lateribus ✠ buli adhærescat, (aliquot horarum spatio fiet,) Extrahe dein Tincturam per ⚹ vel 🜄 opt. decanta & abstrahe ad oleositatem.

℞. Hujus Tincturæ ℥j. Mercurii ℥iv. confunde & præcipitabitur Merc. in momento: Mercurium hunc, l. △ in ✠ bulo candefac. per horam, postea edulcora.

Vires. *Purgat leniter* ἄνω καὶ κάτω.

Dosis gran. 3. 4.

N. *Mercurius hic purgat tantummodo per inferiora, si horis duabus igniatur, sin vero horis quinque vel sex, evadit fixus ac diaphoreticus.*

2. *Aptior erit Smiris ad Tincturam eliciendam si aliquoties in aqua antea extinguatur.*

Beg. Glückr. Kes lib. 3 c. 42.

De solutione in 🜅 *communi.*

9. *Præcipitatus communis,*

℞. Merc. puriss. p. 1. 🜅 p. ij. solve ac præcipita, affundendo scilicet aquam salsam vel abstrahendo 🜅 per destillationem cum cohobiis tribus. Præcipitatum edulcora iteratis ablutionibus, vel reverbera, ut à spiritibus 🜅 liberetur.

Vires. *Purgat per inferiora & superiora.*

Dosis à gr. 6. ad 12.

Beg. Hartm. in pract.

10. *Præcipitatus albus S. Closs. Vomitivo Catharcticus.*

Solve ℥ij. ⚹ci in ℔ ß. aq. font. & in eam projice Mercurii ♎ti in pulv. redacti ℥ij. Stent in loco calido, & intra bihorium fiet dissolutio integra Merc ♎ti, cui guttatim superfundes ☍ Tart. deliquiosi ℥j. aqua evadet lactea, sine subsidere, aquam decanta à pulvere albissimo, quem phlegmate mellis bis aut ter elues aut aq. communi calente dulcorabis.

Dosis ℈ß. *gr. xij. cum* ℥ij. *Confect. Hamech. in Siphylide, elephantiasi, tineâ, scrophulis, decantatâ aquâ laventur loci scabiosi & Erysipelata præsertim* ♀ *ea, sic citò curantur.*

11. *Præcipitatus dulcis.*

Miscetur Mercurius crudus cum an. præcipitati rubri, superfuso 🜄 ex arte dulcificati & in calore arenæ detinentur per 20. ☌, sic enim sese mutuò coagulant & mitescunt. *Schroderus.*

2. *Calcinatio & Præcipitatio,) Calcinatio* mercurii communiter præcipitatio dici solet, &c. Præcipitatio sic dicta est, quod per eam præceps agantur ac demittantur soluta, unde calcinatio minus accuratè præcipitatio dicitur. Variè autem hæc sumitur; *Primò generaliter* pro quâvis solutorum seu sublimatorum ex menstruis suis repercussione, quæ significatio propria est. *Deinde specialiter* & vel pro præcipitatione mercurii, quâ per aquas fixatorias & gradatorias liquabilitas mercurii sistitur & ex menstruo suo præcipitatur. *Poterius* coagulationem hanc vocare mavult, sed cum præceps hoc modo in fundum decidat mercurius & nil minus quoque fit, quàm vera coagulatio illa, obtinuit hactenus nomen, ut ille dejectus hoc modo mercurius ⚱tatus, & varii eum præparandi modi κατ' ἐξοχὴν ⚱tatæ vocentur. Ita *Libavius* metallorum quoque calces dejectas ex corrosivis suis ⚱tata v. g. ♀ neris, ♃ni &c. vocat. Et Hermetici passim laudant ⚱tatum suum Philosophorum, quem Aureolum vocavit Paracelsus. *Vel sumitur pro philosophicâ præcipitatione, quâ est ut apud Gebrum Libro de summâ perfectione* Cap. 99. Materia artis in cœlum vecta, seu Aludelis collum circà spondilia, hærens in terram delabi cogitur, quod quomodo sit intelligendum, *ipsemet antiquus ille Magister in laudato suo Libro Cap. 45. explicat, ubi dicit*; Ne sis in præparatione illius (quæ fit per sublimationem) negligens, quia qualis erit mundatio, talis erit perfectio, ubi per mundationem intelligit, sublimationem, per fixationem autem præcipitationem explicat, quam proinde alibi etiam sublimationis perfectionem appellat. Impropriè sumitur pro rubificatione & fixatione præparatorum, quo modo & hoc loco ab Autore Nostro mercurius in phialam injectus post repetitas blandas digestiones ex se & per se instar rubei pulveris in fundo remanet, qui vel sine metallis, vel cum metallis. Hæc mercurii mutatio inconvenienter dicitur Calcinatio, cum neque per privationem aliquarum partium, nec per additionem Salium formam Pulveris induit, sed saltem post innumeras revolutiones, & inflexiones, implicationes & alias mutationes Ejus corpuscula ita sibi invicem connectuntur, ut fluido corporis loco in rubentis pulveris forma, qui Præcipitatus per se dicitur, appareat.

Est itaque sine metallis. 1. Præcipitatio ☿*rii per se.*) Hîc requiritur phiala peculiariter in hunc usum facta, cujus ideam vide sis in *Cl. Zwelferi Mantiss. Spagyric.* part. 1. cap. 7. pag. m. 353. Hujus descriptio & elaboratio recto suo stat talo, adeò ut nil nisi mirabilitas in animis multorum relinquatur, ecqui si tu queat, quomodo fluidum corpus quale Mercurius vivus, idque permanenter, in adeò siccum traduci possit; Addo permanenter, eò quod in hanc sententiam circà mutationem aquæ in glaciem, & glaciei in aquam, ut & metallorum in fluida vel dura corpora per fusionem & refrigerationem dici potest. In hisce enim exemplis, inquit Acutissimus Naturæ interpres Anglus *Robertus à Boyle* l. c. acquisita aquæ duities & metallorum fluiditas nuda corporum istorum in aërem temperatum translatione potest amitti; cum in nostro Mercurio ⚱tato acquisita textura adeò sit durabilis, ut nisi extremam vim externam adhibueris, qualis pleraque alia stabilia corpora destrueret, ipsam destruere haudquaquam possunt. Hæc mutatio Mercurii vivi in ⚱tatum adeò sine exemplo est, ut licet res inter curiosos spagyristas sit notissima, multi Physicorum ex vulgo ad finem ei habendam non facile adduci possint. Omnis tamen ratio à partium dependet textura, ut texturæ mutatione non externi vel interni coloris vario positu, eædem partes ad constituendum humidum vel fluidum aut

aut siccum corpus reduci queant, & post innumeras revolutiones, inflexiones, implicationes, aliasque mutationes, ita sibi invicem connectentur, ut fluidi corporis loco, licet per microscopium minutissimi globuli ☿rii vivi adhuc in conspectum veniant, tamen variè revoluti & intertexti, in rubentis pulveris forma appareat. Qui etiam tædiosa multorum dierum præparatione posthabita sequenti modo compendiosius elaborari potest. Rec. ☿rii vivi lib. j. & △ne forti ex retorta vitrea destilla: in vasis fundo & circa ejus latera parum rubri pulveris remanebit, quod nil nisi pars fluidi corporis in siccum corpus aliquot horis mutata videtur.

Vires.) ☿rius hic ita per se ≂tatus prout Dnus Autor communicavit, ut & sequens cum ☉ vel ☾na, præterquam quod, uti dictum, suam ob dextram præparationem laudem mereatur, magnarum etiam est virium, quæ magis diaphoreticæ, quàm purgantes sunt. Luem eradicat ♀neream, & febres contumaces repetitâ suâ exhibitione paucorum granorum dosis extirpat.

2. *Præstantior erit ≂tatus, si fiat eum* ⅛ *☉lis vel ☽næ.*) Præcipitatus est duplex vel cum ☉, vel cum ☽. vel cum ☉ & ☽ simul, & hac posteriori ratione dicit *Elias Johannes Hessling* se suum paraſſe Azoth, quod tamen an verum sit, valdè dubito. Si enim ≂tatus cum ☉ & ☽ ritè fuerit præparatus, egregiam præbet Medicinam. Ex eodem etiam censu est *Panacea de La Vigne Medici Regii Parisiensis*, qua in morbis desperatissimis quasi miracula præstitit. Rec. in amalgama coge ☉ & ☽ ana ℥j ß. Mercurii vivi ℥iij. idque induréscat in albam maſſam, simul ac conteritur, ut ne granula duriuscula maneant, (hæc enim adhærent postea vitro, & non excuti, nec in pulverem converti possunt) statim apparebit materia humidior, & exprimatur per linteum Mercurii currentis bona pars, pôst probè conteratur amalgama, ut subigantur granula omnia, fietque materia subfusca seu nigricans. Si sic relinquitur, statim recandescet & obdurescet, ex tritura verò semper madorem & nigrorem contrahit. Affundatur rursus Mercurius expressus & protinus à materia combibetur, additur autem semper aliquid Mercurii novi, ita, ut cum initio dupla Mercurii pro simpla seu unica portione maſſæ ☉laris & ☽naris fit, postremò cum sæpè conteritur & exprimitur Mercurius, decem partes Mercurii ad partem unam Maſſæ veniant. Hæc omnia infunde phialæ, digerantur △ne lampadis continuo, & per 5. vel 6. hebdomadas Arbor Hermetica inde gignetur (tribus chopinis Parisiensibus, *ist nach unsern Hallischen Maaſſ ohne gefahr ein halb Noſſel*) olei per Mensem facile △ alitur; ut ellychnium unum concinnatum ex quatuor filis continuò ardeat, leviter modò claudatur phiala charta, arctius ut claudatur non opus est, quia Mercurius non ultra, quàm ad medium adscendit, indeque decidit, per blandas quasi ≂ationes, idque circiter decies fit. Ad finem fit pulvis ruber ad omnis generis Morbos vel desperatiſſimos creberrima experientia probatus.

N. 1. Tota operatio novem Mensium spatio absolvitur, adhibito continuo lampadis △ne. Dos. gr. j. vel ij. usque ad v. vel ℈ß. in vehiculo appropriato.

2. *☿rii ≂tatio per silices.*) Hæc ≂tatio est facillima, silices tamen sint valdè exigui & minuti, præ primis autem hîc locum habeant, qui Goldkranachii reperiuntur de ☉le participantes.

3. *☿rius fixatus. Panacea.*) Per repetitam enim sublimationem cum residuis fecibus de novo institutam figitur tandem quodammodo ☿rius à Sale acido ✱ Sciendum tamen non sinè salivatione noxios humores, teste experientiâ, excludere.

4. *☿rius ≂tatus per ol. Sulphuris.*) Hæc descriptio cum elaboratione admodum conveniens est, prout & cum sp. vitrioli eodem modo præcipitatio succedit. Hic denique ☿rius fixus trinâ desuper Spir. vini incensione ulterius corrigendus est, in hunc finem, ut, quod nondum satis est fixatum, cum spir. vini avolet.

5. *☿rius præcipitatus per ol. vitrioli rubic.*) Melius, procedit, si ☿rius vivus præcipitetur cum sp. Nitri, prout sequens ☿rius præcipitatus Corallatus, seu Arcanum Corallinum evincit, & cum sp. vini postmodum edulcoretur, eò quod ol. vitrioli ut naturæ metallicæ non ita separari potest ut sp. Nitri: quem modum etiam *Dominus D. Johannes Michaëlis* approbavit & in usu habuit. Hîc eâdem viâ, quâ simplex præcipitatus præparatur per solum spiritum Nitri pro Mercurii diſſolutione & repetitâ quaternâ cohobatione spiritu Nitri recenti semper affuso.

N. Si ☿rium vivum ol. vitrioli corrodas, & menstruum abstrahas, calx alba remanebit, quæ affusione aquæ limpidæ mox in colorem limonium vertetur.

7. *☿rius præcipitatus per ▽ ovorum.*) Hic Modus non succedit ex ovis ad duritiem coctis elicitâ aqua, quid enim nisi aqua simplex elementaris inde speranda? quomodo igitur ☿rium præcipitabit in pulverem? Melius procedet, si loco aquæ ovorum mercurius cum Calce viva præcipitatus fuerit, qui egregiè in ulceribus desperatis conducit.

8. *Præcipitatus per Tincturam Smiridis. Præcipitatus miraculosus dictus.*) Smiris calcinatur △ne violentiſſimo aliquot horarum spatio, & sæpius in ▽ a extinguitur; donec viridescat, & lateribus Crucibuli adhæreat, extrahitur postmodum Tinctura cum Acet. dist. decantatur, & ad oleositatem abstrahitur. Cum hac Tinctura mercurius præcipitatur, ob ♂tem qui copiosè in Smiride reperitur. Hic præcipitatus moderno tempore Usum Medicum non agnoscit.

9. *Præcipitatus communis cum* aq. forti.) Hîc etiam non est amplius usualis, quia tutò non adhibetur ob ejus vehementiam, ἄνω καὶ κάτω purgans, & loco aq. fort. melius sp. Nitri substituitur.

N. Si cum Sale marino vel ejus Spiritu solutus mercurius cum aq. fort. factus præcipitetur, ad fundum descendit in pulveris albi forma; Si autem cum alkali præcipitetur, pulverem subflavum vel fuscum suppeditabit. Si autem nulla præcipitatio, & Menstruum calore convenienti abstrahatur corrosus mercurius in fundo remanebit, in formâ substantiæ, quæ eò redigi potest, ut differentes colores, differentium caloris graduum ope exhibeat. Ut inde pateat, quousque texturæ partium mutatio caloris beneficio facta sese extendat.

10. *Præcipitatus albus S. Closs Vomitivo catharcticus.*) Hic proceſſus Mihi valdè arridet. In primis si internus ejus usus, qui salivationem excitat, exulet; Et contrà externus, qui eò tutior est, recipiatur; Decantata aqua laventur partes affectæ.

11. *Præcipitatus dulcis.*) Mitescit præcipitatus ruber, si cum ana mercurii crudi superfuso sp. vini per menstruum spatium in digestionem ponatur. Minus tamen etiam tutus est ejus usus internus sed externus commendatur.

N. Qui unum vel duo Medicamenta ex mercurio ritè præparata habet, reliquis carere potest. Nec quem moveat colorum varietas, quia nec hæc aliquid ad benè esse facit. *Hofmannus.*

COR-

CORRECTIO *seu* RECTIFICATIO Præcipitati.

1. Dissolve præcipitat. bulliendo ✳ acri per hor. 6. &c. (ut totus dissolvatur,) dissolutioni superfunde ▽ vel 🜔 Tart. & præcipitabitur denuo, ablue igitur & sicca.

Dosis g. 4. 5. 6. Untzer.

2. Digere præcipitat. per diem cum spiritu ⊖-i, hinc abstrahe △ forti, (alii cohobant aliquoties,) super ☿m affunde ▽ ad eminent. digit. 2. digere (2.) & decantaque alium ▽ denuo affunde, idque tertiâ vice repete. *Sennert. Institut.*

Vires. *Purgat per inferiora.*

N. *Alii abstrahunt ▽ & cohobant aliquoties.*

3. Imbibe præcipitatum communem, (flavum vel album ▽ â rosarum aliquoties ablutum,) cum ▽ opt. ac camphora ana, vicissimque ▽ l. △ evoca.

Vires. *Purgat per inferiora præcipuè materiam febrilem. Utilis quoque est in Peste morbisque Epidemicis.*

N. *Ante Paroxysmum cum Theriaca exhibetur.*

Dosis à gr. 3. ad 6. Hartm in Croll.

4. Vis vomitiva Præcipitatorum Mercuriorum infringitur etiam si in ∽tu fluminis solvantur, reverberentur leniter & per aq. ovorum sæpius cohobatam sigantur.

12. *Mercur. præcipitatus incarnatus.*

℞. Merc. ℥ j. solve in ▽ ℥ ij. solutioni adde ▽ calida ℥ iij. ac infunde postea urinam sani hominis recentem, & præcipitabitur merc. incarnatus aquâ eluendus. *Hartm, in Croll.*

Vires. *Solum secessum movet.*

Dosis à gran. vj. ad x.

13. *Merc. Præcipitatus luteus.*

Fit, si loco urinæ, solutioni priori instillaveris 🜔 Tart. p. d. sic præcipitabitur merc. luteus, quem similiter lotione edulcora. *Hartm. in Croll.*

Vires. *Vires & Dosin eandem cum priori obtinet.*

14. *Alius merc. præcipitatus Vitriolatus fixus, dulcificatus.*

℞. Merc. purific. solve in ▽ (ex ⊖ ℔ ij. & Sal. Nit. p. 1.) abstrahe & cohoba vice tertiâ: Hinc affunde ∽m ⊖-i, rectifica, destillaque cohobando, (6) postea affunde ▽. cohobaque itidem aliquoties (decies) præcipitatum edulcora aquis cordialibus ac serva. *Kesler. lib. 1. c. 2.*

15. *Præcipitatio Mercurii egregia.*

Fac ▽ ex Sal. Nitr. ℔ ij, ⊖, ℔ j. O non calcinat. ℥ x. Sal. Com. ℥ vi. In hac vel communi ▽ solve mercurii purgat. quantum ▽ solvere potis est, (alioquin non libenter fit præcipitatio,) solutioni affunde aquam fontan. frig. ℥ ij. iij. stent aliquot horas extra ignem, ut præcipitetur merc. pòst affunde multum aquæ frigid. atque repone ad subsidendum, præcipitatum edulcora, iteratâ ablutione, ac digere in vitro lati orificii, sive XX l. △. ad siccitatem. Exiccato huic præcipitatio affunde denuò ✳ acerr. p. IV. digere in MB. per diem unum ac alterum in cucurb. probè obturata, tandemque ut antè in vitro lati orificii exicca. *Harm. in Croll, Sennert. Institut.*

Dosis gran. 1. ad v. vel vj. Schroderus.

Correctio seu Rectificatio Præcipitati.) Omnes dictæ ab Autore Nostro correctiones & rectificationes præcipitati merè palliativæ sunt. Proinde & CL. Helmontius perbenè dixit, quamdiu mercurius revivificari potest, non est tutus ejus usus, nec boni viri remedium, prout in præsentibus usu venit, in quibus ad pristinum suum redit ingenium mercurius.

12. *Mercurius præcipitatus incarnatus.*) Hic processus præ aliis etiam commendatur, modo pro aq. fort. substituatur sp. Nitri. Et productio coloris incarnati ut & subsequentis 13. mercurii præcipitati lutei, ut supra jamdum monuimus, ortum suum debet coalitioni Mercurialium particularum cum acidis nitrosis & salsis urinosis & alkalicis, invicem pro texturæ diversitate, figurarum & positu associatis.

Vires scilicet mercurii præcipitati lutei.) Hic mercurius præcipitatus luteus cum antecedente incarnato solum secessum movere perhibetur, ratione ol. Tartari & urinæ ceu alkalicorum, & licet interdum etiam vomitum eiicat, tamen illud non ab ipso præcipitato, sed potius à saburrâ vitiosorum humorum Archeum Ventriculi infestante provenit, à quâ Natura auxiliantibus manibus jam sublevata sese liberat. Seu, ut Dogmatici Galenici loquuntur, provenit potius ille motus per superiora à biliosis humoribus ventriculo substratis, hinc in ictero specificè prodesse statuunt. Verùm cum Meliora ac tutiora possideamus, quis frugibus inventis jam ulterius glandibus vescatur? præcipitatis his utique carere possumus.

14. *Alius mercurius præcipitatus vitriolatus fixus dulcificatus.*) Si cum spiritus vitrioli corrigitur præcipitatum, flores supra dicti Papiliones alium colorem aliasque nanciscuntur virtutes: Et ▽ inde per cohobationem destillatur, ut effluvia mercurialia si qua residua fortè simul inde avolare queant. Præterea & ▽ cordialibus præcipitatum edulcorandum, præprimis autem iis, quæ mercurium, specificâ vi corrigere dicuntur, ut ▽ radic. enulæ, pimpinell. Scorzoner. &c.

15. *Præcipitatio mercurii egregia.*) Hæc à Cl. Hartmanno. Nobiliss. *D. Sennerto* & D. D. *Johanne Michaelis* p. m. mirificè commendatur, quia Menstruum, prout Dominus Autor tradidit, penitus abstrahi potest, ut nulla ferè remaneat salsedo caustica; Et si qua remanserit, per Acet. destill. acerr. affusum optimè corrigitur. Unde & hic modus antea in usu fuit modò laudato D. D. Johan. Michaelis p. m. *Hofmannus.*

De præcipitatis cum metallis.

1. *Præcipitatus ☉laris.*

℞. 1. ☉ puri & limat. vel lam. redacti ℥ ß. solve in ▽ ex Sal. Com. (sine ✱) facta.

℞. 2. Vitr. ♀ ii hyacinth. ℥ ß. solve in ▽.

℞. 3. ☿ ii purgat. ℥ iij. solve similiter in ▽.

Solutiones omnes confunde, abstraheque ▽ per XX: hinc novam ▽ affunde, sæpiusque identidem evoca, idque tantisper, donec præcipitatus in ignita ferrea lamina nullum penitus fumum de se emittat. Postea præcipitatum totum calcina sub tegula, ut ∽ ▽ omnes dissipentur. Tandem ab eodem ▽ sexies destilla, atque denuo ☿m sub tegula lentè igniendo calcina.

Vires. *Summum est remedium mundificativum sanguinis ac totius corporis in lue venerea. Magnum quoque fert solamen in Hydrope, pellit aquam per urinam, exiccat fontem. Prodest quoque in caduco, colica, quartana; ulceribus malignis ac cancrosis subvenit, & simil. Hartm. in Croll.*

2. *Præcipitatus ☉laris regulinus, seu diaphoreticus.*

℞. 1. Regul. ♀. ℥ j. solv. in ▽ vel ▽.

Confunde & abstrahe ad siccitatem in arena. Hinc edulcora aquâ & spiritum 🜿 aliquoties (septies) desuper cohoba, subinde novum spiritum affundendo. Tandem edulcora denuo, ac ▽ tertiâ vice inde destilla, ad siccitatem pulveris flavi.

Vires. *Præstantissimum est sudorificum in omnibus morbis, qui diaphoresin requirunt.*

Dosis gran. 3. 4.

N. *Ut regulus eò felicius solvatur, imbibe aliquoties ejus pulverem ♈, hinc solve.*

3. *Hercules Bovii.*

Huic finitimus est Hercules (potius aurum vitæ,) Bovii, qui nihil est aliud quam ☿ præcipitatus ☉laris cum vitro ♁ii conjunctus.

Nimirum.

℞. ☉ purific. ℥ j. ☿. purific. ℥ iv. utrumque solvit seorsim in ♈. Solutionem utramque confusam destillat (△ graduali, & in fine aucto) per retortam: præcipitatum quod in fundo remansit, ut & sublimatum, quod parietibus, vel collo retortæ adhæret, solvit iterum in ♈ nova, & destillat, idque repetit tantisper, donec tota materia in præcipitatum convertatur. Postea calcinat supra ferrum ignitum ad figendos spiritus corrosivos, & denique edulcorat.

Vires. *Ex mente Bovii omnibus aliis catarcticorum speciebus antecellit: Estque domitor vermium. Luis ♀, Petechiarum, Pestis, Quartanæ, & aliorum incurabilium morborum.*

Dosis à g. 3. ad 6. vel 8. cum saccharo rosato, & in ovo vel brodio, vel in pilulis, inprimis si conjungatur cum Scammonio, & humectetur ▽ vitæ, quæ desuper comburatur. Tentzel. sect. 3. panchymag. Mercuriali.

4. *Aurum vitæ, Hartmann.*

1. ℞. ☉ purgat. ℥ß. solve in ♈ ℥ ij. servando solutionem in calido.

2. ℞. Mercurii crud. purific. ℥ vi. solve in ♈ commun. ℔ j. utramque solutionem mixtam, (qua mixtione apparebunt omnia nigerrima,) ex arena per XX l. △ grad. tim aucto, destilla, donec, quæ, in fundo, rubescant, & cucurbita tandem subtus candeat: Exemptum dein pulverem sub capitulo in catillo, subinde cum ferreo baculo calcina, donec ~ ab ♈ probè evanuerint: Ablue postea aquâ dulci omnem salsedinem & extremo ♉ correctum ab eodem sæpius per cohobia destilla.

Usus ejus egregius est in Peste, ut & aliis morbis quàm plurimis.

N. *Fit* ♈ *ad hoc opus.*

℞. ♈ is ex ⊕: Sal. Nitr. & ⊖ ana factæ ℥ iv. ✱ ℥ j. Misc. & destilla per alemb. ex arena.

5. *Aurum vitæ S. Closs.*

Fac āāā ex Regulo ♂ ris stellato & ☿io, lava hunc pluries, & exprime per pannum, secundo fac aliud āāā ex ☉ & superfluum ☿um itidem exprime, tertio ambo āāāta commisce, ita ut sine Reguli ♂tis & ☉ ana ℥ ß. ☿ii ℥ ij. aut circiter, quarto superfunde Ol. ⊕li, digere dum colorem rubertimum acquisierit, quinto Tincturam inde extrahe cum ♉ extractam, circula per mensem, tandemque rectifica.

Vires. *Purgat suaviter & sudores copiosos movet.*

Dos. à gr. 8. *ad* ℈ *ß. gr.* 12.

6. *Aurum vitæ aliud.*

℞. ☿. purific. ℥ v. ☉ putiss. laminat. ℥ß. F. amalgama quod abluatur ✚, donec omnis nigredo ablata fit.

Postea impone in ☊m, & affunde ♈m, (ex ⊕ p. ij. & Sal Nit. p. i.) digereque (in cineribus vel arena,) ut solvatur ☿ & ☉ in fundo sub forma pulveris remaneat: dein destilla augendo in fine △m, ut fundus retortæ incandescat omnesque spiritus corrosivi prodeant. Vasis refrigeratis, tere materiam, abstractamque ♈m iterum affundendo cohoba, & invenies in fundo pulverem rubicundum, quem collige, abjiciendo quod ad latera retortæ fortè fuerit sublimatum. Hinc candefac laminam ferream, cui optimè candescenti, insperge pulverem illum Mercurialem, non modo ut optimè exiccetur, sed & ut id quod volatile restat, evaporet. Hinc aufer & reserva in vase clauso.

Vires. *Purgat per secessum lentè sine omni etiam vomitu, nisi scilicet ventriculus impuritatibus refertus sit. Summum arcanum est in Hydrope, Lue Gallica & omnibus cutaneis affectibus, atque defluxionibus, ut & ubi corpus scatet pituitosis humiditatibus.*

Dosis à gr. 3. *ad* 8. *cum Terebinth. pauxillo aut extracto aliquo. Hartman. in pract. pag.* 12. *Confer Sennert. in Instit.*

7. *Præcipitatus viridis seu venereus.*

℞. Mercurii purificat ℥ iv. solve in ♈ commun. in eadem ♈ solve & ♀ is ℥ ß. conjunge solutiones ac abstrahe in arena, urgendo in fine ignem, ut maxima pars spirituum tollatur. Præcipitatum exicca ac digere cum ✱ in MB ♂ ac ℘: ultimo fac bullire, ut purissima pars Mercurii in ✱ solvatur. Hinc decanta & abstrahe atque sicca fine lotione.

Vires. *Est specificum in Gonorrhæa virulenta, quam nimiam tollit, insufficientem promovet, ideoque singulis diebus continuandus ejus usus est, donec omnis fluxus sedatus sit.*

Dosis à gr. ij. ad viij. Hartman. in Croll.

N. *Signum boni præcipitati est, si aurum fortiter cum eodem fricatum, non dealbetur, ut solet ex contactu Mercurii.*

Huc

8. *Vitrum Mercurii* ☾ *nare.*

℞. ☿ præcipit. (per ☍ ⊕-i rubic.) ℥ ij. ☾æ calcinat & ✱ ana ℥ j. Misc. & sublima. Si ascendit ✱, relictis in fundo Mercurio & ☾ â instar auri purissimi; inde crucibulo & da ignem fusionis, ut in vitrum simul abeant. *Vide Disput. Chym. Med. Hartmann. 7. th.* 127.

9. *Vitrum ex ☿ vitæ, sive Succinum ♁ij.*

℞. Mercurium vitæ abstrahe per ☊m partes minus fixas, reliquum fundatur igne forti in vitrum, quod transparens opacum, vel si diutius in igne contineatur, Hyacinthinum evadit.

N. 1. *Dicitur aliis succinum ♁ii, quia nihil aliud esse videtur quam vitrum ♁ ii, non mercurii.*

2. *Si abstractio partium minus fixarum fortius urgeatur, extillat vicissim liquor instar butyri ♁ ialis.* Schroderus.

De Præcipitatis cum Metallis. 1. *Præcipitatis* ☉ *ris.)*

Hic præcipitatus ob salia aq. fort. corrosiva prout & sequens 2. ☉laris regulinus seu diaphoreticus valdè suspectus est. Non desunt, qui *Cl. Helmontium* in hydrope hoc præcipitato usum fuisse statuunt. Verùm Mihi ejus scripta sedulò evolventi nunquam persuadere hoc ipsum potui; Dum statuit *in progymnas. Meteor. §.* 18. ab ejusmodi Menstruis corrosivis interiorem Mercurii nucleum non attingi, multo minus terebrari, sed terram ejus Sulphuream tales solum subire mutationes, quâ spoliatus Mercurius nullo igne manet mutabilis. Proinde & alibi scribit, quamdiu Mineralia virus solutivum adhuc suum obtinent, tamdiu arcanorum nomine sunt indigna, quæ causa etiam, quod in *tr. ignotus Hydrops* §. 39. scribat Mercurius præcipitatus non juxta nostrum sed Paracelsi præscriptum omnem curat hydropem, non quatenus purgat, sed in quantum materialiter transiens per intestina resolvit causam occasionalem. Sin una vomitum vel alvum cieat, illud hydropi erit per accidens. Ut autem id pro voto succedat, mori oportet Mercurium absque ullo salium externorum sodalitio, aut Spirituum alienorum consortio. Sic tamen mori convenit, ut vivum maneat in plaustro. Quæ causa etiam quod *in tr. Dispensator. modern.* §. 39. de-

§. 54. detestetur omnes Mercurii præcipitationes, vitrificationes &c. dum nesciunt, inquit, ah nesciunt, acidum venis hostile, ideoque peregrina dissolventium superata & transmutatâ aciditate ejusmodi minerale pulverem esse, vel tale, ut antè.

3. *Hercules Bovii.*) Bovius fuit Medicus, cujus nomen in Italia longe lateque notum fuit, magno theatro spectatus hic ferè omnes lue ♀nerea infectos hoc solo curavit Hercule quod Medicamentum pro maximo habuit arcano & adhuc in Italia decantatur pro arcano. Scilicet accipitur ☉ purific. ℥ j. mercurii purific. ℥ iv. utrumque solvitur seorsim in aq. reg. Solutio utraque confusa destillatur per retortam: præcipitatum quod in fundo remansit, ut & sublimatum, quod retortæ collo adhæret, solvitur iterum in aq. reg. novâ, & destillatur, idque tamdiu repetitur, dum tota materia in præcipitatum conversum fuerit, postea calcinatur, ut salia aq. reg. averruncentur. Verùm & hic Hercules Bovii valdè etiam ob aq. reg. salia corrosiva remanentia adhuc suspectus est: Proinde sequens potius ☉laris præcipitatus est præferendus.

Rec. Mercurii sæpius cum Regulo ♂tis sublimati ℥ ij. ☉ purissimi ʒ vi. f. ããã in Crucibulo △ne moderato, Aurum candefactum in mercurium actu calidum projiciendo. Hoc ããã toties lavetur Acet. & Sale, usque dum nulla amplius nigredo conterendo & abluendo conspiciatur: Hinc siccatur, cui probè mundificato adde præcipitati per se facti rubicundissimi ℥ ij. conterantur diu multumque in mortario vitreo, quoad bene uniantur, & immittantur phialæ, ac per gradus △nis denuo ad siccitatem & summam reducantur rubedinem.

4. *Aurum Vitæ Hartmanni.*) Hoc ejusdem pretii ac valoris est cum Hercule Bovii.

5. *Aurum Vitæ S. Clossæi.*) Hoc reliquis præfertur; quamvis Spiritus Vit.ær. oleo Vitrioli surrogatus hanc compositionem commendabilem redderet, ad colorem rubrum mediante digestione inde acquirendum & demum, cum sp. vini extrahendum, tamen & sequens in casibus desperatis non est posthabendum. Rec. ☉ purgat. per ♁ soluti in sp. Sal. comm. s. q. ℥ ß.

Mercurii soluti in s. q. sp. Nitri ℥ iij. conjunge cum repetita cohobatione, postea ablue benè & Acet. dist. aliquoties impraegna & abstrahe; Pulvis sub tegula exsiccandus, & habebis ☉lare præcipitatum. Dos. gr. iij. iv. v. pro diversitate constitutionum, curat Luem ♀neream, Lepram, icterum, febres quartanas, Maniam &c. purificando sanguinem.

6. *Aurum vitæ aliud.*) Fiat fortissima destillatio, in hunc finem, quo nihil salium causticorum ibidem remaneat, imo etiam sub tegulâ insimul calcinari potest, ut spiritus corrosivi omnes totaliter evanescant.

7. *Præcipitatus viridis seu venereus.*) ♀nus probè purificata esse debet, antequam compositionem ingrediatur, vide supra *De Cupro Cap.* 12. Hic præcipitatus fuit etiam in usu *D. D. Johanni Michaelis* p. m. Ubi notandum, quod licet Materiam peccantem per urin. expellat, & hâc ratione gonorrhœam augere videatur, junioribus tamen practicis nullum incutere debeat terrorem, dum ejusmodi excretio sæpe fiat cum εὐφορίᾳ, Naturâ hoc modo sese ab hoc malo liberante. Dosis est à gr. ij. ad viii. primò scil. vel secundo die, postea augeatur dosis ad ℈ ß. & exhiberi potest cum panchymagogo *Crollii*, vel extracto catholico *Andernaci.*

8. *Vitrum mercurii* ☽*nare.*) Sic etiam fit ☽na cornea; sed plus de ☽na, quàm mercurio participat, quia mercurius per fusionem abit in auras. Sed nullum in Medicinâ agnoscit usum.

Vitrum ex mercurio vitæ, sive succinum ♁nii.) Succinum dicitur à colore; sed non mercurialis, verùm ♁nialis est prosapiæ, ut infra de ♁nio uberius patebit quo etiam pertinet.

N. Succinum hoc si infundatur, magis leniter vomitum movet, atque Mercurius vitæ. *Hoffmannus.*

III. SUBLIMATIO.

I. *Mercurius sublimatus Officinarum.*

℞. ☿ in 🜅. solut. Vitrioli exiccat. Sal. Com. decrepit. ana. Misc. exactè & sublima ex cucurbitâ humili. *Gluckrath. in Beguin.*

2. *Aliter optimus pro ☿ dulci conficiendo.*

℞. ☿ Purific. Vitriol. rubific. Sal. Com. decrepit. ana ℔ i. Sal. Nit. ℥ ix. Misc. exactè aspergendo modicum ✳ sublimaque ut dictum.

Jam denuò.

℞. ☿≏ illius ℔ i. Sal. Com. decrepit. ℥ xii. Vitriol. rubificat. ℥ iv. M. Sublima.

Iterum.

℞. ☿≏ti illius ℔ i. Sal. Com. decrep. ℥ xii. M. sublima.

N. *Puriorem Mercurium ≏m si desideras, reitera adhuc sublimationem, sed sine additione. Beg. Unzer.*

3. *≏tus Regulinus.*

℞. ☿ Purificat. Regul. ♁ii anà ℔ ß. Vitrioli rubific. ℥ iv. Sal. Com. fus. ℥ vi.

Misc. & sublima ex sublimatorio vitreo, desuper defundendo 🜅: sublimatum misce cum ⊛, ac sublima denuò, idque vice tertiâ.

Vires. *Inservire commodè potest Mercurio dulci, aliisque Medicamentis, ex ☿ ≏, præparandis.* Schrœderus.

3. *Sublimatio.* 1. *Mercurius sublimatus Officinarum.*) Electio sublimati ad Medicamentorum præparationem Medico summè necessaria est; & quantum inter vulgò sublimati & Ejus, quod fideliter præparatum est, operationes discriminis sit, non tantum in metalla, sed etiam in humana corpora peritis Arte Medico-chimicâ erit notissimum. Longè alia operatio illius est, qui juxta *Domini Autoris* primum & secundum modum, & alia illius, qui juxta sequentes modos hoc est, qui absque Nitr. aut aq. fort. & saltem cum vitriolo & Sale præparatus est mercurius ≏atus, Et nisi etiam præterea ad crystallinam usque puritatem fuerit sublimatus, & colorem acquisiverit albissimum, in Medicinâ locus ipsi minimè concedendus erit; qualis modo adductus Autoris Mercurius sublimatus officinatum, ubi non sufficit Vitrioli nuda exsiccatio, sed & necesse est, ut Vitriolum ipsi destinatum ita calcinetur, ne suo spiritu privetur acido? Deinde nec anatica mercurii in aq. fort. solut. Vitrioli & Salis proportio sufficit, in primis si corrosivus reddi debeat mercurius, ut non solùm illorum pondus dupletur, sed & sublimatio mercurii addito semper recente Vitriolo calcinato & Sale bis terve reiteretur, donec in crystallinam sublimetur compagem, & non per Aren. sed △ne aperto servatis △nis gradibus in cucurbitâ lutatâ, quemadmodum & *Dominus Autor* in secundo modo innuere videtur. Hæc ex *Cl. Zwelferi Mantiss. Hermetic.* libuit. Quam admonitionem equidem observari posse & *Dominus Lucas Schrœkius Luc. Filius in Mantiss. Hermetic.* p. 543. concedit. Sed rationem illam *Cl. Zwelferi*, quâ ideo vitrioli perfectè ad totalem Spirituum expulsionem calcinati id est, colcotharis additionem rejicit, quod liquefactionem & coagulationem salis unà adjecti quidem impediat, citius tamen ipsos salis spiritus absorbeat, antequam mercurium attingant, & sic pro majori parte Mercurius in sublimatione semper adscenderet vivus, putat insufficientem, dum pars illa Spirituum salis à col-

cothare absorpta, non in eo ita figitur, ut non cum Mercurio, & reliquis acidis Salis particulis iterum elevari possit. Alias Spiritus quoque acidi Vitrioli ad cinereum vel flavum colorem calcinati in sublimatione non ascenderent, seseque hydrargyro unirent ac ita vitriolum hocce inutiliter ferè pro hac operatione absumeretur. Unde ipse *Zvvelferus* Mantiss. spagyric. p. 351. pro altera sublimati corrosivi confectione colcotharis seu Capitis mortui Vitrioli parum addere permittit, quod parum spirituum acidorum quoque partem aliquam à sale absorbet. Postea etiam *Clariss. Zvvelferus* Vitrioli & Salis præscriptam quantitatem non sufficere putat, præsertim si corrosivus reddi debeat mercurius; necessum igitur ducit, ut non solùm pondus eorum dupletur, sed & sublimatio mercurii additis semper recentibus speciebus, bis terve reiteretur, donec in cryſtallinam compagem elevetur. Hic majorem quidem dictorum corporum, salis scilicet & vitrioli calcinati, quantitatem commisceri posse, ut magis corrosivus evadat mercurius sublimatus, non etiam impugnat *Cl. Lucas Schrœckius*; interea tamen cum præscripta dosi sublimatum eundem non esse corrosivum, non rectè adstrui statuit; quorsum enim, inquit, abierint Salia ista corrosiva Sal. comm. & Vitrioli, cum in relicto Cap. mort. non invenientur? certè cum mercurio salinam præ se ferente faciem, conjuncta sunt, unde non nisi corrosivam hinc induisse naturam dici potest. Verùm justo adhuc stat talò *Nobiliss. Zvvelferi* de mercurio sublimato ritè conficiendo supra in medium allata censura, dum ejus verba directa sunt ad moderatam, & non totalem, ubi penitus penitusque suo corrosivo aut spiritu acido Vitriolum privatum est, calcinationem; in modernâ enim Vitrioli calcinatione pars illa spirituum salis non ita figuntur, ut non cum mercurio & reliquis Vitrioli acidis particulis elevari possit, quàm in perfectâ, ubi ad totalem spirituum acidorum expulsionem Vitriolum calcinatum spiritus acidos salis absorbet & coagulat, antequam mercurium attingant, ut mercurius vivus in sublimatione absque salibus adscendere cogatur. Alia igitur ratio est vitrioli etiam saltem ad cineream vel flavum colorem calcinati, cujus calcinatio etiam est moderata, cujus spiritus acidi quoque in sublimatione cum mercurii unione adscendunt. Nec refert, quod ipse *Zvvelferus* in mantiss. l. c. pro alterâ sublimati corrosivi confectione Cap. mort. Vitrioli parum addere permittat, particulæ enim salinæ acidæ in hujus sublimati elaboratione superant hoc parum colcotharis, ut ita facilè cum mercurio sublimari possint. Deinde ut sublimatus mercurius commodè in cryſtallinam elevetur compagem, necessum est, ut non solùm pondus vitrioli & Salis dupletur, sed sublimatio sæpius reiteretur, quo sublimatum æque bene corrosivum fiat, id quòd *Domino Lucæ Schrœckio* concedimus, at minus hâc corrosione, quæ malignam ac deleteriam secum trahit qualitatem, quam si quis in sublimato ex Nitr. vel aq. fort. confecto negare ausit, omni rationi & experientiæ repugnabit. Magis igitur ad medicinam sublimatus adaptatur, qui solum cum Vitriolo & Sale, absque additione Nitri vel aq. fort. præparatus fuit, licet ille quoque sit corrosivus, absque malignitate tamen est, & noxâ, cum per se externè ulceribus sordidis venereis aliisque affectibus applicatus, tum etiam ad interna medicamenta prius dulcificatus ad usum tractus, ut infra videbimus, sine sanitatis dispendio aut læsione agit, minoreque periculo usui Medico esse potest, quàm simplex dictus ex Nitr. aq. fort. &c. qui Venetiis in magnâ copiâ paratus ad Nos transfertur.

Recip. Mercurii vivi depuratissimi ℔ ß. Vitrioli Ungaric. calcinat. albiss. Salis exsiccat. ana ℔ j. subigantur cum modico aceti, exsiccata terantur, & simul misceantur in mortario lapideo tamdiu, donec mercurius cum salibus in pulverem abeat. Tritam materiam inde cucurbitæ cum alembico & igne aperto destilla per gradus ad 8. horas servatis ignis gradibus. Hujus sublimatio additis semper recenti Sale & Vitriolo bis vel ter reiteretur, donec instar albissimorum cryſtallorum meteorisetur. Hoc modo si sublimatus regulinus conficeretur tertius omnium optimum acquireres ad mercurium dulcem sequentem & alia ex mercurio sublimato præparanda. *Hofmannus.*

4. ☿ *Dulcis vulgaris: Draco mitigatus.*

℞. ☿ ♎ti ℥ VIII. ☿. crud. purific. ℥ VI. Misc. exactè in mortario lapideo, vel super porphyrite, donec Mercurius vivus amplius conspici nequeat. Hinc sublima calore arenæ in Phiala leniter saltem obturata & sublimabitur totus ferè Mercurius, adhærescetque lateribus Phialæ, remanentibus in fundo fæcibus, quas una cum nigricante materia collo phialæ adhærente rejice. Hinc sublima denuò, idque vice tertiâ, rejectis semper fæcibus, ut dictum.

N. 1. *Si purum insipidumque secundâ sublimatione obtinueris, acquiesce, multa enim sublimatione infringitur vis purgatrix.*

N. 2. *Alii addunt quoque Colchotar.*

N. 3. *Optimum Mercurium dulcem conficies ex mercu♎to regulino, & Mercurio ♁ii.*

Harmann. in Croll.

Vires. *Omnes humores noxios sine perturbatione blandè expurgat, unde vel infantibus exhiberi poterit.*

Dosis: Dari quidem potest ad ʒß. Verum ut eò citius operationes suas perficiat, nec diu in corpore delitescat, acui solet purgantibus aliis fortioribus, exempli gratia, Diagrid. Trochisc. Alhand. & simil. Daturque cum iisdem à gran. 8. ad 15. & plur.

Hartmann. in Croll. Sennert. in Inst. Tentzel.

5. *Alius.*

℞. Mercurii in 🜄u Vitrioli soluti & edulcorati.

Mercurii crudi ana.

Sublima aliquoties ut dulcis fiat.

Vires. *Lentè purgat per inferiora.*

Dosis à gran. 6. ad 12.

N. 1. *Eodem modem modo dulcescit & Mercurius præcipitatus luteus si per se sublimetur, dulcificatusque leniter alvum movet.*

Dosis gr. 8.

2. *De usu: Ex omnibus hisce Mercuriis dulcibus potest parari aqua utilissima ad inflammationem, fistulas & ulcera maligna, non tantum detergenda, sed etiam cicatrisanda, præcipuè in Lue venerea; valet etiam ad scabiem, sine noxa penitus curandam.*

Nimirum.

Projicitur Calc. viv. recens in aquam bullientem, relinquiturque aliquamdiu, hinc filtratur, in filtraturæ ℔ 1. dissolvitur bulliendo Mercurii dulcis, q. s. colatur & solvatur. Fallopius vocat aquam aluminis. *Hartm. in Croll.*

6. *Sublimatum dulce Talcosum S. Closs.*

Fit si M. cum Sal. Nit. irrorando guttulis aliquot oo Sal. Com. hæc tria constituunt Axungiam Talcosam fluentem.

Vires. *Suaviter purgat absque vomitu, deobstruit & refrigerat, estque securum febrium intermittentium solamen.*

Lanugo perlata sive flores ☿ argentei ex inventione S. Closs.

1. Facta est 🜆 ex ana Sal. Com. & Sal. Nit. triplo boni communis ad modum 🜅 2. in ℔ j. hujus spiritus

-tus solutæ fuere ☿ crudi ℥ x. & abstractâ 🜄 ad duas tertias, collecti fuere crystalli probeque edulcati 3. perfusi sunt iidem 🜄 Tartarisato, ad 3. digit. supereminentiam sicque per mensem in putrefactione, MB statere, 4. materia in ♉ conjecta eductoque 🜄 pars quædam ☿ ij. sublimabatur △ auctiori, pars in rubrum abibat Præcipitatum. 5. ambobus iterum confusis ✳ affundebatur, & post digestionem unius diei ac filtrationem calidam, tota materia soluta in floccos argenteos gossypio perlato fulgentique similes fuit conversa incalescente menstruo. 6. hos flores cochleari vitreo detraxi & in charta bibula quadrupl. exiccavi, ita enim splendorem non amittunt. 7. cum alio ✳ super restitantem materiam conjecto novos flores collegi, idque ter quaterve repetii.

Vires. *Ex Untzero repetend, qui longè operosiorem nobis methodum aliam reliquit in Anat. ☿ ij p. 255. Ubi enim illic per grana & scrupulos abraduntur flores, hic per uncias & libras congeruntur.*

Dosis eorum est gran. vj. in formâ pilul. cum pauxillo Extracti liquir. Educit absque violentiâ humores vitiosos in febre quotid. scabie, Leprâ.

8. *Mercurius* ♉*-tus rubeus non corrosivus, Arcanum Crollianum.*

℞. Mercurii optimè purgati, ℔ j.
Sal. Nit. optimè purificat.
⊖-i ad rubedin. calcinat. ana ℔ ij.

Pulverisentur & misceantur optimè, subindè irrorando & incorporando cum ✳ acerrimo, donec dispareat penitus Mercurius. Hinc sublima ex arena, in cucurbita lutata, cum capitello, & exit primum phlegma, dein auctiori △, viginti quatuor horas continuato, sublimatum proximè à materia rubeum, paulo altius flavum. Utrumque rubeum ac flavum, cum Sal. Nit. ℔ j. & ⊖ leniter calcinati, ℔ j. misce impastaque cum phlegmate ✚, sublimaque denuo ut prius (horis duodecim,) & ascendit iterum sublimatum rubicundum ac flavum, collige singula seorsim, rubicundum elue 🜄is cordialibus, ac ab eo efflagrare sine 🜄; flavum calcina igne mediocri, ut rubescat, hinc elue similiter ac corrige cum 🜄 desuper accenso.

N. *Feces nigricantes cum Mercurio in capitellum ascendentes, abjiciantur in singulis sublimationibus.*

Vires. *Purgat, per inferiora præcipuè, magnumque secretum in Hydrope, morbo Gallico, Podagra, Scabie, Ulceribus, Cancro, &c. Crollius.*

9. *Modus compendiosior, Laudanum Mercuriale sive Metallicum.*

℞. Salis extracti ex ⊕o 🜄is, (ex ⊖ & S l. Nit. ana fact.) ℥ vi. ☿ purific. ℥ ij. Sal. nit. purific. ʒ ij.

Pulverisa ac misce optimè impastando cum ✚ sublimaque, ut dictum, sic ascendit pars quædam alba, quædam lutea, quædam crocea, quædam rubicundissima, collige croceam ac rubicundam, abjectis cæteris, sublimaque denuo per se ex arena igne sat forti, ac omnia rubefient: hinc elue ac corrige 🜄 supra accendo.

Vires. *Easdem habet cum præcedenti. Hartmann. in Croll.*

10. *Manna Mercurii, seu Mercurius dulcis* ☉*laris.*

℞. Mercurius dulcis vulgaris, q. v. tantisper sublimationibus iteratis eleva, donec in fixos abierit Crystallos, postmodum in liquorem solvito.

℞. Hujus part. iij. ☉ calcin. p. 1. Misc. ac digere per mensem, cohoba donec in cucurbita instar ceræ fluat.

Vires. *Ad summum Medicinæ gradum Mercurius ita redactus est, & in Epilepsia, & morbis Veneris admirandæ virtutis Tentz.*

N. *Egomet Mercurium dulcem ter sublimatum miscui quondam cùm* ☽*æ foliis; sublimationemque ad uc quarta vice iteravi, quibus peractis sublimationibus, restantem materiam igni subjeci fusorio, ut quid* ☾*æ restaret colligerem; verum sine commodo, quippe* ☾ *cum merc. penitus fuit sublimata; vis autem illius sublimati sudorifera potius fuit, quam dejectoria.*

11. *Arcanum corallinum correctum S. Closs.*

℞. ⊖ Sal. com. ana ℔ ij. ⊖ calcinati & ☿ii ana ℔ j. Omnibus arte mixtis detur △ ♎mationis in fine bene fortis; quod rubescit sublimatum collige, bene edulcora, tere, & digere in ✳ ad 4. digitorum extantiam per 2. aut 3. ♂, evacua per inclinationem, aliud affunde digere, donec nil amplius solvatur tandem evapora remanebit pulvis luteus, quem lavabis sæpius aq. calidâ.

Dos. mirificatæ hujus Aquilæ est à gr. v. ad ℈ ß. cum Panchymag. Felicius adhuc operabitur, si ejus gr. viii. cum auri sclopet. & croci ♂ ana gr. iij. in cons. florum borrag. aut pil. de aloë lota exhibeantur.

Ad ☿ ♎ pertinet quoque.

12. *Cinnabaris Officinarum artificialis.*

℞. Sulphuris commun. ℥ iij. vel iv. Huic liquefacto infunde Mercurii vivi ℔ j. spatulâ ligneâ bene agitando incorpora, donec Mercurius à Sulphure planè consumptus videatur. Hinc massam refrigeratam tere super marmore, atque sublima, ex sublimatorio lutato; igne primo leni, dein auctiori, &c. Primo ascendit fumo citrinus, paulatim rubescens. Quando itaque fumus nigro-rubeus ascendere incipit, urge igne violentissimo quatuor vel quinque, & sublimabitur cinnabaris, adhærescetque lateribus, quam eximes, rejectis fæcibus in fundo & capitello.

Paracelsus in Chirurg. lib. 1. manual. pag. l. 702 Brendel.

Aliter.

℞. Sulphur. ℥ iij. ☿ ℥ iv. M. ac sulphur. aliquantulum efflagrare sine, ut pulvis remaneat niger; hinc sublima semel ac iterum, ut cinnabarim nanciscaris rubeam.

13. *Panacæa ☿ ii purgans.*

℞. Mercurii vitæ p. ij. mercurii vivi in destill. butyri ♁ii proveniens p. 1. sublima ut mercurium dulcem.

Dosis à gran. v. ad viij.

N. *Mercur. vitæ ad hoc opus fit ex merc. p. ij. ♁ optimi vel reguli p. 1. destillatur & ♎tur aq. com. ut moris & de supr. flagret aliquoties Spir. Junip.*

Cl. D. D. Joh. C. Faust. *Schroderus.*

4. *Mercurius dulcis vulgaris: Draco mitigatus.*) Dominus Autor posuit mercurii sublimati ℥ viii. & mercurii crudi ℥ vi. Verùm exacta mercurii vivi quantitas determinari nequit, quia quo magis corrosivus est mercurius sublimatus, eò plus requirit de mercurio vivo pro sua edulcoratione. Ideoque sumitur tantum mercurii vivi, quantum mercurius sublimatus capere potest, & sublimatur etiam igne aperto in cucurbita vitrea infra lutata, ita tamen, ne ignis totam lambat cucurbitam, sed paulò ultra, quàm quousque cucurbita mercurio adimpleta est, ignis eam circumdare possit.

N. 1. *In mortario lapideo.*) Vel ligneo cum pistillo ligneo vel lapideo exquisitissimè & diu miscenda sunt.

N. 2. *In phialâ leniter saltem obturatâ.*) Ne alembicus firmiter & penitus claudatur, sed statim leniter ut fuligines venenosæ exhalare queant quemadmodum hoc etiam observatur in sublimatione cinnabaris ♁nii.

N. 3. *Si purum insipidumque secunda sublimatione obtinueris.*) Si ambo ingredientia probè fuerint purifi-

cata, sublimatio absolvi potest secunda vel tertia vice, alias mercurius ille nimis redditur dulcis, id quod per crebriorem sublimationem fieri potest, & inde vim purgandi amittit. Ex quibus constat, quomodo interdum corpora adminiculo ignis mixta satis quoad fixitatem & volatilitatem discrepantia, adeò tamen prima ignis operatione combinentur, ut vix ipse postmodum ea separet, sed tantummodo in pulverem redigat, sic in præsenti mercurii dulcis præparatione salinæ vitrioli, salis marini & nitri interdum ad sublimatum conficiendum adhibitorum particulæ adeò sese cum particulis mercurialibus primò ad parandum, deinde ad edulcandum sublimatum usurpatis uniunt, ut salinæ juxta metallinæ partes in multis sublimationibus successivis, ac si unum duntaxat corpus constituerent, una ascendant.

N. 4. Mercurium sublimatum admisto arsenico fucari solere vulgo notissimum est; at quantum inter hujusmodi sublimati & ejus quod fideliter præparatur operationes discriminis esse valeat, non tantum in metalla, sed etiam in humana corpora (nempe cum mercurius dulcis aliaque medicamina ex eo conficiuntur) vix illi facilè concipient, nisi quibus facultates Arsenici hominibus æquè ac metallis noxiæ innotescunt. vid. *Nobiliss. Robertus à Boyle in tr. infidus successus experimentorum* p. 64. Sed arsenicale virus in ♎ato agnoscitur, si aliquid ol. Tartari per deliq. superfundatur, & mercurius sublimatus nigrescat, adulteratus est arsenico, sin verò flavescat, probus utique est.

Optimum mercurium dulcem conficies ex mercurio sublimato regulino, & mercurio antimonii) Ex eodem fonte promanat *Cl. Riverii Anti-quartium,* quod componitur, ex *triplici Hercule* (mercurio, Sale & vitriolo) duodecim laboribus h. e. sublimationibus ad summum nobilitatis gradum evecto. Quibus tamen Quartus Athleta additur, operis complementum efficiens (Mercurius vitæ, eo modo, qui ab *Autore Cl. Riverio* in institut. Medic. lib. 5. part. 2. s. 1. p. 1. cap. 12. describitur correctus) commiscetur itaque ex mercurio dulci duodecies sublimati & mercurio vitæ.

Recip. Mercurii sublimati superius edocti q. v.

Argenti vivi vel purgati, vel ex antimonio præparati inferius descripti q. v.

Misce exactissimè in mortario lapideo vel ligneo cum pistillo ligneo, ut mercurius vivus non amplius appareat, & sublima s. a. sublimationem hanc duodecies reiterando.

Recip. Hujus mercurii dulcis part. 4.

Mercurii vitæ part. 1. seq. modo præparati.

Recip. Mercurii vitæ q. v. pone in patinâ terreâ vitreatâ supra foculum mensarium aut furnulum exiguum semper movendo. Fumus exhalat ater & fœtidus, qui venenositatem intus latentem continet & illa operationem continuando par. 2. vel 3. horas tota absumitur. Peractæ sufficienter operationis signum est, quando nullum emittit fumum. Si post istam operationem vomitum adhuc cieat, iteranda & optatum habebis effectum, fit pulvis colore griseo. Hujus vires, usum & dosin vide in *Cl. Riverii observationibus.*

N. Ex mercurii dulcis præparatione etiam innotescit, quomodo salia corrosiva beneficio mercurii ob variam partium texturam & figuram singularemque potestatem mitescere & in tertium quid transire queant.

Vires. Omnes humores noxios &c.) An mercurius dulcis sit universale purgans & panchymagogum minerale disceptatur inter Chemicos? Nos negamus; Interim negari nequit, in Lue venereâ ad salivationem excitandum mira præstare, cum alioquin notum sit, præcipuam hujus mali curam in salivatione consistere, cùm illa omnes impuritates ipsis etiam ossibus infitas eluere & extrahere possit. Et admiratione dignum in hoc mercurio dulci, in aliis affectibus nullam salivationem excitare, si ritè præparatus fuerit, nisi in corporibus Lue hâc infectis. Unde & infantibus tutò exhiberi potest à gr. iij. IV. V. VI. VII. &c. modò cum aliis purgantibus colliquativis non misceatur, qualia scammonea, colocynthiaca &c. præsertim in vermibus, scabie, &c.

N. Non desunt, qui mercurii dulcis correctionem per sublimationem super scorias ♂tis instituunt, vel per sp. salis fortissimi affusionem trinâ vice cohobando, & acquirunt optimè rectificatum mercurium dulcem.

5. *Alius. Recip. mercurii in spiritu Vitrioli soluti &c.*) Hæc etiam egregia est præparatio, ad usum medicum tam internum quàm externum commendabilis, eò quod absq; sp. nitri, cum sp. vitrioli solum præparata sit.

N. 1. *Eodem modo dulce fit & mercurius præcipitatus luteus.*) Verùm difficulter procedit sublimatio cum hoc præcipitato luteo, dum cum ol. Tartari præcipitatus est, quod sublimationem salium impedit, ut nudus solùm mercurius meteorisetur.

2. *De Usu. Ex omnibus hisce mercurii dulcibus potest parari ▽a utilissima.*) Cum hâc aquâ ulcera luis ♉ nereæ maligna optimè curantur, si una aliquid mercurii dulcis in decocto calc. viv. & inflammationibus sacchari ♄ni addatur, & externè applicetur. Valet ad scabiem, nec ullam infert noxam, nec repellit, ut vulgaria linimenta & unguenta.

7. *Lanugo perlata sive flores ☿rii argentei.*) Melius ▽ fort. quàm aq. reg. substituitur, cum hæc nimis acris & corrosiva sit, illa autem ex Vitriolo & sale, non nitro confici debet, neque ex sale, non nitro confici debet, neque ex sale & nitro; ideoque seq. modo melius paratur.

Recip. ☿rii vivi optimè cum Sale & Acet. dist. purificati & per corium trajecti & expressi ℔ j. aq. fort. ex Sale & Vitriolo ℔ iij. commista stent in loco frigido, donec coaguletur ☿rius instar crystalli, ubi aliquam partem vides congelatam, crystallos exime; reliquum repone, idque tamdiu, donec nullos amplius crystallos emergere cernas. Crystallos hosce omnes collectos contunde, affuso ol. Tartari optimè parato, donec fiat instar pulticulæ nec spumosum amplius appareat; Tunc superfunde aquam pluvialem ♌ latam, ad 3. digitorum eminentiam ponatur in digestionem cinerum tepidam, per 3. vel 4. ☍ aquam cum ol. Tartari filtra. Relictum ☿rium in chartâ loco tepido vel ad ☉ exicca, denuò uffunde ol. Tartari ac procede ut antea, hocque ter. Tandem affunde Acet. dist. & similiter repone ad digerendum calore forti Vir. ær. per triduum, filtra, idque etiam tertiâ repete vice. Ultimò aquâ pluviali ♌ latâ edulcora, filtra & flores ☿ rii in filtro restantes leniter exsiccatos reserva usui. Dos gr. iij. vel IV. purgant per alvum lenissimè & pro humorum redundantiâ copiosè absque ulla vomitus suspicione in formâ pilul. in febribus inveteratis quotidianis, scabie, &c.

8. *Mercurius ♎atus rubeus non corrosivus. Arcanum Corallinum*) Hic mercurius non adeò est in usu interno, sed tantummodo externè adhibendus est, cum calc. viv. decocto.

9. *Modus, compendiosior, Laudanum ☿riale, sive metallicum*) Extrahendus est sal. com. ex Cap. mort. ▽ fort., quæ ex Nitri & Vitrioli æq. part. fuit destillata; Hujus Salis Recip. ℥v. vel vi. eique imprimatur sub continuâ agitatione per corium vervecinum ☿rii vivi purgati ℥ i ß. vel ij. conterendo diu in mortario vitreo, quousque ☿rius vivus non amplius conspiciatur. Hinc sublimetur gradatim in alembico, & adscendet primo luteus, secundo croceus, tertio rubicundus, quem separatim serva Dos. gr. iij. IV v. in lue venereâ.

10. *Manna mercurii, seu ☿rius dulcis ☉laris*) Dicitur ab *Hartmanno* aquila ☿rii ☉laris, ipsique in secreto fuit; Opti-

Optimè autem præparatur ex part. iij. ☿rii dulcis sæpius per ♎ationem evecti, donec in crystallos albissimos abierit, & optimæ ☉ calcis vel per tritum, vel ad modum Cl. Zvvelferi confectæ part. 1. miscendo ac digerendo per mensem cum cohobatione, donec in cucurbitâ instar ceræ fluxerit. D. Hartmannus hoc etiam pueris præscripsit, & summæ est energiæ in Lue ♀nereâ, scabie, aliisque corporis impuritatibus, item in epilepsiâ in primis à vermibus ortâ. Ejusdem est fortis *Nobil. Zvvelferi mercurius ☉ laris dulcis in mantiss. Spagyric. p. m. 315.*

11. *Arcanum Corallinum correctum S. Closs.* (Hoc optimè etiam succedit, nec ullâ indiget encheirisi.

12. *Ad ☿ ♎atum pertinet quoque Cinnabaris Officinarum artificialis.*) Exactissima etiam est hæc compositio. Liquentur scil. Sulphuris ℥ viii. & immisceantur illi ☿rii vivi ℔ j. & ℥ iv. Ex his mixtis fiat ♎atio & acquires cinnabarim artificialem. Hæc in Italia ad suffumigia, emplastra & unguenta contra Luem ♀neream adhibetur. Internè autem loco cinnabaris antimonii adhiberi nequit: Licet non desint, qui, dum specificum cephalicum *Dn. D. Johann. Michaelis conficere volunt,* loco cinnabaris antimonii officinarum cinnabarim substituunt, sed non sine miserandâ mortalium clade, Sulphur enim antimonii, ex quo cinnabaris ♁nii cum mercurio constat, naturæ est ☉laris; Artificialis verò seu officinalis cum Sulphure communi parata sæpè arsenicalis. Si verò quis mercurium vivum desideret purissimum, illum ex hâc officinarum cinnabari elicere potest, qui postmodum in medicinâ egregium utique sortietur locum. Alias quidem ex observatione constat, septuagenarium fuisse à pueritiâ cinnabaris confectorem, qui ad levem contractum vel appensum ducati illicò illum dealbare potuerit.

13. *Panacea ☿ rii purgans.*) Si ☿ rius vitæ à salibus exquisitissimè liberatus fuerit, non succedit hujus panaceæ elaboratio nisi butyrum ♁nii cum ☿rii vivi connubio sumatur) sed tunc ob vim corrosivam suspectum erit medicamentum. Seq. autem modo commodius conficitur. Recip. ☿rii dulcis ℥ iij. reguli ♁nii ℥ i ß. misce exactè & in pulverem super porphyrite diu conterendo redige, quibus deinde cucurbitæ vitreæ immissis adde sp. vitrioli opt. ℥iß. digere triduo vel quatriduo in cineribus calidis, deinde ex Aren. destilla & abstrahatur tota humiditas ad pulveris siccitatem, ex quo cum sp. vini Tartarisato extrahe tincturam, & spiritus tincti omnes in MB. ad siccitatem pulveris rubei abstrahantur, qui asservetur.

Dosis ejus est à gr. iij. iv. ad v. in morbis diuturnis chronicis, obstructionibus, & febribus abigendis, item in melancholia hypochondriacâ, ictero, & Lue ♀nereâ curandâ efficax est remedium *Hofmannus.*

IV. Destillatio.

1. *🜕 ♁ii. Mercuriale, seu Butyrum ♁ii: Liquor gummosus.*

℞. ♁ii puriss. ☿ ♎ti ana Misc. exactè in mortario lapideo destillentur per ☊ m vitream, ex Arena △ primo mediocri: sic liquor seu butyrum antimonii instar glaciei egreditur, qui si concrescat in collo, ne id obruat admove cautè carbonem, ut liquescat. Finitâ destillatione liquoris, auge △, daque ignem suppressionis, [id est, supra ∴ m,] & sublimabitur cinnabaris antimonii. [de qua vide suo loco, in sublimatione antimonii:] Liquorem egressum rectifica per retortam vitream.

N. 1. *Præstat hoc 🜕 Cinnabari suâ ante rectificationem impragnare. Nimirum, Cinnabarim tritam adde dicto 🜕o stentque in digestione (hor. 24.) vitro clauso in cinere, sic fiet unitio, hinc rectifica per ☊ m.*

N. 2. *Felicior procedit destillatio △ aperto, sed sensim & successivè aucto. Item si ☊ m cum materia ante destillationem in cellam per triduum reposueris.*

N. 3. *Alii ℞. Reguli & merc. ♎ti ana, singula seorsim trita miscent, & ut concretionem in collo præcaveant, ad liquescendum in cella reponunt, Liquoremque deinde destillant.*

N. 4. *Beguinus eodem modo ex merc. ♎ti p. ij. ♃. limat. p. 2. 🜕 e'icit, unde pulvis fit præcipitatus, quem vocat ♃ diaphoreticum, vide in ♃.*

Vires. *Usus hujus glacialis per se est externus solum, in gangræna & sphacelo, in quibus si pars mortua illinitione hujus Olei circumlinatur, non serpit ulterius putredo, sectione felicius peragitur. Simili ratione Carbunculus pestilentialis oleo hoc circumlitus paulatim emoriendo excutitur, adeoque aptus redditur, qui postmodum Emplastris aliis obediat. Usitatum itidem corrosivum Chirurgis existit.* Schroderus.

4. *Destillatio 1. Ol. antimonii mercuriale, seu butrum antimonii; Liquor gummosus.*) Quo purius est antimonium & ☿rius ♎matus fuerit albus crystallinus exquisitè bonus, eò etiam præstantiora fiunt medicamina ex butyro antimonii præparata. Alias exacta & accurata etiam est descriptio butyri antimonii ab *Autore Nostro* tradita.

N. 1. Destillatio etiam per retortam fictilem institui potest optimè lutatam amplioris colli, & tunc non ex Aren. sed △ne aperto, adaptato recipiente per gradus destilles, alias metus est, ne si butyrum ibi congelet, vas rumpatur, laborque & sumptus irriti fiant.

N. 2. Da △nem suppressionis non statim in ♌ationis principio, sed postquàm aliquandiu operatus fueris, vel potius in fine.

N. 3. Qui ante rectificationem butyri antimonii cinnabarim addunt, egregium utique acquirunt butyrum antimonii, quod revera ☿riale est multisque in morbis v. g. apoplexiâ, epilepsiâ, aliisque gravissimis affectibus valdè proficuum est. Et hic modus merito inter arcana reponendus, unde elegantissima utique bezoardica acquirentur, quæ in officinis non reperiuntur. Alias qui cinnabarim non addunt antè hujus ol. rectificationem Medicamentum acquirunt saltem antimoniale non ☿riale. Scilicet cinnabaris ♁nii trita butyro admixtâ stet in digestione per 24. horas vitro clauso in cinere, sic fiet unio, & postmodum per retortam rectifica.

N. 4. Felicior etiam procedet ♌latio, si retortam cum materiâ antè ♌lationem in humidum locum per triduum reposueris; optima erit encheirisis, adeò, ut si magnam butyri copiam ad mercurium vitæ vel etiam ad alia bezoardica desideres, massam ante ♌ lationem in cellam repone. Si verò cinnabarim quis in majori copiâ habere intendat, statim post mistionem instituat ♌lationem.

N. 5. Egregiâ quoque ratione loco antimonii crudi Regulus antimonii substituitur, quia sic purius & efficacius impetratur bezoardicum: Sic etiam qui in præparatione antimonii diaphoretico loco antimonii crudi substituunt ejus regulum, medicinam melioribus nobilitatam virtutibus acquirunt. Sumi autem potest vel regulus ♂tialis, jovialis &c. de quibus infra plura.

Vires.) Ol. hoc carbunculo pestilentiali illitum extrahit venenum, ne ulterius serpat. Ante omnia autem observetur, ut locus accuratè muniatur emplastris convenientibus. Adhibetur etiam ad fonticulos, ita ut lignum quoddam hoc ol. imprægnatum in globulum efforment, eoque locum fonticulo applicando aptum tangat, hâc tamen cautelâ, ut locus muniatur emplastris usitatis defensivis, ne vi suâ causticâ serpat ulterius, atque sic ol. illud carnem absque molestia & dolore exedit. *Hofmannus.*

Ex hoc 🜕 fit & Merc. vitæ & bezordicum minerale.

I.

Mercurius vitæ.

☍o præcedenti ſive Butyro ♁ii, infunde aquam, ac ſtatim pulvis albus præcipitabitur, qui abluatur donec nullam amplius acrimoniam ſapiat, deinde exiccetur.

N. 1. *Candidior ac purior erit*, 1. *Si ad deſtillationem Butyri, loco ♁ ij crudi, regulum ejus receperis.* 2. *Si per ☊m illud rectificaveris.*

N. 2. *Appellatur & Pulvis Angelicus, Pulvis Algoreth, Aquila alba.*

Vires. *Totius corporis, & præcipuè primæ regionis humores noxios, per ſeceſſum ac vomitum expurgat, Uſuſque inſignis eſt in Peſte, Capitis morbis, Lue venerea, Ulceribus malignis, Febribus, Arthritide, Hydrope, ubi & ut plurimum ſine vomitu operatur.*

Doſis à gran. ij. ad iv. Macerare quoque licet gr. ij. ad iv. in hauſtu vini, eumque filtratum exhibere.

Sunt qui infuſionem Mercurii vitæ in promptu habent.

Nimirum.

♃. ☿ vitæ ℈iß. vini generoſ. ℥ xvIII.

Doſis ℥ *j.*

N. 1. *Vis purgatrix hujus merc. ut & vitri ♁ij. nunquam exhauritur.*

N. 2. *Triduanum ejus uſum ſæpe providentiam ani periculoſam excitaſſe compertum eſt, cavendum itaque nimius ejus uſus.*

Croll. Senn. *in Inſtit. Beguin.* (*qui* ♃ ♁ *p.* 1. ♉ *p. ij.*) *Sala in Ternar. Emet. Keſl.* 1. *c.* 26. *Tentzel.*

Quia autem hic Mercurius vitæ ſat violenter operationes ſuas, ac inprimis per vomitum perficere ſolet, ſolliciti fuere Medici de hac violentia certis modis corrigenda, deque vi ejus vomitoria mitiganda.

Hinc

1. *Mercur. vitæ correctus.*

♃. Merc. vitæ in phiala △ arenæ fove, donec rubere inceperit, poſtmodum ▽ ſæpius ab eo abſtrahe.

Vires. *Purgat ſat commodè per alvum, impuritateſque quaſcunque educit.*

Doſis g. 4. 5. 6.

2. *Merc. vitæ Catharcticus.*

1. Merc. vitæ cum Sal. comm. aliquoties diutiuſque teratur, & ſalſedo poſtea per ▽ commun. abluatur; ſic ſolam vim per ſeceſſum purgandi obtinet. *Hartm. Senn. Tentzel. Agricola.*

2. Sal. nit. ad △ fuſo adde mercurium vitæ ſenſim injiciendo & agitando; poſt refrigerationem, Mercurium in fundo inſtar Reguli invenies, quem edulcora.

Alii hanc correctionem paulò aliter abſolvunt.

Unde

Laxativum minerale.

Fit, ſi Sal. nit. fuſi ad △. ℥ ij. Mercurii vitæ, ℥ß. circiter, vel ℥ j. paulatim injeceris: & poſtea omnem ſalſedinem ▽ â ablueris. Pulveri huic exiccato denuo adde Sal. commun. duplum & tere diligenter in marmore per horas duodecim. Tum rurſum aquâ dulci elue.

Doſis à gr. 6. ad 12.

N. *Injice primo* ʒ *j. atque cooperi ſtatim, donec fumus ceſſet, poſt perge injiciendo* ʒ *j.*

N. 2. *Habetur egregius ☿ jus vitæ ⊙ arii per inferiora purgans in Anatomia ☿ ij Untzeri, qui fit ex Oleo mercurii & ∽u Sal. nit. ſuper calcem ⊙ affuſo, donec Tincturam attrahat quod poſt modum cum ✱ co aut ☍ Tart. præcipitatur.* Schroderus.

1. *Mercurius vitæ.*) Hic nihil aliud eſt, quàm delicatiſſima ac tenerrima ſtibii proles in butyroſum liquamen aut gummoſam glaciem reſoluti, id quod reductio edocet, & quod butyrum ♁ nii & mercurius vitæ abſque ⊖ato fieri poſſit, Quando vero mercurius vitæ additâ cinnabari ♁nii paratur, tunc quodammodo mercuriale medicamentum emergit. Non deſunt, qui *Cl. Helmontii* parallela de Lilio & mercurio vitæ, qui inſenſibiliter fermentorum peregrinorum immutatione, abſterſione, & ablatione, ac ſequenti ſpirituum ſeu virium reſtauratione potens eſt, ad hunc vulgarem emeticum cogunt, quem tamen cum aliis hujus farinæ purgantibus *Cl. Helmontius* planè damnat, & ex Medico foro exulare jubet.

N. 1. Niſi butyrum ♁nii per ſæpius repetitam rectificationem à ſuis impuritatibus probe purificatum ſit, flavus fieri ſolet, ut ingentia damna corpori inducat, & ex mercurio vitæ ſæpe mortis fiat Mercurius.

Uſus inſignis eſt in Peſte.) Ego ob vim ſuam emeticam nemini ſuaſerim uſum eius internum in Peſte, feliciori autem cum ſucceſſu in lue Venereâ, in primis cum vitioſorum humorum ſaburrâ ſtipatâ, & cum Mercurio dulci mixtæ ad *Anti-quartii Riveriani* ſupra deſcriptum proceſſum. Item in ſcabie, febribus intermittentibus, inveteratis, & Arthritide nonnulli utuntur. At cum mihi benigniora alia ſuppetant remedia, ejuſmodi draſticis nunquam uſus fui, nec uſus ero, dum vixero. Mirantur quidam, quod hoc violentiſſimum pharmacon in hydrope adhibitum raro per ſuperiora, ut plurimum verò per inferiora hydropicorum aquas educat. Sed qui novit beneficio ſalium acidorum volatilitatem purgantium figere, ita ut ſaltem per inferiora purgent, hic facilè etiam hujus rei rationem reddere poteſt, ſiquidem acidoſalſæ aquoſitates in hydropicis abundantes hanc vim pariter exercere potuerunt. Doſ. eſt à gr. ij. ad iv. P. I. Faber etiam ad gr. xii. præſcripſit, ſummo tamen ægrotantium cum periculo, nec velim quemquam facile imitari, niſi fuerit in infuſo, cum ſic tutius non ſolùm uſurpetur, ſed etiam ſuas vires eò melius exſerit; nam in ſubſtantiâ adhibitus facile hypercatharſin excitare poteſt, quia illius pulvis citiſſimè tam in inteſtinorum, quàm ipſius ventriculi plicis ſeſe inſinuans tandiu purgat, quamdiu ibidem retinetur, imò ex obſervationibus conſtat, tantam vim colliquativam ſæpe exſeruiſſe, ut poſt obitum etiam nonnullis fæces alvinas extorſerit.

N. 1. *Vis purgatrix hujus mercurii, ut & vitri Antimonii nunquam exhauritur.*) Hæc quia ejuſdem ſunt proſapiæ, unde ex mercurio vitæ etiam vitrum antimonii conficitur, de quo vid. ſupra, eundem etiam ſortiuntur effectum; Antimonium enim eſt quaſi chaos, abyſſus & faviſſa inexhauſta largiſſima ſpirituum mineralium.

Hinc 1. *Mercurius vitæ correctus.*) Hujus genuinam correctionem vide ſupra, ubi tradidi *Cl. Riverii* Antiquartium de mercurio dulci. Hic correctus coloris griſei eſſe debet.

2. *Mercurius vitæ catharcticus. Nitr. ad △ fuſo adde mercurium vitæ &c.*) Si ſcilicet nitri ℥ iij. in Crucib. △ne aperto ſed moderato fuſis mercurii vitæ ℥ ij. ſenſim ac pedetentim injiciantur, ac per ſemihorulæ ſpatium in △ne detineantur; Hinc elixiviatio nitri per repetitam ▽æ ſ. affuſionem probè edulcoratus pulvis uſui aſſervetur. Ex eodem fonte promanat etiam tertia correctio, Laxativum minerale dictum: Niſi autem juſtam nitri doſin adjeceris, habebis diaphoreticum.

N. 2. *Habetur egregius mercurius vitæ ⊙ laris &c.*) primò ol. mercurii vitæ ſive butyrum Antimonii & ſpirit. Nitri accurate miſceantur; Deinde digerantur aliquandiu, ac poſtea deſtill. ut fiant homogeneum menſtruum. Hoc affundatur calci vel foliis ⊙

trium

trium digitorum circiter altitudine, & solutio per duas digestiones procuranda, vel per modum Tincturæ, vel per nudam solutionem, abstractâ humiditate aliquali reliquum aquâ communi diluendum, vel ol. Tartari vel ✱ præcipitandum est.

N. *Mercurii vitæ gemina præparatio pro Pilulis Benedictis Jos. Quercetani seq. est,)* Rec. Antimonii crudi el. Vitrioli parùm calcinat. & pulveri. salis marini decrepitat. ãã. part. æq. redige separatim in pulverem, mixta pellantur per retortam, ignem secundum gradus regendo, exibit aqua clara, & coagulum albissimum ac pellucidum, quod in fundo residebit, rectifica per retortam vitream, aquam separa à coagulo, quod aquis cordialibus frequenter abluatur, donec omni fœtore & vi suâ corrosivâ spoliatum redigatur in pulverem subtilissimum, albissimum. *Hofmannus.*

II.

Bezoardicum Minerale.

1. ☿ *Diaphoreticum Crollii seu Bezoardicum Minerale simplex, seu Officinarium.*

♃. Butyr. ♁ii rectificat. e. g. ℥iv. affunde guttatim ⊶ Sal. nit. rectific. ℥iv. (alii 🜄,) abstrahe deinde ⊶ Sal. nit. iterumque affunde ⊶ Sal. nit. novi ℥j. idque tertiâ vice repetatur. Præcipitatus hic postea teratur, abluatur & igniatur.

N. *Crollius butyrum hoc facit ex ♁ii p. 3. & ☿ ♎ti, nempe ☿ ⊶ti parati per ⊖m & Sal. com.) p. 1. sed sufficit proportio anatica.*

Vires. *Magnum est Alexiterium salubrrimumque remedium Bezoardicum, quod sudores provocando magnos effectus monstrat in omnibus pestilentialibus & venenatis affectionibus.*

Dosis à gr. 6. ad 12. vel ultra.

Quercet. in Pharmacop. restit. Croll. Sennert. Institut. Kesler. 1. cap. 70. Hartm. in pract. ut & in Croll.

De Controversia: Utrum Medicamenta ex butyro ♁ii facta sint Mercurialia, an ♁ialia; *legat qui velit Tentzelium in Exeg. titul. de Bezoard. Salam. in Ternar. Bezoard.*

Probabilius videtur, naturæ id esse ♁ialis.

2. *Bezoardicum ☉lare compositum.*

♃. Bezoard. mineral. solar. ℥j. Sal. Rut. Guajac. ana ʒij. solut. Corall. rubr. ℥iß.

Misc. optimè per horam in mortario vitreo.

Hinc adde subinde

Spir. sulphur. ʒß. Tinctur. s. extract. Croc. or. ʒß. Ol. caryophyll. succin. cinamom. ana ℈j. Lap. Bezor. ℈ß. vel ℈j. si placet.

Stent in cinere tepido, clauso vitro, ☍. 3.

N. 1. *Bezoardicum minerale solare ad datam compositionem fit.*

1. ♃. Butyr. ♁ ♄ ß. ♁ factit. præparat. (vel ♁ ♁.) ℥j. F. solutio in Phiala oblongi colli, △ arenæ mediocri, (ut leniter bulliat,) sic rubescet Solutio. Hinc ⚗ta affundendo ▽ calidæ ♄ aliquot, & ⚗bitur ♁ albus, quem decantato sensim liquore flavescente, edulcora optimè in ▽ abluendo, tandem exicca blando calore solis vel hypocausti.

2. ♃. ☉ Ungar. laminat. ʒij. solve penitus in ℥ij. 🜅, destillatæ ex 🜄, cum s. l. com. ¼.) Hinc abstrahe 🜅, cohobaque vicibus 4. Dein solve denuò: Solutionem funde super pulveris prioris ℥iij. digere hor. vigint. postea abstrahe sensim, cohobaque vice tertia. Tandem auge △ ut ⊶ 🜅 prorsus evanescant Postmodum affunde ▽ eumque aliquoties iterum abstrahe: sic paratum Bezoard. miner. solare.

N. 2. *Solutio Coralliorum fit.*

♃. ✱ Purificati, (id est sublimati 1. à tantundem sal. com. decrepitati, 2. sine sal. com. per se,) Corall rubr. pulv. ana ℥ß. Misc. & ♎a denuò: sic relinquetur in fundo ♎torii Calx Corallorum, quam pone supra tabula vitrea ad liquescendum. Residuum quod in solutione superit, denuò cum ✱ purificato submitte sublimationi & solutioni, donec tota Corallorum substantia sit soluta.

N. 3. *Tinctura Croci fit cum 🜅i, qui iterum abstrahitur ad consistentiam mellis.*

Vires. *Sudores validè ciet, adeoque confert in Apoplexia, Paralysi, Arthritide, Podagra, Tremore artuum.*

Dosis à gr. 4. ad 8.

Ex communicatione Affinis mei colendi, Domi Johannis Graseri Chymici industrii & Pharmacopœi hujus Reipubl. meritissimi, qui & hoc inter Chymica sua extare voluit.

3. *Bezoardicum Solare Crollianum.*

♃. Butyri ♁ii ♄ß. solve affundendo sensim ⊶ sal. nitri.

♃. ☉ fin. ʒß. solve in 🜅.

Utramque hanc solutionem claram confunde, abstraheque menstruum gradatim, abstractum iterum affunde, cui adde ⊶ sal. nitri. nov. ℥j. abstrahe, idque repete aliquoties.

Calx hæc dulcoranda & igniendi est.

Vires. *Vires hujus Bezoardici summis Crollius effert laudibus in Lue venerea, Peste, Podagra, hydrope, Febribus, obstruct. Lienis.*

Dosis gr. 3. ad 8.

N. *Hoc Bezoardicum licet suis haud careat viribus, attamen ob corporeitatem, quam ☉ adhuc obtinet, præstantius censetur quod sequitur. Videlicet.*

4. *Bezoardicum Solare verum.*

Fit eodem ferè modo.

Nimirum.

Si loco ☉ illius corporei, substituatur ☉ in spiritualem substantiam exaltatus: *de qua exaltatione vide in ☉lu Volatilisatione, vel Tinctura ☉.*

Nempe.

♃. 1. ☉ illius spiritualis ʒß. solve in 🜅.

2. Solve in eadem butyri ♁ii rectific. ℥iv. [vel ut alii vi.] utramque solutionem confunde, abstrahe menstruum per ⊖m, destillationibus sæpè repetitis: Postea per calcinationem sub tegula, (*unter einen Muffel, under a covered crucibile, onder eengedeckte smeltcroes,*) reduc in ♁rem violaceum, si lenis, vel in purpureum, si intensior calcinatio instituatur.

Vires. *Vires easdem obtinet, quas prius, sed efficaciores.*

N. 1. *Hartman in Croll. Sennert. in Institut.*

♃. Aurum (per ⊶m nitri bezoardicum,) spirituale redditum, junge cum butyro ♁nii, in ⊶u nitri vel 🜅 soluto repetitis destillationibus unientur ac figentur: abstrahe tandem & habebis interveniente calcinatione Bezoardicum solare purpurei coloris magnarum virium.

Dosis eadem quæ priorum, à gran. 2. ad 10.

N. 2. *Tentzelius solutionem illam ☉ oleiformem edulcorat, superfundendo & abstrahendo aliquoties acetum forte. Postea extrahit Tincturam, Menstruo Basilii affuso digerendo per mensem, &c.*

Hinc

♃. *Tinctura hujus à menstruo separatæ p. 1. Butyr. ♁ii in ⊶ nitri solut. p. vj. vel viij. Miscet ac unit cohobando ultimo calcinat.*

5. Be-

5. Bezoardicum Lunare 1.

℞. Butyri ♁nii in 〰nitri. solut. ℥iv.
Tinctur. ☾æ viridiusculæ ℥ß.
Junge ac destillando aliquoties ad siccitatem fige.
Vires. *Bezoardicum hoc viridiusculum utilissimum est, ad capitis affectus præsertim ad Erysipelas capitis muliercularum.*
Dosis à g. 6. ad 12.]

Tinctura ☾æ fit

☾m solvendo in 🜆, hanc rursus abstrahendo, & Tincturam per 🜍 i extrahendo *vide suo loco.*

6. Bezoard. Lunare 2.

℞. Extracti Cœrulei ☾æ, (ex ☾ cum Sulph. calcinata per 〰m urinæ extracti,) soluti in 🜆 p. 1.
Butyri ♁ii, itidem in 🜆 soluti p. x.
Junge ac destillando vel circulando uni.
Habes Bezoardicum Lunare ejusdem, vel etiam majoris virtutis.

7. Bezoardicum Lunare 3.

℞. Extracti seu Tincturæ ☾æ, (mediante 🜊 extractæ ex ☾a in 🜆 soluta & instillatione ol. Tart. p. d. præcipitata.)
Et Butyr. ♁ ii, *procede ut supra.*

8. Bezoard Lunare 4.

Præstantissimum fit Bezoardicum ☾are, in ☾a cum 〰tu Sal. nit. in ⊖m redacta & cum butyro ♁ii, s. a. in pulverem fuerit fixata.

9. Bezoardicum venereum.

Ex squama æris elicitur Tinctura cum butyro ♁ii rectificato, dein figitur per 〰m Sal. nit. ut in prioribus dictum.

Bezoardicum ♂tiale.

Ex croco ♂ per reverberationem extrahe cum butyro ♁ii. Tincturam dein fige per 〰m Sal. nit. more usitato.
Vires. *Est specificum in omnibus fluxionibus ventris, præsertim ab Epate originem capientibus.*
Scheunemann. in Hydromant.

11. Bezoart. ♃iale.

℞. Reguli ♁ii sine ♂ facti ʒ iij. huic fuso, (in ✠bulo,) adde Jovis Anglici puriss. similiter fusi, ad ℥ij. ut fiat de novo Regulus postea læviga, & admisce diligenter ☿♎ti, ℥ v. Destilla ex ☋, Butyrumque inde destillatum cum 〰u Sal. nit. ternis destillationibus fige, postea calcina, ignitumque in 🜍 extingue, & exicca, fit pulvis gryseus.
Vires. *Potentissimè movet sudores, insuper ad obstructiones Epatis Polychreston non contemnendum est.*
Dosis à g. 2. ad 6. vel 8.

12. Bezoard. ♄ninum.

Cum Butyro ♁ii non rectificat. extrahe Tincturam ex vitro ♄, atque cum 〰u Sal. nit. dicto modo fige.
Vires. *Prodest in affectibus Lienis.*
Dosis ad g. 6.
N. *Vitrum ♄ i fieri potest ex minio & silicibus.*

13. Bezoard. Mercuriale.

Fit eodem modo quo Bezoardicum Saturni, ex vitro scil. ☿ii vitæ & butyro ♁ii.
De omnibus hisce Bezoardicis legi potest Hartman. in Croll. Tentz. in Exeg.
Nos ad destillata revertimur, inter quæ sequitur.

2. 〰 seu ☍ ☿ii album diaphoreticum.

℞. ☿ ♎ti tenuiter pulverisati p. 1. Argillæ rub. p. iij. Misc. & fac cum ▽ communi globulos in umbra exiccandos, destilla dein ex ☋ vitrea per Arenam △e suppressionis, (gradatim tamen) horis duabus adhibito, prodit elegans 〰, quem serva.
N. *Si quid ☿ ii sublimetur, cum recenti argilla misce, & procede ut antea.*
Vires. *Diaphoreticus est. Dos. gr. 1. 2. 3. vide spiritum sequentem.*
Rhenan. chymotech. l. 1.

3. 〰 seu ☍ ☿ii rubrum.

℞. ☿♎ti, tenuiter pulverisati, Limatur. ♂. ana. Misc. ac resolve per deliquium in ☍ flavum, quod diligenter collige. Residuo (quod non solutum,) affunde ▽m comm. ac extrahe Sal. Sal purificatum & coagulatum denuò ☍o junge, fietque aurei vel crocei coloris. Destilla in Arena ex cucurbita humili per ⅩⅩ brevis rostri, primò exibit phlegma, quod seorsim colligatur, auctiori deinde △ ascendit rubedo, quæ partim in excipulum (quod mutatum sit,) destillabit, partim in ⅩⅩo & rostro, butyri instar adhærescet. Urge △m, donec nihil amplius ascendat, tunc cessa.
Phlegma destillatum unà cum rubedine ad spondilia cucurbitæ elevatæ, redde capiti suo mortuo, reiteraque destillationem per ⅩⅩ eundem, vix incalescente ⅩⅩbico, (imo vel à vaporibus,) liquescet rubedo in ⅩⅩ hærens, extillabitque rubicundissimè in Excipulum: postquam rubedo hæc extillavit, mutato Excipulo suscipe phlegma subsequens, ac postea rubedinem reliquam igne auctiori, ut antè collige, idque repete tot vicibus, quot opus fuerit.
Vires. *Utriusque hujus spiritus magnus est usus, inprimis verò rubei; expediunt per sudorem quodcunque in corpore noxium fuerit, aliisque Medicamentis difficulter cedit. In Lue Gallica pustulæ hujus usu sponte cadunt, tubercula minuuntur, dolores sopiuntur, ulcera fœtida manantia exiccantur & consolidantur.*
Dosis gr. 1. 2. &c. in ▽ Theriacali mistura simpl. 〰tu Guajaci, Decocto & simil.
Hartm. in pract.

2. ☍ Mercurii diaphoreticum dulce.

℞. ☿♎ti q. v. solve in 🜊, digere ac abstrahe 🜊 ad siccitatem, residuum in ☋ digere cum 🜍 rectificatiss. donec fiat crassus liquor. Hinc destilla ex Arena △ forti & prodibit liquor instar lactis. Lacteum hunc liquorem reaffunde materiæ in fundo relictæ, destillaque denuo. Sic extillat ☍ album ac fragrans sine corrosione. *Kesl. lib. 3. c. 30. lib. 4. cap. 35. vide etiam Liquores Mercurii.*
N. *Alii contenti sunt solâ digestione ac destillatione cum 🜍 per acta Kesl. lib. 2. cap. 29. lib. 4. c. 34.*
Vires. *Curat ulcera maligna, cancrosa, præsertim Renum & Vesica.*
Usus *tam internus quam externus est.*

5. Oleum fragrans, Astrum dictum.

℞. Mercurii septies sublimati, totiesque per Calc. viv. rectificati, q. v. solve in 〰 Sal. nitri calore mediocri: dein abstrahe 〰m Sal. nitri, edulcora optime coquendo in 🜊. ut corrosivus sapor eluatur: postmodum abstrahe quoque 🜊, & denuo elue, affundendo ▽m pluviam stillatitiam, hinc exicca, & digere aliquamdiu cum 🜍 rectificatiss. ana. Postea pelle simul per ☋ m △, initio leni, dein fortiori: corpus residuum serva pro conficiendo inde sale: Extillato verò deme 🜍 in MB. Et remanebit in fundo Mercurii fragrantissimum, quod Astrum Mercurii. *Basilius.*

Vires

Vires. *Diaphoreticum est & peculiare curativum Luis venereæ: easdemque vires obtinet, quas Sal Mercurii ex corpore residuo paratum, vide infra.*

6. *Aliud Oleum Merc. diaphoreticum fragrans.*

℞. Mercur. ♎ti p. 1. ✱ fixi, (in liquorem, p. d. redacti & mundificati,) p. iij. solve p. d. Liquore imbuatur charta bibula: Charta sic perfusa matracio vitreo includatur cum suo XX & recipiente: destillando liquorem Mercurialem igne arenæ elice. Hunc si rectificaveris, dulcissimum odorisque fragrantissimi ac gratissimi, moschum redolentis nanciſceris oleum.

Vires. *Aptissimum est in sudoribus ciendis.*

Quercetan. in Tetrard. In descriptione Panaceæ antimonialis.

7. *Oleum Mercurii Saccharatum, Spiritusque.*

℞. Merc. ♎ p. j. Sacchar. p. iij. Misc. optimè ac destilla per ☊m vitream luto obductam in receptac. capac. Primò accende paulatim carbones supra ☊m, ut calescat: hinc accende & infra ac continua ignem lentum dies 2. aut 3. Quod extillavit committe destillationi MB. Exibit ∽ Mercurii subacidus, ♂o Sacchari remanente in fundo.

N. *Lentè procedas memento, ne operam ac oleum perdas. Saccharum enim æstu nimio irritatum, vi sibi exitum quærere solet.*

Usus. *In Ulceribus Vesicæ, aut aliis Affectibus, ex morbo Gallico relictis, magni est solatii.*

Dosis: spiritus exhibetur gut. ʒ. 4. Schroderus.

2. *Bezoardicum minerale.*) Hoc ab Antimonio diaphoretico non realiter, sed modi præparandi ratione differt, nihilominus tamen, qui hoc præscribere intendit, ad reliquorum differentiam illud denominet. Alias præsens bezoardici mineralis descriptio (Si aq. fort. ad fixationem butyri planè omittatur) satis est accurata. Scilicet butyro Antimonii cucurbitæ vitreæ immisso sensim affunde sp. nitri rectificati tantum, usque dum butyrum totaliter fuerit solutum, nec ulla amplius effervescentia conspiciatur. Hinc in Aren. sp. Nitr. abstrahatur ad siccitatem. Hujus Spiritus Nitri affusio & ♌latio tribus repetenda est vicibus cum novo spir. Nitri, augendo ignem ultimò quoad omnes spiritus fuerint expulsi. Massa residua Crucib. immissa igne aperto per hor. unam leviter calcinetur.

N. Nonnulli, prout & *Dom. D. Moebius* fecit, Bezoardicum hoc minerale s. commodius elaborant, si separato prius spirit. Vitrioli philosophico à butyro Antimonii, Mercurium vitæ figant in viâ siccа cum Nitro in Crucib. fuso, instar Antimonii diaphoretici sensim inferendo, vel in viâ humida à Mercurio vitæ sextuplum boni sp. Nitri per Aren. ad siccitatem perfectam abstrahendo, pulvere residuo citra cohobia aut ulteriores calcinationes & innocentis acoris elutriationes sat valido ac tuto.

Vires.) Ebullitionem sanguinis in febribus ardentibus tam boni moris quàm mali moris mirè compescit, ac in primis sequens bezoardicum solare, si in primis succenturiatu adsint salia volatilia urinosa, qualia Sal Tartari volatile, C. C. cruoris cervi, ✱ &c. cum essentia theriacali nupta, fermentum febrile venenatum ac malignum causam istius ebullitionis figendo, invertendo ac per diaphoresin & diuresin expellendo. Hujus autem virtus non tantum ab Antimonio & ☉le, sed etiam à Nitr. oritur, quod abundè in Antimonio & ☉le figitur, id quod ponderis auctio & incrementum edocet, salvâ manente vi suâ refrigerante & sedativâ (paucis cognitâ) quæ tamen magis enotescit, quando totum Nitrum vertitur in terram albissimam insipidam per encheirisin à *Clariss. Helmontio explicatam.* De *Lithias. cap.* 4. §. 7. & *in complex. & mistion. Element.* figmento §. 24.

N. Quoties à Natura spontanea illa coctio vitiosorum humorum in febribus serius venit expectanda, toties Arte promovenda est, inquit *Meus Sylvius in Practic. Medic.* pag. m. 944. & quidem medicamentis omnem humorum acrimoniam, & in primis acidam (unde illa penitior humorum in lympha & sanguinis massa permistio effici solet) blandè temperantibus & arctam humorum unitionem iterum solventibus. Præ omnibus autem aliis blandè acrimoniam humorum, & acidam quoque cruditatem temperant Sulphura mineralium & metallorum fixa & ad summam sui perfectionem exaltata. Quibus proximè accedunt salia volatilia oleosa, & aromatica: Quorum prudenter usurpatorum vi, captum humanum in multis superante, non tantum Naturæ humanæ convenientissima conciliatur in intestino tenui & Corde humorum subcontrariorum effervescentia, verum etiam dissolvitur iterum in sanguine & lympha concretio & coadunitio humorum acriorum præternaturalis, sed prius ab ipsis moderatorum. Hujus generis volatiles spiritus seu salia volatilia circumspectè ac cum del. ctu adhibita pro diaphoresi ab initio febrium malignarum sæpè plus præstant additâ essentiâ anodynâ in cephalalgiâ, cardialgiâ &c. Quàm Bezoardicum minerale s. sive C. intensioris malignitatis seminaria rarò compescentia, adjunctis vel intermediatis pro circumstantiarum ratione absorbentibus temperatis, invertentibus anodynis. Si nauseæ & vomitus ab initio symptomaticè complicati & solum fixiora illa bezoardica ex Antimonio opposita fuerint, malum, quod supra notatis alexipharmacis volatilibus solitariis aut anodynorum tantillo exaltatis facilè sopitur, sæpenumero magis exasperant. In ejusmodi morborum progressu non rarò cruda simplicissimè præparata ex animalium & fossilium classe evidentius operantur absorbendo ac figendo fermenta maligna ac venenata v. g. C. C. s. △ & cum △ præparatum, Terra sigill. unicornu fossile, cetaceum, dens equi marini &c. Quæ in aliis febribus cum bezoardico martiali & joviali, si non fuerint malignæ ab initio ad resolutionem & inversionem commodè alias adhiberi possunt.

2. *Bezoardicum* ☉*lare compositum.*) Hic notandum, Sal rutæ, guajaci & solut. corall. r. tantæ efficaciæ, non esse, ut hoc bezoardicum ☉lare in virtute suâ exaltent, vi suâ alexiteriâ per vulcani vehementiam orbata, nisi juxta jam monitam cautelam prius salia volatilia oleosa vel Tinctura bezoardic. cum salibus volatil. parata in convenienti vehiculo adhibeantur & in progressu usus bezoardici ☉ laris interpositis cordialibus ex corallinis, cinnabarinis, Cervinis, Lapide bezoar &c. sequatur.

N. 1. *Bezoardicum Minerale Solare ad datam compositionem* fit.) Si loco aq. reg. tanquam nimium corrosivæ & noxiæ substituatur sp. Nitri, præsens descriptio erit accuratior, & seq. facta modo commodior.

℞. Butyr. Antimonii clari s q. huic affunde sp. Nitr. & abstrahe per Alemb. cum hoc Spiritu abstracto solve ☉ q. v. recipe postea solutionem hanc ☉larem & affunde butyr. Antimonii rectific. seorsim in cucurbitâ apertâ in loco aperto collocatâ ℥iij. hoc facto etiam affunde sp. Nitri rectific. guttatim tantum, ut emineat ad 2. vel 3. digitos postea digere per aliquot ♂♀, deinde in Aren. per Alemb. abstrahe, sed non ad omnimodam siccitatem, saltem ut materia instar pultis flavæ quodammodo siccatæ remaneat, huic quod exstillavit redde, addito novo sp. nitri ad ℥ ij. circiter, misce & digere iterum, post digestionem iterum destilla, hunc laborem ter vel quater repete. Sic ☉ perfectissimè cum suâ massâ unitur & fit Pulvis siccus: calcina sub tegulâ per horam unam vel alteram. Dos est à gr. 1. ij. ad v, ℈ ß. vel ℈ j. in omni morbo repentino.

N. 2. Sic

N. 2. *Solutio corallorum fit.*) Hæc ſolutio minus philoſophica eſt, nec genuina, de qua vid. ſupra cap. de coralliis.

3. *Bezoardicum ⊙lare Crollianum.*) Hoc ſuo etiam ſtat talo: attamen ob fixitatem, quam ⊙ adhuc obtinet, cenſetur præſtantius quod ſequitur.

4. *Bezoardicum ⊙lare verum.*) Si loco ⊙lis illius corporei ſubſtituatur ⊙ in ſpiritualem ſubſtantiam exaltatum, quod perficitur vel per philoſophicam trituram in pulverem ſubtiliſſimum cum philoſophico mortario inſtitutam, vel ſublimationem cum ✱co, vel per ſecundam aut tertiam ♌lationem cum nitro bezoardico, ut liquorem ſuppeditet duraturo colore ⊙lari tingentem. Hoc Aurum ſpirituale ſolve in ſp. nitri non aq. reg. & ſolutionem abſtrahe ad ſiccitatem, deſtillationibus ſp. nitri ſæpius repetitis. Poſtea reſiduum calcina ſub tegulâ, (*unter einen Müffel*) &c. Nonnulli bezoardicum ⊙, antequam igniant ſub tegulâ, irrorare ſolent ſp. vini & poſtea calcinant, probè tamen agitando in violaceum vel purpureum colorem, hic licet non ſemper acquiratur, etiam à flammâ ignis procedens, nihilominus tamen ritè præparatum erit, modò eaſdem obtineat vires. De quibus ſupra in Bezoardico ſ.

N. *Rec. Aurum* (*per ſpiritum Nitr. bezoardicum*) ſpirituale redditum &c. cum antecedenti convenit. Et Menſtruum illud Baſilii nihil aliud eſt, quàm ſpir. vini ſubtiliſſ. cum ſp. Salis digeſtus & ternâ ♌latione per alembic. unitus ex MB. Solvit ⊙ non radicaliter, ſed ex partium texturâ tincturam acquirit.

5. *Bezoardicum ☽unare* 1.) cum ☽na non niſi depuratiſſima & ab omni ♀nere per capellationem liberata ad hoc bezoardicum aſſumi debeat, niſi vomitum vitriolatam vim concitare velis tinctura ☽næ viridis cum aq. fort. parata hic exulet, utpote à ♀re non à ☽nâ oriunda, & ejus loco ſubſtituatur ☽na capellata in ſpir. nitri ſoluta ac butyro Antimonii nupta, ſeq. modo conficienda: Rec. ☽æ finæ laminatæ ℥ß. ſolve in ſp. nitri ſ q. butyri Antimonii rectific. ℥ iß. ſpiritus nitri ſ. q. ſenſim butyro Antimonii affunde, uſque dum omnis efferveſcentia & ſtrepitus ſubſideat. Has ſolutiones conjunctas abſtrahe in cucurbitâ vitreâ deſtillando igne Aren. ad ſiccitatem maſſæ albæ cœruleæ. Huic reſiduæ maſſæ alius recens ſp. Nitri affundatur & abſtrahatur, idque tertiâ vel quartâ vice repetendum, ultimo fortiſſimo igne urgendum, ad omnimodam ſpirituum corroſivorum expulſionem, ſingulis tamen vicibus ante repetitam ſp. Nitri affuſionem maſſam in mortario vitreo conterenda; Maſſa denique reſidua aquâ ſ. ſæpius affuſâ edulcoretur & à ſpiritibus corroſivis liberetur, & bihorii ſpatio in Crucib. igne aperto calcinetur.

Tincturæ ☽æ fit.) Loco Tincturæ ſumi poteſt Magiſterium Lunæ ex Lunâ finâ cum ſp. Nitri paratum & cum muriâ præcipitatum. Ex quo enim Tinctura ☽næ parari poteſt cum ſpir. ✱ & ſpir. ſal. tartari volat. Hoc Magiſterium cum butyro antimonii etiam conjungi cum ſp. Nitr. ſ. a. figi poteſt. ut jam ſuprà oſtenſum.

6. *Bezoardicum ☽nare.* 2.) Hic loco extracti cœrulei ☽næ ſoluti in aq. fort. & extracti ex ☽ cum Sulphure calcinatâ per ſpiritum Urinæ jam dictum Magiſterium ſubſtitui debet, & cum butyro ♁nii non in aq. fort, ſed ſpirit. nitri ſolutum jungi poteſt, ut ſupra jamdum traditum fuit. Similiter etiam cum Bezoardico ☽nari 3. prout & cum 4. procedendum erit.

9. *Bezoardicum venereum.*) in Lue ♀nereâ, gonorrhœâ virulentâ, & ubi renes parteſque genitales vel exulceratione vel alio laborant Morbo, eſt egregium Medicamentum, ſi juxta *Domini Autoris* præſcriptum elaboretur.

10. *Bezoardicum ♂tiale.*) Quamvis *Domini Autoris* deſcriptio hujus bezoardici ♂tialis non ſit rejicienda, dum cum butyro ♁nii ex croco ♂tis per reverberationem facto tinctura extrahitur, quæ per ſpiritum nitri more uſitato figitur. Tamen optimum fit ex regulo ♂tis cum mercurio ſublimato in butyrum redactis & cum ſp. nitri vel fluore nitri ad fixitatem perductis. Prodeſt in febribus cum diarrhœâ conjunctis, item in dyſenteriâ epidemicâ, nam ratione ♂tis aliqualem habet vim adſtringendi & ratione nitri etiam anodynam.

11. *Bezoardicum ♃viale.*) Hoc juxta *Domini Autoris* præſcriptum etiam ſuccedit, ſed non fit pulvis gryſeus, verum albus ſubcœruleus. Eſt egregium Medicamentum diaphoreticum in Epatis obſtructionibus & in omnibus uteri affectibus, præprimis in purpurâ, ubi ſcilicet cum feculâ bryoniæ, aliiſque uterinis commiſcetur, quia malignitati reſiſtit & uterum una purificat. Item in epilepſiâ ex utero cum feculâ pœoniæ & bryoniæ decantatiſſimum eſt remedium. In Epatis obſtructione cum pulvere epatico rubro miſcetur. Imò in ipſâ Peſte etiam cum Magiſterio cordiali Dom. Dom. Johannis Michaelis p. m. utiliſſimum deprehenditur tàm ratione præſervationis, quàm curationis.

12. *Bezoardicum ♄ninum.*) Hoc non adeò eſt uſu receptum. Ex Minerâ ♄turni autem & mercurio ſublimato ana per retortam ♌latis acquiritur butyrum ♄ninum & cinnabaris ♄turni, ex quo cum ſpir. Nitri fixato bezoardicum ♄turninum fit magnarum in Peſte virium, prout & in pleuritide, ſcorbuto, ſcabie, melancholia hypochondriacâ. Hoc butyrum ♄ni ſuper ſaccharum ſaturni infuſum & per retortam deſtillatum, largitur liquorem ſubrubrum dulcem, externè in ulceribus ſerpentibus utilem, quemadmodum etiam ex hoc mercurius vitæ confici poteſt in Morbis ſaturninis commendabilis.

N. Alembic. ♄turni quomodò conficiatur, vide ſupra de ♄no.

13. *Bezoardicum Mercuriale.*) Hoc utut Mercuriale dicatur, nihil tamen de Mercurio realiter participat, ſed ♁niale eſt, alembic. enim mercurii eſt ſuccinum ſeu alembic. ♁nii, licet aliquando colore differant.

Nos ad deſtillata revertimur, inter quæ ſequitur 2. *Spiritus ſeu ol. Mercurii album diaphoreticum.*) Hic ſpiritus ſeu ol. ne quidquam de Mercurio participat, ſed niſi ſalia in fluorem redacta ſunt Mercurii ♎ati per argillam cauſata. Totum autem artificium hunc ♎atum conficiendi in eo conſiſtit, ut mercurius ſublimatus cum argillâ probè commiſceatur & conteratur, illudque aliquoties repetatur, alias loco Spiritus adſcendet ſublimatus. Commendatur in partium genitalium exulceratione.

3. *Spir. ſeu ol. Mercurii rubrum.*) Accurata eſt hæc deſcriptio, ſed præterquam quod adſtringendi vim à ♂te acquirat, non minoris cum antecedente ſortis & proſapiæ eſt. Eſt autem nihil aliud, quàm Tinctura rubra ♂tis ſalium beneficio in Mercurio ſublimato reconditorum ſupra alembicum evecta. In Cap. mort. nobile deliteſcit Vitriolum quod ſublimatum & in ol. per deliquium redactum elegantiſſimam præbet Tincturam adſtrictivam vel per ſe, vel arcano Tartari nuptum, ad tonon viſcerum confortandum in hæmorrhagia, vomitu, diarrhœâ & omni alvi fluxu miræ efficaciæ.

4. *Ol. Mercurii diaphoreticum dulce.*) Cum ſolo ▽ abſque aceto deſtillato ſolutio etiam ſuccedit, ſed digeſtio per aliquot Menſes continuanda in fimo equino, aliàs in caſſum laborabis: Rec. Mercurii cum Vitriolo & ſale ſublimati q. ſ. Solve in ſp. vini rectificatiſſ factâ ſolutione in alembico appoſito capitello cœco per aliquot Menſes fiat in fimo equino digeſtio, quâ peractâ, ſpir.

Sp. vini in MB. abstratur, hoc abstracto ad oleositatem, residuum urgentiori △ne in Aren. ex retortâ vitreâ in aliud receptaculum pellatur. Quoad vires contumacissimis renum vesicæ, partiumque genitalium affectibus hoc oleum prout & reliqua plurimum præstant, etiam internè propinari absque ullo possunt periculo. Qui hisce mercurialibus caret oleis, adsumat mercurium dulcem, qui etiam non contemnendas in hujuscemodi casibus habet vires.

5. *Oleum fragrans. Astrum dictum.*) Astrum mercurii habetur vel in formâ liquidâ, prout & *Domini Autoris* est, quod succedit, si mercurius sublimatus præparatus fuerit ex vitriolo & Sale; deinde cum 🜄 solum solvatur, & tertio digestio in fimo equino ad aliquot dies continuata fuerit. Vel habetur Astrum in formâ siccâ quemadmodum sequens ex cinnab. Rec. Primò fiat ▽ Nitri hoc modo.

Rec. Nitri optime purgati ℔iij. misce cum ℔ ix. terræ figulinæ præparatæ & nondum excoctæ, ♌la per retortam cum amplo collo, ut spiritus transire queant, adaptetur capax recipiens cum luto optimè lutatus, lutum prius probè exsiccetur, ne spiritus transire queant: Postea per 3. Horas △ne lento ♌la, hinc fortiore, donec spiritus nulli prodeant; postmodum rectifica, adde partem dimidiam Salis gemmæ, stent in digestione per 2. ☍, postea effunde, & adhuc semel rectifica. Rec. cinnabaris fossilis Ungaricæ, opt. pulverisa, & exsicca, Rec. hujus q. v. in alembic. affunde dictam aquam Nitri ad trium digitorum eminentiam, permitte in solutione, effunde aquam de terra damnata, abstrahe aquam ad partem dimidiam, & pone in cellam ad cristallisandum, crystalli fiunt instar nivis inde hos iterum in ▽am destillatam ad solutionem, soluto affunde ol. Tartari & in momento ⩬ tantur soluti crystalli instar croci.

N. Quidam postea in ▽ philosophica ex ✱ & Nitr. āā. facta solvunt ☉ purissimum ad ℥iij. solut. ℥j. ac cum eadem ▽a repetitis cohobationibus & digestionibus ☉ solutum per Alembicum ducunt, donec totum transeat. Hanc solutionem conjungunt cum priori Zinnabaris solutione abstrahunt sexies Aquam ad medietatem usque repetitis semper iisdem cohobationibus postea ad siccitatem destillatur. Tandem vel per sp. Tartari vel 🜄 omnis corrosio auffertur. Confert in apoplexia, epilepsia, febribus malignis &c. Dos. est à gr. j. ij. ad gr. v. in vehiculo appropriato.

6. *Aliud oleum Mercur. diaphoreticum fragrans.*) ✱ figitur h. m. calcinatur scil. ✱ cum calc. viv. aq. part. igne forti tribus vicibus, semper tamen affundendo calidam ipsum Salem separantem. Sal dissolvitur, filtratur & coagulatur, hic labor repetitur semper reassumendo calc. viv. ad unamquamque operationem, usque dum ✱ figatur & liquabilis instar mellis reddatur. Hoc Sal in locum reponatur humidum & brevi in pellucidissimum liquorem convertetur, quem mundificabis & cum illo juxta Autoris præscriptum procedes.

7. *Oleum Mercurii Saccharatum, Spiritusque.*) Hoc in Gallia & Ungaria Chirurgorum est Arcanum. Cautela hæc, quam *Autor* apposuit, ut scilicet lentè in ol. hoc dehi lando procedatur, exactissimè observanda est, ne alembic. dum saccharum nimis effervescit, disrumpatur. Verum quemadmodum in aliis etiam supra à *Domino Autore* adductis Mercurii oleis nihil est, quod Mercurii substantia ingrediatur, cui illorum effectus sit adscribendus, sed salia sunt quæ defectum ejus suppleant: ita etiam in hoc ol. Mercurii saccharato nihil est de Mercurio, (nisi odoretenus velis) sed liquor est compositus ex salibus corrosivis & acido sale sacchari quæ Mercurio ♎mato immersa & in ⩬ tione Mercurii vitæ sp. Vitrioli philosophicum constituunt. Rectificatus hic spiritus ol. præbet fulvum. Quoad usum; Spiritus hic internè cum liquoribus appropriatis convenit in Lue Venerea: Externè oleum etiam in articulorum doloribus nonnullis commendatur, qui tamen usus ob corrosivitatem meritò est suspectus. *Hofmannus.*

V. EXTRACTIO,

Unde

1. *Sulphur seu Tinctura Mercurii, Aquila cœlestis.*

℞. ☿ ♎ti (cum Sal. com. & 🜔o elevat.) q. v. affunde ✳, stent per septimanas aliquot, ut extrahatur flavedo s. a. Decantatos liquores destilla ad siccitatem & habebis pulverem rubeum, qui verum Mercurii Sulphur.

Vires. *Paracelsus maxima huic attribuit praconia, in curanda Podagra, Epilepsia, morbo Gallico, &c. Quorum radicem per sudorem expellit.*

Dosis g. 3. 4.

2. *Alia.*

℞. Vitri Mercurii (quod succinum ♁ii vocatur,) extrahe cum ✳ decanta & abstrahe.

Vires. *Sudorem movet.*

Dosis g. 2. 3.

N. *Uti vitrum illud, non est nisi vitrum ♁ ij: Ita Extractio hæc non nisi ♁ ij censenda erit. Vid. Bittich.*

3. *Oleum Mercurii ♁ialis, Tinctura.*

℞. Mercurii ex ♁ fact. part. 1. ℘ 🜔li rubr. rectificatiss. p. iv. abstrahe leniter, ut ∽ cum Mercurio maneant, dein auge △, & sublimabitur aliquota Mercurii pars. Sublimatum redde Mercurio in fundo, tantumdemque novi ℘i 🜔i adde abstraheque & sublima, idque vice tertiâ; tandem tere, & affunde tripl. m. 🜄 rectificatiss. circula, sic fiet separatio, & Mercurius in ℘ abibit supernatans. Hinc separa ℘ idque circula ☍ cum ✳ acerrimo. Sic ℘ recipiet ponderositatem, fundumque petet, & quod noxium in ☿ erat ✳ o immixtum maneat.

Vires. *Basilius maximis encomiis ℘ hoc celebrat, vimque ei attribuit corroborandi Cerebrum, curandi Apoplexiam, imo loco Panaceæ habet.* Schroderus.

V. Extractio. Unde 1. Sulphur seu Tinctura Mercurii, Aquila cœlestis.) Hæc descriptio ferè cum supra allato ol. ☿ rii diaphoretici dulcis convenit, eò quod hæc æque solutionem, digestionem & abstractionem Acet. dist. ad siccitatem præcipiat, illa autem hisce præviis extractam ex decantatis liquoribus cum Acet. dist. super Mercurium sublimatum factis flavedinem pro sulphure ☿ rii venditet. Verum hæc extracta flavedo, quæ post destillationem in pulverem rubeum degeneravit, non ex ☿ rio, sed etiam ex salium diversorum variâ texturâ orta est. Interim tamen notandum est, quod si Acet. destillat. à mercurio sublimato vel butyro ♁nii sæpius abstrahatur, per secessum purgare, unde & hoc dictum Sulphur mercurii purgantibus admisceri potest.

2. *Alia.*) Hoc vitrum mercurii nihil aliud est quam succinum ♁nii, ex quo loco Acet. dist. convenientius cum sp. Vir. ær. tinctura extrahi potest, & tinctura extracta cum spiritu vini circulari. Verum non mercurii, sed ♁nii inde tinctura rubicunda elicitur.

3. *Oleum mercurii ♁nialis. Tinctura.*) Mercurii ♁nii elaborationem vide infra de Antimonio. Interea præsens Domini Autoris descriptio non est de nihilo. Elegantissimum etiam ♎ratum fit ex mercurio antimonii, Vitriolo calcinato & sale tribus supra nominatis athletis fortissimis ad contumaces febres expugnandas. Loco ol. Vitrioli s. substitui debet ol. vitrioli ♂tis vel vitrioli hermaphroditici ex vitriolo ♂tis & veneris

veneris paratum. Tandem post ♎ationem affunditur triplum sp. vini rectificatiss. & cum eo circulatur ut dulcescat; Alias etiam ex sp. vitrioli & sp. vini rectific. præmissâ debitâ combinatione per circulationem & destillationem fit spiritus cephalicus Dn. D. Joh. Michaelis; item, spiritus catharrhalis, cephalicus, apoplecticus, de quo infra pluribus. *Hofmannus.*

VI. *Liquatio.*

1. *Unde Liquor.*

℞. ☿♎ti q. v. digere in phiala vitrea calore mediocri, ♂ (40.) hinc solve per deliquium.

Vires. *Curat Ulcera ac Vulnera maligna, instillatus.*

Alius liquor Mercurii præcipitati.

℞. ☿ per 🜄 præcipitat. q. v. affunde 🜄 opt. digere & cum acer factus fuerit decanta. Hinc affunde alium, donec acrimonia sublata, & calx attenuata fit. Tunc affunde ✳ digere, decanta, affunde novum ✳, idque toties, donec totus pulvis in ✳ abierit: abstrahe ✳, pulveremque repone in cellam ad liquescendum cum aqua Chelidoniæ.

N. *Quod si ✳ calci huic insufficiens fuerit, denuo calcina.*

3. *Alius.*

℞. ☿♎ti q. v. solve in 🜄, (ex Sal. nit. p. ij. & ✳ p. 1. destillata,) digere vase clauso, postea destilla: residuum tere, rursusque aquam affunde, idque tantisper reitera, donec omne sublimatum in fundo fixum remaneat. Fixum hoc sublimatum per horam unam ac alteram leviter reverbera, dein tere, digere cum 🜄, abstraheque cohobando, donec in 🝆i formam abeat. *Untzer.*

Vires. *Confert Podagricis, lue Venereâ infectis, Cancro, Fistulis, & omnibus ulceribus sordidis, putridis atque inveteratis, sive intrinsecus, sive extrinsecus adhibeatur.*

N. *Sic quoque figitur per ✳, fixumque per 🜄 dicto modo in mucosam pinguedinem abit: quæ si ex arena gradatim destilletur igne fortissimo, lacteum humorem sudat, digere hunc ac destilla, accipiesque 🝆 candidum & suave.*

Vires. *Usus ejus tum internus est ad Renes exulceratos, atque calculum, tum externus ad ulcera.*

4. *Alius, 🝆 ☿ij diaphoreticum dulce.*

℞. ☿♎ti pulviss. q. v. tere & solve, p. d. super tabulis ferreis stanno obductis. Liquor affundatur 🜄, fiat destillatio, cohobiis toties repetitis, donec 🜄 acescere incipiat. Tandem abstrahe leniter 🜄, manebitque in fundo 🝆 Mercurii dulce. *Harmann. in pract.*

Dosis à g. 2. ad 6.

N. *Alii pellunt igne fortiori ex arena, nanciscunturque lacteum liquorem, qui rectificatus per ♉m evadit fragrantissimus sine corrosione. Vide supra in destillatis.*

5. *Liquor ☿ Jovialis.*

℞. Merc. crud. ♃is ana ℥ ij. F. ãĩã. Huic adde Mercurii aliquoties sublimati ℥ v. Trita solvantur per deliq. Liquorem digere cum 🜄 per mensem. Postea abstrahe 🜄m △e lenissimo in MB ne 🝆 simul ascendat F. cohobatio quater vel quinquies. Ultimo remanebit in fundo 🝆 merc. ♃iale.

Vires. *Potest adhiberi intrinsecus & extrinsecus.*

Dosis à g. 2. ad 6.

6. *Liquor Merc. ♎ti.*

Sublima Merc. ♎ti ℥ j. cum ana ✳ci, adde 🜄 ad eminentiam 3. digitorum, digere simul per 6. ♂ & per ♉ pelle. Post 🜄 egreditur Oleum, quod in frigido coagulabitur in massam albam, quæ in cellâ posita resolvetur in liquorem ☉em dissolventem, eumque in volatilitatem adducentem.

Ex S. Closs. Schroderus.

6. *Liquatio unde 2. Alius Liquor mercurii ♎tati.)* Hæc prout & 3. sequens descriptio nil minus affinis est cum supra jamdum examinatis oleis.

4. *Alius, ol. mercurii diaphoreticum dulce.)* Hoc etiam suam meretur laudem. Usus tamen ejus saltem externus est in ulceribus malignis.

5. *Liquor mercurii ♃ialis.)* Convenit hic cum Dn. D. Johann. Agricolæ descriptione ol. mercurii, quam tradidit in notis ad Poppium, & repetiit Cl. Zwelferus in mantiss. Spagyric. part. 1. cap. 7. p. 355.

6. *Liquor mercurii sublimati.)* Si mercurii sublimati justa proportio cum ✳ ana & sp. vini per aliquot dies digerantur, & postmodum per retortam destillentur. Post sp. vini egreditur ol. quod in frigido coagulatur instar butyri, & per deliquium solutum postmodum metalla solvit.

N. Quomodo ex mercurio cum calce vivâ & sale Tartari fortissimo alkali *Cl. Zwelferus* in mantiss. spagyric. part. 1. cap. 7. p. m. 355. *Liquorem Alkahest summum Nobiliss. Helmontii* arcanum eruere in formâ aquæ præsumat, evolvi potest; Verùm de hujus successu valdè dubitatur vid. & *Dominus Luc. Schrœck. in Mantiss. Hermetic.* p. 513. seq. Negari quidem nequit, posse in hâc Zwelferi præparatione unà cum mercurio aliquid aquæ in vase recipiente colligi. Sed non ideo mercurius in aquam resolutus dici potest, cùm longe aliam habeat originem, scilicet à vaporibus vel poros mercurii ingressis, eo ante destillationem, acri humido exposito, vel ex vaporibus recipienti inclusis. Unde & *Nobiliss. Robertus à Boyle in paradox. chemic.* p. 71. Posse inquit, certo quodam tractandi Argentum vivum (vel saltem aliquod ejus genus, nam non in omni mercurio ita feliciter succedit) artificio, ab ipso, nullâ factâ additione, minimum quintam vel quartam limpidi liquoris partem separari, qui à vulgari Peripatetico pro aquâ haberetur, quemque vulgaris chymicus phlegma vocaret, qui tamen reduci in mercurium nequit. vid. l. c. *Hofmannus.*

VII. *Salificatio.*

℞. Corpus ex præparatione 🝆i ☿ii fragrantis residuum (*vide supra*) affunde idem illud 🝆 fragrans, digeretur que & extrahetur sal. ☿. Extractioni decantatæ, affunde 🜄 quantitatem bonam, demum abstrahe 🜄 in cinere, & ascendet post 🜄 & 🝆 ☿ii relicto sale in fundo.

Vires. *Summum est & efficacissimum arcanum in extirpanda Lue venerea, etiam radicata & inveterata, sanguinem mundificat, adeoque omnis generis ulceribus sine & cum malignitate conjunctis medetur, scabiei confert, impetigines sanat.*

Dosis g. 1. ad 2. vel 3. Schroderus.

7. *Salificatio.)* Ex hactenus in medium allatis medicamentorum mercurialium præparationibus versipellis ille ac larvatus *Mercurius* ex habitu ejus externo (ex Sulphure ejus externo) satis superque innotuit, dum cum quibusdam diversis menstruis mutatus modo in liquorem cum aq. fort. vel in rubicundum, vel album pulverem, modò cum ol. Vitrioli in subflavum, cum Sulphure in sanguineam ac volatilem cinnabarim transformatus fuit. Cum aliis salinis quibusdam corporibus sursum latus, salis formam, cum regulo antimonii butyri speciem,

cum aliis adjunctis vitri, imò etiam olei substantiam induit. Nihilominus tamen ex hisce omnibus concretis exoticis reduci & pristinam essentiam, quæ solummodo in istis larvabatur, induere potest. Tantumque abest, ut hæc involucra salina aut Sulphurea partes sint mercurii constitutivæ ex ejus substantiâ elicitæ, ut potius etiam composita sint corpora ex mercurio & menstruo, aliisve additamentis ad ipsum larvandum adhibitis constituta, uti exinde, quod in mercurium pristinum reduci queant, abunde elucescit. Prout sal in aquâ solutum sal manet & inde sine salis mutatione reperitur. Si autem hic vulgi Mercurius à Sulphure suo externo, seu labe originali liberatus sit, non sinit se amplius à sulphuribus aut sale apprehendi, quin hæc confestim sumat ac veluti conficiat. Ideoque interior Mercurii nucleus, seu Philosophorum Mercurius in igne constans à dictis dissolventibus non attingitur, sed altioris est indaginis. Interim tamen cùm hæc medicamenta mercurialia, si ritè præparata fuerint & methodice exhibita, non vulgarem etiam in Medicinâ præstent usum, tamdiu iisdem immorabimur, usquedum Cl. *Helmontii* potiamur Mercurio diaphoretico, arcano corallino, Glaure Augurelli &c. *Hofmannus.*

Mercurii aliquot rursus Præparationes è PHARM. BATEANA.

Mercurii Purgatio.

Diversimodè perficitur. Vel trajiciendo per alutam, vel lavando cum ✱ & ⊖ mixtis; aut cum ▽â Calcis vivæ, sæpius agitando cum Sp. V. in vitro obturato. Vel destillando in ∴ per ♉m △e forti; idque per se, vel addito ⊖e tartari, calce viva, &c. vel ããando cum ⊙ vel ☽, ac postea per ♉ à corpore admixto separando.

∗ *Merc. præcipitat. Albus.*

Solve ☿ in 🜂: ═â ▽â salsa, ablue, exicca. *Albus subdulcis.* Solve ☿ in Sp. ⊕i, ═a cum Sp. V. sicca, & sæpe combure cum 🜄 s. a. *Dosis eadem cum ☿io dulci. Usus in Lue ♀. Hydrope, Podagra, Ictero, &c.*

Merc. præcip. correctus.

♃. ☿ per ♃ & ✱ purgat. ℥ij 🜂 duplic. ℥viii. Abstrahe 🜂em ex ∴, cohobando. Tum materiæ tritæ affunde ☍ ⊕li ℥ij. Digere, & ☍m abstrahe. super ☿m affunde Sp. V. Digere ♂ iij: decanta, aliumque Sp. V. affunde idque tertiâ vice repete: tandem, sicca. *Dos. gr. 3. ad 10. Purgat per inferiora. in Lue ♀rea curanda præstantissimum remedium.*

Merc. præcip. fixus.

♃ ☿ purgat. ℥ iij. ✱ ℥ i ß. Fl. ♁ ℥ ij. m. & ═a: ═atum cum fæcibus tritum ═a iterum: dein auge △em ut candescat. id quod in fundo remanet fixum *Panacea Vocatur. Omnes humores noxios exiccat, perque diaphoresin expellit. Dos. ℈ß. ad ℨß.*

Merc. præc. Flavus.

(Id est) *Turpeth. miner. Dos. à gr. 5. ad 10. Easdem habet vires quas Arcan. Corallinum.*

Merc. præc. griseus.

Turpeth. mineral. in 🜂os. lotum & siccatum imbibe cum Pyrœno, & (addit. camph. in Pyrœno solut. ã,) l. △. Pyrœnum abstrahe s. a. *Dos. an. gr. iij. ad viij. &c. Purgat. per inferiora.*

Merc. præc. Incarnatus.

☿ ℥ j. in 🜄 ℥ij. solutæ adde ▽ fervidæ ℥iii. ═a 🜔â rec. ablue ac sicca s. a. *Solùm per secessum movet. Virtutes obtinet Arcani Corallini. Dos. gr. vj. ad xij.*

Merc. præc. Laxativus.

F. ex ☿ cum ☍ ⊕li, vel ♁ in ∴æ B. crystallisato, & in ✱bulo indito ut per horam candefiat ope △is: dein in aquam calidam projecto, ut fiat pulvis flavus. ▽am decanta, lava, exicca, & 🜄 supra eum incende s. a. *Purgat ἄνω ϗ κάτω. Dos. gr. 3. ad 10. minè proficuus in Lue ♀rea extirpanda, Podagra, Ictero, Hydrope, Scabie, &c.*

Merc. præc. per se.

☿ pone in vitrum infernalem, exactè in ∴ colloca, & gradatim auge △m, donec ☿ in pulverem rubicundiss. conversus sit. Ablue 🜄 *opus est multorum dierum. Sudores valde movet. Luem ♀ream sexies vel septies exhibitus penitus eradicat. Febres omnes tollit. Lumbricos eliminat. ut plurimum vomitum quoque movet sat violentum. Dos. gr. 3. ad 6. præstantior erit præcipitatus, si fiat cum parte octavâ ⊙ is. v. infra.*

Merc. præc. Ruber.

Solve ☿ p. i. in 🜄 p ij. Abstrahe 🜄 à ☿io per destillationem cum tribus cohobiis, donec in pulvis pulverem rubrum evadat. *Vires imitatur præcedentis.*

Merc. præc. Solaris per se.

F. ex ããã facto ex ☿ ℥iv. cum ⊙ per ♀ fusi ℥ß. in vitro infernali posito ut supra, materiam sæpe eximendo, & conterendo, s. a.

Merc. præc. Viridis.

♃ ☿ ℥iv. ♀ ℥ß. Solve separatim in 🜄, & misce postea. abstrahe 🜄em, digere ═atum cum ✱, filtra ac sicca s. a. *Specificum est in Gonorrhœa virulenta, quam nimiam tollit, insufficientem promovet: ideoque quotidie continuandus ejus est usus, donec omnis fluxus sedatus sit. Dos. gr. ij. iij ad viij.*

Merc. sublimat. Ruber & Flavus.

♃ ☿. ⊕, ⊕ calcin. an. ℥vi. exactè mista ═a: cum ═ato misce ⊕ & O parum calcin. an. ℥ iij. Impasta ✱to, & ═a iterum. Rubrum à flavo separatum seorsim ▽â ablue, & 🜄 supra utrumque incende s. a. *Purgat præcipue per inferiora, magnumque Secretum in Hydrope, Lue ♀, Podagra. Scabie, Ulceribus, Cancro, &c. Dos. gr. 5. 6. 7. &c.*

Merc. Vitæ correctus.

☿m Vitæ in phiala △e ∴æ fove donec rubere inceperit: postmodum 🜄 sæpius ab eo abstrahe s. a. *Purgat sat bene per alvum, Impuritatesque quascunque educit. Dos. gr. 4. 5. 6.*

Merc. Vitæ purgans.

Si ☿m vitæ cum ⊖e aliquoties teras, & salsedinem postea per ▽am abluas, vim solam purgandi per sedem obtinebit. *Dos. à gr. vj. ad xij.*

MESPILUS,

Ac primò Mespilus folio laciniato.

Hæc duplex est vel major non spinosa Cratægus Theophrasti, & Sorbus torminalis Plinii credita; vel minor & spinosa, eaque iterum duplex vel mitior, fructu majore, Mespilus Aronia dicta, vel spinosior, fructu minore quam oxyacantham vocant.

Vires, Mespili non spinosæ Sylvestris. Fructus maturi & jam fracidi eam acerbitatem quam cruda habebant ex parte deponunt, & subacidum acquirunt, nec injucundum saporem relicta tamen etiamnum aliqua acerbitate in callo qui eis inest.

Alvum astringunt sicut Mespila, eis tanquam singulari & præsenti remedio contra tormina (dysenteriam) utuntur qui Hercynios montes accolunt rustici, ut testatur Cordus. Matthiolus etiam eandem eis vim tribuit; quam inesse nos quoque in parte experti sumus.

Rob Sorbi, speciatim torminalis est nobile specificum in diarrhæis epidemicis, item in diuturnis, quæ ab usu fructuum horariorum superveniunt. Etmuller cap. de Diarrhæa. Communicavit D. Hulse eadem omnia possunt quæ sorba domestica sed inefficacius, eodem autore; imo, me judice efficacius, certè febricitantibus aptiora sunt cum refrigerent non minus quam astringunt.

Usus Mespili spinosæ fructu majori esculento. Fructus maturi ab Italis pro deliciis crudi appetuntur in cibis: nec tantum crudi sed etiam saccharo conditi & asservati eduntur. Lazaroli autem Italis dicti sunt ab Arabico Alzaror. Nobis certe crudi grata aciditate placent hi fructus, & Mespilis delicatiores visi sunt, moderate admodum astringunt, iisque qui alvo sunt laxiore cibus est utilissimus.

Vires Oxyacanthæ. Quæ de hujus fructus viribus tradunt Tragus, Matthiolus, Schvvenckfeldius, quòd scil. astringit, & omnis generis fluxus sistit non probat J. Bauhinus, nec enim subausterus est (ut vult Lobelius) sed gustu aliquantulum glutinosus & dulcis: at neque è contra assentitur Anguillaræ eum ventrem lubricare & fluxus provocare. Nec tamen negat aquam ex floribus pleuriticis utilem esse posse, aut calculosis prodesse. Certe hujus vel aquam destillatam, vel siccati pulverem, vel infusum in vino conferre adversus arenulas & calculum consentiunt Botanici.

Quamvis oxyacantha frutex potius quam arbor censenda sit, cum fruticis modum plerumque non excedat, commodum tamen locum nacta, si permittatur in proceram & justæ magnitudinis arborem adolescit.

Mespilus vulgaris foliis integris.

Nomina. Mespilus vulgaris *J. Bauhini*, vulgaris sive minor *Park.* Germanica folio laurino non serrato, sive Mespilus Sylvestris *C. B.*

Parva est arbor, foliis quam pomi longioribus, angustioribus, laurinis fere paribus (Matthiolo cerasorum) infernè incana lanugine pubescentibus, superne quoque nonnihil pilosis, sed saturatius virentibus, alias serratis, alias non serratis; flores singulatim nascuntur candidi seu dilute rubentes (quinque petalis amplis, obtusis, in medio bifidis compositis) Cotoneæ mali: quibus succedunt poma exigua, fulva, per quam acerbi saporis, pyris sylvestribus paria, hirsuta, ex angusto principio in umbilicum latum excavatumque desinentia: ex cujus supercilio emicant quina folia oblonga, angusta, acuminata, quæ florem antea tegebant. In singulis autem pomis quina fere officula, compressa, triangula, caro dura, alba, adstringens valde: quæ tamen fracida reddita acidulum suavemque acquirit saporem, & mensis secundis instruendis inservit.

Passim hodie colitur in hortis & viridariis Germaniæ, Italiæ, Galliæ & Angliæ. In Germania etiam sponte provenit: verbi gratia, inter Argentinam & Badenses Thermas in Sylvis. Quæ non insitæ sunt, spinosæ ferè sunt & parvos edunt fructus: sed major, & præstantior non nisi culturâ comparatur. Inseriturque apte pyro sylvestri aut spinæ albæ. Floret Aprili & Maio, fructum perficit Septembris fine aut etiam tardius.

C. Bauhinus eumque secutus Parkinsonus quatuor genera distingunt,

1. Mespilus Germanica folio Laurino non serrato sive Mespilus sylvestris C. B. Mespilus vulgaris sive minor Park.

2. Mespilus folio Laurino major C. B. maxima sativa Park.

3. Mespilus Italica folio Laurino serrato C. B. minor folio serrato Park. J. Bauhinus in Mespilo vulgari minore se utriusque folia serrata, & non serrata, observasse scribit.

4. Mespilus fructus albo C. B. fructu albo magno Park.

Vires. Mespila ejusdem temperamenti sunt cum Sorbis, & ad eadem valent, vomitum, dysenteriam & omnes in genere alvi fluxus. Ventriculo noxia esse aiunt, præcipue dum duriuscula & acerba adhuc sint: nam emollita & fracida facta adstringunt minus. Si decocto immaturorum colluantur os, & fauces, reprimit fluxiones in fauces, dentes atque gingivas. Paratur quoque ex Mespilis siccis, succo rosarum, caryophyllis, pauco corallii & nuce moschata cataplasma, quod applicatum regioni orificii ventriculi potenter compescit vomitum ciborum. Mespila virid. in magna quantitate devorata multas diarrhæa pertinaci laborantes sanaverunt, aliis remediis nihil proficientibus Forestus.

Folia similem cum fructibus vim obtinent.

Herbariorum plurimi officula in pulverem detrita tam ad renum quam ad vesicæ calculum conterendum & expellendum commendant nec Herbarii modo, sed & practicorum pars major id faciunt & passim in suis libris calculosis præscribunt: atque ita qua primùm data porta est, ceu impetu quodam ruunt omnes, inquit J. Bauhinus, magno mehercle & artis & rationis ludibrio: qui idcirco iis strenue se opponit, & multis probare nititur contrarium. Ipsum si placet consule *Raius.*

METALLUM.

Metalla sunt corpora dura, ductilia ex succo salino sive Mercurio vi sui sulphuris in terra coagulato.

N. *Libro primo diximus, res secundarias ex perittomate rerum primariarum fieri. Perittoma ero macrocosmicum veniens in matricem, sive locum metallificum, id est, metallorum generationi aptum, si ibidem substiterit, suscitatur spiritus seu ignis illius perittomatis, subindeque vi matricis metallinæ in naturam metalli facessit. Duobus ergo ut omnia, ita & metalla constant; humiditate scilicet quæ Mercurius dicitur, & spiritu seu igne, qui Sulphur. Duo hæc in sale fundata sunt vitriolato, id est, in naturam talem transmutato, qualem natura ad generanda metalla proxime requirit. Hoc Sal alteratur ulterius paulatim, nec enim statim metallum evadit perfectum. Quare, cum in natura constitutum sit, ut partes diversæ invicem misceantur atque insuper mixtio & maturatio fiant successivè, particulis scilicet nonnullis, citius ad maturitatem pervenientibus, aliis tardius, aliis crudis aliquantulum manentibus; & in hac metallorum generatione varietatem quandam esse necessum est, qua particulæ aliæ maturiores, aliæ minus maturæ. Maturiores ergo partes id esse suspicor, quod Philosophi sub titulo seminis metallini eliciunt. Licet enim in Metallis partes adeo compactæ & unitæ sint, ut difficulter invicem separari queant, unde fateri convenit, plerasque laborationes, maximè vulgares, non separatorias, sed solùm præparatorias seu exaltatorias esse, id est, quibus metalla circa separationem puri ab impuro, solùm alterantur, ut eò melius à calore nostro superari, inque actum deduci queant: attamen separationem illam contra multorum experientias hinc inde annotatas, impossibilem statuere, pertinacium potius est, quam virorum cordatorum. Quin imo non modo cuidam ex amicis meis, sed & mihi sors favit, ut oleum rubicundissimum, aquæ supernatans ex ☉ elicuerimus.*

De viribus Metallorum in genere nihil addo, nisi quod tantæ inibi à majoribus deprehensæ sint, ut principalioribus macrocosmi stellis, macrocosmique membris principalioribus & dicarint, & nomina communia imposuerint, uti patet partim ex sequentibus, partim ex lib. 1. cap. 9. Schroderus.

Quod *D. Autor* iterum de perittomatis macrocosmici spiritus in locum metallificum, ut loquitur, sese insinuante omnium metallorum causâ efficiente producit, Calisthenem sequutus, quasi omnia metalla in hoc spiritu tanquam formâ specificâ conspirarent, & inter

ter se convenirent, ac non nisi accidentaliter pro majore vel minore puritate; maturitate vel cruditate, fluiditate vel firmitate &c. differrent, hoc partim supra *Libro primo* jamdum explosum est, partim in sequentibus refutabitur. Metallorum causas & originem sunt, qui in astris inquirunt & principem saltem eorum partem eo deducere conantur. Quæ causa etiam, quod certis metallis Astrorum nomina fuerint imposita hisce originem suam quasi debentibus. Quæ sententia sanè adeò non adspernanda est. Globorum magni hujus Orbis Planetarii, inquit *Excell. Morhofius* l. c. p. 15. tum qua totum systema, tum qua partes nobiliores, inter quas in terrestri globo omninò referendi sunt spiritus metallici per vastissimum hoc corpus dispersi, nullam esse conspirationem aut mutuam efficacitatem, nemo mihi temerè persuaserit. Quis enim negaverit, aliquod communi aëre subtilius adhuc corpus, quod Ætherem appellare possumus, per universum hoc diffusum dari, quod secundum diversam texturam & figuram partium, item magnitudinem, motum &c. Omnia corpora pervadere & adæquate poros implere possit illorum, quæ figurâ & magnitudine diversis portionibus insinuantis materiæ respondeant? Quod autem talis sit in hoc universo substantia, ex multis phænomenis probari potest. Refert *Digbæus*, sed ex fide amici, radios solis per vasa vitrea & concava certo quodam modo disposita in purpureum & minutissimum pulverem præcipitari. Scripsit jam dudum *Th. Paracelsus* de solari pulvere ex speculis per radios solis collecto, quo rite præparato excitare in nobis igneam naturam queamus. Imò nonnulli eò deveniunt, ut statuant, Solis ipsius substantiam ex auro liquefacto constare. Mirum igitur, si non semina etiam per terram spargeret ac in eâ substantiam sibi similem produceret; Solis & Lunæ vires in hæc inferiora satis perspectæ sunt. Illi cum *Auro*, huic cum Argento singulare intercedit commercium, quod nec Saturno cum Plumbo, nec Marti cum Ferro, nec Jovi cum Stanno, nec Veneri cum Cupro, nec Mercurio cum Argento vivo denegari nequit; Solis & Auri similitudinem ostendunt splendor, color, qui à sulphure optime digesto, quod à sole huic ingenerari creditur, provenit. De Sole, inquit *laudatus Morhofius* l. c. vulgaris opinio est, quod plumbo ac cupro, quo templa & ædes tegi solent, aurum ingeneret. Quam licet anilem fabulam vocet *Honoratus Fabri*, novi tamen, dicit, qui à plumbo ac stanno veteri per repetitas calcinationes & eductiones non contemnendo lucro aliquid auri & argenti expresserint; sive id à causis quibusdam latentibus productum, sive separatum fuerit. *Albinus* in *Chronico suo Metallico* p. 29. observavit, semper in fodinis Schnebergensibus argentum copiosum sub Saturni in signum Cancri ingressum accedente Lunâ repertum fuisse. De Margaritis Garcias ab Horto prodidit, eos post plenilunium captos cum tempore minui & decrescere; qui verò ante plenilunium capiuntur, huic vitio non esse obnoxios. Verùm magno Orbi planetario generalis ac universalis quidem influxus ac conspiratio cum metallicis hisce inferioribus Planetis denegari non potest, interim specialem ac particularem illorum causam sive constitutionem non absolvunt. Præterea *Dominus Autor* duobus metalla constare statuit, humiditate scilicet, quæ Mercurius dicitur, & spiritu seu igne, qui Sulphur. Duo hæc in sale fundata esse vitriolato &c. Verùm nolo hîc multa de tribus dictis istis Principis Chemicorum hypostaticis disquirere, de illorum existentiâ, numero, & an omnibus insint corporibus & quantum à se discrepent in diversis subjectis, sed Lectorem remitto ad *Nobiliss. Robert. à Boyle* in Chemistâ Sceptico, item *Hamelium Libr. de consensu veteris & novæ Philos.* Lib. 2. Cap. 4. & *Excellent. Rolfinck.* in tr. de Chemiâ in Art. form. redact. Veteres illi ante *Paracelsum* Mercurium & sulphur tantum metallica statuerunt Principia, & quidem proxima, ut quæ manibus tractari & in oculos incurrere possunt, remota autem illis corporum principia fuerunt Elementa. Per Mercurium & Sulphur non intellexerunt illi, quæ vulgò sic vocamus, nam hæc potius recrementa metallica illis fuerunt, quàm vera Principia. Mercurius illis est substantia metallica ex perfectorum metallorum familiâ; immatura, ad levem calorem fluidissima, ponderosa, volatilis, summè ductilis, non currens, ut vulgaris Mercurius, unicum & summum naturæ metallicæ agens. Hoc ita crudum in Naturâ inveniri ajunt, unde summâ arte eliciunt substantiam purissimam viscosam, quæ proxima materia est metalli constituendi. Hoc omnibus metallis commune est principium, sed prout sulphur vel purius vel impurius illud temperat, aliam vel aliam mistionem sortitur: unde vulgò diversæ illæ metallorum species constituuntur. Hanc materiam in perfectorum metallorum incunabulis inquirere, cumque inter perfecta metalla ab Auro compacto sperari nihil possit, ab Argento, vel aliquo, quod illi cognatum est, petere jubent. Hanc materiam ignem, Aquam, acetum vocant, quod in metalla perfecta ita operetur, quemadmodum ignis in corpora inflammabilia, aqua in salia & glaciem, acetum in corpora, quæ in illo solvi possunt. Hanc substantiam tradunt exhibere se interdum instar lenti humoris, qui postea in optimum coagulatur argentum, cujus historiam refert *Albinus in der Berg-Kronick.* p. 110. & *Nierenbergius* in histor. nat. Lib. 10. Cap. 19. Alterum Principium Sulphur est, spirituosum, penetrans, coagulans materiam metallicam. Ex Auro illud elici volunt, sed per materiale illud principium prius soluto; reliquorum metallorum sulphura, ut impura contemnunt. Sulphur illud in Auro longâ alteratione infixum, purum & incorruptibile evasit constituens, ex quo etiam, quamvis tenacius illic hæreat, separari posse testantur tam veteres, quàm recentiores Chemici; Fitque hoc modo, ut quantum ponderis habuit Aurum, ex quo tinctura educta est, tantum argenti ipsa tinctura, si illi superjiciatur, colore suo tingat & in ipsum Aurum convertat. Quod cum fit, candida ex Auro massa remanet, æquè ut prius ponderosa, cui per cæmenta color suus reddi potest, qui flavus ex purpurearum ac candidarum particularum accuratâ mistione oritur, non secus ac cum ex cupro & Zinco inter se justâ proportione commissis substantia Auro haud absimilis resultat. Si Sulphur extrahitur, candidum fit Aurum, quod Lunam fixam appellant, cùm pondus Auri habeat & in aquâ forti non solvatur. Hæc duo dicta Principia in sale vitriolato fundata esse statuit *Autor noster*, Utrum autem illud universale sit, an secus, non explicat. Magna quidem Naturæ Architectonicæ instrumenta sunt ignis & salia, eleganter loquitur *Morbofius* l. c. sed varia, ut varia sunt corpora corporumque mistiones, quorum ministerio, pro subjectorum ingenio in compositione & dissolutione eorum utitur. Ea tamen illorum essentiam non ingrediuntur. Miras in corporibus metallicis beneficio salium Natura facit vicissitudines, quæ subterranea pyrophylacia per omnes terræ sinus & anfractus dispergunt, in fodinas metallorum, ex quibus varia inter se salium & sulphurum corpuscula in mineris deprehenduntur; attamen ad metallorum intimam constitutionem pertinere nemo dixerit. *Hæc Excell. D. Morhofius* l. c. Nos statuimus metallorum proximam materiam esse Mercurium & Sulphur in quovis specie distincto metallo specie etiam distinctum; remotam autem esse aquam. Quemadmodum enim totius universi Conditor omnia corpora naturalia in primâ mundi creatione ex aquâ produ-

produxit & iisdem vim sibi similē in posterum producendi concessit. Cur metalla ita spadonia & infelicia dimiserit, quin etiam ex aquâ produxerit & virtute plasticâ donaverit? Scilicet ex aquâ minerali fermentis metallicis impraegnatâ, in quibus spiritus seminalis sive Sulphur sui multiplicativus gliscit, Bur metallicum efficitur, quod teste experientiâ & observationibus saepe in profundis venarum & fodinarum specubus vel vaporetenus, vel instar liquidae substantiae oberrat & pro diversitate metallorum specificâ vi plasticâ donatum, longo annorum spatio sibi symbolizantem materiem matricum parietibus affigit ac perficit, ut hîc crescat Aurum, ibi Argentum, alibi cuprum, ferrum, stannum, &c. Immò quod etiam minerale vel metallum prius non fuerat, tale postea etiam fuerit factum, quemadmodum ex probae notae Autoribus constat. Non rarò contingit, ut Metallurgu, in fodinis saxa diruens parietem laedat, ut dehiscat in rimam, inde aliquid aquae subalbidae virescentis emanat, quod mox concrescit instar saponis liquidi, mutato pallore subviridi flavescit vel albescit, vel saturatius viridescit, & demum indurescit. Succus ille sive Mercurius Philosophorum interno suo spiritu seminali sive Sulphure Philosophorum fermento metallico tincto, quod aquam impraegnat, condensat, & sensim in succum mineralem in terrâ transplantat, perficitur. Nec minus verisimile videtur, alia etiam mineralia etiam solidissima antea fluida fuisse, antequam in lapides vel alia dura corpora concreverint, ex eo, quod in quibusdam locis aqua mox delapsa in lapillos condensetur; Nec novum in mineris Antimonii, Saturni, Jovis &c. Particulas lapidum metallicis corporibus circumfusorum inveniri, & alia Naturae phaenomena occurrere, quae nostram sententiam stabiliant. Hancque etiam sine dubio uvarum, vitium aurearum & auri in arborem saepe reperti causam fuisse puto, dum succus aurificus ex aurifodinis à succo vitium vel arborum in radicibus coalitus & condensatus occultâ vi fuit attractus, ut dum vitis germina emisit, mirabili Naturae instituto Aurum simul eruperit. *Alexander ab Alexandro* Gen. D. 4. 9. *Gaudent. Merul. Cosmograph.* 10. 27. *Mizaldus* 2. memor. referunt, in citeriore Germaniâ intra Danubium, etiam in toto Moeni tractu & Nicri vites, cum per hiemem nivibus humo contectae jaceant, liquatis post nivibus calore coeli redeunte mirificè germinare & frondes geniculatas emittere, sed vini parum effundere, inter eas quasdam claviculas & plerumque candicantia folia ex puro Auro germinantia habere, & simul coalescere, hasque Principibus una cum palmite vitis rimoso cortice dono datas ingente miraculo fuisse *Fortun. Licetus* Libr. 4. Cap. 72. *de spontan. viv. ort.* Varia hujus rei documenta adducit, ubi inter alia ex *Petro Martyre in Novis Orbis Hispaniolâ Insulâ* Aurum è terrâ vitis modo circa arbores surgere testatur. Si Americanorum artificium locum invenit, qui Aurum per aquam quandam ita mollefacere possunt, ut instar cerae digitis tractari queat, & undiquaque gemmae inseri firmatis labris, palis & oris, nihil veritatis nostrae decedit sententiae. Assertionem nostram praeterea confirmat metallorum vegetatio accretio & multiplicatio, ubi per observationes constat, illa in matricibus crevisse & aucta fuisse. Si quis negaverit, Arbores illae Philosophicae ex argento vivo productae, & mirabilis illa Arboris argenteae in aquis ex eodem metallo germinatio, quae à San-Simonio Bruxellis injecto pulvere, quem homo Leodiensis ignotus illi dederat, peracta est, teste *Borrichio Lib. de Ort. & Progress. Chem.* p. 103. demonstrare & ob oculos ponere possunt. Ingeniosus *Caesalpinus* in Italiâ mineram ferri copiosissimam observavit, ob quam etiam Ilva fuerit nobilitata, Tyrrheni maris Insula incredibili copiâ illud producens. Nam terra eruta, dum minera tota effossa procedente tempore iterum in mineram ferri conversa; Cui & adstipulatur *Fallopius & & Georg. Agricola*, ad Sagam, inquiens, oppidum Germaniae in pratis erui ferrum, fossis ad altitudinem bipedaneam actis, addens decennio renatum denuo fodi, non aliter atque Ilvae ferrum. Sic & de Plumbo *Galenus* scribit, illud crescere & augeri, de quo etiam *Plinius* Lib. 34. histor. natural. cap. 17. dudum prodidit, mirum, inquiens, in his solis Plumbi metallis, quod derelicta fertilius reviviscant. In Plumbariis secundo lapide ab Ambergâ dictis ad asylum recrementa in cumulos congesta exposita solibus & pluviis annis paucis reddunt suum metallum cum foenore. In Auri & Argenti generationem si inquirimus, invenimus illa nec minus in fodinis augmenta capessere & multiplicari. Sic in valle Joachimicâ teste *Gerhardo* Medic. argentum graminis morbo è Lapidibus minerae veluti ex radice excrescit digiti longitudine; Ita aqua coerulea Annebergae inventa est, ubi argentum erat adhuc in primo ente, quae coagulata redacta est in calcem fixi & boni Argenti. Simili modo in profundis fodinarum Hungaricarum specubus Aurum saepè, ac si arborum rami fuissent, crescens viri fide digni ac periti observarunt. Cui subjungit *A Costa in Nat. & Mor. Histor. Indic.* Lib. 3. Cap. 5. fide propiâ se nativi & puri Auri moleculas aliquoties vidisse, quae complures ponderarent libras, & ita ex peculiari venâ suâ incrementum sumpsissent. Ex quibus luce meridiana clarius apparet, ex aquâ seu succo quodam metallico principio seminali plastico imbuto metalla generari, & quotiescunque haec in terrae visceribus debeant produci, sufficere ex liquoribus sui generis interdum etiam in formâ halituum volitantibus metallicis rudimenta quaedam seminalia in se continentibus produci, quorum virtute formatrice temporis tractu in hanc vel illam massam metallicam ex suo Mercurio & suo Sulphure constantem degenerant, perinde ut limpida aqua virtute seminalis sui principii in varia corpora vegetabilia effigiatur. *Hofmannus.*

Metalla non ineptè in classes tres collocantur, idque tam secundum conformitatem disparitatemve duritiei, quàm secundum convenientiam praeparationum.

Prima continet Metalla nobiliora, ☉ & ☾ m.
Secunda ignobiliora duriora, ♂ & ♀ m.
Tertia, Ignobiliora molliora, ♄ & ♃.

Praeparationes Metallorum sunt.

1. Purgatio.
2. Calcinatio. 1. Immersiva. 2. Vaporosa ac Illinitionis, 3. Amalgamatoria. 4. Cementatoria. 5. Reverberatoria.
3. Volatilisatio: unde Metallum volatilisatum, id est, in spiritualem naturam redactum.
4. Extractio: vel potius maturatio: s. exaltatio; unde Tincturae.
5. Sublimatio: unde Flores.
6. Salificatio: unde Sal.
7. Mercurificatio: unde ☿ s. *Schroderus.*

Super Metallorum Probationibus, vid. quae *sub titulo* Dokimastice Metallica.

METALLURGIA.

Super ea hic exhibemus quae habet Athanas. Kircherus in suo Mundo Subterraneo, ubi scilicet agit

De

De Artis Metallicæ requisitis, fodinarumque conditione.

Et primò

De Objecto Metallurgiæ; item de Causa materiali & formali Metallorum.

Relictis omnibus iis, quæ scholastici de objecto artium, & scientiarum, item materia & forma compositi naturalis tradere solent, tanquam vulgo notis; nos ad ea tantum calamum nostrum, quæ proximas causas metallogenesias concernunt, extendimus. Sed ut cœptam instituti nostri telam prosequamur, Ariadnæo filo arrepto, eo potissimum, quæ in difficili Physicæ labyrintho conduntur hucusque inextricata, Deo assistente, nos evoluturos confidimus.

Objectum nostræ Metallurgiæ materiale est mixtum perfectum pure metallicum, exclusis cæteris, de quibus jam in præcedentibus ubertim egimus, mineralibus: sunt autem aurum, argentum, æs, seu cuprum, ferrum, plumbum.

Formale verò objectum, modum & rationem dicimus, quo ea in visceribus terræ natura generat. In quantum verò erui possunt ex suis natalibus locis, & fundi, formarique in statuas, transmutari in invicem, cudi, fundi, liquari, fingi & figurari in annulos, torques, armillas, nummos, omnis generis instrumenta utensilia, variarum artium objectum esse possunt. Nempe Metallicæ, Statuariæ, Alchymiæ, Ferrariæ, Aurificinæ, monetariæ; ut verò negotiatorum subduntur permutationi, dant suam speciem arti collybistarum; de quibus in hujus operis decursu fuse agetur.

Materiam proximam Metallorum, non materiam primam Peripateticorum, non stellarum influxum, non elementa, sed vaporem & exhalationem Sulphureo-sale Mercurialem dicimus quo unice Metallica corpora, tanquam ex semine chaoticæ massæ concreato, originem suam nanciscuntur. Materiam vero remotum, Hylen, elementarium qualitatum concursum, influxum stellarum dicimus; quæ omnia quomodo intelligenda sint, ex sequentibus patebit.

Notandum itaque in chaotica massa latere succum quendam pinguem salinum elementis congenitum, qui à subterranei ignis potestate in vaporem actus, per universas Telluris fibras dispersus, ubi matricem invenerit proportionatam, ei adhæreat, idemque longo temporis tractu coctus tandem in metallum glebæ seu matrici terræ appropriatum degenerat. Dixi succum primò, quo Mercurialem liquorem, sive spirituosam substantiam, quam humiditatem radicalem, omnibus rebus inexsistentem indigitamus. Dixi secundo succum pinguem, id est sulphur, quam pinguedinem illam omnibus rebus ad partium nexum inditam, & in sulphure potissimum elucescentem appellamus. Dixi salinum, quod sal terreum elementum, utpote quod omnibus mixtis firmam consistentiam & fixam substantiam subministrat, quod quidem non tam in succo prædicto, quàm in ipsa terræ gleba potissimum natales suos ponit. Atque hæc tria sunt, quæ ad omnium metallorum compositionem concurrunt, ut postea ostendetur.

Atque hanc nostram sententiam congruam primis Philosophis esse, ita demonstro. Aristoteles lib. 3. Met. expresse ait, materiam metallorum esse vaporem; quod ut ostenderet, præmittit duplicem halitum, unum vaporosum, alterum fumosum; & fossilibus quidem siccis, ut sunt Sandaracha, ochra, minium, & lapides, qui liquefieri nequeunt, halitus siccus competit; metallis verò, uti sunt, Aurum, Ferrum, Æs, utpote quæ metalla ductilia, & liquefactibilia sunt, vaporem ad eorum genesin decernit, quod postea luculentius explicat lib. 2. de Gen. Animal. hisce verbis: metalla itaque habent in se humidum plurimum aqueum, passum tamen ita ab elementis, ut factum sit glutinosum. Scias tamen velim, Philosophum hoc loco vaporem non simplicem ex puro elemento aquæ intellexisse; quod inde patet, quod aqua attenuata ex simplici elemento aquæ non aliud à se specie differens generet, sed in id, quod fuit, tandem resolvatur, ut videre est in aquæ bullientis vapore, qui operculo in guttas abit, in aquam videlicet eandem ex qua in vaporem abiit: patet & in pluviis, nivibus, grandinibus, similibusque de quibus in Meteorologicis. Aliud itaque sub isto vapore μεταλλογεννητικῷ latere præter simplicem aquæ vaporem, pulchro & nostræ sententiæ congruo sane ratiocinio, dum Aristotelis sententiam explicat, Albertus docet hisce verbis: materia proxima metallorum est humidum subtile, unctuosum, & viscidum sicco terrestri attenuato optime permixtum. Quid per humidum subtile aliud, nisi mercurialem naturæ humorem? quid per unctuosum & viscidum, nisi sulphur? (nam ut alibi ostendimus) est sulphur essentialiter pingue, unde tam facile accenditur, & colliquatur;) quid aliud, sicco terrestri attenuato optime permistum, nisi sal naturæ, quod composito consistentiam, corpusque præbeat, connotat? quia vero halitus ille vapidus semper exhalationem calidam, & siccam adjunctam habet, utpote sine qua non elevaretur; hinc fit ut quod in glebis metallicis siccum est, ab exhalatione sicca & calida proveniat, quod autem à vapido, id in metallorum materiam, ipso *Aristotele* teste, cedat: atque hoc est, quod Albertus dicit, *terrestri subtili* attenuato optime permixtum.

Imò hanc nostram opinionem variæ Auctorum sententiæ approbant: Gilgil Arabs, uti est apud Albertum, metallorum materiam asserit esse calcem & lixivium, sive cinerem aquâ madidum, ubi nemo pro calce, aut cinere, calcem, aut cinerem nostræ calci, & cineri similem intelligat velim; sed absque dubio intellexit terram comminutam, sive salem naturæ terræ inditum, quæ aqua infusa, sive mercuriali sulphuris vapore imprægnata, tandem in metallum abeat. Inest enim metallorum materiæ humidum quoddam viscosum, cujus indicium est, quod ignis calore liquata fluant, frigore vero aëris, & aquæ rursum densentur. Hoc autem ita, teste Agricola, fit ut aquæ plus in ipsis sit, terræ minus: simplex enim aqua non est eorum, materia, sed liquor Mercurialis mixtus cum terra chaoticæ massæ inexistens à principio, quam deinde varii motus pariunt, aquæ fluxus terram molliens, terra cum aqua permista, vis caloris agens in mixturas, ex quibus denique succus ille μεταλλογόνος elaboratur & gignitur, ita quidem, ut quatuor elementa, non nisi vehicula quædam sint insitarum in vapore supradicto virtutum; sine hoc vinium complexu coquatur terra, & aqua, quantum velis inde tamen non aliud extrahes, quàm quod prius fuerunt, scilicet aquam & terram. Sed si spermaticus hic vapor (sic enim per analogiam quandam voco ad vegetabilium & animalium sperma) elementis accesserit, tum enim vero primo vires suas exerent, & pro condi-

tione materiæ, seu terrestrium glebarum, metallum specie differens producent. Sed hæc omnia in sequentibus libris, variis experimentis comprobabuntur. Ex quibus luculenter patet, metalla proxime ab aqua elementari, & simplici minime generari, sed à vapore singulis appropriato.

Quomodo verò in tantam duritiem crescant, merito quispiam dubitare queat, dico itaque non à frigore, nec à calore simpliciter sed solius humidi attenuatione, seu evaporatione, vel exsiccatione id fieri; cum enim duplices spiritus dentur in natura rerum calidi, & frigidi: ex iis quidem procedit caloris in rebus principium: hi non secus ac illi, etiamsi à natura frigidi sint, sunt tamen subtilissimi, & spirituosi, uti ex vento Septentrionali constat, ut vulgò notum est; quandocunque itaque abundant spiritus calidi uti sunt nitrosi, atramentosi, sulphurei & similes, tunc res, quas pervadunt, temperiem calidam acquirunt; si vero frigidi fuerint, uti ventorum Septentrionalium Spiritus, & ii, qui per loca nivosa transeunt, vel venti subterranei qui frigidissima loca glebarum, quæ naturâ frigidi temperamenti sunt, pervadunt, tunc res, quas pervadunt, frigidam temperiem acquirunt. Unde fit, ut uterque humidam glebam pervadens spiritus, calidus quidem eam attenuando in vaporem, frigidus vero eam exsiccando, & ab omni superflua humiditate exonerando, debitam unicuique rei, sive lapidibus, sive metallis duritiem inducat. Cuius rei veritatem Philosophus agnovit, qui loco supra allegato ubi duplicem halitum exposuisset tandem infert, res omnes calido agente, & frigido temperante calorem constare. Concreta itaque corpora, sive lapides sint, sive metalla non solo frigore concrescere, dicendum est, sed calore, quo superflua & impura glebarum terrestrium humiditate consumpta, res juxta vaporis conditionem in hunc, vel illum lapidem, vel in aliud, aliudve à natura intentum metallum evadunt. Omnia itaque fiunt vi caloris, tanquam principali instrumento; ex spiritu metallico, uti cætera proportionata affluente humido, generatur marmor & lapis quilibet alius & ex eodem metallum. Sicuti itaque marmor non generatur solo frigore, ita quoque metallum, quamvis postquam genitum est liquetur calore; sed firmatur, formaturque vigore spiritus metallici, dum unitur cum fixo mediante humido, semper agente calore. Sed quia alibi ubertim hæc explicuimus, ad alia progrediamur.

Ad formam verò metallorum quod attinet, sunt nonnulli qui volunt, formas metallorum ex formis elementorum constare; verum cum forma elementorum accidentales sint, sequeretur metallorum quoque formas non nisi per accidens distingui, quod uti absurdum est, & sensatæ experientiæ repugnat, ita quoque hanc sententiam superfluis verbis minime refutandam censeo: sanius itaque philosophabimur.

Dico itaque formas elementorum substantiales esse, & specie inter se distingui; quæ unicuique Metallo dant esse proprium, propriasque virtutes à cæteris distinctas; quod non tantum verum est in multiplici gemmarum, lapidumque differentia sed & in metallorum speciebus. Sic Adamas, Ophites, pumex est id quod est; quilibet enim lapis, & quælibet gemmæ propriam suam formam, qua hæc, & illa gemma dicitur, & ab aliis specie distinguitur, habet: forma verò hæc non ab elementorum mixtura, non à frigore, calore, humiditate, & siccitate proxime producitur, sed à seminario, & spiritu Architectonico materiæ inexistente, qui illam prout seminarium postulat, efformat, & pro certa & indivisibili combinationis lege elaborat, per quod quidem seminarium nihil aliud intelligimus, quam Sulphureo-sale-Mercuriale Chaos, ex quo à primordiis rerum à divino Architecto producta sunt omnia. Legat Lector lib. VI. Sect. I. ubi de Seminariis Naturæ uberius ratiocinati sumus. Seminaria verò adeo creata sunt tanquam rerum principia, ex quibus singulæ rerum species essentiales suas formas nanciscuntur: quæ quidem seminaria non semper certis corporibus, distinctisque concluduntur, uti in herbarum seminibus fit, sed sæpe in materia ita manent, ut conspici nulla ratione queant; sic in ramo salicis seminarium arboris confusum est, neque enim salix ulla semina profert, quod tamen ibi esse, propagatio arboris sat superque docet; nam si ramus amputetur, ac terræ committatur, producitur ex ramo arbor, ac ex illa infinitæ aliæ; quod & experientia in arte phyteutica monstrat: eodem pacto in lapidum, gemmarum, metallorumque Genesi Seminarium etsi conspici non possit, id tamen & gemmis, & metallis principium præbet, & plastica spiritus facultate vel in gemmam vel in metallum abit: quemadmodum enim platanus, morus, tilia, abies, differentes ramorum formas habent, ita diversa metallorum genera, ut Aurum, Argentum, Ferrum, Æs, &c. Adinstar arborum suas è mineris efflorescentias, seu plantas metallicas producunt quæ uti illæ, ita & hæc formas, virtutesque habent specie distinctas quæ in X I. libro variis, & miris experimentis Deo dante comprobabimus.

Cum itaque Metalla ex Sulphureo-sale-Mercuriali vapore halitui sicco mixto generentur proxime, nos Metallum in genere ita definimus: Metallum est corpus fossile, durum, igne liquabile, & malleo in omnem partem ductile. Dixi corpus fossile quia ex fodinis eruitur; durum, quia corpus concretum & compactissimum; igne liquabile quia ex sulphurea pinguedine coaluit; ductile quia viscositate pollet, qua partes partibus veluti glutine connexæ facile malleo extenduntur. Si verò ex simplici aquæ elemento, & frigore concrescerent, non secus ac glacies calore nimio, ob incompactam duritiem diffluerent, igne liquata maderent, neque ductilitate pollerent ulla; ergo ex simplici aquæ elemento, aut frigore constare non possunt. Ab hac definitione rejicimus Mercurium, qui neque ductilis est, neque fluit in igne, sed in halitum resolvitur, corpus tamen metallicum est primario ad μεταλλογένεσιν concurrens.

Vtrum Cœlum & Stellæ ad μεταλλογένεσιν concurrant, & quomodo Sidera ad Metallorum productionem concurrere possint.

Opinio, quæ docet, ex Astrorum influxu Metalla originem suam compositionemque habere, ita passim invaluit, ut etiam in sapientissimorum Philosophorum, quod satis mirari non possum, animis locum invenerit: putant enim vim stellarum influxivam adeo subtilem esse, radiis tanta vi penetrandi instructam, ut vel in intima, & profundissima Telluris viscera vibrati, proportionatam glebam, concurrentium elementorum actione, in hoc vel illud metallum cogant, ut proinde septem metallorum species, ex septem Planetarum influxu sortita sint denominationis exordia; solem enim Auro;

Argen-

Argento Lunam; Jovem Æri; Martem Ferro; Venerem Stanno; Argento vivo Mercurium; Plumbo Saturnum præsidem ponunt, & patres matresque metallorum vocant; quam denominationis rationem Alchimici ambobus, ut dici solet, brachiis amplexi, eandem ob causam dicta metalla suis etiam Planetariis characteribus insignire non sunt dedignati, uti in margine videre est. Sed qui hæc penitiori rationis trutina expenderit, illa sola divinatione niti, videbit, & apud imperitam plebem ingenti plausu excipi: re tamen vera meras nænias, & aniles fabulas, quæ in Philosophiam per superstitiosos Chaldæorum, Ægyptiorumque Astrologos irrepserunt esse comperiet, uti fuse in Oedipo Ægyptiaco de Astrologia Ægyptiorum exposuimus; nemo tamen dum hæc assero, hoc ipso cælestium corporum, siderumque influentias me negare existimet velim; hasce enim negare non tam imprudentis, quàm imperiti Philosophi esse existimo. Hoc tantùm dico, fieri non posse, ut stellæ actinobolismis suis, seu quod idem est, ignea Lucis suæ irradiatione immediata in profundissimis terræ abyssis metalla producant; cum tantum absit, ut illi radii terram penetrent, ut potius, simul ac terræ superficiem tangunt, mox in alias aliasque partes retroacti reflectantur; Si enim ulterius pergerent, nulla in terræ superficie reflexio fieret, quod omni experientiæ repugnat; sequeretur etiam, nullum in extima terræ superficie calorem procurari, cum caloris in diversis climatis major, aut minor intensio non aliunde proveniat, nisi ab altitudine Solis, uti fusè demonstravimus in Arte magna lucis & umbræ.

Sed Dices: hanc sententiam μεταλλογόνον non in radiis, sed in occultæ cujusdam virtutis defluxu consistere, quæ vis omnia penetrans, effectum metallicum tandem in proportionata materia consequatur. Sed cum omnium occultarum influentium virtus non nisi per calorem, & lucem, quem radii secum semper à natura insitum habent (utpote quæ dictarum virtutum influentium vehicula quædam sunt) deferantur, utique cum reflexis radiis virtutes una quoque reflecti, & viciniori aeri communicari necesse est, aer enim iis imbutus deinde aquis vegetabilibus, sensitivis, inanimatisque communicat, uti paulo post videbimus. Atque hinc patet, vanam esse eorum opinionem, qui per calorem, & lucem, aut radiationem stellarum influentium quidpiam intra terram produci posse existimant.

Cum itaque lucem, calorem & influentias Cœli, siderumque supra minimè me negare asseruerim; quomodo itaque ad productionem subterraneorum concurrere possint, jam explicandum restat.

Dico itaque, omnia cælestia stellarum, siderumque tam errantium, quàm inerrantium corpora, non solum per calorem, lucidosque radios, sed & per virtutes specificas unicuique cælestium corporum proprias, in inferiorem mundum, id est, elementarem agere; de quibus uti in primo Tomo Libro quarto, & in nostris itinerariis copiose egimus, sic ea reiteranda non duxi: Solum hoc dico, latere in singulis sideribus vim quandam specificam à Deo Optim. Maxim. Sapientissimo Architecto, tanquam naturalem corporis dotem, quam per continuam ἀπόῤῥοιαν, seu effluvium, elementaribus corporibus influant. Has autem virtutes influxivas semper secundum analogiam quandam respondere iis virtutibus, quæ in mixtis sublunaribus elucescunt, quemadmodum in quarto libro hujus operis, de Lunari in Mari influxu sufficienter ostendimus. His itaque positis, quomodo Astra ad subterraneorum Geneses concurrant, explico.

Virtutes hæ specificæ Soli, Lunæ, stellis inditæ, quas influentias alii, nos πανσπερμίαν vocamus, sunt veluti semina secundum analogiam quandam producendis rebus implantata, quæ primo quidem influxu suo aeri, aer hisce veluti tinctus in aqueum elementum derivat. Aqueum elementum iis fœtum, per Solem & Lunam influxus, & refluxus quotidianos agitatum, eos per occultos subterraneos canales in abditos terrarum tractus derivat; ignis verò, seu Sol subterraneus aquas coctas in vapores resolvit, vapores resoluti, qua data porta patet, per intimas terrarum rimas, fissurasque, veluti sanguis per venas, capillares vocant, diffusi, ubicunque similem & proportionatam glebam repererint, eidem adhærentes, veluti per magnetismum quendam naturæ similitudine tandem attracti, nunc in hanc, nunc in illam gemmam, aut lapidem, modo in hoc vel illud minerale, aut metallum degenerant. Atque hoc pacto cœlum & sidera ad subterranearum geneses, mediantibus videlicet elementis, & subterraneo Sole Vulcanio concurrere posse existimo. Sed hæc paulo amplius deducam.

Cum Deus universam Mundi machinam cum omnibus quæ in ea continentur, ex chaotica illa primordialis mundi massa in principio eduxerit, singula astrea corpora sua soliditate, humoris fluxili natura, ignea ad hæc ipsis addita portione instruxerit, quæ uti in sublimibus illis cælorum tentoriis ab omni fæcum miscella summe ea depurgavit, ita verisimile quoque est, inesse ipsis ex mira illa rerum combinatione nonnihil, secundum analogiam quandam, earum rerum, quibus omnia in hoc sublunari mundo constare videmus, videlicet præter quatuor elementorum portiones, sulphuri quoque nostro, mercuriali nostro liquori, & sali nostro analogum; quæ uti pro tenuitate, & summa subtilitate ad nihil aliud, quam ad corporis sui conservationem conferunt, ita per defluxum sublunari mundo, crassioribusque elementis communicata, tandem corpus acquirunt, atque per admirandum cælestium, terrestriumque magnetismum, tandem in eam rerum varietatem, tum extra, tum intra elementaris mundi abditissima reconditoria, quam satis mirari non possumus, degenerant.

Cum itaque Mundus Inferior, teste Aristotele, à Superiore gubernetur, certe non per solum motum, calorem, lucemque id præstare censere debemus, sed per virtutes unicuique astreo corpori peculiares, quarum actinobilissimi Stellarum quædam veluti, uti supra dixi, vehicula sunt, omniumque virtutum bajuli; qui primum aëreo elemento communicati, illis deinde aër imprægnatur, sine cujus ministerio quicquid in sublunari mundo, sive in aëre, sive in aquis, terrisque oritur, in esse suo perfecto, & naturali, sine cælesti illa virtutum aporrhæa, quæ aëri peculiari quodam modo inest, conservari minime potest; hic denique cælestibus fætus impressionibus, uti perpetuo aqueum elementum motu suo flagellat, ita quoque illi virtutes sibi insitas, una cum cœlesti profluvio implantat; unde cælestibus, aërisque spiritibus innumerabilem illam rerum varietatem parturit, quam in Oceano, Maribus, Lacubus, fluminibus contuemur. Cum enim aër, solus

ex

ex se, & sua natura nutritioni nequaquam servire possit, utpote tenuiori substantia præditus, hinc aqueo elemento virtutes cælitus haustas communicat, ut corpus aliquod ad nutritionem rerum omnium acquirat: hoc enim pacto nulla res aqua, seu humido carere potest, imo sine eo Mundum interire necesse foret.

Nos itaque ingens ille Geocosmi uterus humido hoc in subterraneorum Genesi destitutus videri posset, hinc summa & ineffabilis Dei sapientia effecit, ut aër pro naturæ suæ subtilitate per terræ poros, aqua verò per constitutos à natura canales hydragogos in intima terræ viscera, & profundissimas abyssos delata, inde subterranei Solis ope, universam Telluris molem diffusis halitibus, tum ad generationes fossilium, metallorumque, tum ad vegetabilium, quæ ex ipsa terra ortum suum nanciscuntur, Geneses, fœcundaret, aleret, conservaret.

Ex quibus aperte patet primò, elementum purum, & simplex ad rerum compositionem concurrere minime posse; neque dum elementorum mentionem facimus, nos elementa intelligere. Hoc pacto in terreno corpore qualicunque tandem modo salem potissimum dominari dicimus, cujus mira facultas coagulativum rerum elementum asserimus inter cætera quatuor; quod quidem nunquam credidissem, nisi id Spagyrica ars me docuisset; siquidem in quacunque tandem terrestrium corporum Anatomia seu resolutione, salem quendam igneum incombustibilem, fixum & permanentem spiritum contineri vidi, cujus virtutes adeo mirabiles sunt, ut vix iis, qui hujusmodi abdita naturæ sacramenta ignorant, credi posse videantur; experieris quippe humidum cum ignea pinguedine, hanc cum Terrena quadam substantia, qui ipse sal est, tanta æqualitate coaluisse, ut abinvicem amplius separari non possint; ut proinde non male per humidum istiusmodi, mercurium naturæ; per igneam pinguedinem, sulphur; per ipsam terrestrem substantiam, salem Chymici intellexerint, sine quibus, nisi elementa imprægnata forent, certe ex se, & sua natura nil prorsus heterogeneum producere possent. Terra siquidem pura cum puro humido conjuncta nil nisi lutum conficeret omni virtute destitutum.

Secundò patet, cœlum & Astra tanquam principium universale, & remotum ad metallorum, cæterorumque mineralium Geneses concurrere, in quantum virtutum cœlestium, impressionumque astralium veluti quædam vehicula sunt; proxima verò metallogeneseos principia, esse virtutes devectas per aerem, & aquam in intima terræ viscera, ubi per vulcanium ignem coctæ, digestæque, tandem in semen cedunt omnium eorum, quæ ex terra originem suam sortiuntur. Adeoque proxima Efficiens causa proprie ignis subterraneus est, materialis vapor sulphureo-sale-mercurialis; Formalis, proportio terrenæ glebæ ad hoc, vel illud metallum, aut minerale producendum: Finalis denique causa, usus infinitus ad humani generis & naturæ necessitatem.

Quomodo Humor ille unctuosus, ex quo Metalla componuntur, à natura elaboretur, & quid in eo Sulphur, Mercurius, & Sal sint?

Diximus in præcedentibus, pura elementa, aquam & terram, nisi ea aliis rerum, quibus conferta sunt, seminibus alterentur, ad compositionem metallorum concurrere non posse: uti enim naturâ suâ homogenea sunt, ita semper in homogenea resolvuntur; atque ex igne patet, qui attenuatum humidum in id quod primò fuit, resolvit, aqua verò pura terræ puræ juncta, lutum facit, quod calore attenuatum in ea, quæ prius fuerunt, scilicet pulverem terræ, & aquam calido resolutam revertuntur. Cum itaque supra metalla, corpora dura, firma, solida, malleo extensibilia definierimus, illa certe aliquid aliud, quo in hujusmodi formas degenerant, intra se occultum habere cognoscuntur: quomodo enim in solidam illam duritiem sola terræ simplicis cum aqua simplici mixtura degenerare possunt? quomodo inseparabilis illa pinguedo & viscositas, qua metalla malleo sine ruptura extendi, aut sine ullo humidi defluxu aut madefactione, solo simplicium elementorum ministerio eliquari valeat? illud sane nemo concipere potest. Cum nihil det, quod non habet. In intimo itaque elementorum centro latere tantorum causam effectuum, quod metallis originem suam præbeat, necesse est. Quod quidem nihil aliud esse dicimus, quàm humidum illud unctuosum, & viscidum, cujus vapor continuo exspirans, & intra intimas telluris fibras, montiumque abditos ductus diffusus tandem ubicunque materiam proportionatam reperierit, ibi pro ratione puritatis, impuritatisve, nunc lapidem, aut gemmam, modo minerale, aut metallicum corpus generat.

Quomodo verò à natura hoc humidum unctuosum, & viscidum elaboretur, merito quispiam dubitare posset. Dico, id ex defluxu astralium virtutum, spirituumque cœlestium derivari, qui Spiritus uti ex origine sua purissimi sunt, & ab omnibus terrestribus fæcibus quam purgatissimi, ita quoque ob summam, & inexplicabilem, tenuitatem, subtilitatemque, statim omnia elementa penetrantes, magnetico quodam attractu iis, quæ in primordiali rerum chaotica massa idem fuerunt, mira quadam ratione junguntur; elementa vero aër, & aqua iis fæta per maris accessum recessumque, Solis & Lunæ ministerio causatum, in intima Telluris reconditoria diffusa, ibidem à subterraneo igne denuo decocta, digesta, depurataque per multiplicem, iteratamque coctionem in humidum illud unctuosum, pingue & viscidum evadunt, cujus vapor per abditas terrestrium venarum fibras delatus primo insita; & invisibili salis virtute in terram salsuginosam convertitur, quæ continua ejusdem resoluti vaporis irroratione irrigata solvitur, & depuratur multis modis, tum sublimatione tum filtratione per terræ poros facta. Atque hoc pacto ab omnibus terrestrium fæcum quisquiliis expurgatum, tandem in genus quoddam candidissimi sulphuris degenerat; quod quidem sulphur purum, lotumque matricibus terræ conclusum calore vulcanio, & sui ipsius ulterius coctum, multorum annorum decursu in argentum proprii salis spiritibus figitur.

Si verò hoc sulphur album, & incombustibile fortiori adhuc igne ad rubedinem usque torqueatur, id tan-

tandem depurgatissimum sub æquali humidi pinguis, & terræ portione, inseparabili unione in aurum purum transmutatur. Quæ omnia undecimo libro experimentis ad naturæ exemplar accommodatis ostendentur: Si vero hujus humidi unctuosi, & viscidi vapor nondum ab omni impuritate & fœculentis recrementis expurgatus fuerit, tum pro ratione gradus puritatis, impuritatisve, nunc in perfectius modo in imperfectius metallum convertitur. His itaque expositis.

Jam merito quispiam quærere posset, quidnam sit illud humidum unctuosum, & viscosum? Dico illud nihil aliud esse, quam humidum illud radicale naturæ, quod uti à primordiis rerum cahoticæ massæ ineffabili divini Architecti sapientia inditum fuit, ita in omnibus, & singulis rebus in hunc usque diem perseverare; & passim Mercurius naturæ dicitur, cujus unctuosum, & viscidum nihil aliud est, quàm calidum illud pingue naturæ rebus omnibus insitum, quod & analogia quadam, Sulphur naturæ vocant Chymici; quod verò terrestre sub ipso latet, sal naturæ vocant, eo quod omnibus rebus firmam substantiam, & corpus præbeat. Atque ex hisce omni constare, Ars spagyrica jam dudum experimento comperit. Ne verò quatuor elementa in rerum natura otiosa viderentur, natura humidum hoc Mercuriale ab initio rerum aqueo; Sulphureo-calidum innatum igneo & aëreo; terreo verò elemento fixativum naturæ salem insevit, ut veluti, vehicula quædam forent eorum principiorum materialium, ex quibus omnia constarent. Hinc omnes fere Philosophi pro materiali principio metallorum, in genere constituerunt humidum terræ mixtum vaporem, uti ex præcedenti capite patuit. Quia tamen proximum naturæ progressum in ordine ad metalla componenda non attigerunt. Hic eum Lectoris gratiam, fusius forsan, quam par erat, sola experimentali notitia doctus, ductusque elucidandum existimavi; cum in Physicis rebus sine experimento philosophari, idem sit, ac si cæcus de colore judicium ferre insipientius præsumeret.

Quomodo omnia ex terrestris & humidi caloris efficientia producantur: item, quid sit illud, quod metalla reddit in igne fluida, non verò lapides, & plantas cæterasque res? & quomomodo natura in dissolvendis & perficiendis rebus procedat?

Singulare hic naturæ secretum pandam, quod ut intima compositionis rerum mysteria enucleat; ita quoque futurum spero, ut hisce probe intellectis, metallorum origo, & causæ, Lectori quam penitissime innotescant; quod tametsi aliis terminis proponam, quam in scholis usurpari assolet, idem tamen Aristotelem sensisse, si verba ejus recte expendantur, patebit.

Duo sunt in rerum natura (si res sepositis omnibus Metaphysicis contemplationibus sub rigore Physico considerentur) quæ ad omnium rerum σύνθεσιν concurrunt, omnibusque insunt, omnium generationum, & corruptionum causa sunt. Et primo quidem est materia terrestris, spirituosa, concreta, corpulenta, in cujus centro latet, id quod rebus substantiam, corpulentiamque præbet, quem fixum naturæ salem appellamus; ut verò materia talis, quam descripsimus sit, id ab insito fixativo elemento habet. Dixi materiam, quia omni vi activa secundum se considerata caret, & in tantum quidem agere dici potest, in quantum innato appetitu, quo prædita est, sive quod idem est, insito quodam magnetismo, trahit ad se partes illas, maxime sibi consimiles, & proportionatas. Dixi, materiam hanc terrestrem esse spirituosam, subtilem, activam, id est, centralem naturæ salem volatilem, qui actuando perficit & complet alteram partem, dum illi conjungitur, & uti ex illa alia hæc accipit corpulentiam, consistentiamque, ita quoque communicat illi vim activam, formalem & specificam. Et quandocunque hi spiritus subtiles, & tenues evaporant, materia dissolvi dicitur, remanente materiali substantia fixa; & uti hæ partes formales ad agendum, ita illæ materiales ad patiendum natæ sunt, ut patet ex artificiosa resolutione mixtorum, qua partes ex diversis mixtis essentialiter diversæ extrahuntur: sic spiritus nitri, aluminis vitrioli diversissimi sunt, à spiritibus, qui ex vegetabilibus vini rosarum, liliorum, aliorumque innumerorum distillantur, extrahunturque. Ut proinde non immerito, quemadmodum à Peripateticis resolutio in materiam primam non conceditur, ita quoque nullum corpus omnino spiritus expers dari possit, si enim quantumvis corpora in cineres resolveris (qui omnium aliorum siccissimi creduntur) tamen & illi ulterius adhuc partim in salem sublimantur, partim, si violentiori igne torqueantur, in vitrum fluunt: hæ vero partes, materia videlicet, & spirituosa substantia, cùm inter se valde diversæ sint, ut inter se uniantur, maxime vinculo opus habent, quo strictis amicitiæ legibus uniantur, copulenturque: quod quidem nihil aliud est, quàm humidum, medium quid inter volatile, & fixum, inter corpus & spiritum, sive quod idem est, inter crassum & subtile. Quia tamen nulla rerum mutatio sine humidi hujus attenuatione, sive dissolutione fieri potest; hinc natura deputavit calorem, veluti Archæum quendam, cujus ope humidum gluten naturæ attenuatum dissolvatur, quo dissoluto, & partes dissolvuntur, spirituosa evolant, corpora concidunt. Quanto verò hoc humidum facilius resolvitur, tanto quoque corpus faciliori corruptioni subjacet: quanto vero humidum pinguius, viscosius, compactiusque est, tanto difficilius quoque dissolvi necesse est; & consequenter ob partium probe commixtarum constipationem minori corruptioni obnoxium est. Hinc patet, cur aquea humiditas parum viscositatis habens, facile attenuata in vaporem abeat; quia videlicet vapor humidum aqueum habet valde indigestum, partibusque suis haud probe connexum; contra quæ humiditatem habent magis coctam digestamque, ei partibus intime commixtam, illa prædominante pinguedine,& viscositate, veluti tenaciori vinculo difficulter dissolvuntur.

Patet itaque ex his quomodo materialia nostra principia; ex quibus omnia constare diximus, intelligenda sint: siquidem, quid spirituosa illa substantia aliud denotat, nisi sulphur? quid aliud fixum, nisi sal? & quid denique aliud humiditas illa viscida, quàm Mercurium designat? uti in præcedentibus ex mente veterum sapientum diximus, pari pacto in vegetabilibus, & vividis, pars volatilis anima, fixa corpus, humiditas vero vera & Physica unio dicitur, quo anima corpori copulatur.

Cur verò humiditas illa in vegetabilibus animalibusque tam facile, in mineralibus, metallicique corporibus tam difficile solutu sit, meritò quispiam dubitare posset; quoniam verò in hac magna rerum natu-

naturalium cognitio consistit, eam paulo fusius enodabimus.

Nil notius est, quam quod humiditas in quibusdam calore attenuata mox in vaporem evanescat: in aliis verò etiam igne vehementissimo in vaporem resolvi non possit: quomodo autem id fiat, id paucis notum esse existimo. Dico itaque humidum illud mercuriale inter sulphur, id est, spirituosum & salem, id est, fixum, medium quoddam esse, uti supra innuimus: hoc verò humidum viscosum & naturæ gluten, pro diversitate corporum jam aliis vel minime adhæret, sub minima parte miscetur; aliis vero mediocriter, ei per partes ei commixtum conjungitur. Unde triplex humidi species exsurgit; prima est, aquea quædam humiditas, prorsus incompacta, & omnis fere viscositatis expers: altera compactior: tertia compactissima repetitur. Prima videtur in luto, quod ex pulvere aquæ commixto fit, quot uti incompactum est, & exigua viscositate constat, ita quoque vel minima externi caloris attenuatione in sua elementa dissolvitur; si verò terrenum pulverem oleacea materia subigas, tum enim verò massa fit, quæ non tam citò ab externo calore, nisi à vehementiori igne urgeatur, resolvitur; quia materia pinguis, & viscosa pulveri intimius nectitur, unde spiritus ne avolare valeant, continentur: quod & in cera fieri experientia quotidiana docet. Causa enim cur calore attenuata & rarefacta dum fluit, spiritus non avolent, est ob viscidum illud humidum, quo partes partibus ita copulantur, ut calor cum in auras eam evaporare non permittat, saltem eam in fluxum resolvat, ob tenacioris humidi viscidi vinculum, quo partes partibus nectuntur.

Atque hinc patet quoque, cur ligna, & lapides igne comburantur, & illa quidem in cinerem, hi verò in calcem, metalla vero liquata fluant. Nam ligna, & vegetabilia quævis, uti non bene compactum humidum ob viscositatis defectum habent, humiditasque eorum magis aquea est, lapides verò exigua humiditate pollent; hinc fit, ut in utrisque partes spirituosæ ob defectum viscidi humidi vegetabilium partes fixas in cinerem, lapidum vero ob sulphuris pinguedinem in calcem resolvant: metalla vero ut humiditate viscosa pollent, ita quoque partibus partes intime commixtas compactasque habent; hinc fit ut ignis ministerio humiditas quidem illa attenuetur, & in majusculum incrementum assurgat, non tamen separetur, neque à corpore suo recedat, sed totum in liquorem abeat.

Quicunque itaque hanc naturæ operationem penitius considerat, is necessario fateri cogetur, metalla igne sollicitata minime fluere, eo quod aqueo prædominio prædita sint, sed ob insignem radicalis humidi visciditatem; qua partes partibus ita nectuntur, ut eas in fumos, vaporesque abire non permittat: sic enim humido aqueo simplici constarent, illa utique ignis ope non fluerent, sed in calcem converterentur, quemadmodum in lapidibus igne tortis accidit; fluunt itaque metalla igne, quia humiditas illorum, quo spiritus metallici cum vapore colligantur, vi caloris non recedit, sed ita attenuatur, & excrescit, ut attenuet quoque & rarefaciat partes, quas nectit; & hinc est metallicarum fluxus partium. Quod & inde patet; si enim metallis heterogenearum partium miscellæ, glebarumque terrestrium quisquiliæ admixtæ fuerint, solæ homogeneæ metalli partes fluent, cæteris diversi generis rebus vel in scoriam, vel lappam pompholigam, fuliginemque, cum aliqua metalli diminutione abeuntibus.

Atque hæc est ratio, cur metalla igne torta puriora evadunt quia partium heterogenearum miscellæ non bene compactæ, & humido aqueo abundantes, ignis attenuatione defectuque visciditatis avolant, metalli humido ob visciditatem irresolubili, quod verò metalla fluxu rarefiant experimento Fabri compertum habent; si enim in candenti ferro foramen effecerint, id multo candente adhuc ferro latius, quam ubi id refrigeratum fuerit, reperiunt: sicut enim ferrum calore majorem, ita frigore constrictum minorem locum occupat. Sed de hisce pluribus in undecimo libro de metallicis artibus, ubi & hæc omnia experimento comprobata reperies.

Atque hinc luculenter colligitur, quomodo calore attenuentur & fluant omnia, utique sapientissimo naturæ consilio, ut videlicet perpetua, perennique rerum vicissitudine universa geocosmi facies mutetur; & quia humiditas est vinculum, quo partes spirituosæ cum corpore, & materia conjunguntur, soluto vinculo spiritus à corpore sine ullo tamen eorum interitu, sed separatione tantum facta, ita recedant, ut semper tamen in materia nonnihil spirituum adinstar naturæ seminum, remaneat: qui si rursus ad istiusmodi corpus deferantur, magnetica quadam lege, ab iis qui intus reman erunt, attracti, unitique novo humido colligantur. Atque hæc est mira in natura rerum physica περικύκλωσις.

Hinc patet quoque omnium meteororum geneses dicta naturæ industria fieri, atque adeo omnes generationis, corruptionisque leges, tam in majori quàm in minori mundo inde pendere: quamvis enim omnium spirituosorum effluviorum variæ & innumerabiles pene differentiæ constituantur, ad duo tamen, tanquam ad genera reliquæ omnes revocati possunt; scilicet ad humida & sicca, quorum ista vaporum, hæc halituum nomine indigitantur; quæ cuncta in triplici natura regno minerali, vegetabili & sensitivo vires exerunt mineralia, & metallica corpora subterraneo vulcano sollicitata, attenuataque in vapores, vel halitus resoluta, in superficiem usque terræ extimam exaltantur, ubi cælestibus radiis percussa, & ad maximam subtilitatem redacta magnum illud aëreum Mare replent: vegetabilium vero sensitivorumque omnis generis spirituosæ substantiæ pariter cælesti lucæ percussæ, resolutæque rursus aëreo concreduntur oceano, ubi frigore resolutæ, denuo per nives, grandines, pluvias, nebulas, rores, terræ redditæ, quisque spiritus, ad id, unde avolaverat, corpus nativum magnetico quædam tractu confluit. Sed de hisce fusius ultimo libro, ubi novam physicam forsan hucusque vix notam aperiemus. Atque has naturæ operationes ars imitatur, quæ mineralia, vegetabilia animaliaque distillando, inde tot aquas, olea spiritusque extrahit differentes, quot in rerum natura differentia mixta sunt: itaut per salem fixam materiam physicam; per mercurium humidum, omnium gluten; per sulphur verò omne spirituosum veteres Philosophi intellexerint; ex solo enim simplicium elementorum confluxu, tantam, tamque innumerabilem rerum diversitatem, nasci, credat, cui placuerit, ego aliter à natura doctus, hic non ea, quæ Metaphysicos conceptus, sed quæ Physicam experientiam concernunt, tradenda consultius esse existimavi.

De Metallorum, cæterorumque Mineralium Fodinis, Fossorumque morbis & remediis.

§ I.

Quænam ad perfectam Metallicæ Artis notitiam requirantur, sive de conditione Præfecti fodinarum.

Antequam Artis nostræ metallurgicæ adyta profundius ingrediamur; primo quidnam ad omnimodam hujus artis notitiam requiratur, quibus dotibus, & naturæ talentis instructum eum esse oporteat, qui hujus facultatis professionem suscepit, paucis exponamus.

Primò, metallurgus, sive fodinarum præfectus, divinum cultum omnibus cæteris præferat, memor illius; quærite primum Regnum Dei, & cætera omnia adjicientur vobis; ne, dum sollicitius terrenos, caducosque scrutatur thesauros, avaritiæ voragine haustus, animæ suæ jacturam patiatur. Timori itaque Domini juncta assiduitas, & diligentia, qua omnia juxta mellicæ artis canones, regulas & præcepta disponantur, hoc utplurimum bonum adducit, ut his, qui & norunt ea, quæ facere oportet & curant ut perfici possint, pleraque omnia secunda, & prospere eveniant.

Secundò, ut metallurgus omnes probi peritique viri partes expleat; necesse est, ut artis suæ sit peritissimus; nimirum ut primo noverit, qui mons, qui collis, quæve vallestris, aut campestris positio utiliter fodi possit, aut fossionem recuset. Deinde venæ, fibræ, commissuræque saxorum ipsi pateant: mox multiplices, variasque terrarum succorum, gemmarum, lapidum, marmorum, saxorum, metallorum, mixtorum species perspectas habeat, omnem quoque operis sub terra faciendi rationem cognoscat. Nota sint ipsi materiæ experiendæ parandæque artificia ad excoctionem, quæ uti diversæ sunt, ita quoque indifferentibus metallis differentem exigunt modum: Alium quippe exigit aurum, argentum alium, cæteraque metalla alium, aliumque; quod & de succorum concretorum, salis, nitri, aluminis, chalcanthi, sulphuris, & bituminis excoctione diversimode peragenda intelligas velim.

Tertiò, metallurgus antequam μεταλλεύειν, sive venarum fossionem aggrediatur, hæc septem secum consideret. Primò loci genus, habitum, aquam, viam, salubritatem, dominium, vicinum. Quod ut possideat, multarum artium disciplinarumque notitia instructus sit oportet; primò Philosophiæ, ut subterraneorum ortus, & causas, naturasque cognoscat; secundo Medicinæ, ut fossoribus, cæterisque operariis providere possit, ne in morbos, quibus præ cæteris expositi sint, incidant, & si inciderint, vel ipse eis curationes adhibere, vel ut medici adhibeant, curare. Tertiò Astronomiæ ut agnoscat cæli partes, atque ex his venarum extensiones dijudicet; Geometriæ quoque haud sit imperitus, ut quam alte sit puteus fodiendus, ut per cuniculum, qui usque eo agitur, pertingat, certosque cuique fodinæ, præsertim in profundo constituere fines, terminosque, juxta statas Geometriæ leges mensurare queat: numerorum, sive Arithmeticæ insignem notitiam habeat, ut sumptus, qui in machinis construendis, fossoribusque fiunt, ad calculos revocare queat. Nihil autem hujusmodi Metallurgias præsidi adeò necessarium est, quam statica, qua substractiones fodinarum, machinas tractatorias, hydraulicas vel per se ipsum fabricare, vel aliis earum fabricandarum rationes exponere norit: præterea docebit hæc eum metallorum pondera differentiasque unius metalli ad aliud. Staticæ si conjungatur pictura, tum enim verò absolutam notitiam consecutus dicetur, si cuniculorum diverticula juxta Ichnographiæ leges recte designare, machinarum requisitarum prototypa, uti & montium, camporumque situm, positionemque recte repræsentare possit. Quia denique sæpe magna circa fundorum jurisdictiones dissidia oriuntur, Legum quoque peritum esse oportet, ut de dominiis rerum rectum judicium formare possit.

De variis Officiis eorum, qui metallurgiam curant.

Præsidi totius metallicæ negotiationis subsunt post supremum Dominum, & possessorem, magistri operarum jurati quos vocant, scribæ fodinarum, præfecti cuniculorum. Magister operarum in omnes fossores imperium exercet, exceptis monetariis, Argentique purgatore; per pœnas quoque in negligentes operas animadvertit; controversias circa fodinas ortas dirimit; jus fodinarum petentibus dat, confirmatque, fodinas metitur, earumque terminos statuit; quid in unaquaque fodina faciendum docet, & præscribit, cui omnes cæteri operarum præfecti rationem de pecunia præcedenti hebdomade expensa, reddunt, quam scribæ codici consignant. Hunc fabrum lignarium esse oportet, ut possit puteos exstruere, columnas collocare, ac facere substructiones, quæ montem suffosum sustineant, ne fossores obruantur, cuniculos perforare, ad aquas ex venis, saxorumque commissuris promanantes alio derivandas; debet & venas cognoscere, & fibras, ut utiliter fodiant puteos, effosamque materiam, unam ab altera discernat, aut per se, aut per alios solitis jam præceptis de Juratis instructos; cognitionem præterea habeat lavandi, depurandi, coquendique metalla; tandem quicquid fossoribus ad labores necessarium est suppeditet, ferrum ad instrumenta, coria ad vestes, sevum ad lucernas, &c.

Jurati debent esse bonæ fidei viri, reique metallicæ periti, quorum quidem numerus pro fodinarum multitudine assumitur. Horum officium est fodinas invisere, quid agatur, actumque sit, inquirere, de machinis, substructionibus, novisque fabricis consultare faciendis, cæterisque omnibus, quæ bonum fodinarum concernunt, deliberare: fossionum in duris, asperis, & saxosis locis; item in mollibus, argillaceis similibusque labores subeuntibus juxta Arithmeticæ proportionis leges solvere. Item negligentes, fraudulentos, aut furaces, pro delicti gravitate punire. Juratis denique absentibus præses omnium nihil propria auctoritate decernit.

Ad operas quod attinet, hoc pacto labores suos transigunt: diei naturalis spatium iis dividitur in tres partes, ita ut singula spatia temporis septem horas comprehendant: primum septem horarum spatium incipit ab hora quarta Astronomica, & durat usque ad undecimam. Secundum incipit ab hora duodecima; & durat usque ad septimam pomeridianam, quæ censentur esse operæ diurnæ. Tertium incipit ab hora octava, & finitur hora tertia post mediam noctem, tunc autem sive ex puteis hauriant aquam, sive venam fodiant, ad nocturnas lucernas perpetuo vigilant, & ne vigiliis aut lassitudine dormiant, cantu nec

nec rudi prorsus, nec injucundo duros solantur labores: ad quos subeundos campanæ sono admonentur, quo dato vicatim hinc inde ad labores sese accingunt: cum verò septem horæ fuerint finitæ, tunc dato signo novo, vel pulsu tabellarum, quo percepto subterranei fossores saxis illiso malleo dant signum in interioribus montium cuniculis laborantibus, laborem esse finitum; quamvis etiam sevi in lucernis proximus defectus luculentum illis completi temporis signum sit.

De Morbis Fossorum.

Cum subterranei cuniculi magnis mineralium spiritibus conferti sint, fieri non potest, quin subinde fossores insolitis morborum generibus infestentur: unde pro diversitate aquarum, halituum aërisque, diversos morbos nasci necesse est, quorum alii affligunt artus, alii lædunt pulmones, oculos alii, alii denique exitiali quadam, & suffocativa vi protinus eos interimunt. Aqua frigidior, quæ in puteis profundissimis stagnare solet, utplurimum crura, nervos vitiare solet, unde nisi ocreis in hunc finem factis se tueantur in conclamatas penè infirmitates ut incidant, necesse est. In fodinis verò siccis, & humiditatis expertibus, majus ipsis malum imminet; dum enim terram continuis concussationibus exagitant, & ad venarum ductus detegendos metallicarum glebarum, matrices altius adoriuntur, fieri non potest, ut medium variis pulverum effluviis non inficiatur, quæ unà cum aëre hausta, pulmonibusque insinuata, primò Asthma, id est, spirandi difficultatem, deinde phthisin generant; quæ si præterea corrodendi vi polleant, tunc exulceratis pulmonibus diram tabem gignunt. Quin etiam cadmiæ quoddam genus est, quod operarum pedes aquis madidos, itemque manus exedit, pulmones, & oculos lædit; unde multi pedes ocreis, sed & manus chirothecis, faciem verò vesicis muniunt, ne pulvis iis nocere possit: hac ratione confectores minii, apud veteres Romanos contra mercuriales spiritus sese munivisse Plinius tradit.

Accidit nonnunquam, ut saxa metallica igne adhibito frangere & rumpere cogantur fossores, quod dum faciunt, nisi à fumo tempestive se subducant, dici vix potest, quàm monstruosa morborum genera, quæ proximam illis necem adferunt, incurrant: in his quippe aër mirum in modum inficitur veneno quodam subtili & spirituoso, quod ex venis commissurisque glebarum metallicarum ignis vi expressum, diffusumque exhalat; hoc si fornicibus fodinarum sub forma tutiæ, pompholygis, aut fuliginis adhæserit, ac deinde cum tempore in lacunas deciderit, maximum sanè fossoribus aqua istiusmodi lethiferis spiritibus tincta damnum adfert. Experientia siquidem docuit, quod si stagnantium hujusmodi aquarum lacunas vel jactu lapidis commoveris, spiritus virulenti, qui inde protinus evolant, quemcunque offenderint, sine ullo remedio conficiant: idem fumus igne nondum extincto symptomatis prorsus exoticis præstare compertus fuit: corpora enim fossorum isto veneno infecta continuo ita turgescunt, ut omni sensu & motu destituta sine dolore intereant: qui verò se infectos sentiunt, dum scalarum adscensione saluti consulturi fugiunt, interim prævalescente veneno, manibus pedibusque ita in globosam formam tumefiunt, ut dum se scalarum gradibus tenere amplius non queunt, ex scalis delapsi, vitam infelici morte commutent. Fossores itaque multorum morte cautiores igne intra fossas exstructo, ad biduum integrum sese à fodinarum ingressu continent, donec lethiferum virus per aërem diffusum igne paulatim consumatur.

Rursus, ubicunque arsenicum, auripigmentum, sandaracha, similesque venenosorum mineralium matrices reperiuntur; ibi aër sese offert tanto perniciosior, quanto virulentioribus dictorum mineralium, unà cum mercurialium venarum halitibus imbutus fuerit; quemadmodum Agricola refert, in specubus ad Planam oppidum evenire, qui certis anni temporibus, halitum ex acidulis emittunt lucernas extinguentem, & si quis diutius ibi manserit, necantem; alibi depressis puteis sulphurata, & aluminosa putearios enecant. Hujusmodi Spiritus in Neapolitano Agro juxta lacum Agnanum in Antro quodam, (canum vocant) exhalant, quod canes exigua mora ibidem detentos statim stupidos & veluti exanimes reddit, diutius verò detentos prorsus suffocat. Tales hiatus quoque in Agro Tyburtino, & Volaterrano uti in nostra Hetruria, & Latio exposuimus, reperiuntur, qui & homines, & animantes incautius accedentes interimunt. Vide quæ in quinto libro fusius de hisce discurrimus. Talis itaque proprietatis lethiferæ sunt halitus illi, qui subinde ex novis effossis cuniculis magna fossorum strage occurrunt.

De Cura morborum metallicorum.

Quemadmodum omnes morbi metallici oriuntur, vel ex vaporibus virulentis metallorum, vel ex fumosis halitibus aërem inficientibus, natura & proprietate diversis, ita quoque diversissimos morbos in subterraneis fossoribus efficiunt: alii enim pulmones, stomachum alii, quidam cerebrum, nonnulli articulos; non desunt qui hepar, renes, vesicam petant, in quibus deinde per continuam aëris infecti insufflationem, vel intus calore nativo, non secus ac ignis vi intra Alembicum, jam sublimantur, modo præcipitantur, nunc in alias, & alias partes distillatione derivantur, unde exoticæ fiunt coagulationes, corrosiones, putrefactionesque, ex quibus cunctorum morborum seminaria originem habent. Quomodo itaque hisce se fossores, metallorumque coctores munire, & præservare queant, paucis quantum ex medicis, qui conducto stipendio curam habent operarum metallicis subjectorum, intellexi, ostendendum duxi.

Ad triplicem itaque methodum revocari potest metallici morbi cura: ad prophylacticam diætam, & genuinam medicamentorum rationem, prophylactica ita se habet: qui nondum infectus est, is excellentissimum, & specificum medicamentum seligat ab essentia tartari, cujus hæc est compositio. Misceantur simul liquor tartari, laudanum papaveris, oleum ex colcothare elicitum: est autem colcothar nil aliud, quàm vitriolum ad rubedinem calcinatum: quæ distillata liquorem præstabunt, qui trium granorum dosi quolibet semestri sumptus ab omnibus venenosis metallorum vaporibus, halitibusque liberum, immunemque reddere dicitur. Qui verò jam putrefactionem ex corrosione metallicorum halituum inciderint, iis maxime præscribi solet balsamum vel ex vitriolo, vel ex urtica, aut chalybe eductum. Balsamum vitrioli ita parant: abstrahunt à vitriolo phlegma suum tam diu, donec fiat mellis instar dulce, & ad purpureum colorem inclinet; dosis est una gutta in aqua veronicæ,

Balsa-

Balsamum urticæ sic parant: sal ex urtica extractum in sua aquositate tandiu rectificetur per ignem moderatum cinerum, vel arenæ, aut etiam roris, donec olei pinguedo conspiciatur, quæ à suis fæcibus separata, quotidie trium guttarum dosi exhibeatur in aqua veronicæ.

Balsamum magnetis sic paratur: Magnes in alcool, id est in pulverem tenuissimum redigatur, cui superimposita æquali pondere limatura chalybis in vitreo vase quam optime lutato coquatur, in oleitate cinerum Isatis herbæ; postea accipiunt limaturam, seu scobem magnetis quæ in eam vino rectificato tam diu digeratur, donec vinum rubescat: separato itaque vino à rubedine in fundo balsamum magnetis reperiunt, quod sumpta dosi supra posita, nullum membrum putrefieri permittit.

Diætam peragendam fossoribus hac cura præscribunt: ut videlicet homines metallicis & subterraneis laboribus fodinarum occupati, cibos suos quantum fieri potest, sale petræ condiant: simili ratione aromatum loco utantur sale aluminoso, quod quidem ex alumine extractum nil salsedinis habet, imò cibos optimè condit.

Contra Asthma non putridum, quod metallici utplurimum ex mercurialibus halitibus contrahunt, præscribere solent aquam panis porcini, unicum contra pulmonum vitia remedium: est enim vis ejus mirum in modum diaphoretica; si enim affecta membra, id est, hepar, ventriculus, pulmo in διαφορήσει conserventur, eis nulla nocebit spiritus mineralis virulentia, & si quod damnum illis illatum est, id per vim diaphoreticam expellunt, uti mucilaginem, resinam, aut tartarum, quæ cum diaphoretica seu sudorifera vi, neque in vesica aut renibus calculus, aut arena consistere possunt: est enim sudor in hujusmodi infirmitatibus summum præsidium.

Non desunt alia domestica remedia tam pro iis, qui in subterraneis cuniculis metallis eruendis operam dant, quàm pro iis, qui lavandis, depurandis, excoquendisque metallis operam dant; nonnulli maximè in usu est Therica, aliis metallica remedia ex sale, alumine, sale nitro, salpetra, vitriolo, tartaro confecta, quorum ope, usque maximum levamen se sentire fossores fatentur; quod utique non alia de causa fieri existimo, quàm ex sympathica quadam affectione, qua similia intra corpus suscepta collectaque metallicorum effluviorum corpuscula ubi confluxerint, mox unà quoque secum humores abstersiva vi salium per naturæ secessus educant. Sunt quippe cujuscunque tandem generis salia, ubi ritè depurgata, & in suam puritatem redacta fuerint, insigne contra maleficos mineralium halitus Alexipharmacum; totum enim, quod in salibus malignum latet, & ex heterogeneis malignantis naturæ glebis, quibus miscentur, conflatum.

Iterum contra hujusmodi pestiferum subterranearum fossarum aërem optimi, & præstantis vini, antequam ingrediantur fossores, haustus, vel jusculorum præpinguium sumptiones cum butyri, cæparum, nucumque juglandum esu, nonnulli *Zeduariam*, aut alterius specificæ qualitatis radicem ore masticant; quidam etiam contra mercuriales spiritus aurea folia ore tenent: uti enim mercurius aurum naturali appetitu mirum in modum ambit, ita quoque aureis foliis inhærens spiritus, ultrà non tendit; contra pulmonis vitia, vel ipsum balsamum, vel flores, aut butyrum, ut vocant, sulphuris mirificam vim habent ad depurgandos pulmones, maxime ubi in hydropem inclinaverint. Contra peripneumoniam maximè prodest, si semilibram aquæ melissæ cum una libra tartari, unà cum vino rubro melioris notæ, admixtis baccis juniperi, floribusque cichorii, in aquam distillatione resolveris, quam quotidie cum vino generoso dosi quatuor drachmarum sumpseris, cætera vide apud Paracelsum, Agricolam; quæ hîc scripsi ab iis, qui fodinis præsunt, medicis, mihi concredita fuerunt.

De Remediis, quibus malignus aër in Cuniculis Metallicis purgatur.

Duo maximè natura apposuit obstacula, quo minus ex desideratis mentium thesauris homines perfectam felicitatem consequerentur, ut proinde natura in hoc non tam se matrem, quam novercam exhibuisse videatur: quorum primum est, inexhausta stagnantium aquarum colluvies qua uti venarum metallicarum tractus ad ulteriorem fossionem impeditur, ita quoque incredibile rei metallicæ damnum confert. Alterum sunt virulenti, & exitiales prorsus metallicarum venarum, sive vapores, sive halitus queis non solum μεταλλορυξία impeditur, sed & operis seu fossoribus, si non repentinam mortem, saltem uti in præcedenti capite ostendimus, inevitabilia exoticorum morborum genera, magna miserorum hominum strage conferunt. De hoc primo, de illo naturæ incommodo postea differemus.

Quæritur itaque primo, quanam arte, & industria virulentus fodinarum vapor, & halitus expurgari, & fodinæ à tanta peste, cum salute operarum liberari queat? non desunt, qui putent, primò id fieri posse rogo ex salutiferis lignis extructo. Ego verò dico, tantum abesse, ut istiusmodi consilium quicquam remedii afferat, ut potius tum fumus, tum calor in tantis angustiis concentratus, majora pericula, majusque malum, imò viciniorem letho portam aperiat. Legerant ipsi forsan, Hippocratem integras urbes salutiferorum lignorum rogis per vicos, & compita dispositis, à peste liberasse, quod & nos in nostro tractatu de peste fieri posse præscripsimus; ac proinde idem in profundissimis terræ locis fieri posse cogitarunt. Sed aliud est, in longe, lateque externi aëris magno mari hac industria uti, aliud intra conclusa terræ viscera, ubi id fieri nulla ratione posse, ex duobus capitibus ostendo.

Primò, quis nescit, ignem in subterraneis locis nisi suis caminis instructus fuerit, durare non posse, vel si prope vicinum putei inferioris ostium exstruatur, ita omnia summo replere, ut is operas multò compendiosiori via, quàm vel vehementissimi veneni halitus, ad portus mortis, suffocatione deducat. Ignis sine aëre vivere non potest, vel si aërem sufficientem non adipiscatur, fumo susquedeque vertit omnia cum extremo laborantium exitio: accedit hisce, quod rogus instructus in abditis terræ latebris tantum abest ut aërem pestiferum consumat, ut potius halitus, vaporesque, qui primò intra matricum receptacula sopiti jacebant, caloris vehementiâ excitet, eorumque sublimatione rarefactos per universos fodinarum meatus aërem virulenta facultate tingat & inficiat. Experti sunt summo suo malo nonnulli fossores

fossores hujusmodi malum ; qui accensis luminibus, dum in loco sulphureo-bituminosis vaporibus referta appropinquarent, totus aër in fodinis existens inflammatus, partim suffocatos, partim exustos extinxerit; quod & usu venit in nonnullis, qui puteos fodientes simili vapore eos invadente, in momento extincti fuere. Rogum itaque in fodinis exstruere tantum abest, ut virulentum aërem consumat, ut potius cum excitis calore aliis, aliisque ex venis metallicis halitibus, mirum in modum augeat.

Quodnam itaque contra tanta mala remedium? Scio plerumque aërem in fodinis follium subsidio expurgari solere ; sed nisi id negotium recte instituatur, non multum emendationis conferet, si enim extrinsecus aër aliunde non attrahatur & putridus ex alia quapiam parte non aperta dispellatur, semper eundem aërem quieto jam aëre, remanere necesse est.

Duplici itaque via aërem expurgari posse existimo ; vel follium ope, vel sine ullo follium usu, quod antequam ostendam, scire lectorem velim, aëri ita à natura comparatum esse, ut quamvis ex uno loco ad alium subterraneum locum ruens aër admitti possit, nisi tamen putidus hic aër alium locum habeat, quo se recipiat, alius externus admitti nunquam poterit, quem tamen si invenerit, is mox recedendo aëri externo locum præbet. Et innumeris id experimentis comprobari posset, si omnibus vulgò notum non esset. Ut itaque aër dispellatur, duo orificia eum tenere necesse est : unum, quo recens, & extrinsecus insuffletur ; alterum, quo exsuffletur.

De modo exhauriendi aquarum colluviem, quæ fossoribus magno impedimento sunt.

Alterum avaritiæ mortalium, quo minus ad intima Auri, Argenti cæterorumque mineralium gazophylacia penetrent, frænum natura objecisse videtur ; & est stagnantium aquarum in subterrestribus fodinis colluvies ; quæ quidem tanto est perniciosior, quanto majora occurrunt in ea evacuanda impedimenta. Primum est profunditas aquarum, quam si antliis aut coriaceis saccis exhauseris, quo eam derives, vix sine novo canali perfosso, dispicias. Alterum est, angustia locorum quæ omnem hydraulicarum machinarum dispositionem impedit, & cum utplurimum ferro adornentur, ei confestim obicem ponit mineralium aquarum acrimonia, quâ exiguo tempore ferramenta non solum exeduntur, sed & in scoriam cum totius machinæ dissolutione abeunt. Agricola lib. 4. de re metallica varia quidem instrumenta, & hydraulicas machinas proponit, quarum tamen vix ullæ in magnis istis fodinarum gurgustiis ob laboriosam earum structurarum, usum habent ; uti enim ingentibus expensis construuntur, ita quoque tum ob ferreas catenas, haustra ferrea, perticas ferreas, quibus agitantur, tum ob mineralium aquarum acrimoniam, saliumque edacitatem diu durare non possunt. Accedit locorum angustia, quæ sine magnis sumptibus, ut machinarum capaces sint, dilatari nequeunt ; neque antliæ, quibus utplurimum utuntur, durare queunt ; cum qualicunque tandem metallo conficiantur, semper minerales aquæ illis inimicæ, in eas rodendo tandiu agent, donec vel ærugine, vel rubigine consumantur. Unde ex puro ligno, aut lateribus coctis illa construere oporteret, ut subsistere queant. Vitriolatæ aquæ, ubi ferrum, aut æs, cuprumve repererint ; statim ea adhæsione corpusculorum ad ultimam usque scoriam rodere non cessant ; nitrosæ verò aquæ matricem, piulcumque Antliarum, mox ubi quieverint, lapidifico succo ita vestiunt, ut amplius vix extrahi possint.

Est & ad aliud impedimentum, quod post aquam exhaustam vel novus canalis fodiendus sit, ut extra derivari, vel per fodinæ puteum, quod plerumque fit, coriaceis saxis extrahi queat : sed ne sic quidem magnum emolumentum exspectari potest, cum ex fossis, occultis plerumque scaturiginibus implentur, quantum extraxeris aquarum, tantum ex scaturiginibus fossæ novæ aquæ accedant ; accidit etiam, ut aquarum metallicarum pondere sacci seu bulgæ coriaceæ plerumque rumpantur. Quocunque itaque te vertas, semper alia, aliaque impedimenta reperiuntur : labor tamen improbus uti omnia vincit, ita quoque vel venarum obstructione, vel aliis mediis, modisque invitæ naturæ tandem fræna injicit, ut intento suo potiatur : Antliis, & coriaceis saccis res in Hungaria, uti mihi scribitur, peragitur.

Unum restat, quo pro meo quidem tenui judicio rem meliori modo confici non posse existimo, quàm si fossarum profunditas unà cum putei, quo intra fodinas descensus datur, altitudine ad libellam prius cum respectu ad externam montis declivitatem examinentur. Si itaque fossa altior, sive profundior, aut æqualis fuerit campestri cuidam planitiei, tum enimverò oleum, operamque perdis in aquarum ex fossa aliorsum derivatione, aliudque non restat consilium, nisi ut per putei orificium foras extrahatur ; si verò campestris, aut vallestris planities profundior fuerit, tunc spem habebis, aquam per canalem data opera factum extrahendi. Qui verò suctu, aut attractu machinarum hydraulicarum ope negotium confici posse existimant, illi non nisi speculationibus metaphysicis fulti, rem expediri posse censent ; ubi enim aquam in receptaculum aliquod extraxerint, quò eam derivabunt ? Relinquendus ita mos est, & consuetudo diuturno usu in diversis Europæ metallorum fodinis introductus ; cum enim ad hujusmodi necessitatibus succurrendum, ingenia hominum maximè ad aliquid inveniendum, quo à tanto naturæ incommodo se liberare possint, quotidie acuantur ; nihil autem hucusque, quod plene Metallurgorum votis satisfaciat ; præterea, quæ diximus, instrumenta, & machinas, certè ea usurpanda sunt, donec Deus Opt. Max. aliquid aliud inspiret, quo res desideratum exitum sortiatur.

Atque hæc quidem dicta sint de iis aquis, quæ in visceribus fodinarum collectæ exitum ob dictas causas non habent. Si verò aquæ illæ commode derivari possent ad os inferius putei, tum majori commoditate, per instrumenta, quæ Agricola lib. 4. præscribit, educi possunt. Ne verò catenæ & ferramenta machinarum ob mineralium aquarum edacitate consumerentur, illa oleo ex plumbo extracto probe inuncta, contra omnem consumptionem durare possent. Cum nihil sit in rerum natura, quod ferramenta etiam marino submersa liquore, ab omni corrosione & rubigine, liberiora conservet, quàm dictum oleum. Sed cum majori hujus olei copia ad tot catenas, & ferramenta tingenda, quàm expensæ tolerent, opus sit, ita quoque ad

ad negotium conficiendum non exiguam difficultatem habet.

Atque hæc sunt impedimenta, quæ metallurgiam subterraneam unà cum insigni, & irreparabili damno impediunt; & sunt siccitas, & huditas fodinarum, cuniculorumque. Siccitas è calore, & consequenter virulentissimis halitibus magnam fossoribus ruinam molitur. Humiditas verò, inaccessis fodinarum venis obicem ponit, nisi conferta operarum multitudine, eâ, qua solent, industria exhauriatur: ubi enim aquarum dominatur humiditas, ibi sine nocumento operæ subsistere non possunt: frigus tamen aliquo modo prodest, hoc enim uti & aquarum, earumque commotione omnis mineralis auræ virulentia proscribitur, nisi aquæ longo tempore immotæ, & stagnantes cutem ex venenoso halitu contraxerint; quæ tamen multum obsunt, nisi ipsa agitatione aquæ depulsæ alio se receperint, accidit enim, ut subinde in hujusmodi fossis vel projectu lapidis virulentæ aquæ vapor adstantibus irremediabile malum adducat.

De multiplicibus Venarum fibrarumque mineralium Ductibus.

Expositis jam impedimentis, & obstaculis, quibus spetatus metallicorum hominum fructus, conatusque luditurque, nihil restat, nisi ut jam intimius nos insinuantes, sinus quoque, uterosque fossilium conceptui ortuique dicatos scrutemur, quos Plinius, Dioscorides, Vitruvius, Albertus, Agricola, venas vocant, juxta illud Ovidij.

Nunc quoque jam veteris percepto semine venæ
Arva rigent, auri madidis pollentia glebis,

Sunt autem Venæ mineralium seu metallorum nihil aliud, quam vasa quædam, seu receptacula materiæ, quam ad fossilium formationem, ceu materni uteri ad prolis propagationem concipiunt, transumpta similitudine, ab animantium venis. Quemadmodum enim hæ singulis membris dispertiuntur, atque per eas ex jecinore sanguis in universum hominis corpus diffunditur; sic illæ disperguntur tum per totum terræ globum, tum vel maxime per montanos locos, aquis per eas manantibus & effluentibus. Præterea sicuti singulæ venæ aliam venularum fæturam connexam habent, quas capillares vocant; ita quoque venæ metallicæ venulas adjunctas habent, ex commissuris saxosæ materiæ mineralis exortas, quas & fibras vocant; quamvis contraria ratione fundant humorem; venæ corporis humani sanguinem in capillares exonerant venulas; contra venulæ metallicæ conceptum humorem in venas majores diffundunt; de quibus vide Senecam lib. 3. nat. quæst. cap. 15. ubi hanc venarum analogiam non eleganter minus, quàm eruditè describit. Si quis venarum, venularumque fibras rectius consideraverit, is intra saxorum commissuras, non secus ac absolutissimam arboris in varios ramos divisam intuebitur imaginem.

Est autem multiplex venarum differentia, sive longitudinem, sive latitudinem, aut altitudinem spectes; unde triplex eas denominandi forma resultat; ut aliæ sint profundæ, aliæ, dilatatæ, cumulatæ aliæ. Profunda ex summa telluris superficie in imam ejus sedem descendit. Dilatata velut medium inter terræ superficiem, ejusque profundum sub terra latens, in multum se spatij dilatat. Quæ verò magnam alicujus loci partem occupat, in longum & latum ducta, cumulata vocatur. Quod autem est medium inter duas venas, intervenium nominatur. Rursus profundarum venarum aliquæ passum unum sunt latæ; aliæ duos cubitos; quædam unum, nonnullæ pedem, quas omnes metallurgi vocant latas, quæ in nonnullis locis subinde usque ad duodecim passus extenduntur. Quædam etiam tantummodo latæ sunt palmum unum, aliæ tres digitos, duos aliæ quas angustas vocant.

Dilatatæ verò inter se differunt altitudine: earum enim aliæ passum unum, aut duos, aut plures sunt altæ, aliæ cubitum, pedem aliæ, aliæ semissem, quas omnes altas vocant: quas verò humiles vocant, aliæ sunt palmum, aut tres digitos, vel duos, vel unum, ut in figura apparet; quæ iterum variè dividuntur, ita ut aliæ sint rectæ, aliæ curvæ, quædam obliquæ & tortæ, aliæ transversæ, & circulares, quarum omnium differentias hîc Typo, ut longiori descriptioni parcamus, exhibemus. Quid verò finem, caput & caudam venarum vocent metallurgi, uti passim notum est, ita ulteriori expositione non indiget.

Sumuntur præterea venarum differentiæ ex partium mundi situ, ita ut aliquæ ex oriente in occidentem, quædam contra ex occidente in orientem, nonnullæ ex Austro in Boream, & contra ex Borea in Austrum extendantur, aliæ denique intermedias Cardinalium punctorum plagas servent, quæ initium suum à saxorum commissuris sortiuntur; quæ si, v. gr. occasum versus vergant in profundum vena dicetur ostendi ex oriente in occidentem, & sic de cæteris; quæ valde tamen inter se discrepant; dum aliæ ex summo montis vertice per devexum descendunt in vallem, aliæ contra adscendunt quæ omnia vide apud Agricolam fusius tractata.

METALLOGNOMIA,
sive
De Signis Metalli latentis, & qua Arte metallorum vena cognoscantur.

Uti hoc sagacis est ingenii argumentum, ita quoque pari mentis industria tractandum est. Cognoscuntur itaque variis modis latentium metallorum thesauri; voco thesauros; quia quicquid in humani generis conservatione, tum ad splendorem & magnificentiam, tum ad necessariorum usum pertinet, ex subterraneis gazophylaciis originem suam nanciscitur, quæ alibi fusius prosecuti sumus. Sed jam instituti nostri filum arripiamus.

Subterraneæ metallorum venæ triplici ratione innotescunt; modo naturali, artificiali, & casu: Modo naturali, primò per vapores, & halitus metallicos: secundo per montium, herbarum, arborumque in eis constitutionem; tertio per venarum ab imbrium, torrentiumque defluxu detectionem: quarto per flumina quæ ramenta metallorum utplurimum secum abrasa devehunt. Modo artificiali, per aquarum mineralium, limique fluminum lacuumque distillationem, Chymico more peractam: secundo, per virgulam divinatoriam, de qua paulo post post. Casu, per arborum eradicationem, sylvarumque incendia, per fluminis cadentis, saxaque findentis violentiam: secundo, per aratri, sulcorumque campestrium demolitionem; tertiò equorum, porcorum, aprorumque terram fodicantium ope: quartò, per folia vitium, quas spiritus auriferi in aureum colorem tingunt, uti sæpe sæpius in Hungaria comperitur. His itaque propositis, jam telam prosequamur.

Signa itaque quibus metallicæ venæ deprehenduntur, sunt sequentia, partim ex Agricola, Cardano, partim propria experientiâ comperta.

Dico igitur primò, metallicas venas interdum vi aliquâ (quam si casum, seu fortunam dicere malis, perinde est) sine hominis industria & labore aperiri non uno modo.

1. Eas cute nudat torrentis impetus, id quod olim accidit in Fribergi Argentariis.

2. Vis ventorum radicitus extrahens, & extirpans arbores, quæ supra venas creverunt.

3. Abruptio saxi è monte: id verò abrumpit vel diuturnus, & largus imber, vel terræ motus, vel ictus fulminis, vel violenta nivis devolutio, vel impetus ventorum. Virg. lib. 12. Æneid.

At veluti montis saxum de vertice præceps,
Cum ruit avulsum vento, seu turbidus imber.
Proluit, aut annis solvit sublapsa vetustas.

4. Aratrum venas retegit: aratri enim vomere glebas Auri excissas esse in Galecia Justinus memoriæ tradit.

5. Sylvarum incendium metalla prodit, quod Argentariis Hispaniæ accidisse scribit Diodorus Siculus. Hinc Lucretius lib. 5. de Natura rerum.

Quod superest, æs atque aurum ferrumque repertum est.
Et simul argenti pondus, plumbique potestas,
Ignis ubi ingentes sylvas ardore cremarat
Montibus in magnis, seu cœli fulmine misso,
Sive quod inter se bellum sylvestre gerentes,
Hostibus intulerant ignem formidinis ergo:
Sive quod inducti Terræ bonitate, volebant
Pandere agros pingues, & pascua reddere rura:
Sive feras interficere & ditescere prædâ.
Nam fovea, atque igni prius est venerarier ortum,
Quàm sepire plagis saltum, canibusque ciere.
Quidquid id est, quacunque è causa flammeus ardor
Horribili sonitu sylvas exciderat altis
Ab radicibus, & terram percoxerat igni;
Manabat venis ferventibus in loca Terræ
Concava conveniens argenti rivus, & auri,
Æris item & plumbi.

6. Denique venas reserat alia quæpiam vis: etenim equus (si huic narrationi fides habenda est) Goselariæ venam plumbariam ungula patefecit. Istis igitur modis fortuna nobis venas largitur.

Dico secundò, reconditas fossilium venas posse humana arte, modis, qui sequuntur, investigari.

1. Observandæ sunt scaturigines fontium, quæ à venis longe abesse non possunt, quod ex ipsis earum aqua manet.

2. Spectanda sunt fragmenta venarum, quæ torrens ex terra eruit; longinquitas enim temporis aliquam eorum partem rursus obruit terrâ. Verùm hujusmodi fragmenta, si supra terram jacuerint, aut sint levia, venæ ab ipsis plerumque absunt longius, quod torrens extracta procul à venis abripuerit, & ea propellendo, levia fecerit; sin terræ infixa, vel aspera fuerint, ad venas proprias adsunt.

3. Situs etiam considerandus; nam is in causa est, quod & venæ magis, aut minus terra obruantur, & fragmenta longe, aut minus longe protrudantur.

4. Observandæ pruinæ, quibus omnes herbæ candicant, his exceptis, quæ crescunt super venas: venæ enim quia siccum exspirant calidumque halitum, pruinæ concretionem impediunt; quo igitur loco herbæ humidæ non congelant pruinas, subest vena, quæ si spiravit valde calidum, fert ea terra humiles herbas, & colore sublanguido.

5. Indicium venæ latentis est, si arborum folia tempore verno livida sint, vel subcærulea; si rami, præsertim superiores, infecti nigrore, aut alio colore minus naturali. Si stipites bifidi, si rami nigri, aut discolores; ea namque opera efficiunt calidi & sicci venarum halitus, qui ne radicibus quidem arborum pareunt, sed eas adurentes prorsus infirmas reddunt: qua de causa vis ventorum frequentius hujus generis arbores dat ad casum, quàm reliquas.

6. Montium cacumina, quæ ad meridiem tendunt, radicibus ad Boream spectantibus, argumentum metalli præbent; & maximè argenti, cujus fodinæ feraciores recta ex Oriente in Occidentem tendere solent.

7. Color montium & lapidum, ac terræ, non solum metallica ibidem esse, sed & qualia sint docet: viridis fit ab ære, niger ab argento, & auro; purpureus à pyrite, lividus à plumbo & ferro, luridus à chalcantho & similibus ejusmodi succi; cinereus & obscurus à sulphure.

8. Recenseri & odor potest inter venarum signa: cum enim duos ejusdem montis lapides simul attriveris, si metallum monti subest, olent sulphuris non parum.

9. Montes steriles metallici omnes sunt: nam humor absumitur intus, unde plantæ generari nequeunt, & mali halitus jam natis etiam plantis vitam eripiunt.

10. Graviores etiam lapides, aut terra, quàm ratio postulet, certum est metallicæ materiæ argumentum.

11. Si aliqua etiam parte nimis splendeant lapides, vel solidi existentes non careant omni splendore, subesse materiam metalli certò scias.

12. Lapides si igne liquefeceris, deprehendes simul, & metallum adesse, & genus ipsius, & quantitatem.

13. Aquæ etiam effluentes levem quandam hujus conjecturam afferunt, quæ si odorem, aut colorem præ se ferant alienum, haud dubie metallum in monte esse pronunciabis.

14. Fundum quoque alvei diligenter explorabis, nam partem metalli invenies: vix enim fieri potest, ne longo temporis progressu, aliquid semper addente die, ex descensu gravioris partis, vestigium metalli non appareat.

15. Præterea montium rimæ indicant acres metallicorum halitus.

16. Ad hæc non desunt plantæ, quæ metallorum societate gaudent raræ illæ quidem, at quo rariores, eò, si adsint, evidentius testimonium illorum præbent. Generatim tales sunt, quæ fructum non edunt, aut exiguum; juniperus humilis, hedera, caprificus, pinaster etiam; & aculeatarum pleræque. Sunt etiam folia arborum aut pallida, aut decidua, & trunci exiles, marcentque omnia.

17. Ex montium apicibus, in quibus plerumque vapores expirare solent, metallorum latentium indices sunt.

His demum addimus Virgulam divinatoriam, qua plerumque metallurgi in explorandis metallis utun-

utuntur. Est autem virgula bifurcata ex variis arboribus, seu fructibus, pro explorandorum metallorum conditione, effecta: putant enim plerique superstitiosiores hujusmodi, effectum consequi non posse, nisi die dominica Paschatis, aut die solstitii fuerit excisa, aut supra venam excreverit; neque negotium ullum successum habiturum, si explorator non fuerit die dominico natus. Verùm uti natura rerum hisce superstitiosis circumstantiis ad agendum non indiget, ita quoque suapte sponte ostendunt, hujus artis magistrum alium non fuisse, nisi Satanam, qui homines auri divitiarumque plus æquo avidos, in sua retia trahere, cum ultima animarum ruina satagit. Unde nonnulli differentes construunt virgulas, diversis metallorum speciebus explorandis appropriatas. Hoc pacto colurnâ virgulâ utuntur ad argentum: Fraxineâ ad æs: piceastri ad plumbum: Isatis caule ad ferrum &c. quidam enim Magicis utuntur speculis, additis carminum incantationibus, in metallicis venis detegendis. Unde passim à peritis & timoratis ceu magicæ illusionis ex quocunque tandem pacto introducta vanitas respuitur: neque enim ulla ratio dari potest, cur virga bifurcata utroque cornu firmiter apprehensa, etiam omni magico pacto excluso, tantam tamen violentiam à vaporibus metallicis sustineat, ut eam deorsum trahant. Certè ego sæpius hujus rei supra metallica corpora auri, & argenti, experimentum sumens, semper spe mea frustratus sum: atque luculenter adverti, manifestam esse non dæmonis, sed virgam tractantis illusionem, dum imaginationis vi deceptus, putat, virgam ad metallum suapte sponte vergere, cum ipse eam inadvertenter detorqueat.

Quòd & aliàs usus venit in iis, qui annulum filo suspensum duobus digitis intra scyphum immittunt, putantes annulum hinc inde Scypho illisum currentem horam monstrare. Pessima sane deceptio, cum totus ille pulsus nonnisi pulsu venarum in extremis digitis agitatarum, contingat; si enim fortiter filum presseris, annulus agitabitur: si leniter, sine motu subsistet: quam fallaciam ego multis viris physicarum rerum haud imperitis, in quadam Academia, quam Princeps quidam hîc Romæ de hujusmodi prodigiosa annuli agitatione, instituerat, demonstravi. Erat dictus Princeps ea in opinione, singula metalla dicto modo suspensa, digitisque primoribus apprehensa in certas mundi plagas magnetica quadam vi dirigi; itaut ferrum in Boream, aurum in Orientem, in Occidentem argentum, æs in Meridiem, & cætera in cæteras plagas divergerent, quod & in pretiosis lapidibus fieri opinatus est: sed experientia omnium risu excepta fuit, quando immobili transverso ligno metalla filo affixa dimittebantur, vel etiam firma manu leviter apprehensa tenebantur, tunc enim indifferentem pro ratione torti fili, situm sortiebantur. Totum itaque istiusmodi merum fuit phantasiæ ludibrium, dum quod pulsus venæ moverat, ille occultæ motionis proprietati adscriberet.

Idem igitur in virgula divinatoria usu venire certum est. Si quidem fieri non posse puto, ut virgæ non æquilibratæ, sed violenter tortæ latentia metalla tantam, & tam subitaneam vim imprimant, ut illa ultro se ad terram usque inclinare cogatur, is qui magneticarum motionum peritiam habuerit, attestabitur: ut enim symphaticæ rerum naturalium actiones effectum habeant, dici vix potest, quanto ingenio, & industria opus sit, & quàm exacta & præcisa æquilibratione corpora disponenda sint; ut proinde omnes ridendi sint, qui virgulas illas bifurcatas manibus apprehensas, à tam subtili halituum vi concitare posse sibi imaginantur.

Ne itaque sine ullo fructu virgulam divinatoriam condemnasse videamur, alium modum hoc loco præscribam, quem uti experientia multiplici certum comperi, ita quoque omnes eos, qui eo utentur, intento suo nequaquam frustratum iri confido.

EXPERIMENTUM I.

Fiat ex salis fossilis fragmento lanceola uno palmo longa, quam cum quolibet ligno ita committes, ut lignea pars salinæ lanceolæ commissa, in æquilibrio supra obelum affixa, vel etiam filo suspensa liberè moveatur, hanc lanceolam ligneosalinam impono supra ollam supposito igne, aqua salina seu muria bulliente, & comperies, spiritus volatiles in halitus abeuntes salinæ lanceolæ, tanquam sibi simili corpori, magnetico influxu adhærere; unde lanceola corpusculis salinis aggravata, paulatim deorsum versus ollam inclinabitur. Hoc idem contingere posse existimo, si supra mineram salis simile instrumentum poneretur.

EXPERIMENTUM II.

Fiat una lanceola ex ligno, & aurea virga subtili ad æquilibrium commissa, uti in præcedenti diximus, hanc supra ollam statuas, in qua purum argentum vivum positum sit, quod si supposito igne evolare feceris, totum Mercurium aureæ virgæ se jungere reperies, unde eo gravata aurea virgula, se profunde inclinabit. Idem si supra mineram Mercurii aurea virga exponeretur, evenire censendum est. Pari pacto si argenteam glebam in pulverem contusam, ollæ impositam igne evaporare feceris, lanceola ex ligno, & argento fabricata, ei suprapposita, corpuscula argentea Magnetico quodam attractu in se derivabit; unde aggravata, necessario se illuc, unde vapor exspirat, inclinabit: quod idem virgulæ supra mineram æratam accidet, sive vapor, & halitus æratæ mineræ, per internum vulcani sive per externum solis calorem elevetur.

CONSECTARIUM.

Ex hisce patet, omnium eorum, quæ sympathico quodam attractu ad se confluunt, hujusmodi virgulis absconditam matricem indagari posse, dummodo virgula sympathica ad alterum vi prædita, supradicta ratione constructa fuerit. Hoc pacto virgula ex iis materiis, quæ amicitiam cum aqua simplici fontana elementari habent, uti sunt alnus, nymphæa, mentastrum aquaticum, ranunculus, similiaque, quorum sive radix, sive caulis, cum alterius non sympathici, sive ligni, sive metalli virgula connexa, in loco, cui latentem aquæ venam subesse suspicaberis, superimposita, vapore aqueo cum tempore aggravata sese inclinabit, & sine omni superstitione, solo, quo pollet, magnetismo, latentem aquæ venam demonstrabit. Quod non dicerem, nisi experimento à me sumpto, id certum cognossem. Cujus quidem rei rationem docuerunt nonnullæ arbores venis metallicis superinsistentes, quarum folia, ramique vapore gravata, & veluti cuticula quadam induta, deorsum vergebant, itaut penè terram tangerent. Et ex arboribus ad ripas, fluminum sitis id luculenter quoque patet, quarum rami vapore aquæ aggravati, ad ipsam usque aquæ superficiem sponte sua cum tempore inclinantur.

EXPERIMENTUM. III.

Inter ferrum, & vitriolum insignem intervenire sym-

ſympathiam, conſtat, cùm ſoli ferro, reliquis metallis veluti repudiatis, avide adhæreat.

Fiat itaque virgula ex ligno & ferro rite commiſſa, quam ſi ollæ vitriolum impoſitum, ignis ope exhalare ſinas; mirum dictu, ferrum protinus colore ferrugineo in æruginem fuſcam mutato, in æs quaſi transformatum, ac pondere preſſum, totum ſe in ollam inclinatum diverget. Atque hæc ſunt, quæ lectori de Virgula divinatoria proponenda duxi.

De Fodinarum Metallicarum Natura, proprietate, variis accidentibus, varia ad Auctorem reſponſa.

PRÆFATIO.

Cùm operi huic ſumma cura inſiſtenti complures difficultates occurrerent, ex quarum labyrintho me evolvere vix poſſem, metallurgos Hungaricarum fodinarum (queis in Europa celebriores non reperiuntur, ſi in ullis aliis terrarum locis, certè hîc potiſſimum divitias ſuas, & ludibundam induſtriam natura cumprimis exponit) conſulendos duxi. Literas itaque propediem expedire viſum fuit, in quibus novemdecim propoſitionibus, occurrentia circa res metallicas dubia comprehendebam. Quoniam verò nullus eorum, qui fodinis præſunt, virorum, mihi notus erat, ope Patrum noſtrorum, qui Neoſolii, viciniſque Hungariæ montanis civitatibus, potiſſimum P. Andreæ Schafferi opera uſus ſum; qui uti metallicæ artis haud imperitus, ita quoque incredibili ad cœptum negotium promovendum, cura, diligentia, & ſollicitudine, una cum P. Georgio Weber, Reſidentiæ Neoſolienſis ſuperiori amplexus, quæcunque tandem ad meum inſtitutum neceſſaria eſſe judicabat, inquiſivit, tantumque cum fodinarum Præfectis, quibus cum jam dudum ei ſumma neceſſitudo interceſſerat, effecit, ut & ii ſuam quoque ad operis promotionem, ſymbolam ſe collaturos pollicerentur. Singulis itaque fodinarum Hungaricarum præſidibus unum mearum petitionum exemplar tradidit, ut ad ea reſponſa ſua ſcriptis huc Romam tranſmitterent, quod & factum fuit. Nomina eorum, qui ad Novendecim puncta, à me tranſmiſſa reſponderunt, infra ponentur. Sed ut horum virorum fidem, & diligentia ſera cognoſcat poſteritas, hîc reſponſa eorum, prorſus eo ordine, quo in originalibus manuſcriptis habentur, pari candore & ſinceritate ex Germanica, in Latinam Linguam tranſlata, exhibenda duxi.

De Fodinis Hungariæ rebusque memorabilibus, quæ in iis occurrunt.

Et I.

Reſponſio Schemnitziana ad Novendecim puncta ab Auctore iis propoſita.

Cum R. P. Athanaſius Kircherus Societatis Jeſu presbiter, per Rev. Patrem Andream Schaffer ejuſdem Societatis ſupra Novendecim puncta metallorum mineraliumque conditionem necnon fodinarum in hiſce partibus conſtitutionem concernentia, inſtantibus precibus nonnullam ſibi informationem dari petierit: Nos infraſcripti, rerum metallicarum præfecti, jurati, cæterique officiales, fodinarum montanarum adminiſtratores, & inſpectores, ejus obſequentes petitioni, coacto Schemnitzii in Hungariæ inferioris urbe conſilio, ſupra dicta puncta deliberantes, tandem ad ſingula nobis propoſita dubia reſpondemus, uti ſequitur.

Ad primum, de aquarum mineralium proprietate & experientiis quibuſdam metallicis.

1. Reſp. I. Aquæ, quæ foſſoribus occurrunt in principio, plerumque ſunt inſipidæ, claræ, odoris expertes, leves & frigidæ, progreſſu verò calidiores, graviores, turbulentiores, prout à ſuccis metallicis tinguntur, vel alterantur, quædam albæ, rubræ, virides, vel cæruleæ, vel nigræ ſunt, certo quodam odore, & dum ſunt minerales, acquirunt ſaporem acrem, ut in illis piſces vivere nequeant.

2. Quando aqua in fodinis diu ſtat immobilis, tunc generatur in ſuperficie ejus inſtar cuticulæ quædam nebula mineralis, quæ agitata & reſpirando attracta, præſentaneam adfert mortem. Reperiuntur etiam aquæ pravi odoris, & ſaporis, nullius tamen pravitatis. Datur etiam ibidem aquæ genus, quod in figuram ſaccharo haud abſimilem degenerat, videlicet in lapillos albos: cæteras intrinſecas Aquarum proprietates ignorant foſſores, eaſque relinquunt inquirendas chymicis, & medicis. Docet quidem experientia, tribus milliaribus à Schemnits, quandam mineralem aquam reperiri, quæ bibentibus ſtrumas generet, & econtra ſex milliaribus abhinc eſſe aliam aquam, quæ ſtrumas à dicta aqua contractas bibendo tollit.

Ad 2. De efflorescentiis metallicis in arbuſculis, & ex quibus ſalibus, vitriolo &c. naſcuntur?

Reſp. I. Aliquando in fodinis occurrunt cryſtalli filis argenteis pilorum inſtar tenuiſſimis circumvolutæ; & cætera ſimilia. Superioribus annis fuit repertum Argenti granum purum putum (Germanicè Gediegen) in lapide fatuo (Germanicè Taubenſtein) in quadam materia alba cretæ ſimili, quæ vocatur medulla lapidea, ac ſi ſtudio ibidem fuiſſet reconditum, ponderavit libras duas. Eſt alia ſpecies creſcentium, quòd Latinè ſonat veſtigium (Germanicè Blactmabl) hoc adhæret lapidibus fatuis purum putum, ita ut ferro plumbi inſtar poſſit ſcindi. Similia creſcentia igne forti fiunt volatilia, & dum ſimilia in fodinis reperiuntur, foſſoribus ſpem æris tollunt, quia habent pro augurio, ſi illa ubi æs eſt, reperiantur, æs tollere, ubi verò æs non eſt, ibi id producere. Ex quo ſale, vel vitriolo naſcantur, ignorant mineralium foſſores.

Ad 3. Quænam potiſſimum mineralia corpora inveniuntur in fodinis auri & argenti, cupri, ſtanni, plumbi, & an ubique reperiantur argentum vivum, & ſulphur, quomodo cognoſcantur Sympathia, & Antipathia metallorum?

Schemnitzii utplurimum reperitur argenti vena, quæ parum auri continet: inveniuntur quoque venæ argenti cuprum, vel plumbum continentes, ordinarie quanto plus argenti venæ verſus Septentrionem currunt, tanto plus continent plumbi; in valle Hodritzſch, in profundioribus mineræ invenitur aurum & argentum: verſus ſummitatem verò marchaſita, & ferrum abſque auro, & argento. Ferri vena eſt duplex, una quæ fluxui ſeu fuſioni inſervit, ruda vocatur, diſſimilis ſpecie ab altera, ex qua ferrum eliquatur. Notandum, aliquot annis elapſis in vena Rudæ lapidem magnetem fuiſſe repertum, ex quo aliquot centonum centenaria ferri educta fuerunt: rurſus venæ argenti Schemnitzianæ utplurimum plumbeis mixtæ Antimonii non parum habent, etiam cinnabrii; & interdum occurrit cinnabrium minerale minio haud diſſimile, argentum continens. Quapropter cum ſimilia mineralia uſtulata, & liquata ſulphureum vel Mercurialem odorem præbeant, omnino tamen creditur ibidem eſſe, etiamſi argentum vivum, &

& sulphur ibidem non sint actu, attamen esse in potentia, vel habere cum iisdem quandam analogiam. Similiter habetur quoddam minerale, quod Germanicè *Belff* sonat. Hoc fluxum seu fusionem in mineralibus promovet, & liquando cum argento aurum adducit; econtra vena plumbi rapax, & prædatrix est; & est aliud genus Marchasitæ in argenti venis frequens, quæ interdum argento vacua, & interdum argento mixta, ubi hæc reperitur, ibi fossores augurantur, ubi æris mineræ non sunt, ibidem easdem gignere, at ubi sunt, eas corrumpere. Lapides virides vel flavi, auri & argenti venas significant.

Ad 4. Quibusdam machinis exhauriant aquam subterraneam? respondit ad hæc Georgius Agricola de re metallica lib. 6. &c.

Ad 5. Quomodo resistant operæ auræ pestiferæ ex spiritibus metallicis genitæ? respondit, spiraculis & follibus, ut supra.

Ad 6. an compareant Dæmunculi subterranei vel pygmæi? Respondit affirmative, & narrat plura exempla.

Ad 7. 8. 9. Utrum incidant in animalia quædam, quæ nonnisi infra terram habitare possunt, & utrùm Tempestates, fulgura, tonitrua, fulmina, terræ motus, & similia experiantur fossores, sicut & de fluminibus, & fontibus subterraneis &c.

Respondit, Schemnitzii nihil horum reperiri & experiri.

Ad 10. Omnia denique quæ naturæ miracula sapiunt, notentur. Resp. naturæ miracula breviter describere, esse impossibile, debere nos potius creatoris mirari potentiam & sapientiam, quàm singulorum naturam penetrare.

Ad 11. De æstu, & frigore fodinarum, quibusnam in partibus maxime dominentur: utrum quo profundiores, eo calidiores sint, & num videantur ignes subterranei?

Respondit, in venis illis nullum immodicum æstum vel frigus percipi, nisi auræ liber transitus impediatur, tum fossas semper calidiores, usque dum iterum transpiratione libera fruantur, mediantibus spiraculis.

Ad 12. De ventis subterraneis, utrum per fossarum rimas eorum fit eruptio? de aëris subterranei constitutione ejusdemque purificatione.

Respondit, ventos non percipi in fodinis, sed potius pravos vapores, qui, ut supra narratum est, spiraculis, & follibus expelluntur.

Ad 13. De Terræ motibus subterraneis &c. Resp. simile nunquam Schemnitzii accidisse.

Ad 14. De aquis subterraneis, num incidant in rivos subterraneos, fontesque aquarum dulcium, nitrosarum, vitriolatarum &c.

Respondit semper in nonnullis locis aquarum prægrandem reperiri colluviem.

Ad 15. De venarum metallicarum ductibus, quam mundi partem potissimum respiciant, & an ferri vena Boream, &c.

Respondit, Metallorum ductus versus unam partem solam respicere nunquam, sed jam versus hanc, postea illam &c.

Ad 16. De metallorum Sympathia & Antipathia mineraliumque cæterorum &c.

Respondit, Istas ignorare fossores.

Ad 17. Quisnam sit modus separandi metalla &c. Respondit dimittendo ad separatores &c.

Ad 18. Quænam signa habeant cognoscendi venas auri & argenti &c.

Respondit, esse impossibile, breviter signa describere, cum unum quodlibet metallorum habeat suum proprium lapidem, debere hoc addisci longa experientia, certissimam tamen esse illam probam, quæ igne perficitur.

Ad 19. Nominentur loca, in quibus, & quæ effodiantur mineralia? item de thermis, & acidulis, & quanta sit profunditas minerarum?

Respondit, Cremnitzii sunt venæ auri, & non procul abinde, est vena argenti vivi.

Schemnitzii sunt venæ argenti, ferri, plumbi, cupri, &c.

Neosolii est vena cupri.

Puggantii, est vena auri.

Regio monte, & Dullæ vena auri, Lubethan vena ferri & cupri, Wazæ & in monte Angelico est vena auri.

Thermarum sunt duæ prope Schemnitzium, aqua Thermarum ubi transit, fæces deponit, quæ successu temporis in lapidem flavum mutantur.

Prope Cremnitzium duæ Thermæ reperiuntur.

Duobus milliaribus à Schemnitzio, ultra flumen Granum prope pagum Bukovvina reperiuntur Acidularum duæ.

Prope Cremnitzium quoque habentur acidulæ.

Summa fodinarum profunditas est 150. Klaffter, id est, ulnarum.

ITA TESTANTUR

Joannes Georgius Weiß, Fodinarum præfectus.
Julius von Lansee, Rationum fodinarum juratus.
Elias Angerman, rei metallicæ juratus.
Joannes Zuerig, fodinarum scriba.
Andreas Ungeden
Michael Reuter
Georgius Ulricus Kaiser
Joannes Henricus
Martinus Sepp
Michael Korch
} *Rei Metallicæ inspectores.*

II.

Responsio ad quæstiones propositas, Joannis Schapelmanni, S. Cæs. Regiæque Majestatis, minerarum Cuprearum præfecti in Herrengrundi in Hungaria.

Prima quæstio, de aquarum mineralium proprietatibus, & de experientiis quibusdam Metallicis.

Responsio: Apud nos Neosolii reperitur genus Aquæ vitriolatæ, in qua ferrum in cuprum transmutatur, faciunt singulis annis 50. vel 60. Centones, qui sunt circiter quinque, vel sex librarum millia cupri. Hæc aqua vitriolata acuitur sale vitrioli, vitriolum autem nihil aliud est, quàm album sal terræ; hoc sal solvitur ab humiditate, postea transeundo per mineras cupreas, illas solvit, & inde colorem viridem acquirit: Si autem mineram cupream nigram transit, continentem argentum, tum coloratur cæruleo colore; fuerunt etiam huic aquæ cuncta alia metalla imposita, at nullum præter ferrum tangit, quòd primò in subtilissimum pulverem vertit, & postremo in optimum cuprum mutat, ac si studio in igne liquatum, & in certam formam fusum esset; prorumpit etiam ex durissimis lapidibus aqua quædam mineralis, quæ sedimentum deponit flavum, qualis autem sit materia, & cujus virtutis, hactenus est incognitum.

Reperitur quoque aqua quædam alba, quæ in lapidem durum abit: Si verò hæc aqua ante suam coagulationem mineram cupream transiverit, tunc generatur ex ea lapis, qui Melochites vocatur, quando verò aqua illa per fluit cupream mineram continentem argentum, fit ex ea pulcher lapis cæruleus similis Turcoidi: hæc aqua autem nullibi frequentius

tius reperitur, quam in mineris lapidibus Siliceis copiosis, & cupreum cum argento continentibus.

2. De efflorescentiis metallicis in arbusculas, ex quibus salibus & vitriolo, similibusque originem suam trahant.

Resp. RepeRiuntur aliquando in minera hac efflorescentiæ cupreæ ex cupro puro puto (Germanicè gediegen) sicut supra terram flores, & herbæ, &c.

3. Quænam potissimum mineralia corpora reperiantur in fodinis auri & argenti, cupri, stanni, plumbi? an ubique reperiatur argentum vivum, & sulphur, quomodo cognoscatur Sympathia & Antipathia metallorum?

Plerumque in fodinis metallicis quasi ubique reperitur Marchasita, cui sulphur inest; at argentum vivum, vel in cinnabrio aliquandò saltem in fodinis argenti & auri reperitur, quia argentum vivum, vel cinnabrium suam propriam habet mineram. Apud nos Herrengrundt in fodinis cupreis argentum vivum non invenitur.

4. Quibus machinis exhauriunt aquam subterraneam?

Resp. Antliis, coriaceis saccis & similibus.

5. Quomodo procedunt adversus pestiferam auram, & quomodo eam tollunt in fodinis?

Quando fodinæ sunt profundæ, ita ut bona aura inspirari, & prava expirari nequeat, tum folles magni ita adaptantur, ut bona aura insufffletur, & prava expellatur; si verò aliquis ab aura subterranea læsus fuerit, alio medicamento non utitur, quàm ut protinus ad auram apertam deducatur.

6. Utrum compareant Dæmunculi seu pygmæi in fodinis?

Resp. tales visos fuisse, & auditos pluries.

7. Utrum reperiantur animalia in fodinis?

Respondit, talia minime reperiri, nisi vermiculos quosdam nigros in lapidum poris aliquando habitantes.

8. Utrum experiantur fossores fulgura, tempestates, fulmina, terræ motus &c.

Olim in Herrengrund priusquam in fodinis spiracula facta fuerunt, observatum est vapores in fodinis coacervatos fuisse, qui facillime intrante accenso lumine incensi sunt maximo cum fragore, & ab hoc Igne tacti, ita ambusti fuerunt ut cutis facile detrahi potuerit, ac si aquæ ferventi adusti essent. Cæterum terræ motus contingunt sub terra, sicuti supra terram.

9. De fluminibus & fontibus subterraneis, an reperiantur?

Reperiuntur aquæ subterraneæ in fodinis, pro fodinæ situ plus vel minus: ex quibusdam fodinis singularibus ductibus educitur, alibi instrumentis Hydraulicis extrahitur.

10. Omnia miracula naturæ significentur.

Respondit, hîc nihil aliud novum, vel mirabile præter lapidem quendam varias figuras repræsentantem.

11. De æstu, & frigore fodinarum, quibus in partibus maximè dominentur, utrum profundiores calidiores, & num videantur ignes subterranei?

Respondit, fodinæ dum sunt siccæ, quantò profundiores, tantò calidiores sunt, quia impossibile est illis spiracula sufficientia facere, ob profunditatem; quando verò aquas habent, non sunt ita calidæ, etiamsi profundæ: Si verò profundæ & siccæ, & venas habent Marchasiticas, semper sunt calidiores.

Tempestates igneæ apud nos non sentiuntur; multoties verò videntur in montibus metallis divitibus, nocte flammæ cæruleæ.

12. De ventis subterraneis, utrum per rimas fodinarum eorum sentiatur eruptio; de aëris subterranei constitutione, num & quomodo, ne noceat, purgetur, & quibus instrumentis?

Respondit: venti subterranei apud nos non percipiuntur. Prava aura ex fodinis expellitur follibus, & spiraculis, vel si fodinæ non admodum profundæ, commotione aëris per instrumenta idonea.

13. De terræ motibus subterraneis, an in tantum concutiant terram ut operantes opprimant?

Respondit, contingere, & exempla plura contigisse narrat.

14. De aquis subterraneis, num incidant in rivos subterraneos, fontes dulcium aquarum, nitrosarum, vitriolatarum, bituminosarum, aquarum, & si exitum non habeant, quomodo eas exhauriant, & quibus instrumentis?

Respondit. Reperiri in fodinis aquas dulces potui aptas, aliquando putridas & impuras, item, vitriolares aquas, quæ ferrum in cuprum mutant, ut supra narratum est? rivi verò educuntur per aquæ ductus, vel per instrumenta Hydraulica.

15. De venarum metallicarum ductibus, quam mundi partem potissimum respiciant; an ferri venæ potissimum ad Boream tendant,

Respondit, ductus metallorum tam ferri, quam aliorum aliquando versus meridiem, aliquando versus Boream, etiam aliquando ductus esse cruciformes.

16. De Sympathia, & Antipathia metallorum & mineralium & in quibus illa consistat?

Respondit: quælibet minera habet singulares suas proprietates: quædam unum tantum metallum producit, alia plura simul, de cætero eorum Sympathiam & Antipathiam prorsus ignorant Metallurgi neque illas perquirunt.

17. Quisnam modus sit separandi metalla à suis mineris?

Unum quodlibet metallorum variis modis separatur: generalis verò modus est, ut minera prius leni igne ustuletur, ut evaporet 🜍, id est, sulphur combustile, postea abluitur usque dum omnis levior terra simul cum corrosiva qualitate recesserit: gravior verò, quæ singulis lotionibus fundum petit, exsiccatur, & pro metalli conditione liquatur, & ultimo separatur, prout fusius tractat Agricola, & Lazarus Erkerus.

18. Quænam sint signa minerarum, & qua ratione cognoscantur venæ auri & argenti?

Minerarum venæ potissimum cognoscuntur longa experientia, & exercitio, quia quælibet vena suos singulares habet lapides. Terra argillacea nigra, & tenax plerumq; mineras circum, vel sub se habet auri.

19. Nominentur loca, in quibus, & quæ effodiantur mineralia in Hungaria. Item de Thermis, Acidulis, & quanta sit profunditas minerarum.

Neosolii effoditur minera cuprum solùm continens, & ibidem effoditur alia minera nigra cupri, cuprum & argentum simul continens. Quantum ad profunditatem fodinarum; quædam sunt profunditatis 147. aliæ 137. Klaffter) id est, ulnarum.

Cremnitzii reperitur vena auri. Schemnitzii repetiuntur venæ argenti & plumbi. Regio monte est vena auri, item Pugantzii. In Dielen, uti & in Holdritz venæ argenti inveniuntur.

Thermæ sunt: Stubnerbadt: Bomberbadt & Schemnitzii Thermæ prope vitrariam: iterum apud nos reperiuntur Acidulæ plures; quarum vires mihi sunt incognitæ.

Hactenus ex ralatione Joannis Schapelmanni minerarum

nerarum cuprearum præfecti in Herrengrundt.

III.

Georgii Schütz suæ Sacræ Cæsareæ Majestatis in Camera Schemnicensi Rationum in mineralium negotio Præfecti.

1. De aquarum mineralium proprietate, & experientiis quibusdam metallicis.

In superiori Hungaria in Schmolnitz, sicut etiam Neosolii in Herrengrund reperitur tam potens aqua vitriolaris, in qua ferrum aliquanto tempore impositum, in cuprum degenerat, & ea, quæ in Schmolnitz reperitur potentior est. Hoc cuprum in igne durat, deficit in bonitate à lapide cupreo; si frigescat; unde huic solùm immiscetur. Hic Schemnitzii in adjacenti aqua, visa est adhærere quædam spuma solida in lignis aquæ mineralis inhærens, per modum naturalis lapidis, quæ necdum tamen probata fuit quid rei mineralis in se contineat.

2. De efflorescentiis metallicis in arbusculis &c.

In mineris argentiferis inveniuntur sæpe efflorescentiæ argenteæ, ubi argentum nitidissimum in modum fili, vel capilli ex lapidibus metallicis se exerit: imò inveniuntur digiti crassitudine ramenta argenti puri, licet subnigra, & coloris utcunque plumbei; exerunt se etiam non raro crystallinæ partes, licet non in ea quantitate, ut argentum, tam puræ nihilominus, ut bene elaboratæ Bohemicos, & Ungaricos adamantes superent.

3. Quænam potissimum mineralia cuprea reperiantur?

Cremnitii & in Konigsperg in mineris auriferis minerarum fluxus sulphurei sunt; ubi & sulphur cum solo auro sine damno commoratur, magno licet aliis metallis nocumento, & sicut id aurum purificat, ita cæteris splendorem & decorem tollit.

In mineris istis argentiferis inveniuntur pariter cinnabrium, seu cinnabaris, Marchasita; & experientia docet, cinnabarim metallo officere aliquando; nihilominus jucundum est videre fossoribus in primis fodinis fissuras cinnabaris tinctura refertas.

In mineris cupreis in Schmolnitz, & Herrengrund invenitur pyrites, itaut inducat ad credendum, ex eo vitriolico humore commixto, accedente calore interno & influentiis cælestibus, cuprum generari: habetur enim experientia, in montibus ubi mineræ cupreæ deficiunt, pyritem quoque spurium reperiri.

Argentum amice sociatur cupro, & magis quam aliis metallis, imò, in excoquendo ab eodem ad majorem puritatem promovetur; cavendumque est, ne inter excoquendum ab insita eidem cōmixta maligna qualitate totum deperdat, cum vel maxime vires suas in ramentis cupri quibus commiscentur exerat.

4. Quibus instrumentis aquæ ex mineralium cavernis hauriantur?

Primò maximè juvant stabiles cisternæ in montibus exstructæ, ad quas per fissuras decidunt ex superiori parte montis aquæ, inde verò deducuntur per certos ductus.

Quidquid verò aquæ decidit infra has cisternas, vel extrahitur Antliâ, si non est aqua copiosa; vel per artificium Hydraulicum aliud; nempe per canalem majorem trium orgyarum, quæ infra tympanum superne rotam habeat, & catena transit per canalem, rotam & tympanum; in hac catena affiguntur sacci ex corio, qui in inferiori parte canalis aquam hauriunt, extrahunturque per illum canalem. Vide figuram V. in ultimo hujus sect. Capitulo propositam.

Talia artificia sunt ultra septendecim, unum supra alterum, & per quodvis aqua deducitur in cisternam quandam, ex illa rursus in aliam, donec in communem cisternam supradictam effundatur.

Aliud est ex diversis Antliis confectum, in quo diversæ Antliæ unius perticæ ferreæ motu moventur, & hoc pacto deducitur aqua, ut supra.

5. Quomodo aura pestilens inhibeatur?

Aura hæc pestilens est defectus recentis auræ, qua vapores dissipentur; atque hæc per modum Nebulæ subsidit aliquando in scrobes, quæ odore quodam dulci, instar musti at maligno illas commoventes corripit, sæpiusque suffocat; dissipatur hæc aura maligna introductione recentioris per folles bonam auram inflantes; aut etiam assidua ejusdem pestilentis auræ commotione. Verùm de hisce machinis, earumque structuris vide in fine hujus sect. c. 6.

6. Utrum dæmunculi compareant in fodinis?

Longiori abhinc tempore ii comparuerunt bono semper fossorem omine. Videat lector in præcedenti libro de dæmonibus subterraneis, ubi omnia ad hoc argumentum pertinentia reperiet exacte tractata.

7. Utrum animalcula quædam reperiantur in fodinis, vel tempestates?

Nihil animadversum est, à fossoribus, præter terræ motus.

8. De fluminibus & fontibus subterraneis.

Præter supradicta non dantur; ab infra tamen notantur continuo aquæ Scaturigines tam vehementes ut violenter etiam per opposita erumperent, nisi alio meatu educerentur. Non procul Neosolio in pago Walascha dicta, tam potens rivus è rupe erumpit, ut molendino impellendo par sit.

9. Omnia miracula naturæ.

Videtur hoc fatum, quod in superiori Hungaria mineræ ex cupro, ferro, & plumbo adeo commisceantur, ut non raro in supremitate ferri, in medio cupri, in profundo plumbi materia reperiatur, & quod alibi etiam fluores cuprei infecti plumbo sint. In lapidibus argentariis animadversum fuit, abundare eas plumbo, itaut ex lectis similibus lapidibus inventum sit centenarium lapidis talis continuisse libras plumbi 20. 30. 40; etiam 50. non tamen in magna quantitate tales lapides reperiebantur, deventum enim brevi est ad lapides alios minus plumbo divites.

RELATIO

Patris Andreæ Schafferi de Differentibus mineralibus, quæ in Fodinis Hungaricis reperiuntur.

1. Specificatio mineralium Neosolio, Schemnitio, & in aliis montanis Hungariæ Civitatibus collectorum, quæ dictus Pater, tum in ornamentum Musæi, tum ad notitiam mineralium acquirendam, Auctori, Mundo subterraneo intento transmisit, &c. sequuntur.

Numerus primus, Marchesidt von Silber, glett ohne tugendt, id est, Marchasita argentea, quæ licet videatur aliquid continere, in igne tamen nihil nisi scoria manet.

2. Gelff beym ærtzt, id est minera continens cuprum, argentum & aurum: quod auri splendorem habet, putum cuprum est, quod minerale Germanico termino Gelff vocant, ad distinctionem lapidum mineralium, qui nigri cum appareant cuprum non solum, sed & argentum continent.

3. Marchesidt beym Kies, id est pyrites; reperitur hæc adulterina minera ibidem, ubi effoditur sub numero primo posita minera.

4. Blehærtz

4. *Bleyartzt*, id est, minera plumbi: hæc sub numero quarto continet triplicis coloris rationem; primus color est niger & splendicans, & est minera puri plumbi; secundus color habet striam albam, & nihil continet, sed species silicis est, quam vocant in fodinis Quartz, quæ est quasi matrix minerarum: Tertius color est,& nihil est aliud, quam minera cupri.

5. *Eysenartzt*, vel ruda, minera ferri est non procul Schemnitio,& ibidem foditur, ubi etiam sunt thermæ calidæ, & in copia magna, ibidem etiam ante aliquot annos effosi sunt magnetes, quos in fornacibus liquatoriis in ferrum elaborarunt.

6. Est minera ferri non Schemnitio, sed ex alio loco civitatum montanarum Hungariæ dicto Ronis, qui locus Neosolio distat versus superiorem Hungariam 4. Milliaribus. Continet hæc minera etiam ferrum, quæ ibidem de facto pro usibus camerarum Ungariæ excoquitur. Circa quam mineram notandum, in toto hoc promontorio chalybem nullum reperiri, sed ferrum tantum excoqui, non adeo probatum. In hoc eodem promontorio reperitur minera ferri instar globorum, quibus hostem è musquetis petimus.

7. *Marchesidt mit Silberartzt vermenget.* Minera hæc argenti est, quæ simul admixtum habet aurum: quod tamen in hoc lapide auri fulgorem habere videtur, aurum non est, sed Marchasita vocatur.

8. *Kies*, minera hæc nulli usui est, nisi ut faciat mineras argenti in *grossen Mercken*, id est, in magnis processibus, fluere, id eo vocant hîc, *einen Flusz*.

9. *Ærtzt mit Cinober*, aut minium. Color hoc in lapide niger, minera argenti est, quod admixtum habet aurum. Ruber color cinnabarim, cui vivum argentum inest, denotat.

10. *Bleyglantzig artzt*, minera est, argentum continens & aurum, splendorem habens mineræ plumbi.

11. Mitto hîc R.V. mineram Marchasiticam, uti crescit in montibus argentiferis Schemnitii, ex qua videbit R.V. qualiter natura producat crystallos, quæ & lucidissimæ, & in magnam quantitatem aliquando excrescunt: mitto utriusque speciei sub numero 12. & 13. paradigmata. In qua re mirabile est naturæ artificium, quod omnes crystalli hic crescentes sint sexangulares à natura, politæ & cuspidatæ.

12. Crystallus est ex terra Schemnicensi eruta, tota pellucida, ut apparet.

13. Hæc crystallus eruta est in montibus cupriferis Excellentissimi Domini Francisci Wasselini Comitis de Hadat, Palatini Regni Hungariæ, ubi anno elapso in ea quantitate reperta est crystallus, ut ultra 100. libras, seu plusquam centenarium ponderavit: unde hac reperta, Excellentissimus D. Palatinus motus fuit, ut per expeditos homines inquireret de artifice, qui crystallum hanc aut in formam monstrantiæ, aut similem quampiam exscindere & efformare sciret, ac postmodum, uti decrevit, suæ Sacræ Cæsareæ Majestati præsentaret.

14. Hîc mitto R.V. Cuprum quod in valle Dominorum, (quem locum Germanicè vocant *Herrengrundt*) per aquam vitriolatam, quæ in ipso monte fluit, ex ferro factum est: & vocant *Zemendküpffer*, de quo inveniet R.V. inscripto sub Littera A. numero primo, & hoc sciendum est de hoc cupro ex ferro in Cuprum verso; primò quod ferrum in laminas cusum, ac in hanc aquam injectum, in quantitate aliquot centenariorum intra hasce aquas in Cuprum versatur. Secundò hoc Cuprum hoc habet peculiare præ alio cupro, quod non tredecim aut quatuordecim ignes subire debeat, uti cuprum ex mineris eliquatum, sed immediatè in quidvis elaborari possit. Tertiò, hoc cuprum ex ferro factum magis aptum est ad calices & similes delicatiores labores, quàm quòd mineræ suppeditant.

15. Est solea equi aliqua ex parte per vitriolatam aquam, id est, per *Zementivasser*, in cuprum versa, quæ tota in cuprum abiisset, si debito tempore in dicta aqua relicta fuisset.

16. Mitto hic particulam magnetis qui effoditur Schemnitii, & quatuor circiter milliaribus Neosolio, ac in pluribus aliis Hungariæ locis reperitur. Quod si R.V. plus desideret, suppeditabo.

17. Pulveres isti vocantur Neosolii termino Germanico *das Schvvartze Fischvverct*: reperiũtur in valle Dominorum, ubi cuprum effoditur; per aquam ex monte pulveres isti educuntur, continent cuprum & argentũ.

18. Sunt similiter pulveres ex eodem loco, & vocantur *Belff Fischvvert*, nihilque nisi cuprum continent.

19. Vocatur hic color termino Germanico *Zerch-grien*, colligitur in *Herrengrund*, ubi per aquam in monte per cupri mineralia defluentem evehitur in certas ad hoc opus paratas cistas, in quas aqua influit, & subsidentem hunc in fundo colorem post se relinquit. Notandum, uti ex harum rerum peritis habeo, pulverem hunc seu colorem adeo cupri esse divitem, ut centenarius hujus cupri igni commissus ultra 54. libras cupri det.

20. Hic lapis vocatur communi nomine *Steinmilch*, à fossoribus: ejus origo sic se habet: per venas minerarum cupri flavi seu nigri fluit aqua, quæ ubi stillatim in Trabes, quibus mons sustentatur ad ingressum fossoribus faciendum, effluit, in lapidem hunc vertitur.

21. Est minera sulphuris, quæ duobus milliaribus supra Neosolium in magna quantitate effoditur. At licet hæc minera sulphuris admodum boni dives sit, &etiam aliquantilli auri ferax; ad alium tamen usum non effoditur de facto, nisi ad liquationem argentiferarum minerarum & auriferarum facilius & felicius faciendam, unde vocatur minera hæc sulphuris; *ein Rohes sum Flues tanglich.*

22. Lapis hic vocatur *Steinkohlen*, integer mons est inter Neosolium & Cremnitium duas civitates Montanas Hungariæ, prope fodinas Hydrargyri, quod ibidem unà cum cinnabari effoditur. His carbonibus nemo hîc utitur pro mineris liquandis, neque liquatores, nec fabri ferrarii pro suis officinis; aut ullus alius. Quæsivi causam, responsum accepi, nimis vehementem suscitare calorem, ita ut ferrum consumat, & omnem liquationem destruat.

23. Est minera cupri, quam vocant *Belffærtzt*; nihil in se argenti vel auri continet, sed solum cuprum: major harum trium est eruta ex nova fossa quam anno superiore felicissime repererunt & in tanta benedictione, ut ex hac sola fossa putetur sua Sacra Cæsarea Regiaque Majestas proventus annuos habitura, 50. millia Imperialium, Secunda hujus generis etiam in *Herrengrundt* effoditur, & nihil nisi cuprum continet; lapis albus, qui ibidem reperitur, vocatur Quartz. Tertia species nihil nisi puri cupri minera est.

24. Est minera cupri, quàm hîc vocant *Schvvartz ærtz*, continet cuprum & argentum, cujus eam effodiunt copiam in *Herrengrundt*, ut annuè per separationem septingentas circiter, quandoque plures, quandoque pauciores argenti marcas extrahant.

25. Minera hæc est Antimonii, quæ simul non nihil de auro habet, effoditur in Civitatibus Montanis in magna copia.

26. Minera hæc à nonnullis vocatur *Roth-guiden ærtz*, ab aliis *roter Schmetel*; ad varia experimenta, quidnam contineret, probarunt quidem, & certi nihil

nihil hujates deprehenderunt, nisi quod magnum sit venenum.

27. Est minera cupri in mero gypso, quæ minera etiam hîc in civitatibus montanis effoditur

28. Hæc minera est ex hujus collegii bonis & terris, prope civitates montanas adeo dives, ut non modò ex probatione per me facta, sed etiam ex aliorum plurium, in hac re expertorum, & suæ Sacræ Cæsareæ Majestatis juratorum experientia desuper facta, centenarius minimum duodecim lotones, hoc æs 12. Loth argenti (quod potiori tamen ex parte aurum sit) continere deprehensum sit.

29. Pulvis hic ad spiracula fornacum, in quibus argentum à cupro separatur, mediante saturno; colligitur & vocant *Bleyrauch*, in eadem officina uti duplices sunt fornaces, ita duplex hic pulvis albus & flavus colligitur, & aliud nihil est, quam Arsenicum, pulverem hunc operarij tanquam summum horrent venenum.

30. Est cinnabaris, quæ adhuc argentum vivum continet, effoditur prope Neosolium.

31. Pulvis hic est cuprum selectissimum colligitur & fit hac ratione, est fornax una ita præparata ut in eam immittantur facile 80. 100. & plures centenarii cupri non adeo adhuc excocti: hoc ubi liquescit per meras flammas, quas folles ab aquis attracti excitant, cuprum liquefactum nimio flatu follium extra foramina eiicitur, & ibi in sartagine aquâ plena excipitur: quæ in pulverem redacta materia adeo tenuis est, adeoque expurgata ut nobilissimæ inde clepsydræ fieri possint.

32. Hæc est aqua ex Valle Dominorum, seu Herrengrund prope Neosolium, ubi sunt cupri fodinæ, quam hîc vocant Zementvvesser, sive simpliciter Zement, fluit per mineras cupri, quæ per se vitriolata est, in hanc iniiciunt ferri laminas, & intra tres menses centenarii & amplius ferrearum laminarum vertuntur in cuprum. Schemnitii locus est, Neosolio octo circiter milliarium distantia dissitus, ubi similis aqua majoris efficaciæ & quantitatis reperitur.

33. Est minerale Schemnitio mihi transmissum, cujus vim & virtutem cum mihi non communicaverint per ullam adhuc informationem; eam jam petitam proxima jam expeto occasione, R. V. quam primum possim communicare.

34. Mitto hîc R. V. mineram omnino pretiosam cum hoc tempore rarius simile quid inveniatur; ubi videat R. V. argentum in filamenta sua efflorescens; flavum quod splendet, purissimum est aurum; quod nigricat, argentum est auro permixtum.

35. Lapides hi virides similiter ex aqua, uti supra numero 20. scripsi, efficiuntur, cum hac tamen differentia, quod lapis hic viridis generetur ex aqua per mineras cupri fluente, sic uti lapis ille sub numero 20. ex qua per mineras argenti fluente generatur.

36. Transmitto lapidem hunc, quem à viro dignissimo fide accepi, qui retulit, integram Alnum Arborem cum ramis suis in aqua repertam fuisse in similem lapidem conversam, ex qua arbore sic in lapidem versa hoc mihi frustum ex speciali gratia donavit.

37. Plumbum hoc, argentum in se & aurum continet, quod transmitto pro exemplari aliquo liquationis argenti ex minera sua: porrò modum ex mineris aurum & argentum educendi, specialiter R. V. communicabo.

RELATIO.

De Tyrolensibus Mineris facta à Prænobili & clarissimo Viro, Domino Joanne Gervick *Archiducis Seren. Consiliario.*

Præter Communia alijs, narratur quod mineræ vitreæ argentum, & æs contineant.

Fossoribus hîc notum est, ubi elaborantur fossæ minerales, inveniri magna montium latera ipsâ naturâ interne ab adhærentibus partibus divisa, eandemque divisionem magno sonitu percipiunt, bonumque iis omen est, inveniendi opulentas mineras.

Ex lapidibus ærarijs hic inventis in loco Teuffers dicto, vitriolum optimum conficitur.

Item ex ferro cuprum faciunt durius quam commune, pulchrius tamen colore, res procedit hoc modo: primo vas ligneum impletur utcunque aqua, huic sat magna quantitas marchasitæ imponitur; aqua hæc ad bulliendum disponitur scoriis ferri Schlacken dictis: Secundo, infunditur aqua in aliud vas, ubi iterum tantum Marchasitæ imponitur, & ad bulliendum disponitur: item fit tertio, unde aqua utcunque vitriolaris evadit: deinde relinquitur quieta, donec subsidat densior materia marchasitæ, & aquæ effunditur in lebetes cupreos, cui imponuntur laminæ ferreæ, & sic coquitur, ut vitriolaris aqua ferrum invadat, fit verò ut inter coquendum se partes quædam ferri solvant, quæ fundum per modum densæ materiæ petunt. Cocta sic aqua vitriolaris refrigescit, & in vasa lignea affunditur; vasa hæc superne ampla, inferne stricta sunt; relinquitur in his, donec vitriolum ad partes adhæreat, quod non adhæret, infunditur in vas ex larice, in quo imponuntur aliquot frusta ferri, & relinquitur donec se ipso bullire incipiat, & dum cessat, effunditur aqua ad primum vasculum, reservaturque illa materia densa, & hoc sæpius repetitur, donec aliquot centenarii talis densæ materiæ fiant: deinde siccatur hæc materia, & hinc excoquitur in fornace nigrum primo cuprum, donec Goltgruben dicto, in pulchrum cuprum mutetur.

De particularibus Fodinarum Conditionibus variisque in metallicis mineris effodiendis, lavandis, concoquendis, separandisque unum ab altero processibus.

Et I.

De Purgatione Metallorum.

De venarum conditione in superioribus sat superque dictum est: uti verò natura metalla plerumque procreat impura, & mista cum terreis, & succis concretis, & lapidibus, necesse est eas res fossiles plerumque à venis metallicis, antequam excoquantur, quoad fieri potest, separare, itaque quibus modis venæ discernantur, conteranturque malleis, pilis tundantur, adurantur igne, in farinam molantur, cribentur, laventur, crementur, dicendum restat.

Periti itaque metallurgi, non omnia simul commixta, pura cum impuris, inutilia cum utilibus committunt decoctioni; sed primo tundendæ, & in minutas particulas resolvendæ sunt glebæ metallicæ, sive in terrestribus speciebus, sive concretis succis, sive denique in lapidibus inextiterint:

 dein-

deinde multiplici laborantium ministerio pura ab impuris, vilia à pretiosis separanda sunt, deinde lavanda, & urenda, tandem concoquenda, ut suo scopo potiantur.

Uruntur autem duplici de causa glebæ metallicæ; vel ut ex duris molles & friabiles factæ facilius tundantur, vel ut res pingues comburantur, sulphur, bitumen, auripigmentum Sandaracha, tanquam omnibus præterquam auro nociva metallis, tum vel maxime quod ferro, minus reliquis noceat: quoniam verò nullum aurum ferè invenitur, cui non aliquid argenti commixtum sit, hinc hujusmodi quoque glebæ, ut excoquantur, urendæ sunt, sulphur enim, & bitumen, quod plerumque admixtum habet, in ardentissimo igne in cinerem resolvit metallum, argentumque consumit, uti in cadmia bituminosa videre est. Modum verò urendi vide apud Agricolam & Erkerum. In craticulâ fornacis ferreâ frusta in coni formam disponunt, deinde igne supposito torrent: tum cæteras metallicas glebas addunt, tum potissimum pyritarum qui quod mirum est, cum tertio uruntur, ea, quæ in supremo fastigio collocata sunt, frusta exsudant quiddam subviride, aridum, asperum, tenue adinstar Asbesti incombustibile, quod & in Schisto lapide, ex quo in Misnia æs educunt, observatum fuit. Aqua quoque subinde adspergitur venæ metallicæ, ut mollior, friabiliorque evadat; cum enim vis ignis ejus humorem exsiccavit, aqua calentem facilius dissolvit, uti in calce fit.

Tria itaque tormenta antequam ad suæ perfectionis terminum glebæ metallicæ pertingant, sustinere debent; prius est, Contusio, & in minutissimas particulas resolutio, quod multiplici modo, & ratione fit. Duriora molis in hunc finem constructis, quarum pistilla dentibus tympanis rotæ aquariæ insertis elevantur, & depressione, illisioneque dentibus, saxis illisa (quemadmodum in chartaceis & pulverariis officinis fieri solet) in farinam resolvunt. Alii lapidibus molaribus haud secus, ac frumentum conterunt; molliorem verò materiam ferreis malleis comminuunt, hisce peractis, farinam metallicam separant, cribrant, cribris variè maximis, minoribus, minimis foraminibus pertusis: non desunt, qui setaceis quoque cribris utuntur ad materiam in minutissimam farinam reducendam.

Alterum tormentum est, Adustio, quo materia metallica primùm tum ad faciliorem materiæ comminutionem, tum ad meliorem rerum heterogenearum separationem, probe aduritur: fitque variis modis, quos vide apud Agricolam.

Tertium tormentum est ipsa Coctura, qua tandem finem suum consequuntur, de qua in sequentibus. Materies verò metallica, quæ igne non indiget, sola lotura depuratur; quæ variis quoque modis perficitur, & ne loturæ sive lotoriam artem omisisse videar, ego præterea quæ ab aliis passim usurpantur modis, & præsertim apud Agricolam lib. 8. de re metallica, alios hic modos, tum vel potissimum nonnullorum Principum postulatione, addam, qui in nonnullis fluminibus auream arenam dum invenissent, adeò tamen minutam, ut vix ita lavari potuerit, quin maxima aureorum corpusculorum pars ob subtilitatem unà cum limo inter lavandum non deflueret, rogaverunt, ut modum aliquem facilem, & particularem invenirem, iisque suggererem; ut quemadmodum ferri ramenta ab heterogeneis partibus magnetis ope separantur, ita quoque daretur aliquid, quod auream scobem à terrestribus reliquorum metallorum portionibus separaret, & quamvis in majoribus aureis ramentis à reliquis separandis nulla difficultas sit, eo quod, uti metallorum gravissimum est ita quoque inter lavandum suapte sponte, reliquis heterogeneis miscellis defluentibus, ejus ramenta lavatorii canalis fundo firmiter adhæreant; de minimis tamen ramentis id dici non potest; cum plerumque ob insitam exiguæ molis quantitatem, unà cum reliquis scoriis defluant, ne vero eorum postulationi refragari viderer, duo potissimum media suggessi, quibus etiam insensibilia auri ramenta à quisquiliis terrestribus, quibus insunt separari queant: prius est per Mercurium; alterum per Antimonium crudum: per Mercurium res ita instituenda est: lalmus, cui aureorum ramentorum scobs inexistit, scutellæ indatur, cui quantamvis mercurii portionem infundas, deinde spatula limum una cum mercurio probe commisceas. Cum vero mercurius naturali suo appetitu aurum cum primis appetat, & ubicunque tandem illud invenerit, ad id magnetico quodam coitu confluat: arenæ mercurium commiscebis; quod ubi factum fuerit, separatis, quæ mercurio innatant, terrestribus limi miscellis, hoc pacto solus mercurius aureis vestitus ramentis remanebit: quorum separationem obtinebis, si mercurium igne evolare feceris, ne verò mercurii elapsi jacturam facias, quomodo eum integrum recipere debeas, inferius docebitur.

Alter modus per Antimonium liquefactum, cui si miscellam dictam, in qua aurea ramenta continentur, infuderis, sola aurea ramenta fundum petent, reliquis, quæcunque tandem fuerint, metallicis, terrestribusque portionibus Antimonio innatantibus, atque hæc est ratio, qua minimus etiam auri pulvisculus ab impuris miscellis separetur.

Alius Modus.

Solent probatores metallorum jurati, in fodinis mineralium probandis, primum in exigua quantitate, accipere venam cujuscunque tandem metalli, & explorare, quidnam, & quantum contineat, fitque per ignem hoc modo: ex cumulo mineralium lapidum prius comminutorum unam, verbi gratia, unciam accipiunt juste & quam exactissime ponderatam, usque ad millesimam, bismillesimam, aut etiam termillesimam partem unius libræ, quam Germanico idiomate, ***probireenten***, vocant per ignem postea probant. Comperto itaque pondere per regulam auream Arithmeticorum ita procedunt: Millesima, verbi gratia, pars mineræ dat centesimam partem, jam per probationem compertam, unius libræ auri argenti vel æris, plumbive; ergo aliæ *999.* partes dabunt tantum auri, argentive, id est *99.* ex. gr. unus septenarius mineralium tantum & tantum continet in se argenti, vel auri, pro uno vero centenario dictorum metallorum elaborando, quanti sumptus impendendi sunt? & peracta operatione præcise & pondus auri argentive, aut sumptus impendendos reperiunt, unde & sumptus ab auro argentove subtracti, illico lucrum produnt, probationem verò faciunt in exigua quantitate, ne in magnis probationibus sumptuosissimis dominus incomperto lucro damnum incurrat. Bilancibus utuntur adeò exactis, ut vel ipsos pilos, ac quasvis minutiores res facile ponderare possint, vasa vero in quibus probatio fit, sunt plerumque ollæ testaceæ, sive catini, in quibus metallica materia prius comminuta, & plumbo commixta, hi deinde catini fornaculis ad eliquationem imponuntur; quorum formam in sequentibus proponemus, pro diversa verò metallicæ glebæ conditione diversas probationes habent; verbi gratia, aliam probationem fa-

ſ- ciunt in minera, quæ aurum, aliam quæ argentum, æs, aliudque metallum continet, his itaque prælibatis, tunc ad processus procedunt, qui sequuntur.

Alia Metallorum præparandorum Ratio, ex Agricola.

Homines operarii imprimis, referente Agricola, invenire debent cuneos, laminas, malleos, bacilla, contos, vecticula, ligones, & batilla: hæc enim instrumenta fodinis metallorum eruendis sunt maxime necessaria: fodina autem in loco montoso sita esse debet, nec ab aliquo fluvio, vel scatebra, vel rivo remota, ut materia effossa ante excoctionem commode lavari possit, & quoniam venæ metallorum inter rimas saxorum clauduntur, ideo fossores interdum bacilla ferrea rimis impingunt, & venam decutiunt; quando verò per latera saxorum venæ discurrunt, tunc malleis utuntur, & quando talia instrumenta in cassum adhibent, tunc violentia ignis saxa separando venas eximunt, verùm metallici primum in adinventa vena periculum facere debent, utrum exiguam vel nullam metalli quantitatem contineat: nam quando laborant ur cum dispendio, vena est relinquenda. Experimentum fit ex coctione modicæ quantitatis: hinc cognoscitur, num multæ quantitatis excoctio detrimentum, vel emolumentum si. allatura. Excoctio igitur multifariã videtur, non solum ut metalla ad usum præparentur, sed etiam ut à se invicem ignis ope separentur: sunt enim plerumque mixta, & eorum vitia per ignem emendantur, hoc itaque pacto in Germanicis fodinis procedere solent.

Primum homines operarii fragmina venarum in capsulas conjiciunt, ut pistillis capite ferreo munitis à rota aquaria agitatis tundantur; semper enim procurant rivos aquarum ingentes de montibus eductos qui rapido cursu magnos rotarum orbes circumagunt; lapides autem crassiores quibus metalla sunt mixta malleis primo facile minuuntur, in lacunis lavantur, & denuo cribrantur, ut tandem molantur: & his omnibus modis materia metallica, in quibus venæ liquefiunt, & argentum ab ære separatur, dum folles ingentes vi rotæ aquariæ sublevantur, & assiduo flatu atque motu magno cum fragore flammam in fornacibus excitant, & tum viri operarii metalla superius injiciunt, & alii metallum fusum & à contusis saxis separatum magnis cochlearibus exhauriunt & in modulos transfundunt. At non solum hoc modo metallum pretiosum à vili; & vicissim vile à pretioso secernitur, sæpius enim duo metalla in una, & eadem vena reperiuntur, quoniam naturaliter quædam portio auri cum argento, & ære mixta reperitur; in plumbo nigro, & in ferro, exigua argenti portio, plumbi nigri aliqua pars in argento, & denique aliqua ferri portio in ære. Aurum autem ab argento plerumque separatur, aqua forti parata ex atramento sutorio, vel alumine, & halinitro, quæ ad segregandum ab auro argentum summopere est idonea. Vulgaris compositio hujus aquæ constat ex libra atramenti sutorii, salis tantumdem, & aquæ fontanæ tribus partibus. Aliter etiam paratur ex quatuor libris atramenti sutorii, duabus halinitri cum semilibra aluminis, & aquæ fontanæ sesquilibra, qui autem volunt cuicunque metallo mollitiem inducere, superaspergunt sublimatum, boracem, & euphorbium, in pulverem redactum; sin velint metalla in calcem, & aquam redigere, metallum nobilius in vilius trahere, vel illa invicem transmutare; legendus est Weckerius in libro de secretis, ubi multa hujus generis arcana patefecit.

De Auri, Argenti ac Æris *fodinis, generatione, & proprietatibus, de quibus in sequentibus* KIRCHERUS, *vid.* sub titulis, *Aurum, Argentũ, Æs, ubi quæ ab hoc Autore scripta sunt adducimus.*

Metallorum Mistura.

Natura in terræ utero progignens metalla interdum duo vel tria, vel quatuor permiscet, ut alibi enucleavimus: hinc homines è natura edocti, teste Agricola, rationem mixturæ metallicæ ad usum reduxerunt: imo aliquando casus idem monstravit, quando referente Plinio, incensa Corintho, aurum & argentum & æs in unum confluxerunt, & sic fortuna quodammodo tribus Corinthii æris generibus temperaturam assignavit, quorum candidum quasi argentum refulgebat, quoniam id in mistura prævalebat: alterum, in quo fulvus color, ob auri dominium nitebat: tertium, in quo æqualis omnium mistura constituebatur, itaque naturam & fortunam ars & fraus imitantur: dum metalla addentes metallis, homines varias producunt Misturas, quas Græci κεϱμαζα, Latini temperaturas appellant. Artifices igitur duo, tria vel plura metalla simplicia aut mista copulare queunt, aut metallum simplex cum misto, & vicissim, ad duo simplicia cum uno misto, & viceversa, vel tandem plura simplicia cum uno misto vel duobus, & in his pariter vicissitudo servari potest: item vile aliquando metallum cum pretioso solvitur, & è contrario, pretiosum vili additur; primo auro argentum multifariam miscetur, & hæ omnes misturæ carent nomine, ut superius fuit manifestatum, solum mistura auri recipiens quintam portionem argenti, electrum nominatur.

Cæterum quando homines portionem vilioris metalli cum massa pretiosioris compendii causa fundunt, absque dubio fraudem incurrunt; licet Artifices aliqui posse id fieri sibi persuadeant concessu & beneficio principum, ut nummi aurei non puri, sed cum modica argenti portione cudantur. Hodie quoque Principum concessione in cudendis nummis, mistura metallorum utuntur, quam opifices & Aurifabri legam nominant: nihilominus. Tacitus Imperator, referente Flavio Vopisco in oratione ad Senatum cavit, ne quis argento publice vel privatim æs permiscere, neque auro argentum, neque æri plumbum auderet; alioquin cum proscriptione bonorum capitale judicium incurrere, quamquam olim, Vopisco teste, nonnulli plumbum æri addiderent, ut nummos nime probatos cuderent. Fabri argentarii sibi per leges licitum esse hanc misturam procurare pronunciant, dum sumunt decem uncias cum dimidia argenti, & dimidiam æris unciam, sicque libralem argenti massam conflant. Chymicorum nonnulli æs dealbatum argento addunt, & pro sincero argento vendunt, cum tamen hæc fraus sub vitæ periculo sit prohibita, hodie plumbi nigri decimam partem miscent cum stanno, & ex hac mistura, patinas, vasa, & multa alia hujus generis opera formant, quondam etiam æri ferrum miscuerunt, quod multis fraudi fuit. Tot igitur modis metalla viliora pretiosiori permiscentur; at vice versa hoc criminis loco non est reponendum, quando metalla pretiosiora vilibus

libus adduntur, postremo sunt quædam metallorum misturæ, quæ ab operibus ex illis resultantibus nomen sortiuntur, ut ollaria mistura, quæ ex ternis vel quaternis plumbi argentarij libris, & centenis æris integratur, quæ varia vasorum genera ingreditur; alia mistura vocatur bombardaria, e[illegible] qua tormenta bellica fabrefiunt, hæc autem fit, dum singulis libris viginti æris una plumbi candidi additur. Tertia fit mistura, quando ob sonitum sexdecim libris albi plumbi semilibra plumbi cinerei copulatur, Quarta mistura componitur, quando duæ portiones plumbi nigri, & tertia albi conjunguntur; hanc veteres stannum tertiarium appellarunt, quo ad fistulas solidandas utebantur, hanc misturam vulgus saldadurum nuncupat, quinta mistio est, quando æquales portiones utriusque plumbi permiscentur: hæc mistura Plinij ætate stannum argentarium vocabatur; ex hac nostris temporibus orbes & patinæ parantur, pariter de alijs misturis tam simplicibus, quam compositis differendum est cum mistis omni tempore addi possint.

Sympathia & Antipathia.

Consentiunt metalla cum variis lapidibus, & præcipuè cum illa silicis specie, quæ, ab Aristotele pyrimachus appellatur, id non est ignotum viris ad fusionem metallorum incumbentibus, qui super liquefacta metalla id genus lapidis inspergunt, ne metalla, in auras evolare possint: imò cum illo genere pyritæ variis coloribus insigniti facilè conveniunt: quapropter opifices hoc genus pyritum loco plumbi, metallis addunt, ut in coctione metalla liquidiora evadant. Deinde cuncta metalla argentum vivum in amicitiam receperunt, quia libentissime omnibus copulatur, consequenterq; in familiaritatem sibi adjungunt illam hæmatitis speciem, quæ argento vivo præguans est; quocirca hic lapis ad se metalla trahere perhibetur, imò inter ipsa metalla Sympathia, & Antipathia observatur; namq; ab auro, & argento plumbum amatur: hæc enim dum simul funduntur, facilè commiscentur. Vicissim æs à plumbo temperamenti contrarietate abhorret, item stannum ab auro, & argento ita dissentit, ut ea penè consumat, id in fornacibus manifestissimum, dum plumbum album liquatur, apparet: argento enim supernatat, & bacillis ferreis facilè extrahitur.

Ex altera parte metalla, & animantia contrarietate maxima diffident, quia spargunt quosdam halitus spiritus animali inimicos: idcirco nullibi legitur, metallis aliquod animal fuisse nutritum: imò ubi venæ metallicæ inveniuntur, ibi neq; plantę crescunt, neq; animantes versantur, & in hujus confirmationem intelligimus, quod in fodinis metallorum crura opificum plerumq; vitiantur, quæ postea in fodinis Assij, sive sarcophagi lapidis sanantur: hac etiam causa moti medici prohibent, ne in pręparandis margaritis, vel alio hujus generis medicamento, utantur metallis, sed solum lapidibus marmoreis, quoniam impendet periculum, nequid metallicum medicamentis pręparandis adhereat, quod è diametro naturæ humanę adversaretur, & inde gravia symptomata emergere possent, uti in sectione de venenis docuimus. Certe Plinio teste odores à fodinis metallorum dimanantes, omnibus quidem animantibus sunt ingrati, sed canibus potissimum maximo sunt detrimento, qui ex argenti metallo exhalant.

De Scoriis, & Excrementis Metallorum.

Excrementa, seu scoriæ sunt metallica factitia, quæ in primis & secundis fornacibus fiunt, dum venæ metallorum excoquuntur, dum metallum à metallo separatur, vel dum æs liquefactũ tingitur: hæc autem sunt, scoria, diphryges, cadmia, pompholix, spodos, lithargyrium, molybdæna, & squamæ. Nonnulla sunt, quæ fiunt extra fornaces, ut ærugo, cærule[illegible], & [illegible] de quibus sigillat[illegible] libro mentio facta fuit. Sciendum igitur, in excoctione metallorum scorias quæ [illegible] veluti quædam venæ excoctæ recrementa, [o]pifices loppas appellant, generari; hæ metallo [illegible] pernatant, & frigefactæ & conglutin[illegible] tanquam vitrum fragiles redduntur, & siquid humoris metallici retinuerint, graves fiunt, quo separato in pumicosam levitatem abeunt, itaq; pars metalli terestrior, & fæculentior abit in scoriam, quæ est purgamentum venę in fornacibus coctę, ut dictum est; loquendo tamen de vena auri, argenti, æris, ferri, & utriusq; plumbi: nam venæ argenti vivi, & plumbi cinerei scorias non producunt, cum non excoquantur, non dicimus tamen ex plumbo cinereo, cum alijs metallis mixto, & liquefacto, coriam exire non posse, hæc metalli sordes græcis σκωρία meritò dicitur, quoniam apud ipsos τὸ σκῶρ, est stercus, à Celso, metalli recrementum nuncupatur.

Argenti scoria, seu recrementum habetur tantum quando vena argenti in fornace purgatur, sed sincera esse nequit, quoniam opifices ad purgandum argentum ei nonnihil plumbi addunt, hæc scoria Argenti vocatur helcysma, τό ἕλκυσμα ab ἕλκω traho, eo quod hoc incrementum ita lentum reddatur, ut instar visci trahatur. Scoria verò quæ ab ære & ferro colligitur, plerumq; est nigra, sordida, & spongiosa, sive pumicosa. Scoriæ majorem copiam ferrum, quam æs fundit, cum sit metallum impurius & magis terreum; quæ quidem non solum, quando ferrum in fornace funditur, obtinetur, sed etiam quando ferrum in ustrina fabri ferrarii mollescit. Scoria verò plumbi à cæteris maximè discrepat, quia minime lapidosa est, neque fragilis, ut reliquæ, sed admodum lenta, ob mollitiem metalli observatur.

Inter has metallorum scorias recensetur Diphryges, & nihil aliud est, nisi æris recrementum, vocatur autem διφρυγὲς, quasi bis ustum: nam φρύγω apud Græcos est, torreo: quatuor Diphrygis species inveniuntur: prima resultat ex limo quodam Cypri, qui primũ sole arescit, deinde sarmentis circumdatis aduritur: ideo jure optimo bis crematum, primùm calore solis, deinde ardore ignis, nuncupari potest, & hanc speciem in Cypro tantum fieri scribebat Dioscorides. Secunda species, nihil aliud est nisi sedimentum æris in fornace adusti, quod Galenus in Cypro ab artificibus projectũ observavit, Tertia species paratur ex pyrite æroso crémato, donec colorem rubricæ contraxerit; sed advertendum est, quod ochrausta eundem colorem induit, & propterea huic tertiæ speciei Diphrygis assimilatur, & aliquando pro Diphryge perperam venditur: quarta species oritur ex quibuscunq; Lapidibus post excoctam metallorum venam in fornace inventis; & hæc species semper aliquid metalli habet permixtum: hujusmodi Lapis primò torretur, mox in fornace coquitur, deinde quinquies in alia fornace crematur, ita ἑπταφρυγὲς, justa de causa appellari possit, hodie opifices in secundis fornacibus sic Diphrygem parant, quãdo aliquid auri vel argenti inesse æri suspicantur: denuo æs cum plumbo fundunt, quia plumbum abluit, & secum aurum vel argentum abducit, quo peracto in extrahendis plumbi reliquiis, ignem temperatum adhibent, ut plumbum fusum descendat, æs verò nequaquam; sic enim tanquam lapis spongiosus redditur, qui fusus, & percoctus in æs purgatum mutatur, cujus scoria est Diphryge purgatior, quàm illa, quæ ex primis fornacibus exierat: hanc homines operarij raminam vocantes, singulis vendunt.

Amplius dum Aurum, Argentum, æs, & plumbum percolantur, oritur aliud recrementum, quod vocatur cadmia, quæ secundum nonnullos ita nuncupatur ab insidendo, est autem nomen antiquum apud Græcos, ideoque adhuc nominis

minis etymon latet, nisi velimus asserere, cadmiam olim observatam fuisse, dum lapis ærarius excoqueretur, quem aliqui cadmiam indigitarunt, fortassis primò in Cadmo monte sit repertus. Galenus scriptum reliquit cadmiam ex lapide pyrite interdum fieri, nihilominus metallicam ex ære paratam præ cæteris commendabat: hujus quatuor species à Dioscoride monstrantur: prima vocatur Botrytes, quasi racemosa, quia βότρυς racemus, exponitur: secunda nominatur onychites, est enim ὄνυξ, unguis, cum venas instar unguis discurrentes habeat: tertia cognominatur placodes, πλακώδης crustosa, quoniam est segmentis quasi quibusdam zonis cincta, quare & zonitis dicitur: quarta appellatur ostracites, ὀστρακίτης testacea, quæ tanquam pessima omnium rejicitur. Plinius præter quatuor genera à Dioscoride descripta, quintam speciem, nempe capnitim, scilicet fumosam addit; καπνός enim Græcis fumus dicitur, sed hæc ad pompholygem potius, quàm ad cadmiam est reducenda: nostra ætate cadmia fornacum similis corticibus arborum, sub nomine tutiæ Alexandrinæ affertur; quod signum est hastis ferreis adhæsisse. Tutia est nomen Arabicum quod tamen non cadmiam, sed spodium significat: hic animadversione dignum est, quod Tutia Lusitanorum, non est metallica; hæc in Quirmon Persarum regione, & Ormuz finitima paratur ex cineribus cujusdam arboris nomine Goan, ita enim fructus hujus arboris cognominatur, & à nonnullis hæc Tutia Alexandrina dicitur, non quod Alexandriæ fabrefiat; sed quia ex Quirmon delata Ormuz, inde Alexandriam exportetur: Auctores tamen non hanc, sed metallicam in medicamentis commendant.

A cadmia ratione tenuitatis substantiæ, pompholyx, & spodium discrepant, quandoquidem cadmia, ut fuit expositum, in quandam solidam materiam condensatur, sed pompholyx, & spodium instar pollinis parietibus fornacum adhærent, cum tamen ex eadem materia ex illis fornacibus originem trahant, in quibus æs perficitur, vel in quibus cadmia crematur. Pompholyx autem levior est, quia evolans ad fornaces, bullarum instar agglutinatur, unde nomenclaturam traxit; quoniam πομφόλυξ Græcis bulla est. Spodium in comparatione ad cadmiam ponderosus est; quocirca super terram instar cineris cadit, unde nomen accipit, Σπόδιον enim cinerula dicitur: verum Antispodium arte paratur ex folijs myrti vel oleastri crematis, quod cinerulæ nimirum spodij vicem præstat. Avicenna historiam hujus rei metallicæ confusam scribit, dum asseverat, Tutiam esse fumum sublimatum: succudum verò, quod in fundo residet, forsitan per Tutiam, pompholygem, & per succudum spodium intellexit.

Ad scoriam plumbi referri potest lythargyrium; oritur enim ex plumbo in fornace diutius percocto; nam est spuma, quæ colligitur, dum argentum purgatur, & concrescit instar lapidis, & vocatur λιθάργυρος, à lapide, & argento nomen habens, quasi lapis argenteus, ab Arabibus Martech, & à Latinis spuma argenti nuncupatur. Dioscorides voluit, lithargyrium sine argento posse concrescere, dum in secundis fornacibus argentum plumbo permixtum purificatur: etenim tunc fervente mixtura plumbum violentia ignis extenuatum, & acquirens levitatem, argento supernatat, & fit veluti scoria, quam artifices paulatim ad latera pellentes tandem projiciunt, & gettam nominant, quâ postea figuli uti solent. Nonnulli perperam putant, spumam argenti ex auro factam vocari chrysitim; ex argento, Argyritim; ex plumbo Molybditim: cum tamen lithargyrium ex solo plumbo, cum alijs metallis, præcipue cum argento, ad faciliorem fusionem, vel purificationem mixto dimanet: & quamvis interdum auri, & interdum argenti colorem adipiscatur, tandem id ex majori, vel minori adustione provenit, nam si statim atque plumbum exustum supra argentum liquatum apparet, de catino auferatur, tunc lithargyrium colore argenteo refulgebit; sin diutius ibi manserit, colorem aureum acquiret.

Duplex lithargyrij genus opifices constituunt: alterum vocant naturale, quod egreditur ex vena Argenti, mixta cum vena plumbi, & in fornacibus liquata: aliud verò Artificiale quod modis superius descriptis præparatur, hujus Dioscorides tria ostendit genera: primum genus ex arenâ plumbaria in fornacibus perfectè cocta: secundum ex purificatione argenti: tertium ex plumbo resultat; hujus species flava dicitur chrysitis; candida Argyritis; livida molybditis: optima spuma Argenti in Misena, & Bohemia paratur: Dioscorides tamen primas tribuit Atticæ, quæ cum in monte Laurio fieret. Lauritis vocabatur; secundas Hispanicæ, & tertias Puteolanæ assignabat.

Minera Plumbi, ejusque Conditiones.

Quanquam plumbum utplurimum à metallurgis ob summam impuritatem, & terrestrium quisquiliarum abundantiam, metallum imperfectum, leprosum, & parum fixum habeatur, si tamen admirandas ejus qualitates paulo penitius intueamur, maximi id haud immerito æstimari debet, cum sine eo nulla nec auri ab Argento, nec argenti à reliquis metallis separatio obtineatur, neque pretiosi lapidis, gemmæque splendorem nativum nisi hujus beneficio consequi possint: ubi enim magni venarum auri argento mixtarum cumuli effodiuntur, ab illis sane nulla alia re metalla melius, quam plumbo, uti paulo ante vidimus, separantur; adeoque aurum & argentum ad debitam suam perfectionem, non nisi solius plumbi ope perveniunt, sed de utilitate hujus metalli inferius fusius.

Invenitur potissimum in diversis saxis, glebisque terrestribus semper fere cum aliqua auri, & argenti mixtura, primo in saxo quodam spongioso, candido, & duro, quod columbinum vocant, cujus indicium dant nigræ quædam maculæ, & grana per lapidis superficiem hinc inde disseminata, subinde quoque reperitur in lapide coloris rubri, seu ferruginei, deinde in certis terrestribus glebis coloris cinericij, cujusmodi in Andaluzia Hispaniæ reperiri fertur; & uti facili negotio à venis suis separatur, ita quoque haud difficili labore depuratur, funditur exiguo igne, tum se solo, tum alijs mixtum metallis, quæ associata plumbo facilius in igne fluunt, & quod mirum est, id reliqua metalla, ne potenti igne ab arsenico comburantur, aut ne cum mercurio avolent, conservat; cur verò solum plumbum hac virtute separativa polleat, adeoque cæteris metallis, potissimum argento, amicum sit, istius causa est, quod ex se, & sua natura, cum parum fixum sit, & aquositate præ cæteris polleat, Argentum verò, & æs, arida metalla sint; hinc fit, ut aquositas illa plumbi ariditati juncta, lentore suo aquoso aridum impinguet, & consequenter ijs incorporatum facilius fluere faciat. Est & alia in plumbo proprietas, quod calcinatum per ignem reverberationis potentissimum, tantum abest, ut quidquam à mole, & pondere suo amittat, ut potius in calcem redactũ gravius, ponderosiusq; cõperiatur: cujus

quidem rei ratio alia non est, nisi per calcinationem clausis omnibus poris, spiritibusque aereis, aqueisque evaporatis, multo ac in priori statu naturali, densius reddatur; quanto autem corpus densius constipatiusque est, tanto quoque gravius id effici, experientia docet:& patet in cadaveribus, quæ multo graviora, quam dum vita ipsis inerat, existunt, eo quod vivens corpus aëre, spiritibusque plenum quadantenus allevietur, mortuum vero omnibus depulsis spiritibus, canalibusque occlusis, compactius reddatur.

DE FERRI FODINIS.

Et I.

Ferri Natura & Proprietas.

Quamvis Plinius naturam, & affectiones hujus metalli multis verbis explicaverit, nos quidquid experientiâ nobis constitit, de Ferri natura, proprietate, præparatione hîc adducemus: Ferrum metallum impurum, & terreum ex sulphure adusto copulatur exiguo humori aqueo cum terrea exhalatione non bene permixto: propterea in igne præ cæteris metallis fumum fœtidissimum spargit: hac de re Metallum vile, & ignobile vocatur, idque ex colore illius livido patefit,hinc quoque Albertus ferrum ex mixtione argenti vivi impuri pariter, & ex sulphure immundo, & terrestri resultare prodidit:non est igitur admiratione dignum, si ferrum ferro percussum scintillet; cum id ex sulphure prodire quisque noverit: habet præterea ferrum aliam materiam congenitam, quæ nullo modo comburi potest; etenim observantur in fornacibus, in quibus ferrum in massas componitur, vapores quidam à materia ferrea exhalantes, qui in lanuginem parietibus & tectis officinæ adhærentem convertuntur, cui natura tantam vim præscripsit, ut magna ignis vehementia consumi nequeat: his ità constitutis nonnulli ponderantes ferri temperaturam illud in caliditate, & siccitate constituunt, ut proinde Astrologi, ferrum sub dominio martis planetæ calidi & sicci collocarint. Præterquam quod experientia calidum ferri temperamentum declarat, dum ab ipso superfluæ ventriculi humiditates absumuntur, & obstructiones contumaces reserantur, ex altera parte Galenus ferrum ad frigiditatem, & siccitatem reducere videtur, dum illud substantiæ lapideæ comparat, quæ ob frigiditatem, & siccitatem stabilis est: hanc postea sententiam multi auctores in medicina non proletarij secuti sunt: nam conciliator ferrum frigidum pronunciat; Jacobus de Partibus in Commentarijs ad Avicennam, ferrum frigidum & siccum declaravit; Manardus aquam chalybeatam frigidam, & siccam esse stabilivit, imo multi alij hanc opinionem uno ore confirmare videntur, quapropter ad conciliandos tantos viros, qui de temperatura hujus metalli varie scripserunt, asserendum est juxta dominium primarum qualitatum, ferrum refrigerare, & siccare: & quoniam nonnullæ portiones sulphureæ ab illo possidentur,ideo ijs stomachus roboratur, excrementa in illo contenta absumuntur, & vasa obstructa mirandum in modum aperiuntur.

Cum igitur hoc metallum ex substantia terrestri, crassa, & combusta constet, igni vehementer resistit, & tandem mollescit, & non nisi vehementi flammarum incendio funditur, quamvis autem natura tantam huic metallo congenuerit duritiem, nihilominus eadem natura aquam produxit, quæ ferrum absque difficultate erodit, qualis est putealis in Cepusio Smolinitij, & ejusdem conditionis est styx fluvius circa Thessalica Tempe, siquidem hujusmodi aqua in vasis ferreis diu contineri nequit, quin ipsis erosis effluat, imo majori admiratione dignum est, quod animantes huic metallo sunt detrimento: Narrat enim Theophrastus, in Syaro insula expulsis incolis ferrum à muribus erosum fuisse, & nonnulli referente Mizaldo pronunciarunt apud chalibas Mures in ferrarijs officinis magnam jacturam fecisse, hinc colligendum est, duritiem hujus metalli non esse adeo notatu dignam, quin manibus ferrum contorqueri possit. Vidimus aliquos mira facilitate clavum ferreum confringentes, sumebant enim duas fascias longitudinis trium ulnarum, partim ex crassiori, & partim ex subtiliori filo contextas, quibus ità ferrum involvebant, ut pars subtilior clavum amplecteretur, & tunc simplici manuum contorsione clavum in duas partes dividebant. Denuo ferrum alias affectiones patitur: primò candens malleo percussum scintillas emittit, quæ Nonio stricturæ vocantur, & in excoctione recrementum, nempe scoriam, vel loppam reddit, quæ à metallarijs, & à fabris ferrarijs projicitur; hæc autem est illa materia, ex qua chymici lapidem philosophorum constare asseverant, postremò rubiginem patitur, à qua tractu temporis prorsus absumitur, juxta illud carmen.

Ferrugo rodit ferrum, lignumque teredo.

Verùm quando à sanguine humano inquinatur, celerius, Auctore Plinio, rubigine vitiatur, hoc vitium à ferro, ad mentem Plinij, arcetur gypso, cerussa, & pice liquida, pariter omne ferramentorum genus rubiginem non sentit, si medulla cervina, pinguedine Felis, vel cerussa cum rosaceo mixta perlinatur: stannum quoque ferro superinfusum, effectum rubiginosum impedit, sed cum ferro permixtum, ex sententia Alberti, illud frangibille, & minime ductibile reddit.

Sympathia & Antipathia.

Ab animantium, herbarum, & lapidum natura ferrum minime diffidere comperimus: in primis humanæ naturæ neutiquam adversatur: cum ferrum in vulneribus occultatum,citra patientis incommodum delituerit, etenim narrat Zacutus lusitanus mulieri cuidam profundum vulnus, per verticem capitis acuto cultello inflictum fuisse, quæ somnolenta pluribus diebus quievit, & tandem obducta cicatrice minime de actione animali conquesta, iterum domestica negotia obivit; sed cum transacto octo annorum spatio maligna febre oppressa decesserit, curiosi chirurgi, aperto cranio, inter duram meningem, & cranium, mediam partem cultelli, quo olim fuerat vulnerata, rubiginosam invenerunt. Inter bruta animantia nullum est, quod tantopere ferro delectetur, quàm struthiocamelus: hæc enim volveris, objecto clavo, vel clave ferrea, uti Melitæ non semel expertus sum, illico fit obvia, & non secus, ac canis viso panis frusto; ferrum apprehensum avide deglutit digeritque, cujus causam alibi reddimus, hoc quidem à veritate non est alienum, nempe cimices ferri odore summopere delectari, nam ferrum loco infixum, in quo nidulantur, paulò post omnes quasi concordes illud amplectuntur, propterea non desunt vegetabilia, quæ amicitiam ferri diligunt, & hac de causa super mineras ferri sæpissime crescunt: inter has plantas Isatis potissimum sylvestris, & Erythradanum recensentur, quoniam quadam qualitate ferrea insignitæ, non solum magneti conservando conferunt, ut in arte magnetica ostendimus, sed & in cineres redactæ, & fornacibus vitrarijs inditæ, sedimentum quoddam ferrugineum in fundo catini relinquunt. Vicissim sunt aliæ plantæ, quæ naturæ ferreæ penitus adversantur, idque de

ocy-

ocymo Gaudentius Merula pronunciavit, pariter ferrum Mercurio, Auro, & Argento nullo amicitiæ vinculo conjungitur, cum illis difficillimè copulatur, & propterea catinis ferreis officinæ monetariæ quidquam prædictorum metallorum adhæsisse opifices nunquam observarunt.

Ferri præparandi & temperandi ratio.

Narrat Plinius, quod in cappadocia homines non multis laboribus se exercent ut copiam ferri habeant, quandoquidem certo flumine terram perfundunt, & ex illa terra ferrum producitur, tanquam à fornacibus prodiret, similiter habitantes supra Amarcanum Hyberniæ urbem, hastam ligneam in stagno quodam defigunt, & post aliquot menses partem hastæ luto involutam in optimum ferrum degenerasse reperiunt: pars in aqua mersa Cos evadit, & quæ supra aquam remansit, propriam ligni naturam servat, sic in insula Hyberniæ pariter circa oppidum quoddam lapis invenitur, qui simplici combustione in ferrum vertitur. Aristoteles talem ferri præparationem assignat, dicens, vehementi virtute ignis ferrum more aliorum metallorum fundi, & multam scoriam separari, sicque ferrum purius, & durius reddi, & reiterata operatione ferrum in chalybem converti, cæterum antequam vena ferri excoquatur, diligenter est examinanda, num ferri dives, vel inops esse possit, itaque sumitur minera ferri alicujus noti ponderis, quæ in minutissimum redacta pulverem supra tabulam æneam subtilem collocetur, posito subtus magnetis frusto, quod dum paulatim movetur, grana ferri magnetis motum sectantia, à terra separantur, & hac facilè ratione quantitas ferri in vena contenta cognoscitur, hodie in Germania bifariam ferrum præparatur; primo ex quibusdam lapidibus elicitur, secundo ex terra rubra ferrugine quasi læsa excoquitur, quod opus in Silesia peragitur: præterea sunt etiam nonnulli in Germania, qui ex magnete optimum ferrum eliciunt. Animadvertendum tamen est quod varijs laboribus se exercent illi, qui præcipuæ bonitatis ferrum excoquunt, diversis laboribus corpus fatigant, qui circa venam ferri difficulter fusilem & ærosam versantur; qui modi apud Agricolam legendi sunt. Si jam ad temperaturas ferri animum convertamus, ferrum recoctum, & à scoria diligenter separatum, duritiem non vulgarem adipiscitur. Artifices tamen in officinis colorem candentis ferri primò observant, deinde liquorem juxta intentionem eligunt, ut ferrum in illo extinctum, duritiem vel mollitiem nanciscatur, quando igitur violentia ignis ferrum ultimam candoris notam acquisiverit, vocant argentum, & tunc illud non extinguunt, quoniam consumeretur, ut si croceo colore, vel rubro tingatur, ferrum roseum, vel aureum dicitur, & tunc liquoribus mersum, durius efficitur. Hodie in officinis quadruplex ferri tinctura observatur: prima colore est albo, quæ nimis dura est: secunda flava, qua ossa, & lapides scinduntur: tertia ex purpureo, & cæruleo mixta ad secanda ligna idonea: quarta est nigra, quæ nimium mollis esse perhibetur, ex altera parte ponderandi sunt liquores, in quibus ferrum candefactum pro varia temperatione extinguendum est, multa flumina ad ferri temperaturam apta celebrantur: hac de causa ferrum in Norico scriptis veterum fuit commendatum; hujus conditionis sunt Biblis, Tarassius, Salo, à Justino chalybs, & ab alijs Iberus, unde Iberæ loricæ pro fortissimis, apud Horatium leguntur: De Salo fluvio Martialis sic cecinit.

Quam fluctu tenui, sed inquieto
Armorum Salo temperator ambit.

Pariter in Italia amnis Comum interfluens, & Lambrus Mediolanum hac eadem prærogativa gaudere perhibentur, quapropter de hoc postremo flumine sic canitur.

Nec nisi duratum Lambro thoraca volebam.

Virgilius quoque de gladio Turni in Stygio amne optime temperato verba faciens cecinit in hunc modum.

Ensis, quem Dauno ignipotens Deus ipse parent
Fecerat, & stygia candentem tinxerat unda

Cum igitur in ferro interdum mollities, & aliquando durities desideretur, erunt assignandi modi, quibus utrumque facile assequi possimus. Glaucus ille Samius, qui ferruminandi artificium invenit, referente Suida, ferrum, quod molle esse voluit, oleo & quod durum, aquæ extinxit: nonnulli ad communicandam ferro mollitiem, plumbum in cavitate ferri collocantes, totum candefaciunt, donec plumbum in fumum abeat, & hoc opus toties repetunt, donec ferrum instar ceræ mollescat. prætera sæpius ferrum candefactum, & per se refrigeratum mirandum in modum tenerescit: id experientia docet in filis ferreis, quæ ignita, & per se refrigerata, mollia & ductilia evadūt, alij in succo malvæ aut fabarum candens ferrum extinctum, inde molle extrahunt, alij ferrum oleo Amygdalarum amararum liniunt, illudque cera cum assa fœtida, & modico Alkali mixta cooperiunt, & totum nitro, & luto ex fimo equino involvunt, & in igne carbonum per noctem relinquunt, indeque ferrum tractabile & molle habent.

Præterea ferrum diligenter elaboratum mollius, & durius, juxta operantis intentionem temperari potest, cum aliam temperaturam enses, aliam limæ, aliam arma in tutelam parata expostulent. Albertus tradidit, ferrum acrius fieri temperatura succi raphani, & aquæ lumbricorum terrestrium, quod experimento respondere negavit Porta. Enses igitur tali indigent temperatione, ut nervosa exilitate sint prædіti, ne dum punctim feriunt, rumpantur: similiter acutam aciem poscunt, ut cæsim feriendo secent; quapropter oleo & butyro ensis corpus temperatur, acies vero acribus extinguitur, ut in cædendo robur, acquirat: & hoc opus, monente Porta, vel canalibus ligneis, vel laneis pannis madidis opifices assequuntur. Scalptum verò ex eodem Porta, pro ferro incidendo in ustrina rubefiat, & quando in ipso rubicundus rosæ color apparuerit, in aqua extinguitur; deinde secundus color fulvus expectetur, & denuo in aqua mergatur, item ad scalpenda marmora ferrum ex optimo chalybe paratum, & ignitum, apparente roseo, vel rubeo colore, aqua madefiat, mox remotum, apparente colore aureo, rursus aqua mergatur. Lima ita temperanda est, ut aliud ferrum commodè limari possit: sumatur ergo fuligo summitatum cornuum, vel ungularum bovis, portio vitri triti, & salis communis, & omnia aceto misceantur, deinde hac mistura lima imbuta igne candefacienda est, post modum in aceto, vel aqua frigida illico extinguenda est. Hamus piscatorius simili indiget temperatione ut piscium morsibus minime flectatur; vicissim ferrum pro phlebotomia mollem temperaturam exigit, ne in operatione aut flectatur, aut rumpatur, item falces herbariæ, quia tenues sunt fortem temperaturam non requirunt.

Postquam ex ferro purgato, & diligenter temperato varia instrumenta, vel arma fuerint fabricata, nonnullis Iconibus, aut characteribus insigniri solent: idcirco ad hoc peragendum opus, pyrites aurei colo-

ris in pulverem redactus, per diem naturalem in aceto maceratur, & vase igni admoto, ut ferveat, aliud acetum superadditur, quo exsiccato, materia vitreis organis distillatur in liquorem, quo Icones, vel litteræ, in quovis ferreo instrumento designantur, quæ prima facie nigræ apparebunt, sed siccatæ, & panno lineo fricatæ, aureæ conspicientur.

Multi occasione extinctionis ferri in varijs liquoribus, & ejus temperaturæ ferrum, & natura, & artificio in cuprum maturari posse arbitrantur. Sed advertendum est, quod ferrum à natura non ità excoquitur, ut æs evadat, quemadmodum Scaliger in suis exercitationibus optime probavit, præterea ferrum mersum in aquis vitriolatis, tum naturalibus, tum ex arte paratis dissolvitur; & quoniam hujusmodi aquæ vitriolum participantes, æs etiam sive cuprum continent, ideo materia ferri soluta, in fundo harum aquarum cuprum reperitur, quod ex ferro non generatur, sed potius beneficio ferri præcipitatur.

Chymici ad solvendum ferrum utuntur aqua valenti rubea, quæ ex quadrante vitrioli albi, ex septem Unciis vitrioli ungarici, triente salis, ex semiuncia aluminis constat, verùm Pandulphus Anglus, qui de fossilibus scripsit, ferrum melle restinctum melius liquefieri retulit, denique ferrum æri, & stanno permiscetur, sed agrestius, & fragilius redditur.

Atque hæc ex varijs auctoribus collecta sufficiant, qui plura artificia desiderat, quibus ferrum purgetur, nec non auro & argento tegatur, ultimum librum consulat, qui horum arcanorum longam seriem recitabit.

De Ferri fodinis Ilvæ, vulgo Elba, quæ maris Tusci insula est.

Uti nullum metallum adeò humanis usibus necessarium est, quam ferrum, ita quoque nullum est, quod ubique fere locorum majori ubertate proveniat; ita ut vix in orbe Regio comperiatur, ubi id non præsto sit: adeoque provida natura id ubique eo fine obvium adesse voluerit, quod in humana œconomia nil sine ferro confici possit, hinc Italia, Germania, Francia, Belgium, Hispania, Polonia, Asia, Africa, America, uti Geographicæ relationes docent, Ferrifodinis plenæ sunt, ut proinde superfluum ducam, hoc loco ampliorem ferrifodinarum orbis terrarum catalogum attexere, Dicam solummodo in insula Ilva tantam esse ferratarum minerarum copiam, ut tota Insula non nisi ferrum dici possit, non infimæ notæ, sed nobilissimum & præstantissimum omnium, & quoniam insulam ante complures annos proprijs lustravi, & modum ejus extrahendi, præparandique, ac in chalybem convertendi summa diligentia observavi, hinc visum fuit, modum & rationem prout vidi & observavi hoc loco adducere.

Dico itaque, ferrum uti & reliqua metalla non semper in eodem perfectionis gradu repetiri, est enim ferrum dulce, ut in Ilva insula, tantæ perfectionis, ut vel glebæ minerales simplici, & ordinario fabrorum igne in nobile & tractabile ferrum in omnem usum accommodatum fundantur, cujus rei causa est, summa ferri puritas, in alijs vero locis ferrum non hujus bonitatis, sed crudum, incoctum, asperum, terrestribusque aliorum metallorum odoribus, quisquilijsque ita reperitur corruptum, ut vix nisi ingentibus fornacum, igniumque tormentis ad meliorem indolem, magno sane & laboris & sumptuum impendio deduci queat: sunt tamen & aliæ mineræ, quæ plus, minusve hujusmodi impuritatum misturis obnoxiæ fiunt: quomodo verò purum ab impuro separari possit, experientia oculari doctus exponam: ita autem ut plurimum proceditur.

Primo, opus est homine minerarum ferri perito, qui glebas minerales ferri puri ab impuro separare norit: has itaque selectas, & in frusta confractas ad partes seponat.

Secundo, magna imprimis carbonum ratio habenda est; hic in Italia plerumque lentisci, Ilicis, ulmi, fraxini, similiumque arborum carbonibus utuntur, utpotè, quæ ignem potentissimum, efficacissimumque suscitent.

Tertio, Frusta glebarum ferrearum in fornacem apertam conjecta coquuntur, excocta iterum extrahuntur, & pluvijs, solisque ardoribus exponuntur; hoc enim pacto ferri materia veluti ad perfectionem debitam consequendam maturatur, & digeritur.

Quartò, hoc peracto, frusta sole, pluvijsque impregnata iterum in partes rumpantur, diligenter observando, si alterius metalli, odorem emittant, si repereris, iterum dicto modo coquantur, donec deposito odore simplicem ferri odorem referant, & sic tandem fusum ferrum dulce dabit & malleabile: contingit tamen subinde, ut istiusmodi adeo in sua duritie sit obstinatum, ut omnem coctionem respuat, hoc casu, in chalybem id destinabitur, eo, quem paulo post exponemus, modo, ut autem signa habeas puri, aut impuri ferri; nota, quatuor esse ferrinæ mineræ species.

Prima species est, mineralis gleba ponderosa, compacta, à terræ, saxi, cæterorumque metallicorum corporum societate sejuncta; coloris bruni, & hæc est perfecta, & unice desiderata.

Secunda habet nescio quem adjunctum splendorem unà cum granosa substantia, quæ facile digitis in pulverem conteratur & passim tanquam malæ venæ indoles reprobatur.

Tertia gleba mineralis est grossioribus referta granis coloris nigri, quæ uti semper æs, cùprumque olet, ità quoque passim negligitur.

Quarta denique species minutioribus constans granis, pro conditione matricis nunc melior, nunc peior reperitur.

Sunt præterea aliæ glebæ, quæ facilè quidem ob reliquorum liquabilium metallorum mixturam funduntur in ferrum, malleum tamen difficulter ob debilem partium nexum, sustinent; & contra, sunt quæ malleum sustinent, difficilem tamen liquefactionem habent; illa uti plerumque alium usum, quàm in tormentis bellicis fundendis non habent, ita hæc in melioris notæ ferrum reduci possunt.

Quæres quænam sint signa ferri puri, aut impuri, & quomodo cognoscantur.

Dico, quod etiamsi ferrum in terrestribus substantijs reperiatur, illud tamen optimum habetur, quod eruitur ex ijs montibus, ex quibus aquæ frigidæ, & gustui haud ingratę emanat, præsertim si locus salubriori aëre constet: sæpenumero quoque id in quodam candido saxo, marmori haud absimili, generatur, quod si una cum saxo fuderis, durum plerumque ferrum obtinebitur: secus accidet, si puram mineram à saxo sejunxeris, fornacique immissum liquefeceris, invenitur & nonnunquam in terra rubra, & flava, minera ferri facilè in arenam attritu resolubilis, aut etiam instar maltæ mollis; in cujus colligendis glebis te tempus perdere nolim, cum nil boni indè resultet, ut autem ferri puritatem, bonitatemque cognoscas, sic operare.

Primò, mittatur intra forte lixivium cujusvis mineræ species, & deinde post aliquod tempus ex-

extractâ, ignique supra positâ, folle applicato paulatim ignem exsuffles, diligenter bullulas, variique coloris vapores observando; quos si observaveris, id luculentum varii metallorum commercii signum est; si sine colore & bullulis, optimum, & compactissimum ferrum esse judicabis.

Secundò. Ferri boni signum est bolus terra fusca, & mollis, pinguisque, quæ dentibus apprehensa, nullum stridorem excitat.

De Ferri in chalybem transmutatione.

Quomodo ex ferro chalybs fiat, processum totius, ea quâ potero, brevitate, & claritate describam.

Cum chalybs nihil aliud sit, quàm ferrum ad ultimum perfectionis suæ, puritatisque statum reductum: quod duplex est: naturale & artificiale. Naturale uti paucis in locis reperitur, ita metallici liquatores naturæ defectum supplentes, ferrum quodvis ea ingenii industria, quam subjungam, in chalybem convertunt.

Primò, accipiunt ferrum, jam, uti supra dictum fuit, in fornace probè excoctum, ejus quantitatis, quæ eorum intentioni sufficiat; hoc in partes minutissimas rumpunt.

Secundo, in foco vulcanio constituunt receptaculum rotundum pro chalybis conficiendi quantitate, majus, minusve ex luto, cujus una tertia pars sit argilla, duæ verò tertiæ sint carbones in pulverem redacti, optimè aqua misto, amalgamatoque compactum, in cujus centro foramen fiat, per quod folles vētum exonerare possint ad exsufflandos carbones.

Tertio, hoc raceptaculum tum ad igneum fervorem reverberandum, tum ad ferreorum frustorum, carbonumque imponendorum congeriem firmius retinendam, lapidum circumpositione, veluti muro quodam muniatur.

Quartò, totum hoc receptaculum carbonibus usque ad summum replentur, qui ubi follium sollicitatione in summum fervorem æstuaverint: ita porro procedunt.

Quinto, ex ferro in chalybem convertendo, & in frustula comminuto, particulas paulatim unà cum contriti marmoris, aliorumque silicum fusilium pulvere mixtas spartim intra coacervatos carbones jam succensos injiciunt, & hoc pacto ferrum facilem fusionem intra receptaculum sustinet,

Sexto, hoc peracto ex eodem ferro jam ante virgas mallei vi coactas intra hujus receptaculi fusum liquorem impositas quatuor, aut quinque horis relinquunt, continuo follium vento ignem, carbonesque sollicitando, nec non ferrea virga longiore materiem tamdiu movendo, circum agitandoque, donec virgarum ferrearum pori, subtili fusæ jam infra receptaculum materiæ substantias expleantur: quod ubi opifices observaverint, statim forcipe unam post alteram ereptam supra incudem malleis parumper distentas, in præparato seorsim æquæ frigidæ balneo extinguunt: quas si necdum debita perfectione sibi constare deprehenderint, denuo igneo fusæ materiæ balneo injiciunt, & hoc toties repetunt donec ultimam perfectionem consequatur, ita autem hac industria depuratur, perficiturque, ut duritie, compactione, colore, lævitate, & nitore, specificam à ferro differentiam, induisse videatur, nonnescio, alios quoque hujusmodi laude facta ferramenta, in certis herbarum succis extinguere insigni sane successu, uti in præcedentibus patefecimus.

De Ferri in æs Transmutatione.

Magnum inter chymicos, & metallurgos de ferri in æs trāsmutatione dissidium est; quod omni, qua fieri potest, diligentia modo opportune decidendū est. Paracelsus, ejusque sequaces transmutationem, perfectam unius metalli in aliud affirmant, eo forsan fine & intentione, ne artem illam magnam de ridiculo illo lapide philosophico tantopere jactato, quem & perfectam transmutationem subire dicunt, conclamatum concedant: sed enim hanc vel ipsi metallicarum fodinarum præsides, mira in metallis eruendis, lavandis, coquendisque peritia, alii arcanarum rerum doritia instructi prorsus non dicam negant, ut potius rideant.

Certè, quemadmodum pater Joannes Schafferus mihi scribit, in Hungariæ fodinis, quas Herrengrundt dicunt, magno sanè Cæsaris annuo proventu, ex ferro æs optimæ notæ confici: quomodo verò in hac metalli metamorphosi procedant, etsi in octavo libro modum ostenderim, hoc tamen loco paucis illum repetere visum fuit.

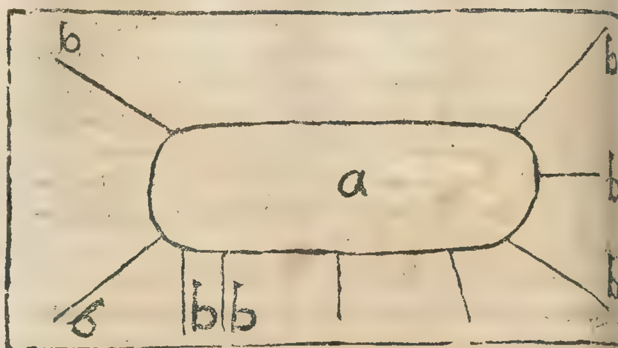
Ferrum rubiginosum, & inutile, uti variorum veterum instrumentorum supellectilem accipiunt, atque fornaci, inditum ad incudem reductum, in tenuissimas laminas extendunt: hoc peracto has laminas rivi vitriolati, qui in profundissimis fodinarum cuniculis profluit, fundo imponunt, impositas ad nonnullos menses relinquunt, Constituto itaque tempore rivum adeunt, & laminas in pulvem subflavam amalgami adinstar abiisse reperiunt; hisce aëri, ventisque expositis in optimæ notæ æs indurantur, atque sic proceditur Neosolii in Hungaria.

Quæritur itaque, utrum vera hæc ferri in æs transmutatio dici possit? Dico veram hic transmutationem dari minime posse cum non totum ferrum in æris substantiam mutetur, sed ex accidente tantum; me explico: cum enim in vitriolo infinita ærata corpuscula inexistant, & quemadmodum illa maximam sympathiam cum ferro habent, ita quoque fit, ut statim ad ferrum confluant, atque in ejus se poros intime insinuent, cum vero ingentis acrimoniæ spiritibus polleant, hinc intra ferium in sinuata, illud mox rodere incipiunt, usque dum omni pinguedine ferri consumpta, ferrea substantia dissoluta, in scobem seu rubiginosum pulverem abeat: corpuscula vero vitriolata in consumpti ferri locum se substituentia, nativa tum ferri, tum propria pinguedine, in unam massam conglutinantur, quæ primò quidem intra aquam mollis, aëri tamen liberiori, ventris, solisque radiis exposita, in perfectum æs induratur; atque hoc pacto idem fit, quod antea fuit: antea quidem per ipsorum corpusculorum in aquis dispersionem, modò per eorundem à ferro tractorum unionem. Si enim vera hic daretur transmutatio, nil amplius ferri superesset: sed experientia docet, tantum ferreæ rubiginis manere, quantum ferè massa prius ferrea pendebat: & hujus rei experimentum exactius sumerem, supramemorati fodinarum Hungaricarum præsides per supra dictum Patrem Schafferum, phialam dictæ aquæ vitriolatæ, unà cum solea equina ex media parte cuprea, ex altera ferrea pro eorum in me benevolentia transmiserunt, huic itaque phialæ filum ferreum indidi, quod intra triduum totum consumptum fuit, pulte in fundo relicta, quæ à scoria separata purum æs reddidit, scoria autem fere ad ferrei fili pondus accessit, ut proinde de hoc negotio à nemine amplius dubitari queat, est & hoc admiratione dignissimum, quod pater Schafferus de quodam medico sibi multum familiari, magno chymico, scribit, est ei nomen Morlandus: hic frequenti experientia doctus, magnam differentiam inter cuprum, quod ex ferro per aquam vitriolatum fit, & illud quod ex mineris eruitur, reperit; ex cupri siquidem arte per aquam vitriolatam ex ferro confecti

fecit centenario, 25. lotones auri se extraxisse refert, cum ex cupro nihilominus rum nequidem sex lotones educere potuerit, rogatque à mea tenuitate hujus rei rationem. Respondi, id mirum non esse, cum enim aqua vitriolata non attamen cupreis tantum corpusculis, sed & aureis una cum vitriolo ex propriis venis abrasis profluat, hinc fit, ut ea, à vitriolatis corpusculis ex naturali Sympathia attracta in unam farinaceam massam in fundo subsidant, ex qua deinde aëris ambientis siccitate indurata aurum id eliquatione separetur, quantò autem per ditiorem auri venam fluxerit aqua vitriolata, tanto major æ rosis corpusculis auri copia inerit; quod tamen nequaquam fieri posse putem, nisi in aqua vitriolata per auream venam transeunte, quod deinde in ære minerali non tanta auri copia eruatur, ratio est, quod plerumque terrestribus sordibus involutum, exiguam auri copiam illi inexistentem præbeat, si vero aureæ venæ ærosa conjuncta fuerit, non video, quare non eadem auri copia, quæ ex ære vitriolato, inde educi queat; dependet itaque ea solutio ex eo, quod chymicus ille in ærosa substantia auro inope, in vitriolata verò ære auro divite experimentum fecerit; ut proinde nil in hoc admiratione dignum occurrat, quomodo vero ex argento, ex quo omne aurum jam, ut scribit, extractum, nihilominus ex uno lotone tantum adhuc auri extraxerit, quantum octo grossorum pretium erat: Arcanum hisce verbis mihi communicat: Accipe Antimonii, tartari, salis nitri unam unciam ex singulis, commisceantur simul, & salia frigida fontana diluantur, à quibus si unam unciam Argenti separaveris per cupellam, id dabit unam unciam Auro octo grossis æquivalentis: Si vero secundo hujus experimenta cum argento feceris, nihil extrahes, argento remanente sterili, miratur autem, quomodo ex argento, ex quo omne aurum extractum erat, nihilominus adhuc aurum subsidio dictorum ingredientium extrahi possit, dico itaque falsum esse, omne ex argento aurum extractum fuisse, cum argentum non ita depurari possit, quin adhuc aliquæ particulæ ei inexistant, quæ postea Antimonio, in quo semper nonnihil auri inexistere omnes chymici fatentur, auctæ, aurum illud ad octo grossorum pretium exaltant.

Hactenus KIRCHERUS, *veniat jam in Scenam Clariss.* REISELIUS *qui de Metallifodinis Bohemiæ præcipuis sic in Miscellan. Curiosor. Decur. 1. An. 2.*

Ut promissis satisfaciam, quicquid in itinere meo nupero Bohemiæ, cum generoso Dn. Comite de PARS. Cæs. Maj. jussu Anno MDCLXX. ad inquirendum in statum modernum Metallifodinarum suscepto, notatu dignum visum est, fidelissimè referam brevibus tamen, quia iter tardiùs, est declinante anno institutum, me in montosis illis locis morari diutiùs prohibuit, Primus itaq; visitationis locus erat *Kuttenberga*, locus aliàs amœnus, benè situatus, & quoad temperiem aëris valdè benignus, per totam illam fodinam & unica vena cumulata argenti cum cupro permixta, in uno loco tamen ditior, quam in altero, non adeò profunda in quibusdam locis, nam in fodinam *Novæ Spei* (sic dictam, quia nova est, & bona spe hactenus Metallici ibi nutriuntur) sunt tantum 40. Orgiæ seu passus Metallici (notandum illos ibi habere orgias uno & medio pede longiores, quam alibi, & hic vocari *Thumplachter*, ibi verò *Berglachter*, ego puto *Thumplachter*, esse orgias Græcorum, *Berglachter* verò esse orgias Romanorum, ad mentem *Agric. de re Metall. l. 4. ad initium*) & sanè jam ibi optima minera extrahitur, descendendo in puteum machinæ hydraulicæ (*Kunst-Schacht.*) usq; ad cuniculum sub ostiis, ubi aqua extracta effluit, (*bis auf dē Auguß-Schraht.*) sunt undecim orgiæ inde usq; in *Wolffschtreck*, (est cuniculus, in quo descenditur) ad fodinas sive ad areas, sunt 150. Orgiæ, ex *Wolffschtreck* in fodinam, *Suchin* dictam, sunt 24. Orgiæ; vena in hac fodina lata est, ad quartam circiter partem unius orgiæ non adeò dura, caudam suam tendit intra primam & secundam horam p. m. & satis magna humiditas ibi reperitur, inde usq; ad *fodinam Aaronis* sunt 18. Orgiæ: hæc vena est magis dives altera prædicta, minus tamen humida, inde transeundo per *fodinam Phasiani*, reliquis duabus ditiorem, descenditur in *fodinam Commissarii* 12. Orgiis, qui locus siccus est, & Metalli quidem ditissimus, ita ut ibi quasi cumulus & caput venarum videatur, de argento autem modicum continet, reliquum totum cupreum est. Tribus circiter orgiis inde est alia *fodina*, quæ *Bernireck* dicitur, pariter tam dives est hæc vena, sed durior & ære caldario (*Glocckenspeis*) prægnans, & locus venæ per se etiam siccus est; inde ascenditur 44. Orgiis in *Vprzimnost*, quæ fodina uti apparuit, multas divitias in se jam non continet, humidior tamen est; exinde deseruimus fodinas (*sind zum tag aussgefahren.*) Tota verò hæc *Kuttenbergensis fodina*, uti eam mihi imaginor, talem tenet formam.

Ubi, *a*, est illa fodina Commissarii sive cumulus mineræ, sive materia illa Metallica ventris figurâ extuberans, (*die Gange machen, oder Vverffen einen Bauch auff*,) & *b. b. b. b.* sunt venæ exinde provenientes, reliquas fodinas constituentes: ad profundissimum locum, ex quo nunc mineræ extrahuntur, plus minus 218. Orgiis Græcis (*Thumplachter*) descenditur: *puteus* autem machinæ hydraulicæ est altero tanto profundior, in cujus fundum quamquam ob copiam aquæ descendere non potui, nihilominus tamen adverti, aquam illam succo Metallico ita esse impregnatam, ut non tantum intus in puteo guttæ decidentes, scalas (*die Farten*) ligneas in lapideas convertant, aut alias transfluens aqua rivulus canales suos aliis canalibus quasi tartareis obducat, sed intus etiam in Syphonibus talis materia lapidea accrescat, ita ut ultra spatium 3. annorum rarissimè ejusmodi Syphonibus uti possint, coganturq; eos abjicere ob copiam accretæ materiæ pilum impedientis, hujus materiæ frustulum hic transmitto unà cum particulâ mineræ Kuttenbergensis communis, nigrior, longior & obscurior particula est ex *Phasiano*, altera magis alba & brevior est ex *novâ spe*: aliam particulam mineræ Kuttenbergensis melioris invenies etiam quæ parum argentum rude (*gediegen Silber Ertz*) in se continet, ut cera rubra notatur, hæc particula ex *Phasiano* ante annum extracta fuit. Item adest particula *Mineræ argenti & cupri* Kuttenbergensis ex cuniculo *S. Mariæ Magdalenæ*; hic locus est humidior reliquis omnibus, & ob hanc causam jam ab aliquo tempore fodinam illam colere non possunt, mihi videntur illi Crystalli esse flores cupri, quibus tota fodina, quantum videre licuit, plenissima est. Transmitto, ut puto, *Cadmiam fornacum*, & quidem eam, quæ conficitur in primis fornacibus, in quibus venæ cremantur (*Rost-Ofen*) de qua loquitur Agric. *l. 9. de naturâ fossil. circa initium, & ad finem l. 8. de re Metall.* Nam ibi Kuttenbergæ vocant, *Gifft von den grossten reich Silber haltigen Ertzen*, & accipiunt ex illis fornacibus, ubi ista materia parietibus sese adhæret varii coloris, flava, alba, cærulea, nigricans &c. ego flores Arsenicales existimo, nam & fumus & materia hæc malignum spirant odorem, si verò supra carbones ignitos projiciatur, pulvis iste fumat potenter, & sulphur redolet, quantum sit venenum, proximè probabo. Adest & *Pyrites* aureo & argenteo colore (*Kupffer und Vvasser Kiß*, vel *gelber und Vveisser Kiß*) continet etiam aliquid argenti in se, & ejus satis magna copia Kuttenbergæ invenitur. E regione fornacum, in quibus venæ excoquuntur (Schmoltzofen) est aliqua inculta fodina, ubi quondam *Antimonium* fuit extractum, cujus Mineræ particula hic invenitur. Notavi præterea, cum alias omnia loca herbis, arboribus, fruticibus impleta sint, colles Metallicos ibi circum circa omnes esse calvos, & fumum ex fornacibus exhalantem, quia gravis est, & statim terram repetit, omnes herbas in circumferentia, aut quæ sub suo tractu communiter crescunt, arefacere, incrementum impedire, aut planè consumere, & vaccas, quæ ibi circa fornaces pascuntur, l. c. aut insipidum, aut malè olens præbere. Medio milliari Kuttenbergâ est certus tractus terræ, ubi præstantissimus & deliciosissimus raphanus rusticanus in totâ Germaniâ crescit, ita ut oppidum illud ex puro raphano se sustentet, Lipsiam & Viennam usque adducunt propter suam præstantiam. Plura in illo loco temporis injuria mihi notare non permisit. Itaque indè in vallem Joachimicam perreximus, qui locus est montosus, austerus & rigidus valdè, ita ut vix frumentum ibi ad maturitatem pervenire possit; & aliquandò planè non, avena nunquam: Mense Octobri, Ribes & cerasa ibi adhuc immatura invenimus, aliàs quoad herbas & arbores locus fertilissimus: inveni ibi Rorellam,

Ar-

Angelicam, Libanotidem, Bistortam, Tormentillam, Caryophillatam, Helleborum album & nigrum, Rhabarbarum Monachorum, Fabariam, Telephium purpureum, Gentianam majorem, & minorem, Aristolochiā utranq; Centaureum minus, Carlinam, Origanum, Pulegiū, Thymū, Saturejam, Serpillum, Imperatoriā. Polium montanū, varias species Testiculorū, Liliū Convallium; Lunariam ibi reperiri, à fide digno relatum est, Asarum, Lysimachiam purpuream & siliquosam, Saxifragiam, Umbilicum Veneris, Anchusam, Pentaphyllum Petræum, Papaver corniculatum, Solanum majus sive Bellam Dōnam, Polypodium, sed non quercinum, aliasq; plurimas herbas in magnâ copiâ, quarum omnium non amplius recordor. Conjicio inde, aliquando magnas divitias extractas fuisse, eò quod ut in ejus loci delineatione videre est, quàm stupendè locus ille subfossus & transfossus fit: ibi plerumq; per cuniculos descendunt ad fodinas, raro per puteos, nisi abbreviandæ viæ gratiâ. Diversę ibi sunt fodinæ, quæ omnes venas habent durissimas, & raró ultra latitudinem 4 aut 6. digitorum transversorum sese extendentes (loquor de venis argenti) sed ditiores sunt, quàm Kuttenbergenses uti *sub n.*8. illa particula probat. Omnes verò fodinę universaliter loquendo sunt ibi valdè humidæ, ita ut in quibusdam locis duplices cuniculi unus supra alterum ob copiam aquarum (numeravi enim ex uno cuniculo parvo aquæductus, præter aliam copiosam aquam, quæ abundātissimè effluit quocunq; tempore sicco, adeò superfluè, ut si alia aqua deficiat, omnes inibi Molendinæ sola aqua ex uno aut altero cuniculo eductâ sufficienter impelli queant) inveniantur. Similis quasi Minera ex unâ sicut ex alterâ fodinâ effoditur, paucâ habitâ differentiâ: fodina quæ nunc ditissimam Mineram ibi præber, est *fodina pulchræ Mariæ*, in qua nunc sæpè *argentum rude* reperitur, uti in transmissâ particulâ *sub n.*9. quædam bracteæ argenteæ finissimæ & candidissimæ videntur. Hæc fodina valde etiam humida est, sed in qualitatibus activis alias temperata: inventa fuit ante aliquot annos ibi quædam vena *argenti rudis plumbei* coloris (*Glass-Ertz.*) cujus particula *sub nu.* 10. est, ejus medietatem transmitto, quia valde parum acquisivi, nihil enim ampliùs de venâillâ reperitur. Inventa etiam fuit aliquando alia vena hujus argēti penes illud oppidum, *Gottes Gab.* dictum, nunc nec hic, nec ibi amplius tale quid invenitur, an nihil remanserit, vel an homines non tàm diligenter ampliùs, ut antea solebant, quærant, non scio. Apparet enim ibi dictas venas quæsitas superficie tenus ubique fuisse, adeo tota terra transfodi incepta est (*es ist alles geschorfft.*) *sub n.*11. sunt duæ particulæ de *argento rubro rudi* (*roth Golden Ertz.*) quia mihi ita fuerunt vocatæ, tantam tamen claritatem, ut Authores notant, in hâc Minerâ non invenio, quapropter ego magis argentum rude purpureum (*gediegen Braun Ertz*) esse existimo: subeat censuram. Inventum fuit etiam hoc argentum in valle Joachimicâ ante aliquot annos, nunc verò rarissimè aut nunquam. Reperitur ibid. in unâ fodinâ *medulla saxi* (*Steinmarch.*) certum genus terræ albæ, de quâ *Agric. in Bermanno*, est *sub n.*12. locus, unde excepi, est ultra 500. Orgias (hîc habent Orgias Romanas, *Berglachter*) profundus, saxum integrum, habens in medio fissuram ad latitudinem unius palmi, altam ad 4. Orgias circiter, altiorem & profundiorem esse benè apparet, sed quia saxum (durissimum) integrum est, certa altitudo & profunditas, donec totum fuerit delectum sciri non potest, in dictâ istâ fissurâ invenitur hęc medulla, quę licèt sit materia pinguis, non tamen ardet, nec ad ignem liquescit; insipida eadem planè est, exhibeturq; ibi forma pulver. ea quantitate, quam cultri cuspis capit, cum cochleari aquæ Petrosilini in Obstructionib. Urinarum & doloribus Nephriticis: Nam expertum est, illam calculum & urinam pellere. Datur & ibi aliud, genus certę cujusdam terrę, de qua etiam *Agric. l. c.* hęc & tota nigra uti videtur *sub n.*13. est. & alba, non tamen pinguis, & rubra in unius ejusdem fodinæ vena: hæc fodina est inculta & occulta, saxis, terra, sepibus, lignis, variisq; rebus cooperta, sine usitato accessu, exceptis tribus vel quatuor, reliquis omnib. antehac non cognitis, 30. aut 40. ad summum Orgiis profunda, & tam angusti introitus (per modum cuniculi) ut non nisi serpendo homo macilentus tantùm, in longitudine 7. vel 8. Orgiis intrare possit.

Notandum prætereâ, illam viciniam semper esse nebulis plenam, ita ut instar nubium continuo ibi circūvagantium permeent vapores isti, & tamen tàm alta, ac vallis Joachimica, non est. Ab extra videtur formosissimus hic collis ob copiam variarum herbarum: supra & circum circa triticum etiam copiosum crescit, ab intra verò est caverna & specus horrendissima; non est saxū integrum, sed totus mons apparet, ut cumulus saxorum grandium & minorum, intra quæ terra ita disposita est ac si natura loco calcis eâ ad fabricandum hunc collem usa fuisset. Si quis incaute offendat caput ad lapidem, decidit longus tractus terræ, ita ut videantur omnia velle corruere: invenimus quoq; in illo angusto introitu, varia quadrupedum & piscium ossa, intus verò totam fodinam (magna non est) variis cuniculis hinc inde inordinatè transactam, pervagando, nullum animal inventum fuit, mira & mira de hac fodina narrantur, etiam à loci ignaris, inter quæ quoque narratur, quod certi quidam Itali alternis vel ternis annis venire soleant, pro excipiendâ hâc terrâ, ex qua posteà illos aurum conficere fama est, modus verò hinc aurum extrahendi omnes latet, certum tamen est; non adeò pridem homines intus fuisse: vidimus enim vestigia recentissima surreptæ istius terræ, nigræ, præcipuè, imò unam talem divitem venam lapidibus tectam & occultam in quodam cuniculo repeti, ubi magna copia istius terræ jam tùm ita collectæ, dispositæ & studio asservatæ latet; sunt variæ venæ, nec omnes suas caudas ad unam eandemq; oram tendunt; locus aliàs non est adeo humidus, respectu vicinorum; nam esse loca quāplurima, ubi ad profunditatem 2. vel 3. Orgiarum jamdum aquam inveniunt, uti ab incolis illius vicinię, fide dignis viris, sanctè mihi fuit assertum; nec terra illa aut vena dura est, digito enim & cultro excipi potest, nec spirat fumum virosum, vel aliam auram pestilentem aut putridam, totam enim illam fodinam, aut totum illum collem, aër transpirat & pervolat (*es ist gutes Wetter darin, und ziecht auss und ein.*) Narrantur etiā de illa fodinâ, quod ab illis Italis ita maledicta ut per spectrâ aut Dæmones metallicos truculētos intro ad custodiēdā hanc venam amandatos munita sit, & ingredientes nec aliquid excipere, & si tamen quid excipiant, inde nihil efficere aut experiri possint.

Uno milliari ex valle Joachimicâ in confinibus Bohemiæ & Misniæ crescit *lapis Granatus*, cujus unam particulam hic transmitto *sub n.* 14. omnia in illis confinibus repleta sunt hoc lapide, & notavi, (quoniam integri montes sunt Granati, aut ut melius dicam, tota minera mons merus est) in superficie terræ istius mineralis Granatos lapides apparere quidem, sed omnes à sole exustos & consumptos. Cuniculos quæsivi, & inveni eos aliis humidiores, & lapides Granatos bonos & recentes, velut hic transmitto; intrare ultra duas Orgias non potui, quia lampadem penes ne non habebam, valdè tamen humidum illum cuniculum reperi, hinc apparet lapides istos humiditate conservari. Unus centenarius horum lapidum continet (ut dixerunt, relata, non experientiâ probata refero) aliquot uncias argenti puri, est minera, uti apparet, mollis valdè. *In eadem valle Joachimicâ in cuniculo, ut puto, S. Susannæ*, reperitur arbor in lapidem conversa, cujus particula est *sub N.* 15. videtur ibi figura ramorum, corticum & radicum, tota arbor quasi excavata jam est cuniculus iste usque ad illam arborem sese extendit ultra

tra 2000. Orgyarum, putant fuisse fagum, & ita in lapidem conversam, tempore diluvii sabulo & arena sic obrutam, & tractu temporis in talem materiam lapideam conversam fuisse: quæ ratiocinatio licet absurda adeò non sit, (nam ille cuniculus ibi per omnes partes similis non est, nunc enim transit integrum saxum, nunc arenam, nunc argillam, nunc terram, iterum saxum, jam lapides, paulò post iterum ferrum, jam humidus, jam siccus, hic calidus, ibi frigidiusculus, denique planè heterogeneus est, & ibi ubi putatitia ista arbor hæret, apparet mera arena, quæ glutine & viscosa quadam humiditate successu temporis exsiccata, & quasi conglutinata est, non est petra vera, nec pura terra, nec pura aut vera arena, sed videtur arena cum limosa terra conglutinata.) Quoad ego conjicere possum, existimarem ibi fuisse succum lapidescentem, qui casu talem figuram arboris formavit: sed quid de cortice? quid de illis fibris dicendum, quæ magis indicant, si arbor unquam fuerit, fuisse quercum? nam nunquid dantur pisces, & aliæ multæ res fossiles? libentissimè judicium subibo. Est & in eadem valle *minera ferri*, quæ videtur *sub N. 16.* hanc mineram vocant ferrum rude purum (*gedigen Eisen-Ertz*) dicuntq; esse plurimam partem ferri, & accipiunt transeuntes pro lapide hæmatitide, & ita quoque eâ utuntur, ego credo esse Crocum Martis naturalem (hic pulchrum esset discurrere, cur ferrum per mucrones, argentum per bracteas, lamellas, fibras & strias, plumbum & stannum per massas & cumulos sese prodant.) Cuniculus profundus adeò non est, constat & terrâ & saxo non adeò duro, sed omnia sunt rubicundissima, ipsamet aqua intus stagnãs, quæ adeo copiosa non est, putatur ob colorem & densitaté suã verus sanguis: ego in me fui expertus, illã terrã esse valde vulnerariã, nam cum essem in fodinâ, cecidi, & vulnus triãgulare ad palmũ dextrum mihi inflixi, & cùm nihil penes me haberẽ, apposui recenti vulneri illã terram rubrã naturali humiditate prędità, ligavi manum, & ita perrexi, idem de die bis repetij, & cũ nullam inflammationem in manu sentirem, nec viderẽ, causã ab hâc experientiâ desistendi non habui, quarta die vulnus mihi perfecte sanatũ fuit, ita ut cicatrix nũc vix videatur; nũc hic Viennę in quadã muliere operationẽ hujus terrę iterũ expertus sui, cui inter alia ob Rheumatismũ venę sectionẽ in pede ordinavi, & quia sectione hujus venę chirurgus majus jussu vulnus venę inflixerat, sãguine prętereа tenui & calido existente, sãguis ex venâ tanto impetu prosiliens, cum sũma difficultate sisti potuit, de nocte mulier incautè, pedẽ offendens, venã absq; hoc satis latè dissectã rumpit, qua rupta sãguinẽ ad deliquium quasi fudit, iterùm omni adhibitâ diligentiâ sãguis stetit; triduo post ligatura fuit aperta (omnes vulnus sanatum credidimus) & ecce iterũm cũ summo impetu absq; spe sanandæ venæ sanguis prosilit, ita ut convulsiones jam inciperent. Cum verò locus ustioni non esset aptus, neq; alia quævis remedia sanguini sistendo adhibita, quicquã conferrent, tandẽ ego accedens massam confeci, ex crepitu lupi cum albumine ovi, superaspersi bonam quantitatem hujus terrę in tenuissimum pulverem redactæ, maceravi hanc massam in aceto rosaceo forti, & supra venam ligavi fascijs & linteis omnibus in aceto illo rosaceo cum reliquo pulvere hujus mineralis terræ mixto intinctis, & spatio unius noctis tàm perfectè sanata fuit ut altero die circumambulare tutò potuerit. Colliculus unde hæc materia extracta est, plenus apparet junipero & pino humili & alta, habet & alias herbas, sed paucas. *Plumbum* ibid. etiam promiscue invenitur, cujus mineræ particula est *sub n.17.* rarius autem *plumbũ cinereum.* (*Bissmuth*) cujus mineræ particula notatur *sub n.18.* Liquescit hæc minera ad flãmam candelæ. De hoc plumbo cinereo purificato, quando tantum stanno additur, quantum requirit (unum stannum plus, alterum minus) reddit stannum illud jamdum ad usum præparatum quod sonum & apparentiam simile argento, & ultra quadrantem horæ factâ commixtione istorum duorum metallorum auditur strepitu interno in patellâ, orbe aut alia re fusâ, jamtũ refrigerata etiam sonitus actionis & reactionis internæ. Extrahitur & ibi magna copia *Cadmiæ metallicæ.* (*Kobolt*) cujus mineræ particula est *sub n.19.* Conficiunt inde colorem illum cœruleum, quo utuntur mulierculæ pro tingendis collarib. Varia metalla, pro varietate loci, unde extrahi tur, in se continet. Utitur ibi etiam ut veneno contra muscas: ego proximè quantũ venenum sit probabo, hoc tantùm intereà pro certo affirmare possum, ad reditum meum Musæum plenum muscis inveni (fuit tamen in meâ absentiâ ab hominibus frequentatum,) postquam ergò mineralia mea publico aeri ex cista exposueram, intér quæ erat & Cadmia ista, spatio 6. vel. 7. dierum taliter evanuerunt muscæ, ut jam vix unam aut alteram & rarissimè quidem advertam; sed exposui præterea varias scutellas confectione Cadmiæ metallicæ & fornacum cum aquâ & lacte infectas, pro interficiendis muscis, nec quantum mihi observare licuit, unicam muscam inde gustare vidi, advolarunt quidem, sed in momento avolarunt, hinc mihi imaginor, solam illam evaporationẽ in aërem vicinum mactasse muscas, quia & ibi in Valle Joachimicâ tantum hinc & inde mineram istam collocant, & ita omnes muscas ex hypocaustis abigunt, nunquam etiam ullam muscam supra mineralia mea diu ambulantem hactenus observavi, sed cum ego odorem aliàs valde acutum habeam, nullam inde nauseam, contrarietatem aut horrorem adverto, cum tamen Napellus me jam tum duabus vicibus solo odore vix non mactasset, meum herbarium vivum, in quo napellus est, penes me tantum habendo, & id pervolvendo. *sub n.10.* transmitto *Mineram Arsenici*, cujus ibi magna copia invenitur, attamen, uti authores scribunt, eam tam pinguem non invenio. Hæc fodina alta est, satis sicca & grave olens, cujus fœtorem quanquam non sentirem, difficilem tamen respirationem causavit, intravi solus cum metallicis illis ordinariis, reliqui mei socii cum intrare nollent, me foras exspectarunt, alias illis, ut etiã inassuetis, quin idem accidisset, nullus dubito. Habeo enim pulmones, Deo sint laudes, tàm bonos, ut certò cum nullo eos mutare vellem, etiamsi id possibile esset, certum tamen est, arsenicalem illum vaporem mihi id causasse, cum eodem plane modo idem mihi cõtigerit Kuttenbergæ: Ibi enim cum derepente ad fornaces, in quibus venæ cremantur (*Rostofen*) incautè accederem, & ibi videnda circumspicerẽ, quamvis nec spatio unius medii quadrantis horæ intus permanerem, tantã difficultatem respirandi sentire cæpi, ut per horam me colligere nullatenus potuerim, & suffocationẽ timuerim.

Metallici, qui per aliquot annos in illa fodina laborant, acquirunt tremores artuum & moriuntur, idem contingit illis, qui in fornace, in quâ huius venę flores conficiunt, laborant, cujus delineationem, proximè, ut spero, etiam transmittã, omnes laboratores ibi sunt, ut illos aliquo modo depingam, sicut sceleta viva, pallidi, sicci, oculos habent concavos, verbo, sunt tam macilenti, ut cutis vix ossibus hæreat. Ad hujus fornacis caminum etiam accedere planè non potui, nec in fumo aut circa fumum salvâ respiratione permanere, ad ignem tamẽ & fornacem ignitam liberè accessi. Observarunt præterea ibi morantes laboratores, quod quoniam fornax hæc in medio sylvæ sita est, ad illam viciniam, quã fumus tangit, nulli unquam cervi accedunt, ut ut circumcirca non pauci degant, sed quàm primùm fumum olfaciunt, quantocius recedunt. Ex hâc minera postea conficiunt *Arsenicum Crystallinum, uti sub n.21.* quod est sine sulphure, *& Arsenicum flavum, uti sub n.22.* quod est cum sulphure paratum. Duobus milliaribus ab istâ valle alius situs est pagus, qui vocatur *Donum Dei*, est tam miserabilis locus, ut vix passer ibi degere possit, altus, in continuis nubibus, & nebulis, nec herba, nec fru-

frutex, multo minùs arbor ibi invenitur non habent hujus loci incolæ nisi tres partes anni, de æstate nihil sciunt, frigidus, summoperè præterea humidus, & quidem adeò, ut gramen (quod ibi relinquunt, quoniam aut usui nulli est, nec enim bestia ulla eo pascitur, aut si usui esset, siccari non potest) annuatim unum supra alterum putrescat, massa hæc putrida per totam illam viciniam ultra unam & mediam Orgiam profunda, nigerrima est & pinguis, sicut fimus vaccinus putrefactus, & quando quis subtus est, ut aliquandò contingit, si vena sit paulò profundior, maleolentem & nauseabundum spirat odorem. Sub eâdem massâ est terra lutosa & argillacea quasi, quàm lavant, exque eâ Mineram Stanni extrahunt, instar arenæ gravem & nigram, aliquandò plurem, aliquandò pauciorem, frequentissimè tamen ex terræ ℔xx. circiter extrahunt ℥iij. vel ℥iv. vocantque hoc stannum, *Saigerzin*, & est valdè bonum stannum. Sub illâ terrâ est terra arenosa & firma, inanis & nihil in se continens; sunt in illâ viciniâ paludes ita tectæ gramine suo, ut pro firmâ terra habeantur, tantæ profunditatis, ut homo cum equo ibi submergi possit, quod aliquandò contigisse, incolæ mihi narrarunt; Est quoque in illis cavernis magna copia stellionum (cavernæ ultra 4. vel 5. Orgias profundæ non sunt) quos vidi: De Salamandris quoque interrogavi & eas descripsi, & secundum meam descriptionem eas ibi etiam reperiri mihi asseruerunt, nullam tamen vidi, non autem nisi per dimidium diem ibi permanere potui. Homines illi continuò pervolvunt illam terram ex una parte in alteram, & semper inveniunt in eâ mineram stanni, ita ut terra illa jam tum aliquoties fuerit revoluta, stanni, semper inventi, gratiâ. Ex hac valle discessimus *Schlakenvvaldum*, ubi integra vena *cumulati stanni* reperitur, cujus Mineræ particula est *sub No* 23. Hæc vena caudam suam in profundum extendit (*es fælt in die Tieffe*) & quidem usque adeò, ut venæ cauda reperiri nunquam possit. Quo enim diligentiùs fodiunt, eò majorem & cumulatiorem venam semper inveniunt, & quod magis mirere, dum infrà fodiunt, supernè iterum recrescit minera. Qualia edificia, quantæ cavernæ & excavata spatia sint ibi sub terra istius fodinæ, nemo credit, qui non vidit, transivi quasdam cavernas ultra 50. aut 60. passus longas, & 30. aut 40. latas, altitudinem videre non potui, tàm horrendæ sunt. Placidissimè & distinctissimè intus Echo resonat & respondet; omnes fornicatim excavatæ, & sine fulcris quidem: majores adhuc cavernas esse, mihi asseruerunt, totam enim fodinam non vidi, quia ad illam totaliter visitandam requiruntur 3. integri dies, tàm magna est, & variis ædificiis substructa, non adeò humida, nisi ubi est machina hydraulica, memorabilis sanè; Dicunt intus morari Dæmonem quendam metallicum, qui sæpissimè apparet sub varia figura, jam ut metallicus, jam ut magister metallicorum, jam ut juratus, jam in forma muris, canis & variorum animalium, aliquandò auditur saltare, & ducere choreas, inflare tibiam, & millenas alias nugas illum ajunt incipere, cumq; pro malo omine habeant, si illum audiant aut videant, summopere omnes tumultus aut clamores aliasque insolentias in fodina prohibent: ego cum desiderium haberem, illum videndi aut audiendi, incepi fistulare, & metallici me per omnes Deos & Deas, quatenus ab hoc abstinerem, rogarunt, fortassis si respectum Comitis non habuissent, non verbis, sed verberibus mihi silentium imperassent, cumq; causam hujus indagarem, dixerunt, illum Dæmonem solere aliàs statim respondere fistula, saltu, aut risu potentissimo, & cum aliquoties damnum quibusdam inflixerit, illos præcipitando per scalas, torquendo, tundendo, lampades exstinguēdo, seducendo &c. Illi adeò fidendum semper non esse. Apparet itaque, illum Dæmonem esse jocularium & nugatorium, ego verò nec quippiam audivi, nec vidi de illo in hac fodina. Hic non sicut in aliis fodinis jaculari solent, sed ignem substruunt, quia, cum patentissima sit, & spiracula plurima habeat, ignem benè substruere licet, deindè si jacularentur (jaculari autem vocant, quando foramine rotundo terebrâ in mineram incusso, id pulvere pyrio implent, candelam sulphuream longiorem penes accendunt, & ita mineram dissilire faciunt) valde timendum esset, ne terra supra corrueret, & aut Metallicos aut venam obrueret. Vena enim in tali figurâ a b c d procedit, ubi *a*, est superficies terræ, *b*, *c*, *d*, totus cumulus venæ, adeoque uti videtur etiam extra fodinam, terra manifestissimè se ad venam inclinat, etiam in una parte aliquid corruit, & fregit illis rotam machinæ hydraulicæ una cum ejus cavernâ (*das Rad mit sampt der Rath stuben*) quarum murum jam substruunt fortissimum, & in illa viciniâ fodere sacrosanctè prohibent, nam in aliis locis sufficientissimam mineram habent, quia est integer cumulus, & quicquid decutitur, minera est. Hic etiam est quædam *argenti* fodina, ex qua est particula *sub No.*24. non profunda ea est, valdè tamen humida, & terra lutea repleta; conjicere licet, quondam magnas divitias ibi fuisse extractas, vel solo ædificio id denotante, in quo antiqui longissimum quendam cuniculum ad aquam tantùm educendam egerunt, à parvo tempore fodinam istam colere inceperunt, sub spe adhuc laborantes: Nam quantum hactenus extrahunt, non sufficit pro solutione metallicorum. Media hora *Schlakenvvaldo* distat *Schönfeld*, qui locus participat in fodina stanni cum *Schlackenvvaldo*, & propter continuationem molendinarū ubi tunduntur venæ, [*Puchvverck*] & fornacum unus idemq; locus quasi putatur: & quod admiratione videtur dignum, quod cum ejus situs in meram planitiem se diffundat, nihilominus tamen continuis nebulis, pruinis, frigore, aliisq; Cœli injuriis perpetuis obnoxius, ita quidem ut ibi integro mense & amplius hyemem longiorem habeant, quàm *Schlackenvvaldi*: hic erit aura temperata & serena, ibi ninget aut pluet, hic tota die à sole torrentur, ibi nebula & pruina omnia devastabunt, hic homines formosi, ibi strumosi, præcipuè fœminæ; hinc equidem totam mutationem & diversitatem inibi latentem Mercurium conjicio, & si quærerent, certò puto, illos Venam Mercurialem reperturos, quin imò asseverare ausim, post aliquot annos, si ita versus *Schönfeld* in fodina Stanni continuaverint, derepentè Venam Mercurialem illis patefactum iri: *sub No.*25. est quidam *lapillus niger*, quem vocant *zinnkrauppen*, est *stannum rude*, idem ac *gedigen zinn*, paulo rariores sunt, quàm minera prior *sub No.*24. vidi alium talem lapidem ad magnitudinem unius pugni, sed tales rarissimi sunt. Etiam *Schlackenvvaldi* per totum illum tractum, ubi aqua ex machinis, in quibus venæ pilis præferratis tunduntur, [*Puchvverck*] fluit, lavant arenam, & iterum quantitatem aliquam stanni nunc majorem, nunc minorem inveniunt. De reliquis notavi, totam Bohemiam & Moraviam plenam esse *Micâ* [*Katzen-Silber*] uti apparet *sub No.*26. de qua scribit *Agric. in Berman.* qualem, licet nullius usus sit, tamen unà transmittere volui.

Et hæc sunt, quæ brevi hoc itinere annotare potui, proximè expectabo alias mineras, quæ si rariores fuerint, etiam communicabo. Exspecto etiam quasdam delineationes fodinarum & fornacis, in quâ conficiuntur flores Arsenici, quas pariter transmittam, unà cum modo, quo conficiuntur, & declaratione, quare unum crystallinum & alterum flavum fit. Addam insuper pleniorem relationem eorum, quæ pro nunc fortassis oblitus sum, nec non quorum experientiam facere constitui. Expecto etiam aliam Mineram Antimonii, aliasque Granatos, qui si figura à modò transmissis different, fidelissimè eos communicabo. Optarem equidem etiam atque etiam, liceret sequenti æstate denuò fodinas hasce visi-

visitare, citra dispendium meæ praxeos, absque hoc enim si esset, tædiosum minimè foret, sæpiùs atque sæpiùs transvagare cavernas & visitare mineras: neque enim intima terræ viscera unquam abhorrerem, modò penitiùs contemplari naturæ opera possem, &c.

Coronidis loco *duo Experimenta* à me facta communicare placet.

1. Cadmiam fornacum probavi, nec mures, nec glires eam attingunt: Cato dedi, qui vertigine correptus, aliquot diebus post periit.

2. Cadmiam metallicam dedi cuidam cani, qui horrendissimè vomuit; non quidem periit, sed tamen huc usque malè valet. Observavi insuper quod.

3. *Aqua Lapidescens* in minera plumbi Tarnomontana, in confinibus Silesiæ & Poloniæ *No.* 29. signata, crescit ita ad instar bacilli longi teretis & quasi per annulos distincti inque medio perforati; exhibetur ibi in obstructionibus urinarum & in calculo.

4. Minera ♄. Tarnomontana, *No.* 30. signata, argentum in se continet sed paucum, adeòque valde parvum, inde lucrum acquirunt, &c.

5. *Sal Polonicus* in sua fodina est mollis & levis, extra in momento ita durescit & gravescit, ut unicum frustum quod in fodina ab unico homine tractabatur, extra eam vix quatuor boves movere possint. Observavi hæc præcedenti anno, quando cum S. Maj. Imperatrice Eleonora, Sponsam Regis Poloniæ Comitante Cracoviam, eò proficiscebar.

Hactenus REISELIUS *de Metalli fodinis Bohemicis.*

MEU Sive MEUM.

Meum Græcis μῆον vel μεῖον à μέιον, quia foliis constat omnium herbarum tenuissimis; quibus ut & semine magno, oblongo, striato ab aliis congeneribus distinguitur.

Nomina. Meum *Ger.* Vulgatius *Park.* Foliis anethi *C.B.* Meum vulgare seu radix Ursina *J. B.*

J.B. Herba hæc cujus folia cubito ferè longiora, longos habentia pediculos striatos, eorumq; supremæ partes foliis fœniculi similes sunt, capillaceæ, crebriores tamen & molliores, nec capilli usque adeò longi; caulem edit similem fœniculo, minorem tamen multo, striatum, inanem, ramosum, umbellam florum alborum Anethinis similium, pentapetalorum; semina magna, longa, striata; radix interdum una, interdum plures, dodrante longiores, modo tenuiores, modo crassiores, è quarum lateribus utplurimum oriuntur obliquæ radices, satis longæ, quæ sursum interdum tendere deprehenduntur, nec passim in aliis radicibus sic adnatæ pervenire solent. Cortice vestitur primo nigricante vel potius cinericeo, tenui, deinde altero crasso, albo, gummoso; in ejus medio est matrix. Odore est satis jucundo, pastinacæ ferè, magis tamen aromatico, sapore non ingrato, nisi quòd acris & nonnihil amara. Quum verò radix hæc ex iis sit quæ hyemem perferunt, & Alpina magnas habet comas capillatas, ex foliis arescentibus.

In Westmorlandia Angliæ Provincia copiosè provenit in pratis & pascuis duobus à Sedberg pago m. p. viâ quâ ad Orton pagum itur.

In exteris etiam Regionibus Germania, Italia, Hispania in montibus invenitur.

Vires. Flatus discutit, usus præcip. in inflatione ac ructu ventriculi, in mensibus ac urina ciendis, in uteri suffocatione; in torminibus ventris, in catarrhis tartaroque pulmonum expectorando. Schrod.

Multas ingreditur cōpositiones & ipsam theriacā. Idē.

Habet autem radix, non secus ac mentha humiditatem quandam excrementitiam, quâ ad caput latâ est κεφαλαλγὴς, unde intelligitur non adeo frequentem debere usum ejus esse, in iis præcipue qui aut voverūt castitatem, aut aliàs venere uti non debent. Quâ enim vi agit illud, ea agit hoc quoque. C. Hofman.

Gesnero Mei pabulo in Apulia vaccæ plurimum & optimum lac reddunt, & inde caseum cabalinum dictum confici se audivisse ait, at nobis caseum illum ex lacte bubalino seu buffelino fieri narratum est.

Lobelium monuit Turnerus in Alpibus Cheviotícis Scotiæ finitimis hanc stirpem magna ubertate scatere. Nobis in montibus illis plantas indagantibus non comparuit. *Raius.*

MEZEREON GERMANORUM.

Nomina. Chamælæa Germanica sive Mezereon *Ger.* Germanica, sive Mezereon vulgò *Park.* Laureola folio deciduo, flore purpureo, officinis laureola fæmina *C.B.* Laur. fol. decid. sive Mezereon Germanicum *I.B.*

Frutex est ad trium cubitorum interdum altitudinem excrescens radice in aliquot partes divisa, minimi digiti crassitudine, vel etiam crassiores, longâ, altéque se demittente, alba; ex qua assurgunt virgulæ plerunque singulares, lentæ, teretes, tenues, obsequiosæ, cortice duplici tectæ, exteriore cinereo, tenui, fragili, interiore exterius virente, interius albicante valde & fractu contumaces, lanuginem quandam bombycinam dum divelluntur ostendentes, cui subest lignum candidum, solidum, medullâ paucâ præditum. Flores ad ramulorum latera sine pediculo, nunc singulares, nunc plures simul juncti ex nodulo ante folia prodeunt, pallíduli, ex rubello purpurascentes, colore ad flores persicæ accedentes, oblongi in quatuor foliola mucronata, reflexa, divisi, odore suavi, in medio staminula aliquot crocea. Folia ex tuberculis plerunq; plura simul, colore herbaceo, laureolæ folio perpetuo accedentia, molliora nec ut illa splendicantia. Baccæ cum maturitate rubentes, quæ resiccatæ nigricant, quarum interior nucleus cannabis semini similis, medulla candida. Tota planta, ut odore gravi est exceptis floribus, ita sapore acerrimo & urentissimo.

Amat loca sylvatica & montana. In Germania & montibus circa Genevam & alibi observavimus. Flores, (ut in descriptione dictum) folia antevertunt, & Martio Mense exeunt. Baccæ in virgis diu durant. In Anglia non habetur spontanea; sed ob florum præcocium aspectum pulchrum & suavem odorem nostratibus in pretio est, inque hortis & viridariis magno studio passim colitur. Variat floris colore pallidius rubente, & albo. Hujus baccæ officin. Coccignidii sc. grana Cnidia vocantur. Schrod. Cord.

Vires. Mezerei vis est ignea, acerrima, exulcerans & mordens; commanducatum fauces & œsophagum adurit, diu multumque vexante impressione, Lobelio & experientia testibus. Febres accendit, cordis præcipuarumque partium vires exsolvit, validissimè bilem biliosasque serositates purgans. Corrigitur macerando hor. 24. in aceto (ut elleborus ac elusa) succo mali punici aut Cydonii, portulacæ, mucilagine seminis psillii. Alii corrigunt infundendo in vino & iterum exsiccando alii triduanam macerationem in aceto requirunt, singulis diebus novum affundendo, & tandem aquâ bene eluendo.

Verum folia, cortex, baccæ quomodocunque præparatæ & correctæ ob malignitatem rarissime in usum veniunt, nec nisi in tutiorum medicamentorum inopia & casu aliquo desperato exhibenda sunt, idque magna consideratione. *Raius.*

Officin. Nat. ex Mezereô.

Cortex, Folia & Grana.

Vires. *Mezerei est ignea, acerrima, exulcerans, mordens, febres accendens, cordis principumque partium vires exolvens, validissime bilem, biliosasque serosi-*

serositates purgans. Corrigitur macerando hor. 24. in aceto (ut elleborus ac Esula) succo mali punici aut Cydonii, portulacæ, mucilagine sem. psyllii.

N. *Alii corrigunt infundendo in vino, & iterum exiccando. Alii triduanam macerationem in acet. requirunt, singulis diebus novum acet. affundendo, & tandem aqua bene eluendo.*

Dosis *Fol. ac Cortic.* Mezerei optimè præparatorum & correctorum (sine correctione exulare debent,) est gr. viij. ad xv. Grana à gr. vj. ad xv.

N. 1. *Rejiciantur fibræ, dum teritur.*

N. 2. *Ob malignitatem rarissimè in usum venit.*

Præparata.

Pilulæ de Mezereo. Videsis apud Augustan.

N. Est & Mezeræum Chamelæa Tricoccos, C.B.i. Chamelæa foliis magnis & tenuibus, *Mesuæo.* Cham. latif. vel alba. *Serapioni.* Chamelæa, *Matthiol. Dod. Cord. in D. Bellon. Lon. Clus.* Tricoccos, *Lob. Cast.* Mezereon Arabum, *Lob.* Tricoccos, *Tab.* Chamelæa vera, *Cam.* Germ. *Seidelbast. Great Leaved Chamelæa, or humble Olive. Zeelbast.* Verùm officinis nostratibus non adeo vulgare, quamvis sint, qui pro Mezereo officinarum habeant. *Schrôderus.*

Cum *Mezereo*, utpote valdè drastico Pharmaco, Nobis hîc etiam nihil est commercii, sed *D. Lectorem remittimus ad D.A. scilicet Schrôderum. Hofmannus.*

MILIUM.

Milium Græcis κέγχρος ut Varroni placet à Græco derivatum est, nam illud prius μίλιν, post μέδιν dicebatur seu μελίνη communi cum panico nomenclaturâ. Verum probat Vossius μελίνην vocem apud Dioscoridem, Galenum aliósque veteres pro panico duntaxat accipi. Probabilior ergo quibusdam videtur Festi opinio, milium dictum à copia seminum, quasi millesimum ferat granum.

Milium autem effusâ jubâ, granis minoribus subrotundis lucidis ab aliis frumentis paniculatis distinguitur.

Vires & usus. Milium refrigerare & siccare veteres & recentiores consentiunt. Mali succi est, difficulter concoquitur, alvum cohibet & flatus generat. Attamen hoc multis gentibus in cibis gratissimum fuisse, & hodie quoque esse, inter omnes constat. Meliorum frugum inopiâ in panificia olim cogebatur, uti testantur Galenus, Plinius, Dioscorides aliique è veteribus apud Italos (inquit G. Bauhinus) vidimus frequenter panes ex milio confici, qui flavent, quique calidi devorati sua dulcedine placent, & à multis, etiam non urgente necessitate, expetuntur; cum verò panis ex milio obduruit planè nigratus est. Ex farina quoque ejus & lacte Itali lagana & placentas parant: quæ nisi mox cum coctæ fuerint edantur, in mandendo glutinosæ & ingratæ sunt. Pultem candidam ex milio olim factam fuisse testatur Plinius. Sarmatarum quoque gentes hac maxime pulte aluntur, & cruda etiam farinâ equino lacte vel sanguine è cruris venis, admixto. Hæc plus etiam Germanis hodie in usu est, cum lacte cocta, butyro addito, & saccharo plerunque asperso: Hujusmodi etiam pultes in Angliam pridem introductæ & in usum receptæ sunt.

Cæterum milii farinæ olim usus fuit in fomentis ad tormina, capitis quoque & nervorum dolores. Foris impositum fuit in sacculis; nam in cataplasmatis ob friabilitatem difficilis ejus usus est. Qui plura de ejus facultatibus & usibus desiderat C. Bauhini Theatrum Botan. & J. B. historiam adeat.

Si membrana cerebri fuerit vulnerata, egregiè ipsam conglutinat (inquit Archigenes) calaminthæ succus infusus, & farina milii arida inspersa.

Ad sudorem provocandum, R. decoct. milii cum passulis & ficubus. Nobile sudorificum & diureticum vocat Otho Heurnius vel R. decoct. milii ad crepaturam cocti ℥iv. vini albi ℥ij. exhibe calidè ægrotanti. Vocatur Syrupus S. Ambrosii. Chesneau.

MILIUM ARUNDINACEUM.

Nomina. Milium arundinaceum, multis lachrymæ Jobi *I. B.* Lachryma Jobi *Ger. Park.* Lithospermum arundinaceum.

J. B. Culmis donata est cubitum unum aut alterum altis, geniculatis folia autem habet turcici frumenti, cubito subinde longiora uncias duas lata, quibus minora sunt illa quæ in ramis nascuntur, ex quorum alis petioli emicant, quibus transadiguntur singulis grana utplurimum singula, rarius bina, lævoris politissimi; nitida; ante maturitatem flavescentia, matura ex nitido rubescentia, duritie lapidea, Cicer æquantia, superiore parte turbinata; unde exit inanium glumarum spica mutica.

In hortis colitur. Parkinsonus in Creta insula, Rhodo, Syria aliisque Orientalibus Regionibus sponte provenire ait. In Anglia & frigidioribus semen ægrè maturat.

Semine maturo & aqua ferventi intincto globulos parant quibus funiculo trajectis utuntur ad numerandas preces.

Vires. Est etiamnum, si expertus hæc scribit Lobelius, ad calculum renum & vesicæ saburram pollinæ & decocto præsidium vulgatum.

MILIUM ARUNDINACEUM Aliud.

Nomina. Milium Arundinaceum Semine plano & albo *C. B.* Sorghi album, milium Indicum, Dora *J. B.*

C. B. Hoc radices fibrosas & duras habet, terram à summo petentes eique infixas, quo plantæ moles firmius contra ventorum impetum firmetur: Quare quindenis diebus singulas radices è geniculis profert, è terræ proximioribus incipiendo gradatim sursum ad quartum tendens: Culmis Mayzio vel potius Cannæ Saccharinæ similibus. (Qui sex vel octo cubitorum) medulla alba, dulci, Arundinum Sacchariferarum modo, farctis: quorum summitati panicula speciosa, Milio prædicto major alba, semipedalis longitudinis insidet: ex qua post flores delapsos è filamentis capillaceis exiguis & rigidis grana dependent, folliculo albo inclusa, candidissima, lentis modo compressa (Orobi magnitudine in Arabia) fractu durissima, nigro puncto, quo spicæ vel petiolo, è quo ægrè divelluntur, hærent.

In Arabia circa Urbem Anam, cum Babyloniam veterem flumine peteret, utrinque ad fluminis ripas agros consitos Rauvvolfius observavit; & quidem solo arenoso, tenui & satis profundo, quod Octobri Mense jam maturum & partim collectum erat. Et Bellonius in Cilicia & Epiro, ubi rustici magnos saccos refertos Corcyram in forum devehunt, Notavit.

Usus. Hæc planta Dora Arabum censetur; quæ sicca est, parum nutrit, & ventrem stringit, grana candidissima farinam panificiis aptam promunt, ex qua ut Rauvvolfius habet, panem bene sapidum cinericeum conficiunt, placentarum forma, circa digitos quatuor transversos latos, sex longos, & duos crassos: & ut Bellonius, molas habent domi, quibus grana conterent, & ex farina massam duram pinsunt, quam tenuiter admodum complana-

tam radiis solaribus coquunt: aut veteri Romanorum militum more, qui tegulæ ab igne calefactæ, & lapidibus utrinque sustentatæ, massam pistam complanatam imponentes coquebant: eadem ratione rustici panem coquunt; at urbani in clibano. Incolæ ex culmis, eo quo ex cannis Saccharinis modo, masticatis, succum suavem & dulcem eliciunt, qui in his magis in superiore parte, in saccharinis autem in inferiore continetur. Corcyræ insulæ incolæ hoc columbas alunt: in Cilicia ob lignorum penuriam serunt, cujus calamos pollicari crassitudine incolæ diligenter colligunt, & ex illis ignem servant. *Raius.*

MILIUM SOLIS.

Lithospermum à lapidea seminis duritie nomen accepit, Milium solis officinis dicitur, licet fortasse rectius Mauritanorum imitatione milium Soler vocaretur, quandoquidem (ut scribit Serapio) frequens nascitur in montibus Soler: milium autem dicitur à seminis similitudine, quod & splendore & duritia cum semine milii convenit. Nostratibus corrupte ..... dicitur pro milio griseo.

Notæ ejus sunt semen lapideum, splendens, flos in quinque segmenta expansus.

Vires. Semen Lithospermi renes absterget, urinam ciet, calculum insigniter comminuit & expellit, Autore Dioscoride, at qua id qualitate præstat? Diuretica, docente Galeno, eousque calida & sicca esse convenit, ut liquare & fundere sanguinem possint: Lithospermi semen nec acre est, nec amarum nec ullius alterius qualitatis particeps quæ calorem indicet. Oportet ergo ut specifica ut vocant proprietate calculum comminuat. Nullus autem hic à nimia dosi metus, cum nulla hic insignis qualitas sit.

An autem frangere lapidem jam concretum, quod quidam promittunt, equidem valdè nescio, (inquit C. Hofmannus) & J. Bauhinus, ego quidem non existimo, neque hoc semen nec ullum aliud remedium calculos frangere. Pituitam & crassos humores, arenulas aut calculos glutinantes dissolvi & pelli posse medicamentis idoneis, fortè, etiam hoc semine, concedo.

Matthiolus ℥ij. magno (ut ait) successu dat in lacte muliebri parturientibus. *Raius.*

MILLEFOLIUM.

Millefolium, Græcis μυριόφυλλον & χιλιόφυλλον à multitudine foliorum, Achillea, Ἀχίλλειος, ab Achille primo ejus inventore dicta est, Plin. lib. 25. cap. 5. invenit & Achilles Discipulus Chironis qua vulneribus mederetur, quæ ob id Achillea vocatur, hac sanasse Telephum dicitur.

Hujus Characteristicam facimus flores in umbellæ formam dispositos, barbulis medio disco concoloribus, folia tenuissime dissecta.

Nomina. Millefolium vulgare Park. Vulgare album C. B. terrestre vulgare Ger. M. Stratiotes pennatum I. B.

I. B. Ubique viarum obvium est millefolium; caulibus dodrantalibus cubitalibus, & altioribus surgens, rigidis licet tenuibus, teretibus, striatis, hirsutis, medullâ farctis, qui circa summitatem in aliquot surculos dividuntur, atque hi rursum in plures petiolos qui flores in umbella ferunt odoratos, parvos, colore albos aut subpurpureos, quinque, septem, paucioribus aut pluribus foliis constantes ex caliculo squamato. Cæterum discus floris medius è plurimis flosculis albis in quinque acuta segmenta partitis componitur: folia marginalia, quæ discum in circulum ambiunt frontata sunt, fronte duplici crena in duos denticulos divisa, folia pinnata ad costam alligantur, tenuibus chamæmeli divisuris, sed compositioribus rigidiusculis, suave olentibus, sapore acriusculo radix lignosa & fibrosa nigricat & in terra se diffundit.

Folia in toto hoc genere (corymbosarum) quantum memini, singulatim caulibus adnascuntur.

Millefolium vulgare purpureum minus C. B. & aliorum, cum solo floris colore à præcedente differat, diversa species censenda non est, Variat enim hoc modo millefolium vulg. floris colore in pascuis ubique.

Vires. Hujus vires Schroderus sic breviter recenset. Vis ejus ad sanguinem sistendum. Usu itaque interno convenit in hæmorrhagiis & fluxionibus omnis generis, narium, uteri, alvi, vulnerum, screatu sanguinolento, vomitu, urina retenta, calculo, mictione sanguinolenta, gonorrhœa, hæmorrhoidibus, fluore uterino, mariscis &c. extrinsecus adhibetur utiliter cephalalgiæ, hæmorrhagiæ narium & vulnerum, vulneribus consolidandis, tumoribus hæmorrhoidum, herniæ, ictibus venenatis, tumori penis &c.

Recentior observatio (inquit C. Hofmannus) docuit millium nostrum tantum abesse à facultate hæmorrhagias sistendi ut etiam cieat, (at I. Bauhinus quod millefolio sanguis è naribus irritetur ex affrictu contingere arbitratur) tam etiam vehemens esse diureticum, ut diuturniore usu cruentas urinas pariat. Hofmannus ergo distinguit & millefolium quod acerbum est vim illam glutinandi obtinere putat; quod amarum deobstruendi & dissolvendi, urinas educendi, lumbricos necandi &c. acrimonia & amaror sunt manifesta in millefolio minore Cordi, itemque nobili Tragi.

Verum quacunque tandem qualitate id efficiat, multa exempla hæmorrhoidum curata decoctionibus millefolii adducit Riverius in observ. Centuriis & multi alii scriptores, ut nos monuit D. Tancredus Robinsonus. *Raius.*

MILLEPEDES.

Millipes, *Asellus* (à colore Asinino) ὀνίσκος Galeni, ὄνος Dioscorid. τῖλοι Plinii, κύαμος etiam (seu à forma fabæ cui similis est dum se in globum contrahit: seu quòd è fabarum folliculis & culmis prodire soleat) Latinis *Millipes*, *Multipes*, *Centipes*, *Porcellio*. Bestiola est è vermibus terræ, subcinerei coloris, multis pedibus arcuatim repens: ad contactum se in orbem vertit. Tenuium est partium, digerit, extenuat, abstergit, aperit. Ex vinô potus calculo renum, urinæ difficultati & regio morbo medetur. Cum melle anginis utiliter illinitur. Tritus & in cortice mali Punici calefactus, doloribus aurium, additô rosaceo, convenienter instillatur. Panno lineo involutus in vino albo maceratur: colatura potui datur asthmaticis; dictû mirum quàm citâ saturatos pulmones depleat. *Schwenfeld.* Ferè eadem etiam tradit *Dioscorides. Charleton.*

MILVUS.

Pondus ei 44. unciarum. Longitudo à summo rostro ad extremam caudam 28. digitorum, alæ extensæ 64. digitos æquabant. Rostrum ab apice ad angulos oris, duorum erat digitorum. Uncus ipse ad digiti semissem propendebat.

Caput & mentum ex albo cinerea, lineis secundum plumarum scapos descendentibus nigris. Collum rufum, mediis plumarum nigris. Dorsû fuscum ut in Buteonibus pennæ tamen caudæ proximæ eidem concolores, mediis seu scapis nigris. Minores ordinesalas vestien-

ftientium ruffo, nigro & albo varii, nigro semper medias pennas secundùm scapos occupante. Scapulares longiores lineas nigras ut remiges obtinent. Alas subtus tegentes rubræ sunt mediis nigris. Pronæ partis plumæ sub mento primum cinerascunt marginibus, deinde rubescunt, mediis nigris, nigra autem pars continue angustior fit ad caudam usque: sub cauda tantum scapi nigricant: color quoque ruffus dilutior est.

Remiges alarum pennæ 24. è quibus extimæ quinque nigræ proximè sex è nigro cinereæ, dein omnes iterum nigricant ad ultimas, quæ ruffo, albo, fusco variantur. Præter 5. vel 6. exteriores, omnes limbis seu pinnulis exterioribus lineas nigras transversas obtinent, areis intermediis albentibus, præcipue à sexta ad undecimam. Priores secundi ordinis pennarum Alæ nigræ ut & alia notha, Alæ complicatæ mediis caudæ pennis longiores, extimis breviores.

Cauda forcipata mediis pennis 11. digitos longis, extimis 14. color spadiceus seu ruffus. Pennæ extremæ nigricant, omnes autem (exceptis mediis) Limbis interioribus lineas transversas nigras obtinent, Apices omnium albent. Rostrum nigrum vix ullas habet Appendices. Lingua lata, crassa, ut in aliis carnivoris. Palato cavitas inest linguæ æqualis. Rictus & cutis narium flava, fissura seu rima in Palato duplex. Oculi grandes, iridibus ex albo pulchre flavis, pedes lutei. Digitus extimus medio ad medium fere membrana adnectitur. Ungues nigri. Postici unguis maximus. Medii unguis ex parte interiore in aciem tenuatur.

Cystis fellea magna; ingluvies quoq; grandis. Intestinum infra appendices multum dilatatur, ut in aliis hujus generis.

Alis expansis in aere se librat, adeò ut in eodem loco diu velut immobilis quiescat: quin nulla vel rara Alarum agitatione de loco in locum provehitur velut fluxu aut lapsu quodam.

Vel caudæ figurâ sola ab omnibus aliis quas hactenus novimus rapacibus distinguitur.

Videntur (inquit Plinius) hoc genus aves artem gubernandi navem homines docuisse caudæ flexibus, in cœlo monstrante natura quid opus esset in profundo, hinc enim (ut pergit Aldrovandus) Clavum immittere homines didicisse est probabile, quippe cum observassent Milvum cauda modo hac, modò illa flexa temonis vice uti, qua iter suum in aere dirigeret: ipsi quoq; simile quid moliti, clavum navi addiderunt, quem huc illuc contorquendo navem per undas minime incerto itinere fluctuantem quo vellent recto cursu impellerent.

Milvii aves sunt migratoriæ, quæ pro anni tempestatibus loca mutant, cum aliquando (inquit Bellonius) in litore Ponti Euxini, ea parte qua Thracia est, versaremur, ultimo fere Aprilis, in colle quodam eminentissimo, columnæ illi quæ ad ostium Bosphori est proximo, ubi rette tenderet auceps capiendis nisis, qui à dextra maris plaga advolabant, observavimus Milvos gregatim eò adventantes, recto tractu, frequenti adeò numero ac denso agmine, ut miraculi loco nobis ea res esset, nam novitate spectaculi velut attoniti, animo concipere nequibamus, ubinam locorum tanta Milvorum copia victum sibi esset paratura. Si enim quindenorum dierum durante spatio, singulis diebus numeroso adeò phalange, atq; tunc temporis visi sunt prætervolassent, ausim asserere numerum viventium hominum superaturos fuisse. Verum apud nos in Anglia omni anni tempore conspiciuntur nec hyemes nostras, ut videtur reformidant.

Plinius Milvos non alio cibo quam carnibus vesci scribit: verum Bellonius in Ægypti urbe Cayro Milvos sibi visos in palmas devolasse & dactilos comedisse asserit. Hoc autem eos fame compulsos ob defectum familiaris alimenti fecisse minime dubium est. insidiatur avibus domesticis maximéque pullis gallinaceis, anatinis & anserinis, inter quos è sublimi speculatus quempiam, qui extra securitatem prodierit, aut incautius à cæteris se disjunxerit, aut alia quavis ratione rapinæ opportunus fuerit, sibi eligit, atque aliquandiu in gyrum circumvolitans observat. Deinde ex improviso dicto citius devolans incogitantem abripit, frustra conquerente matre & hominibus tam clamoribus quam lapidibus eum territantibus. Imo, quâ est audaciâ, domos, urbes locaque hominibus frequentata affectare ubi rapiat evidenter conspicitur. Adeò ut ab illius rapinis ne domorum quidem atria areæve securæ sunt. Atque hac de causa mulierculis nostris maxime invisus & odiosus est.

Græcis Ἰκτῖνος & ἴκτινος & frequentius ἴκτις dicitur *Willugbejus.*

Officin. Nat. ex Milvo.

1. *Milvus incineratus.* 2. *Caput.* 3. *Epar.* 4. *Sanguis.* 5. *Fel.* 6. *Stercus.* 7. *Pinguedo.*

1. *Milvus* incineratus Podagræ, Epilepsiæque subvenire dicitur, (*exhibitus.*)

Dosis ʒß. ad ℈j.

2. Idem *de capite* affirmant, ac *Epate incineratis.*

3. *Epar* insuper oculorum Medicamentis adhibetur.

4. *Sanguis* podagricos juvat, (*cum Urtica mixtus & impositus.*)

5. *Fel* Ocularíis additur.

6. *Stercus*, articulis cum successu imponitur.

7. *Pinguedo*, articulorum doloribus illinitur.

Præparata.

Sunt qui Milvum vivum in F. Eq. 40. ♂ macerandum sepeliunt, & ex vermibus, qui ex eo procreantur, unguentum ad dolores podagricos conficiunt. *Aldrovand. Schröderus.*

In hujus *carne exsiccatâ, capite, epate, & cruore,* specificum latet anti-arthriticum. *Hofmannus.*

MINERÆ & FODINÆ, vid. de his sub titulô *Metallurgia.*

MINERALIA.

Sub eô titulô comprehenduntur ea omnia quæ in *Mineris* seu *fodinis* efformantur tam scilicet Metalla perfecta, quam imperfecta.

MINIUM, vid. sub titulô *Plumbum.*

MINORATIVA, vid. *Purgantia.*

MISTIO, vid. *Mixtio.*

MISTURA MEDICAMENTUM, vid. *Mixtura.*

MISY.

Misy secundum *Dioscoridem* Chalcitidis species est, seu materia mineralis, vitriolica, dura, splendens, coloris aurei, quæ olim reperiebatur in fodinis cupreis Cypri insulæ. Verùm hodie nescitur qualis demum sit hæc materia, atque in ejus absentia substituitur vitriolum rubrum naturale, quod Chalcitis nominatur, quodque iisdem gaudet qualitatibus quæ olim Misy assignabantur.

MITHRIDATIUM, vid. *Electuarium.*

MIVA, vid. *Gelatina.*

Hic tantum aliquot Mivarum compositiones ex Pharm. Bateana.

Miva Borraginis.

Coque radic. Borraginis ad mollitiem, contusa trajice per setac. cujus. ♃. ℔j. *sacch. optimi tantundem, coque ad Mivæ consistentiam s. a.*

Miva Consolidæ.

Fit ex pulp. radic. & sacch. ãã ut supra, addendo singulis libris nuc. mosch. ℥vj. Usus in Hæmoptysi, Rupturis &c.

Miva Dialthææ.

Fit ex pulp. radic. & sacch. ut suprà, addendo singulis libris nucis mosch. ℥j.

Miva Satyrii.

Fit omnino ut suprà cum nuce moschatâ additâ. Venerem stimulat, &c.

MIXTURA MEDICAMENTUM.

Mixturæ vocem obtrudit imò civitate donat necessitas, designatque ea Medicamentum Chymicum variis constans ingredientibus, mediæ inter liquida & solida naturæ.

Mixturæ duæ è PHAR. BATEANA.

Mixtura Anticolica.

℞. *Mann. optim.* ℥ij. *cremor. tart. sperm. ceti ã.* ʒij. *m.* Detur in haustu jusculi pulli. Remed. probatiss.

Mixtura Tubularis.

℞. *Cortic. extern. pistach.* ℥ij. *fol. tussilag. betonic. rorisinar. sicc. ãã* ℥iij. *incidantur & adde Xylagii ppti* ℥iij. *succin. alb. olibani crassè contusi ãã* ℥iß. *gummi lentisc.* ℥j. *ol. still. nucis mosch.* ʒiß. M. F. Mixtura instar Nicotianæ haurienda.

Vel.

℞. *Fol. beton. tussilag. ãã.* ℥ij. *Anthos, cortic. pistac. extern. ãã.* ℥j. *sem. cardamom. min.* ℥iß. *incid. s. a. adde olei anisi gtt. xvj. ol. cinnam. gtt. viij. M. aliqui addunt Nicotianæ optimè pptæ* ℥j. Utilis est præcipuè in catarrhis exsiccandis, defluxionibus sistendis, tussi &c.

Mixturæ variæ ex ROLFINCII *Chymiâ in Artem redactâ.*

Mistura Diaphoretica simplex.

Celebris est ea, quam, sub titulo ARCANI CADUCI, describit *Paracelsus libro de rebus naturalibus cap.* 8. & consuetudine quâdam mistura simplex dicitur, ad differentiam aliarum, quæ hanc agnoscunt basin, & *libri hujus nostri* 3. *sect.* 1. *art.* 2. *cap.* 29. sunt explicatæ.

℞. *Spiritus* ⊕-*li correcti* part. j. *sp.* ♀*ri correcti seu à* ☉ *suo rectif.* part. iij. *spir. theriacalis camphor.* part. v.

VIRES, DOSIS, UTENDI MODUS. vid. sub titulo SPIRITUS, ubi scilicet *Auctor* hic de *Spiritu Tartari.*

Compositæ Misturæ, quæ priorem agnoscunt ceu basin, & 1. Antiapoplectica.

℞. *Misturæ* ⊕-*latæ, Tartarisatæ, theriacalis unc. ij. spirit. C. C.* ⊖ *volatili impregnati unc. j. lil. convall. sanguin. humani ana* ℈ij. *extract. granor. juniper. rorismar. salv. beton. serpill. ana unc. j. essent. lavendul. lilior. convall. ana* ʒß. *sirupi fl. lavend. pæon. ana* ℥iij.

Misce omnia exactè. Stent in digestione ignis lenti, spacio ☍iij. in cucurbitâ, donec in fundo vasis appareat hypostasis, seu sedimentum spissum crassumve, reliquum verò clarescere incipiat & rubescere, rubini aut vini instar rubri. Purum ab impuro separetur per inclinationem. Quod si quid in digestione exstillaverit per alembicum suprapositum, adde colaturæ, quæ iterum coletur. Colatum servetur in vitro benè claudendo. Vitrum ipsum indatur in capsulam ligneam benè claudendam. *S.* Mistura antapoplectica.

Non inconsultum est mista omnia, fine colaturâ servare.

VIRES indicat nomen. DOSIS ℈j. ʒß. ℈ij.

MODUS UTENDI in jusculi, vinive cochleari horis matutinis & vespertinis nonâ & quartâ.

Mistura antiepileptica, antidinica, antiparalytica.

℞. *Mistur. diaphoreticæ, aliàs simplicis dictæ* ℥x. *spir. cranii humani* ℥j. *essent. lilior. convall. fl. calend. pæoniæ ana* ℥ß. *salv. & majoran. fol. ana* ℥j. ⊖ *volat. cornu cervi* ʒj. *sirup. stœchad. cinamomi ana* ℥iv. M. suspendatur in nodulo ligneo. *ambræ* ℈ß. *moschi* ℈j. In vitro digerantur & serventur benè operta. *S.* Mistura antiep. din. paral.

VIRES titulus significat.

DOSIS & MODUS UTENDI eadem sunt.

Mistura ophthalmica.

℞. *Misturæ simplicis* ℥v. *extract. rad. valerian. silv. fœnic. rutæ, chelidon. major. ana* ʒij. *essent. fl. euphrag. calendul. cyani cærul. rosar. alb. ana.* ʒiij. *sirup. fl. pæon.* ℥vj. Mista omnia exactè, digestione decente prægressâ, serventur in vitro. *S.* Mistura ophthalmica.

Mistura antiasthmatica.

℞. *Mistur. simplicis* ℥iiij. *spir.* ♁. *campan.* ʒj. *asthmatici compos.* ℥j. *extra. enulæ. ireos fl. ãã* ℈j. *salis sanguin. cervi vol.* ℈j. *essent. croci roris* ☉ ʒß. *thymi salv. ãã.* ʒiij. *sirupi de prass. hyssop. viol. veronic. ãã.* ℥j. Mista omnia vel colentur post digestionum, vel simul serventur usui. *S. Lufft* mistur.

Mistura contra Tussim.

℞. *Spir.* ♁ *campan. Tartar. correcti ãã* ʒij. *theriacalis camphor. ligni sancti rect. f. ana* ℥ij. *extract. polypod. q. tussilaginis ãã.* ʒij. *tincturæ papav. rhœados* ℥j. *essent. fl. nymph. viol. ãã* ℥iij. *sirupi hyssopi, de marrub. ãã.* ℥ij. Mista omnia vel colentur, vel simul serventur ad usum. *S.* ut supra.

Mistura contra Cordis infirmitates

℞. *Spir. Tartar. correcti & à fœtore liberati* ℥ß. ⊕-*li optimè rectificati* ʒij. *elixir vitæ Matthioli* ℥ij. *extract. meliss. scorzoneræ ãã.* ʒj. *conf. alcherm. Eustad.* ʒß. ⊖ *corn. cervi vol.* ʒß. *sirupi de pomis redolentibus, cort. citri, granat. dulc. borrag. buglosſ. violar. ãã.* ℥j. *ceras. & caryophyll. hortens. ãã.* ʒß. *ambræ, moschi, in nodulo susp.* Servetur ad usum cum titulo: Mistura cordialis vitalis.

Mistura stomachalis.

℞. *Mistura* ⊕-*l. Tartar. theriac. camphoratæ* ℥ß. *extr. bacc. junip. acori veri card. bened. pimpinell. zedor. essent. menthæ ãã* ʒß. *sirupi menthæ* ℥iiij. *cinam.* ℥ij. Stent in digestione. Post colaturam, vel fine colaturâ serventur in vitro. *S. Magen* mistur.

Mistura antisceletyrbica.

℞. *Succi cochlear. nasturt. aq. sedi sempervivi muralis ãã* ℔ß. *extract. absinth. liquidi spir. Tartar. salis rectif. ana* ʒß. *cochl. cum vino destill.* ℥ij.

Dige-

Digerantur leni igne per ♂♁ benè clauso vase. Quod clarum decantetur; reliquum coletur. *S.* ut suprà.

VIRES. σύρϐην, ἤ τύρϐην, *tumultum scorbuticum* sedat.

DOSIS ℈ß ℈j. in liquore competente.

Mistura contra calculum.

♃. *mistur. simpl.* ℥ß. *salis fl. p fab.* ʒj. *essent. rad. saxifrag. granulatæ, albiflora. folior. veronic. virg. aureæ* āā. ℥iij *sirupi de alth. Fernelii* ℥ j.

Digerantur clauso vase per ♂♁. Colatura servetur in vitro. *S.* ut suprà. DOSIS ℈ß. j.

Mistura contra pestem.

♃. *misturæ simpl. diaphoret.* ʒiiij. *essent. gran. junip. vino Malvat. parat. angelic. rutæ, scord. meliss. card. bened. gentian.* āā. ℥j. *croci* ʒij. *spir. C. C. cum* ⊖ *volat* ℥j. *ligni sancti, ebeni rect.* āā. ʒij. *sirup acetos. citri, scordii, card. bened. cerasi. & caryoph. scorzoneræ* āā. ℥v.

Stent in digestione horarum xxiv. Adserventur in vase, in quo suspendatur nodulus,

ambræ ℈ß. *moschi* ℈j.

Est alexiterium illustre. DATUR ʒij. iij. in vino ad præservationem, in aquâ scordii ad curationem.

Mistura sudorifica catholica.

♃. *mistur. simplicis* ⊕*latæ*, ♀*risatæ theriacalis camphoratæ* ℥j. *spir. ligni sancti acidi* ℥ß. *querni acidi rectif.* ʒvj. *corylini* ℥ß. *sirup. card. bened. scordii, acetosit. citri perlati* a. ℥ j.

Mixturæ variæ è Collectione BIERLINGII.

Mixtura antihypochondriaco-scorbutica *D. Finckii.*

♃. *Spir. cochlear.* ℥ j. ♀r. *rectif.* ℥iiß. ⊕l. *rectif.* ℥iß. *Tinct.* ♂t. ℥j. *Santal. rubr. q. s.*

Digere & fiat Mixtura. Dosis 30 gutt.

Mixtura antipestilentialis.

♃. *Mixtur. simplic. Elix proprietat. Tinct.* ♂t. *ā.* ℥j.

M. & digere per 10. ♂ & ♁, quod clarum effunde per inclinationem. Dosis à ℈j. ad ʒß. cum gutt. 3. spir. ✱.

Mixtura antihypochondriaco-scorbutica *D. Michaëlis.*

♃. *Spirit. herb. cochlear. super, recentem herbam cochleariæ 5. rectificati* ℥ix. *Spir.* ⊕l. ♂t. *rectif.* ℥iij. ♀r. *rectif.* ℥vj.

M. & rectifica per retort. △. aperto. Usus est insignis in affectu hypochondriaco cum scorbuto conjuncto & obstructionibus hypochondriorum. Dos. gutt. 20. ad 25.

Mixtura arthritica in doloribus articulorum vagis à sero scorbutico ortis.

♃. *Essent. lumbr. terrestr.* ⊖. *acuat.* ℥v. *sarsaparill.* ℥iv. *Mixtur. antihypoch. scorbut. super. descript.* ℥iij *Spir. flor. sambuc.* ℥j.

M. Dos. gutt. 30. ad 40. movet sudorem. *Ex literis D. Sachsii.*

Mixtura odontalgica.

♃. *Cort. rad. hyoscyam. mandrag ā.* ʒiij. *pyrethr.* ʒß. *althea* ℥ß. *Rasur. lign. guajac. buxi ā* ʒvj. *Caricar. pinguium, Capit. papav alb ā n.* iiij. *Mastich.* ʒj. *Flor. balaust. rosar. rubr. ā.* pij. *melilot. malv ā.* Mß. *Fol serpill. salv. ā.* piij. *C. C. raspat.* ʒvj. *Coq. in s. q. aqua simplic. Colatur.*

℞. ℔j. adde mellis anthos. syr. de papav. ā. ℥j. laud. opiat. gr. 1. M.

Mixtura Bezoardica *Angeli Salæ.*

♃. *Spirit. Tartar. Aq. vitæ juniper. ā.* ℔ij. *Theriac.* Andromach *opt.* ℥iij *Camphor.* ʒß. ℘. *radic. carlin. petasit. angelic. ā.* ʒß.

Camphoram primò cum oleis dissolve, additâ theriacâ in mortario probè misce, & in massam, satis magnam redige, postea supra præscriptos spiritus massâ superaffunde, vas optimè claude moderato calore per octo dies digere, & per MB. liquorem ad theriacæ siccitatem distilla; distillato liquori spiritus nitri correcti ℥ß. immisce, cum croci optimi ʒß. liquorem tinge, & in vase probè clauso ad usum serva. Observandum autem est quod si parva olei quantitas liquori supernatet, id non sit separandum, sed potius relinquendum, & usus tempore cum liquore miscendum. Per spiritum nitri correctum intelligitur ille qui ex nitro cum bolo armenâ in pastam redacto distillatur, quique additâ æquali spiritus vini cretici vel Hispanici quantitate, rectificatur. Est alexiterium summum cujus dosis à ℈j. usque ad ʒj. in aquâ appropriatâ.

Mixtura contra calculum *D. Kolbii.*

♃. *Extract. lythontript.* ʒj. *virg. aur.* ʒß. *Cremor.* ♀r. ʒß. *Sacchar. alb.* ℥iv. ℘. *stillat. fœnic. gutt.* xvj. *anis. gutt.* viiij. *menth. gutt.* vj. *M.*

MOLUCCA.

Peregrina est herba Asiaticæ originis, Constantinopoli primum delata, Calycibus florum amplissimis, patulis, acetabulorum æmulis, ab aliis omnibus verticillatis prima facie cùm floret facile discernitur.

Nomina. Moluca *I. B.* melissa molucca lævis *Ger.* molucca lævis, sive Syriaca lævis *Park.* melissa molucana odorata *C. B.*

I. B. Caulem habet rectum, sesquicubitalem vel majorem, glabrum, subrubentem, fere quadratum, satis robustum, pauca medulla farctum, in ramos multos satis diffusum, eosque binos oppositos: folia subrotunda, per ambitum serrata (idque profunde) longis pediculis appensa, foliis marrubii nigri similia, verum non ita nigra, plane glabra nervosa in caule ramisque à medio ad summum usque ex intervallis calices magni, patuli, calathoides, cutanei, nervosi, seni verticillatim digesti flosculos comprehendunt galeopseos, ex albo purpurascentes, galeo hirsuta, apicibus in medio, tandem seminibus succedentibus triangulis. Cæterum unicuique verticillo folia bina adhærent, longo interveniente pediculo, inferioribus similia, ad pediculorum ipsius exortum spinulæ aliquot longiusculæ prosiliunt. Radix lignosa est & fibrosa, annua est herba, cui folia amara, flos fere insipidus, hujus plantæ odor mihi gratus. *Raius.*

Eandem dicunt habere vires quas Melissa vulgaris, & propterea illam in cordis affectibus ac uteri morbis adhibent. *Fælix Passera.*

MOLYBDÆNA, vid. *Plumbago.*

MOMORDICA, vid. *Balsamina.*

MONOCEROS.

De *Monocerote*, seu *Unicornu* vero; Animali scilicet quale apud veteres depingitur, an revera extiterit, & adhuc dum in rerum natura subsistat, non parva est inter Neotericos controversia: Dum maxima eorum pars illud non minus fictitium volunt quàm Sphynges, Gryphos atque Chimæras, alii verò constanter affirmant tale animal & repertum esse & reperiri. Nos, (ut in re litigiosa, quid sentiamus verbo dicamus) omnino credimus non ita derogandum esse fidei virorum proborum & non ignoti nominis qui ejusmodi animal se vidisse afferunt, ut cum Doctorum aliorum multitudine nullibi inveniri pronunciemus. Ast audiamus quid utrinque à negantibus & affirmantibus adducatur, & propterea non incongruam arbitretur hic *Clariss. Viri Cornelii* STALPARTII *Dissertatiunculam* in hoc argumento conscriptam exhibere cui iterum pauca quædam nos subjungemus.

Sic itaque STALPARTIUS *de Monocerote.*

Nostræ hujus de Unicornu disquisitionis initium constituat pars quædam literarum, quas vir Amplissimus Cornelius Neolandius Brederodius Fæderati Belgii procerum auctoritate regni Angolensis in Africa Concilii politici quondam Assessor ad honorandum admodum virum Godefridum Syndicum Genevensem dedit 23. Martii 1643. in ejusdem regni urbe Loandâ S. Pauli scriptas: harum autem partem hunc in modum verti.

Ipse equidem tibi nihil omnino novi de hac Orbis terrarum parte litteris significo, utpote in qua nihil geratur, quod ad tuas pervenire dignum sit aures, præsertim hominis universi theatri Europæi spectacula oculis usurpantis. Flagro, mehercle, atque conficior pene desideratissimæ illius terrarum partis (elapsô præcipue, in quod proceribus obstrictus triennio) amore, in qua vel otiosus mallem existere spectator quam hic locorum inter quoscunque tandem præcipuus. Contigit mihi, fatebor equidem hisce in regionibus cum regibus, principibusque unà esse, & veras audire & reddere voces, à quibus honoribus affectus, nec sine reverentiæ testimoniis dilectus sum; neque etiam inter nostros potentiæ, auctoritatisque mihi quidquam deest. Verùm enim verò non isthæc animum delectant, nec juvant tantis terrarum intervallis, mariumque immensis fluctibus ab optimis divisum amicis, quibus, quas debeo, dignas grates persolvere non datur.

Cæli partis, sub quâ hic vivitur, insolitis noxia admodum est qualitas: pauci enim sunt, qui mortem, vel gravissimum ad minimum effugiant morbum. Servavit me in hunc usque diem laudanda Dei benignitas, quem mihi usque mansuetum precor, speroque; si vero aliter quidem de me statuerit, fiat, quicquid voluerit.

Sua quidem sponte harum regionum sterilis est tellus, nullosque, vel oppido paucos producit fructus; fluviorum autem ripis non desunt mali Aurantiæ, citreæque, nec aliæ in Brasilia, Europaque, notiores herbæ, sed magno constat harum cultus, propter immensam servorum, quos hic requirit, multitudinem. Ovium etiam, boumque, ac porcorum, aprorumque nobis abunde est: copiosè etiam admodum cervi, cervæque, ut & rupicapræ reperiuntur, & ferinam præstantes carnem phasiani, perdicesque, palumbes, ac coturnices, necnon galli, gallinæque variegati coloris, longè aliis autem, quam quales in patriâ meâ vidi, teguntur plumis, palatoque longè sunt amæniores. Adsunt & anseres feri, anatesque, ac querquedulæ cum ficedulis, aliisque, quas ignoratis, natantibus Avibus. Feræ Bestiæ quoque hic dantur plurimæ, Elephanti videlicet, leonesque, ac Tigres, lupi & bubali, omnes profecto feræ admodum. In aquis autem Crocodili, ut & Hippopotami, ac sirenes degunt, in terris longiùs ab Oceano recedentibus Rhinocerotes etiam Zebræque apparent, quæ omnia animalia cursus celeritate superant. Invenitur & unicornu Afris *bembe*, ac *pocabembe* dictum: hujusmodi animalis cornu servo, longe ab iis, quæ in Europa hoc circumferuntur nomine, diversum, mihi certè quam compertissimum est hic, licet rarius, veram reperiri monocerotem.

Hujusmodi autem cornu nullum unquam experimentum feci, affirmantibus licet unanimiter Afris, præstantissimum id contra quævis venena antidotum, quandoquidem Bezoardico plus fido lapidi, qualem instar gallinacei ovi domi meæ habeo: hunc namque crebrior mihi magis commendavit usus. Alia rariora pauca hisce in plagis reperire est, ac quod monstri simile, nihil monstri hæc profert Africæ ora; præter barbaras, ac saniore ratione carentes plurimorum Maurorum animas. Quibus autem maxima insunt humanitatis vestigia, pleniorque judicij facultas, Congenses dicuntur. Dantur ad me quandoque à rege, ejusve fratre *Bamba* duce literæ nonnulla indicia humani habentes ingenii, in cæteris autem non, nisi proborum, vitiorumque videas congeriem, hisce &c.

ANNOTATIONES

Ad hanc Literarum Partem.

Utrum verum, ac tale, qualis meminit S. Scriptura, detur unicornu diu multumque fuit certatum: ad hoc autem ut respondeatur, sciendum duplicis nominis intellectu unicornu scriptoribus usurpari. Hinc enim factum est, ut, neglecta quidem ista distinctione, erraverint plurimi.

Significat itaque generaliori nomine unicornu omne animal cui unum frontem defendit cornu. Hujusmodi autem bestiæ plures sunt. Quatuor dari animalium genera, quibus uno superbiat frons cornu, Laurentius Catalanus Pharmacopæus Magdalonensis, aliique scribunt.

Primum genus est Avium, quas inter *Dynon* etiam in Æthiopia degentem numerat: ibidem reperiri aves, quibus unicum sit cornu, Ælianus auctor est libr. 17. hist. animal. cap. 10. ille autem hoc loco generalius cornu intellexit, ita ut eo nomine etiam frontis quandam protuberantiam comprehendat.

Avibus non quidem cornua, sed excrescentias esse scribit Bartholinus cap. 7. de unicornu pag. mihi 46. Scaliger exercitat. 231. nu. 5. cornutas aves in insula *Catigan*, quæ in mari pacifico, sive del Zur sita est, nasci scribit, quæ magnitudine gallinis nostratibus pares sint.

Vormius autem cap. 17. fol. mihi 293. per *Catiganæ* insulæ aves illas intelligit, quas *Topau* Indi, avem Rhinocerota alii dicunt. Ipse inter alia Cranium, Cornutumq; hujusmodi avis rostrum servo, quod mihi quidam ex India Asiaticâ redux dono dedit; illud autem maximi rostri intuitu minimum est, neque enim anserino majus est multo. Ipsum quoque ulnæ semissi fere par est longitudine rostrum: quodque hujus superiori parti annectitur cornu crassum, ac non nihil recurvum, ejusdemque substantiæ, cujus illud, est. Hoc autem cavum, tenue ac molle, ejusdemque fere materiæ, cujus sunt cancri marini conchæ, quartam, & amplius, ulnæ partem æquat longitudine, nec non circuitu.

Deinde etiam pisces inveniuntur cornuti, quos inter animal marinum *uletif*, sive *illetif* nomine est, cujus Joh Renodæus lib. 3. mat. med. cap. 24. nec non Thom. Barthol. de unicornu cap. 14. pag. 92. meminere de aliis etiam piscibus unum fronte gerentibus cornu Olaus, Albertusque scripserunt, quos inter & ille referendus est, cujus mentionem faciunt Clusius lib. 6. exotic. cap. 17. ac Bartholinus fol. 93. ut & marinus canis, quem *haa* hic vocat, epist. med. cent. 1. fol. 373. denique & unicornu æquoreum *narhual* nomine apud eundem de unicornu cap. 15.

Tertiò etiam cornua gerunt locustæ quædam quales Catalanus cum pisce *uletif*, servare se scribit.

Scarabeorum quorundam meminit Vormius, quibus unum ibidem cornu sit. Agit & de his Bartholinus de unicornu cap. 8. fol. 53. qui & exactam in qua conspiciuntur picti, exhibet tabulam; qualem etiam dat Moufetus de insectis. Albertus magnus quoque, ac Ulysses Aldrovandus ad amussim insuper de cornutis scripsere serpentibus; de quibus videsis Bartholinum de unicornu, fol. 55. cap. 9. inveniuntur & bicornes, tricornes, multicornesque: à cornibus enim

nomen accepit Cerastes serpens perquam maleficus, & pestilens. Recenset & volatilia insecta unicornia Aldrovandus: è quorum genere & bicornia sunt, quale est illud quod cervus volans dicitur. Quia cornua similiter, ut cervi, ramosa habet.

Quarto quadrupedia quædam animalia singula unum fronte gerunt cornu, quæ inter nonnulli & Rhinocerota numerant, quamvis revera duo huic sint cornua.

Inter quadrupedes autem bestias quibus unum cornu est, *Onagri* etiam, seu *asini agrestres*, reperiuntur, in Æthiopiæ degentes desertis, de quibus etiam Aristoteles 2. histor. animal. cap. 8. & 3. de part. animal. cap. 2. necnon Ælianus libr. 4. cap. 25. Pliniusque lib. 11. cap. 37. & 41. ut & *boves* quidam, *vaccæque* & bubali, quorum etiam Plinius libr. 8. cap. 2. mentionem facit, quibus unicum, tantum istis in regionibus cornu obtigit, sicut & *equis* nonnullis in India.

Bovis etiam in sylva Hercinia *cervi* figurâ, cujus à media fronte inter aures unum cornu exsistit excelsius, magisque directum notioribus cornibus, meminit Julius Cæsar lib. 6. de bello Gallico pag. mihi 246.

Solinus Polyhist. cap. 65. fol. 194. de *bubus unicornibus* & *tricornibus* refert.

Aliis autem in regionibus, ac præcipue in Africa, *Caprearum* genus quoddam *unico cornu* notatur, quibus & accensendi *oryges* de quibus Bartholinus dicti tractatus fol. 62. 69. ac 73. legi potest: meminerunt tamen & horum Aristot. 2. de hist. animal. cap. 1. ac lib. 3. de partibus cap. 2. nec non Martialis lib. 13. epigram. 95. ut & Juvenalis Satyr. 9. vers. 140. *cornutorum* etiam *leporum* Gassendus vita Peirescii lib. 2. pag. 96. meminit, qui ex Norvegia allati Lovanii fuerunt visi. Denique & verum *unicornu* est, Indis *Carcazonus*, Arabibus autem, Persisque ac Tartaris, &c. *carcand*, sive *carcandan*, teste Æliano hist. libr. 16. cap. 20. quamquam illi pro locorum, in quibus degit, varietate, diversa obveniant nomina.

Atque hæc quidem generalius de animalibus quibus unum cornu nascitur, præmissa sunto.

Strictiùs autem *unicornu* certum quoddam designat animal κατ᾽ ἐξοχὴν sic dictum, quod unum ei cornu sit. De illo autem solo nostra est instituta disceptatio. Quâ maximè videndum erit, deturne hujusmodi animal alicubi gentium, an secus? Verùm quidem hoc unicornu Ogigii diluvii tempore interiisse nihilque de eo restare, præter ea, quæ hodieque in Bohemia Misniaque necnon sylvâ Hercynia, ac extremis Thuringiæ finibus e terra eruuntur cornua, nonnulli acriter contendunt, at illud ebur, cornuve fossile monocerotis cornu verum dici nequit.

Thom. autem Brovvnius pseudo-doxiæ epidemicæ, seu de vulgi erroribus cap. 23. pag. 301. hæc esse fragmina lapidis ceratitis ait. Qui vulgo cornu fossile, cujusque variæ, ac plurimæ in Germania è terræ sinu producuntur species, verique unicornu nomine passim venduntur.

Hæc autem fragmina nil nisi duriorum quarundam materierum sunt petrificationes, ut cornuum, dentium, ossium ramorumque arborum, quorum nonnulli adeo non omnino mutantur, ut originis proprietatem, odoremque etiamnum servent, uti ille de fraxinorum, juglandumque fragmentis testatur. Similia Deusingius dissertat. De unicornu §. 39. pag. 278. quandoque & in Hollandia, præsertim palustribus locis, ac interdum in æstuario Groningensi, ut & Comitatu Meursensi, alibique reperta fuisse perhibet. Horum etiam meminit Sennertus Epitom. natural. scientiæ lib. 5. cap. 4. de lapid. & gemmis fol. mihi 74.

Quam facillime autem saxea hæc, ac fictitia cornua à veris discerni possunt: hæc enim firma admodum, duraque sunt, ut vix radi, nedum contundi queant, linguæque admota non adhærent, ut illa quæ non dura, sed veluti calcinata sunt; ossa quidem videntur, cum tamen lapides minerales sint, quare nullo dissolvuntur negotio, contunduntur que, ac veluti terra sigillata, linguæ adhærent. Usus autem eorum est ad vulnera, & ossa fracta conglutinanda, ulceraque sananda, dicunturque etiam epilepticis & alvi infantum torminibus prodesse.

Dictû tamen difficile est unicornu isto periisse diluvio: neque enim permisisse videtur immensa Dei providentia, ut qualecunque tandem eo extingueretur animalium genus, nec revivisceret, sive ex servatis in Arcâ animalibus, sive aliis quibusdam modis. Hac autem de re lege, sodes Genes. cap. 6. v. 19. 20. ac cap. 7. v. 2. 3. 9. 15. 16. & certè si ejus meminit Jobus scriptor sacer, ut mox liquebit, non est statuendum, Spiritum S. chimeram induxisse, si itaque post diluvium fuerit ab illo memorarum, tanquam animal notum, saltem formâ, & existens, qui potuit cataclysmo periisse? ut jam non in partes vocetur Aristoteles, qui, ut se, rerumque omnium genera conservet, diligentissimam scribit naturam; statuit quippe ea animalia, quæ semel producta ab universi creatore fuerint, semper, quanquam sera in propagine, superfore.

Dari non tantum animalia unico insignita cornu, sed monocerotem per excellentiam vocari, ac à reliquis, quibus unum fronti cornu inhæret, animalibus longe differre, non pauca adstruunt sanctioris paginæ testimonia, ut num 23. v. 22. 24 ibidem 24. v. 8. Deuteron. 33. v. 17. Hiobi 39. v. 1. ac 9. Psalm. 22. v. 22. Psal. 29. v. 6. Psal. 9. 2. v. ij. Esaiæ 34. v. 7. qui utique omnes viri θεόπνευσοι post fatale scripserunt diluvium, ac graphicè admodum, opinor, depictum unicornu nobis, non fictitium tamen, etiamnum exhibent.

Animadvertendum insuper censeo illis locis non nominari tantum Monocerotem, sed & mysticam in eo latere doctrinam quam exponere hujus loci non judico. Certe dubium non est, quin hæc illi tacuissent, si non existeret ejusmodi animal. Unicornu præterea non tantum nominat sacra pagina, sed & eruditas admodum ex ejusdem natura imagines format, mirasque recenset qualitates, ut, primo prædicatur ejus ferox indoles: Jobus quippe cap. 39. v. 12. &c. num tibi servire volet unicornis, aut ad tua præsepia manebit; num tu unicornem subjugio ligabis in sulcis, ut post te liras occet? Tu ne ei, qui sit magni roboris, confides, aut laborem tuum committes? an credes fore, ut tibi sata referat, & in tuam comportet aream?

Hæc autem manifestè indicant verba nulla domari arte, nullis contineri vinculis, nec ullis subactam insidiis mansuescere monocerotem; cum tamen vel ferocissimis jugum fuisse impositum animalibus, ut leonibus, tigribusque &c. ab ipso mox tempore, quo producti essent, arte domitis etiam nuper Hagiensibus meis constitit.

Secundò, memoratur nobile, præstantissimumque robur: dicti enim cap. 39. v. 14. ita legitur; tu ne ei, qui sit magni roboris, confides.

Numer. etiam cap. 23. v. 22. ita *Bileamus* de populo Israëlitico: eduxit illum ex Ægypto Deus robore præditus Monocerotio. Confer numeror. cap. 24. v. 8.

Tertiò illius indicatur animositas, quam non sine laude Bileamus extollit, cum dicit: Deus Israëlem ex Ægypto eduxit, est enim ejus robur (aliis altitudo, aut animositas) tanquam unicornu adde & Psalmum 29. v. 6. ubi vox Jehovæ, inquit psaltes, confringit cedros Libani, & exilire facit quasi juvencos, Libanum,

num, & Sirion more pullorum unicornium.

Denique quartò refertur indomita Monocerotis feritas, nemo quippe, teste Jobo cap. 39. v. 12. &c. asperrimum hoc animal domuerit, Ælianus, Plinius, Solinusque, ut & posteriores, nec cicurari, nec vivum capi posse audacter affirmant, teste Bartholino de unicornu fol. 207. cap. 28. atrocissimum, inquit Solinus Polyhistor. cap. 65. fol. 194. Monoceros est animal, quod vivum non venit in hominum potestatem, & interimi quidem potest, capi vero non potest. Sed hisce obstare videntur S. Scripturæ loca genes. 1. v. 28 genes. 9. v. 2. Psal. 8. v. 9. ut & S. Jacobi Epistol. Cathol. cap. 3. v. 7. ubi legitur: omnis natura enim, & volucrum, serpentumque & aquatilium, humana industria domatur, & domita est.

Verùm sciendum est illas bestias revera domari non posse, cum jam diutius in sylvis degerunt iisque assueverunt tandem. Neque enim unquam hujusmodi unicornu domitum fuisse constat. Subigi autem quid vetat unicornium catulos, nec sylvis, nec feritati assuetos? certe poterit arte hisce imponi jugum. Neque aliter accipiendum crediderim B. Jacobum.

Simili plane modo Leones, Tigresque (uti modo diximus) & quicquid ferarum est, ab eo tempore, quo modo geniti sunt, humanæ industriæ traditi mansuetiores fiunt multò, ac quamquam feritatem istam, nunquam omnem exuisse videantur, rectè tamen domitos dixeris.

Unicornes autem cùm propter asperitatem, ac robur, tum quòd remotis, inaccessisque ut plurimum lateant locis, ab hominibus non domantur.

Ad indolem hujus feræ etiam cornu excellens pertinet, neque enim illius in sacris paginis tantum reperias elogia, ut Deuteron. 33. v. 17. ubì super Josepho ita Moses: primogenitus ejus bos majestate præditus est, & cornibus Monocerotis, quibus populos protinus ad extremum terrarum feriet. Psalmo etiam 92. v. 11. David ait de Messiæ regno: extolles meum cornu veluti unicornis, verùm illud etiam hodieque Medici, imo & Barbari, eorumque locorum incolæ in quibus colunt monocerotes, plurimi faciunt, præstantissimumque adversus quævis venena antidotum credunt.

Verùm equidem est in sacro codice τὸ *Rem*, seu *Reem* modò *monoceros*, modò *Rhinoceros* verti, utpote quo significetur exaltatus est; unde etiam fit, ut promiscue hæc multi sumant interpretes: passim tamen Hæbreorum *Rem*, sive *Reem* Septuaginta, plurimisque hodiernis interpretibus quos enumerat, Sam. Bochartus de animal. S. S. part. 1. pag. 951. unicornis est: ut ex num. cap. 23. v. 22. aliisque locis constat, vulgata autem latina versio ista nomina per Rhinocerota in Mosis, Jobique Scriptis reddidit, in Psalmis autem, Esaïaque, per monocerotem. D. etiam Hieronymus, nunc hoc, nunc illud intellexit Animal, quod quibusdam S. Scripturæ locis non unicum tantum reperiatur cornu, sed per numeri enallagen, cornua.

Ideoque Psal. 22. v. 22. Rhinoceros vertit, pauci tamen, nisi qui eum sequuntur, hanc admittunt versionem. Videatur quoque de Jobi, Davidisque locis Joh. Pierius Hieroglyph. lib. 2. pag. 21. qui modo unicornem, modo naricornem veriùs legi existimat. notum enim est, Rhinoceroti duo esse cornua, quamquam negantibus nonnullis, illorum autem alterum in ima fronte prope nasum, quo Elephantos aggreditur, iisque ventres perforat, alterum minus prope dorsum est.

Hebræorum verò *Reem* geminum attribui cornu Deuteron. 33. v. 17. adeoque Rhinocerotem designari Hieronymus ait, quòd monoceroti unum tantum sit cornu. Vide tamen late de eo differentem Sam. Bochartum de animalibus S. Scripturæ part. 1. lib. 3. cap. 27.

Rhinoceroti etiam bina nasci cornua ex Martiale lib. Spectac. Epigram. 22. palam est; qui sic de illo:

Namque gravem gemino cornu sic extulit ursum
Jactat ut impositas Taurus in astra pilas.

Quamvis longe aliter exponente Bocharto d. lib. 26. Testatur etiam Pausanias lib. 9. non unum, sed duo Rhinoceroti esse cornua, alterum ingens, ac supra nasum natum, minus alterum, sed validissimum, paulo ad cervicem recedens.

Convenit I. Cæsar Scaliger exercitat. 205. nec non Pierius Hieroglyph. lib. 2. pag. mihi 21.

Acutissimus hujus rei indagator Hieronymus Lusitanus gente, è Soc. Jes. itidem gemino cornu insignem statuit Rhinocerota, cum Æthiopiæ descriptione Germanorum linguâ edita (neque enim aliam videre licuit) distinguendum dicat *Unicornu* ab *Abada*, sive *Rhinocerote*; id enim vel ipsa evincere nomina, cùm *Monoceros* illud, hoc *Rhinoceros* vocetur animal, quibus utique non unum, idemque significetur. Corporis figura longe etiam hæc differre notat animalia; esse quippe Monoceroti unum, idemque longum, rectumque cornu, quod efficacissimum sit contra venena remedium, Rhinoceroti autem sive *Abadæ* bina cornua esse, nonnihil recurva, & ea quoque, quamvis non ita promptum, adversus toxica antidotum præstare scribit: differunt præterea multum hæ feræ colore pedum, capitis, pellisque forma &c.

Gualterus Scoutenus lib. 3. Itinerarii Indiæ Asiaticæ pag. mihi 124. tradit animal, quod *Abadam* appellant Lusitani vix capi posse vivum, propter vires, immensumque robur, hujus autem cornu non tam longum esse ait, quam quod gerit Monoceros, cui alia plane sit forma: breviora quoque Rhinoceroti crura esse asserit, rostrumque suillo non multum dissimile, sed proportione habita, acutius paulo cornu ei ex naso assurgere, atque initio crassius, versus superiorem partem multo tenuius evadere, colorisque è fusco viridis, non omnino nigri (ut quidam falso) esse, quod autem cinericeum, albescensve sit, carius longe vendi, idque ipsos plurimi facere ait Indos. Addit & aliud huic animali cornu esse circa primam dorsi vertebram.

Utrum verò illi, qui unum tantum Rhinoceroti cornu esse contendunt, minus illud cornu non considerarint tanquam tale, an verò variæ dentur Rhinocerotum species, quarum hi uno, gemino illi insignes sint cornu, non usque adeò exploratum, quamquam verisimile esse scribat ejusdem generis animalia variis in regionibus forma nonnunquam aliquomodo differre: Hircis quippe diversis in terrarum plagis interdum unum, bina quandoque, imo & tria aliquando esse cornua ita ille pag. 1203.

Varia etiam est cervinorum cornuum, aliorumque animalium pro regionum diversitate forma.

Dari autem verum, ac κατ᾽ ἐξοχὴν sic dictum unicornu plurimorum etiam, doctissimorumque testantur virorum monumenta, quos inter Ctesias qui primus teste Plinio lib. 8. cap. 12. de eo scripsit: nec non post hunc Philetes, Ælianus, Plinius, Isidorus, Albertus, aliique.

Philetes Scriptor Græcus hoc descripsit animal cap. 30. unicornu, inquit, est animal calcibus, & morsu crudeliter feriens, cui cornu ferissimum media prominet in fronte, non concavum aliorum instar cornuum, nec leve, planumve, aut politum, sed limâ ferreâ asperius, ad modum tamen limacis convexum, & striatum, teloque acutius, eo quod recurvum non sit,

sit, sed directum, nigrumque, excepto mucrone: eadem legas Æliani variar. hist. lib. 16. cap. 20. Plinij lib. 8. cap. 21. fol. 138. qui omnes hoc animal vivum capi negant. His adde Solinum Polyhist. cap. 65. pag. mihi 199. nec non Gregorium lib. 31. moral. cap. 13.

Paulus Jovius hist. lib. 18. fol. mihi 872. de Gogianis in Africâ, Nilique fontibus agens ejusdem Regni incolas affirmare tradit alatos ibidem reperiri dracones, necnon Monocerotem, cui sit pulli equini forma, color cinericeus, cervix jubis decora, hircina barba, ac cubitale cornu longe efficacissimum contra venena antidotum.

Montanus descript. Americæ cap. 3. de Novo Belgio fol. 125. in Canadæ oris nonnunquam conspici animalia scribit, quæ equis non omnino sint dissimilia: his autem bisulcas ungulas, ac hirsutas jubas, necnon caudas, quales sunt apris, nigros oculos, & cervinas cervices, singulisque unum media in fronte cornu esse ait, hæc etiam vastissima, ac quàm maximè deserta petere loca, aliudque ab alio ita timeri tradit, ut nec mares cum fæmellis pascantur nisi coitus tempore, quo feritatem poni, postea vero illa eâdem, quâ antea, ferocitate non quævis tantum animalia sed & sui similia aggredi ait.

Idem pag. 214. in Insula California, quæ est Regni Quiviræ, feros reperiri equos testatur uno, sed ingenti, frontem insignes cornu, quibus mustelina pellis, cervinumque caput, ac cervix brevior, nec non ab una parte dependentes jubæ, ut & tibiæ graciles, caprinique sint pedes.

Paulus Venetus lib. 3. cap. 15. de Regno Basman in Java minore sic habet: Inveniuntur apud eos Elephanti & Unicornes in magna multitudine, & sunt unicornes paulo minores Elephanti, pilum habentes bubali, & Elephanti pedem, habent caput, ut aper, & more porcorum libenter morantur in luto, & aliis immunditiis, in medio frontis gestant cornu unum grossum, & nigrum; Linguam habent spinosam qua lædunt homines, & animalia.

Ut autem magis liqueat veram, proprieque dictam Monocerotem existere, Plinium in partes vocabo; hic enim Lib. 8. Cap. 21. postquam modo adducto capite de multis, admirandisque egisset animalibus quibus unicum fronti cornu esset, ac tandem feræ cujusdam, Libero Patri Sacræ, cui nomen *Axis*, mentionem fecisset, *Orsei*, inquit, Indi simias candentes toto corpore venantur. Asperrimam autem feram Monocerotem reliquo corpore equo similem, capite cervo, pedibus Elephanto, cauda apro, mugitu gravi, uno cornu nigro, media fronte cubitorum duum, eminente: hanc feram vivam capi negant. Videtur autem Plinius per *Orseos* Nysæ Indiæ urbis incolas intellexisse. Hæc autem ad *Meri* montis, ubi Bacchum à Nymphis educatum Diodorus Siculus tradit, radicem sita est. Urbem autem ac montem Deo isti sacrarant Prisci, testantibus, præter Plinium dicto loco, Juvenale Satyr. 7. v. 63. Lucanoque Pharsal. lib. 8. v. 227. aliisque. A Nysa autem urbe, cui præerat Bacchus forte Dionysius dictus est. Quam maxime autem animadvertendum censeo, hisce omnibus, quæ à Plinio cum de Monocerote, tum de urbe Nysa, sacrisque in Bacchi honorem ab incolis institutis traduntur, convenire cum monetâ quadam libro miraculoso Pyrrhi Ligorij, excellentiss. Ferrariæ Ducis Antiquarij ob eam memoriam solam religiose asservanda, interâque, cui insculptus est monoceros inclinans caput, & Cornu Canthato Baccho sacro immittens cum hac inscriptione *Nyseon*: quo symbolo non tantum religionem in Bacchum, sed & venationis laudem quam sibi jure merito, quod tam asperam feram venati essent, deberi credidere, significarunt.

Unde Baccius de Unicornu fol. mihi 62. è conjecturis bonis rationibus fundatis colligere se ait, fuisse hunc Alexandri magni nummum, quod Græca inscriptione, *Nyseon* insigneretur, quæ Chaldææ minime, ac multo minus Indica sit. Certum quoque est nullum Græcorum, aliorumve Europæorum præter Alexandrum in hos jus habuisse populos. Hic enim victo Dario Persarum rege totum nominis sui terrore orientem implevit ita ut prospero successu Herculis terminos, qui in urbe Nysa erant, ac Gangem transgressus fuerit, Brachmanesque, quos hodie Braminos Indi dicunt, viserit, ille autem Nysam urbem, aliosque populos, apud quos, aris erectis, solemnia instituit Baccho, Herculisque sacra præcipue tutatus est. Ac sicuti summus ille terrarum Rex, quacunque pateret imperium ad insignium victoriarum memoriam passim arcus, aras, pyramidasque, aliaque Trophæa erigere solitus erat, quæ Ptolomæus in Riphæis etiam montibus, ac prope Caspium mare, necnon apud Sogdianos in Asia, Indiaque in Hydaspis fluminis Nysam præterfluentis ripis erecta describit. Solinusque cap. 65. ac Plinius lib. 6. cap. 8. aras Alexandri Magni itinerum terminos in Hyphasis ulterior ripa positas vocant. Ita etiam verisimile fit, Macedonem augendæ famæ, gloriæque ergo, quam tot clarus victoriis longe, lateque extendere cuperet, ejusmodi nummos cudi jussisse, qui qualescunque sint, evidenter, quale animal Monoceros sit in Nysæ proprie montibus ortum, demonstrant.

Ne quem autem altum scribentium de Unicornu moretur silentium, cum tamen per tot, tantasque terras se diffuderint Alexandri arma, ac nomen, sciendum est Onesicritum Philosophum, Historiographumque (quem & Medicum fuisse ac in Insula Astypalæa natum, nec non in Diogenis Schola eruditum Alexandro militasse, ejusque originem, laudesque monumentis ad posteros transmisisse apud Strabonem lib. 15. Legimus, cujusque Curtius lib. 10. ac Solinus cap. 66. mentionem faciunt) memorare apud Prasios (gentem Indiæ celeberrimam, cujus & Ælianus hist. animal. cap. 20. Pliniusque lib. 6. cap. 19. meminere) equos unicornes cervinis capitibus reperiri.

Verùm jam nunc audire mihi videor dicentes, si, quales modo descripsisti, Monocerotes dentur, qui fit, ut tam raro conspiciantur, atque adeò varie de iis scriptores loquantur? Hæc autem nihili faciet, quisquis mecum consideraverit asperrimam esse feram monocerotem, ac in vastis, desertisque degentem locis, montibus videlicet Africæ utplurimum ideoque rarius in hominum prodire conspectum adde, quod & indomitum sit animal, nisi forte capiantur catuli, quales ad Prasiorum Regem olim fuisse adductos, Ælianus hist. animal. lib. 16. cap. 20. auctor est, quam historiam Plinius lib. 8. cap. 21. confirmat: qui festis dein diebus robora ostensuri in arenam producti fuerint.

Accedit, quod hæc fera, si casu quodam grandior in hominum pervenit potestatem, ob aeris alimentique mutationem facillime extinguatur in longinquas abducta terras.

Sunt tamen plurimi, qui vidisse se Monocerotem testentur, sic P. Venetus lib. 3. cap. 15. in Tartaria vidisse se unicornu scribit.

Ludovicus Vartomannus itineris sui Æthiopici lib. 1. geminos unicornes Mechæ se vidisse asserit. Majorem equino pullo 30. menses nato haud absimilem credit. Prominet in fronte cornu unicum longitudine trium cubitorum, longe natu minor est alter, utpote anniculus, ac equino pullo simillimus. Ejus cornu quaterni palmi longitudinem non excedit. Coloris est id animal equi mustelini, caput cervi instar, collo non oblongo, rarissimæque jubæ ab altera parte solum dependentes. Tibias habet tenues, easdemque graciles

gracilés admodum, hinnuli modo. Ungulas anteriorum pedum bifidas habet. Caprinos pedes ferme referentes. Tibiarum posteriorum pars exterior villosa est, pilique plurimi. Sane id animal ferum videtur, verum ferociam nescio quâ comitate condit. Advecti sunt ex Æthiopiâ ab Æthiopum Rege ad Mechæ Sultanum, quem vocant.

Aloysius Cadamustus itinerarii sui cap. 50. itidem conspexisse se unicornu ea in novi (quem vocant) Orbis parte memorat, quæ Indiæ quam maxime propinqua est.

Idem ille, cujus supra memini, pater Hieronymus Lusitanus è soc. Jesu indagator strenuus tradit descriptione Æthiopiæ, quendam etiam è soc. Jesu itinerisque socium qui aliquo tempore in Æthiopia, sive Presbyteri Joannis (quem vocant) terris degisset, avidum maxime fuisse hujusmodi cornuti animalis habendi: quapropter ad eum adductum fuisse à matre recentem catulum. Hic autem usque adeo laborum impatiens erat, ut paucis post diebus extingueretur. Meminit & idem Lusitani cujusdam Tribuni, qui ipsi narraverit, quomodo cum viginti exercitus militibus in iisdem oris viderit parvæ vallis denso nemore cinctum equum perfectum formâ, pilisque ac colore, cujus unicornu esse dicitur. Dixerat quoque ille equo mediocri animal illud magnitudine par fuisse, coloreque subnigro, ac cauda, ut & jubis nigris, pilisque brevibus, ac paucis, nec defuisse fronti elegantibus distinctum lineis cornu, cujus quinque circiter spithamas longi color albesceret.

Thom. Bartholinus hist. anat. cent. 2. hist. 61. Franciscus, inquit, Marchio de Magellanes Africanus, nomine Regis sui Guinensis ad Curlandiæ Ducem Legatus Hafniæ 1652. subsistens, in patria sua unicornu reperiri dixit, è genere quadrupedum sæpe à se visum, nec de eo in Africa dubitari. Atque ex ejus relatione se comperisse idem scribit unicornu Afris *Tirè bina*, quod est cornutum animal, dici, velocissimumque ac ferum animal in deserto *Cano* oberrare, unde vivum capi nequeat, sed sagittis figatur; cadaver tamen reperiri, quod à veterum Monocerote non multum distet, Magellanicus tamen vivum non viderat. Unicornu autem illud, referente ibidem Afro, magnitudine, & forma mediocrem exprimit equum, capite, cruribus, & pedibus pilosis, juba brevi, vixque sphithamam longa, cauda equina, nec valdè pilosa, cutis omnis glabra, pilisque brevissimis; linea nigra per dorsum cinereum excurrit, à maxilla autem inferiori ad abdomen color candidissimus est. In fronte crinium fasciculus visitur; è cujus medio cornu unicum prodit, cui ille quamvis à fronte separato adhæret. Cornu autem vix tres superat spithamas octo vel novem circiter pollices in basi crassum: nec tamen hoc in gyros instar borealis cornu contortum est, sed exiguas tantum habet incisuras: color ei flavus est circa radicem cavo. Mas solus cornu isto, fæmina cætera mari simillima sine eo visitur. Reliqua videsis apud Bartholinum d. l.

Vincentius Blanquius cap. 25. fol. 129. itinerarii per totum terrarum Orbem, tradit se in civitate *Canaranensi* quæ est Regni Peguani in India, apud hospitem quendam fuisse commoratum, cui duo monocerotum cornua fuissent, quorum alteri ossis frontis etiam tum adhæsisset pars. Ille virum hoc interrogatum, viventiane vidisset hujusmodi animalia, respondisse narrat, se duo tantum conspexisse quibus parvis admodum nondum essent cornua; alterumque à rege venante fuisse captum, matrem vero nunquam apparuisse quavis quæsitam industriâ; monocerotes enim hominum conspectum fugere, serpentumque majorum vitare dicuntur occursum, utpote qui ipsis quam maxime infesti noceant.

Memini equidem, ait idem, me illud unicornu in Peguensi regio septo vidisse, cum longe ejus linguam ab aliorum animalium linguis, utpote longam, asperamque differre, caput autem cervino magis, quam equino simile esse animadverti. Pilis etiam ea animalia plurimum discerni tradit. Qui vero monocerotem regunt, alimentaque præbent, impuram feram dicunt, suoque delectatamque fætore, nec unquam demittentem cornu in aquas vidisse, cum biberet, dicunt.

Indorum reliqui tam multa, diversaquè de hac tradunt ferâ, ut, cuinam credendum sit, vix videas.

Braminorum (quos ille vocat) è numero quidam dicebat dictumque jurejurando confirmabat, se Regi Casubi, cum horum unicornium unum caperetur, adfuisse, illud autem candidum, ac valde annosum, maxillisque eò usque foras prominentibus fuisse, ut cute nudati longo ordine conspicerentur dentes. Memorat etiam ferociter se deffendisse, cornuque inter arboris cujusdam ramos avulsisse, captumque, ac vinctum regi traditum quinque tantum superfuisse dies: neque enim quidquam cibi sumebat, quod vapulasset inter capiendum post Regis Nepotem vulneratum. Unde indomitam, flectique nesciam esse feram quivis conjiciat. Scribit & Reginas ex illius ossibus armillas, confici jussisse, Regem Casubi, autem sibi retinuisse cornu, ut & se Courbeum quendam itineris socium, cum per quinque menses in aula regia degissent, rogasse, uti cornu illud conspiciendi licentiam peteret, Regem autem allatum cornu Courbeo donasse, qui præstantissimum, ut munus munere compensaret, horologium Regi dono dederit. Illud autem cornu multum colore tradit Blanquius ab iis diversum fuisse, quæ Mechæ, alibique vidisset, cum id è cinereo albescentis hæc autem subfusci essent coloris. Regem etiam ipsis conjugis suæ armillas ex alia ejusdem cornu parte confectas, ac optime olentes, totiusque capitis ossa à Principe quodam istius Regni in arca conservata ostendisse memorat.

J. H. Seyfrid Medullæ memorab. naturæ fol. mihi 593. ex Otthone Guerike tradit anno 1663. Quedelinburgi in Saxonia in campo quodam integrum monocerotis sceleton, quà formâ hujusmodi animalia jacere solent, sed capite elevato, fuisse repertum, cujus fronti adhæreret cornu quatuor plus cubitos longum, ad longitudinis proportionem crassum, cornu autem caputque unà cum aliquot costis, spina dorsi, atque ossibus reverendæ admodum Principi Abbatissæ ibidem degenti traditum fuisse.

Testes autem hosce oculares inter se, aliosque qui ex aliorum tantum scripsére relatu, ita in describendo cornu discrepare non adeo miremur: ita nonnulli, qui animal id non videre, Cornu istud, Cui diversos admodum colores attribuunt, modo lævem, modo inæqualem, striatumque ajunt, modo negant, alii tres spithamas longum dicunt, quidam etiam quinque, incisosque asserunt nonnihil pedes, refragrantibus iterum aliis.

Cornuum autem, pilorumque colorum diversitatis causa haud dubie est ætatis, (ut ex Blancquio adductis liquet) vel etiam regionis differentia.

Ita Candidi reperiuntur corvi, ursique, ac lepores in Islandia, nova Zemblâ regionibusque Arcto vicinis, albos etiam quoque cervos fuisse conspectos Aristoteles libro de coloribus, Pliniusque lib. 8. cap. 32. fol. mihi 142. ac Bochartus de animal. S. Scripturæ pag. 963. tradunt. Albentes etiam nonnunquam reperti fuere Elephanti, quos divinis Pagani affecerunt honoribus. Reliquas vero circumstantias regionum, aerisque, ac alimentorum, opinor, varietas efficit, uti id aliis non tantum animalibus, sed & ipsis contingit hominibus, quibus indoles, moresque pro ætatis, plaga-

plagarumque necnon nutrimenti differentia longe dissentiunt.

Illis autem, qui cum ex relatu, aliorumque, tantum fide scripserint, errarunt, ignoscendum esse reor.

Anne etiam dissentientium videmus de Rhinocerote opinionum agmina, qui copiosius multo, sæpiusque reperitur, quam Monoceros, ita ut dixerit Ælianus histor. animal. libr. 17. cap. 40. supervacuum fore, si quis Rhynocerota descripserit, quem tot Græci, Romanique coram aspexerint, optimeque norint, multum tamen plurimarum de eo discrepant monumenta. Ajunt namque Bontius, ac Neohosius eum coloris esse subcinerei, Plinius autem, & Strabo in spectaculo à Pompeio Magno instituto, Rhynocerotem subflavi coloris conspectum fuisse memorant.

Testatur Andersenus pellem ei esse è nigra cæruleam, quidam plicatam eam, squammeam vero nonnulli tergumque scutulatum, ac veluti perpetuo thorace munitum asseverant. Duo huic feræ cornua alii attribuenda, unum tantum alii pertinaciter contendunt. Denique illud modo nigrum, modo cinericeum, albumve, unumque pedem, cubitive partem quartam longum dicunt, minus autem esse varii, duos vere pedes longitudine æquare ab his diversi statuunt.

Considerandum denique reor verum unicornu rarius in hominum potestatem pervenire ac reperiri. Atque hinc quidem contigit, ut tot arte, fallaciaque veritatem imitante conficta, vel aliorum etiam animalium cornua pro veris habita, magnatibusque obtrusa sint, utque tot, tantique viri splendidam fabulam Monocerotem, vanumque ejus cornu contra quævis toxica crediderint antidotum quanquam & hi culpâ qualicumque absolvendi sint, quod miris, nec adeo compertis difficilius fides habeatur: ut Horatianum illud huc transferam.

Segnius irritant animos demissa per aurem
Quam quæ sunt oculis subjecta fidelibus.

Præsertim cum usu didicissent has isti cornu vires non esse, quod, cùm esset alterius animalis, falso monocero is crediderant.

Absit tamen, ut quisquam propter hanc scribentium discrepantiam inane tantum nomen existimet unicornu, quandoquidem enim rarior hæc fera est, solisque lateat in locis, atque non ita multis nota sit, non erraverit fortassis, qui nonnullos eam pro lubitu, erroneisve narrationibus, picturisque inductos descripsisse dixerit, non inepte enim Flaccus.

Ficta voluptatis causâ sunt proxima veris.

Denique quoniam plura sunt uno frontem munita cornu animalia (ut supra notatum) quæ hoc certe, cum sit unicum unicornem excellentiorem referunt, facile contingere potuit, ut errores, nævique in eorum scripta propter multum à se distantiam bestiarum male conjunctas, separatasve qualitates irrepserint.

Quod si quis scire gestiat, qui fiat, ut nec Hippocrates, nec Galenus Monocerotis meminerint, cum ejus cornu tam præstantissimum dicatur contra quævis venena Antidotum.

Interrogari poterit, quid causæ sit, quòd non æque scire desideret cur nullam rhabarbari, aloesve Hippocrates, nullam itidem fol. Sennæ Alexandrinæ, Camphoræ, spermat. ceti &c. Galenus fecerit mentionem, cum tamen eorum illa tempore extiterint.

Certum etiam est nec Hippocratem, nec Galenum, Dioscoridemve unquam vel fama tantum Ambram Gryseam, lapidemve bezoardicum au guajacum, vel sassafras, salsamve parillam, guttamve gemou, aut denique mechoacan. novisse. Licet autem his Viris egregiis ista minus fuerint nota, ideone eorum temporibus eodem, quo nunc producuntur modo orta fuisse sanus quispiam inficiabitur.

Plurium insuper rerum, quæ è longinquis ad nos apportantur plagis, vel etiam desertis proveniant in locis, ac minus solitæ, rarioresque sunt, licet formam, aliasque ignoremus circumstantias, optime tamen innotescit usus. Quàm variantes etiam de Rhabarbaro bene multi opiniones scriptis fecere notas? ignorabatur quænam esset planta, & quibus hæc venisset ab oris. Quam incertæ etiam de castoreo sententiæ sparsæ sunt, quod ex fibri testiculis nonnulli constare hariolati erant? quam ambigue etiam multi ceti semen Ambram Gryseam monstrive cujusdam excrementum, vel piscis alicujus hepar, aut avium fragrantibus nutritarum herbis alvinas fæces fluctibus in mare ac celsis detrusas rupibus aut denique fungorum marinorum quoddam statuere genus.

Similiter etiam nuper varia admodum, discrepantiaque de succino prolata sunt judicia, aliis illud bituminis quandam speciem, cretamve, resinam aliis ab arboribus quibusdam promanentem, nonnullis autem bestiarum quoddam excrementum clamantibus.

Quàm aliena etiam à veritate nuperrime de spermate ceti prodita sunt, ut & ipse Gaspar Hofmannus de Medicam. Officinal. paralipom. cap. 66. fol. mihi 678. se nescire, quidnam sit, aperte, ac ingenue fateatur. Schroderus Pharmocop. med. Chym. lib. 3 cap. 31. fol. 170. inter scriptores de ejus origine non convenire ait, quandoquidem quidam balænæ genituram dicant, sed immerito, ut sentit ipse, quod illud ipsum etiam iis reperiatur in locis, quibus nec vola quidem, aut vestigium balænarum sit. Alii salis florem dicunt, cujus meminerint veteres, adeoque sal maximum spumosum vocant. Sed nec hi saniora sentiunt, flos enim salis veterum rubebat, eratque tenuis, aquosusque, ac subsalsus, necnon detergere aptus. Harum autem qualitatum spermati ceti nulla inest.

Hoc autem, quin è ceto proveniat, dubitare non sinunt non ita dudum nota argumenta.

Piscis enim quidam à balænarum generibus in littus impulsus Norfolciensi, repertusque à piscatoribus fuit 60. pedes longus, cujus è capite fluenta olei, ac ceti spermatis profluere, ac à piscatoribus collecta, asservataque sunt diligenter. Aperto autem capite ipsa spermatis reperta fuit, ut sic dicam, officina, certis conclusi cancellis justo ordine dispositis, qui anserinis ovis magnitudine pares, laminisque vel adulti hominis caput magnitudine æquantibus obtecti, favorumque forma albentes, atque oleo scatentes essent teste Brovvnio pseudodoxiæ Epidem. fol. 318.

Hoc autem sperma ceti naturale est, nostrum autem quod passim in Pharmacopoliis prostat, mere factitium & compositum duplicis est generis: alterum è cerebro, alterum quod à balænæ conficitur pinguedine.

Sed nec dum etiam satis constat, cujus arboris sit agallochum sive lignum aloës, quibusve crescant Malabathri folia truncis. Illius namque tantum scimus arborem desertis, inaccessisque florere in locis, nec nisi hujus frusta tantum conspici, quæ quotannis exundantes Ganges, Indusque, aliique orientis fluvii trans ripas ejiciunt, ac bene olentia accolis colligenda relinquunt. De Malabathri foliis autem (quæ tanquam præstantia aromata Theriacæ plerumque admixta fuere, ac quorum defectum nunc simile quid supplet) non convenit inter scribentes. Verum non ita diu constitit

constitit illa canellæ arboris esse folia; quamquam hujusmodi arborum varia genera in Malabaria, insulisque Ceylanâ ac Japanâ alibique sint, aliæque verum cinnamomum, cassiam ligneam aliæ, Malabathri autem folia nonnullæ producant, annotante Jacobo Breiicino obs.130.miscel.cur.med. phys. Anni 4.pag.mihi 439.

Nuperrime quoque dubitarunt nonnulli, unde Camphora originem duceret. Certatum quippe diu, atque in diversas itum est sententias, illis eam è frutice prodire, his minerale dicentibus. Agricola 4. fossilium Fuschius lib. 1. de compon. M dicam. ac Cæsalpinus metall. 33. Indicam, sulphuteamque ajunt Camphoram terram esse; Matthiolus in Dioscorid. libr. 1. cap. 75 fol. 104. arboris cujusdam gummi esse statuit in montibus Indicis, quibus sit vicinus Oceanus; tantâ crescentis multitudine, altitudineque, ut centum l quoties homines simul patulo tegmine, umbraque contegere queat.

Garcias ab Horto Archiater quondam Vicarii Regis in India cap.11. aromatum fol. mihi 48. satis ostendit minus recte se hanc novisse arborem, licet diutius istis in Regionibus vixerit, is autem Mercatores Lusitanos insimulat, qui dummodo lucri bonum esse odorem ex re qualibet sciant parum sint solliciti, quas ferat tellus, quam adeunt arbores, quibusve hæ insignes existimentur fructibus.

Ante paucos autem annos demum constitit è cortice radicis canellæ arboris oleum, ac sal quoddam volatile per distillationem prodire, quod posterius frigefactum ab oleo sejungitur, ac deorsum vergit, quamvis per coctionem etiam ab illo Camphora separari possit.

Quispiamne etiam scire se autumet, cujus arboris sit Thus nobis adeo usitatum, & unde plurima gummi proveniant. Temerarium certe duco, quod non videris, continuo velle negare, quando rerum etiam naturalium sæpius multa caligine tegitur ratio, ut non nisi multa erui possit industria præcipue si rariores sint, ac in longinquarum tantum terrarum pene inaccessis reperiantur locis. Humanum igitur est, si quis in hisce erret.

Statuo itaque, quandoquidem multorum, quorum quotidianus est usus, vix innotescit origo ac indoles, non negandum esse Unicornu existere, quamvis non ita multis notum sit, cum quod rarius propter jam dictas rationes reperiatur, tum quod nunquam fere vivum capiatur & observandum profecto est omnes uno ore scriptores hoc ipsum asserere.

Sed nec sic quidem cuivis satisfecero. Erunt quippe, qui dicant, alicubi in terris hoc existat animal. cur non Romani etiam, quorum imperium Oceano, fama astris fuit terminata, hoc animal in triumphis (quos victoribus sæpe decrevere) circumduxerunt, vel quidni etiam pugnaturum more Rhinocerotum, Elephantum ac Tigrium, nec non Leonum Urorumque, ut & Ursorum, atque Orygium in amphitheatra induxerunt.

Sed & his, quod sæpius dictum, respondendum: animal rarissimum esse Monocerotem, ac nunquam fere vivum capi, quin & indomitum esse, captumque, dum alio transfertur per mare, facile extingui, uti & Rhinocerotes, Cameli, aliæque feræ: cujus rei Ælianus quoque lib.10.cap.18.fol. mihi 295. rationem reddit. Bacciusque fol 35. aliisque testimoniis confirmant. Idemne etiam plurimis herbis, aromatibusque è longinquis regionibus hasce in terras advectis contingere videmus.

Verùm quotusquisque est, qui Romanum Imperium nequaquam ad eam Indiæ partem, quam Indus, Gangesque rigant, ac in qua Monocerotes copiosius reperiuntur extensum fuisse ignoret: ipsi namque Romani nunquam Parthis virtute militari superiores fuere; utut quandoque de his fusis, fugatisque triumphaverint. Vix enim trajecto Euphrate eorum quam latissime patentes fines viserant, cum paulo post amissis cecidit Crassus signis, inultaque errav.t umbra.

Quid autem de Cornibus quæ in Europa nostra Reges plurimi, Principesque, aliique potentiores quam religiosissime tanquam Unicornium asservant, dicendum.

Verisimile est ea, quæ sæpius conspiciuntur, non unius, ejusdemque animalium generis esse, sed plurium, quibus tamen unum tantum frontem tueatur cornu. Alia enim lineis circumductis distincta cornua, glabra alia, ac modo candida, modo nigra sunt. Sic etiam duo cornua colore nigro Mucronibus acutis ac superficiebus in spiras contortis Ferdinandus II. Imp.Rom.sibi comparavit quondam, sed onagrorum illa erant.

Quæ bina in S.Marci ærario custodiuntur Venetiis, æqualia, glabraque sunt, ac onagrorum cornibus quàm maximè sunt similia.

Illa autem quæ in S. Dionysii Fano prope Lutetiam nec non Windloræ in Anglia monstrantur, in spiras quoque contorquentur qualia sunt omnia, quæ in Daniâ, Moscoviaque necnon Germania, ac Trajecti ad Rhenum visuntur; ideoque non tantum credunt Dani, sed & demonstrare posse se dicunt, omnia hæc ex ipsorum Regno provenire cornua, quibus testis accedit Bartholinus Epist.cent.1.fol.237.

Frequentes enim hæ fuerunt olim merces, cum libera, notaque esset è Norvegia in Groenlandiam navigatio, ac quotannis in utramque regionem ut plurimum hinc inde instituieretur. Dani autem tum temporis falsa hæc cornua non piscium quorundam dentes, sed monocerotia dicebant.

Scribit Vormius Musei sui lib. 3. animal. cap. 14. omnia ista quæ inde proveniunt immerito dicta cornua dentes esse cujusdam balænæ, quæ in Groenlandia, Islandiaque *Narhual* vocetur, ac si balænam dicas alimento viventem. Est enim *hual* balæna, *nar* esca. Bochartus autem Islandis ita vocari scribit, quod Cadaveribus vesci credatur, lib.de animal. S. S. part. 1.p.956. horum autem piscium quidam vel 40. longi sunt cubitos, iisque, scribente Vormio, summo in capite duo sunt foramina, ad ipsum os penetrantia, per quæ respirant, immissamque pro lubitu aquam egerunt, hosce autem dentes esse hinc liquere ait, quod singuli superiori mandibulæ affigantur parti, dentes etiam, non cornua vocat Angrimus Jonas specimine Islandico.

Censet etiam Aristoteles omnibus Monocerotibus media in fronte cornu nasci; hi autem pisces falsa ista cornua anteriori mandibulæ parti, cujus cavernis plerumque aliorum inseruntur dentes, affixa gerunt. Itaut, quod antea cornu creditum fuit, ex hujusmodi piscis frontis osse dentem esse constet, quoniam isti per symphysin ossi non conjungitur, sed superiori maxillæ per gomphosin infigitur. Nulli autem præter hunc maximum balænæ isti dentes sunt, quo glaciei fragmina ingentia, si quibus cingatur, non sine violentia rumpit, ut transitum sibi aperiat, unde & ille interdum læditur, partemve sui amittit, quales sæpe in littore reperiuntur: dens autem ille prope cranium aliquomodo cavus est, atque in eo parvulum quandoque

dorque cornu, si ita vocare liceat, crescit ejusdem plane formæ, cujus est ille, uti apud Vormium cap. 14. fol. 285. legere est. Unde Simon Viresius libr. 1. Groenlandiæ antiquæ fol. 39. credere se ait hisce piscibus dentes istos tandem excidere, aliosque iterum nasci pari modo, quo infantibus, ac interdum adultioribus contingit, ut à novis crescentibus dentibus priores illi propellantur, protrudanturque. Atque ideo quidem credit tot ejusmodi dentes à piscium separatos capitibus in Groenlandiam Islandiamque à glacie provehi.

Paulus etiam Jovius lib. 18. histor. de vero Monocerotio agens, cornu, id, inquit, vivo animali non detrahitur, cùm ullis insidiis intercipi nequeat. Cornu tamen sponte decisum in desertis reperitur, ut in cervis accidere videmus, qui ex senectæ vitiis, renovante natura, vetus cornu exuunt, venantibusque relinquunt.

Rochefortus de Insulis Americæ prætentis cap. 8. fol. 159. aliam quandam unicornis marini describit speciem qualem in Testudinum insula, quæ non procul Sancto Domingo est, littore fuisse expulsum narrat anno 1644. hic autem piscis octodecim pedes longus, ac totum corpus squamis magnitudine nummi Imperialis, vel Philippici (quem vocant) coloreque cæruleo obtectum erat, isti autem unicorni equino paulo majus caput erat, sed forma pari, pulcherrimoque frons conspicua cornu, quod novem cum dimidio pedes longum, directumque, ac sensim tenuius acuto spectabatur mucrone, hujus autem partis capiti proximæ circuitus sedecim pollices latus erat: ipsum autem cornu instar cochleæ torcularis contortum erat, quin & coronæ quædam imago capiti inhærebat, piscis autem formam ipse exhibet pag. 162.

Nunc autem de hujusmodi cornuum viribus nonnihil dicam; ipse etenim quævis quadrupedum, sive unicornium sive multicornium cornua contra venena antidota præbere statuo, quod volatile quoddam sal contineant hoc autem spiritus conciliat, sanguinemque longe reddit tenuiorem, necnon cor ipsum maxime roborat, venenis adversatur, & pestilentibus febribus insigne est remedium humores noxios per sudorem & urinam expellens: longe tamen majorem huic, quam illi cornu resistendi venenis inesse efficaciam. Imo vehementius sese his opponere crediderim cornua quæ in calidioribus reperiuntur plagis quod plurimum haud dubie volantis Salis includant.

Nec veteres cornuum virtutes salutares ignorasse videntur. Hinc enim est quod olim cornibus biberint. Unde ἀπὸ τοῦ κέρατος κεράν miscere, ac bibendum præbere: hinc autem κρατήρ. Urorum etiam cornua potuum gerula facta fuisse inter regias mensas Solinus cap. 32. prodit. Tradit etiam Ælianus potentiores apud Indos cornibus asini Indici bibere solere: quod & affirmat Philostratus vitæ Apollonii Thyanæi lib. 3.

Septentrionis autem incolis maxime cornua poculorum vices supplerunt. Sic Saxo etiam Grammaticus hist. Daniæ lib. 7. illos Urorum bibisse cornibus testis est. De Corneis autem veterum, Regumque poculis legatur Athenæus lib. 21. Dipnosoph.

Observandum quoque puto in calidissimis Orbis terrarum partibus pessima etiam, ac maxime noxia gigni toxica, ideoque providentissimum mundi Arbitrum illis etiam locis præstantissima suppeditasse antidota, quibus ista suffocentur, obtundanturque crediderim.

Propriæ dictæ equidem Monocerotí admirandas esse dotes, viresque quibus letalia, ac minus cognitis necantia modis venena supprimat, ac vincat, nulla ratione negare quempiam posse statuit Brovvnius Pseudodoxiæ Epidemicæ cap. 23. quando enim alcis ungulæ, cornuaque comitiali laborantibus morbo prodesse dicuntur, quando etiam non tantum os cordis cervini, sed & ejusdem cornu est corroborans, Hyacinthorumque confectionemve ingreditur, quid causæ est, quod illam Monocerotio cornu inesse negemus potestatem minime vero se credere idem Brovvnius ait, hujus tantam esse antidoti efficaciam, ut, quod tamen haud pauci volunt, sublimato, aliisque, quæ secundâ (ita ait) qualitate sive partium rosione necant, resistat venenis.

Memorat Ulysses Aldrovandus Judæum quendam Venetiis unicornu vendere voluisse, ac ut, verum esse probaret, cornu parte circulum in mensa duxisse, immissoque primo scorpionem, mox & araneam, illius terminos superare minime potuisse, sed huc illuc repentes intra horæ quadrantem nec ante antidoti vi interiisse. Simile quid Stephanus Rodericus Castrensis lib. 4. de meteor. Microcosm. cap. 4. magno quopiam cornu factum se vidisse tradit, quod nobilis quidam Lusitanus ipsi monstrarit, Regisque, cognati sui, esse dixerit, hic autem cornu, ut minime fictum esse ostenderet, araneam imposuit, quæ cùm quàm citissime aufugere niteretur, vi retenta brevi sola antidoti vicinitate extincta est, Testatur hinc insuper vidisse se in Lusitania monocerotis ossa quamplurima superasse venena, asseritque paucos admodum absque hoc insigni remedio Magnates ex India in Lusitaniam reduces esse.

Narrat etiam Monardus Tract. de lapide Bezoardi similem se H spali ab hujusmodi cornu frusto provenientem vidisse effectum quamobrem hoc omnia omnino præstanti virtute antecellere antidota statuit: nec dissentit vir eruditissimus Ficinus de vita cælitus comparanda, qui Cornu isti cælestes propemodum dotes attribuit. Idem censent Brassavolus, Dioscorides, Matthiolus, Baccius atque omnes fere, qui de pestilentibus, malignisque febribus plura scriptis consignarunt uno tamen omnes fatentur ore rarius illud reperiri, atque inter Regum, potentiorumque thesauros numerari pretiosiores.

Amatus comment. in Dioscorid. lib. 1. enarrat. 52. omnes qui in India fuerint, asseverare ait monocerotis cornu apud Reges, Principesque maximo esse in pretio, imo & Lusitanos, qui diutius medicinam in India laborantibus fecissent, dixisse medicos nullum excellentius Indis veneno, contagiosisve infectis febribus propinari remedium posse, atque ideo quondam Indi proceres Monocerotio cornu auro præminuto bibere soliti fuere, ne qua forte tradente Æliano, toxica nocerent, in Æthiopia quoque Regiis illud imponitur mensis, quo explorent Aulici, nunquid veneni epulis inditum sit. Memorat etiam Paulus Jovius libr. 31. Clementem vij. Pontificem Romanum Franciscum I. Galliarum Regi hujusmodi cornu bicubitale, cælatoque innixum auro dono dedisse, quo cujusvis cibis admixti veneni vim eluderet. Hanc quoque ob causam magnæ in India auctoritatis viri ex ejusmodi cornu confectis ornantur armillis: uti supra è Blanquio annotatum.

Laudat quam maxime Aloysius Mundella hoc cornu tanquam à cane rabido, aliisve infectorum toxicis certissimum remedium. Ne cui itaque mirum sit, si illud cum propter raritatem, tum propter eximias dotes tanto pretio olim fuerit divenditum, ut etiam

etiam memoret Baccius pag. mihi 105. Germanos quosdam Mercatores Romam venisse, ut Cornu Monocerotis quibusdam Principibus offerrent, quod 90000. coronatis æstimarent. Julius iij. p. m. scribente eodem, officinam aromatariam, pretiosisque refertam pharmacis, quam Vaticano in palatio extrui curaverat donavit inter alia Monocerotii cornu fragmento à Ragusinis mercatoribus 12000. coronatis empto. Quo Baccius Augustinum Riccium Medicum Pontificium usum fuisse se scire ait, qui illud interdum pondere scrupuli unius, quandoque 10. granorum ad minimum, vel cum aqua aliqua cordi appropriata requirente necessitate, cum felici successu multis, qui hujus ope magna evitarunt pericula, propinaverit.

Quanquam autem dens ille piscis *Nerhual*, non cornu sit iis, tamen insignis est dotibus, quas bene multi quondam ei, tanquam Monocerotio cornu, attribuerunt. Non animadvertuntur, scribente Brouvvnio d. libro fol. 301. in plurimis quamvis non in omnibus, quæ apud nos reperiuntur. Plurimique fiunt, cornibus istæ qualitates, quæ aliis inesse solent. Neque enim igne, coquendove, aut liquoribus mollescunt, nec multum gelatinæ iis decedit, nec facile calcinatione philosophica dissolvuntur, sed rimis fatiscunt vel in laminas solvuntur, contra, quam aliis accidit cornibus.

Addi etiam id ipsum confirmantem Bartholinum Epist. med. cent. 1. fol. 100. Testatur hic quoque Epist. med. cent. 2. fol. 579. necnon Hist. anatom. rarior. cent. 2. histor. 56. cent. 4. histor. 4. & cent. 5. histor. 46. se non sine prospero successu febricitantibus, præmissis ex methodo præmittendis, hujus dentis pulveris dragmam dimidiam præbuisse, qui veluti maxima quadam vi sudores expulerit febremque minuerit. Quod ipsum se & in malignis grassantibus febribus, tertianisque expertum ait. In aliis etiam morbis, quos ejectione sudorum tollere quis gestit, non minus felici eventu hujusmodi rasi, posteaque contusi dentis pulvis intus sumitur.

Memorat idem cent. 2. fol. 662. Kyperum Professorem quondam Lugdunensem in Batavis hujus dentis pulverem peste laborantibus prospere exhibuisse. Quin & N. Tulpius obs. med. cent. 4. obs. 58. conducere unicornu marinum expellendis variolis & morbillis, domandisque febribus malignis, se non semel expertum esse scribit.

Martinus Forbisserus navigatione in Regiones Occidentis & Septentrionis piscem mortuum in Septentrionis mari se invenisse narrat, qui undis agitabatur & in rostro unicum cornu rectum gerebat longitudine unius ulnæ cum semisse. Hoc autem intus cavum fuisse, ac quosdam in id araneas injecisse, quæ è vestigio fuerint mortuæ, scribit.

Statuunt tamen nonnulli qualitates quas S. pagina animali *Rem* attribuit, omnium optimè Orygi convenire.

Est tamen oryx æque, imo magis ignotus, quam proprie dicta monoceros, ac de utroque pari varietate loquuntur scriptores.

Primo namque caprea generaliter latinis capra, ac præcipue, fera est, cujus tamen plures species, Rupicapra, Dama, Ibex, Bubalis, Pygargus, Capra strepsiceros, Dama vulgaris, Capra moschi, Bezoardica, Oryx &c.

Oryges autem Columella lib. 9. cap. 1. cervis; at Plinius lib. 8. cap. 53. Bochartusque de animalibus S Scripturæ cap. 28. partis primæ paginæ mihi 974. ac Franzius hist. animal. Sacr. part. 1. cap. 23. Capreis annumerant. Ita ut hujusmodi Caprea nonnullis oryx, quibusdam Dorcas, vel Bubalis, aut Dama, Gazellave, aliisque Ibex sit nec cui potissimum adhæreas dicere promptum sit.

De Orygum origine, locisve in quibus degant, non una etiam est opinio. Herodotus lib. 4. animalibus accenset, quæ prope Tritonis Africæ fluvii fontes proveniunt.

Orygem quoque in illa orbis parte nasci tradit Plinius lib. 10. cap. 73. vocatque Getulum Orygem Juvenalis satyra 9.

In Æthiopia produci Agatarchides, Strabo Diodorusque, ac Heliodorus contendunt. In Ægypto etiam reperiri Plinius lib. 2. cap. 40. Ælianusque hist. animal. lib. 7. cap. 8. necnon lib. 20. cap. 29. scribunt. Idem etiam lib. 14. rupicapras summis montium Lybiæ cacuminibus degere tradit.

Formam insuper Orygum alii, atque alii diversam faciunt, dum modo unicum, modo duo illis concedunt cornua; qui Capreis annumerant, bina tribuunt, quos inter B. Bochartus, quamquam pag. 939. ita dicat: reperitur in Segestanæ & Bulgariæ Sylvis, Damir, Charis fera, quæ in medio capitis cornu habet unicum quod etiam p. 967. repetit.

Plinius etiam lib. 11. cap. 46. unum Orygi tantum esse cornu asserit: ita quoque Aristoteles lib. 2. hist. animal. cap. 1. ac lib. de part. animal. cap. 2. ut & Oppianus de venatione lib. 2. versu 445.

Ælianus hist. animal. lib. 14. cap. 15. quatuor cornua Orygibus esse scribit non directa, sed recurva, ac prope humeros contingentia, unde de Damis, Orygibusque Platycerotibus locutus videtur.

Binas exhibet Orygis figuras Jonstonus, verum utrum magis illum, an Asinum referant Indicum, sive Onagrum, ne Aldrovandum quidem dicere ausum ait pag. 86. fateturque nihil omnino certo sibi de ejus formâ liquere. Bochartus etiam cap. 27. part. 1. de animal. S. Script. fol. 966. non plane *Reem* naturam (quo Orygem significari contendit.) sibi perspectam scribit. Ac passim Orygi, licet obscurius duo adscribi non diffitetur cornua, cum etiam quandoque unicornem esse ex Aristotele, ac Plinio constare pag. 970. dicat.

Sed nec de substantiâ cornu inter scriptores convenit. Merembergius cap. 3. histor. naturalis fol. 111. longa, firmaque huic feræ cornua, Bartholinus autem de unicornu pag. 70. ac 71. cava esse variaque, ut arcus, citharasque, ac fistulas ex iis conficiant.

Oryges meticulosos alii, timidosque, ut Athenæus lib. 50. Virgilius Ænæid. lib. 10. Ovidius Fastorum lib. 5. necnon Bartholinus de unicornu, crudeles vero alii ajunt.

Hoc autem inde natum crediderim dissidium, quod bicornes Capreæ (quibus illos nonnulli annumerant) timidiores sint proprie dicto, ac unicornu Oryge, quem sævum Oppianus lib. 2. de venatione v. 446. Martialisque lib. 13. Epigram. 95. necnon Plinius lib. 2. cap. 40. scribunt.

Golumella lib. 9. cap. 1. cum cæteris animalibus ad usus humanos mactari Oryges scribit his verbis. Feræ pecudes, ut Capreoli, Damæque, nec minus Orygum, Cervorumque genera, & Aprorum, modò lautitiis & voluptatibus dominorum serviunt, modò quæstui, ac reditibus.

Bartholinus etiam de Unicornu p. mihi 72. Orygis Corpus sanum admodum, hominesque nutrire aptum, ideoque illum inter pura quoque animalia populo

Israëlitico

Iſraelitico commendatum ſcribit, ut Deuteron. 14. v. 5. conſtat.

Gratiſſimi ſaporis haſce Carnes fuiſſe, lautiſſimaſque conjicias, quòd Romanorum dapes conſtituiſſe ſcribat Juvenalis Satyr. 11.

Diſſentiunt denique de Orygis longitudine ac magnitudine quotquot ferè eum diſcripſere, Herodotus enim Ælianuſque lib. 4. hiſt. animal. cap. 15. bovi magnitudine parem dicunt: Oppianus lib. 2. v. 55. illum Rhinocerote non multo eſſe majorem ſcribit. Verùm Ariſtoteles hiſt. animal. lib. 3. cap. 2. Capream inter minima cornuta, quadrupediaque animalia ponit, dicitque ſe non noſſe parvum animal Cornutum, Capream autem, quæ noſcat, omnium eſſe minimam.

Hirco parem, barbatumque ſub mento Orygem ſcribit Albertus Magnus, barbam etiam attribuit Ælianus lib. 14. cap. 25.

Atque hæc quidem de Oryge. Cæterum, quiſquis illa rectè perpenderit, fatebitur utique omnia, quæ de *Rem* ſive *Reem* ſacra profert pagina, de Oryge, capreave bicorni, non poſſe dici. Conſtat quippe ex numeror. 23. v. 22. τὸ *Rem* maxime altum eſſe animal, contra quam Ariſtoteles, ac Albertus Magnus de Oryge teſtantur.

Animali *Rem* excelſum etiam cornu eſſe è Pſalmo 92. v. 11. liquet: extolles meum cornu ſicut *Rem*: verùm cervorum etiam altiora eſſe cornua, quam Capreatum, quis ignorat.

Nec tamen inſcius ſum Capream ſaltare ac laſcivire, nec non Cornibus petere ſolere, atque hac conſideratione illud Deuteron. 33. v. 17. ſunt ejus cornua tanquam *Rem*, quibus populos agitabit, capreæ tribui poſſe. Verum & inſolitæ feritatis *Rem* eſt, quare ab hujuſmodi ferarum cornibus deffendi cupit Regius Pſaltes Pſalm. 22. v. 22. cùm tamen viri docti, atque ipſo rerum uſu facta fides, capreas timidiores eſſe demonſtrent.

Illud etiam quod Jobus cap. 39. verſ. 14. de Rem ſcribit, capreis attribui nequit, quæ propter virium defectum ab arandi neceſſitate eximuntur.

At dicet forte quiſpiam Orygem, qui ex caprearum genere ſit, fortem eſſe ſævumque, verum equidem eſt eum capreis eſſe ſæviorem, ſed tamen illi paſſim duo tribuuntur cornua omnes inſuper unanimi conſenſu proprie dictum unicornu nec capi, nec ſub juga mitti poſſe perhibent. Cùm tamen & Sancta Scriptura, aliique (quos inter Martialis annotato Epigrammate 95. lib. 13.

Sævus Oryx conſtat quot mihi morte canum.

Cervos Damaſque, ac Capreas, ideoque & Oryges retibus, canibuſque vinci doceant. Facile laqueo capi poſſe Orygem tradit Albertus Magnus, teſte Jonſtono: memorat etiam Athenæus lib. 5. in ſuperba Ptolomæi pompa Orygum bigas ſeptem fuiſſe: Horus etiam Apollo lib. 1. cap. 46. Ægyptios Reges huic inſediſſe animali auctor eſt.

Nec quicquam effecerit, quiſquis è S. Scripturæ locis ſuperius adductis duo *Reem* tribui cornua, ac proinde non eſſe Unicornu dixerit. Kimchius enim, Aquinaſque, ac Pomarius, aliique Hebræi, atque Arabes *Rem*, animal unico frontem ſpectabile cornu ſcripſere. Animadvertendum inſuper eſt S. Scripturam per numeri enallagen plura *Reem* tribuere cornua. Quando autem legimus Deuteron. 33. v. 17. cornua ejus ſunt, tanquam τῶ *Reem*, non neceſſariò habemus vertere monocerotis, ſed dici utique poteſt Monocerotia, ut plurimi vertunt. Ita ut non videam, quid impulerit Hieronymum, ut Pſalmi 22. verſum 22. Rhinoceroti attribuerit. Neque enim poſteriori illo modo confuſio, quam vitare voluiſſe S. Pater videtur, quæpiam oriri potuiſſe. Sed hic loquendi uſus apud Hebræos, aliosque notior eſt, quàm ut multis exponatur.

Verùm etiam nonnulli loco Monocerotis obtrudere voluere. Sed quam invita id fiat ratione, vel ipſum nomen clamat, quod recentius longe, minuſque notum, quam unicornis. Hujus enim quadringentis ante Chriſtum annis Cteſias ævo Artaxerxis Mnemonis meminit: is enim in excerptis apud Photium, ſunt, inquit, Aſini ſylveſtres in India equis pares, aut etiam minores. Verùm autem quis ante Cæſarem novit? certe poſt hunc pauci admodum illius fecere mentionem, tacente etiam omni Græcorum turbâ. Atque ideo Plinius, Lib. 28. cap. 10. hos Uros noviſſe, nec biſontes tradit, quamvis bubus feris quam maxime abundent Indiæ ſaltus. nec conſtare ait Bochartus pag. 962. Uros alibi fuiſſe, quam in Hercynia ſylva, aut locis parum remotis: unde Moſis ævo Judæis innotuiſſe nemo ſibi perſuaſerit. Nec eſt, qui, ut ſcribit idem, Syriam, Palæſtinamque Uros producere aſſerat. Moſem igitur, Jobum, & Balaamum voce *Reem* neceſſe eſt aliud ſignificaſſe.

Tandem etiam Onagrum nonnulli proprie dictam Monocerota ſtatuere; ſcimus equidem hujus feræ cornu à Monocerotio forma differre, ſed & non minus præſens adverſus venena eſſe remedium quamquam & hoc animal unicornu magnitudine par ſit, variis tamen diſtinguitur modis; pilis videlicet longitudine, æqualitate, ac colore cornu, nec non pedibus &c. quæ omnia etiam pro regionis, in qua naſcitur, diverſitate differunt. Cornuti namque in India Aſini agreſtes ſunt, ut & in Scythia, Africaque, tradente Herodoto lib. 4. nec non Æliano hiſt. animal. lib. 10. cap. 40.

Quin & ipſa ſacra pagina Jobi cap. 39. verſ. 8. ac 12. unicornem, onagrumque diſtinguit, ac diverſa utrique tribuit nomina. Quamquam Onager etiam ſolitarius ſit, ut Oſeæ cap. 8. v. 9. Jobi cap. 24. v. 5. Eſaiæ cap. 23. verſ. 14. nec non Daniel cap. 5. v. 21. liquet.

Adde vivos capi, domarique onagros, teſtibus Varrone de re ruſtica lib. 2. cap. 6. Plinio lib. 8. cap. 45. ac Anatolio Hippiatric. cap. 14. Martiale, aliiſque: quod de Monocerote vera utique aſſeri non poteſt, ait enim hic epigram. lib. 13. epigr. 101.

Pulcher adeſt Onager: mitti venatio debet
Dentis Erythræi: jam removete ſinus.

Scribit etiam Jonſtonus de quadrupedibus: cap. 5. quoſdam ad generandos mulos onagros jam domitos eligere, quod hæc quam facillime ſub jugum veniat fera, ſubactaque rarius ſolita repetat loca. Onagros ab Arabibus in deſertis laqueis, aliiſque capi inſtrumentis teſtatur Leo Africanus p. 215.

Nec diſſentit Jobus cap. 39. docet enim liberum vinculis incedere onagrum, qualis quamdiu manet, in deſertis degit, civitatumque frequentiam temnit &c.

Atque ita quidem Lectori conſtare cenſuerim, nec dentem piſcis *Narhual* cornu, multo minus Monocerotium, nec etiam Orygem *Rem* eſſe, cùm quod bina plerumque feratur gerere cornua, tum quod timidior ſit, dometurque, nec non lautas luxurioſis præſtet epulas. Quamquam enim animi intrepidi, ſævuſque ſit Oryx quandoque, capitur tamen, ut ſæpius dictum. Verùm enimvero ſi doctiſſ. Sam. Bochartus de Animalib. S. S. pag. 961. & 962. veterum teſtimoniis abunde ſe probare dicat τὸ Rem non in boum,

boum, sed caprearum esse numero. ac p. 970. Jobum ita exponat, ut scilicet dometur quidem *Rem*, attamen ab arandi eximatur necessitate: ne videlicet negetur posse intelligi Oryx, qui domatur ac propter roboris defectum aratri immunis est. Si idem Bochartus etiam 968. feritatem orygis, ac robur, quale Jobus, aliique τῶ *Rem* tribuunt, docte, atque eleganter ex prophanis demonstret, anne igitur, ut eruditissimo Viro assentiamur, necesse ast, dicamusque τῶ *Rem* non unicornu excellentius, sed Orygem esse? minime vero ille enim isthæc omnia, quô pollebat, ingenio conquisivit una, eaque maxima, ut putabat ratione, quam apertissime p. 954 indicat, ductus, quod nempe de eo nuspiam legisset, inaudivissetve ab iis, qui peregrinis etiam indagatores accuratiores in terris vixerint, quam etiam ob rationem viri magni Mercurialis, Paræus, Deodatus, aliique existere verum negant unicornu.

Ipse itaque unicornu verè sic vocatum ab omnibus hisce quammaxime distare animalibus, atque illud ipsum non modò propter similitudines à Spiritu Sancto ab eo sumptas, sed & propter expressas quàm apertissimè proprietates, ferocitatem videlicet, robur, animositatem, feramque indolem ac denique propter veterum, recentioremque monumenta, atque ocularium testium fidem, non tantum ante Ogygium extitisse cataclysmum, sed & hodieque, ac præcipue quidem in Africa, existere, atque reperiri existimo.

Hactenus de Monocerote *Clarissimus* STALPARTIUS, *quibus nos Subjungimus.*

Quòd non tantùm ejusmodi animal in Spectaculis ac Amphitheatris Romanorum aliarumque Gentium expositum visum non sit propter feram admodum indolem cicurari prorsus nesciam; sed etiam quia nihil prorsus noverant ejusmodi populi de regionibus quibus est familiare, quarum præcipua procul dubio est Æthiopia superior ejusdemque tractus maximè montani, à peregrinatoribus tam parum etiamnum hodie frequentati, tum propter locorum asperitatem, tum propter aditus difficultatem, tunc propter omnium mercium inibi totalem prope inopiam; tunc etiam propter inhabitantium populorum ferociam, ut pauca admodum de iisdem sciri, exindeque advehi possint. Interea tamen ut è variis testimoniis ab Auctore nostrô allatis satis paret, à quibusdam fide dignis quorum curiositas difficultates præmemoratas superaverat, visum fuisse ejusmodi animal, ac propterea concludendum unum aut alterum ejusmodi testem oculatum existentiam Monocerotis asserentem prævalere debere multitudini aliorum qui idem negant quia non viderunt. Raritatem autem animalis ex eô petendam credimus, tum quod adversum habeat serpentis quoddam genus quod magnam ejus stragem faciat; tum quòd præ feritate mares rarius cum fæminis coëant; tum etiam asserente Patre Hieronymo Lobo quòd homines eorum locorum ubi nascitur unicornu indigenæ non parum ipsius carnium sint avidi ac propterea ex eo occiso vescantur familiarius. Taceo testimonium Joh. Gabriëlis Lusitani qui in Regno Damot animal vidit, cujus frons cornu pulchro, albo, sesquipedem longo insigne erat, cujus magnitudo & forma equinæ non erant absimiles; cujus color erat badius, aut phœniceus, juba, pilique caudæ breviores ac nigri. Taceo etiam Marmolii pluriumque aliorum auctorum testimonia, ac concludo ea tantum propter, inter figmenta ac entia rationis repositum fuisse à viris pluribus doctis Monocerota, quòd à quibusdam ad risum potiùs quàm ad veritatem sit descripta hac fera, dum scilicet afferebant cum Plinio & aliis non minus quàm gryphum fabulosum de variis participare animalibus, ac ex pluribus componi, si ita loqui fas est, naturis.

MORSELINI vid. *Rotula.*

MORSUS DIABOLI Seu SUCCIDA.

Nomina. Succisa sive Morsus Diaboli *I. B.* Morsus Diaboli *Ger.* Diaboli vulgaris flore purpureo *Park.* Succisa glabra *C. B.*

I. B. Quà radici, minimi fere digiti crassitudine, fibræ longæ albæque circumnascuntur, ea præcisa seu præmorsa apparet, sapore misto acri & amaro, folia oblonga, acuminata scabiosæ quanquam non dissecta sed integra, vel paulum quid, præsertim quæ superiorem obtinent locum, serrata magis quidem supra quam infra virentia, brevibus utrinque & vix conspicuis pilis hirsuta, ut omnino glabra videantur, bina ex adverso pediculis ad basin coeuntibus caulem amplexa; magis crebra in caule quam vulgaris scabiosæ. Caulis cubito altior, teres solidus, rubescens, ramosus. Flores in summis caulibus & ramulis cærulei, non adeò plani ac scabiosæ vulgaris, verum globosi: omnes quoque flosculi florem totalem componentes ejusdem figuræ sunt & magnitudinis, cum in scabiosa marginales interioribus majores sint. Flosculi autem ut in scabiosa quadripartiti sunt cum stylo & staminibus intus.

Seriùs quàm scabiosa & sub Autumnum floret in pratis & pascuis, locis præcipuè dumetosis.

Variat florum colore carneo & albo: interdum etiam foliis hirsutis invenitur.

Vires. Alexipharmaca est & vulneraria, ut facie sic viribus cum scabiosa convenit; imprimis celebratur in epilepsia, peste, uteri dolore, sanguine coagulato, abscessibus occultis, lue venerea ejusque ulceribus; in vulneribus recentibus, &c. extrinsecus in Angina tumoribus tonsillarum quæ ægrè ad suppurationem perveniunt (gargaris) in sugillationibus, Bubonibus &c. *Schrod.*

Dodonæus adversus diuturniores faucium tonsillarumque tumores, qui ad suppurationem ægrè perveniunt, valdè commendat, & nulli secundam affirmat succisam; cujus authoritatem ego secutus, plerumque gargarismis, ubi venereis & aliis ulceribus fauces gingivæque scatent, felici successu miscere soleo; succum ipsum Camerarius utiliter admodum addi gargarismis in Angina ait Sim. Paulus. *Raius.*

MORUS.

Vocis *Mori* multiplex Etymon adfertur; qui Latinam esse volunt à *morâ* seu *morandô* deducunt, quòd Arborum postrema frondes germinaque producat. Verum mora & morus non conveniunt quantitate primæ syllabæ; alii à μαυρὸς id est, niger dictum volunt quia baccæ ejus nigræ sunt, alii & rectius à Græco deductum existimant. Nam & arbor ipsa μορέα appellatur à Nicandro: fructum verò μόρον dici Æschyli, Sophoclis aliorumque auctoritate comprobat Athenæus libro vj. alii ἀπὸ τοῦ μόρου, id est, exitio, supplicio, infortunio deductum putant, quòd exitii quondam causa fuit illis qui exscindebant, at quibus quæso aut quando? nec defuere grammatici (qui literam pro litera ponendo) μῶρον κατ᾽ ἀντίφρασιν dictam arbitrantur, id est stultam cum sit sapientissima, Plin. lib. 16 c. 25. novissima urbanarum germinat morus, nec nisi exacto frigore, ob id dicta sapientissima arborum, Idem l. 18. c. 27. Cum germinare videris morum, injuriam postea frigoris

frigoris timere nolito: eadem de causa sapientissima fertur. Verum Etymologias istas κατ' ἀντίφρασιν explosit Vossius in Oratoriis.

Cùm mori albæ Iulos longis pediculis hærentes observaverit J. Bauhinus: cumque etiam in mori nigræ iconibus juli longis pediculis dependentes pingantur. Fructus autem utriusque brevibus nigræ brevissimis insidere dicuntur, suspicamur Julos à baccis disjunctos esse nec fructus iis succedere, ut nonnulli volunt, quamvis nihil affirmemus, sed rem observatione diligenti determinandam relinquimus.

Usus, Foliorum mori usus est insignis in Italia, Sicilia, Hispania, Gallia ad bombyces alendos, & in eum usum moros albas magno numero circa urbes & oppida serunt; harum enim foliis maxime delectantur vermiculi. Quidam mori foliis deficientibus Ulmi folia & urticæ germina substituunt: alii lactucæ, endiviæ aut dentis Leonis folia præbent: quæ omnia & nos experti sumus: sed junioribus tantum danda sunt, nam si majoribus paulo, aut nimium des, alvo fluida facile dissolvuntur & pereunt. Quocunque autem pabulo præter mori folia eos alas nunquam tex rinam inchoabunt, & tela Sericea se includent. Colligenda autem potius vetera folia quàm nova, mane cum ros solaribus radiis dissipatus fuerit: aut si madida fuerint diligenter prius abstergenda, aut ad ignem siccanda sunt: nam nimius humor obest bombycibus. Verum de bombycibus & serico agere hujus loci non est, sed ad historiam insectorum pertinet.

Vires, Fructus Mori nigræ (mora Celsi Officinis dicti) immaturi refrigerant, siccant & astringunt validè (ubi aruerit Galen.) itaque ad diarrhœas, dysenterias, affectiones Cœliacas, fluxus menstruos: expuitionem sanguinis accommodi sunt. Extrinsecus in oris fauciumque inflammationibus & ulceribus prosunt.

Mori fructus Dioscoridi [de maturo loquitur] alvum solvit [initio pastus & ante alios cibos sumpta] facile corrumpitur, [post alios cibos] & ventriculo inimicus est. Plinio [cui etiam experientia suffragatur] refrigerant, sitim sedant, appetentiam exci ant si non superveniat alius cibus intumescunt: cui etiam adstipulatur Galenus. At è contra Horatius.

- - - - - - Ille salubres
Æstates peraget nigris qui prandia moris
Finiet, ante gravem quæ legerat arbore solem.

Alii etiam ventriculo grata & amica esse volunt. Galenus autem conjectatur, mora exiguam in seipsis habere facultatem ejusmodi qualis magna medicamentibus purgantibus inest, cujus beneficio non modo facile secedunt, sed corrumpuntur, etiam si diu in ventre manserint; imo totam adeo arborem in omnibus suis partibus mistam aliquam vim obtinere putat ex restringente & purgante compositam. Attamen in radicis cortice purgatoriam cum quadam amaritudine exsuperare, adeò ut & latum lumbricum interficiat.

Maturorum succus ad stomatica medicamenta utilis: stomaticen quàm polychreston vocat, sic describit Plinius, Sextarii tres succi ex pomo, leni vapore ad crassitudinem mellis redigatur post additur Omphacii aridi pondus denar. ij Myrrhæ denar. j. Croci unius, simul trita miscentur decocto. Neque est alius oris, arteriæ, uvæ, stomachi jucundius remedium. Alios modos stomaticen componendi ibidem. Vide.

Folia vel sola vel cum cortice cocta odontalgiam sedant (Gargaris) Schrod. Eadem trita cum oleo (ex aceto Schvvenckf.) imposita ambustis igni medentur. *Dioscor.*

Syrupus mororum gratâ suâ aciditate in febribus ad sitim extinguendam & ardorem temperandum utilissimus est: & item ad inflammationes, pustulas, seu ulcuscula oris, palati, uvæ, tonsillarum, gutturis & faucium commodissimus.

Materies utilis est operibus quæ flecti postulant; estque solida, nec in aquis minùs durabilis quàm firmissima quercus. Æternam esse arbitrantur, tradente Theophrastô, & vetustate Loti modô nigrescere. *Raius.*

MOSCHATA, vid. *Nux Moschata.*

MOSCHATELLINA.

Nomina. Moschatellina foliis fumariæ bulbosæ *J. Bauh. Tournefort.* Ranunculus nemorosus Muschatellina dictus. *C. Bauh.* Radix cava minima viridi flore *Gerard.*

Est plantula quæ de radice suâ cauliculos duos tresve promit sex pollices longos, tenues, molliculos, coloris viridis pallidiusculi, è quibus oriuntur folia incisa & divisa ad instar eorum *fumariæ bulbosæ*, coloris itidem viridis. E mediis enascitur foliis pediculus iis non multò longior, in cujus summitate sustentantur flores quinque minimi coloris herbacei, pentapetali, quibus ad instar caliculorum subjacent foliola tria. Floribus succedit fructus mellicellus, succidus, in quo vulgò reperiuntur semina quatuor, lini seminibus non multum absimilia. Radix est semuncialis & uncialis, crassa, candida, pluribus squamulis se invicem excipientibus cincta, fibras emittit plurimas, alias quidem tenues, albas, prælongas, quibus alimentum haurit; alias majores, albissimas, filorum similes, ad intervalla rariora obiter denticulatas, tandemque in capita intumescentes, quibus sub terrâ repens latè se propagat. Flores & folia moschum olent. Martio mense floret in umbrosis sepibus & senticetis.

Radix hujus plantæ virtutis est resolutivæ, detergentis ac vulnerariæ. Tota planta non parum continet olei, phlegmatis ac salis essentialis.

MOSCHUS.

De Moscho ac Animali-Moschifero tam eleganter scribit Clariss. LUCAS SCHRÖCKIUS filius, *Medic. Doctor & Physicus Augustanus, ut supervacaneum credamus aliunde huc adferre quod de illo ac ipsius viribus exhibeamus. Veniat itaque in hanc scenam tam Ingeniosi ac Doctiss. Auctoris Tractatus integer, quamvis pro ratione Operis nostri paulò fusior nentiquam tamen ingratus futurus.*

Moschum, Odoramentum illud nomine & fragrantiâ suâ notissimum, naturâ autem & operatione paucorum notitiam adeptum, dum publico hoc scripto illustrare instituo, nemo meum reprehendere conatum jure poterit. Cùm enim Medicæ Arti me addixerim, quæ remediis simplicibus, à Naturæ bonitate suppeditatis, finis sui impetrandi causa, uti cogitur, adeoque nec naturalis scientiæ adjumento carere potest, non generalem tantùm rerum physicarum notitiam, sed specialem etiam simplicium cognitionem mihi perquam esse necessariam, semper credidi; eamque non ex libris unicè haustam, sed ipsa autopsia confirmatam; ne numerum eorum augerem, qui, juxta *Heraclidis Tarentini*, apud *Galenum* lib. 6. de simplic. medicam. facult. comparationem, Præconibus sunt simillimi, servi fugitivi formam ac notas sæpe præconio publicantibus, propiùs tamen fortè adsistentem minimè agnoscentibus.

Quòd verò paulò prolixiùs id negotium hîc pertractaverim, Moschumque curiosiore indagine excusserim, non *Seneca* tantùm lib. de otio sapient. stimulum addidit, ubi curiosum nobis Naturam animum dedisse, artisque suæ ac pulchritudinis conscíam, spectatores nos tantis rerum spectaculis genuisse, profitetur, ut nempe sciremus, *illam spectari voluisse, non tantùm adspici*: Sed & ipsa, cui totum me devinxi, *Illustris Sacr. Rom. Imp. Academiæ Naturæ Curiosorum* voluntas id à me requisiverat, imò & ipsa quoque materia, præter intentionem meam primam, inter scribendum sic excreverat.

Fateor quidem, me jam quatuordecim abhinc annis, ut ingenii vires periclitarer, & qualescunque meos in studio Medico profectus Parentibus ac Patronis comprobarem, similem materiam conscripsisse, typisque commissam publicè postea, sub præsidio Nobil. atque Excell. *D. D. Joh. Theodori Schencki*, Professoris in Academia Salana celeberrimi, τῶν ἐν ἁγίοις, commilitonum examini subjecisse: hîc tamen longè alia indutus facie, & ad majorem maturitatem perductus, Moschus sistitur; quem nempe adcuratiùs perpendere, plurimùm augere, & magna ex parte immutare conatus fui.

Si verò ullum ex divite Naturæ penu in hominum utilitatem hucusque productum simplex, Moschus certè considerari meretur; cujus incertissimos hactenus natales inquirere, fragrantissimum odorem expendere, nobilissimas vires deprædicare, nec utilitate caret, nec jucunditate: Illa necessitati nostræ consulimus: hac vitæ hujus præsentem ubique & Medicis inprimis infestam miseriam quodammodo condimus. Alii per me eandem ignobili otio edulcorent, nostrosque curiosos labores, quos adsequi utplurimum non valent, contemnant; mihi animum nobiliori isto otio reficere, & *nunquam otiosum* cum Illis esse, adlubescit.

Quod enim *Cicero* 5. de finib. in genere scriptum reliquit: *in ipsis rebus, quæ dicuntur & cognoscuntur, invitamenta insunt, quibus ad discendum cognoscendumque movemur*; id inprimis, de Moscho etiam fateri necesse habeo; qui, non obstante, ortus ejus vilis admodum quòd revera exsistat, & vel excrementa inter animalia, quibus aliàs nihil solet esse projectius, referri debeat, animum tamen multorum Clarissimorum Virorum ut curiosiùs exerceret ac delectaret, potens satis, hucusque comparuit.

Frustraneam quidem hîc navare operam videri possem, si facilè nos carere Moscho, statuere alicui placeret; præcipuè cùm & Medicinæ Principes, *Hippocrates*, *Galenus*, aliique Medicorum antiquiorum eodem, absque ullo Artis detrimento, carere potuerint.

Ast salva res est! Rigoroso isto judicio (ut absque ullius id scribam injuria) procedere, ac scrupulosiùs cuncta decernere si vellemus, Medicinam sane, ut primitus fuit, paucissimarum herbarum, describente eam hoc modo *Seneca* epist. 95. circulo circumscribere cogeremur. Absit verò hoc, ut Naturam ullâ labe oneremus; quæ nec humanæ indigentiæ deesse voluit; nec multiplicia producendo, ullius prodigalitatis rea fieri debuit. Deprædicemus potiùs ejusdem benignitatem, & sponte oblatos thesauros, si non necessitati nostræ, saltem meliori commoditati profuturos, grati suscipiamus! Quo Cl. *Salomonis Alberti* ἐπιφώνημα in Orat. de Mosch. si accipiamus, ad plausum utique ei dabimus: *Ita me hercle Moschus necessarius, ut si usurâ ejus Medicinam orbaveris, ipsa mutila protinus sit ac diminuta.* Cæterùm non nobis Veteres illi in legem dati, aut omnes Naturæ thesauros exhausisse credendi sunt; nobis etiam, quod ageremus, reliquerunt; quibus si ista fortuna, quæ posteris adfulsit, contigisset, Moschum contemtim haberi, magna eorum solertia & indefessum juvandi studium non admisissent. Sequamur potiùs proprium eorum exemplum, qui & ipsi alienæ terræ remedia in usum suum trahere non omiserunt, & medicamentorum variationem, cùm paucioribus contenti vivere potuissent, amplexi fuerunt.

Sed peregrinum, instas, quid esse Moschum, magno redimendum pretio, facilè inquilinis aliis supplendum, nostro non enatum sub climate, ideoque nostræ non æqualem naturæ, adulterationi obnoxium, nativo vigore non ampliùs turgidum, imò natalibus suis obscurissimum &c. Verùm mihi cum amicissimo *Wedelio* meo, procem. Opiolog. mediam ingredi viam, & nec nostra spernere, nec, ubi opus est, exotica rejicere, placet. Si concentratam vim cordialem, magnamque in parva dosi virtutem expetas, cum eodem nunquam satis laudando. *Wedelio: Moscho quid cordialius?* quæro. Paupertas aliàs verè invisa omnibus, aurum gemmasque vel ab extremis Indiis petitas desiderat; cùm tamen domi habeat, quibus honestè & commodè vivere queat: Eandem cur medica suppellex tam anxiè quærat? Cur alienæ terræ opes, sponte oblatas rejectet? Ex pharmacis nostro quoque sub climate enatis paucissima, si ulla (neque etiam opus est) æqualem corpori nostro ostendunt temperiem; intemperatas illas terræ nostræ soboles, rationis & experientiæ solertiâ inventas, prudentia Medici intemperato itidem corpori admovet, naturalem temperiem eidem ut restituat; Cur id in exoticis succedere pariter nequeat, causa nulla subest. Majus, fateor, utplurimum, quod Institutorum ipsis imponit avaritia, pretium deposcunt; sed activitate sua, & concentrata virtute Moschus, ut cætera transeam, illud in Medicina reddit tolerabilius; ægrotorum imò nonnulli nequaquam leviori sumptu comparabilibus, sed pretiosis omnino & carioribus medicamentis (exemplum videatur egregium apud *Galenum* lib. 3. de compos. medic. per gen. cap. 8.) curari exoptant; quibus si repugnaveris, confidentiæ in te maximum momentum negliges. Mangonium sæpiùs pati, non aliena solùm, sed nostra quoque, toto die experimur: Doctum rationis lumen si adhibeatur, à veris supposititia facilè dignoscentur. Perierit aliqua peregrinis istis, cum tempore, per viarum longinquitatem, virtutum particula; eandem nec in nostratibus, præsertim odoratioribus, præcavere semper possumus; sufficit, potiorem, eamque efficacissimè operantem Moscho superesse partem. Obscuri natales curiosum equidem animum torquere possunt, notissimæ tamen vires, experientia & ratione confirmatæ, Medicum reddere securum. Nec tanta hîc metuenda perpetuò est obscuritas: Opinionum licet ingens occurrat diversitas, fabulisque sæpè plus quàm animalibus, diuturnitate temporis in immensum adauctis, historiæ involvatur veritas, ita ut nihil periculosius hisce singularibus historiis, cum *J. C. Scaligero* exercitat 211. de subtilit. §. 3. fateri cogamur, magnumque adsit scribendi periculum, quando fides, nostra ex aliorum fide, interdum & mendaciis pendet; cùm sæpè nos, scribente alicubi magno *Thom. Bartholino*, otiosa ingenia & faceta deludant, nonnunquam & lucri spe multa fingantur, quæ nusquam neque picta fuerunt, neque scripta, non raro quoque inventis & visis aliquid sive ex ingenio addatur, sive ex ignorantia: Adcuratior tamen investigatio si non omnes, crassiores certè dispellet nebulas, & nostri usus Moschum clariori luci restituet. Interea tamen cùm ipsum Moschi adire locum natalem, nec mihi, nec millesimo Medicorum liceat aut libeat, tantisque res ista tricis involvatur, facilè huic quoque labori meo errores, passim

passim circa nostro quoque sub Sole nata simplicia observandos, immiscere se posse; prævideo, quos, si certiora aliquando noveris, ut moneas, aut emendandi eos occasionem mihi præbeas, haud repugno; qui tam obstinati nunquam esse volo animi, ut, veritatem penitiùs si inspexerim, ejus in gratiam, priorem mutare sententiam detrectem. Modò veritatem absque conviciis aut livore propositam adplausum mereri, iis verò oneratam vilescere consideraveris. Veniam itaque potiùs, quàm reprehensionem ab æquioribus rei æstimatoribus mihi polliceor. Interea tamen eò adlaborabo, ut nemini, quantum per conjecturas meas ratione fundatas licebit, fidem temere omnem derogem; cui ex Q. *Curtio* lib. 9. Histor. nobilitatem canum Indorum transcribente, hoc potiùs semper animo obversabitur: *Nec adfirmare sustineo, de quibus dubito: nec subducere, quæ accepi.*

De Nomine Moschi.

Quanquam scrupulosiorem nominum speculationem minimè fori nostri esse debere, supercilioso alicui Censori videri queat, eandem tamen adcuratiorem rei alicujus tractationem minimè fastidire, quinimo requirere, nemo facilè negaverit; cùm plurimis rebus communia probè distinxisse nomina, varia etiam conciliasse, rudiora emendasse, vel obscuriora explicuisse, in ipsius sæpè rei certiorem, tutiorem, facilioremque nos deducat cognitionem, atque idcirco nominibus propter res utendum esse, lib. 2. meth. med. cap. 1. rectè *Galenus* edixerit, talique in sensu magno nostro *Hippocrati* lib. de arte, τὰ ὀνόματα τῆς φύσιος audiant νομοθετήματα. Quo ipso sanè respectu Ill. Naturæ Curiosorum Societas nominis non minùs habendam esse rationem in materia, à Collegarum aliquo pertractanda, prudenter voluit. Cujus itaque methodo & decreto insistendo, primò omnium impedimenta illa, quæ Moschi nomen parere posset, removere stat sententia.

Inprimis autem vocabulum hoc in numero τῶν πολλαχῶς λεγομένων, eorum quæ multivariam dicuntur, deprehenditur. Prout ὁ μόσχος *tenellum ramum* sive *germen arboris* denotat; *taleam*, ut habet Clar. *Casp. Hofmannus* lib. 2. de medic. offic. cap. 162. §. 110. *ex arbore decerptam, & alteri insitam, unde est μοσχεύειν ἢ μόσχευμα. Propsen, apud Theophrastum. Quidam volunt claviculam esse, qua vites v. g. arbores proximas apprehendunt scanduntque.* Et *Gabr. Fallopius* comm. in lib. 1. Dioscor. de mat. med. cap. 24. Græcis nomen hoc *pediculum* denotare scribit, *quo flores oleæ sustentantur.*

Μόσχια nominari *vascula* illa *ceparum*, semen in summo caule servantia, autor est *Marcell. Virgilius* Com. in Diosc. cap. de Musco, quàm fortè appellationem sortita fuerunt, quòd ὄσχεον apud Græcos unam ex tunicis istis, testes animalium involventibus, *scroti* sub etymo communiter notam, designet; vascula autem illa ceparum semina similiter involvât.

Vegetabile porrò illud, quod Græcis βρύον, apud Latinos utplurimum quidem *Muscus* dicitur, à nonnullis tamen etiam *Moschi* & *Muschi* nomen obtinuit.

Quin & proprium quorundam Virorum nomen id esse, legimus. Sic Medicus ille Græcus, qui librum scribit περὶ γυναικείων παθῶν, *de morbis mulierum*, *Moschio*, vel *Moschus* adpellatur. Ejusdem aliorumve *Galenus* passim in suis Operibus meminit: uti lib. 4. de differ. puls. c. 16. lib. 1. de comp. med. sec. loc. c. 1. lib. 5. c. 2. lib. 7. cap. 2. lib. 2. de comp. med. sec. gen. c. 14. lib. 2. c. 18. lib. 3. c. 9. lib. 5. c. 14. necnon *Aur. Cornel. Celsus* lib. 5. cap. 18. Grammaticus etiam & Poëta Syracusanus, de quo *Suidas* consulendus, *Aristarcho*, Grammaticorum tum facilè principi, familiaris, *Moschus* fuit dictus. Similiter *Horatius* lib. 1. epist. 5. cujusdam, quem Rhetorem, patria Pergamenum fuisse interpretantur, mentionem facit, de eo canens:

Mitte leves spes, & certamina divitiarum,
Et Moschi causam.

Alium in Elide Philosophantem, perque totam vitam aqua tantum & ficubus viventem, ex *Hegesandro Delpho Athenæus* lib. 2. Deipnos. recenset. Primum quoque atomorum doctorem quendam *Moschum* Sidonium vel Phœnicium exstitisse, *Straboni* ex *Posidonio* in 16. Geogr. debemus; Quamvis eundem à sapientibus Hebræorum vetustam illam sapientiam mutuasse, *Isaaco Cardoso*, Medico Veronensi, & ipsi Hebræo, pag. 9. Philosoph. liber, credibile videatur; non refragante Ill. *Roberto Boyle* Chym. scept. part. 2. cùm Phœnices maximam eruditionis suæ partem ab Hebræis acceperint. Eodem nomine ægrotus gaudet, qui apud *Hippocr.* lib. 2. de morb. popul. sect. 2. calculo graviter, & palpebræ superioris hordeolo laborans proponitur, tum & cujus morbus lib. 4. pag. 1127. Cod. Foës. depingitur. Nec prætereundus est famosus ille *Demetrii Phalerei* Coquus apud *Athenæum* lib. 12. (qui etiam lib. 6. 7. & 9. aliorum hoc nomine dotatorum meminit,) ut & imperitus Citharœdus, qui citra respirationem in longum producebat vocem inconditam; à quo enatū adagium: Μόσχος ᾄδων βοιώτειον, *Moschus canens Bœoticum*: habet *Erasmus Roterod.* chiliad. 3. cent. 3. n. 76.

Integri quoque Asiæ populi, Colchis & Iberis finitimi, sic nominati fuerunt, à quibus & *montes Moschici* nomen acceperunt. Vid. *Sam. Bocharus* lib. 3. de dispers. gent. cap. 12. Hos *Meseck* in sacris Litteris dici scribit *Montanus* in Appar. Bibl. Qui verò hodie *Moschi*, sive *Moschovitæ*, vel *Moscovitæ* audiunt, versus Occidentem magis vergunt, Russiæ albæ sive majoris incolæ.

Urbem Moschum in Polonia magna nobis proponunt in tabulis suis Geographi; quos inter *Nicol. Joh. Piscatorem* nominare lubet.

Non minùs & *fluvius*, qui vulgò *Morava* audit, ita dici obtinuit. Et *Elias Herckmannus*, cùm Anno 1641. in expeditione Brasiliensi, circa *fluvium Tambahujam* odorem suavem, à Crocodilis nonnullisque Serpentibus exhalantem percepisset, eundem *Moschi* epitheto condecoraverat; Confer. *Dapperi* descript. Americ. lib. 3. cap. 4. pag. 559. edit. Germ.

ὁ & ἡ μόσχος Græcis *vitulum* & *vitulam* denotat, quæ vox ad *bovem* quoque *novellum* seu tertiæ ætatis sese, quorundam judicio, extendit.

Simile nomen etiam *Elephantis pullo*, *Bubalidis catulo*, *Agno*, & *Arieti trienni* imponi, *Samuel Bochartus* Hierozoici part. 1. lib. 2. cap. 23. & 28. ostendit.

Lachrymam porrò *cervinam* eodem vocabulo dignatur *Casp. Schvvenckfeldius* pag. 85. Theriotroph. Siles. cap. de cervo.

Quæ omnia tamen adcuratiorem hîc considerationem non subibunt, cùm potiùs de re longè ab his diversa, odoramento nempe præstantissimo, ab animali quodam, nobis Europæis peregrino, suppeditato, agere sit constitutum; cui scilicet Recentiores Medici nomen Moschi imposuerunt, eâ prærogativâ gaudens, ut, simpliciter vocabulo isto in Scholis & Libris Medicorum prolato, nemo de alio, quàm simplici hoc medicamento cogitet.

Licet autem receptissima hæc ejus sit adpellatio, & quæ sola ferè civitate, ut ita dicam, literaria donatur, perpetua tamen haud est, varia Synonima recipiens. Ut taceam, quòd à quibusdam *Moschon*, *Moschum*, *Moscus*, & *Muschus* pronuncietur, corruptè satis, si *Moschus* apud Latinos nomen id à Græca nomenclatura: Μόσχος, acceperit, quo nempe vocabulo *Aëtium* inprimis & *Sethum* usos primò fuisse scimus; *Muscus* præcipuè passim à plurimis vocatur, id quod tamen barbariem aliquam redolere, sunt qui arbitrantur, in quàm

quàm idcirco adcuratiores Medici meritò animadvertant, hincineptè admodum id fieri, *Leonh. Fuchsii* lib. 2. de comp. medic. cap. 54. est judicium, & *Valer. Cordus* annot. in Dioscor. l. c. *Recentiores*, scribit, *muscum & moschum diversissimi generis medicamenta nominis similitudine decepti confundunt.* Et *Symphor. Campegius* in Castig. Pharmacop. lib. 1. c. 7. Officinas Moschum falsò Muscum adpellare, monet cùm sic à lapidum, fluminum, arborum &c. villoso musco minimè discernatur. Cujus erroris causam in utriusque non saltem vocis adfinitatem, sed & Officinarum inscitiam, & Librariorum in exscribendo incuriam rejicit *Salom. Albertus* in Orat. de Moscho. Et *Joh Placotomus* in sua Pharmacop. de emendatione corruptorum vocabulorum agens, multa eorum partim Medicorum incuria, partim imperitia Græcæ Latinæque linguæ corrupta esse monet, quæ & restitui debeant, & parvo negotio possint, idque vitium aut in genere, aut in declinatione, aut in orthographia tantùm consistere, corruptis τὸ muscus, integris verò sive emendatis τὸ moschus pag. 94. adnumerans.

Quidam *Castoreum* nominant, quos inter inprimis memorandus Interpres ille Latinus *Vartomanni*, scriptoris Itali, reprehensus propterea à *J. C. Scaligero* exerc. 211. §. 6. Cui errori ansam dedisse creditur Moschi recentissimi in odore gravitas, in folliculo generatio, colorisque citrini, quem *Ebn Sina* in eo commendabat, observatio, quæ omnia pariter Castoreo esse propria, ipsi sensus edocent. Quanta autem discrimina, à *Sal. Alberto* etiam l. c. proposita, feminis præcipuè, immineant, si duo hæc medicamina confundantur, unūq; pro alio sumatur, cùm reipsa pateat, ostendere prolixiùs haud opus est. Ut ideo immensum errasse, vel tyrones discernere valeant, qui, *Constantini Africani* testimonio tract. de gradib. med. cap. de musco, Moscho non invento, Castoreum æquo pōdere valere dixerāt.

Nonnulli *Zibethum* vocant, cùm tamen diversissimi generis sint odoramenta, ideoque invicem minimè confundenda.

Matthæus Sylvaticus in Opere Pandect. c. 540. & alii quidam *Abonafa* vel *Abohanifa* vocant. Quod stultissimè esse scriptum, *Conr. Gesnerus* histor. animal. lib. 1. de quadrup. vivip. judicat. Hoc certè verum est, prædictas voces non aliud, nisi Autoris nomen indicare, cujus verba *Sylvaticus* ex *Joh. Serapionis* part. 2. de simpl. medib. cap. 185. de Moscho recitat.

Dicitur etiam, pro varia Autorum intentione & sententia, *Sanguis coagulatus*, *Excrementum*, *Pus*, *Sanies*, *Apostema animalis moschiferi.* Sed qua probabilitate, ex subsequentibus, ubi de natura ejus sermo erit, clarum evadet. Cum additione quoque Moschus *aromaticus, odoratus, Alexandr. Orient. Occident.* &c. profertur.

Mauritani vocant *Mesch*, vel *Misch*, sed potissimùm articulo: *al* addito, *Almisch*, Arabes imitati. Quod vocabulum hodie à Lusitanis juxta ac Bœticis, h. e. Hispanis (quibus nempe *Almizcle* vel *Almizq*; dicitur,) receptum esse, tradit *Amat. Lusit* comm. in d. l. Dioscor.

Sinæ, referente *P. Martino Martinio* in Atlante Sinico cap. de Provincia Xensi, pag. 44. animal ipsum *Xe* nominant, à quo *Xebiang* formant, quod animalis Xe odorem seu fragrantiam, i. e. Moschum denotat: Ipsum verò Moschum à Boymio non benè itidem *Xe* adpellari, inferiùs videbimus.

Germanis *Bisam*, *Bisem*, *Bysem* dicitur: cujus vocis originem Gesnerus d. l. ex Hebraicis fontibus deducit; cùm בשם *besem*, vel *bosem*: *Aroma* interpretentur; ceu ejus specimen Exod. cap. 30. vers. 23. videre licet. Idque faciliùs ut credamus, Hebræorum sive Judæorum in ipsis Indiis, Portugallia, & Venetiis multitudo, ac mercaturæ dedita vita persuadere possunt; à quibus nempe in Germaniam nostram ex locis istis fortè delatum primò, transmissumve odoramentum istud sic adpellari obtinuit. Quod si ita esset, corruptè admodum *Disam*, *Thiesem* vocaretur.

In Etymologia non minùs variæ discrepantes sententiæ occurrunt, dum Moschi, vocabulum vel παρὰ τὸ ἐκ μέσου χεῖσθαι, *e medio fundi*, derivant, quòd scilicet è medio umbilici animalis Moschiferi fundatur, vel à verbo: μάω, μῶ, *vehementer cupio, quæro*; quia odoris propter excellentiam magna cupiditate desideretur & quæratur; vel ab ὄζω, *oleo*, quòd odorem de se emittat; vel à privatione odoris, cùm ὄζειν *benè* & *malè olore* significet, & litera μ. privationis loco præfixa sit. Aliis, dum τὸ μόσχος, ut supra dictum, apud Græcos vitulum etiā, novos teneriores arborum stolones, & membranacea ceparum vascula denotat, nominis indè rationem petere placuit; animal moschiferum fulvo colore, natura, & magnitudine vitulum referre, sibi imaginantibus; in quo novi, ad dictorum germinum similitudinē, odoramento illo pleni nascantur folliculi, quiq; ipsi à cepaceorum vasculorum figura non multùm recedāt, Moschum instar seminum in se recondentes: Aliis autem à Musci illius arborei specie, quæ à *Galeno* βρύον ἀρωματικὸν dicitur, & apud *Dioscoridem* lib. 1. de mat. med. c. 20. Aromata inter locum meretur, ad varia Odoramenta & Unguenta à Veteribus adhibita: Aliis denique à Mure, quem moschiferum esse, *D. Hieronymus* (uti infra dicetur) innuere videtur. Quos omnes tamen deceptos fuisse, nullus dubito. Et quis non ridiculam quorundam, obscuram, aut longissime petitam derivationem videat; ut certè, diutius immorari illis, aut vanitates istas perstringere pudeat.

Arabicæ autem originis esse, & Græcos, ac consequenter etiam Latinos, ab Arabica voce, qua *Mosko* & *Moschmumo* vocatur, suum derivasse Moschum, longè videtur verosimilius; præsertim cùm primam ejus notitiam & Græci, & Latini, aliæque Nationes Europææ debeant Persis & Arabibus, Moschum cum aliis Aromatibus per Mare rubrum ex Sina & India Alexandriam deferentibus, à quibus illi edocti nomen ipsum cum re familiarem sibi reddiderant. Qua in sententia plurimùm me olim confirmaverat magnus Orientalis Literaturæ Doctor. Exc. *D. M. Joh. Frischmuthius*, ejusdē in Academia Salana Professor Publ. celeberrimus; qui & ipse in lingua Arabica genuinam vocabuli Moschi originem esse quærendam statuit. Utrum verò à radice *Masaka, tenuit apprehensum*, rectè quidem derivem τὸ *Mesko*, quod idem ac *Moscaton* Persica origine Moschus; pretiosum odoramenti genus, ab Arabibus *Moschmumo* vocatum; vel an alium agnoscat fontem, aut etiam primitivum sit apud Persas & Arabes vocabulum, incerta sunt omnia, nec scire ea, multùm referre potest. Satis itaque verborum; rem ipsam potiùs jam adgrediamur.

De Moscho, ex folliculo, ab animali deposito.

Nobilissimi Odoramenti hujus natales variè in Eruditorum aliorumque monumentis describuntur, ut ferè nescias, cuinam adhibere fidem debeas. Singulatim itaque omnes primò recensere & examinare, quantùm licet, maximè est necessarium.

Magna verò Scriptorum pars in quodam tumore, seu eminentia abdominis, eaque vel naturali, vel præternaturali adquiescit. Unde ex. gr. *Joh. Renodæus* lib. 3. de mat. med. cap. 15. saniem quandam adpellat, reliquas omnes Moschi varietates bonitate superantem. Et *Gabr. Fallopius* de mat. med. in lib. 1. Diosc. cap. 24. cum tumoribus cysticis comparat, *Credo*, inquiens, *quòd audiveritis à me & ab aliis, quòd nascuntur in corio hominum quædam tubercula, quæ habent vesicam in qua continetur sanies, quæ est aliquando crassissima veluti substantia lardi. Ita in quodam animali Indico concrescit aliquando gemina, aliquando multiplex vomica in corio, in qua colligitur sanies crassior subnigra, inclinans in rubedinem, & hanc vocamus moschum.* Et *Joh. Jacob. Weckerus* lib. 1. Antidot. spec. sect. 30. de excrementis tertia

tiæ concoctionis agens, excrementum nominat in tumorem concretum. *P. Mart. Martinius* partem continentem pro contenta describens, *Quid Muschus sit*, scribit in Atl. Sin. l. c. *dicam plus vice simplici testis oculatus: Tuber seu exuperantia quædam ad umbilicum animalis est, parvum marsupium referens, subtili pellicula ac subtilissimis pilis vestita constans. Leonhard. Fuchsius* lib. 1. de comp. med. cap. 16. pus odoratum quidem nominat, ast quod ex tumoribus naturalibus, quales in Castore sunt & Leporibus, proveniat; quod & *Rondeletius* lib. de Amphib. cap. 8. adserit.

Quidquid sit, de illa tantùm Moschi specie hoc in Capite agendum mihi proposui, quàm ex tumore aliquo abdominis aperto ipsum animal effundere nonnulli tradiderunt.

Illud enim œstro agitatum venereo, furibundum hinc indè vagari, cibum & potum aversari, crebròque se humi volvere ac fricare, adserunt, quam fricaturam sanguinis in folliculum seu receptaculum & officinam Moschi à Natura destinatam adfluxus excipiat; qui satis inibi adcumulatus, inque Moschum conversus, pruritum dein animali excitet; unde continua corporis sui versatione utriculum terræ impingat, aut obviis arborum truncis rupibusve asperioribus, Solis calore & radiis illustratis, magna cum delectatione adfricet, qui magis magisque hac ratione attenuatus tandem rumpatur, atque materiæ contentæ liberum effluendi spatium largiatur; quo sanguine evacuato, iterum consolidetur, novum illuc decubiturum sanguinem deinceps rursum excepturus atq; evacuaturus.

Moschum tali modo ab animali depositum, & Solis calore coagulatum, aërisq; & cœli bonitate coctum ac digestum, Regionum istarum incolas, quibus loca & mores animalis cognita satis & perspecta sunt, colligere, Magistratui offerre, ab eoque præmio vel certo constituto pretio, redimi, perhibetur. Ne commodo autem destituatur repositorio, ipsorum animalium, venatu caprorum, abscissis folliculis includi, vel in plumbea aliave pyxide adservari, creditur. Et hac ratione collectum rarò ad manus nostras pervenire, nobis persuadere pergunt, cùm in Regum, Principum, & Magnatum usus impendatur, quo veluti munere insigni ac illustri donentur.

Relatio hæc omnium est antiquissima, cujus primos, qui ad nos pervenerunt, Autores sunt Arabes; quos inter meritò nominare decet *Johannem Serapionem*, sive *Ebn Serafionem*, profundissimum & antiquissimum Arabem, quo eum elogio exornat Nobil. *D. Guern. Rolfincius* tract. de dolore capit. lib. 1. sect. 1. cap. 11. Quem tamen cùm nonnisi Latinè, vulgari & barbarâ versione *Abrahami Judæi* & *Simonis Januensis* indutum habeam, verbotenus exscribere, consultò supersedeo. Hunc sequutus dein *Constantinus Africanus*, Monachus tract. de gradib. medic. Ex Græcis etiam Scriptoribus *Simeon Sethus*, Antiochenus in lib. de aliment. facult. lit. M. part. 6. Πάντες, inquit, δ' ἐν ὀμφαλῷ ἀπογεννῶνται ζώου τινὸς μονοκέρωτος, μεγίστου, ὁμοίου δορκάδι; οἰστρομανὲς γὰρ τὸ τοιοῦτον ζῶον ὀγκοῦται τὸν ὀμφαλὸν, παχυμεροῦς αἵματος ἐν τούτῳ συναγμένου, καὶ τηνικαῦτα νομῆς καὶ ποτοῦ ἀπέχεται, καὶ κυλίεται ἐπὶ γῆς καὶ ἀποβάλλει τὸν ὀμφαλὸν αἵματος πλήρη βορβορώδους, ὅπερ πηγνύμενον μετὰ τινα καιρὸν, ἱκανὸν, ἐπικτᾶται εὐωδίαν: *Omnes autem* (species Moschi) *in umbilico animalis cujusdam unicornis, maximi, dorcadi similis, nascitur; nam cùm istud animal veneris œstro percellitur, intumescit ei umbilicus, ob crassum sanguinem in eo collectum, quo tempore cibo & potu abstinet, & humi se voluntans, umbilicum sanguine cœnoso repletum abjicit, qui debito tempore coit, & bonum odorem adquirit.*

Serapionem dein plurimi alii suum fecerunt, eandem historiam paucioribus modò, modò pluribus circumstantiis proponentes & immutantes; quos inter nominare decet *Alex. Benedictum* lib. 13. pract. c. 26. *Anton. Mus. Brasavolum* Exam. Sirup. *Franc. Alexandr.* Apoll. Pharm. rad. 1. pag. 17. *Vincent. Burgundum* Bibl. mund. lib. 19. Spec. natur. c. 93. *Bernh. Dessenn.* lib. 6. de comp. medic. cap. de Gal. mosch. *Petr. Andr. Matthiol.* l. b. 1. herb. cap. 15. & com. in lib. 1. Diosc. de mat. med. cap. 20. *Joh. Renod.* l. c. *Theod. Corbejum* in bipart. simpl. & comp. pharm. class. 3. sect. 1. *Conr. Kunrathum* medull. destill. & med. part. 2. tract. 17. *Vopisc. Fortun. Plempium* schol. in Avic. lib. 2. tract. 2. c. 13 *Joh. Jonstonum* taumatogr. natur. de admir. plant. class. 5. c. 28. *Johan. Schröderum* Pharmacop. med. chim. lib. 5. class. 1. cap. 27.

Quæ tamen num veritatis laudem omnia mereantur, haud immeritò dubitatur, fidem inprimis derogantibus plurimis ex iis, qui alios colligendi & conficiendi modos hoc seculo nobis descripserunt. Mihi tamen nec absque discrimine negare cuncta, nec admittere etiam simpliciter adlubescit. Ut enim sanguinem, vel succum potiùs ei quasi analogum, in folliculum colligi, ipsa eorum anatome ostendit: ita eum quoq; restagnantem, & plus justo acriorem redditum, posse pruritum excitare, quis jure inficias ire queat? Quin & eundem, in præternaturali statu quandoque constitutum, putrescere, inque purulentam materiam converti, quæ disrupto à fricatu &c. folliculo effluat, non est impossibile. Quanquam hoc, si unquam observatum, rarum quid sit & extraordinarium, nec ideo in omni animali isto moschifico contingat. Alia tamen etiam nonnulla subesse fictitia, haud planè negaverim.

Et quidem temporis determinationem quod attinet, dum sanguineum liquorem illo tantùm tempore, quo animal in venerem ruit, ad receptaculum suum confluere perhibent, non usque adeo infallibilem veritatem proponunt. Licet enim tum majori in ὀργασμῷ sanguis sit constitutus, adeoque etiam copiosior & spirituosior in locum istum confluat, à quo dein ipse quoque folliculus magis intumescat, cùm tamen hîc non simplex & statuto solùm tempore intentetur à Natura intumescentia, vel cutis aut cuticulæ à substrato corpore separatio; sed revera corpus aliquod naturale, cavitate insigni, & structura singulari exornatum præexistat, minimè videtur ambigendum, quin & alio omnique tempore commeatus ille succedat; præcipuè cùm specialis ista temporis expositio merum sit Recentiorum nonnullorum, qui Indias nunquam perlustrârũt, aut etiam animal nuspiam viderunt, in cerebro natum figmentum; cujus antiquissimi Scriptores, *Serapio* &c. nullam priùs fecerant mentionem. Unicus tandem *Sethus* voce: οἰστρομανὲς utitur, quæ decepisse dein reliquos potuit, dum eâdem, *cùm veneris œstro percellitur*, nonnulli fuerunt interpretati, aliis tamen simpliciter & cautius: *cùm stimulatur exagitaturque*, exponentibus. οἰστρομανίαν enim propriè *furorem quemvis* veluti œstro incitatum innuere, nemo qui ipsam vocis naturam considerat, potest ambigere. Licet aliàs ad insanum saltem libidinis stimulum non minùs vox illa in specie transferri queat, absq; tamen prægnantiori aliqua causa unico illi stimulo adjudicari neutiquam debet. Animalia verò non solùm, in venerem dum ruunt, sed aliis quoque ex causis furere, plus quàm est notissimum. Nihilominus eo ipso tempore, quo Capreoli moschiferi libidine agitantur, majorem humorum ad folliculum contingere adfluxum, & indè magis intumescere eum, atque in apricum prodire, minimè negabo, ut ita, dum antea delitescebat quasi, neque oculos admodum incurrebat, tum demum enatum esse, incautioribus imponere, fabulæq; isti ortum dare potuerit.

Pati nituntur incertitudine, qui modò in Plenilunio, modò in Novilunio Moschum produci tradiderunt. Sic *Odoard. Barbosa*, citante *Laur. Catelano* c. 11. de conf. alkerm. Moschum saniem esse apostematis, in Summar. regn. & popul. Orient. scribens, transire eum in hanc perfectionem, subjungit, Lunâ in plenitudine existente.

Econ-

Econtra Novilunii tempore abſceſſum hunc protuberare, *Henric. Salmulth.* in Comm. ad Guid. Pancirolli lib. 2. Memorab. tit. 1. perhibet. Quæ fortè opinio ex altera illa, menſtruo mulierum ſanguini quâ comparatur, ortum traxit, ita ut juvencularum ad excretionem aliqui, ad provectiorem ætatem alii reſpexerint. Niſi conciliare fortaſſe eoſdem liceat, Novilunium collectioni, Plenilunium perfectioni deſtinãdo. Verùm mera hæc eſſe ingeniorum ſomnia videntur, quæ eadem facilitate, quâ producuntur, negari etiam poſſunt. Hinc cautiores alii *certum aliquod anni tempus* nominando, nil certi determinare maluerunt. Et mihi cuncta iſta liceat conjungere, ac, quòd omni tempore, ſive plenâ, ſive novâ, ſive etiam falcatâ facie Luna ſeſe oſtẽdat, Moſchus in animali iſto generetur, concludere.

Ex hoc itaq; ſponte jam elucescit, quid de *Joh. Ruellii* ſententia ſtatuam, quâ hanc Moſchi productionẽ quotannis, ſive ſemel in anno fieri exiſtimat; cui accedebat *Zacut. Luſit.* Medic. Princ. hiſt. lib. 1. hiſt. 9. *Portentoſum*, ſcribens *naturæ miraculum videre eſt, nempe animal quoddam Indicum, pretioſiſſimum odoris genus ex umbilici vomica quotannis deponens.* Annuæ huic creditæ generationi ὀργασμὸν illum venereum anſam dediſſe, nullus dubito, quem ſemel in anno contingere, ſibi fortaſſe perſuaſerant; nec adeo improbabiliter, cùm & noſtris in terris cervino generi ſemel in anno, declinante ſcilicet æſtate, vel ſub ingreſſum autumni, idem maximè familiaris deprehendatur. Ratum interea ſit, Moſchum in folliculo ſemel in anno, i. e. ut ego interpretabor, ſemel & ſemper elaborari.

Utrùm verò ab ipſo animali folliculus vi quaſi diſrumpatur, Moſchuſq; evacuatus reliquis omnibus præferatur, paucis nunc diſpiciemus. Mihi ſanè id minimè videtur. Qui enim talia ad nos perſcripſerunt, receptaculum Moſchi eſſe tumorem aliquem præternaturalem, vomicam, vel apoſtema, ipſumq; contentum ſuccum ſanioſum quid eſſe crediderunt; quem cùm ſanguini reliquo non remiſceri aut in corpus readſumi, ſubſtantiaque ſua acri atque inſolita vicinis partibus non poſſe non moleſtum evadere, conſiderarent, ſtimulatum exinde animal, volutatione & fricatione diſrumpere vomicam, egregiè cõmenti fuerunt. Dum verò naturalis illa Moſchi collectio in omnibus iſtius generis animalculis exſiſtit, & per meatum à natura cõceſſum facilè evacuatio fieri poteſt, meritò præternaturales illas excretiones rejicimus; præcipuè cùm in tot, quot vidi, folliculis nullum relictæ cicatricis veſtigium deprehendere valuerim; nec tamen omnia animalia iſta, à quibus præfati folliculi abſciſſi, juniora indiſcriminatim fuiſſe, ideoq; Moſchum contentum primum ſaltem, qui collectus ibi fuerit, eſſe dicẽdum, nec cicatricem eapropter, ob nullam antea factam rupturam, adeſſe potuiſſe, ſit credibile; inprimis quia plurimos illorum folliculorum denſa admodum præ reliquis ſubſtantia & corio præditos, provectioris ætatis animalibus fuiſſe ademtos, non inanis planè ſit ſuſpicio. Quamvis, ut paulò ſuperiùs innui, eundem liquorem in præternaturali ſtatu ſic aliquando evacuari poſſe, non adeo ſit impoſſibile.

Ut verò meam hîc conjecturam proferam, animalia hæc libidinis ſtimulo agitata, in terra ſe & ſuper ſaxa volutare poſſe, aut etiam, cùm eo in ſtatu contentus in utriculo humor acrior, ſpirituoſior & turgentior dubio procul reddatur, arborum truncis &c. ſeſe adfricare, pruritumq; ita demulcere, exiſtimo; qua ipſa frictione ad exitum propior & in vivo animali liquidior, imò in allatis etiam ad nos recentioribus quibuſdam folliculis nonnihil liquidiuſcula aliquando Moſchi ſubſtantia fortè extruditur atq; exprimitur, ſicq; arborum truncis vel ſaxis adhærens, ruptæ vomicæ perſuaſionem, purulentiq; humoris ſuſpicionem præbere rudioribus ſpectatoribus potuit, præſertim cùm & in folliculo recenti foraminulum ab ulcere relictum, aut in aridiori aliquid cicatricem quaſi referens, meatus ſcilicet naturalis ab exſiccatione factam corrugationem, poſtea conſpicerent.

Ubi ſanè non omnem analogiam cum animali Zibethico, ſive Hyæna odorifera, ut *Petr. Caſtellus* in libello de ea conſcripto vocat, excluſam velim, quod à repletis Zibethiferis ſuis vaſculis inquietum reddi, humoriſque iſtius evacuationem, confricando ſe arborum truncis, molliri, communiter, nec refragante experientia, adſeritur.

Veruntamen tali naturæ inſtinctu expurgato, diuturnioriq; ſub Cœlo & Sole mora, ac venditata digeſtione perfecto Moſcho quis tantã, quæſo, tribuere queat excellentiam, ut non niſi Regiũ ac Principibus dignũ cẽſeri debeat donariũ? Annon longioribus aëris injuriis ſubjectus, ardentioribus etiã Solis à radiis exſiccatus, ſubtiliſſima ſui parte, & cõſequenter odore excellenti, ſi non omnino, ſaltem maxima ex parte exueretur? Ut anile propemodũ ſit figmentũ, talem regia inter dona collocari, qui vix à plebiis leviori pretio redimeretur.

Ex dictis nunc colligere etiã quilibet poterit, de illorũ opinionibus quid decernendum ſit, qui non tantùm menſtrui cũ ſanguinis fluxu cõparare Moſchum, ſed cũ fœda inſuper apoſtematũ ſanie conferre auſi fuerunt. Meras utpote eſſe ingenii fictiones, aut fabulas, falſis ex hypotheſibus & rationibus ſeſim enatas atq; cõflatas.

Nimiũ ergo ſe alioſque ludere voluiſſe dicendus eſt *Oſvald. Croll.* qui ut in cæteris etiã Signaturis explicãdis ſæpe ad nauſeam uſq; laborioſus eſt, ita & hoc in paſſu, dũ Medicos & Chirurgos multa morborũ remedia, ac rerũ virtutes à brutis animalibus edoctos fuiſſe adſerens, in ſpecie, vomicæ curationem, Chirurgis Capreas has ſilveſtres, ut vocat, demonſtraſſe perorat, tã procul à vero aberrat, ut ne quidẽ refutari mereatur.

Menſtruũ autẽ ſanguinẽ quod attinet, inprimis *A. M. Braſſavolus* l. c. (diffuſiùs idem explicante *Sal. Alberto* in Orat. de Moſch.) materiam hanc odoratam naturaliter per illam viam, per modum criſis expelli prodidit, addens: *ſicut in multis aliis menſtrua ſunt.* Abſurdum tamen hoc eſſe, *Catelanus* objicit, cùm hac ratione in femellis ſolùm inveniretur; id quod à veritate alienũ putat, cùm utriq; ſexui æquè competat. Juſto tamen rigoroſiorem animadverſionem parat, licet enim utriq; ſexui Moſchi generatio competeret, quod equidẽ incertum, nec à quoquam determinatum, haud tamen eſt incredibile, præſertim cùm & Zibethicũ animal utriuſque ſexus pinguedinem iſtam largiatur, conſiderare nihilominus debuiſſet, analogiam ſaltem aliquã Moſchi inter & ſanguinis menſtrui evacuationem proferri, non quæ ex omni parte conveniat.

Eſſe verò humorem excrementitium, è corpore propellendum, tum meatus illius naturalis, eidem exitum concedentis præſentia, tum alterius alicujus, eundẽ rurſus è receptaculo in corpus reducentis abſentia, clariſſimè evincunt. Cæterum an utilia inter excrementa, vel quæ ipſi animali uſum aliquem, poſt ſui in folliculo collectionem præſtet, recenſeri debeat, an inutilibus adnumerandus ſit, qui ſimpliciter excerni poſtulet? meam fateor ignorantiam, quam nempe ſola crebrior iſtiuſmodi animalium, natali præſertim in loco inſpectio, tum etiam anatomica perluſtratio diſcutere fortaſſis valeat; quibus ſanè ſubſidiis hactenus deſtituimur; cùm illi, quibus fortuna hoc conceſſiſſet, lucro tantùm vel aliis rebus potiùs intenti, hærere in ignorantia, aut mendacibus aliorum relationibus nimiùm fidere, aut etiam præconceptarum opinionum nebula dementari maluerint. Mihi tamen excrementum eſſe inutile, ſtatuere interea libet, uſque dum aliquando certiora edocear; prout & in Zibethico animali, magis noto, ſtrigmentum illud unctuoſum, animalis ipſius intuitu, inutile & excrementitium prorſus eſſe, extra omne dubium hactenus fuit poſitum.

An vero ſanguinis hic aliquam purgationem à biliosâ & acri ſuperfluitate Natura moliatur, hæreo; certè ſapor amaricans, fellſedini alicui mixtus, ut & color flaveſcens, non planè illud improbant.

Quo cæteroquin modo ſecretio iſta peragatur, præſtat meam fateri ignorantiam, quam & in cunctis, notioribus licet, terræ noſtræ inquilinorum animalium, imò ipſius corporis humani ſecretionibus, atque ſpeciatim in evidentiori hepatis officio candidè non diſſimulavit candidus Collega noſter curioſus, Nob. *D. D. Joh. Conr. Peyerus* exerc. ſecunda de gland. inteſt. pag. 82. & 98. Cui interea amplam fidem adhibeo, nullam ſcilicet in animalibus ſecretionem, niſi per glandulas fieri, ut ideo neque in hoc noſtro animali eandem aliter ſuccedere conjicere queam; quantumvis tales hactenus ob minimam molem & folliculorum recentium denegatam inſpectionem oculos noſtros & notitiam effugiant, à curioſo aliquo fortè olim in apricum deducendæ. Illas enim, quas inferiùs Cap. X. recenſebo, ob ſitum earum, circa meatum excretorium ipſius folliculi occurrentem, huc trahere minimè audeo.

Unde veniam hac incertitudine utique merebor, præſertim cum nemo hactenus Anatomicis noſtris, licet oculatiſſimis, vitio vertere ſoleat, quod in tanta ſubjectorum anatomicorum copia, & infinitis cadaverum humanorum ſectionibus, nondum, uti plurimi eorum clariſſimi poſt multas conjecturas tandem fateri coguntur, Lienis, Renum ſuccenturiatorum &c. uſum & officium verè detexerint, aut extra dubitationem omnem poſuerint.

Sed aliorum etiam ſententiam perluſtrare, & qualem *Catelanus* conjecturam proferat, inſpicere decet, qui nempe veſiculam iſtam ad umbilicum à Natura poſitam fuiſſe, venditat, ut inſtar receptaculi cujuſdam humoris craſſi eſſet, cum quo certum, qui veſiculæ inſit, meatum linguam humectans, partes corporis ſui dolentes, pedes præcipuè & genua, inungere ſoleat hoc animal, ut ratione hac, veluti refectione quadam laſſitudine medeatur, quam ex continuo curſu & per ſcopulos ſaltatione contraxerat. Cui tamen adverſatur *Andr. Chioccus* in Muſ. Calceol. ſect. ſexta, id nec certâ ratione, nec Autoris alicujus fide probari, objiciens; humorem præterea illum eſſe odoratum, calidiorem, atque eapropter ſiccum valde, & longè diſſitum ab ea humoris temperatione, quâ partes oblini atque ad motum refici poſſint. Et cùm non raro integris ablatis veſiculis, alias denuo animalibus iſti in campeſtria loca remiſſis enaſci, *Catelanus* perhibuiſſet, ſi hæc vera ſint, ad oblinendos artus humorem hunc non facere, *Chioccus* regeſſerat. Ego quidem *Catelano* lubentius accederem, ſi, quæ magna cum confidentia dicit, αὐτοψίᾳ confirmâſſet, quæ tamen ipſum omnino deſtituit. Quamvis cæteroquin odoratus ille humor ſpirituoſæ ſubſtantiæ ſuæ effluviis laſſitudini, à motu vehementi, depauperatis ſpiritibus, inductæ, medelam aliquam adferre, ſpiritusque reſtituere poſſe, utique dici queat. Per meatum tamen illum naturalem num eundem, qui à me poſtea deſcribetur, intelligat, parum refert. In hoc autem non exiguum errorem commiſit, quod ablatis etiam integris iſtis veſiculis, & animalibus mutilatis in campeſtria loca iterum in libertatem dimiſſis, paucos poſt dies, odoriferarum herbarum paſtu, alias veſiculas, veluti vomicis prægnantes, regenerari dixerit cum Natura parens partes ejuſmodi organicas & magnâ induſtria fabricatas, ſi ſemel fuerint abſciſſæ, regenerare nunquam ſoleat; imò à recenti iſta laniena dimiſſum animal vitam ulterius vix protrahere valeat.

Ipſe viciſſim *Chioccus* ſicciorem animalis iſtius naturam, continuum curſum, & herbarum ſiccarum odoratarumque paſtum intuitus, nec minus lienem, expurgando craſſiori & ſicciori ſucco qui par eſſet, tam grandem haud obtinere ratus cum motui validiori & crebriori impedimento eſſe queat, providam Naturam, quæ nunquam in neceſſariis deficit, effingendo has veſiculas ſive vomicas ſplenis defectum eleganter & fructuosè ſuppleviſſe concludit, ut humor omnis ille ſiccior & craſſior, alendo minimè idoneus, perfectè evacuaretur. Sed hic quoque omnia incertiſſimis nituntur fundamentis. Nam 1. continuum curſum *Phil. Marini* relatio, inferius adducenda, quod in dubium vocare queat, ut non dicam, noſtrorum certè Cervorum & Capreolorum familia, corporis agilitate maximè licet polleat, vicario ejuſmodi liene deſtituitur. 2. Quamvis nardo aliiſque ſiccis & odoratis herbis pro cibo utatur, ſolas tamen illas in pabulum cedere, & alias etiam, contrariâ qualitate imbutas, quis ſpondere, quæſo, nobis poterit? Quin & noſtri capreoli ac cervi, non frigidas tantùm & humidas, ſed & ſiccâ, calidâ, atque odoratâ qualitate præditas herbas depaſcunt. 3. Lienis parvitas eſt commentitia, neque oculorum fide comprobata; quod ſi verò talis fuerit, eo ipſo Naturam, dum ob motus celeritatem, cibique creditam ſalubritatem & ſpirituoſitatem, excrementitius, qui in viſcere illo elaborari ac ſeparari olim credebatur, humor perpaucus producitur, parvulum etiam lienem conceſſiſſe, facilè poſſet regeri. 4. Lienem magnum, naturalem tamen, valido motui obeſſe, non quidem ſimpliciter negaverim, aſt parvum eidem periculo ſubjacere, pariter dixerim, præcipuè cum in celeriori motu ſanguis juſto concitatior minùs expandi & rarefieri in parvulo corpore queat, ideoque moleſtiam eò promptius eidem communicet. 5. In folliculo moſchifero nullo quoad ſtructuram cum liene ſimilitudo deprehenditur, quæ aliqualis faciliùs admitteretur, ſi illa à quibuſdam olim falſo credita lienis cavitas inveniretur.

De Moſcho, cum folliculo ab Hominibus ademto.

Cùm Moſchum in extuberante quodam abdominis receptaculo naturaliter inveniri, ſponte tamen ab animali moſchifero, per pruritum incitato, in uſum humanum non evacuari, jam demonſtratum ſit, paucis nunc de altera illa opinione, quæ odoramentum hoc violentiâ quadam humanâ auferri prodidit, eſt agendum.

Creſcente enim majore illius deſiderio, & ſpe præcipuè largioris indè ex impetrata copia proventuri lucri, ipſum in animalis corpus ſævire tandem homines incepiſſe, creditum fuit. Qui itaque non deſtiterunt, laqueis atque ſagittis animali ſtruere inſidias, quo ſuam in poteſtatem tam vivum, quam interemtum redigerent. Atque ſpe ſuâ hoc modo potiti, folliculum turgentem unà cum humore in eo collecto abſtulerunt, quem tamen ingrato odore inquinatum perſentientes,

liberiore aere suspenderunt, ut Cœli serenitate Solisque ardore digestus atque exquisitiùs percoctus, quidquid injucundum fœtidumque habet conjunctum, deponeret, sicque suavissimus efficeretur.

Hunc collectionis modum & ipse nobis *Serapio* primus tradidit, quem tot alii postea exscripserunt, qui, juxta vulgarem versionem, Venatores in terris Thebeth & Seni, extensis funibus laqueisque Gazelas illas capere, scribit; *Aliquando vero* (liceat, cum pace tua, L. B. ipsa reliqua verba, ex interpretatione cujusdam *Abrami Judæ*, & *Simonis Januensis*, adjungere) *sagittant eas & abscindunt ab eis folliculum, & tunc est in odore ejus horribilitas, suspendunt ergo eos, relinquentes aliquo tempore, donec maturentur, & recedat fœtor eorum, & mundetur in aëre, & fit tunc in eis Moschus bonus.*

Moschum hunc aliqui adulterinum quidem proclamaverunt, ideoque in usum trahi eum, minùs tutum & inconveniens fuerunt opinati: Eundem tamen pro tali acceptare, aut ex Pharmacopoliis, manibusve Medicorum relegare, minimè audeo. Qui sanè optimus & perfectissimus Moschus omnino est censendus, cujus copiâ qui potitur, omni reliquo carere facile potest. Atque, ut *Franc. Alexandri* voto utar, *utinam legitimus hoc modo ad nos traduceretur!*

Quamvis, si prior ille, ab animali sponte depositus, antequam meliores ejus particulæ in auras dissipentur, colligeretur, præstantissimi & perfectè elaborati elogium utique mereatur, non tamen alter iste omnino damnandus aut parvipendendus simpliciter erit; cùm, si in ea ultima maturitate, qua titillare & ad folliculi apertionem perfricatum stimulare solet, auferetur, eandem ferè perfectionem habere dicendus foret: quæ sana admodum (si latentem de titillatione & fricatione fabulam excipias) decisio *Brasavoli* notari utique hîc debuit.

Utrùm verò hac ratione in utriculo hærens malè oleat, aëris demum adflatu, Solisque ardore in suaviter odoratam materiam vertendus, merito disquiritur? *Brasavolus* sanè Venetiis odorare se voluisse adhærentem adhuc animali folliculum, gravemque omnino odorem se deprehendisse testatur; quem ideo nondum ad maturitatem pervenisse judicat. Quin & omnes reliqui, ingrato odore primùm displicere, Solis demum ac Cœli virtute coctum, odorem adquirere gratissimum perhibent. Verùm eadem hîc accidere posse, dicere mihi liceret, quæ in Zibetho, Balsamo, aliisque fragrantissimi odoris simplicibus deprehendimus. Hæc enim quò longius à nobis distant & leviter nares subeunt, eò citiùs suavitate suâ eas feriunt: quò propiùs autem admoventur & majori quasi quodam nixu odoriferæ ejus atomi naribus attrahuntur, multum ista sua de suaveolentia amittunt. Particulæ quippe odoriferæ unitæ in organum odoratûs confertim, & ita non sine violentia quadam (prout & reliqui sensus à sensili excellenti lædi solent) irruentes, illud lædunt, ideoque ingratæ potiùs eidem videntur, cùm vicissim distantiori in spatio magis magisque expansæ & divulsæ, blandiori modo sese insinuent, atque ita etiam gratiorem impressionem efficiant. Ut eapropter coctione illâ deprædicatâ solari & aereâ nihil aliud fortasse impetrari dici posset, quàm ut admixta humiditas, maximâ ex parte evaporans, subtiliores quasdam, in motu ad exhalationem jam constitutas particulas in copia secum abripiat, reliquis minùs resolutis, ideoque ad exhalationem copiosam non dispositis quasi quiescentibus, sicque minori postea efficaciâ organum odoratorium petentibus, & illud absque singulari vehementiâ tantùm demulcentibus. Idem sanè in Moscho folliculis suis incluso, sive etiam in pyxide aliqua servato quandoque experimur, qui nempe, si recens & bonæ notæ fuerit, naribus magna in quantitate propiùs objectus, ingratissimi semper odoris deprehenditur, imo tanti, ut vel Castorei gravitatem quidem lubentius, quam istam perferre velint; cùm tamen, si longiùs ab illo recedas, non possit non gratioso odore suo mox perplacere. Id quod sanè haud fieret, si non antea particulæ suaviter odoratæ præexisterent, suâque libertate gauderent.

Non tamen ibo inficias, illis ipsis benè fragrantibus atomis aliquas naribus graves molestas conjungi; quæ sanè, si bonæ notæ Moschus & recentissimus eis exponatur, mox sese offerunt, stercoracei quadantenus, vel hircosi quasi aliquid referentes. Quò spectat ingeniosi *Verulamii* conjectura, quam (excrementum illud moschatum probi esse odoris, cum reliqua plerumque fœteat, admiratus,) cent. nono Hist. natur. profert, quod nempe voluptatis excessum refugiat sensus, ingrati potiùs alicujus gaudens consortio, non secus ac Musica repugnantes sonos in concentum temperans, omnibus gratissima accidit; quo ipso, fœtidos ab excrementitia putredine spiritus Moscho inesse, voluit innuere, qui odoratissimos reliquos temperant, gratiamque illam sic naribus nostris offerant. Uti ita, si justâ temperie neglectâ, putridi ingrati reliquos bonos superent, eosdem unà quasi obtundant, se ipsos verò naribus potentiores vel sensibiliores ingerant. Hîc ergo ingratioribus & minùs elaboratis particulis in aëre liberiori exhalantibus, reliqua massa suaviter odorata remanet, vel eædem benigniori Solis calore ultiùs digestæ, naturam priorem exuere, inque beneolentes pariter transmutari poterunt.

Heterogeneitatem illam partium in floribus & suffimentis jam olim animadvertit Aristoteles, dum in Problematibus suis causam indagaturus: Cur remotiora suaviter oleant, propiora autem ingrata magis exsistant? alias præter eaque satis obscuras causas, terræ quoque particulas simul prodire suspicatur, quæ ob gravitatem suam reliquis præferantur, vel eas quasi præcurrant. Licet autem hanc celeriorem exhalantium particularum ponderosiorum, econtra levium tardiorem motum imaginari mihi nequeam, præsertim cùm graviores longiùs haud provehi, sed cadere vel subsidere, in seqq. Ipse moneat, terrestriores tamen illæ non displicent, quibus & humidiores addendæ, utræque à calore nondum satis digestæ, concoctæ, vel elaboratæ, quæ utique in propinquo naribus objectæ, unà cum suavibus organum odoratûs subeuntes, in gratum quendam odorem ei imprimere possunt, ponderositate verò suâ longius provehi ineptæ, solas tenuiores levioresque in remota loca ferri permittunt.

Ut de judiciorum circa odores diversitate, soli fortè persuasioni & consuetudini adscribendorum, multa jam non proferam, quâ facilè posset contingere, ut Moschus revera suavissimus, seu ingratus naribus displiceret, non secus ac Japoniis Europæorum pretiosos suffitus, tanquam fœtoris reos, displicere; nobis verò quæ malè olere videntur, optimè fragrare, *Arnoldus*

Mon-

Montanus Legation. Batav. ad Imper. Japon. circa princip. recenset.

De Moscho è sanguine parato.

Quamvis descriptum in præcedentibus Moschum maximè genuinum vocare nullus dubitem, alios tamen eundem impetrandi, vel potiùs æmulandi & fingendi modos dari, non minùs concesserim: Inprimis dum auri sacra fames, & cujus vel è re qualibet odor bonus avaris atque lucri cupidis putatur, ad majorem ejus obtinendam copiam homines allicit, sicque varias genuinum & antiquum illum naturalem quodammodo æmulaturas præparationes, vel etiam omnino novas ex aliis subjectis productiones iisdem dictitat.

Maximè vero dum contentum in folliculo Moschum sanguinis ad naturam accedere observarunt, reliquum non minus sanguinem, si arte ad cutem proliceretur, odoriferâ istâ qualitate imbutum iri, quosdam credidisse, admodum verisimile videtur, quod etiam verberibus animal probè vexando & dedolando obtinuisse, quorundam scriptis edocemur.

Sic Nobil. *Joh. Albert. Mandelslo* libro primo Itinerar. sui cap. decimo nono ex Mercatorum Anglorum oculata fide idem perhibet, hunc in modum in vernacula nostra scribens: *Es wid der Muscus von einem Thier genommen, welches einem Rehe gleich sihet, dasselbe Thier sollen etliche, wann sie es fangen, eine weil in ihren Hausseren halten, mit einem Prugel starck schlagen, welche nache Pegu handlen, dasz grosse Beulen darvon auflauffen, darinnen setzt sich eine Materie, aus welcher der Muscus kommt. Disz haben mir die Englische Kauffleuthe berichter, dann sie es selbst gesehen haben.*

Quæ paulò fusiùs, ex Mercatoris cujusdam relatione, à Cl. *Nath. Highmero*, differt. de pass. hyster. cap. sexto proferuntur; cujus ipsamet verba præstat audire: *Incolæ animal inventum primò canibus venaticis diu insequuntur, deinde cum persecutionem ultra ferre nequit canum, fessum & anhelans plagis abundè excipiunt, donec tota cutis sanguine grumoso à verberibus canumque morsibus maximè infletur & intumescat, tum cum incalescit adhuc, pellem ubivis attollunt & ligaturis strictioribus illam cum sanguine illo grumoso incluso circumligant totam in nodos, deinde statim, vivente adhuc animali, abscissis nodulis sanguine illo plenis, pro moscho optimo reservant, qui nobis sic in bursis coriaceis, ut ab animali abscinduntur, à Mercatoribus transfertur.*

Similia, licet paulò mutata, apud *Gabrielem Sionitam de Monte Libano*, Professorem Parisinum, occurrunt, quem Exc. *D. Thom. Bartholinus* Volum. 2. Act. med. Hafn. observ. decima nona tanquam oculatum testem, ita Moschi generationem adducit describentem: *Baculo animal pluribus uno eodemque loco ictibus verberatur, adeo ut sanguis in unum concurrat locum, ac tum pellis inflata sanguinisque plena ita strictè ligatur, ut indè sanguis conclusus egredi nequeat. Pellem illam in unam aut plures vesicas contractam exsiccaturi supra dorsum animalis sinunt, donec absque ulla vi, nulloque adhibito instrumento eæ vesicæ cadant, ubi ille sanguis suavissimus in moschum beneolentem post unum mensem conversus reperitur.* Si hanc unius loci percussionem ad ipsum jam constringere liceret folliculum, quin largior Moschi proventus sic promtè succederet, fortè non esset ambigendum. Unde etiam defatigatum cursu animal fustibusque benè permolitum, sanguinem faciliùs ad cutem ejusque tubercula naturalia amandare judicat prælaudatus *Bartolinus* Vol. 1. Act. med. Hafn. observ. 58. *Sicut ubera ovium*, addens, *manu concutiunt feminæ, ut lac uberius fundant.* Ast hac ratione ad Caput potiùs præcedens esset referendus.

Mercatorum autem Anglorum enarratio si de tumoribus aliis præternaturalibus, & à folliculo diversis sit intelligenda, eò majorem merebitur fidem, ubi juxta prolatam à *Scaligero* in exerc. 21. de subtil. ex India advectam, &, *Joh. Fabri* in Hist. nat. Mex. indicio, ex *Barbosa* mutuatam historiam, sanguineus ille utriculi humor ad reliqui cruoris, etiam sine verberibus impetrati conditu-ram adhibetur, quam tamen ipsius Autoris verbis adducere lubet: *Capta fera, eam partem* (in qua scil. sanguinis collectio in tumorem abierat) *cum corio simul abscindunt; quæ inter secandum guttæ sanguinis effluunt caduntque, eæ pro moscho optimo atque excellentissimo aut excipiuntur aut colliguntur. Hujus minimæ portiunculæ beneficio ad cæteri cruoris condimentum utuntur. Ubi secuerunt, hirudines admovent tamque diu, quoad earum suctu cruor universus cum ipsa vita detrahatur. Eum sanguinem exsiccatum atque in pulverem redactum, prioris illius perpauxilla quantitate, viribus vero efficacissimis perficiunt. Quippe centesimam satis esse produnt.*

Posse autem aliis etiam in locis fustigatione ista acriori sanguinem extravasari, inque tumores ab ejusdem collectione cutem attolli, minimè est incredibile. Quod sane mulier illa magno suo cum damno experta fuerat, quæ ictibus & verberibus misere tractata, post mortem, Anatomico olim dexterrimo, *D. Joh. Rudolph Salzmanno* (vid. obs. anat. 2.) sanguinem cutem inter & carnem per universum corpus effusum exhibuerat. Quod etiam ovium, vitulorum, boumque exemplo illustrat Exc. *D. D. Dan. Ludovici* Miscell. Germ. Cur. Ann. V. observ. 205. in quibus sæpenumero, lanionibus ante se agentibus severius fustigatis, post jugulationem detractâ cute, ejusmodi collectiones in superficie adparent: Capillaria enim ad corporis ambitum tendentia vascula sanguinea, vi illâ aperta & lacerata, contentum liquorem suum intermedia in spatia effundunt, à venarum osculis compressis inque situ alteratis non tam promptè resorbendum, sed istas suggillationes & vexationum notas efficientem. Qui ita extra naturales suos vitales terminos subsistens, magnam subire alterationem cogitur, & putredinem aliqualem concipere, quâ latentes sulphureæ volatiles particulæ in libertatem forte vindicantur, atque occultatum antea odorem jucundum exhalant.

An autem fragantissimo illi folliculari odoris & virtutis excellentiâ talis æquiparari queat, est incertissimum, imò mihi omnino non credibile videtur; cum moschi follicularii & sanguinis coagulati substantia admodum differant & follicularius ille si non ejusdem flos & balsamus, saltem excrementum odoratum unicè exsistat, sanguine in folliculo segregatus.

De Moscho ex renibus & testiculis confecto.

Missâ nunc animalis nostri parte fluidâ, solidiores itidem attendi merentur, quas inter Testiculos inprimis verum præbere Moschum, sunt qui persuadere laborant. Illos sanè *Georg. Bertinus* in sua Medic. lib. 18. cap. decimo sexto jamdudum nominaverat. Quos etiam ex *D. Thevenoti* Itinerario, ipsummet esse Moschum, confirmaverat Nob. *D. Henr. Oldenburgius*; licet Autor Ephem. Gallic. cumu-

cumulum sanguinis pro *testiculis* reposuerit. Vid. Acta philosoph. Soc. Reg. in Angl. Num. 14. cap. 7. pag. 171. edit. Lips. Et Cl. *Henr. Salmuth* optimum ac præstantissimum Moschi genus esse, notat quod ex testiculis animalium quorundam colligitur.

Eosdem innuere voluisse celebrem floræ Sinensis scriptorem, *P. Michael. Boymium*, ipse textus persuadet, dum sub lit. Z. præter renes alias quoque partes indicat, quem ipsum ideo audire lubet: *Porrò quod Sinenses propriè vocant Xe, & Lusitani Almiscar, atque Latini Muschum, est caro renum animalis supra dicti, & id quod natura infra abscondit. Verumenim verò Mercatores totam carnem animalis cum sanguine commixtam contundunt, & pappos: (ita sacculos, ex pelle pilosa ejus vocant, quasi forent testiculi ipsius) & hoc quoque verum Almiscar est, licet sit non adeo perfectum sicut prius.* Hunc tamen conficiendi modum in dubium vocat supra jam citatus *Laur. Catelanus*, semen & testiculos planè excludens, talibus inprimis argumentis inductus: tum quod certissimum sit, nullos reperiri conductus necessarios, ab hisce vesiculis ad membrum genitale transeant, nullaque cum vasis spermaticis demonstrari possit communio; tum quia vesiculæ illæ utrique sexui istorum animalium ventri sint adpositæ, cum econtra in omni animantium genere testiculos femineos in corpore abscondi sit compertum. Et quamvis ipse quoque Moschum præstantissimum & genuinum testiculorum ut productum vel substantiam neutiquam considerare, aut folliculum Moschi utriculum genitalem, testes sub scroti nomine involventem, statuere velim, incertum tamen est, annon aliqua folliculis illis cum membro genitali vel spermaticis vasis communio intercedat; neque id facilè *Catelano* crediderim, qui ista nobis; non oculari ex inspectione, obtrudere ausus fuerat, sed unicè ex ingenii sui libertate effinxerat, promtiorem adsensum inventurus, si per conjecturæ modum id nobis saltem proposuisset.

Ast nihilominus ipsorum etiam testiculorum substantiam, si non separatim, (de quo multùm dubito) saltim aliis partibus mixtam conficiendo Moscho fortasse inservire, non negabo, dum, quod tot oculati etiam testes fatentur, integrum quoque animal in Moschum convertitur.

Ipse quidem folliculus bursæ sive involucri testicularis formam obiter intuentibus facilè repræsentare potest. Unde etiam ex vulgi opinione errorem hunc propullâsse, *Catelano* promtiùs concesserim. Quam ipsam rotundam & testibus æmulam figuram *Leonhard Fuchsius* libro primo de comp. Medica. cap. 26. nosse statuit, qui Moschum adulterant, subjungens: *Nam in testiculi formam effingunt, & pelle animantis involvunt, ac testiculum Moschi appellant.* Quod pariter *Joh. Hugo à Lindschotten* in Itin. Orient. monuerat.

Atque hæc similitudo dubio procul quosdam permoverat, ut animal hoc odoriferum testiculos sibimetipsi amputare crediderint; qua de castratione *Salmuthum*, ex prædicto *Lindschottano*, audire placet: *Animal ipsum naturali instinctu, cùm pretium testiculorum suorum intelligat, de fuga aliàs desperans, eodem dentibus ac morsu avellit, & in lytron veluti libertatis abjicit; ita occupato collectione testiculorum venatore, necem aliquando evadit, quod ipsum & de fibro sive castore proditum accepimus, quem urgentibus venatoribus & canibus, sibi ipsi partes genitales amputare, gnarum, se propter ipsos peti, cum Græci, tum Latini prodiderunt.* Sicuti autem quæ de Castore vulgò circumferuntur, præter antiquiores illos, *Dioscoridem* libro secundo, cap. 23. *Plinium* Hist. nat. libr. 32. cap. tertio, ipsis etiam Venatoribus fabulosa hodie admodum habentur, à plurimis jam præclarissimæ famæ Viris falsitatis convicta, & præsertim ab Exc. *D. D. Joh. Jac. Wepfero*, cùm anatomen aliquot Castorum in Anno II. Ephem. Germ. Cur. observ. 251. doctissime, ut omnia sua, exponeret, manifestissimè explicata, ita & quilibet non vanè credulus, quæ de moschiferi animalis effera ista & stolida audacia referuntur, eodem titulo dignabitur. Neque feles silvestres aut marinas, uti vocantur, simiasque mihi quis objiciat, libidinosa animalia, quæ petulantiæ suæ modum finemque nescientia, vel indignè captivitates suas continuas ferentia, vel denique fame immodicâ allecta, genitalia sibi ipsis & caudas amputâsse ac devorâsse, aliquando observatum fuit. Si enim unquam in animali nostro similis in proprium corpus sævitia fuisset deprehensa, quod tamen permagnâ adhuc indiget confirmatione, quis indè naturalem instinctum ad talem perpetrandam lanienam, vel tantum intellectum & prudentiam bruto isti tribuere valeat, ita ut testium suorum pretiosam naturam, quæ tanta revera non est, (nisi quatenus generationi inserviendo, multiplicationi etiam odoratorum istorum animalium inserviunt) intelligere, reliquæ autem partes quod non adeo expetantur, nosse, dicendum sit? Mihi sanè, cum *Salmutho*, ex invidia Castorem id facere, contra alios negante, paucis mutatis verbis fabulam hanc claudere lubet, &, homines è propria sua opinione scientiam & prudentiam brutis istis quod adscripserint, dicere. Unde enim brutis animalibus tanta scientia, quam homines non sine experientia & ratiocinatione addiscerent?

Unde pariter nunc illorum similis vana patet traditio, qui de alio aliquo animali, in Sinarum regno, ac novo Mexico inveniendo, narrant, testiculis id oneratum esse adeo enormibus, ut suspensos minimè gerere, sed terram contingentes trahere cogatur, & qui æquali cum toto reliquo corpore sint pondere, quibus oppressum, cùm à canibus agitatur atque evadere non potest, ipsosmet dentibus mordicus detruncet & liberrimè postea aufugiat, ipsis his testiculis à Venatoribus dein collectis ac contusis optimum Moschum præbentibus, recensente ita apud Cl. *Joh. Fabrum*, Lynceum, Comment. in Nard. Anton. Recchi Hist. nat. Mexic. pag. 559. *F. Gregorii de Bolivar.* Quod tamen ipse cùm nunquam viderit, quidquam certi propterea de eo adferre aut adfirmare minimè potuit, voluitve Nec certè credulus adeo & ego esse velim, ut tam enormiter testatum animalculum reperiri, mihi persuaderi patiar, præsertim quia in nullo probato de Regnis istis Scriptore (quot quidem evolvere mihi licuit,) ejusdem mentionem factam recordor, quod ob raritatem aliàs vix intermisissent.

De Moscho, ex toto Animali producto.

Nihil denique in hoc Animali esse inutile, & quod non in Moschum convertatur, multorum constat testimoniis. Quod considerans *P. Philippus Marinus* in histor. sua de Tunchino, nullam ejus partem projici, & pluris valere animal mortuum, quàm vivum, dicere consuevisse istarum regionum incolas, perhibet.

Unde non tantùm ex apostemate sic credito, sive folliculo provenire, sed omnem animalis istius carnem, & excrementum dici Moschum, *Isidorus* atque *Albertus* prodiderunt.

Joh. Mendoza libro. primo cap. quarto descriptionis regni Sinici, (à *Joh. Kellnero* in Linguam Germanicam conversæ, & Francofurti A. 1589. editæ, Anno autem 1597. Lipsiæ quoque sub *Matthæi Dresseri* nomine publicatæ,) sive *Benedictus Goës*, uti in descriptione Navigationis in Indiam Orient. parte duodecima horum Autor vocatur, Moschum ex Animalibus vulpecularum formam habentibus præparari narrat, quorum verberibus enecatorum, obturatis priùs omnibus meatibus, per quos sanguinis fieri posset effluxus, corpora tam diu percutiuntur & contunduntur, usque dum ossa cute tecta comminuantur omnia, tandem post exsiccationem in frusta cum cute conciduntur, & in folliculos efformantur, Lusitanis Pappos dictos.

Eadem ex *Petro Jarrico* recitat *Joh. Euseb. Nierembergius* libro nono Hist. natur. cap. 56. adsiduis virgarum fustiumque verberibus enecari animal, tradens, ut toto sanguis fundatur corpore, cadaver autem putridum & jam aridum frustatim, non detractâ pelle, discindi, sacculosque indè prædictos parari.

Joh. Petr. Maffeius Hist. Indic. lib. 6. pag. 142. Moschum è feris quibusdam vulpecularum effigie, crebro verbere enectis, dein putrefactis, parari docuit.

Non minùs *Odoardus Barbosa*, Lusitanus, in Summar. regnor. ac popul. Orient. Moschum etiam ex animali capræ simili confici perhibet, cujus excoriati caro cum sanguine contusa in vesicas ex ejus pelle efformatas reponatur, quod etiam ipsa Moschi massa innuat, in qua ossa contusa reperiantur, communem illam de apostemate aliquo relationem falsam ostendentia.

Et *P. Mich. Boym*, Mercatores totam carnem animalis cum sanguine ejusdem commixtam contundere, & sacculos cum pelle ejus pilosa exin parare, l. c. testatur.

Similia habet *Joh. Hugo à Lindschotten*, cui suam quoque historiam debet *Henr. Salmuth.* l. c. monumentorum nempe Historicorum regni Chinensis se fidem secutum innuens, & hunc in modum scribens: *Bestiolæ ibi sunt vulpeculæ aut catellorum magnitudine atque imagine. Hæ ad necem verberatæ ac plagis mollitæ tum carne pariter & sanguine putrescunt; tum ex pelle, carne & sanguine incolæ rotundas uncialesque pilas sive crumenulas conficiunt, quæ filis undique consutæ venduntur.*

Et *Hieron. Cardanus* libro. decimo de subtil. p. m. 574. Moschum, qui ad nos defertur, totam esse carnem cum ossibus contusam, & vetustioribus vesicis impositam, id quod passim in nostro Moscho parva ossium frusta indicare, subjungit.

Similem, paulò tamen mutatam historiam *Amatus Lusitanus* suo in Dioscor. libro. primo Commentario, text. 20. inseruit his verbis: *Animaculum hoc, vivum cum est, virgis primo flagellatum neci traditur, à quo detractâ pelle & interaneis demtis, universam carnem à verberibus lividam cum ossibus contundunt pinsuntque; quæ quum optimè est pista, manu tractatur, ut siqua durìuscula in illa fuerint ossicula, reficiantur. Hanc ergò carnem sic optimè pistam, manu in globos quosdam redigunt, & frusto pellis ab eodem animali excoriatæ obvolvunt.*

P. Philippus Marinus, cujus verba Italico Idiomate exarata *P. Athanasius Kircherus* Chinæ suæ illustratæ, cap. septimo inseruit, quatuor Moschi generum, bonitate inter se differentium, l. c. mentionem facit: 1. Capto animali totum sanguinem, seorsim adservandum, extrahi, vesiculam sub umbilico sitam, sanguine vel alio odorato humore coagulato plenam adimi, posteaque pellem detrahi, scribens. Quod si Moschum, eodem referente, summè perfectum desiderant, dimidium animalis, inferiora nempe è renibus (*la metà dell' animale, cioè dalle reni in giù*) in magno lapideo mortario optimè contundunt, superinfundentes tantum sanguinis, quantum ad effingendam massam requiritur; quâ siccatâ sacculos ex ejusdem pelle factos implent. 2. Si verò Moschum non adeo perfectum, bonum tamen & sincerum voluerint, omnes animalis partes conquassant, & cum sanguine in massam redactas exsiccant, in vesiculas dein pariter reponendam. 3. Aliud porrò genus non adeo purum, bonum tamen & verum ex partibus superioribus, à prioris illius electissimi elaboratione relictis, conficiunt. De quarto genere, composito utpote & adulterino, nil attinet hic quidquam dicere.

Tandem audiri meretur apud *Joh. Fabrum* Comm. in Recchi Histor. natur. Mexic. in Schol. ad cap. de Zibeth. animal Americ. pag. 557. & 558. *F. Gregorius de Bolivar*, Hispanus Placentinus, ordinis S. Francisci, curiosus rerum naturalium indagator, atque Orientis & Occidentis Solis Regnorum perlustrator, qui suam de Moscho sententiam Hispanico idiomate hunc in sensum Fabro communicaverat: " Hæc certè conficiendi moschi verissima est Historia, quam oculis meis ut vidi, ita sæpè experientiâ confirmata fuit, &c. His artibus autem ab illis, qui moschi mercaturam exercent, hæc animalia capiuntur: circumdant loca, in quibus dimorari eadem norunt, vel igne, vel retibus ac canibus, atque in subterranea loca profugere compellunt, quæ postea subfodiendo, vel aliâ industriâ extrahunt, in tanto sæpius numero, ut ad trecenta etiam capiantur. Hæc subito jugulant, sanguinem qui in ipsis maximè abundat, in vase aliquo mundo (Porcellanam vocant) colligentes. Tanta autem, quod mirum est, sanguinis copia in quovis horum animalculo invenitur, ut sæpenumero, quando extractus fuit ac concrevit, videatur totius reliqui corporis molem superare. Posthæc pelles ipsis abstrahunt, exenterant, & ab omni illuvie intestina emundant. Quamvis aliqui, ut majorem moschi quantitatem nanciscantur, impura cum puris relinquant. Qui verò priore modo procedunt, cum sanguine meliorem & teneriorem armorum ac coxarum musculosam carnem, cor ac epar simul, in lapideo mortario unam in massam contundunt, ex qua folliculos, sive ex pelle horum, sive aliorum animalium paratos inferciunt, loco umbroso suspendunt, siccantque. Et ubi jam semiaridi fuerint, sub terra defodiunt, omninoque in umbra exiccari permittunt. Et hic est præstantissimus moschus, qui pro Rege ac Principibus saltem conficitur. Sed ille, qui communiter circumfertur moschus, crassiore Minervâ elaboratur. Contunditur enim totum simul animal cum omnibus suis

„ suis partibus, ossibus, intestinis, & pellis quoque „ portione donec ad massam tenerrimam redigatur, „ ex qua utriculi illi ex ejusdem animalis pelle confe„ cti implentur, & intestini aliquâ parte obvolvun„ tur, paulisper siccantur, loco ubi urina effunditur, „ sub terra per paucos dies reconduntur, & denuo in „ umbra suspensi exiccantur.

Huic F. *Gregorio Rochus Ezechiel Bauthschner* jungendus, qui in Lusitania talem conficiendi modum usitatum enarraverat, quem cùm liber iste non omnium sit in manibus, verbotenus quoque ex *Fabro* volui exscribere: Laquei ac pedicæ ex filo æneo paran„ tur, & cuniculorum modo illaqueata capiuntur. „ Horum sanguinem Venatores extrahunt, carnes „ separant, & loco perflabili, ubi nec Sol, nec „ humiditas dominantur, resiccant. Aves deinde „ capiunt quasdam, ab ipsis Aquilas vocatas, „ Aquilæ tamen minimè sunt, sed Accipitribus „ nostris formâ similes quidem, mole verò du„ plo majores. Harum itidem carnes ac sanguinem „ reponunt siccantque & ad Aprilis mensem „ usque reservant, quo tempore viret, vigetque „ maximè herba quædam, ab Incolis Pico de „ Grulla dicta, hanc quoque tunc demetunt. „ Est autem planta hæc tam fragrantis moschati „ odoris, ut certè affirmare possim, me lon„ ginquis è locis eandem crescentem olfecisse, „ evulsisse non rarò, & pro mea recreatione in „ itinere mecum detulisse; Ab hac planta odo„ rifero plena humore determinatam quandam „ succi quantitatem exprimunt, & cum prædi„ ctis carnibus ac sanguine commiscent, in mar„ moreo tundunt mortario, & reliquam, ut me„ moraverat F. Gregorius, ad unguem adhi„ bent operam. Tum in loco, in quo sæpe uri„ na evertitur, benè involutam pastam sepeliunt; „ vel utriculorum aliquot horum in vase illo, „ σκαφίον vocant Græci, in quo (sit auribus honor) „ humanorum tam siccorum, quàm liquidorum col„ luvies recipitur excrementorum, suspenduntur, ad „ tres quatuorve dies detinentur. Exemptos in„ de & in umbroso cubiculo benè siccatos ex„ ternis mercatoribus divendunt. &c. Moschi qui„ dem opificium ipse ego non vidi; animalia ta„ men & plantam moschatam sæpius vidi. Reli„ qua curiositatis gratia ab Incolis didici, quibus „ fidem denegare piaculum duxi. De quo tamen „ inferiùs, CAP. XI. judicium meum pro„ feram.

Diversum ab his omnibus Moschum describit *Pantoja*, referente *P. Petro Jarrico* lib. 2. Thesaur. rer. Indic. cap. 17. è ventriculo animalis cujusdam feri, quod fele paulò grandius, educi Moschum credens, nec in China ipsum, sed in regione proxima reperiri. Ubi tamen Cibettam intelligi debere, *Jarricus* suspicatur, vel credendum, nobiliorem ac pretiosiorem Moschum ventriculo alvoque educi. Quæ quidem cuncta, ut incertissima, recensuisse sufficerent. Per ventriculum attamen utriculum moschatum vel Zibethicum etiam innuere potuit *Pantoja*. *Gemara* tamen tract. Berachoth fol. 43. cap. 1. Moschum similiter stercus esse perhibet. Aliàs Moschum nobiliorem ex ventriculo alvoque educi, non facilè consentirem, nec quisquam alius fide dignus simile quid unquam scripserat. Licet & dictarum partium contenta, inprimis verò scybala fermento isto odorifero bilioso quoque imbui, faciliùs concesserim.

Ast dum *Rabbi Abraham Ben Esra* comm. in Exod. cap. 30. vers. 23. Moschum è guttere colligi scribit, consensum à me haud difficulter impetraret, si per guttur folliculus ille umbilicalis intelligi posset, vel, quod paulò credibilius, sanguis ex jugulato, eo fortassis in loco, animali extractus, atque ad Moschi confectionem, qualem ex. gr. Scaliger exponit, collectus innueretur. Modò non omnis illa, aliena ex relatione à *Ben Esra* hausta traditio sit fictitia.

Reliquis in præcedenti discursu expositis relationibus (quas omnes testimonio, si vera sint, quæ narrantur, oculari vel saltem aurito innixas, licet in plurimis idem proponant, speciatim cum L. B venia adducere volui, cùm in multis etiam varient, plures modò, modò pauciores, quin & discrepantes in præparatione ἐγχειρήσεις proferentes;) etiamsi veritatem subesse aliquam inficias ire nolim, subinde tamen fabulosa aliqua conjungi, nullus dubito; quæ cuncta tamen eruere, mearum non est virium. Hoc saltem, ne vanè id scripsisse videar, monendum, neutiquam capere me posse, quâ ratione animalculorum istorum ossa, integrâ permanente cute, in mortario comminui ita possint, ut molliorem istam, quæ in Moscho observatur, consistentiam induant, cùm à violenta ejusmodi contusione cutis, inprimis dum nativo adhuc turget humore, non possit non fatiscere, discerpi, & grandes experiri rupturas. Et meatus etiam, per quos sanguis emanare posset, frustra obturari, est credibile, præsertim si maximâ, uti illa *F. Gregorio* memorata, animalia sanguinis copiâ abundarent. Nec intelligo, quomodo contusi animalis è pelle, à reliquis partibus non separatâ, sed exsiccata, sacculi parari queant, quibus moschata illa substantia includatur, cùm hæc illius quantitatem longè excedat. Quin & nonnullorum historias ex aliis supplendas necessario esse autumo: veluti in Mendoziana corporis contusioni exsiccationique putrefactio addenda, nisi eandem illo ipso tempore, quo exsiccationi exponitur, sufficienter succedere, debeat supponi. Sed hæc & similia urgere prolixius supersedeo, quæ nempe adcuratiorem & multiplicem observationem in ipsis locis, ubi talia concinnantur odoramenta, requirunt.

Ἐπίκρισις *Antecedentium.*

Tot itaque cum sint de Moschi ortu opiniones, multis è se invicem parasangis distantes, cuinam adhibere fidem præstet, suspensum merito reddere aliquem possent, præsertim cum plurimi oculorum fide nitantur, vel saltem niti eâ videri velint, quibus sanè absque sufficienti causa eandem denegare, magna foret temeritas.

Hoc certum est, ab eo tempore quo innotescere Moschus ceperat, plurima semper genera fuisse agnita.

Duorum meminit *Serapio*, è sanguine sponte ab animali ex folliculo depositi, alterius autem vi hominum erepti.

Hieron. Cardanus, atque cum eo *P. Casp. Schottus* in Phys. curios. & apostema, & totius animalis cum ossibus contusionem admittunt.

Andr. Libavius part. 3. singular. lib. 4. cap 5. tertium genus addit, nempe testicularem Moschum, quas tres sententias mutuò se non evertere arbitratur.

Clar. *Adam. Olearius* in not. ad Itinerar. *D. Joh. Alb. à Mandelslo*, postquam *Ruellii*, vel à quibus eam hausit, *Serapionis*, *Sethique*, *Scaligeri* item & *Boymii* relationes exposuisset, Scriptorum horum opiniones omnes, à Mandelsloana non admodum distantes veras esse posse, prudenter concludit, cum in unum animal Moschiferum omnes illi præparandi modi cadere, proque diversitate locorum diversi etiam modi attendi queant, ita ut unus hunc,

hunc, alium alius observaverit. Confer. Nob. *D. Dan. Ludovici* discur us, Anno IX. Ephem. Germ. Curiof. observ. 38. insertus.

Mihi sanè, simili fundamento insistenti, unicum quidem esse veri Moschi genus, intrepidè adfirmare libet, illud nempe, quod ex folliculo depromitur, alterum tamen illud, quod ex sanguine, carne, vel toto denique animali, eoque non unius, sed duplicis speciei & differentiæ elaboratur, pariter dari, tot testibus coactus, non pernego. Ast nihilominus alterum hoc, non quidem omnino fictitium, secundarium tamen, & bonitatem si spectemus, longè inferius proclamare interea sustineo, usque dum meliora aliquando edoctus fuero.

Et follicularem quidem illum ipsa quotidiana ocularis inspectio, in ipsa nostra Europa, & in specie quoque Germania, extra omnem dubitationis aleam, contra quoscunque aliter sentientes, vindicat.

Tot enim quotannis ad nos deferuntur genuini folliculi, quos è falsorum numero tum singularis conformatio protinus eximit, tum & Moschi in eis præsentia, quem juxta cum odore præcellenti, integra ex omni parte cutanea ista substantia, nullo foramine aut scissurâ prædita, naturalem, & vivo adhuc in animali sensim ibi collectum, non autem artificio aliquo confectum eique intrusum, ostendit.

Reperiri autem in animali quodam tales folliculos, *Brasavolus* & *Cardanus*, oculati testes, præter alios, perhibent. Quin & ipse Anno 1675. tres similis animalis Noribergâ ad nos delatas exuvias vidi, singulas utriculo isto instructas; quorum unum dein à possessore, *Dn. Johanne Biermanno*, Pharmacopœo nostrate solertissimo, me præsente, apertum, Moschum continuisse fragrantissimum, recordor. Sic & Heerfordiana animalis moschiferi pellis, à Nob. *D. D. Segero* in Anno VI. Ephem. Germ. Curios. observ. 128. exposita; Ludolphiana, quam Francofurti Ill. Dn. *Jobus Ludolfus* servat, à Celeberr. *D. D. Georg. Wolffg. Wedelio* primò per literas mihi indicata, & postea uberius ab amiciss. *D. D. Sebastiano Scheffero* exposita; Stoberliniana, quam Noribergæ *Dn. Joh. Leonh. Stoberlinum* Pharmacopœum peritissimum possidere, maximus Fautor meus *D. D. Joh. Volckamerus*, additâ ejusdem icone, nuper mihi notum fecerat; nec non illa à Nob. *D. Joh. Bapt. Tavernier* part. 2. Itinerar sui lib. 2. cap. 24. memorata & Parisios delata, omnes, inquam, pelles istæ tuberculo, folliculo vel vesicâ moschiferâ fuerunt instructæ. Quem ideo Moschum frustra explodere, & tanquam merum figmentum proclamare nonnulli ausi fuerunt.

Et hac certitudine antiquissimâ innixi jam dudum aliqui, alterum illum modum, qui ex carne &c. animalis contusa parari Moschum monstrat, omnino rejecerunt. Quo intuitu consimilem istum *Amati Lusitani* processum non legitimum Moschum, sed admodum adulteratum suppeditare, *Fuchsius* l. c. objicit. *Chioccus* tamen, explodendam omnino atque exsibilandam *Amati* sententiam dum vocat, quamque conjecturâ capitis sui ductus protulerit, minùs audiri meretur, cujus ideo Amati patrocinium laudatus *Faber* non immeritò suscipit, pag. 560. cùm plurium ἀυλοψία eundem propugnet. Licet & ipse acriori suâ in *Serapionem* & reliquos censurâ aliorum indignationem haud injustè sibi contraxerit, dum reverà ista de folliculis &c. omnia falsa & mendaciorum plena esse, nimis concitato calamo coarguerat.

Instat quidem *Gabr. Gallopius* lib. 1. in Dioscor. cap. 24. ideo carnes maceratas & putrescentes Moschum haud esse, quia carneas non habeat fibras. Cui tamen idem *Faber* satisfacere videtur, dum Unguentarios & Chirothecarios Romanos certissimò sibi fuisse adtestatos, monet, se, dum in aquis odoriferis illum solvunt, filamenta sæpius reperire, ac veluti nervosa & carnosa quædam corpuscula, pelliculas quoque, quæ ubi diutius aquâ fuerint maceratæ, aliarum etiam membranarum instar, intumescant. Si jam *Falopius* in Moscho genuino ex folliculo desumto fecerit experimenta, facilè carnosarum fibrarum absentiam eidem concedemus, quas sanè, in alium non admodum diligenti contusione discerpto ex animali paratum si incidisset, faciliùs quoque invenisset. Modò Unguentarii & Chirothecarii ille Romani, minùs curiosi harum rerum observatores, *Fabro* non imposuerint, aut pilosas ac membraneas Moscho folliculario sæpe aut semper conjunctas particulas, pro nervosis & carnosis corpusculis vendi averint.

Singulari autem in tumore Moschum non colligi, contra *Fuchsium* disputat *Faber*, erroneâ eum opinione duci existimans, cùm animal moschiferum, Capreolum æmulans, tam rarum sit & peregrinum, ut ex uno atque altero tumore tanta quantitas Moschi eximi nequeat, quæ cunctæ Europæ, Asiæ, Africæ & Americæ sufficiat; in solo autem Peruano regno plus Moschi in cibis, potu, dulciariis, vestibus, aliisque consumatur, quàm in Europa universa, & ex China locisque vicinis, ubi paratur, quotannis mille Arrobæ, h. e. viginti quinque librarum millia vehantur, ac per varias Orbis partes distrahantur. *Tantam autem Moschi copiam, addens, quomodo vix nomine etiam nota bestia nobis subministrabit?* Quæ equidem simpliciter absque ullo discrimine non impugnabo, ita ut haud coactus credam, tantam quotannis Moschi quantitatem ex China locisque vicinis exportari, eumque porrò ex unico animalis tumore, qui nec duas interdum drachmas concrementi odorati largitur, non desumi, interea tamen, nullum omnino Moschum ex folliculo aliquo depromi, nequaquam indè sequitur. Quam videlicet omnesque alias dubitationes sola Moschum parandi diversitas promtè solvet atque discutiet. Ignotam cæteroquin adeo esse nobis bestiam illam, nemo ampliùs hac ætate facilè consentiet, multò minùs maximæ quantitatis Moschi collectionem adeo incredibilem reputabit, si regni Sinici & vicinorum tot aliorum amplitudinem, nec non Animalium moschiferorum in eis multitudinem, plurium, uti *Mandelsloi*, *Tavernierii*, *Martinii*, *Mendozæ*, *Maffeji*, & *Pauli Veneti*, testimonio fundatam consideraverit.

Mihi tamen adfirmare sanctè licet, omnes bonæ notæ Moschi species, quas hactenus videre contigit, (contigit autem conspicere plurimas,) non alias, quàm eandem cum follicularia fuisse, cui utpote exactissimè responderunt, ita ut, nisi tot occulatorum testimonia, non facilè falsitatis incusanda, obstitissent, promtissimè in eam descendissem sententiam, omnem reliquum esse fictitium.

De Genere Moschi constituendo.

Moschum simplicibus medicamentis adnumerant Arabes. Præter alios testem cito Principem

Ibn Sinam, vulgò *Avicennam* dictum, Canon. medic. lib. 2. tract. 2. cap. 15.

Neque alium ei quisquam locum adsignare huc usque ausus fuit, vel compositis adnumerare, maximè si strictè vocem medicamenti compositi quis accipiat, quidquid scilicet ex duobus, tribus, aut pluribus diversarum specierum ingredientibus artificiosâ methodo, & sub certa forma invicem permixtis, est compositum, ad differentiam puta simplicium non ita præparatorum, sed sibi solis relictorum, quæ nempe non nisi impropriè, si heterogeneas eorum à natura acceptas partes quis considerare voluerit, composita adpellitari consuevere.

Conveniunt etiam in hoc, quod animalium classi inferendum statuant. Nec obstat, quod *Aristoteles* in Problemat. solam Pardalin, sive Pantheram inter animalia benè olere scripserit, (cujus odoræ suavitatis etiam *Ælianus*, *Solinus* & *Plinius* meminerunt,) ideoque Moschum ab animali aliquo ortum minimè trahere, suspicari quis posset, à Panthera natales ejusdem nemo hactenus deduxerit. Aut enim aliarum bestiarum tantùm respectu, non hominum, fragrantiæ illius sensum esse intelligendum, cum *Joh. Fabro* exposit. in N. R. Recchum pag. 541. dicemus, aut, quod utique verum est, moschifera & Zibethica animalia Antiquis istis fuisse incognita, aut, quo magis inclino, merum esse figmentum istam odoris à pardali exhalationem, potius respondebimus.

Multò minus obstat, quod odoris excellentiam attendentes aliqui, in diversam ab Animalibus classem reponant. Veluti in *Taxa medicamentorum offinalium Wittebergensium* cap. sexto. sub titulo Odoratorum & pretiosorum simplicium, juxta cum Ambra & Zibetho legitur. Libera enim hîc cuique, pro varia intentione, est potestas, nec coordinatio ejusmodi alteri illi adeo repugnat.

Attamen in Clar. *D. Joh. Tilemanni* libello de mater. med. sect. secunda ubi de Pectus calefacientibus agitur, Resinas inter, nec non Cor & Caput calefacientia ubi recensentur, inter Marina, minus adcuratè, sive Amanuensis, sive Typographi, aut cujuscunque demum hallucinatione contigerit, collocatur, cum neque resinosam habeat substantiam, neque maris aliquod productum exsistat. Licet dein, Alexipharmaca & semen augentia dum enumerantur, Animalium in ordine rectiùs memoratus fuerit.

An verò integrorum animalium, an partium eorundum, an productorum ab illis, an denique excrementorum catalogo inscribi debeat, quæri posset? Ubi, distinctione factâ, ut carnem, ut sanguinem consideratum, animalium partibus jungi: ut humorem in folliculo collectum, ad productorum vel etiam excrementorum censum rectissimè posse reduci, regero.

Quod si tamen recensita genera omnia veri quid habuerint, & ita unum aliquod genus omni Moscho competens placeat constituere, *Partem dicere* commodè liceret, lata cujus adpellatio ipsum quoque sanguinem, & indè enatum productum, vel excrementum nobilissimi odoris sub se comprehendit.

An denique Aromatis epitheto dignus haberi queat, paucis videndum? Adfirmant *Jacob Primerosius* in Arte pharmaceut cap. de humect. *Joh. Renodaus* lib. 2. Institut. pharmaceut. cap. 6. aliique plurimi. Ast contrarius videtur esse *Joh. Manardus* lib. 8. Epist. medicinal. 1. amaritudinem adeo à propriè vocatis Aromatibus alienam esse decernens, ut, quibus adest, quocunque odore præcellant, nomen Aromatis auferant. Ast ipsum Aromatis vocabulum si consulamus, quod ab ἀρ seu ἄρι, particulâ intensivâ, & idem ac *valdè* denotante, ut & ὄζω, *oleo*, *benè oleo* vel ὀδμή, ὀσμή, *odor*, derivatur, quis Moscho id nominis denegare poterit? Unde *Henricus Smetius* lib. 9. Miscell. pag. 467. Aromata res odoraras dici, scribens, quæcunque nimirum odorem suavem & naribus gratum spirant, mox iisdem Moschum adnumerat. Vel etiam ab ἄρω, *apto*, si descendat vox ista, quod nempe cibos aptet, i. e. aptos ad edendum suavesque reddat, hac quoque ratione Moschus Aroma erit, cujus in cibis condiendis usum exponere inferius occasio dabitur. Imo tantum abest, ut amarities Aromatibus sit deneganda, ut etiam Aromatis vox simpliciter posita Myrrham, omnium notitiâ amarissimam, denotet, vid. *Joh. Ant. Lindani* Select. med. pag. 308. Quod si saporis suavitatem juxta cum odoris grati præcellentia quis strictè exigat, amarum multis esse in deliciis & gratissimum, recordabitur.

De Animali Moschifero.

Nunc quale sit animal, à quo Odoramentum jam explicatum depromitur, inquirendum occurrit.

Non uno autem sub nomine ab omnibus proponitur; dum modo *Caprea*, *Dorcas*, *Capreolus*, *Gazelus*, *Gazela* vel *Gazella* (quam vocem origine Arabicam explicat *Samuel Bochartus* part. 1. Hieroz. lib. 3. cap. 18.) cum additione etiam: *fera peregrina*, *Orientalis*, *Indica* adpellatur. Nonnunquam simpliciter *Moschius*, uti *Joh. Schrodero* in Pharmacop. *Moscharia Anton. Fumanello* cap. 4. de peste, *Moschus Hieron. Cardano* vocatur, reprehenso proprerea à *Scaligero* Exerc. 211. de subtilit. sect. 3. *Aldrovando Capra moschi* audit. Sinis sub nomine *Xe* venire, cum *P. Martinio Joh. Neuhofius* in descript. regn. Sinic. cap. 16. innuit. *Hiam* ab iisdem dici, *Adam Olearius* l. c. ex *Boymio* refert. *Kircherus* verò utrumque conjungens, *Xechiam* à Sinis nominari monuit. Quæ tamen præfati *Boymii* sit opinio, ipsiusmet verbis indicare lubet: *Litera Sinicè scripta Xe, Lusitanis Almiscar, Latinis Muschum significat: hoc sumitur ex animali, quod Sinenses Hiam vocant: Littera ut supra vides*, (vid. TAB. XVI. Fig. 1. in qua lit. *a.* notat *Lo*, i. e. cervum, *b.* *Xe*, cervum moschatum, *d.* *Hiam* odorem, *c.* autem idem ac *a.* sive *Lo* denotare autumo.) *ex duabus aliis componitur, nemp. ex Littera Xe, quæ supernè est, & Littera Hiam, quæ infernè, illa cervum, hæc odorem denotat, quasi dicas Cervus odoratus* &c. Item: *Porro quod Sinenses propriè Xe, & Lusitani Almiscar, atque Latini Moschum, est caro renum* &c. Hinc corruptè satis in Centone philosoph. 6. Musei Septal. *Rettiam*, typographi fortè &c. negligentiâ, vocari, elucescit; Licet reliqua ibidem addita huc optimè quadrent, & quousque Cervus vocari mereatur, clarè satis edoceant: *Cervum immaturum* (*un Cerviotto*, ut habet *Marinus*, cui hæc deberi autumo,) *corporis mole æquat, lupino capite, duos sub labris terram versus dentes longos exerens, plus timoris quàm damni inferentes. Obscurioribus cervo tectus pilis tarde movetur. Ye Hiam à Phil. Marino* in *Kircheri* Chin. illustr. vocatur, alienâ tamen culpâ literæ X. facilè Y. substitui hîc potuit. Ubi celeberrimi Sinicæ linguæ Interpretis, *D. Andr. Mulleri* ἐπίκρισιν, nuper benevolè ad me perscriptam, adnectere conveniet, quâ cervum moschiferum Mandorinicè *Xe*, nostrum verò Europæum cervum eâdem linguâ *Lo* adpellari, Hiam quo-

quoque (pro quo alii *Hiang*, *Chiam* scribunt,) odorem, non moschum simpliciter, nec cervum illum significare, utrumque autem conjunctum *Xe-hiam*, tam cervum istum quàm moschum denotare, me admonuit.

Isidorus & *Albertus* qua ratione *Musquelibet* (quam vocem etiam retinuit *Vincentius Burgundus*, aliis: *Musquelibus* legentibus) nominent, *Conr. Gesnerus* nescire se profitebatur. Sed à Moscho, quem Muscum vulgus adpellare solet, sic adpellâsse, *Ulyss. Aldrovandus* suspicatur, quod equidem uti credibile satis est, ita plenariam tamen nominis istius rationem nondum exhaurit.

Marcus Paulus Venetus lib. 2. de regionibus Orient. cap. 37. & 38. de regione Tebeth & Caniclù verba faciens, inveniri ibi animantia tradit, Moschum producentia, quæ *Gadderi*, vel, ut aliqui legunt, *Guidderi* vocantur.

Adam. Lonicerus de succis concret. *Zabetion* & *Zibettum* vocari scribit. Et Germanorum non pauci, minùs adcuratè qui nomina distinguere norunt, aut confusam tantum Odoramentorum istorum scientiam habent, felem vel catum Zibethicum vocant. Sic *Martin. Zeilerus* in Itiner. Ital. Florentinum thesaurum describens, inquit: *Man halt darinnen eine grosse Zibeth oder Bisem Katz; die etwas grossers; doch in Gestalt einer Katzen, mit grollen Augen. Ihr Speiss ist Eyer und rohes Fleisch, von der alle vier Tag hinten einer Haselnus groß. Bisem genommen wird.* Non minùs Anglis *Muske Katte*, vel *the musc goat.* i. e. moschi felis audit. Et apud *Joh. Langium* liber. primo. Epistol. medic. 63. dum *Catoblecta animalia* (vel *Catoblepta*) odorifero Zibethi unguine turgida ponuntur, in margine additur: *Catoblecta Bisemthier.* Prout & in Oriente ipso moschum tam de Zibethico animali, quàm de Cervo moschifero non rarò dici, modò laudatus *D. Mullerus* testis mihi sit omni major exceptione. Animalia tamen Moschum & Zibethum ferentia sic confundi, facilè cuivis sponte adparet, qui utriusque naturam & diversitatem considerat.

Nonnulli Gazelæ nomen competere ipsi negant, aliique Dorcadem non dici posse, contendunt, *Gesnerus* tamen, *hanc*, benè ait, *feram Dorcadem, Capreamve, aut Gazellam Indicam, peregrinam, vel orientalem appelles, aut Dorcadem moschi, vel simpliciter Animal moschi, parùm interest.* Sed Capreoli sub etymo commodè reponi, adeoque Dorcadem, Capream & Gazelam dici posse, ex seqq. patefiet.

Si tamen & alterius generis animalia moschum suppeditantia dari consideremus, in genere de quovis, absque discriminatione hujus vel illius speciei, sermonem habentes, omnium optimè Animal moschiferum adpellabimus, quod vocabulum nemini non notum quamlibet sic dirimere litem valebit.

His ita nunc enodatis, diversæ Antiquorum atque Recentiorum Autorum & Historicorum descriptiones adducendæ veniunt, ut pleniùs constet, qualenam illud sit animal, quod tam fragranti hos Odoramento in sui admirationem trahit.

Inprimis verò *Serapio*, sive *Masudius* apud eundem, primum denuo locum meretur, qui illud à Capreis figurâ, colore & cornibus non differre, sed caninis tantum dentibus discrepare adserit. Nam, Interpretum ejus verba ut exhibeam, *habet duos dentes caninos, egredientes ab ore ejus, sicut egrediuntur ab ore porcorum, & sunt dentes isti albi valde & recti, longitudinem unius palmi, aut plus habentes.* Vel, ut idem *Masudius* apud *Bochartum* habet: *Capreoli musci ab his nostris nulla in re differunt, non formâ, non specie, non colore, non cornu. Tantùm eos dentes distinguunt, quos habent instar dentium elephanti. Nempe singulis capreolis duo sunt dentes ex maxillis prodeuntes, erecti, elati, albi, ad spithamæ mensuram plus minus.* Quod & *Damir* apud eundem testatur, esse nempe moschi Capreolum nigri coloris (quales pilos etiam *D. Thom. Bartholinus* se vidisse refert in Act. med. Hafn. Vol. 2. observ. 19.) tenuitate crurum & ungularum divisione nostratibus similem, nisi quod unusquisque illorum duos in inferiore (*superiore* legendum est,) maxilla dentes ex ore exsertos habeat, versus faciem erectos, (*versus terram protensos*, rectiùs,) uti apri dentes, infra spithamæ longitudinem.

Non dissimilia apud *Ebn Sinam* in Canon. med. libro secundo, tract. secundo, cap. decimo tertio inveniuntur, videlicet esse Moschum animalis, capreæ non dissimilis umbilicum, caninos duos dentes candidos exsertos gerentis, & introrsum reflexos instar cornuum.

Et *Elluchasem Elimithar* (quem nonnulli Indum fuisse perhibent, noster autem *Welschius* in M. SS. Variar. Lection. liber. secunda. cap. 12. nomen omnino confictum aut certè huic ineptè adtributum notat, cum verus Autor potius sit *Ebn Giezla*) in Tabulis de tuenda sanit. ibidem Gazelo simile animal illud tradidit.

Græcus etiam *Simeon Sethus* capræ illud sive dorcadi simile statuit.

Nec contrarium *Joh. Terrentius*, ex Cervorum nimirum vel Capreolorum genere esse, picturamque ejus se in libris, quales Sinicos libros historiam animalium tradentes Europa nostra hactenus tantum in votis habuit, impressam vidisse, quâ similis sit Dorcadi, sed sine cornibus, in Epistola ex ipsa Sina ad *Fabrum* perscripta, referebat.

Accedit & *P. Boymius*, reverà cervo & tygridi (an ob maculas pelli impressas?) simile esse pilosumque, sed coloris æreì subobscurè nigri, innuens. Imò *P. Martinius* quoque, testis oculatus, quadrupes esse, exili cervulo non absimile, pilo paulò magis nigrescente, itidem testatur.

Cum hisce consentiunt *Brasavolus* & *Cardanus*, uterque αὐτόπτης, ideoque fide dignissimus, quorum hic l. c. talem in modum loquitur: *Moschi animal mortuum vidi in via Vexillariorum Mediolani, magnitudine, formâ, ac pilo, nisi quod coloris est magis glauci, capreolo simile est, pilus tamen etiam est crassior pilo capreoli: supra binos & totidem infra dentes habet, hocque solo differt & odore à capreolo, nam pili varietas à regione ortum habere potest.* Ille autem, in colore Cervo simile ait esse, Dorcade aut Capreolo paulò majus, & nonnunquam æquale, in figura quoque Capreolo simile, ungues multividos habens ut Capreolus. quod ideo Caprea aut Dorcas peregrina nominari queat, & tale Mercatores Venetiis Illustriss. Alphonso Duci Ferrariæ vendere voluisse, Moschum in folliculo habens. Quam datam à *Brasavolo* descriptionem *Bernhard. Cessennius* libro sexto de compos. medicam. verissimam esse profitetur, utpote qui ipse etiam hujusmodi animal in horto elegantissimo Illustriss. Ferrariæ Ducis, Herculis Estehensis, quem in Pado flumine possidebat, (sive, ut *Brasavolus* loquitur, Padana Insula, quæ Alcinoi hortos æquat,) spectaverat. Unde etiam Excellen. *D. D. Segerus* Animalis moschiferi delineationem in Ephem. Curios. German.

Ann.

Ann. VI. observ. 128, daturus, Capream illud appellare sustinuit, quum toto corpore suo, solis dentibus prominentibus exceptis, Capreæ seu Dorcadis nostratis mediocris magnitudinis figuram referat. Et Clar. Medicus Amstelodamensis, Amicus meus honorandus, *D. D. Adolph. Fischerus*, An. 1668. d. 17. Jan. in literis Amstelodamo missis ad beatum *D. D. Joh. Theodor. Schenckium*, eo ipso tempore tale se vidisse manibusque tractasse animalculum mortuum, quadraginta Imperialibus venale, testabatur, Capeolo nostrati satis simile, nisi quod longioris parum colli ac longiorum crurum fuerit.

Quæ omnia esse verissima, quantum quidem ad Capreoli magnitudinem attinet, memet quoque tres istæ à me memoratæ Exuviæ certissimum reddidere.

Nec silentio prætereundus *Jul. Cæs. Scaliger*, laudatus hoc in passu à *Chiocco* in Mus. Calceol. pag. 662. Animal illud Gazelæ simile album (qualem alias colorem nemo, nec etiam *Barbosa*, cujus historiam ex India petitam *Scaligerum* fuisse sequutum, ex *Fabro* superiùs monui, indigitavit, & talis si aliquando conspectus fuerit, merito rariores inter referendus foret,) esse, ex historia ab Indis advecta, exerc. 21. de subtil. memorans, *cujus ex inferiore mandibula* (rectius: superiore) *æquè dentes utrinque singuli exeruntur.* Nec non exercit. 211. §. tertio Gazelam hanc totam Capreoli facie, neque aliud sane esse, quam Capreolum, refert, subdens: *Unam Messanæ mihi Rhodius ostendit Eques; strigosior erat tota quam capreoli nostrates, curibus exilioribus erectioribus, ipsa magis sima, dentibus exsertis binis, quales attribuunt Arabes, Serapio & Avicenna: cæterùm non tam grandibus, quantos ille scribit: ætas fortassis adhuc tenera, nondum illos ad eam provexerat magnitudinem, candidi fuere ii, ac paulisper inflexi; Cum id è Sicilia rediens enarrassem Affinibus nostris, qui in Syria fuerant, dixerunt mihi, gazellam penitus esse figura capræ, non autem capreoli; earum greges se vidisse multos.* Quibus tamen Adfinibus suis neutiquam fidem, merito habuisse Eum, insequentia mox verba evincunt, de scribendi periculo, ex aliena fide metuendo, dum *Cardanum* admonet.

Catelanus horum sententias rejiciens, unicam *Petri Bellonii* admittit, qui Observat. libro secundo cap. 51. (non decimo quarto & decimo quinta cum in cap. decimo quarto de ave Onocrotalo, serpente Jaculo, & Turcicorum militum modestia, cap. decimo quinto de navigatione Autoris è Rhodo in Alexandriam, Ægypti urbem, agatur,) Gazellarum silvestrium genus quoddam, quod in arce Cayri viderat, prolixè depingit, hasque solas *Catelanus* moschiferas esse existimat. Contra ipsam tamen *Bellonii* mentem, qui moschatam Capream nec alibi in istis Observationum libris, nec ibidem describere unquam in animo habuit, unde etiam nullam Moschi, vel odoris mentionem eum facere deprehendimus. Consentit *Ul. Aldrovandus*, aliud ibi Capræ genus delineari, admonens. Confert. *Chioccus* in descript. Musc. Calceol. & *Casp. Hofmannus* Paralip. de medicam. officin. sect. 3. c. 38.

Nonnulli Animal hoc idem cum Capreolis nostratibus faciunt, contra quos *Fallopius* l. c. decertat, qui licet simile esse concedat, differre tamen, vel ex dentibus concludit, quos nempe prominentes instar apri vel elephantis habeat, id quod etiam *Joh. Jacob. Manlius de Bosco* Comm. in Lumin. maj. sect. prima cap. Elect. è gemmis, animadvertit, cum *Avicenna* contra *Serapionem* sentiens, licet utriusque illius Arabis relationem non dissentire, ex ipso textu sufficienter constet.

Sunt tamen & alii, qui diversum planè ab hoc jam descripto animal nobis exhibent, illudque magnitudine & figurâ vulpem & vulpeculam, aut etiam canem referre volunt, ceu inprimis apud *Maffejum*, *Mendozam*, & *Nierembergium* videre est, quorum hic, *Animal*, ait, *est vulpis magnitudine, silvas incolere solitum.* Vulpeculæ autem formam seu effigiem nominant *Mendoza* & *Maffejus.* Figurâ & magnitudine parvo cani adsimilari, *Joh. Hugo à Lindschotten* cap. vigesimo tertio Itiner Orient. (vid. pars secunda de India Orient. à *Joh. Dieterico*, & *Joh. Israële de Bry* 1613. Francof. edit.) aut etiam vulpem referre, cap. vigesimo sexto (vid. pars quarta dicti libri) scribit. Mediocris canis formâ & magnitudine esse, *G. Gregorius de Bolivar Fabro* testabatur, cujus denuo verba, ut notatu digniora, lubet adducere: Animalcula quædam reperiuntur, quæ in silvestribus locis, ubi Cuniculorum modo terram suffodiunt, generantur. Magnitudine & formâ suâ mediocrem Canem ex parvorum illo genere æquanr. Colore sunt pardo, ut Hispani dicunt, sive ex obscuro rubro, ac cinereo mixto, aliqua tamen albis nigrisque maculis signantur: pilos raros, diffitos ac duriusculos habent. Pedes ipsi sunt largi, unguibus canis instar armati, sed longioribus acutioribusque quibus facilè sibi speluncas in terra fabricant. Rostrum oblongum, caninum, dentibus probè munitum. Aures habent curtas & rotundiusculas, oculos parvos & minimè alacres, similes illis, qui morti vicini sunt. Non quidem multùm agilia, sed vafra admodum sunt, ubi abscondendi sub terra necessitas illa urget. Qui omnes sanè unum idemque nobis animal sistere videntur; quod cum talem in modum circumscribatur ab istis, qui fere omnes in Indiis istis Orientalibus dimorati fuerunt, partim etiam animal ipsum à se visum perhibent, quis diversum à priori, Capreolo scilicet, Animal eos innuere amplius dubitare queat? Nec certè eosdem tam cæcos ac quasi dementatos fuisse, facilè dixerim, ut in animali, Capreolum quam maximè referente, Canis aut Vulpeculæ formam sibi imaginati fuerint, ideoque de fide eorum, nisi certiora edoctus fuerim, scrupulum movere hic neutiquam possum.

Ut eapropter cum *Casp. Schotto* libro octavo Phys. cap. vigesimo sexto §. sexto *fortassis non unum tantùm animal moschiferum est*, scribente, quàmvis paulò confidentiùs, non unum solum, sed duplex Animalis moschiferi esse genus, malim concludere.

Ipsos verò Capreolos moschificos plura in genera dividere nollem, quamvis in colore, aliisque nonnullis accidentibus varietas subinde in eis occurrat. Ista anim speciem non mutant. *Aldrovandus* quidem contrarium opinatur, cùm *Brasavolus* nullum exsertorum illorum dentium mentionem faciat. Ast, quæ humani ingenii est imbecillitas, in describenda re quapiam occupati, facilè vel notatu digniorum circumstantiarum oblivisci possumus, quod & *Brasavolo* contigisse potuit, Nisi fortè dentes illos animali, quod viderat, ætas, fortuitusve aliquis casus abstulerit, aut *Brasavolus* aliis magis intentus studiò omiserit. Idem sanè in *Martino* & *Neuhofio* deprehendimus, quorum uterque de exsertis dentibus ne verbulum profert, cùm

cùm tamen eosdem figuris, quas exhibent, Animalis istius adpingi curaverint.

Utrùm tamen hisce vel illis adnumerare liceat Animal moschiferum, quod *parvum & subrubri coloris* esse, *Gabr. Sionita de monte Libano* scribit, quivis per me, quidquid voluerit, credat, parvum quidem dici potest utrumque respectu habito ad alia majora genera, Oriente non infrequenter occurrentia, subrubri etiam coloris pilos non planè denegabimus. Suspecta tamen fides ejus redditur, quòd Moschum in Oriente ex Urbe & Districtu Haleppi provenire statuat, id quod nemo alius unquam dixerat, nec etiam veritatis aliquam speciem apud Historicos inveniet, cùm omnes Moschus, qui Haleppi venalis exponitur, Sinarum potiùs & Indorum è regionibus illuc transportetur.

An autem *Bauthschneri* relatio, *Fabro* communicata, aliquid certi contineat, oculatiores alii dispiciant, dum nempe animalcula illa, ex quibus Moschum in Lusitania confici narrat, paulò majora esse perhibet, quàm illa, de quibus supra *F. Gregorius* historiam suam pertexuit, figurâ quoque non cani, sed feli esse persimilia, habitare in locis saxosis plerumque ac silvosis, ubi oleastri præsertim & quercus occurrunt, glandes dulciores castaneis nostris, animalibus illis pergratas, ferentes, & necessitate, ab abscondendis illis feris inservientes. Mihi sanè illa suspecta admodum sunt, nec in Lusitania veri Moschi proventum dari, persuasum habeo, ut ideo vel fictitia omnino illa sint, vel ad Moschi tantum adulterationem bestiæ hæ inserviant. Et licet *Bauthschnerus* in certis Lusitaniæ desertis, quæ peragraverat, animalcula talia talia viderit, vel omnino decipi nimis credulus à fabularum conditoribus, vel etiam fictitii Moschi elaborandi modum edoceri potuit.

Nec tandem *Amatus Lusitanus*, testimonio authentico destitutus, mihi probatur, qui Animali huic Leporis tantùm magnitudinem adsignat, quem falsè cæteroquin traducit *Franc. Alexander* in Apoll. suo Pharm. rad. 1. Cui tamen *M. Paulus Venetus*, qui ipsam Chinam sive Chatajam adierat, patrocinari videtur, pulchrum id esse animal, testatur, *catti*, vel, ut alii legunt, *katha habens magnitudinem, & pilos grossos, ut cervus, pedes quoque ungulatos.* Vitium tamen aliquod hîc subesse, & *catti* loco, *capreoli* (vel etiam *capreæ*) esse legendum, autumat *Aldrovandus.* Nec sanè aliud animal eum indigitare, quàm quod Capreoli nomine supra perlustravimus, tum ipsa ejus descriptio, tum nominata juxta umbilicum vesica sanguine plena evincit. Liceat & hoc addere, quod libro 2. cap. 9. Animalia Moschum ferentia, Cervos inter & Capreas media reposuerit.

Ut autem *Bolivaris*, cæterorumque cum eo facientium Animal, minùs utpote cognitum, nec genuini sive follicularis moschi ad nos deferri soliti autorem, nemine insuper hactenus depictum, aut ad vivum delineatum, publicique juris factum transiliam, de altero illo, Capreolum referente, id saltem jam monere lubet, omnium optimè illud à prælaudato Nob. *D. D. Segero* fuisse descriptum, cum quo tamen etiam, si lubeat, altera à me, Anno VIII. Ephem. Curios. German. numero 53. inserta descriptio conferri potest, quæ ideo speciatim adducere supersedeo, cùm utilissimi illi Ephemeridum Academiæ nostræ Curiosæ libri omnium ubique Curiosorum in manibus versentur. Hoc saltem innuere paucissimis placet, quod, si Dorcadem nostratem, mediocris, majoris, vel etiam minoris magnitudinis ob oculos ponas, cui variegatus, & maculis quasi conspersus in cute pilosâ sit color, caput tamen lupinam quodammodo faciem (si non in vivo animali, saltem in ejus exuviis,) referens, dentes prominentes duo, inque abdomine infra umbilicum parum exstans protuberantia, eo ipso videas Animal moschiferum.

Dentes tamen, cornua, & cursus ejusdem, antequam ad alia transeam, ulteriorem adhuc deposcunt considerationem.

Illos quod attinet, *Serapionem* & *Avicennam* duos caninos extra os prodeuntes ei tribere, ex adductis superiùs eorum verbis liquet, hac tamen cum differentia, quòd *Ebn Sina* eosdem introrsum reflexos instar cornuum, *Serapio* autem, Interpretibus si fides haberi queat, rectos esse edixerit. Ubi tamen *Ebn Sina* magis crediderim, cùm aliorum testimoniis fulciatur, prout sanè *Segerus*, *Boymius*, *Kircherus*, *Calceolarius*, *Tavernier*, & *Neuhofius* suis animalium iconibus incurvos ejusmodi dentes adpingi curaverant, quales & ipse in Exuviis omnibus, sæpius jam è me memoratis deprehendi. Eandem reflexionem Scaliger etiam in viso à se animali notaverat, & *P. Phil. Marinus* hæc profert: *hà due denti longi, come di vecchio Cignale, che li escon fuori di sotto al labro superiore, rivolti all' ingiù verso terra.* Quamvis, quod in Ludolfiana pelle benè notavit Exc. *D. Schefferus*, tam curvi revera non exsistant, ac in Itinerariis communiter lineari solent.

Ast dum *Cardanus*, ultra binos illos superiori è maxilla prodeuntes, totidem etiam infra habere scribit, quod non minùs *Marc. Paulus Venetus* tradidit, quid certi regeram, vix invenio, qui & memoratos, *Segerum*, *Volckamerum*, *Boymium* &c. duorum tantùm cognitionem habuisse, nec plures me observâsse, considero. Unde differentiam aliquam hîc dari, fortè dicendum foret. Quamvis statuere malim, præconceptam opinionem de eorum cum Aprorum dentibus, quorum à nonnullis quatuor poni constat, plus justò latiùs extensa similitudine, duos reliquos, inferioris nempe mandibulæ inconsideratiùs addidisse, vel eminentes nonnihil quandoque præ cæteris, non tamen ipsam oris cavitatem egredientes, aliquos dentes decepisse eosdem, quales nempe Clar. etiam *Segerus* observavit, & de inferioris maxillæ octo dentibus verba faciens, hunc in modum scripsit: *quorum duo medium occupantes locum, reliquis sunt prominentiores. Serapionem* itaque, qui primus porcinis dentibus comparare eos sustinuit, duos verò tantùm adsignavit, sequi præstabit. Quos tamen unius palmi longitudinem aut plus habere dum scribit, scrupulum novum injicit, quem ex ætatis differentia tollere laboravit *Scaliger*. Certè nec *Segero*, nec mihi longiores, quàm duorum pollicum transversorum comparuerunt. Uti verò Natura in dentibus humanis mirè ludit, sic & in Capreolis istis variare potest. Vel *Serapionem* unà cum radicibus intra alveolos reconditis considerâsse, vel quod credibilius, omnino deceptum fuisse, dicamus.

Cæteroquin etiam ab aprugnis, ratione sitûs, multum differunt; his, scil. in Apris, superiora versus mucrone prosurgentibus, illis verò terram versus reflexis; quo ipso jam etiam adparet, quousque cum elephantinis dentibus, quos adducit cum *Masudio Fallopius*, conveniant.

Et

Et dentes hi in causa esse potuerunt, ut Animali huic cornua nonnulli tribuerint, non secus ac ipsi Elephanti, piscique Narhual eminentes extra oris rictum dentes quibusdam imposuerunt, ut illum cornutum, hunc verò monocerotem crederent. Dùm nemo aliàs ex illis, quibus Capreolos istos fuisse visos certò constat, ullam cornuum fecerit mentionem. Imò *Martinius* cornuum omnino expers esse, clarè satis innuit, & Nob. *Visscherus* in literis suis Animal, quod Amstelodami viderat, absque cornibus fuisse, referebat, Exc. quoque *Segerus* & Nob. *Volchamerus* cornua nulla, imò ne quidem eorum vestigia adfuisse, testantur, quod pariter & ipse de Exuviis, quas videre datum fuit, adfirmare possum. Et *Joh. Terrentius*, ut paulò superiùs dictum fuit, picturam ejus in libris Sinicis impressam Dorcadi quidem adsimilari, sine cornibus tamen esse, consentit. Unde verò Celeberr. *Welschius* in Diss. secunda de Ægagrop. pag. decima tertia Capreolis moschiferis exiguas subulas simplicibus subulonum radicibus perquam similes esse, hauserit, me latet, qui apud nullum Scriptorum, quos evolvere sat multos & præcipuos datum fuit, tale quid invenio. *Aldrovandus* quidem, cum suam de Quadrup. bisulc. historiam conscriberet, jam ante multos annos Bononiæ Gazellam tam marem, quàm femellam, cum suo pullo visam notat, corporis figurâ & capite vulgarem Dorcadem, sed cornibus vulgarem potiùs Capram, & colore Cervum exprimentem, quarum etiam effigiem adnectit, marem sine cornibus, femellam autem cornutam faciens: Ast Dorcadis genus illud fuisse verè moschiferum, ferè dubito, præsertim cùm ipse dentium prominentium, ut & folliculi nullam, neque in discursu, neque in schemate, mentionem fecerit.

Hîc verò scrupulum aliquem mihi movet Animal moschiferum, quod in Horto aulico Frisingæ Bavarorum, hinnuli cervini specie præditum, vidisse se, *Wolffg. Höferus* Hercul. medic. libro septimo. cap. secundo. refert, (licet *Höfero* non visum, sed ex relatione aliorum tantum fuisse descriptum, Nob. *DN. Andr. Hueberus*, Medicus Ducalis ibidem meritissimus suspicetur, nec in horto Episcopali aulico, sed apud *DN. Buecherum*, Ecclesiæ Cathedralis Decanum &c. extitisse, qui illud ex Italia acceperat, unà certiorem me reddiderit,) quod A. 1648. fortissimo Suecorum Archistratego *DN. Car. Gust. Vrangelio* donatum, &, cùm in Sueciam deduceretur, Suinfurti à duorum Academiæ Nat. Curios. Præsidum veneranda biga visum, cornibus fuisse instructum, Ill. *DN. Fehrius* noster me nuper monuerat, additâ etiam figurâ, (quam æri insculptam TAB. XVI. Fig. secunda. oculis subjicio,) juxta cum tali descriptione: *Forma ipsi erat capreoli (quantum quidem de eo per fenestram in obscura eamera tum oberrantem dijudicare licuit) sed minoris paulò, & rectiora crura, duo statim ob oculos ex media fronte eminebant cornua dodrantali longitudine, subfusca, rotunda & striata, non ramosa (ut capreolis) & leniter resupinata: Nulli ipsi dentes ex ore deorsum (ut apris sursum) extantes, auriculæ parvæ; Dorsum pilo splendido, aquabili subruffo seu castanino capreol. nostr. instar vestiebatur, subtus tamen & in ventre albescebat, nullo ibi folliculo moschifero, sed caudâ nigricante spithamam longâ spectabilis, quâ canis instar spectatoribus sæpius abblandiebatur. Fœminam eam dicebant ductores, cum tamen cornua capreolis nostris fœmellis, ut cervis desint, nisi id errante quandoque formatrice fiat, quod cervæ isti cornutæ in Anno Ephem. nostr. X mortem attulit, li et in caprillo genere fœmellæ itidem sint cornutæ. Capreolum igitur nostrum diversum quidem fuisse, à Tuo vel pluribus Tuis ex diversis Authoribus allatis, sed itidem moschiferum constat: abducto enim eo in Sueciam, camera ista, ubi aliquot dies fœno & avenâ alebatur, moschi odorem post satis diu spirabat. Ad subulonem Velschii aut Gazellam Aldrovandi propiùs accedere videtur. Sed hæc & alia ex vicina Frisinga certius pleniusque exquirere poteris, mihi tum temporis inter turbas ac tumultus bellicos tantum otii non supererat: Iconem autem genuinam affabrè dipingendam curavit Magnif. noster Præses & Fundator Acad. N. C. Dn. Joh. Laur. Bauschius ὁ μακαρίτης, in cujus ædibus tum curabatur, cujus copiam licet rudi penicillo delineatam hic Tibi mitto, ut descriptioni meæ lucem quandam fœneraret, minorque magnoperè, nullam de eo per tot Germaniæ provincias caveæ ligneæ incluso in Sueciam deportato (quod quidem sciam) extare memoriam.* Et hoc sanè animal idem cum Aldrovandino esse videtur. A quo nec diversum est quod sub Gazellæ nomine *D. Joh. Jonstonus* Histor. natur. de quadrup. tab. 29. delineatum dedit. Gazelam quoque, cujus in Clave medic. pag. 107. meminit, masculam tamen cornutam fuisse, Excell. *D. D. Joh. de Murato*, & Nobil. *D. D. Joh. Conr. Peyero*, meæ sollicitationi peramicè favente, interrogatus, respondit, cujus verba integra ex literis Tiguri A 1681. 15. August. exaratis huc exscribere placet: *Undecimus annus agitur, ex quo Gazelam Parisiis cum Anatomico Regio DN. Ludov. Gaiant, Hospite & Præceptore meo charissimo, secui: Interim præter ea, quæ in Clav. med. mea exaravi, memini nobis subjectum illud jussu Regio traditum esse (du Parc de Versailles) quo loco plura rara nutriuntur animalia ex India allata: pilos subflavos & in ventre albos tenebat, cauda pendente crinita obscuriore: Cornua acuta, oblonga, leviter intorta, obtusiorem capræ instar nasum, caput rotundius, nullos in superiore maxillæ ore dentes; sed acutos plures in inferiore habebat, pedibus bifidis, unguibus probè armatis intersepiente membrana incedebat, genua cute attrita & dura vestita fuerunt. Sub umbilico folliculos, materia instar ceræ dissolutæ plenos monstratos, sed non tam benè ac moschum olentes memini dixerunt & lepores quandoque talem materiam loco eodem recondere &c.* Hanc Gazelam, à prælaudato *DN. Peyero* Capræ Africanæ sylvestris nomine insignitam, cum Aldrovandina, Jonstoniana & Fehriana eandem fuisse dicerem, nisi pedes, quos hi ungulatos pingunt; ille unguibus armatos memorat, obstarent. Monstrosa tamen inter animalia referre illud num propterea liceat, hæreo; quanquam multiformes ibi animalium partus esse, variè feminis cujusque generis mares aut vi aut voluptate miscente, *Plinius* (quâ fide, nescio,) lib. 8. Hist. nat. cap. 16. scripserit, unde etiam vulgare Græciæ dictum fuerit ortum, *semper aliquid novi Africam afferre.* Quidquid sit, hoc tamen certum est, sic persuadente dentium ex mandibula superiore eminentium defectu, caudæ præsentiâ, & folliculi absentiâ, vel etiam duplicati & instar eorum, quos in Castoribus & Leporibus reperiri, præter alios, *Rondeletius* lib. de amphib. cap. 8. & cum eo *Fuchsius* l. c. nec non celeberr. *D. Jo. Jac. Wepferus* Miscell. Germ. Cur. Ann. 2. obs. 251. & Ann. 3. obs. 167. fidem fecerunt, ingrati odoris excrementum continentis præsentiâ, longè diversa hic animalia à notioribus istis moschiferis suprà descriptis recenseri; ut ita reliquorum

cornua negotium ullum mihi ampliùs hîc facere nequeant. Et quamvis odorem moschatum Bavarica illa bestia exhalaverit, Moschum tamen suppeditasse, tale nempe odoratissimum concrementum, quale vulgò in Officinis prostare solet, inde vix sequitur, cùm halitus illi odorati rarum quid in isto esse potuerint, quale quid nonnunquam in hominibus, crocodilis, leporibus, mustelis, cochleis &c. deprehendi constat, & infra memorabitur.

Attamen & *Sim. Sethus* Moschum provenire statuit in umbilico ζώε τινὸς μονοκέρωτος, μεγίςε, ὁμοίε δορκάδι, *animalis unicornis, maximi, capreæ similis.* Sed errasse hîc *Sethum*, *Gesnerus* (quod etiam *Fuchsius* notat) optimè monuit, cùm aliorum nemo id, quòd nempe sit animal unico cornu præditum, scripserit, ne oculati quidem Autores; falsissimum quoque id esse, *Bochartus* demonstrat. *Maximum* insuper hoc esse Animal, ab unico *Setho* minus bene scribi, idem *Gesnerus* animadvertit, pro μεγίςε ideo μάλιςα legendum, suspicatus, quod equidem hac ratione ad veritatem propius nos deduceret, MSStorum tamen, quorum varias lectiones, à beato *Welschio* nostro collectas, ære meas feci, consensu destituitur.

Tandem morsu in persequentes sævire capreolos istos, exemtis verò dentibus longioribus mansuescere, ut raro vivæ capiantur, in *Alex. Benedicti* lib. 13. Pract. cap. 26. legimus. Verùm sævitiam hanc in mordendo esse imaginariam, dentesque illos longiores, ad corporis sui à fame potius, quàm externis injuriis aliis defensionem, sive radices in cibum cessuras ut istis erfoderet, à Natura concedi, autumo; quæ non minus Cl. *D. Schefferi* erat conjectura, Mendoziana sanè relatione, quâ odoratam tantùm, digitalis crassitiei radicem, Camarum dictam, animali huic in cibum venire dicitur, confirmanda, si eandem cum capreolo hoc bestiam Autor ille describeret; aut etiam radix illa cum Behmeno eadem esset, quam Dorcadi huic in cibum cedere, ex *Ebn Sina* discimus. Hinc non minus, plus timoris, quàm damni dentes istos inferre posse rectius cum Exc. *D. Paul Mar. Terzago* cent. philosoph. 6. Mus. Septal. regeritur. Cujus vitæ incolumitati Natura magis cursus velocitate consuluisse videtur. Saltu enim cursuque pernicia hæc esse animalia, tum ipsa cum capreolis, velocitate & agilitate suâ hominibus signaturam dantibus apud *Osvald. Crollium*, convenientia, tum pedum structura ad agilitatem comparata indicat. Nullam autem hîc parit difficultatem *P. Phil. Marinus*, Animal moschiferum ad cursum esse lentum atque tardum, adserens, cùm mox, adeo stolidum esse, subjungat, ut labor Venatoribus nullus, quàm inveniendi incumbat, quia inventum occidere possint, absque motus aut defensionis alicujus actu vel resistentia, siquidem membra ad velocissimum cursum idonea possidere, & eadem ad evitandas hominum insidias non intendere, in uno facilè concurrere possunt animali. Nisi relationem à *Tavernierio* factam huc trahere, & quod debilitati dandum fuerat, stoliditatem adpellasse *Marinum*, dicere malimus. Sic enim *Tavernier* l. c. ex Gallico idiomate in Latinum conversus nos instruit: *Mense Februario & Martio, cum fame colluctatæ feræ istæ (propter nives, quæ ibi* 10. *vel* 12. *pedum altitudine terram tegunt,) versus meridiem progrediuntur ad gradum usque* 44. *vel* 45. *ibique tritici & oryzæ novæ segeti inhiant, at rustici tum eas exspectant in transitu cassibus hinc inde dispositis, captasque sagittis vel etiam fustibus necant. Nonnulli asseveravere, me præsente, tam macilentas eas esse, tamque debiles, ex fame hyberna, ut multæ earum cursu ab homine pedestri capi possint.* Nec obstat *Fr. Gregorii de Bolivar* historia, Animalia moschifera non multum agilia edisserens, cùm, si vera illa sint, quæ profert, longè diversum, nec satis adhuc nobis cognitum animalis genus delineet.

Cæterùm ut ista, quæ hactenus dicta fuerunt, eo melius animis imprimantur, figuram Animalis hujus, sive Capreoli moschiferi, *Tab.* XVI. *Fig.* 3. exhibere placet, ad normam Segerianæ (non exclusâ Stoberlianâ,) adornatam, paulo tamen, juxta formam Exuviarum Augustanarum, immutatam. Alias tamen consulto volui omittere, veluti Aldrovandinam, Boymianam, vel, quæ eadem est, Kircherianam, Calceorianam, Camerianam, Gesnerianam, Jonstonianam & Neuhofianam, præsertim quia easdem in Anno IIX. Eph. Curios. Germ. jam memoraveram, meumque de earum insufficientia judicium breviter protuleram. Nec ultimo etiam visam in *Tavernierii* Itinerario iconem huc si ponerem, multum is conferre posset, quam si cum nostra hac comparare velis, pariter non satis probare queas. *Martinii*, in Atlantis Sinensis Tab. provinciæ tertiæ, Xensi dictæ, posita, non adeo, ut aliorum quædam, inconcinna est, cumque Neuhofiana coincidit. Nisi fortè in ipsis istis Capreolis, uti in magnitudine & colore, ita etiam in ipsa reliqui corporis figura aliquam dari differentiam, in istorum quorundam excusationem dicere liceat; ad quod tamen credendum difficillimè inducor. Quamvis aliàs quidquam honoris aut quoad cætera fidei Viris istis celeberrimis decedere nequeat, qui partim infidâ, incertâ & falsâ aliorum relatione unicè instructi, adeoque facilius decepti, partim etiam Pictorum & Sculptorum, qui suo tantùm ex ingenio Naturam sæpius adumbrant, artisque suæ arrogatâ licentiâ nimium abutuntur, aut etiam rudiori & imperitiori manu laborem absolvunt, figmentis subjecti, vel inviti disseminare errores coguntur. Quod sane & mihi, magnis si liceat componere parva, cum figura *Calceolarii* accidit, quo de loc. cit. pluribus à me actum fuit.

De Folliculo moschifero.

Folliculo, ut moschiferi Capreoli præcipuæ parti, in qua selectissimus reperitur Moschus, & aquâ ademtâ, ad Moschum progignendum Animal id aptum deinceps non esse, merito credimus. *Brasavolo*, proprium destinare Caput, æquum est. Quem exuperantiam quandam, parvum marsupium referentem, & subtili pelliculâ ac subtilissimis pilis vestitâ constantem, *Atlantis Sinici Autoris* circumscriptione, supra vidimus. Quod & reverâ ita sese habere, modo subtilis pellicula, non simplex aliqua & similaris pars, sed organica & dissimilaris intelligatur, quivis facilè deprehendet. Ut ideo ab ipso Moscho folliculum, tanquam continens à contento, distinguere omnino necesse sit, atque minus adcurate idcirco *Johannes de Sancto Amando* Expos. sup. Antid. Nicol. cap. de Pot. mosch. Moschum esse folliculum quendam in animali quodam inventum, scripserit.

De cujus inprimis loco Scriptores non unam fovent sententiam. Ut enim *Fallopium*, pectoris quoque mentionem absque fundamento ullo facientem, haud curemus; multò minus *Johannem* modo dictum, apostema hoc pedi adjudicantem, ipsum umbilicum, *Ebn Sina*, *Ellachasem*, *Sethus*, pluresque alii à prædictis ita edocti, nominant. Ill. etiam *D. Thom. Bartholinus* obs. 58. Vol. 1. Act. med. Hafn. receptaculum illud, oculari inspectione adjutus, ita describit: *Externa pars tuberculum habet duriusculum, rotundum planum, pilosum, sed pilis à circumferentia centro incumbentibus. Ex centro prominentia extat, quæ umbilici vestigium signat. Pili circumjecti in cute limbi densiores, & vario fluxu hinc inde sparguntur, albi plerique, non ita membranæ incumbentes.* Et Nob. *D. Daniel Ludovici* Eph. Germ. Cur. Ann. V. obs. 205. prominentiam hanc rotundam esse, ac nucistam majorem æquare vel superare scribit, cum manifestis coalituræ umbilicalis, sed citra aper-

turam quandam, notis, de cætero Battholinianæ dictæ delineationi adprimè correspondere, intus autem adhuc manifestius antiqui meatus coalitum inter corrugationes quasdam ostendere, cum adhærente funiculi umbilicalis particula. Alii tamen umbilicum, sed regionem infra eundem sitam proponunt. Sic *Marinus*: *di sotto all' umbilico*, id est, *sub umbilico*, vesicam istam comparere, scribit; *infra umbilicum*, *Cardanus*, quo etiam *M. Pauli Veneti* sententia trahenda, juxta umbilicum inter cutem & carnem eandem collocans. Nec aliter sentit Celeberr. *Segerus*; in abdomine non longe à posterioribus pedibus tumorem hunc eminere testatus. *Tavernierius* quoque imæ ventris parti, propiorem genitalibus quàm umbilico, eum adhærere, tum in Itiner. l. c. tum libello, cui titulus: *Observations sur le Commerce des Indes Orient.* notans, si nempe de animali masculo loquatur, idem innuit. Nimis autem ab umbilico hunc removere videntur *Isidorus*, *Vincentius Burgundius* & *Platearius*, dum in inguine subsistere volunt. Mihi, cum *Brasavolo*, circa umbilicum Moschi folliculum esse quærendum, concludere libet, sive in umbilicali regione inferiori, quem etiam umbilico modo paululum propiorem, modo ab eo aliquantulum remotiorem esse posse, haud admodum negabo, inprimis pro diversitate magnitudinis in ipsis animalibus. Umbilicum tamen ipsum huc accersere vix audeo, cùm revera paulò decliviorem, quàm quo umbilicus solet occurrere, abdominis locum occupet, & singularis ab ipso ortu dubio procul congenita Folliculi conformatio simplicem umbilici extensionem & intumescentiam non admittat. Quamvis verò in Folliculi acumine coalituræ quasi umbilicalis vestigia exstent plerunque, ea tamen revera meatus aperti, non ita in exsiccato corpusculo sensum incurrentis, esse indicium, paulò post demonstrabitur. Mihi sanè nulla umbilici in folliculo nota, multo minus funiculi umbilicalis particula unquam visa. Aliorum tamen circa hæc experimenta vel conjecturas potius non impugnabo, id solùm recensens, quod oculis meis in perlustratione multoties se obtulerat.

39. Unicum autem tantùm Folliculum singulis Capreis nostris esse à Natura concessum scimus. Nec *Fallopius* supra citatus ullam hîc parit difficultatem, aliquando geminum, aliquando multiplicem eum oriri scribens, quem nempe unanimis tot oculatorum testium confessio, unius tantùm conscia, redarguit, & imaginaria cum abscessu præter naturæ intentionem vel ordinem generato comparatio deceperat.

Cæterùm Folliculi moschati icones Lectori Curioso, tam quoad internam ejusdem, quàm externam figuram in Tabula III. exhibere volui. Alteram vero illam, quam olim ligno incisam & Thesibus meis Academicis additam, postea verò ab aliis quoque mutuatam, novæque *Gesneri* de Quadrupedibus editioni, nec non *Castelli* de Hyæna odorifera recusæ Exetasi insertam, nunc planè deletam volo; quem quidem Folliculum elegantissimum, haud negabo, ast non unam mihi, dum alium nullum, quo cum conferre potuissem, tum temporis habueram, errandi causam præbuit, cùm inprimis minimè duas in cavitates aut sinus à Natura, sed violentiâ quadam extraneâ & compressione, quâ varias adipisci figuras solet, divisus, ideoque sibi relictus unicâ tantùm cavitate præditus sit dicendus.

Ast dum ubi substantiam ejus cutaneam, partim etiam quasi carnosam edixeram nec jam mutare penitus sententiam est animus. Licet enim in exsiccato uti ad nos deferri solet, illam carnosam demonstrare non adeo promtum fuerit, ubi tamen eundem aquæ aliquandiu immaceraveris, à qua partes ejus exsiccatæ denuo intumescunt & ad naturalem statum propius reducuntur, absque magna difficultate cultri ope oculos incurret. Verùm & alia, quæ mihi hanc vitam ingresso observare contigit, in elegantiori folliculo inprimis (cùm aliquam dari differentiam in quibusdam haud negare velim, in essentialibus tamen omnes, quotquot hæc methodo examini subjeci, convenire observaverim,) brevissimis enarrare, & libet, & jucundum ac utile erit.

Abrasis itaque & abscissis primò exterioribus pilis, ne tædium qualecunque remoramque sectionis adferrent, aut foraminula sub eis latentia oculis eriperent, mox sub eminentia illa acuta foramen sic satis amplum, Lunæ falcatæ formâ, sese obtulit, ipsum in folliculi cavitatem oblique anteriora versus penetrans. Quin & ipsa eminentia sive fastigium non solidum, (quod & Cl. *Segerus* cavum esse pronunciat, dum moscho exitum præbere adstruit,) sed meatu aliquo (in cujus extremitatem pili, setarum ferè ad instar duri, implantantur, caput rufum, à moscho ex vicino meatu exstillante ita fortasse tinctum, reliquâ eorum parte intus latente albidâ, exserentes, suaque protuberantiâ fastigium illud inprimis repræsentantes) prædita itidem comparuit, cui immissus stylus per folliculi dorsum promtè subiit ad oppositam usque partem, ubi abscissus ille, dum nempe folliculus ab Animali olim auferebatur, ulteriorem sui inquisitionem, & ubi tandem in corpore terminetur, denegavit.

Hisce incitatus Folliculi pellem interiorem, eo latere quo abdomen respicit glabram, quo verò cum pellicula mox describenda jungitur, rugosam circumcirca abstuli, & mox pelliculam quandam fuscam, in ipsius folliculi mediam cavitatem propagines quasdam emittentem, imò in Moschi etiam ipsius substantiam immersam, prout & per foramen falciforme sive semilunare extra utriculum protensam, cæterum à subjacentis membranæ nervosæ rugis pariter in rugas contractam, facili tamen operâ ab eadem abscedentem, atque licet per se admodum tenuem, diligenti tamen manu in quatuor alias tenuissimas membranulas haud difficulter divisibilem, atque moschum undique ambiente & ceu in loculo eundem continente deprehendi ac separavi. Quæ naturâ suâ quidem albicans est & argenteo quodam nitore resplendet, eo tamen latere, quo Moschum proximè ambit, fusco colore tingitur; cujus lacinias Mercatores Moscho commixtas sæpius vendere solent, in Moschi electi & folliculatii substantia promtè deprehendas. Quam itaque magni ut faceret *Fallopius*, satis causæ habuit, hunc in modum scribens: *Ex his vesiculis aliquæ sunt ita vetustæ, ut nullum odorem servent, aliquæ odoratæ sunt & recentes, & sunt illæ in quibus adest folliculus & membranula, ubi continebatur Moschus. Ideo videte, quando emitis: Scalpite digito, si adest pellicula, ematis; sin minus, linquite, quia odorem amittit citius; non ergo negligatis pelliculam internam.* Revera enim major folliculorum fragrantia membranulæ illi, à moschato humore tinctæ debetur; diutius etiam ideo in eis persistens, cùm istâ ablatâ, cæteris dein folliculi in partibus citius avolet, utpote non ipsâ Moschi crassiori ac durabiliori substantiâ imbutis, sed odoratis tantùm quibusdam tenuioribus atomis, quas exhalantes in se receperant, impraegnatæ, quibus avolantibus, minus delectabilis odor & folliculo ac pelli naturalis remanet. Atque illa ipsa pellicula in causa fuisse videtur, ut *Fallopius* folliculum moschatum tumorum tunicatorum, sive qui in folliculo aliquo membranoso saniem instar lardi &c. continent familiæ, quamvis minus bene, ut supra ostendi, inferet. Sed ad cavitatem receptaculi hujus potius revertor.

In qua circa orificium meatus prædicti moschiferi, tenuissimis satisque longis rufescentibus pilis munitum, glandularum (forte liquorem serosum ad humoris moschati naturâ crassioris dilutionem exstillantium) manipulus, in quas radices pilorum istorum implantati videntur, oculis sese objicit, latentes tamen alia sub illa tenui situm nacta, nervosa magis & crassa, in pluri-

mas

fig. 2.

fig. 4.

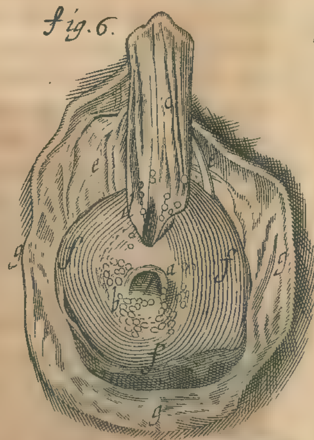
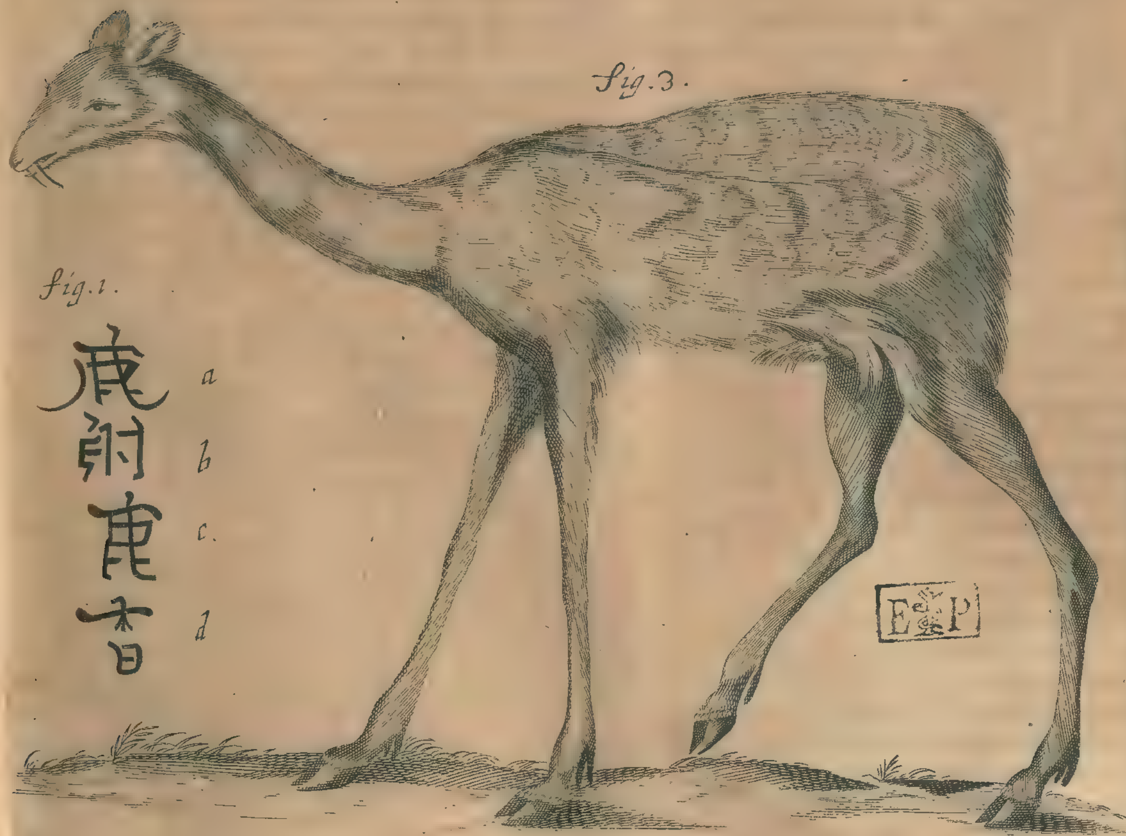
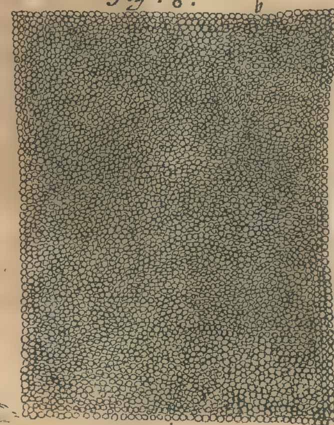

fig. 6.
fig. 7.

fig. 5.

fig. 3.
fig. 1.

fig. 8.

mas etiam fibrosas particulas, aliarum quarundam in modum, cultro separabilis & ipsius cutis propago existit, utpote à qua eandem separare non potui, unde hæc cutis duplicatura glandulas modò dictas, ductumque mox describendum & musculum, ceu in sacculo quodam complectitur.

Sub hæc itaque latet carnosa aliqua & verè musculosa substantia, circularibus suis fibris, oculorum si judicium me non fefellerit, utrumque meatum incingens, cæterum crassa admodum & valida, cutique arctè adhærens, cujus carnosis fibris exsiccatis, membranosis tamen non omnino exclusis, folliculi ipsius soliditatem & renitentiam adscribo. Musculum autem hunc succi inprimis moschati retentioni inservire, verosimile est, quem Natura hoc artificio à continuo effluxu coërcere voluit, non secus ac s.h. notioribus intestinorum & vesicæ excrementis, quæ justo tantùm tempore evacuari expediebat, simili ratione prospexerat.

Incumbit eidem Canalis ille supra dictus in superiorem eminentiam foramine oblongo exitum habens, qui pro corpusculi follicularii parvitate latus admodum & amplus, recto itinere per dorsum ejus decurrit, crassus satis & membranosus, dissectusque plicis eleganter instructus, & in extremitate circa pilorum radices glandulis aliquot conspicuus, in quo humoris nihil reperii unquam, licet vehendo & excernendo alicui succo inservire, situs ejusdem & cavitas abunde confirment; quem verò à succo moschato esse diversum, exinde conjicio, quòd nec odore admodum moschato, nec colore citrino aut fusco sit imbutus, nec etiam in ipsam folliculi cavitatem abeat; cujus tamen humor ille sit naturæ, me omnino fugit, cùm & canaliculi ipsius ortus sive principium, longius nempe à folliculo locatum, me lateat. Unde inanibus conjecturis Lectoris benignitatem dum onerare nolo, isto nude recensuisse sufficiet.

De vasis sanguiferis, quorum multa in folliculo sparsim occurrunt, nihil dico, cùm eorum ortus me lateat; unicum, quod canaliculi dicti latus utrumque stipat, magnitudine suâ spectabile, & ad musculosam carnem progrediens nominasse satis erit.

Si cui tamen fortuna ipsum tale Animal secare concesserit, ille successum, curioso cultello impetratum, uberius fideli calamo si publicæ utilitati communicaverit, non levi is Curiosos quosvis beneficio beabit & vel mea experimenta atque conjecturas hic gratiose confirmabit, vel saltem amice emendabit; quem in finem inprimis Angli, Galli, Veneti, Bavarique exorandi sunt, quibus facilior hac in parte fortuna adridet, nec patientiâ, industriâ & peritiâ instructissimi desunt Anatomici.

Externam verò Folliculi faciem tùm icon adjuncta, tum descriptiones ab aliis factæ, satis edocent; quam tamen in magnitudine, quæ in sibi relicto ovum gallinaceum modo minusculum adæquat, modò longè minor observatur, atque interius nucistam majorem minoremve capere potis est, & jam drachmas duas, jam quatuor, plus minusve continet; in figura porro nunc rotundiori, nunc oblongiori, crassiori vel strictiori, ex varia compressione, quam majoris ad remotiora loca in transportando commoditatis ergo subire debent, ortâ discrepare, in naturali autem statu rotundiorem & nonnihil ovalem esse; in pilorum etiam, quibus vestitur, colore, albidiore vel obscuriore, variare, unice monere volui.

Iconem autem ejus Tabula XVI. *Fig.* 4. continet, literâ *a.* locum orificii moschiferi; *b.* orificium canalis longi, *c.* ejusdem partem detruncatam, *d.* plus à circumferentia centro incumbentes tenuiores, *e.* pilos crassiores limbo inhærentes denotante.

Tab. XVI. *Fig.* 5. exhibet Folliculi faciem externam, detersis tamen nonnihil circa orificia meatuum dictorum, evulsis è canali prominentibus, & reliquis etiam abscissis pilis; in qua *lit. a.* meatus moschiferi orificium semirotundum apertum, *b.* orificium canalis longi, labiis tamen ejusdem diductis ostendit.

Tab. XVI. *Fig.* 6. internam præsentat faciem, pelliculâ tamen fuscâ moschatâ intimâ, unà cùm altera eidem subjacente membranâ nervosâ ademta; & quidem *lit. a.* meatum moschiferum aliquantulum ampliatum, *b.* glandulas eundem cingentes, pilis tamen omnibus evulsis, *c.* canalem longum in situ naturali, sed dissectum, ut interior ejus facies videri queat, *d.* ejusdem orificium cum glandulis instratis, *e.* vasa sanguifera insigniora juxta eum decurrentia, *f.* musculum circularem, *g.* cutaneam substantiam.

Cùm etiam in Ephemeridum German. Curios. Anno VIII. observ. 53. de cavitate pilorum Capreoli moschiferi quædam dixerim, eorundem delineationem si hic subjunxero, rem non ingratam me facturum credidi; itaque.

Tab. XVI. *Fig.* 7. pilum animalis illius crispum exhibet, in quo *lit. a.* cavitatem in eo designat, reliquis pili partibus *b. b.* medullâ fungosâ expletis.

Tab. XVI. *Fig.* 8. pili cavi particulam discissam, & quidem *lit. a.* eandem nudis oculis contemplatam, *b.* per microscopium observatam ejus foraminulentam vel reticulatam texturam denotat.

Locus natalis Animalis Moschiferi.

Patrium Animalis nostri solum descripturus, Indiam denominare illud possem, si, juxta nonnullorum consuetudinem, quasvis remotas Orientis oras nomine isto donare vellem. Cùm tamen accurationes alii non usque adeo illud extendant, juxta cum *India Tartariam* quoque & *Sinam* constituere lubet.

Ubi inprimis *Chataja* primum sibi deposcit locum; qua de consuli potest eruditissima Disquisitio Geographica & Historica Viri celeberrimi *D. Andreæ Mülleri*, Amici & Fautoris mei honoratissimi. Sub ea autem Tartariæ partem esse intelligendam §. 19. monuerat; cumque Gens ista Sinas quoque occupasset, Chatajam dein illam etiam regionem dici potuisse. Cuicunque igitur regioni, sive Tartaricæ, sive Sinicæ, nomen hoc imponatur, considerationem hic aliquam requirit.

Illa quidem, Tartarica, & quæ extra Murum Sinicum quærenda, in majorem & minorem, juxta *Kircherum*, dividitur; & hanc minorem borealibus Sinis conterminam *Thebet* vulgò adpellari, in Prodrom. Copt. statuit. Provenire autem in Thebet Moschum, effato plurimorum constat; *Serapionis* inprimis, sic Interpretum verbis l. c. scribentis: *in Tebeth sunt multa civitates, sed moschus omnis, qui circa ea loca colligitur, avehitur à civitate, quæ propriè totius regionis nomine Tebeth nominatur.* In præcedentibus quoque Tumbascini Moschi mentionem facit: *Terra in quibus sunt gazellæ musci, & sunt regiones Tumbasci & Seni, & sunt terræ confines. Verum muscus regionis Tumbasci est melior musco Seni &c.* Ast Tumbascini ipsam Thebeticam esse regionem, alii notant, & inprimis *Bochartus* pro: *Tubethi* interpretem posuisse *Tumbasci*, vel potius, ut reliqua, mirè corrupisse, animadvertit. Quod pariter *Vopisci Fortun. Plempii* in schol. ad Avicenn. Can. med. consensu illustrare placet. Dum enim *Ebn Sina* de Moschi differentia bonitatis ratione, disserens, Thebetico primum locum adsignat, *Plempius* his verbis in vocem illam commentatur: *Tebezius*) *ab urbe Tebet, quam alii Tumbascum vocant. Rabbi Benjamin in suo Itinerario dicit distare quatriduo à Samarcanda urbe magna, & Timurlani natalibus nobili, in cujusque vicinis silvis inquit moschum inveniri. Golius scribit esse regnum Septentrionali Sinarum regioni ab occasu conterminum, quod multi volunt idem esse ac regnum Chatai. Itaque & regnum est & regio, & civitas regno cognominis, Geographus Nubiensis vocat Tobbat, & statuit eam in regno Kata-*

machitarum part.10. clim.4. In his regionibus, inquit, extant animalia moschi magna in copia. Aliis *Touboth*, *Tuboth*, *Tubeth*, *Tubet*, *Tubath*, *Tobbat*, *Tubacum* legitur. Apud *Sim. Sethum* in quibusdam exemplaribus τῦ Πάτ occurrit; quod ideo *Ruellius: Pat*, vertit; cùm tamen, ut rectius alii, & MSS. quædam habent, duæ istæ Syllabæ conjungendæ sint, atque *Tupat* legendum. Hanc quoque regionem exprimit *M. Paulus Ven.* lib. 2. cap. 37. multa animantia ibi inveniri tradens, quæ Moschum producunt. Nec *Rabbi Benjamini*, modò apud *Plempium* citato, fuit indicta, qui cùm de Samarcant, urbe magna in Persici regni confinio condita egisset, *inde*, inquit secundùm versionem *Constantini l'Empereur*, *quatriduo petitur Tuboth, civitas, in cujus vicinis silvis moschus invenitur.* Quod tamen *Tuboth* vel *Tobboth* antea, cùm de magni Persidis Imperatoris dominio ageret, per τῶ: *insignes*, (*Arias Montanus* in sua versione: *optimas*, habet,) vocis טובות homonymiâ deceptus, reddiderat: *ut & alias insignes regiones, in quarum silvis fera reperiuntur, unde moschus colligitur*; quo de tamen Virum Clar. & plur. Rever. *D. M. Matth. Frid. Betkium*, Amicum meum colendum, qui ejusdem Judæi novam editionem cum notis meditatur, pluribus olim acturum exspectamus.

Huic Thebeticæ regioni versus Occidentem provincia *Caniclu*, eodem *Veneto* testante, cap. 38. adjacet, magna in abundantia Moschum suppeditans.

Ebn Sina l. c. Moschi *Carchirensis* meminit. Qualis verò sit ista regio, & an, quod nominis adfinitas suadere potest, cum *Carcham Veneti* conveniat, alii doctiores judicent? Quod tamen esse nequit, si *terra Carchir*, ut vult *Geographus Nubiensis* part. 10. clim. 3. Mari Sinico proxima exsistat.

Huc pertinet, quod *Brasavolus* recenset, Venetias nempe Mercatorem quendam ex *Chatai* attulisse Moschum, quæ regio sit pars Scythiæ extra Imaum; incolas regionem, ubi optimus Moschus nascitur, *Ergimul* vocare, particularem verò urbem *Singui*. Ubi *Ergimul* vocem, quâ *Venetus* etiam utitur, corruptissimam esse, ut plerasque alias, in Literis humanissimè ad me perscriptis laudatus *Dom. Müllerus* monuit, addens: *Qui volet, Jer-Mogul legat. Est autem Mogul spatium terræ supra murum Sinensem ad Borrhapeliotem. Hujus tractus litoralis Su Mogul dicitur; mediterraneus Jer-Mogul. Su verò agrum, Jer terram significat. Pro Jer-Mogul, Jec-Mogul Vincent. Bell. & alii scribunt; Ergimul Venetus; reliqui rectè.* Per *Singui* autem *Socheu* intelligendum; cùm procul dubio, *D. Mülleri* nostri judicio, *Venetus Siu-gui* scripserit, *Gui* verò esse Sinicum *Cheu*, quod Urbem denotat.

Cæterùm in ipsa etiam *Chataja nova*, sive *Sina* Odoramentum hoc suos nancisci natales, ex *Serapione* supra dictum fuit, ubi *regionem Seni* Gazellas moschatas alere ipse narraverat, quam sanè regnum esse Sinarum, *Amatus Lusitanus* Comm. in Diosc. consentit, licet in hoc fortè minus adcuratus, dum ex regno *Sciam* ipsi dicto ad Sinas Moschum deferri scribit; cùm tamen Sinæ ipsi Moscho inquilino abundent, & quidem probatiori, (uti *Ebn Sina* refert,) quàm sit ille in *maritima India* ortus, cui nempe regnum *Sciam* meritò accensetur. Et huc etiam sæpius jam nominati *Veneti Chatajam* referemus, in qua optimum inveniri Moschum, & quo melior in mundo non reperitur, lib. 1. cap. 62. prodidit. Num porrò Ertonis istius Turcæ relatio, apud *Auger. Gislen. Busbequium* epist. 4. trahi huc queat, incertum est, non tamen improbabile, præsertim cùm post absolutum longissimum itineris spatium, ad angustias ac veluti claustra regni Chataini se pervenisse innuerit, & quod intrari nequeat, nisi per certas fauces, quæ Regis illius præsidiis tenentur. Is itaque Turca, in urbe *Chataja*, regia sede, frequentes esse tabernas odori illius aromatis, *Busbequio* enarraverat. E Recentioribus quoque *J. Petr. Maffejus* Sinarum regionem tum Odoramentis aliis, tum præcipue Moscho abundare testatur; quod & *Mendosa*, *Lindschottanus*, pluresque alii fatentur.

In specie verò quænam ejus Provinciæ hunc largiantur, *Martinus* cumprimis in suo Atlante Sinico indicavit, nimirum in *Xensi*, *Suchuen*, *Yunnan*, *locisque aliis ad occasum vicinioribus* ingentem Moschi reperiri copiam, pag. 44. memorat. Et in specie, de provinciæ *Xensi* urbe tertia *Hanchung* pag. 48. agens, territorium ejus montibus ubique altissimis ac frequentissimis exsurgere, qui valles complures easque peramœnas claudant, unde quibus ad vitam opus, abunde petantur omnia, prætereque alia, ingens Moschi copia. Et pag. 52. de ejusdem Munimentis sive locis militaribus verba faciens, in *Taocheu* & *Hocheu* multum Moschi colligi. Porrò in sextæ Provinciæ *Suchuen* urbe *Queicheu* pag. 69. & ei vicina urbe militari quarta *Chinching* pag. 72. Moschi abundantiam monstrat, imò montem ibi quendam à Moschi copia *Xching* (*Dapperus* in Descript. Sinæ pag. 108. exprimit: *Xchiang*) dictum pag. 70. indigitat. In septima insuper Provincia, *Huquang*, colligi, pag. 83. & in decima quinta Provincia, *Junnan*, abundare, pag. 155. 162. & 165. legitur. Ideoque tam in Sina boreali, quàm australi Animal nostrum invenitur.

Hisce in *Thevenotti* varior. Itiner. curios. relatione *Honan*. Provincia additur. Præter Provinciam *Xensi*, etiam *Chiamsi*, nec non regnum *Tunchinum* sive *Tuengking* ab *Athan. Kirchero* Chin. illustr. part. 4. cap. 7. nominatur. De *Xensi* similia *Neuhofius* effatur in Itiner. Sinic. *Auch lifert dise Landschaft sehr vil Muscus.* Et de *eadem*, nec non *Suchuen* cap. 16. description. Sin. *In der Landschafft*, Xensi, *vvie auch auff dem Gebirge bey* Paoning, *in der Provintz* Suchuen *findet man das Thier* Xe, *davon der Muscus oder Bisem kommt.* Et *Gregorio* illi *Bolivario*, apud *Fabrum*, in Provinciarum *Xantien*, *Quinsay*, aliisque locis silvestribus reperiri dicitur.

Tandem ex *India* quoque, ut natali solo, petitur. *Sanè in India maximum Moschi proventum esse, inter omnes convenit: Henr. Salmuth* effatur. Ad quam cùm *Pegu*, *Siam*, *Patana*, & *Bengala* &c. pertineant, quid ab eis sperandum, nunc indicare opus est.

Et quidem regnum *Pegu*, multorum confessione, non postremum hîc locum efflagitat, in quo magnum adesse Animalium moschiferorum numerum, *Nob. à Mandelslo* Itinerar. Orient. lib. 3. hisce confirmat verbis: *Allhier findet man vil Thier, von vvelschen der* Muscus *oder Bisem gesammlet vvird.* Quem etiam ex *Sina*, *Tartaria*, & *Pegu*, Amadabadam venalem deportari, lib. 1. cap. 19. scripserat. Et ille ipse Moschus Peguanus non fuit ignotus *Paulo Ven.* dum lib. 2. cap. 34. Provinciam *Achalech Mangi* Animalia habere moschifera, refert. Quam utpote ipsum esse regnum *Pegu*, doctè, ut cuncta sua, ostendit prælaudatus *D. Müllerus* hebdom. observ. de reb. Sinic. cap. 3.

Barbosa de regno *Aracan*, inter Bengalam & Pegu posito, ait, his vicinos esse *montes Capelongam* dictos, cujus habitatores Moschum ad magnam civitatem Ava transportent.

Tavernierius regnum *Boutan* maximam ejus largiri copiam, refert; eundem etiam non tantùm ex Tunquinensi, sed Cocinchinensi quoque regno, ast non ea in quantitate adferri, notans.

En regno *Gnai* haberi, *Phil. Marinus* ostendit.

Non minus in regno *Lu* idem Animal reperiri, ex *Martinii* præfatione Atlant. Sin. colligimus, ubi regnum Laos Moschum ex vicino Lu regno habere testatur, Animal tamen ipsum ex regno Lu in alterum illud Laos abductum brevi, ut piscem extra aquam, emori subjungens; idem etiam inde transcribente *Neuhofio*. Unde in libello *Mirandorum Naturæ in Sina* &c. cap. 1. errorem aliquem latere dicendum erit, dum Laos Sinici imperii aliquando fuisse, partemque

Provinciæ Junnan, mediam inter Tungking & Cochinchinam. Lu vero regnum esse ipsissimam Provinciam Junnam, perhibet: si *Martinus* in rebus Sinicis veracissimi, fidem sequi velimus, moschum in Provincia Junnan, ut supra modò dictum abundare, tradentis, qui tamen regna Laos & Lu ab ipsa Provincia Sinica non obscure distinxerat; & multiscii etiam *Dom. Andr. Mülleri* suffragio, Lu regnum ad Sinense referri non debet. Quare vix alibi commodius, quàm reliqua inter Indiæ regna memorari illud merebitur.

Est apud Indos regnum amplum, ab incolis ejusdem loci Sciam dictum, & ut melius dignoscas, ultra Malacham situm, inque Animal hoc reperitur: verba sunt *Amati Lusitani*. Quamvis verò Sinas nominibus variare, novum haud sit, ideoque regnum suum quoque Sciam, uti *Neuhofius* tradit, vocare aliquando potuerint, & revera diu ante tempora Nat. Christi ita vocaverint, hîc tamen non Sinam, sed diversam ab ea terram intellexisse *Amatum*, vel reliqua ejus verba satis evincunt, dum ex regno *Sciam* dicto Moschum in Sinarum regnum deportari perhibet. Nec *Catelani* lectionem improbaverim, qui *Siam*, Indiæ Orientalis regionem potentissimam, uti *Cluverius* vocat ponit, præsertim cùm regno Pegu, quam maximè moschifero, sit conterminum, & non minus ad maritimam Indiam, ut supra monui, referri debeat, in qua Moschum provenire, ab *Ebn Sina* dictum fuerat.

In insula *Boëro Gualth Schultzius* lib. 1. Itin. Orient. cap. 9. Moschum colligi indicat: *In den Bergen findet man auch einige Bisem-Katzen, wovon die Wilden den Bisem auffsamlen, und den Unsrigen um einen billigen Preiß verkauffen.* Sed cati sive felis moschati denominatio non exiguam de Zibethico odoramento suspicionem præbet. Nec ullus alius, in hac, aliave aliqua Insula Animal nostrum occurrere, indicavit, cum vicissim Zibethicum, sæpe, ut supra dictum fuit, cum moschato confundi solitum, in Insulis isto in Oceano sitis, uti Ceilan, Sumatra, Java &c. hospitari, longè certiores simus.

Persiam hic etiam nonnulli denominant. *In Persia reperiri quidam prodidere*: Nob. *Dom. Joh. Jonstonus* Histor. natur. de quadrup. lib. 2. tit. 1. cap. 2. art. 6. punct. 5. pronunciat. Sed Moschum, quo Persæ utuntur, aliunde, ex India inprimis, adportari, sunt qui statuant; quod, præter alios, *D. Tavernier* suo confirmat consensu. Moschum nempe omnem, qui in Perside venditur, ex Patna advehi. Sed in *Petri à Valle* parte 2. Itinerarii Germanice editi epist. 4. ubi de venatione Sciah Abbas, Regis Persiæ, A. 1618. in Ghilàn, regione ad mare Caspium situatâ, olim Hircaniâ dictâ, agitur, innumerum Animalium moschiferorum multitudinem in illa, tum etiam alias semper, in prædam cessisse recensetur; quæ tamen rectius Capreolorum nomine insigniri ab Interprete debuissent, cùm textus Italicus simpliciter Gazellas innuat, sic expressus: *Senza le Gazelle, che non entrano in questo numero, e son sempre innumerabili.* Ubi itaque Gazellarum nomini, origine Arabico, idemque Animal, quod apud Græcos δόρκας, & apud Latinos Caprea vel Capreolus dicitur, denotanti, epitheton moschatarum neutiquam jungi debuisset. Unde mihi de Moscho Persico dubitare interea liceat, usque dum oculari hominum fide dignissimorum testimonio aliud edocear.

In *Syria* quandoque bestias has conspici, *Alex. Benedictus* autor est. Sic & *Scaligeri* adfines, qui in Syria fuerant, Gazellarum harum multas ibi se vidisse greges, eidem dixerant. Ubi tamen de fide eis adhibenda merito dubitasse eundem, conjicimus. Adeoque regio ista huc nequidquam pertinet. Quod & de *Halepo*, urbe Syriaca, jam in præcedd. monui.

Secundùm *Joh. Bodinum* in Theatr. natur. Moschi Caprea est in *Africa interiore*. Et *Brasavolus*, cùm de Moschi nomine dissereret, pluribus in *Africæ* locis Animalia hæc nasci, nec non in *Ægypto* etiam inveniri, edixit, quem dein, præter alios, *Joh. Bapt. Porta* lib. 2. Phytognom. cap. 27. sequebatur. Ast rectius omnino *Alex. Benedicto*, ex Indiæ partibus in Persiam primùm, inde in Amanum, atque dein in Ægyptum (addo ego & Africam. contra ipsum *Benedictum*,) invehi, creditur, ut ita nullum adferre momentum queat Moscho impositum vulgare admodum Alexandrini epitheton, utpote non locum natalem, sed emporium ejusdem designans. Zibethica quidem animalia Africam alere, non negatur; ast de moschifero nemo probatorum Historicorum illud unquam enunciaverat.

Imò *Americam* quoque sunt qui huc ponendam judicant. Veluti *Laur. Catelanus* Orientalem Moschum, qui Venetias, longè Occidentali, qui ex America Portugalliam adfertur, præferendam esse opinatur. Quod ut prudenter & scite scriptum *Andr. Chioccus* maxime adprobabat. Ast neque hi adplausum merentur. Cùm in America Moschum non generari, sit longè credibilius. Et mihi sanè, quotquot itineraria Americana, Scriptoresque de rebus naturalibus Americanis evolvere contigit, nusquam videre talia perscripta licuit. In Portugalliam quidem à Mercatoribus Moschum adferri, satis est probabile, ast ex America illuc deportari, minime liquet. Et quis, quæso, Lusitanorum in Indiam & reliquas Orientis regiones antiquas & recentiores nesciat navigationes? Ex quibus Moschum advectum, multo verisimilius adstruitur; & v. g. *P. Jarricus* Sinas Lusitanis eum divendere, expressè memorat. Occidentalis tamen dici Lusitanicus ille convenienter potest, nostrarum regionum respectu, quibus nempe Regnum illud versus Occidentem situatum est: Qua ratione etiam *Catelanus* & *Chioccus* eum in Galliam & Italiam ex Lusitania delatum, Occidentalem, vel de Ponent rectissime perhibuissent. Subscripsit opinioni huic *Amatus Lusitanus*, disertè concludens: *Venetiis Orientalis moschus duplo venditur pretio, carior Occidentali, quum tamen ab eadem regione portetur.*

Perlustratâ sic Asiâ, Africa, & Americâ, nunc in Europam deducimur, quæ certè matrem Animalis hujus se jactare nequit. Licet enim ex *Fabro* superius Cap. 6. *Bauthschneri* relatio de Moscho in Lusitania conficiendo fuerit enarrata, quin ipse tamen, uti Cap. 9. edixi, & jam repeto, fuerit deceptus, nullus dubito, præsertim quia opificium ipsum à se non conspectum, ipsemet fatetur, nudâ solum Incolarum fide instructus. Quis verò doctis, aut doctorum etiam saltem speciem præ se ferentibus, si creduli nimis fuerint, ab indoctis vel jocosis ingeniis sæpe fabulas obtrudi, jocosve parari nesciat? vel saltem fictitiam illam & adulterinam esse massam dicemus, ab odoratissima herba, Pico di grulla dicta, moschato odore imbutam; Cui itaque genuinum inter Moschum locus minime concedendus. Si enim Lusitani Mercatores, lucro deditissimi, in patrio solo Moschum levibus adeo impensis parabilem ipsi possideant, tam dementes eos haud fore crediderim, ut alium remotissimis è Mundi partibus, magnis sumtibus & periculis, sint advecturi. Accedit, quòd *Barbosa, Amatus, Zacutus* &c. omnes Lusitani, Moschi tantùm Indici, patrii verò nullam omnino mentionem faciant.

Europa tamen, propriæ non unice inhærentes glebæ filios, curiososque Naturæ Amasios perplures sustentans, exoticorum animalium ut est cupidissima: ita hujus quoque odorati præsentiâ delectatur. Quod Magnatum ideo exornare Aulas, Divitumque & Curiosorum in oblectamentum cedere solet, peregrino ex Orbe isto advectum. Sic refert *Brasavolus*, se Venetiis Mercatores vidisse, qui *Alphonso* Duci Ferrariæ Gazellam Moschum in folliculo habentem, vendere voluerint, quale etiam in sua Padana Insula eundem aliquando in deli-

cus habuisse, idem memorat. Pariter à *Bernh. Dessennio* in horto isto *Herculis* Esthensis, Ducis Ferrariensis, Animal hujusmodi conspectum, supra dictum fuerat. *Scaligero* unum Messanæ Rhodius ostendit Eques. *Cardanus* Mediolani & *Vischerus* Amstelodami, sed mortua jam, conspexerunt. Venetias A. 1621. unum advectum, & ad *Calceolarium* Veronam transmissum fuerat, *Catherinum Zenum*, Patricium Venetum, hujus generis Dorcadem habuisse, apud *Gesnerum* exstat. De animali vero in horto aulico Frisingæ Bavarorum ab *Höfero* conspecto supra vidimus. Et quis nobis Europæis curiositatem hanc jucundam exprobrare queat, qui & ipsis Sinis in deliciis ea esse animalia, ex *M. Paulo Veneto* novimus, in Viridariis regiis Cambalensibus, juxta cum Cervis Capreis &c. eadem discurrisse, perhibente?

Cæterum multi ea sunt in opinione. Animantia hæc in nostram terram advecta, neque Moschum præbere, neque diu vivere, à *Brasavolo* ita edocti, qui Animalia ejusmodi Moschum quidem apud nos maturare judicat, si eum habuerint, quando convehuntur, postea tamen non aut ineptè emittere; quod ratione cœli, aëris & victus evenire arbitrantur, propterea quoque nostro in cœlo brevi exspirare, cùm diu vivere nequeat, nisi ita expurgetur. Ast quamvis credita illa violenta saniei seu potius humoris moschati expurgatio sit omnino fictitia, eundem tamen nec adeo perfectè nostris in regionibus in folliculum separari, & ibi percoqui, nec etiam ea in quantitate & bonitate illuc deponi, ideoque Animal hoc tum istam ob causam, tum reliquarum rerum, aëris nempe inprimis & pabuli consueti deficientis intuitu, diu superstitem vitam quandoque agere apud nos Europæos non posse, satis est verosimile: præsertim cùm plurium mensium continuato, sive terrestri, sive marino laborioso itinere multum vitalis eidem decedere vigoris necesse sit: Posse tamen quandoque diutius vivum conservari, non penitus itidem inficias ire vellem. Si enim tot itinerum molestias, aërisque in iis & pabuli mutationes innoxie sustinuit, cur, quæso, blandiori dein loco traditum, molliterque tractatum, mortis devitare fauces præproperas nequeat? præsertim cùm mox, in Europam postquam delatum fuit, minimè exspirare, exempla testentur, secus ac eidem in Oriente contingit, ubi ex regno Lu in vicinum Laos regnum abductum brevi emori, supra vidimus.

De Moscho adulterino.

Si quis Sinarum consideraverit ingenia, quin Moschi adulterationi magnopere eosdem studere quilibet sibi sit persuasurus, nullus dubito. Ut enim aliorum testimonia pede sicco prætereeam, unicum *P. Martinium* audire juvat, pag. 5. Atlant. Sinic. sagaces eos & subdolos vocantem, & qui ingenii acumen perperam sæpe ostendant dolis & fucis, quibus aliis imponant. Mercatores insuper eorum industrios esse ac solertes, gentem totam otio inimicam & desidiæ, ubi vel minima lucelli adfulget spes, nullum eis laborem gravem, honestoque sæpe utile esse potius & antiquius. Nec non pag. 54. non solum callidos, sed mendaces & avaros eosdem adpellat. Quod sanè de aliis etiam vicinis eis populis non omnino negari potest. Sed neque hi soli mendaces sunt, avari & in dolis ac fucis nectendis callidi, propriamque utilitatem honesto & bono publico anteponunt, cùm & Europæorum quorundam Sycophantarum impiger in decipiendis aliis labor & industria plus, quàm facere queat, sit notissimus; nec in ipso Moscho, ob pretiosam ejus naturam deteriore reddendo rapaces exercere manus desistant, idque non tantùm clam & subdole, sed & plena in luce factitate nonnulli audeant, Moschum diversi pretii à se confectum distrahentes.

Quas itaque cognoscere fraudes, non Pharmacopæis tantùm, sed & Medicis (aliarum professionum Magistros ut taceam) quam maxime incumbit. De illis quidem *Helmontium* tract. de flatib. §. 37. audire decet: *Quanquam simplicium demerita, adulteriaque sint plus Mercatorum, quàm Seplasiarum: attamen illa non discrevisse, tantum ignavi, ignari vel avari est pharmacopæi.* Quæ paulò mutata in Medicos quoque nullam in simplicium cognitionem habentes distorquere licet. Conferantur, quæ simili in materia Nob. *D. D. Jo Mich Febrius*, Acad. Nat. Curios. Præses meritissimus in præfat. tract. de absintæ. peroraverat. Quamvis itidem cum *Galeno* lib. 1. de Antidot. cap. 13. spuria ejusmodi Simplicium ex ordine medicamina, vel nullatenus, vel non exactè ab adulterinis sæpe secerni posse, fateri cogar, ita ut ex c. 4. d. l. exercitatissimos etiam ea in re viros decipiant,

Commodius autem in spurii Moschi cognitionem devenies, si diversos eundem corrumpendi modos præsciveris, quos itaque hoc in Capite enumerare constitui. Obstat quidem *Galenus* tum l. c. tum lib. 9. de simpl. medic. facult. cap. de Diphryg. Cui nempe satius videbatur, quibus rationibus Opobalsamum, Lycium, cæteraque adulterentur, haudquaquam adscribere, cùm scelerati homines in lucro ponant, talia posse addiscere. Sed magnus nebulonum istorum ad fallendum ardor, absque ista fraudum in plena luce commemoratione, similia jam ante cognita habet figmenta, in proximi damnum celebranda, ita ut metus iste tanti momenti esse nequeat. Quin & hac ratione nec genuinorum pharmacorum notas propalare sæpe liceret, quas utpote impii isti omni dein studio imitari laborant. Mihi tamen nova aut publice non nota fraudum artificia edocere, non est animus, sed quæ tradiderunt alii, tantùm ostendere, & quâ evitari queant cautelâ, monstrare intendo. Idque eo magis, cùm raro bonum reperiri, *Joh. Jacob. Manlius de Bosco* in Lumin. maj. sect. 1. conqueratur. Quamvis nostram hanc quod attinet Civitatem, Moschus laudabilis non exigua in quantitate semper haberi queat, id quod procul dubio aliorum etiam locorum testimonio proprio confirmabitur, ut ita raro bonum ac legitimum his in oris reperiri, ullo modo conqueri haud debeamus. Licet & mangonio defœdatus sæpe occurrat, à quo itaque cavendum sibi merito quivis reputabit.

Illud autem eo facilius obtinebitur, si genuini notitiam, quam seq. Cap. tradere conabor, longiori inprimis usu comparandam, quis habuerit. Sincerum enim & verum cognovisse, esse, fucos deprehendere, merito cum *Weckero* fundamenti loco ponitur. Quale quid *Galenum* quoque fecisse, ipse fatetur, dum Opobalsamum usque adeo pluribus artibus adulterari considerans, idem ex arbore sua resudans adspicere voluit, exque eo particulam tanquam regulam cæteris cognoscendis semper habere.

Omnia Moschi genera, unico excepto illo, quod in Animalis folliculo bene digestum ac elaboratum fuit, haud pauci adulterinis, ideoque rejiciendis adcensent. Follicularem quidem illum exstitisse primum, nostram qui devenit in cognitionem, inque usum fuit ductus, & reliquos, auri sacrâ fame sic persuadente, ad ejusdem imitationem postea demum fuisse excogitatos; posteriores tamen hos etiamsi bonitate priori admodum cedere apud me non sit dubium, propterea rejiciendos prorsus nequaquam judico, cùm vel aliis in rebus idem sæpe effectus, licet diversis ex operandi modis, obtineatur. Modo enim massam ex Animali odorifero, absque aliis heterogeneis additamentis confectam, genuinum Moschum odore, si non aporrhœarum multitudine, saltem qualitate referentem, & revera odoratissimam obtineas, de inutili Moscho omnis in te exulare potest suspicio, quâ nempe largius in usum ductâ, & desideratam aliis rebus fragrantiam conciliare, & salutares in corroborando successus obtinere.

Versi-

Versipelles tamen in Sina Mercatores eapropter non excusatos velim qui ex sanguine, pelle, aliisque Animalis exuviis Moscho additis marsupia, quæ pellis Animalis subministrat, teste *Martinio*, infarciunt, ac tanquam vera & genuina venditant, præcipuè si sola rudiori modo confecta massa intrudatur nec per debitam prius putrefactionem odoratæ in ea sese extricaverint particulæ. Quod etiam de illorum rusticorum Butanensium fraude, quam *Tavernierius* adnotat tenendum, qui hepatis particulas minutim concisas cum animalis sanguine Moscho admiscent. Ast hæc ipsa massa facile se proditura est, quæ fibrosam venarum &c. substantiam inquirenti patefaciet, nec etiam vehementi odore illo, quem genuinus exhalat, fragabit. Quod si animalcula quædam, quæ tractu temporis, post unum scil. duos vel tres annos innasci Moschum genuinum ipsum depascentia, *Tavernierius* prodidit, sint immixta, eo certiorem in fraudis cognitionem deducent.

Ab aliis itaque diverso è fonte deducti Moschi generibus merito cavendum, sive genuinas ille admixtis rebus aliis, inodoris multiplicatus, sive etiam ex alterius generis odoratis simplicibus fuerit.

Sic avis cujusdam fimo adulterari, *Alexander Benedictus* admonet, qualis tamen sit illa, non exprimit. Quod si verò hoc ita se habeat, forte stercoris illius, quod ab ave quadam emissum Exc. *D. D. Just. Fid. Klobius* in hist. Ambræ pag. 33. & seq ipsammet esse Ambram veram, probare conabatur, suspicio quempiam tangere posset. Ast nec Moschi, viliori pretio comparandi, fraudulentam elaborationem Ambræ substantiam, ut longe cariorem, si genuina exsistat, adhiberi est credibile, nec Ambram agnoscere dictos natales, sed revera magis bituminosos esse, ipsa ejus resinosa natura evincit, relationibus, quæ in contrarium adducuntur, nil quidquam solide comprobantibus, à meris tantum auritis & infidis, nullis oculatis testibus profectis.

Ast muscerdam sæpe pro Moscho, genuino scilicet immixtam, vendi, *Monachi in Mesuen commentantes* habent. Sic & Mustelarum odorato excremento quosdam pariter abruti, *Aldrovandus* animadvertit. Ubi sane, prout in cæteris omnibus, jamjam recensendis, si parce & caute heterogenea ista sint conjuncta, difficillime & vix unquam, nisi à peritissimo aliquo, in fusci deprehensionem pervenitur. Sed largius admixta scybala ista odoris imminutio inprimis certius patefaciet.

Ista materia, scribit *Fallopius* de Moscho, *solet corrumpi, & ita apud Chymicos infinitæ habentur descriptiones conficiendi & multiplicandi moschum. Accipiunt humanum sanguinem, suspendunt in cloaca in vesica, admiscent postea moschum.* Sed ni majori, quàm decebat, in Chimicos odio prolata fuerint, uti ubique, sic & eos inter, qui Chimicorum affectant nomen, deceptores dari nemo inficias ire potest. Nec tamen infinitæ illæ multiplicandi descriptiones in Chimicorum libris deprehenduntur, quin pleræque aliæ, passim obviæ, rudiores tantum & omnis pyrotechniæ expertes confectiones, simplicesque mixturas exhibent. Prout & illa cum sanguine humano, fœtores inter suspenso celebrata revera nihil artificii Chimici ostendit. Imò credita hæc impostura, si unquam peracta, tam crassa est, ut nec imperitissimum aliquem facile posset decipere. A simplici enim illa in cloaca suspensione non potest non sanguis fœtidissimum in liquamen abire, cujus odorem addita, parciori inprimis manu, Moschi portio obtundere gratumque reddere nullo modo valebit.

Alias sanguinem diversorum animalium hunc in usum adhiberi, legimus, dubio procul ideo ei destinatum, cùm Moschus vel sanguis potius quasi analogus quodammodo humor esse videatur.

Moschum simulare massam quandam è sanguine hœdino, pane asso, ladano ac moscho constantem, *Augustani* mei in Pharmacop. Prolegom. cap. 2, admonent. Quod *Joh. Renodæus* lib. 4. Institut. Pharmaceut. cap. 17. uberius proponens, *Moschum*, ait, *simulat massa, quadam è sanguine hædino, pane asso, & trito, atque ladano subacta, in pyxide aut alio vase idoneo servata, in quo diu moschus verus asservatus fuerit. Fraus subtilius occultatur, si portio moschi optimi commisceatur. Sed detegitur non modò consistentiâ & colore, sed odore, qui in fictitio cito evanescit.* Quod eti m *Joh. Platearius* jamdudum lib. de simpl. medic cap. de musco edixerat. Moschi nempe parti unicæ tres quatuorve sanguinis hircini modicè assi vel panis assi admisceri. Confer. *Joh. Bapt. Porta* Mag. nat. lib. 11. cap. 11. Sanguinem columbinum impostores quosdam aromatibus quibusdam excipere, iisque siccatis ad solem, iterumque triti, & aquâ rosaceâ moschatâ aliquoties rigatis siccatisque, tertiâ vel quartâ parte moschi veri admixtâ, eundem adulterare, in *Guil. Van. de Bosche* histor. med. animal. lib. 1. cap. 20. legimus. Quosdam vero sanguinem noctuæ eligere, ejusque in tegula ad lentum ignem siccati ℥ ij. moschi ℥ j. cum aqua rosarum permiscere constat.

Præter sanguinem hædinum & panem assum, carnem etiam columbinam siccatam huic fraudi opitulari, *Jacob. Sylvius* de simplic. medic delect. testatur. Verum panem assum cito frangi, vel reddere massam friabilem nimis, & sanguinem hircinum lucidam ac claram, *Platearius* statuit. Sed splendorem istum suppeditare incertum admodum signum, in Ann. VIII. Miscell. Germ. Curios. obs. 53. ostendi, sicciora genuini Moschi granula splendidam intus faciem aliquando mihi exhibuisse, adnotans. *Renodæus* vero, ut dictum consistentia non modo & colore, sed & odore, qui cito evanescit, fucum detergere laborat; quem ultimum, odorem nempe, omnium optime huc accersiri; non dubito, non tantum cito evanescentem, sed & antea non eo, quo alias pollet, acumine nares ferientem; qui optimus etiam index erit, ubi jecore hædino arefacto quo alios uti *Alex. Benedictus* refert; vel lupino, juxta *J. J. Manlium*; aut bubulo, ex *Lindschotano*, fuerit permixtus. Nam licet cum hepate v. g. bubulo facta fraus odoris qualitatem, uti bene notat *Baldus Baldus* in Rom. opobals. propugnat 3. non immutet, cùm illud odore careat, fragrantiæ tamen magnitudinem multum imminuit.

Boymius cum sanguine draconis Moschum misceri, sicque ex uno pappo sive utriculo duos aut tres alios fieri scribit, quæ tamen mixtura cognoscatur, si ab adusto tali carbonis instar aliquid remaneat; quanquam & selectissimus Moschus, igni commissus, nunquam evaporare omnimode observetur, sed carbonem quasi quendam relinquat. Ast si neque nares, neque lingua dolum istum manifestarent, oculis certe rubicundo colore suo, in vero Moscho nunquam, quod sciam, deprehenso, mox sese proderet.

Semine angelicæ Moschi pondus à quibusdam augeri, fictitiumque diversis modis, vel ex N. M. maci, cinnamomo, caryophyllis, spicâ nardi, vel è benzoë, cera, carie fraxini, vel styrace, ladano & xyaloë parari, *Porta* & *Gesnerus* recensent. Quo & quartum illud Moschi genus à *Marino* proditum reponemus, Mixturam scilicet ex succino & Zibetho, dum scribit: *Un' altra sorte di muschio si compone, che vienne in Europa in piu abondanza, che non viene il vero; la sua mistura è parte quell' ambra, che à certa stagione si pesca intorno alle spiaggie di alcuno Isole dell' India Orientale, e parte il succo, che si cava dal corpo del gatto detto di Algalia, e riesce con tal temperamento più grato l' odore, che non sarebbe questo della semplice ambra, che da se il manda assai forte, e poco grato alle narici;* nec non Bautschnerianum superius expositum. Sed omnes has imposturas quilibet, qui emunctæ naris est, & genuini aliqualem habet cognitionem, haud difficulter deteget.

Plumbi quoque particulas, atque argenti limaturam, ut ponderosior fiat, jam olim admiscere consuevisse quosdam, ex *Elluchasem* discimus, quod & postea *Mendoza* &c. tradidit, neque hoc etiam tempore esse insolitum, *Tavernierius* consentit. Idem alii cum arena attentant. Qui sanè licet non minus haud leve committant scelus, præ aliis tamen tolerabiliores se præbent, non ipsam utpote Moschi substantiam corrumpendo, sed ponderis tantùm adventitii augmento, nummos emtori suffurando. Rapax vero hæc avaritia, si nimium limaturæ plumbeæ vel argenteæ admiscuerit, pondere notabili sese ipsam est proditura, dum genuinus Moschus, trutinâ examinatus, levem satis exhibet substantiam. Quod si extra folliculos venalis exponatur, metalli limatura vix oculos subterfugiet, arenulas autem masticatio absque mora manifestabit.

Tandem salis ammoniaci spiritu conspersum, & à vagabundo Mytopola aliquando oblatum memorat Excellent. *Dom. Ludovici*, qualem etiam paucis ante annis ad nos, tanquam electissimum transmissum à quodam fuisse, recordor; quem tamen exoletum esse corpus, pauco odore nativo imbutum, comperii, particula ejus per noctem aeri liberiori, suasu meo, cùm exposita fuisset, sic enim avolante urinoso spiritu, qui antea moschato junctus odore acuto nares fallebat, parum odoratum corpus remanserat, quod itaque Moschi opprobrium mox ad Possessorem remissum fuerat. Haud dispari admodum ratione celebris quondam apud Neapolitanos Pharmacopæus, *Joseph Donzellus* in Theatr. Pharmaceut. cap. de Elect. Alkerm. Mel. idem cum ipsa urina quosdam tentare adnotat: *Falsificano i truffatori il muschio in diversi modi, e specialmente non si vergognano alcuni temerarii humettarlo coll' urina, per augmentarli il peso.* Quæ fraus si Moschus cæteroquin sit bonæ notæ, non facile deprehendetur, nisi quis emunctissimarum narium homo fuerit, & veri adcuratissimam habuerit notitiam, idque eo facilius, ubi largâ adfusione liquoris istius lucrum majus impostor quæsiverit. Quid cum exoleto Moscho alii, latrinarum fœtoribus eum exponendo, faciant, inferius inquirendi & discutiendi ansa dabitur. Verum satis de fraudibus.

De Moschi Electione.

Adulterini Moschi cognitionem merito nunc genuini signa excipiunt, quæ plurima passim adducuntur. Cùm tamen non æque omnia satisfaciant, singula percurrere, & quantum iis fidendum sit, inquirere necesse est.

Et ut primus iterum de folliculis sermo habeatur, bonum se possidere Moschum nonnulli credunt, modo folliculos integros sibi comparaverint. Quo intuitu Tebeticum *Masudius* apud *Serapionem* præferebat Sinensi, eam quoque ob causam, quòd Tebetienses non soleant eum è vesiculis suis eximere, secus ac Sinæ factitent. Si tamen *Monachos*, qui in *Mesuen* commentati sunt, cum *Gesnero* & *Porta* sequi velimus, folliculis istis integris fides statim adhibenda non est, cùm impostorum etiam manus simillimos, variisque rebus impletos, & interposito Moscho vero, odore ejus imbutos, supponere non ignorent. Et Saracenos ex pelliculis genuinis incisis legitimum Moschum auferre, easdemque adulterino infarctas iterumque, conglutinatas divendere, *Platearius* memorat. Quod & rusticos Butanenses, nec non Sinas, folliculos genuinis similes efficiendo, probe callere, *Tavernierius* & *Lindschottanus* admonent, atque superius jam *Fuchsius* pag. 21. nos edocuit. Ast quòd *Platearius* Moschum hoc modo depravatum cum pelle sua duplo pondere graviorem fieri, addit, cum sincero si conferatur, nullius roboris esse potest. Uti enim fictitius non semper in pondere genuinum superat, si nempe ex rebus levioribus componatur: ita folliculi isti repleti graviores minime redduntur. Imò diversitas ipsa ponderis in genuinis vesiculis sufficienter illud revellit, dum modo majores, minores modo exsistunt, Moscho quoque magis minusve, eoque vel humidiore vel sicciore turgere deprehenduntur. Conglutinatio autem venditata, adcurati emtoris in manus si inciderit, vix latere eum poterit. Neque ex alia hujus alteriusve Animalis pelle unquam naturalibus adeo similes effingentur utriculi ut non, veros qui probe inspexerit, absque ulla difficultate ab eis dignoscere tales valeat, id quod, inprimis, pili adhærentes, in folliculo longe aliam faciem & situm, quàm in reliquo corpore nacti, nec non meatus in acumine vestigium prompte suppeditabunt.

Ast integris nihilominus folliculis, & nullâ prorsus exterius labe comparente, fidem absque ulla hæsitatione minime adstruerem, cùm (ut de Moscho in odore languescente, qui intus latitare potest, nihil dicam,) ex recentibus illis vesiculis Moschus naturaliter inibi collectus & adhuc liquidior dubio procul per meatum falciformem exprimi, perque dilatatum eundem tum pasta alia aliqua, tum & plumbi &c. particulæ intrudi queant. Quam fraudem, exsiccato præsertim postea folliculo, contrahente ita se meatu dicto, nemo oculis aliove indicio cognoscere poterit.

Quod si tamen integrum istud receptaculum aperiatur, suppositititiæ massæ omne periculum evitabitur, si nempe conglobatus in eo Moschus, & pellicula illa tenuis per substantiam repitans, conspiciantur. Quod sanè Naturæ artificium per istas meatus angustias nulla fraus humana facile imitabitur.

Prout etiam Vesiculas arte conglutinatas non simpliciter rejicere decet, quæ optimum nihilominus possunt continere moschum, qualem beatus *D. Dan. Ludovici* Eph. Germ. Cur. Ann. IX. obs. 38. memorat, doctaque conjecturâ dilucidat.

2. Collectionis & præparationis modum qui attendunt, modò vi abrepto, aut ex sanguine etiam, testiculis vel carne præparato primum locum tribuunt. Ubi, quæ mea sit opinio, ex superioribus abunde constat, qui, purulento plane, ceu imaginario, valere justo, primatum semper folliculario illi humanâ ope exemto, adstruo, reliquis dummodo bene ac decenter parati fuerint, & quod magis est, fabulosi haud exsistant, non omnino damnatis, parum tamen à me æstimatis, raro utpote ad nos adportari solitis; id quod forte (ne nugarum quenquam reum faciam,) Mercatorum Europæorum, aut aliorum Moschum ad nos deferentium, sollertiæ in dignoscendo ac conquirendo illo acceptum ferre possumus.

3. Magnum respectum Autores habent regionum, in quibus Moschus provenit. Eatenus quidem consentiunt omnes, quòd Orientalis sit nobilissimus, viribusq; suis Occidentalem longe post se relinquat. Cujus rei causam reddere conatur *Amatus Lusitanus*, Ulyssiponam per mare sex mensium advectum ideo alteri illi, terrestri itinere Venetias delato, bonitate, & consequenter etiam pretio cedere, scribens, quia diu in mari permanens plurimum suæ amittat generositatis, ejusve nimiâ contractâ humiditate hebetetur. Cui patrocinari videtur Nob. *Dom. Joh. Joach. Beccherus* Phys. subterr. lib. 1. sect. 5. cap. 2. pag. 409. Vino &c si pauci insint spiritus, ex 🜍 eis & ⊖nis partibus constantes, facile ab inhalantibus aquæ fluvialis vel marinæ atomis & corpusculis superari eos perhibens, ut potus omnino vappescat ac deficiat, addens: *Et clarâ experientiâ videmus, ea aromata, quæ per terram ex Oriente Venetias afferuntur, fortiora esse, quam quæ magno isto itinere marino per Belgas mari, Hollandium usque vehuntur.* Quod equidem de vino, cinnamomo, pipere, similibusque

libusque aromatibus haud negaverim: ast idem ad Moschum quoque extendere si quis vellet, non parùm fortasse erraret. Dum enim hic adcuratissime utplurimum, in plumbea etiam pyxide, reconditus adfertur, eo ipso ab humidioris aëris adpulsu satis immunis remanet; cùm econtra dolia vinaria, saccosque aromatibus condendis destinatos longe promtius subire eum, spirituosaque corpuscula abducere secum valeat. Unde Occidentalem aut negligentius custoditum, aut additamentis quibusdam depravatum pronunciare mallem, alias eodem in pretio cum Orientali eum habiturus, cui etiam non cedere, plus vice simplici expertus fui.

In specie verò *Ebn Sina* meliorem sequentibus verbis determinat: *Optimus est suæ fodinæ* (i. e. originis) *ratione Tebetiensis.* Atque ita patescit, quam longe à sensu textus Arabici vetus aberret Interpres, qui: *Melior est secundum mineram suam Antebium,* reddidit. Idem apud *Serapionem* confirmat *Masudius*, Tebeticum nempe Sinico meliorem esse, tum, quod antea dictum receptaculi conjuncti causâ, tum pabuli melioris intuitu. Atque illa ipsa haud dubie causa *Geographum* etiam *Nubiensem* impulit, ut in fine clim. quarti: *Moschus Tubiensis præstat reliquis ex India & Sina,* scriberet. Proinde verba sunt *Bocharti* huic loco addita, *quamvis etiam in India proveniat muscus, Tubetiensi tamen Indi lubentius utuntur, tanquam suo præstantiori; utpote quem Damir cap. de caprea, malum adpellat.* Quod inprimis de Indico maritimo verum esse. *Ebn Sina* persuadet, Sinensi tamen idem bonitatis encomium non denegans, quod & *Paulus Venetus* eidem largitur, atque non minus Indico *Tavernierius* pluresque alii. Incertissimum itaque ex hoc capite indicium desumitur. Quod & nobis mediterranea & remota adeò loca inhabitantibus parum emolumenti dare queat, qui per tot Mercatorum manus antequam ad nos perveniat, eundem pervagari scimus, ut de patrio ejus loco non nisi infida utplurimum fides nobis supersit.

4. Victus Animalis differentiam parit, quàm *Ebn Sina* exponit: *Ratione pabuli fragrantissimum dant Moschum ea animalia, quæ utrumque behmenum & nardum, deinde quæ marrubium pascuntur;* cui etiam *Masudius* consentit, Moschum Sinicum ideo deteriorem esse Tebetiensi, judicans, quòd alia animalia spicâ odoratâ aliisque herbis aromaticis non æque pascantur. Licet autem victus determinatus sit admodum incertus, & merè potius imaginatius, si tamen ejusmodi fuerit, quin odoratis suis particulis Moschum præstantiorem reddere valeat, non est dubitandum. Attamen hac ratione nec Sinicus, nec etiam Indicus, vel ipse maritimus, ultimo loco ponendus erit, cùm & ibidem vel nardum istam, vel alias odoratissimas plantas, quæ in pabulum cedere queant, crescere, sit certissimum. Omissâ itaque & hac minus solidâ electionis notâ,

5. Ipsa Moschi se offert substantia quam siccam esse debere contendunt. Sed qui siccitatem non nisi ab aëris liberiori accessu, ætatisque incremento oriri, humidum verò sic satis utplurimum in folliculis Moschum contineri, eumque præstantissimum, observavit, palmam huic potius, quàm illi tribuet. Ego cæteroquin nec humidum simpliciter laudarem, extra folliculum inprimis exhibitum, cùm ab extraneo aliquo humore illum contrahere madorem, & vel urinoso conspergi liquore potuerit; nec etiam siccum eapropter præferrem, utpote non exiguo odoratarum atomorum effluxu quodammodo depauperatum. Ob idipsum tamen siccus non omnino rejiciendus erit, qui licet cum humidarum particularum exhalatione odoratarum etiam aliquam fecerit jacturam, potiores tamen & potentes admodum nihilominus in sinu suo abscondit.

Neque 6. quem meliorem judicat *Alex. Benedictus*, conglobato fidem simpliciter habeo, qui & manuali operâ facilè talis effingi potest, nec etiam maximè licet genuinus, in ipso folliculo talis semper omnis occurrit.

Neque *Platearius* mihi probatur, eum dilaudans, qui *non omnino clarus* vel splendidus sit, sed cujus grana sint lata, perque totum æqualia, *ad modum xilocaractæ.* Verùm nec splendorem istum adulterini præbere indicium, Cap. præced. jam fuit dictum, nec absentia ejusdem quidquam commendat, cùm utramque in Moscho sincero, ex unica etiam vesicula deprompto, quandoque posse deprehendi, ipsa experientia me edocuerit. Grana verò modo latiuscula, modo rotunda, æqualia, modo inæqualia esse, eâdem operâ didici, ita ξυλοκέρατα (*xilocaractæ Plateario* ineptè, aliis imò multo obscurius: *xiloceraunia* dicta,) sive siliquæ, aut earum seminula in pulpa latentia cum Moschi granulis comparari adeo generaliter non mereantur.

7. Multis probatur *Sim. Sethi* in exploratione εὐπόρισον: δοκιμάζουσι δὲ τινες τοῦτον οὕτως ἐν κατυγρασμένῃ λεκάνῃ, ἢ χερνίβῃ μετὰ τὸ σταθμῆσαι πθέασιν αὐτὸν, εἶτα πάλιν σταθμῶσι, καὶ εἰ μὲν τῷ σταθμῷ ὑπερέξει, ἀνόθευτον αὐτὸν ἡγῦνται, εἰ δὲ μὴ, νενοθευμένον λογίζονται; id est. *Quidam eum probant: postquam ipsum ponderarunt, in pelvim humidam aut gutturnium injiciunt, & iterum aquâ lance expendunt, si verò pondere præstat, genuinum ipsum æstimant, si secus, adulteratum pronunciant*: *Martini Bogdani* versione. τὸ ὑπερέξει itaque *Bodganus*: *pondere præstare*, vertit *Gyraldus* etiam, qui legit: ὑπερέξει, *pondere superat*, habet; cui accedit *Gesnerus*, ὑπερῥέξει tamen legendum judicans, licet τὸ ὑπερέξει MSStorum plurium fide nitatur. *Ruellius* econtra, *Fuchsius* & *Sylvius* eum, qui superfertatur, leviorque evadat, præferunt. Nec fortean adeò male, cùm τὸ ὑπερέξει tot MSStorum, istorum etiam, quibus Bodganus fuerat usus, autoritate polleat. Quamvis reveta omnia hæc nullius sint utilitatis, sive istam, sive illam quis versionem amplectatur; cùm probandi hanc rationem queî admittere queamus minime videam. Uti enim diversæ sunt Moschum corrumpendi artes, ita quædam earum modò resolubilem magis, modò resolutioni diutius resistentem producunt; unde illum in pondere imminui, equidem non negandum, alterum verò ob adhærentes aqueas particulas crescere potius necesse est. Imò ipse genuinus si humidiusculus adhuc è folliculo depromtus fuerit, aquæ præsentiam expertus dein quasdam sui partes facilius dimittit, & inprimis si paulò diutius aquæ junctus fuerit, absque ullo dubio aliqua ex parte solvitur, sicque per consequens, lance expensus, levior posteà comparet, & adulterati suspicionem hoc modo præter meritum incurreret.

Ubi illorum etiam meminisse licet cum *Plateario* laudem isti deferunt, qui neque citò solvitur, neque multum resistit. Id quod in legitimum Moschum cadere posse, equidem haud ibo inficias, ast nec semper id est necessarium, siquidem humidus magis qui est, promtius etiam solvitur, siccior verò & in granula probè compactus diutius resistit. Ut taceam, eandem solutionis qualitatem in fictitium non minus quandoque cadere. Humidâ idcirco exploratione non succedente, quid

8. Ignis δοκιμασία valeat, dispiciamus. Quosdam enim prunis ardentibus eum exponere, & si liquefiat olei in modum, tenuisque veluti pellicula aranei figurâ relinquatur, pro sinceritatis signo habere, sin inficetur tumeatque, ac veluti calcis massæ similis reddatur, spurii notam esse, *Aldrovandus* memorat. Ast si terrestres multas in Moscho (quas ipsa ejus origo testatur) commixtas esse partes, quis consideret, tenuem saltem pelliculam ab ignis violentia relinqui, nemo amplius sibi persuadebit. Unde etiam in genuino si experi-

experimentum capiamus illum prunis ardentibus impositum intumescere, corpusque aliquod crassum relinquere videbimus. Liquefactio autem ista & tenuior restitans pellicula longè certius à fictitio, qui v. g. ex resinosis effingitur, sunt separanda. Unde neque hæc bonitatis nota attentionem merebitur.

6. Plurimi ex colore signa desumunt, in eo tamen determinando dissentientes. *Ebn Sina* citrinum censet optimum. *Nos autem, Brasavoli* decisione, *hujus coloris moschum nunquam vidimus, nisi per citrinum, ferrugineum colorem habentem intelligat.* Et *Jacob. Sylvius* lib. de simpl. medicam. nat. subflavum meliorem judicat, quàm nigricantem; ex Cathai tamen nigrum præstantissimum hodie adferri, & nostrum ferè esse ferrugineum, *non quem Avicenna probat, citrinum*, subjungit. Sic quoque subnigrum odoratissimum apud Mercatorem, qui ex provincia Cathai se attulisse eum fatebatur, vidit *Brasavolus* Venetiis. Nigrum etiam pro sincero habet *Alex. Benedictus.* Omnino tamen nigrum non probat *Platearius*, qui eidem subnigrum præfert, optimum tamen & laudatissimum subrufum esse pronuncians, omnino accedentem ad colorem spicæ nardi, qualis habeatur ex capreis, quæ spicam nardi depascuntur, & vix (sed quæso: Cur?) adulterari possit. Subnigrum etiam (*dessen Farb auf schvvartz oder dunckelbraun fallet,*) planè rejicit *Conr. Kunrath* part. 2. Medull. destill. tract. 7. cùm effœtus sit & virium expers, qui vicissim subluteum commendat, inprimis qui madefactus manui adfricatus luteo eam colore tingit. Quod κελμέλον Illustr. *Regia Societas in Anglia* perpendens, alias inter quæstiones in Indiam missas, hanc quoque reposuerat: *An verus moschus discernatur à falso per suam flavedinem, si manus fricetur, & per constantiam ejusdem coloris & odoris?* uti videre est in Actis Philosoph. A. 1667. 11. Martii. Qua in animorum fluctuatione, à causis tum internis, tum externis colorem Moschi suas intensiones & remissiones suscipere omnium primò est quod moneam; non secus atque Ambra, quæ primò album, deinde gryseum, citrinum, fulvum nigrumque colorem, secundùm aliquos, suscipere, vel quod certius, ex gryseo in albescentem senio confecta transire dicitur, aut prout Zibethum initio albidum, ætate verò procedente melleum, lenoninum, & subfuscum colorem ostendit; quod idem quoque in Vino, Balsamo, aliisque liquorum generibus, juxta eorum ætates, puritatem, impuritatem, locum maturitatem, cruditatem, corruptionem, adulterationem, præparationis varietatem fieri, experimur quotidie. Sic nempe in Moscho, ejusdem ab ætate, loco natali, in hoc illove anni tempore generatione, adulteratione, præparatione, Animalis victu, ætate, sanitate &c. admodum variare posse colorem, non est dubium. An itaque cum *Laur. Catelano* cap. 11. de Confect. Alkerm. coloris in electione magnam non esse habendam rationem, dicemus? qui cæteroquin obscuritatem & nigredinem hunc ferè commendare addidit. Certè obscurum illum & ferrugineum colorem utplurimum in Moscho (loquor autem unice de eo, ex ipsis folliculis deprompto, sincero & genuino) occurrere scio, nigrum tamen propriè dictum videre mihi nunquam contigit, prout nec luteum, aut qui colorem paleæ habeat, quem ut meliorem commendat *Guil. Placentinus* de medic. flavescentem tamen quodammodo vel potius subrufum non unicâ vice observavi, imò utriusque præsentia in uno eodemque folliculo aliquoties sese oculis meis exhibuit, qui tamen in odore sibi erant persimiles, ideoque nullus præ altero prærogativam aliquam vindicare sibi poterat. Hinc neque ad flavum colorem qui accedit, neque etiam subnigrum negandum aut omnino rejiciendum puto. Imò insuper à nulla re heterogenea admixta defœdatum, sed maximè genuinum, equè folliculo ipso à me exemptum, subfuscum, albicantibus, nonnunquam etiam rufis quasi atomis superficietenus conspersum unâ alteraque vice observavi. Quo intuitu nec certum à colore bonitatis indicium subministrari, nec tamen ullam ejus in electione habendam non esse rationem, adfirmo. Flavedinem autem illam, à fricatione in manu excitatam, in omni, quem eapropter examini subjeci, Moscho conspexi, ut ita eandem in vero folliculario adesse debere penitus mihi persuadeam; ita tamen, ut præsentia ejusdem infallibile sinceritatis indicium neutiquam præbeat, cùm & in factitio impostorum manus eandem imitari valeat, quæ alias flavedo tam constans est, ut etiam à sicco & diu jam adservato Moscho, si manui vel chartæ adfricetur, impetrari queat; quam ideo odori nativo & constanti junctam ad genuini certitudinem cognoscendam aliquod adferre momentum nullus ambigo.

10. Amaritiem, vel subamarum potiùs saporem in genuino requirunt tantùm non omnes, *Platearius, Catelanus, Donzellus &c.* Ipse etiam subamarum esse, uti *Sal. Albertus* in Orat. de mosch. vocat, vel leviter amarum, ceu *Alex. Benedictus* loquitur, semper hactenus deprehendi. Ut sanè *Dominic. Auda*, de folliculario agens, erràsse dicendus sit, dum in Prattica de' Speziali illum judicat esse meliorem, qui non sit amarus. Alias si ex solo sanguine vel carne paratus scrutinium hoc subeat, quin amaritudo ista abesse queat, minùs dubito. Sed nec amarus sapor ille quidquam solidi largitur à fraudulentis artibus facilè eidem conciliandus. Cum itaque Moschus selectior sit amaricans, quid de *Galeni* credita positione, lib. 4. de simpl. medic. facult. cap. 22. amarum nunquam odoratum esse, dictitante, sentiendum sit, vel ex solo perspicere quilibet potest; quamvis mendum subesse ibidem, alii jam notaverint, unde etiam mox, in odore suavissimis, veluti rosa &c. amaritudinem non paucam adesse, ipsemet subjungit. Majori itaque probabilitate, amarum saporem esse principium grati odoris, odoratumque, quod non sit amarum, difficilè reperiri, *Theophrastus* lib. 6. de caus. plant. cap. 13. eduxerat, vel ut *Plinius* lib. 21. Hist. nat. cap. 7. loquitur: *Odorato sapor raro ulli non amarus, è contrario dulcia raro odorata.* Odorata tamen dulcia dari, vel solum anisi semen comprobare valet.

11. Adduci meretur *Scaligeri* sententia, exercit. 21. de subtil. consignata *Adulterationem aut sinceritatem ita vel deprehendunt vel probant: Sincerum naribus admotum illico sanguinem elicere.* Et exerc. 211. §. 6. *Ejus excellentiam probant Persæ, si odorantibus sanguis è naribus proliciatur: sed ita demum, si periculum jejuni faciant.* Quod & antagonista ejus *Hieron. Cardanus* lib. 10. de subtilitat. his verbis exponit: *Ipsum moschum è Perside advehitur: ubi si recens fuerit, & neque adulteratum, tam vehementis odoris esse fertur, ut jejunis naribus admota vesica, ex eo statim sanguinem proliciat. Quod Vartomannus quatuor viris uni post alium contigisse adfirmat.* Quam explorationem tanti faciebat *Fallopius*, ut fuerit ausus scribere: *Probatio in nulla ratione consistit, nisi in hoc: quum aperitis vesicam, admovete naribus, si excitat sanguinis fluxum, bonus est; hoc facit etiam; si quis in toto vitæ curriculo sanguinem non emiserit.* Et *Tavernierius* in Itiner. certum putat, vesicas genuino Moscho instructas, si naribus admoverentur, odoris vehementiâ sanguinem esse elicituras; *Franc. Alexander* verò sincerum ori inclusum, sanguinem è naribus ciere, vel æstum vehementissimumque calorem, aut si præstanti proximus, ingentem capitis dolorem. Cui itaque grave illud sanguinis stillicidium, quod ex frequenti Confectionis alkermes usu cuidam accidisse *Amatus Lus.* retulerat inque lapidem lazuli culpam rejecerat. Excel. *Dom. Freder. Hofmannus* in Calv. pharm. Schroderus pag. 181. adsignare rectius maluit. Ast cur, qui ad nos adfertur, virtute illâ ἀνασομωτικῇ haud polleat, cùm raro, aut etiam nunquam sanguinem eliciat, si

quæ-

sequeratur? *Sal. Albertus* eundem non tam sanguinem esse in tumorem sub ventrem collectum, respondet, quàm cruorem potius, hirudinum suctu, post folliculi avulsionem admotarum, detractum, & perpauxillâ quantitate illius efficacissimi, è folliculo depromi, conditum. Quod tamen haud ita esse, ex antedictis jam clarum est. *Cardanus* verò non nisi adulteratum ad nos deferri, idcirco credit, ad quod tamen ut confugiamus, nulla nos cogit necessitas. Aliter statuit *Franc. Perla* de Opobalf. Orient. *Perrarò*, scribens, *eâ felicitate naturalia agunt, quâ à Scriptoribus prædicantur: nec tamen, ubi aliquid non exactè respondet, ut falsum repente proclamandum est.* &c. *Moschum eadem ratione rejiciemus, naribus namque admotus, nunquam ferme sanguinem odoris vehementia elicit, ut Scriptores de ipso insinuarunt. At hoc est nimis ex syngrapha agere: neque enim Scriptorum verbis ita inhærendum est, quin eorum mens potiùs spectetur, & quod dicunt, cum salis mica accipiatur, aut si quid deterius, aut perperam annotatum ab iis sit, ad veritatis normam redigatur: Scriptores etenim, licet gravissimos non omnia ex propria scientia literis consignasse putandum est, sed multa ex imperitissimorum etiam hominum relatione.* Mihi equidem de aliorum fide scrupulum hoc in passu movere, non est animus, ita ut aliquibus Moschum prolicuisse sanguinem, minimè contradicam, ast indubitatum boni id habendum esse requisitum, neutiquam credam. Præsertim verò in loco ipso natali, paulò post Animalis necem, è folliculo aperto exhalantem odorem oscula vasorum, in cavitate narium delitescentium aperire, vel sanguinem potius vicinum in motum rapidiorem, & ita per laxiora vasa eruptionem concitare in quibusdam posse, non adeo est incredibile; quod & in Opobalsami, recentissime è cortice scarificato profecti, odore acutissimo quandoque contingere, *Prosp. Alpino* cap. 14. de plant. Ægypt. & cap. 3. Dialog. de Bals. debemus, quæ tamen odoris acuties ac vehementia tempore obtundatur. Licet nihil obstet, quo minus nostris quoque in regionibus aliquando hæmorrhagiam talem efficere queat Moschi odor excellentior, si subjectum ad illam dispositum, sanguine nempe in motum rapidiorem prono, laxioribusque vasorum oscillis in naribus præditum, tempore etiam calidiori, inveniat; prout vicissim ex contrariis causis, recentissimus quoque in loco natali fluxum illum ut excitet, haudquaquam opus est. Ut itaque hic bonitatis addit index infallibilis. Eadem de capitis dolore dicta velim, quem à Moschi, non quidem præstantissimi, sed boni etiam odore oriendum dixit *Alexander* supra citatus; cùm multi absque tali eventu eundem hauriant, multi etiam vel levissimam ejus fragrantiam absque eo minimè perferant.

Tandem 12. Odor quam maximè considerari meretur, quem *Ebn Sina*, Moschi delectum proponens, colori adjungit, scribens: *Quod ad colorem attinet & odorem, qui malis est æmulus ac luteus optimus censetur*, secundum *Plempii* versionem; vel aliorum: *pomalis citrinus.* Ubi per *pomalem* communiter odore pomi præditum intelligunt. Quem tamen nares captare meæ nunquam potuerunt. *Alex. Benedictus*, solitudinis odorem habere, aut anguium quorundam statuto tempore, aut cujusdam avis fimi, perobscurè enunciat. Aliis meliùs, proprii illius odoris determinatione omissâ, fragrantissimus olfactui si occurrat, optimi notam præ se ferre creditur. Cuncta enim odorata, quo odoratiora sunt, eo meliora etiam reputari solent.

Cui fundamento *Donzelli* experimentum insistit, his verbis ab eo l. c. consignatum: *Si passi un aglio con aco, e poi questo aco si passi per un pezzetto di muschio, se la punta dell' aco sentira d' odor d' aglio, il muschio non sarà del perfetto; mà se odorerà di muschio, è segno certo esser bono.* Verùm non succedere hanc explorationem, expertus sum, siquidem cum acu, postquam bis terque eam allio intruseram, eaque fœtore illius potenter exinbuta fuerat, mox glebulam moschatam selectissimam, & quidem semel tantùm compunxi, ac neque in glebula, fateor, neque in acu ullum percipere allii odorem potui, solo prævalente moschato; id quod tamen etiam successit, quamvis non cum pura è Moscho massa, sed æquali sanguinis hircini parti commixta experimentum hoc tentaverim.

Consuevisse, refert *Platearius*, quosdam Mercatores Moschum empturos; naribus obturatis & respiratione cohibitâ ad medium jactum lapidis currere, indeque aërem ore (cur non naribus?) attrahentes, si Moschi odorem sentiant, eundem emere atque probare. Plurimum tamen hic refert, quo in loco respiratio ista instituatur. Si enim in aëre liberiori, & vento adverso, aut apud Myropolam, aliorum etiam aromatum copiam venalem exponentem, illa fiat, vix succedet, effluviis nempe moschatis aut nimium in spatioso aëre huc illuc delatis ac divulsis, aut aliorsum abreptis, aut denique confusione aliorum obliteratis vel obtusis. Quin & clauso in conclavi Moschum, ex genuino odoratissimo & alia aliqua re non admodum largè additâ commixtum, satis potentem largè dispergere odorem, compertum habeo. Ut ita facilè bonus rejici, adulteratus autem eligi queat.

Nec sileri debet *Hieron. Cardani* monitum lib. 17. de rer. variet. cap. 97. Moschum per se odoratum, ladani &c. tamen parti permixtum, si hujus odore moschatus obtundatur, falsi indicium præbere. Quod sanè ita se habere facile crediderim, ita ut Moschus exiguæ, vel etiam pari ladani quantitati mixtus, si hujus odor alterum illum occulet, merito falsus aut effœtus reputari queat; cùm econtra tamen ladani magna portio addita odorem moschatum in genuino etiam quodammodo obtundat, sicque infidum suppeditare posset judicium.

Cæterum bonitatis ab odore petitum argumentum tantopere placuit *Wolfg. Höfero*, ut solâ fragrantiæ excellentiâ dignosci eam posse, certum judicaverit: *Tot enim*, addens, *fraudulentorum hominum sunt deceptiones, ut neque sapor, neque calor, neque gravitas, vel levitas, soliditas, vel friabilitas dolum detergere sufficienter possit.*

Qua in fragrantia, eâque nativâ & propriâ adquiescere, stat sententia, ita ut illa confertim nares subintrans, graveolentiam potius præ se ferat, eminus tamen ob latè dispersos suaveolentes spiritus, qui cominus erant concentrati, singulari gratiâ olfactui blandiatur. Cui odori si ex reliquis supra adductis signis aliqua notatu digniora, veluti integritas folliculi, sapor amaricans &c. respondeant, eo majori certitudine Moschi puritas elucescet ac demonstrabitur.

De qualitatibus Moschi.

Qualitatum & temperierum doctrinam à *Paracelsi, Helmontii*, aliorumque vilipendio vindicaturus Excellentiss. *Dom. Wedelius* noster in Doctiss. suo de Medicament. facult. tractat. lib. 1. sect. 1. cap. 1. citra ejusdem cognitionem impossibile judicat, partibus humani corporis solidè posse succurri, utpote quæ calido innato instructæ subjectum sint Medicinæ, quod ideo à medicamentis vel intendatur vel deprimatur. Quo ipso tanquam indestructibili fundamento innixus de Moschi temperie & qualitatibus agere jam instituo.

Calidum autem esse eum & siccum cunctorum unanimis est confessio. *Calidum esse nemo dubitat, & etiam caliditate insigni, quod sanguinis concoctio indicare potest, præter experientiam, quæ rerum magistra est. Si enim corpori nostro adplicetur, manifestissimè calefacit:* uti *Brasavolus* loquitur. Ut verò de sanguinis dicta concoctione, insignem caliditatem indicante, revera tamen dubia multa invol-

involvente, nihil dicam, de experientia tamen non est dubitandum, quâ, ex *Galeni* sententia lib. 2. de aliment. facult. cap. 61. *si quis ipsam cum propriis limitationibus fecerit, facultas ipsa planè invenitur*; ubi etiam odore atque sapore plantarum temperamentum omne statim ostendi edocet; lib. 4. de simpl. medic. facult. cap. 22. odorata omnia calida demonstraturus, eorum substantiam esse vaporosam, vaporum autem copiam à calore provenire, determinat. Licet idem lib. 2. cap. 3 non quidquid bene redolet, calidum esse vel calefacere adstruat; quod tamen lib. 4. cap. 23. explicat, scribens: *Odorata tenuia utique sunt quadantenus & calida: verùm ejus tenuitatis caliditatisque quantitas haud etiam indicatur. Porrò maxima potissimaque causa, quamobrem in odoratis nihil evidens de temperatura indicari queat, inæqualitas est substantiæ*; id quod postea Rosæ exemplo illustrat. Scilicet quasvis particulas odoratas esse calidas, nec Galenus, nec alii negant, adjunctas tamen frigidas præpollentes vigorem istarum quasi enervare, & quo minus calefacere vel possunt, vel sentiantur, efficere, haud vane creditur. Id quod de Moscho dici nentiquam debet, in quo particularum calidarum exuperantiam odoris fragrantia constans, insignis & quasi vehemens abunde ostendit. De cujus itaque caloris gradu non neglectâ alterâ illâ passivâ, eâque, omnium consensu, siccâ qualitate, jam potius dispici mus; in quo adsignando dispares admodum fovent sententias.

Ebn Sina calidum & siccum ordine secundo (licet in lib. de Medicin. cordial. eidem adscripto, tract. 2. cap. 3. tertius ei gradus adsignetur,) constituit, quem *Constantin. fr.* lib. de grad. medic. *Platearius* &c. sequuntur. Plurimis tamen aliis ab eo recedentibus, & tam activam, quàm passivam qualitatem aliter proponentibus. Illas enim in tertio gradu collocant *Aali Ebn Aabbasus* sive *Haly Abbas* theoric. lib. 5. cap. 33. *Isaacus*, Medicus Hebræus, *Israëlita* ideo dictus 5. theor. cap. 104. *Meseha* apud *Serapionem*, & *Sim. Sethus* l. d. cumque iis *Joh. Prevotius* de remed. mat. &c. Quos postea siccitatis ratione sequebantur *Amatus Lus. Petr. Andr. Matthiolus*, *Joh. Jac. Weckerus*, *Joh. Renodæus*, *Joh. Schroderus*, & *Joh. Georg. Macasius*. Quæ opinio nec *Ebn Sinam* latuit, nonnullos (confer *Serapio*.) siccitatem ejus intensiorem perhibere, scribentem. Est tamen & qui primi gradus siccitatem adjudicat, videlicet *Joh. Guintherius Andernac.* de Medic. vet. & nov. comm. 2. dial. 5. Ubi difficile satis videtur negotium, tam differentes circa κρᾶσιν Moschi versantes conciliare velle sententias. Veruntamen componi forsitan poterunt, si tum varii eum colligendi & parandi modi, ætatisque differentiæ, tum multivariæ ejusdem adulterationes &c. perpendantur, pro quorum omnium diversitate diversos quoque eum sortiri temperaturæ gradus satis est probabile. Purus enim qui ex folliculo Animalis depromitur, procul dubio majorem caliditatis & siccitatis gradum obtinet illo, qui ex reliquis simul partibus admixtis conc innatur, cùm præsertim majori odore polleat, & minori in dosi operationes suas perficiat. Ætatis ratione vires ejus & calorem multum immutari, probatione ullâ haud indigebit, evincitque illud cùm aliorum simplicium, tum ipsius Moschi quotidiana inspectio, ita ut antiquiori, præsertim non exactissimè custodito, multas odoriferas & simul calorificas decessisse particulas, comperiatur. De Moschi etiam adulteratione testem adduco *Ul. Aldrovandum*: *Adparet variare autores in designatione temperamenti propterea, quod diversimodè corrumpitur atque vitiatur*. Quæ ipsæ nempe fraudes in causa esse possunt, ut modò calidior, modo in calore remissior occurrat; illius, cum aromatibus acrioribus, maci, caryophyllis, &c. hujus cum sanguine columbino, &c. permistione exemplum suppeditante. Mihi itaque, puro & selectissimo secundi gradus finem, cum *Averrhoe*, adsignare libet, quia sensibiliter quidem, sed citra manifestam læsionem calefacit; ita tamen ut ad temperatum maximè corpus, ceu fieri æquum est, habeatur respectus, si enim periculum in calidiori fieret, absque ullo dubio ad tertii gradus medicamina calida foret referendus, cùm notum sit, quantas in tali subjecto molestias & læsiones, dolorem capitis &c. inferat. Unde *Haly Abbatem*, & qui cum eo sentiunt, vel hujus phænomeni considerationem habuisse, dicendum est, vel, quod pro conciliatione reliquorum commodius dici posset, finem gradus alicujus sæpe à Medicis initium sequentis, & ita finem secundi initium tertii adpellari. Ita ut *Ebn Sinam* &c. finem secundi gradus innuere voluisse credamus, quem sanè *Averrhoës* lib. 5. Collig. expresè denominat; reliquis ad tertii gradus principium respicientibus. Idem siccitati ejus adplicare si velimus, fortè non errabimus.

In secundis qualitatibus ejusdem λεπτομερεία inprimis, sive tenuitas partium consideranda est, quam & *Ebn Sina*, & *Sim. Sethus*, pluresque alii ipsi adscribunt.

E quibus jam attenuandi & discutiendi, secundùm *Schroderum Macasium* &c.; dissolvendi & consumendi juxta *Platearium*; pituitam præparandi, ex *Primerosio*, *Riverio* &c. vires elu. escunt; quæ tamen omnia prolixius deducere ac demonstrare supersedeo, cùm de iisdem in seqq. ubi de viribus facultatibus ejus in specie agetur, commodior passim sese offerat occasio.

Utrum adstringendi aliquam habeat virtutem merito hîc inquiritur, quam utpote haud obscure quidam eidem tribuunt. *Tradunt, ambram & muscum, stypticam habere virtutem*: verba sunt *Marsilii Ficini* lib. de vit. cap. 9. Ast vel musci vegetabilis vim adstringentem, & nominis ejusdem in Moschum nostrum derivationem induxisse erroneam hanc opinionem, est credibile, vel etiam virtus Moschi corroborans passim decantata, ut tale quid fingeretur, ansam præbuit, dum multi cum antiquis illis Methodicis, à *Galeno* de opt. sect. cap. 51. memoratis omnem confortandi vim unice adstrigentibus adjudicare solent; quanquam veritati minus hæc esse consona, alii jam ostenderint, imò nec tenuitas partium, quæ in eo præpollet, facultatem ejusmodi admittat, nec terrestres, quæ eidem commistæ sunt, ullum adstrictorium saporem præ se ferant, terræ mortuæ & evanidæ prorsus instar hac ex parte se habentes, quin & ipse effectus contrarius repugnet, quo ab ejus usu sanguinem aliosque humores in motum majorem concitari, atque, ut quâ datâ portâ erumpant, agitari ac stimulari, experimur.

Præter manifestas vires, nobiliores atque occultas si ita loqui cum nonnullis liceat, eundem obtinuisse, vel inde colligere quis posset, quòd Alexipharmacorum numero adjungatur, & quidem non saltem specialiorum, sed & generaliorum vocatorum classi, prout paulo post pluribus disputabitur.

De Odore Moschi.

Licet ordinis ratio, in præced. Cap. de Moschi odore ut ageretur, requirere utique videatur, cùm tamen excellentia ejusdem diligentiorem investigationem mereatur, cujus utpote beneficio eum, in quo nunc residet, gloriæ thronum occupat, singularem ei locum tribuere æquitas postulabat. Imò non tantùm odoris ob præstantiam id fieri decet, sed & unice eidem vitam suam cùm debeat.

Quod *Philipp. Theoph. Paracelsus* clarius expressit, Moschi vitam non in alio, quàm suavi ejus odore consistere innuens, quo amisso, mortuus & evanidus reddatur. Sic enim lib. 4. de vita rer. natur. loquitur: *Der Aromatischen Dinge Leben, als da ist der Bysem, Ambra, Zibetha, und was da einen starcken lieblichen Geruch hat, ist*

ist nichts anders, als ihr guter Geruch, dann so sie denselben verlieren, seyn sie todt, taugen noch sollen nichts mehr. Cui adstipulatur *Joh. Bapt. Helmontius* tract. Tria prima Chim. princip.&c. §. 84. *Muscus* scribens, *& aromata moriuntur, si crasis absceßerit, licet corpus in se sospes manserit*; Crasin autem optimam rerum partem; & in specie aromaticorum ipsum odorem aromaticum esse, in præcedd. innuerat. Quamvis nec in terrestriore corpore illo, particulis odoriferis casso, omnis propterea virtus Medica exulet; prout sanè vix ullum Caput, quod Chimicis ita dicitur, mortuum omni virtute medicâ destituitur, sed respectu tantum ad priorem, quam in vita ut ita loqui liceat, possidebat, facultatem habito, cadaver adpellari meretur. Sic Moschus, à quo temporis edacitas odorem abstulit, sapore adhuc amaricante pollet, & in ignem si conjiciatur, fœtidum eructat fumum signo ubique evidentissimo, non simplicem eyanidam & damnatam esse terram, sed revera adhuc sale & sulphure aliquo imprægnatum; cui illud Clar. *Bernhard. Swalbii* competit, in Disquisit. therap. general. prolatum: *Spiritus solos natura non produxit; etiamque ex fece remedium exsurgit.*

Cæterum Moschus, dictante subtilissimo *J. C. Scaligero* exerc. 21. *rerum omnium odoratissimus, simul earundem omnium acutissimus est.* Acutissimus quidem, quod odor omnis cito penetrans, & fortiter celeriterque sine fastidio sensum feriens, acuti nomen apud quosdam mereatur; idque Moscho competere, nemo, qui experientiæ non repugnaverit, negabit. Odoratissimus vero, cùm nullum ex Simplicibus in Naturæ regno amplissimo detur, quod odoris suavitate, magnitudini junctâ, eum superet, adeo ut ejusdem intuitu ipsa Ambra, Zibethum, & Opobalsamum inferioris conditionis esse reputentur. Ita *Joh. Cuintherus Andernacus* l. c. Moschum odoratiorem quàm Ambram esse disserte profitetur. Et *Haly Abbas* d. l. Actionem hujus odoriferam, Moschi actioni esse proximam, scribit, ita tamen ut ei in actione subjaceat. Sed non opus est, plura congerere testimonia, cùm nares cujuslibet sibi ipsis testes sint omni exceptione majores; unde Ambræ odorem sine nostro odoramento debilem admodum esse, communiter edicitur. Neque etiam Ambræ suavitatem, qua talem, simpliciter concesserim, si nempe dispersæ magis Moschi atomi cum ea conferantur. Licet concentratarum odor si expendatur, facilius accedam *Fallopio*, de Moscho scribenti: *Superat omnia aromata: adest quoddam aliud cui cedit suavitate, sed nullam habet se majorem vehementiam junctam suavitati; quædam vehementiam, non suavitatem habent; sed nullum est, quod æque juncta hæc habet. Reperitur odoramentum, & est ambra, sed non ita validium est.* Ubi tamen diversorum nares diversum quoque de suavitatis prærogativa judicium ferre posse scio, cùm, uti in aliis, sic in his etiam non omnibus æque placeant omnia. Hoc interea certum est, tam gratum, amicum & desideratum esse utriusque odorem, ut duo ista Simplicia conjungi in compositionibus medicis utplurimum experiamur, particulis eorum ita se invicem permiscentibus ac temperantibus, ut gratissima inde prosurgat fragrantia, & unum videantur esse Simplex, unamque etiam spirent εὐωδίαν, nec omnimodè divellere ista ullâ arte sit possibile. Quo forte *Huseinus fil. Mansoris*, à *Muctadiro* Bagdali Ann. Hegit. 309. sive A. C. 921. crucifixus respexit in versu, cujus aliorumque similium causâ mortem subiisse, *Georg. Elmacinus* refert:

Ligatus est spiritus tuus cum spiritu meo, sicuti ligatur ambra cum moscho puro.

Siquidem mox subjungit:

Cumque prehendo quidquam, ecce tu ego non separamur.

Hoc enim arctissimam & fidelibus suavissimam Divinitatis cum humanitate conjunctionem, sive Christi salutiferam incarnationem exprimere sibique adplicare unà voluisse eum, reliqua ab *Elmacino* prolata haud obscure indicant.

Porrò Ziberhum recens tetris & horribilis esse odoris, postea vero successu temporis ex se non minorem, ac Moschum, spirare, non adeo tamen suavem, *Amatus Lusit.* bene decernit.

Opobalsamum Orientale odorem efflare suavissimum, cum *Alpino* concedit *Joseph. Donzelinus*, sed intra suum proprium Resinarum genus, ita ut illas inter sit odoratissimum, ideoque Opobalsamum Moscho suavius olere, negat in Apolog. ad suam de Opobalsf. synops. cap. 3. Et Cl. *Joh. Veslingius* in Opobalsf. Vindic. pag. 20, 21. contra *Petr. Servium*, laudatis hoc ævo præcipuis Odoribus illud præferentem, hoc modo perorat: *Dissuadebit rem omnem, quisquis discernendis odoramentis, non tantùm rationis trutinam, sed bene temperatum quoque sensum attulerit: Mihi quidem selectius Opobalsamum odoranti (odoratus autem sum frequenter) eximiam semper fragrantiam ingessit, optimi olibani, myrrhæque εὐοσμίᾳ superiorem. Non ea tamen, quam simplicis vel ambræ, vel moschi eminus perceptis odoribus prætulerim, quos gestantium corpori, aut vestimentis conciliant.* Et: *Habeat Opobalsamum, limatissimo Theophrasti judicio, præstans quid, & odore excellens, sed inter ὑγρότητας δακρυώδεις, lachrymales humiditates, quales abietis, pini, terebinthi, lentisci, olibani, myrrhæ, & si quas hujus ordinis alias Eresia Suada recenset, longe retro actis seculis cognitas*; quibus non dissimilia pag. 47. contra *Stephanum de Gasparis* innuit. Confer. ejusdem *Veslingii* annotat. 19. propulf. physicar. oppugn. dicti Stephani; & *Baldi Baldi* Rom. Opobalsf. propugnat. 1. & 3.

Unde vero odoris hujus natales deducendæ sint, nunc inquirendum venit. Ubi tamen controversiam illam: An odor mediante corporeo aliquo halitu à re odorata emanet? prius tangere utique necesse erit. Id quod cum *Galeno* plures adfirmant, & nostro tempore tantùm non omnium ritè philosophantium est sententia, ita ut qualitas odorifica ad sensorium odoratus cum corpore delata sensationem istam ibidem efficiat. Contradicentibus tamen Peripateticorum plurimis, omnem odorem, sicque etiam moschatum, nudam solummodo esse odoris speciem regerentibus, à re odorata plane spiritualiter, sive uti, obscurius & termino intellectu vix concipiendo loquuntur, intentionaliter prodeuntem. Quamvis autem ipse odor, in propriissima sua significatione, & quatenus à sensorio percipitur, revera non sit substantia, sed qualitas potius dicenda, hæc ipsa tamen qualitas nunquam merè spiritualiter sive intentionaliter, sed mediante corporeo aliquo subjecto, odoratus organo, à Nobil. *Dom. D. Conr. Vict. Schneidero* in libello de Oss. cribriform. præ aliis dilucidato, imprimi potest; quod scilicet subjectum ita comparatum esse debet, ut qualitatem illam sensui communicare queat. Sive, ut verbis *Anton. Santorelli* lib. 9. de sanit. natur. cap. 16. loquar: *Odor etsi non sit exhalatio, fundatur nihilominus in vapore*; aut cum *Joh. Magiro* lib. 6. Philosoph. Peripath. cap. 9. dico: *non me statuere, odores ipsum defluxum corporis & substantiam esse, sed substantiali & corporeo subjecto inesse ipsos in aëre.* Neque obstant, quæ hisce communiter olim objiciebantur, videlicet: 1. ab effluxu illo substantiæ vaporosæ, sive, ut alii vocant, fumosæ, necessario subjectum odoratum imminui debere & contabescere; id quod non fieri, ipsius Moschi exemplo confirmare nonnulli nituntur, quos inter præcipuè est *Sylv. Rettray* de simp. & antipath. Imò ob vastissimum, quod sæpe, & quidem diutissime, implent spatium Odorata mole perexigua, tantæ corporali expletioni impa ria futura, etiamsi tota in vapores resolverentur. 2. Si corporeus esset ille vapor, fieri non posse, ut per quinginta milliaria, si nonnullis credere volumus, ex

ex odoratu multorum cadaverum vultures eo avolasse compertum sit; prout etiam *Plinius* lib. 10. Hist. natur. cap. 6. ex *Umbricio*, Aruspicum illius ævi peritissimo, triduo aut biduo antea advolare eos notet, ubi cadavera futura sunt. 3. Pisces quoque in aqua odores percipere, dum verò odoris natura in sicco à calore elaborato consistat, atque exhalationes sursum adscendant, neque ad fundum aquæ pervenire eum posse, neque integritatem suam in aqua conservare, cùm alias res odoratæ, si humectentur, odorem amittant. Quæ speciosa equidem satis adparent, facili tamen operâ enervari possunt. Nam 1. Moschum odoris sui exhalatione non imminui, licet quidam statuant, sunt tamen vicissim alii, contrarium qui adserunt. Et quidem perceptibilem ac valde visibilem eam in Moscho deprehendi, Illustr. Com. *Digbæus* in Orat. de pulv. symp. tradidit. Id quod oculari etiam fide comprobatur. *Respondemus* scribit *Sanctor. Sanctorius* Comm. in art. med. Gal. quæst. 57. *odorabilia semper resolvi & pondere diminui: Si enim pomum hodie ponderaveris, die sequenti illud invenies minoris ponderis: Similiter muscus non occlusus citius minuitur*. Et: *Si hodie perpendamus lance exquisitâ muscum, cras erit ponderis minoris*. Conferatur Ill. *Boyle* de Atmosph. corpor. consist. Audire quoque hac de re lubet *Horat. Augenium* tom. 1. Epist. med. lib. 3. ep. 2. ubi substantiæ à rebus odoratis effluxum aliquando admodum esse sensibilem, aliquando verò sensu imperceptibilem, scribens, addit: *Si tenuior est materia, magisque ignea, effluvium fit insensibile, ut in mosco, ambra, & reliquis, quòd ex his exhalet quædam substantia, hinc videre licet, quod si hæc odorata aliquo tempore teneantur sub dio, odor amittitur, ac ab illis rebus evanescit: si vero clausa retineantur, ut non respirent, longissimo tempore odor conservabitur*. Et licet ob vastissimum spatium, quod Moschi granulum exiguum odore suo adimplet, impossibilis substantiæ corporeæ (quam *Helmontius* voce: *Gas*, exprimit, uti tr. Magn. Oport. §. 36. *Odor non dispergitur sine odorabili, quod est Gas rei*) resolutio, cumque odore præsentia videatur, si tamen rerum aliarum in minutissimas atomos, cæca corpuscula *Lucretio* eleganter dicta, divisionem contemplemur, non incredibilis adeo adparebit amplius. Sic *Digbæus*, omne corpus, etsi minimæ sit quantitatis, in infinitum dividi posse, scribens, non quidem quòd actu infinitas partes habeat, sed possit semper in novam partem dividi, nec tamen ad divisionis finem perveniatur, exemplo ℥ j. auri comprobat, quam bractearius in mille vel longè plura folia attenuat, è quibus folium dimidium ad deaurandam superficiem massæ argenteæ trium vel quatuor unciarum sufficiet, hancque ipsam deauratam massam illi, qui aurum & argentum nere solent, in fila ducunt tam longa & subtilia, quantum quidem fieri potest; qua tamen in longitudine nullum reperietur vel unius atomi spatium in sua superficie quod non sit planè deauratum; *Imò autem*, subjungit, *in quot atomorum decies centena millia inaurata hæc linea discindi forficulâ posset?* Idem de stupenda Auri extensione experimentum, cum plurimis aliis, in libello, quo miram effluviorum subtilitatem evincit, Nob. *Boyle* protulit. Quò pertinet, quòd *Joseph. Gallaratus* System renov. physiol. medic. lib. 1. cap. 7. pag. 62. in thuris grano combusto, pisi magnitudinem non superante, *Magnenum* sagacitate suâ demonstrare referat, fuisse atomos elementales ad minimum 777600000000000000. (quâ calculi certitudine, oculatiores dispiciant.) Consul. etiam magnus *Dan. Sennertus* Hypomnem. phys. 3 cap. 2. Quamvis de relatione illa, vultures, quingenta licet milliarium spatio dissitos, multorum ad cadaverum odorem advolâsse, dubitari utique posset, ut tamen hac in re faciliores se præberent alii, volatilia ista non ab odore allecta, sed aliâ occasione impulsa illuc venisse, aut alte volantia, cum sint acuti visus, corpora ista interfecta vidisse, aut deni- que etiam evaporationem ex iisdem cadaveribus elevatam à vento in dissita loca fuisse impulsam, vulturesque odoris præstantiâ commendatos, juxta tritum, quamvis non per omnia adeo verum, versiculum:

> *Nos aper auditu præcellit, aranea tactu,*
> *Vultur odoratu, lynx visu, simia gustu:*

allicere suspicantur. Id quod sanè prælaudatus *Digbæus* illustri exemplo clarum ex parte reddidit, dum odorem rorismarini, qui ex parte Hispaniæ efflatur, maxima intervalla penetrare refert, seque ipsum ter vel quater has oras præternavigando semper observasse, quòd nautæ ad unguem quasi teneant, quando 30. vel 40. milliaribus ab hac regione absint, idque ex fragrantissimo rorismarini odore illinc efflato. *Imò*, subjungit, *ego etiam ipsemet odorem hunc æquè validè percepi, ac si avulsum rorismarini ramum manibus tenerem; accidit autem hæc nobis res duobus vel tribus ante diebus, quàm in conspectum terræ proveheremur*; tandem adverso tum temporis vento se fuisse usos, fatetur. Et *Boyleus*, ingeniosi cujusdam viri, in Indias Orientales profecti relationem cap. 4. de Natur. determin. effluv. adducit, quâ ad littus insulæ *Ceylonis*, cinnamomi & fragrantium gummi copiâ famigeratæ, appropinquantibus ventum tum forte à littore reflantem, advexisse ab insula aërem omnino odoriferum, narratur, quanquam complura milliaria (forte viginti aut viginti quinque,) à littore adhuc distarent. Et hæc ipsa odoris in hanc illamve partem à ventis agitatio substantiæ alicujus præsentiam evincit; qualitates enim sic dictas intentionales à ventis non moveri aut impediri, sunt qui animadvertunt, dum ex. gr. medio in eorum furore qualitatem visibilem nihilominus perfectè ad oculum deferri observant, ac si tranquilla forent omnia, cùm econtra vento adverso odor quidem ad nares feratur, in oppositam verò plagam tendente, planè non persentiatur. *Plinii* autem omnino nihil huc facit autoritas, partim ex aliena fide illud memorantis, partim meram aruspicinam, ideoque insignem vanitatem involventis, imò de odoris natura nil quidquam insinuantis. Vid. quæ hoc de effato Pliniano disserit *Jul. Casserius Placentinus* lib. 3. Anatom. sect. 2. cap. 10. & *Ulyss. Aldrovandus* lib. 2. Ornitholog. cap. 1. 3. Licet odoris naturam in sicco esse fundatam, concedatur, siccum tamen illud cum humido absque sui destructione commisceri vel confundi posse, nemo, qui sensuum integritate pollet, negare potest, quod vel numerosa aquarum ex rebus odoratis destillatarum series sufficienter evincit; imò exigua satis Moschi particula in magna aquæ quantitate diluta odore suo eandem egregie imbuit. Exhalationes etiam sursum utplurimum adscendere conceditur, si nempe sibi relinquantur, & tranquillo in aëre placidè evaporent, ubi tamen hunc ventus &c. agitaverit, tam sursum, quàm deorsum, & quaquaversum impelluntur, quod in aqua, piscium ferace nunquam omninò immobili, nullo modo negari potest. Res autem humectatas odorem amittere, omnem est contra experientiam, ut etiam plurimæ antea quasi inodoræ, ab ejus irrigatione odoratas exhalationes spargant, sic ipsa Salia volatilia, omni phlegmate orbata atque ita eleganter fixata, quamprimum liquore aliquo humectantur. Pisces tamen, ut hoc quoque moneam, non tam odor rerum, hamo junctarum quàm earundem species, per aquam diaphanam ad oculos eorum delata sæpius allicere videtur. Quod si immaterialis vel intentionalis tantummodo esset qualitas, ablato corpore odorato, statim etiam odorem cessaturum esse, meritò opponitur, cùm tamen contrarium fieri, facili negotio deprehendatur: Moschus quippe vasculi alicujus fundo impositus, bambacem in summitate, ita ullum non attingat, locatum odore suo imbuit, tamque constanter, ut ab omni Moscho dein remotissimus diu nihilominus eandem fragrantiam exhi-

exhibeat, id quod absque corporali molecularum odoratarum communicatione fieri, nemo imaginari sibi poterit. Alia plura, quæ pro hujus adserti confirmatione passim adducuntur non omnino contemnenda, brevitatis causa omitto.

Cæterum odoris suavitatem à siccitatis exacta cum humiditate proportione, aut secundum alios, ex aëreis partibus ab igneo calore exactè mixtis provenire, illi statuunt, qui olim primis qualitatibus nimium tribuere consueverunt; à qua optimè temperata & elaborata substantia dein corpus aliquod vaporosum *Galenus* &c. fumosum *Heraclitus* & *Plato*, intentionalem speciem *Aristoteles* emanare docebant. Quam exactam mixtionem vel proportionem à coctione, cujus instrumentum est calor proficisci, communior est adsertio. Namque per coctionem suaviora omnia & odoratiora fieri, cùm ex opposito imperfectam coctionem fœtida designent, tam à Medicis, quàm à Philosophis plurimis hactenus fuit creditum. Et hanc in Moscho à calore externo. Solis scilicet aërisque peragi, *Serapio* & *Sethus* existimant, quorum vestigia magnus Scriptorum numerus etiamnum premit. Moschum, per se & naturâ suâ fœtidum, tractu demum temporis ab aëris bonitate digestum, Solisque calore coctum & elaboratum in suavem mutari, persuasus. Alii verò internum calorem respiciunt, quem inprimis explicare conatur *Sal. Albertus* Orat. de Mosch. eundem in Animali nostro esse maximum, adstruens.

Cùm verò à qualitatibus his primis odoriferarum particularum ortum deducere, multis improbetur, in alias atque alias subinde sententias itum fuit. Sic putredinem *Helmontius* tractatu, quo tria Chimicorum principia, neque eorundem essentias de morborum exercitu esse, docet, § 81. *Sunt*, inquit, *plura simplicia, quæ fragrantiam, quam ante sua in specie non habebant inveniunt in sinu putredinum, qualia sunt Moschus, Zibetta, ambarum, stercora quædam brutorum, atque ligna putrentia. Fracedo quippe varia illis suboritur, unde semina fragrantiam sibi hauriunt, transplantantque in novam generationem. Aroma ergo balsamo vitæ mediæ alligatum, per partium separationem, in putredine non superatur, commodiusque è corruptu sequestratur.* Quam putredinem in folliculario Moscho ego quidem agnoscere minime possum, utpote quem sanguinem esse putrefactum haud facile concesserim, sed alium potius humorem à massa sanguinea segregatum, ibique collectum ac innata folliculi virtute sive fermento in odoratum istud liquamen elaboratum; non secus ac bilis in vesiculam felleam, & semen in vascula spermatica congeritur quorum neutrum à putredine ullus hactenus deducere usus fuit. Scilicet in folliculis his sanguis convertitur in succum odoratum *naturæ necessitate, Bartholino* Volum. I. Act med. Hafn. obs. 58. adstipulante. De putredine autem cogitandi ansam præbuit erronea illa de præternaturali & apostematis in modum facta Moschi generatione opinio, quâ jam destructâ, altera etiam sponte corruit. Si tamen putredinis vocem latius quis extenderit, ita ut mutationem solummodo seu alterationem designet, faciliorem is censuram merebitur.

Ast ex sanguine etiam, vel carne &c. Animalis si paretur, modis nempe supra propositis, quin primas putredo quam maxime partes teneat, nullum est dubium, quâ nempe particulæ odoratæ, antea in sanguine, carne &c. delitescentes & subjugatæ, in libertatem vindicantur, non secus atque in vegetabilibus etiam inodoris Spiritus ardentes odorati, & Salia volatilia per putrefactionem sive mixti resolutionem in actum deducuntur, atque à fixioribus inodoris secernuntur. Quam sane volatilium cum fixioribus arctiorem connexionem ipsum Animal moschiferum ostendit, quod vivum, & antequam separationem istam subeat, odore Moschato prorsus destituitur. Licet enim *Cardanus* illud, quod Mediolani mortuum videat, totum jucundo admodum odore præditum referat, ob vesicam tamen connatam id accidisse, nec ipse diffitetur, & Exc. *D. Dan. Ludovici* pellem odore magis forinseco fragrare existimat; cui meum etiam qualemcunque calculum adjicio. Imò si totum odore tali tantoque præditum foret, antequam per putredinem aliam naturam indueret, certè pro cibo vix inservire caro ejus posset, cùm tamen à Sinis usui isti adhiberi *Martinius* testetur. Tanti hoc argumentum fecit *Chioccus* in descript. Mus. Calceol. ut *Amati Lus.* sententiam de Moscho ex carne & ossibus Animalis parabili exsibilaturus, utriusque Indiæ incolas carnem istam tanquam escam optimam in delitiis habere, *M. Pauli Veneti* testimonio, ex fide *Catelani*, memoret, quanquam tale quid à *Veneto* scriptum reperire ego nequeam.

Putredinis etiam magnam hoc in passu vim ipsa Moschi exoleti à nonnullis credita per fœtores resuscitatio arguere posset, si vera essent, quæ eum in finem passim à nonnullis cum admiratione decantantur. Nam, scribente, *Plateario si odorem*, sive *aromaticitatem amiserit, positus ore aperto suspendatur in cloaca & recuperabit odorem.* Atque odoris amissi vim in fœtoribus atque latrinis recipere contra fœtorem eluctando, & sic quasi luctando reviviscere, ex *Isidoro* habetur. Multorum id experimento comprobatum, *Joh. Bravus* de sapor. & odor. cap. 17 addidit. Cautior *Jacob. Sylvius* similem odoris restitutionem proponens: *Si Plateario credimus*, concludit. Ego sane, ut candide fatear, minime illud credo, nec etiam *Renodæo* lib. 4. Institut. pharmaceut. cap. 12. credibile videbatur. Quin &, cum naribus meis hac in parte plenam ut adhibeam fidem, nihil prohibeat, ipsemet Moscho aeri liberiori per longum temporis spatium exposito, sicque omni odore spoliato, crassum istud artificium nihil suavitatis reddidisse comperi. Quod autem illud multorum experimentum attinet, quinam isti sint, ignoro, apud *Bernh. Dessennium* tamen cap. 6. de medic. compos. sequentia verba invenio: *Odorem deperditum cloacæ fœtore recipere dicitur, quod ego usu verum comperi.* Ne itaque mei experimenti veritatem infringam, fortè Moschum tractu temporis exsiccatum ideoque constipatis quodammodo & arctatis porulis atomos odoratas paucas restantes arctius complexum, rarasque emittentem, accedentibus secessus humidis & volatilibus vaporibus reclusum, atque idcirco copiosiori exhalationi aptum fuisse redditum, dicere licebit; cùm alias idem hîc valere mihi persuadeam, quod *Lindschottanus* notat, Moschum videlicet tempore corruptum, & odoris expertem, urinæ puerilis adspersione reviviscere, *si modò aliquis vigor subsit*, uti *Salmuthus* interpretatur. Certè si omnes odoratæ moleculæ avolaverint, superstes corpus effœtum nunquam prioris fragrantiæ ne minimum etiam gradum recipiet, nisi ab externo aliquo adminiculo novæ denuo in illud inducantur, quæ sanè à volatili isto fœtore nunquam sperari debent.

Chimici ut omnis odoris præcipuam originem à sulphure deducunt, ita in specie boni odoris, & consequenter suaveolentiæ moschatæ causam in purioris sulphuris particulas referunt; quas tamen, si terminis eorum consuetis uti liceat, non sine salis & mercurii connubio esse, autumo, cùm eorundem præsentiam & volatilitas & acrimonia abunde ostendant. *Chimicis ortus suaveolentiæ sive odoris aromatici acceptus solet referri sulphuri puriori, ritè ac singulari consensu cum sale ac mercurio misto* &c. scribit Exc. *D. Herman. Grube* Comment. de modo simpl. medicam. facult. cognosc. sect. 3. art. 2. Confert. Celeb. *D. Wedelii* Physiol. med. sect. 4. cap 4. Ejusdem est sententiæ *Joh. Rudolph. Glauberus* part. 3. Furn. philosoph. c. 26. Zibethum & Moschum fortem illum gratumque odorem à subtilissimo felium istorum spiritu urinoso (*durch der Katzen subtilesten Urin-Geist*)

Geist) adquirere statuens, quo nempe singularis in corporibus eorum pinguedo digeratur, inque odoratam ejusmodi materiam redigatur. Ut jam erroneam illam de moschato Animali, Catorum familiæ inserentem, persuationem non reprehendam, num Moschus à pinguedine descendat, solùm est tangendum. *Cæsalpinus* sanè lib. 1. de medic. facult. cap. 13. *Multitudo*, scribit, *exhalationis odoratæ magis reperitur in pingui substantia* &c. *Moschus & Zibethum non sine pinguedine sunt animalium illa ferentium*; quod & jamdudum *Theophrastus* lib. 9. Hist. plant. cap. 1. docuerat, quæcunque nimirum aliquâ pinguedine constant, odorata esse, econtra pinguedine carentia sine odore provenire. Licet autem ex pinguedine proprie sic adpellata, tanquam ex materia, Moschum follicularium (ut de altero illo ex ipso Animali corpore elaborato nihil dicam,) generari, neutiquam mihi persuadere queam pingues tamen & unctuosas, variasque alias sanguini partes inesse considerans, easdem compositionem ejus ingredi non penitus negaverim. Quod si sulphur & pinguedo à Chimicis pro uno hic accipiantur, prout sulphuri pinguedinem, & pinguedini sulphur tribui, non est ignotum, tanto facilius locum pinguedo inveniet. Accedit ipsa natura Moschi, quæ cum bile non parvam convenientiam ostendit, quinimo ex sanguine bilioso Cl. *Nathan Highmoro* Exerc de p. ss. hyst. cap. 6. generari dicitur, hancque multum oleosi & pinguis in naturali statu continere Celebert. *D. Franc. de le Boë Sylvius* inprimis edocuit. Moschus etiam violentiori ignis examini subjectus, ut alia ex animalibus, oleum quoque fœtidum eructat. Hoc itaque sulphur, vel hanc pinguedinem à sale volatili, omnibus animalibus concreto, solutum, cumque eo unitum ac digestione exaltatum, in odoratum succum converti non est incredibile.

Tandem corpusculari Philosophiæ addicti moleculas figuratas mira quadam harmonia, uti Cl. *Grubius* loquitur, à natura inter se mixtas adducunt quam Exc. *D. Joh. Ant. Lindanus* Meletem medic. Hipp. part. 1. §. 126. dilucidat, odoratorum effluvium esse halitum quasi sulphureum statuens, qui si suavis exsistat, corpuscula habeat lævia, utpote quæ organo dum inseruntur, amicabiliter se gerant ideoque illud demulceant. Et *Anton. le Grand* Hist. nat. part 2. art. 6. suavem ex Moscho odorem ideo emanare refert, quoniam halitus, qui ab eo proficiscitur, filamina subtilia & flexibilia habet, quæ facile cerebri appendices penetrant, & absque ulla asperitate se ipsis insinuant, ita tamen ut corpuscula illa sulphure ac sale contineri certum reputet. Diversitatem autem effectuum non solum à movente materia subtili, verum etiam à motarum particularum figura & quantitate sive magnitudine pendere, *Cornelius ab Hoghlande* in Oeconom. anim. admonet, unde fiat, ut aliter Moschus, aliter Ambra, aliter Rosa nasum adficiant. Confer. elegantissimus *D. Nehem. Grevvii* discursus de natura, caus. & virib. mixtion. Eph. Cur. Anno X. additus.

Nec illi sunt prætereundi, qui remotiora tantùm principia spectando, in locis, ubi nardus aliæque odoratissimæ plantæ nascuntur, Animal hoc reperiri, illisque pro cibo uti observantes, odorem Moschi præstantem ab illis ipsis rebus aromaticis provenire existimant. Unum omnium loco testem nomino *Joh. Bapt. Portam*, qui Phythognom. lib. 2. cap. 8. Moschi capreolum herbis odoratis pasci fatetur, spicâ nardi & myrrhâ, obque id sanguinem ejus in umbilico collectum evadere in Moschum; quæ ex *Elluchasem* Tabulis primò esse desumta, nullus dubito, in quibus Animalia moschifera, in maritimis locis commorantia myrrhâ, remotiora verò loca incolentia spicâ pasci traditur, quamvis quod de Myrrha refertur, vix apud me fidem inveniat.

Nonnulli ad occultas qualitates confugiunt, quibus præcipuè *Andr. Libavium & Sal. Albertum* adnumero; quorum ille Singular. part. 3. lib. 4. cap. 7. *Natura*, inquit, *insita ista proprietas est*: hic verò d. l. ἰδιοσυγκρασίαν Animalis moschiferi necessario causis reliquis, temperamento nempe victus bonitati &c. adjungendam esse putat.

Mihi neque absque ullo discrimine cuncta hæc jam prolata admittere libet, neque etiam penitus rejicere, habito nempe respectu tum ad materiam, odoratis istis effluviis emittendis atque constituendis, aptam, tum ad causam, ad tale constituendum opus pro eadem requisitam. Quoad illam, singularem siccarum, humidarum, aërearum & ignearum particularum mixturam & harmoniam non omnino damnare volo, utpote quas adesse, ipsi sensus nostri, natura & effectus Moschi nobis inculcant, ita tamen, ut earum insufficientiam & obscuritatem nemo non, præconceptis antiquioribus opinionibus nimium non addictus, fateri cogatur; quam itaque Chimici sulphure suo ac sale, nec non Carthesiani atomorum gratâ levitate, evidentiorem haud inani conatu reddere laborarunt, ut itaque Moschum, præter cæteras heterogeneas partes, quatenus nempe est odoratus, moleculis temperatis, sulphureis & salinis, iisque levibus constare tandem concludere queamus.

Neque negandum est, nardum, aliaque vegetabilia, sive actu ipso odoratas exhibeant particulas, sive potentiâ tantum tales contineant, ventriculi demum aliorumque viscerum digestione vel fermentatione evolvendas & in actum deducendas, in Moschi odore augmentando aliquod conferre posse momentum, odoratas nempe atomos suas moschatis jungendo, vel in moschatas transmutandas suppeditando. Prout sanè alimenta magnam in corporibus animalium alterandis potestatem habere, nemo, qui vel à limine œconomiam animalem contemplatus fuit dubitare potest. *Compertum est idiotis omnibus animalium carnes mirabiliter mutare colorem, odorem, saporem, consistentiam, gratiam, bonitatem, pro alimentorum, quibus vescuntur, naturæ varietate. Nam calidiores, frigidiores: duriores, molliores: densiores, laxiores: suaviores, insuaviores: salubriores, insalubriores: minusve incoctibiles, & ad nutrimentum habiles: pro pastionis diversitate effici, ita notum est, ut neminem id lateat*; & quæ plura habet *Thom. Erastus* de Auro potab. Et memorari inprimis meretur, quod Exc. Medicus Tigurinus, *D. Joh. de Muralto*, non ita pridem per literas mihi recensuit, vaccas nempe & capras in Alpibus Helvetiorum. Muttelinam Pastorum, sive Meum alpinum umbellâ purpurascente Cl. *Casp. Bauhini*, edentes, non saltem butyrum, sed & carnes styracis instar fragrantes præbere; Confer. ejusdem *Bauhini* addit. ad Matthioli Dioscoridem lib. 1. cap. 3. & *Conr. Gesneri* hort. German. Quamvis soli pabulo fragrantiam hanc Moschi non esse adscribendam, *Libavius & Albertus* sufficienter demonstraverint. Ut in specie non urgeam, de spicæ nardi & behmeni pastu relationem non planè extra omne dubium esse positam, quas sanè plantas in omnibus illis regionibus provenire, quæ Capreolos moschiferos alunt, adhuc probandum esset. Imò & aliis plantis inodoris eosdem inhiare, Tavernierianæ relationi debemus, quâ eos fame pressos tritici & oryzæ novam segetem depascere constat, & supra jam cap. 9. percepimus.

Causam vero materiam hanc odoratam reddens, calor potest constitui. Præterquam enim quòd idem generatas jam & explicatas odoratas particulas movendo & agitando ad exhalationem impellit, easdem etiam, antea cum reliquis mixti crudioribus, fixioribus & figentibus particulis connexas, in libertatem ac volatilitatem adserit. Isque est potissimum, quem internum vocant, ab externo tamen adjutus, quandoque & in actum deductus, qui coquendo, digerendo, alterando, odoratasque particulas à cæteris separando &

& extricando, officio suo defungitur; non quod fœtida quævis imperfectam coctionem designare, cum quibusdam, autumem, cùm v. g. Asa fœtida, Opium, ingrato odore imbuta, interno igne illo coquente quàm maximè abundent, externo etiam calore in calidioribus utpote regionibus provenientia, nullo modo careant, & naturalis ac propria cujusque rei perfectio, quæ tam suaveolentiam, quàm ἀοσμίαν, fœtorem & graveolentiam complectitur, finis sit perfectæ concoctionis. Iste autem calor non tantum mitis & temperatus, sed & maximus interdum ut sit, requiritur, prout nempe materia magis minusve resistit, & ad emittendas particulas odoriferas disponitur. Moschum tamen maximo calore indigere vix credo, quem temperatus potius & blandus generare valebit, neque enim ipsi Moschi substantia maximum calorem, si gustu &c. expendatur, ostendit, neque etiam folliculi situs & conformatio tam fervidi temperamenti suspicionem præbent, quæ potius blando fotu digerendo operam suam promittunt. Quod & in aliis Moschi speciebus, putrefactione inprimis productis, observatur, putredinem enim absque caloris interventu dari, nemini unquam in mentem venisse puto, quæ tamen qua ratione hic concurrat, superius jam ostensum fuit. Quod si calorem quoque externum spectare libet, non aëre tantùm sub calidiori, sed & temperato Animal nostrum reperiri constat, provinciis Sinicis: Yumam & Xensi illud confirmantibus, istam enim, Lineæ æquinoctiali vicinam, præ reliquis Provinciis longè calidiori, hanc suavi mitique aëris temperie gaudere, constat, quo de v.g. videndus *O. Dapperus* in descript. regni Sinici.

Att etiamsi hæc omnia ita sese habeant, nihilominus intellectui nostro occulti quid subesse, tandem dicere haudquaquam vereor. Licet enim istis occultarum qualitatum, quas sibi nonnulli olim finxerunt, tenebris immergere me non laborem, revera tamen aliud adhuc, præter, jam dicta, superest, quod nec Peripateticorum elementa, nec Chimicorum sulphur, nec Corpuscularis hypothesis hactenus satis explicuerunt; idque est ipse odor moschatus proprius, quo talem suavitatem, nec aliam fragrantiam aliquam, qualem Ambra, Zibethum &c. impressionem organo odoratorio exhibet; quod interea, usque dum commodius aliud suggeratur, seminale principium, specificam virtutem & potestatem, à Summo rerum Creatore impressam, vocare lubescit. Quod cùm non minus obscurum sit & intellectu non satis comprehendi queat, præstabit tamen, humani ingenue fateri, quàm manifesta, sine omni luce, crepando, culpam quamcunque incurrere.

De Moschi adversatione.

Cum in Cap. præcedente vitam Moschi in odore ejus consistere, dictum fuerit, & revera potiores ejus virtutes hinc descendant, quidquid ablationem & mortem ejusdem minatur, studiose cavendum esse, sponte elucescit. Unde etiam de commodo eum adservandi modo nunc quædam subjicienda veniunt, ne præstantis medicaminis & odoramenti loco depravatum, evanidum aut languidum concrementum emergat. Idque non tantum hanc ob rationem, nec sc. aëri libero, in perpetuo motu constituto, negligenter expositus continuam subinde moleculatum odoratarum exhalationem patiatur & languescat, sed &, quod negligentius custodito alieni quoque odoris moleculæ, non sine nativi aliquo detrimento, sese adsocient, id quod à lavendulæ oleo ipsi accidere, *Petr. Andr. Matthiolus* Comm. in Diosc. lib. 1. cap. 6. & *Anton. Mizaldus* in Alexikep. camp. 3. areâ 11. tradunt, tum quoque liberius ita exhalando, vicina quæ sunt ex Simplicibus aliis vasis & utensilibus, quòd inficiat, non sine tædio & noxa illorum, qui suaveolentia ista aversantur, ceu plerunque ex mulieribus hystericæ sunt, ex vitis, qui debile cerebrum habent. Unde accidit quandoque, ut quidquid ex pharmacopolio adlatum est, ægroti nauseent, quia, uti aiunt, ἀποθηκίζει, juxta *Libavium* l. c. vel aliud periculum incurrant, quale strangulationis uterinæ perpessa fuit Venetiis Nobilis quædam à Sirupo, manibus odore Moschi & Ambræ fragrantibus parato, apud *Vict. Trincavellium* de compos. medic. lib. 2. c. 3. Quare provide satis in *Statutis Medic. & Pharmaceut. Passav.* Anno 1586. edit. §. 12. Pharmacopœis injungitur, ut Moschum &c. separatim & sedulo adservent, non alia inter medicamenta repositum.

Idem tamen adversandi modus non omnibus probatur. *Haly Abbas* Pract. lib. 2. cap. 57. medicamenta jucundi odoris in vasis argenteis, aut vitreis, quorum capita diligenter obturanda, adservare præcipit. *Saladinus de Asculo* in compend. aromatarior. omnes Species aromaticas in vasis aureis, vel argenteis deauratis, aut in porcellanis, vitreisve conservandas esse inculcat. Vitreum vas, spissum sive densum & cerâ diligenter oblitum, vel potius plumbeum, ut frigidâ & humidâ hujus metalli qualitate eo magis salvus persistat, eligit, vel saltem duo aut tria plumbi frusta adponi jubet, & quo minus odore suo spolietur, cavendum esse monet *Platearius*, ne quid aromaticum addatur. Pyxidum quoque plumbeam *Alex. Benedictus*, eamque cerâ obturatam *Fuchsius, Sylvius*, & *Weckerus* commendat. Ad hoc ipsum pariter respexit *Henr. Smetius* lib. 9. Miscell. medic. pag. 466. dum pixidulam plumbeam huic conservationi optimam judicavit, quia sit materia non tantum frigida, sed & densa, & quæ contenta non nimis exsiccari permittit, quâ nempe exsiccatione non exigua effluviorum odoratorum deperditio contingeret. Plumbeorum econtra vasculorum usum *Libavius* prolixâ disputatione rejicit, cujus ipse compendium his verbis proponit: *Si moschus debet cerebrum & cor defendere, rectius in pyxide ex auro, argentoque seu electro & succino conservabitur, quàm in plumbo, quod hydrargyri similes halitus exspirans, cor cerebrumque offendit.* Verum inanis hic adesse metus videtur. Licet enim plumbeos halitus ab omni noxa esse exemtos, minime adstruam, eosdem tamen, nisi vehementer calore plumbum liquetur, & liquefactione hac poruli ejus aperiantur, spirituosæque noxiæ particulæ una expellantur, neutiquam emittit. Neque tamen superstitiosos adeo nos esse decet, ut Moschum necessario in plumbeum talem carcerem (de addendis plumbi frustulis, ceu plane superfluis, ut taceam,) esse detrudendum credamus, cùm & alia ex materia elaborata vascula scopo eidem optime inserviant modo ita comparata sint, ut nec porosa admodum effluviorum moschatorum nimium in se recipiunt, eumque ita sensim depascantur, nec proprias particulas eidem communicent. Hinc neque argentea, cuprea, ferrea, si minima quævis curare animus est, pro recondendo Moscho electissimo probare admodum possum, metu, ne humidæ, acres, quodammodo & urinosæ Moschi particulæ substantiam eorundem corrodendo, atque æruginem dein vel rubiginem ipso Moscho adfricando, qualemcunque labem & impuritatem imprimant. Aurea vero reconditoria ad pompam magis, quàm necessitatem faciunt; Cui tamen facultates suppetunt, pretioso thesauro pretiosum tale adaptare receptaculum, per me esto liberum. Majorem tamen inde in corde roborando sibi ne spondeat efficaciam, quâ ne hilum quidem ei cedet alius, in vilissimo etiam plumbeo adversatus Moschus. Vitrea quoque divitum, pauperiorumque facultates non despiciunt, si pura sint, orificio non usque adeo ampla donata, cerâ diligenter obfirmata, vesicâ & charta constricta, inque locum ab aëre calidiori, humidiori vel liberiori, àque ventis satis alienum repositâ. Sed cur *Platearius*, aromaticis quid ne addatur, vel ne cum aromatico servetur, cavendum esse mo-

monuerit, causam subjungit, *quia aromaticitatem suam amitteret*, id quod in *Quirici de Augustis* Lumin. Apothec. distinct. 1. descript. 19 vel, qui sub Thesaur. Aromatar. similem librum iisdem penè verbis edidit, apud *Paul.Suardum* etiam ex eo monitum invenimus, quasi scilicet vim suam & odorem amitteret, si cum speciebus aromaticis conservaretur, recuperandum, si in cloacam ponatur. Licet autem aliorum Aromatum viciniam & contactum Moschi odorem auferre, nemo facile concesserit, eidem tamen aromaticas alias atomos commisceri, sicque genuinum obtundere quodammodo, haud est negandum, ut ita vel hoc intuitu separatim instituta ejus repositio attendi utique mereatur. Nec simpliciter negaverim, eum peregrino tali odore imbutum, in cloaca odorem suum proprium recuperare, vel potius denuo purum exhalare, avolantibus nempe in aëre liberiori & ampliori heterogeneis aromatum moleculis, quæ superficietenus tantùm Moschi substantiæ adhæserant, quibus idcirco evanescentibus, altius radicatæ moschatæ atomi nares dein solæ iterum subeunt, ita tamen, ut Moschus una cum aromaticarum cæterarum fugâ propriarum etiam non exiguam jacturam perpetiatur.

Cæterum Moschum suo adhuc folliculo inclusum melius servari, quod præfati *Quiricus de Augustis*, nec non *Paulus Suardus* volunt, non est dubium, modò ipse etiam folliculus alio in vase, plumbeo &c. abscondatur, cùm solus alias odoris effluvium cavere sufficienter.

Quamdiu verò absque virtutis suæ odoriferæ deperditione servari queat Moschus, si *Hieron. Cardanum* de rerum variet. lib. 17. cap. 97. consulamus, centum annos eundem durare, percipiemus. Quamvis alii terminum hunc ad decennium saltem constrinxerint. Mihi hac in re nihil certi definire libet, aut licet. Etiamsi in vase probè occluso, & ab omni aëris atque caloris accessu, qui odoratas particulas in motum concitare & expellere queant, si conservetur, plurimorum annorum ætatem sustinere posse, nullus ambigam. Ut itaque generali *Renodæi* decisione præstet adquiescere, quâ medicamenta, tam simplicia quàm composita, sedulo serventur, diutius durare: si negligenter, celerius senescere edixerat.

De Incommodis Moschi.

Difficillimum esse, invenire remedium, quod citra ullam læsionem & noxam magnificè prosit, jam olim *Galenus* 11. Meth. Med. cap. 12. pronunciaverat. Vel ut *Ovidius* lib. 1. Trist. eleganter expresserat:

Nil prodest, quod non lædere possit idem.
Eripit interdum, modò dat Medicina salutem.

Idque sua etiam ex parte esse verissimum, ipse pariter Moschus sufficienter ostendit, cujus immensas virtutes licet omnis deprædicet Orbis, salutaris tamen omnibus medicina nequaquam existit. Quapropter de incommodis, usum ejus haud rarò insequentibus, pauca quædam prælibare necesse erit, quo prudenter eodem esse utendum elucescat.

Antequam verò id adgrediar, principio *Franc. Perlam*, Odoramentorum noxam in genere proponentem, audire juvat. Sic enim adnot. 8. Propuls. phys. oppugn. Steph. de Gasp. de Opobals. *Odores*, scribit, *non modò quidquid prosunt, sed si quid præterea obsunt, id ratione subjecti est, exhalationum nempe, quæ aut nimis copiosæ sunt, aut nimis calidæ & tenues; nam copiâ quidem caput implent, ejusq; membranas distendunt, calore alterant & accendunt, vehementique tenuium partium appulsu irritant; ex quo sternutamenta commovent, excitantque dolores à distentione atque intemperie, & ad deliria usque interdum compellunt.* Non admodum dissimile de Moscho ferendum est judicium. Ut itaque odoriferæ ejus atomicâ, quâ pollent tenuitate, vel, ceu Moderni loqui amant, volatilitate, eâque non simplici sali volatili urinoso, sed & sulphureo quam maximè explicato atque activo adscribendâ, non sanguinem tantum biliosum in effervescentiam pronum, spiritusque agitent, & magis accendant, sed & tenuiores alios vitiosos humores in ὀργασμὸν cieant, à quibus dein variorum symptomatum ortus est pertimescendus.

In specie calidum offendere caput ac dolorem excitare, *Ebn Rasæi*, vulgò *Rhasis*, *Sim. Sethi*, *Jac. Sylvii* aliorumque est opinio. Unde etiam cephalalgiæ inter causas Moschi &c. suavi odore alteratus aër sæpius à Medicis nominari solet, cujus specimen habemus in Celeber. *D. Guern. Rolfincii* lib. 2. de dolor. cap. sect. 2. art 1. part. 1. c. 25. Quò ideo nonnulli referunt aphorismum 18. *Hippocratis* sect. 5. aromatum suffitum, sive ut quidam interpretantur, aromatum odorem καρηβαρίας inducere innuentem; & *Galenus* clarè in lib. de arte Med. cap. 14. de calidi cerebri signis agens, calidis cibis, potibus & odoribus caput impleri & gravari scribit. Quod inprimis in biliosis ac cerebro imbecillo præditis contingere *Joh. Fernelius* lib. 5. Meth. Med. cap. 21. atque moschatum odorem vehementiâ suâ & copiâ caput offendere *Joh. Placotomus* pag. 15. Pharmacop. monuit. Non secus ac *Strabo* lib. 16. in Arabia felice eam odorum circumfluere copiam refert, ut fastidium & καρηβαρίαν inferat incolis Sabæis odoris adsiduitas. Quo intuitu hîc quoque illud: Omne sensile excellens lædere sensus, valere judicat Exc. *D. Wedelius* de Medicam. comp. exemptor. sect. 3. cap. 5. Interdum tamen & absque copia ista eandem læsionem inducit, si debile caput intraverit, & sanguinem biliosum vel mobilem admodum, spiritusque, facilè irritabiles offenderit, qualis constitutionis fuit Generosus ille sexagenario major, qui ex Moschi &c. vel levi etiam odore statim de capitis dolore, non sine narium hæmorrhagia leniendo, conquerebatur, apud *Nathan. Highmorum* diss. cit. Et *Rob. Boyle*, hominem egregium, firmæ, sed perquam sanguineæ temperiei se novisse cap. 6. de insigni effic. effluv. scribit, qui violentos ex odore Moschi percipiat dolores, eundem ad functiones subeundas aliquo modo ineptum reddentes. Ipse quoque Pictorem satis egregium, nativâ tamen capitis debilitate laborantem, ejusdem mox dolore, non sine lipothymiæ præludiis, correptum vidi, cùm vix vel levem moschifici folliculi, aquis antea immacerati, odorem hausisset, ut ita absque mora eundem denuo reconderе delineationemque, huic Operi destinatam, ab alio deposcere cogeret. Ubi sane cerebrum fragrantiæ moschatæ minus adsuetum impressionem odoratarum atomorum eò promtius persentiet. Quale insuetudinis nocivæ exemplum habet *Auger. Gislen. Busbequius* epist. 1. Narcissus & Hyacinthis abundare Græciam, miro fragrantibus odore, referens, sic ut, cùm multi sint, odorum hujusmodi insuetis caput offendant. Hinc & adsuetis odoribus fœtidis haud difficulter quandoque curantur, qui suavibus penè fuerant enecti, quales depingunt. *Levin. Lemnius* lib. 2. de occ. nat. mir. cap. 6. *Henr. Smetius* lib. 12. Miscell. Medic. epist. 6. *Zacutus Lusit.* lib. 3. Prax. admir. obs. 99. *Philip. Salmuth* cent. 3. obs. Med. 71. & *Pet. Borellus* cent. 3. obs. Med. phys. 70.

Ex eodem fonte oritur, quòd Moschus catarrhos suscitare dicatur. Unde odoramentorum usum frequentissimum dissuadet *Dominic. Leonus* Art. Med. sect. 2. lib. 3. cap. 4. ne læso cerebro catarrhus excitetur. Nobiliss. quoque *Henr. Ranzovius* cap. 4. de conserv. valet. odores nimis calidos improbat quia caput repleant & catarrhum generent. Quam repletionem à Moscho induci, credidit *Sanctor. Sanctorius* Comm. in art. Med. Gal. quæst. 57. tum per se, exhalatione scilicet calidâ corporeâ, tum per accidens, quatenus cerebrum ratione caloris

caloris, nova attrahat excrementa. Quamvis nec corporea illa repletio magni adeo momenti esse queat, cùm paucis sæpe minimisque exhalatio ista constet corpusculis, nec excrementorum attractio probari admodum possit, quam fusionem humorum potius adpellabimus, prout Cl. *Dan. Sennertus* lib. 1. Medic. pract. part. 1. cap. 10. res vehementer odoratas itidem caput replendo, atque humores fundendo nocere statuit.

Atque causæ huic paralytica quoque adfectio & tremor adscribi possunt, quibus unguentarios esse obnoxios, *Guil. Rondeletius* Meth. cur. morb. lib. 1. cap. 23. advertit, ob Moschi nempe & Ambræ, vel aliorum odoratorum continuum usum, cerebri & nervorum substantiam, uti is loquitur, exsolventium.

Quam humorum à Moscho &c. fusionem etiam in Septentrionalibus populis, & frigidas regiones qui incolunt, agnoscit *Casp. à Rejes* Elys. jucund. quæst. camp. quæst. 84. quorum corpora esse corpulentiora, humidiora, & excrementosis cruditatibus referta putat, unde ab Aromatum sumtorum vel odoratorum calore crudi illi & excrementitii humores attenuentur, agitentur & conturbentur, motique vapores crassos excitent, vertiginem & animi deliquia inducentes.

Et talis vertiginosa adfectio atque καρηβαρία Hippocratica non admodum distat ab ebrietate, quâ nempe, uti *Juvenalis* satyr. 6. canit:

vertigine tectum

ambulat, & geminis exsurgit mensa lucernis.

Non mirum itaque, quod κεφαλαλγίαν excitare Moschus dicatur *Libavio*. Postquam enim ejus & Ambræ odorem fortiorem caput gravare perhibuisset, subjungit: *Ideo inebriantur citò, qui super ambra & moscho bibunt, vel ex vasis ambram & moschum olentibus.* Modicum etiam Galiæ moschatæ in vino positæ suaviter inebriare, *Guilelm. Gratarolus* cap. 4. de vino prodidit, aut ut *Porta* Mag. natur. lib. 14. cap. 12. loquitur: *Moschum in vinum additum ebrietatem exasperat.* Spirituosa quippe spirituosis juncta, caput dum adscendunt, citius replent feriuntque, & sanguinem plus justo rarefaciendo vaporesque excitando, tum in reliquo corpore, tum in capite cumprimis turbare valent omnia, ac spiritus animales modò inordinatos in motus & confusiones compellunt, modò halituum è sanguinea massa elevatorum blandiorum copiâ quasi obruunt, & ad quietem componunt. Ut ideo narcoticum aliquod sulphur vel potestatem aliam in Moscho fingere, nequidquam opus sit. De Ambra eundem effectum præstante vid. Exc. *D. Just. Fid. Klobii* histor. de ambr. quæst. 2.

Epilepsiam porrò producere in nonnullis, quorundam est sententia. Sic *Joseph. Quercetanus* frequenti se experientiâ didicisse tract. Tetr. graviss. capit. effect. cap. 18. de epilepsia agens testatur, ejusmodi calefacientibus & odoratis remediis auctos potius & excitatos fuisse hos adfectus, quàm imminutos aut superatos. Causam quoque in eo sitam esse suspicatur, quòd Moschus & similia odorata sint καρηβαρικὰ sive caput gravantia, & cerebrum opplentia, causasque plethoricas augentia. Licet verò rationem hanc non omnino rejiciendam putem, insufficientem tamen esse, quilibet judicabit, si epilepsiam non à simplici inanitione vel repletione oriri posse consideraverit, cùm necesse sit, & aliam aliquam irritantem causam una addesse; quam itaque hoc in casu sanguini bilioso, à moschatis atomis in fervorem acto & quasi excitato, suaque dein acredine, ab ipsis Moschi sulphureis particulis accedentibus adauctâ, nervosum genus debile & ad epilepticas convulsiones jam antea pronum irritanti adscribere præstat. Quin & immediato contactu suo nervis odoratoriis sese insinuantes illæ Moschi particulæ, non omni, uti dictum, acredine destitutæ, membranosas maximeque sensiles partes cerebri pungere, ut & intemperatos animales spiritus in motus irregulares compellere valent.

De lypothymia Moschi odori adscribenda paulò superius jam actum fuit; & quilibet etiam sibi imaginari effectum illum poterit, si non tantùm vim ejus in rarefaciendo sanguine, sed & biliosis ejus particulis exacuendis ruminaverit, quæ nempe in animi deliquio producendo non minus locum habere Celeb. *D. Franc. de le Boë Sylvius* lib. 1. Prax. Med. cap. 35. inprimis edocuit.

Huc commodè uteri sic dictam suffocationem referemus, quam si non ipsam esse syncopen, saltem haud multum ab eadem distare, Viri quidam doctissimi ostendere conati fuerunt. In quo uti plenum merentur adsensum, ita ab utero tamen symptomata illa horrenda, in morbo isto occurrentia, & speciatim suffocationis metum quandoque sumere originem; ideoque uterinam cognominari tunc posse, haud absonum videtur. Non secus ac alii quoque adfectus: epilepsia, cephalalgia &c. uterina adpellari solent. Quâ verò ratione symptoma hoc à Moschi aliorumve suavi odore naribus hausto inducatur, plurimæ passim adferuntur opiniones, multis uterum singulari quadam proprietate & sympathiâ eodem delectari, & eapropter ad jucunditatem istam plenius percipiendam sursum moveri atque adscendere, statuentibus, aliis verò in uterum male adfectum culpam referentibus, ita ut caput ab odore perculsum, uterum in consensum trahat perturbet, & humores pravos in eo agitet, vaporesque inde suscitet, aut etiam vasorum obstructiones augeat, aliis autem aliter sentientibus; quæ tamen cuncta adducere, aut quid in eis placere queat ostendere, nimiæ prolixitatis culpam hoc in loco incurreret. Mihi præ omnibus ingeniosa Cl. *Nath. Highmori* sententia hic probatur, sanguinis tenuioris, serosi & flatuosi, in feminis præcipue cholericis, ebullitionem ac fermentationem, à Moschi tenuioribus, biliosis & igneis particulis admixtis concitatam, ejusdem in pulmonibus restagnationem, vasorumque distentionem & infarctionem, ac consequenter suffocationis periculum inducere, innuens; quam ipsam sanguinis rarefactionem & commotionem, spirituum quoque animalium à tenuissimis Moschi effluviis agitatorum impetuosior in illum insinuatio & commixtio insigniter valet intendere; à qua etiam turgescentium spirituum influentia fibras nervosas, & in specie cordis, multum distendi, contrahi, & sanguinem vehementius in arterias & pulmones propellere, aut etiam ob inordinatum & furiosum quasi adventum in motus irregulares ac convulsivos, ex *Willisii*, doctrina concitare possunt. Quàm crebertime autem adfectus iste à moschato odore soleat descendere, vel aniculis passim notum est. Memorari tamen meretur, quod *Relationes* sive *Novellæ*, quas ita vocamus publicæ A. 1667. Mens. Februario indicarunt, Antverpiæ nempe trium vel quatuor mensium spatio puerperarum plus quam 120. ob sacchari usum cui Moschus admixtus, vel saltem adpositus fuerat, Libitinæ censum ingressas fuisse, quod num verum sit, meum non est dijudicare, qui multis sæpe fabulis tales Novellas conspersas esse novi; saltem tamen non est impossibile, præsertim cùm Antverpianas feminas magis, quàm alias, eundem aversari, *Casp. à Rejes* l. c. testetur. Et cùm majori feminarum numero noxam hanc odor ille minitetur, rarissime, imò nunquam Medicus eundem medicamentis conciliat, nisi probe ipsi prius, hanc illamve ab eo minime lædi, constiterit.

Ab usu etiam moschatorum, uti conf. alkerm. in dispositis non minus ac à melle, nasturtio &c. pollutionem nocturnam certo aboriri, monuit in literis ad me scriptis Celeber. *D. Wedelius* noster, sero in ὀργασμὸν inde magis concitato, hujusque hinc flori, semini, causam tribuens.

In hæmorrhagia insuper qualibet, ubi sanguis sisti debet

Moschum fugiendum *Wolffg. Höferus* lib. 2. Hercul. med. cap.3. admonet vehementiâ odoris, tenuitateque eximiâ sanguinis fluxum adaugentibus. Oculum huc dixerit *Hieron. Mercurialis* lib. 1. de comp. medic. cap. 15. dum Moschum, omnium corporum odoratissimum; venenum esse existimat, si ut medicamentum intus capiatur, hac adductus ratione, quòd sincerus naribus adpositus statim proliciat sanguinem, hinc & internè vi quadam insigni, quâ pollet in aperiendis vasis, ob tenuitatem & acrimoniam substantiæ, pariter sanguinis exitum esset procuraturus Cui adstipulari videtur *Paracelsus*, lib.2. de Tartar. cap.3. in Comment. omnia, quæ generantur ex elementis, spiritum in se habere mineralem, suo more scribens, qui sit venenum: *sicut anthos, musc.us &c. non tam nobilis, qui non in se etiam habet venenum: nam bonum & malum conjuncta sunt in omnibus rebus, quas producunt elementa.* Quòd & *Helmontius* tract. Pharmac. ac Dispensat. modern. §.44. confirmat, vix aliquid immune Naturam habere scribens, quod suum toxicum sibi clanculum admistum non habeat, ipsasque rosas & violas sub tanta odoris fragrantia veneni contagia occultare. Quamvis nihil in rerum natura dari, sponte concedatur, quod, juxta cum salutari effectu, nocere nequeat, ob idipsum tamen venenum mox adpellare, nimium reputo, nisi quàm latissime nomen id acceperis. Non habet Moschus in se venenum, nisi eodem tu abusus fueris. Virgulam ideo censoriam *Joh. Domin. Sala* lib. de aliment. cap. 17. sustinere coactus fuit *Mercurialis*, quâ divites & delitiosi homines cibi ac potui Moschum innoxiè, Medici etiam cordialibus medicamentis cum fructu miscentes opponuntur. Imò exterius tam facilè & frequenter hæmorrhagiam excitare, *Sala* rectè pernegat. Et *Casp. à Rajes* l. c. mala illa forsan causare potuisse respondet, nisi adsumti vis in corpore statim frangeretur, aut major justo illius quantitas sumta fuisset; *Sed*, pergit idem, *quando in minima datur, ideò minus offendit, & miros tamen præstat effectus, quia in exigua licet portione maximam obtinet efficaciam.*

Porrò ob ejus odorem in tabem sive corporis extenuationem quosdam incidisse, scribit *Joh. Guintherius Andernacensis* de medic. vet. & nov. comment. 2. dial. 5. Quod à frequentiori usu, præcipuè in habitu corporis ad caliditatem & siccitatem naturâ inclinante, contingere posset, virtute nempe ejus calefaciente atque siccante roridas corporis partes depascente, sicque tandem ad marcorem deducente.

Pallore etiam corpus inficere, ex *Sim. Sethi* relatione habetur. Causam verò *Sal. Albertus* reddere conatur, quòd videlicet sanguinem adurendo, ulteriorem bilis in corpore proventum acceleret, à qua corpus lurido postea colore offundatur. Quam tamen biliosarum partium in sanguine evolutionem vel augmentum colorem istum esse daturum, non, nisi copiosior usus & in corpore bilioso accedat, est credibile. Nec admodum probare possum *Joh. Bapt. Porta* lib. 3. Phytognom. cap. 4. sententiam, dum flavi coloris plantas in alimentum adsumtas flavam bilem augere, icterum inducere, & membra decolorare, scribens, Moschum, utpote qui colore est subflavus, membra utentium pallore decolorare, simul notat. Signaturas etenim illas adeo certas, aut tincturam Moschi flavam tam constantem esse, persuadere mihi nequeo, cùm illæ in utramque sæpe partem inclinent, ita ut tam bonum, quàm malum effectum exin imaginari sibi quis valeat, hæc autem à tot digestionibus in corpore subeundis pariter immutari diversimodè queat.

Quapropter catum & cautum in rebus, odore ejusmodi quæ sunt imbutæ, exhibendis decet Medicum, ne malum malo adgravet, & leviori ex morbo periculosiorem, vel ex periculoso letalem omnino efficiat. Quem in finem etiam Sirupum de corticibus citri, Confectiones, Species aromaticas &c. tam completas, quàm incompletas, id est cum, & sine Moscho paratas bene constituta Pharmacopolia exhibent, id quod in specie *Augustani* mei, in gratiam inprimis mulierum hystericis passionibus obnoxiarum, class.11. Pharmacop. cap. de Aromat. caryoph. Mes. diligenter adnotarunt. Nec inutile est *Guil. Rondeletii* Pharmac. offic. hac in parte datum consilium, quo in multis compositionibus odorata ejusmodi auferenda censet, quia in multis morbis, uti adfectibus uterinis, qui per consensum fiunt, dolore nempe capitis, epilepsia, vertigine & scotomate, non conveniant, tum quia ægri odoratis offendantur, tum remediorum pretium intendant; Medicus autem si imperet, facile ista addi à pharmacopola possint.

Et ita de Moschi usu in certis subjectis vitando cautela omnium optimam suppeditat ejusdem correctionem, atque ne noceat, præservationem, ut istâ non indigeamus animadversione, quæ in libello *Ebn Sinæ* adscripto, de medicam. cordial. tr. 2. habetur, caliditatem nempe ejus cum camphora, & siccitatem cum oleis humidis, violaceo, rosaceo &c. reprimi. Ut taceam, frigidam in Camphora creditam qualitatem esse commentitiam, jam dudum penitus explosam, Moschi autem siccitatem tantam non esse quæ correctionem deposceret, neque in parva, quæ in usum trahi solet, dosi quidquam nocere posse.

De horum autem incommodorum omnium curatione speciatim agere, longius à scopo meo esset positum, quam unusquisque, si causam istorum perpenderit, absque magna difficultate deprehendet. Temperatis itaque, vel etiam fœtidis, narcoticâ virtute aliqualiter præditis odoribus, qualibus ad gravedinem, à florum & fructuum fragrantia contractam, ex asphalto & tragopogone, vel potius barbæ hircinæ pilis Sabæos fuisse usos, *Strabo* autor est dum scribit: Καρούμενοι δ᾽ ὑπὸ τῶν εὐωδιῶν, λύουσι τὸν κάρον ἀσφάλτῳ θυμιάματι, καὶ τράγου πώγωνος: *ubi fragrantia carum induxit, bituminis suffitu & hirci barbâ eum abigunt*, aliisque remediis fervorem sanguinis compescere, spiritus feroces in ordinem redigere, & si quæ vitiosorum humorum abundantia, fluxusve ad hanc illamve partem contigerit, eosdem educere, conveniet.

De Moschi virtute alexipharmaca.

Medicas inter virtutes, quibus Moschum esse donatam creditur, alexipharmacam primo recensere loco libet, quem nempe Arabum ille Princeps, *Ebn Sina*, antidotum adversus venena, vel ex eo *Christoph. Georg. de Honestis* super Antidot. Mes. theriacam venenorum adpellat. Quo etiam nomine à *Johan. Georg. Macasio* Prompt. Mat. Med. lib. 2. sect. 10. cap. 1. aliisque Alexipharmacorum generalium in catalogo fuit collocatus. Id quod de interno ejus potissimum usu prædicare videntur, de externo tamen & alii similia testantur. Hinc *Ranzovius* cap. 48. de conserv. valet. *Quidam ferunt*, scribit, *ambram, muscum, vel lapidem bufonis gestantes à venenis tutos præstare.* Quod encomium num Moscho jure imponatur, ne credulitate nimiâ errori patrocinari videar, nunc merito disquiritur. Quamvis autem diffiteri nequeam cum Excellent. *Dom. Simone Paulli* class. ✤ Quadripart. botan. cap. de coriandr. ab omnibus Autoribus, qui de venenis commentati sunt; veram & adcuratam definitionem veneni hucusque me desiderare, & ideo non minus ejusdem etiam remedium sive alexiterium eadem obscuritate involvi necesse sit, si tamen communiori loquendi modo venenum omne id vocare libuerit, quod peculiari facultate cordi est infensum ac deleterium, Moschum alexipharmacâ naturâ esse prædictum, non omnino negari posset, cùm eundem cordi & spiri-

ſpiritibus ejus quàm maximè gratum, amicum & ſalutarem eſſe, nemo non fateatur, ideoque iſtâ cum corde & ſpiritibus ſympathiâ, tutelâ atque medelâ, irruentes in illud qualeſcunque nocivas turmas abigere poſſe videatur. Aſt cùm venenorum maxima in effectu ſit differentia, ut modò figendo, modò reſolvendo, corrodendo &c. partes vel humidiores, vel ſolidiores vel ſpirituoſas deſtruendo ac corrumpendo, operationes ſuas peragant, omnibus iſtis vitæ noſtræ hoſtibus efficaciter reſiſtere poſſe Moſchum, nemo, qui rem adcuratius expenderit, facilè perſuadere ſibi patietur.

Hinc etiam, ſi cum *Ebn Sina* lib. 3. tract. 1. cap. 4. illud alexipharmacum eſſe remedium diceremus, quod ex ſua proprietate conſervat ſanitatem & virtutem in ſpiritu, ut veneni noxam à ſe repellat, facilius rem confieremus. Aſt Cl. *Sennerti* hîc utique prævalet deciſio lib. 6. Medic. pract. part. 5. cap. 6. Cordialia nempe omnia in morbis venenatis eſſe utilia, quia corroborant, ut veneno fortius reſiſtere poſſit, ipſum tamen venenum non adeo expugnare, ſicut alexipharmaca propriè dicta, iſtoque reſpectu ipſum quoque Moſchum in morbis venenatis curandis utilem eſſe poſſe, ibidem concedit.

Generale itaque propriè cum non ſit Alexipharmacum, an aliquibus tamen venenorum ſpeciebus, ceu adpropriata Antidotus, opponi queat, nunc pariter inveſtigabimus.

Ubi inprimis immaniſſimum Napelli venenum ſingulari quadam proprietate profligare, cum *Ebn Sina* plurimi teſtantur, dummodo tempeſtive adhibeatur. Quàm ſæva autem napellus excitet ſymptomata, curationemque reddat dificilem, paſſim in Libris recenſetur. Sed determinare, in quo venenum ejus propriè conſiſtat, meum ſuperat ingenium. Tenuiſſimæ quidem inhærere ſubſtantiæ, quâ etiam leviculâ in apice linguæ deguſtatione, ceu *Helmontio* contigit, (Vid. tr. Demens Idea §. 12.) vel ſolo odore, juxta Nob. *D. Joh. Georg. Greiſelium* in Ephem. Germ. Curioſ. Ann. II. obſ. 78 umbrâ ſecundùm R. P. *D. Athan. Kircherum* in Mund. ſubterr. lib. 9. ſect. 2. c. 2. & lib. 4. Latii antiq. & nov. part. 2. c. 6. vel contactu nocet, ex relatione *D. Paterſoni Hainii* Ann. III. dd. Ephemer. obſ. 233. & *Petr. Andr. Matthioli* Comm. in lib 4. Dioſc. cap. 73. extra controverſiam eſſe puto, quæ non ſine generis nervoſi noxa, magnam in ſanguine & ſpiritibus agitationem vel fermentationem, imò deſtructionem, atque ab hiſce labiorum, linguæ & totius faciei intumeſcentiam, oculorum prominentiam, ſyncopen, cordis compreſſionem, partium tremorem, horrorem, vertiginem, lethargum, aliaque ſymptomata, pro ſubjecti ſcilicet, cujus interitum molitur, inprimis diverſitate, efficiat. Aſt cujus naturæ ſit ſubtiliſſimus ille viroſus ſpiritus, in tam parva etiam mole tam magnam, quale corpus humanum eſt, molem, & breviſſimo quidem temporis ſpatio peſſundans, quis nobis ſufficienter explicabit? Certè nec ſola caliditas, nec etiam ſalino-alcalica volatilitas rem ſufficienter expedient. Symbolum quidem addere aliquale poſſunt, verum neceſſario aliud aliquod eſſe conjunctum, arbitror, quod ſi à 🜂eo, omnibus mixtis ingenito principio ſpetare quis velit, equidem non repugno, aſt diverſitatem ingentem ejuſdem, pro maxima videlicet corporum mixtorum varietate, nec non abſtruſas proprietates conſiderando, in eo ipſo occultum aliquid ſubeſſe, fateri cogimur. Licet enim occultatum qualitatum, eo modo, quo olim à plurimis obtrudebantur, incertitudini mancipare me nolim, reſpectu tamen ad noſtrum intellectum habito, revera occultas iſtas dari, & ita, omnia ad manifeſtas velle reducere, non quidem cum nonnullis dementiam, ſed impoſſibilitatem hucuſque eſſe, adſero. Et quamvis ex corpuſcularis Philoſophiæ fundamentis res clarius proponi poſſit, quâ ſanè ratione in ſuæ Cicutæ aquaticæ hiſtoria curioſiſſima Celeb. *D. D. Jo. J. Wepferum* egregia nuper præſtitiſſe nemo diffiteri queat, ita ut Napellum etiam, ſucco acri, & mordaci præditum, aculeos ejuſmodi continere dici poſſit, qui nervoſum genus ubi attigerint, pungere illud, vellicare, ſicque ad convulſiones irritare & ſymptomata illa horrenda ſuſcitare ſoleant: cùm tamen & alia, ſi non longè acriora & mordaciora, ſaltem non inferiora, guſtum ubi conſulere volumus, uti piper &c. dentur, quæ tamen ſymptomata iſta haud inducunt, eo ipſo vel aliud aliquid una latere, vel ſaltem in ipſis corpuſculis iſtis aculeorum hactenus imperveſtigabilem diverſitatem occurrere neceſſe eſt. Unde etiam, ſi Moſchus tam ſpecificum contra Napellum ſit venenum, (id quod experientiæ confirmandum relinquo,) nec tantum, naturalem ſanguinis & ſpirituum κρᾶσιν conſervando & intendendo, aut ſpiritus animales ſyſtematis nervoſi præſidem demulcendo, eidem contrarietur, occultam pariter in eo opitulandi virtutem hîc producere cogimur; cùm certè, quâ ratione ſpicula illa pungentia extrahere aut obtundere &c. valeat, intelligere hucuſque nequeam.

Porrò Coriandri ſuccum venenis adcenſeri debere, nonnulli *Dioſcoridem* lib. 3. de mater. med. cap. 62. & lib. 6. cap. 9, ſequuti adſtruunt; de quorum ſententia quid ſentiendum putem, prolixius in Pharmacop. Auguſt. Reſtit. claſſ. 20. pag. 425. & ſeq. exhoſui. Propriè non eſſe venenum, quod minima in doſi magnam nocendi potentiam oſtendat, extra omnem eſt controverſiam, & inprimis à *D. Simon Paulli* l. c. egregiè fuit oſtenſum; largius tamen ſumtum mentem turbare, & alia quandoque ſymptomata, vertiginem, ſomnolentiam &c. inducere, itidem conſtat. Quam itaque noxam cerebro illatam Speciebus diamoſchi & ambræ expugnari monſtrat *Matthiolus* Comm. in lib 6. Dioſc. cerebrum nempe & ſpiritus animales confortandi, eorumque δυσκρασίαν frigidam corrigendi vi præditis; quin & cùm narcoticum vel ſtupefactivum aliquod 🜂r Coriandro viridi ineſſe, incommoda nimium ejus uſum inſequentia, tum & ipſe odor fœtidus perſuadeant, tali quoque intuitu Moſchus ob 🜂r ſuum contrariâ qualitate donatum, ſuavi & maximè mobili ſuâ volatilitate poros cerebri aperiendo, ſpiritusque animales reſolvendo & ſuſcitando, priſtinam capiti ſerenitatem conciliare valet.

Quo reſpectu etiam Moſchus à plurimis Opiatorum medicamentorum compoſitioni adjicitur, non tantùm ut tetrum odorem iſtum, ſed & venenum, aut, ceu nonnullis videtur, frigiditatem nimiam Opi emendet, virtuteque ſuâ confortante à noxis pertimeſcendis præſervet. Hinc in Philonis antidotum quoſdam Moſchum recipere *Meſue* in Antidot. monuit, ſuoque in Anodyno ſpecifico *Paracelſus*, in Laudanis *Crollius*, *Agricola*, *Poppius*, *Beguinus*, *Freitagius*, *Poterius*, *Mynſichtus*, *Hartmannus*, *Tillingius*, *Auguſtani*, pluresque alii, in Tabulis vel Trochiſcis narcoticis *Platerus* locum eidem aliquem conceſſerunt. Opium tamen ab iſta veneni labe eſſe immune Exc. inprimis *D. Georg. Wolffg. Wedelius* lib. 2. Opiolog. ſect. 3. cap. 4. nec etiam tantam ineſſe frigiditatem lib. 1. ſect. 1. cap. 5. eruditè oſtendit. Quamvis frigidum id eſſe, ab effectu demonſtrare placuerit nuper Celeberr. *D. Ol Borrichio* in tr. de ſomno & ſomnif. Doctiſſimorum itaque hac in re Virorum ὑπόληψις nullatenus diſplicet, opiata nempe medicamenta, prudenter adminiſtrata, ſatis per ſe eſſe innoxia, nec, ut Moſcho aliove additamento corrigantur, opus habere. Interea tamen non negaverim, ſi quæ ab inconſiderato uſu noxa contingat, à Moſcho præſidium aliquod ſperari quandoque poſſe, prout ſanè *Dioſcorides* veternoſos ab epoto papaveris ſucco factos odoratis excitandos eſſe admonet, quæ inter *Matthiolus* in Comment. Moſchum in ſpecie commendat.

Præ-

Præterea sub umbra Juglandis arboris si quis diutius versetur aut dormiat, ingenti capitis dolore, vertigine, apoplexiâ, vel epilepsiâ corripi, ideoque plantam illam ostendere venenatam naturam, tum alii, tum *Dan. Sennertus* lib.6. Med. pract. part.7. cap 17. innuit, atque exemplis *Bald. Timæus* lib.7. Cas. medic. 8. illustrat. Quale quid etiam de juniperi umbra *Virgilius* Eclog. 10. cantare voluit; Vid. tamen Illust. *D. Febrii* nostri Scorzonera curios. pag 123. Ipsam quidem umbram malorum adeo effectuum ream non esse, merito cum Ill. *Boyleo* cap.5. de nat. determin. effluv. dicitur, vicinæ tamen arboris nuciferæ effluvia noxia satis capitis esse possunt, cujus dolorem sibimetipsi in æstuantibus regionibus induxisse, ibidem fatetur. Satis enim efficacia esse ista effluvia ipse odor, quem graviter olentem (sive quod *Clusius* lib.1. rar. plant. hist. cap. 10. de Lentisco habet, cum quadam gravitate jucundum) *Matthiolus* vocat, evincit. Nocere itaque nonnullis, ratum habeatur, quosdam tamen, inculpatæ qui sunt valetudinis, seu vigilantes, seu dormientes, impunè sub arbore ista morari, atque ut noceat, corporum dispositionem certam requiri, *Timæo* non minus adsentior, quæ scilicet 🜁 rearum istarum improportionatarum atomorum impulsu, sanguinem & spiritus inordinatum in motum concitari, & energiam earum corpori imprimi faciliùs patitur. Quibus tamen incommodis Species diambræ diamoschi dulcis, & Trochiscos galiæ moschatæ opitulari, *Sennertus* tradidit, quibus nempe naturæ amicis pristina tranquillitas reducitur.

Compertum etiam esse scribit *Arnoldus Villanovanus* de dosib theriacal. Moschum singulariter obviare letali veneno, quod dicitur Cornu spicæ, id quod ex *Ebn Sinæ* adscripto libello de Medic. cordial. ab eo latinitate donato, ubi idem adseritur, dubio procul hauserat. Esse autem hoc Cornu fructum seu additamentum quoddam, in Spicæ cujusdam specie horribilis odoris enascens, *Sant. Ardoynus* lib. 3. de venen. cap. 2. prodidit. Cùm verò satis naturam Vegetabilis hujus perspectam habeam, commemorasse ista, sufficiat.

Felis cerebrum qui hominem dementare observarunt, hi, exigente necessitate, singulo mane diamoschi Confectionem, tribus vel quatuor horis ante cibum ægrotanti offerunt, quinimo Moschum per se ad ℈ß. cum vino, antidotum veluti excellentem, absorbere præcipiunt. Similiter felium adversus pilos deglutitos, earundemque halitum naribus attractum commodè usurpari eum, autor est *Matthiolus*, atque cum ipso *Macasius*. Et quidem felis cerebrum esse venenatum, vel potius noxium, nemo amplius dubitat, idque exemplo stoliditatis, ab eo comesto inductæ *Henr. Salmuth* cent. 1. observ. Med. 47 & cent.3 obs. 09. confirmat Cerebrum enim felinum siccum valde esse *Ferdin. Ponzettus* lib. 2. de venen. cap.26. statuit, si cum hominis temperie conferatur, unde meatus cerebri obstruendo, transitum spirituum animalium ad ventriculum posteriorem prohibere autumat, addens: *Tunc prohibetur memorari, ideo reputatur sine mente* Quamvis hîc sola illa siccitas (ut non tangam reliqua) inepta planè sit, quæ tantum efficere defectum queat, nec ipsa etiam cura à *Ponzetto* tradita, per aromatica, Diamoschum & Vinum clarum, siccitatem istam admittat, à medicamentis talismodi, siccandi virtute præditis, potius adaugendam: Meatuum verò vel porrorum cerebri aliqualem (non universalem, apoplexiam minantem,) obstructionem probabilius defendere potuisset, qua nempe spirituum animalium naturalis transitus, & indebita quantitate prohibita generatio ac distributio metuenda est, sicque mentis quandam imbecillitatem accersere valet. Licet hîc potiorem culpam in ipsis spiritibus sitam esse, credere malim, qui à cerebri felini in caput delatis particulis nonnihil figantur, & in torporem conjiciantur, vel alio modo turbentur aut corrumpantur. Idque eò magis fieri, credibile est, si felis, antequam neci tradatur prius in furorem concitetur, quâ ratione ipsa etiam ejus caro, comedentibus eam, noxia evadit, quod egregio exemplo *Athan. Kircherus* sect. 2. cap.2. de pest illustrat, quam aliis absque omni periculo devorari Ill. noster Præses *D. D. Joh. Michaelis Febrius* in Anno VI. Miscell. Germ. Curios. obs. 88. *Bald. Ang. Abbatius* cap. 6. de viper. & *Henr. Salmuth.* cent. 1. obs. 47. scribunt. De pilis felinis, utrum venenatæ æmulam vim possideant, non parum dubito, qui, si laryngi illapsi suffocationis metum non inducant, vix alio modo nocere poterunt. De halitus etiam noxa major fortè in plurimis metus subest, quàm periculum, cùm, ut *Sennerti* verbis loquar, sæpe videamus infantes gestare feles, & secum in lectis cubantes habere sine damno. Quibusdam tamen, cæteroquin sanis, singulari & explicatu vix possibili proprietate halitum istum naturalem felium nocere posse vix dubito, quâ ratione etiam multis magnam cum felibus esse antipathiam passim est notissimum, ita ut eorum vel in obscuro latentium præsentiam iidem mox exhorrescant. Marasmum tandem vel tabem nonnullos à crebrius attracto in pulmones felium halitu, incidere non omnino negabo, ita ut sanguini ibidem mixtus tandem à naturali eundem dimoveat, temperiem & consistentiam ejus debitam immutet, sicque nutritias in eo particulas enervet, quo tamen, venenum subesse, minime evinci potest.

Fel denique viperinum perniciosum adeo depingit cum aliis *Matthiolus*, ut animi deliquium statim adferat, id quod de felle deglutito esse intelligendum, vomitus, ab eodem summopere commendatus, evincit, post quem Moschum &c. exhibitum esse saluberrimum, pronunciat. Id quod etiam jam dudum *Rases*, *Albucases*, *Avicenna* & *Guilelmus Placentinus*, *à Sant. Ardoyno* lib. 3. de venen. cap. 14. citati tradiderunt. Ast hoc remedio non esse opus, ipsa fellis viperini natura evincit, in qua venenum in corpori illatum non consistere, Excellent. *D. Franc. Redus* præcipuè & *Mos. Charas* exposuerunt.

Idem dubio procul judicium Fel. Leopardi, cum Cerebro Ursino merebitur.

Ad ipsum porrò venenum pestiferum debellandum, sive id præservando, sive curando fiat, utiliter adhiberi Moschum, sunt qui statuunt. Hos inter *Jul. Palmarius* lib. 7. de morb. contag. cap. 18. de simplici materia, in febre pestilente in usum trahenda, agens, Moschum odore suo suavissimo ac fragrantissimo pestilentem aëris perniciem repellere, dissipare, atque extinguere posse, vires præterea cordis recreare, spiritus omnes erigere, dissipatos colligere ac resarcire, cerebrum sensusque omnes roborare, & partium omnium, maximeque cordis languorem discutere, decantat. Unde & apud ipsum, aliosque tot passim eum in finem, pro interno pariter & externo usu, variæ extant conscriptæ formulæ, Moschum recipientes, v. g. apud *Joh. Cratonem* Consil. à *Laur. Scholzio* collect. 266. 275. 276. 277. *Dan. Sennertum* lib. 4. de febr. & Fascicul. medicament. contra pest. *Philipp. Höchstetterum* decad. 7. obs. Med. cap. 2. *Matth Untzerum* lib. 2. de lue pestifer. *Thom. Jordanum* de pest phænom. tract. 3. cap. 2. 7. *Jac. Theod. Tabernæmontanum* de pest. *Gerbrandum Hai* Medic. pestifug. mixt. var. *Theodor. Turquetum Dom. de Mayerne* consil. Medic. *Laurent. Joubertum* de pest. *Ambros. Paræum* lib. 21. Oper. *Nicol. Massam* de febrib. pestilent. *Marc. Anton. Florium* de morb. epid. &c. Quin & suaves odores jam olim scopo huic inservisse, *Hieronym. Mercurialis* lib. de pest. cap. 22. ex *Herodiano* docuit. Et ipsum *Hippocratem* (quod & ante cum

Acronem

Acronem Agrigentinum fecisse scribitur,) pestem ex Æthiopia ad Græcos venientem non alio præsidio repulisse *Galenus* cap.16. de theriac. ad Pison. autor est, quàm aërem igniculis, tum è simplici materia, tum beneolentibus coronis floribusque accensis purificando, addens: *Talia siquidem ignibus alimenta subministrari consuluit, & ut unguenta quàm pinguissima infunderent, & id genus alia bonum odorem fundentia, ut hoc pacto cives bonum odorem inspirantes ab imminente lue tuti forent.* Unde etiam à Senatu populoque Atheniensi magno honore privilegiisque ornatus fuerat, ceu Atheniensium Senatusconsultum, *Hippocratis* Operibus additum, edocet.

Hanc verò odoratam in aërem inducere qualitatem multi eum in finem laborant, quo putredinem ejusdem, in qua contagii pestilentis ideam consistere arbitrantur, siccando deleant, fœtoremque ejus obtundant atque emendent, incertissimâ tamen hypothesi innixi, cùm non tantùm putredo ejusmodi sæpe nulla adsit, sed etiam nec fœtor ullus percipiatur. Id quod ipse *Jacob. Trunconius* lib.4. de pest. cap. 4. ex parte fateri cogitur, dum pestilenti aëri fœtorem quidem adesse, inde colligit, quia putrefactus sit, per olfactum tamen pravum illum halitum non adficere, mox concedit. Licet alias speciatim Moscho quoque in corporibus à putredine præservandis non omnem laudem adimam, ast num excitatam jam reprimere sufficienter valeat, admodum dubito, quin & ipsius substantia ab eadem omnino sese vindicare nequit, odor autem solus corporum tam violentam resolutionem vix potest sistere. Hinc alii, quos inter *Joseph. Quercetanum* lib. 2. pest. alexicac. cap.5. & *Athan. Kircherum* scrutin. pest. sect. 3. cap. 8. nominare libet, Moschum virtutis tantùm, quâ pollet, corroborantis ratione prodesse in peste adfirmant, quâ nempe cor, vel potius ejusdem spiritus, cum sanguine, primario à virulentia impetiti, suscitari, augeri, inque lætitiam, pavori pestilentiali contrariam, deduci queant. Id quod paucis exposuit *D. Nicolaus Ellain*, Medicus Parisiensis, tract. de peste, suaves odores ad aëris noxii susceptionem impediendam opportunos esse existimans, *eo quod facultatem animalem vitalemque confortent, ob eamque causam cuilibet corruptioni facilius obsistant.* Conferatur etiam noster *Raym. Mindererus* cap. 16. de pestilent.

Hisce tamen alii sese opponunt, & Moschum non tantum non juvare, sed & nocere in dira lue, acriter insistunt. Ita Clar. *Joh. Rhodius* Analect. in Septal. lib. 5. eum, ut nimis acrem & calidum, aëris in peste mutationem non convenire, spiritus enim levioribus odoramentis refici, gravioribus dissipari, vel etiam evocari, unde promtius inficiantur, & cum odore grato tanquam vehiculo venenum crebrius inspiratum, cor promtius subire, ex *Th. Grassio* aliisque ostendit. Sic & *Angelus Victorius* consult. medic. 69. valde odorata rejicit, à quibus spiritus confundantur, calidum innatum exterminetur, proinde & putredo accersatur. Clar. *Paulus Barbette* tract. de pest. quanquam medicamenta inter pesti contraria Moschum sub Aromatum titulo denominaverit, & in Julapium etiam ipsa in febre pestilenti præscriptum reperit, postea tamen, cùm de remediis prophylacticis ageret, eundem non solum malignitatem non corrigere, sed venenum magis attrahere, &, experientiâ juxta cum ratione id confirmante, valde nocere, adstruit. *Johan. Zwelferus* etiam class. 13. Pharmacop. Reg. contagium pestiferum cuilibet naturali corpori, unico excepto Sulphure, (id quod ex *Helmontii* Tumulo pest. desumpserat; licet & ipsum Sulphur in se consideratum pro insonti haud facilè reputaverim, accensione tamen resolutum aliam rationem habere concesserim, prout & alia quædam corpora in actum deducta miasma potius enervare, quàm proprie suscipere, dicendum est,) ipsi proinde Moscho sese adglutinare, animadvertit, adeo ut, unde sibi panacæas homines compromittant, arcanas insidias ac deleterium virus experiantur; moschata etiam ambrata, delicatiora inventa, nonnisi speciosos titulos alexipharmacos mentientia, (qualia tamen ipse class. 12. pag. 132. & 133. Trochiscos nempe sublinguales, & class. 17. Unguentum cordiale, proposuerat,) plus palato, quadris aut bellariis, quam cordi in malignis tuendo, dedicata sint, virulenta autem effluvia nolentibus etiam ac sponte ingruant, ut odoris fragrantiâ allicere eadem non opus habeamus. Sed, omnibus hisce quodammodo ut satisfaciam, odorata ista, ad aërem purificandum & alterandum adhibita, tantæ caliditatis non esse, *Trunconius* l.c. respondet, ut scilicet tenuior ab illis exhalans materia ambientis caliditatem adaugere valeat; vel, ceu *Pius Æneas Caprilius* lib. 2. de febrib. putr. habet, non tam caliditas quàm virulentia considerari debet; aut, quod alii observant, Medicus prudens temporis, frigidioris nempe vel calidioris, diversitatem hic perpendere non intermittet, imò & temperamentorum in individuis, ætatis, sexus, consuetudinis, & mediocritatis, nunquam non ipse sponte recordabitur. Et quamvis cum odoratis atomis ipsæ quoque malignæ inspirentur, harum tamen ab ingressu per nares, os, poros, etiamsi odoratis non utaris, minimè te vindicabis, cùm perpetuâ aëris inspiratione corpus vivum carere nullo modo queat, præstabit itaque, cum hostili turba auxiliatrices etiam copias, spiritus animales atque vitales ad certamen quasi provocatos confortaturas, ingredi, quàm sine his majorem nocendi libertatem illi relinquere. Ast adpropriata magis & certiora odorifera Alexipharmaca haberi posse, si quis instet, non nego equidem, hæc tamen illorum usum propterea non omnino tollere, regero. Imò, si omnibus corporibus, Sulphure excepto, malignæ atomi adhærere queant, nec Acetum, nec alia quævis alexiteria, ore, naribus, poris hac ratione haurienda forent; quanto cum fructu, similes Censores per me experiantur licet. Moschum autem pravas moleculas istas attrahere, hisque veluti analogum & homogeneum esse, neutiquam *Zwelfero* concedere possum; postquam enim ipse pag. 140. Amuletum ex pulvere bufonum, serpentum, succino citrino, ladano, pane trito, Moscho, & Zibetho parare docuisset, atque egregie commendasset, pag. seq. 144. Amuleta hæc talibus constare debere, necesse arbitratur, *quæ veneno sint veluti analoga & homogenea*, sive quæ ratione symboli venenum ad se alliciant & attrahant. Quis verò unquam attractivam illam in Moscho vim observavit quonam certo ratiocinio fundatur? Ut virulentas aporrhœas à moschata pasta copiose attractas, unâ cum hujus continua exhalatione copiosius etiam ad nares adscendere & consequenter promtius inficere debere, contra *Zwelferum* jam non urgeam. Imò ipsum in corpus admissus non saltem venenum illud non attrahet, sed & virtute suâ quâ sanguinem rarefaciendo, ad diaphoresin laticem ejus disponit, per poros ut eliminetur, compellet, quam nempe vim sudoriferam ratio ei satis vindicat, non repugnante omnino experientiâ, quâ verbi gratia, quartanam in Aromatario quodam perfectè curatam, apud *Lazar. Riverium* observ. medic. cent. 4. observ. 35. legimus. Conferantur *Gabriel. Fallopius* lib. 1. Secret. & *Andr. Libavius* epist. 248. Cist. med. Hoanung.

Ego cæteroquin in hisce trepide satis in hanc illamve sententiam flectere me patiar. Postquam pestiferi veneni naturam exactamque cognitionem nostrum intellectum adhuc latere, & revera τὸ θεῖον, sive divinum Hippocraticum imitari, omnes fateri cogimur. *Si*, verbis Barbettianis loquor, *ex aliis quæras, quæ in re contagium illud consistat, multa quidem respondebunt, sed negry quidem*

quidem

quidem digna sunt. Accedit & ejusdem morbi diversitas, quâ mutabili semper hucusque facie sese ostendisse eum, historiarum ex collatione discimus. Quo in labyrintho constituti solo experientiæ filo ad remedii impetrationem deducimur. Multa sine passim remedia proponuntur antiloimica moschata, quæ utiliter fuisse in usum ducta, fide digni Practici adnotarunt. Econtra *Isbrand. Diemerbræk* lib. 2. de pest. cap. 5. Suffitus suaveolentes in peste Noviomagensi, quam describit, non tantum parum profuisse plurimis maximè noxios exstitisse, aëreque calidiore inprimis caput tentâsse, illos etiam, qui gratis adsueti erant odoribus, si forte malum quendam fœtorem alicubi p. rsentiscerent, magis ab eo exterrefactos & gravius adfectos fuisse, & annotat. 15. ad lib. 3. cap. 5. Moschum hoc tempore ægrotos omnes, viros æquè atque mulieres, ægerrime tulisse, & post ejus usum se multò pejus habuisse, observat. Neque id mirum, cùm symptomata inter febrem malignam, æstum internum magnum, ingentes capitis dolores, hæmoptyses, narium & uteri hæmorrhagias &c. frequenter adfuisse, referat, quorum sanè intuitu Moschus, inprimis liberalioti in dosi & crebrius adhibitus, non adeo prodesse poterat. Si itaque natura ægri & symptomatum admitteret, suaveolentia non planè proscriberem, ita tamen, ut ea alexipharmacis longo usu adprobatis non anteferrem, nec sola, sed hisce commixta in usum traherem, quâ ratione spiritus vegetiores redditos alacrius sese & fortius hosti esse oppositutos, haud vana magni *Sennerti* est sententia. Nec damnosum adeo esse moschatorum in peste usum, dira quæ nuper Lipsiam invaserat lues ostendit, confectione Alkermes completi ad vires sudore ac vomitu fatiscentes instaurandas utiliter ibidem in usum ductâ, testante id ex autopsia Exc. *D. D. C. W.* in tract. german. de ea emisso §. 19. Quinimo & corpuscula moschata pestiferis non ex ipsa natura sua esse contraria, eademque haud interimere & destruere, nondum est comprobatum, neque enim *Helmontio* simpliciter crediderim, qui venenum hoc aromaticis junctum, ab iisdem saturari tantùm, vel simpliciter sese eis commiscere, eaque comitari tradiderat. Imò si in dicta modò Lipsiensium peste alcalica medicamenta, tum fixa, tum volatilia, palmam aliis præripuisse, saniorum Practicorum experientiâ edocto, amicissimo meo *D. D. Gabrieli Claudero*, ut &, quod in nuperis suis ad me literis statuebat, causa mali in acido volatili constiterit, credere, uti quidem Vir optimus meretur, velimus, Moschi inde virtutem antiloimicam divinare facile poterimus.

Moschi virtus confortans, in genere.

Egregiam in confortando opem corpori præstare Moschum, quis nesciat? Cujus intuitu omnibus odoriferis confortantibus ab *Averrhoë* lib. Collig. anteponitur Et aromatico odore suo vires & spiritus corporis omnes, idque momento, propter partium tenuitatem, corroborare, *Gesnero* dicitur. Spiritus autem proximum animæ instrumentum, & vehiculum facultatum animæ nonnullis audiunt, *cùm*, notante Nob. *D. J. Theod. Schenckio* Schol. part. sect. 1. part. sect. 1. part. 1. c. 2. *fine illis humores & partes solidæ non sufficiant; quin tantum fortior quis altero habetur, quantum spirituosior exsistit.* Atque hæc roborandi intentio eo magis obtineri ab ipso potest, cùm immediatum cum spiritibus odores habere contactum non ineptè *Helmontius* adserat nec Moschi, aliorum quorundam more, citò resolvatur vis odorifera, sed tenuissimas suas apotrhœas longo satis temporis tractu sensim, liberali tamen, ut ita dicam, manu emittat, modò violentiori igne non omnino destruatur.

Quam blandissimam potestatem suam non externe solùm, sed & internè in corpus exercet. Sic *Aben Mesuai* apud *Serapionem* scribit: *Fortificat cor & membra interna, quando bibitur aut ponitur exterius in emplastris.* Hinc Ambra moschata minimâ etiam in dosi deglutita omnium viscerum confortativum maximum passim salutatur. Interna verò, quæ spiritus quantitate deficientes regenerant, ex odoratis, Moschi granum unum plus facere, quàm dimidium Ambræ scrupulum, *Joh. Walæus* in Meth. med. edisserit. Ideo etiam variis remediorum generibus adaptatur, qualia sub pulveris, Unguentorum, & Massæ forma *Joh. Renodæus* lib. 5. Institut. pharm. sect. 3. c. 26. ad spirituum robur parare edocet. Et *Gesnerus* Catapl.smatis in formam redactum non modò cor & viscera omnia roborare, sed membris etiam omnibus, quin ipsis ossibus quoque vires copiosè largiri profitetur. Quod, si spirituum in toto corpore, adeoque ipsis non minus solidissimis in ossibus præsentia, & omnium partium communis conspiratio perpendatur, non incredibile omnino videri potest.

Hanc ipsam virtutem respexisse *Aëtium* credidit *Gesnerus*, dum medicamento ex Hermodactylis purganti, Arthriticis dicato, Moschum quoque intulit tetrabibl. 3. serm. 4. cap. 46. *restaurandi nimirum causâ particulas vi pharmacorum debilitatas.* Quam ejus cum catharticis commixtionem & aliis non displicuisse, Electuarium rosatum *Mesues*, quod Galiam moschatam recipit, & apud *Petr. Joh. Fabrium* Pilulæ mercuriales Myrothec. spagi lib. 7. cap. 1. antimoniales cap. 2. vitriolatæ cap. 3. ebulinæ cap. 4. & agarici cap. 6. nec non Sapi nt. univers. lib. 3. cap. 5. Extractum helleborinum testantur. Admodum etiam liberalis hac in parte fuit *Leonard. Floravantius* lib. 2. Cogitat. variar. sive Capricc. medicin. cap. 8. 12. 13. 15. 35. 59. & 70. variis compositionibus eundem adjungens. A quibus tamen discedit *Andr. Tenzelius* Exegel. chimi.tr. part. 3. sect. 3. Moscho, ut vehementer odorato, nullum cum catharticis consortium esse debere statuens, cùm inde medicamentum in humores directum, cor, caput & uterum simul impetuosius feriat, spiritus resolvat, & quandam molestiam intolerabilem inferat. Et *D. Frid. Hoffmannus* lib. 1. Meth. med. cap. 7. particularia alterantia & confortantia ex Moscho &c. purgantibus addere, risu ac sibilo dignum judicat; quæ ipsa ex *Joh. Zwelfero* hausisse videtur, qui in primis Animadvers. in class. 4. Pharmac. August. de Elect. rosat. Mes. parum tamen urbane, Galliæ moschatæ additionem perstrinxerat, Species etiam cordiales purgantibus miscere, rationi non consonum esse class. 5. edixerat. Verum roborantia, & in specie odorata, purgantium compositionem intrare, posse, *Hippocratis*, *Galeni*, aliorumque Medicinæ Procerum exemplo, rectius dicemus, quos præterea neque experientia, salubriter id fieri confirmans, neque rationis robur destituunt, scilicet non tantùm insuavitatem medicamenti ut emendent, ejusque tarditatem stimulent, sed & noxiam qualitatem quamcunque corrigant. Quo in censu itaque Moschus etiam tolerari utique poterit, qui odorem ingratiorem cathartici gratiâ suâ occultare, tardiorem ejus operationem calore & tenuitate suâ promovere, simulque spiritibus, tum à morbo vim passis, tum ab ipso pharmaco labefactandis subvenire valet. Sic *Gabr. Fallopius* de medicam. purg simpl. c. 27. insuavitatem purgantium quatenus olfactui talia adpareant, Moschi admistione removeri scribit. Turbethum, quoniam ventriculum & totum turbet, tardeque operetur, Galiâ moschatâ corrigi *Jul. Cas. Claudinus* li 2. de ingr. ad infirm. sect 2. c. 11. admonet, & *Casp. Marcutius* in Quadripart. melanchol. part. 4. c. 12. confortantia ejusmodi in melancholicorum inprimis curatione, purgantibus summa cum ratione sociari ostendit. Tenzelianam quidem objectionem in quibusdam subjectis locum habere aliquem, non penitus negabo, quorum nempe natura eundem etiam alias præferre nequit, ceu in anteced. fuit dictum, aut morbi ratio prohibet, quibus utique non solum purgantibus, sed

sed & quibusvis aliis medicamentis, odorem ejus exhalaturis, permistum exhibere nullo modo addecet. Ast usu ejus propterea nō omnibus est interdicendum, quem tamen moderatum semper, & ex arte commensuratum esse debere, præsupponitur, qua ratione nec cor, nec cerebrum &c. impetuosiùs feriet, spiritusque resolvet, sed suaviter potiùs adficiet & confortabit. Fundamentum etiam, cui *Tenzelius* opinionem suam superstruxisse videtur, incertissimum est, quo nempe hujusmodi certis partibus adpropriata credita Simplicia (v. g. Moschum cerebro, cordi, utero,) reliquorum in compositis additorum Pharmacorum vires secum ad partes istas adducere statuuntur, id tamen qua ratione fieri queat, ego quidem capere nequeo, multò minùs concedere, quòd adpropriata ista ad loca tantùm illa sua abeant, & non æqualiter in totum corpus distribuantur, licet in hac vel illa parte virtutem suam exserere magis valeant. *Zuelfero* autem pag. 88. 91. & 92. Pharmac. August. Rest. cùm abunde, nemine hactenus contradicente, responderim, eadem hîc repetere nil attinet. Et certè illum Moschus rigorem si mereretur, penitus videlicet à catharticorum consortio excludendus, nihil prohiberet, quò minùs aromatica quævis eadem sententia damnanda forent, quod tamen nec ab ipso *Tenzelio*, *Hoffmanno* & *Zuelfero* facilè concessum fuisset, utpote qui omnes odorata & aromatica purgantibus jungere neutiquam intermiserunt.

Ubi non possum non illorum Globorum, majorum minorumque, facere mentionem, in plurimis Pharmacopoliis prostantium, & saccharo, amylo & moscho confectorum, àque nostris: *Bysen*-vel *Wind Kugeln* vocatorum, qui inter ὀκκοπρωτικὰ locum communiter inveniunt, dum in anum immissi, feces emolliendo, faciliorem excretionem earum procurant, de quibus Nobil. *D. Melch. Sebizius* Manual. medic. pract. part. 1. sect. 1. cap. 1. videri potest. Quin & stimulando aliquid conferre, & ubi flatuum in cavo intestinorum dominatur sævitia, discutiendo, imò & in debilioribus subjectis simul confortando, nullus dubito: Sic puellæ 5. septimanarum, præ torminum magnitudine continuò ejulanti, abdomine distentæ, tandemque lipothymiâ correptæ intrusum hujusmodi globulum, alvo copiosissimè deturbata, sanitatem reddidisse, Excell. *Joh. Nicol. Binningerus* cent. 2. observ. 70. recenset. Verùm satis de solutivis.

Nunc qua ratione illam roborandi facultatem Moschus exserat, dispiciamus, ne & ipse censuram illam *Henr. Smetii* incurram, quâ nihil quidem magis in ore Medicorum, & nihil magis usitatum, interim tamen etiam nihil minùs apud Practicos esse cognitum, quā roborantium naturam, lib. 1. Miscell. med. epist. 4. scribit. Ubi præter reliquos *Jul. Cæs. Claudinus* l. c. cap. 2. monstrare id laborat, dum Moschum, Galiam moschatam &c. quantitatem spirituum illico resarcire perhibet. Latius illam extendit *Andr. Cæsalpinus* lib. 1. de med. facult. cap. 14. odores nempe suaves, ratione temperamenti naturalem spiritus qualitatem conservare, ratione verò substantiæ familiaris eundem nutrire, utriusque autem ratione vires collapsas utilissimè restituere. Mihi non tantùm spirituum frigidiorum attemperatio, deficientiumque aliqualis tum ab ipsarum Moschi volatilium particularum, natura sua, vel sale volatili animali, spiritibus nostris analogarum accessione, tum sanguinis & seri fixioris ab iisdem in spirituositatem vel volatilitatem deductione, restitutio, sed & languentium eorundem excitatio hîc locum habere posse videtur. Ut ideo *Joh. Veslingius* in Paræn. ad rem herbat. jucunditatem ex cultu plantarum exponens, odoris in eis suavitati non deesse eximium usum, sive bonam valetudinem, sive adversam spectemus, optimè peroraverit; utpote qui hominis spiritus recreet, & inspirato purioris conditionis halitu, vitæ flammulam blandè excitet, subjungens: *Atque hac potissimum causa est*, ut tradit *Justus Lipsius*, *quòd veteres illi Sapientes in hortis habitarint; Eruditi hodie doctique viri delectentur hortis, & in iis divina illa pleraque scripta procusa, quæ miramur, quæque nulla temporum series, aut senectus abolebit.* Hinc etiam Platonicos quatuor inter spirituum alimenta odorem etiam, juxta cum cantu, sono, & lumine, eleganter reposuisse novimus.

Moschi virtutes cephalicæ, in genere.

Moschum insignem obtinere virtutem cephalicam, extra omnem est controversiam, quàm in ipsa capitis tum sanitate integra defendenda, tum vacillante eadem restituenda præclarè ostendit. Hac sanè ratione ipsum etiam animum reficere Suffimigia & Odoramenta perhibentur, quorum nempe finem esse *Lubert. Esthius* de formul. tract. scribit, qui sese in animum intendat; & θυμιάματα sint quasi θυμῶν ἰάματα, *præsidia animos reficientia*. Unde etiam ad vitæ longævitatem non parum præsidii quandoque adferre valent, qua ratione *Marsil. Ficinus* lib. 2. de vita cap. 15. maximum vitæ sibi vindicare adjumentum putat, quicunque inter res Medicorum arte laudatas potissimùm eas eligit, quæ corpori simul & ingenio prosunt, in quarum dein numero Moschum quoque collocat.

Cæterùm quamvis similia, juxta tritum axioma, conserventur similibus, cerebrum autem communiter frigidas inter & humidas corporis partes recenseatur, num Moschus dici cephalicus mereatur, dubitari posset. Sed frustrà, cùm Cerebro aliarum quarundam partium, & cordis inprimis, respectu tantùm temperies ista adjudicetur, quod aliàs revera in se, atque ut vita præditum, calidum dicemus, sanguine utpote, caloris vehiculo, abunde perfusum. Hac ideo naturali temperie si fruatur, Moschum non planè respuit, cujus nempe ab effluviis moderatissimè advenientibus in statu isto faciliùs conservatur. Ut eapropter ab *Ebn Sina* temperatum cerebrum confirmare rectissimè perhibeatur. Siccandi autem in Moscho virtus, ob exiguam, in qua is propinatur, dosin, tanti momenti haud est, ideoque ut magnopere hic attendatur, minùs requirit.

Sin verò à mediocritate illa recedat, & frigidam humidamque temperiem, cui satis frequenter est obnoxium, induat, à Moscho magnum experitur præsidium. Τονοῖ τὴν κεφαλὴν τὴν ψυχρὰν, *frigidum corroborat caput*: scribit *Sim. Sethus*. Et ante ipsum ad frigidos in capite adfectus omnes perquam utilem *Rhases* lib. de simpl. pronunciaverat.

Quam laudem utramque ipsi competere dicemus, quatenus atomi ejus odoratæ cum animalibus spiritibus magnam habere adfinitatem creduntur, ideoque etiam facilè in eorum consortium admittuntur & in eosdem convertuntur. Sunt enim tenuissima, subtilissima & purissima corpuscula, non salè tantùm animali volatili, quale mitissimum in ipsis quoque dictis spiritibus hospitari, doctorum fert sententia, sed & sulphure suavissimo prægnantia, quo æthereas illas substantias mirum in modum illustrare, demulcere, inque sui amplexum & connubium concitare possunt. Quin & torpidiores si exsistant spiritus, hac ratione eosdem excitant, inque motum celeriorem adigunt; aut impuris obnubilatos halitibus pristinæ serenitati, discussis istis, restituunt. Nec spir. tantùm sed & sanguinem ipsum, serumq; tam cum sanguine adfluens, quàm nervosa corpora irrigans, nō minùs respicit, hujus incrassationem tenuitate sua præcavendo & emendando, ac

ac ſuperfluitatem exſiccando, illius verò κρᾶσιν conſervando, atque intemperiem, paupertatem & coagulationem particulis ſuis calidis, ſulphureis, homogeneis atque ſpirituoſis emendando, ſupplendo ac tollendo. Quo facto, robur debitum capiti non poteſt non ſuppetere, ita ut actiones ſuas nobiliſſimas abſque ullo impedimento facillimè obire valeat.

Idque tum internè, tùm externè adhibitus operatur. Ibi quidem, dum ori immiſſus quibuſdam ſuis particulis ſeſe mox nerveis in lingua papillis inſinuat, & hinc (ſi Recentiorum nonnullorum ſententiæ accedere liceat,) per nervos ad ipſum cerebrum abripitur. Etſi enim nervoſum ſuccum ſpirituſque conjunctos à cerebro potiùs & plerunque promanare admodum ſit credibile, aliquando tamen retrorſum quoque tendere, Clariſſ. Viri, *Franc. Gliſſonius* Anat. hepat. cap. 45. *Thom. Willis* cap. 20. Anat. cerebr. *Marcell. Malpighius*, & *Carol. Fracaſſatus* in Epiſt. de lingu. adſerunt, ideoque etiam alimenti ingeſti tenuiores quaſdam particulas in illos recipi ſuſpicantur; quod & alibi in corpore fieri, *Williſius* non dubitat, filamenta nervoſa, non tantùm quæ guſtus ſenſorium, ſed viſcera quoque coctioni inſervientia obducunt, libamina quædam ab ingeſtis alimentis & cardiacis immediatè excipere ſtatuens, quibus in magna inedia & ſpirituum exolutione ipſi cerebro ſuppetiæ citiſſimæ ferantur. Nec ſanguinea venoſa vaſcula planè excluſerim, quorum oſculis in nerveam ventriculi & inteſtinorum tunicam dehiſcentibus ſeſe inſinuare facilè poſſunt moſchatæ moleculæ, atque ita ſanguini immediatè confundi. Si enim, quod prælaudatus *Willis* part. 1. Pharmac. ration. ſect. 1. cap. 2. habet, chyli ſubtilior portio in illa valet irrepere, multò magis ſubtiliſſimæ iſtæ odoratæ atomi illuc pertingere & penetrare poterunt. Patentiori autem, certiori, & quaſi regia via in venas lacteas receptæ, atque hinc thoracicum ductum permeando, tandem in vena axillari & ulteriùs in corde cum ſanguine confuſæ, poſteaque per carotides arterias ſurſum delatæ, cerebrum attingere quòd valeant, longè eſt certiſſimum. Quod & de Moſcho exterius in uſum ducto dici debet: ita ut & nervoſa, & venoſa, imò & ſeroſa vaſcula intromiſſas per cutis poros ſubtiliſſimas Moſchi aporrhoeas ſuſpiciant. Quam inſpirationem Clar. *Guil. Harveius* cap. 16. de motu cord. & ſangu. exteriùs ſcilicet adplicata medicamenta vires intrò exercere ſuas, ac ſi intrò ſumta fuiſſent, intuitus, conſtare hinc poſſe arbitratur, non eſſe irrationabile, dicere, venas per orificia ab extra admotis abſorbere aliquid, & intrò cum ſanguine deferre. Sed hæc per ſanguinea & lymphatica vaſa ad cerebrum virtutis moſchatæ adductio licet per longiores fiat ambages, non tamen omnino nulla eſt. Evidentior tamen & celerior longè, per nervos quæ abſolvitur. Atque ad hoſce etiam cephalica Moſchi naribus objecti vis meritò refertur, dum odoratæ ejus atomi inſpiratione ad earum membranam internam derivatæ, fibras nerveas proceſſuum mammillarium in eam extenſas attingunt, penetrant, inque cerebri interiores receſſus ſeſe inſinuant.

Diverſimodè autem hunc finem impetrare communiter laborant Practici, varia ſub forma Moſchum offerentes, qua omnes hîc recenſere ſuperſedeo, duobus ſaltem, tam internis, quàm externis, uſus exemplis adductis. E quibus primi ſint Trochiſci cephalici *Timæani*, ab eodem in fine Caſuum med. deſcripti, ex Magiſt. ſucc. alb. Spec. diambr. diam. dulc. ā. ʒiij. cardam. min. ℈iiij. ambr. gr. v. moſch. gr. iij. cum trag. in aq. apopl. ſolut. conficiendi. Tincturam cephalicam ambratam in Append. Ann. VI. Ephem. German. Curioſ. Nobil. *D. Martin. Bernhard à Bernitz* communicavit, è Spec. diambr. ʒß. lign. aloës, carpobalſ. ā. ʒij. ambr. ℈j. moſch. ʒß. ſacch. Can. ℥j. cum Elix. Matt. aq. carb. ā. ℥ij. ſpir. roſar. & aq. ſpir. cinn. comp. ā. ℥j. extrahendam. Balſamum pro cerebri corroboratione, occipiti & cervici inungendum, ex Balſ. major. ſuccin. ā. ʒj. Ol. N. M. expr. ℈iiij. Ol. ſtil. ſalv. caryoph. ā gt. iiij. moſch. ambr. à gr. iij. deſcripſit *Aug. Thoner.* conſ. med. 12. Præter alia, Odoramentum ad cerebrum frigidum confortandum, mirabilis effectus, ſolutis in aq. majoran. ℥iij. moſchi gr. v. inter Empirica *Epiphanii Conr. Geſnerus* expoſuit. Quæ omnia, pro varia Medici intentione, voluntate, & neceſſitate, mutari, emendari, minui, vel augeri poterunt. Id quod ſanè unicuique perito Medico, artem componendi & præparandi pharmaca edoctó longè erit facillimum.

Moſchi vires cephalicæ, in ſpecie, ad certos adfectus determinatæ.

Quamvis cephalicum Moſchi uſum in genere conſideratum qui cognoverit, facilè, ad quos capitis adfectus in ſpecie conferat, perſpecturus ſit, cùm tamen hinc indè in plurimis ejus paſſionibus ab Autoribus commendetur, in ſpecie eaſdem adduxiſſe, non planè erit ſuperfluum.

Inprimis verò Dolorem ejus abigere, multorum conſtat teſtimonio. Ubi quidem mox *Hippocratis* autoritas, experientia crebra confirmata, obſtare videtur, qua Aromatum ſuffitum vel odorem capitis inducere gravitatem perhibetur. Quod tamen ſuperiùs à nimia tantùm copia atomorum in caput admiſſa, vel ſanguine bilioſo, & ejus in debili capite mobilitate nimia, ſpiritibuſque facilè irritabilibus fieri, adeoque non in omnibus locum habere, reipſa pateſcit, Scilicet

Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines.

Sic & in dolore capitis ex pituita oriundo medicamenta calida & odorata nocere poſſe, benè animadvertit *Alex. Maſſaria* Pract. med. lib. 1. cap. 7. ſi quis ante univerſi corporis & capitis evacuationem illis utatur, poſt celebratam verò iſtam, eadem diſſolvere materiam, nullumque dolorem, tum internè, tum externè uſurpatum, inducere. Unde communiter etiam in illa tantùm Cephalalgia, quæ ab intemperie frigida ortum habet, laudari ſolet. Sic *Ebn Sina* Moſchum unà cum croco & modica camphora naribus inditum, capitis dolorem ex frigiditate ortum lenire ſcribit; quinimo ſolum quoque præſtare id poſſe, quia diſcutiendi & roborandi facultate polleat. Scilicet non cerebri tantùm dyſcraſiam frigidam calore ſuo emendat, ſed & ſpiritus à triſti ſenſatione agitatos ad quietiorem ſtatum blanditiis ſuis componit, vapores conjunctos tenſivos & gravativos tenuitate ſua reſolvit, atque ſeroſam vel pituitoſam materiam ab evacuatione antecedente reſiduam attenuat ac diſcutit, imò & punctoriis doloribus, ab acore præternaturali excitatis, ſale ſuo volatili eundem enervando, contrariatur. Quem in finem commendari poteſt Cucupha à *Joh. Coſtero* Tabul. med. 2. præſcripta. Et *D. Petrus à Caſtro* in Pract. MS. inunctionem ex ℥j. Ungu. dialth. cum gr. ij. moſchi ſubtiliſſimè triti ultimum remedium in ejuſmodi forti dolore capitis adpellat. *Joh. Agricola* animadverſ. in Popp. medic. chim. part. 2. tr. de laudan. Aquam verbenæ à flor. roſar. &c. in B. abſtractam, & ambra ac moſcho imprægnatam vocat incomparabilem in cephalalgia, non tantùm externè, ſed internè pariter in uſum trahendam. Et *Zacutus Luſit.* in Conſervam, contumaci & rebelli cephalææ utiliſſimam, qua ſola per menſem oblata juvenis quidam, per biennium graviter adflictus, fuerit perſanatus, moſchi etiam ℈j. receperat, lib. 1. Prax. hiſt. cap. 3.

Ob eandem roborandi, calefaciendi & ſiccandi facultatem, in ipſis etiam Catarrhis paſſim præſcribitur, ideoq; Pulveri nicotianæ non abſq; ratione Moſchum &c. admiſceri, *Greg. Horſt.* Probl. med. dec. 1. quæſt. 4. arbi-

arbitratur, & lib. 2. obſ. med. 4. eundem Trochiſcis pro fumo adjungit, nec non Pulveri pro ſuffitu *Dan. Sennertus* lib. 1. Med. pract. part. 2. cap. 34. unà cum Errhino ex aqua majoranæ conflato. Oleum auribus naribuſque inungendum, Saponem pro capite abluendo, Ceratum commiſſuræ coronali & ſagittali adplicandum, cum Moſcho proponit *Joh. Bapt. Montanus* conſ. med. 144. Lixivium moſchatum profert *Adr. à Mynſicht* Armament. med. chim. ſect. 9. Pomum odoriferum *Arnold. Villanovanus* tr. de catarrh. cap. 5. Pilulis quoque internè uſurpandis eadem intentione inſeritur, quales in Theſ. Pharm. Hoff. ſect. 20. leguntur.

Ubi Hydrocephali etiam aliqua mentio facienda, cui ob vim confortandi, calefaciendi, exſiccandi, reſolvendi, & diſcutiendi opem ferre non omnino recuſat. Atque idcirco à *Sennerto* lib. de infant. curat. par. 2. cap. 6. Balſamo naribus illinendo, necnon à *Jac. Primeroſio* de morb. puer. part. 2. Oleis aurium & narium cavitati immittendis admiſcetur. Confer. *Petr. Foreſtus* lib. 3. obſ. 6. Ipſe quoq; *Paracelſus* lib. 2. de Tart. cap. 6. ſeptem hydropis genera recenſens, Pulveri internè in cerebri hydrope ſumendo eum adjecit. Quò tumorem referre liceat, infantium recens natorum in capite quandoque conſpicuum, & frequenti Italorum experimento, goſſypio moſchato impoſito curabilem, memorante noſtro *G. H. Welſchio* cent. 2. Micto mim. obſ. 32.

Porrò memoriæ defectui opitulatur, quatenus illa cerebri frigidam vel humidam quoque intemperiem, ſpirituumque animalium defectum, debilitatem, impuritatem, vel obfuſcationem pro cauſa agnoſcit. Hinc *Floravantius* l. c. lib. 2. cap. 11. Moſcho tale tribuit encomium: *Fà la memoria quaſi incorruttibile*, i. e. *memoriam quaſi incorruptibilem efficit.* Cui non minimam idcirco laudis partem debet Diamoſchi confectio, quam inter remedia ad memoriam ex morbo deperditam utilia commendat *Zacutus Luſ.* l. c. cap. 9. *Guil. Gratarolus* in lib. de memor. præter Oleum auribus inſtillandum, vel Unguentum naribus illinendum cap. 2. deſcriptum, Catapotia inſuper ad memoriam efficacia Moſchi additione cap. 5. perficit. Cui jungendum Oleum *Fumanelli* in *Geſneri* Evonymo pag. 221. delineatum, nec non Peſſulum errhinum *Chriſtophori à Vega*, de quo agit lib. 3. de art. med. ſect. 1. c. 10.

Nec minùs in Fatuitate ſalutariter adhibetur. Unde *Lælius à Fonte* conſult. med. 129. Nobili Veneto, poſt diuturnas animi curas moleſtiaſque, necnon immoderatam Venerem Moroſi adfecto, præter alia remedia, Odores quoque conducere plurimum poſſe arbitratus fuerat, quos inter Moſchum præcipuè denominaverat, ut qui internè & externè uſurpatus prærogativa quadam cerebro opituletur, exuberantem ipſius humiditatem exſiccans. Magnam nempe ſpirituum animalium exolutionem ab immoderata Venere contingere, extra dubium eſt, qui ita imminuti ac debilitati, quin & conſequenter à liquore nerveo inertiori reddito impediti, in naturali ſuo motu & operatione admodum turbantur atque impediuntur. Quin & violentas animi paſſiones ſpiritus cerebrales plurimùm diſſipare atque ab invicem diſtrahere, ut priorum motuum ſuorum veſtigia repetere poſtea nequeant, ingenioſa *Th. Williſii* de anim. brut. lib. 2. cap. 13. eſt ſententia. Quare Moſchus ſpiritus iſtos confortando, augendo, demulcendo, ſuperfluumque humorem exſiccando vel volatiliſando non poterit non plurimùm prodeſſe.

In ipſa Phrenitide *Penoti* Epithema cephalicum celebratur, quod ex Moſcho, camphora & aqua roſarum tinctura ſantalina impraegnata paratur. Id quod ſomnum conciliando & cerebrum confirmando præſtare *Laz. Riverius* Prax. med. lib. 1. c. 11. autumat. Maxima tamen hîc opus eſt cautione, ne febrilis, qui adeſt, calor magis indè exacerbetur; ideoque temperatis magis remediis qui inſiſtet, majori cum ſecuritate medebitur.

Nec ſatis video, quomodo in Mania idem medicamentum, ceu à nonnullis deprædicatur, utilem certò præbere operam queat. Quæ nempe licet ſine febre exſiſtat, revera tamen, omnibus id atteſtantibus, non ſine ſpirituum animalium exæſtuatione & fervore ſubſiſtit. Unde vel omnino non proderit, vel, ſi proſit, ſpirituum fervorem amica ſua præſentia compeſcendo, aut etiam ſucci nervei & ſanguinis qualemcunque dyſcraſian emendando, illud fiet. Quin & confortantia cardiaca in hoc adfectu eſſe neceſſaria judicans, iiſdem Moſchum in ſpecie adnumerat *Sebizius* l. c. part. 2. ſect. 2. cap. 6. Licet *Williſius* d. l. cap. 12. in hoc morbo analepſi opus non eſſe, & nec vires reſumtivis reſtaurandas, nec ſpiritus cardiacis reficiendos voluerit. Sed quòd *Paracelſus* tr. 2. de morb. ament. cap. 2. duplicem maniæ curam exponens, in priori materiam peccantem refrigerari & congelati ſcribit, hoc etiam addito medicamento, ex Ol. camph. ℥j. (vel, ut alii legunt, ʒj.) & Ol. moſch. ʒj. mixtis, dimidiæ drachmæ pondere ſumendo, aut etiam fronti temporibuſque illinendo, quod mirabiliter maniam auferre, calorem corporis extinguere, fervorem ſanguinis tollere, & materiam non ſecus, ac in glaciem à frigore aqua cogitur, coagulare teſtatur, id, inquam, mihi ingens eſt paradoxum. Quis tantam ſibi à tam fervido medicamento refrigerationem ſpondere audeat? niſi frequentiori & liberali nimis uſu, ipſius caloris naturalis ſuffocationem, & conſequenter frigidam mortem adducere voluerit.

Quid in Melancholia valeat, *Ebn Sina* ediſſerit, hilaritatem ab eo induci, triſtitiamque melancholiam diſpelli ſcribens, cui conſentit *Averrhoës* lib. Collig. melancholiam eum abigere teſtatus. Quem in finem etiam dubio procul *Joh. Meſue* divinum ſuum Electuarium, quod confectio Alkermes dicitur, & *Actuarius* Linctum lib. de medic. compoſit. territis & atrâ bile vexatis dicatum, Moſcho exornaverant. E Recentioribus etiam, ut reliquos taceam, *Honor. Heringius* ſect. 1. de Melanch. cap. 9. eundem commendavit, & *Balth. Brunnerus* ex medicamentis interioribus Melancholiæ hypochondriacæ adcommodatis Moſchum & Ambram præcipua eſſe Conſil. medic. 7. pronunciavit, necnon Pilulas ex Ambra & Moſcho, cum Extr. Alkerm. & gumm. ladan. huic ſcopo idoneas *Joh. Hartmannus* in Prax. chimiatr. Electuarium verò & Aquam perlatam *Claud. Deodatus* Panth. hygiaſt. lib. 3. cap. 21. propoſuit. Externè inſuper Pilæ odoriferæ, ac Linimento odorem illum jungere libuit *Hieron. Mercuriali* de adfect. capit. lib. 1. cap. 10. Cerebri nempe confortandi cauſa id fieri inprimis ſolet, cùm ſpiritus animales in hoc adfectu maximè lædi credantur, quantenus & impuriores redditi ſunt, atque variè in tranquillitate ſua ac temperie impediuntur & depravantur; ut maſſam ſanguineam in acorem pronam & ſulphure ſuo depauperatam à Moſcho correctionem exſpectare hîc non urgeam.

Præterea Paralyſi contrariatur. Nervis enim dicata eſt medicina, qui frigidis offenduntur, calidis verò ſiccisque delectantur. Videlicet iſta in nervorum reſolutione cùm ſpiritus animales motui dicatas partes ſufficienter irradiare ceſſent, ſive nervoſos funiculos frigidus craſſior humor, lympha, vel pituita obſtruens, tranſitum ipſis liberum deneget, ſive etiam qualiſcunq; frigidior adflatus aut narcoſis torpidiores reddiderit, & quaſi coagulaverit, Moſchum reſolvẽdo, attenuando, diſcutiendo, exſiccando, calefaciendo, exci-

excitando, conducere mox elucescit. Quocirca si naribus cum aliqua croci parte inferatur, prodesse dicitur *Haly Abbati* Theor. lib. 5. cap. 33. & *Isaac. Israëlita* lib. pantechn. 5. theor. cap. 104. Quem etiam Balsamo, Cucuphæ, & Rotulis addidit *August. Thonerus* lib. 5. consil. medic. 5. Et membra paralytica à Moscho cum petroleo mixto roborari *Euchar. Rôslinus* Herbar. part. 3. perhibuit. Nec sileri debet Melicratum vel Claretum à *Joh. Anglico* in Prax. med. lib. 1. pag. 89. descriptum, atque ex vini, mellis ā. ℔ij. cinnam. ℥v. spic. aromat. ℨj. Zingib. ligni aloës, macis. ā. ℨij. salv. ℨij. croci ℨß. moschi ℨj. concinnatum.

Dum verò Paralysi maxima cum Caro, Lethargo, & Apoplexia est affinitas, & , judicio *Pauli Barbette* Prax. lib. 1. cap. 3. gradibus saltem differunt, eandemque partem adfectam & causam agnoscunt, vel potiùs, uti *Laz. Riverius* tom. 1. Prax. med. lib. 1. cap. 2. habet, pro majori tantùm vel minoris humoris copia, plures aut pauciores cerebri partes magis aut minùs adficiente differunt, ideoque iisdem remediis omnes hi adfectus curari possunt, Moschi virtutem ad illos quoque sese extendere, nemo dubitabit.

Sic in Lethargo, qui vel à spiritibus animalibus narcosi perculsis, vel etiam extra corticales cerebri debilis, humidi nimis aut frigidi poros ejecti, docti *Willisii* sententia, oritur, proderit. Unde tum in ipso paroxysmo, tum extra eum utiliter odorata adhiberi plurimi observarunt, Balsamum eapropter & Morsellos Ill. *Guerner. Rolfincio* in Ord. & meth. medic. spec. consult. lib. 2. cons. 5. Pulverem sternutatorium, Electuarium, Cucupham, Balsamum *Joh. Costero* Tabul. med. 3. Moscho exornantibus.

In Caro etiam, qui Lethargo major censetur adfectus, paulò altiùs versus cerebri meditullium penetrans, eapropter conducit, atque à *Valesco de Tharanta* lib. 1. medic. pract. cap. 4. externè & internè commendatur. Quin & præter alios utendi modos, sæpiùs vel continuò ad odorandum esse porrigendum *Joh. Stephanus* paraphras. in 1. fen Avicenn. lib. 3. tr. 4. cap. 3. & *Dominic. Leonus* art. med. sect. 1. lib. 2. cap. 3. admonent. Hunc tamen ipso in paroxysmo neutiquam, sed fœtida potiùs convenire, ne humores in caput trahantur, post accessionem tamen & capitis expurgationem demum ex usu esse *Benedict. Silvaticus* cent. 1. cons. med. 75. scribit, præeunte *Hier. Mercuriali* l. c. cap. 7. Quod monitum licet omnino non sit inutile, limitationem tamen aliquam pati, si adfectiones has ab humoribus, non tam quantitate, quàm qualitate, eaque narcotica tantùm lædentibus, aliquando excitari, consideretur. Videantur etiam, quæ hac de materia Nob. *D. Conr. Vict. Schneiderus* lib. de morb. capit. tract. de Caro cap. 7. disseruit.

Nec Apoplexia, interna cerebri penetralia obsidens, eundem planè respuit, laudatum ideo à *Joh. Wittichio* in Consil. apoplect. inque varia medicamenta illatum. Quibus accensere etiam licet Pilulas ab *Abrah. Scyllero* in *Laur. Scholzii* Epist. med. 8. descriptas, easdem ferè cum illis, quas *Riverius* l. c. in adfectuum soporosorum, apoplexiæ &c. curatione, ad caput roborandum exhibuerat, & Exc. *D. Joh. Dan. Majori* in Delic. Hybern. sive Trib. nov. invent. med. cap. de inunct. vertic. recensitum pretiosissimum Magni Ducis Hetruriæ Linimentum, vertici in apoplexia inungendum, ex oleo moschi Orient. ambr. N. M. expr. & bals. Peruvian. concinnatum. Hinc tot porrò Balsamorum & Aquarum apoplecticarum occurrunt descriptiones, Moscho nobilitatæ. Quas tamen Aquas, (quibus & Balsama odorifera moschata &c. jungemus) licet ob vaporum humorumque frigidiorum discussionem & dissolutionem, caloris nativi & facultatis sopitæ excitationem, cerebri roborationem, ac spirituum animalium conservationem vel à natura sua degenerantium in pristinum statum reductionem, in minima etiam quantitate maximam vim obtinere, ac subitò penetrare, inque apoplexia à vaporibus narcoticis, & spirituum animalium vitio, aut pituita sine sanguinis permixtione inducta, frigidæ constitutionis & senilibus subjectis commodissimè posse exhiberi, *Sennertus* Med. pract. lib. 1. part. 2. cap. 33. qu. 4. concedat, in apoplexia à sanguine ortum habente, vel etiam ubi sanguini humores jam permisti abundant, mox in principio non satis tutò usurpari monet, cùm humores fundendo & caput replendo morbum augeant. Qua de materia non minùs legi meretur *Phil. Höchstetterus* noster Observ. med. dec. 9. cas. 5. & Ill. *D. Paulus de Sorbait* observ. medic. cap. 7.

Quamvis autem in soporosis istis adfectibus Moschus conducat, & ipse tamen in Vigiliis compescendis, somnoque blandiori corporibus frigidioribus & humidioribus inducendo, aliquid confert; quem in finem Celeb. *D. Joh. Crato* in cons. 118. apud Scholz. Pilulas ex Specieb. diambr. diamosch. dulc. &c. nec non Electuarium cum eo parare edocuit, medicaminum horum calida atque odora virtute vaporum in Senibus contemperationi studens; quo de elegantiùs disserentem consulere juvabit Exc. *D. Wedelium* lib. 1. de medic. facult. sect. 3. cap. 1. necnon Cl. *D. Simonem Pauli* Quadripart. botan. class. 2. cap. de Iride.

In Epilepsia debitè adhibitus laude sua non caret. Quo itaque varii Pulveres antepileptici exornantur, quales delineant *Matth. Untzerus* ἱερονοσολογ. chimiatr. lib. 2. c. 11. *Pet. Joh. Fab.* Sap. univ. lib. 3. c. 15. *Laz. Riv.* l. d. c. 8. *Guern. Rolfincius* Chim. in art. form. redact. lib. 5. sect. 5. *Dispensat. Noric. ult. edit.* class. 1. sect. 5. pag. 38. & *Achill. Gasser.* in Syllog. obs. à *Welschio* edit. obs. 7. Inter externa quoque occurrit Emplastr. in *Frid. Hoff.* Thes. Pharmac. sect. 10. pag. 63. Moschum recipiens, id quod *Joh. Cratonis* inventum esse, ex Scholz. Epist. 161. constat, tam in pueris quàm senibus bono cum successu adhibitum. Cæterùm in specie puerorum in epilepsia eundem commendat *Jac. Primerosius* part. 2. de morb. puer. Eamq; Moscho cum vino subtili curatam refert *Th. Carth.* in *Welschii* Chil. 1. exoter. obs. med. 562. Quod ipsum remedium etiam ex *Georg. Küfnero Joh. Georg. Schenck.* exoter. exper. cent. 5. obs. 85. laudaverat. Ubi præfatus *D. Hoff.* in Clav. Pharm. Schrôd. lib. 2. c. 76. de Crolliano odorifero verba faciens, odoratis talibus multos excitari animadvertit, non quòd planè morbus indè tollatur seu curetur, sed quòd via præparetur: per virtutem enim odoris corpori communicatam sanguinem moveri, & cor supra modum refocillari. Ast si epilepsiæ causam, & Moschi naturam perpendere velimus, in ipso etiam morbo isto tollendo Moschum posse quandoq; efficacem esse, fateri cogimur, utpote quod, si non semper, ab acido tamen aliquo heterogeneo, nervosas cerebri partes irritante & vellicante sæpe oriri, tum apud plures est in confesso, tum & curatio per acorem illum hostilem absorbentia volatilia, quibus Moschus jure adnumeratur, & fixa ostendit.

Unde non minùs in Convulsionibus & Motibus convulsivis, parùm scilicet à morbo sacro differentibus, conducit, prout Balsami, in tremore manuum, jactigatione, spasmo, tortura, stupore, à *Petr. Foresto* lib. 10. obs. med. 99. & *Nicol. Pisone* lib. 1. de cognos. & cur. morb. c. 21. pro spinæ & nuchæ inunctione commendati, virtutem accessione sua exaltat. Et in specie Caninam sic dictam convulsionem citò, tutò, & jucundè Bolo moschato, l. c. cap. 12. exstante, curari *P. J. Faber* proponit.

Nec in Vertigine debellanda, dũ cerebrum infirmũ roborat, & vaporum, spiritus animales in motũ perversum concitantium, discussionem promovet, auxilium depe-

denegat. Cui nempe opitulari, capiti & naso illitum, *Conr. Kunrath* Medull. destill. part. 2. tract. 17. & *Franc. Fogeroles* de senum affect. part. 2. cap. 5. consentiunt, exemplisque salutarem usum testantibus comprobant *Martin. Rulandus* cent. 2. curat. empiric. 66. atque *Georg. Hier. Welschius* in observ. med. Reusner. 10. & Hecatost. 2. observ. med. 28. quibus meritò jungitur *Fidejustus Reineccerus* lib. 1. thesaur. chim. experimenta inter usu probata Linimentum ex oleo N. M. lil. convall. vel succin. ambra, moscho, & Zibetho adducens.

Moschi usus ophthalmicus.

Ingentibus & variis casibus oculi nostri patent. Qui cùm magnam partem ad vitæ simul & usum, & dulcedinem conferant, summa cura tuendi sunt: ut C. *Celsus* lib. 6. de re med. cap. 6. loquitur. Ubi nec Moschus salutarem denegat operam, cujus vires ophthalmicas tum recentiores, tum antiqui Medici nobis proponunt.

Hos inter inprimis *Ebn Sina*, robur oculis illum addere, eorum humiditates exsiccare, & tenues Albugines extergere fatetur. Quod & *Hachim Ebn Hunaim* pronunciat, Interpretum verbis sic apud *Serapionem* locutus: *Administratur in medicinis oculi, & abstergit albuginem subtilem, & desiccat ejus humiditatem.* Hinc Aqua fœniculi eundem solvere, oculisque immittere *P. A. Matthiolus* lib. 1. Herbar. cap. 15. præcipit. Et *Nicolaus Myrepsus* Aquæ suæ, sect. 24. de comp. medic. descriptæ immacerat, quam, præter alios usus, etiam ad albugines crassas & nubeculas oculorum probatam deprædicat. Albugo autem docente *Sennerto*, vel ab humore pituitoso, vel sero crassiori corneæ impacto, vel, quam major Autorum pars vulgò tradit, à cicatrice cùm oriatur, in hac posteriori specie curanda tantopere prodesse vix poterit, quæ emollientia, qua virtute is destituitur, potiùs requirit. In priori tamen vi sua resolvendi, attenuandi & discutiendi, ut & abstergenti locum utique inveniet, præcipuè cùm volatili sua tenuissima exhalatione densam corneæ tunicæ substantiam penetrare, ejusque lamellis sese insinuare egregiè valeat. Nec tenues ideo tantùm caligines istas, sed & crassiores paulò seri stagnantis concretiones & nebulas dissipandi robore pollet.

In constrictione etiam pupillæ ab humiditate orta Collyrium præscribit *Hieron. Mercurialis* l. c. cap. 35. cui Moschum adjungit. Cùm enim uvea tunica pupillam constituens ob humiditatem laxatur, & quasi enervata in se ipsam collabitur, vel ab ejusdem humoris nimio adfluxu, aut etiam humore flatuoso intumescit, Moschus eadem virtute, qua serosos humores disgregare, & juxta cum flatibus discutere, sicque partem exsiccare potest, hîc etiam operabitur, & naturalem parti temperiem restituet.

Quapropter in ipso quoque Suffusionis principio medelam aliquam conferet, atque ita non incongruè à *Joh. Bapt. Montano* cons. med. 84. & 101. Mixturæ cephalicæ, necnon Saponi, pro lotione capitis composito, fuit additus; aut alio modo administrari poterit.

Pelliculam ab eodem detrahi *Conr. Kunrath.* l. c. autor est, quæ oculis supercrescere soleat, quâ dum procul dubio πτερύγιον sive Unguem oculorum, quem nervosam membranam vocat *Celsus* lib. 7. cap. 7. innuit, num utilis in eo esse queat, meritò dubitatur, quia exsiccando quidem ulteriori ejusdem incremento obsistere, generatam autem vix tollere, nedum detrahere potens est. Licet aliquem faciliùs inveniat locum, si Pterygium nihil aliud esse dicamus, quàm carunculam in angulo interno oculi extensam, dum humore viscido, ut cum Cl. *Anton. Molinetto* loquar, imbuta caro illa, expandens se adinstar membranulæ, multam oculi partem obnubit, vid. ejus Dissert. anat. pathol. de sensib. c. 6. Quo certè in casu humoris istius viscidi fusionem, rarefactionem & dissipationem particulæ Moschi volatiles promittunt.

In Lippitudine porrò, sive Lachrymis involuntariis curandis locum invenit, non siccandi tantùm, & ita lachrymalia vasa constringendi vi quadam effluxum illum moderando, ipsumque abundantem humorem discutiendo, sed & cerebrum partesque nervosas ac glandulosas calefaciendo & roborando, sicque nimiam seri generationem & separationem præcavendo. Unde ita dictas Pleres cum moscho & ambra Species pro usu interno commendat *Piso* l. c. cap. 27. Moschum ipsum odorandum *Christoph. Wirsungus* Medic. part. 1. cap. 7. §. 7. consulit, & Collyrio *Joh. Mesue* de morb. intern. curand. immiscet.

Nec humiditates solùm morbosas, verùm & flatuosos oculorum adfectus, ceu *Constantinus Africanus* scribit, eadem efficacia dispellit; imò spirituum animalium vigorem & augmentum procurando, visoriis unà eundem fructum impertitur, sicque præstantissimam illam actionem, quam visum adpellamus, variis modis adjuvat atque emendat.

Moschi virtus in Aurium morbis.

Quàm miseranda Surdorum, & tædiosa Surdastrorum sit conditio, neminem, qui divini illius sensus, Auditus nempe, usum perpendit, latere potest. Illis autem medelam sæpè Moschus adferre promtus est. Quod jam olim *Averrhoes* tradidit, Surditati eum mederi testatus. Et *Hieron. Mercurialis*, *Galeni* doctrinæ innixus, qua medicamenta adfectibus istis adcommodata calefacientia, incidentia, extenuentia, & altè penetrantia esse debere monet, hisce tract. de aurium affect. Moschum adnumerat. Proderit autem, sive in tympano, sive in remotioribus magis partibus causa mali lateat. Illud enim ab humoris frigidioris adfluxu humectatum incrassescit, àque naturali sua tensione remittitur; hæ verò vel crassiore humore obliniuntur, implentur, ac ita allidentis aëris percussionem non, vel imperfectè sentiunt; vel denique ipsi spiritus animales cerebri intemperatioris culpa pauciores geniti parce admodum communicantur. Unde Moschus humores illos attenuans & discutiens, calorem torpidum suscitans, & spiritus adaugens, debitum siccitatis ac tensionis gradum, cavitatum puritatem, meatuum libertatem, spirituumque copiam abunde suppeditando, κώφωσιν & βαρυηκοΐαν quam optimè debellabit. Majorem hinc virtutē Oleum illud auri instillandum nanciscitur, quod ex *Alexandro Benedicto Joh Georg. Schenkius* obs. atq; exper. cent. 3. obs. 50. & cent. 7. obs. 67. adducit. Id quod, sed paulò, Moschi inprimis duplicato pondere, mutatum, magnoperè extollit *Bart. Montagnana* cons. 65. canon. 12. suum id inventum adserens. Aliud simplicius habet *Dom. Leonus* l. d. lib. 5. cap. 2. aliudq; cap. 5. Trochiscos etiam, usus tempore raphani & c. succo solvendos, cum Moscho parant *Joh. Zecchius* consult. 43. & *Fel. Platerus* Prax. tom. 1. lib. 1. cap. 8. Aurem insuper, post liquoris instillationem gossypio, quod Moschum conservaverit, occludere jubet *Reiner. Solander* sect. 1. cons. medic 4. idque aliàs etiam aëre frigido, humido & nebuloso observandum præcipit cons. 10. & 11. Non minùs in gravi auditu Liquores auribus dicatos eodem imbuere suadet *D. Bernhard. Verzascha* obs. med. 91. Moschum gossypio involutum auribus noctu indere *Rod. à Fonseca* t. 1. Prax. med. 14. idem etiam ad boreale & Aquilonium frigus arcendum *Aloys. Mundella* Epistol. medicat. 20. consulit. Tale remedium per-

perpetuò usurpatum Viduam quandam Delphensem à surditate satis diuturna liberaverat, apud *Forestum* lib. 11. observ. 15. Vid. quoque ejusdem observ. 7.

Similis remedii adplicatio depravato auditui, sive aurium tinnitui medetur, commendata propterea ab *Hier. Mercuriali* tom. 1. consult. med. 48. *Benedicto Silvatico* cent. 2. cons. 22 *Thom. Mermanno* lib. 1. consult. med. 33 aliisque. Cui & aliàs diversimodè opponitur; inprimis verò cum aliis distemperatus & mixtus auri instillatur, usui huic inserviente Aquâ à *Petro Bayro* Enchirid. pract. dist. 4. cap. 4. recensita. Vel Moschus cum aliquot olei fœniculi guttis, notante *Gregorio Horstio* lib. 2. de sanit. tuend. cap. 4. de bambace exceptus cavitati auris imponatur; ut plurima alia passim notata prætercam, quæ ab odoramento nostro non minimam virtutem mutuata flatulentos illos & vaporosos halitus, aërem aurium internum replentes & agitantes, versusque sensorium impellentes, valent dispellere.

In aurium dolore non minùs utiliter adhibetur, sive à flatulento spiritu, vehementer membranas tum in auribus internis, tum præcipuè in exteriore earum cavitate distendente, sive ab humoribus frigidis simulque acribus, & acore præsertim mordacibus ille proficiscatur. Hinc oleum moschelinum ab *Arnoldo Villanovano* Breviar. pract. lib. 1. cap. 31. Oleum chamæmelinum, vel Castoreum Moscho permixtum à *Petr. Andr. Matthiolo* lib. 1. Herbar. cap. 15. laudatur; & gossypio etiam moschato auris occlusio à nonnullis præcipitur.

Idem dolor, & quidem utplurimum à pure circa partem illam coacervato ac generato oritur, in quo casu Moschus pariter conferre creditur, teste *Theodor. Corbejo* Pharmacop. bipart. lib. 2. class. 1. sect. 2. cap. 7. Et *Forestus* multos, quibus auris sanie longo tempore maduerat, sola imposita bambace, in qua is reservabatur, curasse se l. c. testatur. Si enim serosi humoris collectio in aure, ob partis hujus intemperiem accidat, longiori dein in anfractu illo mora in purulentum quid ejusmodi facessens, vel etiam excrementitia ista humiditas ab aliqua cerebri humiditate p. n. vel imbecillitate generetur, & illuc descendat, corroborante virtute sua cephalica, & vi serosos humores discutiendi ac siccandi, ulteriori puris productioni posse Moschum resistere existimo.

Moschi vires in narium vitiis.

Cùm naribus inprimis dicatus videatur Moschus, quas benè temperatas, odoris sui singularem ob præstantiam, mirè adficit & demulcet, indignum laude ejus foret, malè adfectis iisdem opem si denegaret. Odoratus sanè nocumentis sive impedimentis, si ab intemperie frigida, utplurimum contingente, dependeant, alia inter etiam Moschum naribus haustum proponit *Joh. Mesue* lib. de morb. intern. Potestate itaque sua calida id præstabit; quamvis & alio modo languescentem, vel obliteratum sensum illum suscitare ac restituere valeat. Cùm enim ejusdem diminutio vel abolitio non organi solùm, quod odorabilium atomorum tum receptioni, membranæ videlicet narium internæ, nervosis à processibus mammillaribus & tertia nervorum conjugatione fibrillis copiosè instructæ, tum ad ipsum τὸ πρῶτον αἰσθητήριον delationi & dispensationi inservit, sive nervorum jam nominatorum intemperiei simplici, sed & obstructioni sit adtribuenda, reserationem horum particulis suis penetrantissimis utique promovet, pituitosos humores incidendo, ad exitum vel in vasa receptionem disponendo, organum roborando, sicque & atomis odoriferis ad nervosas fibrillas, spiritibusque animalibus, earundem vectoribus, ad ipsum cerebrum liberam viam sternendo. Quod agnoscens *Platerus*, ad olfactum excitandum sæpe Moschum ei esse offerendum statuit tom. 1. Prax. lib. 1. cap. 8. Ideoque etiam non inutiliter Pulveribus sternutatoriis eum in finem adhibendis permiscetur, cujus exemplum delineat *Franc. Oswald. Grembsius* Arb. integr. & ruin. hom. lib. 2. c. 1 §. 11.

In Fœtore quoque narium passim adhibetur, quem non tantùm odoratissimis suis moleculis palliando vel obfuscando quasi, sed & ipsa in causæ remotione operam suam conferendo, emendat. Cùm enim semper alicui partis intemperiei humidæ, imò putredini etiam debeatur, unde exhalantes fœtidæ moleculæ ad sensorium delatæ graviter illud inficiunt, Moschus vi sua exsiccatoria, balsamica & aromatica intemperiem corrigit, & putredinis fomitem ac subjectum alterat atque extinguit. Quapropter *Guil. Rondeletius* lib. 2. de compos. med. in Unguentis ad Ozœnas præparandis odorata, Moschum &c. admiscendum, & *Riverius* tom. 2. Prax. sect. 3. cap. 4. ad fallendum tetrum istum odorem Galliam moschatam in vino odorato dissolutam sæpe esse attrahendam monuerat. Quod ipsum etiam remedium in *Gesneri* Evonymo, & *Sennerti* Medicina practica producitur. Mesue quoque Pilulas oleo nardino, vel aqua rosarum solvendas, aliasque naribus insufflandas, huic usui destinatas l. c. descripserat.

Usus Moschi in oris fœtore, & odontalgia.

Cùm perquam molesta sit adstantibus ex ore fœtida quorundam exspiratio, imò ipsis etiam symptomate hoc adfectis noxia, continua nempe inspiratione pulmonibus & consequenter vitali sanguineo liquori spiritibusque vitalibus, nec non ipsis quoque animalibus communicata, rectè omnino Medici emendationi ejusdem omni tempore studium & operam impenderunt. Cui fini Moschum nostrũ dicare non omiserunt. Id quod *Ebn Sina* docere verbis Arabibus voluit: Quæ licet ab aliquibus: *Animam reddit fœtentem*, vel: *facit oris fœtorem, quando porrigitur in cibo*, vertantur; alii tamen: *Animam pellit fœtentem*, legunt, nonnulli verò simpliciter interpretantur: *evaporat*, & præciso fœtore, quem quidam tunc generari persuasum habent, ne quidem in rebus coctis eum vim suam amittere censent: Prout hæc supra laudati *F. Frischmuthii* benevolæ communicationi debeo. Ubi sanè alteram versionem esse præferendam existimo. *Ebn Sina* utique textui illi titulum *Decorationis*, uti *Gerardus Carmonensis* vertit, præposuit, eo ipso, de Moschi virtute, quæ ad corporis, & in specie oris decorem conciliandum efficax est, sese acturum innuens. Neque experientia aliud persuadet, quæ cibis odore forti alio non præditis recenter injectum odoris suavitatem, non fœditatem conciliare ostendit, indeque ori ingestos cibos hosce fragrantes atomos ei inspirare, ac tetros reliquos supprimere, consequitur. Namque fœtorem radicitus tollere licet rarò soleat, egregiè tamen sulphur illud impurius atomis suis purissimis sulphureis emendat atque obnubilat. Hinc parum Moschi si manducetur, oris fœtorem palliari, *Joh. Platearius* perhibuit. Quo sensu etiam eum à rebus fragrantem odorem spirantibus obscurari, Moscho nempe, Trochiscis bechicis albis cum eo paratis, Moschardinis, Confectione alkermes, Aquâ rosarum cum Moscho odoriferâ, Nob. *Melch. Sebizius* Spec. med. pract. part. 2. sect. 4. cap 25. tradidit. Nec alium in finem Aquæ oris collutioni dicatæ à *Guintherio Andernacensi* de Med. vet. & nov. com. 2. dial. 8. immiscetur. Quibus selectiora addantur, quæ ex Moscho parata exhibet remedia Ill. *Guern. Rolfincius* Ord. & meth. medic. specul. comment. lib. 7. sect. 2. cap. 11. Licet in ipsa insuper mali hujus causa tollenda non

non omnem operam deneget. Uti enim gemina cura ejus vel in sordibus circa dentes & gingivas hærentibus emundandis, vel in putredine, si quæ partibus quibusdam in ore subest, tollenda consistit, ita Moschus sulphureis suis, calidis & siccis particulis ejusdem exsiccationi opitulabitur, quin & ventriculi cruditates, aut pulmonis ulcera cùm sæpe in culpa versentur, idem virtute suâ stomachicâ, caloris naturalis confortationi debitâ, pulmonibusque amicâ, quâ de inferiùs discurrere dabitur, ne generari tam promtè queant, ansam præscindet. Quò respexisse puto *Alexandrum Benedictum*, Tragematum mixturæ additum oris halitum commendare, scribentem, quibus jungere licebit Vinum & Electuarium, à *Bened. Victorio* lib. 1. cap. 11. tanquam experta remedia singulariter commendata. Sed hujusmodi ad odorata nonnisi post ipsius causæ sive putredinis remotionem esse deveniendum *Joh. Bapt. Montanus* advertit, cùm aliàs fœtor magis adaugeatur, quem tamen metum esse inanem ipse usus demonstrat, modò particulis odoratis in decente quantitate oris cavitas imbuatur, atque mephitis exhalans summo in gradu non sit fœtidissima.

Quid in dolore dentium præstare queat, ex relatione laudatissimi *D. Wedelii* constare potest, qui in Marchia superiori Belgam militem vidit, odontalgiam miro cum adplausu in plebeiis grano uno vel altero piperis in cochleari aquæ leviter cocto, in divitibus autem grano uno moschi, saltem in cochleari super prunas calefactione facta, curantem, dum liquorem istum tepidum in aurem lateris adfecti injiciebat. Cujus medelæ rationem ex Anatome patere, ejusdem *Wedelii* eruditum est judicium, succedente scilicet, ob consensum meatus palatini & nervorum, eorundem roboratione, ac discussis humoribus serosis frigidis ac dolorificis. Similes innuit vires *Georg. Bertinus* lib. 18. medic. cap. 16. dum frigidum dentium dolorem mitigare perhibet, non determinato tamen ejusdem operandi vel utendi modo, quem tamen ad normam prædictam Wedelianam posse exigi, sufficiat.

Moschi vires pectorales & pneumonicæ.

Missis jam superioribus corporis partibus, ad medii ventris considerationem progredior, ibique Pulmonibus prodesse Moschum deprehendo. Ut ideo Thoracicis calefacientibus, attenuantibus internis rectè eum adcenseant *Mich. Schonbornius* pag. 60. Manual. med. Pract. & *Joh. Tilemannus* sect. 2. de mat. med. ac inter specifica Arteriaca reponat *Gothofr. Môbius* Synops. epit. medic. pract. tab. 18. Idque nec Sinenses latere Medicos, ex *Mich. Boymii* Flora Sin. discimus, qui pectori malè adfecto prodesse, & humores abigere malos statuunt.

Quapropter in Asthmate inprimis, ut singulare adpropriatum, passim adhibetur. Sic in Trochiscos pectorales ab *Augustanis* meis, in Elixir pectorale asthmaticum à *D. Guern. Rolfincio* Chim. in art. form. red. lib. 4. sect. 2. cap. 3. in Tragema pectorale Dissert. chim. de ♀. cap. 13. recipitur. Trochiscos suos, Aliptæ moschatæ nomine descriptos *Nicolaus Alexandrinus* pueris asthmaticis & pectoris angustiâ, vel anhelitûs difficultate pressis commendat tr. de comp. medic. cap. 368. nec immeritò, non styracis tantùm & ladani, sed & ipsius Moschi intuitu, ut ideo haud obstare queat, quòd *Johannes de Sancto Amando* in exposit. ob odorem solùm, non virtutem pectoralem, hunc esse additum voluerit, quæcunque enim *Nicolai* fuerit intentio, sufficit, quòd virtus ista Moscho ratione nullâ denegari possit. Celebre autem inprimis, atque à plurimis laudatum est medicamentum, de quo *Joach. Camerarius* in Hort. med. & philos. cap. de croc. pag. 50. sequentia habet: *Crocus adeo est thoracis affectibus amicus, ut sint qui ad ℈ß. atque etiam unum, cum dimidio moschi grano & vino optimo calido, propinando asthmaticos curaverint. Ad respirationem ex nimio frigore prohibitam eodem modo plurimum conducit.* Quod ipsum, paulò tamen immutatum, ab aliis quoque recensetur, prout *Osvald. Gabelkhoferus* lib. med. part. 1. sect. 2. croci scrupulo moschi grana duo, vel croci granis novem moschi grana tria misceri admonet, & Nob. *D. Joh. Ferdin. Hertodt* cap. 7. Crocolog. in Moschardinos crocatos croc. ℈j. & moschi ℈ß. cum sacch. & tragacanth. decoct. rad. ireos solut. redigit, atque in magna morbi istius ferocia Pilulam ex croci gr. iij. opii gr. iiij. moschi gr. j. *Petr. Poterius* curat. & observ. cent. 3. cap. 22. exhibet. Conferantur quæ hoc de remedio *Welschius* Exoteric. curat. & observ. med. chiliad. 1. obs. 144. memorat. Vid. etiam *D. Dan. Sennertus* Med. pract. lib. 2. part. 3. cap. 2. Nec tantùm hac ratione deglutitus, sed etiam in vaporem resolutus ad pulmones detruditur. Quale suffumigium, ut vocant, humidum ex Moscho in decocto seminis ocymi soluto prostat apud *Jul. Cæs. Claudinum* consult. med. 120. & *Joh. Freitagium* Autor. med. lib. 2. cap. 25. Scilicet cùm Asthma sæpe ab humore crasso & viscido, bronchia pulmonum obstruente oriatur, Moschus virtute suâ attenuante eundem resolvit, & faciliorem ad ejectionem disponit. Quin & dum à tenuium serosorum copia non minùs quandoque inducitur, illam quoque calidâ suâ potentiâ diminuere valet. Quod si in ipsis vesiculis, aut venosis, nervosis, vel lymphaticis pulmonum vasis causa mali lateat, inque iis vel sanguis vel serum coagulationem passa fuerint, vaporesve aut flatus ea distenderint, rarefaciendo, resolvendo, discutiendo non parum emolumenti promittit.

Ex quo insuper vis ejus auxiliatrix in Tussi patescit, quem ideo *Joh. Crato* in Oxymel consil. 79. descriptum immiscuit, & Pulvere cum Trochiscis galliæ moschatæ parato feliciter in quodam infantulo se usum fatetur *Phil. Gruelingius* cent. 1. curat. 45.

Nec dubito quin & in ipsa Phthisi aliquando conducere queat, cùm *Galenus* ad exsiccanda pulmonis ulcera Hedychroum, spicata & foliata Unguenta assiduè naribus admota laudaverit, & *D. Christian. Langius* Miscell. curios. med. cap. 9. penetrantem Odoramentorum fragrantiam phthisicis summum solamen adferre perhibuerit; id quod non tantùm exsiccando ulcus, & expectorationem promovendo, sed & sanguinem insigniter corruptum restituendo præstare *D. Hermann. Grube* de simpl. med. facult. cognosc. sect. 3. art. 4. commentatur. Et secundùm *Willisium* part. 2. Pharmacent. rat. sect. 1. cap. 6. Vaporationes & Suffitus in Phthisi nondum deplorata plus quàm alia quævis remedia interdum prodesse solent, quatenus pulmonem ipsum attingunt, adeoque adfectione immediatâ materiam impactam solvunt, expurgant, exsiccant, aciditates p. n. destruunt, à putredine vindicant, corroborant, ejusque ductus aperiunt.

Tandem & à *Sennerto* l. c. part. 2. cap. 17. memoratum aliorum εὐπόριστον in Pectoris vulneribus penetrantibus (quorum in curatione, sanguinis etiam, qui in thoracem effusus est, evacuationem indicari prædixerat,) adduci meretur, nimirum: *Si accepto vulnere nullus sanguis effluat, isque in pectore detineatur, æger granum unum moschi sub lingua teneat. Ita enim statim sanguis fluere incipit; quod nonnulli pro secreto habent.* Licet verò in sanguine commovendo Moschi virtus negari nequeat, utrùm tamen in exigua adeò mole, & tam repentè sanguinem, eumque vel ob extravasationem jam grumefactum, expellere queat, nonnihil dubito; & sanguinem, si quis ab ejus usu efflueret, ex ipsis potius vasis in labia vulneris dehis-

centibus proditurum, ſuſpicor;ſicque uſus iſte Moſchi tantopere probari haud deberet. *Höferus* tamen Herc. med.lib.2.cap.3. remedii hujus aliam paulò rationem adſignat: *Ubi in pectoris vulneribus*, ſcribens, *ſanguis nullus profluit, ne in cavitatem ruat, immitte ori ſub linguam gr.j.moſchi*, &c. Sed neque hoc modo ſatisfacit. Sanguinis enim è thorace ſic perforato effluxus ſiſtetur,ſive quod vaſa ſponte cruorem ſtillare intermittant, ſive quòd vulneris labiis concidentibus exitus ei denegetur:Si illud, Moſchi exhibitione vitalis liquoris non neceſſaria, imò periculoſa expulſio tentatur: ſin hoc, niſi labia vulneris arte dilatentur, & æger ſitu conveniente locetur,fruſtraneus erit Moſchi conatus, ſanguine aliàs facilè non minùs in ipſam cavitatem penetraturo.

Moſchi virtus cordialis.

Quàm inſigne in corde roborando, illudque à quamplurimis malis vindicando robur inſit Moſcho, tum crebra experientia,tum infinita penè Medicorum docent teſtimonia. Sic *Haly Abbas* Theoric.lib. 5. cap. 33. confortandi ejus facultatem proponit, eamque in cordis intemperie frigida, mediante Sirupo pomorum, cum moſcho, ſpica & aromatibus condito, vel per Confectionem Diamoſchi dulcis cum vino, in Pract.lib 6.cap.16. propinat. Simile eum mactat encomio *Ebn Sina*, epotumque & illitum *Matthiolus* omnibus cordis adfectibus opem præſtare adfirmat. Cor etiam confirmare *Setho* dicitur. Et in *Raym. Lullii* lib. 3 Secret. medicamenta inter cordialia Galangam, Meliſſam,& Moſchum eſſe mirabilia, ſcribitur. Idem innuere voluit *Marſil.Ficinus* lib. 3 de vit. long. cap. 1. dum ſolaribus medicamentis eum adpoſuit,Solem verò cor vitalemque ſpiritum ſignificare, tum alii, tum idem *Ficinus* cap. ſeq. 6. adnotat. Et quidem calefacientia eſſe,quibus Mars & Sol dominantur, in Iatromathematicis *Pſeudo Hermetis* legitur, quæ inter πάντα τὰ εὐώδη, *omnia grati odoris* in ſpecie recenſentur. Hinc liquorem exornat cardiacum apud *Angel. Salam* tract.2.de var.Chimic.& Galen.errorib. Spiritum in *Andr.Tenzelii* Exeg.chim.part.1.ſect. 1. Aquam apud *Joh.Agricolam* animadv.in Poppii chim. part. 2. Sirupum in *Diſpenſatorio Norico Novo*, claſſ. 2. ſect. 2. & Londinenſi pag.100. Nec decantatum illud cordiale magnum Anglicum *Walteri Rawlichii* inter præcipua ingredientia eundem reſpuit, cujus examen *D. Albert.Otho Faber*,Reg.Maj.Angel Medicus & Chim. Prof. publico ſcripto edidit, Germanicè etiam nuper *Medicina experimentalis Digbæana* parti ſecundæ, Noricis typis excuſæ,adnexum, ſed falsò *D.N.de le Febvre* adſcriptum. Hinc porrò externè Balſama cordialia ingreditur, quale eſt illud *Schonbornii* Manual. pract. pag. 98. memoratum. Hinc Peruanos etiam ad Epithemata cordis uſurpare, in *Joh. Fabri* Hiſt. nat. Mexic.recenſetur. Quâ verò id ratione peragat,lib.2. Meth. ad prax. clarum quodammodo facere laborat *Joh.Heurnius*, & Simplicia quædam ſpiritus lætiores reddere ſcribit, totâ,ut ajunt,ſubſtantiâ, quædam autem apertâ & occultâ potentiâ permixtis, iſtis Rubinum, Sapphyrum &c. his Moſchum &c. adnumerans. Quam tamen à multis creditam occultam confortandi proprietatem rectiùs alii non admittunt. Genuinam rationem in compendio exhibuit Nobil. *D. Wedelius* Theorem.med.part.5. ſect. 7. theor.15. *Cardiaca vel rarefactionem ſanguinis ſecundùm naturam reſtaurant,vel præternaturalem impediunt,vel reſolutionem ſanguinis auferunt,vel grumeſcentem reſolvunt*, & theor. 16. *Rarefaciunt tum ſulphurea ſpirituoſa &c. tum ſalina &c. volatilia*, nec non theor. 19. *Quæ ſtatum ſanguinis in motu, calore, conſiſtentiâ reſpiciunt, ſunt Cordialia.* Moſchus autem cùm ſulphure ſpirituoſiſſimo & ſale volatili abundet,his mediantibus,ſanguinem ad grumeſcentiam pronum reſolvere, ac partes ejus in debita unione conſervare, frigidum, effœtum ac torpeſcentem particulis activis calidis inſtruere, rarefacere, ac conſequenter etiam ſpiritus languidos ſuſcitare, deficienteſque reſtituere aptus eſt;ſive jam per poros corporis cutaneos intret, ac externè admotus ſanguini & lymphæ præterlabenti ſeſe adjociet,ſive cum aëre per fiſtulam pulmonariam ad pulmones deferatur, ſive ſtomacho oblatus, venis vaſiſque lymphatis & chyloſis ſe inſinuet, ubique ad ſanguinis vivifici miſcellam tandem deportandus. Et ſic vigore ſanguini aucto vel reddito, ipſum etiam cor roborare dici poteſt,quatenus motus ejuſdem à ſpirituum vitalium, h.e. partium ſanguinis ſubtilium defectu impeditus, ab alterato ac mirificè correcto ſanguine corrigitur ac immutatur. Conf. Cl.*Grubius* l.c. ſect.7.art. 2. Quin & cephalica Moſchi virtus, quâ nervorum incolas,animales ſpiritus, grata ejus fragrantia demulcet, ſuſcitat,auget, cordi non exiguum addere robur,dici debet,ita ut ſpiritus iſti copioſi & vegeti influentes actionem cordis in ſanguine elaborando,vigorando & circumpellendo egregiè adjuvent, quo de uberiùs agit *Thom.Willis* Pharmac. ration.part.2.ſect.6.cap.1. Quàm potenter verò odorata ejuſmodi confortandi virtutem ſuam exſerere queant, cùm viribus ſic ſatis integris ad ipſum cor penetrent, ſingulari obſervatione docuit Exc. *D. Joh. Sigiſm. Elsholzius* in Ann.VII. Ephem.Germ. Curioſ. obſerv. 225. Unde etiam virium per odores reſtaurationem meritò tantopere extollit *Helmontius*,quos contactum immediatum cum ſpiritibus vitalibus ſervare, tract. Complex.atque miſtion.elem.figm.§.34.ſcribit, & tr. Imag.ferm.imprægn.&c.§.18.& 19. odore ſpiritus delectari adſerit,eò quòd odor illos, etiam abſtractos, immediatè attingat,ac penetret.

Moſchi uſus in quibuſdam cordis adfectibus.

Nunc famoſiſſimis cordis paſſionibus, Palpitationi,Lipothymiæ & Syncopi quàm eximiè conferat,ſpeciatim inquirere adlubeſcit.

Et Palpitationi imprimis mederi, *Ebn Sina* ſcripſerat. Quod ad illam tantùm alii reſtringunt, quæ vel flatibus,vel intemperiei frigidæ ortum debet. Quamvis non deſint,qui & in cauſa calida eundem non planè excluſum velint, ceu *Marc. Gatinaria* Prax.med. cap.30.in ſimili caſu aërem ad frigiditatem per odores frigidos,aceti,roſarum,camphoræ,alterandum,ſemper tamen odoriferum aliquod & aromaticum calidum, Moſchum &c. eis jungendum eſſe ſcribit, *ut faciant frigida penetrare*; Supervacaneâ prorſus curioſitate, cùm & frigida iſta credita odorifera per ſe ſatis ſuperque in corpus penetrare valeant,ipſaque experientia edoceat, nec oleum igni addere conveniat. Adfectum autem hunc humoribus, ut & vaporibus frigidis utplurimum deberi, quandoque etiam à ſanguinis craſſi multitudine, vaſa ſanguifera & cordis ventriculos nimiùm gravante, aut lymphæ in pericardio magna copia concitari, communior jam olim fuit ſententia Cl. *Franciſcus de le Boë Sylvius* lib. 1. Prax. med.cap.35. humoribus flatibuſve multùm viſcoſis ſimulque acribus, & præſertim acidis potiorem cauſam tribuit. *Williſius* verò vitium hoc maxima ex parte aut ſanguini, aut vaſis cordi adpenſis l. c. cap.3. imputat, ibi nempe ſanguinem aquoſum, particulis ſegnioribus & non ſatis activis conſtantem, ideoque ad efferveſcentiam minùs aptum, è cordis ſinibus non liberè & expeditè ejici,unde ſtagnando adcumulatus, à corde ſummo niſu propellatur, aut etiam grumeſcens, ſanguinis exilitionem liberam & totalem impediat: hîc verò cauſam merè convulſivam adeſſe, quâ nervi arteriæ aortæ trunco circumligati, eum coarctando ſanguinem è corde non niſi per minutas portiones

tiones

ſiones exſilire permittant. Sanguinem itaque in concretionem iſtam abeuntem, ſero craſſo, viſcoſo mixtum, aciditate inimicâ contaminatum, vaporibus flatibusve turgidum, innatis activis particulis depauperatum, Moſchus egregiè ad ſtatum naturalem reducere poteſt, dum ſulphureis ſuis & ſalinis tenuiſſimis atomis maſſæ ſanguineæ debitam fluiditatem tribuit, principia ejus activa evehit, multiplicat, craſſos humores attenuat, acorem hoſtilem extinguit, vapores & flatus diſcutit, ſicque naturalem ſanguini motum reſtituit; imò ſpaſmodicas etiam affectiones fugat virtute ſuâ, quâ cerebro nervisque gratus adeo exſiſtit, ſpiritus nempe tumultuantes ſuaviter ad tranquillitatem deducendo, ut & irritantem cauſam enervando. Hinc ſpiritum ſuum, quem ita vocat, regium, Moſcho imbutum, in ejuſmodi pathemate maximè proficuum ſe deprehendiſſe *D. Frid. Hoffmannus* Meth. med. lib. 1. cap. 19. ſcribit. Et præter alia, Trochiſcos inprimis moſchatos deprædicat *Jacob. Hollerus* de morb. intern. lib. 1. cap. 29. Salutare Electuarium *Epiphanius Ferdinandus* obſerv. medic. hiſt. 22. quo, ut & Confectione alkermes, Diamoſcho dulci, nec non Pomo odorifero, Epithemate, ac Sacculo cordialibus, moſchatis, Viduam quandam à magna cordis palpitatione cum animi deliquio liberaverat. Et Unguentum exhibet *Laz. Riverius* tom. 1. Prax. med. lib. 7. cap. 2. ex Ung. roſ. ol. cinnam. & caryoph. moſcho & ambra confectum; quamvis Unguento roſato axungiam gallinaceam, ob majorem penetrantionem (quæ tamen hîc neceſſaria tantopere haud eſſe videtur) *Joh. Crato* in conſil. Scholz. 104. præferat. Videatur etiam *Euſtach. Rudius* lib. 1. de hum. corp. affect. cap. 54.

Porrò ἐκλύσεος & λειποψυχίας, exolutionis & deliquii animi Moſchus præſentaneum eſt remedium, prout in defectione cordis ex frigore & membris deficientibus confortantem ejus vim recenſet *Iſaac Iſraëlita* lib. Pantechn. 5. theor. cap. 104. Utilem quoque eum ad revocandos animo deficientes viriumque reſolutionem *Sethus* pronuntiat. Atque præter experientiam ratio idem dictitat, à vi ejus rarefaciente penetrantiſſima petita, cùm uterque adfectus à ſanguinis circulatione, ob hujus coagulationem, & ſpirituum influxum imminutum vel inhibitum proveniat. Tenues itaque atomi illæ corpus ingreſſæ non ſanguinem ſolùm torpentem craſſiorem alterant, attenuant, eique volatilia ſua effluvia confundunt, ſed & languentes animales ſpiritus excitant, ſicque continuato itinere ipſam etiam cordis regiam invadunt, priſtinam ei ſerenitatem motumque reſtituentes, ſive jam per ſe, aliis ſolidioribus, liquidioribusve corporibus permixtus ori immittatur, naribus objiciatur, aut alibi cutaneis poris adponatur. Prout eum in finem internè & externè adhiberi poteſt Elixir vitæ, nec non naribus & ori inſufflari Pulvis, à *Guil Fabricio Hildano* lib. de gangr. & ſphac. cap. 20. deſcripta.

In ipſa tandem Syncope eum auxiliari, *Averrhoës* lib. de reb. marin. tradidit, quæ cùm gradus ſaltem magnitudine à Lipothymia & Eclyſi differat, eundem juvandi modum pariter obtinet. Atque virtutem hanc tam in acceſſione, quàm extra ipſam exſerit, quare eundem per ſe, aut in Sacculis vino odorato conſperſis admoveri debere *Chriſtophorus à Vega* de arte med. lib. 3. ſect. 6. cap. 9. monuit, cùm vitali & animali ſpiritu per illos recreato, vires quoque ſubitò recreentur; *Nam*, addens, *quandoque vidimus imminentem acceſſionem ſyncopes bonis odoribus, naribus admotis, propulſatam*. Moſchum ſimiliaque jucundè odorata non ſaltem ægrotantis naribus admovenda eſſe, vult *Dionyſ. Fontanonus* de morb. intern. curat. lib. 1. cap. 2. atque ex eo *Nicol. Piſo* de cogn. & cur. morb. lib. 1. cap. 17. ſed & tenuiſſimum in pulverem redacta naribus inſufflanda. Et in Pract. theor. empir. *Joh. Marquardi* in paroxyſmo Aqua roſarum cum pulv. caryoph. & moſcho remixta circa infirmum ſpargenda, extra tempus verò illud Sacculus moſchatus geſtandus proponitur. Internè autem conducit medicamentum, quod ex quodam Hugone *Petrus Aponus* addit. in I br. Meſ. de Morb. int. cur. adducit, integram Moſchi drachmam recipiens, Pulvis item cum Aqua perlata *Claud. Deodati* lib. 3. Pan h. hygiaſt. cap. 33. nec non Electuarium *Petri Hiſpani* (qui poſtea, cùm Pontifex Romanus eſſet creatus, *Johannes XXI.* dictus fuit, Vid. *Platina* de vit. Pont.) in Theſ. paup. cap. 23. deſcriptum.

Moſchi virtus hepatica.

In hepate curando Moſchum aliquod ſymbolum conferre, *Albertus M.* de rer. propr. exiſtimat, dum in ejus imbecillitate illum commendat, & *Zacutus Luſit.* Medic. princ. hiſt. lib. 3. hiſt. 9. hepar. frigidum ab eo ſanari, edocet. Unde etiam à *Petro Joh. Fabro* tr. inſign. curat. var. morb. cap. 69. in curatione juvenis hydropici, anaſarcâ laborantis, ad hepar & ventriculum roborandum, Electuarium moſchatum per menſem feliciter cum ſucceſſu uſurpatum fuerat. Quibus ſanè contradicere vix quiſquam ſuſtinebit. Si enim varias ſanguinis dyſcraſias, & in ſpecie, quam frigidam vulgò vocant, conſideremus, ſanguis autem copioſè ad hepar feratur, eo ipſo frigidam ei intemperiem vel hac ratione communicari, nemo diffiteri poteſt, à quo etiam imbecillitas ejuſdem, ob contingentem unà ſpirituum paucitatem & inertiam, ortum habet. Hiſque poſitis, cùm ſanguis craſſeſcens & effœtus promtè ſtagnare, inque viſcere cumprimis illo, tot minutiſſimis vaſis copioſè inſtructo, obſtructiones parere ſoleat, imò nec bilem inertem & viſcidam ſufficienter colare & à ſanguine ſeparare hepar valeat, talique interum ſtatu hydrops facilè producatur, Moſchus ubique remedium adfert, calorificis ſuis particulis intemperiem frigidam corrigendo, ſpirituum defectui ſuccurrendo, ſanguinem attenuando, atque ad motum majorem incitando, imò iiſdem ſulphureis ſuis & alcalicis ſpirituoſis ac revera bilioſis atomis inopiam bilis ſupplendo, viſciditatem reſolvendo, inertiamque ſtimulando.

Moſchi vires ſplenetica.

Nunc, quid in morboſo liene curando efficiat Moſchus, paucis inſuper indicandum erit.

In melancholia quidem hypochondriaca, lieni utplurimum (utpote quod viſcus ſæpe hîc coadfici certum eſt) adſcriptâ, ejuſdem uſus ſupra jam fuit oſtenſus, ubi de Capitis morbis agebatur, cùm tamen hæc non aliam tunc, niſi quà genus capitis vel cerebri ſobolem, animales, ſpiritus, læſam reſpicit, conſiderationem ſubierit, meritò hîc etiam in adfectum illum, hypochondriacum dictum, melancholici quid ferè ſemper habentem, inquiritur. In quo Moſchum confortantis præcipuè vicem ſubire paſſim docetur. Prout *Malachias Geigerus* tract. de melanch. hyp. cap. 12. & 28. ejuſdem uſum externum, & cap. 27. internum quoque commendat. Et in Elixirio citri cordiali *Rolfinciano* Moſchum vires cordis in tali caſu graviter laborantes mirum in modum reficere in *D. Herm. Grubii* Analyſi mal. citr. cap. 2. art. 1. Cùmque ideo etiam confectionem ſingulariter prodeſſe apud *Paul. Zacchiam* lib 1. cap. 32. de affect. hypoch. legitur. Verùm & in ipſa morbi cauſa, ſive melancholico humore præparando, *Riverii* judicio lib. 5. Inſtit. medic. part. 2. ſect. 1. partic. 1. cap. 4. conducit: qui equidem, cùm frigidus, ſiccus, craſſus & terreſtris eſſe ſtatuatur, talia potiùs, quæ juxta cum calefaciendi, attenuandi & incidendi virtute humectandi unà vim obtineant, requirere creditur; impoſſibile tamen judicat *Riverius*, aliquod reperire medicamentum, quod calefaciat &

attenuet

attenuet, ſimulque humectet, unde effectum hunc aliorum admixtione, quæ peculiarem humectandi vim præ ſe ferant, eſſe obtinendum. Quæ cuncta nunc rigoroſiùs diſcutere non lubet; mihi ſufficit, quòd Confectionem alkermes & Diamoſchum dulce præparantibus iſtis adjunxerit. Cæterùm ſi in hoc quoque viſcere copioſa & minutiſſima vaſa ſanguifera, adeoque faciles in iis à ſanguine & humoribus junctis craſſioribus, tartareis ac evanidis obſtructiones & inflationes, ut & humoris ſeroſi, naturaliter ibi, ſecundùm quoſdam, ſegregandi in acorem vitioſum, humori melancholico Veterum reſpondentem, pronitatem perpendamus, quid Moſchus hîc præſtare queat, ex ſæpiùs jam dictis principiis ſponte eluceſcit, quibus nempe ſanguinem ejuſque ſerum attenuat, vigorat, in motum liberiorem agitat, ab acore inimico liberat, flatuſque exortos diſſipat.

Uſus Moſchi ſtomachicus.

Ventriculo Moſchus ſalutares inſpirat atomos, eundem confortantes, coctionemque ciborum promoventes. Ad ipſum enim non minùs, quàm ad alia prioris ævi odorifera pertinet, quod *Galenus* lib.8.de comp.med.ſ.l.cap.3. quemadmodum ſcilicet graveolentia omnia ſtomachum ſubvertere ſoleant, ſic odorifera confortare, ſcripſerat. Ut ideo benè ſtomachica inter medicamenta ſimplicia à *Joh. Georg. Macaſio* lib.2.Prompt.mat.med.ſect.10.cap.9.fuerit relatus, & à *Ioh Guintherio Andern.* de medic.vet.& nov.comm. 2.dial.5. ventriculum corroborare & exſiccare, nec non humores in eo pituitoſos à putredine vindicare perhibeatur.

Hinc ad intemperiem ejus frigidam alterandam Moſchus à *Sebizio* laudatur part.4.Manual.pract.ſect. 1.cap.2. atque Sirupo, ad ventriculi frigidi ac phlegmate vitioſo laborantis curationem deſtinato, à *Conſtantino Africano* lib.de ſtomach.cap.11. ut & Diaromati ad frigiditatem ſtomachi ex phlegmate præſcripto permiſcetur. Externè etiam, inter ventriculum calefacientia, Ceratum *D. Ioh. Tilemannus* ſect. 2. de mat.med.eodem exornat, Scutumque ſtomachicum, mediante cotone moſchato, autore *Caſparo Bravone de Sobremonte Ramirez* ſect.6.Tyrocin.pract. cap. 9. effingitur.

Eam ipſam ob cauſam & ventriculi inflationi ſuccurrit. In hoc ſiquidem ſymptomate, *Sebizii* judicio l.c.cap.8. flatus diſcutiuntur & ventriculi calor augetur iiſdem remediis, quæ in frigida ejus intemperie proſunt. Sic *Arnoldus Villanovanus* Pulverem huic ſcopo optimum, cum vino vel cibo ſumendum, lib.2.Breviar.Pract.cap.13.& *Thom. Fienus* lib. de flatib.cap.18.Unguentum, regioni ventriculi inungendum, deſcribunt.

Nec minùs dolori viſceris illius idcirco medetur, prout contra ſtomachi dolorem ex frigiditate Moſchum ſimpliciter cum vino, vel aliis exhibendum eſſe *Platearius* cum *Iſidoro* præcipit.

Sic in Cardialgia, purgato priùs ventriculo, Electuarium Moſcho conditum proponit *Petr. Ioh. Faber* Sapient.univerſ.lib. de morb. ventr. cap. 3. Et celebre, nec inelegans eſt Emplaſtrum ex ambra, alypta moſchata, & ſtyrace concinnatum, à *Nicol. Monardo* ſimpl. med. hiſt. cap. 7. delineatum. Quam ipſam quoque Maſſam in Pilulas redactam flatus diſcutere, adpetentiam excitare, & concoctionem juvare, idem Autor perhibet. Debili nempe ciborum digeſtioni juvandæ Moſchus non minùs conducit, ideo Pulveri aromatum in *Meſues* Antidotario, Spiritui vini aromatizato *N. de le Febvre* part.2.Chim. nec non Aromatico roſato Gabrielis additus, in quo Moſchum cum Ambra &c. ut baſin eſſe conſiderandum, *Gabr. Fallopius* de comp.med.cap.30. ſtatuit. Externa inter præcipu èmemorandum eſt Ceratum ſtomachicum, Monardiano illi ferè ſimili, quòd Regi Hiſpaniæ ejuſque Proceribus eſſe familiare, in *Ioh. Prævotii* Hortulo med. pag. 15. refertur, ab Exc. etiam *D. Caſp. Theoph. Bierlingio* Adverſ. Curioſ.append.cap.23.pag.144. ſed paululum aliter enarratum.

Et in ſpecie Puerorum debili ſtomacho convenire medicamenta moſchata *Sebaſt. Auſtrius* cap. 36. de puer. morb, ejuſque Commentator *Nicol. Fontanus* conſentiunt.

Nauſeam inſuper abigere, & adpetitum reſtituere, *Ebn Raſæus* autor eſt, prout & Trochiſcos aliptæ moſchatæ Pilularum formâ tranſglutitos adpetitui proſtrato conferre *Ioh. Platearius* in addit. Antidot, Nicol. teſtatur. Sic Juvenis quidam toto anno cibi faſtidio laborans Pilularum cum Moſcho paratarum uſu fuit reſtitutus, apud *Zacutum Luſ.* lib. 5. Prax. hiſtor.cap.1. Videantur etiam Pilulæ lib.2.cap.12.obſ.11. exſtantes.

Quamvis autem eam hîc Moſcho laudem adſignare nolim, quâ laudatiſſimis aliis ſtomachicis præferri aut conferri queant, virtute tamen ſuâ calidâ, tenui, volatili & alcalicâ non ſanguinem tantùm, & conſequenter calorem ventriculi confortare, languidoſque in nervis ſpiritus excitare & roborare poteſt, ſed phlegma etiam, ſalivam, vel pituitam viſcidiorem, gravantem, aut fermentum obtundentem, aut fomitem flatibus præbentem incidit & attenuat, aciditatemque p.n. deſtruit, atque ita inflationes morboſas diſcutit, dolores abigit, nauſeam diſpellit, adpetitum auget, fermentum libertati reſtituit, coctionemque promovet.

In Bulimo denique à nonnullis uſus ejus adducitur, licet utplurimum ad ſymptomatis tantùm conjuncti, i. e. lipothymiæ curam & præſervationem ille dirigatur, quâ ratione ægrum odore Moſchi, Ambræ &c. excitari, ipſique pullum aſſatum & aquâ roſarum moſchatâ adſperſum odorandum & comedendum offerri debere, monet *Leonellus Faventinus* Pract. med. cap. 55. Ipſam tamen etiam cauſam morbificam ex dictis fundamentis enervare poteſt, tum in morbi principio, ſpirituum eſurinum acidiorem quaſi dulcificando, tum in ejuſdem progreſſu, cruditates viſcoſas incidendo & corrigendo. Hinc minùs adquieſcere poſſum in *Vict. Trincavellii* judicio lib. explan. in lib.1.Galen.de art.cur.ad Glauc.cap.14.dum pro curando animi deliquio in bulimo non quoſcunque, vel etiam gratos Moſchi &c. odores, ſed eſculentos offerri ſcribit; cùm delectando tantùm illi, non alendo ſpiritus confortent. Ut enim ſcrupuloſius hæc jam examini non ſubjiciam, ſufficit, quòd Moſchi odor ſpiritus deliquium paſſos ſuſcitare & vigori ſuo reſtituere queat, requiſitam enim ſimul in adfectu iſto nutritionem prout Moſchi, ita vini quoque toſtarumve carnium nidor haudquaquam præſtabit. Aliud itaque erit: lipothymiam in bulimo abigere, aliud: ventriculi & partium aliarum indigentiam neceſſario commeatu inſtruere.

Moſchi virtus anticolica, & anthelmintica.

In torminibus ventris, colicisve doloribus Moſchum facultate calefaciente, diſcutiente & abſorbente prodeſſe aliquando poſſe, nullum videtur eſſe dubium, ſive jam frigida aliqua intemperies inteſtina adfecerit, ſive flatus illa diſtenderint, aut infeſta vel acrior acide unà materia vellicaverit. Quin & cùm colicam ſæpius ab humore nerveo impuro in meſenterio congeſto, craſſiore, viſcoſo, & in lymphæductus excipi, aut in cavitatem inteſtinorum deponi minùs apto, generari, facilè Cl. *Williſio* credere debeamus, hâc quoque ratione Moſchus conveniet, dum vitioſam iſtam lympham attenuabit, alterabit, atque reſolvet. In

colica

colica sanè crassos intestinorum flatus ab eo resolvi, jamdudum *Averrhoës* tradidit, cùm quo, præter multos alios, facit *Georg. Bertinus* lib. 18. de nat. medicam. cap. 16. colicum dolorem ab eo dissipari scribens. Et tanti hanc potestatem fecit *Paracelsus*, ut in quibusdam colicis doloribus tanquam specificum & arcanum quoddam extulerit. Unde Paragran. tract. 1. morbos ab arcano sive remedio denominandos esse docens, colicam Zibethinam, colicam muscatam sive moschatam, non ventosam, biliosam esse vocandam adstruit. Hunc in finem Aquæ suæ carminativæ procul dubio eundem addidit *Ang. Sala* append. ad hydrelæolog. cap. 14. & Bolo anticolico *P. I. Faber* d. l. de morb. intest. cap. 2. nec non in colico dolore, à crassa lentaque pituita orto, ad noxii humoris à purgatione reliquias, frigidamque ventriculi & intestinorum intemperiem emendandam, alvumque roborandum Diamoschum consuluit *Nicol. Abrah. Frambesarius* Consult. med. lib. 5. tit. 5. cons. 2. Externè non minùs conducit. Eapropter in ventris torminibus Olei moschelini inunctionem suadet *Jac. Theodorus Tabernamontanus* de therm. & acid. c. 6. & Moschum oleo rutaceo solutum *Jacob. Hollerius* de morb. intern. lib. 1. cap. 41. laudat, non solùm parti dolenti inungendum, sed & cum clysteribus injiciendum. Quare ipsum etiam Elixir vitæ *Matthioli*, scilicet tum aliorum, tum Moschi ob accessum, in clysteribus colicorum, præsentaneo auxilio, ubi à flatu aut frigiditate morbus provenit, addi, *Augustani* mei class. 15. Pharmacop. suæ testantur.

Vermibus insuper, in intestinis communiter stabulantibus, eum resistere, eosque in corpore necare, in *Conr. Künrathi* Medull. destill. legitur. Quare in Pulveres anthelminticos à *Barthol. Montagnana* cap. 10. Antidot. receptus, & Compositioni ad vermes commendatæ *Joh. Bapt. Montano* cons. med. 222. additus. Nam dum balsamica sua & amaricante virtute putredini resistit, eamque quodammodo tollit, eo ipso vermes, in putredine, vel cum ea persistentes enecat, atque ne ampliùs generentur, prohibet. Ut symptomatum gravissimorum, verminantibus familiarium, àque Moscho debellandorum nullam mentionem faciam, quale exemplum apud *D. Joh. Nic. Binningerum* cent. 2. obs. 83. invenire dabitur.

Moschi vires uterinæ.

Utero Moschum esse pergratum, à plurimis passim adseritur, medicamentis idcirco hystericis adjunctus à *Macasio* in suo Prompt. mat. med. *Licet Moscho & Zibetho nihil videatur vilius & abjectius, inter odoramenta tamen utero indenda principem habent locum*: verba sunt *Zacuti Lusit.* Med. princ. hist. lib. 3. hist. 9. Inque inprimis ex illo phænomeno communiter sibi persuasum olim habuerunt, quòd ab ejusdem odore naribus hausto feminæ utplurimum in suffocationem dictam hystericam, sive uteri adscensum incidant, ab eodem autem infernis partibus admoto iterum restituantur, ita ut ad ejusdem exhalationes captandas uterus motu aliquo sursum deorsumve feratur. Imò tanti hoc nonnulli fecerunt, ut animal aliquod esse uterum confinxerunt, *Platonis* autoritate ita persuasi, ζῶον ἐπιθυμητικὸν τῆς παιδοποιίας, *animal generandi avidum*, in Timæo; nec non *Aretæi*, σπλάγχνον γυναικεῖον ἄγχιςα ζωῶδες, *muliebre viscus, animalis fermè naturam adeptum*, & ὁκοῖον τι ζῶον ἐν ζώῳ, *velut animal in animal* lib. 2. de caus. & sign. acut. cap. 11. vocantis. Hoc autem suaveolentium desiderium & concupiscentiam *Franc. Perla* lib. de loc. ex benè elaborati seminis grato odore deducit, quod semen cùm naturali instinctu uterus avidè adpetat, alia quoque odorata quælibet analogia quædam sub seminis specie eum desiderare putat. Verùm nonnullæ feminæ ex Moscho graviter interdum cùm adficiantur, opinionem hanc minùs adprobat *Joh. Bened. Sinibaldus* Geneanthr. lib. 10. tr. 3. cap. 2. idque eò magis, cùm uterus odores, quà tales, percipere nequeat, organo utpote odoratorio destitutus. *Aretæo* verò uterum non esse animal, sed cum animali quandam saltem habere similitudinem, ipsa ejus verba evidenter edocent; apud Platonem etiam duntaxat secundùm analogiam aliquam sic dici, benè animadvertit *Melch. Sebizius* Manual. med. pract. part. 5. sect. 1. cap. 8. Conferatur quoque *Joh. Langius* lib. 1. Epist. med. 23. Iste autem uteri adscensus, præsertim qualis olim ad præcordia usque venditabatur, uti merè est imaginarius, ita etiam Moscho nullam vim uterinam hîc adstruere potest. Quanquam aliàs virtute sua, qua cerebrum & cor, eorumque humores nativos, ac nobilissima contenta, spiritus, respicit, utero tum sanitate prædito, tum etiam quandoque morboso egregiè prodesse queat.

Licet itaque Moschi odor hystericam dictam passionem in multis, ceu Cap. XVII. ostensum fuit, producat, eandem tamen curare quoque posse, communiter statuunt, *Averrhoëm* secuti, Collig. lib. 5. de reb. mar. suffocationi matricis eum subvenire, scribentem, idque inprimis, partibus inferioribus si admoveatur. *Quibusdam mulieribus*, inquit *Jac. Sylvius* meth. medic. comp. ex simpl. lib. 1. cap. de animal. *uteri provocationem adfert, aliis in pesso contra hanc mirè prodest, utero valde gratus.* Maximum ideo ejus usum in Pessis *M. A. Brasavolus* Exam. Sirup. monet, quales passim plurimi proponuntur, inferius Cap. XL. explicandi. Quin & inunctio cum eo facta laudatur, qualem ex oleo de behen cum moscho consuluit *Rodericus à Fonseca* tom. 1. consult. med. 33. & lanam xylinam oleo moschelino, in quo Moschus fuerit resolutus, madentem suadet *Platearius*, summeque utilem inunctionem istam deprædicat atque exemplis confirmat *Petr. Forestus* lib. 28. observ. med. 26. & 33. nec non *D. Joh. Schröterus* in Cons. med. à *Joh. Wittichio* collect. cons. 54. & 55. Emplastra etiam huic malo, sed præcipuè ad præservationem destinantur, quæ modò ipsi imponere umbilico præcipiunt, quale est Ceratum *Joh. Bapt. Spuntoni*, inter Selecta remedia recensitum, ad retinendum videlicet uterum furentem. Tacamahaca item in emplastri formam cum Moscho ac Ambra redacta *Nic. Monardi* in Hist. med. simpl. & simile *P. Fr. Berardini Christini* cent. 1. obs. med. 2. & 16. nec non cent. 4. obs. 26. modò infra illum, umbilicum nempe inter & pectinem, adplicant, cujus exemplum in *Dion. Fontanoni* lib. 3. de morb. int. cur. cap. 20. & *Guil. Rondeletii* meth. cur. morb. lib. 3. cap. 69. habetur. In fumum quoque resolutus in uterum immittitur, uti specimen ejus proferunt *Joh. Agricola* animad. in Poppii part. 1. tract. de Vitriolo, & *Horat. Augenius* Epist. med. lib. 12. ep. 7. Aut inter coxas tantùm adligatus consulitur, ceu videre est in *Horat. Guarganti* re ponf. var. tract. 4. Quæ dum fiunt, graveolentia simul naribus adplicare, corpus verò reliquum diligenter munire, Practici præcipiunt, ne suaveolentia sua caput petat, morbumque adaugeat. Verùm, ut liberè, quid hîc sentiam, edicam, iste Moschi & consimilium suaviter fragrantium, circa inferiores corporis partes, usus ex falsa illa, de uteri è loco suo versus superiora motione & adscensu, nec non singulari erga odorata illa sympathia & adpetitu, hypothesi enatus, istis in corporibus, quæ à gratè odoriferorum halitu naribus admisso suffocationis periculum incurrunt, neutiquam convenire potest, cùm enim & ibi moschatæ atomi nervos uterinos, arteriasque & venas penetrando, spiritibus ac sanguini morbosam illam rarefactionem & agitationem inducere valeant,

eo

eo ipſo ſanè adfectum fovebunt potiùs & contumaciorem reddent, quàm profligabunt. Quod ſi tamen ab ejuſmodi adplicatione ceſſare quandoque videatur, partim rerum fœtidarum & graveolentium eodem tempore naribus majori quantitate objectarum, validiori operationi, qua ſulphureis ſuis & narcoticis quaſi atomis ebullitionem præternaturalem ſopiunt, ſpiritusque animales compeſcunt, partim etiam, quòd ab alia cauſa, quàm ſanguinis tenuitate & caliditate, eodem nempe craſſiore & flatuoſo, ortum trahat. Cœterùm nec planè rejecerim *Ludov. Septalii* animadverſionem lib. 7. §. 161. conſignatam, qua Cerata prædicta ex tacamahaca, cum duobus aut tribus Moſchi granis medietati horum impoſitis, facta felici cum ſucceſſu imponi negat, cùm ex calore corporis & lecti elevati benè olentes vapore præfocationes potiùs concitent, ſi nempe ex omni parte cuti arctè non adhæſerint. In ſuffitu porrò dum Moſchus in uſum venit, ſuaviter odoratæ ejus moleculæ ab ignis violentia combuſtæ & in fœtidas converſæ ſpiritus animales non ampliùs demulcere, & in tripudia quaſi concitare, aut ſanguinem admodum rarefacere, ſed coërcere poſſunt. Imò ſi Linimentorum & Peſſorum adplicationem conſideremus, non tam ab iſta, quàm juncta vel jungenda ei confricatione & titillatione adfectum, à genitali humore oriundum, ceſſare, fateri cogimur, quàm ſcilicet confricationem ſtudioſè nonnullos, & vel *Ebn Sina* lib. 3. ſect. 21. tr. 4. cap. 18. talem ſpurcitiem conſulentis, autoritate permotos, præcipere ſcimus, ſic e. g. *Fontanonus* l. c. obſtetricem duobus digitis, indice & medio, Linimento moſchato inunctis, os vulvæ oblinire, ac intrinſecè fricare tantiſper jubet, dum humor corruptus è vulva excidat, quod & religioſæ Virgini conſuluit *Nic. Abr. Frambeſarius* Can. & conſ. med. lib. 5. tit. 14. nec non Juvenculæ cuidam venereæ è ſuo conſilio benè ceſſiſſe *P. Fr. Berardinus Chriſtinus* cent. 1. obſ. med. 2. refert, & *Anton. Guainerius* Pract. de ægrit. matr. cap. 6. *Sæpiſſimè*, ait, *corruptum ſperma ſeu humor alius venenoſus ex confricatione tali egreditur, & præfocata ab ægritudine ſolvitur.* Qua ratione etiam *Galenus* lib. 6. de loc. adfect. c. 5. Viduam quandam à gravi adfectu hyſterico liberatam fuiſſe recenſet, cùm à manibus obſtetriciis titillatione obſcœna inter curandum ſuborta, ſemen craſſum plurimumque excreviſſet. Unde ipſum coitum paroxyſmo tali mederi, Practici notant; nec tamen neceſſarium adeo eſt aut utile, membrum genitale mariti priùs oleo moſchatelino, aut alio quovis, in quo Moſchi granum fuerit diſſolutum, illinire, ceu hujuſmodi uſus meminit *Joh. Riolanus* in Inſtit. medic. de morb. curand. Illam titillationem tamen & perfrictionem à Chriſtiano homine omnino ablegandam, præter alios, meritò judicat *Septalius* l. d. §. 159. eamque ob cauſam Peſſos non minùs odoratos, cùm tentiginem maximam promoveant & ſatyriaſin ſæpe inducant, in iſta ſuffocationis ſpecie, ex retento, quæ fit ſemine, non ita tutò in uſum duci, §. 160. concludit. Licet etiam hac methodo uſurpatus Moſchus, dum vaſa aperit ac ſanguinem fundit, hyſtericis, quas menſtrua ſuppreſſa tales efficiunt, non poſſit non conducere. Ubi ſanè *Galeni* conſilium lib. 1. de arte cur. ad Glauc. cap. 14. locum invenit, dum in defectu animi ex utero, parti huic odorata, & ea, quæ laxare ac calefacere poſſunt, medicamenta offerre ſuadet. Confer. Cl. *Franciſcus Bayle* probl. phyſ. med. 78.

Nunc quid de interno Moſchi uſu in hac uterina credita adfectione tenendum ſit, pariter diſpiciendum. Ubi ſuum maximopere commendat experimentum *Augenius*, quo moſchi gr. v. cinn. caryoph. N. M. ā. ℈j. vino odoratiſſimo diſtemperata propinat; & *Bened. Victorius* lib. 1. Empir. cap. 35. moſchi gr. ij. cum Spec. aromat. roſ. Sir. cort. citr. & Aq. roſar. deglutire præcipit. Aliam porrò ex *Solenandro* potionem magnoperè extollit *Laz. Riverius* tom. 1. Prax. med. lib. 9. cap. 6. & cent. 1. obſ. med. 65. moſchi nempe & ſanguinis drac. ā. gr. xiij. in aq. flor. aurant. ℥iiij. ſoluta, adſtipulante ipſi Ill. *D. D. Paulo de Sorbait* tract. 1. Med. pract. cap. 78. Pilulas quoque ſuas proponit *Barth. Montagnana* conſ. 226. quas de muſco nominare ſolebat, ab *Augenio* etiam, paululum tamen immutatas, immenſa laude decoratas. Et *Joh. Zuelferus* Pharmacop. reg. claſſ. 6. cap. de Pil. de cynogloſſ. anodyn. Moſchum intrò propinatum ſummo eſſe emolumento ſcribit, cavendo tamen, ne nares feriat. Videatur etiam lib. 3. obſerv. *Nicol. Cheſneau* cap. 14. obſ. 1. Aſt malum hoc muliebre ſi à ſanguine tenui, bilioſo & igneo dependeat, minùs moſchata ejuſmodi convenire, etiamſi odor eorum naribus non hauriatur, ex dictis jam eluceſcit, cùm & in ſtomacho ac inteſtinis ſanguineos, lymphaticos atque nervoſos ductus intrare, & ſanguinem in motum concitatiorem inſtigare valeat. Unde ſi tali in caſu cum fructu adſumatur, ille reliquis admixtis gravi odore præditis, & volatiles bilioſas Moſchi particulas obtundentibus ac contemperantibus debebitur, vel ſaltem adfectus ab alia cauſa, uti ſanguine ad fuſionem non ita proclivi, ſed craſſiori, obſtruente vel flatuoſo fovebitur.

Quæ morbi etiam diverſitas in cauſa eſſe poteſt, quòd dentur hyſtericæ, à ſuaveolentibus in ipſo paroxyſmo odoretenus ſummum levamen, à graveolentibus autem majorem potiùs adflictionem percipientes. Quamvis conſuetudinem quoq; multum hîc conferre poſſe, negare omnino nequeam, quæ ſanè, quò minùs in motus inordinatos ſanguis & ſpiritus rapiantur, ſed potiùs retrahantur, efficere valet. Nec traditam à quibuſdam ἰδιοσυγκρασίαν, ſive ſingularem & inexplicabilem penè certorum ſubjectorum naturam, qua iſto ab odore minimè offenduntur, ſed ſummoperè delectantur, penitus explodere velim: *Dantur*, inquit *Sennertus* Med. pract. lib. 4. part. 2. ſect. 1. cap. 4. *quæ nullo modo moſchi, ambræ vel ſimilium odore offenduntur, ſed eos benè ferunt: quales multæ reperiuntur in gynaceis Principum & Nobilium, quæ veſtibus moſchi vapore, & fumo infectis utuntur.* Conferatur *Franc. Moraus* de malign. febr. parox. tr. 1. cap. 13. obſ. 6. Graviſſimi adfectus hyſterici exemplum adnotat *Greg. Horſtius* obſ. med. part. 2. lib. 1. obſ. 24. in Matrona ab adhibitis medicamentis adpropriatis fœtidis graviora ſymptomata perpeſſa, à Moſcho autem & Ambra feliciter reſtituta, & obſ. 38. nobilem Virginem religioſam in ipſo paroxyſmo ab odoratiſſimis, Moſcho &c. mirè refectá adducit; idem & ſe obſervaſſe *D. Guern. Rolfincius* Epitom. meth. & cur. partic. corp. affect. lib. 3. cap. 24. *D. Thom. Bartholinus* cent. 3. hiſt. anat. 28. & *Nicol. Cheſneau* l. c. teſtantur. Matronas à fœtidis valdopere læſas, beneolentibus verò itidem ſanatas *D. Simon Paulli* cl. 3. Quadrip. botan. cap. de angel. & *D. Caſp. Theoph. Bierlingiuo* Adverſ. cur. 54. Virginem etiam adfectibus hyſtericis ſpaſmodicis exagitatam, & Ambræ odore mirè refectam *Phil. Höchſtetterus* dec. 9. obſ. med. cal. 1. recenſent. Et hæc veriſſima eſſe, in praxi ſua ſæpe expertus fuit, hancq; diverſitatem A. 1680. deprehendit in duabus Virginibus illuſtribus Magnificus noſter *D. Febrius*, quarum altera 26. annos nata ex diuturna hæmorrhoidum & menſium obſtructione ſubitò in convulſivos dolores lateris ſiniſtri ad collum deſcendentibus abripiebatur cum metu ſuffocationis, ſyncope, palmo cordis & levi delirio modò cum riſu, modò cum lachrymis, cùm pavore continuo, præſertim noctu, & aphonia interpolata: Præcedebant nauſea, vomitus, ventris inflatio, murmura, ſternutationes crebræ in tres & quatuor horas (quod rarum & mirum) continenter exploſæ, dolor item dorſi & lumborum, capitiſque quandoque intenſiſſimus, à quo plerun-

plerunque gravissimi paroxysmi exortus, qui non nisi suavissimis moscho & ambrâ prægnantibus remediis sistebatur, cùm econtra castorium ipsi adversissimum esset, quod tamen illustri Sorori natu majori nuptias penitus aversanti, ideoque sæpius hoc malo correptæ in hoc adfectu Panacea unica; & à suaveolentibus tantus horror, ut nec aquam rosarum aut cinnamomi perferre potuerit. Prior autem illa meliori sidere afflata paulò post febri tertianâ correpta cum sternutatione semper incipiente, duplici hoc irritamento concussa, mensibus confertim prorumpentibus, evasit.

Ad uteri porrò prolapsum sive descensum, aut, ut ipse loquitur, matricis præcipitationem, conducere Moschum, si naribus odor illius attrahatur, ex *Plateario* patet. Ambram, Moschum, Galiam moschatam, Aliptam moschatam, & his similia naribus continuò admovenda, usque dum in suam redeat sedem. *Lud. Mercatus* de mulier affect. lib. 2. cap. 11. suadet; inguinibus etiam Unguenta, Cerata, & Emplastra moschata tum ad retrahendum, tum retractum in sede sua conservandum uterum, ibidem proponit. Ad quem posteriorem scopum etiam in *Roderici à Castro* lib. 2. de morb. mulier. sect. 1. cap. 16. duo Emplastra, è regione umbilici utrique lateri admovenda, recensentur, quorum unum ℈ß. alterum ʒß. Moschi recipit, quamvis typographicum hîc subesse mendum, nimia Moschi dosis persuadere queat. Et *Amatus Lusit.* cent. 1. cur. med. 14. in juvencula, uteri procidentiâ adflicta, Moschum & Galiam moschatam naribus, econtra graveolentia pudendis, nec non Ceratum moschatum pubi feliciter adplicitum memorat. Verùm hæc ipsa in symptomate illo Moschi administratio priori illa erronea opinione nititur, quâ uterus odoratis, quâ talibus, delectari, atque ad ea motu locali ferri putatur, quæ odoris insectatio cùm sit fictitia, non minùs omnis ille usus ejusdem valoris erit æstimandus. In *Amati* sanè exemplo nisi manuali operâ facta repositio accessisset, neque supernus, neque infernus Moschi usus quidquam conduxisset. Interea tamen, ne omnino frustraneam hanc & frivolam adhibitionem proclamare velle videar, (licet minoribus sumtibus, remediisque magis adpropriatis hîc rem peragi posse non diffitear,) Moschum roborando cerebrum & nervos, sanguinem porrò emendando, & spirituosis ac calidis particulis instruendo, symbolum aliquod ad curam faciliùs absolvendam quandoque contribuere arbitror, cùm plerunque procidentia ista nimiâ partis illius & vicinarum à laxitate, ob frigidam humidamque intemperiem producta, descendat, sive jam ipse uteri globus propendeat, quod licet à *Theod. Kerckringio* Spicileg. anat. obs. 20. & 53. *Henr. Roonhusio* lib. 2. obs. chir. & *Jobo Mekerano* obs. chir. cap. 51. impossibile judicetur, interdum tamen, & præcipuè post partum, fieri posse, non omnino negaverim, sive vaginæ tantummodo rugosa tunica ampliata & dilatata illum ementiatur.

Menstruum insuper proritate fluxum, non immeritò statuitur. Cùm autem Emmenagoga triplici communiter sub capite proponantur, debilium nempe vel mitiorum, mediocrium, & validorum, mediis adcensere Moschum consueverunt, quos inter est *Jacob. Sylvius* comm. de mens. mul. *Lud. Mercatus* l. c. lib. 1. cap. 9. *Rodericus à Castro* d. l. lib. 1. sect. 1. cap. 4. & *Joh. Prevotius* de morb. uter. cap. 4. Quin & ad ipsum pertinet, quod Hippocrates sect. 5. aphor. 28. scriptum reliquit: γυναικείων ἀγωγὸν ἡ ἐν ἀρώμασι πυρίη: *Suffitus*, vel odor *aromatum*, rerum benè olentium, *muliebria*, menstrua *educit*. Quo ipso vim expultricem uteri excitari, atque venarum, quæ uterum attingunt, obstructiones aperiri, compactiorem uterum rarefieri, algiosum recreari, & materiam lentam incidi, *Joh. Heurnius* aliique interpretantur. Scilicet Moschus virtute sua attenuante non pituitosos tantùm humores, obstructiones vasorum uterinorum concitantes fundens atque resolvens, sed & sanguinem ipsum crassiorem & ad motum tardiorem rarefaciens inque ὀργασμὸν concitans deprehenditur. Idque tum internè, tum externè in usum ductus efficit. Sic prosunt Pilulæ de moscho, sive ut corruptè vocat, de dyamosco, *Barthol. Montagnana* in Antidot. cap. 20. Pilulæ & Pulvis *Prevotii* l. c. Morselli *Anton. Cermisoni* in Consil. medic. cap. de ægrit. matr. cap. 6. Cum Moscho, qui miram habeat sanguinem eliciendi facultatem, pro ditioribus confici Pessarium, in *Joh. Varandæo* de morb. mul. lib. 1. cap. 2. legitur, quales Pessi & Nascalia passim plura describuntur, v. g. in *Jacob. Hollerii* lib. 1. de morb. int. cap. 58. *Fel. Plateri* Prax. lib. 2. cap. 14. *Cermisoni* cap. de ægrit. pect. conf. 13. cap. 7. *Zacuti Lus.* Prax. hist. lib. 3. cap. 10. Feminam, quæ ex solo Moschi odore menses suppressos provocaverat, Neapoli invisit *D. Thom. Bartholinus*, ceu refert cent. 2. hist. anat. 87. In Suffitus etiam utero dicatos, qui capite munito, ne fumus ad nares pertingat, excipiendi sunt, adsciscitur, qualem ex pulvere aromatum & Galiæ moschatæ, carbonibus accensis injecto, convenire *Jul. Cas. Clandinus* de ingr. ad infirm. lib. 2. sect. 2. cap. 26. arbitratur. Neque negandum, satis efficaces hos esse posse, cùm penetrantissimi eorum salino sulphurei halitus ipsum uterum immediatè attingant, crassitiem vel lentorem humorum egregiè incidant, si quod acidum oscula vasorum constringat, illud absorbeant, sanguinem ut moveatur exagitent, sicque vasorum sanguiferorum extremitates reserare valeant. Ast Moschi pretiosum corpus effumationi huic destinare, opus haud est, cùm leviori pretio aliud aliquod comparandum facilè eundem præstare queat effectum, Moschus autem carbonibus vivis injectus suavitate exutâ, ingratum potiùs in fumum abeat & destruatur.

Sed quòd nonnulli immoderato in Mensium fluxu itidem eum adhibeant, non semper probari potest. *Prevotius* quidem l. d. cap. 5. medicamenta fluxum istum sistentia interdum cum vehiculo exhiberi notat, quando nimirum vasa uteri constringere consilium est. Ast cùm medicamentorum, simplici ingredientium mixtura vel confusione paratorum tanta non fit unio, ut unum nexu indissolubili alterum ad hanc illamve partem comitetur aut dirigat, sed magis resolubilia, quale inprimis Moscus est stomacho elabantur, non exspectata cæterorum fixiorum, uti adstringentium, actuatione & distributione, vinculi istius infirmitas abunde elucet. Imò Moschum esse specificum uterinum, ita ut partem hanc magis, quàm aliam quamcunque, nervis aliisque vasis abundantem, & nescio quâ occultâ proprietate respiciat, magnum adhuc est dubium. Licet fortasse in usum venire aliquando posset, si fluxus ille uterinus à frigida humidaque uteri intemperie, eundem debilitante, osculorumque laxitatem efficiente produceretur, ubi virtute sua roborante, calefaciente, &, exiguum illud si attendendum, siccante aliquid contribueret; vel si grumescens una sanguis, juxta cum adstringentibus, dissolventia requirat.

Cæterùm facultate, quâ menstruum remorantem sanguinem propellit, Lochia non minùs segniùs prodeuntia exterminat.

Prout & Secundinas abigere, fœtusque exitum hac ratione urgere vel facilitate creditur.

De Secundinis retentis testatur *Kunrathus* in Medull. destill. quod carbonibus injecti Moschi fumus per infundibulum corpori immissus citò easdem expellat.

Ex Sinis didicit *Boymius*, facilem partum reddere doloresque abigere parturientium. Id quod interno pariter & externo usu efficit. Sic Trochiscorum

Galiæ moſchatæ pulverem cum vino albo datum difficulter parturientibus accelerare partum, fœtum quoque mortuum & ſecundinas exterminare, *Gualth. Ryffius* Enchir.med.lib.2.cap.3.§. 89. ſcribit. Roborando inprimis hoc præſtare, clarè ſatis *Varandæus, Rondeletius, Platerus*, & *Sennertus* innuunt, Confectionis ideo alkermes, & Pulveris diamoſchi exhibitionem laudantes. Ipſis imbecillis parturientis naribus Moſchum admovere præcipit *Dion. Fontanonus* l.c. cap. 25. addens: *Nec verendum, matricem, quæ bonis odoribus delectatur, ſurſum revocari, ſicque partum impediri. Nam fœtûs gravitas uterum deprimit ſurſumque aſcendere prohibet, atque interim bonis illis odoribus parturientis vires & ſpiritus roborantur valdeque juvantur.* Quod & *Zacutus* Prax.hiſt.lib. 3. cap. 18. nec non *Joh. Wittichius* Conſil.pro gravid. & partur. monuerunt. Aſt feminis adfectui iſti hyſterico obnoxiis moſchatorum ejuſmodi uſum minùs commodum eſſe poſſe, nullus dubito, quem ſanè fœtûs gravitas nullo modo inhibet, cùm creditum illum adſcenſum eſſe commentitium, ex ſuperioribus pateat, inque gravidis & parturientibus eadem ſanguinis & ſpirituum diſpoſitio eſſe queat, quæ à Moſcho excitari, ſymptomatumque iſtorum productionem cauſare valeat: Prout viciſſim feminæ, aliàs adfectui huic ex ſuaviter odoratis minimè obnoxiæ, præſtans inde remedium in partu facilitando ſibi polliceri utique poſſunt. Quales fuiſſe ſuſpicor, quarum inter parturiendum defectionibus moſchata plus vice ſimplici ſecurè exhibita memorat *D. Dan Ludovici* Pharm. mod. ſec. adplic. pag.646. Quin & in Suffimigiis uſus ejus ab *Ebn Sina* lib.3.ſect.21.tract.2.cap.23.&c. commendatur, quâ ratione magnum iterum encomium meretur Galia moſchata à *Joh. Plateario* addit. in Antidot. Nicol. & *Hier. Mercuriali* de morb. mul. lib. 2. cap. 3. Ipſe quoque Moſchus &c. prunis ardentibus impoſitus partum facilem procurare, locos muliebres aperiendo, & ad inferiora trahendo, dicitur *Joh. Guintherio Andern.* in Gynæc.comment. Et difficili admodum in partu Linimento moſchato uteri collum frequenter illinire docet *Johannes le Bon* cap.2.therap.gravid. Videlicet cerebrum & nervos cùm roboret, eoipſo etiam uteri, ut corporis maximè nervoſi, vires egregiè adauget, ita ut expulſionem fortiùs peragere valeat, imò totius corporis vires ad actum illum concurrentes firmando prodeſt, ſpiritus etiam conturbatos & inordinatè ſe moventes dolorificos compeſcit, ac ſuavitate ſuâ demulcet. In fumum autem reſolutus acribus ſuis effumationibus uterum ad expulſionem ſtimulat.

Aliàs etiam, ubi tempus maturitatis fœtûs nondum advenerit, uſurpatus, moderatè tamen, ne nimio uſu ſanguis juſtò commotior abortum potiùs acceleret, gravidas confortat, abortumque inhibet, Mixturæ ideo à *Roderico Caſtrenſi* l.c. lib. 3. ſect. 1. cap. 22. pro fœtu roborando præſcriptæ (pro cordis etiam cæterarumque partium in gravidis confortatione à *Zacuto* cap. paulò tamen aliter propoſitæ,) additus. Emplaſtra quoque vel Cerata hîc trahi in uſum ſolent, quale ex *Claudino* deſumtum ſibi multâ experientiâ & uſu familiariſſimum deprædicat Nobil. *D. Franc. Ignat. Thiermairius* lib.conſil.med. 1. cap. 13. uteri regioni admovendum. Sin ex humiditate aliqua aut frigiditate præternaturali uteri metuendus ſit abortus, Suffimenta, Linimenta, Emplaſtra *Rodericus à Caſtro* lib. 4. cap. 4. Peſſaria cum Moſcho parata *Arnoldus Villanovanus* in breviar.pract.lib. 3.cap. 3. proponunt.

In Uteri dolore, ſi à ſanguine craſſo & coagulato ſuſcitetur, Paſtillorum moſchatorum ſuffitum deſcribit *Rodericus* modò nominatus, quo grumoſum diſſolvi ſanguinem, atque tenuiorem reddi, veriſſimè pronunciat, Aquam theriacalem etiam & Laudanum opiatum contra affectum hunc internè ſumenda adjungens. In eodem à flatuum copia orto Emplaſtrum odore iſto imbutum maximi ſemper fuiſſe momenti *Ludov. Mercatus* lib.2.cap.14. perhibet.

Unde non minùs in Uteri inflatione fumum ex Trochiſcis moſchatis ei immittendum præcipit *Balth. Brunnerus* conſil.med.67. & Moſchum ac Zibethum ſingulariter uteri tumoribus conducere, cum modica lana ſuppoſitum, *Joh. Guintherius Andernac.* de vet. & nov.comm.2.dial.6. arbitratur.

Ex quibus jam ſponte eluceſcit, quòd in Uteri debilitate, intemperie frigida, vel humida utiliter adhiberi queat; quales remediorum formulæ tum apud dictum ſæpius *Caſtrenſem*, tum alios pro lubitu videri poſſunt.

Moſchi vires venereæ.

Moſchum inſigne pharmacum eſſe aphrodiſiacum, omnibus in confeſſo eſt. Quod ex Veteribus jam olim Averrhoi notum fuit, dum coitum augere docuit. Unde etiam pollutionem nocturnam producere in nonnullis ſolere, ſupra jam percepimus.

Zibethum in folliculis animalis ſui abundans, quia ad excretionem ſui ipſum irritat, Naturam nobis per id vim ipſius ad coitum incitandum ſignificaſſe putat *Caſtellus* cap. 10. de Hyæn. odor. Idem de Moſcho dicere poſſemus, quem abundantem in folliculo ſuo, dum venereis ſtimulis agitatur, animal magis ſtimulare non omnino negabimus; modò naturales illæ ſignaturæ & indicia aliquod in Natura fundamentum haberent, ingeniique ſigmenta non exſiſterent.

Hinc Indi, ſi in venerem procliviores eſſe volunt, ex Bangue, plantâ cannabi haud abſimili, nec non Moſcho & Ambra, cum Saccharo Electuarium conficiunt, referente *Chriſtophoro à Coſta* libr. Aromat. cap. 55. Hinc & apud alios frequens in Electuariis ejus uſus ſolet eſſe, quale magnopere dilaudat ſuum lib. 2. Prax.med.admir.obſ. 120. deſcriptum *Zacutus Luſit.* aliudque ſub Confectionis magnanimitatis nomine *Hadr. Mynſichtus* ſect.13. Armament. med. chim. Elegans eſt, quod tum *Bald. Timæus* lib. 3. caſ. medic. 51. tum juxta cum Morſulis delineat beatus noſter *D. Phil Jacob Sachſius* lib.2. Gammar.ſect.2.cap. 6. ſect. 6. ut & Spiritus radicum ſatyrii Ill. *Guerneri Rolfincii* Chim.in art.form.redact.lib.3.ſect.1.art.2. cap. 7. Tabellæ *Riverianæ* cent.4.obſ.med.70. & Pilulæ obſ. 79. aliæque *Cardani* obſerv. 5. inprimis verò *Wedelianæ* ſæpius expertæ, quas ſect.2. de medicament. compoſ. ſ. 8. pag.117. deſcribit, ex ambra, moſcho, reſina xylaloës, & laudano opiato (quod concentrando ſpiritus prodeſſe ſtatuit,) compoſitas. Porrò Aqua vitæ diaſatyrionis *Ang. Salæ* cap. 8. App. hydrel. Rotulæ, Pulvis & Aqua *Thom. Mermanus* lib.5.conſult.med. 29. propoſita. Pretioſi & regii ſunt Trochiſci viperini confortantes in App. Ann. VI. Eph.Germ. Curioſ. à Nobil. *D. Mart. Bern. à Bernitz*, juxta cum aliis medicamentis huc facientibus, tit. 20. memorati. Sexagenario, ut ſe virum oſtenderet, Moſchi grana aliquot cum olei ex pini nucleis ℥j. bibenda ſuaſit *Henricus ab Heer* obſ. med.9. Ova quoque aliosque cibos eo conditos *Balth. Brunnerus* conſ.med. 64. Externum pariter ejus uſum ex Medicis Perſicis tradit *Serapio*, ſi nempe cum oleo cicino reſolutus virgæ illinatur, cùm ſit in eo humiditas quædam, per quam coitum excitet. Cum oleo verò ſambucino femoribus vel ventri inungere, quoſdam, *Conſtantinus Africanus* autor eſt. Cum Balſamo diſtemperatum laudat *Barth. Montagnana* conſil. 65. canon. 12. Et Regum impenſam eſſe ſcribit *Petr. Foreſtus* lib. 26.obſ.19. virilitatem Opobalſamo, & renum partes cum mero diluto Moſcho inungere, Quæ cum

vino

vino diſtemperatum, Moſchum, & membro virili adpoſitum, in veneris impotentia ex *Gilberto* quoque laudat *Petrus Hiſpanus* cap. 45. Theſ. paup. Nec nominari recuſat Linimentum à *Rein. Solenandro* ſect. 4. conſ. med. 17. præſcriptum, alterumque *Riverii* l. c. obſ. 70. parum ab illo differens, ſed ob Ambræ acceſſum multò pretioſius; ut & Balſamum *Timæanum* loc. cit. ac Linimentum *Mermannianum* conſult. 30. Quæ inunctiones non virili tantùm membro, ſed & vicinis partibus, ſcroto, perinæo, lumbiſque deſtinantur. Aſt quòd à nonnullis ipſæ etiam plantæ pedum, aut dextri pedis pollex, ceu illius exemplum apud *Guaînerium* tr. de ægrit. matr. cap. 24. hujus apud *Mynſichtum* Armam. ſect. 34. proſtat, inungi præcipiuntur, partim ſuperſtitioſum, partim ſupervacaneum, aut non uſque adeo valde proficuum eſt cenſendum. Licet prodeſſe nonnihil queat, cùm & ſuavis exhalans odor ipſas etiam nares feriat, ſicque cerebro &c. communicetur, & per poros cutaneos ſubſubtiliores quædam atomi penetrent, ſanguini ac lymphæ mox commiſcendæ. Quâ ratione non minùs aliqualem uſum præſtabit, ſi goſſypio inſperſus in Sacculo cordis regioni adpendatur, prout tales *Mermannus* conſ. 28. & *Claudinus* conſ. 12. & 103. conſuluerunt; vel Unguenti formâ pectori inungatur, ceu exemplum habetur apud *Brunnerum* l. c. vel ſi eum eo in ſpirituoſis liquoribus ſoluto cordis regio foveatur, qualem fotum profert *Rod. à Fonſeca* tom. 1. conſ. med. 10 Quam Moſchi energiam, jucundo halitu genium titillantem, libidinemque vellicantem ponderans, eandem ob cauſam, antiquâ conſuetudine, nuptiales thalamos floribus & jucundiſſimo thymiamate perfundi ſolitos, ac *Commodum* Imperatorem, graſſante peſte, Unguentis cùm eſſet uſus, majores ad libidinem flammas concepiſſe, ex *Niceta* refert *Joh. Bened. Sinibaldus* Geneanthrop. lib. 2. tract. 2. cap. 11.

Cùm verò ad actum illum, propagationi generis humani dicatum, non partium tantum ſolidarum, vel pudendarum, ſed & ſeminis inprimis, ſanguinis atque animalium ſpirituum vigor requiratur, Moſchus quàm commodè hîc operetur, facilè colligitur. Utpote qui ſanguinem activis calidis, ſpirituoſis particulis non ſufficienter inſtructum, iiſdem exornat, agitat, & impellit, ſpiritus animales torpidiores excitat & quaſi vivificat, ſuccum nerveum vel potiùs ſerum attenuat atque emendat, ſemini turgeſcentiam conciliat, eique acrem nonnihil ſtimulantem virtutem imprimit, ſicque genitales partes calefacit, inque debitam tenſionem deducit. Utrum verò ſemen ipſum adaugeat? quod *D. Joh. Tilemannus* & *Joh. Georg. Macaſius* innuunt, ſi materiam ſeminis ſpectemus, negatur, ſin ejuſdem perfectionem, haud gravatim admittitur. Aſt flatuoſam in eo humiditatem, quâ πρὸς τὰ ἀφροδίσια παρορμὰν creditur, cum *Sal. Alberto* adſignare ei nequeo, quia neque flatuoſa ei ineſt ſubſtantia, niſi vocabulo hoc ad ſpirituoſam denotandam abuti quis velit, neque humiditas ſingularis aut aphrodiſiaca in corpuſculo ejus ſicco dominatur.

Ipſas denique feminas in venerem irritare valet. Qualem prolis quidem cupidiſſimam, ſed veneris deſiderio nullo modo laceſſitam enarrat *Petr. Pachequus* in obſ. Riverio commun. 19. cui Electuario, Confectione alkermes & Moſcho exornato ſtimulos iſtos ſopitos voluptatemque reſtituit. Pariter cum oleo liliaceo moſchato perunctum veretrum mulieris ignaviam ad venerem diſcutere, immiſſo etiam in dormituræ ſinum Peſſ. rio *Joh. Hucherus* lib. 1. de ſteril. pag. 8. ſcribit. Mulieribus porrò, quæ minus propenſæ ſunt in venerem, Moſchi externum uſum ſuadet *Foreſtus* lib. 28. obſ. 58. quem noctu ſub pulvinaribus habere debeant, aut, ſuffocationi uterinæ ſi obnoxiæ ſint, coxis adligatum.

Virtus Moſchi in ſterilitate muliebri.

Licet variæ conceptionis impeditæ ſint cauſæ, in uteri tamen intemperie aliqua frigida aut humida, vel etiam vaſorum & ductuum uterinorum obſtructione ſæpius conſiſtere certum eſt, quod *Hippocrates* ſect. 5. aphor. 62. his verbis expreſſit: *Quæ frigidos & denſos uteros habent, non concipiunt. Et quæ humidos uteros habent, non concipiunt: Extinguitur enim in ipſis genitura.* Quam ſpiſſitudinem etiam ab humorum craſſorum & frigidorum copia prodire arbitratur *Lud. Mercatus* lib. 3. de mul. aff. cap. 3. Uteros verò, ſi humidiores, quàm eorum naturæ conveniat, exſtiterint, ſiccandos, iiſque ſuffitum eſſe admovendum *Hippocrates* lib. 1. de morb. mul. prodidit. Quibus conſideratis, poſſe Moſchum huic malo mederi, concluditur, dum ſanguinem & ſerum frigidiora calefacit, craſſiora diſſolvit, juſtò humidiores partes exſiccat, pituitoſos & mucoſos humores attenuat, ſicque obſtructiones tum vaſorum, tum aliorum meatuum & pororum aperit, quò nempe ſemen virile immiſſum nec obtundatur & enervetur, nec ab ulteriori penetratione prohibeatur, ſed calore moderato foveatur, actuetur, atque ad muliebre ovarium abſque impedimento deferatur, ſicque fœcundatis ovulis, eadem liberum nacta tranſitum in uteros temperatos recipiantur. Quem in finem *Dom. Leonus* in arte med. ſect. 3. lib. 6. cap. 13. Electuarium in multis expertum profert, cum Moſcho compoſitum. Et ovum recens excluſum, unico illius granulo admixto abſorptum, ad conceptionem juvandam optimum ſe reperiſſe *Joh. Bapt. Porta* refert lib. 8. Mag. natur. cap. 7. Suffitus & Peſſus moſchatus legitur in *Roderici Caſtrenſis* lib. 3. ſect. 1 cap. 11. Pluréſque alias hujuſmodi Pulverum, Confectionum, Injectionum, Suffimentorum, Peſſariorum, Linimentorum &c. formulas tum alii, tum *Platearius*, *Sennertus* lib. 4. Med. pr. part. 2. ſect. 4. cap. 2. *Platerus* Prax. tr. 1. l. lib. 1. cap. 17. 19. & obſerv. lib. 1. *Bened. Silvaticus* cent. 4. conſ. 23. 34. 36. 46. *Riverius* Pr. med. tom 1. lib. 15, cap. 15. *Wittichius* de ſteril. mul. *Hucherus* d. l. lib. 2. *Rocheus* de morb. mul. cap. 20. *Ruffus* de generat. hom. lib. 6. cap. 7. conſignarunt.

Moſchi uſus arthriticus.

In malis arthriticis Moſchi nonnulli medicamentis permiſcere conſueverunt: Qualis eſt Aqua illa, quam *Conr. Geſneri* Evonymus pag. 430. contra omnes morbos frigidos, epilepſiam præcipuè, membrorum mollificationem, podagram & articulorum dolores producit, nec non altera Aqua vitæ, arthriticis & contractis pag. 454. dicata. Quibus addantur, ex Conſiliis medic. *Scholzianis*, conſ. 229. Pilulæ, quas in arthriticis multis ſaluberrimas fuerat expertus *Hieron. Donzellinus*. Licet cæteroquin cujuſvis arthritidis curationem omnem à Moſcho poſſe abſolvi, nequaquam adſtruam, aut præ infinitis aliis remediis ſingularem prærogativam habere eum credam, quandoque tamen in ejus perfectiori curatione ſymbolum poſſe conferre arbitror, cùm eadem cerebri ſæpe vitio, ſeroſas, & vel per ipſos nervos, fluxiones ad articulos concitantis, oriatur, quo itaque fonte non exſiccato, conſtans & firma medela haud eſt ſperanda. Unde ad cerebri corroborationem, frigidos humores generantis, Specierum diambræ, diamoſchi &c. uſum tum alii, tum unà cum Balſamorum moſchatorum temporibus, vertici, & naribus inunctione *Martin. Panſa* cap. 14. Conſ. antipodagr. non ineptè propoſuit. Imò ipſis quoque membris dolentibus commodè quandoque adplicatur, iiſdem, ſi ab humore calido & bilioſo non occupata fuerint, virtute ſuâ attenuâte, reſolvête,

ac discutiente succurrens, cujus etiam intuitu, non grati tantùm odoris causâ, in Pulverem antipodagricum *Cnoffelianum* in Append. Anni VI. Miscell. Germ. Curios. tit. 22. cap. 4. fuisse receptum suspicari liceat. Uxoris hostilis, in arthriticis sæpe furientis, à Moschi sale volatili qualemcunque mitigationem, haud improbabilem, pluribus non persequar.

Moschi virtus contra fœtores.

Tædiosus admodum & abominabilis adeo quorundam è toto corpore, ejusve partibus, aliis præcipuè pedibusque (de narium & oris fœtore supra jam fuit actum) exhalans est odor hircosus, ut passim exprobrare eundem Poëtæ non omiserint. Prout pessimum illum Poëtam, *Mævium* à *Virgilio* quoque Eclog. 3. inculpatum, *Horatius* Epod. 10. cùm naufragium ei imprecaretur, satis mox in principio se perstrinxisse credidit, olentem *Mævium* ipsum adpellans, & Epod. 12. Anum libidinosam increpans, gravem hirsutis cubare hircum sub alis &c. objecit. *Plautus* porrò in Mercator. Act. 3. scen. 3. Seni venereo sic accinit:

Jam plenus ætatis, animaque fœtida,
Senex hircosus, tu osculere mulierem?
Uti ne adveniens vomitum excutias mulieri.

Catullus etiam *Rufum* hoc epigrammate irridet:

Lædit te quædam mala fabula, quâ tibi fertur
Valle sub alarum trux habitare caper.
Hanc metuunt omnes; nec mirum, nam mala valde
Est bestia. &c.
& : *crudelem nasorum interfice pestem.*

Quàm graphicè *Thaidis* fœtorem exagitet *Martialis*, lib. 6. Epigr. 93. videre est.

Cùm verò mephitis illa non naribus tantùm sit execrabilis, conversationi humanæ contraria, & conjugalem sæpe amorem supprimens, (exemplum præbentibus apud *Antigonum* cap. 13. rer. mirab. Lemniis mulieribus,) imò quorundam populorum, præsertim Græcorum consuetudine, *Joh. Iac. Pontani* in rer. Danic. histor. indicio, sufficiens divortii causa, ideoque artes inter amandi ab *Ovidio* munditiarum studium inculcetur:

Nec malè odorati sit tristis anhelitus oris,
Nec lædat nares virque paterque gregis.

sed ipsi etiam corpori non parùm noxia, sanguinem & spiritus inficiens, omnesque corporis partes pervadens, meritò ejusdem quoque curationi operam navant Medici. Quam equidem ipsius causæ eradicatione omnium convenientissimè tolli, facilè conceditur, antequam tamen id impetretur, suaviorum odorum usu ut obscuretur, non minùs requiritur. Quo in passu Moschi odor nobilissimus prima inter remedia facilè locum inveniet. Quantumvis enim humiditatem illam corruptam & putrescentem discutere & exsiccare quodammodo valeat, debilior tamen hîc ad perfectam curationem absolvendam, aut magnopere adjuvandam vis ejus competitur, ita ut palliativam, quam vocant, curam potiùs peragat.

Hoc igitur respectu contra virus axillarum, si eo inungantur, atque diligenter confricentur, commodum judicavit *Platearius*; quod in earundem, nec non interstitii mammarum fœtore cum eo in olei caryophyllorum & cinnamomi guttulis aliquot, vel quæ Moschi intuitu, ob odoris, quæ relinquitur, libertatem, commodior est, lavendulæ aquâ soluto, peragere *Kunrathus*; & *Sennertus* lib. 5. Med. pract. part. 3. sect. 1. cap. 9. Linimenta moschata alia conficere, aut etiam Pilam odoratam sub alis gestare edocuit.

Quamvis ea sæpe ingratarum ejusmodi atomorum sit multitudo & efficacia, ut nec validissimi odores eundem obfuscare, si loqui ita liceat, valeant. Quales sanè fuisse certum est in Literato quodam, quem beati *D. Sachsii* scholion obs. 191. Ann. II. Miscell. nat. Curios. indicat, quibus nec penetrantissima tot odoratorum ingredientium effluvia, in Theriacæ magna mixtura contingentia prævaluerant, quod & in *Thaide Martialis* notaverat hoc disticho,

Cùm benè se tutam per fraudes mille putavit,
Omnia cùm fecit, Thaida Thais olet.

Scilicet major odor, sive jam ille fœtidus, sive suavis exsistat, obscurat minorem. Prout nempe in cujusvis pharmaci operatione, si scopum præfixum attingere debeat, proportionata ejusdem quantitas, quæ morbo major sit, eumque debellare consequenter valeat, requiritur: sic & in hoc passu eadem requisita proportio est attendenda, ita ut suaviter odoratæ exhalationes & numero & virtute superent fœtidas, quæ ingratum aliàs odorem accessione suâ potiùs adaugerent. Quâ sanè explicatione problema *Aristotelicum* commodè satis resolvitur, quo: Cur unguentorum magna pars sudori permixta malè oleat, quædam verò suaviter aut non pejus? quæritur.

Hæc Moschi fragrantia in aliis etiam fœtoribus supprimendis eapropter utilis esse potest, cujus idcirco usum in Pomis, Aquis, Balsamis & Chirothecis, ad Anatomicos fœtores fallendos tangit III. *Bartholinus* Consil. de Anat. pract. qui ipse tamen nunquam, cùm sacra hæc tractaret, Unguenta placuisse sibi testatur. Nimium sanè delicatæ nares ad Sacra ista utique minùs quadrant, inprimis si manus unà sectioni admovere lubeat; ubi semel remotis istis deliciis odoratis, continuò naribus objici inter secandum cùm nequeant, fœtor cadaverosus eò potentius nares feriet, quo aliàs semel imbutæ magnopere postea eundem haud persentiunt, aut ab eo contristantur; quinimo, si necessitas urgeat, ab alio aliquo, juniperino &c. fumo penetrantissimo &c. longè feliciùs præservantur.

Eadem fœtoris tollendi intentio in Cadaverum vulgata conditura Moschum admittit, quem sæpius scopo huic adaptari novimus, exempla suppeditante *Petr. Foresto* lib. 29. obs. med. 29. in schol. *Wolffg. Hofero* Herc. med. lib. 5. cap. 2. & *Georg. Hier. Welschio* observ. Reusner. 200.

Idem fallendi artificium considerantes Practici, in Scabie etiam Moschum adhibent, dum topicorum quorundam ingratum odorem ab eo obtegi vident. Multi enim, teste *Petr. Borello* cent. 2. obs. med. 7. ob Unguentorum fœtores sæpe curare scabiem renuunt, quod non facerent, si aliquod jucundum, facile & non fœtidum exstaret remedium, cujus deinde formulam subjungit; quamvis hæc, quoad Moschum, ab unctuoso corpore reliquo obtusum, voto minùs respondeat.

Quod in Fonticulis quoque *Casp. Bauhinus* lib. 1. de remed. form. cap. 63. observat, linteolum vel pisum in aqua rosarum moschata humectatum iis, si fœteant, imponendum monens.

Talis etiam ejus usus in Lue venerea quibusdam arridet, quem Unguentis & Suffitibus mercurialibus, ob fœtorem concomitantem, adjungunt. Quamvis nonnulli, ut hydrargyri, morbi istius alexipharmaci quasi specifici, corrigens addere, aut etiam ut per se singulare remedium ipsi opponere ament, qualem nimirum curandi & Moschi exsorbendi integram drachmam pro dosi requirentum modum *Leonh. Floravantius* lib. 2. Thes. vit. hum. cap. 20. habet, siccandi, tumores gummosos resolvendi, atque sudorem provocandi vim Moscho tribuens, prout *Rondeletius* pariter eundem Pilulis ad tophos digerendos, doloris materiam absumendam &c. destinatis admiscet lib. de morb. Ital. hancque vim hydroticam in fumum quoque resoluto *Alex. Massaria* Med. pract. lib. 8. & *Gabr. Fallopius* cap. 74. de morb. Gall. adjudicant. Quam operandi

tandi potentiam negare etsi minimè velim, cùm tamen siccandi illa & sudorem eliciendi vis violenta admodum sit, & sanguinis atque humorum aliorum violentam nimis agitationem includat, adpropriata verò alia tutiora ac certiora plurima prostent, pretiosa ista prodigalitate rectiùs omnino abstinebit Medicus. Nec cinnabaris, corporis utpote mercurialis, virulentiam à Moscho corrigi *Paracelsus* lib. 1. de morb. Gall. objicit, quod uti de usu ejus in suffitu, à *Paracelso* propriè indigitato, haud gravatim admittitur, ita inunctione, vel deglutitione adsumti malignos effectus, nervis adversos, emendare quodammodo posse, nullus dubito. Hinc quoque *Rondeletio* lubens accesserim, qui cinnabarinis istis suffumigiis, (aliàs tamen omnino à Clar. *D. Godofr. Schultzio* trig. cinnabr. membr. 2. c. 4. & 10. necnon membr. 3. cap. 4. non sine ratione damnatis,) ad odorem ingratum retundendum, Moschum rectè addi pernegat, non quidem ob rationem ab ipso adductam, qua sudorem virtute ejus adstrictoria retardatum iri credit, sed quia accensus odoris gratiam cum fœtore commutat; cæteroquin nec singularem adstrictionem ostendens, nec sudorem prohibens.

Lapidis tandem Bononiensis, qui vehementiori igne calcinatus redditur fœtidissimus, & ob causticam inductam potentiam psilothrum per opportunum præbet, Moschi additione odor ingratus corrigitur, ceu cum *Petro Poterio* lib. 2. Pharm. spagir. *Fortun. Licetus* cap. 23. de lap. Bonon. admonuit.

Id quod ad alios etiam fœtores retundendos perquam commodè adplicabitur.

Dosis Moschi.

Pondere vendi non minùs in foro civili, quàm in medico dispensari Moschum, mos est vetustissimus, justitiæ & æquitati, naturæque consentaneus.

Mercatorium quidem, ponderis ratione variantem, aut etiam ex folliculorum numero dimetiendum, hîc non tangam, qui medicam saltem, hodie usitatam, per uncias drachmis octo, singulis tres scrupulos, vel sexaginta grana continentibus, circumscriptas, methodum sectabor.

Misso libræ pondere, quod rarissime à Medicis, in similium pretiosorum & efficacissimorum medicamentorum simplicium usu, præscribi solet, nec etiam, quantum ego memini, si unicum ex antiquis *Aëtium* tetr. lib. 1. quo Νάρδε σκδασίαν tradit, integram Moschi libram ei admiscentem; atque inter recentiores *Petr. Joh. Fabrum* Myrothec. spag. lib. 1. cap. 26. Moschi libram unam aut dimidiam, pro Quintæ Essentiæ præparatione, denominantem excipias, in ullo Dispensatoriorum, Practicorum, imò aliarum quarumvis professionum libro reperitur; rarissimè unciali pondere compositionem Pharmacorum intrat, frequentiùs drachmis, frequentissimè autem solis granis dispensatur, cui nempe sæpissimè *Ant. Guinth. Billichii* judicium, lib. 2. cap. 2. observ. & paradox. chimiatr. de oleorum vegetabilium stalacticorum dosi prolatum, adcommodare liceat, ut nimirum dosin non granulis, sed granula dosibus dimetiri æquum statuatur. Quò respexisse videtur *Paul. Suardus* in Thes. aromat. Moschum in modica quantitate magnæ esse qualitatis & operationis, parumque ejus in compositione sufficere pronuncians, ne in magna quantitate noceat, aut reliquorum operationes corrumpat aut occultet, quod pariter *Eust. Rudius* lib. 1. de hum. corp. affect. cap. 54. advertit, eum nempe, aut alia valde aromatica, Antiquorum exemplo, in parva dosi, comparatione facta ad alia, permiscenda esse.

Aliquam tamen hîc parit differentiam Medicamentorum diversitas, quæ officinalia & magistralia (vid. *Petr. Morelli* Meth. præscrib. form.) exultant. Illa enim quovis tempore, absque speciali Medici præscriptione, in Officinis prostantia, multorumque usui adcommodata, majorem utique: hæc verò extemporanea dispensatione, à Medico in rem præsentem utplurimum pro uno ægroto ordinata, minorem, hancque pro una pluribusve dosibus, intensiorem vel remissiorem recipere solent quantitatem.

In speciali quoque hoc usu non uno semper præscribi & ægris offerri pondere posse, morborum diversitas, ægrorum temperamentum ætas, sexus, consuetudo, anni tempus, regio abunde ostendunt. Nec ipsa medicamenti raritas, ideoque carioris pretii æstimatio hîc negligenda, cùm indistinctim præscriptus, non habita simul ad facultates ægrorum ratione, Medici famam facile ambiguam reddere, pauperiorum verò ægrotorum crumenam nimium offendere valeat. Sed & cum aliis ejusdem, quæ in Moscho quæritur, virtutis simplicibus vel compositis permixtum, minori in præbio sufficere, satis per se est notissimum. Internus porrò vel externus adhibendi modus dosin variare potest, cùm hîc plurimæ ejus particulæ quò minùs inutiliter in auras evaporent, prohiberi sæpe nequeant, ibi verò integræ corpus ingrediantur, ideoque, jactura ista ut resarciatur, major copia requiratur. Quanquam etiam externus ille usus non unus exsistat, naribus enim in Balsamis, Errhinis, Suffumigiis &c. dicata, cùm potentiori effectu se exserat, & facilè καρηβαρίαν aut alia mala inducat, minor paulò dosis sufficit, cordi autem, pulsibus &c. adplicitus majorem admittit. Quin & præscriptionis finis rem variat, qui si medicus verè sit & primarius, morbi natura cum cæteris coindicantibus perpendatur necesse est, sin ad odoris gratiam medicamento conciliandam potiùs tendat, præter ægroti desiderium & voluptatem, ingredientium reliquorum natura potissimùm rem determinat; quæ ipsa ingredietia præterea vel per se suaviter odorata, vel fœtida, vel inodora deprehēduntur, hisce, inodoris nempe, exigua accessione contentis; istis diffusiorem, si odoratarum quædam harmonia, aut etiam longè majorem, si moschatarum eminentia quæratur, deposcentibus. Ut itaque Medicus in hisce & similibus ubique tempori & occasioni sese adcommodare debeat, eoque ipso prudentiam suam, à Medicastrorum indocto vulgo eum discernente, ostendere queat.

In genere tamen, ut aliquid certius determinetur, à dimidio grano ad ij. iij. & x. usque Medici communiter adscendunt. Quam dimidii scrupuli dosin ultimam eidem quoque tribuit Cl. *D. Gerard. Blasius* pag. 408. Medic. general. Licet alii, notante *Gesnero* & *Aldrovando*, dosin ejus quatuor aut quinq; ad summum grana faciant; prout grana ij. iij. iiij. vj. pro interno usu *Phil. Grulingius* part. II. cap. I. Florileg. Hippocr. Galen. chim. itidem posuit, alii verò etiam dimidium transscendere scrupulum non dubitent, id quod cuilibet patere ex anteced. potest.

De Medicamentis è Moscho liquidis.

Magna cùm sit medicamentorum compositorum varietas, ad necessitatem pariter & jucunditatem comparata, Moschus autem rariùs in substantia & per se exhibeatur, qu busnam admisceri potissimùm soleat, aut mereatur, vel in quam redigi formam queat, nunc ut dispiciatur ordo deposcit.

Ubi liquida inter pharmaca primò omnium Aquæ destill. sese offerunt, quarum connubium sæpius obtinet, ita ut vel cucurbitæ immittatur, sicque odoratas suas aporrhœas calore resolutas cum aqua in alembicum elevari permittat, in vase excipiente recolligendas: vel ipsius alembici rostro impositus à sensim adpellentibus halituosis, atque adfluentibus aquosis guttulis paulatim resolubiliore sui parte dimittat: vel etiam

etiam deſtillatæ jam aquæ immerſus eandem ipſi communicet.

Hinc Aquas inprimis odoriferas, ob gratæ fragrantiæ eminentiam, tam narium oblectamento, quàm corporis refectioni deſtinatas exornat. Cujuſmodi deſcribunt *Auguſtani* claſſ. 15. Diſpenſ. *Thom. Bartholinus* Conſil. de Anat. pr. &. *Frid. Hoffmannus* Theſ. Pharm. ſect. 2. *N. de le Febvre* Chim. part. 2. *Ang. Sala* Hydrel. app. cap. 3. & 4. *Joh. Carol. Roſenbergius* Rhodolog. part. 2. cap. 22. *Claud. Deodatus* Panth. hygiaſt. lib. 1. cap. 14. *Joh. Erneſtus* tr. de oleis chim. deſtill. *Joh. Bapt. Porta* Mag. natur. lib. 11. *Alexius Pedemontanus* de Secret. part. 1. lib. 2. *Dominic. Anda* in Secret. *Andr. Furnerius* lib. de decorat. nat. hum. Inprimis verò Aqua moſchata dicta eſt celebratiſſima, quam modò ſimplici Moſchi odore, modò etiam ambraceo & Zibethico ſimul imbuunt. Qualem ſimpliciſſimam *Bulaſes* profert, Aquæ nempe roſaceæ libras ij. à Moſchi aureo j. abſtractas, aliamque *Ferdin. Epiphanius* in Empir. Zibethi ſcil. & Moſchi ā ℨj. cum Aqu. roſar. ℔ij. infuſionem. Et *Lubert. Eſthius* de formul. tract. part. 1. ſect. 8. cap. 8. ex Moſchi ℈ß. ambr. & Zibeth. ā. gr. v. cum aq. roſar. ℔j. infuſis, Soliſque calore digeſtis, vel etiam ſimplici deſtillatione, aut quod ipſi placet, nodulo moſchato alembici proboſcidi immiſſo, ſimilem proponit. Eadem *Roſenbergius* paucis indicat, Pharmacopœos nonnullos Moſchum & Ambram pro placito in aqua roſarum fragrantiſſima diſſolvere, eamque infuſionem Aquæ roſar. moſchatæ nomine venalem habere ſcribens.

Multi adjectâ Lachryma odorifera Javenſi, ſub Benzoini nomine vulgò cognita, idem tentant, Aquam indè odoriferam, cum ſimplici fontana multiplicandam conficientes. Quos inter *Leonh. Floravantius* lib. de Capricci medic. cap. 20. Moſchi in mortariolo aurichalceo contriti, & cum ſaliva ſoluti grana decem, benzoini verò unciam unam in aq. roſar. opt. ℔vj. uſque ad hujus quartæ partis conſumtionem decoquit, remanentem verò cum aquæ communis, priùs per horam dimidiam ebullitæ ℔xl. commiſcet, hac inſuper addita cautela: *Auvertendo, che ſe tale acqua commune non foſſe bollita, e calda, quando s'accompagna con l'acqua roſa, e muſchio, che l'odore non penetraria: e perciò ſi bolle.* Aſt præterquam quòd iſtud multiplicationis encomium omnibus quoque cæteris Aquis odoriferis ritè paratis, aliquibus etiam in excellentiori gradu competat, Moſchi cum ſaliva vel ſputo ſolutio ſorditiei vituperio digna eſt, & ſuperfluam curioſitatem redolet, elegantiùs multò & commodiſſimè in aquæ roſarum particula inſtituenda, Benzoinum quoque, licet paucas aliquas odoratarum ſuarum atomorum inſpiret, penitiùs tamen in aqua roſarum non diſſolvitur, ſuaque reſinoſitate vel vaſis adhæret, vel aliàs conglobatur: Aquæ verò moſchatæ ad quartæ uſque partis conſumtionem ebullitio (quam *Deodatus* in vaſe *probè clauſo* peragendam eſſe monens, impoſſibilitatem adjungit,) excuſationem nō admittit, tum quia abſque illa, ſimplici tantùm digeſtione, eadem moſchatarum & benzoinarum particularum per univerſam aquam diſperſio obtinetur tum coctio maximè damnoſa exſiſtit, ita ut, quæ odoratiſſima poterat eſſe Aqua, maxima ex parte fragrantiſſimis atomis, unicè hîc deſideratis, in auras propulſis, orbata compareat. Neq; etiam aquæ fontanæ per dimidiam horam ebullitio eſt neceſſaria, quia ſola, breviori multò tempore impetranda, ejuſdem calefactio odoratorum effluviorum motum, inque auras receſſionem abunde promoveret. Imò ipſam frigidam adhibere præſtaret, cùm omnis illa maxima quātitas non pro una vice in uſum trahatur, ideoque poſt mixturam etiam, Autoris monitu, (*laſcia ſtare coſi, e ſi raffredderà*) refrigerationem ſubire debeat, facilè, ſi in uſum veniat, excalefacienda. Magis ergo placet *Gabr. Fallopii* proceſſus lib. 2. Secret. quo aquæ roſar. Menſuræ iiij. à Moſchi ℨj. & benz. ℥j. in Balneo abſtrahuntur, quòd tamen deſtillatam hanc Soli per 15. dies exponi vult, & aquæ font. Menſuras xij. remanentiæ adfuſas, per inſolationem pretioſum pariter odoriferum liquorem præbere putat, ibi ſuperfluum, hîc voto non benè reſpondentem laborem requirit.

Ubi tamen meritò diſquiritur: An Moſchus deſtillationi dicatus rectiùs ipſi cucurbitæ, vel Alembico, vel vaſi recipienti, i.e. liquori deſtillando, deſtillanti, vel deſtillato imponatur? Mihi, pro varia intentione, modò hunc, modò alterutrum modum eſſe eligendum, videtur. Si enim ſolus odor, & quidem in liquore pellucido non colorato deſideretur, omnium optime ipſi cucurbitæ Moſchi corpus injicitur; ſecus, ſi unà terreſtriores vel fixiores ejus partes expetantur, nec color flaveſcens, in his ſubſiſtens, diſpliceat. Ubi tamen, ſive alembico, ſive receptaculo immittatur, nihil refert, ubique eadem partium ſalutarium extractione ſuccedente. Unde *Ang. Sala* (Vid. etiam *Joh. Agricola* com. in Popp. part. 2.) minùs conſentire poſſum, rectius eum facere judicanti, qui Ambram & Moſchum vel in ſubſtantia, vel in ſpiritu vini, aliove liquore adpropriato ſolutum, ad uſum eligit, quàm qui alteri horum adfuſum ſpiritum, aut aquam deſtillatione iterum abſtractam uſurpat: *quandoquidem præcipua & balſamica, ac inprimis, ambræ ſubſtantia, perpetuò in fundo vaſis deſtillatorii hæreat.* Quod equidem ratione Ambræ adeo impugnare nolo, de Moſcho tamen inanis metus eſt reputandus; quanquam etiam jam deſtillatum ſpiritum aut aquam aliquam, ob unicam Moſchi extractionem, denuo deſtillationi ſubjicere velle, inutile laboris augmentum foret. Hinc non minùs jam patet, quid de *Joh. Zvelferi* ſententia ſtatui debeat, dum in Animadverſ. claſſ. 15. Diſp. Auguſt. Moſchi nodulo incluſi pro extractione in deſtillato liquore ſuſpenſione neglecta, eundem capitello deſtillatorio imponere præceperat; ut & in ipſam cucurbitam conjicere, claſſ. 15. Pharm. Reg. pag. 252. prohibuerat. Abſurda quidem, in Arte Pharmaceut. *Jacob. Primeroſii* pag. 173. cap. de Aquis, proclamatur Moſchi & Ambræ in roſtro alembici repoſitio, vel cum liquore permixtio, *non enim*, uti verba ipſius habent, *virtus ejus cum aqua miſcetur, aut exhalat*, ſed revera, ſi Moſchum ſpectemus, ipſo ſenſuum teſtimonio, judicium hoc abſurditatis convincitur. Conferatur hiſtoria de aliquot Chimicis à Moſcho alembici roſtro, ipſis inſciis, indito & aquam prodeuntem ſuo odore imbuente, egregiè deluſis, ab Exc. *D. Joh. Georg. Elsholzio* Deſtill. curioſ. cap. 6. recenſita.

Huc etiam Liquores Spirituum nomine inſigniti commodè reducuntur, dum ille præcipuè, è vino vel roſis prolectus Moſchi virtute impregnatur. Quales in *Rolfinciana* Chimia in art. form. red. lib. 3. ſect. 1. art. 1. cap. 7. & 25. exhibentur. Huc porrò ſpectant: Spiritus vini ambratus *Ang. Salæ*, in quo tamen (alia ut taceam) S.V. doſis, ℨij. deſignata, typographi fortè errore, nimis conciſa eſt, facillimè tot unciis deſignanda: Spiritus ambratus in part. 2. Medic. experim. Digb. Spiritus regius *D. Frid. Hoffmanni* in Meth. med. lib. 1. cap. 1. ut & Clav. Pharm. Schröd. pag. 337. atque Theſ. Pharm. ſect. 26. pag. 102. necnon Aqua odorans potentiſſima *Joh. Bapt. Beſardi*, in Antr. Philoſoph. part. 4. part. 155. deſcripta.

Paucis quoque hic tangenda ſunt Fermenta, i. e. Hydroſacchara & Hydromelita prædicti *Sala* in Saccharol. part. 2. propoſita, è quibus compoſitum c. 7. ſpirituoſum cap. 8. & cordiale cap. 11. Moſcho exornantur. Licet verò Moſchus per ſe ſatis jam liberas & reſolubiles partes contineat, ſimplici mixtura liquori-

bus

bus promtè communicandas, quin tamen fermentatione accedente mag s eædem exaltentur, atque per minima cum reliquis misceantur, nullus ambigo.

Potionem muscatam in Dispensat. habet *Nicolaus Præpositus*, quam etiam exhibet Antidotarium *Arnoldi de Villa nova*, variarum rerum mixturam continentem, quæ tamen pulveres solo rosaceo Sirupo excipi jubens qua ratione titulum istum sibi vindicet, nescio, cùm potius Linctus vel Electuarium dici queat. Magis nomen illud tuebitur Claretum moschatum *Mynsichti* Armament. sect. 22. cui jungendum Vinum Hippocraticum *Digbæanum* l. c. *Alex. Pedemontani* part. 1. lib. 2. de secret. & *Joh. Bapt. Portæ* Mag. nat. lib. 14. c. 11.

De Vinis moschatis sive moschatelinis dictis, aliisque Potuum moschatorum generibus ad delicias comparatis, inferiùs agendi locus erit.

Nunc ad Olea deveniendum, quæ inter antiquitate se commendat Oleum moschatum *Nicolai Myrepsi*, Moschelæum, ab aliis etiam moschelinum, muscelinum, muscatellinum &c. corruptè adpellatum, quod num à Moscho, vel à Nuce moschata nomen impetraverit, scire, parum quidem referret, à Moscho tamen id nominis habere, faciliùs credo. Cujus compositio mirè variat, ita ut consilio hîc opus esse judicaverit *Casp. Hofmannus* lib. 2. de medic. offic. cap. 162. §. 125. Alia ut prætercam, Moschum nonnulli ab eo excludunt, arboreum muscum à *Nicolao* indigitari, ideoque ab hoc, non illo, nomen mutuari somniantes, quorum tamen error, cùm Græcis muscus ille βρύον dicatur, *Nicolaus* autem τὸν μόσχον ponat, mox patescit. In ipsa quoque Moschi dosi plurimùm variant: Si *Nicolai* textum consulamus, ejus ℥vj. compatebunt. Minùs tamen errant, qui eandem quantitatem pro varia intentione auctam vel diminutam sumunt, prout *Augustanis* quoque dosis minor placuit; modò enim Medicus ipsius descriptionis, in hoc vel illo Pharmacopolio usitatæ, notitiam habeat, errare minùs poterit, efficax in qualibet descriptione Oleum habiturus, cui dein, si lubeat, aliorum, ipsius etiam Moschi, additione vires intendere, perquam erit facillimum. Utut hoc ipso Oleo, prout pluribus aliis passim usualibus, ad pompam magis, quàm ad usum idoneis pharmacis, carere Officinas posse credam. Modum ideo præparationis tum *Veterum*, tum *Zwelferianum* excutere, & quid utrinque erratum fuerit, dispicere hîc, vel illam ob causam supersedeo.

Per additionem materiæ cujusdam oleaginosum quid, pretiosum & suavissimum exprimi posse *Kunrathius* innuit, modum tamen ipsum silentio involvens. Favere ei videtur *Cæsalpinus*, cui Moschum non sine pinguedine animalium esse illum ferentium, supra jam adnotavi. Quod si certo modo admittatur, tantum tamen pinguedinis aut oleositatis in eo nemo deprehendet, multò minùs adeo liberum à cæteris terrestrioribus &c. particulis, ut, relictis iis, in oleosa forma sua tam facili negotio conspiciendum se præbeat. Licet addito cuidam corpori oleoso particulas quasdam sui Tartareas communicare, adeoque olei proprii formam ludere posse non contradicam. Id qua ratione fieri queat, (*Kunrathius* secretum suum, si aliud fuerit, ut sibi reservet,) vel ex antiquiore, quàm ipse est, Scriptore jam videbimus, videlicet *Alexio Pedemontano*; qui lib. de Secret. fructus Ban in quatuor partes divisos & cribro injectos, suppositis in vase amplo terreo Moscho & Zibetho, aqua rosarum solutis, & igne subtus locato incalescentibus, vapore odorato imbuere docuit, torcularis ope postea exprimendos; vel amygdala in duas partes dissecta & aquâ rosarum Moscho imbutâ usque ad mollitiem macerata, in Sole demum exsiccanda, tandemque labore hoc quinquies vel sexies peracto, exprimenda proposuit. Faciliorem etiam alium modum commonstravit idem, pretioso florum aurantiorum oleo, ex amygdalis dulcibus, priùs per stratificationem cum dictis floribus odore isto amœnissimo imbutis, expresso Moschum admisceri, perque octiduum Solis radiis exponi volens. Id quod Oleo è Balano myrepsica expresso, cùm rancori magis resistat, fieri commodiùs posset, aliove aliquo consimili, seu *Porta* lib. 10. Mag. nat. cap. 5. Oleum è semine citri hoc modo prolectum ad extrahendum è Moscho odorem, optimum menstruum judicat. Nec sileri debet modus, lib. 11. cap. 5 ab eo propositus, quo Moschus cum amygdalis repurgatis, inque senas vel octonas partes concisis, pixidi plumbeæ per 6. dies includitur, atque per expressionem postmodum oleum odoratissimum educitur; licet hac ratione moschatæ atomi parciùs nucleos istos ingrediantur, unde etiam ab operatione ista Moschum non admodum deteriorem reddi, *Porta* benè suspicabatur. Imò si de omnibus prædictis modis experimentum sumamus, parum profectò Moscho decedere comperiemus, illudque ipsum, quod fortè cum eo copulatur, à viscosis vel unctuosis olei particulis ita obtunditur, ut gratiam suam omnino deperdat. Id quod sanè mihi, cùm hæc experiri laborarem, contigit. Num alii exercitatiores & feliciores insuper hac in parte sint, me latet. Interea uti prædictos Scriptores multas præparationes alias, solius ingenii immaturos quasi partus, successu omnino carentes, audacter satis tradidisse, nemo negare potest; ita quoque his in Oleis calamum eos solùm exercuisse, nec manus ipsas operi admovisse, suspicari mihi liceat. Ut ita alia, quæ in processibus istis censuram deposcerent, excutere lubentius supersedeam.

Qualiter verò se habeat Oleum moschi Orient. Florentinum, cujus ex Deliciis Hybernis Nobil. *D. D. Jo. Dan. Majoris* supra Cap. XXI. fecit mentionem, & an prædictorum censuram mereatur, hactenus me latet.

Per destillationem insuper parare odoratissimum & pretiosissimum Moschi oleum, sunt qui intendunt, modumque, Balnei calore absolvendum, prolixiùs demonstrat l. 10. c. 9. *Porta*; qui sanè Balnei calor, si tantum oleosarum particularum, destillatione expellendarum, in Moscho luxuriaret, non esset spernendus, cùm revera tenuissima quidem ei insit essentia, blando solùm calore impetranda, olei tamen forma nunquam est proditura. Et si auctiori ignis gradu oleiforme quid tandem obtineatur, nonnisi fœtidissimo combustionis nidore infectum erit. Moscho enim non in quê aphorismus chimiatr. 18. sect. 2. *Ang. Salæ* adplicatur, quo impossibilis esse decernitur Oleorum è sanguine & carnibus quorumcunque animalium sine adustione destillatio. Videatur etiam ejusdem tractatus de erroribus Pseudochimicorum, ubi falsitates eorum, circa Oleum quoque Moschi commissas cap. de Bals. aromat. perstringit. Nec verè Oleum Moschi est dicendum, quod, additis aliis quibusdam rebus oleosis vegetabilibus, mitiori igne propellitur, cùm saltem quædam Moschi subtiliores particulæ, oleo vegetabili mistæ, eidem odorem qualemcunque impertiantur: cujusmodi Oleum in *Joh. Bapt. Besardi* Antro philos. part. 4. pag. 157. legitur. Et tale etiam foret, nimiæ Ambræ & Moschi prodigalitati junctum, quod in lib. 1. cap. 18. Secretor. *Mich. Nostradami* legitur, si tueri sese ab empyreumatis labe posset.

Tandem se Tincturæ, Essentiæ, & Elixiria sistunt, quæ medicamenta equidem aliquam inter se distinctionem licet patiantur, sæpissime tamen eorum nomina confunduntur, unumque pro altero accipitur. Mihi itaq; præcipuè dum curiosior illa distinctio parum utilitatis importat, istis, quibus ab Autoribus suis proponuntur, nominibus insistere, est constitutum.

Tincturam Musci *Paracelsicam Gerard. Dorneus* Fascicul.Parac.medic.tract.2. ex lib. de virib. membr. cap.4.desumtam exhibet, eundem in vino vitæ in succum instar styracis liquidæ coquendo, quam ipsam Extracti Moschi titulo dignatur *Andr. Libavius* lib. 2. Alchim. tract. 2. cap. 2. & cum infusione Melissæ, vini spiritu facta, parare edocet.

Quintam Moschi Essentiam per Spiritum vini terebinthinatum extrahit *Kunrathus*, eamque Moscho in substantia exhibito, utpote penetrantiorem sicque efficaciorem præfert. Spiritumque illum tanquam pro Moschi proprio dissolutivo *Joseph. Quercetanus* de medicam. spagir. præpar. sect. 2. cap. 4. reputat, quem equidem nonnullas ab eo partes extrahere vel à crassioribus separare, negari nequit, ast proprium ejus propterea vocare dissolutivum vel menstruum, nimis libera est adsertio, cùm idem encomium cæteri quoq; liquores omnes, in quibus Moschus diffluere quasi amat, veluti quivis alius Spiritus, Aqua destillata &c. imò & acetum, (vid. Exc. *D. Phil. Iac. Sachsii* Ampelogr. lib. 2. sect.8.cap 3. pag. 572.) mereantur, quin & eorum nonnullos magis proprios dici posse, certū est, si nempe menstrua intentioni medicæ, aut cuivis alteri magis respondentia, extractioni adhibeantur.

Paracelsus Archidox. lib 4 Moschum oleo amygd. dulc.macerat,donec instar pastæ fiat,cui expressæ Spiritum vini adfundit,eumque essentia Moschi imprægnatum, post 6.dierum digestionem, calore cinerum destillando separat, relicto in fundo amygdalorum oleo, ipsum autem Spiritum vini in B. denuo abstrahit, remanente in fundo oleiformi quinta Moschi essentia. Quem modum *Joh. Bapt. Porta* lib. 10. Mag. nat.cap.13. à Paracelso mutuatum paulò aliter describit, oleum balaninum pro maceratione etiam admittens, decem dierum digestionem præcipiens, & vini spiritui aquam fontanam ter quaterve destillatam jungens. Quem *Portæ* processum pariter *Andr.Libavius* part. 3. Singular. lib. 4. cap. 9. & lib. 2. Alchim. tr. 2. cap. 6. repetiit.

Petr. Joh. Faber lib. 1. Myrothec. spag, cap.26. Ambram, Moschum & Zibethum tota sua substantia, modò pura sint, in essentiam converti, (quod tamen de Moscho pernego,) aliquam tamen indigere scribit, ut partes heterogeneæ, non solùm à natura, sed etiam impostura adjunctæ separentur. Moschum ergo in Arcanum sive Quintam Essentiam redacturus, spiritu vini alcoolisato solutum, in vase vitreo oblongo, optimeque clauso, igni lenissimo, pro penitiori partium solutione & heterogenearum separatione exponit, spiritumque per inclinationem depletum, in alio vase vitreo oblongi colli per 15. ♂. ad partium resolutarum ulteriorem depurationem in MB. digerit, toties laborem hunc repetendo, usque dum omnimode à fecibus depuratus sit, tandem lentissimo igne ad consistentiam mellis destillans.

Superiùs citatus *D. Faber*, Anglus, in Examine Cordial. magn. Ravvlich. Moschi Essentiam hac ratione parandam edocuit, eum nempe in mortario marmoreo cum pauco saccharo cantho albo pulverisatum, & Pelicano inditum in B. vaporoso cum spiritu vini circulandum, spiritumque dein calore blandissimo in eodem Balneo usque ad Sirupi consistentiam esse abstrahendum perhibens.

Hieron. Reusnerus in suo tract. MS. de Pollinct. cadaver.Q. Moschi Essentiam idem exhibet,eundem cum spiritu vini ad iij. vel iiij. digitorum eminentiam superfuso, in vitro Sapientiæ luto occluso & panis medullæ indito, calore fornacis pistorii solvendo atque post filtrationem spiritum in M. B. abstrahendo, remanente sic in fundo Moschi extractione.

Sed ut jam non urgeam abusum epitheti Tincturarum, aut Quintæ Essentiæ nomen labili admodum fundamento inniti; quod inprimis *Joh. Bapt. Helmontius* tr. Asthma & tuss. §. 44. & 79. ostendit, has saltem jam recensitas omnes inter *non Entia* refero, Anonymum autorem sequutus, qui Q. E. Moschi, in qua odor & virtutes incredibili modo sint auctæ & exaltatæ, & quæ extractione subtilissimarum partium paratur, pro non Ente reputat. Si enim præparationes istas spectemus, inutiles revera labores, & magno cum conatu præstantiorum atque essentialium Moschi atomorum dispenditionem ubique inveniemus. Quid enim, quæso, opus erat Moschi cum oleo amygdalino impastatione, cùm ipse vini spiritus substantiæ Moschi adfusus eundem mox satis superque dissolvere vel extrahere possit, oleum econtra ejusdem actioni admodum resistat; Quid tot dierum, & vel in clibano ac pasta frumentacea digestione, cùm vel intra horulæ unius spatium Moschus contritus menstruo succum suum simplici labore impertiatur? Quid sacchari canthi additione, quæ laborem, quo partium terrestrium inodoratarum segregatio intendebatur, suo exigui hîc valoris corpore irritum reddit? Ultima autem ubique requisita ad extracti liquidiusculi consistentiam abstractio præcipuarum odoriferarum atque essentialium atomorum cum spiritu vini separationem procurat, quamvis enim lenissimo tantùm igne hujus evocatio quæratur, Moschi tamen atomos odoratas præ illis, quæ vini spiritum constituunt, esse fixiores ut credam, nemo me adeo facilè permovebit, ita ut hæ solæ, relictis illis, in alembicum elevari nequeant, quin magnam moschatarum unà copiam secum abripiant, id quod Spiritus vini sic destillati odor abundè docebit. Unde quotquot hac ratione odoratæ aporrhœæ ex Moscho cum spiritu vini junguntur, tot necessariò Essentiæ remanenti decesserint.

Quo itaque intuitu vel ipsum Moschum in substantia exhibere, vel simplicem solutionem & filtrationem suadere, plurimùm præstaret. *Cùm Moschus sit sanguis animalis concretus & calore Solis cœlique bonitate satis elaboratus, non indiget ulteriori extractione aut præparatione chymica. Cùm enim odor iste in tenui atque aërea ejus substantia consistat, affusione aquarum aut liquorum ad extractionem utilium, odorata qualitas dissipatur ac diminuitur:* (scilicet accedente postea insuper eorundem liquorum abstractione aut exhalatione,) *hinc vel in substantia ad solidiores compositiones assumitur, vel odor ejus in aquas cephalicas aut cordiales, ut est aqua carfunculi & aliæ, transfertur:* verba sunt *Laurent. Eichstadii* cap. 13. de confect. alkerm. Hinc sanè etiam *Petr. Poterius*, multos spiritus perire, Moschum verò ipsum veluti quintam quandam essentiam esse, considerans, meritò à sordibus eo tantummodo repurgato nos uti lib. 1. Pharmac. spagir. sect. 6. subjungit, & lib. 3. sect. 3. Ambram & Moschum adeo à natura esse exaltata, scribit, ut præparatio eorum frustranea videatur. Atque pro Arcani *Lulliani* compositione, quam Cl. *D. Joh. Gerardus*, Professor olim Tubingensis, cum tractatu Medic. univers. defens. edidit, requisita Quinta Moschi Essentia, simplici ejus in vini spiritu solutione paratur, optima sanè intentione, quàm tamen subsequens dein in ipsius Arcani mixtura destillatio non parùm enervat: Ut ideo hac quoque ex parte verissima sit *Helmontii* ἐπίκλησις §. 45. Nat. contrar. nesc. scribentis: *Ut Spagyria deducit multa ad gradum majoris energiæ, qualemus ens novum suscitat: sic aliàs rursus multa clam suffurando debilitat. Naturam scilicet ignaviæ atque imperfectionis accusat, quisquis eandem citra ignem nil exposuisse autumat.*

Et cum hac inutili menstrui abstractione Moschi quoque decoctio quodammodo convenit, non exiguam

quam utpote odoriferarum partium jacturam urgens, cujus exemplum præbeat Oleum *Fioravantii*, quod *Oglio eccellentissimo per far buona memoria* vocat, cujus præparatio uti plura animadversione digna, ita etiam in specie Moschi coctionem inutilissimam continet. Genuina namque & hîc est *Helmontii* censura §. 40. tract. Pharmacop. ac dispensat. modern. *Cùm Aromatum vis genialis atque præcipua sit in odorabili, hæc si ultro evanescat, & sponte odoratum feriat, qui tandem bulliendo & assando non fiet, præcipuè ubi gradus accesserit? quod nostra nos docent odoriferorum destillationes.* Id quod perantiquus ille Scriptor, *Arnoldus Villanovanus* cap. 9. Antidot. jam innuerat: *Sciendum*, inquiens, *quòd sunt, quæ non sustinent decoctionem, ut moscus.* Et *Jacob. Sylvius* lib. 2. de medic. simpl. præpar. Moschum ab igne depositis, & jam tepentibus Decoctis esse injiciendum monuit. Idem & de Emplastrorum præparatione *Jac. Primerosius* in Art. Pharmaceut. & *Joh. Heurnius* Meth. ad prax. med. lib. 1. nempe Moschum &c. cum Emplastrum jam refrixit, esse admiscendum, perhibent, id quod tamen non de omnimoda refrigeratione adcuratam mixturam prohibitura, vel difficilem admodum reddituta, intelligi debet. Cui convenit ipsius *Galeni* quoque sententia, qui lib. 6. de comp. med. s. l. Myrrham & Crocum in fine coctionis, aut ollâ jam in terram posita, adjicienda voluit, cùm ampliori coctura aromaticorum medicamentorum facultas destruatur. Qui utique, si Moschum habuisset cognitum, id multò magis de eodem monuisset. Unde nec parvam cocturam absque quarundam partium subtilium deperditione Moschum admittere, certum est, secus ac *Quiricus de Augustis* & *Paulus Suardus* in suis Dispensat. voluerunt, qui medicamenta in illa, quæ multam, parvam, & mediocrem sustinent decoctionem, dividentes, mediis illis Moschum adposuerunt.

Huc spectat etiam Magisterium Moschi, inter Selecta remedia à *Joh. Bapt. Spuntono*, cùm de Pulvere viperino egisset, recensitum, dum à Moschi recentissimi ʒii. per retortam vitream in B.M. tota humiditas, tanquam pars mercurialis, evocatur, atque à remanentia Spiritus roris majalis abstrahitur, eidemque postea super porphyriten tritæ redditus, denuo calore cinerum instar aquæ croceæ destillatur, tandemque per B. M. spiritus, pro hujus ipsius laboris iteratione adhibendus, separatur, remanente in fundo Moschi essentia sulphurea, feces autem tredecim dierum spatio calcinantur, cumque priori spiritu sal elicitur, solutionibus & coagulationibus depurandum, cumque mercuriali liquore, & sulphureo extracto permiscendum. In quo sanè processu magnas conatu magno agi nugas, severior aliquis Chimicus exclamaret. Ut enim labores plurimos omnino inutiles & penè ridiculos taceam, Spiritus ille roris majalis, qui tamen mixturam illam ultimam non ingreditur, potiores Moschi odoriferas particulas continet, Sal autem ex fecibus vel nullum, vel tantillum, & imò hoc ipsum nullius virtutis singularis præ quolibet alio, ex vilissimo etiam ligno &c. collecto, spectari debet.

His sanè omnibus judicium *Ang. Salæ* l. c. cap. de Extr. quadrat, quo extractiones istas rerum aromaticarum peragere, perinde esse innuitur, atque cùm evolavit avis, caveam claudere; quamvis residuum illud non nisi spissitudinem terrestrem, omni potentia & virtute exspoliatam esse, propterea cum *Sala* decernere nolim, qui aliqualem, satis tamen castratam, ei denegare nequeo.

Hîc etiam Essentiæ ambratæ, quæ aliquando ob majorem Moschi, quàm Ambræ dosin, nomine moschatarum, vel utriusque, quorundam imitatione, essent dignæ, tangendæ sunt, quales nobis *Miscellanea Naturæ Curios.* Append. Ann. VI. Ill. *Collegium Noricum* Dispensat. sui A. 1666. studio nunquam satis laudandi *D. D. Joh. Georg. Volckameri* editi pag. 165. & *Hafniense* class. 20. Nobil. *D. Guerner. Rolfincius* Chim. lib. 4. sect. 1. art. 2. cap. 3. Exc. *D. Joh. Lud. Hannemannus* Id dispens. sui, *Mindererus* noster in Dispens. August. Mantiss. hermet. *D. Christophor. Glaserus* Manuduct. ad Chim. lib. 2. cap. 21. *D. N. de le Febvre* part. 2. Chim. *Joh. Zwelferus* Animad. Pharmaceut. aliique exhibent. Quibus consimiles qui parare voluerit, diversis pro lubitu in s. q. adfusis menstruis & prævia vel paucarum horarum digestione, absque ulla destillatione impetrare facilè poterit.

Elixiria denique huc spectant, quorum specimen Elixir vitæ *Matthioli*, in Officinis nostris Augustanis prostans, Elixir vitæ *Fioravantæ*, Elixiria citri *Rolfincianum, Feburianum*, necnon *Barth. Pielat* in Laborat. Ceylon. pag. 114. & 115. suppeditabunt.

De Medicamentis è Moscho siccioribus.

In sicciorum classe primò de Pulveribus agere, non erit inconveniens. Quos tamen exornare neutiquam posset, si *Monachos*, qui in *Mesuen* commentati fuerunt, sequi vellemus, utpote non conteri debere eum, opinatos. Id quod ob virtutis, dum pulverisatur, evaporationem esse omittendum *Quiricus de Augustis* & *Suardus* admonent. Nonnulli tamen sententiam hanc mitigantes, trituram quidem, sed minorem, quàm aliis Aromatibus, ei deberi statuunt, prout *Joh. Bravus* de sapor. & odor. cap. 20. de Moscho, Ambra &c. verba faciens, *hæc aromata*, inquit, *teruntur quidem, quanquam minus, quàm alia &c. quia cùm tenuia raraque exsistant, & facultatem superficiariam sint adepta violento, aut magis quàm par sit, diuturno ictu facilè exolvuntur, celerrimeque languent, meliore illarum parte in tenuissimum pollinem abeunte: accedente etiam & calore, ex attritu corporum durorum genito, imbecillam medicamenti facultatem dissipante.* Et *Hier. Mercurialis* lib. 3. de comp. med. cap. 5. Moschum crasso modo esse conterendum, arbitratur, *quia, cùm sit rarissimæ substantiæ, facilè evaporat; imò qui volunt conservare musci facultates, inter conterendum addunt saccharum, quia, si per se solus conteratur, facilè ejus facultas tota moritur.* Alii verò, uti *Joh. Renodæus* lib. 2. Instit. pharm. cap. 6. si terendus sit, humectationem ejus suadent, ne subtiliores partes ac magis odoratæ dissipentur: vel, quod *Jac. Primerosius* Art. pharmaceut. pag. 55. habet, ne vis odora exhalet. In qua tamen opinionum varietate nulla est, quæ mihi placeat, qui trituram Moschi nullatenus rejicere sustineo. Quamvis enim, recens si fuerit, in pulverem, ob humiditatem nativam conjunctam, conteri per se nequeat, tractu tamen temporis exsiccatus, aut siccioribus aliis admixtus, cur redigi in pulverem non debeat, sufficientem causam haud video. Aëri quidem libero expositus, interno inprimis agitante spiritu, quasdam odoratas sui atomos subinde emittit, easque calor exterous tritura inductus eò promptiùs expellit, necnon corpus ejus in minutiores particulas divulsum, plura etiam quasi emissaria nanciscitur, tantùm tamen in operatione illa non decedit, ut propterea eandem sæpe necessariam omnino omittere, aut facultatis notabilem exsolutionem, dissipationem vel languorem pertimescere debeamus, præcipuè quia compactæ adeo non est substantiæ, quæ violentam nimis ac diuturnam trituram requirat, facilè à pistillo in corpuscula minutiora discerpenda, multò minùs autem pollinem ejus tenuissimæ adeo texturæ esse scio, ut melior illa pars pulverulenta avolare queat, ac ita aquæ rosarum &c. pulverisationem potiùs inhibituræ, (quam quidem à vini aut aquæ irrorationè facilitari, *Primerosius* pag. 59. credidit,) atque ob humidas suas exhalationes moschatarum quoque fugam aliquam promoturæ, aspersione indi-

indigeat. Moscho autem superficiariam aut imbecillam facultatem adjudicare, experientiæ repugnat, quâ tam potens & altè radicata illa comperitur, ut etiam magnam aquæ quantitatem exigua ejus particula odore suo imbuere valeat, remanensque corpus terrestrius quasdam nihilominus odoratas sibi reservet moleculas. Ratum ergo sit, Moschum conteri omnino posse, idque vel per se, ubi siccior fuerit, aut in liquore hac ratione dissolvi debeat, vel, si humidior præsertim exsistat, cum aliis, qua ratione saccharum, ubi medicamenti desiderati forma & operatio non reluctatur, neutiquam rejecerim, non quòd ipsam Moschi facultatem artificio hoc à morte præservari credam, cùm ob majorem partium à sacchari interventu disgregationem major etiam odoratarum atomorum (si minutias istas cum Autoribus illis attendere velimus,) exhalatio potiùs contingat, quia Moschus, dictante *Dan. Sennerto* de cons. & diss. Chim. cum Aristot. & Gal. cap. 11. quò in minores partes dissolvitur, eò plus odoris spirat, sed quia partes ejus hac ratione, uti dixi, meliùs divelluntur, sicque copiosiora odoris effluvia impetrantur, vel saltem humidiores in pulverem ut abire queant, disponuntur.

Varii itaque Pulveres Moscho, non odoris saltem ob gratiam, sed etiam virtutem, sicque ut basi, adjuvante, corrigente, aut dirigente, nobilitari passim soliti, omnino hîc recensendi sunt, quos partim in substantia, ut dictum est, partim &, quod nonnunquam meliùs, rosarum aquâ &c. dissolutus ingreditur.

Hos inter Species aromaticæ vulgò in Officinis dictæ plures eundem recipiunt. De quibus, uti Diarrhodon, Diambræ, Diamoschi &c. *Guil. Rondeletii* censuram, quâ, unum eorum medicamentorum qui habet, altero carere posse tract. Pharmacop. offic. innuit, non omnino rejecerim, nec omnino adprobaverim. Ut jam plurimas similium Specierum huic vel illi parti, morbo, aut aliæ indicationi magis minusve competere non urgeam, multas earum virtute convenire, nemo sanus inficias ibit. Meritò autem, si unus tantùm Medicus in loco aliquo praxin exerceat, aut plurium consensus obtineri queat, carere tot descriptionibus Officinas posse adstruitur. Ast sæpe, imò, ubi plures degunt, tantùm non semper idem, quod contra *Zvelferum*, multitudinem Pilularum reformantem, in Pharmacop. Aug. Rest. pag. 96. dedi, judicium, quot capita nimirum, tot esse sensus, huic Medico hanc, illi aliam compositionem magis arridere atque in usu esse, varietatem insuper delectare, est decernendum. Licet cæteroquin nec omnino damnanda sit illa *Asclepiadis* à *Scribonio Largo* adducta, & huc quadrans sententia, qua ultimæ sortis esse Medicum contendit, qui non ad singula quæque vitia binas ternasve compositiones & expertas protinus paratas habeat. Ut verò reliquas jam missas faciam, solas Diamoschi dulcis Species attingam, quarum plures equidem apud *Mesuen*, *Rasseum* ad Almansor. lib. 9. cap. 69. *Isaacum Israelitam* Pantech. lib. 10. pract. cap. 42. *Actuarium* de medic. composit. *Nicolaum Myrepsum*, *Joh. Renodaeum* Offic. pharm. lib. 3. sect. 1. cap. 4. descriptiones prostant, Mesuanæ tamen illæ, in nostro etiam Dispensatorio Augustano propositæ, in Officinis frequentiores exsistunt, quas absinthii, rosarum, aloës, castorei & levistici additione amaras & efficaciores præterea reddere *Mesue* laboraverat, ob omnimodam tamen gratiæ jacturam ex Officinis jamdudum proscriptas. *Rondeletius* tamen (confer etiam *Renodaeus*) & alterum illud, dulce vocatum, medicamentum relegandum putat: tum quia ob paratum jam Diambræ pulverem, qui ejusdem sit facultatis, & Moschi in eo dosis augeri facilè queat, carere eo possimus, tum varia sit ejusdem descriptio, tum & multa parùm probanda recipiat. Cui, cæteris paribus, refragari admodum nollem. Licet enim diversæ descriptiones scrupulum hîc movere nullum debeant, à determinata earum una, Medici rationalis judicio facta, electione mox eximendum, revera tamen Diambræ Species eundem effectum spondent; aliqua etiam absque ulla hæsitatione omitti possunt, imò, veluti sericum crudum tostum, si minutissima quævis prosequi opus sit, debent.

Cæterùm communiter cum & sine Moscho paratæ Species istæ adservantur. Causam superiùs, cùm de Moschi incommodis agerem, attuli. Unde cum *Joh. Ant. Lodetto* Pharmacopœos fraudis accusare simpliciter nolo, si in Aromatico rosato aliisque compositionibus Moschum excludant, Medici intentioni, & ægrorum necessitati ita attendentes, prout tamen, si qui solius lucri causa incompletas ejusmodi Species pro completis distrahere præsumant, reprehensionem pœnamque severam utique merentur. Aliàs, quanquam similes Pulveres, negligentiùs præcipuè adservati, multorum annorum ætatem vix perferant, sed sensim exsolvantur, ideoque rectè eos facere meritò statuatur, qui ad mentem *Hier. Mercurialis* lib. 3. de comp. medic. cap. 13. in exigua semper copia parantes, eòque sæpius elaborationem eorum iterant, ne fine optato Medicus frustretur, eosdem tamen propterea planè rejicere, quod fecit *Fallopius* de medic. comp. cap. 30. 31. cùm de Aromatico rosato, & Diambra ageret, nimis rigorosum foret. In Electuarii quidem formam, Mesues exemplo, effingi Diamoschum &c. commodè potest, tanti tamen autoritas illa non est efferenda, ut eapropter non etiam Pulveris sub specie, aut etiam sacchari &c. accessu, Rotularum forma prostare queat, præcipuè cùm hæ, benè adservatæ, citæ corruptioni non fiant obnoxiæ, ille autem quovis tempore, addito melle aut Sirupo aliquo commodo, Electuarii faciem induere valeat. Interea tamen, res mei si foret arbitrii, *Rondeletii* judicium tract. Pharm. offic. prolatum amplecterer, quo, consimiles Species sine odoratis istis si pararentur, nec Medicis, nec Pharmacopolis illis nempe imperare, hisce exequi, molestum fore statuit, ubi ea ex tempore, usu exigente, jungerent.

Pulveres hosce Ambra moschata *Mynsichti* sect. 1. Armam. med. chim. excipiat, qua cum magnam affinitatem habent: Ambra essentificata vel rectificata, Augustissimi RUDOLPHI II. CÆSARIS, & Sereniss. Anglorum Reginæ ELISABETHÆ medicamentum, à *Joh. Hartmanno* in Prax. chimiatr. & not. in Basil. chim. Croll. descriptum, atque à *Guil. Maxvello* lib. 2. de medic. magnet. cap. 15. Zibetho auctum, necnon Ambra moschata & Elæosaccharum cordiale compositum Appendic. *Ann. VI. Ephemer. Germ. Curios.* pag. 92. 97. Essentia ambræ sicca *Dispensatorii novi Noric.* pag. 166. *Hafniensis* class. 20. Diaromaticum essentiale ambræ-moschatum *Rolfincianum* Chim. lib. 4. sect. 1. art. 2. cap. 4. Elæosaccharum moschardinum, ambratum sect. 6. cap. 2. ut & cephalicum Ejusdem Meth. med. spec. comment. lib. 7. sect. 1. cap. 4. Diaromaticum essentiale *Ang. Salæ* descrip. Antid. pret. ejusdemque Pulvis ambræ aut Saccharum ambratum descrip. Aq. sudorif. Diamoschum ad Magnatum corda roboranda *Andr. Tenzelii* Exeges. chim. part. 1. sect. 1. & Diamoschum dulce sect. 3. ut & Spiritus rosarum compositus *Christoph. Glückradtii* not. ad Joh. Beguini tyrocin. chim. lib. 2. cap. 2. Tinctura confortans *Tob. Dorncreilii* Dispensat. nov. part. 1. cap. 6. aliaque, facili opera, subtrahendo quædam, vel adjungendo ingredientium dosi, aut numero, imitanda, ita tamen, ut requisitam à quibusdam Ambræ & Moschi &c. cum rosarum spiritu repetitam irrorationem, ceu inutilem & aliquo modo damnosam, aliamve justo curiosiorem digestionem minus necessariam, aut deprædatoriam evaporationem haud ineptè omitti posse, obiter animadvertam.

Taba-

Tabacinos, sive sternutatorios Pulveres odoris sui gratia & virtute non minùs commendat. Licet enim caput, uti Exercit. 8. §. 5. de Tabaco loquitur, replere potiùs Moschus, quàm ei exonerando prodesse, si ad certa quædam individua id restringatur, *Joh. Chrysost. Magneno* sponte largiar, omnibus tamen præcipuè viris, quorum deliciis ille magis inservit, eundem effectum minimè causare; sed caput potiùs quibusdam roborare, crassorumque excrementorum attenuationem promovere passim videmus. Ipsum tamen Moschum esse caputpurgium, vel sternutatoriam vim possidere, quam nonnulli ei tribuunt, haud observatur, cùm tam acres non exserat particulas, attactu suo vellicationem istam in narium membrana quæ ciere possent, nisi tenui & calida sua facultate serum attenuando & agitando aliquid præstet, aut etiam salino suo principio sensibiles admodum nares offenderit. Tot autem inter descriptiones unicam *Augustanorum* class. 9. Dispens. loco secundo exhibitam indigitasse sufficiat, vel, si potentior Pulvis desideretur, *Rolfincianam* sect. 2. de purgant. veget. art. 1. cap. 30. propositam.

Suavitatem etiam odoris, in delicatiorum præsertim usum, dentifriciis Pulveribus conciliat. Quos inter ad dentes dealbandos pumice pulverisato nihil esse præstantius *Alexius Pedemontanus* part. 1. Secret. lib 4. putat, quem Moschi & Ambræ momento conditum tanquam pretiosam rem quandam nonnulli divendant, qui etiam granorum chermes, vel santali tinctura imbutus, alumine auctus, & Moscho rosarum aqua soluto ornatus in *Joh. Bapt. Zapatæ* Secretis dilaudatur.

Pulveres itidem, crassiores utplurimum, Cucuphis parandis destinati, non bambace tantùm moschato excipiuntur, sed ipsam etiam Moschi substantiam sæpiusculè admittunt. Cui usui inserviunt Pulveres violacei odorati in *Dispensatorio August.* & à *Joh. Freitagio* lib. 2. Auror. medic. cap. 25. propositi.

Cum quibus Sacculi cordiales, aut vestibus interponendi, necnon Scuta stomachica coincidunt.

Tandem non indicti abire debent Pulveres dicti Cyprii, ornatui præcipuè non solùm capillorum, sed & capitis interdum exsiccationi ac munditiei, imò ægrotantium utilitati dicati. Qualem moschatum *Vidus Vidius* de curat. membr. lib. 2. cap. 3. descripsit. Cæterùm hi utplurimum (ut de aurea scobe, quam *Verum Antoninum, Commodum, & Gallienum*, Imp Romanos, comis adspersisse referunt, nihil dicam) ex musco aliquo arboreo, querno &c. variatum rerum, Moschi præcipuè odore, tum per effumationem, tum stratificationem, tum substantialem admixtionem imbuto, parantur. Aliis pulverem resinosum è musco terrestri clavato collectum, ossa sepiæ, ovorum cortices, lignum cariosum, aut etiam amylum usui huic inservire novimus. Bononienses pigmentarios marmoris vel alabastri pulverem cum Moschi portiuncula usurpare *Petr. Poterius* Pharmacop. spag. lib. 3. sect. 3. refert, qualem marmoreum, aut etiam ex concha margaritifera paratum *Joh. Bapt. Besardus* Antr. Philosoph. part. 2. pag. 160. delineat, eundem quò antiquiorem, eò meliorem esse pronuncians. *Alexius Pedemontanus* stercus vaccinum in mense Majo collectum, exsiccatum & pulverisatum, Moschique &c. odore exaltatum part. 2. Secret. commendat. Alii verò aliter procedunt. Quamvis si intentionem medicam, capitisque corroborationem respiciamus, pulverem aliquem ex herbis cephalicis concinnatum omnibus reliquis esse præferendum, vix supersit dubium, pro exsiccando tamen capite muscus inprimis commodissimè inservire potest. Ast solius voluptatis, aut artificiosæ canitiei causa qui eam frequentant inspersionem, quid eligere debeant, parùm curo. Nemo autem nisi vanitati isti impensè deditus ultimo in modo sciens volensque delicias facilè capiet. Moschus cæteroquin omnium optimè in aqua aliqua odorata solutus fragrantiam suam per illos pulveres dispergit; id quod etiam de aliis rebus, sive corporetenus, sive in liquorem fragrantem resolutis dictum velim, cùm in effumatione & stratificatione nimium de odoratis particulis disperdatur, satisque tædiosus labor sit subeundus.

Plures Pulverum species ut jam sicco pede transeo.

Nunc ad aliud medicamenti genus me converto, Morsellos nempe, Moschi itidem præsentia sæpe condecoratos, quorum selectiores formulas Ordo & methodus med. spec. comment. *Rolfinciana* lib. 8. sect. 2. cap. 4. Exc. *D. Wedelius* de medic. compos. extempor. sect. 2. cap. 12. & *D. Joh. Tilemannus* sect. 2. de mat. med. suppeditant.

Quò spectant etiam Rotulæ, quales elegantes Imperialium nomine insignitos *Hadr. à Mynsicht* sect. 7. Armam. ut & alios *Rosenbergius* part. 2. Rhodolog. cap. 22. describunt.

Quibus Tabulæ, Manus Christi vulgò dictæ, jungendæ, ab *Ang. Sala* de var. Chim. & Galen. error. tr. 2. *Rosenbergio* l. c. *Claud. Deodato* Panth. hygiast. lib. 2. c. 2. necnon Tabellæ à *Riv.* cent. 4. obs. med. 70. & Tragea magistralis à *Zacharia à Puteo* clav. medic. ration. sect. 20. descripta.

Qua ratione verò Moschus medicamentis hisce recensitis commodius adjiciatur, *Joh. Schröderus* Pharm. med. chim. lib. 2. cap. 69. docere voluit: *In morsulis parandis olea destillata si occurrerint, in fine ea instillare oportet, vel paratis morsellis illinire. Idem judicium de Moscho ac Ambra, quæ in aqua rosarum dissolvuntur, atque paratis tabulis illinuntur.* Verùm quod illinitionem hanc concernit, cùm superficiaria illa Moschi cum Morsulis Rotulisve unio non diu duret, sed justo citiorem odoratarum atomorum exhalationem admittat, nisi adcuratissimè in vase aliquo recondantur, simulque breviori tantùm usui dicata sint, non adeo commoda esse potest. Cui meritò itaque ipsa cum saccharo cæterisq; ingredientibus incorporatio præfertur, sive jam cum sacchari particula aliqua, aliisque pulveribus probè tritus, inque minutiores particulas disgregatus, sive, quod ob pellicularum aut etiam pilorum mixturam, ad medicamenti elegantiam impetrandam necessariò separandorum, imò Moschi ipsius meliorem disgregationem, est convenientiùs, in portione aliqua rosaceæ alteriusve adpropriatæ aquæ dissolutus, in fine demum coctionis, saccharo jam ad debitam consistentiam deducto, pro minori fragrantiæ jactura, admisceatur. Pro minori, inquam, fragrantiæ jactura; omnem enim, minimam etiam, præcavere velle, non est possibile, nec adeo necessarium. Sed quòd *Zacharias à Puteo* Moschum & Ambram non esse commiscenda seriò hortatur, antequam saccharum caliditatem dimiserit, *quoniam*, ut verba ejus habent, *omni eorum præstantia & odore facillimè spoliarentur*, sed ejusdem sacchari tepiditatem expectandam esse, non satis capio. Saccharum enim adhuc calens, fluidum, & antequam intepescat, esse in requisitam formam effundendum, omnibus Pharmacopœis est notissimum, cùm alias mox, concrescendo, nec Moschi aliorumque pulverem ampliùs recipere, nec debitam in formam effundi queat.

Hisce subjungo Pastam regiam, panis dulciarii genus, cui interdum Moschum addi posse *Casp. Bauhinus* de remed. form. lib. 1. cap. 27. & *Joh. Heurnius* Med. ad ad prax. med. lib. 1. monuerunt.

Ejus speciem quandam constituunt Mostaccioni, sive Mustazzuoli, Italis ita dicti, aut etiam Muscardini à Moscho, ab eodem *Heurnio* descripti. Confer. *Th. Jordanus* de pest. phœn. tract. 3. cap. 6.

Nec

Nec multùm differt Massa illa, quàm Panem Martium, Mazam panis &c. Italicè Marzapane, (vid. Celeberr. *D. Octavii Ferrarii* Origin, lingu. Ital. pag. 200.) Latinè autem Diamygdalatum, vel Pineolatum vocant, cujus cum Moscho parandi rationem exposuit *Joh. Renodæus* lib.5. Inst. pharm. sect.1. cap. 9.

Accedant & Marmeladæ, (vid. laudatus *Ferrarius* pag.199.) qualem cordialem, ac cephal c. moschat. *D. Barth. Pielat.* pag.88. & 89. Labor. Ceyl. exhibuit.

Trochiscos inter Galia moschata eminet, vulgò Galliæ moschatæ nomine nota, de cujus etymo *Renod.* lib.3. Antidot. sect.3. cap.5. evolvi potest. Sed tali sub titulo duplex diversæ descriptionis medicamentum in Antidotariis cum proponi soleat, unum à *Mesue*, alterum à *Nicolao Alexandrino* delineatum, probè hæc esse distinguenda *Joh. Jac. Manlius* in com. Lumin. maj. sect. 1. & *Laur. Joubertus* Pharmacop. sect 3. rectè monuerunt. Ideoque in nonnullos *Pharmacopœos*, hac in parte imposturam committentes, *Joh. Anton. Lodettus* meritò passim in suo tract. de fraud. pharmac. invehitur.

Galia itaque Mesues xylaloës part. v. ambr. part. iij. mosch. part. j. recipiens, cum mucilag. trag. in aq. rosſolut. conficitur, prædicta nempe tria simplicia per se pulverisata & trita, vel &, quod alios facere *Mesue* notat, Ambram in vase vitreo cum pauco oleo de been priùs dissolutam, cum glutine isto in trochiscos compingendo. Id quod verno tempore, manè, aëre sereno, in aureo, marmoreo, vel vitreo mortario peragere jubet *Arnoldus Villanovanus* Antid. cap.14. hyemali & humido tempore medicamenti corruptionem, calido verò multam virtutis exhalationem veritus, cupreum etiam vel ferreum vas Moschum & Galiam corrumpere, aureum contra virtutis suæ aliquid communicare ipsi autumans. Ast vana admodum persuasione, præcipuè si glutinis tragacanthini nimium non fuerit assumtum, sed tantum, quantum ad uniendos pulveres unicè suffecerit, nec parati Trochisci aëris libertati omnino subtrahantur, aut fervidioribus Solis radiis exponantur, quo in passu neque corruptio, neque corruptio, neque fragrantiæ nimiæ exhalatio, quocunque tempore parentur, est metuenda. Quò dubio procul respexit *Guil. Rondeletius* Pharmac. offic. in pauca quantitate conficiendos esse notans, quia *semper* liceat eosdem parare.

Hanc ex Oriente adferri, sed non benè præparatam, *Joh. Manardus* annot. in comp. Mes. eandem tamen facilè pariri posse, lib.18. Epist. monuerat. (Vid. etiam *Gvalt. Ryffius* Pract. part. 1. cap. 3.) Ex quo jam, *Hier. Reusneri* in observ. à *Welschio* edit. 98. decisio quousque locum invenire queat, perspicimus, qua nempe Galiam moschatam veram haberi vix posse innuitur; Sive enim ex Oriente solùm olim adlata, mangonii metum, ob pretiositatem suam, incusserit, sive Ambræ & Moschi, prout ad nos adfertur, adulterationi quàm maximè, & nonnullorum sententia, semper obnoxiam substantiam perpenderit, magnopere ipsi succensere haud possumus. Licet cæteroquin Welschiana animadversio minimè excludenda sit, qua veram Galiam istam nos habere aut parare cur nequeamus, causam nullam fingere licere adnotat, cùm certè simplicia ista apud nos genuina inveniri sit certissimum.

Ex istis autem jam elucescit, dolosè agere eos, qui Ambræ gryseæ loco nigram illam minoris pretii, fragrantiæ, & virtutis sumere, aut etiam largo sacchari additamento quantitatem augere consueverunt, eandem dein isto, quo legitimè paratam, pretio divendentes.

Cæterùm Mesuanæ huic suam præfert, ac maximopere commendat *Leonh. Floravantius* lib. 5. de Secret. cap.27. dum ligni aloës ℥iiij. ambr. grys. ʒiij. Moschi Orient. ʒij. N.M. cinnam. ã. ʒj. in spiritu vini anisato, inque hoc postea tragacanthum dissolvit, mixturam istam post debitam evaporationem in Trochiscos compingens. Verùm licet major additio Moschi efficaciores hos utique reddere queat, Ambræ tamen minor, cæterorum respectu, dosis unà occurrit, Nux moschata verò & Cinnamomum tantum eis encomium minimè conferunt, aut præparatio singulare quid ostendit, quamvis enim spiritus vini anisatus Ligni aloës inprimis extractioni, & Ambræ dissolutioni satis quadret, scire tamen vellem, an spiritus vini tantum, quantum ad integram istarum rerum extractionem ac solutionem requireretur, sit adsumendum? Hoc enim si fiat, cùm ultimò ejusdem exhalatio sit instituenda, magnam unà partium utilissimarum ac subtilissimarum copiam in auras secum abripiet, sicque medicamentum longè deterius efficiet. Sin parciori manu adfundatur, parum etiam pro extractione & solutione conferet, imò cùm trochisci exin, absque sacchari alteriusve sicci corporis sufficientis additione, sint compingendi, necessariò omnis penè iterum exhalare debet, sicque resinosarum partium prægressa solutio parum utilitatis contribuit.

Nicolai verò Galia moschata (quàm rectiùs masti chinam vocari posse *Joh. Steph. Strobelbergerus* in Masticholog. pag.67. & 69. arbitratur) nobis minùs usitata, minoris etiam, quàm illa *Mesues*, valoris, præter Moschum, insuper mastichis ℥ij. gum. Arab. ʒj. camph. ℈j. caryophyll. cinnam. N.M. ã. ʒß. aquam rosarum moschatam, & oleum sambacinum sive jasminum recipit, cujus ultimi quidem communiter ℥iiij. præscribere solent, cùm tamen *Amati Lusit.* centura, (ut alios taceam,) cent. 6. curat. med. 83. rectiùs quartam tantùm unciæ partem sumendam esse, ipsa ingredientium series commonstret. Prolixiori autem à *Nicolao* ostensa præparatione haud indigemus, dum simpliciori mixtura gummi Arabico priùs in aqua moschata, & camphora in oleo sambac. solutis, commodiùs fieri potest.

Sequuntur ejusdem Autoris Trochisci aliptæ moschatæ, vel potiùs moschati aliptarum τεχνίτιοι ἀλειπτικοὶ, literatissimi *Welschii* nostri Variar. lect. lib. 1. M S. judicio dicendi, quorum parandorum modus fuit antiquissimus, ut diebus canicularibus Ladanum & Styrax in catino, tenui linteolo adversus pulvisculos illapsuros cooperto, Soli exponerentur, cujus vi remollita, in mortario æneo, Sole excalefacto, cum pistillo ferreo itidem calido validè conterenda, donec nigrescant, addito dein Xylaloës pulvere, Ambra, & Camphora, ac tandem Moscho in tribus aquæ rosarum unciis dissoluto. Solari tamen illi calori strictè nimis inhærere non est necesse, cùm vel *Dd. Hafniensium* exemplo, Dispensat. class. 11. lenis Balnei calor, vel, quem *Renodæus* Antidot. l.c. cap.6. & *Phil. Guibertus* in Med. offic. innuere mihi videntur, alius quivis idem præstet, adeoque non tantùm canicularium, sed alio etiam tempore confici queant. Tanta autem rosaceæ aquæ additio minùs probari potest, quia necessaria ejusdem exhalatio multorum simul odoratarum particularum fugam ex reliquis procurat, cui itaque longè minor, & quæ sufficiat pro Moscho ac Camphora diluendis, subrogari potest.

Tandem se Trochisci moschardini sistunt, quos aliàs etiã, cùm non semper Pastillorum forma eis concilietur, sed in oblongiora, vel rotunda granula, aliamve figuram quandoque, modò cum tragacanthi mucilagine, modò solius caloris & manuum beneficio, compingantur, moschardinam vel moschatam Confectionem, imò Corpus sine anima nimis licentiose adpellare solent Officinæ, cùm revera satis nobilem animam spirituosissimæ Moschi atomi eidem inspirent. *Pastilli sunt*, inquit *Petr. Morellus* Meth. præscrib. formul. lib.1. sect.3. cap.6. *ab odore, quẽ à moscho habent, sic dicti*

dicti &c. Componuntur vel simpliciter ex ambræ, moschi gr. iij. iv. &c. ut volueris, & sacchari soluti in aq. rof. q. f. cum amyli tantillo; vel fiunt compositius ex pulv. rerum aromaticarum suavis odoris, ut cinnam. fandali ℈j. moschi, ambræ gr. iij. iv. pro lubitu, facch. &c. *Joh. Schroderus* Pharm. lib. 2. ad Moschi aq. rof. dissol. ℈j. facch. albiss. ℥vi. amyli ℥v. recipit, & massa cum mucilag. tragac. facta grana instar hordeaceorum conficiens, *Petr. Poterius* verò Moschi ℈j. cum facch. alb. ℔j. & amili ℥iv. in trochiscos effingit. *Petr. Andr. Matthiolus* Comm. in Diosc. Sanguinem draconis superaddit. Alii etiam plura al a adjungunt, quales in libr. Secretor. passim cum & sine Amylo, cum Sandalo rubro, albo, Cinnamomo, Mastiche conficere edocet *Pedemontanus*, cum Ammoniaco gummi & Terra sigillata *Joh. Hucherus* lib. 1. de steril. cum Ireos Florent. radice *August. Thonerus* lib. 2. obs. med. 14. Quæ sanè pro varia Medici intentione variè mutari absque ulla difficultate possunt. Hanc ipsam, simpliciorem tamen, confectionem Saponeæ nomine, à saporis suavitate orto, inter Condimenta retulit, atque elaborare edocuit *Joh. Manardus lib.* 20. epist. medic. 1.

Pilulas insuper, utero dicatas, alicubi esse monet Cl. *Casp. Hoffmannus* sect.3 Paralip. officic. c.38. quibus nomen Pilularum Moschi sit impositum, *καὶ ἀντίφρασιν*, cùm hircum oleant. Illas autem *Georg. Melichius* Dispensat. sui sect.9. sub titulo Pilularum muscatarum magistralium inseruit. Nihilominus tamen Moschus, sive tritura, sive liquore disgregatus, Catapotia ingredi utiq; aptus est, variis adfectibus, & vel ipsis uterinis adhibenda, ceu illud Pilulæ superiùs jam recensitæ, quas *de musco* nominare solebat *Barth. Montagnana*, nec non alteræ ejusdem *de dyamusco* testantur. Alias ut jam silentio prætercam.

Prout & aliorum Globulorum structuram non respuit, quales sunt illi pro alvo cienda supra memorati, nec non Lapides badzahardici artificiales à *Spuntono* descripti.

Sic & Massæ illæ, vulgò Pomambræ, vel Poma ambræ dictæ, tum in aliis morbis, tum peste præcipuè usuali, sive jam nudis tractentur manibus, sive involvantur sindone, sive capsulis aureis argenteis &c. includantur, Moschum frequenter recipiunt, quę itaq; & Poma moschata non minùs dici possent, vel saltem Poma odorata, cùm sæpè nihil vel parum Ambrę, plurimum autem Moschi aliorumq; aromatum adjunctum habeant, unde etiam Germani *Bysemapffel*, vel *Bysemknopff* ea vocare consueverunt. Componuntur igitur ex pulverib. odoratis (terrâ sigillatâ, bolo Armen. corallis &c. à quibusdam præscribi solitis, ut planè inodoris, penitus exclusis,) addito utplurimum Moscho, Ambrâ, vel Zibetho, interdum & Oleis destillatis, ac modò cum resinosis, uti Ladano, Styrace, Balsamo Peruviano, Terebinthinâ, modò cum cera, oleis, aquis, succis, tragacanthi mucilagine, gummi Arabico, modò seorsim, modò uno alterove permixto, in massam compinguntur. Solum Ladanum cum Styrace calamita, non alio nominato excipiente, habet *Arnoldus Villanovanus* de ornatu. mul. ut & cum Benzoë, Mastiche, Olibano *Joh. Schroderus* Pharm. l.2.c.75. Ladanum cum rosarum aqua *Joh. Fernelius* l.4. Meth. med. c.21. & *Bern. Dessennius* l.10. de medicam. compos. Ladanum cum succo meliss. bugloss, & aq. rof. *Arnoldus* prædictus c,3. de conserv. juvent. Styracem & benzoen cum aq. rof. *Jacob. Sylvius* comm. in Mes. antidot. Styracem liquidam cum majoranæ aqua *Gualt. Ryffius* par.1 pract. c.3. cùm ejusdem succo *Dom. Leonus* sect.1. Art. med. l.1.c.9. Balsamum Indicum vel Peruanum *Ang. Sala* tract. de pest. Eundem cum aqua rosarum *Joh. Schroderus*, Terebinthinam idem *Schroderus*, & *Gerard. Blasius* in Medic gener. nec non eandem cum tragacanthi mucilagine, vel aqua rosacea *Dispensatorium Augustanum* class.13. Ceram *Paul. Suardus* in Thes. aromat. *Pius Æneas Caprilius* l. 2. de febb. putr. *Rein. Solenander* sect. 2. consil. med. 19. & sect. 3. consil. 23. additâ à quibusdam vini portiunculâ. Oleum amygd. dulc. præter Aquam Damascenam *Jul. Palmarius* de morb. contag. l. 6. c.13. Oleum florum aurantiorum & caryophyllorum *Hier. Mercurialis* lib. de pest. c. 22. Mucilaginem tragacanthi *Alexius Pedemontanus* parr. 2. de Secret. Eandem cum gummi *Joh. Guintherius Andernac* de medic. vet. & nov. comm. 2. dial.8. Quis verò jam modus, Moschi nostri respectu, melior sit statuendus, meritò quęritur. Solum excipientis loco adhibitum Ladanum, aliæve duriores resinæ, licet calore liquatæ Specierum receptioni sic satis faveant, mox tamen iterum obdurescunt, & sic conglutinatis poris, exhalationem odoriferarum, præcipuè etiam moschatarum atomorum admodum impediunt. Sin cum aquis saltem Ladanum cæteræq; Species subigantur, friabiles nimium relinquunt massas. Peruvianum balsamum & Styrax liquida Moschi odorem glutinosis & oleosis suis particulis admodum obtundunt. Tragacanthi mucilaginem (quod & de Gummi Arabico intelligendum voluit *Joh. Heurnius* l.1. Meth. ad Prax.) improbat præfatus *Sala*, quia massa cum ea elaborata sæpe ita induratur, ut odorabilium rerum qualitas suffocetur & exhalare nequeat, quam citam indurationem, atque ab ea odorabilium effluviorum aliquam quasi fixationem, si sola illa, quod rarissimè fit, adhibeatur, nemo utique negare potest, à Terebinthina quidem &c. si, quod crebriùs fit, unà accedat, præcavendam, quæ ipsa tamen resina, si aquosæ mucilaginis partes exhalaverint, viscositate suâ Moschum involvendo ejus odorem supprimit. Quare non minùs Oleū amygdalinum &c. unctuoso lentore suo moschatos poros obviscans, gratiamque odoris imminuens, excludendum videtur. Quæ sanè incommoda me facilè permoverent, ut Moschum ab harum Massarum odoris gratiâ expetitarum mixtura omnino exterminandum censerem. Ut itaq; hoc respectu, si tantopere ejus consortium expetatur, eum non admiscendum, sed Pomi superficiei sæpius tantùm oblinendum esse, *Heurnio, Solenandro & Morello* promtiùs adsentiar. Ubi, foraminula etiam massæ insculpta Moscho repleri posse, nonnulli admonent, exemplum præbente *Christoph. Wirsungo* par.1. Medic. c.2. §.1. & par.2. c.2. §.1.

Huc Odoriferum *Crollianum* pertinet, Basilic. chim. cap. 7. propositum, nec non Specificum odoriferum *Paracelsicum* l. 7. Archidox. descriptum, quod equidem, licet ob longas, sed minimè necessarias digestiones animadversionem mereatur, non prorsus rejici potest, ut omnibus tamen cæteris Odoriferis palmam præripere, cum *Claudio Deodato* l. c. lib. 1. c. 14. dicamus, nullam causam video. Referre etiam huc licet Ambram factitiam *D.D. Ioh. Pontani*, à *Ioh. Wittichio* consil. medic. 77. &c. memoratam.

Ad Pessorum insuper ut & Nascalium dictorum compositionem frequenter cùm Moschus adhibeatur, de illis quoque commodè hic aliquid dicendum est. Bambax itaque moschatus, sive odore Moschi imbutus, idem Moscho perfusum, Galia moschata, Alipta moschata, ab *Hollerio* l.1. de morb. intern. cap. 59. indicata hîc conducunt. Sic lanam xylinam Moschelæo madentem, & in quo resolutus fuerit Moschus, *Platearius*, atque petiam tenuem Galiâ moschatâ ad castaneæ quantitatem infarctam *Leonellus Faventinus* cap. primo. de matr. ad fect. commendant. Idem etiam Moschus aliaque aromata &c. non saltem cum oleo & bambace, sed & terebinthina, cera, melle, balsamo, styrace liquida, ladano, vitello ovorum, coagulo leporino, adipe, vino, aquâ rosarum &c. excipitur, & ita in digitalem formam fastigiatus, immediatè & per se, si fuerit solidior, vel, quod præstat,

linteolo tenuiori ac molliori, aut rarioris texturæ sindoni inclusus, in sinu pudoris imponitur, vel ipsi uterino collo intruditur. *Sunt qui majusculum ficum findant, inversumque ambrâ, cinnamomo, mòscho, aut alio conveniente pulvere farciant, deinde fastigiatum in orbem circumdent ac consuant, siccatum demum compungant, ut conclusum aroma possit transpirare*: verba sunt *Lubert. Esthii* de formul. tract. par. 1. sect. 8. cap. 1. Sed exsiccatio ista ut fiat, non opus est, quam itaque *Heurnius* non determinavit, dum ficum inversum diambrâ, cinnamomo, & Moscho implendum, filo sericeo orbem consuendum, & tandem sæpe perrundendum esse prodidit. Ubi etiam non possum non Pessarii saccharini mentionem facere, quod *Balth. Brunnerus* Consil. med. 64. proposuit, Morsellum nempe in formam pessarii, vel veretri efformatum, in impotentia aphrodisia devorandum, qui ut Ambrâ, ita & Moscho perquam aptè condiri posset, & non tantùm virtute suâ medicâ confortationem partium generationi inservientium respicit, sed & formam istam ob externam, facultatem imaginativam consopitam, cùm objecta moveant sensus, quodammodo excitare potens est. Quamvis ex figuratis illis pharmacis nemo fortè alius, quàm lascivior aliquis delectationem capere, & Medicus absque honestatis macula, similia coordinare vix posse, videri queat.

Nec Sapones tandem moschati, tum capiti in remedium cedentes, tum odoris, in lavando & mundando capite, manibus &c. gratiâ expetiti, hic sunt tacendi, quorum varias descriptiones, majoris minorisve adparatûs, *Fallopio*, *Auda*, nec non *Dispensatorio Augustano*, class. 13. Exc. *D. Casp. Theoph. Bierlingii* Advers. curios. append. cap. 24. *Joh. Bapt. Portæ* Mag. natur. lib. 11. cap. 7. *Lub. Esthio* l.d. sect. 9. cap. 6. *Greg. Horstio* de tuend. sanit. lib. 2. cap. 1. *Joh. Agricola* in Popp. chim. part. 2. *Hadr. Mynsichti* Armament. chim. sect. 9. *N. de le Febvre* Chim. par. 2. *D. Ioh. Helf. Iunken* cham. exper. cur. sect. 2. cap. 11. aliisque. Hisce jungere liceat Unguenta saponaria, Saponis Neapolitani nomine, qualem plurimùm laudatum nostro hoc tempore Monachi Olivetani vendere Neapoli solent, insignita, quorum parandi rationem *Alexius Pedemontanius* par. 1. lib. 2. de Secret. & par. 2. edocuit, cui aliam addere libet, ab *Hieron. Reusnero* in suo tract. MS. de pollinct. cadaver. recensitam, àque *D. Simone Simonio*, Professore quondam Lipsiensi acceptam, qui Sapo ex ℔iij. pingued. cerv. & ℔j. lixivii acris cum calce viva facti, invicem lento igne permixtis, sensimque Solis vel fornacis calore ad debitam consistentiam redactis, sive quousque inter agitandum quasi fila ducere incipiat, conficitur, admixtâ tandem aquæ rosaceæ librâ dimidiâ, in qua priùs styrac. calam. ʒii. cinnam. caryophyll. ã. ʒß. N.M ℈j. ambr. mosch. ã. gr. x. trifol. odorat. ℥ii. in M. B. vase benè clausa infusa fuerat. Quæ ipsa ab artis perito facilè mutari inque elegantiorem formam redigi possunt.

De Candelis fumalibus, Aviculis Cypriis vulgò dictis, sæpe cum Moscho componi solitis, nihil dico, quia ingratum potiùs fœtorem, dum comburuntur, iisdem adfricat, cùm tamen odoris se gratiâ commendare debeant.

De Medicamentis Moschatis mediæ consistentiæ.

In medicamentorum, mediæ quæ sunt consistentiæ, serie primum locum Electuariis, tribuo, interque illa nobilissimo, ab *Ebn Masvia*, sive ut communiter vocatur, *Ioh. Mesue*, Damasceno, invento, ex granis tinctoriis sive Kermesinis, aut Cocco baphica parato, quod sub Confectionis Alkermes homine in Officinis ubique ferè locorum prostare solet. Cujus tanta est dignitas & præstantia, ut *Ioh. Schyronio* lib. 2. Meth. med. cap. 44. mortuorum vita audiat, iis nempe, quibus auro consperſa oculos pascit, odoris suavitas spiritus recreat, & dulcamara saporis amœnitas vites instaurat, sicque virtutum suarum gratiosâ & immensa congerie vix ulli cedens remedio. Nec, alios ut prætercam, consensus dandus *Ioh. Manardo* annot. in compos. Mes. *in hac*, scribenti, *nunquam jactarem pecunias*, cum neque in serico, neque in cocco aliam nisi vim adstringentem agnoscat, rubrique coloris ratione cor potiùs lædat, quàm juvet, spiritus nempe & sanguinem, propter similitudinem trahendo, cyaneus verò lapis vomitum & secessum proriret quidem, præ exigua tamen ejus quantitate non promovendo magis noceat. Sericum equidem magnum compositioni momentum addere non credo, ita ut absque hæsitatione ulla omitti posse facilè largiar, ob id ipsum tamen compositum totum rejicere, nimis rigorosum est judicium, cyanei vero lapidis & cocci innocentiam Nob. *D. Guerner. Rolfincius*. Ord. & meth. spec. com. lib. 8. sect. 2. cap. 31. satis vindicatam exhibuit. Prout nec audiri meretur *Ioh. Zvelferius* in Vindic. contra Vernium, odoris saltem gratiâ Moschum additum perhibens, cùm revera cordialem inprimis propter virtutem huc accedere dici queat, quam rectè insinuant *Ioh. Ludov. Bertaldus* tract. de conf. alkerm. & *Ioh. Bapt. Cortesius* Miscell. med. dec. 9. epist. 4. non quidem ob reliquorum ingredientium virtutis ad cor deductionem, sed propria ejus ab energia sperandam sanguinis & spirituum refocillationem. Et ab eo, non secus ac granis coccineis, ambrâ, xylaloë & cinnamomo medicamenti efficaciam, gravis alias ejusdem censor *Ang. Sala* de Chim. & Galen. emp. tr. 2. deducit. Hinc sanè minùs improbandum est consilium, quod olim *Ioh. Falco*, Universitatis Monspeliacæ Professor, dederat, suorumque Collegarum consensu, Moschi pondus auctum, ab aliis dein multis pariter adprobatum, voluerat. Quamvis enim Ambræ dosin ob majorem tantùm, quàm nobis conveniat, à *Catelano* creditam, & bituminosæ sulphureæ, ad inflammationem propensæ naturæ adscriptam caliditatem, imminuere haud deceat, cùm tantus ipsi calor non inhæreat, qui in parvula illa dosi magis, quàm auctum Moschi pondus nocere queat, qui Moschus utique caliditate Ambram facilè superat; neque etiam altera à *Catelano* adducta ratio, quâ Moschum occidentalem, quo nos hodie uti cogimur, orientali, Veteribus quondam usuali, puritate & perfectione longè inferiorem esse, multisque modis adulterari solere scribit, multum evincat, dum uterque orientalis & occidentalis, impetrari hactenus haud difficulter potuit, imò hunc alteri illi bonitate minimè cedere, superiùs jam demonstratum fuit; & utrumque eidem adulterationis periculo, imò Orientalem, ut cariorem, magis quàm illum, esse obnoxium est certissimum. Nihilominus ipsius Confectionis virtutum, cordis spirituumque confortationi ac serenitati dicatam, auctiori pondere egregiè adaugere poterit. Cur autem *D. Falco* Ambræ dosin immutare voluerit, *Laurent. Ioubertus* sect. 3. Pharmacop. verosimilem causam adsignaverat, videlicet: *ut minùs carum esset medicamentum*, Moschi econtra adauctam: *ut satis odoratum maneret medicamentum*. Quâ verò ratione Composito huic is admisceri debeat, peritum pharmacopœum latere nequit, atque ex superioribus, Aquæ rosatæ, vel etiam ipsius Sirupi chermesini particulâ solutum commodissimè eidem uniri, facilè colligitur. Qui modus etiam *Catelano* placuit; in pulverem tamen redactum adde-

addere quòd veritus fuerit, ne in vapores evanesceret, supervacaneum ejus fuisse timorem, meritò adstruitur, illis, quæ antea de pulverisatione ejus fuerunt dicta, abunde id testantibus. Ut ignorantiæ idcirco maculam, quam Augustanis ipse, circa ambræ admixtionem, inurbaniùs voluit inurere, si retorquere luberet, haud foret difficile. Licet enim Confectionem alkermes raro esse in usu, propter *operosam* ejus compositionem, scripserint, *operosum* tamen illud ad Ambræ artificium difficile restringere non docet, cum operosum esse, & difficile esse, non parùm differant, Ambræ autem in Sirupo Kermesino facilem liquationem jam antea *Augustani*, vel ex ipso *Mesues* textu, satis cognitam habuerint. Cæterum omitti olim potuisse & benè etiam posteriori in editione omissa fuisse verba ista in nostro Dispensatorio, præfractè non negaverim.

Ipsam descriptionem lib. de antid. *Mesue* tradidit, quam tum alii, tum *Augustani* Dispensatoriis suis inseruerunt. Mutatam quodammodo illam in usu habent *Monspelienses*, jam in antecedenti discursu ex parte indicatam, sed peculiari scripto à *Laurent. Catelano* Gallicè publicatam, Latinè postea per *Stephan. Strobelbergerum*, omissis inutilibus, edito notisque illustrato. Aliâ longè & duplici quidem facie eam exhibuit *Herc. Saxonia*, dulcis & amaræ nomine insignitam, àque *Phil. Müllero* lib. 5. Mirac. chim. & *Johann. Prevotio* de remed. mar. descriptam. Eandem non minùs aliâ facie indutam produxerunt *Nicolaus Myrepsus* in Dispensat. sub titulo Antidoti è lapide radiante; nec non *Nostradamus* in singulari libello.

Chimico etiam labore, vulgari rejecto, concinnatas delineant *Laurent. Eichstadius* tract. special. de conf. alk. *Petr. Joh. Faber* Myrothec. spag. lib. 9. cap. 6. *Ang. Sala* de Chim. & Gal. error. tract. 2. & *Petr. Poterius* lib. 3. Pharm. spag. sect. 3. Quæ tamen, si examinare cuncta esset animus, censuram non effugerent. Placet, magni Viri *D. Sim. Paulli* judicio, huic vel illi magis minusve competente, in class. 2. Quadrip. botan. p. m. 69. stare: *Ex confectione alkermes extractum parare velle, quid aliud est, quam actum agere, cùm ipsa per se ritè parata satis sit elegans medicamentum, quod hac arte solum pretiosius, non efficacius redditur.*

Quid *Zvelferus*, & quo successu immutaverit, pluribus in class. 14. Pharm. August. Rest. pag. 246. & seqq. ostensum fuit.

Imò ipsis in *Mesues* operibus, tract. de Simpl. c. de lap. stell. alia ponitur ejus descriptio, tum cæterorum ingredientium quantitate diversa, tum lapidis inprimis lazuli dosi auctâ conspicua, quam cùm fortè *Herc. Saxonia* vidisset, illam priorem improbare part. 2. Prælect. c. 1. sustinuit, licet ℥xii. errori Scriptoris *Jacob. Sylvius* not. in Mes. adscribere maluerit, quam litem tamen meam non faciam, cùm utraque, pro diversa intentione medica, locum habere queat.

Usum attamen ejusdem non omnibus convenire, præcipuè ob Moschi odorem, plures adnotarunt, & rectè quidem, unde etiam nonnullis in Pharmacopoliis incompleta, i. e. sine Moscho & Ambra parata, prostare solet.

A quibusdam, ut & hoc memorare hîc liceat, in formam siccam transmutatur, quod jam olim *Anut. Foesius* sect. 1. Pharmacop. adnotaverat, quam ipsi consistentiam largior sacchari additio facilè conciliat, ut plurimùm verò in Trochiscos, mucilagine tragacanthi insuper, pro firmiori partium unione, accedente, compingitur, Moschi etiam & Ambræ augmento sacchari moles compensatur, qualis v. g. preparationis modus nonnullis *Augustanorum* Officinis probatur sequens: ℞. Conf. alkerm. Mes. compl. ℥i. succi Kermes ʒii. moschi gr. viii. ambr. grys. gr. vi. sacch. Tabarz. penid. ā. ʒix. cũ mucilag. tragac. aq. rosar. fact. q. s. F. Trochisci. Aliis verò: ℞. conf. alkerm. ℥ß. sacch. alb. ℥xvi. moschi, ambr. grys. ā ℈ß. mucilag. tragac. c. aq. rosar. fact. q. s. F. Trochisci. Quam utramq; compositionẽ à *D. Parente* meo communicatam Exc. *D. D. Casp. Theoph. Bierlingius* Advers. curios. append. c. 18. p. 91. nuper inseruit. Quales Ampliss. *Collegium Medicum Noricum* in usu habeat, in Dispens. novi class. 1. sect. 4. tit. Trochiscorum sublingualium monstravit. Color saturatior non succi tantũ Kermes, sed & particulæ Laccæ Florentinæ melioris, aut ipsius Cochinellæ ope tuto cõciliari, Ambræ quoq; & Moschi dosis pro cujusq; lubitu augeri potest.

In Tabellas tamen, & ita consequenter etiam Trochiscos efformatam multò esse inefficaciorem *Bertaldus* admonet, id quod ob largum sacchari additamentum negari nequit, nisi aucta postea Moschi &c. dosis istum defectum suppleat.

Plura porro Electuaria alia moschata apud *Mesuen* inveniuntur, nempe Aromaticum moschatum, simplicitate pariter & virtute se commendans, Electuarium dulce è Moscho, Tryphera moschata, Tryphera falsò Galeno adscripta, pluraque alia. Nec inelegans, sed minùs usuale Electuarium moschatum apud *Ebn Sinam* lib. 5. sum. 1. tract. 3. invenitur. Aliquot Antidotorum è Moscho nominatorum compositiones habet *Nicolaus Alexandrinus* in suo Dispensat. Confectio porrò hyacinthina, passim nota, eodem exornata est, cujus tres species diversæ apud *Petr. à Castro* sect. 8. de febr. punct. malign. aph. 17. 18. & 19. exstant. videatur in *Pharmacop. August* & prolixissima apud *Zacchariam à Puteo* sect. 20. clav. med. rational. Moschi quoque largam satis quantitatem medicamentum illud Sinicum, Cachunde adpellatum, à *Zacuto Lus.* lib. 1. de Med. princ. hist. 36. & lib. 2. Prax. admir. descriptum, atque ex eodem tractatui de Adfect. hypoch. à *Paulo Zacchia* insertum, recipit.

Conditis etiam quandoque Moschi odor conciliatur, quorum exempla in Citriis pomis, Aurantiis, Persicis, & Cydoniis habentur in cit. *Pedemontano* p. 1. 2. & *Franc. Alexandro* Apoll. rad. 7. &c.

Conservam citri moschatam profert *Joseph. Quercetanus* Pharmacop. dogm. rest. lib. 1. c. 21.

Nunc ad Unguenta progrediamur, quæ equidem non aliud quàm Olea apud Antiquos fuerant, à quibus odoris saltem ratione, non crassitudine differebant, Vid. *Vidus Vidius* lib. 8. de medicam c. 12. Qua ratione *Paulus Ægineta* lib. 7. cap. 20. Unguenta inter, quibus ad gratum duntaxat odorem utuntur, Moschelæa quoque recenset. Licet Romanorum quosdam Unguenti crassitudine maximè delectatos, *Plinius* jam lib. 13. Hist. natur. cap. 3. scripserit, qui illini jam, non solùm perfundi Unguentis gaudebant. Quale etiam, moschati sub epitheto, habet *Aëtius* tetrabibl. serm. 4. cap. 115. ξηρόμυρον i. e. *Unguentum siccum* illud, ad differentiam alterius, Olei consistentiam fluidam habentis, adpellitans. Aliud moschatum *Joh. Georg. Schenckius* in lib. 4. paternar. observat. cap. de uteri suffoc. delineat, ex Zibethi gr. iii. Ambr. & Moschi ā. gr. j. cum succini oleo incorporatis, compositum. Simile ex iisdem tribus odoramentis, æquali in dosi, cum oleo amygdalino dulci subactis, invenitur in Secretis *Pedemontanis*, quod etiam *Joh. Guintherius Andernac.* de Med. vet. & nov. com. 2. dial 8. protulit, iisdemque verbis recensuit *Joh. Heurnius* Meth. ad prax. med. lib. 1. pag. 57. Cui amygdalino *Ioh. Bapt. Besardus* Antr. philos. part. 2. pag. 162. oleum jasmini & florum citri substituit. Alii aliam dosin observant, prout Moschi ʒiii. Ambr. ʒi. Zibethi ʒi. cum oleo amygd. subactas, ex *Isabella Cortesia Ioh. Iacob. Weckerus* lib. 5. de Secret. cap. 5. exhibet. & Ambræ gr. x. cum Zibethi ac Moschi ā. gr. iij. interventu aliquot succi limoniorum spiritusque rosati guttularum, in Un-

Unguentum componit *D. Otto Tackenius* cap. 9. Hippocrat. medic. clav. Plura alia ut præteream.

Hisce meritò adnumerantur Balsama odorifera, Linimentorum nomine quandoque prostantia, exempla suggerere te *Matth. Untzero* lib. 2. cap. 7. sect. 2. part. 1. de lue pestifera, Moschi additamento nobilitata; atque *Tentzelio* Exeges. chim. part. 2. sect. 1. superiùs traditam ex Moschi, Ambræ, & Zibethi partibus mixturam, cum rosarum oleo institutam, Balsamum odoriferum adpellante. Inprimis verò Cephalicis Balsamis compositis, Apoplecticorum nomine passim exstantibus, sæpe utiliter admisceri solet Moschus, qualia describuntur à Celeb. *D. Dan. Sennerto* Med. pract. lib. 1. part. 2. cap. 33. Magnif. *D. Guern. Rolfincio* Chim. lib. 4. sect. 5. cap. 3. *Augustanis* in Mant. hermet. Cl. *Georg. Hier. Welschio* obs. med. Reusner. 10. *Osv. Crollio* Basil. chim. *Hadr. Mynsichto* Armam. med. chim. sect. 34. *Joh. Pharam. Rhumelio* in Balsamotechn. *P. Fr. Bernhardino Christino* in Arcan. River. atque nuper à Cl. *D. Joh. Helfric. Jünken* chym. experim. cur. sect. 6. cap. 7. Quibus adnumerandum & illud, quod in Aula Brandenburgica Olei apoplectici (Aulicis *Schlag-Salbe*) nomine in frequenti olim usu fuisse scripsit *Franc. Hildesheim* de cerebr. & capit. morb. intern. spicileg. 6. & quod Elixir balsameum ad apoplecticos vocatur in *Andr. Libavii* lib. 2. Alchim. tr. 3. cap. 1. Celebre apud plurimos est, quod Romanum adpellatur, in Collegio Romano S. I. parari solitum, à Nob. *D. Mart. Bern. de Bernitz* in Fasciculo 2. medicam. Cnoffel. communicatum, nec non *Michaëlitanum*, celeberrimo quondam Medico Lipsiensi usuale, cujus descriptionem dederunt Viri clarissimi, *D. D. Frid. Hoffmannus* Thes. pharm. sect. 4. & *D. Casp. Theoph. Bierlingius* l. c. pag. 54. Licet paululùm in Ambræ dosi eædem invicem differant, prout & ipse ab Amicis acceptas alias duas habeo, utramque Zibethi non ineleganti accessione, ut & asphalto, pro nigredine inducenda, conspicuam, alteram etiam in quantitate ingredientium, ol. N. M. ℥viii. moschi, ambræ. Zibethi ā. ʒii. ol. cinnam. ʒii. caryoph. ʒiii. lign. rhod. ʒvi. Bals. Peruv. ʒvi. requirente, admodum variantem, licet, ob plurium testimonium, priorem illam genuinam magis esse faciliùs crediderim. Nec sileri debet *Wedelianum*, inter prima facilè collocandum, quod tum εὐοσμίας causâ, tum pro vertice, naribus, temporibus & lingua inungendis, usui ejus inserviens, mecum tamen, imò occasione hac ferente, Tecum etiam, Lector benevole, communicare voluit, olei nuc. mosch. expr. ℥ß. caryophyll. cinnam. ligni rhod. succin. rutæ, spicæ, salv. ambræ liq. ā. ℈j. moschi, Zibethi, ambræ ā. ℈ß. bals. Peruv. ʒj. gum. asphalt. ʒß. vel j. recipiens; id quod, addendo particulæ, v. g. ad ʒj. guttas aliquot olei C. C. fœtidi, hystericum ex tempore reddere solet. Ubi sanè nulli horum suavitatis eximiæ laudem denegare, aut unum alteri præferre simpliciter aut pertinaciùs vellem, cuilibet proprium ut placeat judicium, permittens; qui nonnullis Zibethi, Cinnamomi alteriusve à prævalente odore gratiorem comparere mixturam, haud ignoro. *Ut enim*, verba sunt *Joh. Heurnii* Med. ad prax. ubi de Pomis odoratis medicinalibus agit, huc maximè adplicanda, *variæ hominum facies sunt, ita ferè nihil commune habet cum alio, cujusque suavissimi odoris judicium; his mosco fragrantius est cinnamomum: illis utriusque caryophyllus: adeo ut nulli sit de odoris dulcedine judicium idem.* Quod & in saporum judicio, ut reliquos sensus prætercam, aliis in sacchari dulcedine, aliis in absinthii amaritie delicias palati quærentibus, observatur. Nihilominus tamen, ut quid mihi videatur, edicam, confusam obtinuisse fragrantiam, ita ut distinctorum ex ingredientibus effluviorum, in suo per aërem meatu se adsociantium, coalitio unam in sensorio, ut Ill. *Rob. Boyle* de nat. determ. effluv. cap. 3. loquitur, εὐωδίαν pariat; sive, ceu *Cas. Cremoninus* lect. 16. de sens. extern. habet, novum aliquem odorem faciat, artificii laudisque palmam mereri, credibilius videtur. Quam tamen harmoniam non certa ingredientium quoad pondus determinatio infallibiliter spondere valet, ob eorum in vigore, modò validiori, modò remissiori, maximam discrepantiam, vel in solo Zibetho, olea ut taceam, à Nob. *D. D. Claudero* cap. 4. meth. bals. corp. hum. pag. 89. & 90. luculenter ostensam, sed ipsa potiùs mixtura providè instituta, & sincero narium judicio comprobata. Quanquam cæteroquin ullius suavitatis laudem in majori Unguentorum horum parte, si præscriptum methodum simpliciter imitari quis velit, à Moscho conciliari, ob excipientis, quod totum oleosum est, unctuositatem moschatarum atomorum exhalationi reluctantem, minimè persuadere mihi valeam, atque ita, moschata fragrantia si desideretur, frustra hac ratione eandem exspectari, Moschumque inutiliter profundi arbitrer; nisi Spiritus rosati, alteriusve alicujus humidi aquosi consortium, quocum Moschus ante mixturam teratur, accesserit, odoriferis ejus particulis ab oleosarum penitiori obvelatione hoc modo præmunitis, & liberiùs ita exhalantibus.

Moschi usus sacer.

Odor divina res est: inquit *Jul. Cæs. Scaliger* Exerc. de subtil. 104. §. 4 *Divinam esse rem, priscis ceremoniis Veteres prodidere. Suffitibus enim profitebantur aëris locorumque naturam aptam reddi ad Numina suscipienda.* Quibus honorem cultumque eis sacrare, sicque iram eorum, si quæ impenderet, placare, & in vota sua DEUM trahere superstitiosi laborarunt. Hinc sacra tura priscos Ethnicos adolere frequenter consuevisse proditum est. Et magnus ille *Alexander*, *Macedo*, in pueritia sine parsimonia aris tura cùm ingereret, à *Leonide*, præceptore suo, idcirco reprehensus, ut que illo modo supplicaret, admonitus, tùm turiferas gentes devicisset, postea Arabiâ potitus, onustam thymiamate illo navem ei miserat, exhortatus, *ut largè DEOS adoraret*, ceu loquitur *C. Plinius* Hist. nat. lib. 12. c. 14. Hunc in finem Cypheos odore templa quotidie in DEORUM honorem suffumigâsse Ægyptios, & ad similitudinem ejus *Andromachum* dein illud Cyphoidis medicamentum, pro elaboratione Theriacæ requisitum, composuisse notat *Galenus* lib. 8. de comp. med. sec. loc. cap. 7. Neque hodierno adhuc tempore Paganorum in Indiis quidam Deastros suos odoratis venerari fumis intermittunt. Id quod ex quodam *Ludovico*, de Sumatræ insulæ incolis apud *Joh. Langium* lib. 1. epist. med. 62. in specie recensetur, quorum nempe Sacerdotes, Dæmonum cultores, fragrantibus suffimentis plurimùm in sacrificiis utantur.

Scilicet superbus ille Spiritus, divinos adfectans honores, hac quoque ex parte DEI simiam agere voluit; CUI suavia placuisse thymiamata, àque Populo suo in Veteri Testamento religiosè accendi, imò & Sacerdotes, Templum, & Supellectilem sacram odorato Unguento perfundi jussisse, non ignorabat. Vid. *Exod.* cap. 28. 29. 30. 40. & *Levit.* 8. 16.

Quin & hodierno adhuc tempore Odorum in templis quorundam Christianorum frequentatum usum perspiciens *Scaliger* exerc. 203. §. 1. laudatissimam illam vocat consuetudinem, spiritusque hominum ad mentis suscitationé eos disponere concludit. Quæ equidé examinare, mei non est fori. Hoc tamé indubitatum habeatur, suffitus illos, licet pretiosissimos, nihil omnino valere, si cordis puri ac pij fragrãtia non cócurrat. Atq; Divinæ Majestati hos potiùs esse abominabiles, ex

Prophetis, *Esaia* cap. 1. ℣. 13. ac *Jeremia* cap. 6. ℣. 20. colligimus. Ut ideo commendari mereatur illud Arabum proverbium, quod *Mahommedi*, pesti illi Christianæ Ecclesiæ alias perniciosissimæ, adscribunt:

Graveolentia oris jejuni gratior est DEO, odore moschi.

Quæ ut hîc adducam, Medici illius Cæsarei, *D. Petr. Andr. Matthioli*, *Senensis*, verba, Comm. in lib. 1. Diosc. cap. 20. scripta, me permovent, qui & Moschum in orbiculos à quibusdam componi, eisque funiculi trajectis, angelicas salutationes, ut ipse loquitur, in cœlum eructari, notat, ut DEIparam Virginem odoris suavitate concilient, Quamvis nec DEUS ipse, nec Cœlicolarum ullus hisce adficiatur, nisi, ut alia taceam, Animas illas beatas corporeas dicere, atque Creatorem impiè quis creaturam proclamare vellet.

Ipsæ Preces pio corde effusæ verum illud sunt Incensum vel Suffimentum (*Psalm.* 141. vers. 2. & *Apocalips.* cap. 5. vers. 8. cap. 8. vers. 3. 4.) quod Divinam nobis gratiam conciliat, à corporali isto fumo suaveolente & alta petente quasi adumbratum, ideoque etiam, *Zacchariâ* adolente, Populum adorâsse, uti *D. Lucas* cap. 1. vers. 9. habet, memorari meretur.

Moschi usus politicus.

Suavia Odoramenta & Aromata priscis jam temporibus fuisse Regiis in deliciis, vel ex Sacro Codice novimus, Thesauros utpote inter Judaicos Regis *Hiskiæ*, 2. Reg. 10. vers. 13. 2. *Paralip.* 32. vers. 27. & *Esaiæ* cap. 39. vers. 3. Babylonico Legato ambitiosè ostensos, reposita; & Regibus digna inter donaria reputata, qualia Reginam illam Arabicam Sapientissimo *Salomoni* obtulisse, 1. *Reg.* 10. & 2. *Paralip.* 9. legitur. Moscho autem nostro quamvis vilior ortus Magnatum ad Aulas adspirare vix concessisset, odoris tamen nobilitas, virtutis excellentia, ipsaque ejus raritas, ut magno habeatur in pretio, efficit. Hinc & dona inter Regia locum invenit, quibus tum fœdera confirmantur, tum Principum gratia sollicitatur. Sic non ita dudum Serenissimis Saxoniæ Ducibus à Magni Moscoviæ Ducis Legatis Folliculorum quoque moschiferorum donaria fuisse oblata, ex Cl. *D. Dan. Ludovici* relatione in Ann. V. Ephem. Germ. Curios. obs. 205. percepimus. Et Augustissimo CÆSARI, MATTHIÆ, Ann. Chr. 1615. Turcicum Legatum, alia inter munera, Moschum quoque attulisse, ex *Metterani* lib. 22. Hist. Belg. *D. Just. Fid. Klobius* in sua Ambræ histor. jam notaverat. Quem & Sacratissimæ Cæsareæ Majestati, LEOPOLDO nostro, ad Cujus Augustissimos Pedes Thesauros, Victoriæ signa, supplex ut Oriens deponere porrò cogatur, Cœlum devotè veneramur! à regnante hodie Turcarum Tyranno transmissum Ann. Chr. 1665. fuisse recordamur, inque *Theatr. Europ.* To. 9. pag. 1510. videri potest.

Moschi sanè pretiositas in causa est, ut thesauros inter regios eum reponere Peguani soleant, testante id *Casp. Balby*, *Veneto*, in Itinerar. Orient. Vid. & Nobil. *D. Erasmi Francisci* pars. 3. *des Ost-und West-Indischen Lust-Gartens.* Quod etiam apud Turcas observari *Tavernierius* in libello: Relation del' interieur du Serrail du grand Seigneur cap. 8. perhibet.

Quàm proficuus sit Moschi proventus Sinarum Imperatoris ærario ditissimo, ex *Joh. Mendoza*, lib. 3. descript. regn. Sinic. cap. 4. notum est, cùm priscis temporibus vectigal, à Moscho contributum, subsequenti tempore etiam longè auctius decies centena & triginta quinque millia Taës annuatim addiderit, quæ nostræ monetæ æquiparata, summam Imperialium tredecies centena & viginti unum millia, octingenta & nonaginta quatuor, cum tribus unius partibus constituit; Monetâ utpote illâ Sinicâ Taës trecentos sexaginta quatuor Marrevadis Hispanicos, Imperiali verò ducentos octuaginta quinque Marrevadis adæquante.

Moschi usus OEconomicus.

Hîc primò ad Culinas divertere animus est, in quibus sæpe, pro condiendis cibis, Moschus consumitur. Licet autem Cl. *Joh. Bapt. Montanus* consil. de febb. 23. perspectissimum illud esse judicaverit, res nullas sibi invicem magis adversari, quàm egregium coquum, & præstantissimum Medicum, cùm contraria penitus sint eorum instituta, hoc utilitatem & sanitatem, illo delectationem & adulationem pro fine habente, ideoque Moschi etiam odor à Medico aliisque sanitatis avidis coquorum manibus subducendus videri queat, id quod aliquando non improbaverim, interdum tamen & prodesse, & delectare simul cibus ita conditus valet. Unde *Joh. Dominic. Sala* lib. de aliment. & eorum rect. administr. sect. 1. cap. 8. de alimentorum condimentis agens, sæpe esse ea necessaria statuit, ut cibi indè vires aliquas adquirant, nocumenta amittant, atque ideo ad sanitatem magis conducant. Quæ inter etiam, ut benè oleant, requirit, *atque tanti equidem*, addens, *facio hanc conditionem, parum absit, quin odorata tanquam alteram condimentorum differentiam à sapidis proponam*, Moschum deinde iisdem adnumerans. Scilicet cùm alimenta vix dentur simpliciter talia, quæ non medicamentosa simul exsistant, & alterandi aliquam vim possideant, cur Moschus admisceri iis nequeat, nullam causam video, hinc ab eodem *Sala* alimentis, attenuandi, discutiendi, venerem stimulandi, & cor roborandi virtute præditis Moschus quoque adcensetur cap. 15. & 16. Quæ alterandi potentia licet Odoramento nostro denegari nequeat, ipse tamen an benè alimentorum solidioribus corporis partibus dicatorum in catalogo reponatur, disquiri potest? Si non a iud, quàm sanguis, caro, renes, aut testiculi animalis moschiferi foret, aliquam nutriendi vim utique possidere non dubitarem, si tamen eædem partes putrefactionem, antequam in odoratum istud liquamen abirent, paterentur, cùm hac ratione gelatinosæ illæ, fibrosæ, crassæ, & concrescibiles particulæ nutritivæ attenuentur, ac quasi destruantur, nutriendi potestatem retinuisse, dici ampliùs vix possent. Ast dum singularem aliquam succum in folliculo collectum esse ipsum innuitur, nec sero nutritivo, glutinosiore scil. fortè omnino destituetur, à quo etiam compactiora illa granula in folliculo qualitatem istam, trituram nonnihil difficiliorem reddentem, nancisci autumo. Cùm tamen minima in mole, quâ famelicus venter nullo modo saturatur, in usum venire soleat, eo ipso magna nutritivæ, in eo faculatis consideratio haberi haudquaquam debet. Utrùm verò, quatenus odoratas continet particulas, nutriat, magnâ vix opus est disquisitione? Licet problema hoc de odore nutriente tot alii ad nauseam usque pertractaverint. Paucis: Nutritio quatenus & evidens est, & solidiores corporis partes respicit, odori moschato, subtilissimo cuidam & quasi incorporeo Gas aut exhalationi, nullo modo competere potest, quatenus autem subtiliores corporis partes, Spiritus, una spectat, reverà eosdem nutrire, augere & restaurare, non inconcinnè adstruitur. Quò spectat *Hippocraticum* illud lib. de alim. *Quicunque celeri adpositione indigent, humidum medicamentum ad resumendas vires optimum: quicunque celeriori, per olfactum.*

Missâ idcirco nutritivâ illâ, ut & medicatâ potentiâ, alteram istam, quâ odoris gratiâ cibos, tum fami sedandæ, tum gulæ demulcendæ destinatos, perfundit, pau-

paulisper intuebimur. Moschum sanè primas inter hominum in cibis delicias haberi, *Anton Fumanellus* cap. 4. de pest. scribit, & à *Georg. Bertino* lib. med. 18. cap. 18. alimentorum inter odoramenta & condimenta reponitur. Hinc in Gallia aliisque locis aves eodem, cujus tandem odorem referant, enutriri, *Burrhum* etiam Ambrâ & Moscho gallinas cibâsse, ovis earum indè odorem istum suscipientibus, *D. Gregor. Horstius* in Gesnero suo aucto, lib. de quadrup. prodidit. Quanquam curiosa hæc sint, & moschum adsumtum in fœtorem non commutari, quod innuere videtur *Ioh. Bapt. Helmontius* §. 46. tract. de flatib. adprobent, si culinarium tamen saltem spectemus usum, prolixitate illâ haud opus est, cùm ipse Moschus cibis immixtus odorem facilè suum eisdem largiatur. Hac ratione quosdam salaciores, ut potentiùs in venerem ruant, ovis sorbilibus vel frixis vesci cum multo Moscho, *Ioh. Renodæus* lib. 2. Instit. pharmac. c. 28. testatur. Istâ tamen ipsius Moschi immixtione, haud exiguo cum emolumento, carere liceret, si artificium ab *Hier. Cardano* lib. 13. de subtil. pag. *696.* propositum, eventu responderet; hæc autem sunt ejus verba: *Modus alius in his Apitii ad compendium rei familiaris, quo odor & sapor manet, semunciaque cinnamomi in totum annum sufficit. Cinnamomum tenue odoratum, divisumque in frustula semunciæ pondere inter 12. aut 26. amygdalas excorticatas reponito, ac constringito: his pro usu sublatis, alias reponito. Sic etiam parvâ impensâ edes omnia moschi odore fragrantia;* Quæ licet aliquo modo ita se habere, negari nequeat, nimiùm tamen ὑπερβολικῶς esse dicta, nemo non facilè deprehendet.

Quàm prodigi sint Peruani in Moscho pro ciborum conditura absumendo. *F. Gregorius de Bolivar* apud *Ioh. Fabrum* in Hist. natur. mexic. retulit, apud quos sine eo parari vixposse cibus creditur, sive pulmenta fuerint, sive illinctus, intrita, aut panis dulciarius, crustulata, liba, placentæ, aut artocrea coquantur.

Convivium Regis Peguani coronatione dicatum cibos moschatos & ambratos exhibere, in *D. Erasmi Francisci* Horto Ind. & Sin. pag. 1526. memoratur.

Splendorem etiam ex eo conviviis suis Turcæ conciliant, quod inprimis *P. Paulus Tafferner* testatur, Illustriss. *D. Comitis de Leslie* Legationem ab Augustissimo LEOPOLDO nostro demandatam recensens, Convivium etenim à Turcarum Imperatore Adrianopoli factum describens, ferculorum pompam potissimùm è saccharo, & ambrâ confecto fuisse pag. *60.* effatur.

Quod & aliæ passim Nationes, ipsique Germani nostri variis suis in Conditis & Confectionibus, saccharatis, amygdalinis &c. observant.

Patavini Lucanicas parare solent Moschi odore non ingratas. Mixturam, quam Diasynapin, vulgo Moscardam sive Mustardam vocant, Itali instar Electuarii conficiunt cum Moscho suavissimam, in nostram etiam hanc Urbem quandoque Venetiis advehi solitam, sapore & odore egregiè se commendantem, cujus mentionem quoque facit d. l. *Ioh. Dom. Sala.*

Quamvis autem *Franc. Valleriola* lib. 1. Enarrat. med. 4. odores suaves, non alimentares, qualis est moschatus, si alimentis misceantur, ingratos plerunque esse solere, perhibeat, ita ut locum fecerint proverbio: ἐν φακῇ μύρον: *in lente unguentum,* idem tamen de Moscho edici nequit nisi ab ejusdem odore, cuicunque rei aliæ adjuncto, naturâ suâ, vel aliàs etiam simplicitati victûs studens quis abhorreat, vel adplicari debeat illud *Senecæ* in Consol. ad Helviam cap. 9. dictum: *Quod dissolutus deliciis stomachus vix admittat, ab ultimo portatur Oceano.*

In potu insuper locum invenit. Quod itidem de Peruanis Autor antea ex *Fabro* adductus refert, eo nempe in singulis ferme poculis potûs sui non tantùm solvere & abligurire Moschum, sed integris etiam vinorum in doliis compositionem ex caryophyllis, cinnamomo, citri & aurantiorum corticibus, cum plurimo Moscho in sacculos congestam suspendere. Et præfatus *Tafferner*, apud Proto-Vezirium, siti attemperandæ, frequentius Schorbetum, potum ex delectis liquoribus confectum, saccharo, ambrâ & moscho redundantem, fuisse admotum, pag. 70. memorat. Qualem non minùs delicatissimum innuunt *Petrus della Valle* part. 1. Itinerar. epist. 2. & *Ioh. Bap. Tavernier* loc. antea cit. cap. 3. Idem de Ægyptiis eloquitur *Prosp. Alpinus* lib. 4. de medic. Ægypt. c. 5. qui maximè & frequenter delectentur tum Potionis genere, itidem, ut ipse pronunciat, Sarbet (de qua voce videri potest *Ioh. Veslingius* not. ad Alpin. cap. 34.) sive Potu per excellentiam vocato, ex saccharo cum magna aquæ quantitate dissoluto, limonumque succo, quantum ad acidiusculum saporem aquæ inducendum sufficit confecto, & à Nobilibus modico Moschi & Ambræ condito: tum & Anguriarum aqua, dum optimam eamque amplam Anguriam perforant, Moschumque & Ambram, cum modico rosaceæ aquæ dissoluta, per foramen injiciunt, sicque cum aqua permiscent. Conferatur ejusdem Cap. 38. de plant. Ægypt.

Qui odorata cum potu miscendi modus antiquitus etiam apud Romanos invaluerat, testante id *C. Plinio* Hist. natur. lib. 13. Cap. 3. & : *Quum perfusa mero spumant unguenta Falerno*, canente *Juvenali* sat. 6. Vid. *Hier. Mercurialis* lib. 2. Variar. lect. Cap. 19. & inprimis incomparabilis *Octav. Ferrarius* lib. 1. Cap. 3. cum Nob. *D. Thom. Bartholino* hypomn. 1. de cruce Christi, §. 3. Ipsosque etiam Græcos, cui *Ælianus* lib. 2. de var. hist. & *Athenæus* lib. 15. Cap. 15. referunt. Quod tamen Potionis genus, præsertim repleto jam stomacho, oleosas innatantes guttulas, tantam gratiam haudquaquam obtinuisse potuit, quantam Moschi commodior mixtura nostro tempore promittit.

Fructus insuper odoratiores & suaviores ut fiant, Moschi beneficio quidam tentant efficere, exemplum suggerente Rev. *P. Athanasio Kirchero* Mund. subterr. tom. 2. lib. 12. sect. 3. Cap. 4. pag. 359. Quod in specie cum Melonibus instituendum artificium in *Alexii Pedemontani* Secret. part. 1. lib. 3. *Joh. Bap. Portæ* Mag. natur. lib. 3. Cap. 16. *Hieron. Rubei* disp. de melonib. pag. 3. & *Iacob. Theodori Tabernæmontani* Herbar. lib. 2. sect. 3. Cap. 42. edocetur, seminibus nempe illis in cacumine aperta & aquâ moschatâ macerata, post exsiccationem terræ mandando: vel etiam, quod *Ul. Aldrovandus* innuit, semina primò è terra germinantia, eâdem aquâ irrigando. Sic & Pruni surculos Moscho intinctos, fructus odore illo imbutos spondere, ex *Costæo Aldrovandus* adnotat. Idem cum Vitis surculo, Moscho deliniendo, & aliquantisper in aqua rosarum moschata macerando, prædictus *Porta* à *Paxamo* commonstrat. Pyra etiam moschata simili arte provenire, se expertum id credere innuit *Carol. Stephanus* lib. de re hort. taleæ nempe in parte inferiore fissæ Moschi granum immittendo, sicque inserendo; alios autem vel trunci fissuræ eum imponere, vel taleam in fissura, ut dictum, eo instinctam, ipsam in terram defigere perhibet. Idem insitionis artificium tum in aliis, tum Ceraso arbore instituendum tradit *Euchar. Röslinus* Herbar. part. 4. pag. 72. vel etiam Moschum arboreo trunco perforato imponendo.

Quod cum Floribus itidem quomodo impetretur, eleganter modum peroravit *Ioh. Bap. Ferrarius* lib. 4. de flor. cult. Cap. 7. Ubi sanè in minutioribus istis ve-ge-

getabilibus experimentum sumenti facilius negotium succedere potest, quàm in majoribus, & ad arboream expansionem ac magnitudinem accedentibus. Licet hæc ipsa nonnunquam præ illis gratam imbibiti odoris moschati exhalationem magis promoveant, si cæteroquin notabili per naturam odore destituantur; adeoque in minimis atomos per poros earum diffusa moschi particula suum eò liberiùs odorem exserere queat, cùm econtra sæpe in minoribus plantis, qualis Vitis & Pruni respectu est Caltha Africana, abundans odor graveolens moschato multùm reluctetur, antequam superato ingrato sulphure, suave illud sese ostendere liberè valeat. Me sanè experimentum simile in Calendula studiosè sumentem speratus eventus destituit, nullaque vel minima nativi odoris in flore & herba ista mutatio contigit.

Ad Vestimenta etiam à tineis præservanda *Paracelsus* lib. 3. de conservat. rer. natur. Zibetho, Ambrâ, & Moscho &c. nihil inveniri posse præstantius, innuit. Ipsas Moschi vesiculas ad vestes à tineis & corruptione vindicandis apud femineum sexum magno esse in usu, *Laur. Eichstadius* Cap. 13. de Conf. alk. scribit. Id quod dubio procul ex *Fabr. Fallopio* hauserat, qui Com. in lib. 1. Diosc. Cap. 24. idem edixerat, addens: *Nam hoc opportunum est, & omnia etiam odoramenta corrumpunt tineas, & sunt in causa, ut dentes earum pereant.* De quo tamen quid sentire debeam, ferè hæreo. Vesiculas quidem per se, ut tales consideratas, virtute hac esse instinctas, nemo facilè sibi persuadere poterit, cùm odori potiùs eis adhærenti mereatur adscribi. An tamen ipse etiam Moschus efficere id queat, dubium adhuc superest, præcipuè si modus operandi à *Fallopio* indigitatus attendatur. Quamvis enim tineis dentes denegare, ipsi, quam moliuntur, corporum, solidiorum sæpe, corrosio prohibeat, capere haud possum. Nec aromatica illa odoris vis hîc simpliciter attendenda est, cùm & membranas sæpe, sive vesicas bubulas &c. quibus vitra oleis aromaticis aut similibus plena muniebantur, corruptas ab eis viderim. Unde si non singularem aliquam cum hoc odore antipathiam, creditu perquam difficilem, quâ subtilissimus Moschi spiritus flammulam vitalem in animalculo isto perpusillo minimam exstinguere possit, fingere velimus, virtutem istam revera omnino commentitiam, & mundarum beneque elaboratarum vestium diligentem ac convenientem repositionem, cui delicatæ istæ feminæ, deliciarum talium odoratarum studiosæ, maximam utplurimum curam impendere novimus, omne hîc complere punctum, aut etiam odoris quæsitam conciliationem speciosior hâc larvâ excusari à quibusdam, mallem dicere. Imò minùs hæc credibilia reddit ipsa folliculorum à me observata nuper corrosio, quam vermes exteriùs advenientes, atque per membranosocarneam illorum substantiam in ipsam usque cavitatem, Moscho laudabili turgidam, penetrantes effecerant.

Paucis tandem hîc tangenda est Electuariorum & Massarum pilularum per Moschum quæsita conservatio, à *Leonh. Floravantio* lib. 5. Secret. Cap. 29. deprædicata, quâ nimirum fiat, ut medicamenta ista, per se corruptioni obnoxia, nunquam putrescant, aut vires deperdant. Id quod sanè nunquam à Moscho impetrabitur, nisi medicamentis ex sua natura ætatem ferentibus id adscribere quis ipsi præter meritum velit. Certum itaque apud me est, si aquosis & putredini facilè obnoxiis abundent, balsamicis verò careant partibus, qualia solent utplurimum esse Decocta, à *Floravantio* etiam circa finem memorata, Moschum tam egregiam operam præstare nequaquam posse, præcipuè cùm & ipse humido aquoso solutus à putredine diu se vindicare minimè valeat.

Moschi usus Cosmeticus.

Quàm prodigi in odoribus disperdendis Antiqui fuerint, vel ex *Plinio* abunde colligimus, cùm & pedum vestigia Unguentis tingere, solia iis temperare, parietes balinearum adspergere, pulverulenta imò illa & custodiis horrida signa, Romanas aquilas, inungere quòd consueverint, loc. superiùs cit. scripserit. Quæ tamen, licet odoratissima, ideoque etiam commendatissima, (juxta illud *Catulli*,

Unguentum dabo, quod meæ puellæ
Donarunt Veneres Cupidinesque;
Quod tu cùm olfacies, Deos rogabis,
Totum ut te faciant, Fabulle, nasum.)

Magna ex parte exolevisse postea, constat, cùm Moschus, Ambra, & Zibethum, illis utpote longè suaviora, innotescere atque ad nos adferri cepissent. Ita ut Moschi usum ad luxuriam usque hodie frequentari, ac plus de eo voluptatis, quàm ad sanitatis cultum absumi videamus. Unde *Alex. Benedictus* l. 13. Pract. C. 16. *Animalis vitium seculo nostro placet, & in vitium vertitur:* rectè scripsisset, si, quod putabat, ejus generatio apostematis instar se haberet.

Collo sanè, auribusque suspenditur, vestimentis interponitur, chirothecis illinitur, crumenis includitur, ore circumfertur, barbæ & superciliis inungitur, ordine hæc enumerante *Matthiolo* Comm. in Diosc. Tales moschatos globulos, tanquam monilia, collo mulierum vel carpis adpendendos *D. Casp. Bauhinus* lib. 1. de comp. medic. Cap. 59. delineat, ac mulieribus in Hispania & Italia esse familiares *Joh. Guintherius Andernac.* de med. vet. & nov. comm. 2. dial. 5. *Amatus Lus.* comm. in Diosc. lib. 1. text. 20 atque *Aldrovandus* l. c. testantur. Sacculos odoratis rebus, ipsoque Moscho impletos, vestibusque interponendos habet *Alexius Pedemontanus* part. 1. & 2. Secret. Pastam ad barbæ inunctionem Quadripartitum botan. *D. Simon. Paulli.* class. 3. Cap. de Gelsemino. Chirothecarum aliarumque pellum odoratarum conficiendarum artificium, præter alios, inprimis *Joh. Bapt. Besardus* in Antr. philosoph. *Joh. Bapt. Porta* Mag. natur. & citatus *Alexius* in Secr. tradiderunt; quanquam illos modos, cum jasmini oleo, aliisve hujusmodi unctuosis quos instituunt, Moschi intuitu minus adprobare queam, cujus utpote odori pinguia illa reluctari supra ostendi, & si quam pelles istæ fundant gratiam, additæ potiùs Ambræ, Zibethi, Styracis & Benjouini, florumque odori eam deberi, nullus dubito, ut itaque magis commendem, licet & pretiosiorem, modum, quem illi ipsi cum solius Ambræ, Moschi, & Zibethi mixtura proponunt, illisque prioribus ipsimet præferunt, quâ ratione quoque Linimentum *Tackenianum*, pellibus adfrictum, incredibilem spirare odorem, Autori facilè adsentior, præcipuè cùm spiritus rosarum & limoniorum succus eidem jungantur.

Sed & plures insuper alii Moschum consumendi dantur modi. Hinc indusia, strophiola, aliaque mensæ & lecto inservientia linteamina, ut & vestes, ipsaque triclinia & cubilia odoratis guttulis vel saltem halitibus imbui novimus, dum aquâ rosaceâ &c. solutus, lenique carbonum igne supposito, in cocula, sic ex *Pompejo* à *Joh. Renodæo* dictâ, æneâ vel argenteâ, quam etiam aliàs Cassoletam adpellant, attenuatus, subtiliores & odoratas sensim atomos suas cum aqua exhalat, atque obviis quibusvis inspirat, qualem Aquam, ut reliquas multorum prætercam, exhibet *N. de le Febvre* in sua Chim. Ipsis Aquis cosmeticis, propriè sic dictis, non infrequenter additur, talesque plures delineavit *Dom. Auda* in Secret. Aliis tamen siccior exhalatio magis arridet, quem in finem Pulveres, Candelas, Trochiscos & Pastas frequentant, de quibus

insuperioribus jam actum fuit; inprimis verò Massas Hispanicas, Italis Pastiglia di Spagna, Bacillos pro fumo alias dictas commendant, reverà à Pomis odoratis non differentes, eo ipso commodiores, fornaci tantùm calenti adfricentur, sicque calore isto resinosæ partes eliquatæ, cæteræque etiam excalefactæ odorem suum blandè dimittant, cùm omnes illi Suffitus, vivo carbonum igne excitati, mixturam Moschi inutiliter recipiant, qui utpote violento igne combustus empyreumaticum ingratum odorem eructat, ideoque rectiùs in compositione tali planè omittitur, nisi hujusmodi Trochisci laminæ potiùs alicui, argenteæ, ferreæ &c. calenti impositi, ad emittendas aporrhœas odoratas mitiori violentiâ resolvantur. Quam mitem suffumigandi rationem proposuit *Angelus Sala* Myrothec. sect. 7. §. 34. de Trochiscis xylaloës agens, non subito eos carbonibus exponendos, sed batillo excalfacto superimponendos esse dum monuit, & beat. *Sennertus*, Med. pract. lib. 1. part. 2. Pulveres istiusmodi & Trochiscos accendi non debere scripsit, cùm sine flamma suaviorem ac fortiorem spirent odorem; imò ipsum *Aristotelem* id non latuit, Cur acutiùs ac diutiùs oleant aromata cinere suffita, quam igne? idcirco in Problematibus disquirentem. Hinc etiam ad ignes artificiales excitandos frustra Moschus, quem nonnullis hac ex parte laudatum scio, consumeretur, quamvis enim muscoso alicui, v. g. in terrestri illo Musco, Persic. Moschis &c. teste Clar. *Adam Oleario* Itinerar. Persic lib. 4. cap. 24. familiari, occurrenti pulveri mixtus, non ingratum quandoque odorem in deflagratione spargere deprehenderetur, vel additi Moschi exiguam ob quantitatem fœtor nares haud feriret, vel gratus odor muscosæ potiùs resinæ deberetur, quem accensum odore suo oblectare posse, vel Larignus ille, cujus *Matthiolus* in Comm. lib. 1. Diosc. cap. 20. mentionem facit, luculenter ostendit. Sic & frustra ob odoris gratiam indè quæsitam eundem consumerent Peguani, si, quod *Casp. Balby* in Itiner. memorat, ad Regis sui cadaver comburendum adhiberent, odorque talis suavis benzoino potiùs aliisque junctis odoriferis debetur. Quin & in durum Martis corpus odorem moschatum transferre tentarunt, quales cultros gladiosque odoriferos nonnunquam curiosi aut delicatuli ostendere solent, prout Exc. *D. Thomas Bartholinus* in Dissert. epist. de transplant. morbor. ferrum infornacibus accenso igne excandescens bonos odores poris suis recipere perhibet, quem modum, ut & leniorem alium, ac, ex meo quidem experimento, ob resolutas quasdam inter fricandum Moschi, præsertim recentis & humidiusculi, particulas, per linei noduli porosam texturam penetrantes, sicque ferreo corpori se adglutinantes, meliorem *Besardus* l. c. par. 1. pag. 227. delineavit. Quin & vaginarum interiores partes moschato odore imbutæ ferrum reconditum vicinitate suâ valent inficere. In Practica manuscripta Celeb. *D. Pestri à Castro* hauriendi fumum tabaci modum invenio, ingeniosi atque jucundi encomio insignitum, quo nempe fumus per aquam rosarum moschatam deductus miro odore imbui scribitur. Sed quantumvis fœtoris tabacini vehementiam ipsa simplex etiam aqua fontana, oleosas, fuliginosas, empyreumaticas quasdam absorbendo, quodammodo emendet, nunquam tamen Moschi in ea soluti odor in præpollente fumo percipietur. Aliàs & Persas interdum, quibus fumum istum hauriendi modus ille est familiaris, aquæ odoratas alias admiscere, testis est præfatus *Olearius* libro quinto cap. decimo septimo. De Saponibus & Pulveribus Cypriis in præcedentibus quædam dicta fuere, obiter tantùm itaque hîc memorandis.

Nec Europæos tantùm nostros hoc odorum fascinavit desiderium, quod cumprimis & remotissimas quasdam gentes occupat, quales regni Siam incolas *Straussius* in Itinerario memorat. Frequentissimus in India Betre sive Betele usus apud opulentiores Moschi etiam mixturam, pro commendatione oris, admittit, referentibus id *Garcia ab Horto* Aromat. & simpl. hist. lib. 1. cap. 18. *Arnoldo Montano* Legat. Batav. in Japon. & *Joh. Neuhofio* descript. regn. Sinic. cap. 15. Quos nostri succo Catechu cum Moscho & Ambra in cylindrulos &c. efformato imitantur. Imò in India quosdam adeo odoribus esse deditos idem *Garcias* l. 2. c. 1. scribit, ut plerunque abstineant cibo, quo habeant, unde odores sibi comparare possint. Peruanorum in Moscho prodigalitatem *F. Gregorius de Bolivar* apud *Fabrum Lynceum* enarravit. Quam turpiter & lascive mulieres Ægyptiæ Odoramento hoc ce laudatissimo abutantur, referente *Prosp. Alpino* de med. Ægypt. lib. 3. cap. 15. nec quidem commemorare libet.

Tot ergò aliisque modis odore Moschi se exornare & oblectare amat hominum voluptas. Sed quàm benè, paulisper dispiciamus. Ubi sanè mox agmine denso hisce voluptuariis odoribus sese opponere multos novimus, in partes suas Poëtas, plurimosque alios pertrahentes. Mollitiei ideo vitiosæ, lasciviæque notam suaviter fragrantibus inurunt, aut etiam innati fœtoris ac turpitudinis suspicione eos onerant. Unde *Martialis Posthumum*, & *Coracinum* reprehendens, de illo lib. 2. epigram. 12. canit:

Hoc mihi suspectum est, quod oles benè, Posthume, semper,
Posthume, non benè olet, qui benè semper olet.

de hoc verò lib. 6. epigr. 55.

Quod semper casiaque, cinnamoque
Et nido niger alitis superba
Fragras plumbea Nicerotiana,
Rides nos, Coracine, nil olentes;
Malo, quàm benè olere, nil olere.

& lib. 3. epigr. 63. *Cotilum* lasciviæ addictum hisce perstringit:

Balsama qui semper, cinnama semper olet.

Imò meretricia ideo Unguenta ista aliquibus dicebantur, *quorum*, ut Plinius loquitur, *summa commendatio, ut transeunte fœminâ odor invitet etiam aliud agentes.* Hinc *Themistii* patrem, cum *Epicurum* Philosophorum choro exturbaret, Unguento super caput effuso, exprobrare ei voluisse legimus, quòd toto corpore prosecutus fuisset voluptatem, & *Diogenem* cuidam Unguento delibutos habenti capillos, cave, ne capitis εὐωδίαν vitæ δυσωδίαν adducat, dixisse. Hinc *Heliogabalus*, qui præter alia libinis & scelerum genera, semper, ut ait *Lampridius*, aut inter flores sedit aut inter odores pretiosos, tam malè ubique audit. Luxum *Nomentani* & *Apicii* contemnens *L. Ann. Seneca* cap. 12. de vita beat. loci etiam, in quo luxuriæ parentarunt, variis odoribus infecti meminit. Hinc *Vespasianum* Imperatorem dilaudant, qui, referente Suetonio, juvenem Romanum, pro data Præfectura gratias agentem, quia Unguenta olebat, non contentus manu rejecisse, contumeliam hoc verbo ante præfatus: Mallem allium oboluisses, literas quoque datæ Præfecturæ revocavit. Hinc laudes inter Lacedemoniorum reponunt, quod, narrante *Athenæo* Deipnos. lib. 15. Unguentarios Sparta ejecerint. Hinc *P. Licinium Crassum*, & *L. Jul. Cæsarem*, Censores, ne quis Unguenta exotica venderet, rectè pœnis inhibuisse, ex *Alexandro ab Alexandris* Genial. lib. 3. cap. 11. & *Plinio* statuunt. Hinc *C. Plotinum Plancum* à Triumviris proscriptum, in Salernitana latebra ab Unguenti odore proditum, cùm ex *Valerio Max.* lib. 6. cap. 8. perspiciunt, & *Muleasses*, Rex Tunetis

netanus, ex infelici prælio, scribente *P. Iovio*, profugus, simili occasione è latebris quòd fuerat protractus, infortunii proprii autores fuisse, meritoque periisse judicant. Neque Succos hîc præterire debeo, quamvis enim hyperboreas gentes omnes, & præsertim Sucones ac Gothos, hospitalitate esse insignes *Olaus Magnus* lib. 16. de gent. Septentr. Cap. 13. testetur, non diu tamen gratam retinere stationem hospites Cap. 14. perhibet, qui graves odores, veluti Moschum, in vestibus aut sarcinis secum deferunt, quia feminæ abortiant eo odore hausto; imò ob tales peregrinos odores, incolis suspectos fieri, ne proditores sint regni; unde plerunque accidat, tales odoriferos satellites, præcipuè collimitaneos Russos, seu Moschos, aut Danos, rusticorum, quibus ille displicet odor, ferocitate fustigari.

Ast cùm abusus monetarum non tollere debeat usum, neque moschatam illam fragrantiam, elegantiæ obtinendæ causâ quæsitam, ob insignem quorundam luxuriam & libidinem vitiosam, tanto nequiquam cum contemtu eliminare convenit. Ut enim Principum, & quos Terrarum Deos ac Dominos Cœlestis Favor esse voluit, actiones hac ex parte non attingam, nec de virtute Moschi odorifera, quâ sanitatem fœtorisque emendationem, in antecedd. prolixius expensam, respicit, quidquam hîc repetam: in communi sanè vita, quidquid hominis, quem elegans & mundum vocat animal *Seneca* Epist. 92. ad ornatum facere potest, retinendum potiùs, quàm eliminandum esse videtur. Pulchritudinis enim ratione in ipsa etiam odoris gratia consistere, *August. Niphus* lib. de Pulchro. Cap. 39. facilem apud me consensum meretur. Quantumvis etenim in *Plauto* in Mostell. act. 1. scen. 3. quæ nihil olet mulier, rectè olere dicatur, mediumque illud, in quo naturalis corporis temperati non ingratus odor consistit, fœtido non tantùm, sed opposito quoque eidem suaviter ac fucatè fragranti, haud dubiè sit præferendum, sicque *Horatius* in utrumque Serm. lib. 1. satyr. 2. benè luserit:

Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum:
Nil medium est.

Et magnus *Thom. Bartolinus* diss. 7. de medic. Danor. domest. fucum se in corpore odisse prudenter contestetur, quod suâ pulchritudine se commendare potest. Cùm tamen hominum non eadem ubique sit mens atque voluntas, & non nobis solis nati simus, sed & Amici aliique vitæ nostræ partem sibi vindicent, quod vel horum in gratiam tales odores amicos quandoque admittamus, nemo jure culpare potest. Hoc inprimis femineo in sexu, quod pulchrum & delicatum esset, atque ita ad generis humani propagationem stimulum virili adderet, ipsa Natura voluit, minùs culpandum erit. In ipsis Conviviorum solemnitatibus, cùm non linguæ solùm saporum deliciis, aures jucunditate sonorum, oculi totius adparatus splendore demulceantur, nemo, nisi austerior aliquis Stoicus, nares hac odorum, Moschi inprimis, suavitate ut careant, condemnabit. Sint itaque moschati illi halitus luxuriosi, venerei & impudici animi in quibusdam argumenta, sint in quibusdam incitamenta, commendent Philosophi, ad vitæ necessitatem, simplicem utique & frugalem, quæ faciunt, proscripta olim fuerit ars unguentia, repulsi calamistrati, ad vincula deducti profugi unguentarii, alii ob fragrantiam fustigati &c. nondum hæc Moscho cæterisque universale exilium è cultiori Regno & Republica indicunt. Philosophi non omnem, qui jucundiorem & ornatam magis reddit, integram tamen scelerisque puram relinquit vitam, odoratorum usum damnabunt. Facessat rusticæ gentis inurbanitas, quam ipse nobilior locorum istorum Sanguis ipso facto improbat, & ipsa cultior temporis ætas emendat! Severiorem nimia odoratorum profusio animadversionem subeat! Supervacanea cultura & fastus, inque ipsis miseriis luxuria pœnam exigat! Moderatus usus triumphet!

Tandem an Medico licitum sit odore Moschi se inficere? ubi quæritur, negativè utplurimum respondent, viro gravi indecorum esse rati, muliebrem quasi odorem istum redolere, multos ægrotantium eundem minimè perferre posse, feminasque cumprimis in strangulationis periculum conjici, alia verò plura, quibus uti queat, odorata tutiora suppetere; quos inter nomino *Rodericum à Castro* Medic. Polit. lib. 3. cap. 4. *Zacutum Lus.* Introit. ad prax. præcept. 11. *Ludovicum von Hornigk* part. 1. de medicastro apella cap. 6. &c. Obstare tamen his videtur *Hippocrates*, qui vario modo gratificati ægrotis debere Medicum lib. 6. Epidem. sect. 4. præcipit: introitu, sermone, habitu, vestitu, unguibus, & *odoribus*. Multos autem dari, quos odor Moschi oblectatur, crebra ostendit experientia; quibus itaque Medicus, seipsum odore illo exornans, gratiosiorem se reddere valet. Nec contrarium dictitat ratio, cùm in morbis utplurimum vires debilitentur, quas ut reficiat, atque restauret, Medicus omnem omnino occasionem captet necesse est, id autem Moschum, quocunque adhibeatur modo, præstare, extra omnem controversiam versatur. Imò interdum ipsa id requirit necessitas, Medico corporis aliquâ graveolentiâ laborante, quâ ægro ne se invisum reddat, inque nova & gravia pericula conjiciat, meritò præcavet, hujusque odoramenti beneficio commodè impetrat. Verùm mediâ qui incedit viâ, eum minùs aberrare posse existimo. Abusus utique vitandus, moderatus usus tolerandus. Ut laudari nequit, qui nunquam non & ullo absque discrimine Moscho se oblinit, ita nec commendari debet, qui eundem Medicorum propriæ utilitati & usui omnino eripit. Non placent, quos odorata semper ubiq; comitatur aura, & qui graviores, v.g. cadaverũ odores nimiùm nauseant, carbonum & chimicorum laborũ fœtores fugiunt &c. justè à *Gerard. Dorneo* in epist. dedic. Fascicul. med. Paracels. & nostro *Raym. Minderero* præfat. de chalcanth. propterea reprehensi: nec tamen placent, qui nihil olere unquam volunt, monitumque illud Hippocraticum prorsus negligunt; quod tamen generalius l. c. positum, in libro Medico (si modò Hippocraticus is fuerit) ad certos magis odores cùm restrigat, an hosce inter Moschus reponi queat, meritò ulterius inquiritur? *Unguentis*, itaque, ex *Foësii* versione, scribens: *utatur beneolentibus, citra omnem odoris suspicionem*; (vel, ut *Heurnius* habet: *securum odorem ad omnia habentibus*,) *istud enim jucundum esse ægrotantibus solet.* Securum ideo odorem ad omnia habentibus utendum esse unguentis, admonet; talibus nempe, quæ morbum non excitent aut exasperent. Tales verò inter odores, minùs scil. securos, cùm revera sit Moschus, viris æquè nonnullis ac feminis adversus & suspectus, à Medico admodum frequentari haud debebit, præsertim ubi ægrotos, quorum huc in passu naturam vel cognitam nondum habet, vel lædi prænovit, curandos habuerit. Aliàs etenim nec Medicum isto orbari prorsus æquum foret, quo intuitu *Leonh. Botallus* de medici & ægr. munere §. 25. in ægro, cui Moschus est adversus, abstinere eo debere Medicum dicernit, *quoad saltem ægrum restituerit.* Si verò luxuriæ stimulo actus, aut vano aliquo fastu inductus, odore illo fragrare, aliorumque, sanorum etiam, naribus eum immittere studeat, culpam meritò incurret. Cæterum ingrati odoris occultationi quammaximè esse studendum Medico, vel ex *Hippocrate* notum est, qui lib. de decenti ornatu, ipsi circa ægrum versanti strepitus quoq; & odores vinique præcipuè fugiendos esse & permutandos, monuit; *odorũq;* nomine, tum aro-

aromatum qui sunt, tum & *fœtorum* subintelligi debere, *Heurnius* animadvertit, quo respectu etiam *Galenus Quintum*, Medicum, aliumque Asiaticum in lib. 6. Hipp. de morb. vulg. comm. 4. text. 9. reprehendit. Ubi sanè nec Moschi usus prorsus damnari debet, nisi aliud quid ex antedictis obstiterit, quo in casu nec alia plurima, vitium illud efficaciter emendantia, deesse poterunt.

Moschi usus Emblematicus.

Pauca hîc sunt, quæ ex aliis possunt adduci, plurima, quæ possent excogitari, si instituti ratio prolixitatem admitteret. Solus Cl. *D. Joach. Camerarius* Symbolor. & Emblem. cent. 2. embl. 45. Capreoli moschiferi figuram (licet non admodum cæteroquin adcuratam) hac cum inscriptione: *Munera digna feram*, exhibet, tali insuper additâ subscriptione:

Munera quæ Dominis fuerint data, tempore fiunt
Uberiora, velut Moschus odore placet.

Desumtâ occasione ex illorum sententiâ, qui pretiosum hunc succum ex odoratarum herbarum pastu, sanguini odorem illum conciliantium, generari existimant. Unde imago sit Principis, qui subditorum suorum opibus & sumtibus sustentatus, majora illis vice versâ, securitatem largiendo, reddere cupit.

Nobil. *Henricus Ranzovius* cap. 34. de conserv. valet. Liberos suos allocutus: *Mementote familiaritates inire eorum, quibus gratiæ cœlestes affluunt. Quod ex bonis animi, corporis & fortunæ cognoscetis. Sicut enim odor ex musco, sic ex bono vicino boni nonnihil exhalat in proximum ac perseverat infusum*, hoc quasi Emblema depingere voluit, Moschi nempe folliculum in vitro bambace contectum, tali cum epigraphe: *Vicino fragrat odore*, & cui sequentia subnecti possent.

In socium socii virtutis gratia transit;
Vicino inspirat bambaci Moschus odorem.

Mihi *Ill. S. R. I. Academiam Naturæ Curiosorum* aperto mochifero Folliculo comparare, sicque depingere liceat, ut aureæ pateræ impositus in vicinum aërem libere odorem suum exhalet, cui inscribatur: *Latere nescius*, & subjungatur:

Fama latere nequit, meritorum gloria complet
Orbem, ceu Moschus suavem diffundit odorem.

Vel, inscripto *Naturæ Curiosorum* symbolo Academico: *Nunquam otiosus*, legatur:

Naturæ claros, fugientes otia, Mystas
Semper fragranti Moschus odore refert.

De rebus naturalibus Moschatis.

Restat, quarundam rerum ut fasciculum adnectam, quæ vel odorem Moschi similem emittunt, aut emittere creduntur; vel etiam ob suavem magnamve fragrantiam moschatorum epitheton obtinuerunt. Talia autem in omni Naturæ regno inveniuntur, vegetabili nimirum, animali, & minerali.

Vegetabilia inter non reperam, quæ arte illum adquirere odorem paulò superius monstratum fuit, ad naturalem solùm fragrantiam attendens.

Ex Herbis itaque Floribusque percelebre est Geranium moschatum, sive Acus moschata, quod Mochi odorem adprimè referre *Joh. Renodæus* lib. 1. de mat. med. sect. 4. cap. 61. scribit, idque circa vesperam inprimis & manè contingere *D. Joh. Jonstonus* Thaumatogr. natur. class. de admir. plant. cap. 28. animadvertit. Unde *Joh. Bap. Porta* lib. 1. Phytognom. cap. 17. ubi ex actionum similitudine cognosci posse plantarum vires, demonstrare intendit, Geranium illud, aliaque similia, non secus ac Moschum, ob æmulum ejus odorem, cordi ac cerebro subvenire concludit. Huc referendum Geranium triste *Jacobi Cornuti*, in Hist. plant. Canadens. cap. 44. & Act. medic. Hafniens. Volum. 2. observ. 26. descriptum, nocturno tempore moschato odore pollere creditum, quem suavem equidem, moschatum tamen haud judicare potui, cùm idem in Horto medico Patavino olim lustrâssem.

Non minùs notissimi sunt utplurimum in hortis Jaceæ montanæ moschatæ flores albi vel purpurascentes, suaviter ac Moschum nonnihil redolentes, qua de, præter cæteros, *Jac. Theodorus Tabernamontanus*. lib. 1. Herbar. sect. 5. cap. 11. consulendus.

Plantula etiam invenitur, Moschatelle communiter adpellata, cujus folia odorem spargere Moscho similem putat *Valer. Cordus* lib. 2. Hist. plant. cap. 184. atque inde nomen invenisse. Quam Fumariæ bulbosæ seu tuberosæ minimam speciem facit *Tabernamontanus*, alii verò Ranunculis, Thalictris, vel Dentariis adnumerant. Planta Sylvestris est, quæ sibi relicta multò majore Moschi odore, teste *Joach Camerario* in Hort. med. pollet, quàm in hortum translata.

Ivam sive Chamæpithyn moschatam, ob suaveolentiam Moschi æmulam, sic dictam idem *Tabernamontanus* l. 2. s. 2. c. 30. aliique describunt. Quo ipso Ivæ moschatæ nomine etiam Polii quoddam genus montanum dari, ut & Tanaceti, ac Antyllidis, ex *Dalechampio Ul. Aldrovandus* lib. 1. de quadrup. bisulc. cap. 20. admonet, qui etiam in Alpibus Apenninis Ocymum quoddam odore suavissimum se invenisse memorat, moschatum ideo dicendum, quo etiam nomine, loco Alfengemisch, à *Monachis Mesues Commentatoribus* proponatur.

Nec silentio prætereundus Hyacinthus botryoides moschatus, colore varius, Moschus Græcus etiam dictus, & Moscari vel Muscari Turcarum, suo vocabulo, ut elegantissimus *Joh. Bapt. Ferrarius* lib. 3. de Flor. cult. cap. 9. loquitur, aliàs dictus, cujus flores quidem odoratissimi sunt, vel, cel. laudatus *Ferrarius* habet lib. 2. cap. 4. mera in florem collecta suavitas, propriè tamen Moschum minimè redolent.

Satyrium moschatum *Aldrovandus* commendat, nec non ex *Joh. Rhellicano* noster *Gregor. Hier. Welschius* dissert. 1. de Ægagrop. pap. 38. atque Orchidem odoratam moschatam, ob insignem odorem, invisam hystericis plantam exhibent Viri celeberrimi, *D. Simon Paulli* Quadripart. botan. class. 1. c. de Satyr. p. m. 146. & class. 3. p. 203. atque *D. Ol. Borrichius* Act. med. Hafn. Volum. 1. obs. 60.

Andr. Cæsalpinus lib. 13. de plant. c. 47. de Carduo benedicto agens, florem ejus è medio spinarum erumpentem, luteum, Moschi odorem referre judicat. Nec sanè diffitendum, moschatuli aliquid eundem naribus objicere. Quod & *D. Sim. Paulli* class. 3. c. de C. B. placuit, fragrantissimum florem Pyrorum moschatellinorum odorem æmulare enuncianti; ubi & aliorum Carduorum floridam fragrantiam insinuat; quo ergo etiam spectat echinopus ille, à *D. Joh. Bauhiro* in Hist. font. & baln. Bollens. lib. 4. c. 2. p. 182. nominatus. Vid. quoque Nob. *D. Christoph. Georg. Petri* Card. sanct. c. 5. p. 58. & Celeb. *D. Casp. Hofmanni* lib. 2. de med. off. c. 30. §. 32.

Muscum super saxa enatum suaveolentem, ideoque verè βρύον ἀρωματικὸν, odore ad Moschum parumper accedentem profert *Joach. Camerarius* in P. A. Matthioli Herbar. lib. 1. c. 15. Qualem etiam in quadam Musci clavati specie notavit Exc. *D. Joh. Sigism. Elsholzius* in Horticult. lib. 6. cap. 4. atque

in Musco alpino *Conr. Gesnerus* lib3.. Epist. med. pag. 89. alios ut sicco pede transeam.

Rosæ moschatæ reliquis Rosarum generibus, ob odorem inprimis nobilem & delectabilem, regio hocce epitheto palmam præripiunt. Quo tamen sub nomine plures Rosarum differentias contineri, ex Botanographis novimus, videatur cumprimis *Ioh. Carol. Rosenbergius* par. 2. Rhodolog. Cap. 6. De his Damascenis rosis agens *Carolus Stephanus* in libello de re hort. pag. 31. odore eas Moschum referre putat, ab insitione potiùs, quàm à natura. Verùm cùm exiguum, vel imò nihil sit, mearum quidem narium judicio, quod moschatum in Rosis istis odorem exhibeat, ab odoris tantùm excellentia sic vocari, rectiùs cum *Andr. Cæsalpino* lib. 3. Cap. 10. statuemus. Si tamen vel unquam tales odores sese probaverint, utique & ipse A. ti id adscribendum esse non contradicerem.

De Agerato, Lilio convall. Majorana, Viola &c. moschatis quiddam dicere, brevitatis causâ, supersedeo.

Radices inter Mexicana illa herbæ Coapatlis vel Thamacazquipan, nec non alterius Coapatlis, Teoitztlæ dictæ Moschum redolere narrantur à *Francisco Hernandez* in lib. 2. rer. medic. Novæ Hispan. N. A. Recchi Ca. 1. & 2. Suavissimo quoque hoc odore imbuta radix Curutzeti laudatur Cap. 13.

Ex Seminibus se commendat Hab el mosch Arabum. Ipsa planta, cujus soboles sunt, sub Bammiæ, uti *Alpinus* & *Veslingius* habet, vel Bamiæ, ceu *Welschius* noster Cap. 7. pag. 164. Exercit. de Ven. Medin. scribendum putat, moschatæ nomine venit, ad Malvas pertinens, à que *Ioh. Veslingio* observ. & not. in libr. Prosp. Alpin. de plant. Ægypt. pag 65. descripta, additâ simul plantæ florentis icone, Ipsa autem spermata fragrantiâ suâ ad Moschum accedunt, quem satis manifestè simulant, non tamen adæquant, ideoque Hab el mosch, *granum moschi* nuncupantur, & à multis Ægyptiorum, quibus sumtuum tenuitas Moschi usum denegavit, illius loco, inprimis ad Sorbetorum conditurum, nec non membrorum putorem reprimendum, usurpantur.

Ex Arborum familia flores istius Indicæ, cùm noctu duntaxat hi sese expandant, tristis cognomen adeptæ, Moschi odore fragrare, *Aldrovandus* refert, de quo tamen apud *Garciam ab Horto*, *Christophorum à Costa, Carolum Clusium*, & *Iacob. Bontium*, qui ejusdem aliàs historiam præcipuè conscripserunt, altum est silentium, licet odoratissimos, & Jasmini florum ab odore haud multùm dissimiles eosdem fateantur. Si tamen Arbor illa cùm Frutice moschato, sive Bidmisk *Petri della Valle* coincidat, odorem moschatum ei planè denegare fortè non liceret. Vid. Itinerar. par. 2. epist. 1. & par. 3. epist. 14.

Quin & aliud arbusculum sive fruticem, ab Arabibus Alcanna sive Henna adpellatum, quem etiam Cyprum Græcorum vel Ligustrum Latinorum vocant, reperitur, in Ægypto præcipuè, cujus folia arida, magno cum incolarum quæstu, fucis inservire *Petr. Bellonius* lib. 2. observ. Cap. 74. flores autem à Turcis & Mauris, ob odoris suavitatem, ad Moschum accedentem, magni fieri, noster *Leon. Rauwolfius* par. 1. Itiner. Orient. Cap. 4. additâ lib. 4. ejusdem figurâ, testantur.

Alium porrò in Americæ insula Montserrato moschatum fruticem exhibet *Dapperus* lib. 2. descript. Americæ. Cap. 11.

Lignum santalum album moschatum in Practicorum libris quandoque legitur, *quod tam suave spirat, ut muscatellini cognomen invenerit*: scribente *I. C. Scaligero* exerc. de subtil. 104. §. 12. Quo tamen elogio Sandalum flavum potiùs alii coronant, id ceu præstantissimum & fragrantissimum reliquis præferentes, cùm album exilem admodum odorem spiret. Licet sint, qui utrumque pro uno & eodem ligno habeant, quæ tamen aliqualis in colore differentia, & odoris inprimis major minorque præsentia satis distermina t

De Agallocho ob magnam fragrantiam moschatellino dicto videatur Ill *Guern. Rolfincius* de purg. vegetab. sect. 1. art. 2 Cap. 2.

Arboris Tolutanæ balsamiferæ liquorem odore Moschifragrantem sistit *Aldrovandus*, addens: *Si quis volâ manus eo illinat, is non aliter, quàm si Jsmino Catalonico, quod Moschum similiter redolet, oblitus foret, delicatissimo odore fragrabit.* Verùm ut Jasminū illud odorem à moschato longè, si me nares meæ non fallunt, diversum, & sui generis exspirat, ita & Tolutanum, quod ad nos nomine isto defertur, Balsamum ab eodem recedit. *Nic. Monardus* sanè Cap. 10. Simpl. medicam. hist. eundem succum adcuratiùs exponens, odorem quidem excellentissimum, sed qui Limonum quodammodo aut Jasmini fragrantiam tantùm referat, in eo agnoscit.

In Fructuum numero primatum hîc potissimùm obtinet Nux moschata, cujus in *Wormiano* Museo lib. 2. cap. 30. tria dantur genera: mas, femina, & regia. Femina est notissima, aromaticam propter virtutem suam Pharmacopolarum non tantùm, sed Coquorum etiam manus frequenter exercens, ob suavitatem odoris moschata dicta, non quòd Moschum oleat, sicut benè notat *Renodæus* lib. 1. de mat. med. sect. 3. Cap. 11. *Aldrobandus* tamen recentem in patrio solo Moschum egregiè referre scribit; incertum tamen, quo id autore vel teste persuadeat, aliis Scriptoribus omnino tacētib.

Inter innumera Pyrorum genera, præcocia illa minima; moschatellina, se commendant, nonnullis superba Pyra, ob odoris, saporis & coloris, jucundo quasi certamine in parvulo corpore confusorum, eminentiam, adpellata. *Moschatula à gratioso sapore, moschum referente, nominant:* ceu modò citatus *Renodæus* loquitur sect. 6. Cap. 2. vel, ut *Valer. Cordus* lib. 3. de plant. Cap. 9. edisserit: *saporem habent suavissimum & aromaticum, veluti modico moscho condita essent, unde etiam nomen sortita sunt.* Quæ encomia, nec non virtutes præstantes medicæ, quas habere creduntur, & lib. 2. de art. med. *Christoph. à Vega* alibique recensentur, ut reliquis Pyrorum generibus præferantur in Officinis, faciunt.

Melonibus insuper nonnullis Moschi odor aliqualis innascitur, quos Cordus & Dodonæus recensuerunt & moscatellos sive moschare llos ab odoris sui præstantia dici *Aldrovandus* adnotavit. Nec silentio involvendi parvuli illi Persarum melones, Schammame ipsis vocati, Pomorum aurantiorum magnitudine, non quidem sapore, sed odoris amœnitate gratissimi, descripti à Cl. *Adam. Oleario* lib. 5. Itiner. Pers. Cap. 5.

Hisce jungendi Cucumeres moschati, Galiam moschatam mirâ similitudine odoris, sed fugacis, referentes, à *Nard. Ant. Recchо* l. c. lib. Cap. 61. descripti, nec non alius fructus Cap. 86. expositus.

Quis porrò Uvas moschatellinas ignorat? utpote quarum non tantùm expressus liquor seu Vinum, sed ipsa etiam Vitis eodem insignita nomine commendatur. Sic *Ioh. Manardus* Vina moschatula à Moscho, suavissimo aromate, nuncupari judicat lib. 8. epist. 1. & nativum ea Moschi habere odorem epist. 2. subjungit. Nonnulli tamen hoc in dubium rectiùs vocant, nec Uvas moschatelinas, sed muscatelinas dici debere contendunt, eò quòd à Muscis summopere impetantur, idcirco etiam *Plinio* Apianas vocari, quia Apibus sint gratissimæ. Sic à Muscarum telis, quibus impetitur, potiùs quàm à Moscho cognominatam benè arbitratur *Guid. Pancirollus* l. 1 rer. memorab. tit. 17. consentiente Ill. *DN. Præside nostro* apud meritissimum *Philipp. Jacob. Sachsium* append. Ampelograph. pag. 21. Conferatur hujus lib. 2. sect. 2. Cap. 2. pag. 102. & 103.

& 103. Nec sanè, linguæ nariumque judicio si stare lubeat, quidquam in hisce occurrit, quod Moschi odorem repræsentet. Sufficit aliàs, quòd grato odore, & jucundissimo sapore præditæ deprehendantur, quarum ideo fragrantes dulcesque sapores insectentur apes, vespæ, non ipsa tantùm animalia perfectiora. Rectiùs itaque nomen illud donabimus Vinis, simplici Moschi additamento, odore ejus nobilitatis, qualia Hispanos cum Vinis patriis, & cum Vino Græco per infusionem parare perhibuit laudatus *Sachsius* Ampl. pag. 399. quorum elaborationem quoque monstrat *Guil. Gratarolus* de Vin. c. 20. Moschum nempè cum vini particula, (aut, quem modum habet *Porta* Mag. nat. lib. 14. c. 11. cum vini spiritu) solutum vasi infundendo.

Nec Fungi denique abibunt indicti, valde odorati & Moschum redolentes in Pisanis collibus & Pyræneis inveniendi, ex *Laur. Eichstadii* testimonio c. 15. de confalkerm. Quales etiam ex Columella notavit Celeb. *D. Morhofius* diss. de paradox. sens. c. 1.

In Animalium classe Homines inprimis dari moschatos, vel suavem odorem qui de se spargant, traditur. Ita mihi à Nobiliss. *D. Wedelio* relatum olim fuerat, nuperque per literas confirmatum, novisse se Studiosum, cujus corpus Moschi odorem, & quidem æstate magis, atque post corporis motum, de se sparserat; non dissimilem fortè ille *Alexandri M.* Macedorum Regis, quo de ferunt Historici, *Plutarchus* inprimis ex *Aristoxeni* commentariis, in vita ejus, & lib. 1. Conviv. quæst. 6. per os & membra ipsius jucundos admodum exspirâsse halitus, ut & interiores tunicæ mirabili fragrantiâ complerentur. Animal enim quodcunq; licet odorem aliquem emittere jam olim *Theophrastus* lib. de odorib. rectè edixerit, in homine tamen sano ab aliis hominibus ille vix percipitur, ut ideo rarissimum quid, vel saltem præternaturale sit, suavem fœtidumque ab eo emitti. De hoc quidem nemo est qui dubitet, cùm frequens admodum exsistat, ille autem rarior est, ita ut vel in dubium vocare celebratam istam de *Alexandri M.* odore gratissimo, quam aliqui moschatum absque ullo tamen fundamento venditant, relationem, & si quis fuerit, adventitium magis ab adsumtis, atque fucatum ab externo odoratorum usu, proclamare haud fuerint veriti. Sic *Ezechiel à Castro* lib. 1. de ign. lamb. cap. 5. *Indiæ Reges*, ait, *continuo haustu odorati pharmaci odoratos exhalant vapores, quod forsan & magnus operabatur Macedo, ut tetros frequentis crapulæ nidores arte vinceret & obtunderet.* Similia de *Abdoll ho Ebn Zobair*, ex *Saido* refert Cl. *D. Georg. Hier. Welschius* lib. 2. variar. lect. cap. 10. MS. Matrem nempe ejus libram Moschi bibendam ei dedisse, cumque in prælio occisus esset, homines multis diebus è corpore ipsius Moschi odorem olfecisse; licet hîc vel sola Moschi insignis quantitas fabulæ aliquam suspicionem movere queat. Adulationis quid latere in illa de *Alexandro M.* relatione potuisse, non immeritò suspicabatur beatus *Sachsius* in schol, ad obs. 191. Anni II. Ephem. Nat. Curios. Quam sanè erga Regem illum maximum maximam etiam fuisse novimus, quod vel solùm divini illi, quibus colebatur vivus, & coli volebat, honores ostendunt. Hinc non minùs dubitandum, an cadaver quoque ejusdem aromaticum emiserit odorem, quo de neque *Plutarchus*, neque *Q. Curtius* quidquam prodiderunt, *Curtio* potiùs, cùm ab Ægyptiis pro sepultura corpus conditetur, odoribus fuisse repletum, lib. 10. hist. suæ fidem faciente. Quamvis aliàs impossibile minimè arbitrer, cadavera gratum, quacunque demum ex causa id fiat, effundere posse odorem, quod *Leonh. Donati* Venetorum Ducis, *Olai* Regis Norvvegiæ, & *Wilhelmi* Episcopi Roëskildensis exuviæ persuadent, de quibus Exc. *D. Thom. Bartholinus* lect. 3. de hepat. exautor. desper. caus. nec non cent. 4. epist. med. 87. videndus. Ubi tamen & has ipsas relationes hyperbolen quandam sapere, Rhetoribus condonandam, aut artificium quoddam aliud à conditura accessisse *Welschius* l. c. arbitrabatur. Aliàs, quantùm ad *Alexandrum* attinet, nihil obstat, quò minùs suaves exhalationes ab eo prodire vel tum saltem potuerint, cùm victricibus Orbem pervadens armis, temperantiæ primò intra limites sic satis sese continuerit, id quod *Plutarchus* ferventi corporis temperiei, humorum digestione suavem gignenti odorem, adjudicat; optimâ, ut aliqui explicant, humorum concoctione & superfluorũ expulsione subsequente, qua nempe sulphureas odoratas atque volatiles in sanguine particulas digeri, evolvi, explicari ac perfici potuisse, nullum videtur esse dubium. Quanquam majori jure dubitetur, num diu, perque totam vitam ita continuaverint, si victorum hostium ad exemplum, in omnem tandem luxuriam & intemperantiam pronum, fœdis potiùs putridisque halitibus obnoxium evadere potuisse, consideretur. Licet & in ipsa putredine ac corruptione odoris gratia quandoque hospitari videatur, dum insita principia per putredinem è carcere suo liberata virtutem suam produnt, cui itaque fragrantiam illam *Olai* Regis &c. *Bartholinus* adsignaverat. Ut jam nil dicam de *Isidis* mira fragrantia, apud *Plutarchum*, nec non *Tzetzis*, cujus corpus aromatibus oluisse, ipse in exposit. dier. & oper. Hesiod. memorat.

Hominem excipiat animalium quadrupedum vastissimum, Elephas, cujus odorem moschatum suavissimum enarrat *F. Gregorius de Bolivar* in Joh. Fabri Exposit. animal. Mexic. fol. 564. *Si quis, autem, addens, suborem illum conchyliorum testis, quod Indis facere consuetum est, detergat, & in vascula corrivet, moschi odori minimè cedentem & suaveolentem naribus succum lucratur.* Quâ stante relatione, mirum, tot diligentissimos aliàs de India Orientali Historicos nihil de odorato hoc sudore literis consignâsse, nisi fortè & hîc quibusdam tantùm eundem Natura concesserit.

Non minùs Crocodili Moschum redolentes observantur, de quibus videndus Exc. *D. Thom. Bartholinus* cent. 6. hist. anat. 52. & conferendus *Nard. Ant. Recchus* in hist. nat. Mexic. lib. 9. C. 3. *Joh. Jonstonus* Hist. nat. lib. 4. tit. 1. C. 8. *Joh. Petr. Maffejus* Hist. Indic. lib. 2. pag. 47. *P. Joh. Eus. Nierembergius* lib. 12. Hist. nat. C. 5. Fluvium Tambahujam in Brasilia ab *Elia Herckmanno*, ob odorem moschatum à Crocodilis exspirantem, Moschi nomine fuisse donatum, GAP. I. dictum jam fuit. Eundem in Insularum Americanarum aquis dulcibus reperiundos Crocodilos possidere, *Philipp. Baldæus* C. 52. descript. Malabar. & Coromand. ex *D. Rochefort* refert, hominesque ab ipso, ut sibi caveant, admoneri suspicatur. Quin & h[illegible] specie excrementa eorum benè olere, *Plinius* jam lib. 28. Hist. nat. Cap. 8. tradidit, duo Crocodili genera recensens, atque de altero, *in terra tantùm*, inquiens, *odoratissimisque floribus vivit: ob id intestina ejus diligenter exquiruntur, jucundo nidore farcta, Crocodileam vocant.* Conf. *Joh Rhodii* not. in Scrib. Larg. compos. 14. Cl. etiam *D. Olaus Borrichius* lib. I. Herm. Ægypt. Cap. 10. pag. 277. non omnes gratum illum spargere odorem observavit.

Ex Cercopithecis Brasilianis quosdam suavem, Moschi quodammodo instar, spirare odorem *Car. Clusius* in Auctar. ad Exotic. lib. testatur. Eodic. Et coincidunt cum Cercopithecorum genere à *Jul. Cas. Scaligero* memorato, *quod nihilo insuavius, quàm quodvis Moschum fragrat. Mediocriter tamen, ac sine fastidio,* exerc. 211. de subt. §. 2.

Lepores dari, cum *Gesnero Aldrovandus* scribit, qui ab odoris vehementia, Moschiæ dicantur, quorum vestigia tanto spirent odore, ut, dum ea perse-

quun-

quuntur canes in furorem quasi ab eo agantur. Quod si non mera sit fabula, impossibilia tamen haud esse ista effluvia facilè concesserim.

Buffalinam vulvam exsiccatam Moschi odorem spargere, centuriæ 1. epistola Bartholin. 49. indicat, quam itaque servant, eâque in Unguentis utuntur Myropolæ Neapolitani.

In caudæ vulpinæ superiori parte pilos flavos tenuissimos enasci monet *Casp. Schvvenckfeldius* l.2. Theriotroph. Siles. violam martiâ odore ementientes. Quem etiam Moschi æmulum ab Ill. Barone quodam fuisse creditum, in Volum 3. obs.21. proferuntur.

In Italia Muris genus, Moscardino vulgo nuncupatum, sive Murem corylinum, Moschi odorem præ se ferre legimus, & qui ipse est exiguus ille Musculus, totus gratissimè Moschum spirans, *Aldrovando* à *Ludovico Gozadino*, Patritio Bononiensi, communicatus, atque à *Joh. Fabro* in Recchi Hist. natur. Mex. fol. 586. descriptus. Murem etiam moschatum in Germania, rarius, tamen occurrere *Gasp. Schvvenckfeldius* fatetur. Porrò in India alicubi Mures esse Moschum olentes, ex aliorum fide refert *Andr. Libavius* Singular. p.3.l.4. Cap.1. qui fortè iidem sunt, quos in orientali India *Dapperus* in descript. regni Magni Mogolis, vel in Virginia & Insula Tabaco reperiri odoratissimos, idem l.2. descript. Americ. Cap 4. & 11. memorat. A quibus non multùm recedere videntur Russici illi mures vel Sorices, quorum exuvias trinas in splendidissimo Museo Septaliano me vidisse recordor, indigitatas etiam ab Exc. *D Paul. Mar. Terzago* in ejusd. descript. c.30. Ipseque talem possideo pelliculam, aliquot per annos admodum odoratam & verè moschatam, nunc verò diuturnitate temporis ferè totam exoletam. Tanta aliàs odoris in istis fragrantia excellit, ut ex Moschocompacta videatur, ceu in *Museo Kircheriano* pag. 29 describuntur. Videatur quoque *Ol. Wormii* Musæum l.3. c.23. Imo vulgarium Murium excrementum nonnunquam olere Moschum, cùm *Ruellio* plurimi fatentur, eoque moschum adulterari.

Utrùm simile animalculum innuerit *S. Hieronymus*, ceu quidem vult *Aldrovandus*, incertum est, dum nempe lib. 2. adversus Jovinian *peregrini muris pelliculam* inter dissolutorum & amatorum odoramenta reponit, & in Vita Marcellæ fastum Romanarum Matronarum describens, solere easdem *fragrare musco mure*, innuit, nec non Epist. ad Demetriadem Virginem *cincinnatulos pueros & calamistratos, & peregrini muris olentes pelliculas* reprehendit. *Gesneri* tamen aliorumque magis placet sententia, folliculos Animalis moschiferi ob eo innui, hariolantium, cùm in illis pilosis Moschus adferri soleat, ut fortè Muris genus esse putaverit, pilosâ eorum substantiâ, nominisque vicinate deceptus. Potuisse autem *Hieronymo* innotescere odoramentum hoc, satis est credibile, quamvis enim prioribus, uti *Hippocratis & Galeni* tempore, nihil de eo Græcis & Latinis constiterit, subsequenti tamen à Christo nato Seculo quarto ejusdem usus jam increbuit, unde etiam in *Pauli Æginetæ*, qui Anno Ch. 420. floruit, & *Aëtii*, qui Anno Chr. 455. vixit, Scriptis mentionem ejus fieri notum est; *Hieronymum* autem circa Sæculi quinti initium à Christo nato mortuum, Historici referunt.

Nec indictum abire debet venenosissimum animal, Aldofarcad vel Algeziorum à quibusdam nominatum, cujus ex *Megiseri* descript. insul. Madagasc. meminit Nob. *D. Just. Fid. Klobius* in hist. Ambr. cui sæpius prope umbilicum apostemate gravato avis illa, Aschibobuch dicta, saniem exsugat odoratissimam, à qua deinde feces alvinæ in substantiam pretiosam, Ambræ nomine ubique notam, abeant. Verùm uti Ambræ natales illi meritò fictitii reputantur, ita etiam de altero animali facta relatio idem meretur judicium, & quòd præconcepta ab opinione de moschi ex abscessu origine ortam fabulam redoleat.

Vulgatissimum insuper est quoddam genus Mustelæ silvestris, ob ferocem atque rapacem naturam Martis nomine (German. *Marter*) notum, cujus excrementum Moschi odore nobilitatum à multis experitur, & sub Moschi nomine inter plebejos sæpius superbit. Licet primò fœtere, & postea demum suaviter olere à nonnullis tradatur. *P. A. Matthiolus* com. in Diosc. lib. 2. Cap. 24. Mustelæ cujuslibet fimum nonnihil Moschum redolere scribit, quod tamen non semper contingere constat. Confert. *D. Joh. Jonstoni* hist. natur. de quadrup. Hinc sanè alimenti devorati diversitati, & in specie Uvis comestis, suaveolentiæ causa à quibusdam adsignatur, quos irridet *Andr. Libavius* Singular part. 3. lib. 4. Cap. 7. cùm ab homine Uuas comedente ejusmodi excrementum non proveniat; alii odorato è fruticibus ac herbis cibo adscribunt; alii aliter sentiunt. Quamvis verò alimenta odorata multùm conferre valeant, in præcedentibus tamen digestionibus, antequam in scybala vertantur, multùm immutari ea necesse est, ita ut odoratæ etiam particulæ eandem sortem experiantur, atque sulphureum illud volatile figi quandoque ac inverti queat, sicut vicissim è rebus actu non odoratis, accedente separatorio aliquo principio, latentes in eis odoratæ partes extricari, atque emergere possunt. Quo intuitu tum à bile scybalis permista, tum etiam ab alimentis diversis, odoratis & inodoris, Mustelarum illam fragrantiam commodè derivabimus.

Imò in ipso humano excremento alvino hujusmodi latere suaveolentiam & Moschum, Chimici non dubitant, quem illi, quibus mysteria hæc placent, mediante digestione educere, & Carbon *Paracelsi*, seu Zibettam occidentalem adpellare solent, quo de inprimis videndus *Joh. Hartmannus* not. in Basil. chim. Croll. Quod & cum stercore vaccino tentare instituunt, ex quo, trium mensium digestione &c. pinguedinem odoratissimam ad *Paracelsi* doctrinam lib. 7. Archidox. *Joh. Agricola* unâ alterâque vice separaverat, uti testatur part. 2. not. in Joh. Popp. medic. chim. Quam suaveolentiam ab immixto felle dependere Exc. *D. Frid. Hoffmannus* Clav. pharmac. Schrod. lib. 2. Cap. 76. arbitratur, cùm bilis, præviâ digestione, destillata & ipsa Moschi æmuletur odorem. Non minùs Nob. *D. A. H. Cummunius* 1668. Hannoverâ ad beatum *D. D. Joh. Theod. Schenckium*, in Martis suaveolentis vesicula fellea bilem optimi instar Moschi odoratam se reperisse scripserat, quæ gossypio excepta per duas septimanas fragrantiam conservaverat, usque dum sensim sensimque deficeret, *Excrementorum*, addens, *odorem fœtidum itidem emendari posse, nullum dubium, cùm illa bile copiosissimè sint perfusa, & ab illa sulphur suum & sal volatile haud parva in quantitate acceperint.* Idem vult Cl. *Nathan. Highmorus* dissert. de pass. hyster. Cap. 6. bilem nempe, si destilletur, aut concoctione ulteriùs elaboretur, odore Moscho æquiparari. Similem in Tinctura fellis lupini aliquando se observâsse laudatus *D. Schenckius* mihi adfirmaverat, cùm in gratiam illustris cujusdam Personæ, doloribus colicis oppressæ, eandem præparâsset. Quò referre liceat aromaticam illam tincturam ex lapide porcino Ceylonico bilioso à *D. Barth. Pielat* paratam, inq; Laboratorio ejus Ceylonico descriptam. Imò absq; digestione illa longiori stercus quandoq; vaccinum, Majali inprimis tempore collectum, odorem gratum adquirere, certum est, ut ideo *Alexius Pedemontanus* ex eodem siccato Pulverem Cyprium odoratū conficere edoceat, & Officinæ nostræ aquā ex eo odoratā,

nomine Aquæ florum omnium notam, eliciant.

In volatilium numero Avem quandam in Umbria, Muſcardo vulgò nuncupatam, nobis recenſet *Aldrovandus*; incertus tamen, num à Moſcho nomen id acceperit, licet Moſchum avis cujuſdam excremento adulterari conſiderans quodammodo eò inclinet.

Anates moſchatæ peregrinæ, in noſtra Germania ſatis jam notæ, Moſchum in vertice redolent, de quibus adeundus noſter *Georg. Hieron. Welſchius* Hecatoſt. obſer. phyſ. 71. *Caſp. Schvvenkfeldius* lib. 4. Ther. Sil. pag. 196. & 197.

Quin & ipſis in nodis moſchata circumnatant animalia. Sic piſcem Braſilianorum Ougri deſcribens *Dapperus* l. c. lib. 3. Cap. 4. pag. 404. in fluminibus reperiundum, Moſchum olore eum ſcribit.

Polypum moſchatum nominat. *I. B. Porta* lib. 6. Phythognom. Cap. 6. Græcis recentioribus quoque μοσχιτὴν, à moſchato odore, Italis verò muſcardinum vel muſcarolum vocitatum, qui vivus mortuuſque Moſchi odorem, & quaſdam ejus virtutes referat, *Aldrovandi* monitu, Alias Oſmylus, vel etiam Ozœna, ab ὄζω, *oleo*, audit, conſentiente *Schvvenckfeldio* lib. 5. pag. 408. quem tamen non ſuavem innuere videtur *Plinius*, dum à *gravi capitis odore*, ab omnibus Marinis expetito, Ozœnam eſſe dictam lib. 9. Hiſt. nat. Cap. 30. prodidit, eundem tamen à quibuſdam exſiccari, ibidem ſcribens, *ut veſtibus fragrantiam in aquis conciliet*. Imò adeo benè olere eum, tradit Nob. *D. Joh. Jonſtonus* Hiſt. nat. de exanguib. aquat, l. 1. tit. 2. Cap. 1. ut *Gyllius* nihil moſcoſius ſe ſenſiſſe etiam tum, cùm mortuus eſſet, ſcripſerit. Utrùm itaque diverſa hîc dentur Polypi genera, tam ſuaviter nempe, quàm graveolentia? vel an fiſtula tantùm illa, cirros inter & caput locata, è qua tetrum emittere odorem *Pollux* memorat, ingratum: reliquum verò corpus ſuavem emittat odorem? quibus hæc ſcrutari occaſio datur, judicent.

De Achkari piſcis ovis ex *Ulrico Fabro* narrat. *Jo. Euſ. Nierembergius* Hiſt. nat. lib. 11. Cap. 6. quòd Moſchi ſaporem (an potiùs odorem?) habent.

Hic etiam Unicornu illud Helveticum, ſi, ut reliqua, dens belluæ marinæ, è genere cetaceo fuerit, commodè memorandum venit, quod ad oram fluvii Arulæ prope Brugam A. 1520. inventum, Moſchi odore, igni præſertim vicinum, excellere traditur. Id vel fictitium quid, vel diuturnâ odoratorum viciniâ ſic imbutum credere maluit *Th. Bartholinus* Cap. 27. obſerv. de Unicorn. Quæ etiam ſententia eſt *Andr. Baccii* de Monocer., hoc Cornu ſcil. olim præparatum, cum ejuſmodi rebus odoriferis ſepultum fuiſſe, quarum ratione odorem aliquem ſibi adquiſiverit. Cùm aliàs ſibi relictum inodorum eſſe, tum alii, tum Auguſtani mei apud *Ol. Wormium* lib. 3. Muſ. Cap. 14. innuant. Niſi fortè volatilia ejus principia longiori in aquoſo loco morâ, ſoliſque calore ſoluta & digeſta, aut etiam vicinarum quarundam ad ripam fluvii putreſcentium &c. herbarum à contactu quandam fragrantiam vel odoris gratiam adquiſiverint.

In Serpentum genere Biſſa angela vulgò Italis dictus reperitur, aliàs Serpens *Æſculapii* creditus, qui non modò Moſchum redolere, verùm etiam loca, in quibus latuit, eodem odore imbuere fertur. Sic & Serpentes in orientali India, inter Calicutum & Cananor, dari, tum ex aliis, tum *Hieron. Cardano* lib. 9. de ſubtilit. conſtat, quibus ſpiritus adeo procul redolet, ut Moſchus videatur. Nonnulli Serpentem venenoſum magnumque, Aſpidis ſpeciem, dari volunt in Cyro, Cuffo patriâ voce dictum, qui moriturus odore Moſchi fragret. Et Celeberr. *D. Ioh. Rhodius*, cùm in Petr. Caſtelli Cap. 2. de Hyæn. odorif. Serpentium quorundam recrementa dictum odorem fundere legiſſet, idem in monte Baldo, immenſâ Viperarum frequentiâ abundante, ſe deprehendiſſe cent. 3. obſerv. med. 98. refert, quamvis deluſos fuiſſe eos credere maluerit *Redus* obſerv. de Viper. pollicem ei premente *J. C. Scaligero* exerc. 189. de ſubtil. §. 2. contra Cardanum, ſtercus Serpentum quorundam benè olore ſcribentem, ſic decertans: *Ubi tu Serpentum Muſcerdam odoratus es? An perſuaſerunt agreſtes operæ tuæ, aut paſtores, propter ſepes ambulanti tibi, atque odorem bonum naribus haurienti: Angues ibi ſtabulare? Hoc enim nobis quoque adoleſcentibus occinebant. Cùm tamen & indè halaret aura illa odorata propter frutices, & muſcoſum ſolum, quod in ſylvis frequenter evenit, quoties humi mucor à Solis radiis ad virgultorum pedes elaboratus eſt: & è cavis, ubi ſerpentes vitam agitant, quod experti ſæpe ſumus, aut odor nullus, aut teter exeat.* Quod equidem utplurimum eſſe veriſſimum, haud eſt negandum, qui & ipſe in Collibus Euganeis circa loca Viperarum feracia obambulans, nullum, neque moſchati, neque ſuaveolentis alterius exhalationis veſtigium, multotieſque in Viperis Patavium magna in copia delatis, vel eorum excrementis, aut nullum, aut tetrum ſaltem odorem deprehendi. Licet interdum pro Serpentum varietate, & vario eorum alimento, jucundo excrementa odore poſſe imbui, haud planè negaverim. Ut ideo *Cardanus* ſimpliciter hac in parte animadverſionem meritus non fuerit, qui de omnibus Serpentibus id nequaquam adfirmaverat, ſed *plerunque* tantùm ſtercus illud benè olere edixerat; quamvis, ſi unquam, rariùs tamen id contingere, rectiùs omnino dicendum videatur.

Limacum etiam quoſdam in horto domeſtico collectos ſuaveolentiam quaſi moſchatam, ſed fugacem ſatis, præ ſe ferre, aliquoties expertus eſt Collega & Amicus meus honoratiſſimus, *D. D. Vit. Riedelin*, cauſâ fortè in quarundam herbarum hortenſium odoratarum paſtum referendâ; ſicuti etiam *Matthiolus* Comm. in lib. 2. Dioſc. Cap. 9. Cochleas ſerpillum, pulegium &c. depaſtas odoris gratiâ commendari notaverat.

Ex Inſectorum cohorte parva vaginipennia obſervavit *Petr. Caſtellus*, quæ contrectata ſuaviſſimum ſpirabant odorem, quales in floribus Dipſadi percipitur. Vid. Cap. de Hyæn. odorif.

De Muſcis Piſanis odoratis exſtat Epiſtola *Val. Chimentellii* in fine libri: Marmor Piſanum de honore Biſellii, quarum odor inter Moſchum & Zibethum fragrans, validus, perdurans in vivis & mortuis, integris & contritis, deprehenditur.

Tandem ſe Mineralia ſiſtunt, & quidem Lapis ille Mariæbergicus, in Vena Divi Fabiani & Sebaſtiani reperiundus, quem Moſcho olere *Joh. Kentmannus* Nomenclat. rer. foſſil. p. 37. & *Anſ. Boëtius de Boodt* Hiſt. gemmar. & lapid. l. 1. Cap. 6. & l. 2. Cap. 292. prodidit. Id quod Muſco, ſaxis iſtis adnato deberi, ex Agricola oſtendit *Guil. Laurembergius* deſcript. Ætitis.

Caraben vel Succinum moſchatum, ſive Moſchum redolens *Balth. Brunerus* conſ. 40. & 48. præſcribit, quale tamen nec ego unquam obſervavi, nec apud ullum alium deſcriptum reperio; ideoque ſi tale detur, rarum adeo eſſe, neceſſe eſt, ut in Officinis pro uſu medico proſtare nequeat.

Ex frequentiori Sulphuris uſu excrementa alvina moſchatam induere fragrantiam, referunt. Quod *Athan. Kirchero* tom. 2. Mund. ſubterr. lib. 9. ſect. 3. Cap. 1. mirum non immeritò videbatur, cùm Sulphur cæteroquin putidi & intolerabilis ſit odoris. Quem ſingularem etiam digeſtionis animalis effectum *Joh. Rudolph. Glauberus* agnoſcit, dum p. 2. Furn. Philoſoph. Cap. 97. Sulphur in liquore Silicum vel arenæ ſolutum, atque coagulatum, dein cum Spiritu urinæ ex-

tra;

tractum, & hoc abstracto, cum Spiritu vini digestum, tandem odorem adquirere docet, nec Moschi nec Ambræ odore inferiorem.

Neque sileri denique debet, quod *Paracelsus* lib. 7. Archidox. de Aquâ ⊕li cum ⊖e ammoniaco destillata monuit, eandem nempe Moschi referre odorem digestionisque opus id esse, innuens.

Eodem modo Vitrioli spiritum roridum per cohobia paratum vapores, Moschum gratissimè redolentes, per vasorum commissuras spirâsse, in Fasciculo 2. Medicamentor. Gnoffel. Miscellaneis Curios. addit, tit. 7. pag. 59. adnotatur.

Hisce ob Destillatoriæ artis cognationem addere liceat, quòd post salis volatilis plantarum, Coxiano modo putrefactarum destillationem, in vase odor Moschum ferè redolens constans se offerat. Vid. Exc. *D. Georg. Wolffg. Wedelii* Experim. chim. de sale volat. plant. cap. 3.

Magis curiosum est, quod Nob. *D.D. Andr. Hueberus*, Archiater Frisingensis, in literis, A. 1681. 19. Augusti ad me missis retulit, esse nimirum ibi Chimicum quendam, omnia Salia fixa volatilisantem, & citra Moschi additionem, ad Moschi fragrantiam exaltantem; quæ tamen, uti dein 10. Septembr. me monuit, ob nimiam volatilitatem ultra quatuordecim dies non perduret.

Cortices cerasi minutim incisi, perque descensum igne forti destillati ineunte vere liquorem Moschi odore stillare, ex Cl. *D. Frid. Hoffmanni* Clav. pharmac. Scroder. pag. 434. colligitur.

Sulphurum nempe particulæ uti pro varii sitûs & commixtionis ratione modò hoc se colore exhibent visendas, modò alium ostendunt, ceu id in Violarum Sirupo cœruleo, à Spiritu vitrioli, nitri, salis ammoniaci variè colorando, est notissimum; ita & odoris respectu, dum aliæ à salinis exaltantur, aliæ præcipitantur aut expelluntur, nonnullæ antea omnino sopitæ suscitantur, magnam subire diversitatem, ac differentes ordine odores sistere possunt.

Utrùm verò recensiti hactenus odores Moschum verè referant, inexpertus equidem de multis adfirmare nequeo, nullus tamen dubitans, quin, prout aliàs gratum aliquem odorem moschato æquiparari, novum quid haud est, licet revera attentiùs examinatus talis non compareat, magna hîc quoque in nonnullis attendi posset differentia, ceu revera Vinum quoque illud guajacinum apud *Amatum Lus.* cent. 1. curat. med. 32. inter ebulliendum aliquam ex se fragantiam spirans, ità ut Moschum ibi esse Adsistentes dixerint, moschatum tamen odorem minimè exhalaverat.

Et hisce meum quoque hunc Moschum lubens adscribi patiar, qui, Lectoris genium æmulâ moschatæ fragrantiæ potestate licet suaviter aut utiliter non adfecerit, aliqualem tamen odoris grati sensum ei si impresserit sufficiet.

MOTACILLA.

Passim nota est hæc avicula; corpore oblongô; pondere sex drachmarum; longitudine à nostri cuspide ad finem caudæ digitorum $7\frac{3}{4}$; latitudine inter extrema alarum expansarum undecim. Rostrum tenue, digitô brevius, acutum nigrum. Lingua bifida & tanquam lacerata. Os intùs nigrum. Oculorum irides avellaneæ. Pedes, digiti, ungues longiusculi & ex atrô fusci. Postici digiti unguis prælongus, ut in Alaudis. Extimus digitus ad sui exortum medio adnascitur. Superiorem Rostri mandibulam & deinde oculos plumæ albæ circumambiunt, utrinque ad alas ferè productæ. Vertex, collum pronum & supinum ad sternum usque & dorsum nigra sunt: venter & pectus alba: medium dorsi ex nigro cinereum. Uropygium nigrum. (in alia ave ad imum gulæ semicirculare spatium nigrum observavi, cornibus in maxillas ferè productis.)

Alæ expansæ figuræ sunt semicircularis: Remiges in utravis 18. è quibus tres ul imæ in acutiores mucrones desinunt; mediarum apices obtusi sunt & crenati; ultimæ angustis lineis albis decorantur. Tegetes primi ordinis nigræ, apicibus & marginibus albis: secundi ordinis tegetum apices tantùm albent. Cauda prælonga, digitorum $3\frac{1}{2}$. quam continuè motitat, undè ei *Motacillæ* nomen impositum. Pennæ duodecim, quarum mediæ duæ reliquis longiores & acuminatæ, cæteræ æquales; extremæ ferè totæ albæ sunt, reliquis nigris. Color plumaginis in hoc genus avis subinde variat, aliàs magis cinereus, aliàs nigrior. Hepar coloris pallidi. Circa aquas versatur, ubi muscas & vermiculos captat: quin & aratium, vermium causâ, quos versat & exhibet cum gleba, sequitur; ut cum Aldrovando nostrates etiam agricolæ observârunt mihiq; retulerunt. In Septentrionali Angliæ parte hyeme non apparet, estque rarior etiam in Meridionali, seu quod frigoris minus patiens sit, seu cibi penuriâ quòd muscæ aliaque insecta pennata, quibus præcipuè victitat per hyemem non inveniantur. Ventriculo dissecto insecta farinariis similia exeminus. Cucullis pullum ab hac avicula enutriri Gesnerus aucupes apud suos observasse scribit. Albertus quoque & nostra etiam experientia (ut alibi retulimus) idem confirmat.

Hujus ollæ obstructæ inclusæ & in furno tostæ unà cum pennis, pulveris drachma una vel altera cum aqua Saxafragiæ aut vino albo generoso ad calculum renum præcipuè utiliter propinari dicitur. Alexander verò Benedictus existimat Recentiores quibus hoc medicamentum commendatur pro Motacilla per errorem passerem troglodyten intelligere, quasi Motacillæ vis lapides frangendi non sit. Gesnerus [cui & nos libentes assentimur] parùm referre putat, quænam avis comburatur, cùm cineris propè omnium vis eadem videri possit. Prætulerim tamen, inquit ea avium genera quæ insectis vescuntur, ut muscis, formicis & similibus. *Willughbejus.*

MOXA.

Quod de Africâ in proverbio olim erat, illam semper aliquid novi apportare, & duobus hisce seculis de Indiis reverà valuit, id imprimis de medicina hodiernâ verum est. Nova quærimus, nova exhibemus, & venditamus. Sordent vetera, non cordi habentur unicè. Anni sunt non ita multi, cum innotuit orbi pariter & medicis Europæis *Moxa Sinensis*: novum nomen, nova medicina, eo maximè deprædicata nomine, quòd medeatur podagræ, morbo Magnatum incurabili credito, vel saltim, si quis alius, rebelli. Celebrata primitus fuit *ab Hermanno Buschovio*, Seniore, Trajectino, edito de eâdem Tractatu Belgico & Germanico idiomate, subjecta experimentis hinc illinc, felici partim, partim infelici successu, mirantibus plerisque quale sit, & cujus origini novum hoc & inauditum medicamentum.

Abblandiuntur sanè peregrina omnia magis, & gratiam applausumque merentur majorem, quàm antè fores nata, præcipuè apud nostrates, qui genio suo modesto inducti aliena præ suis æstimare consueverunt. Nec caritas precii deterret, modò curiosum quid, & quod maximum est, utilitatem cum novitate præ se ferat.

Duo ergò potissimum occasione Moxæ Sinensis hujus inquisitu digna se obtulêre: morbus cui medetur, & remedium, quo morbû non solum podagram, sed omnes in universum quasi dolorificos insultus, debellare posse visum est. Et hoc quidem tãto magis salivã movit curiosis inquisitorib. quò minus notum fuit hactenus. Ignota enim magni facimus, notavilipédimus cõmuniter;

ter, ſa quotidiana aſſuetudine velut familiaritatem indique contemtum poſt ſe trahente.

Non noſtrum eſt, alios jam laudare, qui publicis Scriptis in Moxam inquiſivêre. Quot capita, tot ſententiæ. Unus quiſque hoc ſcire ſatagit, ac inquirere; una tamen eſt & ſimplex veritas, una Moxa, licet plura ſuccedanea. Habeant ergo pro Moxâ Sinenſi herbam exoticam, quicumq; velint: alii mollugінem pappoſam quam clematis ſepium, ut nos vocare ſolemus, offert; utrumq; bonum eſt, noſſe, quid proſit, & quid itidem æque proſit, idemque præſtet effectu, licet non idem ſit ſpecie.

Audiamus *Autorem* ipſum, qui *l. de Curat. Podagræ, par. 2. c. 4. p. m.* 91. quid Noxa ſit, & ubi reperienda, quærens, reſpondet, eſſe Moxam lanuginoſam & mollem ſubſtantiam, artificiali præparatione, ex certâ paratam cujus nomen & præparatio ipſum quidem Autorem lateat, certum tamen, nobiliſſimam omnium eſſe plantam, optimoque jure matrem herbarum vocari poſſe. Habere in arcanis, addit, Sinas & Japones Moxam parandi hunc modum, licèt magnâ copiâ haberi poſſit.

Suo linquimus loco, reverâne neſcierit. Autor herbam, modumq; parandi, an ſtudio id finxerit, ut autoritatem medicamento conciliaret majorem. Satis nobis ſit, ipſum illum nominaſſe eandem ſatis ſapientibus. Id verò ne nobis venditemus, jubet candor & gratitudo, magni à nobis æſtimatæ virtutes, ſi reperiantur in Medico.

Detexit nempe nobis & herbam & parandæ Moxæ modum Vir excellentiſſimus, nobiſq; præter meritum faventiſſimus *Johannes Hartmannus Kornmann, ab Hornsbach. Phil. & Med. Doctor, Conſiliarius & Archiater Haſſiacus,* plurimorum arcanorum naturæ callentiſſimus. Moxa, undècunque nomen traxerit, mollugo arthemiſiæ eſt.

Recipiantur folia artemiſiæ, quantum lubet, exſiccata probè & caule ſuo decerpta conterantur manibus eo uſque, donec excuſſo pulvillo viridi lanuginoſæ interiores fibræ, velut ſubtegmen ſubſtratæ, remaneant. Sin madefiant udore manus, repetendum opus eſt, ad deſideratam teneritudinem.

Innotuit ipſi ἐγχείρησις hæc indè quòd cùm ex Belgio non nemo, dives æque ac curioſus, magnam quantitatem Moxæ afferendum curaſſet, ipſique ad examinandum miſiſſet, foliola deprehendit, lanugini adhærentia, quæ microſcopii ope inſpecta penitius artemiſiam exhibuerint. Experimento hæc ſubjecta reſpondit ex voto, ut ovum ovo, ſimillimam lanuginem, ſeu Moxam potius largiens.

Eandem quoque excoluit ulterius, carminando, ad inſtar lanæ, ut flexa adhuc tenerior meliorque reddi & variari poſſit magis. Quod ſi igitur non æque ſtatim reſpondeat, huic Sinenſis illa dicta, & cum bacillis ſuis aromaticis, [quoad exteriora quidem, non interiora] recondita differre videatur paulum, tenendum eſt, in culpâ eſſe partim herbam non unâ ætate collectam, partim leviorem, vel curatiorem parandi modum. Quin facilè eſt, vel affuſo ſp. vin. virorem extrahere, eoque evocato, folia inſtrumento lanæ aliâs pectendæ debito aptare operi, vel eadem præparata aquæ aluminoſâ depurare & albidiora reddere, ipſove fumo ſulphuris id tentare.

Geminum hunc proceſſum eſſe, duo evincunt extranea argumenta, ſenſus & affectus, quorum uterq; Moxam Moxam eſſe teſtatur; unumque domeſticum, Autoris confeſſioni innixum, licèt non primâ fronte obvium legenti. Vocat enim l. c. *matrem herbarum*, matrem Moxæ. Aſt hoc nomine venire Botanicis artemiſiam latifoliam vulgarem, teſtimonio *Lobelii, Dodonæi,* aliorumq; eſt quàm clariſſimum. Ut adeò non opus ſit, trium vel quatuor imperialium pretio Moxæ ℥j quantum nimirum ſcatula oblonga capit, redimere, ſed facillimo negotio eandem liceat comparare.

Ut vero hæc illuſtremus magis, notamus 1. *lanuginem plantarum duplicem eſſe, aliam exteriorem,* qualis in tuſſilagine, gramine lanigero, clemati ſepium, aliiſque obſervatur; *aliam internam,* qualis in radice tuſſilaginis pro ὑποκαύματων laudatur *à Scaligero Exert. 180. n. 2. p. m.* 585. & in notiſſimo lino occurrit. Talis eſt & artemiſiæ dicta Moxa.

2. *Non novum eſſe, hunc ipſum, curandi dolorem, modum, per inuſtionem actualem,* quod tamen nil derogat commendationi, ſed pondus potiùs addit. Laudabimus hanc in rem unum *Hippocratem,* antiquiſſimum Medicinæ parentem, qui *libro de Affection. c. 30. t. 12.* Si in unum aliquem locum incubuerit dolor, & conſtiterit, & medicamentis non fuerit exactus, καῦσαι, *inquit,* καθ' ὁκοῖον ἂν τόπον τυγχάνῃ ἐοῦσα ἡ ὀδύνη: καίειν δὲ τῷ ὠμολίνῳ, *urito, quocunque loco fuerit dolor: urito autem lino crudo.* Non potuiſſet ſanè ipſius Moxæ tam decantatæ meliorem deſcriptionem dare, & quoad materiam, & morbum, cui debetur, ipſamque medendi methodum. Quod ut magis pateat, tenendum eſt, per linum crudum non intelligere ipſum ſine ullâ præparatione tale; ſed nondum in fila aptatum. *Proſper Martianus Comm. in l. de Affect. ſ. 2. v. 25. p. 170.* proceſſum integrum doctè & nervoſè his deſcripſit. accipiatur linum crudum, & arctè conglobatum, reducatur in formam pyramidis, cujus baſis latior in anguſtum coarctetur. Magnitudinem ſeu latitudinem baſis indicabit locus inurendus: non ignorato, uſtionem aliquanto latiorem fieri, quàm ſit baſis pyramidis. Hæc igitur in ſummitate accenſa loco inurendo apponatur, ibique reſideat, donec tota materia abſumpta ſit; nam ignis ſerpendo ad cutim perveniens uſtionem facit; Et quod mirum videtur, ferè inſenſibiliter, & ſine dolore. Extincto igne porrum elixum imponebat Hippocrates, donec, quod exuſtum eſt, decidat. Noſtri butyrum cum caule adhibent; indeque ulcus apertum ſervetur ad libitum.

Hæc tranſcribere, viſum fuit operæ pretium, cum per omnia concordet cum recentiori hâc inurendi materiâ, Moxâ. Quæ verò ſubjungit alia, quibuſcum alii laudatas uſtiones parârint, videantur apud ipſum l. c. Præſtant nempè eundem effectum ſicciora filamentoſa, vel lanuginoſa & poroſa corpora quævis, telæ aranearum, [quibus eodem modo adhibitis, Vir ſupra laudatus celeberrimus verrucas in manibus multis etiam inſignibus Viris ſive dolore abſtulit, poſt inuſtionem ablatâ verrucâ & impoſito emplaſtro, undè intra unum alterumque diem res peracta eſt] fungi arborum, medulla junci, ſambuci, & alia ſimilia.

3. *Inuſtionem per Moxam factam prodeſſe magis in doloribus profundis, nec cum ardore & rubore conjunctis.* Obſervatum eſt, aliis profuiſſe eandem eximiè, aliis nocuiſſe, quin periculum gangrænæ intuliſſe. Diſtinctione ergò opus omninò fuerit eâdem, quæ communis eſt cum veſicatoriis vel cauteriis etiam actualibus. Parti afflictæ ipſi dicto modo non addenda eſt afflictio; tutò verò profuerit id remedii genus magis, ubi humor ſeroſus frigidus conſiſtens, nullo contrà indicante ad exitum invitandus, vel abſumendus eſt. Quod ſi verò promiſcuè eandem applicueris, exacerbari malum facilè poteſt, & in deterius verti, cùm contrà ea datâ ichori portâ proficuum eſſe poſſit præ aliis, factâ ſimul diſcuſſione,

factâ

factâ velut partis ipsius quadam per ignem hunc roboratione WEDELIUS, *in Miscellan. Curios,*

De MOXA ulteriùs.

Ad quæstionem propositam de *Moxa* Rev. *D. Buschovii*, cujus in *libello de ea conscripto* meminit, an scilicet ipsa sit Artemisia, utpotè quæ priùs præparata eandem cum Moxa in urendo vim exserit; vel an hæc illi falsò substituatur? Scias 1. præparationi hujus herbæ, Artemisiæ, quæ in lingua Japonica proprio nomine *Moxa* appellatur, multum deberi, cùm subindè alius præparationem ejus elegantiùs præ aliis instituat; 2. herbam Japonicam, *Moxam*, nihil esse aliud quàm Artemisiam; quamvis negare nolim, plures dari herbas, eundem effectum, atque ad urendum commoditatem daturas. Præparatio verò communiter hunc in modum peragitur; Artemisia, & præcipuè, quæ præstant, ejus cymæ in umbra benè exsiccantur, ligneo instrumento vel cylindro conquassantur & manibus tam diu agitantur, usque dum cortex exterior separetur, ac præter internam lanuginem nihil supersit; quæ dein elegantiùs, pectinis ope, pro lubitu carminari potest, ut ex Artemisia esse confectam, vix credere queat, qui ipse parantem non viderit, aut saltem ab eo edoctus haud fuerit.

Cùm in Itinere meo ad urbem Jedo & Aulam Cæsaream Japanicam plures transcendere montes debuissem, multas ibi plantas Europœas observavi, *Moxam* quoque ubique conspexi, ipsis etiam scopulis adnascentem. Cujus in præparationem accuratiùs inquirens, nullum aliud discrimen offendi, præter quod jam olim indicavi. Lanuginem illam albidiorem & nitidiorem quandoque esse, præparationi debetur, majori studio institutæ; qua ratione etiam sericum, linum, cannabem & lanam non parum differre scimus. Absinthium eidem huic usui, ac Artemisiam, inservire, non vidi; quamvis Ponticum vel Romanum in hunc finem eligere mallem, quod levitate & siccitate præpollens, in montibus arenosis Japanensibus plurimum deprehendi; nullibi verò in itinere illo meo vulgare alterum vidi, aut licet ut obtinerem illud solicitus fuerim, impetrare potui. CLEYERUS *in Miscellaneis Curios.*

Experimentum circa MOXAM.

Experimento sequenti infortunium meum ansam dedit. Cùm enim Ann. 1682. Mense Octobr. præcipiti de scalâ casu ruerem, accidit, ut dorsum meum, & brachium sinistrum, licet exterius nulla vel inflammatio, aut sugillatio, contusiove animadverteretur, adeò contuderim, ut quidem dolores inde orti hoc tempore ultra biduum his in locis me non infestarent, anni tamen sequentis Mense Martio acerbissimo, & spasmodico punctionis sensu, nihil tale animo præsumens, in dorso superiori, cervice, occipite, scapulis, & brachiis, ut vel immobilis sedere cogerer, vel motu etiam minimo acutissimos sentire cruciatus, neque declivis in lecto jacere, aut somnum capere possem, quo per dies noctesq; aliquot coactus carui, quin potiùs, quoties caput in pulvinar reclinarem, quasi pondus appensum esset occipiti videbatur, & caput non nisi manu opitulante attollere poteram. Dolor iste ferè intolerabilis primâ vice per septimanas quatuor durans, singulis annis bis, Vere, & Autumno, inprimis circa æquinoctia vel solstitia magnâ cum ferociâ, & quoties curru vel motu citatiori veherer, mitior quidem, rediit, meq; afflixit muneris mei expeditioni ineptum me reddens, simulq; sensus etiam internos turbans, ut adeo, nihil levaminis percipiens, ex omnibus, artis præscripto adhibitis internis & externis, fomentatione, linimentis, balneis, vesicatoriis, paregoricis, tandem & fonticulo, de aliquo remedio præservativo maxime sollicitus evaderem. Incidit autem commodè An. 1687. circa Solstitium brumale, decumbenti iterum mihi morbo isto contumaci, *Moxa*, quam præter alias Auctorum commendationes illustrem mihi reddiderat felicissimus eventus, quo Fœmina quædam non ita pridem ab ejus inustione in pede doloribus nulli alii remedio cedentibus, & incoercibilibus, ad incitas redacta, fuerat mactata. Experimentum & in meo affectu facturus in præsentia duorum Medicorum, Amicorum meorum, d. 19. Decembr. *Moxam* loco primum affecto, vertebræ nempe dorsali, in quam casu alliseram ad scalam, applico, & in ipso urendi actu quasi fulmen curiosissimo sensu percipio quoddam, omnes partes dolore affectas in momento transire, & dolorem extemplo omnem evanescere, ut ligatus ante visus nunc motu liberrimo gauderem, surgens. Anno elapso leniter redeunti statim eodem remedio obviatus, tantum per Dei gratiam obtinui, ut per biennium nihil ejus quicquam ampliùs me infestaverit. BURGIUS *in Miscell. Curios.*

MUCAGO, MUCILAGO.

Mucago, seu *Mucilago*, liquor est glutinosus, in gelatinam quasi coactus, ac propterea ad *Gelatinas* forsan non male referendus, qui è radicibus althææ, Symphiti &c. è seminib. lini, fænigræci, cydoniorum, psyllii; è gummi tragacantho, Arabico, cerasorum, prunorum, item ex ichthyocolla ac ipsis pellibus aquæ incoctis extrahitur. *Mucilaginum* autem usus in emolliendis tumoribus duris, ac acrimoniis humorum obtundendis & demulcendis, item in hæmorrhagiis sistendis &c. pro varietate simplicium unde extrahuntur, adhibetur.

Mucilagines variæ ex D. LEMERY.

Mucilago emolliens ordinaria.

℞. Radic. alth. ℥ iv. sem. lini & fænugræci āā ℥ j. Infundi calide per 12 horas in aq. com. ℔ iv. deinde coquant. igne lentò ad medias, & coletur mucilago cum expressione.

Duritates remollit, dolores mitigat, si ea pars affecta calidè foveatur.

Mucilago Gummi Tragacanthi.

℞. Gummi tragacanthi alb. & puri ℥ ß. infund. calidè in aq. comm. ℔ ß. per duas aut tres horas & fiat Mucago.

Valet in acrimoniis pectoris, in tenuiori sero per pectus exscreando incrassando, ac propterea syrupis admiscetur pectoralib. Non minus item fructuosè applicatur fissuris mammarum, labiorum ac manuum. Consistentiam præterea præbet pastis unde trochisci conficiuntur. Pro varietate indicationum hæc mucilago ex variis etiam extrahi potest aquis stillatitiis.

Mucilago ad Hæmorrhagiam sistendam.

℞. Sem. psyll. & cydonior. āā ℥ ß. infund. calidè per XII. horas in aquar. destillat. plantag. & rosar. āā ℔ ß. Deinde coquant igne lento ad consumptionem tertiæ partis, colentur & exprimantur.

Sistit hæmoptysim ac alias hæmorrhagias, in quem usum syrupis cydonior. & rosar. rubr. commiscetur, ac cochleatim sorbillatur.

Mucilago Ichthyocollæ

℞. Ichthyocollæ minutim incisæ ℥ j. infund. in aq. com. ℔ j. F. Mucilago s. a.

Durities emollit ac propterea varia subingreditur emplastra. Varii autem succi pro varietate indicationum, locô aquæ comm. possunt adhiberi. Si humiditas nimiùm consumatur, nec ejus satis supersit pro solvendâ ichthyocolla, poterit addi aquæ calidæ q. s.

Mucilago Pellis Arietinæ.

℞. Pellem unam arietinam recentem cum sua lana in partes dissectam, coq. igne moderato in aq. s.q. donec pellis omnino in aq. dissoluta fuerit, coletur decoctum lanaque fortiter exprimatur.

Remollit ac etiam corroborat & propterea in emplastro pro herniis adhibetur.

Pellis anguillarum, ac aliorum etiam animalium eadem prorsus ratione in mucilaginem coquitur.

His adde Mucilaginem Nephriticam è Pharm. Bateana.

℞. Gumm. Tragacanthi ℥iß. Arabici ʒiii. cerasor. ℥ß. aq. rosar. rubr. ℥xx. aq. plantag. portul. ãã. ℔i ß. Macereñt. in frig. horis 48. colaturæ adde sacchar. cand. alb. ℥iv. M. D. ℥iv. bis in die cum aq. lactis haustu, præmissô balsam. Peruani ℈i. in pilul. cum glycirrh. pulvere redacto.

MUGIL.

Mugil à *Mucô* dicitur; Græci nempe μύξωνα dixere, quasi *Mucosum* seu *Muconem*: siquidem βόσκεται τὴν μύξαν ἀφ' αὐτοῦ mucô suô vescitur, ut explicat Aristoteles. Ejus quinque sunt species, scil. *Cestreus*, *Cephalus* cognomento Labeo, *Cephalus* cognomento Percas, seu Translitoranus, *Sargus*, sive *Sargo Myxo*, seu *Menco*. Charleton.

E Mugile seu ex ejus ovis salitis *Bostargum* hôc modô paratur. Folliculos ovorum exemptos sale tritô asperô operiunt per quatuor aut quinque horarum spatium; deinde inter duos asseres seu tabulas ligneas opprimunt per diem & noctem, postea lavant, tandem tredecim aut quatuordecim diebus continuis in sole exsiccant, noctû sub tectum recipientes. Alii ad fumum suspendunt procul tamen flammâ, ne vehementem caloem sentiant. Dejectam appetentiam excitat, sitim proritat, vinique gustum jucundiorem reddit. *Willughbejus* à *Rajo* illustratus in *Icthyologia*.

Ejus ventriculus desiccatus ac pulveratus vomitum sistit, & ventriculum corroborat. Lapis qui in capite reperitur aperitivus est & attenuando vesicæ calculo aptus.

MULLUS.

Mullus à *mollitie* forsitan, est enim carnis teneræ, seu potiùs ut aliis placet, à colore mulleorum calceamentorum quibus priores Albanorum Reges, postea Patricii usi sunt dictus: τρίγλη item denominatur quòd ejus fæmina ter unô annô pariat. Quadruplex est, scil. *Barbatus major*, *Barbatus minor*, *Mullus imberbis*, & *Mullus asper*. Charleton.

Colicos dolores sedat, fluxum hæmorrhoidalem provocat, imò, ut quidam volunt contra omnem verisimilitudinem, venereos coercet stimulos. Ejus ova vehementer purgant.

Mulsa, vid. *Hydromel.*

Multipedes, vid. *Millepeda.*

MULUS.

Circa hujus animalis descriptionem vid. quæ adducimus sub titulô *Equus*. Hic rursus

Officin. nat. ex *Mulô.*

1. *Ungula*. 2. *Urina*. 3. *Stercus*. 4. *Cor*. 5. *Epar*, *&c.*

Vires. 1. *Ungula* suffitu menses nimium fluentes sistit. *Cinis potus* steriles reddit; *illitus* alopeciæ subvenit.

2. *Urina* cum luto suo pedum clavos curat.

3. *Stercus* Mensium fluorem sistit & Dysenteriæ opitulatur (*combustum, tusum, cribratum & potum*,) dolori Lienis subvenit.

4. *Cor*, *Epar*, *Renes*, *Uterus*, *Testes*, *Spuma oris*, singula hæc sterilitatem inferre dicuntur. *Schroderus.*

Mumia, *vid.* sub titulô *Homo.*

MUREX.

Piscis est testaceus cujus sanguis purpureo inficit colore, sic dictus quòd ejus testa muris figuram aliquatenus referat.

Facultatis est aperientis & ejus testa pulverata urinas provocat, diarrhæas sistit & vi suâ alkalicâ acidos humores reprimit. à ℈ß. ad ℈. ij. Adhibetur itidem pro mundandis dentibus.

Muria, de ea *vid.* sub titulô *Sal* item, & præcip. *Garum.*

MUS.

Circa *Muris* descriptionem generalem vid. quæ sub titulô *Lepus* tradidimus. Jam ad

Officin. Nat. è *Mure Domesticô*

2. *Mus ipse*. 2. *Stercus.*

Vires. 1. Mus vivus dissectus & impositus extrahit aculeos, spicula, sagittas, &c. curat ictus scorpionum, extrahit venenum. Cinis mictui involuntariæ s. nocturnæ medetur, (*potus*) alopeciæ succurrit (*illitus*,) tussi refractariæ medetur, (*cinis*) vide *Forest.*

2. *Stercus* movet alvum infantum (*exhibitum ad gr. tria, quatuor, quinque, sex, vel subditum*) unà vit clysteribus & glandibus, alopeciæ succurrit, furfuresque capitis abstergit (*illitum*) Calculi renum & vesicæ, atterit: Condylomata omnisque generis verrucas, ficus mariscas & mora attollit cinis cum vinô coctus & applicatus. *Schroderus.*

Pellis detracta & imposita Ganglio, opitulatur. Stercus murium majorum non solùm in mensium obstructione, sed & difficultate partus commendatur N. 9. *Hofmannus.*

Sanguis muris minoris ex animale per medium dissecto calide strumis aliquoties affricatus, collo deinde appensô filô eodem sanguine infectô, tamdiu donec filum hoc per se decidat, strumas aliquando curâsse narrat *Clariss. Hagendornius in Miscellan. Curios.*

MUS ARANEUS.

The Shrevv, or Shrevv-mouse, or Hardy Shrew. Colore (describente Gesnero) partim fusco, partim rufo est, inter se mixtis: Venter albicat. Pedes posteriores planè in postrema parte corporis hærent. Totus graviter olet, & vel odore venenum suum prodit. Caudæ brevissimis pilis obsitæ longitudo digiti duo; reliqui corporis tres vel insuper dimidius: Ocelli nigri & minimi sunt, paulò majores quàm talparum, magnitudine capitis minimæ aciculæ, ut non mirum sit ferè cœcum esse hunc murem. Dentes ut minimi sunt, ita situ figurâque ab aliorum tum Quadrupedum, tum murium dentibus differunt, componente quodammodo serpentium & murium dentes in unum animal naturâ. Anteriores bini oblongi, non ut aliis muribus simplices sunt, sed aliis binis aut ternis denticulis enascentibus ex-

aspe-

asperantur, tantillis ut nisi diligenter inspicias aut non appareant, aut dentes per se videri possint: Hoc etiam differunt à cæteris muribus, quòd bini illi oblongi non separati sint à cæteris interioribus spatio aliquo medio, sed unus omnium continuus ordo est. Asperi planè & acuti sunt serræ instar, quidam binis, alii ternis cuspidibus, tam exiguis ut ferè visum lateant, laterentque magis nisi extremæ partes cuspidum quarundam ruffo colore notarentur. Dentes circiter quini sunt utrinque [in reliquis muribus quaterni tantùm] & insuper duo longiores supra, infraque totidem. *Gesner.* Notabilis est in hoc animalculo maxillæ superioris ultra inferiorem producti longitudo. Cæco intestino caret. Murem araneum feles capiunt quidem & occidunt, sed tanquam venenosum non edunt.

In omnibus ferè terris inveniuntur, & apud nos in agris frequentissimi sunt.

A mure minore domestico (*D. Willughby* adnotante) differt Primo. Quòd minor. 2. Quod rostro porrectiore sit Porci initar. 3. Numero digitorum in pedibus, qui huc tam in anterioribus quàm in poster. quinque sunt. 4. Oculis minoribus. 5. Auriculis brevioribus. 6. Colore nigriore. 7. Unguibus longioribus albis, sed pedibus brevioribus. 8. Quod dentes incisores à molaribus non distent. *Rajus in Animalium Quadrupedum Synopsi.*

Vires in Affectibus Sedis peculiari commendantur experimentô, si nimirum ustus illinatur cum axungiâ anserinâ. *Schroderus.*

Venenosa istius animalis qualitas non tantùm in eô vivô reperitur, vidimus enim non semel equos & boves ab ipso commorsos, nihil proficientibus medicamentis, paulò seriùs adhibitis occisos fuisse. Sed præterea etiam in animali mortuô aut ejus partibus, siquidem assertum nobis est à fide digno *muris aranei* sanguinem desiccatum ac in pulvere nefariè propinatum, phthisim inducere.

Mus TERRENUS, vid. *Talpa.*

MUSA ARBOR.

Musa Arabibus dicitur: *Pala*, ut putamus, Plinio à voce *Bala*, quâ hodiernum, ut olim, Malabaribus innotescit.

Cæterum quamvis ab omnibus Botanicis arboribus accenseatur, vix tamen fructex, nedum arbor, censenda est, cùm caule annuô sit.

Oviedo aliisque Platanus dicitur; à quô fonte nomen nostrum Anglicum (*the plantaintrée*) profluxisse videtur: ni potiùs à plantagine, ob folia nervosa plantagineis similia ita dicta fuerit.

Nomina. Musa Arbor *J. Bauh Park.* Musa Serapionis *Gerard.*

Palma humilis longis latisque foliis *C. Bauh.* Pacoeira *Pison. Marggrav.* Bala *H. M.*

Hujus *radicem* Horti Malabarici Autores sic describunt; crassa est, duas aut tres spithamas longa ambitu rotundo, pluribus fibris intus lignosis callata, exteriùs nigricans, carne intus albicante, quæ saporis aquei, subdulcis & subastringentis est, & incisa humorem albicantem non nihil unctuosum, subdulcem & valdè astringentem extillat, brevi in subrubrum Persicum colorem abeuntem. Intervallo ferme pollicari ab ambitu annullo seu circulo tenui & parum lignoso ac etiam molli in orbem pertexta conspicitur, ex quo fibræ radicis filamenta accipiunt, ac plurima filamenta lignosa, tenuissima versùs corticem hinc indè deducuntur, ratissima autem ac brevia versùs interiores annuli partes.

Reliquam descriptionem è *Marggravii historia* mutuabimur.

Ex radice propagatur: hoc modo, Primò erumpunt *folia* duo aut tria, in fistulam convoluta, (ad modum foliorum Cannæ Indicæ, quibus similia sunt) paulò post secundò se produnt ad quodlibet latus unum, in medio est fistula foliacea, & sic sensim planta trium aut quatuor Mensium spatio in quinque sex, septem pedum altitudinem adolescit, caudice tibiam humanam crasso aut paulò crassiore, spongioso, foliis convolutis similis, & uno ictu facile descindi potest, superiùs octo, novem, etiam duodecim folia expandit, quodlibet quatuor, quinque interdum & octo pedes longum, quatuordecim aut quindecim digitos latum; in utraque extremitate paulò angustiùs, nervo secundum longitudinem digitum humanum crasso, qui etiam sex aut septem dig. crassus per sex aut septem digitorum longitudinem se extendens è folio pediculi vice fungitur. Nervus hic in superiori superficie tanquam canalis excavatur, & transversim lineæ subtiles à nervo ad latera extenduntur: suntque folia eleganter viridia, ad tactũ levia & solida, instar chartæ membranaceæ, & eodẽ modo crepitant: ideo non diu integra manent, sed à vento agitatæ dilacerãtur secundùm ductũ striarũ, & strepitum excitant commota.

Ex summitate caudicis hujus spongiosi seu è medio foliorum prodit ramus seu brachium, qui primò cùm quasi semipedem longus est, tener & pollicem humanum crassus, in extremitate sua continet corpus turbinatæ figuræ, magnitudine strobili majoris, circa quinque digitos longum, constans è foliis latis ellipticæ figuræ, brunei coloris obscuri, striatis, quibus quasi pulvis cinereus aspersus: hæc complicata invicem constituunt illud corpus turbinatum: singulis autem diebus unum, duo aut tria folia se pandunt, sursum versùs se convolvendo. Subter foliis hisce expansis apparent sex, septem aut octo *flores*, ordine juxta se positi, ex albo flavescentes, quilibet duos circiter digitos longus, scapus autem similis parvæ scaphe, cujus pars quæ insidet exortui suo sit prora, altera extremitas puppis, ex qua prominent quinq; foliola angusta, figuram habentia illius instrumenti quo utuntur nautæ in humectandis velis: eminent autem è puppi floris digiti longitudine, ex albo flavescentia, & in ambitu lateritio colore fimbriata: in medio porro eorum stamen luteum crassiusculum insidet, figurâ baculi cum nodo in extremitate, quali incedunt Nigritæ: Dimidia autem parte scapha tegmine subtenditur à prora incipiendo, ut in scaphis nostris lusoriis: sub hoc tegmine intus in scapha manna seu lentus humor continetur, ad tactum frigidus, saporis mellei, consistentia & colore similis albumini ovi recentis: in hoc humore ortum sumunt quinque illa foliola cum stamine: delectantur valdè formicæ illo nectare.

Flores hosce sequuntur *fructus*, ordine in quibusdam quasi verticillis, arctè inter se positi, quilibet brevi pediculo nitens, & ostentans primò in umbilio suo florem, qui postea decidit, fructus autem indies augetur. Continentur plerunq; in uno ramo 10. 12. 14. aut 16. nu. (imò 18. aut 20.) ita ut una planta proferat 70. aut 80. (imo 100. 150. aut 200.) Fructus autem justam magnitudinem nactus Cucumerem nostratem æquat, oblongus & trilaterus quasi, scaphoides, corio crassiore tectus, quod facillimè in tres partes se dividi sinit deorsum caulem versus nutans. Pulpa mollis est instar butyri, medullam quasi cucumeris per mediam longitudinem habens. Boni est saporis, & frequentissimè comeditur vel solus, vel cum farina Mandiocæ, vel coctus & frixus in oleo aut butyro.

Ramus autem ille fructibus onustus interea dum ille maturescunt augetur,& ad duorum pedum aut majorem longitudinem excrescit,floresq;semper extrudit ex corpore illo foliaceo,sed qui decidunt sine spe fructûs: Nam una planta non facit plus fructuum quàm nutrire & ad augmentum perducere potest.

Maturis porro fructib.ramus cum illis abscinditur,ut & tota planta, nam unum tantùm vivit annum, & semel tantum facit fructum. Sæpissimè autem accidit ut antequam fructus maturi sint planta cadat ac pereat ni fulcris sustenteтur;sive autem cadat,sive præcidatur perindè est; nam antequam senescat plantæ filius unus aut alter ex radice natus est,& adstat parenti,morientique succedit, & sic in infinitum propagatur. Toto anno habetur fructus venalis.

Ita *Marggravius*, & quidem prolixe satis, hanc plantam describit, & tamen *Horti Malab. auctores* in ea describenda multò sunt prolixiores, quos consulat cui nondum satisfactum est.

Fructus hi in deliciis habentur, nec ad satietatem comesos ullam unquam noxam cuiquam intulisse ajũt. *Linschotanus* eos gustu farinam & butyrum dulci mixtione repræsentare ait,ideo panis ac lacticinii loco serviunt, simplici victu,quo corpus hominis absque alio cibo facilè possit sustentari. Varios modos eos præparandi ad esum vide apud *Garciam*.

De Viribus sic *Alpinus*, Fructûs substantia mollis, lenta,pinguis, dulcis,atq; apprimè suavis eam comedere assuetis, multum nutrit, sed stomachum gravat, difficulter concoquitur, succum generat crassum ac lentum quo viscera obstruuntur, præsertim hepar. Opitulatur tamen tussientibus & suspiriosis ex calore factis.Ejus decocto utiliter utuntur Ægyptii ad tussim ex calidiorum humorum destillatione genitam,atq;ad pleuræ & pulmonum inflammationem,atq;ad inflammatos renes, & ad urinę difficultatem: ajunt & commanducatum vel decoctum Venerem incendere.

Horti Malabarici Auctores hæc habent, *Radix* contrita ac epota in lacte vertiginem sedat;ejus aqua cum sacchari mixta proficuè bibitur pro ardore renum; quin & eadem aquam simpliciter epota pro doloribus ex urina ortis confert, daturque proficuè iis quorum corpus argento vivo infectum est. Corculum arboris seu medulla albicans quæ fructum fert, tritum & cum melle intus sumptum malis oculorum convenit, ad quod etiam servit butyrum, in quo fructus seu fici in frusta secti tosti sunt, epotum.

Pro diversitate fructuum varias dari hujus arboris species ajunt:verùm has varietates non sufficere putamus ad diversitatem specierum inferendam,non magis quàm in Pyris & Pomis, quorum fructus figurâ, magnitudine, colore, sapore, florendi & maturescendi tempore immensùm variant, nec tamen ob id specie differre concedimus.

In omnibus Indiæ Orientalis ut & Occidentalis provinciis inveniuntur, nec non in Africa.

Ficum Indicam *Linschotani* Musæ varietatem esse opinamur, non speciem arboris distinctam. Eandem certè esse quam *Horti Malabarici Auctores* describunt ex Synonymis colligitur,ut & à locis natalibus. Malabarensibus enim *Palan*, Bengalensibus *Quelli* dictam scribit quę nomina ad *Bala H.M.& Keli* accedunt:inter species etiam seu varietates tum in Hort. Malab. tum apud Linschotanum unam invenio *Cadalin dictam*.

Folia hujus quæ ulnam longa,tres spithamas lata (Lapathia qualici,sex pedes longa,duos lata Lerio) in variam supellectilem Indis in Goa cedunt, quibus & Turcæ papyri loco utuntur.Surculus sæpè 100.ficubus prægnans est,uvarum modo in se compressis: Acini ex quibus dependent sæpè in tantam molem grandescunt, ut à binis bajulis transversâ perticâ vix gestari possint. Toto anno fructifera est, & Indis commeatum quotidianum largitur. RAJUS.

MUSCA.

Musca insectum bipenne,sive binis advolans alis,sic dicitur,vel à Græcô μυῖα,quod idem significat, intertôS.more antiquô & hinc deducit *Vossius*;vel à *Musculô* quia detractis muscæ alis, caput nervosum, corpus molle & cauda tendinosa musculum non malè referunt. Hoc insectum fungis muscariis dictis, lacte vel melle pertritis, facilè enecatur, si eos gustaverit. CHARLETON.

Muscæ, vel potiùs earum capita Alopetiis subveniunt. Ex iis præterea aqua destillatur, vel per se, vel cum melle, quæ capillorum proventum promovet, & prædicatur ad oculorum affectus. SCHRODERUS.

MUSCULUS PISCIS.

Musculus & *Mytulus* magnitudine & rotunditate tantùm differunt: Hic scilicet majore est, ille minor. Ex Norvvegiâ magnitudinis stupendæ adferuntur mytuli; sed eorum caro palato minùs grata & delicata. In Scotiæ littoribus qui capiuntur, Margaritis scatent, sed impuris, immaturis, nulliusque pretii. CHARLETON.

Testæ Musculorum, ut & Concharum omnium vim habent exsiccandi, sudorem movendi, abstergendi &c. Hinc usus earum internus præcipuè est in febribus, quibus interveniente sudore medentur. Externè conveniunt in dentifriciis, in mariscis & condylomatis ani reprimendis, si earum calx applicetur.

Adhibentur autem Conchæ, tum pulverisatæ solum modo, tum calcinatæ & pulverisatæ, vel & simul lege communi, cum aquâ cardui bened. & fin. lævigando præparatæ

E testis Concharum vulgarium fit famosum illud Antifebrile Crollianum hôc modô.

℞. Testas prædictas, affund. acetum quod stet per noctem, unde extrahitur mucor, quô abrasô testas calcina ad albedinem & pulverem serva.

Ciet sudorem sat largiter, adeoque instante paroxysmô, præcipue tertianô, exhibitus febres solvit maximè si vice secundâ, vel tertiâ iteretur. Dos. ℈j ad ʒj. Crollius autem exhibet in haustu cerevesiæ calidæ cum tantillô butyri.

Caro Concharum, idest substantia edulis, culinaris potissimum est, & in cibo quartanis convenire dicitur. SCHRODERUS.

Ex hisce testis magisterium etiam conficitur cordiale cum acetô distill. vel spir. vir. æris. HOFMANNUS.

Musculus Animal Quadrupes, *vid.* de eô sub titulô *Mus*, *Mus Aquaticus*.

MUSCUS.

Muscos terrestres hôc capite comprehensos voco quamvis & horum plerique arboribus interdum aut ædium tectis innascantur, quoniam in terra maximam partem oriuntur.

Muscus pyxioides Saxatilis J.B. C.B.

C.B. Tubulis est longe minoribus, copiosioribus nec ita candidis qui petris saxisve latissimis innascitur, eaque obtegit quemadmodum in via Telamontium versus videre est inquit,

Vire

Vires. Musci pyxioidis vulgaris pulvis in Zythogalo, Cerevisia tenui, aliove convenienti vehiculo per aliquot dies exhibitus tussim convulsivam puerorum, non nullis catarrhus ferus seu ferinus dictam, specifica proprietate lenire & sanare dicitur.

MUSCUS ARBOREUS.

Nomina. Muscus Arboreus: Usnea officinarum C. B.

Muscus arboreus vulgaris & quercinus *Park.*

Muscus quernus *Ger.* Muscus arboreus villosus I. B.

I. B. Ex arboribus adultis, inprimis verò senio confectis, nisi frequentem senserint putatoris falcem, villi dependent incani, lignosi, tenuibus contexti filis, gustu adstringente.

Varius est, unus tenuior, crassior alter, quidam brevior, alius prolixior: omnes candescentes, pauci rutilantes, quandoque nigri. Reperitur potissimum in quercu, populo, ulmo, betula, pomo, pyro, pinu, picea, Abiete, cedro, larice & aliis quamplurimis: verum primæ nobilitatis, & odorati sunt cedrinus, lariceus, pineus & abietinus, secundum locum tenet populneus: candidus præstat, nigricans improbatur, rutilans medium locum tenet: vilissimus quernus C. B. è Dodonæo.

In annosis quercubus & ilicibus Valenæ sylvæ reperitur non longe Monspelio, unde pharmocopœis defertur, est enim pulvis ejus basis pulveris Cyprii Monspeliensibus dicti, & vulgò ibi dicitur *Corps de Cypre Gris.* Botan. Monsp.

Apud nos in Anglia rarissimum est hoc musci genus, nec mihi, quod sciam, unquam conspectum; forte in exteris regionibus frequentius, quamvis & ibi rarissimè nobis in conspectum se dedit. Semel in Bavaria in Abietum vetustarum Sylva copiosissimum observavimus muscum è ramis dependentem, Musci arborei villosi Dod. descriptioni egregie respondentem, qui à nobis collectus & inter chartas repositus eas colore ex flavo rubente, ac si igne torreri inciperent, tinxit: imo sæpius translatus novas adhuc chartas eodem colore infecit, etiam post multos annos; quocirca nisi abundet magis circa Monspelium quam alibi, minime sufficeret pro base tantæ pulveris Cypri quantitati, quanta quotannis ibidem præparatur & divenditur, quin si quercubus & ilicibus innascens inserviat pro corpore famoso illi pulveri odorato Monspeliensi, non adeo vilis sit oportet ut vult C. Bauhinus, nisi forte ob melioris penuriam eo uti coacti sint, quod non videtur verisimile, quoniam pulvis Cyprius Monspeliensis in hac genere nobilissimus censetur: ego, ut verum fatear, suspicor.

Monspelienses pro corpore pulveris sui cyprii adhibere seu assumere Muscum arboreum, ramosum nobis cum I. Bauhino dictum, nec non promiscuè muscum arboreum pellatum & scutellatum ejusdem, [eum intellige qui quercubus & ilicibus innascitur] partim quia hi ubique inveniuntur maxima quantitate, partim quia Fer Imperatus utrumque hunc muscum odoramentis admisceri scribit, effectu pari, Imperatus autem, pharmocopæus ipse cum fuerit, hujusmodi pulverum odoratorum Compositionem ingredientia optime novit, hæc ex conjectura scribimus, non tamen negamus muscum arboreum in hunc etiam usum assumi, si quando offeratur.

Muscus capillaceus longissimus C. B. non videtur à descripto specie distinctus; vel si differat ex solo titulo satis innotescit.

Vires. Muscô arboreô pulverisato extrinsecus Sanguinem è vulneribus effluentem compescere solere Chirurgos in Germania scribit D. Sachs. Ephemer. Germ. An. 2. pag. 92.

MUSCUS PULMONARIUS.

Nomina. Muscus arboreus pulmonarius *C. B.* Muscus pulmonarius sive lichen Arborum *Park.* Lichen arborum *Ger.* Lichen arboreus sive pulmonaria arborea *I. B.*

Licheni sive hepaticæ fontanæ similis, sed major per omnia squamato foliorum incubitu, ineffabili laciniarum variatione, profundiorum quam in hepatica, quæ qua matri suæ hærent albicant; altera vero parte virent, rugosa, lacunis eminentiisque inæqualia sapore amaricante non sine adstrictione.

Annosis rimosisque caudicum quercus, fagi aliarumque arborum corticibus innascitur, in opacis ac densis sylvis. Dod. observavimus etiam in saxis coacervatis in umbrosis jacentibus: apud nos quercui plerumque, raro aliis arboribus adnatum invenies.

Vires. Siccat & astringit, unde sanguinem profluentem compescit, vulnera recentia glutinat, alvum ac menses sistit; utuntur ea vulgo ad pulmonum affectiones, asthma, tussim, suspiria, nostrates etiam ad phthisin & tabem, confecto ex eo pulvere, syrupo, aut aqua destillatâ, non sine successu.

Eum qui quercui innascitur in ictero omnium medicorum solertiam eludente efficax remedium expertus est Andreas Golius Mercator. De hoc autem musco accepit manipulum additâ libra cerevisiæ secundariæ, quam in olla fideliter occlusa ad dimidium decoxit, postea tredecim cochlearia tepida mane atque vesperi imbibit. Ephemer. Germ. ann. 3. obs. 290.

MUSCUS CRANIO HUMANO INNATUS.

Non videtur nobis species musci ab omnibus aliis distincta, sed musco arboreo crustaceo congener. Celebratur ille à plurimis autoribus in hæmorrhagia, præsertim à Chymicis usneæ titulo. Ingreditur autem compositionem famosi illius unguenti Armarii dicti, vide Ephemer. German. An. 2. p. 100. & sequentibus.

MUSCUS CLAVATUS.

Nomina. Muscus Clavatus, sive Lycopodium *Gerard. Parkins.* terrestris repens, sive clavatus *C. B.* terrestris repens à Tragô pictus *I. Bauh.* Plicaria & cingularia *Polonis.*

Longe lateque per terram serpit, subindeque à transversis ramis demissis fibris longis, lignosis crassiusculis radicatur; ipsi vero rami variè in multos surculos diducuntur, funiculi instar habens crassiusculi, foliis amicti occultatique confertissimis, camphoratæ ferè nisi latiora essent, adultis plantis succrescunt.

Pediculi aliquot, ex ramis postremis producti, se-

sesquipalmares, tenues foliis ferè nudi, singuli in geminam, teretem, sextantalem, mollicellam, imbricatam clavam desinentes, coloris sulphurei, quæ autumnali tempore digiti percussu pulverem subtilem copiosum de se spargere solent.

In Hampstediensi Ericeto non procul Londino invenitur, estque in montibus Wallicis, Eboracensibus, Derbiensibus, aliisque in Septentrionalibus Angliæ frequentissima, hæc planta: nec minus in transmarinis, ut patebit herbarios consulenti.

Vires. Vino decoctus & potus calculos comminuit & educit experimento certissimo, ut plerique testantur Trag. Contusus aut in vino decoctus dolorem aut inflammationem sedandi vim obtinet; ideóque podagræ calidæ impositus prodest, pulvis ejus drachmæ pondere sumptus cum vino rubro cohibet fluxum alvi & dyssenteriam, & si decocto abluatur os, tremulos dentes confirmat.

Vino pendulo impositus intra paucos dies illud restituit.

Mensæ Augusto & Septembri collectus pulverem dat subtilissimum flavum, qui vi fulminante gaudet; Persis non ignota, uti notat Olearius itiner. Moscovit. Persic. Lib. 4. cap. 24, Persæ enim ut & Moscovitæ pulverem Augusto colligunt, in fornacibus siccant, & ignibus artificialibus sub nomine *plaven* instar pulv. pyrii adhibent, pulvis recens dum est & probe exsiccatus majus concipit incendium præ illo qui dudum collectus est, prunis injectus non tonat, sed flammæ, puta candelæ accensæ immissus aut inflatus [pulvis resinæ idem præstat, teste Oleario] huic pulveri si aliquid addatur de thur. masthic. succin. & Benzoe pulv. & per flammam sufflетur, non solum fulgur edit, sed & odorem suavissimum excitat instar pulveris pro suffumigio. Si folia betulæ pulverisata simul misceantur strepitum majorem edet. Commendatur hic pulvis in Epilepsia præcipuè infantum, inque Cardialgia eorundem & torminibus ventris flatulentis. Egregie urinæ facilitat exitum, si quantum cuspide cultelli contineri potest propinetur. Ephem. German. Acad. Natur. Curios. Anno primo observat. 97.

Poloni & maximè Rutheni ac Lituani ob consuetum & jam quotidianum hujus plantæ usum in extirpanda & curanda plica, morbo sibi familiari, plicariam & Cingulariam eam nominare solent. Accipiunt autem plantam hanc seu muscum, quem prius cultello aliquo sursum versus dissecare solent, postea infundunt decocto Brancæ ursinæ, prius optime calefacto, & post unam aut alteram lenissimam adhuc ebullitionem adiiciunt aliquid fermenti [panis siliginei] illudque reponunt postea ad fermentandum propè fornacem, decoctum hoc vel per se, vel cum ovis recentibus, in forma jusculi quotidie bibunt & comedunt, exterius cum illo decocto prius excalefacto, & aliquando ad majorem potentiam seu virtutem secunda vice cum recenti musco incocto instar lixivii obscurè rubri coloris, lavant caput his in septimana, nullo amplius adhibito pectine &c.

Unguentum ad plicam. ♃. plicariæ & radicum bryoniæ partes æquales, adipis erinacei quod sufficit, ex his tribus optime commixtis in vase vitreo bene obturato & coctis in B. M. per horam fiat unguentum s. artem, cum quo radices capilli in capite complicati bis in die inungantur: oleum ex erinaceo quod ad confectionem hujus unguenti requiritur, parare solent in olla nova foraminata igne circulari per descensum more consueto.

Mulierculæ rusticæ in Ukrania in nimio fluxu menstruorum & doloribus ac strangulationis uterinis cingulum ex illo faciunt circa nudum corpus applicandum: pariter ad hæmorragiam narium caput eo cingunt ceu corona Ephemer. Germann. Ann. Secund. observ. 52.

Semen hujus plantæ à gr. xii ad ℈i. præsentaneo cum successu exhibitum erat in epilepsia cum ischuria complicata ex observatione Wedelii Ephemer. German. Ann. 3. p. 21. *Rajus.*

Muscus Marinus, vid. *Corallina.*

Muscus Saxatilis, vid. *Lichen.*

MUSTELA ANIMAL QUADRUPES & sub eô MUSTELINUM GENUS, ac *Vermineum*

Hoc genus Mustelinum à Mustela Animali notissimo & ubique ferè obvio dicimus. Ab aliis Quadrupedum rapacium & carnivororum generibus differunt. 1. Parvitate sua. 2. Corporis figura gracili longa, capite parvo sublongo, pedibus brevibus, unde in cuniculos & foramina angusta sese insinuandi, & irrependi facultate præditæ, & ad id veluti naturâ factæ videntur. 3. Intestinorum brevitate & simplicitate; nullum enim in his colon, nullum cœcum, nulla tenuium & crassiorum distinctio evidens. 4. Dentium numero qui in canino genere ad quadraginta ascendunt, in hoc 32. non excedunt.

Mustela vulgaris, *the Weasell or Weesel.* Eboracensibus, *the Foumart or Fitchet.* Græcis, Γαλέη. Animal est parvum, Putorio minus, dorso & lateribus rutilis, gutture & ventre albo, Albedo à summo mento seu angulo inferioris maxillæ per guttur & ventrem ad posteriores usque pedes extenditur. Rostrum Caninum: maxilla superior ultra inferiorem procurrit. Mystacem setæ ornant. Dentes primores in superiore maxilla manifestè sex, parvi, erecti, sibi mutuò proximi, pectinis dentes referentes; in inferiore maxilla quantum discernere potui, totidem, verùm minimi erant & brevissimi. Dentes canini in utraque maxilla prælongi & validi. De molarium numero constat, nec enim cuspides à dentibus distinguere potui; erant autem tres quatuorve in utroque latere. Oculi parvi, nigri. Auriculæ breves sed latæ, subrotundæ, pilis brevibus, densis tamen tectæ; & quod præcipuè notabile est, ima parte duplicaturâ quadam velut geminatæ. Interior auris cavitas amplissima cum aliquot protuberantiis. Corpus gracile, spithamiææ plus longitudinis (in catulo quem descripsi) à summo rostro ad extremam caudam. Cauda 2½ uncias circiter longa paulatim in acumen tenuatur. Crura brevia; Pedes lati, in quinque digitos singuli, tam anteriores quàm posteriores divisi, unguiculis parvis muniti. Quod ad partes internas attinet. Cor pro Animalculi magnitudine amplissimum: Pulmones in plures lobos divisi: Hepar etiam amplissimum, in septimo lobos fissum, cystis fellea ampla in lobo parvo pro pè

pè supremam Hepatis partem : Lien etiam longum, grande. In hoc Animali ventriculus multas habuit plicas ab œsophago ad pylorum excurrentes. Glandula mesenterii media perampla; Renes maximi.

Gula s. Oesophagus (describente *D. Grevv*) in Mustelâ ab auriculis ad caudam decem digitos longâ, quinque erat digitorum, diametro $\frac{1}{4}$ dig. æqualiter ubique latus & tenuis. Ventriculus tres uncias longus, diametro ad superius orificium unciali, ad $\frac{1}{4}$ unc. versùs intestinum flexuram habens, tenuis & lævis absque plicis, ut in aliis Rapacibus.

Intestina tenuia plana, perpaucis glandulis, ex iis præcipuè quæ in aliis plerisque carnivoris Animalibus conspicua sunt; ulnam circiter longa, semunciali diametro; absque ulla notabili contractione, aut differentia magnitudinis aut substantiæ à ventriculo ad anum usque; adeò ut præter normam aliorum, quæ ego quidem dissecui, Quadrupedum, unum & simplex intestinum esse videatur.

Ad anum folliculorum par intestino adnascitur, utrinque unus, Pisi majoris hortensis magnitudine; liquore flavo crassiusculo fœtidissimo, odorem Animali proprium & peculiarem gradu intensissimo expirante, repletus. Folliculis hisce unà cum ano superextenditur Sphincter musculus, qui eosdem & anum simul comprimendo ad contemporaneam egestionem compellit. Folliculi hi, quantum hactenus observaverim, Quadrupedibus omnibus carnivoris communes, & solis proprii sunt *D. Grevv. Imo aliis preterea Animalibus conceduntur* ut Cuniculo, Lepori, *&c.* Serpentibus etiam id adnotante *D. Tyson.*

Viverra Indica *Quil* & *Quirpele* dicta Garc ab Hort. Aromatum Histor. Libro primo cap. quadragesimo quarto. Animal omni serpentum generi inimicissimum. Quotiescunque (inquit *Garcias*) cum Serpente congressurum est hoc Animalculum, istam [Ligni Colubrini] radicem (quæ multa illic [in Insula *Ceylon.*] nascitur) ea parte quæ extra solum eminet præmordet. Præmorsa radice, pedibus anterioribus salivâ conspersis, caput primùm, deinde reliquum corpus sibi demulcet : postea Serpentem aggreditur, nec eum dimittit donec occiderit, *&c.* Hujusmodi pugnarum spectatores plerique fuerunt Lusitani. Reliqua apud Garciam vide loco citato.

Viverra Indica ex gryseo rufescens, *Mungo* Lusitanis, *Mungathia* Zeylonensibus. *Mus. Leyd. Cat.*

Mustela candida s. Animal *Ermineum* Recentiorum. *The Ermine or Stoat.* Mustelæ est figura, toto corpore candidum, extremitate tantùm caudæ nigerrima. Circa oculos fulva est seu grisea, ejusdem coloris macula in medio capite cernitur, item inter humeros & supra caudam. Verum color pro ætate aut anni tempestate variat. Circa fluvios & prata versatur : Mures & talpas vorat. Ungues huic albi. *D. Willghby.*

Mustela Sylvestris Viverra dicta, *The Ferret*, nonnullis Furo seu Furunculus, Græcis Ἰκτὶς, His nostrates in cuniculorum venatione utuntur, nom meatus subterraneos & foramina ingredientes animantes expellunt. Cum eas in foramina dimittunt, labio consuunt, nè cuniculos morsu petant, & dilanient. Cuniculos unguibus scalpunt donec eos fugere & exire cogant. Lacte, carne avium, canum, *&c.* aluntur. Facilè cicurantur, cœunt, & foetus educant, qui sponte naturæ cuniculos venantur.

Putorio minus est hoc animalculum; mustelâ paulò majus : capite parvo depresso, reliquorum hujus generis more; auriculis arrectis magnis patulis, at brevibus; rostro acuto longo, Porci, instar ut in toto hoc genere : oculis rubicundis.

Figura corporis tenuis longa; color ex albo buxeus, prona in parte saturatior. Digiti in pedibus tam anterioribus quàm posterioribus quinque. Africæ incola esse dicitur, indéque ad nos translata. *D. Willughby.*

Putorius, *The Polecat or Fitchet*, odore fœtido insignis, Mustela vulgari major est & nigrior. Tota oris circumferentia alba; paulò ultra angulos oris incipit cingulum, quod in principio & medio capitis fulvescit, partibus intermediis albidum est. Pili longiores nigri sunt, breviores flavescunt, sed guttur, pedes, cauda reliquis partibus nigriores sunt Superior maxilla ultra inferiorem prominet. Auriculæ latæ breves, fimbriis albicantes. Digitorum, intimus minimus extimus & ab extimo quartus æquales : ungues ima parte albi, summâ fusci.

Cæterùm longitudo totius à summo rostro ad extremam caudam 22 erat digitorum; caudæ $6\frac{1}{2}$. Pedum anteriorum à secundo articulo $3\frac{1}{4}$. Posteriorum $5\frac{1}{2}$. *D. Willughby.*

Hujus gula & ventriculus Mustelinis similes; intestina differunt; ut in quatuor distingui possint Primum $\frac{3}{4}$ ulnæ longum, semunciam latum, tenue admodum, & planum s. æquale.

Secundum $\frac{1}{4}$ ulnæ longum, $\frac{1}{4}$ digiti latum, præcedente multò crassius, glandulosum glandulis minimis aciculæ parvæ capitelli magnitudine: unaquæque tamen orificium habet, unde mucus quidam manifestè exprimi possit.

Tertium sesquipedale, latitudine semunciali. Circa hujus mediam partem glandularum agmen s. area, duas uncias longa, $\frac{5}{4}$ unciæ lata; ad extremam etiam intestino quarto vicinam alia similis area duplo latior habetur : singulæ glandulæ seminis Sinapeos magnitudine sunt, suâque orificiâ habent; non ductum communem ut in Pancreate, quod aliàs magnitudine excepta referunt. De glandulis hisce notandum, quod eo intestini latere sitæ sint, quod vasorum insertioni directè opponitur.

Quartum à præcedente contractio s. angustia quædam separat, longitudine est propemodum quincunciali, propè anum diametro $\frac{3}{4}$ unciæ.

Folliculi ad anum ut in reliquis hujus generis liquorem continent supra modum fœtidum : unde Anglis in Proverbium cessit, Fœtet ut Putorius. Gallinas & ova rapiunt.

Martes aliis Foyna, *A Martin or Martlat.* Duum generum sunt, Aliæ Abietum dicuntur, Aliæ Fagorum, Gallis *Foynes.* Hæ magis fuscæ sunt, majoreque cauda & nigriore quàm Martes Abietum; gutture etiam albo, cùm illæ flavo sint; nec sylvestres tantùm sunt, sed circa domos etiam & saxa versantur. Martis flavæ seu Abietum pellis triplo vel quadruplo pluris vænit quàm albæ. Miscentur tamen inter se hæc genera.

Cas

Cæterùm Marti magnitudo quæ Felis, sed paulò longior, crura verò habet breviora, itemque breviores ungues. Totum ejus corpus pilis in fulvo subnigris vestitur, excepto gutture, quod candidum est in Marte Fagorum seu domestico, flavum in sylvestri seu Abietum. Dentes peralbi sunt, inæquales & asperi: Canini infra supraque oblongi eminent, inter quos transversi lineâ rectâ sex parvi incisoriorum loco habentur, quorum illi perexigui sunt quos inferior maxillâ continet. Molares serrati, & quidam ex iis trianguli sunt, octoni infra, & totidem supra, summa 32.

Gesnerus Martem prorsus cicurem aliquando habuit; canis quo cum nutriebatur amantissimum, quem in itinere etiam faciendo sequi solebat. Soluta vinculo circa ædes & tecta vicinorum, & longiùs quandoque vagabatur, semper reverti solita. Morsicatim sæpe cum cane & hominibus ludebat, & unguiculis supina, ut Cati solent, nec lædebat aut minimum.

Mustela ZIBELLINA, *The Sable.*

Agricola paulò minorem Marte facit, obscuro colore fulvam, præter guttur, quod cinereum est. Hujus pellis omnium est pretiosissima. Apud clarissimum virum *D. Charlton* Medii Templi Animal ipsum vidit *D. Tancred Robinson* M. D. Ei magnitudo Felis Cyprinæ, obscuro colore fulva; anterior pars capitis & auriculæ ex albido cinereæ, pili ad supercilia, nasum, & os longissimi. Dentes peralbi, inæquales, asperi, canini productiores, molares serrati, sicut in marte.

GENETTA vel *Ginetta*, est Bestia paulò minor vulpeculâ, colore inter croceum & nigrum, maculis interdum nigris ordine in pelle dispositis, mansueta satis nisi lacessatur. Ardua non ascendit, sed in humilibus locis, & juxta rivos degit, & ibi victum quærit.

Scaliger in Hispania generari hoc Animal Cardano consentit. Constantinopoli per domos cicures vagari sinunt, tanquam catos. *Bellon.* Genettæ pellem Gesnerus describit & depingit. Caudæ circuli nigri octo, & totidem cani vel albicantes. Bene olet pellis, moschum quodammodo. Quærit an sit genus aliquod Thois, vel Pantheris minoris *Oppiano.*

ICHNEUMON. Omissis veterum fabulosis de hoc Animali narrationibus, Descriptionem ejus è Bellonii αὐτόπτε observationum libris mutuatam dabimus. Melis est corpore, eodemque pilo. [Corpus quàm feli longius & compactius est.] Rostro nigro & acuminato instar Viverræ, absque barba; nare prominula; Auriculis brevibus & rotundis. Color leucophæus ad subflavum inclinans, quemadmodum Cercopitheci. [h. e. in superficie; nam pilis, quos iratus surrigit, duos tribuit colores, albicantem seu subflavum & cinereum per intervalla.] Crura ei nigra sunt, digiti quinque in pedibus posterioribus, quorum calcar interius breve est. Cauda longa & crassa ab ea parte qua lumbos attingit. Lingua & dentes Felis. Hoc ei peculiare, unde Scriptores tam mares quàm fæminas concipere putaverunt, quod meatum peramplum habeat undique pilis cinctum, extra meatum excrementi, genitali muliebri non dissimilem, quem per magnos æstus aperit, (clauso interim excrementi orificio) ut ejus cavitas appareat. Testiculos felis habet, & à vento admodum formidat. Exiguum est Animal & valdè mundum.

Animosus & agilis est; ut cum magno Cane confligere non vereatur; si Catum invenerit tribus dentium idibus strangulat. Et quoniam rostrum ei nimis acutum est, ægrè crassiusculum aliquod mordere potest, & nè hominis quidem pugnum clausum. Vafer est in præda occupanda: erigit enim se in pedes posteriores, & observata præda, summa tellure adrepens magno impetu sese in eam vibrat. Vescitur a. indifferenter quibusvis viventibus, limace, lacerto, chamæleonte, quovis serpente, rana, muribus & aliis hujusmodi. Aves imprimis appetit, & præ cæteris gallinas ac pullos. Magnus est Ægypti Serpentium depopulator. Quamobrem hujus loci vulgus Ichneumonem in privatis domibus, ut & nos Feles educat, muremque Pharaonis appellat. Catellos rustici Alexandriam venales inferunt.

Ova Crocodili Ichneumonem conterere non tamen ea comedere Diodorus scribit. RAJUS. *in Animal. Quadrup. Synopsi.*

Hactenus Mustelinum genus ex Clariss. Rajô descripsimus. Superest jam ut de Mustelæ in specie sic dictæ viribus aliquid addamus.

Mustelæ cerebrum & *hepar* in Epilepsiâ conducere creduntur; *ventriculus* & *caro* contra morsus serpentum valent, si in pulvere assumantur, aut extùs parti demorsæ applicentur. *Fel* oculorum nebulas ac maculas consumit, si aquæ fæniculi immistum sæpius instilletur. *Partes genitales* retentis urinis medentur, si in pulvere assumantur. Dosis autem omnium hujus animalis partium est à ℈j. ad ʒj. *Stercus* resolutivum est ac glandulis durioribus remolliendis aptum. *Sanguis* in doloribus podagricis conferre reputatur, si parti afflictæ innunga ur.

Vires illius Mustelæ speciei, quæ Gallicè *Hermine* vocatur, eædem sunt quæ alterius.

MUSTELA PISCIS.

Mustela piscis est de fluviatilium genere. Mediolanensibus *Botta* dicitur, tum quod utri similis sit, ut Cardanus deduxit; tum etiam quòd capite ranas referat. *Charleton.*

Officinalia ex Mustela fluviatili sunt 1. Epar, 2. ventriculus, 3. spina. Hepar in vitro suspensum, caloríque expositum in liquorem liquescit flavum, admodum utilem oculorum hebetudini, ac nubeculis. Ventriculus commendatur summè ad affectus uterinos, præcipuè autem fertur secundinas pellere, colicosque dolores abigere, si intus assumatur. Spina pulverisata caducum abigere fertur. *Schroderus.*

Lapides Mustelæ piscis malo epileptico medentur. In spinæ initiô inveniuntur, hi annulô inclusi & gestati, ita ut nudam attingant cutim contra ardorem ventriculi minè opitulantur, & qui crurum vel pedum spasmo vexantur, eos ab insultibus crebrioribus præservant. *Hofmannus.*

MUSTUM, *vid.* VINUM & præcipuè *Vitis Vinifera.*

MUTICA.

Spica dicitur quæ aristis caret, quasi *mutila.*

MYAGRUM.

Myagrum nomen accepit quod insidentes vel prætervolantes muscas lentore suo implicet, retineat, nec non captet.

Nos hoc in loco Myagrum habemus pro herba tetrapetala siliculosa capsulis tumidioribus, floribus luteis, seminibus oblongis aut subrotundis.

Nomina. Myagrum *Ger.* Sativum *C.B.* Sylvestre seu *Park.* item Myag. Sativum ejusdem.

J. B.

Ex uno caule cubito altiore rami tenues, teretes, recti, subhirsuti, fungosâ medullâ farcti, ramosi prodeunt; quibus alternatim latiore basi adnascuntur folia drabæ, oblonga, mollia, non aspera & Rubiæ cui Myagrum Dioscorides comparat, pallida, pinnis caulem amplectentia, leviter in ambitu serrata, sapore oleraceo. Ex pediculis satis longis flores pusilli, luteoli, quadrifolii quorum singulis singula succedunt, pericarpia, gigartis uvarum aliquatenus similia, turgidula, oblonga, cum quatuor angulis vel costis, semina continentia, multa, oblonga, triangula, nasturtio minora, coloris ferè fænugræci, Sapore nasturtii, quæ in ore retenta contrahunt mucilaginem quandam. Radix ubi adolevit lignosa nonnihil & fibrosa inter segetes lini non raro invenitur.

Non est cur Parkinsonus pseudo Myagrum Matthioli à sesamo Tragi diversam speciem faceret; cùm C. Bauhinus qui in phytop. & Matthiolo à se edito ea separaverat in pinace iterum conjungat, & errorem illum emendet. Vide I. Bauhinum in hac planta, qui fratrem notat, quòd ea in phyt. & Matth. distinxerat.

Aliquibus in locis (inquit C. Bauhinus) seritur olei causa, & latioribus foliis est, multis locis sponte provenit, & hoc strigosius: hinc figurarum varietas, ut in Matthiolo nostro videre est. RAIUS.

Vires. E Myagri semine per expressionem educitur oleum cutis asperitatibus remolliendis ac mitigandis cumprimis dicatum.

MYOSITIS, vid. *Auricula Muris.*

MYRICA, vid. *Tamariscus.*

MYRIOPHYLLON, vid. *Millefolium.*

MYRMÆCIUM, vid. *Formica.*

MYROBOLANI.

Myrobolanus Arabum inventum esse putatur, à quibus ad Græcos recentiores, ut Actuarium, ejus cognitio derivata videtur, ex sententia Arabum, ut ostendit J. Bauhinus, quatuor duntaxat earundem genera sunt posteri verò chebulas & citrinas differentes fecerunt: quales tamen vix essentialiter differre, (saltem ut in offic. hoc nomine habentur) quis existimaverit, qui eas inter se exactè contulerit, hujus sententiæ sunt Monachi in Mesuem, qui chebulas & citrinas verissimè ex una & eadem arbore esse affirmant citrinas immaturas, Chebulas vero maturas; Joubertus Cordus in Diosc. Pena & Lob. in Adv. aliique quibus se opponit Garcias, inquiens, falluntur tam ii qui omnia Myrobal. genera in eadem arbore nasci putant, quam qui flava & Chebula tantum. Nam quinque sunt diversa arborum genera, & quod magis mireris in regionibus 60 aut 100 leucis inter se distantibus nascuntur. De reliquis facilè illi assentior. Diversas arbores esse illarum productrices de citrinis & chebulis ἐπέχω.

Balanus Myrepsica Græcorum Veterum ab his diversa videtur.

Officinis quinque habentur Myrobolanorum species; quæ hoc disticho comprehenduntur.

Myrobolanorum species sunt quinque bonorum
Citrinus, chebulus, bellericus, Emblicus, Indus;

Cæterum Myrobolani dictæ quamvis nomine conveniunt, non sunt tamen omnes ejusdem generis Emblicæ enim saltem in methodo nostra, ad Myxæ sive Sebesten genus pertinent.

Myrobolani à reliquis prunis differunt costis aliquot elatis secundum longitudinem ductis & officulis majoribus crassioribusque nucleis minoribus.

Vires. Myrobolani omnes refrigerant, siccant & astringunt, ut vel sapor indicat, acidus cum tantilla acrimonia, ut in Sorbis. Propterea usus est ipsarum in affectibus oculorum (inquit C. Hofmannus) qui cum frigidi sint, facile laborant morbis frigidis, in defluvio capillorum, in dentium mobilitate (quos tamen denigrant) in ventriculi hepatis. Omnium adeo viscerum ἀτονίαις, in quibus tantopere & Mesue commendantur; ut dicat corpus floridum & juvenile servare, exhilarare, colorem cutis, odorem oris & sudoris commendare. Sunt etiam è numero purgantium. Purgant autem chebulæ bellericæ & Emblicæ pituitam: citrinæ bilem flavam; Indæ atram.

Myrobolani seorsim & in substantia exhibitæ (qui modus exhibendi cum purgare volumus, nunc non est in usu, minimum purgant, sed vehementissime astringunt, & hoc eo magis qui tenuius pulverisantur, ut Mesue, vel longius decoquuntur, ut Melichius in dispensatorio, Tostæ (quomodo quidam in dysentetia dant, Ut & rhabarbarum) exiguum purgant, sed validè adstringunt, (imo astringunt tantum C. Hofm.) hoc amplius faciunt ustæ. In infuso felicius purgant & parcius astringunt quam in decocto. Tamen, ut Garcias scribit, Indi in purgationibus utuntur tantum in decocto, sed in dosi majori quam nos. Conditæ etiam minus purgant, imo astringunt. Condiuntur autem vel recentes si fructuum est facultas, vel siccæ & industria humectatæ. Illæ valdè activæ sunt, hæ contra languidæ. Chæbulæ etiam præferuntur Emblicis: hæ conditæ, Autore Mesue, ventriculum firmant appetentiam invitant, coctionem promovent, rationalem animæ partem vegetam reddunt, visum acuunt &c.

Tria sunt quæ in Myrobolanis correctione indigent 1. vis adstrictoria qua obstructiones faciunt, ob quam exhibendi non sunt iis qui obstructionibus obnoxii. Corrigitur hoc incommodum admixtis aperientibus acribus & diureticis, ut sunt semina odorata. 2. acrimonia quâ hærent ventriculo ita ut non descendant, sed nimis tardè operentur. 3. quòd corrugent substantiam ventriculi & intestinorum: quæ duo incommoda corriguntur per pinguia, inungendo sci. Myrobolanos ipsas oleo Amygdalarum dulcium vel butyri dum atteruntur & comminuuntur, vel miscendo cum ipsis passulas aut cassiam fistulam. Hæc è Mesue.

J. B.

C. Hofmannus à Myrobolanorum usu libenter abstinet etiam in iis febribus in quibus obstructionum metus nullus. Dubitat insuper Annon Myrob. etiam conditæ in d. febribus habeant aliquid malefici? neque modicum earum usum securum putat.

Quoniam in substantia minimè purgant, Medici ita non dant, nisi cum aliis, v. g. in elect. elescoph, hamec tryphera Persica, &c. idque propterea ut retundant vim aliorum purgantium.

Fallopius infusi & decocti (utriusque eandem vult esse rationem) summam dosim esse ait ℨiv. ad quam nunquam ascenderit, contentus ℨii ad ℨiii. RAIUS.

Eligendi sunt Myrobalani carnosiores, crassiores, ponderosiores.

Vires. *Myrobalani citrini seu flavi bili flavæ educendæ apti nati s. nt. Indi s. nigri, bili atræ, chebuli, pituitæ ac postea bili, Emblici ac Bellyrici, itidem pituitæ.*

Dosis à ℨvi. ad ℥iß.

OFFICIN. NAT. *è Myrobalanis.*

[1. *Myrobalani conditi.*]
2. *Pilulæ de 5 generibus Myrobal.*
3. *Extractum Myrobalan.*

℞. Genus Myrob. quodcumque volueris exemptis nucleis, tere partem carnosam subtiliss. Macera dies aliquot cum ▽, dein exprime & inspissa. *Sala.*

N. *Alii adhibent succum pomorum redolentium, indeque conficiunt Extractum Myrobalanorum pomatum.*

[N. *Emblicorum Mel officinale est. Vires.* Vid. Disp. Aug.] SCHRODERUS.

Myrobalanus Mauritanorum seu *Arabum* est inventum, à quibus Græci acceperunt. Isti tamen ut *Dioscorides & Galenus* διὰ τῦ μυροβαλάνυ vocabulum *Nucem unguentariam* intellexerunt, nec in usu habuerunt fructus eos, quos *Avicennæ & Serapionis* interpres vocat *Myrobalanos* ut qui rectiùs ad pruna referuntur.

Quinque ejus genera figurâ & viribus discrepantia à Scroderô afferuntur. *Bellirici & Emblici* nascuntur in Javâ, ac præter dictas *Myrobalanorum* species *Jacobus Bontius* l. a. in Javâ nasci vidit hactenus Nostris incognitas, figurâ rotundâ, ac quæ sine striis ac incisuris sint, leves planè ac æquales, cæterum trunco, foliis ac sapore reliquis *Myrobalanis* similes sunt, in primis *Belliricis*, nisi quod de purgativâ cæterorum *Myrobalanorum* virtute non participent, ac magis adstringentem vim obtineant. *Unde conditi* dysenteriæ, choleræ ac biliosis febribus ac putredini egregiè resistunt.

Nascuntur in Arboribus magnitudine Prunis similibus, sed ut fructu, ita foliorum diversitate discrepantibus. *Flava* Sorbi profert folia, *nigra seu India* foliis est Salicis *Bellirica* foliis Lauri, sed pallidioribus & subcineritiis. *Chebula* folia habet persicis similia.

Magnitudine & colore quoad formam externam distinguuntur, in eo autem conveniunt, quòd manifestam possideant qualitatem tonum viscerum roborandi & simul alvum solvendi.

N. *Citrinam ex Indâ* fieri statuit *Cordus*, relicta *Indâ* in Arbore, usque dum maturescat, *Citrinam* oriri. *vid. Dominic. Chabraus in histor. stirp. universal. & in Sciagraph.* p. 13. HOFMANNUS.

Myrrha.

Myrrha Græcis Σμύρνα & Μύῤῥα at Μύῤῥα pro Σμύρνα Æolicum est, à quibus Latini mutuati sunt. Myrrhæ nomen (ut Poëtæ fabulantur) accepit à Myrrha Cinaræ regis Cypriorum filia, quæ nefando patris amore capta, cum aliquot noctes auxilio nutricis cum illo concubuisset, tandem illato lumine agnita, cum illam pater occidere vellet, noctis beneficio elapsa in Arabiam confugit, ubi in arborem sui nominis est conversa. Vide Fab. Ovid Metamorph. 10. Verius Etymon est à μύρον unguentum. De Myrrhæ arbore nihil certi traditur, nec à veteribus nec à recentioribus Theophrastus Myrrham quam Thuriferam Arborem & Minorem & humiliorem esse dicit, fruticosioremque caudice duro contortoque juxta terram, crassioremque sura hominis; folium habere thuris, aculeatum tamen & non læve ut illius. Dioscorides Myrrhæ arborem similem spinæ Ægyptiacæ esse dicit. At Diodorus Thuriferam Arborem spinæ Ægyptiacæ similem facit; Myrrham autem Lentisco cui Dioscorides Thuris Arborem comparat. Quod de Bellonio 2. obs. 8. recensent quidam (inquit Casp Hofman) quod viderit Ramæ in Palæstina mane est. Hariolatur tantum (ut Scaliger loquitur) ex vicinia cum Acacia Ægyptiaca, cui comparari audiverat à Dioscoride l. 1. c. 78. interim non contemno spinosam arborem Penæ Adv. f. 428. quod & Acacia spinas habeat in trunco, licet alio modo At Theveti Arborem, quam Hist. Lugdun. etiam dat, rideo.

Myrrham sic describit J. Bauhinus. Glebæ Myrrhæ aliæ pugillares ferè, aliæ Ave lanæ magnitudine & minores, colore fulvo, ruffo, aut ferrugineo, aliæ pellucidæ, aliæ minùs, subinde etiam unguibus eximiis albis præditæ sapore amaro, subacri: odore nates ferit acriter, ubi adoletur, nam flammam concipit. Dentibus attritæ friabiliores apparent quàm quod pro bdellio exhibent nec aquæ immersæ dissolvuntur ut gummi, sed diutius in ea relictæ limi instar difluunt & flavescunt, digitis etiam facilius confringuntur, teruntur que Quibus notis (inquit) facile distingues ab admixto adulterato gummi & suppositiitiis glebis.

Myrrham officinarum legitimam non esse suspicatur Fuchsius, quòd notæ Myrrhæ apud Dioscoridem illi non conveniant. Quin ipsi bdellii indicia magis respondere videntur. Concludit autem siquidem Myrrha sit eam esse speciem quæ Caucalis & ergasine Dioscoridi cognominatur.

Brassavolus aliique Myrrham officinarum pro bdellio habuerunt: & revera tanta intercedit inter bdellium & Myrrham similitudo, ut facilè ab incautis & minus expertis unum pro altero accipi possit. Verum Myrrha facile discernitur, quod impensè amara sit, non autem bdellium, præterea pallidior, pinguior, fragilior, odoris acrioris & magis pungentis, minus denique pellucida quam bdellium.

Langius & alii benzoinum dictum omnes Myrrhæ electæ proprietates habere scribit, at ipsius confessione desiderat ut amaritudo, quam Dioscorides in Myrrha requirit. Plerique Myrrham officinarum improbant, & pro genuina & optimæ notæ Myrrha non habendam statuunt, sed vel Ergasinem Dioscoridi dictam, vel Indicam à Plinio vocatam. Verum J. Bauhinus, Parkinsonus aliique in simplicibus medicamentis examinandis versati veram Myrrham ad nos adferri statuunt, quamvis sæpius adulteratam cum gummi, & argumentis in contrarium allatis respondent.

Notæ optimæ Myrrhæ Galeno sunt, quod sit mundissima & tactu aspera quidem, & arida, & fragilis & levis, & globulis pusillis, extrinsecus uno colore, intrinsecus deinde subruffa, & veluti venulas habens albicantes, odore suavi, gustu amara & excalfaciens. Adde ex Dioscor. quod sit recens τρόφατ☉. Hæc dubio procul (inquit Casp. Hofm) illa est quam vocat λιπαρὰν & λιπαρώτερον ob copiosum stacten.

Omnibus autem præfertur quę à loco unde convehitur Troglodytica appellatur, colore pallescens seu subviridis, splendens ac mordax.

Pro secunda nota ut sit friabilis ψαθυρὰ Casp. Hofman ponit ἀψαθυρὰ non friabilis, cujus rationes apud ipsum vides nobis non satisfaciunt. Nam eadem nota habetur apud Plinium qui Dioscoridi vel coævus erat, vel antiquior, & apud Galenum. Aliarum notarum explicationes vide apud C. Hofmannum prædictum.

De Myrrhæ generibus non attinet dicere, cum nihil certi sit, & omnia mercatorum fraudibus constent, ut nec de Myrrhæ adulteriis. At vero inquiret fortasse Lector quid sit Opocalpasum seu Opocarpasum, à quo maximè cavendum jubet Galenus ne Myrrhę admixtum sit. Opocarpasum ex sententia Casp. Hofm. est Myrrha Indica Plinii, quæ ibidem quadam è Spina colligitur siquidem hac Plinius fallacissimè adulterari Myrrham scribit. Galenus autem Opocarpasum mentiri posse optimam Myrrham ait: at quei possit esse major fallacia. Mera hæc est conjectura, nec nostro judicio valde probabilis, cui tamen refutandæ immorari operæ pretium esse non ducimus. Opocarpasus certe succus erat venenatus, soporem & strangulationem præcipitem inducens. Et Galenus in ætatis suæ decursu se multos vidisse refert mori, quòd Myrrham cui Opocarpasum admistum esse nesciebant, sumsissent. Cujusnam autem plantæ arborisne an hærbæ succus esset Opocarpasum dictum nemo veterum nos decet, nec recentiorum quisquam

quam novit. Adjuvantur autem qui hunc hauserunt epotæ cicutæ remediis.

Stacte in genere nihil aliud esse videtur quam myrrha liquida. Duplex autem ejus colligendi modus apud veteres occurrit 1. Sponte ex arbore non vulnerata exudat, Sudant (inquit Plinius) arbores myrrhæ sponte priusquam incidantur Stactem dictam, cui nulla præfertur 2. exprimitur ex myrrha cum modica aqua confusa, ut docet Dioscorides. Hoc modo Cordus ex electa myrrha se stactem expressisse asserit: qua vix aliqua reperiatur quæ diutius & latius oleat, odore aromatum modo jucundo, & Valerandus Doures è myrrhe trita & calefacta eo modo quem præscribit Dioscor. stacten præparabat: quam sane satis jucundi odoris & peramaram experiebatur. J. B. hoc modo & oleum liquidam è resina ejusdem nominis exprimitur.

Stacten Arabes Styracem vel Storacem liquidam appellarunt, quos secutæ officinæ & medicorum vulgus. At vero quicquid sit de Arabum Storace liquida, officinis ita dictam Stacten non esse ostendit Cordus.

Vires. Myrrhæ Dioscorides has vires tribuit, vim habet calefaciendi, soporem inducendi: (non in omnibus inquit Casp. Hofman) sed in Capitibus, aut frigidis naturæ aut alioqui pituitæ occupatis, in quibus aromata id faciunt. At cordus Stacten propter gravitatem aliquam sensoriis irrepentem facile somnum conciliare scribit) glutinandi, siccandi, adstringendi, (alii myrrham astringere negant, cum menses & partus celeriter ejiciat) mollit etiam uterum conclusum & aperit. Ducit item menses & fætus celeriter cum absinthio, aut lupinorum cremore, aut rutæ succo apposita. Myrrha etiam nunc dierum à multis commendatur in partu difficili, (quod menses interdum sistat, id fit siccando & serum absumendo) sumitur etiam pro Catapotio magnitudine fabæ ad tussim veterem, & orthopnæam & laterum ac thoracis dolorem alvique solutionem & dysenterias (hoc efficit non adstrictoria vi, qua caret, sed quatenus siccat & digerit humores acres & rodentes. Casp. Hofman.) solvit quoque rigores ante accessionem cum pipere & aqua magnitudine fabæ pota. Arteriæ etiam asperitatem & vocis raucedinem corrigit, Lingua supposita, & succo inde deglutito. Necat & lumbricos amarore nimirum, & ad oris graveolentiam manducatur. Ad Alarum dolores illinitur cum Alumine liquido, si vero cum vino & oleo colluatur gingivas & dentes corroborat: inspersa quoque vulnera in Capite glutinat. Et contusas aures & denudata ossa cum Cochleæ carne imposita sanat. Et pure fluentes inflammatasq; aures cum papaveris succo, Castoreo ac glauco illita. Ad varos autem cum cassia & melle illinitur & impetigines deterit cum aceto. Defluos item capillos cum ladano & vino myrteo oleo illita corroborat. Mitigat quoque diuturnas destillationes naribus cum penna illitis. Replet ulcera in oculis ac ea quæ pupillis tenebras offundunt & asperitates deterit.

Exsiccatoria & abstertoria vi pleraque hæc præstat, unde & olim insignis ejus usus erat in conservandis cadaveribus est inquit J. Bauhinus, myrrha non ex omni parte beata est. Scimus enim cum Galeno myrrhæ odorem plurimis etiam sanis capitis dolorem inducete. Et Galenus, citante Casp. Hofman. 5. simpl. 19. Myrrham habet inter ea quæ ob copiam humiditatis, si largius sumantur quosdam dementant, quibusdam etiam mortem inferunt.

Recentiores nonnulli myrrham hydropicis conducere scribunt, Matthiolus cum agrimonia potam.

Schroderus extrinsecus prodesse ait in igne sacro gangræna, tumoribus vulneribus inveteratis ac recentibus, præcipue capitis, unde in emplastris sticticis, ut vocant, usus ejus creberrimus esse solet.

Myrrha Bœotica Dioscor. quam dicit arboris cujusdam in Bœotica nascentis radicem esse, & calefaciendi, emolliendi vim habere, utiliter etiam in suffitus admisceri. Hodie prorsus incognita est.

Ægyptii hodie tempore pestis myrrham masticare dicuntur. RAIUS *in Histor. Plantar.*

Delectus Myrrhæ.

Laudatur friabilis, levis, undiquaque concolor, minutis glebis, amara, acris, odorata, & quæ confracta, venas unguium modo candidas & leves ostendit. Omnibus autem antefertur, quæ à loco unde convehitur, Troglodytica nuncupatur, colore palescens, subviridis, splendens ac mordax. Inutilis est ponderosa & coloris picei seu nigra, hæc (myrrha) animinea; Amati.

N. *Stactem nihil aliud esse quàm myrrham liquidam, testatur Dioscorides. Ejus autem colligendi diversos deprehendimus modos. 1. Sponte ex arbore non vulneraria exudat. 2. Exprimitur ex myrrha, ut oleum Liquidambar ex Resina ejusdem nominis.*

Vires. *Myrrha calf. & sicc. 2. (al: 3.) aperit, subastr. atten. maturat, discutit, putredini resistit. Usus præcip. in uteri obstructione, fœtu expellendo, in pulmonum & intestinorum mucilagine, ac inde nata raucedine, tussi & angina, pleuritide, colica, lumbricis: compescit diarrhæam ac dysenteriam, febrium rigorem, præcipuè quartanæ arcet. Extrinsecus prodest in igne sacro, gangræna, tumoribus, vulneribus inveteratis ac recentibus, inprimis capitis, unde in Emplastris sticticis, ut vocant, usus ejus creberrimus esse solet. Masticata ac subinde deglutita halitus fœtorem emendat, coryzamque curat, &c.*

Dosis à ℈ß. ad ℈ii vel ʒi.

PRÆPARATA *ex Myrrhâ.*

1. *Myrrha Depurata.*

Depuratur more solito: Myrrhæ subtiliss. tritæ affunde expressum succum, decoctum, vel infusum [intentioni tuæ appropriatum,] vel vinum ad eminent. digit. 2. digere in MB, ut mollescat, dein calida exprime & inspissa lentè. *Vide, Quercet. Pharm. Rest. cap. 15.*

2. *Myrrha Extracta.*

Extrahitur cum 🜄 rectificatiss. s. a. abstrahitur 🜄, inspissaturque extractum ulterius in vitro, vel vitreato vase ad consistentiam olei.

3. *Oleum Myrrhæ.*

Destilla per ♉ m. ex Arena.

N. 1. *Sunt qui Myrrham cum serratura abietina macerant, ac postmodum per Vesicam oleum eliciunt. Verum id aliqua ex parte abietinum est.*

N. 2. *Alii liquori myrrhæ* 🜄 *affundunt, digerunt, ac per* XX-*Qant.* Med. destill.

N. 3. *Alii digerunt Myrrham pulverisat. cum* ✠ *atque hinc Qant.*

N. 4. *Neque per se, neque cum silicibus, arenâ, bolo aut farinâ laterum, Ol. profundit, sed solum* -∽-*um gravem & acidum aq. fœtentem. Fiat igitur utroque modo, ut dixi de Mastiche S. Closs.*

4. *Liquor Myrrhæ.*

Impone Myrrham pulveris. albumini ovi cocti adhuc calido, ac repone in cellam ad liquescendum; vel mixtam cum eodem albumine repone supra tabulam vitream ut liquescat, destillet in vitrum suppositum.

Vires. *Abstergit maculas cutis, stigmataque ex lue Venerea.*

[Oleum Myrrhæ per deliquium dicitur.]

5. *Trochisci de Myrrha. de quibus vid. sub titulo* Trochisci. SCHODERUS.

Myrrha. Græc. Σμύρνα. Bola Indis. Est gummi resinosum Arboris nascentis in Arabia, Ægyptiacæ spinæ similis, quę incisâ in substratas tegetes destillat, pars verò citrà caudicem concrescit. *Theophrastus* 9. *histor. Plantar. cap.* 4. Arborem dicit minorem esse & fruticosiorem arbore thuris caudice duro, contorto, cortice lævi, folio aculeato, crispo, spina horridulo.

Myrrha alia τ διάσιμ☉ seu *campestris*, quæ expressa destillat & excipitur *Stacte.* Quamvis quidam *stactem* putent esse rorem, qui ante corticem ferro solutum sponte & sine plaga quasi saliva quædam exsudat. Alia χαβιλέα Inter ejus verò species primas tenet τρωγλοδιτική, à loco natali denominata, quæ subviridis, pellucida & mordax. *Deinde tennis, Bdellii modo lentescens. Tertiò,* καυκαλίς, *nigra & retorrida. Quartò* ἐργασίμη, *quæ aspectu gummi refert.*

Eligenda est friabilis, lævis undiquaque concolor, quæ confracta intrinsecus lineas candidas intercurrentes habet, Uuguium speciem præ se ferentes; minutis glebis, amara, odorata, acris, ponderosa & picei coloris inutilis. Non hîc posthabenda utilissima *Galeni observatio lib.* 1. *de Antidot. c.* 11. ubi ait: Myrrham transmutari in Opocarpatum, suscipiendo non solùm ejus figuram, sed venenatam etiam qualitatem. Si igitur in Myrrha animadverterimus multas esse glebas diversas, quoad odorem & saporem differentes à vera, non absque ratione judicabimus eam mutatam in opocarpatum. Ita etiam observatum Galbanum mutari in Sagapenum & cassiam in cinamomum.

Vires. Calefac. & sicc. aperit, subadstring atten. maturat, discutit, putredini resistit &c.) Unde hujus præcipuus est usus in uteri obstructionibus, mensium scilicet suppressione, partus difficultate, asthmate, tussi, febribus malignis &c. quæ causa, quod ingrediatur *Elixir Proprietatis & Tincturam bezoardicam &c.* Externè prodest in erysipelate, vulneribus &c.

Præpar. 1. *Myrrha depurata &c.)* Quamvis vinum Myrrhæ genuinum solvens non sit, sed sp. vini, sufficit tamen hoc loco, quod ita in vino soluta & calidè colata per linteum à sordibus depuretur, & cum reliquis speciebus necessitate exigente intimus permisceri possit.

2. *Myrrha Extracta &c.*) scil. cum sp. vini extrahitur rectificatissimo, & inspissatum redigitur in extractum beneficio MB. Ex hac destillatur etiam oleum per retortam ex Aren. potest autem ei ante ♌ationem addi arena, bolus vel calx viva &c. HOFMANNUS.

MYRRHIS.

Verisimile est à Myrrhæ odore dictum esse Myrrhida & Myrrhim, inquit Marcellus Virgilius. Nullus tamen, quod invenerit, aperte id testatus est è Græcis aut Latinis J. Bodæus plantam quam Dioscorides μυῤῥίν vocat nomen recepisse ait διά μυείτον ἢ ἐυ δη εἶναι,) quod odorata sit quasi unguentum redolens. Quod si verum esset μυρὶς scribi deberet cum simplici ρ Jo. Bod in Theophr. hist lib. 7. p. 809.

Nomina. Myrrhis magno semine, longo sulcato, *J.B.* major vel cicutaria odorata *C.B.* major vulgaris, sive cerefolium majus *Park.* cerefolium magnum sive Myrrhis *ger.*

J.B.

Myrrhis radicem habet insigniter crassam, adnatis plurimis & crassis donatam, albam, sapore dulci, subacri, grato aromatico qualis est seminis anisi sapor. Caules surrigit aliquot proceros bicubitales & tricubitales, hirsulos fistulosos: folia magna, pinnata, cicutæ foliorum facie, magis albicantia, & albis maculis subinde respersa, tactu mollia, nervis aversa parte pilosis, sapore anisi pediculis. Flores in umbella gerit candidos, leviter odoratos, quorum singuli foliis quinis constat bifidis seu cordatis, extimo intimis duobus oppositis simul utrisque majore, lateralibus binis, medio modo se habentibus, bisulcato stylo albo cum staminulis albis medium occupante. Particularium umbellarum basin sustinet senum radiorum Stella. Succedit semen notatu dignum, magnum, longum, angulosum, sulcatum, sapore anisi dulci jucundo. Aiunt apud Germanos in pratis alicubi nasci, ut in Hassia circa Casellas referente Gillenio J.B.

Hujus folia filicina quodam modo referunt, unde nostratibus filix dulcis appellatur. RAIUS. *in Histor. Plant.*

Valet hac planta in provocandis fœminarum menstruis & accelerandô partû, item in Cachexiis, phthisi, asthmate, epilepsiâ, venenis.

MYRTILLUS *seu* VACCINIUM.

Vaccinium Latinum ab Hyacintho deducit Salmasius in præfat. ad Synon. Hyles. latricæ, nam pro diminutivo ὑακίνθιον Æoles scribebant ϝακίνθιον & ϝακίνιον. Literam υ. per. ϝ. efferentes ut φϝσα & φὸς & φύσα, θυγάτηρ pro θυγάτηρ & similia, & sanè vaccinium Virgilii, Theocriti Hyacinthum esse, & de flore dici luce clarius est: unde ineptè id nomen hujus fruticis fructui attribuitur.

At neque vitis Idææ Theophr. descriptioni satis aptè respondet ulla hujus plantæ species, ut ostendit post Dodonæum J Bodæus à Stapel. Verum cum veteres in describendis plantis non valdè accurati erant, hæc autem planta ad vitem Idæam accedat. Non video cur ad id genus non possit referri, eodemque nomine generico insigniri. Myrtilli autem dicuntur hi fructus ab eorum similitudine cum Myrti baccis.

Vires. Baccæ hæ, Dodonæo tradente, frigidæ sunt & cum manifesta adstrictione reficcant. Ventriculo æstuanti conveniunt, sitim sedant, ardentium febrium calores mitigant, alvum reprimunt, vomitum sistunt, dysenteriam, à flava bile ortam curant, adversus choleram morbum prosunt. Sed ad hos usus Rob sive succus cum sacchato vel melle inspissatus ipsis baccis longe præferendus, quoniam frigidæ cum sint, crudæ si edantur ventriculum debilem & frigidum offendunt, alvumq; perturbant potius quam adstringunt Casp. Hofman. Myrtillos loco aprico natos cum bene maturos nullatenus eò frigiditatis ascendere putat ut alvum frigiditate sua perturbent &c.

Idem Myrtillos nigros rectè & ex ordine myrtis substitui posse putat cum his conditionibus. 1. Si sumantur Septentrionales non Italici & Hispan. 2. Si non exactè maturi 3. Non virides seu recens decepti, sed exsiccati, non succus crudus, qui ob aquositatem multam multum refrigerat, adstringit parum, sed in Rob densatum.

Partes tenues huic succo inesse, eumque etiam vehementer adstringere ostendunt notæ pæne ineluibiles manibus & ori manducantium impressæ. Hinc eo utuntur tinctores ad inficienda linteamina & chartas cæruleo colore.

Pastores & montana plebs baccis hisce libenter vescuntur: nam suavitate sua cum aliqua aciditate conjuncta gustui placent.

Myrtillorum vires & usus in scorbuto apud Norvegos vide apud Sim. Pauli. quadrip. Botan. Clus. 3. p. 406. 407 RAIUS *in Histor. Plant.*

MYRTUS.

Myrtus, Græcis μυρσίνη & μυῤῥίνη à *Myrtine* Atheniensi puella, pulchritudine & robore insigni, amica Palladi, quam juvenis ab ea cursu & palæstra superatus interemit, invidiâ ductus, quod elegantia cæterisque naturę dotibus reliquis virginibus præstaret: arbuscula in demortuæ locum successit, semper Minervæ ut olea chara. Sunt qui velint sic vocatam propter myrrhæ quandam æmulam odoris gratiam, qua pollent bacculæ, ut annotant

rant adversaria: quamvis dubium adhuc sit. Utrum Græcis innotuerit prius Myrtha an Myrtus. Nobis sanè (inquit Jo Bauhinus) longe petita videtur nominis derivatio, & Myrthæ odorem longe diversum à Myrti baccis agnoscimus.

Myrthum Veneri sacram dicatamque Camerarius ideò judicat. Quia multos habet usus in morbis muliebribus: Sane in quibuscunque fluxionibus rite administrata plurimum potest. Jo.B. nos potius iis assentimur qui ob odoris suavitatem Veneri dicatam putant: Veneri enim conciliandæ odores & unguenta plurimum valent: Ut è contra ad appetitus venereos refrænandos & extinguendos nihil efficacius est odoribus tetribus & ingratis.

Myrthus foliis perpetuis, suaveolentibus: baccis umbilicatis cum pluribus intus seminibus albis incurvis ab aliis arboribus congeneribus distinguitur.

Plures ejus species seu varietates habentur. Clusius annotat se in Hispanica sua peregrinatione, aliisque locis multa genera Myrtorum observasse, nec dubitare quin ex satione major adhuc varietas oriri possit. Nos pro speciedistinctis agnoscimus Myrtum communem Italicam, Myrtum Bæticā latifoliam Clus. & Myrtum Tarentinam dictā: reliquæ an distinctæ sint necnè dubitamus.

Vires. Vis tum ipsi Myrto, tum etiam fructui adstrictoria. Galeno valenter desiccat. Tum folia, tum germina, tum fructus, tum succus non parum inter se in astrictione dissident. Folia arida viridibus plus desiccant. Restringendi tamen omnia vim habent tum foris imposita, tum intro sumpta in corpus, unde in cibo dantur sanguinem excreantibus, vesicæque erosione laborantibus virentibus baccis succus expressus stomacho utilis est, & urinam ciet. Prodest cum vino à phalangio demorsis & à scorpione ictis. Fructus quoque decoctum capillos tingit, is ipse cum vino subfervefactus & impositus ulcera in extremitatibus corporis nata sanat. Cum tenuissimo verò polente polline impositus oculorum inflammationes lenit, quin & ad ægilopas illinitur. Vinum porro Myrtites, quod expresso & aliquantulum fervefacto fructu fit (aliter enim paratū acescit) præsumptum crapulam arcet & ad eadem ad quæ fructus valet. Utile quoque ipsum in desessionibus vulvarum & sedis procidentia, itemque fœminis fluxione vulvæ laborantibus, detergit etiam furfures ulcera capitis manantia & papularum eruptiones, fluentes quoque capillos continet. Additur & in emplastris lenibus quæ Liparas vocant, veluti etiam quod ex ipsius foliis conficitur oleum. Quin & foliorum decoctum ad insessus convenit: eoque laxati & ægre solidescentes articuli, itemque fracta quæ non conferbuere utiliter foventur vitiligines quoque emaculat. Ad aures purulentas & capillos denigrandos infunditur. Sed & eorum succus eadem efficit. Ipsa verò folia trita & ex aqua illita humidis ulceribus & partibus omnibus fluxione laborantibus, cœliacisque prosunt, Si quidem admisto oleo omphacino, aut exiguo rosaceo cum vino valent ad herpetas, Erysipelata, testium inflammationes, epinyctidas & condylomata. Arentia verò folia trita paronychiis & pterygiis, itemque alis seminibusque humentibus, adeoque tetrum virus spirantibus, utiliter insperguntur, & cardiacorum sudores prohibent. Cæterum cremata aut etiam cruda cum cerato, ambustis, pterygiis & paronychiis medentur. Exprimitur & foliis succus affuso vino vetere aut aqua Cœlesti, cujus recentis usus est, nam exsiccatus situm contrahit, viresque amittit.

Myrtidanum magis quam Myrtus astringit, tusum vero vino austero addito coactum in pastillos, siccatumque in umbra reponitur. Efficacius porro est tum fructu, tum foliis ceratis, pessis, insessionibus & cataplasmatis admixtum, ubi constringendum aliquid est. Hæc omnia Dioscorides.

Quæ præterea habent Plinius, Galenus, Sethi, aliique vide apud J. Bauhinum. Hist. Plant. lib. 5. c. 1.

Usus internus foliorum aut baccarum nunc dierum rarior est, adhiberi tamen possunt in diarrhæa & expuitione sanguinis.

Syrupi usus est ad catarrhos calidos, tenues præcipue cum pectus occupant.

Oleum duplex est in officinis, alterum fit ex baccis myrti, alterum ex foliis oleo communi infusis; atque ut differentia sit, quod ex baccis fit myrtinum vocatur; quod ex foliis myrtillorum. Ego (inquit Casp. Hofman) non magni facio, & sicubi opus est illo extrinsecus, in fluxibus alvi, ambustis, intertriginibus debilitate generis nervosi, &c. utor potius melino.

Facultates myrti omnes dependent à vi siccandi, adstringendi, & suavitate odoris. Myrtusque emendat odorem oris. Seten. Aqua è floribus myrti destillata ob odoris suavitatem Myropolis plurimum expetitur.

Plinius apud antiquos, antequam piper reperiretur myrti baccas illius obtinuisse vicem tradit. Quodam etiam generosi obsonii nomine inde tracto, quod etiam nunc Myrtatum vocatur eademq; origine Aprorum sapor commendatur, plurumq; ad intinctus additis myrtis.

Varios modos faciendi vinum myrtites, & oleum myrtinum apud Veteres vide apud Plinium, Columellam, Dioscoridem, Catonem, Palladium. Consule etiam de his & eorum viribus si placet, J. Bauhinum loco modo citato. Bellonius refert Illyricos myrti foliis coria perficere, quemadmodum Macedones Rhoe; Ægyptios Acaciæ siliquis: Asiæ minoris incolas glandium Æsculi calicibus; Gallos quercus libro; Phryges Sylvestris pini corticibus. Clus. hist. lib. 2. c. 12. in myrtis coccum nasci unico animali vivo vesicula incluso præditum observavit Bellonius. RAIUS *Histor. Plant.*

MYTULUS, vide *Musculus Piscis*.

MYXA *seu* MYXARIA, vid. *Sebesten*, imò etiam *Myrobalanus*.

LIBER XIII.

Continens ea quæ incipiunt à Literâ

N

NACRA, vid. MATER PERLARUM, præcipuè sub titulô *Margaritæ*.

NAPELLUS, vid. sub titulô *Aconitum*.

NAPHTHA.

& sub ea

PETROLÆUM, OLEUM TERRÆ, ASPHALTUM. quia scilicet horumce omnium substantia non multum est diversa.

ASphaltos est vel vera, vel substititia, quæ Asphaltos communis Officinarum audit, & proprie *Pissasphaltum* dicitur: compositum, seu factitium quid ex Pice & Bitumine unde nomen accepit.

Ἀσφαλτος vera, Ἀσφαλτον est *Bitumen*, (sevum, resina,) Macrocosmi, picis instar durum, &c. Supernatare primum aquis conspicitur, seu lacubus, hinc ad littora propulsum concrescit, densatur, tenacissimumque redditur.

Præfertur reliquis Judaicum Bitumen, quod mortui maris [Ἀσφαλτίτες propterea dicti,] genitura, German. *Jude pech*, Bitume ou limon glutineux de Judée, *Jevvs pich, A fat clay or slime, of the nature of brim stone*, *Jode-pik, een vette kley brandende gelijk Solfer.*

Ejus verò probatio est, ut purpuræ modo splendeat, [scilicet in nigrore] sitque ponderosum, & validum odorem vibret; nigrum autem & sordidum vitiosum est.

N. 1. *Quia rarissimum est, nostratibus ejus loco Pissasphaltos in usu est quam vide lib.* 4.

N. 2. *Oleum illius paratur ut Succini.*

Naphtha est colamen bituminis Babylonii; consistentia liquidum, ignis rapacissimum.

N. *Nec & hæc nostratibus usitata, sed loco ejus Petrolæum usurpare solent.*

Petrolæum, Oleum Petræ, *Steinœle*, du Petrole, ou huyle de pierres. *Stone-oyl, a fat liquor flovving from rocks and other stones. Steen-oly, van rotzsteenen een andere steenen vloeyende.* Est liquamen [axungia Macrocosmi.] pingue, liquidum, è petris & saxis effluens.

Vires. *Calfac. & sic tenuium partium est, digerit, & resolvit, cerebro ac nervoso generi confert.*

N. 1. *Petrolæum in Italiæ regione Mutinensi stillat candidum & ruffum. In Sicilia fontibus innatat. Apud Mejanum pagum in tractu Parmensi album est. Babylonicum autem in suo fonte flagrare dicitur, secus Italicum.*

N. 2. *Rectificatio Petrolei fit in Capella vacua, ita habebis limpidissimum s.m. & in fundo* ♉ *vernicem seu Colophoniam nigram, solidandis vulneribus aptissimam, Spiritus autem pernionibus ulceratis confert, nervosque illitu cum* ∇ *roborat.*

Oleum terræ oleum est pellucido-rubicundum, odoris fortis petrolæum æmulantis, sed gratioris.

Ante paucos annos nobis innotuit ex India Orient. asportatum, ubi ex monte quodam effluere dicitur.

Vires. *Arthritidi vagæ maximo est solamini innunctum.* SCHRODERUS.

De *Oleô Terræ Franciscus Hernandez Lib. x. Cap.* 2. ita commentatur. Purpureo splendet colore, ac trifolii Asphaltitidis, rutæve gravem quendam spirat odorem & eisdem pollet facultatibus. Septentrionali scaturit Oceano, & liquidum fluens statim in hujus Hispaniæ novæ littora decurrit. In laminas cogitur, bina passuum milliaria quandoque longas, crassas verò duas trésve spithamas Vili ob copiam in his regionibus venditur pretio. Uruntur eo Mulieres Mexicanæ commansō ac passim non sine voluptate quâdam ore retento ad extergendos & pristino nitori restituendos dentes. Aliàs usum internum non agnoscit.

Bitumen Judaicum dicitur *Juden-Pech*, eò quod in Lacu Judææ nascatur, & adeò lentum esse fertur, ut avelli nequeat, præterquam filo, quod menstruum mulieris infecerit.

Nostratibus ejus loco *Pissasphaltos* in usu est; Hoc picem bitumini mistam redolet, & in Apollonio Epyri invenitur, quia fluminis impetu ex montibus devolvitur Ceraunniis & in glebas cogitur, idque nativum est. Aliàs datur & factitium compositum ex pice ac bitumine, unde & nomen accepit; Nonnulli etiam *Pissasphalton mumiam Arabum* vocant, de quo *Libro V. de Mumiâ.*

Naphtha, *Petrolæum* non essentiâ, sed accidentibus tantum secundum magis & minus differunt: ita ut pars spirituosior sit Naphtha, huic proxima Petrolæum, & oleum terræ, crassior & feculenta Asphaltum.

Præter hæc nobilis etiam *Naphthæ* species ex Sumatrâ affertur, Javæ regno è regione in conspectu sita. Quam Miniac Tannah Indi vocant, quod oleum Terræ significat, & non secus ac nobis cognata Naphtha, seu Petrolæum è terra erumpat, vel ex rupibus in subjecta flumina præcipitetur. Hoc oleum à Barbaris in tanto habetur pretio, ut Rex Achinensis, qui potentissimus istius Insulæ tyrannus est, sub capitali pœnâ istud evehi inde prohibeat, ita ut incolæ nocte intempestâ, si quæ Batavorum aut Anglorum navis eorum littoribus appellat, ad hoc istud furtim deferant. Hoc oleum partibus paralyticis illitum miraculi instar solvatur, odore est gravi, sed minus fastidioso. *Jacobus Bontius in not. ad Garc. ab Ort. Hofmannus.*

NAPUS vid. *Bunias.*

NARCISSUS.

Narcissus, non à *Narcisso* adolescente, nimium seipsum adamante [ut Poëtæ fabulantur] sed à vi stupefaciendi, quam νάρκ σιν Græci vocant, dictus est: seu, ut Plinius, à *Narce*, quam vim Narcisso inesse l. 21. c 19. testatur: hinc Plutarcho in symposio quasi nervos hebetans, & torpidas gravitates efficiens, dicitur. C.B.

Narcissus à reliquis bulbosis tunicatis certissimâ notâ, calyce in medio flore distinguitur, ut plures addere non sit opus.

Narcissi dividuntur in *latifolios & angustifolios* seu *juncifolios*, latifolii iterum subdividuntur in *monanthes* seu unicum in uno caule florum gerentes & *polyanthes* seu pluribus in eodem caule floribus donatos. Monanthes denique subdividemus in eos qui calice, seu tubo longissimo præditi sunt, in eos qui calice mediæ longitudinis & in eos qui calice brevi donantur. RAIUS *in Histor. Plantar.*

Narcissus, ut in Etymologia à Clariss. *Raio* mox adducta, facultatis est soporiferæ si vel diutius odoretur, vel intus assumatur. Verùm radix seu bulbus extus adhibitus, detersivus est, anodinus, imò & agglutinans.

Narcissus Sylvestris pallidus, calice luteo, vomitorius est & nervis inimicus; extrinsecus tamen ambustis prodesse dicitur, ut & vulneribus ac herniis Vomitio autem huic narcisso ita non est peculiaris quin etiam omnes hujus plantæ species eâdem vi polleant, unde Lobelius rusticam plebem narcissorum radicibus vomitiones ciere asserit. Folia præterea contusa in Erysipelate conducunt ex D. Hermannô.

NARCOTICA, vid. *Anodyna.*

NARDUS, vid. *Spica.*

NARDUS MONTANA CELTICA, vid. *Valeriana*

NARDUS SYLVESTRIS, vid. *Asarum.*

NARES VITULI, vid *Antyrrhinum.*

NASALIA, vid. de iis sub titulô *Errina.*

NASCALIA, vid. sub titulô *Pessus.*

NASTURTIUM.

Nasturtium κάρδαμον Dioscoridi, l. 2. c. 15. Theophr. 7. hist. 1. vel quasi καρηδαμον quia κάρη δαμᾷ caput domat. h. e purgat acrimoniâ suâ. Nam id quod nigrius est capitis vitia purgare ait Plinius l. 20. 13. vel est id nomen à καρδία, quod cordatos facit. Nam dicunt τὰς ἐσθίοντας κάρδαμον ὀξυτέρας τὴν διάνοιαν γίνεσθαι. hinc proverbium in pigros & desides κάρδαμον ἔσθιε, nasturtium comede. Quo Plinius respexit, cum verbis ante allatis subjungit: & inde vigoris significatio proverbio id vocabulum usurpavit, veluti torporem excitantis. Nasturtium autem quasi nasitorium dictum est, quod nasum torqueat, odore & seminis acrimonia sternutamenta provocans. Plin. Varro. Isidor.

Nasturtii *notæ characteristicæ* sunt sapor acris, odor acutus & nares feriens, folia plerumque variè incisa.

NASTURTIUM SYLVESTRE.

Vires. Spiritus Nasturtii [nescio an de hoc intelligat] exhibetur à Danicis Medicis maximo cum successu. Sed hic spiritus fermentatione elicitur circulatur, & unitur cum proprio suo sale fixo & oleo. Modus præparationis extat in Tho Bartholini act. med. An. 1671. Obs. 184 hæc nobis suggessit D Tancredus Robinson.

Castra ego in Germania secutus observavi complures meorum commilitonum hydrope vel dysenteria laborantium pristinæ sanitati esse restitutos, quibus suasu Chirurgi Castrensis singulis vicibus seminis Thlaspeos ʒß. propinabatur S. Paulli quadrip. Bot. Class. 3 p. 505.

NASTURTIUM HORTENSE.

Vires Acris & calida est tum herba, tum præcipue semen, unde atten. aper. abstergit: usus præcip. est in tumido liene, mensibus obstructis fætuque mortuo expellendo: tartaream mucilaginem pulmonum incidit, & scorbuto confert. Vulgo quidem ad expellendos morbillos inservit semen. Extrinsecus usu venit in apophlegmatismis, errhinis, phænigmis: furfures ac scabiem fædum capitis, aliarumque partium sanat tritum aut frixum cumque porci axungia illitum. *Schrod.*

Usurpatur passim ad ciborum condimenta & intinctus. Venit quoque vere & per æstatem cum Lactuca atque aliis herbis oleo, aceto & sale, in mensas. Lactucæ frigiditatem attemperat, ventriculum calore suo refocillat, & concoctionem promovet.

Belgæ nasturtio cum pane & butyro Maio mense frequenter utuntur, facit ad grave illud malum quod scorbutū appellant: nec minor est hujus quam vel cochleariæ, vel nasturtii aquatici in hoc morbo vis & facultas.

In affectibus Comatosis seu Lethargicis nil præstantius est quam nasturtium tam coctum, quam in acetariis ab experientia P. Foresti observ. med. lib. 10. obs. 39.

Ex Paræo observat Sim. Paulus ad fædam crustosam puerorum scabiem nihil tam promptum esse & efficax, quam nasturtium hortense tritum aut frixum cum porci axungia: nam intra viginti & quatuor horas crustæ ut decidant perficit, quin etiam si eo quis utatur diutius persanat, ut ille experientia cognovit.

NASTURTIUM AQUATICUM

Radicis vicem supplent capillares fibræ candidæ, quas intra aquas è geniculis demittit. Caules oblōgi, procidui fere, satis crassi, concavi, striati, glabri, ramosi, ex viridi nonnihil rubentes. Folia viridia & atrovirentia. Erucæ facie, è duab. tribusve pinnarum conjugationibus composita, cum impari in extremo, glabra, sapore nasturtii hortensis mitiore. Flores in summis caulibus & ramulis parvi, albi, quadrifolii, apicibus in medio luteis, qui quoniam sensim aperiuntur, in longas velut spicas procurrunt. Succedunt siliquæ in pediculis semuncialibus unciales fere, à caule extantes, sursum nonnihil incurvæ, bene habitæ, duobus seminum exiguorum fulvorum ordinibus repletæ.

In aquis vadosis circa piscinas & rivulos frequens Julio & Augusto præcipue mensibus apud nos in Anglia floret, interdum etiam maturius.

Usu. In acetariis utuntur, & jusculis ad sanguinem purgandum verno tempore ex eo conficiunt nostrates.

Nasturtium aquaticum specificum contra scorbutum medicamentum censetur: ad calculum etiam valere creditur: urinam ciet, menses educit, hydropicos juvat.

Septentrionales, (ut vere Lobelius) in quadrageno veris jejunio multum in acetariis vorant ad sanguinem purgandum ac potionibus ad calculum admiscent, nec male cedit, jusculis etiam incoquunt.

Viribus cum nasturtio hortensi convenit, ut plura addere non sit opus.

Hoc modo Sennertus spiritum nasturtii aquatici comparavit, ℞ magnam capiam nasturtii aquat. Contunde in mortario marmoreo: exprimè manibus succum, in quo portio aliqua fermenti solvatur, ut succus consistentiam sapæ dilutioris acquirat, ex hoc succo & nasturtio manibus expresso, seu glebis aut pilis nasturtii fiat quasi SSS. pinsentur omnia fortiter manibus aut pistillo, reponantur in convenientem locum per octiduum: deinde l. a. per B. destilletur spiritus. Dosis c. 1. aut 1. hybernis mensibus scorbuto laborantibus ad hunc modum Sp. Chelidon. Beccabung. Cochlear. Trif. fibrini elici potest. Sim. Paullus. Ex notis Cl. Viri D. Edv. Hulsii.

Modus præparandi salem volatilem e nasturtio Aquatico, Cochlearia &c. extat Ephemer. German. An. 6. & 7. ex observ. D. Belovv. observ. 21.

NASTURTIUM INDICUM.

J. B. Peregrinæ elegantiæ est ex Indiis delatum nasturtium, cui cum nostri orbis nasturtio præter odorem & saporem nihil est commune: folia peltata, circinatæ fere rotunditatis, sæpe latiora quam longiora, nonnunquam & hederæ modo angulosa, superne glabra, inferne brevi lanugine hirsuta; medio fere ut in cotyledone, unde radii in ambitum porriguntur, pediculum excipiunt palmarem & sesqui palmarem subrubentem, tortilem, & capreolorum ritu, bacillo depacto se se circumvolventem: quo etiam complexu nituntur cum ramis caules. Cæterum ex foliorum alis undatim tortiles pediculi rubentesque extorti florem sustinent, delicias artificii arguti plenas, postica parte productum corniculum, sextantem circiter longum, ex flavo puniceum, in quinque lacinias digitatas concolores, striatas quâ reliquo folio committuntur facessens, quarum ternæ duo suprema florum foliola sursum explicata à tergo suffulciunt, colore luteo prædita, miniatis lineolis ad basin striata, per supremam oram subrotundam mucrone breviusculo donata; id quod in reliquis tribus est videre, minoribus licet & rotundioribus ac veluti cordatis radiatim digestis, quorum tamen basis non virgata, sed Rhomboide maculâ, miniata insignis, utrinque barbitio comans. Semen tricocum, accedens ad Heliotropion tricoccum, rugosum, mediocris magnitudinis.

Peruviæ indigena est hæc herba, unde non modo in Europam, sed & in alias Indiæ Occidentalis regiones translata est. Per totam fere æstatem & in multum Autumnum floret, donec tandem frigore, cujus minus patiens est, corrumpitur. In calidioribus regionibus toto anno viret, floresque producit, nisi hyems asperior ejus luxuriam coerceat. Ex surculis depactis & semine deciduo in hortis facile provenit. Semina quamprimam maturuere statim decidunt.

Vires & usus. Adhibentur flores acetariis quæ ex oleribus parantur, gratiamque ita & saporis & aspectus addunt. Ventriculo ex frigida causa imbecilli aut ex flatu dolenti subvenit.

Aliam hujus speciem habet C. Bauhinus nasturtii Indici minoris titulo, foliis rotundis, lenticulæ paulo majoribus, videtur etiam floris colore variare, vel aureo, vel luteo dilutiore, vel sulphureo.

¶ Singularis & sui generis planta est, nec quicquam cum nasturtio præter saporem habet commune.

Recordor à quopiam fide digno ex America reduce, instar horribilis secreti mihi fuisse communicatum adversus contumacem & malignam scabiem itemq; vulnera recentia præstans oleum è nasturtio Indico per simplicem infusionem paratum S. Pauli quadr. Bot. Clas. 30, p. 44. RAIUS *Histor. Plantar.*

NENUPHAR, *seu* NYMPHÆA.

A Nymphis dicta putatur. Δοκεῖ δ' ὠνομάσθαι Νυμφαία διὰ τὸ ἔνυδρον φιλεῖν τόπον, quia aquosa amat loca. Plinius deducit à Nympha Zelotypa erga Herculem mortua, quæ in eam transformata fuit; unde inquit Heraclion vocant aliqui, alii Ropalon à radice clavæ simili; ideoque eos qui biberint eam duodecim dies coitu genituráque privari, lib. 25. c. 7.

NYMPHÆA LUTEA.

Nomina Nymphæa lutea *Ger. J. B* major lutea *C. B. Park.* nenuphar luteum *Brunf.*

J. B. Haud temerè herbam Aquaticam invenias, quæ majore radice nitatur, quam Nymphæa, quippe quæ humani cruris crassitudinem nonnumquam assequatur. Harum quæ lutea est radicem habet foris virentem; intus albam, fungosam & porosam, sapore subamari præditam cum quadam adstrictione cui multa appensa, adnata, crassitudine digitali, foris nigricantia, fibrisque multis capillata, folia aquæ innatant Spithamam aut sesquipalmum longa. Latitudine palmari, formâ Soleæ equinæ, propemodum rotunda, Paulò oblongiora quam Candidæ, pinguia, lentoque virore splendentia, superiore parte glabra & lævia, inferiore verò fibris aliquot distincta pediculis digitali crassitudine, cubitos duos aut tres longis, aut etiam longioribus, teretibus, medullâ fungosâ, creberrimis rectis canicul is pervia: quibus ad exortum inter-

interdum concurrentib. plurib. pediculis lanugo candidissima, quæ & folia nondum explicata hastæ mucronem æmulantia exteriore parte obvestit, flores pediculis consimilibus insident, Sapore cum dulcedine aliqua strenue adstringente odore Symbrii Cardamines, quinque foliis crassiusculis constantes, colore luteo præditi, exceptis unguibus, qui externa parte virescunt: intra vero septum foliorum quinque duplex est corona: prior minutissimorum foliorum, quæ externis appressa rugosa conspiciuntur, & similiter lutea, quo etiam colore prædita est interior, sed dilutiore, ex compluribus ligulis retroactis, & apicibus priorem coronam contingentibus, medium occupat pericarpii rudimentum ex luteo viride; quod delapsis coronis foliisque florum, totis jam viridantibus, saturo virore sed nitente fingitur, papaveracei capitis magnitudine, sed formâ urceum affabrè exprimens, turgido ventre in angu am cervicem desinente, quæ sensim dilatata margines urcei effingit striis extantibus asperatos & orificii loco aliquo usque pertusos in his semen continetur, splendens, majus quam albæ, triticeo grano minus.

Flos hujus spiritum illum ardentem seu liquorem destilla quem aquam vitæ vulgo vocant, odore referre nobis visus est.

In fluviis & fossis palustribus majoribus inque aquis stagnantibus majoribus crebro reperitur.

NYMPHÆA ALBA.

Nomina. Nymphæa Alba *Gerard. Joh. Bauh.* Alba major *C. Bauh.* Luteæ ante floris productionem simillima est, rotundioribus tamen foliis. *Radix* crassissima cortice tegitur nigriore intus candida & fungosa, unde plurimæ exeunt fibræ quibus in fundo hæret: *Flores* autem longissimis aquas trajicientibus pediculis hærentes, candoris emaculati, nonnihil odorati, liliaceis floribus similes multiplici foliorum agmine stipati; verùm extima folia exteriore parte ex albô virescunt, ut Ornithogali: medium occupant *stamina* numerosa Dodoneo Autore, post florem *capitulum* prodit rotundum in quo *semen* nigricans, splendens, miliô majus.

Nymphææ utriusque albæ & luteæ radix, folia, flores, semen in usu sunt adversus fluxus, præcipue vero gonorrhæam & pollutiones nocturnas, seminis acrimoniam sanguinis æstum & tenuitatem; extrinsecus sæpe adhibentur folia & flores ad febriles æstus & vigilias sopiendas (in lotionibus pedum, in impositione foliorum scil, lumbis, temporibus plantis pedum) Schrod

Multi hujus plantæ usu cavent, eo timore nè iis coeundi tum vires, tum desiderium minuantur: compertum enim aiunt usum seminis atque radicis homines reddere ad venerem valde frigidos & tardos. Plin lib. 25 c. 7 coitur genituraque privari scribit qui biberint eam duodecim diebus.

Radix Nymphææ candidæ vino nigro decocta & pota mensium muliebrium abundantiam sistit efficaci remedio, etiam iis qui de omni auxilio desperatunt. Item de semine intellige Trag.

Henricus Petræus radicem Nimphææ albæ vino coctam & potam commendat in nimio mensium fluxu, è Dolæi lib. 3. c. 4. sect. 18.

Turcas perhibent per noctem flores Nymphææ in aqua macerare, qua si nares inungant, vel eandem bibant, putant se à multis gravissimis morbis immunes futuros, & se ab iis præservari posse. Nos ex floribus albis conservam & syrupum conficimus quæ somnum conciliant, segnius tamen papaver. Sim Paul. quadrip. Botan. Class. 2. p. 94. 95.

Experientia scio in excoriatione palati vel vulvæ & Linguæ à materia calida adusta aq. nenupharis cum cafura conducere ex observationibus Marcelli Cumani ab Hieronymo Velschio editis RAIUS *in Hist. Plant.*

NEPENTES, vid. *Laudanum.*

NEPETA.

Nepetam à *Nepa* Scorpius deducit Martinius, quia contra eos & alias venenatas bestias facit.

Mentha Cattaria dicta est recentioribus hæc Planta, Antiquis forte incognita, peramœni spectaculi argumento (inquit J. Bauhinus) vix dum enim conspectum ubi olfactarit catus, amplexatus & dissuaviatus fuerit, lasciviendoque jam illi accedendo, jam recedendo se se utrisque pedibus diu & multum affricuerit, colludendo tamen miris gesticulationibus, universam avidè ligurit.

Foliis urticæ incanis ex odore menthæ graviore, floribus in spicas habitiores digestis à congeneribus differt.

Vires. Nepeta calf. & sicc. partium est tenuium; usus præcip. in morbis uterinis (scil. obstruct.) sterilitate, fætu pellendo, tum quoque in tartaro pulmonum incidendo &c. extrinsecus in balneis pro utero. Schrod. decoctum ejus in suffocatione uterina non minus utile est quàm melissæ. Idem in scabie singulare experimentum est si manus ei imponantur. *C. Hofman.*

Nepetæ odor felem murilegam repræsentat & plerisque omnibus ingratus est. *C. Hofman.* at nobis nepetæ majoris odor non ita ingratus videtur. Hanc herbam ex agris in hortos translatam à felium ore & toto immisso ad volutandum corpore conteri & penitus confici sæpius vidimus. Adeo ut etiam locum in quo comminutam plantam triverint ostendat humus eorum corporibus compressa & lævigata; nec in alia quacunq; planta ex agris in hortos translata simile quidquam hactenus observare potuimus. Omnes enim quas transtulimus à felibus intactæ sunt, hac una exceptâ, quæ semper nisi spinis contecta dicto modo corrumpebatur. Ut multoties experti sumus, idque diversis in locis. Si vero aliquandiu in horto defendatur donec coalescat & floreat, in posterum intacta manebit, sicut & eæ quæ ex semine deciduo ortæ sunt plantæ: adeo ut videantur feles languidam & marcescentem appetere. Vegetam non curare. RAIUS.

NEPHRITICA.

Cum non solùm toto die experiamur, ex arthritide fieri nephritin, & vice versâ, prout loco variat materia morbifica, & hypochondriacos quoque idem fatum experiri, ratione consentiente meritò statuitur, convenire tres hosce morbos: calculum arthritidem ejusque species, & affectum hypochondriacum quoad causam materialem; Generalem verò tanquam matrem esse affectum hypochondriacum, ex quo eu fonte proxime scaturiunt. Neque differunt nisi coagulo, seu quod illud ipsum materiale tartareum, minori in reliquis, majori in calculo quantitate adest; in illis fluidum, in his concretum; in illis potentiâ, in calculo actu magis cohærens.

Tres verò classes *Nephriticorum* constituimus, neque enim plures indicationes circa hæc loca præcipiæ dantur, neque materia amplius patet. Resolvunt coagulum, seu materiale calculi; mitigant dolorem conjunctum & acrimoniam; pellunt, seu exclusioni calculi vacant, laxando vias & pellendo serum.

Optima & præcipua ac universalia quasi sunt resolventia. I. *Resolvunt*, quæcunque materiam tartaream disjiciunt, & coagulum fieri non permittunt, excutiendo sabulum & salinum vinculum, quæ ipsa sunt genuina lithontriptica.

Coagulum ergò hoc respiciunt resolventia, seu in fieri constitutum, & materiale antecedens, qualia sunt amurcam venarum & sanguinis tartaream hypochondriacam defecantia, aperientia, anthypochondriaca & abstergentia, de quibus hactenus abundè diximus; seu concretionem & separationem in renibus subiens, salis & terræ, interdum & pituitæ, symbolisatione.

Præstant illud principaliter *salina*, prout diffusa vel modificata aliter sunt, magis vel minus activa. Adeoque etiam resolvunt impropriè paulò aquosa, diluendo & abster-

& abstergendo; quæ quò magis vel minus charactere salino sigillata sunt; ita quoque magis vel minus resolvunt, latitante sæpè sale, attamen satis efficaci. Talia sunt aqua alkek. cerefol. petrosel. fragor portulac. onon. urtic. noli me tangere, nephriticæ aquosæ compos. ut lithontr. & antinephrit. *Mynf.* succus betulæ & exinde parata cerevisia, quod quidam fieri curarunt, it. juscula, decocta, infusa varia.

Resolvunt κατ᾽ ἐξοχὴν, ut diximus, *salina* omnis generis, sive sal illud magis sit latens, seu patens & productum; Latens in simplicibus, patens in præparatis magis. Sic lithontriptica sunt rad. 5. aper. maj. & min. onon. quæ in herniâ quoque carnosâ est experta, rad. allii, pro arcano habita, si singulis vel noviluniis saltim vel quadris particula sumatur, externè item; rad. pimpinell. saxifragæ hinc dictæ, rad raphan. rustic. & saxifrag. albæ granulata, quam semen in officinis vocant, it. filipendulæ. Ex herbis resolvunt petrosel cerefol. saxifragia omnis, quò & saxifrag. aurea *Dodanæ* spectat, heder. terrestr. virga aurea, herba thee.

De virgâ aurea non dubitamus insignissimum ac elegantissimum locum ex *Barclaji p.1.p.51.seq.* totum laudare transcriptum. Spondet enim calculoso triduanam curationem. Cui cum adnuisset æger, in proximo monte, vota faciens Æsculapio, virgam auream offendit, herbam scilicet quæ calculo bellum indixit multò felicius, quàm aut veratrum amentiæ, aut vulneribus ascyron. Hæc laciniatis foliis piloque ita brevi, ut penè in obtusam speciem oras secantibus, mediocriter assurgit. Radix caulisque lignea subtiliorem succum in herbam transferunt. Planta ad ingenium terræ nunc cubitalis, plerumque eminentior, insigne fastigium floribus ad examen turgentibus cingit, & virgæ aureæ est nomen, sive quoniam aureæ ac penè divinæ virtutis est, sive quod præstantis metalli colorem exigui floris venustas æmulatur. Cæterum contusum in renibus calculum in innoxium pulverem solvit. Non in latere, non in vesica dolor; adeò ut tam facili remedio pudeat calculum timuisse. Etenim in hyemem siccatur æstivis umbris planta, & ubi gravitas lateris coeuntem morbum præsagit, aureus pulvis ad drachmam mero delibutus sumitur, sive ovo levissimè cocto permixtus. Recenset verò observationem, quod ubi recentem plantam adhibere coactus fuisset autor, primo die nil visum sit ad morbum fecisse medicamentum: sed biduo deinde repetitum supra fidem est, quàm egregiè refellerit acerbissimum morbum: sordidus pulvis abundè vesicam exoneravit, cœnosumque saccharum penè sanguinis imagine pinxit.

Pulveris ejusdem virgæ aureæ mirabilem successum, à septimò divulgatum, felici successu nobilem matronam comprobâsse in innumeris nephriticis scribit *Car. Piso l de seros. colluv. p.*388. item probarum dicit *Solenander consil. p.66.* Decocto verò herbæ thee utentes Sinenses calculum nesciunt, quod abstersivâ subamaricante vi egregiè exitum facilitet generato ex necessitate materiæ calculo.

Porrò omnia ossea & lapidosa, è vegetabili & minerali regno, sunt lithontriptica. Sic baccæ alkek. acac. atilli cynosbati, ossa dactylorum, nuclei cerasorum, mespilorum, persicorum, lap. ♋ percarum carpionum, ludus humanus, lap. judaicus, lyncis, nephriticus, pisolithus huc faciunt. Item lignum nephriticum, aquas inficiens, millepedes præparati, ob sal nitrosum volatile, quo pollent, ex compositis troch. de alkek pulv. lithontripticus A. ex acidis crem. & cryst. ♀ ri, -us ⊖ lis simpl. & coagul. clyss ♁ ii uterque, Tinctura aperit ex ⊕ sis ⊕ ⊖-lat. *Mynf.* arcan. duplic. ejusdem, ex alcalinis sal succini vol. liquor & magist. ocul ♋, Tinctura ♀ ri simpl. & compos. it. liqu. nephrit. animal & mineral. *Mich.*

Resolvunt ergò *salina* omnia, seu *Acida* seu *Alcalia*, seu *media*, singula diverso respectu & suo agendi modulo; salia verò volatilia, si sal succini sulphureum & unctuosum simul exceperis, in hoc censu fixis minus sunt efficacia, facilius quippe dissipabilia, nec operationem suam illuc differentia.

Resolvunt etiam *salina-sulphurea*, tum temperantia, præpollente sulphure magis roscido & aquoso, ut rad. glycyrrh. semen dauci *Helmontio* celebratum, lithospermi, seu milii solis, violarum, cujus in ischuriâ usum expertissimum deprehendimus, laxatâ simul alvo, (quod in nephriticis pro beneficio est;) it. semen lycopod. seu anthera musc. terestr. clavar. Ex animalibus seu marinis celebre est sperma ceti, cujus usus resolvens & in asthmate, casu ab alto, tussi & aliis casibus notissimus, & in calculo quoque eximius, cum ocul. ♋. v.g. & sale vol. succin. mixti. Tum magis activa, sulphure volatili resinoso & sale magis fœta, ut terebinthina succinum, baccæ junip. rob & malv. juniper. ol. junip. spir. & ol. tereb. spir. nephriticus compos. Violaceo odore urinam tingunt hæc ipsa oleosa, inprimis terebinthinata. quatenus intimè in sero resolutam resinositatem suam sulphuream balsamicam in sero, & consequenter urinâ expandunt & explicant.

Resolvunt *mixta*, quæ utroque principio fœta & mixta inter se sunt ex diversis particulis, duplici fine satisfacientia Sic pulvis commodus resolvens est ex ♀ ro ⊖-lato, lap. ♋. cryst. ♀ ri & sem. lycopodii, aliiq; similes. Singula hæc salis tartarei eminentiam, seu salis & terræ simbolisationem enervant, arenulas & sabulum cum urinâ educunt, archeum renum confortant, coagulum & fermentum calculi disjiciunt eumque atterunt, pituitosum verò mucum attenuant & liquant.

II. *Mitigant* dolorem & acrimoniam, vellicationem & tensionem spasmodicam plexûs nervosi & membranosi attendentia. Hæc ipsa ut maximè sunt necessaria, ita id præstant in genere, quæcunque spicula acuta, triangularia, salina edomant, & ad frugem reducunt, seu pondere & mole conjuncta sint renibus onerosa & molesta, seu solâ rosione.

Mitigant (1.) *aqua pulposa* & gummosa, quæ inviscant quasi & obtundunt salium vim illam, ut rad. alth pulpa cassiæ &c.

Mitigant (2.) *aquea oleosa*, ut emulsiones, lac & semina in emulsionem liquata; quæ & stranguriam respiciunt, & cantharidum sunt antidotus. Exemplum tale annotavit *Langius l.1.ep* 47. & nos consimile quoque observavimus, Refrigerando hæc & temperando simul stimulum seminalem ὀργασμώδη temperant.

Mitigant (3.) *traumatica, nervina, balsamica*, & pro re natâ leniter adstringentia. Inter traumatica plantago, ejusque essentia, extractum, sirupus, laxitatem renum, inprimis diabeticam, egregiè corrigunt; essentia item traumatica, pulvis stypticus. Sic & cinnabarina in paroxymo cum oc. ♋. seu resolventibus & anodynis sunt laudatissima.

Mitigant (4.) acrimoniam simplicem, seu cum fervore & ὀργασμῷ saltim, non item cum rosione conjunctam, *acida* quorum instar omnium, præter dicta alia, est hepaticum rubrum.

Mitigant (5.) *anodyna*, unicum naturæ laborantis & afflictæ solatium. Hæc quippe non remoram injiciunt viis, vel obstruunt, sed urgentes dolores sopiunt, unaque roborant naturam, ut non tendatur membranosum genus nimis, & induciis concessis fortius insurgat, quin ita juvetur, ut tolerare possit, aut vincere. Ut enim pellentibus summa noxa infertur nephriticis; ita à sedantibus summa virtus expectanda

Prosunt illa tum aliis in casibus, tum in calculo paroxysmante, & mictione cruentâ potissimum. Opiata verò magis in renibus primariò affectis & lancinatis, non item in seminis æque vitiis.

III. *Laxant* vias & educunt partim *aquosa*, ut præter alia laudata, thermæ, acidulæ, & potus ipse; nisi

enim

enim hic suppetat, non æquè & commodè eductioni aptatur calculus, nec viæ per quas, renum tubuli, ureteres, & ductus urinarii è vesicâ, æquè expediuntur quæ in actu præservationis & curationis officium faciunt.

Inter hæc laxando mitigantia & mitigando laxantia sunt optima, breviter, oleosa liquida vel quasi talia, internè & externè optima, v. g. ol. amygd. dulc. tum solum, tum cum vino malvatico haustum. Hæc ipsa sanè in ischuriâ & præclusione exitûs à sabulo vel calculo majori insigniter prosunt. Adeoque & in paroxysmo nephritico cum reliquis, inprimis resolventibus, quæ anima quasi sunt lithontripticorum maritata, plurimam opem præstant; præcipuè illa, quæ utrumque præstant, & emolliunt scilicet & resolvunt, ut sperma ceti, aliaque, & dolores ipsos leniunt.

Exteriùs huc faciunt *clysteres* ex emollientibus & nephriticis; *balnea* ex iisdem, *linimenta* ex ol. scorpion. s. & Matth. junip. succin. chamæm anis. &c parata; item *unguenta* ex unguent. dialth. c. oleis destillatis remixto, & *Cataplasmata*, quibus omnibus curatio calculi absolvitur reverà, unà cum symptomatibus ipsum comitantibus.

Circa hæc verò, non minus ac in aliis, cautelæ quædam habent locum: 1. *Quæcumque renibus, eadem & vesicæ conveniunt.* Officium enim habent mutuum & sororians, mireque sibi consentiunt & connectuntur. Unde non alia sunt medicamenta pro vesicæ calculo, quàm pro renali; non differunt nisi loco, qui solus tamen attendendus probè est, cum & ischuria alia vesica plenâ, alia vacuâ fiat. Neque obstat, in vesicâ quoque calculum augmentum capere & concrescere posse, uti ad aliquot uncias sæpè excisus fuit, qui à renibus nunquam potuisset salvâ vitâ detrudi; à renibus tamen materiale calculi suppeditatur, quod ab archeo vesicæ læso, quatenus ibi fit segregatio major, quam fieri non debebat, in coagulum ibi fatiscit, non quod spiritus lapidificus sit in renibus, sit in vesicâ, sed in ipsâ materiâ coagulabili, salino tartareâ. Conveniunt utraque generali illo magmatis tartarei obice, differunt specialibus ut morbis, ita & remediis, habito tamen semper ad se invicem respectu, id quod etiam de mictu cruento, diabete & aliis valet.

2. *Qualibet remedia nephritica debentur suo indicanti speciali.* Felix, qui hæc tum in his, tum aliis quoq; noverit. Noverit enim reverà specifica morborum omnium remedia. Hinc ipsa dicta nephritica inter se non sunt confundenda. Singula nempe sunt nephritica, sed non omnibus æquè nephriticis proficua; non sunt ergò temerè confundenda inter se, ne doloribus pellentia pellentibus anodyna substituamus. Distinguenda sunt tempora, distinguendi sunt affectus, distinguenda etiam remedia. Cumque inprimis pellentia noxia esse possint & soleant, pellentia urinam, pellentia cum urinâ calculum, de iis seorsim dicemus. Duplicia hæc sunt diuretica, calida & frigida, quæ utraque nocere possunt, partim, licet per accidens, quatenus compactionem calculosæ materiæ juvant, factâ in decenti separatione eorundem usu. Adeoque calculum in fieri compingunt magis, ablatâ v. g. portione aqueâ, relictâ tartareâ; partim quatenus præsentem calculum, eumq; quietum, intempestivè ad pelvim è loculis & tubulis suis præcipitant, unde ischuria promptè consequitur. Inter calida sunt olea destillata nephritica, succin. junip. tereb. & cum his præparata, bals. ♃is v. g. largiori etiam quantitate hausta. Vidimus inde non rarò ischuriam, vel dolores saltim auctos, quandoque & mictum cruentum exortum. Inter frigida succus betulæ, & acidulæ inprimis hac vice memoranda; à quorum primo diabeten vidimus factam, ab altero ischuriam lethalem in B. Wigando cum in paroxysmo nephritico, medico inconsulto, bibisset acidulas, unde ab ipso illo momento urina substitit, ad mortem usque per xi. dies.

3. *Videndum in singulis, quid magis urgeat, quid contraindicet.* Hinc licet resolventia κατ' ἐξοχὴν sint nephritica, expediant obstructiones & coagulum tartareum ac pituitosum, ut urinæ secretioni & collectioni liber detur transitus, adeoque calculosi, infarctui renum & ureterum, eductioni arenularum, ischuriæ unicè conveniant, archeumque renum debilem sollicitent; attamen dantur casus, ubi stant post principia & nociva potiùs quàm proficua sunt. Quando nempe vel erosio adest, ubi non nisi temperatiora ex his simul prosunt, ut oc. ⚭. ubi asperitas viarum lenienda est in scabie, calculo, exulcerationibus, ardore à cantharidibus doloribusque inde productis, quod & de κινησμοῖς valet omninò, sed & mitigantia nervina, roborantia, paregorica, anodyna, prosunt, roborando, consolidando & mitigando debita; Vel excretoria actio nimis citatur, ut freno egeat, in dictis partim, partim verò & præcipuè in diabete, mictu cruento, viarum laxitate, & suo modo quoque in pollutionibus & gonorrhœâ, incontinentiâ urinæ. Proficua tunc potiùs sunt temperantia, mucilaginosa, terrea, glutinantia, traumatica, leniter adstringentia, remorantia & refrigerantia, intus & extus adhibenda, quæ sopiendi & demulcendi usu naturæ succurrunt.

4. *Nephritica, si quæ alia, vehiculo egent humido.* Et eo quidem tum alimentario, tum medicamentoso. Cum enim perpetuum ibi fiat stillicidium, illud nullo modo interrumpendum, sed juvandum potiùs potu & humectantibus. Hinc calculosi, cum non possit nisi mediante urinâ provolvi sabulum & calculus, à potu manifestè juvantur. Neque verò onerandi etiam renes nimis sunt, quod in ebriosis fit, unde & vesica plus justo extenditur sæpè, & renes debilitantur in excretione.

5. *Topica internorum vim juvant, illi loco applicanda, ubi penetrare, vel juvare magis per accessum possunt.* Juvant vim internorum, seu laxandum, seu mitigandum, seu resolvendum fuerit, quæ tria præcipua diximus circa lithontriptica. Quin in genere topicorum magna vis est in toto corpore, quod vis eorum à calore actuetur, per poros communicetur, & morbo ejusque causis sit contraria. Sic, præter balnea & clysteres emollientes, paregoricâ vi conspicua, unguenta lumbis applicata laxant & mitigant, non obstante vallo ossium, accedente calore sacculorum externorum cumprimis. Variant verò & pro diversitate locorum.

6. *Renibus pro re natâ & calefacientia & refrigerantia topica conveniunt, horum verò selectus notandus.* Calefacientia ex oleo tereb. destillat. & aliis etiam in ipso mictu cruento vi balsamicâ suâ prosunt; item in calculo, ischuriâ, abundè jam exposita. Refrigerantia verò inprimis in diabete, de quo legi meretur *Cardanus lib. de Curat. admir. cur. 27* ubi scribit ex urinæ profluvio felicissimè & sæpè unâ die se sanâsse, abstinendo à purgantibus medicamentis, abstinendo à pinguibus, dando uvas passas, lentes, calidis utens; renibus verò adstringentia imponendo. Meminit etiam se invenisse remedium ad diabetem specificum, quod inter secreta retulerit. Addimus verò, unguentis ad gonorrhœam & pollutionem nocturnam fidendum minus esse, quod vi unguinosâ laxent, terreâ non penetrent. WEDELIUS.

Sequuntur

ANTINEPHRITICA

Specifica è Fasciculo Medicamentorum singular. Clariss. CNOEFFELII.

Specificum Antinephriticum,

seu

Medicamentum Crystallinum

S. Reg. Maj. ULADISLAO IV. &c. usibus dicatum à Cl. & Excell. Dn. D. Andrea Cnœffelio.

℞. *Magister. crystall. montan. lithontriptici* ana ℥i. *Tartari-lati crystallizati* ℥ß. *spir. Tartari coagulati & fixi, scandal. rub. pulv.* ana ʒi.

Misc.

Misc. probè subigendo in mortario vitreo in alcool. Sign. *Medicamentum cryſtallinum pro S.R.M aj. Vlad. IV.* Summum & arcanum in frangendo, atterendo, radicituſque pellendo calculo, cujuſcunque ſpeciei, & loco, ideo in arthritide aliiſque morbis ♀ reis ſumitur, omnem enim impuritatem limoſam per urinam expellit, & gonorrhœam curat. Doſ. à ℈i. ad ℈iß. & ℈ii. in brodio, vino, vel alio aliquore deſtillato, bis, ter quater in ſeptimana.

Magiſterium Cryſtallorum montan.

℞. *Cryſtallorum pellucidarum* ℔i. *ſpir. ⊖-li non dephlegmat.* ℔ii. Cryſtallus igniatur, extinguaturque in ſpir ⊖-li, qui labor decies repetendus eſt, tandem ſuper porphyritem redigatur in ſubtiliſſimum alcool. Sign. ut ſupra. Vires hujus magiſterii ſunt ad calculum totius corporis atterendum. Prodeſt & podagricis, & aliis quamplurimis morbis. *Petræus diſſert.* 40. *Noſologiæ ſuæ:* Cryſtallus eſt medicina calculi, qua non præſtantior alia. Et *Paracelſus in annot. ad cap. 1. tract. 3. lib. 1. de tart.* In lapillo duro (ſcilicet reſolvendo) non eſt præſtantior medicina cryſtallo, felix ille qui poſſit præparare.

Spiritus ⊖-li, poſt præparationem cryſtallorum relictus, filtretur per chartam & reſervetur interim, ſigneturque ſpiritus ⊖-li cryſtalliſatus. Vires cenſetur habere diureticos. Doſ. gtt. vii. ad x. in juſculo carnis, decocto petroſelini, aquis deſtillatis ſpecificis, vel alio vehiculo idoneo.

Tartarus vitriolatus cryſtalliſatus.

℞. *Spir. ⊖-li cryſtalliſati*, part. i. *ſalis* ♀*li liquidi* part. ii.

Affunde guttatim ſpir. ⊖-li, ſuper liquorem ſalis ♀ri tamdiu, donec ſtrepitus ceſſet, idque in vitro capaci; ſic fiet coagulum, ſedatâ ebullitione, & evaporatâ humiditate, & quidem lento calore ad ſiccitatem, reſiduum ervetur pro ſpecifico antinephritico, vel per ſe ad alios uſus.

Eſt inſigne digeſtivum quod in omnibus obſtructionibus viſcerum exhibetur. Doſ. à ℈ß. ad ℈i. in conveniente liquore.

Magiſterium lithontripticon.

℞. *Spir. ⊖lis opt. rectificati* ℔i. Solvantur in illo *lap. Judaic. lyncis ſpongiæ, aquilæ* ana ʒß. *oculor. cancri* ʒvi. Infundantur lapides (prius contriti & pulveriſati) ſpiritu ⊖lis, ſtent per aliquod tempus in digeſtione, donec plane ſint ſoluti. Solutiones claræ & flaveſcentes decantentur, & filtrentur, & cum ſpiritu ⊖-li cryſtalliſato, guttatim inſtillato præcipitentur in butyrum dulce. Pulvis præcipitatus exſiccetur aſſervetur in vitro puro.

Not. Præcipitatus pulvis & cum ſpiritu ardente baccarum juniperi circulari poteſt, quo iterum abſtracto remanebit in fundo vitri coagulum, inſtar butyri, eſt medicina diſſolubilis in omni liquore.

Vires habet lithontripticas Doſ. à ℈ß. ad ℈j. & ℈iß. per ſe vel cum diuretico aliquo alio, præcipuè verò dicatur componendo ſpecifico noſtro antinephritico, ad quod etiam requiritur.

Spiritus vitrioli coagulatus.

Fiat prius ſal fixum nitri, cum frequentiſſima ſulphuris in crucibulo ignito injectione, ut ſcis. Secundò à ſale hoc fixo in MB. identitem abſtrahe ſpiritum ⊖-li rectificatum, eò uſque quo ſal hoc nitri fixum, nihil amplius receperit.

Pilulæ in calculo renum & veſicæ.

℞. *Magiſterii noſtri lithontriptici* ʒii *diaphoret. reſol.* ana ℈iß. *ſalis ſuccini*, ℈ß gr. v. *extr. noſtri ſolutivi* gr. iii. *ſucc. glycyrrh. inſpiſſ.* gr. xii.

Miſceantur & fiat maſſa, ex qua formentur pil. n. 21. pro tribus vicibus, pro qualibet doſi n. 7.

Sumuntur circa ☍ ſuperbibendo bonum hauſtum aciduli vegetabilis.

Aqua antinephritica.

℞. *Fragorum rec. menſur. Pol.* n. iv. (4. ſtoff.) *baccarum alkikengi* ℔iß. *rad. raphani radula conciſa* ℔ii. *ſem. dauci vulg.* ℔ß. *ſucci betul. menſ. Martio coll.* ℔xxiv.

Mixta per B.V. ſ. art. deſtillentur. Liquor projectus inde ſervetur ad uſum deſtinatum attenuando, incidendo, & detergendo, urinam movet, renes, ureteres & veſicam ab omni ſaburra Tartarea liberat, calculum frangit, & educit, ejuſque efficientes antecedentes omnes tolli: cauſas. Doſis aquæ hujus ℥i ad ℥iii. per ſe vel cum ſir. dialthææ vel alio idoneo.

Sorbetta anti-nephritica.

℞. *Sorbit* [*ſeu ſcerbett Turc.*] *inſpiſſat.* ℥viii. *liquoris betul. clarificat. menſ.* i. [℔ii.] *eſſent. citri ex cort. rec. extr. ad placitum.* M. & fiat potus gratus.

In defectu ſorbet. Turc. (quæ ab Armenis Leopoli, ac Varſaviæ, tempore comitiorum facilè venalis invenitur) fiat.

Limonada antinephritica. S.R.M.

℞. *Liquoris betulæ fermentati ac clarific.* ℔i. ſucci expreſſi acidi citri tantum, quantum tria poma citria in ſe continent. Poſt in alio vitro

℞. *Succi ſeu liquores betulæ* ℔i *ſacch. albiſſimi* ℥viii. Miſce tamdiu donec ſaccharum penitus ſit diſſolutum.

Miſc. liquorem ſuperiorem acidum, cum liquore ſaccharato invicem ſæpiuſcule tranſvaſando; poſtea limonada tali modo parata, ſubtiliſſimo colo trajiciatur, & ad uſum aſſervetur. Si placet, limonada tandem cum eſſent. citri, ex corticibus rec. extr. ſ. q. aromatiſari poteſt, quod unum erit cum ſorbet, ſeu ſcerbet Turcic. In Italia, Hiſpania aliiſque regionibus calidis vilioris conditionis homines aquæ fontanæ tantum permiſcent, ſucci citri ſeu limonum, quantum pro grata aciditate ſufficit, qua potione abſque ſaccharo non ſolum æſtivo tempore, verum etiam in febribus ardentibus pro extinguenda ſiti ſæpius utuntur; beneficio ſalis & nivis etiam congelari ſolet, qui potus glaciatus, vel glacie infrigidatus; minimè approbatur, rationes inquiret B.L in tract. curioſo ac utili *Cl. Dn. D. Bartholini, de uſu nivis.*

Conciliatur & ſcorbettum ſeu limonada apud nos hiemali tempore (ubi ſcilicet poma citria & limones non ſemper recent. haberi poſſunt,) beneficio pulveris acidi & grati, cujus deſcriptionem expoſuit *R. P. Ferrarius in lib. 3. cap. 34. de malorum aureorum cultura.* qui talis eſt.

Pulvis acidus ex ſucco Limonum.

℞. *Limones minuſculi*, in fruſtula circulatim ſecantur, & filo tenui tranſſuuntur, ita ne inter ſe contingant. Deinde in ciſtella componuntur; & caldaria cella, furno impoſita, diebus decem pluribuſve habentur, donec leni calore perareſcant. Tum aridæ medullæ cultro continguntur, ut ſolvantur in pulverem. Collectus hic in lapidea pila ligneo piſtillo minutiſſimè conteritur & ſeponitur in uſum, nempe ut aquæ potio jucundè mordax, utque dulcacida compoſitio, quam ſorbettum vocitant, concinnetur.

Primum

Primum Ens Betulæ & liquor seu succus betulæ quid sit, & quomodo colligatur.

Liquor seu primum ens betulæ nihil aliud est, quam ille succus Mercurialis, qui mense Martio, accrescente Luna, sub cortice vulneratæ betulæ colligitur, ingentem enim dat copiam liquoris, seu succi aquosi limpidissimi, in Russia atque Livonia, ubi in magnis doliis singulis annis colligitur; soli prius exponitur, & post peractam fermentationem, repositus, per totum ferè annum, postea conservatur pro potu ipsis gratissimo. Ferunt Tartaros circa mensem Martium, hunc tantum liquorem potare, seque hoc potu ab omni morbo præservare. Hîc annectere sequentia ex Cl *Helmontio de lithiasi cap.*1. operæ pretium esse duxi: Olim observavi (inquit Helmont.) principibus Germaniæ fuisse vernaculum, quod contra lithiasin quotannis in Majo biberent quotidiè haustum liquoris è cortice vulneratæ betulæ. Quem liquorem præservabant à corruptione aëris, illi affundendo oleum olivarum. Vulnerata arbor Germanis *ein Biaczenbaum*, nostratibus vero Beerkenboom dicitur. Vulneratur enim cortex betulæ, propè terram in trunco, mense Martio, circa tempus, quo solet vulnerata vitex plorare novellum liquorem, è terra haustum. Sed is liquor betulæ est totus aqueus, ac penè insipidus. Sin autem ramus aliquis, spissitudinis trium digitorum, ad semidiametrum vulneretur, inditaque lana repleatur, statim flet liquorem non ingratum, at subacidulum, qui etiam in ipso lithiasis tormento solatur afflictos, tribus quatuorve cochlearibus assumptus. Meracior ergo est, qui supernè à ramis, quàm qui infernè à trunco fluit. Aquosus autem planè, qui propè terram effluit. Hucusque circa modum colligendi citatus Author, plura adhuc de betula & ejus liquore atque virtute & usu, ibidem.

Huic postea jungo illa, quæ Cl. *Dn. D. Andre. Cnœffelius* circa usum & virtutem, in observationibus suis, sibi annotaverat, hoc sensu: Certo quidem constat experimentum hoc ex tractatu *Helmontii de lithiasi*, sed & experientia propria idem confirmat, *primò* in casu, quem illustrissimo Palatino Pomeraniæ, *Domino Dœnhoff* contigisse memini, cui primo balneum, deinde internus usus acidularum vegetabilium è succo betulæ, comminutis & ejectis tam calculis, quam saburra mucaginosa, quasi cruenta, cæteris nihil proficientibus, notabiliter profuit: *secundò* in affectu *Illustriss. Dn Palatini VVeiheri* Marienburgensis, qui, uti mihi fassus est, à pluribus annis, quam primum leviori saltem frigori se exposuisset, molestam urinæ nigræ excretionem passus est. Ex eo vero, quo familiariter mulsum tenue ex succo betulæ loco aquæ simplicis præparatum bibit, jam raro, & non nisi occasione magna irritante, talis comparet rina.

Itaque quotannis succum in magna quantitate comparare decrevi, ut postea cum saccharo & pomo citri, limonadam, seu acidulas vegetabiles in æstate parem. *Huc usque Cnoffelius.* Vide & *Diatr. de lithiasi Gualt. Charleton. cap.*3. à quo & succus betulæ cum sem. dauci fermentatus, pro Illust. Cancell. Regni p. m. præscriptus fuit.

Meminit & hujus liquoris betulæ Clar. *Dn. D. Simon Schultzius*, (*in tertio Anno Miscellaneorum curiosorum obs.*155. de calculi remediis) & adhuc alii plurimi.

Electuarium contra calculum Dn. D. Cn. pro Generoso Dn. Colonello Geiretzki.

♃. *Sanguinis hirci, secund. Helmont. præpar.* ʒiii. *magist. nostr. lithontriptici butyr.* ℈vi. *conf. petroselini. hederæ terrestr.* ana ℥iß. *elæosacch. citri ex recent. extim. cort. extr.* ʒi. *sir. malvæ composs. n. præp.* q. s. M. F. electuarium.

Usus. Manè à lecto surgenti, sumitur quantitas nucis castaneæ, per aliquod tempus.

Essentia lithontriptica & antiarthritica.

♃. ∽ *juniperi, hederæ terrest.* vel quod melius ∽ *nost. lithontriptici* ana ℔ß *extr. rad. saxifrag. bacc. juniperi* ana ʒii. *fol. hederæ terrest. alkekeng.* ana ʒi ⊖*is* ♀*ri* ʒi ℈i. ∘∘ *juniperi* ʒi. *carvi, anisi* ana ℈i.

Commixta digerantur in vitro optimè clauso tamdiu, donec perfectè uniantur, postea filtretur per chartam emporeticam essentia usuique asservetur. In omni calculorum genere. Dos cochl. semis ad i. & ii.

Nota. Lachryma vitis viniferæ mense Martio collecta in calculo renum & vesicæ est remedium sæpè probatum. Dos. ℥iii. bis in die.

Mistura lithontriptica & antiarthritica.

♃. TR*æ* ♀*ri* ℥iii. [*per* ∽ *scil. lith. fact.*] ∽ *Tartari sassafrati* ʒiii. *extr. lithontript.* ʒi. *essent. cort. rec. citri* q. v.

Stent per ♂ & ♎ in digestione, postea filtrentur per chartam Dos à ℈ß. ad ℈i. & ʒi. in liquore appropriato destillato seu vino Rhenano.

Tinctura Tartari.

♃. *Cremoris* ♀*ri albissimi, &* ♀*ri in furno figuli opt. calcinati* an. ℥iii. ∘∘*i* ♀*ri per deliquium facti* ℔ß.

Mixta stent in loco calido tamdiu, donec leni exhalatione humiditatis totum iterum adpristinam siccitatem redactum sit. Ex relicta massa prius in pulverem redacta, extrahatur beneficio V lithontriptici opt. ardentis, & quidem repetita affusione, TRa rubicundissima; spiritus tincti, & prius filtrati, in MB. iterum ad justam TRæ consistentiam abstrahantur. Vires habet aperiendi, incidendi & resolvendi crassos tartareos humores. Hinc in obstructionibus hypochondriorum, arthritide, calculo & morbis aliis diuturnis & chronicis, insignes habet virtutes. Datur à ℈i. ad ℈ii. & ʒi. in jusculo vel vino, seu alio liquore, inde & à sæpè nominato D. D. M. L. pro Regia Maj. fuit præscripta. Maximè in colica nephritica, sub hac formula:

♃. *TRæ* ♀*ri* ʒii. ∽ *carminativi, lithontript.* ana ℥ß. ʒii. *elæosacch. citri ex cort. extim. & recent. extr.* q. v.

M. Fiat mistura, pro S. R. Maj. Dos. cochl. ß. ad cochl. unum, sed parvum.

Spiritus vini Lithontripticus Officinæ Regiæ Warsaviensis, tempore Uladislai VI.

♃. *Fol. hederæ terrest.* m. iv *sem. dauci* m. ii. *rad. petroselini, raphani maj.* ana ℥iß. *fruct. cynosbati* m. ii *nucl. Persic. contus.* m. i. ∽ *avenacei* ℔viii.

Stent in infusione per octiduum, postea destillentur in MB seu VB. ∽ us in prima destillatione prolectus, tingatur cum fol. hederæ terrestris q. s. in colorem viridissimum. Vel

♃. *Hujus spiritus* ℔i. sirupi *violacei* ℥iii. ⊖*lis* vel ∘∘*i* ♀*ri* gtt. aliquot. Et erit simili modo V lithontripticus viridissimus.

Emulsio Nephritica D. D. B.

♃. *Sem. 4. frig. maj. excortic. non rancid.* ana ʒii. *papav.* ʒi. *nucleor. persicor. purgat. cerasor. amygdalor. amar. decort.* ana ℥iii. *decoct. hordei cum sem. dauci præparat.* ℥iv. *aq. petroselini. liquor. betulæ still.* ana ℥i. Fiat emulsio. Adde *sir. seu julap. è succo betulæ, de althæa Fernelii* ana ʒiii. *oculor.* ♋*i præparat.* ʒi. *spir. fragor.* gtt. aliquot. M. Sig.

Milch auf die Nacht auf 2. mahl.

Infusio

Infusio Ligni Nephritici.

℞. *Ligni nephritici veri & in particulas parvas prius concisi* ℥ iv. *liquoris betulæ purificati (seu vini Rhenani* ℥ xxxij.

Macerentur simul & tamdiu, donec liquor infusus colorem cœruleum dilutiorem contraxerit. Adde *sacchari citrati* ad placitum in difficultate urinæ, & dolore nephritico, mirabiles experiuntur effectus ex hac infusione ij. qui assidue eâ utuntur.

Dosis ℥ iv. manè tribus horis ante prandium, per 14. dies. Sunt qui potum ordinarium atque vinum ea diluunt.

Hanc infusionem, (quæ gratissimi est saporis) per aquam fontanam seu acidulas Egrenses, sibi ipsamet parare solita est Regia Majest. p. m. Uladislaus IV. Dominus meus clementissimus.

Ludum Cnœffelianum Com. Secreti præparatio Paracelsi & Helmontii.

Nemo miretur, me oleum Ludi *Cl. Cnœffelii*, cum illo, quod ab *Helmontio lib. de lith. cap.* 3. §. 28. & ante illum à *Paracelso lib. de morb. tartareis, edit. Germ. cap.* 20. *p. m.* 314. & *tractat.* 2. *cap.* 1. *p.* 485. describitur, sub uno titulo, & una præparatione, hic comprehendere, cum tamen Medici insignes & quamplurimi Paracelsi & Helmontii ludum ex solo & uno subjecto, extrahi velint. Sed incidit in mentem, quod Author noster quandoque *mihi & Cl. Dn.D. Paulitio p.m.* narravit; cum nobis lapidem quendam pallidi coloris, magnitudine pollicis & formæ tabulatæ monstraret, dicens, *hic est verum ludum Helmontianum, mihi ex Brabantia transmissum.* Sed non solum hic lapis talem habet virtutem, calculos in corpore humano comminuendi, sunt & plures lapides saxifragi, qui eandem habent facultatem. Et uti Helmontio concessum erat, eligere sibi saxifragum, in territorio Antvverpiano, quem Paracelsus fortè nunquam vidit, neque in illis terris fuit, sic & mihi potestas permissa est hoc faciendi, & eligendi saxifragum, qui in Prussia & mea villa, non procul ad ripam fluminis Nagot invenitur. Hic solum agitur de præparatione, quæ primò beneficio liquoris alicujus Ilkahestini instituitur, prout ludo meo composito fieri solet, & cum Helmontiana una est. *Hæc erant verba Domini Authoris nostri.* Jam sequitur ergo ejus compositio.

℞. *Lapid. lyncis (alias ludum nostr. vocatum,) Judaici, spongiæ, cancrorum & aëtitis* ana q. pl. Pulverisatis & opt. contritis, & in alcool quasi redactis affunde ⁓ ⊖*is nost. ad supereminentiam trium digitorum.*

Stent in digestione tamdiu, donec videris spiritum assumpsisse, quod potuit, tunc modica inclinatione, quod clarum est, effunde; affunde novum spiritum, donec vel totum, vel magnam partem solveris. Celerius expeditur extractio, si ista prius fuerint calcinata, quod alias omittitur. Solutiones seu extractiones in vitrea concha coagula, si liquorem vis perdere, sin minus destilla, & abstrahe ⁓ ⊖is, ad siccitatem usque. Coagulum contritum, exactissimeque levigatum solve deliquio, in cella, vel alio loco humido, coagula denuo & solve, idque dum nolit amplius cogi & siccescere. Oleum hoc per deliquium paratum hermetice claudatur in ovo philosophico, & observato ignis regimine, stet tamdiu in digestione, donec abeat in formam pinguedinis instar liquescentis, Dosis hujus olei ludi est gutta una usque ad vi. & x. ex vino albo præbita. Frangit & atterit omnem calculum totius corporis, hinc convenit & podagricis. Plura de virtute hujus quære in Helmontio de lithiasi.

Præsentissimum hoc remedium à Paracelso primò inventum, (*lib. de morb. Tartar. cap.* 20. *tom.* 1. *pag.* 314. & *tom.* 2. *de Tart. fol.* 485. *German. edit.*) & ab *Helmontio lib. de lithiaſ. cap.* 3. item in *Libavii Syntag. arcan. chim. tom.* 1. *lib.* 3. *cap.* 24. *Untzero de lith. & Cunrado Kunrad. in medulla destillatoria p.* 148. descriptum, vocavit Clariss. D. D. A. Cnœff. *Oleum lithontripticon*, quod in S. R. Maj. Subcamerario, Illust. Dom. Theodoro à Cœhnoff expertus est, in dolore renum & inguinum & hærente urina, quam mox copiosissime cum uno & altero tophulo ejecit, sub hac formula:

℞. *ôoi hujus lithontriptici* ℥ ß. ⁓ ♎ *ris & melissæ an.* ʒ j. ∇*æ nost. arthritic. intern. in forma julapii seu acidularum absque sir. violaceo s. q.*

Dosis hujus mixturæ ʒ iij. primis diebus, mane & à meridie in jusculo carnis seu cerevisia calida sumendæ, usque dum dolores remiserint, reliquis diebus tribus vel quatuor sumitur saltem mane, & semel in die.

Liquor Lithontripticus.

In defectu hujus medicamenti antea præscripti, Cl. Dn. D. A. Cn. aliquando & sequentem substituit liquorem.

℞. *Ocul.* ♋, *lap. judaici, lyncis, spongiæ, aëtit.* ana q. v. scilicet ʒ j. Pulverisatis affunde ⁓ ⊖ *li philosophici* ℥ i ß.

Stent in digestione ad totalem quasi dissolutionem. Solutioni filtratæ postea addantur ⁓ ⊖ *li rectificati ord.* ʒ ij. Misce.

Dosis gut. ix. usque ad x. in brodio vel vehiculo convenienti.

Arcanum sanguinis hirci contra calculum.

Aliud adhuc medicamentum specificum contra calculum possidebat p. m. Cl. Dn. D. A. C. ex sanguine nempe hircino prius præparato, quod

℞. *Sanguinis hirci, secundum Helmont. præparati, magist. lithontriptici nostr. descript. ana* ℥ ß. *sacchari albissim. pulv.* ℥ j. *essent. citri ex cort. extim. rec. extr.* ad pl. M. F. pulvis. Dos. ℈ ij. ad ʒ j.

Sanguinis hircini & capræ passim apud Authores fit mentio, de quo vid. *Henr. Petrai Nosolog. Dissert.* 40. Meminit & hujus *Vidus Vidius l.* 10. *cap.* 20. *Joh. Arculanus, Heurnius, Sanctorius lib.* 15. *cap.* 4. *Rondeletius in Consil. Craton. Consil.* 150. *Lælius à Fonte, in Consult.* 84. *Cæsalpinus lib.* 3. *cap.* 29. *Pract. Forest. in schol. ad Observ.* 25. *lib.* 24. *Mich. Paschalius lib.* 1. *meth. cur.* 47. *Renodæus lib.* 3. *cap.* 3. 15. *Borellus Cent.* 2. *Observat.* 88. *R. P. Athan. Kircherus, lib.* 3. *de magnet. Kyperus in Instit. Phys. lib.* 5. *cap.* 2. *§.* 7. & alii quamplurimi: præsertim verò ille magnus Medicus *Helmontius*, qui & in pleuritide hoc remedium commendat. Et *Osvvaldus Gabelkofer. in lib. Medic. Wurtenberg* medicamentum quoque egregium ex sanguine hircino contra calculum renum conficere docet. *Scaliger Exerc.* 344. *nu.* 8. ait: Hircinum sanguinem frangere in renibus ac vesica lapidem, tam verum est, quàm solem meridie lucere: quamplurimos enim ejus vi comminuimus. Verum ita simpliciter fieri nequit, nisi hircus seu capra lithontripticis herbis prius fuerit pastus.

Præparationem sanguinis hirci inveniet B. L. apud *Helmont. in tr. Pleura Furens* §. 32. item apud *Zvvelfer. in animadv. in Pharm. Aug. p.* 419.

Lapis Nephriticus factitius Internus.

℞ *Magisterii crystal. montan. n. descr. lithontript. nostri ana* ℥ß. *ocul* ♋. *cum infus. lign. nephrit. præpar.* ℥ j. *petroselini adhuc humidi & recenter facti adtingendum colore viridi* q. s. Misceantur, & cum mucilagine tragacanthæ per infusionem ligni nephritici facti q. s. Fiat massa, ex quâ postea formentur lapides signati instar terræ sigillatæ, vel alterius cujusdam formæ.

Hic lapis omnem calculum in corpore humano atterit, & cum urinâ expellit.

Dosis à ℈ j. ad ℈ ij. vel ʒ j. in liquore convenienti prius dissolutus, vel in pulverem redactus.

Lapis Nephriticus factitius externus.

℞. *Vitri ♃ni*, *ex minii* part. ij. & *silicum fluviatilium pulverif.* part. j. *parati*, *☉ri purificati* ana ℥ iv. Uniantur fusione in ✠bulo, materia adhuc liquida effundatur supra tabulam cupream calefactam, à lateribus argillâ munitam; & sic habebis lapidem vitri instar splendentem, qui lumbis & regioni renum applicitus, eundem cum lapide nephritico naturali præstabit effectum: de quo Auctores inspiciendi. Omnem enim intemperiem calidam renum emendat, & in gonorrhœa virulentâ auxilium est rarum: quod etiam tabula ex ☉ro solo fusa aliquando præstare solet. Sunt qui vitrum ♃ni pulverisatum & sacculo inclusum regioni lumborum applicant, sicque eundem sentiunt effectum.

Nerium, vid. *Oleander*.

Nerprunum, vid. *Rhamnus*.

Nicotiana, vid. *Tabacum*.

NIDUS AVIS.

Nomina. Orobanche affinis Nidus avis *I. B.* Orchis abortiva ruffa sive Nidus avis *Park.* Satyrion abortivum sive Nidus avis *Ger.* Orchis abortiva fusca *C. B.*

I. B. Caulem surrigit modo singularem, modo duos vel tres, pedales aut cubitales, albicantes; foliis vestitos concavis, pellucidis, striatis, neutiquam acutis, sed obtusis, superna parte quodammodo cordis formam exprimentibus: quorum summa florum thyrsus orchidum modo & forma occupat coloris helui aut pallidi, qualis & foliorum tabidorum? ac occlusi quidem è brevibus pediculis, ad quorum exortum foliola parva, singula sese exerunt: ubi vero se aperiunt, orchidum modo hiant. Galea exigua sub qua pistillum breve cum apiculis albicantibus, quod utrinque ad latus bina foliola cingunt: Labellum magnum, ima floris occupans, cavum intus: nullus odor notabilis. Dehiscentibus floribus utriculi pulvisculorum succedunt striati, angulosi, residuis florum petalis marcidis insigniti. Radix crassis fibris, succulentis, fragilibus tota perplexa, nidorum avium structuram imitans quorum extrema obtusa observavimus. Sapor, radicis ac totius plantæ amarus horridus.

In Sylvis & opacis invenimus in Cantio prope Maidston oppidum, inque Suffolcia non longe ab Aldeburgo: in transmarinis etiam montibus & sylvis opacis reperitur. *Raius*.

Detersiva & vulneraria hæc reputatur planta, si extus applicetur.

NIDUS AVIS ESCULENTUS.

Nidus avis esculentus qui ad Europæos à Siamensibus ac variis peregrinatoribus demandatur, figurâ suâ craterem rotundum non malè exprimit, est autem substantia sicca & alba quam credunt in nidos sic congestam ab Alcedine Indicâ, è cujus rostro ad modum salivæ spumosæ, eo tempore quo mares & fæminæ invicem coïre appetunt, eructatur, ac solis calore induratur. Sapor horum nidorum nullus prope est, substantia glutinosa. Chinenses eorum sunt avidissimi, ac cum Zingibere decoctos comedunt. Idonei creduntur pro ægris convalescentibus restaurandis, ac ventriculo corroborando.

Hæc è vulgari de *nido avis* opinione, at verò de iis aliter Nobiliss. D. Rhedi in suis *Experimentis Naturalibus*. Antiquis in usu fuisse nidos avium quarundam notissimum est, ejusque rei mentionem faciunt Hiera Cappadox, nec non Andromachus & Asclepiades apud Galenum: at verò, ut cibi loco inservierint hi nidi, id vero non memini me unquam legisse, vel audivisse: atque adeò existimo, ingeniosam hanc inventionem, soli hodiernorum ingluviei deberi, quæ novitatis semper avida, tantò cuncta magis æstimat, quantò locus ex quo ad nos deferuntur magis distat. Dantur aviculæ hirundinibus non multum absimiles quæ in scopulis mari Coccincinæ imminentibus nidos struunt exiguos, coloris subalbi, ex materia ichthyocollæ non absimili. Hi nidi à rupicolis illis avulsi quamplurimo veneunt, ad nobilitanda convivia; minus solennia, adeoque vilia futura, nisi hoc novo genere ferculi condirentur; illecebrosi sanè saporis, si ab ingenioso coquo ex præscripto artis præparetur. Modus præparandi hic est: Nidos in jus vituli vel capi probè decoctum mittunt, usque dum macerati emolliantur, inde in hoc jure illos decoquunt, & postea butyro, caseo, & vario genere aromatum condiunt; & hactenus quidem nihil quod dicam habeo. At vero ubi hunc cibum efficacissime & tuto prodesse volunt illis qui cum Petroniano Polieno *neque puero neque puellæ bona sua vendere possunt, lorumque in aquâ non inguina habent*; dicere cogor. *Nugæ profectò majores fabulis & nugis quas aniculæ ad focum fila ducentes narrarunt unquam.* Nimis profectò sibi blandiuntur qui in hoc tali medicamento spes suas ponunt: quod si mihi non credunt, periculum ejus rei faciant, ut jam antea in simili occasione fecerunt nonnulli.

NIGELLA.

Melanthium, *Gith* Plinio, recentioribus *Nigella* à seminis colore nigro dicta, foliis tenuiter dissectis, flore magno, conceptaculo itidem seminis magno, membranaceo, in plura loculamenta quinque plurimum, diviso, singulis loculamentis summa parte corniculatis, à reliquis pentapetalis distinguitur.

Vires. Semen nigellæ præcipue in usum Medicum venit: in mucilagine scil. pulmonum resolvenda & expectoranda lacte augendo, urina ac mensibus ciendis, morsibus venenatis corrigendis. Specifice, in febribus quartanis & quotidianis. Extrinsecus crebri usus est in cephalalgia sedanda catarrhis exsiccandis, in cucuphis, epithemat. &c. applicatum. *Schrod.*

Radix sistit proprietate sua hæmorrhagias, si dentibus masticetur, naribusque imponetur. *Idem.*

Exprimitur ex semine isto oleum, quo imperiti pharmacopæi plerique pro oleo nardino non absque gravi utuntur errore.

Viride excrement tiam humiditatem plurimam habet, ob quam non nisi cum periculo intus sumitur, ut Tragus monet, ideo (inquit Casp. Hofmannus) ut semen carvi post ablutionem laboriose siccari debet: ita Melanthium quoque, quam ob causam frictum potius quam crudum in catarrhis & coryzis usurpatur, frixa aut ustulata incredibili successu in catarrho aut coryza usurpatur: in his casibus commendo hunc nodulum.

℞. Sem. nigellæ tost. styrac. calamit. ana ℈j. ambiæ grisiæ gr. ij. m. ac inde syndoni rubræ f. l. a. nodulus subinde naribus admovendus *Sim. Paulus.*

Ad amissum odoratum, ℞. Nigellæ romanæ q. s. redigatur in pulverem, & cum oleo veteri subigatur in mortario. Ex hoc liquore, capite supino & ore aqua pleno immitte in nares attrahendo spiritum. *Galenus.*

Nobi-

Nobilissimam Dominam à gravi coryza liberavi, postquam ei illud errhinon cujus in historia majoranæ facta est mentio commendavi hunc nodulum.

℞. Sem. nigellæ tosti ℥ i ß. abelmosch. carvi, foliorum majoranæ ana ʒ ij. styrac. calamit. tabac. ʒ j. ambræ grisea gr. VII. olei ligni rhodii gut. iij. m. f. s. a. Nodulus, quo postea catarrhis valde obnoxia se ab eis præservavit. *Sim. Paullus.*

Nigellæ flores, quamvis cærulei sint si manibus chartæ aut linteo eos affrices colorem pulchre viridem reddunt, D. Merret. Observ. in Anton. Neri. p. 388. *Raius.*

NIGRICA FABRILIS.

Nigrica Fabrilis, seu *Plumbum Nigrum* officin. invenitur in fodinis; mollis est, sed tamen consistentiæ firmioris, lævis & splendens, non petrosa, in frusta variæ magnitudinis divisa. Refrigerat, siccat, repellit. Usus præcip. adversus Strumas, tumoresque, frigidos & phlegmaticos. Optima censetur quæ in Anglia invenitur, quæ in Hispania adfertur fragilis est, pessima quæ ex Indiâ Orientali advehitur.

NITRUM de eo vid. sub titulo *Sal.*

NOCTUA.

Noctua (quod noctu canat & volet) γλαύξ, Minervæ sacra, (à glauco oculorum colore.) *Charleton.*

Ejus *Caro* curat paralyticos & melancholicos. *Cinis* noctuæ integræ nec deplumatæ in fauces immissus anginæ apostema generabiliter aperit. *Fel* ad maculas oculorum valet. *Pinguedo* aciem oculorum acuit. *Schroderus.*

NUCAMENTUM, vid. *Iulus.*

NUCES CUPRESSI, vid. *Cupressus.*

NUCISTA, vid. *Nux Moschata.*

NUCLEI PINEI, vid. *Pinus.*

NUCULA TERRESTRIS, vid. *Bulbo Castanum.*

NUMMULARIA.

Nummularia à foliorum figura rotunda nummi æmula dicta, flagellis reptatricibus, floribus è foliorum alis exeuntibus, loco natali in aquosis, ab aliis hujus generis distinguitur.

Nomina. Nummularia *Germ.* vulgaris *Park.* major lutea *C. B.* num. sive centimorbia *J. B.*

Longis sed tenuibus viticulis angulosis, è geniculis fibras longas demittentibus proserpit: quibus ex brevioribus intervallis folia bina opposita adnascuntur, subrotunda & nonnihil crispa gustu vehementer citra morsum siccante adstringenteque: ex quorum alis, flores ampli, flavi, quinque foliis acuminatis compositi (quæ tamen ad unguem juncta sunt, ut flos integer decidat) totidem in medio staminibus cum suis apicibus luteis stylo tenui non capitato vasculo seminali insidente, pediculi florum semunciales aut longiores, ex alis foliorum singulis singuli exeunt, ut ad singuli genicula bini plerunque flores sint. In nonnullis ramulis terna folia & totidem flores ad singula genicula observavimus. Delapso aut marcescente flore calicis folia connivent ut in convolvulis, & vasculum seminale rotundum, admodum exiguum, semine intus minutissimo & vix conspicuo refertum occultant.

Juxta scrobes & fluenta, aliaque ligua loca provenit, subinde & in humidis reperitur sylvis, ut recte J. Bauhinus, à Maio Mense in multam æstatem floret.

Vires. Sicca est & adstringens, vulneraria è præcipuis. Flores & folia trita & imposita vulnera & ulcera quævis glutinare valent.

Eadem cum vino sumpta dysenterias, ventris imbecillitates, fluxusque ac humiditates sanant. Conducunt & ad sanguinis rejectiones, profluvia muliebria, & ad omnia interaneorum vulnera & ulcera, potissimum pulmonis. Commendatur & in Scorbuto. Præcipuam autem vim ejus esse dixit Matthiolus ad puerorum enterocelas tum illitæ, tum in pulvere haustæ. *Raius in Hist. Plant.*

NUTRITIO

In Præparatione Medicamentorum.

In *Nutritione* duo concurrunt, 1. *Nutriens*, id est liquor aptus scopo quem imbibere debet recipiens seu Nutriendum, unde & insuccatio, imbibitio, impragnatio, inebriatio audit. 2. *Nutriendum* seu quod poris suis recipere uniendum intime liquorem debet, atque vi legum nutritionis, cùm fiat per similia, etiam hic requiritur ut liquor sit similis, homogeneus, unde hoc fundamentum est etiam Pharmaceuticæ: similia similibus nutriuntur, solida humidis pro diversis usibus.

Sic enim *nutritio* (1.) *corrigit*, ut vis quædam seu virosa, seu alia mitigetur, quem in finem semen coriandri & radix ari imbibuntur aceto, ut & ipsa radix angelicæ, vel carlinæ, item cortex radicis esulæ, quæ omnis præparatio usibus internis eadem magis aptat. Sic & vulgatissimum est & exemplum, ut amylum cum 🜄 i imbibatur aliquoties, ut eò magis hinc lævigari & impalpabile reddi in pulvere cyprio possit. Sic etiam vitrum ☿ii corrigitur à nonnullis imbibitione cum spiritu vitrioli.

(2.) *Nutritio lævigat.* Qui usus est mechanicus, solidis proprius, non pulverisatis. Sic in usu est Germanis *das Oeltrancken* dictum sive charta imbibatur oleo, sive lignum ipsum, quod in pavimentis solent nonnulli, ut alia taceamus. Par ratio est in officinis chartæ inceratæ pro operculis electuariorum &c. Ita enim partes oleosæ complanant magis particulas hispidas, minusque firmiter cohærentes.

(3.) *Nutritio viribus imbuit.* Sic stercus asini imbibitum succo urticæ ad hæmorrhagias & sputum cruentum prodest. Sic aloe rosata, violata, vires laxandi impetrat majores, easque correctas; & hâc præstantior longè sennata martialis. Sic sarcocolla vires demulcendi accipit à lacte. Imò id quoque valet de perfumatione, quando stratum super stratum fit in persumandis seu odore grato imbuendis chirothecis, beneficio olei jasmini & odoratorum aliorum. Sic linteamina spermate ranarum aliquoties imbuta & exsiccata vires acquirunt ad erysipelas tollendum. Linteamina sanguine asini imbuta ad melancholiam, sanguine leporino ad dysenteriam sistendam usurpantur. Tacemus sparadrapa varia, imbuta efficaci vi medicamentosâ hàc illâ.

(4.) *Nutritio tingit*, seu tincturam impertit. Spectat huc torna solis, seu linteamina succo heliotropii imbuta; par ratio est, si cum succo mororum aliisve inficiantur, intincta & exsiccata. Sic & hepaticum rubrum nil aliud est, quàm pulvis crystallorum tartari, nutritus seu imbibitus Tincturâ sandali rubri. Par ratio est rosæ vitæ mineralis, lapidis prunellæ tincti, & similium è chimicis.

(5.) *Nutritio miscet & diffundit*, *seu dissociat.* Hujus rei exemplum insigne præbent varia chimicorum opera, inprimis præparatio mercurii dulcis, ubi mercurius sublimatus quasi nutritur & imbibitur mercurio vivo

vivo ana, additâ ad moderandam ficcitatem & impastationem urinâ, vel aquâ simplici potius. Sic etiam miscet & diffundit Olea expressa, exemplo olei olivarum, destillari enim minus potest, nisi imbibatur lateribus frustulatim discussis & candefactis; ita verò hæc frustula imbibita oleum hinc penetrans præbent. Par ratio est spiritus salis, in globulis, aliisque similibus, ubi terreæ particulæ deglutiunt quasi & intimè sibi applicant partes salinas, mediante impastatione, quæ aliàs fluorem nancisci renuunt.

6. *Nutritio solvit*; quod exemplo amalgamationis ad oculum clarum est, ubi mercurius ad leges solutionis, majori dosi, v. g. octuplâ, receptus, ℨij. auri quasi deglutit, devorat, atque cum eodem soluto per intima miscetur. Pertinet huc etiam mercurius coagulatus, id est, plumbum imbibitum mercurio, quod & in processibus alchimiæ locum non rarò habet, ubi nutrire jubent Philosophi aurum, argentum &c. Ut taceamus elæosacchara, balsama & similia, quæ itidem nutritione gaudent.

In singulis formalis quasi ratio illa quoque adest, ut id fiat aliquoties, seu repetitis vicibus, successivâ imbibitione, & exsiccatione, cum aliquâ tamen latitudine, quod ex dictis claret. *Wedelius.*

NUTRITUM vid. *Unguentum.*
Nux JUGLANS, vid. *Juglans.*

NUX MEDICA.

Sic dicitur quod ad Medicos usus apud Indos non parum adhibeatur est fructus magnitudin. castaneæ, durissimus oblongus, coloris ex flavo-rubescentis ex insularum Maldivarum deciduus. Partum accelerat, secundinas educit, cerebrum corroborat, & epilepticis confert, intus assumtus.

NUX METELLA.

Nomina. Nux vomica *Ger. Park.* vomica in officinis *C. B.* vomica vulgo offic. compressa, hirsuta *I. B.*

I. B. Nux vomica perperam vocatur hic fructus cùm vomitum non moveat. Est ea orbiculata, nummo aureo quem scutatum vocant æqualis, subinde minor, compressa, calamum scriptorium vix crassa, tenera & tactu molli superficie, villum holosericeum imitata, coloris ex cælio cinerei, & vario lucis objectu renidente, umbilico utrinque medium occupante, sed altera facie expressiore. Villus derasus comminuto adianto similis quodammodo Cordo teste. Fissa in geminas abit crustas duritie fere corneâ; coloreque ex fulvo candicante, sapore insigniter amaro. Ipsa substantia tritu & contusu contumax, adeo solida lentaque est, nec nisi probè siccata frustula, & ea quidem vix ac ne vix contundi seu in pulverem redigi apta. Cum in duos orbiculos finduntur uterque in orbis circumferentia exiguum foramen habet, quo continetur (ut annotat Cordus) germinaturæ & ex semine hoc sato exituræ plantæ rudimentum, exiguo pediculo & veluti parvo Tiliagineo aut hederaceo, venoso, duplicique folio constans, tam exquisita perfectaque figurâ, ut cum veri folii consummata forma de perfectione certet. Ejus unica tantum pars, hoc est, pediculus prædicto foramine vel caverna continetur foliola vero duplicis fructus commissurâ clauduntur.

Reperitur sed rarius formâ oblonga.

Nonnulli nucem vomicam radicem esse opinati sunt, sed erronee: at neque fungus est, ut aliis videtur: fructum esse ex descriptione patet, verum an arboris, an herbæ incertum.

Nucem Metel Arabum nonnulli cum nuce vomica eundem esse, volunt, verum descriptiones ei non conveniunt.

Vires & usus. Nux vomica narcotica est, virulenta & vel opio deterior, in pulverem redacta & cum cibo exhibita canes & feles interimit; exempla habes apud & Gesnerum & J. Bauhinum. Quibus addemus ea quæ nobis communicavit D. E. Hulsius, excerpta ex Antonii de Hude centuria observationum obs. 50. duas (inquit ille) nuces vomicas, in frusta incisas, pani butyrato mixtas cani apposui, qui ea avide devorabat? post semihoram ingurgitabat se ossibus & cartilaginibus coctis sed alterâ elapsâ semihora tremebat totus, de loco in locum discurrens: erectus stare haud potis erat nisi fulcro innitens: rigore & convulsionibus crura afficiebantur: tertia semihora finita ut mortuus corruit? brevi postea respirare cæpit celeriter, & adjutus pedibus insistebât: ad minimum rumorem horrere videbatur, & celerius respirare. Hoc in statu per quartam semihoram superstes mane canis, & tandem subito moritur. Dissecanti mihi canis cadaver hæc occurrere phænomena. Stomachus ingurgitato cibo refertus erat admixtis nucis vomicæ segmentis, quæ nullam mutationem passa videbantur, quam quòd molliora essent: idem acciderat segmento per idem temporis spatium in aqua calida detento porro stomachus, œsophagus & intestinum naturali constitutioné gaudebant chylo: pulmones solito rubicundiores, & cordis ventriculi ejusque auriculæ debito tumidiores erant. Ex dissecto cordis ventriculo dextro, vena cava ascendente stricta magna sanguinis copia effluebat, in thoracis cavitate statim coagulans. Circa cerebrum nihil præter naturam notare potui, felis ab assumpta nuce vomica aliquandiu in aqua macerata, & partim excoriata iisdem symptomatis impetebatur ac prædictus canis, ut & alius canis, qui tantum reliquias à fele prætermissas devorabat. Defuit occasio investigandi dosin hujus nucis vomicæ requisitam ad animal interimendum. Ex observatis patere putem hanc nucem virulentam potissimum inficere fluidum cerebrum nervoque irrigans: hinc enim inquietudo, rigor convulsiones, horror, tremor & respiratio inordinata facile derivantur. Prædicta symptomata me ab usu hujus nucis in homine absterrent. Licet bestiis non hominibus eam noxiam statuant quidam. At statuant illi quid velint, mihi minime dubium est quin eosdem in homine haberet effectus? avibus certe non minus perniciosum esse constat quam bestiis: nostrates enim ejus pulvere carnibus inspersо corvos, cornices aliasque aves noxias inescare & perdere solent. Adolphus Occo in sua Pharm. testatur Julium Alexandrin. ad se scripsisse. Nucem vomicam ablegandam, nec ad compositionis illius usum admittendam quippe adversaturam semper naturæ humanæ, nec quicquam tamen interea unquam commodi allaturam, quæ doctissimi viri Sententia (inquit J. Bauhinus) nobis perplacet; nec quenquam hactenus vidimus, qui suo experimento aliquid laude dignum illorum usu perfecisse prodiderit. Hinc non immerito nuperi Medici in Pharmacopæis suis in electuarii de ovo (quod olim ingrediebatur) descriptione eam omiserunt.

Si pulverem nucis vomicæ velis ea radula deterenda est, nam in pila tundendo ob corneam substantiam comminui nequit. *Raius.*

NUX MOSCHATA.

Nux moschata sive myristica recentioribus dicta veteribus incognita, nonnullis (ut C. Bauhino) creditur. J. Bauhino, ut & Gallandino, Comacum Theophrasti, Cynnamum & Caryopon Plinii esse videtur. Idem & Chrysobalanon Galeni esse suspicatur.

Ob

Ob florem fructui contiguum, & fructum lanuginosum, pulpa densa aliasque convenientias, arborem hanc ad pruniferas potius quam nuciferas referendam censeo, & malo persicæ non nuci juglandi subjungendam. A reliquis autem hujus generis distinguitur triplici fructus integumento, nucleo ovato exterius rugoso, pulpa interiore venis flavo rubentibus variâ, aromaticâ.

Vires. Nux moschata subastringit, stomachica est, cephalica & uterina: flatus discutit, coctionem promovet, halitum fœtidum oris emendat, fœtum recreat, lipothymiæ ac palpitationi cordis succurrit lienem minuit, alvi fluores compescit, vomitum sistit, urinas ciet, visum etiam acuit. Ætius pulmonibus officere scribit.

In dysenteriis aliisque fluxibus nux moschata merito celebrari potest, quandoquidem diversas facultates, omnes in hoc affectu necessarias continet. Ejus oleosa substantia illinit intestina, ne radantur ab acribus humoribus, & dolores lenit: aromatica qualitas, in aereo spiritu consistens, partes nobiles penetrat, & mirifice corroborat: terrestris pars adstringit & exsiccat ulcera cicatricemque inducit. Fab. Hildanus lib. de dysenteria cap. 10.

Nuce moschata saccharo condita utuntur Brachmanes in omnibus frigidis cerebri morbis, paralysi & aliis nervorum & uteri affectibus, quin & cardiaca censetur. Jam à multis annis ad nos adferri cœperunt ex Indiis nuces moschatæ saccharo conditæ pro bellariis ad epulas lautiores. Delicatiores etiam nucamento seu exteriore cortice viridi delectantur solo, eumque ipsi nuci præferunt, dum plane est immaturus, tam propter odoris suavitatem, quam propter saporis adstringentis, atque ob id stomacho amici jucunditatem. Docuit interea usus non omnino innoxias esse istas delicias, neque tantum quando sine, sed quando cum suis nucibus sumuntur. pollent enim, eaque insigni facultate narcotica, qua frequentiore aut largiore usu soporosos invehunt affectus. Hinc non dissimile veri est quod tradit Dom. Tavernier, nimirum, cum hæ nuces maturescere incipiunt Aves paradisiacas harum vescendarum avidas magnis gregibus ad Moluccas insulas convolare, non secus ac turdos vindemiæ tempore in Galliam; nec tamen deliciis suis impune fruuntur, nam cum fructibus hisce ad satietatem se ingurgitarunt, vertigine correptæ in terram velut ebriæ decidunt, ubi jacentium crura formicæ brevi comedunt.

Nuces ipsas siccatas (immoderatè sumptas) eadem facultate donatas esse comprobat Historia quam narrat Lobelius: nimirum se in Anglia vocatum ad generosam Matronam prægnantem, quæ cum summo desiderio avide duodecim nuces moschatas tanquam panem commanducasset, incidit in delirium vel potius ebrietatem, sed post impetratam quietem & somnum copiosum, repellentibus capitis admotis, convaluit.

Vulnus cujusdam militis cito consolidatum ab usu nucis moschatæ interne sumptæ refert Tachenius in lib. de morborum principe p. 110. hic fructus etiam celebratur à le Febvre & à Wedelio in vulneribus consolidandis. J. Bauhinus cum in Apenninis montibus frigidam avidius bibisset subito incidit in insignes vesicæ dolores flatibus in scroto vexantibus accedente tumore, sine tamen ulla hernia præcedente. Cum existimaret se in monte præ doloribus periturum, itineris socius Osvvaldus Gabelcкover amice obtulit nuces moschatas, quas secum habebat. Devoratis quatuor subito per D. g. & hoc remedio liberatus fuit à doloribus, atque iter perfecit sospes & incolumis. Memorabile in primis experimentum ad paralysim partium deglutitioni inservientium nux moschata masticata & deglutita est egregia. *Etmull.*

Exprimitur ex nucibus recentibus contusis & in sartagine fervefactis Oleum 1. communi, ad multa utile verbi gratia, ad ventris tormina & dolores nephriticos (in liquore calido exhibitum) ad tormina infantium umbilico inunctum, ad nervorum articulorumque diuturnos dolores à frigore excitatos Extrinsecus conciliat blande somnum temporibus illitum.

MACIS.

Macin seu secundum involucrum nucis myristicæ cum macere Græcorum confundunt è recentioribus Botanicis non pauci, vicinitate nominum, ut verisimile est, inducti: cum tamen hæc duo multum inter se differant. Macer enim cortex est radicis in Malabar nascentis substantiæ frigidioris & terrestrioris, & ob id sistendis alvi fluxibus destinatus. Macis è contra tegumentum nucis indicæ, & quidem egregie aromaticum est, multoque & spirituoso calore plenum, unde & adversus frigidos affectus, itemque venenatos solet usurpari.

Macis autem ille priusquam ex pleno maturuit, & adhuc colore est elegantissimo coccineo conditi apud suos sale & aceto solet, & inferri primæ mensæ ad excitandum appetitum. Posteaquam vero maturuit macis, adimitur nuci & exsiccatur ad Solem, collectusque cum cura reponitur, servaturque. Odore semper quidem grato est, sed recens mire jucundo: sapore aromatico & suaviter amaro, & qui quandam à se siccitatem ori relinquat. Easdem vires quæ nuci ei adscribuntur; quia tamen partium tenuiorum existit, ideo & operando efficacior, & magis penetrans habetur.

Macis oleum ut oleo nucis quantitate cedit sic qualitate antecellit: magisque commendatur in nervorum affectibus & aliis frigidis morbis: quin & podagram (mirabile dictu) pedi oblitum sanare Cronemburgius refert.

Ad ventum utero inclusum, Accip. Nucem moschatam non vitiosam decid. in partes IV. projice unam super carbones accensos, & fumum accipiat mulier per infundibulum, terque id faciat. Hoc remedio Bonnæ mulierem juvenem curavit *Hartmannus*; Communicavit *D. Hulse.* Raius

Nux Pinea, vid. *Pinus.*
Nux Pontica, vid. *Avellana.*
Nux Regia, vid. *Juglans.*
Nux vomica, vid. *Nux metella.*
Nycticorax, vid. *Noctua.*
Nymphæa, vid. *Nenuphar.*

LIBER XIV.

Continens ea quæ incipiunt à Literâ

O

Obolus vid. sub titulo *Mensura & Pondera.*

Ocellus cervi, idem quod *Elaphoboscum.*

Ochra, vid. sub titulo *Terra.*

Ocimum, vid *Basilicum.*

Ocularis Planta, vid. *Eufrasia.*

OCULI in *Phytologia.*

Oculus seu *Gemma* est tuberculum in arborum surculis unde fit germinatio, unde *inoculatio* insitionis species. *Schroderus* oculos exponit florum prodromos, inque flores explicabiles, nimis restrictè, nam oculus æquè latè patet ac gemma.

OCULUS BOVIS, seu *Buphthalmum* idem quibusdam est quod *Bellis Major.*

Verùm

BUPHTHALMUM VULGARE aliud est & ejus hæc sunt

Nomina. Buphthalmum vulgare *Gerardi.* Dioscorid. *C. Bauh.* Matthioli, sive vulgare millefolii foliis *Parkins.* Chamæmelum Chrysanthemum quorundam *J. Bauh.*

Caulibus cubitalibus & majoribus, tenuibus, & incanâ lanugine obductis pluribus, propter terram rubentibus, ex lignosâ *radice* obliquè exortis, ramosis *folia* adnascuntur itidem lanuginosa, millefolii, denticulata, pinnataque, multò minora, quippe quæ non temerè unciam longitudine superent, odore chamæmeli. In singulorum ramorum fastigio *flos* unicus, chrysanthemi, totus luteus, sive quæ in ambitu sunt folia spectes, sive discum, qui rigidulis apicibus asper est: *Calyx* porrò cui insidet incanus, chrysanthemi instar squamosus est.

Variis Germaniæ in locis hanc plantam observavimus spontaneam; circa Florentiam quoque Italiæ in alveis Torrentum & alibi. *Raius.*

Planta hæc multum continet olei, sed salis essentialis modicum. Detergens est, vulneraria, emolliens ac resolvens.

Oculus cati, vid. sub titulo *Lapis.*

Oculis utilia, vid. *Ophthalmica.*

Ocymastrum Tragi, vid. *Scrofularia.*

Ocymum, ocimum, vid. *Basilicum.*

ODONTALGICA, seu ODONTICA.

Sunt Medicamenta Dentibus, tum mundificandis, tum firmandis &c. dicata, qualia sunt cinis è variis plantis, ossa desiccata, oculi seu lapides cancrorum, cornu cervi, ac concharum omne genus, pumex, lapis spongiæ, alabastrum, lapis specularis, dactylorum myrobalanorum & olivarum nuclei, corallium, sal commune, sal gemmeum, alumen, nitrum, sal, alkali & axungia vitri, tartar. alb. crusta panis. Hisce autem omnibus rite pulveratis admisceri possunt aromata varia, lignum v. g. aloës, rad. ireos, muscus, ambra, mastiche, thus & myrrha. In doloribus dentium valent olea still. caryophyll. baccar. juniperi, item oleum camphoræ ut & spir. vini laudano opiato imprægnatus.

Atque hactenus de Odonticis in genere, jam de iis in specie quatenus in Fasciculo Medicamentorum singularium Clar. Cnoffelii reperiuntur.

Pulvis ad Dentifricia moschatus Serenissimæ *Cæciliæ Renatæ* Reginæ Poloniæ.

℞. *Oryzæ finiss.* ℥iij. *pumic. calcin. & aliquoties in lacte extincti, corallior. rubr. tritor. lapid. silic. calcin. & nuc. mosch. in pulver. redact. ana* ℥j. *rad. ireos pulver.* ℥j. ʒ ij. *alumin. usti, sal. comm. ana* ʒ j. *mosch. & ambr. ana gr. vj. olei rosar. ver. still. gut. iij. fol. auri num.* IV.

Fiat omnium pulvis non admodum subtilis. Mucosos dentes à sordibus purgat, & omnem tartarum corrosivum abstergit, dentes quoque dealbat, & vacillantes firmos reddit.

Pulv. ad Dentifricia alius Ser. Reginæ Ex ord. Dn. D. Teuberi, Medici Ord. Ser. Reginæ.

℞. *Lapid. pumicis pulv.* ℥ß. *corall. rubr. & alb. ana* ʒ ii ß. *aluminis* ʒiß. *rad. ireos flor.* ℥j.

Fiat pulvis non admodum subtilis. Cui adde *ambræ & moschi or. ana gr. v. ol. rosar. stil. ver. ex floribus gut. iij.* Misceantur probè, pulvis in scatula munda servetur ad usum ad dentes purgandos & dealbandos remedium excellens est. Cujus quotidianus usus adhuc in Polonia apud multas matronas observatur.

Not. Ex pulvere præscripto, cum mucilagine tragacanthæ (per aq. salv. facta) fit massa tenacissimæ consistentiæ, ex qua formantur styli dentifricii in umbra lentè exsiccandi. Omnem nigredinem & colorem vitiosum abstergunt, & dentes de novo albos & politos reddunt, si quotidie his fricentur.

Tinctura perbella Ser. Reginæ Cæciliæ ad gingivas tumentes & sanguinolentas.

℞. *Aq. fol. salviæ, quercin. ana* ℥vi. *phlegmat.* 🜔-*lis Ons ana* ℥ iij. *gummi lacc.* (in bacillis) *pulver.* ʒ vj. *aluminis* ʒiß.

Mixta stent in digestione per diem & noctem, postea filtrentur per chartam. Tinctura rubini instar servetur usui. Vires titulus indicat.

Tinctura Odontalgica D. D. C.

℞. *Rad. pyrethri, lign. sassafras ana* ʒ ij. *sem. hyoscyami, caryophyll. massæ pil. de tribus ana* ʒ j.

Incisa & contusa infundantur, in *sp. n. sedativi simpl.* ℥ vj.

Stent per dies tres in digestione vel diutius, filtratæ TRæ adde *extracti sedativi liquidi citrati*, seu *tinct. granorum quietis* ad plac.

Dentibus dolentibus summopere medetur, si dimidium cochlear hujus TRæ in ore per dimidium quadrantem horæ contineatur, postea iterum exspuatur, & si opus est,

est, secunda & tertia vice usus reiteretur. Idem præstat & seq.

Balsamum Odontalgicum.

℞. Ol. stil. caryophyllor. camphor buxi ana ℈ j. *nuc. mosch. express. q. s. pro consistentia balsami*, adde *extr. opii* ℈ iß. *fuliginis splendentis q. s. pro tingendo in nigredinem.*

Fiat balsamum. Omnem dolorem dentium (gossypio exceptum & cavernis impositum) ex quacunque causa ortum, tollit.

Balsamum aliud Odontalgicum.

℞. *Ol. caryophyllor.* ʒ j. in quo dissolve *camphor.* gr. xxiv. adde *ol. nucis moschat. express.* q. s. pro consistentia tandem admiscentur *extr. granor. quietis* gr. xv. *fuliginis splendentis* q. s. pro tingendo. M. F. Balsamum. Odontalgiam subito aufert, quod ipse sæpius expertus.

Balsamum Puerorum dentientium.

℞. *Butyri majalis non saliti* ℥ iv. *pinguedinis gallinæ anatis ana* ℥ ß. *succi expressi cancrorum fluviatil. sedi majoris ana* ℥ iij.

Coquantur in diplomate ad consumptionem humiditatis, in fine adde *sanguinis extracti ex cristis galli* ℈ v. & post unam & alteram reiteratam ebullitionem exprimantur, ubi adhuc admiscere poteris *sacchari canti* q. s. pro dulcedine. M. F. Linimentum pro gingivis infantium.

Massularum aliquot genera in Odontalgia.

1.

℞. *Opii correcti*, *fuliginis splendentis ana* ℈ j. *sem. hyoscyami, camphor. ana* ℈ ß.

Cum *ol. nuc. moschat. expressi* q. s. Fiat massa pro dentibus dolentibus.

2.

Vel ℞. *Gum. tacamahacæ, laudani opiati ana gr. iij. camphor. gr. ij.* cum *ol. caryophyllor.* q. s. Fiat massula.

3.

Item ℞. *⊕-li usti* ʒ j. *opii correct.* ℈ ij *cort. mandrag.* ☍ *philosophor. ana* ℈ ß. *mass. pil. Ruffi* q. s. pro consistentia. Fiat massa.

4.

℞. *Extr. granor. quietis* ℈ j. ♁ *⊕-li anod.* ℈ ß. *camphor. gr.* vi. (in ol. caryophyll. q. s. dissol.) ☍ *nuc. Mosch.* ʒ ß. *pulv. caryophyll.* q. s. M.

F. Massa duriuscula cavernis dentium imponenda. *Granum piperis* in ▽ maceratum & accensum, subito dolores dentium sistit, si cavernis imponitur.

Linimentum ad gingivas tumentes & putridas Cl. Dn. D. And. Cnœffelii.

℞. *Sang. draconis, myrrh. masticis ana* ℈ iß. *croci* ♂*tis, aluminis an.* ℈ j. *mellis rosati* q. s. M. F. linimentum pro dentibus vacillantibus. Adde *ol. jasmini* guttas aliquot.

Remedia quædam pro Dentibus ex Pharmac. Bateana.

Dentifricium Dominarum.

℞. *Crystall. præparati* ʒ i ß. *pulver. laterum, lapid. pumic. ana* ʒ ß. *ossis sepiæ, corallii utriusque ana* ʒ ij. *margarit. caryophyllor. ana* ʒ j. *mosch. gran. iv. M. F. pulv. subtilis, cui adde rhodomelitis q. s. ut f. pasta mollis.*

Dentifricium infantum.

℞. *Butyri recent.* ℥ j. *Anaphromelit.* ʒ *vj. corall. rubr. præparat.* ʒ ß. *f. mixtura s. a.* quâ fricentur gingivæ bis vel ter in die ad dentitionem facilitandam.

Dentifricium Scorbuticum.

℞. *Sal. cochlear. macis ana* ʒ j *salviæ* ℈ *iv. aluminis usti* ʒ ij *sal. decrepitati* ℈ *ij. f. pulv. subtilis cui adde rhodomel. q. s. f. mixtura* pro dentibus fricandis ante usum lotionis sequent.

Dentifricium Scorbuticum.

℞. *Radic. bistort. sem. cochlear. ana* ʒ ij *alumin.* ʒ *j. mastich.* ʒ *iij. coque in aq. font. q. s. ad* ℔ *j. colat. adde rhodomelit.* ℥ *ij. M. f. Lotio.*

ODORAMENTUM, vid. *Suffitus.*

OELUROPUS, vid. *Pilosella.*

OENANTHE.

Οἰνάνθη, τὸ ἄνθος τῆ ἀμπέλε, quod colore & quadantenus odore non sit viti dissimilis, vel potius quod cum vite floreat, & in flore ejus odor qualis in pubescente vite sentitur.

Radicibus tuberosis, è multis glandulis compositis, & loco natali, palustri scilicet & aquoso, ab aliis quibuscunque umbelliferis plantis facile distinguitur.

Nomina. Oenanthe aquatica C. B. palustris seu aquatica Park. item aquatica major ejusdem, Filipendula aquatica Ger. Oenanthe sive Filipendula aquatica I. B.

Vires. Sapore est amariusculo cum levi adstrictione, calidæ & siccæ naturæ, aperientis & adstringentis facultatis. Movet urinam & arenulas extrinsecus & intrinsecus usurpata: aperit obstructiones & expurgat meatus urinarios. *Raius.*

OESYPUS.

Oesypus, Officinis *Isopus* humida, est succidarum lanarum arte detracta & concreta pinguitudo, à quâ emplastrum quoddam à Philagrio descriptum *Oesypatum* dicitur: quod ad lienis dolorem, stomachi & hepatis duritiem, & aliarum partium nodositates commendatur. Emollit enim Oesypus & explet, præsertim ulcera sedis ac vulvæ cum melle & butyro. Sine excelsu calfacit, & dolorem lenit.

Conficiendæ autem *Oesypi* ratio hæc est; lanæ succidæ è collo, fœminibus, & femoribus ovium sumuntur, aquâ ferventi horas octo macerantur, commiscentur, & rudiculâ aut baculo agitantur, deinde fervefiunt quousque in aquam deposuerint totam pinguedinem.

Tum expressis & remotis lanis, aqua illa pinguis ac sordida ex alto in aliud vas ita infunditur ut multum spumescat. Spuma denuo accipitur, atque adhuc tamdiu agitatur in aquâ, donec amplius nullam spumam emittat.

His ita peractis pinguedo collecta in aquâ purâ lavatur, & manibus agitatur, donec œsypus admota linguæ leviter tantùm astringat, nec mordeat & candida spectetur: tum in fictili vase reponitur. Verùm omnia sub fervido sole fieri debent. Nonnulli addunt ad lotionem aquam marinam; sed dictus modus usitatior & melior judicatur. *Renodæus.*

OLEA ARBOR.

Olea Græcis *ἐλαία*, Latinum nomen à Græco factum est, *αι* diphtongo in *e* abeunte, sic ab *ἔλαιον* oleum. Ἐλαία autem à λεῖον, i. e. læve vel lubricum deducitur, aut à λειῶ lævigo, lubrico, quòd producat id quod lævigat lubricatque, videlicet oleum.

Olea prunifera arbor est foliis perpetuis, fructu racemoso, pulpa liquore pingui scatente, officulo duro scabro.

Ex eadem oliva different succi: primum omnium è cruda atque nondum inchoatæ maturitatis, omphacinum vocatur. Hoc præstantissimum; quin & ex eo prima unda præli laudatissima, ac deinde per diminutiones Quanto maturior bacca tanto pinguior succus, minusque gratus.

Optima autem ætas ut jam diximus ad decerpendum inter copiam bonitatemque incipiente nigrescere bacca, Amurcæ color est qui olivam cogit nigrescere, ideo incipiente nigritia minimum amurcæ, ante eum nihil. *Plinius*.

Olivam collectam in tabulatis servandi nec prius quam sudet premendi, morem improbant Cato, Plinius aliique, cum omni mora oleum decrescat Amurca augeatur, addit oleum non tantum minui, sed & deterius fieri. Oleum quidem inde deterius fieri non denegaverim quod oleæ in acervo concalescant prævia quadam ad putredinem alteratione, & amurca forte si in bacca remanserit olei saporem corrumpat; at vero mora in tabulato oleum minui, amurcam augeri neutiquam concesserim, cum amurca aqueus sit tumor & calore facile evaporet; oleum autem cum sit succus pinguis & tenax, non item; sed magnam caloris vim exigit ut elevetur & ascendat, aut dissipetur.

Quapropter (inquiunt) dubitare non debemus, olivam lectam primo quoque tempore premendam. Ergo ut primum districta fuerit oliva, substratis tegetibus aut pannis expandi debet, quo aquositas ex ipsa resiccetur, & à foliis ac virgulis repurgetur; hæc enim commixta olei diuturnitati obsunt. Tum diligenter mundata protinus in torcular deferri & integra in fiscinis novi includi, præloque subjici, ut quantum possit paulisper exprimatur. Postea resolutis corticulis emoliri debebunt, adjectis binis sextariis integri salis in singulos modios. Quod defluxerit in labrum protinus decapulator depleat, & in fictilia labra, huic usui præparata defundat; hoc enim suavissimum est & tenuissimum. Nam æneis & plumbeis vitiatur oleum. Longe melioris saporis est oleum quod minore vi præli quasi lixivium defluxerit. Nam si nuclei confringantur olei saporem vitiant. Deterius est quod ex reliquis fracibus premitur, sed paulo graviore pondere. Hoc tortivum non male dixeris oleum sed tertiatione multo deterius oleum exit.

De Vitiis olei emendandis consule R. R. scriptores.

Olivas condiendi soliciti fuerunt veteres (verba sunt *Cherleri*) quanquam revera nihil aliud sunt quam palatus blandimenta. Tam ingeniosus fuit venter ut & amara, nec ab ipsa natura percocta suæ quoque voluptati placere coegerit. Quid quæso gustu horridius oliva sive maturâ, sive immatura, at suavitatem invenit ars, quam non potuit natura. Plurimos eas condiendi modos tradiderunt Columella & Palladius, quos apud ipsos requirendos omittimus. Nam nunc dierum unico tantum, eoque simplicissimo modo, muria ex aceto & sale parata conditæ ad nos ferè adferuntur.

Olivæ quamvis per maturitatem nigræ sunt, sapore quoque acri, amaro & nauseoso, oleum tamen quod inde exprimitur, fere pellucidum est, nonnihil flavicans, sapore dulci & grato, unde patet saporem hunc & odorem parti aqueæ seu amurcæ inhærere. Laudatissimum apud nostrates habetur oleum quod coloris omnis & saporis maxime expers est.

Olivæ maturæ ex veterum sententia temperate calidæ sunt: verum facile corrumpuntur, ventriculoque oculis ac vesicæ nocent: torrefactæ tamen & illitæ nomas sistunt & carbunculis emarginant: immaturæ exsiccant. Colymbades adstringere, ventriculum roborare, appetentiam excitare dicebantur. Quæ ad nos adferuntur conditæ sunt antequam maturuerunt, intelligo tamen Italos maturas & nigras etiam interdum condire.

Olearum folia refrigerant, exsiccant & astringunt; usus externus & præcip. in fluxu alvi, mensium, in herpetibus & similibus, oculi medicamentis (autore Dioscoride) ob vim suam mitiorem convenientiora sunt oleastri foliis. Quod intra fructus nucleum est cum adipe & farina scabros ungues excutit. Succus fruticis accensi recentis destillans sanat lichenas, furfures, manantia ulcera, plures foliorum usus vide apud *Plinium*.

Oleæ materies præcipuæ commendationis est apud operarios pictores & statuarios, à quibus ad præstantes operas desideratur, cum ebeno, propter densam & tractabilem ejus substantiam, & colorem subrufum & varium (quem tamen aqua forti affusâ inducunt) quem ductus & nervi intorti referunt. Ad nos allata non mensura sed pondere venditur Lampadibus, aliisque usibus mechanicis inservit.

Olei usus adeo multiplex est, tum in cibo, tum in Medicina, ut omnes explicare plus temporis & olei requireret quam instituti nostri operis ratio patitur. De his consulendus Galenus, tum Dioscorides, Plinius aliique tum è veteribus, tum è neotericis.

Pollionem Romulum, referente Plinio cùm centesimum annum excedentem Div. Augustus hospes interrogaret, quænam maxime ratione vigorem illum animi corporisque custodiret, respondisse intus mulso, foris oleo. Cardanus etiam tria præcipuè ad longævitatem facere affirmat, nimirum lac, mel, oleum: intelligit autem non foris inunctum, sed intro assumptum & in cibis usitatum. Oleum & salem emere oportere Aristoteles autumavit, utique quòd utrumque ad prorogandam vitam quàm maxime conduceret.

Oleum naturæ aereæ particeps esse videtur, unde aquæ innatat nec cum humidis aqueis permiscetur, sed quamvis simul cum illis agitetur, ob levitatem suam brevi se expedit & sursum ascendit. Ejusmodi autem humida (oleosa & aquea) simul agitata, conquassata & per minima mista colorem album contrahunt & lactis speciem exhibent.

Oleum ad usum per sanitatem optimum (inquit Dioscorides) quod ex immaturis olivis exprimitur, unde omphacinum dicitur; excellit in hoc genere recens, minime mordax atque odoratum; tale ad unguentorum compositionem utile. Quinetiam propter adstringendi vim stomacho accommodatum. Ore si contineatur, gingivas contrahit, dentes firmat, sudores cohibet. Refrigerat, siccat, astringit, adeoque multas compositiones ingreditur.

Oleum ex olivis maturis expressum calfacit & humectat moderatè (vetus calidius est recenti) emollit, digerit, vulnerarium est, alvum laxat, (cum cerevisia calida assumptum ℥ j.) ariditatem pectoris corrigit, tormina ventris mitigat, meatus urinarios laxat, erosos abstergit & consolidat. Extrinsecus crebertimi usus est in clysteribus, tumoribus calidis &c. cum aqua tepida assumptum movet vomitum, unde exhiberi solet contra venena.

In patria mea Westphalia (inquit Schroderus) usitatissimum est vulneratis quotidie exhibere oleum olivarum cum cerevisia calida, quo adeò large utuntur, ut quoque sudor oleum redoleat.

Ad alvum laxandam segmentum panis tosti oleo intinctum

intinctum & bene madidum quotidie mane comedendum commendatur: quod præcipuam suavitatis gratiam nobis habere videtur, inquit Cherlerus. V. P. Borelli observat.

Oleo odores maxime conservari testatur Plinius. Oleum etiam membra recreare eidem dicitur. Et membra recreans olei liquor. Et sane veteribus usitatissimum erat oleo corpus inungere, quod vigorem & robur ei addere existimabant, & tonum conservare. Verum hic mos jamdudum obsolevit, nec immerito nostra sententia partim quod ejusmodi inunctio res sordida nobis videtur, partim etiam quod cutis poros obstruat & transpirationem impediat, qua nihil sanitati corporis tuendæ utilius magisque necessarium sit.

Oleo quidem non Apes tantum, sed & omnia insecta exanimantur. Plin. lib. 2. cap. 19. quod Clariss. Vir. M. Malpighius in bombyce aliisque experiundo verum invenit. Ratio obvia est, quia sci. oleum meatus spiracula sive poros quibus aer attrahitur & redditur, obstruit, ob cujus defectum Animalculum illico moritur. Nec enim minimis hisce insectis respiratio minus necessaria est ad vitam quam majoribus animalibus, quin potius magis; cum vasa in his aeri excipiendo destinata majora proportione, plura, magisque per omnes corporis partes dispersa in his sunt quam in perfectioribus illis.

Oleum picem è pannis extrahit, quod aqua non facit, Plin. vulgatum est (inquit Sennertus) ut si quis manum pice inquinaverit, eam aqua non mundet, sed oleo aliquo aut pinguedine quæ picem liquefaciat.

Olei suprema regio melior est, nam ima ab amurca turbatur, summum vero optimum, quod remotissimum fit à nociva parte, nec sua spissitate ab aere læditur. Plutarch. Sympos. idem legitur apud Macrob. in Saturnal. qui & vini mediam regionem, mellis imam optimam esse ait.

Oleum dealbandi modum vide apud Dioscoridem: item modum parandi oleum Sicyonium dictum.

Oleum etiam ex olei surculis paratum ad multa utile meminerunt Dioscorides & Galenus: quanquam ille ex oleæ surculorum pinguedine illud oleum fieri dicat, hic in oleo illo conficiendo tantum addi solita germina illa scribit.

De amurca quid sit superius diximus. Multiplex ejus usus describitur à Catone, Varrone, Plinio, Galeno, Columella; amurca subigi areas terendis messibus, ut formicæ rimæque absint, & ne curculio noceat, neve mures lædant. Quin & lutum parietum ad tectoria & pavimenta horreorum frumenti, vestiarium etiam contra teredines ac noxia animalia amurcâ aspergi. Commendatur maxime ad ulcera inveterata. Reliqua vide apud Autores citatos. Cum enim rarioris hodie in Medicina usus sit, nec à nobis facile parabilis, non erit operæ pretium de ea dicere. *Raius.*

OLEANDER *sive* NERIUM.

Frutex hic ad Apocyni genus pertinet quocum partibus præcipuis siliquis & seminibus convenit. Verum quia locis nonnullis fruticis modum excedit & in arboream magnitudinem excrescit, nec succo lacteo turget, Apocyni in modum ab herbis separandum & cum arboribus conjungendum credimus.

Nomina. Nerium sive Oleander *Ger.* Nerium sive Rhododendron flore rubro & albo *I. B.* Nerium floribus rubescentibus, & Nerium floribus albis *C. B.* Oleander sive laurus rosea *Park.*

I. B. Arborea est planta, caudice recto, rectisque ac firmis ramis brachiata, croceis seu ex viridi pallescentibus, in quibus folia multa acuta, longa, unciam circiter lata, utplurimum terna simul Orientia, interdum bina; ubi rami dividuntur, transversum fere digitum invicem dissita, rigida, dura, crassa; superiore parte atrovirentia, ut lauri folia; interne magis aspersas hinc inde maculas, albida, ex succa. Supremi rami in surculos aliquot divaricantur? quibus insident flores multi simul juncti, odori, pulcherrime rubentes, quali fere colore rosæ incarnatæ conspiciuntur, aut albi, divisurâ quinque partita Clematidis Daphnoidis: singulisque divisionis partibus interne adnata quædam trisulca appendix: in medio apices quinque simul juncti, albi, pilosi, floris vero longi velum calycis imum extrinsecus obvollant foliola intense rubentia: Siliquæ marcidis floribus succedunt qualis Apocyni vel Asclepiadis sursum spectantes. Papposo semine plenæ.

Nasci in maritimis & juxta flumina Autor est Dioscorides, & experientia confirmat. Passim ad aquarum fluenta in Creta reperitur: Autores Anguillara & Camerarius: quin & in Sicilia ad rivos è monte Ætna delabentes: ad Benaci ripas, & in Argentario promontorio in maritimis Senensibus. Matth. in tractu Alpino & Montuoso Liguriæ inter Nicæam & Genuam cum siliquis copiosissime Ludg. in montis Baldi parva insula Monachorum Minorum Franciscanorum ex Saxis nudis prope aquam pullulans abundanter provenit floribus rubris & albis. Pona.

In nonnullis Cretæ insulis ad ædicularum trabes conficiendas aptum est, cum alibi parvum sit. Vide lib. 1. cap. 27. p. 51.

Vires. Dioscorides & Plinius Nerei flores & folia mulis, asinis, canibus, ovibus, & quadupedum plurimis venenum esse tradunt: hominibus vero, contra serpentium morsus conferre è vino pota, & magis rutâ additâ, imbecilles etiam animantes, ut pecus & capras, si quam bibant in qua folia ea maduerint mori. Ast Galenus, cui magis credimus; Nerion foris quidem illitum digerendi vim obtinere, intro vero in corpus assumptum perniciosum ac venenosum non solum hominibus, sed plerisque etiam pecudibus esse.

Cæterum nerion Jo. Bodæo à Stapel dicitur hic frutex à νη particula privata & ἔραμαι amo quasi inamabilis herba: alii à nymphis nereidibus nomen impositum scribunt. Alii ἀπὸ τοῦ νη ῥεῖν. Quod corpus minime fluidum reddat, sed potum repente intolerabiles excitet angustias: intumescit enim venter, & subsequitur universi corporis inflammatio, omnisque humidi extinctio. Rododaphne dicitur à flore rosæ simili & foliis laurinis: Rhododendron i. e. rosea arbor quod alicubi in magnitudinem arboream excrescat, & roseo flore sit.

Ob florum elegantiam & perpetuæ frondis honorem in hortis nostris studiose colitur. *Raius.*

OLEUM.

De *Oleis* notandum.

1. *Olea sunt liquores inflammabiles, unctuosi & leves.* Liquores sunt, quatenus & sulphura alia sunt solida sive sicca, alia spissa seu mollia, alia fluida, pro diversâ consistentiâ quam obtinent. Ad liquida verò spectare olea, sensus testatur, alieno enim termino sive spatio contineri debent. Sunt inflammabiles liquores, τὸ φλογιστὸν enim de essentiâ est sulphuris. Quodcunque itaque oleum inflammabile non est, olei nomen non meretur, ut tum acida, ita dicta dicta, olei ⊕-li, ⊖is exemplo (qui spiritus sunt saturati & concentrati magis,) tum alcalia & media, exemplo olei tartari p. d. Et quæcunque olea magis sunt inflammabilia, præ aliis etiam sulphur eminens & purius ac sibi relictum possident. Unde decantata est pristinis temporibus naphtha, quod ignem ad se quasi rapiat, & petroleum, quod naphtha creditur, oleaque destillata respectu aliorum id late demonstrant. Unctuosi sunt

liquo-

liquores, ut sic distinguantur à spiritibus. Spiritus enim sunt liquores & quidem maximè inflammabiles, neque tamen unctuositate pollent, sed illam potius attenuatam & excussam gerunt. Hinc frustra sunt, vel ἀκύρως tulò loquuntur, qui Vi oleum vini appellant; differunt enim omnino spiritus & oleum, vel ideo quod inter se non miscentur. Quæcunque verò inter se coire renuunt, nec miscentur, illa non sunt homogenea, non sub uno eodemque genere militant. Unde & oleum vini diversum longe à Vi obtinere & ostendere licet. Leves denique etiam sunt liquores olea, ad differentiam balsamorum liquidorum, v. g. balsami Peruviani &c. quæ liquores sunt itidem unctuosi & inflammabiles, non tamen leves respective, sed ad olea relati longe graviores.

2. *Olea sulphur liquatum unitum magis minusque attenuatum exhibent.* Visitur sulphur aliud concretum aliud dispersum; concretum itidem non una occurrit facie, inprimis verò notæ sunt hoc nomine pinguedines, bitumina & resinæ mediæ quasi inter reliqua. Dum itaque olea sulphur fluidum, liquidum, sive liquatum dicimus, consectarium est, olea, cum concreta esse desinunt, convenire cum alterutro ex dictis statum talem obeuntibus. Cumque iterum olea vel expressa sint, vel destillata, vel media, exprimi & destillari apta, exemplo olei N. M. commode inferre possumus, convenire inter se magis, respectu status illius solutionis & coagulationis, pinguedines & olea expressa; bitumina & balsama; resinas & olea destillata. Quamvis enim latius hæc pateant paulo, & bitumina, exemplo succini, fundant quoque oleum per alembicum, revera tamen maxime inter se conveniunt, & substantia & viribus quoque, unde ex succini per retortam destillati ℔j. oleum ad ℥ix. haberi potest, at si rectificatione balsamica crassior pars separetur, circiter dimidium dicti ponderis resultat. Hinc olea pro diverso respectu dici possunt *pinguedines liquidæ*, uti id manifesto etiam patet in pinguedine animalium per ignem liquatâ, humanâ, taxi, balænæ, asciæ piscis, serpentum, viperatum &c. Idem in suo genere obtinent vegetabilia, ut oleum olivarum, lini, papaveris, hyoscyami, licet alio principio seminali, ut fas est, singula fœta sint. Eadem porrò dici possunt optime *bitumina liquata*, exemplo petrolei, olei succini & similium, quod ipsum quoque prædicatur merito de balsamis, tum nativis, tum arte factis oleis balsamicis & velut bituminosis, ut oleo tartari, & C. C. fœtido, ☍ succin. spisso &c. Nec minus tertio olea sunt quoque & dici merentur *resinæ liquatæ*, exemplo reliquorum. Redditum hoc modo velut ductile est sulphur & tenuatur unitum, de quo ulterius videndum est.

3. *Olea copiosius immersa expressione, parcius dispersa, vel magis coalita igne uniri & tenuari gestiunt.* Unit eadem expressio, sive unguinosa solùm sint, seu aromatica simul. Et sensu namque & ratione certum est, nunquam posse exprimi olea, nisi copiosius insint. Hinc olivæ statim de se id monstrant, non minus ac amygdala, sem. lini, cannab. papav. in minima etiam quantitate comminuta. Id cum sensus suggessisset, inventa est expressio. Sic & nucista bonæ notæ vel acu intrusâ oleositatem atque una bonitatem monstrat, ut alia non allegamus. Nec obstat, ignem quoque obstetricari expressioni, potior enim ratio est hujusdem. Non expressio fit propter ignem, sed ignis adhibetur propter expressionem, ut sic utroque tortore exigatur contentum in corpore oleum. Enimverò vis unita fortior est dispersâ, colligi minus aptâ. Quod si enim particulæ sulphureæ terreis cumprimis, salinis aqueisque ipsis magis sint immersæ, parcius hinc inde latitantes & diditæ, non invenit locum expressio, sed alio opus est artificio, ut in apricum prodeant, & διάκρισει factâ σύγκρισιν nanciscantur olea, imò & liquefactionem ipsis debitam.

4. *Olea alia sunt atherea, subtilia, alia aquosa, lenta, alia media.* Dicendum de oleis in genere est, quod non solùm præparanda sint absolutè, sed & nativa scaturiant, vel se offerant varia. Optimè verò dividuntur pro diversitate naturæ suæ. Ætherea duplici dicuntur sensu: uno generali, quæ super alembicum vehi possunt, altero speciali, quæ simul tenniora quoque sunt in substantiâ atque texturâ suâ. Primâ significatione omnia olea destillata sunt æthera, quia evehi apta sunt, & actu evecta, quo à reliquis distinguuntur. Secundâ non item; magis nempe æthera sunt, quæ (1.) sunt volatiliora. Æthereum notat volatile, sublime, & utraque vi subtile. Ut aër ab æthere, sive aura differt, quæ utraque tamen sunt subtilia & rarefieri apta nata: sic differunt olea æthera primi ordinis, à secundi ordinis. Quæ (2.) citius exhalant, in auras abeunt, quod ipsum quoque est indicium volatilitatis & tenuitatis majoris deprædante longè magis eadem præ aliis, aëre. Quæ (3.) penitius penetrant, ita ut illita cuti citius dispareant & pereant; media quasi inter olea & spiritus, neque enim tantam habent unctuositatem, ut reliqua. Quæ (4.) (quod tanquam κελτήελον oculare & præsentaneum notari potest,) cum ⁓u ⊖ is ✱ci vinoso, vel terrâ ☿ii, tartari duplicato vel consimili intimius, citius & penitius miscentur. Sic verbi gratia, oleum majoranæ delicatissimum est præ reliquis, & omnia illa dicta possidet, minus oleum succini. In quo verò illa volatilitas consistat, latius dicetur. Quæ his opposita evolare super alembicum renuunt, aquosa magis & lenta sunt. Aquosa, quoad mixturam & vires, lenta quoad viscedinem, quam occulunt, citiusque contrahunt. Licet enim omnia olea diuturnitate temporis spissescant & lentorem, spissum concrementum, è quo liquata sunt, recipiant; alia tamen serius, alia ocyus id præstant, pro diversa sulphuris & admixtorum naturâ. Sic oleum hyoscyami, ol. terebinth. ol. juniperi lentescunt ferè facilius, medio modo se habent alia.

5. *Sulphur in oleis liquatur cum aqueis, intervenientibus particulis salinis.* Aqua principium primum est omnis humidi, ergo etiam sulphuris liquidi, qua talis; seu corporaturam liquidam sulphuri oleoso largitur aqua. Patet id tum aliis experimentis, tum præsertim gemino illo, (1.) quod aqua γλισχρότητα seu unctuositatem recipiens partim à terrâ, partim à fermento plantæ, adde & animalis, constituat materiam nutrimenti & augmenti similis, resinosi, oleosi, bituminosi. Exemplo ex innumeris aliis rosmarinus, planta resinosa, quæ solâ aquâ nutritur, & quoad fruticem seu ramulum decerptum solâ ejus affusione propagatur. (2.) Quod in præparatione oleorum per expressionem manifestò conspiciamus vehit deglutiri & absorberi aquam. Sit exempli loco oleum hyoscyami, laudatissimum & revera polychrestum. Si ipsum solum contundatur, (contundi enim prius debet, ut partium oleosarum à terreis fiat sejunctio,) & fortiter exprimatur, paucissimum fundit oleum, quia nempe extricari terreis non possunt, sed sic magis immerguntur & implicantur citra corporaturam expeditam liquidam particulæ unctuosæ. Tantum nempe olei exprimi potest, quantum adest liquidi. Ast si affundatur aqua, vel quod melius est, vinum, ad unam alteramque mensuram, satiat expectationem & insignem quantitatem olei largitur. Maritat verò eadem calor ignis & expressio ipsa, quæ utraque poros aptant, velut extrinseca copulantia media. Intrinsecum verò vinculum constituit sal, perpetuus interpres societatis aquæ & sulphuris. Unde addi potest experimentum tertium, olea sale volatili magis fœta imbibere aquam & sibi concorporare, modò proportionatim addatur. Ita, ut exemplum demus, si oleo caryophyllorum non

non adulterato aliquot guttulæ aquæ subinde instillentur, paucorum dierum spatio incorporatur & imbibitur eadem. Possumus etiam statuere, ubi desinit aqua, ibi incipere sulphur; seu rudimenta prima sulphuris consistunt in lentore grosso subtiliando hinc, digerendo & exaltando calore & adjunctis. Ut terra gignit sal, ita aqua gignit sulphur, quæ duo gignentia sunt materia prima, & universalis genuina communis omnium corporum mixtorum. Sal vero & sulphur gignunt mercurium, tanquam evaporabile principium, quæ singula γένεσιν rerum illustrant magis & sunt curiosissima, addenda illis quæ alibi de principiis rerum commentati sumus.

6. *Salia sulphura oleosa liquata modificant, acida, urinosa, vel neutra.* Adstites cum sint individui sulphuris salia, etiam liquidi seu oleorum, merito diversitas præcipua oleorum, & affectiones ac phænomena alia ex hoc fonte sunt arcessenda. Acida bituminum conjugium magis amant, ut propriè loquendo bitumina vocanda hoc sensu, & teste experientia sint, quæ sulphuri copulatum habent acidum; exemplo bituminis ipsius seu gummi asphalti, quod si destilletur, oleum copiosum cum spiritu acido fœnerat; exemplo sulphuris ipsius communis, ubi acidum fere superat sulphur, vel ita nexum est intime, ut facilius separari possit acidum à sulphure, exemplo spiritus sulphuris, quàm sulphur ab acido, beneficio ignis. Volatilia tenuis magis junguntur, exemplo camphoræ, & plantarum roscidarum. Sane verum quidem est, resinas non paucas stipatas esse acido sale, ut resina gialapæ, scammon. ligni sancti &c. Ast id fit ob diversitatem mixturæ & resinatum ipsarum. Satis interim nobis sit, acidum fixioribus resinis combinatum esse magis, & ipsa verò bituminosa sunt resinæ; urinosum alcalinum volatilioribus, & prout hæc se invicem superant, acidum sulphur, acidum urinosum alcalinum, vel vice versa, vel se temperant, moderantur & sustinent, sic & variare revera olea. Neutra autem vocabimus, quæ sensum ferè fugiunt, neque separari ita queunt, fixa tamen magis sunt, & ad acidum refractum inclinant, exemplo pinguedinum quarumcunque liquidarum, unde dulcia sunt olea recenter expressa, olivarum, butyrum ipsum è spissis oleis, &c. ast temporis successu rancescunt & acrimoniam salinam extra vertunt, unde nuces vetustæ rancidæ tussim & raucedinem excitant, cum tamen recens oleum eandem potius deliniat. Imò sal illud etiam in recentibus nucibus juglandibus observatur, si enim largius comedantur, inducunt linguæ quandam manifestam asperitatem, ob abstersionem continuatam.

7. *Olea maximè è seminibus plantarum & fructibus, hinc floribus, foliis, radicibus & lignis proliciuntur.* In semina vis plantarum omnis tandem decumbit & transit, unde in iis vis oleosa pro novi germinis vitali sulphure, reconditur. Hinc semina largissimè omnium largiuntur olea, tum exprimenda, tum destillanda. In illis, verbi gratia, seminibus 4. frigidis sulphur aquosum, lentorem quasi contraxit, unde ibi persistit; in aromaticis verò sale volatili sulphur embryonatum visitur. Ad semina merito referuntur nuclei, tanquam semina arborum, ut & acini, atilli aliaque ejus generis. Ex fructibus seorsim olivæ instar omnium sunt. In quibusdam verò corticibus magis immersa pollent olea, ut in citriis & aurantiis pomis. Adeoque, mirè dispersa est vis oleosa, sive sulphur plantarum, ut, instar regulæ, in quibus partibus plantarum seu vegetabilium sulphur roscidum hospitatur copiosius, ex iis quoque olea κατ' ἐξοχὴν eliciantur. Indicio hujus rei tum alia sunt dicenda, tum quoque præcipuè antheræ. Hinc post semina & fructus consimiles huc faciunt flores, unà cum antheris suis. Antheræ enim plantarum nihil aliud sunt, quàm sulphur efflorescens subtilius. Hinc consultum est easdem in destillatione oleorum ex floribus non abjicere, sed retinere. Sic v. g. flores rosarum utique parco proventu largiunt sc oleum, sed ut hoc habeas atque acquiras, non solum folia, verùm quoque antheram assumas oportet, illa enim oleum continet, quod monitum non est de nihilo. Utque floribus antheræ, sic semina ipsa obstetricantur floribus ad parturiendum oleum, unde si oleum rutæ parandum fuerit, nisi semen una cum folliculis contusis remiscueris, vix ac ne vix quidem quid olei obtinueris, sed operam perdes, verba sunt *Simonis Paulli in quadrip.* Idem dicendum de majoranâ & aliis. Operæ ergo pretium est, κειμήλια quædam notare de obtinendis & parandis oleis.

8. *Quæcunque sunt magis unctuosa, roscida, odorifera, gelatinosa, resinosa, illa etiam copiosius largiuntur oleum.* Omnia quidem mixta pollent principio hypostatico, sulphure, non omnia verò oleum largiuntur, nec eâdem quantitate. In quibus sulphur minus potest liquari, ob vincula intimiora, in iis quoque olei separatio, etiamsi maximè sit resinosum, difficilior est, exemplo laudati sulphuris communis, & camphoræ, & contra. Duplex verò potissimum medium patefacit olei præsentiam, seu ad oleum præparandum aptitudine, (1.) odor. Ubicunque sulphur magis pansum est; inde quoque cæteris paribus oleum elicitur magis. Odor, inquam, testis sale volatili remixti sulphuris, adeoque resinæ volatilis æthereæ, & consequenter olei consimilis exin impetrandi. Odor contradistinctus sapori. Unde è contrario, in quibuscunque sapor præeminet præ odore, etiamsi volatili acrimonia conspicuus, illa respectivè parcius & minus oleum fundunt. Valet id inprimis de iis, quæ alterâ dicendâ qualitate non simul sunt conspicua. Atque hinc patet, quare ex cochleariâ, nasturtio, lepidio, omnibusque antiscorbuticis plantis oleum non nisi parcissimè destilletur, cum tamen sal volatile copiosum largiantur, quare piper, cubebæ & similia minori quantitate itidem & vix desideratâ quantitate idem exhibeant, imò quare oleum piperis vix acrimoniam illam assequatur, quam offert piper in substantiâ. Utut enim & sal volatile maximè pansum sulphur junctum habeat, prædominatur tamen sal, & sulphuris texturam in se mutat & abripit. Excipiuntur verò, quod innuimus, illa, quæ ob intimiorem texturam aqueæ substantiæ accessionem excludunt. (2.) Substantiæ modus & textura, unctuositas, undecunque emergens & demonstranda, seu visu, sicubi se offerat resinositas, pinguedo, bituminositas, seu tactu, verbo, unctuositas & huic connexa inflammabilitas ibi oleum impetrare licet magis per artem, laudatis processibus; id quod cum in seminibus extet magis, hinc enim præ reliquis oleis pollent. Eadem ratio est gelatinositatis; unde ossa omnia copiosissimum largiuntur oleum. Eadem resinositatis solius, citra odoris eminentiam, quamvis si emineat magis id valeat, exemplo ligni rhodini, quod oleum abundè fundit. Contra in lignis aliis fixior est paulo resina, ut in ligno aloës, sancto &c. unde &, nescio quâ credulitate persuasi, nonnulli frusta oleum ligni sancti inter non entia retulere, quod tamen jamdudum ipse *Scaliger ex.* 161. in lucem ea interius etiam commendavit; idemque cum oleo caryophyl. & camph. odontalgicum constituit probatissimum. Idem de lignis omnibus valet, unde ad alendum ignem magis expetuntur, & in fuligine quoque abundantissimum oleum, quod ignis injuriam prætervectum est, ostendunt. Imo communiter segmentis ligni pini vel abietis (ligna enim resinosa magis oleosa) proventus quorundam oleorum, ut chamomillæ, facilitatur. Ut non adducamus, ex lignis quoque omne genus oleorum & picis, velut bituminis, posse demonstrari toto die. Et solent oleo pini vel pinastri quo-

quoque, inprimis Austriaci, *Krumholtz* vocant, pro panacea vulgò uti, imò & balsamum sulphuris vili pretio in copia cum eodem parare in quibus verò (3.) utrumque concurrit, odor & unctuositas resinosa, ea copiosissimum præ aliis præbent oleum, exemplo olei nuc. mosch. imò & radicum, ut angelicæ, baccarum, ut juniperi &c.

9. *Liquationi sulphuris sicci & dispersi in plantis prius maceratio & ignis inservit.* Diximus quidem jam de liquatione sulphuris intrinsecâ, quod eandem fœneret aqua, tanquam primum liquidum, interprete sale; ast hoc ipso nondum emergit oleum, seu sulphur liquatum, nisi quoque accedat liquatio extrinseca; quâ utraque demum obtinetur oleum. Sulphur siccum liquandum est, aqueis enim distemperatur potius sæpe, ut minus elutriari possit. Observavit idem quoque *Fernelius*, species, è quibus oleum fuerit destillandum, siccas esse debere innuens, ut humoris alimentarii & aquei excrementitii minuatur portio. Secundario etiam huc facit concisio & contusio, ut exigi sic magis sulphur & in liquidam asseri formam possit. Illud quippe est necessarium & primum requisitum macerationis instituendæ; alterum constituit aqua, affundenda & per unum alterumque diem sic relinquenda. Videmus sane aquam alluvione suâ & beneficio motus, & cumprimis partium salinarum, sensim vel è lignis elutriare & suffurari resinam oleosam, teste ligno aquâ vecto, *Floßholtz*, quod porosius & respective minus igni fovendo aptum, ac sibi extra elementum aquæ relictum, & terrâ asservatum. Ast si tertium accedat, longe melius id succedit, id vero est sal commune & tartarus. In quibus scilicet dispersæ sunt magis particulæ unctuosæ sulphureæ, ex iis non, nisi magnâ quantitate destillentur, oleum acquiritur; & vice versâ. In utrisque talis maceratio convenit & necessaria est ad melius. Tacemus sic etiam digeri & quasi fermentari ex parte plantam; unam sufficit nominasse macerationem. Macerationem dico, nam putrefactio minus concinna est. Quamvis ergo sint, qui ex corticibus citri vel aurantiorum corruptissimis per putredinem optimum oleum destillari velint; rectius tamen recentes aut saltim non corrupti exiccati assumuntur. Vegetius enim & magis seminale ac genuinum oleum citri & aurantiorum fit, ut in prioribus sal volatile oleosum mirum quantum immutatum est. ♃. Igitur ad destillationem herbarum verbi gratia, majoranæ, vel florum, ut chamomillæ, & seminum, ut carvi &c. ⊖ comm. M j. vel alterum, pro quantitate materiæ destillandæ, & tartari contus. unam alteramque unciam. Affusâ aquâ stent in digestione per aliquot dies. Hinc l. a. destillentur. Ita enim ignis liquationem ulterius juvat, & liquatum oleum cum aquâ evehit, vitro hypocleptico hinc separandum.

10. *Æthereis oleis destillatio humida magis convenit per vesicam; reliquis magis sicca.* Duplici ἐγχειρήσει liquatur sulphur. Ex quibus liquari potest viâ humidâ, affusione aquæ & digestione, melius longe est & consultius eam eligere præ siccâ ob necessarium nempe empyreuma. Possunt sane impetrari olea ex plantis quoque, ex corticibus & reliquis solo ignis impulsu & liquatione, exemplo olei rutæ; verum illud simul immutatur & empyreuma contrahit, narcoticum etiam simul, & vaporosum evadit. Cum itaque & ob subtilitatem ascendere possint ac evehi, ob dispersionem verò & salis volatilis admixtionem evaporatione humidâ liquari & resolvi, regulâ destillationum generali gaudent, quæ hisce solum competit. Eligitur verò ignis vesicæ, tum quia fortior est, talis enim requiritur ad sufficientem propulsionem, cautius tamen in volatilioribus & per gradus administrandus; tum quia capacius hocce vas & copiâ opus est plantæ, ex quâ destillandum oleum. Quod si vero in extantiori sulphure viâ siccâ uti placeat, & verbi gratia, ex caryophyllis, ex cinamom. oleum propellere, eligendum fuerit MB. licet magis id in recentibus succedat in Indiis, apud nos enim minus in usu est. Tale etiam empyreuma in oleis secundario destillatis fine occurrit, ut 🜇 tartari fœtid. serpent. lumbric. C.C. &c. Empyreuma enim adustum sulphur notat, magis quandocunque verò sulphur vel minus subtile est, vel aquæ non obtemperans ob copiam & cohæsionem, aliasque remoras, in oleum non nisi viâ siccâ facessit. Liquatum verò semel per alembicum rectificatur. Exemplo sit oleum succini, quod frustra per alembicum pellas, propulsum verò per retortam ex alembico seu vesicâ vehiculo aquæ separatur, ut pars subtilior ascendat, reliqua sub olei nigri spissi seu bituminis concremento remaneat. Singula hæc illustrat terebinthina Cypria, ex quâ oleum paratur viâ utraque, affusâ aquâ & sine eâ per alembicum, ex residuo grossiori etiam per retortam. Variant enim olea, utpote sulphuris liquidi fœtus, pro hujus vario modulo. In quibus sulphur est aquosius, terreæ substantiæ immersum, ex iis olea crassa expressione consurgunt, nec destillari exin eadem integrum est, via humidâ, exemplo seminis hyoscyami, vel similium. In quibus vero sulphur sale volatili embryonatum est, adeoque æthereum magis, illa olea destillata & ætherea fundunt, licet, quod jam diximus, & media dantur, exemplo 🜇 nucis moschatæ, quod ipsum tamen magis est æthereum, & magis ob copiam quam aquositatem exprimi gaudet. In quibus autem sulphur medium est, subtile quidem acido tamen magis sigillatum, exemplo ligni sancti, succini tartari ipsius, illa fundunt quidem oleum, sed non æque super alembicum, præterquam quoad partem subtiliorem, evehendum.

11. *Olea viâ siccâ destillanda dissocianda sunt prius, exceptis bituminosis etiam per se destillabilibus.* Sulphura ab igne patiuntur præcipuum impetum, concreta & sicca funduntur vel aduruntur, (conclusa vasis hoc loco,) liquida agitata spumascunt & ὀργασμὸν patiuntur mirum quantum. Hinc sibi relicta nec aliis particulis dissociata plicatilibus suis ramis se invicem detinent, ut concatenata non tàm in oleum abeant, quàm integra liquata consocientur. Cum itaque fluorem subire debeant sulphura, ut liquidâ formâ se conspicienda præbeant, & quæ liquida jam sunt, destillatione attenuentur ac subtilisentur magis, facilè efficitur eò magis esse dissocianda, quo magis sunt liquida. Hinc (1.) *olea expressa destillanda maximè omnium sunt dissocianda*, exemplo olei laterini, seu philosophorum dicti, quod fit, si fragmentis laterum prius calefactis aliquo modo, ad meliorem imbibitionem, affundatur successive oleum olivarum, è quibus imprægnatis destillatio fit in recipiens capacius per retortam. Ita enim particulis terreis incarceratum spumascere nescit, uti igni apposito, exemplo coctionis pro emplastris, pro pigmento typographorum, *Farbe sieden*, id apparet toto die, sed liquatur & in oleum stillat pacate, cœteroqui mox retortam transiturum eadem facie in receptaculum (2.) *Pinguedines & quasi tales, aliaque molliora his analoga destillanda, optimè dissociantur terreis & salinis*, s. q. commixtis. Exemplo sint adipes, pinguedo humana, sapo, cera ipsa. Potest quidem pinguedo humana ad instar olei laterini destillari, si ossibus humanis, ut nonnulli eligunt, in frusta g. m. contusis imbibatur, sed citra illum apparatum aliis minori sumtu id peragitur alcalinis quibusvis, (α) cineribus. Si cineres dictis illis, igne liquabilibus corporibus, quibus addi etiam possunt lumbrici, facile per se destillati spumascentes, in retortam vitream positis superingerantur s. q. ad ipsum quasi collum, & sic per ∴am destillentur, non indiga sic fere rectificatione ulteriori (β) Globulis vel 🜄 à destill.

destill. ∽us ⊖s residuo. Id sanè observavimus longè optimum & ad dissociandum, & compescendam effervescentiam, (etiam in spiritibus ex talibus proliciendis,) ut in cera & aliis. Ex quibus patet unà, ☍ saponis nihil aliud esse quàm oleum pinguedinis, è qua coaluit sapo, destillatum & subtilisatum, unde in contracturis magis quàm podagra locum habet; laterinum nil aliud esse, quàm ol. oliv. ex imbibitione laterum destillatum & subtilisatum, quod resolvens est egregium. Pertinet huc & oleum ad scrophulas *Langii in epistolis*, ex quo idem mutuatus est *Helmont. l.* ♀ *non in pot. p. m.* 205. Succinum verò, & alia bitumina huic affinia, possunt destillari in oleum & per se, quod oleum æthereum & oleum fixum, crassum, bituminosum, phlegmate acidulo, sale volatili & terra hæc singula sustinente constet. Per se inquam, v. g. ♃j. & ex retort. vitrea per ∴am destillatur; sed cavendum est, ne ignis primitus subdatur fortior, ad præcavendam ebullitionem, secus instar picis profluit in recipiens, hinc verò perfectè destillandum sub finem fortiori igne. Potest etiam fieri eodem modo cùm ♈ ∽us ⊖is, utrobique rectificando, ex vesica cum aqua, oleo flavo vel albo. Quæcunque enim, (ut in spirituum quoque destillatione exemplo, ⊖li, &c.) terram dissociantem jam secum possident, minus egent hujus additamento.

12. *Color oleorum destillatorum pro varia sulphuris ab igne & sale expansione variat.* Visa ἐγχειρήσει, curiosum erit attendere & affectiones resultantes, & primum quidem colorem. Occurrit inprimis color albus, flavus, nigricans, & cœruleus. Hæc ut seorsim in aliis visuntur, sic conjunctim quasi in succino occurrunt, quod omnes istos colores exhibet, adeoque instar omnium esse potest. Album oleum ex albo magis succino habetur, quod subtilius est, & terreis partibus magis dissociatum firmiusque. Uti aliàs quoque album colorem obtinent olea magisætherea, blandiori calore propulsa, sale volatili subtiliori remixta, qui ipse tamen color non æquè constans & permanens est, sed ab expandente magis magisque sale volatili sensim & sensim in flavum declinat. Flavus ille color medius & magis ordinarius est. Hinc ætatis oleorum duo cumprimis sunt indices: color albicans, privativè puta, magis aqueus, tenuis, reliquis carens, & fluiditas major, utrisque conjuncta subtilitate. Quò magis verò ab his duobus deflectunt, eò majoris sunt ætatis. Et mirum est, quomodo olea caryophyllorum, cinamom. & aliorum sale magis fœtorum tincturam illam auream assumant & expandant, insensibili omninò motu. Albus color quò magis fuerit, eò oleum est magis æthereum, flavus mediat, nigricans bituminosorum oleorum ferè proprius, exemplo ☍ succini nigri, pæon. destill. lign. sanct. Tartari, &c. Picis ille est æmulus, fixiori balsamo gaudens. Præcipuè verò curiosus est color cœruleus, qualis resplendet κατ' ἐξοχὴν in chamomilla. Cœruleo splendore pulcherrimè enitet, qualis aliàs est ♀is expansæ, unde prima facie videri potuit vasis cupreis deberi, sed frustra, siquidem aliis oleis æquè subtilibus idem non obtingit, & si instrumentis stanneis vel vitreis paretur, idem obvenit. Eundem colorem etiam observavimus ordinariè in oleo succini per retortam perfectè destillato, prius quàm rectificaretur. Eundem videre toto die in infuso ligni nephritici, cujus affectio propria est, quod aquam cœruleo colore inficiat, eâ tamen notabili differentia, quod variet hic color, pro diverso lucis opposito. Cœruleus apparet à latere, transversis magis radiis oculo obversantibus; flavescens, seu ex flavo ruber, si medius inter lucem & oculum vertetur liquor. Præter rationem verò hanc, ex luminis positu petendam, deducere id intimius licebit ex sulphuris, tanquam matricis lucis, textura diversa seu peculiari. Illustrabimus id experimento mechanico, quod rem totam & genuinam rationem patefaciet magis: miscendo nempe v. gr. essentiam ligni aloës cum ∽u⊖is ✱ci, ubi extemplo idem color cœruleus, qualis est ligni nephritici, habetur ad oculum. Ex quo arguere licet, colorem cœruleum adscribendum esse sali volatili cum resina expansa saturatiori combinato, ita, ut se invicem subpræcipitent. Confirmat hoc exemplum laudatum infusi ligni nephritici, & alia. Atque hinc quoque oleum succini & chamomillæ nervinum & paregoricum est egregium.

13. *Consistentia oleorum destillatorum, concrescentium vel fluidorum, pro proportione salis volatilis & sulphuris commixtorum itidem variat.* Dignum admiratione est, olea quædam destillata butyrosa, vel potius ad instar spermatis ceti velut coagulata ac crystallisata apparere, frigori exposita. Sic ☍ anisi præ aliis ad frigidi aëris appulsum mox gelatur quasi, & solidam fingit formam, exutâ fluiditate omni. Idem visitur in oleo rosar. destillato, imò & in oleo fœniculi & cinamomi minori quantitate asservato vidimus, hastulis crystallinis egregiis se offerentibus. Sic & oleum ceræ ordinariè ad mediocris frigoris appulsum butyrosum est, seu eodem modo, ac dicta, se habet in suo genere. Non verò id fit tam ob coagulum aquei inexistentis, uti aliàs frigore urgente videmus spissari oleum olivarum, quàm ob proportionem salis & sulphuris tenuati, quando scilicet salis volatilis vel quasi talis consimilis proportio excedit aqueo-oleosi σύςασιν, ita ut quando frigore concentrantur pori, mox expandat alas & sui reddi juris gestiat sal volatile; unde consurgit talis concrescentia.

14. *Oleorum levitas sulphuri æquabili & fluidiori, gravitas & subsidentia sali ponderoso, & sulphuri concreto magis debetur.* Duplex hoc loco attendi meretur ratio, quare olea misceri aquæ renuant, & quare quædam seu plurima supernatent, quædam subsideant potius sive fundum petant. Prius fit ob discrepantiam pororum & figurarum: particulæ oleosæ sunt rotundæ ad intra, & ramosæ, plicatiles, viscidæ; aquosæ non rotundæ, nisi ad extra, & apparenter, subrotundæ magis unaque laxæ, unde diffunduntur facilius, neque sibi invicem sic inhærent. Alterum ob levitatem vel gravitatem. Omne leve fluido non miscibili junctum, seu fluidum, seu solidũ, si fluido illo fuerit magis leve, supernatat, quantum nempe occupat spatii dimensum. Omne gravius è contrario, sive fluidum, sive solidum, fluido commissum, cui ob atomorum discrepantiam misceri renuit, fundum petit. Non dicemus de fluidis aliàs sibi homogeneis, quæ ob motum transmissionis diversum non è vestigio se invicem subire deprehenduntur, sed insigni sæpè spatio sub vel subter feruntur, exemplo quorundam fluminum concurrentium, sed de quietis aliàs. Exemplo sit argentum vivum, cui omnia metalla supernatant solo auro excepto. Exemplo olea, quorum alia supernatant aquæ, alia subsident. Cum itaque certum sit, non omnia olea supernatare aquæ, licet plurima id præstent, quin quædam potius fundum petere, ratio diversitatis hujus investigatu curiosa est. Illustriora hoc censu sunt ol. cinamom. & caryophyll. quæ, ut communiter prostant & destillantur, tantùm abest ut supernatent & emineant, ut potius ad fundum mox præcipitentur, vel hoc signo quoque bonitatis notam exerente. Idem verò non novum est observare in aliis, ut vel in ol. tartari fœtido patet,

cujus pars summa petit, pars in imum detruditur. Imò idem rectè oleo anisi tribuitur à *Guissonio epist. apud Poterium*, oleo ligni sassafras, teste *Sala*, item ℅ benzoes ab aliis. In quibusdam enim vegetabilibus præ aliis manifestum oleum destillatum duplex habetur, [1.] aëreum, volatile, subtile & supernatans, [2.] saturatius & ponderosius fundum aquæ petens. Cum igitur indubiè ponderi debeatur majori subsidentia, sal verò gravitatis sit principium, unde ligna quo plus habent salis eò ponderosiora, exemplo quercus, & contra, exemplo suberis; & digestione oleorum cum salibus idem impetrari possit, ut quæ in sublimi innatabant prius, jam fundum petant; concludere rectè licet, id contingere à salis volatilis majori vel minori consociatione. Hinc ol. caryophyllorum & cinamom. acrimonia & caliditate majori gaudent, unde & in sphacelo præ aliis eligun-tur, & illita cuti ardorem & rubedinem, salibus propriam, inferunt. Hoc ipsum ut de æthereis & per vesicam vel ⅩⅩcum destillatis præcipuè valet, ita altera ratio in aliis addenda est, conglobatio seu spissitudo particularum oleosarum major. Quæcunque olea etiã destillata magis sunt viscosa, ea facilius subsident, nõ aliter ac balsama quoque fluida seu mollia id faciunt, cohæsione enim illa sua gravitatem acquirunt majorem. Exemplo sit oleum tartari & similium, ex acido juncto vel bituminoso propulsorum magis: item, quod experimenti instar esse potest, oleum juniperi. Hoc ipsum recens destillatum, aëreum, tenue, tenerumque est, & supernatat aquæ; aliquot verò annorum spatio lentescens & spissius redditum aquæ instillatum, modò plures guttulas instillare pergas, mergitur. Ex gemina verò allata causa una & prima stabilitur gravitas & ponderositas major, seu improportio molis se sustinentium corporum.

15. *Olea expressa, coctione vel infusione varianda, viribus emolliendi potissimum pollent.* Vires oleorum dum expendimus, commodè dispesci possunt [1.] ratione subjectorum in genere, aliæ nimirum longè sunt expressorum aquosiorum, aliæ destillatorum. [2.] aliæ sunt in utrisque genericæ, aliæ specificæ & seminales. [3.] aliæ quoad usum & applicationem ipsum internæ, aliæ externæ. Quod itaque expressa olea attinet, in genere virtute emolliendi omnia conveniunt; æmulantur quippe pinguedines, unde laxant, leniunt, lubricant, & duritiem, tensionem, siccitatem corrigunt. Habent enim in se humidum copiosum, habent mucilaginem. Hinc oleum amygdalorum dulcium, tanquam mage polychrestum, in colica, in ardore faucium, ad citandum vomitum, in calculo cum vino malvatico, vel succo citri, ad leniendam alvum in infantibus cum saccharo penidio, ad abdomen illinendum in gravidis, in clysteribus, in doloribus tensivis &c. locum invenit. Idem suo modo valet de oleo olivarum, ovorum, quod in fissuris mammillarum, hernia, nævis variolarum, & aliàs prodest, lini, quod in pleuritide & dysenteria leniendi illa vi commendatur à *Rulando* & aliis. Præ aliis etiam polychrestum est oleum hyosciami, pro externo usu instar omnium. Singula hæc, inquam, æstimanda præcipuè sunt ex virtute generali, unde & oleum nucum juglandium & papaveris ipsum huc spectat. Cum verò olea illa expressa de virtute seminali non æquè participent, distingui potest [4.] inter olea expressa aquosa & aromatica: hæc magis specifica, magis seminalia sunt, exemplo olei macis expressi, olei nucistę expressi, olei laurini expressi olei juniperi expressi, quæ virtutem suorũ simplicium sequuntur, imò exhibent genuinam. Addi etiam potest oleũ sinapios ipsum. Et hinc factum est, quod olea illa viribus seminalibus vacua ars exaltare sustinuerit, parando olea per infusionem, coctionem & expressionem, tum simplicia, tum composita, exemplo olei absinthii, menthæ, anethi, cheirini, verbasci, momordicæ, ad partum inter alios usus difficilem, oleum scorpionum simplex & compositum &c. His per aliquot secula usi sunt medici, priùs, quàm destillata invenirentur. Sed ut verum fateamur, parum virtutis seminalis expectandum est ab hisce solis; siquidem prędominans vis oleosa emolliens deprehenditur in singulis, unde cavendum est, ne dum roborare volumus, hisce solis utamur, v. g. in affectibus ventriculi; robur enim ex robore villorum & fibrarum juxta ac caloris dependet, debilitas ex flacciditate. Hinc satius est, vel balsamis uti mollibus, vel oleis expressis liquidis coctisve, accessione oleorum destillatorum roboratis, ita enim optimè res succedit, correcta laxitate & torpore expressorum, & retusa exhalatione volatili destillatorum. Sic in paralysi possumus quidem uti oleo cheirino, castorino, costino, irinò, satius autem fuerit, olea destillata, succini, lauri, rosmarini, majoranæ, spicæ addere, quæ ipsa per se illita brevi temporis spatio exspirarent. Ita verò coercita & longius & efficacius operantur. Idem valet de resinis inibi liquatis, uti oleum bezoardicum ex camphoræ p. j. in olei amygdalorum dulcium parte tripla vel quadrupla, calore arenæ soluta, fit, addito momento olei citri, & tinctura ab alkannæ radice, quod in anxietatibus præcordialibus & febrilibus eximiè medetur, in febribus malignis, pleuritide, dysenteria optimum, externè quoque oleum renovativum ingreditur, addito oleo amygdalorum amarorum & pinguedine viperina. Hinc etiam oleis adstringendi fine fidendum non est, ut & unguentis.

16. *Olea destillata calorem & spiritus roborant, balsamica, traumatica, carminativa, diuretica, resolventia, specifica.* Calor oleis destillatis intenditur manifestè, interius cumprimis, quod particulis gaudeant & adaugentibus oleosis, & rarefactivis, salinis, volatilibus. Ubicunque ergò intendendus est idem seu in toto, in cachecticis, frigidis, paralyticis, olea destillata eximia sunt, seu in parte, frigiditate ventriculi, nervorum, ligamentorum. Singula virtutibus genericis, balsamicis, calefacientibus conveniunt. Utque balsamum sanguinis vitale deficiens restituunt; ita cavendum est, ne exacuent id ipsum, unde in dosi parcius mercandum est. Ob eandem virtutem balsamicam sunt quoque *traumatica*, exemplo olei terebinthinæ, olei tartari fœtidi, quod expertissimum est, &c. statim enim sic condiuntur, vulneratæ partes, ut absque omni suppuratione promptissimè coëant. Hinc ut destillata traumatica sunt, ita expressa & infusa, præterquam balsamica, vulneribus & ulceribus sunt inimica. Sic oleum ceræ in fissuris papillarum & dysenteria experimentum est egregium. *Carminativa* sunt, quod & calorem roborant & resolvunt, unde in colica, inflationibus, aliquando & in ipsis clysteribus, aliàs verò & interius & exterius prosunt. *Diuretica* sunt, quia fundunt sanguinem magis, atque ad vias urinarias hinc impellunt, addito calore, motu & stimulo. Hinc largius assumpta facilè diabeten causantur, quod à balsamo sulphuris vidimus factum. *Resolvunt*, seu *sudore* humorum & spirituum promovent, ubicunque demum sit remora; sunt enim summè activa, sunt ex chimiæ præparatis præcipua, & vires velut concentratas habent, in minima mole maximam virtutem exerentia. Hinc etiam sunt genuina anodyna & paregorica, dissipativa, promptè sabveniunt interius cita resolutione, exterius penetranti virtute. *Specifica* demum sunt duplici nomine, tum determinata magis virtute, tum indicationibus specificis appro-

appropriata. Sic oleum succini catarrhale est, antepilepticum, oleum majoranæ odoratum roborat, oleum caryophyllorum in febribus intermittentibus, cardialgia, frigore, odontalgia expertissimum, oleum cinamomi & caryophyllorum cordiale, stomachicum, angelicæ bezoardicum est. Tacemus alia, & ipsum balsamum vitæ confortativum insignissimum.

17. *Oleorum sibi similium commoda aliquando permutatio; adulteratio dignoscenda est.* Sunt quæ inter se odore conveniunt simplicia & eorundem consequenter olea, quæ hinc substituūtur non rarò, tanquam succedanea genuina. Valet id notissimo exemplo olei ligni rhodini & rosarum, quod tanto magis licet, imò necessarium est, quod parciori hoc proventu, illud largiori & minori pretio proveniat. Magis tamen id valet de usu externo, quàm interno. Alio enim charactere seminali pollent, oleum ligni rhodini magis resinosum est, spissius respectivè, oleum rosatum subtilius & tenerius, puta quoad texturam intrinsecam. Solet tamen & in hoc consulto notari, si oleum rosarum præscribatur, ut addatur: veri. ♃ ℘ rosar. ver. &c. Ipso verò sulphure roseo longè adhuc subtilius est violaceum, quod fugax est, volatiliusque, unde nec destillari ex violis oleum potest. Neque enim resinosum est, nec liquabile æquè. Sic & in aliis similibus se res habet, lignum sassafras & fœniculum sibi videntur odore homogenea, ut & olea eorundem, differunt tamen omninò, unde & delicatissimum & elegantissimum oleum ligni sassafras commendandum venit, quod præcipuum est inter destillata ex lignis. Cum itaque non per omnia conveniant, nec pro interno usu sibi substitui queant olea destillata alioqui conformia, longè minus cum fructu adhibentur olea destillata adulterata. Possunt adulteria hæc concedi in aliis quoque externis, ut oleo chamomillæ, modò id sciamus, neque adeò noxia sunt, sed cæteroqui indemnia, ast scopo minus apta. Sic olea rosmarini, citri, spicæ, cum oleo terebinthinæ vel pinastri adulterata confortandi finem parum assequuntur, licet & ipsa hac resinositate sua substantiali illis ex parte accedant. Sic oleum cinamomi cum oleo been vel amygdalorum dulcium adulteratum tum aliis artificiis deprehendi potest, tum infallibilibus illis κελτηρίοις, odore, sapore & lentore, præcipuè in mixturis.

18. *Olea destillata & cum siccis quibusvis imbibi, & in liquida concentrata & diffusa didi amant.* Misceri cum siccis solent, tum sui gratia, tum additorum. Illud fit, ut ne ob activitatem vel caliditatem noceant, sed diffundantur latius, quod & de aliis in genere valet. Hoc, ut pulveres v. g. terrei & aliàs segniores vel gravantes quoque sic correctionem inveniant. Quis nescit oleum pulveribus purgantibus eo fine remisceri toto die, non minus ac confortantibus, stomachicis, cordialibus, absorbentibus & præcipitantibus? Sanè solo oleo caryophyllorum, cum conchis remixto, obtudimus ardores, singultus & cardialgias in dysenteria & aliàs extra febrim. Omittimus pulveres febriles eodem acuendos præprimis & roborandos unicè, ut & pulverem absorbentem, in lipothymia præcordiali, aliisque & syncope ipsa probatissimum. Elæosacchara ad se nos invitant, quibus olea vel simplicia destillata, vel composita excepta intelligimus cum saccharo, forma sicca. Ita verò & disjunctio impetratur, ut guttulas dosibus metiri possimus pro lubitu; & miscendi olea cum liquoribus etiam aliis commoditas, ut vel sic vina etiam medicata haberi possint, quatenus saccharo incorporatum oleum melissæ vinum melissatum & sic in aliis quoque præstat, citra ullam difficultatem. Elæosacchara ergò parantur tum pro intentione primaria, v. g. roborandi ventriculum, dissipandi flatus; tum, quòd ferè frequentius, secunda ia, modò seligantur & illo fine olea magis ætherea, recentia, non rancida; nec majori dosi remiscenda, ne ingrato sapore nauseam cieant, v. g. ad ℥j. sacchari ℈ß. ad ℈j. vel ad ℈ß. sacchari gutt. j. licet & minuere id adhuc possimus.

19. *Olea salinis, aromaticis & mollibus mediantibus præcipuè & frequentius alia subeunt,* Salina quidem juvant, si accesserit unà spiritus vinosus. Ex his, præter jam laudatum saccharum, tanquam sal sui generis, duo potissimum memorabimus, fixum & volatile. Cum tinctura tartari saturatiori, vel antimonii tartarisata, oleum destillatum hoc illud, pro re nata, v. gr. sassafras, anisi, fœniculi, citri &c. remisceri potest optimè. Salia recipiunt olea solvendo & uniendo, tum cum spiritibus velut magis affinibus, tum etiam cum aqueis ipsis, si id opus fuerit, licet hæc dimittant facilius, vel non admittant consortium. Exemplo si spiritus salis ammoniaci, aquosus non recipit olea, vinosus recipit, sed, quod ex superioribus patet, saltem ætherea ac subtiliora magis. Sic spiritus salis ✱ci cum oleo majoranæ in odoratus difficultate, fœtore vel coryza, cum oleo rutæ in epilepsia infantum officium facit. Idem verò in aromaticis valet quàm maximè, quo fine commendabimus elixir proprietatis oleosum duplex, sive v. gr. cum eodem misceatur oleum caryophyllorum, quod promptè absorbet, sive, (unde fit volatile oleosum,) cum oleo destillato quocunque, tertio interveniente simul spiritu salis ✱ci, qui aliàs nec ipse ferebat illam mixturam, cum hoc verò facilius, addito etiam pro lubitu liquore ♂li ipso. Idem valebit sine dubio de essentiis & elixiriis aliis aromaticis, item de sale volatili oleoso Sylvii, de quo inferius. Frequentius etiam idem accidit intermediis mollibus. Ita non solùm, beneficio sacchari incorporantis, oleum caryophyllorum in febribus adhibuimus in potionibus, ut oleum febrile non laudemus, sed & molliora id præstant feliciter; exemplo potionum quarumcunque ferè, quibus alium atque alium largiuntur effectum, teste *Sylvio* passim, & aliorum. Exemplo sit liquor balsamicus seu mixtura cordialis balsamica, sæpè à nobis in palpitatione cordis, syncope, virium debilitate &c. usurpata. Ita distemperantur magis olea & mitescunt, unaque coæquantur, ut illinc vel bibi substantiatenus æquata possint. Fieri id potest etiam ex solis oleis & spiritibus sine molli intermedio, conquassatione facienda mixtura. An verò, ut hoc tangamus, odorifera hujusmodi oleosa poris ferri vel chalybis intimius insinuari possint, valdè dubium est, si non impossibile. Aliis potius artificiis occulitur intus moschus, zibethum, & similia, qualem cultellum elegantem possidemus, Româ ab amico allatum, ubi parietibus ferri sepultus odor per subtilissimos commissuræ poros exspirat, satis tamen & sic mirando artificio. Olea ergò sunt liquores inflammabiles, unctuosi, leves, à sulphure vel cum aqueis, acidisque, vel salinis volatilibus particulis variè liquato, pro usu emolliendi & roborandi. *Wedelius.*

Hactenus de oleis in genere, jam eorundem variis præparationibus & compositionibus in specie. Schroderus Pharmac. Illustrata & aucta reperiuntur.

Olea propriè sic dicta, triplicis generis in Officinis veniunt. 1. Destillata. 2. Expressa. 3. Infusa cocta.

Olea destillata.

Olea stillatitia ex singulis simplicium familiis parari possunt, mineralium, vegetabilium, ac animalium.

MINERALIA, quæ Oleum fundunt, maximè sunt ex genere sulphureorum; ut succinum, carbo Petræ & simil.

Destillatio illorum eadem est, quæ resinarum vel gummatum.

VEGETABILIA primaria, ex quibus olea destillantur, sunt *herbæ, flores, fructus, semina, radices, ligna, cortices, aromata.*

Secundaria sunt *olea, resina, gummi.*

Modus destillandi olea ex primariis, eadem opera perficitur, qua Aquas ac spiritus destillari diximus, & utplurimum per vesicam.

N. 1. *Felicius oleum ascendit*, 1. *Si nonnihil Sal. com. vel Tart. immisceatur.*

2. *Si digestio fermentatiovè præmittatur, cujus promovendæ gratia nonnihil fæcum cerevisiæ, vel & Sal. com. Tart. addi poterit.*

3 *Si oleum præcipuè expetatur statim auctiore igne destillatio incipi potest.* Schrôderus.

Felicius oleum ascendit.) additio Sal. com. vel Tartar. supervacanea est, modò regimen Ignis observetur, quem æqualem esse convenit.

Fermentationis promovendæ gratia.) ad fermentationem promovendam faciunt fæces Keuterlingii, vini, item Saccharum facto S S S.

Auctiore igne.) Intensiorem Ignis gradum requirunt nonnulla olea graviora, ut Cinamomi, caryophyllorum &c. quàm quæ leviora, ut ol. d. Citri, chamemel. sapphirin. Majoran. Menthæ. Spicæ &c. *Hofmannus.*

I. Ex herbis.

℞. Herbas virides, vel siccas, q. v. contunde ac affunde Aquam, [additoque Sal. com. manipul. uno ac altero, colloca ad putrescendum] hinc destilla per vesicam.

N. *Herbæ siccæ plus olei suppeditant quam virides.* Schrôderus.

Hinc destilla per vesicam.] Vesica cuprea stanno sit obducta, nec nimis alta, capitello ejus amplius efformato ad formam capitelli vitrei; Et si etiam capitellum vitreum fuerit, ad olea destillanda præsertim ex lignis & corticibus fuerit conducibilius. *Hofmannus.*

II. Ex Floribus.

[Siccis præcipuè] olea ad eundem modum destillantur, præcipuè si contusi dies aliquot [14.] adjecta parte Sal. com. ½ [vel hujus loco sacchari.] cum Aq. fuerint macerati. Sic fiunt oleum chamæmillæ, lavendulæ, rosarum, &c.

III. Ex seminibus.

℞. Semen e. gr. fœniculi grosse contusi, ℔ 1. affunde Aq. font. ferventem, q. s. addendo Sal. com. M. 1. [vel insuper si libet Tart. ℥j. aut ij.] digere dies [8. 9. 10.] hinc destilla Ign. mediocri per Vesic.

IV. Ex fructibus.

E. g. baccis juniperi, lauri, & similibus, simili ratione, uti dictum, oleum educitur.

N. *Fermentatio promoveri potest addito tantillo fæcum cerevis.*

V. Ex radicibus.

℞. Radices, conquassa ac digere cum Aqua aliquamdiu, hinc destilla per vesicam.

N. 1. *Præstant siccæ uti & quæ collectæ fuerunt, antequam in stolones abierint.*

2. *Majorem olei copiam si expetas, destillationis residuum cum Aq. illa destillata macera ac destilla iterum.*

VI. Ex corticibus.

Non lignosis oleum ad eundem cum radicibus paratur modum, v. gr. ex cort. arantior. citri.

N. *Præstant cortices nondum exsiccati.*

VII. E lignis & viscis.

℞. Segmenta lignorum arida, q. v. imple retortam terream, [lutatam,] ac destilla in excipulum sat amplum, igne nudo gradatim adhibito, sic extillat primum liquor clarus, continuato hoc igne post horas [4. 5.] sequentur spiritus nebulosi, tandem auge ignem, ut fundus retortæ candescat, sic ascendit oleum nigricans & fœtidum, quod à liquore separa ac rectifica. Sic fiunt olea è ligno guajaci, agallochi, buxi, coryli, ebeni, juniperi, santali, serpentariæ, sic & viscorum coryli, querni & simil.

N. *Fieri quoque possunt per descensum, sed nostratibus insusitatum est, oleumque crassius exhibet.*

2. *Cautè procedas, nec nimium properes, spiritus enim impetuosi receptaculum disjicere proclives sunt.*

3. *Elici quoque possunt olea hujus sortis ex resinosis lignorum Extractis, ad modum resinarum aliarum destillatis. Kesl. cent. 86.*

4, *Sunt & ligna, sed pauca, quæ oleum suum, [quod subtilius ac volatilius est,] per vesicam cum Aqu. fontana destillata tarde licet, profundunt, ut sassafras, lignum rhodium, cypressinum. Videlicet lignum serratum vel minutim incisum, maceretur in Aq. aliquamdiu, dein destilletur per vesicam; destillatione dies aliquot continuata, prodit tandem oleum.*

Rectificantur olea, tùm ex cucurbita, tùm ex vesica cum Aquæ copiosa quantitate destillando. Nonnunquam tamen, si ponderosiora sint, arenæ immixta per retortam rectificari opus habent.

VIII. Ex aromatibus.

℞. Aromata grossè contusa, [pulveres minus olei fundunt,] macerentur cum menstruo idoneo, per aliquot dies, [4. 5. 6.] hinc destilla per vesicam, sic prodit oleum & Aq.

N. 1. *Poterit itidem & aliquid Sal. com. vel Sal. nit. vel Tart. admisceri.*

N. 2. *Alii in ejusmodi oleis eliciendis amygdalas rebus addunt, ut majorem copiam nanciscantur, sed fraudulenter; etenim partem majorem ejusce olei amygdalæ sibi merito vendicant.*

N. 3. *Alii digerunt primo aromata in spiritu Terebinthinæ cohobato aliquot vicibus supra al. com. calcinato. Verum nec hi purum oleum aromaticum nanciscuntur.*

N. 4. *Separatio olei ab Aq. fieri potest* 1. *Subsidendo. Nimirum si aliquandiu [♂ 14.] destillatum immotum in cella steterit, subsidet oleum.* 2. *Filtrando per chartam* 3 *Per gossypium. Vid. l. 1. c* 14. Schrôderus.

Ex Aromatibus.] Sic v. g. Recip. caryophyll. lib. j. fecum vini cochl. iv. Tartar. calcinat. M. ij. Aq. betonic. s. q. misce in vase vitreo, stent in fermentatione per 8. ♂♀ & finita illa destilla per Alembicum simili modo ex aliis etiam olea parantur. *Hofmannus.*

IX. Ex resinis.

℞. Resinarum ℔ 2. vel 3. affundatur Aquæ quantitas copiosa, destillenturque per vesicam.

Sic prodibit Oleum, quod primo clarissimum stillat Aquæ supernatans [dicitur vulgò Spiritus.]

Hinc incipit paulatim flavescere, muta itaque receptaculum, & suscipe flavum hoc oleum, (si placet seorsim,) continuando destillationem, donec nihil olei amplius extillet, [dicitur Oleum.]

Tandem exime materiam in vesica restitantem, (quæ

(quæ colophonia dicitur,) eamque destilla ex retorta in arena, & extillabit oleum crassum rubrum, (Balsamus vulgò.)

N. *Possunt quidem Olea hæc & Balsamus una eademque destillatione per retortam elici, igne scil. gradatim adhibito, verum enimvero præstat per vesicam priora illa elicere, tum ut præcaveatur* ἐμπυρεῦμα, *tum quoque ne eorum æstu labor irritus reddatur, quod alias facilè accidit. Si nihilominus volupe sit per retortam ea simul destillare, exæstuatio præcaveri potest, si arenam resinæ liquefactæ immiscueris.*

Sunt autem resinæ usitatæ Lentisci, (Terebinthina cypria,) Laricis, id est, (Terebinthina vulgaris,) pini. *Schröderus.*

Ut præcaveatur ἐμπυρεῦμα.) Hoc eluitur sequenti modo. Scilicet Recip. Acet. dist. & olei destillati, quod adustionem sapit ana q. s. destilla simul in MB. & habebis oleum multum sine graveolentia, quæ cum Acet. dist. commixta recessit. Et licet etiam graviori odore prædita sint olea per retortam destillata & empyreuma spirent, minus verò fœteant olea cum aqua rectificata, nihilominus tamen non tam ad odorem magis gratum, quàm ad efficaciam salubriorem Medicamentorum prospiciendum est.

N. Omnia olea destillata præter salia sua volatilia concentrata in se etiam habent occultum quoddam acidum, quod unctuositate sua salia hæc oleorum volatilia detinet, quo minus cùm aquis aliorum salium ritè misceri queant. Horum beneficio salium alkalium volatilisatio peragitur, dum istorum acidis particulis ab alkalibus partes terrestres separantur, & ita volatiles redduntur. vid. Acutiss. Helmont. cap. 4. de febr. & accuratissimus David von der Beck, in Experimentis & meditat. circà rerum naturalium principia. *Hofmannus.*

Ex gummi resinis.

℞. Gummi resin. ℔.1. inde retortæ vitreæ, (ventre capaci) ut saltem tertia pars impleatur, destilla per arenam in receptaculum, aliquota parte Aquæ adimpletum, primo Igne lento, & prodibit oleum, dein auctiori, & extillabit Balsamus.

N. 1. *Ut fervescentiam præcaveas, arenæ aliquid admiscere poteris: Alii loco arenæ addunt triplum silicum grossè contusorum, vel salis aliquid, quo ascensionem olei promoveant.*

N. 2. *Rectificari potest hoc oleum per cineres cum Aq. destillando, vel & laterum fragmenta ignita eo imbibendo, atque ita destillationem peragendo non secus, ac destillatur oleum de lateribus.*

Sic fit oleum è Gum. Anime, Elemi, Tacamahaca.

XI. Ex gummatis. (Præcipuè ferulaceis) Olea elici possunt ad eundem modum quo ex resinis. Nimirum oleum subtilius per vesicam cum Aq. destillando elicitur, crassius ac ponderosius per retortam. Vel si mavis destillatione una eademque utrumque per retortam elicere, destilla initio calore leniori, ac suscipe oleum subtilius seorsim, dein collige crassius igne auctiori. Præstat tamen per vesicam, ut de resinis dictum.

N. *Felicius eliciuntur hæc olea ex Extractis resinosis, ad modum quem in resinis dedi.* Schröderus.

Nimirum oleum subtilius per vesicam cum Aq. destillando elicitur.) gummata resinosa minus dextrè ejusmodi humidis destillationibus committuntur, cùm potius destillatione per retortam egeant, pro oleis eorum essentialibus eliciendis, moderato tamen Igne cum & sine additione. *Hofmannus.*

Reliquorum oleorum præparationes, si qua ab hisce discrepant, specialius in singulis edocebimus.

EX ANIMALIUM familiâ exhibent Oleum, *cornua, medulla, cerebra, ossa, ungulæ, pinguedines, sanguis, stercora, (vide de Aquis.)*

Cornua, ossa, ungulæ, igne nudo per retortam (terra lutatam) pelluntur, funduntque uno ac eodem labore liquorem seu spiritum acidum, (phlegmate commixtum,) oleum ac sal volatile. Oleum id rectifica.

Medulla cerebri ac spinæ fundit oleum, si admisto Sal. com. per retortam vitream ex arena destilletur.

Pinguedines, (axungia, sevum, butyrum, cera,) destillantur aliis rebus commixtæ, ex cucurbita vel retorta vitrea, idque per cineres aut arenam; commiscentur autem, vel cum lateribus pulverisatis, vel cum silicibus calcinatis, vel cum cinere arenavè, ut eò facilius oleum ascendat.

N. *Quantitatem rei adjiciendæ edocebit pinguedinis destillandæ consistentia, quæ in aliis mollior, in aliis durior, plerumque autem sumitur pars tertia vel quarta, interdum pondus æquale.*

Sanguis destillatur igne nudo ex cucurbita figulina alta ac spatiosa, ad remanentiam terræ nigræ, levis ac spongiosæ. Destillatum liquorem filtra per chartam, & transibit liquor, remanente in charta oleo fœtente, (in parva quantitate,) Liquor hic exhibet spiritum, Salque volatile hinc inde vasis destillatoriis adhærescit.

N. *Præstat sanguinem calentem recipere, (metretas scil. 2. vel 3.) eumque in MB. clauso vitro digerere (& 9. vel plures) hinc per gradus destillare.*

Olea destillata usitatiora.

Oleum Absinthii.
Anethi.
Angelicæ.
Anisi.
Aurantiorum.
Benzoin.
Butyri majalis.
Calami aromatici.
Camphoræ.
Cardamomi.
Carvi.
Caryophyllorum.
Ceræ rectificat.
Chamæmeli.
Chærefolii.
Cinamomi.
Oleum Citri cort.
Coriandri.
Cornu cervi.
Cranii humani.
Cubebarum.
Cymini.
Euphorbii.
Fœniculi,
Fuliginis.
Galbani.
Guajaci.
Hyssopi.
Juniperi è baccis.
ex ligno, Augus.
Laterinum Philoso-
phorum. A.
Lavendulæ.
Lauri ex bacc.
Levistici.
Macis.
Majoranæ.
Mastichis.
Melissæ.
Menthæ.
Myrrhæ rectific.
Nucis moschatæ.
Origani.
Piperis.
Pulegii.
Rorismarini.
Rosarum.
Rutæ.
Salviæ.
Saponis.
Savinæ.
Serpilli.
Smegmatis.
Spicæ.
Styracis Calam.
Succini albi.
flavi.
Tartari.
Terebinthinæ.
Thymi.
Zedoariæ.
Zopissæ.

Olea expressa.

Exprimuntur Olea ex seminibus ac nucleis non nullis oleosis.

Modus.

℞. Nucleos siccos (exempli gratia, amygd.) non rancidos, excortica ac contunde in mortario lapideo minus

minutissimè, hinc inde sacculo, ac exprime fortiter sub prælo.

N. 1. *Præstat ut plurimum massam illam tritam in sartagine torrere, vel vapore aq. calidæ tepefacere. Exemplo fit vulgaris ille modus exprimendi olea ex semine Lini, papaveris, & simil.*

N. 2. *Eliciuntur quoque Olea, sed pauca, per decoctionem rei in aqua quâ decoctione pars oleosa supernatat, sic fit Balsamus peruvianus, oleum lauri, & similia.*

N. 3. *Olea sine aq. expressa sunt saporis gratioris.*

Usitatoria sunt.

Oleum amygdalarum amararum, dulc.
Avellanarum, A.
Balanium è balano myrepsica.
Cannabis.
Oleum Carthami, A.
Cerasorum, ex nucl. A.
Citri è granis, A.
Erucæ sem.
Hyoscyami, ex semin.
Juglandium, ex nucleis.
Lauri, A.
Lini sem. A.
Macis.
Nigellæ, ex sem.
Nucis moschatæ, A.
Olivarum ex olivis maturis.

N. *Hoc Oleum intelligitur, quoties Olei simpliciter mentio fit.*

Omphacinum ex olivis immaturis.
Ovorum ex vitellis.
De Palma, s. de palla.
Papaveris.
Persicor. nucleor.
Pineatum.
Pistaciorum, A.
Raparum sem.
Ricinum, s. de Cherva.
Sesaminum, A.
Sinapios.

Olea per infusionem & coctionem, &c.

Olea per infusionem & coctionem.) In horum præparatione cautè ac circumspectè agit Autor noster, quòd digestionem & insolationem coctioni anteponat, hæc enim indifferenter adhibita in omnibus non locum habet, nisi ingredientium, in primis spirituosorum, vires velimus perditas. Nam herbarum balsamicarum, florum & aromatum vis in volatilibus & subtilibus eorum partibus residens levi coctione quàm citissimè æthera petit, ut adeò rectè simplex digestio aut insolatio commodior sit. *Hofmannus.*

Olea hæc cum simplicia, tum composita officinis usitatissima sunt.

Modus parandi.

1. *Simplicia* recentia incisa coquuntur oleo mixto aquæ, vino, aliivè liquori convenienti, idque tantisper donec humiditas aquea exhalarit.

2. *Sicca simplicia* in oleo mero macerantur.

Commodior modus hicce est.

Herbis exiccatis ac pulverisatis affunde oleum, digereque in MB. horas [12.] dein exprime fortiter, expressionem expone calori leni, ut fæces subsideant, quas separa.

N. *Oleum communiter adhibetur olivarum, interdum omphacinum, vel aliud, de quo peculiaris semper occurrit admonitio.* Schrôderus.

Donec humiditas aquea exhalarit.) Ne olea infusa aut insolata rancorem contrahant ob humiditatem extraneam admixtam, optimè expressa per inclinationem ab aquositate subsidente, quæ fundum semper petit, separanda, & subsidentia aquosa cum pauco oleo, quod illi adhæret ad omnimodam humiditatis absumptionem coquenda, & colatura superiori oleo per inclinationem separato addenda est. Sic v. g. Recip. fl. rosr. r. rec. vel lil. alb. tunic. &c. s.q. infunde in lib. ij. olei puri, macerentur aliquandiu & radiis solaribus aut calori tepido exponantur, & si lubet, coquantur parum in cucurbita apposito alembico, illud quod adscendit balsamicum, seorsim servetur, & quod in fundo remansit, per inclinationem à subsidente aquositate separa & colatum superiori balsamico commisce. Vel si simplicem velis infusionem Recip. olei olivarum rec. lib. iij. immerge summitat. majoranæ recent. incis. ℥xij. factâ maceratione loco calido in vitro probè clauso die una, fiat postmodum colatura cum expressione forti. Oleo expresso denuô summitat. majoran. recent. incis. ℥xij. infunde & digere in calore die uno & altero, facta colatura & forti expressione iterata. Repetatur tertiò eadem infusio ac macerati. Quibus peractis exprimatur oleum, & si qua humiditas remanserit per decantationem segrega. *Hofmannus.*

Usitatiora Olea insolata simplicia.

Oleum Absinthii, cum Oleo Omphacino.
Abrotani.
Anethi.
Chamæmelinum.
Cheyrinum.
Cydoniorum, c. Omphac.
Enulæ, cl. Ol. Sesamin.
Euphorbii, c. Ol. Cheyrino.
Febrifugum. 1.
Formicarum.
Hederæ terrestris.
Hyperici comp. Gôleri, 2.
Ellenberg. 3.
Jasminum.
Irinum.
Ligustrinum, Cyprinum de alcanna.
Lilinum.
Liliorum convall.
Lumbricorum, c. Ol. Omph.
Mastichinum, c. Ol. Omph.
Menthæ, cum Omph.
Melilot. ex fl.
Momordicæ, ex fruct.
Myrtillorum, cl. Ol. Omph.
Myrtinum, c. Ol. Omph.
Nardinum simpl.
Nicotianæ.
Nimpheæ alb. c. ol. Omph.
Pestilentiale. Bartol. 4.
Populeum.
Purgans comp. 5.
Ranarum.
Rosatum vulgare.
Omphacinum.
Rutæ.
Sambucinum.
Scorpionum simpl.
è Styrace.
Verbasci.
Vernisum. Vernix, ex Ol. Lini.

Vide libr. 4. Juniper.

Violarum ex fl.

N. *Huc pertinet & Balsamus Sulphur. Lithargyrii & simil. quæ nihil aliud sunt quam Oleum s. spiritus Terebinthinæ mineralibus illis impragnatus.*

Olea

Olea cocta composita.

Oleum de Capparibus.
Castorei.
Costinum.
Croci.
Hyperici.
Liliorum.
Majoranæ, s. Sampsuchinum.
Mandragoræ.
Moschellinum.
Nardinum comp.
Papaverinum.
de Piperibus.
Resolutivum.
Rosarum Mesuæ.
Scorpionum compositum magnum.
Stomachale Cratonis.
Vulpinum.
Zanerinum Melichii.
Cord. in append.

1. Oleum febrifugum Strobelbergeri.

℞. Ol. Nympheæ unius saltem anni. Lumbricor. Rosar. Hyperic. Amygdal. am. ana ℥j.

Mixtis impone scorpiones vivos N. IX. Exponantur soli (paretur si possibile in ingressu solis in signum Scorp. vel Canc.) donec moriantur scorpiones, tunc etiam adde Theriac. Andr. opt. opt. ℥ß.

Relinquatur insolari per ☍. 14.

Vires. *Easdem vires cum aliis scorpionum oleis lib. 5. descriptis obtinet. Inprimis tamen inservit Emplastro febrifugo conficiendo.* Schroderus.

Oleum febrifugum Strobelbergeri.) Cùm hoc oleum per simplicem infusionem & insolationem præparatum fit, & ingredientia etiam magnarum virium, suam meretur laudem. *Hofmannus.*

2. Oleum Hyperici compositum s. Balsamus Hyperici, Nobiliss. Georg. Göleri à Rabenstein. Balsamus Magicus etiam dictus.

℞. Olei Hyperic. opt. ℔ I. Vini generos. sextar. tres. Ol. Terebinth. Laterin. Lumbricor. ana ℥ij. Ceræ ℥j.

Pinguedin. human. destillat. Ol. de medulla (hum. vel cerv.) destill. ana ℥ij. Theriac. Andr. Mithridat. ana ʒj. Visc. querc. Til. Coryll. ana. Mj Fol. Persicar. Rut. murar. Pyrol. an. M. iij. Flor. Antirrhin. M. viii. Hyperic. M vi. Verbasc. M ij. Betonic. Centaur. min. Prunell. Consolid. aureæ Ptarmic. Austriacæ. Chelidon. ana. M. I. Sem. Antirrhin. ℥ß. Hyperic. ℥iß. Rad. Dracuncul. maculat. Aristoloch. rot. Symphyt. ana. M ß. Scrophular.

Fabariæ s. Crassul. maj. ana. M j. Bulliant sive coq. in diplomate vase optimè clauso ad consumptionem Vini. Exprimantur fortiter; postea imponantur

Croc. ☍. Mumiæ. Mastich. Thur. Myrrh. ana. ʒ ij.

Denuo coq. leviter, dein pro circulatione ponantur ad solem, hyeme ad fornacem.

N. *Non opus est prædictum oleum vel Balsamum de novo sæpius conficere, siquidem Balsamus iste ad solem collocatus facilè ex novis floribus, superius annotatis & foliis Persicariæ & Pyrolæ, nec non de semine Hyperici augeri potest, & de novo restaurari, & tantum injiciendo & ad tempus aliquod in sole digerendo, postmodum hyeme colando & ad fornacem collocando. Quo enim vetustius hoc oleum fuerit, eò efficacius & nobilius evadet.*

Usus & *Applicatio*: id est, *Hoc oleum sive Balsamus excellentissimus exstit contra hausta venena, introsumptus: Hac tamen conditione, ut prius concitetur Vomitus per lixivium vel oleum olivarum calidè bibitum, vel quod melius per aq. Nicotianæ s. Tabaci.*

2. *Calculum & arenas pellit, sæpius in ovo cocto assumptum.*

3. *In magna quantitate exhibitum vermes ventris necat & expellit, præsertim si aq. Persicariæ exhibeatur.*

4. *Prædicto modo usurpatum, corpus ab omni corruptione & multis ulceribus præservat, ut planè nulla in corpore humano sive interius sive exterius nasci queant.*

5. 6. *Auriginem quoque & Hydropisin discutit.*

7. *Interna itidem vulnera & quæ contusa sunt mirabili effectu curat.*

8. *Vomitum sanguinis & Dysenteriam vi compescit atque constringit.*

9. *Vulnera omnia externa, qualiacunque sint etiam ea quæ Venenatis armis inflicta fuerunt, mirâ celeritate Balsamicâ vi contrahit atque conglutinat, omnia alia vulnerum symptomata prohibens ac tollens, si linteola rasa in eo madefiant & vulneribus imponantur, illa sæpius lavando & extergendo. Possunt insuper hoc oleo omnia Emplastra Sticticæ, quemadmodum & reliqua in sua virtute & efficacia solâ malaxatione confortari, ut majoris inde virtutis & energiæ sint.*

10. *In capitis vulneribus ubi cranium quoque ad duram vel piam matrem læsum fuerit optimè & studiosè cavendum, ne prædicta linteola nimis humida vulneribus supponantur, sed antea perquàm bene expressa sint: Si vel una gutta sola super duas illas membranas caderet, jam de vulnerato actum esset & insaniam incurreret.*

11. *Præterea omnes impressiones magicas, ab imaginatione, jaculatione, imprecationibus & laniarum præstigiis inflictas stupendo planè modo irritas facit, & persanat, tam interius assumptum, quam exterius illitum, applicatumvè.*

12. *Quod si alicui cultri, ligna, vitra, setæ, panni lacerati, fila acus, crines, testæ & quæcunque alia intra corpus & stomachum vel & gulam, unde suffocationis periculum incurrat per incantamenta & præstigias impacta fuerint, sique nullis aliis medicamentis cedere velint, hoc oleo inungantur, ac ipsis quoque ad bibendum exhibeatur, quantitate trium cochlearium, admirabilem vim experieris: Vel enim prædicta omnia, per aliquod magnum ulcus exiccatum, tanquam aliquod emunctorium protrudet, vel per vomitum rejiciet; aut tandem per inferiora coget, ac tandem æger penitus incolumis citra omnem perditionem evadet: Balsamum hunc meum communicavit Clariss. Dn. D. Johan. Christophorus* Eisenmenger. *Physicus Imperialis, Reip. Heilbronnensis, Amicus ac Fautor meus honoratissimus.* Schroderus.

Oleum hyperici compositum &c.) Hoc oleum commodius per insolationem conficitur, quàm per coctionem dum virtus quorundam ingredientium balsamica non levem inde patitur jacturam, ut etiam Dominus Autor monet l. c. Quemadmodum etiam 3. illud D. Erhardi Ellenbergii longè compendiosiori modo paucioribus infusionibus ac breviori tempore confici posset. Cur non sex vel octo manipuli fl. hyperici in ol. Scorpionum s. lib. iij. infundi possent & in MB. coqui, donec sanguineum acquisiverit colorem? Cui posteà colato per tres vel quatuor infusiones iteratas reliqua ingredientia nihil illis demendo conjungenda forent, multò efficacius hoc oleum emergeret. *Hofmannus.*

3. Oleum Hyperici compositum D. D. Erhardi Ellenbergii.

℞. Fol. Hyperic. recent. M. iij. Contunde modicè, deinde superfunde. Ol. de Scorpion. simpl. ℔ iij. Ponantur in sole per ☍ 4. postea in MB. per hor. 24. coque & fortiter exprime. Cola oleum per Colatorium vino albo lotum. Deinde adde Flor. Hyperic.

recent. contuſ. M. iij. Relinquito denuo ad ſolem ♂ 4. & mox coquito in MB. cola ut ante. Idem repetendum cum floribus ſemper recent. bis tervè, donec oleum ſanguineum acquiſiverit colorem. Hinc.

♃. Cymar. (ſemin.) Hyperic. immaturarum, modico vino albo generoſo madefactatum ℔ iij. Coque in MB. per ♂ 3. poſtea exprime ut ante, & hoc reiterandum quater, ſemper cum cymis recentibus. Poſt hæc,

♃. Card. ſancti (benedict.) Meliſſ. Verben. Scabioſæ. Betonic. Chamædr. ana. M ß. Contunde modice & coq. in MB. per triduum: deinde cola. Colaturæ injiciantur Sum. Galeg. Scord. rec. an. M. 1. Centaur. min. Diptamn. Cret. Roris marin. ana. M ß. Coq. in oleo prius herbis contuſis per ♂ 3. in MB. F. colatura. Deinde.

♃. Rad. Zedoar. Diptamn. alb. Angelic. gummoſ. Ariſtoloch. utriuſque. Carlin. Valerian. Gentian. Tormentill. Vincetoxic. Cort. citr. ana. ʒ ß. Contuſa infundantur & coq. per ♂ 4. in MB. exprim. fortiter ac interim injiciantur. Caryophyllor. Macis. Schœnanth. ana. ʒiß. Santal. rubr. ℥ß. Bacc. Junip. Laur. an. ℥j. Cinam. ac. ℥j. Benzoin. Storac. cal. an. ʒvi. Contuſa & hæc ponantur in MB. per ♂ 3. dein colentur. Poſtea.

♃. Bufon. N. ij.

Natricem N. 1. { Serpentem, nobis *Vnck* dictam, ſeu boam. Une maniere de Serpent d'eau, où un' eſpece de Serpent venimeux. V. intra. *A Water-Snake. Een Water ſlange.*

Aranear. viv. N. CC.

Injiciantur in oleum prædictum & coque per ♂ 2. poſtea abjiciantur & imponantur.

Rhabarb. el. Myrrh. fin. Aloës Epat. an. ʒiij. Croc. ʒj. Spic. nard. ʒiß. Theriac. Andr. Mithridat. an. ʒvi.

Coque in diplomate per ♂ 4. nec amplius coletur, ſed conſervetur pro uſu.

Uſus. *Valet præcipuè contra omnia venena. Illinitur arteriis manuum, pedum & cordis, repetitur illitio tribus alternis horis. Peſtem tam curat, quam præſervat Febriles inſultus arcet (inunctum dorſo, & metacarpis manuum, pedumque plantis.) Dolores colicos demulcet. Urinam provocat. Vermes per ſeceſſum expellit (illitum umbilico.) Valet ad vulnera venenata, quæ vel animali venenato, vel ferro infecto ſunt inflicta. In paronychia nihil præſtantius. ſi ſtatim ab initio, antequam inflammatio venenoſa ſupervenerit, facta fuerit inunctio.*

Hoc oleo fruere ex communicatione Jacobi Holtzapffel *Pharmacopæi noſtratis diligentiſſimi, Affinis mihi dilectiſſimi.* Schroderus.

Oleum Hyperici facilius è *Pharm. Colleg. Reg. Lond.*

♃. *Vini albi generoſi* lib. iij. *flor. recentium hyperici cum ſuis ſeminibus* m. iiij. *Tere, & macera in vitreo vaſe arctè clauſo; biduoque exacto, coque in* MB. *& validè exprime: in colaturam novas injice ſummitates, tertioque idem facito. Tertiæ autem colaturæ ſingulis libris affunde olei veter.* lib. iiij. *terebinthinæ* ℥ j. *olei abſinthii* ℥ ij. *dictamni, gentianæ, cardui benedicti, tormentillæ, carlinæ, vel cardui mariæ, calami aromatici; tritorum ana* ʒ ij. *lumbricorum, pluries in vino albo lotorum,* ℥ j. *Inſolentur quinque aut ſex ſeptimanas, & bene obturata reponantur.*

4. *Oleum antipeſtilentiale Bartol. Bonacurſii Itali.*

♃. Flor. Hyperic. ℔ j. Rad. tormentill. Carlinæ. Ariſtol. rot. Centau. maj. an. ʒvi. Sant. omnium. Spic. nard. Celt. Dictamn. Bacc. juniperi. Zedoar. Gentian. Imperat. Card. ben. an. ℥ß. Carpobalſ. Doronic. Cort. citri. Fol. perſic. Artemiſ. Rutæ. Beton. Scord. Chamædr. an. ʒiij. Radic. Pimpin. Valerian. major. Vincetox. Been utr. ana ʒiß. Anthor. Scorzon. Biſtort. an. ʒvi. Moſchi. Macetis an. ʒij. Caryophyll. ʒiß.

Macerentur per 3. dies in vini malv. ℔ v. coq. exprim. expreſſo adde recentes ſpecies ſupra dictas, adde

Bufonem magn. vivum. Viperam vivam. Ranam. Lacertas. Cochleas ana v. Scorpion. L. Ligni aloës ʒß. Theriac. Mithrid. an. ℥ ij. Benzoin. Galbani an. ℥ ß. Laudan. Succini. Myrrh. an. ℥j. Ol. hyperic. ℔ j. Oliv. vet. ℔ v.

E Cineribus deſtillentur omnia, fiatque ter cohobatio, tandem oleum decantetur, quo inungitur cordis regio ſub axillis, & inguine ad arcendam peſtem. *Schroderus.*

Oleum antipeſtilentiale Bartol. Bonacurſii Ital.) Hujus præparatio nullius etiam eſt momenti, coctione enim iſta tota deſtruitur nonnullorum ingredientium ut fl. hyperici, ſantal. omn. Spic. Nard. celtic. dictamn. bacc. juniper. Zedoar. Moſchi &c. vis balſamica & ſpirituoſa, & licet recentes ſpecies denuò addantur, tamen per deſtillationem ex cineribus cum reliquis additis iterum eunt perditum. Ideoque ſeq. modo commodior fiet hujus elaboratio:

Recip. radic. tormentill. carlin. ariſtol. rot. centaur. maj. an. ʒvj. pimpinell. ſcorzoner. biſtort. ana. ʒ iij. ol. hyperic. lib. ij. olivar. veter. lib. v.

Macerentur & coquantur, poſtmodum exprime; expreſſo adde fl. hyperic. lib. j. Santal. omn. Spic. Nard. Celtic. dictamn. noſtr. bacc. juniperi. Zedoar. gent. an. imperator. carpobalſam. cort. citri. fol. rut. betonic. ſcordii chamædr. ana. ℥ß. radic. valerian. vincetoxic. anthor. ana ʒ iij.

Stent in infuſione vaſe clauſo in loco tepido per 8. ♂♀, poſteà colentur; Colaturæ adde ol. d. benzoi. galbani. Ladani. ſuccini. Myrrh. ana ʒß. Sal. viperarum volatilis ʒ i. j. M *Hofmannus.*

Oleum antipleuriticum Petri à Caſtro in Miſcell. curioſ. German.

♃. *Cucurb. longiores, (quæ Italis ſtorti & Zucche vocantur & ſemina habent quaſi quadrata) ſuſpendantur in loco concluſo quò ſolis radii non pertingunt, diſcindantur, & pulpa abjiciatur, cortex aſſervetur, & à cortice caro ſeparetur, itaut cortex craſſitiem majorem non habeat quàm Patavinorum moneta Iuſtina dicta, quæ 26. ſolidos valet.* ♃. *hujus cortic.* ℔ j. *olei olivarum vetuſtiſſ.* (10. 20. *imo ſi poſſibile* 100. *annorum*) ℔ iij. *huic oleo incoque corticem, donec humiditas corticis omnis ſit abſumta. Signum abſolutæ coctionis quando culmus ſtraminis, huic oleo intinctus, candelæ ardenti applicatus & oleo imprægnatus accendatur, ſine ſtrepitu ardet, & cortex quoque apparet fere combuſtus, & in carbonem quaſi redactus; tunc ceſſa à coctione, cola oleum per manicam. Denique accipiatur ſartago ferrea, geminum aut ad minimum unum habens orificium in latere, ut oleum poſſit tranſire: fac ut candeſcat ſartago & per candentem ſartaginem oleum transfunde, itaut per unum orificium infundatur, per alterum rurſus exeat in vaſculum ſubjectum pro inunctione lateris dolentis.*

Explicatio altera rationis parandi olei antipleuritici deſcripti.

♃. *Cucurb. longas quas tromboni (tubas) vocant, quando ad debitam magnitudinem excreverunt, idque, ideo, ne fiant nimium duræ. Raduntur iſtæ (totæ) ad modum quo raphani, ſed advertatur, ne mundentur ad modum pomorum, ſed ſolum radantur & inde auferatur pellicula illa ſubtilis, quæ illas contegit, unde permanent virides Hoc facto ſecetur cucurbita per longitudinem fimbriatim circumcirca, ut ſingulæ fimbriæ non magis latæ fiant quàm eſſe ſolet latitudo cultri Genuenſis, & abjiciatur, aut ſaltem coquatur reſiduum cucurbitæ, quod*

quod est album (pulpa alba) quoniam nihil pro nostro usu confert. Hoc peracto, ponderentur omnes illæ striæ sive frustula, quæ excisa sunt è cucurbita, ipsam intrinsecus mundando à dicta pulpa, & sumatur tantum olei olivarum (quò id præstantius, tantò magis inserviet) quantùm pependit cucurbita. Etsi cortices cucurbitæ pendent duas libras, duas pariter libras olei oportet sumere, si quatuor, quatuor, & sic consequenter tantum esse oportet pondus olei, quantum est cucurbitæ. Hoc facto immittatur oleum & cucurbita, in ollam figulinam satis validam & novam, ob rationem infra dicendam, & coquatur ad ignem carbonum vel lignorum (modo non adsit flamma) cucurbita in frusta concisa, usque dum reddatur omnino sicca, & ita loquendo, adusta. Peracto hoc, eximatur cum cochleari ex oleo cucurbita arida & exsiccata & abiiciatur, quia nullius usus est. Postmodum oportet transmittere ferrum (non chalybem sed ferrum) nullis antea usibus adhibitum, sedecim aut octodecim vicibus calefactum & bene fervens per dictum oleum. Procedi potest modo sequente. Olla cum oleo mandetur deferri in officinam fabri ferrarii; isque in ignem jubeatur mittere sex frusta, paulò grandiora dimidio palmo, ferri virginei, sc. usum nullum experti, & quando candefacta sunt & bene fervent, unum post alterum submergatur cum vulsella, & extinguatur in dicto oleo, deindè iterum in ignem coniiciatur, & quando hæc opera ter repetita fuerit, ferrum (quia sunt sex ferri frusta) octodecim tunc vicibus transivit, & tantum sufficit ad perfectionem olei. Sed quoniam dùm ferrum immergitur candefactum & fervens per dictum oleum, quandoque oleum inceditur, oportet habere ad manum operculum pro contegenda olla, ut suffocata flamma extinguatur; sed quia potest accidere ut suppressa flamma rumpat ollam, ob id suprà monitum, ut adhibeatur olla validior, & quo magis securus esse queas, antequam ferrum ignitum in ollam demergas, oportet illam reponas in aliud vas terreum, ne si in dicta operatione olla frangeretur, oleum profundatur; id refrigeratum in vitream lagenam infunditur & pro usu necessario asservatur.

Modus utendi hic est. Accipiatur parum hujus olei in patella (in qua ova tremula apponuntur) & bene incalescat, quoad (tactu) perferri possit, & infundatur oleum; post accipiatur mappella immunda, quæ usurpata fuit & complicetur in quadruplum, pariterque calefacta, in quantum perferre potest patiens, ponatur super stupam, & cum ligamento adalligetur, ne motu oleum à parte affecta recedat. Quoniam quandoque dolor etiam alteri lateri communicatur, simili etiam ratione alterum inungitur, imponitur stupa & mappella, & quoniam dolor interdum ab una costa in aliam serpit, inungatur persequendo dolorem quocunque processerit. Quando patiens inunctus est dicto modo, si non incipiat sputare, post quinque horas, renovetur inunctio, sed rarenter opus erit repetitione, cùm experientia comprobatum sit, quod intra paucas horas, apostema rumpatur, pro argumento est, quòd multi exteri fere agonizantes, post adhibitum in nosocomiis remedium potuerint iter sani & liberi prosequi.

5. Oleum purgans compositum S. Clossæi.

℞. Ricini American. & vulgar. an. ℥iij. Sem. cataput. minor. Ebuli mundat. ana ℥ß. Rhabarb. pulveris. ℥j. Santal. citrin. ℥ß.

Contund. fortiter, donec abeant in pastam, ex quâ per expressionem forte eliciatur Oleum.

Dos. gut. vj. in jusculo præpingui, alias ardorem in gutture excitat, quamobrem à nonnullis, pilula unica ex micâ panis duabus guttulis hujus ol. inebriatâ fingitur, vel inter duas oblatas concluditur. Purgat ἄνω ϗ κάτω hydrope affectos. Schroderus.

Oleum purgans compositum S. Clossæi.) Hoc oleum licet ad olea expressa spectet, tamen cum semina ricini American. & nostrat. cum cataput. minor. ob vim eorum causticam & colliquativam suspecta sint internè usurpanda, satis est hoc oleum planè omitti. *Hofmannus.*

Oleum contra Surditatem. D. Charraz.

℞. Olei expressi sem. porror. amygdalar. amarar & laurini ana ℥ij. spicæ nardi, castorei & colocynth d incisor. ana ʒj. succi rutæ & vini albi ana ℥ß. Omnia materatio obturato excepta in MB. tepido hor. 24. digerantur, deinde aucto calore B. ad humidi consumptionem coquantur; postea colentur & exprimantur; oleumque ad usus servetur, postquam in illo moschi optimi gr. vj. *diluta fuerint.*

Hoc oleum in aures intromissum surditates à nativitate non perdurantes, mirum in modum dissipat.

Olea varia ex variis.

Oleum Abrotoni *Pharm. August.*

℞. Abrotoni recentis incisi & contusi ℔ ij. *Macerentur in Olei clarissimi libris tribus per triduum, deinde coquantur, donec prunis inspersum non ampliùs strepat oleum, quod colatum usui servetur.*

Adhibetur ad producendos pilos, & in eorum defluvio cum Ladano & ursi pinguedine Glabris locis illinitur.

Oleum absinthii *ex eadem Pharmac.*

℞. Olei olivarum ℔iij. *Comarum absinthii pontici recentis Contusarum* ℔j. *rosarum rubrarum* ℥ß. *Macerentur per triduum in loco calido, deinde coquantur, usque dum prunis injectum non amplius strepat oleum, quod colatum servetur.*

Calefacit & roborat, præsertim ventriculum, adpetitum excitat, obstructiones aperit, lumbricos necat, & ventriculi flatus dissipat.

Oleum Acousticum Ambratum *ex eadem Pharm.*

℞. Olei Amygdalarum amararum ℥iiij. *nardini Comp. lilior. alb. an.* ℥ij. *succi origani, majoran. rutæ, porri, raphani, cæparum an.* ℥j. *mixta coquantur ad succorum consumptionem, postea oleo colato adde*

V. Mille pedibus prius impragnati, aceti vini accerr. an. ℥ß. *Ambræ griseæ, flor. serpilli, bac. sabinæ, sem. Cymini, macis an.* ʒj. *cubebarum, Hellebori alb. mastichis, ladani, styrac. calam. an.* ʒß. *Castorei veri, piperis longi, croci or. nitri præpar. an.* ℈j.

Omnia per se pulverisata, & diligenter conquassata denuò in B. aquæ magnificè bullientis ad consumptionem humiditatis coquantur, permittendo refrigerari, postea oleo expresso & bene colato immisceri.

Oleum Amygdalorum amarorum *ex eadem Pharm.*

℞. Amygdalorum amarorum siccorum, non tamen rancidorum, à cortice membranoso mundatorum quantum voles. Contundas minutissimè, postea secundum artem prælo exprimas.

Primo ordine calidum est, in humido & sicco temperatum; unde calefacit, attenuat, incidit & digerit, aurium tinnitus ac flatus è crassa & frigida materia ortos dissipat, auditumque hinc obtusum restaurat, obstructa aperit, cutis maculas, & asperitates tam reliquarum partium, quam faciei (quas ephelidas & panos vocant) delet, manantia capitis ulcera furfuresque detergit, nervorum affectus frigidos, duros, & dolentes calore renuante ac digerente sanat, amarore lumbricos necat, & frigidis uteri malis prodest, cujus dolores, strangulatus, inflammationes sanat; capitis dolores instillatum ledat, urinæ difficultati pubi illitum, calculosis renum vitiis, stranguriæ in fistulam urinariam immissum medetur, suspiriosis, lienosis, jecinerosis & tabidis subvenit.

Oleum

Oleum Amygdal. dulc. *ex eadem Pharm.*

Fit ut oleum amygdalorum amarorum.

Eo utimur ad Gutturis,faucium, & bronchiorum asperitatem leniendam, vel per se, vel adjecto saccharo, præsertim Cantio violato; duritiem omnem ac siccitatem articulorum corrigit; cutem erugat, scabra & aspera polit, densa emollit, phthisicis & atrophiâ laborantibus ac consumtis utile, alimentum enim humidum & lentore mediocri diuturnum præstat, extenuatum corpus reficit ac impinguat; calore est temperatum, humidoque secundum ordinem attingit, quo nomine omnem intemperiem sedat, ac semen genitale promovet, uteri, vesicæ, & urinæ ardores mitigat, colicos ac nephriticos cruciatus cum pari portione olei amygdalorum amarorum mirifice levat, partium difficultates & labores torminosos discutit, & lenit, nephriticis & loci acrimoniâ laborantibus per syphonem injectum tepidum mirè confert.

Oleum Anagallidis ex *eadem Pharm.*

Oleum Anagallidis paratur ut oleum abrotoni.

Præsentaneum remedium est variis puerorum doloribus in infimo ventre exsuscitatis, à flatulentis, sabulosis, biliosis & pituitosis contentis; sive enematibus admistum injiciatur, sive exterius adplicetur.

Oleum Anethinum ex *eadem Pharmac.*

Oleum Anethinum fit ex floribus & foliis Anethi, ac oleo claro, eodem modo, quo oleum abrotoni.

Anodynum est, tumores concoquit, & resolvit, somnum conciliat, rigorem febrilem spinæ & partibus nervosis accessionis initio illitum tollit, Cephalalgiam mitigat, uteri duritiem emollit, menstrua provocat, lassitudines discutit, dolores articulorum levat, calefaciat & emollit, nervis gratum ac convulsionibus medetur.

Oleum Antapoplecticum Cephalicum *Zwelferi.*

℞. Olei ex styrace, cum oleo majoranæ parati ℥j. olei stillati succini albi ʒiß. Coriandri, Lavendulæ, majoranæ, rorismarini, salviæ nuc.mosch.an.ʒj.misceantur pro usu.

Est oleum cephalicum efficacissimum, roborat cerebrum, & principium nervorum, vertici capitis, temporibus, nuchæ, & spinæ dorsi, ad os sacrum usque, inunctum: sedat & compescit defluxiones à Capite ad partes interiores. Quare in Catharris suffocativis salutare existit; ut & membris paralyticis, contractis, doloribus colicis, à frigidâ causâ exortis ventositatibus, & uteri debilitatibus, auxilio est.

Oleum Aranearum Mindereri, è *Pharmac. August.*

℞. Olei nymphææ, Lumbricorum terrestrium an ℥vi. hyperici ℥ij. foliorum rutæ, florum sambuci ana recentium M.ß. aceti rosacei, Calendulæ an. ℥iij. Aranearum crassarum magnarum numero quadraginta quinque, decoquantur omnia ad humiditatis consumtionem, colentur & exprimantur; in hoc colato infundantur rursus Araneæ crassæ numero viginti quinque, ac addatur Camphoræ cum spiritu rosarum dilutæ ʒß. digerantur & reponantur ad usum.

Proderit hoc oleum ad inunctionem regionis Cordis & arteriarum, in febre maligna petechiali, ad venenum evocandum.

Oleum Balaninum ex *eadem Pharm.*

Fit è Balano Myrepsica vel glande unguentaria, quam granum Ben vulgò vocant; terendo, oleumque exinde exprimendo.

Tergit, expurgat, obstructa liberat, auri injectum tinnitui & surditati confert, strumas, hepatis & lienis Scirrhum emollit ac digerit, affectibus frigidis nervorum & juncturarum, spasmo & arthritidi medetur, alphos, lentigines, varos, maculas, cicatrices nigras, & reliqua fæda cutis vitia corrigit, alvum potu solvit, sed stomacho adversatur.

Oleum Balsamicum.

Variæ dantur ejus præparationes de quibus vid. sub titulo BALSAMUS.

Oleum Benedictum è *Pharmac. Londin.*

℞. Rad. Cardui benedicti, valerianæ an. ℥j. florum hyperici, ℥ij. tritici puri sesquiuncium, olei vetustissimi ℥ iij. Terebinthinæ Cypriæ ℥viij. Thuris pulverat. ℥ij.

Radicibus & floribus contusis affunde tantum vini albi quantum iisdem mergendis sufficiat. Post bidui in olla macerationem, injice cum tritico comminuto oleum, & simul coque, donec vinum evanescat. Hinc exprime, additisque Thure & terebinthina, parùm rursus ut coquantur sine, & serva.

Oleum ad Calculum è *Zwelferi Pharmac. Reg.*

℞. Amygdalarum amararum, nucleorum persicorum siccat. & excorticat. ãã ℔j. sem. Caparum, nasturtii, Thlaspios, urticæ an. ℥iiij.

E contusis omnibus exprimatur, lege artis, leni calore, oleum, quod pellendo calculo, illique comminuendo, ac proprietate substantiæ resistendo, non parvæ operationis est. Dosis ℈ß. ad ʒj. & ʒ j.

Oleum de Capparibus *Pharm. August.*

℞. Corticis rad. Capparum ℥j. Tamarisci, florum Tamarisci, seminis agni casti, ceterach, cyperi an. ʒij. rutæ ʒj. Trita & cum aceto irrigata, cum olei olivarum ℔j. coquantur ad humiditatis aqueæ consumtionem, colentur & exprimantur.

Lienis Tumoribus duris ac scirrhosis, ejusque obstructionibus medetur.

Oleum Carminativum anticolicum, è *Pharm. Reg. Zwelferi.*

℞. Olei olivarum recent. ℔ij. cui immergantur sequentia, crassiusculè incisa, & contusa: utpote, herbi recent. Anethi, cum summit rorismarini, menthæ crispæ, pulegii florescent. an. ℥iß flor. Chamomillæ recent. ℥iiij. Cortic. Arant. or. recent. & extim. ℥iß. Baccar. Lauri, recent. Juniperi virid. an. ℥j. sem. carvi, Coriandri, anisi an. ʒvi. opii Thebaici ʒ j.

Stent in infusione die una, factaque pòst una atque altera ebullitione, in alembico vitreo, suo capitello munito, ut id, quod ebulliendo, transit, reaffundi possit, colentur dum adhuc parùm calent, & exprimantur species fortiter: oleo expresso adde & in eo liquefac, lenissimo calore.

Camphoræ ʒvi. ol. still. carvi, fæniculi an. ʒij. misceantur & serventur pro interno æque, ac externo usu, verum Anodynum, & Carminativum oleum; colicis & hystericis affectibus perquàm salutare est.

℞. Amygdalar. amararum excorticat. ℔j. sem. carvi siccati ʒv. fæniculi ℥iß. Coriandri ℥j. & si libuerit, macis ʒvi. vel ℥j.

Ex mixtis & contusis omnibus exprimatur, l. a. oleum præstans, ad flatus discutiendos, Tollendos, sedandos, vel internè, ad ʒj. in vehiculo convenienti exhibitum; vel externè, linteolis eo irroratis, & regioni stomachi, ac una umbilici applicatum.

Oleum Carthami è *Pharm. Aug.*

Fit ex semine Carthami Trito, assato & expresso.

Obstructa

Obstructa liberat, tergitque, ideo morbo regio, ventriculo dolenti, & colo confert; Thoracem ac pulmonem expurgat, & clariorem vocem reddit.

Oleum De Castoreo Jacobi de Manliis è *Pharm. Aug.*

℞. Castorei, styracis calamitæ, Galbani. Euphorbii, Cassiæ ligneæ veræ, croci, opopanacis, cubebarum, spicæ nardi Indicæ, costi an. ℥ j. *Cyperi Schænanti, piperis longi, nigri, Sabinæ, pyrethri an.* ℥iiß. *olei* ℔ iij. *omnia calore arenæ conjunctim digerantur in vase clauso, postea colentur.*

Valet ad omnes nervorum & Cerebri affectus frigidos, tetanum, convulsionem, tremorem, ac paralysin, rigoresque febriles sedat, spinæ dorsi illitum.

De Castoreo Compositum *Zvvelfferi.*

℞. Olei puri & recentis olivarum ℔ j. *huic immergantur sequentia incisa & contusa: castorei pinguis recentis* ℥j. *rad. pirethri* ℥ ß. *herb. recent. rorismarini, sabinæ, salviæ, an.* ℥iß. *cubebarum, piperis longi an.* ʒvi. *caryophyllorum* ℥ß. *croci opt.* ℥ij. *styracis calam.* ℥j. *opopanacis, galbani an.* ℥ß.

Facta maceratione brevissima, die circiter una, additaque duntaxat vini albi ℥j. vel ij. fiat, in alembico vitreo, suo capitello munito, una atque altera ebullitio: id autem, quod ebulliendo transit, reaffundatur Oleo; coletur, dum omnia paulis per refrixerint, & exigua humiditas adjuncta, prægressa aliquali digestione, per residentiam tandem, decantationem, aut filtrum, uti suprà notatum, separetur; addendo ultimo.

Olei lavendulæ still. ℥iß. Servetur usui hoc præstans oleum, ad omnes nervorum & cerebri frigidos affectus, Convulsiones, tetanum, tremorem & paralysin: contra atrophiam, & marasmum, perquàm utile accidit.

Oleum Catellorum, è *Pharm. Londin.*

℞. Olei olivarum ℔ iiij. *Catellos nuper natos n. duos, vermium terrestrium vino albo ablutorum* ℔ j.

Coctis catellis ad ossium compaginis dissolutionem, injiciantur vermes & paulo post exprimantur. Dein cum terebinthinæ Cypriæ ℥iij. spiritus vini ℥j. perficiatur oleum s. a.

Oleum Chamæmelinum, è *Pharm. Aug.*

Oleum Chamemelinum fit ex floribus chamameli recentibus, & oleo claro, ut oleum de abrotono.

Phlegmonas mitigat, moderatè resolvit, fluxiones vi suâ modicè adstringente cohibet, ideoque coxlicis, arthriticis, aliorumque dolorum initiis salubre est; lassitudines juvat, hypochondria tensa laxat, febres discutit, præsertim quæ à stipata cute proveniunt.

Oleum Cheyrinum Mesuæ è *Pharm. Aug.*

Oleum cheyrinum fit ex leucoiis luteis, hoc est, ex cheyris citrinis, & oleo claro, ad modum pracedentis.

Attenuat, lenit, ac digerit, dolores ex flatibus à materia frigida & pituitosa mitigat, ventris torminibus succurrit, nervorum & juncturarum dolores levat, thoraci, pectori, vesicæ ac renibus confert, menses provocat, uterique suffocationi medetur, lumbricos interimit, partum facilitat, arthriticis etiam ac resolutis auxiliatur.

Oleum Chrysomelinum, è *Pharm. Londin.*

Paratur per expressionem, ex nucleis mali armenii: quo modo etiam fiunt olea ex nucleis cerasorum, mali persici, pineis, pistaciorum & prunorum: nec non ex seminibus Aurantiorum cannabis, Carthami, dictum cnicinum, citri, cucumeris, cucurbita citrulli, ebuli, Hyosciami, lactucæ, lini, melonum, papaveris, petroselini, raphani, rapi, ricini, dictum oleum cicinum, recinimum & de Kerva; sesami, dictum sesaminum; sinapi & ex uvarum acinis, &c.

Oleum è Granis citri è *Pharm. Aug.*

Grana citri teruntur, torrentur, & exprimuntur Arthritico dolori ac succedenti tumori conducit, calculum vesicæ & renum expellit. In pestilenti statu Alexiterium optimum; lumbricos enecat potum aut illitum.

Oleum Diacolocynthydos è *Pharm. Aug.*

℞. Olei absinthii, rutæ an. ℥j. *Fellis bubuli, agnini an.* ℥ß. *pulpæ Colocynthidis, hellebori nigri an.* ʒ j. *coquantur ad humiditatis aquosæ consumtionem, & colentur.*

Umbilico vel inferiori ventri illinitur, quando alvus est obstructa, vermes enecat, aliisque insuper usibus inservit. vid. Philipp. Grulingius in Florileg. Hipp. Galen. chym. part. 6. cap. 30.

Oleum Costinum Mesuæ è *Pharm. Aug.*

℞. Costi amari ℥ij. *cassiæ ligneæ veræ,* ℥j. *summitatum sampsuchi* ℥viij. *olei sesamini* ℔ iij. *trita macerentur biduo, deinde colentur.*

Calefacit, ideoque nervorum ex frigore injurias propellit, paralysi confert, nervos roborando, ventriculum, musculos, tendines & ligamenta confirmat, spinæ illitum mitigat febrilem rigorem, capillorum defluvium prohibet, ac mucosa humore canitiem accelerante consumto, eam moratur.

Oleum De croco Mesuæ è *Pharm. Aug.*

℞. Croci ℥ß. *myrrhæ electæ* ℥ij. *Cardamomi* ʒ iiiß. *olei* ℥ix. *digerantur omnia leni calore, colentur & exprimantur.*

Nervos ac uterum roborat, eorum dolorem sedat, convulsionique & uteri noxis confert.

Oleum Cydoniorum Mesuæ è *Pharm. Aug.*

℞. Cydoniorum non excorticatorum ℔ ij. *olei olivarum* ℔ iij. *post factam macerationem fiat coctio ad humidi aquei exhalationem, colatura & expressio.*

Melinum Dioscoridi dicitur, stringit & refrigerat, ad ventriculi & jecoris imbecillitates utile, ventrem totum inferiorem ac nervos laxos roborat, stomacho in vomitiones effuso, lienteriæ, diarrhææ, ac dysenteriæ medetur; spinæ illitum & thoraci, sudores immodicos cohibet.

Oleum De Enula Mesuæ è *Pharm. Aug.*

℞. Radicum enulæ recentium contusarum ℔j. *olei sesamini* ℔ß. *coquantur ad humiditatis aquosæ consumtionem: colatura servetur usui.*

Calefacit, tenuat, digerit, ob id affectibus nervorum, uteri & vesicæ frigidis prodest. Febrium quoque rigori, & colo à flatibus dolenti medicatur.

Oleum Antepilepticum *Zvvelfferi* ex ejus *Pharm. Reg.*

℞. Nucleor. persicorum excort. ℔ß. *cerasorum* ℥iiß. *sem. pæoniæ ex ort* ℥ j. *bardanæ majoris, Basilici an.* ℥j. *cubebarum, caryophyllorum aa.* ʒvi.

Ex contusis & mixtis invicem exprimatur oleum, s. a. quod præstat in affectibus cerebri frigidis, Epilepsiâ, apoplexiâ, lethargo; non solùm externâ inunctione temporum verticis & nuchæ; verùm etiam ab intra receptum, & ori immissum.

Oleum de Euphorbio Mesuæ, è *Pharm. Aug.*

℞. Euphorbii triti ℥ß. *olei cheyrini* ℥v. *coquantur & colentur*; in frigidis cerebri noxis, hemicrania, cephalalgia & Lethargo adhibetur; epispasticis medicaminibus utiliter admiscetur; alopecias & capillorum

rum defluvia sanat, in coxæ aliorumque articulorum doloribus inveteratis, laudatissimum remedium; ast cautè & nonnisi vehementer frigidis vitiis adhibendum: in aurium tinnitu, sibilo, & hebetiore sensu ex frigiditate contracto tepidum adhibet Galenus 2. compos. medic. localium.

Oleum Excestrense è *Pharm. Lond.*

℞ Herbarum Absinthii, centaurii minoris, Eupatorii, fœniculi, Hyssopi, lauri, majoranæ, melissæ, nepetæ, pulegii, sabinæ, salviæ, thymi an ℥iiij. *abrotoni, betonicæ, camæpityos, lavendulæ, an.* ℥vi. *rorismarini* ℔j. *florum chamæmeli, genistæ, liliorum alborum, sambuci, sem. cymini, fœnugræci, rad. ellebori albi, nigri, corticum fraxini, limonum an.* ℥iij. *Euphorbii, sinapeos, castorei, pyrethri an.* ℥j. *olei* ℔xvi. *vini* ℔ij.

Herbis, floribus, seminibus & Euphorbio contusis; incisis radicibus, corticibus, & castoreo; macetatisque horas duodecim, affuso vino & oleo, ad balnei calorem; & coctis demum lento igne ad vini & humoris absumptionem; coletur oleum, & servetur.

Oleum formicarum Nicolai è *Pharm. Aug.*

℞ Formicarum ℥ij. *olei* ℔ß. macerentur æstate ad solem, vel alio calore, diebus quadraginta, postea colatum oleum reponatur.

Eo partes generationi dicatas ab venerem concitandam & imprægnationem promovendam inungunt.

Oleum Hæmorrhoidale Faventini è *Theat. Pharm. D. de Scobbis.*

℞. Olei sem. lini & nucleorum mali armeniani ana. ℥iiij. *asellorum vivor. lumbricor. terrestr. mundat. ana.* ℥j. *vini alb. q. s.*

Coquant. in ℬ. ad consumptionem humidit. aquæ, & postea oleum colatum usui asservetur.

Mitigat dolores hæmorrhoidales, tumidisque hæmorrhoidibus dum medetur, durities etiam earum non parum remollit.

Oleum Hirundinum ex *Pharm. Londin.*

℞. Hirundines integras n. sedecim, Chamæmeli, rutæ, plantaginis majoris, minoris, foliorum, lauri, pulegii, anethi, Hyssopi, rorismarini, salviæ hyperici, Balsamitæ an. m. j. olei communis ℔iiij. *vini hispanici* ℔j. *confice secundum artem.*

Si verò tantum butyri majalis accipiatur quantum olei, & prædicta cum eo coquantur; unguenti & nomen & consistentiam acquiret.

Oleum Hyosciami è *Pharm. Aug.*

Semina hyosciami contunduntur, torrentur & exprimuntur. Dioscorides ex semine hyoscyami albi recentis, & siccati, aquâ calidâ consperso, tritoque hoc oleum parare docuit. In phlegmone & exulceratione partium pudendarum utriusque sexus præ reliquis locum habet.

Oleum Hyperici è *Pharm. Aug.*

℞. Florum hyperici ad maturitatem seminis ferè accedentium contusorum ℔iij. *croci* ℈iiij. *olei clari* ℔ij *post factam trium dierum macerationem, bulliant ad humiditatis aquosæ consumtionem, postea exprimantur, & expressum commisceatur cum terebinthina claræ* ℔j.

Calefacit & siccat, essentiæque est tenuis, unde ad omnes dolores à frigido contractos adhibetur, & anodynum exsistit, ischiadicis præterea & varicibus utiliter adhibetur, contra dentium dolorem, podagram, chiragram, articulorumque dolores salubre remedium, nervorum puncturis & vulneribus efficax est, & illitu ac fotu convulsiones prohibet, ambustis cicatrices ducit, & vulnera glutinat.

Oleum Hyperici compositum è *Pharm. Londin.*

℞. Vini albi odori ℔j. *summitatum hyperici, cum floribus & seminibus* ℥iiij.

Trita macerentur in vase vitreo, obturato ejus orificio, totum triduum, in olei olivarum veteris ℔j. *ad solem, vel balnei calorem, & exprimantur. Fiat eodem modo, vino non addito, summitatum hyperici secunda infusio & tertia. Tertium demum, post vinum coctione ferè absumptum, exprime; additisque terebinthinæ* ℥iij. *croci* ℈j.

Rursus parum coque, & repone.

Hyperici magis compositum ex *eadem Pharm.*

℞. Vini albi generosi, ℔iij. *florum recentium hyperici cum seminibus m* iiij.

Tere, & macera in vitreo vase arctè clauso; biduoque exacto, coque B. M. & validè exprime: in colaturam novas injice summitates, tertioque idem facito; Tertiæ autem colaturæ singulis libris affunde.

Olei veteris ℔iiij. *Terebinthinæ* ℥vi. *olei absinthii* ℥ij. *dictamni, Gentianæ, cardui benedicti, tormentillæ, carlinæ, vel cardui mariæ, calami aromatici, tritorum an.* ʒij. *lumbricorum, pluries in vino albo lotorum,* ℥ij. *insolentur quinque aut sex septimanas, & bene obturata reponantur.*

Oleum Hypnoticum *Zwelfferi*, ex ejus *Pharm. Reg.*

℞ Olei nymphææ, juxta n. modum facti ℥iij. *seminis papaveris expressi* ℥ß. *Hyoscyami expressi* ℥ß. *his mixtis oleis immergantur sequentia incisa & contusa: utpotè, croci Austriaci* ʒij. *majoranæ recentis* ℥ß. *ladani optimi* ʒij. *opii Thebaici* ʒiß. *vini albi boni* ℥j.

Facta maceratione brevi, fiat, in alembico, suo capitello munito, una saltem atque altera ebullitione, quæ transit, paucula humiditas, reaffundatur, cum omnia refrixerint: fiat pòst colatura, cum forti expressione; expressum à pauxilla humiditate, prægressa aliquali maceratione, per residentiam separetur: Cui ultimo adde, & in eo liquefac. *Olei nucum moschat. expressi* ℥ß. *ligni rhodii still.* ʒiß.

Reponatur usui in vase benè clauso. Præstans est oleum ad somnum conciliandum, fronti temporibus, ac naribus illitum; inflammationibus capitis, & podagricis doloribus sedandis, perquàm salutare est. Doloribus etiam colicis, dysenteriæ, lienteriæ, cùm externè inunctum, tum clysteribus immixtum, cum summo emolumento subvenit.

Oleum Jasminum è *Pharm. Aug.*

Fit ex floribus Iasmini, & oleo nucleorum Ban, *vulgò* Ben *dictorum, vel etiam oleo amygdalorum dulcium: gossypium nempe carptum oleo imprægnando, & cum floribus Iasmini recentibus aliquoties stratificando, tandemque exprimendo.*

Usus ejus potissimum nobis est ad odoris gratiam; quamvis nec medicas ei vires denegemus, quas cephalicas & cordiales possidet.

Jasminum aliud ex *eadem Pharmac.*

Fit ex floribus Jasmini, & oleo veteri claro, ut est oleum cheyrinum.

Frigidis affectibus adfert remedium, unde partibus calefactionem & relaxationem desiderantibus utiliter adhibetur; chamæmelino aut cheyrino viribus proximum.

Oleum irinum Mesuæ è *Pharm. Aug.*

℞. Radicum ireos ℔ij. *florum ejusdem* ℔vi. *macerentur in decocto aliarum radicum ireos quantum sufficit;*

sufficit; postea addantur olei veteris ℔ij. *coquantur & exprimantur.*

Vim habet calefactoriam & emollientem, roborat, tenuat, resolvit, tergit, & maturat, convulsionibus efficax, aurium sonitus tollit, quæ in Thorace sunt & pulmone concoquit, asthmaticos juvat, tussim compescit, strumas dissipat, aliosque Tumores duros hepatis & splenis, articulorum dolores & duritiem emendat; facit ad intestinorum tormina & ilei cruciatus, naribus illitum destillationibus & ozænis medetur. Datur iis qui cicutam, coriandrum, aut fungorum venenum hauserunt, ut præsentissimum Alexipharmacum.

Oleum Irinum aliud ex *Pharm. Londin.*

♃. *Radicum Iridis Florentinæ* ℔iiij. & ℥iiij. *florum liliorum alborum, abjectis unguibus flavis*, ℥xv. *radicum cyperi recentiorum* ℥vi. *helenii* ℥iij. *Anchusæ* ℥ij. *cinnamomi, spicæ nardi, asæ odoratæ, sive Benzoini an.* ℥j.

Contusa, ut decet, omnia, in sole; calidove loco, macerentur in olei veteris, ℔xv. aquæ fontanæ ℔iiij. & ß. post quartum diem coque in B. M. & absumptâ aquâ, cum refrixerint, premendo cola, & repone.

Oleum Lacertarum contra hernias *Zwelfferi* ex ejus *Pharm. Reg.*

♃ *Olei nucum Jugland. recenter expressi* ℔iij. *cui immergantur lacertarum viridium num. xxv.*

Et in eo suffocari & emori permittantur. Digerantur in vase vitreo, per diem integrum; coquantur deinde in alembico vitreo, apposito capitello, affusa humiditate, quæ pertransiit, ubi omnia refrixerint. Fiat dein colatura, abjectis lacertis: oleum servetur ad curandas hernias præstantissimum: secretum sane, nonnisi magnorum Principum; qui cur id multa annorum serie latere voluerunt, ignoro. Inungitur eo locus affectus, ubi intestinorum eruptio ac provolutio deprehenditur, prius repositis intestinis, superimposita dein particula omenti cujusque animalis, hoc oleo illita, ac inspersis pulvisculis adstringentibus, fit ligatura apto cingulo, ad prohibendam ulteriorem intestinorum irruptionem & verò, licet (prout secreta hujus olei descriptio fert,) lacertarum maceratio, uno mense insolando, peragi deberet, ad conciliandam, ipsa mora, infuso efficaciam; eam tamen non approbo. Tanto enim tempore lacertæ, quæ à prima, quâ descendunt, genesi, corruptioni vel maximè obnoxiæ sunt, (utpotè è putri generatæ) cooperante cùm solis, tum olei, calore, & fluida omnium substantia, ad summum putredinis gradum, & cadaveris pestilens miasma, deducerentur; ut unde remedium, & secretum præstolaremur, arcano nos toxico & pestilenti fracedine, periclitari deprehenderemus. Accedit, quòd spiritus vitæ, seminalis lacertarum, tam diuturnâ maceratione fatiscat, & disperat: cùm tamen (me ita philosophante) ejus præsentia, ad effectum talem producendum, unicè desideretur. Hæc enim consolidatio, & cura, nequaquam sensibili, materiali, aut conspicua, actione perficitur; sed influxu purè spirituali, ac actione sympathetica; quatenùs activitas terroris alieni, & spiritus mumialis lacertarum, per ejusmodi imagines, ac phasmata, spiritus vitales microcosmi, vel ipsas partes operativas viscerum, & partium, determinant, ut, juxta connaturalem, ac propriam sibi impressionem, se contrahant, & claudant, ac peregrinum spiritum arceant; unde naturaliter dein solidatio partis, & optata sanitas exoritur: quod non contingeret, si spiritus hic lacertarum, prævia animalis corruptela, migraret, aut formæ cadaveritatis succumberet. Quare, ut hæc peritonæi constrictio, ac herniarum cura, felicius succedat, brevem lacertarum macerationem inserim. Sufficiat, te spiritum, suffocato in oleo insecto, superstitem, compendioso labore nactum; nec salubrius quid à cadaveroso miasmate præstolere & licet scorpius (qui tamen solidior lacertis est, & non facile putrescit) diu in oleo, uti & scarabæi, superesse videantur; suadet tamen ratio, & eos maturius eximere, ut tantò purius oleum nanciscaris, vitam, & spiritus ipsius animalis possidens.

Oleum Laurinum è *Pharm. Aug.*

♃. *Baccarum lauri recentium electarum maturarum & contritarum quantum voles. Eæ in aqua coquantur, colentur & exprimantur; cui expresso, postquam refrigeratum fuerit, oleum supernatat.*

Vis ejus calefactoria vehemens, molliens, tenuans, aperiens, discutiens, exsiccans, intemperiem omnem partium frigidam solam, aut cum pituita & flatibus sanat, cerebri, nervorum, articulorum, ventriculi, intestinorum, præsertim coli, hepatis, lienis, renum, & uteri affectibus frigidis medetur, ac dolorem his succedentem abolet, rigori febrili spinæ dorsi illitum, paralysi, nervorum vitiis, algoribus, ischiadicis, capitis doloribus inveteratis ac destillationibus auxiliatur, auribus illinitur, renum morbis frigore contractis succurrit, lassitudines discutit, scabie infestatis, & aspera impetigine laborantibus in balneo inunctum medicatur. Fugiendum tamen in scabie, aut impetigine inflammationem minante, & calidis ac biliosis naturis, vermes & pediculos enecat, capitis furfures, ophiasim, & alopeciam delet, capiti tamen calido non admovendum.

Oleum Ligustrinum Mesuæ è *Pharm. Aug.*

Fit ex floribus recentibus ligustri, cum oleo, ad modum olei chamæmelini.

Arabibus de Alcanna dicitur, nobis ligustrinum, quod ex ligustri floribus fiat. Calefacit & moderatè adstringit emolliendi vim habet, vulvæ ac nervorum affectibus subvenit, pleuriticis, opisthotonicis, & angina laborantibus succurrit, capillos à canitie vindicat.

Oleum Liliorum alborum simplex è *Pharm. Aug.*

♃. *Liliorum alborum florum, abjecto quod croceum est, olei an.* ℔iij. *macera & insola per dies octo, postea coque & exprime.*

Dicitur & crininum, lilinum, ac susinum, resolvit, digerit, concoquit, dolores à frigore, Thoracis, ventriculi, coli, uteri, renum, vesicæ, & nervosarum partium sedat, ac mitigat, convulsionibus prodest, colicis item doloribus inunctum aut suppositum confert, utile est cum primis muliebribus malis, uteri suffocationes & duritiés solvens, gravidis ad facilem partum auxilio est, ulcera capitis manantia, furfures, varos, fervidasque eruptiones sanat, vibices, cicatricesque celerrimè ad colorem reducit, & omnem inflammationem cum vitellis ovorum inunctum discutit.

Liliorum compositum Mesuæ ex *eadem Pharm.*

♃. *Mastiches, calami aromatici, costi, carpobalsami an.* ℥j. *caryophyllorum, Cinnamomi an.* ℥ß. *croci* ℨiij. *omnia post sufficientem macerationem in olei liliorum alborum simplicis* ℔ij. *colentur.*

Oleum Liliorum convallium è *Pharm. August.*

Fit ex floribus liliorum convallium, & oleo claro, ut oleum liliorum simplex.

Spasmo, convulsioni ac tremori, aliisque frigidis nervorum noxis succurrit, puerulorum item tormina mitigat.

Oleum Seminis lini è *Pharm. Aug.*

Lini semina contusa & assata exprimantur.

Viribus proximum chamæmelino & Anethino, Anodynum est, convulsionem curat, articulorum, musculorum, nervorum, ac cervicis duritiens mitigat, ani affectibus confert, abscessus ejus, fissuras & hæmorrhoidum dolores curans. Manardus pleuriticis linctu aut potu exhibebat; quod magnopere probavit Gesnerus, qui in epistola quadam ad Clar. Adolphum Occonem hunc in modum scripsit; jam quater aut quinquies feliciter propinavi, primùm bis antè sesquiannum in pleuritide cruda & maligna, jam desperatis fere virgini & mulieri, quarum unaquæque mox magna admiratione mea restitui cæpit. Postea juveni in morbo quodam interiore incognito fere nec satis jam memini, etsi annotavi. Quartò in tussi ac dipsnæa ante paucos dies mulieri Gutturosæ, quæ heri ad me venit, & pro hoc consilio gratias egit. Omnibus paulò post soluta alvus est satis copiosè. Tres aut quatuor uncias una vice bibi jubeo. Odoris quidem ejus gravitas plerisque adeo molesta est & fastidiosa, ut secundo sumere nollent, sed nullum periculum, nullum incommodum sequitur, & medicus necessitatem in gravissimis morbis, non voluptatem sumentium, spectare debet. Si ritè pureque paretur, & medicus domi haberet, confidentius dari posset, etsi Brassavolus non admodum laudet; ego pro cognita felicissima, & admiranda ejus facultate Deo gratias ago. *Hactenus Gesnerus.*

Oleum Lucatelli è *Pharm. Londin.*

℞. Ceræ citrinæ opt. ℔j. liquescat miti igne in pari quantitate vini canarini. Dein adde olei olivarum opt. Terebinthinæ ven. in aqua rosarum ad albedinem lotæ an. sesquilibram. Bulliant leni foco ad vini evaporationem. Demum ab igne semotis insperge santali rubri subtil. pulv. ℥ij. continuo agitando donec refrixerint. F. balsamum.

Oleum Lumbricorum simplex è *Pharm. August.*

℞. Lumbricorum terrestrium ℔ß. laventur in vino, deinde immittantur in olei rosati ℔ij. coquantur ad humidi aquosi consumtionem.

Anodynum est, & cujus fotu nervi recreantur, unde in nervorum vulneribus, eorundemque resolutionibus utile illud experimur.

Lumbricorum compositum ex *eadem Pharm.*

℞. Olei lumbricorum simplicis ℥iij. Florum hyperici ℥ij. stillatitii rorismarini ℈j. misce. Servetur ad usum.

Viribus cum simplici convenit, ad supradicta tamen majoris efficaciæ compertum habemus.

Oleum Mandragoræ è *Pharm. Aug.*

℞. Corticum rad. Mandragoræ ℔j. capitum papaveris nigri ℥vi. contundantur & coquantur, in aqua sufficienti, colato decocto addantur succorum Hyoscyami albi ℥ij. cicutæ teneræ ℥j. olei violarum ℔ij. opii, styracis calamitæ an. ℥ß.

Succi cum oleo coquantur ad humiditatis aqueæ consumtionem, & colentur, addendo tandem styracem & opium.

Commendatur ad omnem inflammationem extinguendam, somnum conciliandum, capitis dolores sedandos, phreneticis, febricitantibus, & vigilantibus conveniens, fronti, temporibus, ac naribus illitum.

Oleum Mastichinum Mesuæ è *Pharm. Aug.*

℞. Olei rosati ℔j. in qua dissolve Mastiches ℥iij. fiat colatura.

Mediocriter calefacit, adstringit, & emollit, ventriculum firmat, illitum in lienteria & intemperie frigida sicca salubre exsistit, ad cæliacorum, stomachicorum ac dysentericorum cruciatus utile, tumores duros lenit cerebrum, nervos, & juncturas roborat, phlegmonis gingivarum, linguæ & totius oris medetur.

Oleum Meliloti è *Pharm. Londin.*

Oleum meliloti, ex herbæ summitatibus, eodem modo, ut chamæmelinum, paratur.

Oleum Menthæ è *Pharm. Aug.*

Fit ex mentha domestica crispa, cum oleo, ut oleum de abrotono.

Ventriculo imbecillo & refrigerato adhibetur, eum namque calefacit, roborat, nauseam abigit, vomitionem sistit, adpetentiam excitat, & concoctionem promovet.

Oleum Momordicæ.

Oleum momordicæ, & pomorum amoris fiunt, si poma infunduntur in oleo amygd. dulc. vel hyperici, ac insolatur.

Oleum Moschelinum Nicolai Alexandrini è *Pharm. Aug.*

℞. Olei puri ℔vi. macis, nardi indicæ, costi, mastiches an. ℥ß. styracis calamitæ, croci, myrrhæ, cinnamomi, cassiæ ligneæ veræ an. ʒvi. carpobalsami, caryophyllorum, Bdellii an. ℥ß. nuc. moschat. numero duas.

Omnia post biduam macerationem in vase probè tecto, leni arenæ calore factam colentur, & addatur moschi in particula spiritu rosarum soluti ʒj.

Μοσχέλαιον potius dicendum à moscho, qui ejus compositionem ingreditur. Frigidis affectibus est præstantissimum ventriculo præsertim debili, quem roborat & calefacit, dolorem lateris illitum sanat, stranguriosis, colicis, ac nervorum omnibus propè vitiis confert, pomis odoratis cogendis est aptissimum.

Oleum idem ex *Pharm. Londin.*

℞. Nuces moschatas numero duas, moschi ʒß. folii seu macis, spicæ nardi, costi, mastiches, an. ʒvi. styracis calamitæ, cassiæ ligneæ, myrrhæ, croci, cinnamomi, caryophyllorum, carpobalsam. vel cubebarum, Bdellii an. ʒij. olei puri ℔iij. vini generosi ℥vi.

Terantur ex arte & confusè mista, sensim, dum vinum evanescat, bulliant; admisto s. a. moscho, post colaturam.

Oleum

Oleum Mucaginum è *Pharm. Amstelodamensi.*

℞. Rad. althææ recentium incisarum ℥iij. *scillæ recentis contusæ* ℥j. *sem. fænugræci, lini, integrorum an.* ℥ß.

Macerentur in s.q. aquæ: deinde leniter coquantur, donec remittant crassam & viscosam mucilaginem, cui adde.

Olei anethini, chamæmelini, liliorum alborum an. ℥xvi.

Coquantur simul ad humiditatis aqueæ consumtionem, subindè agitando ne adurantur.

Oleum Myræleum seu pigmentatum ex *Renodæo.*

℞. Summitatum botryos herbæ granulis onustarum m. iij. baccarum botryos fruticis ℥viij. *vini albi optimi* ℔ß. *olei boni* ℔iß.

Misce, & septem dies in sola: dein in balneo mar. simul tandiu totum incalescat, ut vinum vanescat: expressum oleum servandum.

Oleum Myrrhæ è *Pharm. Londin.*

Ova aliquot recentia coquantur donec induruerint; per mediam longitudinem incidantur, vitelli eximantur, cavitates myrrhâ tritâ impleantur, & denuo conjungantur albumina, filoque parum constringantur, & craticulæ inter duas paropsides collocatæ imponantur. Tum in cella vinaria, vel alio loco subterraneo & humido ponantur. Sic enim myrrhæ liquatus humor in paropsidem inferiorem destillabit.

Oleum Myrtillorum è *Pharm. Aug.*

℞. Olei olivarum ℔ iij. *myrtillorum* ℔j. *myrtilli contundantur, atque si exsiccati fuerint, vino conspergantur, postea cum oleo ad humiditatis aqueæ exhalationem coquantur & colentur.*

Adstringit & refrigerat, cerebrum, nervos & ventriculum roborat, viscerum phlegmonis utile, gingivis, dolori dentium, dysentericis, cæliacis, vulvæ exulceratæ, ulceribus vetustis vel manantibus, cum squama æris & cera medetur, attrita, furfures, rhagades, condylomata, articulos luxatos, & omnia quæ adstrictionem desiderant. Hæmoptoicis, & sanguinis ex pectore rejectioni confert, & ad arcendam phlegmonem in ulcere pulmonis Gal. illinit, capillorum defluvium prohibet, adjecto præsertim ladano, Galen. l. de comp. med. sec. loc. cap. 2.

Oleum Myrtinum è *Pharm. August.*

Oleum Myrtinum fit ex foliis myrti, ut myrtillorum oleum.

Easdem ferè vires obtinet, quas oleum myrtillorum; adstringit enim & roborat.

Oleum Narcissinum è *Pharm. Londin.*

Fit ex floribus recentibus narcissi albi, & oleo, ut rosaceum.

Oleum Nardinum simplex è *Pharm. Aug.*

℞. Olei sesamini ℔iß. *spinæ nardi aromaticæ* ℥iij. *post factam digestionem colentur.*

Calefacit, tenuat, digerit, modice adstringit, quocirca auxiliatur stomachicis, cæliacis, destillationi ac Thoracis vitio obnoxiis, ventriculum firmat, & coctionem procurat, viscerum phlegmonis, jecoris inflammationi, ac pulmonum ulceribus medetur, cerebri & nervorum frigidos affectus sanat, ac aurium dolores mitigat, Tremulis & paralyticis summum est remedium, uteri præfocationes, & Tumores suppositum discutit, aut etiam injectum vesicæ dolori, renumque calculis opitulatur.

Oleum Nervinum *Zvvelfferi* ex ejus *Pharm. Regia.*

℞. Olei olivarum recent. non rancidi ℔iij. *cui immergantur, successu temporis, incisa & contusa sequentia.*

Gemmar. populi arbor. recent. ℥vi. *summitatum Abietis, vel laricis arb.* ℥iij. *vel* iiij. *herb. recent. calaminth. mont. majoranæ, melissæ, ivæ artheticæ, origani, salviæ min. Thymi, flor. recent. chamomillæ, lavendulæ, spicæ an.* ℥ij. *baccarum lauri, Juniperi virid. an.* ℥iß.

Macerentur septimanâ unâ, vel alterâ, donec omnia collecta & immersa sunt. Postmodum ebulliant parum, in alembico vitreo, capitello suo munito, ut particula, quæ prodit, humiditatis reaffundi queat. Tum fiat colatura, & fortis herbarum expressio; oleo autem expresso ulterius adde.

Lumbricorum terrestrium vivorum & lotorum ℥viij. *& facta adhuc unica ebullitione, in alembico, uti antea suo capitello apposito, denuo coletur: colato vero oleo superadde.*

Olei still. majoranæ, salviæ an. ʒij.

Fiat oleum nervinum efficacissimum. Si ipsa hujus olei nervini, ut & aliorum præcedentium & subsequentium oleorum, ingredientia & præparationes, inspiciantur, & accuratè considerentur, suspensa hedera reverâ opus non fuerit; quamobrem, in encomiis recensendis non est, ut longus sim, sufficit hic, dixisse, quòd hoc oleum sit præstantissimum in omnibus nervorum affectibus frigidis: quod tamen, tantum abest, ut nimiopere calefaciat, ut potius virtute roborante, confortante, & penetrante, egregiè polleat.

Oleum Nervinum Slotani.

℞. Olei olivarum ℔vi. *catulorum junior. n. ij. ranarum viv. n. xii. lumbricorum* ▽ *loter. m. iv.* ▽ *juniperi absque vino dest.* ℔iij.

Coquantur omnia leni igne, donec caro catulorum ab ossibus separetur, & humiditas omnis fere consumpta sit. Tum colato oleo adde.

Axungiæ human. olei scorpion. amygd. d. muris alpini an. ℔ß. *m. & in olla capaci inditis adde recent. gemmar. populi nigr.* ℔iij. *flor. prim. veris. Tussilag. Bethonic. Genist. hisp. Chamom. rom. violarum, lilior. Conv. lavendulæ, sambuci, Anethi, salviæ, cheiri, rutæ, serpilli, Anthos, cent. min. veronicæ, origani, Tanaceti, ligustri, Agrimon. pulegii, meliloti, verbasci, Absinth. vulg. rosar. r. an. m. j. hypericonis nondum penitus apertorum* ℔iij.

Flores omnes ab herbis separati oleo immittantur, alias viridescet & oleum, quod alias rubicundum esse debet ex flor. hyperici: flores successive prout per æstatem florent oleo immittuntur, vase interea clauso, donec omnia probe infusa steterint: Tum oleum tandem decantatur & asservatur.

Oleum Nardinum compositum Mesuæ è *Pharm. Aug.*

℞. Spicæ indicæ ℥iij. *majoranæ* ℥ij. *ligni Aloës, Enulæ, macis, calami aromatici, foliorum lauri, cyperi, schænanthi, cardamomi an.* ℥iß.

Contundantur omnia crassiusculè, deinde cum olei sesami ℔iij. aliquandiu macerentur & colentur.

Oleum Nicodemi è *Pharm. Londin.*

℞. *Seminum, seu summitatum hyperici, Terebinthinæ veteris an.* ℔j. *lithargyri* ℥vi. *Aloës hepaticæ, tutiæ Alexandrinæ an.* ℥iij. *croci* ℥j. *vini albi optimi* ℔iiij. *olei veteris* ℔ij.

Absumptâ quartâ vini parte per lentam omnium in balneo coctuream; alicubi, in arena, soli canículari exponantur & per pannum candidum post decimum diem, colentur, seorsumque à vino servetur oleum.

Oleum Nicotianæ ex *eadem Pharm.*

℞. *Succi nicotianæ sive Tabaci aut peti. Olei communis an.* ℔j *macerentur & coquantur ad succi absumptionem* item.

Fit Oleum nicotianæ ex succi nicotianæ, & olei communis, an. partibus æqualibus, in balneo s.a. coctis.

Oleum Nucum juglandium.

Conficitur ut oleum Amygdalorum amarorum.

Flatus crassos dissipat, tumores dissolvit, nervis punctis cum calce lota utiliter adhibetur, scabiei medetur, & variis vitiis cutaneis.

Oleum Nucis moschatæ.

Nuces moschatæ radula attritæ, aut concisæ, & diligenter contusæ, aquæ calidæ vapore irrigantur, ex quibus postmodum, dum adhuc calent, oleum exprimitur.

Ori ventriculi inunctum mirè eum roborat, deglutitum calefacit mediocriter, & Anhelitum commendat, illitum Veneris tentiginem excitat, stomachicis quoque frigida & humida intemperie laborantibus conducit.

Oleum Nucis Indicæ.

Paratur ut oleum nucis moschatæ.

Nervorum dolori confert, Thoracem & pulmones lenit, clariorem vocem facit, impinguat, ac genitale semen auget. Hodie ferè usurpatur ad conceptus procurationem nec non seminis incrementum.

Oleum Nucleorum persicorum.

Præparatur ut oleum Amygdalorum amarorum.

Obstructa aperit, aurium & sedis ab hæmorrhoidibus dolores ac tumores sanat, lumbricos enecat, in renum affectibus injectum & epotum valere adserit Manardus.

Oleum Nymphææ è *Pharm. Aug.*

Fit ex floribus Nymphææ, ad modum olei de Abrotono.

Refrigerat, cephalalgiam ex febrium incendio, indeque enatum delirium. Papaverino mixtum, mitigat, insomnium abigit, urinæ ardori, intemperiei calidæ renum, eorumque ulceri, & vesicæ commodum, illitum aut injectum, gonorrhœam arcet, & tentiginem propellit, genitalibus illitum.

Oleum Olivarum commune.

Exprimitur ex olivis maturis; sed è carne sive pulpa, non è nucleis.

Oleum Omphacinum.

Fit ex pulpa olivarum, sed ante maturitatem.

Oleum Othalgicum D. *Le Mort.*

℞. *Ol. Amygd. amar. papav. alb. Terræ an.* ℥ij. *petræ* ℥j. *rorismarini still.* ℈ij. *camphor.* ℨß.

Dolores aurium sedat, surditati confert, nervorum affectibus frigidis succurrit.

Oleum è granis Pæoniæ è *Pharm. Aug.*

Præparatur ut oleum è granis citri.

Usus ejus tam intra corpus quàm extra in epilepsia & similibus morbis præclarus exsistit.

Oleum Papaverinum, è *Pharm. Aug.*

℞. *Capitum papaveris, foliorum papaveris, florum ejusdem an.* ℔j. *contusa infundantur in olei* ℔iiij. *postea sufficienter coquantur & colentur.*

Intemperiem calidam sanat, febrium ardores ac insomniam mitigat, fronti, auribus, naribus, & temporibus illitum, somnum conciliat, asperam arteriam lenit, renumque doloribus ex intemperie calida medetur.

Oleum è Papaveris albi semine ex *eadem Pharm.*

Præparatur ut oleum seminis hyoscyami.

Utile est anodynum ad ardorem febrium mitigandum, fronti & temporibus adpositum somnum conciliat, & dolores capitis tollit.

Oleum Antipestilentiale Ludovici de Leonibus ex *Weikardo.*

℞. *Ol. Terebinth. laurini, Abietis an.* ℔ß. *Gummi elemi* ℥iij. *hederæ* ℥iß. *Thur.* ℥j. *ligni Aloës* ℥iß. *mastich. myrrh. ladan. sagapen. castor. an.* ℥iß. *galang. cinam. caryophill. nuc. mosch. cubebar. Zedoar. an.* ℥j. *opoponac.* ℥j. *resinæ pini, picis navalis an.* ℥ß.

Terantur terenda, & in vase vitreo posita stent per mensem in putrefactione, postea lento igne destillentur, hoc si indicium pestis appareat non solummodo corrigendum, sed etiam pulsus regio scilicet temporum, brachiorum & pedum. Quod oleum Ludovicus practicus magni nominis Bononiæ, Regi Matthiæ Hung. mille nummis aureis Ungaricis acceptis præscripsit, cujus tamen usus cum valde sit calidum non omnibus convenit.

Oleum de Piperibus Mesuæ è *Pharm. Aug.*

℞. *Piperis longi, albi, nigri, an.* ℨiij *myrobal. chebulorum, emblicorum, indorum an.* ℨv. *radicum apii, fæniculi an.* ℨiiiß. *Turbith.* ℨij. *Zingiberis* ℨiij. *summitatum hyssopi, rutæ viridis an. m j.*

Coquantur in quantitate aquæ sufficienti ad tertias. Colaturæ adde *olei Amygdalorum dulcium* ℔ij. Recoque ad consumtionem aquæ, in fine addendo sequentia Gummia in aceto diluta: *sagapeni, opopanacis, ammoniaci an.* ℨiiß.

Cerebri & nervorum frigidas noxas propellit, quia calefacit, tenuat, abstergit, discutit, aperit, eoque nomine calculo medetur; ad paralysin, spasmum, tremorem, epilepsiam, uteri, coli, renum ac vesicæ affectus frigidos & articulorum dolores adhibetur, menses evocat, & ventriculum imbecillum firmat.

Oleum

dentium compescit, fronti & temporibus illitum somnum conciliat.

Oleum ex Pistaciis & Pineis è *Pharm. Aug.*

Exprimuntur ut alia olea è seminibus & nucleis expressa.

Hepatis & renum dolores potenter leniunt, impinguant, semen augent, ventriculo non ingrata, Tussim & Thoracis dolorem compescunt, ac intemperiem emendant.

Oleum Polychrestum è *Pharm. Londin.*

℞. Spiritus vini ℔ ißs. *sarsæ parillæ albæ & medullosæ incisæ* ℥v.

Infunde in vase vitreo, donec spir. v. colorem aureum induerit, tum colaturæ adde Gum. Guajaci, leni calore in eadem (agitatione subinde facta) solvendi ℥viij. demum adde Balsami Indici, sive Peruani, cochlear unum. M. F. Balsamum.

Oleum Populinum Nicol. Alexandrini è *Pharm. Aug.*

℞. Olei communis ℔vij. ℥j. *Gemmarum populi arboris recentium, veris initio collectarum* ℔iij.

Gemmæ populi terantur & macerentur in oleo, postea coquantur ad consumtionem humiditatis aqueæ, colentur & exprimantur.

Emollit, Tenuium est partium & calidum, arthriticis ac podagricis utile.

Oleum purgans *Zwelfferi* ex ejus *Pharm. Reg.*

℞. Olei lini recenter expressi ℔ißs. *huic immergantur sequentia minutim incisa & contusa.*

Rad. recent. brioniæ, asari, cucum. asinini an. ℥ißs. *rad. recent. hermodact. ireos nostrat. esulæ an* ℥j. *herb. recent. Anethi, gratiolæ, malvæ, mercurialis, Tanaceti, an.* ℥ij. *corallinæ* ʒvi. *flor. recent. rosarum pallidarum, myrrhæ rubræ, Aloës hepaticæ an.* ℥j. *pulpæ colocynthid. sem. Cynæ, cataputiæ, Ebuli an* ʒvi.

Facta maceratione, die una vel altera, bulliant leniter, ad consumtionem ferè humiditatis; colentur postea, exprimanturque species fortiter: separetur oleum purum per residentiam: quod ad usum seponatur; addendo tamen ultimo *Camphoræ* ʒißs.

Solvit alvum, umbilico inunctum, vel petia in eo intincta, & umbilico, aut toti ventri, superapposita: enecat vermes, eosque expellit, delicatis, purgantia interna abominantibus, puellulis, à symptomatibus vermium quasi insensibilibus, aut medicamenta intrinseca respuentibus, proficuum.

Oleum aliud purgans ex *eodem.*

Conficitur & aliud purgans oleum, per expressionem, sumendo nimirum semin. cataputiæ ℥ij *carthami, cucumeris asinini an.* ℥iij. *ebuli* ℥iiij. *lini* ℥iiij. *vel v.*

Ex his simul conquassatis, & contusis exprimatur, modo usitato, oleum per prelum, fortiter; quod pro usu serve ur. Potenter alvum movet, umbilico illitum; educit vermes infantum, si cum linteolis, in eo madefactis, ventri imponatur.

Oleum Ranarum è *Pharm. Aug.*

℞. Ranarum fluviatilium ℔ßs. *olei sesamini* ℔ißs. *coquantur usque ad ranarum dissolutionem, postea colentur.*

Refrigerat, ob id podagram & alias Arthritidis species calidas mitigat, ac incendium febrium ar-

Oleum Resolvens vulgo resolutivum è *Pharm. August.*

℞. Radicis cucumeris Asinini, Bryoniæ, Althaeæ an. ℔ iij. *olei communis* ℔ x.

Macerentur aliquandiu, coquantur postea secundum artem, & exprimantur.

Resolvit, digerit, mollit, alta penetrat, ac frigidos & contumaces dolores mitigat.

Oleum Rosatum, è *Pharm. Aug.*

℞. Olei communis, rosarum damascenarum nondum penitus apertarum & contusarum an. ℔ iiij.

Macera & insola per dies octo, postea cola & exprime. Nonnulli tres instituunt infusiones, pro singulis ℥xvi. rosarum recipientes, in ultima verò infusione rosas relinquentes.

Vim habet repellentem, mitigatoriam, concoquentem, & discussoriam, inflammationes extinguit, refrigerat, roborat, rheumatismos sistit, alvum solvit, ventriculo æstuanti, uteri inflammationi, capitis & meningum cerebri vulneribus succurrit, dolores mitigat, ac somnum inducit, in dolore dentium inter initia utiliter adhibetur, ulceribus in capite manantibus, & fervidis eruptionibus illinitur, lumbricos & ascarides potum deturbat, podagricis doloribus ac inflammationibus, & hæmorrhoidibus commodè illinitur.

Rosatum omphacinum, ex *eadem Pharm.*

℞. Olei omphacini, id est, olivarum immaturarum, rosarum rubrarum nondum penitus apertarum an. ℔j. fiat ut oleum rosatum superius descriptum.

Rosatum compositum Mesuæ ex *eadem Pharm.*

℞. Olei olivarum vulgaris, rosarum rubrarum apertarum & contusarum an. ℔j. *infusi rosarum* ℔ßs.

Coquantur ad humidi aquosi consumtionem, colentur, & exprimantur.

Oleum Rutæ ex *Pharm. Aug.*

Præparatur ex ruta, & oleo vulgari, eodem modo, quo abrotoni oleum præparare docuimus.

Calefacit, tenuat, & digerit, illitum & cum clysteribus injectum colicum dolorem sedat, vitreum phlegma eijciens, Ilterum, renum, vesicæ ac uteri dolores à causa frigida juvat, nervorum & spinæ resolutioni, convulsionibusque medetur & flatus dissipat.

Linæleum rutaceum ex *eadem Pharm.*

Ex foliis rutæ recentibus & oleo seminis lini expresso, sumendo amborum æquales partes, coctione & expressione paratur.

Singulare admodum est adversus lienis schirros, & duritiem, tumores enim emollit, ratione olei lini, eosdemque discutit ac digerit, ratione rutæ. In enematibus, ubi flatus discutiendi, antecedenti præferendum; variis insuper aliis usibus in morbis accommodatum exsistit.

Oleum Sabinæ.

Fit oleum sabinæ similiter ut rutaceum.

Oleum Sambucinum è *Pharm. Aug.*

Oleum Sambucinum fit ex floribus sambuci & oleo clarissimo ut oleum Abrotoni.

Lenit, abstergit, cutim mundificat, ictero & hepati obstructo confert, articulorum & nervorum doloribus utile,

utile, eos namque roborat, epotum aut injectum alvum irritat, serosaque excrementa per interna educit. Fit quoque ex medio sambuci cortice similiter macerato oleum, quod ad ambusta Italis usui est.

Oleum Sampsuchinum; Id est majoranæ, è *Pharm. Aug.*

♃. *Foliorum sampsuchi* m. iiij. *serpilli* m. ij. *foliorum myrthi* m. j. *Abrotoni, sisymbrii, seu menthæ aquaticæ an.* m. ß. *cassiæ ligneæ veræ* ℥ j. *olei omphacini* ℔iij.

Concidantur & contundantur omnia, postea addendo olei olivarum ℔ iij. in vase optimè clauso macerentur ad solem, vel alio calore diebus octo; dein exprimantur, & expressum oleum infundatur, recentibus speciebus, & hoc etiam tertiò faciendo.

Σαμψύχινον acopum est, & lassitudinibus utile, frigidis cerebri & nervorum vitiis prodest, spinæ in balneo inunctum paralysin juvat, & spasmum Cynicum naribus immissum, aut ore detentum; sternutamentum leviter ciet; in opistotonicorum, & convulsorum cataplasmata additur, auribus immissum tinnitum à flatu dissipat, menses, secundinas ac partus expellit, uteri suffocationi, & scorpionum morsibus medetur.

Oleum Sarcoticum D. *Le Mort.*

♃. *Olei lini* ℥ j. *ceræ* ℥ß. *Balf. craff. flor. hyperic.* ℥iij. *sarcocoll.* ℈iiij. *Aloës* ℈ij. *Camphor.* ʒß. *sacch. Saturn.* ʒj. *M. digerantur simul in fimo equino per* 14. *dies. Colatura postmodum usui servetur.*

Vulnera quæcunque recentia vel mundificata citissimè consolidat.

Oleum Scorpionum simplex Mesuæ è *Pharm. Aug.*

♃. *Scorpionum numero triginta, olei amygdalorum amarorum* ℔ij. *macerentur in vase vitreo stricti orificii per dies triginta, in loco calido, postea colatum ad usus reponatur.*

Vesicæ ac renum calculum dissolvit, lumbis, pubi, perinæo in solii egressu illitum, & in porum urinarium immissum venenis præcipuè à scorpione ictis, ac pestilentiæ adeo resistit, ut ejus solo usu quendam cum famulitio à pestilentiæ contagio servatum scribat Manardus, & ex sola inunctione aliquos esse liberatos, qui sævissima venena biberant.

Scorpionum compositum Mesuæ ex *eadem Pharm.*

♃. *Aristolochiæ rotundæ veræ, Gentianæ, cyperi, cortic. radicum capparum an.* ℥j. *olei amygdalorum amarorum* ℔ ß.

Macerentur in oleo contusæ radices ad solem fervidum, vel alio calore, deindè coquantur aliquantulum, injectis tandem Scorpionibus numero viginti: postea excolatum oleum reponatur.

Scorpionum compositum Matthioli ex *eadem Pharm.*

♃. *Olei olivarum vetustissimi* ℔ iij. *florum hyperici virentium ac modicè conquassatorum* m. iij. *insolentur simul in vase vitreo probè obturato, recondita per dies decem vel duodecim, dehinc in calente balneo mariæ macerentur horis viginti quatuor, tum vero colentur & exprimantur.* Hoc facto.

♃. *Flor. hyperici recent. Chamædryos, calaminthæ, cardui benedicti an.* m j. *flor. & herb. prius contusa oleo admisceantur; macerenturque in balneo per triduum, postea colantur & exprimantur.* Post hæc.

♃. *Florum hyperici à caulibus repurgatorum, ac modicè contusorum* m iij. *submergantur in eodem oleo, ac per triduum itidem in balneo macerentur, colentur & exprimantur, eandem infusionem readsumptis semper recentibus floribus ter vel quater reiterando, donec oleum sanguineum colorem adquirat.* His peractis.

♃. *Granorum viridium hyperici quod defloruit, in cacumine plantæ natorum in quibus semen continetur m. iij.*

Contundantur & vino albo meraco perfusa in prædictum oleum immissa per octiduum insolentur, postea verò tridui spatio in balneo macerentur, colentur & exprimantur, laborem hunc novis semper readsumptis seminibus ter vel quater sic repetendo, ut oleum obscuri sanguinis colorem referat: tunc verò

♃. *Scordii recentis, calaminthæ, centaurii minoris, cardui benedicti, verbenacæ, dictamni cretici an.* mß. *tusa ac in oleo priore demersa, per biduum in balneo macerentur, colentur & exprimantur ut supra.* Postea

♃. *Zedoariæ, rad. dictamni, Gentianæ, tormentillæ, Aristol. rotundæ an.* ℥iij. *scordii* m j. *hæc omnia tusa ut prius in balneo adfuso priore oleo per triduum rursus macerentur, colentur & exprimantur: expresso & colato huic infunde denuò.*

Styracis calamitæ, laseris seu benzoini an. ʒvi. *baccarum juniperi* ℥ß. *melanthii* ʒij. *cassiæ ligneæ vel cinnamomi odoratissimi* ʒviij. *junci odorati, seu schananti, cyperi rotundi an.* ʒiß. *sandali albi* ℥ß.

Contusa in oleum immittantur, rursusque ut antea per triduum in eodem rorido balneo macerentur, tum colatum ac expressum oleum calens superinfundatur trecentis scorpionibus vivis diebus canicularibus lectis, qui prius vitreo vase conclusi, ac calidis cineribus superimpositi in iram exarserint, & sudare inceperint. Hi unà cum hoc oleo tridui spatio in balneo macerati exprimantur, oleumque abjectis scorpionibus percoletur.

In hoc rursum infunde *rhabarbari selectissimi, myrrhæ, Aloës hepaticæ an.* ʒiij. *spicæ indicæ* ʒij. *croci* ʒj. *Theriacæ, Mithridatii an.* ℥ß. *Tundenda contundantur, ac cum cæteris oleo prædicto immergantur, macerenturque sic simul omnia in balneo calente per Triduum, postea absque colatura reponantur in usum.*

Viperarum, aspidum, ac venenatorum animalium morsibus auxilio est. Pulsibus ac extimæ cordis parti ad sinistram mamillam inunctum, repetita per ternas horas illinitione, omnibus venenis per os sumtis, si modò ea erodentia non fuerint, efficacissimè succurrit, quin etiam pestiferis morbis sic adhibitum medicatur, nec non ab iisdem præservat.

Oleum Scorpionum magnum Augustanorum.

♃. *Olei olivarum* ℔ iij. *summitatum hyperici* m. x. *scordii* m iß. *calaminthæ, cardui benedicti an.* m j. *herbæ contusæ & in oleo maceratæ coquantur ad humiditatis aqueæ exhalationem. In colatura infundantur*

Rad. Zedoariæ, dictamni albi, gentianæ, Aristolochiæ rotundæ an. ʒiij. *Baccarum juniperi* ℥ß. *cinnamomi* ʒvi. *schananti, croci an.* ʒj. *styracis, benzoi, myrrhæ, Theriacæ, Mithridatii an.* ℥ß. *scorpionum vivorum numero trecentos. Macerentur per triduum in balneo, vase bene tecto, postea colentur & exprimantur.*

Cum alterum illud oleum scorpionum Matthioli, verè,

verè, si compositionem & præparationem spectes, Magnum dictum, magnos requirat sumtus & longum pro elaboratione tempus, nec omni censura careat, eidem præsens hoc contractius substituere voluimus; cujus usus inprimis in febribus malignis externè si inungatur, esse poterit.

Oleum Sesaminum è *Pharm. Aug.*

Fit ex semine Sesami eodem modo, quo oleum papaveris.

Olim ex Alexandria Ægypti Venetias, & inde ad nos comportabatur sincerum; adulteratur oleo nucum & papaveris. Hodie apud nos paratur ex sesamo; clarum est & candidum, gustu in cibis ac dulcedine delicatissimum.

Vires. Habet impinguandi, semen genitale augendi, asperitates & durities leniendi, siquidem asperam arteriam emollit, ac clariorem vocem reddit, aurium dolores sanat, & ulceribus quæ serpunt, ac mali moris sunt (cacoëthe vocant) medetur, pectori & pulmonibus confert, pleuritidi adcommodatum, puerorum tussim sedat, cum saccharo cantio paulatim deglutitum.

Oleum Sicyonium è *Pharm. Londin.*

Oleum Sicyonium ex radicum contusarum cucumeris agrestis, & succi ejusdem, an. parte dimidia, olei maturi parte una, coctis in duplici vase ad succi exhalationem, paratur.

Oleum Solani ex *eadem Pharm.*

Paratur Oleum solani, ex baccarum solani maturarum parte una, coctarum in olei maturi, vel rosacei, partibus tribus.

Oleum Spermatis ranarum è *Pharm. Noriberg.*

℞. *Olei communis q.v. coquatur cum dimidio spermatis ranarum pondere, donec stridere desinat.*

Oleum stomachicum Cratonis è *Pharm. Aug.*

℞. *Olei Absinthii ℔j. summitatum absinthii mj. caryophyllorum, sandali citrini an ʒij. rosarum rubrarum, macis an. ʒß. mastiches ʒiß. macerentur aliquandiu in vase optimè clauso, & post lenem ebullitionem. colentur.*

Hoc oleum Crato mirificè prædicat in ventriculi doloribus & infirmitatibus, maximè verò frigidis, quod cùm nobis crebro usu serviat, meritò huic Pharmacopæiæ nostræ inserendum esse censuimus; prout & sequens:

Oleum Stomachicum Florentinum ex *eadem Pharm.*

℞. *Mastiches ℥vj. nucis moschatæ, caryophyllorum, an. ℥iiij. Schœnanthos, macis an. ℥j. ligni aloës ℥v. olei mastichini ℔ii. Coquantur in vase benè coopeito, & colentur.*

Oleum hoc, sub epitheto Magni Ducis Hetruriæ notum, & Florentia etiam ad nos adferri solitum, in Joh. Prevotii Hortulo medico describitur, in calefaciendo & roborando ventriculo, flatibusque discutiendis sese commendans.

Oleum Stomachicum *Zvvelfferi* ex ejus *Pharm. Reg.*

℞. *Olei olivarum recent. & clari ℔ij. cui immerge sequentia minutim concisa, contusaque, scilicet herb. recent. Absinth. nostr. menthæ crispæ, rorismarini, salviæ an. ℥ij. rad. recent. calami Aromat. ℥ij. baccar. juniperi virid. lauri, styracis calamitæ, an. ℥ß. cinamomi opt. ℥j. caryophyllorum ʒvj.*

Facta digestione brevi, ebulliant parum, in alembico vitreo, suo capitello munito, ut pauca, quæ transit, humiditas reaffundi queat residuo; coletur. Tandem oleum, dum adhuc parumper calent, species que exprimantur: expresso, colato, & à residentia postquàm aliquandiu quiete steterit, separato, vel decantato oleo adde, ac in eo liquefac.

Mastichis electæ ℥j. ol. nuc. moschatar. Expressi ʒß. vel unam integram: Misceantur exactè, leni in calore: fiat oleum stomachicum nobile, cùm externo, tùm interno usui destinatum, confortat enim ventriculum, concoctionem adjuvat, & flatus pellit, atque discutit.

Stomachicum aliud *ejusdem.*

℞. *Amygdalar. amarar. decorticat. ℔i. sem. carvi ℥iij. macis, nuc. moschatar. caryophyllorum an. ℥ii.*

Exprimatur ex omnibus, mixtis & contusis, oleum; quod præstat in affectibus ventriculi frigidis; quem roborat, digestionem promovens, & nauseam, cum vomitibus spontaneis, compescens.

Oleum ex Styrace è *Pharm. Aug.*

℞. *Styracis ℥iij. olei communis ℔j. coquantur in duplici vase, & colentur.*

Calefacit vehementer & emollit, ob id confert dolentibus à frigore renibus, vesicæ, utero, musculis, juncturis, tendinibus, eorumque durities insigniter emollit, ad nervorum injurias, & vulnera fotu commodum, ob id Chirurgis expetitum, ac ad scabiem efficax, ut scribit Manardus, addias hellebori albi octava portione.

Oleum contra venena Magni Ducis Hetruriæ à D. *de Scobbis* in suo Theatro Pharm. descriptum.

Illud quandoquidem ab oleo scorpionum composito Matthioli, aut potius ab Oleo Scorpionum magno Augustanorum supra allatis parum admodum differt, huc adducere supersedebimus.

Oleum è floribus verbasci è *Pharm. Aug.*

Fit ex verbasci floribus, ut oleum è floribus liliorum alborum.

Ad podagricos & alios dolores præsertim calidos laudatissimum, commendatur etiam in hæmorrhoidibus.

Oleum Verbenaceum è *Pharm. Londin.*

Oleum verbenaceum, ex herba & oleo, ut oleum menthæ.

Oleum Violaceum è *Pharm. Aug.*

Oleum violaceum seu violarum fit ex floribus violarum ac oleo olivarum sicut rosaceum.

Frigidum ac humidum est, tenuium partium, leniens & modice aperiens, ad inflammationes idoneum, intemperiem calidam extinguit, phlegmonas omnes sedat, fistulæ pulmonariæ asperitatem, pulmonem & thoracem lenit inuncto Thorace, unde & Tabidis & hecticis præsenti est remedio: in phrenesi ac vigiliis fronti & temporibus impositum somnum conciliat, hepati ac præcordiis adhibitum febrium ardentium æstus mitigat, renumque ac jecoris immoderatum calorem extinguit.

Oleum è vitellis ovorum ex *Pharm. Aug.*

℞. *Ova recentia numero centum coquito, donec penitus indurentur. Postea vitellos ovorum exime, & comminutos assa in sartagine donec rufescant, & pinguedinem quandam emittant: deinde adhuc ferventes & forti sacculo inclusos exprime.*

Cutis fœditatem mirè aufert, cicatricibus decorem addit, iis præcipue quæ in ambustis relictæ sunt, aurium, dentium, sedis doloribus, ejusque reliquis affectibus convenit, pilos auget, impetiginem, serpiginem,

piginem, & alia cutis vitia eluit, lentigines & fœdas oris maculas detergendi, ac resolvendi vi delet, rhagadiis utile, fissuras manuum, pedum & ani sanat, dolores ulcerum, articulorum, omniumque locorum nervosorum sedat, ad aurium quoque dolores ac ulcera facit, ambustis utile, & in membranis cerebri partes contusas à sanis feliciter separat.

Oleum Vulnerarium Mindereri è *Pharm. Aug.*

℞. Terebinthinæ Venetæ ℥jß. Gummi Elemi quantum in ea solvi potest, olei hyperici ℥j. olei ceræ destillatæ ℈ij misce.

In vulneribus recentibus singulare remedium est, si lintea eo medida imponantur.

Oleum Vulnerarium aliud Weichardi.

℞ Ol. rosat. ℥x. rhabarb. minutim contusi ℥vi. hæc firmiter contecta in lagena stannea per tres dies stare facito. Deinde lagenam una cum prædictis in Ahenum ferventis aquæ immitte, & ad horæ medietatem prope bulliant, his sic decoctis adde.

Mastiches pulverisati ℥vi. Thur. bdellii, opopanac. camphor. an. ℥ß.

Coquuntur iterum parum, postea per pannum mundum laneum excolentur, itaut omnis virtus prædictarum specierum inde exprimatur, & habebis ol. præstantissimum ad vulnera, non autem capitis, sed quæ reliquis corporis partibus inflicta.

Oleum Vulpinum Mesuæ è *Pharm. Aug.*

℞. Vulpem integram exemtis interaneis, aquæ fontanæ ℔iij. olei veteris clari ℔ iij. salis ℥vi. coquantur & inter coquendum adjiciatur Anethi, Thymi ℔j. coctionem continuando, donec ab ossibus recedat caro, & aqua consumatur, deinde coletur oleum ac reponatur.

Potentissimæ in digerendo & discutiendo facultatis est, quo nomine ad nervosi generis injurias frigidas & articularios affectus præcipuè valet.

Vulpes benè habita & vegeta, non strigosa, ætatis mediæ, non juvencula, aut recens nata esto.

Sequuntur Olea Destillata quædam ex PHARM. AUGUSTANA.

Oleum Absinthii.

℞. Summitatum Absinthii ad maturitatem seminis accedentium quantum vis. Incidantur atque cum aqua fontana destillentur per vesicam, & exibit aqua cum Oleo; separetur Oleum per bombacem, vel vitrum quod communiter separatorium dicitur.

Usus hujus Olei idem est cum Vegetabili suo, è quo extractum est: sicut etiam subsequentia plura naturam æmulantur eorum, è quibus profecta sunt; vires tamen longè potentiores & in minima quantitate exserunt.

Hac ratione paratur:
Oleum *Menthæ.*
Rutæ,
Salviæ.

Oleum Angelicæ.

℞. Seminis Angelicæ contusi quantumlibet.

Cum Aquæ fontanæ sufficiente quantitate infundatur, postea destilletur per Vesicam, & Oleum separetur ab Aqua.

Eodem modo fiunt.
Oleum *Anisi.*
Carvi
Cumini
Fœniculi
Baccarum Juniperi.

Oleum Aurantiorum.

℞. Corticum exteriorum recentium, non putridorum Pomorum Aurantiorum sufficientem quantitatem.

Incidantur & absque præcedente fermentatione vel maceratione, copiosius quidem, sed tamen deterius Oleum daturis, cum aqua fontana destillentur per vesicam; Oleum postea ab aqua separando.

Eodem modo fiat.
Oleum *Citri.*

Oleum Caryophyllorum.

℞. Caryophyllorum aromaticorum sufficientem quantitatem.

In pulverem crassiusculum contusis affundatur aqua tepida, & post quatriduanam digestionem, ex vesica destillentur, separeturque Oleum modo solito.

Modum conficiendi eundem habent.
Oleum *Cinnamomi,*
Macis,
Nucis Moschatæ,
Piperis,
Zedoariæ.

Oleum Chamæmeli Romani,

℞. Flores Chamæmeli Romani siccos, contunde, & cum aqua calida parum maceratos destilla per vesicam, ac Oleum flavescens ab aqua separa.

Ita etiam paratur.
Oleum *Flor. Chamæmeli vulgaris Cœruleum.*
Lavendulæ,
Majoranæ,
Rorismarini,
Rosarum,
Spicæ.

Oleum Ligni Rhodii.

Lignum Rhodium in scobem redactum in vase capaci cum magna aquæ quantitate maceretur per quatuordecim dies, postea ex vesica, igne moderato destilletur, & Oleum ab aqua separetur.

Oleum Camphoræ Sennerti.

℞. Camphoræ libram semis,
Argillæ libram unam semis.

Misceantur diligentissime, & ex retorta in arena lento igne destillentur, ascenditque cum phlegmate Oleum, quod separandum est.

Oleum Mastiches.

℞. Mastiches libram unam,
Silicum calcinatorum libram unam semis.

Mixta destillentur ex retorta, in arena, igne moderato, postea limpidum Oleum à phlegmate separetur.

Oleum Succini, & Sal Volatile.

℞. Succini crassè contusi libras tres.

Fiat ex retorta capaci, igne arenæ gradatim adhibito destillatio, vas recipiens cum aqua calida, ut sal volatile in ea solvatur, eluatur, quæ per chartam emporeticam priùs aquâ madefactam ab oleo separetur, & post factam ejus exhalationem sal colligatur. Oleum verò cum duabus partibus cinerum mixtum ex retorta lento igne rectificetur, Oleum limpidum primò exstillans seorsim asservando, alterum verò subsequens coloratius aliis usibus destinando.

Insignes vires tam Oleum, quàm sal volatile obtinet, quas inter cephalicæ, Alexipharmacæ, nephriticæ, & uterinæ eminent

Oleum, sive Butyrum Antimonii.

℞. Mercurii sublimati corrosivi,
Antimonii electi ana libram unam.

Pulve-

Pulverisata in mortario marmoreo optimè misceantur, cavendo à fumo exhalante, & retortæ, tertiam circiter ejus partem vacuam linquendo, injiciantur, superinfuso uno alterove aquæ simplicis cochleari; postea ex arena fiat destillatio in liquorem crassum instar butyri, quem dein CINNABARIS, sensim ad latera colli retortæ adhærens, insequitur; quæ fracta retorta colligatur, & aliquoties aqua fontana abluatur; butyrum verò per residentiam depuretur.

Butyrum Antimonii causticum insigne est. Si ejus v. g. uncia una cum aquæ frigidæ unciis decem misceatur pulvis albus, MERCURIUS VITÆ *dictus, emeticam vim habens, ex eo præcipitatur; liquor autem reliquus acidulus, si rectificetur, sub nomine* SPIRITUS VITRIOLI PHILOSOPHICI, *aliorum Spirituum acidorum, salis præcipuè, naturam habens, notus est. Cinnabaris autem epilepsiæ, vertigini, hystericis, arthriticis, aliisque malis egregiè medetur.*

Oleum Antimonii Sennerti.

℞. *Antimonii libram semis,*
Sacchari cantii uncias sex.

Pulverisata misceantur & destillentur in arena.

Oleum Ceræ.

℞. *Ceræ flavæ puræ libram unam.*

Huic in retorta capaci liquatæ superinjice largam cineris cribati quantitatem, ut retorta eo impleatur, postea igne per gradus aucto, ex arena destilletur.

Resolvit, discutit, & articulorum doloribus confert.

Oleum Saponis.

℞. *Rasuræ Saponis Veneti libram unam,*
Arenæ mundæ libras tres.

Mixta ex retorta igne arenæ destillentur in Oleum, quod cum cineribus rectificetur.

Resolvit imprimis & dissipat frigidos tumores, necnon paralysi & podagræ conducit.

Oleum Philosophorum, sive de Lateribus Mesuæ.

Lateres in pulverem contusi & calefacti misceantur cum Olei Olivarum clari sufficiente quantitate, sive quantum imbibere possunt; postea ex retorta, igne aperto & per gradus adhibito, secundùm artem destillentur; Oleumque prolectum super cineres rectificetur.

Essentiæ tenuitate penetrat, digerit, materiam excrementitiam consumit. Aurium tinnitui à flatu crasso, iisque verminantibus medetur, paralysi, spasmo cynico, ischiadi, gonagræ, podagræ, cœterisque articulorum affectibus prodest, splenis tumores solvit, comitiales naribus inunctum excitat, cerebrum calefacit, memoriam firmat, dentium dolorem sedat, injectum utero menses provocat, fœtum vivum aut mortuum educit, calculum vesicæ pellit, ora venarum aperit, & sanguinem concretum dissolvit, pulmones purgat ab humoribus crassis & viscidis, oculorum suffusiones delet, vermes interficit, venenis insuper frigidis potenter resistit, ad scorpionis ictum conducit.

Oleum Saturni.

Sal Saturni crystallinum tere, & in phiola adfuso Spiritu Terebinthinæ, in arena digere, tincturamque extrahe, ut è Floribus Sulphuris fieri solet: quam ex retorta igne aperto destilla, primò lento igne, quoad Spiritus Terebinthinæ exierit; deinde mutato recipiente, paulatim auge ignem, quoad totum Oleum exierit.

Habebis Oleum, quod viribus naturale Balsamum excedit, malignis & excedentibus ulceribus, cancro, polypo, inunctum egregiè medetur.

Oleum Terebinthinæ.

℞. *Terebinthinæ pellucidæ quantum volueris.*

Destilletur lento igne ex vesica, in cucurbita, vel per retortam, & prodibit, præter phlegma acidulum, primò Oleum album, quod Spiritus nomine vulgò donatur; postea flavum, & ultimò rubrum, quod fortiori igne erit extrahendum, hæc Olea separata reserva; rubrum in arena potest rectificari.

Olea varia Essentialia è vegetabilibus elicienda prout in Clar. D. LE MORT *Chymia Medico-Physica describuntur.*

Illa *vegetabilia*, quæ *succo austero-acido salino* gravida sunt, nunquam vel raro *Oleum essentiale* præbent. Ratio est *densitas pororum ramosorum*, qui replentur acido fixiori, prout videre est in Oleo terebinthinæ subtili cum Oleo vitrioli combinato: ibi enim, non solum *fluiditas*, sed & *volatilitas* perit: utpote quod ante præcedebat in destillatione ipsum phlegma, jam subsequitur, & violento quidem adhibito igne. *Crassities* partium ab iisdem causis dependet, unde plerumque vel pauco vel nullo *odore* prædita existunt.

Odorifera autem ex *inodoris* evadunt, ubi magis *extricata* talia levissimæ *terræ* junguntur per motum intestinum, & *pressionem* violentiorem in tubulis *angustioribus*: ut in *maceratione* & *putrefactione* patet. Hinc sæpius salia attenuata, plurimas secum rapientia particulas *terrestres*, quibus arctius uniuntur, *olea* etiam *destillata* præbent, quæ alias fixiora jacebant sub forma *gummi-resinæ*. Tanta enim in plerisque corporibus est partium *viscidiorum intricatio*, ut nullum tale *Oleum* præbeant, nisi post torturam *ignis immediati* adhibiti, vel post *solutionem continui putridam*, quæ prior in mineralibus, attamen paucis tantum, admittitur, in *Animalibus* autem utraque locum obtinet ob copiam *aquæ*. Ideoque hæc *Olea* & *Vegetabilium* familia fere sola eruuntur. *Animalium* enim internæ partes, quamvis scateant *sale volatili*, attamen tam *viscosis* & *mucilaginosis* particulis incarcerarum *hoc sal* est, ut sese extricare, nonnisi summa cum difficultate, ex iis queat: hinc prius *dissolutionem* & læsionem continui requirunt, antequam ullum divortium ineant; unde raro vel nunquam inde tale quid sperandum, nisi *fœtidum* & *corruptum* *rectificatione* sæpius repetita eousque subtiliandum, donec *phlegma* suum seu *aquam additam* præcedat: ut ulterius in *Oleis empyreumaticis* declarabitur.

Olea hæc dicuntur *Essentialia* respectu aliorum, quæ magis ab essentia sui simplicis degenerarunt, id est, quæ à nativo suo *odore* & *sapore* descivere, haud leviter immutato & concusso pororum *situ* & *figura*, quæ hic, quantum possibile, *integra* servatur. Extrahuntur mediante *vehiculo aquoso*, quod *ignis* ferociam lenit, & integram totalemque *destructionem texturæ corporis* præservat. Vario modo tractantur *Vegetabilia*, ut inde non solum *Oleum* eliciatur, verùm, ut & in satis magna *copia* illud exhibeant. Primum ergò exemplum *sequens* esto:

Oleum Seminis Fœniculi.

℞. Sem. Fœnic. grosso modo contusi ℔vj. Salis communis M. iv. Tartari crudi M. ij. Aq. pluv. ℔xxx. Macerentur simul per sex vel octo dies, dein destillationi committantur in vesica: tamdiu abstrahe liquorem, donec nullum amplius *Oleum* in superficie appareat. Aquas omnes destillatas separa per tritorium, ut *Oleum* supernatans, & *aqua* scorsim asservari queant.

No-

Notæ

1. Loco *seminis*, etiam *viridis Fœniculi folia & flores* in usum adhiberi queunt.

2. *Macerationis* tempus non nimis diu protrahendum est in *seminibus calidis*: quoniam cito avolare solent, & jacturam admittere *Olei*, itaque etiam *recentia & viridia* in usum adhiberi possunt, utpote plurimo *sale spirituoso* referta.

3. Separatio *Olei* facilè etiam perficitur cum *panno aqua humectato*, quæ in ipso *vitro* partim propendet, *extra vitrum* alia parte delabente, sic guttatim continuò emanat *aqua*, restante *Olea*, ita simul & semel destillatio & separatio fieri queunt.

4. Omnia ramosa, *sale* proprio vel extraneo gravida, vehementius cum *aqua* simplici agitata, mixturam qualemcunque ineunt, ut apparet diversis experimentis, in *sapone, balsamis Chymicis* &c. Hæ etiam in destillatione particulæ *salina ramosa & aquea*, valido illo motu incitatæ & concussæ, *turbulentam albicantem* efficiunt mixturam, quæ sensim denuo à se invicem secedunt motu vehementiori cessante. Hinc satius est, si per *tritorium* separandum veniat *Oleum*, ut illud una cum aqua propria per viginti quatuor horas quietè in cella persistet, sic nempe omne *Oleum* sursum elevatur, & facili modo separatur.

5. Sal & tartarum *separationi Olei* à particulis terrestribus, interveniente vehiculo aquoso accelerandæ; adduntur, nec metus est, ut *figantur salia volatilia oleosa*, cum non semper ingressus ad interiora pateat fluidi externè accedenti, præcipue multo sero diluto; corticem enim *externum* hic denudare est animus, ut *interni* contentis facilior pateat exitus; quod *semel pro semper* monuisse sat sit.

6. Destillationes hasce per *vesicam*, *non* vero per *Mariæ Balneum* proponimus, ut in *majori copia* simul & semel destillari possint, & ut quantitas *Olei* multo *abundantior* obtineatur. Hæc duo siquis in *MB.* ob ineri posse credat, per me licet, quamvis experientia 24.imo plurium annorum me contrarium docuerit, attamen illis, qui *pompæ & pretio* medicamentorum in immensum augendo indefessè student, ista via multo *generosior* videbitur, nihil æstimantibus *viliori labore* acquisita. Si enim per *MB.* ℨj. Olei eliciatur, per *Vesicam* ℨj. vel ℨiij. elici poterunt, &c.

Vires. *Flatus discutit, colicis doloribus succurrit, ventriculi concoctionem adjuvat, & ventris tormina sedat. Notissima ejus est aqua & familiarissima plebeis pro infantibus. Dosis Olei à gutta una ad guttas sedecim, in vehiculo convenienti.*

Eodem modo semina *calida* omnia destillantur, ut ut semen carvi, dauci &c. Seminis *anisi Oleum* autem, cum facile concrescat in ipsa serpentina ob refrigerium externum, vel in *recta* descendente *serpentina*, non vero in *gyros* circumflexa, destillandum venit, vel *auctiori igne* propellendum est, nulla recenti frigida affusa, sic incalescens serpentina *Oleum liquidum* evomit; quod in cella repositum induratur postea à liquore eximendum.

Vegetabilia *Cephalica* & *Uterina* Medicis dicta, *gradu* in suo salino consortio diversa, quæ plurimo *sale tenui volatili*, paucioribus ramosis particulis juncto, prædita sunt, videntur mixturam duplicem obtinere suarum partium: *prima & præcipua* est *salina spirituosa*, quæ paucissimis *aquosis* & *ramosis* implicita particulis, ejus celerem motum alias retardantibus, extempore *halituosis* & *odoriferis* suis vaporibus vires sat manifestas & sæpius mirandas edunt instar *salium mere volatilium*; hinc odore cæteras herbas præcedunt: ut in maro Syriaco, thymo, lavendula &c. patet. *Secunda* constat ex *crassioribus ramoso-salinis* partibus, quarum textura solidior respuit facilem in altum elevationem; sed prout *austeræ* omnes particulæ *fixiores* existunt, ita ut aliarum ope indigeant ad suam *subtiliationem* & exaltationem. Has rationes videntur 1. confirmare masticatio istarum herbarum, quæ primo tenui *odore* & levi *sapore* nervos linguæ afficiunt, postea *austero* gustu ingratæ evadunt. 2. *destillationis* diversimode institutæ *effecta*; sic ex: gr. herba *recens*, cum pauca aqua destillationi commissa in M.B. ne aduratur, nil nisi roridam *aquam* præbet, cum exigua portiuncula subtilioris *Olei*: Eadem herba dein *exiccata*, duplo imo triplo plus *Olei* exhibet, hac autem cum differentia; *prima aqua* erit multo gratior *secunda*, ut & *ramosa* pars erit graveolentior & fœtidior præcedenti.

Exsiccationis necessitas in acquirenda *Olei* copia (quoniam dantur, quæ ullum *Oleum* stillare negant *recentes humidæ*) duabus à rationibus dependet. *Prima* est fuga particularum *salinorum*, *crassiores ramosas* in hoc motu vehementiori deferentium, aëreum chaos petente *spiritu*. *Secunda* est dilutio leviorum ramosarum partium in liquore aqueo, quarum fere nulla fieri potest separatio, & per consequens frustranea esset collectio. *Duplex* ergo commodum (si utrumque saltem pro *Oleo* acquirendo ita nominare liceat) fuga spirituosioris salis parit exhalando. Nam, ut antea diximus, *dilutionem* & *spirituositatem* liquoris promovet, quod hic noxium: sublato illo *motu nimio* dein conjunctio intima fit salis reliqui *volatilis* cum ramosis particulis: quæ unitæ postmodum, ut sequitur, *destillationi* subjiciuntur:

Oleum Sabinæ.

℞. Fol. Sabin. exsiccat. conscissorum q. v. Salis communis Mß. pro singula libra Aquæ communis q. s. ut ei innatare possit.
Macerentur per duas vel tres septimanas, dein destillentur more vulgari, & Oleum separatum usui repone.

Notæ.

1. Quo *siccciores* & *tenaciores* herbæ existunt in recenti statu, eo *diuturniore maceratione* indigent: quoniam *non facile* admittunt aquam, & texturam *pertinacius* conservant. Hinc facile liquet, *rosmarinum*, & *thymum longiori* infusione egere, quam *lavendulam*, *mentham* & *rutam*, minus adhuc *melissam*, *hyssopum*, *pulegium* &c. quarum textura *mollior*, & *raritas* major.

2. Aqua destillata *jam fere repleta* particulis ramoso-salinis *recenti herbæ destillandæ* affundatur, unde major copia *Olei*, & *aqua* spirituosior obtinetur.

Vires. *Menstrua promovet, urinam pellit, arthritidi commendatur. Dosis à guttis ij. ad xx.*

Eodem modo omnia *hujus generis* vegetabilia destillantur, *macerationis* tempore debito observato, prout superius innuimus: ut origanum matricaria, salvia, hyssopus & similia.

Aromata stricte ita *dicta*, sunt corpora *densiora*, in quibus præter *salinas spirituosas* particulas, *duplex corpus ramosum* non raro conspicitur; *Liquidius unum*, aliquando itidem *duplex* scil. *levius* aquæ supernatans, alterum *gravius* ad fundum deciduum: In aliquibus fluidum Oleum *destillatione* elicitur: *solidum* vero præli tortura expressum prodit. In aliis levi *destillatione subtile Oleum* producitur: vehementiori autem calore, & iteratis ignis examinibus *gravius* extorquetur. Ex his concludere possumus *duplex effectum* illarum partium: *Primo leves* illorum *Aromatum* particulæ ilico festinantes ad ulteriorem progressum *fluidioribus* nostri corporis halituosis *liquoribus*, qui *spiritus* à Medicis dicun-

dicuntur, se permiscent, & odore grato demulcentes *nervos odori* destinatos, cerebrum & cor exhilarant, etiam blande *fermenta* nostra & *spiritus* exaltant: *Secundo graves*, diutius in *fermento ventriculi* perstantes, illud si *debile* sit, particulis suis *ramoso-salinis fixioribus* augent, & *acrius* efficiunt: Unde *major concoctio* subsequitur. Fermenti enim nostri vis in levi *acredine*, id est, in particulis mediæ consistentiæ fluidis, consistit: ubi nempe *ramoso-viscosæ* partes, cum *salinis* non nimis fixis, nec volatilibus particulis, & *aquosis* consortium inierunt. Illud enim *muriaticum* quasi *sal blandum volatile* inesse, varia experimenta demonstrant in *Medicina* & *Chymia*: sic *saliva*, quam *fermenti spumam* quasi dixeris, hisce duabus abundat particulis leviter *acido-salsis*, quod demonstrat *Analysis Chymica*. Sic plurimi, & sæpius diversi morbi diversis hisce, contrariis vel congruis humori morbifico *salibus*, sanantur, ita ut in uno eodemque simplici verum possit esse, quod contraria contrariis, similia similibus curentur. *Acetum destillatum*, quod proxime *huic*, prout & *fermento specifico* accedit, cum acido & alcali luctam init. Imo rarius vel nunquam aliquod *fermentum* conspicitur, è salibus vel fæcibus confectum, quin in sua expansione *duplici* dotetur *sale*. Ratio sat est manifesta, si expendamus, nullum dari corpus, quod non *diversas* edat particulas *salinas*, arte *Chymica* tractatum. Causa est *discrepantia pororum & meatuum* secundum extensionem & situm; *meatus* enim *sunt interstitia majora inter diversas superficies*, quæ ab *aëris* nitroso sale *subacido* occupantur, *minima* tantum cum *immutatione* suæ *figuræ*: econtra vero ad *intimiores recessus* perductæ illæ particulæ majori intricationi & *immutationi* destinantur, ubi ipsos *poros minores* subire coguntur in *valde exilia* ramenta dividendæ, & *terræ conglobatæ* arctius permiscendæ, in *sal volatile sulphureum* convertendæ. Ubi igitur *motu vehementiore* totum corpus agitatur, *confunduntur* sæpius partes in *acrem* quandam *mixturam*: ex hac *acredine* sæpius etiam malus successus oritur, si particulæ *ferociores* factæ sua *copia & fluiditate corrosivæ* fiunt.

Hæ particulæ *duplices ramosæ*, prout majori copia *salium* dotatæ sunt, eo liquorem magis *albicantem* reddunt: sic *cinamomum* rite tractatum *aquam* plane *lacteam* reddit, Oleum autem in *minori copia* exhibet, quam fere *ullum aliud* aroma: sic & piper &c. Ut *vires* & *copia* ergo particularum extrahendarum debito modo respondeant, *exemplum unum atque alterum* proponemus.

Oleum Caryophillorum.

℞. Caryophill. ℔i. Spiritus salis cum oleo Vitriol. præpar. ℥ß. Salis communis ℥j. Aquæ pluv. ℔xx. Macerentur per 14. dies, dein destillationi committe in vesica cum alembico & serpentina stanneis instructa: aquam prolectam ab Oleo in fundo subsidente separa, eamque iterato iisdem Caryophillis superfunde, & destilla denuo, idque tertiò repete, vel quamdiu *Oleum* ascendere videas. Omnia conjuncta asserva, & cum aqua spirituosa supernatante tam diu relinquantur, donec rubedinem satis intensam acquisiverit, deinde separa ad usum.

Notæ.

1. *Cohobatio* illa fit, quoniam *Oleum* illud gravius ascendere, & consortium corporis sui ægre derelinquere solet.

2. Spiritus *salis* & *sal* commune egregium in illis existunt *vehiculum*, & simul *odorem empyreumaticum* præcavent.

3. *Color Olei intensior* redditur, si *diutius* in aqua propria stillatitia detineatur, unde *crassior* ejus evadit consistentia *duas* ob rationes. *Primo* ob *effluvia aquæ*, sensim sese insinuantia in ipsas particulas *ramosas*, *motum celeriorem* ibidem *retardantia*: *Secundo* ob *spirituum* diversitatem, in aqua ex Oleo contentorum: hos enim in *mutuo concursu* aliqualem inire *præcipitationem*, &c. varia experimenta edocent, ut in *Oleo terebinth*: postea latius, ut & in *oleo & sp. vitrioli*, & similibus patet. Hæc ergo mixtura *salino-aquosa* in causa est, cur *spissius & magis tinctum* appareat *Oleum*: si verò citius ab *aqua* separantur *Olea*, *diluti* coloris & tenuia existunt ob *motum* summum internum, illas particulas imminuentem, & variis modis disponentem.

Vires. *Ventriculo corroborando, cephalalgiæ, odontalgiæ, vertigini & similibus succurrit, febribus intermittentibus è pituita & flatulentis humoribus ortum ducentibus prodest, sudores movet. Dosis à gutta 1. ad guttas vj.*

Eodem modo destillantur Oleum *cinnamomi*, *piperis* & similium.

Oleum & Aqua spirituosa Cassiæ ligneæ.

℞. Cassiæ ligneæ ℔iiij. Sacchari albi ℔j. Sal. communis ℔ß. Aq. calent. ℔xxx. Fæcum cerevisiæ cochlear. ij.
Fermententur simul per 3. septimanas, vel eo-usque, donec viscosa consistentia aquæ perierit, dein destilla per vesicam, & serpentinam stanneam, quamdiu aquam albicantem præbet. *Oleum*, post secundum diem in fundo *aquæ* delitescens, separetur per tritorium. *Aqua* & *Oleum* seorsim ad usum reponantur.

Nota.

1. *Fermentatio* hic requiritur, ne tantas elevationes viscosus nimis liquor in *coctione* sustineat, sæpius cum *jactura olei & operæ* conjunctas, nisi valde caute procedat *Artifex*.

2. *Sal muriaticum* hic additur ad incidendam *visciditatem* mediante *motu intestino*, & conservandum à *putredine* liquorem &c.

Vires. *Cardiacum est gratissimi odoris & saporis; earundem est virium cum cinamomi Oleo, & aqua, sed mitius est. Dosis Olei ad gtt iij. Aquæ ad ℥j.*

Oleum ligni Sassafras.

℞. Rad. major. ligni Sassafras ℔iiij.
Recenter conscissas destilla cum decupla quantitate aquæ communis per vesicam. *Oleum* fundum aquæ petens separetur post plenariam subsidentiam, ut in præcedenti diximus, quod in vitro accurate clauso servetur ad usus.

Nota.

1. Ob rariorem ligni texturam & *volatilitatem summam* partium, nulla *maceratione* opus est, & extempore in usum trahi debet *conscissum lignum*.

2. Nullum *additamentum* requirit ob easdem causas: hic enim magis officeret, quam proficeret.

3. Si *spirituosa* expetatur *Aqua*, immittatur lignum *musto*, in *vinum* jam fere exaltato, ibidemque per duos dies vase clauso reservetur, postmodum addita parva quantitate *salis alcali* destilletur lento igne.

Vires. *Antiscorbuticum est gratissimum, menses aperit, obstructiones plerasque reserat, ventriculum roborat, spiritus confortat. Dosis ad gtt. v.*

Oleum Macis.

℞. Macis ℔j. Spirit. Sal. communis. ℥j. Aq. com q. s.

Mace-

Macerentur simul per 14. dies, dein in retorta magna vitrea ex arena destilla: sic limpidum & tenue prodit *Oleum*, instar spir. terebinth. quod ab aqua separandum. Fæces in retorta residuas calide per prælum exprime, sic nancisceris Oleum crassum, expressum dictum, quod ab aqua tincta eximi potest, hoc in unam massam mediante calore funditur.

Nota.

1. Nullum hic additur *sal*, ne inquinet *Oleum Balsamicum*.

2. In *retorta* peragitur operatio, 1. ut nullibi adhæreat *Oleum tenue*, & nulla fiat fuga partium *tenuium*, quod & in aliis observari potest, *minorem Olei copiam* præbentibus. 2. Ut præcaveatur *corrosio spir. salis*, qui *vasa ænea* aggreditur, & *Oleum* restans *viridi* inficit *colore*.

3. Fæces *calentes* è retorta vitrea effundantur, ne *Oleum Balsamicum* hic illic latera occupet frigefactum, & jacturam hujus Artista faciat.

4. Hoc in omni genere hujusmodi destillationum *observandum*; *faces* denuò cum *vino adusto*, vel *sp. vini* rectificato permixtas & maceratas, plurimis *viribus* illum imbuere è residuis particulis *ramosis fixioribus*, sese cum *sp. vini* unientibus: quæ manifesto odore & sapore prodeunt: sic *omnis vis* extrahitur relicta *inutili* parte.

Vires. *Cardiacum, stomachicum, diureticum, & carminativum est, unde frigidis in morbis summi usus. Dos ad gtt. xij.*

Eodem modo *nux moscata* & *bacca lauri* tractantur, u *Oleum duplex* fundant &c.

Radices, *Cortices*, & *Ligna*, quæ *solidiori* firma consistentia, & *cohæsione* tenaci gaudent, *diuturnum macerationis* tempus destillationi subjicienda requirunt: vehiculo enim *aqueo* prius sejunguntur & elevantur. Ubicunque ergo *aqua* ingressum nullum obtinet, inde nullum sperandum est *Oleum essentiale*. Differunt autem *Ligna* &c. à præcedentibus, ut resina solida ab oleo fluido. Concludimus igitur brevitatis causa, hujus generis vegetabilia, quo *magis resinosa & solida*, eo *infusionis* tempus magis protrahendum esse, donec *molliora* evadant, nisi quis contentus esse velit *minima Olei subtilissimi quantitate*, ut satis superque antehac diximus, ut his duobus exemplis demonstratur:

℞. Rad. Calam. Aromat. ℔x. Sal. communis ℔j. Tartar. crud. ℥iiij. Aq. communis q. s.

Macerentur, donec pulpa albicans interior mollis fiat; attamen absque putredine: dein, addita majori aquæ copia, fiat destillatio in vesica s. a. Oleum ab aqua ad usum separetur.

Nota.

1. Non opus est iterato dicere, *salia duplicem fructum in maceratione* exhibere: Nempe in *putredine præcavenda*, & in *aqua acuenda*, cum hæc sæpius ante dicta sint.

2. Cave ab ulteriori *maceratione*; nam statim dissolutio integra continui fieret, & fœtore ingrato *Oleum* imbutum prodiret.

Vires. *Particulas obtinet sat acres, ventriculi fermentum stimulantes: unde à nimio ejus usu abstinendum, flatus discutit, febribus intermittentibus, è pituita & serosis humoribus oriundis, medetur. Dos. ad gtt. x. in vehiculo.*

Oleum Ligni Rhodii.

℞. Ligni Rhod. rasi q. v.

Maceretur in sufficienti quantitate aquæ salsæ per duos menses, dein fiat destillatio, addito manipulo uno vel altero tartari crudi, *Oleum* ab aqua separetur modo prædicto.

Nota.

1. Omnia *recenter destillata Olea* & aquæ *empyreumaticum* redolent *odorem* ob materiæ subtilis nimiam ibidem existentiam & *concussionem irregularem* illarum partium in destillatione factam, & quoniam nullo modo ferè *præcaveri* potest, quin aliquæ saltem vicinæ particulæ in *fundo & lateribus* vesicæ *immediatè ab igne* attingantur, & ustionem aliqualem recipiant, unde reliquis particulis *odorem adustum* communicare solent; cessat verò ille odor & sapor *temporis tractu* motu vehementiori sedato, unde genuinus iis *odor & sapor* redeunt.

2. Non opus autem est, ut aquæ &c. *vase aperto* soli exponantur, ut quidam volunt: cum *non solum* hoc modo *spiritus empyreumaticus*, *sed & nobilior* fugam petat, restante liquore, *penuria spirituum* suavius olente. Sic enim exempli gratia *moscus*, *ambra* & similia, fortiorem halitum spirantia molesta & *fœtida* nobis videntur ob nimiam *exhalationum salino-aerearum* copiam, nervos nostros vellicantem, & spiritus nimis moventem, unde *Cephalalgia*, *Vertigo* &c. At vero, si hæc odora simplicia *in minori quantitate* dispergantur in liquoribus, pulveribus & similibus, statim *odor* fit *gratus*, non, quoniam *fætor* sublatus, sed, ut diximus, ob *penuriam partium*; sufficit ergo, ut *vase clauso* ferocia sedetur.

3. Grosso modo *conscissa* vel *contusa* esse debent, ne vehiculum aquosum ullibi arceatur ob coagulum & facilem *cohærentiam pulveris subtilioris*, unde minorem præberent quantitatem *Olei*; ut &, quoniam ad fundum vasis pertinaciùs adhærere solent *pulveres subtiliores*, *unde fœtidum* conciliarent *odorem*.

Vires. *Odoriferis plerumque inservit hoc Oleum; rariùs internè assumitur, nisi pro diuretico.*

Olea varia è Pharmac. BATEANA.

Oleum Aloëticum.

℞. Aloë pat. ℔i. myrrh. ℥ij. thuris ℥ß. m. ac 9i in ∴. l. △. *Illitum umbilico purgat, & vermes necat.*

Ol. Antim. Saccharatum.

F. ex ☿ris ♉ij. crud. & sacch. ã. ex ♉ △e fortiss. ♉atis s. a. *Utile est tum ad externos, tum internos morbos. Dos. à gut. iij. ad vi. in Quartanis ante paroxysmum.*

Ol. Balsami. v. Balsam. Paralyticum.

Ol. Balsamicum.

℞. Anchus. ℥ij. ♂♂ olivar. ℔j. coq. ad colorem rubicundum. colat. adde Tereb. Cypr. in ▽ Viol. lot. ℔ß. ♂♂ Bacc. lauri, ♂♂ Hyper. ã. ℥j. ♂♂ Junip. & Petræ, ã. ℥ß. ♂♂ Rhod. & Spicæ, ã. ʒ j. ♂♂ it. è sem. Angel. & Anis. ã. ʒj. m. s. a. *Omnibus affectibus frigidis subvenit; flatusque dissipat. In Paralysi, Surditate, Otalgia, &c. Multùm facit. In Spasmo, Colica, Hydrope, &c. internè & externè usurpatum præstans est Remedium. Dos. ℈j. ad ʒj. in vehiculis appropriatis.*

Ol. Bufonum.

Coq. Bufones 4. vivos in ♂♂ oliv. ℔ij. per horam, vel ad crepaturam, colatumque serva. *Confert in Pustulis labiorum, cancroque mammarum. In Hydrope valet ad urinam ciendam inungendo renes.*

Ol.

Ol. Camphora.

♃. Camph ℥ij. argillæ ℥vi. 🜍 in ∴ ex ♎ vitreâ ſ. a. Vel, fieri poteſt ſolvendo camph. ℥ij. in Sp. ♁ ℥iv. in loco tepido. *Diaphoreticum, & Hyſtericum. Doſ. ad gut. x. &c.*

Ol. Charta.

Accende Chartam ac impone laminæ ♃is, ut comburatur. Sic adhæreſcet ♃i oleum colligendum. *In Alopecia, Herpete, Impetigine, &c. mira præſtat. Anodynum eſt, & Odontalgiam ſedat.*

Ol. Coſmeticum.

♃. 🜆 Amygd. amar. ℥iv. 🜆 tartari p. d. ℥ij. 🜆 Rhod. gt. 4. m. ſ. a. *Ad cutem detergendam & erugendam.*

Ol. Cremoris.

♃. Cort. intern. virid. rec. Sambuci, m iij. Crem. lactis opt. ℔ij. coq. bene, donec in 🜆um effluatur cremor. f. expreſſ. adde cort. rec. alior. Sambuc. m iv. coq. iterum ad cortic. ſiccitatem. f. expreſſio. *In Hæmorrhoidibus, combuſtionibus, eryſipelate, &c. optatiſſ. Remedium.*

Ol. Heracleinum.

Fit ex ligno Coryli Septemb. aut Martio collecto, in taleolas ſecto, & gradatim per ♎ in ∴. 🜍 ato. 🜆 m ab 🜄â ſeparetur ſ. a. *Calfacit, incidit. Anodynum, Epilepticum, ac præcipuè Odontalgicum eſt, Guttæ 2. 3. 4. &c. aſſumptæ cum mica panis lumbricos in inſtanti necant, & per ſeceſſum educunt.*

Ol. Linteorum.

F. ex Linteis accenſis & ſuffocatis in laminam ♃is ſ. a. *Optimè valet ad Ophthalmiam curandam cum gutta una ſalivæ mixtum.*

Ol. Ludi.

Materiam tartaream matulæ inhæreſcentem calcina, & ſolve p. d. ſ. a. *Ad tartarum in omnibus corporis partibus, imò ad calculos etiam grandiores reſolvendos, & expellendos, adeoque ad obſtructiones inde ortas reſerandas mirificè conducit.*

Ol. Lumbricorum.

Deſtillatur in ∴ ex Lumbric. terr. V. Hiſpan. lotis ſ. a. *Ad Paralyſin curandam mira præſtat.*

Ol. Martis.

Fit ex Rubigine ♂tis per 🜄am Stygiam irrigatam contractâ, abluendo 🜄â, filtrando, & exhalando ad oleaginoſitatem ſ. a. *Summum eſt obſtructivum. Doſ. gr. 4. 5. &c.*

Ol. Milvinum.

♃. Milvum è nido, vel antiquiorem, exenteretur deplumatus, cum Picis num. 4. coq. in Aq. ceraſ. n. q. ſ. (adjectis Rad. Pæon. ℥iij. caſtor. ℥j. rutæ m iij. Flor. roriſm. lavend. an. m ij. Hyperic. ℥j. Rad. Valerian ℥ij.) ad putrilaginem cum 🜆 olivar. ℔ij. f. expreſſio. 🜆 innatans auferatur pro uſu. *Inſtante Paroxyſmo epileptico inungantur plantæ pedum nares, & nucha cum ſeq.*

♃. *Ol. Milvin. dict.* ℥j. *ol. ſt. rutæ, & ſuccin. an.* ℈j. *m.*

Ol. Paralyticum.

♃. Sem. ſin. p. ℔iij. Caſtor. ℥ß. caryoph. ℥ij. nuc. m. ℥iij. Sp. V. ℥iv. contuſa opt. macer. in MB horis 24. Deinde valenter prelo exprime ol. *Spina nucha, cum partibus affectis ſæpe inungantur.*

Ol. Polypodii.

F. ex Radic. ſiccis per ♎ ex ∴ deſtillatis ſ. a. *Inſervit piſcibus capiendis.*

Ol. Pomoſum.

♃. Fol. ſtrammon. pomoſi rec. ℔j. contuſ. adde 🜆 olivar. ℔ijß. coq. ad ſucci conſumpt. expreſ. adpreſ. adde Fol. rec. ℔ß. Inſolentur ♂ 14. poſtea coq. ad ſucci conſumpt. & exprime. *Ad miraculum omnes inflammationes, omneſque combuſtiones, ſive ab igne, ſive ab aqua fervida, plumbo fuſo, pulvere bombardico, vel à fulgetris contractas, ſubito ſanat.*

Ol. Ranarum.

Coq. Ranas vivas num. 12. in 🜆 oliv. ℔iß. per horam, & exprime. *Faciei Ruborem & Impetigines curat. Eryſipelati & Gangrænis ſubvenit. In cancro eſt ſpecificum.*

Ol. Sacchari ſimp.

Fit ex ſacch cand. & Sp. V. ā, adurendo Spiritum ad Syr. conſiſt. ſ. a.

Ol. Sacchari comp.

♃. Dactyl. inciſ. ℥ij. ficuum ℥iij. hyſſop. m j. glyc. ſem. aniſ. bombac. an. ʒvi. Rad. irid. flor. ℥j. V. ℔ ij. coq. adurendo ad conſumpt. dimid. f. colat. per manic. Hippocr. adde ſacch. cand. q. ſ. *Ad Aſthma, Tuſſim, &c. confert.*

Ol. Saponis.

Fit ex Sapon. Venet. raſpat. & Sp. V. ā, per ♎ 🜍 atis, primò l. △ dein fortiori gradatim urgendo. 🜆m innatans 🜄æ viridi ſeparetur. *Ad Convulſiones, Cephalalgiam, &c. illinantur cum iſto Tempora, nucha, & nares. Ad Tineas, Contuſiones, Podagram, &c. Ungantur loci affecti, tegendo poſtea braſſica folio.*

Ol. Saturni v. Balſ. Saturninum.

♃. Rad. Raphan. ruſtic ℥vi. fol. cochlear. m iv. flor. lavend. m ij. 🜆 ex pedibus bovinis ℔j. coq. l. △ ad ſucci conſumpt. expreſſ. adde Sp. ⊖is ℥iij. Sp. cochlear. ʒj. 🜆 cinnam. & caryoph. an. ʒß. 🜆 origan. ℈iv. m. *Cum iſto inungantur partes affecta per horam ſemis ſemel in die calidiſſime.*

Ol. Silicum v. Liquamen Silicum.

Ol. Tabaci.

F. ex fol. ſiccis per ♎. Vel ex ſem. contuſis & expreſſis. *Uſus in doloribus Podagræ, Arthritidis vagæ, Odontalgia, vermibus, &c.*

Ol. Talchi p. Deliq.

♃. Pulver. Talchi, tartari per ♁ calcinat. ā f. S. S. S. ac cementa in ✚bulo clauſo horas vi, ut ✚bulum candeat. exime & edulca. extrahe cum ✱, filtra ac coagula: edulcora ac repone poſtea in cella ad liqueſcendum. *Coſmeticum cenſetur præſtantiſſimum. Lentigines, maculaſque faciei aufert.*

Ol. Tartari purg. V. Mag. Tartari.

Oleum τελχοφυές.

♃. Abrotani rec. contuſ. ℔ß. 🜆 veteris ℔iß. V. rub. ℔ß. coq. ad ſiccit. herbæ. f. expreſſio. Repet. hoc opus ter cum novo abrotano. Colat. adde Axung. Urſin. ℥ij. m. exactiſ. *Ad Alopeciam curandam maximè commendatur.*

Ol. Tritici.

Fit valenter exprimendo Triticum contuſum inter laminas candentes, ut oleum effluat. *In Rimis manuum, Ulceribus pedum, Fiſſuris labiorum, Herpete, cutis ſcabritie, &c. Mirificè proficuum.*

Oleum Viperarum.

♃. Viperas viventes largas & pingues num. 3. Vin. Hiſpan.

Hispan. ℥ ij. ♂ Hyperic. ℥ VIII. coq. in MB vase angusti orificii ad consumpt. humiditatis, fiatque expressio. *Cutem exterget. Impetigines, &c. sanat. Podagra tophos tollit. Lepram curat.*

Ol. Viridis æris.

℞. ⊕ ℥ ij. ⊕ ℥ iij. ponantur in catillo, & incend. carbone, donec deflagrarint. Tum solve p. deliq. in cella. *Causticum est. Ad Pustulas ♀ reas, & verrucas absumendas conducit.*

Ol. Vitrioli Dulce.

℞. Ol. ⊕li rectif. p. j. Alcoh. V. ℔4. Digere ♂ 30. vel 40: & postea ex ⚱ cum 3 vel 4 cohobiis ℈a ad uniendum s. a. *Proficuum in calculo, morbis tartareis, Catarrhis, &c. Dos.* ℈ j. *in liquore idoneo.*

Olea destillata varia ex Frider. Hofmanni Thesauro Pharmaceutico.

Oleum Anti-Podagricum D. Ch.

Rec. rasur. Ligni Guajac. Chi æ. Sassafras, ana ℔ j. ♌ tilla per retortam optimè lutatam liquorem, oleum Spiritu & phlegmate impraegnatum & in recipiente capaci collectum, semel atque iterum per cucurbitam rectifica. Quater rectificatum liquorem, phlegmate per destillationem simplicem remoto, separa, & in distinctis recipientibus collige, tam Spiritum, quam oleum. Spiritum, phl gmate leni destillatione in cinere abstracto, ad usum bene munitum & tanqu m arcanum in multis affectibus summâ cum utilitate applicandum reserva. Oleum indiget vicissim diligenti rectificatione, quæ fit per cucurbitam in MB. Factâ rectificatione ol. in cucurbita, remanet fuliginosa materia indurata & instar speculi recipiens objecta visibilia, nisi hoc fiat, olei rectificatio non ritè facta est: sed denuo repetenda in cinere & tandiu continuanda, donec materia remanens in cucu. bita induresсat, & speculi instar sit pellucida & apta ad recipiendam quamvis formam visibilem. Hoc modo rectificatum oleum collige in cucurbitâ vitreâ, & ℥ v. adde Laudani opiati ℥ ij. ʒ ij. olei Ligni guajaci ℥ iij. ol. d. succini albi rectific. ʒ VI.

Stent in digestione per menses duos in loco calido vel Sole meridiano, postea destilla in ∴ per 24 hor. Oleum Nigrum anti-podagricum, quo locus dolens inungendus ante fornacem, subitò penetrat & dolorem sistit.

Spiritum supra dictum in ▽ card. ben. scabios. Pimpinell. ana s. q. ad gutt. XII. tempore curationis propines.

Tempore autem præservationis una atque altera gutta semel in septimana in haustu vini assumat cubitum iturus, cui subjungat olei inunctionem pauca manu.

Oleum Saponis.

Rec. Spirit. vini ardent. saponis opt. trit. ana impone retortæ & ♌la lento △ne, urge sub finem △nem, ut materia egredi possit; ol. subruffum innatabit ▽æ viridi ab ea separandum, & rectificandum.

Usus & Vires. Illitum antiquas sanat convulsiones, contusiones, tineam, ulcera maligna, cephaleam, si temporibus illinatur.

Oleum Carminativum.

Rec. ol. succin. alb. aurant. chamomill. an. ʒ ij. cymini. anisi. corni. ana ʒ i ß. anethi ʒ j. M. & ad usum reserva.

Vires. In omni flatulenta affectione colica, hysterica, &c. notabilis est effectus. Dosis est à gutt. iij. ad IV. vel V.

Oleum Nephriticum.

Rec. Ol. d. juniperi. Succini alb. rectif. ana ℥ i ß. Terebinthin. ℥ j. Sal. tartari albiss. fermenti panis ana ℥ ß. Sal. commun. ʒ VI. Aq. petroselin. heder. terr. ana ℔ ij. destilla per ⋈, separa oleum & pro usu reserva. Dosis est à gutt. V. ad VI. in vehiculo appropriato.

Oleum ad defluxiones externum.

Rec. Gummi galban. carann. an. ʒ ß. Opii Th. an. ʒ VI. ol. hyosciam. Laurin. an. ℥ iij. saponis venet. ℔ ß. destilla per retortam. Rectifica una cum ▽a per ⋈ ex arena, & separa oleum.

Usus & Vires. Externè inunctum lenit dolores à defluxionibus ortos.

Olea infusa & cocta ex eodem.

Oleum Antepilepticum probatissimum.

Rec. radic. aristoloch. long. rec. & optim. mundat. ℥ j. Castorei. Euphorbii. ana ʒ j. ol. olivar. ℥ iij. vel ℥ iv. circiter.

Radix aristoloch. incis. prius cum oleo olivarum coq. & demum reliqua addenda sunt ingredientia invicem mixta tecta operculo coquenda & demum per linteum colanda.

N. Oleum hoc insultu Epileptico & singulis Lunæ quadraturis spinæ dorsi à nucha incipiendo usque ad coxendicem inunctum mira præstat, in ipso paroxysmo & extra paroxysmum, manè ac vesperi, ex comm. amici.

Oleum Vulnerarium D. à C.

Rec. Myrrhæ el ℥ j. thuris Mascul. ℥ ß. ol. d. terebin. ℔ ij.

Lento △ne ferveant in vase fictili vitreato, tum remove ab △ne, & paulò post pulver. Myrrh. & thuris cavendo ne faciem comburas, quapropter citò cooperiatur, postea iterum parum ferveat.

Vires. Valet ad omnia vulnera & ulcera præcipuè in partibus nervosis.

Oleum admirandi effectus in Pleuritide & quovis dolore cujuscunque partis.

Rec. Fl. cyclaminis q. v. mundentur à pediculis. Olei olivarum optim. ad eminent. duorum digitorum, bulliant in olla vitreata △ne lentissimo, postea exprime, & in hoc oleo expresso infunde denuò tantundem florum prædictorum & insolentur per mensem, postmodum cola & pro usu serva.

Olea varia è Clariss. Theophili Bierlingii Collectione.

Oleum tartari per deliquium.

℞. *Tartar. ad albedinem calcinati q. s.* inde vesicæ bubulæ, atque in aquam simplicem injice, sic brevi resolvetur in liquorem, quem filtra, & habebis oleum tartari per deliquium.

Oleum probatum contra matricem.

℞. *Rad. petasitid.* ℥ ij. ♂ *olivar.* ℔ ß. macerentur per mensem in loco calido, colentur, adhibeatur oleum ad gutt. 6. vel 7. in cerevisia vel vino calido. Ex MSS. *D. Gregor. Horstii.*

Oleum terræ sigillatæ.

℞. *Terra sigillat. Strigens. rudis nondum præparat. q. v.* affunde aquam pluvialem destillat. stent. per aliquot septi-

ſeptimanas in loco temperate calido & incipiet fermentari, & ſupernatabit pingue quid, quod deſtilla per retortam, & prodibit oleum aurei coloris, materiæ pingui affundatur alcool vini, & deſtill. oleum ſupernatans per tritorium ſeparetur. Relinquitur in fundo retortæ inſtar perlarum materia alba, dura, extrahe per aquam pluvialem ſal, idque miſce & digere cum ſuo oleo, vel ipſam materiam relictam citra ſalis extractionem miſce & digere cum ſuo oleo, iterumque deſtilla per retortam, habebis antidotum contra omnes venenatos morbus, peſtem, febres malignas, dyſenteriam contagioſam, morſum canis rabidi, naturalem balſamum reficiens, vires reſtaurans, cor inſtar ☉ potabilis confortans.

Oleum ſive Liquor ſanitatis.

℞. ⊖ *Commun. ſiccat.* ⏀ *crud. an.* ℔ *j.*
inde ollæ vitreatæ in igne aperto, ut fluant, ſi fluunt, imponantur ollæ ſublimatoriæ & accendatur materia carbone ignito, tunc aſcendunt flor. ⏀ i elegantiſſ. Materia in fundo relicta minutiſſime pulveriſata, & ſupra tabulam ſperſa, inque cellam tranſlata reſolvitur in oleum, quod in calculo & aliis affectibus mirè commendatur à quibuſdam.

Oleum contra Podagram.

℞. *Mellis* ℔ *ij.* ⊕*-l. calcinat.* ℔ *j. Spir. vini rectif.* ℔ *ß. Later.* ℔ *j.*
deſtilla per retort. primo egredietur phlegma, dehinc aucto igne ſpir. prodibunt & oleum, membrum affectum inunge hoc oleo.

Oleum Arthriticum D. *Arniſæi.*

℞. *Rad. pyrethr. nucis moſchat. caryophyll. an.* ʒ *ij flor. ſalv. beton. anthoſ. ſtæchad. arab. ſpic. noſtrat. celtic. an.* ℥ *ij. rad. Ariſtol. rot. ver. hermodactyl. an.* ℥ *j. baccar. juniper.* ℥ *ij. laur.* ℥ *j.*
M. contuſis omnibus affund. aq. vitæ ℥ vi. terebinth. ℔ j. ſtent. in digeſtione per p. dies, deſtill. in ∴. per. XX

Oleum Cordiale.

℞. *Ocul.* ♋. *raſur. ebor. corall. perlar. matr. perlar. an. q. v.*
Stoſſe es alles mit einander klein, geuß darauff ſpir. ſalis *und ſetze es in Keller, daß es ſich* ſolvire, *geuſs vviederumb* ſpir. ſalis *darauff ſe lange biſs die* lapides *gantzlich* ſolviret *ſeind, als denn thue es in einen Kolben, ſetze es in Sand, zeuch den* ſpiritum ſalis *heruber, nud treibe daſſelbe ſo lange, biſs es* ad ſiccitatem *getrieben iſt, alsdenn ſetze das ruckſtandige in Keller, ſo* ſolviret *es ſich, und vvird in* oleum *vervvandeſt, vvelches du* filtriren *muſt.*

Oleum ⊕-l. dulce *Orthelii.*

Solve tartar. ⊕*-l. bene prius ignitum cum* ⋇ *abſtrahe aliquoties, donec acetum conſumatur, ſolve deinde in ſpir. vini correcto, quo etiam aliquoties abſtracto, reſolve id quod in fundo manet ſuper marmore vel per deliquium.* Hoc reſolutum deſtilla per retort. & exibit ☍ ⊕-l. dulce ut ſaccharum, & rubicundum inſtar ſanguinis.

Oleum contra venena *Magni Ducis Hetruriæ.*

℞. *Olei vetuſt.* ℔ *vj. ſcorpion. purgat. per 4. dies cum baſil. ſicc.* ℔ *v.*
pone in bocia Hermetice clauſa per 30. dies in ☉. Tunc bulliant in MB. per 6. horas, exprime, adde

Rad. biſtort. gentian. tormentill. vincetoxic. imperator. an. ʒ *ij.*

bulliant per 4. horas, exprim. colatur, adde

Rhabarb. elect. myrrh. aloës, xyloaloes, croci an. ʒ *iß.*

iterum per 6. horas bulliant, exprime, cola, adde

Theriac. mithridat. ana ℥ *ß.*

M. inungitur pulſibus exterius ſingulo triduo ad minimum ſemel. Interne datur cum ⋇ in febribus malignis ad gut. iv. pro aliis venenis cum ▽. citri.

Oleum ex pomis amoris.

℞. *Succ. pomor. aureor.* ʒ *viii. fol. eorund.* ℥ *iij. pomor. integr.* ʒ *vi. fol. hyoſc. recent. Solatr. recent. an. m j. olei olivar.* ℔ *j. vini odorifer.* ℥ *iij.*

Macerentur ſimul in vaſe vitreo clauſo in loco calido per 12. dies, coq. lento igne ad conſumptionem ſucci, adde opii Thebaici ʒ ij. Commiſceantur, digerantur iterum per biduum, & colentur pro uſu.

Oleum mirabile *Caranitæ Medici Papæ Clementis VII.* contra omnia venena non corroſiva.

℞. ☍ *veter.* ℔ *xx. in. quibus infunde flor. hyperic. tritor. minutiſſ.* ℔ *ß. mitte in vas vitreum amplæ capacitatis, ſigillatum benè colloca in urna ad* ☉ *octo dies, aut in putrefactionem in balneo 3. dies, & 12. horas in* MB *cola & exprime ſubinde. In expreſſione hac in eodem quidem vaſe infunde parem novorum florum quantitatem, id quod ter facito.* Hujus expreſſioni ℔ j. adde.

Terebinth. ℥ *j. vernic. euphorb. caſtor. an.* ʒ *ij. croci* ʒ *iß. lumbric. terreſtr. in vino albo lavator. m j.*

Miſta ſingula infunde in dicto ſuo vaſe per 6. horas in MB Cola poſtmodum & exprime. Cuilibet libræ expreſſionis adde Scorpion. num. 120. in diebus canicularibus capt. & 12. dies in oleo probe maceratos, & fol. baſilic. pone ſimul in vaſe munito & accommodato per 8. horas in loco calido, hinc cola, fortiter exprime. Tunc pro qualibet libra expreſſi olei.

℞. *Zedoar. tormentill. an.* ℥ *j. theriac. mithridat. rhabar. ſemin. papav. errat. an.* ʒ *ix. ceræ novæ* ʒ *v.* ℈ *j. ſpicar. allii ſylvat. num. xv. rhapontic.* ʒ *ß. rad. ſerpent. major.* ʒ *j. Ariſtol. rot. myrrh. elect. aloes epatic. ſpicæ nardi an.* ʒ *iij.*

Inciſa & contuſa groſſo modo irrora vino Malvatico, & cum antedicta expreſſione pone ſimul in MB per hor. 24. obſervato calore competente, poſt cola, exprime. Colaturam bene obturato & ſigillato vitro inditam ſerva diligenter, poneque per menſem ad ☉. ut clareſcat. Vires. Qui venenum (modo non corroſivum) aſſumſit, cor, pulſum temporum, manuum & pedum inungat hoc oleo, & ſpatio 6. aut duodecim horarum pro quantitate veneni ſalvabitur. Notandum etiam, quod talia loca forti & generoſo vino ſæpius lavanda, Malvatico, Græco &c. Morſibus quorumcunque animalium venenoſorum & rabioſorum medetur, ſi ungatur locus affectus, modo obſervetur, ne tangatur cutis pars læſa, ſed regio circumvicina cuti. Præſervat à morbis contagioſis, iis qui cum morbidis verſantur, multum conducibile. Pleuriſin ſanat, vermes necat. Qui comedit herbas, fructus, fungos venenatos, aut vulneratus fuit cum armis venenatis, ei ſublevabitur ſaluberrime. Ubique tamen notandum quod non ſit ipſa rupta cutis, & locus affectus inungendus (eſſet enim lethiferum, ſi oleum in ipſam partem influeret) ſed regio circumjacens, & primò omnium cor præmunire convenit, ut inde venenum extirpetur. Iſchiatici cor locum dolentem & pulſus ungant, poſt cubitum abeant, & ſudent, quo plus, eo melius. Secunda vice ad ignem ungant ſe; quod fuit probatum ab aliquo, qui 13. annos iſchiate vexatus fuerat. In omnibus febribus continuis & malignis debite adhibitum excellentiſſimum remedium deprehenditur.

Oleum contra vermes, iſchuriam, hydropem, egregium.

Fratrum D. Juſtinæ Patav.

℞. *Medull. oſſium perſicor. amyg. amar. ſpicæ hortenſ. alii, lumbric. terreſtr. ſcalonior an.* ʒ *vj rad gentian. diptam. alb. fraxin. gramin. herb. imperator. pæon. moror. vel folii croci calam. aromat. caryophyll. aloës, Galban. colocynth. zingib. nuciſt. cinamom. macropiper. thuris, carpobalſ. corall. rubr.*

rubr. an ℥ij. theriac. opt. ℥vj. menth. absinth. abrotan. centaur. minor. fol. persicor. pyrol. pilosell. apii, pulegii rubr. rutæ origan. plantag. marrub. laur. thym. salv. chamædr. aneth. rorisinar. an. m. ß. abrotan. fœm. major. betonic. cort. pomor. aurant. granator. acid. m ß. sem. apii, portulac. raphan. caulium, plantag porror. sancti, cydonior. fœnic. petroselin. pilosell. lupinor. segalin. phaseol. bacc. lauri an. ℥vj. C. C. ust. ℥iij. fell. taur. ℥ß. aceti albi ℔ j. ℥vj. olei mastic. petrol. laurin. spicæ an. ℥vj. vetust. optim. ℔xxv.

Contusa & incisa macerentur in oleo ad solem per xv. dies, ebull. in M. B. & colentur, in fine addatur Theriac. in aceto solut. bene misceantur, obturentur, & serventur ad usum. In vermibus profligandis tempora, nasi foramina, larinx p. æcordia, pulsus, & umbilicus inungantur, breviter operationes edit stupendas. Ischuriam & calculum sublevat. In hydrope efficaciæ admirabilis.

Oglio per li Vermi nella Speciar. Vecchia Venetiana.

℞. Rad. gentian. diptamn. alb. an. ℥j. absinth. m ij. centaur. minor. m j. aloes elect. ℥vij. C. C. ust. ʒij. sem. sancti ℥iß. fell. taur. n. 1. vini alb. acerrim. ℥ viij. sem. colocynth. ℥ ij. olei commun. ℔ ij.

Contusa grosso modo bulliant ad consumptionem vini, adde picis navalis liquid. ℥iij. bulliant parum, facta forti expressione adde ☍ spic. odorat. ℥iß. M.

Oleum ad strumas. *D. Coci.*

℞. ☍ bacc. laur. ℥vj. philosoph. ℥iij. thur. alb. gumm. arabic. an. ℥ ij. mastich. terebinthin. an. ℥ iij.

M. ac destill. lento igne per alembicum vitreis organis ℞. primi destillat. liquoris quantum perfluxerit, adde ciner. quercin. dimidiam partem, commisce, indatur alio vitro atque destilla secunda vice. Hic liquor destillatus servetur usui.

Oleum pestilentiale *D. Coci.*

℞. Olei terebinth. ℔ v. cinamom. opt. ℥ j. croc. integr. ℥ß. succ. alb. mac. an. ℥j. sulphur. viv. ℥iv. rad. oslnitii ℥ j. nuc. moschat. n. vj. zedoar. ℥j. polypod. ʒvj. destill. s. a.

Oleum vulnerarium.

℞. ☍ commun. ℔ j. semin. lin. ℥iv. hiperic. ℥ij. rosac. ℔ ß.

Hisce omnibus commistis adde succ. seq. herbarum expressum simul contusarum & perfusarum

Aceti ℔ j. herb. plantag. sanic. alchimill. tabac. millefol. consolid. sarrac. artemis. rubr. fol. quercin. an. m j.

Coq. simul, donec succus pene evoporet; post adde *Virid. æris ʒiß. gumm. ammoniac. galban. bdellii solut. acet. calid. an. ʒj. myrrh. thuris aloes, Mastich. sarcocoll. an. ℈ij. colophon. ℈ iv. pic. naval. ʒiß. terebinth. clar. ℥ iij.*

Coq. simul & excola balsamum.

Oleum ♉. dulce.

℞. ♉. optim. q. v. pulveris. imbibe cum ☍. ⊖l. ut fiat quasi pasta, manda digestioni per 14. dies, ut f. massa ferè pulveris. postea adde sacchari candi p. ij. M. affunde ∇. rectific. p. iij. pone per diem unum in locum calidum, destilla deinde lento △ per retort. & videbis oleum rubicundissimum, hoc serva, *das* ⊛. *zerreibe, geuß wieder das* ☍. ⊖l. *druber, und.* procedire *wie vor, und das thue* cohobando 4. *mahl. Magst auch einen* ∇. *allezeit zugiessen.* Usus: In podagra gt. vi. in vino, sudet per 3. horas, & repetatur usus per triduum. In apoplexia instilletur linguæ guttula una, & intra 6. horas melius habebit. Si manus, pedes, aut brachia arthritide correpta fuere, propinentur. 3. gtt. in vino calido. Contra phthisin in ∇. borrag. gtt. 3. manè per octo dies. In morbo gallico manè gtt. vi. jejuno stomacho in ∇. destillat. lign. sassafr. per 14. dies. In peste gut. 3. in vino absinth. Annosis & anhelosis propina initio veris & autumni per 3. dies v. gut. in vino, & singulis mensibus; videbisque mira. Hoc ☍ experientissimus Chimicus *Thomas Lindlerus Medicus Dantiscanus* sæpius usus est, & multis eo auxilio fuit.

Oleum contra calculum

Landgr. Wilhel.

℞. ☍ Spic. juniper. petrol. amygd. amar. rosar. chamomill. lilior. albor. scorpiom. an. ʒ ej.

M. & inungatur regio pubis ex MSS. A. G.

Olea varia Composita ex Hadriani à Mynsicht Armamentario Medico-chymico.

Oleum Otalgicum.

℞. Rad. hellebori nigri ℥ ß. pulp. colocynthid. ʒ iij. fol. sennæ elect. lauri an. ʒij. millepedum vivor. aliptæ moschatæ, caryophyllorum ana ℥ i ß. herb rorismarin. auricul. muris, majoranæ, Sabinæ ana m ß.

Coq. in vino & ℞. Colaturæ ℥ *iij. ol. amygdalar. amar.* ℥ *ij. bac. juniperi, petræ ana* ℥ *ß. formicarum* ʒ *i ß.*

Denuò coque ad consumptionem humiditatis & oleum ad usum reserva.

Vires & Usus.

Auditus difficultati confert & tinnitum tollit. Manè autem & sero pauculæ guttulæ prudenter auribus instillentur, vel madefiat gossypium imponendum.

Oleum Acouisticum ambratum.

℞. Ol. amygdalar. amar. ℥ iv. nardi comp. lilior. alb. ana ℥ ij. suc. origani majoran. rutæ, porri, raphani, caparum ana ℥ j.

Mixta coquantur ad succorum consumptionem, postea oleo colato adde.

Sp. vini Mille pedibus prius impregnati aceti vini acerr. ana ℥ ß. ambræ grisea, flor. serpilli, bac. sabinæ, sem. cymini, macis ana ʒj. cubebarum, hellebori alb. mastichis, laudani, styrac. calam. ana ʒß. castorei veri, piperis long. croci or. nitri prap. ana ℈ j.

Omnia per se pulverisata, & diligenter conquassata denuò in B. aquæ magnifice bullientis ad consumptionem humiditatis coquantur, permittendo refrigerari, postea oleo expresso & bene colato immisceri.

Ol. formicarum anisi ana ʒ j. gallia moschat. subtilissimè pulverisat. ℈ j.

Misce & ad usum repone.

Vires & Usus.

Contra surditatem & gravitatem auditus nec non tinnitum ab humore & vapore, vel etiam à flatu expertissimum est: Aurium etiam dolores sistit. Apostemata rumpit, & ulcera manantia curat. Usus est, ut aliquot guttæ in aures manè & vesperi stillentur, claudendo cottone moschato; Sic tribus aut quatuor diebus sæpe auribus medetur.

Oleum Carminativum.

℞. Ol. sem. cymini ℥ ß. fœniculi, anisi, carvi ana ʒ j. aneti, aurant. chamomill. ana ʒ ß.

Misc. & ad usum repone.

Vires, Usus, Dosis.

Medicamentum verè anodynum est: Discutit enim flatus, Hysteralgiam & omnes morbos ex ventositate ortos curat. Tum quoque dolores Pectoris, Ventriculi, Lienis, intestinorum, renum & vesicæ lenit atque placat. Melancholiæ flatuosæ seu hypochondriacæ auxilio est. Dosis à gutt. iv. ad v. in vehiculis appropriatis.

Oleum Nephriticum.

℞. *Succini alb. rect. terebinthinæ juniperi ana ℥ iv. fermenti panis cibar. sal. communis tartari alb. an. ℥ ij. aq. hederæ ter. petroselini ononidis, ana ℔ iij.*

Misc. & per alembicum destilla: postea separa oleum, & ad usum reserva.

Vires, Usus, Dosis.

Virtuosissimè & potentissimè calculum Renum & Vesicæ frangit, & per urinam expellit; Insuper Colicos dolores sedat. Uterum roborat & partum facilem reddit, si ex aq. Verbenæ parturienti propinetur. Cum aq. Tiliæ sumptum Capitis affectibus, nervorum resolutionibus, morbo attonito & Comitiali succurrit; nec non naribus inunctum ab omni veneno & aëri pestilenti præservat. Dosis manè à gut. v. ad vi. in vehiculis specificis.

Oleum septem florum.

Paratur ex oleo Olivarum per multas repetitas infusiones florum, Violarum, Sambuci, Rosarum, Chamomillæ, Liliorum alb. Verbasci, Malvæ arbor. rub. infundantur autem flores in oleo, & quilibet suo tempore, dum haberi potest, recens & seorsim, digerantur in Sole, & post debitam macerationem quilibet flos seorsim quoque, & fortiter exprimatur, & hic labor cum aliis & recentibus floribus aliquoties repetendus &c. Sic tandem Oleum anodynum & verè Balsamicum accipies, in omnibus tam frigidis quam calidis doloribus appropriatum, quod usui repone.

Vires, Usus, Dosis.

Adonydum est. Capitis dolores & Cephalagiam mitigat. Phreneticis & vigilibus fronti ac temporibus impositum, somnum conciliat. Hypochondriorum tensionibus prodest. Dolores Thoracis, Ventriculi, Coli, Uteri & nervosarum partium sedat. Pleuriticis, Tabidis & Hecticis præsenti est remedio. Febrium ardentium æstus intolerabiles placat. Jecoris & Renum immoderatum calorem sedat. Omnem Intemperiem calidam extinguit. Uteri durities emollit, & multos alios vulvarum casus componit, omnes tumores calidos vel maturat. Lassitudines discutit. Valet etiam ad ambusta cum albumine Ovi mucilag. Sem. Cydoneor. mixtum. Per clysteres denique injectum dolores ventris sistit, alvum irritat, serosaque excrementa per inferna educit.

Oleum Sabinæ Croceum.

℞. *Ol. stil. sabinæ ℥ iij. croci orient. ʒ iij.*

Misc. & affunde spir. vini super Artemis. Centaur. min. & Cinamom. rectif. Unc. iij. Coq. ad spiritus consumptionem. Postea separa oleum, & ad usum reserva.

Vires, Usus, Dosis.

Ad cienda muliebria probatissimum. Dosis manè & vesperi à gut. v. ad vi. & vii. in aq. Artemisiæ, pulegii &c. Item in vino Malvatico vel alio generoso & forti in decoctione nostra contra Menses suppressos commodissimè offertur. Tempore autem, quo menstrua fluere consueverunt, exhibendum, ut sic adjuvante natura eò efficacius operari possit.

Oleum Balsami.

℞. *Ol. olivarum ℔ j hyperici, bac. lauri an. ℥ j. gran. juniperi, petræ ana ℥ ß. lig. rhodini, spicæ, ana ʒ ij. sem. angelicæ, anisi ana ʒ j terebinth. cypriæ in aq. violar. lota ℔ ß.*

Misc. & cum s. q. Rad. Anchusæ f. l. a. Oleum seu Balsamum rubicundum.

Vires Usus Dosis.

Calefacit aperit, discutit, tenuat, atque penetrat. Hinc omnibus affectibus frigidis auxiliatur. Flatus egregie dissipat: In paralysi, nervorum origini inunctum, multum facit. Surditati, sibilo, & dolori aurium, à frigiditate, medetur. Dolores & rigores Febrium, spinæ dorsi illitum, tollit, & Febres abigit. Putredini & pesti resistit. Calculos comminuit atque pellit. Sudores provocat. In spasmo, Colica, Hydrope, Tympanite, contracturis, Suffocatione Matricis, sanguine coagulato, stomacho debilitato, &c. internè & externè usurpatum, præstans est remedium. Dosis à ℈ j. ad ʒ j. in vehiculis morbum respicientibus.

Oleum Formicarum.

℞. *Formicarum vivar. sem. erucæ ana q. v.*

Misc. & contunde, ut fiat quasi pasta: Hanc vitro inde, & sub dio soli tamdiu expone, donec oleum accipias, quod per expressionem separa, & ad usum, pro Balsamo nostro Venereo reserva.

Vires & Usus.

Si hoc oleo plantæ pedum & regio pubis ac perinæi ungantur, mirabiliter torpentes excitat, etiam à maleficio tales.

Oleum Lignorum.

℞. *Ras. lig. sancti ℔ iij. sassafras rhodini ana ℥ viii.*

Mixta destillentur, ut est artis, & accipies Spiritum & Oleum, quæ seorsim aliquoties rectificentur, & ad Usum serventur.

Vires & Usus.

Spiritus habet vim diaphoreticam, & per sudorem expellit, quodcunque in corpore noxium. Dosis à ʒ ß. ad ʒ j. in vehiculis specificis. Oleum vero Experimentum est in Gonorrhœa; Contagioni etiam & putredini maximè resistit: Eâ enim ratione morbo Gallico mire subvenit: Cujus ulcera, pustulæ, crustæ, vesiculæ &c. nec non serpigines & scabies ex Oleo hujus illinitione, curantur Dosis interne à gut. vi. ad gut. iij. in liquore convenienti & appropriato.

Olibanum, vid. *Thus.*

Oliva, vid. *Olea.*

Olla, vid. *Instrumenta Pharmaceutica.*

Olor, vid. *Cygnus.*

O L U S.

Olus, Oleris, denotat quamcunque herbam esculentam, & ab olla nomen sortitur, quòd scilicet in cibum veniat. Scaliger nomen *Olus* ab *Oleo* cresco deducit, quòd olera in hortum translata ex agrestibus culta fiant, sicque adaugeantur & excrescant.

Olus Atrum, vid. *Smyrnium.*

O M A S A.

Sunt propriè interanea animalium ruminantium ab *Omaso* uno ex ipsorum ventriculis sic dicta, unde decoctum omasorum vocamus decoctum interaneorum animalium ruminantium, eoque in clysteriis, balneis & fotibus quibusdam utimur.

OMPHACIUM.

Omphacium, Gallicè *Veriu*, est ſuccus uvarum immaturarum, coloris viridis, ſaporis acidi, ſtiptici ac adſtringentis, continens multum ſalis eſſentialis ac phlegmatis, parum olei.

Deterſivum eſt & adſtringens, ſiticuloſis confert, bilem præcipitat, cor exhilarat, humorum acrimoniam alcalinam temperat, cutim mundificat. Uſus ejus internus eſt & externus.

Omphacium autem ab ὄμφαξ uva acerba vocatur, quia ſcilicet ut jam diximus ex uvâ immaturâ ac propterea acerbâ exprimitur.

ONAGER.

Eſt Aſinus ſylveſtris cujus vires non multum differunt ab iis quas in Aſino domeſtico deſcripſimus.

ONAGRA.

Onagra, ſeu *Lyſimachia lutea corniculata*, *Virginiana &c.* Planta eſt exotica, quæ adſtringens, deterſiva, vulneraria, ac ſanguinem ſiſtere creditur.

ONOBRYCHIS.

Onobrychis nonnullis ab ὄνος Aſinus & βρυχὶς quaſi Aſini palmes dicta putatur: aliis ab ὄνος βρύχω frendeo, ab aſini ruditu, quòd eo depaſto fremant Aſini, nec injuriâ, ſiquidem cum ſemen jam maturuit depaſcantur: ſemen enim rigidis ſuis aculeis eorum palatum & os compunget.

Notæ ejus *genericæ* ſunt floris ſpicati, ſiliquæ aculeatæ monococcæ.

Nomina. Onobrychis ſive Caput gallinaceum *Ger.* Onob. vulgaris *Park.* foliis viciæ, fructu echinato major *C. B.* Polygalon Geſneri *I. B.* & nunc hodie vulgo nota nomine *Saint foin.*

I. B. Multarum notarum argumento polygalon indigitabat Geſnerus herbam è radice mediocriter craſſa, longa, vivaci, cortice obtecta, nigro, intus alba, ramos proferentem multos, palmares vel etiam cubitales, rubentes, in terram reclinatos; è quibus orti pediculi folia conjugatim diſpoſita ſuſtinent lentis, inferius magis albicantia & piloſa, ſuperius viridantia magis, plurima, cum impari in extremo, mucronata; & foliorum alis exeunt pediculi prælongi, florum ſpicas ſuſtinentes in longum excurrentes unde &, ſentina non coacervata ſunt ſed rarius diſpoſita. Flores pulchre rubent ſupremo folio (quod plerunque reflectitur) lineolis ſaturatioribus eleganter ſtriato, è calice hirſuto. Sequuntur ſeminum conceptacula ſubrotunda, modice compreſſa, ſpinulis aſperata, & per ambitum gibba, criſtam ſerratam, membraneam erigentia, ſemina ſingularia reniformia continentia.

Ad latera collium Gogmagog dictorum prope Cantabrigiam, inque ſatorum ibidem marginibus nec non campeſtri planitie prope Novum mercatum, inque ejuſmodi planitie montoſa Salisburienſi, ut & alibi in Anglia ſponte provenit, ſemper tamen ſolo cretaceo & ſicco, locis apricis, ut circa Royſton oppidum. In tranſmarinis prope Genevam copioſe provenientem obſervavimus in pratis, ubi & J. Bauhinus.

Hæc eſt quæ non ita pridem ſeri apud nos cœpit pro jumentorum pabulo *Saint foin* i. e. *Sancti fœni* nomine, ſemine è Gallia petito, maximo multorum emolumento. Multam enim ex ejus eſu Vaccis & aliis animalibus lactis copiam contingere compertum eſt, unde polygalon & merito Geſnero dicitur: præterea ſolo gaudet ſterili & cretaceo, aut ſicciore, nec graminis neque frumenti admodum feraci; unde à quo ſeri cæpit hujuſmodi agrorum annui reditus ſoli Dominis multoties iterantur.

Dienſibus Allobrogum, ubi pratorum copia non eſt in aſperis & lapidoſis locis, pauculâ terrâ tectis, bidente tantùm ſcalptis, injecto fimo & diligenter comminuto ea gens ſerit, & humo inſperſo ſtercore operit. A ſatu imber ſi ſubſequatur facillime comprehendit, & optime proficit diſperſis huc illuc cauliculis, ſic veſtiens & operiens ſolum ut in jejuno & ſqualidiſſimo ſolo latiſſimi prati ſpeciem oſtendat. Secatur ſingulis annis ter, cum adolevit & corroborata eſt, & pecori gratiſſimum pabulum eſt. Gaudet præcipue locis aridis & ſabuloſis, in quibus floret æſtate & ſemina perficit Autumno. *Moris.*

Ingenioſiſſimus vir & rei herbariæ peritiſſimus D. Sloane exhibuit nobis ramulum ſiccum Onobrychidis cujuſdam quam majorem non deſcriptam vocat. Vulgarem Onobrychidem foliis & ſpica refert; ſed florum color videtur eſſe cæruleus. *Raius.*

ONONIS.

Nomina. Anonis ſpinoſa flore purpureo *C. B. Park.* An. ſive reſta bovis *Ger.* An. Sive reſta bovis vulgaris, purpurea & alba ſpinoſa.

I. B. Longè lateque radices ſpargit albidas, fractu contumaces: ramis verò lignoſis, ſimplicibus & frequentibus fruticat, cubitum unum aut alterum longis tenuibus, rotundis, hirſutis, rubeſcentibus, lentis, ſpinis longis & rigidis armatum, interdum vero nullis priuſquam decidant folia. Folia ſpinis ferè proximo ortu, incondita, ſublonga ciceris ſingularibus foliis ſimillima, nigricantia, hirſuta, in ambitu crenata, ſapore leguminoſo, tactu glutinoſa, odorataque (imo fœtida) flores coluteæ ſed colore purpureſcente vel carneo, rarius albo. Siliquæ parvæ rotundum ſemen continent, viciæ formâ & ſapore.

Anonis ſpinoſa lutea major *C. B.* ſpinoſa montana lutea major *Park.* foliis paulo majoribus & longioribus, floribus luteis, ejus quæ ſpinis caret ſimilibus à deſcripta differt, aliam adhuc ſpeciem ſeu varietatem proponit Parkinſonus quam ſpinoſam luteam minorem vocat, quæ non alia in re quam brevitate & parvitate ſua à præcedente differt.

In paſcuis ſterilioribus paſſim.

Vires. Cortex radicis, ut & radix ipſa, urinam ciet, calculos renum & veſicæ atterit, carnoſam ramicem abſumit, dentium dolores mulcet, hepatis infarctus liberat, vel in pulverem redactus, & vino albo tenui infuſus, vel in poſca decoctus, & aliquandiu bibitus, hujus radici, aut potius radicis cortici (inquit Sim. Paulus) vix ſuppar remedium reperitur, quod cum eo componi queat, tam in veſicæ quam renum calculo. Matthiolus in Dioſcorid. notat, ſe noviſſe quendam, qui radicis hujuſce pulvere duntaxat pluribus menſibus ſumpto carnoſum ramicem abſumit, licet à Medicis nullo alio modo quam ſectione uſtioneve curari poſſe ſtatutum eſſet.

Hæmorrhoidibus cæcis mariciſve diſcutiendis infuſum aliquandiu bibitum prodeſt.

Antequam ſpinas produxit conditur cum ſale pro cibario *Schrod. Raius.*

ONYX, vid. ſub titulo *Lapis.*

OPALUS, vid. ſub titulo *Lapis.*

OPHIOGLOSSUM.

Nomina. Ophiogloſſum *I. B. Ger.* Ophiog. ſive lingua Serpentina *Park.* Ophiogloſ. I. ſive vulgatum *C. B.*

I. B. Ophiogloſſo floris arguta cuſpis (inquit I. Bauhinus

hinus) linguam serpentis exertam imitata, nomen impertivit, fictum quidem ex Germanico: veteribus inductum esse nonnulli existimant, certe quo nomine illis innotuit inter Botanicos non convenit.

Multis & satis crassis fibris in fasciculum velut collectis cirratâ, ellebori modo, si præsertim pinguius nanciscatur solum, radice donatur, post dulcedinem quam primum linguæ ingerit, caloris & acrimoniæ nonnihil in palato relinquens & paululum amarescens Cam. huic surgit pedicellus palmaris folium singulare sustinens, betæ parvæ quodam modo, pinguius tamen & carnosum, minimeque nervosum, modo angustum & longiusculum, modo latum & subrotundum, læve, erectum, sapore dulciusculo cum viscositate & virositate aliqua; è cujus sinu qua pediculo committitur ligula exit bifurcata, non tamen secta, in acumen sensim desinens, citra extremitatem utrinque denticulata, scobinæ aut limæ aurifabrorum effigiaturâ. Seminis loco (inquit Camerarius) ei tenuis quasi pollen in linguæ insectionibus adest, iisque per maturitatem dehiscentibus excidit.

In pratis & pascuis humidioribus frequens invenitur. Aprili vel demum Maio mense prodit, & adusque Junium viget, paulo post totali superficies marcescit, radice in terra superstite; quæ profunde demergitur, ut extirpatu difficilis sit.

Vires. Vulnerarium est insigne; tum intus sumptum in potionibus, tum extrinsecus applicatum. Recentia folia vulnera conglutinant & enterocelas sanant. Datur potanda ex aqua equiseti ad intrinseca vulnera. herbæ pulverem aliquot diebus exhibitum ramices omnes curare posse affirmat Baptista Surdus.

Verum non modo ad vulnera recentia sed & vetera ulcera & ramices præcipuæ æstimationis est oleum quod ex foliis ejus in oleo olivarum vel omphacino ad solem diutius maceratis, vel brevius ad ignem decoctis donec inarescant & exsucca evadant, deinde expressis conficitur, præsertim, inquit Parkinsonus, si resinæ terebinthinæ tantillum in eo dissolvatur.

Ophioglossa ratione magnitudinis inter se differre deprehendit Mentzelius circa oppidum Furstenvvaldiam. Minimum ultra unciam cum sua lingua & foliolo non assurgit. Medium vero bis uncile folium habet longius & lingua ultra tres uncias excrescentem: Majus autem folium obtinet quatuor uncias longum, & unum cum dimidia latum, lingua in altum satis se erigente.

Ibidem quoque trilinguia ophioglossa, nec non bilinguia reperit idem. *Raius*.

Ophioscorodon, vid. *Victorialis*.

Ophites Lapis serpentinus, vid. sub titulo *Lapis*.

OPHRIS.

Sub *Ophridis*, seu *Ophrios* nomine duæ veniunt plantæ, quarum prima quæ Gallice *Double fueille* vocatur, Bifolium, latinè, & Pseudo orchis dicitur. Secunda eò quòd tria gerat folia, *Ophris trifolia* nuncupatur. Utraque autem vulneraria est, consolidans, ac vulneribus apta.

OPHTHAMICA MEDICAMENTA.

Vulgata est paroemia: non patitur lusum fama, fides, oculus. Non patitur lusum ob teneritudinem, & artificium structuræ summum, tum à nocentibus quibusvis extraneis, tum à juvantibus vel quasi medicamentis.

Sunt hæc ipsa ad instar aliorum (1) vel *communia* vel *propria*. *Communia* sunt, ut auribus quoque simul debita, emollientia, paregorica, repellentia, adstringentia, traumatica & similia; communia, non quidem respectu membri affecti, cujus ratione ea ipsa sunt & dicuntur propria potius, verbi gratia, adstringentia in uveæ dilatatione, repellentia in influxionibus, traumatica in vulneribus, sed ratione materiæ medicæ. Præcipuum illorum exemplum præbent vesicatoria, & his affinia setacea, quæ in affectibus paulò gravioribus unice oculis opem ferunt, ad nucham applicata. Tacemus purgantia ipsa, quæ in ipsis quoque his affectibus sæpe omne ferunt punctum; utraque evacuandi scopo adhibita, & quidem seri, oculis copiâ, motu & influxu, ut & acredine molesti. Virgo viginti annorum debilitate visus laborans, & maculas obversantes sibi in oculis sentiens, unico purgante dato melius habebat.

Sunt itaque (2) ophthalmica vel *interna* vel *externa*, utraque ab usu ita dicta, & quoad partes læsas, interius vel exterius obvias, divisa. *Interna* uno nomine dici possunt ὀξυδερκικά, seu *visum acuentia* & roborantia, (id quod tamen adæquate & externis competit, ut hæc ipsa sint quasi ophthalmica præcipua & specifica,) proficua, ubicunque actio oculi cessat vel debilis est, tum in sensu præcipuè, tum etiam in motu. Sunt scilicet hæc ipsa cephalica ferè, nervina balsamica, quæ conjunctim spiritus, humores, nervos & caput horum fontem respiciunt; verbi gratia, præter cephalica jam exposita radix valerianæ, helenii; herba nepethæ, euphrasia, verbena, fumaria, ut cephalicas rorismarinum, melissam, non laudemus denuò. Item cubebæ, semen anisi, fœniculi, etiam inspiratu utilia, lignum aloes, succinum &c.

Externa licet pleraque polychresta sint & mixta, paucis exceptis, possunt tamen sub certis quoque classibus speciatim recenseri, quibus ipsa velut certis quibusdam terminis absolvuntur. Sunt nempe partim *extergentia*, ad motum humorum promovendum, στάσιν dispellendam & coagulum removendum, in unguiculis, excrescentiis, cataractis, & pustulis utilia; eaque tum *terrea* exsiccantia, ut perlæ præparatæ, flores cinci, saccharum saturni, vel potius magisterium, unguentum nihili, tutia præparata, margaritæ troch. M. sief album, pompholyx; tum acriuscula salinâ qualitate sigillata, saccharum canariense, ⊕lum album, aloe, fel lucii piscis, ejusque essentia, pinguedo asciæ piscis, serpentum & viperarum delicatissima, quæ ad roborandum visum & affectus oculi plurimos laudari satis nequit. *Vid. Ephem. Germ. Ann. II. obs. 125. p. 206.* Pertinet huc aqua saphirina, parata ex lixivio calcis vivæ, salis ammoniaci accessione paucâ roborato, in pelvi æneâ virorem infusione indepto.

Partim *defendentia*, *demulcentia* & *traumatica*, ipsum cumprimis bulbum ejusque concamerationem respicientia, quod in ophthalmiâ, variolis & morbillis, vulneribus & punctionibus ipsis pro suffusione tollendâ valet, ut *mucilaginosa*, auricula Judæ, albumen ovi, alumen, mucilago seminis psyllii, cydon. emplastrum de pomis dulcibus, apud *Scultet.* aqua frigida, chelidoniæ majoris, euphrasiæ, rosarum verbenæ, essentia Veneris &c. Faciunt huc, quæ, ad restitutionem humorum extravasatorum communiter, vel seorsim commendantur.

Legi meretur hanc in rem observatio elegantissima apud *Heerium observ. 4. p. 71. seq.* qui succo vesicularum ulmi tempore verno reperibili, primùm humorem oculi in gallinis, hinc & in homine restituit, citra tamen visionem salvam restitem.

Hinc *Burrhus in epistolâ ad Bartholinum* hoc ipsum tetigit, quâ de edidit hic considerationem physiologiam occurrentium quorundam in epistolis duabus Fr. Burrhi de cerebro & oculis. In harum posteriore *p. 36. seq.* agit de artificio oculorum humores restituendi, quo multoties dissectos profundè ac transversim brutorum hominumq; oculos ad pristinum sta-

tum tam feliciter restituerit Amstelodami, ut nec litura cicatricis minima superesset. Quem in finem inserviisse sibi *pag.* 37. pronunciat aquam laudatis aliis jam autoribus adhibitam, destillatam per MB. ex foliis chelidoniæ, (majoris,) addito tantillo camphoræ ad arcendam putrefactionem, vel etiam ex fimo ejusdem chelidoniæ, seu herbâ in putrilaginem resolutâ, spontaneâ effervescentiâ prolectâ in alembico, concluso inibi, aquâ. Hâc restitui ait citissimè oculos exsectos avium, & tantâ cum venustate micare in eis iridem & fulgorem radiorum, ut longè superet pulchritudinem oculorum naturalem; imò in iis, qui bis dissecti fuerint, levigari tanto splendore renatos oculos, ut niteant, quasi essent perlæ orientales. Cautelam tamen addit, ut summâ diligentiâ vitetur nervi optici læsio, profundioribus quippe hujus fibris læsis, curationem difficilem aut infelicem fore, de quibus tum ipse tum *Exc. D. Major.* noster in curioso dicto commentario legi latius meretur, laudans etiam fel humanum destillatum. Notabile verò est, jamdudum *Crollium* aquam chelidoniæ compositam pro oculorum vulneribus in usu habuisse, quod descriptum & explicatum exhibet *Tenzel. Exeg. Chim. pag.* 669.

Si ab his duobus abierimus, *Th. Kerckringius Spicileg. anatom. Obs.* 100. *p.* 198. proponit se nosse artificium, quo oculus crystallino cæterisque humoribus spoliatus visum recuperare possit, non artificio illo Burrhiano, quo ipse quidem viderit canem restitutum, cœcum illo oculo manentem, sed alio, quod tamen revelare non dignatur, tanto minus admirandum, quò obscurioribus tenebris obvolvitur, tantò magis verò, si ad posteritatis & communem usum propalare illud sustineat vir celeberrimus.

Candidus & in hoc & laude dignissimus est *A. Sala*, qui in *septem planet. terr. spagir. recens. Operum p.* 211. ophthalmicum admirandarum virium tradit, describit & experimento comprobatum exhibet, ex ♀ bracteat. ℥iij. vini malvat. ℥xviii. seu ℔ß. circulentur ad solem, vitro bene clauso, donec liquor viridis & transparens instar smaragdi fiat. Qui usum noverit, præter alia addit, miranda efficiet. Imò, ut ex historiâ additâ patet, humores restituit, 1610. ait, Noribergæ Juvenis quidam lithothomus ex urbe Basileâ lusu gladiatorio serio oculum dextrum effossum habuit, ita ut ex capsulâ ad longitudinem nucis propenderet. Concionatoris uxor in locum reposuit oculum propendulum, & talis adjumento liquoris fixum reddidit & sanum intra 14. dies, visum tamen amisit, nam ex ictu exciderat pupilla.

Novimus etiam pinguedinis viperinæ beneficio vulnus oculi consolidatum, & ex albuminibus ovorum conquassatis vel destillatis quoque credibile est tale quid effici posse, vel ex ipsis etiam humoribus oculi bubuli, utpote maximè affinibus.

An verò & crystallinus exemptus restitui possit, & sic cœcitas vel saltim confortatio oculi curari, dubium est maximum, nam de humoris aquei regeneratione res clara est. In læsione oculi consimili *B. Rolfincius* aquam calcatrippæ unicè adhibebat. Sufficiat, nulla alia ratione restitutionem fieri posse, quàm principaliter quidem à natura, morborum cumprimis horum medicatrice; adjuta medicamentis traumaticis, oculi archeo amicis & specificis, prohibita inflammatione & suppuratione. Unde aqua chelidoniæ vel consimilis ob vim aquosam repellit & roborat; ob vim nitrosam terream refrigerat, discutit, & optima est inter omnes ophthalmicas; succus etiam flavus æmulatur bilem abstergendo insignis.

Partim *discutientia* ibi consistentes seu vapores & halitus, seu humores in coagulum abituros. Patet id inprimis in sugillatis, vexatos vocant Latini alias, ubi radix sigilli Salomonis specifica est; & hinc quoque in humorum impurorum affluxu, extravasatione. Faciunt id ὀξυδερκικὰ interna, aperitiva item & cephalica; Exterius verò laudata ophthalmica, illa scilicet quæ polychresta sunt, & singulis ferè hisce indicationibus singula proficiunt, eadem cum extergentibus.

Referri huc etiam merentur fotus & suffimenta, parcius tamen & cautè administranda, fumus enim lædit oculus nimia morficatione, modica non nocet. Nocent quippe & pulverulenta oculis, indicata tamen commodè inspergunter, ut perlæ, sacchar. magister. saturni & lapis fissilis ipse, cum quo novimus cœcitatem asinorum corrigere molitores. Nimio verò calore concretionem humoris albuginei in cataractam promoveri posse, notavi in studioso, qui in pueritia fotibus talismodi intempestivis, suasu medici, utens eandem reportavit. Notabile enim est, leni acrimonia extergente & discutiente sigillata esse debere ophthalmica, quod oculus in se pars sit spermatica, excarnis, frigidior, membranosa, moderanda tamen pro affectuum modulo, cujus rei exemplum præbere potest pinguedo viperina, nunquam satis laudata; hæc recens magis demulcet, vetustior magis extergit & discutit. Vidimus unâ nocte ejus beneficio unguiculos curatos.

Pertinet discutientia etiam lenis palpebrarum frictio, inprimis cum succino, smaragdo, sapphiro, quod in variolis pro defensione oculorum cum successu suasimus sæpius.

Tacemus ex dictis *mixta*, seu in uno, seu in pluribus vis illa emineat. Talismodi etiam sunt crocus metallorum uterque, vitriolum album, & ex his parata & mixta alia, ut unguentum nihili, collyrium Plateri, & alia descripta apud *Rolfincium in O. & M. Comment.*

Notabile est hepar bovillum vel hirci à *Coo* & aliis commendari in nyctalopia pro specifico, cujus experimentum felix in famulo suo fecit *Mœbius*, idemque experimentis comprobatum notat *J. Th. Schenckius histor. humor. general. c.* 2. *p.* 36. Vim suam exserit incrassando, unde spiritus animales quoque non tam effusè influunt. Meminimus & opiatis curatum affectum.

Valent verò de his cautelæ observandæ (1) *in oculis affectis non solùm locus, sed & fotus spectandus est.* Locus quidem est oculus, fomes tum caput, tum hypochondria, tum M. S. acris, serosa, catarrhosa, scorbutica.

(2) *Repellentia repellant, non impellant, seu impingant.* Inprimis nimis frigida, debent enim hæc ipsa defendere & reprimere, munitis poris, humores serosos, non in quiete detinere. Præstat utplurimum revellere in his casibus, quàm repellere.

(3) *Suppuratio oculis funesta*; omnibus modis arcenda, idq; frigidiusculis & discutientibus, V. S. revulsione &c. Timenda hæc est in ophthalmia insignissima, ubi ipsa salus sæpe si servare oculum velit, non servabit. Hujus verò nota pus est. Studiosus gravissimam talem ophthalmiam patiens ad se nos vocat, ostensurus oculum cum linteamine pus ostendit, desperato cum prognostico. Non verò intelligitur tam suppuratio exterior, levior & palpebrarum, qualis nonnunquam fit, quàm interior, & ipsius oculi inflammationem patientis, quæ necessario corruptionem partis post se trahit. Addi hinc potest superius traditis de emollientibus, hæc non convenire tum oculis promiscuè, sed magis frigide quàm calide, ut discutientia, (contrario modo,) tum nervis vulneratis, quod exemplo illo Galenico adolescentis *l.* 11. *de compos. med. per gen. c.* 7. patet, ubi ab emollientium usu putrilago secuta est. Vid. *Hist. Gal* 74. apud *Sylvatic. p.* 371.

(4) *Emplastica & anodyna medicamenta oculis inflammatis tantum abest ut prosint, ut potius noceant.* Et inter hæc opiata, frustra in collyria recipi solita. Præstat mulcere & defendere, quàm anodynis his curam tentare, morsicant magis, quàm ut dolorem sopiant. Confer. *Galen.* 6. *aphor. comm.* 31.

(5) *Acriuscula in tempore exhibita optima sunt ophthalmica*

mica; tum quia humores ibi subsistentes in motum cient, tum quia oculus frigidus & membranaceus est, unde leviora quæ sunt archeum ejus minus movent; quæ vero acriora, lædunt. Id tamen non facile fit, quod casu & formâ innotuit; quæ enim partibus tam delicatis nocitura videbantur, non nocuerunt ob robur tunicarum, quod ex anatome patet. Ex eo tamen non inferendum, promiscuè oculis inferenda acriora, irritantia quippe, unde errant, qui seu ex vulgo, seu ex medicis camphoram, qui ⊖-lum album & alia ultra moderationis terminos collyriis jungunt, unde inflammatio augetur, citato affluxu, & morsicatis fibris.

(6.) *Unctuosa-aquosa oculis amica, unctuosa etiam quadam oleosa*; exemplo pinguedinum viperarum, & huic succedanearum, alia verò seu calidiora, seu tenaciora non item: unde absurdum fuerit oculis emplastra apponere.

(7.) *Quacunque affluxum cient oculis, cavenda.* Et inter hæc ptarmica, totum caput concutientia, unde & sani compatiuntur oculi, comprimuntur, illachrumantur productâ sternutatione, & sollicitantur. Longè magis id in ægro & debili bulbo timendum est. *Wedelius.*

Hactenus de Medicamentis Ophthalmicis in genere, sequuntur jam formulæ quædam eorum specificæ ex Fasciculo Medicamentorum singularium Clariss. Cnœffelii.

Vinum Medicatum Polychrestum, primariò quidem & principaliter directum ad vitia oculorum, sive ad visus obscuritatem ex humoribus frigidis causatam: secundariò autem ad oppilationes venarum & omnis generis venena, S.R. Maj. Sigismundi III. Pol. Pol. & Suec. Regis.

♃. *Herb. & flor. euphrasiæ m. x. rorismarini m. v. betonicæ m. iv. botryos, salviæ ana m. iij. chelidonii, verbenæ maris man. i ß. cardui benedicti m. ij. flor. calendulæ man. j. stœchad. Amb. sem. fœnic. sileris montan. ana m. ij. cort. citri man. iv. ligni sassafras concisi ℥ x. rad. zedoariæ ℥ j. diptami albi, ireos flor. ana ℥ ij. cardamomi ℥ j.*

Conscindantur herbæ paululum exsiccatæ, demptis stipitibus, & cum reliquis ingredientibus crassiusculè contusis misceantur, & in tres partes æquales divisæ; sacculisque oblongis immissæ, ac in vini Rhenani recentis, seu musti vasculo, quod Amam vocant, immerguntur, macerenturque per tres vel quatuor septimanas, ut hoc pacto vinum illud cum herbis effervescat, & vis illarum extrahatur, cumque vini substantia uniatur. Postea sacculi extrahantur è vase, ut feces ad fundum resideant, & vinum clarescat, atque ad usum accommodari possit.

Dotes & vires. Vinum hoc medicatum licet propter sua ingredientia præstantissima variis polleat viribus, tum ob herbas ophthalmicas, præcipuè euphrasiam quæ basis hujus compositionis est, valet mirificè ad omnes affectiones oculorum, ex frigidâ & humidâ causâ ortas: utpote ad incipientes cataractas seu suffusiones, lippitudines, aliasque visus debilitates tam avertendas, quam profligandas, eò quod cerebrum debile roborat, & defluxiones ejus frigidas exsiccat; imagines, culices, muscas, aliaque corpuscula oculis observantia dispellit, oculosque caligantes emendat, spiritus visivos reficit, roborat & auget.

Secundariò autem propter alia ingredientia cephalica, stomachica, hepatica, cordialia & alexiterica compositioni huic inserta, hepatis oppilationes aperit, ictericiam sanat pectoris & pulmonum vitiis succurrit, asthmati & orthopnœæ medetur; paralysin, epilepsiam, vertiginem, colicam, & alios morbos ex frigida causa ortos extirpat: uteri superfluitates ac intemperiem frigidam & humidam tollit. Venenis ac præcipuè lui pestiferæ præstantissimum est remedium, tam præservativum, quam curativum.

Quod si autem vinum illud medicatum ad solam visivam potentiam roborandam, & organa ejus conservanda, dirigi debeat, tunc sequens compositio seu recepta accipiatur, quæ ut simplicior, ita etiam gratior erit palato:

♃. *Fol. & flor. euphrasiæ, betonicæ, salviæ, chelidonii ana m. ij. rorismarini m. iij. sem. fœniculi ℥ iv. siler. mont. ℥ j. ligni sassafras concisi ℥ iij.*

Incidantur herbæ remotis stipitibus, & misceantur, sacculoque oblongo, ex tela munda, aut sindone alba immittantur, & sic musto seu vino recenti rhenano immersæ, macerentur per tres aut quatuor septimanas, ut vis herbarum eo melius extrahatur, & cum substantia vini uniatur.

Hanc descriptionem, S. R. Maj. Uladislaus IV. ad examinandum, Collegio suo Medico obtulit, quam adhuc à Parente suo p. m. Ser. Pol. & Suec. Rege, Sigismundo III. recommendatam habuit.

Aqua Ophthalmica D. D. C.

♃. *Aq. still. spermatis ranarum ℥ xvi. phlegmatis ⊖-li ℥ viii. spermatis ceti ℈ ij. essent. rosarum* gutt. aliquot. Γ*Ræ cosmet. myrrhisat. pro pauca lactescentia* q. s. misceantur.

Hanc compositionem in duplo Cl. Dn. D. Cnœffelius Anno 1656. d. 29. Junii sibi præparavit, pro futurâ ægrorum & sufficiente provisione.

Vires sunt in amblyopia, amaurosi & suffusione.

Aqua Ophthalmica alia D. D. C.

Qua curatus fuit Dn. Præcopius, Theol. in Xenodochio ap. S. Elizabetam Dantisci, & Thomas Sarabanda, obcœcatus è cataracta.

♃. *Mucag. aquat.* ♌ *l. per* ⅩⅩ ℔ *iij. crudæ, transcolat. phlegmatis ⊖-li ana* ℔ *j. aq. nivis seu glaciei mens. Mart. collectæ* ℔ *iß.* quibus adde, ad singulam liquoris ℔ *ß. spermatis ceti ℈ j.*

Misceantur probè, stent in loco temperato per aliquot dies, postea filtrentur per linteum purum. Patiens de hac mixtura instillet decies, seu vigesies, pluribus & paucioribus pro commoditate vicibus in dorso decumbens, usque ad meliorationem & totalem recuperationem visus.

Collyrium Cl. Dn. D. Joan. Felveri.

♃. *Phlegmatis ⊖-li & aluminis* ana p. æqual. scilicet ana ℥ iß. *croci metallorum, sacchari* ♃*ni ana ℈ iß. tutiæ præparatæ quàm subtilissime ℈ j.*

Stent per mensem in digestione, postea filtrentur; cum extremitate subtilis penicilli, hac mixtura imbuti, oculus subtiliter abstergatur, vel ad canthum externum una & altera guttula instilletur.

Aqua Ocularis externa.

♃. *Succi ex amput. palmitibus vitis, spermatis ranar. reservati ana* ℔ *ij. phlegmatis ⊖-li* ℔ *j.* Quibus immergantur suo tempore *flor. calendulæ, cyani, cichor. rosar. herb. chelidoniæ, euphrasiæ, fœniculi* ana q. s. Stent per dies aliquot in digestione, post adhuc adde *cancrorum contusor. num. vij. hepata mustelæ piscis*, prius in clibano in liquorem reducta nu. xxx.

Mixta destillentur in B. vaporoso ad siccitatem fermè totalem florum & herbarum. Liquor stillatus servetur in vitro bene clauso.

Magnarum virtutum est, ad omnem visus infirmitatem, inflammationes & oculorum ruborem nempe aufert, sordes detergit, lachrymas exsiccat, ulcera sanat, suffusionem & cataractam curat & impedit, insuper ad claritatem oculis augendam & robur tunicis conciliandum, est aqua efficacissima.

Errhi-

Errhinum Cnœffelianum, in suffusione oculorum.

℞. *Flor. lilior. convall. in alcool redact.* ℥ ij. *rad. ireos flor.* ℥ j. *cœniotomii nostr. pro conditione morbi q. s. essent. ros. seu ol. Rhod. gut. iij.*
Misceatur in mortario lapideo & F. pulv. subtilissimus, in scatula munda seu pyxidula asservandus.

OPIUM.

De *Opio* præterquam quòd aliquid adducitur sub titulo *Papaver*, Hic rursus præcipua quædam è Clarissimi Viri Georgii Wolffgangi *Wedelii Opiologia* exscribemus.

Opium Græcam agnoscit originem, dictum ὄπιον, ἀπὸ τοῦ ὀπȣ̃, *à succo*, unde Latini sibi mutuati sunt nomen, opium vocantes, licet *Bantius animadvers. in Garc. c. 4. p. 42.* credat, Græculos, à vetustissimo populo, Indis & Arabibus vocabulum opii derivasse, cum ab omni memoriâ illi eo usi sint.

Per ὀπὸν succus non intelligitur quivis, in generalissimâ loquendi consuetudine, sed vegetabilis. Humorem in venis, totaque plantâ contentum simpliciter *Menestor* appellavit ὀπὸν, *succum*, alii in quibusdam succum, in aliis verò lacrymam. Vid. *Spigel. Isagog. in rem herbar. l. 1. cap. 3. p. 24.*

Succus hic cum variet in plantis tum *substantiâ* cùm alius sit *resinosus*, ut in pino arbore, lentisco & aliis, alius *aqueus*, ut in betulâ, vite, &c. alius *lacteus*, ut in papavere, esulâ, scorzonerâ & cæteris similibus;

Tum *accidentibus* & extrahendi seu eliciendi modo: Quidam *sponte* extillat, ut resinæ, gummata: quidam *fissurâ*, ut betula, vitis: quidam *exprimitur*, ut in floribus rosarum, violarum &c. herbis, plantagine, rutâ, fructibus, uvis, pomis, pyris, cydoniis;

Hinc varia sortitus est nomina: ὀπὸν, χυλὸν, δάκρυον, quæ, quid significent proprie, dignum videtur disquisitione.

Χυλὸς itaque in nostris hisce terminis denotat humorem seu liquorem, qui ex contusâ herbâ exprimitur aut elicitur, seu succum expressum ex herba tritâ & contusâ, adeoque differentia τȣ̃ χυλȣ̃ à reliquis consistit in expressione, unde id, quod ex herbis exprimitur, proprie dicitur χυλός.

Δάκρυον seu lacryma vocatur succus, qui ab incisione factâ, vel sponte dimanat, & defluit, sub se comprehendens & resinas, & gummata & gummi-resinas.

Ὀπὸς denique est quasi vox omnium communis, & generalius aliquanto vocabulum eorum, quæ ita stillant, & appellatur ὄνομα κοινὸν τῆς συγέστητος οἰκείας τῶν φυτῶν, *nomen commune humoris proprii plantarum*, teste *Theophrasto l. 9. hist. plant. c. 1.* Communiter itaque designat qualemcunque liquorem vel humorem, vel succum, qui alicunde emanat, sive id fiat mediante expressione, incisione, vel etiam spontaneâ protrusione, luxuriantis substantifici succi, ut adeo modo succum, modo lacrymam significet. Vid. *Gorræus defin. med. & J. B. Sylvat. lib. 1. de ther. compos. p. 143. seqq.*

Hæc tria diversa, ut sub unum certum genus redigeret *Galenus*, quæcunque ex alio effluunt, sive succi, sive liquores, sub humoris appellatione comprehendi debere præcepto generali statuit, *comm. 6. in l. 6. epid.* Et hæc quidem generalis est nominum notio.

Specialiter vero ὀπὸς designat qualemcunque liquorem, non sponte, ceu resinæ & gummata nonnulla solent, sed μετὰ καταχασμȣ̃, *scarificatione*, castratione, terebratione, vel alio quovis modo facto vulnere effluentem, ut sunt opobalsamum, opopanax, galbanum & alia. Inter hæc duobus ὀπȣ̃ nomen præ reliquis usu & eminentia singulari obtigit I. succo silphii, seu laserpitii, latinis laserpitium, & aliâ fœtida dicto, unde *Galen. in Lexico Hippocr.* ὀπὸς ὁ τȣ̃ σιλφίȣ κατ' ἐξοχὴν, *dicit*, ὥσπερ ἡ καυλὸς, *succus silphii dicitur* ὀπὸς *per excellentiam quemadmodum & ejusdem caulis*; & *l. 8. de facult. cap. 24.* ὀπὸν titulotenus pro asa eadem ponit, ubi, *quamplures*, scribit, *habentur succi.* Quavis enim radice incisâ aut caule, quod ex vulnere crassum ac lentum effluit, succus est: cæterum specialius, & veluti per excellentiam quandam Cyrenaicum ita nuncupant & Medicum & Syriacum. Opon verò Cyrenaicum hunc asam fœtidam expressis verbis inter alios interpretatur *Petr. Pichot. l. de rheumatism. p. 136. Massaria l. de febr. c. 27.* & *Matth. Sylvat. in Lex. seu pandect.* licet alii per Jaser Syriacum eandem denotari malint.

II. Idem nomen κατ' ἐξοχὴν ab antiquis attributum fuit succo papaveris, qui ex ejusdem capitibus vulneratis exudans dictus est ὀπὸς & ὄπιον, utpote ad stupefaciendum doloresque sistendos longè valentissimum.

Itaque, ut rectè scribit *Spigel. l. c.* in quibusdam plantis propria sunt indita herbarum succis seu liquoribus nomina: nam in papavere, qui in capitibus incisis emanat humor, *opium* nuncupatur; qui ex reliquis partibus, præcipue caule & foliis tusis, exprimitur, *meconium*, quo de paulo post.

Hinc cum opium frequentius apud veteres misceretur antidotis, opiatæ nomen ab ingrediente potissimum opio, impropriè tribuitur electuariis. Sic opiata Salomonis describitur à *Renodæo.* Sic tales opiatas sæpe describunt autores Practici alii, quorum exempla videri possunt apud *Horstium Weckerum, Hartmannum in praxi chimiatr.* & alios.

Arabibus opium dici amfiam vocalibus illis inter se commutatis, quod Aristoteles ἀμφιμάτλειν dixit, prolixe tradit *Scaliger exerc. 175.* Mutata est hæc ipsa pronunciatio opii in amphionem & offium. De quo *Fragosus tract. 4. med. Indor. c. 12. p. 111.* Quod Lusitani dicunt amfiam, ab Arabibus (quos Indi sequuntur) dicitur ofium, deducto à Græcorum opio nomine. Pleraque enim nomina à lingua Græca acceperunt Arabes, mutando Plin F. quod sint literæ multum affines, ut pro Pœonia, Faunia, pro opio ofium. Parallela loca videri possunt apud *Garciam l. 1. Hist. arom. cap. 4.* qui modò citata verbotenus etiam tradit, & *Olearium in descript. itin. Persic. l. 5. c. 17. p. 597.* Verum nomen Arabicum est Afiun (& ita in toto Oriente vocatur) i. q. *Lac seu succus papaveris*, & quidem nigri, id est, ὀπὸς *opium vulgò cognitum.* Gol. in Lex. Arab. p. 128. (2.) i. q. *deliquium mentis & torporem afferre*, potius *Narcoticum*: & hinc *opium* dictum esse volunt. Sed prior est habenda etymologia Græco ἀπὸ τȣ̃ ὀπȣ̃ & posterior significatio Narcotismi. *Castellus in Lexic. Heptaglotto p. 200.* & *Golius in Lexico Arab. l. c.*

A *Paulo* nominatur τȣ̃ μήκωνος ὀπὸς papaveris succus *l. 5. c. 42.* quod ipsum cum adjuncto subjecto apud *Galenum* & alios frequenter occurrit.

Synonymum est *meconium*, autoritate *Pergameni l. 1. de antidotis c. 34.* ubi papaveris liquorem & meconium & opium vocant, licet recentiores *Dioscoridem* & *Plinium* secuti ea distinguant.

Interdum simpliciter *narcoticum* pro opio ponitur, unde *luminare majus sect. 1. p. 22.* rectè monet: quando simpliciter ponitur narcoticum, forte vel aliud, opium debet intelligi. *Sopio* antiquis dictum fuisse pro opium, annotat *Rhodius in not. ad Scribon. Largum compos. 21. p. 60.* unde *Galeottum Martium de promisc. doctrin. c. 5.* apud *Catullum carm. 38.* pro *scipionibus* legere sopionibus tradit. Audit & *lacryma papaveris Thebaici.*

Germanis dicitur *Mohnsafft, Oelmagensafft, Schlaffsafft.*

Duplex est opium ratione collectionis. Quod

Duplex est opium, ratione collectionis. Quod scapo decussatim inciso emanat, καθ' ἐξοχὴν & proprie opium vocatur: quod verò ex capitibus & foliis ejusdem concisis, expressis, vel, ut in succo glycyrrhizæ fieri solet, decoctis colligitur, μηκώνιον, *meconium* propriè dicitur, & quidem *passum*, si exsiccatum sit. Differentiam hanc annotavit, uti jam innuimus, ipse *Dioscorides.*

Qualenam nostrum hodie sit opium, quæritur, an ὀπὸς καθ' ἐξοχὴν λεγόμενος, *succus per excellentiam dictus opium, an verò meconium?*

Quod solùm meconium ad nos feratur & in usu sit, plurimorum est sententia, 1. ob copiam & abundantiam. Commentator Dioscoridis *Maranta* docet, cum opium ad nos in tantâ feratur copiâ, verisimilius esse, non verum opium, sed potius meconium illud esse.

2. Propter parandi modum. Unde idem sentit *Matthiolus*, idem *Scaliger*, premi in usum familiarem innuens: τὸ premi enim nil aliud notat, quàm expressionem succi tenuioris simul & crassioris. Sic & *Nardius Noct. genial.* 8. *cap.* 7. *p.* 578. opium vulgare confici ait ex succo expresso à totâ plantâ, soleque indurato.

3. Ob festucas & folia, quæ in ejus massâ confractâ quandoque repeiuntur, (quæ quidem nos externè eidem circumvoluta plerumque, in massâ verò ipsa non facilè invenimus) quæ evincere creduntur, extractum illud esse, & torculari expressum ex capitibus & frondibus papaveris. *Ol. Worm. l.* 2. *Musæi cap.* 34. *p.* 228.

4. Ob additamenta, quæ genuino licet & verè parato addunt mercatores, teste *Bellonio*, qui observat, compingi in Natoliâ seu Asia minori opium ad pondus ℥iv. mercatores dimidium addere, & quod Venetias apportatur, ℔j. sæpe ponderare. Addunt alii, Turcas non permittere exportari verum opium, imò alii cum *Cratone* planè dubitant, an nostrum opium cum veterum congruat.

Sed, utut oculari hæc quàm optimè decidi debeant testimonio, & experientiâ accuratiori, si tamen licet à viribus seu posteriori concludere, videtur opium nostrum constare partim ex opio, partim ex meconio, tum propter signa, quæ opio vero adscribuntur, ardet enim, tum maximè propter vires, quibus pollet maximis. Incidunt procul dubio papaverum capita, & opium eliciunt, sed partem succi expressi fortean miscent. Cum ergo concessum sit, μηκώνιον ἀδρανέστερον εἶναι τοῦ ὀποῦ *meconium viribus longè inferius esse opio*, nostrum autem opium viribus istis omnibus, quæ opio attribuuntur abunde instructum sit, necessum est, ut statuatur opium nostrum non esse purum putum meconium.

Cum vero quæritur, *an differat opium à meconio?* Resp. utique, quia hoc expressione consit ex totâ plantâ, & χυλὸς est, illud castratione & vulneratione capitum effluit, χυλόσαγμα. ὀπὸς genuinus. Illud fortius, hoc ignavius operatur, unde secundum magis & minus differunt, sunt enim uti in animalibus, sic in plantis, triplicis concoctionis, velut effectus quidam, χυλὸς, χυμὸς, ὀπὸς, uti loquitur *Zvvingerus apud Craton. l.* 3. *epist.* 28. *p.* 241.

Vilissimum verò meconium est, teste *Bontio*, *animadvers. ad cap.* 4. *Garciæ p.* 42. quod Indi Orientales infimæ sortis ex succo foliorum & stolonum papaveris parant & excoquunt, & hinc soli indurandum exponunt.

Hippocrates opii expresse non meminit in scriptis suis, quæ extant. Ingreditur tamen antidotum ejusdem, descriptam à *Nicol. Alexandr.* 1. *de comp. medicam.* 278. Et ipse *l.* 6. *epidem. sect.* 6. *text.* 46. meminit ὑπνικοῦ *soporiferi*, seu, ut ex contextu patet, narcotici.

Ast *Dioscorides* & *Galenus* illius usum noverunt & largè scriptis exposuerunt. Inde *Arabes* frequentiorem illius usum in forum medicum introduxerunt, varia illo exornantes composita.

Dictum est, confieri opium ex papavere. Hoc cum vel *sativum* sit, vel *sylvestre*, & utriusque species plures dentur, in quatuor tamen quasi summa genera distinguitur. Vid. *Diosc. l.* 4. *c.* 65.

Primum est *hortense*, quod Græcis θυλακῖτις fuit dictum, tres alias species sub se comprehendens, (α) oblongum habet capitulum & semen candidum. (β) Caput habet insidens demissumque, semen vero nigrum, à nonnullis πιθῖτις vocatum, hoc Dioscorides *sylvestre* papaver appellat. Dicitur tamen & ῥοιὰς quod ex scapo illius succus *emanet* lacteus. (γ.) tertia species quasi magis sylvestris, multo his longior & capitulo productiore.

Alterum genus papaveris est *erraticum*, quod ῥοιάδα vocant, quod flos ejusdem protinus defluat, seu decidat, inter segetes in arvis plurimum nascens, oblongo capite semine rufo.

Tertium est *corniculatum*, seu μήκων κερατῖτις, dictum, semine sub calyculo inflexo pusillo & nigro recondito.

Quartum est *spumosum*, seu Heracleum, ἀφρώδες, totum candidum. Quibus jungi potest & *Spinosum*, flore flavo, & semine nigro.

Opium prognascitur ex genere primo. Hoc vero cum duplex, ratione seminis ita distinctum, detur: *album* & *nigrum*, quodnam horum fundat de se & præbeat opium, disquisitionem meretur.

Plinio l. 20. *c.* 18. & *Avicenna lib.* 2. *c.* 526. autoribus, non abeunte *Dioscoride l. c.* olim parabatur ex papavere nigro, quibus adstipulantur *Renodæus Wormius*, & alii complures, licet *ille*, ex albo quoq; papavere vulnerato optimum haberi opium à recentioribus statui, scribat.

Alii indiscriminatim ex papaveris capitibus, cortice inciso in Thebaide & aliis locis calidioribus opium stillare asserunt.

Alii ex solo albo fieri contendunt. Retulit illustri *Scaligero* Nicolaus Brixianus, præfectus stabulis Regis Navarræ, qui in Ponto, Bithynia, Cilicia diu egit, opium fieri ex albo papavere; seri passim multos agros, longè lateque, primique ad usum familiarem, qui etiam Turcis ipsis sit frequentissimus. *Exerc.* 175.

Adstipulatur *Bellonius l.* 3. *obs. c.* 15. ex albo papavere opium Turcas parare perhibens.

Addi his potest, quod *Garcias* refert, totâ Indiâ non facilè provenire papaver nigrum.

Nil tamen obstat, quin dicamus, ex utrisque opium parari posse. Sed an valentius ex nigro, quàm albo, si quæras; ℞ ex nigro valentius fieri probabile, quia hoc vaporibus excrementitiis sylvestribus, vel si mavis sulphure magis abundat.

Modum præparandi exhibet *Dioscorides l.* 4. *c.* 65. ex quo alii autores omnes eum transcripsere. Cùm enim meconii faciendi primum docuisset modum, subjungit: Ὀπίζοντας δὲ δεῖ μετὰ τὸ τὰς δρόσους ἀνικμασθῆναι, περιγράφειν μαχαιρίῳ τὸν ἀστερίσκον, ὥς μὴ εἰς τὰ ἐντὸς διατιτρᾶσθαι, καὶ ἐκ πλαγίων δὲ τῆς κωδίας ἐπ' εὐθείας ἐπιτέμνειν ἐξεπιπολῆς, καὶ ἀποψᾶν τὸ δάκρυον ἐπερχόμενον δακτύλῳ εἰς μύακα. *At opii faciendi ratio hæc est: Cùm ros exaruerit, stellulam (quæ in summo papaveris capite visitur) cultello ita scarificare oportet, ut ne penitus intro adigatur, & à capitis lateribus per directum summam cutim incidere, & erumpentem lacrimam digito in conchulam abstergere.* Addit, redeundum esse non ita multò post, & postero quoque die, repetendamque denuo condensatam ex vulnere *pridem* facto lacrymam. Hæc in pila teri jubetur, & in pastillos coacta reponi.

Cauto tamen opus esse concludit, ne liquor vestium affrictu deradatur & pereat, unde retrocedendum esse monet.

Ex

Ex dictis efficitur, fieri Opium ex incisione capitum papaveris ferè maturescentium, & Tempus, quo colligitur, ab autoribus nominatur *Majus* & *Junius*, à *Quercetano*, *Weikero* & aliis.

Locus Natalis Opii est diversus. Olim plurimum & optimum mittebat non tam urbs Thebarum sola, quàm regio Thebaica, unde sicuti sena & rhabarbarum Alexandrinum, terebinthina Cypria &c. pro optimis habentur; ita Opium Thebaicum, ceu genuinum & optimæ notæ censebatur, quod & hodierno die usu receptum est.

A Regibus Ægypti dicitur *Thebaicus*, teste *Isidoro*, sed à Thebis Cadmi dicitur *Thebanus*.

Thebæ fuerunt Ægypti oppida insulæ, urbsque: licet commune nomen sit variarum urbium, non procul à se invicem sitarum, seu conterminarum; recensent quippe Autores Thessalicas, Bœoticas, Ægyptias, Troadas, Phthiotidas, *autore Plinio l. 4. cap. 3. & 8. l. 5. cap. 19. l. 36. cap. 8. Homer. l. 9. Odyss. Solin. c. 13. p. 61. & c. 32. p. 58. Strabon. l. 9. & 17. Geograph.* ubi Ægypti Thebas prope Alexandriam sitas memorat. Ab hâc verò urbe & hodie varia tum aliarum mercium, tum præcipuè medicamentorum ad nos feruntur genera, utut nonnulli Thessalicam & Bœoticam insulas longo ab Ægypto distare intervallo contendant. Et Thebas ipsas Ægyptias numero portarum fuisse nobiles, & ad eas commercia Arabes undique gentium subvexisse, autor est *Solinus polyhistor c. 45. p. 151.* addit: hinc regio Thebaica.

Bellonius l. 3. obs. c. 15. in Paphlagoniâ, Cappadociâ, Ciliciâ, aliisque orientalibus opium parari largo proventu docet integris jugeribus inter incolas divisis, ex quibus quilibet majorem vel minorem copiam colligit. Nominat idem in specie Acharan, Caracharan, Spartadam, Emetelindam. Alii in genere è Turciæ confini Asiâ & Natoliâ, Indiâque in Europam opium adferri scribunt.

Hinc cum mirari quis possit, quomodo in tantâ copiâ paretur opium, huic dubio satisfit, dicto *Bellonii* loco. Cum enim integri agri, ut apud nos quibusdam locis cnico, glycyrrhizâ, & glasto contingit, serantur papavere, quid obstat, largâ messe provenire opium?

Accedit *ejusdem* testimonio, quod non solùm tanta papaverum ibi exter copia; sed & quod singulari diligentiâ magnoque legentium numero tantus consurgat proventus, ut quinquaginta cameli opio onerati inde in Persiam, Indiam, Europam, imò varias Turciæ regiones ipsas educantur, qui locus sane meretur legi integer.

Alterum verò, quod huc facit, perquam notabile est, quod *Garcias lib. 1. c. 4.* prægrandi capite papaver in Indiâ crescere perhibet, quod Cacax (aliis Caschas) vocant, adeò ut binos ferè sextarios in se continere possit, id est, uncias xxxv. seu ut alii vertunt, uncias LX. ut hinc *Renodæus* scribat, ejus capita singula ovi struthiocameli magnitudinem æquare *sect. 10. de mat. med. p. 278.* Quanta ex his capitibus cultello læsis opii dimanet ubertas, cuivis dijudicandum relinquimus.

Optimum esse è Cairo allatum, *Garcias l. c.* inquit, cujus varia dentur genera: 1. *Albicans*; hoc Thebaicum ipsi est; 2. quod ex Aden advehitur, aliisque locis Erythræo mari vicinis, *nigrum & durum*, cujus pretium pro regionum varietate aut intenditur, aut minuitur; 3. quod in Indiâ Cambajâ, Mandou, Chitor cogitur, *mollius* est, & magis *flavescit*, quo vulgò nos, ipsius sunt verba, utimur.

In Ægypto adhuc hodie magnâ provenire opium quantitate confirmat *Wansleb. relatione dell' Egitto p. 3. cap. 6. p. 61.* ubi: sono pari-ecente in grand' abondanza le Droghe, comme opio, papaveri &c. &c, *Bontio* teste, *hist. nat. l. 2. c. 4. p. 20. & not. ad Garc. c. 4. p. 41.*

opium electissimum dicitur *meseri*, contractè *misri*, (Misri verò est Ægyptus) & antiquorum est Thebaicum. Conferri meretur *P. Alpinus*, qui *l. 4. cap. 11. de med. Ægypt.* hunc succum, *ait*, quo omnes utuntur, opium puta, ex locis Sajeth, ubi olim Thebarum urbs erat præclarissima, deferunt; ibi etenim nigra papavera copiosissime proveniunt, cæterisque omnibus facultate præstant, ex quorum capitibus succum exprimunt, quem sole siccant, atque ad usum servant.

In Javâ majore insulâ orientalis Indiæ copiosè provenire offium affirmat *Georg. Andreas, itinerar. Ind. l. 1. cap. 10. p. 13.* item ex civitate Amadabath idem copiosè efferri ibique dici theriacam offium, scribit idem *l. 1. cap. 19. p. 32.*

Ex Apuliâ Venetias afferri, non exiguâ copiâ, ait *Amatus Lusitanus l. 4. in Dioscor. enarrat. 68. p. 426. I. B. Silvat. lib. 1. de comp. ther. cap. 6.* Et *Wecker. antidotar. l. 1. s. 16. de liquoribus p. 135.* credit papaver, quod in Apuliâ crescit, regione siccâ & aridâ, in quâ rarò pluviæ cadunt, perfectissimum esse ad lacrymam parandam, modò diligenter secundum doctrinam Dioscoridis colligeretur, cùm ibi seratur admodum copiosè album, unde lacrymam colligunt, maximè in Ducatu Barcensi.

In nostro climate an præparari possit opium, digna ventilatu est quæstio. Pro affirmativâ stat. *Quercetanus*, qui *Pharmac. dogmat. restit. cap. 25. p. 830.* docet, ut ait, juxta eandem normam & rationem ex nostro quoque papavere opium educere, quod suâ præstantiâ ac viribus veterum opio longè lateque sit anteferendum, seu, ut paulò post *p. 832.* loquitur, quod proprietatibus & effectibus suis vulgari isti, quantumvis longissimè advecto, respondeat. Descriptionem verò ipsam eodem capite *p. 838.* subjungit.

Sed licet negandum non sit, & nostrum papaver gaudere particulis sulphureis & soporiferis, anodynis, narcoticis, unde diacodium vulgare usus suos habet non contemnendos; vim tamen illam tantam esse, quanta in opio hactenus usuali peregrino, experientia refellit. Accedit calor, qui in Indiis & Asiâ longè major est, præ nostrate frigido Jove, hinc etiam magis coquitur illud seu gummeum seu sulphureum in papavere, ut de prærogativa papaveris Asiatici peregrini, quam habet in magnitudine, nil amplius repetamus.

Circa opium *electio duplex* observanda, 1. *respectu sui*, 2. *respectu aliorum*.

Respectu sui consideratum opium 1. à natali loco maximè commendatur, uti jam delibavimus, Thebaicum. Ἐκ τῶν Θηβῶν τῶν αἰγυπτίων ὀπὸς ἰσχυρότατός ἐστιν. *Ab Ægyptiis petitum Thebis opium est potentissimum*, verba sunt *Galeni l. 1. de antid. cap. 3.* unde licet interdum Hispanicum laudet, interdum Libycum; sæpius tamen commendat Thebaicum.

Aëtius interdum Asianum, aliquando & Achaicum nominat; *Avicenna* Ægyptiacum. In hunc usque diem officinæ nostræ & seplasiarii uno ore eligunt & commendant Thebaicum, ubi verò præparatum sit, non semper æquè norunt. Thebaicum ergò hoc si præscribitur, illud semper intelligitur, quod nobilius est aliis.

2. Notæ opii Dioscorideæ attendi merentur. Κράτιστος δὲ ἐστιν, *inquit*, ὀπὸς ὁ πυκνὸς καὶ βαρὺς, ἐν δὲ τῇ ὀσμῇ καρωτικὸς, πικρὸς ἐν τῇ γεύσει, εὐχερῶς διειμένος ὕδατι, λεῖος, λευκὸς, οὔτε τραχὺς, οὔτε θρομβοειδὴς, οὔτε συστρεφόμενος ἐν τῷ διηθεῖσθαι ὡς κηρὸς, ἐν δὲ τῷ ἡλίῳ τεθεὶς διαχεόμενος, καὶ πρὸς λύχνον ἐξαπτόμενος οὐ ζοφώδει φλογὶ, φυλάσσων τε μετὰ τὸ σβεσθῆναι τὴν ἐν τῇ ὀσμῇ δύναμιν. *Præstantissimum est opium densum & grave, odoratu soporiferum, gustu amarum, quodque facilè aquâ diluitur, læve candidum, neque asperum, neque grumosum, quodque inter colandum non uti cera coit, densaturve, sed soli*

soli expositum diffunduntur, & ad lucernam accessum, minimè atrâ obscuràve lucet flammâ: quod denique postquam extinctum fuerit, suam odoris vim etiamnum conservat.

Hæc meritò ceu normam proponimus nobis ante oculos, cum reliqui autores, veteres præsertim, pauca præter hæc ipsa Dioscoridea ponant κεφάλαια.

Ex recentioribus audiatur *Bellonius*, qui *l.c.* optimum pronunciat opium, quod amarum, gustu calido, fauces incendens, flavescens, leoninorum pilorum modo.

Color in nostro opio hodiè probatur, ad aloen ferè accedens hepaticam, ex nigredine ruffescens, cum frangitur, splendore quodam nitens. Nec obstat, quod *Dioscorides* candidum illud requirat, (quod cum prima specie Garciæ albicante convenit) cum procul dubio is vel ad lactea respexerit primordia, vel recens adhuc collectum statim, prius, quàm color & aër ambiens illud alteret, innuat, latius paulò vocem candoris extendens.

Odor adest vehemens, graveolens, nauseabundus, papaveraceam redolens prosapiam, uno verbo, *καρωτικός.*

Sapor inest acris & amaricans, qualis itidem est papaveris, si gustetur, lactei liquoris. Primo gustu non omnem simul de se spargit saporem, sed sensim magis magisque illum in lingua explicat.

Consistentia compactum est, & grave, facilè aqua, accedente simul calore, dissolvitur, non tamen instar ceræ & mucaginis cujusdam lentescit. Non rarum est & friabile, non asperum, nec grumosum, sed ponderosum, densum, solidum.

Quoad alia accidentia maximè eligitur *purum.* Licet enim quoad extimam vestem admixta interdum habeat sedimina, si modò interiora integra sint viscera, opium pro puro habetur. Solet utplurimum foliis propriis quasi tegi, quæ, si ad usum vocetur, facilè removeri possunt.

Flammæ objectum opium *accenditur*, nec atra obscuraque nec splendida lucidaque exardet flamma, plus tamen ad obscurum vergente. Extinctum eandem vim odoris non retinet integram eodem gradu, uti prius, sed ex parte, papaveraceam videlicet. Accenditur, teste *Plinio l. 20. c.* 18. difficiliùs, & crebrò extinguitur.

Varia hæc inflammabilitas secundum siccitatem adjunctam, quæ iterum pro aëre externo variat.

Accensum laudanum seu extractum nostrum opii luculenta candidaque exarsit flamma, facillimè tamen seu statim extinguibili, & terreum relinquens pulverem. Contra extractum aloes nostrum purissimum licet, ea promptitudine, ut opium, non accenditur, & plures relinquit feces, ceu cineres, ob fixum sal, & terrenum magna magis in eo abundans; minorem verò quantitatem τȣ̃ φλογιςȣ̃ sulphuris.

Meconium nec accidentibus modò dictis, nec inflammabilitate cum opio, nisi perquam remoto gradu, æquiparandum est, sed particulis multis heterogeneis, aqueis præsertim, terrestribus & similibus, ab opio diversis, pollet.

II. *Respectu aliorum* admistorum consideratum opium, veterum testimonio sæpius fuit adulteratum, quò majori lucro cederet mercatoribus, magno cum damno humani corporis.

Dioscorides l. c. meminit variorum mangoniorum, v.g. 1. glaucii, 2. gummi, 3. succi sylvestris lactucæ, quem, quod viribus papaveri aliquatenus sit similis, nonnullos olim meconio permiscuisse confirmat *l. 2. c. 166.* 4. adipis, quibus omnibus variè deturpatum dignoscendum benè monet, vitiari enim colorem à glaucio, quatenus aqua solutum & colatum croceum tunc reddit colorem; odorem, consistentiam viresque à reliquis, unde fiat invalidum, inodorum, pellucidum, asperius, ut hinc liceat quasi generale axioma formare, illud opium, quod supra recensita non habet, ratione coloris, odoris, saporis, consistentiæ, & consequenter, virium, pro genuino neutiquam esse habendum.

Garcias l. c. scribit, à nonnullis statui adulteratum opium Indicum, quod odorem thymaleæ referat, subinfert tamen, nec in Cambaja, nec tota India, quoad sibi visum, provenire illam plantam.

Amatus Lusitanus comm. in Diosc. l. c. amaritudinem in opio repertam adscribit glaucio, vel succo agrestis lactucæ, quibus plerumque adulteretur, fatente id Dioscoride. Si enim opio, *addit*, naturalis illa inesse amaritudo, dubio procul calidum esset dicendum, non verò frigidum. Tantum potest præjudiciis occupata mens.

Per microscopii adhibitionem lustratum opium, apparuit nobis, integrum quidem, ut ☿ium, vel minera ejus, striatum; fuscum cum candore, particulis tamen resinosis refertum. Derasæ verò particulæ inspectæ resinosum flavescens aliquid præ se ferebant, instar succini, resinæ pini &c.

Elementa opii quænam sint, chimici omnium optimè curiosa indagant manu.

Paracelsus anatomiam opii ex professo non instituit, solummodò papaver esse anodynum vi compositionis, quàm obtinuit, perhibet *libr.* 7. *archidox. p.* 813.

Petrus Severinus Danus in idea medicinæ philosophicæ cap. 7. p. m. 71. ita de opio: Diu multumque de opio dubitatum est, qua ratione in tanta amaritudine stupefaciendi virtus excelleret. Nos substantiarum facta separatione, 🜍 vel ∘∘sum quippiam deprehendimus, planè narcoticum: Ejusdem naturæ sulphura ante conspexeramus, eadem industria, in multis naturæ partibus, in ⦶-lo, ⊖, ⊖libus ferè omnibus, in 🜍e vulgari, in herbis plurimis. Itaque nec calori, nec frigori, nec humiditati, nec siccitati, nec tenuitati, nec crassitiei, hanc opii proprietatem adscripsimus, sed tali corpori, i. e. 🜍ri narcotico.

Unum hoc est elementum opii, detegens ipsi, unde fit narcoticum. *Pergit* jam & producit & alterum: Eadem separatione, anatomia, analysi, in opio sal quoddam diaphoreticum deprehendimus, quod subtili resolutione penetrando sudores movet: cujus similitudinem in multis naturæ partibus similiter demonstrare possumus.

Joh. Bapt. Helmont. in Duumvirat. §. 8. *p.* 211. deprehendisse se, *scribit*, in opio salem acrem sudorificum, & amarum oleum, longè ab opii odore recedens, attamen soporiferum. Quod *Tr. de lithiasi c.* 9. §. 87. *p.* 63. reperit, ubi sulphur amaricans, & sal acre ac sudoriferum ex opio recenset.

Conformia his sunt illa *Quercetani l.1. defens. c.*20. quod in papaveribus, *dicentis*, atque opio narcoticum est, id nihil aliud est, quàm pars quædam oleosa ac sulphurea, flammam concipiens.

Subjectum à nobis Vulcano ad torturam opium exhibuit, per 🝭 vitream illud per se ex ∴ ♌do, 1. *Phlegma*, 2. ∽*um volatilem, seu ⊖le volatili refertum, urinosum*, qui cum ∽u ⦶-li aliisque acidis commixtus effervescit, odore restante fœtido. 3. *Oleum* nigricans, ex quo patet vis agendi opii, mox pluribus delibanda. Inest 🜍 copiosum, seu substantia oleaginosa, inflammabilis, inest ☿ius, seu ⊖ volatile vaporosum, seu halituosum, præter aqueas & terreas passivas, & salinas fixas in 🝎 residuas partes. Hæc certo

modo invicem mixta sunt elementa opii & somni effectiva, quæ fundamentum nobis præbent, de activitate ejusdem uberiùs disserendi.

Ut vis soporifera opiatorum perspicuè & penitiùs pateat, paulò altius videtur arcessenda somni origo.

Tres diversos somnus habet gradus, prout vel major, vel minor, seu prout profundior, diuturnior, breviorve & placidior contingit. Hinc eleganti divisione, 1. alius est absolutè naturalis, 2. alius non absolutè naturalis, & 3. præter naturam. De quibus tamen non agemus h.l. nisi quantùm ad scopum nostrum attinet.

Somnum naturalem omnes concedunt producere suaviores & blandas ἀναθυμιάσεις, seu vapores primum αἰσθητήριον demulcentes, qui cum spiritibus animalibus mixti torpidos quasi illos reddunt. Ascendunt nempe à coctione probè peracta in caput vapores non ingrati, utpote primi flores ciborum, ut loquitur *Verulam. Hist. vit. & mort. p.*252. & sic, ut loquamur cum *Ægineta l.*1. *c.*97. ob χρηστὴν ὑγρότητα ἐπιτέγγουσαν τὸν ἐγκέφαλον succedit somnus.

Præter hanc quotidianam & naturalem somni vicissitudinem, idem variis ex causis producitur & extenditur. In genere somnus augetur ab omnibus iis, quæ poros cerebri obstruere, &, ut concidant, efficere apta nata sunt, sive id positivè faciant, vaporosis scil. effluviis, seu privativè, absumptis spirituum particulis, quæ dilatabant eosdem. Sic illud fit v. g.

1. A lassitudine, nimia exercitatione, laboribus, quibus cerebrum ipsum fatigatum & siccatum, spiritibus animalibus multum absumptis, & requie simul & refectione eget, unde pro indigentia hac animali diutius protrahitur quies, & hos altior tunc somnus premit. Sic & à morbis exantlatis præsertim calidioribus, circa declinationem ferè continuò dormiunt ægri, quod sub febrium inprimis continuarum abitum, cum aliis signis bonis, semper salutare observavimus.

2. A sanguinis profluviis, venæ sectione, præcipuè largiore, ut quotidiana testatur experientia, vulneribus &c. Videmus hinc admodum pronos in somnum labi ægros.

3. Ex casu, percussione, contusione capitis, maximè musculorum temporalium.

4. Ex præcedentibus vigiliis diuturnis. Sic ipse *Galenus* vidit in ægris quibusdam, qui tres vel quatuor dies vigiles egerant, difficilem excitatu somnum supervenientem, qui prorsus nocte dieque perseverans magnum attulit auxilium. Idem & infantes hoc modo non unum solùm, sed duos ex ordine dies absque ullo incommodo dormientes observavit, *in* 1. *prorrh. comment.* 2. *aph,* 29.

5. Ab humiditate in cerebro existente copiosa, ut in hydrocephalo, hinc & infantes magis & crebrius dormiunt.

6. Ab humidis & humectantibus cum quadam energia adsumptis. Ut enim videmus, vigilias contumacissimas oriri v. g. in statu p. n. in febribus ardentibus, absumpto quasi omni sero, à nimia siccitate, in mania; in quibus morbis sanguis V. S. eductus vix micam seri sæpe exhibet; in statu etiam naturali ipso, in biliosis & temperaturis siccioribus, in senibus; ita etiam tum ab humiditate abundante in corpore, tum ab humectantibus largius propinatis subsequi somnum, & vigilias corrigi quotidiè observamus. Pertinent huc emulsiones, & aquæ hypnoticæ, quæ sanè parum vel nihil de opio participant, effectu tamen omni non destituuntur, ob id ipsum, quod humectant.

Quod veteres somnum & soporosos affectus frigori adscripserint, inde reverà ortum primitus videtur, quod ea vidissent somnum movere, quæ humectarent largiùs, &, ut sic loquamur, substantialiter. Hæc cùm simul crederent frigida, uti quidem nonnulla sunt, activæ magis qualitati, frigori, quàm passivæ, humiditati id acceptum ferre voluerunt. Concedunt enim, & passim id scribit *Galenus* & alii, à potu vini, & quidem modicè diluti, non meraci, non antiqui, somnum fieri, cum tamen optimè nossent, omne vinum calefacere, & calidum esse. Hinc vinum omni quasi aqueo phlegmate orbatum, si in corpus biliosum siccum recipiatur, tantum abest, ut somnum procreet, ut potius vigiliæ contumacissimæ inde oriantur, quo de vide elegantissimum exemplum apud *Galenum l.*2. *de loc. aff. c. ult. circà fin.*

7. A vaporosis assumptis liquidis, liberali vini, cerevisiæ, maximè loliaceæ, V, tum veri, tum frumentacei potu. Spectant huc illa *Theophrasti l. de lassit. pag.* 271. Ὁ δ᾽ ὕπνος μᾶλλον γίνεται ἀπὸ τοῦ πλείονος ὑγροῦ καὶ θερμοῦ, καθάπερ τοῖς μεθύουσιν. *Somnus verò multus fit à calidi & humidi copia, ut ebriis accidit.* Ea enim cum particulis oleosis seu 🜍eis, & volatilibus conjunctam habent aquositatem.

In specie à V non somnus solùm profundissimus, sed & stupor maximus sequitur. Hos, qui V, aquam vitæ communiter dictam, immoderatè sumpserant, primùm summoperè accendi, postea attonitos stupere, ac si opium bibissent, & stertere ad mortem usque, multoties observavit *Platerus l.*1. *obs. p.*17. Vidimus hujus exemplum insigne mense Julio anno 1672. in tertianario. Hic morbi & medicamentorum pertæsus, cum ob corporis cacochymiam voto diutiùs affligere febris, ut illam abigeret, ante paroxysmum bibit V frumentacei ultra ℥ix. Hinc in somnum delatus profundissimum per duodecim horas absque sensu & motu, oculis apertis decubuit, nullo modo excitabilis, cum ronchis. Noctu ad illum vocatus jussi testibus applicare lintea, oxycrato imbuta, & cum natura se ab hac farragine (comederat enim multum unà panem) spontaneo vomitu ex parte liberasset, magno labore vix excitato propinavimus elixir cephalicum c. ∽ urinoso ✱ci fortiùs acuatum. In somnum relapsus per 8. vel 10. horas adhuc dormivit. Die sequenti acida & refrigerantia dedimus, calebat enim cum summa siti, & sic à somno quidem & stupore liberabatur, febris tamen nihilominus stata hora rediit, cum per unum & alterum diem solum vi 🜍ei medicamenti vis ejus obtusa esset.

8. A croco. Unde communiter mulierculæ infantibus pro corrigendis vigiliis solent supponere sacculum, quo crocus fuit adservatus. Referenda huc alia spirituosa. Sic, doctè id observante *Simone Pauli, quadripart. Botan. par.* 71. & 145. hypnotica sæpe præposterè in senibus ad somnum provocandum præscribuntur, qui speciebus diambræ & diamoschi in forma electuarii & similibus sæpe molestas abigunt vigilias.

9. A purgantibus. Sæpissimè observavi, vigilias infantum, cum clamoribus, torminibusque conjunctas, absque diarrhœa tamen, omnium felicissimè sublatas, data mechoacanna, vel gialapa. Mirum est, quàm subitò obdormiverint, in quietem dati, non aliter, ac si opiatum sumpsissent. Et, ut hoc obiter addamus, notandum est, infantes facillimè ferre purgantia, & ipsa etiam correctiora emetica. Dedi sæpiùs infantibus duorum vel trium saltim dierum laudatum modò gialapium, ad duo, tria & quatuor grana, felicissimo cum successu, hoc modo & somnum concilians inquietis, & humores leniter educens; quod ipsum à variis symptomatibus eos præservat. Et quod majus est, certissimum est, infantes hæc ipsa purgantia respectivè & proportionaliter longè commodius & in majori dosi quàm adultos ferre.

Neque

Neque hæc eatenus solum somnum conciliant, quia vapores & humores, à quibus spiritus lacessuntur, expugnant, quæ ratio est *Thomæ Erasti Disput. de somno* §. 79. sed & aliis de causis, quæ ex sequentibus colligi facilè possunt, cum jam prolixiùs de iis agere non sit locus.

10. A capitiluviis, & pediluviis. Hoc modo sæpius cum successu jussimus ad vigilias tùm alias, tùm melancholicorum, caput lavare cum decocto lactucæ, aliarumque herbarum humectantium. De pediluviis verò videantur longè elegantissima apud *Rolfincium consult. med. lib.* 2. *cons.* 1. quàm sub illius ductu elaboratam ventilavimus, & *Lang. l.* 2. *epist.* 45.

11. Possemus hîc recensere exempla eorum, qui à vapore *musti*, quale ipsimet novimus, ab exhalatione *ardentium prunarum*, ab evaporatione *calcis tectoriæ*, & stupore & morte correpti fuerunt, aliaque plura; nisi jam opinione amplius essemus digressi. Videri interim de his exempla possunt apud *Plater. l.* 1. *obs. p.* 17. & 19. *Solenandr. consil. med. sect.* 5. *consil.* 6. *p.* 461 *Camerar. oper. subcisiv. cent.* 1. *c.* 27. *p.* 137. *Mœb. Epit. Instit. l.* 2. *part.* 2. *c.* 6. *p.* 121. & alii. De caro ab odoriferis nimis producto *vid. Strabo l.* 16. *geograph. p.* 535.

12. Adduci possent & illi, qui in nive & intensissimo gelu lethali sopore obruuntur. Sed hæc & præcedenti paragrapho recensita, magis videntur insidiari ∽ibus vitalibus, ejusque concernere præcedentem, vel simultaneam dissolutionem, unde cerebrum quoque eclipsin patitur, & pori ejusdem lethali torpore subsident.

Agendi opii vis soporifera ad nullam classem aptius referri posse videtur, quàm ad effluvia vaporosa, quibus scatere & abundare opium, præter alia, patefacit odor gravis, teter, penetrans, item exhalatio vaporum sulphureorum, quibus absumptis, nihil lethiferi, nihil somnolenti in illo remanet.

Elegans hanc in rem extat locus apud *Philosophum l. de somno & vigil. cap.* 3. ubi, *οὐκ ἔξω, inquit, ὁ ὕπνος ἀδυναμία πᾶσα τοῦ αἰσθητικοῦ. ἀλλ' ἐκ τῆς περὶ τροφὴν ἀναθυμιάσεως γίνεται τὸ πάθος τοῦτο διὸ μάλιστα γίνονται ὕπνοι ἀπὸ τῆς τροφῆς, ἄθροον γὰρ πολὺ τότε ὑγρὸν καὶ σωματῶδες ἀναφέρεται σημεῖον δὲ τούτων καὶ* ΤΑ' ΥΠΝΩΤΙΚΑ'. *Πάντα γὰρ καρηβαρίαν ποιεῖ, καὶ τὰ ποτὰ, καὶ τὰ βρωτὰ, μήκων, μανδραγόρας οἶνος, αἶραι. Non est somnus impotentia qual bet ... psius sensitivi, sed ex evaporatione circa alimentum passio fit hæc. Et ideò maximè fiunt somni à cibo, nam repente tunc multum humidi & corpulenti sursum fertur. Signum autem horum &* SOMNIFERA, *omnia enim gravedinem capitis faciunt; & potabilia & esculenta, ut papaver, mandragora, vinum, lolium.*

Soporifera cuncta suavi quadam evaporatione ad cerebrum ascendente, sive per nares sive per os, sive per carotides venas & arterias, sive per gulam, quàm stomachum vocant, somnum movent, inquit *Spigel. Isag. l.* 2. *cap.* 9.

Ab opio sumpto caput aliquandiu aggravatur, manifesto indicio, ab insigni fermentandi, seu in halitus vertendi opii vi plurimum horum se spirituum animalium viis insinuasse, ac eas aliqua ex parte oppilasse, ut loquamur cum *Wepfero Tr. de apopl. p.* 252.

Modus itaque hic agendi opii consistit in *ἀναθυμιάσει* ejusmodi, quæ porulos cerebri à vigiliis nimiis apertos & dilatatos obstruit, spirituum animalium effrenum influxum impedit, eosdem quasi coagulat, & addensat, adeoque suavissimam corpori conciliat quietem. Confer *Hippocratem l. de flatib. c.* 10. *t.* 8. *seq.*

Neque interim negamus, nervos ipsos stomachicos statim in se una recipere vaporosum illud. Non intelligimus vapores ejusmodi crassos, qui in caput ex ventriculo immedietate ferantur, & tum demum operationem suam exerant, sed blandam spirituum ligationem, quam nervi stomachici & ductus alii, cum chylo, communes statim cum capite & sanguine communicant. Hinc mirum non est, etiam nondum egresso è ventriculo opiato, effectum sentiri. Ipse sic cibus à famelico assumptus statim famem sistit, cum vix in chylum mutandus ab ore assumptus est. Offerret se hoc loco latissimus campus, de hoc ipso modo distributionis chyli è ventriculo, & inde resultantis refectionis pluribus differendi, sed ne extra oleas vagemur, aliò id discutiendum differimus, hîc verò de opiatis solùm dispicimus.

Neque moramur nonnullos, ut *Helmontium, Duumvir.* §. 6. *seq. p.* 210. & *Grembsium l.* 1. *c.* 7. §. 7. qui negant, ob effluvia vaporosa agere opiata, quod 🜍 ⊖-li anodynū fixum sit. Concessum itaq; est à posteriori, dependere *νάρκωσιν* à ∽uum animalium libero itu & reditu agili cessante, sive obstruantur, densentur, constipentur, & quasi coagulentur & figantur: sive quovis modo meatu seu pori cerebri blandè claudantur.

Sed plus ultra! Nondum satisfactum est curiositati! Quæramus porrò, & insistamus viæ, donec ad exoptatam veritatis metam detur accessus.

Eleganter *Helmontius* virtutem somniferam adscribit phantasiis formarum mixti, & proprietates ejusmodi formales manare à phantasiis formarum trium principiorum, Salis, Sulphuris, & ☿ii. *de magnet. vuln. curat.* §. 153.

Negari nequit, qualitatem seu vim illam anodynam & stupefactivam *τρόπον τῆς μίξεως*, *modum mixtionis* sequi, in qua mixtione elementa non modò æqualiter vel inæqualiter miscentur, sed etiam pro materiæ secundæ dispositione variè patiuntur & agunt.

Exposita sunt suprà elementa opii, & per Vulcanum in apricum collocata; Eminere in eo dictum est inprimis 🜍 copiosum, & ⊖ volatile seu ☿ium, adeoque hæc quasi à priori, ita se habere, quàm certissimè demonstratum est. A posteriori tria potissimum idem evincunt:

Primùm *odor*. Hunc sulphuri unicè deberi, in confesso est; partium enim 🜍earum effluvia ☿alium ope volatilisata & subtilisata interventu aeris ad nervos olfactorios delata odorem efficiunt, quorum mixtio ut variat, ita diversi generis exurgere odores necesse est.

Deinde *sapor* amarus, qui eosdem agnoscit natales, salino adscriptus principio, primariò puta, & plerumque in iis videndus est, ubi cum 🜍 & ☿io penitius terra commixta est.

Tertiò *inflammabilitas*, quam ad 🜍 referendam, ex vulgatissimo axiomate Paracelsico: *quicquid ardet, sulphur est*, palam est.

Hinc quæstio exoritur, an vis narcotica 🜍i primariò, an ☿io seu sali volatili sit adscribenda, præsupposito hoc, & reliquorum quodvis symbolam suam conferre.

Argui posset pro sale volatili nactivitas, agit enim in minima quantitate, & virtutem suam quàm ocyssimè in corpus vibrat, 2. quia figitur acidis, quæ ipsa in genere soporosis affectibus prosunt. 3. quia in ∽tione, non minus quam 🜍, apparet, & oculotenus se sistit.

Verùm enimverò plurima sunt, ex quibus sal volatile copiosum educi potest, & quorum vires ab illo ipso ⊖le volatili dependere creduntur, quæ tamen longè diversos ab opio effectus in corpore nostra edunt. Nunquam talis effectus à sale volatili antiscorbuticorum, quæ id eminenter possident, observa-

tus eſt; nemo id à volatilibus cephalicis unquam evenire notavit. Quin contrarium potius viſum eſt. Obſervavimus in quamplurimis ſcorbuticis volatilia ejuſmodi varia ſymptomata potius excitaſſe, niſi in quibus fixi humores volatilia indicarunt. Et, quod palmarium eſt, vidimus in ſoporiferis affectibus longè præſentius ſe gerere urinoſa volatilia, quàm ulla alia medicamenta.

Veriùs ergò & rectiùs narcoticum illud omne in 🜍re principaliter quæritur. Plerique chimici ſulphur narcoticum pro genuina cauſa habuerunt hactenus, neque id ſine cauſa, modò rectè explicetur res, aliàs enim paulò aliud vocabulum, quam occulta qualitas obtruditur, res verò nullo modo explicatur.

Conſtant nimirum & abundant non minus 🜍re, v.g. caſtoreum, & camphora, quæ tamen vigilias potius quàm ſomnum inducunt, unde opii genuina antidota habentur, ut infra patebit; in quo ergò conſiſtat ſulphur hoc narcoticum, diſquirendum eſt.

Nobis, ut, quæ hæreat ſententia, explicemus, videtur opium conſtare 🜍*RE* blando, *FACILE RESOLUBILI*, idque potiſſimùm, quod in quolibet menſtruo ſolvitur, abſque deperditione ſaporis, & conſequenter virium, hinc acidis, aqueis, & 🝆oſis ſeu oleoſis extrahi poteſt, ipſiſque ſalinis. Ita pariter in corpore noſtro omnibus aut plurimis humoribus lubenter obſecundat, inprimis verò ſeroſis, aqueis.

Notum eſt ex Chimicis, quodlibet mixtum proprium ſibi depoſcere menſtruum, præcipuè verò præ omnibus 🜍ea. Sulphur commune nunquam ſolvitur aqueis, nunquam obſecundat, & vincitur acidis, nec ipſi cedit aquæ forti, aliiſque ſtygiis, licet ſalinis fixis intimius remixtum ſit particulis. Nullum oleum cum acido, vel aqueo per ſe combinatur; nullum ſulphureum, neque ſpirituoſis 🜍ea æquè parent. Aſt opium, ut ſuo loco latius docebitur, omnia æquè amat menſtrua.

Hoc ergò opiatum 🜍 in corpore reſolutum ſpiritus vaporoſos & ſulphureos cum ſanguine, & cerebro communicat, qui cerebri conceptacula oppilantes, ut loquitur *Kircherus de peſte ſ.3. c.3. p.* 103. cerebri ventriculos opplentes, juxta *Quercetanum Pharmac. dogm. cap.* 24. ſeu poros potius, ſecundum *Carteſium*, ſoporem inducit.

Combinatur hoc cum ſulphure vitali noſtro, & facillima reſolutione evaporationes halituoſas ſuas cum ipſo jungit. Sal ſanguinis volatile cum ſero reſolutionem hanc ſulphuris multum adjuvat, hinc particulis ſuis viſcidis, oleoſis, balſamicis poros cerebri & nervorum leniter obſtruit, ſanguinem verò blandè concentrat, adeoque ſomnum efficit. Opium, quod *Theophraſtas* de odoribus dicit *l. de odor.* *διὰ τὴν κουφότητα, μάλιστα διϊκνεῖται καὶ συμπληροῖ τοὺς πόρους, ὥστε ἡ αἴσθησις καταλημμένη, καὶ πλήρης οὖσα, κρίνειν ἀδυνατεῖ. Ob levitatem* (ſulphuris cum ☿io juncti) *penitus pervadit, poroſque obſidet, ut nimirum ſenſus occupatus & oppletus judicare non poſſit.*

Ubi ſulphur exuperat 🜔 volatile, & in ſe eſt reſolubile, opio effectus conſimiles deprehuntur in aliis. Ita ▽, vinum ipſum, crocus, carbonum vapor & alia ſupra delibata, eodem 🜍e reſolubili pollent, unde effectus edunt quàm ſimillimos. Contra verò ſi abundet in mixtis 🜔 volatile præſulphure, & ſulphur reſolubile non ſit, ſive ſua natura, ſive ob defectum laticis in ſanguine, vigilias potius inducunt, ut exemplo camphoræ & caſtorei inprimis docuimus. Habent hæc copioſum ſulphur, ſed non reſolubile, unde evaporationes quidem faciunt, ſed non halituoſas blandas, viſcidas, ſed ſubtiles penetrantes, meatus & poros aperiendi potiùs, quàm occludendi vi præditas.

Imò ipſum opium, ſi effectus ejus contrarii & velut extraordinarii nonnunquam ſpectentur, idem evincit. Veriſſimum eſt, & in praxi tota die occurrunt caſus, ubi exhibitum opium, etiam in magna ſatis quantitate, tantum abeſt, ut ſomnum inducat, ut potius vigilias augeat. Siccat enim magis, niſi humor aqueus ſeroſus ſufficiens ſit in ſanguine, qui ipſum poſſit reſolvere, qualia ſubjecta ſupra nominavimus, unde neceſſarium colligimus axioma, opium quidem omnibus facilè ſolvi liquoribus, ut verò ſomnum conciliet, opus eſſe ſufficienti humore, qui ipſum & reſolvat, & didat. Unde nobis certò ex praxi & creberrima obſervatione innotuit: *Opium non operari, niſi ſerum ſit in ſanguine proportionatum.* Ut ſerum eſt *ὄχημα τῆς τροφῆς, alimenti vehiculum*; ita & medicamenti tum hujus, tum aliorum: quo vectore ſi deſtituatur ſanguis difficillimè obtinetur ſopor, ſin debito modo abundet, facillimè.

Videas hîc mirum quantum ſæpe peccari. Dentur in iſtis caſibus humectantia, & quidem ſubſtantialiter, vel cum his miſceantur opiata, & voto damnabitur æger juxtim ac medicus.

Patet hinc, quibus opium magis conveniat, & quibus magis ſomnum moveat; ut enim id denuò repetamus, qui ſeroſis abundant humoribus, ſeu in ſtatu ſ. n. ſ. p. n. ab opio eminentiores perſentiſcunt vires, unde datum hoc hiſce faciliùs ſomnum affert. Contra qui bilioſiores ſeu ſecundum naturam, ſeu præter naturam, minus ſubiguntur, quo de & inferius dabitur dicendi locus.

Equidem, ut verum fateamur, nullum vidimus affectum ſoporoſum, verè talem, ubi non adfuerit ſimul calor p. n. cujus unicum ſolùm recenſebimus exemplum. Villici cujuſdam filia anno 1671. tempore autumnali per unam & alteram ſeptimanam prius torpore, laſſitudine & ſomnolentia correpta, hinc & aliquali diarrhœa, horruit, hinc calore continuo laborabat, cum perpetuo ſomno, ut ægerrime excitari ſolùm pro cibo vel potu aſſumendo potuerit, idque per integros ferè decem dies duravit. Obviam itum febri alterantibus & cordialibus, mixtis acidiuſculis. Nil verò magis ſopori debellando profuit, quàm 🝆 🜔 *ci volatilis* cum *aq. lil. convall.* 🝆*uoſa* ritè adminiſtratus internè. Externè inunximus nares, tempora, & præcordia, oleo ſuccini, & camphoræ, cum pinguedine caſtorei, & in ſacculo appendimus camphoram, nigellam & caſtoreum, quibus probè applicatis præter omnium ſpem evaſit.

Quin paralyſin univerſalem, omnium conſenſu affectum frigidum notavimus ſemper ferè anteceſſiſſe calorem, cum torpore. Hinc licet obiter aſſerere, quandocunque ſomnus copioſior adeſt, ibi ſanguinis 🜍 à ſero copioſiori reſolutum eſſe, & hinc poros cerebri obſtrui, ita quidem, ut ☿ius ſeu ſal volatile activitatis humanæ, ſeu vitalitatis inſtrumentum à 🜍re ſuperetur. Ubi verò acidis v.g. ſegregatio & præcipitatio horum fit, uti mechanica demonſtratione in chimicis notiſſimum eſt, ſulphura à ſalibus liquidis reſoluta, acidis præcipitari; vel urinoſa propinata cum morbo confligant, ut ſulphureæ partes iterum ſui fiant juris, & obtuſum 🜔 volatile ſibi reſtituatur; vel ſulphura non ſolubilia, ut camph. caſtoreum, nigella, ſanguinis ſulphur adaugeant, ut vinci & ſubigi tàm facilè non poſſit, omnia iterum vegetantur in œconomia animali, & ſplendent.

Obſervavimus ſæpius, ſoporoſos & apoplecticos magis excitari urinoſis, quàm aromaticis, vel ſulphureis, tum internè, tum externè applicatis, quo caſu vel ſolùm 🜔 * cum in quodcunque lixivium infuſum & naribus objectum feliciter ſe geſſit.

Obje-

Objectum quidem sæpius fuit chimicis, quod narcoticæ virtutis in opio causam 🜍ri adscripserint, 1. quod id nihil sit aliud, quàm dicere, commune esse particulare, & viceversa, 2. quod in aliis maximam partem 🜍eis id non deprehendatur, vid. *Gregor. Martin. Tr. contr. 11. cap. de consens. & dissens. Sennerti, p.* 69. Quis ergò hinc evadat doctior? quis animus solidæ scientiæ cupidus saturetur? quis non sentiat, sibi fucum fieri petitione principii & verba dari? inquit *idem, l. c. p.* 151. Gemina his sunt illa *Thomæ Erasti disp. contr. Paracels. p. 2. p.* 81. ubi, quid enim, quæso Te, *inquit*, in causa est, ut oleosa pars in opio stupefaciat, non item, quæ in aliis rebus inest? Si ad mixtionem partium referant, eodem recident, ut plura, quæ ibi acriter contra assertum hoc disputat, non allegemus. Sed ex dictis jam facilè lis dirimi potest, modò ipsi ad meliorem inclinare velint mentem.

Neque hoc pacto assensum merentur illa, quæ *Glückradius not. ad tyroc. chim. l. 2. c. 6. p.* 162. scribit, narcosin tantùm crasso & feculento 🜍ri competere, non item illi, quod per anatomiam essatam emergit purum & spirituosum.

Memorandum hoc loco est *Willisii*, viri celeberrimi, de opiatorum virtute judicium. Hic libro, *pharmaceutice rationalis* inscripto *sect. 7. cap. 1. p. 285. seq* statuit, opiata constare 🜍e fœtido, hoc est, è 🜍e, cum 🜔le fixo & materia terrestri simul combinatis, & ad effterationem evectis, adeoque vires suas exercere, spiritus animales perimendo, profligando, debellando, consternendo, & extinguendo, idque, si in justa dosi sumantur, quibusdam solùm accidere, quasi in prima acie collocatis, unde cœteri consternati aut interius compulsi, aut saltem ab effluxu in partes nervosas solito revocati pensa sua derelinquant aut aliquantisper remittant; sin verò in magna nimis dosi dentur, eosdem planè, prorsus & omninò pessundare. *Addit*, maximè eadem adversari spiritibus animalibus, eorumque extinctoria seu potius VENENA esse, venenare ergò eosdem & in maxima copia destruere; sanguinem tamen non vitiare, nec huic ipsi simul venenosas esse opii particulas, sed potius alexiterias, immiscibiles nihilominus & heterogeneas prorsus, nec assimilari eidem, sed expelli quantocyus è sanguinis confinio.

Assentiri his potest, qui volet, nos mentem nostram satis explicuimus, & per totum hoc opus exposuimus, neque jam nostrum est ἀντίθεσιν in alterius viri docti præjudicium aggredi sed id omne cordato lectori committimus. Interim certum est, nimia opiatorum dosi pericula quidem vitæ imminere, sed id ipsum non tam fieri extinctione spirituum, quam obnubilatione, ut sui juris amplius non sint, adeoque functionibus sibi demandatis præesse nequeant, ceu id ipsum exemplo 🜈, copiosius hausti, aliorumque similium est quàm evidentissimum.

Claudat agmen opinio, quam fovet *Anton. le Grand histor. natur. part. 7. artic. 9. p.* 369. narcoticam vim papaveris aliorumque adscribens *uliginoso* humori, quo hujusmodi plantæ abundent, unde oppleti choroidis plexus *pori* spiritus à corde venientes ad cerebrum transmittere nequeant, adeoque somnifera statuit humectando & refrigerando agere. Sed uti de humectantibus ἐνεργητικῶς id verum est, ita vix illud licebit applicare ad opium.

Quod *Galenus* ait *l. 11. meth. medend. c.* 11. difficile esse, ejusmodi aliquod auxilium invenisse, quod citra ullam noxam magnificè prosit, illud etiam in opio vel maximè locum habet.

Magnificè prodest, si ritè præparatum sit, & circumstantiæ in dosi, indicationibus &c. observentur; Nocet, si temeratio & vano ausu, præcipuè crudum &, ut vocant, incorrectum porrigatur, non absque vitæ instantaneo detrimento.

Utut enim vis major quibusdam simplicibus insit, quàm eorum essentiæ, approbatore *Helmont. in trib. princip. chim.* qui etiam *pharm. ac dispens. nov. p.* 458. ait; Credo simplicia in sua simplicitate esse sufficientia pro sanatione omnium morborum; nihilominus tamen repagula, ex sententia chimicorum, demenda, auferenda noxia, addenda corrigentia, ut omnibus modis ceu potestate dotali medicamen voto nos damnet.

CORRECTIO opii occurrit duplex; 1. *ut adsumendi*, 2. *ut adsumpti.*

De priori si quæratur 1. *an corrigendum sit opium?* ℞. quod sic, probatione desumpta, tum ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, *autoritate*, tum ἀπὸ τῶν ἔσωθεν, *ratione* ac *experientia*.

Autoritas adest omnium adeò medicorum, veterum & recentiorum, ut superfluum ducamus, adducere testimonia.

Correctionem inprimis urgent *Chimici*, παῦρα γὰρ ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρὰ, *pauca enim immista esse bona, multa verò noxia*, unde homogenea ab heterogeneis separanda censent.

Ratio subsequitur. Cum redundent in opio halituosæ excrementitiæ particulæ, quæ chimicis lentum & fœtidum sulphur audiunt, utique correctionem aliquam exposcere videtur. *Experientia* idem confirmat, testata, non æquè proficuum eventum ex incauto & incorrecto usu ejus promanasse. Felix, ait *Helmont jusduumv.* §. 64. æger, cujus auxiliator medicus novit lethalia è papavere separare, retento auxilio, Alioqui sanè nocuum cum proficuo simul assumuntur, unumque impedit alterius profectum.

2. *Quid & quomodo corrigendum?* Aliter corrigunt Galenici, aliter chimici. Veteres, cũ frigidum in quarto gradu statuerent, calidis id præstare annitebantur, pipere, zingibere &c. Succo papaveris admiscebant euphorbiũ, mandragoram, aliasq; herbas conclamati frigoris pipere temperabant, *Macr. l. 7. Saturn. c. 5. p.* 522.

Hinc in compositionibus illa opiatis perpetuò addebant, duplici de causa, 1. uti jam innuimus, quò frigiditatem hanc intensam corrigerent, obtunderent, adeoque ne corpori humano adeò nocere possent, efficerent. 2. ut vires suas mediantibus calidis penitius in dolentes partes vibrarent. Utrumque conjungit & eleganter declarat *Pergamenus l. 8. de comp. κατ τόπ. c.* 4. ubi; quò stupefactio non cum magno detrimento fiat (statuit verò narcotica frigida) & ut per altum dolentium corporum frigiditas penetret, calefacientia miscentur, quæ refrigerantium stupefactionem deducere possunt, cum illa ipsa per se tardi transitus existant.

In specie verò *idem l. 8. loc. tit. c.* 3. scribit, oppositum fermè opio facultate esse castoreum. Sed tum hoc ipso loco, tum *l. 3. præcedente c.* 8. manifestis verbis innuit, castoreum opio admixtum esse ab Apollonio & Asclepiade, ut videlicet vehementiam refrigerandi facultatis in eo obtundat. Hæc hypothesis cum hodiè per suprà dicta sit falsa deprehensa, non necessum est, ea de causa correctorio hoc uti, nisi forte dicere velimus, castorei vires in affectibus soporosis tollendis esse notissimas, adeoque etiam soporiferis corrigendis nõ destitui virtute singulari. Sed quantum de eo accedit, tantũ virtutibus opii decedit.

Idem castoreum *Abuali l. 4. fen. 6. tr. 1. sum. 3. c. 1.* opii theriacam, quod succurrat corruptioni opii, & nocumento & veneno ejus *l. 3. fen. 13. Tract. 5. c. 13. Guainerius de venen. cap.* 9. opii bezoar adpellant.

Casp. Hoffmannus, animadvers. in Montan c. 7. §. 16. *p.* 81. ejus antidotum dicit esse malvaticum, quod ipsum jam *Pergamenus* scripserat *l. 3. de simpl. med. facult.*

facult. c. 19. ubi vinum calidum ebibitum, sed vetus, generosum, polyphorum, præsentissimum opio sumpto remedium esse & docet, & experimento confirmat. Sic etiam *Rondeletius*, *Grevinus*, *Conrad. Kuhnrath.* & alii alexipharmacum opii ajunt esse vinum, & præsertim meracum, generosum, unde in compositionibus opiatis dissolvi jubetur eodem, ceu solutivo & correctivo, itidem ob hypothesin, opium esse frigidum & siccum. Quo de observationem habet *Christoph. à Costa l. arom. p.* 236. ubi Turcus Adensis in penuria opii vinum sibi & sociis dandum petiit, aliàs ne biduum quidem supervicturos; id quod tamen ob analogiam potiùs, calefaciendi & roborandi, quàm opium obtundendi, factum esse facilè patet. Et vinum ipsum ex hac opinione adsumpto magis, quàm adsumendo opio prodest.

Prædicantur & alia opii corrigentia ab autoribus. Ita præter castoreum corrigi id scribit croco *Fernel. l.* 4. *meth. med. c.* 7. myrrha *idem l.* 6. *meth. med. c.* 5. salibus *Dioscorides l.* 5. *c.* 126. *circa fin.* ubi: contrà haustum opium & fungos salia cum oxymelite bibuntur; unde & inter recentiores *Helmontius*, sopores tàm morbosos, quàm artificiales seu opiatorum optimè debellari per lixivia cer[illegible]et, *jus duum vir.* §. 31. *p. m.* 188.

Hæc potiss[illegible] sunt, quibus opii tum malignitatem, tum soporem ab eo incauto usu, & dosi excedente, nimis longum inductum corrigere medici sunt soliti.

Jungi his queunt illa, quæ in affectibus soporosis à Practicis adhibentur, inter quæ non immeritò locum tuetur suum camphora.

Nos in ejusmodi casibus essentiam castorei, elixir nostrum cephalicum cum ∾ ✱ci, ∾um formicarum volatilem, potissimum laudamus, quæ tum externè, tum internè, non omissis quandoque acidis, profuisse novimus. Acida enim sulphura tum salium, tum alia, obtundunt, præcipitant, invertuntque, ac exhalationem & resolutionem remorantur, quod infinitis experimentis chimicis demonstrari posset, si id hujus esset loci. Nec vomitoria pro re nata omittenda sunt, ut quasi vecte quodam extrudant, quicquid in ventriculo hærens naturam gravat.

Si nimium opii præbium humores adeò incrassaverit, ut alvus officii sui obliviscatur, *Platerus* leniens adsumendum suadet. *Walæus* contrà *meth. medend. p.* 154. optimum judicat, si validum exhibeatur purgans, ut attenuentur humores incrassati; nec est, *inquit*, quod superpurgationem timeas, nunquam enim illa in hoc casu à pharmacis fit. Refert *idem*, binos medicos de causa mortis accusatos: alterum, quod valido purgante superpurgationem excitaverit, alterum, quod hanc sistere volens exhibuerit narcoticum, ægro mox mortuo.

Nos, si ab adhibitis opiatis alvus officii sui obliviscatur, in praxi nostra feliciter solemus interponere pilulas aloeticas nostras, quas eodem cum opio menstruo paramus.

Baccius l. 7. *de thermis c* 23. *p.* 474. usum balnei aquarum temperatarum ad eos commendat, qui ex opio adsumpto gravi sopore submersi, & quasi commortui jacent, ingenti pruritu interdum cruciari soliti. Eadem etiam commendat *Grevinus l.* 2. *de venen. cap.* 16. *pag.* 208. ob maximam frigiditatem medicamenti, quæ cutim densissimam reddidit, & illarum partium sanguinem in grumum ferè redegit, aut certè ob erosionem, quam excitare potuit. Balnea cum sint calida & humida, cutim extendunt, partes refrigeratas & exsiccatas corroborant, & per insensibilem transspirationem exhalare faciunt id, quod inter carnem & cutim relinqui potuit, sanguinemque pristino vigori suo restituunt. Locum hæc habent, si ad sanum sensum redigantur.

Notissima in scholis chimicorum est correctio opii per ignis mediatum contactum, quæ fit leni 🜂 tis fœtidi, φλογισ8, immaturi, evaporatione, & creditur hoc modo cogi, ut maleficium quod in se habet, exsudet. Hermetici enim quamplurimi, è quibus nominamus *Quercetanum*, *Hartmannum*, *Brendelium*, *Zwelferum*, aliique moderni id corrigunt tostione super lamina ferrea seu patella. Scinditur in minuta frustula opium, & in laminam, orbemve appositè collocantur segmenta, ita se tamen arctius attingant invicem particulæ, subdito moderato carbonum igne sensim exhalare finitur sulphur dictum vaporosum, donec odor papaveraceus teter exspiret, & in pulverem facilè teri possit, ad siccitatem instar aloes redactum. Expectant quidam, donec aromaticum de se spiret odorem, quem inde sibi pollicentur.

Inprimis celeberrimus *Zwelferus append. ad animadvers. p.* 79. opium *inquit*, per exhalationem narcotici sui spiritus super patellam ferream igne leni paratum, laudano cuicunque ferè esse æquiparandum. Nonnulli ad præscriptum *Severini in vipera Pythia part.* 3. *c.* 6. *p.* 460. simul tantillum succi arantiorum acerbiorum inspergunt, & ferro subinde eousque versant, dum absumpto pauxillo & refrigerato videas, num ita induruerit, ut pulverisari possit, cavendo sedulò, ne amburatur.

Alii tostionem hanc eò usque procrastinant, ut planè calcinetur opium, cineresque propinant, qui tamen omnes penitus vires amiserunt, avolantibus narcoticis & soporiferis particulis omnibus, & essentia per ignem destructa.

Mirum enim est, quod autores nonnulli liberare opium contendant à sulphure suo narcotico, cum tamen illam ipsam intendant, quærantque & expectent virtutem ex opio. Non castrandum est opium virtute narcotica, non sulphur narcoticum separandum, aliàs evanidum fiet & nullarum virtutum. Sed heterogenea sunt semovenda. Nam opium si torreatur suprà carbones, unde flamma excitetur, quomodo ero certus, quod non vis illis illa, quæ operationem narcoticam efficere debet, torrefactione pereat, & saltem noxa abeat; hac illæsa, ut illa *M. Meieri de septim. mont. Planet. cap.* 1. *part.* 69. huc applicemus, ubi & mirandum esse, *ait*, quosdam promittere horum à se præparatorum medicamentorum, aliàs fortissimorum, doses duplices aut triplices, imò ut pro saccharo tutò assumi possint absque noxa, cum tamen ab innatis virtutibus multum spolietur & destruatur. &c.

Excusari tamen posse videntur, si distinguatur inter sulphur hoc anodynum, quod ab effectu est & dicitur narcoticum. Duplex enim est hoc ipsum, ut innuit *Quercetanus tetrade cap. affect. cap.* 16. *p.* 213. aliud putidum ac narcoticum, aliud mitigativum. Sed si rem penitius introspiciamus, differunt solùm magnitudine, seu gradibus, jam magis & minus non variant speciem. Excessivum illud sylvestre & capiti grave sulphur, ut in terminis loquendi maneamus, separatur, ne nimia evaporatione noceat cerebro & spiritibus animalibus, & ad eum gradum redigendum, qui temperamento animalis hujus œconomiæ sit appropriatus, unde cum opium narcotico 🜍re nimium tinctum sit & infectum, eatenus correctio quædam & concedi potest & necessaria videtur, de qua tamen jam plura. Sed cavendum est, ne, dum vitia vitantur, tostione in contrarium fiat transitus, & virtus unà pereat.

Hinc non solùm ex recentioribus *Poterius*, Chimicus non infimi subsellii, hoc suffumigatum laudanum minus virium obtinere observavit, unde tantùm probat ♃, *pharmacop. spagyr. p. m.* 251. Sed & dudum id

id culpavit *Galenus* (neque enim præparatio hæc nova est) qui de hac ipsa *l 5. de compos. med. κατ. τόπ. cap.8.* prolixè agit. Ibi enim disquirens, quàm ob rem non modò Apollonius, sed alii etiam quidam celebres viri opium (loquitur simul etiam de castoreo, quod verò hujus loci non est) torrefacere jusserint, duas potissimum ob causas illud factum *scribit*, 1. quò vehementia virium ipsius minueretur. 2. ob ejusdem malignitatem. His fusius respondet, & binis vicibus repetit, & inculcat, torrefactum hoc modo opium efficaciam perdere, & id se sæpius esse expertum.

Ex hoc loco quoque *Bernhardus Dessen. Cronenburg. l. 1. de compos. medic. p.* 8. torrefactionem opii damnat.

Mentionem hujus præparationis facit & *Abuali l. 2. tr. 2. cap. 526.* quam subtilem videtur affirmare, opium, *inquit*, assatur super laminam ferream ignitam, & fit rubeum.

Consultius existimamus, aut omittere hanc præparationem, aut levissimo saltim calore ita tractare medicamentum, ne vires perdamus, quas tam solicitè quærimus, idque eò magis, quod ipsimet hujus correctionis patroni fatentur, dicto modo torrefactum opium vix flammam concipere, manifesto indicio, illud sulphure, adeoque viribus narcoticis exutum esse.

Par ratio est, siquis instar scammonii sulphurati fumo sulphuris id præparare sustineat, ut præter calorem & acor accedens majus pondus addat correctioni. Veremur enim, ne tantum virtutis amittat, quantum aciditatis admittit.

Si fateri volumus, quod res est, correctio opii consistit in ejus depuratione, quod habet commune cum aliis, v. g. attende aloen, scammonium, ladanum; Hæc si cruda quis intrò dare velit, uti olim illud totò die factum est, tormina, & quæ ab aloe præsertim & scammonio timentur incommoda alia, consequi, facilè colliget is, qui hæc præparavit manu suâ, vel saltem præparari vidit. Remanent scil. longè magis, quàm in opio ipso arenosæ & aliæ excrementitiæ partes, quæ corpori nocent. Et id certissimum habemus, nunquam ab opio ulla timenda esse incommoda, si benè depuratum sit.

Depuratio fit solutione & separatione. Solutione, mediante calore & digestione facta, pars instar spumæ ad superficiem fertur, pars in fundo subsidet, media purior & desiderata est, prior verò utraque per lacinias, vel filtrum separari potest, & remanet, optima verò perfluit & seorsim colligitur. Hinc de accommodo & appropriato genuino menstruo soliciti simus, necessum est.

Ut verò sub tribus solventium tota familia continetur generibus, & menstrua sunt vel aquea, vel sulphurea, vel salinazita & triplex hoc opium extrahendi datur menstruum.

Frequentius hactenus in usu fuere menstrua spirituosa & acida, disceptantibus tamen inter se autoribus, quænam harum præparatio sit melior.

Sub acido militant, acetum tum simplex, tum destillatum, succus citri, cydoniorum, limonum, ✢ tum ♀is sulphureum, quo opium extraxit B. D. Ausfeld. teste *Nob. D. D. Vollgnad nostro, Diss. de Hemicrania*, spiritus ⊖, ⊖li, aliaque, quæ nuper *exercitatione de menstruis* latius exposuimus.

Hinc alii solum acet. superfundunt aliquoties, exiccant iterum & pulverisant, cujus loco iterum alii ♒um ⊖li summè rectificatum, alii succum citri affundunt, sæpeque irrorant & exiccant.

Apud Indos, teste *Bontio l. 2. de meth. med. Indor. cap. 4. p. 10.* etiam per acetum corrigitur, ubi utilissimum & ipsi laudatissimum extractum croci Indici, per quem intelligit curcumam, seu potius laudanum opiatum describit.

Alii opio pulverisato affundunt acetum, destillant per XX igne forti, donec opium in fundo ad summam siccitatem perveniat, idque cohobant tertiâ vice.

Plerique verò, qui acida eligunt, opium grosso modo conscindunt, affundunt ✳ ad aliquot digitorum eminentiam, digerunt, filtrant, & leniter inspissant in extracti formam. Inter hos primarios nominamus *Quercetanum, Horstium, Sylvium, Langium*, &c. Sunt tamen, qui opium leniter torrefaciunt prius, quàm illud affuso aceto destillato extrahant. *Glauberus furn. Philos. part. 3. c. 24. p. 56.* recludit opii ℥ v, ♒us ⊖lis. ℥ ß. & ♀ purgati ℥j. hinc extrahit cum ∇.

Elegans compositio est Chimiatri excellentissimi *Dn. D. Joelis Langelotti*, quam primò ad *Bartholinum cent. 3. epist. 15. p. 188.* & hinc longe fusius ad Academiam curiosam, descripsit, vid. *Ann III. Ephemerid. German. obs. 59. p. 100.* ubi sub titulo novæ opium præparandi rationis veræque ejus essentiæ describitur. Fit 1. ex *opii* Thebaici ℔i. succi cydoniorum ℔x. ⊖♀ri puri & sicciss. ℥j. 2. addendo, cum per diem unum & alterum stetit, sacchari ℥iv. 3. Blando calore promovetur fermentatio. 4. Hinc medius purior liquor, à superiori spumosâ, & inferiori terrestri parte cautè separatus, filtratus ad mellaginem inspissatur. 5. Denique ∇ alcohol. hæc dissolvitur, digeritur, & ad justam consistentiam abstrahendo servanda vera opii essentia.

Ad salinum menstruum pertinet & lixivum. Cum enim ex suprà dicta Helmontiana hypothesi sopores nimii per lixiva optimè debellentur, & ⊖lia *Dioscorides* contra opium commendet, hinc multi credunt, opium optimè corrigi & extrahi posse cum lixiviosis v. g. ♀eis. Sic *Glauberus* per alkahest mitescere ait, *oper. mineral. p. 1. p. 61. D. D. Ettmüllerus in chirurgiâ infusoriâ c. 3. conclus. 2. §. 7.* ⊖le alkali fixo inprimis ♀ri cum terebinthina debitam opii fieri per digestionem correctionem, *scribit*, & fieri sic opium tutum & mirabile in magnis quoque morbis remedium. Sic cum tinctura ♀ri etiam id ipsum non infeliciter quidam moliuntur, unde confiunt essentiæ elegantes & splendidæ.

Rationes, quibus acidorum extrahentium patroni utuntur, potissimæ sunt. 1. quod acetum venenis adversetur, & in hyoscyami opiique adsumptorum correctione optimè se gerat, quin & contra serpentum etiam venenatissimorum ictus faciat, teste *Celso*, *l. 6. cap 27.* 2. acrimoniam & caliditatem opii corrigit. Ut mitescunt ⊖ia volatilia ab acidis & quasi fixantur, ut rad x aris c. aceto præparata non amplius linguam ita mordicat, sinapi, raphanus rusticanus, nasturtium & alia cum aceto apposita mitescunt, ita & ⊖lis volatilis opii fixationem quàm optimè præstat, in quo correctionem ejus genuinam consistere credunt. Contra ea ∇ tantùm 🜂 extrahere, ⊖ verò intactum relinquere (quod pro extrahendis ⊖libus particulas non aptas obtineat) acetum verò utrumque, & malignitatem insimul edomare, perhibent.

Eadem ratio est succorum aliorum è vegetabili regno acidorum. Accedit 3. quod succus cydoniorum ac daque recensita, stomachum, cui opiata non æquè prosunt, confortent. Præparatio hæc cum succo cydoniorum Helmontiana quoque est, quam *Helmontius* filius easdem obtinere virtutes, cum eâ, quæ fieret per Alcahest, & medicum felicem, qui opium ita præparet, asseruit apud *Tacheniumep st. de liq. alcahest. pag. 27.*

Nos, ut breviter ἄποψιν nostram exponamus, in genere quidem libenter concedimus, ab acidis obtundi opiata, figi eorum sal volatile, & hinc tutius ea

adsumi posse, sed an id fiat virtutibus & qualitatibus, quas tamen exin elicere est animus, illæsis, de eo mirum quantum dubitamus. Hinc, ut illa ex *Glasero* vertamus *Traitté de la chymie l.2.c.11.p.322.* qui considerant in opio partem 🜍eam volatilem, & salinam internam, quibus primariò suam debet virtutem, ea verò cum acidis habent contrarietatem, tantum abest, ut correctionem illis perfici credant, ut potius multum, si non totum, destruatur, & castretur. Deinde, qui præparavit opium, seu ejus extractum confecit cum ✳to, negare non poterit, remanere multum de salinis acidis aceti particulis, quæ nares odore constanti abundè & mordicant & feriunt, ut adeò imminui ex parte saltem, si non maximè, vim leniter demulcendi ob acres, acidosve humores dolentes partes, & poros cerebri occludendi, certo sit certius. Quamvis tamen sensu suo abundare libenter patimur.

In specie consultius videtur, acetum simplex ob partes crassiores, ♀eas admistas, quas in Ωtione videre est, planè omittere, ne subtiliori parte ejus per evaporationem ablata, excrementitiæ, liceat has ita nominare, cum opio jungantur, & feces cumulentur fecibus.

Quoad succos expressos alios acidos vel his confines, egregias inde consurgere compositiones, fatendum est, sed id tamen monere videtur operæ pretium, salvâ manente cujusvis agendi libertate, & neminis in præjudicium, quod necessariò, si cum eis extrahatur opium, horum extractum proprium, forte paris, si non majoris, cum extracto opii ponderis, simul emergat, quod ipsum tamen vires non auget, sed imminuit, diditis inter ea opiatis particulis, & fit v.g. rob. cydoniorum opiatum, extractum cydoniorum opiatum.

Sin addantur ⊖lia, v.g. ol. ♀ri per deliquium, vel cryst allinum, siccum, verenda est & fermentationis annihilatio, quæ interdirur tamen, & ne extracti forma, ob humidi attractionem, salibus familiarem, ad pilularem consistentiam aliasque compositiones opiatas sibi relictas fiat aliquo modo inconveniens, ut alia, quæ in contrarium dici posse norunt naturæ periti, silentio involvamus. Judicium *Tachenii* sincerum est, *loc. cit.* non aliam minorem virtutem ab ejus exhibitione deprehendi, quàm ex solita & simplici correctione.

Cum oleosis aromaticis extrahendi modus hactenus usitatus non fuit, cum spirituosis verò non infrequens.

Quidam illum opii corrigendi modum amplectuntur: Decoquunt illud in vino Hispanico dulci, & benè maturo, idque tamdiu lenissimo igne continuant ad evaporationem vini Hispanici, iterando etiam affusionem, & coctionem priori modo, donec acquirat consistentiam mellis, addendo tunc pro lubitu alia mollia vel solida, quæ descriptio est *Lindenii in not mss. ad praxin. Hartmanni Tit. de anodynis.*

Illustri etiam *Boyleo* opii ea videtur optima præparatio, ut in vino cum æquâ parte purissimi salis ♀ri digeratur, teste *Hamelio l. 2. de corp. affection. c.5.t.8. p.* 488.

Thomsonus epilogism. chim. 130 *p.* 76. ∿um ⊖lis vinosum, quem *pag. seq.* describit, pro menstruo commendat, cui hinc ⊖ tartari jungit, & 🜍ris, hinc cum ∇ alcalisato extrahit.

Sennertus, Poterius, Billichius, Zwelferus, & alii opium per ∇ corrigunt, essentiam eliciunt, extractoque ad justam consistentiam redacto, tincturas spec. diambræ, diamoschi d. cum magisteriis & oleis cordialibus, vel extractum croci, corallinum pulverem & guttulas aliquot ∿us ⊕li &c. jungunt.

Mediâ viâ incedunt, qui primum ⋇o, hinc ∇ extrahunt, ut Londinenses, vid. *Pharmac. Londin. p.* 230. & qui *Beguinum* secuti opium extrahunt ∇, cum ∿ibus acidis, ⊕li, 🜍is, acuto.

Rationes pro ∇, quò pertinet & frumentaceus, item ∿us sambuci, citri, theriacalis, aliique, sunt, non quod opium reputetur frigidum, cum omnis iterum ∇ per evaporationem, vel Ωtionem avolet, adeoque à calore hujus correctionem realem expectare non possit, sed 1. quia opium abundat 🜍e, seu resinositate, jam verò ∇ his est homogeneus, cum iis symbolizat, & genuinum resinosorum est menstruum. 2. quia vapidas & halituosas opii particulas naturæ amicas reddit, neque vires obtundit.

Nec timendum est, quod superius modò tactum fuit, ∇ ⊖ intactum relinquere, neque extrahere, cum experientiâ chimicâ constet, illum ipsum non solùm non respuere conjugium volatilium salium, (qualia in opio eminent) sed ex parte ipsorum etiam vulgò dictorum fixorum, quo de vid. *Specim. experim. nostri de ⊖ vol. plant. c.5. p.36. & exerc. de menstruis cap.3.*

Nec sufficiens est altera objectio, ∇um se unire intimius cum partibus narcoticis, sulphureæ ejusdem naturæ symbolicis, illas elevare secum in evaporatione vel abstractione, quod verò in fundo restat, tantùm esse substantiam terrestrem, dotibus suis principalibus orbatam. Si enim praxin & experientiam sequamur, tantum abest, ut ∇i opiatus, seu ab opio abstractus sit narcoticus, anodynusve, præter propriam ipsius agendi sphæram, ut potius τῆς μίξεως τρόπος non dimittat hancce opii virtutem, sed eandem sartam tectam relinquant ∿uosa hæc menstrua.

Quod verò quidam dicunt, intendi à corrigentibus hisce spirituosis vim narcoticam, & exaltari deleterias qualitates, non videtur admittendum, cum, ut dictum jam fuit, omnis ∇ iterum avolet.

Notanda est curiosa observatio, quâ constat, extractum opiatum, cum ∇ paratum, majores exercere narcoticas vires, quàm quod cum aceto destillato factum fuit. Hoc ergò modo ℞. *opii Thebaici, puri succosi, pulverisati* q.v. *partem* verbi gratiâ j. ∇ *probè rectificati partes vj.* Digerantur leni calore, extracta tinctura decantetur, vel filtretur, & abstracto ∇, si in majori copia præparetur extractum, vel evaporato, si in minori, pro lubitu tamen, ad consistentiam desideratam redigatur.

Dictum est notanter, requiri ∇ probè rectificatum & dephlegmatum, aliàs enim feces, quas secum vehit, cum opio relinquit, ventriculo & toti corpori nauseabundas, inutiles, quod ex chimicâ praxi etiam de vino Hispanico notum est. Neque incommodum est, sed longè optimum, si quis ∇ tartarisatum loco communis recipiat.

Restat, ut & de aqueis dicamus solventibus, ut sunt aqua simplex vel Ωta, ros majalis Ωtus, & alia.

Sic *Martinus Rulandus* junior *in excuss. apolog. Oberndorfer. p.* 89. refert, Muscagliam Cæsareæ Majestatis medicum opium contusum lavasse, & affusa aqua coxisse, restibili succo mellito addendo spec. diambræ. Cujus nepentheos, *addit*, & opiati simplici filo parati usum tutum nos plerique experti sumus, admirantes simplici coctura opio malignitatem illam narcoticam demi, & adeò benignum fieri & innoxium.

Ita & *Glaserus l. c. p.* 320. *seq.* opii extractum præparat cum ∇roris majalis, &, ut eum in latinum traducamus sermonem, ceu omninò meretur processum ponit sequentem: 1. jubet opium conscindere in partes minutas, 2. hinc illud explicatum in patinâ terreâ vernificatâ, aliquo modo torrere, donec fiat friabile digitis, vitando interim effumationes nocentes, à 🜍e narcotico provenientes. 3. superfundere huic sic præparato rorem majalem Ωtum, q. s. digerere per 4. ☌☍ in MB. liquorem tinctum decantare, reaffundere men-

menstruum dictum, donec sufficienter fuerit extractum. 4. filtrare totum id, & evaporare in MB ad consistentiam extracti. Ita habebis, *concludit*, opium benè præparatum & liberatum à 🜍e suo narcotico, & omni terrestreitate.

Menstruum hoc ob hanc rationem commendat *p.* 323. quod neque privet opium virtute salina, ut acida, nec illam secum auferat, ut 🜄, sed cum leve & subtile sit, facilè evaporetur, sine ulla virtutis privatione.

Sunt, quæ moneri pauca circa processum possint, sed cum supra jam discussa videantur dubia, eo supersedebimus. *Hamelius l.* 2. *de corpor. affect. lib. c.* 2. *t.* 9. *p.* 344. hanc præparationem viris doctissimis maximè probari scribit.

Certum verò est, aqueum hoc menstruum pro extractione opii non superficiarium, sed maximè esse tum accommodatum, tum elegans, tum utile & proficuum.

Hoc pacto 1. odor nauseabundus opii perit, sine virium deperditione, nec alius eidem imprimitur, ut fit cum 🜍 2. opium est quasi medium quoddam, inter gummata & resinas, hinc aqua facilè patet, & facillimè dissolvitur, quod requisitum est Dioscoridem, ex quo ipso loco probabile emergit, jam olim hanc ipsam extractionem per aqueum menstruum fuisse usitatam, cui enim bono alias id aqua dissolverunt, nisi ut depurarent? quod ex eo etiam probari ulterius posset, quod idem *Dioscorides*, diluitionis in sequentibus verbis, loco supra citato, meminit. Sed hæc obiter.

Observatu dignum est, gummosa ejusmodi, cum aqueis extracta vires suas cum corpore nostro melius communicare, quàm cum spirituosis. Id e. g. de aloe est quàm verissimum, quam qui cum 🜄 extrahit leniendi alvum scoponæ ille egregiè fallitur. Quin vel ex αὐτοψίᾳ apparet, statim totam quasi substantiam aloes immutari, cùm 🜄 affunditur. Opium agit potissimum ob 🜍 suum solubile, ut supra ostendimus, quicquid igitur resolutionem ejusdem impedit, id cum natura ejus non adeò convenit, quàm quod eandem promovet. Faciunt verò hoc aquea.

3. Sumptibus hoc modo multum parcitur. Facilior jactura est aqueorum, quàm vel acidorum, vel ∽vosorum, licet ad alios usus per XXcum possint recipi.

4. Quàm elegans verò emergat opium præ reliquis extractis, hocce menstruo paratum, tum experientiæ cujusvis relinquimus, tum pluribus in sequentibus tangemus.

Ut de nostra præparandi ratione mentionem faciamus, elegantissimum opium extrahendi modum invenimus cum phlegmate 🜍ti à præparatione arcani tartari resultantis. Infunditur *opii Thebaici* pulverisati pars j. cum partibus vj, vel viij. *aquæ ab arcano tartari residua*, mediæ, hinc vitrum calenti imponitur arenæ, agitatione cum spatula facta solvitur, ubi pars impurior spumosa summa lambit, pars terrestrior ima petit. Colatura per linteum facta evaporatur ad mellaginem, vel in extracti formam redacta adservatur, laudano quovis etiam pretiosiori virtutibus par, si non major.

Quæ verò circa menstrua hæc dici forsan latius debuissent, ea possunt huc peti ex *Dissertatione nostra, de menstruis*, nuper edita.

Ingreditur opium, ceu basis, plures compositiones in officinis usitatas, theriacam, mithridatium, Philonium Romanum & Persicum, Requiem Nicolai, Auream Alexandrinam, trypheram magnam, pilulas de cynoglossa & multa alia, in quibus omnibus ferè peccatum pluralitatis esse, cum *Helmontio* statuere nemo ambigit, qui vel tenuiter in chimicis instructus est.

Quorum, verba sunt *Helmontii*, in aurea Alexandrina 65. ingredientium confusio facit? Quorum simplicium nulla est cognatio cum opio & mandragora, columnis confectionis? *Pharm. ac disp. modern.* §. 42. & 44.

Celeberrimum in foro Hermetico est *LAUDANUM OPIATUM*, ceu laudatum ex opio medicamentum, quasi laudatum & ferè laudabile remedium dixeris, *Holzem de ess helleb. c.* 6 *p* 42.

Laudanum, quasi lauda non, misochimicis audit, ut *Saguyerio schol. in pharmacop. Fernel.* unde *Libavio*, licet chimico, vocabulum est barbaricum & Paracelsicæ dementiæ conveniens *l.* 8. *syntagm. arcan. chim. c.* 44. *Billichio* barbarum & ineptum, *l.* 2. *obs. & parad. chim. c.* 2. *p.* 110. sine ulla causa & ratione in vacuum nomen detonantibus.

Laudanum, & non ladanum, est medicina Paracelsi, ex auro, coralliis, unionibus &c. composita; Est etiam materia perlata, ut tradit elucidator ejusdem in *dictionar. Paracels. Gerhardus Dornæus p. m* 133.

Nonnulli laudanum dictum esse putant ab articulo barbaro & anodyna, quasi dicas L'anodyna; alii, quod ladanum Cyprium æmuletur. Vid. *Rivin. de agrypn.* §. *antepenult.*

Dicitur & Nepenthes opiatum, ita primitus à *Zvvingero* nominatum, quod imitetur nepenthes Homericum, quo Helena omnem animi morbum, omnes animi languores & dolores abegit, hilaritatemque conciliavit. Est verò nihil aliud, quàm extractum opii, cum aliis confortantibus remixtum.

Laudani hujus descriptiones tot ferè reperias, quos autores illius meminerunt. Aliam descriptionem habet *Theophrastus, Crollius, Quercetanus*. Pluresque collegit tales *Grülingius, Schroderus*, & plures alii, Aliam *Würtz part.* 3. *de vulner. cap.* 3. *p.* 663. imò penes ipsos pharmacopæos modernos in officinis mirum quantum variant. Quatuor descriptiones videre licet apud *J. P. Lotichium*, *dissert. de febb* §. 59. *p.* 103. *seq.* Ex quibus & aliis formulis vel abundè satis clarum est, *inquit*, quàm providum & perspicacem esse oporteat medicum in præscriptione *LAUDANI*, cum diversam descriptionem præparationemque alius pharmacopœus ab alio exhibeat facilè, & contingere possit, ut in eadem civitate laudani usum in plures officinas præscribens medicus, pro diversitate operationis medicinæ hujus opiatæ, aut desiderata efficacia frustretur, aut respectivè pharmaco expeditius operante, culpam erroremque penes ægros incurrat, nisi ipsi uniuscujusque officinæ descriptiones apprimè cognitæ fuerint. Præstaret igitur, regia isthæc & exquisita remedia, uno eodemque modulo, in officinis prostare, ne error damnumque committatur inde, dum unum pro alio præscribenti, neque semper adstanti medico obtruditur.

Non opus est, Lectores prolixa descriptionum congerie onerare, quas ausim dicere ultra trecentas hinc inde prostare, si quis omnes curiosè vellet colligere.

Notari verò circa hoc laudatum medicamentum potest, *primùm*, saniores chimiatros ab ipsius confectione excludere essentiam radicis hyoscyami, succumve, quæ admiscet, ex descriptione tamen aliorum, *Theophrastus Paracelsus, Crollius*, & alii. Neque enim vel vires adauget hyoscyamus, quas intendimus, intendimus verò blandas naturæ, non inimicas, quibus opium jam per se maximè pollet & instructum est; neque id ipsum corrigit, sed potius non dicam deleteriam vim, sed dementationem, quam corrigere animus est, ipsi imprimit. Novimus doctissimum medicum, qui essentia hyoscyami probè correcta & despumata feliciter utitur, sed cui bono huc illam trahimus, & multiplicamus entia præter ne-

cesse

cessitatem? *Deinde* cum divina hæc ἰάσματα, quò simpliciora, eò perfectiora facilius finem suum adsequantur, si naturam, quæ simplicibus contenta est, multùm verò compositis non rarò gravatur, æmulantur, & compendiosiori commeatu vires suas exserunt, quid attinet tot magisteriis pretiosis, tot pulveribus cordialibus, tot oleis calidioribus aliisque vel obtundere medicamenti vim, vel pretium & dosin augere?

Quæ junguntur opio pro laudani confectione, diversis de causis junguntur, 1. ut vim narcoticam adaugeant, ut succus hyoscyami, essentia vel extractum croci, (quod alii loco corrigentis, & odoris gravitatem ac pravitatem obtundentis, addunt) &c. *Jac. Zwinger. exam. princip. chim. c. 11. p.* 174. in consortium opii admissos flores 🜍is præclarum, *scribit*, condere miræ virtutis remedium, τὸ νηπενθὲς, quovis Homerico præstantius. 2. ut corrigant & remorentur vim narcoticam, ut castorium, camphora. 3. ut consistentiam legitimam concilient, & simul confortent, ut perlæ, corallia, eorumque magisteria, ambra moschus &c. quæ juxtà nonnullos 4. & grati odoris conciliandi gratia addi scribuntur.

Horum *primo* jam reposuimus, non indigere opium juvante, sed ipsummet omnibus indicationibus, quibus debetur, sufficere. Ad *alterum* dicimus, si strictè velimus loqui, &, ut in rei veritate se habet, opium considerare, correctione nulla indiget, nisi depuratione, qua ipsa sola etiam ingratior odor infringitur. *Tertium* finem, seu consistentiam pro massa pilularum, seu laudani ex solo obtinere possumus opio. Neque *odoris gratiam* tantum venerantur ægri, quàm auxilii promptitudinem. Laudanum nostrum simplicissimum ita comparatum est, ut extemplo & in pulverem redigi, & in pilulas formari, &, si id quoque expetatur, facilè in liquorem solvi possit.

Non deficit hoc in necessario auxilio, neque excedit ulla violentia, neque aliorum luxuriat accessione. Si morbus vel symptoma indicet adjuvans vel dirigens, promptissimè & statim misceri quævis possunt. Sic pro electuario misceri potest, si placeat, *confectio alkermes*, vel alia, *extractum croci* & alia.

♃. *confect. alk. incomplet.* ℥j. *extr. croc.* ℈ß. *laudan. opiat. liquor.* g. vj. cum *sir. pap. rhœad.* M. F. l. a. elect.

Dosis magnit. nucis avellanæ minoris. Sic si ad caput roborandum velimus præscribere opium:

♃. *Mpil. de ladano* ℈j *extr. croc.* g. v. *laudan. op.* g. iij. *pulv. cephal* ℈ß. vel plus. M. F. l. a. pilulæ. S. *Starckende Hauptpillen.* Et sic in reliquis.

Dignum memoratu est hoc loco, quod instar omnium potest esse, SPECIFICUM ANODYNUM *Paracelsi ex l. 7. archidox. p.* 815. quod somnum non tam homini, quàm morbo conciliat; sæpe, ait *Hermes hic*, in morbis nonnullis se desertum fuisse ab omnibus arcanis, solum specificum hoc anodynum miracula præstitisse, extinguens morbos, sicut ignem aqua.

♃. *Opii Thebaici* ℥j. *succi arantiorum, cydoniorum* a. ℥vj. *cinamom caryophyll.* a. ʒß. M. Contusa, indita vitro, apposito coopertorio cœco, digerantur in sole, vel furno per mensem. Post ♃ *digestum*, exprime, iterum impone, & digere cum sequentibus.

♃. *moschi* ℈ß. *ambræ* ℈iv. *croci* ʒß. *succi corall. magist. perlar.* a. ℈ß.

M. Digestione per mensem denuò facta adde *quint. essent.* ☉*l.* ℈ß. M. Tollit omnes dolores internè & externè.

Tueri hoc optimo jure potest nomen laudani opiati ☉ris, quod aliàs admixto bezoardico vel magisterio ☉ri, obtinetur.

Ad mentem nonnullorum, sc. *Galeni, Abuali, Guainerii* aliorumque sequenti modo concinnari potest laudanum:

♃. 🜅. *simpl. rectificatiss.* vel 🜅 *sambuci, citri, croci &c.* q. s. partem sextuplam v. g vel octuplam, *opii Thebaici* ℥j. *castorei* ʒi. vel ʒij. Extrahatur l. a. decantetur, inspissetur, & ad usum servetur. Si magis corrigere mens sit, *camphora* parum in prædicto spirituoso menstruo dissolvi potest, quod dehinc unà cum 🜅tu iterum avolat omne.

Notabile est, si Tinctura opii seu essentia liquida cum 🜅 facta ad medium circiter evaporetur, & dehinc reponatur, ut frigescat, consurgere in vitri parietibus crystallulos, oblongos, elegantes, quos aliquoties observavimus, manifestissimo indicio, 🜔lis volatilis. Similes cum *D. D. Hagendorn.* collega honoratissimo observavimus in benzoe ante aliquot annos, vid. *Ephem. German. ann. II. obs.* 240. *p.* 342. ubi sensim exspirante hujus essentia elegantissima crystallorum spicula se nobis obtulerunt, quos unà viderunt mecum tunc D. D. *Kisnerus* & *D. D. Witte.* Vidimus idem ex cydoniis; quando enim paratur 🜅 cinnamomi cydoniata cum s. q. succi cydoniorum, in fundo cucurbitæ, si rite operatus fueris, neque ad empyreuma omne humidum evoces, remanet extractum cydoniatum cinnamomisatum longè elegantissimum, in quo sensim & sensim concrescunt crystalluli pulcherrimi.

Fit hoc quandoque in aliis quoque extractis, v. g. chelidonii majoris, plantaginis, & aliorum.

Egregii & multi usus sunt TROCHISCI vel TABULÆ NARCOTICÆ *Felicis Plateri tract. 2. prax. cap. 13. p.* 549. descriptæ, ubi & pilulari & electuarii forma plura habentur ex opio medicamenta.

♃. *Opii* ℥ij. infund. in *vino malvat.* vel 🜅 ℥iij. & postquam dissolutum sæpeque agitatum fuerit, rursusque subsederit, liquor clarus à fecibus effundatur & filtretur adde

sacchar ℥ij. *cinam.* ʒij. *moschi* ℈ß.

infus. gummi tragacanthæ in ∇ *rosar.* fact. q. s.

M. instar pastæ, sicceturque eò usque, donec in tabulas formari queat.

Potest omitti moschus, quod etiam de aliis compositionibus intellectum volumus. Dantur enim sæpe casus, ubi moschata & odorifera ejusmodi alia vel non æquè conveniunt, vel planè nocent, etiam in maribus ipsis, præsertim autem in fœminis hystericis, quæ vel maximè inde læduntur, à volatilitate eorundem agitatis levibus, vitiosis & excrementitiis humoribus. Hinc pro re natâ melius est admiscere, quàm semel admixta promiscuè propinare.

Locum habent trochisci opiati seu narcotici, asterisco signati, tum in aliis affectibus, ubi opium adsumendum, tum maximè in hæmoptysi, & catarrhorum acrium, & salsorum tenuium ad pulmones defluxu. Hos perpetuò secum gestabat *B. Dn. D. Schenkius*, multis annis effectum eorum salutarem in proprio corpore expertus.

In forma pulveris opiata confiunt nobilissima. In MAGISTERIUM ANODYNUM *Rolfincianum* splendore superbit suo, descriptum *chim. in A. F. R. l. 5. s. 2. cap. 4. p.* 321.

♃. *laudani opiati de tribus* q. v.

sacchari canthii vel *solius*, vel *cum magisterio matris*

perlarum misti, vel etiam *solius magisterii* q. s.

In mortario æneo terantur, misceantur pistillo diligenter & in vitro mundo ad usum serventur. Dosis gr. v. vj.

Germinus huic est PULVIS ANODYNUS *confortativus B. Dn. D. Michaelis.*

♃. *magist.*

℞. magist. cordial. ℥vj.
laudan. op. ſcc. ʒj. M. F. pulvis, cavendo, ne laudanum aduratur. Doſis adulto ℈ß ℈j.

Magiſterium hoc anodynum, ſeu pulvis anodynus, fieri etiam cum aliis accommodè poteſt. Omnibus enim pulveribus miſceri poteſt laudanum opiatum. Ita *noſtrum* conſit ex *laudani opiat.* part. j. *pulveris febrilis ex conchis* part. x. ita ut v. g. ad ℈ß pulveris ſumatur g. j. vel g. ß. opii, ut hoc modo gr. j. ejuſdem in 10. vel 20. partes dividi poſſit, ipſis tenellis infantibus ſine omni periculo vel metu exhibendum.

Ita quidam miſcent cum C. C. philoſ. ppto. Cum cinnabari nativa mixtum laudatiſſimum fit medicamentum in arthritide vaga ſcorbutica, aliiſque gravibus affectibus, à ſero acri acidoque dependentibus Medicus quidam celeberrimus miſcuit quoque cum 🜆 ſuccini, poſt ℞tionem perfectam olei reſiduo. Toto die id miſcemus pro occaſione morbi & indicationum, cum pulvere cephalico, cum bezoardicis, cum adſtringentibus, v. g. coralliis, hæmatite &c. adeoque cum omnibus pulveribus miſceri aptum natum eſt, ubi id intentio vel primaria vel ſecundaria requirit.

Notandum verò eſt in præparatione, ut extractum opii vel adhuc paulò liquidius ſit, vel ſiccius, ut teri poſſit. Medio enim modo in mixtione conglobatur, & jungi renuit.

Concinnè datur, tum per ſe in forma ſc. pulveris, tum cum emulſionibus factis ex ſem. papav. alb. 4. frigid. major. &c. cum aq. endiv. lactuc. hypnor. Dornerell. addito pulvere hoc anodyno, & ſaccharo perlato, vel ſir. pap. ſimpl. q. ſ. ad grat. Conſurgit inde medicamentum ſuaviſſimum & nectar anodynum, quod in melancholicis, maniacis, febribus quandoque ardentibus, ubi aquæ bezoardicæ temperatæ miſceri queunt, ut ſcorzoner. cordial. Herc. Saxon. frigida &c. præſentaneum edit effectum.

Sumitur hoc loco vox magiſterii latiùs, ſicut & quandoque pro ipſo laudano opiato ſcripta legitur. Sin MAGISTERIUM OPII ſtrictè ſic dictum quis expetat, fit illud per præcipitationem tincturæ opiatæ menſtruo *acide*, ſi fuerit cum aqueo vel ſpirituoſo extracta; vel *ſalino* ſi cum acido parata ſit. Præſtat tamen ipſe pulvis, vel Tinctura per ſe data.

Mentionem jam ſupra fecimus ℞tionis opii, unde conſurgit SPIRITUS & OLEUM.

Spiritus opii eſt volatilis, ſudorificus, qui admixtis acidis efferveſcit, ob ⊖ volatile, quo copioſè pollet & cum quo maritatus eſt. Si rectificetur, longè eminentior conſurgit, ſicut etiam ipſum *oleum* rectificatum ſplendidum eſt.

Præprimis memoranda venit ESSENTIA, ſeu TINCTURA OPII, quæ ſub TRÆ ANODYNÆ titulo nobis venire ſolet, vel eo nomine magni æſtimanda, quòd hoc pacto ſingulæ doſes in plures dividi guttulas, guttulæque doſibus menſurari poſſint. Imò cum aliis hoc modo liquidis commodè libita quantitate additur & miſcetur, pro varia medici intentione.

Fieri poteſt ea vel conjunctim, in præparatione laudani opiati, ut pars evaporetur, ad extracti conſiſtentiam, pars liquida adſervetur forma, idque cum variis jam delibatis menſtruis. Quæ enim apta ſunt ſolvere opium pro extracto, eadem quoque in liquido poſſe idem exhibere, in confeſſo eſt.

Ita v. g. cum eodem *phlegmate* ⋇ri extrahitur Ra. ℞. *opii Thebaici* ℥j. vel ij. pulveriſetur groſſo modo, infunde ▽æ *ab arc.* ☿ *reſid. mediæ, aquoſæ*, p. vj. vel viiij. Digere in arena calida, agitando cum ſpatula, donec ſolvantur omnia. Solutum coletur per linteum, & evaporetur ad mellaginem, affunde V, plus minus, prout ſaturatior vel dilutior expetitur TRa, & in menſtruo acquiritur eſſentia anodyna longè pulcherrima.

Eadem etiam conficitur commodè cum ▽ *temperata*; vel ℞. *opii electi* q. v. v. g. ℥j. extrahatur cum V ℥vj. addendo ⟿ ⊕ l. ℥ß l. ʒvj. ſtent in leni calore ad ſufficientem extractionem. Elegans tale laudanum liquidum deſcribitur à *Schrodero l. 4. pharmacop. el. 2. c. 3. 14. p. 207.* licet ipſe optimè judicet *ibidem*, eſſentias aliorum, & cariora omnia, quæ vulgariter laudanis adduntur, pretium potius, quam virtutes augere.

Eſſentiam opii cum *ſucco citri* extractam commendat *Angelus Sala*, illamque antidoto peſtilentiali ſpecificæ jungit, deſcriptione ibidem quoque poſita, *tr. de peſte.*

Doſis harum Rarum vel eſſentiarum ſunt gtt. x. xii. xv. xx. Nos feliciſſimè utimur iiſdem in defluxionibus catarrhalibus, in tuſſi, raucedine, &c. præter alios uſus in variis affectibus infrà nominandis.

Nonnulli præ concentratiori præbio diffuſius amant, adeoque extractam eſſentiam cum lixivioſis præcipitant, v. g. cum ⊖le ☿ri, qualis eſt ESSENTIA OPII LIQUIDA ANODYNA *Zwelfferi, Pharmacop. Reg. claſſe 7. p. m. 563. edit Batav.* quæ ad ʒj. ij. vel iij. in vehiculo convenienti exhibetur.

Alii cum ⊖ artemiſiæ, abſinthii, aliiſque eandem ⚻rationem præſtare ſatagunt.

Nos ſimpliciorem amamus viam; ſi enim hanc rectè calcemus, varia exinde pro lubitu & diffuſiori doſi poſſunt fieri compoſita.

DOSIS opii eſt vel ORDINARIA, vel EXTRAORDINARIA.

ORDINARIA opiatorum doſis eſt triplex, *infima, media* & *ſumma*, quæ pro præparandi opium modo admodum variant. Doſis enim opii conſideranda eſt duplici modo, vel ut *mixtum* eſt cum aliis, ſeu compoſitum, ut laudanum opiatum horum vel illorum autorum; vel ut *ſimplex* eſt extractum.

Si enim ſolum ſibi relinquatur, nec admiſceantur multa extracta cordialia, corrigentia, confortantia, utique minori præbio venit adſumendum. Hinc v. g. in adultis infima doſis ordinariè eſt pars quarta vel dimidia grani, vel gr. j. media gr. ij. vel iij. ſumma gr. iv. vel v. Sin, uti communiter fieri adſolet, illa opio abundè maritata fuerint, doſin excreſcere & aſcendere utique oportet.

Sæpe enim in ℈ß. vel gr. v. admixtionem ſeu totius compoſiti vix granum opii, plus, minus, in aliis combinatum eſt. Hoc modo *Horſtius* laudanum ſuum opiatum cum magiſteriis ſæpius ad viij. vel x. grana cum felici ſucceſſu propinavit. *vid. l 8. obſ. 16. p. 417.*

Exhibetur opium ad gr. ij. vel iij. Quatuor vel quinque non facilè exhibemus, niſi præcedentes doſes abſque effectu jam ſint exhibitæ. Correctum verò eſſe debet, utpote eſt laudanum opiatum, ait *Walæus m. m. p. 67.* Eſt enim minimo pondere narcoticum.

Avicenna doſin ejus dicit non extendi ſupra duos danich id eſt, ℈j. *l. & tr. 2. c. 526.* item potionem ipſius eſſe jubet quantitatem lenticulæ magnæ. Idem tradit *Serapio cap. de papav.*, Doſis ejus eſt, *inquiens*, ab uno danich ad duos, & quantitas occidens ex opio eſt ʒij.

Notandum verò eſt ex praxi medica, opium præſcribi vel INTENTIONE PRIMARIA, prout vel dolorem, vel vigilias, vel excreta, aliaque ſymptomata urgentia attendit medicus; vel SECUNDARIA; quando ob alium finem, v. g. roborandi tonum partium, ſanguinem nimis fluxilem concentrandi &c. aliis aperientibus, cephalicis, hyſtericis, aliiſque medicamentis ſpecificis, ipſiſque adeò purgantibus, additur, ut & quando prædicta ſymptomata, quibus primariò debetur, quaſi per ἐπίχεσιν, ob vires debiles, affectus ipſius qualitatem, aliaſque circumſtantias tollere eſt animus.

Pri-

Primo modo in majori dosi ad gr. j. ij. iij. & ultra præscribitur, in liquida, solida vel media forma. Posteriori ita illud moderari fas est, ut pro dosi una quarta, tertia vel dimidia pars grani adsumenda veniat, præprimis, cum frequentior ipsorum indicatur usus. Hoc modo recentiores sæpius opiata in formulas ejusmodi recipiunt, exemplo celeberrimi *D. D. Sylvii*, cujus in praxi talia exempla ubivis occurrunt, & eadem medendi ratione nos feliciter in praxi hactenus tota die utimur.

Ut purgantia ipsa sæpe aliis medicamentis adduntur in solito minori quantitate, non ut purgent, sed ut aliorum medicamentorum virtus intendatur, ut tum ad aperiendum, tum ad sudorem aut urinam movendam fiant efficaciora, quo de vide locum longè elegantissimum apud *Prosp. Martianum comm. in l. 2. de morb. s. 2. vers.* 214. *p.* 176. Ita qui opiata cum aliis, pro re nata, artificiosè miscere noverit, næ ille feliciter rem suam geret. Talia exempla hinc inde præsertim in sequentibus videre licet.

EXTRA ORDINEM dosis sæpe extenditur, tum propter consuetudinem, tum ob morbi urgentiam, tum denique ob temperamentorum diversitatem.

Turcas, Persas, aliosque orientalis plagæ incolas ad ʒß. & ʒj. assumere opium, notius est, quàm ut testibus egeat, quam dosin tamen non facilè transcendere eosdem, scribit *Bellon l.* 3 *obs. c.* 15. vulgatissimum nempe esse apud Mauritanos, Africanos, & Asiaticos opii usum, autor est *Christoph à Costa libr. arom. p. m.* 236. & ejus usui ita adsuetos, ut etiam abstinere eo nequeant sine manifesto vitæ discrimine, & gravissimis symptomatibus, *Garc. ab Horto l.* 1. *h st. arom. c.* 4. Idem de Ægyptiis testatur *Prosper. Alpinus, l.* 4. *de med. Ægypt. c.* 1. & 2.

Apud Europæos non quidem nisi pro medicamento in usu est, & in minori, ut diximus, dosi; unde si paulò liberalius sumatur, damna manifesta inde consurgunt. Ita 22. grana in febri tertianâ nothâ ad dolorem capitis & vigilias præscripta in pilulis, eaque pro lubitu sumenda brevi devorata, brevi morti ægrum dedisse, annotat *Wepferus Tr. de apopl. p.* 256.

Medicaster parochus sæpe in doloribus capitis & dentium propinavit opium ultra ℈j. ignaris plebeiis, sed cum detrimento maximo illud expertus pellio, qui eccentricitatem rationis inde passus ad amentiam fuit perductus, apud *Nester. consil. antidysent. c.* 11. *p.* 249.

Attamen non rarò legitur sine incommodo propinata & largior solito dosis. Ita *Zacutus Lusitanus l.* 1. *M. P. H. observ.* 45. *p.* 103. dedit incorrectum opium ad gr. xij. in vehementi dolore circa umbilicum, item *Dioscorides*, unde nonnulli crudum imbecillioris operationis esse, quàm præparatum, volunt.

Dn. Charas in histor. nat. ingredient. theriac. semetipsum asserit vel sex sumpsisse opii grana, neque tamen majorem inde somni vim sensisse, quàm consuevisset; Imò tantum abesse docet, ut inde debilitatus fuerit, ut potius mirum in modum se corroboratum senserit. Addit insuper, se novisse delicatioris etiam naturæ hominem, qui vel triginta sex, id est ʒß. gr. vj. de eo sumpserit, nihil tamen inde mali ipsi accidisse, sed ægrotum contrà adhibito illo medicamento tam benè se habuisse, ut in una septimana eandem sumere dosin bis vel ter continuaverit.

D. D. Welschius, P. P. Lipsiensis celeberrimus, retulit *D. D. Geygero* nostro, quòd ante paucos annos noverit ægrotum, summis doloribus in articulis è lue Gallica laborantem, cui Noribergæ præscriptæ fuere pilulæ ex mero laudano opiato, quibus usus incipiendo à gr. v. usque ad ʒß. cum euphoria, licet palliativa, dolores enim redierunt, & quod mirum, non rarò una die duabus vicibus iis fuit usus & quidem in tanta dosi.

Testantur autores, quosdam cotidiè supra ʒx. comedisse opium, & doctissimè nihilominus de rebus omnibus disputasse. Tantum potest consuetudo.

Ab Rondeletio accepit *Hollerius*, militem in summo æstu opii ℥ß. sine noxa devorasse, *de morb. intern. p.* 54. vid. & *Mœb. Fundam. med. Physiol. p.* 160. & inprimis *Ephemer. Collegii nostri Ann. II. obs. n.* 9. *p.* 127. seqq. ubi *B. Dn. D. Sachsius*, collega etiam post fata honoratissimus, elegantissimè in rationem inquirit, cur apud Orientales largiori sumatur dosi, quibus id solùm addimus, quod cùm orientales populi respectu septentrionalium sint biliosiores, hi verò illorum intuitu serosiores, sulphur opii apud illos non tam benè resolvitur, quàm apud hosce, id quod ex suprà dictis elici pluribus potest.

Quis ergò nostrum auderet eo ascendere, quo orientales populi? Mirum est, quod refert *Monconnys Itiner. Angl. Tom. II. p.* 61. Legatum Galliæ Regis ad Angliæ Regem, cùm ægrotaret, ut dormire posset, *integras opii uncias* assumere opus habuisse.

Cum verò proportio debeat fieri inter agens & patiens, nec in indicationibus contrarium solùm, sed & gradus attendi mereantur, hinc si adsit urgens indicatio, nec dosis minor juvet, ascendi potest ad ℈ß. Memorandum hoc loco est, quod *B. D. D. Joh. Theodorus Schenckius*, præceptor & promotor noster, sæpius pro cathedra nobis retulit, se sanctè testari & religiosè, quod ipse sæpius ad ℈j. assumpserit opiatum laudanum ad inhibendum sanguinis motum, (laborabat autem hæmoptysi & defluxionibus aliis acribus frequentius) sine ullo notabili mentis stupore. Idem nos adhibuimus sæpius in diarrhœis contumacioribus, dysenteriis & urgentissimo dolore, aliisque casibus ad ℈ß. Si enim dosis minor non ferat levamen, repetita licet, quid obstat, quò minus, urgentibus morbi stimulis, ascendi ulteriùs possit? omnia tamen fieri debent μετ' ἀσφαλείας, & prodigos nos eo casu non esse oportet, sufficit, esse liberales.

Apio est opus, veterum erat parœmia, quoties morbum capitalem innuebant, & vitæ periculum imminere. Nos rectius id de opio affirmamus. *OPIO EST OPUS* in quamplurimis morbis & symptomatibus.

Generalem opiatorum usum declarat *Galenus l.* 11. *meth. med. c.* 8. Ait enim illa esse, χρήσιμα, 1. ὡς αἰσθήσεως ναρκωτικά, *utilia, ut sensui stuporem inducentia.* 2. ὡς συνιστάντα καὶ παχύνοντα τὴν τῶν ὑγρῶν λεπτότητα, *ut humorum tenuitatem cogentia & INGRASSANTIA.* 3. τὴν θερμότητα ἐμψύχοντα *Calorem REFRIGERANTIA.* De ultimo usu non recepto jam suprà egimus. Narcotica vis eminet in doloribus & vigiliis corrigendis. Motus humorum inhibitio locum habet tum aliàs, tum potissimum in excretorum vitiis. Ut peramica naturæ est crassioribus humoribus & spiritibus coagulatis dissolutio: Sic non minus grata est dissolutis resolutisve coagulatio.

Pro dolore tria medicamentorum genera proponit *Galenus l.* 1. *de simpl. med. facult. c.* 19. aliisque locis. Primi ordinis communiter audiunt *paregorica*, qualia sunt blandè calorem nativum demulcentia, emollientia, digerentia, & roborantia; secundi *anodyna*, *Scaligeri* judicio languida ac laxa voce, *exerc.* 348. Tertium *narcotica* constituunt, prout sc. vel *causam*, vel *dolorem* ipsum, vel *partem* dolentem respicimus.

Inter propriè talia *SISTENTIA DOLORUM* primas tenet *OPIUM*, quod facultatem habet distrahendi & stupefaciendi, intuitu tristis sensationis quoad perceptionem.

Locum potiſſimum invenit, cum citrà materiæ affluxum dolor partem occupat, vel ubi ſævitia ſua medicum, licet invitum, & aliis indicationibus ſatisfacturum, ad ſe trahit.

Delenit & ſopit dolores opium 1. *ſomnum procurando*. Hic domitor malorum, requies animæ, omniumque dolorum mirum ſopimentum. Hinc dolor inprimis urget, illiuſque faces magis accenduntur, quando ægri dormire nequeunt. Hujus blandâ effumatione demulcetur cerebrum, ut clamoſi dolores conquieſcant, quæ verba ſunt *Swalbii querel. ventric. p.* 251.

2. *ſpiritus figendo & demulcendo*. Si quæ pars dolet, ſanguis & ſpiritus impetuoſè adfluunt, partem diſtendunt, diſtendendo continuum ſolvunt, ſicque dolorem majorem reddunt, quod *Helmontius* eleganter exemplo ſpinæ digito infixæ explicat, ubi Archæus ſtatim advocat in ſubſidium copias: opium verò materiam dolorificam ſeparat, ſpiritus obtundit, condenſat, coagulat, unde effrenis motus inhibetur.

3. *humorum ichorumque acrimoniam temperando*, quorum impetum retardat, mordacitatem contemperat, feritatem mitigat, eoſdemque quaſi concentrat, διαχώρησιν prohibet & ad ſtatum naturalem reducit, hinc ſenſum triſtem in his illiſve partibus inde exortum obtundit, & moleſtas tum contracturas & vellicationes, & fibrarum inæquales mordicationes, tentioneſque, tùm alia principalia vitia ſedat. Hoc *Helmontius* conſueta loquendi formula vocat Archæum furentem compeſcere, unde novo vigore armata natura fortiùs contra hoſtem inſurgit, eumque feliciter depellit & ſubigit.

A dolore ſæpe virtus adeò debilitatur, ut ſæpe hinc vitæ periculum ægroto immineat. Nihil tam contra naturam eſt, dictante *Tullio*, quàm dolor.

In centro detinet cauſam morbificam opium. Dolorum lethæam infert oblivionem, ὄρημα πρὸς πάσας ὀδύνας meritò dictum.

Ubi--*dolentem nec Phrygius lapis,*
nec purpurarum ſidere clarior
delenit uſus, nec Falerna
vitis, Achæmeniumque coſtum;

opiata exprompta ſuccurrunt opera.

Ridet vitalis perfuſa papavere virtus.

Nec mirum eſt, ſubjugari ab opio dolore, ὑγιαίνονται αἱ ὀδύναι τοῖσιν ὑπεναντίοισιν, *ſanantur dolores contrariis, Hippocr. l. de loc. in hom. c.* 51. *p.* 394. Cum ergò dolores ab opio ſiſti ſit vel ipſis ſenſibus & experientia notiſſimum, contrarium id eſſe dolori, facilè licet concludere. Eſt verò eidem contrarium opium, cum & ſulphure abundet, & ⊖le volatili non careat. Quæ enim 🜍e pollent, dolores lenire deprehenduntur; ſic pyrethrum, lignum ſanctum, buxi, caryophylli & horum olea, in dolore dentium, optimè ſe gerunt. Sic dolores Gallici decocto lignorum quieſcunt; ſic oleum caryophyllorum in cardialgia eſt nobiliſſimum, ut alia plura, circa linimenta, unguenta &c. huc non trahamus. Ut acida corrigunt & obtundunt narcotica, ita narcotica & anodyna, acido & acri ſunt contraria, illudque temperant.

Quæ ⊖le volatili pollent, dolores itidem leniunt, quod vel ſolo exemplo ſpirituum volatilium, cornu cervi, ✳ci, lumbricorum, formicarum & plantarum patet. Vidimus à ſpiritu lumbricorum urinoſo volatili ſæpe in momento dolores arthritidis vagæ conticuiſſe, ubi alia prius debito modo ſecundum veram medendi methodum fuêre applicata.

Hinc igitur ipſe hic

ſæpe tulit laſſis ſuccus amarus opem,

congregat ſpiritus & in morbos quoſvis naturam armat.

Audiunt hoc nomine quibuſdam malè opiata, quòd torporem potius & hebetudinem ſenſibus inducant, quò minus illi ſentire poſſint, quàm quòd dolorem leniant, vid. *V. Trincavella l.* 12. *de rat. curand. affect. partic. c.* 4. *p.* 459. & *l.* 9. *c.* 7. *p.* 315. hinc illam rationem ad veram & propriam curationem non pertinere, quia non dolorem, non cauſam doloris, non læſionem tollunt, ſed ſenſum, ne læſio percipiatur, auferunt, unde non utendum ſit hac curandi ratione, niſi maxima cogamur neceſſitate, neque ſperemus alia via priùs ſedari poſſe dolores, quàm vires concidant. Modum hunc curandi membra relinquere plurimum labefactata, quantum ferè ad omnes operationes attinet.

Sed ut obiter hiſce reſpondeamus, reliqua in caput *de invectivis* differentes, proſcribenda eſt hypotheſis illa, qua aſſertum per aliquot ſecula fuit, opium eſſe narcoticum eo ſenſu, ut partibus externè applicatum illas quaſi indolentes reddat quatenus calorem nativum reprimat, extimamque corporis veſtem attonitam & imperceptibilem efficiat, non ſecus ac frigida actu talia torporem & ſtuporem ejuſmodi conciliant. Et hæc quidem de uſu externo, ad dolores. Internè verò cauſis dolorificis reſiſtere opium, per antecedentia jam aſſerta negari nequit.

Occurrit verò hoc ſæpius in praxi, ut urgentibus doloribus, (quod inprimis in dyſentericis arthriticiſque vel centies obſervavi) datum opium afferat dolorum lenimen, & receſſuum levamen, ſed quando jam quaſi evanida redditur & deſinit medicamenti operatio, denuò deſæviant ſingula, quia quamdiu particulæ ejuſdem roſcidæ balſamicæ, 🜍eæ, temperant acres, ſalinas, acidas, vel lixivioſas humorum, hinc præpollentibus rurſum hiſce & ſui juris factis fieri aliter vix poteſt, quin denuò occipiant novas creare moleſtias, donec denuò tum his, tum aliis obtuſæ, abſorptæ, inverſæ genium ſuum mutent.

Alter generalis opii uſus conſiſtit in *VIGILIARUM* delenitione.

Sunt quoque quæ faciunt altos medicamina ſomnos,
victaque lethæâ lumina nocte premant.

Cum exceſſus immoderatus omnium actionum animalium urget: cum hæ diutius, ac par eſt, exercentur, vel invito ægro, indicatio adeſt, ſomnum provocandi. Hoc apprimè expedit opium.

Quando vel vigiliæ ſuperfluæ dolorem excitant, nimis exſiccando: vel dolor vehemens vigilias parit, ſenſum triſtem efficiendo, una fidelia & dolorem & vigilias aufert opium, ut uno ablatò cedat & alterum.

Vigiliæ immoderatæ vires corporis labefactant, ac perdunt, cruditates pariunt, cerebri & ſenſuum functiones debilitant, naturales autem imbecilles reddunt, univerſum denique corpus reſolvunt & ſiccant. Vid. *Fuchſ. inſtit. med. d. l.* 2. *ſect.* 4. *c.* 7. Ita celebrantur tricennales Mæcenatis vigiliæ, & *Livius* teſtatur, Hannibalem, itemque Philippum perpetuis vigiliis μονοφθάλμους & coclites, ut *Plinius* loquitur, redditos fuiſſe. Quin & immoderatæ vigiliæ, ex ſiccitate inprimis provenientes deſipientiam vel convulſionem lethalem minantur 7. *aphor.* 18. Teſtatur enim experientia, ſæpiſſimè inde delitia concitari. Prohibet hæc omnia opium.

Non ceſſandum ergò in curatione, ubi urgent vigiliæ, ne ceu ex equo Trojano varia exſurgant ſymptomata.

Probè verò hîc obſervandum, quando & quibus in vigiliis opiata conveniant, deinde & aliæ circumſtantiæ benè ſunt attendendæ. Sæpe enim tantum abeſt, ut opium moveat ſomnum, ut potius ſumpto eo, ægri

ægri minus solito dormiant, neque verò idcirco opium desinit esse somniferum.

Tria requiruntur, ut quis placido somno obdormiat, 1. cerebrum temperatum, 2. vapores benigni, & 3. animus quietus, vid. *Heurn. comm. in l. 2. aph. 1. p. 29. & l. de morb. cap. c. 16. p. 132.*

Horum alterutrum si peccet, inprimis si v. g. cerebrum sit vel ob ætatem senilem, vel aliis de causis siccius, & animus curis plurimis & profundis cogitationibus distrahatur, accedente ob stomachum debiliorem, aliaque vitia vaporum & ἀναθυμιάσεων defectu, opium licet detur, tamen ex sententia somnus non succedit.

Ita quosdam novit *D. Willis* scorbutica labe tactos, qui licet dolorum aut spasmorum immunes fuerint, etiam animis affectu quovis immodico liberi, per plures tamen septimanas dies & noctes prorsus vigiles duxerunt, ac sæpe opiatis, licet validioribus adsumptis, ne tantillum somni capessere potuerunt, *de scorbut. c. 5. p. 270.*

Ut tria sunt purgationis requisita. 1. dispositio humorum. 2. dispositio viarum. 3. facultas expultrix, hactenus usitatè ita dicta, seu natura, unde si purgantia ad votum non operentur, semper impedimentum in hisce tribus quærendum est: ita & suo modo se res habet in opiatis. Hinc & corrigere, quæ se offerunt vitia, debet medicus, & ægrum hortari, ut si somnum videre velit, ne ipse sibi vigilias, curis, mœrore, aliisque animi affectibus procuret, & promoveat, adeoque obicem medicamenti ponat activitati.

Locum verò hic habent omnia superius recensita opiata, quæ recensere & repetere supersedemus.

In vigiliis senum miscuimus sæpe ∽⊖li volatilem cum tinctura anodyna, felicissimo cum successu. Vir cacheeticus, asthmaticus, cum aliquot noctes insomnes molestissimè duxisset, ab eodem medicamento suavissimam sentiebat quietem.

℞ ∽⊖*l. volat. Parac.* ℨj. *tinctura anod.* ℈ß. vel ℈j. Dos. gtt. xx. xxv. xxx.

Memoranda hoc loco etiam est opii agendi varietas, interdum enim dolorem magis sedat, quàm somnum facit, ut exemplo ceu ad imperium quoddam & monstrato Gorgonis capite conquiescant dolores, tormina, cruciatusque, ut adeò non somno solo interprete illorum oblivio capiat ægros, sed & absque eo, propria opii acrimoniam temperandi & spiritus demulcendi, ac humorum salinorum impetum coercendi, virtute; interdum unà cum dolore & quidem utplurimum vigilias aufert, & somno inducto tristi sensationi intentum animum abducit & sibi restituit.

Somniferum ergò tàm in opio, quàm alibi potestas est, donumque creatoris specificum, *Helmont. de lithiaf.* §. 87. *p.* 63. & ad omnia longè efficacissimum, *Fernel. l. 6. c. 1. meth. medend. p.* 377. quod spiritibus quietem conciliat, ut missis exterioribus, circa quæ abstracti per vigilias occupabantur, secum habitent, & toti incumbant in id, quod ad salutem œconomiæ propriæ pertinet, sive in digerendo, excernendove, sive aliis modis, quibus morbo obviam iri potest.

Quidam distinguunt inter *SOMNIFERA & SOPORIFERA*, quæ differant, ut somnus & sopor, seu ut magis & minus. *Illa* sunt refrigerantia leniter & humectantia, ut lactuca, nymphæa, emulsiones ex sem. 4. frigidis major. papav. &c. externè oxyrrhodyna, & quæ his sunt confinia: *hæc* stupefacientia, ut opium, neque ante ad hæc veniendum jubent, in vigiliarum excessu, quàm illa non sint satis, & res urgeat. vid. *Vallesf. l. 2. meth. medend, c.* 8. *pag* 88.

Potest & cum illis dari opium, & per se, pro medici intentione & variatione circumstantiarum.

Cedit opium intentione somnifica, interdum in abusum, uti exempla prostant, semine strammonii, opio, aliisque similibus à furibus sopitos hospites, ut prædæ ipsis loco inservirent.

Captivus quidam ob enormia delicta medicus petiit per literas ab amico, ut butyrum ad se mitteret, dimidia parte opio medicatum, altera impermixtum; Illevit pani, & ipse comedit sincerum, reliquum largè pani illitum propinavit custodibus, qui profundissimo somno sopiti ansam dedere evadendi.

Tertius generalis opii usus est in *SYMPTOMATIBUS EXCRETORUM.* Si ea, quæ retineri debebant, vel si contrà, non ἀθρόως καὶ βιαίως *subitò & confertim*, ratione magnitudinis, violentiæ, copiæ, temporis, excernenda, opium fermentum placabile inducit, verbis utimur *Helmontii*, ut sola restauratione & alteritatis Archæi restitutione, morbus conculcetur. Hîc locum habet & illud *Helmontianum*: Pro remedio restaurativo Archæi non requiritur unciarum & drachmarum quantitas, sed pauca grana h. l. opii illud exequi norunt.

Opium enim quamvis humorum acrimoniam corrigit, *Sylvius l. 1. prax. c.* 20. *p.* 285. quamvis eorundem effervescentiam coercet præ omnibus aliis, *ib. l. 1. c. 19. p.* 271. affluxum remoratur, eccentricitatem & διάχυσιν *disgregationem* prohibet impetum coercet, volatilitatem & citatum gradum figit, verbo, ad naturalem statum quàm optimè perducit, & ad sanguinis laudabilis productionem & motu inprimis peccantis correctionem, legitimè usurpatum valet. Elegans est sententia *Martiani comm. de loc. in hom. pag.* 76. & fontibus genuinis Hippocraticis conveniens, opium disgregationem humorum sistere & prohibere. Cùm, *ait*, ad omnes destillationes concurrat humorum disgregatio, seu hæc concurrat sub ratione causæ externæ, seu internæ & proximioris, patet ratio, propter quam opium concoquere dicatur Dioscoridi, & quare medicamenta stupefacientia appellata destillationes miraculo quodam sistant, & ex toto interdum etiam curent; cùm enim per hæc humorum & spirituum motus sistatur, non modò fluxiones compescunt, quæ in motu humorum consistunt; sed etiam prohibent disgregationem, quæ est fluxionis causa. Hinc opium τῶν νοσημάτων τὰς σφοδρότητας ἀμβλύνει, *morborum vehementes impetus obtundit. Hippocr. l. de arte c.* 4. §. 5.

Pertinent huc *omnes fluxiones* tum sanguinis, in hæmorrhagiis, & seri, in defluxionibus catarrhalibus, aliisque excretionibus, tùm excrementorum aliorum, vel sponte sua & à natura institutorum, vel ab arte, de quibus paulò post plura.

Ad generalem opii usum referri quoque posse videtur *VIS SUDORIFERA.*

Qua autem ratione opium sudorem moveat, & summum sudoriferum sit, indagatione dignum. Quæ sudorem movent, non habent vim incrassandi. Contrarium adest in opio, ideoque videntur hæc secum pugnare. Opium διαχώρησιν humorum sistit & impedit, quomodo ergò sudorem ciet?

Causa est opii compositio. ⊖ ejus volatile, cum ♀re intimè combinatum, primariò sudores efficit, quod aliàs in ∽u C.C. viperar. ⊖lis ✱ci videre est. Sulphur ejus resolubile humores figit, quod tenuius superest, à sale volatili propulsum per cutim expirat, ut etiam hac ratione fixationem humorum meditetur opium. Adde, quod natura refocillata, (confortativa enim ipsius naturæ est Laudani sotirella) excretionem per sudores molitur, & quod somnus ipse omnes fluxiones sistit, excepto sudore. Neque tamen solus somnus ad productionem sudoris sufficit, cum & vigilantes ex opio sudent, & in somno non-

non semper fiat sudor, nisi corporis repletione præsente, 4. *aph*.41.

Confirmat propulsionem à centro ad circumferentiam, quòd, observante *Zvvingero*, in pueris ab ejus exhibitione exserat se efflorescentia faciei, seu, quòd facies rubore suffundatur, apud *Cratonem epist*. 251. *p*. 470. ubi & de vi sudorifera statuit per accidens sudorem subsequi, congelatis spiritibus malignis, sed roboratis nativis.

Quin ita *interdum* perspirabile redditur corpus ab opio, ut sudor inde prolectus nonnunquam odorem ejusdem referat, quod testatur *Dioscorides l*. 6. *c*. 17. ὀσμὴ inquiens, τῦ φαρμάκυ δι' ὅλυ τῦ σώματος ἐκδίδοται, *odor opii toto corpore expanditur*, quod iisdem verbis repetit *P. Ægineta l*.5. *cap*.43.

In opio teter & virosus odor cum amaritudine & acrimonia purgatricis potentiæ signum existunt, teste *Erasto Tr. de occult pharmac. potest p*.181.

Confirmat id *Quercetanus l*. 1. *de medicina priscorum philosophorum mat. cap. ult. p*.79 ex ⊖le opii, *scribens*, à suo oleo seu 🜍e narcotico fieri purgans, haud minus sanè, quàm ex omnibus amaris, ut gentiana, centaurio & similibus, separato nimirum, dextreque præparato eorum sale.

Quod verò non purget ordinariè, subinnuit eo ipso idem quod partes 🜍eæ impediunt salinas, quas præponderant. *Erastus l.c.* duas affert causas 1. vim stupefaciendi, quæ, ut ne sentiatur mordicatio, efficit. 2. modicam ejus, quæ exhibetur, quantitatem. Accedere *ait* 3. quod plerumque aliis multis vim ejus hebetantibus misceatur.

Purgantem vim in sylvestri papavere annotavit *Plinius lib*.20. *Hist. nat. cap*.19.

Alvum turbare, & vomitum sæpe manè altero ab exhibitione laudani sequi, testatur experientia, & testantur *Helmont. in jure duumvir. t*.62. *p*.192. *D. D. Rolfinc. chim. in A. F. R. l*.4. *s*.3. *c*.6. *p*.248. aliique.

Observavimus sæpius à dato laudano opiato secutum vomitum, rarò diarrhœam, & quidem, si pilulari fuerit exhibitum forma; à pulvere enim anodyno, reliquisque opiatorum formulis nil ejusmodi unquam observare licuit.

Mirum hoc vidimus in Gallo quodam, qui cùm pilulas opiatas vesperi sumsisset, laborabat autem hemicraniâ, vomitum sequenti die expertus est, non manè, sed post meridiem horâ quartâ, quod cum per accidens primâ vice factum videri poterat, alterâ & tertiâ vice idem adsumenti contingebat.

Causam alii rejiciunt in opii malignitatem, quòd natura id abhorrescens ceu venenum, robore si polleat, exturbet. Relictum 🜍 fœtidum ventriculum relaxare & ad vomitum stimulare, signo perpessi per noctem ipsius laboris, scribit *Svvalve querel. ventric. p*.252.

Notandum est, in culpa quandoque esse ipsam præparationem. A laudano opiato cum 🜄 correcto solum ferè observavimus ortos vomitus, à nostro verò, quod cum phlegmate ⚹ti fieri diximus, nunquam vomitum, vel nauseam saltem, contigisse meminimus.

Deinde non parum confert cacochymicorum humorum in ventriculo præsentia, qui ἀναῤῥοπίας suâ ἄνω vel κάτω viam affectant. Potissimum enim hæc vis emetica ab opio accidit in naturis biliosis, & quorum ventriculus scatet amaris, acribus, vitiosis humoribus, præsertim, si rarior textura corporis accedat. In phthisicis imprimis opiata sæpe purgantis vicem obeunt.

Denique in principiis chimicis seu mixtione ipsa causa quærenda est. Certum enim est per experientiam, quod illa, quæ 🜍e copioso pollent, cum ⊖le fixo acri, purgare, modò ἄνω seu per *vomitum*, prout 🜍 longè superat sal; modò κάτω per *alvum*, si ⊖ suo modo excedat, modò per superiora & inferiora, modò vehementiùs, modò leniùs, prout mistio horum variat. Ita, ut affinia solum opii consulamus, tabacum, non solùm ratione infusi purgans est, satis vehemens, quod, experientiâ teste, vel illinitione solùm corpori applicatum in scabiosis, ex observatione nostra, vomitus sat enormes concitare solet; sed etiam ipsius fumus per os haustus eundem edit effectum, & experimento Anglorum clysteris instar per inferiorem gutturem inspiratus purgat. Vid. celeberrimus *Bartholinus, cent*. 6. *hist*. 66. *pag*. 311. 312. *Simon Paulli quadripart. botan. p*.461. Sic mandragoræ succus duorum duntaxat obolorum pondere haustus atram bilem ac pituitam instar veratri purgat, menses quoque partusque excludit, teste *Thom. Erast. Disp. de narcot.* Quin si paulò curatius in vires purgantium & emeticorum inquirendi hîc locus esset, idem pluribus demonstrare possemus. Ita antimonium totum ferè in 🜍 converti potest, & nisi extravertatur hoc ipsum, ut cum ⊖le sortiatur prædominium, vomitum non movet, uti constat, ♁ in substantiâ contra epilepsiam dari, vel per se, vel cum castoreo, asâ fœtidâ & gummi ⚹co mixtum, unde consurgit pulvis niger dictus, in epilepsiâ hystericâ magni usus. Par ratio est ⊖-li, asari &c. unde concludere licet, cùm abundant humores acres salini in corpore, adsumpto opio facilè posse accessu 🜍is opiati, & ⊖lis acris talem mistionem oriri, ut vomitus vel alvi turbatio sequatur.

Adscribit hanc virtutem emeticam *Capucius* sali ⊖-lato, quod penitiori Vulcanico igne patescat, & enormes vomitus concitare aptum sit, apud *Severin. viper. Pyth. in auctar. p*.516. Id verò in opio vix reperibile est, sufficit tamen denuò, vomitoria pleraque ob acrimoniam salinam volatilem stimulantem, vel explicitam vel implicitam, præcipuè accessu 🜍is, ventriculum subvertere, ceu asarum, sedum minimum, raphanus rusticanus, aliaque, ne transeamus ad alia regna ampliùs, sunt emetica.

An in FEBRIBUS intermittentibus conveniant opiata, lis est inter autores.

Si veteres consulimus, opiatis & soporem inducentibus ad febrium paroxysmos tollendos eos usos esse, certum est.

Sic Hippocrates l.2. *de morb. c*.39. ad quartanam semen hyoscyami & mandragoram commendat.

Galenus eodem nomine passim dilaudat theriacam, inprimis *l. de theriac. ad Pisonem c*. 15. ubi propria id ipsum confirmat experientia.

Non minus *Trallianus l*.12. *c*. 8. varia ad quartanas præscribit antidota, quarum plurima gaudent opio & alterco, cum aliis calidis & attenuantibus.

Cur opiata febrilibus mista sint, si quæratur, respondent *alii*, qui veterum sententiæ addicti sunt, ut refrigerando aliorum caliditatem obtundant; *alii*, ut virtutes simplicium in unum coactæ magis & diutius conserventur. Eleganter *Prosper Martianus in l*.2. *de morb. s*.2. *p*.174. statuit, ea peculiari vitute febri conducere, non solùm, quia refrigerant, quod tamen admittendum non est, sed & quia humorum motum compescunt, unde disgregatio eorum prohibetur, quam causam morborum *Hippocrates l. de nat. hum.* exposuit.

Si convenirent autores in causa febrium assignanda, quo de *libro* 1. *praxeos clinicæ*, seu *de febribus*, propediem edendo plura dicemus, utique etiam magis constaret, utrum opiata sint concedenda.

Conveniunt hæc in illa curandi febres methodo, quæ extraordinaria quibusdam audit, (cùm ordinaria per ablationem causæ statuatur) & morbificæ causæ fixationem infert, impediendo scilicet, ne materia ex fomite ad cor deferatur, sicque in centro suo detineatur,

neatur. Quin causam ipsam earundem suo modo respiciunt, quatenus humores peccantes corrigunt, sudoremque movent.

Notandum tamen, quod hæc primaria intentione non promiscuè usurpanda sint, nisi quid potenter urgeat, & præmissis universalibus materia sit præparata & depleta. Tunc enim si reliquiæ quædam remaneant, rebelles tamen, & sæviores insultus, optimè prosunt opiata.

Adde, si minus cacochymici sint ægri, & cum nimia sanguinis ebullitione, maximè verò cum virium resolutione, dolore & vomitu conjungitur febris, tunc sæpe nullo alio proficiente heroicum hoc medicamentum hostem superat indomitum.

Metuunt quidam, paroxysmorum initio exhibita opiata, cum materia ad cor jam ruit, facilè illud prorsus suffocari posse, si per narcotica motus ille inhiberetur. Sed metus est inanis, observatis modò dictis circumstantiis.

Eleganter hanc in rem *Horstius problemat. therapeut. decad.* 1. *quæst.* 7. plurimas, *ait*, febres intermittentes, præsertim quartanas, post præparationes & purgationes debitas cum ♀ ⊕-*to*, *extr. helleb. nigr.* ♁ *diaph.* &c. auxilio laudani opiati sublatas fuisse, duabus vel tribus horis ante paroxysmum exhibiti.

Si experientiam nostram consuluerimus, non rarò hoc modo curatæ febres. Novimus studiosum ex recidiva tertianarium, & quidem simplici tertiana in duplicem commutata, qui nullo specifico antifebrili curari poterat, donec tandem tres pilulas ex laudano opiato propinaret illustris etiam post fata *Rolfincius*, quibus sumptis indormiit patiens; forte expergefactus leviculè bis inhorruit, calor emansit penitus, neque ulla amplius sequentibus diebus ἐπισημασία febrilis sese prodebat, quæ à prandio utplurimum se manifestabat anteà.

In usu nobis est, pulveres antifebriles, ante paroxysmum justo tempore adhibendos ex ⊕⊕-*to*, ♁ *diaph. conchis* vel *nostratibus*, vel *marinis, matre perlarum, lap.* ♋ *præparatis*, *C. C. usto*, ⊖ *abs. cent. min.* & similibus miscere cum anodynis intentione secundaria, addito olei antifebrilis nostri, quod ex oleo caryophyllorum, piperis & camphoræ componitur, una vel altera guttula, qua ratione, interpositis pro ratione circumstantiarum correctioribus emeticis, vel purgantibus, absque V. S. felicissimè & brevissimo tempore febres plerasque curavimus, absque ullo recidivæ metu.

Hæc enim si observentur, non metuendum est fulmen *Billichii obs. & paradox. l.* 2. *cap.* 2. *p.* 113. ubi flagris dignam censet Paracelsistarum audaciam, qui febre periodica detento, hora ante suspectam accessionem, pilulam exhibet opiatam, sic jugulaturi febrim, quando resistunt paroxysmo. Cùm symptomatis fallace atque intempestivo fomento adulantur ægrotis, sæviunt in naturam, hujus motum pervertunt, materiam peccantem visceribus altius impingunt, infarciuntque tenacius; ad mala ipsa febre deteriora, cachexiam, arquatum, aquam inter cutem, abscessus, stabilem faciunt gradum. Vis horum ex dictis jam abundè patet. Confer *Plater. l.* 3. *Prax. Tr.* 2. *c.* 2. *p.* 148.

De FEBRIBUS verò CONTINUIS, inprimis malignioribus, major est controversia.

Agnovere in opio vim alexipharmacam veteres, cum præter jam supra dicta contra morsus animalium venenatorum illud commendarint. Ita ex *Erasistrato* morsis à basilisco præter castoreum etiam τὸν τῆς μήκωνος ὀπὸν commendat *Dioscorides l. de venenat. animal. c.* 35. Confirmat idem *Avicenna*, qui, licet morsum illius immedicabilem afferat, conferre tamen maximè, si quid aliud, castoreum & succum papaveris, eo enim loco semen pro succo papaveris perperam legi non abs re credit *J. Ant. Saracen. schol. in l. c. Diosc. p.* 140.

Antidoti eorundem omnes ferè gaudent opio. Opium movet sudorem, ebullitionem & fermentationem p. n. sistit, poros cordis & [illegible] contra malignitatis atomos & ἀποῤῥοὰς munit.

Sed si in ullo affectu, certè in hisce cautè cum opio mercandum. Latet anguis in herba, unde infaustæ exhibitionis opiatorum in causo, & malignis exempla non rarò ab imperitis harum rerum exhibitorum occurrunt, qualia in specie adnotavit præter alios *Ballon. libr.* 1. *consil.* 65.

Quando ægri de immodicis vigiliis conquesti soporiferum à medico solicitant, non facilè parendum est, ne malignitatis vis cor penitus petat, sicque subitò hominem jugulet.

Si tamen necessitas hujusmodi remedia suadeat, tutius alexipharmaca, bezoardica & cor munientia alia adjunguntur, ita ut minor semper ratio habeatur vigiliarum, quàm malignitatis. Hinc in pauciori opiata danda sunt quantitate, v. g. si laudanum opiatum cum diascordio Fracastor. ad gr. j. præbeatur, ut h. m. sudor, crebra corporis jectigatione prohibitus, commodè excitetur, naturaque vigiliis debilitata & morbo, robur acquirat valentius, ut taceamus delirium ita præcaveri.

Alii distinguunt inter tempora febrium. In principio & statu non convenire *ajunt* opiata, quippe illic turbare magis humores, crudiores reddendo & retardando; hîc impedire crisin, & πέψιν à natura institutam interturbare, utrobique verò malignitatem magis cum corde communicari. In declinatione verò tantum abest, ut noceant, ut potius prudenter adhibita magnum afferant emolumentum, pacata reddendo omnia, vires roborando, & sanguinis tonum restaurando. Opportunè etiam dari posse in morborum incremento *l. c. Ballonius* observat.

Hanc in rem egregiè prodest electuarium mitigativum in febribus ardentibus, à *Zwelffero* descriptum *pharm. reg. class.* 14. *p.* 588.

Eleganter de hoc ipso differit *Riverius l.* 17. *Prax. med. cap.* 1. *pag.* 544. ubi in febribus malignis, si magna sit vehementia symptomatum, non solùm recentem theriacam commendat, adeoque opium in ea, adhuc vigens, sed etiam, præcipuè morbi principio vel augmento, laudanum opiatum ad gr. ij. cum alexipharmacis permixtum, cujus rationes ponderosæ ibidem videri queunt. Confer *D. D. Joh. Dan. Horstium judic. de chir. infus. p.* 45. ubi inter alia, crede mihi, *inquit*, in febribus malignis petechialibus, variolis &c. opiata utramque paginam absolvunt. Exempla etiam alia faustè adhibitorum opiatorum videri possunt ap. *D. D. Herm. Grubium l. de medic. simpl. cognosc. p.* 148.

Nos quotidiano usu observavimus, longè felicius operari v. g. tincturam bezoardicam cum tinctura nostra anodyna combinatam, quàm solitariam, refracta tamen semper opiatorum dosi, ne nimis figendo sanguinem ad receptionem veneni cor magis disponant, quatenus ligant ferè tunc ipsius actionem, & contra id insurgendi promptitudinem. Hac verò ratione salubrem opiatorum opem plus vice simplici experti sumus, & hoc ipso præcavimus alia timenda symptomata. Deinde, ubi nihilominus vigiliæ contumaciores ad se auxilium vocaverunt, cum temperatioribus bezoardicis & fixioribus non rarò miscuimus opium, v. g. cum pulvere bezoardico, qualis est Sennerti vel noster, illudque, interpositis præcipuè humectantibus & paucitatem acrimoniamque seri corrigentibus, non sine successu adhibuimus, idque tum, aliàs sæpius, tum hoc ipso anno ante paucos menses in laborante continua maligna febri

febri studioso experti sumus proficuum, qui, aliàs tamen serosior, per aliquot dies delirabat, & jam floccos legere videbatur, cum signis instantium motuum convulsivorum, nihilominus tamen feliciter evasit.

Nec temerè in his se gerere oportet medicum nec timidè. Nos semper loco regulæ in his observavimus & respeximus serum, ut defectu ejusdem restituto humorum sub confœderationis jugum restituatur exorbitantia.

Sin solitaria opiata & in majori dosi indicent & cogant quasi circumstantiæ, per se tamen ex speciali medendi methodo liquet, & ante & post illa bezoardicis vel fixis vel volatilibus, & inter illa v. g. ⊖lis, esse insistendum, opium verò ut colophonem quendam accersendum, qui urgentiora debellet symptomata, motus furibundos compescat, orgasmum humorum sistat, & quæ alia indicantia attendi merentur.

Quando verò cum febribus junguntur dolores intensi, vel excretiones humorum quæcunque impetuosiores, in specie catarrhi, tusses, vomitus, diarrhœæ, &c. tutius longè & præsentius ex crebriori nostra experientia opiata officium præstant, quod infra exemplo pleuritidis & dysenteriæ reddemus clarius.

Instante crisi vel die critico non temerè dandum opium ne natura à conatu suo impediatur.

Idem ferè dicendum venit de *PESTE*: ubi methodus non ordinaria; sed extraordinaria & coacta quasi locum habet, pariter non tam solitaria, quàm cum alexipharmacis sociata in usum vocanda opiata.

Pulcrè hanc rem *D. D. Gieselerus de peste Brunsvicensi obs.* 36. opiata, *ait*, cum sudorem soleant movere, etiam initio turgente materia quandoque cum fructu administrantur, tunc scilicet, ubi recta medendi methodo progredi non licet, ut in deliriis & vigiliis efferis, verùm pauca quantitate, & admixtis alexipharmacis, uti ipse non semel in peste illi fuit expertus.

Huic geminum est testimonium *Joh. Hennemanni Reisingii*, qui in *ideâ loimode pag.* 38. se expertum scire, *scribit*, quid opium possit, si alexipharmacis misceatur, in fervore hoc spiritali extinguendo. *Addit*, quando expulsivis miscetur in recta dosi, tunc spiritus illius contagiosi motum sistere, ubi expulsivum medicamentum potest illum unà cum corrupto humore facilius à corde arcere & ad cutem propellere.

Hinc, uti jam sæpius diximus, opium antidotis & aliis medicamentis contra venena, & maximos quosque morbos rectè miscetur, ut conjunctim cum iisdem pluribus satisfaciat indicationibus. Hinc, quæ verba sunt *Gesneri l.* 1. *epist. p.* 45. ipsa theriaca plurimum habet opii, non quidem, ut fervorem aut acrimoniam aliorum mitiget, corrigatve, (frigidum enim non est) sed propter vim suam peculiarem, quâ tollit dolores, & subtiles ac penetrantes humores vaporesque venenosos coercet ac sistit, ut alia prius via evacuentur, quàm ad cor pertingant, tum quia sudorem movet. *Addit* idem vir doctissimus his loco epiphonematis: His antidotis opium aut similia aufer, animam abstuleris hoc est, basin & vim præcipuam earundem. Confer. *Bonet. animadvers. in Gœrc. c* 4. *p.* 42.

Confirmant opiatorum in peste usum *Rondeletius, Platerus, Angelus Sala, Mindererus*, aliique. Videtur huic asserto contrarius *Rhases l. de pestil. c.* 6. & *Diemerbrock. l.* 3. *de pest. c.* 8. *p.* 233. qui lethalis eventus ab adhibita potione narcoticâ meminit *l.* 4. *hist.* 49. *p.* 302. Sed mitiganda est sententia. Verum est, non principaliter & solùm somnum provocandum, omissa malignitate, sed non efficitur eo ipso, nullum planè locum habere in peste opiata.

Par ratio est in *VARIOLIS & MORBILLIS*. Licet enim in his pro negativa contra opiatorum usum adduci possit, quòd spiritus quasi figat, & torpidos reddat, stuporemque inducat opium, ideoque eo abstinere satius ducatur, ubi expellere animus sit; Nihilominus si convulsionum advertantur indicia, si vigiliæ vel dolores graviores adsint optimo consilio pulverem bezoardicum cum *ZZ.* nativa selectissima, vel ♉ii, & ♉ diaph. & paucis granis magisterii anodyni feliciter eo in casu miscuimus. Accedit quòd hoc pacto materia subtilis aliquo modo reddatur ad expellendum aptior, & alvi fluxus, uti aliàs à natura benè agente tunc studiosè solet adstringi, præcavetur.

In *PHRENITIDE* spiritus effervescentes indomitos demulcet & coagulat laudanum opiatum ad iij. iv. vel plura grana datum. Sic Principi cuidam Germano phrenitide cum febre acutissima laboranti laudani gr. v. propinavit *Paracelsus*, quorum usu sex integras horas dormivit, & statim febris abiit, ceu videre est in ejusdem *observatione* 106. & apud *Finck. enchir. dogmat. hermet. c.* 3. *p.* 13. Exempla alia videri possunt apud *Horstium libr.* 2. *obs.* 25. *pag.* 92. & alios.

Quamvis febre vigente in phrenitide narcotica non omninò prosint, neque destinatum à medico scopum feriant, tamen opportunè & in declinatione morbi adhibita præclaros effectus edunt. Rationes curiosas adducit *Thom. Sydenham. meth. curand. febr. sect.* 2. *p.* 52.

Certissimum *idem ibidem* pronunciat, laudanum vel alia narcotica quævis in principio, augmento vel statu morbi ad symptoma hoc (phrenitidem) levandum vel non prodesse omninò, vel, quod sæpe accidit, etiam obesse. Verùm in ejusmodi morbi declinatione eadem mediocri dosi exhibita, v. g. die 12. vel, quod melius, 14. non sine successu usurpari. Si per vires ægri liceat, decem vel duodecim horis ante narcotici usum purgans præmittit. Sed quis nescit, post 14. diem utplurimum morbos tales acutos extra periculi aleam positos? Asseri omninò potest, etiam h. l. cum bezoardicis & aliis morbo debitis suam manere opiatis laudem, etiam in initio, si inquietudines magnæ molestæ sint, & vigiliæ laboriosæ vires infestent, & febrim augeant, vid. *Hartm. prax. chim. c.* 8. *p.* 60. ne quid tamen nimis.

Supervacaneum est adducere testimonia, adhibitorum feliciter opiatorum in *DOLORE CAPITIS* & ejusdem speciebus, maximè hemicrania. In hac aliquoties post præmissa, quæ addecet, sudorifera, inprimis verò non omisso vesicatorio, omne tulit punctum laudanum opiatum suasu nostro adhibitum, vel in *liquida* forma, cum ∾ ⊖li cephalico, vel in *solida* cum mineralibus anodynam habentibus & cephalicam vim, v. g. cum specifico cephalico remixtum. In cephalalgia urgente *Eustach. Rudius* dat gr. ij. vel iij. opii correcti cum croco *l.* 1. *de hum. corp. affect. c.* 1. *p.* 9. maximè à causa calida, à qua dolores pertinaces fiunt.

Usus opiatorum non minimus est in *VERTIGINE*, autore *Tralliano lib.* 5. *cap.* 4. ubi diacodium commendat illis, quibus vertigines ob calidos vapores ex ventre, aut corde, aut jecore ascendentes oboriuntur. Laudanum opiatum sacra sæpe est anchora, figendo humores & subtiles spiritus, sive in capite ipso proprio vitio extra ordinem in circulum motos, sive, quod frequentius contingere vidimus, ab hypochondriis illuc derivata labe.

Hypochondriacus vir magnificus, cum inter alia symptomata pateretur vertiginem adeò, ut in sublime trahi & hinc rotari videretur, non sine metu lapsus subi-

subitanei in terram, feliciter curabatur ♂libus liquidis, Tinctura v. g. ♂ cum arcano ♀ per infusionem parata, essentia ♂⊖ta antiscorbutica, combinatione ⊖l ✳ci & terræ Japponicæ extracta elegantissima, & pilulis confortantibus cephalicis ex ladani extracto, specifico cephalico & laudano opiato confectis, quarum usum plus vice simplici experti sumus & in aliis salutarem. Profuisse in vertigine opiatum hoc laudanum, experientia sua confirmat *B. Rolfincius* noster *Dissert. VI. de affect. capit. p. 34.*

An in *MANIA*, aliisque deliriis, opiata conveniant, lis est inter scriptores medicos.

Taxavit eo nomine suo jam tempore sectæ suæ contrarios *Cœlius Aurelianus l. 1. tard. pass. c. 5.* quod cupiant certis medicaminibus maniacis somnos altos efficere, papavere foventes, & pressuram potius atque gravationem capitis, non somnum ingerentes.

Advertant, *Helmontius* insurgit, qui amentes per soporativa sanare intendunt. Nam narcotica vix somnum conciliant amentibus quadrupla dosi, sed amentiam insuper augent *l. retenta pag. 382.* Confirmat idem *jus duumvir. §. 56. p. 191.* ubi *ait*, sæpe per immania soporifera maniæ succurrere frustra est tentatum. In quadruplo sui nempe vix somnum conciliant: ideoque terrore plena est eorundem exhibitio. At non minuitur furor per sopores aut vincula. Narcotica namque dant somnum somniaque molesta.

Et *libro de lithias. cap. 9. text. 84.* qui maniam opiatis compescere satagunt, insigniter errare docet, 1. cùm omne opiatum in se sit amens, quia amentia nil præter somnium vigilans. 2. vix decupla opii dosis somnum amenti conciliet, minori autem dosi efficiatur nihil. Ergò, innuere *vult*, vel frustrà adhiberi, vel cum somno periculo. 3. differre, *ait*, somnum sponte propria amenti obvenientem, illum enim, ut ex caussa bona provenit, ita & sanitatis præcursorem indicem, amentiam solutum iri, spondere, somnum verò ab opiatis excitatum laborem adferre, & consequenter malum esse. 4. addit, quòd in opio sit connexum aliquod virus, unde lethalia papavera somno decantata.

Ipse verò extollit in 🜄e ⊖li delitescens somniferum saccharinum, quod suavem apportet somnum, cum facultatum principum instauratione.

Omnia hæc hypothesi innituntur illi, dari verum 🜄 ⊖li anodynum, cujus præparandi ratio legitima vulgò in Paracelso, aliisque desideratur. Neque enim processus à *Quercetano*, *Penoto*, *Hartmanno &c.* propositi expectationi æquè satisfaciunt. Alii in ⊖lo vim talem soporiferam & anodynam planè negant. De processu verò Helmontiano 🜄is hujus pluribus agemus in *Diatr. nostra de* ⊖✳*co.*

Concedimus utique Helmontio, medicamentum à se sub 🜄is hujus ⊖li nomine commendatum prodesse posse maniacis, edocti experientiâ, in ⊖lo & ⊖le ✳co vim cephalicam insignem, in melancholicis & maniacis sæpissimè nobis comprobatam, delitescere. Verùm eo ipso non tollitur opiatorum in deliriis usus.

Si Helmontium rectius attendimus, videtur seipsum explicare *l. c. jus duum vir. §. 57. innuens*, mentem suam fuisse, non, quod omninò opiata non danda sint maniacis & melancholicis, sed solùm, non ut medicamentum primarium, non solum; sed caussam esse attendendam, quæ in hypochondrio sedeat plerumque. Quin ipse paulò ante dixerat *§. 40.* opiata suspendere lienem ab operosa phantasmatum seriorum exercitatione. Jam verò delirantes diversimodis phantasmatibus continuò quasi urgentur, operosè & seriò in absurda labuntur, emota ex orbita sua, ut sic loquamur, ratione.

Observarunt *alii*, dato opiato laudano ægros maniacos & melancholicos evigilantes majores insaniæ persensisse stimulos, quibus urgentibus in proximos furunt.

Sed non sola opiata adhibenda sunt. Præmittenda sunt universalia, V. S. purgatio, alterantia, humectantia, & refrigerantia. Seri enim defectus præcipuè in caussa est, quòd opiata non possint vires suas exerere, quod 🜄e balsamico opii gravidum eo ipso irrigare poros cerebri, & spiritus demulcere supra evincimus. His non juvantibus, quid obstat, quò minus opiatis sanguinem fervidiorem atque inordinatè motum sistamus, somnum, cujus defectus præ reliquis urget, provocemus, cum à vigiliis non interpolatis delirium augeatur, sicque spiritum effrenem & inordinatum impetum ligantes ægrum liberemus? Volatilitas ergò bilis obtundenda v. g. acidis & figenda opiatis, quibus solummodo sæpe maniacos curatos novimus, non neglecta seri restitutione proportionata.

Non agere opiata in his, nisi auctiori dosi, non obstat. Si enim mediocri dosi datum non prosit, adscendendum ulterius, ut indicatum indicanti respondeat.

Delirare quosdam magis à dato opio, concedi potest, & verissimum est, in iis, quibus serum parcius est, & 🜄 sanguinis prædominatur, idem tamen non valet in omnibus. Reliqua ulteriori discussione non opus habent. Somnus itaque, elogio *P. Æginetæ l. 1. cap. 97.* divinam illam auræ particulam, mentem scilicet furentem, emendare consuevit.

Scribit *Petr. Victor. l. 4. var. lect. p. 46.* tigrim, quæ catenis etiam vincta, tutò tractari non potuisset, opio in stuporem conjici necessum fuisse, (quod tamen cum succo mandragoræ omnino videtur confundere,) ne per urbem ad spectaculum deducta læderet. Ferinum furorem maniacorum ligat opium, ne irruant, & lædant obvios.

Eleganter *Paracelsus l. de morb. ament. Tr. 2. c. 2. p. 501.* remedia maniæ dividit in alterantia, & figentia materiam peccantem. Utrorumque exempla proponit plura, figentia verò constituit opiata, eademque de meliori commendat.

Exempla feliciter adhibitorum opiatorum in mania, cum cordialibus & humectantibus, videri possunt apud *Hildan. cent. 4. obs. 9. p. 293.* in melancholia ad maniam vergente *Horst. l. 10. obs. 3.* aliosque.

Nos in iisdem casibus aliquoties utiliter in usum vocavimus opiata, præmittentes vel emetica, vel purgantia, & præter alia appropriata interponentes modò acida, modò urinosa, in furore uterino bezoardicum ♃le, Zzrin nativam, alia.

In *EPILEPSIA* sedativa seu narcotica, & in specie opium, ritè tamen præparata *Paracelsus l. c. cap. 1. p. 499.* commendat. Hæc, doctissimè *ait*, mirabilem contra caducum habere efficaciam, si cum volatilibus misceantur. Repetit idem præconium & dicit, si v. g. cum arcano ⊖li misceantur opiata, prodesse in epilepsia, ultra quàm credi possit.

Neque id immeritò, sive id fieri credatur, quia acrimoniam humorum vellicantium sistant, sive eorundem visciditatem incidant, sive ligent in centro, & partem roborent, adeoque vapores & spiritus morbificos congelent, dissipent & confortatis visceribus propellant, & epilepticum spasmum inhibeant. Hinc eadem antepilepticis, ∾ ⊖li volatili, elixirio cephalico cum ∾ urinoso, in forma liquida, essentia v. g. anodyna, pulveribusque cephalicis in forma sicca cum fructu miscentur, præcipuè, si v. g. in infantibus ipsisque adultis tormina & partium membranosarum vellicationes adsint, quod internam epilepsiam vulgò vocant, quod multis probare possemus experimentis. Hinc, monitore *Sennerto*

l. 1. *prax. part. II. cap.* 3 *p.* 594. ubi paroxyſmi epileptici inſtantis ſigna præſentit æger, pilula una laudani opiati, cujus partibus quatuor una olei camphoræ admixta fuerit, aſſumi poteſt.

Hinc *Quercetanus tetr. aff. cap. c.* 16. *p.* 214. nepenthes ſuum epilepſiæ promptiſſimum ac ſingulare eff.rre ſubſidium, *ſcribit*. Exemplum hujus rei obſervatum in puella bimula trium horarum convulſione laborante, nepenthe opiato curata, extat apud *Cratonem epiſt. p.* 251.

Videndum tamen hîc, ne, ſi natura ad exteriora contendit materiam morbificam depellere, motu hoc inhibito reſtitans circa cor materia ſuffocationem excitet, quale exemplum contigiſſe ante aliquot annos novimus.

Si *CATARRHI* deplui à capite, ex ſententia veterum, ſeu ſolutum quaſi in cloacam ſanguinis excrementum negotium faceſſat, & tenuitate ſua acredineque moleſtet, opium opem fert, tum cauſæ radicalis reſpectu, tum producti poſterioris intuitu. Si ad unum vel alterum granum detur laudanum opiatum, ad miraculum uſque catarrhos ſiſtit, eoſque ita ad πεπασμὸν deducit, ut ſine noxa & periculo excerni facilè poſſint.

Celebris medicus, cùm catarrhis tenuibus ſeroſis affligeretur frequenter, trochiſcos narcoticos Plateri ſemper pro comitibus ſecum habebat. Nos in iiſdem caſibus feliciter ſæpenumerò ſuaſimus opiata, quæ ob hanc ſuam ἐνέργειαν merentur, ut κατ' ἐξοχὴν nominentur anticatarrhalia medicamenta, *Fluſzpulver*, *Fluſzpillen*, *Fluſzeſſentz*, & hoc ipſo nomine lubentius ab ægris adſumuntur.

In *TUSSI* optimè ſe gerunt opiata, præcipuè, ὅπου λεπτὸν ἐστι καὶ δριμὺ τὸ ἐπιρρέον, καὶ ὁ θώραξ οὐκ ἔσιν ἔχων περιττώματος πλῆθος, *quando id quod influit, tenue eſt & acre, thoraxque recrementi copiam non habet*, & quibus fluxio tenuis à capite in aſperam defluit, quæ propter inſequentes tuſſes dormire non permittit. Πάνυ γὰρ ἐστὶ συμμέτρως διδόμενα κάλλιστα, καὶ ὠφελιμώτατα, καὶ παλαιὰς βῆχας ὑπὸ λεπτοῦ ῥεύματος γινομένας ἰώμενα. *Nam cùm moderatè offeruntur, præſtantiſſima ſunt utiliſſimaque, & veteres tuſſes à tenui fluxione concitatas perſanant.*

Hoc ipſo modo in ſuffocationem molientibus catarrhis inſigniter proſunt, tuſſim tollunt, materiam peccantem coquunt, & ad naturalem ſtatum deducunt, ut & excerni poſſit, & ſine moleſtia id fiat.

Sunt verè ὑγίεια καὶ μυστήριον. Quin nulla tuſſis ſine opiatis feliciter tam citò, tam jucundè & tutò tollitur.

Licet enim, ubi viſcoſi, craſſi & glutinoſi humores in bronchiis pulmonum continentur, & abundant, minus conveniant, & ſuffocationem intentare queant; eſt tamen illis & in hoc caſu ſuus locus, refracta, ſecundaria doſi, ſi δεόντως *decenter* cum incidentibus vel maritentur vel interponantur, cum & ipſa inciſionem & attenuationem hoc modo juvent, & impetum ſiſtendo, naturam roborent, ut feliciùs excerni poſſint.

Meritò igitur in tuſſi hæc commendat præter veteres, inprimis *Trallianum l.* 5. *c.* 4. *Helmontius libro jus duumviratus inſcripto* §. 62. faciunt enim non ſolùm, ut melius longiuſque aut quietius dormiant, ſed, obſervante *eodem*, etſi inſomnes nihilominus urgent noctes, tuſſim tamen pacant, & copioſa flava compactaque ſputa compeſcunt, ut materia vitioſa imminuatur, & πεπασμῷ præcedente in melius mutetur. Commendat in ſpecie laudanum opiatum Paracelſi, ut, ſecundum ejuſdem principia, indignatio archæi ſopiatur.

In priori caſu etiam ſola dari poſſunt, ut acredo humorum ſalſorum & feroſorum corrigatur, illorumque ἐπίρρυσις in pulmones cohibeatur, in altero remixta, ut cum elixirio pectorali, &c. Hæc, verbis *Octavii Horatiani*, *lib.* 2. *part.* 2. *cap.* 7 (ubi pro apium, rectius videtur legi opium,) & coagulare valent phlegmata, & ſomnos invitant; hæc ſui natura & ſoluta conſtringunt, & beneficio præſtanti, tuſſire minus faciunt dormientes.

An verò in *ASTHMATE* opiata convenire poſſint, non immeritò diſquiritur. Vulgò quidem parum de uſu contra hunc affectum conſtat, quin prohiberi potius ſolent, ut quæ reſpirationem potius difficiliorem reddant, quàm facilitent.

Nos in aſthmate præcordiali, præmiſſo emetico, utiliter dedimus tum fomitem in hypochondriis reſpicientia, ☿lia, præſertim ♁lata, tum eundem ſedantia, opiata, quæ & reſolvunt in grumos aptum ſanguinem, & prohibenta vapores, ne vel ad diaphragma vel ad pulmones ferantur, & hoc modo feliciter invenere auxilium ſuſpirioſi, quibus etiam elixir pectorale noſtrum cum ⌒ ✱ci volatili, vel gummi etiam ✱ci commodè interpoſuimus, cum aliis reſolventibus ex ſpermate ceti, minera ⊙ri, lacte ♆, ♉ diaphor. cum præcipitantibus aliis.

Laborabat aſthmate ſæpiſſimè & per intervalla primum, ultimis annis verò propè continuò vir primarius, cum ſputo purulento, aliàs arthriticis quoque paſſionibus frequenter afflictus, hic verò à nullo medicamento majorem ſentiebat opem, quàm ab opiatis, quibus circa noctem datis, manè altero coctam aliquantò materiam excernebat & liberius ſpirabat. Poſt mortem à nobis apertum corpus exhibebat pulmones undique & undique firmiſſimè adnatos, & aqua purulenta plenos.

Cum itaque certum ſit, ſæpe aſthma fieri etiam à fluxili materia, quæ apta nata eſt pulmonum bronchia obſtruere, quod hoc loco latius probare inſtituti noſtri non eſt, cur non utiliſſimè illi opponantur opiata? Cùm ex hypochondriis tantùm non ſemper eleventur hi vapores ac halitus ad thoracem, & motum diaphragmatis juxta ac pulmonis interturbent, quidni ligata per eadem & fixata primigenia labe opiata debeantur aſthmati? Taceo virtutem, quam habet reſolvendi & disjiciendi humores, quo nomine theriaca etiam non rarò commendata fuit etiam apud veteres ſuſpirioſis & anheloſis, modò ἀβλαβῶς omnia fiant, & benè conſideratis circumſtantiis, ſicuti ineptum foret, in aſthmate hydropicorum, ſicubi reſtagnans ichor, ſpiritualibus jam intentat periculum, aliiſque ejus generis ſpeciebus, opiatis uti.

In *PLEURITIDE* narcotica opiata fugienda eſſe, ſedulò inculcat *Trallianus l.* 6. *c.* 1. φεῦγε δὲ *inquit*, τὴν διὰ κωδειῶν καὶ τὸ φιλώνειον, καὶ ἄλλο τι τῶν παρηγορικῶν φαρμάκων. κινδύνους γὰρ μεγίστους ἐπιφέρουσι δυσανάγωγα πάντα τὰ ὑγρὰ ἐργαζόμενα, μετὰ τοῦ μεταβάλλειν καὶ νεκροῦν ἤ τὴν δύναμιν. *Fugito autem diacodium, & Philonium, aut aliud quoddam leniens medicamentum, maxima namque pericula inducunt, dum omnes humores eductioni contumaces reddunt, præterquam, quod etiam vires proſternant, reddantque emortuas.*

Idem tamen *ibidem* ipſe hoc limitat, eademque concedit, εἰ δὲ ἡ ὀδύνη σφοδρὰ καὶ ἀκαρτέρητος, ἀγρυπνία πολλὴ τῆς δυνάμεως ἐρρωμένης, *ſi dolor vehemens & intolerabilis urgeat, vel etiam vigilia multa viribus robuſtis torqueant.*

Nos non dubitamus ſpecificis antipleuriticis accenſere opiata. Si enim in principio morbi opponantur bezoardica volatilia, v. g. Tinctura bezoardica, cum eſſentia anodyna noſtra remixta, parciùs ſcil. ſub dictum initium, ſuccedente verò tempore, præſertim circa declinationem magis eadem maritentur ſpecificis fixioribus, ut cum *dent. apr. philoſ.*

ppt. lapid. ♋ *mandib. luc. pisc.* ♉ *diaph. ZZ. nat.* ana ℈j. *laudani opiati* gr. j. vel ij. dici non potest, quàm promtè morbus auscultet medico. Expectoratio hinc melior succedit, vires confortantur, & ipse morbus felicius longè ad finem decurrit, & hoc pacto sæpissimè, etiam absque ulla V. S. restituimus pleuriticos. Omittimus alias rationes, quæ ex præcedentibus colligi possunt, ne eadem toties repetamus. Adeoque effatum Apollineum *Gabrielis Fontani medic. antihermet. p.* 418. minus tale est, narcoticorum & soporiferorum remediorum usum in pleuritidis dolore etiam urgentissimo esse nocentissimum.

In pleuritide epidemia & pestilentiali, ex sero scorbutico, laudanum opiatum commendat *Dravvitius Tr. de scorbut sect.* 7. *p.* 242. etiam in vulgari seu simplici *ibid. pag.* 252.

Hoc ipso nostro pulvere dato mirandos sæpius effectus vidimus non solùm in vera pleuritide, verùm etiam in aliis pectoris apostematibus, adeò, ut aliquoties præsentaneo cum levamine per alvum purulentam materiam inde evacuatam viderimus. Et hic ipse longè excellentior est, quàm alii etiam secretissimorum nomine hinc inde commendati. Notavi etiam ⊕ia & ♀rata talibus casibus antipleuriticis remixta paulò gravius ægros affecisse, unde hactenus majori cum fructu eadem his exclusimus, non ignari nihilominus, quantoperè & prosint aliàs & commendentur.

In *PHTHISI* optimum est opium, si proveniat morbus à καταῤῥοῇ humorum acrium, salsorum ad pectus, vel à sputo sanguinis; sublatis enim hisce, ceu causis, tollitur consequens, seu producendum.

In phthisicis verò ab ulcere pulmonis, annotante *B. Rolfincio chym. l. A. F. R. l.* 4. *s.* 3. *c.* 6. inhibet & sistit sputum. Inde periculosa ejus exhibitio. Suffocantur inde ægri non rarò, qui unum aut alterum diem supervivere potuissent.

Respiciendum est semper ad expectorationem facilem, quamdiu illa benè procedit, prorogatur vita phthisicorum. Sin supprimatur, opiatis dosi ordinaria adhibitis, noxa præsto est. Dosi verò minori refracta, quæ distinctio quàm maximè attendi meretur, commodè in usum vocari & cum aliis misceri potest.

In *CORDIS* affectibus quidem non primariò & solitariè prodest opium, unde inter cardiaca propriè & strictè dicta locum non obtinet, nihilominus, ubi virium exolutione spiritus deficiunt, aliquoties profuit opii grani unius tertiam partem cordialibus reficientibus admiscere, & maximam præstitit utilitatem. Hoc enim modo non solùm spiritibus materia suppeditatur, sed & eorum dissolutio prohibetur, unde maximus virium lapsus dependet, ceu optimè alicubi observat *Kyperus*, adeoque suo modo confortat quoque opium spiritus.

Debetur opium grumescentiæ sanguinis, quam lipothymiæ, syncopes & palpitationis cordis causam adduximus *Ephem. Germ. ann. II. observ.* 197. *p.* 298. crassiores partes ejusdem resolvit, tenuiores alterat & dissipat, acriores verò temperat & corrigit.

Hinc in ejusmodi ægris, lipothymia sc. syncope & cordis palpitatione loborantibus, quæ symptomata sanè in hypochondriacis sæpissimè observavimus, cessantibus etiam in prioribus omnibus operationibus animalibus & vitalibus ad sensum, nil præsentius invenimus & consultius, quàm resolventia & præcipitantia opiata per vices adhibita. Abegimus affectum & illum præcavimus his solis.

In usu nobis est eum in finem *pulvis absorbens* dictus ex ⊕lo ♂, cum ♉ diaph. vel in mulierib. bez ♃. conchis, lap. ♋. corallìis & cinnabari compositus, ita, ut singula dosis constet grano uno solùm vel altero ⊕-li ♂, & tota compositio recipiat simul opium. v. g.

♃. ⊕li ♂ g. vj. *conch. ppt. lap.* ♋ *ppt corallior.* ♉ *diaph. ZZ. nat.* ā. ℈ß. gr. xv. ℈j. *laud. op.* gr. j. *ol. caryoph.* gtt. j. M. F. pulvis. D. in charta *S. auff 6. mahl.* Potest dari pro circumstantiarum urgentia singulis horis, cum aquis cinamomi, meliss. aliisque spirituosis, vel solum cum vehiculis domesticis, cerevisia vel vino. Addere etiam licet pro ditioribus, si cui id libeat, perlas, lap. bezoar, ol. cinam. & alia.

Non possum satis deprædicare effectus, quos ab hoc uno pulvere vidi, quàm citò omnia conquieverint inde symptomata, quàm feliciter tono suo restitutus sanguis, quàm optimè etiam symptomata hysterica huic ipsi morem gesserint, subsecuto sæpius vomitu cum maximo juvamine, uti ab ejusmodi resolventibus novum non est in praxi, & alvum & vomitum quandoque cieri, licet effectu æquivoco. Præferendus eo nomine hic meritò tot sirupis, speciebus & compositionibus cordialibus.

CHOLERA humida, à phlogosi ventriculi, sedanda est laudano & adstringentibus refrigerantibus, non pulveribus stomachicis calidis, ait *Riolani enchir. anat. pag.* 123.

Cavendum tamen est, ne intempestiva opera vomitum in illo morbo opiatis cohibere satagentes, eo cohibito, non minus periculosam malorum catervam invehamus. Permittenda acribus humoribus corruptisque tantisper evacuatio, donec sufficienter depletis iis, viribus succurri possit roborantibus & sistentibus.

Sin autem urgeat symptoma, absque omni metu cordatè iis uti licet statim. Ita *Riverius cent.* 3. *obs.* 85. tertiana maligna media æstate laboranti, cum tertia accessione tanta conjungeretur humoris biliosi malignitas & ferocia, ut concitaretur vomitus, ac alvi fluxus frequens cum summo ægri periculo & maxima virium jactura, cum felici successu propinavit laudani opiati gr. iv.

Nos essentiam theriacalem cum anodyna conjunctam feliciter eo casu adhibuimus sæpissimè, dando eandem vel miscendo cum ▽ cinam. c. v. aq. menthæ, aliisque, unde statim simul & semel sæpenumerò omnia conquieverunt.

CARDIALGIAM solantur opiata. Urgente *dolore inflammatorio*, cum lenientibus ea admisceri possunt in pauca quantitate: sic enim neque actionem ventriculi impedient, dolori succurrent, & intemperiem imminuent, verba sunt *Ludov. Septal. l.* 7. *animadvers.* §. 3. *p.* 221. Hinc *Albucasis* non revelandum remedium in dolore ventriculi vocat destillatum opii cum capitibus allii apud *Holler. l.* 1. *de morb. intern. c.* 32. *p.* 532. juxta alios cum decocto fl. chamæmeli datum laudanum statim juvat. Miscuimus eo casu lubenter opium 1. cum *carminativis.* Victor cardialgia laborans, cum summa anxietate, adsumpta dosi essentiæ carminativæ cum anodynæ paucis guttis extemplò levabatur, magno cum nominis incremento, initio quippe praxeos id contingebat nostræ. 2. cum *præcipitantibus & oleosis.* Fœmina, coriarii conjux, 46. ann. dysenteria gravissimè decumbebat anno 1669. accedebat singultus, & cardialgia cum tanto ardore oris ventriculi, ut prunam se ibi sentire quereretur, spe vitæ ferè omni abjecta; dedimus pulverem ▽tem ex conchis & lap. ♋. c. pulv. Bezoard. ol. caryophyll. & opii parum. Dictum factum omnis conquievit ardor, omnis dolor, omneque periculum evanuit.

In *SINGULTU* quovis curando præ aliis omnibus conducere opiata, verissimè scribit *Sylvius lib.* 1. *prax. c.* 23. *p.* 325. §. 19.

Usi

Usi sumus egregio cum successu opiatis in singultutum alio, tum inprimis convulsivo, aliquoties. Commiscuimus ex castoreo parata in liquida vel solida forma, neque unquam nos frustratus est eventus.

VOMITUS sistunt opiata, sive ab hypercatharsi eveniant, ubi vel sola essentia theriacalis cum aq. cinamomi sufficit, vel præbium opiati alius medicamenti, sive ab aliis causis irritetur ad ἀνακάθαρσιν hanc & supinitatem ventriculi natura. Hîc illud observavimus singulare, quòd sæpe à propinata laudani opiati una vel altera pilula unicus rediit vomitus; quasi confortata natura reliquum omne ejicere molestum satagat, dehinc verò quievit prorsus. Notabile & illud est, solidam pilularem formam aliis omnibus esse in hoc affectu præferendam, nisi quid impediat. Soliti sumus dosin pilularem quandoque theriacæ miscere & confectioni alkermes, sicque forma boli felicem eundem obtinuimus effectum. Addi etiam possunt ol. menthæ vel cinamomi gtt. j. vel altera.

Rationes horum ex supra dictis de usu generali patent.

In *APPETITU NIMIO* aliquot vicibus suppetias nobis tulit opium. Vir nobilis hypochondriacus, delatis ad ventriculum humoribus acidis & acribus, eumque ἐναίσθητον aliàs solicitantibus, laborabat fame immodica, quæ nullis sedari poterat cibis. Dedimus ol. Tartari per deliquium & sub noctem paucas doses opiati pulveris absorbentis, & sublatus fuit molestus ille affectus penitus. Hinc in aucto appetitu, si malum sit contumax, ad opiata confugere licet, quod præcipuè in βουλιμῳ propriè dicto locum habet.

Huc adeste *HYPOCHONDRIACI, SCORBUTICI*, qui indies novis affligimini symptomatibus, doloribus, vigiliis, aliisque, promtum habete remedium, opium.

Lubet hæc illustrare non tàm nostra frequenti experientia, quàm celeberrimi viri, & non solùm de Principum & Electorum aulis, urbibusque primariis, sed potissimum de medicina nostra longè meritissimi *Dn. D. Johannis Danielis Horstii*. Ita verò laudatissimus vir in literis ante aliquot menses ad me datis: Singularem casum hisce diebus notavi hypochondriaci cujusdam, opiatis restituti. Is à cachexia scorbutica varia passus symptomata: stupiditatem, vigilias, anorexiam, tremorem & tetras convulsiones epilepticas, præmissis præmittendis, opiatis feliciter restitutus est, præter omnium spem & expectationem. Tàm sæva, multiplicia & gravia symptomata & mihi & adstantibus animum ita turbarunt, ut actum putaverimus. Tandem post reiteratas & sæpius exhibitas opiatas medicinas incidit in somnum x. horarum, ex quo expergefactus totus mutatus erat, & ab enumeratis symptomatibus planè liber, non sine adstantium summa admiratione. Affinis ejus illustr. Wilhelmus Curtius, Regis Angliæ Consiliarius & Eques Baronettus, nobis jam præsens, licet de mœrore, vigiliis & servitiis lassus, nescio qua hilaritate compulsus ad carmen est, idque paucis horis condidit, tradiditque filio adhuc scilicet prætextato, qui id mihi primo mane tanquam suos labores porrigeret:

Hippocrates quæ sparsa dedit prognostica fati
in Fago erant tremulo conspicienda simul:
Sex soles Lunaque exsomnes, trux epilepsis
& pulsus nullus, nulla salutis avis.
Præfica jam planctu diras placaverat umbras,
& dederant anceps murmura nostra VALE.
Fortior at Parcis certamen ut Horstius intrat,
jam lassâ Lachesis projicit arma manu,
Cardiacis, opii nequiens obsistere Clotho,
nec purga-cerebro Cerberus helleboro.
Rem gratam liceat saltem laudare modestè:
Gratior est nobis Horstius Hippocrate.

Rectè hinc in scorbuticorum quibusdam affectionibus, inquit *Willisius Tr. de scorb. c. 10. p. 313.* se malle quovis præter à medicamentorum genere, quàm opiatorum usu destitui, nec enim solummodò contra dolores & vigilias pertinaces, verùm in paroxysmis asthmaticis, in vomitu, diarrhœa, quin etiam in vertigine & pathematis convulsivis, quoties natura supra modum irritata inordinationes immaniores concipit, nullum præstantius remedium sæpius expertus est, quàm ut narcotico tuto adhibito somnus concilietur.

Et licet in doloribus v. g. scorbuticorum non intermissio totalis, infallibiliter tamen insignis mitigatio sequitur, teste *Dravvitio de scorb. s. 8. p. 330.*

In *COLICA* quibusdam malè audiunt opiata, tùm, quod solùm errore relevationis fallant, ob præsentis temporis perditum sensum, hebetudine partium suffecta, quæ verba sunt *Cæl. Aurel. tard. pass. l. 4. c. 7.* tum, etsi mox omnem dolorem tollant, plerumque tamen eorundem usum contractura membrorum sequatur, & hinc vitanda esse præcipit *Muffaz in prax. Mss.*

Quin ipse *Pergamenus* antidota ex opio, mandragora, alterco & styrace, cautè usurpanda ait in intestini laxioris doloribus *com. in 6. epid. & 5. aph. comm. 13.* ista enim membra circumfrigerantia, ut iterum ab iisdem causis offendantur, paratiora efficere.

Neutrum tamen argumentum tanti est, ut usum opiatorum in colicis excludere omninò possit, modò non fœcum in intestinis adsit infarctus, cui prius medendum est. Opium binis rationibus colicis auxiliatricem præbet operam, 1. *per se*, quando efferato dolores persistunt freno, aliisque cedere renuunt medicamentis, quo passu potest dari laudanum opiatum, vel magisterium anodynum, cum oleis carminativis. Nos utiliter solemus uti essentia nostra carminativa cum anodyna in aq. aneth. cort. aurant. &c. Est verò hæc:

℞. *Rad. zedoar.* ℥j. *carlin. galang.* ā. ʒß. *cort. aurant. sem. anis. carv. fl. chamæm. Rom.* ā. ʒj. *caryophyll. aromat. bacc. laur. acor. ver.* ā ʒiß. *macis* ʒj. M. Extrahantur contusa & concisa g. m. cum 🜕 *cort. citri* acidulato satis 🜕u ⊕, qui extractione per aliquod tempus facta addi debet. Dosis gtt. xx. xxx. Inde observavimus sæpius præsentaneo cum effectu sublatum omnem dolorem.

Præcipuè verò convenit opium in colica biliosa, calidiore temperie præditis & ob tenuem acremque dolorem dolentibus. His enim non solùm non nocent talia anodyna, sed magis opitulantur, dum tenuem, acrem & biliosum humorem crassum reddunt, ad concoctionem perducunt, ad bonamque temperiem convertunt, non refrigerando, sed acrimoniam corrigendo, & flatus discutiendo. Vid. *Trallian. l. 10. c. 1.*

2. Opiata colicis conferunt cum *purgantibus* mixta. Hæc enim purgantia ægrè sæpius retinent colici, ἀναῤῥοπίας humorum ad ventriculum facta, ideoque vel acida addenda, 🜕 ⊖, ⊖-li &c. vel laudanum opiatum refracta dosi miscendum. Non enim sufflaminat tunc operationem purgantis medicamenti, sed juvat, & simul dolores sedat. Cum enim natura hoc modo roboretur, fortius exsurgit, ut medicamentum κατωτερικὸν in actum deducat, hosticamque exturbet materiam. Vid. *River.* passim *in obs. Thoner. l. 3. obs. 5.* & alios, inprimis *Erastum disp. contra Paracels. part. 4. p. 248.* ubi in colica ʒj. spec. hieræ vel aloës adjicit opii & castorei a. g. j. vel sesquigranum, interdum etiam duo, quod facere se *addit*, ne diutius quàm par est intra corpus maneant, *pag. 249.*

Quidam

Quidam tunc purgantia in majori dosi danda esse volunt, si opiata misceantur. Imò etiam cum emeticis, sed quantitate parva, jungi possunt opiata. Vid. *Sylv. prax. l. 1. cap. 15. §. 29. p. 187.*

In *ILEO*, ubi implacabilis dolorum sævitia torquet, anchora sacra & extremum sunt solatium opiata; laudani e. g. granum unum vel alterum per se dari potest, vel, ut in colica annotatum, unà cum purgantibus, ut una tollatur fidelia & dolor & materia morbifica, vel quod nos facere consuevimus, primò opiato nepenthe doloribus succurratur, hinc purgante exstimulentur alvinæ feces & vitiosi humores.

Utut verò ratio utique consulenda sit, ne fortè agonisanti & desperato jam iliaco propinetur, indeque sinister eventus consequens vel medicamento, quod multos juvit, vel medico imputetur; In his binis tamen, purgantibus scilicet & opiatis, unica versatur iliacorum salus.

Exemplum hujus rei dedimus & consignavimus *ann. II. Ephemer. German. obs. 238. p. 340.* quod ibi videri potest, neque enim huc transcribere animus fuit.

In *DIARRHOEIS* ἢ ἀπὸ τῶν φαρμάκων, ἢ ἀπὸ τῶν χυμῶν ἐλαληείων ἢ μοχθηρῶν, sive *à purgantibus fortioribus*, sive *pravis vitiosis humoribus* inductis, statim sæpe sedant fluxum opiata, magna cum ipsius ægri & adstantium admiratione.

In *DYSSENTERIA* malè quibusdam audiunt narcotica. Speciosius hanc in rem extat locus apud *Trallianum l. 8. c. 6.* ubi imperitos medicos mox inter initia narcotica dare asserit, eò quod somno dolorem levare videantur, falli autem ipsos, dum ægros accepta potione tota nocte dormire & ventrem retineri conspiciunt. Cum enim, *addit*, dies illuxerit, inutilis labor deprehenditur: quia humores in unum collecti sine intermissione dejiciuntur, & capite gravato, viribusque labefactatis ventrem reddunt deteriorem, & majus cibi fastidium inducunt, & ideò nunquam ea medicamenta dari debent, nisi fortè necessitas urgeat.

Minadous Doctor Patavinus observavit, omnes illos dysentericos, qui de consilio medicorum opiatis usi sunt, mortuos esse. Additurque ratio, quod ulcera intestinorum ab opio putridiora & sordidiora reddantur, citante *Hoffmanno de usu & abusu med. chim. p. 30.*

Ut verum fateamur, pace plerorumque Practicorum scriptorum, negativam statuentium, & opium in dysenteria vel damnantium, vel timidè admodum exhibentium, dicere aliter non possumus, quàm sine opio nullam veram dysenteriam curari commodè posse, oleumque & operam cum aliis adstringentibus sæpenumerò perdi.

Bone Deus! vidimus in dysenteria, statim in principio 40. 50. 60. intra ☍, (incredibile dictu) ægros fuisse maceratos, dejectosque sedibus. Dato convenienter opio, statim pacatiori rivo mali sentina effluxit. Nec fluxum tàm sistit opium, quàm moderatur, quàm corrigit, dolores minuendo, morbumque, quod sæpius repetimus, in centro detinendo, aut affluxus & effluxus sit moderatior. Sanctè testor, me omnibus dysentericis, quorum ultra quadringentos curandos habui, cui felicissimo successu propinasse opium, & plerosque illos evasisse feliciter notavi, qui non vel morbi vel malignitatis vi, vel aliarum circumstantiarum ratione abrepti, in tempore, quod rerum omnium est primum, auxilium petierunt.

Dantur in dysentericis optimè opiata cum bezoardicis, tum volatilibus in principio, seu mediis potius, cum fixioribus, in fine. Hac methodo felicissimè permultas dysenterias expugnavimus. Utut enim non negemus, posse quandoque in dysenteriis benignis, quæ à ναυσιώδ. vasorum Potius oriuntur, quã irritatione & erosione, quæ item ab ingestis, turgentibusve vitiosis humoribus negotium facessunt, posse, inquam, initiũ curationis fieri à rhabarbaro seu tosto, seu sibi relicto, junctis abstergentibus, & dehinc adstringentibus curationem perfici. Sed ubi mali moris est morbus, seu aeris vitio epidemio, ut plures decumbant, seu domestico pravorum humorum, acrium puta, salsorum, aut in graviori statu arsen calium, in corpore putredinosa fermentatione ortus, uti quidem plerumq; observavimus, tutissima & nobis hactenus frequentata est supra laudata methodus. Dedimus initio Tincturam nostram bezoardicam cum anodyna remixtam, ita enim miasmata maligna discutiuntur, corrigũturque, febris incrementum prohibetur, (quæ tantum non semper adest, ut sæpissimè petechias ipsas conjunctas viderimus,) putredo arcetur, adeoque acrimonia humorum sopitur. Hoc solo medicamento decenter dato & repetito, morbo huic ferali sæpe in principio frenum injecimus, ut præsentaneum ægri senserint auxilium.

Si dolor & fluxus urgeat, majori dosi opus est, ut proportio sit inter morbum & medicamentum.

Consentit *Hæferus l. 3. Herc. med. c. 5.* asserens, per laudanum opiatum, præmissis præmittendis, se olim salinarii cujusdam secretarii liberos omnes, & inter hos semestrem puellam, à dysenteria feliciter sanasse.

Eleganter idcircò *Jacob. Bontius in not. ad cap. 4. Garc. ab Horto pag. m. 41.* scribit: Certè laudes hujus succi ex papavere expressi, si vellem referre, viderer chimicis velle suum honorem præripere; hoc saltem dico, si nobis hîc de opio ac opiatis non esset prospectum, frustra in calidissimis Indiæ Orientalis regionibus medicinam faceremus dysenteriæ, choleræ, febribus ardentibus, ac reliquis biliosis affectibus orgasmo turgentibus. Idem sua experientia probat & laudat *Horst. consil. dysenter. c. 3. p. 226. illustris Boyleus* rhabarbarum cum grano uno laudani consulit; tum enemata ex lacte bubulo.

Exemplum lethiferi successus habet *Thoner. lib. 3. obs. 8. p. 167.* sed à medicastro dato laudano.

Illud tamen notandum, quod in dysenteriis indolentibus cautius sit adhibendum sacrum hoc medicamentum, ibi enim bezoardicorum vis debet esse fortior, licet omnes hoc modo affectos mortuos esse, nec ullis vel generosissimis remediis servari potuisse *anno II. Ephem. German. obs. 43. p. 82.* adnotaverimus. Et hîc valet illud *Tullianum*: carere omni sensu doloris, miserius est, quàm dolere.

In *HÆMORRHOIDIBUS* immodicis, valdeque dolentibus, præsertim si mali vehementia nimis urget, & vix expultrix irritata est, laudantur opiata.

Maxima tamen in horum adhibitione requiritur circumspectio, ne *Horatianum* illud incurrat medicus:

Stulti dum vitant vitia, in contraria currunt.

h. e. ne alvus constringatur, & vasis occlusis, sicque caloris διαπνοῇ *ventilatione* prohibita, accendatur febris, qui metus est *Sennerti l. 4. prax. part. 2. s. 2. c. 6.*

Consultum verò est, cum hæmorrhoides maximam cognationem habeant cum affectu hypochondriaco, unde & cacochymiæ & imperfectæ sanitatis indicium præbere solent, præter opiata ☉lia & aperientia alia generosa adhibere. Observavimus aliquot ægros, qui fluxum hæmorrhoidalem aliquoties experti, cum per aliquod tempus uterentur Tinctura ♂ aperitiva temperatiori, illas non senserint amplius.

Vidimus etiam binos immorigeros, qui dolore cæcarum hæmorrhoidum vexati ab opio & amuleto nostro,

nostro, fabaria, opem tulére, (cujus sanè effectum præter nostra experimenta continuata plurima, præter alios *D. D. Bartholini l. de transplant. morbor. pag.* 18. & *D. D. Schröckiorum*, Haffniæ & Augustæ Vindelicorum testimonia, exceptione majora comprobant,) cum verò non curarent ea, & internis visceribus illuc ceu ad sentinam humorum confluxum amandantibus non prospicerent, redeunte malo putredinem ibi passos, & degenerasse morbum in cancrum quasi occultum, unde νεκρώσει interaneorum subsequente miserrimè periére.

Neque inconveniens est sæpenumero, interponere purgantia, eo potissimum casu, quando bilis copiosius intestina lata fluentium hæmorrhoidum cursum continuat. Vir primarius per aliquot menses fluentibus hæmorrhoidibus molestatus, assumpto leni purgante aliàs ipsi familiari, plurimis evacuatus est sedibus per biduum, nec post feces aliud subsecutum est, quàm liquor planè biliosus unde illicò hæmorrhoides substitére, nec per plures septimanas post vel minimum de illis sensit amplius.

An in *CALCULO* conveniant opiata, dubium occurrit. Sunt qui omnes eos, quicunque opiata nephriticis exhibent, sinistrè exhibere credunt, siquidem illis facultas expultrix sopiatur & ligetur quasi, cum tamen eadem potius roboranda sit, & ad expellendum instiganda.

Sed si v. g. dolor urgeat, calculus sit magnus, vigiliæque inde & denique forsan lipothymiæ oriantur, propina, quæso, expellentia, stimulantia, facultatem expultricem roborantia, ipsamque vitam cum gemitu expelle. Non possunt expelli calculi, ut lumbrici. Quin sæpe, cum calculus jam intravit ureteres, insignesque ciet cruciatus, neque tamen expelli potest, adhibitis aliis externis, quæ eundem retrahunt, cessant dolores.

Contra ea, observatum est à nobis sæpius, datis ejusmodi demulcentibus facultatem longe magis roborari. Neque sopitur eadem hoc modo in totum, ut nil amplius agat, sed dolores sopiuntur, ut facultas expultrix eò valentius insurgere possit. Ita pulvis ex lapidibus ♋ cinnabari minerali, & opio, constans ab *Excell. Dn. Ludovici*, fautore & compatre nostro colendo, *Dissert.* 1. *Pharmac. modern. pag.* 448. commendatus, crebriori nostra experientia longè optimus est, cui resolventia alia ex spermate ceti, aliisque quandoque non inutiliter miscuimus.

Ita *Unzerus* laudanum opiatum, reliquis medicamentis in cassum adhibitis, felicissimo cum successu ad placandos nephriticos dolores non semel in usum duxit, quando scil. calculus nondum renibus fuerit egressus, aut saltem leviter inde emotus. Eo autem egresso, alteque ipsis ureteribus impacto, tum inefficax hoc remedium deprehendit. *lib.* 1. *de nephrit. c.* 7. *p.* 986. & quamvis exhibitum tunc nonnihil levaminis initio visum fuerit attulisse, tamen momentaneum tantùm illud fuisse observavit, recrudescente nimirum paulò post eodem dolore, sæviusque quàm antea affligente.

Exemplum feliciter in nephriticis cruciatibus usurpati opii, vid. apud *Horst. l.* 10. *obs.* 3. quæ tota de viribus laudani opiati agit. *Confer. Barthol. cent.* 3. *epist.* 46. *p.* 192. ubi in *tenesmo* & calculo proficuus opii usus deprædicatur. *Hœchstetterum decad.* 6. *cas.* 1. *p.* 675. ubi plura ex Veteribus adducuntur loca, huc non transcribenda.

In *PODAGRA*, præcipuè si dolor causæ vestem induat, & urgendo ad se curationem trahat, ad opiata confugiendum, ceu ad asylum.

Arthritidem vagam scorbuticam unicè ferè debellare possunt eadem. Consueta nobis hanc curandi methodus, in quam plurimis felicissimo successu probata, maximè in mulieribus, quas in Thuringia nostra frequentius viris ea affici videas, est 1. antiscorbuticis & ♂libus. 2. universalibus, tum purgantibus, tum saluberrima in his affectibus venæsectione. 3. specificis opiatis in pilulari vel alia forma administratis. Qui enim præmissis hisce noverit ♆ metallicum solare cum opio maritare, & prudenter adhibere, næ felicissimè hunc perdomare noverit & alios morbos.

Exterius in articulari hoc morbo quandoque etiam opium adhiberi solet, cum aliis mixtum. Nos ea intentione adhibère solemus linimentum nostrum nervinum ex ∽ formicarum, lumbricorum volatili & ⊖lis ✳ci, vel C. C. vel utrisque, addito interdum liquore opiato, vel ipso ∽ opii.

Notandum tamen, ne opiatis ipsis liberaliore usu hoc pacto insistentes, quàm ut doloris sævitiam aliquo modo leniant, magis noceamus, quàm proficiamus, viam parantes humori peccanti ad tophaceam duritiem. Opiata enim articulis adhibita incautè, nocent.

Obiter hoc loco illorum culpandus venit mos, qui in arthritide externis oleosis, unctuosis, & pinguibus, modò his, modò illis, prout dolor jubet, utuntur, vel solis vel cum opiatis remixtis. Vidimus hæc utplurimum plus nocumenti quàm commodi post se reliquisse, & id ipsum inter causas tophorum & nodorum omninò referendum judicamus.

In *AFFECTIBUS HYSTERICIS*, suffocatione, hysteralgia, mensibus immodicis, fluore albo, aliisque, opium divinum est auxilium, sive additis castorinis aliisque laudanum hystericum inde confiat, seu pro re nata cum appropriatis misceatur, qualia exempla plura apud autores, inprimis *Hartmannum*, *Paracelsum*, *Platerum*, aliosque prostant. Et nos ipsi frequenti experti sumus experientia, quantum utilitatis ad uterum redundet ab opiatis. Ita pulverem absorbentem suprà citatum invenimus in hystericis accidentibus utilissimum; elixir uterinum cum anodyna tinctura mixtum facit officium; si cum ebore ppt. succino, castoreo & magist. lap. ♋. misceatur opium, in fluore albo consurgit egregium medicamentum, modò rectè quis eo utatur. Extant hujus rei vestigia apud Councum ipsum, qui *lib.* 2. *de morb. mulierum c.* 87. *p.* 610. in affectibus hystericis *τὸν μήκωνος ὀπὸν papaveris succum* cum aliis præscribit.

Hinc rectè à *Paracelso l. de morb. ament. tr.* 2. *cap.* 4. *p.* 503 inter confortantia matricis refertur quinta essentia opii. Exemplum laudano opiato feliciter curati furoris uterini in nobili fœmina sanguinea refert illustris *Bartholinus centur.* 5. *hist.* 85. *p.* 165. Alia exempla ad symptomata hysterica videre est apud *Decker. meth. medend. p.* 118. & alios.

An aphrodisiacum sit opium, & ♀em excitet, autorum non una mens est.

Cardanus, *Scaliger*, & *Nicol. Monardes* Amphionem illum, quo ad venerem ciendam utuntur Indi & Turcæ, nil aliud esse, quàm opium testantur.

Confirmat id ipsum relatio *Joh. Jac. Suar. itiner. Ind. Orient. p.* 11. qui expressis verbis scribit, parare Indos in Bantam electuarium ex opio, quod Affion vocant, coloris cineritii, saporis dulco-amari, cujus usu feroces fiant; Chinenses verò in Batavia eo uti ad excitandam venerem, cujus usu adeò veneris œstro incitantur, ut per totam noctem venerilitent, sæpe aufugientibus, nec ulteriorem vim sustinentibus scortis. Vid. de hoc latius *B. D. D. Sachs*, etiam post fata celeberrimus *Tom. II. Ephem. Germ. obs.* 69. *p.* 126. ubi & alii citantur.

Garzias è contrario *l. c.* non solùm aphrodisiacum esse

esse negat opium, sed & usu ipsius steriles factos se observasse memorat. Sic & *Renodæus l. 1. de mat. med. s.* 10. *c.* 1. *p.* 279. experientia constare scribit, opium libidinis œstrum potius coercere, atque ignavos carnis reddere motus.

Utut verò variet tum aliorum medicamentorum, tum opii nostri effectus, pro diversitate regionum, temperamentorum, individuorum, & utendi modorum, adeoque opium in aliis venerem excitet, in aliis frænare eandem queat, probabilior tamen videtur prior sententia, non obstante, quod immodico & quotidiano usu sterilitas exinde subsequi possit.

Qui verò venereum opium esse negant, videntur falsa niti hypothesi, stimulos nempe ♀is infringi ab opii frigiditate, & vasorum spermaticorum constrictione.

Universale assertum est *Macrobii*, omnia calida ♀em provocare, & semen excitare, & generationi favere, *l.* 7. *Saturn. c.* 6. *p.* 525. quod quidem generaliter huc non applicabimus, neque probabimus in totum, experientia tamen sæpius deprehendimus, ab assumpto opio in calidioribus, præcipuè verò dispositis, ortas fuisse Pollutiones nocturnas cum tentigine, cujus rei plura exempla possemus in medium afferre, nisi nomina ægrorum propalare religioni nobis duceremus. Hinc si cum ambratis maritetur, sive in substantia, sive in essentia, aphrodisiacum consurgit non contemnendum.

An in amputatione crurum σφακελοδέων narcotica sint adhibenda? quæri solet. Hæc enim recisio & extirpatio putridæ & corruptæ partis, ubi ἡ συμπεπληρωμένη νέκρωσις τῆς ὅλης ἐσίας, *consummata mortificatio totius substantiæ adest*, ut loquitur *Galenus*, 7. *aph. com.* 50. omninò requiritur. Hoc cum fine dolore vehementi utplurimum peragi nequeat, quidam pro remotione hujus narcotica in usum trahunt, stupefacientia sensus & spiritus animales, adeò ut multum dormiant, nec dolorum faces accendi adeò sentiant.

Negat quæsitum *Fallopius Tr. de tumor. c.* 26. quoniam, cum dolor sit adeò intensus, oporteret ut esset somnus mortis. Si soporifera sint levia, *inquit*, non juvabunt; si valida, sunt valdè periculosa.

Guilhelm. Fabritius Hildanus l. de gangræn. & sphacel. c. 19. itidem negat, quod perquam periculosa sint ista narcotica, propter gravissima, quæ inducunt, symptomata, imò & mortem. Citat pro negativa etiam *Guid. de Cauliac. tr.* 6. *doctr.* 1. *c.* 8. *Joh. de Vigo l.* 4. *tr.* 7. *cap. ult. Petr. Pigray. l.* 1. *c.* 9.

Gre. Horstius l. 10. *obs.* 3. meminit quorundam chirurgorum, arte sua celebrium, qui in magnis operationibus v. g. quando membrum aliquod ense rescindendum est, ne pars sincera trahatur, ægris per biduum nullum somnum concedant, donec ex summa virium debilitate somno corripiantur, ne convulsiones graves per somnum oriantur. Ipse vero consultius suadet, mox prima nocte laudano somnum provocare, qua ratione non tantùm vires colliguntur, sed simul etiam sanguinis motus & fervor inhibetur.

Idem ibidem quoque meminit, chirurgum doctum & peritum graviter vulneratis mox exhibuisse dosin laudani, tam quietis conciliandæ causa, quàm etiam eam ob causam, ut inflammatio partium læsarum minor expectanda sit. *Alibi sc. l.* 8. *obs.* 8. *p.* 409. addit & illam rationem, fieri id posse ad hæmorrhagias præcavendas, & affluvum ad læsas partes inhibendum.

Semper ad circumstantias alias accuratè στοχασμὸς medicus dirigendus. Nil obstat, quò minus præcedente operationem nocte ægro opiatum propinetur moderata dosi, ita enim & animo alacriori patietur uri & secari membrum, & varia præcavebuntur symptomata.

Par ratio est in sectione calculi, de quo vid. *Horst. l.* 9. *obs.* 31. *consil.* 2. *p.* 457.

Ut medicamenta opiata in actum deducantur, opus habent vehiculo, quo mediante in corpus adsumantur.

Dividi hoc potest in *GENERALE* & *SPECIALE*. *GENERALE* constituunt alimentosa, domestica & corpori amica, vinum, cerevisia, juscula, quibuscum ordinariè & optimè quidem propinari solent. Imò lubentius ægri pauxillum hoc medicamenti in solito sibi quotidiano liquore adsumere consueverunt, quàm aliis. Valet hoc præcipuè, si opiata per se adhibeantur, proprio & principali fine.

Sin tamen *SPECIALE* vehiculum eligere fit animus, appropriata cum opio combinari amant. Facem præbet hac in parte *Mynsichtus*, qui *sect.* 3. *armament. chim. p.* 72. *seq.* aliquot foliis varias in omnibus ferè affectibus, quibus opium confert, formulas congessit, excepta pulverum, & opiatorum liquidorum forma. Inter tot enim egregias mixturas nil aliud occurrit, quàm mixturæ & boli, maximè tamen commendanda, unde lectorem eò amandamus.

Cum verò consuetudine recentiorum sæpius quoque in pulvere vel Tinctura dari soleant opiata, facilè cuivis pulveri, qui communem cum opio habet intentionem, misceri potest laudanum, vel ℥ anodynus, facile etiam cum quolibet liquore conjungi possunt eadem anodyna liquida, qui non diverso extractus est menstruo.

Exterius variis dolorum generibus auxiliatur opiū. Ad leniendos dolores acerbos v. g. capitis, extrinsecus moderatè appositum, omnium efficacissimum opium pronunciat *Fernel. l.* 5. *m. m. c.* 17. quod vel naribus illitum odore solo conferat, hac tamen cum cautela, ne ejusmodi externa actuali frigiditate excedant, sicque materiam repellant. Alibi, nempe *l.* 6. *m. m. c.* 5. *p.* 398. desperatis duntaxat levioribus auxiliis admovendum in ardore summo & intolerabili cruciatu, cum exquisito sensu, concedit.

Sic & in mania & phrenitide externè opium in unguentis, narium foraminibus & temporibus inungendis præscribitur, ut & aliis casibus, ubi non tam dolores quàm vigiliæ urgent.

Unguentum expertissimum ad dolorem capitis commendat *Valentinus Polidamus libro de dolorib. capitis p.* 78.

℞. *Opii Thebaici, camphoræ ā.* ʒß. fortiter tere & dissolve cum *oleo rosarum*, quo ungantur PLANTÆ PEDUM.

Ingreditur eo fine, scil. pro sopiendis doloribus capitis & vigiliis coercendis frequenter unguenta, linimenta, epithemata, balsama, aliaque externa, qualia exempla apud omnes practicos innumera occurrunt, ut iis colligendis studio supersedeamus.

Nos in vigiliis, doloribus capitis, & dentium sæpe solùm extractum opii, vel cum extracto opii combinatum applicavimus temporibus, instar emplastri. Sicuti vel sola theriaca eodem modo emplastrata, vel etiam simul pone aures applicata utiliter ob opium somno proliciendo juvamentum præbet.

Sic etiam opium commodè miscetur cum ol. nuc. mosch. expresso, & ol. nucl. persicor. itidem per expressionem parato, prout id in quotidiano talibus urgentibus casibus nobis est usu.

Ad podagram opium lacte muliebri dilutum commendat *Scribon. Largus compos.* 158. *p.* 87.

Pertinet huc monitum è textu *Galenico l.* 2. *de comp. med.* κατ. τόπ. *c.* 2. collectum, ne opiata applicentur suturæ coronali, neque parti posteriori propter principium spinalis medullæ, ideò admovenda fronti, ut ipse trochiscos cum opio applicabat. Vid. *Ensl. ich. Rhad.*

Rhod. l. 1. de hum. corp. affect. c. 1. p. 9. Attamen *Langius l. 1. epist. 10. p. 47.* arteriis carotidibus & temporibus rectius medicum peritum medicamenta soporifera, quàm fronti illinere ait. Potest utrumque locum habere, potiora tamen sunt tempora.

Quæritur, quomodo opium externè applicatum dolorem sistat? Hic sanè si, quæ externè præscripta à variis autoribus sunt, attendantur, illa utplurimum ad eorum opinionem potius, quàm secundum rationem posita esse, res ipsa evincit. Veterum enim hypothesis, opium dolores sistere stupefaciendo partem dolentem præ nimio frigore, ut sensum omnem quasi amittat, hodie penitus expirat, quam non solùm Experimentum *Plateri* refutat, quod *tract. 1. prax. lib. 1. cap. 5. p. 156.* recenset, ubi nunquam se deprehendere potuisse refert, quod ab *externo nocturno narcotico cuti applicato*, ea *stupida* aut *indolens* reddi queat, licet, ut certi aliquid cognosceret, massam *opii* emollitam *parti podagrica* dolenti, sed sine fructu applicarit, sed & nos iisdem nunquam stuporem partis ab impositione opiatorum observare potuimus. Agunt itaque opiata, quatenus per poros subtilior pars 🜍eæ & ☿ialis cum sanguine communicatur, & hinc vires suas ordinarias, licet remissiori longè gradu & refractè exerit, cerebri & nervorum vi simul obtusâ.

Modus applicandi quorundam notari meretur. Ita *Joh. Langius l. 3. epist. p. 911. scribit*, ubi somni conciliatione opus est, medicum quendam celebrem aliquando etiam sanguisugas post aures accommodare, & remotis sanguisugis granum unum opii vulneribus imponere felici successu solitum esse.

Notandum tamen, sæpe ab autoribus huic vel illi causæ adscribi effectus, qui tamen nihil minus sunt. Sic eundem medicum scribit item *Langius*, in phthisi arsenico commodè usum. Quis hoc auderet hodie?

Idem memorat *Joh. Mich. Savonarola de febrib. cap. 8. rub. 10. p. 177.* eo solum discrimine, ut angulis oculorum applicatio fiat.

Confirmat *Geiger. microcosm. hypochondr. c. 32. pag. 472.* prodesse ad vigilias corrigendas & somnum conciliandum granum opii admotum puncturæ hirudinis, pone aures admotæ.

Credibile est, utut opio suas vires neque hoc pacto denegemus, sæpe hunc effectum adscribendum potius hirudinibus, quàm opio.

Idem *Geigerus* ibidem pilam odoriferam componit pro eadem intentione ex ℈ ß. opii cum cort. rad. mandragoræ, sem. hyosc. papavere, styrace, laudano & cera, cum carbone salicis.

Tales *Pilæ* soporiferæ etiam ab aliis commendantur pluribus, imò à quibusdam habentur pro secreto.

Exempla videri possunt apud *Savonarol. l. c.* ubi & talia *super umbilicum* ponere jubet. Memorabilis de hoc ipso applicandi ☍, umbilico, locus *Octavii Horatiani libro 4. pag. 99.* ubi describit unguentum somniferum mirabile, ex opio, myrrha, ruta, thure & cera, quod jubet pro chalastico umbilico imponere: Tam *Somnum Præstat*, addit, quàm etiam *Ventrem Movet*.

Ita & *Balsamum* ex eodem confieri potest, uti modò diximus, commiscendo corpus pro balsamis ordinarium, & ol. persic. express. vel opii ♌tum quoque. Neque emplastris jungi retinuit, uti ingreditur *emplastrum carminativum Sylvii* & alia; discutit enim & vehementer emollit tophos nodosque, unde & in scirrhis lienis commendatur.

Locum habent externa hæc maximè in tenerioribus, quibus facile ad hunc vel illum effectum recipiendum aptum est cerebrum.

Hæmorrhagiam contumacem ab arteriâ vulneratâ, quæ reliqua remedia penitus eluserat, ad miraculum usque mox restinctam, apposito pauxillo magisterii opii ad arteriam vulneratam, observavit *Horstius Tom. II. l. 9. obs. 12 p. 446.*

Narium hæmorrhagiam desperatam curatam refert *Crollius* è gr. XVI. laudani duas pilulas formando, & utramque narem pilulâ unâ occludendo, *basil. chim. p. 235.*

Curaverat sibi dentem evelli vir militaris celebris in maxillâ superiore, inde verò sanguis non poterat sisti, licet varia fuerint adhibita; dato à nobis interius opiato pulvere cum lap. hæmatite parato, & externè alio ex ⊖-l. utneâ, sangu. dracon. & opio, qui cum linteaminibus carptis imponebatur, omnis statim subsistebat sanguis. Idem in Juris candidato observavimus, qui ferè exanimus jacebat mediâ nocte, cum ab eadem causa hæmorrhagia copiosior ipsum affligeret.

An in vulneribus sclopetorum conveniat, disquiritur. De eo sic *Felix Würtz part. 2. de curat. vuln. cap. 16. p. 294.* *Andere vverden gefunden, die das* gummi opium *in die Brandsalben brauchen; aber so viel als ich mich darauf verstehe, mit schlechtem Nutz. Solches* gummi *ist in keinen Wunden mitzlich: denn es kühlet keine Wunde aufsirlich, sondern brennt in den Wunden und Schaden, als solches die Erfahrung selber bezeuget: darumb es denn keinen Brand von Buchsenpulver loschen kan.*

Binis sententia hæc affirmantium nititur hypothesibus falsis: *Prima* est, opium refrigerare. Altera, communior propemodum, ardorem à pulvere sclopetario in vulneribus excitatum extinguendum esse.

Opii ne ait autor citatus, non convenire ex hypothesi primâ opium, quod non refrigeret, sed potius uredinem inducat.

In Ulceribus uteri *Hieron. Mercurialis l. 4. de morb. mul. cap. 7. p. 281.* ubi dolor est conjunctus, in extremis necessitatibus addit aliis opium, nec id timendum est, *inquit*, propterea quod uteri mala sæpe ad mortem mulierem deducunt, præsertim dolores. Opiata utero infusa possunt quidem sterilitatem facere, mortem nequaquam, si prudenter adhibeantur.

Non desunt, qui in *Cauteriis* adhibent opium non quidem actualibus, sed potentialibus. Inspissatâ materiâ salinâ acri, corrodente, sive ex calce vivâ, seu aliâ, paratâ, si cauteriis faciendis utamur, & opii addamus modicum, opus suum sine dolore perficere, annotat *D. Francisc. Hilaeshein. spicil. 1. de affect. cap. p. 14.* Idem tamen paulò ante dixerat, licet dolori (à cauterio excitato) opiatum permiscendo occurrere possimus, tamen non semper esse tutum uti opio; vidisse enim se, quod talia potentialia cauteria cum opio administrata tandem gangrænam induxerint.

Ita & cauterium potentiale seu ruptorium *Vigonis l. 8. cap. 13.* recipit opii ℈j. *Melchioris Welandi*, opii lixivio soluti ℥ iij. quæ videntur apud *Glandorp. gazophylac. polyplus. c. 4. p. 24. seqq.*

Ad extinguendum coitum ungere jubet membra genitalia & renes pectinem aquâ, in quâ opium Thebaicum sit dissolutum, *Francisc. Hilaesheim. spicil. 2. de maniâ p. 151.*

In pruritu partium genitalium idem *ibid. p. 152.* commendat sequens: ℞ cerussæ ℥ vi. 🜍 citrin. ℥ ii. opii ℥j. M. cum aq. & applica partibus genitalibus. In eundem usum cum unguento refrig. Galeni & populeo miscet opium *Hartmann. prax. chim. c. 275.*

Nos in molestissimo hoc affectu observavimus pleraque externa frustraneam navare operam. Juvenis plethoricus 24. ann. à tribus annis senserat pruritum intolerabilem ferè in scroto, cum tensione, titillatione & pollutionibus nocturnis. Medici ipsi præscripserant emulsiones internè & externè, epithemata item ex acidis, camphorâ & aliis. Pinguibus exasperatus fuerat

semper affectus. Consuluimus præter universalia usitata, V. S. purgationem &c. aquam calcis vivæ, sed levi cum fructu, hinc cum omnia ferè externorum genera ab aliis jam ordinata frustrà fuissent, consului vesicatorium in femore, à quo cum levamen sentiret manifestum, applicato fonticulo in parte domesticâ tibiæ in hunc diem liberrimus ab isto malo vivit.

Opium prohibet pilos nasci juxta *Savonarol. pract. tract. 6. rubric. 29. p.* 85. ex hypothesi, quia stupefacit & infrigidat locum, qui tamen usus ob superius dicta vix attendi meretur. Posset hîc latius deduci externus opii usus in dysenteriâ, podagrâ aliisque affectibus, sed cum ille partim ex dictis pateat, partim passim receptus sit, eo supersedere jam lubet. In dysenteriâ commodè adhibuimus theriacam cum oleis stomachicis remixtam & stomacho impositam, quòd & cum ⊕-lo ♂ & terrâ sigillatâ fieri potest.

In *dentium dolore* pilula ex laudano opiato denti dolenti excavato intrudi commodè potest. Sic & *pilula Herlicii* in ore detenta omnem dentium dolorem mirificè sedare scribitur *à Sculteto armam. chirurg. obs.* 28. *p.* 89. quæ conficitur ex semine apii, hyoscyami, opio & sirupo papav. ubi quidam sedato dolore os eluere jubent decocto rosmar. salv. major. spicæ hyssopi & similibus, ut noxam ab opiatis impressam tollant. Locum habet balsamum odontalgicum:

℞. *Laudan. op.* ℈ *j. ol. camphor. cariop h. an. gutt. v. corp. pro balf.* ʒ ß. M F. balsamum, cum bombace dolenti denti applicandum. Nos frequentius usi sumus seq.

℞. *Tinctur. odontalg. nostr.* ʒ *ij. anod.* ℈ ß. Teneatur in ore, & cum humor satis attractus fuerit, exspuatur. Temperat acrimoniam, odontalgiam excitantem. Cum attenuantibus his felicius quàm per se usurpatur, imò bene respicienda est causa, cum sæpe tutius sit & melius interius eadem propinare, sæpe dolorem non tollant, sed magis & violentius insuper provocent, quale exemplum videri potest apud *Hippocr. l. 6. epid. sect. 6. t.* 46.

An citius & tutius in actum ducantur opiatorum vires clysteribus immistorum, quàm per os exhibitorum, quæri potest.

Savonarola Tr. 6. c. 1. *rubr. 9. de vigiliis*, securius est multum, *ait*, opiata per exterius quàm per interius approximare, unde eadem in clysteribus & suppositoriis quoque commendat. Sic & *Erastus* audacius per clysteres infundi jussit opium, cum sapâ in colicâ, quod non diu inhæreat. *part. 4 contr. Parac. p.*249.

Alii quoque affirmativam tuentur, præcipuè cum in acutis & aliis gravioribus morbis vigiliæ vel ex doloris vehementia, vel humorum nimio æstu adeò invalescunt, & vires frangunt, ut opiata amplius tuto ventriculo committi nequeant. Ne itaque natura omni auxilio destituatur, authores suadent immiscere opiata clysteribus. Sic *Sennertus l. 1. med. pract. part. 2. p.* 334. *cap.* 7. in phrenitide, in summo virium lapsu, ubi opiata non commode interius assumuntur, clysteribus ea admiscenda monet. Affirmat id ipsum quoque *Mercatus l.* 1. *de recto præsidiorum art. med. usu c. 3. p.* 58. & 63.

Pro negativâ vero facit 1. quia remotior locus est à nervorum origine & primo αἰσθητηρίῳ. 2. Facilius à principio nervorum ad ulteriores propagines mittitur medicamentorum vis, quàm vice versâ, uti in simili exemplum est in clysteribus nutrientibus dictis, & aliis.

Utroque modo officium faciunt, melius verò & præsentius ἄνω assumpta, quàm κάτω inferiori gutturi infusa.

Imò usus internus tutior longè est quandoque externo. Admirandum, quod opium crudum dentibus applicatum, quod nonnulli affirmant, clysteribusque infusum homines necaverit.

Clysteres tales anodyni bene componuntur ex paregoricis, cum emollientibus mixtis in lacte vaccino, vel jure vervecum coctis. Hinc colaturæ addi potest opium, si extremi urgeant dolores, sed non in magnâ dosi, v. g. philon. Rom. vel theriacæ recentioris ʒ j. vel laudani opiati gr. v. vel IIX. Vid. *Regner. Graff. Tr. de clyster. p.* 188. vel requies Nicolai ad ʒ ij. *Drawitz. de scorbut. f.* 8. *p.* 330.

Ut ubique, ita & h l. cautè agendum; cum enim gummata v. g. *sagapenum ammoniacum* &c. per clysteres infusa mortem intulerint, quia adhærent, nec repelli possunt, ceu annotat *Schenckius ex Rondelet. tom. 1. l. 3. obs.* 250. pari modo opium, cum viscedinem quandam instar prædictorum in se contineat, pariter insinuando se plicis intestinorum moram trahere, suique exterminium impedire potest.

Ita Monspessuli pharmacopæi cujusdam uxor, cum atrocissimis coli doloribus laborans opii ʒ j. clystere recepisset, in coma incidit, ut habet *Salmuth. cent. 2. obs.* 97. *p.* 109. quod curatum fuit clystere alio ex vino malvatico injecto.

Hinc solvendum prius est & benè diluendum, si cum clysteribus id applicare sit animus.

Par ratio est suppositoriorum. In collyrio, quod Avicennæ interpretibus est suppositorium, adhibitum opium mortem accelerasse testatur *Abuali l. 3. fen.* 16. *Tr. 1. c.* 4.

Exemplum simile consignavit *Gattinaria in comm. 9. ad Almans. 6. de sodâ cholericâ* & ligato sermone id ipsum refert *Bouffuetus l. 2. de art. m. dend. p.* 32. Plures autores de utroque casu ex *Galeno, Rhase, Marcello Donato, Alexandro Benedicto*, & aliis collegit *Sennertus l. 6. med. pract. part. 7. c.* 1. *p.* 291. Videatur & *Sinibald. geneanthrop. l.* 3. *tr. 2. cap.* 10. it. *Zacut. Lusit. M. P. H. l. 1. hist.* 60. *p.* 426. Hæc proinde exempla quemvis cautius mercari nec opium temere per guttur inferius intrudendum doceant.

Tutius erit somnum per enemata procurare corrigendo hypochondriorum & viscerum siccitatem, mitigando humorum æstum, vel sedando dolorem. Eligi queunt mitiora, ut Philonium Romanum, Persicum, aliaque jam dicta. Neque tam opium crudum, quàm bene præparatum eligendum, ut laudanum opiatum, confectio opiata, ut & narcotica Mynsichti. Notandum etiam, ut dosis semper sit minor. Non diu prætereà ejusmodi enemata retineantur, nec corrigentia negligantur, qualia sunt oleum castorei, anethi, chamomillæ, de baccis lauri. Tandem, si opus videatur, rejecto clystere opiato malvaticum infundendum.

Sin caute adhibeatur, in exulcerationibus intestinorum & doloribus convenire suppositum potest opium. Ita *Francisc. Joel. l. 4. pract. f. 3. p.* 337. suppositorio ex opio facto sæpissime dysentericum fluxum cohibuit, quod experimentum bis adhuc in operibus suis commendat. *Addit*: crebro autem glans ex opio ano inseratur, sed ultra quadrantem horæ in intestinis non est dimittenda, sed rursus appenso filo eximenda, quod ipsum quoque monet *Guainerius*.

Neque novum illud est, sed jam à *Tralliano* dudum commendatum, quem *vid. l. 8. c. 6. p.* 357. ubi varia ejusmodi suppositoria describit.

Cautelæ circa Opiatorum usum.

Cum cautelâ opium dari debet, inquit *Petr. de Crescent. l. 6. commod. oper. rural.*

Divinum medicamentum est opium, δέεται δὲ ἀσφαλείας καὶ μετριότητος, *circumspectione verò & moderatione opus habet.*

Sacra vitæ anchora est opium, bene & circumspectè agentibus; cymba autem Charontis in manu imperiti, &

& ceu gladius in manu furiosi. Cavendum ergo, ne ναρκωτικὰ fiant νεκρωτικά.

Temerarius hypnoticorum usus quantum pariat damni explicat *Ballonius lib. 1. consil. 65. & lib. 2. hist. 4. p. 123.*

Quantumvis igitur opiata in infinitis morbis insignem & egregium præstent usum, imprudens tamen & indiscriminatus eorum usus mortem multis intulit, licet exempla talia rarius annotentur, exitus enim felices diligenter colligimus, ἀπoτυχίας autem & mortes nec animadvertimus.

Vires ut semper primatum obtinent in indicationibus, ita & hoc loco circa usum opii. *Primò*, ne morbo, cui contra ire animus, atterantur, *deinde*, ut pares sint huic medicamini, quod propinandum venit.

Circa illud tenendum, ut maturè succurratur; circa hoc, ne agonisanti & in extremis versanti ægro, viribus penitus ecclipsantib., præbentes medicamentum, quod multos juvit, illi notam malignitatis inuramus.

Nec solum præsentes spectandæ & attendendæ sunt vires, sed & futuræ.

Eleganter *Trallianus l. 1. c. 13.* εἰ δὲ, *inquit*, ἡ ἀσθενὴς ἡ δύναμις ἦ παραιτοῦ τότε μάλιστα δεῖ δύνασθαι τὶ τῶν ναρκωτικῶν. Ἐπὶ γὰρ τῶν ἀσθενῆ τὴν δύναμιν ἐχόντων οὐχ ἡ τυχοῦσα βλάβη τῇ πόσει τῶν τοιούτων παρακολουθεῖ, ἀλλὰ θάνατος ἔσθ' ὅτε. *Sin vires quoque imbecilles fuerint, tunc maximè vitabis, ne quid de narcoticis exhibeas. Nam in his, qui infirmas habent vires, non vulgaris noxa talium potionem comitatur, imò mors inde sequitur.*

Et l. 6. c. 1. εἰ δὲ ἀσθένεια δυνάμεως εἴη, φεῦγε παντελῶς τὰ ναρκωτικὴν ἔχοντα δύναμιν. *Si virium imbecillitas adsit, vitato prorsus narcotica.* Consultius est, autore *Lindano*, non expectare tamdiu in exhibitione ejusmodi medicamentorum, donec spiritus jam planè consumpti sint, sed in tempore usurpanda, si adhuc vires constant. In rebus desperatis ad opium non est fugiendum, sed antequam ad desperationem perventum sit.

Falli potest medicus in exhibitione medicamenti, ob defectum necessariæ talis conditionis, quâ rectè non adsumitur, præcipuè *Ratione Temporis.* Exemplum lucidissimum præbet laudanum opiatum, probatissimum medicamentum.

In tempore cum errat medicus exhibendi, & porrigit ægro extremè debilitato, vel in summo senio, vel in agone, vel phthisicâ ulcerosâ dispositione, dum sputum supprimitur, viaticum est ad vitam æternam, dictante laudatissimo *B. Rolfincio, commentar. in aph. Hipp. 1. cap. 10. p. 20.*

Medicus quidam Practicus in usu habebat, in agone versantibus, ut minori defungerentur mortis anxietate, sed facilius residuum quod esset lampadis vitalis jam extinguendæ, minori cum nixu extingueretur, propinare laudanum opiatum. De eo in certa quadam personâ in agone constitutâ nosmet moniti, maluimus abstinere, quàm famæ subire dispendium.

Hollerius l. 1. de morb. intern. c. 27. p. 278. Nunquam utendum esse scribit narcoticis recens paratis, sed semestre spatium esse exspectandum, aut eo plus. Cautela hæc ab ipso etiam *Tralliano* jam proposita *l. 3. c. 4.* δεῖλον δὲ, *inquit*, ὅτι τὸ ὄπιον ἐκλέγεσθαι δεῖ τὸ παλαιὸν, διὰ τὸ φεύγειν ἡμᾶς τὸ σφόδρα ναρκωτικὸν αὐτοῦ. *Constat autem opium deligendum esse vetus, eò quod nos magnam ipsius in torpore inducendo facultatem vitamus.*

Tanti tamen hic metus non est; recentissimis licet opiatis uti, modò id μετ' ἀσφαλείας *cum cautione* fiat. Quò recentiora eò efficaciora quidem sunt, neque tamen vetustum inefficax, κρεῖσσον quippe obtinuit non ita facilè dissipabilem, utrumque tutum est, & sine ullo periculo datur.

Nonnulli danda censent narcotica calido semper ægro, & cum cætera frustra sunt, quinque horis à tenui cœna.

Post cœnam opiata danda monet *Hercul. Saxon. prælect. pract. part. 1. c. 10. §. 6. p. 37.* Saltem quinque horis ab accepto cibo: & cœna sit parca, ait, ne opium, quod replet caput, impensè concurrente vapore cibi copioso, apoplexiam inferat. Rectius tamen id limitat *Cæsalpinus*, & duabus vel tribus horis à cœnâ dari scribit. *l. 1. art. med. c. 13. pag. 33.*

Distingui & hîc potest 1. inter dosin ordinariam & extraordinariam, si primariâ intentione dentur, tempus nocturnum optimum est, 3. vel 4. horis à cœna. Sin secundariâ, etiam manè & post meridiem. 2. Inter tempus electionis & necessitatis, quod quidem per se patet.

Arragosius apud Cratonem epist. 55. pag. 78. Periculosam scribit exhibitionem laudani opiati, ubi 1. vires ægri non sunt firmæ, 2. Corpus non est evacuatum, 3. & humores crassi sunt. Testatur etiam ipse *Crato epist. 138. p. 241.* Quod impuris atque crudis corporibus nocere re ipsâ compertus sit.

Quæritur ergò non immeritò, an prius, quàm adsumantur opiata, purgandum sit corpus? *Galenus* & alii affirmant. Nos, inquit *Prosp. Martian comm. in l. de morb. mul. s. 4. pos. 171. p. 274.* vestigia Hippocratis sequentes, in curatione eorum morborum, in quibus aut dolores vigent, aut humorum importunus motus, aut eorum aeris qualitas viget, symptomatibus statim succurrimus prius, quàm ad purgationem deveniamus, idque si urgeat dolor, per aliquod medicamentum, quod opium recipiat, verbi gratia, theriacam, aut pilulas de cynoglossâ, aut requiem Nicolai aut Philonium, prout res exigit, & Deum testor, hunc curationis modum mihi successisse feliciter, nec quicquam incommodi semel quidem ægrotanti contigisse novi.

Si licet, præmissis præmittendis, Venæsectione vel purgatione, si morbus ea indicet, post principia dari possunt opiata; sin circumstantiæ methodum variant, etiam citra hæc.

Caspar. de Calderâ de Herediâ, Tractatu tribunal medicum inscripto ait, post narcoticum assumptum, altero die venam non secandam, illud enim esse lethale. Nos, si valdè adstringentia præbeantur, sanguinis motum impediri novimus, ut venâ sectâ nullus elabatur sanguis, unde utique cauti esse debemus, ne inscitiæ accusetur medicus.

Hæmoptysi laborans, tinctura ortis adstringenti & opiatis diu usus, curabat medici sui jussu aperire venam; sanguis verò stetit instar glaciei, ne guttâ quidem exeunte.

Ne in paroxysmis ipsis, verbi gratia, hemicraniæ, febrium, epilepsiæ dentur opiata, multi quàm maximè cavendum jubent, idque non immeritò, ne natura hoc modo à pugna suscepta revocetur, & devinctæ quasi arma exturbentur. Strategemata morbos hos ligandi & abigendi latet in tempore, debent enim dari medicamenta ante paroxysmum, præcipuè si periodum justam observet morbus. Limitari tamen hoc ipsum quoque potest ab urgentibus circumstantiis quandoque, & concedi tunc opiata succisa dosi.

Tam provida solet esse in paroxysmis quoad illa medicamenta, quæ retrahere illam ullo modo queunt, ut illorum actuationem differat, pugnæ suæ intenta; sic datum purgans durante paroxysmo sæpe interpolatur, post illum demum officio suo fungens. Quando itaque opium ea dosi in paroxysmis pro re nata datur, ut naturam non interturbet, non liget sed juvet, eatenus etiam tunc locum habere potest.

Par ratio est in motibus spontaneis seu à natura institutis, per quemcunque locum expellat materiam natura, ut in diarrhœis, morbillis, variolis, aliisque motibus criticis, in quibus narcoticorum fortiorum usus plerumque funestus fuit observatus. Melius est, debilitari ægrum & insomnem ad aliquot dies persistere,

quàm protinus extingui. Idque adeò in omnibus malignis locum habet, uti supra jam innuimus, ut cautissimè in usum vocentur opiata.

Memoranda hoc loco illorum consuetudo, qui in usu habent instante partus tempore laudanum opiatum exhibere, spe certâ confisi, si justus adest terminus, naturam inde roboratam iri, sin minus, dolores immaturos sisti. Quæsiti in simili & quidem illustri casu, an consultum esset, eo uti, abnuimus, præcipuè cum observationibus nobis constaret, dato hoc modo opio, sæpe dolores, parturientibus necessarios, inhibitos fuisse, & difficiliorem nixum inde ortum.

Refert *Forestus l.* 9. *obs.* 14. de cacochymico, cui imperitus medicus in dolore calculi stupefaciens exhibuit opium, quo deglutito nec amplius evigilavit æger, atque ita, quem dormire voluit, excitare postea non potuit, quod *Celsus* cavendum monet *lib.* 3. *cap.* 14.

Ita & novimus viduam, cum menses restitantes per os viam quærerent, sanguineo vomitu subsequente, obstructis viis inferioribus, ab imperito chirurgo sumsisse poculum adstringens, cui admixtum erat opium. Sana & salva quæ videbatur, & modò cibum ceperat, desubito extincta est. O cœcitatem, ô temeritatem tonsoriam!

In frigidis affectibus, aut subjectis, minus de opiatis exhibemus, quàm in calidis; humoribus crassis pituitosis & viscidis minus eadem conveniunt. Hydropici unius grani opii exhibitione moriuntur, notante *Walæo Meth. med. p.* 153. Consummati scilicet, ubi liberè vibrari nequit diaphragma, nec flabellum ordinarium ventilationem suam præstare, inde ab opiatis primariâ intentione datis facilè tota sufflaminatur actio, alias enim, pro re natâ, etiam hydropicis quandoque ex usu esse potest, ceu à *Scribonio Largo comp.* 126. *p.* 75. opium in hydrope inter alia commendatur. Ubi roboranda est natura, magis quoque convenit, & quibus ab ejus assumptione alvus movetur. Exemplum hujus rei egregium vid. apud *Barthol. Centur.* 3. *epistol.* 46. *pag.* 192.

Opium & opiata in omnibus *ventriculi affectibus*, nisi urgente *dolore inflammatorio*, fugienda esse manet *Septal. l.* 7. *§.* 3. Cavendum est ab ejus usu in iis, quibus debilis est appetitus, qui facilem habent alvum, & infirmum ventriculum, in iis enim utplurimum alvum solvit, & appetitum prosternit.

Diagoras & *Erasistratus* usum opii damnarunt in aurium doloribus & oculorum lippitudinibus, quod & visus aciem hebetaret, & soporiferum esset, teste *Dioscoride l.* 4. *c.* 65. quod ex eodem repetit *Plinius*. Addidit Andreas, protinus excæcatum iri, qui eo illineretur, nisi adulteraretur.

Confirmat idem *Pergamenus l.* 2. *de compos. medic.* κατὰ τόπ. *cap* 7. ubi: Raro cogimur pharmacis ex opio uti cum videlicet præ doloris vehementiâ homo de vitâ periclitatur, quanquam & tunc solidæ partes ex ejus usu offendantur, adeò ut post hæc correctione opus habeant. Sic & ex opio collyria multis detrimento fuerunt, adeò ut debilem oculum reddiderint, & visus hebetudinem, amblyopiam Græcis vocatam, induxerint, velut etiam auditus gravitatem inducunt, quæcunque ad vehementem aurium dolorem ex opio composita sunt, seu, ut *l.* 8. *c.* 4. *ejusdem Tractatus* loquitur, ea ad immedicabilem frigiditatem particulas deducunt.

Idem pluribus, quænam collyriorum ex opio usum damna sequantur, exponit *l.* 3. *m. m. c.* 2. & *l.* 13. *cap. ult.* ac proinde subjungit, si quando illis uti nos cogat necessitas, non ita multo post ad illa transeundum, quæ vim opii maleficam corrigere valent.

Avicenna l. 2. *Tr.* 2. *cap.* 526. in doloribus oculorum & ulceribus concedit usum opii, cum lacte mulieris, alibi tamen non utendum eo censet, nisi in acerbissimo dolore, ex materia subtili & corrodente, ubi syncope & extrema dejectio virium metuitur. Videatur hanc in rem *Christoph. à Vega art. med. l.* 3. *sect.* 2. *c.* 1.

Hinc in *ophthalmiâ* opii usus neque frequens esse debet, nec multus, animadvertente *Septalio l.* 6. *§.* 93. quia ob amarorem mordet & dolorem auget. In summo ergo dolore interdum opiata miscenda, sed in minima dosi.

In *otalgiâ* quoque cautè utendum opiatis. Nihil enim magis auditum reddit difficiliorem, quàm narcotica faciunt. Sæpe & in *odontalgiâ* præstat ea interius assumere, quàm dolentibus partibus applicare, quod jam dictum.

Ratione *Ætatis Infantibus* & *pueris* opiata rarius & parcius danda. Ita solet vulgò iisdem quandoque exhiberi theriaca, quod si in paucâ dosi fiat, adeò incommodum non est. Sin secus, debilitatur facilè ingenium, & memoriam obtundunt opiata, quin ipsi cerebro nociva creduntur. Vid. *Sepeal. l. c. l.* 3. *anim.* 46. *I. I. Scharandæus l. de rat. conserv. san. c.* 12. *p.* 103. An verò tenellæ ætati, atque angusto pectori juxta perniciosum sit, juxta monitum medicum *Tulpii* 39. absolutè, nemo facilè affirmaverit. Si enim & tenellâ ætate constituti malè habent infantes, ut indicetur opium, dosi ipsis proportionata, utique tutissime dari potest, quod felicissime in praxi experti sumus vel millies successisse ex voto.

Senibus non adeò conveniunt ac aliis ætatibus. Quin præposterè sæpe his ad somnum provocandum præscribuntur, qui spec. diambr. & diamosch. in fort. ma elect. & aliis calidis sæpe molestas abigunt vigilias, teste *Sim. Pauli Quadrip. Botan. p.* 71. & 145. Verum est, vaporosa ejusmodi, calidum nativum roborantia, convenire senibus in molestissimo ipsis pervigilio, usus tamen opiatorum similibus moderatè admixtorum tutissimus est. Causa autem, quod interdum perperam adhibeantur in senibus, interdum non tutò frequenter, est partim siccitas, & defectus humorum; partim metus ne in apoplexiam dispositio præsens augeatur. Nos cum spirituosis & humectantibus ea feliciter eo casu adhibuimus, inprimis miscendo tincturam anodynam cum ☿-⊖-li cephalico volatili.

Habent secum hoc vitii narcotica, quod plerumque exsiccent corpus, unde nunquam sine humectantibus offerenda, aut si hoc non liceat cum ipsis, ante tamen vel post ista danda, præcipuè isto casu, uti diximus, cum sufficienti seri quantitate sanguinea massa destituitur, unde resolubilitas opiatorum impeditur.

Tacemus hîc alia, quibuscum misceri possint opiata, utpote de iis jam supra diximus.

Ratione *usus & applicationis* quædam etiam dicenda occurrunt.

Jam olim Mnesidemus apud *Dioscor. l. c.* usum duntaxat olfaciendi probavit ad conciliandum somnum: alioqui ceu noxium damnavit. Rectè verò subjungit *Dioscorides* tum huic asserto, tum præcedentibus modo citatis, ὥσπερ ἐστὶ ψευδῆ, ὑπὸ τῆς πείρας ἐλεγχόμενα, διὰ τὸ ἐπιμαρτυρεῖσθαι τοῖς ἔργοις τὴν ἐνέργειαν τοῦ φαρμάκου. *Quæ quidem omnia commentitia esse, experimento deprehenditur, siquidem effectus virium hujusce medicamenti fidem facit.*

Hercules Saxonia l. c. prælect. pract. part. 1. *c.* 10. *pag.* 36. quem & alii sequuntur, extrinsecus prius adhibenda innuit, ubi si nihil effecerint, intrinsecus quoque præbenda.

Imò etiam externè à quibusdam cautelæ adduntur, præcipuè quoad caput. Externis cephalicis urgente re usu non rarò adduntur opii aliquot grana. Admonet tamen *Francisc. Hildesheim spicil.* 1. *de dol. cap. p.* 16. dum illo extra uti volumus, ne admoveamus illud commissura

furæ coronali, sed fronti. Cerebrum enim minime tolerare potest opium citra noxam, commissura autem, quia est pars capitis rarior facile opium recipit, quod non contingit, si fronti applicetur, quo de supra jam actum fuit.

Quoad *Dosin*, quidam à levioribus semper incipiendum suadent. Vid. *Fabrit. Hildan. lib. de gangr. & sphaceli c.* 24. *p* 826. Generalis h. l. repetenda est cautela, semper tutius esse subsistendum infra summam dosin, & præstare, repetita potius vice ut voti compos fiat medicus, quàm extrema statim tentando opprobrium sibi accersat. Peccatur hîc magis in excessu, quàm defectu. Sic narcotica si immoderatius assumantur, etiam sola apoplexiam effecisse non raro observatum fuit, teste *Wepfer. de apopl. p.* 25. Neque valet, quod olim methodici gloriabantur, cum usu narcoticorum sublato dolore, quanquam mors sequeretur, se tamen morbum abegisse, teste *Galeno lib.*2. *ad Glauc. cap.* 2.

Ex supra dictis etiam fluit, ut bene & fideliter ab exercitato artifice sint præparata, quod allegato loco *Hildanus* quoque monet.

Non vero statim desperandum, si legitima observata methodo, datis opiatis æger per longum tempus dormiat, præsertim si vigiliæ præcesserint continuatæ.

Retulit nobis venerandus *Rolfincius*, se aliquando collegæ suo medico, Dn. D. Zachariæ Brendelio, Lipsiâ reduci, ubi per plures noctes insomnis commoratus erat, & hinc aliquo modo sensibus perturbatus, propinasse laudani opiati gr. VI. cujus usu cum indormiisset, 24. horas & amplius, evigilans sanitati redditus fuit integerrimæ.

Plures cautelæ, eæque elegantes videri possunt apud sæpe citatum *Septalium l.* 3. *animadverf.* 43. *& seqq. Nester. Consil. antidysenter. cap.* 11. *p.* 248. *Grubium de med. simpl. cognosc. p.* 147. *Crollium Basil. chim. p.* 235. & alios.

Atque hæc ex Clariss. VVedelii doctissimo de Opio Tractatu hactenus forsan paulo fusius

OPOBALSAMUM.

De eo abundè satis actum sub titulo *Balsamum*, ubi scilicet de *Balsamo vero*. Hic tantùm uno verbo de ejus selectione ex Augustanis.

Balsamum genuinum esse indicat odor thuris & terebinthinæ æmulus; sapor subamarus, adstringens & modicè mordens; calor si mediam ætatem attigerit, aureus, vel in senio, melleus; lactis ab eo infusi aliqualis coagulatio; & resinosa in panno adhæsio, quem non olei instar intimius penetra, aut maculam indelebilem adfricat.

OPOPANAX.

De eo vid. sub titulo *Panax*. Hic tantùm de *Opopanacis* selectione ex Augustanis.

Commendatur purissimus, amarus, internè albus, aut subfulvus, foris ad aureum colorem inclinans, lævis si frangatur, pinguis, galbani instar lentescens, tener, statim in aqua eliquescens, & lactescens, gravique odore præditus. Improbatur niger ac mollis, nec non ammoniaco aut cerâ fucatus; dolus agnoscitur, ex eo quod in aqua digitis fricatus non resolvitur, nec lactescit.

OPUNTIA.

Quamvis frutex hic Theophrasti & Plinii Opuntia non sit, cum illa, ab Opunte oppido circa quam provenit nomen sortita, herbula sit non frutex nedum arbor, merito tamen Opuntia Indica arborea, aut fruticosa dici possit, quia insigni proprietate è folio radices emittendi cum Opuntia Theophrasti convenit, nec alia quævis præter eam, quod hactenus audivimus, arbor aut herba. Quinetiam Opuntiam hodie (ut puto) in Locride frustra quæsiveris.

Cùm dico illam è foliis radices agere apparentiam potius & opinionem vulgarem sequor, quam rei ipsius veritatem. Quæ enim folia videntur revera non sunt sed potius rami. Nam 1. folia non germinant, aliaque ex se folia emittunt, sed rami 2. folia intra annuum saltem spatium in justam magnitudinem extensa postea non augentur. In hac autem stirpe quæ dicuntur folia quotannis augentur & incrementum capiunt, & in nonnullis speciebus lignescunt. 3. Addit Gul. Piso, folia contigua tantum esse arbori, è contra omne quod rami vicem subit continuum: se autem in quibusdam ficubus dissectis radices immediate continuatas vidisse frondi. Tandem, 4. Folia plerisque omnibus plantis, etiam virentibus, tandem decidunt; at in hac proprie loquendo perpetua sunt. Verum argumentum hoc non concludit, quoniam dantur nonnullæ v. g. epiphyllospermæ in quibus folia durant quandiu caules: ut neque quod hæc fructum è foliis dictis emittat; nam epiphyllos spermæ quoque idem faciunt.

Forma tamen externa lata & compressa cum foliis conveniunt, & à ramis differunt, qui in omnibus aliis stirpibus teretes sunt.

Dicitur autem hic frutex Botanicis ficus indica, ob aliqualem fructus cum fico similitudinem.

Vires. Tum fructus tum folia refrigerant & humectant, salivosaque sunt, quo fit ut eorum succus expressus febres ardentes maximè extinguat, & sitim expleat. Grana sicca & adstringentia sunt: hinc poma cum granulis loco cibi sumpta alvum sistere dicuntur: gratum præbent alimentum refrigeransque, etsi flatuosum & corruptioni obnoxium si largius sumantur, quemadmodum alii horarii fructus, æstuantibus jucundissimum, succus plantæ aut aqua stillatitia admirabilis est adversus biliosas febres. Auxiliantur radices ejus cum Hieracii quadam specie enterocelis, & erysipelatis medentur. Indi succo expresso pro aqua utuntur; & D. Hughes se fructibus hisce in inopia aquæ persæpe sitim sedasse refert.

Experientia constare aiunt folia eorumve succum vulnera recentia mirabiliter sanare. Tumores etiam & apostemata, quæ nautis plerunque accidere solent in Americam trajicientibus, potenter discutiunt. D. Hughes folia chartâ madefactâ involuta, & sub cineribus tosta ejusmodi apostematis cataplasmatis formâ applicare solebat, successu supra spem & expectationem prospero, ut nullum vel præstantissimum medicamentum compositum ad hunc usum æquè commodum & proficuum fuerit. *Raius.*

ORBICULARIS.

Nomina. Fungus pulverulentus, crepitus lupi dictus *J. Bauh.* Crepitus lupi, sive fungus ovatus *Park.* Fung 3. sive Orbicularis *Ger.* Fungus noxius 42. sive rotundus Orbicularis *Casp. Bauh.* Fung. nox. prima species *Clus.*

Clusius. Nullo ferè conspicuo pediculo nititur, glomeratæ rotunditatis, juglandis magnitudine & majoris & minoris, primò albâ cute & medullâ itidem albâ conspicuus, postea ex albidâ vel lividâ; medulla cùm corrumpitur in tenuissimum siccissimumque pulverem abeunte. Calcatus crepitum edit & fumum pulverulentum emittit. *Nobis observati dum juniores adhuc essent, cute quidem albâ ad cinereum tamen tendente, eaque non lævi & æquali, sed velut granulatâ tecti erant, eorum autem pulpa interior mollis interdum,* initio candidus, inde virescens.

In pascuis & pratis siccioribus, ubique ferè autumno invenitur. Hujus pulvis gravem & fætidum spirat odorem. *Imper.*

Siccat admodum & astringit, unde vulneribus inspersus sanguinem sistit, ulcera inveterata desiccat, hæmorrhoidum fluxum cohibet: oculis tamen inimicus, imò perniciosus censetur. *Raius.*

Quòd oculis sit inimicus satis superque constat ex observatione Clariss. *Joh. Muys*, qui ex ejus pulvere in oculum suscepto enormem ophthalmiam enatam vidit, ut in suâ *Chirurgiâ* habet *Rationali.*

Alia *fungi orbicularis* datur species quæ capitis humani quandoque magnitudinem æquat, quo Chirurgi Germani cum fructu ad sistendas hæmorrhagias in membris amputatis utuntur, eo scilicet velut pileolo seu cucupha extremam partem unde facta est amputatio, & in qua vasa sunt aperta, obvolventes.

ORCHIS.

Orchis i. e. testiculus, cur dictum sit hoc plantæ genus, neminem qui ejus radices unquam eruerit latere potest: quod si quem forte lateat Spigelium attendat in Isagoge ad rem herbariam, rationem reddentem his verbis. Cunctæ herbæ quæ bulbosas binas aut ternas habent radices instar testiculorum, semen humanum quodammodo redolentes, orchides censentur.

Satyrium à Satyris dicitur ob incendium libidinis, quòd veneris incentivum, ut vocant, esset præ reliquis bulbis. Satyria dicuntur quibus unicus est bulbus, orchides quibus geminæ, autore Dioscoride. Spigelius, nescio quo autore, satyrium proprie dici ait quod ternas habet radices, orchidum radicibus similes, unam quæ sursum erigitur virilis membri formâ, duas alias inferius, ex eodem initio testiculorum modo dependentes. Quod si verum sit, nulla fortasse, certe paucissima erunt satyria.

Vires & Usus. Orchis calf. & hum. saporis est dulcis. Usus præcip. (ex signatura lasciva) ad viridem fortitudinem restaurandam: sic & uterum confortare creditur & ad conceptionem disponere. *Schrod.*

Ad conceptionem juvandam ℞. Sal. satyrion. ℈ ß. cum vino malvatico aut aq. vitæ mulieri sæpius post menstruorum fluxum. Multas fœminas hoc remedio curavit Hartmannus. D. Hulse. *Raius.*

Datur Orchidis quædam species minima flore purpureo saturato & non parum odoro, in montibus nobis vicinis admodum familiaris, è cujus flore, seu spica non semel elegantem concinnavimus conservam in debilitata virilitate non mediocris sanè usus.

Orchidem autem vulgarem quod spectat ex ejus radicibus bulbosis vulgò testiculis vocatis remedium vidimus pro herniis concinnatum non inefficax, scilicet earum certus quidam numerus in vino albo per noctem maceratus mane jejuno stomacho per aliquos dies continuos potandus exhibebatur.

Oreoselinum, vid. *Daucus Apii folio* sub titulo *Daucus.*

Orichalcum, vid. *Aurichalcum.*

De eo conficiendo vid. sub titulo *Æs.*

Origanum, vid. *Majorana.*

Oriza, vid *Oryza.*

Orminum, vid. *Horminum.*

Ornithoglossum, seu *Lingua avis*, vid. sub titulo *Fraxinus.*

Ornithopodium, vid. *Polygala.*

OROBANCHE *sive Limodorum.*

Orobanche dicta est ἀπὸ τοῦ ἄγχειν τοὺς ὀρόβους, quia vicias strangulat florum figura ad orchidem accedit, foliorum viridium & herbaceorum carentia, differt tum ab Orchide tum ab aliis plantis. Est autem vel radice simplici non repente squamosa, Orobanche simpliciter dicta; vel radiculata repente dentaria; vel radice multis fibris crassiusculis implexis composita, nidus avis.

Vires Orobanches vulgaris. Herba condita aut ejus syrupus ad splenicos & hypochondriacos affectus usus est eximii; unguentum ex eadem cum axungia ad tumores duros & schirrosos. *D. Bovvle.*

Orobanche flore minore I. B. adeo parum differt à præcedente, ut specie diversum esse mihi persuadere vix possum. *Raius.*

OROBUS.

Orobus dicitur παρὰ τὸ ἐρέπτεσθαι ἀπὸ τῶν βοῶν quòd boves eos vescantur & saginentur Dioscor. lib. 2. cap. 131. βοῦς δὲ λιπαίνει ἀφεψηθέμενος boves autem saginat si elixum apponatur.

An *Orobus* vulgò creditus seu *Mochus* Italorum sit verus antiquorum Orobus ambigitur: non esse arguit quod nulla huic insit amaritudo nullusque ingratus sapor, sed leguminosus & pisorum vulgarium: inter legumina præter lupinum nullum amarum inveni, inquit *J. Bauhinus.* Orobus ergo antiquorum huic ævo incognitus videtur. Adde siliquam non esse cylindraceam ut Orobi Theophr. è contra Honorius Belli ex Cydonia Cretæ J Bauhinum misit semen (ut ipsi videbatur) Orobi vulgaris, hac addita inscriptione Orobus ὄροβι sive ῥόβι, quod rustici serunt singulis annis & boves eo saginant antiquorum more.

Hujus *nota* est siliqua nodosa, torulis seminum protuberantibus velut articulata.

Nomina. Orobus sive ervum multis *J. B.* Or. receptus herbariorum *Ger.* vulgaris herbariorum *Park.* siliquis articulatis, semine majore *C.B.*

Cauliculis infirmis, ab eadem radice pluribus assurgit, pedalibus aut altioribus, angulosis glabris, ab imò statim ramosis. Folia longa decem aut duodecim, aut etiam pluribus pinnularum obtusarum extremo crenatarum conjugationibus ad medium nervum seu ῥάχιν adnexis, composita, nullo in extremo impari pinnâ, neque vero claviculâ, è foliorum alis ut in hujus generis reliquis, exeunt pediculi flores in summo gestantes nunc singulos, nunc binos, exiguos, quam lentis tamen majores, folio clypeiformi exterius purpurascente, interius albo, purpuro cæruleis lineis striato. Flosculis succedunt siliquæ unciam longæ, tenues, cylindraceæ, per maturitatem albentes, articulatis torulis, in quibus semen rotundum (angulosum redditur ubi siccum) leguminoso duntaxat gustu, non amaro.

In agris circa Monspelium & Genevam vulgaris est, *Raius.*

Vires. Semen Orobi detersivum & resolvens reputatur.

ORYZA.

Oryza ut semen ex India primum fuit allatum, sic & indidem nomen Lobelio ascitum videtur.

Oryza gluma seu cortice crassiore arcte adhærente granis, spica laxa, è pluribus composita à reliquis frumentaceis distinguitur.

Nomina. Oryza *I. B. C. B. Ger. Park.* & aliorum omnium.

C.B. Radicibus est triticeis culmis bicubitalibus, striatis triticeis & hordeaceis, crassioribus ac robustioribus, geniculatis: foliis longis, arundinaceis, carnosis, porraceis haud absimilibus; in culmi cacumine non spica, sed juba milii autem panici modo, in ramulos divisa, in quibus semen utrinque impari ordine & alternatim provenit, cortice subflavo, aspero, & angu-

angulosis striis in longitudinem donato, supernè villoso, ovi figura, tectum, & aspera arista armatum est, quo exuto granum quovis præstantissimo Tritico candidius pellucidum durum, Avenâ brevius & crassius conspicitur.

Flores ut in milio purpureos esse, & eodem tempore flores & semen proferre dicunt.

Oryza præcipua omnium Indiæ Orientalis regionum annona est, indeque primum allata in Græciam & Italiam. Hoc etiam seculo in universa India frequentissimus ejus usus est, ut in omnibus fere ejus regnis, Provinciis, insulis copiosissime seratur & colatur, ut Bengala, Pegu, Cambaia, Ceylon, &c. quinetiam in Ægypto magno proventu seritur, alicubi etiam in Syria, & fortunatis insultis: inque Hispania & Italia ubi nos in Ferrariensis ditionis locis palustribus satam observavimus.

Humidis locis delectatur, & in ipsis aquis crescit. In insula Zeilan aquas in stagnis reservant ad oryzæ sata irriganda: & ibidem, (aiunt) terra pinguis perpetuis exundationibus ita mollescit, ut Oryzæ messem facturi ad dimidium genu in aqua versentur; sic autore Porta, in Salernitano agro, ubi patenti, uda planitie maximo proventu seritur, euripis & ilicibus & fluviis ductis quoties opus est rigant, alias nullam aut cassam segetem laturam: ita ut mirum sit tam siccum & exsuccum granum tam humidum requirere solum: terramque humidam uliginosam tam præstantis soporis & salubris nutrimenti tamque siccum frumentum procreare: maturescit æstivis solibus, ejusque messis serotina est circa æquinoctium autumnale: quare Septentrionales regiones, licet humentes magis, tamen ut algosas respicit, nec ibi ad frugem pervenit.

Vires & usus, in cybis Oryza admodum est familiaris, apud omnes nationes Orientales præcipue apud Indos; concoctuque facilior evadit & ori gratior, ubi ex lacte bubulo amygdalarum cremore, aut carnium pingui jure decocta fuerit, datur utiliter in cibis dysentericis, cœliacis & diarrhœa affectis præsertim ubi prius torrefacta, in lacte, in quo igniti calculi fuerint extincti, decoquatur. *Matth.*

Oryza Indis panis loco est, variis modis præparata: præparandi modos vide apud C. Bauhinum Theat. Bot. lib. 1. sect. 4. cap. 29. potum quoque in multis Indiæ locis ex Oryza conficiunt. Vide C.B. loco citato. Turcæ quoque ex Oryzæ pultes efficiunt, & multa ex ea fercula parant. Varios Oryzam ad cibum præparandi modos in Europa, ubi triticum in panem venit, vide apud prædictum autorem loco laudato.

Vulgi animos opinio pervasit Oryzâ frequenter vescentes, obesiores reddi; quare in quibusdam locis fœminæ graciliores & macilentiores ea frequentius utuntur ex lacte & largiore saccharo assumentes. Sed veterum medicorum sententia contradicit: ut qui inter ὀλιγότροφα seu leviter alentia & δύσπεπτα sive quæ difficulter conficiuntur eam retulere. Nobis aliter videtur, & vulgi potius opinioni accedimus, nec audemus damnare edulium tot gentium, tot seculorum usu approbatum: alvum modice astringere concedimus: unde & in hepatico fluore & mictione sanguinea, inque tussi utile esse aliis astringentibus additis non abnuimus. Farina etiam cataplasmatis repellentibus admiscetur, & iis quæ mammarum incipientem inflammationem arcent, floribus chamæmeli & rosarum additis. In hæmoptysi laudat Helmontius Oryzam in aq. vel lacte chalybeato coctam. Dol. lib. 3. c. 8. f. 6. *D. Soame*.

Oryzæ tenuis decoctum, in aqua, usitatissimum est apud Indos multorum medicamentorum vehiculum.

Liquorem vinosum ex Oryza extractum *Arak* aliquid vocant. *Raius.*

Orvietanum, vid. *Electuarium.*

Osmunda Regalis, vid. *Filix florum.*

Os de corde cervi, vid. sub titulo *Cervus.*

OSSIFRAGUS LAPIS

Idem quod

OSTEOCOLLA,

De quo vid. sub titulo *Lapis.*

OSTREA.

Ostrea (vel ἀπὸ τοῦ ὀστρέου, vel quasi ὀστέα, quod testa veluti ossea tegantur) quorum differentiæ, à loco & colore desumtæ, variæ sunt. Ratione loci celebrantur.

1. *Pelagia*, quæ in alto mari nascuntur, parva & rara.

2. Λιμνόστρεα, ut Aristoteles vocat, quæ in stagnis marinis degunt; cujus sortis sunt apud nos Colcestrientia dicta, quæ puteis & stagnis, quæ mare singulis æstibus inundat, aluntur; indeque pinguiora & salsedine gratiora evadunt.

3. *Littoralia*, quæ in littoribus inveniuntur, nec non inter saxa, limi & aquæ dulcis expertia. Parva sunt dura & acria.

4. *Britannica*, quæ omnibus præferuntur.

5. *Santonica*, quæ magis salsa & acria judicantur.

6. *Burdegalensia*, inter quæ Medokina (ab oppido vicino *Medock*, dicta) suavitate præcellunt.

7. *Circæa*, quæ ab Horatio Satyr. 4. commendantur.

8. *Abydena*, quæ olim à ganeonibus celebrari solita Clemens Alexandrinus in pædagogo prodidit.

9. *Lucrina*, (à Lucrinio Campaniæ lacu, in sinu Bajano, prope Puteolos, ita dicta) quæ à Plinio celebrantur.

10. *Brundusina*, de quibus ita Plin. gaudent peregrinatione, transferrique in ignotas regiones. Atque ita Brundusina in Averno compasta, & suum retinere succum, & à Lucrino adoptari creduntur.

11. *Cumana*, quæ Strabo præstantissima facit.

Quid? Ostrea illa, inertissimam carnem cœno saginatam nihil existimas limosæ gravitatis inferre? Seneca Epist. 95.

Quoad colores; *ruffa* sunt in Hispania; *fusca* in Illyrico; *nigra* & carne & testa sunt Circæa, quibus palma mensarum diu tributa est; in mari rubro *flammeis* illustrantur *zonis*, hisce demum subjunguntur.

Gaideropoda (quasi pes asini, apud Græcos, qui gaideron hodie Asinum vocant) *Charleton.*

Ostrea pestiferos bubones loco transferunt & virus omne ad se trahunt: sunt autem agglutinanda brachii parti quâ axillaris decurrit, videlicet si bubo in alis sit, sin vero inguen obsederit lineamentis femoris quæ venа cruris describit Schroderus ex *Hollerio.*

Ostreorum testæ vim habent exsiccandi, sudorem movendi, abstergendi &c. Hinc usus earum internus præcipuè est in febribus, quibus interveniente sudore medentur. Externe conveniunt in dentifriciis abstersoriis, in mariscis & condylomatis ac reprimendis. *Dale.*

Ostrites, vid. *Osteocolla* sub titulo *Lapis.*

Ostrutium, vid. *Imperatoria.*

OTIS.

Avis est grandior quæ Gallicè vocatur *Outarde* cujus stercus resolutivum ac in scabie conducibile reputatur.

OTICA MEDICAMENTA.

Ut delicatissimum membrum est oculus ad extra, ita delicatissimum quoque est auris ad intra, unde natura intra petras microcosmi eandem abdidit, ne tam facile injuriis externis esset obnoxia.

Dividi & Otica ad instar ophthalmicorum possunt in *interna & externa*. Internis & externis communia sunt (1) *Roborantia*, quæ spiritus vigorant, ut influant, nec stationem suam deserant, seu ab intemperie capitis frigida, seu defectu spirituum, seu obstructione pororum nerveorum influxus vacillet, ut in auditus gravitate, difficultate & sensus læsionibus aliis. Inprimis huc faciunt, quæ volatili subtilitate id præstant, ut ipsissima cephalica recensita pleraque, salvia, rosmarinus, stœchas arabica &c. Deinde & præcipitantia cephalica omne tollunt punctum, præcipuè & principaliter cinnabarina. Vix in illo affectu capitis tam insignem hæc edunt effectum, quàm in aurium his affectibus. Unde & in febrium continuarum & ardentium declinatione omnium optima sunt, iis in casibus, quod sæpius experti revera testari possumus.

2. *Aperientia & discutientia*, partium itidem volatilium & spirituosarum, sale volatili oleoso inprimis pollentia, cum dictis concidentia. Sunt verò & alia hujus classis. Sic instar regulæ practicæ commendandum est: in affectibus aurium quibuscunque, non à causâ solâ externâ oriundis, medicamenta splenetica & hypochondriaca esse optima. Restituimus hoc pacto sæpius δυσοικίας, solis vel potissimum adhibitis martialibus & aperientibus aliis.

Sic *diaphoretica* in affectibus aurium, inprimis in otalgiâ unicè prosunt. Lympha enim plerorumque, si non omnium, affectuum aurium est causa, quæ omnibus modis corrigenda, dissipanda, in ordinem redigenda est.

Sic *carminativa* auribus quoque specifice medentur, tum internè, halituositatem ex primis viis & consequenter ex M S. quoque tollentia. Neque enim sonitus, sibili & tinnitus aurium nisi ab exhalatione peregrinâ seu subsistentis lymphæ, seu cessantium spirituum, seu heterogeneis particulis halituosis inductis oriuntur. Unde *carminativa & roborantia* inter Otica optima sunt, v. g. semina carminativa, baccæ lauri, °o ♌ ta anisi, carvi, anethi.

Inter externa verò laudanda apprimè, præter polychresta roborantia, ex aquâ apoplecticâ, Anhaltinâ, acovisticâ Mindereri essentiâ ad auditum Michael. ambrâ, moscho, (qui solus impositus quoque egregie juvat,) ∇ otalg. Mynsicht. sunt (1) *Extergentia*, quæ obstructiones referant & mundant, ut acriuscula, raphanus rusticanus, cepæ, porrum, & amara, ipsaque purgantia, ut radix hellebori, colocynthis, flores persicorum, ut absynthium in lacte coctum, asarum, plantæ cephalicæ rosmarinus, chamomilla, oleum amygdalorum amarorum, velut basis omnium oticorum externorum &c. in ulceribus, vermibus, sordibus proficua. Utraq; simul vias & parietes meatuum præstant liberos. Sic & vapor seu suffimentum ex farinâ fabarum huc spectat.

(2) *Exsiccantia*, nihil enim auris archeo tam alienum est, quàm humor peregrinus vel quasi talis; auris enim, ut sonus quoque, siccis gaudet, ex thure, mastiche, succino, g. sandaracæ. Hinc & fumus tabaci inspiratus confert. Præcipuè verò in fluxionibus, quæ chronicæ & molestæ esse satis consueverunt, hæc ipsi prosunt.

Anthelmintica ipsa, quæ quidem cum dictis coincidunt, ut non opus sit seorsim de iis plura dicere.

Inter hæc ipsa vero notandum: (1) *In affectibus aurium semper magis ad caput, imò & alia viscera, quàm ad aurem ipsam est respiciendum.* Hinc cum tinnitus ipse quoque sit ordinarius præco & anteambulo apoplexiæ, eo potissimum casu absurdum foret, topicis illi mederi, neglecta spirituum debilitate. Hinc semper eo casu, ut obiter hoc addamus, attendendum est, an tinnitus proveniat ab infimo ventre, inquinato sero & spiritibus, inprimis à flatibus; an à spirituum defectu, an ab assiduâ eorundem rarefactione & agitatione, ex quo etiam curatio moderanda & varianda est. Extat hanc in rem elegantissima de tinnitu aurium epistola apud *Scaligerum ep.66. p.194.* ubi post alia: empiricorum, *ait*, atque methodicorum olim fuit hoc, affectæ parti illico adhibere τοπικά. Nos aliter faciendum natura docet, quæ ut certis consensionibus commisit atque aptavit partes animatas, alterius sæpè noxam ex alterius incommodo pendere designat. Quamobrem non neglecto cerebro, ventriculi, jecoris, lienis, matricis prius ineunda ratio est. Nec minus ad ea, quæ προκαταρκτικά vocant Græci, respiciendum.

2. *Quæcunque spiritus vel obtundunt, vel confundunt, cavenda sunt.* Confundunt inprimis sternutatoria, unde & caput turbant, & varie agitant materiam halituosam, ac humorosam ibi contentam. Obtundunt verò frigida, actu vel potentiâ talia, quæ idcirco tutius omittuntur. Hinc

3. *Nec frigida, nec calida, sed tepida debent esse ὠτικὰ indenda*, quæ blande demulceant, non lædant verò. Valet enim & hîc, frigida esse nervis & nervosis partibus adversa; tepidis blandis gaudent aures.

4. *Topica auricularia vel auri ipsi induntur admittunturvè, vel pone aures illinuntur.* Illa vias requirunt patulas, unde sordes removendæ prius, quæ sæpe etiam solæ, in plebejis præsertim, in causâ sunt, quare auditus sit difficilis, quibus expurgatis hinc empirici sæpe plus efficiunt, quàm medicamentis suis aliis. Hæc vero priorum sunt subsidiaria, ad discussionem quoque egregie facientia ex spirituosis, ∇ Anhalt. ol. petrol. ess. castor. volat. &c.

5. *Topica ipsa quoque inter se distinguenda sunt, quæ quibus magis conveniant, in qualitate & quantitate.* Suffitus magis exsiccant, vaporosa humida magis demulcent, oleosa & spirituosa magis discutiunt & roborunt. In singulis cavendum est semper: Ne quid nimis. Inprimis aquea facile obruunt & laxam membranulam vaporosa quoque & alia frequentius continuata partem debilitant. Imo nec auris patitur lusum, pars inter omnia sensoria subtilissima & delicatissima. Hinc etiam injectiones aqueæ decocta & alia, ad instar clysterum vulgò commendata, minus locum habent, sed omittere præstat. Quando emolliendum est & demulcendum, immediate quoque instillantur v. g. °o amygd. dulc. quando roborandum, cum bombace.

6. *Actuationi topicorum velificandum est & corporis positu*; inprimis si ea immitti profundius ex usu sit. Hinc in aurem oppositam cubandum eo casu, inprimis in otalgiâ.

7. *Quæcunque meatum obviscant, exulent.* Pertinet huc & pinguedo castorei, cujus potius eligenda est essentia. Essentia fellis perdicis, lucii piscis ob incisoriam virtutem commendantur in surditate & vermibus aurium, quo casu & urinosa quidam laudant. Item cataplasmata huc non quadrant.

8. *Quæcunque partem membranosam & teneram lædunt & erodunt, cavenda sunt.* Hinc olea destillata quædam acriora & calidiora consultius omittuntur, alia bombace excepta; cum hoc modo non immediate feriant membranulam, tolerantur bene. Optimum verò est oleum amygdalorum amarorum, vel nucleorum persicorum, eligere loco excipientis, cumque eo remiscere °o ea carminativa alia, subtripla circiter parte, additis pro re nata & spirituosis, ut spiritu liliorum convallium, ∇ apoplecticâ, essentiâ castorei factâ concussione albescentia

9. *Immissis topicis masticare consultum est.* Videantur de hoc meatu ab aurium regione ad os eunte anatomici, & *Heerius obs. 28. p 315.* qui plura inde phænomena explicat & dilucidat. Hinc suaimus id utiliter sæpius, ut & magis pene-

penetrare posset medicamentum, & serosum phlegma educi, & caput roborari; in susurris aurium & affectibus aliis. Hinc illud quoque phænomenon addendum venit, quod otalgia vel inflammatio aurium si paulo profundior sit ordinarie quasi soleat terminari ad salutem, facta puris successivâ ad fauces eructatione, quod vidimus non semel. Sin minus profunde hæreat malum, sed ad exteriora vergat, solet per meatum auditorium exsudare, non negligendum ullo modo, siquidem facile, nisi exsiccantibus sedula cura adhibeatur, aliisque & diætâ ipsâ, in longum tempus durare solet fluxus. Imo verò singulare aliud experimentum ex eodem fundamento lucem acquirit, nempe auribus adhibita topica, non solùm prodesse in aurium affectibus, verum etiam in partium vicinarum morbis aliis, & speciatim in doloribus dentium. Novimus quendam militem Belgam, qui in curandis illis magnum sibi acquisiverat nomen infuso auribus liquore, quem pro arcano retinebat sibi. Conversatus vero aliquandiu nobiscum eodem hospitio, sub discessum communicabat id ipsum, nihil aliud esse scilicet, quàm aquam simplicem, cui pauca grana piperis in cochleari super ignem intepuissent. Pro divitibus verò recipiebat g. j. moschi. Conferri merentur quæ de hoc applicandi loco etiam *Strobelbergerus* memorat *Tr. de Podagra dentium*. Wedelius.

OTICA *Medicamenta specifica ex Fascic. Medicam. Cnoffelianorum.*

Clariss. D. D. Gablovistki, Ser. piè defuncti Episcopi, Caroli Ferdin. Princ. Pol. & Suec. Medicus ordinarius, in symptomaticâ surditate cum dolore Sac. Reg. Maj. anno 1648. mense Januario, auri finistræ supervenienti, commendabat *colocynthidis pomum, cum calefacto oleo amygdalarum amararum impragnatum, post fortissime expressum*. De expresso hoc oleo colocynthinato cum bombace excepto, ponatur in aurem bis vel ter in die.

2. Ex consilio autem *Dom. D. Cnœffelii* observavi, auditum S. Reg. Maj. brevi post restitutum fuisse, ☾ tartari sassafrato, leviter tepefacto, & bombace excepto, atque in aurem posito, suppositis statim linteaminibus probè calefactis ad extra per dimidiam horam.

3. Anno 1649. rediit dolor, cùm surditate, strepitu & fluxu excrementoso, ubi *Cl. Cnœffelius* denuo præscriptum remedium repetiit, sed absque levamine, inde & *balsamum* hoc adhibuit, quod

℞. *☾us tartari rectificatiss & sassafrati, elixir. propriet. sine ☾ ♀ris ana* ℥ß. *ol. hypericornis, succini ana* ℈ß. simili dicto modo fuit adhibitum, & S. R. Majestas ex reiterato usu per tres dies iterum convaluit.

4. Juvenis studiosus à septennio aure dextra difficulter, & aliquando vix audit. Cura ejus sic fuit instituta. Primo purgatus fuit pilulis anethinis, post scarificationes factæ sunt circa scapulas & cucurbitula admota. Postea usus est hoc topico, quod

℞. *☾ Formicarum, tartari rectif. sassafrati ana* ℥ß. *extr. castorei* ℈j. ☋ *succini, seu spiritus* gutt. x. M. Mixturam cum bombace exceptam intrudat in aurem, & illibi per diem & noctem servet, applicato semper pressius linteamine intensè calefacto, pro imposita Medicina in actum transpirationis intimioris promovenda.

Arcanum in Surditate.

Clarissimo Dn. D. Luberto Erbenio à quodam mercatore Gedanensi communicatum, huc annectere etiam placuit.

℞. *Raphanum unum vel plures* pro pl. Præscinde capitulum vel taleolum, excavato infunde *aq. majoran.* quantum capiet, taleoloque præciso, iterum tege foramen superius ipsius raphani, defodendo illum intra terram per dies tres vel plures, exempto raphano, *aqua majoran.* tot diebus detenta, effundatur & servetur pro usu. Hujus nempe liquoris cochlear in dies bis mane scilicet & vesperi, vel sæpius immittatur in aures.

OVIS,

Et sub eâ Ovinum Genus.

Ovis Animal est lanigerum, rostro quàm Bos angustiore; cornibus rugosis, recurvis, & in spiras interdum convolutis; papillis binis. Bove magnitudine plus quadruplo minus, timidum & imbelle.

Cæterum lana componitur è plurimis tenuissimis & prælongis filis, huc illuc reflexis, crispis, contortis, varieque implexis; quæ quamvis soli (quod sciam) Ovi convenit, non tamen omni: vidimus enim Oves ex Africa allatas pilis hirtis Canis fere instar vestitas.

1. *Ovis Domestica*, cujus mas *Aries* dicitur, fœtus *Agnus.* Animal est notissimum, mite & placidum, plurimi usus in cibo, vestitu & medicina, cujus historiam integram vix unum volumen caperet. Verùm cum viri longè celeberrimi *Conradus Gesnerus* & *Ulysses Aldrovandus* quæcunque de eo ab aliis scripta sunt, quæque ipsi observarunt, aut ore tenus prolata ab Amicis, Opilionibus & rusticis acceperunt, in unum congesta, amplissimis suis Animalium Pandectis inseruerint, omnem nostram in hac parte industriam omnino supervacuam & inutilem reddiderunt. Liceat duntaxat addere, (quod etiam superius attigimus) glandulas illas utero adnascentes, ex quibus fœtus appenditur, *cotyledones* dictas, non ut in Bovino genere gibbas esse & convexas; sed cotylarum seu acetabulorum in modum concavas, ut nomen innuit.

2. *Ovis Laticauda*, Arabica πλατύκερκος, *Gesnd* Cauda huic generi crassissima est & ponderosissima, triginta interdum librarum. Spectaculi causâ in Angliam illatas aliquoties vidimus; non quales *Joan. Caius* apud Gesnerum describit, caudâ se leniter in descensu coarctante, quousque tandem desinat in eam figuram, quâ est aliarum ovium cauda; sed simpliciter marsupii seu peræ alicujus instar lata, ita ut non attenuaretur deorsum, sed è contra à summo ad imum paulatim magis magisque latesceret: Hoc genus fortè esse caudarum est quod *Ælianus* cubitali latitudine esse dicit. In *Africa* & *Ægypto*, nec non in Syria & in Arabica inveniuntur hoc genus oves. Rauwolfius circa Halepum eas observavit.

Alterius generis meminit *Herodotus* cujus cauda longitudine est insolita & mirabili, ut dimetienti tribus cubitis brevior non sit; quæ si trahatur, omnino ad terram atteritur & exulceratur. At pastores plostella fabricant ad quæ ejusmodi caudæ alligatæ nituntur & sustinentur. Hujus iconem ad Gesnerum misit *Jo. Caius*, cui titulus inscribitur Ovis Arabica altera, Græco cognomine μακρόκερκος.

3. *Ovis Strepsiceros Cretica Bellonii.* Arietum genus est in Creta (inquit *Bellonius*) cujus magni greges, aliis haud minores vulgò conspiciuntur, præsertim in monte Ida, quos pastores *Striphoceri* nominant, nostris in hoc dissimiles, quod nostri cornua inflexa & contorta gestant, illi verò erecta ut Unicornu, in ambitu canaliculata, & cochleæ in modum contorta.

4. *Ovis Africana* pro vellere lanoso pilis brevibus vestita. Hoc genus vidimus in vivario Regio Westmonasteriensi *S. Jacobi* dicto; quoad formam corporis externam ovibus vulgaribus persimile, verum pro lana ei pilus fuit. Hujusmodi ovium fit mentio apud

varios autores. Specie à nostratibus differre non fidenter affirmaverim. Fortasse quemadmodum homines in Æthiopia & Nigritarum regionibus pro capillis lanam quandam obtinent, ita vice versa pecudes hæ pro lana pilos.

5. *Ovis Guinensis seu Angolensis, Marcgrav.* Magnitudine est Arietis nostratis, occipitio magis prominente; auribus pendulis, cauda usque ad suffragines; scroto magno, pene in medio ventre; cornibus parvis, deorsum usque ad oculos incurvatis, & quasi tortis; jubâ ex longis pilis ad collum inferius pendulâ; pro lana pili breves hircini. Grandiores sunt nostratibus, & paleari pendulo instar Bovis.

Pacos Animal Peruvianum quamvis huic generi ab Historiæ Animalium scriptoribus accenseri soleт, ad Camelinum tamen pertinere nobis videtur.

Musimon Animal *Sardiniæ* & *Corsicæ* peculiare, Veteribus memoratum, an hodie in rerum natura inveniatur dubium est. Ophion Plinii est, ex sententia *Gesneri*. Interiisse quidem suspicari, ut Plinius absurdum dixerim (inquit *Gesnerus*) cùm Natura rerum genera & species omnes sedulò semper conservet. Ego cum *Gesnero* planè sentio, nullam omnino Animalis (initio creati) speciem penitus interiisse: Verum *Musimo* fortasse (ut voluit Albertus) spurium quoddam genus fuit ex capra & ariete natum, quod deficere potuit. Verùm Gesnerus & effigiem Musimonis exhibet à *Thε. Beza* communicatam: & Sardum quendam, visum non illiteratum, sibi affirmasse scribit, *Sardiniam* alere Animal quoddam, quod *Muslonem* vulgo vocant, quod nusquam alibi in *Europa* reperitur, Pelle & pilis cervo simile, cornibus Arieti, non longis, sed retro circa aures reflexis, magnitudine mediocris Cervi: herbis tantùm vivere, in montibus asperioribus versari, cursu velocissimo. Tragelaphus Bellonii perparum à Musimone differre videtur. *Gesner.* Raius *in Synopsi Histor. Quadruped.*

OFFICIN. NAT. ex OVE.

1. *Cerebrum.* 2. *Fel.* 3. *Oesypus.* 4. *Lana succida.* 5. *Sevum.* 6. *Pulmones.* 7. *Omentum.* 8. *Stercus.* 9. *Urina.* 10. *Vesica.* 11. *Caput & Pedes.* 12. *Pediculi.*

Vires. 1. *Cerebrum* arietis prodesse aiunt in somno immoderato arcendo in morbis Epidemiis, (*frixant cerebrum cumque pinguedine in placentam redigunt, addendo Cinam. Nucist. & hinc exhibent. Conradin. de Morb. Ungar.*) Facilitat dentitionem, (*illitum cum melle.*)

2. *Fel* [*lanâ susceptum, infantumque umbilico impositum*] solvit alvum, carcinoma exterius sanat [*illitum*] auribus purulentis auxilio est, [*instillatum cum lacte muliebri.*]

3. *Oesypus* (succidarum lanarum pinguedo, vulgo Isopus humida dicta) conficitur hac ratione: (Sed non è scabiosis.)

Lanæ succidæ è collo, feminibus ac femoribus ovium macerantur aliquot horas (6. 7. 8.) in aqua ferventi, hinc fervefiunt iterum, agitanturque bacillo, donec pinguedinem in aquam deposuerint. Aqua hæc, semotis lanis, magno impetu lignea rude agitatur, aut ex alio in aliud vas effunditur, ut spumescat, sic sordes spumæ inhærescentes separari poterunt. Reiteretur hæc depuratio, donec nihil spumæ amplius extet, collecta pinguedo lavetur aquâ purâ, [*alii malunt marinam,*] manibusque agitetur, donec candida evadat, nec aquam amplius inficiat, admotaque linguæ leviter tantum adstringat. Et hæc omnia sub fervido Sole fieri convenit. *Matthiol. & Diosc.*

Vires. *Emollit, resolvit, calefacit, dolores sedat, luxatis, contusis, & simil. convenit.*

Lana succida, ἴξιον ἔρεον, *schmutzige Schaafs, Wolle, Greasy or Sweaty Scheeps Wool, Smoutige Schaeps-Wolle.* Colligitur Æstate è collo feminibusque, eaque mollis & sudore referta.

Vires. *Calfacit, emollit, lenit, convenit optimè contusis, luxatis, cæsis, & simil.* (*cum aceto, oleo, vino imposita.*) *Cremata vim habet calfac. siccitantem, acrem, mordacem, discutientem: Ea propter, confert humidis, mollibus tumoribus, ulceribus inveteratis; excrescentias cohibet, ulcera ad cicatrices perducit, fistulas auresque suppuratas sanat.*

5. Sevum datum ex vino rubro, sanguinem sistit, diarrhæam, dysenteriam, & tormina ventris curat (*in clysmate.*)

6. *Pulmones*, (ut & aliorum animalium carnosa viscera) capiti impositi dolores & æstum mitigant, ferocesque spiritus sopiunt.

Hinc usus præcipui in phrenitide, vigiliis, &c.

7. *Omentum* calidum colico medetur dolori (*impositum.*)

[N. Lactis deberet hîc fieri mentio, in ulceribus internis proficui, præsertim in dysentericis.

8. *Stercus* vim habet refrigerandi, exiccandi, aperiendi, discutiendi.

Hinc maximi usus in aurigine, (*sumptum cum petroselino, &c.*)

Extrinsecus convenit in tumore splenis, in thymis, calvis, verruca, tumoribus cutaneis, &c. Maximi iidem solaminis est in ambustis, (*pulverisatum & inspersum.*)

9. *Urina* (nigræ vel rubræ ovis) sumpta, aquam intercutem abigit; (*idem facit & destillata.*)

Dosis ℥ v. vi.

10. *Vesica*, (ut & capræ vesica,) cremata & exhibita, iis qui urinam inviti reddunt succurrit.

11. *Caput & pedes* vervecis in ▽ fluente optime decocta, atrophiæ & contracturæ subveniunt, (*in balneo.*)

12. *Pediculi*, mira præstare dicuntur in arthritide vaga curanda. Exhibiti N. 9.

Præparata.

Emplastrum de pelle arietina in Herniis, fracturis ossium usuale. Schroderus.

Lana succida infantium collo appensa dentitionem sublevat. *Caput & pedes* vervecis in brodio carnis vitulinæ optime decocta atrophiæ puerorum subveniunt in insessu.

N. Testiculus Arietis nondum venerem experti adsumptus venerem stimulat. *Hoffmannus.*

OFFICIN. NAT. ex AGNO.

1. *Pulmones*, (cùm recentes, tum siccati.) 2. *Fel.* 3. *Lana.* 4. *Ossa incinerata.* 5. *Coagulum.*

Vires. 1. *Pulmo* attritus à calceamentis contractos ab inflammationibus tuetur (*impositus.*) *vide Ovis.*

2. *Fel*, ad morbum comitialem exhibetur.

3. *Lana* (*cum corio*) anginæ, aliisque colli tumoribus leniendis ac molliendis confert, (*imposita.*)

4. *Ossa incinerata*, consolidationem vulnerum, etiam eorum, quæ difficilioris sunt consolidationis, consolidant.

5. *Coagulum* valet ad venena, ad Lac coagulatum, ad morsus venenatos (*cum ✠ potum.*) Schroderus.

Ἀμνός, Ἀρνός. *Ein Lamm. Schaf. Officin.* sunt 1. *Pulmone.* 2. *Fel.* 3. *Lana.* 4. *Ossa incinerata.* 5. *Coagulum.*) Hujus *Pulmones* tum recentes, tum exsiccati in usum veniunt: præferuntur ex agno pingui & robusto. Siccantur exempta aspera arteria in vase figulino imposita clibano, & refrigerati reponuntur in.

in loco ſicco. *Fel* non ſolùm ad epilepſiam, ſed & cachexiam exhibetur Eſſentiæ chelidonii aſſociatum. *Lana* cum corio Anginæ non ſolùm & aliis colli tumoribus, ſed etiam dentitioni infantum dificili leniendæ collo appenſa confert. *Oſſa incinerata* in omni alvi fluxu notabilem præſtant effectum. *Coagulum* contra Aconiti potum in vino & Lac concretum in aceto convenienter adhibetur. *Hofmannus.*

OVUM, vid. ſub titulo *Gallina.*

OXALIS, vid. *Acetoſa.*

OXYACANTHA, vid. *Berberis.*

OXYLAPATHUM.

Nomina. Lapathum acutum ſive oxylapathum *I.B.* acutum majus *Park.* folio acuto plano *C. B.*

Folia huic quàm Lapatho folio acuto criſpo ſunt breviora, inferiora à lato principio in acutum mucronem ſenſim anguſtantur, minora quam penultimi aliàs colore ſubluteo ſimilia caules in parem altitudinem attolluntur, ſunt tamen graciliores & minores, rigidi & interdum tortuoſi; rami à caule magis exeunt, ſeu obtuſiores cum eo angulos efficiunt. Florum verticilli rariores, ſeu longius diſtantes appoſito interdum ad ſingulos foliolo ligulæ inſtar. Floſculi minores cum præcedentibus; ſemina plus duplo minora, extimo foliolorum quæ ſemini pro vaſculo inſerviunt tuberculum ſeu nervea rubens grandis innaſcitur, cui & ſimilis in præcedente lapato cernitur ſed multo minor.

In humidioribus, ad aquarum margines, interdum etiam in ipſis aquis, nec minus frequens ad foſſas & ſepes.

Cum hac ſpecie convenire nobis videtur lapathum acutum minimum J. B. C. B. Ger. Park. Siquidem J. Bauhinus omnibus partibus minus oxylapatho vulgato, cætera ſimillimum ſcribit: interim (pergit) hoc peculiare habere videtur, quod ſtatim à radice fere caulis in alas incipit dividi, in quibus flores ex certis intervallis verticillatim naſcuntur, muſcoſi, luteoli, ſingulis fere verticillis oppoſito foliolo ligulæ inſtar, quo verticilla tamen extrema carent. Notæ hæ non ſufficiunt ad differentiam ſpecificam arguendam, nam & lapatho acuto vulgari ubicunque provenit flores verticillati fere ſunt, oppoſitis foliolis ad ſingulos verticillos: quod autem caulis ſtatim à radice in alas incipiat dividi, natalibus imputandum cenſeo.

Vires. Simon Paulus in ſcabie & prurigine plurimum laudat decoctum radicum oxylapathi cum vel ſine decocto ſtercoris galli gallinacei, ſi pars affecta eo abluatur.

Ad hujuſmodi affectus duo ſequentia remedia proponit, ut inſignia 1. 2. ſucci oxylapathi, rhabarbari monachorum, rad. chelidoniæ maj. ana ℥ j. pingud. lactis ℥ iv. miſtâ quoque ad ſucci fere conſumptionem adde diapompholigos ℥ j. ceruſſæ ʒ ij. aluminis ʒ j. thuris ʒ ß. ſulphuris ℈ j. miſta deinde diu multumque agitentur in mortario piſtillo ligneo vel plumbeo. Quòd ſi inter agitandum ſiccius fiat, addatur ſemper pinguedo lactis, ut fiat linimentum mollius.

2. Rad. oxylapathi, althææ an. ℥ß. helenii ʒ ij. herb. ariſtolochiæ, ſcabioſæ, nummulariæ, plantag. an. m.ß. coque ad putrilaginem in ſ. q. aquæ fluviat. Trajiciantur per ſetaceum rarius: addatur deinde flor. ſulphur. ℈ ij. balſami Peruviani parum F. l. a. linimentum ad ſcabiem.

Backmeiſterus mihi & aliis certiſſimum ad ſerpigines tollendas remedium communicavit, pulverem radicum oxylapathi plani cum aceto miſtum. *Simon Paulus.*

Sola fricatio radicis lappatii (id eſt lapathi, forte de hac ſpecie intelligit) delet impetiginem expertum à me ſæpius. Ex obſervationibus Marcelli Cumani ab Hieron. Velſchio editis excerpſit & ad me tranſmiſit D. Barn. Soame.

Lapathi acuti radix cereviſiæ infuſa laudatiſſimum Antiſcorbuticum habetur. *Willis de Scorbuto.*

Oxylapathi radices decoctæ vel ſeorſim, vel cum aliis ſpecificis mixtæ, in ictero ſanando eximii uſus ſunt. N. B. caro quæcunque quantumvis vetus & dura, ſi cum lapatho cujuſcunque generis coquatur, mollis & tenera evadit. Langham. hort. ſanitat.

Pulvis ſeminum lapathi hepar roborat & fluxus alvi quoſcunque ſiſtit. Eſt medicamentum obvium, & ubicunque parabile, verum uſus non contemnendi: ego ei interdum admiſceo pulv. rad. tormentillæ, ſacch. roſ. & pulv. putaminum ovorum D. Bovvle.

OXYMEL.

Eſt medicamentum ex acidis cum melle vel ſimpliciter, vel additis etiam aliis ingredientibus confectum, cujus varias compoſitiones hic trademus.

Oxymeli ſimplex Galeni & Meſuæ, è *Pharm. Auguſt.*

℞. *Mellis deſpumati & ad craſſam conſiſtentiam debitè cocti* ℔ *ij. aceti acerrimi* ℥ *x. M.*

Magna huic vis eſt craſſa tenuandi, loca incidendi, viſcida detergendi, obſtructa aperiendi; quo nomine febribus diuturnis & nothis ex craſsâ bile ac pituitâ enatis convenit, humidis naturis & frigidis, crudam, craſſam & pituitoſam ſuccorum copiam coacervantibus aptum; nervos tamen & uterum lædere, tuſſim excitare, ac ſputum acidum potius ſiſtere quàm provocare creditur, unde hic duo caſus occurrunt ejus uſum non admittentes; nimirum in morbi principio, cruda exſiſtente materia, quod propter aceti acrimoniam tuſſim provocet: deinde ubi virtus debilis & non ſufficiens ad expellendum exſiſtit, ibi fruſtra virtute decreſcente humor irritatur. Vide 3. de ratione victus in morb. acutis, cap. 27. & 28. Componendi rationem docet Galenus 4. Salubrium.

Oxymel de Calamintha Meſuæ ex *Weckero.*

℞. *Rad. apii, rad. fænic. rad. intybi ana* ℥ *j. ſchænanthi* ʒ *ij. ſem. apii, ſem. fænic. ſem. aniſi ana* ʒ *vj. calaminth. montan. & domeſtic. ſpicæ, aſari, caſſiæ, maſticis, dauci, petroſel. ana* ℥ *ß. caryophyll. liguſtici, zingiber. galang. ana* ʒ *ij. aceti* ℔ *IX. aquæ* ℔ *VI. coque ad duarum partium conſumptionem; adde mell. deſpum.* ℔ *v. Coque.*

Datur ab ℥ j. uſque ad ℥ ij. Calefacit, incidit, terget humores craſſos, lentos, putres: ob id intemperiem frigidam ventriculi & epatis corrigit, ſcirrhum lienis & aliorum viſcerum diſſipat, febres diuturnas juvat.

Oxymeli compoſitum Meſuæ, è *Pharm. Auguſt.*

℞. *Corticum mundat. & inciſor. rad. apii, petroſelini, ruſci, fænic. aſparagi ana* ℥ *ij. ſem. apii, fæniculi, petroſelini ana* ℥ *j. aceti* ℔ *i ß. aq.* ℔ *vj. mellis* ℔ *iij.*

Cortices radicum & ſemina horis viginti quatuor macerentur in aceto, & aquâ: tum coquantur ad tertiæ partis conſumptionem: colato addatur mel, & lento igne ex arte percoquatur.

Efficacius eſt Oxymelite ſimplici, ac morbis diuturnis magis opportunum: potentius enim materiæ craſſitiem incidit & tenuat: facitque ad affectus ex bile

bile crassâ, ac pituitæ lentore natos; melancholicis malis, quartanæ & splenis duritiei, inclinante potissimùm morbo, ut & quotidianis febribus succurrit, urinas & sudores coctâ jam materiâ prolicit.

Oxymeli Diureticum è *Pharm. Aug.*

℞. Mellis despum. ℥xv. *aceti acerrimi, aq. font. an.* ℔ ij *rad. raphani recent.* ℥j. *fœnic.* ʒx. *apij, petrosel. genistæ, asari, levistici an.* ʒ iij. *sem. fænic. petrosel. asparagi, rusci ana* ʒ ij. *coriandri præpar. cumini ana* ʒß. *coquant. s.a.*

Potenter impeditam urinam & renum calculos propellit: cujus usus olim D. D. Ambrosio Jungio, aliisque etiam nostris Medicis familiaris fuerat.

Oxymel Diureticum aliud ex *Joh. Michaelis*.

℞. Herbar. hederæ terrestr. parietar. saxifrag. ana m. j. rad. restæ bovis, petrosel. fragar. vincetox. urticæ an. ʒix. *sem. milii fol. genist. lapp. maj. an.* ʒ j. *granor. alkekengi* ʒ iij. *mell. colati* ℔ j. *aceti* ℔ ß. *aq. font.* ℔ iv. *Stent in infusione, postea cola, & colaturæ infunde flores cyani, calcatrippæ, genistæ an. p. ij. postea iterum cola, & serva pro usu.*

Vel species prius coquuntur in aq. & aceto, & sub finem additur mel. Si alvum simul movere velis, adde agaricum.

Oxymeli Elleboratum majus Juliani ex *Pharm. Aug.*

℞. Fol. rutæ, thymi, dictamn. Cretici, hyssopi, pulegii, prasii albi, card. bened. spic. Celticæ, cortic. sambuci inter. ana m. j. calaminth. mont. p. ij. sem. anisi, fænic. ocymi, urtic. Rom. anethi an. ʒ ij. *rad. angel. althææ, ari, scillæ præparat. turbith, aristol. rot. & long. irid. vulgar. costi, polypod. an.* ℥j. *ellebori alb. nigri præp. ana* ʒiij. *esulæ præp.* ʒ ij. Infund. triduo in ℔ VII. aceti acerr. & sapæ ℥ ij. in vase vitreato bene obturato ad solem vel ad fornacem: deinde in eodem vase decoquantur ad medias; sub finem decoctionis addendo *Agarici electi* ʒij. Coletur & cum mellis rosati cirrati & sacch. ana ℔ j. fiat syrupus qui sub finem aromatisetur cum aromatibus sequentibus, utpote *caryophyllor. croci, zingiberis, galang. macis an.* ʒ j.

Medicamentum hoc Gesnero maximopere quondam celebratum fuit, de cujus compositione, viribus & usu prolixiorem discursum post autoris obitum, in lucem edidit Caspar. Wolphius, lib. 3. Epistolar. Gesnerianarum, Tiguri anno 1577. excusarum adnexum; ubi etiam ejusdem Oxymeli minus Elleboratum descriptum legitur.

Oxymel Julianisans è *Pharm. Londin.*

℞. Corticum rad. capparum, radicum ireos, fæniculi, petrosel. rusci, cichorii, aspar. cyper. ana ℥ß. *herbar. scolopendr. schænanthi, tamarisci an. m. ß. sem. fœniculi dulc.* ℥ß. Perfundantur poscæ paulo acidioris ℔ iij. postea coque ad medias. Ex colaturâ cum mellis & sacch. despumati ana ℔ ß. f. s. a. syrupus melleæ consistentiæ.

Oxymel de Ligustrico Mesuæ, ex *Weckero.*

℞. Rad. apij, fænic. petros. calaminth. dauci ana ℥ j. *zingiber. semin. ligustici, apij, fænic. anisi, carvi, eupator. asari, absinth. ana* ℥ ß. *caryophyllor. galang. an.* ʒ iij. *spic. nardi* ʒ ij. ℔ x. *Coque ad dimidias: adde mellis* ℔ v. *Coque iterum ad syrupi consistentiam.*

Valet ad pituitam crassam, lentam, putrem, obstructiones epatis & splenis aperiendas, urinam movendam.

Oxymeli Scillitieum Mesuæ ex *Pharm. Aug.*

℞. Mell. despum. ℔ iij. *aceti scillit.* ℔ ij. *Coq. lento igne ad perfectam consistentiam.*

Ad Cerebri, pulmonis, ventriculi affectus pituitosos, aut melancholicos etiam contumaces utile est. Eo utimur in Epilepticorum insultibus, ipsoque paroxysmo; asthmaticis quoque plurimùm confert, venarum obstructiones inveteratas reserat, crassosque humores potenter incidit.

Oxymel Scylliticum compositum è *Pharm. Londin.*

℞. Origani, hyssopi, thymi, ligustici, cardam. mini, stæchad. an. ʒv. *Coque in tribus aq.* ℔. *ad unam. Colaturæ admisce mell.* ℔ ij. *mellis passulati* ℔ ß. *succi bryon.* ℥ v. *aceti scillitici* ℔ ß. Percoque despumando.

OXYRHODINUM.

Oxyrhodinum vi nominis significat medicamentum ex aceto & rosis factum. Communiter vero à practicis usurpatur pro eo, quod capiti, fronti, & collo adhibetur.

Componitur ex oleo ros. & aceto, cum hac proportione ut ad ℥ iv. olei sit ℥ i ß.

Usus est

Primò, In febribus, dolore capitis, insigni delirio vel præsente, vel imminente, lethargo, comate vigili, & similibus, in quibus æstuat cerebrum.

℞. Olei ros. ℥ iv. aceti ros. ℥ iß. Fiat oxyrhod. admovend. deraso sincipiti, & fronti cum stupis cannabis tepidè bis terque noctuque.

Loco olei rosati sumi possunt oleum violat. de nymph. de pap.

Vel ℞. Olei rosati ℥ iij. aquæ ros. & plantag. an. ℥ j. aceti ros. ℥ i ß. Fiat oxyrhod. &c.

Debet mutari dum incalescit, aut refrigeratur per sex aut septem vices.

Oportet ut præmittantur universalia, non sunt enim admovenda topica repellentia corpore adhuc pleno. Quando adest inflammatio, non est perseverandum ultra principium & augmenti initium, tunc enim miscenda sunt resolventia, ut oleum chamæmel. cum prædictis repellentibus.

2. Adhibetur in diarrhœa, dysenteria, quando adest phlogosis, aut inflammatio, tepide ab umbilico ad pubem, cum stupis cannabinis.

OXYSACCHARUM.

Hoc nomine denotatur compositum quid ex aceto & saccharo in syrupi consistentiam redactum cujus sequentes adducimus præparationes.

Oxysaccharum simplex è *Pharm. Aug.*

℞. Succi granator. acidor. ℥ VIII. *aceti* ℥ IV. *sacchar. alb.* ℔ j. Saccharum clarificetur & cum aceto succoque granatorum in syrupi formam reducatur.

Humori ferventi refrigerando, crasso autem incidendo, putredini arcendæ, siti sedandæ, nec non viscerum inflammationi mitigandæ conducit.

Oxysaccharum Compositum Nicolai Præpositi è *Pharm. August.*

℞. Capill. vener. asplenii, seu ceterach. scolopendr. seu linguæ cervinæ, lichenis, seu hepaticæ, violarum, polytrichi, rad. fæniculi, asparagi, rusci, graminis ana ℥ j. *succi granatorum acidorum* ℔ VIII. ß.

Omnia

Omnia in granatorum acidorum succô per triduum macerentur, deinde post modicam ebullitionem exprimantur & colentur: tandem cum sacchari ℔. iv. ad formam syrupi s. a. percoquantur.

Febribus tertianis nothis, omnibusque affectibus ex sanguinis ac bilis fervore & crassitie natis subvenit, jecoris, lienisque obstructionibus confert & calefacta viscera juvat.

Oxysaccharum Emeticum Salæ vid. sub titulô *Syrupus.*

Oxysaccharum Emeticum *Ludovici.*

℞. *Croci metall.* ℥iij. *aceti communis* ℥x. Infunde per triduum in locô calidô, tunc sæpius interea agitatus liquor filtretur, eique addatur sacchari albi ultra tabellarum consistentiam cocti āā & vitrô clausô in calido detinendo sponte solvatur saccharum atque servetur.

Oxysaccharum Emeticum *Mynsichti.*

℞. *Croci metallor. absinthiaci* ℥ß. *cassiæ ligneæ* ℥ij. *ligni aloes, rad. angelicæ, āā* ℥i. *rosar. rubr.* ℥ß. Mixta infundantur in acet. flor. tunic. ℥xv. stent in infusione in locô calidô per 24. horas, postea filtrentur, sacchari alb. cand. tantundem addatur, & ad usum reponatur.

In dolore capitis, melancholiâ, epilepsiâ, qualicunque anginâ, peste, pleuritide, tussi, asthmate, ventriculi affectibus, præservatione à podagrâ, dysenteriâ, morbô Hungarico & venereo, coagulatione sanguinis &c. excellens est. Dos. ab ℥ß. ad ℥vi. in vehiculis specificis vel per se exhibit.

OXYTRIPHYLLUM, vid. *Trifolium Acetosum.*

LIBER XV.

Continens ea quæ incipiunt à Literâ

P

PÆONIA.

Παιωνία ἡ γλυκυσίδη, quibusdā Πεντόροβον, cujus radicem aliqui Ἰδαίους δακτύλους vocant, *Pæonia* dicta est à medico *Pæone*, qui ea Plutonem ab Hercule vulneratum, Homero Odyss. 5. fingente, curasse perhibetur. Pæonia vetustissima inventa est, nomenque autoris retinet, quam quidam Pentorobon appellant, alii Glycysiden. Plin. l. 25. Cap. 4. fortè (inquit Bodæus à Stapel) à παιάν vel παιωνίζω hymnos cano, quòd ob insignes virtutes multum laudaretur; nam pæonias omnes herbas veteres pro salutaribus habuerunt. Pæoniæ *notæ genericæ* sunt flores rosei maximi, semina majuscula rotunda, per maturitatem nigra, radices crassæ vel tuberosæ; folia composita.

Est autem *Mas*, vel *Fœmina*, quarum illa est flore roseo simplici, cui succedit semen rotundum nigrum, durum, Piso majus. Hujus verò flos est plenus.

Vires. In usum medicum veniunt radices & semina.

Usus eorum præcipuus est in affectibus Cephalicis, epilepsia, incubo, &c. uterinis, mensibus obstructis, lochiis purgandis, doloreque post partum mitiganda, hepatis obstructione, extrinsecus suspenduntur grana ac radix de collo pro arcenda epilepsia. *Schrod.*

Vidi (inquit Galenus) puellum quandoque octo totis mensibus morbo comitiali liberum, ex eo quo gestabat radicem tempore, ubi autem fortè fortuna, quod à collo suspensum erat decidisset, protinus morbo correptus est; rursusque suspenso in illius locum alio inculpatè se habuit, visum ergo est mihi, satius esse denuo id certioris experientiæ gratia, detrahere: id cum fecissem, & puer iterum esset convulsus, magnam ac recentem radicis partem ex collo ejus suspendimus, ac deinceps prorsum sanus effectus est puer nec postea convulsus, experimentum hoc Galeni confirmant Montanus, Fernelius, Apollonius Menabenus lib. de Alce, cap. 7.

Qua hoc qualitate seu proprietate effecit ambigitur, quacunque tandem (inquit Julius Alexandrinus à Neusta in suis in Galeni de simplicium medicam. facult. librum notis) successus hujus spe frustrantur hodie, vel igitur tam efficax non est nostra hæc pæonia quam aliarum regionum aliquarum, vel leviora erant illius temporis mala hæc quam nostris hujus sunt, ob immutatam in deterius fortè victus rationem: alii in effossione sub certo syderū positu totum negotium consistere asserunt, quæ opinio magica aut superstitiosa vanitate non vacat, an (inquit Casp. Hofmannus) Galeni radix non fuit natura sua talis, sed quia τετελεσμένον, adjurata, ut sic vertam. Diabolus enim in multis aut juvat naturam, aut impedit. Sylvius nihil grandis (inquit) hactenus ab hujus radice & semine sæpissime à me usurpatis vidi præstitum D. Soame. *Rajus.*

PALEA CAMELORUM, vid. *Schœnanthum.*

PALIMPISSA.

Est picis quoddam genus quod in fundo vasis post destillatum terebinthinæ oleum, restitat. Seligi debet nigrum, splendidum, siccum quod facile frangatur. Detersivum est, resolutivum, suppurativum, digestivum. Adhibetur in emplastris, ceratis, ac unguentis, eoque non pauci utuntur artifices.

PALIURUS.

Est Rhamni quædam species folio subrotundo; fructu compresso, de qua non opus est ut hic multa dicamus; etiam si ejus folia ac radix facultate adstringente prædita, semen verò acrimoniæ pectoris mitigandæ, urinæ ciendæ, calculo comminuendo, aptum, &c reputentur.

PALMA.

Palmas inter se conferenti, quibusque in rebus & inter se convenirent & ab aliis arboribus different consideranti occurrit illico, id genus omnibus commune, & solis ferè proprium esse, caudice simplici & individuo seu non ramoso assurgere, & gemmam una vice unicam, eam tamen ingentem, concipere, quocirca hanc proprietatem pro palmæ characteristica, natura ipsa dictante, adhibendam censui.

At inquies, Botanici uno ore palmas ramosas esse pronunciant, agnosco: verum eorum autoritas me non multum movet, cum re non satis perpensa, vera & genuina folia pro ramis ab iis habita fuisse noverim;

ramos autem illos quos vocant reveta folia composita esse, non difficile est demonstrare.

1 Nam primo, deciduum esse folio non ramo convenit. Ramus enim utpote ipsius trunci divisi quædam productio, pars est stabilis & perpetua; rami autem illi dicti, seu ramastri in plerisque saltem si non omnibus palmis statis temporibus decidunt: proinde rami genuini esse non possunt; sed mera folia sunt.

2. Secundò, partem pronam à supina diversam obtinere folii nota est, nõ trunci. Ramus enim teres & undiq; uniformis est. At in palmarum frondibus Costæ mediæ supinæ canaliculatæ sunt aut planæ, pronæ, convexæ.

3. Tertiò, nunquam germinare seu gemmas protrudere folium arguit, non ramum. Ramus enim quotannis semel aut sæpius germinat & surculos producit. At ramastri illi palmarum cum semel expliciti sunt nunquam gemmas edunt, aut partes aliquas aggenerant.

4. Quartò, in folium desinere seu terminari folii compositi proprium est, à rami natura alienum. At ramastros palmarum in folia terminari notum est.

5. Quintò, accedit levitas insignis, quæ ramastros hosce ligneæ naturæ, (quæ plerunque solidior est & ponderosior) minime participes esse arguit.

Nec quem ab hac sententia deterreat ingens illa & ramorum æmula magnitudo: nam in palma folia flabelliformi, quæ folia & sunt & ab omnibus vulgo habentur, nihilo minora reperiuntur.

Objicies, palmas nonnullas (id tradente Theophrasto) bifidas exire, ut in Ægypto, staréque ita bifurcatas. Tradunt & Cretensium plures bifidas esse quasdam & trifidas: in Lapæa vero genus quoddam quinqueceps nasci. Observatum etiam est ab Horti Malabarici auctorib. in palma Japonensi Toddapinna dicta, ex uno trunco quatuor aut quinque vertices interdum enasci.

Respondeo, ratum illud & insolitum esse, & singulis arboribus simplicem plerunque esse verticem: unde non datur genus hujusmodi palmæ bifidæ aut trifidæ, quæ semine sata speciem suam constanti naturæ lege propagat. Sed ut palma multiceps sit, præter ordinem & institutum naturæ accidit, & quodammodo monstrosum est.

Notandum tamen folia decidua obtinere palmis omnibus commune non esse, si Theophrasto & J. Bauhino fides. Nam Dactylifera vulgaris inter ἀείφυλλα à Theophrasto recensetur, & Jo. Bauhino observante, in nonnullis arboribus in Gallia Narbonensi à se conspectis, folia sponte non decidunt, sed præcidenda ea sunt à cultorib ut arbor ad scandendũ opportuna sit; alioqui si derelinquãtur impenetrabili vallo scandentibus aditum intercludunt.

Palmam dictam esse quòd ramis sit expansis in modũ palmæ hominis tradit Isidorus. l. 17. c. 7. palmæ humili id nominis initio impositum videtur, cujus folia palmã humanam cum digitis extensis referunt: φοίνικα Græci & arborem, & fructum simul dixerunt à colore pomi facto utroque nomine: φοίνιξ enim & φοινήεις puniceo colore rubere est, quo maturi in hac arbore fructus videntur. Phœniciæ autem regioni à palmarũ multitudine & præstantia nomen inditum volunt. Palma apud Latinos sæpe etiam victoriam significat Cicero orat. pro Roscio Amerino, alter plurimarum palmarum vetus ac nobilis gladiator habetur. Caussa locutionis est, quòd victori certaminis daretur corona ex palma. Rationem ejus moris aperit ex Plutarcho Gellius, lib. 3. c. 6 propterea in certaminibus palmam signum esse placuit victoriæ, quoniam ingenium ejusmodi ligni est, ut urgentibus opprimentibusque non cedat.

Palmæ fructus antiquis Latinis palmulæ dicti sunt, posterior ætas dactylos appellavit, quoniam eorum nonnulli oblongã gracilitate curvati humanis digitis similes essent.

Vagina flores & fructus obvolvens & protegens adversus Cœli injurias ἐλάτη & Σπάθη dicitur.

Dioscoridi palmula seu dactylus immaturus, πόμα & πῶμα dicitur. Maturus recens φοινικοβάλανος, siccatus τραγήμα

Palmæ fructus respectu dividi possent in eas quarum fructus pericarpio seu pulpa molli osiculũ ambiente constat, & eas quarum fructus materia sicciore nucem includente componitur. Nos potius foliorum respectu dividemus in eas quæ folio sunt composito, eoque vel pinnato vel ramoso; & eas quæ folio sunt simplici, plicatili & flabelliformi.

Palmarum autem notæ præter caudicem simplicem non ramosum reliquis hujus generis communem, sunt folia habere striata & velut arundinacea, flores tripetalos, spathiferas etiam esse omnibus convenit, ni forte Coddapanna excipias

Usus & Vires Palmæ majoris vulgaris.

Palmæ folia, Plinii seculo, cum primum novellas detonstravere gemmas, ad funes vitilium que nexus, & capitũ levia umbracula findebantur. Ad storearum & sportarum texturã ut alba & idonea fiant viridia adhuc à ramis avellenda sunt, & sub tecto deponenda ad quatriduũ & postea rursus roribus exposita, ad quatriduum compluì sinenda, & à Sole resiccari donec alba evadant.

Fiunt & è palmæ foliis scopæ, quæ vero ad nos ex Hispania adferuntur, & in præcipua æstimatione sunt, è palmæ humilis non è dactyliferæ foliis fiunt, quæ tamen forte non minus commoda ad hunc usum forent, si haberi possunt. Flabella etiam & sportæ ex iis texuntur, ex caudicis autem cortice funes pro navibus.

Palmulæ bene maturæ non nimium pingues ventriculo gratæ sunt, plurimum nutriunt & corpus pinguefaciunt, verum concoctu difficiles esse; & capitis dolorem inferre medici veteres plerique omnes consentiunt; Unde Aretæus omnia bellaria caput dolore infestare scribit præter palmulas, ficus & uvas.

Veteres vinum è palmulis aquæ infusis faciebant, cujus præparandi modum vide apud Dioscoridem.

Palmæ fructus, eodem tradente, acerbus est atque adstringens & contra alvi profluvia fluxumq; muliebrem in vino austero bibitur: hæmorrhoidas quoq; sistit, & vulnera illitu conglutinat, recentes autem plus siccis adstringunt, sed capitis dolorem afferunt, & copiosiores in cibo sumptæ inebriant. Siccæ autem sanguinẽ excreantes, stomachicos ac dysentericos esitatæ juvant: necnon & tritæ cum cydonio & cerato œnanthino vesicæ vitiis utiliter illinuntur, maxime vero caryolæ si comedantur faucium asperitati medentur. Thebaicorũ decoctum potũ caloremsedat, & cum hydromelite vetusto sumptũ vires recreat, quin & ipsæ cibo idem præstant. Fit etiam ex iis vinum ejusdem cum fructu facultatis. Decoctum earum per se potum & gargarisatum vehementer adstringit & cohibet.

Palmarum nuclei cæterorum omnium more in fictili novo cremantur, deinde restincti vino lavantur, & tanquam spodii vicem supplentes ad ornandas decorandasque palpebras conducunt. Vim habent adstringentem, & spiracula cutis obstruentem, ad oculorum pustulas, staphylomata ciliorumque defluvia addit nardo efficacem. [illegible] percrescentem carnem cum vino reprimunt, & ulcera ad cicatricem perducunt, &c.

Palmæ spathã unguentarii in unguentorum spissamenta utuntur. Optima habetur odorata, adstringens, ponderosa, præclusa, interna parte pinguis. Vis ei adstrictoria quæ ulcera depascentia sistit, laxatosq; articulos cõmittit si trita malagmatis & cataplasmatis admisceatur. Prodest & præcordiis, & stomacho imbecilli, necnon & jecoris affectibus convenientibus mista cataplasmatis.

Ejus decoctum subinde affrictum capillos denigrat. Potui vero datum renum, vesicæ, aliorumq; viscerum vitiis confert; alvi, uteriq; fluxiones sistit: ipsa vero scabiem sanat, diebus viginti, si adhuc tenera cum resina & cera decocta imponatur. Ad eadem etiam valet fructus involucro contentus Elate & Borassus dictus præterquam quòd ad unguenta non sit utilis.

Quæ de viribus & usibus palmæ ejusque partium habent Plinius, Galenus aliique veteres apud ipsos vide

de, aut etiam apud J. B. hist. lib. 3. cap. 159.

E recentioribus Alpinus fructuum in Medicina apud Ægyptios usum enarrat his verbis, ex fructibus tria sunt præcipuè quibus sanitatis gratia utuntur, quippe spatha, pulvis spatha contentus, atq; dactyli. Spathæ igitur membranâ tum pulvis factâ utuntur, tum ex ea parato decocto. Pulvis maximum usum habet per os sumpta ad diarrhœam, Lienteriam atq; dysenteriam; nec minus ad omnes alias vel sanguinis vel alterius humoris non naturales rejectiones sistendas; præcipue verò ad hepaticum fluxum, hœmorrhoidum atque uteri cruentam vacuationem, atque ad sputum sanguinis. Hoc pulvere quoque utuntur ad firmanda ulcera depascentia, ad uvæ relaxationem atque ad dentium commotionem. Decocto ad omnia prædicta quoque utuntur sed sæpe cum eo misto prædicto pulvere. Articulos debiles aptosque fluxionibus mirum in modum ipsum juvat, eos firmando & roborando. Pulvere vero albo in involucro veris tempore invento, quando sc. palmæ florere incipiunt utuntur familiarissime ad faucium raucedinem tussim & ophtalmias cum saccharo misto; estque ipse dulcis subastringens: mulieres eum habent familiarissimum ad firmandos menses retinendumque fœtum.

Eundem quoque usum habent Dactyli immaturi, tum in cibum usitati, tum eorum decoctum; ad sputum sanguinis & quamcunque sanguinis vacuationem cohibendam, & ad lienterias, diarrhœas & dysenterias, ad vomitum sanguinis, hœmorrhoidas atque ad ulcera vulneraque simplicia persananda: in frequentissimo usu ad nuper dictos affectus habent Syrupum è Dactylis immaturis confectum. Iisdem dactylis utuntur probe maturis, qui tunc admodum dulces existunt, cum obscura adstrictione; ideoque eas frequentant ad faucium raucedinem, tussim dyspnæam, pleuritin ac perineumoniam; nec minus ipsorum decoctum frequentant ad adjuvandas variolarum in pueris excretiones. Hactenus Alpinus.

Cæterùm palma, ossiculo seritur, feruntur autem, docente Theophrasto ossicula plena (Plinio bina juxta se composita & superne totidem) juxta se in eodem foramine deposita, bina superius totidemq; inferne colligata, quoniam infirma singulis Planta est. Horum radices mutuo amplexu connectuntur, & statim primæ germinationes ita coalescunt, ut unus ex omnibus stipes gignatur.

Ossiculata sata etiam apud nos in Anglia facile germinant foliumque emittunt unicum, nervosum & arundinaceum; quod hyemes etiam nostras non raro tolerat, & sequenti anno alterum vel etiam tertium edunt, non tamen multum proficit, nec diu durat enata Planta, sed post duos, tresve annos tabescit & interit.

Notandum autem quòd non ex fissura sed ex opposita seu gibba parte ubi Ocellus seu umbilicus cernitur Germen emittat, quodque unico & singulari prodeat folio, cum aliæ pleræque Plantæ (non tamen omnes ut perperam existimavit J. Bodæus à Stapel) bina primo ortu folia è semine producant.

Plinius in palmæ foliis olim scriptitatum tradit. Verum palmæ vulgaris dactyliferæ folia ob asperitatem, duritiem & nervos crebros huic usui inepta videntur. Hoc ergo vel de palma Indica coccifera, vel de palma Lantor dicta accipienda sunt, in quorum foliis etiamnum hodie scriptitari testantur rerum Indicarum scriptores.

Annotavit Plinius Elephantes palmas excelsiores fronte prosternere, ac ita jacentium fructus absumere.

Vires & usus Palmæ Indicæ Cocciferæ.

Ex hac arbore elicitur liquor Suri dictus, qui potus ut vinum inebriandi vim obtinet. Saporis grati, subdulcis, subsalsi & subacidi cum primum exceptus est majori dulcedine, cum vetustior acidior, coloris ex albicante subcærulei & pallidi, &c. ex eo destillatur aqua ardens seu spiritus. Acetum etiam & saccharum quod Jagra vocant ex eo fit. Modum educendi hunc liquorem accurate describunt Horti Malabarici auctores: capsæ floriferæ seu fructiferæ, quam mammam arboris vocant, cuspidem incidunt, eique ollam appendent: atque infra cuspidem intervallo quatuor digitorum corticem Capsæ oblique secant, sectumque versus cuspidem elevant, barbam, ut aiunt, efficientes, ut liquor ex cuspide inciso per corticem Capsæ dimanans, ex barba in ollam appensam infundatur, cuspidem autem incisum, &c. reliqua quia nimis longa sunt, omitto, apud auctores ipsos requirenda.

Bis de die, mane & vesperi, ollas cum Suri detrahunt, interdum etiam meridie. Qui medio die detrahitur in ollis mane appensis dulcis est, qui vesperi subacidus, altero die acescens, tertio autem die liquor acidus redditur, suam dulcedinem prorsus amittens, ut acetum ex hoc liquore conficiatur, ollas in quibus exceptus est in calce per 15. dies imponunt quo ad fermentationem vehementiorem excitatus, multam spumam ebulliendo, ac in fundum ollæ materiam albicantem seu cinereum demittendo, mutatur in acetum.

Saccharum Jagra dictum hoc modo conficiunt: ollis indunt momentum calcis, quantum sufficit ad liquorem instillatum rubedine tingendum, nec plus, nec minus debito ob rationes ab auctoribus dictas: dehinc hunc liquorem coquunt continue cum cochleari movendo donec inspissetur, habeturque tum saccharum rubrum, quod album iterata solutione ac coctione reddunt: modum vide; è villosa materia tegumenti hujus nucis exterioris rudentes & funes navibus necessarii fiunt, auctore Garcia, qui incorrupti manent in aqua marina. Sed ex iis villis fiunt nodosa singula magni usus inter omnes ferè tenuioris fortunæ mulierculas Ulyssiponenses.

Exterior hic cortex circa initia, edulis esse dicitur, & Cinaræ spiniferos resipere aculeos, verum dulciorem esse, aptissimumque cohibendis diarrhœis, satietati curandæ, & ventriculo instaurando

Ex eadem materia stupæ loco naves obturantur ac stipantur, ipsisque adeò stupis præstat quod putredini minus sit obnoxia, & aquâ marinâ imbuta infletur densetürque. Osseus Cortex diligenter politus, & argento decoratus apud plurimos hodie speciosi poculi vice in convivia venit, sed vim antiparalyticam ei denegat Garcias.

Liquorem seu vinum Suri phtisicis mirè conferre aiunt & valde opportunum esse urinæ, renumque vitiis laborantibus è nucleis contusis atque expressis lac extorquetur citra ignis operam, lumbricis enecandis utilissimum ad ℥viii. addito sale, mane potum, præsertim in pueris.

Quin ex ramentis nuclei (additâ aquæ opportuna mensurâ,) fervefactis ac multum agitatis oleum supereminere solet, dulce, liquidum, splendidum, & oleo Amygdalarum dulcium non dissimile gustu. Quod sex aut octo unciarum mensura potum, additâ aquâ in qua tamarindi aliquandiu maduerint ventriculum intestinaque leviter purgat, humores præcipue melancholicos & pituitosos evacuans, cum tamen nucleus dicatur alvum coercere; at recens extractum sit oportet; vulneribus mirè opitulatur, nam & sanguinem sistit & saniem exterget, coercetque dolorem, & tandem cicatricem inducit, quin ex frustulis exsiccatis nuclei, quæ in longinquas regiones transferri solent, extrahitur oleum utile lucernis, oryxæ parandæ, nervis contractis laxandis, & necandis lumbricis.

Liquor nucleo contentus siti febribusque extinguendis, calorique contemperando idoneus est, medendis extergendisque oculis & emundandæ mulierum cuti. Emundat sanguinem, ventriculum & vias

& vias urinæ purgat, medetur pectori, ac pergrato constat gustu, plurimum præbet nutrimenti, & adversus biliosas febres est potio mirabilis. Hernandes.

Multæ præterea vires & usus in medicina aliarum hujus arboris partium habentur in Horto Malabarico, ad quem Lectorem remitto.

At non reticendum quod de medulla hujus arboris habet Jo. Linschotanus, nimirum eam (palmito vocant) magno in pretio loco muneris ad opulentiores, potentioresque mitti. Chartæ autem tenuitate ac candore formâ plicatili crescit, ut subinde 50. aut 60. plicas habeat togæ muliebris instar, ex hac Indi chartam & libros instaurant; ex ea etenim charta tenuis ducitur. Virentibus inscribunt plicis, quæ tum siccatæ literas indelebiles habent, stilo ferreo ante notatas.

Indis ollam vocari refert supradictam chartam; constantque ex eadem materia omnes gentis annales, libri & volumina, quam & signare norunt in epistolarum usus. Idem tradit & confirmat D. Mandelslo in relatione Peregrinationis suæ in India Orientali.

Maffeus folia tum librariis pro papyro esse ait, (de quo tamen dubito, eumq; per errorem folia Lantor pro hujus foli habuisse suspicor) tum etiam in vestes forma facili simul ac spisso contextu necti.

Idem unam hanc arborem omnia prorsus ad rem nauticam instrumenta ac materiem præbere scribit: quippe truncum & ramos in malum, assamenta, clavosque: comam in vela; Cuyrum in funes omnium optimos, filaque ad laterum suturas; postremo cocum ipsum, quæque ex eo conficiuntur in onera.

Quibus si addamus, præbere eam & vinum, & lac & oleum, & saccharum & acetum, & cibum solidiorem, & filum, & acus, & lintea, & vestimenta, & pocula, & cochlearia, aliaque vasa, & storeas & sportas, & umbellas, & chartam; omnino fatendum est arborem esse πολύχρηστον, cuique similem, & æquiparandam vix in toto terrarum orbe reperies.

Quod attinet ad specificam qualitatem promovendi partum difficilem, & resistendi insultibus Epilepticis ejus non unam experientiam habent spectatissimi aliquot apud nos Medicinæ Coryphæi, & testari de felicissimis successibus queunt, inquit Gul. Piso: apud quem plura vide in Mantissæ Aromat. c. 19 RAIUS.

PALMA CHRISTI, vid. *Ricinus*.

imò etiam

ORCHIS, seu *Satyrium*.

PALUDAPIUM, vid. *Apium*.

PALUMBUS.

Palumbus torquatus *Aldrov.* The Ring-Doue. φάσσα *Aristoteli*, aliisque Græcis.

Uncias 20. pendet. Longitudo ab apice rostri ad extremam caudam 18. digitorum: alis in contrarium extensis maximæ pennæ 30. digitorum intervallo distabant.

Rostrum subflavum, cute rubra vel purpurea, in qua nares, aliquousque obductum. Supra nares furfures albicantes. Lingua acuta, canaliculata, minime bifida. Irides pallidè flavæ.

Pedes nudi, rubicundi, ungues nigri. Digitus extimus medio ad primum usque articulum membrana junctus. Crura ad digitorum exortus fere plumosa.

Colli pars supina semi circulo albo velut torque quodam exornatur tam supra quàm infra torquem colores varii apparent pro vario ad lucem objectu. Caput & dorsum obscurè cinerea, collum inferius, pectorisque superior pars purpurea vel ruffa cum cinerei quadam mixtura. Venter ex albo cinereus. In mare colores hi saturatiores.

Pennæ alarum remiges 24 è quibus secunda longissima, priores seu exteriores decem nigræ: secunda & sequentes ad septimam fimbriis seu oris extremis albent. Reliquæ è fusco cinereæ. Ad alæ nothæ radicem macula alba deorsum tendens remiges nonam, decimam, undecimam, duodecimam obvestit. Cauda 7 digitos longa 12. pennis integratur, summitate ad 2. digitos nigra, inferius cinerea.

Hepar in duos divisum lobos; Cystis fellea nulla, verum porus biliarius amplus.

Hæ aves hyeme gregatim volant: in arboribus nidificant, nido è paucis viminibus & fustucis composito glandes avide devorant, nec non fruges & hederæ atque agrifolii baccas WILLUGBEIUS.

Viribus cum Columbà convenit, exustæque plumæ ictericos reficere, & calculosis, urinæque difficultatibus subvenire dicuntur SCHRODERUS.

PALUS SANCT. vid. *Guaiacum*.

PANACEA.

Hoc nomine denotatur apud Chymicos Medicamentum morbis omnibus debellandis aptum, paratur autem ut credunt è variis mineralibus, metallis, aliisque, ut è vitriolô, aurô, mercuriô, rore æquinoctiorum, seu flore cæli, sanguine humanô &c. quorum aliquot processus satis curiosos jam subjungeremus, ni longius hoc foret. Hic tantum earum quamvis minus propriè sic dictarum præparationes duas è PHARMAC. BATEANA, & Clariss. JUNGKEN Lexicô Pharmaceuticô, adducemus.

Panacea Harthmanni.

♃. Sulphur. antim. combustibil. ℥i. olei vitriol. vel sulph. rectific. ℥iii. regul. antim. ℥i. digere calidè ad dies 10. dein destilla per retort. vitr. ex arena ter ad minimum cohobando. Ignem urge sub finem & materiam in fundo per horas 5. reverbera. Tandem exime, lava cum aquâ rosar. & sicca. ♃. Hujus pulver. ℥i. sal. corall. ʒii. m. exactè s. a.

Remedii est instar universalis: habet nimirùm insevim diaphoreticam ac sanguinem mundificandi, ideoque quibuslibet morbis per sudorem sanabilibus inservire potest, præcipuè Lui venereæ cutisque fœditatibus. Dos. à gr. x. ad xx.

Panacea Anvvaldina *Volkameri*.

♃. Cinnabar. nat. mercur. dulc. aa ℥ß. magister. corall. margarit. aa ʒii. croci ℈i. M. Vires sunt insignes in Epilepsiâ, vertigine ac coagulationibus pituitosis. Dos. gr. ii. & iii. ad ℈i.

PANAX.

Panax quasi πᾶσιν ἄκος omnibus remedium afferens. Plin. lib. 25. c. 4. Panaces ipso nomine omnium morborum remedia promittit. Theophrast hist. lib. 9. c. 11. quatuor genera proponit, Syriacum, Chironeum, Æsculapeium & Herculanum: Cæterum Panacis Heraclei dicti, de quo agimus, notæ sunt folia lara pastinacæ, verùm magis composita seu ramosa, flores lutei, radix gummifera seu succifera. Hæc Planta Dodonæo aliisque ipsissimum Panes Syriacum veterum habetur.

Nomina. Panax herculeum majus *Ger*. panax pastinacæ folio, an Syriacum Theophrasti *C. B.* idem panax costinum ejusdem ex sententia fratris & nostra, Pan. heracleum alterum, sive peregrinum Dodonæi *Park*. Itemque panax costinum seu pseudocostus Matthioli ejusdem. Sphondylio vel potius Pastinacæ Germanicæ affinis Panax vel pseudocostus flore Luteo. *J. B.*

J. B. Foliis viget interdum sesquicubitalis longitudinis, latitudinis cubitalis, asperis hirsutis, atrovirentibus cum nitore quodam, in alas divisis et

adverso

adverso sitas, easque rursus pinnatim subdivisas in folia pastinacæ Germanicæ foliis similia serrata, tres, quatuorve uncias longa, binas lata. in obtusum mucronem desinentia, pediculo admodum hirto & aspero. Caules aliquot cubitorum bracchiati: umbellæ inæqualis longitudinis muscariis peucedani in morem constant florum Luteorum. Semina majora quam pastinacæ Germanicæ sphondilii seminibus paria, compressa, lata, fimbriam albam habentia cum in medio nigricent, acria & linguam mordicantia.

In Sicilia non longè à Castello Puzallis sponte natam observavimus hanc Plantam.

Ex hujus vulnerato, præsertim circa radicem, caule succus æstivis mensibus manat, Opopanaci similis, sponte concrescens, odoris quidem exigui, sed gustu excalfaciens: idque æstate, fervida etiam in Belgio. Ex semine in Opopanacis grumis reperto hæc primum in Belgio enata stirps est Dod. hinc & rectè quidem, colligit Dodonæus Plantam hanc ipsissimum esse panaces Syriacum. Veterum: idem confirmat Paulus Boccone his verbis, è Caule hujus Plantæ inciso extillat gummi quoddam flavicans, quod Balsami species est, ad omne genus vulnera & plagas sanandas, experientia teste, longe utilissimum, si forma emplastri parti affectæ applicetur. Gummi autem quod ex hac Planta emanat genuinum antiquorum opopanax censendum est, quandoquidem ex omnibus panacis speciebus in Europa hucusque cognitis nulla observatur quæ similem reddit succum. Quin affirmat idem Paulus Boccone, panax isthoc semine hirsuto Siculum [quamvis non in Sicilia tantum sed etiam circa Monspelium in Gallia Narbonensi oritur] panaci Syriaco è quo Opopanax elicitur, idem prorsus esse, cum utrumque primo tria edit folia, postea in quinque divisa ex adversariis D. Tancredi Robinson.

Oritur etiam cum Libanotide Cachryophora in elato colle prope Molendinum dictum juxta fluvium La Maussou. Botan. Monsp.

Vires. Præstant [ut referunt qui important] pseudocosti radices ad omnes cerebri & nervorum frigidos affectus, ad pectoris vitia, & ad ventriculi cruciatus, & viscerum omnium obstructiones, & ad renum, vesicæ & uteri morbos. Ideóque auxiliantur diutino Capitis dolore affectis, vertiginosis, Comitialibus, Stupidis, veternosis, convulsis, resolutis, asthmaticis, tussientibus, ictericis & hydropicis, eædem flatus pellunt, vermes necant, urinam ducunt, calculos ejiciunt, menses & partus cient; infunduntur earundem decocta ad coli cruciatus, & coxendicum dolores J. B. è Matth.

Cæterum Opopanax [quem hujus Plantæ succum concretum esse non est cur Dodonæo fidem denegemus] emollit, digerit, flatus discutit, purgat pituitam crassam & lentam à partibus remotis, cerebro, nervis, sensoriis, juncturis, thorace, Uvulæ delapsæ opitulatur [suffitu intus immisso] Schrod.

Signa bonitatis sunt color extus flavus, intus albus aut subflavus; sapor valde amarus, odor gravis, consistentia pinguis, facile in aqua solubilis, levis, tenera, friabilis, &c. Raius.

Panchymagogum, vid. *Extractum*.

PANICUM.

Panicum, Græcis ἔλυμος καὶ μελίνη, etymon Plinius adfert, lib. 18 cap 7. Panicum inquit, à Paniculis dictum. Ac paulo post ait, quoddam panici genus esse à pano parvis racematum paniculis. At panicum non ἀμέσως à panicula dicitur, Ἀναλογία enim repugnat, sed à panus cujus diminutivum panicula, ut panicum & panicula ejusdem sint originis: panus autem à πῆνος pro quo Dores & Æoles πᾶνος: à πῆνος autem πηνίκη ἡ θρὶξ καὶ κόμη Voss. Etymolog.

Panicum spica laxiore, & velut è racemis composita, granis minoribus à reliquis frumentis spicatis differt.

Vires. Gustu, qualitate & viribus milio respondet, quare in cibo, pane & medicina ut milium usurpari potest; unde magni per universam Germaniam, Ungariam & Bohemiam, perhibente Clusio, usus est: etenim in alimentum cedit ac pultes ex ejus semine deglumato fiunt non ingrati saporis. At inquit C. Bauhinus ex veterum sententia, mali succi est, difficulter in ventre conficitur, flatus parit, alvum astringit, siccat atque refrigerat. Ideoque milium panico ad omnia præstantibus. Lac ei admiscere (in pulte) salutare inventum fuit, tollit enim aut saltem minuit prædicta mala.

Puls cum lacte in capitis doloribus à bile causatis, hæmoptoicis & pollutione nocturna commendatur. Ventris fluxus ceu ipsum etiam milium, nonnihil sistit Galeno; in lacte caprino coctum & bis die haustum: Plinio, cui & sic prodest ad tormina foris in cataplasmate illitum exsiccat & refrigerat.

Apud Italos ad Gallinarum, Columbarumque saginam potius quam ad hominum alimentum seritur. Nos etiam non dico cum C. Bauhino, illud rusticis fossoribus & messoribus, sed jumentis avibus cortalibus comedendum relinquamus, & melioribus frugibus Dei gratiâ repertis utamur. Raius.

PANIS.

De Pane in genere sic dicto vid. sub titulô Triticum. Hic tantùm de Panibus duobus compositis ex Pharm. Bateana.

Panis Diasarsæ.

♃. Pulver. sarsapar. ℥iij. Chinæ ℥j. sem. carvi integr. ʒj. flor. tritici puriss ℥xvj. vitell. ovor. N. ij. Barmii aliquantulum, cum lactis s. q. f. pasta, ex quâ fiant panes in clibanô coquendi pro pane ordinariô in Lue Venereâ &c.

Panis de Viperâ.

♃. Carnis viperarum pulver. ℥i. Sarsaparill. ℥iii. farin tritici opt. ℔. i. vitellum ovi unius, cum flor. cerevis. & lact. s. q. f. panes N. iiii. coquendi in clibanô s. a. pro pane comm. in Lue Vener. scorbutô, leprâ, cachexiâ. &c.

Panis Cuculi, vid. *Trifolium Acetosum*.

Panis Porcinus, vid. *Cyclamen*.

PAPAVER.

Papaver dictum censet Vossius à *papo*, quomodo *cadaver* à *cado*. Nomen ex eo fuerit, quòd inderetur papæ ad conciliandum somnum. Papa (pro quo vulgò minus rectè pappa scribunt gemino pp) puerorum est cibus, quem & nos hodie *pap* appellamus: unde verbum *pappo* apud Persium, pappare minutum poscis, &c.

Græcis μήκων & μηκον dicitur, (utroque enim modo scribitur) παρὰ τὸ μὴ κονεῖν à non ministrando dicitur. Quod vescentes eo suis muneribus fungi non possint.

Ex his aliud Rhæas dicitur à ῥέω fluo, quod ab eô liquor emanet, ut aliqui volunt. Gaza fluidum vertit, quia flos statim defluit postquam semel explicatus fuerit.

Notæ. Papaveris *characteristicæ* sunt florum petala ampla tenuia, fugacia; succus lacteus aut flavus, acer; vis narcotica; & in plerisque speciebus calyx bifolius seu bivalvis, caducus.

Papaveris duo sunt genera, alterum conceptaculo seminis breviore & crassiore in plurimas cellulas

cellulas diviso, operculo stellato tecto; idque vel foliis integris majus; papaver sativum: vel foliis dissectis minus, seu flore minore, & in nonnullis speciebus capitulis hispidis, in Argemonis dictis, seu flore majore, in papavere rhœade.

Alterum siliquosum, papaver corniculatum: cujus revera species est chelidonium majus dictum, siquidem succo flavo acri turget, calycem habet bivalvem caducum & florum petala tenuia, fugacia.

Vires Papaveris & Opii ex eô educti.

Succus papaveris inspissatus *opium* dicitur: est autem succus ille qui sponte emanat vulnere in capite facto, nam qui è tuso papavere exprimitur *Meconium* appellatur (cum capita ipsa & folia decoquuntur succus Meconium vocatur, multùm opio ignavior. Plin)

Est autem cum aqua papaveris destillata, tum oleum, tum maxime opium narcoticum & anodynum, soporem utique conciliat, & sensum doloris aufert. Hoc efficit, non frigiditate sua, ut nonnulli volunt (siquidem sapor amarus, virosus odor, inflammabilitas, & vis exulcerandi planè contrarium arguunt) sed qualitate hactenus incomperta. Usus est eximii in diarrhœa, dysenteria, catarrhis, tussi, &c. verum in eo sumendo summa cautio adhibenda est.

Quæ Bellonius de opio habet merentur legi, ideoque huc transferemus: Opium nunc fit in Turcia, maxime in Achara, Carachara, Spartada, Emerelinda, & aliis urbibus vicinis Paphlagoniæ, Cappadociæ, & Ciliciæ. Conserunt agros papavere albo ut nos tritico. Serendo observant, ut unusquisque rusticus tantum serat, quantum putat se habiturum homines qui colligant. Ubi papaver capita produxit leniter dissecant, unde effluunt aliquæ lactis guttæ, quas concrescere sinunt: nullus autem est Turca qui non coemat, etiam pauper, & secum circumferat tum tempore pacis, tum belli. Mercator quidam Judæus ex Natolia certo nobis affirmavit nullum elabi annum quin efferantur ex Paphlagonia, Cappadocia, Galatia & Cilicia onera quinquaginta Camelorum, ut transferantur in Persiam, Indiam & alias regiones longinquas, atque in universum dominium Magni Turcæ. Dicebat præterea in majori adhuc usu esse apud Persas quam Turcas: Semel experiri voluimus qua dosi exhiberi posset una vice sine nocumento, invenimus quendam consuetum quotidie comedere, qui nobis præsentibus comedit pondus ℥ß. sequenti die dedimus ei unâ vice drachmam unam; nec ullum ei detrimentum evenit, nisi quod quasi Ebrius videretur. Turcæ commendant qui sibi persuadent se magis strenuos & minus timidos periculorum belli reddi, ita ut Turca exercitum colligente ita consumatur, ut regio vacua eo remaneat.

Nos opium expertissumus, verum nullum symptoma animadvertimus, nisi quod excalefaceret pectus & nonnihil caput turbaret, & insomnia pareret. Credimus quod si in Europa, ut Gallia, Germania & Italia ea diligentia adhibeatur quam adhibent, posset etiam fieri sicut in Asia. Natoliæ Clima est æque frigidum atque Galliæ.

Optimum opium valdè amarum est, gustu calidum, ita ut os inflammet. Coloris est lutei inclinantis in colorem pilorum leonis, simul coacervatum massa velut ex multis parvis granis diversi coloris. Odor gravis est & vehemens.

Quamvis autem verum sit Turcas, Persas aliasque nationes Orientales opio, uti ad spiritus recreandos, addendos animos, audaciamque in bellicis conflictibus augendam (inebriat enim non secus ac vinum, aliique generosi liquores) potissima tamen causa cur illud assidue ingerunt, est ad appetitus venereos excitandos; ut in secretis colloquiis iis fatentur quibus familiarius utuntur. Et D. Sachsius in Ephemer. German. Ann. 2. observ. 69. plurimorum testimonio sibi relatum narrat quod post pugnam in Hungaria ad Levenz oppidum commissum Christiani milites Turcas occisos spoliantes plerosque erecta hastâ & priapismo fœdatos invenerunt, quod ex sumptione opii ante prælium proculdubio contigit. Quod verò Sachsius opium in quibusdam, puta Orientalibus, Venerem stimulare, in aliis vero ut Occidentalibus aut Septentrionalibus, eandem frænare existimet, mihi non probatur: in utrisque enim stimulare minimè dubito.

Ex opio (inquit. Job. Jacob. Saar novennali Indiæ peregrinatione celebris) parant Indi electuarium, quo Chinenses utuntur ad excitandam Venerem, cujus usu adeo Veneris œstro irritantur ut per totam noctem ei litent, sæpe aufugientibus, nec ulteriorem vim sustinentibus Scortis. Apud Persas & Indos ad eosdem usus crebrò adhiberi opium testis est Olearius in itinerar. Persic. l. 5. cap. 15. & 18. & cum Mandelslo apud Cham in urbe Amadabat convivio interesset, variæ oblatæ fuerunt opii præparationes in cista aurea; de qua convivæ ad Venerem irritandam sumpserunt. Papaveris semen olim, ut ex Dioscoride, Plinio, & Apuleio liquet, in sanitatis usum compinsebatur panibus, quod & nos etiam novimus ab aliquibus factitatum (inquit P. Gassendus) scribit Matthiolus Gentes Alpinas quæ Tridentinas valles, Stiriam, superioremque Austriam incolunt, semine papaveris placentulis misto vesci, oleoque expresso in cibis continuè uti, nec tamen ob id veternosos fieri, aut diuturniore somno capi. Et Wagnerus Histor. Natural. Helvetiæ p. 262. in Argovia inquit, papaver ubertime satum provenit, ac oleum è semine ejus exprimitur, cujus usus in lampadibus præcipuè loco olei olivarum: nonnulli etiam id butyri loco in cibis adhibent, cum farina etiam subigunt, laganaque conficiunt, quæ sine noxa comedunt (D. Tancred. Robinson historiolam misit) utcunque usum ejus sine necessitate nemini inassueto consulerem. Sistit enim spirituum motum & in morbis acutis concoctionem impedit: adeoque materiæ peccantis separationem & sanguinis depurationem.

Ad dolorem acerbissimum opthalmiæ ♃. emulsion. factam ex sem. papaveris cum lacte, aqua lactucæ & decocto fœnugræci: est efficax remedium Sennertus.

Laudanum opiatum eximii usus est in medicina ad dolores leniendos, humorum orgasmos seu motus effrænes & inordinatos sedandos & coercendos.

Vires Papaveris Rhæados.

Hujus flores præcipue officinis in usu sunt, refrigerant validè, somnum conciliant, dolorem sedant; usus præcip. in febribus, pleurisi (cui specificè prosunt) angina, aliisque morbis (imprimis pectoris) refrigeratione opus habentibus; inordinato mensium fluore (infus. Florum in sp. vini.)

Extrinsecus sunt qui herba hepati impositâ hæmorrhagiam narium sistere conantur: quam vim & radici adscribunt, in usu sunt pulvis florum, aqua stillatitia, syrupus & conserva eorundem. Schrod.

Aquam destillatam florum si eorundem colore phœniceo tinctam desideras, cum aqua inter destillandum in vas recipiens incipit defluere, sublato alembici capitello in ejus rostrum florum manipulum immittas, qui ob humorem roridum rostri lateribus adhærescentes ibidem manebunt. Reponatur deinde capitellum, Aqua destillata elegantem rubini colorem contrahet. Hoc modo aliorum quoque florum aquæ destillatæ eorundem coloribus imbui possunt D. Hulse.

Decoctum corticis median. Sambuci vel ebuli cum syrupo papaveris ad sudores movendos efficacissimum est. N. B. Narcotica addita diaphoreticis vel diureticis, sudores magis promovent, ut patet in Theriaca & mithridatio cum opio D. Bovyle. RAIUS.

PAPY-

PAPYRUS.

Papyrus nisi nomen peculiare sortita esset, ob caulem triquetrum cypero potuisset accenseri.

Nomina. Ger. Papyrus Nilotica *J.B.* Antiquorum Nilotica *Park.* Nilotica sive Ægyptiaca *C.B.* item papyrus Syriaca vel Siciliana ejusdem & *Park.* nos enim non distinguimus.

Hanc ita describit eruditiss. Veslingius: assurgit ab arundineis fibrosisque radicibus (Cæsalpinus radices lignosas, crassas arundinis modo geniculatas, numerosa sobole in obliquum tendentes, sapore & odore Cyperum æmulantes, sed infirmius, subrufas papyro Sicilianæ attribuit) circa Nili stagnantis ripas caule numeroso triquetro, non raro septem cubitorum mensuram speciosa proceritate cùm æquante, tum superante. Folia circa utrumque scapi extremum, inferius ampliora Sparganii Cyperive instar repanda. Superne minora, quæ radiatum veluti calycem innascenti jubæ subjiciunt. Denso staminum ordine stipatum caulis fastigium Cæsatiem exprimit, & circa summum hujus prominuli florei apices obligatum circumplicata hedærâ thyrsum effingunt. J.B. sc. floream comam describit. Floribus est perquam speciosis & luculentam in ambitu Cæsariem effigiantibus, numerosis, gracilibus, thyrsulis, denso & æquabili Comarum stipatu, & apicibus prominentibus, ferulæ in modum collectis, non ut Cyperi sparsis: nimis ornatè & minus clarè. Cæsalpinus comam latam, ex numerosis parvis juncis triangulis constantem in quorum summo flocci rufi ei ascribit; magis perspicuè.

Papyrus, quam Cæsalpinus in horto Pisano aluit, ex Siciliæ palustribus delatam, quam, eodem autore, in Sicilia vulgo piperum vocant: quam J Bauhinus in horto dicto Cæsalpini benevolentia vidit: nobis non aliter differre videtur à papyro nilotica veterum quam magnitudine aliisque accidentibus à loci diversitate ortis: J. Bauhinus aut etiam Cæsalpinus ipse distinguunt aliter quam magnitudine.

Vires & usus. Ex papyro olim Chartæ fiebant ad scribendi usum, conficiendi modum vide apud Plinium lib. 13. cap. 11. 12. hæc ante repertas fruges Ægyptiis alimentum (omnes enim Ægypti incolæ & crudam & elixam & assam manducabant, & succum devorabant, manducamentum autem expuebant) stragulas, navium contextum, vasorum utensilia, florem ad coronandos deos, & calceos horum Sacerdotibus præbebat, radix in usum ligni cedebat. Chirurgi, referente Alpino, foliorum medulla utuntur ad ulcerum ora dilatando. Ex scapique combusto cinere recentia ulcera curant, qui etiam maligna augeri (si sæpe aspergatur) non sinit. Ex scapis recentibus aquam destillant ad oculorum suffusiones, caligines & obscuritates maxime proficuam.

Chartæ ex papyro in desuetudinem obierunt; novo chartarum artificio circa annum 1470. (quo tempore ex Gallicia duo viri Antonius & Michael in Germaniam & Basileam venerunt, & secum artem illam antea Germanis ignotam attulerunt) invento; lintea scilicet usu detrita & flaccida tandiu tundunt machinis aquâ motis donec in succum dissolvantur: hunc optime aqua dissolutum, non sine glutine, & conturbatum, cribris excipiunt, qui succi crassitiem retinentes, paginam reddunt super stramenta ad usum parata, quæ ad prioris imitationem papyrus quoque nominatur, eo quod eundem nobis usum præstet quem olim Ægyptiis papyrus præstabat. RAIUS.

PARALYTICA MEDICAMENTA, vid. sub titulô *Cephalica*.

PARALYTICA HERBA, vid. *Primula Veris*.

PAREGORICA, vid. *Anodyna*.

PARIETARIA.

Parietaria dicitur hæc herba quod in parietinis exeat, item muralis: *Helxine* quod asperâ foliorum hirsutie, asperoque semine, tenaci nexu vestibus adhæreat: *perdicium* à perdicibus, quæ eam esitare solent: *Vitriaria* & *urceolaris* quod ob nitrositatem suam tergendis urceolis vitreisque vasis efficax sit.

Calycum & totius Comæ hirsutie aspera & vestium tenaci: seminibus splendentibus quibus flosculi sunt pro vasculis à reliquis dignoscitur hujus familiæ Plantis.

Nomina Parietariæ vulgaris.

Parietaria *Ger. Joh. Bauh.* Vulgaris *Park.* officinarum & Dioscorid. *Casp. Bauh.*

Vires. Parietaria abstergit & leviter adstringit refrigeratque. Usus internus rarior est; sunt tamen qui ad tussim commendant; calculolisque & iis qui difficultate urinæ laborant succum ejus utiliter propinari dicunt, multi hodie usus in enematis ad ventris, uteri & renum dolores. Extrinsecus ad tumores, erypsipelata, ambusta &c. conducit, Schrod. ejusdem leviter tusæ & impositæ vis magna ad recentia vulnera sananda esse dicitur.

Herbæ exsiccatæ pulvis vel melle exceptus, vel cerevisia aut zythogalo potus ad tussim inveteratam & tabem pulmonum mirificè conducit experientia teste. Quin & à veteribus adversus tussim & asthma exhiberi solita est. Idem efficit vel decoctum ejus in vino aut aqua mulsa, vel aqua destillata: verum pulvis efficacior est.

Salem nitro sulphureum præbet hæc planta non secus quàm borago & buglossum. D. Boyl. de utilitate Philosoph. Nat. quod sale nitroso abundet. Vis ejus detersoria ostendit: urceolaris siquidem dicta est, quòd urceolis vitreisque vasis detergendis & mundandi efficax sit, ut superius monuimus. RAIUS.

PARONYCHIA.

De Paronychia herba ejusque in morbô eôdem nomine denotato tractarum integrum conscripsit Clariss. *Gordonius.* De hac autem plantâ ambigitur qualisnam demum sit Clariss. *Raius*, eam pro Bursæ Pastoris specie quâdam habet, alii verò, ut Nobiss. Boyle pro Sedo Tridactylite tectorum accipiunt, cujus Nomina hæc sunt.

Sedum Tridactylites tectorum *Casp. Bauh.* Tridactylites tectorum flore albô *Joh. Bauh.*

Paronychia rutaceô folio *Gerardi* Paronychia foliis incisis *Park.*

Hæc autem planta radice tenui, simplici, surculosâ nutrimentum haurit. Caule plerunque unicô assurgit tereti, tenui & infirmo, ramoso, rubente, altitudine palmari, aut paulo humiliore, altioreve pro locô in quô nascitur. Folia priora, oblonga, simplicia, alia verò sine pediculis cauli apposita, pinguia, sive succulenta, pallida, hirsuta, tactu glutinosa, in tria segmenta, seu digitos divisa, & interdum in quina: verùm quæ in summis caulibus sunt, iterum simplicia & indivisa sunt, alternatim posita. In summis caulibus & ramulis longis pediculis insistunt flosculi parvi, albi, pentapetali petalis subrotundis, minimè fissis, è calicibus oblongis, hirsutis, quinque partitis. Vasculum semina in summô bicorne, infra calicem floris in ventrem rotundum turgescens oxyacanthæ fructum refert. Tota planta ad tactum viscosa est.

In muris & tectis, locis ruderatis & siccioribus copiosè provenire solet. Floret mense majô & brevî semen perficit, inde radicitùs exarescit.

Herba infusa in cerevisia tenui seu leptomera, & per aliquot dies pota, absque ulla evacuatione sensibili scro-

 phulis

phulis medetur, humorem absumendo, dolores mitigando, tumores discutiendo & ulcerosos exsiccando. D. Boyle de utilitate Philos. Nat. ad Medic. p. 203.

Alii etiam *Paronychiam* ad Gramina referunt. Verùm satis fuerit ea quæ indicavimus & exscripsimus, indicasse atque exscripsisse, & in utili admodum plantâ ut Nobiliss. creditur *Boyleo* substitisse.

PARUS.

Paros vocamus aviculas quæ circa arbores plerunque versantur, deque insectis quæ ibi inveniunt præcipuè victitant. Turnerus non solum vermibus vesci, sed & cannabino semine & nucibus delectari asserit, easque rostris suis acutioribus perforare. Harum nonnullæ in arborum foraminibus nidificant: aliæ nidos sibi extruunt figuræ ovalis, foramine ad latus per quod ingrediantur relicto. Irrequietæ sunt & certo aliquo loco residere nesciæ, at modò hanc, modò illam arborem petunt. Rostra his brevia, sed majora pro corporum mole quam avicularum superiorum: corpuscula exigua; caudæ longæ. Pleræque Canoræ sunt. Omnes autem plurima ova pariunt. Cæterum pari Aristoteli Αἰγίθαλοι dicuntur: nostratibus & Germanis mice, i. e. mures, an quia murium instar arborum foramina subeant, an quia (ut Gesnerus scribit) muribus vescantur detracta cute objectis: quod tamen minus verisimile videtur. Horum quinque in Anglia observavimus species, nimirum. 1. Majorem fringillaginem dictum. 2. Atrum Gesn. 3. Palustrem Gesn. 4. Cæruleum. 5. Caudatum cristatum & sylvaticum Gesn. nondum invenimus. WILLUGBEIUS.

Efficax prædicatur *Parus major*, adversus renum calculos & colicos cruciatus, in cibo vel cinere exhibitus. SCHRODERUS.

PASSER.

Granis frumentorum & vermibus vescuntur. Rostra eis brevia, crassa, nonnihil incurva, color testaceus, terreusve; admodum salaces, & propterea brevis ævi esse perhibentur.

Passer domesticus Aldrov. The House-sparrovv.

Avis hujus notissimæ & passim obviæ pondus $1\frac{1}{8}$ unc. longitudo ab initio rostri ad finem caudæ $6\frac{1}{2}$ digit.

Rostrum crassiusculum, mari nigrum, ad angulos oris infra, oculos lutescens, fœminæ fuscum, medium vix digitum longum oculorum irides avellaneæ. Pedes ex carneo fusci: ungues nigri. Extimi digiti imum internodium medio adnascitur.

Caput ex fusco cinereum: mentum nigrum. Supra oculos duæ utrinque maculæ parvæ albæ. Linea lata spadicea ab oculis: aurium tegetes plumulæ cinereæ. Gula albo cinerea. Sub auribus magna utrinque macula alba. Venter, pectus alba. Quæ dorsum & collum disterminant plumæ ex parte scapi exteriore ruffæ, ex interiore nigræ; at fundum versus aliquid alboris ruffum terminat. Reliquum dorsum & uropygium ejusdem cum turdis coloris, ex viridi, fusco & cinereo quodammodo mixti.

Fœmina barba nigra, nec non colli & oculorum maculis albis caret, capite & collo uropygio concoloribus, prona, parte sordidè alba, vice lineæ albæ ad alas plumas habet nigras apicibus albo ruffis: in universum colores per totum corpus minus vegeti.

Pennæ remiges in utravis ala 18. fuscæ, marginibus rufescentibus ab ala notha linea lata alba ad articulum proximum porrigitur. Supra hanc lineam alæ vestitrices coloris sunt spadicei: inferius mediis partibus nigræ, marginibus exterioribus ruffæ. Caudæ pennæ omnes ex fusco nigricant, marginibus, præcipuè posterioribus rufescentibus.

Testes grandes; est enim salax admodum. Intestina 9. digitos longa; Appendices brevissimæ. Fœminæ uterus magnus. Ventriculus carnosus, granis, frumento, hordeo, &c. vescitur, fel habet.

An adeo brevis ævi sit ut fertur merito quis ambigat.

Hoc genus avis, ut & aliæ multæ, colore interdum variat: Aldrovandus enim tum album, tum flavum passerem exhibet, quorum icones & descriptiones apud ipsum videri possunt. Ornithologiæ lib. 15 cap. 11. & 12. WILLUGHBEIUS.

Passer Troglotites idem cum regulô Schrodero creditur, aut saltem viribus cum eo convenire.

Vires. *Passer troglotites maximoperè commendatur ad calculum atterendum & expellendum, sive integer evulsis pennis sale conditus crudè devoretur, sive incineratus assumatur.*

Passer vulgaris, quia avis salacissima est commendatur ad venerem, comestus, præcipuè cerebella.

Stercoris grana aliquot exhibentur infantulis ad ciendam alvum.

Imò & adultis subducit alvum, inprimis collectum ex moro.

Passeris ossa pulverem Epilepticum in Hispania Regi commendatum ingrediuntur. SCHRODERUS.

Passer Troglotites.

Hujus præparatio diversimodè traditur. Alii deplumatum prius abjectis visceribus salis ac piperis aspergine condiunt, & crudum ægrotantibus in totum devorandum exhibent. Ut mumia hæc medicinalis sarta tecta conservetur. Ferculum sanè canibus dignum. Alii elegantiori coquinâ palato magis indulgentes passerculum nec deplumem, nec evisceratum adjecto Salis & piperis modico in vitreatam conjiciunt & addito operculo ad cinefactionem usque torrent, tostum in subtilissimum pulverem in haustulo melicrati drachmatim propinant. Alii Avem citra minimam sanguinis effusionem occisam, plumis & extimis vacuam, ac petroselino, Sale & baccis juniperi pulverisatis planè refertam decocto Ligni Nephritici ex vino Rhenano facto immergunt, ita, ut liquor duos latos digitos in vase supereminea, maceratione unicæ noctis factâ in diplomate arctissimè occluso blandè ac sensim coquunt, summè cavendo, ne minimum vaporis erumpat, coctam sufficienter ab igne procul amovent, usque dum refrigescat, refrigeratam unà cum liquore comedendam jejunè calculosis exhibent, renovando quotannis Vere & Autumno. HOFMAN.

PASSULÆ, vid. *Uva Passa.*

PASTÆ VARIÆ.

Pasta regia seu panis martius, è *Pharm. August.*

♃. *Amygdalorum dulcium contusorum* ℔ß *Sacchari tenuissimè pulverisati* ℔j. *cum aqua rosarum fiat pasta.*

Pasta regia composita, ex eâdem *Pharmacop.*

♃. *Pinearum mundatarum, pistaciorum præpar. ana ℥iiii. Sacchari albissimi ℥viii, quinque lapidum pretiosorum ana ℈ii corall rubr. præpar. ʒiß cinnamomi acuti ʒi specierum de Gemmis frigidis ʒii. nucis moschatæ ʒß. macis grana quinque, Corticum citri conditorum, conservæ borraginis ana ℥iß. margaritarum præpar. ʒiß. cum aqua buglossi, incisis rassiusculè incidendis, Aromatibus reliquis contusis, fiat pasta saccharo & cinnamomo incrustanda.*

Plurimum nutrit ac roborat; eâ, qui è diuturnis morbis emerserunt, & macilenti commodè reficiuntur.

Pasta pro placentulis stomachalibus, *Zwelferi.*

♃. *Amygd. dulc. decort. ℥ii. pistach. decort. ℥ß. contundantur probè & minutissime in mortario ad pultis formam,*

formam, affundendo paulatim portiunculam aquæ rosarum fragrantiss. vel cinamomi, post adde

Sacch. pulv. albi ℥viii. cort. arantiorum, citri ana cond. ℥i. farinæ triticeæ ℥iii. pulv. cinamomi acuti ʒvi. caryophyllorum, nuc. mosc. ana ℥ß. paperis longi, zingiberis ana ʒiii. Fiat pasta ex qua formentur Placentulæ parvæ ad lubitum, & in fornace, vel sartagine occlusa, moderato calore pinsentur.

Pasta odorata vilior pro mulieribus, *ex eodem.*

℞. *Resinæ ladani, styracis calam. ana ʒvi. quibus in mortario calido nonnihil liquatis adde pul. Gum. benzoës, Animæ ana ℥ß. pulv. caryophyllor. ʒvi. macis, nuc. mosch. ana ℥ß. ligni aloës opt. odor. cinamomi. rad. ireos flor. ana ʒiii. ol. still. cinamomi, caryoph, ana ʒß. nuc. mosch. expressi ʒi.* misceantur exacte fiatque pasta odorata, bullis replendis.

Pasta odorata Tempore pestis, ex *eôdem.*

℞. *Cort Arantiorum recent. & extim. radulâ comminut. ℥i. cort. citri recent. & extim. radulâ pariter comminut. ℥iß. rutæ recentis herbæ, bacc. juniperi. ligni seu rad. juniperi subtiliter raspat ana ℥i.* conscindantur & contundantur minutissime in mortario ad pultis formam: quibus porrò adde.

Resinæ styracis calam. ladani ana ℥i. Bals. indici de Peru ʒiii. camphoræ ʒii. ol. still. rutæ ʒß. caryoph. ßii ligni Rhodii, succini albi ana ʒß. nuc. mosch. expressi ʒiß. pulv. Asæ dulcis ʒß. ligni cupressi, aloës, rhodii, santali citrini ana ʒi. misceantur in mortario calido, & contundendo fiat pasta odoris grati.

Alia vilior, ex *eôdem.*

℞. *Camphoræ ℥ß. solvatur in ol. still. Angelicæ, rutæ, succini, caryoph. ana ʒi. addendo pulv. benzoës, ladani ligni juniperi raspati, cupressi, Rhodii ana ʒiii, salis urinæ volatilis ʒv. misceantur* & fiat pasta seu pomum Antipestilentiale odoriferum.

Nota: cum verissimè pestilens contagium ac virus, cum exhalationis fracedine, quæ symbolum continet maligni fermenti ac miasmatis, tum etiam animatis effluviis ac atomis virulentis, cuilibet naturali corpori (uno exempto sulphure) ipsi proinde moscho & Ambræ, cæterisque multum fragrantibus, ac pro pomo Ambræ vulgo usitatis, viscositate sua adhærere ac commigrare soleat, adeo, ut, unde sibi panacæas homines compromittant, arcanas insidias ac deleterium virus experiuntur; consultum judico ejusmodi amuleta, non tam genio & odoris illecebris grata deligere, quam securioribus, minus licet arridentibus qualitatibus dotata, certo vitæ adminiculo procurare. Hinc nodulum tornatilem è juniperino ligno, requisitis per circuitum foraminulis affabre paratum gestent, cujus una pars gossipium seu spongiam sale urinæ imbutum capiat, toties renovandam, quoties odorem spirare desierit. Tale quid exhalant cloacæ, quando statis temporibus ad motum aëris, acutissimum salis volatilis urinæ reddunt odorem; altera verò parte recludatur, spongiæ aceto alexiterio imbutæ particula, naribus iterato admovenda, sive domo egredi opus habeas, sive domestica munia obire velis, adeò ut, si mane simul assumatur cochlear aceti boni alexipharmaci plus inde subsidii ac præservandi vitium præstolari poteris, quam ex moschatis, ambratis, delicatioribus inventis, nonnisi speciosos titulos alexipharmacos mentientibus, plus palato, quadris aut bellariis, quàm cordi in malignis tuendo, uti cætera antiloimica assolent, dedicatis. Et sanè dispar longè ratio est, odoris fragrantia & rebus balsamicis, vitales spiritus demulcere, aliud verò, pestilens miasma è corpore proscribere, aut arcere. Odor bonus spiritus allicit, atque reficit; pestilens autem contagium & virulenta effluvia, sive aporrhœæ, quæ vel in pestiferis corporibus, aut corruptissimis exhalationibus animantur, adeò ut instar minimarum atomorum in vitam suscitatæ, infinito propemodum numero undique oberrent, inspiratione hauriuntur, poros penetrant, nosque inficiunt ac contaminant, licet sub sensus & visum non cadant, sicut olim Platonis ideæ, nisi microscopio utaris, quod objecta centies & ultra auget, tunc in aciem incurrunt millena vermiculorum corpuscula, ac virulentæ atomi; hæc inquam effluvia odoris fragrantiâ allicere opus non habemus nolentibus ac sponte ingruunt, sed potius appropriatis ac specificis odoribus fugare, ac interimere competit.

PASTILLI, vid. *Trochisci.*

PASTILI pro FUMO, vid. sub titulô *Suffitus.*

PASTINACA.

Pastinaca, Σταφυλῖνος, à pascendo dicta videtur, nam radices ejus cibus sunt vulgaris, quæ corpus abundè alunt saginantque. Turnebus autem in Adversar. lib. 8. c. 23. ex eo dici putat quod referat & quasi habeat pastinum. Quomodo vocatur instrumentum quo vineæ fodiuntur. Voss Etymolog.

Staphylinus (inquit C. Bauhinus) fortè à colore uvæ nigricantis dicitur, cujus coloris unius radix est. Sunt qui à similitudine radicis bryoniæ.

Pastinacæ latifoliæ *notæ genericæ* sunt radices carnosæ esculentæ, flores lutei, folia pinnata potius quam triangulata

Elaphoboscum dicitur hæc herba, quoniam fama est hoc pabulo cervos resistere serpentibus.

Ex Dioscoridis, Plinii, Galeni & Columellæ de Sisere verbis colligere conatur Columna hanc Plantam antiquorum siser esse absque dubio ullo. Radicem namque pastinacæ sativæ similem forma & sapore, verum amariore atque odoratiore, omnesque pastinacæ generi adscripsisse, atque pastinacam vulgarem sive domesticam appellasse. In hac radice nervum inesse longitudine, qui eximatur postquam elixata fuerit radix. Non solum dulcedinis causa, sed quia tenerior fit pars reliqua exterior, ciboque aptior atque gratior. Hoc & in pastinaca sativa vulgari, & in raphano prospici, præsertim cum radices sint bene adultæ, duriorem enim tum continere nervum, cibo ineptum.

Vires. Radices hujus dulces sunt & palato gratissimæ, multum nutriunt, & corpus pingue faciunt præ rapis aut carotis, unde & venerem excitant: flatulenti quoque aliquid obtinent. Eduntur coctæ cum butyro conditæ, quadragesimali tempore, tunc enim succo per hyemem concocto maximè dulcescunt & tum saporis tum salubritatis gratia præcipuè expetuntur; nec enim adeo commendabiles sunt antequam frigoris insultum senserint.

Refert Cæsalpinus ex his radicibus cum saccharo electuarium confici ad vires recreandas convalescentibus & puerperis, communissimum rusticorum remedium: ppetentiam quoque præstare.

Incidendi, attenuandi, detergendi, obstructiones aperiendi facultatem inesse sapor odorque demonstrant. J.B.

Dodonæus semen calidius & siccius esse, urinam movere & flatus discutere asserit.

Qui hyeme colligunt radices (inquit J. Bauhinus) caveant à cicuta vel cicutaria. Dum eram Montbelgardi vidi duas familias in quibus qui decepti edebant pro pastina capœne extincti erant, sed sublevati vomitu, Theriaca & Saxonico pulvere, itemque purgantibus salvi evaserunt.

At nostrates asserunt pastinacas ipsas vetustiores & annosas delirium & insaniam inducere, unde & eas pastinacas insanas vocant.

PAVO.

Pavo The Peacock. Græcis Ταώς.

Avis hæc passim nota, vel sola caudæ longitudine & gemmantibus oculis ab aliis omnibus abundè distinguitur, adeo ut supervacaneum omnino foret prolixâ verborum serie eam curiosiùs describere.

Mas (describente Aldrovando) capite, collo & pectoris initio coloris est intensè cærulei: caput pro corporis portione exiguum; at quodammodo (ut annotat Albertus Serpentinum, maculis ornatum duabus, oblongis candidis, quarum una oculos superequitat, altera brevior at longe crassior subjacet; quam dein alia nigra excipit, cætero (ut dixi) cæruleum. & in vertice apicem, non ut in quibusdam aliis avibus integrum, at è nudis quodam modo scapis tenerrimis viridescentibus, in summitate ejusdem coloris veluti liliorum flores ferentibus, conspicuum. De quo pulcherrimo apice loquens Plinius, pavonis apicem, inquit, crinitæ arbusculæ constituunt: & revera non pennæ videntur, sed erumpentia primum Plantarum germina. Rostrum candicat & insigniter hiat in extremo aliquantulum recurvum, quale fere est omnibus granivoris; & in eo nares satis patulæ. Collum longiusculum, & proportione magnitudinis admodum tenue & exile. Dorsum ex albo cinereum est, maculis quam plurimis atris transversalibus conspersum. Alæ clausæ (apertas videre non datur mihi, qui depictum ad vivum in libris meis describo) superius quà dorsum spectant nigræ, inferius quà ventrem, atque intus pariter ruffæ. Cauda ita disposita est, ut quasi in duas dividatur. Nam quando eam in totam extendit, minores quædam pennæ, integram veluti per se caudam constituentes, & alterius etiam coloris nempe fusci, non ut longiores rigent, sed ut in reliquis ferè avibus extensæ conspiciuntur; adeo ut longiores indubitanter alii musculo inseri necesse sit, cujus beneficio ac operâ ita erigi & extendi queant. Hasce longas Petrus Bellonius ex superiori dorso propè podicem oriri hoc est Uropygio tradit, minoresque alias à natura factas ut longiores sustineant. Uropygium intensè viret, quod unà cum cauda longa erigit: cujus pennæ breves sunt atque ita dispositæ ut tanquam Draconis Æthiopici squamas æmulentur, & partem pennarum caudæ longarum obscurent ac conspectum eripiant. Pennæ longiores extensæ omnes castanei sunt coloris, lineis aureis elegantissimis sursum repentibus decoratæ, in extremitate vero intensissimi coloris viridis plumas easque bifurcatas & hirundinum caudam æmulantes desinunt. Orbiculi, vel, ut Plinius vocat, pennarum oculi ex viridi quasi Chrysolithi splendore & Auri & Sapphiri coloribus distinguuntur. Ejusmodi oculi 4 circulis constant, aureo primo; secundo castaneo, tertio viridi, medium locum cæruleus seu Sapphirinus obtinet, figura quodammodo ac magnitudine phaseoli. Coxæ, tibiæ, atque pedes cinerei sunt maculis nigris conspersi, & calcaribus more Gallinaceorum armati. Venter prope ventriculum ex cæruleo viridis, prope podicem nigrescit aut saltem fuscescit.

In fœmina pauca admodum colorum conspicitur varietas. Alæ totæ, dorsum, venter, coxæ ac pedes coloris sunt fusci ad cinereum vergentis. Capitis vertex & apex ejusdem coloris, in vertice tamen aliquot maculæ exiguæ velut puncta virescentia interseruntur. Maculæ illæ candidæ, quas etiam in Mare annotavimus, in fœmina longe sunt majores. Oculorum iris in Mare lutescit, in hac plane plumbea. Mentum totum candidum. Colli pennæ undatim positæ virides, propè pectus in extremitatibus albæ sunt.

Iisdem quibus Gallinæ vescuntur: hordeo autem imprimis delectantur. Albertus serpentes à pavonibus edi dixit. Unde non mirum serpentes earum voce terreri. Peregrinas origine aves esse, & in Europam ex India olim invectas verisimile est, nunc dierum ubique frequentes sunt.

Huic avi, & quidem Soli præter Gallo-pavonem convenit caudam in orbem expandere, quasi radiantes ejus oculos spectari gauderet: quod verò laudatus id faciat, quodq; eam mox conspecta semel pedum suorum deformitate deponat; & in acervum quendam contrahat, ac si rationis non omnino expers esset, proculdubio falsum est.

Caro ejus durior, frigidior, siccior, & difficilioris concoctionis censetur: coctam non putrescere, sed integrum etiam annum aut eo diutius incorruptam servari & vulgo creditum est, & Augustini experimento comprobatum, qui lib. 21. de civ. Dei. c. 2. hæc habet. Quis nisi Deus Creator omniũ dedit carni pavonis mortui nè putresceret? quod cũ auditu incredibile videretur, evenit ut apud Carthaginem nobis cocta apponeretur, hæc avis: de cujus pectore pulparum quantum visum est, servari jussimus: quod post dierum tantum spatium, quantum alia caro quæcunq; cocta putresceret, prolatum atq; oblatum nihil nostrum offendit olfactum. Itemque repositum est, post dies amplius quam triginta, idem quod erat inventum est; idemque post annum, nisi quod corpulentiæ aliquantulum siccioris & contractioris fuit. Verum nobis non adeo mirum videtur carnem pavonis ex se satis duram & solidam, à coctione aridiorem factam, in regione calida diutius incorruptam durare, præsertim si caveatur ne humorem aliquem uvidâ tempestate bibat: nec dubito quin & Gallo-pavonis carni atque etiam Gallinaceæ coctæ idem accideret. Caveant (inquit Aldrovandus) à pavoninarum carnium esu, qui quiete fruuntur, siquidem conveniunt aut saltem minus nocent multum se exercentibus, iisq; tantummodo juniorum pavonum, utpote teneriorum; hepaticis & spleneticis omnino noxius est earum usus, & quos hæmorrhoides crebro vexant. Ego vero pavonum saltem juniorum carnem teneram & delicatam, meritóque suo Romanis olim in præcipuo honore & æstimatione fuisse judico, nec Gallinaceam ei aut perdicinam prætulerim.

Aristoteles pavones duodecim ova parere scribit, apud nos quinque aut sex, rarissimè plura antequam incubant edunt.

Maximam hortis pestem inferunt, & tegulas tectorumque culmos evertunt. Pavo (inquit Aldrovandus) etsi avis visu pulcherrima sit, oculorum tamen voluptas ista plurimo aurium tædio compensatur, quæ sæpe tartareæ vocis suæ horrore fatigantur: unde vulgo (Italorum) dicitur, plumis vestitus Angeli, vocem habere Diaboli, & incessum latronis, vitam ad centum usque annos, (quod facilè credimus) producere dicitur. Masculus pavo, inquit Columella Gallinaceam salacitatem habet, atq; ideo quinque fœminas desiderat: imò, ni adsit alia quacum coeat, incubantem fœminam invadit & ova frangit; cujus rei conscia fœmina, nidum quantum potest occultat. Amare munditiem dicitur. Colore albo interdum locis Septentrionalibus præcipuè, variat hæc avis. WILLUGHBEIUS.

OFFICIN. NAT. ex PAVONE.

1. *Integer.* 2. *Adeps* 3. *Fel.* 4. *Stercus.* 5. *Penna.* 6. *Ova.*

Vires.

1. Jus pavonis pleuriticis specificè fertur prodesse, præcipuè si sit pingue.

2. *Adeps*, cum succo rutæ & melle colicos affectus optimè sanat.

3. *Fel*, oculorum hebetudini, fluxionibus, asperis item superciliis medetur.

4. *Stercus*, proprietate vertiginem & Epilepsiam sanat, *in dies multos exhibitum*, nimirum exiccatum & pulverisatum (℥i.) maceratur per noctem in

vino:

vino: Hinc trajectum per linteum exhibetur, continuando à novilunio usque ad plenilunium aut amplius, si opus sit. *Crato miscet cum sacchar o & exhibet.*

[Ex hoc Syrupus Antiepil pticus paratur]

5. *Pennæ*, adhibentur in suffitu, adversus uteri ascensum, *Quercetan. in Pharm. Rest.* imponuntur etiam in Erysipelate & inflammationibus mammillarum.

6. *Ova*, exhibentur ad curandam arthritidem vagam dictam.

[Ad affectus mammillarum utilia] SCHRODER.

Hujus *Stercus* specificè vertigini medetur, si cum sp. vini s.q. distemperetur, & tribus vicibus matutinis absumatur drachma una pro dosi hujus fimi in dicto sp. vini. Pulverisatum etiam adhiberi potest habitâ sexu ratione. *P. Borellus Centur. 3. observ. 98.*

PECTORALIA.

Hæc præ reliquis plura sortita sunt nomina, audiunt enim *bechica* quod tussi medeantur, *pneumonica*, quod pulmoni, *expectorantia*, *arteriaca*, *anocathartica*, & quæ alia sunt nomina.

Respiciunt verò vel *vias*, aëri immittendo & emittendo necessarias, quas expediunt, & bronchia pulmonum ab infarctu liberant, uti sunt tùm *incidentia & attenuantia*, sale volatili simplici, ut *arum*, *sir. de erys. Lobelii* vel oleoso balsamico pollentia, ut *mel*, quæ conveniunt in humoribus crassis, viscidis, lentis, pituitosis, asthmate, tussi creperâ, tùm lenientia & lævigantia, eclegmata, sirupi pectorales, &c. quæ in raucedine inprimis ex usu sunt & tussi quoque in genere.

Vel *humores*, sive *crassos*, qualia sunt jam dicta, incidentia & detergentia, sive *tenues*, *acres*, *salsos distillantes*, uti sunt terrea mucilaginosa, opiata, bolus Armena, mastiche, thus, theriaca, quæ in catarrhis salsis, tenuibus, hæmoptysi &c. conveniunt: seu *ad putrilaginem & ulcus declinantes*, uti sunt putredini resistentia, balsamica, terrea, præcipitantia, nunquam omissis lævigantibus jam recensitis, & pro re natâ traumaticis, consolidantibus, quorum in phthisi usus est.

Vel *expansionem præpeditam*, idque tum aliis casibus, tum inprimis, ubi affluxus irruptioque humorum inflammationem & abscessum intentat, quo casu præter universalia, *diaphoretica*, in ordinem sanguinem redigentia, conveniunt *resolventia*, & *coagulationem dissipientia*, uti sunt antipleuritica pleraque præcipuè ♁iata item in casu ab alto proficua. Hæc ipsa sæpe naturæ aliam monstrant viam, ut, quod ordinariè per tussim expectoratur, per alvum soleat deponi.

In singulis vero his expectoratio nunquam negligenda, sed in omnibus etiam sua laus hanc promoventibus manet.

MATERIAM constituunt, ut diximus, 1 *volatilia acria*, sale vol pollentia, ut radix ari, scylla marina, sinapi, erysimum, item *amara*, scordium. *Sulphure blando volatili vel oleoso constantia*, ut radix irid. fœnic. helen. ros solis, sem anisi, sassafras, succinum, benzoe, olea destillata.. 3. *dulcia & roscida mucilaginosa*, saccharum cantum, sirupi, looh omnis generis, mel. glycyrrh. quæ duæ classes bechica maximè absolvunt, non omissis tesolventibus quandoque 4. *resolventia*, & partim leniter exsiccantia partim expectorationem promoventia, ut lapides ♋. sperma ceti, dens apri, ♁ diaph. gummi ammon. succinum. △æ asthmaticæ chærefolium. 5. *terrea* præcipitantia, absorbentia, consolidantia, ut tussilago, scabiosa, veronica, ♁ diaphor. antihect. Poterii. Pertinent huc & 6. *mucilaginosa temperatiora* althæa costa, jujubæ, sebesten, gummi Arab. tragac. bol Armena Reliqua ut 7. *aquea diluentia*, & 8. *adstringentia* ex dictis patent, & quædam eorum communia sunt, &c. item 9 *opiata*, diacod. &c.

Priora incidentium posteriora incrassantium gen[ti]tulo gaudere queunt; media quasi sunt aquea.

APPLICANDI verò MODUS legitimus probè est observandus, tùm intrinsecorum, tùm topicorum.

1. *In affectibus pulmonum & thoracicorum incrassantium & incidentium non est confundendus, nec invertendus*, i. e. non danda sunt incrassantia, ubi viscosi, tenaces, pituitosi peccant humores; nec incidentia & attenuantia, sicubi tenues, salsi & acres destillant. Sic etiam

2. *Non confundenda sunt bechica cum resolventibus, misceri tamen pro re natâ commodè queunt*, e. gr. in pleuritide & asthmate magis resolventia in tussi, phthisi magis bechica conveniunt. Qui verò pleuriticos solis bechicis inprimis linctibus, curare præsumit, ægrum interimet: qui asthmaticum, periculo magno non minùs exponet.

3. *In affectibus pectoris non adstringendum sine resolventibus*, ut nempe 1 sanguini grumato simul prospiciatur, ut in hæmoptysi id præstant *lapides* ♋; licèt secundariâ solùm dosi receptis; idem utrumque expediunt *coralia*, *bolus Armena*, *terra sigill.* &c 2. ut tonus pulmonum qui laxior naturaliter esse debet, h. m. attendatur, neque expansio impediatur.

4. *Nimis quoque exsiccantia in thoracicis vel vitanda, vel cum humectantibus miscenda* v gr ♁ diaphoreticum Poterii, magis exsiccant, ut & ♃ra ipsa commune, flores ♃ris, ♃♁ii purum, &c. Hinc etiam plantæ pectorales recentes, quando magis humectandum & abstergendum est, v. gr. in phthisi & aliàs, magis prosunt, ubi verò consolidandum, ut in hæmoptysi, magis siccæ.

5. *Vitanda sunt item nimis laxantia, tùm internè tùm externè.* Illa enim & tonum debilitant, & ventriculum dejiciunt, ac inappetentiam ipsi conciliant, unde bechicis linctibus in magnâ copiâ & continuò uti non est consultum; hæc verò poros ampliando magis & dilatando ad affluxum recipiendum magis disponunt, unde in unguentis etiam pectoralibus cautio esse debet.

6. *Bechica sensim magis ac pedetentim, quàm unâ vice, deglutiendæ, pitissando, sorbendo*, ut scilicet pars ad asperam arteriam feratur & derivetur magis; cujus asperitatem & inæqualitatem corrigere sustinemus Neque enim in ventriculo hæret malum, sed ipse, ut modò diximus, exinde, si excedatur, noxam sentit. Valet id in pulveribus cum saccharo canto edulcatis, looch item & electuariis.

7. *Frigida pectori inimica*, unde decocta & infusa magis calidè interiùs prosunt; externè verò licet adstringendi intentio adsit, tamen non conveniunt, quia destruunt tonum partis, quæ calido gaudet, & tussim, quæ vel à solâ frigiditate sæpe fieri observatur, excitant. WEDELIUS.

Bechica remedia dicuntur quæ sputum movent, thoracica etiam vocantur & pectoralia à parte evacuandâ.

Sunt enim bechica medicamenta quæ pulmoni & cæteris thoracis partibus familiaria existunt, & contento humores in pectore aptos redduntur, ut tussi facilè excerni possint.

Ut humores in pectore contenti facilè excludantur, non debent esse nimis crassi, quia eludunt im moventem, neque nimis tenues; quia impulsi diffiliunt in partes; sed mediocris consi entiæ, ob id duo genera remediorum c nveniunt.

Primum Est eorum, quæ crassos humores calefaciunt a attenuant, detergunt, & incidunt.

Secundum Est eorum, quæ humores calidos, tenues, acres refrigerant, humectant, incrassant, & demulcent.

Forma

Forma remedii sub qua utraque adimpletur intentio, est apozema, julep, emulsio, jusculum, looch.

Apozema præparans crassos humores in omnibus frigidis pectoris affectibus, asthmate, pulmonum infarctu, catarrho pituitoso, & similibus.

℞. Radic. brusci, apii enulæ campanæ ana ℥. j. fol. tussilag. hyss. scab. hed. terrestris, cichor. totius ana M. j. liquir. rasæ & contusæ ℥. ß. passul. purgat, ℥. j. semi. alth. melonum ana ʒ. ij. florum cordial. ana p. j. Fiat decoct. ad ℔. j. ß. pro quatuor dosib. Adde cuique syrup. de tussilag. vel oxymel. simpl. ℥. j.

Vel in forma julepi.

℞. Aquar. scab. tussil. ana. unc. ij. aquæ cinnam. drach. j. oxymelitis simpl. vel syr. capill. ven. ℥. j. fiat julepus.

Cùm remedii forma erit mutanda, parari potest jusculum ex aliquot radicibus, & herbis præcedentis decocti.

In qualibet dosi addi potest aliquod ex chymicis sequentibus.

Oleum anisi arte chymicâ extractum ad gutt. IV.

Tinctura sulphuris ad gutt. VI.

Lac aut magisterium sulphuris ad gr. X.

Flores benjoini ad gr. IV,

Tinctura ex vitriolo antimonii ad gutt. VI.

Possunt eadem sumi cum remedio in alia forma præscripto, nempè cum opiata, tabellis, &c. præmissis tamen sufficienter universalibus.

℞. Flor. benjoin. gr. iij. magist. sulph. gr. VI. Misce & sumat singulo manè per quindecim dies cum ovi vitello, vel cum opiata appropriata.

Nota primò, quòd si febris adsit, vel calor sanguinis & viscerum, abstinendum sit remediis prædictis calidis, conveniunt venæ sectio, purgatio quantum suadet indicatio. Alterantia sint refrigerantia, lenientia, in forma emulsionis, julepi, decocti ex incrassantibus bechicis, iisque quæ sunt tenuium partium.

Nota secundò, Miscenda semper esse calidioribus ea quæ leniunt, humectant, & modicè refrigerant, ne pituita ab intensiori calore exsiccata contumaciùs adhærescat, ob id addenda sunt cichor. liquiritia, passulæ, semina melon. alth. & similia.

Nota tertiò, Dum respicimus pituitam præparandam in pectore, semper habendam esse rationem viscerum, & capitis, & omni judicio assequendum est num discrasiâ calidâ; obstructione, aut imbecillitate laborent, aut reliquæ abdominis partes infarctu; tunc enim pariter iis prospiciendum, quia frustrà studemus pectori succurrere, si causis antecedentibus, aut complicatis affectibus non opitulamur.

Nec te decipiat sputum crassum, viscidum in gracilibus & siccis constitutionibus, cæterisque asthmate convulsivo, tussique detentis; quibus inest sanguis fervidus, lympha crassa; in quo casu præmissis universalibus evacuantibus, alterantibus prout expedit; semibalneum, cremor hordei, lac & similia ex usu sunt.

Bechicum bilem & tenues humores incrassans, leniens, humectans, & refrigerans sputum quoque tenue ad mediocrem consistentiam deducens in phthisicis, peripneumonicis, & similibus.

℞. Fol. cich. totius, capillor. ven. pimpin. pulmon. utriusque buglossi, ah. M. j. semin. quarto frig. maj. lact. & papav. albi ana drach. ij. liquir. & passul. purg. ana unc. ß. jujub. par. IV. hord. integ. & flor. cord. ana par. Fiat decoct. pro quatuor dos. vesperè & manè sumendis. Adde cuique syrupi. jujub. violati, vel capill. ven. unc. j.

In Empyemate ad coctionem, maturationem materiæ, & expectoratum, sic præscribitur.

℞. Radic. consol. maj. & alth. ana unc. j. fol. agrim. cichor. cum toto, capill. ven. scab. tussilag. ana M. j. quatuor semin. frig. maj. ana drach. ij. liquir. rasæ & contus. passul. mund. ana unc. j. hord. integ. flor. cord. ana, part. j. Fiat decoct. pro quatuor dos. Adde cuique syr. de tussil. vel. capill. ven. ℥. j.

Contra sputum sanguinis, & dysenteriam singulare est sequens decoctum.

℞. Rad. pentaph. tormentil. symphyti maj. ana unc. j. fol. cich. sylvestris cum toto, portulac. plantag. tenellæ, hederæ terrest. millef. an M. j. semin. lact. portul. papav. albi ana drach ij. flor. rosar. rubr. p. j. Fiat decoct. Colaturæ ad ℔. j. ß. adhuc ferventi injice conservam ros. rub. & papav. rhæad. āā. unc. ß. spir. vitr. ℈ß. infundantur vase coopetto super calidos cineres per tres horas, deinde fiat colatura pro quatuor dosibus. Adde cuique syr. de rosis siccis vel de coralliis drach. VI. capiat manè & vespere *Tencke*.

PEDICULARIS.

Pedicularem Lobelius scribit vocari hanc herbam, quòd facultatibus sit virosis, pratis infesta, & pediculis hostis. Contra Dodonæus pedicularem ab effectu nominat, quod pecori ac jumentis, quæ in pratis ubi hæc provenit pascuntur pediculorum copiam gignat, mihi hujus herbæ folia pediculi tergo rugis suis perquam similia sunt, & inde fortè nomen.

Notæ hujus generis sunt præter flores galeatos & vasculum bicapsulare, florum calyces tumidæ & velut inflatæ folliculos seminum occultantes, semina compressa.

Nomina. Pedicularis sive crista galli lutea *Park.* pratensis lutea vel crista galli *C. B.* Crista galli *Ger.* galli fœmina *I. B.*

E radice parva, alba simplici, surculos vel ad latera emittente, non altè in terram demissa caulis, assurgit plerumque singularis, pedalis, rigidus, lævis, quadratus, rectus, tenuis, inanis nigris non raro maculis & lituris varius, & versus supremam partem purpurascens, in ramos aliquot divisus, quos adverso situ posita bina semper ambiunt folia, sine pediculis, lata basi, exinde sensim angustata ad apices usque, longitudine digitali, acuta, per margines dentata, cristam galli imitantia, venis insignibus à medio ad singulos dentes hinc inde excurrentibus, è foliorum sinubus ramuli exeunt per paria seu duo adversi: in summis caulibus & ramulis conferti & spicam mentientes flosculi è foliorum pariter sinubus singuli singulis exeunt, brevibus admodum pediculis; Calicibus turgidis, Compressis, in quatuor acuta segmenta summo margine incisis, flores monopetali, flavi, cucullati, stylum tenuem & quatuor stamina cum suis apicibus occultant, delapso flore calix in majorem longe vesicam intumescit, & vasculum seminale amplum, compressum intus continet, in duo loculamenta per medium divisum. & semina plura, compressa, margine membranaceo cincta, colore pulvereo continens,

tinens, seminibus maturis illico dehiscunt vascula membranea, & cum exsiccantur lucida fiunt.

Floret Junio & semen brevi maturat, quod statim effundit, & mox radicitus exarescit ante fœniseciam.

In pascuis præsertim sterilioribus exit, non raro & in arvis, utrobique inutilis & vitiosa, ut rectè J. Bauhinus. *Rajus.*

Apta creditur hæc planta sistendis hæmorrhagiis omnis generis si in decoctô sumatur. Reputatur præterea vulneraria, ac in fistulis sanandis proficua.

PEDICULUS Animal.

De Pediculô animali, seu ejus virtutibus *vid.* sub titulô Homo, nec opus est hic plura addamus.

PENTAPHYLLUM.

Foliis venosis, in singulis pediculis quinis, aut interdum septenis, flore pentapetalo, ab aliis omnibus hujus generis, primo statim aspectu facile distinguitur, ut plura addere non sit opus.

Valdè prolixas habet radices, & fœcundo reptatu luxuriantes, lignosas, fibras aliquot emittentes, albas, aliàs rubentes, pluribus fibrillis capillatas (radix in aquosis exterius nigricat, non rubet ut vult Jo. Bauhinus) folia quina vel septena pentaphylli vulgaris, sed non eo ordine sita, verum ceu in alam disposita; subtus incana, supremâ parte viridantia vel glabra, vel lanugine vix conspicua hirsuta, profunde per ambitum serrata, pediculis non admodum longis nixa, quorum ima in vaginas amplas caulem amplectantes degenerant. Caules glabri, rubentes, in terram reclinati, foliis per intervalla alternis vestiti: in summis caulibus flores in surculis è foliorum alis egressis consistunt duo tresve simul, pediculis brevibus, satis grandes, è quinque latis mucronatis rubris calicis segmentis & totidem perangustis petalis compositi, pluribus intus apicibus concoloribus, & turbinato capitulo fragi æmulo, tam figura, quam magnitudine.

In palustribus putridis multis in locis occurrit.

Vires. Vulnerarium est & astringens. Sistit fluxus alvi & hæmorrhoidum, nariumque hæmorrhagiam, utile est in sputione sanguinis, & tussi. Commendatur etiam ad paralysin, phthisin, arthritidem, icterum, prodesse dicitur & in calculo & erosione renum, hernia & febribus, extrinsecus in oculis inflammatis succus instillatus, in oris putredine, laxitate dentium; abstergit etiam ulcera maligna. Schrod. Præcipuè notanda est vis ejus adstrictoria, quâ mediante agit quicquid agit.

Pulvis radicis drachmæ unius pondere sumptus paulo antè paroxysmum in febribus intermittentibus insigne febrifugum est. D. Needham ex relatione D. Ballard. Hujus facultatis mentionem invenio etiam apud Tragum, quin & multis seculis ante Tragum Hippocrates ad febres fugandas hac planta usus est; (ut nos monuit eruditiss. vir Edv. Hulsius M. D.) qui Lib. de morbis secundo pag. 64. editionis Vander-linden, hæc habet. Si tertiana febris tenuerit, siquidem non omissis tribus invasionibus quarta corripiat pharmacum deorsum purgans bibendum dato: Si verò pharmaco non opus habere sibi videatur, radicum quinque folii tritarum acetabuli mensuram ex aqua bibendam dato, in quæ verba D. Spon. Lib. de febribus & febrifugis hæc habet, Pentaphyllum est planta nonnihil amara, & valde adstringens, unde proprietatem obtinet roborandi fibras ventriculi à febre relaxatas & acidum ipsius edulcorandi & figendi: nec dubium est quin in Græcia, ubi Hippocrates vixit, efficacior fuerit quam hic loci, quando quidem pleræque plantæ melius proficiunt viribus in locis calidis quam in frigidis, præcipuè illæ quæ aliquantulum aromaticæ sunt, nihilominus novimus nonnullos è plebe Gallica literarum omnino rudes, traditione sola à majoribus accepta edoctos, pentaphylli decoctum ad febres intermittentes sanandas propinare, adeóque minime ejus conscii, Hippocratis discipuli fiunt. D. Hulse.

Ab experientia commendo decoct. radicis pentaphylli in aphthis, quo Thomas Thomasius mirabili cum successu & artificio oris ulcera sine alia ulla re sanavit. Jac. Cæs. Baricellus hort. genial. pag. 148.

Pentaphyllum, tormentilla, argentina, Fragaria ut genere sic viribus convenire videntur. *Rajus.*

Peplus, *vid.* sub titulo *Tithymalus.*

PEPO

Peponem dictum volunt ἀπὸ τȣ̃ πεπαίνεσθαι maturescere, eò quod maturitate flavescant. C. B.

Pepo à reliquis pomiferis distinguitur totius plantæ foliorum, florum, fructuum, magnitudine, sed præcipue semine rhomboide lineâ circa margines elatâ cincto.

Vires. Est, inquit Dodonæus, omnium peponum natura frigida cum copiosa humiditate; habent autem vim quandam abstergendi, cujus beneficio urinam cient, & deorsum expeditius quam cucurbitæ aut melopones permeant, ut Galenus scriptum reliquit, editur autem caro peponum haud quaquam cruda, sed cocta: descendit autem sic omnino faciliter, alvum facilem & quodammodo lubricum reddens. Alimentum autem confert exiguum, tenue, humidum frigidumque (vitiosum inquit Galenus) idque potissimum cùm probè concocta non fuerit: quo casu choleræ morbo obnoxios efficere solet.

Nostrates pulpam in frusta concisam vel in jure carnium decoquunt, vel in lacte, atque ita vel cum ipso lacte, vel exempta & cum butyro condita seorsim esitant, alii exemptis seminibus & humidâ interiore pulpa, pomis concisis cavum replent, & operculo tectos in furno coquunt, adeoque pulpam cum pomis mistam & probè subactam, butyroque conditam libenter comedunt: vulgus etiam in deliciis habet.

Semina sunt è numero quatuor frigidorum majorum; eorumque usus est in emulsionibus ad contemperandum febrilem calorem: urinas promovent & renibus calculo infestatis utilia sunt, videntur autem renibus prodesse non tam abstersione quàm lenitione, ex sententia Casp. Hofmann. quam præstat, inquit unctuositas eorum: hæc ipsa faciunt opus suum in tussi calida & acri, in exulcerationibus & inflammationibus internis; quamvis in his suspecta sit oleositas *Rajus.*

PERCA.

Perca minor, quibusdam Cernua, Trago Aurata (quod extra aquam educta, ac suo humore viscido liberata, aureo fulgore in cœruleum abeun-

abeunte insignis sit:) Cajo nostro Aspredo, (quia Asper est pinnis spinosis) ob uberrimum horum piscium proventum, apud nos percelebris fluvius quidam non procul Normico in Norfolcia fluens; ut à Camdeno nostro in hist. Norfolciæ olim notatum. *Charleton.*

Officin. Nat. ex Perca.

Lapides in capite reperti juxta spinæ dorsi initium: Hi viribus conveniunt cum reliquis lapidibus testaceis, adhibenturque in calculo atterendo, renibus abstergendis.

Extrinsecus in dentifriciis, vulneribus exiccandis. *Schroderus.*

Hujus *Lapis* præparatus in calculo tam puerorum, quàm adultorum in aq. petroselini vel in emulsione quâdam propinatus summæ est efficaciæ. *Hofmannus.*

PERDIX.

Perdix cinerea Aldrov. *The common partridge.*

Mas quatuordecim $\frac{1}{4}$ uncias pendebat; fœmina tredecim commensurata à summo rostro ad ungues quatuordecim digitos æquabat, ad extremam caudam duodecim & tres ad angulos oris, aliis in contrarium extensis longissimæ pennæ 20. digitorum intervallum relinquebant.

Rostrum in junioribus fuscum, in provectioribus ætate albicat: oculorum irides lutescunt: in mare pectus maculâ ruffa semicirculari vel soleæ equinæ æmula insignitur: sub oculis excrescentiæ quædam rubræ, mentum & capitis latera crocea primo, deinde cæruleo-cinerea lineis transversis nigris velut irrorata, ad lineam modo dictam semicircularem: sub linea idem color in cinereum sordidum seu flavescens degenerat.

Pennæ laterales longiores magnam maculam ruffam transversam obtinent, scapis albis. Supina facies ruffo, cinereo & nigro varia est.

Remiges pennæ in utravis ala 23. è quibus priores fuscæ sunt, maculis ex ruffo seu flavo albis. Tegetes interiores & scapulares pennæ longiores scapos obtinent ex flavo albos, cauda tres digitos longa duodecim pennis constat, mediis quatuor corpori concoloribus, reliquis utrinque septem sordidè crocescentibus, apicibus cinereis.

Tibiæ infra articulos nudæ, calcaris vestigium nullum, pedes subvirides, ætate provectioribus albent, digiti membrana connectuntur ut in Tetraonibus.

Ingluvies magna; ventriculus musculosus. Cystin felleam habent, carnis sapore & salubritate avibus omnibus merito præferenda est, formicis earumque ovis seu aureliis frumentorum granis atque etiam foliis virentibus vescitur, verum per hyemem, cum tritici, &c. folia depascitur, carnis sapor minus commendabilis est quàm æstate & autumno, cum ipsis granis victitat.

Multipara est hæc avis, ova sexdecim etiam aut octodecim ponens: apud nos in Anglia frequentissima, Italis *Starna* quasi externa dicitur; (& alicubi etiam *Pernice*;) apud quos rarior est, & pluris etiam venit quam ruffa.

Perdix (quod de omnibus speciebus dictum intelligatur) ob corporis gravitatem, brevitatemque alarum neque in sublime evolare, neque volatum diu continuare potest: velocem tamen atque etiam impetuosum volatum exercet.

Hyberno tempore gregatim volant, sunt enim istiusmodi naturæ, ut quindecim aut sexdecim pullos uno incubitu exclusos educent, hique tota hyeme cum parentibus unà degunt, sed vere, cum mas femellæ se jungit, binatim volant, tunc enim pullos à se abigunt, hæc Bellonius; quæ non modo de reliquis hujus generis avibus, sed etiam de Tetraonibus vera sunt: perdicum cantus certissimum appropinquantis diei signum est (inquit Bellonius) nos vero post occasum solis vespertino crepusculo caccabantes sæpius audivimus.

Perdices, cùm ad nidum quis accesserit, inquit Aristoteles, & ex parte etiam experientia confirmat, provolvunt se ante pedes venantis quasi jam possint capi, atque ita alliciunt ad se capiendum hominem; tum ipsæ avolant, & postea revocant prolem, quæ matrum voce audita & agnita statim ad eas accurrunt.

Perdix ruffa Aldrov. Venetiis & alibi in Italia coturnice seu coturno. *The redlegd partridge.*

Mas tredecim uncias pondere superabat. Longitudo ei à summo rostro ad extremos ungues octodecim digitorum. Alæ diductæ ad digitos viginti duo extendebantur; oculorum irides rubescunt: rostrum digitale ferè, rubrum, pedes quoque rubri, ungues fusci; digiti ad primum usque articulum membrana connexi: Calcaria parva (aliis nulla, fortè hæ juniores fuere) pedum plantæ sordide flavæ.

Caput, collum, dorsum, uropygium cinerea; ut & femorum exterior pars, collum infimum vinaceo colore tingitur, maxillæ sub oculis, & mentum ad medium usque gulæ alba: in ipso tamen mandibulæ inferioris angulo macula exigua nigra, album hoc spatium torquis nigerà naribus inchoatus & supra oculos productus cingit, ingluvies infra torquem cinerea, pectus dilutè è flavo ruffum. Laterum tegetes pennæ pulcherrimis coloribus pinguntur. Nonnullarum enim apices summi nigricant, nigrori succedente areola transversa, in brevioribus & capiti propioribus plumis albidâ in longioribus & remotioribus flava, cui tandem subest alia nigra: aliarum summi apices rubent, succedentibus ordine quos diximus coloribus: fundi omnium cinerei sunt.

Pennæ alarum remiges numero viginti quinque, quarum exteriores fuscæ, interiores ex fusco cinereæ: verum tertiæ & sequentium usque ad decimam quintam margines exteriores superius ex albo ruffescunt. Cauda quatuor digitos longa; mediis duabus pennis cinereis, quinque hinc inde exterioribus superiore medietate ruffis, inferiore cinereis.

Ingluvies ampla, ventriculus musculosus, in quo erucas & limaces invenimus.

Fœminæ dorsum non usque adeo cinereum est, quin potius ad ruffum vergit mediis plumarum partibus nigris. Linea supra oculos excurrens nonnihil ruffa, maxillæ dorso concolores. Cætera non multum differt, hæc species Angliæ nostræ ignota & peregrina est: ajunt tamen eam in insulis Jersey & Guernsey Regi nostro subjectis inveniri, ingenii est mansuetioris quam cinerea, & facile cicuratur.

Avem hanc limacibus vesci Aristoteles tradit & experientia nostra confirmat, nec limacibus tantum, sed erucis, granis, frumentorumque seminibus: perdices (ut in genere de iis dicamus) aves salacissimæ habitæ sunt; ob masculam venerem, nefariosque & naturales coitus infames, plurima de eis à veteribus fabulosa traduntur, ut v. g. quòd masculæ

ova,

ova, ne fœminæ illorum incubatu detentæ ad coitum non fint paratæ, frangant, eamque ob caufam fœminæ quantum poffunt clanculum pariant, quod mares cùm femellæ defunt, nempe quando ad incubandum fefe fubduxerint, inter fe non vocibus tantum & pugna procacitatem teftentur, fed promifcuè fe coitu illo nefario, hominibufque cum internecionis pœna interdicto, confpurcent, quæ Plinius fcitè admodum & eleganter paucis complexus eft, Illæ (i. e. fœminæ) quidem & maritos fuos fallunt, quoniam intemperantiâ libidinis frangunt earum ova, ne incubando detineantur, tunc interfe dimicant mares defiderio fœminarum: victum ajunt venerem pati.

Quòd duo ovorum conceptacula faciant, in quorum altero fœmina, altero mas incubat; utraque autem fua excludat & educet; quod fœminæ abfque maris coitu; fi adverfæ tantum maribus fteterint, ventufquè inde afflet, concipiunt ova etiam fœcunda; cujus rei rationem, antequam de facto conftaret, recentiores quidam ineptè reddere conati funt: quod fœminæ libidinis intemperantiâ, ne incubantes quidem, contra aliarum avium morem, & coitu fibi temperare queant, hæc etiam Plinius breviter & ingeniofè fuo more ita edifferit, neque in ullo animali per opus libidinis: fi contra mares fteterint fœminæ, aurâ ab his flante prægnantes fiunt. Hiantes autem exertâ linguâ per id tempus æftuant, concipiuntque fupervolantium afflatu, fæpe voce tantum auditâ mafculi, adeoque vincit libido etiam fœtus charitatem; ut illa furtim & in occulto incubans, cùm fenfit fœminam aucupis accedentem ad marem recanat, revocetque & ultro fe præbeat libidini, quod mas in pugna devictus nunquam in confpectum amatæ feu conjugis audeat venire: quòd perdix ovis fuis corruptis aut perditis aliena furetur, iifque incubet & pullos exclufos foveat, qui tamen ubi adoleverint, materna voce commoniti ad eam advolant, alieno parente relicto; quòd fæpe fe refupinet & glebis aut feftucis integat, adeoque aucupes eludat & evadat, his refutandis non opus eft, ut immoremur.

Cæterum aves hæ in Principum epulis, inquit Aldrovand. principem locum obtinent, fine quibus ignobiles habentur, vulgares & nullius exiftimationis: Galli certe perdicum carnes tanti faciunt, ut fi hæ defuerint inftructiffimas etiam menfas & laudatiffimos conviviorum apparatus nihili ducant: cumque, inquit Bellonius, perdicis caro delicata admodum fit, pelatoque gratiffima, ita pariter maximopere laudatur, quod multum nutriat, facilique admodum negotio digeratur, atque optimum in corpore fanguinem generet: majoris generis caro folidior & durior eft, non tamen dura; minoris tenerior, proinde & tenuioris alimenti & refolubilis difflabilifque citius, fimul & coctionis facilioris, cæterum non æque candida ac majoris: qui circa gulam exercitati funt homines ii potiffimum alas in perdicibus prædicant; nam coxæ feu crufcula non æque laudabiles funt, hinc rhythmus ille Anglicus.

If the partridge had the Woodcoks thigh.
Twould be the beft bird that ever did fly.

Plura de qualitate & temperamento carnis perdicinæ qui defiderat Aldrovandum adeat. *Willughbejus.*

Officin. Nat. ex Perdice.

1. *Caro*. 2. *Medulla*. 3. *Sanguis*. 4. *Jecur*. 5. *Fel*. 6. *Penna*.

1. *Caro* comefta femen atque lac auget, Venerem excitat.

2. *Medulla ut & Cerebrum* propinatum, ictеros juvare dicitur.

3. *Fel*, ad affectus oculorum præfertur aliis.

4. *Sanguis*, oculis cruore fuffufis & recentibus eorum vulneribus illinitur.

5. *Jecur*, ficcatum ad ignem & pulverifatum, morbo regio refiftit, fingularifque fertur antidotus contra febrem, fi aliquoties in aqua millefolii affumatur. *Crato.*

6. *Penna*, inferviunt fuffocationi uterinæ (*fuffitus naribus admotus*) doloribus colicis, aliifque mitigandis, difcutiendis,) *fomentationis formula adhibita*,) & hinc cum mentha ac abrotano in forma facculi infantibus familiare remedium exiftunt, ad tormina ventris compefcenda. *Schroderus.*

Hujus *Fel* quotidiè temporibus inunctum juvat & promovet memoriæ ufum. *Hofmannus.*

PERFOLIATA.

Perfoliata I. Bauhini judicio tam Diofcoridi, quam aliis veteribus indicta eft. Perfoliatam recentiores ex eo appellant, quòd caulis ejus finguli folia pertranfeat, penetret atque diffecet, Διάφυλλον græce dicitur Schvvenckfeldio, quod nomen an aliqu s ante ipfum legerit nos latet J. B.

Vires. Inter eas numeratur quibus folidandi ac ferruminandi vis eft, datur decoctum herbæ ex vino paratum, aut folia in pulverem trita internis affectionibus, ruptis & ex alto delapfis, ad ramicis inteftinorum, præfertim puerorum (imprimis autem umbilici. Schrod) commendatur, five intrifecus fumpta, five extrinfecus cum farina & vino recens tufa & impofita, ftrumas etiam hoc modo adhibita refolvit, ad fracturas etiam hernias & eryfipelata magni ufus effe perhibet Schvvenckfeldius.

Exompalon feu umbilici prominentiam ufu feq. remedii folide confolidavi (inquit Simon Paullus) ♃. herbæ perfoliatæ cum toto ℳ. i. Auriculæ muris, herniariæ, plantaginis, mufci, Acaciæ noftratis an. ℳ fs. quæ in fufficienti quantitate vini rubri l. a. cocta loco affecto applicabatur, ex excerptis D. Hulfe. *Rajus.*

Perforata, vid. *Hypericum*.

Periammata, vid. *Amuleta*.

Perianthium, vid. *Calyx*.

Periclymenum, vid. *Matrifylva*.

Perlæ, vid. *Margarita*.

Persica, vid. *Malus Perfica*.

PERSICARIA.

Perficaria Latinis à foliorum forma haud dubiè dicta eft, quod folia perficæ mali foliorum æmula obtinet: Hydropiper Græcis à loco & fapore: in aquis enim aut circa aquas oritur, eftque valdè calidum & acre inftar piperis: quamvis non omnis perficaria acris fit, imo pleræque mites.

Perficaria flofculis tetraphyllis in fpicis fummos caules terminantibus à reliquis hujus familiæ di-

distinguitur, speciatim à bistorta radicibus non intortis: forma quoque seminis à reliquis non parum differt, quod non adeò concinnè & exacte triquetrum est; uno latere reliquis duobus ferè pari, adeo ut Angulus iis contentus valdè obtusus sit, reliqui duo acuti.

Hujus quinque species nobis cognitæ sunt, nimirum.

1. Persicaria vulgaris acris sive Hydropiper I. B.
2. Vulgaris mitis seu maculosa
3. Pusilla repens Ger. emac.
4. Frutescens maculosa Virginiana Park.
5. Salicis folio, potamogiton angustifolium dicta.

PERSICARIA VULGARIS.

Nomina. Persicaria vulgaris acris sive Hydropiper *I. B.* vulgaris acris sive minor *Park.* p. urens, sive hydropiper *C. B.* Hydropiper *Ger.*

Radice parva, lignosa, alba, simplici, pluribus fibris capillata alimentum attrahit. Caules plures pedales aut cubitales, solidi, teretes, glabri, pluribus geniculis nodosis intercepti, in apricis rubentes, aliàs luteo virides, ramosi, folia ad genicula singularia, membraneis appendicibus caulem amplexa, pediculis brevibus insident, pallide viridia, non maculosa, glabra, per margines æqualia, persicæ foliis similia, unde & nomen impositum in summis caulibus & ramulis flores in spicas digesti longas, laxas & strigosas, perexigui, è quibus alii inutiles sunt, nullo succedente semine, & in quatuor petala panduntur, alii perpetuo connivent, & semina singula majuscula triquetra, splendentia, & per maturitatem nigricantia, continent, ipsi exterius rubent, sapor plantæ acris & mordax: annua est.

Ad rivulos, fossasque, & in aquosis nascitur.

Ajunt folia huic interdum maculosa esse: quod tamen nobis nondum observatum.

Vires. Facultatem habet evidenter calidam & siccam, usus præcip. extrinsecus, in vulneribus, tumoribus induratis, ulceribus inveteratis &c. *Schrod.* aqua hujus stillatitia efficax est ad comminuendum calculum etiam vesicæ, experimento cujusdam nobilis nostratis, qui quotannis in usum pauperum magnam ejus quantitatem destillare solebat. D. *Boyl.* de utilitate philosoph. nat. part. 2. pag. 65.

℞. Piper aquaticum, indatur de eo in dentis cavum hoc remedio sanavit mulierem I. Heurnius.

Expellendis muscis vix quicquam efficacius reperias: nam quæcunque in pecoribus vulnera vel ulcera succo persicariæ oblita fuerint, ea ab injuriis muscarum tuta manent, etiam ferventissima æstate. *Trag.*

PERSIGARIA MACULOSA.

Nomina. Persicaria maculosa *Ger.* mitis *I. B.* vulgaris mitis seu maculosa *Park.* mitis maculosa & non maculosa *C. B.*

Hæc ab urente persicaria differt, caulibus brevioribus & ramosioribus, intus concavis, ramulis caulem ipsum longitudine excedentibus; foliis latioribus & pro latitudine brevioribus, maculâ nigrâ majusculâ circa mediam partem notatis, obscurius etiam quam illius virentibus: florum spicis brevioribus, densioribus & habitioribus multo; flosculis confertis, colore plerunque purpureo nitentibus interdum albidis.

Hujus spicis nullum apponitur folium, verùm paulo intra eas flosculi aliquot pediculis earundem adnascuntur, sapor huic non acris, sed adstringens & acerbus.

Ad rivulos, inque aquosis & humidioribus arvis & hortis abundè provenit.

PERSICARIA SALICIS FOLIO

Nomina. Persicaria salicis folio, potamogiton angustifolium dicta, potamogiton angustifolium *Ger.* 2. sive salicis folio *C. B.* potamogiton sive Fontalis persicariæ foliis *I. B.* Fontalis minor longifolia *Park.*

Folia huic persicariæ maculosæ foliis similia sed majora, venis obliquis & transversis in marginem à nervo, qui unicus secundum longitudinem decurrit, exporrectis; alioquin etiam non ita sunt obtusa, sed in acumen desinentia, & pro loci situ (extra aquas) nonnunquam hirsuta, aquis plurimum innatantia, pediculo sescunciali aut sextantali ex caulium geniculis orto: inter quæ palmo sæpe brevior pediculus exit, in spicam congestos flosculos persiccariæ gerens ex albo rubentes, gustu est subacido.

In paludibus, lacubus, stagnis, nec non in rivulis & aquis fluentibus ubique frequens reperitur, cum extra aquas crescit, (quod non raro fit, vel aquis exsiccatis eum deferentibus vel ipsius radicibus in fossarum aggeres ejectis) folia obtinet hirsuta, aspera, & persicariæ in modum maculosa, unde tunc à nonnullis pro nova persiccariæ specie à potamogitone angustifolio diversa habita est: quin in eâdem individuâ (ut loqui amant) plantâ folia nonnulla, nimirum extra aquas nascentia, observavimus aspera & hirsuta, alia, aquis scilicet innatantia, lævia & lucida.

Hæc ergo planta persicaria acida peculiaris Cat. Altdorf. nobis videtur, persicaria hirsuta radice perenni Cat. Lugd. Bat. persicaria longissimis & angustis foliis seu fol. salicinis D. Merret, quam pro specie à potamogitone angustifolio distincta errorem habuerunt, quamvis rectè eam persicariis annumerarunt, nos etiam, (nec pudet fateri) in eodem errore aliquandiu hæsimus, nimirum hanc persicariæ speciem fuisse à potamogitone angustifolio dicto diversam.

PERSICARIA SILIQUOSA.

Nomina. Persicaria siliquosa *Ger.* Noli me tangere *I. B.* Mercurialis sylvestris, noli me tangere dicta, sive persicaria siliquosa *Park.* Balsamina lutea, sive noli me tangere *C. B.*

Col. J. B.

Summo cæspite radices agit fibrosas, àquibus caulis surrigitur cubitalis, tenerior, dilutissime virens, etsi in imo purpurascat, lævis, inanis, transflucidus, copiosum succum insipidum pressu remittens, per intervalla geniculis ad quæ tophorum podagricorum æmula sunt tubera, interceptus folia alternatim posita, mercuriali hortensi similia, majore parum, latiora, & circa petiosum longioribus acutioribus dentibus serrata, magisque lunata, basi latiore: ex singulis foliorum alis petioli exeunt longi, tenues, in terram inclinati tribus vel quatuor ramis divisi, ex quibus flores, cum parvi & inexplicati virides, & balsaminæ floribus similiores dependent, per dorsum binis foliolis viridibus colligati, maritimum monstrum magno hians ore repræsentantes, parvo corpore, & cauda tenui, brevi, recurva, & acuta, bu-

bubulino cornu simili, ad fumariæ bulbosæ flores accedentes, quadruplo majores & magis sanguineis guttis respersi cavi, inanes, hiantes, divisuris sive barbulis sex distincti, sed inferioribus longioribus I. Bauhino nasturtii Indici floribus assimiles, minores, ex flavo rubentes, punctulis rubris saturatioribus guttati, in quorum medio exalbida stamina; his succedunt siliquæ duas uncias longæ, tenues, nodosæ, ex albo virescentes, lineis virentibus striatæ, in terram nutantes, quæ cum perfici incipiunt, disrumpuntur, etiam ante maturitatem, vel vento impulsæ, vel manu tactæ, & semina ejaculantur etiam imperfecta, quæ oblonga, compressa virentia primum, deinde cinereo & fusco colore evadunt. Autumni initio floret & illius fine perficitur: annua est planta.

Umbrosis, humentibus, uliginosis locis oritur: in Anglia varius occurrit, ad ripas lacus Urinandermere dicti propè Amblefide oppidulum in Westmorlandia observavimus, in transmarinis sylvosis & umbrosis udis ad latera montium secus Rhenum in Germania sæpius invenimus.

Vires. Miram hujus herbæ vim in cienda urina pluribus experimentis confirmat Gesnerus: aqua destillata in hac parte adeò efficax est, ut si copiosiùs bibatur diabeten inducat: hanc Uratislaviæ in calculo renum mirificè prædicant: nonnulli herbam hanc per vomitum & secessum purgare ajunt. Cuti imposita eam φοινίσσει, facultate fertur perniciosa; ac inter deleteria habenda. *Dod.* Rajus.

PERSONATA, vid. *Bardana.*

PERVINCA, vid. *Vinca Pervinca.*

PES CATI, vid. *Gnaphalium.*

PES COLUMBINUS, vid. *Geranium.*

PES CORVINUS, vid. *Ranunculus.*

PES LECTI, vid. *Clynopodium.*

PES LEONIS, vid. *Alc hmilla.*

PES LEPORIS, vid. *Lagopus.*

PES LUPI, vid. *Muscus Terrestris Repens.*

PES VITULI, vid. *Arum.*

PESSARIUM.

Pessarium est remedium formâ solidum, oblongum & rotundum, ad figuram & molem digiti compositum, quod in vulvam muliebrem immittitur.

Componitur ex variis remediis secundum diversas intentiones, fitque tribus modis.

Primò Vel ex gossypio in prædictam figuram concinnato; oleis vel unguentis convenientibus perunctо.

Secundò ex panno lineo aut sericeo, in quo includitur materia remedii.

Tertiò ex ipsis pulveribus, cæterisque in formam solidam compactis. Debet pessario filum appendi, ut extrahi possit.

Numquàm virginibus immittendum, ne frangatur virginitatis claustrum; cœteris nusquam, nisi quando maximè necessarium ob pudoris & pollutionis periculum.

Priusquàm immittatur, alvus subducenda est, & excludenda urina: oportet etiam ut præmissa fuerint universalia.

Usus est

Primò ad purgandos serosos humores & pituitosos, quandò his scatet uterus; & ad menses movendos.

℞. Hieræ picræ & benedict. laxat. ana ℥. i. pul. diacarth. & myrrhæ ana. ʒ. ß. Terebinth. ʒ. iii. succi mercurial. q. s. Excipe cotone moschato, & panno sericeo, cum filo pendulo fiant duo passaria.

Secundò Ad secundinas expellendas.

℞. Pul. aristoloch. dictamni, & sabinæ an. ʒ. i. pul. hieræ picræ ʒ. ii. castor. gr. ii. Cum melle cocto fiat pessarium.

In præfocatione ab utero à causa frigida.

℞. Ladani ʒ. ii. galliæ mosch. ʒ. i. macis & cinam. an. ℈. i. moschi gr. i. terebinth. q. s. Excipe bombace, & fiat pessarium.

Tertiò ad exsiccandum & roborandum uterum humidiorem, pro faciliori conceptu.

℞. Ladani & benjoin. an. ʒ. ii. styracis calam. & mastich. an. ʒ. i. reducantur in pulverem, & cum mucilagine gummi tragacanthi extracta cum aqua flor. arantior. fiat passarium, &c.

In gracilibus, & calidis quæ fluxum menstruorum largiorem patiuntur, utendum frigidis exsiccantibus, & roborantibus, ut.

℞. Mastich. rosar. rubr. & gran. kermes an. ʒ. i. ß. Cum mucilagine gummi tragacant. extractâ cum aqua rosar. fiat pessar um.

Pro utero calido & laxiori cervice superadde prædicto pessario, trochisc. de terra sigillata, boli armen. an. ʒ. i.

Pro ulceribus uteri, colli & cervicis ad tergendum.

℞. Unguenti Apostol. ℥. i. mellis ros. q. s. Cum panno sericeo fiat pessarium.

Vel.

℞. Mellis rosati ℥. ß. terebinth. ℥. ß. pul. rad. ireos Florent. ʒ. i. farinæ hordei ℥. i. Cum succo apii, & panno lineo raro fiat pessarium.

Quartò ad exsiccandum, & cicatricem inducendam.

℞. Tuthiæ lotæ ℥. ß. cerusæ sarcocoll. lithargyr. auri an. ʒ. ii. syrup. de rosis siccis q. s. Fiat pessarium.

Nascale est remedium, quod pro pessario ori vulvæ virginibus admovetur.

Fit ex medicamentis simplicibus, vel compositis; appropriatis, quæ gossipio, vel linteo excipiuntur in plumaceoli modum, & ori vulvæ pro ulceribus, aliisque ipsius affectibus admovetur. *Tencke.*

Pessi varii ex VVeickardo.

Pessus Menstrua movens.

℞. *myrrh. elect.* ʒiij. *aloes succotrinæ* ʒii. *sagapeni* ʒiß. *castorei* ʒi. *baccarum lauri, nigell. rad. dictamn. gentian.* āā ʒß.

Trita in pollinem levissimum cum elect. bened. laxat. q. s. addendo parum succi rutæ excipiantur, fingaturque pessus ad formam digiti majoris, qui syndone rubrâ ac rarâ obductus, filòque duplici appenso, vulvâ quando opus est noctû indatur.

Vel.

℞. *myrrh. rubr.* ʒiß. *specier. hieræ picræ compos. bened. laxat.* āā ʒi. Cum melle ad spissitudinem cocto f. Pessarium. Obducatur pannô raro, addito pauco bombace, ac noctu subiicitur.

Alius Pituitam educens.

℞. *Specier. bened. laxat.* ʒiii. *agarici trochiscati* ʒii. *mell. ad spissitudinem cocti* ʒß. *succi mercurial. vel abrotani q. s.* cui parum tragacanthi infusum ut in unitatem crassiorem coëant, formetur pessarium ad formam suppositorii, quod panno raro involutum cum filo alligato utero immittatur.

Idem præstat radix rhapontici, vel gentianæ viridis, si à sordibus bene purgata eôdem modô in mulieris pudendum ponatur. Efficax quoque est radix betæ simili ratione usurpata.

Pessus emolliens.

♃. *Pingued. anser. & gallin.* ãã ℥j. *medull. cervin.* ʒiß. *butyri non saliti* ʒii. *flor. melilot.* ℈iv. *malvæ* ʒiß. *mastiches* ℈ii. *sem. lini & malvæ* ãã ʒj. *fænugr.* ʒiß. *vitell. ovi n.* I. *unguenti rosat. q. s.*

F. l. a. pessus & syndone rubr. contegatur adjectô filô duplici. Si mulier sit adulta & sæpius peperit, ex prædictâ massâ f. unum pessarium; si verò sit juvencula duo conficienda & alternatim intrudenda: Virginibus autem ejusmodi localia, uti & clysteres uterini, non adhibenda, quia virginitatis clausttum lædunt.

Alius Menses & lochia retenta provocans.

♃. *Sabinæ* ʒj. *arthemis. dictamn.* ãã ʒiß. *rutæ virid. p. j. myrrh. rubr.* ʒj. *baccar. laur.* ʒß. *nigell.* ℈j. *castor.* ℈j.

Conquassata misceantur cum electuar. hier. pier. q. s. addendo olei cheyrini parum, fiatque pessus justæ magnitudinis, & syndone munitus adjectô filô geminô applicetur.

Vel.

♃. *Folior. merc. virid. nepet. abrotani* ãã *part. æqu.* Conquassata in mortariô excipiantur pannô linteô rarô, fiatque pessarium quod naturalibus imponatur vesperi & dum tempus somni appropinquat, & sex aut septem horis in uterô relinquatur, ac subinde extrahatur, quod & de reliquis pessis præsertim calidioribus intelligendum, quia facilè uterus hisce inflammatur.

Alius adstringens, ne læsa virginitas animadvertatur.

♃ *Gallar.* ʒiij. *balaustior.* ʒij. *rosar. siccar. & acaciæ* ãã ʒj. *cornu cervi usti, thuris, sangu. dracon.* ãã ʒß. *alumin. crudi* ℈ij.

Hisce minutim contusis cum oleô cydonior. f. massa, ex quæ formentur tria pessaria quæ lanâ involuta & sindone obducta ut moris est pudendo muliebri indantur, quorum primus sit in formâ magnâ, secundus in formâ mediocri, tertius in formâ minimâ, & hâc ratione ita constringitur pudendum ne fraus etiam exercitatissimo innotescat.

Pessus menses sistens.

♃. *Cornu cervi usti & ppt.* ʒij. *sangu. dracon.* ʒiß. *acaciæ, hypoc. stid. gland. quern. exsiccat. balaust. rosar. rubr. rad. torment.* ãã ʒi.

Tusis & cribratis omnibus pulvis ponatur in sacculô oblongô confectô ex pannô sericô rubr. rarô, fiatque pessus cum filô duplici ad justam crassitudinem, qui antequam naturalibus intrudatur madefiat in aq. plantag. tepidâ in quâ parum aluminis fit dissolutum.

Vel excipiantur succô plantag. aut prunor. sylvestr. & linteolis deligata fingantur pessi qui genitalibus admoveantur.

Huc & pertinent glomera filorum cerâ albâ vel flavâ obducta, filôque alligatâ; quæ miris modis ad uteri præcipitationem faciunt, si noctu diuque gestentur. Annuli etiam ex ebore confecti habentur peculiares, qui licet matrici subjiciantur coitum tamen atque conceptionem non impediunt, qui tamen globuli atque annuli pro amplitudine cervicis uteri formandi, aliàs si justô minores suâ sponte facilè excidunt, nec uterum in suô locô retinent.

Hæc de Pessis WEICKARDUS, quibus nos addimus circa eos qui pro uteri prolapsu præpediendo concinnantur, commodè ex suberis cortice ad justam magnitudinem ac formam effingi posse, ac cerâ alba quàm exquisite vestiri; advertendo semper ut per medium sint tubulati quô scilicet partis evacuationes naturales non cohibeant.

Pessus pro hæmorrhagia uteri sistenda ex *Antonii* DE SGOBBIS *Theatrô Pharm.* Italice conscriptô.

♃. *Stercoris asinini desiccati & pulver.* q. v. involvatur pannô serico raro eôque pessus conficiatur.

Pessus pro hæmorrhagia uteri provocandâ ex *eôdem.*

♃. *Succi expressi radic. ciclaminis* ʒij. *castor. opt. moschi* ãã *gr. iij. trochi cor. de myrrhâ* ʒiij. cum pannô serico conficiatur pessus.

Pessus ad cienda menstrua ex *Zvvelferô.*

♃. *Myrrh. rubr. pulver. & gumm. ammoniaci* ãã ℥ß. solvantur in q. s. vini alb. ad pulticulam, cui addc, *campho.* ʒiß. *pulveris rad. hellebori nigri, pyrethri, galangæ, herb. major. sem. caparum urticæ aa* ʒij. F. s. a. massa, è qua formentur pessi, zendalô rubrô obducendi.

Vel.

♃. *Pulver. hellebori nigri, calam. arom. galang.* ãã ʒij. *pyrethri* ʒi. *herb. major.* ʒij. *cantharidum* ℈ij. *camphor.* ʒi. f. ex omnibus pulvis, ex quô cum zendalô rubrô fiant pessaria competentis magnitudinis.

Solvunt menstrua mulierum obstructa, extrahendo è matrice humores ac semen corruptum, & quicquid vapores sursum elevare potest.

Nota. Helleborus niger apud Salam, mirabili præ aliis vegetabilibus trahendi virtute pollet, ad eo ut si linteolô, vel sacculô acuminatô, pessi instar, ejus pulvis imponatur, propendente ad retractionem filô, & locis muliebribus intrudatur, primo quidem miram faciat artuum veluti contracturam, paulò post verò retentum menstruum, aliasque uteri impuritates, cum alleviatione & conferentiâ protrahit.

Pessi varii ex Hadriani à MYNSICHT *Armamentario Medico Chymicô.*

Pessus Aperiens contra Menses suppressos.

♃. *Rad. Artemisiæ rub. Dictam. alb. asari, hellebori alb. rubiâ tinct. ana* ʒij. *scammonij, majoranæ sabinæ, croci orient. ana* ʒj. *bac. lauri excort. myrrhæ rub. castorei veri, sagapeni, aloes hepat. ana* ℈j. *sem. staphid. agriæ, nigellæ, nasturtii, rutæ ana* ʒß.

Hæc omnia incorporentur cum succo Artemisiæ rub. vel Terebinth. & f. pessi ad longitudinem medii digiti, crassitudine digiti unius; inter incorporandum ad medium longitudinis involvatur filum, cujus extremitas maneat, excedat ad palmam unam, ad extrahendum; aut pulvis ponatur in sacculo, confecto ex panno raro, addito pauco bombace; Fiat ad crassitudinem digiti majoris, indaturque.

Pessus Adstringens contra Uteri hæmorrhagiam.

♃. *Farin. volat. molend.* ℥. ß. *rad. tormentillæ, bistortæ ana* ʒij. *ciner. ranarum, croci martis, Gallarum Turc.*

E P

Turc. sang. dracon. boli armeni, corn. cervi usti ana hypocistidis, rosarum rub. balaustiarum, acatiæ, olibani mastichis ana ℥ß.

Misc. & cum succo plantaginis & albumine ovorum f. l. a. Pessi, qui in mulieris pudendum inserantur.

Pessus contra Suffocationem & præcipitationem uteri.

℞. Rad. Ireos florent. rosarum rub. ana ʒiij. styracis cal. bentzoin. ana ʒiß. caryophyllorum, spicæ indicæ, gallia moschat. ana ßi.

Misc. & fiat l. a. Pessus ad formam suppositorii, qui filo obligatus, noctu subjiciatur.

Si Mulier propter Pinguedinem vel humiditatem est sterilis, valet sequens pessus.

℞. Sem. lolii, quod in frumento vel siligine reperiri solet, ℥ß. coag. leporis, aluminis usti, castorei styrac. liquid. ana ʒij. myrrhæ rub. opopanacis, galbani, piperis rot. ana drach. j. moschi & ambræ ana ℈ß.

Optimè simul incorporentur & f. pessi, horumque unum mulier teneat in Vulva à meridie usque ad vesperam.

ANNOTATIO.

1. Si post pessos acutos, dolor relinquatur in vulva, statim submittatur licinium cum ol. Violarum, quod etiam potest distemperari cum mucilagine psylli, ne fiat exulceratio.

2. Si sunt fortes, non retineat eos ultra horam, debiliores verò, per integram noctem.

3. Pessi communiter post Balneum sunt immittendi, quemadmodum licinia per lanam involuta, & succis madefacta.

PESTIFUGA MEDICAMENTA.

Nimii sane foremus si quæcunque demùm exquisitiora medicamenta à Doctissimis viris hac in parte excogitata & cum fructu adhibita hic exscriberemus. Satius itaque putamus lectorem ad ipsos fontes remittere, illique Angeli Salæ, Athanasii Kircheri, Isbrandi de Diemerbroech, Thomæ Sydenham. &c. tractatus experientiâ multa refertos indicare.

PETASITES.

Vid. Tab. XVIII.

Petasites à foliorum amplitudine & forma petasum seu galerum referente dicitur.

Notæ ejus *diagnosticæ* sunt flores folia anteverten-tes, in eodem caule plures in thyrsum dispositi, nudi, brevi unà cum caulibus exarescentes : folia subrotunda Bechii, sed majora.

Nomina. Petasites *Ger.* vulgaris *Park.* major & vulgaris *C. B.* vulgaris rubens rotundiori folio *C. Bauhin.*

I. B.

Caules primò omnium erumpunt dodrantales plus minus, concavi, lanuginosi ; foliis angustis acuminatis vestiti, qui in thyrsum fastigiantur florum purpurascentium, nudorum in pappos tandem evanescentium, quorum delapsui succedunt, marcescente, caule, folia amplissima, Tussilaginis figurâ, sed duplo triplove majora, ad pediculum falcata, rotunda ferè & in ambitu duntaxat serrata, non angulosa, ut petasitidis albæ, infernè lanugine incanâ pubescentia, supernè obscurè virentia, nec penitus tomenti expertia : radix crassa amarescit, & reptando se propagat.

In humidis propè fluviorum ripas, juxta lacuum ac stagnorum margines ac vicinos aggeres libenter nec raro provenit, ut rectè Dodonæus.

Circa calendas Aprilis spica cum floribus viget, sequuntur deinde folia in hyemem usque permansura, novis subinde subnascentibus. J. B. in calidioribus regionibus, atque etiam frigidioribus vere blando, & temperato martio mense aut februario exit.

Vires. Radix insigniter amara est, sed non perinde acris. Germanico vulgo pestilentialis radix dicitur, quia experientia comprobatum est mirificè eam conducere pestilentialibus febribus, radices cortice exutas aceto indunt quoad viribus imbutum fuerit, exque illo cum rutæ succo & Theriacâ propinant : commendatur etiam in lipothymia uterina, spiritus difficultate, tussi, asthmate, facit & ad latos ventris lumbricos : urinam etiam & menses ciet, extrinsecus ad bubones & ulcera maligna prodesse dicitur.

Est locus (inquit C. Hofmannus) non procul oppido ex adverso monasterii Gnadenbergici ultra nigrum flumen, ubi folia excrescunt in humanam altitudinem, ut quasi inter arbores ambules. *Rajus.*

PETROLOEUM, *vid.* sub titulo *Naphta.*

PETROSELINUM.

Nomina. Apium hortense *Ger.* hortense seu petroselinum vulgò *C. B.* hortense multis, quod vulgo petroselinum, palato gratum *I. B.* petroselinum vulgare *Park.*

Radicem albam, simplicem, crassitudine interdum pollicari, paucis fibris donatam, altè in terram demittit : caules plerunque singulares in solo lætiore plures surrigit, pollicem itidem crassos, teretes, glabros, striatos, bicubitales & altiores geniculatos, inanes, ab imo statim ramosos, ramulis inferioribus singulatim è foliorum alis exeuntibus, superioribus binis oppositis aut etiam pluribus simul ex eodem geniculo, folia ima quæ è radice exeunt longis pediculis, binis plerunque alarum paribus & impari in extremo folio composita: folium autem quod costam terminat in tria dividitur, eaque singula in tres lacinias & ipsas dentatas acutioribus denticulis, in summis caulibus & ramulis florum umbellæ plurimis radiis compositæ, pediculis longis insidentes flosculi ipsi pallidi, quinque petalis ob parvitatem vix conspicuus constantes quibus succedit semen striatum, breve, crassiusculum.

Folia in hac planta interdum in lacinias angustas & longas dividuntur, utquis meritò diversam speciem putet : certè insignis est varietas, sapor plantæ acriusculus & non ingratus : odor pariter.

Nulla in hac specie neque umbellæ totalis basin seu radiorum exortum foliola in circulum ambiunt, neque partialium ex quibus totalis componitur, ad eam tamen apponitur unum vel alterum foliolum.

Folia hujus plantæ interdum rotundiora, frequentiora, pulchrè crenata & crispa videntur pulcherrimo aspectu, quæstio est an petroselinum crispum sit species à vulgari diversa, an accidentalis duntaxat varietas, Columna crispum in Sardania spontè nasci ait, unde semen ejus in alias regiones dispersum.

Vires. Radix & herba potissimum ad culinas spectant, utilesq; sunt in omni cibo: nam inflationes stomachi deprimunt, urinam & menses cient ; jecur & lie-

nem ab obstructione liberant, hydropicis & ictericis conducunt: solent nostrates herbam cum omne genus carne in sartagine unà frigere pro condimento; & in cavum corporis inditum cum avibus assare, quin & crudum cum butyro comedere, & acetariis immiscere, & certè quod ad saporem attinet, nullum olus novi palato gratius & delicatius: ajunt tamen oculis esse inimicum & visui nocere; quod nos inviti credimus.

Semina medico usui utiliora extenuant, aperiunt, urinas cient, calculos dissolvunt flatus discutiunt, conveniunt hydropicis, menses promovent, secundas & fœtus mortuos expellunt: commendantur & contra veterem tussim eclegmatis permixtta aut incocta: venenis etiam adversantur, atque idcirco theriacis admiscentur. Dod.

Extrinsecus herbæ omnes partes resolvunt tumores calidos, imminuunt lac mammis impositæ, adeoque mulierculis nostratibus in usu sunt in ablactatione infantium. Schrod. *Rajus.*

PETROSELINUM MACEDONICUM

Petroselinum Macedonicum, seu *Apium Macedonicum*, planta est petroselino vulgari non multum absimilis, in Macedoniâ familiaris, cujus semen inde ad nos defertur; est autem illud semine Petroselini vulgaris tenuius, oblongius, ex altero extremo acutius, & saporis magis aromatici. Seligatur recens, bene nutritum, mundum, coloris subobscuceri, odoris & saporis grati, ac vere aromatici. Multum continet olei ætherei ac salis volatilis; compositionem theriacæ ingreditur. Aperitivum est, urinas & menstruas mulierum purgationes ciet, veneno resistit ac flatus discutit.

Petum, vid. *Tabacum.*

PEUCEDANUM.

Πευκέδανον ἀπὸ τῆς πεύκης, id est, *pino* nomen accepit, quod pino folium simile habeat: qua de causâ ab Apuleio pinastellum, id est parva pinus vocatur; alii nomen invenisse putant à fætore: amarorem enim & fætorem πευκεδανὸς, vox apud Poëtas significat. Homerus Il. x. πολέμοιο μέγα στόμα πευκεδανοῖο, πευκεδανοῖο Scholiastes exponit πικροῦ, ὀλεθρίου Hesych. πευκεδανὸν ἐχεπευκὲς πικρόν Io. Bodio in Theophr. hist. p. 1086.

Peucedani notæ sunt folia tenuiter dessecta laciniis tamen latioribus quam Anethi, tripartito divisa & subdivisa.

A coma quæ supra radicem cernitur *Baarstrang* dicta est, (Germanis) hæc herba, qua appellatione piloctarum restis significatur: à foliis & facultatibus id est tamiculum porcinum vel suarium: à croceo illo succo, seu à sulphureo radicis odore sulphur mort vocant. J. B.

Peucedani radicem herbamve vi purgandi donatam fuisse veteres prodidere, sed propter fœtorem utriusque minus in usum deducta.

Expectorat mucilaginem tartaream, bilemque educit: usus præcip. in affectibus pectoris, tussi, inflationibus, in obstructione hepatis, lienis, renum, ciet urinam & calculosis prodesse creditur, extrinsecus in hemicrania aliisque generibus renitentibus, ulceribus inveteratis mundificandis, &c. Schrod. Veteres affectibus omnibus circa nervos consistentibus, ut lethargo, phrenesi, epilepsiæ, vertigini, paralysi convenire ajunt.

Gelatina sive conserva radicum pectorale insigne est & hystericum. *Rajus.*

Phæniomus, vid. *Sinapismus,*

PHALANGIUM

Phalangium sic dictum est Galeno 8. de simpl. facult. quòd demorsis à phalangiis (Aranei genere) auxilietur, cui ut & Plinio lib. 27. cap. 12. phalangites.

Ab Asphodelo radicibus fibrosis differt.

Hujus plures sunt species, nos hic de solo veterum Phalangio verè usuali, cujus

Nomina. Phalangium flore lilii *I. B.* Allobrogicum *Park.* Allobrogicum majus *Clus.* magno flore *C. B.* Phal. Antiquorum *Ger. emac.*

Clus. Quina vel sena producebat (Clusio) folia, carinata, satis firma, surrecta, viridia, summa parte mucronata, inferna se se invicem amplectentia instar aliorum phalangiorum: inter quæ prodibat caulis pedalis aut amplior, viridis, teres, firmus, summo fastigio inter singulares appendices denos aut plures gestans flores, prorsus niveos, majores quàm in majore phalangio vulgari, in anteriorem partem propendentes, (ternis interioribus petalis paulò latioribus & crispis, exterioribus vero viridi mucrone præditis) florum parvi lilii formam quodammodo referentes, odoratos, è quorum umbilico sena gracilia prodibant stamina unciam longa, terna tamen aliis paulò longiora, extima parte curva, & flavis apicibus donata, oblongiore gracili in medio stylo, ut commodius mea opinione comparari posse non videantur quam parvo lilio albo: floribus succedebant trigona capitula, fuscum semen & inæquale continentia: radix in multas, crassas, candidas & longas fibras, aliorum phalangiorum radicibus non dissimiles dividebatur, & adnatis se propagabat.

In Alpibus Allobrogicis prope maximum Carthusianorum cænobium sponte oritur. J. Bauhinus reperit florentem Junio in pratis montis Septimi Burmii Rhætorum prope Kafest: atque etiam, Genevæ cum esset, in monte Thoiri. *Rajus.*

Liliastrum quibusdam dicitur hæc planta, cujus præter virtutes in Phalangiorum morsibus à veteribus enarratas, habemus quòd radix sit attenuans, & incidens, flatuum discussiva ac urinas cieat, quodque flos sit emolliens & resolutivus.

PHALARIS.

Spica è squamis compactili, culmo tenui; granis lucidis à reliquis frumentis spicatis differt.

Phalaridis nomen accepit ἀπὸ τοῦ φαληρίαν, quod semen splendidum candidumque reddat; spicam spuma alba obductam esse non semel observavi. Bod. à Stapel. in Theophr. hist. lib. octavo Cap. tertio.

Nomina. Phalaris *I. B. Ger.* vulgaris *Park.* major semine albo *C. B.* gramen Canariense, quia ex insulis Canariensibus delatum est, & passeribus canariensibus alendis inservit.

J. B.

Culmo adolescit sesquicubitali, Hordeaceo (*C. B.* Zeæ non dissimili, graciliore tamen) quatuor aut quinque geniculis nodoso: foliis hordeaceis (parva Arundini aut tritico similibus C. B.) radice habitiore (parva, multifida & fibrata C. B.) unicuique culmo (qui ex una radice plures pronascuntur) spicæ singulæ insident, sesquiunciam aut unciam longæ, turbinatæ, foliaceis glumis striatis squamatim scandularum ritù compactiles, è quarum sinu tremula flosculorum pallidorum filamenta promuntur, iisdem-

iisdemque postea loculis semen reconditur lubrico nitore milii, candidum, forma lini, sed magnitudine suppar. Sponte oritur non in canariis tantum insulis, fortunatis olim dictis, sed & in Hetruria, autore Anguillara, inter segetes, & in Hispania, & in Gallia Narbonensi circa Monspelium.

Vires. Phalaridis semen, & herbæ succum, & folia pota ad vesicæ dolores & cruciatus commendant veteres.

Alimento esse & nonnullos panes ex eo pinsendos curare, esitareque ad calculum farctusque vesicæ perhibet Lobelius. *Rajus.*

PHARMACIA.

Saluberrimum Medicinæ promptuarium est PHARMACIA, ad quodvis morborum genus arma ministrans. Hæc, authore *Pergameno Introd. cap.* 8. nudis medicamentis interiores affectus & exteriores sanat; adeoque θεραπείαι seu medicinæ καθ' ἐξοχὴν dictæ, curatoriæ scilicet, pars est præcipua.

θεραπείας hujus *materiale* constituit materia medica; *formale* intrinsecum, *methodus medendi*; extrinsecum absolutè tale, medicamentorum *præparatio*, respectivè tale eorundem *compositio*, quæ ipsa est uno nomine vocata Pharmacia, singula illa complectens suo ambitu.

Pharmaciam diximus potius, quàm Pharmaceuticam, tum veterum, ut *Galeni loc. cit.* autoritate, tum recentiorum. Ita quoque in concreto quasi aptius vocatur, quàm Pharmaceutica ars. Non enim tam occupatur circa ποίησιν ipsam, sed ποιήσεως modum & rationem scientificam. Sic pharmaciam scripsit *Fernelius*, quæ censum saltem medicamentorum continet, qualia etiam tradunt *luminare majus* & *minus*, *antidotaria*, *dispensatoria*, *pharmacopœa*, *armamentaria* & quæ vocabula unicuique arrident alia. Sic Pharmaciam moderno seculo applicandam scripsit *Ludovici* noster p. m. cum selectu præparationem, dispensationem & taxationem medicamentorum comprehendens.

Pharmaciam diximus, ut & Galenicam & Chimicam præparationem unâ fideliâ absolveremus. Quid aliud enim est Chimia, quàm pharmacia selectior, si finem ejus æstimemus? Chimia nempe non tam *specialis*, quæ circa regnum solùm minerale occupatur, ut separatione factâ metalla habeantur, unde metallurgia, fusoria, vel docimastica seu probatrix aliàs audit; non *specialissima*, quæ lapidi Philosophorum, ut vocant, seu tincturæ universali, arti tingendi metalla reliqua in aurum, invigilat; quàm *universalis*, ratione objecti, quatenus singula naturæ regna scrutatur, centra reserat, & medicamina ad usum humanum exinde quærit. Licet enim in contrarium potius inclinent alii, invertendo duas postremas classes, nobis tamen ex rei fundamentis hoc potius videtur asserendum.

In artis formam redacta nominari potest, quando non tam processus tradere animus fuerit, quàm eorundem rationes; conceptum scientificum fundamentalem artis tradendo, omnibus quasi exhaustis essentialibus requisitis.

Artis forma duplex statui potest, prima, quæ rudimenta tractat, ab ovo omnibus requisitis traditis, τὸ ὅτι, ut quis noverit destillare aquam, spiritum, vel processum alium, exoterica quasi, si Philosophi distinctionem huc applicemus in methodo docendi; Altera, quæ illa quidem supponit, vel secundariò tractat, primariò verò genuinos operandi fontes & principia, ut v. g. aquarum parandarum ἐγχείρησις absolvatur præceptis universalibus, quod & de aliis quibusvis valet. Non primam, sed secundam tradere animus fuit, vel traditam intitulare. Atque hæc est Pharmacia acroamatica, ut exhauriamus sic operationis cujuscunque fundamenta, & stabiliamus inventa, novaque subinde inveniamus, viâ ad solidiorem cognitionem & scientiam factâ.

Ponamus, architectum dogmaticum & practicum velle docere alios artis suæ fundamenta. Supposito ergò, nosse jam vel nosse debere auditorem, domum constare ex cellâ, basi laterali, hypocausto, cameris, fenestris, areâ, tecto, ut alia mittamus, non opus est his immorari, vel saltim abunde & prius id scire, sed his positis, quomodo regulari formâ undique artificiosè exstruenda sit, ut omnia illa ad leges fiant, & struantur, hoc demum artis, hoc excellentius fuerit.

Ut selectus necessarius est materiæ medicæ, quem hactenus pro virili instituimus, ut distinctione adhibitâ non tam multa, quàm probata contra morborum exercitum insumamus, virtute magis quàm mole nisi; sic meritò quoque selectus in formâ dictâ est omninò, imò magis necessarius; neque enim cruda vel simplicia per se benè suffecerint, sed præparata & ad usum aptata, vel etiam inter se mixta nosse & seligere oportet.

Præparatio ergò medicamentorum decet medicum, non dedecet, saltim quoad artem, ut judicare penitius de iisdem jam factis vel faciendis possit. Qualis præparatio, talis effectus sperandus est. Quis hinc vitio verterit medico, quod sciat, vel potius illi non exprobaverit, quod nesciat parandi modum? Dux bellicus non feliciter hostem impetere & vincere hinc valet, nisi calleat exactè, quæ arma quibus opponenda, quomodo apparanda, vel apparata hinc, ut ex voto scopum feriant, non frustra sint. In laude habetur, si dux belli tormenta explodere, aciem struere, unaque manu suâ oppugnare hostem noverit; si navarchus ad malum sedeat, & ipse quoque, re ita ferente, remiges adigere, vel vela contrahere, anchoram levare, saltim præceptivè, noverit. Quis itaque vitio vertat medico, nec potius in parte gloriæ ducat, quod ipse præparare sciat medicamenta, nec cœco ductu credere cogatur?

Atat, dica scribitur hodiè non raro medicis, qui præparare, &, quod consectarium est, dispensare hinc sustineant medicamenta pharmaceutica, variis additis hanc in rem rationibus utrinque. Si antiquos lustremus mores, non puduit medicinæ primos antistites & parentes, αὐτοχείρως hæc præstare, unde licet hinc sensim sensimque diversa officia cœperint esse ministrorum & directorum, illorum vice chirurgis, pharmacopœis & aliis fungentibus; ideò tamen non deroganda est libertas hæc ipsa. Neque id indignum ejus munere fuerit, cum & magnates in eo gloriolam non raro hodiè quærant, vel saltim ipsos deceat hoc ipsum, non dedeceat. Idem quoque est necessarium, præcipue in casibus fortuitis; imparatum offendi medicum turpe est, & emendicare sæpe prius longo tempore remedium, quando periculum in morâ est, ægro haud raro moriente, qui servari potuisset. Imò hodiè, licet non sine abusu, & matres familias sæpe magis instructæ sunt desidiosis medicis. Convenientissimum ergò hoc videtur, & tutius & citius omninò est, adde & jucundius.

Sæpe sanè, qui pharmacopœi esse debent, quoad hoc sunt repositores, ignari remediorum Chimicorum parandi modi. Quî verò remedium activum præscribit vel propinari possit tutò alienâ fide? Dubitandi habet occasionem & timendi, ne anti-

antimonio diaphoretico, ☿io dulci, cinnabari ♁ii, ut factum est hinc inde, tristibus exemplis, præscriptis, anxietas, cardialgia, hypercatharsis, mors insequatur. Exemplum de ♁io diaphoretico habet *Author, in aurilogio*, aliud de mercurio dulci in actis medicis nostris extat, quod Tubingæ contigi, alibi à nobis laudatum, de cinnabari ♁ii novimus, eandem cum arsenico adulterato mercurio sublimato factam. Sin suâ manu fecerit eadem, optimè constat, elaborata esse veris menstruis, genuino modo, decenti διακρίσει. Fraudes verò infinitæ sunt, quibus in pharmacopœis vel utuntur, vel uti possunt lucri cupidi, medico persuadentes aliud, vel imponentes potius, cum risu.

Habet & hoc pacto ipse occasionem erogandi eleemosynas, & pauperibus gratis mederi. Medici sunt eleemosynarii plublici, nemo magis homo occasionem habet benefaciendi, visitandi ægros, dandi medicamenta, juvandi, consulendi & solandi φιλανθρώπως. Contrario verò posito omnis decollat occasio, quin ipsa aliorum vivere gratiâ quasi cogitur, si in propriâ domo vel corpore affligatur morbis.

Quin & hic unus vetus est modus, incrementa medicinæ promovendi, seu inventis novis remediis & arcanis, si ipse centra mixtorum reseret, & indies plus ultra tendat quærendo nunquam otiosus naturæ minister. Id verò quàm jucundum, quàm utile & necessarium sit, vix dici potest; seu stabilitis experimentis & observationibus novis, iisque certis, non fucatis, vel farragini receptarum involutis; seu certis cognitis viribus remediorum horum vel illorum. Non prius cœpit novâ superbire facie medicina, quàm, prævio *Paracelso* aliisque chimicis & medicis, hæc præparatio domestica & dispensatio fieri consuevit.

Nihilominus tamen interest reipublicæ, ut pro salute urbis & vicinorum officinæ publicæ prostent tanquam promptuaria perpetua. Non possunt tot officinæ, quot Medici in urbe, tolerari, sine detrimento vel medici, vel reliquarum, vel publicæ rei. Distincta sunt officia medici & pharmacopœi.

Non unus sufficere omnibus medicus valet, seu uberior praxis ipsi contingit, seu morbi epidemii & cum primis pestis urbem invaserit. Nec exhauriri potest praxeos ambitus solis euporistis, non carere potest medicus ministerio pharmacopœi, in parandis & adhibendis clysteribus, decoctis, electuariis, emulsionibus, unguentis, aliisque, multò minus in antidotis majoribus, theriacâ, mithridatio, confectione alkermes. Pharmacopolia naturæ sunt reconditoria perpetua & gazophylacium; unde vasto satis apparatu egent. Verbo, necessariæ sunt absolutè officinæ publicæ; si necessariæ, conservandæ sunt, si conservandæ, medicus præscribere debet medicamina, deque eo prospicere. Accedit, quod non tam privatæ, quàm publicæ officinæ sæpe sunt & eo nomine, quod à magistratu constitutæ, sumtibus publicis, quod reditus inde in ærarium publicum, urbis, academiæ alicubi ipsius, ad pias causas impendantur.

Superest igitur, ut medici & pharmacopœi opera sint mutua. Non debet medico præscindi omnis dispensatio eorum quæ didicit, quæ parata optimè applicare novit, uti nec chirurgis prohibetur emplastra, unguenta, pulveres aliaque domi parare & adhibere, non vendere. Selectiora euporista quædam, in varios casus, seu in urbe, seu extra urbem, pro pauperibus aliisque, concisâ methodo adhibere & dispensare justissimum est. Ita sanè nec ægros sumtuum magnitudo deterrebit, nec medicus damnosam exercere praxin cogetur, nec omne, nec nullum lucrum manebit pharmacopœis.

Tres hi necessariò concurrunt, & medius inter medicum & pharmacopœum est æger, dives, pauper, mediocris fortunæ. Divites pauciores in mediterraneis his locis & medico & pharmacopœo solvere possunt, non semper tamen solvunt præ avaritiâ, sorditie, ingratitudine. Pauperes, quorum maximus est numerus, solvere neutri possunt, pro eâ quidem proportione ac requirebatur, pro purgante v. g. medico ob præscriptum duos circiter grossos, pharmacopœo pro pulvere parato, cui labor inclusus est, itidem duos circiter, vel ad minimam unum grossum. Quæritur, annon consultius sit conscientiæ & conditioni ægri, si únâ fideliâ duos dealbare possit parietes, aliàs egenus? Medioctis fortunæ inter hos medii ferre quidem sumtus aliquos, non tamen ita multos queunt. Ergò cum pro modulo ægri habeant sua fata & pharmacopœus & medicus, contentum esse oportet unumquemque suâ sorte, nec invidere alteri, nec nocere.

Id verô argumentum est potissimum, quare Serenissimi Saxoniæ Duces dispensationem medicis indulgent; ita enim proportio servatur, quæ justi norma est, ut suum cuique tribuatur, nemo lædatur, non multiplicentur sumtus præter necessitatem, nullus defectus, nullus excessus sit, sed omnia moderata & pacata.

De Formâ Pharmaciæ & divisione.

Occupatur Pharmacia duobus officiis, circa objectum suum, præparat & componit. Præparatio est generalior, compositio specialior. Distincta igitur cum sint, distinctè quoque melius, nostrâ opinione, tractantur & traduntur, contra ac in institutionibus communiter, imò & in aliis observatur. Utraque est necessaria, maximè tamen præparatio, neque enim & compositio, tanquam præparatio ut sic, citra illam fieri potest. Necessaria est præparatio, ut fiat selectus particularum utilium ab inutilibus duplex, grossior & subtilior, quorum illud Galenicis, hoc Chimicis tribuitur magis. Præstat & hæc conjungere potius, uni eidemque fini debita 1. ob modum tractandi diversum. Non omnia æquè subtiliter tractari gestiunt, multa etiam grossiori viso modo. Est & pulveribus vegetabilibus solis, sirupis, conservis sua laus, non minus ac extractis vel oleis. Quin sæpe dum nimis curiosè separare contra intendimus mixtorum, æmulamur hospitem publicum, qui convivis suis mera bellaria, nullos cibos apponit. Naturam sequi præstat, non omnia extrahere, vel solvere, sed saltim necessaria. Ubi cessat finis, ibi cessant omninò media. 2. Ob selectum diversum & usum hinc instituendum. Non omnia chimica bona sunt, quædam non necessaria, quædam superflua, ut non dicam hyperbolica. Inflant sæpe hominum spes & destituunt. Non omnia Galenica mala.

Si consideremus rationem formalem pharmaciæ, Galenicæ & Chimicæ, utraque sanè consistit in συγκρίσει & διακρίσει, quod vulgò *solutionem* & *coagulationem* vertunt, reverà tamen potius unicè separationem utilium ab inutilibus notat. Nulla præparatio est, seu Galenica seu Chimica, quæ non in hâc formali ratione consistat, nisi quod Galenici sæpe à scopo aberraverint, vel saltim non sufficienter eundem attigerint. Non confundenda ergò & hîc forma, & finis, quæ maximè differunt. Hinc ut hæc magis pateant, liceat nobis statuere, quod in pharmaciâ, quoad præparationem strictius spectatâ, fiat separatio utilium ab inutilibus ex triplici regno

regno petitorum simplicium, eaque tum grossior, tum subtilior, ad obtinendum medicamenta concinna. Uti id ipsum quoque quadrat & applicari facilè potest & componenti parti ejusdem. in illâ magis διάκρισις, in hâc σύγκρισις magis habet locum & visitur.

Quisnam primus hanc rationem formalem Pharmaciæ aptaverit, non satis patet. Non incommodum verò erit, ipsi *Philosopho* id scribere, qui *libro* 1. *Metaphysic. capite septimo*, τὰ μὲν γὰρ ait, συγκρίσει, τὰ δὲ διακρίσει, ἐξ ἀλλήλων γίνεται. *Quædam enim conjunctione, quædam verò disjunctione ex se invicem fiunt.*

Separatio fit, neque enim simplicia dicta medicamenta, quæ subjectum constituunt ejusdem, omnia per totum & omnes adeò partes in usum vocari possunt. Ergò necessum est, ut fiat quædam διάκρισις, *secretio*, distinctio proficui à superfluo, excrementitii à medicamentoso, utilis ab inutili. Separatio est divisiva, à priori, ut non solùm in medicamentosas & minus tales, verùm quoque in compositas & simpliciores velut elementares partes fiat divisio, seu διάκρισις.

Separatio hæc est collectiva, à posteriori; factâ enim secretione, id quod secretum est, unitur; in unum colligitur locum, ut impendi possit. Per mechanicam hæc contradictio apparens facilè patet. In arte metallicâ formalis ratio eadem militat; separare nempe partes metallicas à scoriis, eo ipso verò dum fit separatio, necessariò fit collectio, imò illa ob hanc instituitur solùm & unicè. Hinc non tam duæ distinctæ operationes sunt σύγκρισις & διάκρισις, quàm affines & uno ex fonte oriundæ. Paradoxum igitur licet hoc videri possit, certissimum tamen est, ubicunque est σύγκρισις, ibi quoque esse διάκρισιν; & ubicumque διάκρισις, ibi σύγκρισιν. Una est propter aliam, σύγκρισις seu consociatio propter διάκρισιν, & διάκρισις seu dissociatio propter σύγκρισιν.

Hinc, ut hæc repetamus breviter, materiale, seu causa materialis, (subjectum medicis,) Pharmaciæ sunt remedia ex triplici regno. Causa formalis est separatio & selectio, discretio collectiva boni & utilis, Efficiens est Medicus, seu minister illius Pharmacopœus; finis est obtentio medicamentorum, in variarum formarum genere & classe, aptorum & convenientium.

Modus ergo, seu forma, quæ dat esse rei, non unus est, sed multiplex, unde quæritur haud immeritò, quænam divisio operationum Pharmaceuticarum sit melior & commodior. Variant sanè (1.) ratione subjecti generalis, alia præparatio est vegetabilium, alia animalium & mineralium simplicium; variant ratione subjecti specialis, licet similium eadem sæpe sit ratio, unde non commodè ex hoc capite distingui queunt, modus enim singulorum non unus est.

Nec (2.) ratione consistentiæ, vel finis easdem dirimere licet, multò minus (3.) confusaneo ordine Alphabetico easdem tractare, non præmissâ illâ distinctione, unde ex parte idem in progressu speciali secuti sumus; vel confundere præparationem cum compositione consultum est. Reperiri quidem hoc modo commodè possunt, non item concipi ad genium naturæ. Meritò itaque illam divisionem pro omnium habemus optimâ, quæ exhaurit (1.) ipsa omnia subjecta, seu materiale, ut quodlibet ex his præparatum sub hâc militet; (2.) exhaurit omnem modum specialem, quorum unusquisque sub generali contineatur non minus. Atque hæc ratio est, quare omnem apparatum Pharmaceuticum ad tetractyn reduxerimus: præparationem, solutionem, destillationem & calcinationem. Nulla est operatio, nôtrâ quidem opinione, quæ non huc quadret, WEDELIUS.

PHASEOLUS.

Phaseoli nomen acceperunt ab effigie & longitudine siliquarum aut fructus, qui lintrem lembumque naviculam phaselum dictum exprimunt, hinc etiam δόλιχοι dicuntur: phaseolum autem à phaselo diversum esse monet Galenus: phaselum enim inquit Lathyrum esse vel illius speciem.

Phaseolorum *notæ* sunt caulibus scandere, trifolios esse, semina habere reniformia, siliquas simplices.

Hæc Planta emolliens est & resolutiva 1. seminisque farina in cataplasmatis adhibetur

Phaseolus Zurratensis siliquâ hirsutâ, cujus siliquæ ad nos ex Indiâ adveuntur Orientali variæ magnitudinis, quæ hirsutie suâ pruritum confrictæ excitant. Non infimarum sunt virium in Hydropicis, nempe.

Hujus Plantæ siliquas duodecim & in duobus cerevisiæ sextariis infunde, & infusum propina, ad sextarii 4 singulis matutinis: certissimum est hydropis remedium. Communicavit D. Samuel Husbands Eques auratus, qui in Insula Barbados aliquot annos vixit, ejusque in servis suis Æthyopibus experimentum fecit, RAIUS.

PHASIANUS.

Phasianus à Phaside Colchidis fluvio dictus, *The Pheasant.*

Pro obesitate aut macie corporum pondere plurimum variant. Mas quem appendi fecimus alius 50 uncias, alius 45. fœmina 33 pendebat. Longitudo à rostro ad ultimam caudam 16. erat digitorum, ad imos pedes 24. spatium inter extremitates alarum expansarum 33. rostrum ut in granivoris, ab apice ad Angulos oris digitum 1. longum ætate provectioribus albidum; membranam habet utrinque carnosam tuberosamque qua capiti supra conjungitur, sub qua nares velut occultantur. Oculorum irides flavæ. Color ruber seu coccineus (punctulis nigris respersus secundum Aldrovandum) oculos latè circumquaque cingit. In syncipite ad basin superioris rostri mandibulæ plumulæ nigricant cum purpureo quodam splendore. Vertex & supra pars colli virore obscuro serici instar splendente imbuuntur, qui color tamen in vertice dilutior est, (Aldrovandus verticem eleganti colore cinereo ferè micare scribit, ad latera & prope rostrum viridi, & admodum, vel in Sole, vel in umbra varii, qui pariter color elegantissimus totum collum superius occupat. D. Willughby verticem ex cæruleo splendere cum quadam ruffi mixtura reliquit, atque tam caput quam collum, superius modò cæruleum, modò viride apparere) habet præterea ab utraque capitis parte è regione aurium pennas elevatas, quas Plinius cornicula vocavit.

Auribus adnascuntur in inferiori earum angulo pennæ cæteris longiores nigricantes. Colli latera & gula colore purpureo splendent. N.B quòd tam viridis quam purpureus color marginibus tantum plumarum inest; reliquum in vertice fuscescit, in collo nigricat. Sub mento & ad angulos oris plumæ nigricant marginibus seu fimbriis viridantibus.

Infra virorem collum reliquum, pectus, scapulas, dorsum medium, latera sub alis vestiunt pennæ pulcherrimæ fundis nigricantibus, marginibus colore pulcherrimo, qui prout variè luci objicitur, vel niger vel purpureus apparet, tinctis. Purpuræ subjiciuntur (in singulis pennis)

pennis) area transversa coloris aurei splendissimi; huic deinde fulvus color subest, qui ad nigrum quem diximus fundum extenditur. Colores tamen hosce (aureum & fulvum) linea angusta splendide purpurascens disterminat, in collo supino pennarum extremitates maculâ nigrâ paraboliformi pinguntur. Scapi omnium fulvescunt: pennæ ipsæ circa scapum in infima supini colli parte macula ovali in nigro quem diximus fundo notantur: pennæ scapulares & medii dorsi vestitrices his coloribus variegantur. Primò margines fulvæ; deinde linea angusta purpurascens, tum linea latiuscula nigra, ad margines pennarum extremos parallela, cui includitur linea alia latiuscula albicans: hanc lineam ovalem vocat Aldrovandus: spatium interius comprehensum & reliquum pennæ ad imum usque nigricat, in medio tamen dorso spatium comprehensum varium est è fusco & nigro, scapi pennarum fulvi luteive: quæ subsequuntur tergoris pennæ totæ ferè ferrugineæ sunt ad rufsum vergentes albâ illâ maculâ carent, longiores sunt & velut in exigua filamenta desinunt, hoc tamen cum prædictis commune habent, quod ad lucem in medio sui viridem illum colorem edere videantur cum alioqui non sit, quod caules earum ad aureum accedant, totæque in radicibus fuscæ sunt. Cauda si longiores pennarum medium occupantes metiaris, duos dodrantes cum duobus palmis explet; est autem ejus figura ferè organi pneumatici; nam ut in eo cannæ ab utraque parte paulatim magnitudine ascendunt, & majores medium locum occupant, ita quoque in hac cauda evenit; nam binas quas dixi illas longissimas sedecim aliæ, octo nimirum utrinque lateribus cingunt; omnes diversæ magnitudinis; sunt autem coloris cineritii, ad latera ferruginei, prope caules nigrescentibus maculis invicem in longissimis oppositis, in minoribus ab uno latere tantummodo, aut minus saltem apparentibus decoratæ. Alæ clausæ dodrantem longæ sunt, expansæ duos dodrantes latæ, harum pennæ ubi corpori annectuntur, coloribus ijsdem quibus dorsi principium variegantur: quæ vero has sequuntur posteriora dorsi imitantur: costæ tamen ut in perdice cinereâ, quarum item colorem pennæ remiges ad unguem fermè exprimunt, ex cinereo nimirum fuscescentes, & albicantibus ubique maculis distinctæ; pectus venterque ubi ventriculus est, & quam ejus partem alæ operiunt, ijsdem quibus collum coloribus sed obscurius coruscant, pennæque hic multo majores sunt, prope anum & in femoribus ex ferrugineo fuscescit. Tibiæ, pedes & digiti atque ungues coloris cornei, digiti tamen & ungium color magis fuscescit: digitis membrana majuscula, qualis quod sciam in nulla alia pulveratrice reperitur, ad natandum fortè non inepta, intexitur. Tibiæ subalbidæ, calcaria habent quam in gallo breviora quidem, attamen acuta, coloris nigri.

Fœmina mare per omnia deformior est, coturnicis ferè colore.

In sylvis degit, glandibus, baccis, granis, seminibusque vescitur.

Phasianum avem omnium Libri decantant, quem primum ferè in mensis esse judicant propter carnis bonitatem, à qua Medicinæ professores veluti à scopo de temperamentis ciborum judicia auspicantur. Longolius apud Aldrov. Aldrovandus Phasianos in cibo meliores esse quam gallinaceum genus multis probat, quæ apud ipsum vide, tandemque sic concludit, phasiani itaque cum quia rari sunt, tum quia sapore jucundissimi & tale quale diximus alimentum edentibus præbeant, ditissimorum mensis duntaxat nati videntur: fuerunt enim semper in supremo honoris culmine habiti.

Phasiani, perdices, coturnices & aliæ quædam aves magno numero capiuntur reti quod expegatorium vulgo vocatur, auxilio catuli ad hoc instructi; qui aves investigat, quas cum viderit subsistit, nec ad eas progreditur ne depellat; sed ad aucupem dominum suum respiciens caudam movet; vel etiam in terram procumbit; unde auceps cognoscit aves esse prope canem, & tunc ipse ac socius rete trahunt, atque aves unà cum catulo cooperiunt.

Omnes volucres, seorsim vero phasianos, perdices & coturnices, si ab Accipitre fuerint occisæ, longe sapidiores ac delicatiores esse multi tradunt quàm si laqueis aut alia fraude interceptæ fuerint; & quidem quod earum caro hac ratione tenerior evadat minimè dubium est; nam violentus ille Sanguinis motus & fervor à cursu excitatus, carnem macerat & ad putredinem disponit, quòd verò sapidior & delicatior indè fiat, non omnes nunc dierum consentiunt; verum de gustibus non est disputandum.

Cæterum Aldrovandus Phasiani nomen ab Hæbræo potius quàm à Phaside fluvio deductum putat.

Boterus Hiberniam phasianis & perdicibus carere prodidit. *Willughbejus.*

PHILANTHROPOS, vid. *Aparine.*

PHILONIUM, vid. *Electuarium.*

PHLEGMAGOGA. MEDICAMENTA.

Idem propriè sunt ac HYDRAGOGA, de quibus *vid.* sub titulô *Purgantia.*

PHLOMIS, vid. *Verbascum Salvifolium.*

PHOENIX, vid. *Palma.*

PHOSPHORUS.

Phosphori nomine primò veniebat *Lapis* ille *Bononiensis* certô artificiô præparatus, qui in tenebris lucebat, & de quo abundè edisseruere Philosophi: Jam verò eô intelligitur materia quædam factitia & solida & liquida flammâ cæruleo rutilante in obscurô se commendans, ac è variis, ut credunt, sanguine nempe, stercore, carnibus, urinâ, imò etiam herbis ipsis fermentatis ac putrefactis parabilis. Processus non paucos in hoc argumentô apud varios legere est, v. g. in Musæô Regali Societatis Londin. annô 1681. impress. è Cretâ calcinatâ spiritu nitri solutâ, filtratâ & evaporatâ ad salis consistentiam, & sub tegula fornicata rursus cum debita encheresi calcinatâ phosphori exhibetur præparatio, Autore D. D. Fr. Slare Anglô. E Stercore, urinâ, spiritu vini, tartarô & acetô debitô modô præparatis conficitur ex methodô à D. D. Rosino Lentiliô in Miscellaneorum Curiosor. German. Decur. ij. Annô v. Tandemque ut alios plures prætermittam,

No-

Nobiliss. D. Boyle de Phosphoro Tractatulum integrum experimentis curiosissimis refertum, conscripsit, unde satis superque innotuit ex qua demùm materia & quo artificio tam elegans præparatio commodiùs confici posse. Nos verò quia forsan accuratiorem quàm hactenus alibi videre licuit hujus encheiresim possidemus, ubi scilicet addito carbonum è ligno pulvere faciliùs ac certiùs, ex urina extrahitur; Lectori ingratum minimè fore credimus si brevitatis causa aliis omnibus omissis processum nostrum, seu quem in nostris Adversariis contentum habemus, hic tradamus.

℞. Urinæ hominis sani q.v. reponatur in vase clauso per 6. vel 8. septimanas ad putrefactionem, usque dum syrupum violarum viridi colore tingat: Hinc cacabum ferreum grandioris amplitudinis igni vehementiori superimpone. Infunde cacabo urinæ putrefactæ primò cantharum unum; (Gallice *un pot, une pinte*) quo materia ebulliens satis habeat spatii, nec cacabi margines supergrediatur. Quando hæc ad sapæ, seu rob spissitudinem redacta fuerit, infunde cantharum alium, sic per vices continuando, usquedum urinam omnem ad siccitatem ferè inspissaveris, materiaque sua consistentia fuliginem referat, interea temporis illam diligenter agitando, ne scilicet vasis fundo adhærescat.

℞. Hujus materiæ urinosæ ℔ij. arenæ ℔. itidem ij. carbonum ligni grosso modo contusorum ℔ß. indantur retortæ terreæ, vel vitreæ luto probè munitæ, & ei adaptetur recipiens vastius aqua simplici ita repletum ut retortæ collum illam ferè attingat. Hinc destillatio instituatur ad modum aq. fortis per 24. horas. Vasis refrigeratis decantetur aqua in recipiente contenta ad separationem crassæ mellaginis quæ illi innatat, quæque est ipsa materia quam quæris.

℞. Itaque hanc materiam, & inde retortulæ, adaptando ut antea recipiens aqua plenum, hinc destilla arenæ igne, principio leniori, ut retorta saltem calfiat, & videbis materiam guttatim se retortæ collo applicare. Quo viso ignem paulatim auge, & materiæ quæ primò adhærescebat collo, in recipiens transibit, relicto tantum oleo luteo in prædicto retortæ collo. Refrigeratis rursus vasis materiam inde ollæ minori terreæ ut super ignem colliquescat in massam pro lubitu deinde formandam.

In rectificatione præmemorata materia in guttulas abit mastiches lachrymis non absimiles, eaque propter ultima adhibetur fusio ut in massam cogatur, unde formatur ea ratione quæ usui commodior & aptior videbitur. Verùm ut in vase terreo fundatur adhibendus venit ignis admodum lenis, seu potius lampadis calor, ne scilicet inter fundendum nimiùm agitetur, ac turgeat.

Hæc materia in massam, eamque variè etiam pro lubitu, formatam sic coacta, phosphorum in forma sicca præbet è cujus frustulis per contritionem lux educitur in tenebris non parum splendens, imò per eundem parietibus affrictum caracteres, & variæ figuræ luminosæ effinguntur, quarum cum splendor remittit subinde per reaffrictionem excitari de novo potest, donec tota materia prima oblitione parieti affixa, absumpta fuerit: verùm pro tali inunctione multò commodius credimus phosphorum parare liquidum, dissolvendo sc. in oleo caryophyllorum, vel tartari stillat. prædictam materiam, ad absolutam saturationem, eoque figuris luminosis pingendo quodcunque demum corpus libuerit.

Hactenus Phosphori accurata præparatio è propriis Adversariis, subjungimus jam compendiosam ejusdem conficiendi Methodum quæ in Pharmac. exstat Bateana.

Paratur *Phosphorus* ex residuo post destillationem spir. urinæ cum salis armoniaci tantillo, destillando per gradus ex retorta vitrea in recipiens aqua semiplenum. Diureticus autem ac Diaphoreticus est. Dos. ad ℈ß.

PHU, vid. *Valeriana.*

PHYLLIREA.

Phyllirea est arbuscula ad hominis altitudinem excrescens, ramos multos emittens & folia gerens non absimilia illis oleæ; in hortis ad ornamentum satis est familiaris.

PHYLLITIS, vid. *Scolopendrium.*

PHYLLON, vid. *Mercurialis.*

PHYTHOLOGIA.

Hoc nomine apud Pharmacologos venit pars illa suæ Artis quæ de plantis agit.

PICA.

Pica varia Caudata. *The Magpie or pianet.*

Octo aut novem uncias pendet. Longitudo à summo rostro ad imos pedes duodecim digitorum & dimidii, ad extremam caudam octodecim. Rostrum sesquidigitale, nigrum, crassum, validum; superius mandibulum incurvum, acutum, prominens. Lingua bifida, nigricans, picæ glandariæ linguæ similis. Fissuræ palati latera pilis hirta. Nares rotundæ, setis reflexis obsitæ. Dempto albore & caudæ longitudine monedulæ simillima est hæc avis. Oculorum irides pallidè avellaneæ; in nictitantibus membranis macula lutea cernitur.

Caput, collum, gula, dorsum, uropigium, infimus venter coloris atri; ima pars dorsi prope uropigium cinerascit. Pectus & latera alba, ut & plumæ quæ primum alæ internodium tegunt. Alæ minores sunt quam pro corporis magnitudine. Cauda & remiges alarum, coloribus pulcherrimis viridi purpureo & cæruleo confusis splendent; sed pinnulis tantum seu talis exterioribus. Numerus remigum 20. Quarum extima dimidio brevior est secundâ, secunda itidem tertiâ brevior, & tertia quartâ, verum non æquo defectu: quarta & quinta longissimæ. Priores undecim mediis ex parte scapi interiore albent, exteriores latius, interiores angustius, albore sensim se contrahente, donec in decima penna in maculam majusculam angustetur, cauda 12. pennis composita singularis est structuræ, siquidem mediæ duæ longissimæ sunt, & ad novem digitos accedunt, iis proximæ digito breviores, ut & reliquæ omnes exteriores interioribus ad extimas usque eadem proportione, maximæ duæ hoc est mediæ caudæ pennæ inferius virescunt, deinde purpurascunt, summitatibus cæruleis.

Pedes & ungues atri. Imum digiti extimi internodium medio jungitur. Intestina 24. Digitos longa: appendices semidigitales. Cystin felleam habet. Lien oblongus. Ventriculus non admodum crassis musculis instruitur, & echinum habet.

Reperiuntur interdum & picæ albæ sed rarius, in vivario regio S. Jacobi dicto fuscas seu subruffas vidimus.

Sermonem humanũ optimè addiscit hæc avis. Nos quoque plures novimus, qui voces articulatas adeò exactè formare didicerint, ut integras etiã sententias simul

ſimul proferrent, tanta ſæpe ſimilitudine, ut niſi avem vidiſſes hominem loquentem jurares.

Nidum in arboribus, magna ſolertia conſtruit, eum foris in circuitu intra ſupraque horridis ſpinis muniens, unico duntaxat foramine eoque arctiſſimo ſibi pro introitu relicto. Exactam nidi deſcriptionem qui deſiderat Aldrov. conſulat: apud nos in Anglia adeo frequentes ubique ſunt, ut iis deſcribendis diutius immorari minime neceſſarium duximus: ova parit una vice quinque vel ſex, interdum etiam ſeptem, vix unquam plura, minora pallidiora quam corvini generis, maculis creberrimis picta.

Victus huic idem qui cornici & monedulæ: paſſeres aliaſque aviculas invadit & devorat: imo vidimus nonnunquam quæ merulam aggrederetur & feriret. Cæterum pica in genere Græcis Κίσσα ſeu Κίττα dicitur *Willughbeius*.

Vires. Avis hæc maximè commendatur ad oculorum obſcuritatem, ruborem, dolorem *comeſta vel incinerata, oculiſque indita, vel quocunque modo appoſita.*

Convenit & Maniacis, Epilepticis, Melancholicis, *cinis exhibitus.*

Præparata.

Aqua Picar. Antepileptica de qua ſuo loco: Schroderus.

Commendatur etiam *hæc Avis* ad uteri paſſiones. *Hofmannus.*

PICATIO, vid. *Dropax.*

PICEA, vid. *Abies.*

PIGER HENRICUS, vid. *Furnus in Inſtrumentis Pharmaceuticis.*

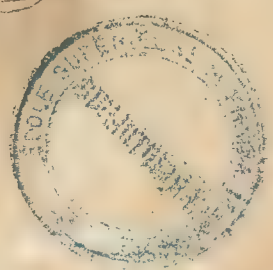
PILA MARINA.

Quàm incertus ſit *Pilarum Marinarum* ortus, nemo Medicorum ignorare poteſt: aliis è ſordibus, neſcio quibus, ſpumarum marinarum craſſeſcentibus: aliis à feſtucis herbæ cujuſdam ipſis innominatæ & ignotæ eum derivantibus: quibuſdam cum Halcyoniis confundentibus &c. Vid. *Muſeum Calceolar. ſect.* 1. *pag.* 25. *& Ferrantis Imperati Hiſt. natur. lib.* 27. *cap.* 8. &c. Omnium tamen, quas videre hactenus mihi contigit, optima eſt conjectura noſtri *Georg. Hieron. Welſchii Hecatoſt.* 1. *obſ.* 18. ex Algarum & Arundinum familia eaſdem prodire ſtatuentis. In hoc tamen rem neutiquam adſecutus, quod lanuginem ſive flores papposos eſſe putaverit, nec qualis ſit Alga vel Arundo illa, edicere potuerit. Aſt Arundinis eſſe progeniem, & quidem foliorum ejuſdem, allatæ huc Pilæ ejuſmodi quamplurima ante triennium fidem mihi fecerunt: quæ nempe intus plantam ipſam tanquam circumvolutionis principium & fundamentum, continuerunt. Talem itaque cum ad amiciſſimum meum *D. D. Volckamerum*, Botanicum Excellentiſſimum, tranſmiſiſſem, à ſe olim in marinis littoribus ſimiles fuiſſe obſervatas, atque ad *Dalechampii* Arundinem epigeam ſive quartam referri poſſe, reſpondit. Et quidem optimè: Quamvis enim magnam undarum vim perpeſſæ fuerint iſtæ à me repertæ, ac ita elegantia illa, à tot calamorum vel ſurculorum ex aliis multipliciter prodeuntium congerie enata, non adeo conſpicua fuerit; qualem nempè in ſaccis magnis Coſto Arabico & Zingibere plenis repertæ, atque veluti raræ à *Dalechampio lib.* 9. *Hiſt. Plant cap.* 5. delineatæ, in loco forte non adeo undarum continuo appulſui expoſito enatæ, vel etiam, dum in vigore adhuc erant, evulſæ oſtenderunt: ipſa nihilominus deſcriptio & figura ſatis cum hiſce coincidunt, ita tamen, ut, quod ille corticem fulvum, ſquamoſum appellat, ego foliola eſſe ipſius plantæ ſibi invicem ſtrictè ſuperimpoſita exiſtimem. Ipſos verò caulicu los in quibuſdam plantis alios multos utrinque emiſiſſe, in quibuſdam verò plurimos invicem contortos & varia flexura unitos deprehendi; cæterùm non nihil nigricantem magis minuſvè colorem oſtendunt, cavi & fiſtuloſi ſunt, aliarum Arundinum modo, fibrillarum tamen ex foliis enatarum congeriem in ſe recondunt. Iſta autem foliola plana & recta, nulla inciſura prædita, & in faſtigium lunatum ſive ſemirotundum deſinentia, coloreque ad flavum vel ſpiceum, eumque ſplendentem accedentia, duplici imprimis ſubſtantia ſunt inſtructa; una fibroſa exteriùs ab utraque parte locata; altera interna medullari, quaſi papposa & lanuginoſa, itidem ſplendente & ſpicei coloris, cui tamen obſcuriores atomi intermiſcentur; quæ ipſa cultelli acie à reliqua fibroſa facillè abradi & ſeparari poteſt; cumècontra prior illa ex meris fibris minutis, eleganti per microſcopium ſpectaculo, invicem cohærentibus & recto tramite in longitudinem excurrentibus, inque ipſum dein caulem, non quidem ſingulis ſeparatim, ſed in certos quaſi faſciculos collectis, ſeſe immergentibus componatur. Undè continuata fluctuum marinorum alliſione, vel etiam aquæ paludoſæ à ventis agitatione conquaſſata foliola, præſertim ſi ætate provectiora in ſui reſolutioné ipſa propendeant, ſenſim fatiſcere, fibroſam eorum ſubſtantiam à medullari paulatim ſeparari, atq; ita fibrillarum ſuarum divulſionem pati autumo; quæ fibrillæ dein ulteriori undarum commotione & circumgyratione in corpora illa piloſa, modò rotundiora, modò aliam variè depreſſam & faſtigiatam figuram pro loci varietate, in quo ſubſiſtunt, aut etiam allidentis aquæ varia commotione, habentia abeunt. Eſſe autem hanc veram corporum iſtorum originem, evincit: 1. fibroſarum in eis invicem connexarum vel confuſarum particularum cum fibris foliorum accuratiſſima ſimilitudo; 2. Ipſius plantæ in illis involutio, & in quibuſdam etiam intimior obſervata conjunctio; 3. foliorum ferè omnium in ſuprema parte ab undis modò levior, modò altiùs penetrans in ejuſmodi dictas fibrillas jam facta diviſio; 4. in aliis quoque Pilis marinis quibuſdam interſperſarum particularum à medullari ſubſtantia, aut etiam foliolorum, obſervatio, quæ feſtivarum ſuſpicionem nonnullis præbuiſſe potuit. Eandem plantam videtur *Plinius* innuiſſe *lib.* 16. *hiſt. nat. cap.* 36. ſcribens: *Eſt & obliqua arundo, non in excelſitatem naſcens, ſed juxta terram fruticis modo ſe ſpargens, ſuaviſſima in teneritate animalibus. Vocatur à quibuſdam Elegia*; fortaſſe ab ἕλος, *palus*, & ἑλειος, *paluſtris*, quod in locis maritimis paludoſis ortum ſuum inveniat. Ut ita etiam corpus ex ea productum Pila ſtagnalis dici poſſet; qualem *Wormianam* illam fuiſſe arbitror, quam in ſtagno prope Soram inventam in *Muſ. lib.* 2. *cap.* 2. deſcribit. Vid. etiam *Cæſalpinus lib.* 4. *de Suffrut. & herb. cap.* 59. *& Geſnerus de hort. Germ.* Cæterum de viribus, quæ ad ſcrophularum curam facere creduntur, hoc unicum addo, eas in uſtis tum ſali marino, verè ſalſo, ſive ex acido & alcali miſto, in Pilis iſtis, ſi linguæ judicium ſequamur, inveniendo: tum Alcali ſive lixivioſo ſali, ex uſtione nato, atque per efferveſcentiam imprimis cum acidis facile dignoſcendo, tribui debere, quorum in vita lympham craſſiorem incidere; acoremque ejus vitioſum abſorbere, & ita liberiorem ei per glandulas colli tranſitum conciliare valent.

Hæc de Pila Marina ex Dom. Schrôckiô Miſcell. Curioſor. Decur. II. *Ann.* I.

Vires Pilæ Marinæ quod ſpectat; illa creditur lumbricis enecandis ac capillis innutriendis, ſi extùs applicetur, apta.

E P

Pileolus, vid. *Cucupha*.

PILOSELLA.

Pilosella à pilis rigidiusculis quibus folia ejus obsita sunt nomen sortita est, auricula muris à foliorum similitudine dicta.

Flagellis reptatricibus à pulmonaria, (qua cum semine parvo, nigro convenit) reliquisque Hieraciis distinguitur, unde definiri potest, Hieracii genus semine parvo, nigro, flagellis reptatricibus.

Vires. Auricula muris astringit vehementer & siccat, unde & ovium gregibus noxia censetur. Sternutatoria est & vulneraria, unde additur utiliter tum in potionibus vulnerariis, tum in emplastris & unguentis: vi etiam præsentissima esse dicitur ad calculum. Ob adstrictoriam facultatem, dysenteriam, reliquosque alvi & uteri fluxus sistit, biliosas vomitiones compescit, hernias (infantum præcipue) curat: sunt & qui ad icterum incipientem hydropem & lienis tumores eam commendant.

Extrinsecus medetur ulceribus oris (in Collutionibus:) hæmorrhagiam narium sedat (pulvis inditus.)

Succus herbæ inditus herpetem miliarem efficaciter compescit & sanat. *D. Hulse*.

Succus decoctumve aciem ferri vel chalybis sæpe merſam indurare creditur. *Raius*.

Pilosella Major Alpina cujus iconem hic Tabula x.x. exhibemus, quæque in montibus excelsioribus nobis vicinis satis familiaris est, easdem quas prior vires possidet, sed in multo nobiliori gradu; & in specie vulneraria est insignis.

PILULÆ.

De Pilulis in genere.

Notissima in foro medico est formula Pilularum, antiquis quoque jam cognita & usitata, quod *Zacutus Lusitanus M. P. H. l.1.t.1. p.8. & 9.* rectè contra *Mercurialem* affirmat.

Nomen nactæ sunt, ut plurima alia, à consistentia & figura externa, quasi dicas, parvas pilas, pilas enim rotundas esse notum est, unde & reliqua occurrentia quandoque nomina huc referenda, v.g. quando dicuntur granula, coccia, globuli, & à *Q. Sereno c. 55.* glomeramina, à cohæsione; ast hæc paulò minus sunt usitata nomina, frequentius verò catapotiorum est, desumptum ab assumendi modo, quòd deglutiantur integræ. Hinc definiri possunt, quod *sint medicamentum internum, siccum, solidum, & rotundum, ex cohærere aptis efformatum, pro purgandi vel alterandi usu.*

Internum dicitur, utut enim in fonticulis asservandis apertis globulatis hæc & sphærica figura usurpetur quoque, illa tamen saltem externa convenit forma, adeoque impropriè hoc nomen sustinet.

Siccum, solidum & rotundum est, quo ipso differt maximè 1. à *bolis*, illi enim magis spissæ seu mollis sunt consistentiæ, ut in figura variari possint ac elongari. 2. à *trochiscis*, cum quibus in materiali maxima pilulis est convenientia, unde facilis trochiscorum in pilulas, & vice versa, est transitus, nisi quod in trochiscis majorem gratiam oporteat esse, unde & seorsim de iisdem vix tractabimus; differunt verò formali, tum magnitudine, tum planitie & convexitate, quo & stellarem aliasve licet referre figuras iisdem impressas.

De *magnitudine* nil addimus, variat enim illa pro dosi ingredientium, de quo inferius plura. Sufficit hoc loco alias esse majores, alias minores, alias minimas. De priori classe notabile est, tradi seorsim à *Morello*, & quibusdam aliis, confectionem globulorum seu pilularum majorum instar globuli, v. g. plumbei, quas *hypoglottides* ab usu nominant, siquidem in peste, tussi, phthisi, & similibus easdem præscribunt; hodiè verò hæc forma majorum pilularum, ob deglutiendi difficultatem, (cujus tamen facilitandæ gratia pilulæ inprimis inventæ sunt & laudandæ,) minus usitata est, ejusque loco commodiùs trochisci inserviunt, præterquam usu externo, ad odorem gratum conciliandum, cosmeticen, barbam &c. quò & *poma ambræ* spectant. Reliquæ verò usitatæ sunt magis, illa definitæ regulâ generali, ne ad deglutiendum sint ineptiores, quod suo hinc loco pressiùs explicabimus.

Quod itaque compositionem pilularum, (ut omnia hæc, hoc loco tractamus, sunt composita,) spectat, absolvitur illa itidem *materiali & formali*. Materiale in genere constituunt *viscida, cohærere & in sphæricam versari apta figuram*, quò & gummosa, & resinosa, & cum pulveribus compingi promptaa referenda, sive ex eis solis efformentur, sive excipienti talismodi alia misceantur, ex iisque combinatis talis massa, fini huic apta, resultet, seu denique pulverum ipsorum mucago intrinseca, alio liquido vel ipso gummoso & mucilaginoso promovenda, eidem inserviat. Hinc in pilulas recipiuntur *primariâ intentione* potissimum duo medicamentorum genera.

1. *Massæ*, seu *magdaleones*, & *pastæ*, jamdum in hunc finem in officinis asservari solitæ. Notabile est, ad qualcunque pilulas semper requiri massam, seu corpus aptum, cui hæc figura rotunda imprimatur, quocunque tandem modo & variatione fingantur pilulæ, adeòque strictè loquendo & altera jam dicenda classis huc spectat; notat verò massa præcipuè & propriè combinata jam ad pilulas medicamenta.

Recipiuntur verò excipientis loco ipsæ etiam massæ jam usuales, eâ latitudine & libertate, ut alia adsciscere in earundem consortium integrum sit medico, v.g. tales massæ pilularum sunt recensitæ usitatiores aloëticæ, de fumariâ, tartareæ, de succino Cratonis, &c.

2. *Extracta spissa*, non liquida, quo & succi inspissati, extractiformes, gummata depurata, electuaria, resinæ liquidæ, vel solidæ, magisteriorum nomine, e. gr. galapii, scammonii, &c. referri debent, qualia in omnes usus & intentiones plurima in officinis itidem prostant, & præsentem in usum asservantur.

Referri huc queunt duo alia, itidem aliquando in usum vocari solita; nam.

3. *Trochisci* quoque reformari cum aliis in pilulas queunt, licèt paulò rariùs.

4. Ex eodem fundamento commixti *cum mucilaginosis* e. gr. mell, tragacanthâ, pulveres in utramque figuram pro lubitu effingendi.

Secundariâ intentione, ut nempe occulendo ingrata, molestiam, vel noxam per se adsumendi vindicemus, in pilulis recipiuntur v. gr.

Amara, vel *acerba* quoque aliusve saporis ingratioris medicamina, illa quippe intimius ipsum gustum afficiunt, unde aloëtica, colocynthiaca, terebinthinata & similia commodè hac forma dantur.

Fœtida, ut asa fœtida, castoreum, sic enim minùs explicata & expansa minus quoque nauseabunda sunt & molesta.

Resinosa ipsa, quæ quippe pulverum forma inter assumendum, siquidem largiori dosi recipiantur, conglobantur & dentibus adhærent: in pilulis verò hanc molestiam amittunt penitus, quod de terebinthinatis, scammoniatis, &c. valet.

Mercurialia, ut mercurius dulcis, hæc quippe masticando vel alia forma dentibus, quibus inimica maximè sunt, itidem magis negotium facessunt; sic verò minus.

Notandæ tamen circa hæc itidem quædam veniunt Cautelæ, quandoquidem.

1. In genere *in pilulis multa ingredientia non commisceantur*,

tur, farragine scilicet immodicâ, quæ facilè confusionem parit, & majorem, quam pro formæ hujus ratione, quantitatem massæ fœnerat.

2. *Aloe in pilulis commodè datur, omnium tamen basis frustrà statuitur.* Fuit hæc hypothesis veterum, quam ipsus adhuc *Morellus* asserit, & ex fundamento natum est, quod massæ pilularum, purgantium inprimis, omnes de aloe plurimum participent, & consequenter effectum infidum post se relinquant. Quid? quòd pilulæ non amaricantes per se quoque gratiores sint, & effectus commodus, cui sæpe aloe ipsa est contraria, ab aliis quoque sperari possit.

3. *Massæ exoletæ consultiùs omittuntur.* Tales sunt plurimæ, exauctorandæ, & meritò in dispensatoriis obelisco notandæ; etiam illæ, quæ usitatiores à *Morello* & aliis habentur, v. gr. pilulæ lucis, *Licht-Pillen*, ad visum acuendum, sine quibus, assajeret, de quinque myrobalanis, &c. quæ à nobis quoque notatæ sunt ex parte. Siquæ etiam massæ pilularum censum hunc merentur, ut asserventur, præstat easdem esse recentes, non annosas, vetustas, aridas, situ corruptas, uti sanè in officinis tales sæpe reperire licet.

4. *Quò concentratiores pilulæ, eò meliores; quò diffusiores eò stomacho molestiores & ingratiores,* unde & hinc inde commendatæ pilulæ plurimæ exolescunt, siquidem partes terrestres, feculentæ, & inutiles simul sunt remixtæ. Hinc etiam præstat, aloen extractam recipere quam crudam, & consequenter in aliis quibuscunque, selectiora saltim & virtuosiora.

5. *Salia in pilulas non recipiuntur, lixiva* inprimis, tùm, quòd facilè liquescant, & hinc formam rotundam perdant; tùm, quòd particulis suis fissis & acuminatis rotunditati harum sint adversa; si tamen, quod quandoque fit, remisceantur, duo sunt notanda, tum, ut minori quantitate recipiantur, tum, ut citò post præparationem assumantur.

Ut itaque hæc vidimus, ita FORMA rotunda expetita materiæ seu massæ divisæ inducenda est, quæ adeo opus ut, ut præ aliis remediorum formulis de pilulis prædicetur, illas *reformari.*

Sunt verò quædam etiam hic notanda, v.gr.

1. *Massa nec nimis mollis, nec dura nimis esse debet. Prius* corrigitur, si quidem id per intentionem licet, vel admixtione corporis solidi alterius, vel leni exsiccatione in aere vel loco calido, cavendo empyreuma. *Posterius* verò additione liquidi, vel ad unam ac alteram guttulam, vel quantum sufficit, v. gr. aquæ, etiam simplicis sirupi, essentiæ, elixirii, tincturæ Tartari, ♂tis, &c.

2. Inprimis *forma pilularum rotunda apta est additio olei*, sive destillati pro intentionis variatione, sive etiam expressi, ut olei amygdalorum dulcium, anisi, &c. gaudent enim & hæc particulis rotundis consimilibus, unàque præstant, ne digitis adhæreat massa, unde, si quid aliud, formationem pilularum id maximè promovet, quin imò hinc resolutionem in ventriculo tantum abest, ut impediat, ut potiùs procuret, &, quoad purgantia, eadem unà corrigat, ut sine torminibus minori cum molestia operationem suam exequantur.

3. *Attendenda* quoque in hoc est *earundem quantitas.* Veteres alii ex ℨj. faciebant tres, alii sex vel octo, quo pacto singulæ respectivè ℈j. ℈ß. vel gr. viij. pendent. Præstat eas dividere in majores, medias, & minimas. Majores definiuntur quantitate ciceris vel pisi usitatiùs; mediæ, grani piperis, vel lentis; minimæ, seminis sinapios, vel lentium circiter, vel minores adhuc compinguntur. Quo fine quoque in officinis instrumenta adhibent, quibus & hanc expetitam molem & simul æqualitatem respectu ad se invicem procurant & metiuntur. Indecens enim est, si altera majora, altera minor visatur effecta. Communiter verò major figura solet fieri in purgantibus, minor in lenientibus pilulis aloeticis; media autem in opiatis & alterantibus usitatior. Et notabile porrò est, quò diutiùs debent permanere in ventriculo, eò debent esse grandiores; quò minus, eò minores, unde & pilulæ cephalicæ & stomachicæ, seu pro hisce visceribus ordinatæ, commodiùs & consultò præscribuntur majores. Si pondere id determinandum fuerit, non facilè majores pendeant ultra gr. ij. mediæ ultra gr. j. minores gr. ß. Quin id hodiè obtinet, ut in parvitate pilulæ inveniant gratiam, seu, quò minores, eò gratiores existant, quia hoc ipso minus negotii facessunt ventriculo; unde non tam spectare debemus quantitatem in hisce vel præparandi tempus, quàm adsumendi facilitatem. Exemplo inprimis sint pilulæ illæ benedictæ seu Angelicæ, hodiè frequentissimi usus, v. gr. Glassianæ, seu ex extracto aloes gummoso simplici exaratæ, ubi ex gr. j. sæpe pilulæ quatuor vel quinque parantur; quin minori hac ipsa forma effectum sortiuntur efficaciorem, ut hoc pacto gr. ij. vel iij. aloes sic præparatæ plus præstent, quàm ℈j.

4. *Quandoque* etiam, & satis usitatò quidem, *deaurantur*, quod facilè est, modò molliusculæ cum foliis auri in pyxide conquassentur; idque tum ad gratiam, sive adspectum, sive saporem, ita enim minus sentitur amarities, tum inprimis ad id quoque eximiè conducit, quòd consistentiam in utrumque extremum facilem & mutabilem sartam tectam hoc modo servare liceat, ne confluant scilicet, vel in pulverem fatiscant, hæc duo enim præcipua sunt pilularum symptomata, quibus utrique optimè satisfacit, præter cætera, deauratio. Neque obstat, illas sic tardiùs resolvi, si cogitemus, quantillum id fit auri foliorum, cujus facilis iterum est secessus; accedente sufficienti vehiculo.

5. Ob alterutrum horum, ne confluant nempè, usitatum quoque est, *adspergere pulvillo* pilulas, pro lubitu, ut purgantes cremore tartari, roborantes cornu cervi usto, lapidibus cancrorum præparatis, vel aliis resperguntur, ne contactu suo vel incubitu coeant.

6. Et hoc ipso etiam illis *colorem* fœneramur, quem quidem aliàs in pilulis non usque ad ♂ attendimus. Illud solùm notari meretur, ex resinosis puris fieri pilulas pellucidas, v.gr. ex resina scammonii vel gialapii solâ, citra additionem aliorum.

Illustrabimus hæc ipsa paucis aliquot EXEMPLIS.

Pilulæ purgantes: ♃. *Extr panchym. Croll.* g. xv. *resin. scammon.* g. vj. *ol. anis.* gt. j. M. c. Tinct. ♀ri F. l. a. pil.

♃. *Extr. cathol. Andern. mag. gialap.* ā. gr. viij. *essent.* ♂. *aperit.* vel *elix. propr.* parum. M. F. pil.

♃. MP. *Cathol. M.* ℈ß. *troch. alb* g. iij *ol. citr.* g. j. M.

♃. MP. ♀ear. *Qu.* vel *Schrôder.* ℈j. *extr. helleb. n.* g. iv. *resin. scammon.* g. v. M. F. l. a. pil.

♃. *Galap. nigr. resin. ppt. resin. scammon.* a. g. xii. *ol. amygd. d.* & *anisi* parum, *Tinctura* ☿ii ♀*sat.* q. l. M. F. pil.

Pilulæ anodynæ generales: ♃. *laud. op.* g. ij. F. l. a. pil. ij. l. iij. D.

Pilulæ catarrhales. ♃. MP *de succin. Crat.* ℈j. *extr. zedoar.* g. xv. *mag. succ. corall. smaragdi ppt.* a. ℈ß. *extr. op. ambr.* g. iij. M. F. pil.

Aphrodisiacæ: ♃. *ambr. mosch. resin. xyloal.* a. g. iij. *laud. op.* g. ij. *essent. satyr.* parum. M. F. pil.

Contra hypercatharsin vel dysenteriam: ♃. *Extr. theriac.* gr. vj *torment.* ℈ß. *laud. op.* gr. ij. M. F. pil.

Emet. ♃. *Coag. asar.* MP. *aloet.* a. g. vj. ♀ *emet.* g. iij. M.

Uterinæ: ♃. *extr. zedoar. splen. bov. castor.* a. ℈ß. ⊕l. ♂. g. iij. ♃. g. vj. c. *elix. uter.* M. F. pil.

Febriles: ♃. *extr. card. ben. cent. min.* a. g. x. *bez. min.* g. xii. *ol. febrif.* gtt. ij. M. f. l. a. pil.

Mercuriales in lue ♀ea. ♃. *extr. scorzon.* ℈j. *ligni sancti* ℈ß. ☿. *dulc.* ℨß. *d. amygd. d.* q. s. M. F. pil.

Occurrit

Occurrit verò circa UTENDI MODUM etiam observatio in variis circumstantiis.

1. Ratione *ætatis*, non conveniunt pilulæ *infantibus*, cum enim solidiores sint, requirunt unà quandam proæresin animalem, seu opem musculorum, quam infantes ignari & liquidis saltim adsueti adhuc adferre nequeunt: minùs etiam *senibus*, utpote siccioribus, id quod præcipuè de usu continuato & grandioribus valet. Hinc infantibus si pilulæ aloeticæ sint dandæ, præstat easdem in liquore, potu, cerevisia inprimis, resolvere, eædem verò & senibus non nocent.

2. *Pilulæ facilius operantur, quoad habitum corporis, in obesis, succulentis, torosis, carnosisque*, quia humidiores. E contrario verò in genere, quicunque habent intestina licciora, iis pilulæ minus benè cedunt, quia egent resolutione, unde & in his pilulæ aloéticæ parum vel nihil operantur; quin observatum quoque fuit, in cerevisiam bibentibus plus operari has ipsas, quam vinum. Attamen, si de humoribus sit sermo, non solùm pituitosis, verùm etiam biliosis commodè in usum cedunt, modò aliàs benè ordinentur.

3. *Positâ* itaque *deglutiendi commoditate*, quam inter solida inprimis sibi vendicant pilulæ, & ubi fucium vitio ea non est integra, pilulis abstinendum est, adsumuntur eædem integræ, citra dissolutionem, non tamen sine vehiculo subjungendo: unde & sunt, qui diluens hinc subjungunt non ineptè, pro facilitanda resolutione, cæteroquin stomachus in iis sugendis plus sustinere cogitur laboris.

4. *In gravidis* sunt, qui *pilulas quoque dari* prohibent, quòd turbent corpus, & aloen recipiant, quæ facilè vasa reserare queat; verùm ut benignissima in se est pilularum forma, ita quoque in his commodè concedi queunt; ast de massis pilularum vulgatis & δραστικοῖς quoque id quàm maximè verum est, quia eædem & tormina gravidis maximè adversa excitant facilè, ipsæ verò aloeticæ benedictæ pilulæ iis tutò exhibentur.

5. Ratione *temporis assumendi*. Ordinariè & in genere, more aliorum medicamentorum, sumuntur matutino tempore, jejuno ventriculo, ut vacare earundem actuationi commodè possit ventriculus, & sequuntur in hoc pilulæ aliàs quoque tempus assumendi illorum medicamentorum, quæ earundem forma veloque præscribuntur, ut mercuriales v. gr. manè, opiatæ circa noctem, hystericæ, febrifugæ ante paroxysmum in usum vocantur commodè. Nihilominus tamen *de lenientibus & purgantibus* duo notanda: *Prius*, quòd lenientes pilulæ, & aliàs quoque lenientia alia, commodius exhibeantur ante cœnam vel prandium, seu cum cibo, ita enim, cùm minùs molestæ sint, naturæ opus, chylificationem, non interturbant, eandem verò blandè disponunt & stimulant, ut manè sequenti v. gr. una vel altera sedes sequatur, id quod hodiè in tantum invaluit, ut vix alio tempore hæ ipsæ pilulæ angelicæ, Francofurtenses, & consimiles propinentur. *Alterum* experimentum est, quod è praxi nobis innotuit. Cum enim observassemus, in pilulis purgantia commodè dari, eas verò infidum sæpè edere effectum, & utplurimum vel non purgare penitus, uti sunt tardioris operationis, vel nimis, cum tamen interea totum huic rei demus quasi diem. Hinc strategema excogitavimus, quo huic vitio succurri possit, nempè deprehendimus, consultum esse, *partiri purgantes pilulas*, ut ipsæ sibi quasi viam sternant, unde vesperi sub lecti ingressum, si v. gr. dosis integra sint g. xxiv. vel pilulæ xij. propinamus pilulas 3. 4. vel 5. hinc, prout hæ se gesserint, manè altero de reliquis disponimus. Si enim jam aliquot sedes causatæ fuerint, quod fit in mobilioribus, & quidem sine ulla molestia, omitti potest reliqua pars; sin minus, omnis adsumi, sin medio modo, facile quoque erit, hanc alteram dosin mutare, & propinare saltem iterum dimidiam partem, qui sanè modus est quàm commodissimus & probatissimus.

6. Quoad *modum* verò *assumendi*, quilibet pro suo genio alium eligit, in quo relinquendus ægris suus mos. Quidam nebulis involvunt singulas, sed id tædiosum admodum est; quidam cum passulis exacinatis deglutire malunt. Præstat verò, ope liquidi alicujus, vel linguæ impositas, vel cochleari exceptas, promovere in ventriculum, vel easdem deglutire per se, & desuper liquidum subjungere. Hoc ipsum verò magis facilitabitur, Si

7. *Dosi non excedatur*. Non enim hodiè amplius facilè ad ℥j. vel amplius adscendimus, ut olim; sed satius est, concentratiora recipere, vel acuentia addere. Quod enim

8. *Numerum* concernit, gaudent quidem pilulæ, nescio quo recepto more, impari numero, verùm cum quantitatis quà talis nulla sit efficacia, & ex ʒß. v. g. pilulæ x. vel xi. parari queant, facilè patet, in hoc numeri observationem parum conferre, neque experientia vel ulla ratio momentum addit, nisi aliquid mori innoxio citra superstitionem dare velimus.

Restat, ut de usu quoque quædam dicamus in utramque partem.

1. *Pilulæ siccioribus non tam benè cedunt*, tum sua natura, quòd exsiccent magis, tum etiam, quòd pro resolutione sui egeant humore; hinc uti in cachecticis, phlegmaticis, hydropicis & laxioribus magis ex usu sunt, ita in omnibus morbis, ubi siccitas prædominatur, & humectatione opus est potius, minus conveniunt, unde tabidis, hecticis, febribus ardentibus, ictericis, melancholicis, maniacis minùs commodè propinantur, respectu aliorum inprimis, & quando huc dantur, id tamen non sine humectantibus fieri par est.

2. *Alterandi fine rarius, purgandi verò frequentius usurpantur*; in activis potissimum qualitatibus, nam exsiccare easdem, & adeò in colluvie serosa prodesse, jā innuimus. Unde, quæ pro alteratione præscribuntur tamen, fere post principia stant, & interpolantur aliis, non verò iis solis primaria demandatur agendi gloria.

3. *Pilulæ tardiùs operantur*; hinc ubi citiori ope opus est, liquidis cedunt, v. gr. in lipothymia, anxietatibus, debilitate virium, &c. exceptis opiatis, illæ enim, quod mirum est & peculiare, priusquam è ventriculo egrediantur, sæpè jam placant archeum. Unde inprimis, quod diximus, valet de purgantibus & confortantibus. Cæterùm hoc iterum boni habent, ut porrò dicemus, quòd tarditatem actionis efficacia hinc compensent.

Nam è contrario 1. *pilulæ diu manent in ventriculo, & eidem sunt acceptæ*, adeoque intimiùs ibi vires suas explicant, & hinc in stomachi quoque affectibus quamplurimis præcipuè expetuntur. Pilulæ efficacissimè sedant vomitum, neque enim præ aliis omnibus facilè rejiciuntur iterum, quo ipso tamen non excluditur, non posse etiam dari pilulas vomitorias, quin optimè etiam hac forma operantur emetica. Sed in singultu, vomitu, cholera, &c. optimè inprimis se gerunt.

2. *Pilulæ capiti sunt proficuæ*, hinc pro roborando capite apprimè inserviunt, tum purgandi, tum alterandi fine, quam in rem pilulæ de ladano Hartmanni inprimis sunt laudandæ, maximè in vertigine &c. usus; hinc & in oculorum affectibus, & inprimis somnum ciendi gratia in pervigiliis eximiis habent usum. Quin sæpe vix in ventriculum delatis pilulis opiatis paucis, obrepit suavis somnus, & dolores con-

conticescunt. Neque etiam opiata præsentius in genere, quàm pilulari hac forma, agunt, nisi quòd sæpè altero manè vomitum quendam parturiant, quod habent peculiare.

3. *Pilulæ è partibus remotioribus trahunt.* Assertum hoc est veterum inprimis medicorum, unde in podagra, arthritide, ischiade &c. has commendarunt inprimis, nos eatenus quoque id retinemus, quod diutiùs & in ventriculo & corpore remanendo, modò non sint irresolubiles nimis, moram concedant, ut fermentatione ipsius massæ sanguineæ segregari & expelli magis queant vitiosa sedimina. *Wedelius.*

Hactenus de Pilulis in genere, sequuntur jam variæ earundem compositiones in specie è variis Auctoribus.

Pilulæ de Agarico Mesuæ è *Pharm. August.*

♃. Agarici ℥j. iridis, marrubii an. ℥j. Turbith ʒv. specier. Hieræ picræ Galeni ʒiiij. colocynthidos, sarcocollæ an. ʒij. myrrhæ ʒj. sapæ quantum satis est. Fiat massa.

Thoracem à pituita putri & crassa purgant, ob id antiquæ Tussi & asthmati, aliisque Thoracis vitiis à crassis ac pituitosis humoribus ortis auxiliantur.

Agaricum in compositionibus pilularum à nobis semper sumitur trochiscatum.

Aggregativæ majores Mesuæ, ex *eadem Pharm.*

♃. Myrobalanorum citrinarum, rhabarbari an. ʒiiij. succor. inspissator. Agerati, absinthii an. ʒij. dacrydii ʒvi. myrobalan. chebularum, indarum, agarici, colocynthidos, polypodii an ʒij. Turbith. aloes an. ʒvi. mastiches, rosarum, salis Gemmæ, Epithymi, anisi, zingiberis an. ʒj. cum syrupo rosato sol. fiat massa.

Polychresta catapotia dicuntur, quòd ad multos affectus corporis præter naturam sint utilia, ac omnes humores purgent; ad varios enim capitis, ventriculi, Jecorisque morbos, ut & diuturnas ac complicatas febres sunt efficaces.

Quidam dacrydii ʒ. tantummodo V. legunt, potior tamen Medicorum pars sex drachmas adscripsit. Ubi succus Absinthii in pilulis sumendus est, vulgaris sive nostratis Absinthii succum statuimus intelligendum.

Cæterùm hic aliive succi inspissati, si nimium indurati fuerint, pro pilularum massa conficienda, prius in liquore (uti hic in syrupo ros. sol.) solvendi sunt, antequam reliqua addantur.

Aggregativæ minores Mesuæ, ex *eadem Pharm.*

♃. Myrobal. citrinarum, indarum, emblicarum an. ʒiij. mastiches, anisi, succor. inspissatorum Agerati, absinthii, rosarum, an. ʒj. Rhabarbari ʒv. specierum Hieræ picræ Galeni ʒxij. cum succo apii formetur Massa.

Pituitam & bilem utramque è ventriculo, & capite purgant, obstructiones hepatis aperiunt, ipsumque cum ventriculo roborant, febres antiquas, pruritum & ulcera maligna juvant.

Melichius in dispensatorio suo, non aquarum tantùm, sed etiam succorum usum in conficienda massa pilulari planè excludit, eorundemque loco mel, aut syrupum aliquem tenuioris consistentiæ substituit: quem tamen vicissim alii rejiciunt. Nos dictorum nullum improbamus, cum rationes in contrarium partim adductæ exigui sint momenti.

Pilulæ Alephanginæ seu Aromaticæ Mesuæ, ex *eadem Pharm.*

♃. Cinnamomi, cubebarum, ligni aloës, calami aromatici, nucis moschatæ, macis, cardamomi, caryophyllorum, rad. asari, mastiches, schœnanti, spicæ indicæ, galangæ an. ʒj. absinthii sicci, rosarum rubrarum an. ʒv.

Dimidia pars horum aromatum crassiusculè contusa infundantur in aquæ ℔iiij. coquantur lento igne ad mediæ partis consumtionem, deinde exprimantur & colentur. In colatura dissolvatur Aloës socotrinæ cum aqua pluviali elotæ, id est, depuratæ ℔j. & ulteriori coctura ad justam consistentiam perducatur, ut cum reliqua aromatum parte subtilissimè trita, nec non pulveris, myrrhæ, mastiches an. ʒv. croci ʒiij. fiat massa.

Ventriculum, cerebrum, & sensoria omnia ab humoribus crassis, putribus, & pituitosis mundificant, ac inde natos dolores tollunt, stomachi robur augent, coctionem promovent, adpetitum instaurant, cruditates abolent, ac nutritioni dicatas partes plerasque à noxiorum humorum, frigidorum præsertim, adcumulatione tuentur.

Medicamentum hoc, quod Mesue à Lampone Pelusiota mutuatus esse videtur, uti adparet ex Galeno lib. 8. de comp. med. secund. lot. cap. 2. utpote quod cum Hiera Lamponis ferè concordet, ab Auctore potiùs ad corroborandum ventriculum & cerebrum, quàm alvum ducendam est institutum. Dicuntur autem hæ pilulæ Aromaticæ, eò quòd multis constent aromatibus; itemque pilulæ solis, quod in sole seu insolando, sine ulla tamen necessitate, olim à quibusdam confectæ fuerint.

Pilulæ de Aloe rosata, è *Pharm. August.*

♃. Aloës optimæ, quæ succum rosarum tertia vice imbiberit, atque resiccata fuerit, ℥j. ex qua cum vino formentur pilulæ pro lubitu.

Minus quidem purgant, magis tamen roborant, cruditates absumunt, adstrictam alvum solvunt, ac humorum putredinem arcent.

Eodem modo cum infusione violarum paratur aloë violata, quæ, plurium judicio, pilulas sic dictas Francofurtenses constituit.

Pilulæ de Aloe lota incerti Autoris ex *eadem Pharmac.*

♃ Aloës cum succo rosarum lotæ ℥j. Agarici trochiscati ʒij. mastiches ʒij. specierum diamoschi dulcis ʒß. cum vino malvatico fingatur Massa.

Ventriculum, cerebrum, uterum, & alia viscera à putridis & pituitosis humoribus expurgant concoctionemque promovent.

Pilulæ de Aloe, & mastiche Nicolai Myrepsi, ex *eadem Pharm.*

♃. Aloës ℥j. mastiches ℥ß caryophyllorum, rosarum rubrarum an ʒj. croci, dacrydii an. ℈j. cum succo absinthii formetur massa.

Ventriculum sine molestia purgant, ex eoque bilem & pituitam eliciunt, ac nutritioni dicatis partibus robur præstant.

Pilulæ de Aloe violata, *Pharm. Norimberg.*

♃. Aloës puræ ℔j. mucilag. violar. è flor. integr ℔iij. resinæ scam. ʒvi. mastichis ʒiij. F. l. a. Massa.

Pilulæ Diambræ è *Pharm. Londin.*

♃. Gummi guajaci recent. Aloës rosatæ an. ʒiij specier. Hieræ simpl. sesquidrachmam, mastiches ʒj. Ambræ grisea ʒß.

Fiat

Fiat omnium pulvis subtilis, qui excipiatur s. q. balsami Peruani nigri, ut F. massa pilularis.

Pilulæ de Ammoniaco Quercetani, *è Pharm. August.*

℞. Balsami Aloëtici ℥iiij. gummi ammoniaci puri in aceto scillino dissoluti ʒvi. myrrhæ electæ ℥ß. mastiches, specierum diatrionsandal. an. ʒiß. croci, salis fraxini, Absinthii ana ℈ij. cum syrupo de stœchade fiat pilularum massa.

Ad omnem totius corporis fæculentæ materiæ abundantiam educendam, cachexiam, febres inveteratas, & diuturnas tollendas, maximè conducunt, citra omnem etiam molestiam & perturbationem exhibentur.

Pilulæ Angelicæ seu de Aloë & rhabarbaro, ex *eadem Pharm.*

℞. Aloës socotrinæ ℔j. quam dissolve in succor. depuratorum cichorii, endiviæ, buglossi, borraginis, lupulorum fumariæ an. ℥iiij. rosarum damascenarum ℔j.

Lento igne ad justam consistentiam deducantur, ut cum sequenti pulvere.

℞. Pulveris Rhabarbari electi ℥j. Agarici trochiscati ℥ß. cinnamomi electi ʒij. fiat massa pilularis.

Virtus harum pilularum admiranda & nunquam satis laudanda exsistit, quoniam ad omnium viscerum nobiliorum corroborationem commendantur, pravorum insuper humorum correctionem, & blandissimam evacuationem promovent, ut nullum planè sit dubium, quin citâ & jucundâ suâ operatione omnibus abunde sint satisfacturæ.

Pilulæ Anodynæ Cortesii.

℞. Laudani opiati, seu extracti opii ℥ß. piperis Indici in aceto per noctem infusi & siccati ℥ij. croci ℈iiij. myrrhæ ℈ij. moschi gr. vj. Cum vino Hispanico F. massa.

Dolores colicos sedant, & somnum provocant. Dos. est à gran. ij. ad gr. viiij. massæ autem earum grana tria granum unum opii & paulò amplius continent.

Pilulæ Arabicæ Nicolai ex *Pharm. August.*

℞. Aloës optimæ ℥ij. radicis bryoniæ, myrobal. omnium mastiches, dacrydii, Asari, rosarum an. ℥ß. castorei ʒiß. croci ʒß. succi fœniculi quantum satis est formetur massa.

Omnes humores purgant: auditum amissum reparant, vertigini, hemicraniæ, ac dolori capitis succurrunt.

Pilulæ Arthriticæ Nicolai ex *eadem Pharmac.*

℞. Hermodactylorum, Turbith. Agarici an. ʒij. cassiæ ligneæ veræ, spicæ indicæ, xylobalsami, carpobalsami, Galangæ, caryophyllorum, macis, assæ fœtidæ, Zingiberis, mastiches, sem. fœniculi, Anisi, saxifragiæ, asparagi, rusci, milii solis, rosarum, salis gemmæ an. gr. xv. dacrydii ℥ß. Aloes optimæ ad pondus omnium, idest. ʒxiiiiß. succi fœniculi quantum sufficit. fiat massa.

Ad Arthriticos dolores & podagræ insultus, nec non frigidorum humorum in articulos procubitus aut defluxiones adhibentur.

Notandum, ex asparagi & rusci seminibus pulpam solùm carnosam, abjectis granis in meditullio contentis, sumi debere, cum in iis vix ulla vis huc expetita resideat. Idem judicium esto de berberibus ac similibus.

Pilulæ Arthriticæ Herbipolenses.

℞. Rad. Aristoloch. long. ℥ß. rotund. ℥ij. polipod. q. ℥ß. cranii human. præp. ʒij. cum gumm. Tragacant. ℥ß. q. ros. solut. & syr. rosar. solut. fiant pil. quæ per annum singulo mane ad ʒß. assumtæ, ad podagram curandam à multis pro arcanis habitæ fuerunt, sed infaustus successus bonam eis famam ademit apud plures, intermediari verò debet singulis mensibus post plenilunium purgans aliquod conveniens.

Pilulæ Arthriticæ Norimbergensium.

℞. Pulv. chamæpityos, chamædr. ver. an. ʒij. centaur. minor. rad. Aristol. rot. rhapont. ver. gentian. sem. hyper. cran. human. spagir. præparat. an. ʒiß. rad. cichor. santali rubri an. ʒj. *incorporentur cum s. q. succi Chamæpyt. addendo nonnihil Therebint. cypr. pro meliori unione fiant pil. pro lubitu.* Vires titulus indicat.

Pilulæ Arthriticæ Schefferi ex *Pharm. Schrod.*

℞. Resin. Jalapp. ʒß. essent. rhabarb. ℈j. Aristoloch. rot. ℈iv. gentian. Tartar. vitriolat. an. ℈j. Diagrid. rosat. ℈iv. mag. chalyb. ℈j. M. F. cum essent. folior. senn. pilulæ numero xxx. pro ʒj. & deaurentur.

Hæ pilulæ apprimè conveniunt in catharrosis defluxionibus, inprimis iis quæ ad artus decumbunt, pituitam & serosos humores blandè educunt, & viscera obstructionibus liberant. Dosis v. vi. vii. vel ix.

Acuuntur interdum Troch. Alhandal. mag. Gutt. Gemu. &c.

Pilulæ Assajeret Avicennæ, ex *Pharm. August.*

℞. Specierum Hieræ picræ Galeni ℥ß. mastiches, myrobalanorum citrinarum an. ℥ij. Aloës optimæ ℥j. cum syrupo de stœchade formentur pilulæ.

Bilem flavam & pituitam leniter purgant, eam præsertim quæ ventriculo insidet, ideoque ventriculi affectibus, quibus Hiera remedio esse solet. Et capitis doloribus à vitiosis stomachi succis obortis, auxiliatur; propinatur in tenuibus & acribus capitis fluxionibus, ut liquidam materiam facile decumbentem sistant. Describuntur ab Avicenna Fen. 1. lib. 5. cap. 29.

Pilulæ Aureæ Nicolai, ex *Pharm. August.*

℞. Aloës, dacrydii an. ʒv. rosarum rubrarum, sem. Apii an. ʒiiß. sem. Anisi fœniculi an. ʒiß. mastiches, pulpæ colocynthidos, croci an. ʒj. mellis rosati solutivi quantum satis est. Fiat massa.

Caput expurgant, sensus omnes, præcipuè oculorum aciem exacuunt: flatus ventriculi & intestinorum dissolvunt, ac citra molestiam deiiciunt alvum, ad stomachicos, colicos, nephriticos, & inflatos valde probantur.

Pilulæ de Bdellio majores Mesuæ, ex *eadem Pharm.*

℞. Bdellii ʒxii. myrobal. chebularum, indarum, belliricarum, Emblicarum, concharum venerearum ustarum, charabe an. ʒiiß. Ammeos parum tosti ʒiij. maceretur Bdellium in succo foliorum porri, & formetur massa.

Ad fluxum hæmorrhoidum, & ulcera ex eis provenientia necnon menses immodicos utiliter exhibentur.

Concha venerea describitur à Gesnero de crustatis ordine xv. fol. 254. Tota intus candida est, foris cortice lævis, atque varietate colorum & macularum inspersarum insignis.

Pilulæ de benedicta ex *Pharm. August.*

Fiunt ex speciebus benedictæ solutivæ, incorporatis cum melle rosaceo.

Humores pituitosos potissimum ad Articulos decumbentes eliciunt; à renibus quoque & vesica purgant.

Pilulæ Benedictæ è *Pharm. Schrod.*

℞. Aloës rosar. ℔ß. Gumm. ammoniac. in guttis, S. purissimi

purissimi ℥ij. succ. card. benedict. inspissat. ℥j. m. cum vino albo vel aq. card. benedict. rectificata.

N. aloë succotrina purissima subtilissimè teritur, succus rosarum incarnatarum ad pultis consistentiam permiscetur, siccatur, teritur.

Usus ante & post pastum, imo ejus initio ac fine. Dosis gran. xv. ℈j. &c.

Hæ pilulæ quatenus recipiunt aloen rosatam, & Gummi ammoniacum; quarum illa est succus, qui ex aloë & succo rosarum vel infusione illarum dilutus sæpius, iterumque exsiccatus fuit, & crebrioris est usus; ideoque nec istæ pilulæ sua laude sunt defraudandæ ob simplicem illam præparationem, quæ omnibus aliis compositionibus præripit palmam. *Hofmannus.*

Pilulæ Cachecticæ D. *Charras.*

℞. *Trochiscor. alhandal. ℥ß. aloës electæ, myrrhæ, Galbani, ammoniaci an. ʒiij. præcipitati mercurii cum auro præparati ʒj. scammonii, jalappæ, agarici albiss. an. ʒß. olei nucis moschatæ expressi ʒj. succini, cinnamomi & caryophyllorum an. Gutt. vi. extracti juniperi q. s. F. ex ea massa pilularum.*

Multum commendantur hæ pilulæ in cachexiis, febre quartana. Hydrope, ictero, & in menstruorum suppressione; sumuntur hora una antequam cibum eatur. Dos. à gr. iiij. ad gr. ix. repetendo earum usum pro exigentia.

Pilulæ de Castoreo Avicennæ, ex *Pharm. August.*

℞. *Castorei, doronici, Zedoariæ, nucis moschatæ an. ʒj. sem. Apii, Anethi, matris perlarum an. ℈iiij. hyoscyami gr. iij. formetur massa cum mucilagine Tragacanthi in aqua Artemisiæ soluta.*

Uterinis doloribus conferunt, crassos flatus dissipant, ac impeditas menstruas purgationes eliciunt,

Pilulæ Extracti Catholici è *Pharm. Amstelod.*

℞. *Pulpæ colocynthidis ʒvi. agarici albi, hellebori nigri, pulveris diarhodon abbatis an. ℥ß.*

Ex his extrahatur tinctura per spiritum vini: cui percolatæ adde pulverum Aloës lucidæ ℥j. scammonii præparati ℥ß. evaporent in extracti consistentiam.

Pilulæ pro Chlorosi *D. Charras.*

℞. *Extracti martis cum musto parati ℥j. extracti aloës succotrinæ cum succo cichorii parati ʒvi. extracti rhabarbari ʒß. extracti croci ʒij. olei stillati cinnamomi gutt. vi. ex simul mistis fiat ex a. massa pilularum ad usum.*

Exhibentur hæ pilulæ mane jejuno stomacho, superbibendo vini Absinthitis ℥ij. aut iij. statimque per horam dimidiam ambulando. Dos. ℈j. usus debet in plures dies continuari.

Pilulæ Cholagogæ de Centaurio Quercetani è *Pharm. Schrod.*

℞. *Succor. optimè depuratorum centaurii minor. rosar. pallidar. Eupator. Mesuæ. rad. oxylapathi an. ℥iv. quibus adde aloës præparat. (ad modum Quercet. vide lib. 4.) ℥vi.*

Digerantur MB. hor. duodecim, ut fiat perfecta dissolutio & mixtio, dein omnia coagulentur ad mellis consistentiam cui adde *pulv. rhabarb. ℥j. xylo Aloës, myrrhæ an. ʒij. croci, cinamomi an. ʒß. spec. Diatr. santal. Trochis. Diarhod an.* ʒj. M. F. massa.

Prosunt in omnibus febribus biliosis, arquato morbo, & cachexia. Jecoris itidem cæterarumque partium nutritioni dicatarum, obstructionibus mirificè auxiliantur. Dosis à ʒß. ad ʒj.

Hæ pilulæ virtutem suam satis etiam exserere possent cum succo tantum centaurii minoris sæpius imprægnatæ, & iterum exsiccatæ, licet succus rosarum pallid. eupator. Mes. Radic. oxylapathi & reliquorum, pilularum istarum virtutem antifrebilem potius impedientium, planè proscriberetur; Aloës enim præparatio non melius peragitur, quàm cum paucis ejusmodi balsamicorum succis, ut alibi uberius docebimus. *Hofmannus.*

Pilulæ Cochiæ Rhasis, ex *Pharm. August.*

℞. *Specierum Hieræ picræ rhasis ʒx. pulpæ colocynthidos ʒiij. ℈j. dacrydii ʒiiß. stæchadis, Turbith an. ʒv. syrupi de stæchade quantum satis est. Fiat massa.*

Cephalicæ rectè dicuntur, eò quòd caput magna efficacia expurgent, ideoque à nervis crassos, pituitosos & frigidos humores evacuent. Describuntur à Rhase 9. ad Almansorem cap. 1.

Pilulæ Cochiæ aliæ.

℞. *Aloës lucidæ, scammonii purissimi, pulpæ colocynthidos an. ℥j.*

Trita excipiantur sufficienti quantitate, & æqualibus partibus syrupi Absinthii, & de spina cervina. F. massa s. a. addendo olei stillat. Caryophyllorum ℈ij.

Pilulæ pro Colico morbo D. d'Aquin, è *Pharm. D. Charraz.*

℞. *Aloës succotrinæ electæ in succo rosar. pallidar. dilutæ & inspissatæ ℥iij. agar. electi ℥iß. extracti rhabarbari ℥j. hepatis lupi præpar. ʒvi. summitat. Absinthii ℥ß. pulver. diarrhodonis abbatis & salis absinthii, nucis moschatæ an. ʒiß. cum syrupo de cichorio composito cum rheo F. massa.*

Benigne purgant humores biliosos & serosos, quorum etiam præveniunt & impediunt accumulationem & fermentationem, & ea ratione curant morbos colicos præcipuè illum qui Pictonum dicitur. Sumuntur alternis diebus continuato usu pro exigentia & ratione intentionis morbi curandi Dos. ℈j. ad ʒj.

Pilulæ de Colocynthide Mesuæ è *Pharm. August.*

℞. *Pulpæ colocynthidos ʒvi. myrobalan. indarum, citrinarum, sagapeni, bdellii, sarcocollæ an. ʒv. aloës ʒvii. nigellæ, cumini carmanici orientalis, origani cretici, nasturtii albi sativi, salis Gemmæ, Absinthii romani an. ʒj. succi porri quantum est.* Fiat massa.

Articulorum doloribus prosunt, pituitosos quoque & melancholicos affectus profligant, unde etiam alphos curatu difficiles ad sanitatem perducunt: Cautè tamen iis utendum, magna enim colocynthidis quantitas compositionem hanc ingreditur, unde ad alias solùm pilulas acuendas quandoque adhibentur.

Lachrymæ seu Gummia ad constitutionem harum pilular. requisita in succo porri seorsim dissolvantur, ac tum demum reliquis speciebus addantur, & in massam cogantur.

Pilulæ Cordiales & Cephalicæ *Zwelfferi.*

℞. *Ambræ gryſ. opt. ʒj. solvatur in olei cinamomi ℈j. caryophyllor. ℈ß. nuc. mosch. expr. ʒj. quibus invicem bene mixtis adde pulv. Cardamomi, nuc. mosch. an. ʒij. croci Austriac. ʒiß. sem. carvi, Anisi an. ʒiß. extracti ligni aloës n. resinæ stor. cal. an. ʒij.*

Misceantur exactè ac cum s. q. mellis nostri citrati, vel Anthos. Fiat massa, ex qua pilulæ efformandæ, vel in alia aliqua medicamenti forma propinandæ: caput, cerebrum, sensusque omnes, ventriculum insuper, & totum corpus roborant, Anhelitum putridum & fætidum emendant, spiritusque animales & vitales recreant.

Pilulæ de Cynoglosso Nicol. Præpositi, ex *Pharm. August.*

℞. Rad. cynoglossi siccarum, sem hyoscyami albi, opii depurati an. ℥ß. myrrhæ ʒvi. Thuris ʒv. caryophyllorum, cinnamomi, styracis calamitæ an. ʒij. cum syrupo ex succo violarum, & succo cynoglossi, lege artis formetur massa.

Has Nicolaus à Mesue mutuatus est, qui eas sub titulo pilularum ad omnes morbos catarrhosos hoc modo descripsit

℞. Opii, cynoglossi, hyoscyami an. ℥ß. myrrhæ puræ ʒvi. olibani ʒv. croci ʒiß. fiat massa.

Nobis etiam alia compositio in usu est, quam castoreum ingreditur, quod singulari vi opii qualitatem noxiam emendandi pollere creditur.

Pilulæ de Cynoglosso cum castoreo ex *eadem Pharmac.*

℞. Opii, radicum cynoglossi, seminum hyoscyami an. ℥ß. myrrhæ puræ ʒvi. olibani ʒv. styracis calamitæ ʒij. croci Austriati, castorei genuini electi an. ʒiß. cum succi cynoglossi, & syrupi è succo violarum partibus æqualibus. Fiat massa.

Catarrhos tenues sistunt, ac tussim inde natam sedant: omnibus quoque defluxionibus, sive in Thoracem, sive in pulmones, dentes, aut aliò ferantur, conferunt, somnum conciliant, ac omnis generis dolores placant.

Pilulis istis Benedictus Faventinus, medicus Bononiensis celeberrimus, in catarrho salso, magno successu cum succo glycyrrhizæ & Aloë lota secundum hanc descriptionem utebatur:

℞. Succi glycyrrhizæ ʒj. Aloës lotæ ʒj. pilul. de cynoglosso ℥ß. cum syrupo violato fiat massa.

Pilulæ Diaphoreticæ, è *Pharm. Schroder.*

℞. Cinnabar. Antimonii rectificat. ℈j. præservativi ex croco, myrrh. & aloë ℥ß. cryftall. sulph. ℈j. ol. guajac. q. s. ad corporationem.

F. pil. duæ, exhibeantur superbibendo cochl. 1. acidi guajac. mixti cum tribus partibus vini alb.

Cinnabar. Antimonii rectificat. minus dextre in pilularum massa traditur, virtute ejus diaphoretica & antiepileptica specifica à resinosis aliis ingredientibus suppressa, id quod crystalli sulphuris cum oleo guajacino non corrigent. Ideoque commodior harum pilularum fiet præparatio, si cinnabari exclusa, solum ex croco, myrrha & aloë cum crystall. sulphuris & ol. d. guajacin. s. a. pilulæ dictæ componantur.

Pilulæ Diureticæ ex *eadem Pharmac.*

℞. Tereb. venet. vitrioli albi, an part. æq. m. in mortario marmor. terendo diutissimè, usque dum simul incorporentur, quod difficultate non caret. Dos. est à ʒj. ad ʒij. Tereb. vitriolo addita vim ejus vomitivam refrænat & diureticam conciliat.

Si vitrioli albi vis emetica cum Terebinthina in diureticam degenerare debet; satius duco, dimidiam partem vitrioli albi sumere, & Terebinthinæ duplum substituere, sic enim hujus vis diuretica illius emeticam vincens & refrænans ambæ in diureticam convertentur, & melius etiam incorporabuntur. *Hoffmannus.*

Pilulæ ex Duobus, è *Pharm. Londin.*

℞. Colocynthidos, scammonii an. ʒj. olei caryophyllorum q. s.

Ut optimè malacissentur, & subigantur unà: mox cum momento syrupi de spina cervina; fiat massa.

Pilulæ Anti-Epilepticæ S. Cloffæi, è *Pharm. Schroder.*

℞. Præcipitati solaris per se in matratio ign. fabrili continuo parati ʒj. cinnab. mineralis ℈iv. ol. Antimon. febrifugi (ut dicitur capite de Mercurio) gutt. xx. Extracti castor. per spir. vin. evaporando facti. Succini an. ʒj. de paon. mare cum spir. vini f. cti, paon. famin. bryon an. ʒiiß. fol. helleb. nigr. subtiliss. triturat. ℈j.

Fiat pulvis & cum succo porri massa pilularum, cui admisce ol. Angelic. sativ. spiritus vitrioli an gutt. x.

Usus: cape ante paroxysmos aut post quadram lunæ pill. duas ℈j. ponderantes, sumendo postea jusculum carnium acido vitrioli conditum.

Hæ pilulæ tam ob egregiam compositionem, quam summas vires, quas ad virus epilepticum abigendum exercent, non satis dilaudari possunt. *Hofmannus.*

Pilulæ de Esula Fernelii è *Pharm. Schroder.*

℞. Cortic. rad. esulæ minor. maceratæ hor. 10. in aceto & succo portulacæ ʒij. gr. ricini expurgata & torrefacta numero xl. mirobalanor. citrinor. ʒiß. Chamædryos, chamæpityos, spicæ nardi, cinnamomi an. ℈j. omnia tenuissimè trita excipiantur Tragacanth. aq. rosar. solut. ℥j. F. massa.

N. Esula non sit recens, sed saltem ante menses octo coll. cta.

Vires, Valde turbant, sed sunt efficaces in corporibus robustis.

N. Minus exiccabuntur, sed & minus efficaces erunt, si excipiantur syrupo rosatum solutivo, non mucilagine Tragacanthi. Dosis à ℈j. ad ℈iß. &c.

Pilulæ de Eupatorio majores Mesuæ, è *Pharm. August.*

℞. Myrobalanorum citrinarum, succor. inspissatorum agerati, Absinthii ana ʒiij. rhabarbari ʒiiiß. mastiches ʒj. croci ℥ß. Aloës ʒv. succi endiviæ quantum satis est, fiat massa.

Viscerum obstructionibus, atque ictero medentur febribus periodicis, complexis & diuturnis, perutiles: lienis & jecoris obstructiones reserant; biliosos, tenues ac crassos humores educunt.

Pilulæ de Euphorbio Mesuæ, è *Pharm. August.*

℞. Euphorbii, colocynthidos, Agarici, Bdellii, sagapeni an. ʒij. Aloës ʒv. cum succo porri fiat massa.

Pituitam crassam à partibus remotissimis potentissime educunt: nervorum item resolutioni, siderationi, paralysi, articulorum malis à nimia humiditate profectis, ac hydropicis conferunt, lumborum quoque doloribus, ischiadi, & podagræ à frigidis ac pituitosis humoribus ortæ opitulantur; sed non nisi robustis exhibendæ.

Modus componendi hic est: ut euphorbium adcuratè tritum cum Agarico trochiscato & Trochiscis Alhandali in pulverem redactis, gummibus vino prius dissolutis jungatur, cum quibus in mortario tepefacto, pistillo calido tam diu subigatur, donec in massam coëant: cui Aloe unà cum sufficienti quantitate succi porri addita permisceatur, ac probè si cuncta simul unita pilularis pastæ formam lege artis adipiscantur.

Pilulæ de Euphorbio Quercetani, ex *Pharm. Schroder.*

℞. Euphorb. præparat. (ad modum Quercet: vide lib. 4.) ʒj. spic. nardi, mastichei an. ʒvi. opoponac. sagapeni præparat. Bdellii an. ℥ß Agaric. Troch. Troch. alhandal. an. ʒiij syrupi violati acidul. q. s. F. massa.

Vires, mirabiles sunt contra omnis generis febres chronicas, intermittentes atque quartanas, nec non contra omnes cachexias, hydropisin & colicos dolores. Dosis à ℈j. ad ℈ij.

Pilulæ Fætidæ majores Mesuæ, ex *Pharm. August.*

℞. Sagapeni, Ammoniaci, opopanacis, Bdellii, colocynthidos,

cynthidos, seminis rutæ hortensis siccæ, Aloes, Epithymi an ℨv. hermodactylorum, esulæ præparatæ an. ℥ij. scammonii præp. ℥i.j. cinnamomi, spicæ indicæ, croci, castorei an. ℨj. Turbith. ℥iiij. Zingiberis ℨß. Euphorbii ℈.j. succi porri depurati quantum satis est. F. massa.

Pituitam crassam, lentam ac tenacem evacuant, ob id affectibus indè natis: Arthritidi, podagræ, gonagræ, spinæ quoque ac juncturarum, nec non ventriculi & coli doloribus prosunt, alphos, elephantiasin, & cutis vitia emendant, menses movent, ac impurum uteri mucum emungunt. Cum autem sint admodum valentes, considerate eorum usus ineundus erit, unde in morborum principiis cruda adhuc exsistente materia vix unquam, nec nisi robustis exhibendæ: purgantium enim vis minimè in iis suppressa, non modo suspectas, verùm etiam parùm tutas eas reddit.

Nota: lachrymæ, seu Gummia in succo porri calefacto solvantur, quibus deinde Euphorbium per se tritum unà cum cæteris addatur, ut lege artis in pastam pilularum abeant.

Pilulæ Febriles S. Antimoniales Hartmanni, ex *Pharm. Schroder.*

℞. *Vitri Antimonii (justo tempore si fieri potest, & diligentissimè) præparati, prætereaque cum spiritu vitrioli albificati & tenuissimè pulverisat. ℥ß. scacchar. candi ℥ij Farin. tritic. ℥iv croci electi ℈j.*

Coque cum Aq. commun. l. igne ad consistentiam pultis, cavendum tamen studiosè, ne in fine massa aduratur, sed ferè panis formam habeat. Asservantur in integritate sua quadriennium: postea tandem scabritiem contrahunt, minus deinde utiles.

Vires. Mirificè febriles mineras, aliaque symptomata exhauriunt. Exhibentur ante paroxysmi insultum, cum vestigia horroris gliscunt.

Dosis à ℈ß. in pueris; ad ℨi. in adultis fortioribus.

Hæ pilulæ ob vim drasticam emeticam, quam vitrum antimonii spiritus vitrioli additione non deponit, admodum suspectæ sunt, inprimis in febribus, in quibus ab Autore ante paroxysmi insultum commendantur. Cum Antiquartio Cl. Riverii compositæ pilulæ melius voto respondent, hujus descriptionem infra habebis. *Hofmannus.*

Pilulæ Febriles aliæ ex *eadem Pharmac.*

℞. *Extr. card. bened. ℨß. centaur. min. ℈j. c. c. ust. præparat. sal. absinthii an. ℈ß. cum syrupo de card. bened. F. num. xx. Usus: Exhibeantur ante paroxysmum expecteturque sudor.*

Hæ majoris erunt efficaciæ, si loco CC. usti sal CC. volatile cum sale absinth. & cum Extract. Card. bened. & centaur. min. liquid. subordinatum in pilulas subigeretur, omisso syrupo Card. bened. *Hofmannus.*

Pilulæ aliæ ad Quartanam Sennerti, ex *eadem Pharmac.*

℞. *Ol. Antimonii saccharati ℥j. Aloës succotr. ℥ß. Ambr. grys. ℨij. croc. ℨ iß. (vel essent. croc. ℨj.) F. massa pilularum.*

Vires. Purgat per inferiora, nonnunquam per sudorem. Dosis ℈ß. ante paroxysmum, cum conserva v. g. rosarum &c.

Aliæ Schefferi, ex *eadem Pharm.*

℞. *Sp. hier. picr. resin. Jalap. an. ℨij. Fecul. Arox. essent. rhabarb. lign. colubr. gentian. centaur. min. rosar. rub. diagrid. rosat. tartar. vitriolat. an. ℈j. ol. citri. g. vi. m. F. cum essent. Fol. sen. pilulæ n. xxx. pro ℨj.*

In omnibus febribus intermittentibus admodum utiles sunt, & in ventriculi compressionibus, ejusque cruditatibus à bile & pituita ortis, vermes quoque expellunt. Dosis ℈ij. IV. V. VI. VII.

(Pilulæ Glassii Archiatri Gothani, quæ cum angelicis certare putantur, ex Aloë succotrina aq. simpl. extracta & depurata, inque MB. vaporoso coagulata, & succo violarum sæpius nutrita, adjecta inter extrahendum ari non præparati, vel scyllæ, particula, & cum Elixir proprietatis, vel essent. Absinth. alkalisata, constant sec. Hofm. Dos. 4. 7. 9. ante vel post cænam formatæ instar Angel car.)

Celebrantur in ventriculi cruditatibus, affectibus hypochondriacis, & pro præservatione ab Arthritide.

Pilulæ Francofurtenses, è *Collectan. Chymic. Leidensib.*

℞. *Aloës succotrinæ q. p. contunde in pulverem tenuem. Fiatque extractio ex hoc pulvere cum succo violarum depurato, lenique evaporatione ad consistentiam extracti redigito. Hoc bis, terve, repete, ultima vero vice f extractio cum spir. vini, quam per destillationem ad formam extracti cogito. Formentur ex massa hac pilulæ ad libitum.* Ex ℨ. I. f. pil. LXXX. Dos. sit pil. VIII. X, XII. ad XV. usque.

Quòd si tantum in depuranda Aloë desumere nolueris, sequenti modo corrigito.

℞. *Aloës succotrinæ, q. p. conterito in pulverem tenuem, eique affundito aq. pluvialem, & simul terito. Aquam, ubi Aloën impregnatam observaveris, effundito: hocque continuato, quousque Aloë tincturam suam aquæ communicare ulterius recuset. Tunc adde Aloë duplum arenæ lotæ, & simul fortiter, conterantur, ita enim successivè tradit Aloë omnem suam tincturam, nihilque in fundo remanebit, nisi faeces abiicienda. Aquam vero tinctura Aloës impregnatam evaporato ad consistentiam extracti: ita enim obtinebis Aloën verè lotam & correctam blande purgantem absque ulla molestia.*

Hoc extractum, si de novo miscere volueris, cum succo violarum vel rosarum, Aloën obtinebis verè violatam, vel rosatam.

Pilulæ de Fumaria Avicennæ, è *Pharm. August.*

℞. *Myrobal. citrinarum, chebularum, indarum an. ℨv. Aloës ℨvii. scammonii præp. ℨv. succi fumiterræ quantum satis est.*

Omnia in pulverem redacta succo fumiterræ jam dicto comprehendito, siccarique postea finito: dehinc rursus trita novo succo excipito, rursusque siccato, & sic tertium iterato, ac postmodum in Massam formato.

Pituitam salsam, biliosos itidem, acres ac adustos humores, à quibus pruritus & scabies oriuntur, solvunt & sanguinem mundificant. Describuntur ab Avicenna lib. 4. Fen. 7. cap. 7. in cura pruritus & scabiei.

Pilulæ ad sistendam Gonorrhæam *D. Charras.*

℞. *Rad. bistortæ, tormentillæ, nymphææ, baccar. hederæ, sem. lactucæ, rutæ, agni casti, succini, sanguinis hirci, mastiches, olibani, lachrymarum sanguinis drac. nucis moschatæ, an. ℥ß. cum terebinthina veneta fiat massa.*

Debent tantum exhiberi hæ pilulæ cùm jam omnis gonorrhææ malignitas victa est. Sumuntur mane & vesperi longe à pastu, earum usùm per plures dies continuando præcipue si vasa valdè debilia facta sint. Dos. à ℨß. ad ℨj.

Pilulæ Gummosæ Clossæi, è *Pharm. Schroder.*

℞. *Gumm. ammon. galban. in aceto scyllit. liquat. & per linteum traject. an. ℨij. aloes in vesica, myrrh. an. ℨij. mastich. croci orient. an. ℈ j. Turbith. Agar. trochisc. an. ℈iv. trochisc. Alhandal. ℨj. scammon. præpar. in spir. vini*

vini ℥iß. *Balsam. Peruv. tepidi* ℥iij. *m. omnia simul*, & *adde* ☿*cum* ☉ *præcipit.* ℨj.

F. massa pilularum in aluta ol. amygdal. dulc. involvenda; coquenda sunt lento igne Acet. paulatim evaporato (spatula semper agitando) materia in massam reducatur, Dosis cap. ij. aut iij. instar baccarum juniperi hora prima ante cœnam & in ingressu lecti.

Vires. Dupliciter agunt in morbis quartanariis, hydrope, cachexia, chlorosi, menstruis provocandis, ictero utroque; primo per vim attenuantem & emoll. materiam præparant catharticis expellendam; secundo humores liquatos fluxilesque redditos blandè expurgant.

Has pilulas ob compositionem & præparationem corrigere nequimus, monentes saltem, ut medicus in illorum usu sit cautus & circumspectus, ne viribus ægroti jamdum exhaustis adhibeat, si illis uti efflagitet necessitas. Non enim sine colliquatione humorum operationem perficiunt. *Hofmannus.*

Pilulæ de Gutta Gamandræ, è *Pharm. Londin.*

℞. *Aloës opt.* ℨiiß. *Resinæ guttæ Gamandræ* ℨiß. *scammonii* ℨj. *Gum. Ammoniaci* ℨiß. *tartari vitriolati* ℈ß. *cum syrupo rosarum solutivo. Fiat massa pilularis.*

Pilulæ de Hermodactylis majores Mesuæ, è *Pharm. August.*

℞. *Hermodactylorum, myrobalanorum citrinarum, Aloës, turbith, colocynthidos, Bdellii puri, sagapeni an.* ℨvi. *castorii, sarcocollæ, Euphorbii, opopanacis, sem. rutæ sativæ, Apii an.* ℨiij. *croci* ℨiß. *succi brassicæ, sive caulium quantum satis est. Formetur massa.*

Crassos, frigidos, & viscidos humores ex remotissimis partibus educunt; quo nomine Arthritidi conveniunt.

Modus confectionis est: ut liquores concreti, seu Gummia in succo calefacto brassicæ sive caulium dissolvantur, atque his per setaceum trajectis, euphorbium & castorium simul, trita jungantur: his deinde addantur reliqua & fiat massa.

Hermodactylorum bulbi veri eligendi sunt, qui resiccati ad nos feruntur, albidi, non rugosi, modice duri, qui contusi in candidum pulverem abeant. Cavendum Colchicum strangulatorium, cujus radices seu bulbi siccati rugosi evadunt, & foris intusque nigricant, vel obscurè rubescunt.

Quidam simplicius sic componunt.

℞. *Hermodactylorum benè purgatorum & pulverisatorum, dacrydii an.* ℨx. *cumini, caryophyllorum, Zingiberis, costi an.* ℨv. *Aloës hepaticæ* ℨiij. *fiat massa cum aqua fœniculi.*

Pilulæ hæ non minoris sunt efficaciæ quàm priores, quarum descriptionem clarissimus Vir Dn. D. Georg. Henischius, Medicus quondam Augustanus, olim dispensatorio inseri curaverat.

Pilulæ de Hiera cum Agarico, è *Pharm. August.*

℞. *Specierum hieræ picræ Galeni, Agarici trochiscati an.* ℨß. *aloës* ℨj. *mellis rosati quantum satis est, fiat massa.*

Stomachicis, asthmaticis, aliisque ventriculi & Thoracis vitiis, à crassis & pituitosis humoribus ortis subveniunt.

Pilulæ de Hiera picra Galeni, ex *eadem Pharm.*

℞. *Specierum hieræ picræ Galeni* ℨij. *mellis rosati quantum satis est. Fiat massa.*

Ventriculi noxis, ex humoribus biliosis & pituitosis natis, prosunt.

Pilulæ de Hiera compositæ Nicolai Myrepsi, ex *eadem Pharmac.*

℞. *Cinnamomi, spicæ indicæ, croci, schænanti, xylocassiæ, xylobalsami, carpobalsami, violarum, rad. Asari, Absinthii, Epithymi, Agarici, rosarum, turbith, colocynthidos, mastiches an.* ℈ij. *Aloës optimæ ad pondus omnium. Fiat massa cum succo endiviæ.*

Capitis & nervorum vitiis à pituitosis nervorum natis opem ferunt, ac noxios ventriculi humores, frigidos præsertim & tenaces exturbant.

Pilulæ de Hydrargyro, ex *Renodæo.*

℞. *Hydrargiri in succo limonum primum extincti, & postea in succo salviæ nutriti* ℨvi *Aloës optimæ* ℨv. *rhabarbari* ℨiij. *diagridii* ℈ij. *agarici* ℨj *storacis calamitæ, cinnamomi, macis, santali citrini, sarsaparillæ, sassafras, mosci an.* ℨß. *mellis in decocto guajaci despumati, & ad aqueæ humiditatis exolutionem cocti, quant. suff. fiat massa digitis pauco oleo terebinthinæ delibutis contrectanda: ac ducenda. tum usui reponenda.*

Commentarius.

Antidotario nostro quicquam deesse nolumus, & medicamenta non solùm ex veterum monumentis omnia depromimus, sed etiam ex neotericorum tabernis nonnulla ratione inventa, & eventu felici probata probamus & admittimus: cujusmodi sunt Pilulæ de Hydrargyro, quas recentiores ad recentis morbi expugnationem usurpant. Æquum enim est, novo morbo nova dare remedia, ex ratione inventa, & debita arte parata, cum inutilia ea esse multa eventus indicet, quæ ab antiquis in lucem edita sunt.

Novum autem morbum Luem veneream esse se inficias nullus: antè siquidem annum 1493. in Europa nunquam visa est: sed primum à Christophoro Columbo, ejusque sociis, vel servis Italis ex India redeuntibus advecta, & Italis communicata mulieribus; quæ cùm in obsidione Neapolitana militibus Gallis copiam sui fecissent, sua simul & pudenda, & pudendum morbum communicarunt; quem postea ipsi Galli ex exercitu, urbe scilicet capta redeuntes aliis mulieribus Italis, quas subierant innumeras, dedere. Ad quas postea mariti accedentes, ac debitum matrimonii persolventes, à propriis uxoribus acceperunt, quæ ipsæ à Gallis, ut Galli ab aliis mulieribus Italis, & hæ à commilitonibus Christophori Columbi.

Hinc Itali in Gallos turgidi & irati, suum morbum, in victimam, Gallicum vocant: atque ridiculam eorum libri præ se ferunt ultionem, cum maritos ignorantiæ, & uxores meretritii notent: illos quod, venereæ luis originem nescierint: has, quod à Gallis iniri cupierint.

Forsan hujus injuriæ in parentes illatæ memor Brassavolus libellum quendam de suo morbo, quem Gallicum vocat, conscripsit, in quo ejusdem 234. differentias assignavit. Certè si eo loci ineptire non visus est bonus vir, credo tot ejus affines aut vicinas, primo Italici morbi adventu à militibus Gallis compressas: Atque ut harum nuptiarum signum aliquod in æternam memoriam relinqueret, ejusmodi Hieroglyphica posteritati reliquit. Sed hæc obiter dicta sunto, & citra Nationis, quæ Viros percelebres alit, injuriam. Nunc ad propositum redeo, & dico, varias esse de hydrargyro præparationes. Singuli enim ferè Aromatarii, Chirurgi peculiares habent descriptiones, quas velut arcana non revelanda apud se servant: quarum nonnullæ bis tantum iteratæ salivationem movent. Aliæ tantum alvum subducunt, quæ frequentius usurpantur: cujusmodi sunt vulgares de Barbarossa vocatæ. Omnes tamen sæpius iteratæ sputationem creduntur movere, nervos lædere, & strangulatio-

gulationem interdum adferre, propterea non tutus est illarum frequens usus, nisi hydrargyrus optimè præparetur & aliorum medicamentorum admistione castigetur, ut oleo Terebinthinæ, vel his, quæ in hac nostra descriptione continentur. Cujus parandi modus ex formula satis patet. Aliæ verò sunt hydrargyri præparationes de quibus postea.

Pilulæ de hydrargyro, seu mercurio panchymagogæ sunt, seu catholicæ & simul Alexiteritæ: universos siquidem humores una purgant, & qualitatem luis Indicæ malignam evincunt, illiusque vestigium partibus impressum radicitus evellunt.

Pilulæ Hydropicæ Bontii, è *Pharm. Schroder.*

♃. Aloës opt. ʒ iß. *Gumm. gut. gam. subtiliter pulver. & cum malvatico dissoluti & lævigati* ʒ ß. *diagryd. eodem modo parat.* ʒj. *Gumm. Ammoniac.* ʒ ß. *Tart. vitriolat.* ʒß. *cum syrup. rosar. solut. Fiat massa.*

N. hæ sunt illæ pilulæ, ex quibus una cum Tartareis, infra descriptis, Bontius Principis Auriaci medicus maximam sibi famam acquisivit. Educunt aquas potenter Dos. ℈ß. ad ℈j.

Pilulæ Hydroticæ, è *Pharm. August.*

♃. Aloës electæ, Dacrydii, caryophyllorum an. ℈iiij. *colocynthidis, fol. senæ, Gummi Arabici an.* ℈j. *gr. v. Euphorbii præparati, nucis moschatæ an. gr. xv. succi cort. mediani sambuci & absinthii an. quantum satis est. Fiat massa.*

Hydropicorum aquas, ac tenue serum evacuant, earum descriptio à clarissimo Dn. D. Tobia Cnoulino collega quondam nostro communicata fuit,

Pilulæ Hypochondricæ, *Pharm. Noriberg.*

♃. Gummi Ammoniaci in aceto scyllitico ℥ij. *Aloës succotrinæ* ℥iiß. *myrrhæ, mastichis, Asæ dulcis an.* ℥j. *croci, salis absinthii an.* ʒß. *hyperici* ʒj. *cum syrupo de Absinthio. Fiat massa.*

Aliæ *Sylvii.*

♃. Gumm. galb. aceto scill. solut. ℈ij. *⊖-li ♂ ad albed. calcin. blando igne mastich. el. an.* ℈j. *castor. opt. myrrh. r. an. gr. xv. croci. or.* ℈ß. *Troch. alband.* ʒj. *res. jal. scammon. an.* ℈j. *ol. cort. citr. gutt.* vi. *m. fiant pill. numero 30.*

Harum pilularum tres, pluresve sumat subinde æger, cubitum iturus, quo sic lente vitiosi humores educantur.

Eadem ingredientia addito succino & olibano constituunt mass. pil. de Galbano Sylvii.

Pilulæ Hystericæ *Zuvelfferi.*

♃. Rad. valerianæ, imperatoriæ an. ℥j. *herb. recent. Artemisiæ, matricariæ, melissæ, menthæ crispæ, rorismarini, salviæ, cort. Arantiorum recent. & extim. an.* ℥iß. *opii per exhalationem spiritus narcotici parati* ʒvi. *croci Austriaci* ℥j.

Incisa & contusa crassiusculè, ac cucurbitæ vitreæ immissa, extrahantur cum s. q. spiritus vini, repetitis vicibus affusi, quousque spiritus non amplius tingatur; spiritus tincti omnes in B. M. ad extracti consistentiam abstrahantur; cui extracto residuo spisso adde,

Olei stillat. succini, salviæ, rorismarini, menthæ crispæ, cort. Arantior. ex recent. cort. still. an. ʒß. *coriandri* ℈ß. *pulv. succini alb. præp.* ʒvi. *rad. valerianæ, doronici veri, cort. Arantiorum ext. recent. siccat. myrrhæ rubræ, nuc. mosch. an.* ℥ß. *macis* ʒiß.

Mixtis omnibus fiat massa pilularum in affectibus hystericis & uterinis, à ℈ß. ad ℈j. porrigenda.

Pilulæ aliæ Hystericæ de Ladano Horstii, è *Pharm. Schrod.*

♃. Ladan. ℥ß. *mastich.* ʒj. *calefiant in mortario & dissolutis adde Troch. Alband.* ʒiij. *El. de succ. rosar.* ℥ß. *cum syrup. ros. sol. q. s. Fiat massa.*

Vires. Subducunt alvum, mucilaginemque tartaream emolliunt & expurgant, ususque sunt insignis in dolore colico. Dosis à ℈j. ad ʒi. Greg. Horst. obs. part. 1. l. 4. obs. 11.

Aliæ D. *Charras.*

♃. Fæcularum bryoniæ, myrrhæ electæ, vitrioli martis, salis arthemisiæ, an. ʒij *castorei electi, rutæ, camphoræ, an.* ℈ij. *extracti mollioris Aloës cum succo arthemisiæ parati* ʒx. *F. S. à massa.*

Hæ pilulæ sunt specificæ, non tantum pro supprimendis vaporibus ab utero elevatis, sedandis agitationibus & symptomatibus inde enatis; sed etiam pro repurgando ab impuritatibus utero & provocandis menstruis suppressis; in quem finem debet earum usus in aliquot dies continuari. Sumuntur mane, jejuno stomacho, superbibendo aq. arthemisiæ ℥iij. aut iiij. & lento passu ambulando per horam integram, atque cibum minime assumendo ante duas, ab ipsis assumtis, elapsas horas. Dos. ʒß.

Pilulæ Iliacæ Rhasis, è *Pharm. Schroder.*

♃. Colocynthidos, sagapen. ad. ʒvi. *diagryd.* ʒij. *cum succo porri F. massa.*

N. Alii omisso succo porri, solvunt sagapenum in vino, eoque reliqua suscipiunt.

Vires. Solvunt passionem iliacam ac colicam, cephalalgicis, hemicranicis salubres sunt. Verum cum judicio usurpandæ; dantur à ℈ß. ad ʒß.

Pilulæ Immanuelis è *Pharm. August.*

♃. Aloës succotrinæ ℥j. *myrrhæ electæ* ℈j. *croci orientalis,* ℈ß. *cum mithridatio Damocr. Fiat massa.*

Frequentissimi apud nos sunt usus in ventriculo & intestinis à vitiosis humoribus liberandis, quæ una confortant, flatusque dissipant.

Pilulæ Imperiales incerti Autoris, è *Pharm. August.*

♃. Cinnamomi, Amomi, Anisi, mastiches, cardamomi minoris, Zingiberis, Zedoariæ, macis, nucis moschatæ, caryophyllorum, croci, cubebarum, ligni aloës, turbith, mannæ, Agarici, foliorum senæ, spicæ indicæ, myrobal. omnium an. ℈j. *rhabarbari* ℥j. *Aloës* ℥ij. *cum syrupo rosaceo fiat massa.*

Parùm admodum purgant, sed plurimùm roborant, ventriculum, & omnia viscera, refrigerata calefaciunt, sicque facultatis naturalis robur tuentur & augent ac sanguinem spiritusque purificant.

Pilulæ Indæ Haly, ex Mesue, *Pharm. August.*

♃. Myrobalanorum indarum, hellebori nigri præparati, polypodii an. ʒv. *Epithymi, Stœchadis an.* ʒvi. *Agarici, lapidis lazuli, colocynthydos, salis indi, aut gemmei an.* ʒiiij. *succi Eupatorii inspissati, spicæ indicæ an.* ʒij. *caryophyllorum* ʒj. *hieræ picræ Galeni* ʒxij. *Fiat massa cum succo Apii.*

Utiles

Utiles sunt ad cancrum, elephantiasim, alphos nigros curatu difficiles, & complura alia vitia ab humore melancholico procreata; unde etiam melancholiam, indeque natum inanem metum, ac mœstitiam, propulsant, quartanariis, & ictero nigro fœdatis auxilio sunt, lienis quoque tumorem ac dolorem auferunt.

Pilulæ de Lapide Lazuli Mesuæ, è *Pharm. August.*

℞. Lapidis lazuli abluti ℥vi. Epithymi, polypodii an. ℥viii. Scammonii præparati, hellebori nigri præparati, salis gemmæ an. ℥iiß. Agarici ℥viii. Caryophyllorum, Anisi an. ℥iiij. specierum hieræ picræ Galeni ℥xv. succi endiviæ quantum satis est. Formetur massa.

Vitia ex melancholico & adusto humore nata, Cancrum nimirum, Elephantiasim, & quartanam profligant, arquato conferunt, lienis obstructiones, infarctus, tumoresque resolvunt.

Pilulæ Lucis majores, seu Opticæ Mesuæ, è *Pharmac. August.*

℞. Rosarum, violarum, Absinthii, colocynthidos, turbith, cubebarum, calami Aromatici, nucis moschatæ, spicæ indicæ, epithymi, carpobalsami, Xylobalsami, sem. seseleos massiliotici, rutæ, anisi, fœniculi, apii, schœnanthi, mastiches, rad. Asari, Caryophyllorum, cinnamomi, cassiæ ligneæ veræ, croci, macis an. ℈j. myrobal. omnium, rhabarbari an. ℈ij. Agarici, senæ an. ℈iß. Euphrasiæ ℨj. Aloës succotrinæ ad pondus omnium, id est, ℥j. ℨvii. excipe succo fœniculi & formetur massa.

Excrementa pituitosa è cerebro & oculis evacuant: visum conservant & firmant, nervos opticos ab obstructione viscidi humoris liberant, atque ob id oculorum aciem intendunt.

Pro carpobalsamo cùm alioquin cubebæ substituantur, hæ autem per se compositionem hanc ingrediantur opportune hic cardamomum minus accipi, aut cubebarum pondus duplicatum sumi poterit.

Pilulæ Lunares *Boylei.*

℞. Argentum ab omni cupro capellatum, aliàs vomitus creat, solve in puro spiritu nitri. Solutionem calore moderato exhalare sine, donec in cristallos abeat. Tum in arena calore magis moderato adhibito, fœtor omnis exhaletur, sed cave ne fundantur cristalli; hinc calor lenis sit, & vas subinde moveatur.

Hos cristallos è vase exemptos pondera, & tantundem adde cristallorum nitri puriss. hos separatim dissolve cum aqua pluvia, postea confundantur solutiones, & in vase vitreo in arena exhaletur humidum, ut in fundo maneat pulvis albus. Si enim viridis est, tum signum est lunam ab omni cupro non satis esse depuratam: cave etiam ne pulvis fundatur: hinc leni calore utendum.

Et cum plerumque contingat ut ⊖. ab omni sale haud sit liberum, ac sic spiritus ⊖i. simul impregnatus spir. ⊖is. qui argentum præcipitat, hinc antea parum argenti spiritui ⊖i. inicito quod spiritum salis præcipitat, ac sibi jungit, & spiritus ⊖i. depuratur.

Cum mica panis formantur inde pilulæ magnitud. pisi minor. Quæ serventur in vase optimè clauso. Dosis est una aut altera, cum pomo tosto, sunt maximæ efficaciæ adversus hydropem & alios morbos à sero nimio exortos & nervos infestantes. Si verò fortè acciderit ut ex nimio pilularum usu, quid leucophlegmatiæ simile oriatur, usus aliquando erit intermittendus, & croco ♂. & extr. juniperi utendum.

Pilulæ Macri, è *Pharmac. Londin.*

℞. Aloës opt. ℥ij. mastiches ℥ß. fol. majoranæ sicc. ℨij. Salis Absinthii ℨj. pulverata omnia excipiantur s.q. succi caulium saccharatorum ut Fiat massa.

Pilulæ Marocostinæ Mindereri, è *Pharmac. Schroder.*

℞. Mari veri croc. orient. an. ℨj. Agar. trochisci cost. veri Indici, myrrhæ elect. an. ℨiß. Ammoniac ℨiij. rhabarb. el. ℨvi. ligni Aloës ℨß. Aloës succotrin. ℥iii.

1. Solvatur ammon. in acet. scillit.
2. Diluatur myrrha lævigata, in acet. rutac.
3. Diluatur aloë lævigata in succo rosar. ℥vi. defæcetur coleturque.

Hinc mistis his tribus affunde succ. limon. aut citri, ℥iiii. addeque Agaricum cum succis Apii, fœnic. & absinth. in pulticulam subactum. Accedente modica irroratione aq. cinamomi, ut & rhabarbarum simili modo cum succis cichorii, pimpinellæ ac fumariæ subactum.

His ita mixtis terantur crocus, costus & lignum aloës, diluanturque cum aq. rosar. fragr. & succ. citr. ana.

Tandem confunde utrumque & affunde. aq. lupul. borrag. betonicæ an. ℥iv. Card. bened. Agrimon. Ju. Arthetic. centaur. min. rorismarin. ceras. nigr. an. ℥iv.

Digerantur in MB. ♂♀. 3. dein decantetur, filtretur & abstrahatur in MB. postmodum inspissetur ad consistentiam pilularum.

Ex fæcibus residuis fiat de novo extractio cum extillata illa & abstracta aq. Ca. exprimatur leviter, coletur & inspissetur pro pilulis.

Vires. Mucilaginem tartaream in ventriculo, mesenterio, liene, hepate collectam incidunt, paulatim educunt, viscera eadem, ut & caput simul roborant, adeoque morbis quamplurimis inde ortum trahentibus succurrunt, vide & pilulas tartareas Querc.

Dosis à ℈ß. ad ℈j. Extracti prioris; posterius enim dosi exhiberi potest majori.

Hujus massæ pilularis animadversionem vid. in Cl. *Zwelferi* animadvers. ad p. A. p. m. 137. & hujus animadversionis examen in Pharmacop. Augustan. restituta Dn. D. Lucæ Schreckii classe 7. p. 130. Verùm quicquid contra Cl. *Zwelferi* animadversiones modo laudatus Schrœckius excipiat inconcussa tamen illius censura, nam si primo aquas illas destillatas examinamus compositioni huic adsignatas, planè nil quà corrigendo, quà extrahendo præstant, quam aqua aliqua simplex; si spirituosi quid habent, in extracti inspissatione penitus exhalat, licet Dominus Schrœckius, contradicat & neget omne spirituosum in illis contentum evaporare, cum pars aliqua extracto conjuncta remaneat, tamen sensibus hoc repugnat, ut ipse fateri cogatur, magni momenti haud esse. Deinde negat Schrœckius aquas destillatas in hoc extracto recensitas ad rerum resinosarum extractiones simpliciter inhabiles esse, scilicet, si res illæ resinosæ, præter resinam, alias etiam aqueas partes contineant, ubi has tantum ab aquis destillatis extracti, non vero illas concedit. Jam dicit, enumeratæ in extracto isto species resinosæ alias etiam virtute insigni præditas partes habent quas aquæ destillatæ promptè resolvunt, & in se recipiunt.

Et probat ex ipso Zvvelfero, ipsum etiam resinosarum rerum extractionem cum aqua aliquoties molitum fuisse, exemplo Agarici, mechoacannæ albæ, turbethi &c. Verum res resinosæ quatenus resinosæ in se nullas habent aqueas partes, sed juxta se habere possunt; sed transeant hæc. Jam videamus quænam partes maximè ad hoc extractum necessariæ appetantur, utrum resinosæ, an aqueæ? certe resinosæ (exceptis illis quæ ex Aloë rhabarbaro &c. extrahuntur.) Gummi ammoniacum, myrrha, Agaricus, lignum Aloës &c. in totum resinosa sunt, quid igitur aquei ex illis aquæ destillatæ extrahent virtute singulari præditi per simplicem infusionem in loco calente? deinde Zvvelferum ipsum quod attinet, evolvantur quæso paginæ citatæ & videbimus allegata cathartica non infundi, sed coqui in aqua simplici quousque omnes virtutes extractæ sint; quis jam est, qui ignoret differentiam inter infusionem & coctionem; deinde gummi ammoniacum & myrrha, licet aceto nonnihil diluantur, ab adfusis tamen aquis destillatis iterum præcipitantur, & nihil ab illis dissolvitur, quod per chartam bibulam transeat. Ad hoc excipit Schrœkius, sit ita, quod myrrha & ammoniacum aceto diluta per aquas præcipitentur, ast propterea non destruuntur quia saltem pars resinosa præcipitatur; aquea autem, quæ non omnis expers est virtutis, ab aquis destillatis solvetur & per chartam emporeticam transibit; verùm aquea pars probanda adhuc est, & si adest, manet quæstio an talis sit virtutis, quæ pro his pilulis marocostinis expetitur? de aloë succotrina res certa, illam partem suam aqueã communicare succo rosarum cum succo limonum diluto & sibi invicem permixto absque ulla præcipitatione, relicta parte resinosa in fundo, quæ in his pilulis non est necessaria. Tertio Agaricus trochiscatus ut resinosus, lignum Aloës, & costus verus succis herbarum & aquis destillatis perfecte extrahi nequit. Et quamvis aliqua simplicium istorum pars extrahatur, tamen ab hac dictæ pilulæ suas non mutuantur vires. Unde ipse Mindererus probè scivit, in illa prima extractione non omnes ingredientium partes dissolvi aut extrahi. Hinc aquam à primo extracto abstractam relictis fæcibus affundere, & quod in ipsis superest, levi per linteum expressione facta, per quam major resinosarum partium pars simul exprimitur, separare jubet. Quod, ne ipsius, jactura fiat, vel cum priori extracto conjungi potest. *Hofmannus.*

Pilulæ Martiales ad imitationem Willisii, è *Lex. Pharm. Domini Juncken.*

℞. Limatur. ♂ pur. ♀ crudi subtil. pulv. an. ℥iiij. coque in ▽ font. ℔iiij. ad dimidias, tunc colatura infunde herb. Card. bened. Absinth. Chamædr. Fl. cent. min. an m j Rhabarb. el. ℥j. curcum. cinam. an. ʒiij. calam. arom. ʒvi. croci ʒi. coque leniter per horas VI. tunc fiat colatura quæ evaporetur ad consistentiam, unde fiant pilulæ.

Vires Sunt satis Considerabiles in obstructionibus hypochondriorum, hepatis, mensium, ictero &c. Dosis ℈j ad ʒß.

Pilulæ Mastichinæ Conciliatoris, sive Petri Aponensis, è *Pharm. August.*

℞. Mastiches ʒiiij. Agarici optimi ʒiij. Aloës electæ ʒx. cum sufficienti quantitate mellis rosati lege artis formetur massa.

Ventriculum ab omni morbo frigido & humido præservant ejusque dolorem à frigida causa ortum tollunt, cerebrum quoque oculos, & reliqua viscera à noxiis succis sana præstant, præcipuè verò uterum à putridis humoribus liberant & tuentur nec non alvum moderatè subducunt.

Pilulæ Matricales Schefferi, è *Pharm. Schroder.*

℞. Spec. hier. picr. ʒß. extr. Asar. gentian. Aristoloch. Helen. myrrh. d ctamn. alb. rub. tinct. croc. an. ʒß. m. F. pil. cum syr. Artemis. instar pisorum.

Menses cient & puerperia promovent, uterum ab impuritatibus liberant.

Cùm præter species hieræ picræ hæ pilulæ maximam partem compositæ sint ex extractis omni ferè virtute balsamica orbatis, minus etiam adductis viribus respondebunt, melioribus præsertim hodie succenturiatis, carere hisce possumus. *Hofmannus.*

Pilulæ de Mechoacanna *Renodæi.*

℞. Mechoacannæ ℥ß. turbeth. ʒiij. foliorum thymeleæ aceto maceratorum atque siccatorum, seminis ebuli, agarici trochischati an. ℥ij. radic. esulæ præparatæ, mastiches an. ʒß. macis, cinnamomi, salis gemmei an. ℈ij.

Fiat omnium pulvis, qui cum vino albo subigatur in massam ea siccata teratur, & cum succo ireos cœlestis denuo coagmentetur. Arida rursus teratur, & cum syrupo rosarum pallidarum fiat pasta, usui reponenda.

Commentarius.

Ex singulis Antidot. (vulgus dispensaria vocat) tanquam ex horto fæcundissimo remediorum omne genus, ad morbos quosvis delendos practici medici quæritant: maxima tamen illorum pars medicamenta sunt nulla arte & ratione descripta. Quæ paucis morbis conveniunt; & sæpe decem medicamenta iisdem viribus prædita, & diversis nominibus designata traduntur. Nos vero pro morborum & humorum diversitate diversa medicamenta damus, non modo ex dispensariis vulgaribus, sed ex probatissimorum virorum lectione desumpta: præter quæ & alia exhibemus nonnulla, quæ & optima compositionis ratio, experientia & fælix eventus salutaria esse confirmarunt, cujusmodi sunt pilulæ descriptæ ad hydropem, quæ à mechoacanæ illarum basi cognominantur. Hæc enim singulis aliis simplicibus præpollet, & efficaciter aquas per secessum educit. Huic addita sunt alia quinque hydragoga, quæ simul unita cum aliquot cardiacis, atque etiam stomachicis, sine ventriculi læsione potenter serosos, & aqueos humores non modo ex alvo sed toto corpore ducunt. Semen karvæ, seu ricini, nec soldanellæ non libuit permiscere, cum illa sufficiant, nec parandi modum subjungere, cùm hic sit perfacilis.

Pilulæ de mechoacana quod aqueos & serosos humores efficaciter educant, hydropi & omnibus his affectibus sanandis conveniunt, qui à pituita tenui originem sortiuntur.

Pilulæ ad Memoriam, è *Pharm. Schroder.*

℞. Aloës ℥j. croci, myrrhæ, an. ʒj. rhabarbari ʒß. agarici ʒj. Zedoariæ, gentianæ an. ℈j. Theriacæ q. quant. nuc. jugland. ʒß. fiant pilulæ magnitudine Francofurtensium, quarum VII. aut IX. plures pauciores deglutiendæ. Extractum quoque ex iisdem sive Elixir cum spir. vini præparari potest ad gutt. VII. vel plures exhibendum.

Pilulæ Mercuriales d. *Charraz.*

℞. Rhabarbari electi, trochiscor. Alhand. diagrydii, Mercurii sublimati dulcis an. ℥j. Terebinthinæ Venetæ, oleo proprio stillatitio dilutæ q. s. F. ex a. massa.

Hæ

Hæ pilulæ præcipuè destinantur curæ morborum venereorum: humores virulentos omnium corporis partium attrahunt & per sedem ejiciunt; aliquando tamen salivationem in delicatulis excitant; itaque medici prudentia hic necessaria ut earum effectus vel retardet vel promoveat pro exigentia morbi naturæ inclinatione, & ægri temperamento. Dos. à ℈j. ad ℈ij. & ʒj. pro validioribus. Sumuntur manè jejuno stomacho.

Pilulæ Mesentericæ Domini d'Acquin, ex *D. Charraz.*

℞. Extracti aloës cum succo fumariæ parati, gummi ammoniaci electi an. ʒj. croci martis aperientis, diacrydii an. ʒß. myrrhæ electæ, croci salis tamarisci an. ℈ij. salis martis Riverii ℈ii. cum sufficienti quant. syrupi de cichorio cum rheo. F. massa ad usum.

Hæ pilulæ potenter deobstruunt mesenterium ut & viscera omnia alia; materias tartareas fundunt, easque benignè ejiciunt, corroborando interim partes nutritivas; unde fæliciter adhiberi possunt in cachexiis, hydrope, febribus intermittentibus chronicis, virginum chlorosi, menstruorum suppressione, Dos. à ℈j. ad ʒj.

Pilulæ de Mezereo Mesuæ, ex *Pharm. August.*

℞. Foliorum mezerei in aceto per noctem maceratorum & siccatorum ʒv. myrobal. citrinarum, chebularum an. ʒiij. cum manna, & pulpa tamarindorum, aquâ endiviæ dissolutis formetur massa.

Serosum excrementum, seu aquas valenter expurgant, ob id hydropem ascitem, & anasarcam juvant.

Pilulæ de 5. generibus Myrobalanorum, ex *Pharm. August.*

℞. Quinque generum myrobalanorum, agarici, diacrydii, colocynthidos, senæ an. ʒiiß. Epithymi, turbith. anisi fœniculi, mastiches, lapidis lazuli an. ʒj. gr. xv. rhabarbari ℈iiij. aloës ʒiiij. cum succo fœniculi formetur massa.

Pituitam, & bilem utramque evacuant, podagricos, splenicos, stomachicos, & melancholicos juvant: cerebrum purgant, visionem acuunt, sanguinemque purificant.

Pilulæ Narcoticæ Plateri, ex *Pharm. Schroder.*

℞. Opii puriss. ʒj. infunde in aqua vitæ ʒß. dissolv. lento calore, eodemque exicca. Deinde alia affusa Aq. vitæ mollescat, additis ol. cinam. gr. ij.

Postea.

℞. Cinam. sacchar. cand. ʒj piper. ʒj. sem. coriandri ℈ij croci ʒß. subtilissimè pulverisatis adde opium dissolutum sensim opio pulveres miscendo. Postea cum syr. de papav. redigantur in massam pilularem addendo mosch. ℈ß.

Massa hæc diu in mortario agitetur, & ne exiccetur, ol. de Been parum subigatur. Servetur in loco humido.

Vires. Dolores sopiunt, somnum conciliant. Dos. gr. 5. 6. Sennert. in instit.

In his non opus est piperis additione, ut opii corrigentis, (quia opium non est frigidum) nec sacchara indigemus; sed sufficiunt opium cum succo cydoniorum per fermentationem correctum, extract. croci cum ol. d. cinamom. coriandri gutt. aliquot & mosch. gr. aliquot pro pilulis formandis. *Hofmannus.*

Pilulæ de Nitro, Alexandro Tralliano diacolocynthidis dictæ, ex *Pharm. August.*

℞. Aloës, colocynthidos, scammonii præparat, bdellii, hellebori nigri præparati, gummi arabici an. ʒij Euphorbii præparati, nitri an. ʒj. cum succo brassicæ & melle rosato solut. F massa.

Pilulæ hæ (quas Alexander Trallianus sub nomine pilular. diacolocynthydos lib. 1. cap. 12. de hemicrania describit) efficaces sunt ad crassos, frigidos, lentos, & glutinosos humores è remotioribus partibus educendos: frigidis nervorum affectibus succurrunt, quo nomine cerebri & capitis pertinacibus affectionibus, articulorum morbis, comitiali ac resolutioni conveniunt; eas Manardus lib. 13. Epistola 6. in Epilepsia mirificè commendat; stomachicis porro & ischiadicis auxiliantur. Hieræ vires æquant, vertiginosos juvant, pituitæ lentorem dissipant, utramque bilem deturbant, unde earum usus in humoribus adustis, & morbo gallico qui non nisi vitiosorum succorum vehementi purgationi cedit. Vide Fæsii Pharmacopæam fol. 240.

Pilulæ de octo rebus, seu octomeræ Nicolai Præpositi, ex *Pharm. August.*

℞. Aloës, diacrydii an. ʒij. Epithymi, colocynthydos, Agarici, mastiches, dauci cretici, myrobalanorum chebularum, absinthii an. ʒj. cum succo solani formetur massa.

Crassos humores à capite purgant, visum acuunt, & suffusiones oculorum arcent.

Aloë in formandis pilulis numerum non tenent, ut neque mel neque saccharum in electuariis; alias ex novem hæ constarent rebus, prout Fœsius & Fuchsius notarunt.

Pilulæ Odontalgicæ *Zwelferi.*

℞. Opii Thebaici per exhalationem lenem sulphuris narcotici parati ʒij. solvatur in spiritus n. veneris ʒvi. & per cribrum saltem setaceum cogatur, cui adde.

Pul. rad. pyrethri, mandragoræ an. ʒiß sem hyosciami, staph sagriæ, urticæ minoris, coriandri an. ʒß. caryoph ʒj. resinæ Abjetis ʒiij. gummi animæ ʒij. camphoræ ʒj.

Misceantur. Fiatque massa, ex qua postea formentur pilulæ oblongæ, alterutra sui parte in acumen nonnihil desinentes, cavernis dentium imponendæ.

Pilulæ de Opopanace Mesuæ, ex *Pharm. August.*

℞ Opopanacis, hermodactylorum, sagapeni, Bdellii puri, Ammoniaci, colocynthidos an. ʒv. croci, castorii, myrrhæ, Zingiberis, piperis nigri, longi, cassiæ ligneæ, myrobal. citrinarum, emblicarum, Belliricarum an. ʒj. scammonii præparati ʒii. turbith ʒiij. Aloës ʒxii. solve lachrymas in aqua caulium, postea addendo pulverem reliquorum, forma in massam.

Pituitam crassam, bilem, & melancholicam à cerebro nervosisque partibus evacuant; efficaces sunt in doloribus Articulorum à pituita productis: resolutionem nervorum & incontinentiam, spasmum cynicum, gonagram, podagram articulorum dolores, morbosque partium nervosarum frigidos levant.

Pilulæ Panchymagogæ *Zwelferi.*

℞. Agarici albissimi, rhabarbari selecti an. ʒiß rad. hellebori nigri ʒij. Asari ʒj. mechoacæ albæ, hermod. an. ʒiß. fol. senæ el. sine stipit. ʒiij. pulpæ colocynthid. ʒj. sem. ebuli ʒß.

Incisa & contusa coquantur in aq. simplicis s. q. ad totalem dictarum rerum virtutum extractionem, ter quaterque aquam recentem affundendo; decoctiones colatæ & expressæ album ovorum clarificentur, & ad ℔ ij. circiter evaporent, cui adde, & in eo residuo dissolve Aloës hepaticæ ℔j. facta colatura per cribrum setaceum reducantur leni calore cinerum ad extracti spissioris consistentiam, in fine superaddendo magisterii Gialappæ, scammoneæ ana, Amygdal. dulcibus probè subactor. ℥ß. pulv. mastiches electæ ʒvi. ol. nuc. mosch. expr. ʒiß.

Fiat massa pilularum, è qua pilulæ paratæ omnes humores purgant; vertigini, Hemicraniæ, ac capitis dolori succurrunt; pro universali igitur cathartico meritò habendæ, Dos. ℈ß. ℈j. ad ʒß.

Pilulæ Panchymagogæ Quercetani, è *Pharmac. August.*

℞. Aloës optimè præparat. (modo Quercetan. vide lib. 4.) ℔ß. affunde succum violarum optimè per digestionem depuratum, atque ad mellis consistentiam inspissatum, expone calori solis vel simili, singulis diebus rudicula lignea agitando, sic exactè paucis diebus commiscebuntur mixtioni suo tempore (prout habere recenter poteris,) adde succorum (optimè per digestionem depuratorum & ad mellis consistentiam inspissatorum.) sic

Florum primulæ veris, persicæ arboris, rosar. pallidar. cichorii, buglossi, Hyperici an. ℥iij. his cum aloë perfectè mixtis, (erit massa ℔ij.) adde extract. sennæ, Agarici, rhabarb. an. ℥ij cinamomi, pulv. fænic. Anisi an. ʒj. spec. diatr. santali ℈iiij. fiat massa.

Pilulæ Papales.

Pilulæ Papales Italis dictæ, conveniunt cum Imperialibus: usurpantur à cœna vel ante, numero 3. 4. 5. 6. 7. 8. ad x. & ultra quotidie vel alternis diebus, continuando dies aliquot summam dosin, hinc quotidie descendendo formantur pondere granorum 2. paulove majores.

Pilulæ Pestilentiales Avicennæ seu communes ex *Pharm. August.*

℞. Aloës electæ ℥j. myrrhæ, croci, an. ℥ß. confice cum vino claro odorifero.

Adversus pestiferæ luis contagia populariter grassantia miræ sunt efficaciæ: internas putredines fugant, & humores ventriculo infarctos extergunt, eorundemque corruptionem prohibent.

Aliæ Rufi, ex *Pharm. August.*

℞. Aloës, Ammoniaci an. ℥j. myrrhæ ℥ß. cum succo limonum fiat massa.

Medicamentum hoc, cujus antiquissimus ac famosus Medicus Ruffus inventor exstitit, petitum est ex Paulo Æginata lib. 2. cap. 36. fuisse tamen id Ruffi temporibus potionis forma propinatum constat, quod componebatur ex aloës & ammoniaci ana, partibus duabus, & myrrhæ parte una, omnibus in sufficienti quantitate vini albi odoriferi dissolutis; verùm quia amara nimis hæc erat potio, ideò ut facilius medicamentum hoc assumeretur, posteritas id in pilularum formam, non minorem effectum habituram, effinxit.

Sunt qui rhabarbarum, Agaricum, bolum, Terram Lemniam, & Theriacam addant, ideoque valentiores putant sed componendorum pharmacorum modus est infinitus.

Aliæ Plateri, ex *Pharm. August.*

℞. Aloës ℥iij. rhabarbari ʒiß. Agarici trochiscati ʒj. myrrhæ electæ, gummi ammoniaci in aceto dissoluti an. ʒii. croci ʒß. Camphoræ ℈i. olei Zeodariæ guttas tres. Cum syrupo scordii fiat massa.

Ejusdem cum superioribus sunt efficaciæ, & tempore grassantis pestis felicissimè usurpantur.

Aliæ compositæ, è *Pharm. Schroder.*

℞. Aloës hepatic. puriss. ℥j. croci, myrrh. an. ʒj. Zedoar. gentian. an. ℈j. rhabarb. el. ʒii. Agaric. alb. ʒj. Theriaca Andr. nucis jugland. quantit. species pulverisentur seorsim, dein misc. in mortario. Ex massa F. pilulæ instar pisorum.

Vires. Memoriam roborant, visum acuunt, omnia membra confortant, tormina ventris sedant, alvum laxant, cruditates tollunt, putredinem, pestilentialesque morbos arcent, quin & sudorem cient, adeoque panaceæ instar nonnullis habentur.

Prophylaxeos causa sumitur pil. n. 1. singulis diebus; curationis vero VIII. vel x. cum aq. ægerque bene tectus sudet.

N. sunt qui pilulas Jesu vocant, secretasque sic habent.

Hofman. Pestilentiales compositæ) hæ omissis licet rhabarb. & agaric. tamen viribus suis adsignatis gaudebunt, & laudem retinebunt. Sunt, qui pilulas Jesu vocant, & pro arcano reservant. Vocantur etiam pilulæ Emanuelis, si juxta nostras animadversiones compositæ sint.

Aliæ Diemerbroeckii.

℞. Rad. petasitidis, carlinæ, dictamni, angelicæ, helenii an. ℥ß. gentianæ ʒiß. rhabarb. opt. ℥iß. agarici albiss. ℥ß. herbar. scordii, centaurii minor. rutæ an. ℥ß. cardui bened. ʒvi. flor. Stæchados ʒiß. sem. citri, aurantior. Zedoariæ an. ʒj. ex his omnibus fiat pulvis grossus qui maceretur per biduum vel triduum in vini albi ℔iiß. vel iii. deinde coquatur per horæ quadrantem, fiatque colatura cum forti expressione in torculari, quæ colatura coletur rursus per chartam emporeticam seu bibulam rariorem, in hac colatura tunc dissolve, aloës opt. ℥iiiß. myrrhæ claræ in guttis ℥iiiß. in scutella porcelana fiat evaporatio humiditatis, usque dum massa pilularis fieri possit, è qua formentur pilulæ, quæ tempore pestis utilissimæ compertæ. Duæ tres, quatuorve pisi magnitudine semel aut bis in septimana, vel alternis diebus, mane vel vesperi deglutiendæ exhibentur.

Pilulæ Polychrestæ, ex *Pharm. Schroder.*

℞. Extract. aloës cum cichor. præpar. ℈iv. colocynth. per aq. fumar. parat. Resin. scammon. subtil. pulverisat. an. ℈ii. croci Ang. pulver. salis Tartar. myrrh. troglod. flor. sulph. benzoinat. an. ℈j. Fiat massa s. a.

Dosis ℈j. jejuno stomacho mane sumenda, aut tribus post cænam horis. Omnis generis humores purgant.

Pilulæ de Rhabarbaro Mesuæ, ex *Pharmac. August.*

℞. Rhabarbari ʒiii. succi glycyrrhizæ, Absinthii, mastiches an. ʒj. myrobalanorum citrinarum ʒiiiß. sem. Apii, fæniculi an. ʒß. trochisc. Diarrhodon Rhasis ʒiiiß. specierum hieræ picræ ʒx. succi fæniculi & mellis ana quantum satis est. Fiat massa.

Humores educunt crassos, lentos, multum putres, & indè ortas febres diuturnas, ac ex aliis humoribus natas tollunt: jecoris item dolorem, obstru-

&c.o-

ctionem, duritiem, ac hydropem incipientem sanant. Manardus iis utebatur in tertianarum exitu; Musa in febribus pituitosis. Vide Foësium.

Pilulæ Rudii è *Pharmac. Londin.*

℞. *Colocynthidos* ℥vi. *Agarici*, *scammonii*, *rad. Ellebori nigri*, *turpeti an* ℥iss. *aloës succotrinæ* ℥j. *cinnamomi, macis, caryophyllorum an.* ℈ii.

Colocynthis à seminibus purgata minutim incidatur; agaricus radula comminuatur; Elleborus, turpetum & aromata crassiusculè terantur: affusoque spir. vini opt. q. s. ut digitis sex superemineat, blando calore quatriduum integrum macerentur, tum facta colatura & expressione valida, solvantur in eadem scammonium & aloë, priùs ritè mundata. Mox indatur liquor, Alembico vitreo, ut separata (per destillationem) humiditate remaneat materia densa, instar mellis; ex qua F. massa.

Pilulæ de Sagapeno Mesuæ, ex *Pharm. August.*

℞. *Sagapeni*, *ammoniaci*, *opopanacis*, *bdellii an.* ℥iis. *sem. Apii*, *ammeos*; *Anisi*, *rutæ agrestis an.* ℨj. *calami aromatici*, *lepidii*, *calaminthæ*, *folii*, *vel ejus loco spicæ indicæ*, *centaurii minoris*, *polii*, *costis*, *salis gemmæ an.* ℨs. *colocynthidos* ℥v. *aloës* ℥vi. *excipiantur succo porri*, *marrubii aut matricariæ. F. massa.*

Ad podagram, ischiadem, & reliquorum articulorum quin imo & uteri dolorem faciunt, menses evocant, viscera emolliunt, eorundemque obstructiones referant, ac inveteratas splenis oppilationes tollunt.

Pilulæ de Sagapeno Quercetani, è *Pharmac. Schroder.*

℞. *Sagapen. gummos. depurat.* ℥vi. *Ammoniac. depurat.* ℨiij. *Extract. trochisc. Alhand.* ℥j. *Diagryd.* ℥is. *salis gemm.* ℨiss. *cum syrupo violato acidulo & tincto*, *F. massa*, *ex qua conficiantur pilulæ in pisi vel ciceris formam.*

Vires. Admirandi sunt effectus in febribus quartanis, dissolvunt nimirum fæces gummosas, & tenaciter corpori nostro adhærentes.

Dosis, unica pilula initio paroxysmi, continuando aliquot dies. Sed usum earum præcedat præparatio, v. g. cum decoctis præparantibus melanagogis & similibus.

Pilulæ de Sarcocolla Mesuæ, ex *Pharm. August.*

℞. *Sarcocollæ* ℨiij. *turbith* ℨiiij. *colocynthidos*, *Zingiberis an.* ℨiis. *salis gemmæ* ℨj *syrup. rosarum simplicis quantum satis F. massa.*

Pituitam lentam evacuant, atque ob id pituitosis affectibus conducunt.

Pilulæ Sine quibus esse nolo Nicolai, è *Pharm. August.*

℞. *Aloës lotæ* ℨxiiii. *quinque generum myrobalanorum rhabarbari*, *mastiches*, *absinthii*, *rosarum*, *violarum*, *senæ agarici*, *cuscutæ an.* ℨj. *Dacrydii* ℨviss. *succi fæniculi quantum satis pro massa ex arte paranda.*

Efficacissimæ sunt hæ pilulæ ad purgandos omnes humores, partium superiorum, quo nomine suffusionibus oculorum, caliginibus ac visioni conferunt, aurium dolorem sanant, caputque à pituita, bile flava & atra purgant, iliacos denique juvant.

Pilulæ Spadanenses descriptionis Dni de Maets, in *Collect. Chymic. Leydens.*

℞. *Mart. cum sulphure præparati part. ii. Gum. Ammoniac. scammon. sulphurat. an. part. i. fiant*, *ut artis est*, *cum syrupo rosarum solutivo*, *vel syrupo rosarum cum rheo, pilulæ Dosis à gr.* vi. *ad x. vel xii. pro ratione patientis.*

Suaviter purgant humores: obstructiones tollunt: & specifice exhibentur in morbis chronicis.

Pilulæ Splenericæ *Zvvelferi.*

℞. *Succorum cichorii sylvestr. endiviæ*, *cochleariæ*, *nasturtii*, *absinthii ana depurat.* ℥vi. *decocti ex recenti scolopendrio* ℥viii. *in his macerentur per biduum*, *agarici trochiscati*, *rhabarb. selecti*, *rhaponth. veri an.* ℥iss. *rad. helleb. nigri*, ℥iiij.

Facta post una atque altera ebullitione, fiat colatura cum expressione, in colato hoc liquore dissolve *Aloës succotrinæ* ℥viii. qua soluta & per cribrum setaceum colata, leni calore cinerum, aquositates ad consistentiam spissioris extracti evaporent; addendo tamen *pulv. gummi ammoniaci in modico vino ad pultis formam soluti* ℥j. *guttæ gammandr* ℥ß. *myrrhæ translucid.* ℨvi. *vitrioli martis ritè parati cum spiritu vitrioli* ℥ß. *misceantur*, *fiat leni calore massa pilularum debitæ consistentiæ*, *quæ olei stillat. Anisi* ℨiß. *aromatisanda.*

Præstans in morbis hypochondriacis, spleniticis, obstructionibus, mesenterii ac pancreatis remedium existit, & suppressa menstrua solvit. Dosis ℈j. ad ℨß. in forma pilularum.

Pilulæ Stomachicæ Alkindi, è *Pharm. August.*

℞. *Myrobal. citrinar. indar. chebular. an.* ℨiij. *rosarum*, *mastiches an* ℨij. *cardamomi*, *ligni Aloës*, *sandali citrini*, *cubebarum*, *schænanthi*, *nucis mosch. an.* ℨj. *rhabarb.* ℥ß. *Turbith* ℥vii. *Aloës ad pondus omnium. Fiat massa cum syrupo de absinthio.*

Biliosos ac pituitosos humores, eos præsertim qui caput, jecur, & ventriculum firmant, coctionem juvant, & adpetentiam excitant.

Pilulæ Stomachicæ cum Gummi, è *Pharm. Londin.*

℞. *Aloës puriss.* ℥j. *fol. sennæ mundat.* ℨv. *gummi ammoniaci in aceto sambucino liquati*, ℥ß. *mastiches*, *myrrhæ an.* ℨß. *croci*, *salis Absinthii*, *an.* ℨß. *cum syrupo è spina cervina*, *fiat massa s. a.*

Pilulæ Stomachicæ Balsamicæ *Zvvelferi.*

℞. *Pulv. succin. alb. præp.* ℨj. *olibani*, *mastich. myrrhæ gummi animæ*, *ligni aloës pond.*, *nucis mosch. an.* ℈ij. *croci Austr* ℨß. *rad doronici veri* ℨß. *resinæ storacis calamitæ* ℨj. *Balsami indici de Peru*, *olei nuc. mosch expressi an.* ℈ij. *opobalsami veri orient. q. s. pro massa justæ consistentiæ efformanda*, *addendo ultimo ol. stillat. cinamomi* ℈j. *fiat massa.*

Est saluberrimum medicamentum confortativum cerebri atque ventriculi: in diarrhæa, lienteria, fluxu hepatico, gonorrhæa virulenta, fluore albo muliebri, colica passione, & nephritico dolore, emolumento est. Dosis, 5. vel 6. pilulæ justæ magnitudinis, ad instar pisorum ante vel post cænam sumendæ.

Pilulæ de Styrace, è *Pharm. August.*

℞. *Styracis calamit.* ℨij. *ladani*, *olibani*, *myrrhæ an.* ℨj. *succi glycyrrhizæ* ℨß. *Ambræ griseæ* ℈j. *Extracti opii*, *cum aceto destill. parati* ℨj. *croci cum spiritu vini facti* ℈iiij. *misceantur cum syrupi de corticibus citri incompl.* ℨij. *& fiat massa.*

Sistunt pertinacissimam tussim & catharrum ferinum prægnantibus non sine abortus discrimine tussientibus multoties cum successu datas fuisse, notat Schroderus.

De Styrace aliæ *Sylvii.*

℞. *Styrac. calam succi liquirit. depurat. & inspissat. olibani*, *myrrhæ*, *opii*, *an.* ℨß. *croci or.* ℈j. *cum syrup. papav. alb. fiat m. p.*

Præ aliis omnibus serum salsum corrigunt, & pertinacem tussim sedant, Schroderus notat has vel similes, etiam prægnantibus cum metu abortus tussientibus, multoties cum successu datas fuisse.

Pilulæ de Succino Cratonis, è *Pharm. August.*

℞. Pulv. succini præp. masticbes an. ℨij. Aloës succotrinæ ℥v. Agarici Trochisc. ℨiß. Aristolochiæ rotundæ veræ ℨß. cum syrupo de betonica formentur pilulæ.

Biliosos & pituitosos humores è capite expellunt, ad catarrhos, & inde provenientes oculorum, aurium, & dentium dolores propulsandos fæliciter usurpantur.

Pilulæ de Succis, è *Pharmac. Noriberg.*

℞. Foliorum sena S. stip. ℨiß. Turpethi gummosi, agarici trochiscati an. ℨß. rad. hellebori nigri præparat. hermodactylorum an. ℨij. spicæ indicæ ℈ß. Zingiberis albi ℈j. cubebarum, anisi, fæniculi an. ℨß. incisa minutim infundantur in succi camæpityos, primulæ veris, betonicæ, spirit. vini rectif. an. ℥viii. stent in digestione per noctem; postea coquantur, exprimantur & clarificentur.

Deinde, ℞. *succi rosarum inspissati ℥ij. chamæpityos, Agrimoniæ, Taraxaci, Betonicæ an. ℥iij. Boraginis, fumariæ, an. ℥ij. Aloës succotrinæ ℥viii. dissolvantur simul, & colata inspissentur ad consistentiam; cui addantur rhabarbari electi ℥iiij. fiat massa.*

Pilulæ Sudoriferæ *Domini Le Mort.*

℞. Gumm. guajaci ℨij. contrahyervæ ℨiß. extracti croci ℨj. myrrhæ ℈iiij. camphoræ ℈ij. laudani opiati ℈ß. M. F. Massa.

Febribus malignis conducunt, dolores leniunt, acrimoniam temperant, venenis resistunt, sudores movent. Dosis à ℈ß. ad ℨß.

Pilulæ de Tartaro Quercetani à Sennerto correctæ. *Pharm. August.*

℞. Polypodii querni ℥ij. radicum Asari, seminum genistæ, an. ℥ß. passularum minor. ℥iß. fumariæ, scolopendrii an. m. j. Tartari albi ℨvi. florum buglossi, borrag. an. m. ß.

Coquantur in aqua puræ sufficienti quantitate secundum artem. Decocti clarificati ℔iij. adde succi pomorum ℔j. in his infunde foliorum senæ ℥ij. folliculorum senæ ℥j. Turbith electi & gummosi, radicum hellebori nigri, styracis præparati an. ℥iß. macis, caryophyllorum, cinnamomi Epithymi an. ℨß.

In vitro clauso macerentur, & digerantur per quatriduum in B. M., postea colentur, colaturæ adde *cremoris vel crystallorum tartari ℥iij. Aloës præp. seu extractæ ℥iij. myrrhæ in vino ad ignem dissolutæ & percolatæ ℥j.*

Omnia iterum diebus tribus vel quatuor in B.M. digerantur, & hinc inspissentur, & coagulentur ad lentum ignem sub finem, dum materia ferè refrigerata est, adde

Specierum diarrhodon Abbatis, lætificantis rhasis, Trochiscorum de lacca an. ℨj salis Absinthii, Fraxini an. ℨij. essentiæ croci ℈j. reducantur in massæ pilularis consistentiam. Si libet, & res postulat, scammonii, rhabarbari, Trochiscor. Albandali extractum, & ammoniacum addi possunt.

Utramque bilem purgant, omnes humores crassos, tartareos, salsos, & mucilaginosos à partibus profundissimis eliciunt, totam massam sanguinis purificant, inde maniacis, & melancholicis affectibus opitulantur.

Pilular. harum à Quercetano primò descriptar. postea à D. D. Dan. Sennerto immutatar. præparationem minore labore qui subire velit, poterit ingredientia omnia decoctioni & infusioni primæ destinata, præter styracem, aromata & tartari crystallos in sufficienti quantitate aquæ & succo pomorum coquere & colare, colaturam ad justam consistentiam inspissare, tandem liquando in ea Aloën, atque addendo pulverem styracis, myrrhæ, aromatum, specierum, trochiscor. salium & crystallor. tartari in massam redigere.

Pilulæ de Tartaro Bontii, è *Pharm. Schroder.*

℞. Aloës succotr. el. ℥iij. gumm. Ammoniac. (cum aceto squill.) depur. ℥iß. Tart. vitriolat. ℈iß. F. S. A. massa.

Vires. Prioribus substitui possunt. Maximi enim sunt levaminis in morbis tartareis, quales sunt affectus hypochondriacus, obstructio lienis mesenterii &c. incidunt enim tartaream mucilaginem, imprimis quæ in prima ventris regione collecta est, eamque per dejectionem expurgant.

Dosis à ℈j. ad ℨj. manè; vel ante cænam. ℈ß.

Pilulæ de Tartaro *Schroderi.*

℞. Aloës lucid. fragrat. id est, cum succo fragorum insuccatæ. ℥j. resin. Ammoniac. ℨiiß. Sal. ♂ subdulc. essent. croci orient. an ℨj. magister. Tart. purgant. in aq. buglossæ aliquoties soluti & coagulati. ℨij. Extract. gentian. ℨiß. cum tinctura tart. Fiat massa.

Vires. Saburram tartaream & mucilaginosam ex infimo ventre inprimis educit lienem, uterum & Epar infarctu liberat, morbosque inde prognatos felicissimè curat.

Dosis ℈ß. vesperi antè cænam assumpta. Quippe die subsequenti leniter dejectiones aliquot caulantur.

Pilulæ de Tartaro aliæ, è *Pharmac. Londin.*

℞. Crystallorum Tartari ℥iij polypodii quercini ℥ij. uvarum corinthiacarum ℥iß. flor. buglossi, borraginis nymphææ ana p. j.

Coque in s. q. Aq. fumariæ & scolopendriæ ad dimidii absumptionem. Recipe *hujus decocti ℔ij. succi pomorum redolentium depurati ℔j. iisque adde fol. senæ mund. ℥ij. Turpeti, rad. Ellebori nigri veri an. ℥ß. myrrhæ electæ ℨj. macis, caryophyllor. cinnamomi, Epithymi an. ℨß.*

Macerentur in vase vitreo clauso in B. M. quatriduum integrum; tum fiat expressio; in qua dissolve *aloës præp. ℥iiij.* & igne lento reducantur ad debitam spissitudinem: dein ferè refrigeratis adjunge *spec. lætificantis, Dialaccæ an. ℨj. salis Absinthii, fraxini an. ℨij. Essentiæ croci ℈ij. olei anisi guttas aliquot* F. massa pilularis.

Pilulæ de Terebinthina simplices d. *Charraz.*

℞. Terebinthinæ venetæ in aq. raphani vel baccar. Alkekengi ad duritiem coctæ ℥iiij. liquiritiæ mundatæ subtiliter pulveratæ ℥j. F. S. a. massa.

Hæ pilulæ maximo sunt in usu in urinæ suppressionibus, quarum causa vel in pituita, vel in calculosa materia, vel in malignitate quapiam venerea adhibentur etiam gonorrhæis ineuntibus quo commodius fluant. Sumuntur mane jejuno stomacho. Dosis à ℨj. ad ℨij. earumque usus potest continuari in plures dies.

Pilulæ

Pilulæ de Terebinthina compositæ contra Gonorrhæam virulentam *Zuvelferi.*

℞. *Pulv. Antimonii diaphoret. ritè ac recenter jam jam parati* ℥ß. *cinnabaris nativi rubicundi*, *terræ sigill. Siles. rad. liquir. rasæ, ireos florent. succini albi an.* ʒiij. *oculor. cancr. præpar.* ℥ß. *mastich. electæ, olibani, myrrhæ rubræ, croci Austr. an.* ʒij. *misceantur ac cum sufficient. quant. terebinthinæ claræ efficiatur massa,* ex qua pilulæ mediocres efformandæ quarum quatuor, quinque vel plures pro dosi una exhibeantur.

Pilulæ de Tribus, è *Pharmac. Londin.*

℞. *Mastiches* ℥ij. *Aloës* ℥iiij. *Agarici*, *ß. Hieræ simpl. an. sesquiunciam, rhabarbari electi* ℥ij. *cinnamomi* ʒij. *cum syrupo è cichorio, F. massa s. a.*

Pilulæ Turbith. aureæ Mesuæ, è *Pharm. August.*

℞. *Turbith.* ʒxvi. *Aloës* ʒxii. *myrobalanorum citrinarum* ʒx. *mastiches*, *rosarum an.* ʒvii. *croci* ʒiij. *cum succo absinthii fiat massa.*

Stomachicis, colicis, nephriticis, ac inflatis prosunt, valentiores verò sunt propter magnam turbith copiam.

Pilulæ de Vermibus, Anti ictericæ & Deoppilativæ *Domini de Mayerne.*

℞. *Gumm. Ammoniac. in vino Hispan. vel alio generosiss. dissoluti, trajecti & inspiss.* ʒvj. *vermium terrestr. vino albo lotor. & in clybano siccator. rad. chelidon maj. ana* ℥ß. *radic. enulæ, gentian. aristoloch. rot. curcumæ ana* ʒii. *croci* ʒj *sal. absinth. artemis. cardui bened. tartari alb. ana* ʒß. *animæ hepatis* ʒv. *spec. hieræ picræ* ʒvj. terantur terenda subtiliss. atque excipiantur s. q. oxymelitis compositi & f. Massa pilularis, cujus dosis fit à ℈j. ad ʒj. gradatim procedendo, alternis diebus augendo quantit. gr. v. donec perventum erit ad dosin ʒj. in qua persistendum usque ad absolutum decursum, qui minimus erit dierum xxx. sed utilior dierum XL. Superbibatur autem pilulis jusculum, vel haustulus vini absintitis.

Pilulæ variæ è Pharmac. Bateana.

Pil. Æthiopicæ.

℞. Æthiop. miner. ℥ij. ceruss. ♁ ℥j. gum. guajac. ℥ß. extract. Sarsæ comp. q. s. ut f. mas. *D. ad* ℈ij. *bis indies per dies 40. vel 50. continuos. In Hydrope. Scorbuto, Lue ♀rea, &c.*

Pil. de Ammoniaco magistrales.

℞. Gum. Ammon. ✠ scilit. præp. ℥ij. aloës opt. ℥iß. myrrh. mastich. benz. ana. ℥ß. croc. ⊖is abs. ana. ℥j. Syr. de Abs. q. s. f. mas. *Insigniter purgant tartarum, omnemque fæculentam corporis materiam. Magnopere conferunt adversus omnes defluxiones, cachexias, oppilationes lienis, ejusdemque duritiem & scirrhum. Febres quartanas inveteratas, &c. Dos.* ℈i. ʒß. *&c.*

Pil. Angelicæ.

℞. Senæ mund. ℥vi. rhab. myrrh. agar. ana. ʒiij. benz. ʒß. croc. ʒij. Fl. Viol. borrag. ana. mi. succor. depurat. cichor. ℔ß. fumar. borrag ana ℔iß. macer. in ℳ ad horas 48. f. expres. adde aloë opt. ℥xij. exhal. ad Pil. consist. addendo Bals. Peruan. ℈j. ℴℴ st. nuc. m. gt. 20. ⊖ is abs. ʒj. m. *Blandissimam evacuationem promovent. eximii usus sunt ad omnium viscerum nobiliorem corroborationem, & pravorum humorum correctionem. Dos.* ʒß. *& ultra.*

Pil. Anticolicæ.

℞. ☿ris Rutæ, ♉æ, ana mel. q. s. ut f. mas. *Dos.* ʒß. *hora somni & manè per* ♂4. *in singulo mense. Probatissima in Colica curanda.*

Pil. Antimoniales.

℞. Vitri ♁ij. (cum Sp. ⊖ præp. & albificati) subt. ☿ at. ʒs. sacch. cand. ℥iij. Aleuri ℥4. croc. ℈i. coq. in 🜄 ont. ad spissitud. (cavendo tamen nè aduratur) instar Pastæ. ex qua f. Pil. *Verum hoc censetur Febrium curativum Dos.* ℈s. *ad* ʒj. *in ipso paroxysmi frigidi initio.*

Pil. Antipodagricæ.

℞. ☿ Castor. opt. ʒs. succin. alb. chamædr. chamæpit. ana ʒvj. ⊖ succini, ceruss. ♁ij. Bals. Tolutan. Opanac. ana ℥j. Rad. petasitid. ʒiij. Tereb. Chiens. ℥ij. Bals. 🜂ris terebinthinat. q. s. ut f. mas. Pilularis. *Dos.* ʒs. *bis indies per menses ij. vel iij. bibendo interim pro potu com. Decoct. rad. petasitid. sarsæ, chinæ, cum uvis passis, &c.*

Pil. Balsamicæ.

℞. Extract. Eustachii ʒv. Troch. Alhand. ʒj. croc. ℈i. ☿ crud. per alutam transcolati ℥i. Tereb. Ven. q. s. ut f. mas. s. a. *In Lue venerea, Lepra, Podagra, &c.*

Pil. Castitatis.

℞. ☿ Rad. nymph. ℥ß. ⊖is ♄ni ʒij. oss. sepiæ ʒvj. camph. ʒix. Syr. de Nymph. q. s. ut f. *mas. Dos.* ʒß. *bis in die per dies aliquot. optimè valent in Gonorrhæa, priapismo, &c. curandis, præmissis præmittendis. Dos.* ℈i. ʒß. *&c. bis in die.*

Pil. Catarrhales.

℞. Extr. Glyc, ℥i. Rhodaloës ℥ß. Pil. de cynogloss. ʒij. m. *Dos.* ℈i. *ad* ℈ii. *in Catarrhis, Tussi, &c. hora somni per dies 4. vel 5.*

Pil. Crapulariæ.

℞. Diagryd. Spec. Hier. simp. ana ʒvi. aloës opt. ℥iß. ol. st. caryoph. ʒß. Sp. V. q. s. ut f. mas. s. a. *D.* ℈i. *hora somni post crapulas.*

Pil. Cretaceæ.

℞. Cretæ albis. santal. alb. nuc. m. ana p. æ. cum Tereb. Chiens. q. s. f. mas. *Proficuæ in Profluvio albo, &c. Dos. ad* ʒi *bis in die, superbibendo serum cerevisiale foliis consolidæ alteratam.*

Pil. de Creta Palmarii.

℞. Aloës opt. ℥i. cretæ albis. succin. alb. gentian. myrrh. Rad. fraxinel. ana ʒi. Mithridat. ℈iv. tereb. lotæ ʒij. Syr. de Alth. q. s. ut f. mas. *Sunt, qui addunt calomelan.* ʒß. *vel* ʒvi. *Cum Calomelan. Dentur ad* ℈ij. *vel* ʒi. *hora somni omni nocte per dies 15. Ad Gonorrhæam curandam nil æquale. Idem præstant in Profluvio albo.*

Pil. Hydropicæ.

℞. Resin. zialap. scammon. rhab. guttæ gamb. calomel. ana ʒß. Ammoniac. in succo irid. nr. præp. ʒij. ♀ ⊕lat. ʒij. gum. Lentisc. ʒi. croc. ℈i. Sp. tereb. gt. 40. cum Syr. de Spin. cerv. q. s. f. mas. *D. ad* ℈ij. *vel ultra in fortioribus.*

Pil. Hystericæ.

℞. ☿ Sem. Viticis ℥i. rutæ, asæ, fœtid. Camph. ana ʒ j. castor. ʒß. ♀ succin. gt. 40. Syr. de Artemis. q. s. ut f. mas. *Dos.* ℈ß. *ad gr. 15. secunda vel tertia quaque hora*

in paroxyſmo hyſterico; & præterea hora ſomni ſingulis noctibus extra paroxyſmum.

Pil. Lithontriptica.

♃. Sem. geniſt. bardan. Lap. Judaïc. ā ℥j. Tereb. è Chio ℥iij. m. f. *maſſa Dof.* ℈ i. *ad* ʒi. *per dies* 20. 30. *&c.*

Pil. Maſticatoria.

♃. Sem. ſinap. ſtaphiſagr. pyrethr. ā ℥ß. maſtich. ʒvi. m. f. ☿. adde mell. & ceræ ā q.ſ.ut f.*maſſa v.Maſticatoria.*

Pil. Matthæi, aliàs Starkii.

♃. Opii Thebaïc. opt. à ſordibus purgat. ℥ij. ☿ris ſubt. glyc. helleb. alb. & nig. ā ℥ij. Sapon. Tartarei (v. ſuo loco.) ℥vi. m. exactiſ. addendo ℴℴ Terebinth. q. ſ. ut f.*maſſa* pilularis, quæ toties humectetur ℴℴ Tereb. quoties ſiccеſcit. *Aliqui nolunt Helleb. nigrum. Diuretica, diaphoretica, nephritica, lithontriptica, hydropica, bechica, anodyna & paregorica habentur inſignes. Felici cum ſucceſſu dantur in Febribus omnibus, præcipuè Tertiana, & Quartana. Catarrhis omnibus, Doloribus ventriculi, Cephalalgiæ, Odontalgiæ, Tuſſi, Crapulis, Arthritidi, Diarrhæis, Dyſenteriis, Ulceribus & Apoſtematis internis, &c. mirificè ſubveniunt.* Dof. ℈ß. ad ℈i. *ſuperbibendo hauſtum alicujus convenientis.*

Pil. Melanagoga.

♃. Fibrar. helleb. n. veri ℥ij. pulp. colocynth. ℥iij. coq. in Phlegm. ⊖li ♄v. ad conſumpt. dimid. f. expreſſio, quæ coaguletur ad mellagin. l. △. Tum adde Reſin. Scammon. ℥i. ut f. *maſſa* Pilularis.*Dof.* ℈ß. *ad* ℈i. *&c.*

Pil. Pacifica.

♃. Opii opt. ſupra laminam ferri exiccat. & ☿t. ℥ij. benz. albiſ. ʒij. croc. nuc. m. ā ʒiij. ℴℴſt. Aneth. & nuc. m. ā ℈i. Sapon. ♀rei q. ſ.ut f.*maſſa* ſ.a. *Virtutes æmulantur Pil. Matthæi.*

Pil. Pavii.

♃. Spec. Hier. ſimp. ℥ß. galban. in Tinct. Caſtor. præp. ʒij. ♂ præp. ʒiij. Diacurcum. (Quidam Diacinnam.) ℈iv. Syr. de ſtæch. q. ſ. f. Pil. num. 21. ex ſing. ʒi. D. num. 10. *aut* 20 *manè & ſerò per dies* 40. *Ad Melanch. Hyp.*

Pil. de Pice.

♃. ☿ Glyc. ℥j. Rad. irid. Flor. ʒiij. Pic. liquidæ, & Balſ. Peruan. ā ℥ß. vel q.ſ.ut.f.*maſſa* Pil.*Efficaciſſimæ habentur in Phthiſi, Tuſſi, purulenta Excreatione, ſuſpiriis & pectoris humoribus, qui difficilè extuſſiuntur. Dof.* ʒß. *bis in die, ſuperbibendo hauſtum Decoct. Pector.*

Pil. Reſtringentes.

♃. AB. corall. r. gum. Lentiſc. ā ʒiiß. oſſ. ſepiæ ʒß. gum. guajac. ℥ß. croc. ♂tis reſtringent. ʒiijß. Tereb. Cypr. ℥iß. Syr. de Nymph. q.ſ.ut f. *maſſa* Pil. *Dentur* ʒß. *vel* ℈ij. *bis indies, ad Gonorrhœam, &c.*

Pil. de Sagapeno.

♃. Sagapen. pellucid. ℥ß. Troch. Alhand. agaric. ā ʒijß. Diagrid. ʒj. ♉æ ʒß. ℴℴ chym. Fœnic. ℈i. Syr. de Eupator. q. ſ. f. *maſſa Proficua in Iliaca, Colica &c. ad* ʒß. *Admirandæ in Febribus Quartanis. Dof.* ℈ß. *initio paroxyſmi, continuando aliquot dies.*

Pil. Sinapinæ.

♃. Sem. ſinap. ☿at. ℥iij. glyc. ℥ij. Syr. cap. ♀. q. ſ. ut f. Pil. hypogloſſidæ, *frequenter in ore tenendæ. Magnopere valent in Tuſſi, Aſthmate, &c.*

Pil. Styracinæ.

♃. Styrac. cal. colat. ℥ij. Fl. 🜍 ℥j. Benz. alb. ʒij. m. f.*maſſa Efficaciter ſuccurrunt Aſthmati, Dyſpnœæ, Catarrho ſuffocativo, &c. Dof.* ℈j. *ad* ʒi. *ſemel aut bis in die. Prujean.*

Pil. Vaticanæ.

♃. Calam. arom. aniſ. zz. maſtich. cinnam. cardamom. min. zedoar. mac. nuc. m. caryoph. croc. cubeb. lign. al. turpet. mann. ſenæ, caſ. lign. myrobal. omn. ā ℈j. Fol. cardui ben. ſcord. ā ʒß. rhab. opt. ʒij. ℈ij. aloës opt. ℥ij. ℈iv. Syr. Roſ. ſol. & Viol. ā q. ſ. ut f. Maſſa ſ. a. *Cephalica ſunt ac Stomachica, omnia viſcera farctu liberant, purgant, roborant, & humores quoſvis noxios & obvios educunt: omniumque partium nutritiarum œconomiam juvant. Dof.* ℈i. ʒß. *&c.*

Pil. Vermifugæ.

♃. Pil. Ruffi ℥ß. ℴℴ chym. Sabinæ, vel Tanaceti gt. 24. m. *D. ad* ℈ß. *vel* gr. ij. *in Pil.* x. *format. ſumendæ per* 3 *dies contin. in Plenilunio, vel Novilunio in Syr. Limon.*

Pil. Vomitoriæ.

♃. Gillæ Theophraſti ☿at. ℥i. Medullæ lactis induſſæ ʒi. vel q. ſ. contund. opt. in maſſam Pil. D. ℈iv. *vel v.*

Pilulæ variæ è Pharmac. Perſicâ.

HAB VASSEL.

Pilulæ ad Strumas.

Sic vocatæ, quia ad ſtrumas item ad parotidas, ad apoſtemata glandulosa proſunt.

♃. *Spicæ, caſſiæ ligneæ, opobalſami, aſari, xylobalſami, maſtiches, cinamomi, croci; ana dr.* 2. *aloes ſocotoræ, dr.* 16. *ſtœchados, pulpæ colocynthidis ana dr.* 5. *turbit. albi, dr.* 7. *ſalis Indici, dr.* 2. *ſcammonii, dr.* 4.

Diſpoſitis medicamentis, addenſentur pilulæ; doſis, dr. 4.

HAB GEHET ATESCHEK.

Pilulæ aliæ ad morbum mahometanum; quem Mahometani Gallicum vocant.

♃. *Hieræ picræ, m.* 1. *turpeti albi, dr.* 1. *agarici, lapidis lazuli abluti, corticis mirobal. citrin. galangæ, hermodactylorum, an. dr. ſ. ſcammonii, dung.* 1.

Fiat trituratio, cribratio, & ex roſacea catapotia formentur.

HAB ESTESQA.

Pilulæ ad hydropem.

♃. *Turbit albi, rheibarbari, chinæ, dr. ſ. agarici, ariſtolochiæ rotundæ, & longæ, ana dung.* 1. *ſ. bituminis Judaici, ſem. urticæ, ana dung.* 2. *euphorbii oleo roſato frixi, dung.* 1.

Piſtis medicamentis & incerniculo lævigatis, fiat maſſa ad pilulas ex aqua ſimplici.

HAB REIA.

Pilulæ Spei.

Utpote ad obſtinatos podagricorum angores ferme infallibile ſolamen.

♃. Tur-

℞. Turbit dr. 1. sem. agarici, hieræ picræ, epithymi ana dung. 4. centaureæ minoris, seminis pegani, seu harmel Arabum, vel verbasci. Succi absinthii, ana dung. 2. Pulpæ colocynthidis, scammonii, ana grana hordei, 6. Bdellii. Anisi, ana dungum 1.

Fiant Pilulæ ex aqua fœniculi.

HAB BER JOUMA.

Pilulæ ipsa die.

Sic dictæ quod ipsa die artuum dolores compescunt.

℞. Aloës socotoræ, turpethi fœminæ, ana dr. 8. corticis myrobal. citrinarum, buzidan. Hermodactylorum, ana dr. 2. anisi, scammonii. ana dr. 1. Bdellii, dr. 1, ß.

Ex aqua porrorum fiant pilulæ, dosis dr. 3. ex aqua calida.

HABB EL MELOUK.

Pilulis Regiæ.

Ad colicam, & ad flatuum importunitatem, & pertinaciam.

℞. Aloes socotoræ, dr. 5. turbit, dr. 10. corticis myrobal. citrin. & nigrarum, ana dr. 3. salis Indi, dr. 2. mastiches, zaffarani, folii Indici, costi, cassiæ ligneæ, rheibarbari Chinici, spicæ, zingiberis, anisi, seminis apii hortensis, caryophyllorum, piperis, Cardamomi minoris, cinamomi, tragacanthæ, cardamomi majoris, ana dr. ß. scammonii, m. 2. moschi, dungum. 1.

Curiose terantur, & per setaceum purificentur; tum ex rosacea pilulæ fiant. Dosis dr. 3.

Pilulæ variæ ex Ioh. Michaelis.

Pilulæ Catholicæ.

℞. Extr. Cathol. Andernaci panchym. Crollii ana ℈ß. scammon. ♀rati gr. v. cum Ess. fum. vel Tinct. ♀ ☿ata F. l. a. Pilulæ. *S. Blutreinigende Pillen.*

℞. Extract. panchymag Crollii gr. xvi. ☿ dulc. ritè par. gr. x. vel xii. scammon. ♀rati gr. vij. cum essent. fum. F. l. a.

Pilulæ in Morbis Melancholicis.

℞. Extract. cholagog. Quercet. ʒi. trochisc. alband. gr. iij. Cum Elix. Propriet. vel alio liquore appropriato. F. l. a. Pilulæ. S. *Pillen auf ein mal*, in affectibus pituitosis.

Pilulæ Cephalicæ.

℞. MP. cochiarum ℈i. scammon. ♀rat. gr. vj. cum Essent. flor. anthos. vel ♂ destill. majoranæ F. l. a. Pilulæ. S. *Pillen auf ein mal.*

℞. Extract. cathol. ℈ß. scammon. ♀rat. resin. jalappæ ana gr. v. vel vi. extr. cephal. gr. iv. c. s. q. ♂ fœnic. F. l. a. Pil. S. *Augenpillen.*

Pilulæ Catharrales.

℞. MP. de succino Craton. ℈i. scammon. ♀rati gr. vj. cum essent. succini vel flor. anthos F. l. a. Pilulæ. S. *Pillen auf ein mal.*

℞. Extr. Cathol. Andernaci ℈ß. Mag. seu resin. succini jalappæ ana gr. vj. scammon. gr. v. cum ♂ majoranæ. F. l. a. Pilulæ. S. *Sonderliche Flusz pillen.*

Pilulæ Hepaticæ.

℞. MP. de rhabarb. ℈i. scammon. ros. gr. viij. cum essent. hepat. vel agrimon. F. l. a. Pilulæ. S. *Pillen.*

℞. Extr. Rhabarb. ℈ß. rad. cichor. gr. vj. scammon. rosati gr. viij. cum Essent. absinth. F. l. a. Pilulæ.

Pilulæ splenetícæ.

℞. MP. de ammon. Quercet. ℈i. Extract. helleb. nigri gr. vj. scammon. ros. gr. viij. cum essent. splenis bovis vel scolopendr. F. l. a. Pilulæ.

Pilulæ hypochondriacæ.

℞. MP. de ammon. Quercet. ℈i. Extr. ♂ scammon. ros. ana gr. vj. cum Tinctura ♀. F. l. a. Pilulæ.

Egregias pilulas hypochondriacas describit Schröderus.

Hæ pilulæ & antecedentes possunt etiam in scorbuto usurpari, si cum ⁓ antiscorbutico compos. vel elix. scorbut. vel etiam pro ditioribus cum ♂ stillat. cochl.

Pilulæ Matricales.

℞. MP. fœtid. ℈i. Resin. jalappæ scammon. ♀rati ana gr. v. cum Essent. castor. vel elix. uterino cid. F. l. a. Pilulæ. *S. Purgierende Mutterpillen.*

℞. Extr. cathol. ℈i. castor. gr. iij. Fæcul. bryon. gr. v. Cum Essent. castor. vel Elix. Uterinô Crollii. F. Pilulæ.

Pilulæ ad Menses ciendos.

℞. MP. ♀ Quercet. de ammon. ana ℈ß. extr. ♂ gr. vj. castor. gr. iij. Cum Elix. uterinô Crollii. F. l. a Pilulæ. *S. Sonderliche Pillen.*

℞. Extract. helleb. nigri ℈ß. (singulare arcanum hic ♂ gr. viij. troch. alband. gr. iii. Cum Elix. uterinô Crollii F. l. a. Pilulæ, adspergantur Fæcula bryoniæ. *S. Sonderliche Pillen auf 1 mal.*

℞. MP. de ammon. Quercet. ♀rearum ana ℈ß. Resin. jalappæ gr. vj. Cum Essent. arthet. F. l. a. Pilulæ. S. *Sonderliche Glieder-Pillen.*

Pilulæ in Lue Venerea.

℞. MP. de fumar. ℈i. ☿ dulc. ritè præp. gr. xii Extr. trochisc. alband. gr. ij. Cum ♂ stillat. ligni sancti vel Essent. persic. F. Pilulæ. *S. Sonderliche Blutreinigende Pillen.*

℞. Extract. cathol. Andernaci ℈j. arcani corallini gr. iij. trochisc. alband. gr. ij. c. ♂ lign. F. l. a. Pilulæ.

Pilulæ Hydropicæ.

℞. Extr. elaterii gr. viij. mag. gummi de Peru gr. iv. troch. alband. gr. j. F. l. a. Pil. adsperg. spec. diatrion santalon.

℞. Extract. elat. gr. vii. Mag. gum. de Peru gr. v. ☽ hydragogæ gr. ij. F. l. a. Pilulæ, adsperg. pulv. jalappæ.

Pilulæ contra Gonorrhœam.

℞. Tereb. Cypriæ cum ▽ menth. lotæ ʒij. ☿ dulcis ʒj. extr. cathol. ℈ij. F. l. a. Pilulæ instar Pisi. S. *Sonderliche Pillen zu den Nieren auf etlich mal.*

℞. Terebinth. Cypriæ ʒi. extr. cathol. ℈ij. ☿ virid. præcip. gr. viij. c. s. q. Terebinth. F. l. a. Pilulæ S. *Pillen auf zvveymal.*

Pilulæ Hystericæ appropriatæ.

℞. Extr. castor. rad. angelic. ana gr. v. bez. ♃alis gr. vj. Cum elix. uterino Crollii. F. l. a. Pil. instar Pisi. *S. Sonderliche Pillen.*

Pilulæ in Gonorrhœa, non purgantes, sed consolidantes.

℞. Terebinth. Cyprin. veræ ʒi. extr. contra Gonorrhœam ʒi. mag. ossis sepiæ (sing. specif.) ℈ii. Croc. ♂ adstr. ʒi. c. s. q. ⁓ Terebinth. F. l. a. Pil. instar pisi minoris. S. *Pillen 19. oder 21. auf ein mal* bis in die.

Pilulæ contra exulcerationem Renum.

℞. Terebinth. Cypriæ opt. ʒii. Extr. agrimon. flor. hype-

hyperici ana ℈ i. croci & adstr. ʒj. c. bals. ♁. Tereb. F. l. a. Pilulæ. S. *Sonderliche heilende Pillen* 19. *auf einmal.*

Pilulæ febriles.

℞. *Extr. febr. ℈j flor.* ⊖ ✳ *gr. v.* F. l. a. Pilulæ Aspergantur pulvere cinamomi. S. *Fieberpillen auf einmal.*

℞. *Extr. cardui bened. centaur. min. ana gr. vj. flor.* ⊖✳ *gr. iv.* F. l. a. Pil. cum Syr. C. B.

Pilulæ Diaphoreticæ in Lue Gallicâ.

℞. *Extr. lign. ʒi. Cinnab.* ☿ ℈ii. F. l. a. Pilulæ. S. *Schvveißpillen.*

Quidam pro magno arcano habent.

Pilulæ contra nimiam obesitatem.

Videri possunt apud Mynsicht in Armamentario.

In Dysenteria.

Ex extract. tormentillæ & aliquot granis laudani opiati.

Pilulæ Pectorales in Catharrô à capite ad pectus optimæ:

℞. *MP. hieræ cum agar. ℈i. scammon.* ♁ *rat. gr. vij. c.* ∞ *still. hyssopi.* F. l. a. Pilulæ. S. *Purgierende Brustpillen auf* 1. *mal.*

Pilulæ Stomachales.

℞. *MP. Hieræ cum agar. ℈i. scammon.* ♁ *rati gr. iij. cum* ∞ *still. menth. vel calam. arom.* Pilulæ. S. *Magenpillen auf einmal.*

Pilulæ articulares.

℞. *MP. Arthet. ℈i. Resin. jalappæ gr. vi. Mag. gummi de Peru gr. iv. vel v cum essent. arthet. compos. vel chamædr. aut chamæp.* F. l. a. Pilulæ. S. *Gliederpillen.*

Pilulæ antipestilentiales.

℞ *Pil. Pestil. Ruffi ʒii. Extract. theriac. ℈ii. cum* ∞ *pestil. Heinsii.* F. l. a. Pilulæ. S. *Sonderliche* Præservativ-*Pillen.*

Pilulæ Visum roborantes.

℞. *Aloës succotrinæ* 3 *aut* 4. *succô ros. pallid. impragnatæ umque exiccat. ʒi. agarici trochisc. ʒi. rhab. electi ʒi. conf. alkerm. ℈iv.* ∞ *cinam. fœnic. ana ℈i. vel ʒß.*

Post 2. horas à cœnâ modicè purgant clementerq;.

Ad Gonorrhœam.

℞. *Gummi Arabici, tragacanthi, Carab. mum. boli Armeni Orient. mand. lucii pisc. ana ʒi. c. Syr. de ros. siccis l. myrt.* F. l. a. Pil. Dos. ℈j.

Ad Hemicraniam.

℞. *Aloës optim. ʒß. spec. è gemmis, diatrion sant. extr. rosarum ana gr. vi. cum syr. absinth. & viol.* F. Pil. Dos. ʒj. Bis in septimana, horis duabus ante cœnam.

℞. *Pil. de sagapeno Camilli gr. xii.* ∞ *caryophill. g. ii. cum syr. viol.* F. Pil. N. vj. involvantur ♀ro rubificatô.

Pilulæ Riverii in Morbis desperatis.

℞. *MP. Ruffi ʒi. gummi guajaci ʒß.* ♁ *diaphoret. ℈i. c. bals. Peruviano.* F. Pilulæ.

℞. *Gummi gutt. gr. xii. extr. helleb. nigr. gr. ij.* ⊕ *g. ii.* ∞ *cinamom. g. j. c. syr. viol.* F. Pilulæ N. vj. Involvantur ♀. rubificato.

Pilulæ variæ ex Hadriano à Mynsicht.

Pilulæ Aloëphanginæ nostræ.

℞. *Fol. senæ elect. s. stip. ℥iv. rad. polypodii, ℥j. hellebori nig. ℥j. troch. alhandal. cort. arantiorum, sem. cymini, ana ℥ß. herb. absinthii Pont. card. bened. et. chamæpytios, veronicæ, ana m j. flor. cordialium, stæchad. arab. cent. min. chamomillæ.*

Crassiusculè contusa infundantur in vini Malvat. s. q. coquantur igne lento ad remanentiam tertiæ partis, deinde exprimantur fortiter & colentur; in Colaturæ lib. ij. solve.

Aloes succotrinæ optimæ & perlucidæ. ℥ xvj.

Agitentur continuè in loco calido, usque dum inspissentur; postea adde:

Spec. Diamosch. dulc. diambræ, ana ʒß. mag. myrrhæ rub. mastichis, croci Oriental. ana ʒiii. ol. Chamomillæ Rom. succini alb. rect. rorismarini, cymini & carvi, ā ʒß.

Misc. & incorporentur, ut fiat justæ consistentiæ Massa pilularum.

Vires, Usus, Dosis. Ad omnia Capitis vitia & dolorem, Vertiginem, Hemicraniam, Epilepsiam, Apoplexiam, &c. propriè conferunt. Visum roborant. Mentis vigorem conservant. Auditum amissum reparant. In Melancholia Hypochondriaca cæterisque Melancholicis affectibus, Cancro, Elephantiasi, Quartana, Ictero nigro, &c. omnes tam Jecoris quàm Lienis obstructiones reserando, sanguinemque mundificando, quam maximè valent. Stomachum quoque à crassis flatibus vitiosisque humoribus concoctionem juvando suaviter leniterque purgant, & omnia membra interna à putredine præservant. Dosis à Scr. j. ad Drach. j.

Pilulæ Catholicæ.

℞. *Mass. pil. sine quibus, aurearum, cochiæ, ana ʒß. Ext. hellebori nigri, colocynthid. ana ʒij. tartari vitriolati, Scammonii rosat. ana ʒ. ij sp. vitrioli, ℈j.*

Misc. & cum Ol. Sem. Fœniculi f. l. a. Massa pilularum: Et si adhuc essentia extractorum nimis liquida, fac ut Spiritus vini sufficienter lento calore ab illis evaporet; hoc etiam in reliquis compositionibus æque observandum est.

Vires, Usus, Dosis. Magnificè & citra molestiam alvum dejiciunt. Caput, Cerebrum, Ventriculum & Sensoria crassis, putridis, pituitosis, biliosis & tartareis humoribus & ventositatibus repleta, magna efficacia expurgant. Valent quoque ad Febres diuturnas, ad Podagram aliosque articulorum dolores, ad cataractam, tinnitum aurium, &c. Visum clarificant & custodiunt, aciem oculorum exacuunt, eorumque obscuritati mire conferunt. Dosis à Gran. xij. ad Scr. j.

Pilulæ Benedictæ.

℞. *Troch. alhandel cum sp sulphuris prius irrorat. & iterum exsiccat. ext. pil. aloephang. nost. scammonii rosati, ana ʒj. sp. vitrioli, scr. i.*

Misc. & in mortario lapideo & cum pistillo lapideo & cum aq. Benedict. Serpilli nost. fiat. Massa; Ex qua postea cum ol. Chamomillæ Rom. ex quolibet Scrupulo formentur pilulæ Nr. v.

Vires, Usus, Dosis. Omnes humores implicatos à Capite, Ventriculo, Hepate, Splene, Visceribus & nervis, sufficienter evacuant. Dosis à pil. 3. ad 4. 5. vel 6. præsertim in robustioribus.

Pilulæ Familiares.

℞. *Mass. pil aloëphang. nost. ℥ij. rad. jalappæ resin. ʒj. acidi tartar. ʒß. mag. scammonii, ext. rhabarbar. ā ʒij. spir. salis rect. ʒj.*

Misc. & cum vino Malvatico f. Massa Pilularum: ex qua postea cum ol. anisi vel alio conveniente formentur Pilulæ parvissimæ in modum Aloephang. quæ deaurentur fortiter.

Vires, Usus, Dosis. In Catarrhis exsiccandis, & obstructionibus reserandis, valde illustres, necnon ad varios Capitis, Stomachi, Lienis, &c. affectus, efficaces

ces sunt. Cerebrum, Ventriculum, Sensoria omnia, Viscera, pedetentim, leniterque purgant, & ab humoribus crassis, putribus, pituitosis, biliosis, & tartareis liberant. Insuper Sanguinem & Spiritus purificant. Concoctionem juvant, & appetentiam excitant. Dosis à Scr. j. ad Drach. s. quotidiè continuando, donec operationes desideratæ feliciter sequantur.

Pilulæ Proprietatis.

℞. *Mass. pil. aloephang. ℥iiij. tart. vitr. ℥j. lact. sulph. ℥ß. ext. lig. aloes. ℥j.*

Misc. & cum vino Malvatico f. Massa; ex qua cum Ol. Sem. Fœnic. conficiantur pilulæ in modum Aloephang. videlicet, quantitate majores vel minores, & sic quoq; numero plures vel pauciores, prout occasio est; postea fortiter deaurentur & ad usum serventur.

Vires, Usus, Dosis. Caput, Pectus, Hypochondria & Stomachum humoribus crassis, pituitosis, & putridis repleta, pedetentim quidem, sed radicitùs expurgant: Imò humores tartareos & corruptos in ventriculo immersos evacuant, & omnia membra principalia confortant & à putredine præservant. Præterea omnes fluxus seu catarrhos à cerebro ad subjectas partes delabentes exsiccant & consumunt. Concoctionem juvant. Appetentiam excitant. Virtutes naturales muniunt. Sanguinem & Spiritum clarificant. Mirificè adversus pestiferæ luis contagia populatim grassantia pollent; necnon Lumbricos tam in pueris quam adultis necant, suffocant atq; deturbant. In Epilepsia, Apoplexia, Tussi, Asthmate, Phthisi, Hectica, Lue Venerea, Convulsione nervorum, Arthritide, Podagra, Schiatica, Venatum, viscerumque obstructionibus summoperè conducunt & à me ordinatæ sunt, potius ut confortent, quam ut alvum ducant: possunt tamen pro lubricitate alvi ad libitum sive manè, sive serò, sive quavis hora diei, post cibum, ante cibum, in omnibus ferè morbis, præcipuè autem phlegmaticis & corrosivis usurpari. Tum quoque in omnibus febribus continuis & intermittentibus, ægris felicissimo successu offeruntur: Non solum enim alvum aliquo modo solvunt; sed etiam corporis vires restaurant atque refocillant. Dosis eadem observatur, quæ in pilulis Aloephanginis nostris.

Pilulæ Anodynæ.

℞. *Ext. pil. aloephang. nost. ℥iij. tartari vitriolat. laudani Opiat. ana ℥j.*

Misc. & cum Conf. Alkermes in aq. Hypnotic. nost. piss. f. massa pilularum.

Vires, Usus, Dosis. Ad dolores acutos mitigandum & sedandum, torsiones placandum, somnum conciliandum, in Colica, Nephritide, Arthritide, Pleurisi, cæterisque morbis omnibus solùm excellunt; Et ipso Laudano opiato longè tutiores sunt: Quia ratione Ext. pil. Aloephang. & Tartari vitriolat. additorum, non admittunt constipationes, quibus post usum Laudani opiati per se exhibiti, ægrotantes communiter afficiuntur. Dosis à Gran. xij. ad xv. Scr. j. & à Gran. xxv. ad Drach. s. Harum enim pilularum Gr. xv. Laudani opiati Gr. 3. Scr. j. Laudani Gran. 4. Gr. xxv. Laudani Gr. 5. Drach. s. Laudani Gran. 6. in se continent. Et sumuntur vesperi eundò cubitum.

Pilulæ Narcoticæ.

℞. *Opii Thebaici Spagyricè præp. atque extract. ℥iij. spec. diambræ, ℥j sal. margar. or. corall. rub. ana ℥ß. ext. flor. papav. errat. croci orient. ana ℈j. lap. bezoar. orient. ess. de corde cervi, ana ℈ß moschi laudatiss. gr. v. ol. caryophyllorum, cinamomi, majoranæ, succini alb. carvi, ana Gut. iiij.*

Misc. & cum Conf. Alkermes in aq. Narcot. nost. diss. fiat massa pilularum.

Vires, Usus, Dosis. In defectu Laudani opiati, pilulis hisce felicissimè utimur; quibus etiam honorem frequentissimè consecuti sumus. Dosis à Gran. iij. ad iv. v. vel vj. hora dormitionis.

Pilulæ Cephalicæ.

℞. *Scammonii rosat. ℥iij. ext. pil. cochiarum, hellebori nigr. ana ℥iß. tart. vitriolat. spec. diambræ, ana ℥ß. ol. succini alb. majoranæ, ana ℈ß.*

Misc. & fiat. l. a. Massa pilularum; Ex qua postea, cum Ol. Fœniculi formentur pilulæ.

Vires, Usus, Dosis. Caput, Cerebrum, sensusque omnes, Ventriculum, Uterum & alia viscera à frigidis, crassis, serosis, pituitosis & putridis humoribus mirificè expurgant, & articulorum & Colicis doloribus, &c. valdè celebres sunt. Dosis à Scr. j. ad Drach. s.

Pilulæ Senectutis.

℞. *Ext. melissæ, ℥iij. spec. Diamosch. dulc. ℥iß. succini alb. præp. ℥j. margar. trochiscat. nost. ambræ griseæ, ana ℈j.*

Misc. & cum conf. Alkermes in aq. Lil. Convall. diss. f. Massa pilularum; ex qua postea cum Ol. Caryophyllorum & Majoranæ ana s. q. formentur pilulæ ad quantitatem Cicerum, quæ deaurentur.

Vires, Usus, Dosis. Vigiliis senum & illorum, qui in summis curis versantur, medentur: Animi tranquillitatem ac hilaritatem præstant; necnon ad pellendas curas valde utiles sunt. Dosis à pil. 3. ad 4. vel 6. sub noctem.

Pilulæ Smaragdinæ.

℞. *Smaragd. præp. ℥iß. sulph. Lunæ fixi, ℈j. hyacinth. præp. ℥ß. mag. perlar. orient. corallor. rub. ana ℈j.*

Misc. & cum Syr. Cort. Citri Moschat. f. Massa pilularum; ex qua postea cum Ol. Anisi formentur pilulæ parvæ, quæ argento puro obducantur.

Vires, Usus, Dosis. Somnia gravia & terribilia (quæ aliàs valdè debilitant) arcent & somnum inducunt; Venenis resistunt, & in confortandis spiritibus vitalibus totiusque corporis plurimum valent. Dosis hora somni scr. j.

Pilulæ Odontalgicæ.

℞. *Opii Thebaici, ℥j. camphoræ, sem. staphid. agriæ, zingiberis alb. piperis longi, gallar. Turc. cretæ albiss. aluminis usti, ana ℥ß. Rad. pencedani, hyoscyami, urticæ min. ana ℈j. sp. salis Nitriq. s. ad perfectam acetositatem.*

Misc. diligenter, & cum Balsamo Odontalg. nostro f. l. a. Massa pilularum; Ex qua postea cum dicto etiam balsamo formentur pilulæ oblongæ alterutra sui parte in acumen desinentes.

Vires & Usus. In usu quotidiano pro secreto habemus: perforatis enim & concavis dentibus impositæ, acutissimum dolorem confestim & ex tempore solvunt.

Pilulæ de Calce viva.

℞. *Calcis vivæ, ℥j. Farin. Siliginis, piperis longi cort. granator. gallar. turc. ana ℥ß. sem. hyoscyami, caryophyllorum, opii thebaici, aluminis usti. ana ℈j.*

Misc. & cum suc. inspiss. rad. Pyrethri fiat Massa pilularum; Ex qua postea cum Ol. Origani Cret. & Camphoræ ana s. q. fingatur pilulæ oblongæ.

Vires & Usus. Dentibus dolentibus impositæ subitò medentur; firmiores eos reddunt, Vermiculos in eorum cavernis delitescentes enecant, necnon fluxiones omnes ad gingivas lapsas extrahunt.

Pilulæ Odoriferæ.

℞. *Styracis calamit. ℥ij. assæ dulcis. ℥j. Rad. Ireos*

Ireos. ʒß. Galliæ moschat. santali citrin. ana ℈j. ol. stil. rosar. veri. ℈ß.

Misc. & cum modico infusionis tragacanth. cum aqua Cinamomi fact. fiat Massa, de qua formentur pilulæ dentibus excavatis imponendæ.

Vires, Usus, Dosis. Fœtorem dentium excavatorum relegant; nec non, immissæ & retentæ, suavissimum & dulcissimum faciunt anhelitum.

Pilulæ de Origano Cretico.

℞. *Origani Cretici, ℈j. galiæ moschat. veræ, cassiæ lig. aloes, santali citrin. Ireos flor. ana ʒß. styracis calamit. assæ dulcis, caryophyllorum, galang. min. nuc. moschat. cubebarum, macis, ana ℈j.*

Misc. & cum Conf. Alkermes in aq. Majoranæ diss. f. Massa pilularum, ex qua posteà cum Ol. Stil. Rosar & Cinamomi ana s. q. formentur pilulæ ad quantitatem cicerum.

Vires, Usus, Dosis. Facta purgatione, & præmissis universalibus, de his pilulis 3. vel 4. assumptæ, mirabiliter fœtorem oris & nasi, sive per consensum à Cerebro, sive à Stomacho ortum, emendant, corrigunt, & anhelitum gratiorem & jucundiorem reddunt. Insuper ventriculum confortant & concoctionem juvant.

Pilulæ Rosatæ.

℞. *Scammonii rosat. ℥ß. Mag. Jalappæ, Turbethi ana ℈ij. Tartari vitriolat. ℈j. Ol. Stil. Rosar. veri* Scr. s.

Misc. & cum Sp. Rosar. f. pilulę ex quolibet Scrupulo Num. 9.

Vires, Usus, Dosis. Valentissimè bilem dejiciunt, quam à sanguine exhauriunt: necnon crassam lentamque pituitam vacuant, atque hanc à Ventriculo, Thorace, nervis ac remotioribus artubus educunt. Dosis à scr. j. ad Drach. s. & scr. ij.

Pilulæ Polychrestæ.

℞. *Ext. polychrest. nost. scammonii rosat. ana ℥ß. tartari vitriolat. ʒj.*

Misc. & cum spir. Anisi f. l. a. Massa pilularum, ex qua posteà cum Ol. Majoranæ fingantur pilulæ.

Vires, Usus, Dosis. Quòd ad quam plurimos totius corporis affectus maximè sint utiles, & omnes ferè purgent humores, polychrestæ appellantur: Quapropter ad complicatas & diuturnas Febres, Quartanas, Melancholiam, Apoplexiam, Epilepsiam, variosque Capitis, Oculorum, Ventriculi, splenis, Jecinorisque morbos valdè probantur: Ex iis enim pituitam & utramque bilem efficaciter expurgant. Adversus Podagram & Arthritin etiam insigniter prosunt. Dosis à scr. j. ad Drach. s. & scr. ij. præsertim in robustioribus.

Pilulæ Melanogogæ.

℞. *Mass. pil. Indarum, ℥ß. lap. lazuli præp. scammonii rosat. ana ʒij. ext. troch. alhandel, hellebori nigri, Jalappæ, ana ʒiß. ess fol. senæ Alexand hyperici, ana ʒj. croci oriental. præp. epithymi, ana ʒß. spicæ Indicæ, caryophyllorum. ana ℈ß.*

Misc. & cum Conf. Alkermes in aq. Rosarum dissolut. fiat Massa pilularum; ex qua posteà cum Ol. Citri formentur pilulæ.

Vires, Usus, Dosis. Ut per has pilulas humanus intellectus quasi deperditus restauretur, secretissimè teneantur: Propriè enim valent ad mentis alienationem, Maniam, Melancholiam, & inde ortum timorem. Item, ad omnia vitia ex humore melancholico nata; Cancrum nimirum, Lepram, Elephantiasin, Quartanam, Icterum nigrum, ex vitio Lienis procreatum, conferunt. Sanguinem insigniter defæcant, & serosa excrementa ita largiter evacuant, ut omnes hisce utentes semper tam mentis quam corporis sanitatem recipiant. Dos. à ℈j. ad ʒß.

Pilulæ Hydragogæ.

℞. *Turbith. mineral. veri, ℥ß. ext. hellebori nigri, colocynthid. ana ʒiij. Rhabarbar. elaterii, ana ʒj. mag. corallor. rosat. hyacinth. præp. ana ʒjß. croc metallor. absinthiac. gum. de Peru rosat. spir. vitrioli dulc. ʒß.*

Misc. & cum Ol. Macis, Caryophyllorum, Cymini & Cinamomi ana s. q. f. l. a. Massa pilularum; Ex qua posteà cum Ol. Chamomillæ formentur pilulæ.

Vires, Usus, Dosis. In Cachexia, Hydrope, Scabie, Serpigine, Impetigine, Pruritu, &c. Catharticum est stupendum, imò specificum: Crassos enim & serosos humores expurgat, & viscera nutritionis corroborat. Præterea in Podagra, Icteritia, Lue Venerea, cujuscunque etiam speciei gradus atque ætatis; necnon in omnis generis inveteratis & pessimis ulceribus, Lupo, Cancro, Fistulis, & hujus ordinis aliis: Item in omnibus Febribus continuis & intermittentibus remedium est appropriatum. Dosis à ℈is. ad ℈j. plus minusve. Exhibeatur autem bis in hebdomade, si vires ferant.

Pilulæ Spleneticæ:

℞ *Gum. Ammoniaci in aceto squillitico dissolut. & ad justam consistentiam coct. ℥j. chalibis cum aceto Tamarind. præp. ext. rad. filicis, ana ℥ß. tartari Vitriolat. aloes non lotæ. ana ʒij. mag. myrrhæ rub. mastichis ā. ʒj. sal. absinthii, scolopendr. centaur. min. ana ʒß. sem. fraxini, croc. orient. ana ℈j.*

Misc. & cum Suc. Fumariæ inspiss. f. l. a. Massa pilularum, quæ conservetur in aluta madefacta Ol. Bentzoin, posteà tempore usus cum Ol. Rorismarini formentur pilulæ.

Vires, Usus, Dosis. In omnibus deploratis Lienis & Jecinoris obstructionibus & doloribus miranda præstant; Splenem enim modestè aperiunt & confortant, necnon (præmissis tamen universalibus, videlicet, Medicinis attenuantibus & alvum subducentibus) ejus duritiem, tumorem & diuturnum scirrhum pedetentim & sine molestia tollunt. Debent etiam ante & post harum pilularum usum clysteres & super locum affectum fomentationes adhiberi. Dos. à ℈j. ad ʒß. mane seu vesperi ratione morbi & complexionis.

Pilulæ Pectorales.

℞. *Sac. Glycyrrhiz. in aq. pector. nost. dissol. colat. & ad justam consistentiam iterum coct. ℥ß. spec. diasaturni nost. diasulphuris nost. ana ℥ß ext. rad. myrrhidis, sacchari candi alb. ana ʒij. flor. benzoin. sem. cydoneor. ana ʒj.*

Misc. & cum Diacodio crocat. nost. fiat l. a. Massa pilularum, ex qua postea cum Ol. Anisi & Fœniculi formentur pilulæ.

Vires, Usus, Dosis. In Catarrhis & morbis pectoralibus, utpote Tussi, Asthmate, Dispnœa, Orthopnœa, Phthisi, Hectica, Pleuritide, &c. commendare voluimus. Dosis à ℈j. ad ʒj. manè & vesperi.

Pilulæ Peruvianæ.

℞. *Mag. gum. Peruviani opt. ext. panchymag. nost. ana ʒvj. acidi tartari, ʒiß. spir. vitrioli rect. ℈j.*

Misc. & fiat s. a. Massa, ex qua postea cum Ol. Chamomillæ Rom. formentur pilulæ, ex quolibet scrupulo, Num. v.

Vires, Usus, Dosis. Ad humores serosos & crassos evacuandum in Cachexia, Hydrope, Arthritide, Scabie, Icteritia, obstructionibus Hepatis & Lienis, &c. item in Febribus quotidianis & tertianis, hisce quotidiè tanquam experta medicina utimur felicissimè. Dos. à ℈j. ad ʒß. & ℈ij. præsertim in robustioribus.

Pilulæ Terebinthinæ.

℞. *Terebinthinæ Cypriæ in succo Limonum lotæ, ℥iß. suc. Portulacæ inspiss ʒvj extr. rad. Glycyrrhiz. rhabarbari, tartari vitriolati, ana ʒ ij. spong. in arbust. ros.*

sylvest.

Sylvest. natæ Off. Mespilor. an. ℨ j ß. *sal. succini alb. nitri præp. ana drach. j. mag. lap. percar. pisc. oc. cancri ana drach.* ß.

Misc. & f. l. a. Massa pilularum; Ex qua posteà cum Ol. Citri rect. formentur pilulæ.

Vires, Usus, Dosis.

Mirum in modum ad frangendum Renum calculum & ciendas urinas conveniunt, præcipueque calidioribus naturis conferunt; Tartarum enim & arenulam ad miraculum usque expellunt. Gonorrhœam & id genus alia curant, nec non Hepatis Lienisque obstructiones liberant. Dosis longè à cibo à drach. ß. ad drach. j.

Pilulæ Stipticæ.

℞. *Suc. glycyrrhiz. ext. unc.* ß. *spec. diaplantaginis, diamartis ana drach iij. laudani optati drach. ij. fung. betulini, coag. leporis, camphoræ ana drach.* ß. *ung. equi ustæ, sandaracæ, olibani ana* ℈ j.

Solvatur succus Glycyrrhiz. in vino granatorum, & f. l. a. Massa pilularum, Ex qua posteà cum Ol. Nuc. Moschat. & Caryophyllorum formentur pilulæ in modum cicerum, quæ deaurentur.

Vires, Usus, Dosis.

Omne alvi profluvium à quacunque causa ortum cohibent & sanguinem à quacunque parte emanantem coercent; nec non uterinos fluores omnes sistunt, placideque compescunt, dolores mitigant, & somnum inducunt. Dosis à Scr. j. ad drach. ß. vesperi eundo cubitum.

Cicera Tartari.

℞. *Terebinth. Cypriæ, in aq. violarum lota & in eadem ad justam consistentiam coct. unc. ij. acidi tartari unc. j. spec. dia-Ireos simpl. drach. ij. nitri præp.* ℨ j.

Misc. & manus immittendo in aquam violarum frigidam, formentur pilulæ ad quantitatem Cicerum.

Vires, Usus, Dosis.

Felicissimè utimur in omnibus ægritudinibus tartareis à crassiore materia genitis: Hinc per experientiam cognovisse licuit, quosdam harum pilularum usu instantes dolores podagricos adeò præcavisse, ut iidem aliquot annis non vel tardius tardierint, aut in quibusdam mitius saltem afflixerint, & citius desierint. Commendabiles quoque sunt in omnium viscerum & venarum obstructionibus, Hemicrania, Ictéritia, Contracturis, Hydrope, Febribus, Mensium retentione, &c. Calculos Renum & Vesicæ (ipsum Ventriculum & proximè vicina membra non solum levando, sed & iisdem singulare robur suggerendo) communiunt atque expellunt. In Asthmate, Tussi, Phthisi, &c. aliisque morbis pectoralibus, harum pilularum usus etiam valdè celebris est. Interdum per sudores & urinas operantur, prout natura ægri in hanc vel illam pronior fuerit aut propensior. In præservatione Dosis singulis Lunæ quadris à ℨ ß. ad ℨ j. in curatione autem quotidie manè in aurora à ℨ j. ad ℨ j ß.

Pilulæ de Sandaraca.

℞. *Sandaracæ elect.* ℥ ß. *Ext. polypodii tartari albi ana* ℨ *ij. succini alb. præp. piperis nigri aluminis rochæ sarcocoll. rub. ana* ℨ ß. *laccæ ablutæ nitri præp. aristoloch. rot. sem. rutæ, sylvest. petroselini ana* ℈ j.

Misc. & cum suc. inspissat. Centaur. min. f. massa pilularum, & ex quolibet scrupulo formentur pilulæ duæ, quæ deaurentur.

Vires & Usus.

Pingues extenuant, nec non omnem carnositatem præter naturam corpori humano additam attenuant. Detur autem omni die pilularum una, quando surgit à lecto.

Pilulæ de Sabina.

℞. *Sal. herb. sabinæ p. j. ol. stil. ejusd. p. j.*

Mixta hermeticè sigilla, igni philosophico coque, donec lapidis duritiem acquirant, postea.

℞. *Mass. Pil. Aloephang. nost.* ℥ j ß. *lapidis hujus præparat.* ℥ j. *borrac. venet* ℨ *iij. ext. spec. dialacr. nost. flor. centaur. min. herb. sabinæ ana drach.* ß. *croci orient. scrup. j.*

Misc. & cum Ol. Bac. Juniperi f. l. a. Massa pilularum, ex qua postea cum Ol. Cinnamomi & Macis formentur pilulæ.

Vires, Usus, Dosis.

Adeò feliciter obstructiones uterinas reserant mensesque retentos copiose movent, ut meritò inter arcana medica, muliebria cientia, primas obtineant. Dosis mane & vesperi à ℈ j. ad ℨ ß.

Pilulæ Uterinæ.

℞. *Mass. pil. Aloephang.* ℥ j. *fæc. bryoniæ* ℨ j. *sal. jovis Anglici, matris perlar. corallor. rub. ana* ℨ ß. *ext. castorei veri, callor. equar. ana* ℈ j. *ol. angelicæ* ℈ ß.

Misc. & f. l. a. Massa pilularum, ex qua postea cum Ol. Succini rect. formentur pilulæ, quæ deaurentur fortiter.

Vires, Usus, Dosis.

Specificum & peculiare medicamentum ad uteri strangulatum: Fœminas enim hysterico pathemate quasi suffocatas feliciter excitat. Dosis à ℈ j. ad ℨ ß. auroris aliquot continuis.

PIMPINELLA.

Pimpinella recens vocabulum est (ut & Bipinella, à foliorum binis ordinibus pennatim seu plumatim, digestis sumptum, vel à forma ancipitis securis sive Bipennis. Sanguisorba dicitur, quòd sanguineos fluxus sistat & sorbeat.

Hujus *notæ genericæ* sunt folia pinnata, spicæ crassiores è seminibus densè stipatis semina tetragona, quibus flosculi insident.

Vires. Quæ de hujus viribus traduntur ad duo capita reduci possunt. 1. Quòd sit cardiaca & alexipharmaca. Hinc virens vino injicitur ad cor exhilarandum, eique gratiam conciliat communicato sapore & odore aromatico. Melonis æmulo: præservat etiam à peste & morbis contagiosis. 2. Quod sit astringens. Hinc usus ejus in profluviis mensium eximius, in fluxu alvi, hæmorrhagia quacunque, in vulneribus & ulceribus siccandis glutinandis & sanandis.

D. Bovvle pulverem herbæ aut radicis exsiccatæ cum saccharo rosato exhibere solitus erat in hæmorrhagia narium, sputo sanguinis aut tabe pulmonum, idem inspersus (sine saccharo) ulcera cancrosa compescit ne latius serpant.

In mictu sanguinis laudat conservam superbibita aqua Solenander 3. Consil. 27. Idem non repudiarit radicem conditam saccharove obductam.

An herba astringens utilis esse possit in arena & calculo, ut nonnulli volunt lectori considerandum proponimus: item an lieni indurato, an Asciti incipienti conducat.

Henrici II. Galliarum Regis venator bona fide asseveravit Pimpinellam ad præcavendam hydrophobiam tantam vim obtinere, ut quicunque eam aliquot diluculis, vel in acetariis, vel alio quovis modo præparatam comederit, nihil inde incommodi sentire possit. Palmar. de morsu canis rabidi.

Panchovius refert Regem Chabam, finito quodam prælio 15000. vulneratos usu Pimpinellæ restituisse.

Pimpinella Saxifraga Hircina.

Nomina. Pimpinella saxifraga *Ger.* Sax. hircina major *Park.* Sax. major umbellâ candidâ *C.B.* Saxifragia hircina major *I. B.*

Radix alba, simplex, minimi digiti crassitudine, recta in terram descendens, paucis fibris donata, sapore fervido, folia longis insident pediculis, pinnata, tribus aut quatuor pinnarum conjugationibus ad mediam costam annexis: sii odorati umbelliferi similia, atrovirentia, splendentia, sapore ignaviore multo quam radix, pinnis circa margines dentatis, & nonnunquam altius incisis, aversa parte hirsutis, supinâ lævibus. Caules sesquicubitales & altiores teretes, striati, glabri, inanes, ramosi & geniculati, summis caulibus & ramulis insident umbellæ flosculorum albentium.

Minutorum: quibus succedunt semina pro plantæ magnitudine parva, brevia, striata; nulla ad exortum radiorum umbellæ totalis aut partialium apponuntur foliola.

In Sylvis agro Cantabrigiensi & Bedfordiensi, Cantiano quoque & alibi etiam in Anglia observavimus.

In hoc genere folia interdum in lacinias divisa nos quoque post Clusium observavimus.

Pimpinella saxifraga major umbella rubente *C. B.* Saxifr. maj. flo. rubente *Park.*

Quomodo à præcedente differat inquirendum. Clusius tantum ejus varietatem facit. *Raius.*

Hujus plantæ vis ex ipso nomine satis patet, siquidem radix quæ hircum redolet, quæque multæ est acrimoniæ cùm degustatur, non parum valet in deturbandis arenis ac materiis pituitosis renes obstruentibus, ut & etiam in pulmonibus ab infarctu crasso liberandis.

PINASTER.

Nomina. Pinus sylvestris *C. B.* Pynus sylv. vulgaris Genevensis & Tæda *I. B* an pinaster Austriacus major, albus & niger ejusdem? item Pinaster, sive Pinus sylv. Hispanicus major Clus? *I. B.* id est, Pinus maritima altera *C. B.* Pinus sylvest. mugo *Ger. Ico.*

Caudicem habet interdum distortum, sæpissime tamen rectum: cortex in inferiore arboris parte plenus est rimarum atque scaber, colore quodammodo cineraceus, in superiore tamen parte plenus squamarum & rubicundus, in ramis tenerioribus lauri modo livescit. Surculos ramorum habet fragiles, qui si franguntur apparent inter corticem & corticem minuti pori, ex quibus resina exsudat. Adultæ arbores ramos minime rectos sed sinuosos. Folia habent tenuia, rigida, multo longiora foliis abietis & piceæ, semper gemina ab uno veluti tubulo exeuntia, in ipso exortu connexa, in interiore parte, quâ se se conspiciunt, concava, acuta, pungentia, gustu adstringentia, undiquaque ramos vestientia.

Coni ex compactili squamarum acervo sunt turbinati; ramulis pediculi brevi, in nonnullis recto, in aliis adunco, ad latera ita firmiter adhærent, ut cum novi erumpunt anniculi adhuc in ramis hæreant; quamprimum inaruerint dehiscunt. Squamæ sunt oblongæ, sub quibus semen latet nigricans, magnitudine Anisi, alatum, plenum albâ medullâ.

Arbor hæc optimam fundit resinam.

Descriptio hæc in reliquis bene convenit Pinui Sylvestri à nobis in Suevia, Bavaria, Austria, & alibi in Germania passim observata, sola seminis parvitate differt. Nostra folia habet longa, in viriditate nigricantia, conos satis grandes, minores tamen quam pini sativi, oblongos, turbinatos, ramorum alas spectantes & reflexos, nucleis parvis, nec mali vulgaris nucleis multo majoribus, quibus è figura sicca accedunt.

Habetur in viridariis nostris frequens in Anglia, & ab hortulanis vulgo Pinus montana, dicitur. Excrescit autem in magnitudinem & proceritatem eximiam, quamvis cum sylvestris & suæ spontis sit, plerunque pumila manet in Germania.

Hæc proculdubio est quam Bellonius libro Coniferarum describit sub piceæ nomine, caudice, cum in arborem excrevit, contorto, rubro cortice vestito, rimis hiulco, sinuosis ramis, fragilibus, coma in latum expansa, mediocri magnitudine, &c, v. de. Pinaster Austriacus major Clus. Duorum est generum, adeò inter se similium, ut pauci nisi materiæ cæsores discernere queant. Alterum tamen genus lætiore cortice, majore cono. Alterum verò crassiore plerunque est caudice, scabriore cortice, foliis paulo crassioribus ac minore cono.

Pinaster sive Pinus sylvest. Hispanica major Clusio, in Aquitania, inque Pyrenæis & plerisque aliis Hispaniæ locis frequentissima, quæ ipso monente, à pinastro 1. Austriaco albo parum & solis fortè natalibus differt, in Pini sativi altitudinem excrescit, interdum etiam superat. Nobis observatæ quamvis satis grandes & proceræ, minores tamen erant sativis.

Sunt ergo nostrâ sententiâ Pinus sylvestris vulgaris Genevensis J. B. Pinaster sive Pinus sylvestris Hispanica major ejusdem. Item Pinaster Austriacus major albus, & niger, una eademque Pini species, ut & ipse Joan. Bauhinus suspicatur, Quamvis, ut verum fatear, descriptio Pini Sylvestris Genevensis Jo. B. huic arbori non bene conveniat: nec enim Coni in hac parvi & breves & non turbinati sunt, sed rotundiores, fragili & breviori pediculo adhærentes ramis, verum è contrario magni, & longi, & turbinati ut superius diximus.

Usus. Ex hujus arboris inferiore parte, radicibus viciniore fiunt assulæ illæ pingues ad ignem accendendum, & lumen præbendum idoneæ, magni per multas Germaniæ Provincias usus. Strangulat enim humor ad radices descendens ipsas arbores sic ut in Thædam vertantur, de qua Assulæ. *Raius.*

Ex hâc arbore exudat lachryma illa quæ Resina pini vocatur, quæque per combustionem ligni cui adhæerescit, quod laminatim & per vices exscinditur, in picem nigram convertitur.

De THÆDA.

Transeunt in *Thædam* quandoque picea & larix, sed raro admodum: pini enim sylvestris proprius ac peculiaris morbus est. In Thædam autem arbor conversa dicitur cum non modo cor ejus, sed & reliqua substantia

tia in pinguedinem mutata est. Hinc inquit J. Bauhinus) Plinius non absque errore Thedam sui generis arborem esse existimavit, & sextum coniferarum genus statuit. Plinium pariter erroris insimulant Matthiolus, Bellonius, Casp. Hofmannus, Bodæus à Stapel, aliique. Ego potius cum Delechampio, Clusio, Parkinsono sentio, Thædæ vocabulum ὁμώνυμον esse, & nunc pini resinosum & pingue lignum (τὴν δᾶδα) significare, quod Lucernæ candelæve loco utatur. Nunc arborem sui generis Theophrasto ignotam.

Quoniam assularum Thædæ ad lucernas usus est, hinc Thæda pro face quacunque, præsertim nuptiali, accipitur.

At tibi ignarus thalamos tædasque parabam.

Ovid. Metamorph. 1.

Ex hoc genere in Aquitania, apud Cantabros & aliis Hispaniæ locis; indigenas resinam colligere observavit Clusius, & nos etiam nec in Aquatania solum sed etiam in Gallia Narbonensi, ubi arbores vulnerantur ejus rei causa, singulis annis novo vulnere supra annotinum inflicto, donec ad decem aut duodecim pedum altitudinem perveniente humor ab ea parte manare desierit. Tum demum simili modo ex alia parte, ac deinde alia aperitur.

PINEOLATUM.

Pineolatum seu *Pignolatum* est pastæ genus, quod paratur ex pineis mundatis in saccharum liquatum immersis, & ad sacchari rosati consistentiam coctis.

Ut autem pinei rancorem omnem deponant, debent prius in aquâ diem integrum, aut saltem dimidium macerari, & saccharum in rosacea liquari: sic enim confectura gustui erit amicior, ut & olfactui si moschi aliquot grana commisceantur, ut in multis bellariis interdum fieri videmus, quæ in Principum mensis apponuntur. Usitatior autem conficiendi pineolati formula hæc est.

℞. *Sacchari paulò infrà consistentiam electuarii solidè in aquâ rosarum cocti* ℔ ß. *Misce pinearum mundatar. & in aquâ subinde mutatâ per* XII. *horas infusarum* ℥ ij. *dein rudicula agitentur simul ut probè tota massa subigatur, cui antequam planè refrixerit adde moschi* ℈ j. *f. parta.*

De ea formentur cylindri super chartâ reponendi, & exsiccandi, ut indurescant. *Renodæus.*

Pineolatum album è *Pharm. August.*

℞. *Pinearum mundat.* ℔ j. *Sacchari albiss. in succo limonum dissol. & albuminibus ovorum clarificati tantundem F. ut artis est.*

Pineolatum viride ex *eadem Pharmac.*

℞. *Pistacior. præpar.* ℥ j. *nucleor. pineor. mundat.* ℥ ij. *cinnam. acuti* ℥ ß. *zinziberis* ʒ j. *caryophyllor. nucis moschatæ ana* ℥ ß. *macis* ℈ ij. *sacchar. alb. in succo betonic. dissoluti* ℔ j. *f. s. a.*

Hæc compositiones valent in tabidis, consumtis, extenuatis, & corporis refectionem exigentibus; plurimum enim roborant, ac nutriunt.

Pinei nuclei, vid. *Pinus.*

Pinguedo, vid. *Adeps.*

PINGUICULA.

Pinguicula Gesnero dicitur quòd folia ejus ad tactum pinguia sint, ac si oleo aut butyro oblinerentur.

Nomina 1. Pinguicula Gesneri *I. B.* pinguicula sive sanicula Eboracensis *Ger. Park.* Sanicula montana flore calcari donato *C. B.*

J. B. Fibris aliquot albis pro plantulæ modulo satis crassis, non admodum altè in terram demissis radicatur. Folia per terræ superficiem sparsa sex aut septem, & interdum plura, pallide ex luteo viridia, pinguiuscula & nitida ac si oleo aut butyro oblinerentur, binas uncias longa, unciam circiter lata, per extremum nonnihil obtusa, marginibus æqualibus & minime crenatis. (Supina folii superficies brevi admodum lanugine curiose intuenti obducta cernitur.) Inter hæc surgunt pediculi aliquot palmares aut altiores, quorum unicuique in summo fastigio hæret flos unicus purpuro violaceus aut albus, violæ similis, monopetalos tamen, calcari longo donatus, in quinque segmenta divisus. (Nostratis flos fere semper dilute purpurascit aut ex pallida purpura cærulescit.)

In palustribus humidis, & montosis udis ubi aquæ scaturiunt sæpius occurrit.

Nomina. 2. Pinguicula flore albo minore, calcari brevissimo.

Hanc in summitatibus montis Juræ locis udis reperimus.

Nomina. 3. Pinguicula flore amplo purpureo, cum calcari longissimo.

Hanc unà cum priore iisdem in locis observavimus. Floris colore sature purpureo, ejusdemque magnitudine & calcari prælongo, tum à præcedente, tum à vulgari nostrate differt.

Nomina. 4. Pinguicula Cornubiensis flore minore carneo.

Folia huic circa margines reflexa sunt & velut convoluta, pellucida ferè, & venis rubentibus striata. Fores quam in vulgari nostrate multo minores pallidiores & ad incarnatum colorem dictum accedentes.

In Cornubia locis palustribus observavi circa Kilkhamton & alibi.

Vires. Vulnera recentia & plagas curare dicuntur folia trita & imposita. Succo ejus pingui & butyroso illito tum manuum rimas, tum tumores & fissuras in uberibus vaccarum rustici sanant. Hinc & saniculæ Eboracensis ei nomen inditum. Plebs Wallica syrupum ex ea conficit, quo se suosque purgant, quin & herbam jusculis incoquunt in eundem usum. Purgat enim pituitam satis strenue. Præterea unguentum ex ea conficiunt ad obstructiones hepatis utilissimum.

Dalechampius asserit radicem pistam & pro malagmate impositam tertio die curare ischiadicos, eandem tritam & impositam locis dolore affectis quosvis dolores sanare, at radix nimis parva est, quàm ut pinsi possit in hunc usum. Camerarius testatur vulnerariam esse herbam, præsertim ad ramicem puerorum eximiam. *S. Paulus.*

Tingit crines flavedine, & inservit instar gummi ad contorquendos mulierum capillos. Idem. *Raius.*

PINUS.

Pinus Arbor Latinorum quo nomine veteribus Græcis dicta sit non levis est inter eruditos controversia. Πεύκην veteres Græcos pro pinu usurpasse J. Bauhino dubium non est. Idem videtur Casparo fratri, Carolo Clusio, Bodæo à Stapel. aliisque doctoribus. mihi Turneri nostri sententia probatur, nimirum Theophrastum πεύκην appellasse quam Latini pinum: Plinium autem πίτυν Græcorum pro pinu accepisse, quod Plinius pityocampas pinorum erucas vertat, non piceæ, Galeno etiam pityn pinum esse, ait enim pytin maximos ferre conos: verisimile etiam putat Galeni tempore Græcos & qui eum secuti sunt semper pityn pro pinu usurpasse.

Πίτυς Theophrasto quæ arbor sit nobis non constat, Joh. Bauhino pinastrum sylvestrem esse verisimile videtur.

Nominum mutationis, & errandi ansam præbuisse videntur Arcades, qui (ut scribit Theophrastus) quod cæteri πίτυν, πεύκην, contra quod πεύκην πίτυν vocarunt.

Vires & Usus. Pini cujuscunque cortices & folia refrigerant & astringunt, unde in dysenteria & fluore mensium prosunt. Decoctum aut infusum summitatum pinus in cerevisia aliove idoneo liquore ad calculum renum & vesicæ plurimum valere creditur, nec non ad scorbutum aliosque thoracis affectus, à turionibus pini mille hominum liberatos à scorbuticis affectibus refert Hofmannus in method. medendi.

Nuclei pinei saporis sunt delicatissimi, ipsis etiam amygdalis præferendi: ideoque in Italia mensis secundis adjiciuntur. Caliditate temperati sunt & humidi; maturant, leniunt, impinguant. Usus præcip. in phthisi & tabe, quia nutriunt bene, quamvis non omnino facile concoqui vult Dodonæus; in tussi & diuturnis pectoris vitiis per se aut cum melle aliove eclegmate, quoniam exasperata leniunt; in nephriticis affectibus, stranguria, acrimonia urinæ &c. quos mitigant & dolores sedant. Augent item & lac & semen genitale, ideoque venerem languentem excitant & naturam calefaciunt præsertim saccharo conditi. Totus conus seu strobilus cum marrubio recenti decoctus (inquit Galenus) si postea addito melle modico iterum coquatur, donec ipsum decoctum mellis accipiat crassitudinem medicamentum est ad thoracis pulmonisque exscreationes conveniens, veteri tussi & tabitudini conferens, ut Dioscorides etiam testatur. Aqua strobilorum astringit, ideoque utilis est ad faciei rugas delendas, mammarum incrementum impediendum, in procidentia matricis, &c.

Notatu dignum est quod observavit Cæsalpinus, & nos etiam ipsi, nucleos hosce non bipartitos esse ut aliis plurimis, sed velut in alveo novellum pinum continere, cujus radix interius spectat. *Raius.*

PIPER.

Earum quæ ambiguæ sunt & incertæ sedis principem locum sibi vendicat famigeratissimum Aromaticum *Piper*, omnibus seculis, omnibus terris ad cibaria condienda expetitum. Cum enim qui plantam descripserunt de floribus ejus altum sileant, incerti sumus an eos imperfectos & stamineos, an vero perfectos & petalodes obtineat, adeoque an ad genus earum quæ flore sunt imperfecto, an potius ad earum quæ flore perfecto semine nudo solitario, referenda sit.

Πέπερι vocem ἀπὸ τοῦ πέπτειν, id est, concoquere Etymologus deducit. Verisimilius tamen est πέπερι peregrinum & barbarum vocabulum esse, ut χόμμι & κῦφι & pleraque in ι. desinentia: à Persis profectum docet Galenus, qui proculdubio ab Indis hauserunt, quibus (teste Garcia) piper longum pimpilim dicitur.

Quæ de Pipere ejusque speciebus habent veteres Græci & Latini manifestè ostendunt plantas piperiferas iis prorsus incognitas fuisse, eosque rumores incertos & vulgi fidem secutos in ejus descriptione. Ruellius pro piperis specie similacem asperam proponit, ut existimat J. Bauhinus; Matthiolus Ribes nigrum. Nos incertis & suspectis omissis descriptionem piperis è Clariss. Carol. Clusii exoticis mutuatam dabimus.

Vires. Piper Dioscoridi vim habet in universum calefaciendi, urinam ciendi, concoquendi, attrahendi, discutiendi, exterendi ea quæ pupillis tenebras offundunt. Commodum etiam est ad rigores per circuitum in febribus repetentes, tum si bibatur, tum si illinatur; & commorsis à bestiis venenatis auxiliatur. Educit etiam fœtus, putatur & conceptionem impedire si post coitum apponatur: tussi quoque & omnibus circa thoracem affectibus commodum est tum si delingatur, tum si in potu accipiatur, Anginis item convenit illitum cum melle: tormina quoque dissolvit cum teneris lauri foliis potum. Pituitam à capite detrahit cum uva passa manducatum. Dolores sedat, & in sanorum usu multum est, ac appetentiam movet, & ad intinctus admixtum concoctionem adjuvat. At pice exceptum strumas discutit. Deterget & vitiligines cum nitro.

Piperis radix costo similis est, calefacitque gustum & humores provocat. Eadem si cum aceto bibatur splenem minuit; pituitam verò à capite detrahit cum Staphide agresti commanducata. Hactenus Dioscorides.

Usus ejus præcipuus est in frigiditate & cruditate ventriculi. Magna differentia in eo est, si vel integrum sumatur, vel in pulvere. Pulvis in ventriculo singultum facit, hepar autem & reliqua viscera valde inflammat, qui ergo ventriculo consulere volunt deglutiunt integra grana, ut rectè monet C. Hofmannus. Præstat etiam carnes elixas & in furno coctas in artocreis, &c. integro pipere condire quàm trito & comminuto, cum cibis enim coctum & maceratum satis acrimoniæ iis communicat, quod & facit integrum deglutitum, nec tamen ventriculo noxam aliquam aut molestiam: cum pulvis interiori ventriculi tunicæ muco oblitæ adhærescens aut in ejus rugas se insinuans, vel cardialgiam, vel singultum in nonnullis constitutionibus excitet.

Extrinsecus in apophlegmatismis, gargarismis, sternutatoriis usurpatur; sedat odontalgiam, columellam tumidam imminuit, nervorum affectibus frigidis conducit. *Schrod.*

Vis piperis (eodem adnotante, & ante eum Galeno) volatilis valde est. Vitentur ergo, inquit, præparationes in quibus volatile evanescit, exempli gratia, extractorum.

Piper ejusque oleum egregiè decantatur in febribus quartanis à Zacut. Lusitano, Langio, Kunrad. alisque.

Oleum piperis extrinsecus in paralysi egregium est medicamentum C. Hofman.

Vulgus piper longum in paroxysmo febrium exhibere solet: id quod non nisi in principio locum habere potest *Schrod.*

Non baccæ solum, quod proprie dicitur piper, acrimonia præditæ igneâ sunt, sed & tota etiam planta. Nam ex folia virentia, sarmenta & radix, si masticentur, prorsus linguam faucesque urunt ac salivam, haud secus quam costi pyrethrive radices movent.

Piper longum Indi linimentis addunt, quibus adversus dolores artuum à frigore utuntur, & ita ut basis hoc piper sit, corpusque addat santalum rubrum. Utuntur & contra venena, vertigines, catarrhos, oculorumque nebulas, & cum successu.

Indorum plebs adversus diuturnam stomachi languiditatem bibunt aquam cui infusa est satis bona piperis copia: in eundem usum quoque eliciunt ex pipere recenti spiritum mirè igneum. Utrumque cum adhuc viret, piper longum æque ac rotundum, condiri muria aut aceto solet, & condi in penum ad usum fami-

familiarem mensæque delicias. Ejus usus frequentior mensibus pluviosis & in phlegmatica corporis constitutione.

Piper longum intenta mordacitate præditum est, & subamarum, quoniam immaturum, antidotis item & theriacis medicaminibus opportunum. Dioscorid. nonnulli statim ab initio curationis uvulæ relaxatæ ab inflammatione pulvere piperis longi auxiliari conantur; quod quidem periculo non vacat J. B. *Raius*.

PIPER INDICUM sive CAPSICUM.

Καψικὸν Actuario à κάπτω mordeo, quòd semen comestum mordeat, imò adurat. Siliquastrum Plinii esse vel inde constat (inquit Joh. Bauhinus) quòd Plinius Castore siliquastrum demonstret caule rubro & longo, densis geniculis, foliis lauri: semine albo tenui, gustu piperis: & alio in loco, panax piperis saporem reddit, & magis etiam siliquastrum, ob id piperitidis nomine accepto. Plantam hanc ad solani genus referendam putamus ob folia & flores similes, quamvis fructus non satis respondeat, nec tamen multum abludit; membranæ enim internæ quibus semina adnascuntur humidæ sunt, & callosæ, adeoque fructus de bacca participat.

Differentia in foliorum latitudine vel angustia: in fructus colore & forma colore qui in initio aliis viridis, aliis niger, in maturitate aut ruber, aut croceus, flavus, vel rarius albus: figura aliis longâ, eaque vel crassa, vel gracili, vel incurvatâ: aliis brevis, eaque latâ cordula, vel rotunda cerasi formâ vel angulosa: & vel erecta, vel dependente: denique & caule piloso, C. B.

Vires & Usus. Est (inquit Gregorius Reg.) piper hoc Americanum tanta acrimonia præditum ut exulceret & pustulas excitet ubicunque applicatur, neque solum id præstat, sed etiam siliquas tantummodo aperiendo & semen eximendo adeo acris exhalat vapor, ut per nares penetrans cerebrum subeat, & ex eo eliciat tantam eamque lentam & viscidam materiam, ut admiratione dignum sit, quin & guttur ingrediens tussim excitat, & adeo vehementem tonitum ut omnia viscera rejici debere videantur; siliquas præterea & internas partes confringendo sternutamenta valde excitat, & manibus confractas tractando tantam in iis inflammationem parit, ut aliquot horarum spatio aduri videantur, remediumque petendum sit ab aquæ frigidæ aut vini lotione. Hæc omnia sum expertus, inquit, dum semen è siliquis eximebam. Quinimo in ignem injectæ siliquæ gravem & tetrum excitant odorem qui nauseam & fastidium adstantibus provocat. Imò si siliquæ particula prunis injiciatur intra triclinium aliudve conclave, fumus naribus exceptus omnibus quotquot in eo adsunt cerebri membranas vellicando immania & continua sternutamenta movet; quæ non cessant donec vel fumus diffletur aere externo admisso, vel paulatim evanuerit, fuligine scilicet præcipitata, ut sæpius experti sumus.

Brasilienses hæc Pimenta, ut vocant Lusitani, conferunt cum sale, & mixturam illam vocant Inquitayu, eamque usurpant ad cibos inter manducandum, ut nos salem: eandem quoque miscent cum farina & piscibus coctis exceptis spinis, ac mixturam illam appellant Pira-quiyé, quam usurpant iter facientes. Bene sapit & durat ad aliquot dies.

Modum præparandi hujus siliquas ad usum docet frater Gregorius. In umbra primo siccant, deinde cum eis uti volunt, cum farina in vase ad id apto lento igne exsiccant: exsiccatas & à farina ac pediculis suis liberatas forcipe una cum seminibus suis minutissimè incidunt, & ad singulas sic incisarum uncias pollinis farinæ libram addunt & cum fermento panis instar pinsunt, massam probe fermentatam clibano coquunt, coctam in taleas scindunt, & denuo coquunt instar biscocti tandem minutissime terunt & per cribrum transmittunt.

Admirabilis, inquit, est hic pulvis ad condiendum omne genus cibi: valenter enim ventriculi, & intestinorum flatus discutit, orexin excitat, cibis præsertim humidis & flatuosis inspersus bonum saporem conciliat, atque etiam vino; concoctionem juvat, urinam & menses evocat, pituitosos humores undecunque, potissimum coxæ adhærescentes articulis discutit & evacuat. *Raius*.

PIPER AQUATICUM, vid *Persicaria urens*.

PIPERITIS, vid. *Lepidium*.

PISCIS.

Generalis Aquatilium divisio.

Omnia animalia aquatica, sive in aquis degentia, sunt, vel sanguinea, vel exsanguia.

Sanguinea, Græcè Νηκτὰ ἐναιμάτα (quod natare sit proprium aquatilium sanguine præditorum,) Pisces Latinè, strictim dicta, varias sortiuntur differentias. Illustriores tamen eæ nobis videntur, quæ desumuntur vel à locis, in quibus vivunt, vel à corporis integumento.

Pro aquarum in quibus degunt varietates, Pisces sunt vel (1.) Θαλάττιοι, marini, qui in aqua marina, seu salsa vivunt; (2.) ποτάμιοι, Fluviatiles, qui in Fluminibus; (3.) λιμναῖοι, Lacustres, qui in Lacubus; (4.) Marini simul & Fluviatiles, qui in aquis tum salsis, tum dulcibus alternatim versantur (5.) Piscinarii, qui in divitum Piscinis potissimum aluntur (6.) Τελματαῖοι palustres, qui in aquis desidibus, præsertim palustribus reperiuntur.

Tegumentorum ratione, quidam squamosi sunt, quidam cute tecti, eaque vel aspera vel lævi.

Præterea Piscium alii sunt ἀγελαῖοι, qui gregatim semper incedunt, ut Haleces, scombri &c. alii Σποράδικοι, qui solitarii natant.

Exanguia generalius dispescuntur in (1.) mollia seu molliuscula (2.) crustacea, (3.) Testacea. *Charleton.*

Atque hæc pauca de Piscibus in genere, quibus non sanè opus est ut alia specialiora impræsentiarum addamus,

PISUM.

Pisum à πτίσσειν tundere dictum existimatur. Frangere legumina veteribus solenne fuit: aliis à Pisa quæ inter Ossam & Olympum in qua copiosè nascitur. Gassend. verùm non memini usquam de alia Pisa legisse quam quæ sita erat ad Alpheum amnem in Elide Peloponensi: aliis demum ἀπὸ τοῦ πίσειν quòd humi procumbat.

Notæ Pisi geneticæ sunt folia glabra, glauca, pinnis amplissimis caulem adeò arctè amplectentia, ut ab iis transadigi videatur, è paucioribus & majoribus in hoc genere lobis composita, caulis quàm congeneribus major & fistulosior.

Pisi Descriptio generalis.

J. B. Generali quadam notione Pisa circumscribemus, quorum differentias petet studiosus Lector ex synonymis. In genere ergo hoc legumen, sicuti alia brevis durationis, tenui est radice, fibrosa: caules fistulosi, dum adhuc teneri sunt fragiles, longi, alienæ opis indigi, & nisi palis sustententur procidui. Folia genicula adverso situ ita complectuntur, ut ab eo transadigi videantur, quanquam in annatis surculis eorundem sit pinnata dispositio, eo quod surculi superest in capreolos tortiles, quibus proxima quæque arripit, abeunte. Flores ad genicula è foliorum sinubus exeunt duo tresve simul in eodem surculo seu pediculo communi, formâ ad genistæ flores accedentes, sed colore albo, vel purpureo, vel ex albo virescente, vel variegato. Siliquæ succedunt binæ ferè, teriusculæ, penfiles, bifores, ex carnosâ pulpâ, minus tamen multò quam in faba, in quibus reclusis ad commissuram annectuntur pisa, aliàs majora, aliàs minora; nunc rotunda, nunc quadrata, aut alias inæquali superficie, interdum alba, flava, rubra, fusca, subcærulea aut virescentia; color totius plantæ glaucus aut ex viridi canescens.

Vires & Usus. Pisa cujuscunque generis flatulenta sunt, ideoque Turnerus omnibus quotquot ventriculum habent aut lienem flatibus obnoxium nimium eorum usum quacunque ratione præparatorum fugiendum suadet, nisi addatur anisum, aut cyminum, aut mentha, au aliud aliquid ἄφυσον.

Pisa alba & hortensia, viridia adhuc, antequam plenam maturitatem adepra sunt, in aqua cocta, & deinde butyro condita æstivo tempore delicatissimum nostratibus habentur ferculum, & nobilium mensis præcocia & verna inferuntur; nec valde flatulenta sunt. Dodonæus medium quodammodo locum obtinere ait inter ea quæ boni ac pravi sunt succi; multum ac parum nutriunt; facile ac difficile concoquuntur; tarde & cito descendunt, flatulenta sunt & flatus expertia.

Eandem sicca Tempore quadragesimali jusculis incoquuntur, & ex iisdem pultes fiunt, vulgo & etiam ditioribus acceptæ. Verum sicca nobis multo flatu lentiora videntur quam viridia & recentia, palato & ventriculo delicatiorum minus grata.

Scholæ Salernitanæ pisa.

Sunt inflativa cum pellibus atque nociva;
Pellibus ablatis sunt bona pisa satis.

Pisa nigricantia cum Avena mixta à nostratibus pro equorum pabulo usurpantur; in frequentissimo etiam usu sunt ad porcos saginandos. Dodonæus totâ substantiâ quandam cum fabis similitudinem habere scribit, duobus ab eisdem differre, tum quod non æquè ac fabæ sunt flatulenta, tum etiam quod detergendi facultatem non habent, ideoque segnius quam illæ per alvum secedunt.

Pisa viridia cruda comesta in scorbuto à piscium & carnium salitorum esu contracto inter navigandum, summopere commendantur.

Matt. Rulandus, referente J. Bauhino, in Balnear. lib. 1. class. 3. cap. 1. ad scabiem, lepram, ulcera, & omnia cutis vitia balneo utitur sæpius experto ex Pisis cum foliis quercus in aqua fluviali decoctis. *Raius.*

PISA ARTIFICIALIA *pro Fonticulis è Pharmac.* BATEANA.

Pisa Lutea.

♃. Ochræ flavæ ℥ß. rad. iridis Florent. ʒij. ceræ ʒj. terebinth. q. s. ut formentur pisa diversæ magnitudin. pro fonticulis apertis servandis.

Pisa rubra.

♃. Vermilii ℥ß. hermodactylor. ʒij. ceræ ʒvi. terebinth. q. s. ut f. pisa.

Pisa viridia.

♃. Virid. æris, hellebor. alb. ana ʒ ij. cantharid. ʒ j. rad. irid. Florent. ℥ i ß. ceræ ʒ vi. terebinth. q. s. vel fieri possunt ex cantharid. & viris æris ana ʒij. auripigm. ℈ß. ceræ ʒ ij. terebinth. q. s.

PISSASPHALTUM, vid. sub titulo *Naphtha.*

PISTACIA.

Nomina. Pistacia *Ger. I. B.* nux Pistacia *Park.* Pistacia peregrina fructu racemoso, sive Terebinthus Indica Theophr. *C. B.*

J. B Pistaciæ arbor tradente Rauvvolfio trunco est crasso, ramis expansis, cortice obductis cinereo; in longa costa è ramis propagata folia conjugatim disposita habet, quanquam non usque adeò exactè semper respondeant singulorum foliorum ortus. Sunt ea verò nunc subrotunda, nunc in mucronem acuminata, nervosa, Terebinthi foliis, nisi iis majora essent similia. Fructus officinis notissimi, Avellanæ magnitudine, oblongi, acuminati, una parte in gibbum cristatum eminentiorem protuberantes, altera depressiori, in acutum fastigiati, opposita parte, quà pediculi adhæserunt vestigium, obtusi; lignoso lento, fractu contumaci, ac propemodum inter osseum & crustaceum medio cortice, sed tenui, lævi, candido tecti, cui rugosus alius, ac fere aridus, coriaceus, tenuis & fragilis superst ernitur; colore supremo Amygdalæ putamini similis, in exoletis niger, lignosus cortex nucum modo in duas partes separari solet, interdum sua sponte hians. Nucleum continent ruffâ pelliculâ convestitum in flavo virescentem, dulcedinis suavissimæ, pinguem, halitum etiam masticatu commendantem, præsertim recentiores. Flores ramosi, purpurantes Terebinthi.

Rauvvolfius folia rotunda huic arbori attribuit, & sane iis quæ ex nucum satu nobis ortæ sunt talia fuere. Sunt nobis (inquit Joh. Bauhinus) rami pistaciæ in quibus folia acuta; & à Lobelio aliisque folia acuta pinguntur, qua propter diligentioribus considerandum relinquimus an sit aliqua inter pistacias diversitas.

Plerique Botanici hanc arborem pro Terebintho indica Theophrasti habent. Et sane Terebinthi Indicæ desctiptio apud Theophrastum satis convenit Pistaciæ. Verum cum in ipsa quoque India reperiatur arbor correspondens, & quo nomine quoque conveniat, maluimus potius eò referre quæ de Terebintho Indica Theophrastus scribit, quam ad pistaciam, arborem autem illam demonstrat Rauvvolfius, capite de Terebintho à nobis proponendam. Pistacia Syriæ multis in locis reperitur, Rauvvolfius narrat, cum tenderet ex Tripoli in urbem Damand & Halepum, se vidisse circa urbem Sermin Sylvas arborum pistachiorum, &c. circa Halepum quoque admodum vulgatam esse arborem.

Vires. Pistacia stomacho grata sunt. Eadem sive edantur, sive trita in vino bibantur, contra reptilium bestiarum morsus opem ferunt Diosc. Plin. alioqui eosdem effectus habere quos pinei nuclei ajunt.

Galenus pistacias tenuioris essentiæ esse scribit, subamari quid & odorati habentis: obstructiones itaque liberare, maxime jecoris; verumtamen etiam thoracis, pulmonisque, parum nutrire. Verum recentiores plerique apprime nutrire & venerem stimulare volunt. Quibus de causis Bellariis instaurantibus & reficientibus admiscentur tum ab Hispanis, tum ab Italis & Gallis medicis; imò tantum illis tribuitur, ut vix ullum sit medicamentum Analepticum sine pistacio. C. Hofmannus è contra fidenter affirmat falsam esse opinionem du πολυτεσφίας, quinimo æstuosa esse ait calidioribus non minus quam Amygdalas. At venerem augent; & maximus earum usus est in Italia, teste Brassavolo: quicquid faciunt flatuando, faciunt ob excrementitiam humiditatem. Hactenus Hofmannus: cui ut & Galeno & sequacibus oppono quotidianam experientiam & medicorum praxin; quibus plus tribuendum quam Hofmanni auctoritati, aut ipsius etiam Galeni

Oleum pistaciorum potum internos dolores sedare perhibet Matthiolus, quibus origo sit à pituita viscida & flatibus: idem prodesse contra spasmum & paralysin, & interno usu facere ad generationem. *Raius.*

PYTIUSA, vid. *Esula.*

PIX.

Pix non tantùm ex abietis, sed ex Pinûs, & aliarum etiam arborum resiniferarum lignis assulatim cæsis & in struem compositis, eo quem supra explicuimus modo, rudi quadam per descensum destillatione, vi ignis excoquitur.

Nonnulli ad usus subitaneos è Pice liquida, siccam faciunt hoc modo; liquidam in cacabum ferreum infusam supposito igne fervefaciunt eousque ut flammæ concipiendæ apta sit, deinde accensam tandiu deflagrare sinunt, donec absumpto humore sicca evadat, cujus cum in parva quantitate experimentum fecerunt, imposito operculo flammam extinguunt.

Joh. Bauhinus Picis aridæ duo genera facit. Vel enim, 1. liquida eousque tantum coquitur dum ad visci crassitudinem coacta sit; atque hæc Βοσκὰς nominatur, fortassis quod in pellibus (τῶν βοσκημάτων) pecudum conderetur ac venderetur: aut quod pecudum scabiem sanaret, aut quòd illitu greges privatim signaret. Officinis Pix navalis, quòd hac naves picantur: hæc ipsa cum pulverisata injicitur aquæ ferventi & trahitur, sive (ut loquuntur) malaxatur manibus sevo inunctis fit sutorum illa quâ fila cannabina inungunt, vel 2. Igne tam valido & tandiu continuato coquitur, ut absumpto prorsus humore (per quem alias tenax est) fragilis ac rasilis fiat; hæc Græcis ξηρὰ πίσσα, Latinis Pix sicca & arida, aut rasilis, dicitur.

Πισσέλαιον Dioscordi fit è Pice separato quod in ea aquosum est, quòdque idem velut serum lacti supernatat. Excipitur porro interea dum Pix coquitur expansis supra eam mundis velleribus, quæ postquam halitu ex ea sublato permaduerint in vas aliquod exprimuntur, seraturque illud tantisper dum Pix coquitur. Unde fit pisselæum nihil esse quam serum picis seu aquam sicis destillatam. Hoc Galenus pisanthos florem is vocat, pisselæum autem picem liquidam cum Oleo permixtam. Ad eam facit ad quæ Pix liquida.

Zopissa est Pix navalis, ex cera & resina conflata, derasa scilicet ex navibus, quæ diu in mari versatæ essent, ac (ut vult Plinius) velut vitam illuc peregissent; eaque per intentionem Zopissa, quasi efficacior dicta, & quòd abjecto salis marini callo stimulata sit, Ἀπόχυμα appellata fuit; multum digerentis habet facultatis. Dos. in unguentis & emplastris ab ℥ß. ad ℥ j. & plures.

Picis usum apud veteres duplicem fuisse rei rusticæ scriptores tradunt: unum ad dolia & serias cæteraque vasa ante quadragesimum vindemiæ diem picanda: cujus usus erat ad duratricem firmitatem vino præstandam (inquit Plinius) ne corrumpatur, & sicubi rimosum vas sit ne transfluat. Verùm cum hic mos dudum apud nos exolevit in vasis saltem majoribus; qui modum scire desiderat quo vasa picabant, hunc ad eosdem R R. scriptores remitto.

Picis alter usus erat ad conditurás, ut vina infirma durare possent. Picis autem odor saporque Romanis olim fuit gratissimus in vinis, quæ ob id picata appellabant. De modo condiendi vina cum pice opportunior erit dicendi locus cum de vinis agemus. At neque ad vina condienda nunc dierum ullus, quod sciam, Picis usus est, unde nec de conditure modis opus est, ut admodum soliciti simus.

Pice illita olim pilos avellere solebant è corporis partibus quas natura iis vestitas esse voluit quod πιττᾷν & καταπιττᾷν Græci dicunt; qui mollium & effæminatorum mos erat.

Quin & pice corpora hominum torquebantur: unde καταπιττᾷν inter alia cruciatu & supplicio afficere significat.

Vires. Facit pix liquida, tradente Dioscor. ad lethalia medicamenta (venena Lugd) phthisicos, purulenta excreantes, tusses, anhelationes, & humores intra pectus contectos ægre exscreabiles, si cyathi mensura cum melle delingatur, Peruncta valet ad tonsillarum & uvæ inflammationes, & anginas, itemque ad aures purulentas cum rosaceo (Galeno concoquit duros & crudos tumores omnes cataplasmatis indita) nec non & ad serpentium morsus cum trito sale adhibita: pari vero ceræ admista scabros detrahit (& impetigines Gal.) vulvæ tubercula sedisque duritias discutit. cum farina hordeacea urinaque pueri decocta strumas circumquaque rumpit. Cum sulphure, pineo cortice, aut furfuribus illita quæ serpunt ulcera cohibet. Mannæ Thuris ac cerato permixta sinuosa ulcera agglutinat. Pedum sedisve rhagadibus commode illinitur, ulcera replet & cum melle purgat. Quin & cum uva passa ac melle carbunculos putrescentiaque ulcera emarginat. Septicis quoque seu erodentibus emplastris utiliter admiscetur.

Calefactoriam vim habet Pix arida, mollit, pus movet, tubercula panosque discutit, ulcera replet, ac utiliter vulnerariis medicamentis admiscetur.

Pix liquida jumentorum & pecudum ulcera scabiemque illita sanat. Nostrates certe ovium & jumentorum ulceribus & vulneribus picem liquidam illinire solent; verum ad ea potissimum contra muscarum injurias tuenda quæ locis crudis & ulcetibus, ubicunque cutis deteritur & caro denudatur perpetuò insidentes admodum molestæ esse solent, ovisque ibi depositis vermiculorum catervam ingenerare.

Norvvegici picem liquidam abiegnam cum cerevisia mixtam in febribus malignis magno successu bibunt; iis etiam pix arida podagræ præsentaneum habetur remedium. Tho. Bartholin. Act. Med. An. 1675. Obs. 131.

Pulverem insuper & muscum abietis vulneribus periculosis inspergunt. In affectibus scorbuticis medicamenta è pice præparata valde celebrantur à Claudero de Balsamandis Corporibus pag. 88. habui à D. T. R.

Oleum Templinum dictum fit ex conis viridibus piceastri per descensum igne leni destillat. Oleum hoc cum olei Rosacei partibus duabus mixtum solamen est in omnibus vulneribus, præcipuè capitis cum fractura ossis, impetiginem quinetiam sanat, verrucas consumit, Wagnerus Hist. Nat. Helvet. p. 298. Transmisit D. *Husle*.

Verum præcipuus picis usus in quem ingens ejus copia quotannis absumitur, est ad naves picandas earumque rimas & commissuras omnes obturandas & communicandas nequa se insinuare possit aqua marina.

Cæterum resina liquida quadruplex. Terebinthinæ nomine dicta officinis nostri in usu est.

1. Primò Terebinthina Cypria, Cyprius, Cyprus Turpentine, quæ genuina Terebinthi arboris lachryma seu resina est, quam in capite de Terebintho descripsimus; Terebinthina è Chio ex eadem arbore.

2. Secundò Terebinthina Veneta, quæ laricis arboribus ad medullam terebratæ lata est.

3. Tertiò Terebinthina Argentoratensis, quæ ex tuberculis Abietum novellorum colligitur. Vide cap. de Abiete fœmina. Hæc à multis Terebinthinæ Venetæ præfertur nec immerito, certè triplo pluris venit. In quibus à Veneta seu larigna differt Caspar. Hofmannus docet. 1. Abiegna longe pellucidior est larigna; ideò quidam (ait Matthiolus) larignam colatam & ad ultimam claritatem perductam vendunt pro Abiegna. 2. Abiegna non tam lenta est & contumax. Sed subito abrumpitur si digito immisso attollatur. 3. Abiegna est odoratior, non larignâ tantum sed ipsa etiam vera terebinthina: est autem odor Thuris. 4. Abiegna est amarior, & quodammodo refert saporem corticis mali Citrii. 5. Post annum incipit flavescere.

4. Terebinthina communis seu vulgaris. Hæc minus liquida & crassior est reliquis nec pellucida, albicans, consistentia ferè olei frigore nonnihil densati; hanc Pinus montanæ seu sylvestris C. B. liquorem esse existimo; siquidem à Massilia ad nos defertur; ipse autem observavi non procul ab ea urbe montes hoc genus arborum sylvis vestitos, earumque plurimas deciso non longe à radice cortice vulneratas ut resinam funderent, eique excipiendæ fictilia truncis appensa aut subjecta.

Thus vulgare officin. nostrarum pineam resinam esse affirmat Parkinsonus in terram defluentem & brevi indurescentem cui nos facile assentimur, quia ab eodem loco ad nos adfertur, nec aliæ sint in vicinia arbores resiniferæ.

Picem Burgundicam nostratibus dictam idem Parkinsonus, Piceæ arboris resinam esse existimat, cùm primo effluit liquidam, tempore indurescentem, ut tandem friabilis reddatur. Quod an verum sit nescio, necdum enim certi quicquam de ea comperi.

Suspicatur Dom. Tancredus Robinson, Thus vulgare officinarum non solum è pinu, sed è piceâ, aliisque arboribus resiniferis effluere in terram, & saxa; ibique in micas indurescere parte magis oleosa evaporata; unde candida illa gemma cum resinis sæpe numero mixta, & à Plinio annotata inter mercatorum fraudes. Olibanum pretiosius, & rarius, hoc igitur sit Arabicum, Thus vulgare Europæum. Atramentum illud fuliginosum nostratibus Lampblach dictum, nihil aliud est quam fuligo resinæ vel picis concrematæ; propter quod officinas ædificant fumum eum non emittentes, olim ad attramentum scriptorium in usu erat, & ad colorandum, adulteratur fornacum, balinearumque fuligine. Vide Plin. lib. 35. cap. 6. *Raius*.

PLANTA.

Planta (φυτὸν) definiente Jungio, est corpus vivens, non sentiens, certo loco, aut certæ sedi affixum, quod nutriri, augeri, se denique propagare potest.

Vita est unio seu conjunctio animæ cum corpore, animam voco principium illud internum, quodcunque tandem sit, sive substantia, sive accidens, à quo operationes vegetabilium propriæ, uti sunt nutritio, augmentatio, seminis productio, fluunt: quandiu enim principium illud intus corpori unitum manet, tandiu planta vivere dicitur.

Non sentiens in definitione additur ad excludendum animalia, quæ non minus quam plantæ vivunt & vegetant.

Objiciet quispiam, plantas nonnullas æschynomenas seu pudicas veteribus dictas, recentioribus vivas & sensitivas & mimosas, haud obscura sensus indicia prodere: Siquidem folia earum manu aut baculo tacta, & paululum compressa, pleno etiam meridie, splendente sole, illico se contrahunt & veluti marcescunt, quod idem ab aeris frigidioris appulsu patiuntur.

Fatemur equidem quomodo hæc fiant, si sensum omnem & motum spontaneum plantis denegemus, mechanicâ aliquâ ratione explicare perdifficile esse.

Herbarum folia & summitates avulsas aut decerptas brevi flaccescere & collabi experientia constat: cujus phænomeni ratio manifesta est, nimirum ob succi eorum vasa & poros replere & distendere soliti fugam & evaporationem, novo non succedente. Quemadmodum enim animalium pulmones aere inspirato repleti extenduntur & attolluntur, sic pariter folia plantarum spiritibus & vaporibus per nervos influentibus, quemadmodum etiam è contrario iidem pulmones aere seu expirato seu per poros elapso vacui, concidunt & collabuntur; sic itidem folia succo evaporato exinanita. Cur, inquies, in decerptis expirat succus in matri hærentibus non item? Imò in utrisque expirat: plantarum enim omnium partes humidæ in perpetuo fluxu sunt, perque earum poros indesinenter evaporat: at in matri hærentibus novæ agiter in locum abscedentium à radice subministrantur, non item in avulsis aut decerptis, unde hæc flaccescunt, illa etiamnum extensa manent. Fieri ergo potest ut tangentis manus nervorum compressu sucı vaporosi influxum tantisper impediat & retardet, indeeo qui nervos & vasa replebat exhalante, folia necessario contrahentur & collabascant.

Præterea

Præterea plantarum nonnullarum partes, (folia, ramuli, aristæ) ficcitate etiam contrahuntur & interdum convolvuntur, humore iterum explicantur, & extenduntur, quod in aristis avenaceis inque planta illa, rosa Hierichuntina perperam dicta evidentissimè cernitur. Hæc enim postquam planè exaruit, imò per multos annos sicca reposita in globum coeuntibus ramulis contracta fuerit, si radice tenus in aquam tepidam immittatur, illico se explicat, & ramulos denuò in orbem expandit, humore scilicet in ramulorum poros sese insinuante eosque extendente. Notandum etiam tam folia, quam ramulos plantarum ficcitate sursum seu introrsum contrahi & curvari: cujus ratio esse videtur, quia partes internæ seu supinæ solaribus radiis expositæ, humore evocato prius & magis ficcentur, unde necessario illorsum contractio fit, non secus ac in tabulis seu asseribus ligneis aut etiam librorum operimentis membranisve videmus, quæ si soli aut igni exponantur, in partem soli obversam curvantur & inflectuntur. Verum contractio quæ fit ex ficcitate hic, ut puto, locum non habet.

Datur adhuc & alia contractio ex frigore, quod corporum fluidorum præsertim in vaporem resolutorum, motum illico sistit, eaque in angustius spatium coarctat: atque ex hoc genere videtur esse contractio illa in foliis plantarum mimosarum, quâ de agitur. Frigus enim seu digiti, seu ambientis, succi in nervis motum expansivum cohibet, ejúsque influxum magna ex parte sistit, unde sponte se contrahunt fibræ, & foliorum lobos unà adducunt; non secus ac idem frigus corporis nostri cutem condensare & corrugare, uti è contrario calor eandem extendere solet. Lobi autem foliorum introrsum ad se mutuò trahuntur, quoniam fortasse fibrillæ in nervis superiores ficciores sunt adeoque promptius & citius contrahuntur, inferiores autem molliores, adeoque facilius cedunt & extenduntur.

Quod contractio hæc foliorum à frigore fit, argumento est leguminosarum fere omnium quæ folia pariter lobata seu pinnata obtinent, similis prorsus nocturno tempore contractio & diurno expansio foliorum. Item florum nonnullorum internoctu se claudentium compressio, ut verbi gratia, calendulæ, cichorii, convolvuli, &c. etenim Jacobi Cornuti experimento flos anemones, qui ex hoc genere est, decerptus & loco calidissimo reconditus, velut arcula exigua fideliter obsignata, illico præter tempus aperitur, si modo ejus pediculus aquæ tepenti immergatur.

Verùm in caussis hujus phænomeni assignandis mihi metipsi non satisfacio. Valvulas autem, quas nonnulli comminiscuntur in plantarum vasis dari neutiquam concesserim.

Augeri dicitur planta quæ plus substantiæ sibi restituit quam dissipata est; planta autem non solum secundum omnes non fatis adultas partes in omnes dimensiones major redditur, verùm etiam novas partes sibi semper aggenerat, folia, flores, fructus; in quo ab animali differt, quod neque amittit ullas partes, neque aggenerat, nisi pilos plumasque pro partibus accipias, quæ quotannis defluunt novis succrescentibus.

Excipiendum tamen hic videtur cervinum genus, in quibus cornua quotannis decidunt & regerminant. Cornua enim æquo si non potiori jure partes animalium quàm folia plantarum censeri possunt, nec obstat quòd sentiendi facultate careant, cum & ossa periosteo denudata sensus expertia sint; nec minus tamen animalium partes ab omnibus habentur. Fructus qui in plantis pro partibus reputari solent, non minus in animalibus quam in plantis à matre decedunt; an vero novi in animalibus perinde ac in plantis generentur, est cur dubitem.

Cum autem animalium ova plantarum fructibus adeò exacte respondeant, eodemque fere modo ex ovario germinent quo plantarum fructus è gemmis & racemis, cur nomen partis iis denegetur, his concedatur, rationem non video.

Plantæ perennes augmenti respectu, ab animalibus differunt quòd partes illæ quæ perennant, quandiu planta vivit augentur; ut in arboribus quantumvis annosis manifeste cernitur, quibus quotannis novus accedit ligni circulus: animalia autem cum justum magnitudinis terminum assecuta sunt augeri desinunt.

Additur in definitione, certo loco, aut certæ sedi affixum, quod tamen nec omnibus in universum plantis, nec solis convenit, non omnibus; siquidem stratiotes veteribus dicta, (Dioscoride teste) aquis supernatans sine radice vivat, quamvis folium habeat Aizoo simile ac majus; quod & prosper Alpinus in parte confirmat, pro radicibus, inquiens, exigua quædam & rara lanugo dependet: & eruditiss. Veslingius, planta tota sessili basi nido incubat, aquis innatans citra radicem; quamvis radicum vicem demissa terram versus tenuissima fibrarum veluti filamenta sustineant. Tenuia autem isthæc filamenta quæ versus terram extendi, non terram attingere scribit, non videntur plantam stabilire posse aut sistere quo minus huc illuc fluitet & locum mutet. At nec solis plantis convenit terræ aliive sedi affigi; verùm id animalibus etiam nonnullis commune est, iisque non imperfectis tantum aut ancipitis naturæ quæ Zoophita appellare solemus. Sed etiam perfectioribus, sunt enim ex genere testaceorum certæ sedi affixa, quæ μόνιμα, id est, stabilia, Aristoteli ob eam rationem dicuntur; idque non casu aliquo, sed ex ipsius naturæ instituto; vidimus enim ipsi mytilorum speciem funiculo è testa egresso petris adnexum: quin & balnei illi conchæ anatiferæ dici soliti apophysi quadam fistulosâ, coriaceâ, rugosâ, oblonga navium carinis aliisque lignis vetustis in mari fluitantibus adhærescunt. Verùm terræ aliive sedi ita adhærere ut alimentum inde attrahat seu exugat, id plantæ proprium est, nec ulli (quod sciam) animali convenit. Nam quæ de Agno Scythico traduntur pro falsis & fabulosis habeo.

De Divisione Plantarum in genere.

Plantarum divisionem instituere, cujus membra seu genera subalterna universas species complectantur, nulla adhuc anomala & sui generis relicta, quæque singula genera notis suis caracteristicis ita circumscribat, ut non communicent in vicem, hoc est, ut nulla possit inveniri species incerti (ut ita dicam) laris & ad plura genera revocabilis, difficillimum esse imò plane impossibile.

Nec enim primò id patitur natura rei. Cum enim natura (ut dici solet) non faciat saltus, nec ab extremo ad extremum transeat nisi per medium, inter superiores & inferiores rerum ordines species nonnullas mediæ & ambiguæ conditionis, quæ utrosque velut connectant, producere solet, ut ad utrum pertineant omnino incertum sit, ut v. g. inter plantas & animalia zophyta dicta. Deinde in uno quoque etiam ordine non paucas exhibet species singulares & anomalas sui, ut vocant, generis tanquam exceptiones à regulis generalibus, ad libertatis scilicet suæ nullis legibus obnoxiæ ostentationem.

At

At neque secundò, si natura rei id pateretur, humana conditio admitteret. Cum enim plantarum numerus ingens sit, in his ætatis angustiis, memoriæ imbecillitate, intellectus inadvertentia & caligine; quis adeò universalem specierum omnium notitiam, adeoque claram & distinctam singularum, se unquam assequi posse sperat, ut tali incepto sufficeret, quis adeò circumspectus esse potest, ut ad omnes omnium convenientias & differentias attendat, easque sub uno quasi intuitu comprehendat, quod tamen ad eas inter se conferendas necessarium est.

Nos ergo methodum plantarum omnibus numeris absolutam non pollicemur, cùm natura (ut diximus) intra limites methodi cujuscunque coerceri repugnet: at neque quam patitur natura perfectam & elimatam: non enim unius est hominis aut ætatis; sed quam potuimus accuratam pro ingenii nostri tenuitate, & modica harum rerum peritiâ.

Methodos autem illas quæ plantas secundum locos natales, aut florendi tempus, vires & usus disponunt, rejicimus, quoniam omnes illæ cognatas species separant, alienas consociant, eam autem quæ à similitudine & convenientiâ partium præcipuarum, floris scilicet & calycis, seminis eiusque conceptaculi notas characteristicas generum sumit, amplectimur & usurpamus.

De Divisione Plantarum, in arbores, frutices; suffutrices & herbas: & singulorum in genera sua subordinata.

Planta perfecta, à Botanicis vulgò dividi solet in arborem, fruticem, suffutricem & herbam.

Arbor, (Δένδρον) definiente Joan. Bodæo à Stapel, cujus definitionem probamus, est planta lignosa, crassitudine & altitudine inter omnes maxima, cui caudex pro superficie est, perennis & natura simplex, qui in multos ramulos majores, & deinde ramusculos multiplices finditur, ut pyrus, Abies, quercus, &c.

Frutex (Θάμνος) eodem definiente, est stirps inter lignosas altitudine & crassitudine mediocris, cui pro superficie stipes perennis naturâ multiplex, quique facile in natura arborum stolonum abscissione transcendit.

Suffrutex (Φρύγανον) eidem ex antiquorum sententia sic definitur; stirps minimæ inter lignosas & crassitudinis & altitudinis, caule perenni, interdum simplici, interdum multiplici & sarmentaceo, folio minuto & tenui, ut rosmarinum lavendula &c. hæc defintio nullas continet notas quibus suffrutex à frutice certò possit distingui; ideoque nos paulo pòst commodiorem dabimus.

Herba (πόα) eodem definiente est antiquorum sententia, est stirps cujus superficies est ex foliis tantum, ut phyllitis, &c. vel etiam ex caule, sed illo annuo, carnoso, & qui diutius durare nequit, lignosusque non est nisi cum exaruerit.

Divisio hæc quamvis unicuique è vulgo nota, & populari usu omnibus seculi recepta & frequentata fuit. Non tamen accurata & philosophica censenda est.

Nam primò, plantæ nonnullæ inter duo genera ambiunt, ut ad utrum pertineant difficile sit, judicare, aliis Botanicis uni, aliis alteri eas ascribentibus. Sic verbi gratia, vitis Theophrasto arbor est, reliquis Botanicis frutex, ut alias omittam. Natura enim tam in plantarum, quam in animalium genere, inter superiores & inferiores ordines, species nonnullas mediæ & ambiguæ conditiones producere solet, quæ utrosque velut connectant, ut ad utrum pertineant omnino incertum sit.

Secundò, Arbores nonnullæ recisis cymis in frutices; frutices avulsis aut abscissis stolonibus in arbores facile transeunt, sic verbi gratia, lentiscus magnâ solùm ex parte fruticat; multis ab una radice stolonibus & virgultis assurgens; interdum verò quando non cæditur, sed negligitur (ut plerisque locis ad Anam fluvium observavi) in arborem justæ magnitudinis excrescit, inquit Clusius. Juniperus quoque apud nos in ericetis frequentissima, cæsa aut à jumentis depasta plerunque fruticat; sin permittatur nec violetur in arborem adolescit; idem dicendum est de buxo, & (ut nonnullis videtur) ilice coccifera, quæ in Galliæ Narbonensi eisdem de causis in fruticum ordine coercentur. Ex altera parte myrtus nisi sæpius purgetur in fruticem transit. Theophrast. Histor. lib. 1. cap. 5. Comarus (Arbutus) suâ naturâ pusilla est, sed ramis expurgata in magnam latitudinem assurgit, quemadmodum etiam malus punica. Bellon. de neglect. stirp. cult. prob. 16.

Tertiò, plantæ nonnullæ in aliquibus regionibus fruticum modum non excedunt, in aliis arborum staturam & magnitudinem assequuntur. Sic Ricinus quæ Lobelio in adversar. annua nec rediviva planta dicitur. In Creta multos annos, & in tantam excrescit altitudinem, ut nonnisi scalis admotis conscindi possit, quod Bellonius tradit. Clusius quoque in maritimis Bæticæ Ricinos crassitudine humana, altitudine trium hominum, multis prægrandibus ramis brachiatos & multos annos durantes observavit, eosque exactissimè congruentes descriptioni Dioscoridis. Schol. in Monard. cap. 4. nos quoque in Sicilia Ricinum arbusculam, sambuci æmulam lignosam & perennem, in sepibus frequentem observavimus. Rhododendri nonnullis Cretæ insulæ locis ad ædicularum trabes conficiendas aptæ, quæ alibi parvæ sunt. Bellon. de neglect. stirp. cult. probl. 11. Idem observ. lib. 1. cap. 43. Rhododendri rubro flore, inquit, in monte Atho in summam celsitudinem attolluntur, earumque caudices crassitudineficubus non cedunt. Arbuti quoque, quæ in aliis locis plerunque duntaxat fruticant, ingentes illic fiunt arbores. Bellon. ibid. Cornus fœmina, quam Galli Latinos imitati sanguineum fruticem appellant, haud minor in monte Castagne, non procul Philippis Macedoniæ urbe nascitur, quam majores nostri corni mares. Idem observat. lib. 1. cap. 56. multis Austriæ locis nascuntur etiam corni fœminæ arbores mare non minores. Clus. Annot. ad dictum locum Bellon. suffutrices quoque alicubi in fruticum aut etiam arborum altitudinem excrescunt. Josephus Rutæ cujusdam Machærunte in ipsa regia plantatæ meminit, quæ à nulla ficu vel celsitudine vel magnitudine vincebatur. Nos quoque vidimus baculum tricubitale ligno satis duro & solido, è caudice Rutæ cujusdam in Virginia nascentis factum, uti retulit generosus quidam ex amicis nostris qui secum illud gestare & circumferre solitus erat.

Quarto denique arbores nonnullæ cum fruticibus frutices & suffutrices inter se & cum herbis genere proximo conveniunt, eosdemque characteres seu notas genericas & essentiales obtinent. Sic in genere Buxi alia reperitur arborea, alia pumila; in genere Amygdali alia pariter procera, alia nana; nec non in genere Ilicis, ut alias omittam. In sambuco autem, Hyperico, Tithymalo, sempervivo, malva, scabiosa aliisque plurimis res est manifestissima. Ebulus

lus enim quæ herba est, cujusque superficies quotannis emoritur, easdem omnino cum sambuco (quæ arbor Botanicis censetur) notas genericas & essentiales obtinet. Tragium quoque (quod frutex est lignosus) cum Hyperico: Tithymalus dendroides cum vulgaribus herbaceis; sempervivum arborescens, scabiosa arborea cretica, malva arborea, &c. cum cognominibus plantis notis genericis conveniunt, & primo statim aspectu ad eadem genere pertinere agnoscuntur.

Verùm his non obstantibus, quoniam divisio hæc passim cognita & recepta; omniumque ferè seculorum usu approbata est, non commodior occurrat, nos quoque jam retinebimus, certiores tamen inter fruticem, suffruticem & herbam distinctionis notas afferemus.

Plantas ergo initio, divisione dichotomâ, partiemur in eas quæ caule sunt annuo, vel si perenni non lignoso, & quæ caule perenni lignoso. Quarumcunque caules annui sunt, herbas appellamus, sive radices perennent sive non; nonnullæ etiam caule perenni non lignoso herbis accensendæ videntur, ut verbi gratia, Brassicæ species nonnullæ, nicotiana cujus caulis interdum perennat, malva arborea marina &c. quæ caule sunt perenni vel gemmiparæ sunt, & surculos simplices non ramosos annuatim producunt, vel non gemmiparæ germina producentes eodem anno in ramos & ramulos interdum divisa. Has suffrutrices appellamus; illas adhuc in arbores & frutices subdividimus. Inter quas hactenus certas & stabiles distinctionis notas non invenimus, ideoque superius in earundem definitionibus positis contenti simus oportet. Gemmas appello arborum & fruticum fœtus novellos quos quotannis autumno, aut interdum etiam æstate, concipiunt, squamosis tegumentis velut secundis obvolutos, in quibus per totam hyemem latitant, quâ exactâ; verè novo in surculos explicari incipiunt, ut superius diximus.

Arbores ergo & frutices à suffrutricibus distinguo quod illæ gemmiparæ sunt, hæ autem minimè. Esto ergo suffrutex nobis definientibus, planta minimæ inter lignosas altitudinis & crassitudinis, non gemmipara, caule perenni, seu planta caule perenni, lignoso, non simplices tantum surculos annuatim producens, sed ramos in ramulos & surculos divisos & subdivisos.

Verùm quoniam suffrutrices plerique cum herbis notis genericis conveniunt, nec admodum numerosi sint, eos herbis admiscebimus adeoque tria duntaxat summa plantarum genera constituemus, arborem, fruticem, herbam.

Summis autem generibus constitutis sequitur ut subalterna seu horum unicuique subordinata exquiramus.

Horum autem notæ characteristicæ non tantum à semine ejusque conceptaculo (quanquam ab his præcipuè) sed & à flore ejusque calice desumendæ sunt; non omnino neglecta radicis figura & constitutione, aut foliorum situ. Flores enim & perianthia nonnullorum generum certiores & magis conspicuos characteres exhibent quam semina aut eorundem involucra. Sic verbi gratia, in genere leguminoso flos papilionaceus character est insignis, quem species omnes leguminum velut fronti impressum intuentibus ostentant; cùm ex seminum eorumve conceptaculi numero, figura, situ, aliisve accidentibus difficile esset notam generis indicem sumere.

De arborum & fruticum divisione instituenda, cum horum genera non admodum numerosa sint, non est cur multum laboremus. Herbæ autem cum numerosissimæ sint, in iis ritè distribuendis præcipua est difficultas. Nobis diu multumque considerantibus non alia prior aut potior differentia videtur quam quæ desumitur à plantula seminali. Plantas ergo primo in loco dividemus in eas quæ plantulam seminalem habent bifoliam aut bivalvem, seu mavis, binis cotyledonibus instructam; & eas quæ eandem obtinent altero vel utroque folio cotyledone carentem; in his quæ primo è terra exeunt folia succedentibus similia sunt.

Posterioris generis omnes, paucis exceptis aspasago, pæonia, aro, cyclamino & si qua sunt similia, foliis sunt gramineis; florum respectu dividuntur, in eas quæ floribus sunt seu apetalis seu stamineis & eas quæ floribus petaliferis seu bracteatis. Quæ floribus stamineis sunt dividuntur in culmiferas, hoc est, quæ caulem teretem, geniculatum & plerunque concavum edunt, singulis foliis ad singula genicula eum involventibus: & graminifolias caule, geniculis nodosis non intercepto. Culmiferæ grano majore quarum semina hominibus in cibum veniunt frumenta & cerealia vocantur, reliquæ grano minore gramina. Quæ floribus petaliferis sunt, vel conceptaculum seminale interna loculamenta divisum obtinent, seu radice bulbosa proprie dicta sint, hoc est, vel è pluribus squamis invicem incumbentibus, vel è pluribus tunicis exteriore interiorem ambiente contexta: seu radice tuberosa, ut crocon, colchycum, asphodelus, &c. seu radice fibrosa, ut phalangium; vel bacciferæ sunt ut asparagus, arum, Dracontium, &c.

Prioris generis herbæ, quæ scilicet plantulam seminalem bifoliam aut bivalvem obtinent, à floris conditione commodissime dividi posse videntur in eas quæ florem habent apetalon seu stamineum, hoc est, foliis staminibus cum stylo & calice compositum, foliis illis fugacibus, tenellis, coloratis, petalis nobis cum Columna dictis, quæ vel decidunt vel marcescunt ante seminum maturitatem, carentem: & ea quæ florem obtinent πεταλώδη seu bracteatum, foliis illis fugacibus coloratis instructum.

Not. ad petalum constituendum duæ conditiones concurrant oportet; 1. Ut sit tenellum, & colore aliquo præter herbaceum insigne. 2. Ut sit fugax aut caducum, hoc est ut vel defluat, vel marcescat antequam semen maturescat.

Quæ florem habent petalis instructum seu bracteatum, vel sunt eodem composito, vel simplici.

Florem compositum voco qui ex multis flosculis in unum totalem florem coeuntibus constat. Florem hunc unicum compositum voco potius quàm flosculorum agmen, quia unico pediculo donatur & unico calice includitur, & id multis speciebus circulum in margine habet foliorum planorum radiatim medium discum ambientium, diversæ à reliquis flosculis figuræ & magnitudinis.

Herbæ flore composito vel lactescunt, suntque eodem planifolio plerunque naturâ pleno vel succo limpido scatent. Hæ autem vel sunt flore discoide, h. e. ex pluribus brevibus, compressis confertis flosculis, in unam quasi apparentem superficiem digestis composito, succedente semine vel pappo innascente alato cujus generis herbæ papposæ dicuntur, vel solido & pappo destituto, in corymbiferis dictis; vel flore fistulari: hoc est, ex pluribus concavis oblongis flosculis, ad margines in longas lacinias dissectis composito.

posito. In hoc genere flosculi etiam marginales fistulosi sunt. Hæ capitatæ vulgò dicuntur, quia calyx earum squamosus in ventrem plerunque extumescit.

Quæ florem habent simplicem, hoc est, ex petalis, tantum cum staminibus & stylo constantem. Seminum respectu dividi possunt in duo genera, primum est earum quæ seminibus sunt nudis seu verè, seu apparenter tantùm, hoc est, nullo præter perianthium vasculo aut tegmine donatis: Alterum earum quæ seminibus conceptaculo proprio, & aperianthio distincto tectis.

Quæ seminibus sunt nudis pro numero seminum singulis floribus succedentium dividi possunt, in eas quæ semina ad singulos flores obtinent. 1. Singula, 2. Bina, 3. Terna, 4. Quaterna, 5. Multa incerto numero. Quæ bina ad singulos flores semina obtinent in duplici sunt differentia, aliis flores pentapetali in umbellas plerumque digesti, & hæ umbelliferæ dicuntur: aliis flores monopetali, quadripartiti, folia, caules ad singula genicula stellatim ambientia, multa, & hæ stellatæ appellantur.

Quæ itidem quaterna producunt semina post florem unumquemque duorum sunt generum: aliis folia in caulibus ad singulos geniculos ex adverso bina, flores labiati, quæ verticillatæ appellantur: aliis folia alterna, seu singulatim in caule sita, quæ asperifoliarum titulo innotescunt.

Verum quoniam semina, quæ videntur in nonnullis hujus generis plantis nuda, revera non sint, sed folliculis seu thecis inclusa, ideoque titulum hujus membri divisionis sic emendabimus.

Herbæ flore perfecto seminibus vel nudis, vel in singulis folliculis, à planta matre unâ abscedentibus, singulis.

Nos equidem in methodo plantarum non ita pridem edita pro nudis habuimus verticillatarum semina, prout vulgo habentur, quamvis in nonnullis, ut libanotidis cachryophoræ, dari nucleum, à spongioso cortice discretum non nesciremus, quoniam in plerisque hujus generis cortex nucleo arctè adhæret, & Theophrastus ipse semina hujusmodi nonnulla pro nudis habet, idem de reliquis hoc genus seminibus, ut verbi gratia, stellatarum, asperifoliarum & polyspermωn dicendum ea à nobis nudis accenseri quia folliculi quibus includuntur interiori nucleo in multis speciebus adhærent, in omnibus(etiam malvis ipsis) unà cum seminibus inclusis à planta productrice abscedunt, ideoque videntur & vulgo reputantur non conceptacula seu uteri seminum, sed membranæ tantum involventes, & secundinis analogi.

Quæ semina ferunt in conceptaculis seu vasculis propriis, à perianthio distinctis, distingui possunt, in eas quæ in pericacarpio seu pulpa humida aut molli semina inclusa obtinent: hæ duum generum sunt, nimirum vel 1. Fructu majore, corticoso, cui flos insidet; quæ pomiferæ dicuntur: vel 2. Fructu minore membrana tenuiore vestito, quæ bacciferæ appellantur: & eas quæ in conceptaculis siccioribus semina continent. Hæ autem in multa adhuc genera subdividuntur. Sunt enim vel conceptaculis pluribus & disiunctis eidem flori succedentibus, quas multi siliquas dicimus, ut verbi gratia, aconitum, aquilegia, delphinium, &c. vel conceptaculis singulis, aut conjunctis, quas enim nos pro ejusdem vasculi cellulis habemus, Cæsalpinus aliique pro conceptaculis diversis sed conjunctis. Has autem pro numero foliorum in flore & eorundem figura dividimus in 1. Monopetalas, quarum scilicet flos unico & continuo folio constat, eoque vel uniformi, vel difformi. Florem uniformem superius descripsimus, in capite de floribus plantarum. 2. Tetrapetalas, flore pariter vel uniformi; cui succedit vasculum seminale, seu oblongum, ut in Tetrapetalis siliquosis, seu breve & curtum in Tetrapetalis capsulatis; vel difformi, quales sunt papilionaceæ dictæ, quia earum flos papilionem alis expansis quadantenus imitari videtur. 3. Pentapetalas, seu veras quarum flos quinque petalis distinctis constat, sive apparentes, quarum flos revera monopetalos est, cùm laciniæ in quas dividitur ad ungues junctæ sint, sed pentapetalum refert ob profundas & ad unguem fere pertinentes scissuras. *Raius.*

PLANTAGO.

Plantago à latitudine foliorum plantam pedis æmulantium dicta existimatur, Ἀρνόγλωσσον à linguæ agninæ similitudine.

Hujus *notæ genericæ* sunt flores staminosi in spicas congesti; flosculorum tubi in vascula seminalia elliptica (quæ per maturitatem horizontali sectione in medio dissiliunt) intumescentes; semina intus bina puliciformia.

Hujus generis aliæ caulibus sunt nudis foliis vel latioribus & nervis insignibus plantagines simpliciter dictæ, vel angustis, & in quibusdam speciebus dentatis aut laciniatis, coronopi & holostei nominibus notæ: aliæ caulibus sunt foliolis, foliis angustis, binis oppositis, florum spicis è foliorum alis egressis, ut psyllia.

Vires. Plantago (ut habet Galenus) aquosum quiddam frigidum obtinet, & quiddam austeri, quod terreum est, & siccum, ut refrigeret simul ac siccet, vulneraria est herba. Usus præcip. in fluxionibus cujuscunque generis, verbi gratia, alvi, expuitione sanguinolenta, gonorrhœa, mictione involuntaria, mensium profluvio &c. extrinsecus in mundandis consolidandisque vulneribus & ulceribus. *Schrod.*

♃. Radicum symphyti majoris recentium uncias sex, foliorum plantaginis manipulos duodecim, horum succo expresso una cum radicibus prædictis sufficienti quantitate sacchari exceptis, & in mortario lapideo aut ligneo contusis fiat electuarium.

Adversus vomitum aut expuitionem sanguinis nullum certius & præsentius remedium. D. Boyl. de utilitate Philosoph. nat. part. 2. p. 150.

Succus plantaginis vel merus, vel cum succo limonum mixtus insigne est diureticum. Dom. Needham.

Ipse recordor quendam ex impuro concubitu gonorrhœam cruentam sibi parasse post universalium usum solâ plantaginis essentiâ in decocto sarsæ & sassafras diluta restitutionem in integrum esse consecutum, cum parum abesset quin nescio cujus partis diminutionem pati coactus fuisset. *S. Paul.*

Radix lata, recens ex terra extracta tantillum cultro rasa, auris meatui indita observatur instar incantamenti quandoque dolores dentium sistere. *Sim. Paulli.*

Heurnius videt in hyrope intumescentibus cruribus plantaginem aquaticam humorem in vesicas evocasse quæ maximam vim aquarum profundebant. Idem ad febrium chronicarum rigorem.

♃. Succi plantaginis q. s. bibatur cum aqua mellis est mirabile medicamentum inquit Bayrius.

In hernia & umbilici eminentia cataplasma Jolis commendatur quod conficitur ex arnoglossa & musco qui supra frutices prunorum sylvestrium nascitur simul in vino cocta & contusa instar cataplasmatis imponantur.

Non

Non diffiteor æquè feliciter consolidatam fuisse non solum puerorum, sed etiam natu majorum, imò honestissimarum matronarum umbilicalem herniam à plantagine seu Arnoglossa & musco quercino quàm ab illo qui Acaciam German. seu prunum sylv. investit: sed ille, qui tener & friabilis albicat, & qui non trunco sed frondibus quercus innascitur, qui ἄοσμος est, nec terram sapit, nec redolet. Simon Paullus. Ex excerptis D. Hulsii, hæc omnia. Mulierculæ Gallicæ toto gestationis tempore ad abortum præcavendum singulis ferè diebus sumunt sem. plantaginis ʒß. in jusculo aut ovo & non sine fructu. River. prax. p. 479.

Quidam cùm per mensem gonorrhæa laborasset, in fluxum sanguinis è pene incidit; quapropter petiæ intinctæ in aq. rosarum & aceto applicatæ fuere; à quibus nihil fuit adiutus, tandem jussimus succum plantaginis per syringam immitti. Unguento Comitissæ renibus applicato. Cessavitque fluxus. D. Soame ex observ. Hieremiæ Martis.

Ego curo puellas impetigine laborantes butyro loto in aqua violarum. Post hoc butyrum misceo succo plantaginis, eo linitur facies. D. Soame ex observationibus Marcelli Cumani ab Hieronymo Velschio editis. observ. 21. *Rajus.*

PLANTAGO AQVATICA.

Plantago dicitur ob aliqualem foliorum similitudinem loco natali, & flore tripetalo cum Sagitta convenit, foliis plantagineis ab eadem differt.

Vires. Refrigerare & siccare dicitur. Schwenck feldius ani procidentiam curare, rubentem podagram, capitis dolorem à causa calida mulcere, cruento sputo urinæque mederi tradit.

Summum secretum & expertissimum quo subitò lac in mammillis consumatur esse ait Timotheus Rollin succum hujus plantaginis illis applicatum. *Rajus.*

PLATANVS.

Platanus à πλατύς dicta est, tum quod folia habeat latissima, tum quod ramis sit patulis & latè diffusis.

Nota platani *characteristica* sunt folia latissima, semina in pilulis lanigeris conglobata.

Vires. Tenerrima platani folia (& cortex Plin.) in vino decocta mox illita oculorum fluxiones sistunt, ac cùm œdemata tum phlegmonas (viridia trita & illita Galen.) levant.

Cortex in aceto coctus ad dentium dolores colluitur, è vino scorpionum ictus restinguit Plin.

Sunt qui cum cortice combusto medicamentum desiccatorium & abstersorium efficiunt, ut cum aqua lepras sanet, per se se autem illitum ob humorem nimium ulcera vetera & sordida.

Pilulæ virides in vino potæ serpentum morsibus auxiliantur, exceptæ autem adipe igni ambusta sanant, vel frigore addit Plinius: tusæ autem cum aceto acri, magisque scyllite, sanguinem omnem sistunt, & lentiginem & carcinomata, melanias quoque (melandriasque) veteres addito melle emendant. Plin.

Foliorum pilularumque lanugo (in aures & oculos) illapsa auditum visumque labefactat: asperam etiam arteriam inspirata offendit.

Hæc è veteribus Dioscoride, Galeno, Plinio: hodie nullus ejus, quod sciam, in Medecina usus est. *Rajus.*

PLVMBAGO PLANTA.

Molybdæna Plinii nobis dicta videtur à plumbeo foliorum colore; aliis quia manus volam inficit plumbeâ maculâ radix parum detenta molybdæna Plinii censetur. F. Columna pro Tripolio Dioscoridis habet, cujus rationes apud ipsum vide.

Sui generis planta esse videtur, ideoque non opus est ut assignemus *notas* generis *characteristicas* cum eæ ex descriptione peti possint

Nomina Plumbago Plinii *Ger.* Dentillaria Rondeletii *I. B.* Lepidium dentillaria dictum *C. B.* Lep. Monspeliacum dentellaria dictum *Park.* Tripolium Dioscoridis *Col.*

Col. Radix fibris longis, crassis, carnosis dividitur, odorata, gustu fervida; folia glasti, atrovirentia, latiora, pinnis caulem complexa, glasti vel Drabæ modo, majora atque obtusiora, semper in caule decrescentia, per ambitum denticulis exiguis aspera. Caules à medio ad summum in alternos ramos crebros diductos habet, purpurascentes (I. B. nigricantes striatos), plures ab eadem radice, cubitales & sesquicubitales. Flores cacuminibus hærent, acervatim primo congesti, calycibus viridibus, hirsutis crassa, viscosa obsitis inclusi, cum aperiuntur quintepartiti, colore ex purpuro cæruleo candicantes, deinde magis colore saturantur purpureo, ut variare videantur, ac postremò clausi & marcescentes puniceo, puniceus quoque color est in floris tubulo oblongo è calyce tantundem exerti: in quo deinde semen oblongum, tritici fere magnitudine, cortice virescenti, tenui, atque intus libro purpuro-cæruleo chartam inficiente affrictu, quod deinde siccatum in nigrum vertitur, medulla intus albâ & amarâ. Folia acri sapore sunt, at radix fervida; unde Rondeletius pro pyrethri radice ad dentium cruciatum mulcendum ea uti solitus, Dentellariam appellavit plantam.

Æstatis fine & autumno floret circa Neapolin toto maritimo tractu à Neapoli ad Romam, item circa Syracusas, in Sicilia, & Monspelium in Gallia Narbonensi copiose provenit, locis semper meridiei expositis atque maris afflatu subjectis, quamvis à mari interdum remotioribus, observante. Columna; nunquam Septentrionalem plagam respicientibus, quamvis mari propinquis.

Tripolium dictum est quia ter variat seu vertit floris colorem Col.

Molybdæna Plinii nonnullis censetur, quia manus volam inficit plumbeâ maculâ radix parum detenta.

Usus. Equorum dorsis sellæ compressione ulceratis contusam & appositam efficacissimè mederi plurimos testatos esse scribit F. Columna, qui in propriis equis experti sunt, nec vermes oriri, & quamprimum exsiccari ulcus atque cicatrisari asseruerunt.

PLUMBUM.

De *Plumbi* Mineris, seu Fodinis ac ejusdem metalli purificatione vid. in genere sub titulo METALLURGIA. Hic tantum de variis hujusce præparationibus ac usibus ex *Schrodero* ab *Hofmanno* annotato.

Præparationes Plumbi sunt

1. Purificatio. 2. Calcinatio 3. Sublimatio. 4. Destillatio. 5. Extractio. quibus addi possunt Mercurificatio, Salificatio & Liquatio.

Plumbum Metallum est vilissimum constans ex Sulphure indigesto, Sale aluminoso ac ☿io, naturam ♁ialem æmulante.

Dicitur Saturnus, quia tùm macrocosmico tùm microcosmico Saturno, id est, lieni consecratū statuitur.

Græcè Μόλυβδος Germanicè *Bley.* du Plomb. *Lead. Loot.*

(Est veluti sapo ad abstergendas sordes ☉. ☽. & gemmarum.)

Vires. *Refrigerat, adstringit, incrassat, &c. libidinem reprimit, ulcera carnibus implet, cicatrices obducit, excrescentiisque liberat, ulceribus cheroniis, quæ vocant, malignis, cancrosis & putredinosis; tum per se tum quibusdam aliis permistum convenit. Schroderus.*

Plumbum Metallum est vilissimum, constans ex Sulphure indigesto, Sale aluminoso ac ☿rio, naturam Antimoniale æmulante.) Verum est, hoc omnium Metallorum esse vilissimum, & excepto Auro ponderosissimum, quia imperfectum ac indigestum adhuc sulphur metallicum, ac ☿rium habet, de quo tamen magis quàm de illo participat, ut suprà demonstravimus. Loquimur tamen hic de Mercurio Metallico qui diversus est à Mercurio vulgi, qui ex Antimonio & plumbo non difficulter extrahi potest, & facilius ex ejus mineris. Tere mineram, qualem ex Sabaudiâ nuper accepi Plumbi in pulverem minutissimum ac stylum aureum in illo move parumper, & statim adhærebunt auro particulæ quædam ☿riales, sed hæ non ad substantiam Plumbi pertinent, nec radicitus illi immersæ sunt. Cum enim mirabilis sit illa & imperceptibilis ☿rii hujus in minima dissipatio, quæ fit in mineris per ignes subterraneos, facilè se Metallis insinuat, sed non constitutivè & radicitus. Quædam particulæ primâ metalli fusione in auras evanescunt, quædam tenacius adhærent, ac remanent, & tandem salium resuscitativorum operâ eruuntur, & à reliquis separant, vid. *C. Morhofii Epistol.* l.c. Hunc in ☉ facilè mutari posse, suprà asseruimus. Unde & sæpius laudatus vir *Nobiliss. Robertus à Boyle in paradox.* inquit: Vir quidam illustris, cujus Nomini peregrinationes Ejus & erudita scripta celebritatem conciliarunt, nuper Mihi asseveravit, se pluries ☿rium Plumbi in perfectum ☉ fixatum vidisse, Quod autem ad Sal Plumbi attinet, de hoc in Natura altum adhuc est silentium. Dicitur *Saturnus*, quia Macrocosmico comparatur, unde & Microcosmico Saturno Lieni prodesse creditur.

Vires. Libidinem reprimit. &c.) Vtrum medicamenta Saturnina totaliter aufferant Libidinem & sterilitatem inducant, an secus, disceptatur inter Doctores. Nos negamus secundum quid, si scilicet hujusmodi Medicamenta Saturnina sæpius usurpentur, cum aliis autem Venerem reprimentibus mixta concedimus. Contra cancrosa ulcera & alia maligna felici etiam cum successu Saturnina applicantur remedia.

N. 1. Plumbum ex Carinthiâ ad nos delatum cæteris Saturni mineris præfertur, cui tamen illa nequaquam cepit, quæ propè Freibergam Villach invenitur, atque hinc Plumbum Villachium dicitur, quod de ☽nâ participat Hinc etiam crystalli & omnia Medicamenta ex minerâ Saturni confecta in Capitis affectibus conveniunt. Minera Saturni in Vere & ☉le etiam existente in Leone ☽nâ plenâ vel paulò ante effossa præ cæteris nobiliores virtutes possidere dicitur.

N. 2. De Plumbo Scriptorio *oder VVasserbley* sciendum, vocari illud Molybditem Lapidem, de quo eruditè scripsit Cæsalpinus, & primam facit speciem lapidis Plumbarii; Altera enim stibium est Bismuthi speciem vocat in Sareptâ suâ *Iohann. Matthesius*, Et *Georg. Agricola* de re metallica Ejus seorsim meminit, ubi de fusione Minerarum Metallicarum Argenti præprimis tractat. Multò levior ac friabilior minera Plumbi nigri parum aut nihil ferè Argenti in se habens. Exteri & in primis Itali hoc crudum à Nobis petunt, illudque expolientes denuò iterum ad Nos remittunt pro usu scriptorio. Si tamen aliàs Ejus Vsus in Medicinâ aliquis est, cum Plumbo & Ejus recrementis maximè convenit virtute exsiccante, demulcente & discutiente. Vnde in erysipelate Ejus usus, itum in gangrænâ ulceribus humidis, phagædenicis non contemnendus, si fotus ex illo paretur. *Hofmannus.*

I. PVRGATIO.

Fundatur ♄, dumque fluit, injice aliquid ceræ vel axungiæ aurigarum (*VVagenschmier*) Du vieiloing, *Coachgreas*, *VVagensmeer*, ut efflagret; hinc affunde in aquam (calidam.)

II. CALCINATIO

1. *Incineratoria.*

Funditur plumbum, auctoque igne ut olla candeat, continuâ agitatione reducitur in cinerem, seu calcem cineream.

2. *Reverberatoria.*

Unde Minium officinarum.

Calx illa ♄ni continuâ agitatione reverberatur ulterius ut rubescat.

N. *In reverberatione cave ne iterum fluat, alioquin in Plumbum de novo convertetur.*

3. *Cementatoria.*

Unde Plumbum ustum Offic.

Fiat S. S. S. ex ♄i bracteis & Sulphure pulverisato, uraturque hac ratione ♄: post ustionem sæpius abluatur & resiccetur. Et hoc est Plumbum ustum Officinarum, quod lavari potest, ut Cadmia. *Dioscorid.*

4. *Immersiva.*

Etsi ♄nus beneficio cujuslibet liquoris acidi calcinari possit, quales sunt: ℞, ⊖ Sal. communis, Sal. nitri, Vitrioli, ✳ in officinis contenti rarissimis reliquis utimur.

Unde

1. *Saccharum sive Sal ♄i.*

♃. Calcis ♄i, vel minii, q. v. affunde ✳, stent aliquamdiu, extrahaturque s. a. decantatos liquores filtra humiditatemque abstrahendo coagula; sic habes Sal ♄i, quod iteratis solutionibus ac coagulationibus (primo in ✳, dein quoque in ▽,) purificari & tandem ad crystallisandum reponi poterit, rejectis in operatione fæcibus.

N. *Quidam à Sale illo ♄i ✳ aliquoties (3) cohobando abstrahunt, hinc affundunt Spirit. Vini, cohobantque itidem vicibus tribus.*

N. 2. *Simili modo & ex ♄ granulato sal. elici potest, quod præstat priori.*

N. 3. *Si ✳ acuaveris ⊖u Vitrioli, vel Sal. nitri, facilius negotium perficietur.*

N. 4. *Sal. ♄i crystallisatum si in cellam reposueris, liquescet paulatim atque hac ratione ☍ ♄i per deliquium acquiri potest.*

N. 5. *Fit ex hoc Sale & Balsamus ♄i, quem vide in Lythargyrio.*

Aliter.

♃. Laminas aliquot ♄i tenuissimas, suspende partim in cucurbita supra ✳, partim quoque ipsi ✳ immerge, Hinc destilla cum cohobiis: destillatum hoc, cum eo, quod in fundo remansit filtra, addendoque cerussam, quæ laminis adhæret, digere aliquamdiu: tandem lenissimo calore abstrahe aliquotam ✳ partem, relic-

residuumque repone ad crystallisandum s. a. crystallos collectos purifica solvendo, coagulando. *Kesler. libr. 1. cap. 17.*

2. *Magisterium ♄i.*

Solutioni ♄i instilla ℘ Tart. p. d. & præcipitabitur.

Vires. *Saccharum & Magisterium (utriusque enim eadem ratio est,) intra corpus sumptum, frigiditate suâ libidinem extinguit.*

Dosis gran. 4. 5. 6.

Extrinsecus, arcet libidinem, si umbilicus & priapus eo inungantur. (N. Si vicissim mederi velis, utere Balneo Laconico, & inunge, umbilico ℘ nucis moschatæ destillatum.) Mira quoque præstat in ulceribus corrosivis, malignis, cancrosis, impetiginibus, ambustis ac inflammationibus. Dissolvit tumores duros & scirrhosos, applicatur commodè contusionibus, confertque inflammationibus rubedinique oculorum, in ▽ rosarum & euphrasiæ vel ciliis quoque impositum. Croll. Beg. Senn. in Inst.

N. *Sal. ♄i cum Sal. nitr. in Crystallos concrescit asthmaticis proficuos, vide cap. 23. sub titulo Sal. nitri Saturnisati.*

3. *Aliud Magisterium ♄i, Lac ♄i dictum.*

♃. Solve laminas ♄i in ⏜ Vitrioli rectificat. (vel ▽, ex Sal. nit. & O ana) decanta: solutioni affunde Spirit. Vini rectificat. vel aquam salsam, (i. e aquam in qua sal solutum) & præcipitabitur ♄us instar nivis, præcipitatum edulcora & exicca.

4. *Liquor lacteus ♄ni ad ulcera S. Closs.*

Imbibe ℥j. salis ♄ni cum ℈j. Ol. Sulph. campanarii, per aliquot ♂ in frigido, iterumque eâdem quantitate ℘ irroretur & sulphurari permittatur in phialâ quam reple ℥iv. aqu. comm. & agita ut lactescat.

Vires. *Hoc liquore lacteo imbuantur pittacia sive splenia dupl. & applicentur bis aut ter in ♂ calidè super ulcera dysepulotica, citòque cicatrice obducentur.*

5. *Calcinatio Vaporosa: unde Cerusa, Bleyweiss.*

Suspendantur lamellæ ♄i supra ✢, ut vapores ab aceto elevati circumeant. Sic adhærescet paulatim Cerusa, quam derade, &c.

N. *Sublimationem in Mercurificatione videre licet.*

(Vnguentum de Cerusa usuale)

(Oleum cerussæ quidam parant, ex macerata cerussa aceto forti, per ♉.

(Cerussa lutea paratur per ♀) *Schroderus.*

2. *Calcinatio. 1. Incineratoria*) Hæc peragitur, dum Plumbum funditur, & aucto △ne continua agitatione in cinerem seu calcem potius cineream reducitur. Nam Metalla in cineres propriè redigi nequeunt, bene autem in calcem. Ex quibus enim Sal educi nequit, illa incinerari etiam non rectè dicuntur.

2. *Reverberatoria.*) Unde Minium officinarum. Ex hâc △nis operatione reverberatoriâ Acidum quoddam in flammâ esse innotescit, dum Minii pondus superat ♄urni pondus, ex quo illud emerget. v. g. ♄ni sumantur 100. ℔, exurantur aridis lignis in Minium, & cum illud in minium conversum, repeiiuntur 110. ℔. quæritur unde minium acquisiverit ℔ x? Hoc corpus scilicet, quod Plumbum auxit in flammâ, est acidi saporis, idque probat sequens mechanica. Destilla ex retortâ vitreâ aperto △ne, de illo ipso ligno cum quo Plumbum exusseris, & extillabit liquor acidi saporis, qui extra retortam in flammæ formâ Plumbum lambit, eique commiscetur & fixatur. Refunde Minium in Plumbum & habebis 100. ℔ras, ut prius, & reliquæ 10. ex acido ex ligno expulso. Hoc autem cum non sit de Plumbi Natura, cum Eo non colliquatur, sed fugit in Gas. Inde decepti fuerunt Autores statuentes hoc Sal, quod *Dominus Autor* etiam in *Plumbo* aluminosum pronuntiat, in Plumbo fuisse per putatitiam incinerationem inde productum, cùm tamen ex acido flammæ productum fuerit & in plumbo calcinato fixatum.

4. *Immersiva.*) *Unde l. Saccharum sive Sal. ♄urni ibid.*) Saccharum Saturni præparatur vel ex Minio, vel ex cerusâ, vel ex materia aliqua *Schieferweiss* dicta: sicuti in Hollandia hic præparandi modus viget: Aliàs *Domini Autoris* nostri descriptio proba est modo solutio & coagulatio aliquoties repetantur, ut Sal. comm. illud eò perfectius & melius elaboretur, & purificetur. V. g. Rec crystall. ♄urni solve in acet. destill. filtra, & rursus abstrahe, usque dum concrescere velle videantur, tunc affunde sp. vini rectificatissimum, digere & sp. vini ad medietatem abstrahe, sic fiunt crystalli splendescentes.

Hic animi diversi sunt Nonnulli modernorum Naturæ interpretum statuentes ex Minii, aliorumque pondere non probari posse ab acido flammæ esse, sed id potius ab ejus alkali dependere; eò quòd acidum primò omnium evolet, non Sulphur △nis, non Sal. comm. alkali, fixa enim æquè ac volatilia △ne patulo abigi confusa sine ordine. Cur ergò per Deum! operationes, quæ sunt alkalicorum tribuuntur acido? Quin post Cl. Helmontium omnes potius in vulneribus, ulceribus, gangræna acorem attendunt, illum alkalinis absorbent & corrigunt. Nunc inverso ordine acidum superabundans id facere creditur. Verum, quid absoni erit statuere aliquid alkalicæ esse energiæ & tamen ex Acido productum esse, Minium alkalicum exercere effectum notum est, quid autem inde? Ergò non ex Acido flammæ? sed ejus alkali. Neutiquam. Salia alkalia annon & ipsa ex Acido? dum juxta Cl. Helmontium & rei veritatem salia volatilia in vegetabilibus arreptione sui Sulphuris mutantur in alkali, quodnam est illud Sulphur, nonne illud quod in ipsis vegetabilibus existit, ac acidus spiritus, est ut per mechanicam chemicam constat. Sic & acidum flammæ à lignis suppeditatum in ♄ni corpore peculiari ratione disposito dulcescit & alkalinam induit Naturam. Sed videtur, hanc dulcedinem ♄urno esse domesticam, non aliunde petendam, nam & ex ♄no ipso, cerusâ, lithargyrio educi potest saccharum. Verum scientia non apparentis nulla est. Hæc enim in hâc Naturæ scientiâ, ut augustè Eam salutat *Cl. Febvre* Nos demum scire sum persuasus, quæ manuali experientiâ addiscimus, hæc si ostendat dulcedinem ♄urno esse domesticam, seu ex ♄ni Sale petendam, subscribemus; aliàs manus nostræ sunt oculatæ, credunt, quod vident. Sal ♄ni, inquit *Nobiliss. Anglus Robert. à Boyle* in parodox. chemic. ut & reliquorum metallorum neque unquam vel illud conspicere Mihi datum, vel ex ullius fide digni autoptæ testimonio coargui, tale quid unquam separatum in Naturâ fuisse. Nam si ex ipso ♄no, imò & cerusâ, lythargyrio saccharum educi debet, per corporum salinorum acidorum interventum hoc emergit, sanè dubium homini curioso restabit, emergere Sal. comm. illud ex ♄urno ipso, an ex corporibus aut spiritibus acidis ad id præparandum adhibitis. Quid enim in Marte, Venere, Jove, imò oculis ♋, corall. C C. usto spiritus acidos edulcorat? forsan etiam in his peculiare aliquod in scenam producendum erit Sal alkali domesticum? Sed urgent ulterius, id frustrà videri ad △ne peti; Verum, unde alia? Ecce quæso? Annon Sulphuris acidi

acidi vegetabilis manifestissima cernuntur vestigia in carbonibus, ex quibus per alkalia, antequam in cineres convertantur, aurei coloris separari potest, cujus, (& non alkalium) beneficio flammam evomunt, hoc Sulphure à carbonibus separato non inflammari amplius possunt, sed in cinerem convertentur, ex quo alkali, qui nunquam flammam concipiet, si carbones retortæ indantur, & △ne aperto destillentur in spiritum abeunt acidum. Sed regerunt: cur ergo & quomodò ♄nus tantum sibi acidum per quandam abstractionem metaphysicam applicat, quod primò omnium evolat, non Sulphur △nis, non Sal comm. alkalinum? an quia fixius, quod negant, nam fixa dicunt æquè ac volatilia △ne patulo abigi confusa sine ordine. Verùm hæc abstractio Acidi facta à Saturno ex flamma △nis non sane metaphysica, nec phantastica, sed realis est, adeò ut 100. Libræ plumbi solâ calcinatione 10. libras ex △ne tueantur & Minium constituant, ut suprà ostendimus. Cur autem Acidum hoc, instant ulterius, occultum colorem ex Metallo rubrum extrahit, cum notum sit, quam ægrè acida ex metallis ruborem extrahere vel soleant, vel possint, etiam ex ipso ♂te, sed potius eundem pervertant. Cur easdem habet virtutes cum Saturno & non alias, cur alkalinas, an cur ille iners? Cur acida adita addita pervertunt hunc colorem & virorem etiam extrahunt, ut in Saccharo Saturni viridi? Verùm, quædam acida ex Marte ruborem vel flavedinem extrahunt, uti patet ex Croci ♂tis præparatione cum sp. Sulphuris acido, vel vitrioli facta, nonnulla etiam pervertunt, ut docet præparatio Sacchari Saturni ex Minio cum aceto; quæ autem ratio? Si perpenderis quousque mera texturæ mutatio facta vel ab Arte, vel Naturâ exporrigere se queat in novis qualitatibus in unâ eademque materiæ portione producendis, si, inquam, perpenderis, quodque variatio vel figuræ vel molis, vel motus, vel situs, vel nexus corpusculorum, unde ullum horum corporum componitur, mutare fabricam ejus possit, fortassis unà mecum induceris ad credendum, non adeò necessarium esse, ut Natura semper in promptu habeat elementa, vel principia hypostatica, unde talia corpora, quæ mixta vocamus componat, neque adeò esse facile, ut chemici, aliique hactenus imaginati sunt, dignoscere, quænam existimanda sint exclusivè ad omnia reliqua inexistentia ingredientia elementaria multò minus determinare, quænam primogenia & simplicia corpora coiverint ad eam componendam Non dulcescit, instant ulterius, Minium, nec acidum △nis dulcescit in Minio, sed acidum extraneum huic additum dulcescit, quia Sal comm. alkalinum cum Sulphure mixtum exhaurit. Verum Minium omninò dulcescit ob acidum scilicet extraneum à flamma Ignis suppeditatum, non ob Sal. comm. alkalium cum Sulphure mixtum, id quod adhuc melius ac evidentius probandum est. Neque acidum Ignis seu flammæ ullum Sal. comm. alkalinum cum Sulphure mixtum ex Saturno exhaurit, si ex Saturno debet Minium elici, quod dulcessit, sed sufficit mera partium in Saturno figuræ, texturæ, nexus ac situs mutatio ab acido flammæ peracta, unde dulcedo ac rubedo. Quid? si Minium ab alkalinis dulcescit, cur non Minium ex Saturno cum alkalibus pyrotechn æ ope emergit? Sed ulterius dubitant; An à solo acido pondus; annon ex particularum inversione levibus ablatis Sulphuribus? Verum & hæc ratio admodum levis est, usque dum per mechanicam inductionem ante oculos ponatur. Et si qua particularum adest inversio, potius ad qualitatem; quàm quantitatem erit referenda. Quid enim corallis vulcani acori expositis dat ponderis augmentum? in his nulla levium Sulphurum est ablatio, nulla notabilis particularum inversio.

Si acet. destill. acues Spir. Vitrioli &c.) Hâc ratione conficitur ex Saturno Anti pestiferum dictum; Rec. Saturni calcinati q. v. affunde acet. destill. s. q. animam extrahe, reduc. in crystallos s. a. Hos imbibe cum sp. vitrioli rectific. evapora ad siccitatem. Hunc laborem tertiâ vel quartâ repete vice & sic magis magisque corpus Saturni discontinuabitur. Hujus animæ Saturni Sp. Vitrioli turgidæ Rec. ℥iij. vel q. v. solve in Aq. destill. pluviali & per evaporationem iterum reduc. in crystallos albissimos Horum dosis est à gr. ij. ad iij. cum sp. Tartari volatil. ʒj. & sp. Theriacal. ℈ij. in Aq. Card b. ℥j in febribus ardentibus etiam malignis & pestilentialibus summo semper cum emolumento ægrotis meis observatis circumstantiis certis offero. Movet sudorem, pellit urinam & fermentum figit febrile. Nota. Loco sp. vitrioli s. substitui etiam cum tempore potest sp. vitrioli coagulatus cum crystall. saturni mixtus. Item Rec. ⊙ fulminant. Crystall. saturni & Cinnabar. Antimonii rectific. ana M. & philosophicâ putrefactione radicaliter unias. Et sic in desperatissimis acquires remedium, quod Me rarenter defe-ruit. In febribus malignis dos. gr. iij. aut 4 pro pueris, gr. vj. ad 8. pro adultis.

N. 1. Solve liquorem crystall. saturni sp. vini probè impraegnatum, & misce cum soluto vitriolo martis, quod etiam sp. vini optimè sit animatum, successu temporis in digestione solutio rubescit, qui sp. vini affundendus, circulandus & probè commiscendus, per repetitam cohobationem destillando emergit Tinctura antiphthisica D. D. Johannis Michaëlis, in sputo sanguinis maximis extollenda laudibus.

N. 2. Sciendum hoc Sal sive Saccharum saturni non esse verum Sal ex cineribus plumbi extractum, sed saltem vitriolum quoddam Plumbi esse, imò ipsum Plumbum solutum, tum quod ex ipso crudo Plumbo nec quicquam calcinato eâdem operâ idem eodem aceto destillato confici possit, quod ex Plumbo calcinato, vel ejus scoriis, tum quod etiam in pristinum plumbum sit reducibile.

N. 3. Salis saturni iteratæ solutiones & coagulationes non sunt rejiciendæ, ut supra præcepimus, sed ejus edulcorationes, quas Nonnulli Authorum commendant, ridiculæ ac ineptæ sunt, dum hoc modo Spiritus acidi eluuntur & in residuo nil nisi pristinum manet metallum. Spiritus enim aceti in Sal duce coagulatur in calce saturni, manente formali saturni concreti proprietate, quemadmodum etiam patet ex sp. vitrioli agente in martem, si enim sp. vitrioli acidus corroserit martem, acidum vitrioli fixatur in vitriolum, manente marte integro etiam in pondere. Adeoque sunt proprietates singulares spirituum, non autem corporis patientis reactiones: quippe quod in sui substantia, aut pondere, sustinet, nisi meram unicamque sui divisionem: vid. Nobiliss. & Acutissim. Helmont. in tr. ignota Actio. Regiminis §. 11. pag. 265.

N. 4. In Saccharo saturni unio Salium acidorum cum nonnullis Plumbi partibus adeò stricta est, ut sp. Acet. quâ talis videatur destructus cum corpuscula salina penitus amisere eam aciditatem, cujus nomine ille liquor Spiritus aceti vinosi dicebatur. Nec possunt ullæ ejusmodi partes acidæ, quales minio vel calci saturni apponebantur, à Saccharo saturni utriusque sobole separari, ut non solum nulla planè aciditas, sed mira dulcedo in concreto gustetur: & si Saccharum saturni per se destilletur, liquorem valdè penetrantem & graveolentem nanciscimur, nullatenus acidum, sed odore & aliis qualitatibus æquè ac sapore à Spiritu Acet. discrepantem. Verùm hæc ratio, ut admodum verisimilis, mihi approbatur, quod cum in Acet. partes vini spirituosæ tantùm sint depressæ salinis Acet. particu-

particulis cum calce plumbi unitis, Spiritus vinosi adhuc superstites denuò liberantur & sui juris facti è latebris illorum vi caloris urgentur. Quemadmodum idem evenire videmus in destillatione Acet. destill. super Sal. comm. Tartari quando terram foliatam Tartari conficimus.

Aliter. Rec. Laminas aliquot saturni tenuissimas &c.) Etiam succedit; Sed hic modus admodum lubricus est, facilè enim accidere potest, ut laminæ decidant, & ita totum laborem irritum reddant.

2. *Magisterium saturni.*) Hoc cum ol. sulph. p. d. ♁ratum externe pro cosmetico usurpari potest: item in scabie aliisque affectibus ab humoribus salsis ac serosis, item in ulceribus malignis, cancrosis, pustulis, ophthalmiâ cum Aq. euphrag. scabios. &c. Alias magisterium etiam albissimum præparatur elegantissimum internè usurpandum, si solutioni saturni cum acet. destill. factæ ad ♁ationem sp. Salis vel vitrioli instilletur.

Vires.) Saccharum & magisterium saturni internè adhibitum chyli & massæ sanguineæ, lymphæque acidum mirificè compescit, fermenta febrilia extinguit & internis inflammationibus viscerum medetur. Externè arcet libidinem priapo inunctum; miræ etiam est virtutis in ulceribus corrosivis acidum rodens absorbendo malignis &c. item in variolis externè cum emplast. de spermate ranarum impositum, illis in vigore jam positis cum cutis inflammatione conjunctis, quæ salibus dependet acribus, hæc non repellendo, sed mitigando ac edulcorando compescit, prout sæpè fui expertus etiam in illustrissimis Ducalibus subjectis. &c.

N. *Sal. saturni cum Nitr. ana.*) Crystalli saturni cum sp. vitrioli non solùm sed & cum sp. Nitri acui & in crystallos iterum redigi possunt. Commendantur in inextinguibili siti & calore febrili.

3. *Aliud magisterium ♄ni, Lac ♄ni dictum.* Hujus rarus est usus, unde & *Dominus Autor* supra innuit de ♄turni calcinatione immersivâ, etsi saturnus, inquiens, beneficio cujuslibet liquoris acidi calcinari possit, quales sunt Spiritus Vitrioli, Aq. fort. Sal. comm. & O &c. attamen acet. destill. frequentissimum solvens est, & optimum. Solutio cum reliquis facta & cum Sale ♁tata mortuam quasi terram excludit, seu calces nullius momenti.

4. *Liquor Lacteus saturni ad ulcera S. Closs.*) Hic liquor chirurgicum suum agnoscens usum in ulceribus dysepuloticis, spleniis duplicatis hoc ipso imbutis & applicitis, mira præstat.

5. *Calcinatio Vaporosa: Unde Cerussa.*) Lamellæ plumbi suspendantur suprà Acet. ut vapores ab Acet. elevati circumeant. Sic adhærescet cerussa, quam derade. Benè autem prospiciendum est, ne lamellæ decidant, & vas substratum frangant, & sic totum laborem frustraneum faciant.

N. Ex Cerusâ componitur Emplastrum Norinbergense S. I. vid. thesaur. pharmac. annex. s. x. n. xxv. *Hofmannus.*

III. DESTILLATIO.

Unde

1. ♒ ♄i ardens.
2. ☋ flavum.
3. ☋ rubrum.

♃. Sacchar. ♄i (vel potius ☋ ♄i) per deliq. destilla per retortam vitream lutatam in excipul. capacis juncturis bene clausis, △ gradatim adhibito, donec rubræ guttæ cadant, nihilque amplius extillet.

N. *Destillatus hic liquor quatuor diversa menstrua exhibere aptus est. Spirituum scil. ardentem, ☋ flavum phlegma, & ☋ rubrum quorum separatio fit per retortam vitream in MB vel cinere, receptaculis scil. pro diversitate liquoris extillantis, mutatis.*

Cognoscitur autem diversitas liquoris, ♒ ardens prodit sine ullis venulis in collo retortæ apparentibus, ☋ flavum, cum venulis obliquis, ceu vinum ardens: phlegma cum venulis rectis: relinquitur ☋ rubicundum in fundo: phlegma separatur ab ☋ flavo seorsimque suscipiendum est.

Vires ♒ *sudorificus est, hinc prodest in Peste, Melancholia Hypoch. Febribus ardentibus, Lue Venerea, & simil.*

Dosis gutt. 2. 3. Tentzel.

N. 1. *Venereum appetitum infringit.*

N. 2. *☋ flavum ♂ aliquot digestum rubescit.*

N. 3. *Cum spiritu & phlegmate solvuntur & præcipitantur perlæ ad tincturam inde conficiendam. Vide tincturam Perlarum.*

Cum ☋ flavescente fit solutio ⊙. vide de ⊙.

☋ rubicundum mundificat ac sanat vulnera, si illinatur.

☿ mundificat itidem vulnera.

Vide Beguin. libr. 2. cap. 4. Hartmann. in Croll. Sennert. Institut. Kesler, lib. 4. cap. 57.

4. ☋ ♄i balsamicum.

♃. Balsamicum ♄i Terebinthinatum, destilla per ♉, igne nudo gradatim adhibito. Primo stillat ♒ Terebinthinæ, tandem ☋ ♄i balsamicum suscipe seorsim.

Vires *Maximarum est virium in cancrosis, æsthiomenis & cæteris malignis ulceribus. Schroderus.*

3. *Destillatio. Unde 1. Spir. ♄ni ardent.*) Hic spiritus ardens nihil aliud est, quàm vinosus in Acet. delitescens & à partibus acidis depressus, unde si Acet. salia cum calce ♄ni uniuntur, hic spiritus ardens vinosus adhuc superstes denuò liberatur & sui juris fit, unde à quibusdam dicitur regeneratus, ut suprà jamdum monuimus. Iste autem spiritus ardens nequaquam à ♄no procedit, nam si △em vehementiorem adhibeas, calx ♄ni denuò in Plumbum liquatur. Præter hunc spiritum ardentem *Dnus Autor* etiam duplicis olei flavi & rubri mentionem injicit. Verùm ego hæc nunquam à saccharo ♄ni obtinui, licet ipsum destillatum sine additamento aliquid olei largiri experientiæ non refragetur. Non deerunt, qui hoc ol. non nisi Sulphur ♄ni volatile redditum velint, hoc argumento, quod destillatione finitâ Cap. mort. valde nigrum reperiatur. Verùm, cum saccharum ♄ni sit genus quoddam magisterii paratum duntaxat calcinando ♄num per se dissolvendo illud id Acet. dist. & solutionem ad crystallos redigendo, examine facto, deprehendes hoc ol. ex Cap. mort. destillatum ex Spir. Acet. dist. productum, ulterius ad distinctas resolvi posse substantias, vel quod quædam partes spiritus unà cum nonnullis ♄ni partibus hoc ol. possint constituere, quod proinde, licet videatur homogeneum, corpus valdè compositum est, vel saltem, quod Acet. dist. & saturninæ calcis in se invicem actione pars liquoris ita alteratur, possit ut à Spiritu acido in ol. transmutetur.

N. Aliàs etiam ex crystallis sacchari ♄ni cum Spiritu Vitrioli elegantissimus liquor destillari potest omnium morborum astralium, qui fixas egere radices & indomitos fomites habent, salutaris Hercules nullum heterogeneum in microcosmo Astrum admittens, sed inimicas & hostiles omnium morborum impressiones sive ideas eliminans. Sequenti autem modo elaboratur.

Recip. Sacchari crystallini Saturni per Acet. dist. parati qu. v. affunde spiritum Vitrioli rectificat. digere per aliquot ♂♀ & prodibit phlegmatica

Vitrioli substantia, affunde recentem sp. Vitrioli, iterum digere, destilla phlegma iterum, abjice, & hoc aliquoties repete, donec acidus iterum exstillet: Ita corpus ♄ni ferè totaliter destructum est, & ex vinculis suis liberatum, & in multò benigiorem planetam conversum, nempe ♂tem, & hæc ultima solutio cum spiritu Vitrioli apprimè est necessaria, nam Acet. ad ♄ni solutionem admodum insufficiens est, aliunde igitur quoddam Acet. minerale ♄no admiscendum. Hanc animam ♄ni accipe Acet. dist. minerali impragnatam, misce cum bolo calcinato, & ♌ la per retortam ut moris est. Peractâ destillatione Recip. spiritum qui prius prodiit, ut & ol. rubrum, unumquodque seorsim rectifica, prius digerendo; ultimò conjunge ol. rectificatum cum priori spiritu & cohobando sæpius in MB. destilla donec per reiteratas ♌ationes totaliter uniantur. Postremò △ne valido ex Aren. aut cineribus iterum destilla.

N. 3. Cum spiritu & phlemate solvuntur & ♎tantur Perlæ ad tincturam inde conficiendam.) Plures alii spectabiles chemici docent spiritum ♄ni ardentem perlas dissolvere, quæ ejusdem concreti spiritu præcipitatæ, eo ipso, ut aiunt, volatiles reddantur. Verùm fides stet penes affirmantem, mihi adeò felicem esse, ut his ipsis meis viderim oculis, nondum licuit. Prout nec hoc, ex ol. flavescente ♄ni fieri posse ⊙ solutionem. Interim certum est, tam spiritum, quàm ol. externè applicitum in inflammationibu, combustis membris, vulneribus & ulceribus &c. maximarum esse virium.

4. *Ol. ♄ni balsamicum*) Scilicet, sacchari ♄ni s. q. cum Terebinth. miscetur, ac igne nudo gradatim adhibito per retortam destillantur. Primò procedit Spir. Terebinth. tandem ol. ♄ni balsamicum. Maximæ est energiæ in ulceribus cancrosis, æsthiomenis &c. Aliâ, balsamum ♄ni (ut vocant) unguentum est ex saccharo ♄ni in Acet. soluto & ol. rosaceo misto, vocatur alioquin butyrum saturni. Ejus usus etiam in inflammationibus & ambustis satis deprædicari nequit; Hunc balsamum Autor Noster Libr. 2. descripsit.

N. Saccharum saturni in ol. Terebinth. solutum & leni calore Ciner. digestum, egregium & ferè divinum præbet in gonorrhœâ remedium, in primis si aliquid addatur camphoræ. Confici etiam potest cum ol. d. juniperi, si sp. vini abstrahatur. Placet nonnullis balsamum saturni appellare; commendatur etiam in pluribus affectibus externis. *Hofmannus.*

IV. SUBLIMATIO.

Unde

Sal ♄i volatile.

♃. Min. ♄i. q. v. solve in ✳ solve quoque sal fusum in ▽. com. Utrumque confunde. Sic extemplo ♎bitur pulvis albiss. qui probè edulcorandus & exiccandus.

N. *Hoc Sal laminæ ferreæ candenti impositum liquescit instar ceræ neque effumat.*

Ex communicatione Cl. D. Joelis Langelot.

HOFMAN. 4. *Sublimatio. Unde sal saturni volatile.* Hæc operatio potius ♎atio, quàm ♎atio appellanda venit, minium enim in acet. destill solutum cum ▽ com Sale fuso impregnatâ in pulverem album ♎tatur, unde enim ♎atio? Aliàs certè solutio minii elegantius dat ♎tatum cum sp. Salis rectificato, quàm cum Sale fuso in ▽ comm.

N. Sal etiam saturni elegantissimum conficitur ex Spiritu O, qui fit ex O & Sal. comm. anatica parte cum boli sextuplâ parte in spiritum ♌latis, qui Spiritus super laminas Plumbi tenuissimas funditur usque dum non amplius ebulliat, posteà ♎tatur cum ▽â.

V. EXTRACTIO.

Unde

1. Sulphur ♄i seu 🜍 supernatans.

♃. Mannæ ♄i, circula aliquandiu cum 🜄 rectificatiss. abstrahe 🜄 gradatim: sic ascendet tandem & 🜍 ♄i supernatans.

N. *Si 🜍 hoc cum 🜄 denuò circules, tandem fragrantissimo imbuetur odore.*

Vires. *Maximarum est virium in affectibus pulmonum, phthisi, &c. Dn. D. Paulus Kesler.*

2. Tinctura.

♃. Cryftall. ♄i cum ✳ fact. extrahe cum 🜍o juniperi, ac rubescet 🜍, abstrahe, si placet, & serva, vel digere cum 🜄, iterumque abstrahe.

N. *Remanet materia post extractionem sali extrahendi idonea.*

3. Alia.

♃. Crystall. ♄ (cum ✳ factor. & edulcorator.) q. v. extrahe 🜄, filtra, digerendo defeca, subsident enim fæces, abstrahe tandem 🜄, & remanet Tinctura in fundo rubra. *Kesler. lib. 4. c. 70.*

Dosis. 2. 3.

4. Alia Tinctura ♄i elaboratior.

♃. Sal ♄i crystallizat. q. v. affunde ▽ pluvial. sæpius (8.) destillatam, solvéque quoad poteris, & decanta. Decantatos liquores destilla in MB. ad siccitatem. Hinc affunde ♎m mellis, circula per mensem, ac destilla cum cohobiis, multoties repetitis. Tandem abstrahe mellis ♎m, remanentique Essentiæ adde Sal. com. ex ☉ ♄i extractum & cum 🜄 Tartarisato, per mensem unum ac alterum circula. Hinc 🜄 abstrahe remanebitque Magisterium seu Tinctura ♄ rubicundissima.

N. *Hic inserere placet quæ Etzlerus de ♄ habet in Isagoge sua: Ex plumbo, inquit, conficiuntur medicamenta facientia ad longævitatem: Calcinetur plumbum per vappidi attactionem, & per menstruum debitum extrahatur tinctura. Hæc postmodum abstracto menstruo per debitam calcinationem & circulationem convertitur in lapidem rubicundum pellucidum.*

Usus. *Præstantissima est Medicina in Mania, Melancholia, Quartana, Phthisi, Lienem aperit, in melancholia Hypochondriaca apprimè conveniens est.*

5. Alia Tinctura, Manna ♄i dicta.

♃. laminat. q. v. extrahe Tincturam cum ♎u ♄i essentificato, filtra & abstrahe.

6. Cremor ♄ni S. Closs. & inde Tinctura.

♃. ✳ partes x ♎ Sal. communis part. ij. minetæ ♄i in alcool redact. part. I. Digere per octiduum in ♄, vel plus donec dulcescat ✳, solutum filtra & inter exhalandum sæpius cochleari vitreo subleva cuticulam seu Cremorem glaciatum nivis instar splendentem, dum ejus suffic. quantit. habeas reliquum crystallizetur & ad alios usus servetur.

7. Lapis & Tinctura.

Cremorem hunc indito vasi fixatorio H.S. in capellâ ♄da △ primo leviss. per 40. ♂. cavendo ne fluat materia (ut in sale ♄ vulgari accidit inevitabiliter) quibus elapsis proba super laminam candentem, an fluat cum fumo; si sic, continua △ in eodem gradu, donec fumare desinat, & citrinari incipiat, tùm △ auge dum crocescat, auge fortius ad rubedinem usque totalem pulveris. è quo Tinctura cum 🜄 non difficulter postea habetur.

Vires

Vires. *Valet ad morbos ♄inos.*

8. *Tinctura facilior.*

♃. Minii ♄i part. v. silicum calcinat. part. ij. terantur diutissimè, fluant in tigillo △ per gradus adhibito donec in lapidem Rubini æmulum colliquescat, qui titus Tincturam suam in 🜄 Tartarisatum deponit. Ex comm. S. Closs.

N. *Hoc Rubino ♄i vel sequenti vitro ♄ni videtur intelligendus Glauberus prima parte furnorum p. 80. ubi calcem politam ♄ni miscet cum Sal. com. Tartari & inde destillat. Spirituum gradatorium, & liquorem viridem per deliquium ex* ☠ *excipit. Vel fiat Rubinus ex calce ♄ni sive minio, ut est in pag. 151. secundæ partis Glauber.*

9. *Tinctura ex Vitro ♄ni.*

♄nus vi expressivâ △ follium super testâ probatoria redigitur in gummi flavum coloris arantii, transparens, fusile non vaporans in △, estque aqua illa viscosa mineralis quàm Rhodianus ait omnium metallorum colores, odores & sapores ad se trahere, cum conservatione facultatis vegetativæ (videsis Beguinum tit. de spiritu ardente ♄ni) quod sic fit. Spiritus metallorum: Misce calcem cujuscunque volueris metalli cum hoc Gummate Mariæ: mixturam arte fusoria redige in Encauston sive Smaltum opacum, quod in pulver. redactum facilè Tincturam suam, ✳ communicat, scil ☾, & ♃ subflavum colorem, ♄nus ex luteo virescentem, ♀ parasinum, ♂ sanguinem, ☉ hyacinthinum impertitur. Solvente verò abstracto restitans inde gummi mittitur in ☋ extillaturque fumus albus, opacus, tactu frigidus quod tandem in Oleum abit naturæ vegetativæ, *Basil. Vigenerius. Schröderus.*

5. *Extractio. Unde 1. Sulphur ♄ni, seu ol. supernatans.)* Manna ♄ni ex crystallis ♄ni cum spiritu vini ♄ni conficitur per crebam cohobationem & circulationem, donec nil nisi phlegma super alembicum adscendat; Hæc cum spiritu vini de novo aliquandiu circulatur, & gradatim abstrahitur, usque dum ol. ♄ni unà elevetur. Si hoc ol. cum sp. vini sæpius circules, fragrantissimo tandem imbuetur odore. In affectibus pulmonum, phthisi &c. summæ est efficaciæ, conveniens cum tincturâ antiphthisicâ Dn. D. Johann. Michaelis, cujus etiam suprà facta fuit mentio.

2. *Tinctura)* Chrystalli ♄ cum ol. juniperi extracti per digestionem præcedentem tincturam rubram excludunt. quæ cum spiritu vini circulari potest. In calculo renum & inflammationibus hæc admirandæ est virtutis.

3. *Alia)* Ex crystallis ♄ni ritè præparatis similiter rubra prodit tinctura. Si cum sp vini extrahantur, filtrentur, digerantur cum Vitriolo martis post digestionem defæcentur, aliquâ sp. vini abstractâ parte. Earundem est virium cum saccharo Saturni.

4. *Alia tinctura, ♄ni elaboratior.)* Recip. crystallos ♄ni ad suprà præscriptum modum præparatos. s. q. affunde spiritum mellis pone in circulationem per mensem, posteà destilla cum cohobiis sæpius repetitis, tandem abstrahe sp. mellis; residuo adde denuò crystallos ♄ni & cum sp. vini Tartarisato vel arcano Tartari soluti per aliquot menses circula. Hinc sp. vini abstrahe, & acquires tincturam ♄ni rubicundissimam. Hæc magni momenti est, prout & cremor ♄ni *S. Clossii*, item Lapis & Tinctura no. 6. 7. & 8. Sub his enim non minimi momenti latitant arcana, in Mania, Melancholia, Quartana, Phthisi, Melancholia hypochondriaca apprimè conducentia.

9. *Tinctura ex viro ♄ni.)* Hæc nullibi nisi ab Alchemistis, ad lapides conficiendos, quos sæpissimè pro pretiosis divendunt, usurpatur. *Hofmannus.*

V. *MERCURIFICATIO.*

Unde

1. ☿*ius* ♄*i.*

♃. Sal. com. ♄i, q. v. ☍ ✳, p. d. ad emin. 2. digit digere in ciner. ♂ ♀ 14. Dein destilla & tandem auctiori △ sublima. Flores tere optimè cum ✳ Saleque com. ac habebis ☿m currentem ♄i, *Kesler. lib. 1. cap. 29.*

2. *Aliter.*

♃. Calc. ♄i, (per 🜄 ex Vitriolo & Sal. nit.) optimè edulcorat. Crystall. Sal. nitr purific. ana. sublima per cucurbitam tabulatam, flores tere cum ✳.

N. *Antequam affundatur* 🜄, *digerenda est limatura ♄ ♂ ♀ (14) cum lixivio ex ✳ Sal. com. Tart. & Calc. viv. in △ vel ✳ quo lixivio dein evaporato ♄ terendus est supra Porphyr. Kesler. l. 4. cap. 82.*

3. *Aliter.*

Fiat lixivium ex ciner. clavell. ℔ 1. ciner. sarment. vitis. ℔ iv. Calc. viv. ℔ 1. silic. ust. ℔ ij cum ✳. In hoc lixivio solve ♄ limat. Et quando lixivium lactescit, injice Borrac. ⅓ (scil. respectu ♄i injecti) ut solvatur: dein destilla gradatim; extillabit tandem in receptaculum ☿ currens.

4. *Aliter.*

♃. aqu. ✳ci sublimati & in cella resoluti ℥ij. ol. Tart. spir. Sal. nitr. ana ℥iß. M. digere per biduum in lapidem.

♃. hujus lapidis pulveris. ℥j. laminarum ♄ni ℥ij. laminæ solvuntur in ℥iv. ♌us Sal. nit. solutio projiciatur super lapidem, putrefiat per mensem aut ultra, abstrahatur ♌us usque ad liquorem cum cohobio terno tandem detur △ ♎atorius ut calx ♄ni ascendat, quam digere cum 🜄 fortificato ✳co & sale Tart. per diem naturalem, agita inter digitos, & calx ad vitam excitabitur. *Schroderus.*

5. *Mercurificatio, Unde 1.* ☿*ius ♄ni)* Omnes Dni Authoris descriptiones non succedunt; Interim tamen non dubito, quin & processus mercurium ex ♄ minio separandi cujus infrà mentio fiet, & experientiæ respondet, etiam hîc accommodari possit si modò hæc tria probè observentur. 1. Ut ♄nus in aq. fort. ex Nitri p. ij. & Vitrioli p. 1. præparata solvatur. 2. Ut loco Urinæ salibus resuscitativis Acet. fortissimum addatur. 3. Ut digestio ad duos continuetur menses. Hæc ex litteris miss. ad me datis *Excell. D. Ioelis Langelotti. Hofmannus.*

SALIFICATIO.

Sal ♄i verum.

♃. Materiam, quæ remansit post extractionem cum ☍ juniperi peractam, sicca optimè ut oleositas penitus consumatur: extrahe Sal com. cum ✳ (sic extrahitur Sal com. quod ante extractionem impediebatur, quo minus resolvi poterat) abstrahe ✳ ac repone ad crystallisandum, Chrystallos clarifica abstrahendo 🜄 serva. *Basilius in Test. & hinc Tholdius.*

Vires. *Rifrigerat vehementer & exiccat, proinde semen extinguit.*

Dosis g. 4.

Extrinsecus medetur oculorum rubedini, ulceribusque totius corporis.

N. *Si Oleum seu Liquorem expetas, per deliquium id ex sale habere poteris. Schroderus.*

Salifi-

Salificatio. Sal ♄*ni verum.*) Hoc Sal. com. non ex saturno immediatè & per se, sed etiam ex Acet. dist. ortum est, unde & in cellam sive aërem humidum repositum solvitur per deliquium in ol. à saccharo ♄ni non differens, sed idem cum eo specie est, unde & ejusdem cum saccharo ♄ni energiæ. *Hofmannus.*)

Plumbum Nigrum, vid. *Nigrica Fabrilis.*

Pneumonica, vid. *Pectoralia.*

POLIUM.

Πόλιον sic dicitur propter caniciem, quæ in capitulis secundum Dioscoridem, at secundum Plinium in foliis apparet. πολιὸς namque caniciem & canum significat.

Polii ergo *nota Caractheristica* esto foliorum & comæ Canicies, & tomentosa lanugo qua obducuntur: quinetiam Polium ex humilioribus suffruticibus est, foliis oblongis, & in legitimis seu genuinis speciebus circa margines crenatis.

Vires. Polium cùm acre sit & amarum, urinam & menses ciet; hydropicos & ictericos juvat; venenatis morsibus auxiliatur, Theriacam & mitridatium ingreditur.

Omnis generis Polii ramuli in terram depacti, præcipuè umbroso, sine difficultate radices agunt, ut in aliquot ejus generibus periculum fecit Clusius.

Nos hujus generis ramulum in horto Oxoniensi collectum & in Libellum conjectum per triduum in loculis circumgestavimus, tandem Cantabrigiam reversi in hortulo nostro plantavimus, qui tamen brevi comprehendit & radices egit.

Sylvius inter medicamenta Antepileptica secundùm locum Polio montano tribuit, ut quod volatili sale abundet, D. Soame. *Rajus.*

POLYGALA.

Polygalon dicitur à copia & ubertate lactis quam vaccis & pecudibus depascentibus facere creditur. Est autem herba planè anomala, vasculo seminali cum *Thlaspi* conveniens, cui idcirco subjicienda, flore singulari & sui generis.

Vires. Si manipulus ejus per noctem in vino maceretur, idque bibatur, bilem per alvum mirè dejicit nullo periculo; experientia Gesneri. *Rajus.*

POLYGONATUM.

Πολυγόνατον Dioscoridi *Lib.4. cap.6.* quod radix crebro geniculata sit: vulgò sigillum Salomonis haud dubiè à vestigiis pluribus radici sigilli instar impressis. Foliis nervosis cum Lilio convallium & monophyllo convenit; Magnitudine sua, caule multis foliis vestito flore cylindraceo ab eisdem differt.

Vires. Polygonati vires summatim recenset Schroderus his verbis.

Vulnerarium est & astringens, fluxiones quascunq; sistit; ossa fracta consolidat. Radix in vino decocta & pota mira præstat in contusionibus & fracturis ossium, in herniis, &c. extrinsecus faciei faculas abstergit, cutim dealbat, &c.

Baccæ pituitam mucilaginosam per vomitum ac secessum educunt. Dos. 14. aut 15.

Ad menses albos, ♃ rad sigilli Salomonis sacchar o condit. est experimento probatum remedium sæpius utentibus Matthiolus.

In cerevisia forti coctum optime convenit in Arthritide. D Palmer dictante D. P Hermanno adnotavit.

Sylvius *L. 2. c.21. s. 131.* inter medicamenta antipileptica sigilla sexto in loco recenset, cujus acetum & oximel infantibus epilepticis auxilio fuisse se novisse ait, & acrimoniæ sua salem suum volatilem manifestare nemo negavit in arte peritus, inquit D. Soame. *Rajus.*

Polygonum, vid. *Centinodia.*

POLYPODIUM.

Πολυπόδιον Græcis dicitur hæc planta, quia in radice ejus sunt tubercula, acetabulis iis similia quæ in polyporum cirris apparent ῥίζα δὲ ὕπεστι δασεῖα πλεκτάνας ὥσπερεὶ πολύποδος ἔχουσα. Dioscor & Plinius radix, inquit, acetabulis cavernosa seu Polyporum Cirri. Hæc tubercula sive acetabula sunt vestigia foliorum annuatim abscedentium ut Cæsalpinus loquitur.

Polypodium Vulgare.

Polypodii radix obliquè sub terræ superficie reptat, altius fibras suas ex tuberculis, quibus plurimis scatet, demittens, ad crassitudinem ferè minimi digiti accedens, nunc tenuior, Colore foris buxeo, intus ferè herbaceo, sapore dulci, tandem acerbo & adstringente. Folia et transversa radice filicea, è foliis seu potius segmentis multis, gustu adstringentibus, non denticulatis, supernè virentibus, infernè ad nervi latera utrinque ordine quodam acervulis quasi pulvisculi ruffi punctatis, cui interim hoc non semper observetur, ad costam unam, media parte foliis viduam annexis, composita.

Hujus semina Microcospio inspecta tum figura sua, tum colore à reliquorum capillarium seminibus discrepare deprehenduntur; cæteris enim leucophæis aut rubentibus hæc lutea sunt, & ad modum Medicæ seminum reniformia.

Nascitur in muris antiquis & ædium tectis, in aggeribus terrenis ad radices aut truncos ad arborum vetustarum, inque capitibus cæduarum quercuum salicumve putrescentibus & carie exesis. Quod quercui innascitur reliquis in medicina præfertur & à nonnullis pro specie distincta perperam habetur.

Hujus radix medicamentis purgantibus accensetur: educit autem bilem adustam ac pituitam lentam. Hinc utilissimum in obstructionibus mesenterii, hepatis ac lienis, & inde natis passionibus hypochondriorum scorbuticis. Raro autem solum datur, sed aliis purgantibus ferè admiscetur, & quia segniter purgat, plerunque in decoctis vel infusionibus, raro in aliis formulis adhibetur. Schrod.

Dodonæus Polypodium per se haud quaquam purgare scribit, sed ex jure veteris Galli cum beta aut malva aliisve lubricantibus alvum decoctum ad alvi lenitionem nonnihil tantùmmodo conferre. Nonnulli cumini sativi seu romani, fœniculi ac anisi semina, cum radice polypodii & Zingibere in minutas partes concisis, æquali pondere cum vetulo gallo gallinaceo decoquunt, posteaque jusculum hoc colica passione laborantibus exhibent. Estque decoctio hæc medicamentum certè perquàm utilissimum torminibus ventris. Radicis pulvis drachmæ pondere ad minus ex aqua mulsi potus, ita tamen ut post tribus aut quatuor horis jejunes, iisdem pollet viribus quibus & decoctio jam dicta: idem per aliquot dies exhibitus, addito, si placet, Cremoris tartari & cassiæ ligneæ tantillo, ad lienem tumidum, icterum & hydropem remedium est præstantissimum D. Bovvle.

Aqua destillata ad febrem quartanam, tussim, asthma & pulmonis affectiones adversus melancholiam & gravia ac molestia insomnia aliquot dies continuos bibita facit.

Trag. Turnerus ad quartanam & melancholiam magis probat decoctum radicum ex vino, Sacchar ac melle dulcoratum, quàm aquam stillatitiam, nec sine ratione: imò tam hujus quàm aliarum plantarum efficacior Turnero videtur succus aut decoctum quàm aqua stillatitia: cui & nos libenter suffragamur.

Decoctum Polypodii in cura Arthritidis universalis apud

apud Menapios aliisque Rheni & Mosæ accolas in usu scribit esse Dodonæus, quem consule.

Polypodium Quernum.

Polypodium quernum Dioscorides luxatis efficaciter imponi & adversus rimas digitorum, (cubitorum & digitorum in pedibus Plinius) scribit, (radicem nimium tritam.) aridæ radicis farinam naribus inditam polypum consumere scribit Plinius. *Rajus.*

POLYTRICON, vid. *Adianthum.*

POMPHOLIX, vid. *Tuthia.*

POMUM in genere, vid. *Malum.*

POMA AMBRÆ

Hæc ita dicuntur, quod ambræ odorem æmulentur, licet ambra non semper illa ingrediatur, & sunt ob odoris suavitatem & fragrantiam inventa. Constant ex fragrante aliqua resina, vel balsamo Indico, styrace liquidâ, ladano aut aliis speciebus odoriferis cum mucilagine tragacanthi in massam redactis. *Hofmannus.*

Poma ambræ fiunt ex odoratis pulveribus, (addi & olea possunt,) qui cera, styrace liquida, balsamo Indico, mucilagine Tragacanthi, cum tantillo Terebinthinæ ad tenacitatem, si opus sit, suscepti, additaque Aq. rosarum vel simili optimè incorporati, in globulos, prout visum fuerit, rediguntur.

N. *Nomen mutuantur ab Ambra, non quod ea necessariò & semper ingrediatur, sed quia odorem suavem spirant, adeoque ambram æmulantur.*

Exemplo sint;

1. *Odoriferum Crollianum.*

♃. Macis, Caryophyll. Cinamom. vel cass. lign. odorat. ana ʒij. Moschi ʒß. Zibet. ʒij. Gumm. arab. ʒ j. Tragacanthi prius suprà fornacem siccati. ʒij.

Hæc duo gummata cum moscho terantur.

Omnibus diligenter tritis, misce Zibettam, & affunde aquam Naphæ. (ideſt, è floribus aurantiorum,) seu Damascenæ odoriferæ, pro libitu (ex odoratis specificis & Aq. rosarum præparatæ, in qua prius per 8. dies in digestione modicum de Paracelsi carbon. vel Zibetta occidentali admixtum sit,) atque incorpora.

N. 1. *Carbon seu Zibetta occidentalis, quantum ex Paracelsi archidox. conjecturari potest, nihil est aliud quam stercus seu Sulph. humanum, in digestione aliquamdiu positum, & ex fœdissimo illo odore, sponte sua longa digestione summam suaveolentiam nactum. Vide Hartmann. in Croll. ut lib. 5. Class. 1. ut & Agricol. in comm. Popp.*

N. 2. Poterit & parari, si pulverisata illa mucilagine Tragachanti (in Aquâ odorifera soluti) suscipiantur.

Vires ac Usus. *Adhibitum naribus odore suo sanguinem movet, (quod moschum efficere putant) & cor supra modum refocillat, in Apoplexia, Epilepsia, Colica, suffocatione matricis, pestilentiali aura.*

N. *Misceri potest tantillum cum oleo nucistæ expresso, ut fiat quasi linimentum, & in supradictis morbis debito modo adhiberi. Croll. Schroderus.*

Carbon seu Zibetta occidentalis) Hæc mediante digestione conficitur ex stercore humano, zibettæ orientalis summam referens suaveolentiam. Et si causam hujus inquiras, experies ex scoriis stercoreis dependere, quarum materiale principium felli debetur, prout & Vrinæ unde fel prævia digestione destillatum moschi vel Zibettæ æmulatur odorem. Moschus viribus exhaustus hanc ob rationem in locis urinosis novas acquirit vires. Buffalina vulva exsiccata eâ etiam de causa Moschum spirare arbitror, scoriis urinæ hanc imprægnantibus, unde Neapolitani illa in unguentis myropolæ utuntur.

Adhibitum naribus odore suo sanguinem movet) Hic effectus est à Moscho; si quis accepto vulnere in thorace nullum sanguinem emittere queat, isque pectore detineatur, granum saltem unum moschi sub linguâ detineat, sanguis statim cumulatum fluet, teste experientiâ.

Suffocatione matricis) Sed partibus tunc genitalibus applicandum est, ne nares odorem percipiant, aliàs symptoma dictum potius exacerbabitur.

Pestilentiali aurâ.) Verùm mumiale fermentum malignum magis benè fragantibus fovetur, quàm ut supprimatur, dum venenatum miasma sub benè fragrantium miasmatum involucro citiùs auram penetrat vitalem & ita mortem intendit, ideòque alexiteria specifica illis sunt præferenda. *Hofmannus.*

2. *Aliud Pomum Ambræ.*

♃. Styrac. calamit. ℥iß. Benzoin. Laudani ana ℥ß. Caryophyllor. ʒ. ij. Nucist. Macis ana ʒj. Rad. ireos fl. Cyper. rot. ana ʒiß. Fl. Rosar. ʒj. Lavendul. Majoran. ana ℈ß. Storac. liquid ʒj. Zibert. ʒß. Mosch. ℈j. Cum Balsamo Indico & Aq. rosar. ana qu. s. F. Massa.

3. *Aliud.*

♃ Laudani pur. ʒj Styrac. calam. ʒij. Benzoin. ʒj. Nucis moschat. *Fluxus inhibet.* Cinamom. Macis ana ʒß. Coriandr. Caryophyllor. ana ℈j. Mastich. Oliban. ana ʒj. Lign. Aloës ʒß. Ambr. gran. v. Mosch. grad. x. F. Massa 4. *Aliud.*

♃. Styrac. cal. ʒij. Mastich. Thur. masc. Sandarach. ana ʒiß. Costi. Spic. ana ʒj. Lign. aloës ping. ʒiij. Mosc. Ambr. an. gran. aliquot. Terebinth. parum. F. Pomum.

N. *Videsis & apud August. Pom. Ambræ, 1. 2. Schroderus.*

Pomum Ambræ è *Pharm. August.*

♃. *Styrac. Calamitæ, styrac. liquidi, benzoi, galliæ mosch. veræ, aliptæ moschatæ, ladani ana ℥ß. cinnam. elect. caryophyllor. sandali citrini ana ʒij. rosar. rubr. nucis moschatæ, macis, ligni aloës, cyperi rotundi, majoranæ, gummi elemi, rorismarini, ireos Illyricæ ana ʒj. gr. v. mucilaginis tragacanthi facta cum aq. rosar. q. s.* F. Massa.

Cor ac cerebrum odoris suavitate ac fragrantiâ reficit, spiritus cùm vitales tum animales recreat, vertiginosos juvat, ac capiti à frigidâ & humida intemperie opem præstat.

Pro majori simplicium compositionem hanc constituentium unione, quandoque nonnihil terebinthinæ Cypriæ admiscetur, ac ob odoris gratiam pauxillum olei caryophyllorum additur. Divitibus ambra & moschus, vel zibethum pro consulentis Medici judicio, aut expetitô odore adjiciuntur.

Pomum Ambræ aliud ex *eâdem Pharmac.*

♃. *Sandali citrini ʒvi. ℈ij. lign. aloes ℥ß. rosar. rubr. basilici, lavendulæ, anthos, majoranæ, cinnam. nucis moschat. macis, caryophyllor. coriandri, cardamomi ana ℥iij. ℈. j. corticum citri ʒvij. ladani puri ℥viij. styracis calamitæ ʒvj. ℈ij. styracis liquidi. ʒiij. asæ dulcis ʒx. ceræ citrinæ ℥ß. terebinth. Cypriæ ℥iiij. moschi Alexandrini, ambræ griseæ, ana ℈iiß.* F. Massa.

Odore

Odore spiritus instaurat, & cordi robur addit. Usui est maximè cùm aliqua aëris inquinati suspicio viget, cui tunc temporis Angelica, Zedoaria, Ruta, & præsertim Camphora rectè adjicitur.

Pomum Ambræ pretiosum ex *Zuvelferô.*

℞. Resinæ styrac. calam. expressæ, Ladani ana ℥j. Iis parumper in mortario liquidô liquatis admisce ambræ griseæ ʒiß. vel ʒij superaddendo moschi orientalis ʒiß. vel ʒij. in portiunculâ aq. ros. solut. Zibethi opt. ʒj. olei still. cinnam. caryophill. ligni rhodii ana ʒß. pulveris ligni aloës opt. & ligni rhodii ana ℥ß cinnam. caryophyll. ana ʒv. M. exactè & F. Pomum Ambræ, seu Pasta odorata & fragrantissima, ad bullas replendas pro ditioribus & Magnatibus.

PONDUS, vid. de eo sub titulo *Mensura.*

POPULUS.

Populus à πολὺς ob frondium multitudinem nonnullis dicta putatur. Martinius ingeniosè à πιπάλλω Tremo, ob folia tremula deducit, quod tamen Libycæ proprium est.

Semine julis lanigeris incluso cum salice convenit, foliorum forma lata & angulosa ab ea differt. Græcis commune nomen non habet: nam nigra αἴγειρος privatim dicitur, alba λεύκη, tremula κερκὶς, ut peritioribus Botanicis videtur.

Vires Populi Nigræ.

Primum illud erumpens germen cujus in medicina usus est, officinæ, oculos populi vocant, alii gemmam populi, Græcorum quidam σπέρμα, unde erroris occasionem acceperunt, qui non prima illa germina resinosa, sed julos in compositione unguenti ex populo accipienda temerè existimant, in quibus nihil resinosum. J. B.

De temperie Populi nigræ ejusque gemmarum, an scilicet calidæ sint an frigidæ varia est sententia, de quâ vide I. Bauhini hist. L. 7. C. 8. verisimilior eorum sententia videtur qui moderatè calidas faciant: nec obstat quod unguentum populeon frigidum sit. Autores enim in medicamenta acopa nonnulla calida immittere solent, non ad totam compositionem calidam reddendam, sed ad frigidorum vim deducendam aut certè tamen retundendam. I. B.

Valet illud unguentum in omnibus calidis affectibus illitum, naribus inditum, & temporibus pulsantibusq; arteriis somnum conciliat. Ejus quoque usus est ad calidos dolentesque tumores. Quidam & feliciter podagris calidis illinunt. Sed nè inveterescat cautio est, alioqui eas vires perdit.

Oculi seu gemmæ adhiberi solent à sexu muliebri ad capillos exornandos promovendosque: utendi modum vide apud Matthiolum & Jo. Bauhinum. Nostra observatione gemmæ seu surculi extremi post mediam æstatem luteum, odoratum, pinguem & resinosum succum exudant; non gemmæ tantum initio veris antequam in folia explicantur: quantumvis Jo. Bodæus à Stapel nullam æstate resinam in hac arbore repertiri fidenter asserat: & erratum exscribentis esse putat in textu Aetii, ubi in descriptione olei ægirini legitur Σηνάζεται δὲ ἐν τῷ θέρει, ὅτι πολλὴ τὸ σπερμάτιο ῥεῖ ῥητίνη.

Usus Populi Nigræ.

Annosæ populi lignum pulchrè crispante undarum discursu peramænum esse scribit I. Bauhinus: ideòque artifices Germanici ex eo varia utensilia, mensas, abacos, Lectorum spondas, Capsellas, ostia, etiamque cochlearia, (quadras, trullas) aliaque plurima parant. Plinius materiam lentam, adeoque scutis faciendis aptam scribit. Scutorum hodie usus in bello nullus, ex quo sci. Bombardæ inventæ sunt, uti nec arcuum & sagittarum.

Quædam (inquit C. Bauhinus) floret & fructum non fert, quædam fructum fert ac non floret; id oque arbor hæc est è sexu distinctis: quod quanvis nobis nondum observatum, verum tamen esse minimè dubitamus. Quoniam in salice arbore cóngenere id dudum notavimus.

Vires Populi Albæ.

Quod ad medicas vires attinet, has ei Dioscorides attribuit; Cortex unciæ unius pondere potus ischiadicis & stranguriæ prodest; traditur & conceptum prohibere si cum mulino rene bibatur: sed & folia post purgationes cum vino pota idem præstare dicuntur. Tepidus foliorum succus aurium doloribus utiliter instillatur. Pilulæ verò (σφαιρία) quæ primò foliorum germinatu erumpunt tritæ & cum melle illitæ oculorum habetudini medentur, Plinius foliorum succum calidum aurium dolori conferre ait.

Populus alba humo tenus secta usque ad radicem, & aqua calida in qua fermentum dissolutum perfusa fungos copiosos intra quatriduum edet, esui quoque gratissimos. Matth. in Dioscor. lib. 1. cap. 39. Dioscorides utriusque Populi cortice in frusta conciso & stercoratis areolis insperso vim fungos edules producendi attribuit.

Usus Populi Tremulæ.

Materies candidissima est & lævissima, tornatoribus expetita, ex eadem propter levitatem calopedia parantur, & in imagines exsculpuntur. Cortex arborum juniorum detrahitur à nonnullis pro facibus nocturnis I. B.

Gemmæ veris tempore digitis contritæ gratissimum odorem expirant. *Raius.*

PORCUS & PORCINUM GENUS.

Sus, seu *Porcus domesticus*: Græcè ὗς: Mas Anglicè *a Boar* dicitur, fœmina *a Sovv*, fœtus *a Pig*. Hog Speciei nomen est utrique sexui commune.

Animal est notissimum, nec descriptione indiget. Pilis rigidis, setas vocant, vestitur. Rostro est oblongo, in planum rotundum terminato, in quo nares præcipuè notabiles sunt, in maribus maximè, dentes κατ' ἐξοχὴν dicti, magni, exerti, acuti, intus concavi, quibus ad pugnandum utitur. Pinguescit mirum in modum præ alio quocunque animali. Adeps autem inter cutem & panniculum carnosum colligitur, secus quàm in ruminantibus. Intestinum cæcum & colon amplissima, & in cellulas divisa ligamenti duplicis utrinque per longum ducti ope. Fæmina plurimas habet in ventre mammas duplici ordine ad 12. Porcellos autem viginti usque una vice interdum parit. Quòd cæni volutabro gaudeat, immundum animal censetur, quamvis non præter rationem id faciat, ad insecta & animalcula noxia & molesta abigenda & interimenda.

In fæminâ observavit D. *VVillughby* uteri cornua prælonga sinum seu vaginam uteri ad medium usque glabram, dein rugosam, ultra rugas inæqualem & glandulosam, tum satis arctè clausam, sed uno sigillo non 5. ut in Damis. Mense Decembri proximè elapso suis prægnantis circa medium gestationis tempus uterum dissecui, in quo non usquequaque de situ fœtus ejusque membranarum mihimet satisfeci: alium ergo partui viciniorem amicissimi & ingeniosissimi Viri D. Ben-

Benjamini Allen Brantriæ in vicinia medicinam facientis, beneficio nactus, eodem assistente curiosiùs omnia rimatus sum Cornua uteri iis in locis ubi fœtus jacebant insigniter protuberant, in interstiis fœtuum valdè angustabantur, ubi loci cavitas seu canalis internus materiâ mucilaginosa sordidè flava obturabatur. Chorion seu membrana fœtum & liquores membranasque reliquas continens, farciminis figura, erat ventre seu media parte ampla, extremo utroque turbinato, non tamen penitus occluso, sed foramine mediocri pervio, per quod *allantoides* egressa in vesicam satis amplam dilatabatur. Vesicæ hujus collum seu apertura, quà chorio jungitur, muscularem vim habere videbatur, quâ facilè crumenæ instar contrahi & laxari posset. Liquor Allantoide contentus aërve eidem inflatus absque ulla vi in vesicam egrediebatur, indeque retro repelli potuit. Chorion undique, exceptis partis extremis, substantia quadam carnea, molli, placentæ vice obducebatur. Hujus substantiæ superficies perexiguis eminentiis granulata erat, granulis in cavitates superficiarias vix visibiles utero insculptas ingredientibus, unde chorion utero leviter adhærebat; facilè tamen absque ulla vi, ruptura aut laceratione vasorum, ullove hæmorrhagiæ periculo detrahi & separari potuit. Præter substantiam prædictam, tubercula seu noduli, duri, albicantes compressi, foraminulo pervii, satis crebri, & visui & tactui obvii, per chorion disseminabantur, quos glandulas esse conjeci, (vasa quippe sanguinem habebant) ad humorem aliquem secernendum, & in cavitatem membranarum derivandum. Versus extrema utrinque, ut dixi, nulla hujusmodi substantia chorio adnascebatur; verùm membrana ibi tenuior erat, plurima tamen vasa sanguinea per ejus superficiem, &, quod mirum, rectis lineis extensa, ad vesicarum extremarum initium excurrebant. Chorii cavitatem mediam ab uno latere occupabat amnios cum suo liquore & fœtu ei innatante; ab altero allantoides: amnios ergo tunica ab exteriore latere chorio adhærebat, ab interiori allantoidi, & allantoides pariter ab interiore latere Amnio adnascebatur, ab exteriore chorio; Erat autem allantoides longissima, siquidem flatu extensa, ulnam nostratem fere æquabat, & in cornua utrinque trans amnion procurrebat, chorio ubique præterquam à latere amnii adnata.

Chorion totum cum liquoribus intus contentis figura sua arcum oblongum modicè tensum cum nervo suo referebat. Vasa quippe umbilicalia è fœtu egressa, quamprimum chorio occurrunt aut inferuntur, huc illuc statim reflectuntur, & in longum utrinque canali magno velut arcus nervo ad extrema fere cornua extenduntur, ramulos obiter emittentes; qui versus arcuatam seu curvam chorii partem procurrentes, totam ejus superficiem perreptant & velut irrigant. Quis verò usus sit horum vasorum, an ad aërem pro respiratione à matre ad fœtum derivandum, an ad alimentum hauriendum non ausim determinare: nam pro utraque sententia argumenta satis valida militant.

Liquor allantoide contentus totius Amnii cum liquore suo & fœtu contento molem seu magnitudinem aliquoties superabat. Vix autem credibile est tantillum fœtum tam brevi temporis spatio tantum lotii reddere potuisse, quod moleculam corpusculi sui toties excederet. Mihi ergo in præsentiarum verisimile videtur, urinam cum liquore à chorio secreto à natura permisceri, adeoque mixtos per amnion percolari ad fœtus usus & forte alimentum; inutilem autem & urinosam partem in vesicas ad extrema Cornua sitas amandari, nam quis alius vesicarum illarum usus esset nisi ad excrementitiam liquoris in Allantoide contenti partem reservandam imaginari nequeo vesicæ illæ tenues erant, membraneæ & pellucidæ, neque ulla visui exposita vasa sanguinea obtinebant, earumque colla seu orificia in fœtu præsertim juniore materiâ, mucilaginosa qualem fœtum & fœtu interjacere dixi intus opplera seu obstructa fuere.

Observavi insuper tubas Fallopianas, quæ extensæ dodrantem minimùm longæ erant; superiore parte versùs testiculum ampliores, rubentes & velut carneæ huc illuc reflexæ inferiore, versus cornua angustiores, albicantes, & nervos seu vasa deferentia in maribus referentes; intus concavæ & fistulosæ, cornua uteri extrema perforabant, unde è tuba in cornu, & vice versa è cornu in tubam stylus majusculus nullo negotio absque vi adigi potuit. Suprema parte ad testiculum seu potius ovarium tuba in quoddam quasi infundibulum dilatabatur, cujus margo ab una parte testiculo adnascebatur, reliqua soluta & libera

Sinus seu vagina uteri initio glaber, d. inde rugosus, post corporibus glandulosis obsitus. Orificium interius uteri arctè clausum, & velut sigillatum, ut stylum tenuem ægrè admittat, verùm unico tantùm sigillo, non quinque ut in Damis; idque non solùm gestationis tempore, sed etiam cum prægnantes non sunt.

2. *Sus agrestis* sive *APER. The wild Boar; or wild Swine.* Hoc genus coloribus non variat Suis domestici in modum, sed eundem semper servat; est autem is è nigro paulum canescens, (*grisly or iron grey*) Rostro est quàm Sus domest multò productiore, Auriculis brevioribus & rotundioribus nigris, cujus etiam coloris sunt & cauda & pedes. Pili quibus vestitur duum generum sunt, alii longi, alii breves, secus quàm in Porco domestico: usus pilorum brevium idem qui Fibro & Lutræ. In Italia invenitur, monte Appenino. In theriotropheo Magni Ducis Etruriæ vivum vidimus, in macello Romæ carnem venalem sæpius.

3. *PORCUS Guineensis Marcgr.* Figurâ est ut nostrates, & ruffi coloris; Differt quod caput habeat non ità elatum; aures autem longas, & acutas planè, & prolongatis acuminibus; caudam longam usque ad talos propendentem, pilorum expertem. Totùm corpus tegitur pilis brevibus ruffis splendentibus, non setis, quibus & in dorso caret, sed tantùm versus caudam in dorso, & circa collum paulò longiores habet pilos. Planè cicut.

4. *Porcus Indicus BABYROUSSA* dictus Magnitudine Cervi ut & formâ corporis; rostro & caudâ Apri, pede Hirci. Quo præcipuè ab aliis quibuscunque animalibus differt sunt quatuor dentes exerti, longiores & incurvi, cornu Arietino similes, quorum duo è maxilla inferiore prodeunt, duo verò ex superiore, carnem rostri perforantes; Hos ego cum Bartholino pro dentibus potiùs habeo quàm pro cornibus cum D. *Grevv*, quia dentium modo suos habent alveos è quibus enascuntur, & dentium consistentiam non cornuum habere videntur. Reliquam descriptionem vide apud *Bartholinum*, *Pisonem* in Pontium, & D. *Grevv* in *Mus. Soc. Reg.* In Insula *Bouro* Indiæ Orientalis invenitur. Dentes primores in superiore maxilla obtinet, unde eum non ruminare constat.

TAJACU seu *Aper Mexicanus moschiferus* D. *Tyson*, *Tajacu* & *Tajacu Caaigoara* Marcgrav. Piso; Ler. Gomaræ. *Quauhla coymail* & *Quapizotl* Hist. Mexic. Recchi. *Zaino* Joseph. Acostæ & aliorum.

Hoc Animal acuratissimè describitur & depingitur à D. *Edvv. Tyson.* M. D. in *Act. Philosoph. Angl* N. 153. unde aliorum descriptionibus, partim imperfectis, partim erroneis, examinandis & refutandis non est cur immoremur.

Quem vidit & descripsit D. *Tyson*, à D. D. *Goadall*, Coll.

Coll. Med. Lond. Socio suppeditatus Porco nostrate vulgari multò minor erat: A summo capite (inter aures) ad corpus extremum s. caudæ locum (caudâ enim carebat Animal) 2 pedes, & 2 insuper digitos longus: à summo capite ad rostrum extremum 11. erant digiti. Ambitus corporis 2. pedum colli 16. digitorum; capitis ubi crassissimum 18. rostri 12: quippe maxilla inferior magis protuberat, rostrique figura minùs conica & producta erat quàm in porco nostrate; & in sceleto, Babyroussæ rostro persimile videbatur, nisi quod dentibus illis exterioribus careret. Collum breve admodum & crassum: Color corporis è nigro canescens, seu è nigro & incano mixtus (*grisly* nostrates vocant) corpus autem setis undique obsitum erat, Porcinis crassioribus, Echini spinulis minoribus, annulis tamen albis & nigris pari modo variegatis: venter propemodum nudus. Setæ in imis lateribus breviores, paulatim longitudine augentur ad medium usque dorsum ubi nonnullæ 5. digitos longæ. Medio capite inter aures λόφος quidam seu crista serosa exoritur, setis maximam partem nigris composita. Auriculæ erectæ & acuminatæ 2 uncias longæ: Oculi parvi: Rostrum suillum: Pedes & ungulæ ut in Porcis vulgaribus: posteriores tamen, seu exteriores binæ ungulæ præ aliis bisulcis longæ, ut quæ ad sesquidigitum accedebant, cùm anteriores quibus insistit mensuram illam non excederent. Cauda, ut diximus, prorsus nulla. Nec mirum in Porcino genere alia caudata esse, alia caudis destituta, cum in Simiis idem evenire videamus.

Pergo jam ad partium internarum Anatomen, inter quas de iis, quæ diversæ à congeneribus in Porcis nostratibus structuræ sunt præcipuè agam, quæque in iis singularia observanda occurrunt adnotabo. Divisis ergo Abdominis musculis; primò in loco *Ventriculorum* (tres enim habebat) figuram & conformationem observavimus: in horum medium inserebatur *Oesophagus*; quem idcirco *primum ventriculum* denominabimus. Ex hoc; ab uno latere meatus amplus in secundum, cujus extrema duo cornuum instar inflexa erant, aperiebatur; ab altero in tertium *ventriculum*, qui in *duodenum* se exonerat, aditus patebat. Ut externa horum uniuscujusque figura & connexio facilius concipi & exactiùs comprehenti possit, in triplici situ tribus iconismis eos repræsentari curavimus, qui formam eorum externam plenè & perspicuè demonstrant. In *Fig.* 5. *Tab.* 1 flexuræ seu curvaturæ extremitatum primi *ventriculi* distinctiùs cernuntur. In 2. *Fig. Tab.* 2. Tres *Ventriculi* in situ naturali insertione *Oesophagi* in primum seu medium, exhibentur. In 1. *Fig. Tab.* 2. *Ventriculi* omnes aperti repræsentantur: in quibus notatu dignum est, quòd venter primus membranâ intus albâ, crassâ, durâ, pelliculæ internæ ventriculi avium, *Gigeria* dicti, propemodum simili, succingebatur: cujusmodi reliquorum neuter. Secundi etenim interior superficies glabra erat & mollis; membranæ tenues, & ad carnivororum Animalium structuram usitatam accedentes: Tertius huic nonnihil similis, plicis intus albis inæqualis.

Porcus noster vulgaris unicum tantum ventriculum habere videtur, eumque *Tajacu* ventriculis longè dissimilem. Ubi Natura plures creat, ob necessarios procul dubio usus id facit.

Quæ tamen pars in *Tajacu* per albam pelliculam Ventris primi in tres ventriculos manifestè, in Porco etiam nostrate vulgari in totidem obscuris distinguitur. D. *Grevv* duos tantùm hisce elargitur; *Ventriculum singulari & insolita figura donatum, & in duos sacculos quodammodo divisum agnoscens: Alter, inquit, & præcipuus* Venter magnus *appellari potest, carnivororum* Quadrupedum *ventriculis figura similis, valdè crassus & musculosus, præsertim circa collum suum; seu gulæ impressum, & ad* Pylorum. *Sinistro* majoris *hujus* Ventriculi *extremo alter longè minor, distinctus tamen, appenditur: ad eundem ferè modum quo Reticulum in ovibus ventri primo, aut* intestinum cœcum *reliquis interaneis: quam ob causam* Ventriculus cœcus *non ineptè possit denominari, musculari quodam ligamento semivalvulari à majore separatus; ad ingressum ubi ei committitur, diametro est sesquidigitali, indè in longum ad duas uncias extensus in intortum seu aduncum conum desinit; non adeò crassus & musculosus ac* Venter major, *sed tenuis & membranosus; interior etiam ejus superficies plana est, nec plicis ullis inæqualis.* Posterior hic ut secundo *Tajacu* nostri Ventriculo respondere videtur, ità prior ille, quem *ventrem magnum* vocat, in duos possit distingui, cùm à dextro extremo ad medium usque; varias habeat, ipso observante, plagulas, quo *tertio* nostri ventriculo respondet, altero extremo plano & æquali, ad *primi* nostri modum.

Verùm quod in Porco nostrate vulgari adnotat nimirum carunculam quandam rotundam, Avellanæ parvæ nuclei magnitudine, velut obturaculi loco Pyloro adsitam esse, quam partem Animali isti peculiarem existimat: hoc in *Apro* nostro *Mexicano* non observavi. Conjectura quam facit de ejus usu satis verisimilis est, nimirum cùm Animal valdè vorax sit, ad prohibendum nimis celerem & copiosam alimenti in Duodenum irruptionem; cui in Apro quo de agimus abunde cavetur eximia pylori coarctatione, & ascensu in sublime quem facere tenetur cibus antequam egredi possit: Hanc etiam fortasse ob causam Natura Ventriculum in tot cellas & loculos divisit, ad meliorem nempe cibi macerationem & digestionem. Cùm enim Animal hoc victu promiscuo sit, *frugivorum* scil. *graminivorum* atque etiam *carnivorum*, ventriculi ità comparati sunt; ut Primus interiore sua pellicula (in *hoc nostro*) Avium quæ carpophagæ sunt ventriculum nonnihil referat, reliqui Quadrupedum.

Cur porcus præ aliis Animalibus partibus suis internis hominem maximè referre dicatur, rationem non video. Fortasse clausula quædam in libro *Galeno* adscripto de *Anatome parva* errori huic passivo ortum dederit. Quicunque ea invicem contulerit, non poterit non observare ingentem interesse differentiam in multis nè dicam plerisque partibus, ut ex hactenus dictis de ventriculo patet.

Falcoburgius qui *Tajacu* Brasilia allatum dissecuit cornuum quæ diximus ventriculi meminit, *Ventriculus* (inquiens) *duas habet Appendices velut cornua, alteram in superiore; alteram in infima ejus parte,* nec plura de eo habet. Verùm ad intestina progredior.

Atque hæc non minùs notabilia invenio quàm Ventriculum. *Mirum & singulare* (inquit F. Gregorius, qui hoc genus Animalia sæpius dissecuerat) *est; quòd Intestina & Ventris viscera contrario prorsus aliis Animalibus situ obtinent, renes versùs nimirum revoluta. Ità, ut quæ in ventris parte inferiore, ac prona esse annexa deberent, superiori eadem potiùs ac supinæ, ubi spina excurrit, adhæreant, & quæ spinæ dorsi contigua esse nata sunt, hæc eadem in inferiore parte ventris situentur.* Hoc totum (quantum conjicio) nihil aliud sibi vult, quàm quòd intestina tenuia quæ in aliis Animalibus mesenterio latiori adnexa, inferiùs plerumque dependent, in hoc ob membranæ hujus brevitatem & angustiam arctius & ad spinam propiùs coacta sint; colon autem quod in aliis magis suspenditur, in hoc, peculiari conformatione, laxiùs jacet & propendet. Duodenum etenim à Pyloro exortum brevi flexu, unà cum reliquis intestinis tenuibus plurimas convolutiones & gyros effecit, & quamvis

mesenterii semidiameter ab exortu, qui ad spinam erat, perbrevis esset, nec peripheria quàm pro ejus ratione major videbatur; ejus tamen ambitui viginti septem pedes intestinorum adnectebantur, tantundem enim spatii permetiebantur in longum extensa, à pyloro ad colon mensurâ sumptâ. Colon non ut vulgò margini seu peripheriæ Mesenterii adhærebat, verùm à centro seu media ejus parte exortum in lineam spiralem convolvebatur, extremo laxè dependente, volutis autem membranarum interventu sibi invicem arctè unitis. Erat insuper, colon isthoc valdè amplum, reliquorum intestinorum respectu, & 9. pedes longum. Cœcum habuit breve, mediocriter latum, & fæcibus repletum. Quod D. *Grevv* observat, nimirum peculiare esse Porci & Equi *Cœcis* eandem habere structuram cum colo, hujus etiam Animalis cœco cum illis commune est; poteſtque pro Coli appendice reputari. D. *Grevv* septem Intestina Porco attribuit. Totidem fortasse intestinorum differentias in hoc Animali observare potuissem, si ea curiosiùs examinare per otium licuisset. Verùm partim tempore exclusus, partim quòd cadaver diutiùs asservatum antequam nobis dissecandum offerretur, talibus inquisitionibus minùs aptum reddebatur, illud omittere coactus sum. Structuram hanc coli pro singulari & extraordinaria habeo. Intestinum quoddam ejusmodi in capra inveni spirales aliquot flexus in medio mesenterii efficiens, deinde circuitu prope marginem cui intestina minora adnectuntur facto, in Rectum tandem desinens. Sic in Gallinagine Intestinum spirale pariter invenitur. Verùm in *Tajacu* nostro non tantùm Ventriculus, Intestina, & Mesenterium singularia & insolita erant, verùm etiam Mesaraica vasa. In Homine enim, Cane, *&c.* in circuli segmentum prope medium Mesenterium incurvantur, exinde ramos aliquot magnos versùs intestina emittunt qui ut iis appropinquant mutuis anastomosibus arcus minores aliquam multos constituunt, unde ramuli plurimi minimi seu surculi exeuntes ad intestina excurrunt. Verùm in *Apro* hoc *Mexicano* venam & arteriam amplam ad breve & æquale spatium decurrentes observavimus deinde ab iis exortum numerum propemodum infinitum vasorum minorum sed rectorum, ad intestina procedere tam concinno ordine tantaque multudine, ut jucundissimum spectaculum exhiberent.

Lien 10. uncias longus erat, æquali propemodum sesquidigiti per totum latitudine, plumbei coloris nonnihil maculosi. *Lien palmas duas æquat transversas vix digitum minimum crassius, membranæ adiposæ annexus*, inquit *Falcoburgius*.

Hepar in 4. lobos amplos dividebatur, colore rubro obscuro. Erat autem manifestè glandulosum. Cystis fellea nulla, quod inprimis notabile, cùm Porcus noster vulgaris amplam obtineat. Ductum tamen bilarium habuit ab Hepate ad duodenum exeuntem. *Hepar* (inquit *Falcoburgius*) *nullo ligamento suspensorio continetur, per membranam solam vertebris junctum*.

Pancreas 5 aut 6 dig longum, è pluribus glandulis componebatur. Verùm quoniam in partibus hisce nihil insolitum aut ab usitata earundem in aliis Animalibus structura & conformatione abludens occurrebat, ad organa generationis transibimus, in quibus aliquid singulare & notatu dignum sese offeret.

Testes duos digitos longi, superiori extremo quàm inferius ampliore, circa mediam partem digitum lati, scroto excepti, colore albo, structurâ arcta & compacta, ut vasa eos componentia minùs clarè & distinctè apparerent quàm in Apro vulgari. Nihilominus quin eorum compages tota vascularis sit minimè dubium est: Quamvis arctiùs texta & coacta. *Vaudius Dathyrius Bonglarus* vascularem hanc testium structuram decimo ante annos detexit quàm *Regnerus de Graef*, librum suum *De organis virorum* generationi inservientibus edidit, eorumque laudabiles iconismos exhibuit. Verùm posterior hic pleniùs & distinctiùs iis egit. Eorum usus proculdubio est ad semen præparandum, quod exinde per *Vasa deferentia* ad *Vesiculas seminales* derivatur. *Deferentia* autem prope imam testium partem exoriuntur, & ita inferuntur, ut sese propemodum æqualiter possint exonerare, vel in *vesiculas seminales* vel in *Urethram*, in utrum enim non bene memini, ut neque an ullæ *epididymides* testibus incumberent.

Vesiculæ seminales sesquidigitum longæ erant, aliquibus in locis $\frac{3}{4}$ dig aliis $\frac{1}{2}$ latæ. Quamvis vesiculæ dicantur, in hoc tamen Animali magis glandulosæ videbantur quàm membraneæ, neque interna cavitas magnitudine conspicua erat. Communia iis cùm vasis Deferentibus orificia interiùs in Urethra protuberantiam efficiebant, quàm *Graeffius Caput gallinaginis* vocat: cui nomini imponendo in hominibus aliisque Animalibus ob similitudinem prætextus potior est. In iis etiam hîc loci situm est glandulosum illud corpus, quod *Prostatas* vocant, verum in hoc cùm vesiculæ adeò glandulosæ sint, Prostatarum fortasse officium præstare possint, ni potiùs earum usum, glandulis duabus ad utrumque Urethræ latus sitis, & duobus orificiis propè radicem penis in eam se exonerantibus attribuere velimus. Glandulæ hæ cylindricæ erant, ochroleucæ, sescunciam longæ, diametro, substantiâ compactâ testium instar, nulla intus cavitate donatæ, exteriùs in longum secundùm ureterem sitæ, à musculis Penis erectoribus ad glandulosas vesiculas superiùs descriptas extensæ

Joann. Van Horn semen triplici materiâ constare credit, hanc *Testes*, illam *Vesiculas seminales*, tertiam Prostatas conferre. Huic sententiæ strenuè se opponit *Graeffius*, nec aliam admittit quàm à *Testibus* præparatam, quæ in *Vesiculas seminales* transmittitur, in iis minimè generatur. Verùm in *Tajacu* nostro, & in aliis etiam nonnullis Animalibus, glandulosæ cùm sint hæ vesiculæ, succum aliquem necessariò secernunt, quem ad generationem utilem esse, si non necessarium, verisimillimum est. Et revera in Porcino genere has partes valde notabiles esse observavi. In *Apro vesiculæ seminales* duûm sunt generum, aliæ membranosæ, aliæ glandulosæ. In Echino terrestri Vesicularum seminalium tria habentur paria, duo in cavitate Abdominis, tertium inter musculos ventris & cutem. In Echino etiam fœmina, in interiore parte Vaginæ uteri, infra urethræ orificium glandulosum corpus invenio, quod pro magnitudine sua cavitatem intus hebet satis amplam, & orificium manifestum, se in urethram exonerat: de quo plura, cùm Anatomen istius Animalis exhibuero. In præsentiarum de partibus hisce ulterius non disseram, duntaxat adnotabo, Penem *Tajacu* corpus longum tenue fuisse, è musculis variis compositum, quorum duo prælongi erant.

Vesica urinaria rotundior in hoc quàm in aliis nonnullis Animalibus, in quibus plerunque oblongior est. Ureteres ad vesicæ collum inserebantur, non ad ejus latera, ut in aliquibus. *Renes* quales fuerint non recordor, verùm nihil singulare & insolitum ostendisse credo, cùm in schedis nostris de iis nihil adnotatum inveniam. Ad Thoracem ergo propero, in quo non multa observatu digna occurrebant, præter Arteriæ aortæ trunci descendentis structuram; quam præmissis priùs quæ *Falcoburgius* de partibus hisce habet, describam. *Côr* (inquit ille) *à Diaphragmate distat palmam transversam unam. Pulmones in septem lobos distributi, quorum in utroque latere tres siti, septimus verò circa cordis mucronem positus, tanquam utrique communis.*

Verùm quod ut novum & insolitum nos præcipuè perculit, in admirationem rapuit, & ab aliis partibus, quæ nihil non vulgare & aliis Animalibus commune habebant, contemplandis avocavit, erat ea quam diximus inusitata & anomala *Aortæ* conformatio: Ejus enim in aliis omnibus Animalibus truncus secundùm spinam descendens aquæ propemodum magnitudinis est, deorsum duntaxat nonnihil angustatus; at in hoc Animali inter cor & locum ubi in ramos iliacos divaricatur, duas amplas extuberantias invenimus, quarum maxima erat cordi proxima, quæ post brevem coarctationem in secundam se exoneravit, quæ quamvis priore paulò minor multo tamen major erat tertia, propè divaricationem *Aortæ* in ramos iliacos sitâ. Ex hisce protuberantiis seu extumescentiis duas aperui, & varias intus velut cellulas inveni: membranæ tamen hic loci [quantum observare potui] non minùs crassæ erant, quàm ubi Arteria minimè extendebatur. Hujusmodi Arteriarum extensiones Galeno aliisque omnibus medicinæ Autoribus *Aneurismata* appellantur, quemadmodum venarum, *Varices*, & accidere creduntur, cùm interior Arteriæ tunica disrupta, exteriori ut extendatur locum cedit; quod plerunque contingit, cùm pro vena arteria cæditur aut pertunditur in phlebotomia. Verùm in apro nostro quænam ejus causa fuerit difficile est determinare. Cùm enim Hic solus sit quem hujus generis unquam dissecui, an præternaturalis fuerit, an in aliis congeneribus occurrat me nescire fateor. Si præternaturalis, in Arteria omnium totius corporis crassissima & robustissima & in penetralibus corporis abdita, ut injuriis externis non sit obnoxia, accidisse mirum. Sin *naturalis*, nihil novi cui aptiùs respondeat, quàm tumoribus illis protuberantibus in *Aortis* Bombycum, aliorumque consimilium Insectorum, quos D. *Malpighius* pro totidem cordibus habet. Quod utique concedendum est, ni eas ullum omnino Cor habere denegare velimus. Quidni autem negemus? In Hirudine enim Arteriæ duæ amplæ habentur absque ullis hujusmodi protuberantiis, ut hoc genus Animalcula vel duo habere corda fatendum sit vel nullum: nec enim ullam præterea partem in iis hactenus observare potui, cui nomen illud tribui queat, quamvis neque his propriè.

Quod ad reliquas partes attinet, de iis nihil ferè nobis dicendum suppetit: inopiâ temporis cerebrum inspicere & examinare non vacabat. Apertura oculi ut in Porcino genere parva; pupilla rotunda: Membrana nictitans manifestior quàm in aliis ferè Quadrupedibus; non temere nec præter rationem, sed ut meliùs scilicet detergat sordes quaslibet ex creba in cœno volutatione oculis adspersas & adhærentes. Nervus Opticus in Axe propemodum oculi constitutus, non ad latus interius, ut in aliis plerunque fit, vallecula illic depressa ceu excavata. Choroidis tunicæ color pallidè violaceus aut fuscus: Musculi minùs distincti, quàm in aliis nonnullis Brutis; hinc oculorum motus non adeò celer & expeditus, minusque regularis & ordinatus quàm in illis.

Superest jam ut de parte illa agam, quæ huic Animali peculiaris censetur & maximè propria, nec cuiquam præterea alii [quod sciam] communis, quæque omnibus qui de exotico hoc *Apro* scripserunt, non sine maxima admiratione commemoratur: nimirum glanduloso illo corpore dorso innascente. Hoc ni ab aliis notitiam ejus habuissem, cùm res sit adeò insolita, & insperata, ego proculdubio inobservatum præteriissem: imò fortasse, si unicum tantùm Autorem habuisset, [Umbilicum *Tajacu* in dorso situm esse] id neglexissem; verùm unanimi consensu id affirmantes animadvertens, quamvis forte in conjecturis suis de ejus usu falsi fuerint, dari tamen nonnihil quod errori ansam præbuerit, minimè dubium existimavi: cúmque id tandem invenerim & diligenter observaverim, primò descriptionem ejus prout oculis nostris se obtulit exhibebo; deinde aliorum opiniones & conjecturas, quid sit, quemque usum habeat, tradam; tandem & sententiam meam de ejus natura & usu adjiciam.

In descriptione hujus Partis ad figuras quas ejus delineandas curavi, sæpius respicio & Lectorem refero. Cùm enim adeò accuratè & ad vivum expressæ sunt, formam ejus ex earum intuitu faciliùs imaginari & animo concipere possumus, quàm ex descriptione verbali quantumvis elaborata. In figura 1 litera *a* locum designat ubi *umbilicus* quem vocant situs est, nimirum in ipso dorsi acumine supra pedes posteriores non longè à caudæ loco. Setis oblongis ibidem nascentibus adeò obvelatur, ut nisi difflatis illis aut manu amotis discerni nequeat. Quo facto spatiolum invenies propemodum nudum, paucioribus duntaxat, brevioribus & rarioribus pilis obsitum: in cujus meditullio orificium glandulæ protuberat, per quod liquorem intus secretum excernit & evacuat. Orificium hoc sotamen quod *Tabul.* 1. *Figur.* 1. magnitudine sua & figura naturali repræsentat, labiis erat aliquantulum reflexis, & supra cutis superficiem elatis. Stylum majusculum facilè admittebat, quem in varias glandis partes circumvertendo adigere potui. Levi compressione digitis facta apparuit liquoris pallidi seu ochroleuci, partim etiam obscurioris, tantillum, jucundo admodum & grato odore, mihimet aliisque aliquammultis olfacientibus moschi aut Zibethi simili. Glans ipsa inter cutem & membranæ carnosæ partem sita erat, media enim pars superficiei illius quæ dorsum respicit nuda erat, nec musculo illo tecta, marginibus duntaxat eidem inclusis; adeò ut detracta pelle glans unà detrahatur, nec facile possit evadere, quin pellem plerunque sequatur. Nihilominus Panniculus fortasse carnosus vis musculosa ad succum exprimendum glandulæ suppetias ferat, quemadmodum sphincter musculis folliculis illis odoriferis, quæ ad intestini recti exitum in aliis animalibus collocantur. Glandulæ dimensæ justam magnitudinem exhibet *Tabul.* 1. *Fig.* 4. Erat ea è conglomeratis dictis, è pluribus scil. minutis glandulis composita. Nullam intus cystim seu cavitatem notabilem habuit. Verùm Pancreatis aut glandularum salivalium ad instar, ductus plurimos secretorios, in unum tandem truncum seu alveum concurrentes, & per orificium commune *Figur.* 3. *Tabul* 1 expressum, succum seu humorem secretum evacuantes.

Orificium hoc ob aliqualem cum umbilico similitudinem plerisque omnibus, qui illud superficietenus duntaxat lustrârunt absque ulteriore examine, imposuit, ut Umbilicum verum & genuinum esse crederent: quippe à sententia illa deflectabant, nihilo feliciores erant in conjecturis quas de eo faciebant non minùs absurdas & ἀλλοκότυς. Has vel recitasse, quod secundo in loco me facturum promisi, est refutâsse; Recito autem ob hanc solam rationem ut ostendam, Historiâ Animalium naturali hactenus traditâ nos minimè contentos esse debere: non quòd eos qui tantum præstiterunt, laudem nullam meruisse censeam, quin potiùs plurimam eis deberi agnosco; sed quod nobis propudiosum foret, si majorum inventis adjuti, tótque & tantis præ illis adminiculis gaudentes, nihil promoveremus, nec eorum observata excoleremus, illustraremus, & ad majora, certioráque investiganda gradum faceremus.

F. Gregorius, qui ob diuturnam in regionibus *Americanis* peregrinationem & moram, egregiam opportunitatem habuit veritate meruendi, & sibimet hac de re satisfaciendi, nihil tamen novi adfert, verùm vulgi opinioni ac-

ni acquiescit, *Umbilicus*, inquiens, *exit per spinam circa clunes.* *Hieron. Benzonus Hispanos* in portu quodam *Panamæ* ab indigenis donatos fuisse refert pane, piscibus, fructibus, & suilla carne; *Apri autem isti Indici seu agrestes sues umbilicum in dorso gerunt:* inque Annotationibus ad hoc Caput, de Porcis sylvestribus Novæ Hispaniæ idem affirmatur. *Gomara* etiam de Brasilianis eadem habet. *Oviedus* de iis quoque quæ in Continente seu Terra firma inveniuntur scribit, quòd *Umbilicum in medio dorso gerant:* nec dissentit *Josephus à Costa*, *Saynos*, inquiens, *Animalia sunt Apriformia umbilicum in dorso gerentes.* Ex his aliisque omnium quos unquam convenire potuit *Joan. Faber* Naturalis Indiarum Occidentalium historiæ Autorum testimoniis firmiter concludit proque certa & indubia veritate habet, Sayno *esse Aprum cui Umbilicus non in ventre sed in dorso prominet*; quamvis enim in aliis nonnullis circumstantiis eorum testimonia discrepent, in hoc tamen omnia conveniunt, Umbilicum circa dorsi spinam existere.

In hoc autem nimis liberalis videtur *Faber* quod funiculum etiam umbilicalem oblongum (ita appellare liceat) ei largiatur. *Nard. Anton. Recchi* figurâ fortasse deceptus, in qua nonnihil valdè prominens apparet; ad locum potius (ut opinor) ubi imaginarius hîc umbilicus situs est designandum, quàm ad figuram ejus naturalem repræsentandam. In descriptione verba *Fabri* hæc sunt, *Sed quod maximopere admireris, ac præter naturæ seriem contigisse dicere queas, nec ullis aliis in bestiis animadvertas est; quod Animal hoc preminentiam quandam in dorso sortitum fuerit, eminentem apprimè, & detruncati formâ intestini conspicuam: & hanc in dextra quidem sui parte, propè spinam dorsi sitam, clunes scilicet versùs, perpendiculariter Genitalis masculini potiùs quàm Umbilici regioni, in ventre adesse paucis soliti respondentem.* In Scholiis ad hunc locum de insolito hoc Phænomeno disputando paginas aliquot insumit; nequicquam, cùm in τῷ ὅτι seu materia facti ut vocant erraverit. Quocirca & nos illum ulteriùs non sequemur.

Proximo in loco *Falcoburgii* Medici *Leydensis*, qui (ut diximus) Aprum Americanum *Brasiliâ* allatum dissecuit, opinio succedat: Ab Anatomico autem accuratius aliquid expectandum; Et hic quidem partem hanc umbilicum esse negat, mammam credit. *In dorsi externi medietate* [referente *Bartholino*] *sive super spinam dorsi prope vertebras lumbares, mamma est, cujus circumferentiam aureus ducatus metiebatur, quam porcellis lactandis destinatam esse ex glandulis substratis judicabat; in eas enim venæ variæ eaque satis magnæ inserebantur. Papillarum in sumine nullum usum credebat, nulla enim glandula subjicitur, nec vasa sanguifera comparent pro lacte generando sufficientia. Joannes* tamen *Laetius* quamvis in Porco vivo quem per semestre domi aluit humidis cibis, ut nostros solemus, ex umbilico credito humorem aliquem lacti haud absimilem sæpius exire observavit, cùm tamen diligenter inquireret ab illis qui in Brasilia dudum vixerant, an catulos suos illa parte aleret, responsum tulisse, se nunquam illud observare potuisse, quosdam etiam negasse ait, sed sugendas illis præbere papillas quas sub ventre habet.

Tertia opinio est *Joan. L rii* & *Theveti*, qui *spiraculum* illam faciunt per quod Animal aërem haurit & reddit. *Habet* [inquit ille] *à natura foramen in dorso, quemadmodum in capite Suem marinum habere dixi; quo spiritum emittit admittitque. Gulielmus Piso* sententiâ hac brevi censura perstrictâ, horum officiorum nullum huic parti convenire censet, verùm in *Francisci Hernande* sententiam potiùs propendet, qui Anatome facta eam duntaxat glandulosam quandam & mollem pinguedinem esse nos certiores facit. Color, ut opinor, illum induxit ut pinguedinem diceret, nam revera substantia ejus tota prorsus glandulosa est. *In illum* [inquit *Hernandez*] *se recipit humor quidam aqueus, qui digitis expressus fluit.* Mirum tamen nobis videtur quod quamvis animalia hæc viderit & dissecuerit, nullam odoris quem fundit mentionem faciat.

Superest jam ut [quod tertio in loco promisi] sententiam seu conjecturam meam de hac parte interponam. Existimo ergo glandulam hanc nulli aliorum Animantium parti aptiùs respondere quàm folliculis illis odoriferis, quorum superiùs meminimus. Quamvis enim totum corpus perspirabile sit, & odorem undequaque difundat; peculiaris tamen ille fœtor, qui in omnibus grave-olentibus Animalibus observatur, in unam maximè partem colligi perpetuò animadverti, particulis quibus inhæret, quæque eum producunt, à massa sanguinea peculiaribus glandulis secretis, quæ illum vel foras è corpore illico ejiciunt, ut in nonnullis; vel in folliculos seu vesiculas transmittunt ut ibidem aliquandiu reservetur, ut in aliis multis Animalibus.

Folliculos hosce in *Putorio* Animali primùm observavi, ad *Recti* intestini extremum sitos utrinque unum, liquore crasso albicante repletos: cujus fœtor adeò vehemens erat, ut eum ferre nequiverim, at neque commodè in conclavi ubi cadaver situm erat manere antequam folliculos exscidissem & amovissem: quo facto totum corpus reliquum, nullam nobis offensam aut molestiam creavit. Eosdem observavi in plurimis aliis Animalibus *v. g.* in Mustelini generis omnibus, in *Fele vulgari*, *Leone*, *Vulpe*, *Canibus*, &c. At neque Folliculi illi *Felis zibethici* seu *Hyænæ odoriferæ*, ab his diversi sunt; vel Animalis *Musk-quash* dicti, cujus meminit D. *Josselinus* in historia rariorum *Novæ Angliæ*. Non enim Animalis istius testiculi sunt, ut Epistola illa *Dublino* missa, & in *Actis Philosoph.* N 127. pag. 653. edita innuere videtur, cùm etenim illud exanimavi tum pelles ipsius animalis, tum folliculos quos diximus odoriferos esse deprehendi. Sic *Castoreum* in Officinis nostris venale, non est Castoris testiculi, ut olim & vulgo creditum, sed ejusdem omnino cum folliculis prædictis naturæ & conditionis.

Nimis longus essem si de foll culis hisce fusiori tessera dilatarem: sufficiat dixisse, in plerisque omnibus Animalium speciebus observari posse vel eosdem, vel aliquid iis analogum, quod peculiares singulis seu odores seu fœtores continet & communicat. Sic in Reptilibus, *Angue* scilicet *crotalophoro*, *Vipera*, *Angue vulgari* nostrate seu Natrice torquata, observari duos oblongos folliculos in cauda sitos quæ prope marginem Intestini recti liquorem suum fœtidum fundunt. Nec tamen in omnibus Animalibus glandulæ hæ eundem hunc situm obtinent, verùm in nonnullis diversum. In avibus [ut superiùs memini] ad uropygium glandulæ duæ occurrunt, quarum canales seu ductus secretorii, in summa ejus parte supra cutis superficiem eminent, liquorem fœtidum evacuantes. Glandul s hasce in *Anseribus* & *Anatino* genere, quæ aquas frequentant iisque innatant, amplissimas inveni; imò vel ad mensam appositam gustando *Anatem*, quàm gravis & ferini odoris avis sit quivis facilè potest percipere. In *Gallopavone* folliculus minùs glandulosus erat, verùm ampliorem intus cavitatem habebat. In *Struthione* uropygio non adhærebat sed aliquanto superiùs in dorso situs erat, [ubi duas efficit protuberantias sub cute a cystin inveni concreto flavescente succo repletam] eumque proximè locum occupabat quem glandula in *Apro* nostro *Mexicano* odorifera nobis dicta, ab odore quem gratissimum exspiravit, [prout mihi aliisque qui unà mecum illum olfaciebant videbatur] unde & animal ipsum *Aprum Mexicanum moschiferum* denominavi.

Verùm quamvis *Aper* noster *moschiferus* glandulam suam odoriferam, à plerisque omnibus pro umbilico hactenus perperam habitam, in dorso sitam obtinet, Animal tamen moschiferum à quocunque tandem genere, sive Caprino, sive Cervino sit, folliculum Moschο prægnantem in ventre prope umbilicum gerit, situ plane opposito seu contrario.

Expectet fortasse Lector ut alias adhuc rationes proferam cur huic omnes qui de eo commentati sunt, odorem quem reddit non suavem & jucundum esse prodiderunt, sed è contra fœtidissimum & teterrimum. Ut vel inde patet, quòd si quod Animal ejusmodi mactetur tam solicitè cavendum monent, ne pars hæc in corpore relinquatur, quin protinus eam excindi præcipiunt, nè reliquam omnem carnem corrumpat. *Joann. Faber* se multùm fatigat, in origine & causis fœtoris hujus investigandis; &, ut est facilis ab uno errore in alium lapsus, Glandulam hanc pro Umbilico habens, nunc eum ab urina procedere, cujus virulenta effluvia per urachum derivata hîc exitum inveniant, sibi imaginatur: aliàs se nescire ait an intestinum aliquod hîc loci affixum odorem emittat. Verùm eò præcipuè inclinat ut credat, eum ab *Urinaculo*, ut vocat, provenire. Sic urinam Felium ubicunque spargitur teterrimum odorem efflare animadvertet, diutissimè etiam perseverantem. Verum hîc diligenter advertendum, fieri posse ut cùm urinam reddunt Feles, folliculos ad *Rectum* sitos unà evacuent, quorum humor urinæ admixtus fœtorem illum maxima ex parte ei communicet. Idem de muribus déque Vulpe, *&c.* dictum esto. Quinetiam facile inducor ut credam, quòd folliculorum horum amotione potiùs quàm excisione renum *Sarigoy* Animal edule factum sit, quod antea eò usque fœtebat, ut ab ejus esu Barbari etiam Indigenæ abhorrerent, referente *Lerio*. Odor ergo *Tajacu* nostri non aliunde venit, sed hac in parte naturaliter separatur: quemadmodum & *Moschum* & Zibethum & *Castoreum*, *Vulpisque* & *Putorii* odores, in propriis suis glandulis & folliculis. Nec quicquam moveor, quòd alii fœtorem vocent quem nos odorem fragrantem; nec dubito quin eorum æque sagaces fuerint nares ac nostræ: cum noverim præstantissima odoramenta pessimè interdum olere. Zibethum, imò Moschum ipsum dum adhuc recens est & noviter extractum, & in magna quantitate naribus admotum, sensui nostro ingratum admodum & odiosum odorem imprimere à multis observatum, tantum abest ut eum demulceat & titillet. Et quod plus est, ipsa etiam Ambra grisea initio graveolet ut *Gul. Piso* nos certiores facit. *Quod equidem mirum*, inquiens, *cum omnis ante insolationem, molle tantùm gluten sit Ambra, intratoque adeò odore nares feriens, ut ab inexpertis planè respuatur.* *Tajacu* ergo nostrum dum adhuc juvenis est, & exigua hujus liquoris quantitas à glandula isthac secernitur, remissum forte vel nullum emittat odorem. Sic Vulpes antequam adoleverint non multùm fœtent: sed postea cùm succus ille copiosè excernitur, abunde. Qui tum à copia sua, tum à consistentia tenuiore & fluidiore adeóque magis vaporabili effluvia emittere potest adeò copiosa mobilia & activa, ut sensuum organa ictibus vehementibus & crebris feriendo dolorem creent; cùm particularum earundem, at rariorum, è corpore minore & concreto effluentium tardior appulsus voluptatem possit causare. Quemadmodum ignis ardentis jacula ferociora sensum dolore afficiunt cùm tepentis solis blandiores radii eundem recreent & delectent.

Tajacu ergo noster quo tempore glandula hæc liquorem suum ubertimè effundit proculdubio malè olere credi potest; fœtorem tamen illum paulatim mitescere & in odorem gratissimum diuturnitate temporis evadere posse, non minùs est credibile. Sic liquor ille fœtidus in folliculis Mustelinis contentus super chartam extensus & aliquandiu repositus odorem gratissimum præbuit. Quod ergo nos cùm primùm glandulam hanc dissecaremus nullum omnino fœtorem sensimus, quin potiùs è contra odorem suavem & jucundum, (si in regionibus ubi nascuntur hujusmodi Animalia aliter se res habet) indè fortassis evenit, quòd Animal aliquot ante dies mortuum esset quàm ego hanc partem examinarem, quodque liquorem tum incrassatum inibi invenerim & in parva tantùm quantitate. Quamvis dissimulandum non sit; mihi narratum esse, quod dum adhuc viveret in domo ubi alebatur à domesticis observatum fuerit, quocunque iverit gratum post se odorem reliquisse. Illud certè constat mortuum odorem fragantem emisisse; ut à me aliisque observatum est. Atque hæc satis idonea & sufficiens ratio videtur cur hoc nominis ei imposuerim.

Superest jam ut Sceleton breviter describam, & finem faciam. Cranium integrum videbatur, absque suturis. A naso ad caput summum 8 digiti erant. Cranium hîc loci angustabatur, séque iterum velut triangulariter dilatabat, postica parte qua tergum respiciebat in cavum peramplum depressa; ubi musculi robusti inferebantur, & ligamentum à Dorso porrectum, quorum ope Caput dum Animal vivit adeò surrectum tenetur, ut collum vel nullum vel certè brevissimum habere videatur. Porus auditorius id singulare habebat, ut prope verticem collocaretur, prout in Sceleti icone, litera (*b*) repræsentatur.

In superiore maxilla incisores erant quatuor: ulteriùs paulò dens exertus, amplus, compressus, acutus, extrorsum vergens, & pone eum utrinque molares sex. In *Baby-roussa* quinque duntaxat sunt. Excepta a. Dentis exerti in maxilla inferiore magnitudine, & cornibus illis (ut vocat D. *Grew*) quæ superiori maxillæ exteriùs innascuntur, Ossa capitis in hoc Animali & in illo omnia fere congruebant.

Maxilla inferior 6 digitos longa erat $1\frac{1}{2}$ lata ad primum Dentem duplicem seu molarem, quorum sex erant utrinque. Os boc in loco à molaribus ad incisores spongiosum & carie exesum videbatur, dentésque exerti corrupti & deperditi, ut & incisorum unus vel alter, qui numero quatuor erant.

Colli vertebræ septem, earúmque longitudo simul sumptarum $4\frac{1}{2}$ digit. Prima sive *Atlas* duos habuit processus transversos latos, spinatum nullum; Secunda spinam latam amplam: Tertia, quarta, & quinta spinis carebant: Sexta, & septima amplas & acutas obtinebant. Dorsi vertebræ 19. erant, quarum tres anteriores spinas tres digitos longas habebant; exinde gradatim diminuebantur spinæ ad caudam usque. Prima ossis coccygis vertebra duos circiter digitos in longum extendebatur, quam primitus in plures divisam fuisse existimavi, quamvis nunc unum & simplex os esset: sex circiter præterea vertebræ erant, quæ non ultra ossis ischii extretremum procurrebant.

Costæ utrinque 15 erant. Os sterni ultra commissuram primarum costarum ad digiti ferè spatium procurrebat.

Scapulæ 5 unc. longæ. Os, femoris in pede anteriore $5\frac{1}{2}$ dig. longitudine æquabat: Os tibiæ in eodem æqualis circiter longitudinis; verùm ab articulatione cum osse femoris ad os metatarsi quatuor duntaxat digiti erant. Nam ab articulatione prædicta ulteriùs procurrebat, ut in Fig. apparet. Ossa Tarsi 5. Metatarsi tria, duos circiter digitos longa. Digitorum ossa 9. unicuique enim digito tria inerant, & unicuique pedi tres digiti.

Os femoris in pede posteriore 6 propemodum digitos longitudine æquabat, & prope juncturam cum osse

osse tibiæ os parvum habebat patellæ in genu humano simile. Cruribus singulis duo inerant ossa, *Focile majus & minus*, 2 digitos long. In pede anteriore unicum tantum huic parti os datum est, contra quàm in *Cane*, *Cercopitheco*, aliisque nonnullis animalibus, in quibus & hæc pariter duplici osse donatur. Os calcis duos prope digitos longum erat, quatuor autem præterea alia tarso ossa inerant.

Metatarsus sive *Pes* 4 ossibus componebatur, è quibus interiora duo reliquis longè majora, ut quæ ad 2 digit. extendebantur. Digiti quatuor erant, & in singulis ossicula tria, quorum extremum ungue tectum.

Quod ad locum *Tajacu* attinet, *Hieronymus Benzonus* in *Panama*, inque *Nova Hispania* eum inveniri tradit: *Gomara* etiam in *Nicaragua*: *Oviedus* in *Terra firma*. *Lerius* & *Marcgravius* in *Brasilia*. Gregatim incedunt, inque montique & sylvis versantur. Porcorum more radicibus, glandibus & fructibus vescuntur: &, si Fr. *Gregorio* de *Bolivar* apud *Joan. Fabrum* notis ad Animalia *Novæ Hispaniæ Nardi Anton. Recchi* fides, majore qua possunt sollicitudine cujuscunque generis serpentes & bufones venenatos indagant. Atque ubi horum Animal aliquod repertum, prioribus illud pedibus apprehendunt capiti morsum densibus inferunt, & ungu bus pellem serpentis aut viperæ, quàm dexterrimè à capite ad caudam usque dilaniando excoriant, cutem detrahunt, carnémque avidè vorant. Postea radicem aut certè arboris corticem sibi notum quærunt, quem comedunt nè veneno inficiantur. Penes autorem fides esto: mihi sanè suspectæ sunt hujusmodi narrationes.

Nec facilè fidem apud me inveniunt quæ de protuberantia in dorso *umbilico* dicto habent tum alii tum etiam *Jos. A Costa*; nimirum quòd per ipsum graveolens quidam halitus transpiret: unde si quod Animal ejusmodi mactatur, necesse est prorsus ut confestim ipsi umbilicus exscindatur; quod nisi mediæ horæ spatio fieret, esui haud amplius aptum Animal foret; tam teter enim indè fœtor efflatur, qui vix sufferri potest & reliquam carnis massam omnem inficit. Nam D. *Tyson* (ut vidimus) liquorem ex umbilico hoc digitis compresso effluentem, etiam recentem, gratum Moschi aut Zibethi odorem exhalare expertus est: RAIUS *in Synopsi Historiæ Quadrupedum*.

Officin. Nat. ex Porco.

1. *Fel*. 2. *Pulmo*. 3. *Pinguedo*. 4. *Ossa*. 5. *Talus*. 6. *Stercus*. 7. *Vesica*.

Vires.

1. *Fel suillum* contra aurium ulcera, reliquaque omnia magno successu adhiberi scribit Diosc. pilor. proventum impedit, (*cum lardo suillo ana ac* $\frac{1}{3}$ *parte* ✠ *acerrimi & Ol. Amygd. ana digestum & illitum*) [exiccatum ad suppositoria usurpatur.]

2. *Pulmo* mirificè prodest impositus attritui à calceamentis contracto.

[Hepar & testiculi porcelli pro arcano venereo habentur.]

3. *Pinguedo* (*Adeps absolutè dictus*) calefacit minus, ideoque in unguenta refrigerantia infertur, inveteratos dolores lumborum & articulorum sedat, *inuncta cum cinere straminis fabacei aut calce*.

Lardum coctum & circumligatum ossium fracturas feliciter conglutinat.

N. 1. *Pinguedo quæ è sue veteri fuerit, vel quæ sale condita, calidior ac efficacior est illâ quæ tum è porcellis desumpta, tum insulsa fuerit. Sic & vetus axungia acrior est recenti.*

N. 2. *Sunt qui solâ axungiâ verris, vice Sympathetici unguenti utuntur.*

4. *Ossa*, ajunt ossa de collo suspensa quartanâ laborantibus esse auxilio, fides sit penes expertum.

5. *Tali os* (*Astragalus*) commendatur ad fracturas ossium; ut & ad colli capitisque dolores (*ustum & exhibitum*, ([item ad dysenteriam & quamvis hæmorrhagiam.]

6. *Stercus* (*succerda*) emollit, discutit, hinc prodest in prurigine, exanthematibus, clavis pedum, aliisque tuberculis duris, (*calidè impositum*) Ictibus medetur animalium venenatorum (*cum* ✠ *coctum*) Hæmorrhagiam narium sistit, (*in* ▽ *tritum & illitum*) [sufficiet etiam odor.]

(Vulvæ in hæmorrhagia uteri calidè adhuc, linteo inclusum, appositum expertum est remedium.)

7. *Vesica* juvat eos, qui inviti lotium reddunt, *cocta vel usta & exhibita*] Eadem præstat pubi imposita. Urinam ciere fertur. Plin.

[Lapis porcinus sive Hystricus Malacensis malignitati resistere, & lapide Bezoar potior censetur, ab apoplexia & epilepsia præservare, materiam calculi dissolvere, & arthritidem curare. Imponitur aquæ, cerevisiæ & vino per horam, hinc bibitur. Ad choleram ex vino datur. Secundinas pellit, ad menses movendos manu gestatur. Prægnantibus non exhibendus, quia abortum facit.]

Præparata.

1. *Unguenta ex pinguedine fiunt varia.*

E. gr.

Rosatum, pomatum, *quæ suis locis attigimus.*

2. ▽ *ad Atrophiam.*

Fit è anguine è fibris repurgato atque cum herbis bechicis refrigerantibus & humectantibus in MB destillato. *Schroderus.*

In usum veniunt *Fel, pulmo, pinguedo, ossa, sanguis, talus, stercus, vesica, uterus, Lapis.*

N. *Suilli seu porcelli sanguinem* tanquàm egregium Medicamentum contrà phthisin commendant; sed vel spiritus ejus vivificus & virtus nativa specifica per destillationem statim ab initio ex recenti & adhuc calente sanguine per MB factam colligendus, aut in liquorem & Sal volatile transferendus est, alias per se nihil præstabit.

Pinguedo.) Ex porcello etiam *pinguedo antiphthisica* sequ. modo; Rec. porcellam satis pinguem quem mactatum à setis purga & exentera, pinguedine ab intestinis & visceribus studiosè detracta, ut iterum cum aliis sequentibus speciebus mixta ventri porcelli eviscerato injici possit. Huic ventri jam intestinis abjectis immitte Cor, hepar & pulmones ejus cum adipe ab intestinis anteà separata, item radic. symphyt. maj. rec. q. v. herb. scabios. tussil. heder. terr chærefol. ana cancror. fluviatil contus. q. s. His omnibus minutissimè incisis & ventri porcelli immissis, consuatur venter arctissimè, postea in veru moderato assetur, supposita pro pinguedine excipienda sartagine; tamdiu donec omnis humiditas & pinguedo exstillarit, quam pinguedinem ab humiditate separa, serva pro usu ad fercula condienda phthysi laborantibus. Sumant hujus pinguedinis ægri singulo mane cochl. j. in jusculo

N. Loco porcelli etiam caniculus saginatus sumi potest.

N. *Uterus suillus* coctus & comestus cum brassicâ capitatâ muriâ conditâ juvat eos, qui urinam continere nequeunt.

Lapis porcin. Hic valde pretiosus est, singuli veniunt centum, imò ducentorum interdum imperialium, & ultra, ratione magnitudinis. Repetiuntur in vesiculâ fellis aut etiam ventriculi oblongas & acutissimas pinnas habentium, & eorum solum altissima scandentium & herbam singularem depascentium. Hunc Lusitani *Piedra de Puerco* vocant. Mollis ac pinguis est

attactu,ac si saponem Hispanicum tractares. Exscinditur ex Apro & histrice.

Vires. Calidum Nativum conservat, viscera roborat, humores crudos in toto corpore consumit, nimiam inde pinguedinem prohibet, ab apoplexiâ & epilepsiâ præservat, materiam calculi sine dolore dissolvit, arthritidem curat. Infunditur etiam in vino adversus choleram. Prægnantibus tamen hic Lapis non benè datur, nam abortum provocare certum est, ut fœminæ Malicæ, si quandò menstrua earum purgatio non benè procedat, dicant, si saltem hunc Lapidem manu gestent, juvamentum se inde sentire. Diaphoreticum etiam Medicamentum est, & datur in omnibus Morbis acutis. Hic Lapis scilicet injicitur aquæ, vino, cerevisiæ &c. per horulæ spatium & sic infusus liquor bibitur, qui quo amarior, eò etiam potentior erit. *vid. Jacobus Bontius l. cap. in not. ad Garc. ab Ort. Cap. 46. Fragos. Medic. Indor. Cap X. Tulpius Libr. IV. observ. 51.*

N. Pulvis ex hepate & testiculis Porcelli pro arcano habetur in venere stimulandâ HOFMANNUS.

PORRUM.

Porrum Latinis dictum volunt nonnulli quòd porrò eat & longè lateque grassetur. Sed est (inquit Vossius) à πράσον facta secundæ tertiæque literæ trajectione & quartæ mutatione in ρ, quomodo à τύρσις est turris, à κέλης celer.

Porri *Nota* sunt radix angusta, florum Corymbi magni seu flosculi plurimi in Capitulum sphæricum grande conglobati.

Porrum Sectile in nostra graveolentium divisione ad aliud genus pertinet: foliis enim fistulosis cum Cepa convenit.

Vires. Porrum ut gustu sic viribus cum allio & Cepa convenit, attenuat, aperit, incidit, resolvit. Usus præcip. in serpentum morsibus & ustionibus, mucilagine pulmonum. Extrinsecus in aurium tinnitu & suppurationibus: in hæmorrhoidum tumore, &c.

Ad dolorem pleuriticorum. ♃ ex albedine porri minutim incisi q. s. frige parum in sartagine, & applica supra partem dolentem, multos juvisse testis sum, inquit Chesneau D. Husle.

Ad Polypum, ♃ succi porri non sectilis q. s. cum pauco tartari & Cetæ viridis. F. ung. de quo aliquid sæpius in nasum intromittatur. Alexis Pedemont.

Prævotius porrum confixum undique radiculis hellebori nigri coctum aliquoties jejunè mensibus instantibus esitatum in eorumdem difficultate commendat D. Soame è Dolæo.

N. Frequens porri usus somnos turbulentos inducit, visuique officit

Nonnulli ad vocis claritatem & splendorem inducendum porri esum commendant. Vitari tamen debet (inquit Jo. Bauhinus) assiduus aut multus ejus usus, quia visus obscuritatem efficit, stomacho adversatur, multaque alia incommoda facit: eapropter non nisi robustis admodum, decoctumque cum melle, vel in ptisana erit exhibendum. RAIUS.

PORTULACA.

Portulaca Græcis Ἀνδράχνη & Ἀδράχνη Turnebus portulacam etiam portulatam dicendam existimavit, quòd foliis portulatas imitetur; sed exempla antiquorum voluminum desunt. Aliorum sententia est, portulacam appellatam esse quasi porculacam nomine à porcis imposito, idque quòd à Gallis porcelia, vel porcelina vocetur, (unde & Anglicum Purslane) Apuleius etiam porcastrum appellatam scribit: & Græcis junioribus χοιροβότανον (quod porculacam sonat) vocatur. Exempla vide apud Joan. Bod. à Stapel.

Portulacæ notæ Characteristicæ sunt vasculum simplex, seu non divisum in loculamenta, quod per maturitatem horizontaliter rumpitur, flos flavus, Calyce bivalvi inclusus folia crassa, succulenta, lævia, extremis subrotunda.

Vires & Usus. In ardore & dolore stomachi portulaca ejusque succus & Syrupus aut ipsa Planta recens comesta experta est.

In acetariis frequens usus est portulacæ: stomachi ardorem lenit, & bilis fervorem compescit, & hinc in febribus putridis ac malignis, ardore urinæ & scorbuto prodest: venerem inhibet, venereaque insomnia. Dentium stuporem recens commanducata tollit, & mobiles dentes stabilit, verminantibus pueris cum successu exhibetur. Verum ejus esus nimius cavendus est, quoniam ob frigiditatem suam & humiditatem in ventriculo putrescere apta est, ejusque & reliquorum viscerum tonum dissolvere, ut in nobismetipsis non semel experti sumus.

Solet apud nos cum sale, aceto & aromatis condiri ad intinctus, eodem modo quo cappares, genistæ flores, lingua avis, Crithmum, &c. condiuntur, quomodo parata ventriculo magis grata & amica est quam cruda. RAIUS.

POTAMOGETUM.

Potamogiton quasi fluminibus vicina, quòd in aquosis & paludstribus nascatur: floribus est spicatis, quadrifoliis seminibus etiam quaternis nudis simul junctis, foliis simplicibus, integris in ramulis singulatim positis, nisi ubi spicæ exeunt ubi bina adversa. Omnes ejus species aquis innatant, nec extra aquas durant. RAIUS.

Hæc planta refrigerat & humores condensat; adstringens est ac dysenteriæ conducit intus in decocto sumta. Adhibetur itidem extus in herpetibus & cutis prurigine.

POTENTILLA.

Argentina ab argenteo foliorum splendore dicta est, Germani, genserich, id est *anserinam*, appellant, quòd hac anseres in cibo delectantur. Quo nomine Græci & Latini hanc herbam appellant à nullo proditum est. Recentiores quidam *potentillam* ab eximiis viribus quibus pollet, vocant, nonnulli agrimoniam sylvestrem ob formæ affinitatem, Trag.

Nomina. Argentina *Ger.* potentilla *Park. C. B.* Potentilla seu Argentina J. B.

A foliorum molli & argentea lanugine nomen accepit hæc planta. Radicem habet nunc simplicem, cortice nigricante tectam, nunc fibrosam gustu adstringentem, unde plurima emergunt folia, in terram resupina, agrimoniæ foliis similia, majoribus hinc inde pinnulis, obtusis, circa margines profunde dentatis, cum pluribus minusculis intermediis constantia. Flagella undique spargit, quibus insigniter se propagat, fragariæ instar. Ex alis foliorum quæ appendicibus suis flagella amplectuntur, exeunt flores, singulares, pediculis longis hirsutis fulti, flavi, quinque foliis subrotundis non crenatis compositi, cum plurimis in medio staminulis & apicibus concoloribus, è calyce hirsuto, quinque segmentis acutis (quæ conniventia florem antequam aperiatur, & semine iterum flore dilapso occultant) composito. Hæc autem folia alia quinque circumstant, nonnunquam segmentata.

Frequens est circa semitas & loca aquosa: amat enim loca uliginosa & ubi per hyemem aquæ stagnarunt.

Vires. Ut genere sic viribus cum fragaria, pentaphyllo, tor-

lo, tormentilla, convenit: quas summatim recenset Schroderus his verbis.

Refrigerat moderate, astringit fortius, siccat, constipat, hinc Sanguinis expuitioni medetur, diarrhæam & reliquos tum alvi, tum uteri fluxus compescit: hæmoptoicis & hæmorrhoousis subvenit: renum calculum insigniter atterit: vulneribus insuper & ulceribus admodum conducit; externa famosa est in doloribus dentium mitigandis, putredine gingivarum arcenda, æstu febrili sopiendo quem potenter compescit, cum sale & aceto contusa plantis pedum supponatur, vel carpis applicetur.

Aquam hujus stillatitiam ad lentigines, panos & maculas, fuscumque colorem sole contractum delendum Angliæ mulierculæ adhibent.

Hujus radices, in agro Eboracensi circa Settle oppidum hyberno tempore effossas pueri esitant, sunt enim sapore suavi, nec minus grato quàm pastinacæ, ut à pharmacopæo quodam fide digno, ibidem degente certior factus sum, postea observavi etiam porcos radices hasce rostro effossas libenter vorare.

Experimento egregio didicit Io. Agricola potentillæ succum unà cum pulvere Colchici vulgaris mariscis ani mederi. J. B.

Castor Durantes jubet ut dysentericorum indatur calceis: atque hac arte non solum dysenteriam, sed omne genus p. n. fluxiones infimi ventris, ut nimios menses, imò narium hæmorrhagiam dubio procul sistere valebit. S. Paulus. Hartmannus eundem hoc modo usurpatam valuisse ad dysenteriam affirmabat, postquam medicorum opera nihil profuisset.

Hanc etiam pro Arcano celebrat Petr. Borellius cent. I. observ. 12.

Diuretica aliquando cum fructu in febribus exhibentur, inter quæ anserina specificè prodest, sic etiam & sal Anserinæ, quod mihi pro specifico est. D. Soame è Dolæi L. 3. C. S. 14. *Rajus.*

POTERIUM LOBELII.

Caulibus cubitalibus densè fruticat, multis in terram procumbentibus ramis: plerique verò omnes stolones statim ex radice rubente saporis sicci & nonnihil amaricantis oriuntur, cortice tecti exteriore incano, tenero, cui alius subsit rubens, folia tenella, longiusculis in pediculis ordine ex adverso posita, superna utrimque virentia, inferna cinerea, nostræ pimpinellæ sanguisorbæ similia, flores primo vere conspiciuntur, herbacei coloris, stellati, parvi quibus succedunt baccæ exiguæ, albicantes cum pauxillo rubore, ordine quodam ad ramos sessiles, Ribes nostri baccis haud absimiles, conspicuo adhuc in uniuscuiusque baccæ umbilico flore. Rauvvolfii descriptio est à I. Bauhino latina facta.

Planta hæc in Creta perpetuo viret & multos annos durat, adstringendi vi pollet, vulgariterque in tota Græcia Στοίβηδα appellatur, in declivi montis Libani parte nasci vidit Rauvvolfius: sub finem æstatis floret; autumno semen maturescit, cum folia primum erumpunt, quæ tum in se contracta, videntur, & Asplenii folia quodammodo imitantur, sed longè minora sunt, quæ successu temporis majora apparent, reliquam descriptionem Hon. Belli vide apud ipsum, Ep. 2. ad Clusium, qui plantam hanc legitimam Dioscoridis Stœben esse contendit: argumenta quibus id probare nititur videsis loco citato.

Vires. In sanandis alvi floribus indistinctæ à rusticis Cretensibus usurpatur: nam ejus in aqua decocto jejuni bibunt, & è morbo ut ajunt liberantur. Bellus. *Rajus.*

POTIO.

Inter classicas remediorum formulas non infimum tenent locum POTIONES. Licèt enim sub latitudine suâ omnia liquidorum genera magis diffusa & potulenta contineant, unde & decocta & infusa potiones sunt, neque generali notione vel fine differunt: nihilominus tamen peculiarem ab iisdem quoque classem rectè constituunt, ut mox dicemus.

Nomen à *potu* obtinent, potus quippe hic est medicus, poculo oblato ad sanitatem utili. Et definiri potest, quod sit,

POTIO *medicamentum liquidum diffusus, vel ex decoctis cum aliis mixtis, vel potiùs ex mixturâ aquarum cum appropriatis constans, pro alterandi vel purgandi scopo.*

Videtur cum decocto & infuso secundum quid coincidere; attamen, si fatemur, quod res est, & decocta & infusa, sicubi propriè dictarum potionum titulum expetunt, hoc loco quasi ministras magis se gerunt & secundarias, quippe quæ alia adsciscunt in consortium. Potiones ipsæ ex mixturâ tali liquidorum cum aliis constant.

Quin ut respectu dictorum generale est potionum vocabulum, ita & ceu speciem sub se comprehendit JULAPIA, utpote potionem specialem & sui generis, licet non rarò quoque confundi legantur, & pro synonymis planè haberi, quæ solo nomine, vel ne hoc quidem, nisi ex arbitrio medici, differunt; si tamen requisita julapii, quæ omnium consensu adesse debent, respiciamus, de magis gratis, ut sub formali addemus, prædicantur.

Inventum julapia, quæ & *julabia* & *julepi* audiunt, sunt Arabum, unde recentiores Græci, Actuarius, Sethi & alii id mutuati in linguam suam detorserunt; vocant verò ζυλάπιον & ἰόλαβον, quasi *violarum infusum*, vid. *Bauhin. de C. M. p.* 100. Verum autem etymon & nomen è Persico Arabicum est q. d. *aquam rosarum*, à *rosa* & *aqua*, notat ergo nihil aliud, quàm aquam sirupisatam, saccharatam, seu cum sirupo mixtam; ex quo facilè patet, etiam hoc sensu nomen istud latiùs patere, & omnibus quasi potionum speciebus tribui posse.

Quod itaq; MATERIAM EX QUA potionum concernit, parantur eædem 1. vel ex *decoctionibus*, ita tamen, ut liquidum hocce baseos corporalis & dirigentis vice fungatur, (id quod & suo sensu de alterâ classe sequente valet,) nec sibi reliquatur, sed accessu appropriatorum vel purgantium vel alterantium modificetur, unde etiam hîc decocta magis diffusa, extemporanea, & minoris apparatûs in censum veniunt, seu decocta pro potione parandâ, intentione magis secundariâ, quàm primariâ præscribuntur, in subsidium quasi adhibita, v. g. decoctum hordei cum scorzonerâ & cornu cervi, decocta aperitiva, decocta florum & fructuum, &c. cum aliis pro scopo vario maritanda.

2. Vel liquorem & corpus huic composito fœnerant *aquæ destillatæ*, quæ & ipsæ quasi suo modo jam coctæ, vel potiùs per coctionem evaporatæ seu sublimatæ sunt. Et hæ propriè potionem nomine ac κατ' ἐξοχὴν veniunt; quam in rem exstant seligenda tum calida, in affectibus frigidis, pro restauratione virium, refectione cordis, & similibus; tum frigida, pro domando calore peregrino p. n. & diluendo, utraq; dosi diffusiori & majori, quo cum laudatis decoctis côveniût, differunt verò à côcentratis, tincturis, essentiis, elixiriis &c.

Eadem ratio est juleporum; Si enim primam simplicem eorum originem spectemus, quæque adhuc in julepis rosarum & violarum receptis visenda exstat, consiunt communissimè ex aquæ (rosarum, violarum,) p. iii. & sacchari p. ii. coquendo & despumando, ubi non potest non coctione volatile, quod inest, de rosis promtè aufugere, unde parum virtutis & gratiæ, præterquam à saccharo, siquis intimè eos noverit, obtinere facile judicatu est.

Cum verò, ut FORMA potionis absolvatur, aliorum quoq; accessione opus sit, videbimus saltim prius in genere, quib. cũ CAUTELIS hæcce mixtura fieri debeat.

1. Enim *non miscenda contrariis se excipientia frontibus*, & vel fermentationem vel effervescentiam excitantia; hinc acida cum alcalinis, tum liquidis tum solidis, v. g. ∽ ⊖li cum spiritu cornu cervi, sale absinthij, non benè miscentur, præterquam, ubi refractâ dosi alterutrum recipitur, uti potio febrifuga Crollij ex aquâ cardui benedicti. sale absinthij & spiritu vitrioli satis est egregia; id quod ipsum etiam apprimè est intelligendum de implicitis hisce in compositis latitantibus, uti v. gr. mixtura simplex non benè cum spiritu salis ammoniaci confunditur.

2. *Quæ mixta vel gratiam perdunt, vel è coitu hoc quasi novum ens pariunt, corpori minus proficuum gratumve, vel intentioni adversum*, seu, *quæ se vel intendunt minis, non miscenda.* Sic notissimum est, & benè tamen observandum exemplum non miscendorum spirituum vitioli & nitri, ex istorum enim coalitu exsurgit aqua fortis, id quod itidem in compositis notandum, quæ hæc duo vel alterutrum potiùs recipiunt, ut essentia carminativa cum mixtura simplici, &c. Sic etiam flores sulphuris cum lixiviosis non bene miscentur, item spiritus salis ammoniaci vel similis cum sirupo violarum purpureo, vertitur enim hic inde in virorem.

3. *Quæ ingrati sunt saporis, nauseabunda, amara, salina, non debent ingredi, præterquam refracta & correcta*, quod de ipsis acidis quoque intelligendum, siquidem immediatè & penetiùs fauces afficiunt potiones, adeoque, si unquam aliàs, certè in his, aucupanda est gratia, & præter hanc efficacia:

Illud verò in ipso FORMALI jam obtinetur, siquidem inter se associentur & misceantur, tum *homogenea*, tum *selecta*, in unum eundemque finem conspirantia. Hinc, hodierno quidem usu, liquida jam dicta, sive decocta, sive aquæ destillatæ, quod frequentiùs obtinet, (seu baseos. seu dirigentis & excipientis potius, quin vehiculi quoque quasi loco,) primùm recipiuntur, sive ad unum præbium præscribere formulam animus sit, sive ad plura, siquidem commiscenda alia sæpè basin ipsam formæ internæ constituunt, v. g. pulvis purgans, sudoriferus. Hinc adjuvantium fit additio. Adduntur verò iisdem in genere, quæ vel *solvi* vel *misceri* possunt: *illa* (solvenda) primariò, potissimum, & aptiùs; hæc secundario ferè magis, quælibet suâ dosi, ita tamen, ut semper aquæ pondus prævaleat. Sic primi generis sunt tum *liquida* varij generis, spiritus, succi, essentiæ, tincturæ, quorum omnium doses regulandæ sunt partim pro subjecti ipsius respectu, partim ingredientium aliorum, & qui ultimo ferè loco adduntur, sirupi; tum *media spissa*, extracta, confectiones, electuaria; & referenda ex alterâ classe huc quoque *salia*, ut sal absinthij, cardui benedicti, dosi tamen refractâ magis, item *gummosa*, gummi ammoniacũ, manna &c.

Secundi generis sunt pulveres, species, & magisteria misceri quidem apta nata. Et hæc quidem omnia scopo obtinendo inserviunt, seu virtuti. Gratiæ verò pro complemento quasi debentur magis, quæ sapori arrident, duo: *acidula & dulcia.* Notandum verò est de utrisque, minori eadem recipienda esse quantitate, inprimis acida, quin dulcia sæpè consultiùs omitti planè possunt, quia bilem & fermentationem humorum augent, & ventriculum debilitant, sanguinem lutulentum reddunt, obstructiones augent, verbo, intentioni sunt contraria, undè potissimùm in febribus, cholerâ, dysentiâ, hypochondriacis & similibus humoribus acidis & biliosis abundantibus, quin & infantibus ipsis, & epilepticis consultiùs omittuntur, quòd plus damni quam commodi exhibeant, & dum palato arrident, corpori hinc & fini magis noceant. Hinc communiter quidem ad ℥iv. aquarum, seu pro unâ dosi, ℥ß. vel j. siruporum addere consueverunt, quod implicitè efferunt sæpè, quantum sufficit, parum, facilè tamen excedente magis quàm deficiente pharmacopœo, id quod ipsum tamen liberum est medico; unde hacten. in febribus malignis ferè sine ullo sirupo mixturam absolvimus.

Cùm verò de *julepis* dixerimus, eosdem maximè cum potionibus convenire, latiùs quippe patere, nec ferè nisi nomine differre, in specie de *formali* quoque horum pauca addemus. Usus siquidem obtinuit, ut julepi se commendent magis, & propriè ac κατ' ἐξοχὴν hinc dicantur potiones, quæ.

1. *Gratiam habent majorem, colore*, v. g. rubello, *odore*, suavi & reficiente, & *sapore*, dulci, vel ex dulci acidulo.

2. *Confortandi magis fine in usum vocantur*, unde julepi cordiales, reficientes, sitim sedantes, sunt frequentissimi, in quibus tamen, quod jam monuimus, magis ad virtutem intrinsecam medicamentorum, quam extrinsecam, sacchari, & dulcium, quæ confortare ferè sola vulgus, & unicè, putat, respiciamus.

3. *Magis limpidæ, quàm spissæ, crassæ, electuariorum vel pulverum accessione commiscendæ & turbandæ*, unde facilè patet, minùs hæcce in juleporum compositione locum obtinere.

Hinc tales possunt his cum cautelis ex jam dictis commodè parari, neque enim ulla est præparandi alia diversitas, tum decoctis, tum aquis; tangemus tamen quosdam etiam gratos & usitatos modos, sic v. g. fiunt julepi ex aquis destillatis, tincturis acidulis dissusis, rosatum, violarum, quatuor cordialium, succis acidulis, citri, &c. & sirupis sacchatove.

Sic ex aquarum propriarum vel aliarum, & conservarum mixturâ, factâ colaturâ, & additione, inprimis tincturæ propriæ etiam consurgunt.

Sic sunt, qui sirupos acidulos, berberum, ribium, citri, coralliorum, præscribunt, ut hinc cum mensurâ unâ vel alterâ aquæ simplicis vel destillatæ, (scilicet ad p. IV. aquæ sirupi p. j. recipiendo,) transvasando misceantur, & in usum cedant.

Sequuntur jam methodo solitâ quædam horum EXEMPLA.

Potio epileptica.

℞. *Aq. epil. Lang.* ℥II. *fl. til. prim. ver. beton.* ℥I. *pulv. epil. Lang.* ʒI. *elix. cephal.* ℈II. ∽ ⊖*li striat.* gtt. VIII. *sacchar. perl.* parum. M.

Potio cordialis in febribrus.

℞. *Aq. scorzon.* ℥II. *cord. Herb sax. fr. bez. Rul. acac. endiv. samb.* ā. ℥I. *tinctur. fl. 4. cord.* ℥ß. *conf. de hyac.* ʒI. *pulv. bezoard.* ā ℥I. *M. S.* ʒI. *elect. diasc. Frac.* ℈I. *bez. min.* g. XV. *sir. de scorz.* par M.

Julepus ex decocto.

℞. *rad. acetos. scorz.* ā ℥ß. *fol. acetos. acetosell. endiv. fl. rosar. rubr.* ā. m. ß. *ceras. exsicc. s. nucl.* ā ʒvj. *hord. mundi* p III. *C. C. rasp.* ℥I. *sand. rubri* ʒIII. *pom. citr.* n. I. *canell.* ʒI. coq. in s. q. ▽, colar. ℔Iß. acidul. *clyss.* ℥ii. 🜍*ato*, adde *sirupi corall.* q. s. M.

Potio antipleuritica.

℞. *Aq. card. ben. mar. lact. cerefol.* ā. ℥II. *scorzon.* ℥I. ∽ ✳*ci* ℈ß. ♁ *diaphor.* ℈j. *laud. op.* g. ß. M.

Asthmatica.

℞. *Aq. hyssop. scabios. farfar. veron.* ā. ℥i. *Asthmat. Rud.* ℥Iß. *elix pect.* ʒI. *oxym. squill.* ℥j. M.

Tales potiunculæ frequentissimè occurrunt apud *Sylvium*, quem sequentes etiam ferè talibus unicè gaudent, ex aquis varii generis, inprimis miscendo ∽ ⊖is ✳ci, laud. op. & ol. caryoph. quæ ferè in omnibus reperire licet; verbo, si materia medica in promtu sit, facile est, quæcunque sub hoc sive velo, sive vehiculo aptare in usum.

Ratione UTENDI MODI, omnibus quasi ex æquo possũt propinari potiones, indefinitâ tamen dosi magis infantibus, quàm definitâ: quod enim hanc concernit,

da-

dantur potiones vel quantitate continuâ, vel discretâ, de quo id notandum.

1. *Quæcunque definitum edere debent effectum, illæ magis ἀθρόως, simul ac semel sumuntur*, uti potiones purgantes, emeticæ, adstrictoriæ, diaphoreticæ, antifebriles, unâ vice; alterantes, poculo.

2. *In debilibus, ubi successivè alterandum, ad confortandum, & aliàs discreta, major tamen vel minor, locum habet quantitas.* Notabile est, *Sylvium* omnes ferè potiones alterantes cochleari solere præscribere, quod & ipsius asseclæ imitantur. Locum id habet in dictis casibus, non tamen universaliter in omnibus, siquidem & morâ eget ventriculus ad applicandum sibi medicamentum, & ipsi ægri non æquè in hoc obsecundant.

3. *Ubi intimius humectandum, repetere commodè licet potiones*, non solùm in genere, sed in specie quoque, ubi sopor inducendus, & suaviter ligandum cerebrum. Sic potiones, vel emulsiones quoque hypnoticæ ita commodè dividuntur, ut pars sub lecti ingressum, pars sub mediâ nocte, non consequente effectu, sumatur.

4. *Nunquam tamen nimis in dosi excedendum, ne lædatur ventriculus*, quin inprimis in potionibus non tam moles ingredientium spectanda est, quàm virtus; hinc, quæ cochleatim sumuntur, non ulteriori egent cautelâ, sed quę poculo, non debent facilè excedere ℥iii. quantum scilicet commodè hauriri unâ vice potest, id quod tamen intelligendum est pręter additamenta. Notandum & id circa usum & dosin, non diu durare potiones, adeoque non esse præscribendas nimis largo præbio.

Commodæ aliàs & in hoc sunt potiones, quod & ipsæ non egeant vehiculo, sed hoc secum gerant, & ex tempore in usum cedere possint, & constituant commoda vehicula aliorum, modò ante assumtionem leniter conquassentur, unde solet addi, S. *vorm Brauch vvohl umzurutteln.*

Quoad Assumendi Modum, nihil ferè peculiare ulteriùs occurrit, præterquam, quod de calidis actu, vel frigidis agitari solet. Præstat sanè, purgantes potiones calidas assumi, ut faciliùs actuentur; ast, cùm quidam nimis nauseent, in delicatis & nauseabundis quandoque indulgendum est potius, ut frigidas eas recipiant, id quod aliàs in genere de alterantibus etiam valet. Neque enim tanta est potûs calidi habenda ratio, ut illum quoque ad medicinalem trahere velimus, quippe alia est individuorum, regionum, climatum, & consuetudinis ratio. Memoratu dignum est, quod mos ille quorundam, sive hypothesis, potum non nisi calidum, tum alimentarem, tum longè magis medicum esse hauriendum, tracta videatur à Sinis, qui omnia calidè bibunt, quod ad valetudinem rentur maximè proficuum. Sinæ, *ait Trigaut. de regn. Sinens. l.1.c.7.* semper potu ferventi utuntur, quod stomacho non parum prodesse videtur, unde & longæviores putat; imò hinc quoque evenire arbitratur, quod Sinarum nemo calculari morbo laboret, qui nostros Europæos sæpè torquet, ex eo, quod perpetuò frigidam potent; id quod tamen, si fides habenda autori, longè aliis adscribi potest causis, quæ hujus non sunt loci.

Reliqua in his regulantur ab ingredientium ipsorum modulo.

Denique quoad Usum potionum, observandum est:

1. *Potiones non ad purgandum solùm adhibentur.* Utut enim purgantia hâc formâ egregiè dentur, & satis consultò, nihilominus tamen per hodiernam experientiam eas ad solam purgationem restringere γελοῖον est: ex quo facilè patet, quantum in hoc sit tribuendum *Morello* & aliis veteris scholæ sectatoribus qui tam strictis cancellis easdem includunt, parum chimiæ gnari.

2. *Potiones minus imbibendi, præcipitandi, adstringendique fine adhibendæ*, oppositas in hoc vires nactæ pulveribus, de quibus in sequentibus dicendi erit occasio. Hinc in vomitu inprimis minùs usitatæ sunt potiones, præterquam aromaticæ confortantes. Sed cum vi oppositorum hæc faciliùs possint judicari, breviores hoc loco de iisdem erimus.

Contra ea verò potiones

1. *Refrigerandi fine frequentissimè in usum cedunt.* Quid enim, quæso, magis in febrium æstu solando proficuum & usitatum est, quàm potiones? quæ quidem ex aquâ endiviæ, acetosæ, lactucæ, acaciæ, &c. non omissis acidulis, commodissimè præscribuntur.

2. *Diluunt, humectant, temperant.* Diluunt inprimis bilem, & acrimoniam humorum, eandemque consequenter refrenant, humoribus præparandis, quin & purgandis, inprimis in ficcioribus & melancholicis, sunt aptissimæ; humectant sitientia viscera, & sitim præsentaneâ ope sedant, ariduram lymphæ restituunt, defectum seri corrigunt, unde in melancholiâ, phthisi, obstructionibus, potiones sunt laudatissimæ. Temperando quin etiam ipsos alvi fluxus, diarrhœam, dysenteriam moderantur, & mitigant.

3. *Confortant & penetrant*; in quo majorem sanè prę solidis omnibus nactæ sunt prærogativam, penetrant magis his ipsis, & citiùs evaporando ac in succum & sanguinem quasi abeundo suppetias quoque celeriores ferunt. Hinc ad cor reficiendum, in lipothymijs, syncope, virium debilitate, quid, quæso, frequentius potionibus? Hinc julepi vel ex hoc solo capite celebres sunt redditi, ipso communi quasi consensu medicorum & vulgi, quòd confortent, in debilitate virium, & ubi alia, ordinariâ quidem methodo proficua, minus locum habent.

Tacemus alios tùm universales usus & generales, tùm particulares, quos ab ingredientibus variis varios dari, in confesso est. *Wedelius.*

De Potionibus ex HOFMANNO *&* SCHRODERO.

Potiones hoc loco sunt liquores, in quibus alia Medicamenta crassiora, ut v.g. electuaria, extracta syrupi, pulveres & similia cum aqua d. vel infuso aut decocto diluta sunt, & in primis purgantia. Ubi notandum. in ejusmodi potionibus fugiendam esse plurium ingredientium nauseabundam mixtionem, quæ inutilis sæpe, inepta & periculosa est. Contrà autem uti debemus potionum suavium formulis, quales *Domini Schroderi* non sunt; quibus barbæ ægrotantium propè inviscari possunt.

Sequens potio *D. Managettæ Imperatoris Ferdinandi III. Medici Cubicularis* fit instar omnium. ℞. Mann. el. ℥iv. fol. senn. s. s. A. ℥j. radic. polypod. q. Passul. min. an. ℥iii. sem. coriandr. ʒii. fœnicul. cinamom. an. ʒiß. cryſtall. Tartari pulveris. ʒi.

Incis. & contus. superfunde aq. fontan. calid. ℥xvi stent per noctem, posteà colatura cum expressione, quæ clarificetur, & denique per chartam emporeticam filtretur. Dosis ℥ii. ℥iii. ad ℥iv.

Manna liquida Imperatoris Ferdinandi III. ejusdem D. Managettæ.

℞ Mann. el. ℥ii. vel ℥iii. cremor. Tartari ʒj. vel ʒiß. solve in calore MB. benè muniti cum Aq. fontanâ acidulâ ℥iv. vel ℥v. adde parum succi citri rec. vel alicu us Spiritus mineralis pro grato haustu. Tandem cum albumine ovi clarifica & per chartam filtra, denique cum corticibus citri recentibus fiat odor suavis aut cum Ess. cinamomi. Dosis à ℥iii. ad ℥iv. vel ℥v.

Potio Sudorifera.

℞ Aq Theriacal. ℥ß. Card. b. ℥i. Tinctur. bezoardic. cum Ess. theriac. spirit. Tartari & Vitrioli parat. ʒß. M. f. potio pro unâ dosi. vel ℞. Aq. juniperi ℥i. Extract. juniperi ℈i. cum ol. d. ejus gutt. iii. probè suba-

subacti. Sal. Tartari volatil. ℈ß. Roob juniperi ʒII. M. pro unâ dosi.

Potio Vulneraria.

℞. Radic. consolid. major. ℥I. ʒII. h. cherefol. millefol. Sanicul. ana M. j. Ocul. Canc. ℥ß. caricar. ping. dactyl. ana n. v.

Mediocriter incisis & pulverisat. affunde vini albi opt. ℔. III. vel IV. bulliant in diplomate, ebullitione factâ vitrum obtura, pone in locum calidum per 3. ☍, postea exprime & filtra. Dosis ℥III. ad IV. in hœmoptoë, & incipiente phthisi. *Hofmannus.*

Potulentorum genera in Praxi usitatiora diximus esse Apozemata seu Decocta, aquas, Emulsiones, Infusiones, Potionesque alias. De prioribus alias dictum, de posteriori hic loci agendum.

Est Potio, de qua hic agimus, liquor, in quo alia Medicamenta crassiora diluta sunt, & præcipuè purgantia: Quin & solæ infusiones nonnunquam sufficiunt.

Modus ergò parandi, sola ferè mixtio est, quam, si res diluenda seu dissolvenda, viscosa, & tenax fuerit, in mortario absolvere convenit.

Liquor adhiberi potest varius, usitatiùs tamen recipiuntur Decoctiones, Infusiones & maximè Aquæ destillatæ.

Res dissolvendæ sunt Syrupi, Electuaria, Extracta, Manna, pulveres, & similia.

Exemplo sint

1. Potio purgans.

℞. *Extr. fol. sen.* ʒß. *rhabarb.* ℈ß. *cnicopharm.* ʒß. *Syr. diaser.* ℥ß. *rosar. solut.* ʒv. *aq. cinã.* ʒj. *m. f. potio pro una vice.*
Vires. *Educit humores biliosos & pituitosos.*

2. Alia.

℞. *Fol. sen.* ʒIIß. *epithy.* ʒII. *rhabarb. el.* ʒIß. *spic. celt.* ℈j. Infundantur in decoctione pectorali, q. s. per noctē. *In colatura dissolve Syrup. rosat. sol.* ℥is. *confect. hamech.* ℥ß. *f. potio. Purgat humorem melancholicum.*

3. Potio sudorifera.

℞. *Diascord. Fracastor.* ℈III. *aq. sal. nit. sulph.* ʒij. *mell. gran. juniper.* ℈j. *extr. card. bened.* ℈ß. *aq. card. bened.* ʒij. *m. f. Potus.*
Vires. *Sudorem movet, viriumque insignium est in febribus malignis.*

4. Alia sudorifera.

℞. *Liquor. lumbric.* ʒIII. *theriac. Andromach.* ʒj. *spir. tart.* ℈j. *aq. cinam.* ʒj. *mixtur. simpl.* ℈j. *aq. veronic.* ℥iß. *m. f. potus.*
Vires. *Admirandarum virium est in arthritide vaga, si semel ac iterum repetatur.*

F. Potio Vulneraria.

℞. *Herb. sanicul. veronic. pyrol. an. m. ij. consol. sarac. trichoman. an. m. j. flor. borrag. bulliant in s. q. aq. hord. s. a. bugloss. an. p. j. sem. anis. fœnic. an.* ʒij. *cinam.* ʒIII. *jujub. n.* VI. *dactyl. n.* III.
Vires. *Convenit in vulneribus præcipue pectoris, ubi & expectoratio necessaria est. Sumantur de die* ℥III. *cum* ℈II. *oculi cancri. Glandorp.*
N. *Plures vide apud Quercetan. & alios.*

6. Alia potio Vulneraria.

℞. *Herb. vinc. pervinc. millefol. betonic. ichi mill. an. m.* I. *rad. zedoar.* ʒII. *vincetoxic.* ℥j. *nuc. vomic.* ʒII. *macis* ʒß. *nucist.* ʒj. *galang.* ʒII.
Coq. in aq. & vini ana mens. s. ad casum digitor. 4. transversorum. Colaturæ exhibeantur ℥IV. mane ac totidem post meridiem. *Schroderus.*

Potiones è Pharmacop. BATEANA.

Potio Alba.

℞. *Terebinth.* ℥ß. *olei still. nuc. m. g. j. vin. alb.* ℥IV. *vitell. ovi unius, syr. de alth.* ℥j. *m. s. a. f. haustus.* Purgat sat bene ἄνω καὶ κάτω ad Gonorrhæam.

Potio Febrifuga.

℞. ⊖ *abs.* ℈II. *sp.* 🜔. ℈j. ▽ *cichor.* ℥IV. *m.* bibatur ante parox. superludando.

Potio Hydropica.

℞. *V. alb. generos.* ℥IV. *syr. de spin. cerv.* ʒij. *sal. prunel.* ʒj. *m. f. potio.* Mayhern.

Potio Pleuritica.

℞. *Succ. è* 🜔 *re animali expres. v. alb. ã.* ʒij *syr. rhœad.* ℥j. *oliban.* ʒs. ☍ *fl. nuc. gt. iij. m. f. potio,* sumenda ter vel quater in die post phleb.

Potiones ex Ioh. MICHÆLIS.

Potiones Purgantes cum Pulveribus.

℞. *Decoct. fumar. cum serô lactis* ℥ij. *syr. de fumar. compos.* ʒVI. *pulv. diasennæ montagn. vel senn.* ʒj. ▽ *cinamom.* ʒj. *elæosacch. cinamom. gr. v. m.*
S. *Purgier und bultreinigender Tranck auf einmal*

In Affectibus Melancholicis & scorbuticis,

℞. *Pulv. panchym. Querc.* ʒj. *decoct. com* ℥ij. *syr. de pantagog Horstii* ʒß.
S. *Purgiertranck, umzurutteln auf einmal.*

In Affectibus à serosis humoribus præcipuè valet.

℞. *Pulv. cathol. purg.* ℈j. *syr. vel julep. ros.* ʒij. ▽ *ap. propr. q. s.*
S. *Purgiertranck auf einmal.*
℞. *Pulv. cathol. purg.* ℈j. *essent. ophthalm.* ʒß. *syr. de beton. q. s.*
S. *Purgierend Augensafftlein auf einmal.*
Si humores pelluntur ad oculos hoc confert.
℞. *Pulv. cathol. purg.* ℈j. *essent. arth.* ʒj *syr. de beton. q. s.*
S. *Purgiersafft lein auf ein mal* in arthritide,
℞. *Pulv. cathol. purg.* ℈j. *ess. contra arthritid. vagam.* ʒj. *syr. scelotyrb. foresti q. s.*
S. *Purgiersäfftlein auf einmal.*

Mirificè prodest in arthritide vaga ad eductionem humoris.

℞. *Pulvis arthet. Paracels. vel Ang. Sala* ℈ß. *vel* ʒj. *essent. chamæd. chamæp. ana* ʒß. *syrup. de beton. q. s.*
S. *Sonderlicher. Purgiersafft. auf einmal.*
℞. *Pulv. cholalog. Querc.* ℈ij. *vel* ʒj. *syr. de cich. cum rhab.* ℥ß. ▽ *cich. q. s.*

Pro potiunculâ.

S. *Purgiersäfftlein auf einmal.*

In Affectibus hepatis biliosis, & febre tertianâ &c.

℞. *Scammon. rosat. vel cholag. insuccat. Ang. gr. x. vel xij. julepi rosacei* ℥ß. *hepat. rubr. gr. vj.*

M. S. ut suprà.

℞. *Pulv. melanagog. Quercet. syr. de pom. lax.* ʒß. *Aqua cinam. borrag. q. s. pro aliquâ dilutione.*
S. *Purgiersäfftlein auf einmal.*

In

In Affectibus Melancholicis & scorbuticis.

℞. Pulv. specif. phlegmag. Ang. Salæ, vel Quercet. ℈ij vel ʒj. *syr. phlegmag.* ʒij. ▽ *appropr. parti affectæ q. s.* Pro potione.

S. Purgiertranck.

In affectibus phlegmaticis ac pituitosis.

℞. Spec. diaplap. ʒß. *vel* ℈ij. *syr. flor. Persic.* ℥iij. ▽ *flor. acaciæ q. s.*

S. Purgiertrancklein auf einmal.

In Affectibus serosis convenit, pituitam, bilem, flatus ac reliquas serositas per inferiora sine molestiâ educit.

℞. Spec. diajal. Mynf. ʒß. *ad* ʒi. M. *cum* ▽ *& syr.*

Fiunt ita:

℞. Rad. jalappæ optim. vel resinos. ℥iiß. *acid.* ♀ ℈xi. ☍ *cinam.* ℈i. M. F. Pulvis. Dos. à ʒß. ad ʒj. *vid. Mynf. pag.* 125. Est elegantissimum, ait ipse, purgans melancholicum, quod unusquisque maximè habeat commendatum. Præcipuè confert in serô educendô.

Potiones cum Essentijs.

℞. Essent. cathol. purg. ʒß. *l.* ʒi. *syr. ros.* ℥ij.

M. S. *Purgiersafft auf einmal*, in affectibus serosis.

℞. Essent. elaterij ℈ij. *cathol.* ℈i. *vel* ʒß. *syr. de canella rosarum ana q. s.* M. F. Potio.

S. Purgiersafft auf einmal vvol umzurutteln.

Conducit quoque in affectibus melancholicis ac pituitosis.

Sic quoque multæ aliæ Potiones cum essentiis fieri possunt proque diversitate humorum peccantium variari.

℞. Essent. jalap. fol. sennæ ana ℈iß. *syr. diasereos cich. cum rhab. ana* ℥ß. *extract. diacitri* ℈ij. ʒij. *aq. agrimon.* ℥i. *cinamomi* ʒi. M. F. Potio.

℞. Syr. de cich. cum rhab. ʒvi. *ros. solut.* ℥ß. *sang. rhab.* ʒi. *res. jalappæ gr. i. crem.* ♀ *gr. v. aq jaceæ* ℥i. *cinamomi cochl. i. M.*

Potiones cum Extractis.

℞. Extract. Rhabarb. gr. xii. scammon. ros. gr. v. vel vi. Dissolv. in s. q. ▽ *cichor. vel alia quadam appropriatâ, adde syr. de cich. cum rhab. q. s.* M. F. Potio.

S. *Purgierend Trancklein vvohl umzurutteln auf imal.*

Usurpatur in affectibus biliosis hepaticis.

℞. Extract. cholagog. ℈i. *scammon. ros. gr. vi. dissolv. in s. q.* ▽ *epat.* Adde *syr. de cich. cum rhab.*

S. Gall-ausfuhrendes Trancklein.

Possunt quoque addi Syr. de epat. nob. it. Species diatrion santalon aliaque.

℞. Scammon. ros. gr. xi. sacch. albi vel etiam man. christi perlat. ʒii. *succ. citri rec. expr. q. s.*

S. Purgiertrancklein auf 1 mal.

Possunt quoque addi gr. iv. vel v. elæosacch. citri; Præparationem ejus vid. apud. *Myns. p.* 40.

℞. Extr. fol. sennæ ℈i. *elleb. nigri gr. viii. scammon. ros. gr. iv. c. s. seri lactis dest. & syr. de pom.* F. Potio.

S. *Purgiertranck auf einmal* in affectibus melancholici.

℞. Extract. melanagog. ℈i. *ad* ℈ii. *Dissolv. in s. q.* ▽ *cinam. borrag. & syr. de pom.* F. l. a. Potio *cui addi possunt gr. ii. vel iii.* ☿ *per inf. purg.*

Prodest in Maniâ, febre quartana &c.

℞. Extr. diacarth. ℈ii. ʒi. *dissolv. in* ▽ *cephal. ad intra & syr. de betonicâ q. s.* S. ut suprâ.

Est phlegmagogum & cephalicum.

In *affectibus thoracis* seu pectoralibus or um à phlegmate trahentibus dissolvi potest hoc electuarium in ▽ asthmat. Imper. Rudolphi & addi Syrupus de jujubis vel alius appropriatus.

℞. Extract. diacarthami ʒß. *agarici gr. vi. dissolv. in* ▽ *appropriatâ & syrup. pro Potiunculâ phlegmagogâ q. s.*

S. Tranck auf einmal.

℞. Extr. esulæ gr. viii. resin. jalappæ gr. vi. c. s. q. ▽ *flor. acaciæ & syr. flor. Persic.* F. l. a. Potio.

S. *Purgiertranck.* Conducit in affectibus serosis.

℞. Extr. esulæ ℈ß *elat. gr. vi. mag. gummi de Peru gr. iv. cum syr flor. Persic. &* ▽ *appropr.* F. l. a. Potio.

S. *Wasserfuhrend Trancklein auf einmal.*

Similiter prodest in affectibus serosis.

℞. Resin. jalappæ scammon. 🜂 *ana gr. vi. magist. gummi gotte gr. iv. cum s. q. syr. de acacia* F. l. a. Potiuncula.

S. *Purgirender Tranck auf einmal.*

Potest quoque misceri cum saccharô & addi succus citri recenter expressus.

℞ Syr. de cich. cum rahab. ros. solut. ana ʒvi. *aq. veron. nasturtii ana* ʒß. *agrimon.* ℥vi. *extract. diacitri* ℈iv. ~ *cochl.* ℈ß. ▽ *cinamom.* ʒi. *M.*

Potiones cum Electuariis.

℞. Cathart. reg. Myns. ʒi. ℈iv. *dissolv. cum s. q.* ▽ *& julepi rosati*, F. Potiuncula.

D. S. *Lieblich Lariertrancklein auf einmal.*

Vid. cathar&t. Reg. apud Myns. pag. 288. Convenit in affectibus biliosis, caliditate hepatis aliarumque partium, ut & febribus.

℞. Cathart. ros. Myns. ʒii. *dissolve in s. q.* ▽ *cichor. & syr. conserv. rad. cichor. vel ros. solut. M.*

S. *Lieblich Purgiertrancklein auf imal.*

Prodest similiter in affectibus hepatis biliosis & præprimis in febre tertianâ, si cum ▽ taraxaci dissolvatur.

℞. Cathart. Cæsar. Myns. ʒi. *dissolve in s. q.* ▽ *appropr. vel syrup. in affectibus capitis frigidis usitatis, ut* ▽ *carmin. Dorncrellii & syr. de cort. citri. vel* ▽ *cephal. ad intra & syr. de betonicâ In affectibus pectoris cum* ▽ *appropr. vel* ▽ *asthmat. & syr. pector. q. s.*

S. *Purgiersafftlein.*

℞ Cathartic. violat. Myns. ʒii. *dissolv. in* ▽ *chamadr. vel artic. ad extra & syr. de betonicâ.*

S. *Purgiertranck.*

In arthritide dolore ischiadicô & omnibus affectibus nervorum.

℞. Cathart. caryoph. ʒi. *ad* ʒiß. *dissolv. in s. q.* ▽ *appropriat. in affectibus frigidis capitis, pectoris, asthmate, affectibus articulorum, colica &c.*

Potiones quædam Purgantes veteribus usitatæ.

Has potiones præscripserunt vel cum vel sine colaturâ:

℞. Decoct. aperit. q. s. In quo dissol. elect. diacathol. ℥i.

S. *Purgiertranck.*

℞. Conf. Hamech. ℥ß. *dissolv. in s. q.* ▽ *fumariæ, adde syr. de fum. compos. unc. i. aqua cinam, borrag.* ʒii.

S. *Purgiertranck auf einmal.* In Scorbuto.

℞. De-

℞. *Decoct. pectoral. q. s. dissolv. in eô elect. diacartham. unc. ß. syrup. diasereos Andernaci unc. I. ♁ anisi ʒI.*

S. *Purgiertranck auf einmal.*

Pectoralis est hæc potio, ad asthma & alios affectus conducibilis.

℞. *Decoct. pectoral. q. s. dissolve in eô elect. diaphœnic. unc. I. cola & colaturæ adde syr. viol. solut. ʒx. ▽ asthmat. ʒI.*

S. *Brusttranck auf einmal.*

℞. *Aqua taraxaci, cichorei ana unc. ß. dissolv. in illis electuarium de succo rosʃ. ʒvI. coletur. colaturæ adde syr. rosʃ. solut. unc. I. ♁ rosʃ. gut. v.*

M. D. S. *Purgiertrancklein auf einmal.*

In affectibus biliosis, etiam in febribus.

℞. *Decoct. aperit. unc. iiß. dissolv. in eô Elect. lenitiv. unc. I. cola, colaturæ adde syr. rosʃ. solut. unc. ß. ♁ rosʃ. gutt. v. syr. de pomis laxat. ʒvi. ▽ cinamom. ʒj.* M. F. Haustus. S. ut supra.

℞. *Fol. sennæ sine stip. elect. ʒIII. macis ʒI. passul. min. unc. Iß. Infund. in s. q. vini, manè ebulliant, colaturæ adde mannæ electæ unc. Iß. ▽ cinnamomi parum.* M. F. Potio.

℞. *Infusi laxativi unc. III. mannæ electæ unc. I ß. chrystall. ♀ ʒI.* M. F Haustus.

℞. *Rhab. elect. ʒII. rasʃ. CC. ex apice ʒI. rad. pœon. zedoar. galang. ana ʒß. sem. fœnic. ʒI. antophyll. cinamom. macis ana ʒß. croci integri ℈I. incid. ad Nodulum in synd. albô.*

S. *Kindbetter - Sacklein in Wein.*

℞. *Elect. cathol. ʒ v. diaprun. laxat. ʒIII. syr. rosʃ. solut. simpl. unc. I. Aqua flor. acaciæ q. s.* F. Potio.

S. *Purgiertranck.*

℞. *Mannæ liquidæ unc. scrupul. essent. cort. citri drag. I.*

S. *Laxier - Wasserlin.*

Julepi cum Decoctis Præparati.

℞. *Decoct. hordei cum CC. libram I. syrup. rubi id. unc. III. ♁ Vitrioli vel aceti rub. id. q. s. pro gratô acore.*

M. D. S. *Starck - Julep auf einmal.*

Prodest in febribus malignis, præservat & roborat.

℞. *Decoct. hordei CC. & rad. scorzon. ℔ Iß. syrup. rub. id. acetosellæ. succi citri ana unc. I. ♁ ⊕ philosʃ. q. s.* Pro gratô acore, M. F. Potio.

S. *Kuhl und Starck-Julep* in febribus ardentibus malignis.

℞. *Aqua endiv. lactuc. ana unc. IV. decoct. alterant. unc. syr. de succô cerasor. nigr. unc. I. ♁ ⊕ ♂ q. s.*

S. Alterativ - Julep. In affectibus hepatis biliosis.

℞. *Aqua flor. Nymph. lactucæ semperviv. ana unc. II. melonum unc. Iß. syr. de nymph. unc. III. Tinct. violar. rosarum ana ʒj.*

S. *Kuhlend Starck - Julep.* Conducit in febre hectica.

℞. *Decoct. herb. ℔ I. syr. de succo rosʃ. ceras. nigr. ana ʒII. berb. unc. I. succi citri recenter expressi, vel ♁ ⊕ q. s. pro grato acore.*

S. *Kuhl-und Starck-Julep.* Ubi alteratione opus est.

℞. *Decoct. hord. cum CC. ℔I. alter. usit. ℥III. syr. de succo citri ℥II. tinct. viol. rosar. an. ʒII.*

M. S. *Kuhl-und Starck Julep.*

℞. *Decoct. hord. cum CC. ℔I. syrup. florum aquileg. ℥III. tinct. flor. aquil. ʒ II. ♁ ⊕ Philosʃ. ritè præp. q. s.* Pro grato acore.

S. *Julep auf. etlichmal.* In variolis & morbillis maximè prodest.

℞. *Decoct. alterant. ℥vI. ▽ endiv. cichor. rosar. ana ℥III. syrup de succo citri berber. ana ℥I. ♁ ⊖ ♂ q. s.* Pro gratô acore.

S. *Kuhl und Leber Julep auf. etlichmal.*

℞. *Decoct. hord. cum CC. lib. Iß. in quô decoque rad. scorzon. ℥II. col. adde syr. de succô ribium, berberum, citri ana ℥I. ♁ ⊕ q. s.*

S. *Kuhl-und Starck-Julep.*

In febribus malignis, quibus maximè medetur radix Scorzoneræ secundum Recentiores.

℞. *Hord. mundi man. j. Passul. min. ℥II. coq. in s. q. ▽ ad crepaturam hordei, in colaturam calidam infunde flor. rosarum tunicæ borrag. buglossæ ana p. II. ♁ ⊕ ℈j.* Posteà filtr. S. ut Suprà.

℞. *Decoct. alterant. ℥vI. ▽ cichor. endiv. tarax. lactucæ ana ℥II. syr. de succô frag. ribium ana ℥I.*

S. *Kuhl-und Starck-Julep.*

℞. *Aq. Cichor. rosarum ana ℥III. julep. rosʃ. ℥j. tinctur. bell. d. rosʃ. viol. ana ℈j.*

S. *Alterir-Julep.*

℞. *Decoct. CC. vel potius priapi C. mensuram ß. syr. cyd. Ferdinandi sine sacch. ℥II. conf. alkerm. compl. ʒß.*

S. *Julep in* Dysenteriâ.

Julepi cum Infusione.

℞. *Flor. pap. rhœad. mi. affunde ▽ card. mariæ bened. flor. acaciæ ana ℥IV. ♁ ⊕ ⊕ ana ℈.*

Spiritus sensim ac sensim instillentur, stent in infusione per noctem, vel aliquot saltem horas, coletur, dein filtretur & edulcoretur, additô Syr. pap. rhœad.

S. *Julep gegen das Steitenstechen.*

Mirè conducit in Pleuritide & aliis laterum affectibus.

℞. *Flor. rosʃ. miß. borrag. buglossæ tunicæ ana p. ij. infunde in s. q. decoct. hordei cum CC. aciduletur cum ♁ ⊕ phil. stent. in infus. posteà colentur, edulcorentur sacchar ô vel syrupis appropriatis: conducit in febribus malignis imò in ipsâ peste.*

℞. *▽ scab. card. bened. ana ℥II. syr. flor. aquileg. ℥I. de citrô comp. ʒ II. tinct. flor. aquileg. ℈III.*

S. *Starckend und Treib-Julep.*

Convenit in variolis & morbillis; si adest metus epilepsiæ; possunt addi Syrupus & Tinct. florum Pœniæ.

℞. *Syr. viol. acetos. citri ana ℥I. ▽ flor. Sambuci cichorei ana ℥III. ♁ ⊕ gutt. 40. fontanæ limp. lib. II.* F. Julepus.

℞. *Julepi laxat. ʒIV. ▽ cinam. ʒI.*

M. S. *Laxier-Julep.*

℞. *Julepi laxat ℥IV. syr. rosʃ. solut. ℥j.*

S. *Laxiertrancklein.*

℞. *Tinct. rosar. syr. acetosʃ. citri, rubi idæi ana ℥j. confect. alkerm. complet ʒj. ▽ font. l. j ♁ ⊕ g. VIII. vel ʒj.* M. F. Julepus.

℞. *▽ flor. papav. errat. cardui mariæ an. ℥III. syr. flor. pap. errat. ℥II.*

S. *Trancklein offt davon zu trincken.*

Julepi cum Conservis.

℞. *Conserv. flor. tunicæ rosar. acetos. ana ℥j. Affunde s. q. ▽ hord. cum CC. vel aliis appropr. Dissolve in marmoreo mortariô, vel indantur vitro benè clauso ad unam vel alteram ebullitionem cola & filtra.*

S. *Hertzstarckender Julep.*

Est cordialis in febribus aliisque affectibus usurpandus.

℞. *Conserv. flor. pap. rhœad. ℥ij. contunde in mortariô marmoreô, affunde ▽ antipleuriticam card. mariæ ana ℥IIß.* Ebulliant, deindè in vitrô benè clausô, colā,

la; colatura edulcoretur. *ſyr. flor. papav.* ℨii. *vel drach. iij.*

S. *Julep gegen das Seiten Stechen.* maximè conducibilis in pluritide.

℞. *Conſ. roſ.* ℥iß. *viol.* ℥j. *borrag. bugloſſæ rob. ribium ana* ℨvi. *diſſolve vel ebulliant in decoctô hordei vel appropriatis aquis, coletur. deinde, col.* ♃. *lib. ij.*

S. *Hertzſtarckender Julep.*

In confortatione cordis, aliorumque viſcerum.

♃. *Decoct. hord. ſimpl. lib. j. diſſolve in eo pulp. tamarind. q. ſ. ad gratum acorem & juſtam pelluciditatem.*

D. S. *Saverlich. Kuhl-Julep.*

In *affectibus* & *febribus bilioſis.* Poteſt etiam in Tertianâ pro potu ordinariô diſſolvi pulpa tamarindin. in ſerô lactis, refrigerat enim & alvum ſervat apertam.

℞. ▽ *Nymph. portulac. ana* ℥iii. *ſperm. ran.* ℥iß. *ſyr. de cor. Querc.* ℥j. *portul.* ℥ß. *ſacch.* ♄ *gr. vii.* M. D. In fictili.

S. *Julep gegen das groſſe Naſenbluten.*

♃. ▽ *plantag. portul. ſperm. ran. ana* ℥iß. *ſyrup. de portul.* ℥j. ⦶ *tabul.* ℨvi.

S. *Julep gegen das Naſenbluten.*

Elegantiſſimus Julepus pro Ditioribus poteſt præparari ex ▽ pulp. citri deſtill. ver. (non ex illa, quæ cum ☍ deſtillatur) cum ſyrupô vel ſuccô citri, ſi addatur quid de elæoſacchari citri, vel eſſentia ex totô citrô. Conducit mirabiliter in febribus malignis, ut & in Peſte. Suaviſſimi eſt ſaporis.

Potiones Variæ.

♃. ▽ *apoplecticæ* ℥iß. ∽ *lil. convall. ceras nigr. ana* ℥ß.

M. S. *Waſſer alle Stund ein Loffel voll.*

♃. *Oxymel. pector.* ℥j. ☍ *fœniculi gutt. iv.* ∽ *aniſi* ℥ß. ▽ *flor. acaciæ* ℥j. *M.*

♃. *Balſam. embryonis* ▽ *vit. mulierum ana* ℥iß.

S. *Waſſer.*

♃. ☍ *amygd. dulc. rec. expr.* ℥iß. *ſyr. pap. errat.* ℥j. *ocul.* ♋ *præp.* ℨj. ▽ *ſcab.* ℥ij. *camph. gr. ij.*

M. D. S. *Tranck lein auf einmal vvarm zu trincken.*

♃. *Fol. ſcabos. card. bened. verb. ana m*ß. *fol. ſenn. ſine ſtip.* ℨiij. *rhabarb.* ℨß. *agar. troch.* ℨj. *ſem. fœn.* ℨß. *ficuum dactylorum ana n. iij. coq. in ſ. q.* ▽ *card. bened ad* ℥ij. *in colaturâ diſſolve mannæ* ℥j.

S. *Trancklein auf einmal.*

♃. *Syr. pap. errat.* ℥ij. *de liquirit hyſſ. ana* ℥j. ▽ *ſcab. card. bened. vel Mar. ana* ℥j.

S. *Safft ſtundlich ein Löffel voll.*

♃. *Oxym. pector.* ℥ß. *ſyr. de hyſſop.* ℥j. ▽ *hyſſopi* ℨij.

M. S. *Bruſtſafft.*

♃. *Myv. cyos. arom.* ℥j. *ſyr. pap. ſimpl.* ▽ *plantag. ana* ℥ij.

M. S. *Magenſafft.*

♃. *Ciner. abſinth. vel artemis. m iij. ſummit. pini m ij. geniſtæ alth. ana mj. vin. generoſ. mens. iß.*

Fiat lixivium idque trajiciatur quinquies.

S. *Laugen taglich zu gebrauchen.*

Potiones aliæ.

♃. ▽ *cord. Herc. Sax.* ℨiß. *diaſcord. Fracaſtorii* ℨj. *confect. de hyacintho* ℈j. *ſyr. de citro comp.* ℥ß.

M. S. *Schvveiſztranck auf einmal.* In Peſte & febribus petechialibus conducit.

♃. ▽ *cord. Saxon.* ℥iß. *tinct. bezoard.* ℨj. *conf. de hyacinth. alkerm. ana* ℈j. *ſyr. de citro comp.* ℥ß.

D. S. *Hertzſtarckend Schvveiſztranck auf* 1 *mal.*

Conducit in omnibus affectibus malignis, in Peſte & ejuſmodi aliis.

℞. ▽ *ſcordii* ℥j. *ſcorzon. galeg. ana* ℥ß. CC. *ſine* ▽ ℈ij. ♉ *diaphor.* ℈j. *ſyr. de ſucco ſcord. unc.* ß.

S. *Schvveiſztreibender Tranck vvol-umzurutteln.*

Pro expulſione in Peſte & febribus malignis.

♃. ▽ *cord. Saxon.* ℥iß. *pulv. bezoard. Sennerti* ℨß. *vel* ℈ij. *bezoard.* ☉*ris gr. viij. ſyr. calend.* ℨß.

S. *Schvveiſztranck vvohl umzurutteln auf einmal.*

Ad promovendum ſudorem in febribus malignis.

♃. ▽ *cord. Herc. Saxon.* ℥j. *ſcorzon.* ℥ß. *mag. CC. ſpin. viper. ana* ℈ß. *bez.* ☉*ris gr. viij. man. chriſti perlat.* ℨj.

S. *Krafftiger Hertz-und auſtreibender Tranck auf einmal,* pro ditioribus.

In Colica Secretum Cratonis.

℞. ☍ *amygd. dulc.* ℥iiß. *vin. malvatici* ℥ij *ſpermat. ceti non rancidi ſed electi* ℨß. M. Ibidem.

℞. ☍ *amygd. dulc.* ℨj. *cryſt.* ♀ ℈j. *ocul.* ♋ ℈ß. *vini* ℨiiß. F. Hauſtus tepidus, adde ☍ *ſtillat. macis g. iv.*

M. S. *Trancklein auf einmal.*

♃. *Corall. rubr. præp. margar. præp. ana* ℈ß. *bezoard. orient. gr. v. CC. phil. præp. an.* ℈j. *ſuccin. præp.* ℈ß. ▽ *fumar. ſcord. card. mar. ana* ℥j. *man. Chriſti perlat.* ℨj.

S. *Waſſer alle Stund ein Loffel voll zu nehmen.*

℞. ♉ *diaphoret.* ℈ß. *ſyr. rub. idæi* ℥ß. ▽ *acetos* ℥j.

S. *Kuhlender Safft auf einmal.*

℞. *Vini malvat.* ▽ *cinnamom. ana* ℥j. ☍ *amygd. dulc. rec. expr.* ℥j. *ſyr. papav. ſimpl.* ℨiij. ☍ *anethi gutt. v.*

M. S. *Schmertzenſtillendes Trancklein.*

♃. ▽ *antepilept. Lang. apopl. Ejus l. hirund. cum caſtor. ana* ℥j. *aſthmat.* ℥ß. *ſyr. acetos. citri* ℨiij.

S. *Schlagvvaſſer offt. ein Loffel voll.*

℞. ▽. *flor. aurant* ℥ij. *cham. comp.* ℥iv. *calaminth.* ℨvi. *ſacchari albi candiſati* ℥j. *eſſent. cort. citri* ℈ij.

M. S. *Waſſer vor die Schmertzen drey Loffel voll.*

♃. ▽ *fragorum, malvæ ana* ℨviij. ∽ ⊖ ℈j. *ſyr. fragor unc. j.*

M. S. *Waſſer.*

Potiones Confortantes poſt nimium ſudorem in Febribus Malignis.

♃. *Aquæ flor. borrag. bugloſſæ pulp. citri an.* ℥ij. *ſyr. flor. tunicæ* ℥iß. *conf. alkermes* ℨj. *mag. cord.* ℈ß. *ad* ℈j.

M. S. *Krafftig Hertzſtarckender Tranck auf etlichmal.*

♃. *Aquæ flor. borrag. bugloſſ. meliſſ. calendul. an.* ℥ij. *acetoſæ acetoſellæ ana* ℥j. *CC. ſine Igne, eboris ſine Igne, ana* ℨj. *ſyr. de ſucco citri* ℥iß.

M. S. *Starcktranck auf einmal.*

℞. ▽ *fumar. ſcabios. flor. aquileg ana* ℥iß. *CC. ſine* △ ℨj. ♉ *diaphor.* ℨß. *julepi ſambucini* ℨvi. *roſarum* ℥ß.

S. *Auſtreibender Tranck auf etlichmal.*

Conducit hæc potio in Variolis & Morbillis expellendis.

℞. *Aqua cord. Hercul. Saxon. cordis cervi an.* ℨj. *oſſ. de corde cervi gr. xv. ſyr. flor. borrag. bugloſſæ an.* ℨiij.

S. *Sonderlicher Tranck gegen das Hertzklopffen.*

In *palpitatione cordis* mirificè conducit & magnarum eſt virium.

℞. *Aqua card. Mariæ bened. flor. papav. rhœ ad. ana* ℨij. *dent. apri præp.* ℨj. *mand. lucii piſcis* ℈ij. *ſyr. de ſucco pap. rhœad.* ℥j.

S. *Starcktrancklein gegen das Seitenſtechen vvol umzurutteln auf etlichmal.*

Inſignis eſt hujus vis in Pleuritide. Doſ. 2. vel 3. cochlearia.

♃. *Aqua card. bened. Mariæ, flor. acaciæ pap. rhœad. ana* ℨij. ∽ *antipleur.* ℈j. *ſyr. flor. pap. rhœad. unc. j.*

S. *Starcktranck gegen das Seiten ſte, chen 2. Loffel voll auf einmal.*

Ad *Potiones* non immeritò referuntur illæ Potiones, quæ ex aromaticis constant pro ditioribus æquè ac pauperculis Mulieribus cum vel sine speciebus præparatæ & in quibusdam locis usitatissimæ, quæ impraegnationem veram conservare ac roborare, falsam autem ejicere creduntur, *vid. Schroderus p.* 230. Dicuntur MORETA à Moris seu diamoro ingrediente. Hisce tamen meritò præfertur Tinctura coralliorum, quæ tamen etiam misceri potest cum ejusmodi Moreto, & erit illud efficacius.

Ad Potiones etiam referuntur Fermentata.

♃. *Passul. min. lot.* ℥xvi. ∇ *fontan. puriss. canth. ij.* ☿ *crudi* ʒ*ij.* Digere in locô calido vel MB. per 3. aut plures horas in lenissimô calore: Posteà removeantur, indantur vasculo quercino (In his enim vasis optimè fit fermentatio) addatur in linteô fermenti optimi parum, ad magnitudinem nucis castaneæ, posteà iterum tepidum; Abhinc per 24. horas ponatur in locum frigidum, sic enim acquirit saporem musti, sique addantur specifica in inflammationibus renum ac hepatis plurimum pollebit, v. g. *In affectibus hepatis* santali rubr. rad. & flor. cichor. hepat. nobilis. *In febribus malignis* rad. scorzoneræ, acetosæ: Flor. rosarum, borrag. buglossæ, tunicæ, calendulæ, qui flores colorem huic vino impertiunt. *In affectibus renum* flores malvæ calcatrippæ. *In hydrope* rad. vincetox. flor. cichor. sant. rubr. *In Dysenteriâ* rad. plantag. tormentillæ. Pro acquirendo sapore gratiore possunt admisceri cortices citri recenter ab albedine liberati, & aromata, ut cinamonum, caryophill. &c.

In Affectibus pectoris Fermentata fieri possunt cum radice Chinæ & Sarsapar. vid. de hisce *Angel. Salam in Saccarolog. part.* 1. *c. x. & seq.* Sumendæ autem sunt radices tales ut & alia, quæ ingratum saporem non habent.

Ex rub. id. paratur elegantissimum fermentatum in febribus.

Ex lentiscô flor. hypericonis in ulceribus Renum.

In catharris salsis ex lignô sassafras & rad. Chinæ, caryophill. Flor. betonicæ, anthos.

℞. *Passul. min. lot.* ℥*iv. flor. ros. rub. mj. cichor. p. iv. santal. rub.* ℥ß. *crem.* ♀ *albiss.* ʒ*iii.* Macerentur cum s. q. ∇ font. vel ∇ Destill. MB. Posteà coletur & addatur parùm fermenti, Elapsô triduô exhiberi potest.

Fermentata acquirunt Vini colorem, sicut ex passulis potest fieri vinum factitium. *vid. Salam.*

PRÆCIPITARE & PRÆCIPITATIO.

Ut Præcipitatio etiam vulgatâ acceptione dicitur de eo, quod ex alto in fundum deturbatur, & quidem cum quâdam violentiâ; ita & in scholis pharmaceuticis eâdem significatione prædicatur de solutis. Hinc not.

1. *Præcipitatio est separatio soluti priùs vel extracti.* Est scilicet solutioni utrique contraria, ejusque quod solutum erat, à solvente disjunctio. Quæ solvuntur vel extrahuntur, uniuntur, subjugante altero alterum. Hîc verò quæ ad sensum priùs erant solvendo unita, iterum secessum patiuntur, excusso jugo detinente menstrui, quo infirmato liberantur è possessione pristinâ particulæ detentæ, & deturbantur, seu fundum petunt. Licet verò & aliis modis fiat hoc modo unitorum separatio, latè, debilitato etiam aliunde menstruo, ut inibi soluta ad fundum eant, eodem seu exhalante, unde essentia v. g. ligni aloës, exhalante sensim Vi, resinam ad fundum mittit; seu evaporato, quod in extractis fit, & hinc quoque mercurius præcipitatus ruber καθ' ἐξοχὴν ita dicitur; seu nimis saturato, unde non omnia æquè detinere potest, exemplo 🜍ris ☉ti ♁ii, accedente inprimis frigore, loco unientis magis caloris; propriè tamen, & usitatiùs magis prædicatur de confusis binis liquoribus, magis vel minùs contrariis, quorum alter hoc respectu menstruum seu solvens dicitur, alter præcipitans audit.

2. *Præcipitatio fit à contrario, si non soluto, saltim solventi.* Contrarietas adest, non similitudo, quod nonnulli volunt, seu συμπάθεια quâ amicabiliter coëant solvens menstruum, & liquor præcipitans, & complexu hoc suo dimittant quod solutum erat. Ubicunque nempe infringit alterum, vel etiam conflictus est & pugna manifesta, ibi nulla apparet συμπάθεια, sed ἀντιπάθεια potiùs. Qui facit, ut alter cadat, seu supplantando ipsum, seu vi dejiciendo, sanè non amicum ipsi officium exhibet, vel favoris sui testimonium. Et hinc Germanis etiam præcipitare dicitur *fallen*, quasi dicas *fallen machen.* Similia inter se miscentur, quæ non miscentur, se præcipitant. Ergò ubicunque mixtio amicabilis & unitio non fit, reverà est contrarietas. Quo ipso etiam patet, hanc separationem non tam esse spontanea, quod de aliquibus è supra dictis valet, sed violentam; seu spontanea non est nisi respectivè, quando retinere nequit, violenta, quando, ut dimittat, cogitur liquor. Sufficit verò, si liquor liquori, solventi præcipitans, sit contrarius. Quod si verò utrique inimicus sit, tunc eò perfectior fit præcipitatio.

3. *Ut variat contrarietas, ita etiam præcipitatio.* Contrarietas hæc respicitur non tam in solvendo, licet & illa locum habere queat, quodlibet enim appropriato, non contrario, solvi debet; quàm in soluto & præcipitando. Seu omne solvens habet suum præcipitans. Contrarietas verò hæc est duplex, alia oppositiva, seu è diametro & exactè talis, alia disparata, seu remissa. Hinc quæcunque sibi perfectè sunt contraria quantitate & qualitate, ea etiam perfectam præcipitationem præstant; quæ subcontraria, imperfectam. Seu disparia se præcipitant confusè & imperfectè, liquorem saltem immutando & turbando; contraria perfectè. Id quod etiam aliàs in regulâ: contraria contrariis curantur, in M. M. observatur. Exemplis etiam idem magis illustrabitur.

4. *Quæcunque solvunt, eadem & præcipitant, sed sibi contraria*; seu quibuscumque fit solutio, iisdem & præcipitatio peragitur, modò liquor liquori opponatur. Non differunt scilicet liquores præcipitantes & solventes, nisi contrarietate illâ dictâ geminâ, unde subire se amicabiliter nesciunt. Hinc si menstrua consideremus, offendimus inprimis contrarietatem inter acidum & alcali, aqueum & resinosum. Uti enim sal & aqua præcipuum sunt solvens: ita etiam præcipuum præcipitans. Imò hisce quatuor inprimis absolvitur tota hæc operatio. Hinc

5. *A menstruis acidis soluta præcipitantur per alcalia liquida; & contrà.* Exemplum prioris præbent magisteria ♄ni, Lunæ, Auri & similia alia plura; posterioris Sulphur auratum Antimonii, lac Tartari. Speciatim verò hujus præcipitationis notanda est differentia, hinc resultans; Alia quippe præcipitatio est impetuosa & magis violenta, seu cum effervescentiâ; alia blanda, citra illam. Violenta magis est, quando æquis frontibus concurrunt acidum & alcali, sive talis

lis efferveſcentia fiat à priori, vel ſub ipſâ ſolutione, ut quando ∽ in Vitrioli Philoſophico ſolvuntur oculi cancr. corallia, &c. tunc enim non ipſum id fit ſub præcipitatione, quia acidum jam immutatum & ſaturatum eſt; ſive à poſteriori, ut in Sulphure aurato Antimonii, magiſt. Solari &c. Singulare exemplum hujus præcipitationis viſendum eſt in Tartaro Vitriolato, ſi ſpir. Vitrioli affundatur ſali Tartari deliquato: ibi enim primò fit efferveſcentia, hinc etiam ſimul conſequens præcipitatio.

6. *A ſpirituoſis ſoluta reſinoſa, ab acidis verò ſaturatè terrea, præcipitantur ab aqueis.* Duo igitur inprimis præcipitant aquea: (1.) ex ſpirituoſis reſinas ſolutas, exemplo reſinoſorum omnium ſeu purgantium, ſeu alterantium, reſinæ ſcammonii, gialapæ, ligni ſancti, ladani, ligni aloës, & ſimilium. (2.) ex concentratis acidis terrea, exemplo Mercurii vitæ, ex butyro Antimonii affusâ aquâ præcipitari. Præcipitantur utraque in minutiſſimas atomos velut confracta, qualis pulvis non expectari poteſt ab ullâ triturâ vel lævigatione. Et nominatim reſinoſa & terrea ab aquis præcipitata lacteſcunt, mox verò iterum coëunt, qui lacteus color in priori caſu indicium eſt diffuſi & ex ordine moti ſulphuris: ſimulac verò in fundo conglobantur particulæ, ille color perit iterum. In altero idem color indicium eſt ſulphuris obtuſi ab acido, quo abacto etiam immutatur albedo.

7. *Ab acidis ſoluta præcipitantur etiam à ſalibus diverſis, ab acidis & ab aqueis.* Fortiſſima quidem omnium ſolventia ſunt acida, ſed leviſſimè præcipitantur, ut omne violentum, ſi ad ſummum devenerit, ruinæ eſt proximum. Quæcunque igitur vel infringunt expreſſâ contrarietate eadem, ut alcalia, vel diſparitate ſaltim diſſociant unitas particulas, illa acidorum faucibus eximunt & præcipitant ſoluta. Valet & hîc cumprimis illud vulgatum: divide & regnabis. Simulac fit diviſio virium menſtrui hujus, laxantur pori, & liberantur ſub flocculorum minutiſſimorum ſpecie particulæ. Imò hæc ipſa intermedia præcipitantia ſæpe ſunt meliora. Sic magiſterium Lunæ longè elegantius fit, ſi cum muriâ præcipitatur, quàm cum ſale tartari, quod ipſi colorem nigreſcentem ingratum infert, & saporem quoque conſimilem. Acidum verò ab acido præcipitari videri poſſet primâ fronte minùs verum, quod ſimile non agat in ſimile, (quæ ipſa regula quoque contrarietatem magis illuſtrat,) ſed tenendum eſt (1.) acida non iiſdem æquè gaudere poris, hinc ſi diſſimilia ſint vel leviſſimè quaſi, ſtatim teneritudo illa tyrannidis, ut ſic loquar, laxatur; (2.) acida in ſolvendo immutata præcipitari ab acidis, aliam nempe ſic ſortita figuram, aliam conformationem pororum, amiſſo priori non item à poſteriori, & contraria fiunt ſibi ipſi per accidens: De aqueis verò jam diximus: diſſolvunt nempe & illa vincula ſalium & in ſe derivant, unde ſolutum cadit.

8. *Ab acidis ſoluta quædam etiam præcipitantur per ſubintrantiam.* Præcipitationis hujus exemplum præbet ☽ in aquâ forti ſoluta, quæ præcipitatur, præter dicta, etiam lamina cupreâ inditâ. Eſt hæc quaſi ſupplantatio & deceptio, ut, dum duo petit ſolvens, ad inſtar canis Æſopici, perdat priùs jam obtentum. Eſt præcipitatio mediata, ſiquidem & hoc modo debilitatur acidum pluribus intentum, & contentum hinc liberatur quoque.

9. *Liquores plicatiles præcipitando minùs inſerviunt.* Tales verò ſunt ſulphurei. Sal eſt odii quaſi & heterogeneitatis ſymbolum, ſulphur amicitiæ: Unioni amicè velificatur, pugnæ eſt contrarium, unde & ipſa ſalia aliàs contraria, alcali & acidum, ſub hoc mediatore amicè coëunt, neque pugnam ſubeunt, quin amica ſunt & ſocia. Et ſpirituoſa quidem in ſpecie facilè ſociatur cum quovis, cum aqueis, lixivis & acidis, unde etiamſi quandam heterogeneitatem inferant, illam tamen facilè componunt, & utrique ſe ſociant. Oleoſa verò intimè tutantur à ſe ſoluta & condita, nec acidis ingreſſum facilè concedunt, nec lixiva niſi amicè ſocianda admittunt. Seu ſoluta ab oleoſis ob intimiorem nexum cùm excludant aquei & acidi ingreſſum, non facilè ab iiſdem præcipitantur. Adeoque fortior vis opus eſt, ſi id ipſum expectamus, laxius & tenerius ſulphur, acidum verò fortius, unde ℔ ⊖li aliudve oleis deſtillatis affuſum, dum ſal volatile figit, ceram exin præcipitat, quo de ſuo loco. Hinc & camphora oleis ſoluta non præcicipitari commodè poteſt, vel ſeparari iterum, præterquam ſublimatione.

10. *Inter præcipitans & præcipitandum debet eſſe proportio.* Cùm enim id ò inſtituatur, ut ſeparet & liberet contenta & ſubjugata, vel ſuperare debet, vel ſufficere ſaltim pro debilitando menſtruo, pro privando eodem. Hinc diffuſum utplurimum debet eſſe magis præcipitans, concentratum, *in die enge getrieben*, præcipitandum. Hinc ubi arctiori & amicabili magis vinculo menſtruum detinet ſibi unita, quod de ſpirituoſis & reſinoſis quàm maximè valet, opus eſt abſtractione aliquâ, exemplo reſinæ ſcammonij, gialapæ, ligni aloës, &c. alioqui enim confuſio magis fit & imperfecta præcipitatio, non ſufficiens. Contra ea ſi hoc fiat, facillimè peragitur id ipſum. Quin imò eo pacto ſæpe partes reſinoſæ quædam conjunctæ manent cum liquore, à præcipitatione reſiduo, quod per evaporationem ad oculum patet.

11. *Ut calor ſolutioni, ita frigus magis præcipitationi favet.* Etſi enim calor quoque, exemplo evaporationis & exhalationis dictæ, ad fundum ut dimittat magis, menſtruum cogit, partes ſpirituoſas, vel detinendo ſufficientes, evocando; attamen dum ſalia magis acuit, poroſque magis laxat, ſoluti verò particulis attenuat, unit quoque utraque, contentum cum continente, magis, frigus verò conſtringit & contrarium præſtat, quod vel urinæ exemplo & cryſtalliſationis clarum eſt, adeoque in frigido major fit diſgregatio, ſi Tincturas ⊖licas exceperimus.

12. *Præcipitatum totuplex eſt, quotuplex ſolutum.* Utut enim confuſum adhuc, nec dum plenariè ſeparatum participet aliquid de utroque, ſolvente & præcipitante; edulcatum tamen, adeoque liberatum plenariè naturam ſuam vel ex toto, vel maximâ ex parte recuperat, prout menſtruum ipſum vel ſolvens ſolùm, vel ſimul immutans fuerit. Hinc effecta præcipitationis generatim ſunt magiſteria dicta, vel ideò, quod ſingularem depurationis ſeu διακελσεως exhibeant faciem, atque de artificis teſtentur excellentiâ, ſeu peritiâ ſaltim. Speciatim verò præcipitata ſunt *reſinoſa*, reſinæ, extracti, magiſterii communi hinc nomine gaudentia; exemplo magiſt. ſcamm. gial. lign. ſancti, lact. 🜍ris, 🜍is ☉ ♉ii &c. ſunt *alcalina*, exemplo magiſterii perlarum, matr. perl. corall. ſunt *enixa ſalia*, exemplo Tartari Vitriolati, quæ ſingula fundum petunt. Non digrediemur hîc ad virtutem ſeu effectum ſpecialem, quod ſulphurea & fixiora ſervent ſpeciatim naturam ſui ſimplicis, terrea omnia

exſiccent, plurima ſint coſmetica, quippe de quo in parte alterâ ſpeciali dicendum erit.

13. *Pro diverſo præcipitanis unum idemque præcipitatum alium atque alium colorem adſciſcit.* Quædam præcipitata colorem proprium retinent, quædam perdunt, quædam, quod potiſſimùm theſis infert, alium atque alium reportant. Idque omne pro diversâ modificatione & immutatione ſulphuris, velut radicis colorum, evenit. Retinent colorem, imò ferè expanduntur magis, quæ ſoluta à ſpirituoſis præcipitantur à minùs immutante ſulphur liquore, exemplo reſinarum; quæ item intimiùs ſulphur habent maritatum, ut immutandi licet vi præditum, jus tamen inveniat nullum, exemplo magiſt. gumm. gott. ſolari & ſimilium. Perdunt, ubi ſolventi vel præcipitanti majus imperium in ſulphur conceſſum eſt, ut ejuſdem particulas lucidas variare queat. Solventis exemplum præbet magiſt. corall., quæ licet rubra ſint, ruborem tamen perdunt, à menſtruo acido ſolvente & obtundente unà ſulphur; præcipitantis lac ſulphuris, ubi ſulphur in ſe flavum, in ſolutione cum calce viva, vel ſale Tartari rubellum, ab infuſo præcipitante aceto alborem induit, unde lac ſulphuris audit; utrobique acido ſulphur invertente. Alium reportant, ubi præcipitantis diverſa eſt ad poros immutandos, alterandoſque vis, quod mirum eſt illuſtrari poſſe ſolis, vel potiſſimùm alcalibus, ſimilibus licet viſis. Exemplo ſit præcipitatio mercurij ſublimati, cujus ſolutio in Aquâ ſimplicis non ſolùm ab alcalibus ſalibus diverſis aliam atque aliam faciem acquirit, uti hoc *Tachenius in Hippocr. Chim.* fusè demonſtrat; verùm quoque ſeorſim in alcalia fixa & volatillia inter ſe comparata præſtant. Sic ſolutioni mercurij ſublimati infuſum lixivium quodcumque turpethum minerale vulgò dictum exhibet è flavô-croceum, vel rubeum, diſtinctis gradibus majoris, vel minoris radiationis conſimilis. Aſt ab alcali volatili, ut ſpir. ſal armoniaci &c. fit præcipitatum non flaveſcens, vel fuſcum, ſed niveum, lacteum, ſeu albicans. *Wedelius.*

De PRÆCIPITATIONE *ulteriùs ex Clariſſ. Ioh.* BOHNIO.

Ultimus, aſt frequentiſſimus, Secretionum Chymicarum modus eſt *Præcipitatio*, qua ex communi ſententia, illa, quæ per ſolutionem cum menſtruo coibant, & unum quaſi fiebant, iterum divelluntur, ut ſoluti particulæ à ſolvente, cujus amplexu hactenus detinebantur per adjectionem tertij, recedere, hincque ſolutionem claram turbare ac tandem ad fundum vaſis ſubſidere cogantur: ſuper quas tamen circumſtantias unum vel alterum monere mihi liceat.

Nimirum primò præcipitationis ſubjectum non corpora tantum ſolida, à fluidis ſoluta, exiſtere videntur, multo minus præcipitatum ſemper ſub forma pulveris ſimilive conſiſtentia ſpiſſiore concipiendum erit: Sed his combinare forſan conveniet fluida in partes heterogeneas, pariter fluidas, præcipitanda. Nolo hujus loci facere olea vegetabilium, quæ aquis ſpirituoſis hactenus intertexta temporis tractu ab his ſecedunt: Commodius ſiquidem exemplum ſuppeditat *Paracelſus, dum Archidox. 6.* Vinum poſt aliquot menſium digeſtionem in phlegma & Eſſentiam ſeu Magiſterium, mediante congelatione, dirimere docet. De cujus proceſſus veritate quamvis nonnulli, & inter hos *Dominus Boyle* quoque, dubitent, ipſi tamen fidem, ſub ſpiritus vini tartariſati præparatione, denuo conciliat, *Viganus in Medulla Chymiæ*, in diſſertationibus his aliquoties allegata, teſtaturque ejus ſucceſſum nuper in literis Amicus αὐτόπτης, qui vinum Canarienſe generoſiſſimum per frigus atmoſphæræ & mixturam frigorificam ita congelaverat, ut circa centrum ejus vix ſexta vini ſpirituoſa & oleoſa ſatis portio collecta fuerit. Quod ſane præcipitando contingere videtur, i. e. recedit fluidum hoc oleoſo-ſalinum ab aquoſo congelato, utpote non congelabile. Alterum præſenti aſſerto confirmando aptum phœnomenon erit Spiritus vini dephlegmatio, ſine deſtillatione & per alcali perficienda, quam ſane, quia liquorem in partes, ſubſtantia, colore & loco diſtinctas, ſedere jubet, præcipitationis ſpeciem appellare, fas eſt. Sc. Spiritui vini mediocriter dephlegmato ſalis tartari, in crucibulo probè calefacti, proportionata quantitas immittitur, vaſque mox obturatur: & poſt aliquot horarum ſpacium phlegma cum ſale diſſoluto in fundo vaſis comparet, ſpiritu ſupernatante & per decantationem ſeparabili.

Deinde nec ad præcipitationis formalitatem ita confert acceſſorium præcipitans, quaſi abſque hoc illa contingere haud poſſet: cum per remotionem ac evaporationem quoque certarum particularum idem fiat. Ut enim de liquorum ſubſidentia, quam digeſtio ijs præſtat, quaque hi in fœculentias craſſiores & ſubſtantiam tenuiorem ſecedunt, nihil dicam, ideò quod in illa exhalatio materiæ cujuſdam, in vaſe præprimis clauſo, non adeo commodè concipi queat: Reſina v. g. ſcammonii, à Spiritu vini ſoluta, quemadmodum ab aqua affuſa in grumum reſinoſum præcipitatur, ſic idem experitur, aliqua ſaltem menſtrui ſui portione volatiliore evaporata. Pariter aquæ aromaticæ & ſpirituoſæ, tàm ſimplices, quàm compoſitæ, quas cum ſubſtantia oleoſa aliquid ſalini volatilis involvere, aliàs conſtat, ſponte ſua & temporis tractu, ſi potiſſimum negligentius aſſerventur, pinguedinem ſuam ita dimittunt, ut hæc ſui juris facta ſuperficiei liquoris innatet: ſubſtantia nempe ſalino volatili exhalante hinc vinculo adæquato, quod oleum phlegmati combinabat, ſi non diſrupto, certè laxato. Simile quid in ſalium, præprimis alcaliſatorum, ſolutionibus obſervamus, quæ lenta aqueæ humiditatis exhalatione in ramenta ſeu ſquammas quaſi ſalinas præcipitantur, à ſummitate ad fundum deſcendentes, ſibique lamellatim incumbentes.

Tandem nec adeo inſeparabile præcipitationis requiſitum videtur, præcipitata ad imum vaſis deſcendere, ſed ad ſuperiora & ſuperficiem liquoris interdum illa evehuntur, aut certè medio ipſius innatant, exacte nihilominus à ſolvente ſequeſtrata. Evidens hoc eſt non tantum in oleis ab aquis ſpirituoſis recedentibus hiſque ſuperatantinbus, ut modo indigitatum fuit: ſed in reſinis quoque, è ſpiritu vini præcipitatis, quæ inſtar ſublimamenti ſeu eneorematis in medio hujus aliquandiu fluctuant & quaſi ſuſpenduntur. Cum magiſterijs illis vegetabilium, quorum *Zwelferus* ac *Schroderus* meminerunt, eadem ratione res habet, quæ cum lixivio ſalis tartari aut calcis vivæ præparata & cum aqua aluminis præcipitata, non inferiora, ſed ſuperiora, petunt: & Camphora, ſive in aqua forti, ſive ſpiritu vini ſoluta, ad contactum aquæ ſimplicis mox menſtrui intimiores receſſus deſerit & ad ſummitatem liquoris effertur huicque innatat.

Quibus præmiſſis, pro formalitate Præcipitationis explicanda, *Nobiliſſimo Boyle* ante omnia condeſcendere jubet ratio ſana, illam haud à ſympathia menſtrui &

reper-

repercutientis promanare : sed videtur illam modò corporis menstruati seu præcipitandi, modò fluidi seu menstrui, ex cujus amplexu illud deturbari debet, modificatio patrare; quamvis utramque interdum in una eademq; præcipitatione concurrere, negari vix queat.

Præcipitandi modificatio in molis & ponderis augmento præprimis consistit, quod à præcipitante ipsi accrescit: ratione cujus à fluidis solventib. ulterius agitari & sustineri haud poterat. Rem ita se habere, plura loquuntur præcipitata, horumq; pondus post lotionem quoq; reiteratam notabiliter præter propter superant pondus vegetabilis soluti, it. præcipitatorum mineralium ac metallorum, v.g. magisterij Argenti, Auri &c. dū hujus metalli drachma una scrupulos ad minimum 4. auri fulminantis cōstituit. Ita quidē, ut non unum tātum scrupulum à salibus extraneis accessisse, augurari conveniat, sed majorem adhuc auri fulminantis molē illa formare, hoc persuadeat, quod in liquore filtrato post aliquot dierum moram ramenta quædā auri conspicua fiant & ad fundum vasis præcipitentur, incautioribus vel hoc nomine imponentia, quod auri nova augmenta credant, cùm tamen nihil aliud, quam prioris auri, mēstruo intimis adhærescētis, reliquæ sint, non, nisi diuturniori solventis ac præcipitantis salis actioni & reactioni, cedentia. Quantū E. auro decessit, tantum præter quartum scrupulum à præcipi ante sale ipsi denuo accrevisse, probabile fit. Evidens magis redditur præcipitantis ac præcipitati connubium in illa phlegmatis à spiritu vini per sal tartari cineresve clavellatos præcipitatione, quā superius innui, utpote sub qua illius aquositas horum substantia n alcalicam imbibisse sibiq; adaptasse præter saporem & Tincturam lixiviosam pondus hujus sensibiliter auctum persuadet.

Atq; hoc quidem mineralium ac metallorum accessorium non tantum à solvente sed præcipitante simul, esse, evincit hoc, quod ejusmodi magisteria seu præcipitata, v.g. Corallorum, lapidum cancrorum, ante præcipitationem adhuc solubilia, postquam eandem perpessa, calcis instar emortuæ se habeant, neque à menstruis corrosivis posthac solvi possint. Quibus accedunt alia variorum præcipitatorum phænomena, pro diversitate præcipitantium diversa, v.g. dum aurum cum aqua Regis solutum affusione liquoris tartari aut spiritus salis armoniaci sclopetandi virtutem induit, quam nec aurum per se, nec alia ejus calx possidet. Quippe, si cum Mercurio, spiritu vini, aqua aluminis &c. magisterium hoc paretur, aut si solutio salis tartari præcipitanter nimis affundatur, ad detonationem ineptum observatur: quatenus in priore casu alcali, ad fulminationem adeò necessarium, planè deficit, in posteriore autem soluti repercussio cum vehementiore impetu ac celerius contingit, antequam sufficiens alcali portio auri croco huicq; profundius immerso acido combinari poterat; quod pariter fit, si punctum saturationis, ut loquuntur, haud accuratè observetur. i.e. plus aut minus liquoris alcalici superaffundatur. Nec minorem lucem his fœneratur butyrum antimonij, diversimode præcipitatum: quatenus quod spiritus Nitri vim experitur pulverem diaphoreticum bezoardicum, ac ab omni catharctica violentia immunem, facessit, quod verò cum aqua communi ejicitur, Mercurium vitæ, ἄνω καὶ κάτω cum impetu evacuantem constituit, ut taceam. hunc in vitrum levi igne deliquescere, quod à bezoardico minerali vix expectandū. Sunt, v.g. *Glauberus*, qui eundē liquorem glacialem cum oleo tartari per deliquium præcipitant, diaphoreticum pariter inde sibi promittentes, hinc Panacææ solaris splendido titulo hoc ornantes: quibus quamvis per experientiam omnimodè adstipulari haud valeam, Virulentiam tamen ejus hoc modo notabiliter fractam experietur quilibet; quod pariter sine accessorio salis lixiviosi haud fieri, ratio suadet, potissimum cum idem pondus sensibiliter in præcipitato hoc auctum evincat.

Imò vix aliter in ejusmodi præcipitationibus fieri poterat, quin particulæ quædam solventis acidæ, intimius paulo mineralibus cohærescentes, præcipitantis alcalici quædam minima imbibant, sibiq; indissolubili magis nexu jungant: per quem nexumquoq; firmiorem impetus ille explosivus contingit, vix expectandus si laxius saltem sibi implicarentur hæc auri sclopetantis ingredientia. Nec improbabile est ab accretione hac salis, hactenus ipsis exotici, præcipitatorum quoq; figuras immutari, cùm color eorum utplurimum discrepet à colore & splendore metallico seu minerali pristino: potissimū m cùm & hic pro præcipitantium disparitate variet. Ita v.g. Mercurij sublimati cum aqua communi, aut currentis cum Aqua forti, facta solutio si cum spiritu salis armoniaci præcipitetur, pulverem album dimittit, si cum calce viva, flavum, quod si verò oleum tartari ipsi instilletur, rubicundum seu mineum exhibet præcipitatum, &, quod majus, si præcipitato rubeo spiritus salis armoniaci superfundatur, candidum pariter illud evadit; quod sine figuræ particularum Mercurij harumque situs immutatione concipi vix potest.

Et, si nulla pro præcipitantis ac præcipitati concursu & implicatione arctiore adstruenda suppeterent experimenta, tali sc. per quam & sub qua hoc reliquam massæ substantiam deserat, eam plus quam ad oculum demonstrat encheirisis, Vitriolum à cupro liberandi, dum nimirum ejus solutioni ferrum calens toties immittitur, usq; dum nullam amplius inde rubedinem cupream acquirat, i, e. atomos cupreos omnes evocaverit sibique illos adaptaverit.

Pergo nunc ad fluidi menstrualis modificationem, per quam menstruata illud deserere jubentur: quæ in horum pororum aut arctitudine, aut laxitate, consistit. Angustia pororum semper ab accessorio seu deturbante dependet, sive hoc eos oppleat, sive constringat.

Prius agunt cuncta, quæ solventis fluidi poris magis quàm solutum, figuræ præprimis ratione, concordant, ijs ideò facile se insinuant, hincq; illud exterminant ac deturbant: qualem congruitatem salia alcalia & acida potissimum ad se invicem habent, & per eam quoque, quod ab alterutro eorum solutum, alterum præcipitat, nunquam sine effervescentia, seu ebullitione, utplurimum tumultuaria satis. Ita solutionem Oculorum Cancrorum, Coralliorum, Plumbi, Auri, Mercurij &c. per Acetum destillatum, Spiritum Nitri, Aquam Regis similiaq; stagmata acida factum, Sal Tartari, Lixivium Calcis vivæ, Spiritus Salis Armoniaci &c. repercutiūt, cum acidis illorum menstruorum particulis in arctiores congressus ruenta. Et ex eodem principio *Zwelferus* Sirupi Corallorum cum succo Berberum confectionem vulgarem taxat, quasi *per coctionem cum saccharo Corallia suum retinaculum, quo, velut compede, erant restricta, mox deserant, & loco Sirupi, Corallina essentia imbuti; grumosum, à Coralliis plane desertum succum, saccharina dulcedine delinitum, exhibeant*: ideo sc. quod *aciditas succi, à dulcedine sacchari, quod velut sal dulce, corallia præcipitans, more aliorum salium superetur.* i. e. sal hoc dulce ab acido berberum succo absorbeatur, porosque ejus repleat.

Idem fieri videtur in dejiciendis solutionibus lixiviosis per acida, v.g. si Solutioni Sulphuris communis aut Extractioni sulphureæ Antimonij, cum Lixivio Cinerum clavellatorum, Salis Tartari, aut Decocto Calcis vivæ adornatis, it. decocto Scoriarum Reguli Antimonij verum, aut Sulphur auratum extermines. Nulla alia ratione, quam quod liquores alcalici, sulphureas moleculas hactenus excipientes, aceti particulas salinas, impetuosiùs vibratas, promptius admittant, hinc illis divortium denuncient.

Spectat huc Salium quorumvis solutorum præcipitatio, à Spiritu vini rectificatissimo expectanda: quatenus

tenus aquæ cum Spiritu vini major, quam cum salibus, intercedere videtur congruitas, per quam, quantum hujus imbibit, tantum salis, (acidi æquæ ac alcalici & salsi) dimittit, ad fundum vasis subsidentis, vel lateribus ejus sub forma crystallina adhærescentis. Conquestos recordor Amicos de infido hujus experimenti successu, ast summa Spiritus Vini rectificatio seu Alcolisatio veritatem illius propugnabit: unde ex hujus circũstantiæ neglectu fatum suũ in posterũ metientur.

Pariter hujus generis est exturbatio metallorum è suis menstruis, quæ aliorum metallicorum concretorum, illis magis amicabilium, adjectione perficitur, v. g. dum Argentum in Aqua forti solutum per laminam Cupri, cupri ramenta, eidem menstruo innatantia, per Ferrum, ac hujus demum solutio per Bismuthum præcipitantur. Quamvis enim in hac operatione minima Argenti corrosi Cupro instar squammarum splendentium adhærescant, Cupri atomi rubicundæ ferrũ quasi incrustent: nihilominus illius secessus haud contingit, nisi quando Cuprum menstruum colore viridi tingit, i. e. hoc illius metalli tantum recipit, quantum ad proscribendas Argenti particulas necessarium; id quod de reliquorum metallorum mutua expulsione pariter observandum.

Denique eodem modo acida corpora, per acida soluta, ejicere, verosimile est, sive illa simpliciora, v. g. Spiritus Salis, sive composita magis, v. g. Sal marinum, extiterint: quatenus Spiritus Salis Argentum & Cuprum, à Spiritu Nitri vel Aqua forti corrosa, prosternit, Sagma Vitrioli Corallia, cum Aceto destillato soluta, æque ac Sal Tartari, & Spiritus Nitri, Butyrũ Antimonij præcipitant: Et ex eodem capite Lac à lixivioso pariter, ac aceto to sale in coagulum caseosum & serum abit. Eo ipso siquidem dum acida diversa per congruitatem salinam sibi magis, quam ejusmodi metallica aut terrea concreta, commiscibilia sunt, Spiritus Salis v. g. Spiritum Nitri ad retinenda ulteriùs ramenta Argenti ineptum reddit; quod de reliquis acidis simili ratione concipiẽdum: & alcalia, non aqueã tantũ, sed pinguiorem quoq; Lactis substantiã penetrantia, quas dissolutas fovebat hæc, particulas caseosas pessũ ire præcipiũt.

Constringendo & quasi comprimendo poros menstrui præcipitantia nonnulla vim suam exerere, Frigoris quidam effectus testantur, dum v. g. Urina clara ad aeris frigidioris contactum mox turbatur, adeò ut heterogenea ipsius, sive naturalia, sive præternaturalia, cõtenta, quæ parti illius serosæ hactenus juncta inextiterant, nunc ab eadem recedant; facile tamen illi denuo remisceantur ut urina pristinam pelluciditatem, recuperet, si blando tantùm & rarefacienti calori eadem urina exponatur. Simili ratione solutiones corporum resinosorum à Frigore ingruente notabiliter turbantur, menstruo eorum condensato, sub aere verò tepidiore primum fluoris & diaphaneitatis culmen repetunt. Nec improbabile est, præcipitantia salina, magis styptica, v. g. Alumen & Spiritum Vitrioli, præter modum nunc explicatum, in solutiones condensando, harumque minima solidiora quasi exprimendo, agere.

Altera menstruorum dispositio, per quam ab his soluta ad secessum disponuntur, pororum nimia Laxitas est, quam præcipitationem notabiliter juvare vel aquarum disparitas docet, dum mollior, v. g. pluvialis aut quævis destillata salinas atomos, sibi concreditas sponte ac facilius dimittit, quam aqua fontana similisq; rigidior. Quæ enim atomos principiorum activorum quorumcunq; discontinuant, horum contiguitatem & viciniam turbant, faciunt, ut quas ulnis arctioribus hactenus complectebantur menstrua, particulas, hæc ijs laxatis, dimittant & in earum subsidentia conniveant. Exempla hujus causandi modi pariter quotidiana sunt, v. g. dum Mercurius vitæ ex Butyro Antimonij, item Cuprum ex Aqua forti, per aquæ simplicis affusionem præcipitatur: quę moleculas salinas, Antimonij corpus in minima discerptum sustinentes, detergit, & cum his Spiritum Vitrioli philosophicum constituit, Aquę fortis autem particulas rodentes diluit, harũq; contiguitatem & nervos solvit. Pari ratione in stagmata corrosiva Spiritus vini agit, eorumq; vim causticam domat, ut quæ in interaneis suis corrosa detinebant, motu horum tonico fracto evomere cogantur, licet conatu tardiore & vix sensibili, quemadmodũ in præcipitatione auri per dictum spiritum sulphureum adornata, liquet: Laxat siquidem ille contiguitatem atomorum corrodentium, earum interstitijs se ingerens, hinc, soluti particulis libertatem pristinam restituit. In resinosorum v. g. benzoes, camphoræ & scammonij, à Spiritu vini dissolutorum deturbationibus res eadem recidit; quas aquea quævis humiditas præstat: quatenus illius retinacula sulphureo-salina discontinuat ad retinendas suas prædas inhabiles reddit.

Paucitatem tandem pororum excipientium quod concernit, per hanc menstrui defectum indigito, si nimirum hujus aliqua pars evaporetur, hincque solutum præcipitetur: quatenus cum partium solventium imminutione vis solvendi solutaque conservandi cessat, proportione sc. illarum turbata: cujus præcipitationis ætiologiæ exempla §. 15. suppeditabit. Paradoxum equidem videri posset, evaporationem ejusmodi, per quam menstruũ non ad omnimodam siccitatem, sed quoad dimidium v. g. tantùm, absumitur, præcipitationis modum dicere; ast ex illis, quæ superiùs de natura & formalitate hujus supposui, tertij sc. seu extranei præcipitantis actionem haud semper necessariam esse, hoc meũ assertum non omni ratione destitui constabit, aut, si erravero, termini abusum mihi condonabunt sapientiores. Requiritur nempe ad corporum exactam solutionem determinata menstrui ad hæc proportio: quicquid proin hanc destruit, solutioni contrarium, i. e. menstrui ac soluti secessum, præstat. Si instes, non cum impetu tali, quali præcipitationes reliquę cõtingunt, hanc subsidentiam fieri: regero, nec hoc de essentia præcipitationis esse, cum secessus ille magisterii auri lentus, qui spiritus vini contractum sequitur, æq; præcipitationis titulo dignus judicetur, ac quem sal Tartari movet. Prę terea nec hęc auri præcipitatio tunc consummata dici potest, quando nihil ejus croci amplius descendere & liquor filtratus quam diaphanus cernitur: cum experiẽtia palam faciat, eundem diutius asservatum quotidie denuo turbari & novam calcem, lento satis motu, deponere, ut ut novi alicujus præcipitantis activitatem minimè experiatur. Nec secessus ille resinæ v. g. gummi Peruviani, adeò lentus, & insensibilis, sed interdum satis conspicuus & præceps, est: ubi sc. intensiore paulo ignis calore fluidi solventis exhalatio maturatur. Imò dum ab hac similive solutione resinosa aliquid spiritus vini, & à salinis portio aquæ avocatur, quid aliud contingit, quàm, dum illis aqua, his Spiritus vini, affunditur? utraq; enim ratione solventis activitas debilitatur ac hebescit, & una alterius torporem, si quis est, corrigere potest, quatenus solutionibus resinosis post aliquam evaporationem aqua communis affunditur.

Quamvis autem recensiti hactenus modi pro ætiologia Præcipitationis exhaurienda sufficere videantur: non rarò tamen eorum binos, & forsan plures, in operatione hac concurrere, circumstantię cunctę, accuratius pensitatæ, persuadent: ita ut idem præcipitans præcipitatum ęq; ac menstruum afficiat, i. e. illi tendentiã, huic retinendi ineptitudinem, imprimat, v. g. Sal Tartari in auri fulminantis dejectione, aliud in solvens equidem tantũ, dispari tamẽ ratione, agat, v. g. aqua aluminis & spiritus vitrioli corallia ex aceto destillato, poros hujus replendo ac constringendo, prosternens.

De cœtero ex dictis constat, quædam his vel illis præcipitantibus facilius, quædam difficilius, cedere, & quidem non solum per diversa præcipitantia successiva, v. g. Aurum per Spiritum salis Armoniaci & Spiritum Vi-

Vini, it. Cuprum cum spiritu Salis armoniaci solutum, per aquæ affusionem vix unquã, per spiritum salis brevi, præcipitatur, sed per eadem quoq; commota, v. g. Marcasita & Mercurius, quorum illa ex Spiritu Salis per Spiritum Nitri promptius eliminetur, quam hic. Imò quædam unius ejusdemq; generis metalli diversæ particulæ ab eodẽ solvente per idem repercutiens citiùs, quædam tardius liberantur, v.g. in eodẽ Auro fulminante, cujus maxima equidem portio mox fundum petit, aliqua tamen post biduum ac triduum conspicua fit. Quæ sane disparitas partim strictiorem & laxiorem, seu superficialem magis, menstrui ac menstruati connexionem sequitur, ab atomorum congruitate & mole diversa, dependentem: partim præcipitantium varietatem pro fundamento agnoscit. Prioris exemplum eadem Cupri per spiritum salis armoniaci solutio erit, affusione aquæ copiosioris in immensam molem, absq; turbatione Tincturę extendenda, hinc summam exilitatem & congruitatem, ramentorum metallicorum ostendente, qualem in solutione cum spiritu quodam acido concipere haud licebat, utpote ab aqua diluente in præcipitem agenda: Nec improbabile est, auri illud sedimentum, quod longius demum post primum præcipitantis impetum observatur subtilioris indolis existere illo, quod præcipitanter magis decidit, cum im palpabile magis hujus alcohol observetur. Præcipitans autem exturbationem maturat ac protrahit, vel quatenus soluti particulis molem ac gravitatem diversam conciliat, v.g. Sal tartari & spiritus salis armoniaci Auro, præ spiritu vini: vel quatenus præ aqua simplici, solutioni cupri urinosæ instillatũ. Quibus accedit, quod *Dominus Boyle* annotavit, dari præcipitantia, quæ alias solventis munere in eodem subjecto funguntur, i. e. quæ, etsi mutuam hostilitatem, aut ad minimum summam disparitatem effervescentia notabili testentur suasq; potentias salinas mutuò destruere videantur: eo ipso tamen, dum liquor præcipitans pro solvendo pariter concreto singulari aptitudine gaudet, ebullitionem & conflictum illum nullam præcipitationem comitari, quatenus solutionem Marcasitæ, per spiritum aliquem urinosum factã spiritũ acido repercutere frustra annisus fuerit, & solutionem cupri per spiritum salis potentiorem spiritus salis armoniaci aut Urinæ haud præcipitem det, impetuosiorem quamvis effervescentiam moveat.

Quod verò præcipitatorum nonnulla imum liquoris haud petant, sed ad summitatem ejus evehantur, aut horum levitati specificæ, qua eorum massulæ æqualem menstrui molem antecellunt, sive hanc à figura, sive aliunde, habeant, aut aeris particulis sub solutionis ac præcipitationis actu intertextis, deferendum erit: quæ tamen quia à *sæpius laudato Boylio de Causis mechanicis Præcipit. Chym. c.* 4. prolixius & accuratius sunt exposita, brevitatis gratia nunc mitto, unicũ, Corrolarii loco de Regulis metallicis annexurus. Videtur nempe mihi horum confectionem non adeò absurde præcipitationi accenseri posse, quatenus, postquam metalla ab igne fusa & in fluorem abrepta fuerunt, ut purior & homogenea magis eorum pars scorias leviores deserunt, ac subsident, à præcipitante, seu, ut vulgo ajunt, fusionem juvante, deturbari. Antimonij equidem regulum pariter huc referrem, nisi repetitam cum Nitro ac Tartaro deliquationem hujus totum tandẽ corpus in scorias convertere, constaret, adeoq; an per destructionem partium essentialium, an segregationem heterogeneitatũ, ille producatur, ambiguũ relinqueretur. *Bohnius.*

Præcipitata, vid. *Magisteria*.

Præcipitata ex Mercurio, *vid.* sub titulô *Mercurius*.

PRÆPARANTIA & DIGERENTIA.

Humores evacuandos respiciunt Præparantia, ita dicta, quod eosdem ad excretionem aptent & disponant. Vocantur etiam *digerentia*, quasi ad frugẽ eosdẽ peccantes reducentia, coquentia quasi & maturantia.

Digerentia itaq; sunt duplicia in usu medico: 1. *interna*, quæ jam recensuimus, quæ non aliter ac digestio chimica ita disponit & corrigit, ut calori hinc subsequa reddantur omnia. 2. *externa*, de quibus supra diximus, quæ in ulceribus & vulneribus ad coalitionem aptos reddunt humores, & conveniunt ferè cum suppurantibus, nisi quod postquam jam sunt aperta eadem, magis locum habent.

Ut verò meliùs hæc ipsa pateant, præter ea, quæ jam alibi de iisdem disseruimus, notetur:

1. *Non omnes humores æquè facilè purgantur*, quatenùs vel non omnes fluxiles sunt, sive crassi, viscidi, vel nimis fluxiles seu tenues, vel acres simul, acidique, &c. adeoque licèt stimulum addant naturæ purgantia, non obsecundant tamen æque humores, nec ipsa natura illos subigere per se potest: seu

2. *Non promiscuè prosunt purgantia, vel exhibenda sunt.* Empiricorum id est, qui promiscuè exhibent purgantia citra cognitionem vel attentionem humoris peccantis, ejusdemq; qualitatis: vulgi id est & plebejorum, qui, quando appetitus deest, quando febri laborant, continuò purgans petunt, quo sæpe si non moventur, aliud superingerũt. Ut itaq; purgentur οἷα δεῖ καθαίρεσθαι, *quæ oportet purgari*, medici præstant præparantibus dictis.

3. *Præparantia sunt alterantia.* Uti enim omnium medicamentorum in universum duæ sunt classes, alterantium & purgantium: ita etiam præparantia nullo modo differunt ab alterantibus, nisi hâc speciali intentione, quod intuitu evacuationis præstandæ, ut melior & ex voto fiat, purgationibus præmittantur, adeoq; duo præstant: 1. alterant, 2. ad excretionem seu evacuationem disponunt.

4 *Evacuantia enim & alterantia se modificant.* Non fieri probe potest alteratio, si copia vitiosorum humorum obstet, qui sui evacuationem, naturâ præeunte, urgent: nec evacuatio præstari potest commodè, si humorum qualitates impedimento sint naturæ. Hinc videtur ipsa experientia suggessisse præparantia, ut v.g. ponamus scabiosum vel melancholicum frustrà sumere purgans; si ipsi per aliquot dies demus digestiva è Tincturâ ♂ pomatâ, & alijs aperitivis, res meliùs succedit; & hæc ipsa sanguinem purificantiâ ex voto non operantur, nisi humoribus purgatis.

5. *Modus agendi* igitur ut alterantium in genere, ita & *præparantium fit per contraria*; humorum qualitates, caloris nativi actioni resistentes mutant, & in ordinem redigunt. Contrariorum enim contraria sunt remedia. Obstacula enim illa, quæ ineptum ad fluendum reddunt humorem, sunt removenda, & qualitates excessivæ omnes domandæ.

6. *Alia præparantia sunt universalia, alia particularia. Universalia* hoc loco vocamus non stricto & rigoroso sensu, quòd omnib. omninò humorib. æq; conveniant; sed, quę sunt polychresta, & quæ c u communia & frequentiùs occurrentia sæpiùs in usum vocari possunt. Talia verò sunt *aperientia, antiscorbutica, antica: hectica, hepatica & splenetica.* Frequentiores enim causæ, quę remorantur purgantiũ vim, ne operentur ex voto, sunt obstructio vasorũ, humorũ siccitas, vel μίασμα scorbuticum. Adeoq; nec ♀rus ⊕-latus, nec cremor & crystalli ♀ri, vel ipsa mistura simplex, alio nomine, quã hoc universalia digestiva dici merentur vel debent, nisi quod insigni gaudeant referandi facultate, & plurib. indicationib. satisfaciant. *Particularia* verò sunt *alterantia & aperientia*, vel *incrassantia tenuiter*, ex singulorum remediorũ quoad partes digestorum fontib. depromta, modò ex cephalicis, quę ex usu sunt in affectib. capitis; modò ex uterinis, & sic consequenter; tùm calida, tùm frigida, varij generis, liquida, media & solida.

7. *Hac ipsa verò vias vel simul disponunt, vel iis expur-*

gatis melius operantur. Hinc communi praxi usitatissimum est præmittere totâ die purgantibus vel lenientia vel præparátia. *Weichtrancklein, lindpille*, ut vijs & humorib. aptitudo & parasceve quasi quædã addatur.

8. *Respiciunt cacochymiam sive humores vel in vasis adhuc contentos, & massæ sanguineæ confusos, vel extravasatos.* Utroq; nomine faciunt officium. Uti enim certum est, in evacuatione per alvum per purgantia accidi quoq; partes extremẽtitias, serosas inprimis & biliosas, hinc & reliquas, ita alterando tonum sanguinis, aperiendoque ἐνεργα πάντα *omnia* perspirabilia & *fluxilia*, præstant. Imò frequentiùs ipsamet debentur humoribus cùm massâ sanguineâ adhuc confusis, quãdo enim jam extravasati sunt, v. g. bilis restagnans in primis vijs, pituita collecta in intestinis, ut aptiora jam sunt, ita & citra præparantia educi queunt.

9. *Constant magis humidis, aqueis, diluentibus.* Sed hæc ipsa inprimis præparant magis, quippe penetrant, subigunt, & siccitatem, quæ multum remoræ sæpe addit, viarum unâ tollunt. Hinc practici eo casu potiones, decocta, infusa, misturas, usitatò præscribunt, non sine successu. Reliqua verò, salina v. g. & in minori dosi magnæ activitatis, hîc quoq; egent vehiculo, usuq; gaudent suo. Duplici enim hâc formâ maximè dari solent, vid *Virdungus tract. 2. c. 11. p. 33.*

10. *Non solis sirupis & aquis absolvitur præparatio* In hoc communiter solent paullo largiores esse, & sirupis ceu basi quasi uti præparantib. Ast uti locum suum habent, & fermentationem humoribus inducendi virtutem possident; ita nisi leviori planè casu præstat ubivis appropriata simul jungere.

11. *Præparantib. non semper opus est*, propriè enim competũt & debentur morbis materialib. id est, humorosis, ubi materia cruda est, & digerenda seu coquẽda quasi, *juxta 1. aph. 22. Cocta enim purgare oportet, non cruda.* Hinc affectib. pectoris & febrib. præcipuè debentur intermittentib. Verbo: *Præparantia magis locum habent in morbis chronicis*, quàm acutis. Hinc non conveniunt v. g. in febrib. ardentib. & malignis, non in morbis immaterialibus ita vulgò dictis, qui nempe sola alterantia requirunt, non item evacuantia. Hinc præparantia locum non habent, nec dicuntur nisi ubi evacuandum est; ast locum quoque purgantia quandoque inveniunt citra præparantia.

Modus Applicandi ratione materiæ in liquidis, ratione temporis ante purgantia, ratione indicantis in morbis humoralibus.

Et hæc quasi generalia axiomata sunt: in specie verò jam breviter quoque humores ipsos delibabimus.

I. *Bilis* tùm *excrementitia naturalis*, tùm *præternaturalis*, & *partes* 🜍*eæ* ☿*osæ acres sanguinis* excedentes, uno verbo *cacochymia biliosa*, quatenùs *caliditate* peccat, *aqueis diluentib. acidiusculis*, & alijs temperatis digeritur: sin *viscosior* sit, etiã *incidẽtib. amaris*, ut in ictero, &c. si tenuior, acidiusculis & mucilaginosis terreis.

Usum hæc habent in febrib. v. g. tertianarijs præparantis loco commodè dantur M. S. serum lactis caprini, anima rhabarb. Tintur. viol. rof. ⊖-lata, arcan. ♀ri, ♀ ⊖-latus, ut jam pluribus alibi diximus. Sic & in ictero, hepatis intemperie calidâ, &c.

II. *Pituita* ut serum concretum est ita *attenuantia, calefacientia, resolventia*, seu *fluxilem reddentia*, cum *humectantib.* requirit, *Notandum* verò, ubi pituita peccat, nimis siccandum non esse, aliàs magis concrescit. Hinc præter *aromatica* & *amaricantia acida*, ut ⏦ ⊖-li, egregiè quidem conveniunt phlegmati, non tamen omissis calefacientibus & humectantibus,

Locum hæc & usum habent in cachecticis, febribus quotidianis, catarrhis, paralysi, sterilitate, &c.

III. In *cacochymiâ melancholicâ* tùm *serum deficiens humectantib. restituendum*, tùm *blandus* ejusdem *vigor* absorbendo humores acidos austero, *calefacientibus aromaticis* restaurandus. *Acida* verò uti biliosis & pituitosis conveniunt, ita *melancholicis nocent*, sulphur enim magis obtundunt.

Atrabilarij verò humores, sive partes sulphureæ sanguinis intensiores cum salibus acidis evectæ & acrimoniâ excedentes, majori diluitione & temperatione egent, unde *nitrosa* & *abstergentia aquea* inter alia sunt laudatissima, cumque viscera malum hoc maximè foveant depurantia sanguinem, *aperientia* & *absorbentia* inprimis insigniter prosunt.

Locum hæc habent v. g. in delirijs, melancholiâ hypochondriacâ, item, affectibus cutaneis, scabie, psorâ, leprâ, &c.

IV. *Serum* ipsum solâ *quantitate peccans* præparatione non eget. *Wedelius.*

PRÆPARATIO & PRÆPARATA.

Præparata Officinarum communiter & in specie sic dicta, nihil aliud sunt, quam simplicia nonnulla duriuscula in tenuissimum pulverem, accedente aquâ aliquâ cordiali, redacta.

Talia sunt: Terræ, Lapides, Perlæ, Corallia, Ungulæ, Crustacea, (testacea.)

Modus.

℞. Rem præparandam læviga super porphyrite; lapide versatili quam minutissimè, inter lævigandum asperge aquam aliquam cordialem, (ut plurimum Aq. rosarum adhibetur, ut fiat instar pultis, (hanc expone loco tepido vel aëri, ut in umbra exiccetur.

N. *Quæ solidiora & duriora, adeoque minus lævigabilia sunt, ustione antegressâ calcinari friabiliaque reddi solent, ut cornua, ossa, crustacea, & simil.*

Usitatiora sunt.

Præparat. Cinnabaris. Conchæ, marinæ. Coralla alba. rubra. Cornu cervi, ustum. Cranium human. Crystalli. Granati. Hæmatites. Hyacynthus. Lapis armenus. Judaicus. Lazuli. Magnes. Mandibula Lucij piscis. Margaritæ. Mater perlarum. Ocul. Cunc. Ova Struthij. Percarum, lapides. Rubinus. Saphirus. Smaragdus. Succinum. Tutia. Ungula, alcis. Schroderus.

De Præparatis, Cornu, Cervi, Alcis, Cranij, &c. ex *Hadriano à MYNSICHT.*

Spagyriea vel sine igne calcinatio & præparatio.

Calcinatio hæc commodè in vesicâ perficitur coctione continua, mediante aqua dulci, per cujus vaporem cornu in collo vesicæ, qua parte maximè attingi & penetrari queat, suspensum, jucundo & miro modo ad perfectam albedinem absque flammis violentis, vires alias exurentibus (ut in vulgari calcinatione fieri solet) calcinatur: Vesicæ autem quarta pars sit vacua & si inter bulliendum aqua evanescit, affundatur, alia fervida, usque dum fumigatoria hæc calcinatio (quicquid enim hac methodo calcinatur, non immeritò per fumigationem calcinatum dici potest) penitus absoluta fuerit.

Vires, Usus, Dosis. Cornu Cervi ita præparatum, vi sua diaphoretica Unicornu æquiparandum; omnibus enim cordis affectibus confert, & contra omnia venena mirificè præstat. Insuper, morbo Regio, Dysentericis, Cœliacis, sanguinem exscreantibus, Vesicæ doloribus, vulvæ fluxione laborantibus, &c. prodest. Cornu verò Alcis ejusdem ferè efficaciæ est, cordiale nobilissimum, in febribus malignis, alijsque morbis quam pluribus secretum, & sicut Cranium Epilepsiæ, Apoplexiæ, Vertigini, &c. singulariter medetur. Dosis à ℈. ß. ad ℈. j. & ʒ. ß. in vehiculo morbum propriè respiciente.

Opii Thebaici Spagyrica & vera præparatio.

Opium Thebaicum verum minutim concisum laminæ ferreæ impone, & super ardentibus prunis tamdiu agitando per se coque, donec omnes venenosi & corrosivi halitus sursum evaporando dispareant. Ubi circumspecte cavendum, ne quem exhalando inficiant. His autem omnibus evaporatis, opium, super laminas relictum, odorem violarum referens invenies, id quod verum signum omnis jam depulsæ venenositatis: Postea Opium hoc ita præparatum vel aceto Vini destillato, vel succo citri extrahe, menstruoque sursus evocato, ad usum repone.

Nitri Præparatio.

Recipe Nitri per flor. Sulphuris purificat. Lib. s. solve in Spir. vini & Vitrioli ana f. q. deinde abstrahe Spiritûs, donec crustam nanciscatur. pone in loco frigido; tunc in fundo Nitrum in stirias desidet: aufer humiditatem & sicca crystallos concretos, & ad usum reserva.

Millepedum sive Asellorum præparatio.

Recipe Millepedum q. v. abluantur Vino Malvatico, & in vitro benè clauso massa panis circumduct. in clibano exsiccentur; exempris denuò affundatur tantum Vini Malvatici quantum poterit imbibere, rursusque exsiccentur, tertiò repetatur; quartò aq. Nephritica nostra vitriolata imbibantur & macerentur per biduum vel triduum: postea exsicca; pulverisa & ad usum reserva.

Hellebori albi præparatio.

Recipe Helleborum Album subtiliter pulverisatum, affunde aliquoties acetum à solutione Corallorum rubr. rursus abstractum & vitriolatum, in quo tamen prius flor. cordial. & grana chermes maduerint, iterumque exsicca. Sic habebis Helleborum album optimè & Spagyricè præparatum, quod sine ullâ formidine, in plurimis morbis intra corpus certa dosi & mixtura tutò exhiberi potest.

Cochlearum Testarum Præparatio.

Recipe cochl. oblongas testas, quæ propè piscinas & lacus reperiuntur, affunde acetum destillatum, stent in infusione per noctem, ad extrahendum mucorem, quem diligenter abrades; postea pulverisa, & cum aq. Card. Benedict. in marmore præpara: volatilis enim illarum cinis per calcinationem alias factus, nullius est pretii nec operationis in usu medico.

Silicum fluviatilium Calcinatio & Præparatio.

Silices fluviatiles, albicantes & nitentes, adeoque optimos tibi sume, in igne forti fac candescere, eosdemque semper, aqua in qua Sal Armoniacum dissolutum, restingue & hos candefactionis & restinctionis actus aliquoties repete; sic niveo tandem colore Silices apparebunt, & in pulverem facilè redigentur. Pulverem hunc deinde aq. Rosacea edulcora, & farinam hanc albissimam ad usum reserva.

Vires, Usus, Dosis.

Pulvis hic, non solùm per se, dentifricium est efficax, quod ab omni tartaro corrosivo, aliisque sordibus dentes derepentè purgat, & candidos reddit; Verùm etiam à ferro, chalybe, & hinc fabrefactis armis omnem rubiginem ex tempore tollit, eademque pulchra & nitentia facit; si nempe rubigo antea collinatur & emolliatur oleo Templini, & tum demum hoc pulvere defricetur. Hoc modo expolita & suspensa arma, plurimos annos à rubiginis infessu & rosione, pura & integra manent. Et hoc sanè tum pro magnorum Principum tum urbium etiam celebriorum armamentariis medium est non contemnendum.

Lapidis Pumicis Præparatio.

Pumex ignitus extinguatur in lacte vaccino dulciter, & quartâ vice relinquatur, quousque infrigidatur absque alia extinctione; postea pulverisetur & pro farina virginea nostra præparatus est.

Terræ Vitrioli Dulcis Præparatio.

Recipe vitrioli virid. ad perfectam rubedinem calcinati q. v. pulverisa & aliquoties aq pluviali destillata edulcora, usquedum terra rubra ab omni salsedine & acrimonia sit libera: postea terram illam dulcem seu insipidam exsicca & ad usum reserva.

Aluminis plumosi calcinatio & præparatio.

℞. *Salis communis fusi*	partes ii.
Aluminis plumosi opt.	partem i.

Misc. & ponantur in tigillo & reverberentur l. a. per 12. horas: postea reverberatam materiam exime, & aliquoties aq. calida ad salis admixti resolutionem edulcora, donec pulverem absque omni salsedine liberum habeas. Cui ad eminentiam 3. vel 4. digitorum Spirit. Vini Junip. affunde & ad suos usus repone.

PRASSIUM, vid. *Marrubium*.

PRIMULA VERIS.

Primula veris dicitur hæc herba quòd primo vere floreat; Paralysis quia Paralysi morbo medendo adhibetur à peritis Medicinæ.

Notæ ejus *genericæ* sunt caules foliis nudi, flores è tubo oblongo in folia seu potius lacinias quinque bifidas expansi, eorumque calyces oblongi, concavi, laxi, striati; folia rugosa texturæ rarioris.

Vires. Radix hujus aquâ aut cerevisia cocta vertiginem sanat, D. Palmer. Paralysi, Vertigini & similibus nervorum affectibus utilem esse hanc herbam vel nomen arguit.

Primularum folia & flores gustu non ingrato in olere, placentis & acetariis sumuntur, suntque admodum amica & utilia capiti & nervoso generi. Adhibentur & in Apoplexia, Paralysi & articulorum doloribus. Florum succus maculas rugasque faciei, & alia cutis vitia mirifice detergit aqua florum & conserva nec minus syrupus anodina sunt & hypnotica. Infusa, decocta & extracta primularum veris cujusque generis, anodyna & hypnotica sunt benigna & innoxia, iis qui tenerioris sunt seu ætatis, seu constitutionis apprimè idonea D. Tancredus Robinson.

Decoctum radicum primulæ veris vulg. in Zythogalo alióve idoneo vehiculo sumptum singulare est & præstantissimum remedium ad Vertiginem. D. Husle. Succus foliorum & florum expressus cum pari quantitate lactis è vaccæ rubræ uberibus emulcti frequenter haustus cephalalgiam inveteratam perfectè curavit, cum alia medicamenta nequiquam tentata fuissent. Hujus mentionem & ad hunc effectum leniendum commendationem factam invenio in Horto sanitatis Langhami. Idem.

Acetum radicibus impregnatum, ac loco errhini in nares attractum odontalgiam mirabiliter sedat. Schrod.

Paralysin lateris sinistri curavit Tho. Bartholinus spiritu frumenti cui herba Paralysis incocta erat, ut ipse refert, Ephemer. German. An. 2. observ. 2. RAIUS.

PROBA-

Probatio Metallorum, vid *Docimastice Metallica.*

Projectio Metallica, de ea vid. abundè in nostra *Bibliotheca Chemica curiosa.*

Propolis, vid. *Cera*, sub titulô *Apes.*

PRUNA.

Prunus Asiaticæ originis esse videtur. Nam Prunus Sylvestris in Asia, auctore Galeno τρέμνος vocatur. Vel à Græco τρένη dicitur, quæ vox occurrit apud Theophrastum si modò eadem πρένη καὶ κοκυμηλέα, ut verisimile esse ostendit J. Bauhinus. Κοκκυμηλέαν ἀπὸ τοῦ κόκκυγος καὶ μῆλα dici persuadet hemistichium illud Nicandri in georgic. μῆλον ὃ κόκκυγος καλέουσι, quòd cum floret hæc arbor cuculi è latebris suis prodeant: ut errent qui à κόκκος granum & μῆλον dictum volunt, ita enim κοκκυμηλέα malum granatum esset; quod naturæ repugnat; adde & κοκκυμηλέαν inde dici repugnare Analogiæ, nam non κοκκυμηλέα sed κοκκομηλέα scribendum esset. Pruna Rhodiis & Siculis Βράβυλα vocantur.

Pruni fructus esculentus est, sed ventriculum malè afficit, alvumque solvit. Plinius pruna Stomacho utilissima esse scribit, sed brevi momento. Alii succi mediocriter boni esse aiunt, facile corrumpi & egeri. Nos quidem pruna si præmatura sunt & humida, in ventriculo corrumpi apta putamus, ideoque non sine periculo copiosius ingeri; verum nondum plenè matura, dum acidi & acerbi nonnihil retinent, ventriculo grata esse, & sine noxa edi posse, est etiam distinguendum de prunis, nam quò dulciora sunt eo magis medicamentosa sunt, magisque purgant, si plenè matura sumantur. Hæc autem cum maturescere incipiunt maximè alimentosa sunt & ventriculo gratiora commodioraque. Distinguendum & de constitutionibus: qui enim frigidiore sunt ventriculo statim offenduntur ab usu prunorum; qui calido non item. Pruna recentia saccharo condita & asservata, ut moris est apud matronas nostrates, præsertim si ex acidioribus sunt, ventriculo convenire, & ægris vel febricitantibus permitti posse sine ullo nocumento putamus

Pruna omnia, etiam siccata, àlvum solvunt, sed magis recentia ex sententia Galeni & omnium ferè Medicorum; quod tamen experientia nostra in universum non confirmat. De plenè maturis & mollibus, succo dulci abundantibus id concedimus, non de acidis & acerbis, nec dum planè maturis. Priora quia abundant multa humiditate, & corrumpunt tonum ventriculi & flatus gignunt: quod & Damascena siccata faciunt, quod quivis in se ipso facilè experiri potest, si ea copiosius ingerere velit.

Damascena passa aquâ decocta donec turgescant, & pulpa eorum tenera evadat modico saccharo aspersa mensis secundis inferuntur. Frigefaciunt & humectant, alvumque leniter solvunt, unde & in febribus conducunt modo parce sumantur, æstum enim febrilem leniunt, & sitim extinguunt.

E Prunis fit electuarium Diaprunum dictum, quod ad omnes calidas & siccas febres unice facit, quippe cùm humectandi & refrigerandi vi polleat.

Pruni folia, Plinio & Diosc. tonsillis, gingivis, uvæ prosunt in vino decocta ut subinde ore colluto: in lacte decoctis cum lacte ad puerorum aphthas colluere præcipit Apollonius apud Galenum.

Ex floribus pruni Sylvestris, (quidni etiam sativæ) per iteratam infusionem, ut in rosis, fit apud nos syrup purgans, quem audaculi quidam substituunt etiam syrupo rosarum solutivo simplici.

Gummi prunorum agglutinandi vim habet, & in vino potum calculum comminuit, auctore Dioscoride, quòd nec Joann. Bauhino, nec nobis probatur. Ex aceto vêro illitum lichenas infantium sanat. Diosc.

Pruni lignum vulgò operariis ad tornum, ad sclopetorum thecas, & ad cultrorum manubria expetitur: idque pulchello mangonio præparare norunt, vel cum lixivio decoctum, vel cum calce viva & urina aut lixivio effuso maceratum ad elegantem rubedinem, si natura non habeat, redigere.

Vires Prunorum Sylvestrium.

Pruna Sylvestria refrigerantem & adstringentem vim obtinent. Ob immensam acerbitatem edendo non sunt, nisi vel aquâ coquantur, vel igne ustulentur: nonnulla tamen gelu tacta mitescunt adeò ut edi possint. Melle condita non tantum comessationibus nocturnis proponenda sunt, sed dysentericis etiam & alvi profluviis laborantibus exhibenda: ad eadem facit decoctum & vinum ex his fructibus confectum, quod ad Julium & Augustum usque menses diligenter adservare convenit.

Aqua à floribus destillata & data, ad laterum dolorem singulari facit experimento. Ea vero efficacior fuerit, si flores recentes per noctem vino forti & optimo macerati in M.B. destillentur. Trag.

Adversus vini penduli vitia nihil efficacius prunis Sylvestribus reperitur. Pruna antequam flavo tingantur colore leguntur & in mortario tusa, pro magnitudine vasis multa aut pauca vino injiciuntur, cumque probè vino agitatione crebra commixta fuerint, obturatur vas per dies octo vel decem: tum intra paucos dies vinum restituitur. Cæterùm possunt pruna Syl. tusa & in aëre siccato ad eos usus per totum annum conservari.

Flores cathartica vi pollent, unde ad alvum subducendam in vino macerati, aut in syrupo crebris infusionibus parato, exhibentur.

Fructus ad ea valent ad quæ adstrictione opus est. Consule si placet Matthiolum, qui totam Sylvestris pruni plantam adstringenti facultate præstare scribit, quo cum etiam consentit Schvvenckfeldius. At flores excipere oportuit; folia, fructus, cortex refrigerant, exsiccant & adstringunt, unde usus eorum in hæmorrhagia narium, in profluvio alvi, uteri, &c. frequens.

Prunellorum succus inspissatus Acaciæ succedaneum hodie habetur qui refrigerat, siccat, astringit non secus ac Veterum Acacia.

Germani nobiles & ditiores vinum prunellorum parant, ex prunis Sylvestribus maturis, vel gelu fracidis in fornace coctis, & contusis in mustum conjectis, aromatico sapore, quem à granis contusis acquirit, haud ingratum, in fluxionibus & alvi profluviis ubi non admodum suspectus sit calor aut febris, probatum.

J. B.

Hujus arboris gummi quod sponte exsudat in aceto solutum & illitum herpetas sanat. Vide quæ de se ipso narrat. D. Beale, Philosoph. Transact. n. 43. Raius.

PRUNELLA HERBA.

Prunella vox originis est Germanicæ. Ita autem dicta est hæc herba, quòd usus maximus ipsius sit in Causo Ungarico (ardore faucium ac gutturis) quem Germani Die Braune vocant spicis brevibus habitioribus cum Betonica convenit, parvitate sua & foliis circum oras æqualibus & non crenatis ab eadem differt. Quin etiam betonica infra spicam ad

ad aliquam distantiam unicum obtinet florum verticillum, quod in prunella non cernitur.

Vires. Prunella facultatibus cum bugula convenit. Abstergit & consolidat, usus præcipuus in vulneribus imprimis pulmonum, in sanguine coagulato, quòd grumos sanguinis dissolvat non credit C. Hofmannus, qui enim hoc facere potest cùm adstringat & siccet? at neque viscerum obstructiones aperire, concedit, quod Dodonæus asserit ob eandem rationem.

Extrinsecus in vulneribus & creberrimè in angina aliisque affectibus oris & faucium usurpatur; ardorem eorum extinguendo, quem Germani *die Breune* vocant, si ex illius decocto aut aqua destillata colluantur & gargarizentur; unde nomen Brunellæ adepta est. Valet & in recentibus vulneribus, & in putridis ulceribus sedis & pudendorum.

Observavi rusticum quendam prunellam & veronicam vino incoquere, eoque mictum sanguineum diuturnum persanare, qui antea curari non poterat. Solenander Consil. Med. 27.

Mirum dictu est quàm egregiè causis & hecticis febribus prunella vel cruda, vel cocta prosit, S. Paul. Raius.

Prunella Fructus, vid. *Pruna*, item *Acacia Germanica.*

PSEUDOMELANTHIUM.

Nomina. 1 Lychnis segetum major *C. B.* L sive Lychnoides segetum & nigellastrum *Park.* pseudomelanthium *Ger. J. B.*

Simplici & albâ radiculâ nititur. Folia ei in caule opposita, angusta, longa, per margines æqualia, latâ basi caulem amplexa, & in acutum mucronem sensim desinentia, longis albicantibus pilis hirsuta & incana, caules teretes, hirsuti, cubitales & altiores, geniculati, inanes, in ramos aliquot divisi, in summitate gestantes flores pentapetalos petalis bifidis, purpureos, circa umbilicum saturatioribus lineis striatos cum punctulis in striis nigricantibus, è calice oblongo, striato, villoso in quinque oblonga segmenta, flore altiore diviso; succedit vasculum seminale oblongum, glandis ferè figura; in quinque partes per maturitatem dehiscens semina magna, angulosa, striata, per maturitatem nigra, sapore amaro in se continens.

Inter segetes passim observatur Maio & Junio mensibus florens, hujus semen microscopio inspectum echinum in se conglobatum non male exprimit.

Vires. Quidam folii facultates huic herbæ tribuunt, & hinc mirificè eam commendant in sanandis impetiginibus, aliisque scabiei generibus: item vulneribus glutinandis, ac fistulis curandis compescendoque sanguine utilem esse tradunt. Fuchs. quæ ut incerta in medio relinquimus.

Radicem nigellastri in sistenda hæmorrhagia à D. Sennerto recordor commendatam fuisse discipulis suis, cujus usus est, ut Linguæ subdita ægri ori aliquandiu detineatur. Hujus radicis stupendam vim expertus fui in hæmorrhagiis epidemicis per Daniam sævientibus, adeò ut me magum aut dæmonem nonnulli suspicarentur. S. Paul. quadrip. Botan. Class. 2. pag. 93.

Nomina. 2. Pseudomelanthium glabrum Siculum, lychnis foliis glabris, calice duriore Bocconi.

Radice ei alba, lignosa, unde plantam annuam esse colligimus, caulis nunc simplex, nunc multiplex, teres, gracilis, levis, pedalis aut cubitatis, ab imo statim ramosus, magis minúsve pro ratione soli in quo crescit, nodulus. Folia ad nodos ex adverso bina, longa, angusta, acuminata, graminis leucanthemi foliis nonnihil similia, raris pilis hirsuta. Flores in caulis & ramulorum fastigio pediculis longis insident, ut in pseudomelanthio, pentapetali, pallidè purpurei, speudomelanthii dicti similes, circa umbilicum vel ut calycem quendam habentes è foliolis seu petalorum appendicibus quinque, surrectis, bifidis compositum, ut in lychnide coronaria, calix floris striatus seu cannulatus pseudomelanthii instar. Succedit pericarpium oblongum, semine minuto fusco prægnans.

In lateribus montium Messanæ imminentium, inque agris ad promontoriolum *Punto cerciolo* dictum non longe à Puzallu observamus.

Huic eadem nobis videtur.

Lychnis segetum, nigellastrum minus glabrum dictas flore eleganter rubello. Moris. Hist.

Nomina. 3 Lychnis segetum rubra foliis perfoliatæ C.B. Lych. Seg. vaccaria rubra dicta Park. vaccaria J.B. Ger.

Caule surgit singulari, cubitali & altiore, lævi, terete, concavo, glauco quodam polline, qui facilè detergi potest, obducto: qui ab imo statim ramos emittit alternos, circa fastigium in oppositos divaricatur, atque hi in alios, situ semper contrario folia ad caulis genicula bina ex adverso nascuntur, ex glauco pallentia, oblonga, acuminata, lata basi absque pediculis alis suis ita caulem amplectentia, ut ab eodem transadigi videantur. Ex ipsis divaricationum angulis exeunt pediculi prælongi flores sustinentes, qui extremis etiam ramis insident parvi, dilutè rubentes, quinque foliolis bifidis compositi, paulum è calice prominentes, qui canaliculatus, glaber, pentagonus angulis viridibus, cæteroqui pallet. Pericarpium eodem obvolvitur turbinatum semine plenum rotundo, nigro Sinapeos majore. Radix lignosa, candida, recta, fibras è latere spargit.

Junio & Julio floret, & brevi semen perficit, quo perfecto radicitus exarescit.

Ob coloris, ut puto, similitudinem Isatidis species à nonnullis censetur, nam ad tingendum omnino inutilis est. Vaccaria dicta est quòd vaccæ eam libenter depascantur. Raius.

PSYLLIUM.

Psyllium à figura seminum pulices referentium, magnitudine etiam parium dicta est.

Nomina. Psyllium vulgare *Park.* majus erectum *C. B. J. B.* Psyllium sive pulicaris herba *Ger.*

Radice alitur simplici, alba, fibris tenuibus capillata. Caulis ab eadem radice exoritur nunc simplex, nunc multiplex, teres, hirsutus, erectus, solidus, ab imo ad summum usque ramosus, pedalis aut altior, foliis vestitus ad intervalla ex adverso binis, angustis, acutis, pilosis, hyssopi aut Draconis herba foliis figurâ suâ non multum dissimilibus, verum angustioribus, nervosis & plantagineis, obiter nonnunquam dentatis. Summi caules & ramuli ad tactum pingues & viscidi sunt. E foliorum alis pediculi exeunt oblongi, tenues, spicas gestantes breves è pluribus flosculis compositas. Flosculi autem in quatuor segmenta acuta totidem folia simulantia divisi, colore pallido; stamina oblonga, apicibus suis insignia ut in plantagine, exserunt. Flosculi cujusque tubus turgescens in vasculum seminale degenerat, semina intus bina, compressa, splendentia, pulici formia, unde herbæ nomen, continens, quod per maturitatem in medio horizontaliter rumpitur.

Sapor

Sapor Plantæ amarus; odor nullus manifestus.

CircaMonspelium in agris copiose provenit.

Vires. Evacuat bilem flavam, mucilagineque sua acrimoniam humorum obtundere aptum est. Hinc commendatur maximopere in dysenteria & corrosione intestinorum.

Semen psyllii hoc peculiare præ cæteris purgantibus habet, quòd qualitate refrigerandi sit præditum.

Verùm enim verò non tamen extra reprehensionem positum est, quam incurrit ratione virulentiæ suæ. Schrod.

Dubitat C. Hofmannus an sit venenatum necne: interim inquit valdè me movent Ægyptii, de quibus scribit Alpinus 4. Medic. 1. uti illos psyllio in febribus ardentibus.

Nimius usus stomachum offendit & animi deliquium inducit, unà cum mortis periculo.

Ad ophthalmiæ dolorem, ♃. mucilag. sem. psyllii & cydoniorum in aq. ros. & plantag. factæ ana ℥i album. ovi bene conquassat. tantundem camphoræ gr. v. mista in oculos instillentur à causa calidâ affectos Chesneau. Ex collectaneis D. Hulse.

Experientiâ scio in excoriatione palati vel uvulæ & Linguæ ex materiâ calida adusta Aq. portulacæ vel psyllii conferre. Ex psyllii tamen semine præstaret fortassis lentum illud & viscidum humorem elicere mucilaginem officinis dictam. Excerpsit ex observationibus Marcelli Cumani ab Hieron. Velschio editis, & ad me transmisis D. Barnhamus Soame.

Dolores Capitis maximos ex causa calidâ subortos, quos alia remedia non mitigabant, felici successu curabat Sebastianus medicus Argentinensis applicito fronti epithemate ex sem. psyllii cum aq. rosarum infus. Extractâ mucilagine & pauculo aceto mixta. Idem D. Soame ex observ. Hieron. Reusneri. RAIUS.

PSILOTRA.

Rarioris in praxi sunt usus *Psilothra* seu *Depilatoria*, unde ferè magis eam ob causam cognoscere eadem utile est, ut ab iis cavere, vel læsionem eorum avertere & curare queamus, quàm ut in usum vocentur. Solent tamen quandoque consuli medici, ut pillos exstirpent, licet utplurimum successus non sequatur constans. Hoc casu usitatissimum est simplex psilothrum ex calce vivâ & auripigmento, vel *unguentum de calce vivâ Mynsichti*, quod apud ipsum videri potest.

Turcæ suum habent *rusma*, nonnullis, ut *Schoveigero*, quasi χρίσμα *unguentum* dictum corrupte, quo se in balneis depilant. Hoc licet sint qui mineralis speciem peculiarem esse velint, scoriæ ferri perquam similem, vel vitrioli de prosapiâ, vix tamen differre à recepto & noto hoc jam dicto remedio fidem facit αὐτόπτης testis *Troilo itinerarii Orientalis pag. 630.* vocans unguentum aurei coloris, (qui auripigmenti est) quod cum calce vivâ confiat quo pudendas inungant partes, ut depiles, quas volunt, reddant, simul ac desuper sudare incipiant. Nihilominus tamen iterum succrescunt pili abrasi, ceu latiùs id deduci posset.

Sunt verò & hæc ipsa caustica; attamen mitiora, quæ & poros cutis circumfodiunt quasi & destruunt, viscidum pilorum nutrimentum fundunt, liquant, suffurantur. Experimentum *D. Fausti* memoratur, inuncto *felle anguillæ* pilorum proventum inhiberi; sed, licet & radicetenùs extrahantur pili, difficile fuerit, constans & infallibile, ac in omnibus succedens reperire, quale quidem *Helmontius* sibi notum fuisse scribit, liquorem scilicet, quo leniter intacta manus, & exsiccato, si mentum viri attingeret, paulò post exciperet pilos barbæ, superciliorum, ac totius capitis *l. Butler inscripto.* Pertinent ad cosmetica. WEDELIUS.

Medicamentorum Depilantium aliquot formulæ ex WEICKARDO.

♃. *Calcis vivæ* ℔. *i. auripigmenti* ℔. ß. *nitr.* ℥ii. *rad. pyrethri, staphisagriæ, piperis ana* ℥ß. Pulverisentur singula seorsim, postea cum lixiviô forti redigantur in formam linimenti, vel additô sapore nigrô incorporentur. Hujus portio si affricetur locis pilosis in balneô ad fornacem, radicitus pilos extirpat; postea pars depilata unguentô rosatô inungenda.

Aliud ψίλωθρον, vel unguentum pilos ex quacunque corporis parte evellens.

♃. *Album. ovor. conquass. Num.* iiiß *calc. viv.* ℥ *viii. auripigmenti* ℥*i.* Hisce pulverisatis atque permixtis affunde lixivii fortissimi tantum ut pultis crassioris formam accipiant. Hâc mixturâ penna vel digito exceptâ pars cutis pilosa fotu ex aquâ calidâ præmisso inungatur, post quadrantis horæ spatium abluatur aquâ tepidâ; quòd si primâ vice non decidant, iterum circa fornacem illinatur, & absque dubiô pili defluent, & licèt dolor aliquis inde suboriatur & rubedo, tamen non diu durant.

Aliud remedium Venetis Matronis consuetum quò pilos evellunt.

♃. *Resinæ laricea vulgaris cochlearia quatuor vel circiter, mastiches subtiliss. trita instar. avellanæ.* Dissolvantur ad ignem & parum coquantur continuò agitando; postea effunde in lebetem aquâ frigidissimâ, deinde manibus malaxentur, fiantque magdaleones rotundi & serventur ad usum. Hujus particuncula supra alutam ducta cuti pilosæ applicetur, & quando adhæserit emplastrum iterum detrahatur, pili in dropace evulsi manebunt.

Hujus generis est ἡ ἀμπελολεύκη, hoc est vitis alba, quæ ideo à quibusdam peculiari nomine ψίλωθρον vocata fuit, autore Discoride & Pliniô.

PTARMICA MEDICAMEMTA, vid. Errhina.

PTARMICA HERBA.

Ptarmica ex re nomen habet, quoniam Πταρμὸς, id est, Sternutamenta provocat.

Notæ ejus sunt flores in umbella, barbulis disco medico concoloribus; folia integra, ad margines duntaxat serrata.

Nomina. *Ger.* vulgaris *Park.* vulgaris, folio longo serrato, flore albo. *J. B.* Dracunculus serrato folio pratensis *C. B.*

J. B.

Est ubi tres superet cubitos, sæpius minor, cubitalis, radice obliquè acta, & velut geniculata, fibris majusculis & longissimis donata, sapore acri & fervido: caule singulari, tereti, glabro, fistuloso, gracili, satis tamen rigido; cui alterno aut potius nullo ordine posita adnascuntur folia, ab imò ad summum, Draconis esculenti, argutis asperiusculisque denticulis circumquaque serrata, atro virore splendentia, sapore fervido, pyrethri mitiore. Summus scapus nonnibil angulosus & subhirsutus in surculos aliquot dividitur, qui umbellatim flores gestant candidos (tam discum medium, quam petala eum undique radiatim cingentia) millefolii terrestris, duplo aut triplo majores, odore non dissimili, sed remissiores, discus floris medius à plurimis flosculis arcte stipatis & in quatuor segmenta acuta divisis componitur.

In pratis udis & palustribus Julio mense floret.

Florum calices in hac planta quam millefolii breviores è pluribus squamis coagmentantur. Flores ut multo

majores

majores quam millefolii, ita minus crebri & conferti in summis caulibus longioribus pediculis insident, nec adeò exactè simul umbellam efformant. Variat interdum flore pleno seu multiplici, hinc Dracunculus pratensis flore pleno C. B. & aliorum.

Vires. Gustu est acri & fervido, siccæ Pulvis naribus inditus, sternutamenta movet, unde ei nomen.

Radix commansa caput purgat & dentium dolores mulcet pituitam eliciendo. Herba cruda additur acetariis ad frigiditatem eorum temperandam & corrigendam. *Rajus.*

PTISANA.

Quod ab antiquis vocabatur Ptisana, erat cibus ex hordeo perfectè coctο: apud recentiores prisana dicitur illud, quo in morbis utimur pro potu ordinario.

Componitur ex variis secundum intentionem Medici, vulgò non præscribitur Pharmacopœis, sed ægro ministrantibus.

Usus multi sunt.

Primò, Ad refrigerandum, & humectandum in febrientibus bilosis, sanguineis, tussiculosis.

♃. Hordei integ. M. ß. aquæ fontis ℔. vj. aqua fervefacta abjiciatur, nova addatur & fiat decoctio ad tertiæ partis consumptionem, utatur pro potu ordinario.

Vel

Utatur hydrosaccharo pro potu ordinario.

Componitur ex duodecim aquæ partibus & duabus sacchari, ut si sit ℔ j. aquæ, debent esse sacchari ℥. ij. plus minùs pro ægri voluntate, & morbi exigentia, sæpè à vase in vas debet transfundi. Prodest in febribus ardentibus, tertianis, synochis, cholera morbo, cæterisque putredine comitatis in quibus æstus admodùm urget, si succus limonum recenter expressus immisceatur ad gratam aciditatem, & sic fiet potus, qui vulgò dicitur *Limonade*; bilem præcipitat, ipsius coërcet motum, & temperat æstum.

Secundo, Ad refrigerandum & aperiendum in calidis affectibus, in quibus adsunt obstructiones.

♃. Hord. integ. M.ß. parum coque & aquam projice, deinde adde radic. graminis præparati & contusi ℥. j. ß. aquæ fontis ℔. vij. Fiat decoctio ad tertiæ, partis consumptionis, colotura utatur pro potu.

Addi potest in singula dosi, æstu & siti urgente, sal prunellæ ad ʒ. ß. vel ʒ. j & ubi adest putredo aut malignitas, possunt etiam cum sale prunellæ immisceri iv. aut v. guttæ spiritus sulphuris, & ad majus refrigerium addi syrupus aliquis intentioni aptus, ut syrupus limon. capill. ven. violatus, maximè si adsit æstus pulmonum, tussis, in quo casu prædicta acida minus competunt, quia tussim irritant.

In febribus verminosis puerorum cæterisque acutis, aut malignis.

♃. Hord. integ. p. ij. rad. acetosæ & gram. an ℥. j. aquæ fontis ℔. viij. Fiat decoctio, colatura ponatur in phiala vitrea, in qua aliquot frusta acidi limonum misceantur.

Æstivo tempore, & autumnali convenienter nive aut glacie ptisana refrigeratur in omnibus affectibus calidis, etiam si adsit alvi fluxus à bile. Cave tamen ne obstructiones & infarctus insignes adsint, aut aliqua inflammatio interna hepatis, lienis, mesenterii, pleuræ, pulmonum, uteri; tunc enim potus glacie refrigeratus est toxico pejor; quia magis impingit materiam, & resolutioni ineptam reddit, unde νέκρωσις.

In tertianis, quartanis, continuis, intermittentibus, cæterisque morbis exacerbationes habentibus.

♃. Kinæ Kinæ crasso modo tritæ ʒ ij. summit. centaur. minor. p. j aquæ fontis ℔ iij. infunde tepidè per vi. horas, sæpè agitando vas colaturâ utatur pro potu ordinario.

In quartana & cæteris morbis melancholicis.

♃. Radic brusci ℥. j. folior. ceterach. M. ß. Fiat decoctio cum aquæ ℔. vi. Colatura utatur per se vel cum vino tenui, si non repugnet febris.

In affectibus calidis pectoris, paratur ex hordeo integro, passul. mund. jujubis, & aliquot frustis pomi redol.

Tertiò, Ad exsiccandum in morbis frigidis & humidis cerebri, nervorum & similibus.

♃. Radic. schinæ in taleolas sectæ, vel salsæparillæ minutim sectæ ℥. j aquæ fontis ℔. vi. Infunde tepidè per duodecim horas, deinde f. decoctio ad tertiæ partis consumptionem, colaturâ utatur pro potu ordinario.

Quartò, Ad astringendum in dysenteria vel alvi fluxu à causa calida.

♃. Rasuræ eboris & cornu cervi an. ℥. ß. aquæ fontis ℔. vi. Fiat decoct.

Vel

♃. Rosar. rubr. sicc ℥. j. aquæ tepidæ ℔. iij. spiritus vitrioli ʒ. j. Infunde tepidè per sex horas, colatura per se utatur, vel addendo sacchari albi ℥. iv. Hoc modo paratâ Ptisana dicitur tinctura rosarum.

Dissolvi potest in qualibet dosi exhibenda, aliqua quantitas syrupi cydonior. vel granatorum, vel parum conservæ rosar. Genuensium, vel sequentis julepi Alexandrini.

♃. Aquæ rosar. ℥. x. sacchari albi ℥. ij. Coquantur parum, & utatur per se ex cochleari, vel cum aqua pro potu ordinario.

Vel

♃. Aquæ rosar. succi cydonior. & granat. an ℥. iv. sacchari albi ℥iij. Coquantur parum ad eundem usum.

Quando adest febris, putredo, & alvi fluxus, ad leniendam tussim, nauseam, bilis fervorem.

♃. Aquæ rosar. succi granat & limon. recenter expressi, an. ℥ vi. sacchari albi ℥. iij. Coque parum & eodem modo utere.

Valent prædicta in mensium, & hæmorrhoidum fluxu, hæmoptysi, &c. sequens etiam pro iisdem affectibus decoctum utile est.

♃. Radic. consolidæ maj. ℥. j. ß. aquæ fontis ℔. iij. Fiat decoctio, colaturâ utatur pro potu ordinar.

Vel

♃. Rasuræ eboris ʒ. j. aquæ fontis ℔. iij. Coquantur pauco tempore, colaturâ utatur per se; vel cum succis prædictis, aut cum julepo Alexandrino.

Paretur ptisana ex sola infusione millefolii & pimpin. æstate frigidè, hyeme tepidè, per 4. horas.

Quinto, Ad refrigerandum, aperiendum, & aliquatenus nutriendum, cùm deliniendα est humorum acrimonia, obstructiones reserandæ, ulterior macies impedienda, ut in febribus biliosis, lentisque, tabe, gracilibus, quoque, & abhorrentibus juscula.

♃. Hordei integ. M j. rad. gram. ℥ ij. Fiat decoctio cum pullo gallin in ℔ vi. aquæ fontis ad medias, de colatur. capiat cyathum bis terque diù noctuque. *Tencke.*

PVGILLVS, vid. sub titulo *Mensura*.

PULEGIUM.

Pulegium ita dictum creditur, quod ejus flos recens incensus pulices necet odore: Βλήχων Græcis quasi balans herba, quia gustatum à pecore cùm floret, acri sapore balatum iis extorquet. Parvitate sua, florum densis verticillis, sapore & odore acriore à mentha differt.

Vires. Pulegium, cùm revera menthæ species sit; iisdem etiam viribus quibus & mentha pollere verisimile est. Acrius tamen menthâ est, & proinde efficacius, partium tenuium. Usus præcip. in mensibus ciendis, fluore albo, fœtu ejiciendo; Confert hepaticis ac pulmoniacis nauseam & tormina ventris discutit, calculum & urinam pellit, ictero ac hydropi medetur: extrinsecus prodest Capiti, somnum arcet, vertiginem discutit, doloribus arthriticis convenit, dentes abstergit, pruritum cutis curat. Schrod.

Succus hujus herbæ cochlearis unius mensura pueris exhibitus efficacissimum est remedium ad tussim illam clamosam seu convulsivam quibusdam catarrhum ferinum dictam, quæ teneram ætatem plurimum infestare solet.

Hujus notitiam D. Boyle acceptam refero, qui ad profligandum hoc Syptomata inter alia medicamenta primas ei tribuit nec immerito, ut experientia nobis compertum est. D. Hulse. Nostrates botulis cruore distentis pulegium concisum immiscere & incoquere solent; unde &..... vocant.

Ad raucedinem, R. decoct. pulegii dulcorat. ℥vi. iturus cubitum, & Sanaberis. Chesneau ex libro Arcanorum. Ex annotatis D. Hulse.

Recens sacculis inclusum, & in lecto positum pulices efficaciter abigit: sed intra spatium septimanæ sacculi sunt renovandi. D. Palmer nobis communicavit. *Rajus*.

PVLICARIA, vid. *Psyllium*.

PVLMO VULPIS, vid. *Vulpes*.

PULMONARIA.

Nomina I. Pulmonaria maculosa *Ger.* latifolia maculosa *Parck.* pulm. Italorum ad buglossum accedens *I. B.* symphytum maculosum sive pulmonaria latifolia. *C. B.*

Radice nititur albâ, fibrosa hellebori, sed fibris rarioribus & quibusdam crassioribus, gustu admodum lento & viscido caulis angulosus, purpurascens, hirsutus, unus interdum surrectus, reliquis primum germinantibus, aliàs plures ut in buglosso. Folia alia statim à radice exorta, conferta, per terram sparsa alia, caulem inæquali situ sine pediculo amplectentia, oblonga, unciam lata; nervo medio per longum donata, in acuminatum mucronem desinentia, lanugine supra infraque & in ambitu molli pubescentia; at adulto vere folia insignem acquirunt magnitudinem, præsertim infima, quippe quæ latitudine palmum superent, longitudine sesquipalmum teneràque illa lanugine rigescente hispida redduntur summitati caulis (qui brevis est, dodrantali altitudine) insident flosculi ex pediculis semuncialibus & brevioribus multi simul juncti, interdum reflexi caudam Scorpionis æmulantes, ut Echii, è calicibus oblongis, striatis, hirsutis, colore modò purpurante, modò violaceo, aliàs mixto purpuro violaceo, idque in uno eodemque ramo, in quinque lacinias divisi: in calicis fundo succedunt semina quaterna buglossi seminibus similia.

Foliis variat (inquit C. Bauhinus) quæ aliquando albis punctis & lituris notantur, aliquando iis carent, & hæc pulmonaria folio non maculoso Clus. hanc Clusius pro diversa specie describit, à præcedente tamen præcipuè differt foliis minus amplis, nullis albificantibus maculis superne infectis: reliquæ enim notæ conveniunt.

Floribus est communiter ceruleo-rubentibus, rarius albis, pulmonariæ speciem flore albo aliquot annos in horto alui, quæ omnibus suis partibus, sed præcipuè foliis, majoribus erat quam descripta, & maculis pluribus majoribusque notatis

In Sylvis propè Coloniam Agrippinam hanc primò observavimus, posteà in omnibus ferè montosis dumetis propè Rhenum & circa Genevam.

Vires. Nostratibus pro olere in frequenti usu est, Salviam Hierosolymitanam ac Bethlehemiticam appellant. Pneumonica & cardiaca censetur; consolidat & glutinat, symphiti instar.

Usus ejus præcipuus est in ulceribus pulmonum, aliisque eorundem affectibus, phthisi, expuitione sanguinis, &c. extrinsecus in vulneribus.

Nomina 2. Pulmonaria angustifolia 2. *Clusii Ger.* (potius 3.) angustifolia Cæruleo flore *I. B.* Symphytum maculosum sive pulmonaria angustifolia cærulea *C. B.*

Clus. huic folia sunt angusta & villis obsita, buglossi sylvestris, Echiive, aut Anchusæ foliis non absimilia, molliora tamen, neque tam aspero villo hirsuta, nullo pediculo prædita, sed medium caulem amplectentia, qui paulatim succrescens angulosus & hispidus, interdum nonnihil purpurascens, in pedalem tandem altitudinem excrescit, in cujus fastigio multi pentagoni caliculi, in quinque purpurascentes lacinias divisi, & subhirsuti nascuntur, continentes oblongos, concavos flores buglossi hortensis aut pulmonariæ vulgaris floribus forma similes, per oras in quinque orbiculares ferè lacinias divisi, colore antequam aperiantur ex purpura rubente, deinde quando explicati sunt, cæruleo adeò eleganti nitent, ut gentianellæ vernæ floris venustatem si non superate, attamen proximè æmulari videantur, odore autem nullo grati: ii maturi decidunt integri, quemadmodum buglossi hortensis & similium flores, atque caliculum inanem cum stylo & quatuor seminum rudimento relinquunt, quod maturitate nigrum evadit, Echii aut buglossi vulgaris semini respondens. Adnascuntur deinde secundum caulis pedem alia hirsuta folia, angusta, palmaris aut amplioris longitudinis Echii aut Anchusæ foliis latiora molliorаque: inter quæ (licet sicca sint) subsequente vere prodit caulis, suis venustis floribus onustus. Radix crassis carnosisque fibris prædita est, ut pulmonaria maculoso folio, initio, candicantibus, deinde vetustate foris nigricantibus, dulci sapore.

Nascitur passim per Pannoniam & Austriam inferiorem in montanis & cęduis Sylvis, & diutissimè floret. Exilit primo vere, florumque congestorum thyrsum ferè ante folia promittit.

PULMONARIA LUTEA.

I. B. Huic radix geniculata, rubra, fibraque, lac manans sapore amarum: à qua caulis surgit unicus (inter duo tresve) lacte similiter prægnans, unico plurimùm folio circa mediam altitudinem donatus, cubitalis, tenuis, hirsutus, summa parte in aliquot surculos divisus, quorum extremis flores insident lutei

luteî Hieracii, qui in pappos marcidi facessunt. Folia à radice statim exoriuntur, sinuosa inæqualiter, præcipuè versus pediculum, supernè virentia & hirsuta internè densiore lanugine canescentia, maculis pulchris interdum notata, sapore amaro & nitroso, pediculis subrubentibus, villosis, longis quibusdam, aliis brevioribus. Semina parva nigra.

Nascitur plerunque in Sylvis, muris antiquis & aggeribus umbrosis, floret Junio & Julio *Rajus.*

Morbis pulmonum medetur vi sua vulneraria & consolidante.

PVLMONARIA MEDICAMENTA, vid. *Pectoralia* &c.

PULPA.

Est caro seu substantia fructuum succulentorum inter corticem ac nucleum comprehensa, v g. pomorum cerasorum & similium. Primariò autem significat partem carnosam in corpore animalis. Inter Pulpas in Medicina usuales exemplo sint sequentes.

Pulpa Cassiæ simplex ex *Pharmac. August.*

℞. Cannas, seu siliquas cassiæ ponderosas, & quæ concussæ non resonant; aperi & contentam in eis pulpam, seu medullam cum laminis & seminibus diligenter excava: exemta projice super inversum & angustum cribrum ex setis equinis contextum & paulatim aqua calida irrora, aversôque cochlearis convexo medullam cassiæ hinc inde ducito, ut per cribrum paulatim excernatur. Præstiterit tamen ubi necessitas postulat recentes semper cassiæ flores educere, cùm diutius repositi protinus acescant.

Calfacit & humectat primò ordine, sanguinem depurat, ejus acrimoniam temperat, ac sitim coercet; ventriculum, bilem & pituitam educendo, mundificat, pectus & guttur lenit, ejus abscessus resolvens: renum calori cum infuso glycyrrh. confert & calculi generationem prohibet, ac in acutis febribus exhibetur: alvum enim blandè lenit, ac flavam bilem infernè deturbat, atque ex hâc natas febres mitigat.

Pulpa Cassiæ composita, seu Cassia extracta ex *eadem Pharmac.*

℞. Violariæ, malv. mercur. betæ, parietar. flor. violar. an. m. j. F. omnium decoctio in aq. suff. quo decocto cassia extrahatur & caudæ ejus laventur: Deinde ℞. Pulpæ cassiæ cum hac decoctione extractæ & ad spissitudinem coctæ ℔j. sacchari Thomæi ℔ß. Coque ad perfectionem, ut est artis.

Hujus usus est potissimum in enematibus, non rarô tamen in bolo quoque exhibetur, cùm ipso cassiæ flore minùs sit flatulenta, ac magis emolliat & humectet.

Pulpa Prunorum ex *eadem Pharm.*

℞. Prunorum magnorum vinosorum, id est Damascenorum, sive Hungaricorum recentium q.v. & exemtis nucleis in fictili vitreato magno percoquito: deinde per cribrum setaceum trajicito; expressam pulpam denuò lento igne ad perfectam & justam spissitudinem coquito, addendo sacchari tertiam circiter partem, vel ad pulpæ ℔. x. sacch. ℔. iij. ita enim melius conservatur; ne situ corrumpatur.

Ventrem mollit, ac alvum facilitat, calorem febrilem extinguit, sitisque fastidia permulcet.

Cum hac pulpa ferè convenit *Electuarium de Prunis simplex*, ita olim à nobis dictum nisi quod ad pulpæ ℔ij. saccharum in majori quantitate nempe integra ejus libra fuerit adhibita.

Pulpa Tamarindorum ex *eadem Pharm.*

Extrahitur eodem modo quo Pulpa Cassiæ.

Tamarindorum Pulpa refrigerat & siccat ordine secundo, bilem facilè solvit, ac valdè adustos humores lenit; unde arquatis, lienosis, scabiem, lepram, vitiligines & lichenas patientibus commodè exhibetur; namque cutaneas exulcerationes omnes à sanguinis adustione natas tollit, insaniam insuper ac furorem permulcere creditur.

PVLSATILLA.

Pulsatilla nominatur, quod seminum tremuli pappi lenissimo flatu huc atque illuc agitentur, unde & herba venti.

Nomen Pulsatilla Italicum est, siquidem inibi ita vulgò dicitur hæc herba.

Est autem pulsatilla nihil aliud quàm Anemone seminibus, cincinnaris seu plumula caudatis.

Vires. Ab Empiricis id comparatum habet Brunfelsius, quòd pulsatilla vulneraria sit herba, quod per alembicum destillata aquam vulneribus mundificandis curandisque præstet utilissimam. Quæ & putridam carnem erodat. Cum autem gustu sit acerrimo magis externis quam internis partibus corporis adhiberi debet ut rectè Tragus.

Matthiolus radicem subdulcem esse ait, unde non longè abest à temperato; sunt qui eam maxime præferant contra pestilentiæ contagia & pota venena & virulentorum animalium ictus, si cum vino bibatur drachmarum duarum pondere, quare in antidotis additur. Tragus radicem siccatam sternutamenta ciere, crudam verò mansu pituitam elicere scribit, quæ arguunt eam procul abesse à temperie. *Rajus.*

PVLVERISARE, & PVLVERISATIO vid. sub titulo *Comminutio.*

PVLVIS.

Non immeritò PVLVERES omnium aliarum formularum quasi basis statuuntur, adeò latè patent, & ex hoc elemento velut simplici innumeræ hinc fieri queunt compositiones.

Ut enim id præmittamus, pulveres vel *primariâ intentione*, seù sui ipsius gratiâ præscribuntur, vel πρὸς ἄλλο, *secundaria*, in morsulis rotulis, emulsionibus, bolis, potionibus, &c. unde si quis pulverum theoriam & notionem benè calleat, facilè hinc in omnibus aliis procedere poterit.

Dicitur pulvis communi acceptione, ab analogiâ aliorum pulverum ubivis occurrentium, à comminuendo & contundendo: & definiri potest, quod sit.

Medicamentum siccum ex aliquot homogeneis, in plures minutas particulas redactis, pro eodem usu, alterandi vel purgandi artificiosè mixtum.

Medicamentum est, latâ suâ acceptione, seu pro interno seu externo usu præparatum, ut mox dicemus.

Aggregatum verò est *ex pluribus*, unde, licèt cornu cervi ustum, corallia & alia pulverisata reverà quoque sint pulveres, attamen illa in officinis ferè alio nomine veniunt, farinæ v.g. & inprimis præparatorum.

Ex *homogeneis aliquot* constare debet pulvis, unde patet, propriè hoc sensu audire & strictiùs pulveres compositos dispensandos. Utut enim, hodiernâ præsertim praxi, etiam præparata & pulverisata, inprimis selectiora, possint suâ qualibet dosi erogari & propinari sub formâ hâcce pulveris, quod etiam omninò liberum est medico; nihilominus tamen, cum id per se quasi pateat, hoc loco saltim de compositis sermo est.

Homogenea hæc in eundem collimant usum, suntque duplicis generis, vel mole & καθ' ὄγκον talia, vel δυνάμει & virtute; unde huc & corrigentia, & liquida immisceri solita referri debent.

Vt verò melius pulverum generalis notio pateat, operæ pretium erit, horum differentias spectare, essentiales quasi. Sunt enim pulveres.

1. Vel *diffusi*, vel *concentrati*. *Diffusorum*, seu majoris molis & in numero ingredientium, & quantitate ipsâ, præter alios, (nam de iis sub materiali quoque dicendum) inprimis duæ quasi species notandæ veniunt, v. g. (α) *species*, *officinales* scilicet, seu pulveres officinales compositi, ut species diaireos, diatragacanthæ, diamargariton frigidæ, cordiales temperatæ &c. id etiam ita usu obtinuit, ut hæc commixta species dicantur per synecdochen, quod ex singularibus constent pluribus, uti etiam de infusis constat, materiam infundendam ita dici, S. Species ins Bier. (β.) *tragemata*, vulgò trageæ dicta, seu bellaria, quod nomen prædicatur de pulveribus aromaticis, diffusis, gratis & confortantibus, quorum usus potissimum & solus quasi est, in affectibus frigidis, Germanicè *Trisenetb*, ut tragea stomachalis Birckmanni, trageæ cephalicæ, &c. Illæ ergò species sunt officinales, seu in officinis jam extantes præparatæ; hæ trageæ sunt magistrales magis, in præsentem usum ferè præscribendæ, paucis exceptis.

Diffusiores vero pulveres sunt, tùm in se, tum accessione sacchari, quod paulò post magis libabimus, unde & trageæ vel cum, vel sine saccharo præscribuntur;

Concentrati verò his contrarium obtinent statum, minori numero, minori mole conspicui, seu, ut aliter hanc distinctionem efferamus, pulveres alii sunt *Galenici*, alii *chimici*, alii denique *medii*, ex his mixti

2. *Pulveres sunt vel grossiores, vel subtiliores.* Illi multùm cum diffusis conveniunt, & coincidunt, unde & trageæ grossæ in usu sunt. Dicuntur verò ita à trituræ ipsius modulo, prout magis vel minùs lævigati sunt. Inprimis verò grossiores eliguntur pro affectibus ventriculi, & ubi masticari pulveres simul magis volumus, unde huc pertinent pulveres peptici dicti, est, qui post pastum, roborandi ventriculi, gratia & exhalationes flatulentas præcavendi, præscribuntur ex coriandro, semine anisi, fœniculi, cubebis, pane biscocto, &c. ubi confecta sæpè integra & non contusa simul recipiuntur. Sic etiam id locum habet ad inhibendam acrimoniam & mitius operandum uti pulveres errhini paulò grossiori forma usurpari consueverunt.

Subtiliores verò non tam à mole vel pondere dicuntur, sunt enim & subtilissimi sæpè & levissimi iidem pulveres, ut antheræ, sed ab impalpabili ferè atomorum texturâ & substantiæ modo, ut eo præsentius operentur, id quod de pulveribus purgantibus maximè valet, quicquid etiam nonnulli de colocynthide velint, neque enim colocynthiaca in pulvere propinare fas fuerit. Et talia etiam sunt medicamenta sicca oculis inspergi solita, unde solet addi: Misce F. l. a. pulvis subtilissimus, ut alcohol, id est pulvis impalpabilis.

3. Pulveres alii sunt *externi*, alii *interni*, ab applicandi loco dicti. Et iis quidem jam-dicta differentia prima & secunda competit quoque. *Externi* latiùs non minùs patent, sive *inflentur*, ut in oculos; sive *adspergantur*, quos *adspergines*, Latini, πάσματα, καταπάσματα & διαπάσματα Græci vocant, v. g. in intertrigine, ulceribus exsiccandis, absumendis excrescentiis, qui *catheretici* audiunt, erisipelate, ut pulvis erysipelatodes Mynsichti; sive *attrahantur*, ut ptarmici; sive *affricentur*, ut pulveres dentifricii; sive *immittantur*, ut vulneribus vasorum, v. g. pulveres ischæmi &c.

Notabile hoc loco est vocabulum Arabicum *Sief*, quod trochiscos ophtalmicos officinarum pro collyriis pulverandos notat.

Interni hinc iterum varii, quibus recensendis jam hic non diutius immorabimur.

Quod ergò Materiam pulverum concernit, latissimè illa patet, quippe ex omnibus pulverisari aptis eosdem parare licet, unde ministræ quasi pulverum operationes sunt, *contusio* & *cribellatio*, materiâ ex singulis regnis & eorum classibus uberrimè suppetente. Parantur enim pulveres vel.

1. Ex ipsis *simplicibus crudioribus*, radicibus, foliis, floribus ex omni vegetabilium genere, quibus pro externo usu sæpenumerò & mineralia, e. g. pompholix, cerussa, &c. admiscentur, ubivis recipiendo homogenea, & hinc contusa cribellando, ponderando & miscendo in pulverem intentioni aptum, id quod difficile non erit callenti vires & facultates materiæ medicæ.

Vel 2. ex *præparatis*, in primis selectioribus, tum purgantibus, tum alterantibus, ex vegetabili, animali & minerali classe petitis, quò plurima pertinent, & in tabulis nostris quasi in synopsi recensita, & aliunde petenda.

Vel 3. quos pulveres chimicis in primis ministrant, *ex salibus*, forma crystallina sicca conspicuis, & pulverisari facillimè aptis.

Vel 4. ex *crocis*, *floribus*, & *magisteriis*, quorum singula suum habent usum & per se exhiberi prompta, & misceri.

Uti verò ex hisce quasi simplicioribus variè inter se commiscendo, quod quàm maximè licet prudenti medico, pulveres parare licet exprompta mixturâ, v. g. non solùm ex præparatis ipsis inter se mixtis, modò sint homogenea, sed & ex præparatis & salibus, ex iisdem & floribus, crocis &c. Sic

5. Non minus in usu est *decompositos reddere pulveres*, & recipere species in officinis jam extantes, miscere has ipsas secum invicem, vel cum præparatis, salibus, floribus & similibus, idque longè commodiùs & faciliùs, quò plures in singulos ferè casus & usus species jam in officinis, non obsoletæ illæ quidem, sed selectiores, itidem ad manum habentur.

Si ullibi verò, certè in pulveribus etiam, quoad commiscendas inter se species, & quoad selectum materiæ, obveniunt notandæ Cautelæ.

1. Enim *acria, amara, & ingratiora non commodè in pulvere dantur*, quod ipsum etiam ex parte de fœtidis valet. Sic aloen in pulvere, sic colocynthidem, sic piper non benè exhibere licet. Et licet sint, qui tartarum aloeticum usurpent & commendent ex crystallis tartari cum extracto aloes pro pulvere lenitivo; licet apud *Platerum*, *Solenandrum* & alios piper pro aphrodisiaco pulvere commendetur, minùs tamen rectè & cum requisitâ id fieri gratia potest. Et ob hoc ipsum pulveres ad scrophulas & strumas; qualis v. g. est Helmontii, ingratiores ferè esse consueverunt. Sic etiam rancida & vetusta semina exesse debent, unde observavimus species Haly contra phthisin, nisi recenter fuerint dispensatæ, potius nocuisse phthisis, tussim, ut solent rancida, excitando majorem.

2. *Resinosa, gummosa viscida, non benè in pulvere præscribuntur, nisi refracta.* Sic resina gialapæ & scammonii per se exhibita, & inter assumendum in faucibus conglobatur, & facilè tormina insignia excitat, quia resolvi etiam facilè nequit. Sic sperma ceti pulposos reddit pulveres, neque per se ita facilè propinari potest, attamen si immisceatur aliis, v. g. lapidibus cancrorum ana, satis egregium præbet pulverem εὐπεψον ad calculum, casum ab alto, asthma, &c. additis pro re nata aliis. Sic extracta v. g. opii, pro pulvere anodyno; confectiones, electuaria, ut theriaca, pro pulvere in pueris sæpe necessario alterante, cum lapidibus cancrorum, coralliis, confectio alkermes cum cornu cervi philosophico, pro pulvere confortante cordiali & similia dilatanda sunt magnâ quantitate respectivè pulverum. Notabile est ergò, formam pulveris esse probè observandam, ut integra sit, non solùm in miscendo & dispensando, ne ægro pro pulvere magna massam mediæ consistentiæ offeramus; verum quoque in

in aſſumendo, quod in primis de reſinoſis valet. Ut enim ſperma ceti hoc commodi habet, quod etiam in pulvere in vehiculo calido facile ſolvatur inſtar pinguedinis ità alia magis reſinoſa ob difficilem cum aqua mixtionem renuunt hac forma aſſumi, in ſpecie v. g. terebinthina, quorum tamen magnus in affectibus rerum eſt uſus.

3. *Liquida* quoque *parce immiſcenda*, ſive *tinctura & ſpiritus*, quod paulò rarius eſt, ſive *olea deſtillata*, quod frequentius, & in his quidem maximè obſervanda proportio, ne ullatenus excedant, alias enim non minus acrimoniam ipſi conciliabunt inſignem & faucibus moleſtam.

4. *Farrago confuſanea vitanda, nil temere repetendum, vel duplicandum.* Hinc receptæ trium ulnarum, tum actu, tum potentia tales magis ruditatem præſcribentis, quam artificium denotant. *Illas* vocamus, quæ omne genus ſimplicium, ſeu quicquid eſt in Pharmacopolio, ut jocatur *Paracelſus*; *has*, quæ multa compoſita, quæ dia in ſpecie præfixum habent, recipiunt, ut, quid emergat, quæ ſint elementa & partes integrantes, ipſi ſæpè neſciant medici. Sic etiam huc pertinet unius ejuſdemque ingredientis duplatio, vel additio ſuperflua ejuſdem, quod jam in cenſum venit. Sic ſpeciebus diamargariton non facilè denuò perlas; ſic pulveri bezoardico Sennerti completo, non facilè lapidem bezoar denuò ſuperaddimus. Sic inprimis non æquè antimonium diaphoreticum & bezoardicum minerale aliudve ſimul præſcribimus, quia in effectu unum idemque ſunt.

5. *Quæ ſe invertunt contrarietate manifeſtâ, non miſcentur in pulveribus quoque.* Hujus rei in ſpecie exempla præbent duo, in quibus tamen facilis eſt lapſus. v. g. non vitriolata cum nitroſis, ut in liquida, ita & in ſolida forma ſunt miſcenda. Ut enim in priori inde fit aqua fortis; ita in hac idem odor ſtatim emergit, id quod præcipuè in compoſitis eſt obſervandum, ne eodem ex fundamento vitriolum martis cum panacea Holſteinenſi, vel nitro vitriolato miſceamus; perinde enim eſt, ſub alia ſaltim forma. Sic aluminoſa quoque cum alcalibus non conjungenda, id quod in pulveribus febrilibus facilè obvenit, unde cavendum eſt, ne magiſterio aluminis ingrediente recipiamus ſal abſinthii, vel ſimile aliud. Alia verò longè ratio eſt eorum, quæ ſe invicem corrigunt, ut inprimis in purgantibus; imò notabile eſt, aromatica hiſce addita non tantum corrigere δραςικὴν qualitatem, verùm etiam actuare magis eadem, & promovere effectum eorundem.

Ex his jam præſuppoſitis facilè conſurgit Forma pulveris *externa*. Hanc tamen duo inprimis vel exornant, vel gratia acceſſoria mactant, in colore & ſapore. Primum eſt *ſacchari additio*, ſive Canarienſis, vel loco hujus roſati tabulati, ſeu canti.

Illud in diffuſis potiſſimum, trageis, pulveribus pepticis & aliis vegetabilibus locum habet, ubi vel ana ad pondus omnium, vel tripla, vel dimidiata doſi id recipimus, pro gratia ſaporis obtinendâ. Pertinent eodem & elæoſacchara, parcius tamen recipienda. Hoc in pectoralibus forma inprimis ſiccâ reſolubili magis obtinet, ut flores ſulphuris etiam ſimplici anaticâ mixtione ſacchari canti, vel ſaltim additione olei aniſi diſpenſari à quibuſdam conſueverunt. Par eſt ratio magis compoſitorum ſimilium.

Ut autem hoc ipſum pro pectorali uſu facilè concedimus, illud vero in ſtatu magis neutro, vel ad præſervationem & confortandi fine; ita dulcium hæc acceſſio in pulveribus quoque non æquè eſt neceſſaria, neque licet palato videatur abblandiri, utilis, adeoque ſæpius præſtat extra dictos caſus illa penitus omittere.

Alterum ad formale pulverum aliquid conferens eſt *aurum foliatum*, ſive cultelli ſciſſura ſubigatur in tenellos flocculos, hinc inde poſtmodum emicantes, ſive tritura in mortario, unà cum pulvere, id enim facilè utrumque ſuccedit. Et conſuetudine inductum eſt id inprimis in pulveribus confortantibus, cordialibus & cephalicis, ita circiter, ut ad ʒj vel ij folium auri n j recipiatur. Eſt quidem, quod contra hoc opponi ſolet, fruſtrà aurum ſic medicamentis groſſo modo immiſceri, niſi ut forſan, qui jocus eſt Scaligeri, deauret inteſtina, quod reſolvi à ventriculo nequeat, adeoque eidem potius negotium faceſſat. Nihilominus tamen, cum nullum exinde penitus damnum timendum ſit, nulla eſt ratio, cur hunc ornatum & gratiam demere pulveribus velimus.

Plurima hanc in rem poſſent adduci jam exempla, nihilominus tamen paucis erimus contenti.

Pulvis purgans polychreſtus: ℞. *ſpec. diagal. Mynſ.* ℥ß. D. in chartâ.

℞. *pulv. laxat. veget.* ℈j. *mag. ſcammon.* g iiij. Tart ⊕*l.* g. vj. ♁ *diaph.* g. j. M. F. pulvis.

Pulvis ſudoriferus in ſcabie, febribus &c. ℞. *bez.* ♂*ial.* ℈ß. *c. c. phil.* ℈j. M.

Cephalicus in epilepſia: ℞. *pulv. epil. Marchion* ʒj. *ſpecif. cephal.* ʒß. *ſmaragd. ppt.* g. vj. M. F. pulvis.

In vertigine: ℞. *ſpec. diambr. diamoſch.* d. a. ʒß. ♁ *nat. rad. doron.* a. ℈j. *mag.* ☽ ℈ß. M. F. pulvis.

Febrifugus: ℞. *pulv. febril. Croll. vel Mynſ.* ♁ *diaph. panac. Holſtein.* a. ℈j. ⊖ *abſinth. card. bened.* a. ℈ß. *ol. antifebr.* n. o. gtt. ij. M.

Bezoardicus in febribus malignis: ℞. *pulv. bez. Senn.* ʒß. *bez. miner.* g. xv. ⊖ *vol. C. C. fixat.* g vj. M. F. pulvis.

Anthypochondriacus: ℞. *pulv. cachect. Q♁.* ʒj. *ſtomach. ejuſd.* ℥ß. *conch. ppt. troch. de eupat.* a. ℈j. *bez.* ♂*l. cachect* g. x. *ol. cin.* gtt. ij M. F. pulv.

In palpitatione cordis: ℞ *ſpec. cord. temperat.* ʒj. *pulv. abſorb.* ℥ß. *fragm. lap. 5. pret.* a g. iv. M. F. pulv.

Hepaticus confortans: ℞. *ſpec. diarhod. Abb. diatr. ſand.* a. ʒj. *croc.* ♂ *aperit. cum* ⊖, *ebor. ſ.* △, a. ℈j. *ol. cinnam.* gtt. j. M.

Partum facilitans: ℞. *borrac. ppt.* ʒj. *ſecund. hum. ppt.* ℈j. *croc.* ℈ß. *troch. de myrrh.* g xv. *ol. cin. ſuccin.* a. gtt. j. M.

Et hi ipſi *nomen* ſortiuntur vel ab effectu, ſeu ab affectu, cui debentur, vel à loco affecto, unde præſcribimus, M. D. in ſcatulâ (id quod de diffuſis & confortantibus magis valet) S. *Hauptpulver*, *Schreckpulver*, vel *Fieberpulverlein*. *Alterierſark*.

Quoad utendi modum. ut baſin diximus eſſe pulveres omnium quaſi aliorum, ita ſanè illorum uſus quàm latiſſimus & univerſalis tum quoad omnes partes affectas meritò ſtatuitur.

Doſis ergò pulverum generalis quaſi aſſignata jam ſuprà fuit, non enim facilè hodie ultra ʒß. vel ℈ij adſcendimus, licet diffuſiorum doſis, ſi quidem operari debeant, ex more Veterum ad ʒj vel amplius extendatur.

Sumuntur verò pulveres vel *definitâ* magis vel *indefinita* doſi, v. g. *illud* de activioribus & uni certo fini debitis valet, ut in pulveribus purgantibus, *uff ein mahl*, *Fieberpulver uff 3. mahl*, *offnend Pulver in 6. glei he Theile zu theilen.* Quin id etiam ſæpè in præſcriptione monemus obſervandum, v. g. M. F. l. a. pulvis Divid. in 4. partes æquales, S. *Haupt-Fieber*, *Starckpulver* &c. quæ quatuor partes chartâ hinc generali ferè includi conſueverunt.

Hoc ſeu *indefinita doſis* in diffuſioribus magis obtinet, v. g. ſtomachicis, pectoralibus, inprimis ſaccharatis, ut de iis ſumatur, quantùm cuſpide cultelli capi poteſt, *ein Meſſerſpitslein voll uff.* 1. *mahl.*

Tenendum verò tum de pulverum, tùm de aliorum doſi in genere: Doſis ingredientium regulatur doſin mixti. Prudentiæ verò medici committitur, velitne ad aliquot

aliquot doses vel unam præscribere; modò caveat, ne mole ægros gravet, sive quantitate continuâ, seu discretâ.

Modus assumendi variat, interdum enim locò vehiculi simul peculiare in eundem usum conspirans præscribimus S. *VVasser zum Pulver.* Frequentius verò vehiculis utimur domesticis, jusculo, cerevisiâ, quę facilè sunt ad manum, & cuivis accepta ac nota. Trageæ cum pane tosto & vino imbuto inspersæ magis sumuntur, vel saltim sumi possunt. Sunt etiam, qui sumuntur per se, non superbibendo, v.g. pulveres peptici, pulveres pectorales sensim deglutiendi, quin alii quoque saccharati & gratiores. Non ineptè etiam quandoque ante & cum cibo sumuntur; licet id in confortantibus magis, neque chylificationem interturbantibus, locum obtineat, aliàs enim vacuo ventriculo mane, vesperi, noctu pro diversitate scopi sumi queunt. In infantibus autem commodè cum lacte, modò non sint salini, vel cum pulte, adhibentur.

Externorum usum jam suprà tetigimus, si enim non inhæreant, cum linteamine applicantur. Tales confortantes & exsiccantes etiam pro capite sunt pulveres Cyprii capillis inspergendi. Reliqui quoad regimen ad ipsius medicamenti formam internam sunt regulandi. Notamus etiam obiter, quod de martialibus notum est, ab assumptione eorum motum imperari, unde medici solent addere quandoque: *D. sumatur cum regimine.*

Denique, quod usum concernit.

1. *Pulveres minus conveniunt respectivè in deglutione difficili*, ut in angina & faucium tumoribus ac ardoribus aliis, vel saltim eo casu largius sunt diluendi.

2. *Minus etiam conveniunt siccis*, unde id melancholicis, hecticis & aliis id ipsum quoque valet; hinc de martialibus rectè monetur, illa in sicciotibus hypochondriacis, metu scirrhorum, hepatis calidi & siccioris minus commodè, quàm in laxioribus malis conducere, de quo *Gilbertus l.1. de magnete c.15. Coringius de Hermet. medic.* & alii legendi. Hinc etiam sunt, qui magis hieme, hoc forsan respectu quoque, eosdem præscribere jubent.

Contra ea verò pulveres præ reliquis quoque, & inprimis liquidis, gaudent quibusdam privilegiis, quorum pauca saltim & potiora tangemus. Pulveres enim

1. *Absorbent, præcipitant, invertunt.* Hinc ubicunque id intendit medicus indicatum, optimè pulveribus id potest exequi. Hinc in solida, febribus intermittentibus præcipuè, ebullitionibus, fermentationibus, motu efferato humorum & turgescentia, hystericis, & paroxismis hypochondriacis aliisque optimè inter alia res expenditur pulveribus.

2. *Pulveres adstringunt & roborant.* Humidis quippe villis frenum injiciunt, motum remorantur, parietes viscerum deliniunt, concentrant & figunt magis. Hinc in vomitu, diarrhœa, dysenteria, fluore albo, hæmorrhagiis internis & externis, laxitatibus ventriculi, intestinorum, hepatis, egregiè, se gerunt, & primipilli sunt. Cum enim vis adstrictiora in terreis consistat particulis, illa hoc pacto quàm optimè obtinetur, neque enim tam facilè humore præternaturali dilui vel vinci queunt. Hinc etiam hæc ipsa formula extrinsecus optimè valet, ubi exsiccandi, exedendi, mundandi, dissipandi, adstringendique fine sunt usitatissimi; sic pulveres ischæmi in usu sunt, pulveres cathæretici, absumentes, erysipelatodes, & alii, ex praxi noti *VVedelius.*

Hactenus de Pulveribus in genere earumque quibusdam formulis ex Clariss. VVedelio; jam ad aliquid specialibus descendentes, plures eorundem compositiones variis usibus destinatæ è variis Authoribus adducimus.

Pulvis contra Abortum.

♃. Granorum chermes ʒj. Sandali rubri ʒß. caryophyll. ℈j. nucis moschatæ ℈ii. radicis Tormenti. ʒß. margarit. præparatarum, corallii utriusque præparati an. ℈j. folia Auri numero tria, sacchari perlati ʒiij. Fiat Pulvis.

Datur gravidis ad præcavendum abortum ex ovo sorbili, vel vino odorifero, idque non unâ tantum vice, sed sæpius pondere Scrupuli dimidii, vel etiam unius; aut admiscetur Trageis, prægantibus usui futuris.

Alius *Zvvelfferi.*

♃. Granor. Kermes legitim. ℥ß. margaritar. Orient. ʒii. Coralliorum rubr. præpar. lapid. Corneoli præparati ʒiii. lign. aloes gum. ℥ß. nucis moschatæ ʒvi. Santali rubri, rad. Tormentillæ an. ʒiii. ireos florent. cyperi rotundi, succini albi præpar. an. ʒii. Essentiæ citri Saccharinæ, Arantior. facchar. ana ex recentibus cort. par. ℥i. ol. nuc. mosch. express. ʒj. Fiat omnium Pulvis.

Datur gravidis sæpius, ubi abortus timendus, in jusculo horis matutinis & vespertinis à ʒß. ad ʒj.

Pulvis Absorbens *VVedelii.*

♃. ☿. Diaph-corall. r. ocul. ♋. conchar. præp. Zinnab. nativ. an. ℈ß. ⊖li ♂. gr. vi. extr. opii gr. i. mj. fiat pulv. qui dividatur in 6. part. æq.

Effectum hujus pulveris non satis posse prædicari VVedelius asserit, in affect. hypochondr. & inde natis symptomatibus, lypotimicis palpitatione Cordis &c. sæpè enim inde sequitur vomitus optimo cum levamine, Singulà dosis debet continere gr. i. ⊖. ♂.

Pulvis adstringens Galeni, ex *Parmac. August.*

♃. Aloes, mannæ, Thuris, corticum pini, Terræ lemniæ, Boli armenæ, Lapidis hæmatitæ, succi Hypocistidis, Croci, gallæ omphacit. ana ʒj. Fiat Pulvis.

Pulvis Alexiterius Specificus Salæ, è *Pharm. Schroder.*

♃. Pulv. viperini ʒii. extr. Bezoardici pretiosi, magisterii margarit. an ʒß. ol. sem. Angel. destill. ℈ß. cinnam. gutt. vi. m. in mortario vitreo.

Dosis ℈j. ad ʒß. cum vehic. appropriatis singulis quadris Lunæ, iis qui cum veneno infecti sunt danda est ʒj.

Extractum Bezoardicum pro Pulvere Bezoardico mox descripto.

♃. Ligni aloes resinos. granor Kermes, santal. alb. odorif. cass. lignea, Zedoar. croci opt. schænanth. rad. carlin. vincetox. Doron. Angel. fol. dictamn. Cret. scordi cret. an. ʒii. spir. vini q. s. F. *Extractum S. A. cui adde ʒii. magisterii lapid. pretiosorum cum sal. nitr. calcinat.*

Pulvis alexiterius specificus Angeli Salæ propter extractum Bezoardicum minoris est virtutis; adeoque & vilioris æstimii, ut quod omnibus balsamicis ingredientium virtutibus destitutum. nec dubito majoris fore energiæ s. m. præparatum.

♃. Pulv. Zedoar. car. in. vincetoxic. doronic. angelic. an. ℥i. fol. dictamn. Cretic. Scord. cretic. an. ...; Ligni aloes resin. cass. lign. an. ℥ß. m. F. pulvis. Cui addend. Sal. volatil. viperar. vel serpent nostrat. ʒii. ol. d. Angelic. ℈ß. d. cinam. gutt. vi. croci pulveris ʒi. Terr. sigillat. q. v. pro magister. Lapid. pretiosor. cum nitr. calcinat. Hofmannus.

Pulvis Alexiterius D. *Barbette.*

℞. Rad. contrayervæ ℥ß. *petasitidis, tormentillæ, enulæ campanæ, an.* ʒij. *terræ sigillatæ, boli armenæ an.* ʒiii. *rasuræ c.c. eboris an.* ʒj. *corall. rubr. præparat.* ℈iiii. *Cinnamomi acuti* ʒii. *antimonii diaphoretici* ʒß. *m. F. Pulvis.*

Pulvis Altheæ è *Pharm. Londin.*

℞. Rad. siccat. Althææ ʒv. *glycyrrhizæ Hispanicæ, ossium mespilorum an.* ʒß. *sem. milii Solis, petroselini, digitalis an.* ʒiii. *oculorum cancr. cum succo limon. præpar.* ʒvi. *gummi Arabici* ʒii. *cerasi, pruni an.* ʒj. *tritura accuratè habita F. pulvis subtilis.*

Pulvis Diambræ Mesuæ ex *Pharm. August.*

℞. Cinnamomi, Doronici, caryophyllor. macis, nucis moschatæ, Folii galangæ an. ʒiii. *spicæ Indicæ cardamomi majoris, minoris an.* ʒj. *Zinziberis* ʒiß. *ligni Aloes, sandali citrini, piperis longi an.* ʒii. *Fiat. pulvis quem completum facimus, addendo Ambræ* ʒj. *moschi* ʒß.

Ad omnem Corporis imbecillitatem & noxam à frigida causa efficax est, viscera omnia calefacit & roborat, vertiginem abolet, cerebri humiditates absumit. Spiritus cum vitales, tum Animales adauget, & concoctionem adjuvat, affectibus item uterinis ex frigida & humida intemperie natis prodest, senibus ob id & mulieribus salubre Medicamentum.

Pulvis Analepticus frigidus, ex *Pharmac. August.*

℞. Specier. Cordialium temperat. inc. ʒii. *de gemmis frigid.* ʒj. *Ambræ griseæ* ℈j. *spiritus rosarum guttas Lx. folia Auri num.* XII. *Argenti num. tria, Man. chr. simplic.* ℥iii. *misce fiat pulvis.*

Pulvis hic, ad virium conservationem & reparationem plurimùm conducens, celeb. nostrum Minderetum Autorem agnoscit; qui alium etiam rubeum dictum, Aromatica plura recipientem, in usu habuit, cujus tamen apud nos non est usus.

Pulvis Dianisu Mesuæ ex *Pharmaceut. August.*

℞. Semin. Anisi ʒiiß. *glycyrrhizæ rasæ, mastich. an.* ℥i. *Sem. carvi, fœniculi, Galangæ, Macis, Zingiberis, cinnamomi an.* ʒv. *Trium piperum, cassiæ ligneæ veræ, pyretri, calaminthæ an.* ʒii. *cardamomi, caryophyllorum, cubebarum, spicæ Indicæ, croci an.* ʒiß.

Ventriculo frigido & humido succurrunt, ac cruditates à pituita lenta natas absumunt, flatus quoque crassos in ventre collectos dissipant, quin etiam pectus à tenacibus humoribus repurgant, ac ob id diuturnæ Tussi medentur.

Pulvis Anodynus Ludovici.

℞. Laud. opiat. Ludovic. ʒj. *corallor. r. præp.* ʒii. *m. Fiat Pulvis.*

Qui in compendio & tutius id præstat quod pretiosæ confectiones narcoticæ, vel antiquorum philonia, requies, aut ipsa Athanasia magna promittunt, &c. vid. Ludovici *Pharm.* p. 537.

Pulvis Anonymus ee *Pharm. August.*

℞. Sem. papaveris albi ʒii. *portulacæ, cydonior. malvæ, Bombacis ana* ʒiß. *quatuor. frig. major excort. an.* ʒi. *gummi Arabici, Tragacanthi, Amyli an.* ʒij. *Hypocistidis, boli armenæ, Orientalis præparatæ, Cornu cervi usti, rasuræ eboris, cicerum rubrorum an.* ʒß. *cinnamomi* ʒij. *Sacchari penidii* ℥iß. *Sacchari Canariensis* ℥vi. *Misce Fiat Pulvis.*

Tabidis phthisicisque prodest, ulcera enim pulmon. lenit, abstergit, & glutinat: tenues ac salsos catharrhos sistit, & incrassat, faucium asperitatem mitigat, ac defluxiones acres ad pulmones ferri prohibet.

Nonnulli hic liquiritiam, rosas, semen Althææ, corallia, Species diatragacanthi frigidi, aut pulmonis vulpis præparati nonnihil addunt, verùm hæc pro medici prudentis intentione quocumque tempore adjici possunt.

Similis ferè Pulvis exstat descriptus apud Valescum, *Pulvis Haly* dictus, easdem vires cum priore obtinens, cujus descriptio hæc est.

℞. Sem. papaveris albi ʒv. *Gummi Arabici, Amyli Tragacanthi, an.* ʒiß. *sem. portulacæ, gossipii, Althææ, malvæ an.* ʒiiß. *quatuor. frig. major. excorticator. cydonior. mundatorum an.* ʒiiß. *spodii præparati, succini, liquiritiæ, vel potius pulveris ejus an.* ʒiß. *Sacchari penidii ad pondus omnium, m. Fiat Pulvis.*

Notandum, Pulverum horum semina frigida continentium, non nimiam una vice quantitatem præparari debere, ne Pulvis diuturniore mora evadat rancidus.

Pulvis Dianthus, ex *Pharm. Londin.*

℞. Flor. rorismarini ℥j. *rosar. rubr. violar. glycyrrhizæ an. Caryophylor. spicæ Indicæ, nucis mosch. galangæ, cinnamomi, Zingib. Zedoar. macis, ligni Aloes, cardamomi minor. Sem. Anethi, anisi an.* ℈iiij. *Fiat. Pulvis. S. A.*

Pulvis Contra Apoplexiam, ex *Pharmac. August.*

℞. Succini albi ʒß. *margarit. Smaragdi an.* ʒij. *ligni Aloes, Cornu cervi præp. rad. pæoniæ an.* ʒj. *cort. citri* ʒß. *sem. ejusdem* ℈j. *Tabulati de extracto ligni Aloes sacchari perlati cum ol. cinnam. an.* ℥iß. *redigantur in pollinem; qui completus à nobis efficitur Ambræ veræ* ℈ß. *moschi Alexandrini gr.* 5.

Animalis Vitalisque facultatis robur eximiè tuentur ac reficiunt, unde diuturnis capitis affectibus, præsertim frigidis opitulantur, spiritus redintegrant, obstructiones meatuum cerebri recludunt, vertiginem auferunt, ac paroxysmos tam epilepticos quàm apoplecticos antevertunt senibus ac infirmam ætatem degentibus familiare & consuetum medicamentum.

Pulvis Antapoplecticus *Zwelfferi.*

℞. Rad. doronici veri recent. coll. & siccat. ℥j. *costi dulcis, ligni Aloes ponder. Cardamom. min. an.* ʒiii. *cubebar. coriandri, anisi an.* ʒij. *nucis mosch. Succini albi an.* ʒß. *caryoph.* ʒiß. *Ambræ gryseæ* ʒß. *prius cum sem. citri excort.* ℈j. *subacta ol. still. cinnamom.* ℈i. *Fiat ex omnibus Pulvis.*

Mira ejus est in affectibus cerebri & Capitis efficacia, intemperiem enim ejus humidam corrigit, ideoque Apoplecticis, Epilepticis & vertiginosis est emolumento detur à ℈j. ad ʒß. & ℈ij.

Pulvis contra Apoplexiam alius ex *eodem.*

℞. Rad. Doronici veri ℥j. *pæoniæ mund. mar. deb. t. coll.* ʒvi. *cyperi rotundi* ℥ß. *costi veri* ʒii. *Flor. paralyseos, Tiliæ, Tunicæ ana recent. (si Tempore verno parentur)* ʒvi. *piperis longi* ʒii. *sem. Erucæ, Sileris montani an.* ℥ß. *crassiuscule incisa & conquassata coquantur in s. q. aquæ simplicis ad ramanentiam circiter* ℥vi. *decoctum coletur & alb. ovi probè clarificetur, qua cum solvantur Sacchari Canarii* ℥iii.

Iterum ad Consistentiam tabulati leniter coquantur: ac retro fornacem tandem, chartæ inclusum, leni calore penitus hoc saccharum exsiccetur, ut in pulverem redigi queat, huic in pulverem redacto adde.

Ambræ griseæ ʒß. vel ʒj. prius cum sem. citri excort. ʒß. probè subactæ, pulv. Bezoard. cervini, seu pulv. ex Typhis cervi pag. 469. Animadv. n. edocti ʒvi. ligni aloes opt. ponder. rad. Doronici veri, cardam. minoris, an. ℥ß. sem. Coriandri, paoniæ excort. an ʒij. caryoph. ʒiij. nucum moschatar. succini albi præp. an. ℥ß. ol. still. Cinamomi, ligni rhodii an ℈j. misceantur exactè, fiatque pulvis subtilissimus in vitro custodiendus.

Præstans in Apoplexia & Hemiplexia, diuturnis capitis affectibus aliis frigidis opitulatur, spiritus vitales & animales reficit, Apoplecticos & epilepticos paroxysmos antevertit. Dosis ʒß. ad ʒj

Alius *ejusdem* contra Apoplexiam.

℞. Rad. Doronici veri ℥ß. paoniæ mar. d. t. coll. ʒii. costi veri dulcis, Flor. Anthos seu rorismarini, lavendulæ an. ʒiß. Sem. Sileris montani, ocymi, caryoph. an. ℥j. paoniæ excort. anisi, coriandri an. ʒiß. cardamomi min. cinamomi acuti, nuc. mosch. an. ʒij. caryophyllor. cubebar ligni aloës pond. opt. an. ʒiß. succini albi præp. ʒii. ol. still. ligni Rhodii ℈j. Fiat omnium pulvis subtilis.

Hic cum prioribus speciebus Antapoplecticis in effectu & operationibus coincidit adeoque omnibus cerebri affectibus frigidis opitulatur Dosis ʒß. ad ʒj.

Pulvis Radicum Ari Compositus, ex *Pharmac. Londin.*

℞. Pulv. rad. Ari, ℥ij. rad. acori vulgaris, pimpinellæ, saxifragæ an. ℥j. oculorum cancri ℥ß. cinnamomi ʒiii. salis absinthii, & juniperi an. ʒj. misce Fiat Pulvis.

Pulvis Aromaticus Caryophillatus Mesuæ, ex *Parm. August.*

Caryophyllor. ʒvi. macis Zedoariæ, galangæ sandali citrini, Trochiscor. Diarrhodon. cinnamomi, ligni Aloes, spicæ nardi indicæ, piperis longi, cardamomi an. ʒj. rosar. rubr. ʒiiij. glycyrrhizæ ʒii. Folii indici, cubebarum an. ℈ij.

Fiat Pulvis subtilissimus: cui, si completum quis desideret addatur: Galliæ moschatæ ʒij. Ambræ gris. ʒj. moschi ℈iß.

Cor, Ventriculum, & reliqua nutritioni dicata membra roborat. Nauseam & vomitum reprimit, flatus dissipat, putredinem humorum in ventriculo arcet, atque infirmæ coctioni opitulatur.

Notandum, Confectiones has Aromaticas Ambram, & moschum, ac Galliam, vel etiam Camphoram recipientes, partim cum, partim sine his odoratis, in usum præcipuè mulierum, quæ uteris suffocationibus obnoxiæ sunt, tum & aliorum, fragrantiam vel odorem similium qui non ferunt, hactenus paratas, atque ita completas & incompletas prostare apud nos debuisse; cum tamen horum meliores & fragrantissimæ partes facilè exhalent, & ita species minus efficaces relinquant, ut in posterum illæ, quarum usus non adeo frequens esse solet, incompletæ tantum pro usu nostro conficiantur, decrevimus; odoratorum istorum connubio, à medico consimiles præscribente, rectius quovis tempore imperando

Quod si quis ex his confectionem in forma solida parare voluerit ad singulas drachmas specierum, pro earundem conditione, cum aliæ plus, aliæ minus sacchari exigant) sacchari optimi ℥j. vel ʒxii. vel quantum medico necessarium videbitur, adjiciat, pariterque ut artis est.

Pulvis-Aromaticus Rosatus Gabrielis, ex *Pharm. August.*

℞. Rosar. rubrarum ʒxv. glycyrrhizæ ʒvii. Ligni Aloes, sandali citrini an. ℥ij. cinnamomi electi ʒv. caryophyllor. macis, an. ʒiiß. gummi Arabici, Tragacanthi an. ʒii. ℈ij. nucis moschatæ, cardamomi minoris, galangæ an. ʒj. spicæ indicæ, ℈ij. Fiat. Pulvis. cui pro completo addantur Ambræ gris. ℈ii. moschi ℈j.

Frequentissimus ejus usus in magno humidor. excrementor. Ventriculi proventu, coctionem juvat, putredinem cohibet, stomachi mollitiem corrigit imbecillitatem firmat, ventrem interiorem totum & nutritioni inservientia viscera roborat: ventriculum distendentes flatus dissipat, adpetentiam excitat, nauseam sedat, & stomachicis mirum in modum confert, convalescentes insuper ac è diuturno morbo emergentes plurimum recreat.

Pulvis Arthriticus Paracelsi, è *Pharm. Schroder.*

℞. Hermodactyl. Turpethi opt. diagryd. fol. senn. el. rasur. cran. vel ossium human. sacchari, ana.

Vires. Purgat securè & blande omnes defluxiones podogricas Dosis ʒß. ℈ij. ex aqua Ivæ Artheticæ, fragariæ &c.

Pulvis Auratus *Zwelfferi.*

℞. Rasur. eboris ℥ß. pulv. Marchion. ʒiij. scobis auri in subtilissimum pulv. redacti ʒiiß. Bezoar. Orient. veri ʒij. unicornu marin. ʒj. m. F. Pulvis.

Valet in Affectibus Epilepticis &c.

Pulvis Bezoardicus Nicol. Præpositi, ex *Pharm. August.*

℞. Boli Armen. cum aceto præparat. ℥iij. Terræ sigillatæ, coriandri præparati, specierum diamarg. frig. rad. Tormentillæ, Dictamni vulgaris, Angelicæ, Scabiosæ an. ʒii. Sem. Acetosæ, citri mundati, rutæ, cardui benedicti, Cornu cervi usti, Doronici, charabe an. ℈iiij. rosarum rubrarum, Coralli utriusque, ligni Aloes, sexici crudi, sandalor omnium Margaritar. ossis de Corde cervi an ʒj. Smaragdorum, Ambræ an. ℈ii. moschi ℈iiij. croci gr. xv. camphoræ gr. x. Fiat Pulvis, vel cum syrupo è ribibus fiat in modum opiatæ.

Adversus pestiferæ luis insultus efficax, cordis vires eximiè tuetur, spiritus vitales fulcit, internas putredines abolet, & contagiosis quibuslibet morbis adversatur.

Pulvis Bezoardicus Magistralis, è *Pharmac. Londin.*

℞. Sapphiri, rubini, Hyacinthi, granator Smaragdor. an. ʒj. Terræ lemniæ, boli veræ, corall. rubri præparat. Margar. præparatar. an. ʒij. Zedoariæ, cornu unicorn. lapid. Bezoardici Orient. & Occident. moschi, Ambræ griseæ, caphuræ, junci odorati, croci optimi an. ʒß. santali citrin. ligni Aloës, Benzoini an. ℈ij. Philonii Magistralis ℈iiij. ossis de Corde cervi cort. citrii granor Kermes an. ʒß ol. i cinnamomi chym. nucis moschatæ Chym. an. gut. quinque Misce, Fiat Pulvis subtilissimus. S. A.

Pulvis Bezoardicus alius *Zwelfferi.*

℞. Bezoar. Occidental ʒiij. Unicornu veri marini, Unicornu fossilis albiss. an. ʒvi. boli armen. seu terræ sigill. n. m. par. ℥j. croci Austriaci ʒij. sem. citri excorticati ʒiß. nucis moschatæ ʒij.

His

His omnibus mixtis & in pulverem redactis imprimatur succus oleaginosus quotuor pomorum Limoniorum corticum & denuo per se in aëre exficcentur: fiatque Pulvis bezoardicus præstans in febribus malignis & pestilentialibus, à ℨß. ad ℨj.

Alius ex *eodem.*

℞. Croci nostri Solis in mantissa edocti, ℨii. bezoardici mineralis n. m. legitimè & recenter parati ℥j. his mixtis & leniter invicem sub tegula (vulgo muffel per horam unam calcinatis & spatula continuo commotis, adde cum refrixerint. ol. still. cinamomi ℨß. levigentur denuò hora una super porphyrite lapide, tandem superadde Boli armena n. m. parat. ℨvi. *croci opt. Austr.* ℨiß.

Quibus omnibus probè mixtis imprimatur succus oleaginosus, corticum trium vel quatuor pomorum limoniorum, & leniter tandem siccata serventur pro usu in vitro probè clauso, Tamque saluberrimum Alexipharmacum & Cordiale medimamentum, cujus Dosis ℈j. ad ℨß. pro sudore eliciendo.

Alius *ejusdem.*

Primò paretur Bezoardicum solare hoc pacto:

℞. Auri puri per antimonium purgati ℥ß. solvatur in spiritus Salis optimi vel aq. regis s. q. porro accipe butyri antimonii ℥iß. cui superaffundatur in Alembico parvo spiritus nitri legit. destill. q. s. pro dissolutione, quousque nimirum nulla ebullitio vel strepitus amplius percipiatur; quo facto, conjungantur & commisceantur hæ duæ solutiones auri & butyri antimonii, ac in arena igne leni abstrahantur spiritus ad siccitatem: materia flava in fundo cucurbitæ relicta excipiatur, inque mortario vitreo teratur, cui porro cucurbitæ vitreæ [illegible]*mi.*

Recent. spir. nitri ℥iii. vel iiij. supuraffundantur, factaque aliquanti digestione, rursus per arenam fortiter abstrahantur. hæc operatio, nimirum recentis spiritus nitri affusio, ejusdemque abstractio bis terve repetatur, materia relicta calcinetur leniter ad horas duas sub tegula, usuique reponatur.

Jam.

℞. Bezoardici hujus aurei, unicornu fossilis albissimi, bezoar. occident. an. ℥ß. Fiatque omnium pulvis subtilissimus, cujus dosis ℨß. in peste morbisque Contagiosis.

Pulvis Bezoardicus *VVedelii.*

℞. Rad. contrayerv. Terr. lemn. unicorn. foss. corall. præp. ♁ *diaphor. succini albi præp. à ℥j. C. C. philos. ℥ij. lap. Bez. occid. ℥ß. ol. citri ℈ß. misce fiat pulvis.*

Alius *Ejusdem.*

℞. ♁ *diaphor. ocul.* ♋. *C. C. Philos. an. ℥i. extr. Scorzoner. mont. ℥ß. m. F. Pulvis.*

Pulveres hi alterandi & acidum malignum corrigendi fine sunt utilissimi, in febribus malignis, variolis, dysenteria &c. Dos ℈ß. ad ℈j. cum cinnab. nativ. ⊖e vol. C. C. anodinis &c.

Pulvis Bezoardicus sine Pretiosis, *F. F.*

℞. Bol. armen. ver. cum aq. Scabios. præparat. Terr. sigillat. Silesiac. rad. dictamn. alb. Tormentill. an. ℨvi. *Angelic. gentian. petasit. Zedoar. C. C. ust. præparat. oss. de C. C. rasur. Eboris, cort. citr. corall. rubr. præp. an. ℨß. M. F. Pulvis subtilissimus. Dosis ad* ℨj.

Pulvis Bezoardicus cum Pretiosis, *Francofurt.*

℞. Pulv. modo præscripti, ℥j. margar. præparat gr. xvi. *Hyacinth. præparat. rubin. præparat. granat. præparat. Bezoar. or. an. gr.* viii. *Fol. Argent. Auri an. num.* i. *F. Pulvis subtilissimus.*

Vires. Cordialis ac diaphoreticus insignis est usus que præcipui in morbis malignis. Dosis à ℈j. ad ℈ij.

Pulvis Bezoardicus sine pretiosis F. F. & cum pretiosis laudem merentur quoad Compositionem & præparationem.

Fol. autem Argent. & Auri ad oculorum blanditiem, elegantiæ conciliandæ pulveri Bezoardico causâ & vulgi ingentem in aurum & argentum fiduciam collocantis applausum adduntur, ut ipsius pulveris efficacia inde etiam augeatur. Confidentia enim ægri in medicamenta, quam multi Medicorum variis conquirunt Technis, abundantem in praxi Fœlici fructum promittit. Si folia illa auri in pulvere rubro Pannonico deessent, hunc certè fex Urbis populus ne ullius assis æstimaturus, & Medicum & Pharmacopœum inscitiæ, aut doli nomine suspectos erit facturus. *Hofmannus.*

Bezoardicus Alius *D. Charraz.*

℞. Rad. Angelicæ, contrayervæ, serpentariæ Virginianæ an. ℥ß. lapid. Bezoar. Orientalis, pulveris viperini, Bezoardici mineralis an. ℨiij. *unicornu animalis, margaritar. præpar. an.* ℨii. *F. S. A. Pulvis subtilissimus, permistisque oleorum stillator. Angelicæ, corticis citri, cinnamomi an. gutt. iij. Servetur ad usum.*

Hic Pulvis præstans est remedium contra omnia venena; nam corroborando partes nobiles, malignitatem per sudores expellit Datur in vino Hispanico aut aq. aliqua Cordiali. Dosis à ℈j. ad ℨj.

Pulvis Electuarii de Bolo ex *Pharmacop. August.*

℞. Boli Armen. præp. aqua rosarum ℥ß. rad. Tormentillæ, Angelicæ an. ℨij. *coralli rubri, rasuræ eboris, cornu cervi, rosarum rubr. an.* ℨiß. *Sem. melonum, Acetosæ, citri mundati, Bombacis mund. juniperi an.* ℨj. *Anisi, fœniculi, Cinnamomi Xylaloës, macis an.* ℨß. *Fiat Pulvis.*

Alius simplicior ex *eadem Pharm.*

℞. Boli Armen. ℥ß. rad. Tormentillæ ℨii. *Angelicæ* ℨj. *Sacchari ad pondus omnium fiat Pulvis.*

Uterque febribus malignis, pestiferis, ac contagiosis potenter resistit, eorumque insultus reprimit, Spiritus extingui prohibet, eosdemque evanidos reparat: sudores evocat, pestilentiis suis noxas dejicit.

Pulvis Cachecticus Quercetani ex *Pharm. August.*

℞. Limaturæ chalybis cum Sulphure calcinatæ ℥j. fæculæ radicum Ari, Ambræ griseæ an. ℨiß. *coralliorum margaritar. præparat. an.* ℨij. *cornu cervi Philosophicè præparati, Cinnamomi an ℈iiij. sacchari ad pondus omnium. Fiat Pulvis.*

In curanda omnis generis cachexia, & depravatorum humorum colluvie educenda, præsentaneum est remedium, leucophlegmatiam, & morbum virgineum feliciter curat, pallorem vitiosumque colorem tollit, massam sanguineam utriusque sexus purificat, & à variis corruptionis tutam præstat.

Pulvis hic à Quercetano descriptus, et à n fine Ambra, incompletus ideo dictus, in officinis nostris prostat;

ſtat, pro illis, quibus tenuiores facultates Ambræ uſum denegant; tum & odor ejus adverſus eſt.

Pulvis Cachecticus *Ludovici.*

♃. Pulv. Antimonii electi ℥vi. limaturæ martis puræ ℥iiij. nitri depurati ℔iiß. in crubibulo benè ignito fiat continuam inter agitationem, detonatio; materia exempta, rejectis circa oras crucibuli ſcoriis adhærentibus edulcoretur & exſiccetur.

Præſtans eſt medicamentum in Cachexia, ictero, dyſenteria maligna, & eriſipelate.

Pulvis Diacalaminthes Galeni ex *Pharmac. Auguſt.*

♃. Piperis ℥vi. Cardamomi ℥ij. comarum Thymi, ſem. Apii. an. ℥ß. ſeſeleos Maſſilienſis, pulegii montani ſem. petroſelini Macedonici, Calaminthæ montanæ an. ʒij.

Famoſum hoc Galeni medicamentum deſcribitur ab Autore Lib. 4. de tuenda valetudine, quo is utebatur in ulceroſo dolore, cùm crudorum ſuccorum copia extra venas & in corporis habitum recepta erat: utile eſt medicamentum ad Thoracis & ſtomachi vitia, tuſſim à frigido excitatam, ac præcordiorum & pectoris refrigerationem; ſenibus & quartanariis confert, difficulter coquentes adjuvat, craſſos & lentos humores tenuat, flatus craſſos diſcutit, urinam ac menſes movet, qui præcipuè ex vaſorum à craſſis & lentis humoribus oborta obſtructione retinentur.

Pulvis Diacalaminthes Meſuæ, ex *eadem Pharmac.*

♃. Cinnamomi tenuis ʒv. Caſſiæ ligneæ, rad. enulæ an. ℥ß. galangæ ʒvii. caryophyllor. piperis longi, Zingiberis, Cardamomi utriuſque, macis, nucis moſchatæ, ligni Aloes an. ʒiij. Croci ʒj. Sacchari albi ʒv.

Concoctionem juvant, pituitæ putredinem prohibent, ac alimenti in Corpus diſtributionem promovent.

Pulvis ad Calculum, ex *Pharm. Auguſt.*

♃. Radicum ſaxifragiæ albæ, petroſelini, pimpinellæ, liquiritiæ, ononidis an. ʒij. baccarum Alkekengi ℥ß. juniperi ʒj. ſemin. milii Solis, fœniculi, erucæ, dauci cretici, violar. purpurear. an. ʒj. lactucæ, papaveris albi, quatuor frig. major. excorticatorum, hyoſciami albi an. ʒß. herniariæ Hollerii ʒj. gummi ceraſor. nigror. ʒij. Tragacanthi ʒj. Terebinthinæ ad duritiem in aqua malvæ coctæ ʒij. Magiſterii oculor. cancri, Salis ſuccini an. ℈j. Lapid. judaici præp. ſpongiæ præparat. nephritici præpar. an. ʒj. Cantharidum gr. vi. ſacchari cantii ℥ii. m ſce.

Compoſitionem hanc pulveris ad calculum multa ſibi experientia probati, D. D. Marcus Banſerus Auguſtanus, facultatis Medicæ in Illuſtri Academia VVitebergenſi olim profeſſor, Collegii Medici Decanus & Senior, Libro huic inſerendam quondam communicaverat.

Ad Calculum alius ex *eadem Pharm.*

♃. Sem. milii Solis, ſaxifragiæ an. ʒj. lactucæ, hyoſcyami, papaveris, albi an. ℈iiß. glycyrrhizæ ℈iiij. Trochiſc. de Halicacabo ʒiß. rad. pimpinellæ, ſem. geniſtæ an. ʒß. Sacchari ℥iiß. fiat pulvis.

Datur nephriticis & calculoſis ad renum arenulas exturbandas, & ureterum obſtructiones levandas ex aqua malvæ aut ononidis.

Pulvis Cardiacus Magiſtralis, è *Pharm. Londin.*

♃. Lapid. bezoart. Orientalis, oſſis de Corde cervi an, ʒiß. corallii albi, rubr. præparat. ſuccini albi, perlar. præp. cornu cervini præparat. raſuræ eboris, Boli Orientalis, Terræ Germanicæ, ſamiæ, lemniæ, raſ. ungulæ alcis, rad. Tormentillæ an. ʒj. ligni Aloës, corticum citri, rad. Angelicæ, Zedoariæ an, ℈ij. fol. Auri num. viginti, Ambræ griſeæ ℈j. moſchi grana ſex. miſce & fiat Pulvis.

Pulvis ad Caſum, è *Pharm. Auguſt.*

♃. Terræ ſigillatæ, ſanguinis Draconis, mumiæ an, ʒii. ſpermatis ceti ʒj. Rhabarbari ʒß. miſce, fiat Pulvis.

Propinatur præcipitatis, ruptis, contuſis, fractis, ex vino adſtringente, vel cui incocta fuerint, quæ ſtringendi vim habent, ut roſæ, balauſtia, cytini, malicorium, myrti & rubri cacumina, Sumach, & id genus alia, hoc in vino intincta lintea & expreſſa, calida laboranti circumvoluta, omnem ex ictu & præcipitio offenſionem curant. Quidam reliqua ſimplicia ex Avicenna ſubdupla Rhabarbaro faciunt, etſi æqualia quoque eſſe poſſint.

Alius ad Caſum Zvvelfferi.

Sanguinis dracon. opt. ℥ß. Hirci modo ſupra edocto parati. oculor. cancrorum præp. Terræ ſigillatæ ſeu boli armenæ an. ʒvi. myrrhæ rubræ ℥ß. nucis moſch. ʒiij. fiat Pulvis.

Prodeſt præcipitatis ab alto, & quibus ſanguis in corpore coagulatus hæret; ruptis item contuſis, fractis: vel in vino, vel juſculo aut aqua cherefolii, vel Card. mariæ propinatus. Doſis ʒß. ad ʒj.

Pulvis Cathæreticus pro Oſſibus Cloſſæi, è *Pharm. Schroder.*

♃. Rad. irid. Ariſtol. rot. Euphorib. an. ʒß ſabin. ſicc. alum. uſt. Mercur. præcipitati an. ʒj. ceruſſ. myrrh. an. ʒii. olei garyoph. ℈j. M. F. pulvis quo aſpergatur os carioſum carne denudat. & aq. aluminis prius ablutum.

Pulvis Cephalicus Francofurtenſium, è *Pharm. Schroder.*

♃. Cinamom. ℥ii. rad. pœoniæ, ſem. pœon. exc. citri exc. an. ʒx. ℈ii. Zinzib. Cubebar. caryophillor. macis an. ʒv. ℈ij. ſpec. cordial. Arom. garyoph. an. ℈vii. diamoſch. dulc. ſpec. diambr. an. ʒiß. gran. vi. nucis. num. ij. F. Pulvis.

Vires. Calefacit caput, exiccat catarrhos, ſpiritus animales & vitales purificat, corroborat, adeoque balſamo nativo inſigniter confert. Doſis à ʒß. ad ℈ij. vel ʒj.

Species Cephalicæ F. F. ſequenti modo compoſitæ majoris erunt virtutis. Recip. cinamom. el. ℥ij. rad. pœoniæ ℥iij. Zinziber. cubebar. an. ℥iß. ol. de caryophyll. macis an. gutt. xx. ol. expreſſ. nuc. moſch. ℈j. moſchi el. gr. xij. Ambræ gryſ. gr. xviii. M. F. Pulvis noſt. poſſunt etiam admiſceri illorum extracta. *Hofmannus.*

Pulvis Cephalicus *Zvvelfferi.*

♃. Ambræ gryſeæ ʒj. ſubigatur probe cum ſem. citri excort. pœoniæ excort. an. ʒß. moſchi opt. Orient. ℈j. ſoluti ad pulticulam cum aquæ flor. Arantior. particulis in mortario ſubigendo, ol. ſtillat. Cinamom. ℈j. Caryoph. ℈ß. ligni rhodii ℈j. prius cum Sacchari albiſſ. pulv. ʒj. commixtorum, pulv. ligni Aloes opt. gum. rad. doronici veri, nuc. moſchatarum, Cardamomi min. ſucc. albi præp. an. ℥ß. F. Pulvis ſubtilis in vitro probe clauſo cuſtodiendus. In virtute & Doſi cum aliis ſpeciebus apoplecticis & Cephalicis coincidit.

Pulvis è Chelis Cancrorum Compoſitus, ex *Pharm. Londin.*

♃. Margarit. præparat. oculor. cancri, corall. rubri

rubr. succini albissimi, cornu cervini Philosophicè præparati, Lapidis Bezoardici orient. an. ℥ß. pulveris ex apicibus nigris chellarum cancror. ad pondus omnium. Fiat Pulvis s. a. qui gelatinâ è viperarum nostratium spoliis extracta excipi poterit, vel inde poma parva efformari, cautè siccanda & in usum asservanda.

Pulvis hic est de pulverum Berzoardicorum familia, super quo vid. rursus quæ habentur in sequentibus sub titulo Pulveris Comitissæ de *Kent.*

Pulvis Granorum Chermes compositus, è *Pharmac. Londin.*

℞. Granor. chermes ʒj. nucis mosch. ℈ij. rad. Tormentillæ, santali citrini an. ʒiß. caryophyll. margaritar. præparat. corallii utriusque præp. an. ℈j. Folia auri n. tria sacchari Tabulati perlati, utendi Tempore addendi ʒiij. Fiat pulvis.

Pulvis Cholagogus simplex, è *Pharm. August.*

℞. Scammonii electissimi ℥iij. aut quantum vis.

Crassiusculè tere & supra chartam bibulam tenuiter ac æqualiter expande, mox superimpone crati, sub quo carbo sit vivus, in quem injice sulphur suffumigetur scammonium, & charta tandiu teneatur supra fumum usque dum scammonium liquefieri, & chartæ adhærere incipiat: cave solum nè comburatur, ideoque à fumo remove, sicque calcinatum serva.

Pulvis Cholagogus insuccatus ex *eâdem Pharm.*

Hoc scammonium modo dicto præparatum infunde in mucharo rosarum bis, & exsicca.

Pulvis Cholagogus Quercetani, è *Pharm. Schroder.*

℞. Rhabarb. elect. ℥iij. Fl. violar. ʒij. rosar. pallid. hyperic. an. ʒj. spec. diatron. santal. mastiches, cinamomi an. ℈ß. dyagrid. ℈j. sacchar. ℥ß. m. F. Pulvis. Dosis ʒj.

Pulvis è Cineribus Avicennæ, ex *Parm. August.*

℞. Cinerum vitri, scorpionum, rad. brassicæ, leporis, putamin. ovorum è quibus pulli fuerint exclusi, Lapidis spongiæ, Sanguinis hirci præparati, Lapid. Iudaici, gummi juglandis, Acori an. ʒj. petroselini, dauci, pulegii, gummi Arabici, sem. althææ, piperis nitri an. ʒiß. Terantur & simul misceantur.

Priore longe validior, urinas magis promovet & calculos potentius educit, nec nisi considerate usurpandus.

Pro Gummi Juglandis, cerasorum commodissimè substituitur.

Pulvis Diacinnamomu Mesuæ, ex *eâdem Pharm.*

℞. Cinnamomi tenuis ʒxv. Cassiæ ligneæ, rad. enulæ an. ℥ß. galangæ ʒvij. caryophyllor. piperis longi, Zingiberis, cardamomi utriusque, macis, nucis moschatæ, ligni aloës an. ʒiij. croci ʒj. sacchari albi ʒv.

Concoctionem juvant, pituitæ putredinem prohibent, ac alimenti in Corpus distributionem promovent.

Pulvis Comitis de VVarvvich è *Pharmac. August.*

℞. Colagogi simplicis ℥ij. ʒii. Antimonii præparati, id est, diaphoretici ℥ß. cremoris Tartari crystallini ℥ß. fiat. Pulvis.

Pulvis hic sumptus etiam si mole parvus sit, virtute tamen maximus existit, citò, tutò, & jucundè operatur, humores peccantes blande educit, vitia ventriculi, nauseam, anorexiam corrigit, biliosos affectus curat, febrili inprimis fomiti expurgando per quam idoneus; à Marco Cornacchino Professore Medico Pisano, commentario doctissimo in lucem productus est.

Pulvis Comitissæ de Kent, alias Anglicus, *Lexic. Pharm. D. Iuncken.*

℞. Apicum nigr. chelarum cancrorum, Junio captorum. & in pollin. redact. rad. contrayerv. an. ℥ii. margarit. corall. r. Alb. ocul. ♋. cum succo limon. supra marmor simul levigatorum, & siccat. succini albi, crystallorum cum ▽. rosar. subtil. tritor. & siccat C. C. opt. calcinat. & cum succo citri levigati & siccati an. ℥i. Bezoar. Occident. Terr. lemn. an. ℥ß. ceruss. ♁ ℥ii. Ambr. grys. ʒiß. moschi ℈ß. misceantur omnia exactè & cum gelatina è spoliis viperarum & C. C. cum aquâ cardui facta, & croco leviter tinct. q. s. fiant globuli cautè siccandi.

D. *Charas* hanc tradit ejusdem descriptionem in suâ *Pharm. Regiâ.*

℞. Extremitatum nigrarum pedum majorum cancrorum Marinorum, ℥iiii. ocul. ♋. fluviat. margaritar. Oriental; Corallorum rubr. præp. an. ℥i. succini albi, radicis contrayervæ Virginianæ an. ʒvi. Lapidis Bezoar. Oriental. ʒii. ossis de corde cervi ℈iiii. croci ℈ii. omnia subtiliter pulverisata irrorentur, spiritus mellis ℥ß. deinde excipiantur gelatina viperina, & fiant Trochisci in umbra siccandi & usus tempore pulverisandi.

Pulvis alius Comitissæ de Kent à D. Digby D. de Monconis communicatus in hujus Itinerario Belgico describitur qui cum priori ferè coincidit, scilicet in hoc tantùm differt quòd loco margarirat. & corallor. eorundem Sal adhibetur, quòdque extractum croci ipsi croco substituitur: Omnes autem hæ compositiones sunt Alexiteriæ ac Bezoardicæ, ut jam supra in Pulvere è Chelis Cancrorum diximus.

Pulvis ad condienda Cadavera, vid sub titulo *Balsamatio.*

Pulvis, seu Species Cordiales temperatæ ex *Pharm. August.*

℞. Ligni Aloës, spodii ex ebore an. ʒj. cinnamomi, caryophill. ossis de corde cervi, doronici, Been utriusque an. ʒiß. margaritar. ʒvi. serici crudi tosti, corallorum rubrorum, alborum an. ʒii. Hyacynthi, smaragdi, sapphiri an. ʒß. croci ℈j. folior. Auri, argenti an. numero x. misc. quibus addimus Ambræ, moschi an. ʒß; ut fiant sp. completa.

Cor roborant, animi deliquio medicantur, nec non in pestilente lue commendantur.

Species Cordiales Alexandri Benedicti ex *eadem Pharmac.*

℞. Margaritarum, granatorum orientalium, spodii de Ebore, cinnamomi, Tormentillæ, Boli Armen. an. ʒiii. Terræ lemniæ ℈viii. sandalor. omnium, rasuræ eboris, unicornu an. ʒii. Hiacinthi, Sapphiri, Corallii utriusq; succini albi, valerianæ veræ, dictamni Zedoariæ, Ligni aloës an. ʒi. serici crudi tosti ℈ii. ossis. de corde cervi ʒß. Been utriusque an. ℈ij. foliorum Auri num. 5. in pulverem redigantur & misceantur. Completa fiunt, si jungantur Ambræ, moschi an. gr. x.

Febribus pestilentibus & malignis adversantur, humores putrescentes corrigunt, aut eos corrumpi prohibent; Spiritus vitales plurimum reficiunt, ac cordis vires tuentur; unde etiam nomen confectionis Cordialis obtinuit, ut quæ omnem penè noxam cordi adversam disjiciat & expellat.

Pro unicornu duplum hic pondus cornu cervini usti & præparati ex apicibus desumti, pro osse verò de corde cervi sicut in aliis quoque ejusmodi compositionibus, margaritas præparatas substituere quondam consuevimus; utrique tamen cornu cervi spagiricè præparatum subrogari potest.

Pulvis, seu Species Diacubebarum, ex *Pharm. Schroder.*

℞. *Santal. trium an*, ℥ß. *Spod. præparat. ras. ebor. an.* ʒiij. *Sem. Amomi, cubebar. an.* ℥j. *F. pulvis.*
Vires. Aperit & confortat hepar.

Pulvis Diacuminu Nicolai, ex *Pharm. August.*

℞. *Cumini prius per diem naturalem in aceto infusi, & rursus exsiccati* ℥j. ℈j. *Cinnamomi, caryophyllor. an.* ʒiij. ℈ij. *galangæ, satureiæ, Calaminthæ, Zingiberis, nigri an.* ʒj. ℈ij. *Ammeos, Ligustici an.* ʒj. ℈j. *gr.* VI. *piperis longi* ʒj. *spicæ, nucis moschatæ, cardamomi an.* ℈iiß.

Thoracis præcordiorum, ventriculi, & viscerum imbecillitati à frigida causa natæ, atque oxiregmiæ opitulantur, stomachicis conveniunt, intestinor. flatus dissipant, hypochondrior. distentionem à nimia cruditate, & flatibus profectam auferunt, viscera calefaciunt, & concoctionem mitè juvant, difficultati itidem spirandi, & Tussi ex frigidis crassisque humoribus ortę, auxilio sunt, nec non inflatis, colicis, & quartanariis plurimum prosunt.

Si quis species has præparare voluerit, cuminum absque infusione ista præparatum, sed in pulverem tantùm contritum ut sumat, præstabit; id quod etiam in Diospolitico Gal. notandum erit.

Pulvis Diacurcuma Mesuæ, ex *eadem Pharm.*

℞. *Croci, Asari, sem. petroselini Macedonici, dauci, anisi, apii an.* ʒß. *Rhabarb. mei, phu, seu valerianæ majoris, spicæ indicæ an.* ʒVI. *scolopendrii seu ceterach* ʒiiß. *costi, mirrhæ, cassiæ ligneæ, schænanthi, carpobalsami, rubiæ, succi Absinthii, Agerati, olei caryophyllor. an.* ʒij. *calami Aromatici, cinnamomi an.* ʒiß. *scordii veri, succi glycyrrhizæ an.* ʒiiß. *Tragacanthi* ʒj.

Medicamentum hoc quod nonnullis διὰ κρόκȣ, aliis διὰ ἐρυθροδάνȣ inscribitur, viscerum internorum, ventriculi nempe, hepatis & lienis morbis frigidis ac diuturnis subvenit. Usurpatur ad cachexiam, & hydropem, obstructiones enim internas reserat, colorem corporis fœdum, & totum ejus habitum frigidiorem corrigit, frigidam item & humidam stomachi intemperiem emendat, flatus crassos dissipat, humorumque corruptionem prohibet, renum quoque vitiis ab obstructione crassorum & viscidorum humorum natis opem fert, urinam prolicit, ac frigidis vesicæ affectibus medetur.

Pulvis Diaconitem sine speciebus; ἄδηλον, ex *Pharm. Bauderoni.*

℞. *Rosar. rubr.* ʒß. *Trium santalor. & coriandi præp. an.* ʒij. *seminum Acetosæ, portulacæ, berberis, cortic. granor. sumach, gummium Arabici & Tragacanthi, an.* ʒj. *mastiches, sanguinis dracon. in lachrymis, succini, vulgo carabe, & spodii Arabum an.* ʒß. *caphuræ gr. iiß.* Fiat Pulvis usui reponendus.

Pulvis Cyprius pretiosus *Zwelfferi.*

℞. *Musci vel usneæ quercinæ electæ, & ab omnibus impuritatibus lignosis mundatæ* ℔ij.

Immittatur sacculo & per horæ quadrantem baculo discutiatur, ut ab omni pulvere ex sordibus adhærentibus penitus liberetur; hinc ollæ immittatur, sæpius aqua simplici superfusa lavetur, per duos dies, donec aqua limpida & pura, prout effusa fuit, effundatur; siccetur, deinde in Sole supra linteum collocata, ut eo magis suo colore, odore & sapore, vi nimirum attractrice Solis privetur. Porro hæc eadem usnea suo colore viridi & omni odore jam privata, ac probè siccata cum floribus rosarum & jasmini (vel floribus Arantiorum & citri ubi illorum est proventus) recentibus & integris sexies vel octies stratificetur, & junctim pondera aliquo in cribro comprimatur; singulis diebus floribus ab usnea separatis, & recentibus substitutis, donec flagrantissimo imbuatur odore. Post, leniter exsiccata usnea & in pulverem subtilissimum redacta, denuò, si fortè odorem deperdat in leni exsiccatione, (quæ tamen nunc in Sole fieri non debet, sed alio in loco tepido) linteo subtili vel sacculo largo imposita, intra supraque floribus supradictis recentibus conspergatur, ac pondere aliquo in cribro nonnihil aggravetur. Huic pulveri tandem fragrantissimo pro quavis Libra una adde.

℞. *Moschi* ℈j. *vel* ʒß. *soluti in spirit. rosar. fragr. s. q. ad pulticulæ formam, Ambræ gryseæ itidem* ʒß. *solutæ in ol. still. rosar. veri* ℈j; *vel in ol. jasmini aut arantiorum, prout ex Italia affertur,* ʒß. *item, si lubet pulv. rad. ireos, flor. Albiss.* ℥iß. *Cyperi rotund.* ℥iß.

Fiat Pulvis fragrantissimus regius, qui quando capiti inspergitur, odore suo grato insigniter illud roborat, suaque adstrictione, siccitate atque vi attractrice omnes ejus sordes exsiccat: & cum nulla viscositate polleat nec cuti, neque capillis firmiter adhæreat, facilè à capite & ejus capillis avelli poterit.

Pulvis de Cypero Odorificus, ex *Pharmac. Schroder.*

℞. *Rad. ireos flor.* ℥iß. *cyperi rotund. Acor. an.* ʒij. *lign. santal. citr.* ʒß. *rhodii* ʒj. ℈ij. *spec. diambr.* ʒij. *Troch. gall. mosch.* ℈ß. *Ambr. gran. xii. Fiat Pulvis.*
Vires. Pulvis est odoriferus, confortans spiritus vitales & animales.

Pulvis contra defluxiones Francofurt. ex *Pharm. Schroder.*

℞ *Mastich. Alb. succin. in fragm. summ. sabin. rut. oliban. sem. cann. an.* ℥IV. *stachad. citr. vii. m. F. Pulvis grossus.*

Pulvis ad Dentifricia Moschatus, ex *Pharmac. August.*

℞. *Pumicis* ℥ij. *ossis sepiæ,* ʒVI, *coralli rubr. præparati* ʒj. *radicis ireos* ℥j. *Moschi, Zibethi an.* ℈ß. *olei ligni rhodii, nucis moschatæ destillati an. gutt. iiij. caryophyllor. gutt. iij. misce, lege artis.*

Mucosos dentes à sordibus purgat, eosque dealbat ac mundificat, gingivas quoque stringit, & dentium radices firmat.

Dentrifricius alius ex *Pharm. Schroder.*

℞. *Silic. fluviatil. calcin.* ℥iij *lap. pumic. præparat.* ʒß. *rad. ireos flor.* ʒij. *ol. stillat. ros.* ℈ß. *vel ex lign. rhod. fiat pulvis subtilissimus.*
Vires. Exterget dentes. Fœtorem oris emendat.

Dentifricii pulveres fiunt potissimùm ex pulverisatis corallis, calcinatis ossibus, Cornibus, Lapidibus crustaceis, radicibus ireos, crustâ panis tosta, salibus ustis, cinerib.

Alius ex *eâdem. Pharmac.*

℞. *Farin. laterum rubrorum* ℥ß. *imbibatur per vices Spiritus Sulphur. pari quantitate & fiet pulvis cui addes Tart. vini alb.* ʒij. *panis ad nigredinem usti*

usti ℨij. m. F. pulvis, quo dentes nigrore aut vitore infecti confricentur, & vino calente abluantur.

Pulvis Dysentericus Joan: Langii, è *Pharmac. August.*

℞. Maxillarum lucii cum dentibus, priapi cervi, corticum granatorum, cornu cervi usti, Boli armenæ, seminum lapathi an. unc. j. Fiat pulvis.

Ad omnes alvi fluxus, Diarrhœam, Lienteriam & in primis dysenteriam magnæ est efficaciæ.

Dysentericus alius *Zwelfferi.*

℞. Flor. ferri præpar. unc. j. oculorum cancrorum præpar. nuc. mosch. rad. Tormentill. an. ℨß. flor. rosar. rubr. balaustior. croci Austr. an. ʒij. fiat omnium pulvis.

Ad omnes alvi fluxus immoderatos, diarrhœam, lienteriam; præcipuè verò dysenteriam, sistendos, præsentaneum est remedium atque virtutis efficacissimæ. Dosis ʒß. ad ʒj.

Dysentericus alius Crollii, è *Pharmac. Schröder.*

℞. Succin. sang. dracon. lapid. hæmatit. corall. rubr. semin. portulac. plantag. Anthor. radic. Tormentill. Terr. sigillat. an. ℨij. balaustior. ℨj. nucist. numer. IV. cinamom. ℨß. croc. & adstringent. Talc. calcinati. matri. perlar. calcinat. ana. ℨj. lapides lævigentur, reliquisque minutissimè tritis addantur.

Vires. Valet in omnibus profluviis alvi, menstruorum narium &c. Dosis ad drach. j. ad drach. iss. vel drach. ij.

Pulvis Dysentericus Crollii nihil animadversione dignum habet; interim tamen sequens Dom. D. Johannis Michaelis non minoris est ponderis.

℞. Pulver. lapid. hæmatit. lib. I. C. C. Antimonio usti. croci martis adstring. an. ℔ß. magister. corall. cum succo citri ℨii. medull. lapid. ℨiii. M. F. pulvis. Dosis ℈j. ad ʒß.

N. In dysenteria epidemica solitus est addere epata serpentum exsiccata. *Hofmannus.*

Pulvis ad Dystokiam, vid. *Pulvis Partum provocans.*

Species Electuarii Ducis ex Nicolao *Pharmac. August.*

℞. Sem. Anisi ʒij. gran. xvi. glycyrrhizæ, mastiches an. ℈ij. gr. 5. chamædrios, cinnamomi, zingiberis albi, galangæ, semin. fœniculi, carvi an. ℈j. gran. xv. cassiæ ligneæ, calaminthæ, pyrethri, piperis albi, longi, cyperi rotundi, schœnanthi, rad. ireos, Folii, Asari, sem. dauci, Amomi an. ℈j. spica indicæ, croci, gummi Arabici, Tragacanthi, calami aromatici, cubebar. caryophyllor. carpobalsami cardamomi, baccar. juniperi, rad. pentaphilli; Acori, rhabarbari, nucis moschatæ, Xylaloës, Basilici caryophyllati, sem. Anethi, ligustici, petroselini Macedonici & nostratis, seseleos, Asparagi, citri, Ammeos, milii solis, saxifragiæ seu pimpinellæ, scariolæ, quatuor frigidor. majorum, Been utriusque, styracis calamitæ ana. ℈ß. gran. 5. sacchari penidii ℥iii. ℈iiß.

Cruditatem, inflationemque ventriculi & intestinorum corrigunt, colicos etiam, ac iliacos curant; præterea calculos expellunt, & urinam remorantem potenter promovent.

Species Electuarii Justini ex Nicol. *Pharmac. August.*

℞. Cinnamomi, Folii, costi, spica indicæ, cassiæ ligneæ, Aristolochiæ rotundæ, longæ, Enulæ, pentaphilli, hyssopi, pulegii, Artemisiæ, piperis albi, baccar. juniperi lauri, sem. orobi veræ, petroselini, levistici, petroselini Macedonici, urticæ, milii solis, saxifragiæ, asparagi, sileris montani, apii, Anethi, rutæ, citri, fœniculi, Anisi an. ʒiß.

Ad dolorem renum minuendum haud incommodum medicamentum, calculos atterit, ac urinæ difficultati succurrit.

Pulvis Antepilepticus de secundina, è *Pharm. Schröder.*

℞. Secundin. puelli primogeniti exiccat. ℨß. cranii maris calcinat. ℨj. pulv. pullorum corvi, ℨij. coagul. lepor. ʒj. rasur. C. C. ʒij. castor. ʒß. succin. albiss. ℨij. visc. quern. lun. decresc. collecti, ʒß. granor. & rad. pœoniæ ante novilunium collect. an. ʒß. Ambr. grys. mosch. an. ℈ß. spec. Dianth. Diapleres Archont. lætific. Galen. margarit. præp. corall. præpar. an. ℈j. F. pulvis subtilissimus.

Hofman. Pulvis Antepilepticus de secundina.) hic in veneno epileptico domando & extirpando singularis est virtutis, unde pro arcano quasi reservandus fuisset, multiplici usu illum probatum expertus fui.

Antepilepticus alius Diaphoreticus, ex *eadem Pharm.*

℞. Cinnabar. Antimonii purificat. Magist. Corallor. perlar. cran. human. ana. F. pulvis subtilissimus. Dosis à gr. 10. ad 16. bis in septimana exhiberi potest. *Hartmann.* in pract. Sennert. instit.

Antepilepticus alius *Weichardi.*

℞. Rad. pæon. decrescent. lun. collect. ℨj. sem. pæon. masc. excort. ℨß. ung. Alcis ʒiij. succin. alb. C. C. ust. præp. an. ʒij. margar. præp. corallor. rub. præp. an. ℨj. stercor. pavon. ℈iv. Lap. Bezoar. or. ʒj. unicorn. veri ℈ij. limatur. ☉ ungar ʒj. croc. ℈j. manus chr. perlat. ℨß. Fiat pulvis subtilissimus addendo ol. still. macis ℈ß. Dosis à ℈ß. ad ʒß.

Pulvis Epilepticus Weickardi, ob specifica antepileptica ingredientia crebriori usu experta non potest non summam mereri laudem, cujus virtutem etiam cardiacam exaltat limatura ☉ Ungarici, quæ etiam pulverem de Pozis ingreditur, & describit *Zwelferus* in Pharmacop. reg. pag. 317. magno extollens ob ☉ limaturam præconio, eo quòd vires exerat præstantissimas. *Hofmannus.*

Antepilepticus alius *D. Charrazi*

℞. Secundinæ mulieris sanguinei temperamenti, marem primiparæ, siccæ & membranis purgatæ ℨi. rad. pæoniæ flore albo & seminis ejusdem an. ℨß. rasuræ cranii hominis morte violenta perempti, rasuræ unicornu, & ungulæ alces, visci quercini, radicis valerianæ sylvestris & vincetoxici an. ʒiij. margaritar. & corrallii rubri præpar. lapidis contrayervæ, succini albi, sem. galegæ an. ʒii. moschi Orientalis, Ambræ griseæ an. ℈j. m. & Fiat pulvis ad usum.

Hic pulvis optimos producit effectus in paroxysmis ut & in ipsa curatione Epilepsiæ. Datur in aquis cephalicis à ℈ß. ad ʒß. admiscetur, etiam electuariis solidis & liquidis ut & compositionibus aliis, usum pro exigentia continuando.

Pulvis Epilepticus minus pretiosus.
è *Pharm. Noriberg.*

℞ *Rad. pœoniæ justo tempore effoss. ℥ij. dictamni alb. ℈iv. visci querni ℥iß. cubebar. coriandri præparati an. ʒß. nucis moschatæ ℥j. Fiat pulvis.*

Epilepticus alius rubeus, ex *eadem Pharmacop.*

℞. *Cinnabaris nativæ præp ʒij. Feculæ radicum pœoniæ, ʒj magisterii perl. r. corall. or. rubrorum, cornu cervi, rasuræ Eboris, cranii humani an. ʒß. lapidis Bezoar. Orientalis, ℈iß. moschi gran. ix. Fol. Auri num. xii. Misce fiat pulvis.*

Præparatur etiam sine moscho.

Epilepticus alius *Zuvelfferi.*

℞ *Pulv. ex Typhis cervis ritè juxta n. descript. in Animadv. pag. 467. 468. parati ℥ß. unicornu veri marini, cranii hominis suspensi raspati, Bezoar. Occidental. lapid. carpion. sublun. supra eorum oculos repertibil. an ʒj. vermicul. in spongiis cynosbat. inventorum ʒß. ol. still cinamom. ℈j. caryoph. ℈ß. magist solub. matris perlar. ℥ß. fiat omnium pulvis subtilis.*

Prodest Epilepticis & Apoplecticis. Dosis ℈j. ad drach. ß.

Alius ex *eôdem.*

℞. *Nucl. ceras. nigror. ℥ß. sem. pæoniæ excort. ℥ii. citri excort. bardanæ an. ʒiß.*

Contundantur subtilissimè in mortario addita semper particula. Aquæ flor. Arantiorum, ad pultis formam, ut per setaceum transmitti possit: cui adde parum etiam conquassata sequentia: nempe.

℞. *Rad pæoniæ d. t. collect. doron. veri an. ʒiij. visci quercini, nuc. moschat. cardamom. min. croci Austr. an. ʒj succini alb. præp ʒiij. magist solub. corall. rub ʒj. cranii humani raspati ʒiij ol stillatit. cinamom. ℈j. ligni rhodii, ℈j. Fiat omnium pulvis subtilis.*

Efficax in epilepsia & aliis cerebri affectibus Datur à ʒß. ad ℈ij.

Alius ex *Eodem.*

℞. *Croci Auri cum Tinctura Antimonii fermentati drach. ij. unicornu fossilis albissimi, unicornu marini scil. quod pro vero unicornu habitum fuit, nunc vero levi pretio venale prostat tanquam maris soboles, an. ℥ß. cranii hominis strangulati raspati ʒj pulv. ex Typhis vel saltem junioribus lanuginosis & mollibus adhuc cervorum cornubus, n. m. edocto parati ℥ß. magist. solubil. perlarum Oriental. matris perlar. corall. rub. an ʒß. nuc. mosch. ℥ß. ol. cinamomi stillat. ℈j. vel ʒß. Fiat omnium pulvis subtilis.*

Remedium contra insultus Epilepticos præstans est, resistit enim malignitati, & cor insigniter roborat. Dosis ℈j. ad ʒß & ℈ j.

Species Antepilepticæ *Zuvelfferi.*

℞. *Sem. pæoniæ excort. ℥ß. Bardanæ ʒij. contundantur minutissimè in mortario ad pultis formam, addita s. q. aquæ florum & radicum pæoniæ sine addit. stillatæ, ac per cribrum setaceum cogantur: huic pulpæ adde Bezoard. n. descr. ℥ß. rad. pæoniæ d. t. coll. doronici veri, nucum moschat. an. drach. ij. cranii humani subtiliter raspati, succini alb. præp. ana ʒiij. margarit. præp. ʒiß. visci quercini, cardamomi an. ʒij.*

Quæ omnia leni calore denuo exsiccentur, & in pulverem tandem subtilem redigantur: qui ad insultus Epilepticos inhibendos efficax est. à drach j. ad drach. ß.

Species aliæ Epilepticæ ex *Eodem.*

℞. *Bezoard. cervini simpl. seu pulv. ex Typhis cervi pag. 467. Animad. n. descripti ʒvi. cranii humani subtiliter raspati ℥ß. rasuræ ungulæ Alcis ʒij. rad. pæoniæ mart. d. t. coll. doronici veri an. ℥ß. sem. pæoniæ excort. bardanæ, nuc. moschat. an ʒij. mag. sol. margarit. Orient. corall. rub. an. ʒj. Fiat ex omnibus pulvis subtilis.*

Ad supra dictos insultus Epilepticos inhibendos efficax, Dosis ℈j. ad ʒß.

Nota: quòd huic intentioni, aut contra hunc affectum, diversæ compositiones, vel pulveres Antepileptici, ex rebus quas auctores passim commendant, concinnari possent; utpotè, ex cinnabari nativa, vel antimonii; magisterio & bezoardico lunari; jecinoribus ranarum viridium palustrium secundinis exsiccatis mulieris primiparæ filium enixæ; item ex mercurio dulci, si vermium suspicio subesset: verum hæc sunt penes arbitrium cujusque medici practici. Si quem verò amica rerum & naturæ unitas alliciat, ut solam quampiam ex appropriatis, ac jam recensitis compositis rebus deligat; hujus conatum probo & suffragabor.

Pulvis, seu Species pro Epithemate cordis, ex *Pharmac. August.*

℞. *Flor. buglossi, borrag. melissæ an. m ß. sandalor. omnium rosar. rubr. an. ʒij. corticum citri, sem. Acetosæ, ligni aloës, caryophillor. an. ʒß. Doronici, Been utriusque succini an. ℈.v. Trita omnia probè usui reserventur.*

Mira est ejus efficacia in affectibus cordis, ejusque palpitatione, syncope, & dejectis propemodum vitalibus facultatibus: nobilissimum enim viscus sopitum excitat, melancholicis, splenicis, tristibus & desperantibus succurrit, in pestilentia spiritus refocillat.

Si Camphora gr. 6. & moschi gr. iij. addantur, dicitur completus.

Pulvis pro Epithemate cordis alius *Zuvelfferi.*

℞. *Herb. recent. rorismarini, majoranæ, basilici, melissæ citratæ an ℥j flor. recent. Arantiorum, rosar. pallid. an. ℥iß. cheiri, Tunicæ an. ℥j. Lavendulæ ℥ß cort. recent. Arantiorum, citri ana extim flav ℥ß. macis, nuc. mosch. an. ℥ß ligni rhodii, Aloës an. ℥ß.*

Omnia ac singula probè commixta, tam herbæ recentes, flores ac cortices, quàm desiccata Aromata & ligna (quæ tamen prius incidi separatim suaserim) minutim incisa, exsiccentur in umbra cum cautela & charta desuper operta: ex quibus sic paratis speciebus sacculi poterunt formari, forma & magnitudine competenti, ac serico filo intersuti; qui postmodum cordis regioni ac pulsibus superligentur, prius tamen aqua Cordiali, quæ arriserit illhumectandi: idque toties repetendum, quoties etiam calor exæstuans eos exsiccaverit, perelegans sane atque efficax modus hic est cor & tuendi, & spiritus vitales instaurandi Namque dum speciebus siccis, flores recentes, & fragrantissimos addimus, sopinos quasi ac latentes siccorum spiritus excitamus, accessione novæ fragrantiæ intendimus, & multo efficacius temperamentum ac compositum sufficimus, cum alioquin pronum esset; levissima exsiccatione etiam solutas hasce Atomos spiritu & odore turgidas

turgidas exhalare. Ulterius sacculi ex zendalo consuti; grossioribus hisce speciebus oppleti ac cordiali quodam liquore imbuti insigne robur Cardiacum addere possunt, cum hîc virtus unita fortior, species etiam proximius cordi adstent, viresque earum diutius perdurent, neque protinus, uti alias pulveres vel species cordiales aqua aliqua dilutæ solent, diffluant & dissipentur, sed diutius, viribus collectis conserventur, & integris sæpius etiam, si desiccentur, madefactis sacculis, unde demirari satis non possum Amethodum eorum, qui regioni cordis & pulsificis partibus, lapides & gemmas, corallia & margaritas, ut ab his naturæ subsidium feratur, ridiculè applicant; an ignorent, quod ejusmodi ad cordis & corporis penetralia & abdita nequaquam admittantur, nisi ab acidulo nostrate fermento actuentur & veluti solvantur: quid deforis amabo præstabunt, dura & cruda, inodora, & omnibus ossibus aridiora.

Pulvis pro Epithemate hepatis, ex *Pharmac. August.*

♃. Sandali rubri, albi, citrini an. ℥ß. rosarum ʒj. camphoræ ℈j.

Hepatis inflammationi confert, ejusque exæstuationem temperat. Adhibetur cum aqua endiviæ, rosarum, Acetosæ, & aceti parte aliqua.

Pulvis Febrilis, *D. Charraz.*

♃. Cinnabar. antimon. ℥j. salis communis tosti ʒij. simul pulveratis, & cucurbita vitrea exceptis superfundantur olei sulphur. ℥iij. digerantur per biduum calore moderato in balneo cinerum, auctoque deinde igne evaporetur humiditas, residuaque massa lota, siccata & in pulverem redacta cum florum sulphuris ℥iii. permisceatur, lancique fictili super carbones ardentes committatur; ubi accensis & assiduè virga ferrea movendo combustis floribus, super affusoque ad trium digitorum transversor. altitudinem, & super consumpto vini spiritu, pulverata massa superstes ad usum servetur.

Commendatur hic pulvis in omnigenis febribus intermittentibus; datur hora dimidia ante paroxysmum, à gr. x. aut xij. ad gr. xv. aut xx. in syrupo quopiam aut aqua Cordiali.

Pulvis Febrilis ex *Pharmac. Schroder.*

♃. Rad. dictamn. petasit. zedoar. Fol. scord. an. ʒij. semin. cardiac. bened. C. C. ustion. præpar. an. ʒj. Antimonii diaphoret. ℥iij. Fiat pulvis subtilissimus.

Vires. Est contra omnis generis febres, quas per diaphoresin expellit. Dosis ʒj. Grunlingius.

Pulveri huic febrili si nuc. mosch. ℥j. & [illegible] lumin. ℥ß superaddantur, majoris erit efficaciæ; Dosis est ʒ s. vel ʒj. in aceto horâ unâ & circiter ante paroxysmum injuncto sudore per horulæ spatium. *Hofmannus.*

Pulvis Febrilis Riverii ex *Rolfincio.*

♃. Auri ℥ß. solve in aq. reg. vitri antimonii ℥ß. solve in aq. forti, mercurii vivi ℥iij. solve in aq. forti. Solutiones conjungantur & duodecies per Alembicum extillentur, iterata cohobatione. Pulveri in fundo relicto adfunde spir. vini rectificatum, abstrahe sexies à pulvere, ut intimius figatur, calcinetur ad ignitionem fere in crucib. Hassiaco, igne rotæ, vel sub tegula fornicata.

Hæc descriptio secundum Rolfincium videtur optime competere ænigmati adumbratim proposito, à D. D. Riverio in Appendice Centuriæ Tertiæ observationum. Non exhibetur per se, sed cum scammonio mistus hac proportione, & ultra, pro ratione ætatis, ♃. Scammonii gr. xij. Febrifugi gr. vi.

Pulvis Febrilis Riverii ex *D. Charraz.*

♃. Mercurii dulc. duodecies sublimati ℥ß. pulveris emetici vulgar. pro robustis, correcti pro delicatioribus, ℥ß. simul misceantur, & Fiat pulvis Febrilis.

Datur longè à pastu ea die quæ paroxysmum febrilem præcedit. Dosis gr. vi. pro puerulis in pomo cocto, deveniendo pro ætatis ratione ad gr. xx. ut & xxiv. in robustioribus.

Febrilis alius *Crollii.*

♃. Cochlear. long. test. affunde Acetum, stet per noct. tunc extrahitur mucus, qui scopis æneis quibus aurifabri utuntur, abraditur; postea hæ testæ calcinantur ad albedinem & pulv. vel quod melius absque calcinat. pulverisantur, & ad usum servatur pulvis.

Vires. Præcipitat fermentum Febrile. Dos. ʒß Crollius exhibet ad ℈j.

Diagalanga Mesuæ ex *Pharmac. August.*

♃. Galangæ, ligni Aloës, an. ʒvi caryophyllor. macis, ligustici an. ʒij. zingiberis, piperis longi, albi, Cinnamomi, calami Aromatici an. ʒiß calaminthæ siccæ, Cardamomi majoris, spicæ indicæ; sem. apii, anisi, fœniculi carvi an. ʒj.

Ventriculi & jecoris intemperiem frigidam sanant, ob id coctionem juvant, ructus acidos compescunt, flatus crassos, atque ab eis natas inflationes dissipant, orisque halitum commendant.

Pro ligustico cardamomum minus odoris gratiâ hîc substitui potest.

Species de Gemmis frigidæ, ex *Pharmac. August.*

♃. Margaritar. præpar. ʒiij. spodii de Ebore, rasur. eboris, corallii utriusque ana. ʒij. Flor. rosar. rubr. ʒiß. hyacinthi, Smaragdi, sapphiri, Sardæ, granati, sandali albi, rubri, citrini, Flor. borraginis, buglossi, sem. Acetosæ, Basilici, Been utriusque an. ʒj. ossis de corde cervi ʒß. folior. Auri, Argenti an. numero xv.

In magno febrium æstu, ut & jecinorosis prosunt; insuper adpetentiæ dejectæ, syncopi, cordis palpitationi, tussiculosis, & Asthmaticis auxiliantur.

Species de Gemmis calidæ Mesuæ, ex *eadem Pharmac.*

♃. Trochiscor. Diarrhod. ligni aloës an. ʒv. zedoariæ ʒiiiß. margarit. albar. Doronici, cort. citri, macis, sem. ocimi caryophyllati, Ambræ veræ an. ʒj. corallii rubri, succini albi, rasuræ eboris an ℈v. Sapphiri, hyacinthi, sardæ, granatorum, smaragdi, Cinnamomi, galangæ an. ʒiß. Been utriusque, caryophyllor. zingiberis, piperis longi, spicæ indicæ, Folii, croci, Cardamomi majoris an. ʒj. folior. auri numero xx. argenti num. x. mosch. ʒß. Misc.

Ad frigidos affectus cerebri, cordis, ventriculi, hepatis, & uteri efficacissimum medicamentum, melancholicos, tristes, sine causa manifesta timidos, solitarios juvat & exhilarat, lypothymias, cordis tremorem & syncopem emendat, ventriculum à frigida intemperie imbecillum roborat, & coctione cùm ejusdem, tùm hepatis meliore reddita, corpus εὔχυμον præstat, universi habitus refrigerationem corrigit, imbecillitatem reficit, uteri præfocationes sanat.

Pulvis Griseus contra Pestem, ex *Pharm. August.*

℞. *Rad. pimpinellæ, gentianæ, tormentillæ, serpentariæ, folior. rutæ, absinthii, nucum juglandium, granor. juniperi, aceti rosati, theriacæ andromachi an, ℥i. misceantur omnia.*

In præservatione & curatione pestis plurimùm valet. Quidam addunt castorei ʒß. aceti rosati ℥j. omitti potest.

Pulvis de Guttreta Antepilepticus ex D. *Lemery.*

℞. *Rad. pæoniæ maris visci quercini ãã ʒß. cranii humani nusquam inhumati, ungulæ alces ã ʒij. sem. ocymi & pæoniæ ã. ʒij flor. beton. & tiliæ ã. ℈iv pulv. diambræ sine moscho ʒj. sacch rosati ad pondus omnium, aut ℥ij ʒvj. fol. auri num. x* F. s. a. pulvis.

Hic pulvis variè in Pharmacopæis describitur, & descriptio hæc nostra è Pharmacopæa Lugdunensi mutuata fuit. Inservit autem affectibus epilepticis & hoc denotat nomen Gutteta quod apud Occitanos Epilepsiam significat. Dos à ℈ß. ad ʒß. in aq. betonicæ aut menthæ.

Pulvis contra Hæmorrhagiam *Zvvelferi.*

℞. *Rad. Tormentillæ ʒvi. papav. errat. Terræ sigill. seu boli Armen. lapid. ætitis nuclei interioris, hæmatitis præpar. corneoli præparati, magist. solub. coralliorum, nuc. moschat. an ʒij. sang. draconis, olibani in granis, an. ʒiij. nitri purissimi cryståll. ʒvi. Fiat pulvis.*

Valet ad sputum cruentum & fluxus sanguinis narium sistendos, & ad menstruorum mulierum superfluum, fluxum, dysenteriam, diarrhœam, alvi ac uteri profluvia alba & cruenta curanda singularis est efficaciæ.

Contra Hæmorrhagiam alius. *D. Doct. Hertod.*

℞. *Aluminis crudi quantum libuerit, laccæ pictorum donec pulvis incarnato colore saturetur. Insufflatur hic pulvis in nares pro hæmorrhagia sistenda; ejus usu ab orci faucibus, Deo benedicente, multi liberati sunt.*

Pulvis Hæmorrhoidalis ex *D. Lemery.*

℞. *Farinæ volat. ℥j. croci mart. ʒß. boli Orient. ppti, radic. verbasci ã. ʒij. hermodactylor. albor. per noctem in sp. vini infusor. & iterum exsiccatorum, flor. papaver. errat. sacch. candi alb. sanguin. dracon. olibani ãã ʒiß. M. f. omnium pulvis subtiliss.*

Fluxus hæmorrhoidalis sistit hic pulvis, ac earundem hæmorrhoidum tumores discutit, si modò albumine ovorum exceptus, sicque in stupis extensus parti affectæ applicetur.

Pulvis Hepaticus rubeus, *Zvvelferi.*

℞. *Cremoris Tartari ℥ij. Tartari vitriolati sed Crystallisati, ne in humido liquefiat ℥iß. faculæ seu salis essentialis Acetosellæ ℥j.*

Hæc mixta & in pulverem redacta humectentur ter quaterve cum Tinctura ex rosis siccis rubris & santalo rubro, beneficio aquæ rosarum & spiritus vitrioli parata, & toties leni in calore exsiccentur. Quibus tandem in pulverem denuò conversis superadde sacchar. n. citrati ℥iß. F. pulvis: servetur in vitro bene clauso.

Hepaticus alius ex *eodem.*

℞. *Cremoris Tartari ℥ii. Tartari vitriolati crystallisati ℥ß. faculæ seu salis essentialis acetosellæ ℥j pulv. rosarum rubr ʒß. santali rubri ʒij. sacchari citrati n. ℥j. M. F. Pulvis.*

In calida hepatis intemperie, ejusdemque obstructione, & labefactatione perutile est remedium.

Species hepaticæ, ex *Eodem.*

℞. *Succ. concret. seu inspissat. agrim. cichor. sylv. ex toto, hepaticæ nobil. absinth. nostri ã. ʒiij. his succis concretis impregnentur, & commisceantur. pulv. rosarum rub. ʒiß. croci Austr. ʒij. rad pimpinellæ ʒß. calami Aromat. Doronici veri, galangæ an. ʒii. ligni aloes optim. santali citrini, santali rubri an. ʒiiß. nuc. moschatar. cinamomi an. ʒß. exsiccentur leni calore chartæ inclusa, ac denuò in pulverem subtilem conterendo redigantur, quibus adde fæculæ Acetosellæ, seu salis essentialis, prout appellare malueris, ʒiij. cremoris tartari ʒß. Fiat ex omnibus pulvis subtilissimus, ad usui asservandus.*

Hepar, & ventriculum roborat: proinde in cachexia, hydrope, icteritia salutariter exhibetur, à ℈j. ʒis. ad ʒj.

Species Hepaticæ Quercetani, è *Pharm. Schröder.*

℞ *Corall. rub. præparat. spod. spec. diatrag. an. ʒij. flor. hepatic. sem. Acetosæ, portulac. an. ʒj. croc. ♂ optime præparati, ʒiiß. (cum aq simpl. vel cum sulphure) croc. ♂ ex ol. sulphur. parat. ℈ij. (vid. l. 3) sacchar. rosat. pro libitu. F. pulvis.*

Vires. Pulvis est admirabilis contra omnes obstructiones, imbecillitates, ac intemperies hepatis, cui pristinum robur reparat: singularis porro adversus omnes fluxus hepaticos cachexias, hydropiles, icterum &c.

Species hepaticæ Quercetani contra omnes affectus quos Dominus Auctor allegat, maximæ virtutis sunt; loco croci ♂tis etiam vitr. ♂tis substitui commodè potest. Sequens etiam pulv. hepatic. ruber excellit.

℞. *Cryst. tart. ℥ß. corrall. r. ppt. succini alb. ppt. ã ʒß. gr. xij. cryståll. spir. vitr. coag. gr. xxiv. macis gr. v. ambræ opt. ℈ij. gr. iv.* Hunc Illustr. Dux Saxoniæ I. Joannes Georgius p. m. in frequenti habuit usu tempore matituno. Pulvis in 24. Doses dividi potest. *Hofmannus.*

Pulvis contra Hernias Quercetani, è *Pharm. Schröder.*

℞. *Rad. consolidæ major. ℥ß. herniariæ pulveratæ ℥j. spongiar. stipitibus rosæ caninæ adnascentium, pulverat. ʒiij. magist. corallor. margaritar. an. ʒiiß. magisterii lapid. hæmatites ℈iv. spodii, terræ sigillatæ, an. ʒii. cinnamomi, sem. fœniculi dulc. an. ʒj. sacchari rosati q. s. ad pulverem gratum efficiendum.*

Hic pulvis mane per plures dies exhibetur iis qui herniam patiuntur. Interim ligaturis convenientibus utantur.

Species de Hyacintho, ex *Pharm. August.*

℞. *Hyacinthi præp. corallii rubri, Boli Armen. Oriental. terræ sigillatæ Silesiacæ an. ʒiß. granor. chermes, rad. tormentill. dictamni albi, sem. citri mundati, Acetosæ, portulacæ, croci, myrrhæ, rosar. rubr. sandalor. omnium, ossis de corde cervi, cornu cervi ust. rasuræ eboris an. ℈iv. sapphiri, smaragdi, Topazii, margaritarum, serici crudi Tosti ãã. ℈ij. folior. Auri numero viginti, Argenti, numero x. P. pulvis qui completus redditur per Ambræ veræ, moschi an. ℈j. camphoræ gr. 5.*

Opitulantur Cardiacis & lipothymias patientibus, viribus exolutos restituunt, syncopas Arcent, pestiferos morbos præcavent, eosdemque jam factos expellunt, putredinem humorum corrigunt, ac in malignis febribus, cor è tetrarum fuliginum & pravorum vaporum insultu tuentur.

Pulvis Hydragogus *Zvvelfferi.*

℞. *Cremoris Tartari ℥j. Mechoacæ albæ, gialapp. an. ʒvi sem. Ebuli ℥ß. gumm gamandræ, ʒiß. nucis moschat. ʒij. Fiat omnium pulvis.*

Hydro-

Hydropicis ac veteri ictero fœdatis opitulatur; namque pituitam, bilem & aquosas educit humiditates à ʒß. ad ʒj.

Hydragogus alius, ex *Eodem.*

℞. *Rad. Asari, mechoacã albæ, gialappæ, hermodactyl. calami aromat. an.* ʒij. *herb gratiolæ, soldanellæ, an.* ʒiiß. *sem. ebuli* ℥ß. *elaterii* ℈ij. *Diagridii rosati seu scammon. rosati* ʒiß. *millepedum n. m. præparat.* ʒiß. *gummi gamandræ drach. j. caryophyllorum Macis an.* ʒiß.

Fiat ex omnibus pulvis subtilissimus cujus dosis ʒß. ad ʒj. singulis quaternis diebus in hydrope exhibendus.

Species Diahyssopu Nicolai ex *Pharm. August.*

℞. *Hyssopi, ireos, Thymi, piperis an.* ʒxv. *pulegii, satureiæ, rutæ, cumini, an.* ʒx. *dactylor. enucleator. Tragacanthi, glycyrrhizæ, caricar. passular. major. enucleatar. fœniculi, an.* ʒv. *zingiberis, anisi, carvi, ligustici an.* ʒiiß.

Capitis frigidis vitiis conducunt, Columellam à frigido humore prolapsam vel tumefactam exsiccant, arteriam asperam expurgant, omnia frigida Thoracis & stomachi vitia emendant, & coctionem promovent.

Pulvis hystericus ex *Pharm. August.*

℞. *Rad. dictamni albi* ʒiij. *zedoariæ* ʒj. *cort. citri sicci, sem. ejusdem an.* ℈ii. *fragmentor. lapidum pretiosor. omnium an. gr. xij. specier. diamarg. calidi* ʒij. *sacchari albi* ℥j. *Fiat pulvis.*

Uterinos dolores placat, ejusque expurgat illuviem menses quoque & secundinas moram trahentes propellit, animi defectiones ab utero ortas arcet, ac ejus suffocationem abigit.

Pulverem hunc multæ utilitatis, & in mulieribus prædictis morbis longo tempore expertum. D. D. Joan. Udalricus Rumlerus collega quondam noster tradidit.

Hystericus. Alius *Zvvelfferi.*

℞. *Rad. pæoniæ, lun. decr. collectæ* ℥ß. *doronici veri, zedoariæ an.* ʒij. *cardopatiæ* ʒiß. *Anthophyllor. croc. Austr. vel Oriental. cort. arantior. citri ana extim. recent. sem. citri excortic. an.* ʒij. *salis jovis seu stanni Anglici* ℥ß. *Magist. solub. corallior. matris perlar. an.* ʒij. *ol. stillat. cinamomi, melissæ ana* ℈ß. *Fiat pulvis.*

Placat hic pulvis dolores uterinos, atque vapores ab utero ascendentes reprimit, imo matris suffocationem abigit. Dosis ʒß. ad ℈ij.

Hystericus alius Quercetani, ex *Ph Schrôder.*

℞. *Cassiæ ligneæ, calam. aromat. sem. agni casti, pastinac. rutæ, pæon. anis. sacchar. anthosati ad pondus omnium. m. fiat pulvis.*

Vires. Prodest albo mulierum fluori & uteri suffocationi Dosis ʒiß.

Pulvis hystericus Quercetani in uteri suffocatione cum albo mulierum profluvio conjuncta maxime commendatur. Saccharum Anthosatum ut utero hostile. Omitti, & ejus loco Bezoardicum joviale addi potest. *Hofmannus.*

Hystericus alius *D. Charraz.*

℞. *Verrucar. ad genua equorum adnascentium, verno tempore avulsar. vel sponte procidentium* ℥j. *assæ fœtidæ, cornu & ungulæ hirci an.* ʒj. *F. omnium pulvis, cujus* ℈j. *pondus prunis imponatur pro suffumigio, quod per infundibulum in vulvam introducatur.*

Hystericus jovialis, è *Pharmac. Schrôder.*

℞. *Magisterii Jovis Anglici aut bezoartici ejusdem, matris perlar. coralli rub. præparat. an.* ʒj. *olei stillatitii, succini rectificati* ℈j. *m. & fiat pulvis subtilissimus ad usum.*

Hic pulvis medetur desperatissimis icteri suffocationibus earumque regressum impedit. Dos. ℈j. in aq. quapiam hysterica, vigente paroxysmo, datur verò tribus diebus continuis, mane jejuno stomacho pro præpediendo ejusdem regressu.

Species Imperatoris, ex *Pharmac. August.*

℞. *Cinnamomi opt.* ʒx. *zingiberis* ℥j. *caryophyll.* ℥ß. *galangæ, macis, nucis moschat. an.* ʒij. *Misce completæ fiunt per moschi optimi* ℈ß.

Species hæ induuntur potissimùm Tragematibus, cor & ventriculum frigidum, humidum ac flatulentum confortantibus; aut addito saccharo in morsellos aptantur, qui ad stomachi segniter cibum concoquentis vires augendas concinnantur.

Species Diaireos simplices è *Pharm. August.*

℞. *Ireos* ℥ß. *sacchari canthi albi, specier. Diatragacanthi frigidi an.* ʒij.

Ad omnem in fauces destillationem, idque initio, nondum invalescente impetu; feliciter adhibentur.

Species Diaireos Salomonis ex Nicolao Myrepso, *ex eadem Pharmacopæa.*

℞. *Ireos* ℥j. *pulegii, hyssopi, glycyrrhizæ an.* ʒvi. *Tragacanthi, amyli, cinnamomi, zingiberis, piperis, amygdalor. amar. nucum pinearum an.* ʒiij. *caricar. passular. major. enucleat. an.* ʒiiiß. *styracis calamitæ* ʒii. ℈j.

Faucibus exasperatis, & columellæ fluxione tentatæ prosunt, dispnoicis item, arteriacis, & tussiculosis auxillio sunt, necnon frigidæ capitis intemperiei & destillationi in fauces irruenti conducunt, ac vocis jacturam frigore contractam resarciunt.

Species Diaireos usitatæ, *ex eadem Pharm.*

℞. *Specier. Diatragacanti frigidi* ℥j. *radicum ireos* ℥ij. *gummi Arabici, Tragacanthi an.* ℥ß.

Harum in destillationibus ad fauces ac asperam arteriam ruentibus usus est, guttur probè leniunt, expectorationem facilitant, necnon acres destillationes contemperant.

Pulvis Dialacca major Mesüæ *ex eadem Pharm.*

℞. *Laccæ lotæ, rhabarbari an.* ʒiij. *spicæ indicæ, florum & stipitum schænanti, mastiches, myrrhæ, costi, cinnamomi, croci, cassiæ ligneæ veræ, Bdellij, hyssopi, sabinæ, amigdalor. amarorum, Aristolochiæ rotundæ veræ, gentianæ, asari, sem. ammeos, apii, fœniculi, anisi, an.* ʒiß. *piperis nigri, zingeberis an.* ʒj.

Usurpatur ad ventriculi & jecoris frigidam intemperiem, hepatis obstructiones, inflationes & durities aquæ intercuti medetur, menses ciet, scirrhum dissolvit, cachexiam depellit, urinas promovet, renum ac vesicæ duritiem dissipat, & calculos atterit.

Pulvis pro Lacte generando *Zvvelferi.*

℞. *Carnis uberis vaccæ juvenculæ* ℥vi. *rad. recent. rapunculor. cardui lactei, barbæ hirci ana.* ℥j. *ireos flor.* ℥ß. *liquiritiæ* ʒvi. *sem. lactucæ, pæoniæ excorticat. an.* ʒvi. *lapid. lactei præparati, (est lapis mollis instar saponis tactu,)* ʒiß. *corallior. alb. præpar. oculor. cancror. præpar. an.* ʒvi. *magist. solub. matris perlarum* ℥ß.

Caro mamillar. ad. etiam recentes conscindantur tessellatim ac cum reliquis, pulveribus & præparatis conspersa, immittantur alembico vitreo quibus superaffundantur succi cydoniorum recenter expressi ℥iv. ac illicò in M.B. totaliter exsiccetur, (baculo quandoque illa in Alemb. commovendo, ut in pulverem subtilem redigi possint, cui pulveri adde *pulv. sem. erucæ, fœniculi an. ʒvi. cardamomi, min. macis an. ℥ß. piperis longi ℥j. Misceantur exactè, Fiatque pulvis subtilissimus*; hujus detur pro dosi ʒj. vel ʒij. in jusculo Gallinæ, sæpius in die.

Species lætificantis Galeni, ex *Pharm. August.*

♃. *Seminis ocimi caryophillati, aut florum ejusdem, croci, Zedoariæ Xylobalsami, Caryophyllorum, Corticum citri, galangæ, macis, nucis moschatæ, styracis calamitæ an ʒiiß. rasuræ eboris sem. Anisi, thymi cretici, epythimi an. ʒj. cornu cervini, margaritar. an. ʒß. foliorum auri numero quinquaginta, argenti numero xxv. misc. completæ fiunt addendo camphoræ, moschi an. ʒß.*

Hæc compositio Galeno quidem falsò adscripta, sed magis ex Nicolai præpositi Antidotario excerpta; plurimum valet ad cordis affectus ejusque palpitationem; ventriculi & hepatis intemperiem frigidam & humidam corrigit, coctionem adjuvat, & corporis malum habitum emendat, colori gratiam reddens, oris quoque odorem ac halitum gratum efficit: Vires debiles instaurat, melancholiam sanat, ac involuntarios fletus compescit.

Species lætificantes Rhasis, ex *eadem Pharmac.*

♃. *Melissæ, corticum citri, caryophyllor. mastiches, croci, cinnamomi, nucis moschatæ, cardamomi majoris, sem. pæoniæ, been albi, rubri, zedoariæ, doronici, sem. ocimi caryophillati an. ℥ß. folior. auri numero 10. argenti num. xxv. misc. completæ fiunt si addatur Galiæ moschatæ ℥ß. moschi ℈j.*

Describuntur à Rhase 9. ad Almansorem cap. 13. de melancholia. Plurimùm verò faciunt ad affectus cordis, ventriculi & jecoris, quas partes etiam roborant, palpitationem cordis abigunt, valenter exhilarant, infirmæ concoctioni opem adferunt, coloremque corporis vividum efficiunt.

Pulvis Lenitivus *Pharmac. Noriberg.*

♃. *Rad. zedoariæ, ʒij. galangæ, calami aromatici, pimpinellæ, valerianæ, nucis moschatæ an. ʒß. Fol. salviæ, rutæ an. p. ij. sem. ejusdem ℈j. carvi, petroselini, anethi an. ℥ß anisi ʒj. senæ electæ ʒiij. sacchari ad pondus omnium F. pulvis.*

Species liberantes, ex *Pharm. August.*

♃. *Radicum tormentillæ, sem. acetosæ, endiviæ, coriandri, citri an. ʒß. sandalor. omnium, dictamni albi an. ʒi. boli armen. præparatæ, terræ lemniæ an ʒij. margaritarum corallii utriusque, succini albi, rasuræ eboris, spodii ex ebore, seu eboris, usti, ossis de corde cervi, Been utriusque, doronici, cardamomi, cinnamomi, macis, ligni aloes, cassiæ ligneæ, croci, zedoariæ an. ʒß. sacchari cantii, penidii, serici crudi tosti pulverisati, smaragdi, hyacinthi, granati an. ℈ij. florum nymphææ, buglossi, rosarum an. ℈j. misc. completæ fiunt, additis camphoræ granis vii. moschi, ambræ an. gr. 3.*

Harum usus multiplex est in febribus malignis, ipsaque peste, cor namque à veneni labe tuentur, præterea sudores movent, & à pestilentis luis contagio præservant atque etiam liberant. Cordiale planè medicamentum, omni ferè naturæ, ætati ac sexui adcommodatum.

Species Lithontripticæ Nicolai ex *eadem Pharm.*

♃. *Spicæ indicæ, zingiberis, xylobalsami, acori, cinnamomi, rad. peucedani, mei, trium piperum, saxifragiæ an. ʒiiß. opobalsami, aut olei juniperini ex granis parati, caryophillor. costi, rhapontici, glycyrrhizæ, cyperi rotundi, tragacanthi, chamædrios, sem. olusatri, apii, ammeos, asparagi, ocimi, urticæ, citri an. ʒj. grana xv. amomi, ligustici, milii solis, petroselini Macedonici, seseleos, dauci cretici, anethi, cardamomi, folii, croci, schœnanthi, cassiæ ligneæ, Bdellii, mastiches, ireos, Euphorbii præp. lapidis lyncis, olei nardini compositi Mesuæ, moschelini ana scrup. j. gran. 4.*

Nephriticis, necnon stranguriæ & dysuriæ succurrunt, iliorum, lumborum & renum gravitates ac obstructiones, à frigidis & crassis succis ortas expediunt, vesicæ & renum calculos potentissimè expellunt, miram calculosis utilitatem exhibentes.

Pulvis Mantuanus, *Pharmac. Noriberg.*

♃. *Lapid. Bezoar. Orientalis, Occidentalis, terræ sigillatæ cinereæ an. ʒij. rad. contrayervæ, anthoræ, scorzoneræ an. ʒiß. lapid. pretiosorum præparator. Boli Armenæ præparatæ, cornu Rhinocerotis, corallior. rubr. præpar. margaritar. præparatar. an. ʒj. Misce pro pulvere.*

Pulvis Marchionis seu epilepticus, ex *Pharmac. August.*

♃. *Radic. pæoniæ maris, decrescente luna, effossarum ℥ß. visci quercini, rasuræ eboris, ungulæ Alces, spodii, cornu cervi ex apicibus desumti, corallior. rubror. albor. margar. præparatarum an. ʒj. Foliorum auri puri num. xx. Fiat pulvis.*

Prodest hic pulvis apoplecticis, epilepticis, ac incubo laborantibus, intemperiem cerebri humidam corrigit & nocturnos terrores fugat.

Species Diamargariti calidi Avicennæ ex *Pharm. August.*

♃. *Margaritar. Orientalium, pyrethri an. ʒj. zingiberis, mastiches an. ʒiv. doronici, zedoariæ, sem. Apii, cardamomi utriusque, nucis moschatæ, macis, Been utriusque, piperis nigri, longi an. ʒiij. cinnamomi ʒv.*

Medicamentum ad universi corporis refrigerationem perutile, cardiacos, animo deficientes, mulieres uterum ferentes, præfocationes uteri, cordisque syncopem patientes juvat, omnium virium imbecillitatem firmat; Tristitiam ac omnium vitalium partium noxam discutit, asthmaticis, tussientibus, tabidisque subvenit, ventriculi fastidia & imbecillitatem tollit, ejusque coctionem juvat, uterinos meatus aperit: longo morbo dejectos & debilitate languentes recreat, atque ad pristinum robur reducit.

Species Diamargariti frigidi, ex *eadem Pharm.*

♃. *Seminum quatuor frigidor. major. excorticator. portulacæ, papaveris albi, rosar. rubr. Florum nymphææ albæ, Borraginis, Baccarum Myrthi, sandali albi, citrini, ligni aloës an. ʒj. corallij albi, rubri an. ʒß. margaritarum or. ʒiij.*

Omnem virium imbecillitatem firmant, syncopen juvant, & asthmaticos, tabidos, Tussientes, longo morbo extenuatos ac imbecillitate languentes reficiunt, & pristino recuperando robori conducunt.

Pulvis Melanagogus Quercetani, è *Ph. Schröder.*

♃. *Fol. sen. ℥j. sem. anisi fœnic. an. ʒj. cinamom. ʒij. crystall. Tart. ʒvi. sacchari ℥iß. m. dosis à ʒj. ad ʒij.*

Pulvis

Pulvis ad morsum canis rabidi, ex *Pharmac. Norib.*

℞. *Fol. rutæ, verbenæ, salviæ minoris, plantaginis, polypodii, Absinthii vulgaris, menthæ, artemisiæ, melyssophylli, betonicæ, hyperici, centaurii minoris ana.* *Omnium æquale pondus in chartis inclusum in umbra exsiccetur & pulverisetur.*

Idem paulò accuratior ad methodum Palmarii ex *Pharm. Londinensi.*

℞. *Fol. rutæ, verbenæ, salviæ tenui foliæ, plantag. polypodii, Absinthii vulgaris, menthæ, artemisiæ, melissophylli, betonicæ, hyperici, centaurii minoris, ana. p. æq.*

Legantur singula, quo tempore viribus pollent maximis, quod ad Junii ferè plenilunium assequuntur. In sole fervido brevi siccentur, siccata ad usus reserventur, ea lege, ut quotannis renoventur.

Quum utendi necessitas incidet, singulor. æquale pondus in pulverem tenuissimum redigito.

Species diamoschu dulcis Mesuæ ex *Pharm. August.*

℞. *Croci, doronici, Zedoariæ, ligni aloës, macis an.* ℈ij. *margar. albarum, serici crudi tosti, charabe, corallior. rubr. an.* ℨiiß. *sem. ocimi caryophillati, Zingiberis, cubebar. piperis longi an.* ℨiß. *Been albi rubri, Folii spicæ indicæ, caryophyllor. an.* ℨj. *misc. completæ fiunt, immiscendo galiæ moschatæ* ℨiß. *moschi* ℈ij.

Commendantur ad cerebri affectus frigidos, vertiginem epilepsiam, melancholiam, cordis palpitationem, irrequiete insomnia, paralysin, convulsionem, pulmonis noxas, & spirandi difficultatem, sopitum calorem nativum recreant, cachexiam emendant; lienosis jecinerosis ac stomachicis succurrunt.

Species Diamoschu amari, ex *Pharm Londin.*

Parantur addendo prædictis Absinthii, rosar. siccatur. an. ℨiij. *Aloës opt. lotæ* ℥ß. *cinnamomi* ℨiiß, *castorei, ligustici an* ℨj. *Fiat pulvis.*

Pulvis ad nasalia seu Errhinus, ex *Pharmac. August.*

℞. *Calamithæ, majoranæ, rad. ireos, castorei, sem. nigellæ, staphidis agriæ an.* ℈j. *Hellebori albi, pyrethri, nucis moschatæ, myrrhæ rubræ, Euphorbii an.* ℈ij. *misce. ex hisce cum ladani* ℨvi. *& melle modico formari possunt nasalia.*

Sternutationem potentissimè cient ac crassa per nares phlegmata evocant, lethargo ac epilepsiæ prosunt, catalepticos & attonitos juvant; sed cautè iis utendum, præsertim in corporibus nondum purgatis, nec subita humorum per irritationem tam fortem præcipitatio suffocationis repentinæ periculum inferat.

Pulvis nephriticus, ex *Pharmac. Amstaledam.*

℞. *Ligni nephritici veri, rad. glycyrrhizæ rasæ, nucl. persicorum, an.* ℥j. *sem. milii solis, saxifragiæ, an.* ℥ß. *Apii, carvi, dauci, fæniculi, genistæ, lappæ majoris, levistici, petroselini macedonici, sileris montani, urticæ romanæ, rad. Asari, Zingiberis an.* ℨij. *spicæ indicæ, ligni sassafras, schœnanthi, succini, oculorum cancri an* ℨiß. *lapidis prunellæ, tartari vitriolati an.* ℨiß. *Fiat pulvis.*

Nephriticus alius Quercetani, ex *Pharm. Schroder.*

℞. *Tunicæ interior. ventriculi gallinæ, stercoris albi gallin. an.* ℥ß. *pulveris pelliculæ interioris, quæ in putaminibus ovorum reperitur.* ℨiß. *Herniariæ, cinnamomi an.* ℈iv. *nucleor. mespilor.* ℨij. *sem. fæniculi, Anisi an.* ℨj. *F. pulvis subtilissimus.*

Vires. Effectus pulveris hujus efficacissimi sunt in alterando & expellendo calculo. Valet itidem ad colicam passionem, Dosis ℨß. ad ℨj.

Pulvis nephriticus Quercetani si contra calculum in usum ducitur, addi potest magist. lapid. per ear. cryst. tartari & sal succini volatile. Si contra colicam tunicæ interiores nucum juglandium pulverisatæ admisceri debent. *Hofmannus.*

Nephriticus alius *D. Charras.*

℞. *Oculor. cancror. fluviatil. ossium petreorum percarum & asellor. minor. millepedar. siccar. sanguin. hirci præp. sem. milii sol. an.* ℥j. *F. omnium ex arte pulvis.* Dosis à ℈j. ad ℨj. datur in vino albo ejusque usus iterari & continuari potest pro exigentia, tum pro præpedienda calculi generatione, tum pro eodem si fieri possit dissolvendo, atque per vias commodas eiiciendo.

Species Deoppilativæ splenetica *Zwelferi.*

℞. *Gum. ammoniaci in granis, myrrhæ rubræ translucidæ, rad. pimpinellæ, enulæ, galangæ, cinamomi acuti, nuc. moschatar. an.* ℨii *sem. Apii fæniculi, nasturtii, petroselini, urticæ an.* ℨiß. *crem. tartari, tartari vitriol. crystallisati, salis, essentialis nasturtii ex succo ritè parati, magist. n. solut. ocul. cancrorum an.* ℨiiß. *fiant species, seu pulvis subtilis.*

Valent ad lienis affectiones morbosas; in hypochondriaca igitur affectione diuturna, obstructionibus hypochondriorum & mezenterii emolumento sunt, mensesque mulierum retentos promovent, Dosis ℨß. ad ℨj.

Pulvis partum provocans, ex *Pharm. August.*

℞. *Cinnamomi* ℨj. *croci* ℨß. *cassiæ ligneæ veræ* ℈ii. *succini albissimi præparati* ℈j. *F. pulvis.*

Ad partus labores facilitandos utiliter exhibetur: eosdem namque accelerat, & fœtus exclusionem promovet. Datur ex aqua liliorum alborum consolidæ regalis aut alterius consimilis.

Alius ad idem, ex *eadem Pharmac.*

℞. *Pulveris cinnamomi* ℥j. *succini albi præparati* ℥ß. *Boracis Hipposarcheos an.* ℥j. *croci* ℈viii. *omnia in pollinem tenuem redacta misceantur.*

Pulverem hunc ad partum facilitandum, & secundin. expellendas experientia & multiplex usus nobis commendant.

Alius ad idem ex *Pharm. Noriberg.*

℞. *Cinamomi optimi* ℨvi. *cassiæ ligneæ veræ* ℥ß. *succini albi* ℨiij. *croci* ℨj. *F. pulvis.*

Ad partum Helidei de Paduanis, ex *Pharm. August.*

℞. *Cinnamomi, croci an.* ℈j. *Boracis* ℈iiij. *detur ex aqua Artemisiæ.*

Usitatissimus ac expertissimus quondam erat hic pulvis Helideo de Paduanis, Medico Bononiensi eximio, qui eundem secretum sibi adeo habebat, ut non nisi fidissimis amicis aut prædilectis discipulis eum communicaret.

Augetur horum pulverum efficacia, si eis testiculorum equinorum aridorum, aut julorum nucum juglandium pulvis admisceatur, quod pro prudentis medici arbitrio & exigentis necessitatis occasione fieri poterit.

Ad partum & sedanda tormina post eum è *Pharm. Schroderianâ.*

℞. *Rad. meu atamanthici, consolidæ majoris an.* ℨij. *succini præparati, nucleor. persicor. mundator. an.* ℨiß. *cinnamomi, macis, croci an.* ℈ii. *m. & F. pulvis ad usum servandus.*

In pretio est hic pulvis pro sedandis torminibus quæ patiuntur puerperæ. Datur in jusculo à ℈j. ad ℈ij.

Pulvis Passavanticus, ex *eadem Pharmac.*

℞. *Flor. borraginis, violar. an.* ℈ii. *Zinziber. spic. nard. an.* ʒj. *glycyrrhizæ, sem. Anisi an.* ʒii. *diagryd.* ʒiii. *rhabarb. el.* ʒvi. *turbith gumm.* ℥i. *senæ* ℥ii. *m. F. pulvis.*

Purgat humores noxios maximè bilem.

Species Diapenidion Nicolai ex *Pharm. August.*

℞. *Sacchari penidii* ℥ii. *nucum pinear. Amygdalor. dulcium, sem. papaveris albi an.* ʒiii. ℈j. *cinnamomi, caryophyller. succi glycyrrhizæ, tragacanthi, Zingiberis, gummi arabici, Amyli candidiss. sem. excorticat. quatuor frigid. major. an.* ʒiß. *misc. completæ dicuntur quibus junguntur camphoræ gr.* VII.

Tussiculosis, pleuriticis, perineumonicis conferunt, omnem thoracis noxam, faucium asperitatem, vocis raucedinem & jacturam ex frigido & sicco contractam emendant, tabidis & purulenta reiicientibus opem ferunt, crassos humores attenuant, eosdemque expulsioni aptos reddunt.

Species contra pestem, ex *eadem Pharmac.*

℞. *Boli armenæ præp.* ℥ß. *cornu cervi præp. sem. citri, aurantiorum, limonum an.* ʒiii. *coriandri, perforatæ an.* ʒiß. *anisi perfoliatæ an.* ʒß. *dictamni albi, cinnamomi electi, an.* ʒii. *caryophyllor. rosar. rubr. rasuræ eboris an.* ʒiß. *Xylaloës, nucis moschatæ, majoranæ, granor. juniperi, ossis de corde cervi, rad. tormentillæ, scabiosæ, buglossi, sandal. omnium an.* ʒß. *sapphiri, hyacinthi, smaragdi, rubini, granati præp. an.* ℈i.

Adversus pestilentis luis malignarumque febrium contagia remedium præstans ac efficax, cordis vires tuetur & auget, veneni malitiam sudoris provocatione disiicit, ac tam in curatione, quàm in præservatione pestis morborumque contagiosorum plurimùm valere creditur.

Pulvis Antipestilentialis. *Zuvelferi.*

℞. *Rad. contrayervæ* ʒvi. *Zedoariæ* ℥j. *doronici veri* ʒvi. *sem. citri excorti. rutæ, aquilegiæ an.* ʒii. *cort. arantiorum, citri ana extim. & recenter siccat.* ℥ß. *myrrhæ transflucidæ, succini albi an.* ʒiij. *croci Austr.* ʒii. *maceris* ʒiß.

Fiat omnium pulvis subtilis: adversus pestiferæ luis insultus efficax, & contagiosis quibuslibet morbis adversatur. Dosis ʒß. ad ʒj.

Alius *ejusdem* ad idem.

℞. *Sulphuris crudi seu puri* ℥j. *nitri cum succo scordii soluti, & denuò crystallisati* ℥iß. *terræ sigill. vel boli armenæ, n. m. paratæ* ℥ß. *myrrhæ rubr. transflucidæ, succini albi præp. an.* ℥ß. *croci Austriaci* ʒij. *nuc. mosch.* ℥ß. *misceantur, fiatque pulvis omnium subtilis.*

In febribus malignis & peste ipsa validus; à ʒß. ad ʒj. pro sudore eliciendo.

Alius *ejusdem* ad idem.

℞. *Rad. Angelicæ, imperatoriæ, contrayerviæ, Zedoar. an.* ℥ß. *sem. citri excorticat. aquilegiæ an.* ʒii. *myrrhæ rubr.* ʒiii. *terræ sigill. n. m. paratæ, nitri cum succo scordii soluti ac denuo crystallisati an.* ℥ß. *croci opt.* ʒiß. *nucis moschatæ* ʒii.

Fiat ex omnibus pulvis subtilis, cui imprimatur succus oleaginosus corticum trium pomor. limonior. servetur usui: Non minoribus cæteris hic pulvis pollet virtutibus Alexipharmacis; febribus enim malignis, pestiferis & contagiosis resistit, earumque insultus reprimit.

Species Antipestilentiales *Zuvelferi.*

℞. *Succi scordii recenter expressi, depurati & ad consistentiam mellis inspissati* ʒvi. *decocti ex partibus aqual. rad. Angelicæ, morsus diaboli, scorzoneræ, imperatoriæ, parati, atque ad extracti spissitudinem leniter exhalando abstracti* ʒvi. *his mixtis impregnentur sequentes pulveres, nimirum, pulv. boli Armenæ cum succo scordii paratæ* ℥j. *ex typhis cervi ritè parati, rad. contrayervæ, Zedoariæ an.* ℥ß. *Bezoar. occidentalis, croci Austriaci vel orient. sem. citri excorticat. rutæ hort. an.* ʒiiß. *cort. citri recenter siccator. & ext. nucum moschatar. myrrhæ rub. transflucidæ an.* ℥ß. *& lenissimo calore, chartæ inclusa, exsiccentur, ut in pulverem subtilissimum denuò conteri queant; qui asservetur.*

Præstant hæ species in febribus malignis, contagiosis, ipsaque peste, & à pestilentis luis contagione præservant Dos. ʒß. ad ʒj.

Pulvis, seu Sal Philosophorum, ex *Pharm. Schroder.*

℞. *Sal. com. fusi. sal. gemm. an.* ʒj. *galang. macis, cubebar. an.* ℈j *F. pulvis.*

Vires. Juvat concoctionem ventriculi, cruditatesque consumit. Dosis gran. 4. mane jejuno stomacho.

Pulvis phlegmagogus Quercetani & Salæ, ex *eadem Pharm.*

℞. *Specier. diacartham.* ʒij. *Agaric. trochisc.* ʒß. *turbith. hermodactyl. an* ʒj. *m. Dosis* ʒj.

℞. *Cryst. tart. hermodactyl. mund. an.* ℥j *Turbeth. albi* ʒvi. *resin. scammon.* ʒij. *☍ caryophyll cum sacchar. mist.* ℈ß. *misc.* purgat serosos ac phlegmaticos humores sine molestia, dosis ʒß. ad ʒj.

Pulvis Diatrion pipereon Galeni ex *Pharm. August.*

℞. *Trium piperum an.* ʒvi. *grana* XV. *Anisi, Thymi, Zingiberis, an.* ʒj.

Describitur hoc medicamentum à Galeno 4. de tuenda valetudine, commendat id autem in crudorum succorum & flatuum copia à cruditate, dandum iis qui malè concoquunt, & succum plurimum pituitosum in primis venis coacervarunt; stomachi refrigerationes, ructus accidos & jecinerosos juvat, nec non inflationes discutit.

Diatrion pipereon Mesuæ, ex *eadem Pharmac.*

℞. *Trium piperum an.* ʒv. *Zingiberis, thymi, Anisi an.* ʒij. *spicæ indicæ, amomi an.* ʒj. *cassiæ ligneæ, radicum Asari, enulæ, sem. Apii, seseleos an.* ʒß.

Ventriculi refrigerationibus, acido ructui, quartanariis, jecinorosis, & inflationibus auxiliantur, ac fluxionibus quæ à capite ad thoracem descendunt, conducunt.

Pleres Arconticon Nicolai, ex *eadem Pharm.*

℞. *Cinnamomi, caryophyll. ligni aloës galangæ, spicæ indicæ, nucis mosch. Zingiberis, spodii, schœnanthi, cyperi, rosarum, violar. an.* ʒj. *grana* XV. *Folii masticheѕ. styracis calamitæ, majoranæ, balsamitæ, seu menthæ aquaticæ, ocimi, cardamomi, piperis longi, baccar. myrthi, corticum citri, an.* ℈. *i. gr.* 5. *margaritarum orientalium, Ben albi, rubri, coralli rubri, serici tosti an.* ℈j. *gr. iiß. misc. species hæ completæ dicuntur, si porro ingrediantur et moschi gr. viiß. camphoræ gr. v.*

Cardiacis, tristibus, melancholicis, cibum vomentibus, pulmonariis, ac epilepticis succurrit, cerebri sensus interceptos liberat, ejusque debilitatem aufert, imbecillo ventriculo & animi deliquio à corde nato confert; præter eos qui ex diuturno morbo extenuati sunt, plurimamque inde imbecillitatem contraxerunt, admodum corroborat, asthmaticis prodest.

Pulvis pleuriticus ex *Pharmac. August.*

℞. *Mandibularum lucii præparatar. dentis Apri usti præp. an.* ʒij. *lapidum percarum, talorum leporis, oculorum cancri præparator. lucii piscis præparator. seminum*

seminum cardui benedicti, Artemisiæ rubræ an. ℈j. misce Fiat pulvis.

Contra omnes laterum puncturas in pleuritide tàm spuria, quàm exquisita, etiam in epidemia illa, qua doloris vehementia multi jugulantur, ad dolores mitigandos, inflammationes resolvendas, sudoresque eliciendos singulare est remedium.

Pleuriticus alius *Ludovici.*

℞. *Off. capitis lucii, ℥j. sanguinis hirci, sulfur. citr. an. ℥ſs. m. Dosis à ℈j. ad ʒſs. vel ʒj.* cum vel sine tantillo opii, bis vel ter datus omnem expectationem explebit, modo si pleuritis ferocior & maligna sit, mixtura simplex. Ceu efficax hic resolvens præmittatur, & in majori nisu expectorans, quoddam in forma liquida interponatur: invertentibus verò & cancrinis atque corallinis, vel parum vel non opiatis cura claudatur.

Species Diaprasiu Nicolai, ex *Pharm. August.*

℞. *Prasii ʒvſs. pinear. repurgatar. Amygdalor. dulcium, pistacior. carnium dactylor. caricar. pinguium, passular. major. Tragacanthi an. ʒiiiſs. cinnamomi, caryophyllor. nucis mosch. macis, ligni aloës, galangæ, spicæ indicæ, zingiber. Zedoariæ, glycyrrhizæ, rhapontici, Anacardii. styracis calamitæ, galbani, Terebinthinæ, mastiches, myrrhæ rubr. rad. ireos, Aristoloch. rotundæ, gentianæ, cort rad capparis, piperis nigri, sem. Anisi fæniculi, Anethi, apii, petroselini macedon. saxifragiæ an. ʒii. hermodactylor. origani, peucedani, schœnanth., cardamomi, piperis albi, carvi, ligustici, vincetoxici an. ʒiſs. gr. ij. balsamitæ, pulegii, dictamni cretici, costi, pyrethri, thimbræ. sem. basilici, pæoniæ, amomi, seseleos cretici, orobi veræ, piperis longi an. ʒj. gr. 2 Xylobalsami, cassiæ ligneæ, corallii rubr. rasuræ eboris, carpobalsami, dauci cretici an. ʒſs. ossis de corde cervi, misc. completæ fiunt per Ambræ moschi an. gran. xij.*

Conferunt tabidis, tussientibus, & iis qui defluxionibus destillationibusque frigidis è capite obnoxii sunt, item hebetudini oculorum, & palati noxis, oris putredinibus, ac in universum omnibus affectibus frigidis tussim afferentibus opitulantur, calculos atterunt, ac iis qui difficulter mingunt, commodè exhibentur, ventriculi quoque & hepatis dolorem, ventrisque inflationes & torsiones sedant, menses educunt, ac pallidum corporis colorem crebro usu vividum reddunt, insuper etiam paroxysmos quotidianarios & quartanarios reprimunt.

Rosata novella Nicolai ex *eadem Pharmac.*

℞. *Sacchari rosati Tabulati, rosar, glycyrrhizæ an. ℥j. ℈iiſs. cinnamomi ʒij. gr. xxii. caryophyllor. spicæ indicæ, zingiberis, galangæ, nucis mosch. zedoariæ, styracis calamitæ, cardamomi, sem. Apii an. gr.* xxviii.

Ad ventriculi & cordis imbecillitatem efficax est, his præsertim, qui diuturno morbo conflictantur, usu familiaris, vomitum & nauseas compescit, cardiacis quoque & pulmonariis subvenit, ventriculi vires restaurat, ac longa ægritudine extenuatos plurimum reficit.

Species Diarhodon. Abbatis Nicol. ex *Pharm. August.*

℞. *Sandali albi, rubri an. ʒiiſs. tragacanthi, Gummi arabici, spodii an. ℈ii. succi glycyrrhizæ, Asari, mastiches, spicæ indicæ, cardamomi, croci, ligni aloës, caryophyllorum, cinnamomi, rhabarbari electi, sem. berberum, quatuor frigidor. major. Anisi, fæniculi, basilici, papaveris albi, intybi, portulacæ, lactucæ an. ℈j. margar. ossis de corde cervi an. ℈iſs. rosar. sacchari cantii an. ℥j. ʒiii. misc. completæ fieri possunt per galiæ moschatæ ℈j. camphoræ gr.* vii. *moschi gr.* IV.

Hepaticis, ictericis, cardiacis, phthisicis & cæliacis, prosunt, defectionibus item animi è corde natis succurrunt, ventriculum humidum deficcant, à cerebro robur addunt. Dantur salubriter iis, qui è morbis diuturnis ac febribus emergunt.

Pulvis Rubeus Pannonicus, ex *Pharm. August.*

℞. *Boli Armen. cum aqua rosarum & Acetosæ præpar. ℥iii. terræ lemniæ veræ præp. ℥ii. corallior. rubr. præpar. ℥ſs. alborum præparat. ʒvi. lapidum pretiosor. scilicet smaragdi Rubini, sapphiri, hyacinthi ana præparat. ʒiv. margarit præpar. ʒv, cinnamomi electi ʒii. caryophill. ʒj. seminis Acetosæ ʒij. corticum citri, sandali albi an. ʒiß. rubri ʒij. spodii præpar. ʒv. rasuræ eboris ʒiij. croci orientalis ʒj. cornu cervi philosophicè præparati ʒiv. Folior. Auri purissimi numero quinquaginta. Fiat omnium pulvis.*

Adversus pestilentium febrium noxas, & contagiosorum ac venenatorum morborum invasiones maximè potens est. Datur puerulis & infantibus, ubi variolarum aut morbillorum suspicio adest, eos namque efficaciter expellit, ac cor à putridi vaporis aut humoris contaminatione tutum reddit. Medicamentum planè regium, unicuique ætati ac sexui adcommodum, præbetur cum syrupo limonum, & aqua cardui, Acetosæ vel borraginis.

Rubeus Pannonicus alius, ex *eadem Pharmac.*

℞. *Boli Armen. orient. præpar. ℥ij. terræ sigill. veræ ʒvi. lapidum pretiosor. scilicet hyacinthi, sapphiri, Rubini, smaragdi ana præp. ʒj. margaritar. præp. ʒx. spodii præpar. Rasuræ eboris an. ʒv. corallior. rubr. præpar. ʒviii. alborum præpar. ℥iß. rad. tormentillæ, dictamni an. ℥iiij. cornu cervi philos. præp. ʒvi. sandali alb. ʒj. rad. Doronici ʒvi. sem. Acetosæ ʒij. corticum citri ʒiß. camphoræ ʒij.*

Pulverisentur singula per se, & misceantur, addendo foliorum Auri numero 50. & fiat Pulvis.

Easdem quas prior vires obtinet.

Rubeus contra Pestem, ex *Pharm. August.*

℞. *Myrrhæ electæ, croci an. ʒj. ossis de corde cervi ℈j. cornu cervi ʒij. dictamni cretici, tormentillæ, pimpinellæ, gentianæ an. ʒij. ℈ij. zedoariæ, zingiberis an. ʒiij. sulphuris vivi, boli armen. veræ an. ʒiv. Camphoræ ℈iv. theriacæ Andromachi, mithridatii optimi an. ʒvi. fiat omnium pulvis.*

Hic Anno Christi 1572. quo pestis invaluit, apud nos frequentissimè fuit adhibitus, & D. Achilli Gassero nostro p. m. familiaris.

Pulvis Sabaudicus ex *Pharm. August.*

℞. *Cinnamomi electi ʒiij. caryophyll ʒj. mastiches electæ, myrrhæ electæ, radicum tormentillæ ana ʒj. Zedoariæ, Anthoræ, contrayervæ, scorzoneræ, corallior. rub. præparat. margaritar. præparat. sapphiri præparat. rubini præp. smaragdi præp. hyacinthi præp. lapidis bezoar. orient. unicornu veri an. ʒii. Boli Armen. præp. terræ sigill. veræ an. ʒj. corticum citri ℥ß. Foliorum Auri n x. Antimonii diaphoretici ad pondus omnium Fiat omnium pulvis.*

Vires. Ejus sunt Alexipharmacæ; unde in febribus malignis, expellendis variolis &c. magnopere laudatur.

Moschi & Ambræ an. ℈ß. alias addi solitum, omisimus, à medico, si expetat, usus tempore rectius supplendum.

Pulvis seu sal Sacerdotale duplex, ex *Pharm. Schroder.*

℞. *Sal. commun. torref ℥ij. piper ℥j. cinnamom. ℥ß. Zedoar. zingiber. an. ʒß. sem. cumin. carvi an. ʒj. Fiat pulvis subtilissimus.*

Vires.

Vires. Dolori capitis medetur; ventriculum calefacit, cruditateſque & flatus conſumit, concoctionem juvat, colicum dolorem profligat. Doſis gr. VIII. ad gr. XV. &c.

Idem aliter.

℞. *Sal. commun.* ℥j. *cinnamom. cumin. an.* ʒiij. *Zinzib. amom. ſiler. mont. piper. ſatureiæ, hyſſop. origan. puleg. an.* ʒj. *Fiat pulvis ſubtiliſſimus.*

Vires. Eaſdem cum priori obtinet.

N. Dicitur ſal ſacerdotale, quia ſacerdotibus olim (tempore Eliæ) ad dolorem capitis & oculorum caliginem in uſu fuiſſe ſtatuitur.

Species diatrion ſantalon Nicol. Myrepſ. ex *Pharmac. Auguſt*

℞. *Trium ſandalor. an* ʒij ℈ij. *rhabarbari, ſpodii ex ebore, ſucci glycyrrhizæ, ſem. portulacæ an.* ʒij. *Amyli, gummi Arabici, tragacanthi, ſem. quatuor frigid. major. intybi an* ℈iiij. *violar.* ℥ß. *roſar. quantum reliqua omnia pendent, id eſt,* ℥iij. ʒij. *miſc. ſi camphoræ* ℈j. *jungatur, completæ dicuntur.*

Febrium bilioſarum ardoribus, & viſcerum fervoribus hepaticis, cardiacis, ictericis, phthiſicis auxiliantur, & intemperiem omnem calidam emendant. Præcipuus earum uſus eſt in febrium declinationibus, materia jam evacuata, ad reſiduum calorem extinguendum, & viſcerum tonum conſervandum.

Pulvis Sarcoticus *d. Charraz.*

℞. *Olibani, ſarcocollæ, maſtiches, myrrhæ, aloës, mumiæ, Ariſtolochiæ, longæ, rotundæ, an.* ℥j. *F. omnium pulvis ad uſum ſervandus.*

Hic pulvis mundificat vulnera, carneſque regenerat ſolus adſperſus, aut unguentis liquoribuſve idoneis admiſſus.

Pulvis Saxifragiæ compoſitus, ex *Pharm. Londin.*

℞. *Pimpinellæ ſaxifragæ* ʒß. *ſem. ſaxifragiæ, geniſtæ, milii ſolis an.* ʒj. *lactucæ, hyoſcyami, papaveris albi, quatuor frig. major. an.* ℈ij. *troch. Alkekengi* ʒiß. *glycyrrhizæ* ℈iiij. *ſacchari cryſtallini, quando uſus poſtulat addendi* ℥ij. *F. pulvis.*

Pulvis Saxonicus, ex *Pharm. Auguſt.*

℞. *Rad. valerianæ* ℥ß. *vincetoxici, urticæ an.* ℥j. *polypodii querni, Althææ, Angelicæ ſylveſtris an.* ℥ij. *Angelicæ ſativæ recentis* ℥iiij. *cort. rad. laureolæ ſive mezerei* ℥ʒ.

Pulvis hic in Saxonia primùm uſurpari cæptus, peſti ac venenis quoque aſſumtis egregiè adverſatur. Et deleteriorum vires frangit.

Quamvis has radices, eo tempore, quod XV. Auguſti & XIIJ. Septembris dies intercedit, effoſſas, & inciſas, in olla vitreata cum aceto acerrimo coquendas, & poſtea, aceto abjecto, exſiccandas eſſe, quondam ſtatutum fuerit; cum tamen maceratione & coctione illa aliquas earum utiles particulas diſperdi, haud ſit negandum, laureolæ quidem radices aceto imprægnari, & ſic earum acrimoniam corrigi poſſe, arbitramur, reliquas ſimpliciter in pulverem tritas admiſcendo, & Acetum uſus tempore, ſi medico ita viſum fuerit, una propinando. Licet aceto utpote liquore alexipharmaco, & has imbuere ſi cui placeat, liberum per nos eſſe queat; qui pulverem hunc jam dudum in obſeletorum ordinem repoſuimus.

Pulvis ſenæ præpar. Montagnanæ, ex *Pharm. Auguſt.*

℞. *Folior. ſenæ* ℥iß. *Zingiberis, macis an.* ʒiij. *Cinnamomi, tartari an.* ʒß. *Fiat pulvis.*

Aduſtos humores, melancholicumque ſuccum hoc pulvere purgamus, ſeroſam aquarum colluviem exhaurimus, pituitam ſalſam & putrilaginem jam conceptam deturbamus, eoque nomine cutis fœditatem, ſcabiem, lepram, cæteraſque ejus generis ſordes eluimus.

Quidam Aniſum addunt ʒj. pondere, alii tartarum augent: prudenti cuique ſuum ſit hac de re judicium. Nos huic formulæ adſueti felix medicamentum experti ſumus.

Pulvis Senæ compoſitus major. *Pharm. Londin.*

℞. *Sem. Aniſi, carvi, fœniculi, cymini, ſpicæ nardi, cinnam. galangæ an.* ℥ß *glycyrrhizæ, milii ſolis an.* ℥j. *ſenæ ad pondus omnium fiat pulvis.*

Pulvis Solutivus de tribus, ex *Pharm. Auguſt.*

℞. *Folior. ſenæ* ʒVI. *Turbith* ℥iiij. *rhabarbari* ʒij *glycyrrhizæ, ſem. Aniſi, fœniculi an.* ʒj. *ſpicæ indicæ* ℈ß. *F. pulvis.*

Inſcribitur hic pulvis de tribus, ob tria ſimplicia purgantia, quæ ejus compoſitionem ingrediuntur, Rhabarbarum nempè turbith & folia ſenæ. Confert autem hepatis & venarum meſeraicarum obſtructionibus, hydropi incipienti, ac ventris inflationibus, crudorum quoque humorum frigidorum maximè, collectionem è ventriculo & meſenterio eiicit.

Solutivus Magiſtralis, ex *eadem Pharmac.*

℞. *Folior ſenæ Alexand. dacrydii, hermodactylorum, Turbith. cardamomi, galangæ, maſtiches an.* ʒß. *ſacchari* ℥iij. *Fiat pulvis.*

Hydropicis ac veteri ictero fœdatis opitulatur, pituitam namque & bilem purgat, deſcriptionem ejus vide in Valeſco.

Pulvis Sperniolæ è *Pharm. Noriberg.*

℞. *Myrrhæ ſelectæ, Thuris maſculi an.* ℥ij. *camphoræ* ʒiij. *croci triti* ʒß. *terantur omnia & miſceantur.*

Pulvis hic aqua ex ſpermate ranarum per ſaccum reſoluta imbibatur vigeſies, vel trigeſies, ita tamen, ut ſemper prius ſponté exiccetur: Tandem demum camphora ne exhalet, addatur & uſui aſſervetur.

Species dia-ſpoliticon Galeni ex *Pharm. Auguſt.*

℞. *Cumini aceto macerati & toſti, piperis longi vel nigri, folior. rutæ ſiccat. an.* ℥j. *nitri* ℥ß. *vel æquale cum reliquis pondus, ſi movere ventrem velis,*

Medicamentum hoc à Dioſpoli Ægypti oppido denominationem ſortitum, deſcribitur à Galeno δι' ὑγιεινῶν ε'. Flatus potenter diſſipat, & ventriculo infarctam pituitam efficaciter detergit.

Pulvis Stegnoticus Caſpari Gutmanni, ex *eadem Pharmac.*

℞. *Lapidis ætitis* ʒj *hæmatitæ præpar. carneoli præparati, cornu cervi uſti præp. terræ ſigill. veræ an.* ʒß. *corallior. rubr. reſolutor.* ʒej. *omnia in tenuiſſimum pollinem redacta miſceantur.*

Ad omnes fluxus ſanguineos narium & hepatis ſiſtendos, imprimis menſtruam mulierum purgationem ſuperfluam, dyſenteriam, diarrhæam, alvi & uteri profluvia alba, curanda, ſingularis efficaciæ exſiſtit, à chirurgis etiam noſtris in ſupprimendo vulnerum ſanguine plurimum commendatur.

Pulvis Sternutatorius ex *Pharm. Auguſt.*

℞. *Majoranæ* ʒß. *betonicæ, pyrethri an.* ʒß. *hellebori utriuſque an.* ʒj. *pulegii* ℈j. *Fiat pulvis.*

Lentam pituitam ac phlegma craſſum, naribus inſufflatus, vel iiſdem adſtrictus provocat: cerebrum

à ten-

& tenacibus humoribus purgat, & offis ethmoidis obstructiones referat.

Sternutatorius alius ex *Pharm. Noriberg.*

℞. Herb. pulegii, majoranæ, rorismarini, salviæ an. ʒiß. nicotianæ, rad. Ellebori alb. selecti, sem. nigellæ an. ʒj. moschi gr. v. misce pro pulvere.

Sternutatorius *Zvvelferi.*

℞. Rad. doronici veri, pyrethri, hellebori alb. an. ʒj. herb. majoranæ, thymi, rorismarini, Flor. lilior. convalium an. ʒiß. sem. Anisi, coriandri, nigellæ, cardamomi, macis, an. ʒß. caryoph. ℈j. Ambræ gryseæ, ℈ß. moschi oriental. gr. viiij. ol. ligni rhodii ℈j. Fiat ex omnibus pulvis subtilis.

Sternutatorius Mart. Rolandi, ex *Ph. Schrøderiana.*

℞. Sem. nigellæ, hellebori alb. an. ℈j. majoran. rorismar. salviæ an. ʒß. mosch. gr. ij. m. caput roborat, pituitam elicit.

℞. F. Anthos, lavendulæ, salv. betonic. fol. majoranæ an. ℈j. macis, glycyrrhizæ, hellebor. alb. præp. an. ℈j. Tabac. opt. ʒj.

Omnibus pulverisatis & probe mixtis, adde ol. still. Anis. caryoph. macis, majoran. an. gr. iv. m.

Alius Johann. Nicol. Baumanni, ex *eadem Pharm.*

℞. F. Tabac. Indic. ʒj. ℈j. rad. ireos Flor. ʒß. lap. pumic. moschi gr. ij fiat pulvis.

Moschus omittendus erit, si mulieri adhiberi debeat.

Pulvis Stomachicus Birckmanni, ex *Pharm. August.*

℞. Pulv. rad. Ari præparatar. ʒij. Acori vulgaris, pimpinellæ, an. ʒj. sacch rosati ad pondus omnium, conficiatur pulvis gustui gratus.

Hic pulvis ad varia stomachi vitia & dolores conducit, cardialgiæ sive oris ventriculi à succis mordentibus adflicti, & cardiacæ, à virulentis & venenosis humoribus productæ medetur, & quia os ventriculi acutissimo sensu præditum, cum corde, cerebro, & primariis corporis partibus conspirat, earundem etiam partium per consensum læsionibus prodest.

Stomachicus *Zvvelferi.*

℞. Rad. calami Aromatici, galangæ, pimpinellæ, liquiritiæ, Zingiberis, piperis longi, caryoph. an. ʒß. rad. doronici veri ʒj. nu. um m s hatar. cardamom min. an. ʒvi. macis ʒj sem. anisi, carvi, fœniculi an. ʒß. cort. Arantiorum, citri ana extim. & recent. siccat. ʒiij. ol. cinamomi still. ʒß. sacch. can. albi ad pondus omnium. m. F. pulvis.

Præstans ad varia stomachi & cerebri vitia emendanda, vomitum, nauseam, cardialgiam & concoctionem læsam; ventriculo item refrigerato cum emolumento exhibetur.

Pulvis ad Strumam Arnoldi de Villanova, ex *Pharm. August.*

℞. Spongiæ combustæ, pilæ marinæ tostæ, ossis sepiæ, piperis longi, nigri, Zingiberis, cinnamomi, salis gemmæ, pyrethri, gallarum, lapidis spongiæ an ʒj. pulverisentur & misceantur.

Ad strumas abolendas, reiterata sæpius ejus assumtione, feliciter exhibetur.

Ad Strumam alius, ex *Pharm. Noriberg.*

℞. Spongiæ combustæ, pilæ marinæ tostæ, ossis sepiæ, piperis longi, nigri Zingiberis cinnamomi, salis gemmæ, pyrethri, gallarum, lapidis spongiæ an. ʒj. pulverisentur & misceantur.

Ad Strumam *Donzelli.*

℞. Spongiæ marinæ, spongiæ stipitibus rosæ caninæ adnascentis an. ℥ij. ex iis incineratis fiat pulvis, cujus ℞. ℥j. cineris chartæ bibulæ ʒij. cinnamomi ʒß. corall. rub. pulver. ʒiß. m. F. pulvis.

Hic pulvis remedium est singulare pro bronchocele: ejus autem usus hic est, ℞. pulver. ʒj. aut ij. infund. in vase vino albo pleno, macer. dies iij. dein tempore plenilunii, sumantur omni mane hujus liquoris ℥iij. donec incipiat luna crescere, quo tempore eo abstinendum, plenilunio vero subsequente reassumatur liquor ut prius.

Pulvis Sudoriferus, *D. Le Mort.*

℞. Fol. card. bened ʒiij. rad. Angelic. imperat. valerian. an. ʒß. contrayervæ ʒv. ... ancr præp. conchar præp. an. ʒj. camphor. ℈ij. croci ℈iiij. opii rite præp. ʒß. m. F. pulvis.

Diaphoresin egregiè movet, alexipharmacus est, febribus intermittentibus & contagiosis medetur, dolores è quacunque causa ortos sedat. Dosis à ℈ß. ad ℈j.

Pulvis ad suppositoria *Pharm. August.*

℞. Specierum hieræ picræ ʒiß. colocynthidos pulv. ʒvi. hellebori albi pulver. ʒj. salis communis ʒij. Farinæ frumenti ʒx. & viij. cum vitellis ovorum, & melle despumato quantum sufficit, fiant suppositoria.

Notandum, tametsi suppositoria hæc alvum sollicitent, ac sedes remorantes evocent, ea tamen mulieribus gravidis haudquaquam tuta exsistere, prout nec iis quibus hæmorrhoides molestæ esse solent; his enim vel levissima ex solo melle, vitello ovi, ac modico sale confecta sufficiunt: quibus acuendis nonnulli muscerdam pauca quantitate indunt.

Ad suppositoria communia ex *eadem Pharmac.*

℞. Aloës ʒij. cumini, rutæ, salis gemmæ, an. ʒj. Fiat pulvis, qui subigatur cum sufficienti quantitate mellis, & redigatur in glandes.

Ad suppositoria alius acutior, ex *eadem Pharmac.*

℞. Aloës ʒß. hellebori albi, granor. colocynthidos, centaurii, cumini, rutæ an. ʒj. Fiat pulvis, qui melle subactus effingatur in glandes seu suppositoria.

Ad suppositoria alius *Zvvelferi.*

℞. Trochiscor. Alhandal ʒij. Aloës hepaticæ ʒiij. salis gemmæ ʒß. vel ʒvi. ol. ceræ stillat. ʒß. misce F. pulvis.

Pulvis Tartari crystallini solutivus, ex *Pharm. August.*

℞. Crystallor. tartari, Folior. senæ selectissimæ an ʒj. cholagogi simplicis ʒij. seminis Anisi electi, cinnamomi acuti, galangæ minoris an. ʒj. caryophyllorum ʒß. Fiat pulvis.

Pituitam & bilem, succumque melancholicum, & adustos humores purgat.

Species diathamaron Nicolai, è *Pharm. August.*

℞. Anthophyllor. Zingiberis an ʒv gr. 36. cinnamomi, caryophyll. carnium dactyllor. an. ʒiiij gr. 36 galangæ, spicæ indicæ, Zedoariæ, costi albi aromatici, pyrethri, corallii rubri, tragacanthi, rhapontici, spicæ celticæ, Anacardii, ossium dactylor. carpobalsami, Anisi, baccarum juniperi, trium piperum an. ʒj. gr. 48. margar. tar. ℈iiij. Blattæ Bizantiæ, i. e. unguis odoratæ, ℈ij folior. Auri 125. Argenti 75. ossis de corde cervi leg. ini ℈iß. rasuræ eboris gr. 27. misce si completa desiderentur, addenda Ambræ gr. 27. moschi grana tria.

Tabidis

Tabidis, tussientibus, stomachicis, difficulter spirantibus,& asthmaticis prosunt,ac ad omnem corporis imbecillitatem levandam faciunt;renum præterea impotentiæ & debilitati succurrunt.

Pulvis Thuraloes ex *Pharm. Londin.*

℞. Thuris ʒj. Aloës ʒss. Fiat pulvis.

Utendi tempore,tantum hujus cum ovi Albumine subigatur,quantum mellis reddat crassitudinem: hoc leporis mollissimis pilis excipiatur; deinde cùm vasi profluenti, tum vulneri toti liberaliter imponatur, adhibita ligatura convenienti.

Diatragacanthum frigidum Nicolai, ex *Pharm. August.*

℞. Tragacanthi candidi ℥ij. gummi Arabici ℥j.ʒij. Amyli ℥ß. glycyrrhizæ.sem.quatuor frigidor.major. an. ʒij. papaveris albi ʒiij. sacchari penidij ℥iij. misc. camphora si cui arrideat, is ℈ß. immisceat. nos eam expunctam volumus.

Usus ejus frequens est in omnibus pectoris & pulmonum noxis à calida & sicca causa ortum trahentibus, thoracis gravitatem allevat, & tussiculosis ab intemperie calida opem fert; pleuriticis, peripneumonicis, tabidis & macie confectis, linguæ itidem & faucium asperitati succurrit, ac siti immodicæ, quam pulmonum calor invexit,confert.

Diatragacanthum calidum Nicolai, ex *eadem Pharm.*

℞. Tragacanthi ℥ij. hyssopi ʒß. pinearum, Amygdalorum utrorumque,sem.lini an. ℥iij fænugræci.cinnamomi an.ʒij.glycyrrhizæ rasæ,succi glycyrrhizæ, Zingiberis an. ʒj.

Confert pectoris affectibus frigidis,ægrè tussientes asthmaticos & suspiriosos relevat.

Tragea grossa,seu species incisæ,ex *Pharmac. August.*

℞. Confect. sem. Anisi ℔j. fæniculi, carvi,coriandri, Zingib. albi an ℥viii.cinnamomi electi ℥ij. calami Aromatici,℥j.nucis moschatæ ℥ß. concidantur crasso modo & misceantur.

Speciebus his incisis adduntur quandoque tabulata specier. Aromatici, diambræ, de extracto ligni aloës, saccharum perlatum cum oleo cinnamomi, in frustula confracta, pro varia prudentis medici intentione. Manduntur præsertim manè ad cerebrum & ventriculum roborandum, aut etiam post cibum ad ventriculi flatus dissipandos, & oris halitum commendandum.

Tragea grossa cum Tabulatis, ex *eadem Pharmac.*

℞. Confect. sem.Anisi fæniculi, coriandri, carvi an. ℥vi. Aquilegiæ, erucæ an ℥v. cubebar. ʒiij. tabul. Aromat.rosati ℥vi. contra apoplexiam ℥v.de extracto ligni Aloës ℥ß. ex ol. cinnamomi ℥vi. caryophyllorum ʒiij. anisi, fæniculi an. ʒiiß. cort. citr. condit. sicorum ℥j. nucis moschatæ Lusit. majoris condit. siccæ specierum Imperatoris an. ℥ß. crassiusculè concissa misceantur.

Tragea grossa,seu species incisæ saccharo obductæ, ex *eadem Pharm.*

℞. Cinnamomi elect. ℥vi. zingiberis ℥v. ℈j. calami Aromatici ℥ß. macis,nucis moschatæ an ʒij ℈ij.galangæ, caryophyllor.an.ʒij.cubebar ℈iiij.sem Anisi ℥iv. carvi, fæniculi,coriandri an. ℥ij. conficiantur omnia cum saccharo,ut est artis.

Tragea grossa Aromatica usitata, ex *eadem Pharm.*

℞. Cinnamomi acutissimi ʒ i nucis moschatæ ʒj.macis ʒß.galangæ, caryophyll. an. ʒß. zingiberis albi ℈iiij. sem.coriandri ℥ß. Flor.rosar.rubr.℈ij.sacchari albi ℔ij. misce Fiat tragea tenuis.

Pulvis Trithemii, ex *Pharm. Schroder.*

℞. Calam. Arom. gentian. cymin. siler. montan. Anisi,carvi,levist petroselin spic. nard. an. ℥ß. Zinzib. albi,Chamæpyt. Fol. senæ el. cryst. tart. an. ʒvi. macis, cubebar.an. ʒij. caryophyll. ʒvii. misce Fiat pulvis subtilissimus.

Vires. Sunt qui hujus laudes summè commendant, ad memoriam confortandam. Videlicet, post purgationem convenientem. ℞. Hujus pulveris ʒj. aq. magnanimitatis gutt. xii. & vini nonnihil, sumuntque mane & vesperi per totum mensem; altero mense, mane solum;tertio bis vel ter singulis septimanis, idque mane, quarto mense bis qualibet sept. & postea ad dies vitæ singulis mensibus semel, crescente luna,sed crapulam vitare monent, ebrietatemque.

Pulvis Trithemii ad memoriam confortandam maxime celebratur ad D. autoris nostri præscriptum adhibitus: sed qui illo utuntur, subducere se veneri & baccho debent. *Hofmannus.*

Pulvis diaturbith cum rhabarbaro *Pharmac. Noriberg.*

℞. Turpethi optimi hermodactylor. an. ℥j. rhabarbari ʒx. diagrydii ℥ß. santali albi, rubri, violar. Zingib. an ʒiß. mastiches, Anisi, cinamomi, croci an. ʒß. ms.

Idem Pulvis ex reformatione *D. Lemery.*

℞. Turbith gummosi ℥ij. rhei elect. ʒx hermodactylor. ℥j. diagridii, chrystall.tart. & sem. violar. ana ℥ß. Fiat pulvis s.a. cujus dos. à gr.xviij.ad ʒj

Pituitam cerebri,bilem & melancholiam purgat, menstruum fluxum provocat, ac præterea ventriculum,ut credunt,ipsumque etiam hepar corroborat.

Pulvis contra Tussim *Pharm. Noriberg.*

℞. Sacchari albissimi ℥iij. spec. Diaireos ℥j. rad. pæoniæ ʒij pulv.liquiritiæ ʒj.lactis sulphuris,croci oriental.an. ℈ij. cranii humani spagyrice præparati, succini albi præp.an.℈j.ms.F.pulvis subt.

Alius contra Tussim *Zvvelferi.*

℞. Sem. papaveris albi ℥j. melonum excort. ℥ß. pæoniæ excort. ʒj. pinear. mundatar. decort. an. ℥ß. Benzoes pulv ʒß. contundantur probe in mortario ad pultis formam,cum s. q. aquæ rosar.hinc pulpæ adde.

Pulv. Ireos Flor. ℥ß pæoniæ ℥ß. croci orient. Austriaci ʒij. Flor. sulphuris ʒiss. sacchari penid. ℥vi.

Exsiccentur in leni calore, fiatque omnium denuo pulvis subtiliss. adde olei still. anisi ʒi.vel ʒß.

Præstans in tussi & defluxionibus à capite ad pectus tenuioribus incrassandis & maturandis remedium, sæpius lambendo usitatum.

Pulvis ad vermes, seu lumbricos ex *Pharmac. August.*

℞. Sem. sancti ℥iiij. Foliorum senæ ℥j. coriandri præpar. cornu cervi an.ʒß.Fiat pulvis.

Vires. Ex nomine patent, in enecandis & expellendis lumbricis longo usu comprobatæ.

Semen sanctum qualem plantam pro matre agnoscat,nondum certo constat,si tamen non ad abrotanum saltem Absinthia referri posset:prout etiam Absinthii Seriphii,quod alias santonicum dicitur, semen esse plurimis creditur.Officinæ semen hoc passim vocant semen lumbricorum,quod ipsum vulgus Vurmsamen adpellat,eò quòd id vermes & lumbricos expellere aptum.

Alii duo *Zuvelferi.*

℞. *Sem. sancti seu cynæ, ℥i. corallinæ, mechoacæ albæ an. ʒii. mercurii dulcis rite & dextre parati ʒ. ß. magisterii gialappæ Amygdalis probè subacti ʒi. sem. Anisi ʒiß. sacchari albissimi ℥ß. Fiat ex omnibus pulvis.*

In vermibus & lumbricis expellendis tum puerorum tum adultorum efficax, mediante dosi. ℈i. ʒß. ad ʒi. in lacte vel mulso exhibendus.

℞. *Sem. cynæ ℥i. corallinæ ℥ß. myrrhæ rubræ ʒi. mercurii dulcis legitimè parati ℥ß. rasuræ cornu cervi, Turbith albi an. ʒii. sacchari albi ℥i. macis ʒi. Fiat pulvis.*

Cujus dosis ʒß. ad ʒi. in vermibus expellendis.

Alius d. *Charraz.*

℞. *Sem. contra vermes, citri mundati, genistæ, portulacæ, caulium rhei electi, scordii, centaurii minor. rad. gentianæ, rasuræ c. c. an. ℥i. Fiat omnium pulvis tenuissimus, ad usum servandus.*

Cui, usus tempore, mercurii dulcis grana aliquot admisceri poterunt.

Datur à ℈ß. in vino, aq. scordii, portulacæ, flor. Aurantiorum pomo cocto, syrupo quopiam, aut condito: admisceri etiam potest opiatis & potionibus, advertendo, cum in liquidis exhibetur, mercurium non esse admiscendum. Potest etiam pro exigentia addi huic pulveri aliquid resinæ scammonii aut gialappæ.

Pulvis Violarum odoratus, ex *Pharmac. August.*

℞. *Ireos Florentinæ ℥vi. rosar. rubr. ℥iii. cyperi ʒß. majoranæ, caryophyll. styracis an. ʒi. Benzoi, sandali citrini, an. ℥ß. violarum dr. iii. moschi dr. j. Fiat pulvis.*

Pulvis hic tametsi ad odoramenta potissimum expetatur, caput tamen extrinsecus adhibitus eximiè roborat, necnon cordis palpitationi medetur.

Paratus etiam prostat sine moscho.

Pulvis pro Ulceribus Gutturis, ex *Pharm. August.*

℞. *Sulphuris vivi ℥iiij. myrrhæ rubræ, Aluminis saccharini an. ℥ij. mastiches, Thuris an. ℥i. pyrethri ʒvi. Fiat pulvis.*

℞. *Hujus pulveris ℥i. vini sublimat. ℔j. misce.*

Pulvere hoc, in nosocomio Gallico ad gutturis antiqua & fœda ulcera sananda, utebantur quondam D. D. Adolphi Occones, August. medici, ac subsequentes illustrium ac generosorum D. D. comitum Fuggerorum Xenodochiis præfecti, quibus in locis, ex pia & munifica prædicti stemmatis fundatione, plurimi lue ista laborantes usque ad planam sanationem sustentantur.

Pulvis vulnerarius *Zuvelferi.*

℞. *Mastichis electæ, myrrhæ, olibani, sangu. draconis, oculor. cancr. præp. nucis mosch an ʒi. Boli Armenæ n. m. parat. rad. tormentillæ, an. ℥ß. croci Austr. ʒ ß. Fiat omnium pulvis.*

In vulneribus internis & externis, nervorum, præcipuè, ubi meliceria (vulgo das Bliedmasser) è vulneribus stillat, opem præstat, à ʒß. ad ʒj.

Species diaxilaloës Mesuæ, ex *Pharm. August.*

℞. *Ligni Aloës electi, rosarum ana ℥i. caryophyll. spicæ indicæ, macis, nucis moschatæ, cubebar. cardamomi utriusque, cinnamomi, mastiches, cyperi rotundi, schœnanthi, Zedoariæ, Been utriusque, Folii, serici crudi tosti, margar. corallii rubri, charabe, foliorum citri, corticum citri, ocimi caryophyllati, balsamitæ, menthæ siccæ, majoranæ, piperis longi, Zingiberis an. ℥ß. misc. complentur per galiæ moschatæ ʒß. Ambræ ʒiß. moschi ℈i.*

Ventriculi, cordis, & jecinoris malis frigidis, animæ defectioni, concoctionique a[illegible], oris fœtorem abigunt, lætitiam pariunt, & spiritus plurimum exhilarant.

Diazingiber Nicolao adscriptum, ex eadem *Pharmac.*

℞. *Zingiberis, galangæ, caryophyll. cinnam. nucis moschatæ, cardamomi utriusque, piperis longi, macis, spicæ Indicæ, rhabarb. rosar. rubr. an. gr. xv. sem. Anisi, fœniculi, glycyrrhizæ, croci an. ʒß. pistacior. ℥ii. pinear. mundat. ℥ß.*

Ventriculum frigidum roborat, & confirmat, necnon crassos in eo flatus dissolvit.

Pulveres varii, ex Caldassare Timæo.

Pulvis Solutivus.

℞. *Resin. gialapp. ʒii. sem. melon. excort. ℈iiii. misceantur exactissimè in mortario lapideo, add. cremor. ♀ri ℥ß. confect. Alkerm. ʒi. misce denuo Fiat pulvis.*

Pulvis Cholagogus.

℞. *Resin. scammon. ʒii. sem. citrull. excort. ℈iiii. misc. in mortario marmoreo, add. rhabarb. elect. Acidi ♀ri an. ℥ß. m. iterum Fiat pulvis.*

Pulvis Phlegmagogus.

℞. *Magister. Agarici, ℥j. resin. turpethi ℥ß. ♀ri ⊖ lat. ℈j. ol. cinam. gutt. vii. m. F. pulvis.*

Pulvis Hydragogus.

℞. *Magister. gummi de Goa ʒii. facul. bryon. ʒi. mechoacan. albiss. ʒvi. ol. macer. gutt. vii. m. F. pulvis.*

Pulvis Melanagogus.

℞. *Resin. Gialapp ʒi. extract. ellebor. n. ʒiß fol. sennæ s. s. ℥i. cremoris tartari ʒß. ol. citri gutt. vii. m. F. pulvis.*

Pulvis Panchymagogus.

℞. *Fol. sen. s. s. ℥i. mechoacan. albi ʒvii. hermodactyl. elect. Turpethi gummos. an. ℥ß rad. gialapp. ʒiii. rhabarb. ℥ß. Agarici Trochiscat. ʒv. resin. scammon. ʒß. tartari ⊖ lat. ℈ii. ol cinnamom. citri an. gutt ix. caryophyll. gutt. v. m. F. pulvis.*

Pulvis Cephalicus.

℞. *Succin. alb. præp. ℥. magister. lun. ʒiii. coralliorum rubr. ʒii. facul. pæoniæ ʒiß. Ambræ gryseæ ℈iiii. sacchar. rosat. Tabul. ʒvi. m. F. pulvis.*

Pulvis Epilepticus magistralis.

℞. *Magister. lun. ʒiii. perlar. oriental. coralliorum rubr. oculor. cancr. succin. alb. matris perlar. an ʒi. cran. human. ℈iiii. corn. Alcis phil. calcin. ʒii. cerv. absque △ calc. ʒiß. facul. pæoniæ ℈v. m. Fiat pulvis. Affund. spirit. cerasor. nigr q. s. ut fiat quasi pasta.*

Teratur in marmore, postea iterum exsiccetur, laborem hunc ter repetendo ut fiat pulvis subtilissimus. Efficacior redditur, si addatur aliquid castorei.

Pulvis contra Somnia horribilia.

℞. *Magister. smaragd. hyacinthi, perlar. oriental. coral. rubr. an. ʒi. laudan. opiat. ℈i. misc. in mortario lapideo exactissimè F. pulvis.*

Pulvis Cordialis pretiosus.

℞. *Magister. perlar. corallior. rubr. an. ʒii. hyacinthi, ʒi. Apices corn. cerv. absque △ calc. ʒii. ess.*

off. de corde cervi ℈iii. unicornu veri, lapid. Bezoar. an. ℨi. veller. aurei Weidneri ℈iiii. mixta terantur in marmore affusis spiritibus rubi idæi & rosarum an. q.s. ut fiat quasi pasta, quæ iterum exsiccetur & in pulverem redigatur.

Pulvis Aureus ex Taleolis.

℞. *Taleol. lepor. ℥i. capreol. ℨvi. c. cerv. philosoph. calc. ℥ß. oculor. cancr. præp. ℥iii. corall. rub. præp. margarit. præp. an. ℨi. spec. de hyacintho, de Gemm. frigid. an. ℨii. m. F. pulvis subtilissimus.*

Pulvis Bezoardicus.

℞. *Scordii veri ℨvi. rad. dictamni, Scorzoner. contra-ierv. an. ℨß. Zedoar. ℨii. sem. citri, card. bened. acetosæ an. ℨiß. corn. cerv. phil. calc. ℥ß. off. de corde cervi ℨiß. magister. oculor. cancr. ℨii. succin. alb. ℨiß.*

M. F. pulvis subtilissimus, cui pro conditione ægri addi potest lapis Bezoar.

Pulvis Pleuriticus.

℞. *Rasur. dent. apri ℥ß. mandib. lucii præpar. oculor. cancr. præpar. Taleol. lepor. pr. lapid. percar. præp. corn. cerv. absque △ calc. an. ℨii. m. F. pulvis.*

Pulvis Stomachalis.

℞. *Ol. cinnamom. gutt. xv. caryophyll. gutt. ix. citri rosar. an. gutt. v. Ambræ gr. iii. mosch. gr. i. Sacch. cand. alb. ℥iiij. m. F. pulvis.*

Alius.

℞. *Acid. ♀ri ℥i. tartari ⊖lat. ℨi. facul. rad. Aron. ℨii. sal. Absinth. cryst all. ℈ii. m. F. pulvis.*

Pulvis Hepaticus.

℞. *Crem. tartari ℥i. croci martis aperitiv. ℥ß. magister. coral. rubr. ℨii. Santal. rub. ℨiß. sal. cichor. cryst all. ℨi. m. F. pulvis.*

Pulvis Spleneticus.

℞. *Limatur. chalybis in subtilissimum pollinem redactæ ℥iß. spec. trochisc. de capparib. facul. rad. Aron. ℨii. cassiæ ligneæ acutiss. ℨiiß. ol. cinam. gutt. vii. m. F. pulvis.*

Pulvis Carminativus.

℞. *Ol. stillat. carvi, anisi, fœniculi, an. gutt. xi. ol. stillat. cort. aurant. citri an. gutt. ix. cinamom. gutt. vi. caryophyll. nucis moschat. an. gutt. v. sacch. cand. alb. ℥vi. m. F. pulvis.*

Pulvis Nephriticus.

℞. *Magister. ocul. cancer. ℥i. succin. alb. præpar. sang. hirci præpar. an. ℥ß. sal. succin. volatil. ℈iiii. m. F. pulvis.*

Pulvis Hystericus.

℞. *Fæcul. bryoniæ ℥i. magister. succin. matris perlar. an. ℨii. castorei ℈iiii. m. F. pulvis.*

Pulvis Menstrua provocans.

℞. *Apic. flav. lil. albor. Flor. cheiri, calendulæ, croci orient. an. ℨi. spec. Trochisc. de myrrh. ℨii. succin. alb. præp. ℈iiii. castorei, sabinæ, fæculæ bryoniæ an. ℨi. ol. stillat. succin. gutt. xv. m. F. pulvis.*

Pulvis Menstrua sistens.

℞. *Rad. urticæ mortuæ, cort. rad. mori, Acin. granator. an. ℨii. lapid. hæmatit. ℨiiß. laudan. opiat. ℈j. m. F. pulvis.*

Pulvis contra Fluorem album.

℞. *Magister. osteocoll. ℥ß. carneol. ℨiii. coral. albor. ℨii. smaragd. ℨi. m. F. pulvis.*

Pulvis contra Dysenteriam.

℞. *C. cervi usti, tormentill. an. ℥ß. Terr. sigill. Strigen. ℨi. Boli Armen. lapid. Hæmatit. præp. corall. rubr. præp. cort. granatorum, Balaust. rosar. rubr. an. ℨi. mastich ℨß. tragacanth. albissim. m. F. pulvis.*

Pulvis contra Lumbricos.

℞. *Sem. sancti ℥i. hyperici ℨii. citri ℨiß. rad. Filicis Flor. Tanaceti an. ℨiii. ⊖li calcinat. ℨii. m. F. pulvis.*

Pulvis Antifebriticus perlatus.

℞. *♁ii Diaphoret. ℥ß. margarit. præpar. ℈iiii. oculor. cancr. præpar. corn. cerv. ust. præpar. an. ℨi. m. F. pulvis.*

Pulvis contra Variolas & Morbillos.

℞. *Sem. aquilegiæ, nasturtii, ana ℨii. Card. bened. napi an. ℨi. rad. Scorzoner. Dictamni an. ℨi. Terr. sigillat. c. cerv. absque △ calc. ℨii. m. F. pulvis.*

Pulveres varii ex Pharmac. Bateana.

Pulvis Æthiopicus.

℞. Bufones viventes n. 30. vel 40. comburantur in olla nova ad cineres nigros. f. ☿ subt. *D.* ℨß. *vel ultra in Variolis, &c. Vel in moribundis auxilio certo fuit. Sunt qui mirè hunc commendant in Hydrope curando.*

Pulvis Albus.

℞. Bezoar. Animal. succin. alb. corall. r. margarit. ana ℥i. ocul. & chel. 69. ana ℥ii. m. f. ☿ subt. *Vires æmulatur Pulv. è Chelis comp.*

Pulv. Anticardialgicus.

℞. Cretæ albis. ℥vi. ocul. & chel. 69. ana ℥ii. sacch. albis. ℥ß. ☍ chym. nuc. m. gr. vi. m. f. addi pt. AB. ℨvi. *Dos. ℨi. in haustu frigido largo.*

Pulv. Anticolicus.

℞. Cretæ albis. subt. ☿at. ℔i. humecta cum succo Fol. rutæ & chamæmel, ut f. instar pulmenti, exicca lento calore & f. ☿. Repet. hoc opus cum succis rec. ad quartam vicem. ultimò f. ☿ subt. *Dos. ℈i. ad ℨi. quarta quaque hora.*

Pulv. Antipyreticus.

℞. Lap. Manat. ℥ii. Draconthæmat. ℨi. m. f. ☿ subt. *Tertianam vernalem curare rarissimè fallit. Dos. ℨi. hora ante paroxysmum, superbibendo ℣ Ros. rub. ℥iii. succ. aurant. ℨvi. cum sacch. alb. ℥ß. ad 3. vices.*

Pulv. Arthriticus Turneri.

℞. Turpet. hermod. senæ, scammon. sem. ebul. ana p. æ. m. f. ☿. *Dos. ℈i. ad ℨi. &c.*

Pulv. Asthmaticus.

℞. Chartam. Rad. ari, Fol. card. ben. senæ, ana anis. ℨß. piper. l. ßi. Diagryd. ℈ß. m. f. ☿. *Dos. ℨi. bis die per dies vi. contin.*

Pulv. Basilicus.

℞. Diagryd. cerus. ♁ii. crem. tartari, ☿ d. ana m. ☿. *Easdem vires obtinet quas Pulv. Cornachini Dos. ad ℨi.*

Pulv. ad Calculum.

℞. Fl. Cardui stellati ℥i. Rad. & sem. petrosel. ana ℨiii. separatim siccentur ac ☿ entur: dein m. *D.* ℨii. in *℣ alb. aut Jusculo. Mayhern.*

Pulv. Cantianus.

℞. Apic.nigr.chelar.69. Junio captor. in pollinem redact. Rad.contrayerv.ana ℥ii. margarit. corall. rub. alb. ocul. 69. (cum succo limon. supra marmor simul lævigator. & siccator.) ana ℥i. succin alb. & crystall. cum 🜄 Ros. subr. tritorum & siccat. ana ℥i. c.c. ad summam albed. calcinat. & lævigati cum succo citri Sptu 🜍 li probè acuato, & siccati, ℥i Bezoar. occid. Terra Lemn. ana ℥ß. Ceruss. ♂ fixi ℥ii. Ambr. gris. ʒiß. mosch. ℈ß. misceantur omnia exactis. & cum Gelatinæ è spoliis viperar. & c.c. in aqua cardui factæ, & croco leviter tinctæ q. s. f. Globuli diversæ magnitudinis, cautè siccandi. Si prædictis addas coccinell. è Mexico ℥s. dicitur *Pulv. Cantian. ruber*: si verò cinerum Physalor. ℥ii. vocatur *Niger*. *Usus est egregii in omnibus morbis contagiosis, Peste, Variolis, &c. Dos.* ℈s. *ad* ʒs.

Pulv. Cardiac. Corallatus.

℞. Coral. rub. præp. sacch. opt. ana ℥iii. ⊙ cinnam. gr. vi. m.

Pulv. Cardiac. Eboratus.

℞. Magist. ebor. cinnam. ana ℥ii. sacch. opt. ℥ii. m. f. ☿ s. a.

Pulv. Cardiac. Perlatus.

℞. ☿ Rad. chinæ ℥iii. margarit. præp. ℥ii. Aleuri pulil. ℥viii. sacch. opt. ℥vi. coq. in clibano vase terreo; dein de novo f. ☿. *Inspergendus omnibus cibis, jusculis, panatellis, &c. Magnum restaurativum habetur in Tabe.*

Pulv. Cardiacus rubeus.

℞. Cretæ albis. ℥viij. Ocul. 69. ℥ij. AB. ℥i. nuc. m. ℥ß. m. f. ☿. *Dos.* ʒ*ii. pro vice in Cardialgia, &c.*

Pulvis ad Casum.

℞. Terra sigil. sang. dracon. Mumiæ, ana ℥j. Sperm. ceti ℥ß. rhabarb. ʒiii. m. f. ☿. *D.* ʒ*i. pro vice post Phleb.*

Pulv. Cibarius.

℞. Summit. euphrag. ℥iij. sem. fœnic. cinnam. mac. ana ʒi. f. ☿. adde ⊖ alb. ℥viii. m. *sumatur cum omni cibo. Ad visum acuendum ac præservandum apprimè utilis. Oculorum suffusiones, caliginem, memoriam debilitatam, &c. juvat.*

Pulv. Cinnabaris comp.

℞. ♁ nativ. ℥i, succin. alb. ℥i. Rad. pæon. mar. corall. r. ana ʒx. m. f. ☿ s. a. *D.* ʒß *quotidie manè. Ad Epilepsiam. Dos.* ℈ *ad* ʒs. *&c.*

Pulv. Cornachini.

℞. Diagryd. 🜂rat. ʒx. ♁ diaphor. ʒvi. crem. ♀ri ʒiß. m. f. ☿. *Ad omnes ferè morbos (qui purgatione opus habent) curandos commendatur. Dos.* ʒß. ℈*ii. &c.*

Pulv. Coronatus.

℞. Epythym. ℥ß. agar. Lap. Lazul. præp. ana ʒii. scammon. ʒi. caryoph. n. 20. m. f. ☿. *D. ad* ℈*iv. Mirè laudatur in Melancholia ad dementiam usque curanda.*

Pulv. Crinalis.

℞. Rad. Cyper. long. calam. arom. ros. rub. ana ℥ß. benz. ℥i. xyloal. ʒvi. coral. r. succin. ana ℥ß. farin. fabar. ℥4. Rad. irid. Fl. ℥viij. m. f. ☿ subr. adde mosch. zibeth. ana gr. v. *Usus præcipuè ad pilos renascendo, & radices eorum confirmandas (capiti inspersus,) cerebrum insuper, & memoriam recreat, confortatque.*

Pulv. Cucuphalis.

℞. Macropiper. majoran. succin. ana ʒiij. nuc. m. mac. ana ʒi. m. f. ☿ pro cucupha, *Qui gossypio susceptus insuatur pileolo serico, interpassanao. Insignis ad dolores capitis frigidos diuturnos, Catarrhos absumendos, &c.*

Pulv. Epidemic. aureus.

℞. Sacch. cand. alb. ℥iv. Bolsam. 🜂ris ʒß. croc. gr. vi. m. f. ☿ *Dos.* ʒ*i manè, & hora somni in haustu posseti vinosi. Glisson.*

Pulv. Epilepticus.

℞. Rad. Fraxinel. visc. querc. contrayerv. serpentar. Virgin. pæon. mar. Magist. c.c. Magist. ungul. Alcis, ana ʒii. Rad. Valerian. sylv. ℥i. corall. rub. cran. human. ana ʒiij. Lap. Hyacinth. ʒi, Bez. occid. ʒiß. orient. ℈i. m. f. ☿ subt. s. a. adde mosch. gr. v. Fol. Auri n. 30. m.

Pulv. Febrifugus Certus.

℞. Rad. Serpent. Virg. ʒij. contrayerv. gentian. zed. sem. citri, card. b. bez. occid. ana ʒi. Specific. vegetabil. ℥iv. m. f. ☿ *Dos.* ʒ*i. quarta quaque hora spatiis intermediis paroxysmi cum Vino, &c.*

Pulv. Griseus.

℞. Ocul. cancr. salv. ana ℥ii. cretæ alb. ℥i. nuc. m. ʒi. f. ☿. *Insignis in Diarrhœa. Palpitatione cordis, Aciditate sanguinis, calculo, &c. Dos.* ℈*i. ad* ʒ*i.*

Pulv. Hæmoptoicus.

℞. AB. ℥ß. amyl. ʒiii. Rhodosacch. ℥s. ⊙ Anis. gr. ii. m. f. ☿. *D.* ʒ*is. ter in die vel sæpius. In Hæmoptysi nil æquale.*

Pulv. Hermodactyl. comp.

℞. Oss. human. calcinat. hermodact. scammon. turpeth. senæ, sacch. alb. ana p. æ. m. f. ☿. *Lentam pituitam, ac alios humores viscidos, etiam ab articulis, efficaciter trahit. Podagræ, Chiragræ, ac omnibus juncturarum doloribus ab iisdem humoribus natis conducit Dos* ʒ*i.*

Pulv. Hystericus.

℞. Pellic. interior. ventric. capon. ℥iv flaved. cort. aurant. ʒi. m. f. ☿. *D.* ʒ*i. in paroxysmo, & 4ta quaque hora opt. Remed.*

Pulv. Ictericus.

℞. Chenocopri verno tempore collect. in ⊙e siccat. & ☿ at. ℥ii. croc. opt. ʒi. sacch. cand. alb. ℥ii. m. f. ☿. *D.* ʒ*ii. bis indies in V. Rheen. per dies vi. Aliter.* ℞ Rad. curcum. ♀ alb. ♂ præp. ana ℥ß. lumbric. terr. elect. ana ℥ii. m. f. ☿. *Dos.* ʒ*i in haustulo vini albi.*

Pulv. Lateralis.

℞. Gland. quercin. decort. ℥vi. nuc. m. ℥i. sacch. alb. ℥ii. m. f. ☿. Vocatur & *Pulv. Iliacus*, & *Colicus. Dos.* ʒ*i. pro vice bis vel ter in die, in Iliaca, Colica, Lateris dolore, Flatu, Podagra, &c.*

Pulv. Liliaceus.

℞. Rad. lilior. alb. siccat. ℥iß. ceruss. ♁ij. nuc. m. tereb. Ven. ad friabilitatem coctæ, ana ʒii. Rhodosacch. ℥i. f. ☿ s. a. *D. ad* ʒiß. *bis in die cum Syr. de Nymph. ad* ▣*æ acredinem in Lue Ven. &c.*

Pulv. Martialis comp.

℞ ♂ præp. ʒvi. xylocas. nuc. m. à ℥ß. caryoph. mac. ā ʒiij. sacch.

sacch.alb. ℥ii.m. f. ℞ *Ad Cachexias tam Virginum, Mulierum, quàm virorum juvenum, ac senum, Remedium præstantissimum. Dos ʒj ad ʒii.*

Pulvis Odoratus.

♃. Rad. irid. Fl. ℥xiv. Lign. Rhodii ℥ii. Fol. majoran. ʒiii. caryoph. arom. ℥i. corr. limon. ʒ . Rad. cyperi ℥i. calam. arom. ʒvi. Fl. rot. Dam. ℥4. rof. rub. ℥ii. benz. styrac. cal. ã. ℥i. labdan. ℥ſs. m. f. Pulv. crassus, *Vestimentis inspergendus, ut à tineis præserventur.* Si prædicta omnia cum cerev. fortiss. in organis Rosac. distillaveris, (suspendendo in Recipiens mosch. gr. vi. in sindone ligata) hebebis Aquam Odoratissimam, Funeralibus apprimè inservientem.

Pulv. Ophthalmicus.

♃. Summit. Euphrag. ℥iii. sem. fœnic. com. ℥ii. sem. rutæ ℥ſs. mac. ʒii. sacch. opt. ℥vi. f. ℞ s.a. *D. coch. inter in die. v. Vires Pulveris Cibarii.*

Pul. Oxytocius.

♃. Croc. caſ. lign. myrrh. leucelectri ã ℥ii. chrysocoll. ℥i. m. f. ℞ subt. *D. ad* ℈iv. *cum Aq. Artemiſ. vel Sabin. Præstantissimus est* ℞ *ad partum accelerandum, menses provocandos, &c.*

Pulv. Pannonicus rubens.

♃. AB. cum 🜄 Rof. & acet. præp. ℥iii. Terra Lemn. ℥ii. Lapid. Smaragd. Rubin. Sapphir. Hyacinth. off. de corde cerv. corall. r. ã ℥ß. corall. alb. ʒvi. ſpodii margarit. ã ʒv. cinnam. ſant. rub. ſem. acetoſ. ã ℥ii. caryoph. croci, ã ʒ . cort. citri, ſantal. alb. ã ʒiß. ebor. ʒiii. m. f. ℞ subt. s. a. cui adde Fol. ☉ n. 50. m. *Febribus pestilentialibus, contagiosis, ac venenatis optimè conducit, Dos.* ℈i. *ad* ʒi.

Pulv. Pectoralis.

♃. Partium albar. benz. ℥iß 🜍 viv. ℥iii. ſem. aniſ. ʒi. Rodosacch. ℥ii. m. f. ℞ *D. ad* ʒiß. *bis in die cum ovo tremulo.*

Pulv. Pepticus.

♃. Flaved. cort. extern. aurant. candefact. & minutiſ. incis. ℥iv. Confectionum ſem. coriand. ℥iv. aniſ. carvi. fœnic. ã ℥ii. Aromat. Rosat. ℥ß. 🜔 abſ. ʒi. menth. ℞ at. ℈ii. sacch. cand. ad pond. omnium. f. ℞ grossus. *Dos.* ʒi. *post singulos pastus.*

Pulv. Pleuriticus.

♃. Fl. 🜍 ℥ii. Dent. Apri, mandib. Lucii piſc. ã ℥i. Flor. papav. rhœad. ℥ß. m. f. ℞. *Dos.* ʒi. *Stupendum habetur Antipleuriticum cum Rhodosaccharo.*

Pulv. Purpureus.

♃. C. c.c. succin. alb. corall. r. perl. præp. ã ℥i. ocul. & chel. 69. ana ℥ii. croc. ℈ß. coccinel. ℈ii. m. f. ℞ adde Gelatin. ex c.c. & raſ. ebor. in aq. Aniſ. factæ q. ſ. f. Globuli ſ.a. *D.* ℈i. *ad* ℈ii. *in Variolis, morbillis, &c.*

Pulv. ad Rachitidem.

♃. ℞ Rad. Osmund. Regal. ℥v. ſacch. ℥ii. m. *Insperge hujus aliquantum pulti, cibisque omnibus liquidis, ut ad minimum* ʒii. *vel iii. in dies absumantur.*

Pulv. sine Pari.

♃. Auripig. ⊕ ã ℥ii. O uſt ℥i. colcothar, ℥ß. m. f. ℞ *Insperge hujus parùm super loca ulcerata, applica desuper Ung. de Minio super linteum, & ibi circumcirca maneat, donec sponte eschara decidat, vel separari potest. Bibatur interim Decoct. guajac cum glyc. & uvis passis, pro potu communi.*

Pulv. Solearis.

♃. Cumin. ℥iii. caryoph. ℥i. 🜔 decrepit. ℥4. m. f. ℞. *Pro soccis interbastandis Podagricorum semper ad plantas gestandis.*

Pulv. Sternutatorius.

♃. Majoran. rorism. beton. Fl. lilii conval. ana ʒiii. nuc. m. ʒ i. ✻ volat. ℈i. m. f. ℞ subt. *Valet in omnibus capitis doloribus; in Lethargo, Podagra, &c.*

Pulv. Stomachicus.

♃. Pellic. interior. ventricul. capon. ℥4. nuc. m. mac. ſem. coriand. aniſ. fœnic. ana ʒiii. menth. ʒi. glyc. ʒ i. Rhodosacch. ℥ii. m. f. ℞. *ad Tormina Ventriculi, &c. Dos. à* ʒi. *ad* ʒii.

Pulv. ad Strumas.

♃. Lap. ſpong. ʒiii. ♉æ ʒii. ♀ri 🜔lati ʒi. m. f. ℞. *Dos.* ℈ii. *bis in die per dies xii.*

Pulv. Sympatheticus.

♃. Fit calcinando 🜔 Roman. radiis ☉aribus per Vitrum cauterizans, & ℞ando. v. *Vires Ung. Sympathet.*

Pulv. Vermifugus.

♃. C.C. rhab. corallin. ſem. ſanton. ana p. æ. m. f. ℞. *Dos.* ℈i. *ad* ʒß. *per dies 3 continuos circa novilunium, & plenilunium.*

Pulv. Uvularis.

♃. Balaust. Rad. bistort. tormentil. ana ℥ß. O ʒii. m. f. ℞. *Quo uvula cum palato tangatur digito, vel linteo excepto, sæpe in die.*

Pulveres varii ex Hofmanni Thesauro Pharmac.

Pulvis ant-Epilepticus D. G. M.

♃. *Cinnabar.* ☿*nii optim. rectific. Nativ. ungarica vel Armen. ana* ℥ß. *smaragd. Or. ppt. CC. ſ. igne Cornu Alcis ſ. igne Visci corylin, ana* ℥i. *M. dosis à* ℈i. *ad* ʒi.

Alius Epilepticus D. F. H.

♃. *Pulv. Marchion.* ʒii. *Off. de corde cervi* ʒiß. *unicornu veri* ʒi. *cinnabar.* ☿*nii rectif. Nativ. ana* ʒi. *M. f. Pulvis. Dos. à* ℈i. *ad* ʒi.

Alius Epilepticus I. R.

♃. *Cinnabar. nativ.* ℥j. *unicornu veri* ʒj. *CC. ust. & ppt.* ʒii. *visci quern. in* ♌ *decerpti* ʒii. *Terræ sigillat. ver.* ʒiii. *Magister perlar. Corall. ana* ʒß. *Cinamom. el.* ℈j. *M. dos. à* ℈ß. *ad* ʒß.

Alius Epilepticus P. H. D.

♃. *Cranii humani ſ. igne calcin. Cornu alcis ſ. igne Crystall ppt smaragd. Or. ppt. ana gr. vi.* ☿*nii diaphor.* ℈j. *Magister. CC. succini. Corall. r. perlar. Or. ana* ℈ß. *Sal. succin. volatil. cranii human. volatil. ana gr. ii. fecul. radic. pœon.* ʒß. *M. Dos. à* ℈ß. *ad* ʒß.

Pulvis Antiphtisicus D. G. R.

♃. *rad. ireos Fl. Scorzoner. ana* ʒj. *Sem. 4. fr. major. excortic. papav. alb. ana* ʒiß. *Portulac. Malv. alth. Citri cydon. ana* ʒi. *Amyli gummi A. Tragacanth ana* ℈ii. *Terr. sigillat.* ʒii. *Boli Armen. Succi hypocyst. ana* ʒj. *Pulmon. vulp. ppt.* ʒß *Pulverisat. adde Sacchar. alb.* ℥iii. *candi* ℥j. *ol. d. anisi* ℈j. *Spec. diarrhod. Abb.* ʒj. *M.*

Alius Antiphtisicus D. D. E.

♃. *Visci pyrorum. fol. Salviæ. ana* ℥j. *pulmonar. veronic. fl. farfar. ana* ℥ß. *Pulmon. Lupi ppt. enulæ. ana dr. ii. Sacchar.*

Sacchar.candi albiss. ℥ij. M.f.Pulvis. Dosis ʒj.ad mensem unum. N. Vis & basis rei consistit in visco pyrorum.

Alius Anthiphthisicus D. E. L.

℞. Pinear. ʒj. Pistac. amygdal. dulc. ana ʒß. Sem.4.fr.major.ana ℈ v. cydonior.Malv. Lactuc. portulac. Endiv. ana ℈iiß. gummi Arabic. Tragacanth. ana ℈j. gr.v. Spodii ppt. Margarit.Or.ppt. ana gr. xiv. CC. ppt. Corall.r.ppt.ana gr.vij. Limatur.chalyb.ppt. gr. v. Succi liquirit. ℈ii. Pulmon. vulp.ppt.℈ii. spec. diatragac.fr. Diatr. Santal. Diapenid. Elect. resumptiv. ana ℈ii. Diamargarit. fr. Diarrhod. Abb. ana ℈ß. Sacchar.Penid. alb. ana ℥iij. M. Dos. à ʒß. ad ʒj. ʒij. ʒiij.

Pulvis ad Hæmoptysin.

℞. radic.liquirit. consolid.maj.alth. ana ʒiij.Sem. 4.fr.maj.excortic.non rancid. hyoscyam. ana ʒj. fol. equiset.sicc.ʒß.gummi Arabic.tragacanth.Sarcocoll. thuris ana ℈ij. Boli Armen.ocul. ♋ ppt. ana ʒj. Succi liquirit.ʒ j.M.f.Pulvis Dos.est à ßß.ad ʒj.vel ʒiß.

Pulvis Pectoralis balsamicus D. G. R.

℞. Balsami ♆ris cum ol.d. fœnicul. ʒiij. Sacchar. cand.alb.℔j. M. supra △uem leniter, add.ol.d.anisi ℈ij. incorporentur omnia.

Alius Pectoralis balsamicus D. V. S.

℞. balsam. ♆ cum ol.d.juniperi ʒiij. spec. diatragac.fr.ʒij.fl. ♆ris cum Myrrh. & aloë ♎at. ʒj. ol. d. anisi ʒj. Sacchar.candi. ℔j. M.f. Pulvis.

Pulvis anti-Pleuriticus. D. D. B.

℞. rasur. dentis apri ℥ß. radic. bardanæ Semin. Cardui Mariæ Lign.visci quern. ana ʒij. fl. papav. rh. ʒß.thuris el.ʒj.ocul. ♋. ppt. ʒiß. Lapid. Percar. ℈ij. croci or.℈ß.Sal.Card.b.ʒj M.f.Pulvis.Dos.à ʒß.ad ʒj.

Alius Anti-pleuriticus D. D. S.

℞. rasur.dentis apri ʒiiiß.visci quercin.radic.Bardan.ana ʒiß.M.f.Pulvis.dos. à ʒß. ad ʒj.

Alius Anti-pleuriticus Ejusd.

℞. ocul.Lucii piscis recent exempt.& torrefact.♋ ppt.ana ʒj.Mandibul.Lucii pisc. rasur. dent. apri ana ʒii.Lapid.percar.ppt. talorum Leporis Semin. Card. Mariæ.Artemis.rubr.ana dr.ii. M. F. Pulvis subtilissimus. Dos. à dr.ß.ad dr.j.

Pulvis probatissimus ad Cordis palpitationem D. G. M.

℞. Ebor.ppt.℥ß.Corall.r.ppt.dr.j.Margarit.Occid. ppt.℈s.ol.d.rec.Citri gutt.x.M.Dosis quantum singulo mane in brodio calido tribus cultelli cuspidibus sumi potest.

Pulvis Cordialis in Saxonicis & Brandenburgicis Officinis Aulicis usitatus.

℞. Hyacinth.ppt.Margarit.Or.ppt. Corall. r. ppt. CC.ppt. Terr.sigillat.ana dr.vi.Sapphir. Or. ppt. dr.ii. Smaragd.Or.ppt.Succini alb.Unicorn.marin.ver. ana dr.i.Off de Corde Cervi Ocul. ♋ ppt. Lapid. percar. ppt.talor.leporis.Oculi luciorum ana dr. j. zedoariæ (si placet) ʒj.fol. ☉ num xv.M. f.pulvis subtilissimus. Dos. à ℈s. ℈j.ad ʒs. vel ultrà.

Alius Cordialis D. D. B. B.

℞. Margarit.Or.ppt.℥j,CC.ust.& ppt. ʒvi. Off. de Corde Cervi num.xv.Santali Citrin.℈iv.Lapid. Smaragd Or.rubini.granator.ana ℈j.M.f. Pulvis subtilissimus. Dos. à ℈j.ad ʒj.

Pulvis Cordialis Bezoardicus D. D. S.

℞. CC.f.△ ppt.ʒiß.Terræ sigillat.strig.Ocul.♋ppt. Boli Armen.radic.tormentill. Succini ppt. Margarit. Or.ppt.Corall.r. ppt. ana ℈j. Off. de Cord. Cervi ℈ß. Smaragd.Or.ppt.Sapphir.ppt.Lapid.Bezoar. Or. ana ℈j.M.f.Pulvis. Dos. ℈j.vel ʒß.

Alius Bezoardicus D. G. R.

℞. CC.f.△ppt.ʒiß.Ocul.♋. ppt. Terr.sigill. Succin.alb.ppt.Margarit. Off. de Corde cervi. smaragd. Or.ppt.hyacinth.ppt.sapphir. ppt. ana ℈ß. lapid. bezoar.Or.℈j.Corall.r.ppt.ana ℈j.M.f.Pulvis.

Alius Bezoardicus Ejusdem.

℞. CC.ust.& ppt.ʒii.Off.de Corde cervi num. ii. Bezoardic. mineral. ʒß. chrysolit. ppt. hyacynt. ppt. smaragd.Or.ppt.rubin.ppt.ana ℈i.Ocul. ♋. ppt. Corall.r.ppt.Margarit.Or.ppt.ana ʒß.Succin.alb.ppt.ʒi. Terr.sigillat.ʒij.lapid.bezoar. Or. ʒß. fol. ☉ num. v. M. f. Pulvis.

Alius Bezoardicus D. Ch.

℞. ♁nii diaphoretic.sexies cum ⊕ crudo in ✢ calcinat.albiss.℥j.magister.corall.r.ʒii.margarit.Or.ʒj. CC.f.△ʒiiß.unicornu veri ʒß.rasur. Eboris ʒiß. M.f. pulvis subtiliss.Dos.à gr.vj.℈ß.ad ʒß.

Vires & usus. Est medicamentum tutum, jucundum ac utile in affectibus tam malignis, quàm aliis sudorem indicantibus, summè calidis, in quibus tutò alexipharmaca calida, ut Theriaca, Mithridatium &c. exhiberi non possunt. Cum primis in peste exhiberi potest cum Theriac.℈j.vel cum Lapid.bezoar.gr.vi. vel cum terra sigillat.str. vel bolò Armen.ʒß.vel sine his simpliciter. In febre cephalica ungarica, petechiali, variolis, Morbillis, Lue ♀ nerea, elephantiasi, ascite, tympanitide, tumoribus particularibus aliis brachiorum, pedum, maxillæ, femorum, scapulæ, erysipelate, destillationibus jam dicta membra obsidentibus; imò in omnibus vitiis p.n. quæ per sudorem discussionem & medelam requirunt, optatissimum. Ex comm. D. D. E.

Alius Bezoardicus D. F. H.

℞. Cornu alcis f.△.CC.f.△.ana ʒj. Ebor. f. △ ʒii. Magister.Spinar.viperar.℈iv.Dent.equi marini.Ocul. ♋. Matr.perlar.ana ʒiß. bezoard. ☉lar. ♂tialis. ana ʒß. Off.de Cord. Cerv. ℈ii. Cinnabar. ♁nii rectific. Nativ. Armen.ana ʒii.fol. ☉ num.v.M.f. Pulvis, adsperge Spirit.bacc.sambuc.q.s.Dos.est à ℈ß. ℈j. ʒß. ad ʒj.in appropriato vehiculo.

Pulvis Alexiterius Viperinus.

℞. Linguar.viperin. num. ix. Cordium earundem num.ix.annulorum ex spina nonum quemque in ordine incipiendo à primo, qui est ad caput: exsiccata redigantur in pulverem; adde Lapid.bezoar. Or. ad pondus omnium. Misce & subjunge Off. de corde cervi. unicorn.ver.ana ℈j.Nuc.vomic.℈ß. Cass. Lign. gr. iij. Boli Armen.Terr.sigillat.Spodii ppt.ana gr.vi. Xyloaloës gr.iv.M.f.Pulvis subtiliss.Dos.à ℈ß ℈i. ad ʒß.

Pulvis Antifebrilis A. G.

℞. Sal.Card.b.Centaur.min.⊖-lat.ana ℥j.Tinctur. sicc. ♁nii ʒs.M.f.Pulvis.Dos. à ℈s. ℈j. ad ʒs. in aqua card.b.antè paroxysmum.

Alius Febrilis D. D. S.

℞. ⊕ fixi ℥s.fl. ✱ʒj.fl.♆ris ʒiii.Santal.r.℥j.M.f. Pulvis Dos.à ʒs. ad ʒj.

Pulvis Dysentericus D. F. H.

℞. Croci martis adstr.℥j.CC.ust.& ppt. ℥s. radic. bistort.tormentill.ana dr.ii.cinnamom.el.℈j. Sacchari ♄ turni. ℈ii.M.f.Pulvis.Dos.℈j.ad dr.s.

Alius Dysentericus Ejusdem.

℞. pulver.prædicti ℥j. Unicorn. fossil. rasur.dent. equi

equi marin. ana ℨij. bezoardic. Martial. ℨiij. ♂ nii calcinat. cum rasur. CC. ℨiij. cruoris leporis in Martio per canes venaticos interempti ℨij. Cord. & Epat. serpentum. num. iij. rad. rubr. sanicul. alpin. ℨiß. M. f. Pulvis cujus Dos. est à ℈ß. ad ℈j. vel ℨß. ad ℨj.

Alius Dysentericus.

℞. Summitat. tenell. quercus ℨiiij. Terræ sigillat. ftr. boli Armen. radic. bistort. ana ℨj. Nuc. Moschat. rasur. dent. equi marin. Corall. r. ppt. Lapid. hæmatit. ana ℨß. M. f. Pulvis, Dos. à ℈j. ad ℨs. vel ℨj.

Pulvis Carminativus seu Anti-Colicus.

℞. Castorei el. ℨij. Semin. cymin. Cortic. aurant. ana ℥ß. M. f. Pulvis, Dos. ℨj. in vino.

Alius Carminativus D. S.

℞. Cortic. aurant. ℥iß. dent. infer. auratæ. ocul. lucii piscis. ♋ succini alb. ppt. talor. leporis zedoar. ana ℨii. M. f. Pulvis, dos. à ℨß. ad ℨj.

Pulvis Cachecticus D. D. S.

℞. Limatur. ♂tis q. v. irrora aq. absynth. vel fraxin. in qua earundem salia dissoluta; relinq. tamdiu donec rubiginem contrahat.

℞. hujus croci ℥iij. CC. ppt. ℥s. Magistér. perlat. Or. Corall. r. ana ℨiſs. Cinamom. ℨs. Cryſtall. tartar. ℨj. M. f. Pulvis, dos. ana ℨs. ad ℨj.

Alius Cachecticus P. H. D.

℞. Croci ♂ is cum sp. ⊖-ol. parat. ℥j. Santal. r. ℥j rhabarb. opt. ℥iſs. M. f. Pulvis subtiliss. Dos. à ℈j. ℨs ad ℨj.

Pulvis Epaticus Ruber. Dresd.

℞. Crystall. tartar. albiss. ♃ j. imbuantur in marmore sp. ⊖-oli rectificat. ℥iv. continuè miscendo, donec omnis spiritus absumptus fuerit; deindè ℞, santali rubr. el. subtiliss. in marmore pulverisat. ℥iv. Imbuatur sp. vini optim. ℥viiij. per vices immiscendo, ut fiat instar pastæ, & ad aërem siccando, iterum miscendo, & exsiccando, donec omnem spiritum absumpserit. Posteà Crystall. tartar. cum sp. ⊖-oli & santal. cum sp. vini s. q. imbutum misce super marmore exquisitissimè, exsicca & ad usum reserva.

Pulvis Aperitivus Spleneticus D. D. K. R. P. M.

℞. Crystall. tartar. tartar. ⊖-lat. ana ℥s. solut. corall. r. ocul. ♋ ana ℨs. fecul. aron. bryon. ana ℨj. ♁ii diaphor. ℨij. Myrrh. rubr. ℈j. ol. d. Ligni Rhod. gutt. v. M. Dos. à ℈j. ad ℨs.

Pulvis Anti-Nephriticus Ejusd.

℞. acidi tartari ℨiij. ocul. ♋ ppt. ℨij. Lapid. percar. Lyncis judaic. Santal. r. Spirit. ⊖-ol. coagulat. cum ⊖ le proprio ana ℨj. M. Dos. à ℨs. in liquore appropriato.

Pulvis Hystericus.

℞. radic. pœon. debito tempore collectæ ℥j. anthophyllor. ℨiij. Croci A. Castor. ana ℨij. Succin. alb. ppt. Magister matris perlat. M. f. Pulvis dos. à ℈j. ad ℨs. vel ℨj. Corall. r. ppt. salis Jovis ana ℥s. ol. d. succin. alb. ℈j.

Pulvis Laxativus vegetabilis D. G. R.

℞. gialapp. resinos. ℨiij. pulv. polychrest. ℨs. Lapid. bezoar. Or. ℈j. M. f. Pulvis, dos. ℈j. ad ℨs. N. Pulvis polychrestus seu rubinus vegetabilis constat ex resina scammon. tincta cum santal. rubr.

Pulvis Laxativus completus D. V. S.

℞. Cremor. tartari ℨx. pulv. gialapp. ℥s. resin. Scammon. fecul. aronis ana ℨiſs. sp. ⊖-ol. coagulat. ℨs. ol. d. Citri gutt. xxr. M. f. Pulvis. Dos. ℈j. ad ℨs. vel ℈ij.

Pulvis Hydragogus D. D. I. M.

℞. Crystall. tartari ℈j. pulv. epatic. rubr. ℈s. Magister. gummi de Peru gr. viiij. Sal. genist. gr. vi. ol. d. anisi gutt. ii. M. f. pulvis. Dos. à ℨs. ad ℈ij. vel ℨj.

Pulveres varii è Pharmacop. PERSICA.

SEFOUF MOUGOULIATSA.

Pulvis de Nasturtio.

Turgentes hæmorrhoides sanat, & cæliacos dolores; diarrhæam veterem, & tenasmum eliminat: ab omni quoque infirmitate ventriculi liberat.

℞. *Sem. Nasturtii, dr.* 20. *Cumini caraman. aceto correcti, siccati, frixi, m.* 5. *Seminis lini, Seminis porrorum. Myrobal, nigrarum, Oleo olivarum frixarum, ana m.* 2. *Masticbes, m.* 1.

Omnia comminuantur in pulverem, excepto nasturtio; dosis dr. 2. cum aqua frigida.

SEFOUF JOUHOUDI.

Pulvis Judaicus.

Probatus ad ophthalmiam.

℞. *Sem. Nasturtii frixi, Sem. Psyllii frixi, Sabinæ frixæ, ana dr.* 2. *Cumini caramân. Seminis porrorum, Seminis anethi, Papaveris, Anisi, Sem. Petros. Macedon. Sem. hyoscyami an. dr.* 2.

Ex his pulvis fiat pollinis lævorem æmulans.

SEFOUF.

Pulvis

Proficiens ad sputum cruentum.

℞. *Spodii, Boli Armenæ, Terræ lemniæ, Lapidis hæmatitis, Figuræ lenticularum, loti, Seminis portulaca, an. dr.* 5. *Corallii, Succini, Margarit. imperfor. Papaveris albi, Succi liquiritiæ, Acaciæ, Succi hypocistidos, ana dr.* 3. *Sem. Psyllii, dr.* 20. *Opii, dr.* 2.

Paretur pulvis cum aqua pluviali, aut cum succo portulacæ sumendus; nisi autem nimius æstus obsistat, addantur mixtioni, thuris, dr. 3.

SEFOUF SARTOUN.

Pulvis de Cancris.

Ad Phtisim efficacissimus est.

℞. *Cancrorum marinor. adustor. dr.* 2. *Vitrioli Romani, Gummi Arabici, Papaveris albi & nigri, Medul. sem. peponis, ana dr.* 5.

Terantur, & fiat pulvis: dosis m. 1. ex sapa granatorum dulcium, aut aqua papaverum; sic enim calculum è vesica, & è renibus pellet.

SEFOUF BOUL EL DEM.

Pulvis ad cruentam Vrinam.

Hæc mixtio est diuretica, & lithontriptica; & ad suum peculiarem effectum probata.

℞. *Lapidis hæmatitis, Sanguinis draconis, Corallii, Succini, Aluminis Arab. seu rochæ, Balaustiorum, Sem. portulacæ, Boli Armenæ, Cuparosæ, ana q. u.*

Pista, & comminuta trajiciantur cribro setaceo; dosis dr. 2. cum aqua sumaci, seu Rhois.

SEFOUF LOULOVI.

Pulvis de Margaritis.

Confert in fluoribus hepaticis; ventriculo, cordi ac hepati

hepati consentaneus; æstum, ac sitim sedat.

℞. *Margaritarum imperfor. dr. iv. Corallij usti, balaustiorum, spod.i, siliquæ nabatheæ, vel ceratoniæ, boli armeniæ, cuparosæ, sive vitrioli cyprii, seminis rosarum, santali, sem. torrefacti lapathi sylvestris, sive boni Henri, Baccarum Myrti, fructus loti arboris cum nucleo, farinæ zizipharum albar. persidis, coriandri sicci, & frixi, gummi Arab. frixi, sem. psyllii, sumaci, berberis, corallij, juglandium frixar. an. dr. iij. terræ sigillatæ, mastiches, ana dr. iij. succini, acaciæ lotæ, an.* ʒij.

Omnibus ritè contusis, præter semen lapathi, ac psyllij, fiat pulvis ad usum.

SEFOUF DIABENT.

Pulvis ad Diabetem.

Est institutus nempe ad fluorem urinæ, quo æger semper sitiens, subindeque bibens, statim etiam reddit quod biberit à qualitate sua non mutatum.

℞. *Gummi Arabici, boli armenæ, balaustorum, sumaci, glandis, ana* ʒv. *amyli, gummi tragacanthæ, seminis lactucæ. Semin. portulacæ, ãã* ʒiij. *Santali albi*, ʒi.

Fiat pulvis; dosis ʒij. cum succo granatorum acidorum.

SEFOUF.

Pulvis.

Corpus enormiter impinguatum extenuat; gracileque, & macilentum reddit.

℞. *Cancami loti, ammeos, seminis rutæ, cumini caramam. ãã* ʒiv. *majoranæ, nitri Armeniæ, ãã. drach.* I.

Fiat pulveratio technica, & magistralis. Fiat autem quotidianus haustus mesc. I.

SEFOUF.

Pulvis.

Præcedenti substituendus; ad extenuandos pinguedinis sarcinâ incrassatos ventres.

℞. *Laccæ lotæ, sandaracæ mineralis ã.*ʒiv. *majoranæ,* ʒß. *aluminis, aristolochiæ rotundæ, gentianæ, ana dung. I. s.*

Contritio cauta, & discreta fiat: tum pollinario traducta pharmaca serventur ad usum in forma pulveris: dosis dung. 2.

Pulveres varii ex Ioh. Michaelis.

℞. *Lapid. ceraunii.* ʒiij. *spol. serpent. drach.* ß. Pulverisata simul accuratè dividantur in 4. Doses. S. *Pulver.*

NB. Hic. pulvis est Specificum in Ictero D. D. Mich.

℞. ⊖ *Absinth.* ⊡ *sum. genistæ, corall. plantag. ã* ℈i. M. D. in 4. Doses. S. *Saltz.*

℞. *Sem. aquileg. urtic. ãã* ℈i. *sterc. anserin.* ℈iij. *spec. diarrhod. A.* ℈iß. M. F. Pulvis. S. *Alle morgen 3. Messerspitzen voll.*

℞. *Fol. sennæ sine stip. el.* ℥ij. *Crystall.* ♀ ℥i. *M. S. Pulver.*

℞. *Flor.* 🜍 *comp.* ℥ß. *facch. rof. tabul.* ℥i. ♄ ℥i. M. F. Pulvis.

D. Ad scatulam. Dos. ʒß. in phthisi.

℞. *Pulv. Haly recent.* ℥iij. *spec. diair. diatrag. ana* ℥i. *facch. rof. tabul.* ʒx. M. F. Pulvis.

NB. Pulvis Pectoralis refectivus Mynsichti

℞. *Pulv. Pannon.* ℈j. ☿ *diaphor. gr. iv. bez. Orient. gr. iij.* S. Bezoar-*Pulver auf einmal.*

℞. *Pulv. antifebr. Crollii* ℈i. ⊖ *absinth. cent. min. C. B. ana. gr. vij.* ⁓ 🜔 *g. iij.* S. *Fieber-Pülverlein in warmen Bier einzunehmen.*

℞. *Ocul.* ♋ ℈iß. *sang. hirci* ℈i. *camph. gr. ij. opii gr. j.*

M. F. Pulvis propinandus in sequenti aquâ.

℞. *Aq. card. bened.* ℥iß. *flor. pap. errat.* ℥ß. S. *Wasser zum Pulver.*

℞. *Corall. rubr. in subtiliss. alcohol. redactorum. ras. ebor. eodem modo alcoolis ãã* ʒij. *cryst. Tartarum* ʒj. ⊖ *absinth.* ℈i. *fol.* ☉ *N. viij. cum saccharo benè trito & conf. alkerm. exsiccat.* ʒj. F. Pulv. S. *Sonderlich Pulver.*

℞. *Lap. hæmat. prap.* ℈iß. *sang. dracon.* ℈ß. M. S. *Pulver auf einmal.*

℞. *Lap. bezoar. gr. vij. unicornum veri gr. ij.* S. *Hertzsterckend Pulver.* D. in seq. aq.

℞. ⁓ *Terræ sigill. aq. card. bened. ãã* ℥i. S. *Wasser zum Pulver.*

℞. *Gummi gotte gr. ix. Tartarum rub. gr. x.* ⁓ 🜔 *g. i.* 🝆 *cinamom. gutt. j.* M. F. Pulvis.

℞. *Panis saccharati* ʒii. *coriandri* ✠ *præp.* ʒiiij. *ventric. gallin. leniter exsicc.* ʒij. *garyophil.* ʒj. *cinamom. fol. rof. rubr. santal. albi rad. angel. ãã.* ʒß. *salviæ cruc.* ʒß. *ambræ, moschi ana gr. iij.* 🝆 *cinamom.* ℈ß. *sacchari candi* ℥iij. F. Pulv.

Pulveres Digestivi.

℞. *Croc.* ♂ *aperit. cum* ⊖*bus* ʒj. *facul. bryon. gr. vij.* S. *Pulver auf einmal.*

D. in duplo, in obstructione mensium.

℞. *Croc.* ♂ *facch. gr. xii. facul. bryon. gr. vj.*

D. in duplô. S. in obstructione mensium.

℞. *Pulv. cachect. Quercet.* ʒj. ⊖ *fraxini, genistæ ana gr. v.*

D. In obstructione Lienis.

℞. *Crystalli Tartarum albiss.* ℈j. *epar. rub.* ℈ß. ⊖ *cichor. gr. v.*

D. in duplô. Valet in obstructione hepatis & lienis.

℞. *Tartarum* 🜔*lati* ℈i. ⊖ *absinth. fumar. ã. gr. vj.*

D. In duplô. S. ut ante. Prodest in hepatis & lienis obstructione.

℞ *Pulv. cryst. Tart. albiss.* ʒj. *fœcul. Aronis gr. viij.* ⊖ *absinth. cryst all. gr. v.*

D. In Duplo. In affectibus ventriculi.

℞. *Succini prap.* ℈ii. *fœcul. aronis* ℈ß. *cryst. min.* ♄ *gr. viij.*

Divide in 2. p. æ. D. In affectibus capitis.

℞. *Fœc. Aron. ireos ãã.* ℈j. *spec. diair.* ℈ß.

Divid. in 2. p. æ. D. in affectibus Pectoris.

Pulveres Purgantes.

℞. *Pulv. Melanagog. Quercet.* ℈j. *scammon.* 🜍 *gr. v.* ☿ *per infer. purg gr. iij. vel iv.*

℞. *Pulv. Cathal. purg* ℈i. ☿ *per inf. p. gr. iij.* M. S. *Purgierpulver auf einmal.*

℞. *Pulv. Cathol. purg.* ℈i. *cryst. min.* ♄ *gr. iij.* S. *Purgierpulv. das Haupt zu reinigen.*

℞. *Pulv. cathol. purg.* ℈i. *gummi de Peru gr. iv. fœcl. ireos nostr. gr. iv.* D. in Hydrope.

℞. *Pulv hydragog. Querc. vel Ang. Sal.* ℈i. *mag. gummi de Peru gr. v.* 🝆 *still. anisi g. ij.* S. *Purgier pulver auf einmal.*

℞. *Pulv. sennæ Montagnanæ* ℈i. *scammon.* 🜍*rati g. vj.* 🝆 *still. caryoph. g. ii.* D. in Lienis affectibus.

℞. *Pulv. rhabarb.* ℈i. *cryst. tart. albiss. gr. xij. scammon.* 🜍*rati gr. vj.* 🝆 *still. caryoph. g. ij.*

D. In affectibus hepatis.

℞. *Pulv. rhab. electi* ℈j. *epat. rub.* ℈ß. ⊖ *cichor. cryst all. gr. vij.* S. *Purgierend Leberpulver.*

℞. *Pulv. hemodact. jalapp. ãã* ℈j. *oss. microcosmi sine aq. præp.* ℈j. *scammon.* 🜍*rat. gr. xij.* 🝆 *still. macis g. ij.*

M. Div. in 3. partes æquales.

℞. *Pulv. phlegmagog. Quercet.* ℈i. *scamm.* 🜍*rati g. vi.*

oleo stillat. anisi gutt. ij. S. Purgierpulver auf einmal.

℞. *Cryst. tart. albiss.* ℥ß. *resin. jalap. gr. viij.* ℥ *stillat. anisi* ℥ *ij. vel caryoph. S. Purgierpulver auf einmal.*

℞. *Cephal. purg. Trithemii* ℥ß. *cryst. min.* ♄ *gr. iv.* D. in affectibus capitis.

Pulveres Confortantes & specifici.

℞. *Specif. cephal.* ℨij. *succini cathar.* ℨiij. D. *Hauptstærckend Pulver gegen die Flüsz* Dos. ℨß. ad ℈ j

℞. *Pulv. apopl. Aug.* ℨij. *specif. cephal.* ℨiß. *succini præp.* ℨj. ℥ *still. salviæ majoranæ aa g. vj.* S. Præservativ. *und* Curativ. *Pulver* in apoplexia.

℞. *Specif. cephal.* ℨi. *Pulv. Marchion.* ℨiß. S. Præservativ. *und* Curativ- *Pulver*, in Epilepsia.

Datur instante mutatione ☽ in ▽ appropriata.

℞. *Pulv. rad. Doron.* ℨij. *specif. cephal.* D. S. *Schvvindelpulver.* Dos. ℨß. ad ℈ij.

Pulverem nigrum seu de secundina primi fœtus masculi quidam valdè in epilepsia commendant.

Pulvis Sternutatorius.

℞. *Spec. diatabaci Mynf.* ℨij. *pulv. flor. lil. convall.* ℨi. *Nicot.* ℨß. *essent. ambræ g. vj.* D. S. per se.

Pulvis pro fumo in Catharris.

℞. *Pulv. succini* ℨiß. *Gummi junip.* ℨiij. *thuris, mastich. aa* ℨi. D. S. *Rauchpulver gegen die Flüsse.*

Pulvis externus pro inspersione in Catharris.

℞. *Succini* ℨii. *thuris, mastichis ana* ℨß. *pulv. ros. rubr.* ℨi. *ras. ligni rhod.* ℨiß. D. S. *Eusserlich aufzustreuen.*

Caput prius irrorari debet S. V. vel, quod melius ∽ vel ▽ ∽ usa appropriata in vertice, vel ubi est sutura coronalis.

Pulvis Ophthalmicus externus.

℞. *Tut. præp.* ℨi. *marg. præp.* ℈ii. *farinar. fabar. sacch. albiss. ana* ℨiß. S. *Eusserlich Augenpulver einzublasen.*

Pulvis Dentifricius.

℞. *Silic. fluviatil. calcin.* ℨß. *lap. pum. præp.* ℨij. *CC. usti rad. ireos florentinæ ana* ℨi. ℥ *stillat. ligni Rhod. gr. iv.*

Potest tingi sanguine Draconis vel santalo rubro.

℞. *Radic. bistort. tormentill. ana* ℨii. *nuc. mosch.* ℨiß. *pulv. rad. ii. florent.* ℈ii. ○ *usti* ℨß.

M. D. In vacillatione Dentium.

℞. *Pulv. flor. aquileg.* ℨiii. *fol. salviæ* ℨß. *adsperg.* ∽ *antiscorb.* D. S.

Pulvis Pectoralis.

℞. *Pulv. Haly contra Phthisin* ℨij. *elæosacch. bals. Peruv. veri* ℨiß.

℞. *Flor.* ♁ ℈ii. *M. mag. benz.* ℨi. *croci Orient. veri* ℈i. D. S. *Lufftpulver* in asthmate.

℞. *Ras. dentis apri mandib. lucii piscis ana* ℨi. *sem. cardui lacti* ℨiß. *flor. pap. rhœad.* ℨj. M. D. In pleuritide.

℞. *Sem. papav. albi* ℨij. *hyoscyami albi* ℨß. *croci* ♂ *adstring.* ℈ij. *lapid. hæmat. præp.* ℨj. *pulv. anodyn. gr. viij.* M. F. Pulv. in Hæmoptysi. Dos. ℨß.

℞. *Lapid. hæmat. præp.* ℨj. *usneæ cran. hum. gr. viij. pulv. anod. gr. xij*

M. Divid. in 2. partes æqual. D.

℞. *Sem. fœniculi, card. lactei ana* ℨiß. *cryst. præp. lact.* ☽ *ana* ℨi. D. S. *Sonderliche-Milch* ad generationem lactis.

℞. *Pulv. stomach. Quercet.* ℨiij. *fæcul. aron.* ℨi. *panac. Holsat.* ℈ij. D.

℞. *Pulv. stom. Quercet.* ℨiii. *stomachi Galli præp.* ℨiß. ℥ *still. calami arom. g. iv.* D.

℞. *Panis saccharati* ℥i. *conf. sem. coriand.* ℥ß. *calam. arom* ℨvi. *diacydon. tessulatim incis.* ℥ß. *spec. pro morsu Imp.* ℥ß. F. l. a. Tragææ grossæ post cibum sumendum.

℞. *Cretæ albiss. cum* ▽ *portul. præp.* ℨij. *ocul.* ♋ *præp. eboris sine* △ *nucis mosch. ana* ℨi. S. *Sonderlich pulver gegen den Sood.*

℞. *Eboris sine* △ *spec. diatr. sant. fæcul. aronis, hepat. rubri ana* ℨi. S. *Leber und Magenpulver.* Dos. ℨß ℈ j.

℞. *Ebor. sine* △ *fæcul. aron.* aa. ℨi *croci* ♂ *aperit. cum* ⊖ *livus* ℨiij. M. D. vid. in 4. part. æq.

℞. *Pulv. cachect. Quercet.* q. v. D. S. *Eröffnend pulver* in cachexia & affectibus hepatis.

℞. *Lapid. ceraunii præp.* ℨi. *pulv. cachect. Querc.* ℨij. M. Divid. in 3. p. æ. D. in desperatis ictericis in ▽ appropriatis. Certissimũ remediũ est lapis ceraunius.

℞. *Croci* ♂ *adstring.* ℨii. *lap. hæmat. præp.* ℈ii. *sem. plantag.* ℈i. M. *Divid. in* 4. *p. æ.* S. *Anhaltend Pulver* in Dysenteria.

℞. *Sem. viol. lappæ maj. milii* ☉ *ana* ℨiß. *lap. nephrit. præp* ℨß. *pulv glomorum cynosbati* ℨi.

M. F. Pulvis subtilissimus. Dos. ℨß. ad ℈ij. in calculo.

℞. *Pulv. stypticus Crollii* ℨii. *anod* ℈i. *Divid. in* 3. *p. æ.* D S. *Anhaltend pulver*, qui prodest in Dysenteria.

Pulvis ad Partum.

℞. *Glaciei Paradisi, borracis, cassiæ ligneæ veræ ana* ℨi. *Div. in* 3 *p. æ*, S. *Pulver auf den Nothfall.*

In hysterica Passione.

℞. *Fæcul. bryon.* ℨi. *mag. matris perlarum* ℈ii. *bezoard.* ♃. ℈i. Dos. 2. *Messerspitzen voll.*

Pulvis Manualis.

℞. *Magmat. amygd. dulc.* ℥iv. *farin. fabarum lupini, oryzæ aa* ℥i. *flor. rof. alb.* ℥ß. *benz.* ℥ij. ⊖ *tart. albiss* ℨii. S. *Sonderlich Handpulver.*

℞. *Specier. diacumin.* ℨiij. ⊕ *depur.* ℨi. D. S. In Colica.

Pulvis Ophthalmicus internus.

℞. *Flores euphras. Mj. sem. fœn.* ℨii. *Valerianæ* ℨiij.

M. F. Pulvis subtilissimus. Adspergatur ℥ still. fœniculi.

℞. *Cinnab.* ☿ ℨii. *redig. in alcohol. & irroretur* ℥ *fœnic. angel. chamom. an. gr. x.* adde *CC. ust.* ℨi. *mag. perlar.* ℈ß. *corall.* ℈i. *succini præp.* ℈ij. *cran. hum. præp. visci querni præp. ana* ℨß. ⊖ *stercoris pavonis gr. xv.*

M. D. Ad Scatulam in Epilepsiâ, Apoplexiâ aliisque affectibus frigidis.

Ad Gonorrhœam.

℞. *Menth. siccæ* ℨiij. *sem. viticis rad. irid. ana* ℨi. *sem. rutæ* ℈iß. *lactucæ* ℨß. *sacchari* ℥i.

F. Pulvis. Dosis cochl. j. ante prandium.

℞. *Tart. rubificati* ℈i. *resin. jalappæ gr. xi. conf. alkerm. gr. v.* ℥ *cinamom. g. ij.* M. S. *Purgierpulver.*

℞. *Cryst. Tart.* ℨß. *fæcul. aronis, bryoniæ ana* ℈i. ⊖ *absinth.* ℨj. M. D. ad Scatulam. S. *Pulver alle Morgen ein gute Messerspitz einzunehmen.*

℞. *Dentis aprugni præp. unicornu foss. ocul.* ♋ *præp. CC. phylos. calcin. ana* ℈i. M. F. Pulvis. Divid. in 3 partes æq. S. *Pulver auf* 3. *mal.*

℞. *Pulv. bez. Sennerti, March. an.* ℈i. S. *Pülverlein alle 6. Stund eine gute Messerspitz.*

In Dysenteriâ, Diarrhœâ aliisque fluxibus.

℞. *Pulv. nuc. mosch. macis an.* ℨi. *rad. consolid. maj.* ℨii. *corall. rubr. præp.* ℈i. *sacch.* ℥iii. M. S. *In Bier kalte Schale zu thun.*

℞. *Cryst. Tart.* ℨiß. *croci* ♂ *aperit. fæc. aron. rubif.* M. F. Pulv. S. *Leberpulver.*

℞. *Margarit. præpar. unicornu ana* ℈ß. M. S. *Hertzsterckend pulver auf* 1 *mal.*

℞. *Sem. fœnic. rad. liquirit. valerian. pulver* aa. ℈ii.

M. F. Pulvis oculis insufflandus.

Pulveres varii ex Collectione Theoph. Bierlingii.

Pulvis in angina laudatissimus *Angerii Clusii.*

℞. Flor. borrag. bugloss. violar. rosar. ā ℈j. matr. cort. citri. aurant. ā. ʒj. rad. bugloss. margarit. non perforat. smaragd. hyacinth. rubin. saphir. granat. oss. de cord. cerv. ā. ℈ß fol. ☉. n. iv. f. pulv. subtiliss.

Pulvis Bezoarticus albus *Rolfincii.*

℞. C. C. ust. ʒij. oss. de cord. cerv. n. ij. bezoard. miner. ʒß. chrysol. ppt. hyacinth. ppt. smaragd. ppt. rubin. ppt. ā. ℈j. ocul. ♋. ppt. corall. rubr. ppt. perlar. ppt. āā. ʒß. succ. ppt. ʒj. terr. sigill. Silesiae. rot. n. ij. lapid. bezoard. Orient. ℈ß. fol. ☉. n. v. f. l. a. pulvis.

Pulvis confortans *Muffatii.*

℞. Elæosachar. citr. rosar. cinamom. ā. ℥ij. magist. dentis Hippotam. perlar. corall. oss. cord. cervi. monocerot. ā. ʒß. essent. ambr. ℈ß. f. l. a. pulvis.

Pulvis suaveolens.

℞. Mosch. gr. ij. ambr. gr. iiß. zibeth. gr. iß. fum. Hispanic. gr. iv. ♀ rosar. cinam. ā. gutt. j sacch. cand ʒij. Omnia contundantur in massam, & exiccentur, iterum terantur in mortario marmoreo & in vitro servetur pro usu. Si granum unum in mensuram vini injiciatur, totum vinum exinde contrahit saporem.

Pulvis causticus *D. Casseri.*

℞. Pulv. isatid. ℔j. calc. viv. ℔ß. aq. pluvial. mensur. x. f. lixivium adde salis ust. M. j. f. l. a. lapis.

Pulvis pepticus.

℞. Panis sacchar. morsulor. imperial. ana ℥iij. corall. rubr. ppt. ʒj. aromat. rosat. tabulat. ℥ii. sem. coriandr. ppt. ʒß. anis. ʒj. cinamom. elect. ʒj. mastich. select. ʒß. pellicul. stomach. gallin. ʒj. sacch. cand. q. s. F. Pulvis.

Pulvis Buxtehudensis.

℞. Fol. senæ. ℥ij. cumin. zedoar. petroselin. citri, anthos ā. ʒj. zingiber. ʒß. caryophyll. nuc. moschat. calam. aromat. galang. pimpinell. salv. rut. valerian. anisi ana ʒij. sacchar. ℥iij. l. iv. M. F. pulvis.

Dosis ʒj. in omnibus affectibus ventriculi à causa frigida ortis.

Pulvis pro stomacho.

℞. Sem. cumin. carv. utriusque aceto ppt. an. ℥iß. zingib. albiss. ℥j. croc. optim. ʒj. M. F. l. a. pulv. subtilis. detur in scatula S. *Suppen-pulver.*

Pulvis stomachi *Bertoldi.*

℞. Pulv. cinamom. ℥ß. zingiber. piper. long. galang. an. ℈j. cardam. macis. caryophyll. nucistæ, ā. ℈ß. Sacchar. ℔ß. zingiber. ʒj. sem. eruc. cand. stine ā. ʒß. sem. urtic. been utriusque an. ℈ß. piper. long. ℈j. spec. diambr. diamosch. dulc. ana ʒj. M. F. Pulvis.

Alius.

℞. Sem. eruc. ʒiß. sinap. nasturt. rad. pyrethr. cinamom. zingiber. piper. ana. ʒß. croc. ℈ß. borac. ℈ij. stinc. ppt. ʒß. mosch. gr. iv. canthar. n. ij. abscis. capit. & alis. M. F. Pulvis Dos. ʒß.

Pulvis stomachalis.

Rec. Rad. aaron. ppt. ℔ij. panac. holsteiniens. ℔j. sal. absinth. ℔s. rad. calam. aromat. ℥ii. cinamom. ℥is. caryophyll. macis, piper. long. zingiber. cubebar. cardamom. granon. paradis. zedoar. coriandr. ā. ℥j. M. F. l. a. Pulv.

Pulvis contra Fluxum mensium *D. Agricolæ.*

℞. Sangu. dracon. corall. rubr. ppt. sem. portulac. an. ʒij. balaust. ℈iv. bol. armen. ppt. ℥ß. M. F. l. a. Pulv.

Pulvis præservativus gravidarum *D. Pleisneri.*

℞. Spod. ℥j. ras. ebor. ʒij. sem. fœnic. zedoar. cardopat. an. ℈ij. marg. ppt. ℈j. corall. ppt. ℈s. fol. ☉. n. ij. addi etiam potest oss. de cord. cerv. ℈s.

Pulvis contra Cancrum felici usu sæpè probatus *Dn. Andrigethi.*

℞. Auripigment. ʒvj. arsenic. alb. ʒiij. rubr. ʒj. ℈ij. Temperentur cum succo appropriato & exiccentur in furno, ut fiat pulvis. Postea addantur cantharides torrefactæ sed minimè nigræ, & fiat pulvis, qui adhibeatur loc. petiis madefactis saliva & chartis. *ex M. SS. Burseri.*

Pulvis antidysentericus.

℞. Ebor. s. a. ʒiij. magist. terræ sigillat. ʒiß. alum. pulver. ʒj. M. F. Pulvis.

Pulvis contra pleuritidem.

℞. Therebinth. pulv. pulv. Haly recent. dispens. ā. ℥ß. flor. papav. errat. tussilag. enul. ā. p. j. herb. heder. terrest. pulmon. an. p. ij. sem. card. benedict. card. mar. pastinac. an. ʒj. spec. de prass. diapenid. de liquir. de tragacanth. an. ʒii. flor. 🜍 r. ʒj. benzoes ʒ ß. scob. dentis apri ℥ß. priap. taur. ʒij. ocul. ♋. ℥ß. maxill. luc. pisc. ʒiij. stragul. lepor. ʒij. sem. 4. frigid. major. ℥j. M. F. Pulvis.

Alius *D. Schalleri.*

℞. Ocul. lucii recent. exempt. & torrefact. cancr. ppt. an. ʒj. mandib. lucii piscis, rasur dentis aprugn. an. ʒij. lapid. percar. ppt. talor. lepor. sem. card. bened. mariæ, artemis. rubr. an. ʒi. M. F. l. a. Pulvis.

Alius.

℞. Ras. dentis apri ʒiiis. visc. quercin. rad. bardan. an. ʒs. M. F. Pulvis.

Alius *D. Belzeri.*

℞. Cryftall. salis nitri ℈iv. flor. papav. errat. ℈ij. violar. croc. an. ℈j. myrrh. rubr. ℈j. M. F. Pulvis.

Alius *D. Banzeri.*

℞. Ras. dent. apri ℥ß. rad. bardan. sem. card. Mariæ, lign. visc. quercin, an. ʒij. flor. pap. errat. ʒß. thur. elect. ʒj. ocul. ♋. ppt. ʒis. lap. percar. ℈ij. croc. ℈s. sal. card. bened. ℥j. M. F. pulvis.

Pulvis in lienis & Epatis schirro *D. Fabritii.*

℞. Pulv. tamarisc. rad. cappar. aaron. ppt. ceterach. fumi terræ. an. ʒiis. sem. acetos. cichor. an. ʒij. galang. cumin. salis fraxin. an. drach. s. redacta in pulverem misc. cum pari pondere sacchari pro tragæa.

Pulvis laxativus completus *D. Schneideri.*

℞. Cremor. tartar. dr. x. gialap. ℥s. resin. scammon. fæc. rad. aaron. an. dr. is. spir. ⊕-l. coagulat. dr. s. ♀ citr. gutt. xxj fol. ☉. fin. n. iv. M. F. Pulvis.

Pulvis Polychrestus *Ejusdem.*

℞. Scammon. pur. ℥ij. santal. rubr. ℥j. cum spir. vin. solv. ita ut emineat digiti altitudinem, evaporet spir. in ∴ pulvis in fundo relictus servetur usui.

Pulvis Polychrestus nobilis *Ejusdem.*

℞. Pulv. polychrest. ℥s. ♀ cinam. ℈s. mosch. Ambr.

ambr. ā. gr. ij fol. ☉. *optim. l. pur. an. num. ij.* M. T. Pulvis.

Pulvis *Osvvaldi* pulveri *Weinlini* haud absimilis.

℞. ♁ ♄. ☿. ♄*s. destilla.* ℞. ▽F. *adde* ⊖ *gemm. destilla donec spir. prodeant & tamdiu ut sal in cucurbita fluat*, ▽F. *fortis erit impensè rubra. Inde* ☉. *huic* ▽F. *ac destilla per retort. tunc tubulus retort. totus erit floribus* ☉ *repletus, exime hos, & præcipita, erit rubeo viridescens pulvis, inde phiola, ac digeratur per dies nonnullos, donec mutetur in rubicundissimo purpureum pulverem; quod erit diaphoreticam & medicina insignis.* Ex M. SS. L. Bilgeri.

Cremor. Tartar. purgans *Arnisai.*

℞. *Cremor. Tart.* ℥i. *rad. mechoacann. alb.* ℈j. *nigr. gumm. gotte, resin. scammon. ana gr. viij. specier. diamosch. dulcedin. diambr. aromat. rosat. ana* ℈ß. Pulverisa omnia & miscendo exactè dividatur in 4. part. æqual.

Pulvis purgans *Scott. Manchreni.*

℞. *Fol. senæ Alexandr. s. stipit. gr. xx. rad. turpeth. gummos. gr. xxv. scammon. gr. xvj. ambr. grys. gr. iv.* ♂. *anisi* ℈i. M. F. Pulvis.

Purgans ex Sulphure.

℞. 🜍r. *viv. q. v. affunde lixivium sapon. fortissimum, pelle per retort. lixivium ignis forti, postea guttatim in lixivium instilla* ✳. *& pulvis quidam albus fundum petet, purgat per secessum, Dos. gr. i. ad ij* Ex. M. SS. A. G.

Pulvis purgans ex ♁. per secessum.

℞. *Spir.* ⊖l. optim. ♄*j. dieses thue in einen grosse* recipienten, *denn treibe einen* spir. ⊖, de tribus libris ⊖. communis, *so lange bisz keine* spir. *mehr gehen, denn lasz die Vorlage erkalten.* ℞. *Die beyden* spir. & cohobire *sie drey oder mehrmal, dasz sie sich recht mit einander vereinigen, dasz* phlegma separire *alsdenn davon.* ℞. Flor. ♁. albor. vel ✕. ♁. *die* solvire *in diesen* spiritibus, *zeug dann das* phlegma per retortam *davon, bisz es beginnet sauer zu vverden, denn geusz frischen* spiritum *darauff, zeug ihn aber davon, dasz thue so offt, bisz er so sauer davon gehet, als er auffgegossen, denn so lege ein* ℞. *vor, so gehet ein* ♂ *heruber, vvie das* butyrum ♁, *so mit* ☿ ♎. *gemacht vvird, dieses* ♂. rectificire *noch einmahl, so vvird es schön reine. Denn schlage es cum* ♂ *Tart. nieder, und susse es vuohl aus, so bleibt ein vveisz* Pulver in fundo, *das* purgiret per secessum *gar gelinde*, Dos. 3. 4. gran. *Sie müssen aber noch einmahl* cum ⊖l. præpariret *vverden.*

Pulvis ad fœtorem anhelitus.

℞. *Menth. crisp. pulv.* ℥j. *fol. salv.* ℥ß. *m.* Dos. ℈ß. vel ℈ij. cum parte in vino madefacto jejuno stomacho.

Pulvis Laxativus mineralis simplex G. H.

Rec. Vitri ♁. ℥i. *pulv. & affunde spir.* ⊖l. *dr. digeratur & siccetur levi calore, reiteretur affusio septies postea ter cum spir. v n. humectetur & vicissim exsiccetur. Dos. à gr. iij. ad x.*

Pulvis *Electoris Saxoniæ.*

Rec. Crystall. Tart. ℥ß. *spir.* ⊖l. ℈i. *gr. iv. succin. ppt. dr. i. mac. gr. vi. m. Divid. in 24. part. æqual. S. Starck Pulver.*

Pulvis diaphoreticus ad morbum Gallicum

Rec. Argent. viv. ℥iij. ▽F. ℥viij. *thue es zusammen in glæserne Kolben, setze es in eine Sand Capellen ziehet das Wasser ab, den findet ihr* in fundo *eine gelbe* præcipitat, *vvie* auripigment. n. j. ℞. ⊖l. Roman. alumin. ā. ℥iv. ✳. destillat. vini albi ā. q. s. *davon destillire ein Masz aq.* n. 2. *Resp. denn das aq.* n. ij. *thue es zu der Materie in Kolben* n. j. destill. *aber, geusz vvieder darauff, destillire vvieder, das* reiterire *so lange, bisz* materi n. j. *das Wasser* n. 2. *alles verzehret hat, dann höret auff* n. iij. *Denn giesset über die* materiam num. 1. 2. 3. spir. vin. opt. *so viel dasz es nur blosz die* materiam *bedecken kan, und ziehet es abe, das thut zum* 9. *mahl, allevvege nehmet andern* spir. vini n. 4. *Wenn es nun* 9. *mahl mit dem* spir. vini *abgezogen, so musz es auch* 9. *mahl mit dem aq.* rosar. *geschehen.* n. 5. *Darnach* maceriret *man die* materiam *unter* ℥ij. vel ℥v. ☉. *so hat man das rechte* diaphoret*ische Pulver, das soll man eingeben Abends vven er vvill schlaffen gehen,* 2. *Stunden nach dem Essen.*

℞. *Pulv. diaph. gr. v. elect. de succ. ros.* ℈j. ♂ 🜍. *gut. iij.* *Des Morgens vvieder in* electuario de succ. rosar. gr. viij. pulv. gr. vj. *den andern Tag.* gr. ix. *den* 3. 4. 5. 6. *auch* 11. gr. *Wenn er es zum andernmahl hat eingenommen, musz er einen vvarmen* gargarismum *brauchen, so offt er vvill, so zeucht es ihm den Schleim gevvaltig aus. Wann er vvieder gesund ist, macht man ihm zvveymahl ein trucken Schvveisz Bad, und gibt ihm ehe er sich drein setzet,* ♂ 🜍r. *gutt. vj.*

Pulvis contra calculum. *D. Rosæ.*

℞. *Rad. enul. eryng. petros. ā.* ℥ij. *liquirit.* ʒiij. ℈j. *sem. saxifrag. milii solis. apii. petroselini ā.* ℈iv. *malv.* ʒiij. ℈j. *anis. fœnicul. sacch. pulveris.* ℥vj. *spec. lythontript.* ʒij. M. F. Pulvis.

Pulvis contra calculum P. H. D.

℞. *Pulv. rad. omnid. pimpinell. eryng. filipendul. ā.* ʒij. *sem alkekeng. milii solis, raphan. urtic. petroselin. ā.* ʒß. *lapid. percar. ppt. ocul.* ♋. *ppt. succin. albiss. ppt. lapid. nephrit. indici ppt. ā* ℈j.

Asperge omnia minutissime pulverisata spir. ⊖, ut madefiant, & iterum lento calore exiccentur, postea redigantur iterum in pulverem subtilissimũ, adde, ⊖. *Ononid. saxifrag. cort. fabar. pimpinell. juniper. ā.* ℈j. *spir. vitriol. coagul.* ℈j. ♀r. *vitriolat.* ʒß. M. F. Pulvis.

Alius.

℞. *Crystall. Tart. q. v. contere, irroraque spir. Tart. therebinth. & mellis, ita ut sæpius arefiat, & denuo hisce spiritibus humectetur (non inconveniens esset etiam spir.* ⊕. *) post* ♂ *Tart. & mellis ā.* ℥ij. *inde cucurbitæ, & leni cinerum ignis committe vase optimè clauso, brevi sic tempore materia indurescet, fracto vitro eximenda & pulverisanda. De hoc pulvere quotidie* ʒß. *in vino exhibeatur, maximarum est virium, in calculo & potissimum renum.*

Pulvis contra calculum *Plateri* ex Experientia *D. Arnisai.*

℞. *Rad. liquirit. laur. ā.* ʒj. *ononid.* ℈ß. *sem. alkekeng. paliur. milii solis ā.* ʒß. *apii. petroselin. fœnic. nasturt. ā.* ℈j. *gumm. cerasor. succ. ā.* ℈j. *resin. laric. cort.* ʒij. *ciner. fabar* ℈j. *ocul.* ♋. *gr. xv. cinamom.* ℈j. *sacchar.* ℥v. M. F. Pulvis.

Mitior *Ejusdem pro Rege Daniæ.*

℞. *Rad. Ononid. laur. liquirit. apii ā.* ℥ß. *sem. alkekeng. paliur. milii solis ā.* ʒiij. *apii. petroselin. fœnicul. nasturt. ā.* ʒj. *nucleor. cerasor. persic. ā.* ℥ß. *avellanar.* ℥j. *sem. 4. frigid. major.* ℥ij. *cinamom. cort. fabar. ā.* ʒj. *ocul.* ♋. *ppt.* ℥ß. *terebinth. coct* ℥j. *santal. rubr.* ʒj. *spec. lythontript.* ʒiij. M. F. Pulvis.

Fortior *Ejusdem.*

℞. *Pulv. milleped.* ℥ß *ciner. pass. triglat. testar. ovor. lumbric. ā.* ℥ß. *cremor. Tart.* ℥j. *sal. succ.* ℥j. *offic. mespil. cynosbat. an.* ʒiij. *lap. judaic. spong. an.* ʒij. *vitri usti* ʒuj. *sem. milii* ☉. ℥ß. *dauc.* ʒij. *althææ* ʒiij. *flor. chamomill. rom.* mß. M. F. Pulv.

Pulvis contra Colicam *D. Arnisæi* in arc. itiner. *R. Dan.*

℞. *Rad. pyrethr.* ʒij. *calam. aromat.* ℥ß. *zedoar. angelic.* ā. ʒij. *cort. aurant.* ℥j. *bacc. laur.* ʒv. *sem. anis.* ʒij. *cumin. carv. dauc. seseleos, fœnic.* ā. ʒj. *spec. diacinam. dianis. an.* ʒij. *diatrion. piper.* ʒi. *intestinor. lup.* ʒiij. *zingiber.* ʒij. *caryophyll.* ʒj. M. F. Pulv.

Alius.

℞. *Cort. citri, aurant.* ā. ʒi. *calam. aromat.* ʒiß. *sem. card. bened. rad. diptamn. C. C. usti an.* ʒij. *glycyrrh.* ʒß. *ocul. lucii piscis* ℈j. *lap.* ♋. ℈i. ☍ *anis. gutt. v.* Pulverisata misceantur. Dos. ʒj. cum cerevisia aut vino.

Alius *D. Schalleri.*

℞. *Succ. alb. ocul. vel mandib. luc. pisc. lapill.* ♋. *talor. lepor. poster. dentium inferior. rutæ, zedoar. optim.* ā. *part. æqual.*

Pulverisatis & mistis adde cort. aurant. ab omni pulpa liberat. & pulveris. ad pondus omnium. F. Pulvis tenuissimus.

Pulvis Pulmoniacus Altenburg.

℞. *Flor.* ♀*r.* ʒij. *oliban. mastich. an.* ʒi. *hyssop.* ʒß. *sacchar.* ℥iß. ʒii. M. F. Pulv.

Pulvis Antipodagricus *D. Andersoni Angli.*

℞. *Turbith. gummos. præstant. hermodactyl. recent. à cortic. super. mundat fol. senæ Alexandr. mund. Dagrid. laudatiss.* ā. ℥ß. *C. C. ppt. oss. de cord. cerv.* ā. ʒj. F. pulv. subtilissim. & probatiss.

Dos. ʒj. in vino vel jusculo carnis non salito, singulo mense, (excepto cane torrido) vel sæpius utatur, ratione tamen ægri habita, tam ad præcavendam, quam ad curandam podagram.

Pulvis sternutatorius *Ejusdem.*

℞. *Lolii, semin. nigell. helleb. alb. an.* ℈j. *rorismar. majoran. salv. an.* ʒß. *mosch. gr. ij.* M. F. Pulv. subtiliss.

Pulvis Cephalicus *D. Arnisæi Reg. Dan.* præscriptus.

℞. *Succ. ppt.* ʒj. *ungul. alcis ppt.* ℈j. *cran. human. ppt.* ℈ij. *granor. pæon.* ʒß. *spod. semin. major. rut.* ā. ℈j. M. F. Pulv.

Pulvis Capitalis *D. Agricolæ.*

℞ *Pulv. senæ ppt.* Montagn. ʒß. *agar. trochiscat.* ʒß. *spec. elect. de succ. rosar. an.* ℈j. *dagrid. gr. iv. m. pro una dosi.*

Pulvis ad restaurandam Memoriam deperditam *D. Andersoni Angli.*

℞. *Calam. aromat. gentian. cymin. syler. montan. amei, carvi, sem. petroselin. macis an.* ʒi. *corall. rubr. perlar. non perforat. an.* ʒii. *zingib. alb. chamæpyth. fol. senæ. mundat. crystal. tart. an.* ʒiiß. *caryophyll.* ʒiij.

Ex his omnibus fiat pulvis subtilissimus, de quo sumat ℈ij. manè jejunus in jusculo carnis, & tantundem per horas 2. ante cœnam, id faciat per mensem primum. Secundo mense manè tantum capiat. Tertio mense ter in hebdomade manè sumatur. Quarto mense bis in mense sumat manè. Singulis quatuor diebus utatur sternutatorio jam prius descripto. Decrescente Luna caput lavetur sequenti lixivio:

℞. *Chamomill. salviæ, origan. majoran fol. senæ* ā *m. j.* M. conscindantur crassiuscule F. lixivium pro capite.

Alius *D. Rollfincii.*

℞. *Tinct.* ♉. *succ.* ʒj. *magist. perlar. corall.* ā. ℈ß. *C. C. usti* ℈ij. ☍. *rutæ, cinamom. rorismar.* ā. *gutt. vii.* M. F. Pulvis.

℞. *Spir. lil. convall.* ℥ii. *aq. flor. tiliæ* ℥i. *tinct. rosar. jucundiss.* ℥iß. *S. Wasser zum Pulver.*

Pulvis Epilepticus *Peuceri.*

℞. *Marg. ppt. corall. rubr. ppt. C. C. ust. ppt. spec. diapl. archontic.* ā. ʒj. *ungul. alcis* ℥ß. *fol.* ☉. *finiss. n. xxxvj.* M. F. Pulvis.

Pulvis Puerorum.

℞. *Rad. torment. zedoar. C. C. ust. ppt.* ā. ℥ß. *C. C. s.* △. ʒiß. *mag. cran. human.* ʒij. *fol.* ☉ *no. xxij.* M. F. Pulvis.

Pulvis Epilepticus *Regis Daniæ.*

℞. *Rad. pæon.* ʒij. *pyrethr.* ʒi. *calam. aromat. diptamn.* ā. ʒij. *sal. volat. cran. human. C. C. hirund. an.* ʒi. *costar. percar. minor. ustar. & pulveris.* ℥ß. *mag. corall.* ʒiß. *perlar.* ʒi. *succ. alb.* ʒii. *ungul. alc. ppt.* ʒi. *pulv. priap. cervi, castor. an.* ℈iv. *cinabar. sublimat. vitriol. vener. an.* ʒii. *sem. pæon.* ʒi. *ocym.* ʒiß. *rutæ* ℈ij. *coriandr. ppt.* ʒiii. *flor. pæon. lilior. convall. anthos, lavendul. an. p. j. summ. major. sœhœnanth. stœchad. an. p. j. spec. diamosch. dulc.* ʒii. *pleris archont.* ʒi. M. F. P. subtilissimus.

Alius.

℞. *Pulv. Marchion.* ʒiß. *rasur. ungul. alcis. cranii human. ppt. succ. alb. ppt. an.* ℈ii. *smaragd. ppt.* ℈i. *lapid. bezoard. gr. xv. sacchar. cand. albiss.* ℥ß. M. F. Pulv.

Pulvis Antepilepticus P. H. D.

℞. *Cran. human. s.* △. *ungul. alcis ppt. cryståll ppt. smaragd. ppt. an. gr. vi. antimon. diaphor.* ℈i. *mag. C. C. succin corall. perlar. an.* ℈ß. *sal. volat. succin. cran. human. an. gr. ii. fœc. rad. pæon.* ℈iß. *fol.* ☉. *n. xii.* M. F. P. Dos. ℈j.

Alius *Timæi.*

℞. *Mag. lunæ* à Senn. *in inst. descript* ℥ß. *mag. crani human. corall. perlar. an.* ℈ij. *fœc. pæon. ung. alc. ppt. corn. alc. ppt. lapid. carpion. ppt. an.* ʒiß. *visc. quercin.* ℈ij. M. F. Pulv.

Pulvis Carminativus.

℞. *Rad. pimpinell. zingib. zedoar. acori, sem. coriandr. ppt. anis. carvi, cinam. cort. aurant. caryophyll. an.* ʒj. M. F. Pulvis.

Pulvis Uterinus.

℞. *Fœc. bryon. antihect.* Poter. *an.* ℥iv. *bezoard.* ♃*al.* ℥i. *mag. matr. perlar.* ℥ß. M. F. Pulvis.

Dos. ℈i. in ▽. artemis.

Pulvis Cordialis usitatus in offic. aul. Sax. & Brand.

℞. *Hyacinth. ppt. margarit. ppt. corall. rubr. ppt. C. C. terræ sigillatæ an.* ʒvi. *sapphyr. ppt.* ʒii. *smaragd. ppt. succ. alb. unicorn. ver. an.* ʒi. *oss. de cord. cerv. ras. ungul. alc. an.* ℈i. *lap. percar. ocul.* ♋. *lucior. calcan. lepor. an.* ʒi. *zedoar. si placet* ʒi. *fol.* ☉. *puriss. n. xv.* M. F. Pulv. subtiliss. ex *MSS. Burseri.*

Pulvis Cordialis *D. Nymmanni.*

℞. *Rad. contrayerv. scorzoner. hispid. ana.* ℈iiß. *pæon.* ℈i. *gran. kerm. terr. sigill. Strig. corall. rubr. ppt. an.* ℈iiß. *C. C. ust. ppt. margar. ppt. hyacinth. ppt. smaragd. ppt. an.* ℈j. *lap. bezoard. Orient.* ℈ij. *succ. alb. ppt.* ℈i. *fol.* ☉. *puriss. n. v.* M. F. Pulvis.

Pulvis antidotalis.

℞. *Colubrum sive serpentem, venenum aufer & excoria, ut anguillæ excoriantur, tolle splenem & cor, hinc cape novem primas costas à capite inchoando & spina dorsi, post adde carnem hujus serpentis ad latitudinem 4. digitorum à capite semper incipiendo, ebulliant, quo spinæ melius separari possint. Ad has spinas & costas pulverisatas adde ventriculi ciconiæ pulver. quantum duobus cultri mucronibus capi potest, unicornu q. s. & gratum conciliando saporem varia adde,* F. Pulv.

Pulv. subtiliss. cujus pars minima cum cochlear. vino generos. sumatur.

Pulvis Dentifricius. D. J. M.

℞. Pulv. silic. optim. calcin. ℥iii. lapid. pumic. 4. vicib. ignit. & in lacte extinct. postea subtil. pulver. ℥iß. rad. ireos florent. ʒiii. lign. rhod. ʒiß. gall. moschat. ver. ʒj. corall. albor. C. C. ust. an. ℈iv. destillat. lign. rhod. gtt. ii. m. exactissimè.

Pulvis contra vacillationem Dentium C. V. Schneideri.

℞. Rad. bistort. nuc. moschat. an. ʒi. cort. cass. lign. recent. ℈v. flor. rosar. rubr. balaust. extr. sarcocoll. thur. aristol. rot. mastich. sumach. alum. usti, myrrh. rubr. an. ʒß. lap. hæmat. ppt. ℈j. M. F. Pulvis.

Pulvis Dentifricius.

℞. Silic. calcin. & subtil. pulv. cum spir. ⊖-l. ter imb bit. & exiccat. ℔j. pulv. rad. ireos ʒv. crystall. Tart. C. C. ust. ppt. an. ℥iß. alum. ℥ij. corall. rubr. ppt. ʒiß. M. F. Pulv. subtil.

Pulvis Dysentericus J. A. mitior.

℞. Rad. tormentill. sanguisorb. serpent. plantag. nymph. consol. an. ʒii. herb. trifol. herniar. millefol. gnaphal. an. p. ii. sumach. ℥ß. offic. sorb. mespilor. cynosbat. corniger. an. ʒi. rhabarb. tost. ℥ß. flor. rosar. rubr. m. ß. balaust. ʒi. carn. cydon. siccat. ℥ß. mastich. ʒv. castan. n. iij. glandul. n. iii. nuc. cupress. n. v. m. & contund.

Fortior *Ejusdem,*

℞. Alumin. ℥ß. vitriol. alb. ʒij. bol. ℥ß. terr. sigil. ʒii acac. succ. sanguin. dracon. an. ʒi. lapid. prunell. troch. de sacchar. ʒij. cynosbat. ʒii. gallor. n. v. cinam. ℥ß. corall. ppt. ʒii. M. F. Pulvis.

Pulvis contra Vermes *Ejusdem.*

℞. Rad. dictamn. pæon. an. ʒiii. ras. ebor. cran. human. C. C. an. ʒiß. corall. ʒiii. semin. sanct. ℥i. portulac. ʒi. cnici ʒii. flor. tanacet. p. ij. ♀r. ʒj. rhabarb. ʒvi. cinamom. ʒiß. sacchar. ℥iv. lumbr. terrestr. ℥ß. M. F. Pulvis.

Pulvis contra Febrem *Sennerti.*

℞. C. C. s. ustion. ppt. ℥ß. oss. d. cord. cerv. ʒß. terræ sigillat. boli armen. an. ʒi. rad. angelic. zedoar. an. ʒii. tormentill. pentaphyll. herb. acetos. scord. card. bened. an. ℥iß. sem. citri excort. acetos. aquileg. an. ʒi. ocul. ♋. ppt. santal. citrin. an. ʒß.

Radices per 24. horas macerentur in ⋇ scordii, postea exsiccentur & pulverisentur singulæ seorsim. M. F. Pulvis.

Alius probatus.

℞. Calam. aromat. ℥i. rad. gentian. aristol. rot. zingiber. an. ℥ß. salis centaur. minor. card. benedict. absinth. an. ʒiii. C. C. s. △. ppt. sem. calendul. camphor. an. ʒi. sacchar. cand. albi, ℥iß. M. F. Pulv. Dos. ʒß. ad ʒj.

Alius *D. J. Arnisæi.*

℞. C. C. ppt. ℥i. bezoart. miner. ℥ß. spec. diatr. piper. ʒii. sal. volat. cran. human. ʒi. zingiber. ʒiii. rad. pyrethr. ʒii. camph. ʒiß. caryophyll. ʒi. cord. lepor. ust. & pulv. ℥ß. M. F. Pulv.

Pulvis Jesuitarum Memoriæ consecratissimus.

℞. Major. salv. beton. melis. an. ʒi. bacc. laur. sem. pæon. excort. meliss. an. ʒiß. ocym. sesel. an. ʒß. zedoar. cimin. ppt. an. ʒi. cubeb. nucist. macis, caryophill. piper. alb. long. nigr. rad. liquir. ras. zingib. alb. ana ʒij. myrobalan. citrin. indic. an. dr. iß. thur. mastich. an. ℈ß. sacchar. albiß. ℔ß. M. F. Pulv. subtiliss.

Pulvis pro Fumo.

℞. Benzoin. ℥xxiv. styrac. calamit. ℔i. ℥iv. santal. citrin. lign. rhod. an. ℥v. laudan. pur. ℔j. thur. mastich. caryophyll. an. ℥viii. cinamom. ℥vi. flor. rosar. ℔j. M. F. Pulv. grossus.

Alius.

℞. Santal. citrin. ʒj. lign. aloes ʒß. gumm. benzoin, styrac. calamith. ā. ʒij. sandarach. ʒiß. mastich. thur. ā. ʒj. laudan. ʒj. flor. rosar. lavend. spic. indic. anthos, squinanth. ā. p. j. bals. Indic. ℈j. M. F. Pulvis.

Pulvis Ptarmicus *Reinesii.*

℞. Rad. pyrethr. acor. cyclam. ā. ʒß. nicot. dr. ij. agaric. trochisc. ʒiß. major. ʒj. caryophyll. spec. diambr. diamosch. ana ℈ß. castor. mac. ana gr. xv. ☍. anis. dr. j. M. F. Pulv.

Pulvis Diaphoreticus *Ejusdem.*

℞. Sal. fraxin. dr. iij. spec. confect. de hyacinth. oss. de cord. cerv. smaragd. ppt. ana ʒß. Divid. in 4. part aq.

Pulvis ad Strumas.

℞. Rad. scrophul. ℥iij. lap. pumic. spong. oss. sepiæ an. ℥ß. agaric. albiss. ℥ß. C. C. usti ℥ij. panaceæ Holstein. ℥ii. mag. spin. viperar. ℥j. M. F. Pulv.

Pulv. Dentifricius D. J. M.

℞. Rad. ireos florent. ℔ß. sang. dracon. ℥ß. olei lign. rhod. ʒij. pumic. calcin. & lact. ablut. ℔ij. silic. opt. calcin. ℔vi. M. F. Pulvis.

Pulvis Manualis *ejusdem.*

℞. Salis Tart. oryz. rad. ireos ā. ℔j. cretæ ℔ß. benzoin. ℥iv.

Adde residuum amygdalar. misce optimè.

Pulver zu vergülden.

Nimm ein ▽F. *und* solvire *so viel* ☉ *darin, als es* solviren *kan, wan es kein* ☉ *mehr* solviret, *alsdenn schütte auch so viel Sal* ⊕ *daran als es* solviren *kan, solche* solution *giesse klar abe, nimm ein sauber leinen Tuch, stecke das in die* solution, *dasz es sich einzeucht, henge es auff, dasz es trocken wird, jedoch setzet man was drunter, wenn was abtreifft, das es nicht ümkomme, wen solches Tuch trucken, tuncke es wieder ein, und lasz es wieder trucken werden, dieses so offt wiederholt, bisz keine* solution *mehr vorhanden, sondern alle in das Tuch gezogen, wann das Tuch nun trucken, so brenne es zu Pulver. Mit diesem Pulver kan man alsobald ein Silber vergülden, welches beständig bleibet, und die Probe hælt.*

Pulvis solaris & acidulæ *D. Dietrici.*

℞. ♁. ⊕. ā. ℔j. ♀r. ℔j. ℥ii. m. huic mixturæ adde terram sigillatam, vel bolum Armenam, vel silices tusos vel arenam optime siccatam, vel quod melius existimo, limaturam ♂t. vel ℞. materiæ mixt. part. j. limat. ♂t. p. ij. inde retortæ terreæ, & igne aperto vel per arenam, secundum gradus destilla, si vis, irroretur hæc tota mixtura cum phlegmate ⊖-l. ex ⊖-l. crudo per se per alembicum destillato. In vas recipiens præsuppone ▽. frigidam fontanam ad ℔j. circiter, cui immisce dimidiam vel quartam partem phlegmatis ⊖-l. sicque destillatum sti. Liquorem exstillantem per M. B. rectifica, quod in fundo manet filtra. Potest iterum materia prior per tubulum in retortam injici & ▽. candenti exturbari.

℞. Butyr. ♁ clarum, huic affunde spir. ⦶, & abstrahe per XX Cum hoc spiritu abstracto solv. ☉. q. v.

℞. Postea solut. hanc ☉rem. v. gr. ℥iij. & affunde illi butyri ♁. rectificat. (seorsim in cucurbita aperta in loco aperto collocata) ℥iij. vel ℥iv. hoc facto, etiam affunde guttatim spir. ⦶. rectif. tantum; ut emineat ad 2. vel 3. digitos, postea digere per aliquot dies, deinde in ∴. per alembicum abstrahe, sed non ad omnimodam siccitatem; saltem ut materia instar pulvis flavæ quodammodo siccatæ remaneat. Huic quod exstillavit redde, addito novo spiritu nitri ad ℥ ij. circiter digere & misce prius cum pistillo parvo ligneo, post digestionem iterum destilla, hunc laborem repete decies & quater, sic ☉. perfectissimè unitur cum sua massa, & fit pulvis fixus, à quo spir. vin. rectific. combur. potes, si vis vel absque hoc calcina in crucibulo, ut residui spir. nitrosi prorsus exhalent, probetur calcinatio sub tegula. Usus est in omni morbo repentino.

Pulvis antepilepticus *Rudolphi II. Imperatoris.*

℞. Ambr. ʒ j. unicor. ver. ℈ ij. ungul. alc. lapid. percar. an. ʒ i ß. corall. albor. rubr. an. ʒ ij. margar. pellucid. visc. quercin. an. ʒ j. sang. turtur. ʒ i ß. cord. ranar. num. iij. ungul. sciur. ʒ i ß. cornuum scarab. ʒ j. C. C. ʒ ij.

Pulverisentur omnia minutissimè, exhibeatur pro dosi tantum quantum duabus vicibus cuspide cultri capi potest in aq. ceras. nigr. fl. tiliæ, lilior. convall. vel fl. betonic. propinetur bis vel ter, sæpissimè probatus dicitur.

Alius multoties probatus in Gallia Narbonensi.

℞. Sem. & rad. pæon. dictam. alb. visc. quercin. an. ℥ ij. ras. ebor. marg. præp. an. ʒ vi. mosch. optim. gr. xii. fol. ☉ num. x.

Fiat ex omnibus pulvis subtilis. Dos. est à ʒß. ad ʒ j. cum liquore appropriato.

Alius *Dn. Heidleri.*

℞. Cinabar. nativ. ℥ j. C. C. ust. ʒ ij. crud. ʒj. terræ sigillat. ℥iij. unicor. ver. ʒj. sal. perlar. corall. corn. rhinocer. visc. quercin. an. ʒ j. cinamom. acut. croci Anglic. an. ʒ ß.

Sacchar. albiss. pro lubitu. M. Fiat pulvis subtilissimus, exhibeantur infanti gr. iv. v. hominis profectioris ætatis ad summum gr. xii. in aq. fl. pæoniæ.

Alius *Illustr. Baron. à Wallenstein.*

℞. Talp. mascul. combure,

℞. Hujus pulveris vel salis talpæ ℥ j. adde æris solaris rubri ʒ ij. visc. quercin. ʒiß. mag. corall. ℥ß. C. C. ust. ʒ v. M. F. l. a. pulv.

Pulvis Cyprius *Comitis à Solms.*

℞. Rad. ireos Florent. ʒ vi. cyper. rot. acor. ana ʒj. sant. citrin. ʒ ij. spec. diambr. ʒiß. lign. rhod. ℈iiß. gal. moschat. ℈ ß. mosch. gr. iij. ambr. gr. iv. M. F. Pulv. subtilissimus.

Alius violato-rosatus.

℞. Rad. ireos florent. ℥ iv. flor. violar. recent. exsicc. ℥ j. rad. cyper. rot. ʒ ij. ☍, stillat. rosar. ʒiß. M. F. Pulvis subtiliss.

Alius moschatus.

℞. Styrac. calamit. ℥ v. rad. ireos florent. ℥ iij. flor. rosar. rubr. opt. anthos. an. ℥ ij. benzoin. cass. lign. an. ℥ j. ladan. pur. calam. aromat. caryophyll. sem. coriandr. an. ʒ vi. lign. aloes ponderos. santal. citrin. rhodii an. ℥ ß. cort. aurant. citri, cyper. rot. an. ʒ iij. origan. cretic. majoran. an. ʒij. fol. laur. nu. iij. flor. lavend. violar. an. ʒiß. mosch. ʒ ß. ambr. grys. ℈ j. M. F. pulv.

Pulvis cachecticus.

℞. Limat. chalybis puriss. q v. superaffunde aq. pluvial. q s. ut chalybs imbuatur instar pulmenti, exsiccari denique finito, iterumque cum nova aqua imbue, & hunc laborem toties repete, donec chalybs fit impalpabilis.

℞. Hujus chalyb. ℥ j. cassiæ ligneæ ℥ ij. sacchar. alb. ℥ iij. M. F. Pulvis.

Pulvis pro collyrio *Dn. Andreæ.*

℞. Tutiæ præp. sacchar. cand. alb. an. ʒ ij. sarcocoll. marg. præp. an. ʒß. M. F. pulv. subtiliss.

Pulvis phlegmagogus.

℞. Tartar. ⊖ lat. scammon. ♃r. an. ℥ j. hermodactyl. non carios. turbeth. an. ℥ ß. elæosacchar. cinam. caryophyll. an. ℈ ij. M. P. pulv. subtiliss.

Pulvis contra calculum *Patr. Capucini Wirtzburg.*

℞. Rad. apii ℥ j. sem. violar. milii ☉l. an. ʒij. ocul. ♋. ʒ j.
M. F. Pulv. quem propinabis in sequent. decocti ℥ ij. ℔ ij.

℞. Sem. card. bened. ℥ ij. & vin. boni mens. j. idque ad med. part. consumpt. coq. Hic pulvis manè canè capiatur in prædicto decocto, post horam unam, de hoc decocto iterum haustus sumatur sine pulveris additione, jejunium servetur usque ad meridiem. Dos. an. ʒ j. ad ʒ i ß.

Pulvis antepilepticus *D. Lujæ.*

℞. Cran. human. præp. ʒiß. pulv. Marchion. rad. pæon. an. ʒ j. cinabar. ℈ ij. Stercor. leon. ʒß. ungul. alc. spod. unicor. ver. an. ℈j. C. C. s. igne. ℈ ij. fol. ☉. nu. iv. M. F. Pulv.

℞. Aq. ceras. nigr. ℥iij. flor. tiliæ, antepilept. *Lang.* ℥ ij. syr. flor. pæon. ☽ decresc. collect. ℥ iij. mixtur. simpl. ℥ j. M. f. aq. *zum Pulver.*

Pulvis pestilentialis *Imperatoris Ferdinandi II.*

℞. ⦶ cum ♃ r. præp. ʒ iij. zingiber. ʒ ij. cinamom. ʒ j. M. F. pulvis. Dos. à ℈ ij. ad ʒ j. in aq. convenienti.

Pulvis ☉. metalla tingens.

℞. Farin. later. ℥ iv. sal. usti ℥ ij. ⊖. calcin. ℥ j. M. cum ▣. puer. q. s. f. massa, quæ exiccetur & grosso modo pulverisetur. Cum hoc pulvere cæmentetur aurum Ungaricum optimum prius in ▣. aliquoties extinctum, per 9. horas; igne primum moderato, postea fortiori, ita tamen, ne ☉ fluat, postea exim. ☉. & ablue, deinde

℞. ☉. ita purificat. ℥ ij. ⊖. marin. purif. ℥ß. inde in XX. affunde de spiritu balsamico optimè in M. B. rectificato ʒ xx. stent per aliquot horas in calore levi usque dum totum ☉ solutum fit; solutionem inde in vitrum capax, instilla pedetentim liquorem tartar. per deliquium ex ⊖. tartar. in cella factum, donec nullum fervorem amplius senseris, postea adde adhuc liquoris tartar. purissimi ℥ iv. M. optimè, stent ita per aliquot horas, postea affunde menstruum, & pulverem nigrum in fundo residentem aliquoties cum aqua pura calida ad consumptionem omnis salsedinis edulcora.

Pulvis in expulsione fœtus mortui *D. Krausens.*

℞. Borrac. ℈iiß. trochisc. de myrrh. ℈ j. M. pro duabus dosibus.

℞. Aq. puleg. artemis. an. ℥ i ß. lilior. albor. borragin. an. ℥j. cinamom. ʒ j. M. S. aq *Zum pulver.*

Pulvis alexipharmacus *Caroli Ducis Mantuæ.*

℞. Mag. perlar. corall. an. ʒij. C. C. philos. præp. ʒß.

Rad. contrayer. ℨv. sem. card. bened. oss. de cord. cerv. an. ℨ j. lap bezoard. ℨß. rasur. corn. rhinoceros. ℈ ij. fol. ☉. ℈ß. M. F. pulvis.

Species pro Epithemate Capitis calidæ *D. Salicai, Physici Gratiensis in Styria.*

℞ Aloes epatic. ℥j. lign. rhod. cubebar. myrrh. spec. diamosch. dulc. an. ℨ j. croc. ℈ j. M. Species frigidæ.

℞. Aloes epatic. ℥j. spec. diarrh. *Abbat.* lign. rhod. an. ℥ß. myrrh. ℨj. camph. ℨß. M. F. pulv.

Pulvis Perfumatorius.

℞ Mosch. ℈ ß. ambr. gr. iij. zibeth. gr. x. benzoi. ℈ ij. styrac. calamith. ℥ j. lign. aloes, juniper. an. ℥ iv. irid florent. ℥ iv. flor. rosar. spic. lavend. major. an. p. ij. stœchad. arabic. ℨ j. cort. citr ℨ iß. M. F. pulv.

Pulvis ad Gonorrhœam ex Anglia.

℞. Succin. ℥j. rasur. ebor. ℥ß. corall. rubr. margarit. an. ℨ j. lapid. dactyl. ℨß. mastich. ℥ß. bol. veræ, terræ sigillat. an. ℨj. santal rubr. cinam. ℨß. terebinth. coct. ℥ j. M. F. pulv. dos. ℈ j. ad ℈ß.

Pulvis Epilepticus viridis.

℞. Fol. beton. hyssop. quinquefol. herb. paral. an. ℥ j. rad. pæon. bryon. ering. gentian. an. ℥ j. lign. visc. quercin. corylin. coriand. ~~præp. sem.~~ pæon. excort. an. ℨv. ℈ j. C.C. præp. ℥ iß. ungul. alc. ℨß. ras. C.C. ℨvi. flor pæon. lil. conval. violar. purpur. tiliæ an. ℥ß. fol. ☉. num. xii. corall. albor. rubor. margarit. præp. an. ℨ ij. chamædr. ℥ß. Unguium anteriorum pedum mediorum leporis ℈ j. oss. de cord. cerv. nu. viii. ungul. asini præp ℥ß ℨij. ℈ ij. rasur. cran. human. ℥ j. M. F. pulv. subtiliss.

Pulvis vitæ *Comitis de Salburg.*

℞. Fol. senn. elect. ℨvi. herb. salv. domest. rutæ, valerian. an. ℨß. pulmonar. card. bened. agrimon. an. ℨj. rad. zedoariæ ℨij zingiber. ℨj. calam. aromat. galang. pimpinell. an. ℥ ß. liquirit. valerian. an. ℨj. sem. carv. petroselin. aneth. an. ℨij. anis. ℨß. fœnic. ℨj. eruc. coriandr. præp. rut. an. ℨj. nuc. moschat. ℨß. oliban. elect. cubebar, cinamom. granor. paradis. macis an. ℨ j. sacchar. cand. alb. ℥iv. ℨiß. M. F. pulv. subtiliss.

Alius.

℞. Fol. senn. elect. ℥ iß. zedoar. sem. carv. petroselin. aneth. an. ℥ß. zingiber. caryophyll. nuc. moschat. calam. arom. galang. rad. aron. pimpinell. valerian. herb. salv. hort. rutæ hort. sem. anis. an. ℨj. sacchar. albiss. ℥ iv. M. F. pulv. subtiliss.

Pulvis Pectoralis.

℞. Herb. card. bened. veronic. pimpinell. meliss. salv. pulmonar. an. ℨj. rad. liquir. ℨij. enul. ℨiß. ireos florent. ℨj. calam. zingiber. an. ℨ i ß fol. sen. s. st. ℨvi. rhabarb. opt. ℨ ij. cinamom. mac. nuc. moschat. an. ℨj. cubeb. cardamom. maj. an. ℈ß. pulmi vulp. præp. ℥ij. confect. anis. fœnic. an. ℥iß. sacch. cand. rubr. ℥j. M. F. pulv. subtiliss.

Pulvis Sternutatorius seu Tabacæ.

℞. Tabac. opt. ℥ ij. major. ℨ iij. fol. rosar. ℨ ij. sem. nigell. flor. lavend. lilior. convall. an. ℨiß. rad. pyrethr. ellebor. alb. an. ℨi. Olei caryophyll. cinamom. an. gut. x. lign. rhod. gut. xx. citr. gut. viii. mosch. ambr. an. gr. vi. cum spir. ros. diss. M. F. pulv. subtiliss.

Alius.

℞. Sem. nigell. ℨ i ß. sesel. ℨvi. lign. aloes ℨ iij. Cass. lign. ℨ ij. caryophyll. cubebar. cardamom. sem. carv. anis. fœnic. coriandr. an. ℨ j. herb. major. ℨ ij. ℴℴ. stillat. menth. major. anthos. anis. fœnic. an. gut. vi. mosch. ambr. an. ℈ ij. Tabac. per se pulveris. ad p. o. vel ℥ j.
M. F. pulv. subtiliss.

Pulvis Alexicacus *D. Laurentii.*

℞. Rad. Angelic. ver. serpent. zedoar. succis. pimpinell. gentian. scabios. olsnit. scorzon. imperator. an. ℨ ij. carlin. diptamn. alb. tormentill. an. ℨ ij. ostrut. phu veri, petasitid. vincetoxic. doronic. Roman. enul. campan. galang. pæon. zingib. alb. calam. aromat. an. ℨ j. fol. ruta, verben. scord. ver. meliss. diptam. cretic. card. bened. salv. menth. chamædr. flor. rosar. rubr. calendul. sambuc. hyperic. an. ℨß bacc. juniper. laur. cubebar. nuc. moschat. cortic. citr. an. ℨ ß. mac. cinam. ℨ ij. sem. santon. aurant. citr. ocym. acetos. card. bened. coriandr. præp. an. ℨ ß. boli armen. præp. ℨij. croci oriental. myrrh. elect. an. ℈ ij. C. C. ust. & præp. succ. albiss. Terr. sigillat. santal. alb. citrin. rubr. unicorn. ver. Been. utriusque, Oss. de cord. cerv. Fragment. pretros. omnium, corall. rubr. præp. ebor. ust. marg. præp. an. gr. xv. fol. ☉. num. vii. F. l. a. pulv. subtiliss.

Irroretur gutt. aliquot acet. vin. & scord Nota Radices in ✳ per biduum macerentur & rursus exsiccentur.

Pulvis Bezoardicus *Ejusdem.*

℞. Ras. dent. elephant. C. C. sine ust. præpar. Corall. rubr. præp. hyacinth. præp. margarit. præp. ana ℨ iij. oss. de cord. cerv. rasur. ung. alcis ana ℈ j. sem. acetos. citri an. ℨ j. saphir. præp. smaragd. præp. an. ℈ j. carab. albiss. præp. unicorn. ver. lap. bezoart. an. ℨ ß. ocul. ♋. præp. ℈ ß. fol. ☉. num. ix. Manus Christi c. perlis ℥ j.
M. F. pulvis.

Alius *D. Landgravii.*

℞. Rad. Valerian. tormentill. an. ℨ vi. ostrut. petasitid. an. ℨ iij. boli armen. ver. terr. sigillat. silesiac. C. C. præp. an. ℥ ß. santal. rubr. corall. rubr. rad. pimpinell. diptamn. alb. an. ℨ ij. fragment. pretios. præp. an. ℨ j. cort. citr. zedoar. an. ℨ i ß. margarit. præp. matris perlar. præp. an. ℨ j. fol. aur. argent. an. num. vi.
M. F. pulvis.

Pulvis aureus pretiosus *D. Doreri.*

℞. Margar. præp. ℨ j. corall. rubr. præp ℨij. rad. pæon. ℥ j. visc. quercin. ungul. alcis an. ℨ j. C.C. ust. præp. ℥ ß. ras. C. C. ℨ ij. croc. ℥ ii ß. sacchar. cand. ℥ j. fol. ☉. num. xxiv.
M. F. pulvis subtiliss.

Pulvis contra Calculum *Ejusdem.*

℞. Saxifrag. sem. apii, milii, mandib. lucii piscis, nucl. mespil. an. ℥ ß. sem. petroselin. cicer. rubr. an. ℨ vi. liquirit. ℥ j. cinamom. ℨ vi. ocul. ♋. ℨ ij. ℈ ij. sacchar. ℥ viii.
M. F. pulv. subtiliss.

Pulvis contra Colicam *Ejusdem.*

℞. Spec. diacymin. ℨ ij. diagalang. ℨ j. pulv. castor. ℨ ij. cort. aurant. ℨ iij.
M. F. pulvis.

Pulvis contra Dysenteriam *Ejusdem.*

℞. Pulv. cydon. drach. vi. corall. rubr. terr. sigillat. bol. armen. sem. plantag. coriandr. C. C. usti & præp.

præp. chalyb. spodii, mac. an. ʒ ij. sem. apii, carab. cymin. torrefact. an. ℥ ß. menth. ʒ iij.
M. F. pulv. subtil.

Pulvis contra Epilepsiam *Ejusdem.*

℞. Fol. betonic. hyssop. quinquefol. primul. ver. an. ℥ iij. rad. bryon. pæon. eryng. gentian. an. ℥ ij ling. visc. quercin. corylin. sem. coriand. præp. pæon. excort. an ℥ j. ʒ ij. ℈ ij. C. C. ust. præp. ℥ ivß. ungul. alcis ℥ j. rasur. C. C. ℥ i ß. flor. pæon. lilior. convall. viol. tiliæ an. ℥ j fol. ☉ num. xxiv. corall. albor. rubr. margarit. an. ℥ ß. chamædr. ℥ ij. genic. lepor. ℥ ß. coagul. hæd. ℥ i ß. oss. de cord. cervi. num. xv. sanguin. agni alb. præp. ℥ j. ungul. asin. ʒ v. ℈ j. rasur. cran human. ℥ i ß.
M. F. pulv. subtiliss.

Pulvis partum provocans *Ejusdem.*

℞. Myrrh gr. iv. sabin. ℈ ß. borrac. gr. v. cinamom. ℈ j. castor. gr. ij.
M. F. pulv. subtiliss.

Pulvis Dentifricius rubeus *D. Belzeri.*

℞. Pulv. lap. silic. calcinat. & cum acet. vin. ablut. lapid. percar. an. ℥ ß. corall. albor. ʒ ij. rubror ʒ iij. margarit. ʒ ß. rad. ireos ʒ ß. q. mastich. ʒ i ß. flor. ros. alb. ʒ ij. mosch. Alexandr. ver. gr. vii.
Irrorentur cum infus. santal. rubr. & exsicc.

Pulvis pro fumo tempore Pestis *Dom. Leuschneri.*

℞. Summit. absinth. M iv. fol. quercin. M vi. diptamn. Cretic. M i ß rutæ M ij. meliss. ʒ j bacc. laur. juniper. an. ℔ j. succin. ij. cort. citr. ℥ i ß. ros. rubr. M ij thur. ℥ j. camphor. ʒ j.
Incis. crassiusc. servetur pro usu.

Pulvis pro fumo ædium infectarum *Dom. Mochingeri.*

℞. Bacc. juniper. M iv. corn. hirc. raspat. pilor. è corio hirci, cort. exter. betul. baccar. laur. an. M ij. rut. scord. tanacet. rosar. rubr. absinth. fol. quercus. an Man. i ß. rad. angelic. valerian. aristoloch. long. ostrut. an. ℥ j.
Concidantur crasso modo.

Pulvis pro fumo cum vitriolo tempore pestis.

℞. Myrrh ℥ iij. bacc. juniper. ℔ j. laur. ⊕l. commun. ʒ xvi. alum. crud. ℥ i ß. fol. rut. M. vi.
F. Pulv. gros. modo.

Pulvis Pretiosus *D Brenneri.*

℞. Margarit. præp. ʒ iij. C C. præp. ʒ ij. oss. de cord. cerv. num. iv. santal. citrin. ℈ ij. fol. ☉. nu. iv.
M. F. pulvis.

Pulvis Resumptivus. *L. Beieri.*

℞. Pineat. ʒ ij. amygd. dulc. pistac. an. ʒ j. semin. 4. frig. major. excort. an. ʒ ii ß. cydon. malv. lactuc. portulac. endiv. an. ʒ i ß. papav. alb. an. ʒ ii ß. tragacanth gumm. arabic. an. ʒ j. spod. præp. ℈ iv. margarit. præp. ℈ j. C. C. ust. præp. corall. rubr. præp. an. ʒ ß. limat. chalyb. præp. ℈ ß. liquirit. ℈ iv. pulmon. vulp. præp. spec. diatragac. frig. diatrion santal. diapenid. elect. resumpt. an. ℈ v. diamarg. frigid. diarrhod. *Abbat.* an. ℈ j. sacchar. cand. albiss. penid. ana ℥ vi. fol. ☉. num. vi.
M. F. Pulv.

Pulvis contra Vertiginem viridis.

℞. Sem. coriandr. præp. fœnic. anis. nigell. herb. menth. serpill. nuc. moschat. cubebar. cinamom. zedoar. galang. macer. liquir. granor. paradis. maj. caryophll. an. ℥ j. sacchar. alb. ℥ ix.
M. F. Pulv.

Pulveres varii, seu species ex Hadriano à MYNSICHT.

Pulvis Bezoardicus.

℞. *Corn. cervi & Alcis Spagyricè calcinator. terræ sigillatæ an. ʒ i ß lap bezoar. or. diaphoret. mineral. bezoart. jovial. an. ℈ ij. mag. perlarum or. corallor. rub. succini alb. præp. an. ʒ ß. unicorn. solaris, animalis oss. de corde cervi ana ℈ j. gallæ moschat. veræ gr. xi. ol. cinamomi citri ana ℈ ß.*
Misce & fiat omnium pulvis subtilissimus.

Vires, Usus, Dosis.

In omnibus Epidemicis & Pestilentialibus morbis, Erysipelate, Venenis haustis; nec non in Asthmate vel periculosissimis Pectoris angustiis, arcanum est: Cor enim tuentur à labe veneni, & ab illo omnia noxia per sudorem expellunt, ejusque vitiis mirè opitulantur. Dosis à ℈ ß. ad ℈ j. in aq. Card. Bened. ict. Flor. Sambuci, Theriacali vel aliis appropriatis.

Pulvis Bezoarticus Imperialis.

℞. *Corn. alcis & cervi spagyricè calcinatorum ana ʒ iij. boli rub. or. præp. bezoart jovial. an. ʒ ij. lap. bezoart. jovial. an ʒ ij. lap. bezoar. or. terræ sigillat. an. ʒ i ß. flor. sulphuris comp. unicorn. animal. an. ʒ j. mag. perlar. or. corallor. rub. ana ʒ ß. cinnab. nativ. præp. oss. de corde cervi, succini alb. præp. ana ℈ j*
Misc. & fiat omnium pulvis subtilissimus.

Vires, Usus, Dosis.

In omnibus morbis peracutis, Febribus ardentibus, malignis & Epidemiis, &c. Diaphoreticum insigne est: Omnes enim venenosos & vitiosos humores, à corde & cæteris membris principalibus, per sudorem egregie pellit. Dosis à ℈ ß. ad ℈ j. in appropriatis sudoriferis, vel in aq. seu decocto rasuræ cornu cervi.

Spec. Dialunæ.

℞. *Rad. & Sem. Pæoniæ debito tempore collect. corn. alcis spagyricè calcinat. mag. cranii ana ℥ ß. animæ Lunæ veræ in form. pulv. bezoart. lunaris ana ʒ iv. cin. nab. nativæ præp. visci quercini squillæ præp. ana ʒ ij secundinæ exsic. mulieris primiparæ filium enixæ, stercoris pavonis præp. ana ʒ i ß. sal. perlarum orient corallorum rub. ana ʒ j. castorei veri piperis longi cubebarum ana ℈ j. moschi laudatiss. ambræ gris. an. ℈ ß.*
Misc. & fiat omnium pulvis subtilissimus, cui adde:
Ol. cornu cervi rectif. succini albi, nuc. moschat. rutæ, ana ʒ ß.
Denuò misce & ad usum repone.

Vires, Usus, Dosis.

Miraculosè Lunaticis, Epilepticis seu Comitialibus, Vertiginosis, Lethargicis, Subethicis, congelatis, malisque cerebri frigidis conferunt, & illis quibus tumultuosa insomnia obversantur & incertis timoribus corripiuntur, succurrunt. Dosis in curatione à ʒ j. ad ʒ ß. in aq. Epileptica seu Apoplectica nostra vel alia conveniente, in ipso paroxysmo. In præservatione autem datur in omnibus lunæ quadris & in humida & minus constanti aëris tempestate à ℈ ß. ad ℈ j. in aquis supra dictis.

Pulvis Epilepticus Mirabilis.

℞. *Cranei hominis strangulati & sine igne calcinat. ℥ j. visci quercini, cinnabaris factit. ung. alcis. an. ℥ ß.*

Misce & fiat Pulvis, cujus ℈ ß. pueris statim post paroxyſmum datur, adultis verò ℈ j. iteretur, certiſſimè liberat.

Pulvis Ophtalmicus.

♃. Sacchari cand. alb. tutiæ præp. an. ʒ ij. margaritæ præp. ſarcocollæ an. ʒ ß. fabarum marin. præp. ℈ j.

Miſc. & fiat pulvis ocularis ſubtiliſſimus.

Vires, Uſus, Doſis.

Hic pulvis in multis oculorum affectibus mihi valdè ſecretus eſt: Imprimis autem habetibus oculis & eorum maculis medetur, nubeculas detergit, nec non aquam eò defluentem abſumit. Viſum acuit. Claritatem facit. Sanitatem oculorum conſervat. Tempore autem uſus, exigua pars hujus pulveris ex canaliculo pennæ in oculos manè & veſperi inſtillatur, vel collyriis admiſcetur.

Spec. Diamartis.

♃. Rad. Tormentillæ nuc. moſchatæ, gallar. Turc. ana ℥ ß. mag. corallorum, rub. berberiſac. noſt. croci hæmatit. croci martis per calcinat. fact. ana ʒ iij. zedoariæ electæ, calami aromatici, ſuccini alb. præp. quinque folii radic. caryophyllorum ana ʒ ij. ciner. ſpongiæ, boli rub. or. præp. terræ ſigillatæ acaciæ ana ʒ i ß. ſem. plantaginis, antheræ, roſarum ana ℈ iij. corn. cervi, & oſſ. microcoſmi hermetice calcinator. ana ʒ j. aluminis plumoſi calcinat. animæ vitrioli ana ℥ ß.

Miſc. & fiat omnium pulvis ſubtiliſſimus.

Vires, Uſus, Doſis.

Stomachi mollitiem corrigunt; & Dyſentericis, Cœliacis, purulenta & ſanguinem excreantibus mirabiliter auxiliantur. Gonorrhææ, Hæmorrhoidibus, urinæ incontinentiæ lotioque cruento medentur. Fœminarum menſtruam purgationem perfectiſſimè morantur & inhibent. Hæmorrhagiam variam & ſanguinem denique undecunque emanantem, ſiſtunt & ſupprimunt. Doſis à ℈ j. à ʒ ß. ad ʒ j. in convenienti liquore.

Spec. Diamercurii.

♃. Sem. cinæ opt. ʒ XIII. mercurii dulcis ʒ v. rhabarb. elect. rad turbith. gum, corallinæ ana ʒ ij. raſ. cornu cervi, myrrhæ rub. ana ʒ j. ſum. centaurii min. tanaceti camphoræ veræ ana ℈ j. ol. lig. avellan. per deſcenſum diſtillat. ſp. vitrioli opt. an. ℈ ß.

Miſc. & fiat omnium pulvis ſubtiliſſimus.

Vires, Uſus, Doſis.

Exhibentur vermibus ſeu lumbricis ſcatentibus luna decreſcente à ℈ j. ad ʒ ß. & ʒ j. pro ætatis ratione in lacte, quod unà cum pulvere ſume, tum illis, non nutrimentum, ſed venenum erit; Mercurius quoque dulcis eis maximè peſtis eſt: Simul enim interficit lumbricos & fomitem eorum per ſeceſſum expellit. Propterea eſt Medicina experta, adverſus omne genus Vermium. Offertur etiam in aq. Abſinthii, Centaurii min. Tanaceti, Urticæ. Item in oxymelle Squillitico, Melle deſpumato, Syr. Acetoſ. Citri, Hydromelle, aut in alia quavis materia, qua pueri magis delectantur.

Spec. Diajovis.

♃. Fæcul. rad. bryoniæ ℥ ß. ſal. jovis, Anglici, matris perlar. corallor. rubi ana ℥ iij. rad. dictamn. alb. pæoniæ ana ʒ ij. ſuccini albi præp. croci orientalis viſci quercini antophyllor. an ʒ j. caſtorei veri ℈ j.

Miſce & fiat omnium pulvis ſubtiliſſimus.

Vires, Uſus, Doſis.

In vehementiſſima & deſperatiſſima ſuffocatione & ſtrangulatione Uteri medicamentum eſt benedictum, & tanquam donum Mulieribus à Deo cœlitus demiſſam: Non enim ſine admiratione hunc atrociſſimum affectum tollit. Pro quo divino auxilio nomen Domini ſit benedictum. Doſis à ℈ j. ad ʒ ß. tribus aut quatuor auroris continuis vel tempore neceſſitatis in aq. Hyſterica noſt. vel aliis vehiculis appropriatis.

Spec. Diaveneris.

♃. Sulph. vitrioli Veneris ſublimati & ſpagyrice præparat. ℥ ß. borracis venet. ʒ ij. ſem. linguæ avis erucæ ana ʒ ij. Paſtinacæ, urticæ, Porri ana ʒ i ſs. rad. pyrethri Piperis albi, boleti cervini ana ℈ IV. galangæ min. zingiberis alb. cinamomi ana ʒ j. Scinc. marin. præp. mag. perlarum or. croci orient. ana ʒ ß. cantharid. abſciſſis gelis & alis tenuioribus ambræ griſeæ ana ℈ j. moſchi optimi ol. macis ana ℈ ß.

Miſc. & f. omnium pulvis ſubtiliſſimus, cui Sacchari candi albi ℥ j. immiſce, & ad uſum repone.

Vires, Uſus, Doſis.

Contra actus venerei defectum efficaciſſimum, immò omnium validiſſimum & extremum experimentum eſt: Propterea qui amicæ ſuæ placere cupit, & ſe virum ſtrenuum vult probare, capiat poſt cœnam, vel ſi ſtatim effectum quærit, eundo cubitum, aut ſi ſucceſſive operari debet, manè à ℈ j. ad ℈ ij. & ʒ j. in lacte tepido vel vino generoſo. Præparantur etiam ſine cantharidibus.

Spec. Diaſaturni.

♃. Mag. ſaturni ℥ j. ſuc. glycyrrhiz. purgat. lact. ſulphuris comp. rad. chinæ elect. ana ʒ iij. ſal. margaritar. orient. corallorum rubeorum panis triticei ana ʒ ij. boli rub. orient. præp. benzoin, ſublimati, olibani ana ʒ j. croci orientalis, caſſiæ ligneæ ana ʒ ß.

Miſc. & fiat omnium pulvis ſubtiliſſimus, cui adde Sacchari candi albi ℥ iij. & pulverem & bene mixtum ad uſum reſerva.

Vires, Uſus, Doſis.

Neſcio, quibus verbis hanc incomparabilem compoſitionem extollam! Phthiſis enim, quæ alias humana manu curari non poteſt, curatur, ſæpe hac Medicina. Doſis manè, & veſperi à ʒ ſs. ad ʒ j. in aq. noſtra ſpecificâ contra Phthiſin, vel in aliis vehiculis appropriatis.

Spec. Diaſulphuris.

♃. Lact. & flor. ſulphuris comp. ana ℥ i ſs. ſuc. glycyrrhiz. purgat. cardamomi min. terræ ſigillat. ana ʒ vj. ſem. urticæ rom. cydoneorum, cinamomi acut. zingiberis albi, nuc. moſchatæ, croci oriental. piperis longi. macis ana ʒ iij. tragacanth. alb. rad. Ireos florent. flor. papav. errat. maſtichis electi, crem. tartari an. ʒ i ſs.

Miſc. & fiat pulvis, cui adde: Ol. Hyſſopi, Fœniculi, Salviæ, Aniſi, Chamomillæ Rom. ana ℈ j. & ad uſum repone.

Vires, Uſus, Doſis.

Tuſſi diuturnæ, difficultati Spirit. & Aſthmati chronico ſuccurrunt. Humores in pectore diverſos & craſſos incidunt & extenuant. Præſervant & curant abſque omni alia Medicina Phthiſin, Ariduram, Pleuritidem, omneſque putrefactiones, & Apoſtemata, & in affectibus thoracis miranda præſtant, vociſque jacturam ſemper reſarciunt. Conſumunt etiam & exſiccant fluxus capitis, & parvos humores in corpore exiſtentes, è quibus Podagra, Iſchiada, & Arthritici dolores exiſtere ſolent. Prophylacticon eſt in Epilepſia, Apoplexia, Lepra, Lue Venerea, Convulſione nervorum, Colica Hydrope, &c. Doſis à ℈ j. & ʒ ſs. ad ʒ j. manè & veſperi in vehiculo convenienti. In Hydrope autem offeruntur cum ana Mag. Croci Martis, corpore prius evacuato, & neminem fallunt. In affectibus thoracis utimur in forma

Trage-

Trageæ, addito Saccharo cando albo, vel cum Syrupis pectoralibus mixtis in forma Electuarii seu Lambitivi.

Pulvis Refectivus.

℞. Sacchari candi in syr. violar. concreti ℥j. lact. sulphuris ℥ß. flor. sulphuris comp. conf. alkermes an. ʒij. mag. perlar. orient. corallor. rub. saturni an. ʒj.

Misc. & fiat omnium pulvis subtilissimus.

Vires, Usus, Dosis.

Vires reficit. Cor & totam naturam confortat. Multum nutrit & impinguat. Fluxus Capitis exsiccat. Cerebrum roborat. Tussim sedat. Asthma, Phthisin & Tabem curat. Dosis ℈j. in aq. Pulmonis Vituli, vel Caponis, vel alia specifica. Vel miscetur tantum pulveris, ut vehiculum qu si albicante colore tingatur; de quo liquore mixto, Dosis manè & vesperi cochl. j. vel duo.

Pulvis excellens contra Tussim infantum.

℞. Sacchari penidii ℥iij. spec. diatragacant. frig. dia ireos simpl. an. ℥ß. rad. peoniæ ʒij. suc. glycyrrhiz. ext. ʒj. lact. sulphuris, croci orient. an. ℈ij. cranii humani s. igne calc. sem. papaveris alb. an. ℈j.

Misc. & fiat omnium pulvis subtilissimus.

Spec. Diavitrioli.

℞. Galangæ min. ℥j. mag. vitrioli, rad. acori aquat. an. ℥ß. piperis longi, sem. ameos, zedoariæ an. ʒij. cinamomi acut. calami aromat. macis an. ʒiß. cardamomi min. zingiberis, albi caryophyllorum an. ʒj. croci orient. spicæ indic. lig. aloes an. ʒß. moschi laudatiss. ambræ gris. an. ℈ß.

Misc. & f. pulvis.

Vires, Usus, Dosis.

Est Medicina salubris ad frigidam humorositatem ventriculi & putrefactionem in partibus ejus: Ob id phlegma digerunt. Digestionem & concoctionem juvant. Nauseam & vomitum sedant. Calorem naturalem conservant, & membra nutritionis calefaciunt. Flatus crassos dissipant, & acidos ructus compescunt. Exsolutis & Jecinerosis auxiliantur. Convalescentibus ac è diuturno morbo emergentibus prosunt. Fœtorem oris & nasi, qui per consensum à Stomacho oritur, emendant & gigni prohibent. Dosis à ℈j. & ʒß. vel addito Saccharo fiat Tragea. Nota: Hæ & aliæ compositiones, Moschum in nimia quantitate recipientes, possunt etiam sine eodem parari.

Spec. Diacinnabaris.

℞. Cinnabaris nativ. præp. ℥ß. lap. stellaris præp. corn. Alcis, spagyricè calc. an. ʒiij. ras. cranii partis ant. visci quercini an. dr. ij. rad. & sem. pæoniæ an. dr. iß. spec. diamoschi dulc. diambræ an. dr. j. mag. perlarum orient. corallorum rub. ana dr. ß. croci orientalis, ol. succin. albi ana ℈j. fol. auri num. XIII.

Misc. & fiat omnium pulvis.

Vires, Usus, Dosis.

Miram vim & efficaciam habent in Epilepsia & omnibus morborum capitis periculosorum generibus, suntque tam certissimum, quàm secretissimum experimentum, quô Deo aspirante innumeros ceterorum Medicinæ incurabiles hactenus quantumvis eorum non paucos ad 9. 10. 12. immò 18. pluresque annos tali abominabili affectu laborantes, pristinæ sanitati perfectè feliciterque restituimus. Dosis in curatione à ℈j. ad dr. ß. & ℈ij. plus minusve pro ætatis & virium patientis discrimine in vehiculis appropriatis & specificis omnique manè reiterandis, usque dum integram consequatur sanitatem.

Spec. Dianitri.

℞. Cryst. Nitri cum sp. vini & vitrioli præp. ℥j. sal. lap. percarum pisc. oculor. cancri, succini alb. dr. ij. rad. filipendulæ. glycyrrhiz. an. dr. iß. sem. urticæ min. lappæ major. saxifragiæ, milii solis genistæ an. dr. j. bac. lauri excort. juniperi an. ℈iv. cinamomi acut. zingib. albi, croci orient. piperis long. macis an. ℈ij. leporis combusti sang. hircini præp. pul. ceterach. santali rub. an. ʒß. millepedum. præp. ℈j. sachari albiss. ℥iv.

Misc. & fiat omnium pulvis subtilissimus.

Vires, Usus, Dosis.

In frangendo & expellendo calculum Renum & Vesicæ, experimentum valde illustre est. Dosis à ℈j. ad ʒß. summo manè in vehiculis specificis.

Spec. Diatartari.

℞. Tartari vitriolati mag. scammonii an. ℥ij. turbith. albi & gum. hermodact. albor. an. ℥ß. ol. caryophyllorum cinamomi an. ℈ß.

Misc. & f. pulvis, quam ad usum reserva.

Vires, Usus, Dosis.

In universo corpore tartarum coagulatum decenter resolvunt, resolutumque cum omnibus defluxionibus podagricis, securè & leniter, in quocunque etiam sint membro, per secessum educunt. Flavam bilem & pituitam copiosè deturbant. Aqua intercute laborantibus mirificè conferunt. Cutis etiam fœditatem Scabiem, Lepram, ceterasque ejus generis sordes eluunt. Insuper Scorbutum curant, & juncturarum dolores mitigant. Dosis à ʒß. ad ʒj. præsertim in robustioribus.

Spec. Diacrystalli.

℞. Carnis mammillarum vaccæ pinguis ruffæ, juvenculæ, in vino coctæ & in furno exsiccatæ, ℥j. piperis longi ʒv. crystallorum præp. ℥ß. margaritar. præp. ʒij. sem. borraginis, fœniculi, lactucæ, nigellæ an. ʒj. rad. hirci barbulæ, cardui lactei, rapunculor. an. ʒß. sacchari albissimi ℥iij.

Misce, & fiat omnium pulvis subtilissimus.

Vires, Usus, Dosis.

Matrum & nutricum lactantium medicamentum est specificum: Lac enim in illis adeò augent ac emendant, ut omnis inde assumptus cibus ferè lactescat. Propterea ad lactis ubertatem præstandum secretum est. Dosis à ʒj. manè, meridie & vesperi, in cibo, jusculo, seu in aq. Card. Mariæ, vel in aliis convenientibus vehiculis.

Spec. Diasuccini.

℞. Succini albi præp. ℥ß. mag. corallorum rub. rosat. nuc. moschat. tost. boli rub. oriental. smaragd. præp. an. ʒij. croci martis per reverberationem fact. sang. draconis an. ʒiß. styracis calamitæ, cornu cervi ust. præp. laudani opiat. an. ʒj. antheræ, rosarum sem. plantaginis flor. papav. errat. ana ʒß. caryophyllorum croci orient. cinamomi macis an. ℈j.

Misc. & f. pulvis subtilissimus.

Vires, Usus, Dosis.

Viscosos & tartareos Sales, intestina erodentes, & alvi fluorem solicitantes, compescunt & obtundunt. Hinc omnibus Dysenteriis sanguinisque profluviis maximè medentur. Dosis à ℈j. ad ʒj. in vehiculis appropriatis.

Spec. Diacretæ.

℞. Cretæ albæ cum aq. rosar. præp. ʒiij. nuc. moschat. ʒiß. rad. glycyrrhiz. sem. cydoneorum an. ʒj. boli rub. orient. præp. an. ʒß. lap. carpionis cum aq. plantag. præp. macis parum tosti, mastichis electi. croci orient. an. ℈j. sacchari albiss. ℥iij.

Misce, & f. pulvis subtilissimus.

Vires, Usus, Dosis.

Catholicon est in orexi seu ardore ventriculi: Hæ enim species hanc dynamin habent, ut adversentur ebullitioni flavæ bilis & sublimato in orificium ventriculi tartaro, quem efficaciter resolvunt & præcipitant. Dosis à ʒß. ad ʒj. in paroxysmo: Medicamenta enim in hoc casu sunt adhibenda, quandocunque orexis urit, tamdiu donec cesset.

Spec. Diaborracis.

℞. Borracis Venet. ℥ß. cassiæ ligneæ, croci orient. ana ʒ j. ras. lig. sabinæ, succini alb. præp. an. ʒß. oss. de corde cervi, visci quercini, flor. cheiri an. ℈ j.

Misc. & fiat pulvis subtilissimus.

Mulieribus quæ nequeunt parere; seu quæ in partu periculosè laborant, felicissimè offeruntur: Ad partum enim facilitandum, secundinas retentas & fœtum mortuum ejiciendum, præsentissimum est remedium. Dosis à ℈ j. ad ℈ ij. & ʒ j. in aq. Cinamomi, vel flor. Cheiri, vel Artemisiæ, seu in vino albo generoso.

Spec. Diaterebinthinæ.

℞. Terebinthinæ in aq. citri bis lotæ ℥ ij. mag. scammonii ʒ j. turbith. alb. & gum. ʒ vj. tartari vitriolati, hermodact. alb. an. ʒ iij. spec. lithontript. ʒ ij. croci orient. macis an. ℈ j. sacchari violat. tabulat. ℥ IV.

Misc. & fiat omnium pulvis, cui adde Ol. Anisi, Aurantior. Caryophyllor. Cinamomi, Fœniculi, ana ℈ß. Denuo misce, & ad usum repone.

Vires, Usus, Dosis.

In Arthritide, Colica, Gonorrhœa, Dysuria, Stranguria, Renum & Vesicæ calculo, aliisque meatuum urinalium vitiis, &c. præstantissimum est catharticum, & experimentum mirabile. Dosis à ʒß. ad ʒ i ß. in jure Caponis, vel gallin. vel carnis bub. vel cicerum, aut in cerevisia, vel vino calido. Mulieribus offertur in aq. Melissæ, seu bac. Juniperi.

Spec. Diamumiæ.

℞. Mumiæ transmarinæ, mag. lap. percar. an. ʒ ij. sang. hircini præp. caryophyllorum, spermat. ceti ana ʒ i ß. rad. rubiæ tinct. hirundinariæ, tormentillæ ana ʒ j. succini albi præp. sal. corallor. rub. boli rub. or. an. ʒß.

Misc. & f. omnium pulvis subtilissimus.

Vires, Usus, Dosis.

Hæ species valdè mirabiles sunt ad casum: Sanguinem enim coagulatum dissolvunt. Præcipitatos, ruptos, contusos & fractos juvant, vulneraque interna glutinant, & prohibent apostemata ex casu ab alto. Dosis à ℈ j. ad ʒ j. in aq. Chærefolii, vino generoso, vel in aceto vini.

Pulvis Stipticus, ejusdem ferè efficaciæ.

℞. Rad. hirundinariæ ℥ j. rhabarbari electi, mumiæ transm. an. ℥ß. laccæ rub. sper. ceti an. ʒ ij. boli armen. præp. terræ sigillat. an. ʒ j.

Misc. & fiat pulvis. Dosis eadem.

Alius Pulvis Stipticus valde efficax.

Sper. ceti ℥ j. terræ sigillat. ℥ ß. bol. armen. sang. dracon. lap. hæmatit. an. ʒ ij. Oc. cancri præp. ʒ j. rad. angelicæ odorat. rhapontic. rhabar. elect. an. ʒß.

Misc. & f. pulvis. Cujus Dosis est ʒß. in vino calido; expectando sudorem, sic per vulnera exit, & operatur.

Spec. Diaolibani.

℞. Rad. pæoniæ debitè collect. ireos florent. an. ʒ iij. olibani optimi ʒ i ß corn. alcis s. igne calc. mag. cranii microcosmi, croci oriental. visci quercin. an. ʒ j. sacchari pendii ℥ ij.

Mis. & f. pulvis subtilissimus.

Vires, Usus, Dosis.

In metu Epilepsiæ. Apoplexiæ, Catarrhi suffocativi; Tussi, Cardiaca, & in omni subito morbo & periculoso aliquo accidente, infantibus & pueris offeruntur. Cerebrum enim & Cor confortant, ab iisque omnem irruentem & peccantem materiam longè propellunt. Dosis à ℈ ß. ad ℈ j. per se vel in lacte materno, aut alio conveniente liquore.

Spec. Diatabaci.

℞. Tabac. Ind. cum ol. anisi præp. ℥ ß. rad. hellebori alb. lilior. convall. pyrethri an. ʒß. gran. pæoniæ mar. flor. lavendulæ, rorismarini, majoranæ, origani ana ℈ j. piperis longi gum. Peruviani, agarici trochisc. galliæ mosch. an. ℈ß.

Vires, Usus, Dosis.

De his speciebus parum per nares attrahitur, tunc statim frequentissimis sternutationibus cerebrum benignè expurgant, & in omnibus capitis doloribus, Catarrhis, Vertigine, Epilepsia, narium exitura & obstructionibus, quam maximè valent: Excrementa enim tam crassa quam putrida copiosè educunt, cerebroque robur reddunt. Dosis manè Stomacho jejuno quantitas unius ciceris, quæ naribus attrahatur.

Spec. Diamajoranæ.

℞. Flor. liliorum convall. ℥ß. herb. majoranæ cum proprio oleo prius irrorat. ʒ ij. lig. aloes ponderos. ʒ j. cubebarum opt. ℈ j. ambræ grisea ℈ß.

Misc. & fiat pulvis subtilissimus.

Vires, Usus, Dosis.

In omnibus morbis & affectibus, ubi sternutatione opus, speciebus hisce felicissimè utimur: Supra modum enim totum Caput à crassis & pituitosis humoribus liberant, cerebrumque simul & organa sensuum mirè confortant. Dosis manè in aurora Pisi magnitudo naribus attrahenda.

Spec. Diabalaustiæ.

℞. Balaustiarum ʒ vj. rad. caryophyllatæ, cyperi rotund. mastichis elect. terræ sigillat. caryophyllorum, sandaracæ, cort. citri, rorismarini ℥ß. corallorum præp. succini albi, flor. pæoniæ, rosarum rub. olibani ana ʒ iij. nuc. moschatæ, sem. myrtillor. coriand. præp. santali citrin. lig. sassafras, cubebarum an. ʒ ij.

Misc. & fiat pulvis, suturæ coronali inspergendus.

Vires, Usus, Dosis.

In Phthisi, Hectica, Febribus aridis & dolore capitis, purgato alvo, ad sistendum, exsiccandum catarrhos & confortandum cerebrum, tutò capitis summo vertici, vel in loco suturæ coronalis noctu ante somnum insperguntur. In causa autem frigida & humida caput prius inunge opt. Spir. Vini salviato, & postea insperge pulverem, & mira videbis: Quia impediunt descensum aquositatis à cerebro ad nares, oculos & subjectas partes.

Spec. Diabuglossæ.

℞. Corn. rad. buglossæ ℥ j. eleosacch. citri ℥ß. rosarum rub. exsic. santali citrin. lign. aloes ana ʒ iij. mag. Perlarum or. corallorum rub. an. ʒ j. oss. de corde cervi, croci or. præp. an. ʒß. gallæ moschat. veræ, auri potab. nost. spicæ indic. an. ℈ j. ol. rosarum veri, cinamomi an. ℈ß. man. Christi simpl. ℥ iij.

Misc. & f. pulvis subtilissimus.

Vires, Usus, Dosis.

Summa est medicina, ubi aliquis quasi ad desperationem ex nimia tristitia venit: Propterea valdè efficax est contra affectus melancholicos, cardiacos &c. Medicamentum enim est Cordi amicissimum. Omnia membra, ex quibus virtutes animales & naturales manant confortant nec non Cordis tremorem & syncopen emendant. Malas cogitationes compescunt. Solitarios juvant. Bonos mores gignunt. Falsas imaginationes abolent. Lætitiam afferunt. Dosis à ℈j. ad ʒ ß. & ʒ j.

Spec. Diaplantaginis.

℞. Suc. glycyrrhiz. ext. terræ sigillatæ an. ℥ j. rad. plantaginis serpentariæ tormentill. an. ʒ vj. mag. croci martis per reverberationem fact. corn. cervi usti & præp. cort. granator. an. ℥ß. lap. hæmatitis, nuc. moschatæ, flav. cort. aurant. caryophyllorum an. ʒ iij. fol. salviæ acut. visci quercini, balaustior. an. ʒ ij. mag. corall. berberisati nost. sem. plantaginis, priapi cervi an. ʒ i ß. pellic. inter. ventriculor. gallinar.

nar. præp. sang. draconis, hypocist.
Misc. & fiat omnium pulvis subtilissimus.

Vires, Usus, Dosis.

Cibum fastidientibus, sanguinem mingentibus & exspuentibus, nec non mulierculis urinæ incontinentia post partum correptis miraculosè auxiliantur. Dysentericis, Cœliacis, Mensibus superfluis, Intestinorum, Renum, Vesicæ fistulæque urinariæ exulcerationibus mirè subveniunt, & inde omnia nata symptomata tollunt. Dosis à ℈ß. ad ʒ j. manè stomacho jejuno, vel ante prandium & cœnam, cum unciis duabus vel tribus liq. Stil. plantaginis.

Pulvis Polychrestus Imperialis.

℞. *Sacchari candi alb. ℥vj. croci martis cum aceto tamarindor. præp. ℥ i ß. sem. fœniculi, rosar. ebori, ta.i leporin. oculorum, cardamom. min. zingiber. alb. nuc. moschat. rad. glycyrrhiz. an. ℥ j. cinamomi acut. cubebarum, cassiæ ligneæ, spica nardi, rad. & sem. pæoniæ, visci quercin. acidi tartarian. ℥ i ß. mag. lap. carpionum, oc. cancror. lap. percar. pisc. croci oriental. sem. petroselini, apii, castorei veri, caryophyllorum, myrrhæ rub. lig. aloes, herb. hyssopi, ol. anisi an. ʒ ij. mag. perlar. or. corallor. rub. macis elect. an. ʒ j. fol. auri Ung. num. xxxiij.*
Misc. & f. omnium pulvis subtilissimus.

Vires, Usus, Dosis.

Ex Stomacho & intestinis flatus, ventositates omnesque peccantes humores expellit, illumque confortat, & à putredine præservat. Cerebrum roborat. Memoriam auget. In Epilepsia, Tremore & debilitate Cordis, difficultate Pectoris, Tussi, Asthmate, &c. multum præstat. Mœrores mulcet. Tristes exhilarat. Timidos animat, Hepati & Lienis obstructiones reserat. Tympanitem, à causa frigida ortam, & multos alios morbos longos & obfirmatos curat. Hæmorrhoides fluentes sistit. Sanguinem purificat. Vividum colorem procreat. Matricem frigidam calefacit. Uteri intemperiem corruptam emendat. Renes & Vesicam purgat. Calculos, arenulas & saburram ejicit. Meatus aperit, & Stranguriæ auxiliatur. Dosis omni manè, Castaneæ quantitas per se, vel in liquore appropriato morbum propriè respiciente.

Pulvis Dysentericus.

℞. *Corn. cervi spagyricè calc. ℥ i ß. sem. sanguinariæ, plantaginis an. ℥ j. cretæ alb. præp. nuc. moschat. visci quercin. nitri præp. an. ℥ ß.*
Misce & fiat pulvis subtilissimus, qui in omnibus fluxibus ventris etiam valdè efficax est. Dosis ʒ j. in vehiculis appropriatis & specificis.

Spec. Dialauri.

℞. *Bac. lauri, massâ panis circumducti & in clibano debitè excoct. exsiccat. & pulverisat. ℥ j. flor. centaur. min. ʒ iij. rubiæ tinctor. myrrhæ rub. croci or. aristoloch. rot. cardamom. min. an. ℈ ij. sal. cinamomi, sabinæ an. ʒ ß.*
Misc. & fiat omnium pulvis subtilissimus.

Vires, Usus, Dosis.

Obstructiones in utero egregiè aperiunt, nec non suppressos menses mirificè cient ac largiter movent. Dosis à ℈ß. ad ʒ j. in decoct. Sabinæ cum croco or. aut vino vel cerevisia bis de die, manè jejuno ventriculo, vel vesperi ante ingressum lecti, hocque continuetur, donec menses prorumpere incipiant.

Spec. Diajalappæ.

℞. *Rad. jalappæ opt. & resinosa ℥ ijß. acidi tartari ℈ xj. ol. cinamomi ℈ j.*
Mis. & f. pulvis subtilissimus.

Vires, Usus, Dosis.

Per inferiora sine molestia purgant, & sanguinem mundificant. Pituitam ipsam atramque bilem, flatus ceterasque impuritates omnes è toto corpore educunt, & obstructiones tollunt. Ob id doloribus articulorum & hypochondriorum prosunt. Dosis à ʒ ß. ad ℈ ij. & ʒ j. præsertim in robustioribus.

Spec. Diaesulæ.

℞. *Rad. esulæ min. præp. rot. diarrhod. abb. an. ℥ i ß. hellebori alb. præp. an. ʒ iij. suc. glycyrrhiz. ext. santali rub. an. ʒ j. cinamomi acut. ireos florent. zingib. alb. an. ℈ ij. mag. perlarum orient. corallor. rub. an. ℈ j. elæosacch. caryophyllor. nuc. moschat. mastichis an. ℈ß.*
Misc. & fiat omnium pulvis subtilissimus.

Vires, Usus, Dosis.

Valent in omnibus Febribus quotidianis, tertianis ardentibus, omnisque generis infirmitatibus Ventriculi, defluxionibus salsis, lumbricis, doloribus dorsi, Synovia, Peste, morbis epidemicis, Venenorum haustorum symptomatibus, per alvum enim & superiora noxia quæque, sine molestia, expurgant. Dosis à ʒß. ad ʒj.

Spec. Stomachicæ.

℞. *Acidi tartari ℥ iij. galang. min. zingiberis alb. piperis long. an. ʒ i ß. cardamom. min. nucis moschat. caryophyllorum, zedoariæ an. ʒ j. rad. glycyrrhiz. ras. fol. salviæ acut. sem. rutæ, carvi, olibani an. ʒ ß. ol. cinamomi ℈ j. menthæ crisp. aurantior. anisi an. ℈ ß. sacchari candi alb. ℥ viij.*
Misce & fiat omnium pulvis subtilissimus.

Vires, Usus, Dosis.

Collapsam appetentiam excitant. Tormina, vomitiones & singultus sanant. Asthmaticos juvant. Crapulam arcent. Flatuositates expellunt. Ventriculum corroborant, & alimenti distributionem accelerant. Dosis manè & vesperi à ʒ ß. ad ʒ j. ex vino malvatico vel alio generoso.

Pulvis Stomachicus nobilis.

℞. *Cremoris tartari albiss. & spir. vitrioli aliquoties irrorati & iterum exsiccati ℥ ij. corn. cervi, spagyricè calc. ℥ ß. sal. lap. percar. pisc. oculor. cancri an. ʒ ij. mag. perlar. orient. corallor. rub. an. ʒ j. ol. caryophyllorum cinamomi an. ʒ ß. sacchari candi alb. ℥ viij.*
Misc. & fiat omnium pulvis subtilissimus.

Vires, Usus, Dosis.

Uti nobilis est, ita quoque Cor, ventriculum & reliqua nutritionis membra nobiliter confortat. Stomachi cruditatem & mollitiem corrigit, pituitæque putredinem prohibet. Nephriticis, Lienosis cibumque vomentibus summoperesuccurrit. Præterea illos, qui ex diuturno aliquo morbo penitus extenuati sunt, plurimamque inde imbecillitatem contraxerunt, admodùm corroborat. Dosis à ʒ ß. ad ʒ j. in vehiculo appropriato.

Spec. Pleuriticæ.

℞. *Sulphuris sublimati ʒ ij. sem. card. mariæ, bac. lauri excort. Visci quercini, rad. zedoariæ, olibani an. ʒ i ß. ras. dentis verris aprugni dent. lucii acut. flor. papav. errat. ana ʒ j.*
Misce, & fiat omnium pulvis subtilissimus.

Vires, Usus, Dosis.

Magnum secretum est contra dolores pleuriticos, sive puncturas laterum, ubi præ vehementia ægrotantes ferè examinantur. Dosis à ʒ ss. ad ʒ j. in aq. Hyssopi & Fœniculi, vel in aq. flor. papav. errat. manè, meridie & vesperi, vel sint ad minimum quinque horæ inter quamlibet dosin. Offeruntur etiam in aq. Scabiosæ, &c. Deo favente, certissimè liberant.

Pulvis Pleuriticus secretissimus.

℞. *Flor. sulphuris comp. ℥ ss. ras. dentis Verris aprugni, mand. luciorum an. ʒ ij. flor. papaveris rhad. ʒ j.*
Misc. & f. pulvis subtilissimus, qui usui reponendus.

Vires, Usus, Dosis.

Curat, non sine adstantium stupore, pleuritidem, omnes putrefactiones, Apostemata, &c. Dosis à ʒ ß. ad ʒ j. cum aq. è flor. chamom. & Papav. errat. ana ſ. q. Efficacius remedium non datur, & certè hic ſolus hauſtus ſaccharo cand. alb. parum edulcoratus & aliquot vicibus exhibitus admirabile præſidium eſt; quo ſæpiſſimè ipſe ſum uſus, & ſemper poſt Dei providentiam, integræ ſanitati reſtitutus.

Spec. Febrifugæ.

℞. *Cochlear. long. teſtar. præp. corn. alcis. ſ. igne calc. ana ℥ j. ſal. centaurii min. card. benedict. abſinthii an. ℥ ß. tartari vitriolati. mag. vitrioli ana ʒ iij. calami aromat. nuc. moſchat. an. ʒ i ß. ſem. hyperici, caryophyllorum, piperis longi, camphoræ ana ʒ j. rad. tormentillæ, ariſtoloch. rot. zedoariæ, oſtrucii ana ʒ ß.*

Miſc. & fiat omnium pulvis ſubtiliſſimus.

Vires, Uſus, Doſis.

Abigunt ferè omnes Febres, præcipuè autem quotidianam, tertianam, & ſæpe quartanam curant. Dantur inſtante paroxyſmo vel paulò ante in aq. Card. benedict. & Centaur. min. vel in hauſtu cereviſiæ calidæ: Sed patiens in lecto ſe contineat & ſudet. Doſis à ℈ j. ad ʒ j. habitâ ratione virium ſumentis.

Pulvis Febrilis probatus.

℞. *Calami aromat. ℥ j. rad. gentianæ, ariſtoloch. rot. zingib. alb. an. ℥ ß. ſal. centaur. min. card. bened. abſinthii ana ℥ iij. corn. cervi ſ. ign. calc. ſem. calendulæ, camphoræ ana ʒ j. ſacchari cand. alb. ℥ i ß.*

Miſc. & f. pulvis ſubtiliſſimus, doſis à ʒ ß. ad ʒ j. in vehiculis appropriatis & ſpecificis.

Spec. Nephriticæ.

℞. *Cryſt. tartari ℥ j. mag. lap. percar. piſc. ocul. cancri an. ℥ ß. ſal. ſuccini alb. ʒ j. ol. aniſi ℈ j. ſacchari cand. alb. ℥ iv.*

Miſc. & f. pulvis ſubtiliſſimus.

Vires, Uſus, Doſis.

Nephriticos oculariter juvant, tartarum enim & lapid m Renum & Veſicæ, cæterorumque membrorum frangunt, atque inde mirabiliter expellunt Iſchuriam, Dyſuriam, atque Stranguriam citra moleſtiam ſolvunt: Propterea pro ſecreto magno, contra omnia calculorum genera habeantur & meritò exiſtimentur. Doſis in præſervatione ℈ j. ſingulis Lunæ quadris in aq. Nephritica noſt. vel alia convenienti. In curatione autem doſis à ʒ ß. ad ʒ j. in aq. jam dictâ, vel in aq. Ononidis, Petroſelini, Hederæ ter. &c.

Spec. Cholagogæ.

℞. *Mag. ſcammonii ℥ j. ſpec. diarrhod. abb. ℥ ß. acidi tartari ʒ ij. roſar. rub. vitriolat. flor. centaur. min. an. ʒ j.*

Miſc. & f. pulvis ſubtiliſſimus.

Vires, Uſus, Doſis.

Flavam bilem citra moleſtiam educunt, ut ſimul obſtructiones liberent. Præterea calori, dolori & ſiccitati Stomachi, Cordis, Hepatis, Pulmonum, articulorum & viſcerum conferunt, ipſorumque robur augent & conſervant. Cardiacis, Tabidis, morboque Regio correptis maximè ſubveniunt. Propinantur etiam feliciſſimè ſenibus & debilibus in febribus ardentibus & tertianis &c. Doſis à ʒ ß. ad ℈ ij.

Pulvis Carminativus.

℞. *Sem. cymini cum aceto præp. carvi, aniſi ana ℥ iij. zingib. albi ℥ vj. macis ʒ iij. croci orient. ʒ j.*

Miſc. & f. pulvis &c.

Vires, Uſus, Doſis.

Flatus inteſtina diſtendentes, & acrimonia ſua tormina concitantes, egregiè diſcutit quotidie, vel tempore neceſſitatis, per aliquot dies continuando, & in prima menſa, cum jure aliquo, vel cum aq. Fœniculi, aut Aniſi, ſeu Carminativa noſtra calidè ſumptus. Doſis à ʒ j. ad ʒ i ß. *Iſt ein gut Suppen pulver.*

Farina Virginea nobilis.

℞. *Silicum fluviat. calcinat. & pulveriſat. ℥ vj. lap. pumicis præp. ℥ j. rad. ireos flor. ℥ ß. galiæ moſchat. veræ ʒ j. ol. ſtil. roſarum ℈ j.*

Miſc. & f. omnium pulvis inſtar farinæ, quem ad uſum repone.

Vires, Uſus, Doſis.

Ad dentes in una quaſi hora dealbandos, & à tartaro corroſivo purgandos medicina nulla excellentior eſt, ſi quotidie hoc pulvere ſæpè hinc inde cum lacinia lanea diligenter fricentur atque terantur: Propterea tam gynæceis, quam reliquis omnibus, hunc de ſilicibus ſuaviſſimum & venuſtiſſimum pulverem commendare volui.

Pulvis Hæmorrhoidalis.

℞. *Farin. volatilis ℥ j. croci martis ℥ ß. boli or. præp. rad. verbaſci an. ʒ ij. hermodact. alb. per noctem in ſp. vini infuſi & iterum exſic. flor. papav. errat. ſacchari cand. alb. ſang. draconis olibani an. ℥ i ß.*

Miſc. & f. omnium pulvis ſubtiliſſimus, qui tactum effugiat.

Vires & Uſus.

Sanguinem hæmorrhoidalem ſuperfluè emanantem citò reſtringit, vehementemque dolorem mirè ſedat: Tempore autem uſus, ex albumine ovi & ſtuppa cannabina, vel ex lana typharum & butyri veteris ſale, f. cataplaſma, cui de hoc pulvere parum inſpergatur, & ita hæmorrhoidibus apertis & fluentibus apponatur.

Pulvis de Verbaſco.

℞. Herb. Verbaſci viridis q. v. infer crucibulo, quantum capit, ad ſummum uſque infarciendo, deinde alio contege crucibulo, luto bene muni, igne impone, ut nigreſcat eo, non verò in cineres abeat, cumque videbitur ſatis eſſe, crucibulum fac refrigeſcere, atram illam materiam exime, & in ſubtilem pulverem redige. Poſtea

℞. *Hujus pulveris nigri ℥ j. rhabarbari elect. ʒ ij.*

Miſc. & f. pulvis ſubtiliſſimus.

Vires & Uſus.

Certum hic pulvis eſt experimentum contra condylomata & hæmorrhoidas cæcas. Cujus uſus eſt, ut ægrotus de induſio viri trito ſumat particulam, eamque in uno latere paululum propria ſua ſaliva humectet, de pulvere hoc aſpergat, & ita ſuperimponat toties repetendo quoties opus donec condylomata & hæmorrhoides illæ cæcæ diſpareant, quod brevi tempore evenit.

Pulvis probatus,

Ad exſiccandum: conſolidandum, & ſanandum variolas.

Farin. lentium, fabarum, orobi, ana ℥ ß. lithargyrii ceruſſæ lotæ, tutiæ præp. nihil. alb. an. dr. ij. conch. marin. præp. rad. arundinis croci metallor. an. ʒ j.

Miſc. & fiat pulvis ſubtiliſſimus.

Vires, Uſus, Doſis.

Variolæ quando maturæ ſunt, poſt ſeptimum diem rumpantur cum acu aureâ ſeu argentea, auferatur humiditas, ne corrodat carnem, & faciat foveas, vel ſcindantur cum forcipe, ne iterum claudantur; deinde aſpergantur prædicto pulvere, qui etiam ſpargetur in lectum patientis.

Pulvis Cyprius, Violato-Rosatus.

℞. *Rad. ireos florent.* ℥ iv. *flor. violar. recenter. exsic.* ℥ j. *rad. cyperi rotund.* ʒ ij. *ol. stil. rosar. veri* ʒ i ß.

Misc. & f. omnium pulvis subtilissimus, qui tactum effugiat.

Vires, Usus, Dosis.

Ex hoc suavissimo & valde delectabili pulvere replentur pulvilli, quibus variè utuntur in gynæceis. Per se etiam crinibus, vestibus, pellibus, linteis, &c. Inspersus, longe lateque jucundissimum suum odorem, cerebrum & omnes Spiritus recreando, eructabit. Invenimus pro iis, qui à Moscho, Ambra, Zibetha, & aliis valentioribus odoriferis planè abhorrent.

Pulvis Cyprius Moschatus.

℞. *Styrac. calamit.* ℥ v. *rad. ireos florent.* ℥ ix. *rosarum rub. opt. anthos ana* ℥ ij. *benzoini, cass. lignea an.* ℥ j. *laudani puri, calami aromat. caryophyllorum, sem. corian. an.* ʒ vi. *Lign. aloes, ponderos. santal. citrin. rhodini an.* ℥ ß. *corn. aurantior. & citri, cyperi rotund. an.* ʒ iij. *origani cret. majorana an.* ʒ ij. *flor. lauri numer.* iij. *flor. lavendula, violarum ana* ʒ i ß. *moschi, laudat.* ʒ ß. *ambra gris* ℈ j.

Misce & fiat pulvis vestimentalis; cujus usus jam dictus.

Pulvis Manualis Odoratus.

℞. *Magmat. exp. amygdal. dulc. & amarar. an.* ℥ iij. *farin. fabarum* ℥ ij. *oryzæ albiss. lupinor. an.* ℥ i ß. *rad. ireos florent.* ℥ j. *rosarum alb. exsic. benzoin. an.* ʒ vi. *sal. tartari alb. creta alb. prap. spodii prap. sper. ceti rec. an.* ℥ ß. *ol. lig. rhodini* ℈ j. *caryophyllorum lavendulæ an.* ℈ ß.

Misc. & f. omnium pulvis seu mixtura.

Vires & Usus.

Hic pulvis manus albas ac nitidas, cutimque mollem reddit, si frequenter eo laventur & fricentur.

Pulvis Erysipelatodes.

℞. *Farinæ volat.* ℥ vj. *plumbi usti, boli rub. ana* ℥ ij. *mastichis elect. olibani, cerussæ an.* ℥ j.

Misc. & fiat omnium pulvis subtilissimus.

Vires & Usus.

Hic pulvis chartæ cæruleæ inspersus. & in Erysipelate, sive igne sacro, per se, loco affecto applicatus, vix dici potest quàm huic malo sit singulare remedium: præmissis tamen universalibus, nec non venæ sectione præcedente, præsertim in robustioribus.

PULVIS PYRIUS.

Pulvis Pyrius est compositum quid ex sale nitro, sulphure & carbone saligno aut alio levi ligno confecto, certo modo præparatis, cum aceto in certa proportione mixtis, per cribrorum variè foraminatorum trajectionem in grana variæ magnitudinis efformatum. Hoc artificium jam anno 1280. *Rogerio Baconi* celeberrimo illi Monacho Anglo notum fuisse credibile est, dum in suo *de Secretis Operibus Artis & Naturæ*, ac de *Nullitate Magiæ* tractatu sic habet; Soni velut tonitrus & coruscationes possunt fieri; immò majore horrore quàm illa quæ fiunt per naturam. Nam modica materia adaptata, scilicet ad quantitatem unius pollicis, sonum facit horribilem, & coruscationem ostendit vehementem, quibus civitas aut exercitus destruatur. Mira sunt hæc, si quis sciret uti ad plenum in debitâ quantitate & materiâ. Quis etenim cum *Joh. Dee Londinensi* Doctissimo Rogerii Baconis Tractatus Commentatore, non videt hisce hujus verbis pulverem pyrium ejusque in variis tubulis conclusi, & inde per flammam conceptam explosi, effectus designari, quem tamen ideo homines celaverit quòd illis multa exinde mala ominaretur. Verùm cùm forsan penes monachos ejusmodi confectio per traditionem quandam secretius traducta fuisset ad annum usque 1354. hoc tandem tempore *Bertholdus Szvvartzius* Germanus, Goslariensis Monachus, Ordinis Sancti Benedicti, illam abundè vulgavit, utendique methodum verè perniciosam edocuit, ut apud *Athanasium Kircherum* Mundi Subterranei Tom. 2. pag. 487. videre est.

Pulvere pyrio quidam in Medicinâ utuntur dum scilicet illum aliis admixtum carpis pro febribus profligandis applicant, militare præterea est medicamentum quod in vino aut alio in liquore largiori dissolutum dosi intus in febribus etiam malignis milites adhibent. De effectibus in variis pyrotechnicis præparationibus celebratis hic tacemus dum toti in Medicis, aut Medicæ saltem Arti affinibus versamur.

PUMEX, vid. sub titulo *Lapis.*

PURGANTIA MEDICAMENTA.

Ut ut purgantium nomen latissimè tribui possit non solùm evacuantibus per alvum, sed & omnibus iis, quæ quocunque modo & ratione excrementa educunt, ita ut & particulariter evacuantia, errhina, apophlegmatismata, bechica, diuretica, menses moventia & alia hujus generis purgantia dici queant; Usus tamen obtinuit, ut specialiter & pro eo solùm κατ' ἐξοχὴν medicamento accipiatur, quod latè per vomitum & alvum, & strictè per alvum solùm purgat.

Definitur purgatio à *Galen. 2. aph. 1. & 2. aph. comm.* 17. quod sit humorum suâ qualitate molestantium evacuatio. Ut verò eò magis pateat ratio purgandi à medicamentis in corpore, operæ pretium est considerare 1. ipsa medicamenta, quæ id præstant, 2. phænomena potiora ab assumptione evenientia; adde 3. partium, quas evacuant, rationem & dispositionem.

Quoad illa notabile est, 1. magnam esse purgantium latitudinem, maximam differentiam. Sic (1.) ab effectu, leniori vel molestiori, alia sunt *benigna*, benedicta aliàs vocata, quæ tuta sunt, blandè & leniter purgant, nihilque maligni in se continent, ut cassia, manna, tamarindi, de quibus *Galenus* scribit *l. 3. simpl. c. 24.* si operatione suâ frustrentur, ea concoqui & in alimentum converti. Ex propriè dictis purgantibus talia sunt sena & rhabarbarum, laudatissima medicamenta. Alia *media* sunt: ut gialapa & scammonium. Alia *fortiora*, maligna, seu potius δραστικὰ, quæ violenter purgant, v. g. colocynthis, helleborus, laureola. Unde eodem *Galeno* autore *l. c.* in substantiam veneno finitimam mutantur, si nihil purgent; id quod tamen & rationi & experientiæ est contrarium. Si enim non præstant minus, stimulum, irritationem, quomodo præstabunt majus?

(2.) Alia à modo actionis, seu gradu, primas duntaxat vias expurgant, *lenientia*, hactenus exposita, alia ultra primam corporis regionem penetrant, & peniores remotioresque partes evacuant, quæ propriè *purgantia & solutiva* nuncupantur.

(3.) Ab humore, quem educunt, audiunt & divisa communiter sunt in *phlegmagoga, cholagoga, melanagoga, hydragoga*, imò juxta quosdam etiam hæmagoga.

(4.) A viâ, per quam purgant, alia ἄνω purgant, *emetica* dicta; alia κάτω, *purgantia*, dejectoria.

(5.) A partibus, quibus appropriata statuuntur, alia v. g. *ventriculum*, ut aloe, alia *jecur*, ut rhabarbarum, alia *renes*, ut cassia & terebinthina, alia *nervos & articulos*, ut hermodactyli, alia *thoracem*, ut agaricum, purgant; quod quomodo locum habere possit, suo loco, ubi de specificis diximus, discussimus.

(6.) A sapore, alia sunt *amara*, ut aloe, colocynthis, alia *acria*, ut euphorbium & mezereum, alia *dulcia*, ut polypodium, manna, alia *insipida* ferè, ut mechoacanna, antimoniata.

(7.) Ab accidentibus aliis, ut ab *odore*, *colore*, *corpus-*

corpulentiâ, *texturâ*, quibus mirum quantum variant; singula verò resinosis & salinis, paucioribus vel majoribus particulis constare deprehenduntur, variis terreis, aqueis, remixtis.

(8. A rebus unde petuntur: alia ex *animalium* genere, ut serum caprinum, hepar picæ, quod in aulis quibusdam tanquam jocosum purgans habetur; alia ex *vegetabilibus*, alia ex fossilibus seu *minerali* regno, ut speciatim, radices, flores, fructus non recenseamus.

(9.) A modo applicationis, alia sunt *interna*, quæ ore assumuntur: alia *externa*, quæ ventri applicantur; vis enim horum subtilis transmittitur, ut purgetur corpus à transsumptis particulis, stimulum intus vibrantibus.

Præter hæc verò 2. notabile est phænomenon, purgantia omnia esse sternutatoria, id quod experimur non solùm, si hoc fine applicentur, uti helleborus albus inde nomen obtinuit, & unice fere hodie hoc usu celebratur; sed & in pulverisatione gialapæ, & aliorum. Hæc verò stimulant membranam teneram narium, eliquant glandulas, fundunt humores, & omnium optime, factâ comparatione effectus, purgantium agendi modum explicant.

3. Purgantia pleraque acrimoniam pungentem & fundentem serum sensui manifestare, si vel masticationi subjiciantur, vel aliis modis examinentur; omnis verò acrimonia est à sale.

4. In iisdem resinosam seu sulphuream vim visi & deprehendi, quâ ablatâ vis purgandi abit omnis. Resinosa verbi gratia, est gialapa, unde & ardet, resinosum scammonium, euphorbium, gummi guttæ, & alia, unde cum spiritu vini extrahuntur commode. Inprimis verò duo hæc elementa deprehendi in antimonio, quod hinc pro diversâ immutatione purgat, sudorem ciet, præcipitat, imò antimonium crudum loco pulveris epileptici quidam secreto propinant. Et legi de hoc potest locus insignis apud *Gordonium in philonio c. de epil. pag.* 99. ubi ex opopanace, castoreo, sanguine draconis & antimonio crudo pulvis describitur, idque ex Varignanæ secretis & libro secretorum Tubingensi commentator illustrat.

5. Acida obtundere purgantia quatenus acrimonia salina & sulphurea hoc pacto infringitur.

6. Quoad corpus, observamus assumpto purgante medicamento pulsum, siquidem operaturum sit, immutari, lassari aliquo modo corpus somnolentum reddi & incalescere paulò, nauseam aliquam oboriri, (quod tamen non perpetuum est,) βορβορυγμὸς excitari, à δεξαμενοῖς paulò, imò & mediis tormina fieri, hinc feces alvi excerni aquosas primò, liquidas saltim, hinc mucosas, idque aliquot vicibus; post verò, quàm operationem suam finierunt, alvum per aliquot dies obserari, quæ singula fusionem humorum & agendi rationem explicant ac innuunt.

7. Non minus verò, præter hanc purgationem arte inductam, motu proprio naturæ diarrhœas fieri sæpius, præsertim verno vel autumnali tempore, seu salutariter & cum εὐφορίᾳ, quod criticè fieri dicitur, seu cum virium debilitate, quod symptomatice contingit, idque inprimis, si à causâ occasionali, in aëre motu, cibo & potu quidam stimulus accesserit.

8. Bilem esse clysterem naturalem, seu stimulare tum in statu naturali, ut alvus expediatur, tum præternaturali, si acrior reddita intestina lacessat. Gaudet enim acrimoniâ salinâ, abstersivâ & sulphureâ & in cholerâ, dysenteriâ & similibus fluxibus manifestò peccare deprehenditur, imò & rejici frequenter ἄνω & κάτω, non tamen id fieri nisi simul fluxilis sit, unde natura & ob hanc causam videtur succum pancreaticum sociâsse bili, ut dilueretur & fluxilis aliquo modo reddita promptius fermentaret & stimularet ad exitum scybala.

9. Ventriculum & intestina plurimis præcipuè pollere fibris nerveis, glandulis miliaribus infinitis; Confluxu item perpetuo humoris pancreatici biliosi & recrementorum ordinariorum. Fibræ nerveæ sensus tenetitudinem, glandulæ & ductus patentes dicti humorem largiuntur & fœnerant, qui evacuatur.

Cum itaque in alvi fluxu seu à naturâ, seu ab arte facto, observetur humorum quædam liquefactio, motus fermentativus & stimulus ad expellendum; cumque totius quasi corporis cloaca sint intestina, facile patere potest & universale esse præcipuum medicamentum eadem, & quomodo purgatio fiat, tum in genere, tum inprimis à selectioribus purgantibus medicamentis. Id verò ut distinctius eluceat, tres notamus potissimum esse hypotheses autorum, quibus ad explicandam actionem purgantium utuntur, innixas sympathiæ, antipathiæ, & fermentationi.

Prima hypothesis est: purgantia agere ob magnetismum, similitudinem totius substantiæ, seu, quod idem est, ob occultam aliquam specificamque virtutem à formâ substantiali, tanquam principio nobiliori, proficiscentem, non aliter ac plantæ convenienientem succum ex terrâ fugant; ut singulæ corporis partes familiare alimentum ex massâ sanguineâ prolectent; ut magnes ad se ferrum moveat, ut succinum paleas adducat. Eodem modo purgantia humores naturæ suæ congruos trahere. Adeoque agere eadem ἕλξει, *attractione* quam eximiè juvet calor tractionis comes, non minus ac alias quoque dolor hunc censum subit, *Gal. l.* 5. *simpl. c.* 17. addit.

Per similitudinem substantiæ intelligunt non identitatem, simile enim non est idem, seu simile & idem differunt; ut non ferrum à ferro, sed à magnete trahitur, non similitudinem in accidentibus, ut in colore, crassitie, densitate, tenuitate aut raritate, quandoquidem in aliis, ubi eadem accidentia reperiuntur, non æque vis purgandi visitur inesse, neque talis convenientia in purgantibus compareat; sed similitudinem idealem, specificam, seu, si mavis, incognitam; unde alii in genere trahendo agere volunt similia, alii specialius exprimunt illam substantiæ similitudinem, quod debeatur quibusdam spiritibus.

Hinc ex hâc hypothesi assumptum pharmacum à calore corporis nostri in actum deducitur, ejusque vapores & spiritus in totum corpus disperguntur, qui, cum purgatrice facultate sint præditi, humores sibi familiares deinde ad se alliciunt, atque à massâ sanguineâ reliquisque humoribus utilibus separant; quod ubi fit, natura tertio loco insurgit, & quia tum à pharmaco, tum à noxiis humoribus stimulatur; expultricis facultatis ope utrumque stimulum tandem exturbat.

Contra hanc sympathiam seu magnetismum diximus, eum non probari posse, nec dari reverâ: Quæcunque enim inter se nec substantiâ nec qualitatibus conveniunt, illa inter se sympathiâ vel magnetismo non gaudent. Non in substantiâ, humores evacuandi summatim vel biliosi sunt serosi, & cum his affines alii, quomodo vero similitudo substantiæ concipi potest v. g. ut alia taceamus, in vitro antimonii, in scammonio, in aliis? Et posito hoc, non tamen concesso, verissimum est contradictoria esse nec simul stare posse: attrahere & propellere. Neque distinctio valet nonnullorum attrahere per se, propellere per accidens quatenus naturam unà irritant. Non in accidentibus, nisi merè per accidens; neque enim rhabarbarum vel aloe bilem expurgat, quod amara sint, vel flava, cum absinthium, cum crocus & alia id non præstent, quod ipsi asserentes concedunt.

Toletari aliquo modo & mollius explicari potest hæc hypothesis, si purgantia concipiamus esse velut sal artifi-

artificiale, quod junctum bili naturali ad excretionem citet archeum intestinorum.

Altera hypothesis est, purgantia agere ob antipathiam, ὦσιν, *propulsionem*, ab abhorrescentiâ & contrarietate inductam. Contrarietatem hanc duplicem statuunt & explicant, alii respectu naturæ seu archei, quorsum illi spectant, qui venena esse purgantia criminantur, ut natura assumpto purgante velut contra hosticam turbam insurgat, & nolens volens exturbet tali impetu non tam humores, quàm medicamentum, quocum pessundati humores exitum inveniant.

Pares his sunt, qui cum Asclepiade apud *Galenum l. de purg. med. fac. c. 1.* statuunt humores per purgantia eductos non fuisse in corpore tales, quales post evacuationem conspiciuntur, verùm alterius generis à cathartico autem mutatos & in naturam sibi similem conversos, i. e. corruptos, bilem v. g. à cholagogo excretam non fuisse bilem, sed humorem in bilem mutatum. Hinc tria juxta Asclepiadem in purgatione humorum accidentia concurrunt: generatio humoris, stimulatio naturæ, & generati humoris assumptique expulsio. Præter ea verò, quæ *Galenus l. c.* & alibi rectè huic sententiæ opponit, nullitas ejusdem monstrari potest, si tum medicamentum, tum humores educendos consideremus. Medicamenta purgantia diversa sunt, inter se differentia, unum tamen præbentia effectum. Hi ergò non unus idemque à diversis & distinctis inter se omninò expectari potest. Neque humores eidem item auscultarent promiscue.

Alii verò eandem antipathiam agnoscunt in purgantibus versus humorem excernendum. Ita *Laur. Jubertus* loco citato catharcticum è corporibus nostris minime attrahere vult, sed potius fugare & expellere, atque antipathiâ verius, quàm sympathiâ opus suum perficere, ejusdemque cum alexipharmacis conditionis esse. Ut enim hæc venenis inimica sunt, eaque non ἕλκει, sed ὤσει è corporibus eliminant, ita, *inquit*, purgantia vitiosis humoribus adversari & naturali quadam antipathiâ eosdem expellere. Sed alia omninò ratio est alexipharmacorum & purgantium, ac consequentia nulla est; si bezoardica resistunt veneno, ergo & purgantia agunt eodem pacto ab antipathiam. Differunt quàm maxime inter se purgantia & alexipharmaca; quomodo ergo sub eodem genere & conditione locari queunt? Referenda hinc & ipsa hæc antipathia est ad ignorantiæ asylum, ad occultam qualitatem. Non pellunt purgantia ob antipathiam, unde rectè asseritur purgantia non esse venena, vel quasi venena, ab effectu hoc ipso suo, multò minus è medicinâ exturbanda. Effectus enim hic salutaris est; cujuscunque verò effectus est talis illud pro medicamento non veneno æstimandum est, à fine enim actio æstimanda. Quo loco obiter repetimus, distinctionem simplicium inter alimenta, medicamenta & venena non tam strictam esse, sed generalem & latiorem, quæ mediam agnoscit subdivisionem & classem in omnibus. Hinc ut dantur alimenta medicamentosa & venenosa, ita & inter medicamenta & venena datur medium, quod de purgantibus fortioribus dici potest.

Tertia hypothesis est, purgantia agere vi fermentativâ, adeoque eorum actionem fermentatione absolvi. Solent hinc, qui de fermentatione scripsere, in solenne exemplum laudare fermentationem, unde purgantia vocant, quæ quocunque modo adhibita à calore corporis nostri in actum deducuntur, resolvuntur, occultâ vi humores sibi cognatos turbant, agitant, fermentant; quâ turbatione natura irritata inutiles humores segregat & expellit.

Ut clarius pateat, & quomodo fermentatio concurrat, & vim causæ habeat in exerenda purgatione, liceat ex metaphysicis inter alia distinctionem huc mutuari inter causam, uti communiter dicitur, quæ, & quâ. Fermentatio non est causa, quæ, cui agendi provincia principalis & sola adscribi queat, illa enim est irritatio, de quâ mox; sed est causa quâ, requisitum secundarium seu necessaria conditio ex parte causæ, ut tamen genuina causa, salvâ veritate, censeri non possit.

Utut ergo adsit in omni purgatione fermentatio, illa tamen non ita concurrit, vel influit, ut cognitâ hâc & admissâ satiari intellectus & omnia phænomena, omnis agendi modus clarere possint. Seu, ut alias dicitur, fermentatio est causa sine quâ non, unde hâc non eveniente frustra est irritatio, frustranea medicamenti assumptio, quia potentia illa non traducitur in actum. Adeoque purgantia non solâ fermentatione absolvuntur vel explicari possunt, seu per se sola adsumatur, seu occultâ vi comprehensâ.

Reliquum est, ut dicamus, quomodo agant, quæ quarta est hypothesis, irritatione. Conveniunt singuli ferè in hoc, fieri in purgatione irritationem, illud tamen paulò latius est. Alii inde in irritatione generali acquiescunt, ut *Thom. Erastus l. de purg. med. facult.* docet, cathartica non peculiarem aliquem humorem prolicere, sed naturam saltem stimulare & lacessere, quæ irritata sponte vitiosos humores exturbet. Idem ferè sentit *Jac. Scheckerus*, qui similitèr non ἕλξιν, sed ὦσιν purgationis causam statuit; medicamentum enim & noxios humores expultricem facultatem acrimoniâ suâ stimulare ait, quæ stimulata utrumque postea expellat. Hæc ipsa verò generalis irritatio non satiat omnium sciendi avidum, id enim & vulgus novit. Hinc etiam qui electivam agendi vim in purgantibus agnoscunt, irritationem in genere rejiciunt, quòd illa sola non possit noxios humores ab inutilibus secernere & extrudere; quod posito irritante promiscuè quilibet humor expurgari queat; quod idem expectandum foret ab omnibus calidis & acribus, utpote quæ non minus naturam stimulare apta nata sint.

Agunt itaque purgantia irritatione, seu nulla purgatio fit sine stimulo; omnis enim irritatio supponit acrimoniam quæ à priori sensu, à posteriori effectu satis conspicua est. Hinc dependet illa actio principaliter ab ἐρεθισμῷ *stimulatione* archei intestinorum, quando tunica eorundem membranacea & glandosa acriorem characterem sentit, & magis quàm ordinarie contrahitur ac sollicitatur.

Acrimonia hæc ipsa in aliis magis explicata & pansa est, unde, quod diximus, purgantia illa simul sunt sternutatoria, & corrosiva alia venenosa, ☿♎tus, ⊖-⊖, cum immanibus torminibus potentissime sæpe purgant; in aliis magis latens est, ut in antimoniatis, non prius se exerens, quàm in ventriculo, cujus hinc delicatior longè æstimandus est sensus. Unde & acida illud sal figunt, & stimulum illum obtundunt.

Acrimonia illa principaliter debetur principio salino activiori, humores ad ὀργασμὸν, naturam ad excretionem citans. Quicquid acre est, sali adscribitur non immeritò.

Ista porrò acrimonia salina modificata principio sulphureo, quod perinde est, an resinam, an sapam, vel aliter vocemus, cum matrice acidâ consociato, unde & facilior fermentatio & stimulatio consurgit. Açor ille manifestè visitur in destillatione gialapæ, hellebori aliorumque, cum copioso oleo, seu sulphure, quo de in *dissert. de gialapâ* egimus. Neq; tamen purgandi actio acido tribuenda est, quin potius notum est ex analysi & consideratione similium, illa ipsa simplicia, quæ acidum cum sulphure condunt, vel ipsius sulphuris communis exemplo, alcalinos magis æmulari effectus. Suffecerit nobis cognoscere in purgantibus principia hæc diversa, ut sic prudentissime à creatore mixta, quæ liquationi & fusioni humorum indeque consequente irritatione effectum purgantem edant, aptissima ad fermentationem seu ὀργασμὸν citandum.

Patet id ulterius, si cogitemus, non solam acrimoniam salinam, adeoque nec irritationem sufficere,

qualis

qualis in torminibus verbi gratia, in colicâ sine alvi fluxu, satis insignis est; sed biliosam quasi, seu sulphuream, cujus idea in dysenteriâ & diarrhœis aliis visitur. Neque enim in dysenteria est nisi hypercatharsis spontanea, seu à principio intrinseco facta, ut alias à purgantibus fortioribus, colocynthiacis cumprimis, dysenteria non raro evenit & producitur.

Purgantium igitur vis omnis ab acrimoniâ salino-sulphureâ videtur unicè arcessenda, seu agunt irritatione ob acrimoniam salino-sulphuream, unde sale & sulphure ablato, vel non vel debilissimè purgant.

Acrimonia denique illa salino-sulphurea magis vel minus volatilis est. Fixior & minus volatilis si fuerit, *κάτω* purgatur magis natura inde admonita, ut à sennâ, rhabarbaro, colocynthide. Sin volatilis magis *ἄνω*, quod de vomitoriis valet & dicetur infra latius; in quibus verò medius status mixturæ est *ἄνω* & *κάτω*, ut in gummi guttæ & aliis. Ordinarie, puta & medicamento sibi relicto, extraordinarie enim, prout ipsa hæc dicta fixitas vel volatilitas in humoribus prædominatur, etiam vomitoria fiunt *κατωπελκὰ*, & purgantia *ἀνωπελκὰ*, per accidens & extraordinarie.

Positâ verò acrimoniâ, eaque irritativâ & fermentativâ, liquantur & funduntur humores, natura verò stimulatur, ut collecti & adducti excernantur. Liquantur, spiculis salinis se infigentibus & serum concretum fundentibus, non aliter, ac suo modo ptarmica & errhina papillas narium eliquant, unde humor aquosus exit copiosè. Unde si hoc sensu attractionis vox sumatur, habet omninò locum. Fit in purgatione & ἕλξις & ὦσις, *tractio & pulsio*, modò rite res intelligatur. Liquatur è glandulis intestinalibus, prolecto humore seroso. Hinc non tantùm ab irritatione continuatâ sequitur quandoque ipse sanguis, sed & spasmus extremorum. Verum id est, elogio *Hippocratis*, non saltem de helleboro, nominatim albo, sed & aliis quibusvis purgantibus. Quid benignius gialapâ? Ab illa tamen talismodi spasmum observavimus, consignato exemplo *Ann.* 10. *Ephem. Germ. obs. 75. p. 204.*

Ordine hinc se consequuntur ὀργασμὸς, *turgescentia* seu fermentatio; ἐρεθισμὸς *irritatio*, & ἔκκελσις *excretio* humorum irritantium & fermentantium, singula acrimoniæ salino sulphureæ aptissime quadrantia. Irritatio verò & antecedens est & consequens adeoque omne absolvit punctum, quandoquidem purgantia obvios humores exstimulant, scybala, bilem, succum pancreaticum & glandosum intestinalem, indeque consecutione quadam totum corpus evacuant, sortita differentiam & à præsentiâ illorum & copiâ, ac à diversâ modificatione texturæ.

Quæ cum ita sint, irritatio hæc non est determinata ad unum solum, hunc illum humorem; sed determinata secundùm quid, ad partem quam evacuant, intestina, limitata quoad humores ibi contentos & excernenda. Hinc est, quod *Cous* scribit *s.* 4. *aph.* 2 purgantium medicamentorum usu talia è corpore educenda, qualia sponte etiam prodeuntia juvant, contrario vero modo exeuntia, sistentia. Sponte enim prodeuntium titulo intelligenda non alia, quàm quæ diximus. Hinc abundantes hi & præsentes tolluntur accurate à purgantibus, quæ indicant. Sanis verò corporibus, ubi dictæ hæ ordinariæ quisquiliæ non excedunt, non peccant, nocent purgantia, argumento 4. *aph.* 16. Helleborus periculosus sanas carnes habentibus, convulsionem enim inducit.

Hæc cùm objectum sint purgantium, omnia æquè purgant omnes humores obvios promiscuè, sed diverso effectu. Non uno eodemque modulo peccant humores, non uno eodemque modulo agunt purgantia, modificata diverso modo utraque. Perpetua enim inter agens & patiens est proportio. Cumque evacuanda potissimum sint bilis, serum & scybala, non tamen uniuscujusque modi, meritò ex hoc fundamento distinctio omnis petenda.

Argumentum universale esse potest hoc: Si differunt inter se humores evacuandi, differunt & medicamenta evacuantia, meritò sequitur, non omnia agere uno eodemque modo, sed alia magis hunc, alia illum magis respiciunt, non omnes omnia tam bene, generali nihilominus fermentationis & fusionis, præcipuè verò irritationis regulâ promiscuè evacuatis quibusvis.

Cumque in his ipsis recensitis minera & nidus morborum variorum resideat unicè, meritò purgantia judicantur tollere causam morbificam, idque potissimum in principio, prius, quàm fermentum morbosum collutulare reliquum sanguinem magis sustineat, prius, quàm vires dejiciantur.

Coronidis loco dicendum aliquid adhuc venit de distinctioue essentiali & electivâ illâ purgantium vi. Differunt ergo etiam purgantia specialiter 1. operandi gradu, alia sunt mitia, alia mediocria, alia fortiora. Sunt qui extraordinarie difficillime, sunt contra ea qui facillime moventur; difficillime, in quibus irritatio seu stimulus salinus vim fermentativam comitem non consequitur, qui dicuntur sicciores; quibus item mucus intestinorum viscosior est & spissior; facillimè verò, quibus & fluxiles acresque humores & membrana intestinorum ac ventriculi nudior est, & tantum non papyracea. Medium tenuere beati, hinc doses ipsorum purgantium hinc inde communiter annotatæ ad uniuscujusque subjecti conditionem sunt limitandæ.

2. Differunt secundùm texturam specialem partium salinarum & sulphurearum, ut pro & majori vel minori resolvendi potentiâ. Hinc alia sunt, respectu humorum, magis seriduca, cholagoga & melanagoga, à diversis humoribus peccantibus & diversâ materiâ. Cùm verò similium eadem sit ratio, brevius & concinnius noscemus rem omnem, si dicamus cholagoga & melanagoga minus differre, in melancholiâ enim omni bilem peccare, vel nomen innuit. Non differunt hi humores, bilis flava & atra, radice, seu substantiâ, sed differunt qualitatibus. Unde cùm melancholia sit duplex, una quæ sero debetur acido, altera quæ bili; de his potissimum dicimus, quòd quæ bilem evacuent, illa quoque melancholiam, uti priori illi speciei convenit cum hydragogis. Hinc commodum utrorumque est connubium.

Conveniunt etiam quæ pituitam liquant, & hydragoga. Eadem enim horum est ratio, unde affinitas purgantium & hinc elucet.

Innixa verò singula hæc præsidia esse debent suis indicationibus, etiam in quantitate & qualitate, ut selectus instituatur inter purgantia, selectus pro praxi Clinicâ necessarius, ut dosi non excedamus, alias quippe non tam id quod quantitate & qualitate excedit, adeoque morbiferum est, evacuabitur, sed & humores boni, cum manifesto corporis detrimento, licet vulgus aliter cogitet, numero sedes æstimans potius, quàm ὠφελίᾳ. Hinc ex methodo medendi supponimus & hic, in omni instituendâ purgatione respiciendum esse & morbum, qui lædit ac purgationem indicat, & subjectum quod læsum est, & medicamentum quod prodesse debet.

De Purgantibus non usitatis.

Ut igitur selectus instituatur, operæ pretium est conferre inter se purgantia, &, quæ in praxi horum titulum mereantur, quæ minus, dispicere; præstat enim paucis selectis adsuescere ingenium, quàm confusis pluribus inerrare. Qui bene distinguit, bene docet, & discit, & medicatur. Qui verò bene cognoscit medicamenta, bene curat.

Sermo vero est inprimis de purgantibus primariis & baseos

baseos vicem sustinentibus, adeoque omnia & singula non in exilium mittuntur reliqua, satis est, non demandandam hisce primam purgandi provinciam, idque paulò rigorosius, ut tantò magis ad selectum invitentur discentes

Sic *Terebinthina* non tam Veneta, quàm Cypria vera vires quidem habet purgantes, ad ℥ß. dosi ab autoribus protractâ, qui tamen usus & dosis paulò est rarior, imò insuetata in praxi select & purgandi fine. Adhibetur verò, abstergendi & sanandi usu, utiliter in affectibus renum & genitalium, ut calculo, gonorrhœâ, &c. vel in bolo cum cassiâ, vel in colostrum cum ovi vitello redacta. Audit κακοςόμαχ☉, unde tenerioribus minus convenit. Consultabamus aliquando tres medici de calculo Serenissimæ personæ, unà ventriculi debilitate conjunctâ insigni. Medico uno suadente terebinthinam, illo cum symptomate, dissensimus, præsertim in substantiâ, & delicati palati ægrâ. Aliàs etiam MP. de terebinthinâ commodè usurpantur.

Polypodium, ab electione quernum, leniens quidem est melancholico humori dicatum, unde decocta & infusa aperientia melanagoga ad ℥ii iii. ℥ß. ingreditur, inprimis in affectibus pectoris, tussi, melancholiâ hypochondriacâ & scabie, magis tamen est secundarium & alterans, quàm purgans.

Semen Psyllii mucilaginum basis, ad linimenta pro linguâ fissâ & aridâ, ad ulcera & dolorem, à lacte esulæ oriundum, constituit antidotum, de quo vid. *Rolfinc. l. de purg.* Interno pro usu, inprimis purgante, exulcat hodiè.

Viola quoque relata inter purgantia, procul dubio à primoribus artis inventoribus ad temperandam purgantium caliditatem & acrimoniam addita, unde & fl cord. commodè infusa ingrediuntur purgantia; inde in classem ipsam purgantium irrepit. Præparata exin sirupus vel mel viol. in clysteribus conveniunt. Trochisci diaion, seu è violis solutivi exoleti sunt, vim purgandi mutuantes à turpetho, scammon. & mannâ. Semen in emulsione quidem purgat, attamen magis pro remedio efficacissimo ad ischuriam commendatur.

Florum acaciæ & persicorum eadem ferè est ratio. E *sambucinis* turiores primo vere germinantes acetarium constituunt purgans, sed rusticum, & utplurimum emeticum simul, quam vim variare quidem volunt pro decerpendi modo, prout ἄνω vel κάτω id fiat, magis tamen ascribendum id omne dispositioni humorum. Reliqua etiam memorata, ut & ☍ sambuci viridescens, quod in philtris commendat pro emetico, consultius omittuntur, & pro usu alterante, traumatico &c adhibentur. De vehementiâ succi radicis sambuci vid. *Minder. med. milit. cap 6 p. 275 seq.* De sambuco in genere *Blochwiz Anat. sambuci.*

Asarum potens est medicamentum purgans & emeticum, quo posteriori fine locum adhuc obtinet. Ante aliquot annos civis hujus loci, vir quadratus difficulter mobilis, sumit suasu aniculæ pulverem asari fol. & rad. ad integrum cochlear, inde verò hypercatharsin patiebatur lethalem.

Myrobalani, prunorum peregrinorum species, ab Arabibus in scholam medicam introductæ, quarum quinque genera sunt, *chebulæ*, omnium maximæ; *citrinæ*, à colore dictæ; *bellirica* gallam vel nucem moschatam æmulantes figurâ & colore: *Emblica* subnigricantes exossatæ & concisæ; & *Inda* nigræ, nucleorum corni æmulæ, osse carentes. Constituunt purgans lene, ut citrinæ bilem, Indæ melancholiam, non tam ob colorem quàm dulcedinem, reliquæ pituitam purgare statuuntur. Hæc tamen vis lenitiva seu purgandi adeò exigua est, ut dubitetur ferè, num inter laxantia vel adstringentia potius sint referendæ, præcipuè cum, *Fragoso* teste. *med. Ind. Tr. 3. cap. 22. p. 54.* Indi ipsi iis non utantur ad purgandum, sed ad retinendum fluxum sanguinis & seminis. Temperant & alterant potius humores peccantes, bilem obtundunt, ejus motum refrænant & leniter educunt, & post se adstrictionem relinquunt

Euphorbium, succus arboris seu plantæ potius ferulaceæ, C & S. quarto gradu, ob vires causticas vesicatoria & rubefacientia ingreditur. Purgat quidem vehementer humores pituitosos & frigidos aquosos, unde olim in apoplexiâ & aliis affectibus frigidis, ut & hydrope inprimis, commendabatur. Sed cùm acerrimum sit, ut & fœtum abigat & ventriculum erodat, quò nomine, rectè an injuriâ, Helmontium empirici nomine culpat *Heerius obs 25. p. 287.* & tormina immania cieat unde virginem, à pharmacopœo eodem propinato, ad mortem ferè laborasse novimus, consultius eodem hodiè, purgandi quidem fine, abstinemus, licet vel acidis, ut succo citri, vel frigidis aliis, ut succo portulacæ, vel oleosis, ut ol. amygd d. corrigere id vulgò laborent, & ad gr. vii. vel ℈ß. saltim dare jubeatur.

Opopanax, sagapenum, bdellium, gummi ammoniacum, quæ singula in pilulis de opopanace reperiuntur, gaudent quidem insigni vi detersivâ & humores fundendi, unde & à *Sylvio* in pilulas præscriptæ commendantur; verùm notavimus ab illis ipsis facillimè tenesmum hæmorrhoidalem oboriri, quòd rodant quasi intestina, inprimis cum colocynthide mixta. Præstat eadem ad emplastra seligere, vel internè alterandi & incidendi fine, unde & ingrediuntur theriacam; vel, si purgantibus ea addere placeat, minori dosi, in obstructionibus tenacibus pituitosis.

Lapis Armenus, à patriâ dictus, licèt in Bohemiæ & aliis argenti & auri fodinis reperiatur copiosè, tàm rarus est in officinis, ut vix decima quæque illum ostendere possit. Ut lapis Lazuli cœruleo, ita hic viridi magis colore, seu ex cœruleo viridi constat, unde cum chrysocollâ nativâ affinitatem habet. Relatus ob acrimoniam veneream, quam secum gerit, inter purgantia & melanagoga olim fuit, lotus & propinatus; verum à recentiorum nemine amplius hoc nomine in praxi æstimatur.

Lapis Lazuli coloris veneti, striis & maculis solaribus interstinctus micans, cum lapide armeno judicatur convenire & de ære participare, quo de pluribus legi potest *Exc. Pechlinus noster leg. de purp. p. 186.* Hinc etiam multos experitur adversarios, qui ipsum diffamant, & pravas nocentes ac exulcerantes, lotione non corrigibiles, ejusdem facultates incusant, unde etiam ex confectione alkermes expungere eundem gestiunt, quàm & hoc nomine aliquando purgare asserunt, quòd tamen per accidens sæpe fit, quam in rem vid. *Dodon. observ. med c. 54 p. 90.* Ast reverà innoxius est lapis, & vires, quas habet purgantes, leves possidet, unáque massam sanguineam purificantes egregias. Si enim corrigatur lotione acrimonia metallica, quam levem habet, tutò cum purgantibus melanagogis dari potest, unde ipsum ad ℈i. cum ana gialapæ dedimus sæpius, interdum etiam in robustioribus citra effectum purgationis ullum. Sunt etiam, qui huic lapidi plus fidendum rentur, quàm helleboro, in affectibus melancholicis, & in desperatissimâ elephantiasi illum experimentis suis nobilitatum commendat *Scaliger exerc. 272.* Pilulæ de lapide Lazuli, in pharmacopœis descriptæ, itidem sunt exoletæ.

Helleborus duplex est, differentiâ à radice desumptâ, non à floribus, albus & niger. *Albus* inter purgantia exolevit, ob vehementiam, unde inter μοχθηρὸς primum locum tenet & varia quidem educit, sed potentissimè & summâ cum violentiâ. Hic tempore *Hippocratis* potissimum fuit in usu, unde ubicunq; hellebori mentionem facit idem simpliciter, sine additamento,

ibi album intelligit, teste *Galeno 5. aph. comm.* 1. Helleborus albus hic potentior longè nigro, unde & à *Paracelso* dicitur junior, quòd juniores, i. e. valdè ferocientes, vires possideat. Et vomitus quoque potenter ciet, minus sedes, de quo experimentum consignavit *Smet. miscell. p.* 565. ubi refert quendam pulverem hellebori albi, in sacculis coriaceis passim etiam hodie venalem, ad pondus ʒß. (tantum enim pulveris singuli continent,) idque ex modico aquæ hausisse, à quo vomitus proruperunt, aquosi primùm, hinc aliquid flavi continentes, infra dejecit semel. Hodie igitur cum sacculis suis pro sternutatorio solùm adhibetur.

Non æque hinc patet, quàre helleborus ferulaceus dicatur helleborus Hippocratis, siquidem admodum segnis est, undè ad ℈j. illum dedit *Rolfincius.* Si dicere volumus quod res est, experimenta ferè circa helleborum fieri hodie desiêre, prostantibus melioribus.

Iris nostras non minùs, ac alia exoleta, ob acrimoniam calidiorem minus frequentatur, novimus tamen cochlearis quantitate cum successu hydropicis propinatum succum; prostant potentiora, & simul mitiora. *Florentina* verò mitissima pro infantibus vulgò usitata est, seu sola, seu cum aliis miscenda.

Mezereum utut frutex sit, primo vere in sylvis florem, & quoad corticem cumprimis commendatus, corrigendum cum aceto; minus tamen in usu selecto est. Medicina enim rustica est, & sæpe febres symptomaticas inducit, unde tanti non æstimatur, ut aliis præponatur. Sin in usum vocanda fuerit, magis in extracto vel infuso id fieri potest. Empirica quædam nobilis pro hydrope curando exhibebat in substantiâ pulverem corticum laureolæ cum successu felici. Par ratio est pil. de mezereo.

Sic & *rob ebuli* ex baccis prolectum laudatissimum quidem est ὀρεχαγωγὸν, vel diureticum & diaphoreticum, cortex verò & semen ventriculo inimica adeoque exauctoranda sunt. Radix decocta cum vino hydropicorum aquas expurgat.

Bryonia quidem non immeritò in hydrope commendatur ab *Helmontio in hydrop. ignot.* §. 40. tum quia aperit, tum quia serum hydropicorum evacuat; convenit & in aliis seri acris vitiis, sed purgandi scopo ipsa quoque stat post principia.

Rhamnus solutivus, seu spina cervina, vix nomen retinuit, seu usum spectemus, succo viridi nauseabundus & minus frequentatus, vel fundamentum in re habens.

Grana tilli & *semen ricini* unius ejusdemque quidem sunt prosapiæ, illa siquidem nihil aliud sunt quàm semina ricini, pro diversis tamen assignantur, quòd grana tilli sint semina ricini ex Indiâ allata, & forsan alius specie; semen verò ricini apud nos quoque haberi queat. Sive pro uno eodemque, sive pro diversis habeantur, perinde est, neque enim in usu sunt seu in praxi adhibentur à medicis, ob vehementiam & acrimoniam, quod uredinem molestissimam habeant, quæ in pelliculâ intimiori medio loco residente inprimis conspicua est. Adhibent ea adhuc empirici & balneatores, & memini civem quendam numero tria adsumsisse, indeque fortiter purgatum. Qui verò vim agendi nosse velit, gustet saltim particulam, inde enim fauces accenduntur quasi summo ardore & intolerabili. Par ratio quoque est *nucis catharticæ*, quæ cum dictis convenit effectu, differt magnitudine, est enim major, de quo præter *Clusium* aliosque legi potest *Sim. Pauli quadrip. botan. p.* 548. & 552. ubi & de granis tilli plura habentur.

Epithymum cuscutæ est species, siquidem quod apud nos in lupulo, urticâ & aliis plantis est cuscuta, id in thymo est epithymum, licet & odore, qui thymum refert, & nodis ac filamentis à cuscutâ differat, Creticum & Narbonense eligendum. Fatentur autores omnes corrigendam esse ejusdem tarditatem & siccitatem, unde reverâ si examinentur singula, purgantibus sociatum hinc in classem ipsorummet relatum fuit. Præstat corrigentis & alterantis loco in affectibus melancholicis ad ʒij. iij. ℥ß. infusis & decoctis addere, siquidem spiritus blandè reficit, acorem infringit, serum corrigit, subtilitate suâ penetrat & aperit.

Cortex frangulæ in balneis & unguentis euporistis contra scabiem etiam vulgo usitatus magis. Eadem ratio est *cort. sambuc. sem. & cort. ebuli*, item *rhabarbari monachorum*, quod debilius longè evacuationem præstat, unde in duplâ dosi præscribendum censent; in clysteribus habere locum potest.

Patet ex dictis, esse & in his minus usitatis quandam differentiam, nec tam negatam purgandi vim & efficaciam, quàm selectum, & quod iis primariò purgandi fine non facilè utamur.

De Purgantibus rarius Usitatis.

Rarius & Determinate Usitata vocamus, quæ in praxi quidem locum habent, sed itidem non quotidianum, primarium & catholicum, sed magis in his vel illius casibus & circumstantiis, si quidem selectum attendamus.

Cassia, ad differentiam lignæ, *solutiva* dicta seu fistularis, à formâ, in cannis enim videnda est siliqua, ex Ægypto & Indiâ afferri solita, unde Alexandrina audit. In usu est non tota, sed quoad pulpam recens extractam, quæ & *flos Cassiæ*, item *extractum* audit, semen verò & cortex, & interstitium membraneum non sunt purgantia seu usualia, quin adstringunt potius.

Temperatæ est naturæ, & blandâ, subdulci, mucilaginosâ vi humorum acredinem mitigat, acredinem sanguinis, seri & seminis: & siccitatem corrigit. Hinc *pectoralis* est, in tussi infantum & adultorum, pleuritide; *nephritica*, in calculo & renum ardore, ciens urinam & vias leniens; in gonorrhœâ item simplici & virulentâ, ut & pollutione nocturnâ conveniens. Benigna est, unde Italis maximè frequentata, & gravidis ipsis concessa, sed lenior, flatulenta & ventriculi, fermentatione humorum, flatibus, ut in colicâ, hypochondriacis.

Pollet verò in recessu insigni stimulo, unde eâ & ob hoc non abutendum est, vel promiscuè in calculo utendum: siquidem observarunt autores inde sæpe ardorem urinæ ejusdemque copiosum profluvium subsecutum. Videri de hoc præter *Zacut. Lusitanum* meretur *Hildanus l. de Lithotomiâ vesic. p.* 759. Hinc in mictu cruento & quibus calculus sectus fuit, in diabete & similibus urinæ vitiis non æquè prodest, sed cavenda est. Datur ad ℥ß. ʒvj ℥j. & amplius.

Tamarindorum pulpa cum Cassiâ convenit quoad laxandi effectum, differt, quòd acidula sit, & non tàm laxitatem quàm adstrictionem post se relinquat; separata itidem à villis seu filamentis & nucleis. Frequenter cum Cassia miscetur, eâdem gaudens dosi, ut alteram quasi corrigat.

Acidulâ suâ qualitate simul fermentativâ laxat quidem, sed simul acrimoniam biliosam mitigat, unde in febribus, hæmorrhoidibus fluentibus, gonorrhœâ, ictero, hydrope &c. convenit, sitim sedat, quin & Tincturam ♂is extrahit, quod *Mynsichtus* inprimis commendat, vim aperitivam & roborantem adaugens.

Manna, cum epitheto *Calabrina*, à patriâ, vel *electa*, id est, candida, duriuscula, dulcis, facilè liquescens masti-

masticatione, dicitur, licet etiam inter *foliosam* seu granulatam, & *ramosam* seu mannâ corporis, & *masti-chinam* distinguant, respectu partium arboris, ex quibus clolecta est, & bonitatis. Non tamen est lachryma arboris, v.g. fraxini, quod *Donatus ab Alto mari* & *Clusius* contendunt; sed mel arboreum concretum, ex iisdem principiis ac mel compositum, cum quo maximè convenit, à coagulatione salinâ firmiorem consistentiam sortita; particeps de rore & arbore. *Magnenus l. de Manna c. 12. p. 66.* ejus principia ponit: ceram primigeniam, mel primigenium, halitum roridum, Ⓓ & ⊖ ✱cum. More dulcium condit sal acidum, hinc fermentativum & abstersivum.

Prodest laxandi virtute in infantibus, ita tamen, ne adsit dispositio epileptica, in aliis quoque per se data ab unc. ß. ad unc. j. ij. Prodest scilicet, ubi dulcibus locus est; nocet, ubi eadem non prosunt. Hinc pituitam liquat, & ad alvum blandè divertit fluidiorem redditam, demulcet acrimoniam, lenit & abstergit inprimis pectus & brochica & arteriaca, unde in tussi, raucedine & aliis asperæ arteriæ vitiis prodest.

Convenit & in obstructâ alvo à siccitate, unde & conserva rosarum mannata commendatur, descripta à *Sennerto in Instit.* item in morsulis datur, tabulata seu in morsulos redacta, de quo vid. *Schroderus.*

Minus prodest in febribus acutis & ardentibus, ut & peripneumoniâ & pleuritide; minus etiam ventriculo debili & picrocholis, nec variolis, morbillis, diabet. &c.

Turbith, seu turpethum, itidem ex Arabum invento clarum, cortex est albus, lignosus & resinosus seu gummatosus, radicis exoticæ, juxtà nonnullos Thapsiæ, cùm pro unâ eâdemque exhibeatur, plantæ lactescentis sui generis. Esse nucleum interiorem radicis scammoneæ, vel saltem ipsi simillimã tradit *Stapel. comm. in Teophr. p.* 1054. qui latius de eo videri meretur.

Communiter in electionis signum album præscribitur, magis tamen gummositas prævalet; calidum est & acre, unde humores pituitosos validè purgat, neque etiam nisi in humidioribus & fortioribus, ubi humores liquandi fuerint, æquè locum habet, præprimis in pulvere, unde cum zingibere in Indiâ condit. in scrophulis commendat *Scultet. obs.* 31. *p.* 90. Per se rarò vel nunquam datur, species verò diaturbith cum rhabarb. more aliarum confusæ sunt, & licet stomachicis, zingibere, mastiche, cinamomo, aniso corrigantur, ventriculo tamen inimicum est medicamentum & tormina facilè excitans. Alii cum aceto corrigunt, & sic in usum vocant, quod commodius, vel etiam extractum parari inde potest. Verbo, vel in infuso, vel in extracto, mitiori & retusâ sic reddita acrimoniâ, tutius usurpari potest. Ad vermes dilaudat *Heerius obs. p.* 293. qui lumbricis ejiciendis aptissimum semper invenit.

Cnicus seu Carthamus, crocus sylvestris, *Safflor* ad differentiam croci genuini dictus. Dicitur Carthamus ab Arabico..., non verò, nisi abusivè, ἀπὸ τοῦ καθαίρειν, *à purgando.*

Eliguntur purgandi fine sola semina eaque recentia, albicantia, succulenta, medullâ candidâ & pingui referta. Mite est medicamentum, cum leni amaritie in oleosis partibus acrimoniam lenem salinam condens, unde humoribus serosis coagulatis incidendis aptatur. Speciatim in affectibus pectoris, asthmate, tussi, hinc & anasarcâ, colicâ, quartanâ convenit.

De *matalistâ*, minus notâ aliàs radice, latius egimus & sententiam nostram tulimus *diss. de Gialapâ*, quod nempe sit gialapæ species tertia, quàm matlaliztic Indi nuncupant, ex quo facilè Europæus matalistæ vocem formaverit. Primus ejus meminit *Joh. Bauhinus hist. plant. l.* 15. *c.* 26. qui Duci Wirtenbergensi nomine radicis purgativæ Indicæ matalistæ missam scribit, procul dubio à seplasiario, advecta ex Americâ, successivè innotescente mechoacannâ, gialapâ & hâc ipsâ, sed quod gialapa palmam præriperet, minus hinc curata. Nonnulli putant, esse hanc eandem cum radice Quimbeya Hispanis dictâ, descriptâ ab iisdem, & nominatim *Fragoso fin. cap. de rhabarb.*

Æmulatur radix formâ bryoniam aut mechoacannam albam, quâ tamen villosa seu fibrosa & consistentiâ magis dura est, fibris quasi ligneis constans. Gustu quoque convenientiam aliquam cum mechoacannâ demonstrat, extracta cum ♈i essentiam flavescentem præbet, mediæ virtutis inter gialapam & mechoacannam, eâdem dosi danda.

Hermodactyli licet à *Foresto* rejiciantur *l.* 1. *p.* 797. nec iis utendum putetur nisi in valdè robustis corporibus; attamen inter δραστικὰ à nemine, quod sciam, referuntur, quin mitiores potius sunt & segniores. Radix ex Colchici non venenati, cordis figurâ ferè conspicua, non acris, mordax, sed farinaceum pulverem largiens. Determinantur verò communiter ad affectus arthriticos, item luem Veneream adstrictione inde consequente ob partes terreas. Sero debitum est medicamentum, uti radices ferè bulbosæ omnes eidem vel demulcendo vel acuendo faciunt, præterea etiam omnes ferè tales radices nauseam cient. Præstat eandem vel in pulvere dare cum aliis, cùm tardè operetur, & nauseam ventriculo creet, vel in infuso pro vino ad ℨij. vel ℥ß. Pil. de hermodact. crudiores sunt. Pulvis hermodactylorum compositus describitur in *pharmac. Londinens. p.* 177. sociatus pulvere ossium human. calcin. qui ipsi communiter eodem fine commendantur in podragrâ, alcalinâ scilicet vi, non aliâ.

Infamium medicaminum, seu fortiorum & violentorum potius exemplum præcipuum præbet *colocynthis*, fructus seu pomum excorticatum cucurbitæ sylvestris, aloë contra amara, unde etiam contratactu & affrictu saporem hunc cum cultris, orbibus & manibus communicat.

Noxæ, quæ inde producuntur, inprimis sunt cum reliquis δραστικοῖς communes, rasio intestinorum, tormina immania, sanguinis prolectio seu dysenteria ipsa. Quem in finem antiquitus antidota & correctoria opposuit viscida & glutinosa, unde trochisci alhandal. i. e. de colocynthide enati sunt, quod ipsum quoque non penitus contemnendum est, cùm impediat ac obtundat paulò acrimoniam. Oleosa verò commodum eo casu esse remedium, observatione insigni probat *Tulpius l.* 4. *obs.* 26. *p.* 318. referens bibisse quendam trium pomorum colocynthidis decoctum, inde tormina & sanguinis profluvium vehemens passum periculum vitæ subiisse, evasisse tamen epoto multo oleo eodemque infrà copiosius infuso, unde dictum factum refrænata fuit effera medicamenti orodentis vis.

Neque tamen ob hoc ipsum vel colocynthis vel alia in genere similia violenta penitus sunt rejicienda, quin & de iis in universum valet: ubi virus, ibi virtus. Duro nodo durus quærendus sæpe cuneus. Non minus rebelles & indomiti dantur morbi, nec minus & humores viscidi, glutinosi, vix mobiles, qui levioribus non auscultant; morbis igitur talismodi chronicis ac rebellibus, humoribus crassis & immorigeris meritò opponuntur & inter alia colocynthiaca. Hinc convenit in hydrope, colicâ, à pituitâ vitreâ, asthmate, maniâ, melancholiâ, leprâ, scabie, apoplexiâ & affectibus aliis soporosis. Unde & ipse *Helmontius l. dispens. mod. t.* 48. colocynthidem vocat chronicorum curatricem egregiam, ob vim resolutivam extraversam, si sale circulato corrigatur.

Ut itaque inter agens & patiens requiritur propor-tio,

tio, ita tum in his casibus, tum etiam corporibus robustioribus & integris viribus, quin ubi vires quasi accidendæ sunt, in maniâ, habet locum; in debilibus verò, hæmoptyicis, phthisicis & rarioris texturæ aliis, item pueris, senibus, puerperis, prægnantibus, inadæquatum fuerit & inconveniens remedium.

Factâ etiam correctione & accisâ vehementiâ tuta sunt δρασικὰ hæc magis. Correctio fit plenior quidem in extracto, cum acidis quoque ipsis; tutius ergò præcipuè est extractum, retusior item vis est in infusis, in clysteribus, neque enim in substantiâ dare consultum est. Spectat huc confectio Hamech. de quo videatur *Solenander in consil.* ubi pluribus contra colocynthidem invehitur, ut &~ vitæ aureus Rul. factâ extractione troch. cum Vi, sed ingratior. Mitiora quoque singula oportet reddantur, dosi accisâ & minori, ut contra ea si trochisci quoq; ipsi dentur in formâ pulveris, majori præbio, exinde sæpius convulsiones secutæ fuere. Hinc δρασικὰ ipsa hæc si non per se, tamen cum aliis & inprimis in extractis panchymagogis locum habent eximium. Imò & ipsâ quoque partium diversitate variat in vi colocynthis; Semina enim ipsa pulpâ mitiora sunt. Memini chirurgum quendam egregiè purgasse plurimos lue venereâ laborantes solo infuso seminum colocynthidis cum cerevisiâ facto. Bibitum infusum colocynthidis à studioso scabioso multos humores adustos evacuabat.

Fortiora mediæ hujus classis stimuli loco commodè & magis inserviunt reliquorum, ut mitiora lenientium, & inprimis in pilulis. Hinc si indicatio sit, præter alia dicta, menses citare, vermes necare, commodè purgantibus pilulis addere licet trochiscos & extractum troch. alhandal. Observavi aliquando g. v. trochisc. horum cum gialapæ gr. xv. loco stimuli data nil exfecisse tamen. Inter epomphalia exterius adhibenda δρασικὰ mitiora quoque sunt, unde ℴℴ diacolocynth. inter illa locum habet.

Helleborus niger inter purgantia olim communissimus fuit, unde & in proverbium abiit, helleborum capere, ire ad Anticyras; radix fibrosa, quo ipso ab albo etiam commodè distinguitur. Licet verò ex observatione *Manardi l. c.* & aliorum non tam vehemens sit sine dubio, & noxæ exinde ortæ communes videantur cum aliis omnibus; cùm tamen mitiora in usum introducta, sensim eviluit, & morbis gravioribus capitis, epilepsiæ, apoplexiæ, melancholiæ, manię, vertigini & atrabilariis aliis, lepræ, scabiei &c. destinatus magis fuit. Legi meretur de eodem *Timæus l. 7. cas. 6. p. 312.* ubi tamen Andreæ Knophelio minus favere videtur, odiosè recensens, à præscriptâ potiunculâ cum extracto hellebori nigri mixtâ intra septem horas mortem secutam.

Valent de eo quoque plurima jam sub colocynthide dicta, adeoque certum est & usitatum in praxi, præscribere fibras hellebori nigri in nodulis ad ℨij. vel ℨß. quoque innoxiè. Extractum quoque commodè miscetur pilulis. In libello Germanico empirico recensetur remedium curandæ maniæ, si extractum hellebori nigri per decoctum cum Aqua simpl. factum & despumatione depuratum quotidiè ad g. j. vel alterum detur. Nempe helleborus acuit non solùm purgantia reliqua, verùm & alterantia. Exempli loco sit oxymel helleboratum, quod plenis buccis dilaudat *Hoffmannus l. de med. offic.* ingreditur verò in id uterque helleborus, fibræ integræ nigri ad ℨj. & cort. albi radicis ad ℨß. ut taceam dauram Paracelsi, qui heroem vocat ad quatuor morbos cardinales, & pulverem fol. helleb. nigr. cum sacch. contra vertiginem.

Esulam maximè *Rulandus* celebravit usu suo. In usu est cyparissias, succo lacteo acri, verrucas delente & exulcerant, acrimoniam suam probans, & quidem magis quoad cortices ἐξεντεριζομένη, minus in substantiâ. Licet enim quidam conservam ex floribus parent purgantem, alii verò pulverem corticis commendent, tùm solùm, tum cum aceto correctum; est tamen id omnino rariùs, unde & spec. diaesulæ Myns. minus receptæ sunt in usum, quas in febribus intermittentibus & infirmitate ventriculi commendat. Frequentius præ reliquis est extractum esulæ, seu ex succo paratum, seu ex cortice. Est velut Europæorum scammonium, neque enim dubito, si quis succum lacteum resinosum extrahere & depurare hoc pacta cum Vi velit, habiturum illum remedium scammonio par, & stimuli loco commodè inserviens, præcipuè in morbis à serosâ colluvie oriundis, ut hydrope &c.

Elaterium, aliàs pro omni vehementi agitatorio seu purgante sumptum, strictius paulò & κατ᾽ ἐξοχὴν notat succum cucumeris asinini, hodierno usu non tam crudior & sponte effluens colligitur, quàm coctione cum aquâ, unde extracti formam magis æmulatur. Seridicum est excellentissimum, humores tenues serosos etiam extravasatos & subsistentes purgat, præcipuè si ab errore externo vel acidulis id ortum traxerit. Datur itidem loco stimuli & in pilulis magis; extractum quidem spissum an gr. iij. iv. v. liquidum verò ad ϿB.

Gratiola, hyssopo affinis magis quàm centaurio, quod *Bauhinus* vult, amaricante suâ & laxante virtute in morbis itidem chronicis, tertianâ, quartanâ, cachexiâ, maximè verò in hydrope usitata est, item in vermibus, magis tamen in infuso, extracto, & cum aliis.

Soldanella seu brassica marina, licet nihil præter nomen cum brassicâ habeat commune, foliis asari, smilacis species, seu convolvuli, aperit, abstergit & purgat humores serosos violenter, quod pleraque alia ὑδραγωγὰ faciunt, etiam soli ferè hydropi hodiè debetur, præscribenda in infuso vel decocto ad unam vel alteram drachmam.

Elegans verò locus de soldanellâ alpinâ extat apud *Ruland. jun. apol. contra Obernd. p. 67.* ubi ad hydropem & ictericos summè laudat, contra Oberndorferum, qui scripto suo contrario latè etiam de eâ agit, sed illam reiicit. Grates omninò debentur *Rulando*, qui experimentis nobilitatas vires primus detexit publicè; & meritò sodanellæ marinæ substituit. Ipsam verò plantam describit *Camerar. in Epist. Mathioli.*

De *Gummi Gutta* integrum librum scripsit Lotichius, nihil tamen peculiare quoad experimenta chimica disquirit, contentus curiosè nota de eodem colligere, item *Rosenberg. rhodolog. p. 2. c. 22. & Reuden. cit.* à *Jonstono* & *Hochstettero dec. 3. cas. 1. p. 180. seq.*

Pluribus gaudet nominibus, singulis tamen ferè cum guttæ & gummi additamento. Frequentissimum nomen est gummi guttæ, vel g. g. laxativum, quod ad podagram, barbaris gutta dictam, profit, exprimâ commendatione; item gutta Cambodia. Innotuit itidem sub hujus seculi initium circiter ex utraque Indiâ, ut communiter statuitur, advehi solitum, unde alii ex Sinâ asportari adfirmant, alii ex Peru, unde gummi de Peru seu Chrysopus Peruanus audit, id quod constanter sed frustra forsan negat *Hochstetter. l. 1. p. 183.* Cùm verò in aquâ & Vi solvatur, meritò est gummi-resina, succus seu lac citrinum ex flavo rubens, vel subaureum & ultra sulphureum adscendens, unde & ad pigmenta adhibetur.

Sed cui vegetabili debeatur, (falsò enim de antimoniatis participare scribitur,) incertum quidem, vix tamen ex ricino Indico, quod *Bauhinus* vult; neque enim color vel sapor respondit. Rectius è tithymali specie arcessitur, quod *Bontius* scriptor Indicus egregius asserit, lacteo colore per crocum Indicum

cum vel curcumam verſo. Sunt qui è Beidelſar Arabum parari aſſerunt. Artificiale taliſmodi eſſe, etiam figura oſtendit.

Notabile eſt de hoc, (1.) quod, licet colorem ſaturatum poſſideat tingentem, inde tamen feces non tàm tinctæ, quàm ſeroſæ excernantur. (2.) quòd ἄνω & κάτω purget, quod mediam inter fixam & volatilem habeat acrimoniam ſalino-ſulphuream, inprimis crudum, vel non correctum, vitriolatum enim & magiſterium præcipuè in pilulis minus id facit. Hæc enim, ut & ſandalinum, roſatum, ſupinare ventriculum minus ſolent. (3.) quòd ∽⊕-li quidem habeatur corrigens genuinum, additus verò eidem virorem ingratum conciliet, ut taceamus, alios quoſdam cum vino malvatico vel præparare, vel exhibere; hinc in potionibus minus commmodè, niſi in ſirupis ſolis, unà præſcribitur.

Exhiberi quidem poteſt g.g. etiam per ſe, ſeu doſi primariâ, ad g. VI. VIII. X. inprimis in magiſterio, tanquam correctiori, neq; enim ulterius niſi robuſtiſſimis facilè aſcendimus, id tamen magis determinatè, in morbis à ſeroſâ colluvie oriundis, nominatim in hydrope, arthritide, ictero, febrib., aſthmate & primis viis pituitâ obſeſſis, item in ſcabie humidâ, leprâ, pruritu &c. experimentis hanc in rem dudum factis & receptis hactenus, quod autores primi, *Bauhinus, Lotichius, Hochſtetterus* aliiq; ut & *Simon Pauli*, qui ancillam hydropicam hoc pacto curavit, affatim demonſtrant. Frequentius verò in & extra illos caſus datur ſecundario fine, ſtimulandi ſcilicet, cùm gialapâ, ſcammonio, in extracto panchymagogo & aliis.

Quando *mercurius dulcis* inter purgantia memoratur, probè curandum eſt, ut nomini ſuo ſit conveniens, i.e. acrimoniâ corroſivâ omni exutus, unde genuinus præparandi modus niſi obſervetur, necare poteſt hominem, vel triſtiſſima excitare ſymptomata. Triſte hujus rei exemplum anno 1669. contigit propè Tubingam Sueviæ. Conſulitur medicus celebris pro valetudine filioli Paſtoris cujuſdam nondum bimuli, qui per aliquot hebdomadas malè habuerat, cùm calore p. n. & epilepſiæ uno alteroque inſultu; inde reſtituitur, præter phlegma pectori impactum, &, ut videbatur, nidum verminoſum. Educendis his præſcribitur ſequens medicamentum: ℞. ☿d. ſexies ſublimati gr. xii. g.g. mag. gialap. ana g. iii. M.F. pulv. Aſſumendo hoc cochlear argenteum ſtatim nigrore affectum intus & extus, os verò infantis albidum & exulceratum ſeu puſtuloſum redditum; inde anxius ſtatim ſudor, vomitus pituitoſus & hinc cruore mixtus ſecutus, cum roncho & raucedine, morte eâdem die circa veſperam ſecutâ. Poſt mortem, factâ ſectione, eroſus ferè ſiniſtrâ ſuperiori parte ventriculus, præter alia, repertus fuit. Inquiſitione factâ Pharmacopœus, doctus & pius habitus, juxta ſequentem deſcriptionem medicamentum præparatum edicit: ℞. ☿ purif. ⊕-l. ex cc. ⊖ torref. ana: ♎entur. ℞ hujus ♎ti ℔ß. ⊖ torrefact. unc. vi. Vitriol. ad rub. calcin. unc. ii. ſublimetur ſecundâ vice. Tertio cùm ⊖ tortef. ℥vj. tritum ſublimetur. Hinc ſublimatum hoc modo per ſe ter vel quater rectificatur. Conſulta ſuper hoc Facultas noſtra à Senatu Academico Tubingenſi reſpondit meritò, ☿ium hunc non fuiſſe dulcem, (oblato etiam ſimul ſpecimine,) ſed potius ☿ium ♎matum ſimpliciter, adeoque venenatum. Tanti eſt noſſe ſinceram præparationem! Nullus ſcilicet ☿ dulcis hunc titulum meretur, niſi qui ex ☿♎to cum ☿ vivo ana fuit evectus, intermortuis hoc pacto particulis acuminatis ſalinis.

Determinatur ☿ dulcis, his poſitis conditionibus, ad σιαλον ſeri quamcunque, ejuſque acrimoniam & ichoreſcentiam, tùm in hydrope, quo titulo etiam à *Paracelſo* fuit commendatus, & feliciter adhibitus non rarò; tum in ſcabie, lue ♀eâ & aliis, ſive ſalivandi fine perfecto, ſive laxandi & dirigendi ſolùm, unde & in gonorrhœâ & vermibus abigendis inſumitur. Præſtat verò eundem minori paulò doſi exhibere, neque enim vel fortis eſt adeò, quin ſegnis & à reliquis extimulandus; vel ſoli purgationi debitus, ſiquidem tunc ſalivandi potius ſcopo prodeſſe poteſt, repetitâ per aliquot dies doſi, gr. v. VI. VII. cum extract. ſcorzon. lign. ſanct. &c. in pil. redactus. Præſtat verò in infantibus tenellis vel abſtinere omninò ab eodem, quòd tenerius ſit ipſorum ſerum, vel doſi non excedere, nec temere ipſum propinare.

De Purgantibus Uſitatioribus & ſelectis.

Decantatiſſima eſt inter Lenientia *Aloe*, ſuccus herbæ cognominis, ſed non Americanæ, quæ amara non eſt, ſed Indiæ orientalis, quam & Græcam vocant, cujus ſuccus & flaveſcens & amaricans etiam in noſtris aliquando hortis viſitur.

Differentia ὀπȣ̃, χυλȣ̃ & δακρύȣ differentiam etiam præparationis & conſequenter ejus velut ſpecierum patefacit. Lacryma enim eſt ſponte exſudans & concreſcens gummi, reſina, vel gummi-reſina, χυλὸς, ſuccus, qui inciſione exſtillans concreſcit; ὀπὸς, qui exprimitur, participans de purioribus & impuris paulò particulis. Hinc *ſocoterina* aloë optima eſt, magis de χυλῷ participans, ſuccus depuratior, ſubtilior & quaſi flos ejuſdem ſucci, dicta ab inſulâ Indiæ orientalis, Socotera, è Geographicis tabulis benè nota, non quaſi ſuccocitrina, juxta *Fuchſium*, vel ſuccocedria, quod utrumque *Salomon Albertus* opinatur, *orat. de anat*; uti à patria quoque dicitur opium Thebaicum, manna Calabrina, myrrha Orontea.

Poſt hanc altera quoque *hepatica*, à colore & figura, quibus hepar æmulatur, dicta in uſum vocatur; *Caballina* verò tanquam recrementum ultimum pro caballis meritò veterinariis relinquitur, neque in officinis extat.

Cùm ergò purgans ſit eximium, & fel quaſi externum, quod fellis defectum optimè reſarcit, juxta has ſuas qualitates etiam modificatur. Ratione etiam partium amaricantium ventriculo eſt amica, vermibus, lumbricis & putredini omni inimica, tantoque magis putredini reſiſtit, quo magis unà eſt emplaſtica & balſamica. Vulpes verò, lupos & canes necare ſcribitur, forſan quòd, cum ſicciora ſint hæc animalia, vis irritativa magis cum nervis communicetur & archeum exturbet. Experimentum cum vulpecula fecit *Scaliger. exerc.* 278. §. 12. qui vidit illam aloë cum carnibus devoratâ extinctam.

Ob partes reſinoſas emplaſticas dictas exterius adſtringit, ſiccat, conſolidat, in vulnere atteriarum à *Galeno* ipſo commendata.

Ob partes acres reſolubiles gummeas ita diſpoſitas ſtimulat, aperit, purgat, detergit, adeoque feces ad exitum diſponit, unaque bilem & pituitoſas partes educit. Prodeſt ergò ubicunque ſanguinis particulæ balſamicæ ſunt reſtaurandæ, & volatiles in motum citandæ, in cruditatibus cumprimis acidis & pituitoſis à crapula & aliunde ortis, cachexia, chloroſi, menſium & hæmorrhoidum ſuppreſſis laborans duobus curabatur remediis, pulvere cachectico, & elixirio propriet. Prodeſt humidioribus tum quoad totum, tum quoad inteſtina, ſiccos verò, niſi teneriori textura villorum & ſenſu polleant, vix movet. Prodeſt in nauſea, ipſarum quoque prægnantium, & vomitu.

Nocet verò ſiccioribus & ſenibus, niſi præſentia humorum in primis viis ſtabulans id urgeat, ventriculo calido & ſicco, hecticis, tabidis. Nocet, ubi

ubi acrimonia sanguinis exitum affectat, in hæmophysi, mensium & hæmorrhoidum fluxu, & similibus.

Refert *Beza in vitâ Calvini*, ipsum ex crebro ejus usu in hæmorrhoides ulcerosas & sanguinis exscreationem incidisse, Et ab usu adulto pilularum Francofurtensium quarta ferè pars eorum, qui ijs usi sunt, observata fuit hæmorrhoidibus correpta. Experiri id quivis potest, si continuare usum ejusdem per aliquot dies sustineat, tenesmum saltem hæmorrhoidalem excitari. Unde frustra est *Fuchsius l. 1. parad. c. 1.* ubi id negat, confundens externum usum cum interno. Facit id (1.) ob acrimoniam cum purgantibus alijs communem; (2.) quia pituitam detergit, adeoque nudat magis vasa; (3.) quia bilem unà promovet, & ad partes inferiores derivat, quæ ibi subsistens stimulat. Observatumque à nobis est alibi, hæmorrhoidum immodicum fluxum à copia bilis obortum, dato quippe purgante ex gialapa, eâdem manifestò excretâ id ad oculum patuit, cessante hinc fluxu.

Aloë etiam somnum citat, non solùm mediatè ex ventriculo educendo quicquid turbare illum crudorum humorum posset sed etiam alia ratione, quatenus partibus sulphureis resolubilibus gaudet,

In usum vocatur non tàm cruda, nec in pulvere, quàm præparata & in pilulis; ita enim amarities occultatur, quam *Musa l. de herb. beton. in præfat.* aversatur, unde aloës & absinthi, *ait*, non est tantum sentire auxilium, quàm ut amaritudinem sentias. Lotam verò, proprie sumta voce, jamdudum *Galenus* notavit *l. 3. simpl. c. 15.* aut debiliter aut planè non ventrem subducere. Optimè verò menstruis aqueis extracta, quorsum & succus rosarum vel violarum pertinet, vel melius adhuc cum martialibus aliisque confermentata, unde dotes ejus optimè venari & quasi clave quadam licet eruere.

Minus aloëticis favent *Scaliger* & *Hoffmannus*. Ille Ebnsinam & Mesuen secutus, loco suprà citato, plurimos se exemisse scribit à pernicie manifesta, in quam conjecti erant aloës usu à medicis & empiricis. Hic verò *l. 1. de med. offic. c. 3. p. 8.* negat ante cibum vel cum cibo adsumenda aloëtica, & vidisse se addit, in iis, qui de nocte capiebant, obortas cacochymias degenerasse in febres malignas, quarum finis mors. Abusus reverà nunquam tollere debet usum.

Æmulatur aloë bilem sapore, qualitatibus & effectis: balsamum est bilis corporis, balsamum naturæ aloë. Unde æmulari rectè jubet *Simon Pauli quadrip. p. 246.* chirurgorum solertiam, qui cavendum suadent, ne nimis extergantur vulnera, aliàs cambium quasi tollitur; ita aloëticis non extergamus mucum intestinorum plus quàm par est. Tantum abest, ut lædatur hepar commodo usu, & lympha non destitutum, ut aloëtica cum cibis data noxas dictas excitent; ut potius contrarium toto die experiamur. Facit hunc, quod olim majori dosi eandem dabant, à ʒß. ad ʒj quam dosin & *Jonstonus in syntagm.* retinet, unde facilior læsio, hodiè verò observatum est, minori quantitate assumptas pilulas, pro resolutionis modulo, efficacius operari, quàm majori dosi, minus resolubili. Est igitur lenientium apex, indemnis & innoxia, ipsis quoque & inprimis utilis infantibus, in febribus, & aliàs; unde hodie pilulæ Francof, Glassianæ & aliæ magni nominis sunt, hypochondriacis ipsis utilissimæ, modò non viscera arescant & caleant salina acrimonia. Ubi bilis abundat, minus prodest, contra vulgatam hypothesin, citra humorem nempe serosum, unde hecticis, hæmoptyicis &c. minus convenit.

Ex fungis medicis nobilissimum est *agaricum*, à patria prima, ut putant, Agaria Sarmatiæ regione, Asiæ confini, dictum, licet à quibusdam radicis nomine veniat. Dicitur agaricum sine additione alia, præterquam albi epitheto, qui electionis character est, uti ad similitudinem hujus lac Lunæ audit agaricum petræum. Fungus verò est laricis, quæ & Terebinthinam Venetam seu resinam lariceam fundit, quando in cariosa arbore sal volatile fatiscit, deviat ex archei ordinario jugo, & occasione humoris extranei cum particulis terreis effloreſcit, ex Alpibus, & vicinis locis aliis adferri consuetum.

Optimum hinc *album*, quod, communi contradistinctum, hinc electum dicitur, sapore est γλυκύπικρο à dulcedine subamaricans (quod utrumque acrimoniæ salinæ resolubilis signum est,) leve, raro ac friabili corpore; noxium nigrum lignosum.

In substantia quidem non datur, præterquam trochiscatum, partim ob segnitiem, unde & nausea retundi & acui debet, tum purgantibus, tum aromaticis. Reverà enim aromatica, calore excitato, menstruo ventriculi obedientiora reddunt medicamenta purgantia.

Vi texturæ laudatæ serum in coagulum abituriens fluxile reddit, & in motum citatum excretioni aptat, morborum catarrhalium remedium; hinc in coryza, defluxionibus catarrhalibus, asthmate, tussi, febribus quotidianis & lentis, à cruditate fotis prodest; item in hydrope cachexia, fluore albo, mensium suppressione: ut taceamus communem cum purgantibus aliis vim anthelminticam, & attributam vim alexipharmacam, unde theriacam ingreditur, quam & *Galenus* ipse confirmat *l. 6. de simpl. c. 6.*

In usu habemus præscribere agaricum trochiscatum, vel sibi relictum in nodulis ad ℈j. ʒj. ij. in decoctis quoque & clysteribus, in quibus in petia, recepto usu, ligari solet, tum propter levitatem, tum, quæ ratio videtur præcipua, ut exprimi hoc modo possit & vis purgans tanto magis cum decocto communicari In extracto quoque datur commodè cum purgantibus miscendum; ut in extractis panchymagogis. Electuarium hieræ cum agar. in clysteribus, pro dicto scopo usitatis, quoque locum habet.

Mechoacanna, seu sola sine epitheto nominata, κατ᾽ ἐξοχὴν, seu ad differentiam gialapæ, quam nigram vocant, Mechoacanna *alba*, dicta est à patria, provincia Americæ, item rhabarbarum album à virtute Præter scriptores Indos videri de ea potest *Overndorff. contra Ruland. p. 58.* ubi radicem hanc anno 1524. primùm celebrem factam esse & longo tempore post ad nos allatam *ait*. Scripsit etiam ante centum ferè hosce annos de eadem cum aliis *Joh. Vitrich. p. 113.* ubi refert ex Indicis relationibus inventionem ejusdem adscribendam medico Indo, qui ægrotanti monachorum provinciali, ut vocant, propinatâ hâc radice sanitatem restituerit, unde famâ ad alios perlatâ, Hispanis, Lusitanis, indeque reliquis Europæis innotuit.

Consentiunt plerique radicem hanc tessellatim sectam, interius & exterius albescentem, insipidam, inodoram, [respectivè] cortice cinereo, esse convolubilis speciem, unde à *Bauhino* refertur ad bryoniam, cujus tamen radix multum differt à radice Mechoacannæ

Ob benignitatem applausum merita est insignem, diu ante inventam gialapam, in solium quasi evecta, attestante usum experientiâ, præcipuè in delicatis, infantibus ipsis, hinc & in hydrope seorsim, ictero, colicâ, asthmate & catarrhis: idque tantò magis, quòd adstrictionem post se relinquat, vel potius nullâ heterogeneâ inimicâ qualitate sit sigillata.

Dari potest tum in substantiâ, minori tamen potius dosi à ℈j. ad ℈ij. præstat enim acuere aliis; tum etiam frequentius quasi in infusis & decoctis, ad ℈ij. ʒj. ij. iij. præscribi solita.

Rha-

Rhabarbarum laudatissimum pluribus seculis fuit in scholis medicis, adhuc parum notum quoad plantam, indicio manifesto dissitissimæ patriæ. Utut enim *Kircherus in Sina illustrata* plantam depingat, quam vulgo & botanici in hortis colunt, rhabarbari veri nomine, non tamen vel qualitates vel vires respondent, ut bonus ille Pater, qui asseveravit Kirchero genuinum id esse; procul dubio minus in hoc certus fuerit, nisi velimus dicere alio sub sole calentem herbam differentem producere radicem, contrà ac alia faciunt, quæ apud nos jam indigenatum accepere.

Notare hinc operæ pretium est nomenclaturam. Rha vel Rhei vox Dioscoridi & Galeno nota est, additâ hinc, ad differentiam rhapontici, barbari voce.

Communiter creditum fuit, dici rha à fluvio cognomine, qui hodiè Volga dicitur in Tartariâ. Ita *Ammianus Marcellin. l. 2. p. 232.* Tanai *scribit*, rha vicinus est amnis, in cujus superciliis quædam vegetabilis ejusdem nominis gignitur radix, proficiens ad usus multiplices medelarum. Hodiè verò innotuit, omne rhabarbarum ex Sinis ferri, sive maritimo itinere per Belgas, Hispanos aliosve eò navigantes, sive pedestri itinere per Tartariam & Muscoviam. Adeoque constat rheum Barbaricum dici, non quod in Barbariâ crescat, sed quòd à Sinensibus in Indiam, inde per Barbaricum sinum aliasque regiones ad nos adferatur, ut ait *Stapel. comment. in Theophr. l. 9. p.* 1018. Videatur idem latius *l. c. & Bellonius* aliique omnes id confirmant. Alexandrinum verò dicitur, ut & sena Alexandrina, præcipuè ab emporio commerciis celebri Alexandriâ, unde olim afferebatur solùm, hodie verò etiam ad differentiam rhabarbarino monachorum dicti, quæ radix est lapathi palustris majoris.

Affertur rhabarbari electi radix magna & crassa, funis vestigia præferens, ad exiccandum usurpati, cortice exterius nigricante derasо striis ubentibus flavedini intertexta, odore sui generis, sapore subamaricante, cum leni adstrictione, masticata ori offerens quasi particulas glutinosas, cum terreis confringibilibus remixtas, quod etiam *Septalius* jam notavit *l. 9. animanv.* 125. ubi confracto eodem folis radijs exposito aliquid gummosum & splendescens se vidisse ait; cæteroquin non lignosa, non verminosa, sed ponderosa tamen & minus compacta.

Ex his, seu textura particularum & effectu, constat, acrimoniam salino sulphuream condere rhabarbarum sub amaritie terrenâ, & viscedine lentâ, adeoque ob diversitatem partium geminum edere effectum, laxantem quidem seu purgantem benignum, ratione partium acrium salinarum, & adstringentem ob commistas partes terreas & austeriusculas, illas modificantes.

Prodest hinc ut *purgans* selectum benignum & catholicum generatim, ubi laxandum fuerit, etiam per se masticatum vel in pulvere adsumptum, neque enim correctione eget, nisi aromatica, schœnanthum, spicam & alia ad meliorem actuationem jungere placeat. Ipsis etiam infantibus ad expurgandum meconium, puerperis ad promovenda lochia & purgandum uterum, imò gravidis innoxium & convenientissimum.

Speciatim verò est *hepaticum & bilis correctorium* egregium, unde & anima hepatis audit, q. d. fel externum, quod de aloë diximus, commodissimum, bilis enim est anima hepatis; modò, quod cum aliis commune habet, & seorsim ob siccitatem desiderat, humorem sufficientem offendat, ad resolutionem, nam aliàs præsertim in substantiâ minus prodest, unde sunt qui, eo casu puta, mortem potius hepatis vocent. Prodest in ictero, quod explicatâ acrimonia sua sensim & suaviter cunctantes bilis particulas proliciat ad intestina, unàque amaritie suâ roboret, fel, ut tartareis libetetur. In omni enim ictero cœnosus sulphureus impurus tartarus in urina visitur. Laborabat ictero persona quædam illustrissima, quam curavimus brevi singulo mane ℈j. rhabarbari solius, vesperi martialia, intermedio tempore Tincturam aperitivam propinantes. Idem in aliis quoque feliciter experti sumus. In ficcioribus in infuso cum alijs specificis prodest.

In hydrope rhabarbarum proficuum esse *Th. Erast. ep. 9.* comprobat, si rhabarbarum, *ait*, sumere queat, & ab eo ltenuè exerceri solitus sit, hoc solo sæpius reperito, curabitur. Etenim, *addit*, non se solùm, sed & alios solo rhabarbaro hydropicos percurasse. Contrarium verò defendit *Sanctorius comm. in 1. a. 22. quæst.* 75. *p.* 213. Galeni illud secutus, medicamentum cholagogum in morbo pituitoso esse tanquam venenum, & Ebnsinæ, rhabarbarum, quod evacuet bilem in hydropico, esse tanquam venenum, quia in hydrope bilis desideretur, & *Septanus l. 7. caut.* 54. quod talia non evacuet, quæ evacuari debebant.

Notabile verò est (1.) in genere, non omnem hydropem fieri à bilis defectu, quin non rarò ab ejusdem acrimonia, unde vasa lymphatica erodit. In cadavere studiosi hydropici invenimus bilem copiosam, ruffescentem & quasi oleosam, cum hepate omni sanguine carente, vacuis quasi vasis. (2.) convenire in hydrope rhabarbarum multis nominibus, modò ejus & ægri temperamentum observemus. Hinc legi meretur quoad hoc *Baccius l. 3 c. 3. de thermis*, qui aliquot hydropiceos curavit solo poculo urinæ puerilis 10. ann. per 30. dies continuos manè, & rhabarbaro pro purgante adhibito; hinc & per intervalla fabæ magnitudine commanso, quod pluribus exemplis confirmat.

In febribus tertianis utimur non solum anima rhabarbari, quæ ipsa & in ictero prodest, verùm & infusis alijsque. Genuina enim methodus curandi febres consistit in amurca bilis & obstructionibus expediendis, hæc quippe fermentum febrile unicè vel fabricat vel fovet. Sic & in hypochondriacis, scorbuticis, impuritatibus sanguinis, scabiosis prodest, unà urinam colore croceo tingens ob sulphur resolutum & in serum diffusum; adeoque est simul diureticum & nephriticis salutare.

Deinde & speciatim prodest *roborandi* intentione, quando temperatius purgare & postea adstrictionem fœnerari intentio est, ut in diarrhœis, dysenteriis, fluxu hepatico. Quin adstringendi fine hoc tostum rhabarbarum in usu practico est, tostis sic magis sulphureis & aqueis ablatis, unde adstrictoria prævalet, purgans verò aboletur ex parte.

Denique & *resolvendi* virtute in grumescentiâ, casu ab alto, lochiis restrictis, & amaricante *anthelmintica* eximium est. Vacuat igitur irritando, roborat adstringendo, tonicum laudatissimum, minori dosi verò alterat. Unde usi sumus eodem cum successu in vomitu cruento, alvo adstrictâ, item in hæmoptysi, ob indicationes puta convenientes. Integrum de eo librum scripsit *Tillingius*; aliàs verò plura legi etiam possunt apud *VVattich. l. c. Rhodium in analectis*, & alios.

Dosis quidem ordinaria est ʒj. quæ si ob diffusiorem molem minus arrideat, minor dari potest, & stimulans addi, inprimis etiam ♀ea, cremor vel crystalli ♀ri, & alcalia. Hæc enim sunt genuina clavis ad centra ejus reseranda, unaque experimenti loco ad elementa dignoscenda, alcalina enim sunt menstruum sulphureorum & aqueorum genuinum. Imò exinde etiam patet, quare *Crollius Basilic. Chim. p. m.* 308. scribat, levi elixatione vim purgandi amittere quod & in *luminari majori* confirmatur *p.* 102. 1. ubi *Suardus* commentator scribit, rhabarbarum parùm sustinere de decoctione, adeoque in sirupo de citro debere addi, quando sirupus jam mediocriter fuerit coctus. Decepti

cepti fuerunt exinde, quod putaverint, avolasse virtutem catharcticam exinde, quod segnius decoctum esset, cùm tamen vis purgans non in volatili parte consistat, cœteroqui extractum rhabarb. planè esset iners, quin ne exprompta quidem fuerit menstruo solo aqueo.

Quod de lapatho unctuoso dicitur, illam totam bonam esse, illud potiori jure tum de selectis purgantib. omnibus, tùm in specie de *Sena* dici potest: Tota bona est. Sena recentiorib. seculis celebrata est, disquirente in epistolis *Mundella*, an veterib. fuerit agnita nec ne.

Dicitur itidem *Alexandrina*, quòd Alexandriâ ad Europæos vehatur, licet illuc ex Persiâ & aliis locis afferatur, censente *Stapelio comm. in Theophr. p.* 1818. 1. ad differentiam nempe (1.) Italicæ, quæ minus est efficax; unde signum pathognomonicum Senæ Alexandrinæ præbent folia acuminata. (2.) ad differentiam quoque colutheæ vesicariæ, fruticis vel scorpioidis, vel sylvestris, apud nos quoque crescentis. Licet enim succedanea hæc statuantur, & esse possint, uti in defectu Alexandrinæ folia colutheæ vesicariæ Danis suis suasit, & felicem successum expertus est *Bartholinus cent.* 5. *obs.* 60. *p.* 130. citans etiam M zaldum, qui de Sena scripserit tractatum, senæ tamen non æquipollent.

Dicitur etiam alio epitheto sena *electa*, seu *sine stipitibus, ausgelesene Senet Blatter*, s.s. & folliculis. Hæ ipsæ enim partes magis flatulentæ sunt, & molem augent, non amaricant, minus purgant, adeoque ventriculo negotium præbent. Neque enim aliàs adeò flatulenta deprehenditur Sena, quod vitium ab omnibus quasi tribuitur.

Nomen ipsum *Hippocrati*, *Galeno*, *Paulo* aliisque ignotum sine dubio Mauritanis debetur, quod *Ruellius l.* 1. *de nat. stirp. c.* 70. *p.* 147. asserit, colutheam eodem notari asserens, quam in hortensem & sylvestrem dividit, quod & *Mesue* facit loco jam dicendo. Ut ut verò non unum idemque esse colutheam omninò & senam statuamus, revera tamen non levis est, sed intimior convenientia; (1.) enim purgat utraque, (2.) folliculos habet utraque, quis enim nescit folliculos Senæ, quos ipsos *Mesue l.* 2. *c.* 15. foliis efficaciores constituit, forsan quoad semen. (3.) folio conveniunt, solo excepto acumine, ut ita Coluthea sit quasi sena arborescens, sena coluthea folio obtuso, & herba. Neque absonum est, plantam herbosam efficaciorem arborescente, exemplo sedi minoris, respectu arborescentis, buxi & aliorum.

Amaritie gratiâ & tonicâ ventriculo amica est, purgat vero universaliter, leniter & tardè quidem, sed efficaciter humores omnigenos, præcipuè tamen, juxta communem hypothesin, idque non ineptè, melancholicos, adustos & pituitosos, idque sine ullâ excessivâ qualitate noxiâ. De flatulentiâ cum omnibus purgantibus communi jam diximus. Benignam hanc Senam quibusdam caput offendere scribit *Hochstetter. obs. med. dec.* 3. *p.* 185. id quod sine dubio factum fuit per accidens.

Prodest quinimò universali usu in morbis quibusvis, posi â indicatione laxandi, interpres est quasi generalis omnium purgantium & omnium morborum, adde & individuorum, sicubi purgatio fuerit necessaria. Purgantium quidem, quatenus sæpe ipsis fortioribus operatur felicius, quam in rem non tam *Walæi* observatio notabilis est, practicum quendam melancholico terve quaterve purgans exhibuisse, nec tamen alvum vel minimum movisse; accessisse verò vetulam & suasisse, ut folia senæ, cum prunis decocta, adsumerentur, idq; quod non addit, cum successu; quàm experientia domestica, in vulgus nota, multò magis verò medicis notanda. Quo magis enim est resolubilis sena, tanto magis purgandi scopo apta. Notandum hoc loco obiter, & sennam dici rectè præeunte *Sylvio*, interprete & commentatore Mesues, & *Walæo* & aliis; & senam juxta alios, exigua differentia.

Morborum vero itidem, Quicunque enim purgante indigent, si nullum admittant aliud, ubi quidem id indicatur & licet, senam admittunt, acuti, chronici & medii. Individuorum denique omnium, siquidem cunctis est eadem, benigna scilicet & indemnis, semper juvans, nunquam nocens, si rite adhibeatur.

Speciatim morbis illis prodest, ubi serum acetosius, vel bilis eadem qualitate peregrina sigillata est, ut in incubo, melancholia, mania, lepra, scabie, quartana aliisque morbis ab atræ bilis & impurioris sanguinis prosapia oriundis, in ipsis quoque febribus ardentibus, in quibus toto die eandem cum successu usurpavimus, in gravidis & puerperis quoque, in quibus ordinariè alvus ob prægressum opus per aliquot dies obstructa est.

Eandem quovis modo usurpatam visum & auditum firmare asserit *Mesue l. c. p.* 102. ex quo etiam *Platerus* oculis appropriatam judicat, Ast in genere, purgantia in membrorum horum affectibus prodesse in praxi selectiori innotuit, quoniam serum vitiosum alterant & educunt.

Datur (1.) quod satis commodum est, à ℈j. ad ʒj. in pulvere, seu per se, seu in intrito cum pane, (2.) in pulvere composito, ex quo usus confirmatur frequentior. Datur (3.) in decoctis & infusis ad ʒij. iij. ℥ß. ʒvj. ℥j. unde species laxativæ polychrestæ esse queunt nobis usitatæ ex rad. acetos. scorz. cich. a ʒj. summit. fumar. cent. min. ana. mss. fl. 4. cord. a. p. j. fol. sen. s. s. ℥ss. rhab. el. ʒiss. cost. ver. ℈j. crem. ♀ri ℈iv. M. pro nodulo; cujus ingredientia variari possunt facilè, additis appropriatis, ut in mensibus movendis aliisque. Constituit (4.) egregium vinum purgans, si cum musto confermentetur, quod experimento anonymi confirmat *Mesue l. c.* Sociari amat (5.) cum prunis, passulis, aliisque emollientibus, quod uti in vulgus innotuit, ita â *Mesue* dudum memoratum fuit. Sunt, *inquit*, qui decocto ejus cum prunis & spica feciliter purgant. Tacemus extractum in pilulas sociandum & sirupum egregium.

Inter reliqua inventa nova Indica celeberima sine dubio est *Gialapa*, à Gelapo Americæ provincia dicta, variantibus quidem in scriptione autoribus, omnibus tamen liberè & in eundem finem procedentibus. Aliàs *mechoacanna nigra* audit, ad differentiam albæ, cui sub hujus seculi initium successit, & ita quidem ut ejus laudes ferè obscuraverit, & parem vix inveniat.

Affertur & in usu est sola radix, tessellatim, seu in taleolos rotundos, seu circulares instar calculi ferè aleatorii incisa, ut eo longius ætatem ferre possit, tum majores, qui ferè albent magis, tum minores, qui magis nigricant. Electionis juxta ac bonitatis, nota est *nigredo* & *resinositas*. Nigra præscribitur, intensivè talis, ad differentiam albicantis, quo major enim albedo inest, eo minor resinositas & consequenter vis purgans.

Nigricat aliàs inprimis cortex, ipsi tamen resinæ id quoque tribuitur, laxiori significatione, aliis rufescens, scilicet ex nigro, color dicitur. Resinosa vero ob particulas & maculas roscidas sulphureas, quarum ratione etiam ardet seu flammam concipit. Interstincta est resina, & tum circularibus striis, tum, si confringatur, splendore micante conspicua; lactescente sine dubio radice recenti. Cæteroqui etiam non cariosa esse debet, (quod humiditatis est consequens) odore subacidulo levi, sapore acri prædita, saltim in recessu.

Affer-

Affertur ex Americâ non minus ac mechoacanna, contra ac quibusdã placet, illam ex Indiâ Orientali, hanc Occidentali afferri, neque, quod *Clossæus* apud *Horstium* vult, floris admirabilis de Peru radix est, neque enim cum illa viribus vel aliis convenit.

Quoad usum generalem reverà catholicum & panchymagogum purgans est gialapa, omnibus iis in morbis, ubi purgatione electivâ, ut vocant, seu perfectâ opus est, officium faciens, inprimis verò, cùm calida & sicca sit secundo gradu, magis in subjectis frigidis & serosis, quàm calidis & siccis, vel saltim non febribus acutis æque detentis; seu ubi simul in motum citandi sunt humores, aperiendum, incidendum, discutiendum. In siccioribus enim more aliorum purgantium non operatur æque. Speciatim etiam convenire judicatur in hydrope, ab aliis in colicâ, ictero à colicâ oriundo, de quo vid. *Rolf. in dissert. de* 🜄*ro*, item in cachexiâ; sed reverà est catholicum, omnibus morbis, nisi quid obstet, satisfaciens, ut hoc obtento remedio divino non diffusam abhorrere debeamus amplius dosin, non effectus timere sinistros. Catholicum etiam est, quod ipsa sibi sufficiat. Sin stimulo resinoso alio opus fuerit, præstò est scammonium, quam in rem examinanda sunt corpora, prout sunt serosa, vel prout biliosa, acido, viscido humore scatentia.

Et quoad hæc accessoria, correctione quidem non eget ob benignam & mitem suam naturam, in omnibus quippe si non mitis, tamen mediocris est; duo tamen circa ejus usum sunt attendenda, ut unum eundemque εὐφορίας finem collimantia, [1.] ut ne excitet tormina, quod faciunt δραστικοτέρα alia, & ab eâ quoque aliquando observatum est factum, tensione illâ suâ & irritatione, [2.] ut resolvatur & actuetur in corpore.

Hanc in rem consultum est, justam attendere dosin, eamque ex subjectis metiendam. Non audiendi sunt, qui ad ℈ii. ʒi. vel ℈iv adscendunt, unde cum ad scrupulos duos assumsisset illam *Fonseca*, inde mirum non est tormina sensisse colica; & præfectus copiarum apud *Barthol. cent. obs. p.* 140. ferè ad mortem purgatus fuit, haustâ à Chirurgo ministrante ʒi. Non patiuntur lusum purgantia. Ordinariè scilicet in adultis datur à ℈i. ad gr. xxv, xxvi. ʒß. vel sola, vel cum alio stimulo acuata.

Extraordinariè verò dosin majorem aliquando efflagitat corpus quadratum, deses, unde podagricus talismodi nodosâ arthritide captivatus à ℈ii. vix movebatur. Par ratio est militum, nautarum, gregariorum, quibus ad ʒß cum ♀ii vitæ vel 🜄 emet. g. j. cum successu datur. Minorem autem corpora tenerioris texturæ & serosiora, quæ sæpe à ℈ß. imò leviori præbio hypercatharsin patiuntur. Exemplum utriusque extraordinarii hujus effectus præbent hypochondriaci, unde facilis error est. Quicunque nempe intestina habenticciora, acido figente fœta, ii majorem dosin requirunt, vel illâ ne moventur quidem. quicunque verò humidiora & fluida simul salia, illi facillimè moventur & hypercatharsin patiuntur, quibus, ut loqui solemus, papyraceus unà est ventriculus, quod pluribus exemplis probare possemus, si id opus foret.

In his igitur qui stimulum jamdum habent in corpore, vel quorum fibræ nerveæ facilius irritantur, facilis etiam fit purgatio, & contra. Hinc ut reliqua purgantia quædam sola quidem dari possint, ut rhabarbarum, sena; consultò tamen à veteribus jam constitutum & expertum est, melius operari eadem si dentur cum aliis, quæ activitatem illam explicant. Adeoque id ipsum etiam valet & loco exempli generalis quasi de gialapa. Non sola propinatur, non quod non sit benigna, quòd violenta, sed quia resinosa est & ipsa, adeoque indigens apprimè adjuvantibus, illam ipsam scilicet resolutionem, & calorem temperantibus pro re natâ. Optima hinc ex salinis sunt tartarea; tartarus sanè ejusque cremor & crystalli claves gerit genuinas ad recludenda centra purgantium in corpore, ut cum tartareis data in genere & benignius, & minori dosi agant purgantia. Adjuvat fermentationem, sub caloris & menstrui ventriculi catholici moderamine, & sic resolutionem, quam & ipsâ dissociatione suâ perficit. Ut enim pulvis gialapæ v. g. quò minor ob expansas salinas dissociatas terreas particulas, eò efficacior; ita tartarea huic rei velificantur eximiè. Hinc solitus sum sæpè gialapam ad ℈i. ana cum crem. tartri propinare cum successu. Faciunt etiam huc ⊕sa, ut ⊕♁ iatum, arcan. duplic. ♁ium diaph non edulcatum, tart. ⊕l. quæ ipsa abstersivâ suâ naturâ blandè stimulant, & resolutionem promovent, ast minori dosi præ tartato addita, ad gr. iii. iv. v. Tacemus salia alcalia ipsa, absinthii, cent. min. fumar. aptissima huic scopo, item ♁ium diaph. ipsum quod carminativum est simul, & temperans humores non minus quàm fluxiles reddens, de quo sub scammonio dicemus plura.

Omnium frequentissimè & optimè adduntur tartarea, ut pulvis laxativus vegetabilis dici & propinari optimus possit, toto die à nobis ita dispensatus, qui è ℈i. gr. xxv. &c. gialapæ cum ℈ß. gr. xii. cremoris vel crystallorum tartari constat.

Adduntur verò non minus aliquando etiam olea ☊ta, vel elæosacchara, anisi, citri, macis, eodem fine. Notum enim est ab oleis resinosa reddi fluxiliora, seu ad motum aptiora notum, ipsum quoque calorem inde roborari unaquaque displodi torminificos simul flatus, unde optimo consilio adduntur, ne quid tamen nimis, sufficit una guttula.

Neque enim perpetua & necessaria æque est oleorum additio, sed illud quoque eget cautel & limitatione. Observavimus quippe multos ægros eligere potius inodora ac insipida purgantia; ab oleosorum verò additione nauseam concepisse, illaque hinc aversatos. Deinde & hoc notabile est, olea quædam, inprimis cinamomi, virtute suâ exuperante aromaticâ & obtundente salinas particulas facilè evertere vel imminuere, unde cavendum in his utrumque est, & ne nauseabunda fiant, nec actio inde impediatur. Exemplum hujus mixturæ præbent insigne spec. diagialapæ *Mynf.* ex gialapa, cr. tar. & ol. cinam constantes.

Hoc modo datum benignissimum est medicamentum gialapa, nec nisi per accidens noxam ullam creans. Per accidens, inquam, ob stimulum urgentiorem in corpore, ob externa accidentia; siquidem à gialapâ inprimis, nisi corpus teneatur calidum & transpiratio sit unà expedita, tormina oboriri possunt. In mentem venit h. l. observatio à *Reinesio* notata *Chimiatriæ seu orat. de Chimia p.* 42. puerperæ aliquando propinatam à medico rationali & lege artis mannam lethalem hypercatharsin induxisse.

In infantibus & aliis miscuimus quoque commodè gialapam cum cinnabari nativâ, quòd fundendi humores vi gaudeat, unaque invertendi & corrigendi acidum bili adjunctum irritativum, ut lapidem lazuli jam adductum non memoremus denuò.

Habet verò gialapa hoc peculiare in infantibus, [1.] quòd respectivè dosin majorem optimè ferant. Propinavimus h. m. infantibus trium dierum gr. ii iii optimo cum successu, quæ dosis comparata ad adultum per regulam proportionalem est omninò major; (2.) quod ab illo assumto, etiam prius, quàm ullum effectum purgantem ediderit, indormiant utplurimum suavissimè, non aliter ac si assumpsissent anodynum. Illud fit ob copiosum humidum diluens; hoc ob ipsum blandè resolvens. Quin in adultis quoque tum ab hoc, tum ab aliis purgantibus somnolentia seu ad somnum capessendum inclinatio accidit, quod ipsum phœnomenon ad sulphur expansum & resolutum referendum est, quatenus spiritus inprimis occupati quoad inferiorem corporis illam regionem, à sero, vehiculo suo, sulphur illud in se recipientes

piente, blandè irretiuntur & obvolvuntur; unde facilis fit somnus.

Sed cum hâc occasione ad se nos vocet resina, alia quædam præter dicta non minus memoratu digna occurrunt, inprimis 1. axioma illud nobilissimum, resinas non agere nisi solutas. Valet id ipsum generaliter quasi de quovis medicamento, exceptis forsan, quæ irradiatione luminari agere debent, valet de salibus, quod *Tachenius* hinc inculcat; inprimis verò de resinis seu purgantibus, seu ut exemplum alterum demus, opiatis. Cùm enim serum sit menstruum universale, unde ipsam salivam hinc natura ori indidit, quicquid ab eodem non solvitur, accedente calore & hujus quoque (seri) producto fermento ventriculi, illud didi & virtutem exercere suam non potest. Hinc nec opiata majori dosi eo casu somnum cient, neque enim solvuntur, sed irresolubilia manent, nullum vel alium effectum sortita, nec purgantia resinosa. Hinc gialapa in bolos, pilulas, morsulos &c. formari potest, non verò æque in decoctis & infusis locum invenit, nisi addatur clavis, neque enim obsecundat menstruis aqueis, cerevisiæ ac vino, nisi segniter, insufficienter, quem in finem si addere placeat eandem nihilominus iisdem, irrotanda prius fuerit ♀ i per noctem. Hinc quæcunque resinæ solutionem quovis dicto modo adjuvant & promovent, cum gialapâ purgandi fine, ceu genuina adjuvantia, miscentur, imo hinc resinæ ipsæ non benè dantur in pulvere, solæ scilicet, non dissociatæ, aliàs calore jusculi conglobantur & ne deglutiri quidem satis benè possunt. Hinc rectè *Zvvelfferus* scribit *animadv in Pharm. Aug. cap. p.m.* 138. Si, intellige non factâ solutione, vel integram drachmam aut plus etiam resinæ, liquidæ nimirum, seu scammoneæ seu gialapæ cuidam propines, nil ferè operatur, quod tot experimenta jam testatum fecêre. Hinc optimam cautelam addit, ut ad facilitandam resolutionum: seu solidâ seu liquidâ formâ præscribantur resinæ, eædem prius cum amygd. d. vel semine melonum nonnihil contundantur vel subigantur, monendis de eo Pharmacopœis, secus enim parum aut nihil operabuntur.

2. Seorsim verò gialapa purgat vel in substantiâ, resinâ dispersâ fœtâ, vel in resinâ. Resina novum quasi ens constituit, novum ex priori purgans, idque concentratum, non minus ac scammonii resina, quâ cum exactissimè convenit, in pulvere & liquidâ formâ propinanda. Licet enim sint, qui extracta & resinas non efficaciores sed pigriores esse statuant, id tamen non nisi cum grano salis seu ipsâ hâc præviâ cautelâ intelligendum est, siquidem fieri potest omnino ut Ʒi. gialapæ plus purget, quòd particulæ resinosæ sint dispersæ, adeoque magis subjugabiles, quàm Ʒß. resinæ, non resolutæ.

3. Resinam quidem, quâ talem, non purgandi vim sustinere solam, necessariò tamen inter elementa seu particulas purgantes recenseri, seu, purgantium vis omnis, per supra dicta, residet in acrimoniâ salino sulphureâ. Commodus hic locus est laudare *l. de ætiologiâ facultatis purgatricis Nob. D. Hannemanni*, quâ ostendit, contra *VVillisium*, si resinosis particulis non esse collocandam catharsin. Statuit, ut breviter delibemus, quæ ad scopum nostrum faciunt; (1.) ex figurarum modificatione catharsin derivandam esse §. 3. quod in specie ad irregulares figuras aculeatas refert §. 10. (2.) Non solum purgationis, sed omnium adeò corporum unicum esse principium, videlicet nitrum; unde & fermentationis §. 3 & chylificationis, §. 6. quod fermentum stomachi sit nitrosum scilicet, phænomena deducenda censet. §. 4. quod juxta diversarum particularum, particularumque pororum modificatas figuras omnem medicamentorum efficaciam & energiam exerat; inprimis verò (3) particulas resinosas non sustinere purgandi provinciam, quod illæ in se spectatæ sint particulæ viscidæ, pingues seu unguinosæ, quæ ob viscidam glutinositatem arctissimè sibi invicem cohæreant, & licet inflammabiles sint, revera tamen ab ipso vero sulphure esse distinctas. Dari verò purgantia, v.g. mineralia, in quibus resinosæ particulæ vel nullæ omninò vel admodum paucæ reperiantur §. 5. ut alia plura non laudemus. Sufficit verò nobis 1. figurarum modificationem extrinsecam effectum hunc nullo modo præstare posse. 2. Non tam speciem individualem salis, seu Nitrum, quàm sal esse principium rerum materiale, aliàs enim eodem jure vitriolum, vel alumen, vel sal commune pro principio unico haberi posset. 3. quicquid ardet, sulphur esse, nec obstare, quin & particulæ viscidæ unctuosæ possint esse fermentativo charactere salino fœtæ; neque sulphur commune cum ♃ e, uti est chimicorum principium, esse confundendum; adeoque ut sic mixtas & dispositas seu à salinis particulis modificatas huic rei aptissimas esse. Quocunque enim posito fit purgatio, & quocunque remoto, non fit eadem, illud sine dubio vel principaliter, vel minus principaliter purgandi vim confert. Illud verò de resina verum est. Tolle resinam de scammonio, gialapâ, turpetho, iners & inefficax reliquum erit remedium, non purgans. Par ratio est ♃ is metallici, ut in ☿ io.

Tandem & ad *Scammonium* devolvimur, exosum quibusdam medicamentum, qui scammoniata inter φθαρτικά & vehementiora promiscuè referunt, cùm tamen circuratum sit benignissimum. Est verò succus densatus & resinosus scammoneæ, quæ ex convolvulorum est genere, non minus ac de mechoacannâ diximus. Dicitur *dacryaium*, vulgò diagrydium, q. d. lacryma, scilicet scammoneæ, & purgans. Lacryma enim est resina sponte exudans. Hodiè verò usu inoluit, ut dacrydium dicatur scammonium in pomo cydonio coctum, qui modus à *Galeno* memoratus optimus omninò est locum etiamnum habens, si purum fuerit scammonium. Optimè de ejusdem præparandi modis, & patriâ, & viribus agit *Mesue l. 2. de med. simpl. purg. cap.* 1. Ad modum opii parandi, & aliarum plantarum lactescentium, vel sponte exudat, vel incisâ radice, lacteus succus vel exprimitur. A patriâ etiam dicitur sæpe *pulvis Syrius*, nascitur enim & fit circa Antiochiam, unde & Antiochenum seu Syriacum præstantissimum olim habitum fuit, hinc & in Armeniâ, & Arabiâ, & aliis Asiæ locis.

Nostrum sine dubio per expressionem paratum est, id quod per αὐτοφίαν patet, si resina paretur; quod si noverimus ut & dictum præparandi modum, omninò facilè est colligere, quare *Dioscorides* signum bonitatis lactescentiam absolutè esse neget, nostro tamen seculo lactescens habeatur optimum. Nimirum textus Dioscoridis agit de scammonio optimo, per exsudationem seu ἰωισμὸν & extillationem incisione factâ collecto. Hinc probat succum hunc pellucidum taurino glutini similem, à coagulato quippe lacte. Lactescentia verò, ad contactum salivæ vel aquæ, quæ in optimo illo erat quidem, sed pelluciditati postponenda, in nostro probatur, quòd sit signum resinositatis. Optimum nempe est hodiè resinosum, cum splendore quodam subnigricans, præsertim si frangitur, ex albo v.g. gryseum, si pulverisetur, ad salivæ contactum lactescens, putum & φαγισόν. Substantia est gummea & resinosa, unde in menstruis spirituosis & aqueis, in quibus lactescit, solvitur.

Hâc quasi clavi patet, quare crudum non æquè conveniat, & officinales pilulæ aliæque plurimæ minus sint commodæ, neque enim est facta separatio puri ab impuro; quare item lactescat. Solutio verò cum aqueis menstruis v.g ▽ cichor. fumar. &c. in lac scammonii dictum, & quibusdam commendatum, non est genuina, neque lactescentia illa aliunde fit, quàm obscœmi præcipationem partium resinosarum, dispersarum cum terreis.

Calidum & siccum est secundo gradu, licet quidam ad

ad tertium usque adscendant, & inprimis *Mesue* igneam caliditatem in eo agnoscat. Odorem habet sui generis cum gialapâ multum convenientem, qui & in resinâ superest, acidulum. Purgat bilem & pituitam satis validè, sed revera innoxiè in febribus intermittentibus, cruditatibus & ubi uno verbo purgante opus est. Non deterius, nec vehementius est gialapâ, sed maximè conveniens, si non planè idem. Datur verò magis in robustis & ætate consistente, minus in infantibus, puerperis, gravidis, febribus ardentibus & aliis calidis morbis, stomachi & intestinorum debilitate, hæmorrhoidum fluxu vel dolore & erosione vasorum, ut hæmoptysi laborantibus. Hæc quidem vera sunt, attamen ea omnia quoque cum purgantibus aliis sunt communia.

Tormina excitat duplici ratione speciali, tum ob viscedinem, quando non benè resolvitur, sed intestinorum plicis se agglutinat; tum inprimis ob impuritates terreas, quæ ad oculum in extractione & copiosè quidem visuntur; quibus duobus ablatis vel correctis benignissimum est medicamentum, heroicum, & planè divinum.

Solum igitur non exhibendum, ob hanc ipsam rationem, nec in pulvere, nisi dicto modo. Datur enim vel ut basis, vel ut adjuvans, seu stimulans. Ut stimulans, refractâ dosi præcipuè solet commendari & frequentari, ad gr. iii. & plura cum gialapâ & aliis. Neque verò solâ stimulandi vi adhibendum, metu majoris acrimoniæ & fulminis *Mesues, Galeni, Fernelii* aliorumque, sed laudatissimum quoque est per se, dosi primariâ datum, sed benè præparatum. De præparatione cum pomo cotoneo jam diximus, ea verò licet etiamnum hodiè retineatur, non est genuina, præterquam stimuli loco, vix à nobis adhibita. Eadem ratio est scammonii sulphurati, quæ ratio præparandi per suffumigationem cum 🜍e observatur vulgò in pulvere Comitis de Warvvick, seu cerbero tricipite, horrendo nomine, rectè verò rejicitur ab *Helmontio*. Quamvis enim acida castrent purgantium vim, quia acrimoniam salinam infringunt & sulphur obtundunt, attamen hoc ipso parum corrigitur vel depuratur, quin, quod *Helmontius* rectè ait, tantum virtutis amittunt, quantum aciditatis admittunt. Est igitur præparatio partim superficiaria, partim castrans virtutem, impuritates verò relinquens. Scripsit de dicto pulvere integrum tractatum *Marchus Cornachinus*, & aliquando Romæ ejus dispensatio est prohibita, teste *Velsch. in obs.* imò variæ satyricæ invectivæ contrà eundem hinc inde reperiuntur legendæ; sed reverà est probatissimus, & instar panaceæ in febribus, modò ritè præparetur. Noxæ exinde ortæ omnes non nisi eruditori præparationi scammonii & ☿ii sunt adscribendæ. Dedimus olim eundem cum scammonio sulphurato ægris, robustis quidem cum successu, cùm verò tormina inde immania quidam ægri experientur, excesse jussimus, & resinam scammonii cum ☿ d. & cr. tartari adhibemus toto die felicissimè, imò gialapæ contra hic pulvis suavissimè purgat.

Genuina enim præparatio est per 🜈i, parando inde resinam, quam & extractum & magisterium vocant, siquidem 🜈i est verum omnium resinarum menstruum, quâ ipsâ ἐγχειρήσει corrigitur optimè, ut adeò & hîc non aliâ correctione, quàm verâ præparatione sit opus. Memorari & h. l. meretur locus alter *Zvvelfferi Pharm. Reg. cl. 4. p. m. 536.* qui cùm elegantissimus sit, dignus est qui legatur & cordi habeatur: jubet nimirum resinam scammonii æque ac alias omnes cum amygd. dulcibus subigere & in pulverem redigere, ita enim disponi optimè ad resolutionem, nec tormina vel hypercatharsin ullam ciere, hanc etenim solam tenacitatem resinosam, præcipuè si frigida superbibatur, esse causarum dictarum & aliarum omnium noxarum, quæ sanè longè sunt verissima.

Præter pulveris hanc formam è scammonio optimè parantur 2. pilulæ, quæ nunquam nos destituerunt etiam desperatis casibus in ileo v. g. sæpius & aliàs, idque tum purgandi, tum alvum saltim laxandi fine. Laborabat serenissima Princeps fortissimâ obstructione alvi, non cedente decoctis, non clysteribus, nam hi certas ob causas applicari non poterant. Proposuimus benedictas illas pilulas, ut resina scammonii cum gialapâ ana ad gr. v. daretur in hanc formam redacta; brevi post aperta feliciter alvo magnum id famæ addit incrementum.

3. Etiam in liquidâ formâ resina scammonii & gialapæ datur commodè in 🜈i: ℞ resin. scamm. q. v. v. g. gr. ℈ß. 🜈, anis. cochl. sambuc. sextuplum & amplius, v. g. ʒj. vel q. s. ad solutionem, additur julepus ros. q. s. vel sirup. de cichor. c. rhabarb. ros. solut. de sena &c. ℥ß. vel q. s. remedium inde fit efficacissimum & gratissimum. Pertinet etiam huc cautela ex superioribus fluens, tum pilulas scammoniatas, inprimis solas, tum speciatim resinam in 🜈i solutam in corporibus calidioribus & siccioribus minus prodesse; magis in serosis & frigidioribus.

Ex memoratis hactenus usualibus & selectioribus facile jam est composita varia parare, quorum farraginem per omnia formularum genera *Rolfincius O. & M. comment.* exhibet. Sunt tamen etiam velut classica quædam & recepta ex compositis, ut sp. diagal. *Myns.* nisi quod loco olei cinam, vel alia quoque substitui, vel ea omninò omitti queant. Hoc pacto est instar omnium aliorum pulvis laxativus vegetabilis *Rolf.* Olim quidem accessione parlarum aliquâ gavisus est, reverà autem nomen hoc est gialapæ, quæcunque demum addantur; Item pulvis catholicus *Michaëlis*, & mechoac. & gialap. p. j. scamm. 🜍rat. p. ß. addito ol. cinamom. & caryoph. Pulvis Comitis de Warvvik jam laudatus est, ritè præparatus. Reliqui verò, ut & spec. diaturb. cholag. phlegmag. melanag. Quercet. & similia plura minus sunt recepta. Imò ex his quoque patet, sufficienter cognito selectu, ad leges præscribendi formulas composita fieri posse infinita; tum quoque cognitâ hâc materiâ medicâ, quæcunque venditentur arcana hujus vel illius, posse dijudicari, vel saltem à medico exprimi. Exemplo sint pilulæ Francofurtenses, toti Germaniæ cognitissimæ, quarum descriptio habetur pro arcano, non quòd tanti sit, sed quòd lucrosa sit venditoribus. Medicus verò naturalis easdem exprimit aloë rosatâ violatâ, extracto aloës solutivo cum scammonio aliisque pro re natâ mixtis. Tacemus alias consimiles. Pro pilulis extracta catholica, panchymagoga, cholagoga variorum autorum recepta & vulgata sunt. Nos etiam hîc à simplicibus ad composita, à notis ad ignota facilem dedimus viam. Valent tamen & prosunt etiam composita talia, quatenus intellectum diffusum ad certum remedium dirigunt, quæ verò distinctius commendatur, noscuntur & usurpantur, ea etiam certius hinc juvant.

De Purgantibus aliis.

Quò autem magis pateat hæc ipsa purgantium agendi vis & electionis doctrina, quæ à quibus purgentur, id regulis paucis complexi sumus.

1. *Resolubilia purgantia magis* ὀῤῥαγωγὰ *seu seriduca*; illa experimento, quòd hoc pacto & seri coagulum magis liquetur, & aqueis ipsis menstruis hæc sulphura magis pandantur, promptè admissa. Par ratio est melanagogorum quorundam, hellebori ipsius &c. Ponamus igitur corpus esse serosius, commodius agent hæc ipsa, quia promptè solvuntur, solutæ verò optimè agunt resinæ.

2. *Magis resinosa magis cholagoga*; itidem per mechanicam. Ut enim per vitellum ovi v. g vel alia ejusmodi unctuosa resinam scammonii optimè liquabilem reddimus, uti & terebinthinam h m in colostrum abire diximus; ita bilis in corpore tale vitellinum corpus æmulatur,

latur, cujus concursu magis cum sero combinatur reso luta resina, adeoque in actum deducitur. Serum verò in omni purgatione actuandâ, tanquam menstruum universale, requiritur; Posito ergò corpus esse biliosum, non deficiente omni sero, hæc ipsa optimè bilem educunt.

3 *Quæ resinam habent diffusam, vel partibus gummeis implexam, magis sunt catholica*, in utrumque enim humorem ingressum inveniunt.

4. *Lenientia* verò *nec serum, nec bilem æquè educunt, sed alvi saltem scybala promovent ad ex tum.* Hoc illi notare debent ægri, qui pilulis aloëticis adsueti purant iis jam sufficienter se defungi posse, nec opus habere purgante medicamento electivo. Uti se ajunt pilulis Francof. &c à quibus moveantur. Ubi igitur in sero vel bile vitium hæret, hæc ipsa primis viis saltem debita longè sunt debiliora, quàm ut rem omnem absolvant, prætterquam in tenerioribus quibusdam, qui aliis læduntur.

Pertinent etiam huc alia, quæ effectu cum purgantibus conveniunt, tum univoco, & semper vel utplurimum tali, tum æquivoco, seu per accidens tali. Illorum exempla præbent *acidulæ* & *Thermæ*, remedia catholica, siquidem & omnes quasi purgant humores, & per omnes excretionum vias, non saltem per alvum, sed urinam ac sudores quoque; remedia verò empirica quoque sæpe, ad quæ mittuntur ægri non semper consultâ operâ, sed conjecturali quandoque, inprimis non examinatis per medicum circumstantiis, si proprio ausu & fortunâ ægri ad ea concedant.

Habent omninò acidulæ & thermæ suos insignes usus tum medicos absolutè, tum medico-politicos. Medicos quidem, quatenus aquæ sunt medicatæ, principiis activis fœtæ. De thermis superius egimus & earundem elementa ad unguem quasi recensuimus, unde hâc vice saltem dicimus, purgare easdem, & quicquid agunt, agere ob sal alcalicum, seu nativum seu ignis subterranei calcinatione in terrâ productum, cum aqueis particulis dilutum, unde abstergendo purgant & in morbis acidis prosunt, eorumque sunt remedium; alcalinis nocent. Sit v. g. æger scorbuto frigido laborans, incipiente cachexiâ laxitate viscerum σάσει humorum, acore prædominante, nervis ab humore frigido, ab acido contractis & malè habentibus, præstò sunt exiccandi & alterandi, quin & purgandi virtute thermæ. Ast uti laxis humidis, ichorescentibus malis & subjectis similibus prosunt; ita siccioribus & scorbuto calido laborantibus nocent, quin sæpe impingunt hinc magis partibus materiam tartaream, & ex hospite incolam faciunt. Hæc ut summatim de thermis asserimus; ita certum est de acidulis, per experimenta varia nota, odore, sapore & effectibus aliis, inprimis quòd cum gallis pulveratis mixtæ in momento quasi atramentum exhibeant, & feces nigricantes reddant, quicquid agunt, agere inprimis ob sal acidum, vitriolicum, martiale, copioso aqueo dilutum. Hinc acidulæ sunt remedium morborum alcalinorum, scorbuti calidi v.g. in laxitate & φλωγώσει viscerum, in siccioribus, ita ut, quibus nocent thermæ, iis prosint acidulæ hoc sensu, & vice versâ. Peccant tamen facile in utrisque ægri & excessus hinc etiam in effectu sentiunt, sic ut thermis usi violento illo calore & sale detersivo exiccentur nimis, indéque pejus potius habeant, sero blando diluente absumpto, contracturis vel factis vel auctis, quàm auxilium speratum reportent, quod sæpius vidimus. Adeoque serum nimis absumunt ferè thermæ, & contra ea serum nimis adaugent acidulæ, facile inde intumescentibus pedibus & ventre, unde medium tenuere beati, sique ita usurpentur utraque, ut non excedatur, moderamine medico optimè sanitati profuerint. In utrisque purgandi vis eminet, & ob heterogeneitatem & sal detersivum ac fermentativum, diverso licet

Medico-politico verò usu non minus commendandæ sunt aquæ hæ medicæ, quatenus sæpe immorigeri ægri in adhibendis medicamentis, in observandâ diætâ, hoc ipso strategemate rediguntur ad frugem, quatenus diæta tenuis & strictior, receptâ universali observantiâ locorum istorum, quo multi magni morbi curantur, his ipsis imperatur & impetratur ægris; quatenus copioso diluente salia efferata temperantur & educuntur è corpore, nauseantibus aliàs ad ampullas & potiones largiores, sæpe tamen necessarias ægris; quatenus mutatio aëris, victûs, loci multum ad sanitatem confert, unde in epilepsiis & aliis morbis chronicis ac rebellibus hæc à *Coo* præcipiuntur.

Novimus hujus rei aliquot exempla, v g. epilepsiam tum in aliis, tum in nobili virgine aliàs minus perfectè curabilem, mutatione loci conquievisse magis. Ut taceam, animum à seriis abstractum novitate loci, conversatione variorum peregrinorum aliisque componi & demulceri, quod ipsum quoque ad sanitatem non minimum confert; nec dicam, aliquid etiam consuetudinem & communem omnium quasi hominum hypothesin conferre, cùm domi aliàs balneum formicarum & nervinum exterius, interius verò alcalia idem sæpe præstare queant ac thermæ; cùm acidulæ artificiales Tincturæ & ⁓us ♂iales, modò cætera sint paria, æquare acidulas possint. Quo ipso tamen laude sua non defraudabimus divina hæc remedia.

Et acidulas quidem artificiales vitriolum vel sulphur resolutum in stagma acidum & ♂te alteratum præbent, ut ⁓ ⊖-li cum ⊖-lo ♂is alteratus, factâ solutione facilè hinc diluendus, ut alia non memoremus. Sic & clyssus ☿ii 🜍atus eas optimè exprimit, modò non sulphur minus bonæ notæ subamaricantem & nauseabundam ipsi affricuerit qualitatem unde consultius est 🜍 stillatitium purius, vel crystallinum, statim suum, arenarium ad ☿ium & ⊕ recipere. Laxant hæc alvum, unaque vias sudoris & urinæ expediunt; neque absurdum est, acida hæc irritativâ virtute gaudere & purgare alvum. Laxant & ⊕osa quælibet sicca, inæqualibus suis salinis particulis, licet sensui potius æquales offerant.

Horum verò quæ effectu æquivoco; saltim respectivè, purgantia æmulantur, itidem nonnulla in praxi occurrunt. Sic purgat quandoque cinnabaris nativa, non minus ac salivationem etiam citat aliquando. Hanc efficit, si continuetur ejus usus in tenerioribus, ratione partium mercurialium, serum potenter fundentium. Purgat verò ratione itidem salis mercurialis sulphurei, humoribus ad motum citatis ob ἰδιοσυγκρασίαν, à fermento ventriculi resolutione factâ.

Adeoque acidum sal concurrit ad purgantium vim, quod exemplo gialapæ & aliorum suprà diximus, attamen acidum, quà tale, non purgat, nec effectus hic acido adscribi meretur, cùm cinnabaris & sulph. commune habeant v g. in se sal acidum, effectus tamen edant acido contrarios, in tussi v.g ulceribus &c.

Purgatio etiam fit à resolventibus, stimulum inde nanciscente naturâ, quæ actuat medicamenta pro humorum dispositione & suo modulo. Pulvis absorbens ordinariè vomitus non movet, neque enim gr i. ⊖-l. ♂is ad vomendum sufficit, sed quando lipothymiæ præcordiales ob acidum vel biliosum ὀργασμὸν patiens instant, cum pallore & frigore extremorum, vidimus inde secutum vomitum nonnunquam summo cum successu. Fœmina pallens hoc modo & vertiginem patiens subitaneam, datâ unicâ dosi pulveris absorbentis, vomitu sequente curabatur; ordinariè verò citra ullum vomitum lipothymias certissimè curat. Mittebamus aliquando hunc ipsum pulverem pro matronâ aulicâ, ad σκλώσεις præcordiales promissimâ; medicus metuit eundem nominatum ipsi quid esset dare, quod vomitum citare posset. Malo verò non cessante ipsi accedentes statim propinavimus illum ipsum, brevi sequenti effectu meliori. Potest verò & fieri aliquando citra ⊖-lum ♂tis quoque. A pulveribus pleuriticis & quasi talibus alvi fluxus fieri potest, quando ab alcalinis consistentes & quieti humores in motum

motum citantur, & natura, quâ visum fuerit commodius, viâ expurgat eosdem.

Quod autem à pulveribus bezoardicis quandoque alvi fluxus secutus est, id omne per accidens fit; sunt enim hi pulveres adstringentes ferè simul, vel roborantes; sitque illa diarrhœa potius à fervore & uredine acri biliosi exuperantis humoris, futura etiam magis citra bezoardica. Adeoque & hîc attendendum est, an dato tali casu à medicamento, an merè per accidens id evenerit, idque in bonum & malum.

Neque de venenis corrosivis opus est plura addere, illa quippe sunt deleteria. Tale verò exemplum ante aliquot annos evenisse novimus, ubi per errorem ministri medici loco purgantis ☿-ᵒ-tus propinatus fuerat, brevi sequente morte cum summa diarrhœâ & torminibus.

Illud coronidis loco addendum est, ab opiatis, maximè pilulari formâ & dosi integrâ majori datis, tum vomitum sequi sæpe mane sequente, tum in quibusdam alvi fluxum seu diarrhœam. Visum id fuit nonnunquam in phthisicis quorum intestina teneriora erant, & glandulæ intestinales obstructæ, unde ut nec chylus invenit aditum, ita nec medicamenta promptè; consequente hinc facili fibrarum nervearum irritatione, bile inprimis, ut fit, unà concurrente & fermentante.

Quod purgantia alterantibus interdum addita ipsorum vim & efficaciam augeant, alibi jam dictum abunde est. Ipsa etiam ut & vomitoria, exuta illâ suâ vi catharticâ optima evadunt tum alterantia, tum diaphoretica. WEDELIUS.

PURPURA.

Purpura, Græcis πορφύρα, *Politiano Concha Herculea* (quod tincturæ auctor *Hercules* credatur) *the Purple-fish*. Cujus Concha, parte turbinata pluribus mucronibus seu exuberantiis horrida est, superficie exteriore modo candicans, modo flavescens, interiore modo violacei, modo rubicundi coloris; in anfractus in mucronem desinentes contorta. Animal cornua duo Limacum modo attollit, atque eodem ritu serpit, iisdemq; cornibus viam prætentat. Aquam marinam haustam asservat, qua pluribus diebus fovetur & sustentatur. Hepar habet viscidum tenaci lentore præditū quod *Arist. Papaver* vocat, alii *Cor*; ad cujus latus existit *mucus Purpureus*, in recentibus Purpuris illico extorquendus cum totus in demortuis pereat. Hoc succo olim tingebantur lanæ. *Differunt* Purpuræ magnitudine & aliis circumstātiis Præcipuæ autē species sunt.

1. *Magnæ*, quæ ad *Sigæum & Lectum Idæ* promontoria gignuntur.
2. *Parvæ*, quas *Euripus* fert & *Caria*.
3. *Pelagiæ*, quæ magnæ, & scabræ sunt, quarumq; *Flos* magna ex parte niger, sed nonnullis pusillùm rubidus.
4. *Littorales*, quæ parvæ & colore rubro sunt
5. *Echinatæ*, quæ vel pluribus spinis maxime in postica parte horrent, vel rarioribus, minoribus & brevioribus.
6. *Rubræ*, ut in Austrinis partibus.
7. *Nigræ*, in Aquiloniis.
8. *Lividæ*, in Occidentalibus & Orientalibus.
9. *Marmoreæ*, quæ longis undique tuberibus, at minimè acutis, sed obtusis plenæ.
10. *Pentedactylæ*, qualem *Gesnerus* descripsit, ex *Adriatico* mari acceptam. CHARLETON.

Purpura *Offic.* violacea *Lol.* Violacea Fab. Colūnæ *Lit. H. Conch. lib. 4. Sect. 15. c. 1.* Ex Tarentino sinu allata, *Bonannn. The Purple Fish.* In mari Mediterraneo frequens. *Usu.* In Officinis testa valida, rugosa, striata, tuberculis brevibus inæqualis, inter Mechanicos Sanies Purpurea ad tingendum olim in usu fuit, *Vires* Alkali est, & cum reliquis testis viribus convenit.

In Purpura describenda adeò breves & obscuri fuere Veteres, ut quodnam Conchylium sit Recentioribus litigandi occasionem dederint, à quibus variæ producuntur species purpureā saniem gignentes. Verum *Fab. Columna* litem determinavit, veram Purpuram demonstrando. Quamvis autem hodie purpura genuina Officinis nostris vix cognita sit, purpurei tamen succi cognitio adnotante ingeniosissimo illo & eruditissimo viro jam antea laudato, *D. Martino Lister*, ab antiquis usq; temporibus ad seculum nostrum traditione saltem transmissa & derivata est. In hisce etiam Insulis; inter Arcana tamen habita & studiosè celata; donec *D. Guil. Cole* eam arripuit, & publicò exhibuit, *Actis Philos. N. 178 p. 1276.* quo Lectorem refero. Quinetiam *D. Robertus Sulthvvell*, E. A. Regiæ Societatis nunc Præses dignissimus, multos ante annos *D. Listero* retulit, Matrem suam in *Hibernia* celebrem esse sudariis piscis cujusdam succo indelebilibus notis, quæque elui nequirent, signandis. Quin & *Bedæ* temporibus Ars purpuram tingendi in *Anglia* usitata summoque in pretio erat habita. *Variis Conchyliorum generibus* (*inquit* Hist. Eccles. Gentis Angliæ, lib. 1. c. 1.) *exceptis: in quibus sunt & Musculæ, quibus inclusam sæpè Margaritam omnis quidem coloris optimam inveniunt, idest, & rubicundi, & purpurei, & hyacinthini & prasini sed maximè candidi. Sunt & Cochleæ satis superq; abundantes, quibus Tinctura coccinei coloris conficitur; cujus rubore pulcherrimus nullo unquam solis ardore, nulla valet pluviarum injuria pallescere; sed quo vetustior, eo solet esse venustior.* DALE.

Duo *littoralia buccina*, exeunte Martio, dissecui.

Ipsa tota clavicula in utroque buccino ex viridi flavescit.

Alia autem viscera in præsentiarum omitto, in iis verò illud peculiare animadverti; nempè in media membrana dorsali, à latere intestini recti, ductum quendam angustum ac rugosum, ex flavo viridescentem, sulphuris instar aut citrini coloris. Hic autem ductus vel eodem exitu, cùm ano gaudet, vel valdè propè suum succum effundit.

Is verò *succus* in hoc ductu contentus, crassus tenaxque, & ad mellis ferè consistentiam se habet. *chartæ* verò *illitus* illico ex flavo pulchrè *viridescit*. Hinc intelligitur illud Plinianum, at Tyrius color Pelagio primum satiatur, *immatura viridiq;* cortina; mox permutatur in Buccinum.

Purpuræ (inquit Plinius) alio nomine Pelagiæ vocantur. Et alibi. Buccinum per se damnatur, quia succum remittit. Pelagio admodum adligatur. Horum autem verborum hic sensus esse videtur, nempè in cortina ubi *sanies* Buccini *viridis* excoquitur, primum immergitur vellus: tandem in aliam cortinam, ubi alia *fanies purpurea* [Purpuræ, puta, Pelagiæ] torretur; idemque adeo vellus, jam ex viridi sanie semel infectum, altera immersione in Coccum perficitur Atque hæc ratio *Dibaphi* Vestimenti Purpurei fuisse videtur. *Conchyliata* autem Vestis, eodem teste *Plinio*, sine Buccino fiebat, ex duplicato purpura succo, in Urina humana excocto.

Succi verò Buccini libra nummo veniebat; Pelagii sive Purpuræ quinque nummis. Sic Buccinum fuit longè purpuræ vilius.

At Conchyliatam *absolutam* meliùs in Tyriam transire putant. Sic, ut opinor, intelligendum est. Conchyliatam purpuram absolutam, id est, ex Urina coctam saniem viridem purpurascere, & sic Buccino perfici, iterùm immersam uno eodemque buccini succo.

Atque hæc de interpretatione Plinianâ.

At ille succus è Buccino nostro altero, ore dentato, alterô longè pulchrior esse videbatur.

De ipsius verò ductus venæve loco sic rectè olim Aristoteles perhibuit. Purpuræ *Florem* suum inter meconium & cervicem continent (quem locum malè vertit Plinius *ipsis faucibus*) textu spissiore, aspectu veluti membranæ candicantis, quam detrahunt: tingit hæc *expressa*, & inficit manum, distenditur autem ut vena, atque in hâc quidem est flos purpuræ; reliquum animal exsuccum (sterile vertit Plinius) purpuræ est.

Equidem verò nondum observavi nostra buccina succum hunc suum, vel lacessita effudisse. At iste succus nulli (centúmque de industria diffregi) defuit.

Aliter autem Fabius Columna de sua Purpura innuere videt

videtur, illa nempè quæstione, cur non omnes purpuram fundant ejusdem generis, & eodem tempore captæ, inter quamplurimas, quæ toto anno capiuntur, & semper aliquæ colorem habent, huc usque se ignorare dicit.

Insuper ex his Buccinis alia diu coxi ex aqua communi, quo color ipseq; ductus ferè disparuit, ut vix amplius discerni potuerit talia verò forti muria frigida, cõduvi, eaque post duos menses dissecui; venamq; purpurâ fœcundã eodē ferè modo, ac in vivis se habuisse reperi, ipsumq; illum antiquis tantopere expetitum humorem, & fluidum, ac in aëre ex illitu viridescentem expertus sum.

Buccinus (tamen cujus generis si nõn ipsissimæ cum Antiquorū buccinis species, nostra animalia sint, quod *rotunditate oris* ad marginem incisa, & non *rostrata* sunt, item quod nostris, quantum scio, aculei sive Promuscides (an Sypho plicatilis) non sunt, quod deniq; petris adhæret, circaq; scopulos leguntur; quæ omnes ex Plinio Buccini notæ sunt) per se damnatur, quoniam fucum remittit.

Item illud apud eundem, ibid. scriptum non prætereundū est; Purpuras, cum fætificavêre, fluxos habere succos, hoc est, liquidiores & tenuiores, tincturæque adeò minus aptos.

Illud verò clarè liquet ex nostris dissectionibus, Buccinorum nostrorum ductum peculiarem, ut & purpurarum antiquorum; cum; eodem ductu in Sepia convenire, idest, cum *Buccino pedato nudo*.

At hic humor ut peculiaris est, ita unus ex excretis sive naturaliter ejectis humoribus est, adeoq; sanguini aut succo istorum Animalium vitali malè à Plinio comparatur.

Imo de nostris certè Buccinis illud alterum Plinianum, nempè Purpuras cum vita sua succum evomere minus verum est.

Si quæras, cur æstimata est Purpura apud Antiquos; respondeo, id non fuisse ob raritatem, nec ob tincturæ artificium: sed propter *durationem*, & *non delebilem* qualitatem, ut Lucretius olim scitè innuit. *lib.* 6.

Purpureusque colos Conchylii jungitur unà
Corpore cum lana, dirimi qua non queat unquam;
Non, si Neptuni fluctu renovare operam des.
Non, mare si totum velis eluere omnibus undis.

Idem attestatur *Beda noster*, hist. Eccles. Gentis Angl. l. c. 1. Sunt & *Cochleæ* satis superq; abundantes, quibus tinctura coccinei coloris conficitur, cujus *robur pulcherrimus*, nulla valet *pluviarū injuria* pallescere, sed quo vetustior, eo solet esse venustior. Atq; hæc à Beda dicta sunt de bonitate Tincturæ Purpuræ *apud Anglos confecta*, post mille annos à Lucretio.

Durationis autem purpuræ, præ herbarum quarumlibet tinctura, ratio in illo consistere videtur, quod hic animalis, falso mari orti, succus infectorius est, ac in vasis suis excretoriis putredinosa quadam coctione in suam perfectionem digestus; neq; enim alia ulla concoctionis animalis, extra venas habitumq; corporis, notitia est. Ex concoctione autē putredinosa *sal urinosus* conficitur, illoq; *naturaliter* & multum intenditur succus baphicus, imò verò ad fidē huic rei amplius conciliandam, omne infectorum Artificium hodiernum in eo versatur, ut herbæ tinctoriæ vel putrescant vel ex urina coquantur, neq; tamen illam permanentiam acquirūt, qualem in purpuris buccinisque naturaliter fuisse ab antiquis proditum est.

Item ad purpuras propter eandem rationem proximè accedunt *Cocheinel*, hoc est, *Scarabæi Indici* Infectorii, item coccon baphicon Antiquorum; quod id quoq; alicujus Insecti artificium est, à me olim ostensum.

Cur itaque non amplius in usu sunt, quæratur? audiendus est Fabius Columna. Purpurarum, inquit ille, usum, sicuti Buccinorum non tantum propter inscitiam, ac magnum impensum, ac molestiam, neglectum putamus, sed ob maximam fuci *Rocella* dicti copiam, quo nunc Infectores pulcherrimam purpuram conficiunt. LISTER.

PUTREFICARE ET PUTREFACTIO.

§. 1. Eam mixtorum dissolutionis & immutationis speciē, à tendentia molecularum intrinseca emergētem, Putrefactionem sc. nunc evolvere convenit, Fermētationi quoad nonnullas circumstantias analogam, multùm quoq; ab hac recedentem. Extiterunt siquidem nō pauci Philosophi, qui aut fermentationem (quam coctionis termino innuebat) putrefactionis notione exprimebant, dū v. g. *Empedocles*. Vinum aquam in vite putrefactam definivit, *Plutarchus* idem putrescentem sub cortice lympham pronunciavit, aut qui putredinem fermenti insimulant, fermentumque per putrefactionis modum agere suspicantur, v. g. *Mercurialis* ac *Fernelius*; aut qui tandem Putrefactionem & Fermentationem notionibus distinxerunt, re ipsa verò fundunt ejusdemque naturæ & unam plane operationem Chymicarum utramqum autumant, v. g. *Sennertus*, *Duncan. Bornettus* & *Davisonius*: Sed hos omnes egregiè cœcutivisse, ex insequentibus constabit.

§. 2. Errorem hunc vulgarem *Billichius* jamdum, acutum satis videns, in *Anatome Fermentationis Platonica*, detegere conatus fuit: an verò differentiam inter Fermentationem & Putrefactionem veram & adæquatam evicerit, aliis judicandum relinquo, his tantum rationes dubitandi in præsentiarum expositurus, Quippe *primo* essentiam putredinis cum Zabarella aliisque Aristotelis interpretibus separationem humidi & sicci supponens, in fermento seu fermentatione ejusmodi secretionem non tantùm haud observari, sed instar glutinis ambo illa cohærescere & intimiùs coire, ait: Cū nihilominus in fermētatione ac putrefactione inchoata partes humidæ siccioribus equidem aliquantum evolvantur, haud tamen plane recedant; in utraque verò consummata fluidarum quædam in auras abeant, quædam remaneant, rarius cunctæ, nisi longiore temporis mora & calore intensiore, perdantur. *Deinde* sicut proprii naturalisque caloris destructionem in putrefactione iisdem Peripatheticis Noster concedit, ita contra illum in fermentatione potiùs exacuari ac intendi putat: haud animadvertens, putrescentia sensibiliter satis & ad deflagrationem usque excandescere; imò forsan substantias per putrefactionem secretas, spiritum scilicet urinosum & oleum vegetabilium, cum Aristotele non minus calidas & igneas, quàm spiritum sulphureum, interveniente fermentatione productum, dixisset, si de illorum confectione ipsi constitisset. *Tertio* quamvis Billichio largiri deceat, per fermentationem non rarò novellam mixti speciem exoriri, v. g. ex succo terræ uvarum succum, ex musto vinum, ex frumento & aquâ panem: Observantur tamen (1.) fermentationes mixto interitum inferentes, v. g. pharmaceuticæ illæ, spirituum inflammabilium aut acetorum confectioni litantes; imò (2.) frumentum in panem aut cerevisiam abiens re verâ sui interitum patitur, i. e. formam perdit; ut (3.) taceam, salia volatilia & olea per putrefactionem educenda, secundum Peripatheticorum pariter ac Modernorum hypothesin, haud elementa & corpora simplicia, sed elementata & satis composita esse; miror verò denique & (4.) Billichium sui oblitum axioma illud Scholarum, *unius corruptio est alterius generatio*, ac vermes, ut novam misti speciem per putrefactionem genitam, non attendisse. *Quarto* haud constat, quo jure soli putredini, fermentationi neutiquam, calorem ambientem favere asserat: quatenus utramque illarum actionum à tepore externo notabiliter juvari, tyronibus etiam innotescit; quoque fermentationis specimina à Calcis vivæ, alcalium & acidorum, aquarum stygiarum & metallorum exæstuatione commemorat ad effervescentiarū potius classē erant referenda. Quā *quinto* inter illas ratione subjecti idem Billichius concipit, disparitas, quasi scil. nihil putrescibile, nisi quod humidum, fermentationem autem humor non qua talis, sed qua partibus terrenis abundat, concipiat, verborū fluidorum potius lusui, quā experientiæ firmæ, inniti videtur: dum non, nisi humidiora, utramq; hāc mutationem experiuntur, ad fermentescendum plus fluoris quam ad putrescendum exigitur, fluida verò, v. g. mustū, eodem jure fermentari ac urina & sanguis putrescere, dici possunt. Quando *sextò* pergit, putredinem ad sola mixta præcisè alligari, fermentationem verò liberè tam ad miscibilia, quàm ad mixta, excurrere, i. e. dū in ipsam istione elementa cōgrediuntur ac in se mutuò agunt, fermentari: facilè ipsi concedi posset, modò idem concederet, miscibilibus non separatis, sed combinatis demum aliquomodo, talem actionē ac reactionem cōtingere: quæ mixtum inchoatum & imperfectius, simili ratione ac corpus putrescens mixtum declinans, itidemque imperfectum, appellare liceret. Quæ verò *septimo* atque *octavo* loco ponit, argumēta, quasi nimirum quædā concreta ad fermentescendū potius, quàm putrescendum, & vice versa, prona sint, itē, quodne different hæ corporū mutationes, applausum utiq; merentur: quàvis prioris asserti exempla, ab eodē producta, incōgrua videantur, effervescentias, potiùs, quàm fermentationes, evincentia; ratione posterioris autem nemo Chymicorum nostri temporis ipsi largietur, putredinis finem seu effectum, præter fimum, terram, sordes &c. nullum esse, multò minùs fermentationem semper vel formam recentem vel nobiliorem tantùm qualitatem, introducere, quatenus hujus contrarium dissertatio antecedens monstravit, illius vero præsentis contextus declarabit.

§. 3. Re vera autem diversisque phænomenis putrefactionem ac fermentationem inter se differe, ipsa nostra sensoria, minus oscitanter applicata, & primò quidem Naris ac Lingua, nobis persuadent: quatenus vegetabilia sive fermentationi, sive putredini subjiciantur, quæ in principio utriusq; odorem & saporem aliquādiu sibi specificum servant, successivè cum peregrino quodam immutant, ita tamen ut ille sub Putredine fracidus, nauseabundus & urinosus,

urinosus, sub fermentatione acidulus magis minusque ingratus percipiatur, odoremque alium spiret absinthium, mentha & chelidonium fermentatum, ac putrefactum; Animalia verò horumque partes, quia fermentationi nunquam, sed soli putrefactioni, auscultant, putrescentibus etiam vegetabilibus modò similem, modò peculiarem, fracedinem olent.

§.4. Ex communi equidem præjudicio graveolentia atque sapor abominandus individuus putredinis comes pronunciantur, quasi de essentia hujus sit, ut ipsi exposita illa assumant, imò vulgus sub putrefactione dictarũ qualitatum, odoris præprimis, depravationem enormem sibi concipiens, per hanc illam è fermentatione distinguit. Verùm quoniam pro diversa sensoriorum nostrorum textura & habitudine, præconceptarum opinionum & consuetudinis varietate, concreta modò benè, modo malè, olentia, item saporis modo suavissimi, modo plus minus abominandi, esculenta nobis comparent, dum v.g. caseus & caro ferina ad putrilaginem corrupta, verminantia & graveolentia, quæq; ideo tàm à vulgo, quàm à philosophis pro putridis habentur, illis nihilominus, quorum palato arrident, delicata, gratissima & ad bonitatem ac perfectionem majorem evecta creduntur difficile erit, putredinem per odorem atq; saporum mutationem determinare. De cætero quam mutationem illam, quæ carnes & cruorem animalium corrumpit, quaq; maxima alimentorum solidiorum, ab his assumptorũ, portio in scybala stercorea facessit, putredinem dicamus, illa tamen, quæ in Moschiferi capreoli carnibus contusis sub Moschi generatione & in Martis stercoribus contingit, alteratio haud ingratũ sed fragrantissimum odorem post se trahit, ut taceam ejusdem Moschi activitatem & suaveolentiam per lotii & latrinarum exhalationes, si his per tempus ille exponatur, aut putrescente urinâ frequentius irroretur, augeri, & emarcidã restaurari. Imò quamvis pleraq; vegetabilia putrescendo fœteant, eorum tamen quædam, aromatica magis, v g mentha, salvia, lõgiori quamvis putrefactioni hujusq; intensiori gradui concessa, vix aliquid fracedinis, sed odorem satis aromaticum adhuc, inter fermentescendum nihilominus aliquid olidi sui generis, spirant: quod de graveolentibus pariter *Dominus Cox* annotavit, v.g. A triplici olida; quod per putredinem aut inodora magis, aut minus graveolentia, evadant, cùm contrà magis inodora cadaverosum plane fœtorem induant, ut elapsa æstate in chelidonio similibusque expertus sum.

§.5. Manus si putrescentibus vegetalibus admoveas, præprimis humidioribus arctiúsq; compressis aut densiùs cumulatis, sine calore sensibili illa vix deprehendes, qui interdum in urentem & luculentum ignem, ut in fœno humidiore contingit, degenerat: aut si forsan manibus palpare illum haud liceat, quod lenta nimius sit putredo, obstetricante thermometro, (in fermentescentibus vix) eum experiri licebit, evincitque insuper modus ille salia vegetabilium sine igne educendi, quem *Celeberrimus Wedelius* in peculiari libello descripsit, ubi sanè ignis calorque intrinsecus, per motum minimorum putrefactorium concitatus, simile quid præstat, particulas urinosas elevando & propellendo, quod ab igne fornacis aliàs expectamus.

§.6 Præterea & hoc putredo sibi peculiare facit, quod sine ulla molis expansione & rarefactione fiat: Fermentatio contrà cum turgescentia notabili & receptacula frangente. Aliud quidem persuadere videntur animalia, quarum interanea & ventres non tantùm, sed artus quoq; sub principium suæ putredinis, interdum mirum in modum & ad crepaturam usque, intumescunt: ast inflatio & intumescentia hæc non à putredinis formalitate, sed ab exhalationibus per illam secretis ac agitatis, dependet, quæ commotæ per densiora & crassiora animalis integumenta evolare nequeunt, hincq; eorum fibras distendunt, usque dum per remorarum illarum rupturas liberior exitus iis concedatur, hincque, putredine quamvis increscente, cadavera hæc subsideant & turgescere cessent. Accedit & peculiare quid in nonnullis animalibus præstat summus humorum lentor ac viscidiras, v.g. in Lumbricis, ut pote qui eadem fere ratione in putredine, ac plantæ in fermentatione, turgescunt, ut aut oras vasis transcendant, aut huic occluso rupturam minentur; nulla alia de causa, quàm quod præter integumenta densiora interius viscidum mobiliorum particularum secessum moretur.

§.7. Imò quemadmodum fermentanda frequentius fermento indigent, quod eorum particulas torpidiores aut firmiore nexu sibi implicatas exagitet ac divellat: ita sine ejusmodi motore externo putredinem perfectam concipere potest quodvis mixtum, ad putrescendum aliàs aptum. Quamvis & hoc largiri deceat, actu putridum corpus aliis integris ac recentibus admotum & vicinum hæc facilius in putredinem abripere: sine dubio, quod miasmata putrilaginosa in motu existentia compactiora & nexu firmiore adhuc combinata integrorum concretorum minima impulsu suo exagitent & in motum similem vindicent.

§.8. Tandem si effectus Putredinis intueamur, sane nec vulgus latet, è rebus hanc expertis vermes varii generis exurgere seu prodire: secus ex fermentescentibus, si illa excipias, quæ de progenie verminosa in acetis nonnullis conspicua in fine dissertationis superioris adjecta. Magis autem paradoxum ejus productum est, quod olim nemo, nostraque demum ætate deprehenderunt quidam singularis experientiæ Chymici, salia scilicet volatilia & olea crassa ad quæ, blandiore furni calore fundenda, per putrefactionem vegetabilia æque ac animalia horumque partes disponuntur: dum fermentatio moderata ad spiritus ardentes, destillatione pariter eliciendos, vegetabilia tantum præparat, nimia verò horum succos acetosos reddit.

§.9 Econtra quorundam phœnomenorum in fermentatione ac putredine identitas notabilem satis utriusque convenientiam & affinitatem arguit. Quippe primò quid notius est, quàm neutram illarum sine aëris appulsũ cõtingere, sed hoc excluso utriusq; potentiam mixta, etiam alioquin facilè alterabilia, illudere. Deinde tàm per fermentationem, quàm putrefactionem corporum odor, sapor aliæq; facultates specificæ magis pereunt, ita ut absinthium amaritiem, saccharum dulcedinem, rosæ fragrantiam deponant, vis purgans in rhabarbaro monachorum lactescens & caustica in tithymalo, tinctura aurea in chelidonio pereat: hinc inter spiritus urinosos & sulphureos diversorum vegetabilium, sufficienter fermentatorum aut putrefactorum & posteriorum olea nulla observetur sensibilis differentia, prout *Cox Transf Philos. Anglov. No.101. & 108.*

§.10. Quoniam E. quædam communia, quædam propria fermentationem & putrefactionem sibi habere, per recensita fateri cogimur, maximè Chymicum Philosophum solicitum esse decet de utriusque convenientiæ & discrepantiæ ratione. Ubi quoad priorem probabile fit, ambas has corporum immutationes sub uno genere, motus sc. partium constituentium, stare, quatenus eo ipso, dum per putredinem æq; ac fermentationem, successivè qualitates non modò sensibiles, sed, ut Peripathetici loqui amant, forma quoque intrinseca, ita destruitur, ut concretum texturam naturalem & speciem pristinam tandem totaliter deponat. hoc sine minimorum transl'ocatione, seu situs mutatione, fieri nequit; accedente præprimis putrescentium calore, interdum satis intenso, quem sine motu partium velocissimo atq; impetuosissimo concipere haud licet Quoad differentiam autem formalem, quæ fermentationem atq; putredinem intercedit, hanc determinare, res ardua magis videtur, & Scriptores, qui negotium hoc in se susceperunt discrepantes pleriq; tamen in eo concordantes, reperiuntur graduale saltem illas intercedere discrimen: i e. Fermentationem ejusmodi particularum integrantium motum esse, quo hæ in se agendu compagẽ totius laxiorem reddunt, volatilioribus tamen

tamen non exhalantibus; per putrefactionem autem ille partium motus eousq; intendatur, quò volatilioribus recedentibus fixiores aciditatem contrahant, vel ab illis nô amplius temperatæ aciditatem s. acrimoniam naturalem exerant. Quod alii fermẽtationis perfectivæ ac destructivæ notionibus indigitare contendunt: ita ut per priorem mustum in vinum exalterur, per posteriorem in acetum degeneret interveniente illâ fructus acerbi & austeri dulcedinem suavem induant, eadem autem protractâ ac diutiùs continuatâ putrescendo acescant.

§. 11. Verùm gradualis hæc differẽtia vix sufficit pro formalitate utriusq; intrinseca exhaurienda, quatenus primò non semper temporis ratione discrepant, ita ut fermentatio quædam quasi via ad putrefactionem, seu hujusquoddam inchoamentum sit, sed quæ putredinem experiuntur iis hæc sine illius interventu contingit, & idem vegetabile intra paucos æquæ dies, imo pauciores non raro, putrescit, ac fermentescit, imò in animalibus tempus & statum fermentationis putredini præcedaneum, nunquàm concipere licet. *Deinde* quæ vegetabilium fructus & succi ultra maturitatem ordinariam & palato nostro gratam evehuntur, hincque molitiem putrilaginosam induunt, acescũt, & haud putrescere dici valent, sed ulteriùs tantum fermentantur, quatenus ad putredinem propriè dict. ut inferiùs cõstabit, inhabiles sunt. Potissimum cum *tertio* putrefactio vera & absoluta in aciditatem minimè terminetur, sed hanc potius corrigat ac immutet: ita ut minus sufficiẽter putrefacta herba præter sal volatile urinosum multũ simul phlegmatis acidi fundat, quod in omnimodè puttida non observatur. Quibus *Deniq;* accedit quod, quàvis sub putrefactionis initio aliqua substantiæ volatilis portio, sub naturali & totius concreti odore specifico, postmodum sub urinoso, exhalet: nunquam tamẽ omnis, nisi forsan in cõsummata plane, pereat, adeoq; non tantùm privatio, sed modificatio simul particularum volatiliũ putredo videtur, quatenus annotante sæpiùs à me laudato & vix satis laudando *Dn. Boyle of. Mens great Ignorance*, non saltem aqua ex Thamesi hausta & ad Climata fervidiora traducta ac putrescens, post aliquam vel in his, l. calidioribus etiam locis, moram, in iisdem vasis, putredinem deponit, ut mittam, quæ *in differt. nona* ex *Transf. Phil. Angl.* §. 8. de eadem Thamesi aqua adduxi. Imo per putrefactionem substantiam concreti volatilem seu activam vix omnem consumi & in auras propelli, spiritus ac sal urinosum cum oleo crasso copiosiore testantur, ad quorum compatitionem & egressum vegetabilia per putrefactionem disponuntur, simili circiter ratione, ac per fermentationem sub spiritus sulphurei forma illa prodit. De alia proin differentia utriusque hujus commutationis intestinæ formali erit cogitandum.

§. 12. Quod ut commodiùs fiat, attendendæ prius erunt circumstantiæ putrediné juvantes & sufflaminantes, hinc phænomena & effectus sub eadem observabiles. Ubi ratione illius, ante omnia supponendum, tàm vegetabilia, quàm animalia putredinis seminia in sinu suo fovere, ita tamen, ut cum vegetabilia simul fermẽtescendi aptitudine polleant, animalia horumq; partes puttedo tantum afficiat, vixq; ulla arte ad fermentandum, i. e eo usq; disponi queant, ut succum acetosum forment aut spiritũ sulphureum seu inflammabilem suppedirent, quamvis sæpiùs & à multis chymicis edecumatæ dexteritatis atq; experientiæ hoc tentatum fuerit. Sine dubio hujus rei causa est nimia animalium texturæ laxitas, qua fluidiores & volatiliores horum particulæ solidioribus minus arctè implicantur, sed superficialiter tantum adhærescunt paucioresque fixas, à quibus inviscari & detineri queant, inveniunt, hinc per pyrotechniam facilius à se invicem divelluntur, minusque violentiæ & apparatus requiritur phlegma, oleum & sal volatile animalis proliciendi ac easdem substantias ex vegetabilibus educendi.

§. 13. Quam ipsam laxitatem densitatem ve diversam disparitatis pariter istius matrem augurari licebit, qua quædam vegetabilia præ aliis, itemque nonnullæ eorum partes, magis minusve putredinis vim eludunt, illique se submittunt, dũ humidiora præ ficcioribus, gramen mollius præ quercus foliis solidioribus, aquosa præ oleosis, resinosis & aromaticis, cunctorum substantia mollior præ eorum staminibus ligneis, putrescunt. Quod autem pinguedines animalium, butyrum & olea minus aromatica expressa temporis tractu rancescant: id à particulis aqueis habent, hinc adipes per deliquationem, olea per coctionem, i. e. ambo per aqueæ substantiæ aliqualem exhalationem, à corruptione hac præservantur. Pariter acida & austera, utpote quorum moleculæ salinæ & fluidiores terreis minimis arctiùs involutæ, ad fermentescendum potiùs, quàm putrescendum, concreta disponunt. Composita quoque, v. g. vegetabilium decocta, quia ratione multifariæ heterogeneitatis minùs intime cohærent, præ simplicioribus, quorum particulæ sibi magis congruæ & contiguæ, faciliùs putrescunt. Imo ipsorum animalium partes diversæ, prout atomos laxiùs aut arctiùs combinatas fovent. v. g. urina præ sanguine, ambo & cerebrum præ carnibus musculosis, putrescunt, ligamenta vero, cartilagines & ossa vix aut non, nisi succulenta admodum, destructionem hanc experiuntur. Propter eandem compactiorem firmioremq. texturam in mineralia putredini nullum conceditur jus, nisi in aquas simpliciores stagnantes: quarum nulli adeo simplicem & elementarem naturam decernere possumus, quin ratione heterogeneitatũ laxiùs cohærentiũ putredinem frequentiùs concipiat, rariùs fermentescat. Et qui metallorum per rubiginem corrosionem putredinem vocant, aut in notionibus imponendis valdè luxuriant, aut crassiorem Philosophiam colunt. Succi interim herbarum & florũ quia præter aqueam substantiam tantillumq; terræ parum admodum salinarum ac sulphurearum, utpote magis activarum, partium secum vehunt, vappescunt potius aut superficialiter tantum putrescunt: quemadmodum in succo graminis ac chelidonii majoris expertus sum, qui ex partibus horum sex vel octo expressus & putredini expositus vix drachmas duas spiritus leviter urinosi exhibebat, quorum nihilominus concretorum pars una unciam ferè spiritus ejusdem volatilioris fundebat.

§. 14. Cur verò herbæ ac flores succulenti per se conquassatæ promptius putrescant, copiosiore affusa humiditate aquea à putredine aliquantum vindicentur, contra sine humiditate ejusmodi satis diluente non fermentescant, problema satis intricatum videtur, cujus nihilominùs resolutionem hac ratione tentabo. Copiosior nempe aqua non tantùm aëris uberiorem ac intimiorem accessum excludit, quem tamen ad putredinem magis, quàm ad fermentationem, necessarium ex sequentibus augurari convenit, sed eadem aqua circumflua particularum sulphurearum evolutionem, sine qua nulla putredo contingit, simul inhibet: cujus utriusque habitudinis intuitu, probabile fit, ligna similiaque sub aquis tardiùs, quam sub aëre liberiore & intra terram, poris latioribus instructam putrescere. Fermentationem autem aqua facilitat, concreti texturam laxando, imo, quia herbæ & flores sine fermento externo vix fermentescunt, hujusque particulæ non nisi sufficienter discontinuatæ ac attenuatæ, penitiores illorum recessus subire nequeunt, aqua diluente, tanquam vehiculo, erat opus.

§. 15. Quia interim nobis de putredine potissimum artificiali, seu quam mechanicus moderatur, sermo est, quoad modum operandi, & in specie vegetabilia reponendi, observandum, tempore verno aut æstivo, quo scilicet herbæ floresve ad perfectionem adæquatam pertigerunt, hac à stipitibus lignosis majoribus liberantur, si solidiora, aliquantum conquassantur, sin secus, mox in vase firmo, patulo tamen, probè comprimuntur, hinc in locum calidum reponuntur, donec incalescant & putrilagine in pultaceam maximè substantiam, odoris urinosi & graveolentis abeant.

§. 16. Sunt equidem nonnulli, qui ex absinthi similibusque plantis præter spiritum urinosum oleum viride & speci-

ſpecificum concreti odorem ſpirans, i.e. ex floribus liliorum convallium, anthos &c. ſpiritum urinoſum penetrantiſſimum ſimulque fragrantiſſimum ſibi promittunt, ſi in cella, adeoq; ſub atmoſphæra frigidiore, aliquot ſeptimanarum aut menſium digeſtionem ac putrefacti one illa ſuſtinuerint. Aſt notari meretur, (1) tardius lõge hanc contingere in loco ſubterraneo & frigido, quam in aëre tepidiore, (2) minus centralem, ſed ſuperficiariam tantum, eam eſſe, qua ſub maceratione hac, ad quam humiditas ſubterranea non parum confert, quædam particulæ concretorum oleoſæ eſſentiales integræ minuſq; immutatæ ſal quaſi volatile oleoſum cum ſalinis, per putrefactionem reſolutis, ſeu urinoſis, conſtituunt. i.e. his odorem & fragrantiam ſpecificam affricant, ſimili modo, ac ſpirituum mere urinoſorum, v.g. ſalis armoniaci, Cornu Cervi &c. fœtorem & empyreuma per olea aromatica aliquantulum ſubigere & frangere tyrones quoque norunt, ac vegetabilia eadem in loco calido leviter tantum minuſque totaliter putrefacta ſpiritus urinoſos, de ſpecifico odore adhuc participantes, exhibent.

§.17 Animalium horumque partium reponendarum eadem ratio eſt, imo & hoc his cum vegetabilibus commune manet, ut ſine aëris concurſu neutiquam putreſcãt, quem ſanè efficienter in negotio hoc concurrere, vel exinde inviti concedere cogimur, quod cuncta illa, qua aëris affluxui obicem ponunt, putredinem quoq; arceant, nec in vacuo vaſe aëre exhauſto eadem fiat, ut in *Diſſ.* 4. adduxi. *Mariette* equidem *de la nature de l'air* hoc negat & aërem liberum paſſivè, i, e ideo, putredini maturandæ inſervire ait, quod exhalatiouibus putreſcentium aptũ exiſtat receptaculum. Cui tamen præter illa, quæ *loco alleg.* contra ipſius aſſertum fuerunt prolata, regeri poterit, ex illius hypotheſi in Vacuo putredini potiorem locum eſſe, utpote quod pluribus exhalationibus excipiendis capax, ita quidem ut, niſi hæ quotidie, aut aliquoties de die, per machinam pneumaticam exanthlentur, odore ſe prodentes, aërem novum & artificialem quaſi forment, qui Mercurium intra barometrum, ejuſdem machinæ Recipienti incluſum, ſimili modo comprimit & per tubum aſſurgere facit, ac ſi aër ab extra fuerit immiſſus: cum nihilominus contrarium experientia confirmet, quatenus, quo inane magis machinæ recipiens vas, eò tardiùs & ſegniùs putredine afficiatur putreſcibile non tantùm planè integrũ adhuc, ſed quod jam dum illius inchoamẽtum ſenſit, ab ulteriore corruptione ſartum tectumq; manet. Uno verbo quemadmodum animalia ſine aëre & in vacuo haud ſubſiſtunt, ſed mox ſuffocantur, nec plantæ, quæ aliàs intra vas aquâ repletum ſub libero aëre vegetantur, in eodẽ vacuo nulla ampliùs incremẽta capiunt: ſimili modo utraq; aëre deſtituta non adeò facile corrumpuntur, ſed fixatæ magis hac ratione eorum particulæ corruptionem morantur.

§.18. Imò quod de aëre ambiente externo obſervamus idem de artificiali illo, quem intra recipiens evacuatum generari modò dixi, aſſerendum, nam & hic proprii corporis & cujus pars integralis modò extiterat, devaſtator evadit, hoc eſt, in putredinem illud abripit, ut ſecundum manuductionem *D. Boilii* infinitis experimentis evincere licet. Sc particulæ fluidiores ſeu aër concreti, vacuo incluſi, quamdiu intrinſecus huic eſt & intra ſpiſſiora corporis repagula concentratus hæret, ſine aëris externi auxilio ad vibrationes illas corruptivas præſtandas minùs aptus exiſtit, hinc nihil putrilaginis ſuo receptaculo & corpori inſpirare valet: ſtatim ac vero ſub exhalationum involucro emanat & ab æthere ambiente novam elaſticitatem atq; impetum recipit, niſi mox extrahatur concreti ejuſdem poros denuo ſubiens hujus minima divellit, diſlocat, expellit, i.e. ad putredinem diſponit. Unde etiã contingit, ut à piſcibus in vacuo aſſervatis putredo vix arceri queat, quatenus hi laxioris, ac aliorum animalium carnes, texturæ, extra medium ſuum craſſiùs, aquam nempe, conſtituti, ac tenuiori multo, ſc. ætheri ſeu aëri rarefacto illati, copioſiores mox exhalationes ſpargunt, adeoque celeriter & luxuriosè admodum vacuum aëre novo & craſſiore replent & ſui corruptorem ſibi pariunt.

§.19. Phænomenorum in putrefactione notabiliorum bina ſunt, quorum prius calor eſt, quem vegetabilia ſub principium ſtatim illius exerunt, animalia ſecùs, aut certè non adeò ſenſibiliter, & quidem forſan triplici de cauſa. Nam *primò* illorum compages firmior motum particularum ſulphurearum ſeu calorificarũ ad extra variis modis reflectit, ut tàm inter ſe, quàm cum aliis, colliſione calorem ſenſibilem concitent, ita quidem, ut quo arctiùs illa compreſſa denſiuſque congeſta fuerint, hic intenſior & flammigerus evadat: dum laxior animalium textura ejuſmodi remoras repercuſſivas minimè præſtat, ſed minima volatiliora & activa liberiùs à centro ad & ultra periphæriam dimittit. *Deinde* quemadmodum in vegetabilibus nonnullis copioſiorem humiditatem aqueam putreſcendi impetum non leviter obtundere, §. 14 dict. ſic in animalibus, utpote quib. uberius phlegma contigit, particulas ſulphureas diluvio ejuſmodi intrinſeco extingui aut notabiliter refringi, non improbabile eſt. Nec *tertiò* in vegetabilium putrefactione omnis efferveſcentia excludi poterit, utpote quæ, ſibi relicta, acido abundant, in quod per putredinem ſenſim evolutæ particulæ urinoſæ impingentes luctam ejuſmodi, æſtus productricem concitant; qualem in animalibus acido potentiore deſtitutis expectare haud licet.

§.20. Altera ſenſus incurrens putreſcentium mutatio in eo conſiſtit, quod prout ſuperiùs annotatum, omnes qualitates tùm ſenſibiles, tùm ſpecificas, illa deponãt, præprimis tamen fœtida maximè evadant, quamvis eorũ etiam quædam v. g aromatica, odorem ſuum vix mutare, imò nonnullorum graveolentiam naturalem per putredinem temperari ac corrigi, eodem loco monuerim. Atq, hujus rei ratio ut feliciùs pateſcat, ſuppono [:] omnem odorem, ſive gratum, ſive ingratum, à ſulphure, cõcreti ſale acuato ſeu exaltato, emanare, ita quidem ut ſalia volatilia graveolentia maximè, quibus vulgò elementarem ſimplicitatem nuncupant nullo modo educi aut educta concipi queant, niſi ſulphur copioſum ſecum vehentia, utpote in quod, ipſis obvium, nunquam non agere poſſunt, ſed ejus particulas ſemper delibant ſecumq; abripiunt. Nihilominus quo ſulphur ſubtilius ac parcius, eò ſuaveolentiora, quo craſſius impurius & copioſius, eò graveolentia magis, concreta reddit, quatenus v g. ſulphuris communis cum oleo communi, facta ſolutio per ſe, aut cum lixivio adornata ab inſtillato aceto, graviſſimũ ſpargit odorem, olea ſanguinis humani tartari, Cornu Cervi &c. ſulphure craſſiore turgida, inſigniter fœtent, imò Zibethũ & moſchus, haud diſcontinuata, quod ſulphur qs. coadenſatum gerant, naribus eorumq; ſpiritibus minus grata exiſtunt, econtra aliis diſcontinuata & attenuata, item olea aromatũ eſſentialia, utpote ſulphure magis digeſto æthereo ac diluto gaudentia, iiſdem ſuaviora contingunt fercula. Quoniam E. per putrefactionem tota concreti cõpages diſſolvitur, hinc cum ſale ſulphur copioſũ & craſſum, & quidem cõfertim valde, eructatur, ſine fœtore rara admodum avis illa eri : dum autem in aromaticis attenuatũ & digeſtum magis idem ſulphur eſt, ac lento magis gradu eorum ſuccedit corruptio, illa vix aliquid: graveolentiæ ſpirat; imò quia attritione illa quam ſub putrefactionis motu particulæ ſulphuris craſſioris experiuntur, has aliquantum diſſolvi æthereaſque magis fieri non omni probabilitate caret, nonnullorum mixtorum graveolentiam per putredinem aliquantum miteſcere, non impoſſibile eſt. Quod idem confirmare videntur flores præ herbis inter putreſcendum minimè fœtentes, imo ſal non adeo graveolens exhalantes quatenus, ut pars vegetabilis ſubtilior, hinc odorifera magis, ſulphur ſubtilius & exaltatum magis fovent.

§.21. Effectus putrefactionis diſtinguere conveniet in mere Phyſicum & in Chymico Phyſicum: illum dicendo varia vermium genera, quæ ex diverſorum putredine emergunt; hos vero ſal volatile & oleum craſſum atque fœtidum, deſtillatione demum à mediocriter, ſufficienter tamen

tamen, putrefactis secernenda. Ratione priorum (à quibus illi, qui nullum sal volatile vegetabilibus educi posse supponunt; posteriorum alterum, nempe sal urinosum; prodire augurantur) Philosophi semper magno cum strepitu altercari fuerunt, an ex materia putri, ut tali, seu per generationem æquivocam, an ex semine potius in illo recondito, nascantur: & priorem sententiam potissimi ex Peripateticis, paucis forsan exceptis, amplex. fuerunt, posterior vero non tantum hoc nostro, sed antecedaneis quoque jamdum seculis, suas observavit asseclas, maximè tamen pariter inter se dissentientes. Cum eorum nonnulli seminia hæc à fœmellis insectorum impraegnatis in terram aliaque corpora profundi, ajunt, in quibus eo usque sopita latitarent, donec vel à calore solis vel putrefactione in actum prorumperent ac remotis impedimentis corpus sibi congruum fabricarent: alii verò v g Platonici, hæc viventium semina in spiritu universali sparsa per elementa volutari opinabantur, donec in adæquata, hinc putrescente quoque, materia pro ea, quæ ab Omnipotente ipsis impressa, idæa, species has vel illas formarent.

§.22. Quibus quantisq; cunctæ hæ opiniones præmantur difficultatibus, referre, per instituti rationem mihi haud integrum relinquitur cũ speculationibus ejusmodi dissolvendis sufficiant experimenta *Franc. Redi* satis probabiliter evincentia, vermes, quos ex plantis ac animalium partibus putrescentibus quotidie prodire observamus ex semine similium insectorum generari: illarum verò hoc in negotio non alias esse partes, quàm ut locum vel nidum commodum simulq; pabulum subministrent ovulis, cuicunque vermium semini, aut horum proli, ita ut, nisi à matribus eorum illa huc delata fuerint, nullum ibi insectũ simile ve nascatur. Sc. Vasis vitreis carnes, fructus, imò ipsum caseum, ita inclusa, ut nullum insectorum circumvolitantium aut, externorum subintrare & illa semine suo conspurcare potuerit aër nihilominus penetrarit, putrescendo nunquam verminare aut muscas proferre, observavit, iisdem speciebus in vasis minus obtura is in verminosam putr laginem abeuntibus Quibus accedit, quod causæ externæ seu æquivocæ solitariæ aut vis quædam plastica per universum agitata, animâ & vitâ carentes tam congrue & accuratè concurrere & convenire nequeant, ut animalium vitalia fabricent organa atque machinas, quorum structuram nulla mentis acies comprehendere hactenus potuit: unde animalia etiam vilissima & minima cuncta ab aliis ejusdem generis animatis procreari verosimilius fit.

§.23 Chymico-Physicos vero effectus quod concernit, salis volatilis prolixiùs examen alteri cuidam occasioni reservandum erit indigitando sal em hoc loco, illam ipsam substantiam salinam, quæ post incinerationem vegetabilium sub alcali fixi nomine extrahitur, in putrefactione volatilis speciem induere: dum quæ vegetabilia incinerata plus salis lixiviosi habent, putrefacta sal quoque volatile copiosum promunt, horumque caput mortuum, quod exilissimæ molis, vix tantillum salis alcalisati suppeditat. Et quamvis ex eadem planta putrefacta copiosiùs semper sal volatile, quam ex simpliciter incinerata alcali fixi educatur, haud tamen dispar ideo erit utriusque substantia: quatenus quod ejus sub fuliginis regmine in incineratione avolat, hic detinetur, imò volatile aliquid sibi combinatum gerens etiam hoc modo molem majorem nanciscitur. Cujus vero generis, sc. an acidæ an alterius & cujus, naturæ hoc sal urinosum in cócreto integro fuerit, nondum determinare mihi præsumo, ut ut mihi probabile videatur, sub hac, quà prodit, formâ, illud haud inextitisse: quoniam nulla arte, nisi quam aut putrefactio, aut ignis, moderatur, tale educi valet, quorum tamen utrumq; corpora non tantum in partes distinguere, sed has quoq; variis modis combinare, hinc diversa decomposita formare, præter illa, quæ aliàs adduxi, vel solum oleum crassum, quod ignis æque comburens ac putrefactio cũ moderatione calore, promunt, credere jubet.

§ 24. Hoc enim tanquam alter putredinis effectus Chymico-Physicus, post spiritum & sal volatile urinosum, nigricans, tœtidum, ac balsami spissitudinem æquans, actiore paulo ignis arenæ gradu propellitur, copiosius longè quàm quod, essentiale dictum ex plantis non putrefactis & cum aqua ex vesica aut cucurbita destillatur, sub hac nihilominus conditione, ut, quò abundantius hoc illis inextitit, eò in majore quantitate etiam crassum hoc prodeat, &, si putredo non omnes æque vegetabilis partes penetrarit, sub fluiditate, diaphaneitate, sapore & odore, essentiali oleo magis simile compareat.

§.25. Quibus cunctis ita se habentibus de Fermentationis & Putrefactionis disparitate, hujusq; formalitate & essentia, ita suspicor. Nempe (1) per putrefactionem omne sulphur ac sal à mixto separatur, ita ut post destillationem aut diuturniorem sub aura libera putredinem nihil horum in capite mortuo reperiatur: in fermentatione verò moderata aliquid tantum salis plus verò sulphuris ad secessum disponitur, in nimia & ad acorem vergente sal omne repagula frangit, & olei maxima pars huic involuta figitur. Unde etiam fit, ut ex fermentatis semper adhuc aliquid salis fixi elici queat, ex sufficienter putrefactis ne granulum quidem. (2) In fermentatione sulphurea substantia attenuatur, & quæ antea sub olei essentialis consistentia apparebat, nunc in ætheream & subtiliorem magis in spiritu evehitur: quæ in putrefactione crassescit i. e. partes terrestriores sibi adaptat (3) Per hanc sal à sulphure maximam partem separatur, aut utriusque cohæsio notabiliter laxatur; fermentationis verò motu ambo sibi arctiùs implicantur, sive in spiritum ardentem, sive in succum acerosum, ille terminetur (4) In putrefactione plus particularum volatilium exhalat ut odor præprimis testatur, & ex hoc colligere licet, quod salis volatilis aliàs eliciendi quantitas, illâ diutius continuatâ, imminuatur: cum per fermentationem nihil aut parum exhalet, id non particularum secessus, sed nisus tantùm quidam; contingat. Deniq; (5) sal in putrefactione potiùs volatilisatur, in fermentatione in fluorem abit, qui in spiritu sulphureo insensilis valde, in aceto manifestus magis. BOHNIUS.

PYRACEUM.

Est vinum confectum è succo pyrorum fermentatô, *Pomaceum* præparatur e succo pomorũ itidem fermentatô. Pyraceum etiam vocatur succus pyrorum, & pomaceum succus pomorum ad extracti seu Sapæ consistentiam per evaporationem seu lentã coctionem deductus.

PYRETHUM.

Pyrethrum ab igne nomen habet ob radicis ejus fervorem igneum C.B.

Ab anthemide seu chamæmelo flore majore & radicis acri fervidoque sapore differt.

Nomina. Pyrethrum flore bellidis *C.B.* vulgare officinarum *Park.* officinarum *Ger.*

Dod.

Pyrethro folia sunt multipliciter dissecta divisaque similitudine ferè foliorum fœniculi, sed tamen minora, dauci Sylvestris & carotæ æmula: cauliculi dodrantales aut paulò latiores; in quorum fastigiis flos amplus, latus, Anthemidis similis, sed tamen major, medio orbe subluteus, angustis oblongisque circum ambientibus foliolis, supina parte albicantibus, pronâ vero nonnihil purpurascentibus. Semen inter disci sive orbis stamina gignitur, tenue & longum. Radix digitalis ferè est crassitudinis, longa, subruffo colore nigricans, gustu acri & admodum fervido.

Ex Orientis partibus infertur. Nasci in quibusdam Italiæ montibus, sed minùs acre, scribit Matthiolus.

Optimum remedium habetur in Paralysi Linguæ cum vocis amissione. Ad dentium dolorem radix masticata in usu est. RAIUS

Pyrethrum Italicum est Pyrethri umbelliferi B.P. radix oblonga, digitum crassa, foris ferruginea, intus candida, sapore acri ferventissimo, unde etiam nomen obtinet, videlicet à πυρ, ignis.

Nota

pyrola minor

pyrola major

E P

Nota generica est esse plantam umbellatam.

Easdem facultates obtinet ac exteræ plantæ umbellatæ, sed omnes omnino fervent saporo excedit, ideoq; valdopere incidit, aperit, in quantum nempe constat particulis tenuissimis in remotissima loca penetrantib. Hoc peculiare habet quòd salivationem promoveat, & quòd non tantum ut manducatorium in catarrhis frigidis, sed etiam specificum sternutatorium vasa cerebri obstructa aperiens. Optimè convenit in Paralysi linguæ, ubi quis obstrictis linguæ nervis obmutescit; scil. si exigua ejus quantitas linguâ inspergatur, statim ab illa nervorum ligatione, eam liberat. Eâ etiam in odontalgia à frigiditate orta circumforanei utuntur. Datur in decoctis aperientib. Apoplecticis hæc decocta inclysteribus dantur.

Pyrethrum Germanicum est Pyrethri bellidis foliô B.P. radix oblonga, Italicô tenuior, foris fusca, intùs albicans, saporis pyrethrô Italicô ferventioris. *Nota generica* est esse plantem corymbosam, seminibus solidis. Easdem vires habet ac Pyrethrum italicum. HERMANNUS *in Materia Medica manuscripta.*

PYRITES, *vid.* sub titulô *Lapis.*

PYROLA.

A foliorum cum *pyri* foliis similitudine nomen sumpsit.

Florum spica & semine pulvisculi instar minutissimo cum hoc genere convenit, radicibus fibrosis & foliis semper virentibus à reliquis speciebus differt.

Nomina, I. Pyrola *Ger. I. B.* nostras vulgaris *Park.* rotund folia major *C. B.*

I.B. Quinq; aut sex folia humi spargit, subrotunda, pyraceis paria, crassa, atrovirentia, glabra, nitidaque facie superna, pediculis palmaribus ferè inhærentia: inter quæ caulis nascitur dodrantalis, angulosus, parvis & acutis foliis aliquot donatus, nullam ramorum divisionem agnoscens, thyrsum gerens amænorum florũ pentapetalωn, albidorum, orchidum fermè modo, (superiis duob. (petalis) galeam, imo verò labellum bifidum referentium, multis umbilicum obsidentib. apicibus croceis, ex quib. pistillus recurvus prodit, & ima versus reflexus, & quandam veluti proboscidem referens, flores capitula sequuntur angulosa, pulvisculo minuto plena, sapor totius plantæ amarus, non sine insigni astrictione.

Hæc, observante Clusio, flore est vel ampliore mollique, vel minore & duriore, nos etiam in flore differentiam observavimus in Septentionalib. Angliæ variis in locis invenitur, prope Halifax oppidũ copiosè oritur.

In montosis propè Genevam collegimus; inq; sylvis montosis, plurimis Germaniæ in locis, apud nos in ericetis muscosis inter Ericas sæpius occurrit quam in sylvis.

Vulneraria est usu interno & externo celeberrima, Vide chirurgiæ Scriptores.

Nomina. 2. Pyrola folio serrato *I.B.* folio mucronato serrato *C.B.* tenerior *Park.* secunda tenerior Clusij *Ger.*

I.B. Tenerior est altera, radice repente, caule breviore, infirmiore foliis circa imum ornato, dimidio minorib. tenuiorib. oblongis, acuminatis, tantillum in ambitu crenatis, flores per caulem tyrsoides, præcedenti similes, minores, capitula relinquunt angulosa, stylum ex umbilico proferentia.

In montibus Genevæ vicinis, inque sylvis montosis non longè à Constantia urbe Schaphusiam versus nobis inventa & observata est.

Hanc esse suspicor quam in sylva Haselvvood in Comitatu Eboracensi nascentem observavit nobisque ostendit D. Witham, nam & folia minora erant quam in pyrola vulgari & mucronata & circum oras leviter crenata, & in umbrosis oriebatur. *Rajus*

De virtutib. Pyrolæ utriusq; majoris & minoris, seu folio rotundiori, aut oblongiori, plura vide sub titulô VULNERARIA, ubi scilicet de Plantis nostris vulnerariis seu Traumaticis quædam dicimus. Hic earundem icones Tabulâ xx. expressas tantùm exhibemus.

PYROTICA, seu CAUTERIA.

Utut cauteria potentialia, quæ non actuali igne, sed potentiali escharoticâ vi agentia, de quib. etiam quoad materiam hanc albi diximus, singula sua obtineant nomina; attamen juxta methodum vulgarem, cum calcinata, cineres & lapides sub eodem titulo communiter à scriptorib. venire soleant, nos quoq; eam sequemur.

(1.) *Cauteria potentialia debentur salib. suntq; vel alcalina, vel acida.* Corrosio nempe fit à sale & hujus effectus est. Hinc duæ classes sunt eorundem. Ex primo ordine vulgatissimus est lapis corrosivus, qui nempe fit ex lixivio saponariorum, coagulato in vase ferreo vel figulino, adeoque nihil aliud est quàm sal, cujus materia κατ' ἐξοχὴν est sal fraxini & quercus. Hoc ceu simplici elemento cognito, facilè est de additamentis aliis judicare, qualia sunt v.g. calx viva, stercus lupi, & quæ alia utplurimum citra rationem vel usum jungi à nonnullis consueverunt, adeòque salia alcalia fortiora coagulata cauterium potentiale evadunt. Alterius exemplum est tùm butyrum ♁ij, promptissimum & potentissimum cauterium, quod ex ♁io & mercurio sublimato paratur, sed cum liquidius sit, cum pennæ anserinæ parte solet applicari, & cerato defendi, ne longius quàm par est diffluat; tùm crystalli ☽æ, quod quidam cauterium indolens vocant, si v.g. imperialis Philippicus in aquâ forti solvatur & solutum ex parte evaporet, hinc in cellâ emergentes crystalli magnitudine sufficienti applicantur, ubi id opus est. Ex quo ceu porisma iterum notari potest.

(2.) *Quò magis activum est cauterium, eo magis indolens.* Tollit enim statim sensum ipsum destructione partis, non aliter ac ignis ipse si sensum tollat certæ partis, eatenus sine dolore fingi potest agere. Utraque verò hæc dicta classis sufficit, sive jam 🜅, spiritum nitri, vel vitrioli philosophicum loco butyri ♁ii recipiamus, sive globulos his imbutos applicemus, res eodem recidit, butyrum enim ♁ii nihil aliud est, quam spiritus corrosivus saturatior & concentratior propulsus, nam mercurius cum his ipsis ⊕, ⊖-lo & ⊖: sublimatur, unde etiam butyrum hoc ipsum ♁ii sine additione mercurii cum his ipsis salibus parari potest. Hinc & illud notamus: quò concentratiora sunt salia & spiritus acidi, eò activiora & magis corrosiva, unde oleum salis, ol. vitrioli (impropriè dictum) longè potentius est quàm spiritus.

(3.) *Cauteria ad erodendum separandum, consumendum faciunt.* Spiculis suis salinis ipsam pellem invadunt aggrediunturque, donec systasin ejus demoliantur, fundant, liquent; sive enim sicca applicentur, uti in lapide corrosivo fit, à substantifico succo solvuntur & cum eo mista perveniunt particulas, sive humida, effectum suum sortiuntur, & quidem liquida potentius, sicca remissius agunt. Hinc erodunt, & pervadendo cutim ulcus pariunt, quod, quia apertum hinc servatur, fonticulus audit. Abscessus quoque rumpunt, adeoque eâ proportione ponderis & temporis applicanda, ne altius quàm par est & ad ipsum carnium clima pertingant, & malè corpus habeant. Separant inprimis acida, unde nobilis usus est butyri ♁ii ad partes sphacelo correptas, ut vivum à mortuo separetur, de quo vide *Hartmann in praxi chimiatr.* Consumunt excrescentias p.n. ubi id tutò licet, v.g. verrucas & similia, quæ tamen omnia cum grano salis sunt applicanda, quia maximè sunt activa, & consequenter facilè damnum inferre apta.

(4.) *Cauteria actualia escharam inducunt nigricantẽ, acida albicantem.* Tacta quidem hæc thesis jam alibi

Mmm 4 est,

est, hîc verò loci specialius de eâ dicendum venit. Licet enim facile hoc ex nostris hypothesibus deducere; prius scilicet contingit, eschara puta nigra, quia sal adsociatur sulphuri sanguinis, jam extra sphæram activitatis per cauterium posito, uti notum est, lixivis salibus lubenter admodum maritari & occultari sulphura. Acida verò albicantem inducunt, tùm per accidens, tùm per se. Per accidens, quatenus atomos ℥iales secum absorpsit butyrum ℥ij. quæ appulsu alius liquoris cujuscunque diversi, maximè verò aquæ simplicis præcipitantur & visendas se offerunt. Per se, quia communi nobis axiomate acidum obtundit sulphur. *Wedelius*.

Cauterium Potentiale ex *Pharm. August.*

℞. Cineris clavellati, calcis vivæ ãã q.v. cum aq. font. aliquandiu macerata filtrentur, & coctione inspissentur; postea in vitrô optimè clausô ab aere, ne in eô liquescat, sal hoc servetur.

PYRUS.

Pyrus à πῦρ, id est ignis dicitur, quod fructus ejus flammæ instar è lato in oblongum fastigietur, υ in ι transit, ut à φύω est fio, verùm quomodo scribendum sit pyrus ne cum y, an pirus cum i. inter eruditos non convenit: optima Plinij exemplaria ubique pirum habent cum i. alij pirum à græco Ἄπιος deducunt, truncato capite, ut in multis alijs, & inserto r. quomodo è κοςίαννον est coriandrum, à φλέγω flagro, πύθω putreo, sed unde Ἄπιος an ab Apia regione, id est, Peloponneso, an hæc ab Ἄπιος, quod verisimilius videtur.

Ut mali ita pyri unam duntaxat speciem agnosco ob rationes in Capite de Malo dictas.

Est autem pyrus sativa, (describente I. Bauhino) crasso eoque recto & simplici caudice, altius quam malus assurgit, sed minus fit patula, ramis, iisq; plurimis, surrectis potiùs quàm laterorsum extensis, Cortice quam mali scabriore est, materie firma satisq; tractabili, præsertim ad typos & sculpturas apta, item ad tornum & alia, ex pallida rufescente, quæ siccata magis etiam rutila fit. Folia circinata ferè, vel ex circinato oblonga, marginibus æqualibus seu minime incisis aut crenatis, eorum figura pro specierum diversitate variante, longiusculo pediculo hærentia, supernè lævia, splendentia, infernè asperiuscula, albicantia, alternatim posita: flores ferè quales malo, pentaphylli, albicantes, apices purpurei, fructus, hoc est, pyra pœne omnia, turbinata, circa pythmena crassiora, & velut in pyramidem fastigiata, in qua tamen figura multum variant, (imo non omnes eam observant) carne quàm malorum densiore, satis succosa, sed plerunque acerosa, præsertim circa media, ubi semina foris nigra, intus alba, qualia mali, cellulis coriaceis distincta continentur; pediculo fere quàm pomorum longiori. Colore multum variant, quemadmodum & sapore; in genere non tam vividus his color quàm malo; neq; cute tam lævi contecta, sed aliàs virenti, aliàs araneosâ, aliàs suflava, rarius rufescente, ut plurimum obsoleta, & leviter scabra, sapor vel dulcis, vel acidus, vel austerus, vel acerbus, arbor caret spinis, radicem habet profunde actam (ut scribit Theoph.)

Pyrus in senectute fœcundior, autore Theophr. & experientia teste. Παραβλαςική dicta est h. e. è radice emittens pullum: huic enim longò etiam subter terram productis radicibus stolones enascuntur. Salsis offendi ajunt.

Pulpa in hoc aliisq; frutib. esculentis quib. data est, non tantum ut animalib. in cibum cedat à natura concessa est; sed etiam ad seminum præsidium: quæ etsi coriaceo amictu donata sint, melius tamen & felicius intra pulpam, vel putridam etiam, totâ conservantur hyeme quam exempta.

Pyra pleraque calculosa sunt, ideoque à nonnullis calculo in humano corpore generando idonea putantur & ob id in cibis damnanda.

Pyrorum non minus quàm pomorum genera, seu differentiæ numerosissimæ sunt, aut verius novis quotannis productis & æternum producendis infinitæ: nec tamen omnes quæ etiam nunc etant varietates enumerare cuiquam facile nè dicam possibile fuerit, cùm unusquisque ferè pagus quædam genera peculiaria habeat, sunt quædam fateor in unaquaque regione aliis celebriora & passim cognita, in Gallia scilicet Hispania, Germania, Italia, Anglia quæ recensuere Curtius, Dalechampius, Ruellius, Mathiolus, Cæsalpinus, Aug. Gallus, Cordus, I. B. Parkinsonus, Hortulani gallici auctor, aliique ad quos lectorem qui eascire desiderat remitto. Duo autem genera insigniora non apud Anglos duntaxat, sed & Gallos, & Italos & Germanos dudum celebria, nec minore in pretio & honore hodie etiam habita, indicta prætерire nequeo: ea sunt.

1. Bergomatia, a Bergamo Italiæ urbe denominata, succo saporeq; egregia, rotundiore formâ, colore herbaceo, qui nec dotem referat, Autumno appetente maturescunt, verùm non diu durant, nisi paulo ante plenam maturitatem colligantur, & commodè reponantur, sive cocta sive cruda edantur utriq; esui jucundissima sunt, inquit Curtius; verum inutilem operam navant, qui ea coquunt, siquidem crudorum succus omnium non dico pyrorum, sed fructuum in Anglia nascentium, palato nostro sapidissimus est, & ut ita dicam, ditissimus.

2. Boni christiani dicta, serotina hæc, uti in autumnum durent, amplissima, cucurbitæ figura, herbaceo colore, subnigro, succo dulcissimo, ut etiam cum senuerint crudæ per orbiculos, in latum tenuiter dissecta, additâ aquâ rosacea & sacchare edantur, per summos enim colores refrigerare perhibentur, ut ægris etiam contra ardores præbeantur. Curtius.

Pyrus loca temperata amat; in calidioribus, ut Ægypto referente Theophrasto, pauca oritur: læto solo gaudet, nec tamen glareosum aspernatur, ubi mali non proficiunt, nihil frequentius Germaniæ, Galliæ, sed præsertim Septentionis plagis, Belgio, Northmanniæ, Angliæ.

Pyrus, ut rectè Tragus, ante malum plerunque cum ceraso florem edit, Aprilis mense aut tempestate frigidiore etiam Maij initio, æstate & autumno fructus maturescit.

Pyrorum vires ex saporum generibus metiendæ sunt, dulcia emolliunt potius quàm astringunt acida & acerba adstringunt.

Vires. Pyra esu stomacho grata sunt, & sitim extinguunt, etiam cruda, utiliora, autore Matthiolo, si postrema in pastu comedantur, unanimi tamen consensu medicorum cocta crudis præstant, decocta mirè salubria sunt & grata. Plin. crudis semper cocta utiliora, & ad corporis nutritionem meliora. Matth.

Cruda gravant stomachum, relevant pyra cocta gravatum. Schol. Salern.

Nos pyra cruda bene matura, boni succi & melioris notæ, non insalubria putamus: ejusmodi enim multoties copiosè ad satietatem usque ingessimus, nec tamen unquam vel levissimum inde nocumentum aut incommodum sensimus; non tamen receptæ sententiæ adversamur, nec cocta crudis salubriora esse negamus, ad coquendum tamen aptiora sunt nonnihil acerba & austera; & à coctione sapidiora & palato gratiora evadunt, quam dulcia & mitiora: arida & resiccata pyra ventris fluxus sedant, & sanguinis quoque fluores sistunt, cum fungis cocta eorum malignitatem corrigere dicuntur.

E Pyris non secus ac pomis fit vini quoddam genus. Apiites veteribus dictum, Latinis pyraceum, nostratibus Perrp. dulce admodum est, & palato mirè blanditur, verùm apud vulgus nostrum malè audit quod

quòd assiduè eo utentes pro potu ordinario scabiosos efficere solere credatur; quod an verum sit nec ne nobis incompertum: non diu durat, sed prima æstate acescit.

PYRASTRUM, seu PYRUM SYLTESTRE.

Pyrus Sylvestris (describente I. Bauhino) minus procera ferè est arbor quàm sativa: verùm surculosa admodum, & ramorum extremis spinosis, caudice rimoso, & hiulco cortice, materie rutila & quam sativa duriore, ideòque discos & tabellas ex eo conficiunt: primum emergunt flores instar umbellæ, ex eodem surculo seu nodulo multi, lanuginosis pediculis insidentes, pentapetali, petalis albis, rotundis, cochlearis modo concavis, inter quorum singula intercedit subjecti hirsuti umbilici radius, in viridi canescens: apices in medio multi purpurei: folia florente arbore subtus & in ambitu cana lanugine obsita, foliorum cotonei instar, superne virentia, splendida, aliàs utrinque glabra, lucida, subrotunda, crassiuscula, fructus non uniformes, sed alias rotundi & modice compressi, aliàs ex rotundo leviter turbinati & longiusculi, austeri & acerbi valdè, nec edules donec fracescant, quod ferè fit Octobri, semen intus continentia pomorum seminibus simillimum, extima alioqui facie pyri speciem facile repræsentat, à radice numerosos emittit stolones, valde spinosos, cortice rubicundo vestitos: copia & rigiditate spinarum facile discernuntur à stolonibus malorum sylvestrium.

An pyrus sylvestris cultu mutari possit in mitem seu hortensem quæstio est. Theophrastus disertis verbis id negat. Scaliger affirmat pyrum feris translatam locis adhibito cultu deponere agrestem illum habitum simul cum aculeis quos adulta tulisset, simulque & laxatur illa densitas quæ videtur in ejus popularibus, unde transportata fuit ad naturam meliorem, quod an verum sit nec ne vix ipsum Scaligerum expertum credo.

Pyrorum sylvestrium non minus quàm sativarum plurimæ sunt differentiæ; passim occurrunt in sylvis & sepibus, locis præsertim montosis: loca calidiora refugiunt, unde in Ægypto nullum prorsus sylvestris pyri genus; mitis etiam rara.

Florent simul cum sativis, sed fructus tardius perficiunt, viz. non ante Octobrem mensem.

Vires. Pyrum sylvestre (ἄχερδος) siccat & astringit validè: longeque efficacius quam sativum: conciditur (inquit plinius) suspensumque siccatur ad sistendum alvum, quod & decoctum ejus potum præstat, decoquuntur & folia cum pomo ad eosdem usus.

Veteres &, recentiores nonnulli pyrastri fructum adversus fungorum venenum commendant, vel simul cum fungis coctum, vel à fungis comesis confestim sumptum, his refragatur I. Bauhinus, & eruditis considerandum proponit an tutus sit usus pyrorum sylvestrium cum fungis: cum pyra valide astringant vomitumque & alvi fluxum compescant, adeòque impediant, ne fungi per vomitum reiiciantur aut per alvum promptè descendant, fungi autem, cujuscunque tandem generis sunt, quò citius à natura deiiciuntur & extra corpus pelluntur eò salubrius, cum ventriculum gravent, aut lancinent vexentve, reliqua apud ipsum vide. *Rajus.*

LIBER XVI.

Continens ea quæ incipiunt à Literâ

Q

QUercula, vid. *Chamædrys.*

QUERCUS.

Δρῦς Græcis generale nomen est, omnes arbores glandiferas complectens, quas una voce comprehendi posse latino sermone negat Plinius, quercus enim inter δρυὸς differentias ab eodem recensetur, Verum quoniam quercus nomen à vulgo extenditur ad omnes glandiferarum species significandas; nos non inviti, cum I. Bauhino, (nè quid novi sapere velle videamur) quercum loco genericæ vocis usurpabimus. Quercus Jovi sacra erat, quòd vitæ causa in hac primum arbore mortalibus fuit, qui primum glande vescerentur.

Et quæ deciderant patula Jovis arbore glandes.
Ovid.

Hujus enim fructu suos populos primum aluisse dicitur ante fruges inventas.

Civica corona, militum apud Romanos virtutis insigne clarissimum, è querna fronde fiebat, de qua disserentem lege Plinium, civica dicta est quoniam dabatur ob civem servatum.

Quercus vox vel primitiva est, vel ignotæ originis, Vossius fortè à κερκαλέος, quod valet durus, asper, dictam putat; est enim ligni duri & corticis asperi: quod non verisimile nobis.

Vires & Usus. Δρυὸς materies, autore Theophrasto, spissa, dura, adeoque flexum nullum recipit tam navibus quàm domibus commoda; nec non in terra obruta durat.

Hujus foliis præ reliquis omnibus conservatum debemus melleum liquorem roremve ex aere descendentem, ex quo apes mella conficiunt, Butler. Tract. de apibus, cap. 6. n. 40. & Theophr. lib. de melle. Plinius etiam lib. 16. C. 8. constat, inquit, rores melleos è cælo cadentes non aliis magis insidere frondibus.

Aliquando idem præstant acer minus & corylus; sed parcè, idem Butler. ibidem mirum sanè melleum rorem harum tantum arborum non aliarum foliis insidere, an quòd harum folia densiora sunt, adeòque rorem facilius reflectunt & condensant, qui in aliarum arborum folia, (quæ rariora & spongiora sunt) facile penetrat & se insinuat? adde quòd superficies horumce foliorum glabra & velut polita est, adeoque conducit ad humorem incidentem sistendum & congelandum: quemadmodum videmus speculi superficiem afflantis habitum ilico densare, & guttulas brevi cogere, an forte similitudo quædam & quasi cognatio intercedat inter particulas foliorum hujus arboris, eorumve poros & roris mellei, quo hic iis facilius & promptius adhærescat.

Mirum etiam nobis videtur quod apud Cordum legitur constare omnibus, qui usque ad extremam senectutem apum naturam scrutati sunt rusticis, apes ipsas mellificaturas tantum è floribus collectum liquorem

in

in favis reponere, rorem verò melleum cum decidit haud quaquam ad favos convehere, quod ipsi quoque (inquit) verum esse deprehendimus: hinc quamvis mellito rore delapso ad eum frequentes convolant apes, minimè tamen ut eum in alvearia convehant, sed tanquam ad cibum & pastum, quo adeò se replent, ut prorsus inertes & ignavæ reddantur, multæque moriantur, itaque rustici dicere solent, mellitos rores bonum quidem pastum apibus præbere, sed ad mellificandum minimè conducere: hæc Gordus, nobis tamen plane contrarium videtur, iisque qui apum naturam, rationes, totamque œconomiam diligenter & curiose observarunt ingeniosis & eruditis, quibus plus fidendum quàm rusticorum vulgo, qui receptas majorum traditiones sine examine sequi & amplecti, iisque mordicus adhærescere solent. Observavimus enim rore melleo delapso integra ferè apum examina, Paucissimis domi relictis, evolare, mirâque industria & maxima festinatione sese melle onerare, & ad alvearia convehere, multoties eundo redeundoque donec calor soloris rorem vel dissipaverat vel condensaverat.

Folia quercuum nascentium circa ripam rivuli percelebris ad oppidum Smolnicium in provincia Hungariæ Zepusiensi, non procul à monte Carpatho siti, autumni tempore delabuntur in rivum, & sic metamorphosi quadam in æs mutantur, sicut ferrum in hac aqua infusum in cuprum transmutatur, ex observatione Wolfangi Wedelii Ephem. German. ann. 6. & 7. & itinerar. D. Brovvn. communicavit D.T.R.

Quod ad vires attinet, quercus omnis (possis & dicere omnibus suis partibus) autore Dioscoride, adstrictoriam vim habet: maximè verò astringit membranacea tunica quæ corticem & caudicem ipsum interiacet, similiter & ea quæ circa glandem est sub putamine: harum autem decoctum datur cœliacis, dysentericis & sanguinem exscreantibus. Eædem tritæ fluxione laborantibus fœminis in pessis subduntur, sed & glandes eosdem effectus habent, urinam quoque cient (miratur Io. Bauhinus qua id facultate præstant. Respondeo adstrictoriâ, quâ sanguinem velut coagulando serum ab eo separant, adeoque illud copiosius per nares excernitur, non alia fere ratione quàm alumen aliave adstringentia pituitam ex ore eliciunt, nam partes solidiores constringendo & comprimendo humorem in iis contentum exprimunt.

Si comedantur capitis dolorem inducunt, & flatus gignunt, difficilis sunt concoctionis, tardius descendunt, & crudos humores gignunt: propterea eas porcis saginandis relinquimus, hoc enim pecus diffusum & grandissimum faciunt, ut Varro scribit, & testatur experientia.

Glandium & corticis decoctum contra toxica prodest ex lacte vaccino potum, non probat hoc I. Bauhinus contra toxica assumpta, potissimum in principio: si tamen vomitus vel alvi fluxus multum vexent, rejecto toxico per vomitum vel alvum, prodesse tunc posse existimat, crudæ ac intritæ inflammationes illitu leniunt; vulneribus etiam recentibus utiliter imponuntur Galeni experimento.

Aqua è foliis quercus juvenis destillata præscribitur ad album mulierum profluvium, ad dysenteriam pestilentem, &c.

Quidam glandes aridas adversus calculum exhibent, nescio quo successu, inquit I. Bauhinus.

Bartholinus de Medicin. Danorum domestic, refert Norvvegos aliosq; septentrionales in inopia frumenti conficere panem è glandibus quercinis.

Folia tenera & rubicunda, vino decocta, colluta ac gargarisata dentium dolorem sedant à fluxionibus ortam, sed sæpe hoc decocto calido os colluendum; quo experimento nos sæpe felicissimè usos fuisse testantur, etiam in inveteratis dentium doloribus. I.B.

Ut verbo dicam, quercus partes omnes, cortex, folia, cupulæ, glandes, ac etiam lignum ipsum ad fluxum omnem alvi, uteri, seminis sanguinis sistendum utiles sunt, & ad omnia quibuscunq; adstrictione opus est.

Lithotomi ad vulnus urethræ inflictum sanandum & consolidandum utuntur balneo è cortice quercus in aqua decocto.

Corticis in scobem commoliti insignis & frequentissimus usus est coriariis ad coria præparanda: & ad hunc usum aliis omnibus adstringentibus antecellere nobis videtur. Coria enim Anglica, quæ eo densantur, reliquis Europæis soliditatis & durationis respectu palmam præripiunt.

Carbones optimos è quercu tanquam materia spississima fieri, auctor Theophrastus, solidissimos etiam esse ait & firmiores cæteris.

Ligni usum nemo facilè declaraverit, vix enim aliud habeas in hoc nostro orbe perennius, quoq; ad plures usus necessarios accommodari possit ac soleat, ut ad ædificia, naves & instrumenta tam ea quæ in terra, quam aquis usui esse possunt, fiunt ex eo dolia vinaria cæteris omnibus præstantiora, & sola fere bona, hactenus I. Bauhinus.

In ædificiis immensum durat, modo ab humore nimio deffendatur, imo vetustate ita indurescit, ut Chalybis aciem retundat, imò ipsius propemodum ferri soliditatem & renitentiam acquirat, at nec aliud lignum adversus vicissitudines humoris & siccitatis magis firma & pertinax, & ab iisdem difficilius corruptibilis.

Navigiis extruendis præ alia quacunq; materie idonea est, quòd tenax & flexuræ patiens, quòd firma nec tamen nimis ponderosa, quòd aquam difficulter admittat, quòd percussa aut globis tormentariis trajecta non facilè findatur aut rimas agat.

Quercus autem Anglica ad naves fabricandas præcipuæ æstimationis est, aliisque omnibus præstare censetur.

Quamvis autem alia nonnulla ligna, ut v. g. buxus cornus, Ebenus, Lignum Brasilianum, aliaque Indica, duriora, solidiora & ponderosiora sint, pleraque tamen fragisiora, nec ponderibus incumbentibus sustinendis adeo apta & commoda observantur.

Nulla est arbor quæ præter genuinum tot spurios & excrementitios producit fructus ac quercus.

Hi à Theophrasto enumerantur, hist. plant. lib. 3. cap. 8. item à Plinio. vide Verulamii nat. hist. cent. 7. exper. 635. Hi fructus arboris non sunt, sed excrescentiæ quædam & tumores præter naturam insectorum morsibus, lancinationibus aut afflatibus venenatis originem suam debentes, insecta enim hujus arboris gemmas, folia, surculos teneriores pungentes, humorem aliquem venenosum per vulnus instillant, qui tumorem præter naturam excitat, fortè etiam ova duntaxat venenato & fermentativo humore delibuta, nullo vulnere inflicto ibidem deponunt, qui sufficit contagio solo succo nutritio alterando & in motus irregulares compellendo. Hi autem tumores & excrescentiæ quamvis arboris respectu præternaturales sunt; à natura tamen destinantur, ut sint veluti matrices & uteri, insectorum eorundem ovis excipiendis, tuendis, fovendis, fœtibus excludendis, editisque alendis inservientes.

Horum autem excrementorũ notissima & utilissima sunt gallæ, græcis κηκίδες dictæ, harum multæ sunt species, magnitudine, colore, lævitate aut asperitate superficiei, pondere, figura, differentes de quibus prolixius agere magis curiosum esset quàm utile, placet tamen gallæ officinarum descriptionem è I. Bauhini historia petitam subiungere.

Gallæ officinarum vulgatissimæ rotundæ sunt læves, foraminulis pertusæ, læves, paucis interdum tuberculis

ſis aſperatæ, interdum multis & anguloſæ, magnitudine variæ, unciam amplæ, quamvis magna ex parte infra ſubſiſtant; ſunt etiam majores, rotundæ, interdum turbinatæ ac pyriformes, colore ruffo, levi mallei ictu fragiles, intus ungue friabiles, cavernoſæ, fungoſæ, guſtu adſtringente & acerbo.

C. Bauhinus has ſpecies recenſet. I. Gallam maximam orbiculatam, quæ duplex orientalis quæ fortaſſe galla maxima exotica J.B. ovi gallinacei magnitudine, & Provincialis aut Illyrica. 2. Gallam oblongam, 3. Gallam minorem, 4. Gal. galericulatam, 5. Gal. anguloſam, 6. Gal. Braſilianam quinquangulam: alias adhuc varietates habet I. Bauhinus, quas apud ipſum vide: variant enim hoc genus excreſcentiæ pro natura arborum è quibus oriuntur, inſectorum quorum matrices ſunt, & forte etiam locorum in quibus inveniuntur: quod Theophaſtus & Plinius ſcribunt gallam confertim & ſubito oriri, unaque die augeri nobis non videtur veriſimile.

Quæ glandem ferunt (inquit Plinius) omnes & gallam, alii Robori duntaxat proprium eſſe volunt, Gallam proferre, nos potius Plinio aſſentimur quercum nimirum omnem gallam producere, at non omnibus in locis: in Anglia enim nullus unquam auditus eſt gallarum proventus: quòd in ſecta illa quibus ortum debent in Anglia non inveniantur, ut nobis quidem videtur, Gallas enim quercui latifoliæ noſtrati ſimili, & ſpecie (ut putamus) eidem in exteris regionibus adnaſcentes vidimus.

Gallæ tinctoribus magni uſus ſunt ad pannos atro colore inficiendos: ex his etiam cum calchantho, gummi, & vino atramentum ſcriptorium optimum paratur hoc modo.

℞. Gallarum ℥ iv. calcanthi ℥ ij. gummi arabici ℥ j.

Gallas craſſiuſculè contritas in vini gallici rubri, (quod Claretum noſtrates vocant) ſextarijs duobus (a quart) infundas per novem dies, vas prope ignem collocando & liquorem quotidie rudiculâ agitando aut commovendo, deinde calcanthum & gummi immittas; & cum unum amplius diem ſteterit, uſui idoneum erit atramentum, literæ hoc atramento exaratæ in charta diuturnitate temporis colorem non mutabunt.

Gallæ vehementer adſtringunt: tritæ, autore Dioſcoride, gingivarum & columellæ fluxiones inſuperque oris ulcuſcula cohibent, quòd verò in earum medio eſt, dentium cavernis inditum dolores ſedat, cæliacis & dyſentericis in aqua aut vino tritæ, ſeu illitæ, ſeu bibitæ, conveniunt, nec non obſoniis additæ; item crematæ & in vino aut aceto extinctæ, quomodo & menſes ſiſtunt & vulvæ procidentiam, in ſumma, ubi quid adſtringere, ſiſtere aut ſiccare opus eſt, uſurpandæ ſunt;

Tritarum pulvis intus aſſumptus in vino auſtero aliove conveniente vehiculo certo experimento diarrhœam ſiſtit.

Ad bubonocelen, epiplocelen & enterocelen quidam pharmocopæus utebatur liquore ſtillato ex gallis orientalibus, & multos licet ætate provectos ſanabat: liquor non eſt oleum, ſed aqua cum qua ſal quoddam volatile aſcendit. D. Hulſe è Cheſneau præter gallas alia etiam multa excrementa ſeu tumores præter naturam in quercubus obſervantur, ut v. g.

I. Pilulæ foliorum quercus J. B. aquoſæ C. B. quæ averſæ ſeu terram ſpectanti foliorũ parti plerunq; adnaſcuntur, læves, fungoſę, pallidę aut parte ſoli oppoſita rubentes ſapore ſubacido & adſtringente molles, exquiſitè plurimùm rotundæ, piſo non multo majores, & exiguam gallam raro æquantes, vetuſtateque corrugantur, vermiculum intus alunt, qui in muſcam figuratur, de quo conſulendus D. Malpighius: hæ in foliis quercuum frequentiſſimæ inveniuntur in Anglia ex adſtrictionis argumento iiſdem viribus quibus gallæ præditas eſſe non malè quis dixerit I. B.

2. Excrementum quercuum fungoſum I. B.

Quercuum vulgarium frondibus verno tempore etiam ſine pediculo adnaſcuntur excrementa fungoſa, rara, laxa, ſucculenta, acida, inſigniter adſtringentia, magnitudo nucis juglandis aut circiter, ſuperficie inæquali, tuberoſa, pulcherrimo rubore plurimum ornata, reliqua parte albida, aut pomorum inſtar luteoſa, in quibus vermiculi hoſpitantur, qui in iis multas cellulas calloſas ſibi pro domiciliis effingunt.

Inveniuntur Majo in quercubus glandes cum longis pediculis ferentibus: in Anglia frequentiſſima ſunt & nemini è vulgo non nota, nec minus copioſa in arboribus nonnullis quam fructus ipſi: Botanicis tamen noſtratibus, ut Parkinſono, ignota fuiſſe videntur, adeò confuſè de illis ſcribunt, & cum pilulis foliorum confundunt; quòd & C. Bauhinus etiam facit. An pilulæ in alis ramorum natæ Plinio?

3. Uva quercina, quam J. Bauhinus ſic deſcribit.

Radicum quercûs fibris ſub terra adnaſcitur, & circumnaſcitur, juglandis magnitudine, ex pluribus velut acinis racematim cohærentibus (unde & uvæ nomen) compacta, ſubſtantiâ durâ, intus rubentis ſeu ferruginei coloris meditullio nonnihil albo, ſapore inſigniter acerbo & adſtringente.

Hujus pulvere nullum præſentius remedium in dyſenteria & in omni alvi fluxu.

Præter has à nobis obſervatas, & à quoquam facilè obſervabiles quercuum excreſcentias aliæ adhuc enumerantur à J. Bauhino & Caſparo fratre, v. g. coccus quercuum Dioſc. 2. nuculæ facie album quercus excrementum, J. Bauhino obſervatum & deſcriptum, 3. excrementum lanatum quercuum J. B. pilulæ lanatæ C. B. 4. quercuum capitula ſquamoſa J. B. pilulæ è foliis convolutis C. B. 5. quercuum ſquamæ candidæ, caducæ ejuſdem, 6. excrementum quercus tuberoſum ejuſdem 7. foliorum quercûs gemmæ foraminulentæ J. B. C. B. 8. nodi ſeu verrucæ quercuum J. B. C. B. 9. quercus albumen eorundem, excrementum Tauri caput referens C. B. Joannes frater gallis annumerat, his adde è C. B. Pinace, 1. excrementum moro ſimile, ſed durum admodum, & fractu difficile, è Theoph. & Plin. 2. excrementum pudendi virilis effigie è Theoph. 3. pilulæ capillatæ ex iiſdem. 4. pumex quercinus, ex iiſdem: hoc etiam in loco agunt de muſco quercuum & aliarum arborum, quem quercus excrementum villoſum appellat C. B. de quo nos libro ſecundo inter alios muſcos egimus: hic etiam de agarico quercuum aliiſque fungis tractant; de quibus nos inter reliquos congeneres: hic denique de viſco quercus & aliarum arborum, de quo nos inter bacciferas. *Rajus.*

QUINQUINA.

Arbor febrifuga Peruviana *china china* & *quinquina* & *gannanaperide* dicta, Hiſpanis *palos de Calentura*, cortex arboris, cortex Peruvianus vulgo dicitur, inque pulverem redactus pulvis Patrum (ſcil. Jeſuitarum) & pulvis Cardinalis de Lugo.

Hujus arboris ramuli iconem ex Italia ad regiam Soc. Lond. miſſam nobis communicavit Cl. Vir. D. Goodall. M.D. quæ vera & genuina videtur; maximè quod conveniat cum deſcriptione D. Badi, qui ſe iconem arboris exactam Romæ, è collegio Romano Jeſuitarum nactam refert; videtur (inquit) hæc arbor aliquam habere ſimilitudinem cum noſtratibus, nam folia ejus videntur ſimilia cum his quæ ſunt prunorum rubeorum, ſcil. nec nimium patulis, nec acuminatis, præterea filamentis intertexuntur ambo, & per lineas finduntur, in floribus videtur mihi convenire cum floribus malorum punicorum, qui calliculum coronatum referunt, hanc aliquando unà cum alis

aliis in æs incisam, deo volente, publico exhibere cogitamus,

Antonius Bollus Mercator celebris, honestus vir, qui multos annos in Peruvia commoratus est, & historiam arboris Italice conscriptam publicavit, referente Bollo, nasci eam ait in regno Quitensi, peculiari quodam loco, qui patrio Indorum sermone dicitur Loxa seu Losa, distatque 60. leucas ab urbe Quito: locumque obtinere inter montium coronam.

Vires. Corticis pulvis debita dosi exhibitus adversus febres omnes intermittentes tutum, certum & minimè fallax est remedium, etiam experientiâ nostra. Egregius vir D. Thomas Sydenham M. D. Summum ad febres intermittentes specificum vocat. Cujus ope nos nunc temporis tum humores illos in quorum redundantia febrium essentiam collocabant medici priores, tum etiam diætam & regimen quodcunque susque deque habentes, ac nihil nisi methodum pulveri exhibendo debitam observantes, scopum rectâ attingimus, vix ab illo aberrantes unquam nisi ægrum lecto nulla necessitate addicimus dum in ejus usu est: tanta tamen hujus remedii vis est, ut non obstante eo incommodi, quòd sci. febris à lecti calore plus quam erat opus intendatur, ægrum nihilominus ad sanitatem ut plurimum reducat.

Pulverem hunc ante tringinta annos, cum primò in Angliam invectus esset, ad febrium intermittentium curationem, in magna existimatione & frequenti usu fuisse memini, verum animadverso eum, quòd sc. nimis parca dosi exhiberetur, paroxysmum tantum unum vel alterum aut fortè plures avertere, nec febrem penitus expugnare, verum ægrotum plerunque recidivam pati; ob suspiciones nescio quas in crimen adduci cæpit, & paulatim in desuetudinem abire: donec nuperis annis D. Robertus Tabor, dosi ejus valde aucta, non minus felici successu quam incepto audaci, febribus omnibus profligatis, usum resuscitavit, hinc enim non intra scrupulos subsistebat, sed ad drachmas & uncias ascendebat, indeque voti compos factus, magnam & sibi & pulveri famam conciliabat.

Vinum Gallicum à cortice Peruano intra breve tempus rubore pellucido tingitur, ut & pluvialis aqua, sed diluto magis rectificatus autèm vini spiritus multo intensiore; hinc ut pateat hunc spiritum corticis Peruanæ tincturæ extrahendæ genuinum menstruum esse, notatu dignum tincturam ad febres sedandas æque efficacem esse ac corticem, qui extracta tincturâ viribus destitutus reperitur. Antonius de Heide in centuria observationum Obs. 70. verùm quicquid dicat hic auctor, ego (D. Hulse) aliique medici quibuscum consuetudinem habui corticis pulverem in substantia exhibitum efficacissimum esse semper comperimus, etiam adversus contumacissimas febres & quæ infusi ejus minimè cedebant, quin & insignissimus vir D. Martinus Lister M.D. mihi asseruit Infusum nihil valere, totamque ejus operationem subtilioribus pulveris partibus in liquore adhuc à defæcatione residuis deberi.

Ab eodem etiam edoctus sum pulverem corticis vetustioris experientia propriâ non minus efficacem esse ad profligandas febres quàm recentis, aliquo etiam respectu commodiorem, siquidem diuturnitate temporis vis illa cathartica quæ in recenti observatur, & aqueæ ut verisimile est parti inhæret, paulatim evanescit.

D. Spon in libro observationum sur les fievres & febrifuges se accurata & diligenti inquisitione habita comperisse ait corticem Peruvianum dictum non trunci aut ramorum arboris esse, sed radicum; illorum enim, ut in particulis quibusdam ad se missis expertus est, minime amarum esse, quæ observatio alicujus usus esse potest iis qui in nostro orbe hujus corticis succedaneum quærunt, ego (inquit) nonnullarum periculum feci, radicum persicæ cortex asperitatis multum obtinet, parum amaroris; unde apparet conducere eum ad diarrhæam: radicum fraxini pariter asperitatis plurimum & acredinis pungentis ob copiam salium quam continet, quę febrifugam suam vim ei confert: denique cerasi nigræ radicum cortices & asperitatis & amaroris participes sunt; earum itaq; pulvis in febre quartana exhibitus illam quidem diminuit, non tamen plane sustulit; ut non dubitem eum debito modo usurpatum, & justa dosi exhibitum ad febres sanandas utilissimum fore, qui plura de hoc cortice velint, consulant medicos qui de eo ex professo scripserunt.

Nos commonefecit D. Tancredus Robinson M. D. iconem folii arboris febrifugæ in musæo cl. viri D. G. Courtine asservatam non benè quadrare figuræ D. Goodall, & D. Redi, quia folium non usque adeò acuminatum, sed acutius & subrotundum esse videtur, quale ferè cernitur in Ponnâ & Tsierou Ponnâ Hort. malab. quæ in India appellatur, Kina ab indigenis ex observatione ejusdem amici, sunt qui dicunt eandem semini arboris (quod Hispani patrio sermone pipitas de Quina vocant) fugandarum febrium vim inesse; estque simile (ut ajunt) semini cucurbitæ: alii dicunt pipitas fructum esse illius arboris; addunt etiam resinam quoq; inesse arbori, nescio an ejusdem virtutis cum cortice, sed nulla amaritie aut viribus donantur: observavit Bollus arbores febrifugas Peruvianas plerunque omni cortice sine noxa spoliatas cerni, quod & suberi commune est quod sic potius juvatur exuta, ut scribit Plinius. *Rajus.*

Hactenus de Quinquina Clariss. RAIUS, Nos quædam rursus de eadem Arbore ejusque Cortice, & Febrifugis Medicamentis inde parandis huc adducemus.

Arbor unde cortex febrifugus, Ganna-napeside Ditionis Peruvianæ Incolis dicitur, & ut scribit Clar. Morton, nec non Clariss. Joh. Rajus in sua historia Plantarum magnam habet similitudinem cum quibusdam è nostratibus, scilicet ejus folia non parum accedunt ad folia arboris pruna rubea ferentis. Illorum iconem exhibet Nobiliss. ac Curiosissimus Rhedi in suis Experimentis circa res diversas naturales, illasque speciatim quæ ex Indiis adferuntur: verùm adnotante D. Tancredo Robinson apud præcitatum D. Rajum hæc non bene quadrat cum icone quæ in musæo Clariss. Viri D. G. Courtine asservatur. Hactenus creditum fuit corticem qui vulgò in officinis prostat è ramis ipsius arboris detrahi; verùm Clariss. D. Carolus Spon in tractatu de Febribus ac Febrifugis Gallicè conscripto, se accurata & diligenti inquisitione habitâ comperisse ait, Corticem Peruvianum dictum non trunci aut ramorum arboris esse, sed radicum; illorum enim, ut in particulis quibusdam ad se missis expertus est, minimè amarum esse. Quæ observatio, ut habet Clariss. Rajus, alicujus usus esse potest iis qui in nostro orbe hujus Corticis succedaneum quærunt. Quô autem jure id asseratur à Clariss. Viro hactenus non satis perspectum est, dum alii omnes, tum in quorum manibus frequens est admodum ejusmodi Cortex, aut ii etiam qui in Regno Peruviano, (in quo ipsius natales) per annos commorati sunt, nihil simile afferunt, ac potius unô ore pronunciant, è ramis eximi. Cortices autem isti sunt crassitie mediocri, forti scabri, paululum

lulum canescentes, sæpe musco obducti; intus læves, colore ferrugineo, seu cinnamomio; saporis acris & amari. Hisce patet quomodo differant ab alio Cortice, qui etiam nomine Kinkinæ, ac Corticis Peruviani nobilitatur, est enim hic tenuior, foris cinereus ac canescens, intus ex fusco aut obscuro ferrugineus, saporis acris, amaricantis, subpinguis, odoris fragrantis. Ipsius arbor sua sponte nascitur in Regno Peruviano. Cortex hic à plurimis præfertur Kinkinæ veræ, quia major vis aromatica ei inest, & etiam à Clariss. Morton videtur præ alio seligi, dum in China Chinæ præter alios characteres odorem aromaticum exquirit, quo alius cortex omnino destituitur. Pro ejus vi febrifuga quidam acriter militarunt, dum alii nobile hoc medicamentum totis impugnarunt viribus, donec tandem ultimis hisce annis ab omnibus prope Medicinæ Cultoribus, Ægrotorum suorum solatium verè expetentibus, non tantum amicè excipitur, sed etiam, ut videre est apud Clariss. Morton & alios, pro panaceæ quadam quasi specie non immeritò salutatur. De methodo illum exhibendi in Notulis ad Tractatum de Febribus Clariss. Dom. Piens hæc scripseram. Ego sæpiùs Corticem Peruvianum in febribus profligandis sic usurpavi.

℞. Cortic. Peruvian. subtiliss. triti ℥j. Salis Tartar. Armoniaco fixo adjuncti ʒij. pulveris viperini, antimon. diaphoretic. ana ℈v. cum rob. juniperi, vel syrup. granorum Kermes q. s. F. Electuarium de quo tres bolos ter de die, temporibus à paroxysmo liberis, & longè à pastu, sumat febricitans, donec totum fuerit absumptum, ac etiam post aliquot dies iteretur. Usurpavi etiam in aliis vinum febrifugum sequens.

℞. Cortic. Peruvian. subtiliter triti ℥j. irroretur spirit. vini rectificatiss. ℥iv. ac olei sulph. per campan. ʒiij. Digerantur in vase bene clauso per horas aliquot; post adde vini bene maturi ac tenuis pintas duas. Digere rursus per dies aliquot, ac cola. Sumat mane & vesperi ℥v. corpore priùs expurgato. Quandoquidem verò hæ ut & aliæ omnes hactenus descriptæ Corticis Peruviani præparationes, minùs erant tutæ, ac dum in aliquibus bene cedebant, in plurimis aliis intentum non explebant, nisi ad tempus, aliam ipsius exhibendi rationem excogitavi, & per experimenta repetita ita confirmavi, ut de ea asserere possim; primò febrem intermittentem qualemcunque, sine ullo recidivæ metu supprimere. Secundò, die prima qua exhibetur corpus satis bene expurgare, subsequentibus alvum ut plurimum liberam facere, urinas in largissima quantitate pellere, transpirationem promovere, ciborum appetentiam ac digestionem, etiam in ventriculis debilissimis, & cibos maximè aversantibus, restituere; vultui colorem, toti corpori vires, reddere. Tertiò, symptomata plurima febribus aliquando adjuncta profligare; quod inter alia testari possum de Tussi sicca, Hæmoptisi & totius tumefactione in juvene annos 22. nato, & febre tertiana duplici afflicto; de doloribus infimi ventris & delirio in puerpera, tertiana laborante; de doloribus gravativis & lancinantibus orificii ventriculi superioris: de vomitu perpetuo & totali inappetentia; de doloribus etiam arthriticis paroxysmos exquisitè concomitantibus; de morositate, taciturnitate, catalepticis affectibus, cephalalgiis, aliisque symptomatibus penè innumeris febres quartanas, itemque alias intermittentes, consequentibus. De quartana in specie, non cum Clariss. Franc. Piens 12. tantùm ægros, aut cum Celeberr. Riverio 30. sed plures etiam centenos, cujuscunque demum ætatis & sexus, tum hic locorum, tum alibi, scilicet, tùm me præsente, tum absente etiam, per deportatum medicamentum cum præscriptionibus necessariis, citò curatos adferre quàm facillimum foret. Illic rursus addidi alia quædam de febrifugis quæ hic adjicere non pigebit. *Hæc autem sunt.* Clariss. Viri, Johan. Petr. Faber, Christianus Langius, Michaël Ettmullerus aliique, in febribus intermittentibus quibuscunque maximè commendant remedia emetica, tanquam curationis veras radices, eaque iteratis vicibus in febribus rebellioribus, aliquot ante paroxysmum horis, exhibent. De sale cichorii, ut & centaurei minoris ejusque extracto, de radice plantaginis, Zedoariæ, Chelidon. major. imperator. gentian. angelic. valerian. garyophyll. violarum, asari, item de tormentilla, vermiculari, de myrrha, alumine, sulphure, imò febrifugo illo militari pulvere pyrio, aliisque innumeris, quæ Autores multi celebrarunt, quibusque vim specificam pro febrium curatione insidere asseruerunt, nihil hic addimus. Non etiam moramur varia medicamenta composita tantopere à suis decantata Inventoribus, aquam v. g. febrifugam Poterii, ut & duplicem aquam, calidam unam, temperatam alteram Doctissim. Dom. de Mayerne, quarum parandi methodus à Clariss. Carolo Sponio in suo de febribus & febrifugis tractatu, aperitur. Pericardia item non adducimus, quæ ex allio, sabina, ranunculo ardente, theriaca terebinthinæ & mercurio adjuncta, camphora, araneis, imò etiam ovi pellicula; ut neq composita ad eundem usum varia, apud Joh. Michaëlis, Schrôderum, aliosque passim reperibilia; quia scilicet illis, tanquam ex parte admodum futilibus, minùs fidendum credimus, quicquid demum de ipsorum viribus garriant aliqui; unde etiam Artis nostræ quidam Mystæ, inter quos Celeberrimi Willisius, atque Jones, occasionem sumpsere, operandi rationem, & exquirere, &, quod arbitrati sunt, manifestum facere. *Hæc in Notulis ad Clariss. Piens.* Jam de febrifugis hæc à me ipso non semel experta adjicio, cortices fraxini, mali persicæ, cerasi, ac illius præcipuè quæ nigrum profert fructum, berberis, sive in substantia, sive in extracto, sive in decocto, aut tinctura aliterque ea exhibuerim, parum opis attulere; Radices gentianæ, succisæ, violariæ, caryophyllatæ, ac præcipuè viperinæ aut serpentariæ Virginianæ, in substantia, aut tinctura convenienter extracta, propria quæque dosi, propinatæ, magno fuere auxilio, non tamen semper pro voto cesserunt, ut nec etiam mercurius præcipitatus albus per digestionem longam in spiritu vini rectificatissimo edulcoratus, cujus vires quamtumvis eximiæ, non semel interim me fefellerunt: nunquam verò Arboris Chinæ Chinæ cortex probè selectus ac secreto hactenus modò à me præparatus. Antequam autem de hac præparatione explicatiùs eloquar non inutile fuerit si quædam ex iis quæ ab aliquot Autoribus, iisque sane Celeberrimis ac mihi non parum suspiciendis, de modo & ratione operandi hujus corticis, afferuntur pro medulo expendam. Quidam totam vim Chinæ Chinæ in parte hujus corticis volatili reposuere: Verùm non semel totam tincturam atque etiam amaritiem corticis, per iteratas, easque longas tum coctiones, tum macerationes, in ipso spiritu vini, aut aqua sale Tartari, vel Absinthii, centauri, minoris, aliisque acuata, extraxi, non sic tamen minus quod restabat corporis illius corticis, insipidum prorsus, ac tanquam caput mortuum febres restinguebat,

guebat, dum illud larga exhibebam dosi, imò minùs molestiæ sæpius creabat stomacho quàm si crudum corticem obtulissem, quia scilicet, coctione, ac digestione solutus succis ventriculi faciliùs obediebat. Tincturæ autem omnes quas sive per coctionem longissimam, in aqua sali Tartari acuata, sive per digestionem in vino spiritu vitrioli, aut sulphuris animato, sive per ipsum vini spiritum sale armoniaco impraegnatum, aliæque plures quas elicui, effectum suum ad tempus tantùm præbuere. Quidam in amaritie illam collocant: Verùm, ut jam diximus, capite mortuo hujus corticis, omni prorsus amaritie spoliato, febres exulasse sæpiùs æquè certò vidimus, ac si corticem integrum vorandum dedissemus. Quidam tandem dum pro parte corticis terrestriori ac fixiori militant omnem volatilium miscelam non parum extimescunt: Verùm sanctè asserere possum me in millenis ægris exhibitionem corticis nunquam satis tutam observasse omnique prorsus recidivæ antevertendæ aptam, ni volatilia, etiam in largissima dosi admiscuerim. Quæ praxis non malè respondet Ideæ quam plures Viri Celeberrimi, sibi de febribus faciunt, dum scilicet eas generi nervoso insidere non immeritò credunt: nam quis nescit spiritus volatiles nervis esse quàm maximè amicos, spiritibusque animalibus ac succo nerveo excitandis non parum aptos, sicque fermentis febrilibus iisdem innidulantibus, impugnandis verè comparatos; idque cum exagitatione sanguinis satis modesta ut nihil inde turbarum in ipso cieatur. Credimus itaque partem fixiorē ac terrestriorem corticis in febribus profligandis primas omnino tenere, non tamen alias qualitates, amaritiem scilicet, aut aliud quodcunque quod per spiritus aut alios liquores affusos, imo per coctiones præmemoratas elicitur, flocci faciendas volumus, dum toti suo cohærent; Sed ab eodem separatas parum admodum virtutis possidere experti asserimus. Corticem autem ipsum quod attinet præterquàm quòd, vix genuinum illum reperias, cujusque propterea dosis ad minimum duplicari non debeat, unde non parum gravatur stomachus; ni vel per coctionem longam vel alia ratione aperiatur, ut particularum ipsius pori succis ventriculi excipiendis magis pateant; quandoque per vomitum, quandoque per secessum, ejicitur, imo iners quandoque in ipsis ventriculi rugis, vel intestinorum cellulis restitat, aut saltem si aliquid virium exerat, illæ infirmiores sunt quàm quæ ad longum tempus febrem arcere valeant, ac propterea tot recidivæ de quibus v. g. Clariss. Morton in majori suarum historiarum parte, ac etiam de quibus querelæ apud omnes propè Medicos. & præcipuè apud ipsum vulgus increbuerunt, unde multum de Nobilissimi, nunquamque satis laudandi corticis fama derogatum est; non unicuique enim datum est ægros ita faciles invenire quales illos habuit Empiricus ille Talbot, sive Tabor, qui nescio qua fortuna dum febrifugum suum ex Anglia ad Gallos deportavit, eò auctoritatis devenit, ut Chinam Chinam tum in substantia, si ita rebellior febris cogeret, tum præcipuè in infuso, quod ordinarium ipsi erat, ad libras integras per iteratas vices hauriendam dare potuerit. Vidi tamen ego aliquot qui ipsius remedio febrifugo tantopere decantato, usi fuerant qui recidivam passi sunt, inter quos recensebo fortem quendam Capitaneum Cohortis Helveticæ in Galliis Præfectum, qui absumpto toto medicamento quod ipsi magno cum fastu præbuit prædictus Empiricus, per tres menses omni febre liber quidem vixit, verùm illa post hoc intervallum reviriscens per tres alios menses ipsum afflixit; quibus elapsis rursus per alios tres disparuit, sicque per duos annos integros, & recedebat & recrudescebat statis periodis ac intervallis, donec tandem Virum Fortem, nihil proficientibus novis remedii dosibus, ad incitas redigeret. Quo tempore curam ipsius tanto cum successu habui, ut brevi vires recuperaverit, ministeriisque suis gnaviter absolvendis, novisque magno suo merito adipiscendis, omnino par fuerit. Præparationem jam ipsam quod attinet eam hic, bono publico, ut credo explicabo.

♃. Corticis Peruviani probè selecti ℔vj. Viperinæ, seu Serpentariæ Virginianæ ℔j. Diaphoretic. martial. albiss. ℔j. destilla desuper spiritus vini sale armoniaco acuati q. s. ad eminentiam trium circiter digitorum, post infusionem 30. dierum decantetur liquor, ac seorsim asservetur, massa verò Corticis Peruviani spiritu prædicto imbuta, partim cum rob. juniperi, addito pauco ejusdem oleo stillatitio, in formam electuarii redigatur; partim in umbra siccetur in pulverem, qui in vasis probè clausis postea asservetur, quo scilicet pro exigentia, vel forma pulveris cum saccharo, vel forma pilularum cum mucilagine gummi tragacanthi confectarum, vel alia etiam forma exhiberi queat. Dosis remedii varia est pro ratione febrium; pro Quartanis rebellioribus eam ingredi debent tres Corticis unciæ, pro Tertianis autumnalibus, aut quæ post solstitium æstivum accedunt, uncia una cum dimidia; pro Tertianis vernis uncia una sufficit. In Febribus horrificis quales sunt Hemitritææ, dummodò cum inflammatione visceris alicujus principis illæ non fuerint complicatæ, quod aliquando accidit; imò in omni lentarum genere quòd cum exacerbationibus ac remissionibus, durisque symptomatis, divexat, tutum prorsus est hoc remedium, sed ipsius dosim, ut in Quartanis, Corticis unciæ tres ingredi debent. Exhibetur autem ter de die temporibus à paroxysmo, aut febris exacerbatione vacuis, longe à pastu absumendo una quaque vice corticis drachmam ad minimum integram. In maximè rebellibus febribus, liquoris spirituosi per decantationem ut mox innuebamus separati, seorsim asservati, ac oleorum menthæ crispæ, caryophyll. & cinnamomi particulis aromatisati, aliquot guttulæ post devoratum medicamentum, in vino semper propinantur. Cùm verò integræ dosis cuique febri necessariæ dimidia circiter pars absumpta est, à medicamenti reliquiis ad dies 8. 10. aut 12. supersedendum, iisque tantùm elapsis ad remedium redeundum, continuando tum sine interruptione bis de die ad totalem absumptionem. Nec expectandum unquam pro absumenda ultima dimidia parte, (quæ ad dies præscriptos post primam absumptam differtur) donec febris de novo caput exeruerit, sic enim renovanda veniret tota medicamenti dosis, quasi de eo nihil hactenus voratum fuisset. Antequam febrifugum exhibeatur, & venæsectiones necessariæ, & purgantia viribus febricitantium accommodata, sunt administranda, nam in eo vix cum Clariss. Morton convenimus, quòd fermento febrili venenato, antidotum suam, Corticem scilicet, sine ulla præliminari præparatione, ut plurimùm opponat: Hoc siquidem nobis feliciter non cessit, indeque recidivas non infrequentes atque perniciosissimas enatas vidimus, cujus ratio est satis [illegible] nè in propatulo, scilicet fermentum febrile quantumvis subtile ac spirituosum, ex humoribus sabur-

saburra ac colluvie facilè ascendit ac perpetuatur, unde etiamsi ipsius vis per exhibitum corticem pro tempore dometur, exsuscitatur facilè de novo febris, imò tandem cortici omnino surda fit. Præstiterit itaque, tum in febribus plurimis, sanguinis missionem celebrare pro totius massæ exagitatione, fermentisque profundiori, & ut ita dicam, secretiori loco, innidulantibus, in propatulum quasi proferendis, ut sic medicamento expugnanda faciliùs se offerant; tum purgantia medicamenta propinare, quò & humorum effumantium abundantiæ aliquid subtrahatur, ac antidoto aptæ via aperiatur ac expeditior fiat. Itaque in primis bolis, pilulis, &c. purgantia accommodata admiscemus. Hic non mihi regerat aliquis spiritum vini sale armoniaco acuatum parum præcipuè profuturum in eo cortice qui postea exsiccatur, ut sub forma vel pulveris, vel pilularum exhibeatur; per mille enim experimenta edoctus assero vim ipsius aliam prorsus esse postquam hoc spiritu saturatus fuerit; imò etiam majorem fieri quo pluries iterabuntur affusiones ac desiccationes, si modò in secundis nihil liquoris decantetur, seu potius si spiritus ad materiarum saturationem, non verò ad supereminentiam aliquam destilletur. Sic etiam Bolus Armena, sulphur, variaque alia mineralia per ejusdem spiritus affusiones facultatibus multò nobilioribus donantur, quàm quibus antea insigniebantur, sive quòd sic reseratis mineralium horumce poris commodiùs in se fermenta morbifica recipiant, sive quòd ab incarceratis particulis salinis ac volatilibus motus promptiores acquirant, quibus particulis heterogeneis sanguinem de tono suo disturbantibus, obviam eant, ipsasque efficaciùs impugnent. Quæ cùm ita sint quis in Medicina tam hospes fuerit qui non videat, dum in omnibus prorsus febribus tam bene cedit hoc medicamentum, per viperinam Virginianam (remedio verè antispasmodico) volatiliaque, quibus saturatur, maximè nervinum, febrium fomitem in nervis exquirendum, sive demum eò è sanguine humoribus inquinato, ut cum Veteribus loquar, ascendat, sive in ipso succo nerveo degenere formetur. Atque hæc satis de febrifugis in genere, nostroque, hactenus secreto, in specie. Unde abundè satisfactum credimus iis qui ipsius præparationem nosce avidè exoptarunt, inter quos recensere possem beatæ jam memoriæ, Celeberrimum Dominum Carolum Sponium Medicum Lugdunensem, aliosque, sed inter eos unicum seligam Nobilissimum ac Amplissimum Virum D. Joh. Christianum Tralles S.C.M. Medicum Aulicum qui me suis literis Freistadii Silesiorum die 23. *Decembr.* Anno 1689. datis super hoc me non parum honorificè compellavit propriis hisce verbis. Mentionem fecisti in illis tuis additamentis ad tractatum de febribus D. Piens, de febrifugo quodam, tantùm non infallibili in febribus quibusvis intermittentibus debellandis, cujus tu unicè existas pater & possessor. Fateor ingenuè, Me perlecto hoc temperare Mihi haud potuisse, quin in effusissima diffluerim gaudia, dari scilicet Herculem, qui sit Hydræ isti Lernææ detruncandæ. Nec potui coërcere intra Præcordiorum angusta hanc ipsam lætitiam; sed statim arripui calamum, gratulaturus tibi de tam nobili invento, & tibi, alterius instar Æsculapii Hecatomben oblaturus. Cùm verò te haud fugiat omne bonum esse communicativum sui, hinc à te summopere peto, per istam quidem necessitudinem, quæ invicem Medicos probos atque integros animi arctè conglutinat, digneris Mihi hanc gratiam exhibere, & non saltem pretium unius alteriusve unciæ significare, verùm etiam methodum utendi illo desideratissimo remedio candidè perscribere. Sic tua pace faxo, ut copiam tam egregii medicaminis obtineam, cùm religioni ducam ejus descriptionem integram precibus millenis emendicare. Quem enim tibi vel levissimi favoris indicem exhibui, ut in immeritum, tantum beneficium, veluti redhostimenti loco derives? Ni tibi grave, responde quantocius, num tibi arriserit, mihi votisque meis assurgendi. Oro te quàm qui maximè, digneris servulo tuo id pauxillum amicitiæ dare, tibique de Me reciprocè officia quævis polliceri. Et rursus in aliis 8. *Januar.* 1690. Nuper audacior justo literas ad te dedi, Num advolarint nec ne anceps hæreo. Utinam expertæ sint Deos viales propitios! Vir equidem cui tradidi illas Berolini, sanctissimè juravit se omnem operam daturum, ut salvæ ad te perveniant. Hinc ad illas in dies summo cum desiderio responsoriam tuam gratissimam exspecto, quam tantò promptiorem Mihi polliceor, quanto faciliùs è scriptis tuis solidissimis colligere potui, in te humanitatem cum eruditione pari ambulare passu. Quòd si præter spem Mea prior Epistola fuerit deperdita, hæc te edocebit illius contenta. Scilicet cùm in primis in nuper editis tuis notis ad Piens tract. de febrib. *pag.* 674. legi, te possidere febrifugum fidum & infallibile per has ipsas literas denuò rogatum te venio, digneris Mihi perscribere num possim copiam tam egregii illius remedii habere? Adde si placet pretium & simul modum & dosim utendi sufficienti explicatione amicè mihi trades. Rem facies Mihi gratissimam, nullo non tempore præconiis debitis à me mactandam, &c.

LIBER XVII.

Continens ea quæ incipiunt à Literâ

R

RADICULA SYLVESTRIS.

Radix crassa, surculosa, repens, sapore fervidissimo, Caules singulares, bicubitales, concavi, striati, recti & rigidi, folia inferiora antequam caulem proferat ampla, lapathi, rugosa; ubi autem caulem profert, in eo folia palmum longa unciali latitudine aut paulo majore, in ambitu profundè satis serrata gustu minus fervido quam radix, ex quorum alis surculi tenues prodeuntes flores sustinent positu & forma nasturtii palustris cum apicibus luteis. Succedunt siliculæ parvæ, breves pro plantæ magnitudine.

Gaudet solo humido. Copiosum observavimus sponte natum in fossis & ad rivulos in Northumbria circa Alnevicum & alibi. D. Martinus Lister ad ripas rivuli Skiptonensis & alibi in Bolland in ea Eboracensis Comitatus parte quæ Craven dicitur.

Vires. Easdem cum raphano sativo facultates obtinet, sed fortiores. In condimentis appetitum facit, ac caput lædit. Urinam & arenulas violenter pellit. Commendatur & ad tussim & phthisin. Specificè scorbuticis prodest. Ciet vomitum si succus vel infusio in aceto cum melle tepida assumatur & aqua superbibatur. *Schrôd.*

Hujusce radices in aqua prius maceratas ad acrimoniam tollendum Lemovicensis plebs oleo conditas esitat, tum fressas, tum elixas, tum aliis modis præparatas. Le Jardinier François.

Raphani rusticani vires in calculo ab experimentis deprædicat Tho. Bartholinus, Ad. Med. An. 1676. observ. 38. 39. affirmat succum raphani resolvisse calculosam substantiam è corpore humano exemptam È collectan. D. Tancr. Robinson.

Radix armoraciæ meritò commendatur à Gabelcofero centur. 1. cap. 14. ad anorexiam. D. Hulse ex Ettmulleri Praxi. *Raius.*

RADIX.

Radix (definiente Jungio) est pars plantæ inferior, quæ intra corpus solidius, quod plantæ sedem præbet (sive illud terra sit, ut plerunq; sive saxum; sive calx, sive arena, sive lignum, sive quodcunque aliud) abdita, & alimento attrahendo destinata est.

Radices dividi possunt in fibrosas & crassiores, fibrosas voco quæ plurimis fibris seu filamentis è plantæ fundo separatim exeuntibus constant.

Crassiores quæ corpore pro plantæ modo crassiore sunt vel in surculos diviso, vel fibras emittente. Hæ vel carnosæ sunt, & in latum extumescentes, vel in longum extensæ, plerunque strictiores & lignisiores.

Carnosæ & in latum extumescentes sunt vel bulbosæ, vel Tuberosæ.

Bulbosas voco quæ unico constant Tubere seu capite, eoque vel squamato vel tunicato, fibras plurimas ex ima sede seu basi emittente.

Bulbosæ ergo strictè dictæ sunt vel tunicatæ, hoc est ex pluribus corticibus in orbem se amplexantibus compositæ, cujusmodi sunt cepa, allium, Hyacinth. Tulipa, &c. vel squamosæ, h.e. è pluribus squamis imbricatim fere dispositis coagmentatæ, ut liliũ & Martagõ.

Notandum autem bulbosas strictè dictas fibrosis rectiùs accenseri, fibræ enim è bulbi fundo exeuntes proprie duntaxat radices sunt; Bulbus ipse nihil aliud esse videtur quam gemma grandior subterranea, ut rectè eruditissimus & ingeniosissimus Vir, D. Nehemias Grev. M. D. ob præclara sua inventa & observata, in Anatome plantarum, reliquaque earundem Historia meritò Celeberrimus.

Tuberosæ sunt quæ carne solida continua constant, suntque vel simplici tubere ut in rapa, croco, &c. vel multiplici, ut in Asphodelo, pæonia, &c.

Not. plantæ nonnullæ duum generum radicibus donantur tuberosis & fibrosis, ut orchis.

Radices in longum extensæ quæ plerunque strictiores sunt & lignosiores, vel sarmentosæ sunt & transversim progredientes seu reptantes, ut glycyrrhizæ, cardui viarum, Acetosæ ovillæ, &c. vel cauliformes & in altum descendentes.

Notandum autem, in plurimis reptatricibus propagines sub terra reptantes, geniculatæ cùm sint, & è geniculis fibras emittant, ut in gramine canino offic. mentha, pilosella aurea, ptarmica, &c. Caules potius subterraneos videri quam radices.

Radices cauliformes & in altum descendentes sunt vel simpliciores, fibras tantum è lateribus emittentes, vel ramosæ: hæ autem ad modum caulium vel ab ex ortu statim ramosæ sunt, vel simplici scapo aliquousque descendunt, deinde in ramos; rami in surculos & fibras sparguntur: nonnullæ etiam plantæ plures è fundo emittunt radicum truncos.

Possent & aliæ radicum differentiæ, à coloribus, sapore, odore, facultatibus sumi, quas hoc in loco prosequi nostri non est instituti; alibi fortasse earum Catalogos daturi sumus.

Radices nonnullas bulbosas ut v.g. tuliparum annuatim in terram descendere à Botanicis dudum observatum est: idem nuper in aliis plurimis & quidem diversorum generum radicibus observavit D. Grev. ut v.g. Ari, Valerianæ, scrophulariæ, hellebori nigri, Tanaceti, Lychnidis, crithmi, primulæ, caryophillatæ, Acetosellæ, Iridis, &c. quarum omnium, eodẽ observante, radix quotannis ex trunco seu caule ipso renovatur; aut potius particulatim reparatur. Basis sci. seu ima pars caulis, sensim infra superficiem terræ descendens, seque in ea occultans in naturam genuinæ radicis transmutatur, ejusque locum occupat, & officium præstat. Ad motum autem Caulis radix etiam una descendit, & pro durabilitate substantiæ suæ brevior aut longior evadit, vetustiore & inferiore ejus portione eisdem gradibus putrescente quibus superior è caule descendente, & transmutato augetur. Sic in Scrophularia v.g. sed præcipuè succisa, quæ ab radice præmorsa apparet, ima pars Caulis gradatim subsidens donec terræ immergatur superior radicis pars officitur, & descensu continuato, sequenti anno, inferior ejusdem pars evadit, proximo deinde anno corrumpitur & evanescit; nova scilicet quotannis è Caule accessione facta, prout inferiores & vetustiores partes putrescunt & absumuntur. Ita pariter in dracontio, croco, gladiolo, &c. Ubi bulbus geminus est superior & inferior, basis caulis anno sequenti fit superior radix, proximo inferior, tertio interit & absumitur.

Hujusmodi descensus Caulis & transformatio in radicem in nonnullis plantis evidentius cernitur & clarius demonstratur quam in aliis, ut in transversis & tuberculosis radicibus primulæ & acetosellæ. Harum enim plantarum foliis successivè marcescentibus & abscedentibus bases eorundem copiosore succo nutritæ in totidem nodulos crassiores turgescunt. Idem in aliis nonnullis colligi potest ex simili vasorum & partium lignosarum situ in trunco & in radice, ut v.g. Helleborastro, sed præcipuè Iride tuberosa, in quamvis folia proxime juxta Caulis superficiem decidunt, postquam tamen Caulis descendit & in radicem intumuit foliorum delapsorum sedes seu vestigia unà cum vasorum iis inservientium extremitatibus non obscurè apparent, radice sci. annulis quibusdam, & lineis punctatis variegata, annulis foliorum sedes, punctis vasorum orificia demonstrantibus.

Descensus hujusce causa proxima & visibilis seu manifesta sunt radices fibrosæ, quas ejusmodi Caules emittunt: hæ enim in terram rectà descendentes, velut totidem funiculi truncum post se rapiunt: hinc radicũ nonnullarum figura veluti invertitur. Nam cum pleræque inferius in ramos aliquot ceu totidem crura divaricantur, nonnulla supernè in plures veluti cervices seu cornua (capita vocant Botanici) dividuntur ut in dentes Leonis aliisque nonnullis cernitur, hæ enim radices è summo capite plures protrudunt gemmas, quæ in totidem Caules abeunt. Gemmæ hæ seu germina nova successivè folia emittentia, vetera abjiciunt, adeoque paulatim continuo descendentia, in totidem tandem cervices, 3. 4. 5. aut etiam plures uncias longas, abeunt.

Hinc intelligitur quomodo radices nonnullæ præmorsæ videntur ut in succisa, perennesque evadunt, nimirum successiva aggeneratione novarum portionum in locum earum quæ quotannis corrumpuntur & intereunt, ut in plantis de quibus egimus. ex parte trunci quotannis descendente annua sua damna reparantibus, inque Orchide, Battata, Napelio.

pello, chelidonia minore aliisque tuberosis in quibus, vetustioribus radicibus seu tuberibus marcescentibus, novæ earum loco aggenerantur. Cum his consentiunt Tulipæ aliæque radices bulbosæ: tunicæ enim ex quibus præcipuè bulbi constant quotannis exarescunt, & in tenues membranas seu cuticulas exiccantur, novis assiduè in medio succrescentibus foliis & corticibus. Ad eundem modum fibrosæ earum radices aliæ aliis annuatim succedunt; unde post aliquot annos bulbus, quamvis idem perseverare videtur, alia omnino revera res est, nulla ejus particula primitiva residuâ.

Partes radicis uti & caulis sunt cortex, lignum aut in herbaceis pars ligno respondens, & medulla.

Cortex componitur ex cuticula & substantia interiore.

Cuticula à cortice originem habere videtur, & nihil aliud esse quàm corticem veterem exarescentem & contractum, novo quotannis subnato; quemadmodum spolium serpentis quod quotannis exuit ejusdem cutis exarefacta est. Cuticula in radice iisdem partibus componi videtur quibus & in caule, nimirum utriculis seu vasiculis velut parenchymate, ligneis aliquot vasis seu fibris fistulosis intermixtis, quæ quamvis etiam Microscopio ægrè visibiles sunt, adesse tamen colligit D. Grevius ex eo quod cuticula multo difficilius finditur aut dilaceratur transversim quam secundum longitudinem, aliisque argumentis, quæ apud ipsum vide.

Corticis substantia interior crassitudine plurimum variat, in nonnullis enim radicibus ut flore solis pyramidali, Tragopogone, & arboribus plerisque prætenuis est, in aliis crassa admodum, longè maximam radicis partem constituens, ut in fibris asparagi; quin cortex radicis in plurimis plantis multo majorem obtinet proportionem ad lignum, quàm caulis; atque hac in re radix à caule insigniter differt, corticis nimirum crassitie.

Cortex in radice iisdem ferè partibus componitur quibus & in caule, nimirum, I. Utriculis seu vesiculis ceu parenchymate sphæricis plerunque, interdum tamen oblongis, minimè perviis seu in se mutuo hiantibus, sed undique clausis, & aquæ bullarum instar pellucidis, adeò ut corticis parenchyma, quoad compositionem suam, spumam cerevisiæ aut ovorum conquassatorum proximè referat, aut panis probè fermentati medullam. Vesiculæ hæ adeò parvæ sunt ut absque Microscopio ægrè sint visibiles; magnitudine tamen differunt, tum in eadem, tum præcipuè in diversi generis radicibus. In rectas lineas seriatim non raro disponuntur tam secundum longitudinem quam secundum latitudinem radicum. Liquore limpido seu pellucido semper turgidæ sunt, qui per earundem membranarum poros se insinuat. Nec enim datur patentior janua qua intret. D. Malphighius Utriculos in se mutuo hiantes & pervios facit.

Utriculos hosce in nonnullis plantis duum generum esse observavit D. Grevius: præter descriptos enim alii dantur albidiores & transparentes, sicciores etiam nec liquore turgidi, unde verè repletos esse opinatur. Pleniorem horum descriptionem videsis apud laudatum autorem in Libro de Anatome radicū.

2. Præter Utriculos fibræ etiam ligneæ seu vasa succifera, plura pauciorave: corticis compositionem ingrediuntur, ut ex faciliore dilaceratione corticis secundum longitudinem quam transversaliter; ex ductu earundem fibrarum secundum longitudinem visibili, tenuem filamentorum specie; & ex ascensu succi cortice transversim secto, iis in locis ubi filamenta illæc terminantur, patet.

Reticulares plexus eodem modo componunt fibræ hæ quo in cortice caulium. Quamvis tamen ad se invicem accedant, & iterum reflectantur nullæ omnino (observante Grevio) dantur inter eas Anastomoses, sed unumquodque filamentum unicum & simplex vas est ab imo ad summum continuum, non ramosum, cavitate ab imo ad summum æquali. At neque alia aliis circumvolvuntur, aliterve implicantur. Sed sibi mutuò duntaxat contigua sunt. Plexus hi in variis plantis numero & figura variant, in aliis rariores, in aliis crebriores. Notandum autem singula filamenta, non singula vasa esse, sed vasorum parallelorum fasciculum seu congeriem, quæ tamen nec in se mutuo pervia sunt, nec sibi invicem in fasciculo suo convolvuntur aliterve implicantur, ut de filamentis diximus. Eadem de tracheis seu vasis aerem deferentibus quæ in lignea parte occurrunt dicta sunto. Est tamen cur suspicemur dari in hujusmodi vasis Anastomoses, nec Dom. Grevii sententiæ penitus acquiescamus, præcipuè quoad ad fibras ligneas attinet, partim ab Analogia venarum & arteriarum in animalibus quarum propagines manifestè in se mutuò perviæ sunt & reticulariter inosculatæ, partim à foliorum, quæ sunt ligneæ expansiones, structura, in quibus fibræ sibi mutuo occurrentes inosculatæ & reticulariter implexæ videntur; partim denique ab experimento de succi motu deorsum in sectione transversa inferius proponendo.

Color radicum in plerisque plantis albus est, in nonnullis flavus, in paucis ruber aut atro rubens, ut Anchusa, erythrodano, pastinaca tenuifolia.

Vasa hæc diversorum generum esse ex diversitate liquorum quos continent colligit D. Grevius, quem consule: alia enim lympham continent, alia lacteum succum, alia in plantis nonnullis rorem seu vaporem. Verùm vasa hæc iis quæ in caulium corticibus observantur Analoga esse, & succos congeneres deferre opinamur, atque idcirco plura de iis dicere supersedemus.

Lignea radicis pars eisdem ferè partibus constat, eodemque modo contextis quo in caule nimirum, I. Parenchimate seu Utriculis in radios diametrales à circumferentia ad centrum tendentes dispositis, ut in transversa sectione patet.

2. Fibris ligneis seu vasis succiferis, quæ etiam ut in cortice duum generum sunt nimirum vel lympham deferentia, vel succum lacteum, aliumve plantæ peculiarem, seu ut vocant specificum.

3 Fistulis aeri excipiendo & derivando destinatis seu tracheis de quarum textura seu compositione infra dicemus. De earum magnitudine, numero, situ, quæ in variis plantarum generibus variant, vide Grevii lib. de Anatome radicum, cap. 4. Has autem in radicibus majores plerunque esse & magis patentes quam in trunco ac ramis annotat Malpighius.

Medulla plantarum omnium radicibus communis non est; nonnullæ enim ut v. g. Nicotianæ, Stramonii, &c. ea carent. Aliæ quamvis parte inferiore nullam habeant, supernè tamen satis conspicuam obtinent, ex Utriculis componitur ut in caule, iisque etiam magnitudine & figura diversis, quibus vasa aliquot succifera interdum admiscentur.

Notandum autem Utriculos seu vesiculas hasce ex quibus medulla componitur, non meras & rudes mēbranas esse, sed ex plurimis ordinibus seu seriebus tenuissimarum fibrarum seu filamentorum ab imo ad summum vesicularum, & à vesicula ad vesiculam transversim (ut in subtegmine à staminis filo ad filum) decurrentium compositas; adeò ut medulla nihil aliud sit quàm recte quoddam mirabile, seu infinitus fibrarum minutissimarum mirabili ordine complicatarum numerus. Quinetiam fibræ hæ

hæ non ſimplices ſunt, ſed ex pluribus ſimul conjunctis compoſitæ, fibrillis etiam tranſverſis (quæ ſimplices eſſe videntur) contextæ.

Qua ratione alimentum radices ſubingrediatur meos adhuc ſenſus fallit (inquit Malpighius) ut probabiliter tamen conjectari licet; aqueæ particulæ ſolutos ſales, & reliqua mineralia per terram diſperſa ſibi aſſociant ac fluida reddunt, appellenſque hujuſmodi heterogeneum corpus ad plantarum radices, veluti per cribrum trajectum, in ligneas fiſtulas exprimitur; ſeu per pilorum, qui circa tenellas radices copioſe luxuriant, orificia intret; ſeu per exteriorem ambientem cuticulam percoletur, adeoque vel ſenſim utriculis communicetur & ab his in contiguas fiſtulas derivetur, vel per extrema fiſtularum ora intro excipietur, & ab iiſdem tranſverſalibus utriculis miniſtretur; ut in minimis radiculis quæ fibræ appellantur probabiliter accidit, in quibus ad extrema uſque fiſtulæ deducuntur, tranſverſalibus utriculis parum luxuriantibus. *Raius.*

Radix eſt pars ima vegetabilium, quaſi primæ concoctionis officina. Eapropter cùm concoctio ſit nutrimenti fixioris volatiliſatio & ſpirituſatio (πνδματωσις) radixque nutriatur nutrimento minùs elaborato, quàm partes reliquæ, ſequitur ſubſtantiam radicum eſſe naturæ præ reliquis fixioris.

Uſitatiores Radices Officinales ſunt.

Radix Acetoſæ (excorticata) *Saurampffvvurtz.*
Acori vulgaris, Pſeudo-acori, *Schvvertelvvurtz.*
A. veri, calami aromatici: *Calmus.*
Allii, *Knoblauch.*
Althææ, ibiſci, *Eibiſchvvurtzel.*
Angelicæ, *Angelickvv.*
Anthoræ veræ, *Heilgifft, Gifftheilvvurtz.*
Apii (vulgaris,) *Eppichvv.*
Ari, *Aaronvvurtzel, Teutſch Ingvver.*
Ariſari, *klein Aaronvv.*
Ariſtolochiæ longæ, *lang vvelſch Oſterlutey.*
Ariſtoloch. veræ rotundæ, *vvelſch rund Oſterlutey.*
Ariſtoloch. vulgaris, *gemein lang Oſterlutey.*
Ariſtoloch. fabaceæ, *rund gemeine Oſterlutey.*
Aromaticæ, raphani ſylveſtris, *vvüll Merretig.*
Aſari, *Haſelvvurtz.*
Aſparagi, *Spargenvv.*
Bardanæ, *groſſe Klettenvv.*
Biſtortæ, Serpentariæ, *Natteruv.*
Borraginis, *Borreſvv.*
Bryoniæ, *Stukvv. Zannrüben.*
Buglosſæ, *Ochſenzungenvv.*
Cardopatii, Carlinæ nigræ, *Ebervv.*
Cariophyllatæ, *Benedictvv.*
Centaurei majoris, Rhapontici Offic.
Chelidonii majoris, *Schöllvv.*
Ch. minoris, *Schorbocksvv.*
Chinæ, *Chinevv.*
Cichorei, *Wegvvartvv.*
Conſol. majoris, Symphyti, *Beinvvelle Wallvvurtz.*
Cucumeris, aſinini, *Eſelkürbisvv.*
Curcumæ, *Beelſuchtvv.*
Cyclaminis, Arthanitæ, *Schvvinbrodvv.*
Cynogloſſæ, *Hundszungenvv.*
Cyperi longi, *langer vvilder Galgan.*
Cyperi rotundi, *rund vvild Galgangervv.*
Dictamni albi, Fraxinellæ, *vveiſſer Diptamvv.*
Doronici, *Gemſenvv.*
Ebuli, *Attichvv.*
Ellebori albi, *vveiſz Nieſzvv.*
E. nigri veri Stiriaci, *ſchvvartz Nieſzvvurtz.* præp.
E. nigri vulgaris, *gemein Chriſtvv.*
Endiviæ, *Endivienvv.*
Enulæ Campanæ, Helenii, *Alantvvurtz.*
Eryngii, *Mannstreu.*
Eſulæ minoris, *klein Wolffsmilchsvvurtz.*
Filicis, *Farenvv.*
Filipendulæ, Saxifragiæ rubeæ, *roth Steinbrechvv.*
Fœniculi, *Fenchelvv.*
Gentianæ, *Entzianvv.*
Glycyrrhizæ, Liquiritiæ, *Süſzholtz.*
Graminis, *Queckengrasvv.*
Hermodactyli, *vveiſſe Zeitloſen.*
Hirundinariæ, Vincetoxici, *Schvvalbenvv.*
Hyoſciami (excorticati,) *Bilſamvvurtz.*
Imperatoriæ, Oſtrutii, *Meiſtervvurtz.*
Iridis Florentinæ, *vvolriechend Violvvurtz.*
I. Noſtratis, *Schvvertelvv.*
Juniperi, *Wacholdervv.*
Lapathi acuti, Oxylap. *Mengelvv.*
Leviſtici, *Liebſtockvv.*
Liliorum alborum, *vveiſz Lilienzvvibel.*
Malvæ, *Pappelvvurtz.*
Mandragoræ, *Albraunvv.*
Mechoacannæ, Mechoacæ albę, *vveiſſe Rhabarbar.*
M. nigræ, Gelapæ, Chelapæ, Chiolappa, *ſchvvartz Rhabarb.*
Meu, *Behrvvurtz.*
Mezerei, Laureolæ. *Seidelbaſt, Kellershals.*
Morſus Diaboli, Succiſæ, *Abbisvvurts.*
Nymphеæ albæ, Nenupharis, *vveiſz Seeblumenvv.*
N. luteæ, *gelbe Seeblumenvv.*
Ononidis ſeu Anonidis, *Heuhechelvvurtz.*
Paſtinacæ ſylv. *Paſtinackvv. Vogelneſtvvurtz.*
Pentaphylli, quinquefolii, *Fünfffingerkrautvv.*
Petaſitis, *Peſtilentzvvurtz, Neunkrafftvvurtz.*
Petroſelini, *Peterſilienvv.*
Peucedani, *Haarſtrangvv.* fœm. maſc.
Pœoniæ, *Peónienvv.*
Pimpinellæ Germanicæ, *Bibenelvvurtz.*
P. Italicæ, ſanguiſorbæ, *Blutkrautvvurtz, vvelſch Bibenell.*
Plantaginis, *Wegbreitvv. Wegerichvvurtz.*
Polypodii quercini, *Engelſüſz.*
Pyrethri, *Bertramvv.*
Rapa, *Rüben.*
Raphani domeſtici, ſ. vulgar. *Rettich.*
R. Marini, *Meerrettich.*
Rhabarbari veri, *Rhabarbar.*
R. Monachorum, *Münch Rhabarbar.*
Rhapontici veri, *Rhapontick.*
Rhodia, *Roſenvvurtz.*
Rubiæ tinctorum, *Ferberröthe.*
Ruſci, Bruſci, *Manſzdornvv.*
Sarſæ pariglіæ, Saſſaparillæ, *Sarſaparill.*
Satyrii, *Stendelvvurtz, Knabenkrautvv.*
Saxifragæ, ſemen ſaxifragiæ; *Steinbrechvv.*
Scabioſæ, *Apoſtemvv.*
Scyllæ crudæ & præparat. *Meerzvvibel.*
Scorzoneræ, *Gifftvvurtz.*
Scrofulariæ, Scrophulariæ, *Braunvvurtz.*
Sigilli Salomonis, Polygonati, *Weiſzvvurtz.*
Siſeris, Secacul, *Zuckermohren, Zuckervvurtz.*
Taraxaci, *Pfaffenröhrleinvv.*
Tormentillæ, *Tormentillvv.*
Turpethi albi, *Turbith.*
Tuſſilaginis, Farfaræ, *Brandlattich, Hufflattichvv.*
Valerianæ majoris, *groſz Baldrianvvurtz.*
V. minoris, *klein Baldrianvv.*
Verbaſci, *Wollkrautvv.*
Urticæ, *Neſſelvv.*
Yerva, *Gifftvvurtz.*

N. *Ex his uſu crebriori famoſiores ſunt.*

5. Radices aperientes majores: apii, fœniculi, aſparagi,

peragi, petroselini rusci.5....minores, graminis, rubiæ, eryngii, capparis, Ononidis.

Præparata: Quod de herbis diximus & similibus nativis, idem de radicibus dicendum: promptuarium nimirum radices esse, unde ad omnia generis medicamenta, tam interna quàm externa depromi possunt. Hoc tamen de radicibus notare expedit: Partes fixiores præ reliquis in radicibus contineri, aptiores itaque eas esse ad exhibenda medicamenta parte fixiori celebria, veluti sunt; Extracta, Salia, Decocta, &c. *Schroderus*.

RADIX BRASILIENSIS, vid. *Ypecacuanha*.

RADIX DULCIS, vid. *Liquiritia*.

RADIX YERVÆ, vid. *Contrayervæ*.

RANA.

Ranæ dividuntur in aquaticas & terrestres.

Rana aquatica, Græcis Βάτραχος, Angl. *a Frog or Forsh*, Animal est amphibium, cute nuda tectum, cujus pars prior seu anterior carnosa latitudine caret, natura portionem carnosam posteriori parti in qua posteriora, crassa & oblonga, validis musculis ad saltum comparata, addente. Digitos habet quinos oblongos, membrana interveniente connexos, ut commodiùs natare possit.

Ranæ pulmones nihil aliud sunt quàm membraneæ quædam vesicæ, hinc indè una, figura sua & extimis protuberantiis conum pineum æmulantes, intus inanes in cellulas favorum ferè cellulis similes divisæ. Hi non ut in cæteris Animalibus illico flaccescunt, sed tensi ad Animalis libitum perdurant.

Rana Animal est vivacissimum, & sub aquis diu durare potest absque aëris usu, ut olim expertus est celeberrimus Vir *Domine Thomas Brovvn* M. D. Norvvicensis, Rana funiculo pedi alligato sub aquis detenta per aliquot dies: unde patet frigida hujusmodi Animalia non multo aëre ad vitam indigere.

Aperto abdomine & thorace, & visceribus omnibus unà cum corde exemptis, Animal nihilominus per aliquod tempus saltat, nec quicquam de motibus solitis remittit, ac si nihil prorsus mali passum esset. Quod si nervus ad pedem quemvis descendens dissecetur, motum illius membri illic amittit.

Hoc genus Animalis singulare & anomalum, generationis præcipuè respectu: quo quamvis cum piscibus oviparis convenire videatur, in nonnullis tamen ab iisdem differt. Ovum Ranæ puncti seu globuli nigri forma apparet, liquore quodam albicante mucilaginoso & viscido, membrana valdè tenui vestito, circumfusi. *Jacobæus* pro ovo Ranæ habet aggregatum, ex liquore circumfuso, & globulo prædicto, qui centrum ejus occupat: globulum autem nihil aliud esse quàm fœtum raninum, cui liquor pro alimento inservit existimat.

Verùm quicquid sit de nomine Ovi, ego cum perspicacissimo *Svvammerdammio* globulum illum nigrum pro ovo habeo, eique fœtum raninum inclusum esse suppono; qui ovo illo aperto seu disrupto Gyrini forma exit. Gyrinus autem recens exclusus liquore illo viscido globulo circumfuso aliquandiu fortasse nutritur, totum tamen non absumit. Brevi enim, partibus ejus aquæ paulatim sese insinuantis interventu à se invicem separatis; nubeculæ formam induit, & in summis aquis fluitat, nec gyrino alendo ampliùs idoneus est, sed secessus aut diverticuli tantùm usum ei præstat, quò cùm natando lassus est se recipiat & ad quietem componat; observante *Svvammerdammio*.

Globulus ergo niger piscis spinosi ovo respondet aut potiùs Insecti alicujus; Fœtus enim raninus è globulo non exit Ranæ forma, sed Gyrini, & postea ranæ figuram paulatim acquirit, ad morem erucarum aut vermiculorum. Piscis autem (ut puto) ex ovo primitus pisculi forma exit, nec postea speciem externam mutat. Verùm ovum isthoc raninum tum à Piscis tum ab Insecti ovo differt, quòd gelatinæ quam diximus viscosæ undique illud ambienti, quæ pro primo alimento fœtui edito inservit, includatur.

Aliquandiu post quàm hæc scripseram incidi in observationes de spermate Ranarum seu ovis Raninis ab eruditissimo simul & ingeniosiss. Viro *Dom. Richardo Waller* Armigero factas & in Actis Philosophicis Londinensibus *N.* 193. editas, in quibus præter alia curiosa invenio. 1. Globulum illum rotundum nigrum de quo diximus duplici liquore circumfusum fuisse, interiore globulum proximè, claro & pellucido, exteriùs membrana undique cincto & contento; exteriore magis turbido & mucoso. Liquor ille pellucidus interior gyrino pro alimento aliquandiu inservit, & albumini in Avium ovis respondere videtur. 2. Gyrinos exclusos seu ovis suis egressos (è quibus rodendo exitum sibi fecisse opinatur) exteriori eorum superficiei arctè adhæsisse ea parte quam os esse postea comperit, solutos autem ad aquæ fundum illico subsidisse, nec potuisse iterum in summas aquas ascendere.

Præterea Rana cum Piscibus spinosis in eo convenit, quod mas cum fæmina coitu non misceatur, nec semen genitale in uterum ejus injiciat, ex sententia Autoris modò laudati, sed piscium more lac suum seu sperma ovis jam editis inspergat. Nam *Jacobæus* nullum in maribus penis vestigium repetit.

Objicies, cur ergo mas fæminam inscendit, eamque verno tempore per 40. dies pedibus utrisque arctissimè amplectitur & retinet. Respondet, ut semper præsto sit, ut quamprimum ova peperit genituram in ea effundat, quæ aliàs fortasse non fœcundarentur. Ego tamen non de nihilo esse suspicor, quòd mas fæminæ tandiu insideat: quin ovorum color in utero de albo in nigrum mutatus (ut observavit sagacissimus noster *Needhamus*) suspicionem mihi injicit, fœtum jam tum in ovo formatum per testam tralucere, ut in Erucarum ovis videmus, quæ maris semine fœcundata colorem mutant, Erucula nimirum per testam transparente: quod cuivis facile observatu est in Bombycum ovis, siquidem subventanea & irrita, sine maris congressu edita, alba sunt; à coitu fœcundata cœrulescunt, eruculæ nigræ colore per testem aliquatenus pellucidam apparente: quòd exinde etiam confirmatur, quòd postquam erucula ovo egressa est, testula alba remaneat.

Clarissimi Viri *D. Georgii Entii* opinio, quòd scl. Ranæ ore coeant & pariant, mihi neutiquam probatur: quamvis me nondum ejus rei experimentum fecisse in Ranis fateor, ille autem ad experientiam provocat.

Clariss. *Needhami* verba, quoniam Ranarum generationem valdè illustrant, non pigebit huc transferre. Cornua uteri longissimi sunt sub diaphragmate orta, quæ indè multis plicis convoluta, ovisque hactenus albicantibus terga ad inferiorem abdominis partem pergunt. Primò marsupium quoddam grisei coloris attingunt, ubi prima coloris mutatio apparet, indè ad corpus nigrum tendunt, ubi testæ jam saturata nigredine tinguntur, simulque tenaci glutine obducuntur. Hinc tandem per duplicem vaginam continuato funiculo exeunt, eos invicem conjungente glutine prædicto,

dicto, quod perperam à vulgo sperma ranarum nuncupatur. Ego non rarò Ranæ parturienti obstetricavi, funiculum illum jam prodeuntem manu trahendo in plusquam Ulnæ longitudinem. Sic elapsa ova in unum acervum colliguntur, & quasi nido ex hoc muco constructo, Solis incubantis beneficio paulatim emergunt gyrini.

Præcipuus Ranæ cibus sunt muscæ, aselli aliaque insecta, sed & cochleas terrestres minores ingerunt, ut eorum ventriculos dissecando observavimus.

RANA arborea seu *Ranunculus viridis. The small Tree-Frog or Green Frog.* Parvitate sua, colore viridi quo undique perfusa est, quodque arborum foliis insideat, ab aliis facilè distinguitur. In Germania & Helvetia frequentes observavimus Arborum & Fruticum foliis insidentes & vespertino tempore coaxantes seu potiùs cantillantes, ut aviculas esse crederemus.

Chirurgus quidam Uratislaviensis per integrum ferè octennium hujusmodi Ranulam aluit intra vitrum cylindriforme reticulo tectum; cui tempore æstivo graminis recentis, hyberno verò fœni madefacti nonnihil immittebat, muscis per vices injectis, quas ore hiante, venari peritissima erat. Hyeme, qua spatio quatridui vix una alterave musca solicitè quæsita sustentabatur, macrescebat, valdeque attenuabatur. Æstate vero cùm muscæ culicesque uberius suppetebant, habitiore rursus erat corpore. Totas verò hyemes viva & ad captandam prædam alacris perstabat, eò quòd intra hypocaustum detenta frigoris inclementiam minimè persentisceret------Tandem 8va hyeme cùm muscæ penitus deficerent ipsa contabescens interiit.

Hinc patet, satis vivax esse hoc Animalculum, diutiùs fortasse superfuturum, si alimonia necessaria suppetiisset; nec hoc tantùm, sed hujus generis reliqua frigida, ut *Testudines*, & *Serpentes*.

2. Ranas, si non alia omnia animalia, quæ mortuorum instar sine vita & sensu in cavernis delitescunt, non quadam naturæ suæ necessitate, sed potiùs ob alimoniæ defectum frigorisque vehementiam sese condere; quod confirmant etiam relationes eorum, qui in calentium aquarum fontibus media etiam hyeme viventes ranas se vidisse perhibuerunt. *Miscellan. Curios. Germ.* An. 16. Observ. 157.

Inter Animalia venenata & noxia hæc Ranæ species recensetur. *Raius in Synopsi Histor. Quadrupedum.*

OFFICIN. NAT. ex RANA.

1. *Ipsa Rana.* 2. *Cor.* 3. *Epar.* 4. *Fel.* 5. *Pinguedo.* 6. *Sperma Ranarum.*

Vires. 1. *Dioscoridi Rana ipsa* contra omnium serpentium venena pro antidoto sunt, si ex sale & oleo, vel butyro edantur, jusque earum itidem sorbeatur. Valent & adversus inveteratos tendinum rigores.

Inducit etiam vini fastidium, si vinum in quo viva rana viridis suffocata est, propinetur: Viva Anthraci pestilenti imposita, donec moriatur, venenum elicit. Viva integra alligatur ad causonum æstus: articulor. & juncturar. dolores mitigat, ignesque sacros restinguit, (*viva scil. vel contusa imposita*) Odontalgiam sedat, (*cocta & in gargarismo adhibita.*)

N. *Si ventri torminoso adhibeatur, in ipsam vitium transire confestim fertur.*

2. *Cor Ranarum* (maximè fluviatilium) [Antiepilepticum] febricitantium spinæ alligatum, febriles algores minuit. Sunt qui cordis regioni admoveant ad mitigandos causonum æstus & incendia. Mizald.

3. *Epar* exiccatum & pulverisatum in febrium quartanar. (& aliar.) accessione cum successu assumi, ajunt. *Crato exhibet in ▽ millefolii.*

N. *Epata ranar. viridium in paludibus degentium, ceu peculiare specificum ad Epilepsiam commendant.*

Exhiberi jubent sub conjunctione Luminarium, ☾ in ♋ existente. Petræus Nosolog.

4. *Fel* peculiariter oculis convenit, quartanamque curare dicitur incineratum & ad ℈ß. exhibitum.

5. *Pinguedo* aurib. indita dolorib. medetur.

6. *Sperma ranarum*, (sperniola) *Froschleich. Frogs. Spavvn*, or *Frogs teddars*, *Het Saet* of *Slym van de Vorschen*, refrigerat, constipat, incrassat, dolores mitigat, manuum scabiem curat, (*si mense Martio in eo laventur;*) paronychia & herpetes interficit, erysipelati & ambustis, aliisque inflammationibus succurrit, (*impositum.*) Faciei ruborem curat, fluxui mensium & hæmorrhoidum medetur (vulvæ vel ano inditum.)

N. *Linteum hoc spermate aliquoties madefactum & exiccatum pro usu servant. Alii idem sperma in fictili recondunt in terram, loco scil. aprico, quo in ▽ cum tempore convertitur.*

PRÆPARATA.

1. Cinis inspersus sanguinem profluentem, (e. gr. vulnerum, nariumque) sistit. Uteri hæmorrhagias suffitu reprimit, alopeciis ex liquida pice illinitur.

Internè gonorrhœam cohibet (assumptus ℨj.)

2. *Aqua stillatitia è Ranis.*

Fit è Ranis vivis sub finem Martii, vel initio Aprilis captis, per ☓☓.

3. ▽ *stillat. ex spermate.*

♃. Fit per ☓☓. è spermate collecto Martio.

N. *Sal addere solent.*

Vires. *Ex præcedentibus parent; præter quas Vesicæ ab humorum acrimonia exulceratæ egregia medela est. Facit & ad repellendum & sistendum sanguinis profluvium & faciei ruborem, impetigines curat, erysipelati ac gangrænis succurrit.*

4. *Oleum.*

Fit coquendo ranas cum ☍o communi vel Rosac.

Vires. (Commendatur in vehementissimis articulorum doloribus.)

(Paratur Unguentum ad atrophiam ex Ranis butyro infarctis igne circuli.)

5. *Pulvis sperniolæ compositus.*

Vide lib. 2. in Pulveribus.

N. 1. *Ubi rana, spermaque earumdem aut limaces, lumbrici, cancri & similia animalia veniunt ðanda, includenda esse linteolo mundo & in medio cucurb. suspendenda ut velut per vaporem stillent, aliàs aqua putores erunt participes. In linteis autem remanebit pulvis animalium istorum opt. præparatus, cui majoris correctionis ergò ▽ guttulas aliquot instillabis & rursus exiccabis, vel cum eodem ▽ tincturam elicies.*

N. 2. *Fabricius de Gangr. pulv. laudat ad Ulcera maligna & inflammationes omnes compescendas.*

6. *Emplastrum à ramis cum & sine ☿. Vigonis.* Schroderus.

Prima ranæ materia à *Th. Paracelso* sub ænigmate glutinis de aquatico descripta in cancri medela plurimùm valere dicitur teste *CL. Helmontio de Formarum ortu*, §. 56. Et accidit, quando rana sub plenilunio, atrocissimo hyemis borea effoditur, abluitur & baculo alligatur, in agro sequenti mane reperitur alba quædam ac transparens mucilago, liquatum tragacanthum referens & ranæ figuram.

N. *Sperma Ranarum* in Novilunio collectum semper fœtet, etiam vicies destillatum. Et ex spermate ranarum cum mercurio ♎to aquam destillatam ad pustulas faciei Gallicas, vide in Thesauro meo Pharmac. *Hofmannus.*

OFFI-

OFFICIN. NAT. ex RANUNCULO VIRIDI.

1. *Ipse Ranunculus.* 2. *Sanguis.*

Vires. 1. *Ranunculus sylvestris* convenit viribus cum rana aquatica, ejusque cinis vulneribus inspersus mirificè sanguinem cohibere dicitur, *Clariss. Dn. D. Arn. Weickard. in Thesauro.*

2. *Sanguis* peculiariter pro Philtro commendatur. *Schroderus.*

Hic totus exficcatus in clibano & in lacte materno quantum cuspide cultelli sumi potest, exhibitus infantibus recens natis, antequam alium sumant cibum, ab epilepsia præservat.

Sciuri hîc etiam mentio facienda est, quia usui inservit Medicinali.

Est autem animal pusillum, quercuum amantissimum, caudaque præditum totum corpus obtegente & pedibus agilibus.

N. Ex hoc Animalculo funambulus quidam pro singulari arcano pulverem habuit contra vertiginem, quem pretio & precibus vix ab eo extorquere potuit *D. D. Johann. Michaelis* p. m.

N. Funambulus quidam Smalcaldicus vertiginem etiam fortissimam ac inveteratam curavit cerebro *Sciuri* quocunque modo comesto, protinus enim juvat & vix redire permittit. Ac non solum cerebrum, sed carnes etiam *Sciuri* venatores in Alpibus Penninis Uxoribus gravidis edendas apponere, ut mares, si quos uteri tulerunt, rupicapris per avia & juga montium sectandis alacriores, minusque vertigini obnoxios evitantur. *Hofmannus.*

RANUNCULUS Planta.

Ranunculus Βατράχιον à ranis dicitur, vel quod ranarum more humidis limitibus, opacisque marginibus lætetur; vel quòd ranæ inter ejus frutices frequenter inveniantur.

Floribus plerunque pentapetalis unà cum calice caducis; seminibus succedentibus unicuique flori plurimis in globulum aut spicam & plerunque asperum seu echinatum congestis, ab aliis congeneribus plantis distinguitur.

Vires Ranunculi in genere.

Ranunculi plerique (non tamen omnes) vim habent exulcerandi & crustam cum dolore inducendi: unde & scabros ungues & scabiem removent, & stigmata & puncta delent; fornicarias item ac pensiles verrucas & alopecias ad breve tempus imposita tollunt. Radix arida trita naribus admota sternutamenta movet.

Vires Ranunculi Bulbosi in Specie.

Tragus hanc speciem Ranunculum sceleratissimum vocat: & c. Hofmannus mendicos hac planta cutem exulcerare ait, ut miserabiles videantur.

Aquam radicum hujus destillatam, aut infusionem cum spiritu vini factam contra pestem extollunt herbilegæ Noricæ, Cat. Aldt.

Radix hujus herbæ omnium consensu adurit & exulcerat efficacissimè, pustulas excitat, unde nonnisi externis corporis partibus adhiberi debet: quare, inquit, Tragus, erodendis & exsiccandis duris tumoribus mirificè conducit, verrucas pensiles seu fornicantes & id genus vitia tollit.

Monet Camerarius radicem, si recens sit causticam esse ac admodum urere, exsiccatam autem post unum mensem dulcem effici.

Nicolaus Chesnean Massiliensis M. D. in cephalalgia succum Ranunculi (bulbosi ut puto) commendat; qui (inquit) cùm dolor parvum locum occupat, ad miraculum eum tollit. Eligitur species quæ foliis Anemone assimilatur, & linguam mordet quàm maximè masticata, cujus folia contunduntur in mortario ligneo aut marmoreo, factoque emplastro perforato ut in applicatione pyrotici solet fieri, & loco dolenti imposito, applicantur supra foramen folia ranunculi contusa, & multo succo madentia, non tamen ut diffluat, emplastroque non perforato superimposito, duarum horarum spatio cutem aperit in teneri loco & depilato, præcipuè si colligatur herba in loco soli exposito; in capite vero ubi pili nascuntur non facile aperit; sed parte in tumorem elevata dolorem sedat. Hic unum advertendum, ut circa oculos ponatur in parva quantitate propter palpebrarum & partium circumjacentium inflationes quas gignit stupendas, nullius tamen periculi. Multa adducit exempla cephalalgiæ hoc medicamento curatæ. Eodem etiam cum successu utitur in Arthritide: sacerdos, inquit, quidam cum ex reliquiis podagræ per tres annos integros detineatur in lecto, incedere non valens, loco magis dolenti imposuit Ranunculum eo modo quo doloribus capitis diximus, & sanatus est: quod est species quædam curæ quam ex Paracelso apertam vocavimus, qua crassus humor cutem penetrare non valens hoc modo educitur.

Quidam peste correptus & in magno periculo constitutus servatus est duobus fonticulis factis in inguine bubonem habente. Applicavit sci. folia ranunculi contusa in parte interna carnosa coxæ, vesicasque & ulcera excitavit, quæ tantam materiæ venenatæ quantitatem emiserunt, ut servatus fuerit.

Alius in axilla bubonem habens applicavit in medio musculi bicipitis brachii ejusdem lateris fol. ranunculi contusa ad nucis magnitudinem, circum inungendo nutrito, & more vesicatorii ulcera aperta servando. Qui hæc exempla retulit fuit testis ocularis. Eruditiss. vir D. Edv. Hulse excerpsit, & inter alia multa ad nos transmisit.

Vires Ranunculi Aquatici.

℞. Summitatum seu turionum alni, fol. ranunculi aquat, hederacei, salviæ, ana mj. infundantur per noctem in vino albo, & infusum propinetur. Ad hydropem & scorbutum mirificè conferre dicitur. Habui à D. Mapletofft. *Raius.*

RAPA, vid. *Rapum.*

RAPHANUS.

ῥάφανος, ἀπὸ τοῦ ῥᾶ i. e. ῥᾳδίως φαίνεσθαι, auctore Athenæo, i. e. quod facile appareat, sibi nomen ascivit: nam tertio à satu die prosilit, & revera nullam hactenus plantam novimus, quæ citiùs à semine germinat.

Radicis nomen, ut autor est Varro, è Græcia venit in latinum, cùm veteres Græci radicem dixerint, quam nunc raphanum, à radice autem nomen Anglicum deducitur, non à calore hujus radicis rubro, ut nonnulli perperam imaginantur, quoniam corruptè pronunciatur & scribitur, quasi rubida aut subrubra.

Hujus *notæ* sunt siliquæ crassæ, fungosæ, membranâ non interceptæ, at neque manifestè bivalves, in nonnullis speciebus articulatæ seu nodosæ.

Vires. Raphani radix culinaris potissimum est, rarioris in medicina usus: ex iis quibus assiduè vescimur (inquit Galenus) & obsonium potius quàm medicamentum. Acrem & calidam esse sapor evincit: unde nos iis potius assentimur qui vim roborandi ventriculum concoctionemque promovendi ei attribuunt, quam Galeno aliisque contrarium asserentibus, ob eam maximè (ut puto) rationem quia ructus movet; unde

unde cibus illiberalis Plinio dictus est.

Utilis esse putatur ad calculos atterendos, urinasque & menses ciendos:ad tussim prodest cum melle. Salutaris esse traditur adversus fungorum, & Hyoscyami venena:elixa si sumatur valet ad eos qui tussi diuturna infestantur, quique crassiores succos in pectore cumulant(auctore Dioscoride:) cui libenter assentior,nam raphani cocti(ut rectePlinius)dulcescunt & in raporum vicem transeunt.In tussi & asthmate infantum succum raphani cum saccharo paratum per vices exhibendum præscribit Dolæus,lib.5.c.4.s.18.

Raphanus domesticus esculentus (ait Fernelius) sine offensione ulla vomitione purgat, atque ventriculum blande exinanit.....nulli ætati, neque prægnantibus infensus, teruntur autem radices ejus concisæ unciæ duæ,affusaque mulsa succus exprimitur tepidus offerendus. Seminis(quod efficacius est) semuncia vel ʒiij. similiter teruntur,addita mulsa aut sero lactis,aut aqua hordei.

Radicem cum sale tritam in malignis febribus sub pedibus ligari testatur Schvvenckfeidius.

Aqua raphani per triginta dies manè ac vesperi pota singulis vicibus tribus aut quatuor unciis medetur calculo,facitque ad aquam inter cutem.

Non temnendus est raphani usus adversus pedum clavos,quippe qui decrescente luna post pedum lotionem eò usq; rasi ut doleant quidem sed non cruententur, plerunque evanescunt si cubitum iturorum clavis corticis raphani id latus aut ea parte applicetur quæ à raphano resecatur saucia.

Qui plura de raphani viribus velit I. Bauhini historiam adeat.

Ad calculum, ℞. succ.radic.raphani ℥iv.mel. ℥ß. F. potio, tribus vel quatuor matutinis iteranda valde probatum remedium. Liber arcanorum: vel ℞. radic. raphani in taleolas incisæ q.s. mellis quantum necesse est ut lento igne coquantur. Effluet inde aqua, quæ ad ℥iv. data mirabilem præstat effectum. Chesneau. has duas formulas inter alias multas à se ex variis autoribus collectas ad me transmisit ingeniosissimus & eruditiss. vir D. Edv. Hulsius, M. D. vetus amicus noster: item sequentem ad nephriticos affectus.

℞. Cortic. acerr. raphani ℥j. ossium mespilorum ʒij. blandè conquassat. infund. horas octo in vini albi ℥iv. & modice calens propinetur. Est secretum quod vocant rhaphaninum ex Corbei pharmacia,autore Antonio Mizaldo multis probatum experimentis. *Raius.*

RAPHANUS RUSTICANUS, vid. *Radicula Sylvestris.*

RAPISTRUM.

Hujus radix simplex est, alba, lignosa (digitali crassitudine, longitudine palmari & sesquipalmari, multas, longas è lateribus fibras obliquas emittens. I. B.) caulis cubitalis aut sesquicubitalis & altior interdum ramosus, hirsutus, inanis (I. Bauhino duos aut tres cubitos altus crassitudine pollicari: verum in nostris agris eam staturam & magnitudinem non assequitur sæpius infra cubitum subsistit) folia rapæ, profunde sinuata seu laciniata, præsertim inferiora, pilis spinulisve supra infraque donata flores lutei, rapistri vulgaris præterquam quod longioribus pediculis insideant,suaveolentes quibus succedunt siliquæ à caule extantes hirsutæ, & seminibus protuberantibus quodammodo nodosæ, in latum tenuem, & oblongum mucronem desinentes, qui excidentibus duabus siliquæ partibus remanet appensus cum interjecta membrana lucida semina separante tria vel quatuor hinc inde, quam rapistri majora, alba, rotunda, quàm sinapeos minus acria.

Quod in agris nostris abundat, & frumentorum vitium est,semen habet ruffum & plena maturitate fuscum,aliter non differre videtur à descripto. *Raius.*

RAPUM.

Rapum, Græcis Γογγύλη, Γογγυλὶς item ῥάφυς & ῥάπυς rapa quod ex terra rueret, quasi Ruapa, Varrone teste,dicta est. Alii quod passim rapiatur nomen inditum esse putant à Græcis tamen traxisse id nomen facilè videri potest, qui Raphin & Rapyn, auctore Athenæo dicunt I. B. à reliquis hujus generis radice carnosa, dulci in grandissimum tuber excrescente facilè à congeneribus distinguitur.

Vires, Radix culinaria est, modicum nutrit, inflationem parit,humentem ac laxam carnem generat.

Quamobrem (inquit Bauhinus) ut id vitium emendetur, solent nonnulli eam cum lacte decoquere, ut palato magis arrideat, & efficacius nutriat. Nostrates decoctæ succi aquei partem exprimere, deinde butyro & pipere condire solent; urinam ciet, & genitale semper auget:ventrem nec sistit, nec movet.

Seminis usus præcip. est in antidotis. Venerem excitat,variolasque & morbillos expellit semidrachmæ pondere potum Matth.

Raporum succus & jusculum in quo decoquuntur commendantur ad febrem quartanam abigendam.

Raporum crudorum comestorum in scorbuto sanando efficaciam experti sunt nostrates. Qui primi in terra nova dicta Americæ insula sedes fixerunt.

Raporum longorum assatorum succus cum saccharo ad tussim infantium usus est non contemnendi. Schvvenck.

Rapi orbiculati; sub cinere calente assi infimus orbiculus calidissimus, post aures applicitus magna efficacia revellit,capitisque &dentium dolores citissimè sedat,magno secreto. Idem.

Rapum extrinsecus adhibetur in ulceribus crurum &c. optimo successu, ut in mammarum tumoribus, alibique in tumoribus scrophulosis & scorbuticis.D.Needham.

Desperata tussis orta ab assiduo usu succi limonum tandem curata erat ab usu decocti raporum Tulpii observ. p. 3ii.

In aphthis plebs nostra (de Hollandis loquitur) usu & medicorum præceptis edocta, posthabitis omnibus operosioribus & sumptuosioribus medicamentis, tutissime utitur vel solo raporum jusculo saccharo edulcorato, vel si tempestas anni id negat, sola cerevisia tenui saccharata. Quæ duo ubi intepuerunt, omnes oris partes alluendo,& in imas fauces descendendo, non modo aphtharum acrimoniam, si quæ sit,placant,sed omnes etiam qualitates excessivas mitigant, atque hoc pacto maturationem perficiunt, Ketelaer in commentario medico de Aphthis. Habui inter alia multa à Cl. viro D. Edv. Hulsio M.D.

Raparum decoctum, tam crudarum quàm prius assatarum copiosius haustum est laudatum in Ileo: item juscula decoctionis raparum quæ & leniunt, & blande simul abstergunt ab eodem ex Ettmulleri prax. cap. de Ileo. *Raius.*

RAPUNCULUS ESCULENTUS.

Rapunculo vulgari radix alba est nunc simplex, nunc surculosa: caulis sesquicubitalis, gracilis, hirsutus, angulosus & striatus,nunc unus,nunc plures, foliis cinctus, nullo ordine positis, angustis, acutis, pediculorum expertibus,cauli adnatis basi latiuscula, sensim angustioribus ad apices usque, per margines crenis

crenis vix conspicuus leviter incisis, in summo ramosus, ramulis è foliorum sinubus exeuntibus.

In summis caulibus & ramulis longis pediculis insident flores campanulati, in quinque lacinias acutas profundè divisi: singulæ autem laciniæ tribus striis purpureis insignes sunt. Stylus in medio flore trifidus in tria cornua reflexa; quem stamina quinque tenuia breviora circumstant. Floris color ex cæruleo purpurascens: calix ex quinque angustis acutis foliolis componitur. Infra florem ad imum calicem vasculum est seminale tribus loculamentis distinctum, Semine repletum copioso, exiguo, lucido. Tota planta lacteo succo turget aliarum campanularum instar.

Usus. Vernis acetaris (inquit I. Bauhinus) expetitur hujus radix minimi digiti fere crassitudine, napi parvi similitudine alba, dulcis, cum longo pipere devorata, lactis ubertatem facere perhibetur.

Estur non cocta tantum, sed & cruda in acetariis, quòd maximè gustui placeat, & appetentiam excitet; longe quam rapi aut raphani delicatior. Lob.

In aggeribus fossarum, inque arvis non cultis nascitur; in hortis etiam ad acetariorum usum seritur & colitur, ut grandior evadat, æstate floret. *Raius.*

In hoc genere est Rapunculus Alopecuros, à spica caudam vulpinam aliquatenus referente sic dictus. Est autem folio maculato vel non maculato, ac uterque radicem habet dimidium digitum crassam, saporis non parum grati, ac facultatis aperientis.

REALGAL, vid. *Auripigmentum.*

RECTIFICARE ET RECTIFICATIO.

Ut in depuratione quacunque mechanica, si, separatis ex parte impuris, adhuc plus ultra videatur procedendum, non cessatur, donec finem assequamur desideratum, & v. g. frumentum, lana carpta, finum præparatum, desiderato niteat splendore; ita etiam in pharmacia longè magis se res habet. Valet & in hac illud gladiatoribus olim adclamari solitum: repete, repete. Hinc nota.

1. *Rectificatio est destillatio vel sublimatio iterata & repetita jam evectorum seu propulsorum.* Non differunt nempe à priori: operatio est eadem, ἐγχείρησις non alia; sed à posteriori, seu fine & effectu. Modus etiam & ordo idem est, non diversus. Competit rectificatio primariò humidis; secundariò & adæquatè siccis, sublimatis. Utraque constituunt hujus subjectum. Posteriora tamen respectivè parcius paulo hanc subeunt torturam, vel eadem opus habent. Communis est omnibus per ignem evectis, liquidis, ut aquis, spiritibus & oleis; mollibus, ut butyro antimonii, oleo ceræ; & siccis, ut floribus sulphuris, mercurio dulci, cinnabari antimonii. Singula jamdum propulsa, pro re nata, denuò igni subjiciuntur, idque semel, vel bis, quousque finem assequamur ultimum, ex arte præfixum & debitum. Hinc destillatio vel sublimatio quoad hoc constituit actum primum, rectificatio actum secundum.

2. *Rectificatio debetur heterogeneis separandis.* Prima destillatio est magis confusa adhuc, vel revera, & ad sensum quoque, vel in recessu saltim. Rectificatio est magis distincta. Hinc instar regulæ & fundamenti principalis hoc est, hic medius terminus, quare, & quando, & quousque, & quoties rectificatio sit instituenda: quæcunque nempe destillata vel sublimata adhuc sunt heterogenea, secundum quid, illa egeat rectificatione. Sic spiritus vini primus confusè procedit cum aqua simul, ergò ut separetur & distinctim habeatur, opus est rectificatione. Adeoque separat (1.) rectificatio spirituosa & aquosa. Sic confusus, vel quasi talis, procedit spiritus cornu cervi, eboris & similium, cum sale volatili. Rectificatione verò, si id lubeat, separantur quoque, licet consultius in liquido asserventur, soluta. Adeoque separat quoque (2.) rectificatio salina ab aquosis. Sic & spiritus acidi rectificantur, ut à phlegmate liberentur, unde separat quoque (3.) aquea ab acidis. Sic & partes (4.) oleosæ huc quadrant & aliæ separandæ. In destillatione enim evehuntur partes humidæ vel siccæ evaporabiles colliguntur que in unum. In rectificatione verò, seu destillatione hac iterata, evectæ unà terreæ, grossiores, minus subtiles utilesque removentur, aqueæ, terreæ, oleosæ impuræ. Sic ♎us ⊕-li philosoph. rectificatus non emeticus est.

3. *Rectificatione exaltantur destillata vel sublimata.* Duos hosce habet fines primarios & generales, unum primarium separandi jam expositum, alterum consectarium, quatenus exaltantur hoc ipso singula illa. Seu destillatio ad solutionem spectat, & separationem genericam, rectificatio depurationem & exaltationem pro fine habet. Exaltantur partim, quando separatio illa facta est, unde Vi rectificatus, dephlegmatus, exaltatus & alcoholisatus sunt synonyma; partim quatenus subtilius sic alterantur, quando v. g. olea subtilisantur, & empyreumate exuuntur, ut odorata magis & aptiora reddantur. Utroque modo concentrantur vires magis. Facit huc commodè distinctio oleorum destillatorum in crassiora & subtilia, cujus rei exemplum egregium præbet oleum succini. Hoc per retortam destillatum, hinc rectificatum per alembicum, mole quidem paucius, ast purius longè & subtilius fit; ut quod ex ℔j. v. g. ad ℥ix. & ʒvij. seu ℥x. complete perfecta destillatione prodierat, hinc ad ℥ ij. circiter saltim rectificando redigatur. Non enim tam quod multum est, quàm quod melius intendimus. Adeoque rectificatio pro scopo habet partes magis activas, relictis & separatis spissis & passivis.

4. *Rectificatio gaudet suis gradibus & terminis.* Non una sæpe vice potest perfici, sed iteratis quandoque opus est, ut rectificati fiat rectificatio, atque sic tandem rectificatissimus v. g. obtineatur spiritus. Ita tamen, ut non negligatur dictum fundamentum præcipuum, & supponatur depuratio vel exaltatio ulterior. Unde duo fluunt axiomata alia indubitatæ veritatis: primum, quæcunque jam per se & una sola destillatione homogenea & subtilia satis prodeunt, non opus habent secunda, multò minus tertia. Actum agere hoc est, si præter necessitatem illa exquiramus. Non opus habent rectificatione aquæ destillatæ jamdum activiores, modò in ipso destillando distinctio probè fiat quoad recipiens vas mutandum; non olea per alembicum destillata ætherea quæcunque, non spiritus urinosi, eodem modo & iisdem legibus propulsi. Destillandum & hoc loco, non quod opus, sed quod necesse est. Non item spiritus quicunque cum Vi parati, modò ipse jamdum bonæ notæ fuerit. Alterum: Quæcunque rectificatione tantùm abest, ut exaltari & meliorari, ut imminui potius viribus soleant, rectificatione non omninò egent. Videndum quid quodvis ferat, vel intendat; quæ enim depurari & exaltari amplius non possunt, etiamsi apparenter solùm quandoque, sed viribus potius acciduntur, minus rectificari postulant. Ex solidis exemplo sint flor. sulphuris, mercurius dulcis, cinnabaris ♁ii. Hæc licet vulgò sæpius jubeantur & vel decies sublimari, frustra tamen id fit; imò diuturniori illo & vehementiori igne cinnabaris tandem comburitur magis, & viribus privatur. Quod fieri per pauca potest, non opus habet, ut fiat per plura. Terminus igitur est unicè ex dictis ponendus.

5. *Rectificatio sequitur leges destillationis, magis tamen per alembicum peragenda.* Sequitur leges destillationis, tum in iis, quæ non addimus, sed ex dictis supponimus

& huc referri volumus;tum inprimis quoad ordinem exeundi, ut id,quod est melius & expetitur, modò primo loco, modò medio, modò ultimo prodeat. Id ipsum quoque de ipsis vasis & ignis regimine intelligendum est. Per retortam rarior est rectificatio, imò plerumque per retortam destillari solita, quæ quidem rectificatione indigent, rectificantur per alembicum. Valet verò id inprimis de butyro ♁ii, si quidem id intendamus. Nam licet & id possit provida & perfecta destillatione una prima haberi purum & ad sensum homogeneum, clarum, pellucidum & quasi crystallinum, ac butyrosum; aliquando tamen, præsertim pro usu interno, si majori copia id paretur, & aliis circumstantiis, potest parari commodè, si retorta loco recipientis subdatur alteri, quæ hinc ipsa reposita in arenam rectificationi subjicitur brevi manu. Per alembicum peragitur, quo complectimur, quæcunque huc referri possunt, & sub uno hoc pileo velut tegi; inprimis verò triplicis generis, (1.) ex cucurbita, pro ∽u ⊖is, oleo succini cum Vi rectific. ∽u C. C. & aliis; (2.) ex vesica, pro oleis destillatis, ut succini, rectificandis, quatenus majori eget quantitate aquæ, ut adiiciatur, quod in cucurbita fieri non potest: eget etiam majori ignis gradu, quod ex arena obtineri itidem non potest. (3.) ex phiola, quæ duplici nomine rectificationi favet, partim altitudine, spiritus enim altius præ aqueis particulis ascendere norunt, unde pro subtilioribus spiritibus parandis his utimur; licet aliquando sint, qui phiolæ nomen pro cucurbita capiant; partim ob tenuitatem, unde non tam confusè fieri potest respectivè propulsio, sed pars post partem magis evolvitur.

6. *Additis vel separantibus, vel exaltantibus aliis, rectificatio fit melior.* Peragitur destillatio hæc repetita tum solo igne, & ordine exeundi monstrato, quo volatile præ fixo, subtilius præ crasso, spirituosum præ aquoso & sic porrò evolvitur; tum juvantibus aliis. Juvant verò, quæ v.g. detinent partes aquosas, & liberant acuuntque spirituosas. Idque præstant cumprimis alcalium quæ sunt de prosapia. Singula hæc imbibunt tum aquosa, tum oleosa, atque hoc ipso liberant ab his reliqua spirituosa & subtilia. Aquosa quidem, quatenus, lixiva solvuntur ab aqua, & sic secessum statim, etiam extra ignem ullum, præstant, quod ad oculum demonstrat Vi non rectificatus alcali cuicunque, ut sali tartari, cineribus clavellatis & similibus affusus, unde statim fieri potest rectificatio sine igne, prævia scilicet separatione alia, paulò tamen impropriè sic dicta; ubi pars ima petit, aquosa, pars superiora, spirituosa. Multò magis id fit cum igne & separato sic & exaltato Vi, quod sapore manifestum est. Et sanè Vi rectificatissimus, cujus nota est, si pulverem pyrium deflagrans eundem accendat, unico hoc maximè medio haberi potest beneficio scilicet, seu alcalium, seu aliorum quoque. Ita paravimus aliquando talem, abstrahendo aliquoties, ter vel quater, Vi à sale ammoniaco. Ratio hujus rei est, quod pars aquosa conjuncta ignem fugiens insinuet se pulveri pyrio, deflagrante solùm spirituosa. Ille verò aquosus redditus, seu aquea illa parte imbibitus, non accenditur, aqua enim igni & consequenter etiam accensioni & rarefactioni sulphureæ siccæ contraria est. Tacemus commodè etiam in rectificatione Vi affundi aquam, ut partes feculentas empyreumaticas imbibat, quod & de oleosis suo modo verùm est. Oleosa verò, quatenus dissociat eadem, unde partes viscidæ, lentæ, grossiores implicantur protinus, & non nisi subtilibus datur particulis transitus, unde & additione alcalium, v.g. cinerum, parata olea rectificatione utplurimum non egent.

7. *In rectificatione spectandus uniuscujusque medicamenti genius.* Necessarium est id ipsum in omnibus operationibus pharmaceuticis, nè neglecto hoc frustranea ludatur opera. Spectandus genius quoad particulas activas & expetitas, ut illas acquiramus vel exaltemus. Hinc si sulphur sublimatione noxiam adsciscit qualitatem, non id operatio in se insons facit, sed genius vel additorum, vel domesticus factus, per accidens. Spectandus quoad odorem, ne dum separare volumus & tollere v.g. à spiritu ♀ri fœtorem, qui tamen tantus non est, illum privemus viribus, reddito medicamento magis inefficaci, sive illum cohobemus à capite mortuo proprio, sive à pane biscocto, seu sola rectificatione simplici particulas oleosas separemus. Vis enim ejusdem consistit in acido leni & partibus oleosis quibusdam expansis; his verò ablatis vel inversis per alcalina, non potest non vis quoque alterari. Spectandus quoad vires, ne illas exacuamus magis, quàm ferre possit corpus; quod exemplo ∽us nitri & acidorum aliorum verùm est. Est etiam hîc modus in rebus habendus. Sæpe igitur tum imminuunt magis rectificationes repetitæ virtutem, quàm intendunt; sæpè ultra quàm par est acuunt, adeoque non nisi necessaria instituenda. *Wedelius.*

REGINA PRATI, vid. *Ulmaria.*

RELAXANTIA, vid. *Chalastica.*

REPELLENTIA & REPERCUTIENTIA, vid. *Apocroustica.*

RESINA in specie sic dicta.

Resina liquor est pinguis ac oleaginosus ex arbore sæpius sponte, interdum eâ vulneratâ defluens.

Resina propriè dicta in oleo promptè solvitur, in liquoribus aqueis nullo modo.

Resina respectu consistentiæ vel liquida est, subalbida & odorata è pinorum sylvestrium præcipuè generibus, vel spontè vel vulneratis effluens: vel arida è corticis rimis, vel circa abscissos ramos, & quidem piceæ vel abjectis exiens.

Strobilinæ resinæ nomen accepit, quæ circa conos seu strobilos concreta reperitur.

E Resina liquida colo prius defæcata ut sordes secernantur in duplo aquæ decocta, quousque, omni lentore consumpto odorem amittat & friabilis reddatur, tamque arida ut tundi, teri, cribrarique possit, fit candidissima ac fere nivea etiamsi antea oleosa aut mellei coloris fuerit. I. B. è Dioscor.

Spissatur etiam resina cocta sine aqua in cortinis æneis subjecto primum lento igne, deinde ubi coire cæpit, carbonibus liberalius aggestis, & aucto igne, ut quicquid serosi est exhalet: quod requirit trium dierum & noctium continuam cocturam. Idem.

Haud absimilis est coquendi modus chymistis usitatus, oleum è Terebinthina elicientibus. Phialam ingentem luto oblitam, & resina ad dimidium usque repletam furno imponunt, & vas recipiens adaptant. Dein ea cautione qua dictum est ignem accendunt. Fluit primum liquidus sudor, resinæ aquam vocant, pissełæo veterum respondens, qui tanquam inutilis abiicitur, tametsi ad ea valeat ad quæ pissełæum commendatur. Sequitur oleosus liquor, qui cum totus extillaverit arida & friabilis in phialæ fundo resina superest, colophoniam hodie nominant, magni, ut olim, in medicina usus. Idem.

Cæterum Colophonia variæ significationis est: vel enim resinam crudam ex picea pinove siccam, denotabat, Chiæ mastiche persimilem, è colophonia advehi solitam, vel resinam liquidam ex iisdem arboribus ab eodem loco missam I. B. è Galeno pix Burgon seu Burgundiaca videtur esse resina piceæ secundum Parkinsonum.

Resina

Resina omnis confert præcipuè tussi, aliisque pulmonum affectibus (cum melle) urinæ ac alvo ciendæ. Calculum pellit, arthriticos affectus juvat, gonorrhœam sistit.

Extrinsecus Chirurgis usitatissima est in emplastris, movet enim pus, maturat & scabiei medetur.

Sunt qui Terebinthinam vulgarem (est autem ea laricis resina) in cerevisia infundunt, atque simul deferverе sinunt pro potu ordinario in præservatione calculi, viscerumque obstructionibus. *Schrod.*

Resina Abietina calefacit & humectat, consumit & separat, articulos roborat, tumores duros dissolvit, dolores podagricos & ischiadicos sedat, emplastris juncta pus promovet: mundificat & incarnat renes, eosque à calculo purgat: specificum est in vulneribus capitis; in primis emplastri modo clavis pedum aut manuum applicata dolores lenit, & partim ejusmodi tumores eradicat Wagnerus, p. 297. 298. D. Hulse, Rains.

RESOLVENTIA.

Ut in morborum & symptomatum classe quidam primarii sunt affectus, quidam symptomatici & comitati; ita quoque in remediis se res habet, ut alia sint principalia, alia comitata. Exemplum hujus rei præbent inprimis Resolventia. Prosunt hæc conjunctim visenda in diureticis, nephriticis, diaphoreticis aliisque plutibus, imò ipsis quoque purgantibus; quæ hinc congruè *Schenkius tractatu de humoribus* optima ait esse præcipitantia, quippe quæ unà sint præcipitati expellentia, *cap. 25. p. 163.* Sunt tamen & seorsim quoque, si veprincipaliter, in quibusdam casibus necessaria, unde operæ pretium est, eadem peculiari capite scrutari.

Quod enim exterius sunt dissipantia, id interius sunt resolventia; illa dissipant humorem congestum, & consistentem hîc illic in extimis partibus, hæc interius.

Hæc ut pateant melius & tum ad sanguinem seu grumos sanguinis, tanquam exemplum illustre, tum ad seri quoque simultaneam vel separatam coagulationem applicari queant, notabimus.

(1.) Humores in corpore in perpetuo esse motu, (2.) vehi eosdem tùm propriis canalibus, tùm communibus poris, tùm etiam cavitatibus, ut corde, utero; (3.) simulac verò motus hic quocunque modo non producatur, nec unda velut undam trudat, eosdem coire & coagulari, quod in dicto exemplo grumorum nomine speciatim venit. (4.) coagulatos extra archei jugum, sphæram & imperium ire, ichorescere, putrescere. (5.) adeoque symptomata horrenda, febres, anxietates, dolores excitare, v. g. subsistentem sanguinem, ut verbis utamur *Langii, l. 2. epist. 3. p. 695.* intra cranium & cerebri panniculos epilepsiam; in pectoris cavitate aut pulmonis arteriis, (bronchiis) tabem; in ventriculo cardialgiam & lipothymiam, in matrice hystericam uteri suffocationem, in vesicâ verò urinæ obstructionem & dysuriam, imò plura alia, de quibus ibidem legi potest.

(6.) Speciatim verò grumescentiam esse duplicem, aliam *in facto*, actu talem, de quâ testantur inter alia, exterius præsertim, livores, sugillationes & vexationes, quæ dant intellectum; aliam *in fieri*, quod in palpitatione cordis & aliis patet, adeoque differre gradu, aliam minorem, aliam majorem esse,

(7.) Fieri vel à causâ externâ, vel internâ; Externâ vel violentâ, ut in contusionibus, casu ab alto, vel coagulante, uti v. g. in puerperis sæpissimè grumescit sanguis vel lochia in utero à solo admisso aere frigidiori.

(8.) Non fieri grumescentiam à solo acido figente & coagulante à priori, sed etiam à disgregatione & dimotione fibrarum ex ordine, uti videmus id ipsum quoque, factâ per V. S. extravasatione.

Hinc 1. *Quæcunque sanguinem & serum in vasis suis vel poris, internis vel externis, subsistentem in motum ciene, & coagulum fiens respiciunt, sunt resolventia.* Cùm enim in motu vacillent, eùm πάθος patiantur, meritò citanda sunt in motum.

2. *Quæcunque sanguinem & serum in cavitatibus his illis perfectè extravasatum & contentum disjiciunt, & in motum cient, sunt resolventia.*

Resolvunt hoc pacto universaliter & utrisque communia, (1.) *Diaphoretica*, tanquam communia & optima præsidia in omni vitio sanguinis extra circulum suum moti, eaque vel fixa, vel media, vel volatilia, v. g. tinctura bezoardica, ~us cornu cervi, mixtura simplex, theriaca & similia, item ☿ium diaphoreticum, opiata omnia, licet secundariò ferè magis & cum aliis, quod *Sylvius* maximè probavit & asserit.

Resolvunt (2.) *Diuretica nephritica* seu *lithontriptica* & *purgantia* eatenus, quatenus liquant, fundunt & disjiciunt, aliunde huc mutuanda. Resolvunt speciatim, quæcunque sulphureo vel salino activo principio pollent. Utroque putredini resistunt. vel saltem defendunt hoc ipso sanguinis tonum, & archeum, ne tam facile eadem afficiatur, vel detrimentum capiat.

Resolvunt (3.) *sulphurea*, quatenus balsamum sanguinis vigorant, sive ipsa sint balsamica, sive sale volatili, acido, mercuriali immutata, verbi gratia, myrrha, mumia, sperma ceti, sanguis draconis, radix zedoariæ, rhaponticum, sanguis hirci, cinnabaris, flores sulphuris, mel ipsum & alia.

Resolvunt (4.) *salino* stimulo fœta, incidentia & attenuantia, ut *acida*, acetum, spiritus salis, vitrioli, mistura simplex, oxymel; *alcalina*, ut oculi cancrorum laudatissimi, sive præparati, simplice, sive in magisterio, corallia, sigillum Salomonis, exterius in sugillatione specificum & plantæ traumaticæ variæ, ut bellis, summi usus in coagulo humorum & lymphæ, inprimis ab haustu frigido exæstuante corpore facto, commendata hoc nomine à *Minderero*, comprobante id experientiâ; item cerefolium, ejusque aqua in pleuritide, retentis lochiis. casu ab alto utilissima; millefolium, eorumque succus & alia. Huc etiam spectat, quod Chirurgi carbones tiliæ eo casu quoque adhibent, licet meliora prostent, item terra sigillata, medulla saxorum sive lithomarga, bolus armena.

Resolvunt (5.) *mixta*, v. g. acetum cum pulvere contra casum, vel sanguine hirci, oxymel, quod *Galenus* expertus est, per se, absque adjuncto haustum, sanguinem concretum dissecare, expectorare vel per lotium prolicere; inprimis etiam vinum calidum, summum contusionum præsidium, & huc spectantes. cum eodem coquendi, sacculi capitales in contusione & vulneribus capiti summi & unici usus. Ex compositis huc spectant pulvis contra casum *Langii*, item pulvis ad casum Augustanorum, ex terrâ sigillatâ, sanguine draconis, mumiâ an. ℥ij. spermate ceti ℥j. rhabarbaro ʒß. misce spec. diamum. *Mynf.* item ex zedoariâ, sanguine draconis & floribus sulphuris, descriptus à *Ludovico tractatu von Feld-Kranckheiten.*

Uno verbo sal coagulationis & resolutionis est principium, unde maximè attendendum. Coagulationis, si combinetur cum terreis, gravibus, ad motum ineptis, unde tartarus enascitur chimicorum; si deficiat quandoque, unde pituita plurima; si vinculum cesset esse inter sulphur & aquam, utrobique concurrente archeo motore universali; vel si excedat in genere & improportionatum fit. Uti verò sal est principium coagulationis inter activa principia; ita passiva aqua & terra, quippe desidia in se, & motui minus apta. Hinc ex aquæ & terræ symbolisatione, juxta quosdam, fit calculus non ineptè. Est verò etiam principium resolutionis ex dictis rationibus, quia attenuat, incidit, fun-

dit, vegetat & in motum ciet inertes humores mediante quidem sero & sanguine, tanquam menstruis corporis universalibus, ut, charactere hoc recepto, fluxilior sanguis redditus secum abripiat cessantes hic illic & tardantes particulas, coagulo proximas.

Cum ergò partim dubium fit de quibusdam, an talia sint, partim usu differant, de iis quoque seorsim dicemus quædam, idque repetitis thesibus.

1. *Sperma ceti est resolvens.* Negat id quidem *Langius* & rejicit *l. c.* (qui optime de his affectibus egit & latius) *p. 696.* sed citra additam rationem, nisi quod vulgus chirurgorum imperitum id adhibere soleat, quæ insufficiens est, nam & à plebejis sæpe vel *Coo* teste & experientiâ selectissima discas remedia. Quin ipse *Langius* dilaudat alibi *l. 3. epist. 3. p. 979.* sperma ceti & præscribit ad ℈ ij. unde colligimus laudatissimum esse id ipsum, uti revera in asthmate, in calculo, in respiratione difficilis phthisi, pleuritide, tussi graviori est utilissimum blandâ sub pinguedine condens sal, unde etiam durabile magis redditur.

2. *Mumia est resolvens traumaticum*; itidem contra *Langium l. c.* & alios qui vilipendunt, imò planè exesse jubent; est enim balsamica, non tam quod ex aloe, croco & myrrhâ constet, quàm quod asphalto debeatur vis illa, quod, immutatum unà ipsum, resolvit. Sunt qui longè præferant elixir proprietatis, quod elementa genuina contineat; & verum est, resolvens esse ad grumos sanguinis dissolvendos laudatissimum, quo nomine in putrilagine corrigendâ, v. g. fœtu mortuo, lochiis retentis optime se gerit; nam & aloe inter purgantia resolventia optima est. Notanter verò diximus resolvens traumaticum, unde & in essentiam nostram traumaticam recipitur.

3. *Acetum est resolvens.* Videtur hoc ipsum primo intuitu minùs cum veritate congruere, quia acetum coagulat. Verùm ratio ex regulâ dictâ de salibus facile patet. Ut salia, sic & acetum in specie coagulat & resolvit, pro diverso statu suo, & inprimis subjectæ, cui debetur, materiæ. Hinc acetum non per accidens hisce in casibus convenit, sed maximè per se, quatenus est remedium insigne resolutivum. Distinguendum verò est inter tempora & acida ipsa. Non tam conveniunt in coagulatione sanguinis in fieri, quàm ubi pars jam incipit secedere ex ordine, & hoc ipso coagulari. Visitur hoc in experimento domestico & culinari, quando sanguis anserinus vel leporinus cum aceto miscetur, ne grumescat, quatenus particulas magis unit, quæ alias promptè concrescunt, & à putredine præservat. Deinde acida alia sunt sibi relicta, alia refracta, & cum aliis data, ubi magis mitescunt, minus coagulant, optime resolvunt.

Conveniunt verò hæc ipsa externè quidem in contusionibus, sugillationibus, aliisque casibus, ubi sanguis ad quietem invitatur vel cogitur magis; internè verò in casu ab alto, qui affectus quasi primarius eadem indicans, alias verò satis frequens & comitatus est, contusionis species, item in vulneribus recentibus quibusvis. Interne in pleuritide & inflammationibus aliis asthmate, tussi, palpitatione cordis, abscessibus internis, anginâ, affectu hypochondriaco, hysterico, à sanguinis in utero grumescentiâ, coagulatione lactis in mammis, & similibus. Taceo usum secundarium non minus laudatum in vomitu & sputo cruento, aliisque.

Restat, ut de cautelis adeoque usu speciali & limitato dicamus quoque. Hinc notandum 1. *Alia resolventia sunt generalia, alia specialia, adeoque inter se non confundenda.* Generalia dici possunt quæ sanguinem & serum simul respiciunt; ut alcalina, lapides ♋. Specialia, quæ magis alterutrum, ut sulphurea & acida. Illa enim velut serum magis respiciunt, hæc sanguinem. Hæc sperma ceti verbi gratia, magis in vitiis seri prodest, respectivè, ut in tussi, grumescentiâ lactis in mammis, unde externe quoque specificum eo casu est. Hinc acetum iisdem casibus noxium potius fuerit, ubi serum coagulum patitur, nisi secundariò, & cùm aliis maritetur, vel per accidens quoque. Sic verbi gratia, spiritus salis in pleuritide datur, non tàm primario fine, ut inflammationem disjiciat, quàm ut febrim conjunctam mitiget, & cumprimis tussim absolutè necessariam vel excitet, vel conservet, adeoque expectorationem promoveat. Et hæc ratio quoque est, cur non solum acetum in casu ab alio, sed cum pulvere contra casum mixtum propinetur; & vice versâ, quare acetum cum semine carvi decoctum prosit in tumore mammarum; cur item calidum assumatur magis. Alcalina verò cum fluxile faciant serum, & acorem avertant, præcipuè quasi sunt talia, quædam ob sal volatile latens eximia, ut oculi cancrorum, qui non minus ac chelæ cancrorum destillatæ spiritum urinosum fundunt.

2. *Hinc eadem quoque distinguenda ratione affectuum*; facilè enim patet ex dictis, non convenire omnia omnibus. Sic nitrosa licet resolvant, non tamen in tussi, adde & pleuritide æque conveniunt. Sic ipsi flores sulphuris licet sint pectorales, pleuriticis tamen non adeò solatium afferunt, quia siccant magis, ut alia taceamus. Adeoque pro diversitate affectuum diversa quoque resolventia seligenda, unde alia sunt resolventia cephalica, alia resolventia pectoralia, quæ inter flores papaveris rhœados, tantopere deprædicati, stant post principia, si in pulveris formâ eligantur, & pro primario medicamento; alia resolventia nephritica, alia traumatica, & sic porrò.

3. *In resolventibus medicamentis distinguenda quoque sunt tempora morbi.* Alia scilicet conveniunt in principio læsionis, ne colligatur sanguis in suppurationem iturus; Alia in progressu, & facto grumo perfecto, idque de internis & externis valet, illo enim casu intentio, est, ut antevertatur, hoc ut avertatur grumefactio. Videmus hinc in ambustis & sugillationibus, quomodo vel ab adhibito medicamento resolvente, vel etiam aliquando per se, hinc inde à loco uno ad alterum livor vel rubedo provehatur, & colorem. quoque diversum sanguis induat.

4. *Resolventia stypticorum & traumaticorum actiones moderantur, adeoque medio casu cum iisdem jungenda*; verbi gratia, in sputo cruento & vomitu cruento intentio est gemina (1.) sanguinis fluxum sistere, (2.) eum qui effluxit dissipare, seu resolvere. Neque enim satis fuerit consolidare unitatem solutam, nisi simul prospiciatur humori extravasato. Ergò & tunc resolventia habent locum, licet secundarium, ut traumaticum & disjiciens, imò curationem absolvunt, unde factâ adstrictione in utroque illo affectu, sub finem decocta & essentiæ traumaticæ, pulveres ex lapidibus cancrorum, coralliis, &c. optimi sunt, quâ methodo adhibitâ plurimos feliciter curavimus, inprimis non omissâ simul venæsectione in pede, & aliis.

5. *Resolventibus interius succinturiantur universalia, ut diaphoretica, emetica & purgantia, &c. externa emollientia & paregorica.* De diaphoreticis res clara est, eaque optima sunt resolventia in inflammationibus omnibus internis & externis incipientibus. Emetica verò & purgantia, ubi ipsa indicantur, quod utrumque exemplo illustrabimus: Ancilla ab alto lapsa sentit anxietatem circa præcordia, instantem lipothymiam, respirationem difficilem; advocatus Medicus, non attendens casum præscribit cordialia & refectoria, potiones, pulveres, unguenta & nihil non, sed frustrà, in horas deterioratis symptomatibus. Advocatus alius, pensitans accuratius circumstantias, propinat

nat emeticum, quo eductus è ventriculo grumatus sanguis, ægrâ in momento adjutâ.

Imò cum aliquando pleuritica desperatè quasi succumberet, nec propter viscedinem materiæ & copiam ejici posset expectorantibus, desperatâ quasi re, ausi sumus propinare sperma ceti cum tantillo tartari emetici, gr. ß. circiter vel ¼. unde unico vomitu allevata adeò est, ut hinc valetudinem recuperaret. Ut non repetamus, ipsum sperma ceti datum infantibus pro resolvendâ pituitâ in pectore, ut plurimùm vomitum ciere, idque felici cum successu. De purgantibus verò hoc notavimus. Faber ferrarius in pago Schloben ante aliquot annos laborabat abscessu interno infra diaphragma, quod à posteriori confirmatum est, adauctâ difficultate respirandi & tumore pedum pedum accedente. Dato purgante, materiâ purulentâ copiosè per alvum eductâ, integerrime convaluit. Notavimus quoque alibi, à datis resolventibus pulveribus abscessum in pectore, per alvum rejecto pure, curatum. Nimirum archeus omne extraneum & peregrinum exturbare gestit, vel leviculè adjutus. Illo vero gravatus non potest id commodè exequi unde si copia sanguinis major sit, quàm ut resolvi possit, educenda est, sive sit in capite, unde trepanum inventum, sive in ventriculo, sive alibi. *Wedelius.*

RESTA BOVIS, vid. *Ononis.*

RESUMPTIVA, vid. *Analeptica.*

REVERBERARE & REVERBERATIO.

Calcinationem obsignat Reverberatio, dicta à modo tractandi, seu occurrentis ac admissi ignis. Cum enim extra dubium esset, ignem aliter aggredi mixta conclusum, aliter apertum, aliter subtus, aliter subter admissum, inventus est etiam reverberii ignis, cujus notionem exhibent sequentia axiomata.

1. *Reverberatio est calcinatio aperto & lambente igne facta.* Impropriè quidem & latius paulò prædicatur quoque eadem aliquando de igne concluso, qualis est retortæ, immediatè igni commissæ, ubi undique patet igni aditus, ut non tam subtus propellat, sed latera quoque & totum globosum corpus ambiat, arcto complexu & pressione sic extorquens intus locata, verbi gratia, in destillatione spiritus vitrioli, qui, utpote fixior, longiori & majori eget igne. Propriè verò & strictius, quando contactu perpetuo flamma obviam calcinandum corpus verberat, *vvenn die Lohe dran schlagt*; Uti hunc in finem reverberantur objecta in furnis calcariorum, vitrariorum, qui κατ' ἐξοχὴν tales sunt, figulinorum, vel, quando destillatur spiritus vitrioli, laminæ martis transversim locatæ, ut undique lambi & calcinari ab igne possint. Strictissime verò reverberatio dicitur, quando compendioso spatio, in furno reverberii, hinc inde descripto, ignis ita arctatur, ut in viâ quasi suâ continuò feriat objectum calcinandum. Fundamenta hujus calcinationis reverberatoriæ sunt nota, verbi gratia, (1.) quò magis immediata flamma est, eò fortior. (2.) Fortior est superior inferiori. (3.) Fortior est tenuata, concentrata & repercutiens æquali. Est quidem & in nostratibus furnis domesticis reverberatio, sed magis elongata, magis æqualis, spatio majori dato, ut momenti intus majus, quàm calcinare queat. Reverberatio verò hæc chimica etiam dicit contactum intimiorem, ut flamma flammam trudat & flammando in objectum derivetur. Visi hujus rei exemplum potest, quando per siphonem afflatus aër continuo dirigit ignem in obvium corpus, qui sanè potentissimus sic redditur. Apertum autem quando ignem dicimus, intelligimus non ratione aëris, qualis est in furno anemio, sed ratione aditus aperti & liberi, ut ferire, verberare, repercutere queat corpora, adeoque apertus, sed lambens esse debet. Hinc duobus modis potissimum talis redditur, vel furnis oblongis, cameratis, ut à tergo velut irruens ignis, qua data porta, obviet corpori calcinando, qualis est furnus reverberii dictus, vel furnis fornicatis, qualis pro pinsendis panibus pistorum est, qualis vitrariorum & aliorum mechanicorum, nominatim ad cineres clavellatos parandos. Rotunda enim figura circulando, circulata verò flamma ad reverberandum aptissima.

2. *Reverberatio est calcinatio fixiorum & in igne subsistentium*; sive jam prius calcinatorum, sive minus. Talia sunt mineralia quædam fixiora, metalla, mars, ☉, salia, & terræ ipsæ, velut aliud agendo, sive intentione secundariâ. Notum enim est in praxi præsertim domesticâ, lutum fornacum, crebriori reverberii istius igne calcinatum ad ruborem, usurpari non tantum à vulgo in dysenteriâ adstringendi fine, sed etiam ab ipso *Knöfelio* utiliter ad hunc usum impensum est. Quod experimentum sanè non est de nihilo, siquidem in luto non saltem partes terreæ sunt, consimiles suo modo bolo armenæ, terræ lemniæ, sigillatæ, verùm quoque partes martiales, ochreæ, quod tum color testatur rubellus, qualis & in lateribus observatur, tum experimentum *Becheri*, qui exinde cum oleo lini ferrum producere docet. Unde hoc ipsum lutum fornacum inter euporista antidysenterica optimo jure referri potest. Cumque fixiora hæc sint, ob hoc ipsum ignis ductus lambens opus est, flamma lambens fota accensis lignis, quorum acidum etiam in transitu continuato symbolum suum confert. Sunt, qui distinguunt etiam inter reverberationem clausam & apertam, clausam vocando, quam nos impropriè & laxius talem diximus. Tribui tamen etiam potest igni suppressionis, quando ἄνω & κάτω administratus ignis sibi obviat, atque sic repercutiendo intimius & fortius agit.

3. *Reverberatio fit pro majori immutatione & alteratione particularum.* Hinc si speciatim hos usus vis. mus, diversi inde resultant effectus particulares verbi gratia reverberatio (1.) *depurat*, cujus exemplum præbet sal lignorum, vulgò cinerum clavellatorum nomine veniens. Revera autem sal est è lignorum cineribus elixiviatum & reverberatum peculiari eleganti furno, unde color albicans & cærulescens emergit, una quoque sal ipsum magis sic acuitur. Reverberatio (2.) *subtilisat*, unde crocus martis, reverberii ignem passus, longè porosior & subtilior redditur hoc ipso; calx auri quoque per reverberationem magis subtilisatur, ut taceam jam dictum sal lignorum. Reverberatio (3.) *reserat*; centra martis ita magis panduntur. Hinc quod *Paracelsus* de antimonio scribit, illud reverberando in tincturam aptari, id in sulphure antimonii per sal ammoniacum evecto alii experiri maluêre, panso sic magis sulphure; quam in rem quoque nonnulli scorias reguli reverberant prius, quàm tincturam extrahant, licet satis elegans jamdum parari exin queat. Reverberatio (4.) *invertit* quoque & *confringit* magis acida, separando magis corrosivitatem, unde etiam hæc ratio est genuina, quare ex croco martis aperiente igne reverberii reddatur adstringens, quia nempe acidæ vitriolicæ particulæ sic propelluntur fortiùs, vel cum terreis ochreis maritantur intimiùs, unde ochreis prædominantibus hoc pacto alteratis adstrictio major est. Vis illa diversa itaque pro subjectorum non uno modulo observatur. *Wedelius.*

RHABARBARUM.

Veris initiis cum germinare incipit, caput grande, rotundum, fuscum protrudit è radice crassa, fungosa, lutea, quod in folia aliquot successive se aperientia

tia paulatim explicatur. Sunt autem folia initio cum primum apparent valde corrugata & complicata, poſtea ſenſim dilatata & extenſa, rugis & plicis coæquatis lævia fiunt, perampla & ſubrotunda, pediculis atrovirentibus pollicem craſſis, & in lætiore ſolo binos pedes longis inſidentia, longitudine bipedali, nec minori latitudine, obſcure viridia, & cum juniora ſunt ſubglauca, conſiſtentia craſſiore quam Hippolapathi rotundi folii vulg. ſapore acido, lujulæ aut acetoſæ hortenſis gratiore. In medio foliorum (non tamen ſingulis annis) exurgit caulis craſſus, robuſtus, humilior tamen quam rhabarbari monachorum, foliis ejuſmodi rotundis ſed minoribus ad nodos amictus, ad ſummum uſque etiam inter flores, qui in hac planta, ſecus quam in alia quacunque lapathi ſpecie, albi, hexapetali, cum multis intus ſtaminulis albis. Floſculis, ut in aliis lapathis, ſuccedunt ſemina triquetra, maxima coloris Bætici ſeu caſtanei, aut ruffi pulchrè ſplendentia. Radix proceſſu temporis in magnam craſſitudinem excreſcit & multos ramos ſeu brachia emittit, colore foris obſcuro ſeu atrorubente. Cortici exteriori ſubeſt membrana tenuis, ſublutea, pulpam ſeu ſubſtantiam radicis interiorem proxime inveſtiens: quâ detracta apparet radix nuda, colore adeo vivido cum venis carneis eam permeantibus & diſtinguentibus ut præſtantiſſimum etiam rhabarbarum quod ad nos ex Indiis & China advehitur eam vix poſſit ſuperare. Hæc ſi curioſe & diligenter exiccetur blando hypocauſti calore, cavendo ne inter ſiccandum fruſta ſe mutuò contingant, colorem ſuum retinet non ſecus ac ſi recens eſſet, & ſalivam maſticata calore flavo tingit.

Rhabarbarum, nullibi niſi in China provenire Garcias, Acoſta, Linſchotanus conſentiunt, unde per Tartariam Ormuz & Alepum defertur, inde in Alexandriam, & tandem Venetias, vel per Usbeken in Turciam, & hinc Venetias. Scribit Acoſta Rhabarbarum in interiore Chinarum regione duntaxat provenire, unde in urbem Canton (illius Provinciæ portum & emporium ubi Luſitani habitant) exportatur, & inde navibus in Indiam advehitur, quod citius corrumpitur: vel alia viâ per Tartariam Camelis, quod non adeo carioſum.

Nunc dictum Navibus ad nos defertur ex India Orientali, non ut olim ex Alexandria Ægypti, aut Venetiis: in Indiam è Sinis (ubi ſponte oritur ut diximus) advehitur.

An rhaponticum antiquorum & rhabarbarum modernorum ſit una & eadem ſpecie planta à Botanicis controvertitur, aliis eandem eſſe affirmantibus, aliis negantibus: nonnulli etiam ſibi non conſtant, & nunc eandem, nunc diverſam affirmant, quorum ſententias & rationes vide apud J. B. in Appendice Tomi II. Hiſt. Plant. nec enim opus eſt ut iis immoremur; nunc enim Rhabarbarum verum Sinenſe (quod à Rhapontico Thracico toto genere diverſum eſt) in hortis Lugd. Bat. & Groning. colitur & ad Abrahamo Muntingio accuratè deſcribitur. J. Le Brun in libello de materia Medica hæc habet. Radix hæc Dioſcoridi & Galeno ignota fuit, unde male quidam Rhaponticum eorum cum noſtro rhabarbaro confundunt: nam Rheum Dioſc. non habet vim purgatricem, & notis veri Rhabarbari caret, rhabarb. enim ſubſtantiâ compactum eſt, ponderoſum & aridum, ſapore amarum, odore acre, colore exterius ſubnigro ac ruſeſcente intus ex ruſo flaveſcente, & ad nucis moſchatæ colorem internum & accedente, ac maceratum vel manducatum tingens croceo colore. Rhaponticum non eſt compactum, ſed rarum, non ponderoſum, ſed leve; non aridum, ſed lentum; non amarum, ſed ſubacre; non odoratum nec colore ſimile Rhabarbaro.

Vires. Rhabarbarum purgat bilem flavam, pituitamque viſcoſam ac tartaream in ventriculo primaque regione ſtabulantem, hepati ſpecifice confert, adeo ut cor epatis dicatur: curat icterum, & quia vim quoque aſtrictoriam obtinet in omnibus morbis diſſolutis, Dyſenteria verbi gratia, & diarrhæa, præ aliis commendatur. Exhibetur in vino albo aut ſero lactis.

Sunt qui rhabarbari uſum pueris & prægnantibus interdicunt ob vehementiam: verum ſine causâ efficiente: nam Joh. Bauhinus aliique ſe prægnantes multas eo feliciter ſine ullo damno purgaſſe referunt, infuſionem præferunt ſubſtantiæ, quæ enim citius ... violentia medicamentum purgans evacuat, eò gratius. J. B.

Partem cùm purgantem, tum adſtringentem obtinere creditur, quarum prior facilius elicitur, poſterior difficilius; hinc pro diverſa intentione diverſim... quoque tractatur. Nonnulli levi toſtione vim purgantem minui, & adſtringentem augeri ſibi imaginantur, quod alii ita probant, nec immerito: etenim cum ... purgans ... ſit, quam ut levi toſtione ... neſcat, toſtio illa vix ſatisfaciet, præſtat itaque ſi aſtrictoriam vim auctam velimus, rejectâ prima coct... denuo id coquere, & fortiſſima expreſſione exprimere. Schrod. alii quoque in dyſenteria improbant torrefactum Rhabarbarum; tum quia nimia torrefactione vim purgatoriam penitus amittit; tum quia moderata vix evitari poſſit, quin acrimoniam contrahat, unde inteſtina rodit, & novam materiam ad locum affectum attrahit. Nos tamen in dyſenteria Rhabarbarum toſtum bono cum ſucceſſu uſi ſumus etiam in noſtro corpore.

Non approbo (inquit J. Bauhinus) eorum morem, qui in dyſenteria à principio adſtringentia exhibent. Ii augent morſum dum per ea retinent educenda, nempe acres, malignos & putridos humores quo natura vergit eò ducere oportet, ſi per convenientia fiat loca: ſi igitur ſtatim à principio educantur convenientibus purgantibus, citò ſublevantur, & poſtea tuto adſtringentibus uti licet.

Cùm ſubſtantia frigida & terrea ad totum permeat, ignea autem in ſuperficie ſit; ideo per infuſionem ſeparantur partes calidæ & purgantes; manent frigidæ, terreſtres & adſtringentes. Hinc in infuſo plus purgat quam in ſubſtantia. Verum quia hoc modò, ſit penetrantiſſimum timetur in iis præcipue qui alias ardore & difficultate urinæ laborant, ut Fallopius obſervat. Diureticum enim cùm ſit, agitat & pellit eò humores, ut ardor urinæ ſit moleſtus, quamdiu actio ipſius durat in corpore Hofman.

Ad febres & obſtructiones diuturnas, ℞ ℥ ij. rhabarbari vel ℥ j. pro infantibus: in taleolas concisa linteo raro includantur, & in aq. cichorii ℔ j. infundantur. D. ℥ iv. nodolo quolibet mane expreſſo. Has omnes febres ſe curaſſe hoc remedio teſtatur Montanus. Hoc etiam ego uſus ſum in quibuſdam affectibus longis cum febre, parte affecta non bene cognita, & ſemper mihi bene ceſſit. Cheſneau communicavit D. Husle. *Raius.*

RHABARBARUM MONACHORUM, vid. Hippolapathum.

RHAMNUS CATHARTICUS.

Quamvis arbuſcula hæc in ſingulis acinis plura quatuor grana non contineat, quia tamen granorum numerus nobis nondum exploratus eſt huc eam retulimus.

Nomina. Rhamnus catharticus *Joh. B. C. B.* ſolutivus *Ger.* emac. ſolutivus, ſive ſpina infectoria vulgaris *Park.*

Joh. B. Celebravit rhamnum catharticum uſus in pur-

purgando multus & felix, arbusculam sepibus alicubi familiarem, cortice externo nigro vestitam, cui duo alii subsunt, alter viridis, alter luteus, materia pallida, dura, ramis satis crebris, iisque fere ex adverso sitis brachiatam, duris rigidisque ut longis spinis foliosis minacem, aculeis præterea aliis minoribus horrentem. Folia ad pruni folia accedunt, acuminata atrovirentia, crenata, nervosa, adstringenti sapore. Flores herbacei coloris, parvos profert, quatuor apicibus constantes, multos simul junctos. Succedunt baccæ frequentes ad radicem spinarum ex longiusculis pediculis, frangulæ pares, per maturitatem nigræ, succo virente plenæ, in quibus grana terna vel quaterna, pyrorum granis pæne similia, figura fere triangulari, cortice nigricante, medullâ albâ non ingrati saporis, quæ facile ungue premente franguntur: Sapor baccarum amarus, & astringens, & qui facile gustanti nauseam moveat, habet & succus earum nescio quem sibi peculiarem odorem.

Locis senticosis, sepibus & sylvis non raro occurrit in Anglia, Germania, Pannonia, &c.

Usus baccæ hujus fruticis tria colorum genera præbent 1. messis tempore lectæ, arefactæ & tusæ, inque aqua & alumine maceratæ luteum seu croceum potius reddunt colorem ad chartas lusorias & coria tingenda etiamnum in usu. 2. autumno cum maturitatem assecutæ nigræ evaserint collectæ, tusæ & in vase vitreo asservatæ pulchre viridem exhibent colorem quem vocant pictoribus accomodatissimum, & in magno usu. 3. Circa festum S. Martini in arboribus adhuc hærentes si legantur puniceum colorem reddunt (ut perhibet Tragus) iis qui coria inficiunt, & chartas pictas coloribus illustrant utilem.

Vires. Baccæ purgatrices sunt atque crassam pituitam & biliosos quoque humores per alvum educunt, ut nonnulli volunt: rectius earum vires æstimant qui ad pituitam tenuem & serosos humores educendos utuntur. Nos (inquit I. B.) peculiarem earum vim in sero & aquosis humoribus educendis experti sumus quapropter non raro earum syrupus ad uncias tres hydropicis præscriptus notabili cum successu datur, atque etiam exhibetur aridarum pulvis à ʒj. ad ʒiß. nonnulli baccas numero exhibent à 15. ad 20. verum ob vehementiam mollibus & debilibus in substantia non sunt exhibenda. In syrupo verò (pergit idem) quo quotidie & frequente utimur, etiam in delicatissimis naturis nullam molestiam effatu dignam unquam deprehendimus, & solvendo corpori accommodatissimum à multis jam annis cognovimus, etiam in nobis ipsis. Syrupum parandi modus in pharmacopæis vulgaribus extat. J. Bauhinus sic fieri jubet. Succi baccarum maturarum extracti & rite depurati lib. v. coquantur cum mellis optimi & sacchari ℔ß. ad syrupi consistentiam. Adde pro unaquaque libra syrupi, cinnam. & seminum anisi conquassatorum an. ʒij ß. in pecia ligata immergantur. De hoc tuto ab ℥j. ad ℥ij. sumi potest. *Raius.*

E succo præterea baccarum Rhamni Cathartici in vesica concluso ac de ea in aere ad desiccationem suspenso conficitur color viridis pictoribus familiaris ac non inelegans.

RHAPONTICUM VERUM.

Rhaponticum verum est Lapathi Thracici, seu Rhapontici folio Lapathi maj. glabro B. P. radix oblonga, crassa, ramosa, & brachiata rhabarbaro gravior, compactior, foràs fusca, seu ferruginea, rugosa, intus crocea, & per transversum secta spiras ostendens, saporis subadstringentis, lenti, viscidi, subacris, subdulc. cum quâdam amaritie, odoris pontici, sed debilioris.

Nota generica est eadem cum rhabarbaro, sc. quòd planta sit spicata, tripetala, & quasi muscosa, seminibusque trigonis, lucidis, tribus foliolis inclusis gaudeat, Rhaponticum & Rhabarbarum ex unâ eâdemque radice provenire possunt: Semen rhapontici à semine rhabarbari nihil differt, nam quæ in Thracia feruntur producunt radices brachiatas, quæ in China tuberosas maximâ ex parte; eæque radices quæ in China nascuntur potentiores Thracicis sunt. Illa pars radicis quæ tuberosa est, vel quasi truncus seu caput dicitur Rhabarbarum; Rami ex illo capite provenientes dicuntur Rhaponticum. Nascitur hæc radix suâ sponte in India aliisque regionibus Orientalibus: species etiam ejus una ex Moscovia transfertur, sed propter ingentem amaritiem vix adhibetur.

Non habet particulas adeò acres ac Rhabarbarum, ideoque non tam valdè purgat, sed etiam magis adstringit, utpote plures particulas terrestres in se continens: Ex sapore tamen subacri colligimus vires habere aliquo modo calefacientes, incidentes, attenuantes, laxantes: Ex sapore lento, esse vulnerarium & anodynum. In affectibus dysentericis præferunt hanc radicem nostrates Medici rhabarbaro. Usurpatur in obstructionibus hepatis & lienis, ac in obstructione vasorum mesenterii. Dos. in substantiâ ad ʒij. in infuso ad ʒ iij. sed sæpius in decoctis præscribitur vulnerariis.

Præparata officinalia sunt ex rhabarbaro non rhapontico confecta, destillatione parum præbent: Spiritus vini ope removeri potest omnis vis purgans ut in rhabarbaro; residuum in fundo eò magis habebit vim adstrictoriam. *Hermannus in Materiâ Medica manuscripta.*

RHAPONTICUM VULGARE, vid. *Centaurium majus.*

RHEUM, vid. *Rhabarbarum.*

RHINOCEROS.

Rhinoceros magnitudine *Elephanti* æmula, cruribus tamen brevioribus, ut minus conspicuum sit Animal; uno in nare cornu, ab aliis omnibus Quadrupedibus abundè distinguitur.

Bontio describente, Cute è nigro est cinereceâ instar Elephantinæ, rugosa admodum, cum profundis plicaturis circa latera ac in dorso; crassa admodum pelle; rostro Porcino sed acutiore, in cujus extremitate cornu illud, unde nomen sortita est bellua, modò nigrum, modò cinericeum modò album.

Cornu solidum absque ulla intus cavitate, ulnam *i. e.* tres pedes nostræ mensuræ, longum, diametro ad basin semipedali, aliquantulum recurvum. Oculi non procul ab extremo rostro, parvi Porcinorum instar. Auriculæ porcinæ, molli & tenui cute vestitæ; reliquum corpus durâ admodum & crassâ, velut squamis quibusdam crustaceis rotundis asperâ. Pili nigri, breves, tenues, rari, ut squamas quas diximus multitudine vix excedant, è quarum etiam centris plerunque exoriuntur. Integram descriptionem vide apud D. *Grevv* in *Museo Soc. Reg.*

An ruminet, nec ne ambigitur. Mihi sanè verisimilius videtur quòd non ruminet. Quamvis enim ungulâ sit bifidâ, aut potiùs quadrifidâ & cornigera; Cornu tamen situ, soliditate & duratione simul sumptis à reliquis omnibus cornigeris, tam quæ cornibus sunt perpetuis, quàm quæ deciduis differt. Nec refert quod carnivorum non sit, sed gramine aliisque herbis & frugibus vescatur: Nam & equus qui non ruminat eodem victu utitur. Magnus ille qui ann. 1684. & 1685 in Angliâ spectandus circumferebatur, fæno, raparum summitatibus & frumento (cujus modium & semissem mensuræ nostræ unâ die vorabat) pascebatur. Custodes interrogati negarunt se ruminantem unquam conspexisse. Præterea cùm non tantùm capite & rostro, & voce porcum referat; sed & in cæno, autore Bontio, se pariter volutet, quidni & hâc non ruminandi proprietate cum porco conveniat?

Invenitur in Africæ desertis & Abassiâ, inque regno Bengalæ & Patane Asiæ.

Quamvis statura & fortè etiam magnitudine Elephanto

phanto cedat viribus tamen nihilo inferior eſt. Siquidem Romæ in Amphitheatro ſpectaculo exhibitus, Taurum animal ſatis grande & ponderoſum veluti pilam quandam in ſublime jactabat: hâc enim comparatione Martialis Poeta utitur. *Raius in Synopſi Anim. Quadrup.*

RHODIA RADIX.

Nomina. Rhodia radix *I. B. C. B. Ger. Park.*

J.B Tuberoſa radice nititur, quam ob roſarum conſimili odore ſaporeq; Rhodiam appellant, foris in fuſco ſplendente, intus alba, fragili, roſeum odorem halante, guſtu roſis ſimili, non ignaviter adſtringente. Virgæ ab una radice plures oriuntur, tenues, numeroſo foliorum agmine densè ſtipati, ſubſtantiâ & poſitu Telephii vulgo dicti, anguſtorum oblongorum, acuminatorum, & circumquaque ſerratorum, colore glauco excepto mucrone purpuraſcente, ſapore adſtringente, flores in umbella purpuraſcentes, quibus ſuccedunt ſiliquę oblongæ, extra reflexæ corniculorum, Aquilegiæ aut Aconiti inſtar, rubentes in quibus ſemen minimum oblongum & paleaceum.

In excelſis montibus Cambriæ, Eboracenſis Com. Weſtmorlandiæ &c. v.g. Snovvdon, Caderidris, Ingleborough, Hardknot, &c. ex ipſis rupium fiſſuris, præruptiſque in locis exit.

Vires. Modernis practicis vix in uſu eſt, niſi quod interdum ad renum calculos decoctis incoquatur.

Nos cum J.Bauhino judicamus eam non procul abeſſe à roſæ aut craſſulæ temperamento, qua cum facie externa adeo convenit, ut nulla ratio ſit cur diverſo nomine inſigniatur. *Raius.*

RHODIUM LIGNUM, vid. *Lignum rhodium.*
RHODODAPHNE, vid. *Oleander.*
RHODOMEL, vid. *Mel roſatum.*
RHODOSACCHARUM, vid. *Saccharum roſatum.*
RHUS OBSONIORUM, vid. *Sumach.*

RIBES.

Nomina. I. Ribes vulgaris fructu Rubro *Ger.* vulgaris acidus ruber *I. B.* fructu rubro *Park.* groſſularia multiplici acino, five non ſpinoſa hortenſis rubra, ſive ribes officinarum *C. B.*

Multis ſtolonibus, parum craſſis, bicubitalibus & tricubitalibus aut etiam altioribus exurgit cortice ſpadiceo aut cinereo, materia infirma virente, cum ampla matrice ſeu medulla. Folia uvæ criſpæ foliis ſimilia, ſed multo labiora, ſinuata, mollia, ſuperne virentia, glabra, infernè molli lanugine caneſcentia, ſapore ſubaſtringente, acido & nonnihil acerbo. Flores racematim cohærent plurimi, ex pediculo tenui, unciali & ſeſquiunciali aciduli, quinque foliis pallide virentibus, oris extrorſum reflexis conſtantes (rectius unico folio in quinque lacinias profunde diviſo, nudi, h.e. nullo calyce excepti) ſtaminulis ſex ſeſſilibus, exiguis umbilicum medium, qui colore obſoleto eſt, & ſtylo virenti minuto bifido lacunam aperit, ambientibus; ſuccedunt fructus parvi rotundi, groſſulariis minores, initio virentes, per maturitatem rubri ſucco acidulo grato turgidi, pluribus ſeminulis fœti, florem in vertice geſtantes.

Paſſim in hortis colitur, Aprili menſe aut ſerius pro Veris conſtitutione florens, Julio ſemen maturans: ubi ſponte provenit nondum didicimus: humidis tamen delectari videtur.

Ribes Arabum eſſe non poteſt; ſiquidem neque capreolos profert, neque folia obtinet rotunda, quæ Serapio Ribis notas facit. Veteribus Græcis incognita & indicta videtur.

Vires. Hujus fructus omnium conſenſu utiliter exhibentur iis qui ardentibus febribus laborant, neque non his qui calidas alvi fluxiones patiuntur autore Trago. Namque hi acini, ſicut & ſerapia, & eclegmata, atque Rob (ut vocant) de Ribes (h. e. ſuccus inſpiſſatus ad mellis conſiſtentiam, vel ſeorſim, vel cum ſaccharo) ſitim immenſam reſtinguunt, vomitiones ſiſtunt, cibi appetentiam invitant, choleram morbum reprimunt, dyſentericis ex cauſa calida proſunt. Quidam ſaccharo has baccas condiunt ſicut & ceraſa; baccas etiam in Sole ſiccant & aſſervant ad eaſdem affectiones. Reliqua cum oxyacantha eaſdem vires obtinent.

Ribes grata ſua aciditate ardores febriles reſtinguit, bilem temperat, & ſitim ſedat. Adſtrictoria vi ad choleram morbum aliaſque bilioſas alvi fluxiones, ad hæmoptyſin, uvulæ tumorem, &c. uſui eſſe poteſt.

Matronæ noſtrates Ribium baccas in ollam inditas in balneo mariæ (ut vocant) coquunt, donec ſuccus copioſe exeat. Succum cum ſacchari q. ſ. decoquunt ad gelatinæ conſiſtentiam: (gelatinam ribium vocant) & pro dulciario ad menſas ſecundas inſtituendas reſervant. Eſt ea palato gratiſſima & ad omnes uſus ſupradictos commodiſſima.

Ex iiſdem cum ſaccharo vinum parant, eadem methodo qua vinum ex uvis criſpis, poſt fermentationem & ætatem debitam, generoſum ſatis, & palato, nec minus ventriculo gratum: folia vehementer aſtringere teſtis eſt Fuchſius.

Nomina, 2. Ribes vulgaris acidus albas baccas ferens *I. B.* vulg. fructu albo *Ger.* fructu albo *Park.* groſſularia hortenſis fructu Margaritæ ſimili *C. B.*

Baccis albis, pellucidis; Margaritas pænè referentibus ſapore vinoſo jucundiore, ſtolonibus (Parkinſono) elatioribus, rectioribus, craſſioribus, à præcedente differt. Ego pro præcedentis potius varietate quàm ſpecie diſtincta habeo. *Raius.*

RICINUS PLANTA.

Ricinus, Dioſcoridi, *κίκι ἢ Κρότων* à ſimilitudine Crotonis vel Ricini animalis, quod ſemen ejus refert, dicitur, *Κίκι* autem vox eſt Hebræa vel Orientalis, quæ legitur in Prophetia Jonæ, cujus ſignificatio incerta.

Ricini notæ genericæ ſunt caudex lignoſus, fructus tricocci muricati, in ſurculo peculiari racematim fere diſpoſiti: ſemen Ricino animalculo ſimile.

Nomina I. Ricinus vulgaris *I. B. C. B.* Ric. ſive Cataputia major vulgaris *Park.* Ricinus ſive palma Chriſti, vel Kiki *Ger.* palma Chriſti.

J.B. Inſigni auctu celeriter adoleſcit, caule craſſo, ſtriato, glauco geniculato, inani, trium, quatuor & plurium cubitorum, ſuperius ramoſo, ex obſcura purpura nitente & glabro; candido videlicet deterſo tenui inſtar farinæ pulvere, quo veluti conſperſus ſubinde apparet. Folia ampla, Cordo, Platano & Aceri ſimilia, digitata, in ſeptem, octo aut novem acuminata, ſerrataq; ſegmenta, in quorum ſingula nervus è folii centro exporrigitur, dividuntur, atrovirentia, ſplendida, & interdum acetabuli inſtar concava, potiſſimum loco quo ſegmentorum nervi coeunt, unde & pediculus averſo folio oritur dodrantalis, purpuraſcens, concavus: quanto autem ſuperiora fuerint, folia tanto ampliora exiſtunt, ſic ut ex his petaſum æquantia ſit reperire, nullum è vulnere lac manantia. Flores longá ſerie tyrſoide ſurculo peculiari racemati inſident, è ſanguineis, criſpiſque ſtaminibus, quæ terna è fructus rudimento emicant, conflati: quibus muricata triquetra vaſcula ſuccedunt, quæ ſemina claudunt oblonga, Ricini animalculi æmula Dod. foris lívida & maculoſa, interiore medulla candida, quæ capitulis per maturitatem fiſſis ac rimas agentibus, cum impetu exiliunt. Ac præter flores dictos videre eſt in eodem thyrſo muſcoſa glomerata nucamenta coloris herbacei, quæ nullo relicto fructu tandem marceſcunt. Radix ſubeſt ſimplex, longa, craſſa, dura, candida, crebras circumcirca fibras emittens.

Seritur apud Germanos & Gallos (inquit J. B.) non modo ad ſpectaculum ſed etiam tutelam adverſus talparum injuriam, quas ferunt ricinum fugere. Annua verò in Germania ſtirps eſt, atque etiam in Anglia. Verum in Creta multos perdurat annos, & in tantam excreſcit altitudinem ut non niſi ſcalis admotis poſſit conſcendi,

quod Bellonius tradit observ. lib. 1. c. 18.

Clusius quoque Ricinos crassitudine humana, altitudine trium hominum, multis prægrandibus ramis brachiatos, & multos annos durantes in maritimis Bæticæ observavit, easque exactissime congruentes descriptioni Dioscoridis. Nos quoque in Sicilia Ricinum arbusculam sambuci æmulam, lignosam & satis longævam, in sepibus frequentem observavimus.

Nomina 2. Ricinus Americanus *Ger. Park.* Americus, Curcas incolis, Clus. Not. in Monard. Ric. Americanus major semine nigro *C. B.* Ric. major. American. Curcas dictus & Faba purgatrix Indiæ occiduæ *I. B.* Munduy guacu Brasiliensib. Marggrav. & Pisonis. Pinhones Lusitanis, Ricinus Americanus folio staphisagriæ *C. B. app.*

Marggr. Arbor est in ficus magnitudinem & figuram excrescens, ligno molli & fragili. Folia habet circa ramos inordinatè posita, quodlibet suo pediculo semipedem longo insistens: suntque viridia, ad tactum mollia, foliis ficus aliquo modo similia, sed non ita profunde secta, verum subrotunda, & anterius in tres angulos desinentia, (C. Bauhino folia pallide virentia, pediculis oblongis & hirsuti asperis donata, inferiora ad foliorum ficus formam nonnihil accedentia, & in lacinias quinq; divisa, superiora vero quæ staphidis agriæ foliis similiora, in ternas lacinias secta sunt, omnia vero per circumferentiam crenis acutis exasperantur, & nonnihil pubescunt, ita ut attactu mollia sint:) lignum & folia fundunt è lacteo aquosum succum. Flosculos fert copiosos racematim, parvos, pentapetalos, petalis anterius viridibus, deorsum incurvatis, in medio flavis staminulis, quæ decangularem stellam referunt, subdulcis odoris. Sequitur hos fructus turbinatæ figuræ, seu instar juglandis mediocris, & ejusdem magnitudinis, primo viridis mox flavus, ubi plenè maturuit fuscus sive niger qui sponte finditur in tres partes; quamvis sex constare videatur. In quolibet fructu sunt tres nuclei, magnitudine & figurâ pineis similes, in tribus concamerationibus distincti, cortice nigro corticis castaneæ crassitie tecti, & in extremitate sunt maculæ albæ (harum alii non meminerunt) nucleus albus, instar cuticulæ ovi exterius etiam pellicula alba obductus.

Validè purgant tres aut quatuor nuclei comesti, & quidem nimis si pellicula interior non superetur, ideo semper adimenda.

Arbor facile transplantatur nam ramus decisus, & terræ infixus aliam arborem progenerat, ideo ad sepes vivas faciendas circum hortos usurpatur.

Arborem hanc pro Ricino Americo Clusii Curcas dicto habet Piso & rectè quamvis in descriptione fructus non meminit operimentum illius tuberculis asperis non esse obsitum, ut in vulgari Ricino, sed læve & cinerei coloris. Huic etiam eandem omnino plantam esse minime dubito quam C. Bauhinus in appendice ad pinacem sub titulo Ricini Americani folio staphisagriæ describit, cujus ramum duntaxat siccum vidit. Ideoque eandem plantam bis ponit, pro duabus distinctis.

Hæc arbor videtur esse quã Quauhayohuatli 3. nomine Fr. Hernandes describit, quamvis icon non conveniat.

Ex his quæ de nucleis hisce tradunt auctores liquido constat (inquit Joan de Laet) cum summa cautione exhibendum esse hoc medicamentum purgans, & summam esse habendam rationem ætatis & virium illorum quibus datur. *Raius.*

RICINUS ANIMAL.

Ricinus κρότων forte quia Ricini plantæ semina æmulantur; licet aliis videatur, potius Ricinum fruticem, vulgo palmam Christi, ab hoc animalculo nomen sortiri; cujus grana illis similia sunt, Aristot. κυνοραιστής (quod canes mordendo lancinant) Cæsar Scaliger, Lancinista. Animalculum est lividum, & fædum, bobus, suibus, capris, viverris, canibus infensissimum, æstivo tempore aculeo totoque capite infixo adhæret, nec prius decidit, quam sanguine saturatus. Oritur ex animalis excrementis, non è suo genere. Nam ubi ricinus sanguine satur est, quod exitum non habeat, rumpendo moritur, & nihil procreat; venatoribus observatum est, quod canes cum domo egrederentur, prorsus ricinis carerent; redeuntes vero ex agris, ubi frequentior, spissior & altior filix erat, iis infecti essent. *Charleton.*

Risagallum, vid. *Auripigmentum.*

ROB.

Visenda verò sunt etiam alia facie succi, inspissati scilicet & variis formis tum pro gulâ, tum usu medico formati. Sed quis omnes illecebras illas enumerare possit? Satis sit, minus officinis usitatos vel verbo tangere. Hinc not. de Rob:

1. *Rob sunt succi fructuum pulposi, spissi, seu pultiformes.* Rob ad instar aliarum vocum plurium ex Arabicâ scholâ in medicinam illatum est. Cum verò non solùm ex Lexicis scriptorum, sæpè ignatorum artis, sed ex genio linguæ & rei substratæ consideratione de nominibus talibus judicandum sit, Rob vocant Arabes latius succos fructuum densatos, seu inspissatos, quod Latini strictius paulò de succo uvarum sic præparato efferunt, sapam dicendo, seu defrutum & calœnum, mustum ad tertias coctum. Mirandum non est, ab Arabibus medicos retinuisse nomina, tanquam inventoribus seu excultoribus, cum plura talia etiam in aliis linguis supersint, v. g. *magazin*, i. e. armamentarium &c. Germani commodè id vocant *Mueß*, à consistentiâ. Utut verò succi etiam alii inspissentur coctione pro usu officinarum, per dicta; illi tamen rob non audiunt, sed vel succi nomen retinent, inprimis qui deniantur, ad solidam usq; formam, uti v. g. succus glycyrrhizæ apud nos in pastillos cogitur, vel glutinis instar purior paratur, succus item acaciæ, succus viridis &c. solidâ formâ veniunt. Reliqui etiam succi inspissati herbarum, ut absinthii, fumar. agrimon. scordii, verben. &c. extractiformia quasi idem nomen retinent, ad electuaria & pilulas impendendi. Quæ verò magis succulenta sunt, ut fructus arborum & plantarum, quæ pulpam habent in recessu, illa propriè præbent, rob, succos spissos, pulposos. Sic elaterium rob æmulatur & dici commodè potest, ex cucumeris asinini fructu & succo paratū. Sic rob cynosbati & alkekengi nephritica sunt. Fructus enim hoc faciunt vel succulenti per se, exemplo laudatorum, vel in recessu, tales, ut baccæ juniperi.

2. *Rob coctione, expressione & inspissatione fiunt, cum vel sine additamentis.* Notissima vulgò hæc sunt, illam verò rationem ἐγχειρήσεως habent (1) quod menstrua aqueæ sulphuri resolubili, pulposo, mucilagineo debeantur, quatenus partes etiam balsamicæ mediantibus terreis & coctione, igni auscultant, exemplo baccarum juniperi; (2.) quod pulposa fixiora sint, & virtutem coquendo non solùm non amittant; sed & concentratam acquirant. Hinc coctio colligit & unit aquæ partes substantificas roscidas; coctio densat; partes aqueas abigendo, factâ interim probè agitatione, ne empyreuma contrahat, vel inæqualiter spissetur. Expressio separat acinos, partesque grossiores alias non minus ac succulentas ipsas. Quæ ergò succum, non habent secum, sufficienti quantitate affusione aquæ pulpam dimittunt. Adduntur verò vel aromata, vel purgantia quoque, ut in diacydon. laxativo. Vinum verò cum coctione vires amittat, rectè omittitur, ejusque in locum mustum recipitur.

3. *Rob & affinia, miva ac gelatinæ, sacchari vel mellis additione gratiam, usum & consistentiam diversam sortiuntur.* Sacchari additione rob modò ad syrupos accedunt, exemplo rob mucum ex succo corticum nucum immaturarum, diamoron &c. modò gelatinas & panes præstant. Miva prædicatur ferè solùm de cydoniis, simplex & composita. Miva itidem succum notat ad mellis crassiusculi consistentiam coctum. Cumque gelatinosum tale quid quædam pulpæ præ se ferant, & magis γλισχρὸν, ut ribesia, mora, ex succis

hisce puris & claris, cum saccharo coctis & inspissatis consurgit miva, vel gelatina, quas in scatulas ligneas, vel thecas etiam stanneas adhuc calidas effundunt, ut frigore congelascant æqualiter. Tacemus latere in quibusdam aliis quoq; talem gelatinam, qualem in destillatione spiritus sambuci citrati ex cucurbitâ vitreâ observavimus elegantissimam. Hinc miva utrumq; notat, succum, ut diximus, densatum, sirupiformem, & inprimis gelatinam. Ex quo obiter etiam inferre licet, quid de præparato cum succo cydoniorum opio, aliisque sit sentiendum. Reverà fermentatione illâ suâ insigniter recludit centra opii & extrahit, unde fermentum opii, ℥ii, dicimus; attamen succus ipse in se spissior est, & gelatinascit facilè. Unde plurimum debetur ipsi huic gelatinæ, ita ut essentia anodyna laudatissima sit, hoc modo parata, extracta hinc cum spiritu vini; ast extractum opii sive laudanum retinet illam γλισχρότητα, ut respectu cum aquâ simplici parati, solâ coctione, nec pilulas tam facilè formari, minus verò cum pulveribus misceri, ut consultum est in praxi, possit. Uti verò factâ colaturâ ex succo cydoniorum & saccharo fit miva; & gelatina cydoniorum; sic quando citrà colaturam partis tenuioris, tam clarum sive tenue illud quàm crassum substantificum cernitur simul, & cum saccharo percoquitur, ad justam spissitudinem, & hinc exiccatur, preloque subjicitur, fit cydoniatum sive panis cydoniatus, *Quittenbrodt*, gratiam etiam ab additis caryophyllis acquirens, alimentum medicamentosum egregium.

4. *Rob & succi inspissati medici vires temperatas obtinent proprias & adscititias, essentiis diffusis, bolis, electuariis & pilulis inservientes.* Tacemus alimentosas vires seu nutribiles, quas obtinent plurimas. Sulphur enim alibile temperatum plurimum habet γλισχρὸν, plurimum nutrit. Pro medico usu parata rob & succi inspissati alii vires temperatas vel ideò obtinent, quod partibus volatilibus per coctionem abigi solitis careant, quod viscedini sulphuris inviscatæ sint salinæ, uti videmus alias in opio v. g. destillato salis volatilis plurimum emergere, ut gelatinam cornu cervi non laudemus. Hinc commodè adhibentur & per se & cum aliis, pro variis usibus specificis. Rob sambuci sudoriferum est euporiston, serum fluxile & halituosum reddens, & speciatim in erysipelate summi usus. Rob ebuli in hydrope expetitur, cum bezoardico ♂li. Rob cornorum & myrtillorum roborat & adstringit; rob diamoron, dianucum anginosis faucibus medentur; ribium & berberum refrigerant, modò alvi fluor nô obstet, quod etiam de aliis valet. Rob enim ob lubricitandi vim præsente fermentatione humorum minus prosunt. Hinc etiam purgantes pulveres cum rob sambuci aliisque commodè sumuntur, felici sic consequente effectu. Rob cynosbati nephriticum est, & temperans ardorem renum. Sic & diacydonium laxativum, seu gelatina cydoniorum laxativa lucida in officinis usitata est, pro delicatioribus. Præbent etiam essentias, exemplo malvatici juniperini, sambucini & aliorum. Sic rob alkekengi & per se prodest in calculo ischuriâ & aliis similibus, & cum spiritu nephritico in essentiam redactum. Sic pulpa cassiæ, tamarindorum rob est, ad bolos formandos aptissima. Sic in electuariis & rob & succi inspissati insumuntur, ut & in pilulis ipsis, sed minus diffusa. Ut usum externum defensivum refrigerantem aliosque non laudemus.

Rob itaque sunt succi fructuum pulposi, cocti, expressi, purgati & inspissati ad justam consistentiam, pro usu alimentoso & medicamentoso vario. *Wedelius.*

Rob variæ præparationes ex variis.

Rob de Agresta è *Pharm. August.*

℞. Omphacii, seu Agrestæ depuratæ ℔ ij. sacchari optimi ℔ j. coque ad spissitudinem mellis.

Refrigerat & adstringit, unde fluxus malignos ac colliquantes coercet, sitim sedat, biliosoque ructus compescit, & contagiosis morbis opitulatur.

Rob hocce cum syrupo de agresta magnam equidem habet adfinitatem, majori tamen succi quantitate & crassitie ab eodem differens, ut ita facilè unum alterius usum explere valeat; quia tamen utrumque expeti à quibusdam solet, neutrum delere voluimus.

Rob de Berberibus, ex *eâdem Pharmac.*

℞. Succi Berberum depurati, quantum volueris, coquatur per se ad spissitudinem mellis.

Valenter refrigerat, ac præter adstrictionem nonnihil incidentis facultatis habet, bilem ventriculo infestam reprimit, inde enata ventris profluvia sistit, & sitim inexpletam sedat: & febribus ob id biliosis, ac tertianis opportunum.

Rob de Berberibus, quod compositum olim dicebatur, ad differentiam hujus, simplicis nomine insigniti, cum syrupo idem est, nisi quod Rob sacchari tantùm ℔ j. recipere consueverit.

Rob Cerasorum simplex, ex *Pharm. August.*

Paratur eodem modo, quo Rob de Berberibus simplex. Fervores internos extinguit, sitim sedat, cor Roborat, ejusdemque calores præternaturales temperat.

Cerasorum Purgans *Zwelferi.*

℞. Rob cerasorum cum s. q. sacchari parati ℔ j. cui adhuc calenti adde magist. gialapp. vel scamm. ʒ vj. soluti in spir. vini rectificatissimi ℥ ij. vel tribus.

Et factâ adhuc vix unicâ ebullitione pro spirit. vini saltem exhalatione, qui protinus leni calore acta petit, fiat electuarium sive Rob quod nulla aromatizat. indiget. Cum cerasa per se grati sunt saporis, si nuclei eorum ante expressionem succi probè fuerint conquassati: cum proprio itaque sapore grato contenti, labores ideò, aliaque impensa ulteriora ad alios reservare volumus usus.

Nota. Eandem ob rationem saporis nimirum gratitudinem, in præparatione præcedentis Rob ribium purgantis, cerasorum Rob simplex illo Ribium surrogari commode potest. Quod autem resinam quam in antea dicta Rob ribium compositione Mechoacanna, Gialappa, Turbith, copiose præbent extrahendo illa cum spir. vini à reliquo extracto separare, exsiccare, atque in pulverem redigere, ac tandem amygdalis dulc. subigere jusserim, ideò factum est, quia amygd. utpote oleaginosæ omnes resinas cum illis subactas quasi dissolvant, earumque acrimoniam contemperent, ut eò facilius postea in liquoribus aquosis dilui possint, ne denuò, prout alias solent, in suam resinosam substantiam redeant, ac intra corpus sumptæ vel parum aut nihil operentur. Verum (quod pessimum) ventriculo ipsis quoque intestinis tenacitate suâ resinosa præsertim si parum frigida superbibantur, præcipitatæ adhæreant; atque inde tormina, passiones colicas, ipsam etiam diarrhæam, imò lethalem quandoque hypercatharsin causent atque inducant. Etenim nullam hucusque fide digniorem causam invenire potui, quæ similes immoderatos alvi fluxus Tormina atque lethales hypercatharses aliaque incommoda post sumpta purgantia, si frigida præcipuè superbibantur, induxerit, quàm scammoneata ista medicamenta, vel resinas similes, sive scammoneæ, sive galappæ turbith, aut alterius purgantis sint, cum, prout sæpe dictum, si non legitimè & dextre dissolutæ & veluti unctuositate amygdalarum contemperatæ sint, intra corpus sumptæ, facilè contingere possit ut si frigida & aquosa superbibantur, intra ventriculum & intestina veluti coagulentur, & præcipitentur, illisque tenacitate sua resinosa post adhærentes acrimoniaque ac venenata qualitate suâ, ea lancinantes, totum nervosum genus in consensum trahere, ac intincta mala inducere valeant. Non enim memini unquam, ab alio quàm scammonea

moneato, aut simili resinoso medicamento si frigida aqua superbibita fuerit similes immoderato fluxus fuisse excitatos; sint igitur hæc experimenta de medicamentis resinosis purgantibus pro cautela imposterum, quæ lubenti animo Lectori benevolo communicare volui.

Rob de Cornis, è *Pharm. August.*

♃. Pulpæ cornorum ℔ ij. sacchari ℔ j. coquantur ad debitam consistentiam.

Potenter adstringit; unde in fluxibus ventris, dysenteria lienteria, & cæliaca utiliter exhibetur.

Rob Cydoniorum ex *eadem Pharm.*

♃. Succi cydoniorum depurati quantumlibet. Coque ad mellis spissitudinem.

Ejus multiplex usus solet in diarrhæa biliosa dysenteria, ac alvi profluviis à calidis & acribus humoribus concitatis vomitiones & stomachi subversiones emendat: choleræ morbo medetur, intestinorum hæmorrhagiam cohibet, venenatis morbis adversatur, & sudores potissimum tamen in adultis ac ætate provectis, promovet.

Rob. Cynosbati ex *Pharmac. August.*

Fit, ut Rob de cornis, ex fructu cynosbati, vel rosarum sylvestrium, qui post florum defluvium circa finem Autumni, vel medio Autumno, pulcherrimo rubore maturescunt.

Usurpantur ad renum calculos atterendos, & arenulas eorundem expurgandas, hæmorrhagias etiam uteri, renum, ac vesicæ cohibendas: dysentericis quoque auxilio est.

Rob Ebulinum, ex *Pharm. August.*

♃. Succi granorum ebuli ℔ j. inspissetur lento igne addita libra semis sacchari.

Bilem, pituitam, & serum detrahit, sudores movet, ac ob prædicta hydropicos adjuvat: leucophlegmatiæ, & podagræ procurato ab ejus sumptione sudore, medetur.

Rob Glycyrrhizæ simplex è *Pharmac. Londin.*

♃. Radicum glycyrrhizæ optimæ q. v. mundatas, leviterque contusas toto triduo in aqua fontana macera; ea scilicet copia ut tres circiter digitos supereemineat, tum deinum fervefiat parùm & exprimendo colentur; quodque expressum est, mitiori igne, in debitam succi formam condensetur. s. a.

Rob Glycyrrhizæ compositus ex *eadem Pharmac.*

♃. Glycyrrhizæ mundatæ & contusæ libram; decocti violarum scabiosæ, passularum, ℔ iv. infunde triduum, dein bulliant ad dimidias. Colatura iterum ebulliat in B. M. ad consistentiam syrupi; cui addantur sacchari crystallini ℥ vj. gummi tragacanthæ ℥ ij. olei anisi chym. guttulæ aliquot: & semota ab igne agitentur aliquantisper, ut probè commisceantur.

Rob Juniperinum è *Pharm. August.*

Eodem modo quo priora parari consuevit. Frigidis ventriculi, uteri ac intestinorum malis magnopere prodest; urinas, menses, calculos ejicit; renes & vesicam à mucositate repurgat, flatus ventris discutit, pectus à crasso & tenacius infarcto phlegmate expurgat, venena pellit; ob id plebi adversus aeris infectionem, & contagiosos antidotus familiaris existit.

Rob Mororum, vid. *Diamoron.*

Rob Nucum, vid. *Dianucum*

Rob prunorum acidorum, è *Pharmac. Londin.*

♃. Prunorum Sylvestrium vixdum maturorum q. v. exprimatur succus, & in balneo s. a. inspissetur.

Sic porrò fiunt succi inspissati ex absinthio, Eupatorio, Fumaria &c. contusis, sc. & expressis herbis etiamnum tenellis. Quorum succus ad ebullitionem usque fervescere sinendus est in B. M. & post colaturam, ibidem in justam spissitudinem paulatim evaporare.

Rob Ribium, ex *Pharm. August.*

Paratur ex succo ad spissitudinem mellis inspissato. Ad refrigerandum, adstringendum, & ventriculum, cæteraque viscera fervoris intemperie dissoluta recreanda, & confirmanda, proficuum est ebrietati resistit, sitim restinguit, tum eam quæ ex ventriculo calefacto, tum quæ ex cordis omniumque partium intemperie sicca & calida orta est; calorem febrilem mitigat; ventriculum firmat, vomitum biliosum reprimit, felleas alvi excretiones sistit, choleræ medetur, hæmorrhagiam curat, cardiacis succurrit, in pestilente constitutione efficax.

Rob hoc simplicis cognomine olim notabatur; compositum verò est quod cum saccharo, ut rob de berberibus paratur.

Rob Ribium purgans *Zvvelferi.*

♃. Rad. gialapp, mechoacannæ an. ℥ vj. turbith. gummosi ℥ iv. asari ℥ ij. fol. senæ elect. ℥ vj.

Ex omnibus incisis atque contusis extrahatur cum s. q. spirit. vini rectificati repetitis vicibus affusi, omnis tinctura & efficacia, quousque spirit. vini tingatur; colaturæ aut depletiones omnes in M. B. ad libras duas circiter abstrahantur, (qui spiritus abstractus ad alios similes usus asservandus est) residuo vero liquori in alembico seu extracto liquido resina innatabit, quæ studiose separanda & in scutella vitrea leni calore exsiccanda ut in pulverem redigi possit. Extractum verò residuum liquidum adhuc extracti spissitudinem leniter in diplomate evaporet.

Quod extractum inspissatum (ut eò melius Rob ribium post addendo uniri possit) cum particula anisi spiritus diluatur & per colatorium linteum cogatur, ac Rob ribium cum s. q. sacch. ad durabilem consistentiam parati ℔ iij. in leni calore uniatur, quibus bene unitis jungatur etiam resina supra dicta exsiccata & in pulverem redacta prius cum amygd. dulc. excort. ℥ j. vel ℥ iß. probe subacta, item addantur eleosacch. anisi, vel cinamomi ℥ j. vel ℥ i ß.

Fiat electuarium justæ consistentiæ.

Egregium atque præstans hoc electuarium catharticum est, quod non solum omnes humores superfluos pituitosos, melancholicos & putridos educit; verum & febribus compositis & chronicis conducibile. Dosis ℨ ij. ad ℨ ß.

Rob Sambucinum ex *Pharmac. August.*

Fit ut Ebulinum.

Ebulino viribus affine est; etenim ictericos & hydropicos juvat, sudoresque potenter prolicit, ac serum acre, necnon biliosi ichoris abundantiam, & erysipelata ejicit.

Rob Vetonicæ ex *Pharm. August.*

♃. Succi veronicæ ℔ ij. sacchari ℔ j. Fiat rob.

Utiliter peripneumoniacis ac phthisicis lingendum porrigitur, urinarios meatus repurgat, renumque calculos atterit, sanguinem mundificat, sudores prolicit, & malignis pestilentibusque febribus adversatur; datur sanguinem screantibus & ab alto lapsis, qui vasis alicujus interni rupturam passi sunt.

Rob Uvarum Sapa dictum ex *Pharmac. Norimberg.*

♃. Uvarum recenter decerptarum & expressarum q. v. coquantur ad convenientem consistentiam.

ROBERTI HERBA, vid. *Geranium.*

ROBUR, vid. *Quercus.*

ROCOU, vid. *Urucu.*

RORELLA.

Folia è radice fibrosa tenui plura exserit, pediculis longis supernè hirsutis nixa, circinatæ ferè rotunditatis, auriscalpii figurâ, modice concava, pallide viridia, tenuium, rubescentiumque staminum velut cilio circumquaque fimbriata; aspergine rorida guttularum, etiam per ferventissimos æstus pilis adhærescentium madida. Ejusmodi stamina sed breviora mediam quoque folii partem supinam obsident: prona namque superficies omnino glabra est & pilis destituta. E medio foliorum exurgunt caules duo aut tres teretes, graciles, rubentes, foliis nudi palmares aut semipe-

mipedales flores sustinentes longa serie, versùs unam partem spectantes, brevibus pediculis fultos, candidulos, è calice oblongo in quinque segmenta diviso exeuntes. Floribus succedunt vascula seminalia oblonga figurâ & magnitudine fere granorum tritici, seminibus repleta.

Ros pilis seu setis adhærescens tenax est & viscidus, inque filamenta ductilis digitorum attactu.

Floret mense Julio & in humidis palustribus oritur, non raro inter muscos aquaticos. *Raius.*

ROSA.

Rosa à Græco ῥόδον fit, δ. in σ. mutato, ῥόδον autem, si Etymologum audimus, nomen habet ab ὄζω, quasi ὄδον, & κατὰ πρόθεσιν ῥόδον. Ita autem dici καὶ ἀντίφρασιν, quia δύσοσμον, quasi ὄζω non dicatur etiam de bono ac grato odore. Plutarchus melius, lib. 2. Συμπος. cap. ult. ubi scribit ita vocari, quia ῥεῦμα πολὺ τῆς ὀδωδῆς ἀφίησι. Censet ergo Plutarchus fieri à ῥέω & ὀδμὴ quia fluit ab ea odor gratus. Vossius putat integrum esse Βρόδον, quomodo Æoles pro ῥόδον dicunt. Βρόδον vero dici censet κατὰ μετάθεσιν pro Βόρδον seu Βάρδον, idque à Chaldaico ורדא hoc es *Rosa*. Voss. Etymolog.

Rosam omnem initio candidam fuisse fabulantur Poetæ & Turcæ, illi ex sanguine Dei alicujus, seu Veneris seu Cupidinis, tinctam, erubuisse; hi ex sudore Mahumetis rubedinem contraxisse sibi persuadent, ac propterea ejus folia humi jacere non patiuntur.

Cæterum rosa, ob tum venustatem tum amplitudinem floris, tum ob ejusdem fragrantiam, omnibus seculis, omnibus terris summo in honore & pretio habita est, omnibusque floribus & odoribus prælata.

Rosam pomiferis accensuimus; quoniam fructus in nonnullis pomi magnitudinem assequitur, in omnibus figura potius ad pomum accedit, quam ad Baccam.

Rosam in genere sic describit J. Bauhinus, est (inquit) frutex infirmus Cæs. & cito senescens nisi recidatur, ut cum suffruticibus ambigere videatur, ramis aut potius virgis duris, lignosis, & utplurimum hispidis mordacibusque aculeis horrentibus, non rectis sed modice recurvis, frequentibus, foliis subrotundis, asperis per ambitum serratis, quinque & septem ex uno nervo sive pediculo cohærentibus, sibi invicem appositis, supremo singulari: floribus primum herbaceo inclusis calyce, qui tumescentes in virides alabastres fastigiantur, quibus dehiscentibus flores panduntur (vel simplices, vel multiplices) in calycis sui medio stamina quædam capillacea luteis apicibus donata complexi: semine in oblongis capitulis, quæ calycibus & floribus subsunt, per maturitatem rubentibus, & in quibusdam nigricantibus, duro lanugine involuto: radicibus duris lignosis in diversa tendentibus, stolones crebros emittentibus.

Porro rosæ partes Medici numerant octo. 1. Capitulum illud solidum, lanugine quadam refertum, floribus substratum, ceu basin totam Rosam sustinens, calyx vocatum, quo nomine tamen globus rosæ totus nondum apertus sed adhuc connivens dicitur. 2. Cortex, (rectius calyx) apertâ rosa in quinque pinnulas seu lacinias divisus Alabastros quibusdam dictus; harum duæ barbatulæ sunt, duæ imberbes, quinta ab uno latere barbata, ab altero minimè. 3. Floris medium illud croceum, quod capillamentis insidet, Anthera offic. (apices) 4. Capillamenta Anthera seu apices sustentantia, 5. Folium πέταλον, cujus 6. ima pars candida unguis appellatur. 7. Lana in capite contenta. 8. Semen lanugine inclusum, cortexcum lan. & seminibus inclusis fructus rectè dicitur, quarum maturitas tum ex Ruffo colore, tum ex mollitie æstimatur.

Vires. De rosarum temperamento, calidæne sint an frigidæ non levis est inter medicos controversia: qua missâ nos earum vires & utilitates quas humano corpori præstant breviter indicasse contenti erimus. In usu sunt rubræ præcipue & incarnatæ, vulgo Damascenæ dictæ.

In rubris plus est terreæ substantiæ, & resiccantis adstringentisque facultatis, non tamen absque humido quodam permixto, quod quidem ipsis adhuc virentibus inest, in resiccatis vero deperditum est.

Succus ergo hac de causa & dilutum earum ad alvum subducendam quoq; facit, minus tamen quam Damascenarum. Resiccatæ autem hæ rosæ humiditate jam absumpta, adstringunt & resiccant. Dod. quo cum peritiores Medici consentiunt. Nam (ut recte Langius) virtus rosarum laxativa & odorifera in supernis ejus partibus consistit (unde & facile evaporat) at adstrictoria & roboris altrix in internis delitescit: hæc de rosis rubris intelligenda sunt; nam Damascenarum folia etiam resiccata catharticam vim retinent, ut & ipsi experti sumus. Pergit Dodonæus, robur cordi conciliant, ac tremori & palpitationi ejus succurrunt, hepar, renes & alia viscera debilia confortanti ventriculum, flaccidum, debilem & humidum siccant & corroborant: fluorem muliebrem, & superfluam menstruorum purgationem compescunt, sanguinis undequaque eruptiones sistunt: sudores reprimunt, alvum nimio fluore laxam constringunt; Antidotis omnibus utiliter admiscentur, & aliis quoque medicamentis, sive foris adhibendis, sive intra corpus assumendis; quibus adstringens ac corroborans aliquod inde accedit.

Ipse expertus sum (inquit Simon Paulus) pulverem rosarum ex atrorubentium ʒ ij. pondere singulis vicibus bis quotidie in aqua plantaginis propinatum, ex sententia contumacissimam dysenteriam persanasse quadripart. Botan. Clas. 2. p. 181.

Apices croci, officin. Antheræ dicti, resiccant similiter & astringunt, & potentius quidem quàm ipsarum rosarum folia: exsiccati immiscentur. Dentifriciis ad gingivarum adstrictionem fluxionumque exsiccationem: cum aqua cydoniorum destillata dantur utiliter nimio mensium fluxu.

Calyces quinetiam & alabastri iisdem viribus pollent, unde ad dentes à corruptione servandos, & gingivas roborandas sumitur aceti scyllit. & aquæ è calicibus rosarum destillatæ æqua portio, & eo sæpe os colluitur, annotante Monardo Hispal. sed (inquit Dodonæus) cum his odor desit, minus utilia sunt, humanæque naturæ minus amica.

N. Rosæ, præsertim recentes, adnotante Mesue, coctionem nullam sustinent; facultas enim earum tergens & purgatoria mox igni resolvitur, remanet adstringens manifestior; unde etiam patet vim catharticam in superficiaria & facile resolubili ac separabili parte consistere.

Notatu dignum est, quod quamvis rosæ decerptæ celerrimè exsiccentur, atque inter siccandum suavissimum odorem expirent, tamen in horto sentibus adhuc hærentes, nullum ad aliquam notabilem distantiam de se fundum odorem, quemadmodum caprifolii & caryophyllorum nonnullorum flores, adeo ut in rosario floribus explicitis pleno deambulans fragrantiam nullam naribus percipies, ut si oculis eo introductus esses, te in rosario versari planè nescires: quod argumento est odorem Rosæ in vapore aqueo facile resolabili & dissipabili consistere.

Folia rosarum renibus substrata copiam seminis imminuere scribit Galenus: seque in nocturnis venereis imaginationibus cuidam suasisse rosas experiri, qui ex his substratis levamen sentit, citra ullam renum noxam. Ex foliis etiam aridis & expressis (referente Plinio) diapasmata olim fiebant ad sudores coercendos, ut à balneo inarescerent corpora, dein frigida abluerentur.

E rosis multa parantur medicamenta, ut v. g.

1. Aqua destillata. Matthiolus vasis vitreis in MB. elicitam præcipue commendat, eique quæ in vasis metallicis destillatur longissimè præfert: nec immerito. Nam & empyreuma omne hoc modo cavetur, nec aqua pravam aliquam aut noxiam qualitatem à vasis contrahet, ut in metallicis destillata solet.

Refrigerans est & cardiaca, spiritus languentes recreat & confortat, vel odore suo, naribus admota, vel in cibis & jusculis usurpata, vel temporibus ea fotis, vel in suffumigiis: valet etiam ad ruborem & inflammationes oculorum exterius applicata, nec non ad capitis dolorem.

Damascenarum aqua multo odoratior est, purgat etiam larga dosi, ad ℥x. exhibita. Costæo teste.

Tragematis, placentis, condimentis & aliis, quæ voluptatis excitandi gratia conficiuntur multis admixta, saporis gratiam conciliat, adeoque frequentis usus est in Culina ut vix ullum sibi locum in Medicina reliquerit.

2. Conserva rosarum, quæ fit tundendo rosarum exunguium partem unam cum duplo sacchari solidi in mortario marmoreo pistillo ligneo, adstrictoria est & cardiaca, post biennium prævalet, vix cardiaca, recentior magis adstrictoria est, unde cum mithridatio mixta destillationes in nares & defluxiones humorum in oculos cohibet: utilis etiam est ad alvi fluxus sistendos. Conserva vetustior cum Diarrhodo Abbatis mixta ad lipothymias, deliquia & tremores seu palpitationes cordis utilis est.

Ventriculum etiam languentem & infirmum excitat & roborat, concoctionem promovet, vomitum compescit; & antidotus censetur adversus morbos contagiosos.

3. Conserva sicca, saccharum rosarum dicta iisdem viribus pollet quibus conserva humida vetus.

4. Syrupus ex rosis siccis paratus ad eadem valet, atque insuper sanguinis fervorem temperat, & febricitantibus utiliter exhibetur.

5. Mel rosarum, quod fit ex succo rosarum expresso & foliis contusis cum melle mixtis, fervefactis, & expressis, & deinde colatis, colatura decocta ad consistentiam mellis. Hujus usus insignis & frequens est in gargarismis & collutionibus, ad ulcera oris, faucium, gutturis aliarum partium mundanda & sananda, & ad humores eò confluentes inhibendos, qui eorum consolidationem impedire solent; usurpatur etiam in clysteribus ad refrigerandum & detergendum.

6. Diarrhodon Abbatis ut & aromaticum rosatum in obstructionibus viscerum calidis locum habet, estque cardiaca insignis, & ad eadem valet ad quæ prædictæ præparationes.

7. Acetum rosarum inflammationes omnes sedat, incidit, purgat, roborat. Mul i e iam usus est ad somnum inducendum, vel aquâ rosaceâ mixtum, & naribus admotum vel cum aliis hypnoticis temporibus applicatum.

8. Oleum rosarum calores omnes sedat, inflammationes mitigat aut prohibet: membra debilia confortat, digestivam facultatem & calorem naturalem excitat & corroborat, aliis etiam unguentis & medicamentis admiscetur quæ refrigerando & adstringendo inserviunt. Fit autem ex rosis recentibus contusis in oleo olivarum coctis in MB. & expressis.

9. Unguentum rosaceum iisdem ferè usibus inservit quibus oleum. Plurimum valet in principio apostematum repercutit enim materiam, sedat dolores eorum, & capitis febricitantes & inquietudinem; refrigerat febres ardentes, hepar & stomachum calefacit, cum unguento populeo mixtum, & fronti ac temporibus illitum somnum provocat. Papulas, ulcuscul i, & eruptiones quascumque calidas refrigerat & compescit.

10. Syrupus rosarum solutivus fit ex rosarum foliis viridibus modo per infusionem, modo decoctionem. Per infusionem iteratam multoties, hoc est, ex infuso in quo pluries rosarum virentium folia multa macerata sunt, nobile & securum purgatorium medicamentum paratur (inquit Amatus) quod & pueris tuto exhiberi potest; utilissimum quando expurgatione alia potentiori aut opus non est, aut uti non expedit. Humectat porro & refrigerat, ideo etiam febrium ardentium calores nimios sedat, & viscerum inflammationes mitigat & sitim extinguit, ut ait Dodonæus & experientia confirmat. Est sane medicamentum lene, benignum, tutum, multi usus, & magni in morbis calidis præcipue foaminis, quodque ob vim adstrictoriam in dysenteria & aliis alvi fluxibus non secus ac Rhabarbarum cum ægrorum juvamento usurpatur.

Parantur etiam ex rosis damascenis conserva & mel rosatum earundem cum syrupo virium.

Utimur etiam (inquit C. Hofman.) succo rosarum incarnatarum ad Electuar. ros. & de succo ros. utrumque recipit & succum rosarum & scammonium eadem quantitate. (at Parkinsonus Electuarium Rosarum è succo ros. rubrarum fieri ait) exploratum est (inquit Joh. B. Hist.) contra guttam calidam, & malos tumores calidos & furiosos; fortiter purgat; sanat tertianas simplices & duplas, & reliquias malorum humorum in convalescentibus exquisite evacuat, potenter solvit, & est calcar aliarum medicinarum. Alia adhuc medicamenta è rosis parantur, quorum vires ex dictis æstimari possunt.

Folia rosarum damascenarum exsiccata in odoramentis non postremum locum obtinent, à matronis nostris valde expetita ad pulveres cyprios quos vocant & ad sacculos cum aliis suaveolentibus inferciendos, quos in arcis inter vestes & linteamina recondunt, ad ea odore suo imbuenda. Eadem vel in infuso vel in pulvere exhibita satis feliciter purgant (Costæus in fero lactis caprini bibenda præscribit) unde constat vim catharticam, saltem in hoc genere, parti tenui & volatili quæ inter siccandum exhalat & evanescit non inhærere: at neque in parte illa quæ tincturam & colorem communicat, cum rosarum damascenarum color, quamcunque curam adhibeas, magna ex parte siccando evanescit.

Rosæ autem, præcipiente Sylvio, mediocriter apertæ sereno cælo mane lectæ, eodem die ut sunt siccentur sole, si potes, sæpe vertendo. Nam vix umbra siccaverit, quanquam id esset optatius; siccatas avelle, & vase terreo recoude.

Rosas proprietate quadam testes lædere scribit Fuchsius.

Rosæ albæ non minus refrigerant & exsiccant quam rubræ aut incarnatæ; non alium tamen in Medicina usum habent quam ut ex se aquam stillent, quæ specifica propriet.te oculis prodesse, eorumque ruborem & infl mmationem lenire & sanare creditur. Albas damascenas cæteris in purgando excellere scribit Manardus.

Semina dura quæ capitibus rosarum insunt in pulverem redacta, ac è vino pota calculum pellere (Trago teste) tradunt. Eandem facultatem nonnulli spongiolis quæ sylvestribus adnascuntur rosis, si in pulverem redactæ aut in vino decoctæ calidæ sumantur, tribuunt. Verùm cum Dodonæo consentit Joh. Bauhinus nec semina, nec spongiolas, ob eorum adstrictionem & siccitatem ad calculum & urinæ difficultatem quicquam valere, nisi per accidens, renes corroborando, & refrigerando. Cum enim nonnisi calidi renes gignant calculos, & vero illi diureticis validioribus valde debilitentur; mirum non est roborari inde renes ut pellendo calculo aptiores sint. Reliqua vide apud Dod.

Succus

Succus è fructu rubro maturo totaque suâ substantia tunso expressus, posteaque siccatus, demumque in pulverem redactus gonorrhææ, & tam rubris, quam albis mulierum profluviis singulari experimento medetur.

In genere medicamenta è rosis præparata multum celebrantur in curatione Phthisicorum, tabidorum & & pulmonarium affectuum à Riverio, Sennetto, Rosenbergio aliisque.

Egregias vires & efficaciam medicamentorum è rosis præparatorum in phthisi, podagra, calculo, canum rabidorum morsu, capitis doloribus, aliisque morbis, in fluxibus alvi aliarumque partium; in febribus, hæmorrhagiis, vulneribus, inflammationibus, insectorum punctuis, Scorbuto, mobilitate dentium, vide apud Carolum Rosenbergium in Rhodologia sua.

Cæterum odorem rosarum visui nocivum esse ab exemplo probatur in Ephem. German. An. 12. Observ. 140. quod sane nollem, cum nihil odore illo naribus nostris gratius & acceptius sit.

Pro medicamentis è rosis Persicis, seu Alexandrinis, aliisque. Vide Monardum apud Car. Clus.

Vires rosæ sylvestris. Cynosbati flores qualitatibus convenire videntur cum rosis sativis, sed majorem vim adstringendi habent, proinde in profluviio uteri rubro & albo summæ sunt extimationis.

Fructus vi lithontriptica maxime commendantur, in qua tamen excellunt exempli arilli. *Schrod.*

Pulvis iste in Antheris Cynosbati reperibilis, crocei coloris & summè volatilis, est genuinum sulphur vegetabile ab Archæo sublimatum, egregiis dotatum potestatibus; cui consanguinei sunt pulveres, viz. Alcool ex Julis Coryli, summitatibus pini, musco terrestri clavato, & in Antheris liliorum alborum. Habent egregiam vim anodynam, soporiferam, cardiacam. Hagendorius Cynosbatolog. p. 48. Idem tradit Wedelius de sulphure plantarum: ego in phthisicis & convulsis affectibus, in phrenesi, & doloribus leniendis utiles esse existimo D. Tancred. Robinson.

In acinis seu seminibus cynosbati reperitur oleosa & balsamica substantia, egregiæ efficaciæ in lithiasi; flammam cito concipit, & continet ipsam essentiam plantæ. Hagendorn. Cynosbatolog. p. 70. duo hydropici pro desperatis habiti ad integram valetudinem restituti sunt à diuturno usu decoct. fructuum cynosbati integris cum arillis in vino. Hagendorn. Cynosbatol. p. 154 idem affirmatur de his floribus à Wedelio.

Hujus poma cum maturuerunt pulpam continent saporis cum aciditate grati, ad appetitum excitandum, & æstum febrilem compescendum perutilem.

Ex hac pulpa cum saccharo officinæ nostræ conservam parant, non modo ad febriles æstus, sed & ad scorbuticos affectus calidiores utilissimam: ventrem etiam leniter astringit, & defluxiones sistit, ut taceam palato admodum gratam esse, ventriculo acceptam & concoctionem promovere.

Ex hac etiam pulpa bellaria & scitamenta multa, parare norunt, cocci & Matronæ honestæ ad mensas secundas instruendas.

Insanabilis ad hosce annos (inquit Plinius) fuit rabidi canis morsus, pavorem aquæ potusque omnis afferens odium. Nuper cujusdam militantis in prætorio mater vidit in quiete, ut radicem sylvestris rosæ blanditam sibi aspectu pridie in fruteto mitteret filio bibendam. In Lusitania res gerebatur, proxima Hispaniæ parte: casuque accidit, ut milite à morsu canis incipiente aquas expavescere superveniret Epistola orantis ut pareret religioni, servatusque est ex insperato, & postea quisquis simile auxilium tentavit.

In hujus ramis, fractis præcipuè aliterve læsis, vel ab insecto aliquo compunctis per æstatem muscosum quoddam corpus herbacei & rubescentis coloris sæpe excrescit, quod Bedeguar Lobelius, spongiosam alii appellant. Vulgus (Germanicum scilicet circa Norimbergam) quod suppositum somnum incumbentibus provocet, cujus cineres ad dysuriam, tineas ac vermes expellendos Camer. laudat. spongiolam hanc si incideris, vermiculis exiguis albis intus refertam invenies, quæ per totam hyemem in cellulis suis latitantes, mense demum Maio insequentis anni muscarum formâ prodeunt: quarum nonnullæ aculeo seu spiculo è cauda semper prominente armantur, & ad Mouffeti seticaudas referri possunt; aliæ eâ omnino destituuntur; & in hoc forte sexuum differentia descriptionem muscarum vide in Cat. Cantab.

Vires rosæ mosch. Cæterum rosæ moschatæ odore caput tentant, & potentissime alvum subducunt, non minus, autore Manardo, quam scammonium, ita ut si sex vel octo folia acetario miscueris, totum purgatorium reddas. Idem confirmat Amatus, Historiam recitans mulieris, quæ ex gustato condito harum Rosarum faucium & linguæ excoriationem cum stomachi rosione contraxerit. Quapropter ab ea tanquam à pernicioso medicamento abstinendum suadent. *Raim.*

ROSMARINUS.

Ros dic putatur quia roscidæ sit naturæ, vel quia roris instar aspergatur, vel quia ejus usus in aspergillis, quod nobis verisimilius videtur: marinus autem vel quia in marinis locis feliciter proveniat, vel quia saporis marini, locis feliciter proveniat, vel quia saporis marini hoc est amari. Voss. Etymolog. Græcis libanotus στεφανωματικὴ i. e. coronaria, ab odore thuris, & quod ad corollas texendas adhiberi solebat.

Magnitudine sua & statura insigni, floribus ad caulium nodos foliis intermistis, foliis oblongis angustis prona parte candidis, supina obscurius virentibus à congeneribus differt.

Nomina. Rosmarinus coronarius fruticibus *I. B.* hortensis angustiore folio *C. B.* Coronarius *Ger.* Libanotis coronaria sive rosmarinum vulgare *Park.*

I. B. Rosmarinus, suffrutex jucundissimi odoris Thus redolentis (unde & nomen ipsi libanotidis inditum), vel imprimis utilitatis commendatione notissimus, & quia corollis petitus coronarii nomen adeptus, bicubitalis est & altior, virgulis tenuibus, cinereo colore præditis, in quibus folia aliquot simul ex intervallis oriuntur (imo bina ex adverso & alia ex eorum sinubus conferta) rigidula, lavendulæ angustiora, breviora, prona parte candida, supina saturatius viridia, flores ex alis foliorum exeunt; è cæruleo albicantes salviæ florum effigie, minores, cotylæ instar concavo guttato: fibræ incurvæ, longæ ex ritu sub supremo folio promicant.

Vere primo & per totam ferè æstatem floret, in hortis seritur, verùm non semine sed surculo. An differat specie à spontaneo latiore folio dubito: quod si differat ubi sponte proveniat proditum non invenio. Qui seritur & latiora & rugosiora habet folia, nec facile fert hyemem.

Hujus varietas in hortis alitur foliis aureo colore variis, quæ Parkinsono rosmarinum striatum sive aureum dicitur. Habetur etiam flore duplici *Park.*

Vires, in usu sunt folia, flores (Anthos officinis dicti) & semen, cephalica sunt è præcipuis nervina, ac etiam uterina, usus præcip. in affectibus capitis ac nervorum in apoplexia, epilepsia, paralysi vertigine, caro, &c. Visum acuunt, sensus ac memoriam juvant, fœtorem halitus emendant, Epatis lienis ac uteri obstructiones resolvunt, ictero ac fluori albo mulierum medentur, corque consortant.

Herba ipsa suffitu & vapore suo pestis tempore aerem emendat & salubrem reddit.

Dios-

Dioscorides morbum regium sanare tradit hanc herbam, si quis ipsam in aqua coctam ante exercitationem exhibeat bibendam, deinde excercitatum lavet, & vinum ipsi bibendum det. Semen cum vino haustum ad icterum commendat Myzaldus.

Ad paralysin aliosque nervorum affectus conducit vino aut cerevisia in qua rosmarini summitates infusa fuerint in potu assiduè uti.

Ad visum acuendum conducit flores recentes quotidie jejuno ventriculo cum pane & sale comedere.

Exsiccati & incisi fumus ore haustus peti in modum utilis censetur adversus tussim, phtisin, & tabem pulmonum.

Solo usui olei rosmarini Chymici propinati in decoctis idoneis ante paroxysmum multas febres tertianas exquisitè curatas esse in nosocomio Parisiensi dicto *la Charité* vidit & observavit M. Jacques. Dos. iv. vel vi. gutt. Sim. Paulus quadrip. Botan. class. 2. p. 133. habui ex excerptis D. Hulse.

Ex rosmarini fruticantis truncis caudicibusve crassioribus pectines in Galliis sibi parant, quibus quotidie caput pectunt quià vertigine aliisque hujus generis morbis præservari gestiunt: sed fraus simul inventa apparet, dum è salice, pyro, tilia, &c. affabrè pectines isthic loci exsculpunt & perpolitos consperguunt leviter cum gut. olei rosmarini vel spicæ, & sic impostores arguti imponunt minus sagacibus ex adverssar. D. Tancr. Robinson.

Diarrhæam trimestrem desperatam vino rorismarini curatam refert Vellchius Hecatost. D. Hulse ex Etmull. prax.

Aqua Reginæ Hungaricæ destillatur & præparatur è floribus rorismarini in infusis sp. vini in cephalicis & nervinis affectibus celebratur, *Raius*.

Pro vera Aqua Reginæ Hungariæ conficienda Abbas ille Rousseau (de quo in præparatione Napelli, sub titulo *Aconitum*, ut & in præparatione Mannæ aliquid jam diximus) nullo utitur spiritu vini, sed tantum rorismarino in hydromelite fermentato posteaque destillato. Scilicet Aquæ font. assumit quatuor partes & mellis partem unam, miscellamque hanc in laconico cujus calor commodè ab iis qui illud subintrant tolerari queat, reponit, unde intra dies duos aut tres sine ullo alio fermento extraneo, dissolutio mellis per se commovetur, & ad fermentationem perfectam post diem unum à prima commotione devenit, quo tempore rosmarinus minutatim confectus ac contritus in eam immittitur, (una scilicet mensura rorismarini sic præparati super duabus mensuris dissolutionis fermentantis) omniaque probè commista fermentationi ulteriori committuntur, quousque nempe rosmarinus fundum petat, nec amplius, etiamsi commoveatur, in superiora redeat, liquorque postea spirituosus inde destillatur qui est vera Reginæ Hungariæ aqua. Eadem ratione aliæ itidem plantæ fermentari possunt, atque ex iis spiritus verè ardentes educi.

Ros Solis, vid. *Rorella*.

Rostrum Gruis, vid. *Geranium*.

ROTULÆ, seu MORSELLI.

Rotulæ, Morselli, (Morsuli, Tabulæ,) ex omnibus Medicamentorum generibus fieri possunt, quæ non respuunt cum saccharo soluto commisceri, inque placentas indurari. Talia sunt Pulveres, Semina, (minutiora) condita, Conservæ, Olea, Extracta: Inprimis tamen ad morsellorum compositionem cooptantur pulveres, de quibus tamen notandum, quod non opus sit æque subtiles eos recipi, ac in rotulis.

Modus fiendi.

℞. Sacchari q. s. solve in liquore debito super ignem: hinc coque ad consistentiam, ut frigefactum induretur, (probare id poteris tantillo in orbiculum stanneum vel lapidem effuso:) Hinc immisce sensim pulveres, optime agita, effundeque dum adhuc calore liquidum est, supra tabulam cupream lapideamve, ut refrigescat & induretur, demum scinde in tabulas.

N. 1. *In purgantibus loco sacchari recipi potest Manna, cujus proportio uti & sacchari pro Medici voluntate adhibetur: ut plurimum recipitur sacchari sextuplum, octuplum, &c. prout res immiscendæ fortiores vel ingratiores fuerint, exempli gratia, ad Extracta & Olea destillata major sacchari quantitas expetitur.*

N. 2. *Nuclei ac semina emulsioni apti, si ad morsellorum constitutionem concurrant, pro libitu in emulsionem redigi poterunt, quo saccharum dissolvatur.*

N. 3. *Condita duplici modo morsellos subeunt. 1. Conquassata. 2. In frustula incisa.*

N. 4. *Olea destillata si occurrerint in fine ea instillare oportet; vel paratis morsellis illinere. Idem judicium sit de Moscho ac ambra, quæ in aqua rosar. dissolvuntur, atque paratis tabulis illinuntur.*

Usitatiores sunt alterantes.

Morsuli. Bezoardici è pulv. bezoardic. Cephalici è speciebus cephal. è succo & corticibus citri. s. de citro, vide infra *N. 1. è Confectione Alchermes. Imperatoris, è spec. Imper. Pectorales, 2. Post pastum, A. Saccharum rosatum tabulatum. Saponea, A. ad Vermes, A. Zinziberis cocti, A.*

Purgantes usitatiores.

Morsuli. Diacarthami, A. Diaphanic. A. Diaturbith. cum rhabarb. è speciebus de Diagrydio, s. laxativi è Cremore Tartari, vid. infr. 3. *de Manna Tartarisat.* vide libr. 4. *de Mechoaca,* 4. *è succo rosarum.*

1. Morselli de Citro.

℞. *Carn. citr. Cort. citr. condit. concis. ana* ℥j. *Ol. citr. gran. xij. Succ. citri puriss. q. s. Sacchar. in aq. citri sol.* ℥xvi. F. s. a. Morsuli.

Sunt Cordiales, ut citrum.

N. *Fiunt & simplices è succo, corticibus saccharo.*

2. Morsuli pectorales.

℞. *Pinear. rec. in aq. rosar. parat.* ℥ß. *Amygd. d. excort.* ʒv. *Sem. Melon. rec. Cucum. Cucurb. ana* ʒij. *Spec. Diarrhod. abb* ℈iv. *Mag. perlar.* ℈j. *Sacchar. alb. in aq. rosar. & scabios. sol.* ℥xvi. F. s. a. Morsuli.

Sunt nutritivi, refrigerantes, acrimoniam mitigantes, adeoque conveniunt in hectica.

3. Morsuli de Diagryd. s. laxat.

℞. *Crem. Tart.* ʒij. *Resin. scammon.* ℥ß. *Sacchar. in aq. rosar. sol.* ℔i. F. Morselli.

Purgant bilem. Dosis adulto ℥ß.

4. Morsuli de Mechoaca, F. F.

℞. *Conserv. violar* ℥j. *Spec. Diatragac. fr.* ʒiß. *Turbith. gum. Mechoac. ā.* ℥ß. *Diagryd. præpar.* ʒij. *Ol. cinam. still. gran.* vi. *anis. gran.* iv.

Sacchar. in aq. fœnic. sol. ℥xiv. F. s. a. confectio in morsul.

Purgant bilem ac phlegma.

Dosis ab ℥ß. ad ℥i. Vide part. 1. l. 4. observat. Cl. Gregor. Horstii.

De Rotulis.

Rotularum parandarum modus idem est, nisi quod Rotulæ, quia formulas Morsulis minores expetunt, medicamenta requirant, quæ rotularum formationem non impediant. Pulveres itaque subtiles esse oportet, dosique minori.

Proportio sacchari vulgatissima est octupla, (1/8) plus minus. In purgantibus vero quadrupla, (1/4)

pulver. } In oleis stillatitiis major.
sacch. }

scil. sacchar. ℈j. ol. gran. IV. &c.

N. *Fiunt & rotulæ è succo & saccharo, si scilicet hoc in illo solutum ad consistentiam justam coquatur & rotuletur. Veruntamen notatu hic dignum, Rotulas, quæ ex succis acidulis fiunt, v. gr. è succo citri non admittere coctionem, sed sola parari mixtione. Videlicet, ℞ Sacchari pulverisat. ℔i. calescat ad ignem lentum, hinc affunde succi, v. gr. Berber. ℥iii. misce & effunde in rotulas.*

Rotulæ usitatiores sunt.

Rotulæ de Berber. Manus Christi simpl. perlar. Diatragacanth. Sulphuris pectoral. Laxativæ infantiles.

1. Rotulæ pectorales.

℞. *Sacch. albiss. ℥j. Florum Sulph. benzoinat. (ut cap. de Sulph. dicitur) ℈ii. Ambr. gris. gr. VI. Mosch. Orient. gr. ii. Ol. fœnic. gut. iii. Gumm. tragac. in aq. scabios. infus. q. s. F. massa.*

2. Rotulæ infantiles laxativæ.

℞. *Cranii human. præpar. ℈ij. Mercurii per sextam ♎nem dulcificat. Rad. Jalap. an. ℈j. Margar. præp. ℈ij. Ol. cinnam. gutt. VI. Sacch. in aq. scord. solut. ℥iiii. F. Rotulæ.*

Vermes necant, & inde genitam Epilepsiam arcent.

Quinimo ex singulis pulveribus & speciebus, tam alterantibus, quam purgantibus, addito saccharo in convenente Aq. soluto Rotulæ pro rei exigentia fieri possunt. *Schroderus.*

Rotulæ sive Morselli variæ compositionis ex variis.

Morselli Cephalici *Zwelferi.*

℞. *Sacch. can. albi ℔ß. vel ℥viii. solvatur in portiuncula aquæ cinnamomi vel arantiorum florum, & ad consistentiam tabulati coquatur, in quo ab igne remoto liquefac Ambræ gryseæ ℈ß. vel pro ditioribus ℈j. prius tamen cum sem. citri excort. ℈ß. probè subacta: superaddendo statim moschi orientalis opt. ℈j. cum aqua florum Arantiorum exigua port. in pultem redacti, nucum indicar. condit. & crassiusculè incisarum ℥j. cons. flor. Arantiorum, tunicæ an. ʒVI. pistach. decort. & concisorum ℥i. elæosacchari cinnamomi ʒVI. sumendo ʒß. olei pro ℥i. sacchari, essentiæ rosatæ sacch. antea edoctæ ℥j.*

Fiant morselli confortantes & cephalici, caput, cerebrum, ac universum nervosum genus insigniter roborantes.

Cinnamomum coctum duplex *Zwelferi.*

℞. *Amygd. dulc. decort. ℥iij. pistach. decort. ℥ß. contundantur minutissimè in mortario ad pultis formam, addita paulatim s. q. aquæ cinnamomi opt. quibus adde sacch. can. albi pulver. ℥viii. pulv. cinnamomi acuti ℥ij. boli armenæ orient. præparat. ʒVI. vel ℥j. cardamomi, piperis longi, zingiberis an. ʒij. ol. still. cinamomi ℈j. vel ℈ß. cum suffic. quant. mucilag. tragacanthi, aqua cinamomi extracti, fiat massa, ex qua formentur cannulæ instar cinamomi, siccentur leniter.*

Aliud ex *Eodem.*

℞. *Pulv. cinamomi acuti ℥ij. zingiberis albi ℥ß. caryophyllorum nuc. mosch. an. ʒiiß Boli armenæ ʒvi. ol. cinamomi still. ℈j. vel ℈ß. sacch. can. albi ℔j. è quibus mixtis, inque pulverem redactis, addita s. q. mucilaginis tragacanthi, aqua cinamomi extracti fiat pasta è qua formentur cannulæ instar cinamomi convolutæ.*

Roborant ventriculum & cerebrum, facultatem concoctricem labefactatam confortant, & anhelitum gratum efficiunt.

Rotulæ confortantes virides ex *Zwelfero.*

℞. *Sacch. can. alb. ℔j. solvatur in s. q. Aquæ cinamomi, in qua radices satyrionis aliquandiu maceratæ fuerint, & denuò ad tabulati consistentiam percoquatur, in quo ab igne remoto dissolvatur Ambra grysea ℈j. vel ℈ß. plus minusve pro fortuna & conditione patientis: addendo statim rad. satyrionis condit. & confect. ℥iß. nuc. indic. cond. ʒVI. zingiberis indici cond. ℥j. cort. arantiorum cond. ℥ß. carnis scinci marini, veratri cervi raspati an. ʒiij. pisth. decortic. pinearum mund. ana incis. ʒVI. cardamomi min. sem. erucæ, linguæ avis, macis piperis longi an. ʒiij. ol. cinamomi opt. still. ℈j. caryoph ℈ß. prius cum essentia citri saccharinæ ℥j permixtorum.*

Fiant morselli egregiè confortantes, ac semen insuper augentes.

Morselli Hepatici ex *Eodem.*

℞. *Rad. cichorii sylv. recent. ℥iij. flor. rosarum rub. recent. ℥j. ligni santali rubri ʒij. fiat cum suffic. quant. aqua simplicis decoctio ad ℥x. circiter: cum decocto hoc colato & probè clarificato dissolve sacch. can. albi ℔j. ac denuò coquendo ad consistentiam tabulati redigatur, cui ab igne remoto adde cons. rosarum rub. ex anatica quantitate rosarum & sacch. parata ℥ij. Hepat. nobil. itidem ex anatica quant. florum & sacch. facta ℥iß. Flor. tunicæ n. uti supra ℥i. cort. Arantiorum, citri ana recent. & radula subtiliss. comminut. ℥ß. nuc. mosch. consciss. ℥ß. magist. n. solub. corall. rub. ʒiij. Fiant morselli s. a.*

Valent ad hepar roborandum, ejusdemque obstructionibus reserandis, cachecticis, & hydropicis succurrunt.

Morsuli Imperatoris ex *Pharm. August.*

℞. *Pinearum mundatarum, pistaciorum decort. Amygdalorum dulc. an. ℥ß. specierum imperatoris parum incisar. & contus. ʒiij. Aromatici rosati Gabrielis, cinnamomi incisi & contusi an. ʒj. cons. rosarum damascenar. ℥ß. sacchari in aqua rosar. dissoluti ℥vj. Fiant morselli.*

Morselli Diaireos cum extracto liquiritiæ ex *Pharm. August.*

℞. *Specierum diaireos simp. ʒij. extracti liquiritiæ ʒj. sacchari albi in aqua violarum soluti ℥XVI. Fiant secundum artem Rotulæ.*

In tussi atque raucedine, & viribus, & jucundo sapore se commendant.

Morsi-

Morsuli Laxativi ex *Pharm: Norimbergensi.*

℞. Corticum citri ʒj. zingiberis ℈ ß. spec. de tragacantho ʒij. pulveris jalappæ ℥ij. sacchari albi ℔j. Fiant morsuli.

Morsuli adversus Lumbricos *Zwelferi.*

℞. Sacch. canarii albi in aq. rosar. soluti, ac denuo ad consistentiam tabulati cocti ℥iiij. cui ab igne remoto adde pulv. semin. cynæ ʒiij. turbith albi ʒiiß. corallinæ ʒj. cinamomi optimi ʒiß. mercurii dulcis ritè parati ʒij. Fiant morselli vel rotulæ.

Efficacissimæ ad vermes enecandos & expellendos, tum infantibus, tum adultis exhibendæ, Dosis ʒij. ad ℥ß.

Manus Christi simplex & cum margaritis ex *Pharm. August.*

℞. Sacchari albiss. ℔j. aquæ rosar. quantum satis est pro sacchari solutione. Coquantur, ut artis est; quod si margaritas addere volueris, injiciatur sub finem margaritarum præparatarum ℥ß. Fiant rotulæ.

Viribus dejectis, febribus ardentibus, & deliriis medetur.

Paratur etiam manus Christi perlata, adjectis sub finem coctionis guttulis aliquot olei cinnamomi, jucundissimum sanè ad omnem virium lapsum medicamen, si modo febris aut calor aliquis præternaturalis non subsit.

Rotulæ ex Mercurio vitæ correcto *Zwelferi.*

℞. Mercurii vitæ ritè & dextrè parati ʒj. salis communis ℥j. nitri purissimi ʒvi.

Mixta hæc conterantur & levigentur diu, multumque (horis circiter quatuor) super porphyrite lapide; post aqua calida abluantur salia, ut mercurius vitæ liber ab illis tandem remaneat: & tali pacto demitur ipsi vis violenta emetica, mitiorque evadit ut potius per inferiora operetur. Jam verò

℞. Sacchari albissimi ℥iij. solvatur in s. q. Aquæ rosarum, ac ad consistentiam tabulati coquatur, cui ab igne remoto ac nonnihil refrigerato, adde mercurii vitæ correcti ʒiß.

Fiant s. a. Rotulæ purgantes per inferiora, & nonnihil per superiora omnes humores excrementitios. Dosis. ʒj. ad ʒij.

Morselli Pectorales *Zwelferi.*

℞. Sacchari albi can. ℔j. solvatur vel in succi sempervivi major. depur. ℔ß. in quo prius Rad. enulæ incisæ ℥ß ireos florent. ʒij parum ebullierint; vel etiam in aq. rosarum fragrant. sine ad. still. ℔ß. in qua prius radicis enulæ ℥ß. ireos florent. ʒiij. aliquandiu tantum infusæ & maceratæ fuerint, coquantur ad consistentiam tabulati, cui ab igne remoto injice.

Resinæ storacis calam. ʒij. specier. diaireos n. superius paulo descriptarum ʒiß. pulv. Rad. enulæ ʒij. & si lubet pulv. croci opt. ʒj. essentiæ rosatæ saccharinæ, elæosacchari, Anisi an. ℥ß.

Fiant s. a. Rotulæ vel morselli in affectibus pectoris catarrhosis, tussi diuturna, pleuritide & phthisi ipsa perutiles.

Rotulæ Purgantes & emeticæ *Zwelferi.*

℞. Sacchar. albiss. in aq. rosar. soluti ac denuo ad consistentiam tabulati cocti ℥iij. cui ab igne remoto & nonnihil refrigerato adde mercurii vitæ ritè ac dextrè parati & probè edulcorati ʒj. pulv. mechoacæ albæ ʒiij. Ireos florent. rad. ʒj. Fiant s. a. Rotulæ albæ boni saporis bonique odoris.

Qui per superiora crassorum ac vitiosorum humorum saburram exturbare nititur in corporibus robustis, præstans hic habet remedium, modo in dosi non nimium excedat, in morbis diuturnis, chronicis, febre quartana, melancholia hypochondriaca, præsens sunt remedium. Dosis à ʒi. ad ʒii. ad summum.

Rotulæ de Rhabarbaro *Pharmac. Norimberg.*

℞. Rhabarbari selecti, ʒij. Aquæ endiviæ ℥ij. coquantur & solvantur in eo decocto sacchari ℥ij. Fiant Rotulæ.

Morselli Stomachici *Zwelferi.*

℞. Rad. acori, calami aromat. galangæ an. ʒiiij zingiberis ʒiß. incisæ coquantur parum in s. q. aquæ simplicis ad ℔ß. circiter: cum colatura solvatur sacch. albi can. ℔j. ac denuò ad consistentiam tabulati coquendo redigatur, cui remoto ab igne adde.

Nucis Indic. conditæ & consciss. ℥iß. zingiberis Indici condit. & conscissi ℥i. calami aromatici condit. cort. arantiorum, citri ana condit. & consciss ℥ß. amygdal. dulc. decorticat. pistach. decort. ana incisorum ℥i. nuc. mosch. conquass. ℥ß. cardamomi minoris ʒij. macis, piperis longi, caryophyll. an. ʒiß. cinamomi acuti incisi ℥ß. Fiant s. a. morselli qui stomachum & reliqua viscera infrigidata confortant, appetitumque excitant, & flatus comprimunt.

Morsuli varii ac Rotulæ ex Timæo.

Morsuli Imperatoris purgantes.

℞. Sem. melon. excort. ℥ß. aquæ rosarum optim. ℥iiß. m. F. emulsio in qua dissolv. sacchar. albiss. ℔j. Resinæ gialapp. ʒv. adde spec. pro morsul. Imperat. ʒvi. m. F. s. a. morsuli.

Morsuli Hydragogi.

℞. Magister. gumm. de Goa. ʒj. lævigetur in marmore cum ol. stillat. macer. postea adde resin. gialapp. s. a. solut. ʒij. cinamomi atutissimi ℈iiij. caryophyll. ℈ij. maceris ℈j. aromata grosso modo incidantur, & c. sacchar. in aq. cinam. solut. F. morsuli.

Morsuli Cephalici.

℞. Specier. diambr. diamosch. dulc. an. ʒij. cubebar. ʒiij. cardamom. ʒi. nucis Indic. condit. ℥j. cort. aurant. condit. ʒvi. medull. nuc. indic. condit. ʒij. maceris ʒj. sacchar. albiss. in aq. lavend. solut. ℔j. F. s. a. morsuli oleo nucis moschat. stillatitio conspergendi.

Morsuli Cordiales.

℞. Confect. alkerm. de hyacinth. an. ℥ß. pulv. nostr. cordial ʒij. condit. cort. citri ℥iß. flor. citri ʒvi. spirit. rosar. rub. Idæi an. ℥i. sacchar. albiss. in succo citri solut. ℔j m. f. s. a. morsuli.

Morsuli Pectorales

℞. Spec. diaireos ℥ß. looch san. & expert. ℥j. flor. Benzoes ℈ß. condit. rad. enulæ ℥iß. corticis citri ℥i. conditæ incidant grosso modo & c. sacchar. albiss. in aq. fæniculi solut. ℔j. F. s. a. morsuli.

Morsuli Stomachales.

℞. Gran. paradis ʒij. Affund. aq. cinamom. ℥iiiß. stent in infusione per noctem, manè colentur. In colatura dissolv. sacchar. albiss. ℥ix. add. specier. aromatic. rosat. ʒij. cardamom. minor. ʒij. cubebar. ʒij. condit. cort. au- rant.

rant.citri,carnis cytoniorum an ℥vi. zingiber. Chinens. ʒj. condita & aromata incid.grosso modo f. s. a. morsuli parvi,aspergendi spiritu rosarum in quo ambræ gr. vi. dissoluta sint.

Morsuli præservantes à peste & morbis epidemicis.

℞. Spec. liberant. sine aloe ℥ß. de hyacintho ʒij. bol. Armen. terr. sigillat. ligni aloës an. ʒiß. rad. zedoariæ, contra-ierva an. ʒiiß. condit. rad. Angelic. scerzoner. pimpinell. enulæ an. ℥vi. cort. citri ℥iß. confect. alkerm. ℥ß. sacchar. in aqua nostr. bezoardica solut. ℔ij. m. f. s. a. morsuli.

Rotulæ Manus Christi purgantes.

℞. Resin.gialapp.s.a.solut.℈iiij.gr.xij.magister.perlar. ʒj sacchar.albiss.in aq.rosar.solut. ℥iij. m. exactissimè F. rotulæ.

Rotulæ contra Vertiginem & Apoplexiam.

℞. Magister.succin. alb. ℥ß. ol. stillat. carvi gutt. ix.nuc. moschat. gutt. ix. macer. gutt. vii. sacchar. albiss. in aq. euphras. solut. ℔ß. misc. Fiat s. a. rotulæ.

Rotulæ Cordiales.

℞. Magister. perlar. coralior. an ʒij. hyacinth. ʒj. confect. alcherm. ℥ß. ol. stillat. cinamom.gutt. vii.citri gutt. v. sacchar. albiss. in aq.carbunc. solut. ℥iiij. m. F. rotulæ.

Rotulæ Pectorales.

℞. Spec.diaireos simpl.℥ß.looch.san.& expert.℥j. flor. Benzoes gr. xi. sacchar.albiss.in aq.fænic.solut.℔ß. m.F. rotulæ.

Aliæ cum floribus sulphuris.

℞. Flor. 🜍is ter sublimat.ʒij. looch. de pulmon. vulpis ℥j. gumm.ammoniac.℈iiij.extract.enulæ ʒj.sacchar.in aq.tussilag.solut.℥vi.m.f.rotulæ.

Rotulæ Stomachales.

℞. Rotul. manus Christ. simpl. ℔ß. ol. stillat.cinam. gutt.xi.caryophyll.nuc.mosch.an. gutt. ix. citri gutt. vii. misc.F. rotulæ.

Rotulæ contra Vermes.

℞. Sem.sanct.℥ß.turpeth.elect.ʒij.rhabarb. opt. ʒiij. resin. gialapp. s. a. solut. ℈j. corallinæ ʒj. ol. citri gutt. vii. sacchar. albiss. in aq. flor. persic. solut. ℔ß. m.f. rotulæ.

Rotulæ, seu Morsuli ex Hofmanno.

Morsuli Caput confortantes.

℞. Cardamom. cubebar. cinamom. el. caryophyll. an. ℥ij. macis ʒj Nuc.Moschat.num.j. cortic. citri condit. incis ʒ j fl.anthos.betonic. lavendul. borragin. tunic. ana p. ij. pinear.pistac.ana incis.ʒiij. nuc. indic. condit. incis. num.j.confect. alkerm. cum sacchar. s. q. solut. in aq. lil. convall.s.q.f.s.a. morsuli.

Morsuli Anti-Phthisici D. D. C.

℞. Amygdal. dulc.mundat. ℥j. sem.4. fr. major. excorticat.ʒvj.papav.alb.ʒij.urtic.R. bombac. ana ℈iv. terantur in mortario lapideo,affunde aquæ Pulmonar. s.q. f. emulsio, cum qua dissolve sacchari albi ℥vij. rosat. tabul. ℥v. violat. tabul. ʒiij. spec. elect. resumptiv. rec. ℈ivß. diatrag. fr. ℈ij. diarrhod. abb. diatr. santal. ana ʒß. solut.margarit. Or. corall, ana gutt. xx. extract. liquirit. ℈j. lact. 🜍ris ʒj. Pulmon. vulpis p. ʒj.

Incisa misce ad ignem blandum, instilla in fine extrà ignem ol.d.anisi cinamom.ana gutt.v. f. confectio in Morsulis ponderantibus ʒij.

N. Pro divitibus addi potest ambræ Moschi ana ℈ß.

Morsuli de Citro.

℞. Solut.perlar.or. ʒij. dissolve cum s. q. succi citri recent.ad formam pulticulæ.cortic.citri condit.incis.ʒij. & supra ignem in patella solve sacchari albi ℥iv. cum succo citri f.morsuli ponderantes ʒij.

Morsuli Confortantes.

℞. Carnis citri condit.nuc. Indic. condit. pyror. moschatell.condit.cinosbat.condit.ana ʒij.cinamom.incis.℈j. Amygdal.dulc.excortic.pinear. excortic. pistac. excortic.ana ℥ß.sacchar.canar.in aq.cinamom.& rosar.solut. ℥vj.f.s.a. morsuli. pro divitibus addi potest confect. alkerm. ʒj.

Morsuli ♀nerem stimulantes.

℞. Electuar.diasatyr.℥j. radic. eryng. condit. incis. ʒvj.pinear. excorticat. incis. amygdal. dulc. excortic. & incis.ana ℥iij. spec.aromatic.rosat. diarrhod. A. ana ʒß. ambræ gryſ.zibeth.opt.ana gr.iv.sacchar.in aq.cinamom. solut.℥vj.f.s.a. morsuli.

Rotulæ Caput confortantes. D. F. H.

℞. Extract.calam.aromatic.rutæ ana ℈j.ol. d. rutæ, succin.ana ℈ß.sacchar.alb.solut.in aq.rut.s.q. ℥iv.f.Rotulæ.

In præservatione apoplexiæ, epilepsiæ, vertiginis &c.

Rotulæ in præservatione & ipso paroxysmo etiam Melancholicæ hypochondriacæ.

℞. Spec.diambr.rosat.novell.ana ʒj.margarit.ppt. ʒß smarag.or.ppt.℈j.ambræ gryſ.gr.iij.ol.d.carvi gutt.iv. sacchari solut.in aqua card.b.℥iij.f.confectio in rotulis.

Rotulæ in tussi inveterata ex causa frigida.

℞. Fl. 🜍ris s. terebinthin.coct.ut pulverisari queat. ana ʒß. pulver.myrrh.el.sem. angelic. ana ʒß. succ. liquirit.ʒiß.sacchar.opt.penid.ana ℥ij. cum infus.gumm. tragac.fact.ex aq.tussilagin.f.trochisci irrorat.ol.d.anisi gutt.xiij. S. Huste-Kuchlein.

Rotulæ, seu Morsuli ex collectione Theoph. Bierlingii.

Morsuli purgantes.

℞. Mechoacann.nigr.℈ii.resin.jalapp.scammon.ā ℈ß cremor.♀r.℈j.sacchar.in aq.ros.dissol.℥iij.m.f. confectio in morsulis n.x.Dosis mediat.

Morsulatum vitrum ♂ij.

℞. Vitr.♂ij.gumm.tragacanth.ana ʒß. ol. anis. fænicul.ā gutt iij.sacchar.℥ß.f.l.a.morsuli, addunt plerique croci gr.ix.Dosis horum morsulorum ʒj.

Morsuli de ♀ro *D. Borbonii* quibus renum sabulum feliciter eluere solitus fuit.

℞. Crystall. ♀r.puriss ℥ij sacchar.in decocto brodii cicerorum rubrorum dissoluti ℥v. f.l.a.morsuli.

Morsuli contra Catarrhos.

℞. Extract. lign. aloes ℈j. nuc. moschat. succ. ℈ß. mastich.elect.cubebar.ana ℈j.semin.coriand.ppt. ʒj. sacchari in aq.rosar.solut.℥iij.f.conf.in morsul.

Noctu ante cubitum sumat partem dimidiam morsuli alicujus.

Morsuli confortantes J. A.

℞. *Amygd. dulc. recent.* ℥iß. *pistac. pinear. ana* ℥ß. *sal. margarit. coralliorum ana* ℈i. *confect. alkerm.* ℈ii. ⚭ *cinamom.* ℈ß. *sacchar. opt. aq. ros. c. tragac. solut. q. s. F. Morsuli.*

Morsuli purgantes *M. Lehmanni.*

℞. *Gummi gott.* ℥ß. *rad. ireos,* ℨß. *croc. orient.* ℈ß. *sacchar. alb. in* ▽. *ros. dissol.* ℥iij. *F. Morsul. a. ponderent singuli* ℨj. *D. in scatula.*

Morsuli nutritivi & refrigerantes in hectica.

℞. *Pinear. rec. in* ▽. *ros. purat.* ℥ß. *amygd. dulc. excort.* ℨv. *sem. melon. rec. cucum. cucurb. ana* ℨij. *spec. diarrhod.* Abbat. ℈. v. *mag. perlar.* ℈j. *sacchari albi in* ▽. *ros. & scabios. dissolut.* ℥xvi *f. l. a. morsuli.*

Morsuli purgantes.

℞. *Pulv. jalapp.* ℨiij. *cremor.* ♀r. ℈ij. *dagryd. gummi. gott. ppt. ana* ℨß. *specier. aromat. rosat. diarrhod.* Abbat. *ana* ℈ij. *Pulv. croc. gr. vj. sacchar. albiss. aq. cichor. & cinam. parum dissol.* ℥iiij *f. l. a. morsuli.*

Morsuli contra ardorem Gulæ.

℞. *Lapid. percar.* ℨiij *ocul.* ♋. ℨj. *cretæ, macis ana* ℨj. *terræ sigillat.* ℨiß. *mastich. corall. rubr. ana* ℈ij. *corn. cerv.* ℨiß. *sacchar. in* ▽. *rosar. dissol.* ℔j. *f. l. a. morsuli.*

Morsuli contra Pestem *D. Steinmetzens.*

℞. *Rad. valerian. angelic. torment. bistort. alb. scord. card. benedict. ana* ℨß. *sem. citri, acetos. coriandr. ppt. ana* ℈j. *flor. borragin. rosar. rubr. macis, cinamom. bacc. laur. ana* ℈ß. *bol. armen. ver.* ℈ii. *c. c. ppt. spodii ppt. ana* ℈j. *santal. alb. citrin. Xyloaloës ana* ℈ß. *corall. rubr. ppt. margarit. ppt. smaragd. hyacynth. saphir. granat. ana* ℈j. *trochisc. de camphor.* ℈ij. *fol.* ☉. *n. viij. sacchar. albiss. dissol. in* ▽. *rosar. & acetos. q. s. f. l. a. morsuli.*

Morsuli laxativi *D. Doreri.*

℞. *Agar.* ℨij. *turbith.* ℥ß. *dagryd. cinamom. mastich. caryophyll. anisi ana* ℨj. *sacchar. alb. in* ▽. *ros. dissol.* ℔j. *f. l. a. morsuli* ℥ß. *pro dosi.*

Alii.

℞. *Turbith. alb. gummos.* ℨv. *hermodact.* ℨiij. *dagryd.* ℥ß. *zingiber.* ℨj *calam. aromat. mastic. anisi ana* ℈j. *cinamom.* ℨß. *mac* ℈ß. *sacchar. alb.* ℥vj *f. l. a. morsul. cum* ▽. *menth. Dos.* ℥ß.

Alii.

℞. *Dagryd* ℨij. ℈ß. *cinamom. elect.* ℨj. *mac. gr. vj. sacchar. alb.* ▽. *rosar. diss.* ℨiij. *aq. cinam.* ℥ß. *f. l. a. morsuli. Dos.* ℨiiß.

Morsuli Diacitri solutivi Dresdensium.

℞. *Cort. citri condit.* ℥ij *conserv. borrag. violar. ana* ℨij. *Pulv. turbith. opt.* ℨiij. *dagryd.* ℨij. *spec. diatragac. frigid.* ℨj. *sacchar.* ℥iiß. *diss.* ▽. *scabios. f. l. a. mors. Dos.* ℨv.

Morsuli ad caput *D. Doreri.*

℞. *Cinamom. zingiber. Ireos, macis, nuc. moschat. cardamom. cubebar. caryophyll. ana ana* ℨj. *Fol. euphras.* ℥ß. *amygd. dulc. mund.* ℥ij. *sacchar. albiss.* ℥xvj. *solut. in aq. euphras. f. l. a. morsuli.*

Morsuli laxativi *Ejusdem.*

℞. *Conserv. violar. borragin cortic. citri. rad. buglos. condit. ana* ℨiij. *zingiber. albiss.* ℈iiiiß. *specier. diatrag. frigid* ℨvj. *dagryd.* ℨj. *turbith* ℥ß *sennæ* ℥ij. *sacchar. opt. in* ▽. *rosar. dissol.* ℔ij. *f. l. a. morsuli.*

Morsuli purgantes *D. Sultzbergeri.*

℞. *Resin. scammon.* ℈iiij. *Pulv. rad. mechoacann.* ℈vij. *flor. rosar.* ℨß. *parum irrorentur spir.* ⊖-*l. sacchar. albiss. succ. berber. solut.* ℥iiß. *moscht in spir. rosar. solut. gr. ii. f. l. a. morsuli.*

Morsuli de rhabarbaro *D. Landgravii.*

℞. *Carnis citri condit. cortic. citri condit. rad. eryng. condit. cichor. condit. ana* ℥ß. *cinamom. acut. macis ana* ℨß. *rhabarb. elect. crassiuscul. incis.* ℥ß. *cort. citr. recent.* ℨij. *succ. citr. q. s. sacchar. alb. in* ▽. *rosar. & cinam. dissol.* ℥vij. *f. l. a. morsul. confortantes.*

Morsuli præservativi *Ejusdem.*

℞. *Carnis citr. condit. cort. citr. condit. flor. citr. cond. ana* ℥iß. *cort. citr. recent. minut. incis.* ℨiiij. ⚭ *citr. destill. gtt. vj. succ. citr puriss. q. s. sacchar. canar. aq. citri & rosar. dissolut.* ℔j. *f. l. a. morsuli.*

Morsuli contra ardorem stomachi *D. Doreri.*

℞. *Nuc moschat.* ℨj. *caryophyll. aromat.* ℨij. *coriand. oryz. ana* ℨj. *contus. macerentur per* XII. *horas in* ✳ *acerrim. postea resiccat. & pulveris. adde farin. pisor.* ℨvj. *lentium* ℨj. *mac. parum tosti Ligni aloes santal. rubr. coral. rubr. ppt. ana* ℈j. *cydon. siccat. ana* ℨij. *persic. siccat. ana* ℨij. *spod. ex ebore* ℨj. *Lapid. cancr. ppt. Bol. Armeni ppt. ana* ℨj. *conserv. rosar. veter.* ℥iß. *rob. berber. cydon. ā.* ℥ß. *sacchar. canar. albiss.* ▽. *rosar. dissol.* ℥xvj. *f. l. a. confect. in morsulos.*

Morsuli stimulantes venerem.

℞. *Semin. eruc. urtic. anis. fœnic. pastinac. ana* ℨß. *Pulv. priapi tauri, cervi justo tempore collect. ana* ℈ij. *nuclear. pinear. amygdal. dulc. pistac. minut. concis. ana* ℨj. *nuc. moschat. cubebar. cardamom. ana* ℈j. *zingiber.* ℈ß. *piper. long.* ℈j. *stincor. Ægypt. no. vj. spec. diamosch. Diambr. ana* ℈ij. *sacchar. albiss. in* ▽. *cinamom. solut.* ℥vij. *f. l. a. morsuli adde* ⚭ *cinamom. gt. viiij. fœnic. gt. vij.*

Rotulæ Venerem stimulantes.

℞. *Pinear. pistac. amygd. dulc. excort. ana* ℨiij. *piper. long. zingib. gran. paradis. ana* ℨß. *bolet. cervin. rad. Aaron. ppt. caud. stinc. marin. borrac. Venet. ana* ℨj. *cantharid. abscissis alis & capitib. no. vij. extract. diasatyrion.* ℥iß. *sacchar. optim. c. aq. rosar. dissol. q. s. f. l. a. rotulæ.*

Rotulæ laxativæ.

℞. *Vitri* ♁ii ℨj *gumm. tragac.* ℨß. *m.* ⚭. *anis.* ℈ß. *sacchar. alb.* ℥ij. *f. l. a. rotul. Dos.* ℨj.

Rotulæ ambratæ *D. Osvvalds.*

℞. *Ambræ odorat* ℈j. *hanc irrorando spir. rosac. diutius contere ut pasta fiat, inde phiolæ hermeticè clausa ut servetur fragrantia atque terræ per mensem commenda, postmodum exime & adde: magist. perl. sp.* ⊖-*l. fact.* ℨj. *Pulv. rad. ireos. spec. diambr. compl. diaireos ana* ℈ij. *amyl.* ℨij *sacchar. cand. alb.* ℥viij. *penid.* ℥iß. *cum mucilag. tragac. f. l. a. rotulæ.*

Rotulæ ad aerem in benignum *D. Andersoni Angli.*

℞. *Cort. citr.* ℈ij. *oss. de cord. cerv. margar. ppt. ana* ℈ß. *saphyr. ppt. gr. iij.* ⚭ *macis gt. ii. cinamom. gt. v. spec. liberant.* ℨß. *diarrhod.* Abbat. ℨii. *sacchar. alb. clarif.* ℔ß. *aq. scord. card. benedict. ana* ℥iiß. *cinamom.* ℥ß. *coq. ad consumtionem aq. formentur rotulæ s. a. quarum unaquæque ponderet* ℈j.

Rotulæ purgantes.

℞. ♀r. ⊖-*l.* ℈ij. *Zingiber. alb.* ℈j. *Caryophyll. Gal. ā* ℈ß.

Nuc: moschat.Mac.ana gr.vj.Pulv.lign.aloes ℈ß. Cardamom.Spic.ana gr.vj Scammon.ppt. ℈iiii. Sacchar. in ▽.cinam.dissol.℥ii.F.confect.in rotulas dos. ʒi.

Rotulæ præservativæ D. Laurentii.

♃. Pulv.Bezoard ʒii.Spec.liberant.s.aloe.ʒß.diarrhod.Abbat.Confect de hyacinth.ana ʒii.Magist.perlar.corallior.Corn.cervi.ana ℈j.Extract.zedoar.gr.xv. Sacchar.in aq.rosar.solut ℔j.extra ignem adde 🝆. de cort.citri ℈ß.spir.rosar.℈j.f.l.a.Rotulæ.

Rotulæ contra vermes.

♃. 🝆 rut, laurin.ana ʒj.Aloes. Semin. sancti ana ʒiß.Corall.ppt.ʒß.C.C.ust.ppt.℥ß.Sacchar.fin. ℥iii. Dissol.in Aq.menth.q.s.F.l.a. rotulæ.

Aliæ.

♃. Sem.sanct ʒß.Galang. Zedoar. ana ℈ß. Fol. senæ ʒiii.Mercur.dulc ℈ß. gr. vi. Sacchar. in Aq.gram. sol. ℥iß. F.l.a.rotulæ.Dos.ʒj.vel ʒiß.singulis matutinis.

Trochisci sublinguales.

♃. Zedoar. ʒii. Angelic. Confect. alkerm. ana ʒiß. 🝆 macis.citri.angelic.ana ℈ß. è mucilag.tragac.f. l. a. Trochisci.

Trochisci vomitorii.

♃. Flor. ♁. debit.ppt.ʒß.Gumm.tragacanth.Sacchar. finiss.ana ʒvj. 🝆. anis. ʒß. F. cum diligentia confectio in trochisc.quorum unaquæque juste ponderat.℈j.

Trochisci moschardini optimi.

♃. Sacchar.alb.℥viij.Pulv.rad.ireos alb. ℥ß. Mosch. opt.in ▽. rosar.diff. gr. xii. Cum.mucilag.tragac.albiss. aq.rosac fact.f.l.a.Trochisci.

Trochisci sublinguales de confectione alkermes.

♃. Confect.alkerm ℥iß.Sacchar. alb. ℥xvj. Moschi, Ambræ grys.ana ℈ß.Mucilag.Tragac. c. aq. rosar. fact. q.s.f.l. a. Trochisci.

Alia descriptio.

♃. Confect. Alkerm.compl.℥i.Succ.kermes ʒii. Mosc. gr.viii.Ambr.gr.vj.Sacchar.Taberzeth. Penid. ana ℥ix. Cum mucilag tragac.aq.rosar.fact.q.s.f.l.a.trochisci,

Rotulæ & Morsuli ex Hadriano à Mynsicht.

Rotulæ Smaragdinæ.

♃. Smaragdi ppt.℥ij.corn.alc.spagyricè calcin. ʒiß. Sem.pæon. mar.decrescente luna collecti.sem. citri de cortic. ana ʒj. galang. min. rad. dictamn. alb. gran. Croci orient.præp.Cubebarum Visci quercin.ana ʒß. Mag. Perlar.or.Corallor.rub. Hyacinth. præp. ana ℈j. Ol. Succini alb.rectif.Nuc.Moschat.Macis Cinamomi ana ℈ß.Roris marin. Lavendulæ ana Gut.iiij. Sacchari albiss. in aqua Apoplect.& Epileptica nost. ana absolut. ℥xvj. Misc.& fiant l.a. Rotulæ.

Vires, Usus, Dosis. Miraculosè ab Apoplexia, Epilepsia,Paralysi,&c. præservant.Vertiginem corrigunt. Cerebri debilitatem auferunt. Memoriam & sensus acuunt.Caput confortant. Spiritus recreant.Literatos omnes meditationibus continuis curisque variis facultates animales,periculosè debilitantes,maximè juvant atque liberaliter sustentant.

Rotulæ Hyacinthinæ.

♃. Spec.Diarrhod. Abbat. Diamargar.frig.ana ℥ß. Hyacinthi præp.ʒij.Flor.Nitri ʒj.Mag Corallor.rub. ℈j. Ol.Stil.Rosar.℈ß.Sacchari albiss.in aqua flor. Nymphææ s.q.dissolut.℥xvj.Misc.& fiat l.a.Confectio in Rotulis.

Vires,Usus,Dosis. Ad universi corporis caliditatem & inflammationem conferunt,omnemque virium imbecillitatem firmant, Syncopen juvant,atque longo morbo dejectos supra modum recreant, refrigerant, ac confortant.Astmaticis,Cardiacis,Hepaticis, Ictericis,Tabidis, Tussientibus & malignè Febricitantibus mirè auxiliantur.Dosis à 2.3.ad 4.& 5.sæpius in die.

Rotulæ Cordiales.

♃. Spec.Diarrhod.Abb.℥ß.Conf.Alkermes ʒij. Margarit.Trochiscat. Mag.Corallor.rub. ana ℈i. Ol. Caryophyllor.Macis an.Gut.iiij Sachari albiss.in aq. Cinamom. dissolut.℥viij.Misc.& fiat Confectio in Rotulis.

Vires,Usus,Dosis. Cor insigniter confortant, illudque ab omni corruptione illæsum præstant,& ne facilè à maligno aëre depravetur,tutantur. Dosis 2. 3. vel 4. pro una vice.

Rotulæ Pectorales.

♃. Spec.Diatragacanth.frigid. Dia-Ireos simpl.ana ℥ß.Lact.Sulphur.ʒij.Pulv.Benzoin.ʒj.Ol. Fœniculi ℈j. Sacchari albiss.in lact.sem.Papav.alb.cum aq.Violarum ext. dissolut. ℥xvj.

Vires, Usus,Dosis. Ad omnem faucium & linguæ asperitatem valent.Pectoris & thoracis gravitatem à causa calida & sicca allevant.Tussientes , Phthisicos, tabidos,macie confectos, & eos , qui defluxionibus è capite obnoxii sunt,juvant.Dosis quavis hora 1, 2. vel 3. pro una vice.

Rotulæ Pectorales Citrinæ.

♃. Loh.sani & experti Spec.Diarrhod.Abb.ana ℥ß. Suc.Glycyrrhiz.ext.Flor. Sulphuris ana ʒj. Pulv. Benzoin.Rad.Ireos flor.ana ℈ij.Ext.Croci oriental.Bal. Sulphuris anisat.ana ℈j.Sacchari albiss in aq. Fœniculi dissolut.℥xvj. Misc.& fiant l.a Rotulæ.

Vires, Usus,Dosis. Pulmones expurgant. Pectus leniunt.Sputum facilitant.Ideoque tussiculosis, Pleuriticis & difficulter spirantibus mirum in modum auxiliantur. Dosis sæpius in die ab 1.2.ad 3,vel pro una vice.

Rotulæ Pectorales Rubræ.

♃. Spec. Diarrhodin. Abb. ℥i. Loh. Sani & exp. ℥ß. Conf.Alkermes ʒij.Suc.Glycyrrhiz. ext. Flor. Sulphuris ana ʒj.Pulv.Bentzoin.Rad.Ireos flor. ana ʒß. Ol. Anisi ℈j. Sacchari albiss. in aq. Hyssopi cum santal. rub. prius dissolut.℥xvj.Misc.& fiat l.a.Confectio in Rotulis.

Vires,Usus,Dosis. Thoracem & Pulmonem expurgant,eosque ad expectorandam crassam & lentam materiam roborant. Hinc Tussi diuturnæ , Asthmati & Pleuritidi auxiliantur.Dosis à 1.2.3.& 4.pro una vice.

Rotulæ Lac Provocantes.

♃. Crystallorum præp.℥ß.Corallor.rub.præp.ʒj. Margarit.præp.Piperis longi ana ʒß.Ol. sem. fœniculi ℈j. Sacchari albiss in aq.Nuc.Moschat.dissolut.℥iij.Misc.& fiat l.a.confectio in rotulis.

Vires,Usus , Dosis. In provocatione lactis secretum est:dantur Nutricibus singulis diebus manè, meridie & vesperi 4 aut 5.pro una vice.

Rotulæ Refectivæ.

♃. Margarit. trochiscat. ʒj. Mag. corallor. rub. Ambræ griseæ ana ℈j.sacchari albiss. in lact. Amygd. dulc.cum aq.Rosar. Ext. dissolut.℥iiij. Misc. & fiat l.a. Confectio in Rotulis.

Vires, Usus, Dosis. In morbis chronicis vires reficiunt,alunt & desperatos refocillatis viribus sanitati restituunt totamque naturam corroborando conservant & ad pristinum robur recuperandum conducunt. Dosis est,ut,necessitatis usu ita deposcente,duæ vel tres assumantur,& sensim lingua confricentur,ac deinde deglutiantur.

Rotulæ Stimulantes.

♃. Borracis Venet. ʒij. sem. linguæ avis ʒj. Boleti cervini,carnis scincor. ana ʒß.piperis long.℈j. cantharid. corp. ol. cinamomi ana ℈ß.sacchari albiss.in aq. rad. satyrii & anthos diss.℥vj.Misc.& fiant l.a. Rotulæ.

Vires,Usus, Dosis. Mirabiliter irritant atque excitant : Propterea ad impotentiam & læsam virilitatem quam maxime valent. Dosis eundo cubitum à 3.4. ad 6. plus minusve pro ratione puelli. Sumi etiam possunt post primam coctionem à media scilicet nocte.

Rotulæ

Rotulæ Aromaticæ.

℞. *Galangæ min.* ʒiß. *calami aromat. gran. paradisi, zingib. alb. ana* ʒj. *caryophyllor. cass. ligneæ, zedoariæ, pimpinellæ, piperis longi, sem. carvi. ana* ʒß. *Cubebarum, nuc. moschat. croci Orient. maceris, ana* ʒj. *ol. cinamomi, menta crisp. aurantior. rorismarini, ana* ℈ß. *facchari albiss. in aq. Stomachal. nost. dissolut.* ℥xvj. Misc. & fiat l. a. confectio in rotulis.

Vires, Usus, Dosis. Omnia membra principalia; utpote: Caput, cerebrum, stomachum, cor, hepar, lienem, intestina, &c. refrigerata, egregiè calefaciunt, corroborant, atque à doloribus præservant. Colicam impediunt. Vomitum phlegmaticum sistunt. Appetentiam excitant. Nec non flatus ventriculum distendentes probè discutiunt, omnemque totius corporis noxam à causa frigida proficiscentem curant. Dosis quovis tempore 2. 3. 4. vel 5. pro una vice.

Rotulæ Refrigerantes.

℞. *Spec. diarrhod. abbat.* ℥j. *elæosacchari citri, flor. nitri. ana* ʒij. *crystallor. præp.* ʒi. *tinct. corall. rub. granor. chermes, santalorum. ana* ʒß. *mag. saturni,* ℈j *ol. stil. rosarum, gr. iv. facchari albiss. in suc. berber. & ribes ana dissolut.* ℥xvj.

Misc. & fiat, l. a. confectio in rotulis.

Vires, Usus, Dosis. Insigniter refrigerant, & ad extinguendam sitim in morbis quasi ignitis febribusque acutis sunt admodum convenientes. Confortant Stomachum & calidum innatum, Cor & Hepar supercalefactum alterant, & omnes inflammationes tam internas quam externas modestè delent, suaviterque sistunt. Dosis pro libitu 2. 3. 4. vel 5. pro una vice.

Rotulæ Carminativæ.

℞. *Ol. Carminativi nost.* ʒiß. *cinamomi, caryophyll. ana* ℈ß. *facch. albiss. in aq. carminativ. nost. dissol.* ℥xvi.

Misc. & fiat l. a. confectio in rotulis.

Vires, Usus. Dosis. Dissipant flatus & ventositates in Ventriculo & Intestinis latentes. Concoctionem juvant. Acido ructui medentur. Nephriticos dolores urinam provocando, & calculum educendo, leniunt. Dantur necessitate ita exigente 3. 4. aut 5. pro una vice.

Rotulæ Diacymini.

℞. *Spec. diacymini, dianisi, an.* ℥ß. *diamoschi dulc. diambræ, an.* ʒi. *bals. sulphuris anisat. ol. fœniculi, an.* ℈j. *aurantiorum, macis, an.* ℈ß. *facchari albiss. in aq. benedict. serpilli nost. dissolut.* ℥xvj.

Misc. & fiat l. a. Confectio in Rotulis.

Vires, Usus, Dosis. Intestinorum flatus potentissimè dissipant, & prosunt ad omnes frigidos affectus. Cephalicis, Vertiginosis, Stomachicis, Arteriacis, Tussientibus, Asthmaticis, Cardiacis, Jecinerosis, Lienosis, Inflatis, Colicis, Quartanariis & Senibus mirificè succurrunt. Concoctionem juvant. Cachexiam emendant: & Hypochondriorum distentionem saluberrimè liberant. De quibus sumat æger unam atque alteram ad lubitum.

Rotulæ contra Vermes.

℞. *Sec. diacinæ nost.* ℥ij. *facchari albiss. in aq. rad. graminis & Tanaceti an. s. q. diss.* ℥xvj.

Misc. & fiat confectio in rotulis, ut est artis.

Vires, Usus, Dosis. Vermes interficiunt & educunt. Exhibentur quotidie pueris lumbricis scatentibus duæ, tres, vel quatuor aut quinque plus minusve, pro una vice.

Rotulæ Mithridaticæ, præservantes.

℞. *Extract. mithridatii cum aceto destill. parat.* ʒiß. *corn. cervi spagyricè calc. sem. citr. excort. flor. sulph. comp. smaragd. præp. boli rub. or. præp. an.* ʒij. *rad. tormentillæ, zedoariæ, an.* ʒß. *margaritæ trochiscat. mag. corall. rub. camphoræ, an.* ℈j. *ol. succini alb. rectif. angelicæ, ã* ℈ß. *Caryophyllor. rutæ, an. gr. iv. facchar. crystallini in aq. exaltatis & rosar. dissolut.* ℥vj.

Misc. & fiat l. a. confectio in rotulis.

Rotulæ Theriacales liberantes.

℞. *Ext. theriacæ Androm. cum aceto destillat. parat.* ʒiß. *corn. alcis spagyricè calc. terræ sigillatæ, sem. acetosæ. tinct. sulph. hyacinth. præp. an.* ʒj. *rad. enulæ camp. angelicæ, an* ʒß.

℞. *Lign. aloës ponderosi. oss. de corde cervi, succini alb. præp. an.* ℈j. *ol. camphoræ veri, myrrhæ rub. an.* ℈ß. *cassiæ ligneæ, zedoariæ, an. gr. iv. facchari albissimi,* ℥xvi.

Misc. & fiat Saccharo dissoluto in aq. Card. Bened. & Scabiosæ, confectio in Rotulis.

Rotulæ Anglicæ præservativæ pro gravidis.

℞. *Extr. rad. angelicæ cum aceto distillat. fact.* ʒiß. *corn. cervi spagyricè calc. terræ sigillatæ, boli arm. præp. rad. pæoniæ fœm. sem. acetosæ. an.* ʒj. *margaritæ trochisc. mag. corall. rub. hyacinth. præp. an* ʒß, *macis in aceto macerat & exsic. cassiæ ligneæ, croci or. an.* ℈j. *ol. succini alb. rectif. zedoariæ, an* ℈ß. *caryoph. citri. an. gr. iv. facchari crystallini in aq. tormentillæ & Veronicæ dissolut.* ℥xvi.

Misc. & fiant l. a. placentulæ.

Rotulæ Zedoarticæ, Salvificantes pro Pueris.

℞. *Ext. zedoariæ cum aceto distill. fact.* ʒiß. *corn. alcis spagyricè calc. succini alb. præp. terræ sigillatæ, bol. rub. or. præp. an.* ʒj *rad. pæoniæ maris, diptam. alb. tormentillæ, ã.* ℈ii. *smaragd. præp. hyacinth. præp. sem. citri excort. acetosæ, cinæ, an.* ʒß. *mag. corall. rub. perlar. or. oc. cancri, oss. de corde cervi, bals. sulph. an* ʒß. *an* ℈j. *ol. cinamomi, macis, citri, an. gut. iv. facchari albiss.* ℥xvi.

Misc. & Saccharo soluto in aq. flor. Nymphææ & Rosarum ana s. q. f. confectio in placentulis.

Vires, Usus, Dosis. Contra Pestis contagionem quam maximè valent: ab illa enim liberant, totumque corpus à corruptione præservant, &, ne à maligno & pestifero aëre lædatur, tutantur. Dosis tempore necessitatis, 2. vel 3. pro una vicæ.

Rotulæ Catarrhales calidæ.

℞. *Spec. diamosch. dulc. diambræ, an.* ʒj. *arom. ros. dia-ireos simpl. an.* ʒß. *thuris elect. mastichis, corn. cervi. præp an.* ℈j *facch. albiss. in aq. betonicæ dissolut.* ℥v.

Fiant Rotulæ, quæ ol. Caryophyllorum leniter inungantur.

Vires, Usus, Dosis. Quando humor è cerebro per nares, os, oculos, præter naturam excernitur, vel si ad partem aliquam corporis dilabitur, atque in ea continetur, functionibus ejus partis læsis, qualitatibus atque excrementis à naturali statu mutatis, percipitur, hæ Rotulæ per celebres sunt: omnes enim Catarrhos frigidos sistunt, caput, pectusque confortant. Dosis à tribus ad quatuor pro una vice.

Rotulæ Catarrhales frigidæ.

℞. *Semen. papav. alb. contus.* ℥iv. *siliquarum crassiuscule incisar.* ℥ij.

Infundantur per aliquot dies in aq. Scabiosæ & Tussilag. ana s. q. Postea destillentur, & in hujus stillaticii liquoris s. q. dissolve Gran. Mastichis ℥j. coquantur parum & filtrentur, & additis Sacchari albiss. ℥viij. f. l. a. Rotulæ.

Vires, Usus, Dosis. Quando Catarrhus est tenuis, acris, caput calidum, facies & oculi rubicundi apparent, partes, per quas defluit, exasperantur, & exulcerantur, amaritudo & salsedo percipitur. Febris adest, hæ Rotulæ valde commendabiles sunt. Dosis à tribus ad quatuor pro una vice.

Morſuli Cephalici.

℞. Conſ. flor. pæoniæ, anthos. an. ℥ſs. ſpec. diamoſch. dulc. diambræ, cranei humani ſpagyricè calc. cornu alcis eodem modo calc. an. ʒj. rad. & ſem. pæoniæ debitâ collect. viſci quercini, an. ʒſs. ol. ſuccini alb. rect. ℈j. lavendulæ, nuc. moſch. carvi, an. gr. iv. ſacch. albiſſ. in aq. apoplect. & epilept. noſt. an ſ. q. diſſol. ℥xvi.

Miſc. & fiat ut eſt artis, Confectio in Morſulis.

Vires, Uſus, Doſis. A tota ſubſtantia tam in curando quam præſervando Epilepſiæ, Apoplexiæ, Paralyſi, caro, &c. cæteriſque periculoſiſſimis capitis, cerebri & nervorum adfectibus conferunt. In præſervatione Doſis à ʒſs. ad ʒj. In omnibus Lunæ quadris malaque aeris conſtitutione. In curatione autem datur à ʒj. ad ʒij. & iij. in ipſo paroxyſmo Epileptico vel paulò poſt, per ſe vel in vehiculis appropriatis: Et ſi neceſſarium fuerit, reiterandum. Pueris pro ratione ætatis dimidia aut minor doſis ſufficit.

Morſuli Regii.

℞. Piſtat. virid. ℥ij. pinearum mund. amygd. dulc. an. ℥i. margar. trochiſc. mag. corallor. rub. an. ʒj. flor. cordial. minutim inciſ. an. p j. ol. macis, ℈j. ſacchari albiſſ. in aq. roſar. diſſ. ℥xvi.

Miſc. & fiat Confectio in morſulis, ut eſt artis.

Vires, Uſus, Doſis. Saporis ſunt grati & ſupra modum confortant, alunt & nutriunt. Phthiſicos, tabidos, longoque morbo extenuatos & imbecillitate languentes recreant. In doſi non facilè errari poteſt; Quia cum cibo, ante cibum, & poſt cibum ad libitum ægrotantis ſumi condecenter poſſunt.

Morſuli Roſati.

℞. Conſ. roſarum rub. opt. ℥ij. ſpec. diarrhod. abbat. ℥ſs. de gemmis frig. diamarg frig. an. ʒij conſ. alkermes, troch. de berberis flor. nitri, an. ʒi mag. perlar. or. corall. rub. an. ʒſs. elæoſacch. roſarum, citri, an. ℈j. cinamomi, macis, ā. ℈ſs. ſacchari albiſſ. in aq. roſar. & fragor. ā. ſ. q. diſſol. ℥xvi.

Miſc. & fiat, ut eſt artis, confectio in morſulis.

Vires, Uſus, Doſis. Ad Capitis, cordis, ventriculi, Jecinoris, Uteri, Renum, &c. intemperiem calidam; Item, ad febres ardentes, bilioſas, &c. valent. Debiles longoque morbo dejectos recreant, & ad priſtinum robur conducunt. Tremori cordis, defectioni animæ ac concoctioni auxiliantur; nec non illos, quibus forma corrumpitur, maximè juvant. Doſis à ʒij. ad ℥i.

Morſuli Pectorales.

℞. Lohoch. ſani & experti, ℥ii. ſpec. diarrhod. abbat. ℥i. flor. ſulphur. comp. ſuc. glycyrrhiz. ext. an. ʒij. pul. rad. ireos flor. alipta moſch. ā ʒi. balſ. ſulphuris aniſat. ol. fœniculi. ā. ℈ſs. ſacch. alb. in aq. praſſii & tuſſil. ā. ſ. q. diſſ. ℥xvi.

Miſc. & f. ut eſt artis, confectio in morſulis.

Vires, Uſus, Doſis. Tuſſi diuturnæ, vocis aſperitati, & Aſthmati ſtrenuè ſuccurrunt. Spirandi difficultatem auferunt. Humores in pectore & pulmone craſſos incidunt, attenuant & inde natum dolorem levant. Doſis quavis hora ad libitum patientis à ʒſs. ad j. & ʒij.

Morſuli Refectivi de Cancris.

℞. Carn. cancrorum fluviatil. in aquis pectoralib. coct. ℥ii. conſ. roſar. damaſc. ℥iſs. pinearum mundat. piſtat. virid. amygdal. dulc. ā. de nocte in aq. ſcabioſ. macerat. ℥i. ſacchari albiſſ. in aq. pulm. vituli noſt. diſſolut. ℥v.

Miſc. & in fide adde:

Syrup. maſtichin. ʒi. lact. ſulphuris, ʒii. margaritæ trochiſcat. ol. nuc. moſchat. exp. ā. ʒj. balſ. ſulph. aniſ. ℈j.

Miſc. & fiat, ut eſt artis, ſingulari diligentia confectio in Morſulis.

Vires, Uſus, Doſis. Arcanum eſt contra Phthiſin & conſumptionem corporis, quod multis aliis remediis meritò præferendum. Nihil enim ferè eſt, quod humidum radicale magis conſervet, quàm hi Morſuli. Vires amiſſas reſtituunt, & membra principalia confortant. Doſis, ſæpius in die à Drach. ij. ad Unc. ſs. plus minuſve pro ratione complexionis & ſexus.

Morſuli Stomachici.

℞. Diacydonii ſimpl. ℥ii. zingib. de china cond. ℥i. calamit. aromat. virid. condit. ℥ſs. nuc. moſchat. caſſiæ ligneæ veræ, galangæ min. macis, ā. ʒi. ſem. coriand. præp. ameos, ā. ʒſs. ol. caryophyllor. cinamomi, ā. ℈j. ſacchari albiſſ. in aq. Stomachal. noſt. diſſol. ℥xvi.

Miſc. & fiat, ut eſt artis, confectio in morſulis.

Vires, Uſus, Doſis. Stomachum infrigidatum ſummoperè confortant cibumque in eo continent. Membra nutritionis collapſa, debilia, corroborant & ſtipticant. Appetitum & guſtum potenter excitant. Flatus diſcutiunt & ventoſitates reſolvunt. Hypochondriorum tenſionem demoliuntur. Priſtinum calorem reſtituunt. Fœtorem corporis removent, illiſque, qui frigida viſcera habent, mirè conferunt. Doſis a Drach. j. ad Drach. ij.

Morſuli Hepatici.

℞. Rad. Scorzoneræ condit. cichorei condit. an. ℥i. ſpec. diarrhod. abbat. conſ. roſar. rub. uvarum paſſ. ā. ℥ſs. flor. citri condit. ʒii. mag. corallorum rub. chalybis cum aceto tamarind. præp. ſpodii præp. hepatis lupi exſic. āā. ʒj. ſem. acetoſæ, portulacæ, an. ʒſs flor. hepaticæ alb. ℈j. ſacch. alb. in aq hepat. frig & calid. noſt. diſſ. ℥xvi.

Miſc. & fiant l. a. Tabulæ auro coopertæ.

Vires, Uſus, Doſis. Ad debilitatem ſeu imbecillitatem Hepatis valent, ac ejuſdem obſtructiones auferunt, roburque adjiciunt. Morbo Regio, nec non aquæ intercuti, maloque corporis habitui ſuccurrunt. Doſis à Drach. i. ad Drach. ii. & Unc. ſs.

Morſuli Martiales.

℞. Limaturæ martis cum aceto tamarindor præp. ℥i. caſſiæ ligneæ veræ, galangæ minor. caryophyll. ā. ʒi. macis, crocior. an. ℈i. ol. cinamomi, ℥ſs. ſacch. albiſſ. in aq. abſinthii & Centaur. min. diſſol. ℥viii.

Miſc. & fiat, ut eſt artis, Confectio in Morſulis.

Vires, Uſus, Doſis. Valent ad omnes obſtructiones, præſertim Lienis, & ad omnia vitia Stomachi, Cordis, Capitis. Pallorem faciei, menſes movendos, &c. Sumendi autem manè 4. horis ante paſtum, ſuperbibendo hauſtum vini Abſinthiaci. Utatur etiam poſt aſſumptos ſingulos morſulos, moderato exercitio poſt horam. Doſis à ʒii. ad iij. pro una vice.

Morſuli Viriles.

℞. Conf. de Succulata Inda noſt. ℥j. piſtat. virid. amygd. dulc. pinear. mund. an. ℥ſs. nuc. moſch. condit. ʒii. borrac. Venet. galang. min. piperis longi, cardam. min. an. ʒj. verat. tauri, cervi, an. ʒſs. galliæ moſchat. ſem. ling. avis, urticæ, carn. ſtincorum, croci or. an. ℈. ol. caryophyllor. macis exp. cinamomi, an. ℈ſs. ſacchari albiſſ. in aq. rad. ſatyrii & anthos, an. ſ. q. diſſ. unc. xvi.

Miſc. & fiat, ut eſt artis, Confectio in morſulis.

Vires, Uſus, Doſis. Ad maritale munus viriliter obeundum, egregiam & quidem extemporaneam præſtant operam: Quos proinde ſingulariter commendatos velim iis, qui in officio ſuo tardiores ſegnioreſque facti, ita ut ſi deferantur ad judicem, cauſa cadant. Doſis pro prælio feliciter veſperi inchoando continuandoque à Drach. i. ad Drach. ij. ad Unc. ſs. ſuperbibendo parum vini Malvatici vel alius generoſi.

Morſu-

Morsuli Diacretæ.

℞. Cretæ ter quaterve aq. violar. ablutæ, ℥ß. oc. cancri præp. ʒii. nuc. moschat. boli armen. an. ʒi. corallor. præp. ʒß. margarit. præp. cinamomi incis. an. ℈i. lap. carpion. præp. macis torrefact. croci Or. an. ℈ij.

Sacchari alb. in aq. Rosar. dissol. ℥viii. f. l. a. Morsuli.

Vires, Usus, Dosis. Valent contra ardorem Stomachi, qui aliàs non periculosus, sed valde molestus, & aliquando etiam sanis sæpè familiaris est, cum cibo sumpto, tùm jejunis; & imprimis cum eructare volunt, intercluso quasi flatu igneo, & erumpere non valente: Hunc ebullientem dolorem sistunt, & causam hujus mali tollunt. Dosis à Drach. j. ad Drach. ij.

RUBEFACIENTIA, vid. sub titulô, *Attrahentia.*

RUBETA, vid. *Rana.*

RUBIA TINCTORUM.

Rubia Latinis, Græcis ἐρυθρόδανον à rubro radicis colore dicta est. Quæcunque ergo in hoc genere rubro radicis colore suntRubias appellandas duximus.

Nom. Rubia tinctorum *Ger.* Sativa *J. B.* Major sativa sive Hortensis *Park.* tinctorum Sativa *C. B.*

J. B. Sarmenta longa producit, quadrata, uncinulis crebris hamata, geniculata; ad quorum singulos nodos folia rotatim radiata circumponuntur, Aparines modo, sed multis numeris majora, consimiliter aspera, hispidis crenulis per ambitum incisa, vestibus tenaciter hærentia; ex quorum alis pediculi exeunt flores sustinentes ex luteo herbidos, stellatos, tetrapetalos (pentapetalos J. B. q.) apiculis luteis: quibus semina succedunt rotunda. Per maturitatem nigra radices subsunt numerosæ, reptantes, succulentæ, ruffæ, miniatæve, dura, lignosa, matrice farctæ, sapore mixto dulci, acerbo & subamaro.

In Hortis colitur magna copia ad lanas tingendas.

Vires, & Usus. Rubia tinctorum vulnerariis potionibus admiscetur. An verò abstergat & aperiat, an potius adstringat controvertitur. Qui adstrictionem ei attribuunt adversus fluxum mensium, hæmorrhoidas & dysenterias propinant. Qui aperiendi facultatem in ictero, hydrope, urina obstructa & sanguine coagulato exhibent. Et fortasse utriusque qualitatis particeps est, primo aperientis, postea adstringentis, quemadmodũ rhabarbarum. Quæcunq; enim tingendo idonea sunt, tenuium partium meritò censentur, adeòque facile penetrant & obstructiones reserant: & pleraque ejusmodi menses & urinam cient, & ictero conducunt. Ex altera verò parte sapor acerbus facultatem adstrictoriam indicat.

A tinctoribus adhibetur hujus radix ad coloris rubri præparationem.

Expetuntur folia Senensibus mulieribus ad stannea vasa detergenda: siquidem mirum dictu quàm pulcherrimè nitescant quæ rubiam fuerint experta. *Raius.*

RUBINUS, vid. sub titulô, *Lapis.*

RUBIOLA, vid. *Aparine.*

RUBRICA, vid. sub titulô, *Terra.*

RUBRIFICATORIA, vid. *Sinapismus.*

RUBUS.

Rubus Græcis Βάτος, vel quòd virgulta ejus rubeant dicta putatur, vel quòd mora ejus compressa sanguineum succum reddant. Fructu è pluribus acinis arctè stipatis composito uni & simplici flori succedente, foliis in plura segmenta partitis, necnon parvitate & imbecillitate sua à reliquis fruticibus bacciferis distinguitur.

Vires Rubi vulgaris, seu Sylvestris.

Omnibus propemodum hujus plantæ partibus multas vires attribuunt veteres, de quibus Plinius & Dioscorides consulendi. Galeno rubi folia, germina, flos, fructus & radix qualitate adstringente participant, eaque non obscura. Fructus immaturus astringit potenter, maturus temperatior est, & subastringit: hinc in quibuscunque profluviis, vomitu, fluxu alvi, uteri, narium, &c. utilis est: extrinsecus in aphthis aliisque ulceribus oris inque Vulneribus adstringendi. Commendantur à nonnullis, nec præter rationem, ad scorbutum; siquidem nec facie, nec qualitatibus multum differre videtur à fructu Chamæmori Alpinæ; qui ad hunc morbum specificum est. Quo circa non est cur eorum esus tam severè pueris interdicatur. Dices Galenum affirmare dolorem capitis inducere copiose iis vescentibus. At Tragus se id needum expertum esse scribit. Verùm (inquies) testatur ipse Tragus mora illa vehementer refrigerare, ita quidem ut si quis aquam superbibat eum horrores febriles continuo obruere posse. E contra J. Bauhinus se sæpius comedisse copiose, nec nocumentum sensisse ait, quamvis frigidum & humidum ac pituitosum haberet ventriculum, apud nostrates infames sunt quòd Achores & tineam capitis causare credantur, unde &...... dicuntur & hoc nomine ab eorum esu pueri deterrentur. Hoc ego pro populari errore habeo: nec puto eorum usum hoc respectu magis nocivum esse quam aliorum fructuum horariorum, qui si copiosè nimis ingerantur in ventriculo putrescere apti sunt, & hujusmodi fortè affectus inducere.

E succo mororum Rubi vulgaris expresso & fermẽtato cum tantillo sacchari parari potest vini quoddam genus satis generosum & gustui gratum.

Flores iisdem viribus pollent quibus fructus immaturi.

Foliorum decoctum in gargarismis & collutionibus ad aphthas & ulcera oris utilissimum censetur.

Rubi vulgaris baccæ succum exhibent, qui in forma syrupi exhibitus maximæ efficaciæ est in dysuria. D. Needham.

Vires Rubi Idæi.

Hujus baccæ easdem vires obtinent quas rubi vulgaris mora, magis tamen cordiales sunt & gustui gratiores.

Aqua è moris rubi idæi destillata, vel eorundem conserva & gelatina, vel syrupus è succo paratus, ad febres ardentes conducunt, tum propter odorem suavissimum violaceum quem exspirant, saporemque gratissimum inter dulcem & acidum, quibus & naribus & palato se commendant, corque roborant & exhilarant. Gesnerus syrupum vel Sapphyrinis vel Smaragdinis anteferre non dubitavit, idque expertus in seipso & aliis.

Ex moris rubi idæi exprimi potest vinum ad usus multos, nimirum ventriculum imbecillum, alvi fluxus, variosque gingivarum, dentium, uvulæ, palati aliarumque partium affectus.

Qui cibos in ventriculo continere nequeunt, & frequentibus vomitionibus infestantur, his fructus rubi idæi devoratus, & folia recentia tusa ac foris stomacho imposita mirè prosunt. Trag. tum foliorum tenellorum decoctum, tum folia ipsa trita & imposita, tùm aqua destillata pota & illita, inflammationes quascunque sedant & restringunt, ut Tragus, & alii volunt.

Folia

Folia rubi lixivio decocta, si illo caput aliquoties abluas capillos denigrant.

Vino cui infusa sunt rubi idæi mora saporem & odorem gratum communicant. Ex earum etiam pulpa cum saccharo laudatissima bellaria fiunt.

RUMEX, vid. *Lapathum.*

RUPICAPRA. De ejus descriptione, vid. sub titulo, *Capra.* Hic tantùm de Partibus ejus, ut & Capri cervæ Officinalibus.

OFFICIN. NAT. EX RUPICAPRA.

1. *Sanguis.* 2. *Sevum.* 3. *Jecur.* 4. *Fel.* 5. *Stercus.* 6. *Lapis.*

1. *Sanguis* recens vertiginis est medela (*bibitus.*)

2. *Sevum* Phthisi exulcerationique pulmonum succurrit, (*cum lacte assumptum.*)

3. *Jecur* alvi fluxum sistit, (*pulvis assumptus.*) (ad Vertiginem etiam eo utuntur.)

4. *Fel* oculorum nubeculæ, nyctalopiæque auxilio est.

5. *Stercus* calamum atterit & expellit.

6. *Lapis* [seu pila potius] in capsula suprà ventriculum nonnullarum rupicaprarum (masculorum inprimis, circa Autumni finem ex radicibus Doronici comestis) reperiri solet, (*ut Bezoar reperitur,*) magnitudine variante, & maxima ad juglandis magnitudinem ascendente, colore nigro, odore dum frangitur gratissimo.

Hujus *Vires* experientia docuit insignes ad febres malignas, venena, pestem, & sim. Unde alii *Bezoar Germanicum* vocant. (quidam Ægagropilam.)

Dosis gr. xv. ad xx. ad præcavendum gr. IV. vel v. *Casp. Bauh. de Lap. Bez. c.* 13

De Damarum Pilis seu Ægagropilis.

Pila Damarum, seu Ægagropila pulchrè, & fusè explicatur à D. Welschio singulari tractatu doctissimo. Oriuntur in ventriculi primo, aut secundo loculo, quem venatores capsum, aut bursulam dicunt. Cornigeris enim & ruminantibus animalibus quadrifidus ventriculus est, vel ipso teste Aristotele l. 3. part. anim. c. 14. quem dispescit Severinus p. 303. part. 4. Zootom. Democr. in peram, ollulam, conclave cellulatum, & ventriculum proprie sic dictum. Non autem in omnibus rupicapris pilæ reperiuntur, sed saltem in nonnullis, ubi vis coagulans exuperat. Ortum trahere putant quidam has pilas à comesto *Doronico*, cui addit *Welschius Scabiosam montanam, Asterem montanum luteum, radicum odoratarum, Chamandrin marem, Veronicam alpinam, Teucrium alpinum, Lotum odoratam, Pimpinellam majorem, Daucum montanum, Carlinam, Imperatoriam, Sedum alpinum, Vitemque Idæam &c.* Ægagropili, aut Ægagropilæ calidæ sunt & siccæ, aperiunt, rarefaciunt, leviter adstringunt, attenuant, & extergunt, ac proinde sunt Diureticæ, Hydropicæ, Sudoriferæ, Fæcundantes, Alexipharmacæ. Usus illarum est in febribus simplicibus, & malignis, capitis defectu & doloribus, affectibusque aliis comatosis, quæ omnia fusiùs exposita lege apud Welschium. *Schrôderus.*

Capra Alpina seu Rupicapra.) Illarum *cruor* recens haustus vertigini medetur. *Sevum* pulmonum exulcerationi confert. *Epatis* pulvis assumptus diarrhœam sistit. *Lapis* circà Novembrem in masculorum ventriculis reperitur forma oblonga & compressa trium transversorum digitorum longitudinem vix superans, aliquando cute coriacea nigra splendente, rugosa obducta, quædam castaneæ colore, aliæ subcineritiæ, odore grato, aromatico, dum frangitur, quia ex herbis odoratissimis depastis conflatæ, constantes massa ex herbarum depastarum fibris pilos referentibus, pondere leves. *Pilæ potius sunt quàm Lapides, vide de his Georg. Hieronym. Velsch. de ægagrophilis & Bauhinum de Lapide Bezoar. cap.* 13.

Hujus vires experientia docuit &c.) Vi pollent calefaciendi, siccandi & cerebrum roborandi, quocircà contrà vertiginem utuntur, quem tradunt ex esu Doronici ventriculis Rupicaprarum ingenerari, sed specificam hanc virtutem contrà vertiginem potius ab ipsis Rupicapris, quàm Doronico habet. Animi etiam alacritatem miram & spirituum promptitudinem conferre volunt cum vino sumptum. In partus difficultate internè etiam cum juvamine offertur. Ad secundinas pellendas, suffocationem uteri, menses promovendos, dysentericum fluxum, colicos dolores facit. Ad febres malignas quindecim grana aut viginti in aqua aliqua cordiali dantur. Eodem modo adversus venena propinantur, contrà pestem præservationis loco gr. IV. vel v. cum tantillo vini jejuno stomacho manè exhibentur. Si amuleti loco de collo gestetur, carnemque tangat vertigini resistere volunt.

N. *Capræ Alpinæ*, ex quibus *dicti Lapides* desumuntur, in præcelsis Rhætorum & Valesianorum rupibus & alpibus Episcopatus Salisburgensis vivunt. *Hofmannus.*

OFFICIN. NAT. EX CAPRI-CERVA ORIENT.

Lapis Bezoar Orientalis, qui est lapis in dicto animali repertus (*ac potissimum in proventriculo, hinc & in ventriculo aliisque cavitatibus internis,*) figura scilicet variante, ovali, rotunda, sessili & intus cava, (*meditullio paleam, pilos vel simile continente*) superficie levi & splendente: substantia è laminis instar cæparum sese invicem incumbentibus compacta: Variante item colore (plerumque atro virente, hinc dilutius virente, pallescente, cineritio, fulvescente, melleo, &c. odore nullo: variante magnitudine & pondere) plerisque scilicet infra juglandis magnitudinem constitutis, nonnunquam & paulo majoribus.

N. *Dantur & adulterati seu falsi confecti scilicet ex lapidum fragmentis & pice artificio è coagmentatis: Item ex creta, cineribus testarum sanguine sicco & lapidibus Bezoar minoribus pulverisatis, & cum liquore incorporatis: Item ex ♁ ♄ ☿ ignis artificioso compactis, tinctis, &c. Qui sane non modò citra utilitatem, sed & cum detrimento in usum accersuntur.*

Notæ ergo bonitatis ab Authoribus passim notatæ sunt.

1. *Forma à forma renum aut ovi columbini exterius lævigati diversa utpote quæ signum lapidis adulterati.*

2. *Structura laminis multis instar cæparum sese invicem incumbentibus, iisque singulis glabris, levibus, splendore coruscantibus: quod tamen alii reprobant.*

3. *Cavitas (meditullium) expers rei heterogeneæ præter pulverem, quidam malunt inclusam paleam, festucam, granum & sim.*

4. *Pondus aliis levius, nonnullis gravius.*

5. *Commistio cum calce, id est, si lapis humectatus, & calci vel muro affrictus, calcem colore viridi tingat: si lapis calce viva (cui admista aqua) inunctus, paulo post flavescat: si lapis charta creta oblita affrictus viridem inducat lineam, si pulvis cum calce viva mixtus colorem ex pallido virentem restat, (quod tamen non de omnibus verum esse potest.)*

6. *Friabilitas & dissolutio in ▽, quæ tamen iisdem & falsi lap. propria esse non nequit.*

7. *Liquatio, id est, si acus candens intrudi possit.*

8. *Dispa-*

8. *Disparitas fragmentorum cum gypso aut terra cocta (in duritie scilicet.)*

9. *Experimentum.*

Verum enimvero summa in dijudicatione lapidis cautio adhibenda est, neque absque notarum syndrome de bonitate quid certi statuere expedit. Præstantissimus tamen inter cœteros habetur Persicus (quoniam in Persia Contrajerva copiosè crescit quam depascit capra.)

Vires. *Corroborat, sudores ciet, Alexipharmacus est, ideoque utilis in vertigine, Epilepsia, Lipothymia, Palpitatione cordis, Ictero, Colica, Dysenteria, Vermicatione, Calculo, Mensibus obstructis, partu difficili, Melancholia. Præcipuè autem in peste febribusque malignis, venenis assumptis. Quin & extrinsecus adhiberi poterit in scrophulis apertis, cancro ulcerato & simil.*

Dosis à gr. iij. ad xij. *Schröderus.*

Capri-Cerva Orientalis, è qua Lapis Bezoar Orientalis.) Capræ istæ non absimiles valdè sunt Capris nostris Europæis, nisi quòd habeant erecta ac longiora cornua, ac quædam ex iis versicolore sunt pelle, ut tygrides, hæ capræ prout magnum aut parvum gerunt Lapidem, unamque aut plures, eò tardius vel citius incedunt, id quod Armenis ac Persis perbenè notum est. In horum animalculorum ventriculis continetur folliculus pilosa carne constans spithamæ longitudine, in quo Lapides ordine instar parvorum nodulorum in tunica tessellatim comprehenduntur.

Officin. *Lapis Bezoar Orientalis)* Hunc Persæ vocant *Pa Zahar*, ex *Pa & Zahar*, quorum prius significat contrà, & alterum denotat venenum; quasi Latino etymo antidoton dixeris. Hoc autem modo nascitur, ut *Iacobus Bontius* ab Armenis ac Persis Mercatoribus fide dignis certò accepit. Est locus in Persia Stabanon dictus, trium dierum itinere suprà Laram civitatem celebre in Persia emporium, in cujus campis nascitur herba quædam croco ac hermodactylis admodum similis, in cujus campis caprorum copia pascitur, in quorum ventriculis ex hujus herbulæ esu hi Lapides in ventriculis caprarum concrescunt. Non desunt, qui radicem ex India ad Nos delatam contrayervam appellatam statuunt in esu huic animali esse frequentiore, vid. Lazarus River. in Praxi Medica Lib. 17. Cap. 1. Hæc licet sint vera, nihil tamen derogant veritatis sententiæ à Jacobo Bontio de *Stabano* allatæ, cum verisimile sit non una sed pluribus delectari herbis hoc Animal, unde & Monardes non herba vesci dicit salutifera, sed herbis salutiferis. Hi apud Reges Persiæ in tanto pretio sunt suprà reliquos, qui in aliis locis gignuntur, ut Magnus Xaabas Imperatorum Persarum ultimus mortuus Anno 1628. inibi vigiles locaverit, ut omnes istos Lapides *Pa Zahar*, qui certum pondus excederent, sibi vendicarent. *In Not. ad Garc. ab Orta. p. 44.*

N. *Nascuntur & Lapides Bezahar in ventriculis simiarum, qui teretes sunt & digiti longitudinem excedunt, qui omnium præstantissimi censentur. Idem Bontius l.c.*

Meditullio paleam, pilos vel simile continente &c.) *Lapis Bezahar* semper paleam vel aliud aliquid intus habet, quod nunquam fallit, nisi in adulterinis & si superficiali tunica abrasa non succedat alter orbis cœparum modo, donec ad paleam istam deventum sit, fictitius est Lapis.

N. *De genuino Lapide* scribit *Nicolaus Monardes*, illum cavitatem quandam in meditullio habere plenam pulvere quodam ejusdem cum Lapide substantiæ, qui maximè commendatur, atque etiam ipsi Lapidi præfertur, & hunc legitimi etiam indicium esse. Adulteratos autem gramen aliquod aut semen habere suprà quod Indi illum efforment, *vid. Garf. ab Orta p. m. 168.*

Ejus adulterium Nonnulli sequenti modo probare volunt.

Si Lapis fricetur pauca calce, & in loco fricato puniceus appareat color, dicunt verum esse & genuinum. Deindè si ponderatum accuratè Lapidem conjicias in pelvim aqua repletam & post duas aut tres horas eundem eximas ac rursus ponderes, ac nihil de priori pondere aut perdiderit, aut eo gravior factus fuerit verus est *Lapis Bezahar*. Verùm si calce fricatus rimam ducat, aut si aquæ exemptus de pondere amiserit, vel eo auctus fuerit, adulterinum esse audacter dicas.

Vires. Corroborat, sudores ciet, alexipharmacus est &c.) Nullum dubium est, *hunc Lapidem* ad varios affectus adhibitum, in primis febres malignas, venena adsumpta &c. summæ esse efficaciæ, si verus & non adulterinus haberi queat. Unde & *Diomedes Cornarius in libr. consf. & observ. histor. 22. refert.* matronam quandam honestam octavo imprægnationis mense febre maligna correptam cum gr. v. Lapidis bezahar sumpsisset in aq. fl. borraginis ab hac febre curatam fuisse. *Claudius Richardus in descriptione hujus Lapidis* memorat D. Staphylum sedecim diebus acuta febri maligna laborantem, tandem exhibitis granis septem hujus Lapidis integrè restitutum fuisse. Refertur à *Ludovico Gyone* Dominum Vicecomitem N. Lutetiæ pestilenti febre correptum & à Medicis desertum, cum soceri sui consilio *Lapide Behazar* usus fuisset per aliquot dies parvo temporis intervallo integrè convaluisse. De hujus usu in aliis etiam affectibus *vid. Zacut. Lusitan. de Medic. Princip. histor. lib. 1 qu. 25. seq.* Verùm si hic Lapis adulterinus, ut ipsi quoque Indici scriptores fatentur, dictos effectus edere nequit. Unde Vir Clarissimus *Nardus Antonius Rech. libr. 9. cap. 4. Rerum Medicar. Novæ Hispan. p. 326. inquit.* Non omnes hi Lapides, scilicet Bezahar salubres sunt tuendæ sanitati, aut morbis profligandis apti, sed soli illi, qui depastis herbis salubertimis producuntur, unde non solùm difficile sit censere, an illæ facultates mirabiles, quæ de eo Lapide nostra tempestate jactantur, narrarique & prædicari cœperunt veræ, sed etiam quinam sint eligendi, aut qui utiles aut inutiles offendantur, quibus de rebus certò quid affirmari nequit. Et *Jacobus Bontius l. a.* hoc confirmat, dicens quantum ad hyperbolicas hujus Lapidis virtutes & facultates portentosas non tantas in eo mille experientiis edoctus inveni, aliàs Natura non pronus superstitiosas medicamentorum facultates facilè admittere nisi experientia id verum invenerim. *Quomodo Lapis Bezahar adulterari possit vid. Cl. Zwelfer. in Pharm. restit. Appendice ad animadv. p. 65. Franc. Valles. lib. 4. Meth. med. cap. 2. Hercul. Saxon. de Plica cap. 59. Tractat. meus de Meth. Med lib. 1. cap. de Alterat.*

Dosis à gr. i. j. ad xii.) *Zacut. Lusitan. lib. 1. de Medic. Princip. histor. obs. 34.* in diuturnis, inquit, & aliis non ita acutis & periculosis morbis, septem aut octo grana exhibere salubrius est. Si verò sua acutie & malitia urgeat affectus, multò majorem quantitatem porrigere non dubitamus. Et *observ. seq. 35.* nec non *lib. 3. de prax. Medic. admir.* unam alteramque ad drachmam integram feliciter exhibiti Lapidis hujus observationem adducit. *Jacobus Primerosius lib. 4. de vulgi in Medicina erroribus cap. 37.* firmiter credit, posse ad ℈j innoxiè adsumi, tam benignum atque innocens est remedium. Quosdam ad grana triginta propinare ex *Cæsalpino Bauhinus* refert *De Lapide Bezoar. cap. 34.* Indifferenter tamen hujus dosis adaugeri nequit, sed diligens morbi, ægri &c. habenda est ratio. Ideoque dosis hujus Lapidis diligenti perpendenda est examine. Multos enim inquit *Petrus à Castro de febre maligna petechial. sect. 8. §. 13. p. 185.* vidimus, qui hujus fine ullo delectu ingentem granorum copiam exhi-

exhibentes, tantum abest, ut quicquam profuerint, quin potius in ruinam inemendabilem egerint miseros languentes, auxilium infamantes, quod aliis fuisset saluti. *Hofmannus.*

OFFICIN. NAT. E CAPRI CERVA OCCIDENTALI.

Lapis Bezoar Occidentalis, qui est lapis locis iisdem animalis, ut de priori dictum, circa rem heterogeneam in cavitate media contentam, tunicatim concretus, Orientalibus ut plurimùm major, superficie scabra, colore cinericeo, albo, nigro, obscurevè virente, (qui optimus.)

N. *Præstantiores habentur (uti & Orientales) ex animalibus montanis exempti.*

Vires. *Iisdem viribus celebris est cum Orientalibus, cujus tamen bonitati non parum cedit. Hinc utilis compertus est in affectibus cordis, venenis, febribus pestil. quartana, (cujus symptomata mitigat) [Melancholia, morbis diuturnis, Lumbricis, Epilepsia & simil. Nec minus & extrinsecus convenit in vulneribus venenatis]* (inspersus.) Monard.

Dosis major quam Orientalis, scilicet à gran. VI. ad XX.

N. 1. *Peculiare habet, quod alvum quoque nonnihil moveat.*

N. 2. *Affertur & Lapis Bezoar ex nova Hispania, sed Peruano aliquantulum vilior, & debilior.* Schröderus.

Capri Cervæ Occidentalis] Ex hoc *Animali* Lapis *Bezahar Occidentalis* desumitur, *Orientalibus* ut plurimum major, *Thom. Bartholinus* adeò ingentem vidit, caput humanum æquantem, rotundum, coloris subfusci, glabrum ac nitidum. Diameter ejus fuit 23. pollicum transversorum, pondere autem $6\frac{3}{4}$ libras mercatorias superavit. Cardinalem Infantem Gubernatorem olim Burgundiæ 6000. Imperialibus à primo venditore eum redimere non potuisse ferunt. *vid. Ejus Epistol. c. 2. Epistol.* 79. Hofmannus.

RUSCUS.

Hæc planta genere cum hypoglosso & Lauro Alexandrina convenit, ab iisdem differt foliis minoribus, myrti æmulis, mucrone acuto & spinoso, unde & oxymyrsine dicitur.

Nomina. Ruscus *I.B. C.B. Park.* Ruscus sive Bruscus. *Ger.* Oxymyrsine.

Duorum dodrantum, nonnunquam etiam duûm cubitorum altitudine, densis viminibus, lentis, fractuque contumacibus & striatis fruticat, usque in multos ramulos diductis, in quibus confertissima folia, myrtinis paria, rigidula, nervosa, mucrone infesto pungentia, nullo pediculo ramis hærentia, parte prona ad latus inflexa, ut non sursum & deorsum, sed dextrorsum & sinistrorsum spectare videantur, dura & robusta, sapore amara, & adstrictoria vi efficaciaque pollentia; ad quorum medium flos minimus, perbrevi pediculo hærens, enascitur, qui ubi primum oritur, aciculæ nodulum figura sua exprimit: expansus verò tria latiuscula foliola, inferiore quidem sui aversaque parte folium, cui quasi stragulo incumbunt, respicientia, lintris in modum excavata, sinuataque ostentat omnia, reliquis interim tribus, quæ ternorum instar radiorum sunt efformata in angustum apicem desinentibus. Florem deinde fructus sequitur rotundus, Asparagorum baccis major, rubescens, subdulcis, sub cujus bina pellicula latent semina magna, fulva, altera parte gibbosa, altera plana, insignis duritiei. Succrescit quotannis nova Asparagorum simillima propago aromatica aliquantulum, amara, ut annotat Lobelius. Radices crassæ, obliquæ, implexæ, fibras demittunt crebras, Asparagorum fibris similes, albas, longas.

Vires. Radix recensetur inter quinque communes aperitivas. Ad infarctus & obstructiones tollendas non parum conferre ipsi (inquit J. Bauhinus) multoties experti sumus. Usus ejus præcip. in obstructione hepatis [ictero] urinæ [stranguria] mensium, alii de his qualitatibus dubitant. Alii ut Dodonæus, in ipsis hydropicis obstructionibus magna utilitate præscribi posse & solere ajunt.

Jo. Bauhinus textorem quendam sexagenarium, cui pedes & abdomen totum in immensum propemodum tumebant, ipsumq; adeo Scrotum capitis pueri amplitudinem æquabat; radicis hujus & iridis atq; fœniculi decocto ex aqua usu [exhibitis interim etiam eradicativè purgantibus aliquoties, administratisq; cæteris ad rem pertinentibus, potissimum omni præter jam dicto interdicto potu] unius tantum Mensis spatio, D.G. tanta se felicitate persanasse refert, ut ipsemet (textor) sub mensis finem pedes ad se, & sæpius postea gratias habiturus & relaturus profectus sit. Reliqua vide apud J.B. lib. 5. cap. 40. In ossibus fractis consolidandis non minus efficacem esse ajunt hanc radicem polygonato aut symphyto majore.

In Italia ipsum fruticem passim in scopas concinnari vidimus, inquit Cherlerus. Rustica plebs in carnario suspendit, tueturque eo à murium injuria pernas, & casei sui fiscellas: neque enim acuminata in cuspidem foliorum ejus cacumina penetrare illa animalia audent. Marcel.

Barthol. Cabrolius non ignobilis Chirurgus Monspeliensis, referente J. Bauhino, Rusci radice copiosè infusa in aqua, potaque mane & sero per se, & in pastu vino permixta, aliisque cibis, ut jusculis, ipsique adeo pani, unius mensis aut quinque septimanarum spatio duas puellas ascite laborantes curavit, ut altera viginti annos sana & incolumis supervixit. J. Bauhinus ex vacuationis modo ac impetu (nam ex vulva magno impetu profluxerunt libræ octaginta aquæ sine ulla intermissione) potius hydropem matricis putat fuisse, cum vix credibile videatur tantam aquæ vim ex abdominis capacitate sine immensa virium, ac forte etiam vitæ, jactura tam impetuoso & continuo fluxu evacuari potuisse.

Exemplum mendici hydropici, in quo decoctum radicum rusci mira perfecit, vide apud Riverium observ. cent. 3. obs. 52. *Raius.*

RUTA.

Ruta, Πήγανον, haud dubiè Græcæ originis est, siquidem ῥυτὴ apud Athenæum legitur, & Nicandri theriacorum interpres & Iolas Græcor scriptor antiquissimus & cujus nomen vel olim tantùm audiebatur, in Peloponnesiacis suis scribunt, quam tota Græcia πήγανον vocant in Peloponneso ῥυτὴν appellari; & Hesychius ῥυτὴ τὰ σέμφυλα, καὶ πήγανον λευκὸν interpretatur. Varro denique lib. 4. de l.l. quæ in hortis nascuntur alia peregrinis vocabulis ut Græcis, ocimum, Mentha, Ruta quam nunc πήγανον appellant &c.

Est autem ῥυτὴ à ῥύω servo, quia (ut Dioscorides docet) valetudinem conservat Voss. Etymolog. Quod δὲ καὶ τὸ πήγανον ἀπὸ τῆς δυνάμεως ὠνομάσθη πήγνυσι ζηρότητι διὰ θερμότητα τὸ σπέρμα καὶ ὅλως πολέμιον ταῖς κυούσαις. Ajunt facultate sua πήγανον dictum quod siccitate sua & calore condenset & coaguler semen. Hinc uterum gerentibus inimicum est, *Plutarch.*

Rutæ Characteristicæ sunt, vasculum seminale in quaterna loculamenta partitum, quæ superiore parte aliquousque disjuncta sunt & in angulos elata; folia in plures lobos seu segmenta divisa, glabra, glauca, odore vehementi.

Vires. Tota planta gravissimi odoris est, tantæque acrimoniæ ut per triplices chirothecas ad legentis manus penetrare non semel expertus sum: & si quis quâ eam

eam decerpsit manu faciem demulceat, ilico vehementem inflammationem excitat, quemadmodum rectissimè scripsit Dioscorides. Clus.

Ruta (inquit J. Bauhinus) experientia testis est, ferculis abdicatur, nec culinæ servit, propter injucundum quem habent odorem, & saporem quem obtinet ferventem, quo homines graviter efficit, quia tamen omni veneno resistit, ideo peculiaris fit pauperum theriaca. Est enim tantarum virium, ut eas neminem satis describere posse arbitratur. Tragus.

Ruta omnis digerit & incidit viscidos & crassos humores, flatus discutit, à peste aliisque affectibus malignis præservat, visum acuit, somnia venerea arcet & lasciviam reprimit, pleuritidi medetur, imbecillitatem ventriculi corrigit, colicam discutit, morsum canis rabidi curat, menses & urinam movet.

Extrinsecus ejus usus est in ictibus serpentum, carbunculis, febrium paroxysmis arcendis (inunct. dors.) cephalalgia ex crapula, hemicrania, in febribus malignis (pro epithemate pulsum cum sale & aceto) in dolore capitis, febrium ardentium ac malignorum; (similiter pedum plantis adhibita.)

Ob tria autem præcipua celebratur Ruta; 1. Ob castitatem præservandam, & libidinem reprimendam, secundum illud Scholæ Salernitanæ; Ruta facit castum. Cur autem rusa viris coitum minueret, mulieribus augeret, ratio est quòd viri calido sunt temperamento, mulieres frigido; interim tamen an revera res ita sese habeat meritò ambigitur.

2. Ob visum acuendum; quod & Schola Salernitana docet.

Nobilis est Ruta quia lumina reddit acuta
Auxilio ruta vir Lippe videbit acutè.

Et alibi,

Fœniculum, verbena, rosa, chelidonia, Ruta;
Ex his fiet aqua quæ lumina reddit acuta.

3. Ad pestem aliosque morbos malignos & contagiosos præservandos & curandos, vel vino indita, juxta illud ejusdem Scholæ Salern.

Salvia cum ruta faciunt tibi pocula tuta.

Vel alio quovis modo usurpata.

Rutæ præparationes quasdam è J. Bauhini historia proponemus.

1. Rutæ conserva hoc modo fit ℞. Comarum rutæ recentis & foliorum ℥j. Sacchari albissimi ℥iij. Comæ cum foliis in mortario lapideo tundantur cum pistillo ligneo. Deinde iis optimè tusis saccharum in pulverem tritum adjicitur, rursus omnia simul tantisper tunduntur, donec in unum corpus redigantur, & deinde pyxide vitrea insolentur per mensem.

De hoc sume jejunus contra pestem ℥ß.

2. Acetum ita conficies, ℞. Comas cum foliis; pone super linteum 24. horas, ut aliquo modo flaccescant: postmodum conscinde, phialam imple, superaffunde vini acetum optimum, obtura & insola; post duos menses cola & serva ad usum.

3. Ut oleum conficias, ℞. Rutæ recentis incisæ & contusæ ℥iv. olei veteris ℔j. macera ad solem aut in loco aliquo calido diebus quindecim; deinde in duplici vase coquito, & abjecta ruta priori recentem injicito, & iterum quindecim diebus macerato, postea simili modo coquito; & tertio demum idem repete, & colato.

Si vel oleum rutæ vel defectu illius expressum ex recenti ruta succum capias, & instilles aliquot guttulas in aquam graminis, rutæ, scordii, &c. & pueris propinaveris, feruntur certo experimento lumbrici ad unum omnes emori. Sim. Paullus. ad Epilepsiam, ℞. Succi rutæ ℥j. mel. Scillit. ℥ß. m. est præsens remedium epilepticis. Valeriola.

Sylvius prax. l. 1. c. 46. §. 80. inter medicamenta antepileptica, quæ ibi ordine recenset, primum locum tribuit rutæ tam hortensi quam sylvestri, quarum utraque sale volatili, acri & mordicante, adeoque convenienti spiritus acidi correctorio turget. D. Soame.

Dolæus etiam l. 2. c. 1. §. 19. consulit ut in epilepsia ruta digitis teratur & naso indatur quomodo applicandum Polium Montanum; aliaque salia volatilia naribus admoveantur, quæ inserviunt abbreviando paroxysmo. Idem.

Et Fabric. Hildanus observ. Centur. IV. Succum rutæ in epilepsia sibi in frequenti usu fuisse scribit, ejusque efficaciam & successum se non raro invenisse.

D. Bovvle syrupum è succo rutæ paratum in omnibus Capitis & nervorum affectibus summopere commendat in observationibus ad nos transmissis.

In mensium difficultate Anton. Mizaldus rutam cum vino hissopi coctam & haustam commendat. D. Soame è Dolæi l. 1. c. 14. §. 14.

Ad matricis suffocationem, ℞. fol. rutæ minutim incis. cum albo & luteo ovi agitentur & coquantur in sartagine in formam Aumelette, & calide supra umbilicum applicentur. Experimentum erat cujusdam qui etiam ovorum testas imponebat.

Calculo arenulisque pellendis efficacissimam deprehendi dec. rutæ sylvestris quam lapideam vulgò vocant. Achilles Gasserus obs. 70. D. Soame. *Ranus.*

Ruta Capraria, vid. *Galega.*
Ruta Muraria, vid. *Salvia Vitæ.*

LIBER XVIII.

Continens ea quæ incipiunt à Literâ

S

SABINA.

Nomina. Sabina vulgaris *Park.* Sterilis *Ger.* baccifera & sterilis *J. B.* folio tamarisci Dioscoridis *C. B.*

Sabina Latinis dicta à Sabinorum regione in qua multum nasceretur, Græcis Βράθυς, perpetua fronde viret, arbuscula humilis est, in latum magis quam in altum proficiens, odore gravi & ingrato, foliis myricæ Germanicæ pungentibus, sapore acri. Baccas fert juniperinis pares, per maturitatem atro-cæruleas: has baccas nulli præcedunt flores, sed duntaxat baccarum rudimenta, incurvis pediculis insidentia, ex tribus, quatuor aut quinque viridantibus tuberculis instar Myrmeciæ verrucæ parvæ composita.

Hæc planta sexu differre videtur: est enim duplex, il mas seu sterilis, quæ flores duntaxat profert, non fructu: cujusmodi se Montbelg. vidisse narrat J. Bauhinus sæpius

sæpius florentem, verùm nullas unquam baccas in ea observasse; sterilem etiam mansisse variis in locis à se plantatam.

2. Fœmina seu fertilis, quæ baccas profert non flores.

Botanici plerique Sabinam vulgarem omnino sterilem faciunt: verùm id naturæ analogiæ repugnat, & J. Bauhinus diserte affirmat eam baccas proferre. In nostro solo & cœlo raro, fortè nunquam fructum edit. At in loco natali, Amani & Olympi Phrygiæ cacuminibus proculdubio ferax est.

Vires. Sabinæ folia siccant & calefaciunt strenuè, in pulverem redacta & cum melle illita fluentibus ulceribus medentur, nigra & sordida expurgant, nomas sistunt & collectiones mitigant. Cum flore lactis temperata scabiei capitis puerorum unicè prosunt. Porro essentiæ tenuitate menses quoque provocant, ut siquid aliud, & sanguinem per urinas movent. Partum quoque viventem interficit sabina, & fœtum mortuum ejicit; certè hoc nomine nimis nota est ejusque usus frequentatus fœminis inhonestis & meretricibus.

Aqua è foliis sabinæ destillata Maculas faciei absterget, & ut quidam, vertigini conducit.

Oleum sabinæ ventri inunctum, aut frondes ejus tusæ & umbilico impositæ vermes puerorum enecant. Decoctum intro assumptum idem præstat: verùm usum ejus internum minus tutum putat Parkinsonus. Nos tamen novimus succi expressi cum lacte mixti cochlear unum sacchoro edulcoratum maximo cum successu pueris verminantibus exhibitum. Estque sane medicamentum efficacissimum & minimè periculosum, quod post alia multa incassum usurpata optatum sæpenumero, ne dicam semper sortitur effectum etiam in deploratis pænè. Equis etiam & bobus in eundem usum frequenter exhibetur. *Raius.*

SACCHARUM.

De eô vid. sub titulô ARUNDO, in ARUNDINE SACCHARIFERA Hic tantùm de quibusdam ejus præparationibus uno verbo ex *Schrödero & Hofmannô.*

Præparata ex Sacchuro.

1. *Saccharum Penidium.* Hoc fit, ℞. Saccharum q.v. dissolve & clarifica per alb. ovi. Hinc cola ac inspissa lentè, donec bullæ magnæ apparuerint. Hinc retrahe ab igne, ut bullæ resideant, effundeque in tabulam oleo amygd. [vel Butyr. insulsi.] illitam, atque ubi nonnihil induruerit, de unco suspende, manibus celeribus [amylo conspersis] distrahe in formam debitam ac repone.

2. *Saccharum rosatum.* Fit ex sacchar. in succ. ros. soluto.

3. *Saccharum Violatum.* Fit eodem modo cum succo violar.

4. *Aqua seu spiritus acidulus* ℞. Sacchari (℔ij.) destilla ex cucurbita vitrea sat alta & ampla (quippe facile in altum attollitur,) igne arenæ per gradus (NB. vel Retortam adhibere poteris,) sic extillat aqua acidula, cum oleo supernatante: Rectifica VB. si placet, oleumque à spiritu separato.

Vires. *Spiritum hunc in dissolutione lapidum aliorumque crustaceorum adhibere licet, & est instar spiritus Guajaci.*

5. *Oleum.* Ex prioribus patet.

6. *Sal.* Ex relicto capite mortuo, ulterius incinerato elixiviatur.

7. *Liquor seu Syrupus.* ℞. Sacchar. cand. q.v. affunde sp. vini ad eminen. digit. 1. accendatur, efflagretque ad consistentiam syrupi,

Vires. *Prodest in tussi, aliisque affectibus pulmonum, incisione, ac lævigatione opus habentibus.*

N. *Liquor hic apud vulgus usitatissimus est, magnæque æstimationis.*

8. *Liquor* alius. Inde Saccharum candidum albumini ovi cocti ad duritiem, repone ad liquescendum.

Vires. *Exhibetur ad tussim & asperitatem gutturis infantum. Extrinsecus confert oculorum rubedini.*

9. *Essentia & crystalli Sacchari.*

Essentiam & crystallos Sacchari paravi, ut reperies publicatum centur. 3. artic. 20. Kesleri. Addo autem pastæ ex sacch. & Acet. destill. factæ cochleare unum ac alterum ol. Tartari, materiam relinquo in digestione cinerum per 24. horas, postea pro ℔j. sacch. affundo 🜄 non rectif. mens. s. digeratur denuò, habebis Tincturam corroborantem.

Dos. cochl. ij. Sam. Closs. Schrôderus,

Præparata 1. *Saccharum Penidium.*] Hoc quodammodo à Saccharo communi albo differt non solùm modo substantiæ, & ratione coctionis & singularis modi efformandi in manuali operatione consistentis, unde singularem acquirit texturam, sed & ratione puritatis, & quod partes alienas, quales oleum amygdalarum dulcium & amylum, habeat admistas.

Aqua seu Spiritus acidulus.) Rec. Sacchari soluti s. q. candefac lateres & superfunde illis usque dum nihil amplius attrahant, tunc pelle per retortam spiritum, qui gemmas solvit & summum est arcanum in calculo.

N. Omne Saccharum acidum in se continet, ob quod Scorbuticis & febricitantibus nocet, quo varias vitiosas effervescentias suscitat & ventriculi vitale fermentum corrumpit.

N. Nonnulli præparant ex Saccharo & O calcinato menstruum, ad solutionem perlarum, corall. &c. incomparabile.

Præterea conficitur etiam ex saccharo Syrupus: Essentia & crystalli sacchari ad tussim & asperitatem gutturis egregiæ virtutis. Sed *Sal. ex relicto cap. mort. nullius momenti est, quod D. Autor.* allegat. *Hofmannus.*

SACCHARUM TABULATUM, vid. *Tabella.*

SACCHARUM SATURNI, vid. sub titulô *Plumbum*

SACCULUS.

Sacculus fomentarius fieri potest ex vegetabilibus quibuscunque incisis, sc. crassiusculeve contusis, sacculoque insutis.

Applicantur tepidè sive siccum sacculum velis, sive humidum, id est, in liquore aliquo coctum & expressum.

Exemplo sint.

Sacculus stomachalis.

℞. *Herb. menth. crisp. calament. origan. betonic. absinth. an. m. j. majoran. fl. rosar. rubr. an. m. s. camomill. odora. p. 1. rad. calam. arom.* ℨij. *nucis moschat. num. 1. baccar. laur.* ℨis. *sem. anis. carv. cymin. an.* ℨ

Ex conquassatis & incisis F. Sacculus stomachalis cancellatim intersutus.

Vires. *Confortat Ventriculum. Crato.*

Sacculus cordialis.

℞. *Fol. meliss. m. j. basilic. card. bened. an. m. s. santal. citrin.* ℨij. *cort. citri. arantior. an.* ℨis. *flor. laur.* ℨ *cinamom. galang. nucis mosch. nucist. macis an.* ℈j. *lign. aloës* ℨs. *sem. citri. meliss. an.* ℨs. *fl. borrag. bugloss. anthos. meliss. an. p. 1. rosar. p. s.*

Ex his crassiusculè contusis, F. Sacc. intercepius serico.

Vires

Vires. *Confert in palpitatione. Crato.*

Sacculus Nephriticus, seu Paregoricus.

℞. *Herb. malv. heder. ter. bismalv. cerefol. parietar. an. m. ß. rad. alth. lil. alb. an. ℥j. sem. fœnugr. ʒvi. fl. camomill. melilot. saxifrag. an. p. 1. contusis & incisis, F. facc.*

Incoctus aquæ pluviæ, lactivè applicetur renibus in dolore nephritico.

Huc pertinent & Cucuphæ, cujus Exemplum sint, Species pro Cucupha, F. F.

℞. *Rad. ireos fl. ℥ß. cyper. rot. ʒiii. fl. lavendul. anthos. an. ℥iii. fol. menth. majoran. ocym. an. ʒij. storac. cal. benzoin. an. ʒiiß. sem. nigell. coriandr. præp. summ. thymi. stœch. arab. an. ʒj. mosch. gr. iii. ambr. grys. gr. ij.*

F. Pulvis grossus, qui in gossypio susceptus insuatur pileolo serico, interpassando. *Schröderus.*

Sacculi Cordiales pretiosi, *Zvvelfferi.*

℞. *Styracis calam. Asæ dulcis an. ʒvi. Ladani opt. ℥ß. ligni aloës opt. Rhodii, cupressi an. ʒv. cort. arantior. recent. citri recent. extim. an. ℥iß. flor. arantiorum recent. Rosarum pallidarum recent. Lavendulæ, Tunicæ rub. an. recent. ℥j. caryoph. ʒvi. cinnamomi opt. ʒiß, nucis mosch. ℥j. croci Austr. ʒvi. moschi Orient. Si lubet, ℈j. vel ʒß.*

Incidantur & contundantur minutim, fiantque species grossæ, quibus repleantur sacculi cordis figura, ex zendalo rubro, & nonnihil interpassentur, quippe qui vel collo suspendi ad regionem cordis, vel cum aqua aliqua cordiali, aut cum aceto Alexipharmaco sæpius humectari, cordi admoveri possunt, ut & pulsibus, vitales spiritus egregie roborantes. Convenit pariter easdem species grossas nodulis includere ad magnitudinem nucis juglandis, qui aceto rosarum aut alio madefacti, naribus infirmorum in Lipothymiis, aliisque cordis defectionibus ad movendi; verum pro epilepticis, Apoplecticis & hystericis nonnihil de castoreo, dempto moscho, admisceatur.

Nota: quod recentes Arantiorum & citri cortices, flores item recentes, facillimè cum reliquis speciebus ficcioribus commixti, exficcentur, & mutuo fragrantiam suam sibi invicem communicent, ut adeò peculiari exficcatione opus non sit, qua fragrantia eorum spiritusque subtiles & sulphurei magis exhalarent. Huc pariter referantur species seu pulvis grossus pro roborando corde, simili forma sacculis pro corde & pulsibus includendus, & in classe præcedenti de pulveribus præscriptus.

Species grossæ pro sacculis contra pestem. *Zvvelferi.*

℞. *Rad. Levistici, angelicæ, zedoariæ an. ℥i. herb. Basilicon majoranæ, melissæ, rorismarini, rutæ an. ʒvi. cort. arantiorum, citri an. recent. extim. ℥iß. myrrhæ rubræ, caryophyllorum, nuc. moschatar. granorum juniperi an. ʒvi. camphoræ ℥ß. ol. still. ligni Rhodii ʒi. rutæ ℈j. & si lubet salis volatilis urinæ ʒß. incidantur contundanturque crassiusculè, fiant sacculi de zendalo rubro, collo appendendi.*

Numerantur inter externa medicamenta & pessi uterini: ut ergo formulæ quædam adsint, sequentes subdo.

Sacculorum aliorum aliquot Formulæ Ioan. Michaelis.

Sacculus in Doloré Capitis.

Rec. Milii ℔ß. ⊖ vulg. ℥iv. herb. verben. flor. chamomi. rom. summit. anethi an. m. i. rad. rhod. ℥ß, milium & ⊖ primum torrefiant in sartagine & protinus sacculo calido induntur, additis dehinc reliquis: Ita capiti calidè applicantur. Fiunt 2. Sacculi. Milium, sal & arena, in omnibus affectibus, ubi discutiendum, satis sunt commoda.

Sacculus ad Ventriculum.

℞. Herb. menth. sum. absint. flor. ros. rubr. chamom. rom. an. m. 1. rad. cal. arom ℥ß. zedoar. galang. ā. ʒi. nuc. mosch. n. 2. caryoph. macis ā. ʒß. mastichis ʒii. f. l. a. Sacculi n. 2. Cum syndone, interpassentur. Adspergi possunt cum ∽ methæ, vel ∽ stom. cōposito, vel ℅ aliis appropriatis.

Sacculus in Pleuritide Notha.

℞. Aven. milii ⊖ commun. an. m. i. flor. cham. meliloti an. m. ß. sem. cumini ʒß. lini fœnugraci an. ʒii. f. l. a. Sacculi interpassati n. 2.

Sacculi ad Cor.

℞. Herb. meliss. m. ß. flor. ros. rub. cord. ā. p. 2. cal. p. 1. croci ℈i. flaved. cortic. citri rec. ʒß. sem. meliss. ocymi an. spec. cord. temper. ʒi.

F. l. a. Cum syndone sacculus interpassatus in forma usitata. Pro Ditioribus potest addi aliquid de moscho & ambra & adspergi ∽ ros. vel ∇ carbunculi aut melissæ cum vino, vel ℅ stillatit. carbunculi.

Tempore pestis præparantur ejusmodi sacculi ad cor ex cordialibus, additis alexipharm. cordialibus.

℞. Flor. borrag. bugloss. meliss. calend. an. p. j. tunicæ p. j. spec. pro epith. cord. ʒiij.

F. Sacculi interpassati cordiales.

Sacculus contra Colicam.

℞. Milii, avenæ, ⊖ com. an. mj. flor. chamom. mj. fol. lauri mß. baccar. lauri ℥ii.

F. l. a. Sacculi interpassati N. ij.

In affectibus uteri & post partum ejusmodi Sacculi conveniunt: Additis uterinis.

Sacculus ad Pulsum.

℞. *Flor. cordial. an. p. iv. spec. cord. temper. ℥ij.*

F. l. a. Sacculi N. ij.

℞. *Saccul. ad puls. usit. N. ij.*

S. Ut supra & applicentur cum ∇ carfunculi.

Sacculus refrigerans in dolore capitis.

℞. *Flor. violar. rosar. nymph. an. p. ij. sem. lactuc. endiv. papav. errat. albi an. ʒi.*

F. Sacculus oblongus.

℞. *Panni scarlati minutissimè in lanam tusi q. v. caryophill. nucis mosch. baccar. lauri an. ℈i. rorismarini, flor. lavend. an. p. j. sem. carvi, cumini an. ʒß. flor. stœch. Arab. succini albi an. ℈i.*

F. Cum syndone rubra sacculus quadratus, impone per noctem in vino Malvatico & iterum exficca.

SAPIA, vid. Sepia.

SAGAPENUM.

Serapinum offic. à *Sagapeno* corruptum est. Sacopenium Plinius à Sagapeno aperte distinguit lib. 20. cap. 18.

Est autem Sagapenum Dioscoridi succus herbæ ferulaceæ in Media nascentis. Schroderus lachrymam seu gummi arboris cujusdam ferulaceæ describit ejusdem nominis ex qua sauciata educitur. Galenus stirpem ipsam Sagapenum primariò vocari ait, succum abusive, cùm rectius Sagapeni succus diceretur.

Quemadmodum autem olim incognita erat planta quæ succum hunc dabat, ita & hodie quoque. *Casp. Hofman.*

Sagapenum ita describit J. B. guttis constat magnis velut thuris mammosi aut masculi (interdum in glebas magnas coactū, opopanacis modo rufescentibus, intus corneo quodā colore præditis sub dente vel etiā digito lentescētibus, albescentibusq; mordaci acrisapore, odore

odore viroso, candelæ admotis flammam concipientibus; assulæ rarius in massa inventæ, substantia fungosa, alba, foris purpurascente, rarius adhuc caulis ipsius portiones justæ, digitalis crassitudinis, striatæ, fibris longis contextæ, quarum spatia opplet fungosa laxaque substantia: semen quoque gemellum, ferulaceo par, semuncia longius, semunciam fere latum, impuriores sunt glebræ quarum vix grumos internoscas, ita omnes sunt concretæ veluti fusæ, colore sordido, sapore & odore simili.

Notæ bonitatis Dioscoridi sunt pellucidum esse, extrinsecus fulvum esse, intus album, odorem inter Silphii succum & galbanum medium habere, acrem saporem. Mesue colore, medium esse inter subrubrum & subalbum, odore porri in aqua resolvi facilè (quod nec Assæ, nec Galbano contigit.)

Sed quo sensu (inquit Casp. Hofmannus) accipere oportet illa in Galbano ὅσον ἀφρῶδες ϗ κȣφόν ἐστι, non esse amplius Galbanum, sed transire in Sagapenum modo in aqua dissolvi? hoc, notam illam facilè in aqua dissolvi non esse propriam Sagapeno, sed convenire etiam deteriori Galbano. Unde & ab odoris convenientia valde adjuvatur sententia Lob, & Penæ Adv. p. 349. Tria hæc gummata Sagapenum, Assam, Galbanum esse cognatarum plantarum ferulacearum natalibus differentium succos.

Vires. Sagapenum potentissimè aperit, discutit & attenuat, non leviter etiam abstergit, facit (autore Dioscoride quocum & Plinius consentit) ad thoracis & laterum dolorem rupta, convulsa, & tusses veteres. Crassa in pulmone hærentia repurgat. Datur & Comitialibus, opisthotonicis, splenicis, paralyticis perfrigeratis, in febribus per circuitum repentibus; sed & in unguentis commodè adhibetur. Ducit & menses & fœtus corrumpit cum aqua mulsa potum. Auxiliatur commorsis à bestiis venenatis cum vino sumptum. Excitat eas quæ ab utero strangulantur, si cum aceto ipsum olfaciant. Deterit Cicatrices oculorum, & quæ pupillis tenebras offundunt, & suffusiones.

Inter purgantia validiora habetur. Mesue ait nocere ventriculo & hepati, corrigit adstringentibus, & tonum conservantibus ut spica, mastice, &c.

Vires. Summatim recenset Schröderus. Tanta extrahendi vi pollere dicitur, ut quoque spicula è carne eliciat. Purgat lentos & crassos, imo & serosos humores ex ventriculo, intestinis, Utero, renibus, cerebro, nervis, juncturis, pectore. Hinc prodest in hydrope, tussi inveterata, asthmate, cephalalgia, spasmo, epilepsia, paralysi, tremore artuum, in obstructione & tumore splenis, febribus intermittentibus, dolore colico, menses ciet, (sed fœtum enecat) urinam movet. Convenit extrinsecus in pleurisi aliisque tumoribus ac doloribus mitigatione & resolutione opus habentibus. Fumus excitat epilepticos, hordeola ciliorum sanat. Dosis à ʒß. ad ʒj.

SAGITTA in Genere.

Est superior pars surculi seu flagelli alicujus plantæ.

Sagitta planta in specie.

Sagitta dicitur hæc herba, quod ejus folia alatæ sagittæ cuspidem proxime referant.

Nomina. Sagitta minor *J. B.* Aquatica minor latifolia *C. B.* minor latifolia *Park.*

J. B. Sagittæ radices sunt multæ, albæ, crassiusculæ, fungosæ, non sine capillaribus fibris, à quibus propagines nascuntur longissimæ, interdum bicubitales, junceæ tenuitatis, subter aquam serpentes, similes radicibus Lysimachiæ luteæ. Folia aquis innatant raræ formæ, alatæ sagittæ mucronem æmulantia, fuscis hinc inde in superna parte maculis notata, quædam ex primis in acumen non desinunt sed retundantur. In eorum porro singulas alas longi, terni aut quini nervi porriguntur, obliquis à nervo in nervum venulis intercursantibus, lævore plantaginis aquaticæ, pediculo minimi digiti crassitudine, fungoso, striato, pænè triangulo, duos aut tres cubitos longo pro aquæ profunditate in qua vivit. Folia sapore nonnihil subdulci & viscido cum vestigio obscuro acrimoniæ: caules rectos duos aut tres emittit, non multo foliis altiores, rotundos, fere, striatos, crassos, fungosos, in quorum parte superiore plures flores exoriuntur, plerunque terni, caulem amplectentes, ex pediculis sive ramulis, modo longiusculis modo brevioribus, pulcherrimi, mediocriter magni, tribus foliolis albis constantes, ungue purpurascente notatis, florum Amygdalarum foliolis paulo minoribus, in medio apices multi rubentes; sub flore tria foliola viridia. Flores excipiunt echinata capitula, subpurpurea, magnitudine pænè fructuum arbuti vel fragorum, ex aculeis velut constantia, qui nihil aliud sunt quàm semina lata compressa in acumen desinentia unguibus avium similia.

In aquis leniter decurrentibus frequens est.

Sagittæ tres species seu varietates constituunt Botanici.

1. Sagittam majorem J. B. Ger. quæ aquatica major C. B. major latifolia Park. minori angustifoliæ jam descriptæ, excepta magnitudine, per omnia similis, verum folia non usque adeo acuminata habentur.

2. Sagittam latifoliam minorem, superius descriptam.

3. Sagittam minorem angustifoliam J. B. quæ aquatica minor angustifolia C. B. Sagittaria minor angustifolia Park. Hæc minori descriptæ per omnia similis, sed omnia minora sunt ei, foliaque angustiora multo, magisque acuminata.

Hæ tres varietates non videntur nobis inter se specie differre; siquidem promiscue in iisdem aquis persæpe oriuntur, unde & eidem semine ortum suum debere videntur. *Raius.*

Refrigerans est hæc planta, adstringẽs ac condẽsans.

SAL.

Ac primò de Salibus in Genere.

Sole & sale nihil in mundo utilius homini esse, vulgatum est assertum. Sali inter reliqua principii nomen attributum est, adeò latè quippe patet, ut omnia sale constent, nulla salis sint expertia. Meritò igitur de hoc velut crure Pharmaciæ dicendum venit. Ob vastissimum verò ambitum salium, ut conceptum genuinum de iisdem formemus, operæ pretium est, eadem lustrare curatius paulo. Hinc not.

1. *Salia sunt vel nativa, vel arte facta, explicita & separata, vel implicita.* Nativa quæ sint, facilè claret, quæ per se scilicet absque artis ope enascuntur, & producta se exhibent, seu immersa vehantur hospitio amicissimo aquæ, exemplo maris & salsuginum variarum, seu effodiantur è terræ criptis, ut sal gemmæ fossile, crystallinum, seu efflorescant è petris cellisque &c. Nativa porrò dici possunt alia absolutè talia, alia secundum quid, naturæ obstetricante arte. Et hæc distinctio salium generalissima & summa videtur, cui reliqua omnia substant, tanquam summo generi. Hinc etiam prædicari idem potest de omnibus speciebus salinis, quæ simul, quantum hæc illustrare possunt, attendemus. Sic sal salsum aliud est nativum, aliud arte factum. Sic nitrum nativum, aphronitrum, datur, & vulgare factitium. Sic vitriolum aliud est nativum, aliud arte factum. ♂le, ♀eum &c. Sic ⊖✱cum nativum hactenus quidem in officinis reperiri desiit, reverà tamen datur, & copiosissimè quidem prope Puteolos, &

mon.

montis Vesuvii confinia, eadem omnia exhibens, nostra experientia, quæ factitium. Idem quoque de alumine asserere integrum est. Et factitia quidem hæc adeò celebrata sunt, & communia, & pro nativis vel quasi talibus habeantur, unde si artis & naturæ conjungamus operas, tanto expromptius singula patebunt. Eadem verò simul nosse expedit & separata, prout vel natura, vel arte à reliquis principiis sejuncta sunt & per se extant; alia implicita, ut, si non formaliter, tamen materialiter mixtis insint, & separari possint, quod necessarium est, velut medium inter naturæ & artis opera. Quæ non patent natura, ars in apricum producit, διακρίσει & συγκρίσει decantata mediante.

2. *Salia sunt vel simplicia vel composita, concreta vel fluida.* Non possumus composita nosse, nisi simplicia noverimus. Hinc sal, ut principium, concipiendum est tanquam simplicissimum, ex quo videlicet omnia reliqua fluunt. Alia verò iterum sunt simplicia exquisitè, reverà, & sensu rigoroso, alia secundum quid. Hinc, si rigorosè examinemus salia extantia & producta omnia, sensu accuratiori, dicenda sunt non absolutè simplicia, & consequenter principia, quin principiata potius, quod urgent hodiernum quidam, ut subruant principiorum Chimicorum dignitatem. Satis tamen est, illa esse simplicia quoad maximam partem, & à potiori, reliqua in subdominio, iisdem non tam juncta, quàm subdita; quin Deus O. M. studio illa mixta voluit, ut ex mixtura simplicitatem nosceremus. Nullum enim dici compositum potest, nisi quod ex simplicibus constat. Satis quoque est, ut hoc etiam addamus, metiri nos posse magis composita ex magis simplicibus, & combinationem hinc salium simplicium varia composita largiri. Hæc ipsa verò singula vel concreta sunt, salis genuino titulo venientia, corporatura solida gaudentia, vel fluida & liquida sunt, sub vehiculo alieno aquæ. Quod simplex erat absolutè, sensibus incurrere minus poterat, hinc salibus corporaturam & consistentiam largiuntur duo communia illa, terra quidem solidam, aqua verò fluidam. Sed cum terreæ particulæ magis sint absconditæ, minusque respectivè separabiles quàm aqueæ, usu obtinuit magis, ut salia κατ' ἐξοχὴν dicantur concreta, quæ sunt & sibi sic magis relicta.

3. *Salia sunt vel alcalia, vel acida: vegetabilia, animalia, mineralia.* Ut salia maximè sunt activa, ut maximè diffusa, sic non unum solum seu uniforme deprehendere & statuere licet, sed geminum, idque diversum, imò invicem contrarium sibi, ex quibus hinc mixtum non unum conficitur. Noscuntur eadem sensu, sapore scilicet, noscuntur effectibus aliis. Manifestius sensum feriunt acida, magis obvia, utpote magis fixa & sibi hinc relicta; minus alcalia, præterquam volatilia, utraque pro immutationibus sulphuris & mixtorum ipsorum variè combinata. Sal vulgo constantiæ & stabilitatis lemma est, quod de statu quietis & proprio est verissimum; immutationem verò præstat unicè sulphuris vitalis, prout vel concentrat idem, vel explicat. Sal mixtis mixtionem quasi præbet, ejusdemque tanquam anima est materialis. Alcali dicitur recepto termino, ut innuatur, tale intelligi, quale ex incineratione herbæ kali, tanquam exemplo universali, emergit, aliàs lixivum seu lixiviosum, ut innuatur parandi modus, qui tamen communis cum acidis est per analogiam. Descriptiones alcali & acidi variæ possunt dari, prout comparatione ad se invicem, vel ad alia principia considerantur. Cum enim duo hæc sint simpliciora genera salium, quibus acquisitis intellectus cogitur subsistere, sal acidum dicitur communiter, quod effervescit cum alcali, alcali quod effervescit cum acido, puta non interveniente alio medio implicantis sulphuris. Hujus verò respectu alcali dici potest, quod sulphur rarefacit, acidum, quod obtundit. Alcali mercurium seu partes evaporabiles liberat magis, acidum figit. Ut verò principia chimica in genere ex minerali regno primitùs orta videntur, unde & nomen retinuere: sic meritò mineralia primum obtinent locum. Gaudent & salia suis mineris, velut seminariis & capsulis, è quibus depromi possunt & erui; hinc minera aluminis, minera vitrioli in usu est & obvia. Mineralia magis acido gaudent sale, vegetabilia acido & alcali, animalia alcali, ut vel hinc pateat, acida durationem, alcalia fluxilitatem moderari.

4. *Salia sunt vel fixa, vel volatilia, vel media, separata vel combinata.* Actus fixitatis vel volatilitatis salium itidem considerari potest absolutè vel respectivè, prout se habent in se, & in combinatione mutua. Sic acidum aliud est fixum, ut succus citri, acetosa, crystalli Tartari; aliud volatile, ut acidum formicarum, aliorumque animalium, ∽us ⊕ crystallini, prout immersum est particulis terreis, quietum vel in motum aptatum, fluidum vel concretum. Generaliter enim acida fluida vel fluorem adepta sunt subtiliora & volatiliora præ concretis. Aliud medium, ut acetum, spiritus tartari, lignorum &c. Imò in uno eodemque subjecto sæpè id visitur, v. gr. ∽us ⊕li vel volatilis est, sulphureus ille, & cephalicus, qui primo loco evolvitur; vel fixus, qui dicitur oleum ⊕li, remanens in fundo; vel medius, communis ille. Idem valet de aceto & aliis. Fixum dicemus h. l. quod minus est evaporabile; volatile, quod magis, unde odoratum maximè ferit: medium, quod medio se habet modo. Idem verò valet quoque de alcali. Alcalia fixa sunt salia plantarum, mediante incineratione parata; alcali volatile, salia plantarum cum sulphure subtilissimo meteorisata; media, ut tartar, item salia essentialia, seu tartarus plantarum, per expressionem & evaporationem succorum è vegetabilibus parata. Idem in animalibus valet, miro lusu & pluribus gradibus: v. g. menstruum ventriculi est acidum volatile, nativum & sibi debitum, acidum fixum in scorbuticis sæpe, cruditate acida &c. medium in aliis. Media verò salia duplici modo dici possunt, vel media respectu volatilitatis & fixitatis, quoad gradus laudatos, vel media respectu ipsius combinationis, quæ vel nativa est itidem, vel arte facta, unde enixa dicuntur salia, tanquam ex coitu acidi & alcali nata. Exemplo sit ⊖ ✳cum, vel urina, quæ constans ex sale acido & urinoso, quæ si unita sint sal medium, salsum, constituunt, separata alcali urinosum & acidum salinum. Variat tamen hoc ipsum pro varia miscela & proportione acidi & alcali, ut & principiorum reliquorum & accessoriorum aliorum. Hinc.

5. *Salia media acida sunt vel salsa, vel ammoniacalia, vel vitriolica, vel nitrosa, vel aluminosa.* Salia salsa ex acido & alcali volatili strictiori magis & intimiori combinatione coalitis constant. Patet id tum aliis experimentis, tum quod sal commune in destillatione spiritus perfectè facta retortæ collo affigit sal ammoniacale elegans, florum vel sublimati forma. Sic & ex ∽u ⊖ ✳ i & ⊖is rectificato sal communi æmulum prævia fixatione consurgit. Salia verò ammoniacalia ex acido & alcali laxiori compage unitis constant. Patet hoc & per dicta, & ∽us ⊖is ✳ci exemplo. Simulac enim alcali quodcunque sali ammoniaco commiscetur, confestim urinositas se prodit: ut taceamus idem docere ⊖lis ✳ci artificiosam præparationem & urinæ elementa ipsa, quæ naturæ est ammoniacalis. Unà quoque statim occurrit differentia inter sal commune & ✳cale. In sale communi

acidum præpollet alcali volatili, & fixatio est perfectior, majorque; in ammoniaco alcali volatile præpollet acido, & fixatio est laxior, minorq;. Hinc ~us ⊖ *i urinosus frequentior est & usitatior præ acido, quippe qui ex sale communi consultius ipso paratur. Utrobique terræ, aquæ & sulphuris concursus etiam modificat structuram. Sic & ulterius salia vitriolica ex acido aqueo terreo metallico constant. Aqueum demonstrat phlegma copiosum insipidum & corruptibile; acidum spiritus & oleum, terreum ochra copiosa, quæ & metallicum principium ♀eum vel ♂iale simul condit. Aquæ & sulphur immersum substat. Aluminosa ex acido, aqueo, austero, urinoso conflantur, citra metallicum characterem, unde convenientia Onis & ⊕li, eorundemque vicissim disparitas elucet. Illud tinctura caret, hoc gaudet, mutuans eandem à metallicis particulis. Et licet vitriolum quoque album detur, illud tamen in recessu condit, quamvis pauciores, easdem. Nitrosa denique ex acido sulphureo alcalino principio constituuntur, quæ omnia per mechanicam & præparationes usitatas clarent. Referri ad hæc etiam meretur borax, sal minerale egregium, quod inter aluminosa & alcalia ferè ambigit. Ut se habet ⊖ *cum ad ⊖ salsum, ita se habere videtur borax ad alumen, ita ut austerum acidum in alumine vincat & figat sal volatile: in borace contrarium observetur. Hæc autem salium notio, ut omnibus communis est, ita speciatim jam ad se nos vocant alcalia. Hæc enim κατ' ἐξοχὴν in scholis pharmaceuticis audiunt salia, siquidem reliqua omnia in maxima copia, seorsim, extra pharmaciam, parantur, & sic simplicium ferè loco habentur. Hinc de iis jam præcipuè agendum restat, de reliquis secundariò.

6. *Salia sunt corpora sapida & solubilia.* Valet id de omnibus & singulis, siquidem explicita sint, nec impedita à reliquis prædominantibus, sive conjuncta adhuc, sive actu separata. Corpora sunt, ad sensum enim sisti possunt solida consistentia, porosa verò illa simul. Liceat statuere sal & hujus matrem terram pororum principium intrinsecum, quod sal & terra omnium sint porosissima. Sulphur poros oblinit, sal aperit & findit. Illud strictuiam pororum, hoc laxitatem largitur. Hinc terra quo magis est exusta, eò porosior est, his verò poris oppletis à sulphure, æqualiter igne fortissimo fuso, fit vitrum. Pori hi diversitatem etiam largiuntur affectionum. Sulphuris pori nonnisi igni patent & salibus alcalinis, hisque similibus, sensumque hinc alium afficiunt, odoratum & tactum. Salia sunt corpora sapida, seu gustui oblata manifestum saporem exhibent, licet admodum diversum. Sapida sunt, quia solubilia, hinc primum menstruum hominis salivam esse voluit summum Numen, ut statim se exereret sapor, soluto sale & masticando excusso magis. Sapida, quia variis hamis, aculeis, hastulis prædita, quæ membranam linguæ gustatoriam, seu fibras nerveas in eadem expansas diversimodè tangunt. Solubilia verò sunt, quia porosa, quàm quæ maximè, unde statim diffluunt ad contactum aquei liquoris. Hinc omne sapidum est de natura salis, & ob sal est sapidum; hinc omne sapidum est solubile, non verò omne solubile est sapidum, exemplo gummatum, mucilaginum & similium. Solubilia sunt in corpore, solubilia extra corpus, unde ob porositatem facilè etiam ex aëre imbibunt & ceu magneticè ad se trahunt humidum, deliquium sic patiendo. Judex ergò salium primarius est gustus, secundarius tactus: gustus ob solutionem & receptionem distinctam & plenariam, tactus ob rigiditatem, quàm improportionatam offendit.

7. *Salia alcalia volatilia propulsione vel putrefactione consurgunt.* Alcalia volatilia latissimè patent, in singulis regnis deprehendenda. Plurima & copiosissima sunt in animalibus; pauca in mineralibus, neque tamen iisdem deneganda, exemplo ⊖is *ci nativi, & ⊖is *ci ex ⊖e communi eruti; non pauca in vegetabilibus. Ubicunque tamen elici possunt, gemina hacce via habentur. Propulsionem dicimus, quando ignis tortura in apricum prodeunt, siquidem id συςάσεως ratio permittat. Ubicunque nempe liberum est vel quasi tale sal volatile, seu propelli potest, sola ignis ope extrusum in sensus incurrit; uti quidem absolutè id fit in destillatione seminum aromaticorum & acrium, in quibus sal volatile copiosissimum extat, imò & foliorum & herbarum consimilium, fuliginis quoque & aliorum. Facta disjunctione particularum, compage latiori puta, propellitur vel solum, vel sub vehiculo aquæ, vel socio sulphure sal volatile, ut ex semine rutæ id impetravimus & aliis. Oleum nempe est salis volatilis tenaculum, à quo lubentissimè recipitur, invitum verò discedit iterum. Quandocunque igitur sulphur destrui ab ignis vi potest, seu expelli ac separari, sal in apricum procedit, antea vix conspicuum futurum. Putrefactione verò sulphur idem destrui & supra probavimus, & quotidiana experientia est quàm verissimum, sive illa sit perfecta, & remota, quod potissimum experimus, sive imperfecta & secundum quid talis, sufficiens saltim pro dimittendo & extricando sale volatili. Sic cochleariæ folia, quæ via sicca idem fundunt, sola putrefactione foliorum recentium, in retorta inclusorum, sic flores liliorum convallium, sic glastum, (quod Hispanico idiomate anil audit, sicque non paucos decepit, pro diversa planta id habentes;) & alia plura tale quid de se largiuntur. Ad propulsionem verò vel ignis solus sufficit, isque hoc loco conclusus, si ligans sulphur solùm in mora sit, uti quoque ex C.C. ebore, lumbricis sal volatile haberi potest hoc pacto; vel sal excutiens ligaturam & fixationem ab acido præstò sit, quod in spiritu salis ammoniaci, nativi & arte facti, & inprimis urina ipsa valet, quibus si calx viva, vel cineres, simplices vel clavellati, admisceantur, spiritus exspirat volatilis.

8. *Alcalia fixa calcinatione ignea, maximè aperta, producuntur.* Cum ignis salia hæc primitus in apricum sistat, inquirere non inconsultum est, unde illa oriantur. Videmus verò ignis actualis vim esse duplicem potissimum in ea, quæ dominio ejus patent, ut vel destruat, vel propellat. Destruit particulas inflammabiles sulphureas unctuosas, quæ in ejus pabulum cedunt; propellit evaporabiles, salinas volatiles, aquosas, & ipsas sub alis dictarum ex parte terreas, quibus se sulphureæ quædam occultantes ac aufugientes sociant; relinquit verò intactas reliquas, attamen immutatas, terreas & salinas fixas. De ortu eorum igitur non una est opinio. Aristotelici fieri salia asserunt generatione secundi & tertii modi, ubi non tam ex non substantia fit substantia, quæ dicitur primi modi, sed nobilior salium substantia, vel ex insensibili & minus manifesta sensibilis & apparens consurgit substantia, inque eò ferè acquiescunt. Videntur tamen simul concedere vel tacitè συγκρίσει & διακρίσει hæc contingere, licet contendant reve à fieri, nec actu & formaliter, sed saltim potentia inesse. Hinc ab oleis per incinerationem immutatis ac combustis salia hæc alcalia consurgere *Polemannus* arguit, ab acidi & alcali volatilis concursu & coagulo *Tachenius*. Cum verò olea vel desfigrent, vel actu separentur, exemplo ~us Tart. ubi seorsim oleum, seorsim sal habetur, prior ratio sufficere nequit. Cumque salia hæc cum acido maximè effervescant, nec inde saturata sint, cum concluso, ut dicimus

mus, igne singula illa, quæ cæteroqui avolant, seorsim, & nominatim spiritus acidulus ♀ri, exhibeantur, nec altera hypothesis absolutè concedi potest. Utraque tamen hæc asserta ansam præbent ulterius cogitandi. Satius videtur statuere, quod impetuosa illa deflagratione, cùm non æqualiter pateant igni particulæ unctuosæ inflammabiles, cum reluctantibus terreis confluant particulæ salinæ, ipsæque quædam sulphureæ, licet paucæ, una figantur & concorporentur. Sulphur enim in salibus alcalibus latet, in fixis implicitum, in volatilibus explicitum magis, quod tum spirituosis, tum acidis demonstrari potest. Pro salibus ergò alcalibus parandis opus est incineratione, seu ut plantæ accensæ humidiusculæ vel siccæ redigantur in cineres. Humidiusculæ sed recentes plus præbent salis, quia ob humidi præsentiam sal volatile minus avolare potest, magisque & sal & sulphur sic concentrantur. Aperto verò igne, ut sulphur deflagret perfectè, nec colore suo inficiat eadem.

9. *Alia mixta alcalia fixa, alia volatilia, alia utraque largiuntur.* Subjectum, ex quo parantur salia, constituunt omnia incinerabilia pro alcalibus fixis, seu in genere, quæ separationi salis à sulphure non repugnant. Si tria regna lustremus, ex animalibus plurimum & unum ferè sal volatile solùm producitur, eò quod pauco acido & plurimo sulphure abundent, eoque à salibus expanso, unde liberius sal expediri & à sulphure partim liberari potest, partim ab eodem recipi. Pauco verò vel nullo ad sensum sale fixo pollent animalium partes; quod tenuatum & liberatum sal vel avolet, vel occultetur non tàm in sulphure, quàm in terra ipsa quoque, unde alcalina omnia, oculi cancrorum, C. C. ustum, corallia &c. sal occultum implicitum in se gerunt, quod ex oculis ♋ demonstrari etiam potest, vel saltim cum poris alcalium & textura multum conveniunt non minus ac effectu quoque. Occultationis hujus manifestissimum exemplum est in calce viva, seu lapidibus combustis. Inesse huic sal effecta clarissima probant, vel solius ⌇⌇is 🜔s ✳ci exemplo. Illud verò si ex ea elicere via ordinaria velis, non nisi terreum emergit magma. In metallis verò sal sulphuri subjugatum est, unde ductilia & malleabilia sunt, sal verò elici non potest, præterquam vitriolatum, eò quod non nisi acido auscultent sali, quod coiens cum particulis terreis & sulphureis corpore fit iterum, exemplo 🜖li ♂, ☽æ, ♀is &c. vel quasi tale, exemplo sacchari ♄ni. ob conformationem & dispositionem sulphuris diversam. Ex vegetabilibus singula haberi possunt salia, ob teneritudinem mixturæ & separationem faciliorem. Sic & ex ♀ro sal volatile & fixum haberi potest. Ratio diversitatis effectus hujus consistit in duobus, (1.) in subjecti ipsius miscela; prout vel laxius vel strictius, vel copiosius vel parcius salino principio gaudent, ita etiam diversa eliciuntur salia. (2.) In præparationis varietate, quod ex dictis patet, alium enim effectum sortiri oportet sulphur accensum, alium putrefactione resolutum, unde sal centrale liberatur. Ex quo ipso etiam de salis alcali natura pluribus licet philosophari, quomodo nempe alcali fixum à volatili differat, non essentialiter scilicet, sed accidentaliter.

10. *Quæcunque sapore & pondere aliis præcellunt, non prædominante sulphure roscido, præcipuè fundunt salia.* Proventus salium differt respectu subjectorum diversorum, & affectionum horum. Sal ut primum est sapidum, ita ex sapore quoque salium præsentia præcipuè colligitur. Hinc quæcunque salia magis libera, eminentia & activa obtinent, ut antiscorbutica & acria, minus fundunt alcalia fixa, magis volatilia. In iis verò sapor acris volatilis sapore se prodit maximè. Et iterum: quæcunque plurimo pollent sale volatili, minus pollent fixo, ut non solùm dicta antiscorbutica, verùm etiam animalia omnia, ex mineralibus succinum &c. Contra ea, quæ salinum & terreum principium sapore amaricante magis præ se ferunt, copiosiùs fundunt sal alcali fixum, ut absinthium, carduus benedictus, centaurium minus, scordium, artemisia &c. Quæ verò aquea, terrea, minusque sapida, ut hyoscyamus, malva &c. magis sunt inertia, & sal etiam terreum minus deliquabile largiuntur. Ad sapida etiam spectant ipsa acida, exemplo ♀ri, & gialapæ, quoad odorem &c. unde oleum & sal copiosum largiuntur. Quæcunque sapore & odore simul pollent, salis volatilis oleosi indicio, olea aromatica & salia volatilia magis fundunt. Præter saporem sal etiam pondus largitur, unde & ex pondere æstimari potest salium copia & proventus. Quæcunque graviora, compactiora & acidula sunt, præ levioribus vel resinosis aliisque sal præbent. Exemplo sit lignum quernum & fraxini; aliaque, si comparentur cum lignis aliis, cum plantis ipsis. Hinc ex subere & stramine paucissimum sal elicitur, quia prius non inerat. Ipse quoque odor acidulus oleum non ita prædominari arguit. Quæcunque enim multum olei fundunt, parcius sal fixum exhibent, exemplo ligni aloes, sancti, succini & similium. Quæ verò terreis tenaculis præpollentibus illud detinent magis, ut tartarus, oleum & sal præbent copiosum. Atque hinc est, quod, si vitale fermentum putredine resolutum sit in lignis, pondere sic ablato, & sulphure extra se verso, aqua etiam deficiente, cadaverascit etiam, juxta *Helmontium*, *Tachenium* & alios communiter, sal, & in terram fatiscit, unde nullum vel paucum admodum sal emergit, licet recentiores quidam contrarium asserant quod experiri ulterius non erit difficile.

11. *Salia è cineribus probè calcinatis separat aqua, separata unit ignis.* Quicquid in fundo remanet post calcinationem, sal est, inquit *Paracelsus*. Sal est in gremio terræ latitans; è quo expromendum est. Cineres ipsi jam salinum præ se ferunt, unde & cinerum vires unicè sali debentur, ast non purum, non separatum. Vincula mixti destructa sunt in cineribus, destructo sulphure, mixtorum calido innato & ligamine. Separat ergò salia aqua, affusione facta, qui actus uno verbo dicitur elixiviatio. Quales verò cineres, tale sal. Facta rite deflagratione cineres albi vel grysei lixivium largiuntur bonæ notæ, & consequenter sal. Quando verò calcinatio vel deficit, vel excedit, operatio ipsa minus succedit. Quando deficit, non deflagrat rite sulphur, & consequenter lixivium fit flavescens, coloratum: separat enim tunc ex iisdem cum sale etiam sulphur residuum. Separat sal, quia poros ejus ingreditur intimè, & vicissim salis pori aquæ poros, qui dum se subeunt, promptissima fit solutio. Separat sulphur, sub vehiculo salis, unde salia illa fiunt magis unctuosa, facilè deliquanda. Est verò cavendum, ne in separando quoque fiat defectus, quam in rem notandum est, repetita calcinatione 🜍 etiam sal in majori quantitate consurgere. Neque enim una æquè calcinatione sal omne exhauritur, quin repeti eadem cum successu possit. Ut melius deflagret hoc sulphur plantarum, solent addere inter calcinandum sulphur commune; de quo alibi. Separata verò jam à cineribus salis & fluida elemento alieno reddita, unit ignis, abigendo aquam & difflando. Quando verò excedit calcinatio, hastulæ salinæ iterum infringuntur, & sulphur adhuc junctum magis expanditur. Obtinuimus sic ex cineribus absinthii fortius calcinatis lixivium planè cœruleum. Probè igitur calcinatis cineribus, sulphurea parte tingente abacta, purius emergit sal, & contra.

12. *Salia successivè & ex parte evaporata, sal crystallinum parturiunt; ἀθρόως καὶ βιαίως, simul ac semel & ex toto, ἄφορμον.* Prius longè optimum est, quia & puriora sic salia, & asservationi magis convenientia acquiruntur. Puriora: fit enim separatio commodior à partibus terreis, feculentis, ad fundum sic deturbandis, quæ, si simultanea fiat concretio, confunduntur magis: fit separatio à partibus sulphureis feculentis. Quando crystallisatio fit, in fine relinquitur tale crama sulphureum, spissum, minus coagulabile, quod, si relinquatur, deliquii causa est simul, continet enim sal unctuosum, minus exiccari aptum, unde pori redduntur laxiores. Sin auferatur, melius res habet, atque asservari possunt per plures annos salia, ob sulphur & terram conjunctam æqualiter pansa, & poros sic oblinitos quasi. Terra enim sali præbet corporaturam & consistentiam, unde & crebriori solutione & coagulatione sic in tota in terram tandem redigi queunt. Ex quo patet, modum tenendum esse iis, qui hoc pacto salia elegantiora aucupantur. Addimus ad crystallisationem etiam requiri salis s.q. quò majori enim copia lixivium præsto sit, quò magis saturatum, eò elegantius crystallisari salia quævis solent. Sin præcipitemus evaporationem, contrarium fit, & obtinetur magma ἄφορμον, non hastulis elegantibus ludens & figuris variis, uti solent crystallisata. Exemplo sit ⊖ ♀ri; hoc lentè evaporatum, vel etiam solutum per deliquium, & hanc crystallisatum, vel sponte, ut vidimus, vel prævia exhalatione aliqua elegantissimum redditur. Ast in cacabo quocunque vel vase commodo evaporatum & colorem & consistentiam habet minus elegantem. Notari tamen & illud meretur, crystallisationem hanc vix expeti, præterquam in salibus plantarum pro usu interno, in ⊖e ♀ri verò, cum polychrestum sit & ad varias operationes expetitum, non facilè.

13. *Salia acida non spontanea & statim sua calcinatione aërea producuntur.* Plerisque si non omnibus salibus acidis communis est elixiviatio, quatenus aqua solvuntur & sic congregantur, ac evaporatio, qua consistentiam & corporaturam debitam acquirunt. Ut verò à posteriori hoc conveniunt in præparatione; ita differunt à priori. Exemplo sit minera ⊕li & Onis. Minera vitrioli Hassiaca, exposita aeri libero effloreſcit, ut tincturam ♂'s ☉rem putatam exhibeat, revera, ut vitriolum è centro & sinu suo expromat. Tinctura illa ♂is nil aliud est, nisi solutio vitrioli, quatenus in pulverem fatiscens minera solvitur aqua roris majalis destillata, vel alia, perinde enim est. Hæc si relinquatur sibi, ut sensim vel in aëre evaporet aqua, relinquitur in fundo ipsissimum vitriolum, & ex eodem hoc fonte, seu consimili minera, vitriolum Anglicum conficitur. Nobis h.l. sufficit, enasci vitriolum dicta calcinatione aerea, & collabi, miro naturæ lusu. Aër vitriolum gignit, aër perimit. Gignit, quatenus mineram, duram & elegantem, aër ambit liberè unde verberat sensim sensimque poros ejusdem, quibus sic laxatis, successivè ingerit atomos aqueas, quæ hoc magnete captæ infiguntur promptius, unde sal efflorescens turgescit, ampliandoque poros collabi facit corpus, prius compactum, ut in pulverem abeat totum, majusque occupet & requirat spatium. Præter humidum aër etiam calidum suggerit, quatenus solis radii congestis cumulis magis aptant poros, ut promptius hinc admittatur humor. Contrarietas illa apparens, quod gignat & perimat vitriolum, facilè elucidari potest, si pensitemus aerem humidum advehere & dissipare, advehendo tenuatum communicat, diffl ndo siccat & absumit. Hinc vitriolum aeri expositum concidit, & calcinatur, ob absumptam humiditatem, qua radicaliter reddita idem vitriolum habetur. Idem valet de alumine, cujus minera lapidem fissilem ex parte æmulatur, quæ eruta ex terra cumulatim aeri & soli exponitur, ad longum satis tempus, sex v.g. menses. Calcinatio hæc adjuvatur, affundendo partem aquæ per vices, quod ipsum comprobat dicta magis. Hinc ubi satis effloruerit, elixiviatur & more salium proceditur, nisi quod bona quantitas urinæ affunditur, unde præcipitatio fit & mistio nova; idque secunda & tertia vice, breviori tamen mora, ad menses circiter tres repetitur, exponendo denuò iterumque aeri ad plenariam calcinationem. Idem etiam possumus de nitro suo modo asserere, quod in cellis videmus & aliis locis aptis; ut taceamus flores ♃ *Mynſ.* per ollam non vitreatam sublimatos. Quæ verò statim sua sunt, spontanea, hunc censum non subeunt, quamvis itidem aeris vis & humidi concurrat.

14. *Tartarus herbarum via humida factus salino terreo debetur coagulo.* Tartarum herbarum dicimus, quæ alii salia essentialia, imò volatilia & succulenta nominare amant, eò quod ex succo sint concreta. Tartarum ad analogiam tartari vini, cujus γένεσις multum lucis dare potest huic ipsi tartaro vegetabili. Tartarus vini ex succo uvarum fit, seu vino, quando jam pacatius degit à fermentatione peracta, quatenus sensim sensimque partes acidæ & terreæ coeunt, unaque reliquas sulphureas secum abripiunt, ut unum novum ens inde consurgat. Eodem pacto se habet tartarus plantarum, nisi quod tardius & lentius paulo ille coaguletur. Monstrat hæc ipsa ἐγχείρησις, principium salis internum esse, externum ignem. Via humida factus dicitur, quod expressione vel decoctione & evaporatione sufficienti factus. Præcipuè verò tartarus hic seu cremor ex acetosis parabilis est, in quibus principium coagulabile est copiosius; in aliis majori quantitate opus est, ut tale coagulum tartareum emergat. Simile quid sponte quasi evenit in prunis Hungaricis exiccatis, quæ exiccata convenienter successu temporis saccharinum coagulum seu florem nectareum extrudunt. Imò licet referre huc ipsum saccharum, quod nihil aliud est quàm ejusmodi crama salinum tartareum, ex cannæ saccharinæ succo prolectum & coagulatum, dulcedine ab ipso sulphure blando acidum temperante orta. Et quo patet, tartarum hunc, seu sal essentiale sui generis, diversum esse, non unius generis, & hoc sensu, si virtutem seminalem æstimemus & artificium, si sulphureas partes non abolitas ferè palmam præripere salibus cineritiis, seu alcalibus certum est. Et frequentius sanè tales crystalli seu tartarus occurreret in præparationibus quoque aliis, nisi extractis vel rob magis studeremus. Imò in rob sambuci v. g. aliisque non raro, absumpta per ætatem humiditate granula sapida & egregia occurrunt linguæ, non aliunde accessenda, quàm à salino & tartareo tali coagulo. Utique tartarus sal vini non dici potest, nisi ἀκύρως & latè; ita commodè hoc nomen retinere licet, ut denotemus sal medium itidem ex acido, superabundante vel obtuso per sulphur, & alcali, variis miscelæ gradibus, diversum effectum & saporem edens; quæ omnia in tartaro vini ad oculum patent. Unde superioribus salibus mediis acidis §. 5. addere possumus tartarea hæc, imò & saccharina, exemplo sacchari & sacchari ♄ni, quæ nempe ex acido, alcali & oleoso constant. Illustrare rem potest, quod acidum in plantis alio modo etiam demonstrari possit, nempe aceto, quod ut ex fructibus alimentosis, secali, hordeo, tritico per fermentationem resultare notum est; ita ex herbis parandum describitur à *Cl. Deodato. l. 2. Panth. Hygiast p. 15* ℞. v. g. veronicæ, vel angelicæ, q. s. & per philosophicas digestiones purum ab impuro separa, mox ad succi ita depurati ℔j. 🜅 rectificati adde ℥j. Tandem vitreo vase benè obturato inclusa soli expone, & brevi acerrimum acetum habebis, præsertim si aliquid fermenti & zingiberis addideris.

15. *Salia quæcunque principium seminale multiplicativum destructum habent, imprimis verò alcalia.* Chimi-

Ci

ei principia sua admirantes delicatius eò processere, ut omnia ex omnibus fieri posse arguant, & v. g. seminalem vim sali adscribunt, adeò, ut & post incinerationem resuscitari è plantis combustis, eorumque cineribus & sale plantam statuant. Inde etiam ad resurrectionis humanæ è mortuis demonstrationem, (eò procedunt, tum ipsi, tum, quod mirandum est, quidam etiam alterius fori) id applicarunt. Si audiamus, quæ pro stabilienda hac hypothesi allegari possint & soleant, ratio dari potest, sal esse principium fœcunditatis, & cōsequenter seminale. Cum ergò in cinere sal, in sale tanquam in centro lateat cujuscunque rei vegetabilis virtus seminalis, integram illam asserere oportet, qui prius admiserit. Et cum una experientia plus valeat, quàm centum rationes, adducuntur experimenta varia à *Quercetano*, & inprimis *Kirchero Mund. subterra. l. 2. s. 4. p. 414.* ubi latè de hac palingenesiâ disserit, pluribus videndus. Exhibuisse se scribit plantam (quam verò non addit) in phialâ hermeticè clausâ, è cineribus suis resuscitatam. Imo cineres fœniculi fœniculum dedisse genuinum, decocta plantarum congelata sui picturam exhibuisse, alii huc allegant; ut *Fabri* theoriam nō laudemus, qui seminata salia prolifera esse velut certum & indubitatum adducit. Prius verò, quā ulterius progrediamur, præmonendum est, salia variis ludere figuris, prout diversa aquæ & aliorum miscela ignisque regimen accesserit, adeò ut & ex animalibus destillata aqua, v. g. spermatis ranarum, imò & humidum aëris fenestris affixum tempore hyberno, tales ramificationes & lusus exhibeat. Hinc sal omninò admittimus tāquam figurationis principium, quod & in animali & minerali ipso regno plures & admirandas figuras exhiber, testibus lapidibus, qui dissecti arbustula depicta à naturâ exhibent, quales & apud nos reperiuntur. Simile verò non esse idem, noto est notius. Quod itaque attinet vim seminificam, in genere certum est, nullum genuinum esse semen, quod non simul gaudeat fermento, ut immutando se multiplicet. Qui verò palingenesiam illam monstrant, phantasticam plantam plerique ostentant; qui veram producere tentant, frustrà sunt. Deinde falsum est, semen in salis centro latere, cū id potius in sulphure sit ponendum. Sulphur esse principium commune seminum ex eo patet, quod lucis est matrix, quod calidi innati sedes. Satius quin fuerit, semina in luculâ consistere, à divino Numine singulis dispensatâ creatis, quæ sustentata salis & sulphuris involucris aptum nacta hospitium propagari & multiplicati possit. Atque hinc ratio patet quare ignis sit destructor seminum. Expellit enim illam luculam & destruit, destruit sulphur & pessundat actualis ignis penitus, sulphur seminale, etiam aquæ immersus, & simplici coctione. Hinc semina plantarum & nuclei ab animalibus devorata seminifica manent exemplo cerasorum, ab homine devoratis nucleis, sambuci & aliorum ab avibus, carduorum à suibus. Animalis enim ignis vivificus est & blandus, elementaris ille destructivus. Adde luculam illam in semine velut ovulo recubare, unde si contundatur semen & comminuatur, destructâ debitâ partium texturâ & positu necessario & ordinatissimo planta ex ipso semine produci nequit, nedum si comburatur penitus in cineres. Ut mirari subeat quomodò regenerationem plantæ ex semine contuso & rore inebriato fieri posse credant & præcipiant. Vid *Kircher. l. c.* Quod ergò experientiam attinet, illa ramificationem & lusum exhibuit, qui si aliquam similitudinem magis appositam plantæ præ se ferat, ex quâ cinis paratus fuit, id inter contingentia penitus numerādum est, neque, si examen fiat penitius, id concordabit examussim, non aliter ac plantæ in lapidibus repertæ non certam aliquam speciem signant. Satius ergò est in hisce ac aliis ultrà vulgus sapere, & mirari naturā, non tamen contrà eam aliquid tentare. Neque quicquam huc contulerit terra virgo. Cineres plantarum terræ virgini insitos intra breve tempus ejusdem speciei plantam, quæ in cineres resoluta fuerat, exhibituros, idem instar omnium *Kircherus l. c. p. 416.* promittit, quod sæpè sæpius in sale absinthii se expertum addit. Quod enim quid non habet, alteri dare nequit. Nulla generatio fit sine semine, semen verò igne destructum est. Unde frustrà sunt, qui id inter arcana habent, meritò pro talibus habendi, simul enim propalaverint, fucum prodere & turpiter se dare coguntur. Unde experientiæ illi particulari & prætensæ opponimus publicam & universalem semina, plantas & omnia vegetabilia ab igne destrui in individuo, & specie illâ quam expromere possent vel debebant, idque de salibus omnibus affirmavimus. Sal commune est principium; simul ac ergò productum fuerit è plātis, resoluta esse principia hypostatica certum est; unde nec de volatilibus id sperandum est, nec de mediis, quibus potiori jure id adscribendum fuerat, quippe plus de plantâ participant & principia componentia magis habent integra. Frustrà ergò sunt, qui principium internum semen quærunt in uno sale, communi & externo. Imò idem etiam valet de sulphure. Resuscitationem talem formarum laudant quoque repræsentati posse sequenti experimento. ℞. Terebinthinæ communis ℔ iv. impone in cucurbitam vitreā & elice lento igne spiritum & oleum æthereum. Continuā ignem, quousque accesserit oleum flavum, deinde rubrum. Si prolectæ fuerint olei flavi & rubri ana circiter unciæ duæ, aufer gradatim ignem, & refrigescat leviter vas ad tres dies & noctes, aufer ab igne, & videbis circa parietes vasis formas multarum abietum, cum radicibus, truncis ramis & foliis mirabiliter repræsentatis. Adscribitur id Davissonio Scoto, quod citat & vidisse se scribit *Digby de plant. veg p. 84.*

16. *Salia alcalia volatilia differunt à fixis diversitate particularum, fixitate & effectu.* Non differunt essentiâ, unde & æquè ex plantis confiunt, neque solùm in plantis scorbuticis & cephalicis existunt, ex iisque elici possunt, sed ex reliquis quoq; omnibus, ut alibi probavimus, separatione debitâ secernendo, ut, dissipatione coactâ, fixa. Diversitas est ergò quoad accidentia, & (1) quoad diversitatem particularum. In fixis suphur & terra intimius nexa consistentiam fixam largiuntur; in volatilibus explicatissimum sulphur, terra verò pauca & subtilior. Hinc promptissimè avolant, & post se liquorem rubellum relinquit sal cornu cervi. Hinc hisce duobus mediis figuntur quoque ex parte, v. g. sal cornu cervi cum spiritu vini abstractum fert ætatem, & ab aëre defensum magis adservari potest. Sic & cum cornu cervi usto idem, tanquam partibus terreis magis fœto, itidem vel quasi figitur, ut corporeitatem sortiatur firmiorem, & dispensari solidâ formâ possit, modò simul obturetur cum cerâ & vesicâ. Et hæc ipsa etiam ratio est (2) fixitatis. Sub calcinatione apertâ impetuosè ignis colligat & velut ferruminat illas partes, sub putrefactione, vel aliis sal volatile parandi modis, paulatina fit resolutio, unde liberius vagantur particulæ, & capiuntur quidem volatiles, in libertatem tamen facilè se vindicantes ulteriorem. Cùm itaque à priori mixtione diversâ differant, siquidem in fixis vinculum terreum intimius eminet; differunt (3) effectu, non univoco quidem, seu homogeneo & generali, siquidem in multis conveniunt quoque, sed graduali & æquivoco, ac speciali. Ita, præter alia dicenda, tincturam cœruleam violarum & fixa & alcalia salia extemplo reddunt viridem, unde & in gramine læta vigere colligere licet. Notabilis differentia & velut mechanica occurrit in præparatione turpethi albi, si enim solutioni ☿ ⁓ ii instilletur sal alcali fixum, liquidum puta, statim deturbantur ochreæ particulæ, turpethum vocatur communiter; sin spiritus ⊖ is ✳ ci, albissimum coagu-

coagulum emergit. Pertinet hoc illud Helmontianum, sal volatile rei fixari in suo alcali fixato.

De Viribus Salium.

Speciatim attendi merentur vires salium, de quibus not.

1. *Salia alcalia omnia acidum absorbent, & sanguinem rarefaciunt : eminentius volatilia, minori gradu fixa.* Quemadmodum per mechanicam id visitur extra corpus, ita in corpore effectus hic est generalis, communisque alcalium, quod acidum destruant, sive in primis viis, ipsoque ventriculo resideat, sive in massam sanguineam intimius receptum hic illic fixantem edat effectum. Absorbent acidum, non tamen æquè cum effervescentiâ notabili semper & sensui manifestâ, ut extra corpus, siquidem sub sulphuris & caloris vitalis concursu id sicuti nec spiritus ⊖is ✳ci vinosus ab ullo acido præcipitatur, sed amicè coit edulcatque. Ex hoc ipso verò effectu communi plura alia phænomena explicari possunt. Inprimis verò alcalia rarefaciunt sanguinem, uti opposita illis acida coagulant. Rarefaciũt, quatenus roborant sal volatile sanguinis, & quatenus expandunt sulphur, serumque reddunt fluxile, unde & spiritus ⊖'s ✳ci urinosus sanguini è vena educto confusus illius colorem non deturpat, sed exaltat magis, ejusque consistentiam firmam respectivè reddit, fibras æquali mixtura sustinendo, non dimovendo. Rarefaciunt positivè volatilia, ob sal & sulphur volatile promptè in venas latum; rarefaciunt privativè fixa & volatilia, quatenus frenum rarefactionis acidum excutiunt. Sin oleositas accedat manifesta, exemplo salis volatilis oleosi aromatici cujusvis, longè efficacius & evidentius id contingit. Idem hinc præstant suo modo alcalina. Ob id verò, quod serum reddunt fluxile salia, quod cum nitrosis alcalia habent commune, minus locum habent, ubi motu & fluxilitate jam delinquit, ut in catarrhis, præsertim tenuibus, tussi, diarrhœa, dysenteria, etiamsi peccet acidum, tamen non conveniunt. Adde, quod ideò quoque salia alcalia inter calefacientia sint locanda.

2. *Salia urinosa diaphoretica, excitativa, bezoardica, cephalica, cordialia sunt volatilia.* Sive ea consideremus solida, sive fluida, perinde est, sive in concreto, prout subjectis, è quibus parantur, adhuc immersa sunt, sive in abstracto, separata ab iisdem. Diaphoretica sunt volatilia, ubivis nomini suo conformia, unde sudorem potenter cient, & in expellendis variolis, bubonibus, petechiis, scabie &c. naturam summè juvant, ubi stimulo opus habet, non item ubi freno. Excitativa sunt, tum in hoc, tum in genere archei, præcipuè in iis affectibus, ubi impellendus & citandus est in motum, in affectibus soporosis, paralysi, syncope, lipothymia, apoplexia, intus & extus, solo etiam odoratu. Excitant potenter, unaque poros obstructos reserant. Bezoardica sunt, tum per se, ut spiritus cornu cervi, serpentum, viperarum, eboris, eorundemque salia volatilia; tum cum aliis. Sunt instar ☿ii, semper activa, cum quibus ergò junguntur, illa quoque reddunt talia, ut tinctura bezoardica, rhabarbari, ♉li &c. volatilis ita redditur. Sunt cephalica & cordialia volatilia, sunt & antiscorbutica, posito indicante laudato, quiete humorum, σάσει, torpore, acore. Quo absente etiam nociva evadunt, non sua, sed utentis culpa. In scorbuto v. g. calido φλογώσεις, ebullitiones, anxietates cient, & symptomata omnia potius excitant, quam ut mitigent, unde eo casu cedunt acidis, aqueis, & temperatis aliis præcipitantibus. Usu verò obtinuit, ut spiritus ⊖is ✳ci respectivè magis extrà febrilem statum, spiritus eboris, cornu cervi magis præsente eodem adhibeatur, licet exigua sit differentia, potissimum ob teneritudinem & oleositatem, quam constantem quasi secum servant illi spiritus, illa salia volatilia.

3. *Salia alcalia fixa viribus specificis & dotalibus mixti carent, non tamen ejusdem per omnia sunt indolis.* Quando suis indulgent & delectantur fœtibus Chimici, plus etiam virtutibus salium adscribunt, quàm revera præstare possunt. Alii mitius rem exponunt, & aliquid servari de virtute pristina concedunt. Sensus verò ipse testatur, κρᾶσιν mixti per ignem destrui, destrui seminalem vim, quæ & viribus talem se exerit, destrui texturam particularum, ut ex amaro, acidulo, insipido, odoro, nil amplius restet, hujusmodi vel umbram referens, unde omninò frustra quæras pristinam formam. Unde è plantis cephalicis, cordialibus, purgantibus, stomachicis, non licet sal cephalicum, cordiale, purgans, expectare, & quod præstant in hoc salia, id faciunt suo modulo, citra pristinam texturam. Hæc ut sunt verissima, ita nihilominus fatendum est, non minus differre quoque salia alcalia fixa à posteriori, quemadmodum differunt à priori. Non una omnium est textura plantarum, sed particulis diversis, aliter atque aliter positis, gaudent, unde consequens est, non unum idemque sal in calcinando emergere, atque sic aliud præ alio quoque secundum quid eligi debere, ad hæc vel illa viscera alteranda, ad hunc illumque effectum specialem & determinatum, quem intendimus. Hinc varii velut gradus & species salis alcali fixi concedendi sunt, quæ differentia per mechanicam etiam demonstrari potest, teste *Tachenio Hippocr. Chim. c. 7. p. 30. seqq.* quatenus solutio ☿-☽i cum aqua simplici facta, aliter ab hoc, aliter ab alio sale, itidem in aqua soluto, præcipitatur, cum tamen volatilia salia albicantem sistant. Hæc ipsa verò volatilia alcalia majori gaudent privilegio, hæc quippe essentiam mixtorum unitam possident, ob salis & sulphuris conjunctionem, Hinc sal volatile liquidum cochleariæ, sal volatile liquidum liliorum convallium vestigia manifesta saporis odorisque obtinent.

4. *Salia alcalia fixa vires habent communes plurimas, specificas originarias nullas, secundarias plures.* Si in laudes salium excurrere velimus, amplissimus hac se offerre campus. Potiores saltim videbimus virtutes, Salia v. g. (1.) *aperiunt* & resolvunt Saponaria seu abstersiva sunt, venarum amurcam abstergunt. Hinc, ut verbis utamur *Highmori lib. de affect. hypochondr. p. 129.* succos figendo & præcipitando acidos fermentationem tollunt, atque sic sine tumultu & turbatione cibi in ventriculo dissolvuntur, & sanguis per totum pacatius circulatur microcosmum (2.) *Leniunt* & stimulant: non purgant quod nonnullis visum est ad instar purgantium aliorum, sed leniunt tamen, fluxilem reddunt pituitam, extricant humores & expultricem admonent officii, virtute abstersoria. In tenerioribus verò, & ubi magis εὐαίσθητος est ventriculus, visuntur sæpè etiam purgare, quod aliàs de nitrosis valet κατ' ἐξοχὴν, unde vidimus ab arcano duplicato ad ℈j. per tres dies continuos assumpto purgatam quotidiè fœminam. Hinc purgantibus infusis & pulveribus commodè adduntur stimuli loco. Hinc tinctura ⊖lis ♀ri in alvo pigriori, qualis est in senibus, commendatur cum fructu (3.) *Urinam & sudorem movent.* Diuretica & diaphoretica sunt omnia alcalia, quatenus serum, utriusque materiam, in motum cient & resolvunt unà, unde etiam sunt nephritica, calculum, sabulum & arenulas expellunt. Si verò inter se comparentur, alcalia fixa magis urinam, volatilia sudorem magis pellunt, & hoc fine eliguntur consultius, quia nempe ad sudationem halituositas seri major requiritur, ad urinam reddendam fluxilitas sufficit. (4.) *Febrifuga*

ſunt; ſeu ebullitiones in corpore febriles exortas compeſcunt; Volatilia magis in continuis, ad diſpellendum μίασμα peregrinum, & roborandum vitale ſulphur ſanguinis: Fixa in intermittentibus, (licet ∽us ⊖is ✱ci ejuſque ſal volatile in quartanâ eligatur magis,) ut ſal cardui benedicti, centaurii minoris, abſinthii eo nomine celebria ſunt, ſive ſola, ſive quod melius, ſimul mixta & coalita cum nitroſis. (5.) *Corroſiva* ſunt; ſi id expetatur. Viſitur id in ſalibus alcalibus volatilibus quoque aliquando, ſi magis ſint unita & acuata, uti ∽us ⊖is ✱ci, ſi deguſtetur recens & fortior, excoriat ſæpè linguam; & in fixis roboratis calce viva. Minori gradu corroſionis ſunt catheretica ſaltim; majori cauſtica. Quæ omnia etiam ſuo modo, exigua differentia, de ſalibus omnibus in genere prædicari poſſunt. Hinc patet etiam facilè, quid ſentiendum ſit de ſalibus compoſitis, quæ à nonnullis deprædicantur, ut apud *Mynſicht. in Armament.* Pluribus etiam de ſalium hac virtute legi meretur *Helm. l. poteſt. medicaminum*, item *Laur. Hoffmann. de uſu & abuſu medicamentor. chimicor. p. 106.* ubi qualitates illas ſpecificas latius rejicit, & pleraque è vegetabilibus parata ſalia unius ejuſdemque virtutis & efficaciæ affirmat.

5. *Salia alcalia media & nitroſa ventriculo minus grata, magis acida ſibi relicta.* Variè à ſalibus afficitur ventriculus, unde in ipſorum adhibitione meritò hujus ſemper ratio habenda, prout vel acido abundat, vel caret; prout item magis vel minus ſenſilis, prout ſtrictura vel laxitate villorum gaudet. Cum enim alcalia omnia acidum deſtruant, ventriculi verò menſtruum ad acidulum inclinet, ab eorundem uſu frequentiori ſenſim ſenſimque appetitus emori obſervatur. Valet id non ſolùm de ſalibus fixis, ſed & volatilibus, quod damnò ſuo experiuntur, qui ∽u ⊖is ✱ci volatili utuntur largius, quatenus laſſari corpus & appetitum indies imminui obſervant; imò & de alcalinis ipſis, oculis cancrorum, creta, conchis. Hinc ad voracitatem corrigendam ⊖ ♀ri deliquatum & ſimilia porriguntur in praxi. Quo loco notandum venit, non quodvis acidum ventriculo eſſe gratum vel domeſticum, familiare. Toto enim die videmus acido abundante in ventriculo appetitum nullum eſſe, ob fixitatem majorem ſcilicet. Quam dum moderantur, corriguntque alcalia, & ejus generis alia alcalina, ſtomachicorum claſſi accenſentur non immeritò, modò reſpectus habeatur ad dictam humorum qualitatem. Idem de arcano ♀ri, de ♀ro ⊖-lato & aliis valet. Licet enim hæc non aquè abſorbeant acidum, laxant tamen villos & ſic tonum ejuſdem. Nitroſa verò id inprimis præſtant: laxant villos & ſtimulant, unde cautè eo caſu porrigenda, etiam in febribus, quando ventriculus non reſpondet, & alvus laxior eſt. Magis amica ſunt acida, quod præter alias rationes, mucum, ſeu pituitam, & bilem, quæ ipſi ventriculo maximè ſunt damnoſa, incidunt & domant. Modò itidem ſint proportionata. Ferre poteſt ſanè ventriculus longè majorem acrimoniam, quàm lingua & fauces; patitur tamen ſuos manes & corroſionem ab acidis excedentibus, unde ſuccus citri quoque immoderatius hauſtus eſcharam inducit. Acida verò ſibi relicta dicuntur ad differentiam aliorum, quæ acceſſione & miſcela ſua eadem modificant, ut particulæ minerales, metallicæ, auſteræ, ſtringentes fortius, aliaque.

6. *Salia non agunt niſi ſoluta, ſeu ſoluta agunt efficacius.* Receptum hoc aſſertum eſt in ſcholis medicis, & in praxi uſitatum. Non agunt niſi ſoluta internè, hinc quando ſalia febrifuga aliaque propinantur, commodè prius in vehiculo diſtemperantur, ut ſic promptiorem inveniant in vaſa aditum. Hinc acidulæ, thermæ, efficaciam ſuam maxima ex parte ſortiuntur, quod nil aliud quàm ſoluta ſint ſalia. Hinc etiam in corporibus ſqualidis & ſiccis, cum non inveniant æquè ſufficientem quantitatem lymphæ ſolventis, minus operantur. Ipſaque fluida ſic cum ſalibus, quibus conjunguntur, quaſi dividunt vires, ut eo promptius utraque juncta agant. Sic nitroſa etiam interius & exterius idem verificant, ut ⦶ ⊖iatum liquidum pro gargariſmatibus, pro epithemate ad frontem &c. Non agunt enim niſi ſoluta etiam externè, v. gr. in fonticulis excitandis; hinc leviter imbuitur ſaliva lapis corroſivus, neque applicatus ſiccus quoque prius corrodit, quàm è poris glandoſis ſortiatur ſolutionem. Adeò proprium eſt ſalium, ſolvi amicabiliter, & ſolutione prævia agere. Idem quoque de ſulphure & aliis valet. Quæcunque à menſtruo univerſali ventriculi non ſolvuntur, opiata, purgantia, emetica, aliaque, non acquirunt vim ſuam & actionem. Solutionem hinc ſal quoque largitur ſulphuri & aliis. Licet verò non ſolvantur integrè alia medicamenta, ut ſalia, imprægnant tamen lympham ſuo charactere, ut ſic agat. Non agunt niſi ſoluta, inprimis centraliter, (fluorem adepta eſſe vocant medici,) in operationibus chimicis, exemplo nitri, vitrioli, ſibi relictorum & in aquam fortem deſtillatorum.

7. *Salia lixiva ab acidis correcta magis grata, nec inefficacia, quin polychreſta.* Enixa ſalia virtutem cum aliis habent communem, quam diximus, variis verò de cauſis eorundam præparatio inventa eſt & commendanda. Ita enim aliam texturam nacta vires quoque alias, ſæpè nobiliores & polychreſtas, indipiſcuntur. Deinde vitia, ſi quæ habent ſalia, ſic corriguntur. Acida facilè ſtupefaciunt dentes, ſi liquida fuerint, nec ſolidari æquè; quà talia, norunt, hoc pacto verò conſiſtentiam ſolidam acquirunt & gratiam; ipſa verò lixiva quoque inprimis reverà ob lixivioſum ſaporem nauſeabunda ſunt, & à delicatis minus aſſumuntur. Hinc correctionem inveniunt & gratiam. Exemplo ſit ⊖ ♀ri, indeque enata ♀us ⊖-latus & arcanum ♀ri. Tartarus vitriolatus & inter magiſteria referri meretur, ratione præcipitationis, & ſalia enixa, ratione immutationis. Cumque eò coincidit ſpiritus vitrioli vel ſalis coagulatus, quando ſali tartari, abſinthii cardui benedicti &c. affunditur ſucceſſivè ſpiritus vitrioli, vel ſalis. Idque commodius ferè via humida, ut ſal tartari bonæ notæ & albicans ſolvatur, & ſoluto affuſo fiat eò uſque, donec effervеſcere invicem deſinant, de quo ſupra jam dictum. Arcanum verò tartari ſeorſim, aliàs terræ foliatæ, ſalis vini eſſentialis, aliiſque pluribus nominibus veniens, è ⊕'s tartari & aceti coitione naſcitur, nilque aliud eſt, quàm ⊖ tartari, acido vini puro, ſeu aceto deſtillato ſaturatum, liquidum & ſolidum, licet hoc rarius, illud frequentius in uſu ſit. Exemplum hoc eſt methodi chimicorum, qui ſeparare partes ab invicem & ſeparatas conjungere ſatagunt. Duo verò ſic eveniunt notabilia: unum primaria intentione, ſal medium, quando alcali tartari ſic ſaturatur, ſali ſicco affundendo toties acetum deſtillatum per vices moderanda effervеſcentia, donec hoc abſtractum ſucceſſiva affuſione reddatur ſibi ſimile, odore & ſapore. Liquor enim à miſcela hac primum fit planè inſipidus & dulcis. Quem in finem fit evaporatio vaſe aperto vel clauſo, phlegmatis inſipidi, ad ℥j. ſalis, aceti deſtillati ℔j. circiter ad ij. requiſita. Obtento ſaturationis termino, Vi rectificatus, vel tartariſatus, ab eodem ſale abſtrahitur, & hinc phlegmate proprio vel aqua roris majalis ſolutum ſervatur ad uſum. Ita habetur enixum medium ſal, virtutibus inſigniſſimis conſpicuum, verbi gratia diureticum, nephriticum, hypochondriacum, febrile, ad laxanda ſeri & bilis, in

infimo

infimo cum primis ventre, coagula, & temperandum fervorem. Unde in affectibus hypochondriacis, calculo, hydrope, febribus intermittentibus, tum per se, tum cum tincturis martialibus, quas ipsas etiam variis modis exhibet, egregium est. Alterum intentione secundaria, & per accidens, sulphur cœnosum & terreum tingens. Quando enim commiscentur acetum destillatum & ⊖ tartari, dicta ἐγχειρήσει, licet acetum destillatum sit purissimum, cui etiam id adscribi nequit, & ⊖ tartari albissimum; tamen sulphur emergit impurum ejusmodi, unde tingitur liquor, ipsumque in filtro remanet.

Salia ergò sunt corpora sapida & solubilia, è mixtis, volatilia propulsione & putrefactione, fixa elixiviatione & evaporatione parata, viribus quælibet diversis prædita. *Wedelius.*

DE SALIBUS NATIVIS in SPECIE eorumque præparationibus ex SCHRODERO & HOFMANNO.

Salia nihil aliud esse quam corpora mineralia ▽ solubilia ac denuò in salinam crystallinamque formam coagulabilia, libro primo dictum est: hoc loco ulteriorem eorum enodationem aggredientes, quatenus ea medicam provinciam subeant, referemus.

Salia quæ medico usui inserviunt, adeoque præparatis inde parandis materiam suppeditare apta sunt, triplicis quidem sunt generis, pro triplici scilicet mundi regno, minerali, vegetabili, animali; attamen hoc loco primariò non nisi de mineralibus agere convenit, iisque nativis solis, ad quorum normam tamen & artificialia, sive è mineralibus, sive vegetabilibus, sive animalibus elixiviata illa fuerint, facilè dirigi poterunt.

De horum Salium origine sic sentio: Macrocosmus non minus ac reliqua duo mundi regna sua sustentatur vivitque nutritione. In hac redundat perittoma salinum, respondens salsuginosis excrementis, in animalium urina, sudore, catharro, & simil. deprehensis. Dictum perittoma macrocosmicum salinum, in globo hoc inferiore congregatum, variam pro varietate matricum induit speciem, non secus ac excrementum illud salinum in animalibus differens evadit.

Hinc

Sal { Commune, Gemmæ, Nitri, Alumen, Ammoniacum, Vitriolum,

Quibus & arsenicum addere licet, quod tamen inter Salia & Sulphura ambigit.

Eligenda sunt Salia hæc in genere loco natali celebriora, tum puriora, nitidiora, & si natura ferat crystallina. *Schroderus.*

De Salibus in genere.) Hîc *Dominus Autor* iterum more solito ex præconcepta opinione *De Macrocosmi* Nutritione, ejusque redundante perittomate disserit. Sed præterquam quod huic paradoxæ opinioni suprà in *Libro I.* à me jamdum fuerit satisfactum, repetimus tamen ex parte & asserimus, quemadmodum quælibet corpora ex aqua materia compositionis seu constitutionis desumpserunt, ita & salia Nativa ex aquæ propensione spontanea originem duxisse à seminali dispositione cuivis specifica immutata. Et quæ salia arte ex concretis fluunt, non formaliter, sed materialiter & effectivè in ipsis fuisse, & in forma fixioris alkali arreptione sui sulphuris sal volatile inde cum oleo ad formaliter esse transiisse. Quod autem Vitriola spectat, licet non sint vera metallorum salia, hæc in salia converti queant, sed in pristina metalla, tamen negari nequit, ex salibus nativis esurinis sive acetosis fieri ad omnia metalla accommodabilibus, quæ tamen illorum essentiam non ingrediuntur, licet illorum beneficio miras in corporibus metallicis Natura faciat vicissitudines, quæ subterranea pyrophylacia per metallorum venas & fodinas dispergunt. Inde variæ inter se salium & sulphurum particulæ in mineris deprehenduntur, quæ tamen metallorum non ingrediuntur constitutionem. Semina salium cuncta in aquis sita sunt, sed nondum saporem induerunt, nisi dum corporum principia consentanea, uterosque terræ debitos repeterint, tunc in qualibet terra specifica ac peculiaris quædam substantia salina vel singulari vel aliis mista emergit. *Cl. Helmont. in Paradox. Tertio* §.9. *Et Nobil. Morhoff.* l. c. *Hofmannus.*

PRÆPARATIONES.

Præparationes, quibus Salia subjiciuntur, sunt, 1. Purificatio. 2. Calcinatio. 3. Destillatio. 4. Sublimatio. 5. Fixatio. 6. Liquatio.

I. PURIFICATIO.

Salia, quia plerumque heterogeneis scatent, minusque syncera existunt, depurari opus habent. Depurationis hujus modus pro varietate salium varius quoque institui potest. Potissima tamen ratio salium purificandorum consistit in solutione, soluti filtratione, filtrati exhalatione, adeoque salis concretione vel crystallisatione.

Solvuntur Salia non nisi in liquore aqueo, (non sulphureo aut pingui, & proin nec in ∇ rectificato.) Liquor hic, nisi specialis accesserit admonitio, adhibetur vulgaris ▽ fontana, in qua sal quodlibet, maximè si tepefiat, dissolvitur; dissolutum per chartam trajicitur, ut fæcibus in charta relictis syncerum transeat; Hoc postmodum, humiditate, ad siccitatem usque abstracta, condensatur, vel s.a. cum aliquota liquoris portione crystallisatur.

II. CALCINATIO.

Calcinantur Salia per ignitionem, idque vel sine vel cum fusione: & interdum accedente subindè materia servili, de quibus speciatim in singulis.

III. DESTILLATIO.

Salium Destillatio, quia ut plurimum ∽ fixiori gravida sunt, per retortam peragitur, eamque vel simplicem, vel tubulatam, vitream, vel terream; idque igne tum arenæ, tum nudo, pro fixitate scil. majore vel minore liquoris eliciendi adhibito.

Per retortam tabulatam destillatio hoc modo peragitur.

Ad manus habere decet retortam terream fortem, quæ in superiore ventris sui medietate tubulum habeat foramine pervium, quo materia per vices injici, quodque post injectam materiam obturari firmiter possit. Retortam hanc (si lubet loricatam) luto in fornace destillatoria obfirma, ut tubulus emineat, fumariis tamen uno ac altero relictis. Hinc rostro appone receptaculum capacissimum, (quia ∽ cum impetu irruentes amplum requirunt spatium,) juncturis firmiter luto firmatis. Luto lentè exiccato accende primò lentum ignem, hinc fortiorem, ut retorta incandescat. Tunc injice materiam paulatim per tubulum, foramenque vel luto, vel bacillo stupha humida circumdato obtura, donec ∽ illi impetuosi coagulati (aqua in receptaculo immixti) sint, receptaculumque clarescat. Hinc iterum injice, obturaque ut dictum. Et sic paratur Clyssus.

Via

Vide de his Figuram appositam.

N. 1. *Commodum erit aliquotam aquæ partem receptaculo infundere, cui scilicet impetuosi illi* ~ *immisceri, adeoque condensari possint.*

N. 2. *Salia simpliciora citra fluxum seu fusionem destillari volunt, quare ne inter destillandum vi caloris fundantur, duplum, triplum, &c. vel arenæ, vel farina, laterum, vel argillæ siccæ, humidavè commisceri solet, quorum beneficio fusio illa præcaveatur.*

IV. SUBLIMATIO.

Sublimatio non nisi sali ammoniaco peculiariter ac præcipuè competit, ut & arsenico. Flores enim salis communis uno & eodem destillationis actu acquiruntur.

V. FIXATIO.

Fixantur salia diversimodè, de quo speciatim suis locis.

VI. LIQUATIO.

Liquari possunt salia, si vel aëri humido exponantur, vel liquore aqueo aspergantur.

Forma Medicamentorum seu

PRÆPARATA,

Salina sunt,

1. Crystalli seu sal purificatum.

N. *Crystalli salis, si simpliciter præscribantur, nihil aliud denotant, quàm sal crystallisatione purificatum, sic conficiuntur Crystalli salis nitr. &c.*

Excipe Crystallos salis comm. dulces, de quibus in salis cap. sequenti.

2. Sal calcinatum.
3. Destillatum, unde { Phlegma. Spiritus, Oleum.
4. Sublimatum. Flores.
5. Fixatum.
6. Liquor - Balsamus.

DE SALE COMMUNI.

Sal commune nihil aliud est quàm salsugo ▽æ salsæ, (marinæ scilicet vel fontanæ,) quæ salsugo humiditatis aqueæ evaporatione inspissata remanet.

Dicitur, Basilio Monacho, nobilissimum ac optimum aroma. Græcè ἅλας. Arabicè Melich, Melha, Germanicè Saltz, Kuchen, saltz. sel, sel de Cuisine. *salt. Kit-chin-salt. sout.*

Duplex salis hujus genus occurrit, marinum scil. & fontanum, utriusque diversæ sunt species.

Primas autem sal marinum sibi vendicat, ac præcipuè Hispanicum, in cujus tamen defectu satius est sal fontanum, quod ad manus est, in præparationibus nostris recipere, quam aliud salis genus cum sumptu acquirere.

Inter fontana tamen maxima quoque diversitas est, reliquisque laudem præripere videntur Hallense ac Luneburgense, quibus tamen haud multum cedit quod in Patria mea Ufflen*i*æ Westphalorum paratur.

Vires. *Calefacit, exiccat, abstergit, dissolvit, purgat, adstringit leniter, consumit super fluitates, penetrat, digerit, aperit, incidit, Venerem stimulat, putredini, venenisque resistit.*

Hinc convenit, Internè in cruditatibus ventriculi, appetitu prostrato, obstructionibus alvi & urinæ, & colicis doloribus, &c.

Externè, in ulceribus putridis ac serpentibus mundificandis, in tumoribus simplicibus & pestilentialibus discutiendis, in combustionum ἐμπυώσει extrahendo, in pruritu & scabie exsiccanda, in suggillationibus, sanguineque extravasato resolvendo ac discutiendo, in dolore dentium, colico, cephalico, arthritico, & simili mitigando, in oculorum pterygio absumendo.

N. *Ad Salis hujus communis naturam accedunt salia artificialia, ex vegetabilibus ac animalibus incineratis scilicet elicita, unde & iisdem ferè præparationibus subjici quent.* Schroderus.

De sale communi.] Hoc ex numero est salium purè acidorum fixorum, quia purè salsis seu alkalibus non solùm est contrarium, sed & ex illo spiritus acidus destillatur. Hoc in crystallos redactum constanti naturæ ritu cubicam efformat figuram, quam etiam in minimis effingit.

Duplex salis hujus genus occurrit.] Et est *Marinum*, vel *Fontanum*. *Marinum* omnibus præfertur, quia multum de sale centrali seu universali participat: unde & ad præparationem spirituum fortiorum adhibetur, magisque arcet putredinem, in primis *Hispanicum*. Huic *Fontanum* succedit, in quo ratione virtutis & substantiæ magna etiam est diversitas, in his excellit *Nostrum Hallense*, hoc sequitur *Luneburgense*, &c.

Vires.] Sal esculentus Mortalibus à mundi Conditore concessus est tanquam necessarium sanitatis & vitæ sustentaculum. Calefacit, exsiccat, abstergit, purgat, digerit, aperit, incidit, venerem stimulat, putredini & venenis resistit, unde in Peste maximoperè commendatur *Elixir proprietatis Juniperinum* cum *spiritus salis*. Externè in clysteribus ad obstructiones alvi convenit, in colicis doloribus fit sacculus ex fl. chamæmel. n. vel milio pulverisato cum sale tosto &c.

N. Hîc quæritur, An sal esculentus calculosis nocivus sit, dum videtur sali urinario materiam suppeditare; & quia vis coagulandi etiam à sale dependet? Verùm examen salis pyrotechniæ medio institutum aliud docet, cum enim sal esculentus, ut chemia docet in urinâ detentus, non fit de ejus compositione, sed prorsus extraneus in Nobis saltem supervacaneum sal in se combibens & transmutans, servet inpermistam & immutatam sui Naturam, quemadmodum sali tartari si addideris spiritum salis, tunc post coagulationem fit itidem & manet sal commune, quod fuit, priusquam in spiritum fuit conversum. Certum est, quod nequicquam etiam sibi sit negotii cum calculo: unde nec in compositione hujus vel minimum salis esculenti reperitur unquam, cum magis calculum destruat, quàm promoveat. Sexagenarium mihi à destillationib. inquit *Cl. Helmontius* immunem à Renum calculo servavi annos sedecim, cui aliàs obnoxius fuit, largo salis esculenti esu. Notum est, inquit Cl. Tachenius in Hipp. Chemic. quod carnes conserventur sale communi à corruptione, qui paucis diebus in liquorem salsum sanguineum defluit, hunc coque ac despuma, inde retortæ vitreæ & blando igne omne humidum evoca, ultimò retortam obrue arena & ignem auge, tunc elevabitur in ejus collum sal volatile urinæ sali volatili urinoso simile quod sal ex carne absorpsit. Eodem modo sal esculentus quotidie absumit superfluum salsum in cavitatibus in corpore collectum, ex urina enim facili negotio sublimatur sal volatile salsum & sal esculentus manet in fundo. Assertionem nostram confirmat vice versa defectus salis esculenti nonnunquam in belli calamitatibus, temporum injuria, obsidionibus &c. occurrens, ubi insalitis carnibus homines vesci

verci coguntur, unde massa sanguinea cum latice ob accumulata salia sylvestria salsa, quæ alias à sale esculento imbibuntur & præcipitantur, malignam ac venenatam induit qualitatem, ex qua scorbutus, febres malignæ pestilentiales &c. progerminant, quemadmodum Anno 1673. in obsidione *Grœningiana à Gallis & Moguntinis* facta experti sumus.

N. *Ad Salis hujus communis Naturam accedunt salia artifitialia &c.*) Sed & hîc ignoscant quæso manes Schrœderiani; Si salia vegetabilia in purum alkali per artem sint transmutata, neque ex animalibus calcinatis (impropriè incineratis) ullum sal fixum alkali elici possit, ut ars pyrotechnica manifestat, iisdem sanè præparationibus, quibus sal commune, subjici nequeunt. Ex salibus enim alkalibus nulli spiritus, nec flores elevari possunt, ut nec destillatio nec sublimatio habent locum, nedum ut ex animalibus aliquid salis fixi obtineri possit, nam ex re aliqua ultrà cujusdam naturalem inhæsionem quidquam velle extrahere, repugnat naturalibus principiis. *Hofmannus.*

PRÆPARATIONES.

Præcipuæ sunt.

1. Purificatio. 2. Calcinatio. 3. Destillatio. 4. Sublimatio.

I. PURIFICATIO.

Purificatio Salis com. M. fit modo vulgari solvendo in ▽ ac crystallisando.

N. *Si solutio hæc ac crystallisatio aliquoties aliquo modo repetatur, tandem sal com. dulcescit, sal sæpius.*

II. CALCINATIO.

1. Decrepitoria.

Sal calore irritatum crepitare solet. Quare ne crepitando vas destillatorium disrumpat, operæ pretium erit idem decrepitare, id est, ad Ignem calcinare, donec amplius non crepet.

2. Fusoria.

Funditur sal in crucibulo, sine aliquo artificio, Igne saltem satis forti adhibito.

Aliter cum Calc. viv.

℞. Sal. Com. Calc. viv. an. misce ac in anemio calcina igne violento, ut concrescat. Hinc extrahe sal cum Aqu. commun. ac coagula.

Vires. *Basilius sal. com. hac ratione cum Calc. viv. ter calcinatum; (singulis vicibus cum nova Calc. viv. anaticè mixtum) adhibet in Tinctura* ☾ *conficienda. Vide do* ☾.

III. DESTILLATIO.

Destillatio Salis exhibet acidam ▽, phlegma, sal volatile & spiritum.

Nimirum.

℞. Sal Com. destilla per se ex ☊, primò prodibit Aqua acida seu ⊖-lata; secundo phlegma, cum quo sal quoque armoniacus, seu volatilis sublimatur. Cessa à destillat. ac repone ⊜ in loco humido ad trahendam ▽m (vel aliquota Aquæ parte irriga,) deinde destilla rursum, sic exibit ∾ acidus. Hoc repete toties, donec totum sal Com. in ∾m conversum sit, quem in MB rectifica.

1. Spiritus salis, sive oleum sal. Com. vulgare.

℞. Salis commun. ℔ij. impasta vel malaxa cum argillæ figulinæ, bolivè armen. ℔ iij. ad v. & ultra, inde forma orbiculos, quos ad duritiem exiccatos, impone ☊æ terreæ, luto obductæ, vix ad medietatem implendæ: jungatur. Recip. satis capax & servatis △ gradibus donec phlegma egressum sit, ultimo pelle forti △ continuando eundem, donec ∾ albi prodierint, ∾m hunc rectifica, phlegma, vel in MB abstrahendo, vel si mavis evaporando.

N. 1. *Si terram sigillatam loco argillæ sumpseris, præstantiorem elicies spiritum: Quinimo sal cum triplo arenæ vel farinæ laterum, vice argillæ misceri potest.*

N. 2. *Quandoquidem in prima destillatione Salis portio minima in ∾m resolvitur, nonnulli* ⊜ *in* ▽ *communi coquunt, & sal. Com. inde extractum, ut prius destillent.*

Alii Sal extractum cum ∾u illo priori miscent, aliquamdiu digerunt, & deinde cum bolo & similiter destillando, totam salis substantiam in ∾m transire faciunt. *Croll. Senn. in inst. l. 5. p. 3. c. 5. Beguin. Agricola.*

N. 3. *Impastatur sal ne fluat, quippe si fluxerit vix* ∾ *ascendet.*

N. 4. *Alii.*

℞. O ust. part. ij. sal. Com. p. iij. destillantque: verum ∾m sal. Com. purum hac ratione acquiri non videtur verisimile, imò in examine constat, ejusmodi ∾ vim suam ab O potius obtinere, quàm à Sal. Com.

Vires. *Diureticus est & Lithontripticus, tartaream que mucilaginem potenter resolvit, unde utiliter adhiberi solet in obstructionibus Epatis, Lienis, &c. in Hydrope, Ictero. Extinguit sitim mirabiliter, absumit corrodendo & sine dolore quicquid in vulneribus aut affectionibus aliis putredine corruptum est.*

Mixtum cum ⚭ *Terebinth. Ceræ, Camomil. Verbasci & sim. dolores podagricos sedat, tophos discutit, &c. sanat quoque membrorum contracturam ac ariduram.*

N. *Ad eundem modum eliciuntur &* ∾ *ex salibus artificialibus vegetabilium, quorum vires licet ex plantis suis aliquo modo conjecturari possint, (e. gr. ex sale absynthii elicitur* ♎ *stomachicus, &c.) Attamen* ∾ *vegetabilium in genere omnes sunt acidi, instar* ∾ *sal. Com. incidunt, resolvunt, &c.*

2. ∾ *salis compositus.*

℞. Sal. Nitr. puriss. & sal. Com. decrepit. (vel fusi) ã. M. cum dupla vel tripla quantitate, (alii quadrupla,) argillæ siccæ, & exinde more solito △ nudo ∾m provoca.

℞. Hujus ∾ ℔j. sal. Com. fusi ℥iv. digere aliquamdiu, ut nimirum Sal Com. adjectum solvi possit; & protinus per ☊m destilla. Augebis hac ratione ∾m & fortiorem reddes; quem eodem plane modo, cum novo Sal. Com. fuso, eâdem quantitate sumpto; pro libitu toties augebis, quoties placuerit. Abstrahe ab hoc ∾u phlegma, & deinceps eundem rectifica per ☊m. *Vntzer. Agricola.*

Vires. *Maximarum est virium in Hydrope, intrinsecus & extrinsecus adhibitus, confert itidem in fistulosis vulneribus.*

(*Spiritum salis rosatum vid. supra Spiritum regium.*)

3. Spiritus sal. Com. viridis.

℞. Fragmenta laterum, indantur ollæ ignianturque in fornace calcaria; ollæ huic alia superposita sit olla, sale aliquatenus adimpleta, quod ubi vi caloris ut sal fusum in ignita defluat laterum fragmenta, cumque iisdem misceatur. Ex his igitur ∸etur ∾ per ☊m ut moris.

N. *Idem perfici potest, si sale in cella liquefacto fragmenta laterum ignita imbuantur.*

4. Spiritus sal. com. corallatus.

℞. Sal. Comm. ℔. iij. vel iv.
Corallor. tenuiss. tritor, ℔. j. M. lævigando super porphyr. postea igne destilla vehementissimo in excipulum

pulum capaciss. & ~m salis accipies unà cum ~u corallorum.

N. *Addere potes & sabulum, ut fusio impediatur.*

Vires. *In affectibus cordis, palpitatione scil. & sim. maximarum est virium.*

Dosis ℈ß.

5. *Spiritus Salis dulcis.*

℞. Sal. Com. optimè dephlegmati ▽. opt. ā. M. ✠lentur ter vel quater, sic unientur inseparabiliter & dulcescent.

(N. 1. *Dulcis dicitur, quia mitior, rodente aciditate habetatâ à* ▽.)

N. 2. *Eandem dulcedinem consequi poteris, si vel* ▽, *vel* ☍ *Tartari, vel faeces vini ab initio* ✠*lationis cum Sal. com. commiscueris.*

N. 3. *Exuitur quoque* ~ *Sal. com. vi corrodente ac velut maturescit, dulcescitve si dephlegmatus vase firmissimè clauso trimestri spatio in Cineribus continuò atque æquali calore tepentibus (qualis est* ☉*lis æstivus) digeritur.*

Vires. *Egregium præservativum est in peste, arcet enim omnem putredinem. Ventriculum cum visceribus reliquis in optima conservat dispositione.*

Solvit corallia, &c. quin imo & solis tincturam extrahit. *Vide* ▽ *temperatam Basilii in* ▽ *l. 4. class. 2.*

Usus. *Cum saccharo candido in formam Electuarii misceri, singulisque diebus jejuno ventriculo assumi poterit. Hartm. in pract. loc. de pest. Senn. in hist. Tentz. Gluckrath, &c.*

6. *Aliter.*

℞. Sal fusum, solve in Aqua pluvia destillata, filtra, inspissa, ac repone ad crystallisandum: Crystallos hos exemptos vicibusque aliquot, (10) uti dictum, solutos & crystallisatos, (sic dulcescent) imbibe cum ▽ formaque globulos cum argilla, destillaque ut moris est.

Vires. *Præter virtutes jam descriptas, insigne exhibet menstruum ex reb. ferè omnibus tincturas extrahere idoneum: Insuper Herniam carnosam consumit, si quotidie ter illinatur, maneque ac vesperi ejus gutt. sex assumantur. Agricola.*

7. ~ *Sal. com. dulcis compositus.*

℞. ~ Sal. com. compositi ac Alcohol Vini ā. M. acuni circulando, cohobandoque.

Vires. *Adeo resistit siti, ut Hydropici usu illius aliquamdiu à siti liberi reddantur, prodest etiam Ictericis, Lumbricos potenter expellit, extrinsecus lenit podagram, si cautè illinatur, imo quicquid de Ol. spiritùve Sal. Com. apud Paracelsum, aliosque modernos Authores legitur, idipsum huic potissimum adscribendum est.*

Dosis g. 6. ad ℈ß. *in vino vel alio Liquore. Hartmann. in Croll. Tentzel. Untzer.*

8. *Spiritus Sal. Com.* ⊖*lati diureticus.*

Fit ex leviter calcinati ⊖li & Sal. Com. tosti partibus æqualibus cum bolo vel Terra figulinâ globulis confectis, (meo damno expertus ⊖lum his non sufficere ad cohibendum fluxum, fixitatemque materiæ) more vero communi ~us evocatur, qui postea per rectificationem à phlegmate liberatur.

Dosis gutt. vj. matutino tempore cum brodio decoctionis petrosel. Ex communicatione G. Horstij habuit S. Closs.

9. *Spiritus Essentialis.*

℞. Salis Hallensis ad albedinem calcinati (qui hâc in operâ reliquis præfertur) ℥ij. Imbibatur ☍ Sal. Com mar. vel montan. ad consistentiam pultis liquidioris, fiat clauso vase digestio, quousque ~us cum Sale Comm. calcinato unitus siccatusque fit, affunde alium imbibendo desiccandoque toties, dum sal ulteriorem proprii sui ~us incorporationem recuset, & ex colore aureo odoreque suavi dignoscans, ✠ationis tempus instare, quam si per ♋ instituas, exibunt fumi albissimi, qui in aquam convertuntur & rectificatione opus habent.

Vires. *Dicitur ex* ☉ *tincturam absque corp. dilaceratione allicere. Est insuper remedium sistendis in momento vomitibus dicatum & certum, idque indifferenter & in omnibus morbis.*

Dosis gutt. 3. in Syrupo, jusculo vel vino.

Ex commun. S. Clossæi.

10. *Spiritus Salis Comm. dulcis* ☉*em solvens.*

Extinguantur fragmenta laterum 5. aut 6. vicibus in ☍ Sal. Com. postea destillentur, prodibit ~us subacidus, qui in volâ ☉lis folia & margaritas solvere creditur. 2. Flos Salis sive crystalli Sal. Com. dulces collo ♋ post destillationem affixi, longoque tempore cum ▽ digesti idem efficiunt. 3. Solus ~us sal. com. vi circulationis diutinæ caudam suam devorat, id est, acedinem suam innato suo balsamo dulcificat, 4. Idem cum ~tu ardente ♄ni mixtus aliud menstruum dulcer pæbet ☉is solutivum. 5. Ex spiritu Roris Majalis & sole calcinato fit alia aqua solutiva, dulcificata longâ digestionum & irrorationum serie, quæ ☉em in liquorem volatilem potabilemque evehit.

Ex Communicatione ejusdem.

11. *Crystalli Sal. Com. dulce, seu spiritus Sal. Com. coagulatus.*

F. ♋ terrea, ampla & fortis, quæ in superiore ventris capacitate fistulam habeat, in medium ♋æ corpus pone desinentem. Huic ♋æ impone Sal commun. vel quod melius Hispan. seu marini ℔. iij. vel IV. Receptaculumque adapta capacissimum, cui si libet Aquam infundere licet; adde Ignis per gradus, donec Sal. Com. fluat, tùm per fistulam guttula una vel altera Aquæ frigidæ immittatur, ut (fistulæ orificio statim obstructo,) in ♋ spirituum, copia mediante humiditate elevetur, inque receptaculum propellatur. Continua hoc ipsum, donec Sal. Com. in ~m ferè sit redactum. Dephlegmetur dein ♌atum, evaporetque humiditas reliquum exponatur ad crystallisandum, s. a. sic crystalli colligi possunt Sacchari dulcedinem referentes, solubilesque per deliquium.

Vires. *Sudorificum est, Hydropicorumque sitim non minus ac* ~ *ille salis dulcis compositus arcet; quippe nihil aliud est, quàm* ~ *Salis coagulatus, unde quoque essentialem humiditatem, quæ multum in Hydropicis exhauritur, maximopere adjuvat, ventriculumque ac viscera reliqua confortat, malignitatem in peste pestilentialibusque febribus potenter discutit.*

Dosis gr. 5. 6. 7. ad 20.

N. 1. *Si ad sal. Com. exccat.* ♅*j. addideris carbonum pulverisat.* ♅*ij. optimeque miscueris, ex* ♅*j. sal. Com. accipies spiritus* ♅*. s. Hartman. in Croll. Kesl. 4. cent. 79. Agricola.*

N. 2. *Crystalli hi cum* ☉ *imprægnari nobilissimum exhibent confortativum. Fitque si Crystallorum p. 6. cum* ☉ *foliat. p. 1. aliquot Horas in* ✠ *sub tegula reverberantur. Agricola.*

N. 3. *Keslerus docet & follem adhibere, cujus rei gratia* ♋*m habere duplicem tubulum oportet, alterum frigidæ immittendæ, alterum folli intromittendo inservientum.*

12. *Flores Sal. Com.*

Quemadmodum in succici destillatione flores, salis volatilis titulo elevantur, parietibusque ac collo ♋æ adhærescunt, ita & ♌atione ~ oleive salis, tandem Ignis vehementiâ flores ascendunt; quos collige.

Usus horum varius est, ad crassum phlegma incidendum, corruptosque humores à putredine vindicandos.

N. 1. *Sunt qui cum ✱ sublimant, verum decipiuntur, si flores salis simpliciter inde sibi imaginantur.*

N. 2. *Fiunt etiam flores salis, si in rectificatione ♒ ac olei salis id, quod residuum fuerit, fortiori △ sublimes.*

N. 3. *Si ♌latio facta sit cum O, ⊖m aëri aliquamdiu expositum, ac iterum ♌ationi subjectum, plus olei ac florum suppeditabit; potest hoc aliquoties repeti.*

13. *Alius Spiritus seu ♒ Sal. Com. unde Crystalli dulces.*

℞. Sal. Com: marini crebris solutionibus (in ▽ pluvial. vel fontis destillata) filtrationibus & coagulationibus optimè purificati, ℔ vi. adjice dissolventis ⊖-lati & mell. flui ex vegetabili & animali parati, (id est, crucibuli ex melle facti.) q. s. præmissa digestione destilla gradatim ac cautè, ex ♋ terrea vel vitrea, luto probè munita in receptaculum capacissimum. Sic elicis Sp. aqueos sulphureos ac ⊖-latos, dulces acidosque, qui firmissime sali reconditi inhærent, (gradatim ac cautè ♌atio hæc peragenda est. Oportet enim ut vas incandescat, purpureo tamen non claro colore, ne scil. sal. com. fluat, & in hoc gradu immorari decet ☍ 8. (post Sp. nebulosos, (in quibus primum ens metallorum resolutum est,) exhaustos, tandem ad collum recipientis sublimabitur terra foliata instar nivis albissima, vel etiam flava, (qui ☿ aut sulphur philosophorum nuncupatur.) Spiritum destillatum, ut & terram conjunge, astraheque phlegma solummodo insipidum VB calore lentiss. reliquum repone ad crystallisandum s. a. Et hoc repete, donec nulli amplius crystalli concrescant, & id quod extillat aciditatem sapiat. Tunc ab opere desistendum, & in fundo cucurbitæ quærendum verum Sal. Com. ♒ vitriolatum.

Vires. *Crystalli hi, etsi sapore dulces, admirandæ tamen sunt virtutis, adeo ut vel per se seorsim, vel cum oleo suo debita proportione permixti, verum sint Solis menstruum dissolvens, quod proprietates ejus ob virtutes vitales, vegetantesque locupletat & exacuit.*

14. ♒ *sal. Com. rubrum.*

℞. Sal fusum crucibulo sufficienter impraegnatum, misce cum silicibus grossè contusis & destilla ex ♋ per Aren. prodibit primo sp. flavus, postea ♒ rubrum.

N. *Impraegnatio illa fit ut moris, Nimirum:*

Sal. Com. fuso superfunde Acet. destill. & abstrahe per Aren. iterum superfunde novum Acet. destill. & rursum abstrahe, hoc toties repetendo, donec materia optimè sit putrefacta & nigra. *Schroderus.*

3. *Destillatio.*) Sal. comm. ita per se destillationi ex retorta subjici nequit, nisi duplum, triplum &c. argillæ, vel boli commun. &c. addideris, aliàs vi caloris fusum retortam fragilem reddunt, additorum beneficio fusio illa præcavetur.

1. *Spiritus salis, sive oleum sal. comm. vulgare.*) Præsens descriptio cum præparatione ex asse convenit; Et quoad notas additas sciendum, hisce omnibus Nos supersedere posse, si spiritus salis priùs destillatus aliquot cohobiis super Cap.mort.destilletur, & demum per MB rectificetur. Qua occasione scias velim, non sufficere, ut *Dominus Autor* annotat, phlegmatis ex MB abstractionem, quippe latent in nonnullis liquoribus corpuscula quædam terrestris naturæ, quæ salinis implicata eorundem vires obtundunt, ideòque quo istiusmodi liquores rectè depurentur, per MB. destillentur, necesse est, & lento quidem ignis gradu. Id quod sapienti sat non citrà rationem monere volui.

N. Cum O part. ii, & sal. com. part. iij. compositum acquires spiritum ad magisteria conficienda non rejiciendum.

Vires.) Diureticus est & Lithontripticus, tartareamq; mucilaginem resolvit, inquit Autor. l. c. quâ virtute spiritus salis officinarum vulgaris ut plurimum crudus adhuc & partib. terrestrib. & sulphureis scoriis impregnatus non gaudet, sed qui summum puritatis ac subtilitatis gradum ex Arte attigit penetrantissimus, fragrantissimus ac minus corrosivus est, non sibi par habens remedium in extinguendis urinæ ardoribus, renum stranguriis, calculo renum, fermentum ventriculi juxtà corrigendo & corroborando, ut in malo hypochondriaco, scorbuto, hydrope, ictero, febrib. intermittentib. &c. aliquid singulare spondeat. Hîc autem non leve suboritur dubium; quî fiat, cur spiritus salis aliiq; acidi minerales tam egregias præstent virtutes, cum tamen *Cl. Helmontius* primum quasi Tartari principium in corpore humano adscripserit defectui fermentibilis, eò quod hoc ipsum stomachi acidum chylum in salem salsum volatilem commutare nequeat *in Tr. de Lithias.* C. 4. Verùm hîc probè attendendum est, magnam esse diversitatem inter acetositatem ventriculi fermentalem p. n. constitutam, crassam, crudam, fixam ac terrestrem, magisq; corruptivam, quæ in salem alium volatilem converti nequit, & inter spiritus salis aut aliorum spirituum mineralium aciditatem, quæ volatilis, subtilis, corruptioni non obnoxia, sed potius illam ventriculi cruditatem acidam corrigit, præcipitat & in volatile stomachi fermentum simpliciter est acidum, sed est acido, salsum volatile, cujus finis est cibum transmutare in chylum humanę digestionis, siquidem plura adsumuntur fixiora, acida, &c. cum cibis, quæ tamen cum volatilib. succis parem subire debent conditionem, si penitius ad vitæ radicem migrare & nostri inquilini fieri volunt. Deinde notandum est, unum acidum sæpè præcipitare alterum posse, uti ex mechanicis constat chemicis. Prætereà spiritus acidos ex eorum rerum numero esse quibus diversæ insunt facultates. Hi enim immodicas hæmorrhagias, & evacuationes alias, quæ præter naturam eveniunt, sistunt. Quævis etiam dura dissolvunt corpora, & sic per consequens potius humores viscidos, tartareos & quasvis cruditates promptissimè digerunt, incidunt, absumunt. Tandem & dosis horum spirituum venit consideranda, dum in satis etiam largo exhibentur vehiculo, ut illorum ita diffundatur aciditas, ut vel exquisito gustus sensorio vix præsentiscantur.

N. *Ad eundem eliciuntur & spir. ex salibus artificialibus vegetabilium* &c.) Verùm quod quis non habet, alteri dare nequit, ut supra jamdum percepimus; Ex salibus vegetabilium arte paratis in æternum non elicies acidum spiritum, utpotè alkalibus, quæ ab igne etiam non repatiuntur violentissimo, & instar salamandræ intensum flammæ reverberium diu sustinent, citra virium jacturam, nec tamen atomus ex illis sublimatur.

2. *Spiritus salis compositus.*) Si hunc spiritum salis compositum denuò cum Sale fuso digeras & absque argillâ siccâ protinus per retortam destilles, citrà fusionem vel fluxum non perages, satius igitur erit priori Cap. mort. spiritum cum sale fuso acuatum denuò affundere ac destillationem instituere, postmodum autem rectificare. Maximæ est energiæ in hydrope; Externè confert in fistulosis ulceribus. In Mechanicis chemicis ☉ & ☽ in calcem corrodit, quam spiritus Sal. com. simplex & verus contrà iterum præcipitat.

3. *Spiritus salis viridis*) Omnis spiritus salis peritè ac debitè paratus colorem plerumque obtinere debet sub-

subviridem, & odorem non injucundum, id quod acquires, si spiritum salis non solùm probè rectificaveris, sed & prius sal, ex quo spiritus erit destillandus, vulcani beneficio per fusionem à sordibus purificaveris. Quemadmodum *Dominus Autor* hîc tibi modum ostendit.

4. *Spiritus Sal.com.corallatus.*) Parum elicies spiritus acidi, quia corallia acidum combibunt, atque adeò nil nisi phlegma loco spiritus acidi acquires, ne gry quidem ex corallis suprà alembicum elevato. Si tamen corallia spiritu acido probè prius impraegnata fuerint, ut nullum amplius imbibere queant acidum, tunc acidulum super retortam dimittunt spiritum. Sed non video cui usui.

5. *Spiritus Salis dulcis.*) Dulcis dicitur, non quod planè in dulcedinem degeneret, sed quod mitiorem saporem, & meliorem acquirat odorem, dum acidum spiritus vini volatile rodentem spiritus salis aciditatem ita hebetat, ut summâ cum jucunditate sumi queat. Vide infrà De vitriolo.

N. 1. *Eandem dulcedinem consequi poteris, si vel spir. vini vel ol. tartari vel feces vini &c.*) Si aliquid salis tartari p.d. Spiritui Salis s. admisceas, ac denuò Cap. mort. adfusum destilles, per strias quidem super alembic. elevabitur, sed in tantâ copiâ non acquires spiritum & minoris aciditatis erit.

6. *Aliter.*) Hic modus etiam succedit, non differens à Priori. Ad eundem Modum & Spiritus Regius conficitur seq. modo: Rec. Spirit. salis rectificat. ℥iij. sp. rosar. rectific. ℥ix. Inde hos spiritus cucurbitæ vitreæ, appone alembicum, cui ambræ ʒß. Moschi ℈j. probè invicem mista cum panno lineo puro inserta & destilla per MB. durante ✲ latione ambra & Moschus in gelatinam resolventur: Et finitâ hâc ipsâ adde residuum in alembico panniculum & Confectionem Alkermes spiritui destillato, ac resolvet istam gelatinam in liquorem, fietq; inde Essentia Ambræ & Moschi elegantissima Cerebri & Cordis confortans non in postremis habenda, vel per se guttatim in accommodato vehiculo, vel cum aliis admista exhibita.

Vires. Egregiam præservativum est in Peste.) Tunc loco sp. vini s. substitui debet Spiritus Theriacalis, item Elixir Propr. P. loco sp. sulphuris admisceatur. Ex quo etiam Meum Elixir vitæ balsamicum est compositum.

7. *Spiritus Sal.com. dulcis compositus.*) Per aliquot menses circulatio ac digestio continuanda est, & tunc demum egregius fit Spiritus in Laudatis ab Autore affectibus.

N. Spiritus Salis cum Spiritu ✻ urinoso mixtus egregium etiam præbet aperitivum & anti-hydropicum Sal, absumptâ prius per ignem lenem humiditate.

8. *Spiritus salis vitriolati diureticus.*) terra figulina est addenda ad fluxum prohibendum. Ex Cap. mort. hujus sp. salis duplicati Sal Mirabile Glauberi conficitur.

9. *Spiritus Essentialis.*) Etiam ad fluxum cohibendum argilla est admiscenda, ex quâ globuli cum Sale isto impraegnato sunt formandi, nisi fractâ retortâ oleum ac operam perdere velis.

10. *Spiritus salis dulcis ☉solvens.*) Spiritus salis probè rectificatus aliàs ☉solvit, inprimis si diutinam digestionem fuerit perpessus, caudam suam devorat, id est acredinem suam innato suo balsamo dulcificat.

11. *Crystalli salis dulces, seu spiritus salis coagulatur.*) Hæc descriptio elaboratu admodum dubia est; Si tamen ad salis exsiccat. lib. j. addideris carbonum pulverisf. lib. ij. felicius succedet. Unde ad bonam spiritus salis copiam acquirendam dicere solebat *D.D. Iohannes Langius* p. m. Vulcanum utrumque accedere debere. Quem ego hariolor ignem & carbones fuisse; nec dubito succedere, modò carbones prius à sylvestri aciditate sua probè liberati sint, ne compositus exinde oriatur spiritus salis.

12. *Flores salis.*) Hi in fine destillationis frequenter unà cum spiritu sublimantur in collum retortæ; Sunt, qui cum ✻ sublimant, hi licet non sint flores simplices salis, sed ✻, optimum tamen sunt Medicamentum in febribus, quotidiana, terniana, quartana &c. & ubi vi aperitiva opus habemus.

N. *Si destillatio facta sit cum ☉ &c.*) ☉ si calcinatum sit, saporis expers est, & nullum de se spargit spiritum, libero autem expositum jovi, de Sale aëris multum attrahit, in quo Spiritus Universi residet.

13. *Alius spiritus seu ol. Sal. com. unde crystalli dulces*) De hujus descriptionis & præparationis veritate constat, modò encheirises in omnibus debitè observentur; Digestio ad multos dies continuanda cum Vitriolo soluto & menstruo illo, quod est ex Acet. dist. & melle cum boli additione elaboratum. Deindè gradatim ac cautè destillatio est dirigenda ac peragenda. Tertiò Vas ita incandescat, ne Sal ad fluorum perducatur. Spiritibus sulphureis ac vitriolatis acidis elicitis demum, qui sali residuo inhærent, sublimandi sunt instar terræ foliatæ coloris nivei. Hic processus inter arcana refertur. Vide de his crystallis Rhumelium in thesaur. Secretorum.

14. *Ol. salis rubrum.*) Ex Sale fuso Acet. impraegnato & cum silicibus grossè contusis mixto spiritus salis ex retorta per Aren. ♌latur, quidem non purus simplex spiritus salis, sed sale Acet. adulteratus est; attamen egregium menstruum solvens præbet ad Magisteria conficienda. *Hofmannus.*

IV. EXTRACTIO.

Unde

℞. Salis calcinati q. v. solve in ▽ still. & coagula, idque repete tantisper, donec Sal purum sine fæcibus dulce reddatur.

Hinc

℞. Hujus p. ij. ☉ usti part. 1. destilla △e nudo paulatim, donec ⌒m omnes propulsi sint, ⌒m hunc rectifica vicibus aliquot. (4.) Dein ex ☋ Sal cum ▽ destillata elicito, idque optimè solutionibus ac coagulationibus purificatum calcina in phiala ad rubedinem, (fit spatio Mensis) Huic demum superfunde ⌒m priorem, digere, & elicies Tincturam rubicundam, quæ nec recusat per ☊m propelli.

Vires. *Sudorificum ac diureticum est insigne, tartareas mucilagines incidit, putredini omnigenæ resistit, corroborat itaque Balsamum nativum, adeoque usus præcipui est in peste, febribus, hydrope, calculo, (atterit nimirum:) obstructione Epatis, Lienis, &c. Quinimo & & sanguinem mundificat; unde maximè prodest, in cutis prurit, doloribus arthriticis. & simil.*

Dosis à ℈j. *ad* ʒj. Schroderus.

IV. *Extractio: Unde Tinctura Salis.*) Hæc descriptio & elaboratio laborantem frustantur, ex sale enim residuo extracto & calcinato ad rubedinem nemo cum spiritu priore Tincturam eliciet. Interim cùm alia prostent magis parabilia, hac etiam facilè carere possumus. *Hofmannus.*

De Sale fossili seu Sale Gemmæ & Indo.

Sal Gemmæ salis communis genus est, quod in fodinis lapidum frangitur, specieque Crystallorum splendens eruitur, unde gemmeum, à gemmis ob colorem nuncupatur, dicitur aliàs Sal fossile. Germ. *Steinsatz. Sal Gem. Sal Gemme, of Steensout.*

Vires. *Hoc etsi easdem vires cum sale communi obtineat, substituique eidem queat, rationis tamen usus est in praxi Medica; crebrioris in Chymica, ubi in solutionibus Metallorum Sali communi antecellit.* Commen-

mendatur tamen peculiariter Foresti experientia ad stercora dura eliquanda, adeoque ad colica tormina arcenda intus & extus. l. 21. 5. Schroderus.

De Sale Fossili, seu Sale Gemma & Indo.) Sal Gemmæ, quo utimur, ex Polonia maxima ex parte affertur, quamvis in Calabria & alibi etiam effodiatur. In his tamen quoad figuram externam & saporem nulla ferè est differentia; nisi quod Calabrinus purior ac nitidior sit. In Minori Polonia instar ingentium saxorum hoc Sal adeò lapidea duritie solidum ferro excinditur, ut non solùm mola teratur ad hominum usum, sed ex illo etiam ædificia exstruantur. Easdem vires cum Sale communi obtinet, nisi quod in solutionibus metallorum Sali nostrati antecellat.

Rarioris tamen usus est in Praxi Medicâ.) Ex hoc *Cl. Zzelferus in appendic. ad animadvers.* p. m. 54. 55. cum nitro aqua reg. non solum ad ☉ solvendum componit, sed etiam cum sp. vitrioli ad Medicinam transfert; Et spiritum vitrioli Essentificatum exindè elaborat. Aliàs hoc Sal stimuli loco clysteribus adjicitur, ut & suppositoriis vel solvendum in aqua & clysteris loco applicandum non sine laudabili effectu ad fæces alvi induratas eliquandas & vacuandas. *Hofmannus.*

Præparationes.

Omnes præparationes subire aptum est, quas Sal Com. Attamen præcipua quæ ex illo in usum veniunt.

Sunt

1. *Spiritus Salis gemmæ, Spiritus ☿ fusibilis ☿ialis.*

Fit eodem modo, quo — Sal. Com. Nimirum, ☿ miscetur cum triplo argillæ vel sabuli, &c. Saturque per ☊m igne nudo.

2. *Balsamus Salis gemmæ seu Liquor.*

℞. ☿ ℔j. fluat ad △, & postea solvatur in ▽ pluv. destill. Filtretur coaguleturque. Has operationes liquefactionis, scilicet solutionis, filtrationis & coagulationis tantisper repete, donec ☿ ad summam subtilitatem fuerit perductum, quod inde cognoscitur, quando ejus particula ad candelam admota, statim liquescit.

Vires. *Arcanum summum est in rupturis, intus & extus adhibitum.*

Intra corpus dantur quotidie guttæ aliquot (3. 4. 5.) *cum Extract. consolidæ,*

Extus fiat illitus, Hartm. in pract.

N. *Mentio quoque apud Veteres fit Salis Indi, de quo ambiguum, quid propriè sit. Sunt nimirum, qui contendunt non Salis esse genus, sed Saccharum, salis nomine insignitum (ob similitudinem quam cum sale habeat.) Verum enim verò rectius sentire videntur, qui id peculiare genus salis fossilis faciunt, ejusque loco, cum raro vel nunquam in nostras regiones transportetur, Sal gemmeum recipiunt, Exempli gratia in Pilulis de Lapide Lazuli, & simil.* Schroderus.

Mentio quoque apud Veteres fit Salis Indi.) Nullum dubium, quin Indi legitimum Salem etiam non habeant; juxtà Plinium enim Lib. XXI. Cap. VII. in Oromeno Indiæ monte Lapicidinarum modo ingentibus foditur glebis. vid. *Matthiolus Libr. V. in Dioscor.* Cap. 88. Hujus loco *Sal Gemmæ* substituitur. *Hofmannus.*

De Sale Nitri.

Sal Nitrum est Sal Sulphureum, seu φλόγιςον, salso-amarum ex terra pingui excoctum.

N. *Etsi præter Nitrum Antiquorum quod planè nobis incognitum est, triplex dari possit. Nimirum 1. Quod ex terra attrahitur. 2. Quod muris lapideis adhærescit. Et 3. Quod scopulis seu rupibus adnascitur: Attamen Officinis nostris, non nisi unicum usitatum est. Primum videlicet, idque excoquitur ex terris desertis ac pinguibus, sive pinguedo illa è terra Archæo sit immissa, sive aliunde introducta. Introducitur enim exempli gratia, urinis atque excrementis animalium & columbarum.*

(N. *Nitrum loci natalis ratione sæpè multum de natura * participat.*)

(*Nitrum nativum Alexandrinum rosei coloris, est ejusdem Neapolitanum, flavescens Puteolanum.*)

Chymicis dicitur Cerberus Chymicus, Sal infernalis, Sal Sulphuris, Hermes, Baurach, Algali, Sal Anderonæ, Anatron, Cabalatar, &c. Basilio, Serpens terrenus, Germ. *Salpeter, Salniter.* Salpetre, Sel de Nitre. *Salt-peter*, or *Salt of Niter. Sout-peter*, of *Sout van Niter.*

Eligendum nitrum est crystallinum, purum. Tantò autem purius censetur, quantò minus salis communis particeps fuerit, participationem hanc experiri licet φλογώσει.

Nimirum.

Mitte sal nitr. in carbonem ignitum, si omne avolaverit, purum judicatur, & è contra, sin aliquid remanserit, purum judicatur, & è contra, sin aliquid remanserit, quantum remansit, tantum de sale communi participare æstimatur.

Vires. *De Nitri qualitatibus primis haud parum controvertitur: Sunt enim qui calidum, sunt & qui frigidum id æstimant.*

Cæteras Nitri vires quod attinet, vim habet putredini resistendi, sitim ac æstum compescendi. Tartaream saburram incidendi, coagulatos sanguinis grumos resolvendi, dolores mitigandi, (id quod præcipuè lapidi Prunellæ adscribitur.)

Hinc.

Usus ejus tàm internus, quàm externus vulgatissimus est.

Internè solvitur in potulentis ac præcipuè in ▽ fontan. (℥i. vel ℥iß. in mensur. 1,) exhibeturque in febribus ardentibus putridis, præcipuè in febri illa Ungarica dicta, in pleurisi, peripneumonia, in calculo renum & vesicæ, in obstructionibus epatis ac mesaraï.

N. *Ubi alvus nimis laxa fuerit, vel ventriculus debilis, ejus usus non ita proficuus erit.*

Externè communissimus ejus usus est in inflammationi faucium & angina (ubi in gargarismis solvi solet:) in topicis anodynis ac refrigerantibus, ubi præcipuè solvitur in liquore appropriato & imponitur cum linteo: in combustionibus, ubi simili modo applicatur.

Dosis eadem quæ lapidis Prunellæ.

(N. *Nil magis arsenico contrarium est quàm Nitrum.*) Schroderus.

De Sale Nitri.) Hoc sal sulphureum est seu φλόγιςον, unde facilè ardet, Sal amarum ex terra pingui excoctum, præprimis ubi jumenta stabulantur. Constat ex sale volatili acidis particulis abundante, seu spiritu acido & sale salso fixo. Destillato enim Nitro tum volatilis liquor acidus, qui est generis aceti mineralis, prodit, tum Sal fixum ad naturam alkali proximè accedens & salis lixiviosi indolem exprimens in Cap. mort. relinquitur. Adeoque Nitrum peculiare quoddam salis genus est, & suis sibi proprietatibus internoscitur, tum à salibus aciditate singulari præditis, cujusmodi O. vitriolum, ☿ &c. tum ab iis, qui reverà alkalisantur, ut sale tartari, & cinerib. clavellatis. Quinimò facile advertere possumus summam differentiam inter effectus & operationes horum. Ita Metallina concreta pleraque, quæ aqua fort. per corrosionem dissolvit, Ea per solutionem nitri fixi præcipitantur. Et pleraque corpora sulphurea ac oleosa, quæ solutione nitri fixi dissolvuntur, illa ipsa affuso spiritu

ritu acido nitri præcipitantur. Sic etiam si quis infuso ligno Brasiliensi aquam puram coccineo imbuerit colore, eandem affuso modico sp. nitri & concussâ phiolâ rursus adventitio rubore ita privare poterit, ut lentè flavescat. Eadem aqua, ubi solutionem exiguam Nitri fixi admiscueris, iterum punicabit, & colorem pristino magis saturum & sanguinis haud absimilem induet. Constat igitur, Nitrum ipsum partim esse fixum, partim volatile, quæ in ipsius compositionem veniunt & acida sunt, eadem esse prorsus volatilia. quæ alkalica sunt, ea quoque esse fixa. Hoc in crystallos redactum pyramidali gaudet figurâ, quam etiam in minimis obtinet resolutum.

N. *Etsi præter Nitrum antiquorum, quod planè Nobis incognitum est, triplex dari possit.*] Nitri verissimi proventu non ulli etiam Terrarum Nova cedit Hispania. Verrunt illud ex terrâ arescente, lacu aut è muris deradunt, aut antris, roseum ac candidum plerumque leve, fistulosum, fragile & percolatum formam & splendorem Nostratis repræsentans. Quo fit, ut mirari subeat illorum (*Nostrique Autoris*) sententiam, inquit *Rerum Medicarum Novæ Hispaniæ Nord. Ant. Recch. lib.10. cap.26.* qui vulgare nitrum ab antiquorum differre enixius contendunt, aut spumam Nitri nesciunt ab aphronitro Aphronitrum diversum esse contendentes. Novæ ergò Hispaniæ ex Lacubus æstate arefactis verritur scopis & colligitur manibus Nitri verissimi & candidissimi Aphronitri copia non mediocris & in usus reconditur. Abundat Eo totus Mexicanus lacus.

2. *Quod muris Lapideis adhærescit.*) Ob locorum diversitatem, in quibus provenit, Nitrum non semper æquales obtinet virtutes. Quod sponte ex terrâ erumpit & citrâ artificis opem habetur, de Naturâ Salis Armoniaci participat, & copiosè colligitur, attestante *P. Poterior in P.S. Lib.2. cap.7.* in pluribus locis agri Bononiensis & maximè in montibus ad meridiem expositis, quo loco marcasita alba & citrina copiosè reperitur. Qui artificiosè ex terra educitur, atque ex muris & antiquis ruderibus colligitur, nihil quicquam de * natura participat. vid & l.c cap.15. Aphronitrum quod vulgo spumam Nitri interpretantur, Jenense genere convenit cum hoc Bononiensi hodierno & Romano, cum Veteri & Pliniano nequaquam. Cæterum discrepant tùm ratione coloris, tum saporis, tùm denique gravitate & levitate, quæ omnia proveniunt partim culpâ seu mavis virtute Aquarum, quarum exhalationes in imbres & pluvias desinunt, dum vel nitrosæ simpliciter, vel simul aluminosæ, vitriolicæ &c. partim naturâ petrarum, Lapidum, terrarumque quas allabuntur & transmeant, hæ enim vel aluminosæ, vitriolæ, armoniacæ, molles, duræ, pingues, argillosæ, sabulosæ, & arenaceæ, album tum colorem, tum pondus aliud addendo, partim verò Solis, prout Calor intensior fuerit, vel remissior. Ita videmus coctura ignis dulcescere amara & vice versâ adstringere, acerba reddi, laxare pro texturæ & figuræ immutatione. Videas etiam si Nitrum coctum & purificatum ulterius coquatur in aluminis devergere Naturam. Sic Patavii & in tractu Puteolano observata fuit aphronitri hujus & in sapore, flore, lævitate, candore & colore non una vicissitudo. Quemadmodum, ubi Sulphur excoquitur, imò ad latera elegantissimè sublimatur, ejus non parvam copiam nullius saporis notabilis, nisi leniter salsiduli, deprehendimus. Sed cur Vitriolum sapiat Jenense, causa est, quod montes Jenenses æris alant mineram, & lapides pyritides, qui erosi & imbribus tacti florem suum reddunt & in superficiem effundunt. Nullum est dubium, quin Sal Aëris centrale suum etiam hic conferat ἐπίβαλλον μέρος. Id quod præter alia etiam confirmant ova illa philosophica seu Minera Martialis Casseliana aëri exposita, cujus suprà meminimus. Resolve Nitrum in aëre humido in liquorem, ac destilla ad pristinam ejus siccitatem, hoc iterum aëri expone humido, & iterum exsicca: Hunc laborem quo sæpius repetieris, eò majorem Nitrum acquiret volatilitatem ex Sale in aëre hospitante; ut demum etiam si Naturæ pondus æquet, planè fiat volatile. Residere autem Sal ejusmodi in aëris hemisphærio docet incrementum illud & ponderis auctio in rebus quibusdam fortiter calcinatis, si scilicet Cap. mort. Tartari aut Vitrioli aëri exponas, verè illa augentur & incrementum sumunt à dicto sale, quod in Vitriolo salem mirabilem nitrosum exhibet, qui in Cap mort. Vitrioli, antequam exponeretur, non inerat.

Primum videlicet, idque excoquitur ex terris desertis ac pinguibus.) Quomodo Nitrum conficiendum sit, *Lazarus Ercker de Metallis*, *Angelus Sala*, *Glauberus &c.* describunt. Nitrum conficiendi rationem & modum qui novit, totum terrarum orbem exiguis peragrare potest sumptibus, modò terræ communis portionem sumat, eamque imprægnet suo artificiali fermento Nitrifico, imprægnatam postea excoquat, depuret, & nitrum ex eâ extrahat, aërique iterum exponat. Fermentum constat ex sale communi, urinâ, jumentorum stercore, & scoriis ♂ tialibus &c.

Eligendum Nitrum est crystallinum.) Probitatem Nitri Nonnulli etiam inde experiri volunt, quando scilicet in manu detentum citò incalescit & tandem dissilit. Aliàs Domini Autoris notæ sunt probatæ.

Vires.) Nullus in rerum Naturâ Sal magis catholicus est, atque Nitrum, quod per universam Naturam adeò diffusum & in concretionibus satúque mistorum actuosum est, ut quasi spiritus Mundi sit retinaculum, sine quo Nemo vivere potest, dum omnibus vitam & crescentiam largitur. vid. *Ol. Wormius in Musæo c.8.p.m.22. De Nitri viribus.* HOFMANNUS.

PRÆPARATIONES

Præcipuæ sunt.

1. Purificatio. 2. Calcinatio ac Fixatio. 3. Destillatio. 4. Extractio.

PURIFICATIO.

Unde

Nitrum crystallisatum, seu crystalli nitri.

Nitrum crystallisatum quando simpliciter præscribitur, nihil aliud intelligi solet, quàm Nitrum sine calcinatione, solâ solutione ac crystallisatione purificatum. Solvitur autem in ▽ communi, crystallisaturque s. a. ut moris.

Depuratio Salis Nitri.

Præter eam, quæ à Keslero art 61. centur. 1. describitur, fit quoque, si ℔xv. Sal nitr. in mensur. unâ aq comm. solvas in cacabo æneo super △ lignorum per dimidiam horam, si probè solutum est, remove ab △, & sensim per vices instilla ℥iv. aut circiter 🜊, tege cacabum pluribus linteis, & sine concrescere in diem alteram.

Ex S. Closs.

II. CALCINATIO.

Unde

10. *Lapis prunellæ Nitrum tabulatum seu præparatum, fixum, anodynum seu crystallum minerale.*

♃. Sal. nit. puri q.v. fundatur 🜊bulo, superinjice aliquid Sulph. puri (melius est flor. Sulph.) quod ubi deflagraverit iterum aliquid Sulphur immitte, idque repete, donec super Sal nit. ℥i. injeceris ʒß. ad ʒi. & Sal nit. planè purum fiat, tum effunde; & hic est lapis prunellæ vulgaris.

Nitrum hoc modo præparatum, si quas impuritates contraxit, purificari potest solutione & crystallisatione, ut supradictum.

N. *Præstat* ▽m *rosarum pro solvente adhibere.*

Vires. *Vires ac Dosis eadem quæ Nitri, imo quæ supra de Nitro dicta sunt, de lapide hoc prunellæ potissimum intelligi debent.*

N. *Dosis Hartman.in pract miscet hujus Sal. nit. præparati ℥i.cum mensur.i. Liquoris seu* ▽*æ pro potu febricitantium. Ego vix* ℈*iv. transcendo, nimirum aliquantulum debilitat ventriculum, unde & alvi fluxus concitari nonnunquam solet, aliàs à* ʒß. *ad* ʒj *propinari sine noxa potest, præcipuè autem cum Saccharo, quo amaror mitigatur, vide Sennert.Instit.Beguin.lib.2.cap.11. Quercetan.in Pharmacop.restit.& Alexiac.&c.*

2. *Nitrum fixum, aliud.*

♃. Sal nit. pur.℔iii.iv.Calc.viv.℔ iv.M.& cementa ℥ 5.vel 6. dein extrahe Sal.nit. affundendo ▽m calidam, filtrando & filtraturam inspissando.

N. *Prima Crystallisatio Sal.nit.optima censenda est, continet enim nitrum purius & magis inflammabile, secunda quæ fit per evaporationem ejusdem aquæ usque ad medias, minus syncera est, & Sal.comm.fixi particeps.*

3. *Aliter.*

♃. Sal nit.q.v.affunde spiritum ⊡æ, destillaque sensim, tandem adde △m artiorem ut fluat; Labores repete aliquoties. [5.] ad minimum, semper novum Spiritum affundendo.

N.1. *Alii pro Spiritu* ⊡*æ substituunt Spiritum.Sulph.*

N.2. *Nonnulli Nitrum lævigatum impastant cum albumine ovi, exciccantque ad* △*m, tandem augent* △*m ut Nitrum fluat: hinc effundunt.*

Vires. *Metalla reddit malleabilia.*

4. *Crystallum minerale saccharatum.*

Fit, si Crystallo minerali in ▽ rosarum soluto Sacchari ana misceatur; idq; fit propterea ne scilicet urinosus sapor molestiam pariat. *Fel. Wirtzius. 4.Chirurg.c.4. pro arcano habet in humorrhagia vulnerum.*

5. *Nitrum perlatum.*

♃. Sal nit.⚹.solut.part.iii.vel iv, Sal.perlar. idem in ⚹.solut.p.ii. vel ana conjuge, coagulaque evaparando, ac repone in frigido loco ad crystallisandum.

Usus. *Egregium est cordiale & mitigat simul æstum febrilem.*

6. *Nitrum corallatum.*

Fit eodem modo ex sale scilicet corallorum & Sal.nit. an.

Vires. *Usus idem est cum priori in febribus & virium restauratione.*

7. *Nitrum saturnisatum.*

Fit eodem modo, nimirum ex Saccharo ♄ni & Sal. nit puro, seu lapide prunellæ.

Vires. *Confert asthmaticis.* [*Cardialgiâ, & ventriculi fervore affectis.*]

Dosis gr.6.vel 7.in ▽ *aliqua convenienti.*

N. *Si cuipiam lubet nitrum vel lapidem Prunellæ tingere; solvat tincturam rosarum, violarum, santali, fl. Tunicæ & sim.in appropriata aqua, in qua nitrum sit solutum, reponaturque ad crystallisationem: Eodem modo & Saccharum crystallinum tingi potest.*

Crystalli Sal. nit. sive Draco fortificatus.

Digere nitrum deputatissimum in ♎u Sal.nit ut illius solvat quantum poterit, abstrahe, egredietur phlegma, alium ♎um suffunde, digere, ♌a, donec tam acer exeat, uti affusus sit, tum satis Draconem imprægnasti, liquorem in ♉ residem pone in cella ut lapillescat; hos lapillos in aqu.solve & denuò in Crystallos coge.

Ex commun. S.Closs.

Vires. *Tart.materias expellunt hi crystalli, sudores, sedes & Urinas movent. Dosis* ℈i.*in aq.appropr.*

[Crystalli Nitri acido-dulces Spir. Nitr. cum ♈ per MB destillato in fundo remanentes calorem febrilem extinguunt potui injecti.]

Terra foliata Sal. nit. S. Closs.

Candefac Sal.nit.in ✠ & per vices injice carbonem vivum, ut Sal nit.inardescat, continua donec flagrare desinat, quod restitat solvatur in ⚹, filtretur, coaguletur, idque ter cum novo ⚹ repetatur. Tandem solvatur in ♈, qui postmodum ♌etur. In fundo erit Terra Talcosa nitri fusilis instar ceræ.

Vires. *Obstructum Mesenterium & lienem liberat, suaviterque repurgat, extractis Rhabarb.& sennæ commodè additur ad virtutes eorum augendas.*

Dosis ʒß.*in dicto radic. aperitivarum usu.*

[*Nitrum Antimoniatum.*]

[Commendatur in febribus ardentibus, pro stimulo purgantium, & clysterum etiam inservit.]

Nitrum ⊖*-tum, seu Sal Ducis Holsatiæ, Panacæa duplicata, Arcanum duplicatum.*

Nihil est aliud quàm Sal ex ⊕▽ (ex Sal.nit.& ⊖. an.) extractum, crebrisque solutionibus & coagulationibus ita depuratum, ut candidissimum existat Hoc subtilissimè pulverisatum, & cucurbitæ lutatæ impositum, calcinatur ita ut liquefiat. Melioris liquefactionis ergo aliquota pars Sal.nitr. additur.

N.1. *Laborem hunc interdum 2. & 3. vice repetere convenit.*

N.2. *Si vice tertia resolutio iteranda sit, expedit prius materiam solutione ac coagulatione à fæcibus deputare.*

N.3. *Alii liquefactionis ergo* ♃. *Lap. prunellæ p.1.ad Sal.illius p.2.*

Communicata mihi fuit hæc descriptio diversis è locis & præ aliis ex illustr. Aula Holsatiæ Gottorp.unde & nomen illis in locis obtinuit.

Vires. *De viribus ita ad me Cl. D. D. Joel Langelot scribit: Mille experimentis salis hujus efficaciam Aula nostra comprobavit in Melancholicis affectibus, febribus quibuscunque continuis & intermittentibus, calculo, scorbuto, &c. Quin & somnum conciliasse, præsertim in Melancholicis non semel notavimus.*

Dos.à ℈i.*ad*℈ii.*Constitit Illustr.nostro descriptio quingentis imperialibus. Libras aliquot quotannis absumimus. Mynsichtus hic accepit, qui illud sub nomine Arcani duplicati venditat.*

Ad salis illius part.7. Calcis ☉ *ritè præparatæ p.1. addimus.*

Sal Cachecticum Chalybeatum.

♃. Sal com.illius puri, (ex ⊕▽) p.ii.
Sal. prunellæ p.1.

1. Fluat Sal prunellæ in ✠bulo hinc superinjice animam ♂is [sive illa liquida, sive in forma pulveris] sic rubescet. Si satis imprægnatum ac rubeum videtur, conterendo admisce Sal illud ⊕i, fiatque pulvis subtilissimus. Hunc inde cucurbitæ vitreæ, da △ arenæ gradatim, tandemque fluat instar aquæ [quò diutius, eò melius.] Denique fracto vitro exime lapidem rubicundum.

Vires ac Usus. *Summè conducit (ut & Sal Holsatiæ) in appetitu prostrato, cachexia, febribus, nephritide, catarrhis, scorbuto, lue gall. contractura, paralysi, & ubicunque sanguinis emendatione opus est, Somnum*

num inducit,& alia præstat quamplurima, idque ut plurimum insensibili transpiratione, nonnunquam sudore sine molestia, aliis blandum movet vomitum, sed rarò, aliis leniter alvum ciet.

Dos. à g. 6. ad ℈i. in liquore appropr. Ex comm. Amici Hamburg. SCHRODERUS.

2. *Calcinatio* Unde 1. *Lapis prunellæ.*) Nitrum tabulatum, seu præparatum, fixum, anodynum minerale &c. Lapis Prunellæ dicitur propterea, quod maximè in anginæ speciebus (vulgò *die Braune*) adhibeatur, quæ Prunum vel Prunella dicitur. *Cl. Tachenius* in suo *Hipp. chemico* nitrum cum sulphure combustum, & prout *Autor* describit in angina magis nocere, quàm prodesse scribit, quia hoc est nimis acidum, ideoque nocivum. Unde Nitrum coquit in lixivio alkalisato, donec gutta in frigido ferro, ut serum constet, & denique ad crystallisandum exponit. Verùm *Tachenius* scire debet, in anginâ & febribus nonnullis ardentibus non semper causam occasionalem esse acidam, sed sæpè etiam acrem & alkalisatam, quam sitis prodit intensa, sudores salsi, cruditas nidorosa &c. quæ symptomata à spiritibus volatilibus urinosis exasperantur, ab acidis autem sp. vitrioli, sulphuris, nitri &c. mitigantur. Hisce etiam non obstantibus, notum tamen est, non omnia acida esse unius ejusdémque generis, unumque acidum posse mitigare præcipitando & figendo alterum, ut videmus in magisteriorum præparationibus, v. g. quæ spir. vitrioli, dissolvit, hæc sp. Nitri vel Sal comm. præcipitat & sic porrò.

Nitrum fixum aliud. 3. Aliter &c.) Hæc omnia cum notis additis nulla indigent animadversione. Sequentes tamen nostræ annotationes nec in postremis sunt habendæ.

N. 1. Nitrum fluat in Crucibulo, injice in ▽am bullientem, coagula, hoc quinquies repete, usque dum Nitr. fiat insipidum. Hoc magnes est, omnem calorem p. n. in corpore exortum attrahens, indignatum sedans archeum, urinamque retentam ad miraculum provocans.

N 2. Nitrum adhibetur vel antimoniatum, quod purgantibus & clysteribus, illis ratione correctionis quoad illorum caliditatem, his ratione stimuli cum fructu adhibetur, vel cum aliis mistum & incorporatum porrigitur v. g. Rec. crystall. Nitr. ℥i v. funde in Crucibulo, adde fl. sulphuris ʒi. Iterum deflagrent, quo finito adde *ʒß. Iterum deflagret, posteà effunde in mortarium stanneum. Est insigne anti-ictericum, anti-febrile, & lithontripticum. Dos. est ℈ß. ℈i ad ʒß. vel ʒi.

4. *Crystallum mineralem Saccharatum.*) Hoc non adeò ingratum est.

5. *Nitrum Perlatum.*) Præstat hoc absque Acet. dist. conficere, cui substituatur aqua aliqua fragrantissima v. g. rosar. rub. id. &c. in hac solvatur nitrum & magisterium solubile perlarum, ac in alembico ad siccitatem abstrahatur. Eodem modo & (6. ac 7.) Nitrum corollatum ac Saturnisatum præparati possunt, quod ultimum magnoperè in calore ac siti inextinguibili commendatur.

N. *Si cuipiam lubet Nitrum vel Lapidem Prunella tingere.*] Sic Nitrum fit rosatum, violatum, papavere erratico insuccatum, additóque succo acetosellæ, Scordii, aliorúmque alexipharmacorum aut catharticorum fit alexipharmacum & catharticum Nitrum. vid. *Cl. Zwelfer. in Maniß. Spagyric.* part. 2. c. 12 p. m. 404.

Crystalli Nitr. sive Draco fortificatus.) Sic vice versâ & duplicatus fit spiritus nitri, quando aliquoties à novo nitro abstrahitur & △ fortissimo destillatur.

Terra foliata nitri S. Closs.) toties hoc fiat, donec Acet. dist. in eâ, quâ fuit affusum, aciditate destillando evehatur. Hoc si cum terra foliata tartari conjungatur, majores acquirit vires diureticas & aperitivas.

Nitrum vitriolatum, seu Sal Holsaticum. Panacea duplicata. Arcanum duplicatum.) Hanc compositionem plurimis obnoxiam reddit difficultatibus *Cl. Zwelferus in Maniß. Spagyric.* parte secunda, capite undecimo. Nam cum ex æqualibus nitri & vitrioli partibus constet, aqu. fort. ingredientibus, tam violento △nis gradu hæc non urgeri statuit, quin aliquid Spirituum corrosivorum in Cap. mort. non remaneat, sequitur, quod postmodum corpori humano inferat noxam, dum emeticâ potius, quàm diaphoreticâ & diureticâ virtute dives erit. Unde Arcanum hoc sequenti modo elaborat. Ex Cap. mort Vitrioli extremè calcinato, omnique vitrioli sapore ac qualitatibus destituto, aëri verò & astris aliquot septimanis exposito elicit Sal aëreum, dulcem ac nitrosum, Vitrioli sapore expertem. Hoc Sale asservato porro ex Cap. mort. à destill. sp. nitri relicto Sal pariter elixiviando aquâ commun. prolicit, & crebris solutionibus & filtrationibus probè purificat. Hos duos sales miscet, salis Vitrioli aërei ℥ii. nitri extracti ℥iii. immittit. alembic. & in arenâ die unâ vel alterâ leniter calcinat, postmodum Sal eximit & pro usu recondit. Verùm hæc tanti momenti non sunt, ut Nos ab hujus usu receptâ præparatione & experientiâ diutinâ probata usurpatione deterreant, surrogata alia nondum probata descriptione. Nam longè alia operatio est salium Vitrioli & Nitri in fluore constitutorum, alia fixorum, aliam v. g. habet operationem spir. Vitrioli, aliam Sal vitrioli, aliam sp. nitri & aliam sal Nitri fixum, ratio est, quia diversam habent texturam & figuram; Sic aqua fort. veneni æmulatur naturam, quod non præstat separatim constitutum sal Vitrioli & sal fixum Nitri, licet etiam ita fixa & non destillata ambo conjuncta & in legitima dosi exhibita. Destillata autem utraque commista Vitriolum scilicet & Nitr. malignum & deleterium Gas producunt veneni naturam æmulans. Deinde si hoc Nitrum Vitriolatum compendiosius elaborare velis, ita tamen, ut egregiam etiam habere debeat operationem, sumas Nitri part. iii. vel iv. Vitrioli autem Ungarici part. j. fundas in Crucibulo, sensim fl. sulphuris ad depurationem adjiciendo; demum solvas, filtres & iterum coagules, atque sic compendiosiori via & meliori modo parabis Nitrum Vitriolatum albissimum, elegantissimum & probatissimum. Ex quo fonte etiam promanat *Dn. D. Mœbii sal anti-febrile album & rubrum, ut & Emeto diaphoreticum.*

Vires.) In febribus intermittentibus exhibetur hora una vel circiter ante paroxysmum, vel etiam in ipso paroxysmo, dum materia febrilis est in motu. In mensium obstructionibus hoc etiam probatum est, ubi cum ▽a appropriata v. g. meliss. artemis. &c. exhiberi potest.

N. Omnes metallorum calces cum hoc arcano misceri possunt v. g. ☉. ☽. ♃vis &c. pro diversitate affectus.

Sal cachecticum chalybeatum.) Hoc suam etiam meretur laudem tum ob veram descriptionem, tum ob genuinam ejus præparationem. Melioris tamen informationis gratia nec sequens postponendum. Recip. Salis prunellæ ℥iß. ʒii. Arcani duplicati ℥i. ʒii. Vitrioli ♂tis ℥i. terantur subtilissimè & immittantur cucurbitæ vitreæ, hinc in Aren. calore per gradus aucto aliquamdiu ad rubedinem calcinentur, dando △nem ultimò paulò fortiorem, ut liquentur in massam, fracto denique vitro eximatur, cum refrixerint omnia, lapis rubicundus, & pro usu asservetur. HOFMANNUS.

III.

III. SUBLIMATIO.
Unde
Flores Sal. nit.

♃. Sal.nit. Sal com.an. ℔i. fluant. Hinc superinjice carbones ignitos ac superimpone fictile inversum rite adaptabile. Sic exurgunt flores in fictile superius panno madido obducendum. Candidos illos flores pennula absterge & serva.

Vires. *Efficax est medicina in febri tertiana aliisque æstibus. Joh. Langel.*

N. 1. *Butyrum candidum purgativum ex liquore Sal. nit. & salis ⊖ vide in Myrothec. Fabri p. 330.*

N. 2. *Arcanum Sal. nit. per calcin. ♂ cum Tart. & solutionem cum ∇ additis spiritibus cinamomi &c. Vide in Deodato p. 177. 178.* SCHRODERUS.

3. *Sublimatio Unde Flores Nitri)* Adrian. Minsicht. In armamentario sect. 1. de Medicam. Chemicis hoc modo conficit, dum solvit Nitrum in aq. aliquo destill. postea indit ollæ non vitreatæ & ponit in locum frigidum per aliquot dies, tunc flores elegantes Nitri pertranseunt & parietibus ollæ externis adhærent. Sed non video quid singularitatis ratione virium præ reliquis Nitri præparatis spondeant. HOFMANNUS.

IV. DESTILLATIO.
Unde

1. Spiritus Nitri.

♁ Sal. nit. eodem modo rectissimè paratur, quo ♁ Sal. com. nimirum Sal. com. cum triplo aut quadruplo boli, argillævè siccæ, cum vel sine formatione globulorum miscetur, perque retortam destillatur.

N. *Loco argillæ recipi potest arena.*

2. Modus alius.

♃. ♉m in superiore ventris capacitate tubulatam, (præstat habere ferream.) pone in fornacem ut tubulus emineat receptaculo adaptato capacissimo exactè ♉æ annexo. Hinc candefac ♉m ac injice Sal. comm per vices, tubulumque statim obtura. Sic ♁ in receptaculum irruet, ac subsidebit.

N 1. *Subsidentia hæc felicius ac celerius fiet, si receptaculo △ infundatur, vel linteum frigida humectatum imponatur.*

2. *Si quis flores in destillatione elevatos seorsim colligere velit, habere creditur quo ☿ ium figere possit.*

[*Spiritus Sal Nit. dulcis in Pleuritide, Peripneumonia, Paraphrenitide utilis.*]

Vide & Crystallo Sal. com. dulces.

Vires. *Reprimit ac sedat effervescentiam ♁ Salis microcosmici, discutiendo ac resolvendo malignos, crudos, nitrosos, tartareosque vapores: viscera reserat, calorem p. n. infringit, movet insuper & sudorem, unde usus ejus insignis in colica, pleurisi, prunella, febribus aliis, præcipuè malignis.*

Dosis ℈i. *ad* ℈ii. *&c.*

Usus ejus tùm internus, tùm externus esse potest, v. g. in gargarismis & simil. In colica miscetur cum an. ∇ ut fiat mixtura ℈ii. ad ℥i. quæ in haustu ∇æ fontanæ exhibetur: Illini quoque potest umbilico cum ☍ Nucistæ ac tantillo Zibertæ.

3. Alius modus Kesleri.

♃. Aluminis usti & Sal nit. ana M. ac destillata per ♉m. *1. cent. 56.*

4. Alius ejusdem cum Sulph.

♃. Sal nit. puri q. pl. impone ♉æ tabulatæ cum receptaculo capaciss. aliquota parte ∇æ adimpleto, da △m ut fluat Sal. nit. postea fluenti superinjice per tubulum parum Sulph. puri, claudeque orificium, &c. hanc injectionem Sulph. repete, donec Sal. nit. consumptum sit, sic prodibit liquor seu ♁ Sal nit. instar butyri ♁ ii ♁m hunc Sal. nit. dephlegma ac rectifica, &c. Materia in ♉ relicta suppeditat. Sal. nit. fixum.

5. Spiritus nitri Bezoardici.

Est ♁ Sal. nit. in præparatione Bezordici mineralis butyro affusus, ac iterum destillatione in arena abstractus.

N. *Hic si celeriter urgeatur, extillat rubicundus commodumque menstruum præbet ☉ solvendo ac volatilisando. Vide de ☉*

6. Aqua caustica, seu aqua fortes.

Aquarum fortium ut & regiarum (quas dicunt) magna passim est varietas. Fiunt pro diversitate scoporum, è salibus mineralibus, ad scopum facientibus ⊖, Sal nit. ✱ Sal com. & simul Nos brevitatis studio unica ac altera descriptione contenti remittimus tyrones ad Authores fusè de his tractantes, ut sunt, *Beguin. l. . cap. 3. Sennert. Inst. lib. 5. par. 3. sect. 2. c. 6. Libav. l. 2. Alchym. tract. 2. cap. 27. &c.*

7. Aqua fortis communis.

♃. ⊖i exiccati. ℔ii.
Sal. nit. ℔i.
Tere simul & misce.

Destilla per ♉m loricatam, △e aperto per gradus: est operatio hor. 12.

N. *Geber. Lib. Invent. c. ultimo, addit. &* ℔ß. *O. destillátque: in destiliata has* ∇ *solvit* ℔ß. ✱. *ad* ♒ *acquirendam.*

Vires. *Solvit* ☾ *&* ♁.

8. Aqua Regia, Stygia Chrysulca Basilii.

♃. Sal. nit. part. ii.
✱. part. ii.
Silic. contus p. iii. circiter.

Destilla per ♉m ignitam tubulatam, *Vide in* ♁ *destillationem* △*æ Stimm.* ♀ *rea.*

Vires. Solvit ☉ *eúmque per* XX *secum transportat Basil. in Clavibus Tenzel.*

N. *Usitatissimus facillimusque modus destillandi modernis est per cacabum seu ollam ferream, cui ceu alembico terreum imponunt capitellum cum rostro, destillantque igne aperto in receptaculum capacissimum.*

9. Eadem ♒. *alio modo destillata.*

♃. Sal. nit. per se q. v. & cum tribus partibus silicum contusorum misce, destillaque igne libero per ♉m. Sic habes ∇m nitri: postea habeas ♁ è quibus per aquam calidam extractum sit sal, ut omnis acredo lixivii auferatur, hos ♁ misce cum ✱, sit autem ✱ tantum quantum antea erat Sal. nit. destillaque △ libero per ♉m, sic habebis ♒.

N. *Si velis rursum ex B. vel ♁ibus per alembicationem destillare, fit clarior & lucidior. Tenzel.*

SCHRODERUS.

4. *Destillatio Unde 1. Spiritus Nitri.)* Argillam albam præstat recipere, quàm bolum, quia in hunc plus vires suas exserit Spiritus acidus Nitri, atque in illam, eo quod ille ut plurimum vel minera ♂tiali vel ☉lari gravidus sit, & ita minus spiritus nancisceris. De quo uti & aliis salium mineralium spiribus notandum, si hos nihil aliud esse quàm salia concretorum à calore in fluorem redacta; id quod inde patet, si spiritum Nitri mutuo spiritu vini connubio per MB destilles, finitâ destilllatione crystallos Nitri acidos reperies jucundo spectaculo.

2. *Modus alius.)* Nisi cum argiliâ vel carbonibus pulverisatis Nitr. miscueris, ob salis fluorem retorta tubulata difficilier, & ita fine tuo frustraberis.

Vires.) Omne venenum pestilens arsenicalis naturæ esse experientiâ constat. Jam nihil magis arsenico contrariatur atque Nitrum, non tamen communi, sed philosopho-

sophico præparatum modo, dum in terram convertitur albissimam, omne venenum instar magnetis in corpore humano attrahit & expellit. Hujus spiritus in febribus etiam malignis cum julepis summo cum emolumento præscribitur. In Pleurisi ac colica non minorem habet energiam, unde & ingreditur *D.D. Joh. Michaelis* spiritum anti-pleuriticum & ejusdem anti-colicum.

N. *Dn. D. Johann Michaelis* p. m. duas habet spiritus anti-colici compositiones. Una constat ex part. iii. spiritus carminativi & part i. sp. nitri. Dispellit flatus & sedat dolores Dos. à ℈i. ad ʒß Altera fit ex sale Tartari & nitro.

N. Spiritus Anti pleuritici præparatio fit ex tribus partibus spiritus anti-pleuritici vegetabilis & unâ parte sp. nitri. Hic sistit dolorem & inflammationem.

3. *Alius modus Kesleri.*) Verùm hoc modo spiritus nitri non erit purus. Ejusdem censuræ etiam est sequens 4. cum Sulphure. Neque enim sic purum nanciscereis nitri spiritum: Et nisi argillam etiam vel carbones pulverisatos nitro addideris, non succedet ejus elaboratio.

5. *Spiritus nitri bezoardicus.*) Hic etiam non purus sp. nitri est, sed constat partim ex spiritu Vitrioli philosophico, qui nil nisi spiritus salis subtilissimus est, partim etiam ex sp. nitri, reliquis salibus in residuo manentibus.

6. *Aquæ causticæ seu aquæ fortes.*) Harum magna est varietas pro intentionis ratione usurpantium, & ingredientium (Vitrioli, Nitri, * Sal comm. &c.) diversitate. Nonnullis placent instrumenta ferrea ad harum aquarum præparationem, ut proinde retortis fictilibus terreis carere possint, sed agendo in ferrum debilitantur.

IV. EXTRACTIO.

Unde

Tinctura Nitri.

Tinctura Sal. nit. ad eundem fieri potest modum quo Sal. comm.

Vires. *Insigne est corroborativum diaphoreticum.*

HOFMAN. *Extractio. Unde tinctura Nitri.*] Hæc etiam nihil aliud est, quàm Nitrum liquidum, quod in cella p.d. solvitur. Diureticum est & lithontripticum.

§ [Balsamus spiritus Nit. cum oleo comm Rosarum. vel Hypericonis, in phiala calore forti paratur, ad ulcera utilis]

DE ALUMINE.

Aluminis genera usitatiora Officinæ, quinque nobis exhibent.

1. Rupeum (Gallis *Alun de Roche.*) 2. Plumeum seu plumosum; videatur Amiantus. 3. Scissile, (quod glebatum instar est & plumosum oblongum vocatur) 4. Zuccarinum sive Saccharinum (ex O rupeo, albumine ovorum & aqua rosacea.) 5. Alumen catinum.

Verum ut in omnibus locis ubi Aluminis simpliciter mentio fit, ita & in his nostris præparationibus, rupeum recipere fas est: quod nihil aliud scilicet est, quam salsugo terræ mineralis naturæ saturinæ, constans ex spiritu acido ac sale terrestri caustico

Triplicis autem id originis est; vel enim 1. per se in venis suis invenitur, vel 2 ex △is mineralibus excoquitur, vel 3. ex terra & lapidibus aliisvè mineralibus extrahitur.

Dicitur autem Rupeum, quia ex Rupe seu saxis confici solet. Item Glaciale, quia glaciei conforme est. Græcè συπτηρία. Arabicè Sceb. s. Seb. German. *Alaun.* Alum. *Alume, Roch-Alumi. Aluyn, Rosz-Aluyn.*

N. 1. *Mentio apud Dioscorid. fit quoque Aluminis rotundi & liquidi, verum cum nostratibus minimè ea usitata sint, omisimus: nec audiendi sunt, qui liquidum Alumen faciunt materiam aluminis rupei. Vide Matthiol.*

[*Alumen Mexicanum coctum præter vim adstringendi, ulcera ab excrescente carne mundificat; ad coccinea pigmenta adhibetur.*]

N. *Alumen catinum, propriè aluminis genus non est. Sed Sal ex* 🜔*bus lignorum quorundam extractum, optiméque reverberatum, Germanicè Weerd-Asche.* des cendres de Saulz. *Salt out of Wod-Athes.* Sout van houtassche. *Huc referri potest & Alumen fæcum, quod paratur è fæcibus vini ustis & albefactis.*

N. 3. *Modum alumen rupeum conficiendi, si quis scire cupit, consulat Matthiol. Libav. in Alchym. &c.*

Vires. *Exsiccat, adstringit, incrassat, &c.*

Usus O *crudi præcipuus externus est, (quamvis ab Empiricis & internè pro febrifugo, imo universali exhiberi soleat,) ac inprimis in angina & columella laxata, putredine gingivarum, tumoribus pedum œdematosis, &c.*

N. *Sunt, qui in dysenteria O exhibent.* SCHODERUS.

De Alumine.) de Rupeo scilicet intelligendum volumus, quod salsugo terræ est, naturæ saturninæ, constans ex acido spiritu & sale terrestri. Dicitur autem *Rupeum*, quia ex rupibus seu saxis eruitur & conficitur. Alumen, quamvis corpus videatur valde homogeneum, tamen inter verorum salium censum referri non meretur, sed habetur, ut vitriolum etiam nativum, pro quodam magisterii genere, quod substantiam continet salinam & quoddam genus materiæ lapideæ; atque hoc ita se habere inde patet, cape solutionem aluminis, & affundendo sufficientem quantitatem olei Tartari p.d. illicò videbis mixturam in genus quoddam albi coaguli conversam, quod exsiccatum calcem quandam lapideam refert, mineralis prosapiæ, quod ignis violentiæ expositum nec liquatur nec sublimatur.

N. *Alumen* in figuras octo hedrias efformatur, quas etiam retinet in resolutione.

Triplicis autem id originis est, &c.) In Novâ Hispaniâ etiam *Aluminis* venis non destituta sumunt terram aluminosam, terunt & in fictilia profundunt, mox aquâ effusâ liquant, quod stillat, utile est. Coquunt hoc, quantum expedire videtur, sed priusquam in debitam duritiem percoquatur, in frusta parva dividitur, & discinditur, & exquisitè coctum venundatur, in emporiis candens, lucidum, diaphanum & acris adstringentisque saporis veluti nostrum. Ad quod Aluminis genus hoc Mexicanum debeat referri, ex hoc præparandi modo patet, liquidū scilicet ac stillatitium. Temperant illo pigmenta sua artifices & coccineis adjiciunt coloribus. Adstringit, siccat, & abstergit ulcera & excrescentem exedit carnem, ac totidem usibus, quot Nostrum, accommodari potest. *Francisc. Hernandez in Rer. Medic. Nova Hispan. Thesaur. lib. 10. c. 24. p. m 342.*

Item Glaciale, quia glaciei conforme est.] Præter dictas species sunt & Naturales aliæ, crustosi scilicet & crustosi botryoidis, quod in acinorum extuberantium modum tumidum apparet. *Ferdinandus Imperat. in suâ naturali historiâ lib 13 cap. 10. 20 & 21. Rupeum*, vulgò *de Roccâ*, ex Lapidibus & terra aluminosa non solum fit, sed & ex ipsis aluminis naturalis speciebus infusione & coctione.

Vires.) Singulare febrifugum latitat in O, de quo vide O tinctum *Minsicht.* Item *Cl. Hartmanni febrifugum.* Ego ex O cum alkali quodam combinato egregium novi conficere sal crystallisatum abstersivum purgans tutissimè in febribus & aliis affectibus, ubi curatio aliàs per alia colliquativa purgantia non

tia non facilè expedienda est, usurpandum. Dosis est à ℈i. ad ℥ii. vel ultrà in brodio calido, habet vim saponariam, juxtà abstersivam ac diureticam.

N. Ex alumine etiam pulvis paratur cum s.q. laccæ pictorum ad hæmorrhagiam narium convenientissimus. vid. Ephemerid. Medico physic. anno 1. observ. 24. p. 90.

Adstringit.] Hinc in dysenteriâ aliisque affectibus, ubi adstrictione opus est commendatur, magis enim adstringit, quàm sperniola Crollii, quæ aliàs in hæmorrhagiis & gonorrhœâ summæ est efficaciæ.

Usus O crudi præcipuus externus est.] Non desunt, qui cum O balneum quoddam adstringens præparant; quo virginibus, quibus veneris castellum fuit dilatatum & expugnatum, restitutionem in integrum promittunt; sed hæc sophisticatio non deprædicatorem meretur. Aliàs in sudore diaphoretico summâ cum circumspectione externus aluminis usus etiam non rejiciendus est, si indusium in aluminis solutione immersum iterum exsiccetur & induatur, sed non nisi in morbi declinatione commendo.

N. Prodest itidem in excrescentia vulnerum carnosa, & in fonticulis promovet fluxionem. vid. Aquas corrosivas ex O paratas in thesaur. pharmaceut. annexo sect. 2. num. XI. XII. XIII. &c HOFMANNUS.

PRÆPARATIONES & PRÆPARATA.

1. Crystallisatio seu Purificatio, 2. Calcinatio seu Ustio. 3. Salificatio. 4. Destillatio. 5. Subtilisatio.

I. PURIFICATIO *seu* CRYSTALLISATIO.

Aluminis purificatio fit more vulgari, scilicet solvendo, in ▽ pluv. calida, evaporandoque, donec cuticula in superficie appareat; hinc reponitur ad crystallisandum.

N. 1. *Hanc purificationem sibis terve repetiveris, mitescit acerbitas O.*

N. 2. *Libavius solvit in* ⊡ *proceditque dicto modo, verùm hac qui hac ratione O purum nancisci sperat, fallitur, quippe Sal* ⊡*æ Omini sese immiscuit.*

II. CALCINATIO *seu* USTIO.

Ustio aluminis quoque tonsoribus notissima est.

Nimirum.

O coquitur ad △m, ut phlegma & ♒ exhalent, terraque mollis porosa remaneat.

N. *Hæc terra idem est cum* ☠ *ex* ♒*tione* ♒ *residuo.*

Vires. *Usitatissimum est Alumen ustum in vulnerum excrescentiis carnosis consumendis, in putredine arcenda, &c.*

III. SALIFICATIO.

℞. O ustum, (vel ☠ aluminis) coque in ▽, trajice per chartam; filtratura evaporet & habebis Sal fixum Ominis.

IV. DESTILLATIO.

Unde

1. Phlegma ac spiritus.

℞. O puri q.v. destillata per ☾m in ∴ ac elicies initio l. △ phlegma.

Igne postea fortiori, ♒ prodibit albissimus.

[*Spiritus O Sulphureus volatilis & acidus, inhibet febrium intermittentium accessus per sudorem & fermentationis inhibitionem.*]

(*Alumen* ⊖*lo præditum styptico spiritum* ⊖*li coagulare putatur.*

2. ♒ *dulcis O.*

℞. ♒O, rectifica aliquoties cum 🜍 & dulcis atque jucundus evadit.

Vires. *Usus ejus internus diureticus est, pellit calculum, obstructiones Lienis aperit, æstus in febribus compescit.*

Externus ejus usus admodum proficuus est, in vitiis oris, inflammationibus nimirum, (etiam oculorum) Aphthis, & sim. curandis.

Dosis g. 4. vel 5. in vino vel alio liquore conveniente.

Phlegma adhibetur ad vulnera mundificanda, adstringenda, inprimis ad gingivas, &c.

3. Magisterium, seu ♒ *Ois Magisteriatus.*

O puri q. v. impone in vitrum, asperge aquam & repone ut dissolvatur.

Liquorem filtratura depuratum destilla in ⊥ibus, ex cucurbita humili ad siccitatem: solve denuò, modo quo dictum, in liquorem, & destilla. Eousque solutionem & ♒ationem repete, donec tota O substantia per ⅩⅩ transcenderit.

Usus. *Stypticum est nobile, vix cedit Essentiæ ferri, boli, sperniolæ, &c.*

4. Saccharum O.

℞. O purificati q. v. destilla ut eliciatur phlegma, quod affunde iterum ☠, & postquam ☿ 24 steterint, denuò abstrahe, idque vicibus aliquot (5. vel 6.) tandem phlegmate reservato solve ☠ per d. Liquor digeratur ♂ [12.] coaguleturque in ∴ ad siccitatem: sic præparatum Saccharum O.

Vires. *Celebratur in pectoris morbis, præsertim ex mineralium halitu contractis, qualibus Metallurgi frequenter affliguntur, Odontalgiam sedat, gingivæ impositum.*

Dosis à gr. 5. ad 8.

(Parant ex O Mannam, primum Ens O quod dicunt victoriosúmque Hectica remedium.)

V. EXTRACTIO.

Unde

Extractum Aluminis,

alias,

Magisterium.

℞. O crud. ℔ [VI.] coquatur in fictili amplo, ut evaporet phlegma, tandem calcina ut penitus candescat. Hinc injiciatur in ✱ O illud candens; Sic extrahet ✱ Essentiam seu Magisterium residente terrâ albâ [quæ aqua fervente abluenda & servanda] ✱ illud impregnatum filtra, & abstrahe in MB ad mellis consistentiam. Tunc exponatur frigido ad crystallisandum. Crystallos exime & sicca.

N. *Crystalli tingi possunt rob. sambuci pro libitu.*

Vires. *Sudorem movent, conveniuntque in scorbuto [singulis septimanis semel ac iterum pro sudore exhibiti] in febribus tertianis [ante paroxysmum aliquot vicibus iterato assumpti.]*

Dosis à g. 8. ad 20.

Ex communicatione Amici Hamburg. SCHRODERUS.

Extractio.) Hujus medio, prout Dominus Autor communicavit, O vitriolo suo styptico non privatur, nisi sequenti procedamus modo. Primò fiat depuratio; Recip. O rupei q. v. solve in aqua pluviali coq. in alembico, donec spumam exhibeat, spuma cum cochleari ligneo separanda, rursus coque. & inter coctionem adde Acet. dist. tunc O deponit Vitriolum suum in superficiem instar spumæ cœruleæ, quæ rejicienda, filtra solutum & despumatum O, infunde in vas ligneum, ut crystallisetur. Rec. purificati hujus O ℔iß. destilla in Alemb. phlegma leni igne ad siccitatem, cavendo, ne spiritus adscendant, sed ut O saltem terra alba fiat, quam impregna proprio phlegmate & cohoba. Inde sumatur Cap. mort. Tartari, ex quo omne Sal com. Tartari fuit extractum, hoc in crucibulo reverbera aperto

berà aperto igne per mediam horam, ut fiat terra porosa absque omni salino sapore. Hanc terram Tartaream philosophicam inde filtro chartaceo, rursus suprà terram alium pone chartam bibulam, in quam aluminosam terram proprio phlegmate solutam filtra, sic acida terra O attrahitur ab ignea terra filtri, & saltem dulcis terra transit filtrum cum proprio phlegmate, quam rursus coagula per ♌ tionem abstrahendo phlegma, repete solutionem hujus cum proprio phlegmate & filtrationem per terram Tartari rursus elotam & tertia vice reverberatam. Sic O deponit per præcipitationem à phlegmate omnem terram adstringentem & crystallisatur. Primum Ens Aluminis in frigore instar sacchari, & summum celebratur anti-hecticum à P. Poterio in sua P. S. Cap. 7. p. m. 26. HOFMANNUS.

[*Alumen laccatum Epaticum, & ad Hæmorrhagias proficuum parant.*]

[*Balsamum Aluminis æquè ac Balf. Nitri parare licebit, sed non æquè coloratum.*]

De Sale Ammoniaco.

Sal ✱ nativum à majoribus descriptum sub arenis Libycis concrescebat. Verum nostratibus non nisi artificiale cognitum est. Quod nihil aliud est, quàm sal amarum factitium compositum, valatile, coctum ex ∴, sale fuliginis, Sal com. vel ♉, & simil. *Vide si placet modos conficiendi, apud Libav. in Alchym. & hinc apud Unzer. in tr. de Sale.*

[*Parant etiam ex urina sanorum p. v.* ⊖*is communis p. j. fuliginis part. dimid. coctis & sublimatis.*

Dicitur & Sal armoniacum, Sal solare, Aquila cœlestis, alba ☿ialis fuligo, Sal ☿ialis Philosophorum, Lapis Adir. Audix. Anacab. Alacab. Aliocab. Allocaph. Alcob. Alfol. Alfatide Alinziadir. Alistiles. Alumonodig. Amizadir Anoxadic. Azanec. Butrum. Hisazium Lixandram. Misatis. Nestudar. Nusiadal. Nysæ. Obac. Raal Salmiax. Tursies. German. *Salmiar.* Sel ammoniac. *Salt Armoniak Sout-Armoniack.*

[Dicitur etiam Sal mirabile, & clavis metallorum, quæ fluere facit.]

Eligatur candidum ac purum, vel nisi satis nitidum fuerit, purificari potest. Præstantius habetur ✱ Venetianum ac Antverpianum, ex quibus tamen posterius priori cedit.

Vires. *Internè vim habet diaphoreticam præcipuè in febribus, maximè in febri quartana, resistit putredini, &c.*

Dosis ad ℈ß.

Externè adhibetur in Gangræna carne putrida absumenda, in Angina curanda [*in Gargarismis,*] *Quinimo Barbitonsores aquam suam cœruleam inde conficiunt in* ♀ *vase ad albuginem oculorum tollendam.*

Nimirum.

✱ o in pelvi ænea ▽m affundunt additoque modico Calc. viv. simul optimè agitant. *Vide lib. 2. cap. 49.* SCHRODERUS.

De Sale Ammoniaco.] *Ammoniaci* nomen non aliunde, nisi ab ἄμμος arenâ derivatur, sub qua in laminas concretus in Cyrenaica regione invenitur. Unde ex errore dicitur Armoniacum, cum sit dicendum Ammoniacum. Cyrenaici tractus hoc nobilitantur sale sub arenis invento, *teste Plinio Lib. 31. cap. 7.* Cùm autem hoc ad Nos convehi desiit, utimur ejus loco non nisi factitio. Nonnullis quoque sal mirabile audit, aquila, clavis metallorum &c. Hoc componitur ex quintuplo crudæ urinæ humanæ ex sanis desumptæ, una parte salis communis, & dimidia parte fuliginis, hæc tria in massam prius coctione rediguntur, & tandem ✱ sublimantur. *Venetiis* in copia conficitur, & *Artverpiæ*, ex quibus prius *Venetianum* posteriori *Ant. Verpiano* anteponitur. Hic non desunt, qui statuunt ad illud Venetianum sumi ex publico Urinæ transitorio tam sanorum quàm ægrorum, Leprosorum scilicet elephantiasicorum gallicorum, febricitantium &c. Urinam. Verùm fallunt hi & falluntur; Nam ad hoc non nisi à sanis collecta urina eligitur, & cum reliquis ingredientibus coctione in unam coagmentatur massam & postmodum sublimatur, quomodo igitur Urina putrida, ut communis aëri diu exposita solet, cum reliquis incoqui posset, quia statim suo sale volatili privetur, secius atque cum urina recenti fit. Præterea parum salis volatilis Urin. ægrotantium præbet, plurimum a. salis fixi deficiente fermentorum naturalium actione. N. Sal Ammoniacum in hexagona efformatur.

Vires.] Ex hoc optima præparantur Medicamenta, ut infrà videbimus. Exterùe in gangræna est agyrtatum arcanum, item in angina succo fol. semperviv. pro gargarismate permistum maximè commendatur; Recip. fol. semperviv. rec lib. IV. sal ammoniac. depurat. ℥iß. conquassata ponantur in cucurbita vitrea in cellam subterraneam, donec salia liquescant, destilla ex Alemb. ad siccitatem: fiat gargarismus. Ad albuginem oculorum tollendam infunditur in mortarium aurichalceum & tingitur colore cœruleo quod Chirurgi *das blaue Wasser* vocant. HOFMANNUS.

PRÆPARATIONES.

1. Purificatio, unde ✱ Crystallisatum. 2. Calcinatio, 3. Sublimatio, unde Flores. 4. Destillatio. 5 Liquatio.

I. CRYSTALLISATIO.

✱ Crystallisatum, nihil aliud est, quam ✱ modo vulgari purificatum, id est, in ▽ solutum, & post evaporationem aliquotam crystallisatum, ideoque usus ejus cum priori idem est.

II. SUBLIMATIO.

Flores ✱.

♃. ✱ trit. Limaturæ chalyb. ana q. v. mixta diligenter ex cucurbita in Arena sublima; sic relictis in fundo fæcibus ascendit ✱ purum aliquotâ portiunculâ ♂is impregnatum.

♃. ✱ hujus, Sal. Com. fusi ana M. sublimaque denuo, sublimationem de novo septies repete, semper ☋ rejiciendo & parum Sal. Com. fusi quantitatem singulis vicibus admiscendo.

Nonnulli contenti sunt posterioribus saltem sublimationibus (scil cum Sal. Comm citra ♂ peractis) ✱ depurasse. Verùm quia ♂ per vim aperitivam ✱ insigniter acuit, operæ pretium erit, nec priorem illam sublimationem intermittere.

Vires. *Flores hi ut operosiores, ita & effectu præstantiores censentur, quàm* ✱ *solâ crystallisatione purificatum, ideoque felicius illorum loco adhiberi possunt in quartana. Tollunt quoque perfectè cruditates ventriculi, si in vino absynthiaco vel decocto sassafras per aliquos & continuos propinentur sudorque à sumpto Medicamento procuretur.*

Dosis g. 3. vel 4 imo ad ℈ß. *& ultra. Sennert. in Instit. Hartmann. in practica, loco de crudit. ventriculi. Tentzel. in Exeg.*

N. *Si cum limatura* ♂ *fiat* ♎*atio, tunc arroditur* ♂ *à sale parumque admodum sese sublimat, si verò cum batiturâ ferri non tritâ, tunc fere sal omne ascendit colore ex flavo rubescente.* SCHRODERUS.

2. *Sublimatio. Flores* ✱.) Si flores ✱ simplices absque additione extranei concreti desideramus, satis est sublimatio ✱ solum cũ Sale fuso peracta Sin autem compositos magisq; aperientes appetimus, cum limatura ♂tis non

trita

trita instituamus ♎tionem. De his vid *Cl. Zwelferus in Mantiss. Spagyr. part. 1. cap. 3. p. 338.* Eodem modo etiam cum ✱ & lapide hæmatite *Aroph. Paracelsi* seu Aroma Philosophorum conficit l. c. p. 337. *Et Hadrian. à Minsicht* in suo armamentar. Tincturam Martis cum ✱ & Limatura ♂tis *Sect. 2. 43. p. 43.* Flores ✱ sequenti modo ♎ati etiam non sunt rejiciendi.

Recip. ✱ ℥vij. Sal com. Tartari ℥vj pulverisata misce, & ♎ma Primò adscendit Sal com. volatile urinosum, quod exime, tum porrò ♎ationem per totum ♂ continua & evehentur in alembicum flores elegantissimi; in boccia etiam dura & compacta accrescit materia, quam floribus adde & serva pro usu. Dosis est à gr. IV. VIII. ad ℈ß. cum cremore Tartari ℈j addito grano uno Sulphuris ♁nii. Specificum est in quartana. Datur bis antè paroxysmum, prima dosis tribus horis ante paroxysmum: Secunda ingruente paroxysmo. Præmissis vomitoriis specificis in quibus radix evellendæ quartanæ consistit.

N. Ex Cap. mort. sal. anti-hypochondriacum aperitivum ac diureticum subflavi coloris conficitur. Dosis à gr. iij. ad ℈ß vel ℈j.

Vires.] Flores ✱ sunt bonum stomachicum & elegantissimum febrifugum; cruditates ventriculi tollunt, unde non desint, qui hos flores stomachicum & febrifugum P. Poterii esse autumant. Verùm ego statuo hoc ex Nitr. confici. HOFMANNUS.

III. Calcinatio & Fixatio.

Figitur cum Calc. viv. si anaticè cum eadem mixtum ▽e fortissimo subito adhibito, addito quoque folle fundatur, Postmodumque aquâ eluatur.

Usus ejus præcipuus est, pro liquore inde conficiendo. SCHRODERUS.

Calcinatio & Fixatio, figitur cum calc. viv. &c.) Scilicet ✱ miscetur cum calc. viv. anatica proportione & ♎matur illud, quod adscendit, ♎mati nomine insignitur Ex cap. mort. cum aqua loto oritur Sal com. fixum ad ☉ ☽ solvendam aptum. HOFMANNUS.

IV. DESTILLATIO.

Unde

Spiritus ✱.

℞ ✱ p. I. ♁rum p. IV. M. atque destilla ex Arena per XX. sic prodit Sp. ✱. quem rectifica è cucurbita altiori.

2. Aliter.

Solve ✱ in ▽ calida, eâque potato lateres ignitos, ut ▽m illam ✱co imprægnatam penitus imbibant. Hinc destilla per ☊m igne arenæ, vel igne aperto.

3. Aliter.

℞. ✱ sublimati q. v. asperge 🜄 rectificat. ut humectetur, hinc digere vase clauso in MB ut resolvatur. Solutiones decanta, è cucurbita oblonga in MB ♌a ad dimidium; ▽ ♌tam rursus affunde & ♌a: tandem △ auctiore omnes spiritus per XX propelle & rectifica.

Vires. *Est Diaphoreticus, incisivus, diureticus.*

Dosis gr. 3.

Joh. Rhenan. Chymiotechn. l. 1.

℞. ✱ q. v. misce cum argilla aut hæmatite, ac exinde fac globulos, ♌aque per ☊m ut moris est.

Clar. Dn. D. Helvic. Dieterich.

Vires. *Hic ✱i Spiritus affusus solutionibus Metallicis cum 🜄 factis; indeque per XX abstractus secum alias corrosivas aquas transportat Itemque 4tanæ & obstructionibus felicissimo cum successu exhiberi poterit, solvit itidem calculum.*

Dosis à gr. 3. ad 6. vel 10.

Extrinsecus anaticè cum 🜄 mixtus & plumaceolo dolenti podagrico aliquoties illitus, dolores ad miraculum restinguit, præcipuè si in eo tantillum Camphoræ fuerit solutum Sennert. Instit. Hartman. prax. loc. de Arthrit. Tentzel. in Exeg.

Spiritus ✱i urinosus.

In ✱co duplex Spiritus reperibilis est, scilicet Spiritus Urinæ & Sal. Com. Ille facilè elicitur vel additis cineribus anaticâ proportione, aut Calc. viv. Sal. Nit. seu sale Tart. Modum vide pag 159. secundæ partis Glaub. Quem verò describit idem author pag 158. cum Lapide Calamin is non ita feliciter cessit, fortè propter impuritatem Calaminæ, est enim una alterâ longè melior. Spiritus aureus ejusdem naturæ cum Sal. Com. sic prolicitur.

Spiritus acidus ✱ci.
S. Closs.

Solve ✱ in aqu. comm. ita ut aliquid insolutum restet, hâc solutione imbibe folia plura chartæ Emporeticæ in globulos sive pilas molles conformatæ, quas in cucurb. conjice, & ex ∴ vel reverberio clauso propellspiritum coloris aurei summè acidum, qui per rectificationem albescet.

Vires. *Spiritus hic est penetrans, admodum & subtilis à commixtione salis volatilis ⊡ unde summè Diaphoreticus est & Colicam sedat.*

Dosis gutt. 6. 8. in vino.

N. 2. *Cave ne vehementiori △ charta comburatur, alias denigrabitur ♌us extillans, cum putore ustionis ergo △ gradualis:*

2. *Cave ne ☿ ♌tum addas, ut facit Querc. in Tetrad. titulo de Panacæa ☿ii, sic enim prodit unà cum Spir. salium fuligo quædam ☿alis, à qua (si detur hic Spirit. intra corpus) gula constringitur cum signis instantis Convulsionis, post absolutam autem destillationem si detur ♎ationis, tunc combustâ papyro nancisceris ☿um ...cem.*

Spiritus alius fugaciss. ✱ci.

℞. Calc. viv. q. v. inde Cucurbitæ in MB imposita Hinc affunde ✱ cum in ▽ dissolutum, idque paulatim & per vices, alembicum semper reaptando. Quando omne superfusum fuerit, Receptaculo & Juncturis probè munitis destilla lentissimo △, Sic prodit quidem Spiritus aliquali phlegmate dilutus, sed qui unicâ rectificatione dein fugacissimus redditur.

Usus ejus est in variis morbis. Utimur tamen præcipuè in morbis capitis: Epilepsia, Apoplexia, gravitate auditus, &c. In morbis uteri: Retentione mensium, difficultate conceptionis, singulari quodam instrumento eum applicando, cui si vola manus calens admovetur, statim operatur. Joel. Langel. instrumentum illud est vitrum strictioris orificii, quod intruditur in vulvam.

[*Dosis à ℈℈. ad ℈i*]

[*Utuntur quidam spiritu ✱ anisato, caryophyllato.*]

[*Item crystallis è spiritu ✱.*] SCHRODERUS.

Destillatio. Unde spiritus ✱] ✱ cum lapide hæmatite, minio, cineribus clavellatis, Sal. comm. Tartari, &c. misceri potest, aqua imprægnatum, ♌latione statim mixturam insequente; Primò spiritum ✱ salsum urinosum volatilem, & ex cap. mort. sal fixum in omnibus obstructionibus non satis deprædicandum in primis in quartana acquiris.

N. Si Cap. mort. spiritus ✱ urinosi cum sale alkali parato novum addas sal alkali Tartari &c. & denuò destilles, novum acquires sal volatile.

(Sal fixum ex ✱ & Sale Tartari.) Recip. Salis Tartari ℥IV. ✱ ℥VIII misce & solve ita, ut ✱ prius in ▽ solvatur, & superinfundatur Sali Tartari & illicò ♌latio fiat;

-fiat, tunc ascendit, ut assolet, spiritus volatilis salsus urinosus, residuum autem in fundo usque ad siccitatem destilletur, quod cum tripla aut quadrupla argillæ portione in globulo formatum △ne forti ♌la, tunc accipies sp. salis & nitr. Utrumque rectifica, postmodum etiam invicem misce. Primum ♌ latum spiritum salsum conjunge cum sp. acido fixo vase clauso & successivè, & spiritus volatilis tantundem affunde, dum nihil amplius ebulliat, & sic pondus Naturæ est impletum. Deinde leni △ne phlegma in MB abstrahe. & nil nisi △a ♌ labit; eò quod uterque spiritus salsus & acidus in forma salis citrini ad fundum se præcipitavit.

N. Hæc salia cum priori sale fixo Cap mort. sunt conjungenda & p.d. solvenda; ⊙. compagem referant.

2. *Aliter.*) Hæc ut & sequens cum sp. vini minus necessaria est, imò frustranea, melioribus descriptionibus prostantibus; nisi Ciner. clavellati vel Sal com. Tartari admisceantur, non succedent.

Aliter.] Parum accipies spiritus salsi volatilis urinosi, sed florum copia compensabit.

N. Elegantiorem descriptionem sp. ✱ salsi ac urinosi non habebis, atque illa est *Cl. Zwelfer.* in appendice ad animadv. p. 53.

Vires.) Totam massam sanguineam incorruptam à putredine præservat, fermenta acida præcipitat, suffocationi uterinæ, hypochondriacæ, apoplexiæ, epilepsiæ, spasmo internè guttatim exhibitus, imò odoretenus etiam medetur. Et ipsius Pestis summum est remedium cum Essentiâ specierum theriacalium nuptus. Maximam præterea vim obtinet aperitivam tum per se, tum cum sp. salis vel arcano Tartari soluto maritatus in tartareis morbis, item cum scorbuto complicatis. In arthritide vagâ & fixâ non habet compar. In Quartanâ item singularis est ejus usus, in mensium suppressione in uterum per Glauberianum instrumentum sublimari potest, quod vocatur balneum siccum. Dosis est à gutt. x ad ℈j. vel ultra in convenienti vehiculo. Extrinsecus anaticè cum sp. lil. convall. fit sp. arthritico mixtus sp. ✱ salsus urinosus addito parum camphoræ tutò extrahit dolores podagricos, non repellendo eosdem, sed materiam morbificam resolvendo & discutiendo. Cum enim Podagræ primordia sint ab aciditate hostili ad corporis ambitum delatâ & artus molestante, in quibus Podagræ character Archeum digestionum præsidem afficit, hic spiritus autem cum sit salsus volatilis & omne salsum extinguat acidum fit, ut podagrici inde notabilem levaminis sentiant effectum. Cum plumaceolo loco dolenti podagrico aliquoties illinendus est.

In ✱ duplex spiritus reperibilis.] ✱ constat ex sale duplici acido scilicet, quod sal commune est & salso & quidem urinoso, ex urinâ & fuligine dependente, unde fit ut duplex etiam in ✱ reperiatur spiritus ♌ latione eliciendus salsus & acidus.

Spiritus acidus ✱ *S. Closs.*) Hic non purus acidus ✱ est, cum multum salis volatilis urin. adhuc sit admixtum. Mihi autem maximè ille probatur, licet ♂tialis sit, qui ex Cap. mort. à quo flores ✱ martiales sunt -ati, destillatione elicitur.

Spiritus alius fugacissimus. ✱] Spiritum etiam acquiris summè volatilem; Ex ⊙ liquor nephriticus s.a. confici potest. Usus autem & vires hujus jure spiritui ✱ urinoso suprà edocto accommodari possunt. HOFMANNUS.

V. LIQUATIO.

Unde

Liquor seu oleum ✱, per deliquium.

℞. ✱ purif. q. v. impone albuminibus ovorum coctorum, ac repone ut solvatur per deliquium. *Kesler.* 1. *cap.* 19.

DE VITRIOLO.

Vitriolum est Sal minerale metallis proximum, ac præcipuè Cupro, &c. Græcè Χαλκανθον, Arabicè Calcantum, Calcant, Alcalcadis. Latinè, Atramentum sutorium; Vitriolum. German. *Vitriol Kupffervvasser.* du Vitriol: Eau Vitriolée. *Vitriol. Vitrioel.*

Varia sunt ejus genera, pro naturâ mineræ, quam in se continent, differentia. Præcipua autem quorum hoc tempore est existimatio, sunt 1. Cœruleum, Sapphyri instar, compactum, ut Saccharum candum, tactu siccum, Hungaricum vocant, vel Cyprium, [Gallicum ex agro Lugdunensi cœruleum Poterius commendat] 2. Subviride, herbacei coloris, magis granulatum, grumosumque instar Sal Com. paulùm unctuosum, manuique tangentis adhærens, quale Goslariense, Suecicum, &c. 2. Album, in formam parvulorum panum effictum tactu siccum.

Ex his itaque generibus, (nisi peculiariter monitus sis) secundum elige, & ex hoc, quod plus de ☿ quàm de ♂ participat, nimirum quod cultro affricatum rubedine colore inficit, cavendo tamen Vitriolum minutum subcœruleum, pallidulum & aquosum, manusque tangentis madefaciens, quod passim venale prostat.

Vires. *Vitrioli usus tantopere fructuosus existit, ut Paracelso [in naturalibus] ac Phædroni tertia pars Medicinæ habeatur, imò totam Officinam in eo latitare perhibet. Quercetanus in Tetrad. Galeno calfacit; siccat, adstringit vehementer constipat, vomitum ciet, lumbricos fugat. Extrinsecus Errhinum exhibet naribus inditum.* SCHRODERUS.

De Vitriolo.) Vitriolum derivare volunt à vitro, vel quod colore vitri respondeat, vel quod vitri instar clari gratâ oculis pelluciditate superbiat. Latinè Atramentum appellatur, quod eo sutores coria negredine inficiant, & liquor scriptorius nisi inde conficiatur. Græcè χάλκανθον, quasi æris seu ferri florem aut effervescentiam diceres. Germanicè *Vitriol, Kupffer VVasser.*

Est sal minerale metallis prominum.] *Theophr. Paracelsus Libr. de rer. Natural. ort.* Vitriolum Sal com. esse confirmat, sed sui generis, & ab aliis salibus distinctum. Id quod etiam repetit *Lib. 2. de morbis mineral. tract. 3. cap. 1. Joh. Quercetanus, in tetrad. Capit. affect.* Salis genus esse exponit. *C. Sennertus* Lib. 5. cap. 11 Physic. Vitriolum salis genus appellat mirabilis Naturæ. Idem statuit *P. Poterius* in Pharmac. Spagyric. p. 71. *Billichius* in observat. & paradox. Chemic. Lib. 1. cap. 13. p. m. 78, Neque sal, inquit, Vitriolum est, neque metallum, sed mediæ inter utrumque Naturæ, utriusque particeps. Nihilominus à potiori parte denominationem captantibus multò rectius pergit, dicetur sal, quàm metallum. Contrà verò *Angelus Sala, Joh. Papius, Cl. Zwelferus* & alii negant, vitriolum sal esse verum, sed esse metallum solutum cum totâ suâ substantiâ quodque denuò vi ignis in pristinum metallum converti possit, Cui sententiæ & ego subscribo ut verissimæ; Cum enim vitriolum nil nisi Sulphureæ salsuginis acidæ æratæ aut ferratæ coagulum sit, hoc est, cùm vitriolum nihil aliud sit, quàm corpus minerale solutum ex spiritu Sulphuris acido, corpore ♂tiali aut ♀ nereo metallino, aqua elementari & terra quadam minerali compositum, non video quomodo inter salia propriè sic dicta locum invenire queat, adeò ut omne Vitriolum nihil aliud, quàm proles ipsius Sulphuris videatur. Cujus modus generationis talis est. In regione subterranea ex actione ignis subterranei in sulphur oritur exhalatio, seu spiritus Sulphuris acidus, quem excipit aqua subterranea, & inde acidula redditur; hanc postmodum æris ac ferri mineræ efficaciter imbibunt & absorbent, ac inde Vitriolum emergit. Id quod Mechanica chemica & Vitrioli analysis probat. Vitriolum artificiale paraturus sume sp. sulphuris aqua dilutum, affunde ♂ vel ♀ rasuræ, & rem tibi dabit expeditam. Sulphur inesse

inesse vitriolo non tam ratione, quàm sensu percipitur. A Sulphure igitur est initium, à quo etiam artificialis Vitrioli compositio suum habet fundamentum; Et de ejus præsentiâ certos nos reddit fidele sensus testimonium, sive enim vitriolum usseris, sive destillaveris, idem tibi odor sulphureus feriet nares; qui à sulphure oritur accenso, & sine dubio etiam Matthioli afflavit, dum scripsit, chalcanthi venam dum foditur, fœtidum & graveolentem instar sulphuris eructare halitum. *Comment. in Lib. V. Dioscorid. cap.* 114. Misce sp. vitrioli rectificatum cum æquali vel duplâ quantitate olei Terebinthinæ, & ex parvâ retorta vitreâ destilla, notabilem sanè veri sulphuris copiam circà retortæ collum acquires, ut inde etiam pateat, spiritum vitrioli, licet liquor sit destillatus, & habeatur pro principio salino, esse tamen corpus compositum, ut præter salinam ejus partem sulphur contineat vulgari sulphuri simile, quod vix ipsum simplex & incompositum corpus fuerit. Præterea nec metalli expers est vitriolum, adeò, ut quamvis ex spiritu sulphuris acido sit corpus conflatum, denuò tamen in pristinum metallum, Vulcani violentia transferri potest. Quomodo autem metallum à vitriolo sit separandum, vid. *Billichium* l.c.

Varia sunt ejus genera pro Naturâ mineræ.] Vitriolum vel nativum seu stillatitium est, vel Factitium. Illud dicitur, quod in cavernis sive fodinis terræ est concretum aut ex illis destillat, cujus species etiam est in metalliferis Rammeli montis Goslariensis fodinis, quod divinas & non satis deprædicandas obtinet vires, dum adhuc gaudet sale suo centrali ac spiritu nativo, quod vel in venis, fibris & commissuris saxorum vel dum ex iisdem guttatim destillat, stiriarum modo de eorum pendet cameris & deciduum ex stiriis in solum delapsum ita colligitur: reperitur etiam in fodinis Brunsvicensibus, Anglicis, Hungaricis &c. Factitium est, quod ex Lapidibus illis chalcanthosis ex terra illa æruginosa aut cinerea maculis viridibus ac rubris interstincta coquitur. Utrique huic una est Natura, sola consistentia & concrescendi figura differunt.

Sunt 1. Cœruleum.) Ratione coloris, vel est cœruleum de venere participans, vel viride, de matris prosapia, subviride, herbacei coloris vel album &c. quod maximè ad Sal. com. naturam accedit.

2. *Cyprium.*] Locorum ratione, *Cyprium* est, quod reperitur in Insula Maris Ægei Cypro, olim ob insignem fertilitatem Macaria dicta. Ad hanc Insulam ipse *Galenus* olim navigavit, ut ipsi de conficiendi modo & ratione hujus vitrioli constaret. *vid. Lib. 9. de Medicament. facult.* Hoc ☉laris esse naturæ *Mazotta de triplic. philosoph.* Lib. 2. testatur Vel *Romanum*, non quod in Romano oriatur agro, sed in Romæ saltem honorem ita dicitur, ut hic Roma sumatur pro Italia, reperitur enim hoc in *Campania, Montaranâ, &c* Vel *Hispanicum, Hungaricum, Anglicum, Gallicum, Goslariense &c. Cyprium* admodum pretiosum est, nec minus *Romanum* dictum; *Hungaricum* carius venditur *Goslariensi*, præstantius tamen est, quia propè aurifodinas eruitur. *Anglicum* huic succedit & *Hispanicum. Goslariense* plus de ♂tis, quam ♀ neris natura participans propter exiguum pretium destillationi est convenientissimum.

Vires.] Licet vix centesimo millesimus artificum potiatur arcanis ex ☉, ☽ na & ☿ rio paratis; sunt tamen præterea quatuor metalla, quæ facilius ductui & optatui artificum parent, adeò ut non frustra Th. Paracelsus glorietur, solo saturno fortè ducentas morborum classes superari posse. Nihilque æquè victoriosè in humidum radicale agere, atque primum Ens cupri, vel ad Vitam longam sulphure vitrioli esse benignius. Mars demum, quanquam pretio vilissimus, & numerosa prole spretus, non postremus tamen pugnaci natura à Paracelso reputatur. Cujus genuinus filius est vitriolum martis, cui propter eximium ejus usum tanta elogia à *Th. Paracelso* ipsi adsignata competunt. *Helmont. in tr. Butler.*

N. In Peste & febribus intermittentibus vitriolum cyprium à *Roderico à Fonsecâ in consult. Medic.* To... *commendatur, & P. Borellus Centur. 4. obs. 77.* in febribus præscribit. Vitrioli scilicet Cyprii frustum in ... aquæ infundere docet per horæ quadrantem, & propinandas suadet hujus aquæ sex uncias manè per 6. dies duabus horis ante cibum. HOFMANNUS.

PRÆPARAT.

Sunt

1. Purificatio. 2. Calcinatio. 3. Destillatio. 4. Sublimatio. 5. Præcipitatio. 6. Salificatio. 7. Extractio.

1. PURIFICATIO.

Purificatio ⊖-m à fæcibus, tum superficiariis, tum exactius inhærentibus: Illud fit solâ solutione, filtratione ac crystallisatione: Hoc interveniente insuper digestione.

Hinc

1. *Vitriolum album vomitivum.*

Solve ⊖-m album in ▽, filtra & evapora, donec quasi crusta supernatans appareat, postea ponas in locum frigidum, & concrescent crystalli, quos posthabitis fæcibus, quæ subsident, exime: ▽m iterum evaporare sines, reponesque ut antea. Hic labor penitus tertiò reiteretur, coagulando scilicet & dissolvendo, ultimò ter eodem modo procedatur cum ▽ rosarum. Crystalli tandem supra calorem lenem exiccati, redigantur in ... rem album.

Vires. *Est lene vomitivum operaturque feliciter ... febribus, affectibus ventriculi, catarrhis, lumbricis, peste, & epilepsia, &c.*

Dosis à ℈j. ad ʒj. in Vino, Jusculo, vel alio liquore.

N. 1. ▽ *centaurii, vim ejus emeticam maximè promovet Croll. Beguin.*

N. 2. *Quatuor sunt ⊖-la vomitiva apud Chymicos seu Gillæ. Primum fit ex ⊖-lo cœruleo dissoluto & præcipitato cum Ol. Tart. separato Sulphur. filtratur solutio & cogitur in crystallos. Hæc Gilla est omnium vehementissima & atris valdè. Altera fit ex ⊖-albo modo jam dicto, quæ ad tantam malitiam non accedit. 3. est Vitriolum ♀ is aut ♂ paratum ad mentem Crollii, illi inest dulcedo styptica, præsertim si bis aut ter in phlegmate ⊖ resolvatur & rursus coaguletur, huic minor violentia in est. 4. Gilla est omnium innocentissima puerulis vomitu indigentibus dicata, quæ fit ex ⊖ Vitrioli post extillationem spirituum & olei, diciturque Sal Vitrioli vide infra. Omnia hæc Vitriola intra quadrantem horæ vomitus excitant.*

2. *Vitriolum Hemetico-purgans.*

℞. Vitriolum Roman. [vel quodvis aliud ex tribus illis supra commemoratis.] q. v. pulverisatum in loco calido, radiisve solaribus in ... erem album exicca. Postea solve in ▽ centaur. min. filtra & in loco frigido ad crystallisandum repone: Crystallos exiccatos [servato tamen colore cœruleo] serva in vitro probè occluso.

Vires. *Purgat per vomitum, & secessum, eximium existens in febribus pestilentibus Medicamentum.*

D...

Dosis à gr. 20. ad 31. & plur. in liquore vel Aqua appropriata, ala de Vitriol.Gluckrath in Beguin.

Purgatio defæcatoria.

Solve Vitriolum in ▽ vel rore majali (filtrato, vel quod melius,destil.) solutum cola, colatum colloca in digestionem, (per mensem) sic ad superficiem & fundum rejiciet fæces, quas, separa.Iterum ponatur in digestionem tamdiu, donec nullas fæces amplius rejiciat. *Inservit multis præparationibus.*

Coagulum ⊕ S. Closs.

℞. Salis Vitrioli in aq. solut. filtraque, Tart. calcinati itidem in aq. resolut. part. æq. Conjunge ambas solutiones & coagula in hac.

Vires. *Desiccatum purgans præbet, non ita vomitivum Dos. à ℈ß. ad ℈ ij. & ʒj. in febribus Intermitt. & ad educendam Melancholiam.*

Sal. Vitrioli nitratum S. Closs.

℞. Vitriol. & sal. nit. perpurgati an. ℔j. M. colloca in ollâ △sustinente, operculo suo munita, inter prunas ardentes per 7. aut 8. horas. Quod restat materiæ bulliat in aq. communi ad dissolutionem usque; filtretur, evaporet ad cuticulam, tum in frigido crystallos expecta vomitorios, quorum.

Dosis erit à ℈ß.ad ℈ij. & ʒj. in Cachexia, hydrope,calculo,suffocatione matricis,mensium retardatione.

(*Purificatur etiam Vitriolum ita: Vitriolum solvitur ▽calida, dum adhuc calet injicitur ⊖ comm. M j. ita præcipitatur impuritas, hinc filtr. evapor. ad tertias, & crystallisatur.*) Schroderus.

1. *Purificatio.*) Hæc digerendo quàm optimè perficitur, Sic v. g. Recip. vitrioli cujusvis q. v. solve in ▽pluviali, postmodum cola per linteum, coque ad consumptionem dimidij, hoc spatula lignea agita, & inde ad digestionem pone, residebit materia terrestris lutea, supereminentem liquorem in crystallos redige.

Hinc 1. Vitriolum album vomitivum.) Hoc quoad exactam elaborationem & felicem operationem suam meretur laudem, dum vim suam exerit emeticam absque ulla malignitatis suspicione colliquativæ. Sequens tamen etiam non rejiciendum est. Recip. vitrioli alb.q.v.solve in aqua fontana & ebulliant,posteà Recip. Nitri præparati q.v. solve etiam in aqua fontana, & guttatim vitriolo soluto asperge, & omnis impuritas petet fundum,tunc clarum filtratum ad medietatem evapora, donec quasi lactescat, quod infrà horæ spatium in crystallos abit.

2. *Vitriolum Emetico-purgans.*) Hoc ob violentiam valdè suspectum est, ut jam non amplius sit in usu.

Coagulum Vitrioli S. Closs.) Si loco Tartari calcinati sal Tartari substituatur & in solutionem vitrioli infundas, ⇌tantur flores vitrioli, qui contrà lumbricos summo cum emolumento adhibentur.

Sal. vitrioli Nitratum S. Closs.) Hujus descriptio & præparatio nullâ indiget animadversione; Nec ullus sibi imaginetur, hæc salia operatione imitari aq. fort. operationes ita elaborata, sed in cachexiâ, hydrope, mensium suppressione, matricis suffocatione notabilis sunt energiæ. Si alio modo conficias & sumas nitri elect. part. iij. vitrioli el. part. j. & fundas in crucibulo, fusum solvas,filtres & iterum coagules, nanciſceris Dn.D.Mœbii sal anti-febrile album.Si autem accipias vitrioli Ungaric. part. iij. & nitri part.j. expulso prius per retortam Gas sylvestri nocivo,residuum solvas,filtres & iterum coagules, habebis sal ejus emetico-diaphoreticum,*Hofmann.*

II. CALCINATIO.

1. *Vitrioli Calcinatio aperta, unde Colchotar.*

℞. Vitriolum calcina, id est, coque & combure in vase terreo, donec, omni humiditate privatâ, rubescat.

N. *Vitriolum Calcinatione hâc ultra dimidiam partem pondere imminuitur.*

(N. *Immiscetur Theriacæ, adstringit, sistit hæmorrhagias.*)

2. *Calcinatio Vitrioli clausa.*

Vitriolum crebris solutionibus & coagulationibus optimè depuratum, lenique calore exiccatum,pone in Matracium firmum sigillo Herm. munitum. Matracium hoc in Cineres calidis colloca, qui solis æstivi calorem non superent: stet ita donec per flavedinem in rubedinem instar sanguinis convertatur. Labor est 40. ☍ circiter. *Beguin.*

N. *Vitriolum rarâ stratificatione sternendum est, ne stratum illud crassitie cultelli in dorso densius sit,* (*nicht dicker als ein Messerruck dicke*) *plura ergò Matracia, nisi incassum laborare volueris, habere expedit. Inservit variis præparationibus.* Schroderus.

2. *Calcinatio.*) Vitrioli calcinatio diversos habet gradus, vel enim calcinatur illud in hypocausto ad fornacem, vel saltem in sole, vel in peculiari fornace dispergitur, ut vitrioli phlegma simul colligatur, vel in ollâ mox super igne per se liquatur, & coquendo à nimiâ humiditate liberatur & ad siccitatem reducitur, vel vitriolum crebris solutionibus & coagulationibus depuratum leni calore in matracio, prout *Dnus Autor* describit, calcinatur, in his levioribus calcinationibus retinet vitriolum suos spiritus acidos. *Hofmannus.*

III. DESTILLATIO.

Unde

Destillata aquosiora.

1. *Ros Vitrioli.*

℞. Vitriolum crudum, elice rorem calore MB ferventis cucurbita non adeo alta adhibita.

Vires. *Valet ad ardentes capitis dolores, mitigaan-r guinem adustum, corroborat viscera. Sala.*

Dosis ʒij continuatim, ad aliquot dies.

(*Scorbuticis oris ulceribus proficuus.*)

2. *Aqua Vitrioli secunda.*

Post extillationem roris transfer cucurbitam cum restante Vitriolo ad arenam, & destilla, quoad ☿ari potest.

Vires. *Conducit ad purgandos renes, lenit corrosiones internas, Urinam & sudorem provocat. Inflammationem plagarum corrodentium aliquantulum calefacta sedat, lenit & mitigat dolorem, & ad consolidationem confert;* (*infusâ guttâ unâ ac alterâ Ol. Tart. ut mordacior fiat,*) *scabiem siccam mundificat, & carnem solidiorem efficit.Sala.*

3. *Phlegma Vitrioli acidum.*

℞. Vitriol. cærul. q. v. destilla ex Cineribus per XX cohobaque aliquoties, (7.) supra ☉ ultimâ vice fortius urgendo.

N. ▽*a illa suavem acquirit odorem, si post ultimam* ☿*ationem aliquamdiu calore moderato circuletur.*

Vires. *Est arcanum ad capitis dolorem & epilepsiam. Hartm. in Croll.* (*convenit aphthis.*)

[*Phlegma insipidum opthalmiæ conveniens.*]

4. *Spiritus Vitrioli volatilis.*

℞. Vitrioli defæcat. & exiccati q. v. destilla gradatim per ☉m △ nudo, ut simul post phlegma subsequantur Spir., quantum fieri potest omnes. Liquori egresso adde part. j. ▽æ pluvialis destillat. & in MB nova destillatio instituatur; tunc subtilissimus Spir,

Vitrioli cum Aqua elevatur, relicto acidissimo oleo in fundo.

N. 1. *Si volupe sit Spiritum Vitrioli volatilem purum obtineri, aufer Excipulum dum instrumenta adhuc calent, statimque in MB aquæ ferventis, probè adaptato alembico & recipiente parvo, cautè colloca. Videbis statim volatilem Spir. in Excipulum transire, quem seorsim collectum, diligenter serva Ex. 6. vel 8. ℔. Vitrioli ℥ııı. ad summum ℥ß. acquiri potest.*

N. 2. *Hac est illa volatilitas Vitr. quam Theophrastus partim, præcipuè autem par. 3. ad morb. ament. tr. 2. commendat ad Epilepsiæ curationem. Hartm. in Croll.*

Vires. *⌒ ille ▽æ pluviali immixtus summe penetrans est in febri Ungarica, alijsque ardentibus febribus efficacissimè operari solet.*

(Si ⊕-lum ⊖ defæcatum, Spiritum de ⊖is natura participat.)

Alij ℞ationem hanc ex cucurbita loricata perficiunt, octies plus minus cohobando.

Alij ad nonum usque Alembicum fortissimo △ pellunt: scilicet alembico altero exactè imposito, ut in sublimatione flor. ☿ii fieri solet, qua ratione penetrantissimus elicitur Spir. ⊕-i, ad fugandam epilepsiam præstantissimus. *Hartm. in Croll. Sennert. Insti. Tentzel.*

Alii addunt ⊕-o optimè purificato ▽m, ut fiat pasta; eliciuntque per ⌒m 1. ▽ 2. ⊕-i phlegma. 3. ⊕-i Spiritum. Tandem separant ▽m in MB à ⊕-i phlegmate; & ⊕-li Spiritum per Cineres dephlegmant: vel phlegma cum spiritu ab oleo fixiori per arenam proliciunt: postea in Cineres dephlegmant. *Senn. Inst. tut. Tentzel, vide & seq.*

5. *Spiritus volatilis ⊕-i.*

Solutum ⊕-lum in aq. purâ coque in lebete ferreo 2. aut 3. horas, adjecta ℥j. aut alterâ limat. ♂tis ad libras singulas soluti ⊕-li. Remove ab △ & ochra limaturæ sese implicabit post refrigerationem, id ter repete cum novâ limat. singulis vicibus ter ochream separando. Crystallos vero ⊕-li restantes impone ⌒ lutatæ, dando △ per gradus, usque dum vapores albi recipiens oppleant, tunc cessa, phlegma à spiritu acidulo per rectificationem in MB separa & serva. Sed parum habetur hâc viâ. Quare Glauberum sequor secundâ parte furnorum p. 95. verùm cum vasa illius sive terrea sive ferrea, sint porosa, neq; per ea tota spirituum & olei quantitas exhauriatur, ego post absolutam impetuosi phlegm. & spirituum alborum ℞ationem subsistere soleo post 12. horas & quod Colchotaris superest conjicio in ⌒ vitream optimo luto instructam, admotoque eodem Recipiente phlegma & spiritus 1. exceptos continente, hoc opus ℞ationis redintegro, aperto △ cum carbone terræ subtus & supra administrato, idque per 8. ☍ & minus continuo, imò si ad XII. ☍ extendi posset, melius foret, præsertim si vitriolum optimæ notæ fuerit, quale est Ungaticum, tunc enim, (nec ferè priùs,) spiritibus suis volatilibus, ac dulcedine sua totaliter privatur. Tandem separatio spir. Volatilis ab Oleo dulci instituatur, ut vult Glauberus in secunda parte p. 10.

Vires. *Spiritus volatilis ibidem videre est. Olei dulcis virtutes plures quoque sunt: Jecur & lienem egregiè deobstruit, valet in febribus ardentibus, dosi majore quæ ad ℈j. extenditur (propter dulcedinem) in haustu cerevis. figit quoque ☿m in pulv. album firmè fixum.*

N. 1. *Si ritè operatus fueris, tunc ex* ℔ XII. ⊕ *Hungar.* ℔. v. *olei nancisceris.*

N. 2. *Sal Vitrioli ex hoc ⊛ beneficio phlegmatis elicitum pro vero ac genuino habendum est, reliqua salia, quæ post triduanam ℞ationem emunguntur, nil aliud sunt quam Vitriolum resolutum nondum satis spiritibus acidis orbum ac privum. Potest tamen inde ha'er. S. syncerum, si ⊛ ad albedinem reverberetur, & pp. more communi extrahatur.*

N. 3. *Habes aliam Spiritus volatilis methodum in Helmontio sub titulo Ignis ♀is, unde Diaphor. Parat. paratur.*

6. *Spiritus Vitrioli, vulgari modo destillatus.*

℞. ⊕-i ad rubedinem calcinati, (vel ex ℞atione roris & ▽æ secundæ residui) ℔ VI. vel q. v. destilla As nudo ex ⌒ benè lutata, in Recipiens capacissimum, commissuris exactè clausis, adhibitoque △ gradatim. Post tres ferè ♉as phlegma stillare incipit, quod tandem, paulatim aucto △ circiter ♉ 6. vel 7. Spir. albi nebulosique subsequentur. His apparentibus continuandus erit Ignis, paulatimque augendus, donec nulli amplius Spir. egrediantur, quod cognosces, si Receptaculum pellucidum appareat. Spiritum de phlegma in MB, donec guttæ acidæ exstillare incipiant, postea rectifica eundem per ⌒ in vitream in Cinere, sic exibit Spir. clarus, in ⌒ verò manet o. rubicundum & acre.

N. *Si citra jacturam aliquam spirituum (in calcinatione forte evanescentium) ut & citra corrosivi olei admixtionem, (quo alias vix Spir. plane liberari poterit,) destillationem expetas, procedere monet Dn. D. Brendelius (in Chymia sua, ubi & rationibus id inculcare conatur,) modo qui sequitur.*

℞. ⊕-li opt. crud. q. v. (℔ XII.) inde ⌒æ, Excipulo capacissimo firmiter connexæ, (ita tamen ut foramen in commissura relictum sit, spiritibus volatilibus ac impetuosis exitum concedens,) destilla ut moris, lentè, donec impetuosi illi Spir. fuerint egressi (id quod cognosces, si collum refrigescat;) dein obtura firmiter foramen illud, ac auge △m, pelleque horas 12. (non ultra, alias Spiritum inquinabis oleo corrosivo graviori) Hinc dephlegma ac rectifica, & habes Spiritum Vitrioli optimum.

N. *Spiritus in calcinatione evanescentes, vix ac ne vix opera dicto modo adhibitæ æquivalent. Ideoque nisi Spiritum quoque volatilem expetas, vulgaris modus satisfacere potest. In quo nota tamen ne nimium initio calcines, nec nimium △m in destillatione urgeas. Etenim et in omni fere ℞atione ita in hac paulatim crassius, &c. propellitur.*

Alij addunt Sal. nit. aliquid, sed ℞atum hoc potius ▽, quam Spir. Vitrioli nomen meretur.

Vires. *Spir. Vitrioli est diureticus, diaphoreticus, incidens, attenuans, putredini resistens, &c. Hinc utilis in febribus ardentibus. obstruct. Epatis. Lienis, & Mesenterij, appetitu prostrato, &c. Quinimo cum liquore vel vino mistus lenit Odontalgiam, (gingivis impositus) prodest & ejus illitus in tinea capitis, alijsque generibus scabiei & pruritus, cum Aqua chelidon. mixtus.*

Dosis à g. 3. ad ℈ß. vel ad ℈j. in liquore, vel adhibetur in potibus quant. suff. ad aciditatem gratam.

7. *Spiritus Vitrioli dulcis, seu ☍ Vitrioli dulce.*

℞. Vitrioli benè calcin. ℔ iij. superfunde ✱, ut benè supernatet; digere decantaque & affunde novum ✱, idque quinquies vel sexies, semper, ☍ aliquot digerendo. Aceta illa impræg̃nata destilla, donec Spiritum Vitrioli tetigerit ℞andi ordo. Tunc inde in ⌒m adjectis sabuli puri manipulis duobus & liquor Vitrioli emanans dulcem referet saporem. *Tentzel. Kesler. 3. cent. 27.*

Vires. *Prodest in calculo, tartareis morbis, catarrhis, &c.*

Dosis ℈j. in liquore conveniente.

8. *Aliter.*

℞. Spirit. Vitrioli vulgar. (rectificati) ℔ 1. ⊛ Vi-

Vitrioli (ex quo Sal. sit extractum) ℥iv.
Destilla per ☊m vitream in arena in receptac. satis capax; sic prodit Spir. subdulcis, & quem si dulciorem cupias, circula cum 🜄 ♂ 4. aut 5. dein abstrahe 🜄, sic habes Spiritum Vitrioli dulcem.

N. *Dulcescit etiam solâ circulatione cum suo phlegmate, vel si aliquoties à scoriis ♂ (semper novas scorias sumendo,) ℈etur.*

9. *Spiritus Vitrioli Philosophicus, vulgò Cohob.* ☿ II.

℞. 🜄, quâ ☿ vitæ edulcoratus est, evaporet leniter MB, donec apparere incipiat liquor flavus & acidus. Liquor hic est Spir. Vitrioli philosophicus, qui per ☊m à terrestri materia rectificari potest.

Vires. *Potioris est virtutis, quam qui vulgari modo conficitur. Medetur Febribus, Luem ♀ mitigat, Lienem & Meseraicas solvit, ventriculum debilitatum, & à phlegmate crasso infarctum confortat. In Melancholia, hypochondriaca, Epilepsia, omnibusque affectibus capitis mirè prodest. Extrahuntur & ejus ministerio Tincturæ mineralium, corallia & perlæ dissolvuntur, (Idem acuatus Spiritu Sal. com. solvit ⊙m.)*

Dosis gr. 3. 4. ad 8. in haustulo vini vel liquore convenienti. Hartman. in Croll. Kesl. l. 1. cap. 26.

10. *Spiritus Vitrioli Tartarisatus, alias Liquor Dianæ.*

℞. Vitrioli Ungarici ad albed. calcin. p. ij. Tart. ad nigred. calcin. p. 1.

Pulverisata invicem misce & 🜄 paulisper conspersa, destilla per cucurbitam (XX imposito) forti △e, cohobaque: deinde rectifica liquorem egressum in arena, seorsim capiendo, & 🜄m & liquorem reliquum.

Vires. *Egregias vires exhibet ad sudandum in omnibus internis obstructionibus; in sanguine grumoso, contra scabiem, ad mundificandam & lævigandam cutim.*

Dosis à ℈j. ad ʒj. cum brodio, aut cum pauxillo vini Hispanici. Daturque per 3. auroras continuas si libet. Tenzel.

11. *Spiritus vel 🜄 aperiens Penoti.*

℞. ⊕-i Ung. ad rub calc. ℔ iv.
Silicum è fluviis collect. & optim. calcin. ℔. j.
Tart. ad albed. calcin. ℔. j.

Mixta inque tenuissimum ℥erem tusa liquescant in cella aliquantum in liquorem, quem destilla ex arena per XX, cohobaque ter, ℈atum liquorem singulis vicibus 🜔 in ℥erem redacto, affundendo. Extremo per ☊m △e aperto pelle, sic initio lento △e primum phlegma exstillat, postea vero ∽ acidus auctiori △e elicitur. Ex 🜔o calcinato Sal. Com. extrahe, & cum eo (ablato prius phlegmate per B) ∽m acidum digere. Tandem cum argilla in pastillos redige, atque ex ☊ △e nudo, gradibus tamen observatis, ∽m alcalisatum provoca.

Vires. *Usus ejus insignis est in obstruct. Epatis, Lienis, Mesenterii.*

Dosis à ℈j. ad ʒij. vel III. in vino vel alio liquore convenienti. Hartmann. in pract. loc. de obstruct. loc. de obstruct. Epat. Sennert. Institut.

N. *Dicitur Antihydropicum Muffetti, summeque celebratur in Hydrope, cujus fomitem per alvum ac urinam, spiritus etiam nondum alcalisatus educit. Datur cochlear unum jejunantibus singulis vel alternis horis aquæ appropriatæ injectum. Horning. in Cista med. Ep. 122.*

12. *Spiritus Vitrioli mellisatus.*

℞. ⊕-i Sole albificati ℔ II. mellis cum favo, ℔ I. Misc. exactè ac destilla ut moris.

Vires. *Lenit dolores Podagricos: si adsit inflammatio misceatur cum aceto, alias cum vino. Med. dest.*

13. *Spiritus Vitrioli diaphoreticus.*

℞. ∽ ⊕-i vulg. ℥vi. Sal. Com. Tart. C. C. ust. ana ℥ij. M. in mortario vitreo digerantur aliquantulum: dein destilla ex ☊ in recep. capaciss. donec omnis humiditas extillarit. ℈to liquori adde 🜄 an. reservaque in vase benè obturato.

Vires. *Purificat sangunem, abigitque scabiem ac pruritum, aperit obstructiones; sudorem provocat in peste, venenis, hydrope, ictteritia, & contracturis, &c.*

Dosis à ℈j. ad ʒ ß. continuari potest ejus usus ad libitum sine periculo. Sala in Anat. Vitrioli. Schroderus.

3. *Destillatio, unde Destillata aquosiora, 1. Ros vitrioli.* Valet ad cephalalgiam, ophthalmiam, &c. In chirurgia putredini & inflammationi resistit, item in scorbuto oris & ulceribus putridis. Facit etiam ad tincturas extrahendas est fl. violar. rosar. bellid. borragin. bugloss. papav. rh. sed aliquoties rectificandum est.

3 *Phlegma vitrioli acidum.*) Vitriolum destilla ex cucurbita fictili per Aren. usque ad siccitatem, destillatum liquorem cohoba multoties supra Cap. mort. in fine fortius urgendo; intermediata digestione ac circulatione, sæpiùs destilla à Cap. mort. tandem suavem violaceum acquirit odorem. Eodem modo & 🜄 mineralis vitriolata Ambram redolens conficitur seq. modo: Recip. vitriol. Ungaric. ℔ j. * per Sal Com. ♎mat. ℥iv. omnia probè mista, Alemb. indita colloca in MB. igne lento ♌la humiditatem, aqua hæc ultià modum fragrantem reddit odorem, cohoba sæpiùs à Cap. mort. ita ex propriâ vitrioli tinctura odor instar rosæ elici potest. Sed necesse est, ut vitriolum sit defæcatissimum.

Vires.) Hoc internè & externè in cephalalgiâ à causâ calidâ subortâ usurpatur, item in ophthalmiâ, &c.

4. *Spiritus vitrioli volatilis*) Quemadmodum Dnus Autor describit, non multum sanè spiritus vitrioli volatilis hoc modo nancisceris, ideoque seq. modo procede; Recip. spir. vitriol. Ungaric. ℔ij. Cap. mort. illius vitrioli lib. i ß. dum spiritus vitrioli Cap. mort. superfunditur, ebullire incipit, tunc celeri manu alembicum impone, adaptato recipiente, quod in hâc ebullitione elevatur & destillatur; spiritus volatilis est. Remanentiam inde retortæ vitreæ & destilla, tunc destillatum illud iterum affunde dimidiæ parti Cap. mort. vitrioli, quod tunc per alembicum prodit, affunde priori destillato. Remanentiam iterum per retortam ♌la, affunde recenti Cap. mort. vitrioli, & hoc toties affundendo & iterum abstrahendo repete, donec nihil amplius per alembicum prodeat. Remanentiam ♌la per retortam. Hunc spiritum verum Th. Paracelsi statuunt in Caduco esse. Qui, si apertus stet, evaporat, cùm admodum sit volatilis.

Alii spiritum vitrioli seq. modo volatilem componunt.

Recip. vitriolum viride crudum, solutione ac coagulatione depuratum, destilla per alembicum ex Aren. ad siccitatem decies cohobando, digerunt postea aliquandiu sub alembico cœco, destillationem, cohobationem, digestionem toties iterant, donec striæ in alembico appareant, exinde spiritus prodit striatus instar sp. vini. Cujus tamen vires in profligandâ epilepsiâ elogio minimè respondent, longéque ei præstantia.

Spiritus Alius vitrioli volatilis vitra, quibus inclusus est, deaurans. Cl. Tackii, ex D.D. I. M. comm.

Recip. Vitriol. Ungaric. cœrul. lib. iv. vel v. (poteris addere Romani unam alteramve libram, ita tamen ut

Ungaricum verum bis præponderet) ſolve illud aliquoties & coagula, ſine coloris tamen amiſſione, deinde pulveriſa, & expone aëri, extrà ſolem tamen ſtet aliquandiu, ſic enim per longam aëris actionem vivum ejus aurum, quod adeò arctis detinetur clauſtris, recluditur. Poſtmodum novo labore per proprium ſcilicet phlegma ſequenti modo recludi debet. Pone vitriolum illud in cucurbitam & leniter phlegma abſtrahe, fractâ cucurbitâ exime maſſam & contunde; eiq; phlegma redde, repone in balneum & lento igne denuò phlegma abſtrahe, ſic enim recluſio altera facta erit: Rejecto deniq; phlegmate, ſiccum vitriolum ex retorta communi modo in ſpiritum & oleum deſtilla; affunde denuò Cap. mort. ſpiritum & per gradus procede fortiſſimo igne urgendo in fine, ut in metallum ferè ex parte coagmentatum remaneat Cap. mort. & habebis ſpiritum incomparabilem (N. Tertiâ vice adhuc denuò affundi poteſt ille ſpiritus Cap. mort,) Sicq; paratus erit ſpiritus ille, quem, cùm infundes vitro, id totum inaurabit, & retortam vitream undique inauratam & permanentem relinquet, ac ſi vitrificantium artificio ei inuſtum eſſet, rectificatur per alembicum & ſubtilior ſpiritus ab unctuoſiori abſtrahitur.

N. Hic eſt verus ſpiritus vitrioli, inquit Excell. Tackius Archiater & Profeſſor Haſſo-Darmbſtatinus meritiſſimus, & qualem Philoſophi adepti requirunt. Alterius hic longè eſt Naturæ, quam commune illud ſtagma venale. Eſt enim in hoc vis inſignis reſolvendi & penetrandi, non conſtringendi, ut innumeris corporis humani vitiis emendandis aptus ſit.

Alii addunt vitriolo optimè purificato ſpir. vini, ut fiat paſta &c.) Vel ſpiritum quendam epilepticum, lil. convall. fl. tiliæ &c. vel apoplecticum, &c. prout *Tycho de Brahe compoſuit*, ſcilicet: Recip. vitrioli Ungaric. q.v. exſiccetur, depuretur, donec maximam fecum terreſtrium partem depoſuerit. Poſtmodum indatur cucurbitæ terreæ lutaræ, quæ ignem ſuſtineat, lib. iv. vel v. pro cucurbitæ capacitate & appoſito receptaculo magno propellantur ſucceſſivè ſpiritus non ſolum humidi, ſed etiam ſicci, dum nulli amplius exhalent. Tunc cohobentur iidem ſpiritus ſuper idem colcotar prius contuſum, inque nova cucurbita fiat Ω latio ter aut quater eandem repetendo. Poſteà liquor in recipiente infundatur vitro oblongo, eiq; affundatur tantundem (alii duas partes, alii ſupereminentiam trium digitorũ) ſp. vini alkoholiſati, fiat digeſtio alembico clauſo mẽſis ſpatio, quo liquor vitriolatus interiores deponat ſcorias ſpiritumq; vini imbibat, fecibus per filtrum ſeparatis, Ωletur inde in MB. ſp. vini, manet in fundo Eſſentia vitrioli præſtans, quæ quo ſæpius de novo ſp. vini affunditur, poſt digeſtionem fæces per filtrum ſeparantur, poſtmodum Ωlantur, iterumque atque iterum de novo ſp. vini procedendo, eò præſtantior evadet eſſentia vitrioli. Nam ipſe ſp. vini ſuam amittit virtutem & phlegmaticus redditur, tribuendo eam eſſentiæ vitrioli, eamq; corrigendo, purgando ac maturando. Hic exiguâ doſi in conveniente liquore ſumptus ſanat inſultus epilepticos, ſpaſmum, &c. confortat ſtomachum & principalia reliqua membra, morbiſq; mulierum medetur, ſive in palpitatione ſive ſuffocatione hypochondriacâ &c.

5. *Spiritus volatilis vitrioli.*) Solutum vitriolum coq; cum aquâ in lebete ferreo per 2. aut 3. horas, & ad libras ſingulas ſoluti vitrioli adde limaturæ ♂tis ℈j. & ita porrò procede, ut Dominus Autor præſcribit. Si igitur cryſtallos vitrioli optimè depuratos & defæcatos in bonâ quantitate habueris, impone retortæ lutatæ, deſtilla, ut moris eſt, phlegma, ſpiritum & unctuoſum liquorem; deſtillatum ſuper Cap. mort. cohoba in novâ retorta, ac deſtillationem, ac cohobationem toties itera, donec elegantiſſimum ac penetrantiſſimum nactus fueris ſpiritum, qui, ſi calore moderato digeratur, ſuavem acquirit odorem.

6. *Spiritus vitrioli, modo deſtillatus.*) Hic ſpiritus adeò rudè ac craſſè præparatus non ſubterfugere poteſt *Cl. Helmontii* & acutiſſimi *Conringii* cenſuram, dum admodum impurus, fixus, corroſivus & crudus adhuc eſt, non vacat noxâ ob occultam realgaris ſæpè infectionem ſibi non rarò ab origine immiſtam. Unde non mirum, hunc non paucos Medicos rejeciſſe ob caliditatem ſummopere deſiccantem, adſtringentem, cruſtas in ventriculo inducentem, ſtomachum exurentem & erodentem. Si verò mediante rectificatione ad ſummum maturitatis ac volatilitatis gradum deductus fuerit, ſummum non ſolùm corroborationis ſpiritus vitalis & animalis arcanum obtinebis, ſed & in capitis affectibus, ac febribus ardentibus ad ſulphureo-ſalina acria effluvia, ex quorum minimâ ebullitione calor oritur febrilis, reſtinguenda non ſuppar habebis remedium. Attamen in internis inflammationibus, ut pleuritide ſeu pleuripneumoniâ, anginâ, hæmoptoë, phtiſi, cæteriſque Pulmonum affectibus, ventriculi inflammatione, dyſenteriâ, ſanguinis mictu, renum & veſicæ ulceribus ab ejus uſu abſtinendum eſt.

7. *Spiritus vitrioli dulcis, ſeu ol. vitrioli dulce.*) Hic non ſimpliciter dulcis emergit, ſed dulc-acidus, ex ſale fixo aceti & vitrioli compoſitus, quaſi ex his tertium quid reſultans. Nihilominus tamen, ſi omninò ſpiritum vitrioli dulcem deſideres, profectò ex nullo alio ſubjecto meliorem, quàm ex vitriolo ♂tis nanciſceris; Hic enim ſpiritus additâ ſp. vini particulâ aliquot cohobiis ſuper Cap. mort. deſtillatus & in digeſtionem poſitus, neſcio quid ſingularitatis non promittat. Licet ſp. vini ipſe etiam volatile quoddam acidum, ut ſuprà Lib. 2. oſtendimus, poſſideat, rodentem tamen ſp. vitrioli aciditatem habetat, ut tutò uſurpari queat; minus enim acidum corrigit majus, eadem ratio eſt ſp. Salis, cum ſp. vini dulcificatio.

8. *Aliter.*) Non deſtilla per retortam vitream ex arenâ, ſed auge pondus Cap. mort. vitrioli, & ſume hujus tantum, quantum ſpiritus vitrioli imbibere poteſt, addito tantillo ſp. vini & deſtilla ex retorta igne apero ſervatis ignis gradibus bis cohobando; demum rectifica ex cucurbitâ vitreâ aliquoties cohobando etiam uſque dum ſpiritus acidus elevatus fuerit. Et ſic acquires ſpiritum Cephalicum vitrioli.

9. *Spiritus vitrioli Philoſophicus, vulgò Cohob. ♁ nit.*) Hic ſpiritus non vitrioli, ſed ſpiritus ſalis eſt; ſi autem adhuc ſemel per MB deſtilletur, melioris erit virtutis. Medetur febribus malignis, variolis, morbillis, capitis affectibus vel per ſe, vel in formâ Tincturæ ex fl. violar. bellid. r. roſ. r. fl. borrag. &c. cum hoc & aq. acetoſ. extractæ. Ventriculum debilem confortat, unde & ingreditur Dn. D. Johannis Michaelis Elixir ſtomachale. Hujus etiam adminiculo extrahuntur tincturæ mineralium ex marte &c,

10. *Spiritus Vitrioli Tartariſatus, aliàs liquor Dianæ.*) Recip. vitrioli calcinati part. iij. & Sal. comm. Tartari part. j. miſce exactiſſimè in mortario lapideo, deſtilla per retortam lutatam igne aperto, appoſito receptaculo capaciſſimo. Aliàs, prout Autor deſcribit, non ſuccedet. Aliàs convenit hic ſpiritus cum ſequenti aperitivo Penoti, niſi quod ſilices excludantur; Ex Cap. mort. parari poteſt Tartarus Vitriolatus.

N. Qui ex Tartaro vitriolato elicitur, parum ſpiritus acidi ſuppeditat.

11. *Spiritus vel ∇ aperiens Penoti.*) Non opus eſt, ut mix-

ut mixta per d. solvantur, & postea solutio ex Aren. destillenur per Alemb. Non etiam necessaria est extractio Salis ex Cap.mort.cum spiritu acido iterum jūgēdi,sed meliori & compendiosiori modo hic conficitur spiritus,si ingredientia hunc spiritum statim ex retorta igne aperto,servatis ejus gradibus destillentur,& bis vel tribus vicibus super Cap.mort. destillando cohobentur; & loco vitrioli Ungarici substituatur vitriolum martis. Cùm verò vitriolum martis in tantâ non possit haberi copiâ, coquendum est vitriolum vulgare cum ♂te & purificandum, ut fiat ♂tiale.

Vires. Usus ejus insignis est &c.) Hic spiritus ubique usualis est, & in primis in malo hypochondriaco, scorbuto, hydrope usurpatur. Item in arthritide vagâ scorbuticâ cum sp. cochleariæ, sp. Lumbricor. &c. In hydrope cum essentiâ vincetoxici. Quod autem in hydrope adeò sit utilis,fit ob partem silicum & salis Tartari volatilem, silices enim, quod in hydrope valeant vid. in Lazar. River. observ. communic. p. m. 390.

12. *Spiritus vitrioli mellisatus.*) Hic inter externa saltem medicamina refertur, & cùm præcipuè ad leniendos dolores podagricos commendetur,notandum, quod magis prosit anti-podragricum Cl. Hartmanni.

13. *Spiritus vitrioli diaphoreticus.*) Hæc compositio nullas habere potest virtutes, dum Sal Comu Tartari & CC. ustum imbibunt acidum vitrioli & sic ejus impediunt destillationem, neque etiam à CC. usto sale volatili destituto aliquid huic spiritui impedire potest. Si quis verò tum CC. crudo præparare vellet, fœtidissimum sanè accipiet spiritum. Satius erit, si spiritui vitrioli acido in convenienti dosi salis CC. volatilis aliquid addideris, ad vires expediendas ab Autore adsignatas. *Hofmannus.*

SPIRITUS VITRIOLI ANTEPILEPTICI.

14. *Spiritus vitrioli Antepilepticus puerorum, Hartmann.*

℞. Vitrioli Ungaric. depuratiss. ℔ IV. adde ⊡æ puerorum sanorum recenter collect. ℔ IV. I. Digere vase clauso aliquamdiu in MB, postea ex eodem vase destilla ad siccitatem duplex phlegma,quorum primum insigne est paregoricum ad dolores podagricos, aliosque suaviter demulcendos, alterum est insigne ophthalmicum,ad quævis oculorum vitia utilissimum, ⊕ pulverisat. ex ⌒ valida terrea, △e nudo, sed tamen ab initio valde lento, in excipulum capax urge, prodeuntibus confestim spiritibus liquor promanat pretiosissimus sulphurei odoris & austeriusculi saporis, qui per ⌒m semel atque iterum rectificatur atque reservatur.

Vires. *Omnem puerorum Epilepsiam radicitus tollit.*

Nimirum.

℞. Hujus ℈j. ▽ radic. Pœon. & flor. Til. an. ʒj. M. de hac mixtione exhibe in paroxysmo (prius membris contractis & revulsis,reductis,)cochl. ß.& paulo post recollectis sensibus denuo aliquid exhibe, atque ita etiam tertio id repete; non omissis interea quæ cerebrum confortant,sc.magist.perlar.corall.cranii humani & simil.*Hartman.in Croll.Sennert.in Instit.*

N. *Fit quoque* ♂ *efficax contra Epilepsiam.*

Si Sal ⊡æ in Sp. Vitrioli dissolutum per arenam ♌etur.

15. *Spiritus Antepilepticus Basilii.*

℞. Virid. æris, q. v. superfuso ✳ calido extrahe, & decanta; Liquorem per ✳✳ abstrahe, reliquum in ▽ pluviali solve, filtra, coagula ad tertiæ partis remanentiam; repone in loco frigido ad crystallisandum, Crystallos toties colliges, quoties Aqua ulterius coagulata & reposita illos dabit.

℞. Hos crystallos destilla ex ⌒ fortiter & prodibit Aqua subviridis, quando incipit subnigra apparere, cessa, Aquamque illam subviridem dein per ⌒m destilla & extillabit clarissima.

Usus ejus non modo in Epilepsia, sed & in calculo valde nobilis perhibetur.

Dosis ℈j. *in Aqua appropriata. Pœon. Fænic. &c. Tentzel. in Exeges.* I.

16. *Spiritus Vitrioli antepilepticus Quercetani.*

Spiritus Vitrioli viridis dictus,in Tetrade.

1. ℞. Vitriolum: destilla ut habeas seorsim phlegma à ∽u, idque in quantitate sufficienti.

In phlegmate macerentur (in MB ♂ 4. vel 5.) semina Hyperic. & Pœon. flor. Lil. Convall. Tiliæ, Calend. Rorismar. Hyperic. Rosar. aliquid Ebor. C. Ci, Cranii humani, visci querni pro libitu, fiatque expressio quæ ♌etur. ♌to eo imbue vitrioli recent. ℔ j. vel ij. ♌aque in MB ac cohoba quater vel quinquies: tandem adjice ∽m vitrioli servatum, ♌aque ex cucurbita per serpentinas in MB fervente.

Si bene operatus fueris (inquit Quercet.) solus ∽ cum virore elicietur penetrantissimus.

Dosis gutt. 15. *vel* 16.

17. *Spiritus Vitrioli antepilepticus Paracelsi.*

℞. ⊕m Ungaric. vel Roman. elice phlegma cohobaque toties super ⊕, donec eo penitus imbuatur. Tunc admisce ▽ opt.rect sic, digere ♂m unum ac alterum vase clauso, hinc destilla, △ nudo gradatim aucto, donec ∽ prodierint omnes: Extillato Liquori (à fæcibus segregato) adde ¼ ▽æ theriac. Camphoratæ, denuoque bis vel ter destilla.

Vires. *Exhibetur in paroxysmo & ante paroxysmum.*

Dosis ℈ß. *cum liquore convenienti. Vide Querc. in Tetr.*

18. *Spiritus Vitrioli Antepilepticus compositus.*

Videatur l. 2. *c.* 52. *Elyx. Crollii.*

19. *Spiritus Vitrioli coagulatus.*

℞. Terram sigillatam Strigens. affunde Sp. vitrioli, stent in loco calido, ubi refrixerint, simul coagulabuntur, inque calido iterum solventur, &c. Hunc ∽m coagulatum, si placet, inde ⌒æ vitreæ & destilla ex arena,prodibit liquor minus acidus quam ∽ vitrioli: cohoba vice tertia, & nil nisi phlegma extillabit, adeoque ∽ vitrioli in ⌒ manebit conjunctus cum terra sigillata, qui in loco humido iterum liquescit.

N. *Alij* ∽m *vitriolicum Sal. com. proprio digerunt, & hac ratione coagulationem conantur.*

20. *Aliter cum Cryftall. Sal. nitr.*

℞. Sal. nit. Cryftall. phlegm. vitrioli an. ℥vi. solve, ac filtra, abstraque ♌lando ad siccitatem: dein affunde abstractum hoc phlegma ⊕o adjungendo Sp. vitrioli ℔ ß. abstraheque in arena, tum phlegma,tum ∽m nitri in forma vaporum rubicundorum egredientem, donec rubedo cesset; postea repone ♌atorium cum restitante Spir. vitrioli loco frigido & coagulabitur.

N. *Quia Sal. nit. & vitriolum nexu non adeo amicabili uniuntur,hujus usum nulli suadeo.* Schrodetus.

Spiritus Vitrioli Antepileptici. 14. *Spiritus Vitrioli Antepilepticus puerorum Hartmanni.*) *Tycho de Brahe* Mathematicorū ocellus hunc spiritum antepilepticū tanq

tanquam summum arcanum Nemini revelare voluit, ipsumque insuper à cranio humano destillavit. Hunc spiritum etiam tota Gallia ac Dania adhuc inter arcana sua reservat. Vitriolum Ungaricum sumitur depuratissimum calcinatum ad flavedinem, & ubi adhuc fervet infunde urinam puerorum sanorum vinum bibentium digere per 8. horas in MB. leni calore, in duplo adde contusarum ollarum non vitrearum fragmenta pulverisata & non ex MB. sed per retortam statim igne aperto destilla. Destillatum iterum super Cap. mort. semel cohoba, & demum per retortam vitream rectifica. Admodum tamen compendiosâ viâ hic spiritus confici potest, si sp. vitrioli acidus volatilis salsi ac urinosi justâ quantitate misceatur ac destilletur. Phlegma hujus spiritus dolores podagricos mirè compescit. Et internè mirabiles hujus virtutes & effectus in caduci miasmate expugnando, aliisque capitis affectibus, ipsâq; maniâ propriâ meâ experientiâ non satis deprædicare possum.

15. *Spiritus antepilepticus Basilij.*) Hic spiritus nihil aliud est, quàm sp. Vir. ær. seu magisteriorum menstruũ *Cl. Zvvelferi*; Viridis autem non fit. Commendatur etiam in asthmate humido ab obstructione bronchiarum pulmonum ex pituitâ viscidâ; ex Vir. ær. cum gummi ammoniaco *Dn. D. Johannes Michaelis* suum spiritum asthmaticum etiam præparavit. In epilepsiâ hunc antepilepticum dictum Basilii nondum expertus fui.

16. *Spiritus vitrioli antepilepticus Quercetani. Spitus vitrioli viridis dictus in Tetrade.*) Verum hic spiritus præ vulgari nihil obtinet peculiaris, & ista infusio suprà denominata vegetabilia, ridicula & frustranea est, dum per destillationem vires amittunt & invertuntur.

17. *Spiritus Vitrioli antepilepticus Paracelsi.*) Hic suam meretur laudem vid. suprà ubi hunc accuratè descriptum invenies. Loco aquę theriacalis camphoratæ, substitui potest spiritus lil. conval. fl. tiliæ &c.

N. Ego elegantem spiritum antepilepticum habeo admirandæ virtutis in expugnando caduco, qui conficitur ex spiritu vitrioli & spiritu sanguinis humani invicem destillatis, quo multos cum benedictione divinâ in integrum restitui.

18. *Spiritus Vitrioli antepilepticus compositus.*) Hujus animadversionem vide *suprà Lib.* 2.

19. *Spiritus vitrioli coagulatus.*) Verùm hic spiritus vitrioli coagulatus cum ter sigillatâ admodum ponticus & austerus est; De cœtero variis alioquin conficitur modis, & cum diversis salibus spiritus vitrioli coagulari potest, omnium tamen optimè cum sale vitrioli, quod ex vitriolo summè calcinato in aëre relicto & astris imprægnato extrahitur. Similiter etiam cum crystallis Nitr. succedit, ut Autor etiam adducit. Adeoque totum coagulationis artificium in hoc consistit, ut spiritui vitrioli corpus aliquod, quod ipsi non contrarietur, adjungatur, tale autem est sal Vitrioli & Nitri tanquam salia acida cum spiritus Vitrioli à dimidio Nitri abstractione. Nec est, quod quis *cum Domino Autore* nexum in 29. p. 492. vitrioli ac Nitri metuat, ejus enim noxa est, ut suprà etiam monitum fuit, non tam ex mutua corporum horum mixturâ, quàm ex illorum unitorum destillatione, quæ nocivum Gas excludit; Si autem ad alios affectus adhibère velis, ut v. g. febres intermittentes, obstructiones tollendas &c. similiter cum alkali quodam v. g. sale absynthii, &c. non eminenter saturatum coagulare poteris. *Hofmannus.*

DE OLEIS.

Olea hîc aqueos, non pingues liquores denotant, adeoque à spiritibus nisi crassitie differunt.

Sunt.

1. 🝆 *dulce.*

℞. Vitriolum purificatum, solve in 🝆 Tart. p. di ac abstrahe. Materiam relictam solve cum ⁓ Sal. Com. atque redige in massam cum cremone Tart. (vel cum Saccharo cando, aliovè Sacchari genere.) Hinc pellatur per Retortam.

Vires. *Diaphoreticum est insigne, polletque vi leniter adstringendi.*

Dosis à gut. 1. ad 3.

N. 1. *Parum Olei suppeditat.*

N. 2. *Metallis seu crudis, seu in calcem redactis eâdem ratione per ⁓m Sal. com. ac cremorem Tart. Olea elici possunt. Ex commun. Experient. Dn. D. Dieteric.*

2. 🝆 *Vitrioli rubicundi.*

℞. Vitriol. ad flaved. calcin. p. 1. Silic. grossè contusor. p. ij. 🜄 q. s. ut f. pultis instar.

Destilla per Retortam, sic rubicundum Oleum prodit, *Gluckrath.*

Usus ejus potius est in Metallurgia, quam in Medicina. Poterit tamen & intrinsecus exhiberi. vide supra Spirit. Penoti.

3. *Aliud rubicundum.*

℞. Colchotar. par. IV. Vini alb. generos. p. ij.

Fac ebullire ad siccitatem usque, postea tere & ex Resorta Ignis aperto destilla primo phlegma, postea applica receptac. capaciss. ac juncturis benè munitis propelle forti Ignis Oleum, instar sanguinis, rubicundissimum, *Gluckr.*

4. *Aliter.*

Vitrioli Calc. destilla cum Lythargyr. & prodit 🝆 vitrioli rubicundum quod Podagricis prodest.

5. *Aliud ex Terra Vitrioli.*

℞. Fæces seu Terram subflavam Vitrioli siccatam, (*vide infra*) destilla per 🝭m △ reverberii, 🝆 dabit rubicundum, penetrantissimum.

Vires. *Dosis gutt. 6. ad plerosque affectus capitis perutile est.*

6. *Aliud 🝆, ex Sulphure Vitrioli.*

℞. Sulph. Vitrioli (dulc.) misce cum dimidia parte Sal. Tart. Destilla per 🝭m, △mque ultimo adde suppressionis & prodibit 🝆 rubrum.

N. 1. *Huic 🝆o si instillaris ✳ præcipitabitur ♁ spadicei coloris, quem edulcora ▽ frigida, hinc sicca & serva.*

N. 2. *Præstantius erit, si flores ex Sulph. Vitrioli elevatos receperis.*

Vires. *Prodest, sed efficacius, in iisdem affectibus, in quibus Sulph. Vitrioli. Vide suo loco.*

Ex hoc Præcipitato fit Essentia seu Tinctura. *Schrœderus.*

De Oleis sunt 1. Ol. dulce.) Spiritus vitrioli & ejus oleum, specie igitur non differunt, sed substantiæ modo, dum ex ol. vitrioli præstantissimus per ☊lationem spiritus vitrioli confici potest. Præsens ol. dulce suam potissimum Tartaro debet originem. Cap. mort. solutum suppeditat Tartarum vitriolatum. Hujus locum supplere potest extemporanea ac proportionata sp. Tartari & vitrioli mixtura s. aut ipsa recentium vitrioli & Tartari crudi destillatio.

N. Ex Metallis seu crudis, seu in calcem redactis, etiam ex coralliis r. & a. oculis Cancr. &c. eâdem ratione per spiritum Sal. Com. ac cremorem Tartari olea elici possunt. Imò succedit etiam cum ✳ absque cre-

succedit etiam cum * absque cremore Tartari, sed per retortam, vel in crucibulo △ne reverberii elaboratio absolvi debet.

2. *Ol. vitrioli rubicundum.*) Si liquor rubicundus aucto △ne in fine prodire debet, recipiendæ sunt part. ij. vitrioli calcinati & pars j. silicum contusorum, aliàs non succedet. Usus hujus est potissimus in metallurgia.

3. *Aliud rubicundum.*) Hoc à communi impropriè sic dicto oleo parum differt, quod per aliquot super Cap. mort. cohobationes facilè iterum in sp. vitrioli transfertur, quemadmodum hoc loco per lentas in vase altiori evaporationes in oleum rubrum.

4. *Aliter.*) Vitriol. Calcinat. cum lythargyrio destillatum compositum oleum suppeditat ex ♄no & ♂te vel ♀ nere, quod podagricis prodest; succedit etiam destillatio vitrioli Calcin. cum saccharo ♄ni facta.

5. *Aliud ex terrâ vitrioli.*) Præstat ex hac terra elicere tincturam sulphuris vitrioli. Terra vitrioli nihil aliud est, quàm Cap. mort. ex quo sal vitrioli extractum est, unde ex hac nullum ol. destillari potest rubicundum, sed tinctura exinde conficitur.

6. *Aliud ol. ex sulphure vitrioli.*) Cum sale tartari non succedit, sed cum * si Sulphur vitrioli misceatur & ♎metur, flores acquires elegantissimos, qui aëri humido expositi p. d. solvuntur, ex quibus essentia seu tinctura præparatur. *Hofmannus.*

IV. SUBLIMATIO.

Unde

1. *Flores ex Terra Vitrioli, Substantia cuprea Vitrioli.*

♃. Terræ vitrioli nigræ (ex qua Sal. Com. extractum,) vel Terræ vitrioli ochreæ q. v. misce cum * part. æq. sublima initio △e lento, dein majori, donec nullum amplius fumum ascendere videas. Sublimato affunde ▽am com. collocaque in MB tepido hora 24. unde subtilis ♁ in fundo subsidet, iteratis ablutionibus edulcorandus.

N. 1. *Hic ♁ igni fusionis subjectas, comburitur partim, partim in bonum cuprum funditur. Vide Basil. in repet, Lap. Ph. p.* 153.

N. 2. *Eodem modo & Terra ⊖i ♂ tractatur, unde Sulph. combustibile ♂is. Kesl. l. 1. c* 44. *Eodem modo fit ex ♀. Ita ex Sulph. ⊖i fit narcot. Mannagetta.*

Virtus substantiæ hujus cupreæ est, mundare plagas putridas, incarnare & cicartrices inducere, Sala de vitriolo.

2. *Flores ex Sulphure Vitrioli.*

♃. Sulph. vitrioli (dulce) sublima sine additamento ex sublimatorio humili, paulatim id injiciendo alembico scilicet ablato & rursus reposito.

3. *Flores ex Vitriolo crudo.*

Fiunt eodem modo, cum *. *Schroderus.*

4. *Sublimatio unde Flores ex terrâ vitrioli, substantiâ cupreâ vitrioli.*) Suprà animadvertimus ex terra vitrioli per se nec ol. nec Sulphur elici posse, dum terra ista vitrioli nihil aliud, quàm Cap. mort. ex quo Sal com. fuit extractum, acidis autem nupta liquoribus egregias tincturas, aliaque suppeditat medicamenta. Qui verò Cap. mort. vitrioli denuò cum Sulphure calcinare non fastidit, novum acquiret vitriolum. Cum * si Cap. mort. misceatur & ♎metur flores inde etiam acquiruntur, qui ▽a communi ♎tantur, & per fusionem in metallum, ex quo constant, iterum reduci possunt. Flores ex vitriolo crudo cum * eodem modo conficiuntur. *Hofmannus.*

V. PRÆCIPITATIO.

Unde

1. *Terra Vitrioli ochrea.*

♃. Vitrioli pur. q. v. solve in Aqua font. stetque aliquandiu, sic vel sponte sua subsidebit Terra Vitrioli instar ochræ.

[Terra Vitrioli dulcis in excoriatis utilis.]

2. *Sulph. Vitrioli dulce.*

♃. Vitrioli puri q. v. solve in Aqua calida, solutioni affunde guttatim ☍ Tart. (alii lixivium ex Cineribus Clavell.) & præcipitabitur Sulph. vitrioli, quod edulcoratum exicca.

Vires. *Confert affectibus pulmonum, mundificat plagas putridas, cicatricesque inducit. Hartm. in Croll. Sala in Vitriol. Tentzel. Kesler.* 4. *c.* 69. 3. *c.* 10.

[*Loco Vitrioli sumi potest Vitriolum ♂, quod solutum & præcipitatum Sal viride dabit ad vermes singulare.*]

3. *Sulph. Vitrioli purgans.*

♃. Vitriol. opt. q. v. affunde phlegma vitrioli, vel Aqua destillat. ad eminent. digit. 4. stent in digestione & subsidebit Terra, filtra in filtraturam instilla ☍ Tart. p. d. & præcipitabitur Sulph. vitrioli; decanta Liquorem & edulcora Sulph. ▽ tepida, atq; exicca. *Kesl.*

Dosis à g. 5. *ad* 10.

Eodem modo fit & Sulph. vitrioli ♂ purgans; illud sic solvendo in phlegmate vitrioli, defæcando & præcipitando cum Ol. Tart. *Kesl.* 1. *c.* 38.

4. *Sulph. Vitrioli fixum seu ♂iale.*

♃. Limatur. ♂ puriss. sine omni ♁ere, p. 1. Vitrioli Ungaric. Cærul. aut vitrioli ♀is, p. ii.

Trita, misce & imbibe indendo in vitrum cum ⚹, ut supernatet digit. 2. Coque & coagula ad siccitatem Ignis ∴æ: in fine ad candescentiam usq; urgeatur. Huic ♁ri affunde aliud ⚹ ad eminent. 4. digit. ac extrahe colorem s. a. In hoc tincto ⚹ delitescit Sulph. vitrioli combustibile, (quod evaporatione & dulcoratione experiri poteris.) Instilla ☍ Tart. p. d. sic Sulph. vitrioli ilico præcipitabitur & figetur. Edulcora Aqua com. *Hartman. in Croll. Tentzel.*

Ex hoc Sulphur. vitrioli fiunt Anodyna, Laudani nomine insignita.

Præcipitabitur & ♁ spadicei coloris, si ☍☍ ex Sulph. vitrioli dulci destillato ⚹ instillaris. *Vide ☍ ex Sulph. vitrioli.* Schroderus.

5. *Præcipitatio unde* 1. *Terra vitrioli ochrea.* Hæc paparatur, quando flava materia à Vitriolo soluto & in digestionem posito calida ab aqua ♎tatur, & fundum petit.

2. *Sulphur vitrioli dulce.*) Melius erit si loco vitrioli comm. sumatur vitrioli ♂tis pulvis, solvatur in Aqua f. & solutioni ol. Tartari guttatim affundatur, tunc ♎tabitur sal viride ad pellendos & enecandos vermes singulare. Ejusdem compositionis & effectus etiam est sequens. 3. Sulphur. vitrioli purgans *Kesleri.* Et specificum purgans seq. Recip. Cap. mort. vitrioli extrahe cum aqua calida, filtra, & affunde solutioni ol. tartari donec ♎tetur, adde etiam aliquantulum sp. vitrioli ad aliqualem aciditatem. Postea iterum filtretur & abstrahe ad part. dimid. tunc Sal. com. in fundo crystallinum apparebit. Dosis à gr. vi. ad xvi.

4. *Sulphur vitrioli fixum seu martiale.*) Præsens *Dni Autoris* descriptio ex asse convenit cum *Cl. Zwelferi descriptione* Sulphuris vitrioli anodyni, quam tradidit *in mantiss. spagyric.* part. 2. Cap. 9. p. 394. Verùm nec hoc Sulphur genuinum vitrioli anodynum est, cùm pulvis iste ♂tialis ol. tartari ♎tatus nihil aliud sit,

sit. Ejusdemque ferè etiam sortis illud est, quod *Zwelferus* l. c. part. 1. c. 3. p. 339. describit. Unde & *Angelus Sala sect.* 1. *synops. aphor. chymiatri.* 45. calculum suum addit, scribens: Pulvis iste, quem chemici quidam mediante præcipitatione vel attractione per laminas ferri facta separant, non est Sulphur, sed pars mineralis & fixa vitrioli, cui nomen sulphuris vitrioli anodyni nequaquam debetur. Unde non immeritò quæritur; An verum detur vitrioli anodynum, laudani nomine insignitum? Dari illud multi quidem asserunt, sed pauci demonstrant, paucissimi hodie etiam credunt. Nos asserimus cum *Cl. Helmontio*, omninò dari sulphur vitrioli virtutis anodynæ, longè tamen aliûs operationis, quàm opiatorum vulgarium, hujusque elaborandi modum paucis cognitum, ac à chemicorum vulgo hactenus intentatum esse, cujus etiam *Th. Paracelsus* meminit, qui quamvis ex professo non tractet ejus præparationem, tacitè tamen eam quasi insinuare videtur, dum illud embryonatum vocat, quo verbo inculcat, non in vitrioli corpore perfecto & excocto illud quærendum esse, sed in ejus embryone. Unde colligimus, gravem eos committere errorem, qui vitriolum aqua solutum Sale tartari præcipitant, sperantes hoc pacto se ejusdem Sulphure anodyno potituros. Ne tamen lectorem benevolum sine munusculo dimittamus, scias Te verum ac genuinum Archei sedativum etiam acquisiturum, si *Sulphur illud vitrioli materiale, quod Cl. Zwelferus* l. c. part. 1. C. 3. p. 339. *describit*, depuratissimum sumas & porro ad summam maturitatem beneficio Alcoolis vini excoquas, hocque sufficere pro archeo sedando. *Hofmannus.*

VI. SALIFICATIO.

Unde

Sal Vitrioli.

Vitriolum Ungar. cærul. in ✢bulo calcina, donec in ♃erem obscurè purpureum abeat. Huic ita calcinato, affunde Aquam com. sensim agitando, ne in fundo conglobetur, donec Aqua [quæ calida evadit, ac si calci vivæ superfusa fuisset,] refrigescat. Stent ita 24. horis postea filtra per chartam, fiatq; exhalatio super Ignem lentum, donec sal in fundo reperiatur siccum & coloris quodammodo incarnati. Hoc pulverisando in albedinem vertitur.

Idem Sal potest extrahi ex ⊕o vitrioli in ♌at. ∽ residuo.

N. 1. *Si ⊕-m calcinatum non fuerit nigro-purpureum, sed tantum instar Boli Armeni, nihil extrahes præter ⊕-m ejusdem coloris ut fuit antea. (nec habebis Sal album: Nimiâ è contrâ calcinatione omnibus acidis spoliatum spiritibus non multum salis, quod vomitum concitet, dabit.)*

N. 2. *Terra residua (corpus exanime vulgò) maxima est virtutis in Darrhæa & Dysenteria.*

Vires. *Sala vomitorium hoc ad Cœlum usque evehit, in Epilepsia aliisque cerebri Symptomatibus ex corruptis & acribus è ventriculo sursum actis vaporibus ortis. Item in Pleuresi, Febribus pestilentialibus, Lypothimia à repletione humorum corruptorum, & effervescentia bilis circa orificium ventriculi; in Epate, Liene, & Renibus obstructis.*

Idem Sal naribus inspiratum sternutationem egregiè ciet, citra vim cerebrum serosis suis excrementis expediens.

Dosis à ℈ß. *ad* ʒß. *vel* ℈ij.

Sala in Tern. Esetolog. Querc. in Tetrad & in Pharm. rest. cap. de vomitivis Senn. Inst. Beguin.

N. *Sal Vitrioli ex solo ⊕o ex quo flores Sulph. elevati sunt à* ℈ß. *ad* ℈ij. *exhibitus [in ▽ fœnic. vel vino,] conciliat facillime vomitum interdum & sedes, & sudores. Hartman. in Croll.* Schroderus.

6. *Salificatio. Unde sal vitrioli.*) Hoc nihil aliud est, quàm ipsa vitrioli substantia, saltem ab impuritatibus & metallina substantia depurata. Loco vitrioli Ungar. substitui potest vitriolum ♂tis, à cujus Cap. mort. si sp. vitrioli ♂tis prius destillatus fuerit, sal elici debet. Hoc Sal Com. obscurè fit purpureum, seu incarnatum, si aliquoties solvatur & rursus calcinetur.

N. Terra residua maximæ est virtutis in diarrhœâ & dysenteria; in primis, quæ ex Cap. mort. vitrioli ♂tis desumpta est, purior enim hæc est, nec alterius exotici admixti particeps. In omnibus etiam hæmorrhagiis, hæmoptoë &c. tam internè quàm externè valdè utilis. Terra residua ex Cap. mort. vitrioli in emplastris vulnerariis, v. g. Empl. Opoteldoch. D. D. Mindereri. Magnetico Angeli Salæ &c. non tantum exsiccat, sed etiam egregiè consolidat.

Vires, in Epilepsiâ &c.) In primis per consensum ex ventriculo suborta, item in apoplexia, præmisso spiritus apoplectici usu, in aqua apoplectica in ipso paroxysmo propinatum. In Pleuresi dico summa cum circumspectione statim in principio esse offerendum. Item in febribus malignis etiam ab initio, si febricitantes in ore amaritudinem persentiunt, præsertim in morbo Ungarico &c. *Hofmannus.*

VII. EXTRACTIO.

Unde

Tinctura *seu* Essentiæ Simplices & Extracta.

1. *Extractum Vitrioli Narcoticum, anodynum.*

℞. Vitrioli pulverisat. ac lento calore ad albedinem usque exiccat. ℔ß. affunde ▽ optimi rectificati ℥xxx. [N. *Nulla humiditas præter ▽ accedat vasque sit siccissimum, alioque incassum laborabis.*] Sepelito in fimum equinum per mensem. Decanta postea à fæcibus absque perturbatione, & destilla in MB ad residentiam usque liquoris flavi ☍o ♌ato non absimilis. Tunc cessa, & quod prol. ctum est serva. Liquorem restitantem benè occlusum quoque in usum repone, qui pretiosum Extractum est.

Vires. *Extracti illius usus est narcoticus & anodynus, nec potentiâ opio cedit, sine periculo tamen reprimit & coagulat Vapores subtiles venenosos, Epilepsiam causantes, idque specificè.*

Dosis à gut. 6. ad 8. & 12. cum liquore conven. Sala in ⊕.

2. *Essentia Sulph Vitrioli.*

℞. ♃erem spadicei coloris (*vide* ☍o *ex Sulph. Vitrioli*) digere cum ▽ in loco calido. (vase clauso) ☍o 8. sic dulcissima Essentia Sulph. vitrioli tandem supernatabit in forma ☍oei, quam à ▽ separa per tritorium & serva.

Vires. *Hæc dulcissima Sulph. Vitrioli Essentia æquipollet viribus suis Tincturæ* ℈ij, *& mirabiles effectus facit in ▽ Melissæ, noxios humores totius corporis expellit per insensilem transpirationem, venerem stimulat, uterum roborat, ejusque motus inordinatos sistit, & in utroque sexu prolificam vim seminis ad liberorum generationem operatur. In ▽ Petroselini idem benè præstat, sed insuper Hydropem curat.*

[*Ad hæmopt. diarrhæas, dysenteriam, uteri hæmorrhagiam, fluxum album æquè commendatur.*]

Usus autem istius Essentiæ aliquandiu continuandus est.

Dosis g. 1. usque ad 4. Hartm. in pract. loco de Lepra. Tentzel. de Sulph. Vitrioli Kesl. 4. c. 69.

3. *Alia Tinctura, Manna Vitrioli dicta:*

℞. Vitrioli purificati q. v, extrahe Tincturam; dige

digerendo cum 🜍u Vitrioli subtilissimo Essent.ficato, id est, proprio Sale alcolisato, filtra, coagula & habebis Mannam seu Tincturam vitrioli flavam.

N. *Hanc Tincturam, si cum spir. vini circulaveris, Oleum supernatabit, quod per Alembicum Destillatum, ac iterum cum Spirit. Vini circulatum fragrantissimum evadit.*

Vires. *Nec minores vires habet, nec minorem laudem meretur, quam Essentia Sulphuris praecedens.*

4. *Tinctura.*

℞. Vitrioli viridiusc. quant. satis magnam, educ phlegma ac 🜍m per Cineres cum educto Liquore, ex Capite mortuo extrahe s. a. (etiam in loco frigido, saepè tamen commovendo,) Tincturam viridiusculam, quam cautè decantatam destilla ad mellis consistentiam atque aëri frig. ut in Crystallos concrescat, expone.

N. *Si menstruum ad extractionem requisitum deficiat, ♌atione id abstrahe ad extractionem continuandam,*

℞. Crystall. proximè praecedentium ℔ iij vel iv. &c. circula cum Spir. Vini opt. rectific. vase H. C. Deinde destilla per Alembicum ex Arena, Hinc cohoba. Insuper affundendo 🜍m Vitrioli destillaque per Retortam gradatim Dies 4, ut extillet post 🜍 & Oleum rubicundum Spir. Vini abstrahe in Baln. Mariae; 🜍m Vitrioli, in Cinere, & restat Oleum seu Tinctura rubicundissima.

Vires. *Admirandarum est virium adversus omnes aegritudines in crassiore materia sedem habentes. Quercetan. in Tetrad.*

5. *Tinctura Magisteriata seu Magisterium Vitrioli.*

℞. Tincturam praecedentem, conjunge cum proprio suo 🜍u Vitrioli, (qui inde abstractus,) digere aliquandiu, sic dulcescet. *Quercet.*

Vires. *Remedium est nunquam satis laudandum, idque praecipuè, si Aurum philosophicè solutum adjectum fuerit: prodest enim adversus Epilepsias, astralesque omnes affectus, Apoplexiam, Paralysin, Vertiginem, Maniam, Ecstasin, Syncopen, Cachexiam, Hydropem, Calculum.*

Dosis gutt. una ac altera. Quercet. in Tetrad.

6. *Eadem Tinctura, Aliter.*

℞. Sal. com. Vitrioli (ex Capite Mortuo illo reverberato extractum ac) opt. depuratum, q. v. affunde 🜍m Vitrioli (in praeparatione Tincturae reservatum,) ad eminent. 2. digit. digere ac destilla, hinc novum 🜍m affunde, digere, destilla, idque repete donec pars volatilis superet fixam, secum evehat atque Sal. com. fixum volatiliset. Hoc Sal. com. Vitrioli sublim. imbibe ac incorpora cum Oleo seu Tinctura illa, digereque in Athanore per gradus ut uniantur, & per colores ad purpureum tandem deveniant. Est opus aliquot mensium.

Vires. *Est Elyxir seu Medicina universalis, summè penetrans ac fixa, ad curationem deploratissimorum morborum sufficiens.*

Dosis g. 1. ac altera. Quercetan. in Tetrad.

Mediante hoc Vitrioli lapide reducitur Aurum in suam primam substantiam, unde tandem exurgit Medicina universalissima. Vide ibidem in Tetrad.

7. *Magisterium Vitrioli.*

℞. Vitrioli opt. q. v. ♌etur more usitato, 🜍 cum 🜔o per 🜍m simul rectificetur. Cum phlegmate (vel ▽ ♌at.) Sal. com. ex Capite mortuo extrahitur, phlegma ♌ando à Sal. com. separetur, cum aliquot cohobiis & digestionibus.

Hinc.

℞. Sal. com. p. ii. 🜍 vel 🜔o Vitrioli p. i. Ponantur in phiala in Baln. mariae, ut aquositas exhalet; idque tantisper repete, donec Sal tantum Olei imbiberit, quanti ponderis primo fuit. Hinc in phiala hermeticè clausa 8. ☍ digeratur, tandemque in Cinere collocetur 14. ☍☍ ad coagulandum. *Sennert. Institut.*

8. *Magisterium ex Tinctura & Spiritu Vitrioli.*

℞. 🜖 in se calcinatum; extrahe tincturam affundendo ⚹ optimum: ⚹ tinctum decanta, ♌aque ad siccitatem, & manebit in fundo Pulvis rubicundus, quem pone in 🜍m adhibito receptaculo grandi; dando Ignis per grad. decentes, egredietur 🜍 flavus, postea rubicundus; continuetur Ignis eodem gradu, donec appareant 🜍 albi, tunc cessandum. His spiritibus imbue Terr. in 🜍 restitantem, (potius Sal. Com. ex Terr.) digerendo, imbuendo, donec 🜍 & anima proprio corpori restituantur. Haec tandem in vase H. clauso digere quadragint. ☍☍;donec figantur.

9. *Tinctura Vitrioli Cyprii sive Magisterium ♀is.*

1. Digeratur vitro clauso per duos menses △ gradatim aucto, donec varij colores appareant, postea flavedo supremaque rubedo, hac enim viâ viriditatem Leonis custodies & ad exteriora vertes. 2. Tincturam ab hoc Leone cum spir. vini extrahe. Divide eam in partes secundas. Una desiccetur & sanguis restans in formâ pulv. figatur per gradus in Terram rubram. 4. Partem alteram Tincturae liquidae, putrefac. per 3. hebdom. abstrahe per cohobationem, cum reliquo spir. vini tincto eundem processum servando. 5. Liquorem remanentem urge per 🜍, donec Oleum benedictum exeat, quod aliquoties rectifica. 6. cape Terrae superioris fixatae. p. ij. Ol. benedicti Vitrioli part. 1. sigilla vas. H. S. digere in cineribus, donec animam suam corpus receperit coagularitque, tunc novum Ol. suffunde, coagula ut prius per 10. ☍ Tandem fige ad quartum usque gradum Vulcani, & per 3. ☍ in fluore detine. Habebis Lapidem rubrum, fixum absque fumo, tingentemque summam medicinam.

Ex commun. S. Closs. Schroderus.

7. *Extractio, unde Tinctura seu Essentia simplices & Extracta. 1. Extractum Vitrioli Narcoticum anodynum.)* Extractum vitrioli narcoticum hic ab Autore descriptum, suâ sanè non caret laude in vitiosorum humorum orgasmo compescendo. In cujus praeparatione hâc cautelâ opus est, ut primò sp. vini alkoholisatus sumatur; deindè in digestionem per aliquot menses ponatur; ac tandem è fecibus decantatus liquor ex MB. destilletur ad liquorem unctuosum flavum, Hoc nisi fiat, plus emeticae, quàm sedativae & anodynae virtutis obtinebit.

2. *Essentia sulphuris vitrioli.)* Optima fit ex terrâ vitrioli dulci beneficio spiritus Salis compositi, quo abstracto iterum extrahitur posteà cum sp. vini essentia. Haec maximè commendatur in haemorrhagiis, haemoptoë, pulmonum rupturâ, diarrhoeâ, dysenteriâ &c.

3. *Alia tinctura, manna vitrioli dicta.)* Spiritus essentificatus seq. modo componitur: Recip. sp. vitrioli summè dephlegmati ℥vj, salis ☋ ℥iv. sal ☋ prius contusum indi-

inditur retortæ vitreæ, cui superaffundatur spiritus dictus & mixta per Aren. in receptaculum amplum per retortam destillentur ad siccitatem salis; Hic spiritus usui reponatur. Cum hoc extrahe ex vitriolo purificato essentiam, filtra, & cum sp. vini rectificatissimo circula, & pone in digestionem per aliquot menses, abstrahe postea per MB. sp. vini & liquorem destillatum iterum cum sp. vini circula, donec suavissimum & fragantissimum evadat medicamentum.

4. *Tinctura.*) Hæc & quæ sequuntur *Tinctura & Magisteria* tædiosa admodū & frustranea sunt quoad præparationē, ac adsignatæ illorum virtutes hyperbolicę, ostentationem potius, quàm realem præse ferentes effectum. Ideoque partim contenti sumus in præcedentibus adductis essentijs, & tincturis, partim *Dominum Lectorem* remittimus ad *Cl. Zwelferi mantiss. spagyric. part. 2. cap. 9 p. 363.* ubi quasdam essentias Vitrioli describit, quæ harum locum supplere possunt. *Hofmannus.*

De SALIBUS ARTIFICIALIBUS eorumque variis Præparationibus ex SCHRODERO, HOFMANNO & Aliis.

Salia tùm nativa in Officinis extant, tùm artificialia: de nativis alibi, de artificialibus hîc loci agere fas est.

Artificialia salia, vel sunt simplicia, vel composita, seu mixta.

Simplicia, (propriè sic dicta) totuplicia sunt quotupliçes res naturales, quippe res nulla est, quæ salis prorsus expers sit, imò constitutio rerum naturalium primitus ex sale dependet. *Schroderus.*

Res nulla est, quæ salis prorsus expers sit, imò constitutio rerum naturalium primitus ex sale dependet.) Verum multa concreta naturalia salis sunt expertia, quis ex lactucâ, endiviâ, cucurbitâ, &c. producat? quis ex Auro, Argento. Talco, margaritis &c. eruat? Et omnium rerum productionem primitus ex sale esse, hoc tanquam falsum paradoxon suprà refutatum fuit. *Hofmannus.*

Medium, quo salia eliciuntur, liquor quilibet aqueus est; in quo salia ut solvuntur, ita & eidem sese immiscent. Quia tamen res naturales pleræque valide compactæ sunt, præmissumque requirunt apparatum, quo compedes, quibus sal impeditum est, aperiantur pro diversitate compactionis, diversi quoque apparatus inventi sunt.

Creberrima tamen præ reliquis est incineratio, qua partes mixtæ disgregantur, salque fixum in cinere remanente aptum redditur in aqua liquescere, muriamque constituere; maximè si maceratio, transcolatioque repetita intervenerit.

Exempli gratia.

℞. *Cinerem (absinthij à carbonibus purificatum,) coque cum aq. in lixivium, vel transcola aquam fervidam aliquoties; sic impragnabitur Sal. nomenque sortietur lixivij. Hoc purifica filtrando, inspissaque lentâ evaporatione, aut crystallisatione.* Schroderus.

Creberrima præ reliquis est incineratio, quâ partes mixtæ disgregantur.) Verùm *Salia* rebus naturalibus, ex quibus eliciuntur, insint, an verò ex illis fiant, in controversiâ positum videmus? Beatus SENNERTUS priorem cum Chemicis defendit sententiam, qui reverà Salem rebus inesse formaliter eumque arte chemicâ tantum separari statuunt. Verùm, suprà satis jamdum demonstravimus, Salia alkalia neque ante corporum compositionem existere, nec ad mistionem faciendam confluere, neque tandem naturalem corporum resolutionem unquam in Naturâ apparere, sed tantum per artem ignis ope educi & quidem effectivè inde procedere, adeò ut materialiter quidem & potentiâ passivâ Salia ista alkali in concreto ante conflagrationem, non verò formaliter in formâ alkali præextiterint. Unde subtilissimè & acutissimè *CL. HELMONT. in tr. Blas humanum*, alkali, inquit, non generatur in cinere ab igne efficienter, quanquam effectivè inde procedat; nam officium ignis est quidem accendere consumere & separare, non tamen quippiam producere. Cum non sit dives semine ipse destructor seminum ignis. Dum ergò alkali fixum fit ex sale anteà volatili, non est productio rei novæ, sed rei alteratio saltem. Alkali enim materialiter quidem erat in concreto ante cremationem, veruntamen dum ignis tollit mercurium & sulfur, sal tanquam principium magis subsistens in liquatione concremationis arripit sibi viciniam sulfuris, sive pinguedinis partem, eamque, dum ab ignis tortura non sat valet tueri, partim sub larvâ Gas simul evolat, atque empyreumatis odorem acquirit, partimque apprehenso sulfuri colliquando incorporatur, ut verus carbo fiat. Quapropter sulfur conjugio salis jam fixus non celeriter è carbone in fuliginem tendit, sed sensim ac non nisi aperto vase, adeoque cum sulfure priore (nam hinc sulfur rei plerumque acutum salis volatilis saporem retinet) ac tandem cum sulfure carbonitio jnstum sui salis volatilis pondus evolat. *Et* §. 40. Didici nempe, quod omne corpus cremabile in se habeat sal volatile, quod arreptione sui sulfuris fixatur in alkali. *Et* §. 41. Huc quadrat, quod ligna cariosa atque putrida vix salem in suis cineribus relinquant. Quippe sal volatile abscessit cum sulfure per fermentum putredinis. Hæc *HELMONTIUS.* Idem reperit *CL. TACKENIUS* ex dicto *Helmontio in suo Hpp. chemic. Cap. XXI.* Nullum vegetabile habere sal fixum, cujuscunque sit generis, nisi comburatur actuali igne, ita ut acidum ustulando in alkali, vicissim alkali in acidum, agere & apprehendere queat &c. Verùm, quamvis hoc κελνόμενον, Nullum scilicet vegetabile actu in se habere alkali minus virtuti repugnet. Attamen an hoc modo quo *CL. HELMONTIUS* cum *TACKENIO* explicat per Vulcani artem in hanc mundanam scenam producatur, offerunt se adversæ dubitationum procellæ; Enimverò nullum sal volatile, sive fixum alkali fuerit actu & formaliter vegetabilibus inest concretis, sed in nonnullis, non in omnibus, (ut *Autor* vult) nisi potentiâ & materialiter alijs principijs Sulphureis & spirituosis congenitis adhuc immersum; Jam si ignis violentiam suam in ejusmodi capax subjectum exerceat, illico ut sibi symbolicas aggreditur partes oleosas sulphureas, in quibus materialiter & potentiâ latet sal volatile salsum, & occultum acidum hoc sibi fugâ volens consulere, partim in fuliginem abit, partim à spiritu acido, non sine partium terrestrium adhæsu grato connubio arripitur, & alkali naturam adsumit. Adserti hujus fundamentum ex ipsâ naturâ petitur & mechanicâ chemicâ. Ligna putrida, summo licet studio in cineres redegeris, quocunque ignis gradu sal extrahe-

non elicies, ratio, quia ligna putrida sine violentâ combustione per corruptionem internam à sale in aëre existente sunt resoluta, antequam violenta resolutio per ignem fuit instituta per principiorum separationem: Sicque antequam sal, qui potentiâ inest vegetabilibus, in actum fuerit redactus, aliis principiis Sulphureis & spirituosis nativis adhuc maritatus unà etiam cum iis evanescit, adeoque etiam unà cum aliis dictis principiis naturali lege & necessitate volatilisatus in Gas transiit. In vegetabilibus spiritum acidum manifestat illorum per retortam destillatio, nunquam non oleis Sale volatili turgidis ac acido volatili stipatum empyreumaticum, ut ex Tartari, ligni guajaci, & aliorum destillatione manifestum est. Fuliginis destillatio quantum salis volatilis & olei fœtidi crassi cum summâ phlegmatis acidi copiâ conjuncti suppeditet, encherisi chymicâ habeo compertum. Cum autem Animalia calcinata nullum alkalisati salis vestigium in se habeant, dum animalium Salia omnia volatilia urinosa sunt, nullo acido manifesto prædita, hinc fit, ut in animalibus salium illa colliquatio fieri nequeat. *Hofmannus.*

N. 1. *Salia, hâc ratione calcinata, quia lixivium sapiunt, nec satis albicant, calcinantur, id est, comburuntur, funduntur vel communiter ad ignem, ut albedinem acquirant. Verum potior videtur ratio albificandi per iteratas solutiones, filtrationes ac inspissationes; hâc tamen admonitione, ut majori dosi hæc salia esse exhibenda: Saporem lixiviosum quod attinet, optimè is aboletur, si cineres cum Sulph. ana circiter mixti, accenso Sulph. calcinentur, atque hinc elixiviationi submittantur.* Schroderus.

Hoc purifica filtrando, inspissaque lentâ evaporatione, aut crystallisatione.) Salia in crystallos redacta figuras suæ naturæ proprias ostendunt; Sic Nitrum in pyramidas, Sal marinus in cubos, ☉ in figuras octohedrias, ✱ in hexagona, salinaque alia in alias figuras suâ sponte constanti ritu efformantur. *Hofmannus.*

N. 2. *Salia hæc fundunt spiritum penetrantissimum si ad modum, quo Sal commune, destillentur.* Schroderus.

Si cineres cum Sulphuris ana circiter mixti.) Verùm hâc ratione vis alkalium destruitur diaphoretica & magis diuretica emergit, si tamen hanc expetas, suasor sum, non ut anaticam Sulphuris portionem, sed aliqualem saltem cineribus admisceas, sic acidum Sulphuris figitur in cineribus & transit in sal diureticæ virtutis. *Hofmannus.*

Salia volatilia, essentialia nonnullis dicta, nihil aliud esse videntur, quam portio salis aliquantulum elaborata humori nutritivo immixta, necdum substantiæ crassæ insinuata. *Schroderus.*

Salia hæc fundunt spiritum penetrantissimum) Verùm ultra rei cujusdam inhærentias naturales quidquam ex aliquâ re extrahere naturalibus repugnat principiis. Ex salibus alkalibus ut alkalibus in æternum non Spiritus acidi penetrantissimi destillatione elici possunt.

N. Nonnulli Chemicorum Alkalibus ex plantis extractis virtutes etiam specificas istarum plantarum, & significationes diversas adscribere solent; Sic sal absinthij in ventriculi cachexijs plurimum commendatur, Euphragiæ pro visus imbecillitate, guajaci in morbis venereis; sed satis inconsulto & præter experientiæ fidem. vid. Nobiliss. Robert. à Boyle in paradox. chemic. p. 154. *Hofmannus.*

Modus fiendi ex plantis.

♃, Plantam convenientem coque cum magna quantitate aquæ, hinc exprime succum, eumque optimè purificatum inspissa aliquantulum, reponeque ad crystallisandum, f. a.

N. *Si succum purificatum recenti herbæ affuderis, interveniente digestione, coctione ac expressione, ut prius, majorem salis copiam nancisceris.*

Exhibent itidem ligna, ossa, cornua, sanguis, &c. salia volatilia, sed non nisi interveniente destillatione, quæ parietibus vasorum destillatoriorum ea adhærescunt. Vide in oleis destillatis. Schroderus.

Salia volatilia (essentialia Nonnullis dicta) nihil aliud esse videntur. Hîc Dnus AUTOR salia essentialia vulgò dicta, quæ ex succis vegetabilium parari consueta sunt, salia vocat volatilia, quæ tamen non sunt salia volatilia, sed Tartarus, quemadmodum igitur tartarum nomine salis volatilis non possum appellare, ita nec hæc salia essentialia nomen salis volatilis merentur, licet multum salis alkali prius incinerata suppeditent; Et ut Tartarus est corpus vini, ita ista volatilia ejusmodi etiam sunt substantiæ, quæ uti ille etiam ex diversis ac heterogeneis rebus, ut oleo fœtido, spiritu aquoso, sale fixo ac volatili & terrâ mortuâ constant: ita & hæc ex ijsdem constant concretis. Elegantiorem modum salia volatilia ex plantis si non omnibus, pluribus tamen sine ullo solis vel elementari, mediato vel immediato igne sine additamento etiam, neque destructâ plantæ texturâ, reverâ eliciendi promittit. D. D. Georgius Wolfgang Wedelius P. P. Jenensis. Ipsum hoc experimentum, ne testibus careret, & demonstravit & sermone exposuit, scripto autem cum quopiam communicare hactenus dubitavit, non quod tam tenax esset arcani, sed quod experimentis pluribus opus esse videret. Frustra proindè etiam est cochlearia curiosa cum suo sale volatili Sal Essentiale cochleariæ pro sale volatili habens, si enim hoc Sal Essentiale foret volatile coctione etiam factâ vel levissimâ & minus diutinâ abiret in auras, quæ causa etiam quod ipsa tum coctionem Cap. VI. & VIII. tum etiam pro Spiritu fermentationem prohibeat. *Hofmannus.*

Salia impropriè sic dicta, parantur ex lapidibus, metallis, cornibus, ossibus, crustaceis, quæ beneficio acidi cujusdam spiritus solvuntur, (communiter recipitur Acet. destil. vide Magisterium,) filtrantur, & evaporatione in pulverem rediguntur, quem sal vocant.

Hunc salem abluunt aliquoties, ne acidum sapiat, & servant pro usu, vel edulcoratum in liquorem per deliquium in cella resolvunt. Vide liquor.

Salia simplicia usitatiora.

Sal Absynthii fixum, Essentiale, Acetosellæ, Agrimoniæ, Aluminis, Saccharum, ☉, Angelicæ, Artemisiæ, Borraginis, Cancrorum, Cardui benedicti fixum, Essentiale, Centaurei minoris, Cerefolij, Chamæmeli, Cichorei, Cinamomi, C. C. volatile, Cranij humani volatile, Euphragiæ, Fabarum è stramine & corticibus, Fœniculi, Fragariæ, Fraxini è ligno, Fumariæ, Genistæ, Guajaci volatile, Hederæ terrestris, Hyperici, Hyssopi, Juniperi è baccis, ex ligno, Lavendulæ, Majoranæ, Matricariæ, Melissæ, Menthæ, Nitri crystallini, fixi. Lapis prunellæ, Ononidis, Persicariæ, Pimpinellæ, Plantaginis, Rutæ, Salviæ, Sanguinis humani, Scordij, Succini volatile, Tamarisci, Tartari, Vitrioli vomitivum, Urinæ, Urticæ, Zedoariæ.

Salia impropriè sic dicta, rectius Calces diceres, usitatiora sunt.

Sal Jovis, Saturni, Corallorum, Perlarum, &c.

Salia composita.

1. *Sal Alcali.*

℞. Calcis vivæ ℔ 1. Ciner. Isatidis, ℔ ß. Tart. Sal. nit. ana unc. 1.

Coque in ▽. ut fiat lixivium, filtra ac inspissa ad siccitatem.

N. 1. *Theophrastus. ℞. Cinerum clavell. Calcis vivæ & cinerum fabarum, extrahit lixivium, coagulatque.*

N. 2. *Venetiani. ℞. Calcis vivæ ℔ 1. cineris fagi, vel quercus. ℔ 11. Fellis vitri. ⊖i calcinati. Tart. an. ℥11. Fac lixivium, atque exinde Sal.*

N. 3. *Alkali æquivocationem vide libr.* 1. Schroderus.

Exhibent itidem ligna, ossa, cornua, sanguis &c.) Hæc *CL. TACKENIUS* in *Hipp. chemic.* Cap. XI. etiam alkalia vocat; sed minus rectè, dum insigniter differunt à Salibus alkalibus non solum volatilitate, sed & præparatione, virtutibus ac ratione subjectorum ex quibus eliciuntur. vid. apolog. contrà *Tacken.* part. 3. Cap. XI. p. 8. Sed hisce iterum sese opponit. Dnus *D. Luc. Schrœckius* l. c. *in Mantiss. Hermetic.* p. 524. seq. Et putat lusum salrem in terminis existere; Alkali quidem appellationem, si primam ejus originem consideremus, propriè non nisi sali ex herbâ kali incineratâ elixiviato competere, quæ deinde salibus reliquis lixiviosis, ex cineribus vegetabilium, ob horum cum illo similitudinem quoque tribuitur. Attamen, excipit *Schrœckius*, cùm alkalium horum proprium sit, ut salibus acidis contrarientur &c. Salia autem illa volatilia urinosa idem facere deprehendantur &c. non incontinne nomen alkali ipsis imponitur. Verùm remittimus hoc Dni *Schrœckij* justæ indignationi, qua ulciscitur injuriam *Augustanis à Zvvelfero* illatam, & dicimus hac ratione etiam Corallia, ocul. ♋. C. C. ustum & omnia quæ acidis contrariantur alkalia esse, id quod inconveniens. *Deindè* instat, quod autem *Zvvelferus* salibus animalium volatilibus ideo minimè competere alkali nomen putat, quia licet acida, tanquam contraria immutent, eadem tamen non totaliter destruant; cum econtrà salia lixivialia sive alkalia fixa acida totaliter destruant, inque aliud ens ambo degenerent, à quo arte revocabilia nunquam longe fallitur, inquit: Posito enim salia volatilia ab acidis quodammodo tantum immutari, fixa autem alkalia ab iisdem totaliter destrui, hoc sanè nondum evincit ista alkalia dici non posse, quia & dicta immutatio & destructio contrarietatem involvunt, & in utrâque salia, in aliud ens degenerant. Verùm hæc ratio secunda *Zvvelferi* omninò evincit salia volatilia alkalia dici non posse, eò quòd alkalia spiritus acidos destruant & in aliud esse tertium convertant, quod quasi ipsorum proprium est; volatilia autem licet ab acidis quodammodo immutata, tamen iterum ab his separari possunt. *Deindè* immutatio & destructio non contraria, sed subordinata sunt. *Tertiò* quod de spiritu vitrioli affert, quem iterum ex Tartaro Vitriolato revocabilem esse probat p. 521. ambiguæ mechanicæ est, ego sæpius frustraneo effectu tentavi, tantis autoritatibus non refragans facilè me submittam, donec contrarium crebrioribus laboribus evincam. Interim inconcussum manet optimo jure alkalia vocari posse, quæ ex cineribus puris extracta lixiviosa sunt & acida destruunt; salia autem volatilia salsa urinosa minus rectè alkalia dici, interim, quià etiam acidis resistunt, alkalica vel alcalisata dici posse. Hæc salia dicta volatilia non solum regnum animale, sed & vegetabile suppeditat, sic v. g. sal datur volatile ex ipso tartaro & Cap. mortuum vini, à quibus Spir. vini abstractus, dantur salia volatilia ex oleis vegetabilium ♎ta, &c.

N. Utrum sal aliquod in liquore aliquo aut alio corpore in quo solutus est, prædominans, ad salium acidorum classem, an alkalium pertineat, probatur; si corpus ejusmodi mutet syrupum violarum in rubrum vel subrubro purpureum colorem, plerumq; arguit corpus sale acido abundare: Et si syrupus fiat viridis, arguit prædominans sal esse ex numero salium alkalium, vt repugnantis Naturæ classis acidorum. Sic v. g. spiritus salis, vel Vitrioli, vel Aquæ fortis, vel Acet. dist. vel succus citri &c. mutant syrupum violarum in rubrum colorem; Et salia non solum volatilia CC. Urin. ✱ &c. sed etiam alkalia Tartari &c. statim syrupum violarum in viridem mutant. Et sic tum mutationes, quas Natura & tempus producunt in magis salinis partibus quorundam corporum, possunt detegi, tum etiam, quomodo ejusmodi chimicè præparata corpora, quæ vel non pertinent ad regnum animale vel alkalia, possint ad eorum naturam explorandam, examini feliciter subjici. Verùm, ex allatis in genere tantum scire possumus, hæc aut illa salia ad Acidorum classem non pertinere; attamen determinare hinc non possumus, pertineantne ad tribum salium urinosorum, qualia omnia animalium aut aliarum substantiarum volatilia, vel ad numerum alkalium; æquè tamen unum ac alterum horum salium volatilium colorem cœruleum tincturæ ligni nephritici restituet, atque colorem syrupi violarum in viridem mutabit. Quare ut horum discrimen cognoscas; Si alkalia fuerint sublimatum in aquâ solutum instillata reddent coloris ex aurantio fusci, cum è contra, si naturæ fuerint urinosæ, albi & lactei. *Hofmannus.*

Usus hujus salis solus Chymicus est, inservitque separationi ⊙is à ♂e, si influxu injiciatur. 2. Facit ad fluctionem ☾æ facilitandam.

2. *Sal Alembrot.*

℞. Sal. com. præparat. ☿. salis alkali, an. ℥1. F. lixivium cum succi menthæ ac caryophyllat. ana ℥ij. aquæ fontan. ℔ ij. Filtra & coagula.

N. 1. *Dicitur & sal Ellebrot, sal Taberi, sal Alkitran.*

N. 2. *Est & sal Alembrot, nativum, quod in Cypro, ex certa terra, in monte Olympo extrahitur, formamque & colorem sanguinis concreti habet, sed nostratibus incognitum.* Schroderus.

Alkali æquivocationem &c.) Vocabulum alkali, ut supra ostendimus ex rei naturâ & propriè solis cineribus ex herbâ kali (cujus magna pars Venetiis prostat, ex Ægypto translata ad saponem & vitra conficienda) competit, posteà verò impropriè & analogicè lixivialia salia extensum. Præsupponit autem omne alkali combustionem aut incinerationem rei, ex qua extrahitur, & multum differt à salibus acidis acido-salsis & volatilibus. *Hofmannus.*

3. *Sal Anatron.*

℞. Calcis viv. ℔. IV. Alumin. ℔ ij. Vitriol. ℔ ij. Salis commum. ℔ iij.

F. Lixivium cum vino albo, digere per dies aliquot (9.)

Postea.

℞. Stiriar. salis petræ. ℔ x. affundé lixivii tantum, ut operiatur sal in aheno. Misce benè ac solve, coque ad medias, cola ac repone ad concrescendum.

Vires. *Metallici hoc sale utuntur ad purgationem fusionemque Metallorum.*

Sumitur & Anatron, 1. pro felle vitri, id est, spuma materiæ, ex qua vitrum fit, cinerum arena, &c. exhibent in hydrope ascite ana ʒ ß ad ℈ 11. ut & in calculo. 2. pro terra sarracenica, cujus sunt species, nigra, rubra, & cœrulea. 3. pro excrescentia alba ac lapidea, quæ in petris crescit, in modum usneæ albæ, à quibusdam sal nitrum vocata. Vide Untzer. de Sale.

4. *Bor-*

E P
Mich: Phi: del: et fecit

4. *Borrax.*

℞. Sal. ammoniac. Nitri. tartari calcinat. G. arabic. sal. commun. ana unc. j. mastich. alumin. roch. ana unc. ß.

Pulverisatis affunde Urinam, filtra ac coque, donec materia in salem concrescat.

N. *Alii conficiunt ex sal. nit. & urina puerorum invicem commistis & coagulatis. Alij Borracem nostratem ex peculiari lapide (Bortacis nomine,) eoque calcinato extrahi volunt, monente Tholdio in Halographia.*

Vires. *In medico usu facit ad menstrua, ac partum provocandum, fœtum mortuum pellendum, veneremque stimulandam.* Schrodeius.

Sal Alembrot,) Hujus crebrior etiam usus est in metallorum solutionibus. Clysteribus tamen etiam ad dura emollienda scybala accommodari potest.

Borrax.) Nullius usus est Domini Autoris compositio, sed vera Borrax, qualem habemus, ex quâdam minerâ conficitur, cujus præparandi modus Nobis adhuc est incognitus. Non Venetiis solum, sed & Hamburgi præparata jam venalis prostat, indeque ad Nos transfertur. Ab igne & spiritibus acidis etiam salibus alkalibus indomitus flammâ Ignis in adamantinam degenerat duritiem, ut limæ resistens eam fragilem reddat; Aurifabri ad Auri & Argenti glutinum adhibent. In Auro agglutinando viridem instar saphiri induit colorem. In fino argento per se adhibetur, in mixto cum cupro, additur ei fel vitri & albi manet coloris.

In usu Medico partum promovet, mensium suppressionem restituit. Dosis à ℈ß. ad ʒß. in aq. cinamomi vel vino. *Hofmannus.*

Sal cachecticum chalybeatum ex D. CHARRAZ.

℞. *Vitrioli martis* ℥j. *sal. prunellæ* ℥ii. *sal. ex aq. fortis capite mortuo extracti* ℥iii. *simul pulverentur, deinde cucurbitula vitrea excepta, igni arenæ gradatim aucto committantur ad materiarum rubedinem, donec instar aquæ fluant, & tandem in durum & rubrum lapidem convertantur; qui ad usus servetur. Commendatur hoc sal in cachexiis & morbis scorbuticis, pro depurando sanguine, appetitus excitando, reserandis urinæ viis, abigendis fluxionibus, quiete conciliando, expellendis humoribus peccantibus per sedem, urinas, sudores, aut insensilem transpirationem, aliquando, sed admodum infrequenter, per vomitum. Pulveratur & datur in liquore appropriato, à gr.* vii. viii. *ad gr.* xii. xv. *aut* xx.

Sal Diureticum ex eodem.

℞. *Urinam sani hominis, in qua dilue Vitrioli Hungarici pulverati quantum dissolvere poterit; dissolutio fiat in vase amplo, ut ebullitioni locus sit sufficiens; qua finita, liquor cucurbita vitrea, suo capitello munita, excipiatur, & igne arenæ primum lento, deinde gradatim aucto fiat ex a. phlegmatis & spiritus distillatio, salisque volatilis sub finem sublimatio. Datur in vino albo, aut aquis vel decoctionibus diureticis à* ℈j. *ad* ʒj. *Phlegma in hac præparatione extractum podagræ impositum dolores sedat; ut & etiam oculorum inflammationem restinguit.*

Sal Navigantium ex D.D. DONZELLO.

℞. *Sal. prunellæ, sal. comm. fusi, sal. gemmæ ana* ℥ß. *galangæ, macis, cubebar. ana* ʒj. *M. F. Pulvis. Dos. à gr.* iv. *ad gr.* viii. *manè jejuno stomacho. Ventriculum corroborat digestionem facilitat putredinem arcet & efficit ut navigantes minimè vomant.*

Salia varia ex Chymia D. LE MORT.

Oleum & Sal volatile Cornu Cervi.

℞. Cornu Cervi in exigua frustula redacti mediante serra q. v.

Imponatur retortæ terreæ, & in igne nudo sensim propellantur partes fluidæ, sic prodit aqua cum levissimo Oleo; secundò Spiritus Salinus cum Sale volatili, undiquaque recipientis lateribus adhærente; ultimò Oleum rubrum crassum. Omnibus refrigeratis seorsim excipiantur sal volatile, & Oleum. Sal volatile Spiritui permixtum lenissimo gradu ignis ab ipso sublimetur; sublimatum Sal denuo cum propria calce depuretur per iteratam sublimationem. Oleum super propriam calcem vel super sal aliquod alcali rectificetur. Spiritus per se in arena iterato propellitur, ut limpidus evadat.

NOTÆ.

1. Hæc mixtura *Olei, spiritus & salis volatilis* si per aliquot menses in loco frigido *reponatur, crystallos* præbet diaphanas. An hoc autem *acido* debeatur *in Oleo & spiritu* residenti, uti aliquibus videtur, dubium est præcipue ob tres *rationes. Primo,* quoniam *lentissime illa concrescentia* procedit, quæ in *muriaticis salibus*, vel à *quocunque acido* alcali affuso & mixto *citissime* procedit, *secundo*, quoniam ne minima unquam *effervescentiæ* nota cernitur, quæ & *vitri arctissime clausi ruinam* minitaretur per suam ventiformem expansionem. *Tertio*, quoniam *aque fugax & alcalinus volatilis* permanet, cum omni acido effervescens. Nec experimenta de *coralliorum solutione*, & de *metallorum liquatione* hic aliquid confirmant *de Oleorum acido interno*: nam *Corallia* non solvuntur, sed *colorem superficialem mutant* integris permanentibus coralliorum ramulis, nec *metalla* calcinantur in *Oleis* præcipue destillatis, sed funduntur tantum ab *intensiori igne Oleis communicato*; utrumque autem contrarium esse deberet, si *acidum* ibidem præpolleret. Corrodunt enim *acida, & fusiones metallorum* impediunt, ut & *extractiones tales rubras putatitias coralliorum.* Credibile igitur est, illa salia, *crystallulos oblongas & acutas* ramos & cornua in sua prima adhærentia repræsentantes, in spiritu suo diluta sensim ac *sensim juxta & super se invicem disponi*, ubi per longam illam moram *à ferocia sui motus* remiserint, &c.

2. Oleum si *subtilius* expetatur, cum *spiritu vini* rectificetur *subtiliori.*

3. Sal hoc est *fugacissimum*, ideoque præstat illud *vel in proprio spiritu*, vel *in spiritu vini rectificato*; asservasse.

4. Si plane *candidum* expetatur Sal, & permanens in *albedine*, ter vel quater ad minimum cum *recenti calce propria* est sublimandum, ut *Oleo* omni *superfluo* spolietur, quoniam facile *flavedinem* ab illius societate contrahit.

Vires. *Sudoriferum est & alexipharmacum, urinas pellit, & in omnibus morbis per sudorem curabilibus convenit. Dosis Olei ad guttas* viii. *salis volatilis à gran.* iii. *ad scrupul.* i. *spiritus à scrupul. j. ad drach.* i.

Eodem modo destillantur *ungula equorum, alcis*, & similia.

De *Urinæ analysi* hic acturus, non possum non aliqua refutare, quæ à Medicis fastuosis, majoris scilicet authoritatis Viris, ut illis placet, Celeberrimis (forsan solo nitore muliebri, & arrogante supercilio mirum in modum elato) in Illius *signa* Tyronibus Medicinæ obtruduntur, & incul-

inculcantur, ut illos nempe deterreant *ab ejus inſpectione.* Si *Urinæ ſigna*, nempe ſecundum illorum ſententiam, ſunt *incerta*, agedum tradantur aliqua in Medicina *per externum tactum & viſum infallibilia: Pulſus* enim & *lingua ſeorſim & ſimul* conſiderata, nunquam fere *Medico ſatisfaciunt*, niſi & *mendicum* ſe præſtiterit, ut *hiſtoriam & ſymptomata morbi* ab aſtantibus obtineat, poſteaque, *incertus adhuc* quid agat, *præſcriptionem medicamenti* conſuat, è cujus *bono vel infido ſucceſſu* poſtmodum judicet ſapientior factus Medicus, vel, ne famæ ſuæ deſit, indifferentia propinet, quæ ſimul *dolorem* ſedant, ut aquas ſimplices, antimomonium diaphoreticum, laudanum opiatum, & ſyrupos, ut etiam *palato* conſulat: egregiæ enim hæ *mixturæ* politice *doctum*, imo *divinum* inſciæ plebi reddunt Medicum, præſertim muliebri, blandiloquo accedente verborum lenocinio. *Vah, quantum eſt hoc modo ſapere! Pulſus* & *linguæ ſignis* in plurima morborum caterva *fallentibus*, quid reſtat vere docto, omniaque ſedulo perſcrutanti Medico ulterius agendum? profecto, ſi Doctiſſimi Antiqui & Neoterici Medici illuſtres *ſigna ex pituita, menſtruo ſanguine* &c. petenda dicant & proponant, imo ſi Sereniſſimum illum Legatum Medicum non puduerit confiteri pro tota facultate Medica, *Stercus & Urina nobis ſunt ſigna*, nulla mihi *ratio* amplius reſtare videtur, cur tantum in illius *inſpectionis urinæ* odium vehantur. *Incerta* ejus, confiteor, ſæpius ſunt *ſigna*, ſed idem de aliis infinitis *hiſtoriis & experimentis*, dicere & demonſtrare poſſum. *Mutatur* continuo; ſic & *pulſus* & *lingua* in ægrotantibus, ſed profecto *alia eſt urina cruoris, alia ſeri. Agyrtæ* & *Empyrici*, omneſque doctrinæ Medicæ *expertes* illam tractant, ergo à *Medicis* ſupra vulgus conſtitutis rejicienda: ſed *Vetulæ & Empyrici pulſum* & *linguam* etiam obſervant, ergo & illa *ſigna* è nobiliſſima facultate Medica eliminanda; Utinam & per eadem argumenta *magis abſtemii* plerique evaderent, & à *calumniis* poſt tergum deſiſterent, quoniam talium *abuſus* eſt maximus apud viliſſimæ conditionis homines. *Urinæ* autem *color* & *conſiſtentia diverſa* arguunt *motum & præcipitationem humorum* & *ſanguinis variam*, quorum colamen exiſtit, verum exacta requiritur *Artis Tinctoriæ*, & *Chymiæ* cognitio, antequam *rationaliter*, & *non empyricè* de hiſce judicium ferre poſſit Medicus acutus, nec opus illi Agyrtarum more *inquirere* antea de ſtatu ægri, è qua *relatione* poſtea, tanquam ex tripode, ſententiam ſuam de *Urina* ſit laturus. Signa autem *inter ſe collata* melius & *firmius vaticinium*, Medico exhibent, ut non temere aliquid tentet, vel effutiat, quamvis, prout diximus, plurimæ circumſtantiæ & obſervationes non rite perſpectæ nos decipere poſſint. Concludimus igitur, *Urinæ inſpectionem* eſſe *maxime neceſſarium ſignum*, imò, ſi *unum ex lingua* & *pulſu* ſignum peti poſſit, audacter & millies expertus aſſero, *duo* ad minimum *ſigna ex Urina*, cum judicio & arte examinata, poſſe obtineri: Non mirum igitur eſt, de *Urinis* integros *tractatus* etiam *vetuſtiſſimos* conſcriptos extare; ipſi etiam *contemtores Urinæ* ab ejus *inſpectione* non deſiſtunt, quod in ipſorum dedecus redundare debet, quoniam tale quid *inutiliter* inſpiciunt, forſan ut aliis & ſibi *imponant*, cujus *notio* ad illos nunquam pervenit. *Labor* aſſiduus, *experimenta* indefeſſa, & *ſtudia* non intermiſſa requiruntur, ut quis recte *Medicinam* excolat, quæ non in ſola partium humani *corporis mortua ſtructura* inveſtiganda conſiſtit, ſed multo magis in fluctuantium *procellarum vivido ſtatu* rite perſcrutando: alias enim *eodem modo* ageremus ac illi, qui, ut *motus* & *contentorum in flumine* notitiam obtinerent, *ripas, aggeres* & *fundum* tantummodò diffoderent & *inſpicerent*, exiccato vel *depleto* in æſtate *fluvio*; Unde non immerito à *Celebri Medico frigida* dicitur *ſapientia*, quæ revera ſuos habet *uſus in Chirurgia & Medicina*, ſed non tam divinos, ut quibuſdam *diſſectoribus* placet. Sed ad viam propero, *Urinæ analyſin Chymicam* exhibiturus non ad ejus inſpectionem, quæ hujus loci non eſt, facilitandam, ſed ad ejus *Anatomiam mortuam* proponendam, id eſt talem, de qua aſſerere non auderem, *nullas* unquam *alias* extitiſſe, nec poſſe exſtare particulas, *niſi eas*, quas ego per *Chymiam diverſo modo* extrahere propono: quoniam *ſitum & figuram* innumeris modis variant illa fluida corpora in *diverſa mixtione & motu variarum partium*, in eo tamen *coincidunt*, ut *oleum, ſal volatile & phlegma*, ut ſequentes operationes edocent, fundant.

Spiritus Urinæ, & ejus Sal volatile.

℞. Urinæ Juvenis q.v. Evaporetur ad mellis conſiſtentiam, dein cucurbitæ immitte, & reliquum quod ſupereſt aquæ, evoca, ſic ſubſequitur Sal volatile, una cum pauca quantitate olei, partim in capitello hærens, partim in phlegma decidens, Sal illud depuretur à ſuo oleo, mediante iterata ſublimatione cum cineribus oſſium, & ad uſum reſervetur; ſi verò Spiritum ſalinum volatilem exoptas, *ſequenti modo* procede:

℞. Urinæ Hominis Sani quantitatem ſat magnam, reponatur in maceratione per quinq; vel ſex ſeptimanas, donec interno motu mediante ſubſidentia & ſeparatio particularum craſſiorum promoveatur: particulæ volatiles ubi ſui juris factæ fuerint, deſtillentur per veſicam, omnem exceptum liquorem ſpirituoſum ſuper ſalia alcalia rectifica ad debitam ſubtilationem & dephlegmationem abſolvendam.

NOTÆ.

1. Ridicula eſt obſervatio plurimorum, *Urinam* debere eſſe *Vini potoris*; quaſi *Aquæpotoribus ſpiritus* & *ſalia volatilia* magis deficerent, quam *Bacchi* aſſeclis, imò *plurimâ experientiâ* ſatis conſtat, majorem ſalis *volatilis quantitatem* erui ex *Urina* illorum, qui *Vinum* ferè *nunquam* biberunt, quàm è *diverſoriis* & è Bacchi ſentina prolatis *Urinis*: eoſdem quoque firmiori, *magis robuſto & longævo corpore* eſſe quotidie obſervatur, cum alii *liberiùs Vinum haurientes ſpiritus* & ſalia *potiùs fugent*: ultimò conſtat, è plurimorum *animalium Urinis plus Salis volatilis* obtineri, *quam ex Urina hominis*; ſi autem tantus ſit animus *ſpirituoſum* aliquod *Sal volatile* obtinere, illud facilius *poſt confectum Sal volatile cum ſpiritus vini* debita quantitate oleoſo; quamvis *non omnem* Vini hauſtum pro *Urina* eſſe denegandum ſtatuamus, ſed potiùs *parcum* admittendum, ut alimentis aſſumptis *fermentatio* eò meliùs in ventriculis debilioribus ſuccedat; Nam, ut hoc obiter notemus, *Sal volatile* non dependet à *liquoribus ingeſtis potulentis*, qui *fermentationi & dilutioni* potiùs inſerviunt corporum duriorum, ſed ab *alimentis ingeſtis ſolidis, ſalia* illa prementibus, & in *minutias* reducentibus. Liquores enim *ſpirituoſi* potiùs *tranſpirationem* promovent particularum *ſubtilium*, quâm quod illas in *Urina* deponerent; *ſerum* enim diluendis & *recipiendis ſalibus* dicatum eſt, *non ſpiritus*. *Urinas Vinum non bibentium* eſſe *acriores à ſale fixo*, contrariatur omni experientiæ: *acidum* enim *figens* ineſt *Vino*, quod non tantum ineſt *Aquæ*; etſi vero *Cerevifiæ aciditas* quædam inſit, attamen illa *fugax* eſt, nec perſtat in calore, ut patet in *acetis exinde paratis*, quod plane *contrarium* eſt in *aceto vini*. *Aqua*, *diſſolutionem* partium quoad totam ſubſtantiam maxime promovens, nullibi ſalia *ſiſtit*, ſed potius decarcerata *propellit*, unde *nec fixa nec acria* illa reddere poteſt; ideoque *Vinum modice ſumtum* pro concoctione & aliquali acredine, ratione tartari, ſed *non pro copia majori ſalis* obtinen-

tinenda admittimus, id est, non rejicimus illam *Urinam*, si alia obtineri n queat. Quod de *offa Helmontiana* traditur è spiritu salis ammoniaci & vini utriusque subtilissimis recenter paratis, illud ad hanc demonstrationem *nullius* est *valoris*, nisi prius monstraverint, tales etiam dari *dephlegmatos spiritus*, mutuum in amplexum *in Corpore nostro* ruentes.

2. Si *spiritum in majori copia* obtinere sit animus, adde *Urinæ fermentatæ & jam destillandæ* manipulos aliquot *calcis vel salis alicujus alcali*, sic tantò *majori copia* exsurgit, & *subtilior* evadit, ut & *fugacior*.

3. *Fœtidus* hujus *salis odor* mediante *spiritu salis communis* facilè tollitur; quoniam autem in minimis particulis *ramosis terrestribus essentia Salis volatilis* consistit, quæ hoc modo separatæ *Sal illud volatile* plerisque *essentialibus* & ab aliis salibus differentibus *viribus* privatum derelinquunt, ideo hanc *odoris* separationem non facilè admittimus, nisi ubi in *sal ammoniacum* illud reducendum venit.

Vires. *Urinam pellit, passionibus hystericis subvenit, apoplexiæ, paralysi, epilepsiæ, & similibus succurrit; menstruum insuper existit sat famosum in Chymia ad extractiones corporum, ut & metallorum & mineralium. Dosis à grano uno ad scrup. unum. Dosis Spiritus rectificati à gutta una ad guttas* XII.

Spiritus Urinæ subtilior.

♃. Urinæ Sanorum ℔xxx. sp. Vini opt. ℔iij. M. Fermententur simul per sex septimanas, dein adde Sal Tart. ℔ j. Destillentur ut ante, & rectificetur servandus ad usum Spiritus.

NOTÆ.

1. Spiritus vini *oleosus* magna sui parte *urinoso sali volatili* mediante fermentatione permiscetur, quæ duo postea *unum Spiritum* constituunt in destillatione.

2. Sal Tartari *acidum in Urina* latens, quod tamen haud facile secernitur, infringit, & *salia volatilia liberat*, unde major illorum copia exsurgit.

Vires. *Hic posterior Spiritus easdem, sed tenuiores & subtiliores vires obtinet, quam præcedens, utpote magis subtilis.*

Eodem modo omnium *animalium Urinæ* destillari queunt.

Spiritus Salis Ammoniaci.

♃ Salis Ammoniaci ℔. j. Salis Tartari ℔. j. ss. Aquæ communis pintam j. Infundantur omnia retortæ, & destillentur per arenam, sic procedit Sal volatile, quod à subsequente phlegmate diluitur, hic Spiritus in vitro arctissimè clauso reservetur.

NOTÆ.

1. *Rectificatione* vix opus habet, nisi quis super *novum sal fixum* illud *Sal volatile subtilius* reddere satagat; per se enim non nisi in *Sal volatile siccum* abit.

2. Cum *calce viva* in *subtilissimum* abit *liquorem*, compositum è *sale acido tenui calcis igneo*, *& alcali proprio*, unde *acrior & fluidior* existit, *nunquam* autem *in Sal volatile*; quoniam verò est *fugacissimus*, optimè reservari debet.

3. Cum *aliis* etiam *salibus fixis* idem Spiritus fieri potest, & cum *lapide calaminari*, *hæmatite*, & similibus *acido-muriaticum sal* infringentibus,

4. Sal ammoniacum nil aliud videtur esse, nisi *mixtura salis muriatici & salis volatilis urinæ*, quæ in *Spiritum* reducitur *salinum volatilem* mediante sale fixo, vel corpore aliquo terrestri minerali *muriatici illius salis* loculos replente, cæterasque inibi contentas particulas expellente, unde nullis vinculis amplius impeditæ, *accedente motu liberè* quaquaversum *fugam* tentant, exinde *spiritus*; *fuliginem* autem debere accedere, experimentis hucusque à me factis *contrarium hanc* in talem ab’re Spiritum fugacem, *sed etiam ipsa salia muriatica* illum posse præbere, quamvis *non in tanta copia*, *neque* tam *subtilem*, si ritè tractentur. Ob has rationes fit *iterata Salis volatilis destillatio cum fæcibus* hisce post destillationem residuis, *additione salis fixi recentis*.

Vires. *Spiritus est valde penetrans, acidum infringens, sudores movens, febribus resistens, & omnibus præternaturalibus effervescentiis, ex austero & acido oriundis, ut in epilepsia, passionibus hystericis, paralysi, apoplexia & similibus. Dosis à gutta j. ad gut. viij.*

Sal volatile Oleosum.

℞. Olei Menthæ. Corticum Arantiorum ana guttas xx. Garyophillorum guttas xvi. Macis stillatitij guttas xij. Rorismarini guttas viij. Spiritus Vini unc. xx, Spiritus Nitri unc. ij. Destillentur per cucurbitam vitream in arena positam ad mediæ fere partis abstractionem; hisce unciis octo adde Spiritus Salis Ammoniaci unc. iv. digerantur simul per 24. horas, dein denuo destillentur leni igne circiter ad ℥x. sic acquiritur Sal volatile non ingrati odoris, & magnarum virium.

Extemporaneum autem *Sal volatile* fieri potest *sequenti* modo:

♃. Oleorum cujuscunque generis ʒj. Salis Tartari purissimi ℥ij. Misceantur exactè, pulvis hic infundatur spiritus vini rectificati cum sale tart. ℥x. Spiritus Salis Ammoniaci ℥iv. Agitentur simul per quadrantem unius horæ, dein reponantur, sic spatio semi-horæ liquor clarus & limpidus supernatans obtinetur usui extempore inserviens. *Hic* liquor per digestionem in fimo equino, aut MB. penetrantissimus evadit in odore & colore.

NOTÆ.

1. Primi generis sal oleaginosum requirit *acidum volatile Nitri*, in destillatione spiritus vini vulgaris ascendens, ut *urinosus* tollatur ex parte *odor*, & *mixtura* evadat quasi *temperata*; cui verò volupe illud *absque spiritu Nitri* conficere, oportet ut *sequenti* procedat *modo*:

℞. Olea præscripta, hisce adde Spiritus Vini optime rectificati ℥viij. Spiritus Salis Ammoniaci ℥iv. Mixta destillentur f. a.

2. Sunt, qui & idem efficere satagunt mediante sola *digestione spiritus salis ammoniaci, & spiritus vini super herbas, semina & aromata*, verùm non tanto cum fructu, quoniam olea cum phlegmate *sæpius delitescunt* in *claustris suis terrestribus*, & subsequuntur post abstractionem spiritus procedentibus solis levioribus illis particulis, unde potius *spiritus salinus volatilis* est dicendus; *olea* autem cum spiritu vini destillata essentiam suam, & *vires integras* ei communicant.

3. Secundum intentionem Medici *variari* poterunt *olea*, hac tamen cum cautela, ut *tantum* recipiatur *oleorum*, *quantum sufficiat dissolutioni in spiritu vini.*

4. Si autem volupe fuerit illud *ex solis herbis* præparare, idem facilè assequitur *artifex*, si bina vel terna cohobatione *super proprias fæces*, vel rectificatione *super recentes herbas* sæpius reiterata fiat *impragnatio* & exaltatio spirituum.

Vires. *Ventriculum roborat, flatus discutit, febribus medetur, putredini resistit, morbis è frigida intemperie ortis adversatur, spiritus recreat, acidum temperat. Dosis à guttis iij. & xx. in vehiculo.*

Sal volatile Sudoriferum.

℞. Aq Theriacalis compositæ ℥v.
Sp. Vitrioli volatilis sulphur. rect. ℥iij.
Tartar. subtilior.
Sal. Ammoniac. an. ℥ij. ß.
Camph. ℈ij.

M

Digerantur simul per 3. dies in MB. dein destillentur fere ad siccitatem, spiritus arctissime in vitro clauso servetur.

NOTÆ:

1. Omnes liquores *optime dephlegmati* esse debent, alias *destillatio citius* absolvenda, ut phlegma remaneat.

2. Qui *spiritum volatilem vitrioli* obtinere nequit, saltem ejus genuinum *subacidum, è vitriolo Veneris destillatum*, recipiat, non autem illum, qui ex oleo & aqua mixtis fit.

3. Quibus *camphora* displicet, illam *omittere* queunt; sed vires insigniter *sudoriferas* auget.

4. Hoc *spiritu salino volatili* alia sudorifera extrahi possunt ad *Tincturam besoardicam* conficiendam, ut crocus, contrayerva, opium &c.

Vires. *In omnibus morbis & obstructionibus per sudorem curandis prodest, ut in peste, variolis, cachexia &c. Dosis à gtt. v. ad xx. in vehiculo.*

De Salibus fixis.

Salia in genere cum *mira metamorphosi* inter se ludant, nil aliud videntur esse, nisi *productum* aliquod *materiæ subtilis*, exceptum in *aëre*, communicatum *aquæ*, cujus auxilio mediante *terra* ad ulteriorem *alterationem* sustinendam objicitur. Hoc adminiculo in *majorem motum* redactæ particulæ *terrestres*, ulteriori expansioni & dilatationi aptæ *fœtui* suo producendo redduntur. Hæ etenim particulæ, *crassiora* illa corpora *imminuendo*, facile in iisdem *irretiuntur*, ibidemque *aggravatæ* pondere, & *retentæ* irregulari situ partium & pororum, in magna satis quantitate illic *accumulantur*, *interstitia* illa occupando & *replendo*, quæ postea, ex parte *denuo liberatæ* suis vinculis, *salinam* recipiunt naturam, id est, *puncta* sua, antehac obducta, *magis exerunt*, *terreno* corpore, superficiem antehac occupante, *detruso*. Hæc facile demonstrant *salinum principium*, summæ *necessitatis* esse in generatione seu *vegetatione plantarum*, & omnium vegetabilium: revera enim *vix ulla* daretur imminutio, expansio, vel aliqua *corporum mutatio absque illo*. *Sal* enim perfringit omnes carceres & claustra, quæ alias *pertinacius* sat *resisterent* omni motui, ideoque illud rite tractatum *vegetationem* mirum in modum auget & *promovet*: verum, quoniam de *vegetatione* multa dicere animus non est, obiter tantum notabimus, *mixturam salis, olei expressi, & fimi* debito modo per fermentationem, unitam, miranda in *vegetabilibus* efficere circa eorum *incrementum*. Hæc *salia* non solùm *diversitate variant*, pro differenti natura regnorum, *animalium*, nempe, *mineralium & vegetabilium*, sed sæpiùs *vario modo tractata* eadem corpora, *diversa* producere solent *salia*: ita ut non unum idemque sit, qua *methodo*, quibus *adminiculamentis*, quibusve *instrumentis* fiat operatio. In genere autem *salium sequentem* statuimus *differentiam*: *salia per se* considerata *sunt particulæ scindentes, pungentes & acutæ*, quarum acies differt pro ratione *cohæsionis*, & *juxtapositionis* illorum minorum *punctorum*, & pro *soliditate* vel *figura* illius *terræ*, cum qua consortium inivit, ut in *acidis* latius. Hic autem *salia fixiora* perscrutari animus est, quæ præcipue ab *acido muriatico succo* ortum suum mutuantur, retinaculis *terrestribus fixata*, & in *salinam lixiviosam*, vel *tartaream* substantiam redacta. Hinc *duplicem methodum salis* illius artificialis è vegetabilibus eliciendi proponere intendimus, *essentialis* nempe & *alcalici*. Naturaliter autem *hæc salia an contineantur, an arte producantur*, è subjectis *utrumque esse verum*, ratio & experientia innuunt. Ut enim diximus; è *materia subtili* ortum suum ducere *salia*, sic statuimus, illa vehiculi loco ibidem in corporibus ipsis *contineri*, quæ aliàs *necessariò subsiderent*: hæc ibidem *agglomerata*, in *motum vehementiorem* corporibus crassioribus reductis, specimina præbent *spiritus contenti*, qui, ut diximus, nihil aliud est, nisi *congeries particularum fluidarum subtiliorum cum ramosis & aquosis*. Hæ particulæ *subtiliores*, filii *solis vel materiæ subtilis* vocari possunt, & *spiritus* nuncupantur, suntque *primordia omnium salium*. Hæc nunquam in corpore naturali vegetante, *in propria substantia alcalina seorsim* existunt, sed vel *per motum vehementissimum*, fugatis omnibus aliis volatilioribus particulis, *illæsa* perstant in consortio, & retinaculis *terrestribus*: vel ubi *liquidæ solæ partes*, *succi herbarum* dictæ, *per subsidentiam* deprimuntur, omnes hæ particulæ *salinæ*, consortium *fluidi & merè terrestrium* fœcum derelinquentes, motu interno illorum corporum, *propulsis* per materiam subtilem *tenuioribus fluido innatantibus salibus*, sensim *majora salium puncta* in *crystallulos* coalescunt, ut *duæ sequentes* operationes demonstrabunt.

Concludimus ergo, *materiam adfuisse ex qua in statu naturali; productum autem corpus suam figuram ab arte tenere*.

Sal Essentiale Cardui Benedicti.

℞. Card. benedict. recentis q. v.

Conscindatur & contundatur, donec succum suum emittat. Hunc succum, prælo expressum, clarifica albumine ovi, colaturam inspissa ad quartæ vel quintæ partis remanentiam, dein reponatur in cella per tres quatuorve septimanas, sic crystalluli concrescent ad fundum & latera vasis, quas exime, & in aqua calida denuo dissolve, ut à fœcibus separentur, & iterato in crystallos secundum artem reduc, hasce ad usum reserva.

NOTÆ.

1. Si *magis albicantes* requirantur crystalli, sæpiùs *reiterari* poterit *solutio in aqua propria*.

2. Hæc *salia* dicuntur *Essentialia*, quoniam ex *integra substantia*, nullâ ignis torturâ, producta sunt, & plurimas *ramosas, terrestres & aquosas* in se admittunt particulas, *ex integro vegetabili* desumptas, quæ *in sequenti sale* non reperiuntur, itaque ad *nitro-tartaream* accedunt naturam.

Quoniam *ex hisce particulis composita* sunt hæc salia, facilè etiam *sequenti methodo* præparantur.

Sal Essentiale magis Chymicum.

℞. Spiritus Herbarum & Stipitum empyreumatici rectificati q. v. ei adde sufficientem quantitatem Salis Alcali proprii, donec effervescentia omnimodè cesset, sal hoc mixtum evaporatur, & obtinebis idem *Sal Essentiale*.

NOTÆ.

1. In defectu *salis proprii alcali*, etiam *sal alcali quodvis* substitui potest; præcipuè si in sale hoc alcali olea *empyreumatica* leviter calcinata fuerint, ut taliter qualiter illis particulis etiam *ante* imbuatur: dein *soluto huic sali* in aqua propria affunde *spiritum acidum*, & sic in sal illius naturæ degenerabunt, quoniam *ab acido ad naturam suam trahuntur alcalia salia*.

2. Hæ

2. Hæcce salia non solùm *à succo naturali* producuntur, sed & *ab eadem*, mediante *fermentatione* interna *alterato*, immutato, & in *acorem redacto*: unde *spatium* tantum requiritur ad ejus confectionem, nisi in valde salsis, amaris & acidis vegetabilibus.

Vires. *Attenuat, incidit, sudores movet, & vires aliquales integras à propria sua substantia reservat, ita ut ex febrifugis & stomachicis oriantur febrifuga & stomachica salia, quod de alcalicis sequentibus affirmari nequit. Dosis à granis v. ad ʒi.*

Eodem modo *ex omnibus ferè succis herbarum* elici possunt salia: ut & ex illis *spiritibus acidis alcali associatis.*

Sal mixtum.

℞. Stipitum Absinth.
Fabar. an. ℔ x.
Lign. Guajac.
Juniper. an. ℔ v.

Mixta destillentur in cacabo ferreo, ut in oleis empyreumaticis dictum. Spiritum rectifica per se. Carbones residui una cum oleo fœtido misceantur cum quarta parte Nitri scilicet ad singulam libram carbonum ℥xii. Nitri ℥iii. calcinentur, donec albedinem acquirant. Calcinatam materiam elixivia s. a. & evapora. Huic sali adde spiritum præcedentem, & coagula denuo, sic obtinebis sal optimæ notæ.

NOTÆ.

1. *Carbones & oleum* inserviunt *figendo nitro* quod plurimis particulis exinde imprægnatur.

2. Ad *albidinem* prima vice *calcinatio* est instituenda, alias *iteratæ calcinationes & solutiones* expetuntur.

Vires. *Diuresin & diaphoresin promovet, febribus adversatur, vermes necat, ventriculum roborat, acidum infringit. Dosis ad ℈j.*

Sal Scordii.

℞. Herb. Scord. magnam satis quantitatem, incendatur, donec in cineres abeat albicantes, hosce aquà superfusà elixivia, lixivium filtra per chartam emporeticam, filtratum evapora ad siccitatem, sic obtinebis sal alcali, quod, si purius expetatur, iterata levi calcinatione & solutione candidum reddi potest.

NOTÆ.

1. Cineres, quo *albicantiores*, eo plus *salis* deponunt: è carbonibus *nigrantibus* enim *nullum sal* unquam sperandum.

2. Sunt, qui *addunt* post deflagrationem vel *nitrum*, vel *sulphur commune*, ut majorem *stabilitatem* inducant *salibus*, & majorem *copiam* obtineant, inscii forsan, *salia acida alcalium naturam* plane permutare, & ad nutum *suum* trahere, unde potius *secundum acida salia admixta* naturaillorum salium expendenda est, quæ potius *composita & muriatica*, sunt, quam *simplicia alcalia.*

3. Herbæ *virides* furno inclusæ ubi *exiccantur*, dein concremantur, inde copiosius *& efficacius sal* obtinetur.

Vires. *Omnia in genere alcalia earundem ferè sunt virium, eademq; potestate & agendi qualitate prædita, provocant enim urinam, acidum infringunt, & mediante illa actione sudores movent, & particulas spirituosas volatilisant, ut Chymicis operationibus plurimi sunt usus, ut postea latius Dosis à gr. v. ad ℈j.*

Eodem modo *omnia vegetabilia Salem exhibentia* tractantur.

Salia ex Pharmacop. BATEANA.

Sal Absinthii crystallinum, fit solvendo Sal Commune Abs. in Aqua filtrando, crystallisando, siccandoque, s. a.

Sal Aceti essentiale. coq. Caput Mortuum Aceti destillati in Aqua filtra ac crystallisa s. a. *Sudorificum est, & putredini resistit. Dos. gran. 5. ad 10. in vehiculo aliquo idoneo.*

Sal Aceti fixum. Calcina Caput mortuum, Aceti destillati, solve Aqua, filtra & coagula s. a. *Idem facit ut supra.*

Sal Alkali. ℞. ♆ ℔. Cineris isatid. ℔ß. Tartari, Nitri, ana ℥i. coq. in Aqua, filtra & coagula ad siccit.

Sal. Aluminis. coq. Alumen ustum in ▽, filtra & coagula s. a. *Sudorificum, & Febrifugum. Dos. gran. 5. ad 10.*

Sal Armoniacum fixatum. Misce Sal Armoniacum cum Calcis vivæ dimid. quant. & igne fortiss. subito adhibito, additoque folle funde, ac postea Aquâ elue s. a. *Inservit præcipuè liquori indè conficiendo. Sudorificum est, & putredini resistit, aperit obstructiones. Dos. gr. 5. ad x, &c.*

Sal Armoniacum Volatile, f. ex Salis Armoniaci, & Salis Tartari ana, Sublimatis s. a. potest & Sublimari (jubente Medico) cum tertia parte Castor. vel Succini. *Tollit ventriculi cruditates. Dos. gran. iii. ad x. Specificum est in Arthritide & Sudorificum.*

Sal Armoniacum Volatil. Oleosum. ℞. Caryoph. ℥ii. Spec. V. ℥viij. Sp. Sal Ammoniaci ℥iv. Digere simul ad uniendum s. a. *Dos. gran. x. ad 15 &c. in morbis capitis, ventriculi, lienis uteri, &c. in Colica & Tremore cordis Præstantiss. Remed.*

Sal. Chalibis. ℞. Croc. martis per Aquam Regiam fact. q. v. extrahe ⊖cum Aqua, filtra & crystallisa s. a. *Vim habet incidendi, ac aperiendi obstructiones, tum viscerum, tum uteri. Dos. à gr. i, ad 5. & ultra.*

Sal. Cibarius. v. Pulv. Cibar.

Sal. Coralliorum. Elicitur ex Cineribus more comm. Vel, solve corallia in Aceto destillato, filtra ac exhala s. a. Sic fieri pt *Sal Ocul. cancror. Margaritar, &c. Dos. ℈ß. ad ℈i. &c.*

Sal. C. C. Succinatum, f. Sublimando c. c. cum dimid. quant. succini s. a. *Dos. gran. x. ad ℈i. &c.*

* *Sal Decrepitatum*, fit calcinando (crucibullo tecto) donec non amplius crepet Sal Commune.

Sal Diureticum Solve Caput Mortuum Salis Armoniaci volatilis in ▽ calida; filtra & coagula s. a. *Proficuum in Febribus intermittentibus. Dos. ℈ß. ad ʒß. In Ictero, Scorbuto, Hydrope, & omnibus obstructionibus valde conducit.*

Sal Duplex, v. Arcan. Duplex.

* *Sal Febrifugum*, Elicitur ex testis ostreorum opt. mundatis, & ad summum albed. calcinatis, solvendo in Aqua, filtrando ac coagulando s. a. *D. ad ʒi. ante parox.*

Sal Jovis, f. Solvendo Magistr. Jovis per digest. in Acetum Destillatum, filtrando & coagulando. *Præsentaneum remedium in uteri suffocationibus quas ad miraculum compescit, tam intrinsecus, quàm extrinsecus adhibitum. Dos. gr. 2. 3. 4. &c. repetitis vicibus*

Sal Lithargyrites, Elicitur cum Aceto Destillato non secus ac sacchar. Saturni. Decantetur solutio, filtra & coagula s. a. Si solutio præcipitetur cum

cum ol. Tartari, vocatur *Magisterium. Interne datur in Diarrhœis, Dysenteriis. Reliquisque morbis resolutis. Intestina læsa ac ulcerata sanat & consolidat: sanguinem æstuantem refrigerat. Dos.* ℨß. *cum Theriaca aliqua sudorifica, sive anodyna.*

Sal Martis. (i.e.) *Sal Chalybis.*

Sal Martis Catharticus. Solve Caput mortuum Florum Sal. Armoniaci martiatorum in Aqua calida, filtra & coagula. *Dos. ad gr. xii leniter purgat, & Diureticum est.*

Sal Perlarum, fit omninò ut coralliorum.

Sal Philosophorum. Recipe Sal commune decrepit. Sal Gemmæ, ana ℥iß. galang. mac. cubeb. ana ℥ßm. f. Pulvis s. a. *Concoctionem juvat ventriculi, cruditatesque consumit. Dos gr.* iv. *ad* xii. *manè, jejuno ventriculo.*

Sal Polychrestum, f. ex Fl. Sulphur. & Sal. petræ ana, exactè mixtis detonatisque, solvendo Aquâ filtrando ac coagulando s. a. *Humores purgat serosos per sedem, & nonnunquam per urinas. Dos.* ℈i. *ad* ℈iii. *in* Aqua fontis ℔ij. *solut. ut fiat instar Acidularum.*

Sal Saturni. (i e.) *Sacch. Saturni.*

Sal Spongiæ Volatile; f. Destillando per Retortam, & Sal Commune rectificando s. a. ex Capite mortuo in Aqua calidâ soluto elixiviatur *Sal fixum. Utile ad calculos renum vesicæque frangendos. Valet etiam ad strumas discutiendas. Dos. gran.* 5. *ad* 12. *vel ultra.*

Sal Sulphuris. Solve Caput Mortuum Spiritus Sulphuris Aquâ filtra & coagula s. a. *Efficax remed. adversus verminationem. Dos. à gran.* 5. *ad* 10.

Sal Tartari, fit ex Tartaro calcinato, non secus ac ex aliis Cineribus sal extrahi solet. potest & elixiviari ex Capite Mortuo post Destillationem Spiritus Tartari relicto, si ulteriùs comburatur. Vel, fieri potest ex Tartaro crud. & Nitro ana Pulverisatis & calcinatis in crucibulo s. a. *Optimum est remed. in Ulceribus, Serpiginibus, Tinea, Scabie, &c. tam internè, quàm externè administratum.*

Sal Tartari Volatilis. ℞. Sal Tartari purific. ℥iv. Alcoh. V. ℥viii. Destilla ex Arena, ter cohobando; & adhærescet Sal lateribus Alembici. *Diureticum & Aperitivum insignissimum est. Sanguinem purificat. & malignitati resistit. Dos. gran. decem, ad viginti, & ultra.*

Sal. Viper. Volatile, f. ex viper. siccis per Retortam, ut cornu cervi, ex Capite mortuo elicitur more comm. *Sal fixum. Medicamentum summè penetrans, Putredinem arcens, obstructiones reserat, febres omnes resolvit. In melancholia, podagra, renum calculo & vesica, mira præstat. Dos. gr.* 6. *ad* ℈ß.

Sal. Veneris. [i.e.] *Flor. Viridis æris.*

Sal Urinæ Volatilis, f. ex Urina fermentatâ per Retortam Destillatâ s. a. *Fixum elicitur ex* Capite Mortuo *more comm. Insigne anodynum est. in doloribus sedandis, mixtum cum liquore conveniente, & supra loca affricatum. Internè datum reserat tartareas obstructiones viscerum ac mesenterii, unde insignis ejus usus esse poterit in Scorbuto, Cachexia, Icteritia flava ac nigra, &c. atterit calculum renum ac vesicæ, doloresque indè ortos sopit. Dos. gran. quindecim ad triginta.*

Hic rursus in majorem Tractatus de Sale perfectionem, Experimentum Chimicum novum de Sale Volatili Plantarum, ex Clarissimo WEDELIO,

PRÆFATIO AD BENEVOLUM LECTOREM.

Æquissima vox est, redde quod debes. *Memini me promisso dudum debitoris nomen subiisse & exsolvere jam debere, quod plurimi à me hactenus sollicitarunt,*

Liberare fidem addecet, licet dilatam, neque enim frustra sæpe differre licet, quæ omnium judicio exponere velis, maturè interim in vadimonium testes exceptione majores mihi comparavi. Exponere rem eruditis decreveram, ne sine teste relinquerer, ore quidem, non literis, quid enim scripto aliud reportassem, quàm judicia sinistra, aut vilipendium, aut, quanao ab amicis hæc timenda non erant, alia.

Inter istos nomino potissimum Excellentissimos viros, [tacebo autem jam domesticos, & familiares plures] D.D. Tackium, Meibomium, Barnerum, *ast quanta nomina!*

Vix eloqui possum, quàm benevolè exceperit conatus meos ipse tunc nobis præsens celeberrimus D.D. Tackius, *quàm ingenuè mentem suam exposuerit, & quàm amicè de me sentire apud Serenissimum meum Principem insinuerit.*

Non persuadere opus fuit, nec differre, in his enim sæpe.

Nec locus ingenio est, oculi, Te judice, vincant.

Id unum scrupulum movebat, quod accidit sæpe, ut quæ audientes mirabamur, eadem legentes rideamus, seu, quæ Cyri *apud* Xenophontem *est oratio, μείζονα ἀκουσθέντα, μείονα ἰδεῖν*, arbitratos majora minora videre, *& quod in proverbio fertur, ἄνθρακες ὁ θησαυρός. Verbo, non ad palatum omnium fore, minus ad votum eruditiorum, alteri fœtidum, alteri difficile, aliis vile.*

Ast noveram, quàm levis scintilla in alta lucis pyramidem exurgere possit, unde licet imperfecta hæc videri possent, malui tamen rudia hæc, & in incunabilis suis, si ita loqui fas est, exhibere, quibus ultra seculum absconditum latuerat, quàm diutius premere.

Εἷς ἀνὴρ οὐ πάνθ' ὁρᾷ, *ait* Græcus Poëta, *mihi satis est, multa nescire, pauca nolle. Aliis quoque relinquenda est pars gloriæ, in medio palma omnibus posita. Gaudebam hinc prodiisse hâc occasione quædam alia, ad rem facientia.*

Noveram enim, quàm solerti disputationum vanitate alter alteri præripere sæpe conetur inventionis laudem, & quàm immeritò litterariis altercationibus conspurcentur sæpe, quæ nitore suo clarius prodire gestiebant. Dispeream, si hoc non est supplicium de studiis sumere.

Non arrogo mihi laudes tuas, Lector Benevole, *neque ambio vana molimina, liberum penes te esto judicium.*

Q. D. B. V.

CAPUT I.

Salia volatilia plantarum dari, extra dubium est.

Dies diem docet: non unâ vice inexhaustus fons arcanorum naturæ æque & penitus diffluit, restant indies novi propullulantes rivi, ne dicam maria; hinc sæpe frustrà negantur dari, quæ solers cura in apricum proferre gestit, imò sæpe quasi aliud agendo invenit.

Videt

Videri posset ἄτοπον, τὸ διότι quærere, si τὸ ὅτι nondum fuerit dilucidatum, sed cum non solùm ignota fuerit chimicis ⊖lium volatilium è plantis productio, sed & produci posse iisdem impossibile visum, & negatum, operæ pretium æstimandum est, de his quædam præmittere.

Negant *alii* penitùs, ea dari in vegetabilibus. Vegetabilia, *ait Zvvelfferus claße 15. pharmac. reg. p. m. 608.* pauco, aut nullo, sale volatili constant, ac per consequens nec in illum resolvi possunt. Ac, licet credi possit, illum tantùm de terrestrioribus loqui, non aromaticis, balsamicis & scorbuticis; vero tamen verius comprobatum asserit, nullum substantiale existens sal volatile ex vegetabilibus, uti ex animalibus in dies acidit, arte elici posse, nisi ⊖em fixum, & hunc ipsum non, nisi prævià incineratione.

Limam hæc subiêre non immeritò, tùm *DD. Schroekii nostri animadv. in Zvvelff pag. 525. & 526.* tùm *DD. Bonnii*, qui *exercit. physiol. 7. de sanguif in coroll.* rectè hæc mechanicæ contrariari affirmat, cùm ex frumentis ⊖ volatile copiosissimum proliciatur, & ex pipere ipso sal volatile penetrantissimum acceperit, quod non sine causâ egregium febrifugum constituere suspicatur.

Alii eadem quidem negârunt itidem; sed, cum notabilem copiam salis volatilis vidissent in urinâ, quin in cervo, quoad hanc ipsam, & inprimis sanguinem & cornua, credidêre eadem nec cibo, nec potui, plantisve inexstitisse, nisi in formâ spiritûs acidi, quem ventriculi sal fermentale in sal volatile commutet. Videri hanc in rem potest *B. Mœbius fundam. Medicin. Physiol. c. 10. p. 109. ubi*, plantæ, *inquit*, omnes non facilè ⊖ volatile præbebunt; sed solummodò spiritum acidum.

Involutas esse aliis particulis volatiles has salinas, & nominatim ab acidis quasi subjugatas, certum est; verùm, ut facile fuerit excutere hoc jugum, & annihilare imperium, sub quo degebant, sic promtè eadem menstruo stomachico auscultant, sui fiunt juris, & sanguinis partes consimiles vegetant & restaurant. Altioris verò indaginis est, quomodo acida volatilia, exemplo formicarum, penetrantissima illa & subtilissima, reddi possint urinosa, & quo medio ipsa hanc naturam & efficaciam obtineant.

Neque obstant, quæ *loco citato Zvvelfferus* objicit, necesse esse, ut sal volatile sapore, odore, destillatarum aquarum, prout in aromaticis, balsamicis & scorbuticis aquis, percipiatur: neque sola elementaris, insipida, ac inodora aqua prodeat; si enim id sufficeret, pari ratione concludere licebit, nec in scorbuticis plantis sal esse volatile, cum v. g. ▽♌ lata fedi minoris, ast acerrimi, per se facta planè insipida prodeat.

Ludit nimirùm sal volatile instar ☿rii, modò hâc, modò illâ facie apparens, prout particularum inversio, & immutatio ipsi accidit. Quin *ipse*, cum à posteriori argumentum ducat, arte elici eadem non posse, quod alembicum non ascendant, seu mediante ♌tione vulgari aquarum se non exhibeant, cogitare debuisset, latius patere præparandi modum, neque firmiter ex hoc ipso concludi posse, neque sal volatile in plantis dari, neque arte elici ex illis posse.

Mitiùs si quis ea explicare velit, respexisse dici possent ad ea, quæ communiter prostant, nondum in libellis chemicis de his exstitisse processus, modò ipsius contextus consequentia id permittat.

Alii sub nomine essentialium, ita communiter dictorum, salium volatilia venditarunt, ut *Unzerus*, *Mullerus*, & alii plures; sed, utut mediæ quasi naturæ & constitutionis sint hæc ipsa inter fixa alcalia & volatilia; attamen καταχρηστικῶς saltim ac impropriè nomen hoc merentur, quæ præsertim terrea magis sunt, neque requisita ac conditiones salis volatilis obtinent.

Ex his ergò efficitur, experientiam chimicam hîc in parte altiùs promotam, contra quasvis sive rationes, sive hypotheses, malè fundatas, sive denique autorum contrarias opiniones, locare posse in apricum facili negotio salia volatilia, quo uno omnia corruunt argumenta, quæcunque in contrarium adducta sunt, neque, cùm res tàm clara sit, eadem vel adduci, vel discuti pluribus opus fuerit.

Hoc loco meminisse lubet, tenerum admodum esse plantarum ⊖ volatile, ac delicatum, ut in hoc meritò animali regno, cui major hujus erat necessitas, palma cedat; non tàm & tot ramosis plicis & frustulis alembicum pingit vegetabile tenerum sal, quàm animale. Quin sæpe ne crystallulis quidem se videndum offert; sed solùm liquori immersum gustui & olfactui se offert, & cum acidis effervescit: qui tamen sensus adesse nihilominùs id sufficienter & nemine reclamante probant, ut adeò sal volatile, ab asservandi modo & in quibusdam necessitate, possit duplici sub formâ concipi & statui: *liquidum* & *solidum*: &, sicut sal volatile C. C. viperarum, lumbricorum, &c. matri suæ seu vehiculo immersum totâ die dispensatur; sic id longè magis in vegetabilibus concedendum est, v. g. ♎ ⊖is ♀volatili, &c.

Quòd enim succini sal volatile magis præ reliquis per se adservari potest, 🜂 copiosius facit, ejusdem porulos quasi incrustans; ne annihilari ab ambiente, & resolvi tàm facilè possit.

Nullum verò tàm promptissimè, quàm cervinum, avolat, hinc & viperinum & eboraceum, inde eadem immersa servare, & dispensare essentificata par est, medio modo se habent ⊖ volatile ♀ri & ✳ci, ut adeò ⊖ia hæc volatilia meritò audiant, quòd & ignem minimè sustinent, & aëris solius admissu facillimè in auras avolant, contrà ac fixa facere consueverunt alcalia.

Idem & vegetabilibus contingere certum est; nisi liquori juncta & dispersa annihilari tàm promtè respuerent. Hinc & in sequentibus, cùm de salibus volatilibus loquemur, eadem non tàm abstractivè, quàm concretivè, seu non sine subjecto ac vehiculo intelligenda potissimùm volumus, ceu id in scholis Medicis, modò propriè quis non solùm nomen sæpe, sed rem ipsam attendat, in aprico est, ut ♎us ⊖ ✳ci nihil aliud est, quàm sal volatile in liquore aqueo subsistens: ♎us ⊖is ♀ri volatilis eundem censum cum aliis meretur.

Modi parandi Salia volatilia ex seminibus, extractis, & oleis ♌latis.

CAPUT II.

Ex seminibus plantarum ⊖ volatile mediante igne elici posse, quæ acrimoniam cum odore, vel alterutrum horum junctum habent, tàm verum est, quàm quod verissimum, neque de reliquis, quæ minùs sapidas offerunt particulas, penitùs dubitare licet, nisi quòd parcissimum & diffusissimum ea exhibitura sunt, respectu priorum ⊖ volatile.

In semina ductu naturali, & extraneo calore vegetante solari, vis & anima quasi omnis abit, recumbit in his, ceu in centro & puncto ultimo ⊖ volatile, unde effœta tunc eò magis redditur planta, quò maturescit magis semen. Colligitur in his, ceu in receptaculo, ex plantæ cadavere quasi emigrans & novum germen exspectans vegetans forma, quæ priùs sparsa erat in toto herbæ corpore, unde in his ⊖ volatile concentratum videre est, quod in reliquis partibus diffusum priùs palabat.

Patet hinc, quàm promtè ex his educi possit ⊖ volatile, sive seorsim, sive sub sulphuris pallio occultatum, & , ceu ex herbis oleum longè difficiliùs elicere datur potestas, quod ex semine promtè efficitur: sic par ratio est salis volatilis, ut mirari subeat, lusisse multos

ea ipsa, & visum effugisse, donec emunctiorum Chimicorum naribus ea videnda se exhibuere.

Insipidorum seminum exemplum sint frumentacea, quæ copiosissimum in se continent volatile sal, idq; prolici de se lubenter patiuntur. Magis id amicum naturæ esse conveniebat, magis pati, quàm agere in corpore, ob nutriendi, quâ pollet, facultatem: hinc minùs sapori obvium, temperatæ oleosæ emulsioni mersum, hinc volatile sal minùs percipitur à priori. Ast, quam belle reficit analepticus panis spiritus, in Tinct. coraliorum hinc non sine causâ expertus: quàm confortat non dicam odor, quod *Democriti* prædicatur exemplo, quàm ipsa substantia, ut frustrà hinc neget *Helmontius*, panem reliquorum omnium ciborum esse fundamentum.

Neque obstat ⌒us acidulus, quem fundit, quò minùs occultetur unà ⊖ volatile. Tacemus alia similia, quæ posteris temporibus diligentia vulcano vel subjecit, vel committet ulteriùs. Ut enim in bonâ causâ vel tria verba sufficere scribit *Pindarus*, ita etiam sæpe in exemplis id abundè valet.

Tetigimus jam hæc priori capite, ubi & ⊖is volatilis piperis mentio facta est. Dudum jam nobis *sal volatile fraxini* elegantissimum ex semine, quod avis linguam vocitant, prolectum commendavit & ostendit *Dn. Ludovici* noster.

Illustrabimus exempli loco eadem ulteriùs semine rutæ, sophiæ Chirurgorum, aliorum similium.

♃. *Sem. dictorum, rutæ, cochleariæ, soph. Chirurg. &c. benè mundat. & sicc. q. v.* v. g. ℔ß. vel ℔j.

Inde ♉ vitreæ, ♌la lento igne primò phlegma, hinc ⊖ volatile spiritui nuptum, & seorsim quoque pulcherrimis rhombis recipientis se affigens parietibus longè elegantissimum, & oleum penetrans, ad καρηβαρίαν usque copiosissimum. Paucis horis re feliciter peractâ, separetur mediante filtro vel tritorio minorio eum à liquore volatili urinoso, conquassato priùs leniter vase, ut ⊖ volatile solvatur, & liquori immergatur, quo fine etiam ▽ rectificati modicum pro ablutione majori infundi vasi potest. & servetur ad usum. Est verò primum cephalicum, & speciatim antepilepticum, alexipharmacum & penetrans, hystericum etiam medicamentum, non contemnendum, quod per se dari potest ad gutt. x. xx. vel cum ⌒ *lil. convall.* aliisque accommodis permisceri. Reliqua matris suæ indolem sequuntur.

Oleum seorsim rectificatur cum aquâ copiosâ, vel aliis artificiis sordes ex oleis ad se trahentibus alcalinis, quæ hujus non sunt loci, ad internum & externum usum aptetur.

Notabile est, quòd impetuosâ vi secessum faciente sale volatili ab oleo, sub finem, vel in medio ♌lationis facilè rumpi soleat retortæ corpus, præsertim, si paulò major fuerit destillationi commissa quantitas, licèt ignis subditus non ita fortiter urgeat egressum.

Tactis his nobilioribus, non opus est, aliis pluribus diutiùs immorari.

Extracta plantarum item fundere ⊖ volatile, exemplo est *opium*, quod & volatile, & ⌒um ⊡nosum de se fundere, uti certum est, ita id *in opiol. nostra l. 1. s. 1. c. 9. p. 33.* pluribus fuit tactum. Sic latere assuevit & immersum esse particulis resinosis & roscidis, ut etiam, nisi secedere hæ ab invicem cogantur, & dimittere, quod secum absorpsêre, vix in conspectum prodeat. Si enim opium destillationi subjungatur, non per se, sed addito menstruo vel aqueo vel ⌒uoso, tantum abest, ut dimittat de se ⊡nosum volatile ⊖, ut potiùs & anodynam servet secum vim, & liquor destillatus parum vel nihil inde participet, cùm de resinosâ parte nihil secum evexerit.

Extracta aliorum vegetabilium, non penitus gummosa, itidem fovere secum sal volatile, credibile est, si v. g. *extractum scorzoneræ, petasitidis*, imò vel ipsius *hellebori* ♌lationi eodem modo factæ subjiciatur, neque enim æquè calor, ad eorundem præparationem antegressam necessarius, propellere eadem est sufficiens, cùm irretita viscosis & fixioribus particulis magis sint. Hinc verò fortiori extruduntur vecte. Et in genere salia volatilia odore urinoso non eruuntur nisi vel propellantur fortiùs, vel liberâ gaudeant avolandi licentiâ, aliàs enim sensim exhalant, ut sub aliorum velò latent.

Ex Oleis *aromaticis* ♌ *latis*, separare ⊖ volatile, uti artificiosum est, ita, cùm ex *Helmontio* jam suprà de eo disseruimus, & latiùs hæc tradiderit *Excell. D. Ludovici tract. de ⊖ le ♀ri volat.* supervacaneum ducimus, longiùs id hoc loco repetere.

Duplex hic est *modus*, uterque ab *Helmontio* insinuatus *in specimine* seu *parte primâ c. 5. p. 41.* facilè à callenti ad olea applicandus, alter per *alcalia*: uterque magni momenti.

Sunt, qui ex eodem fundamento alcahest venantur, & panaceam, quibus sua linquida est speculario, quidem contra mentem autoris manifestò est, qui tantum vicem alcahest obire posse eodem carentibus, scribit. Fieri potest processus cum quovis ⊖e fixo & oleo aromatico. Minorum sumtuum & parabilius est, si ⊖lis ♀ri part. iij. cum ⌒*us terebinth. atherei* parte j. misceantur; stent in digestione usque ad coagulationem, (lapidem vocant,) quò diutiùs steterit, eò meliùs evadit sal; abstractione lentâ factâ, si opus sit, ♌latio fit per ♉ ascendente in sublime sale volatili, virtutum admirabilium.

CAPUT III.

Per fermentationem & semiputrefactionem ex plantis, floribus & foliis, ⊖ia volatilia parari possunt.

Uti verò per deflagrationem igne aperto ex ipsis quoque plantis siccis in incineratione, licet minori quantitate, æquè, ut ex seminibus largiori copiâ, ⊖ volatile colligere licet, (ubi, si nempe per ♉♌ lentur herbæ, olea mutari posse in sal volatile, sunt, qui asseverant;) quod tamen obiter hoc loco saltim tangere lubuit, uti ex absinthio sal volatile amaricans separatum novimus; sic ex recentibus jamdudum id tentârunt, per fermentationem & semiputrefactionem cum successu plures.

Dictum jam aliàs à nobis fuit, non perdi tàm facilè sal volatile per fermentationem, ut communiter creditum fuit; sed immersum aqueis & aliis particulis saltim absconditur, & cæterâ compage sensim hoc modo resolutâ, præcedente leni fermentatione & incalescentiâ, si præsertim externus ambiens aër id non prohibeat, spiritus urinosus inde prolicitur. Aliis enim calidus, vel saltim temperatus, & sibi relictus convenit, aliis frigidus magis aptus habetur, v. g. in cellâ; vel, qui nonnullorum est modus, indita materia vasi apto aquæ committitur, quæ digestio est frigida. Sic ♃ *florum liliorum canvallium* recentium, rore majali imbutorum, vel etiam *anthos*, & c. s. q. inditi vitro apto, seu cucurbitæ reponantur in cellam, & decursu aliquot mensium resolvantur in liquorem, qui acutissimi & fragrantissimi odoris erit, hinc ♌tioni subjectus urinosum volatilem spiritum fundet.

Ipse hic modus callentioribus Chimicis aliis plurimis dudum celebratus fuit, quos nominare supervacaneum foret.

Si plantæ ipsæ hoc modo resolvantur, minùs participans de odore ⊖ volatile eruitur; sin flores odoratiores, ubi partes 🜂eæ exsuperant cum salinis, magis id respectu illarum acquiritur.

Problema

Problema curiosum est, ⊖ia obtinere volatilia, quæ retineant odorem, seu quæ teßentur de odore plantæ, ex quâ parata fuerunt. Hàc tamen analysi, quæ majoris apparatus est, ut in plerisque quoque aliis, odorum radicale principium, 🜍, vel separatim se prodit, si id expetatur, vel prædominantibus aqueis & urinosis partibus confunditur, (ut ita loquar) & odorem urinosum præpollentem exhibet.

Per se facta ita se habeant, ceu innuimus, & curiosâ ἐγχειρήσει acquiri possunt; *per artem* verò salia volatilia reddere oleosa, & finem hunc assequi, uti curiosum & passim hodie decantatum; ita facillimum est, prout inferius de eodem dabitur disserendi occasio.

Processum ipsum, quo modo ex plantis hac via elici possit sal volatile, cùm *in transactionibus Philosophicis Anglicanis d.25. Mart.* 1674. posuerit & recensuerit *D. D. Cox.* huc excerpemus.

♃. Æstatis medio, seu calidiori tempore, bonam quantitatem plantæ, quàm volueris, separa inde folia omnia, & seorsim caules stipitesque abjicias. Hinc indas eadem vasi firmo & clauso donec omnimodè fermententur, putrefiant, atque in pultis formam redigantur, quod in quibusdam tardius, in aliis ocyus fit. Deinde ♌la hanc massam igne primùm mediocri, & habebis aquam qualis ex aliis plantis ordinariè elicitur, hinc ⏑us & ⊖ volatile succedat, & circa finem oleum crassum, nigrum atque fœtidum, quod cùm ⊖e volatili jungendum, sæpiusque rectificandum est, & olei maxima pars in ⊖ adhuc facesset, unde ⊖ volatile ⊡nosum instar ⊖is ⊡næ, C. C. sanguinis humani, vel ⊖lis *ci emerget.

Ubi notandum.

1. Per fermentationem, dum illa inchoatur, hæc herba valdè incalescet, præsertim circa medietatem seu centrum, hicque calor adeò fortis erit, ut, igni contrà, manum impositam lædere soleat.

Posthæc incipit corruptio, putrefactioque omnes plantarum naturales qualitates immutat, & quidem non solùm sensibiles, sed & specificas, adeò, ut

Planta bonum gratumque exhalans odorem, fœtida corruptaque evadat, æquè ac alia, cui hæ qualitates non insunt, adeoque fœtet, ut odor æquè intolerabilis vix alius detur. Ast hic fœtor non multùm durat, sed omninò disparet, simul ac planta ♌lationi subjicitur.

4. Plantæ humiditate & pinguedine pollentes duplo citiùs, quàm magis siccæ, & aromaticæ & teneræ putrefiunt.

5. Durante putrefactione interdum in medio vasis, licet nullus eò patuerit, ab extra aditus magna vermium, muscarum, aliorumque insectorum quantitas fuit reperta, quæ verè ex putrefactione orta sunt.

6. Vermes hi ⊖. volatile non largiebantur; verùm alium ab hoc multò diversum liquorem exhibebant, mediante scilicet ♌latione.

7. In hac plantarum destillatione 1. *aqua* apparet adscendens, sub guttarum satis grossarum formâ, congregaturque, & in recipiens cadit, 2. *Spiritibus* adscendentibus, illos sub nubium seu nubecularum specie evehi cernes, quæ difficiliùs colliquantur, & strias habent diversificatas atque intortas, quemadmodum in destillatione ⏑us C. C. accidit 3. Denique *oleum* apparet, quod non, nisi violentissimo, & ad summum aucto igne exit, idque omnium fœtidissimum.

8. Nunquam aliud, præter hoc, obtinui oleum, post putrefactionem, quæ si perfecta non sit, exit hoc oleum essentiale, odorem plantæ referens.

Plantæ, quæ oleum essentiale communiter non præbent, multum olei fœtidi largiuntur; verùm, quæ multum olei essentialis dant, plus olei fœtidi emittunt, quàm aliæ.

10. Inter ⏑us & ℅ea hæcce quædam sæpiùs, (3. 4. 5.) rectificari amant.

11. Hoc ⊖ volatili rectificatum omnes ⊖is ⊡nosi qualitates habet, adeò, ut ipsum inter, & sal volatile sanguinis humani, C.C. ⊡næ, aut ✱ci nulla intersit differentia. Omnes etiam producit effectus, quos hoc, diureticum & diaphoreticum est, acidum destruit, cum illo se jungit, & inde ⊖ compositum resultat armoniaco simile.

12. Quod magis est, hæc ⊖ia volatilia à se invicem, neque quoad qualitates sensibiles, neque quoad effectus differunt.

13. Nullam plantam ♌lavi, (quamvis diversas destillaverim,) quæ omnes has partes, de quibus modò diximus, non reddiderit.

14. Post ♌lationem in vase offert se odor moschum ferè redolens, qui nullo modo tolli potest, licet per aliquot annos aëri expositum fuerit.

15. Vas in quo planta fermentatur, sæpiùs apertum reliqui, & vertente anno paucissimum in eo restabat ⊖ volatile.

16. ⓨ nullum ⊖ fixum largitur.

Et hoc quidem modo ex animalibus quoq; quibusdam destillari potest ⊖ volatile, ceu ex lumbricis per putrefactionem fit, quibus in vas vitreum seu terreum positis, accedente ambientis calore ferè eadem observantur, ac in plantis à dicta præparatione, ut & oras vasis transcendere, &, nisi porta detur, vesicam disrumpere soleat intestinus motus. Postmodùm destillationi subjecti fundunt liquorem, ⊖e ⊡noso cum 🜍re fœtido refertum, & rectificatione prævia depurabilem magis & gratiorem reddendum, de quo jam in specimine nostro diximus.

Si quis verò addere plantis hunc in finem velit curiosus sal fixum, seu proprium, seu usuale aliud obvium, v.g. ⊖ Tart. vel calcem vivam quoque, aut saltim cineres illi id ipsum liberum est, sufficit, absque additamento simplici via id succedere.

Adeoque hæc præparatio in vulgus jam innotuit, & possibilitatem sufficienter quoque demonstravit, proceditque non tantùm in antiscorbuticis, ut cochlearia, nasturtio; sed etiam in aliis, ipsisque floribus, præcipuè odoriferis, nec adeò siccis, ceu ex floribus filiorum convallium, uti modò dicebamus, elegans ⊖ volatile hâc via & methodo consurgit.

Sine igne & sine additamento, spontaneâ destillatione, ex ritè præparatis plantis prodit ⊖ volatile.

Videbatur jam evulgatus processus, quo de in specimine scripsimus, adeoque crambe recoqui. Verùm, uti cuilibet suam concedimus lubenter gloriam, ita in eo quoque non sine effectu latuit hactenus experimentum nostrum, ut seu inventionis similis in publicum producerentur specimina, seu de nostro hoc doctiorum judicia. Licitum sanè fuisset nobis, quæ gravissimis viris & Chimiatris dudum oretenùs & oculotenùs demonstraveramus, & commodè cum illis feceramus, statim evulgare, & in eo inventionis famam aucupari, cum, verbis *Dn. Lic. Garmanni* nostri, multi è Philosophis chimicis de ⊖is volatilis plantarum exsistentia, dubitarint, nullus autem, nisi forsan incidenter & superficialiter, ante nos tractaverit hoc thema.

Modestè verò in hoc malaimus aliis judicium relinquere, ubi scripsimus verbis *Mirandulæ*, nec inventum à nobis id esse, nec quæsitum. Nunc verò abeat in lucem, ut quæ vel à nobis scripta primum, vel occasione hujus ab aliis publicata, lucem acquirant majorem.

Quoad ipsam rem, ne quis impunè gloriari de inventione possit, vel litem uti in rebus nauci sæpe fit, in hoc movere nobis, quum omnibus modis aversamur, nosse æquum est, ultra seculum, seu ultra centum hosce annos, ne ampliùs progrediamur, evolutionem hanc ⊖is volatilis mille testibus, notam fuisse, sed non observatam: visam, sed neglectam; publicè apertam, sed nec agnitam, nec curatam. Qui probationem hujus desiderat, cogitet quæso, quamdiu in Thuringia nostra glasti præparatio nota & in usu fuerit in universæ ferè Europæ usum expetita. Eandem originem etiam sibi vindicat experimentum nostrum, ut ex sequentibus patebit.

Liceat modò nobis mirari hoc loco naturæ abscondita, latent sæpe, quæ obvia sunt, conclusa, quæ nares feriunt, occulta, quæ in oculos occurrunt, quid sensibus ipsis certius esse queat? Ludit in hoc mortalium stuporem, qui, quod habent, habere sæpenumerò se credunt, quod habent, & ante pedes est, negligunt. Neque tamen culpanda antecessorum nostrorum ignavia vel incuria, infelicitas hæc fuit, non socordia, posteris quoque plura relinquentur. Non unâ vice pandit arcana sua, sed partitis; quæ uno momento nos delectant, facilè negligimus; quæ distinctis vicibus, gratiora sunt & intimius afficiunt. In hoc tantum delinquitur, si in libris solùm & penes eruditos quæritur sapientia. Latet hæc & sordido pallio, neque, quod *Hippocrates* noster jubet *in præception. cap. 2. v. 24.* pigeat ex plebeiis sciscitari, si quid ad curandi opportunitatem conferre visum fuerit. Multa apud mechanicos arcana latent, multa apud operarios: habitat sub ingrato sæpe & inviso hospitio naturæ splendor.

Sed, ne gratis hæc dixisse videar, à posteriori quasi præsupponimus pauca hæc axiomata.

Plantæ omnes pollent ⊖le volatili, aliæ quidem magis, aliæ minus: alia obvium magis & explicitum aliæ immersum, & in sinu implicitum, magis fovent.

2. *Plantæ sibi invicem superimpositæ incalescunt, quò majori quantitate & densitate, eò fortiùs, & vice versâ.* Videri id potest in quibusvis herbis, absinthio, carduo benedicto, in fasciculos majores & densiores collectis, lupulo, imò ipsi etiam farinæ tempore æstivo idem accidit, & fœni exemplo notissimum est. Memorat id ipsum de seminibus quoque & stercoribus, etiam siccis, *Galenus libro de causis morbor. cap. 2.* & accensum etiam ipsum stercus columbinum hoc modò se vidisse addit. Illustrare hæcce licet elogio accuratissimo *divini senis*, qui, quasi hæc intimius pervidisset, & ipsum processum velut digito innuisset, ita *l. de natur. pueri c. 26.* scribit: καὶ γὰρ ἡ κόπρος ἡ νενασμένη μὲν εὐθερμοτέρη ἐστὶν, ἢ ἡ ἀραιὴ ἔσσα καὶ ἄλλως, τὰ μὲν ἰ. μαλέα καὶ πεπιεσμένα ὑπὸ σφῶν αὐτῶν ἐκθερμαίνεται, καὶ ἐν τάχει κάρτα ὑπὸ τῆς θερμασίης ξυγκαιόμενα σήπεται· οὐ γὰρ δίεισι τὸ πνεῦμα δι' αὐτῶν, ἅτε πυκνῶν ἐόντων. *Nam & fimum densius accumulatum, intus calidius est, quàm quod rarum existit: & alias humecta ac compressa, & seipsis concalescunt, & brevi à calore valdè exusta putrescunt. Neque enim permeat spiritus per ipsa, nimirum cum densa existunt.*

3. *Plantæ certo modo priùs præparatæ, & sibi invicem superimpositæ de se mittunt ⊖ volatile.*

4. *Posito ipso calore intrinseco, sponte facto, non extraneo, posita aptitudine, ☊latio fieri potest ⊖is volatilis sine igne, per se, sine additamento.*

5. *Humiditas nimia superaddita, seu conjuncta, calorem quidem habet succedaneum, & hinc ⊖ volatile, quod secum immersum gestat, igne mediante de se prodere potest; ipsum verò ⊖ volatile minus, quippe præditum & detentum, citra torturam hanc se offert.*

6. *Hinc exhalare prius leniter.*

7. *Proportionata tamen esse, unde, si siccitas nimia accedat, & consequenter proruptio ⊖is volatilis moram trahat, affundere licet aquam.*

Quid multa? fatemur glasti præparationem mechanicam obtulisse nobis sal volatile ejusdem: cum enim & curiosè hanc lustraremus, & in parandi modum inquireremus, fumantes acervos vidimus, urinosasque particulas exhalantes percepimus, toto eo, quo continebatur, loco, ne dicam totâ domo, nares vellicantes. Mirati artificium, cogitavimus, quomodo in auras abiens, à nemine curatus, nec in usus alios cedens urinosus liquor, vel sal volatile posset excipi, & imposito instrumento hic depicto obtinuimus, quod volebamus. Ita scilicet sine sumptibus, sine curâ, &, quod maximum est, sine igne colligere licuit notabilem, quantitatem ⊖lis volatilis, in liquore hoc spontè prolecto, odore non minùs, quàm sapore se sistens, quod hinc rectificare facilè, & ☊latione leni XXcùm magis aptare licet si pars circiter dimidia vel tertia saltem abstrahatur.

Explicatio Figurarum, N. I. & II.

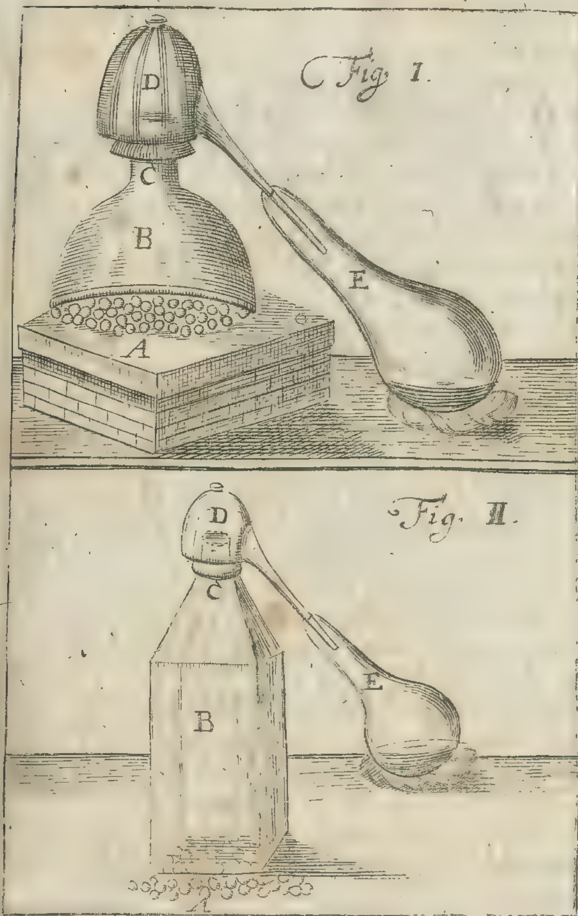
A. *Globuli glasti, prius in hunc usum præparati, & jam accumulati in tabulato, ab interno calore sal volatile assumentes, circa ullum externi ignis accessum.*

B. *Instrumentum figulinum illis superimpositum, sive uno, sive pluribus locis, ut colligi & excipi possit, nec vacuas evolare in auras sal volatile; sive rotundius illud fuerit & capax, ut* N. 1. *sive quadratum & oblongam, pauloque altius, ut* N. 2. *ita globulis aptandum, ne admissu aëris liberi transfugere possit exhalatio, vel muscæ etiam copiosè simul possint ingredi.*

C. *In collum abiens ejusdem pars instar cucurbitæ, ut magis jam adscendere possit & colligi sal volatile.*

D. *Alembicus vitreus paulo capacior; collo huic impositus, qualem in ☊tione ✳ti adhibere consultum est. In hoc roseidæ & aqueæ particulæ, vehicula ⊖lis volatilis, ad receptionem cohibentur & uniuntur.*

E. *Recipiens seu cucurbita itidem capacior, in quam destillat liquor ⊡nosus volatilis.*

Sal volatile ex hoc modo præparatis plantis, facta jam spontaneâ ♌tione, igne mediante acquiri potest.

Adeò jam pansa & reclusa sunt hoc pacto omnia, ut & sponte abitum parare ⊖ volatile possit, & citra ullum alius coloris accessum colligi, novo & inusitato destillationis genere, ubi, cum alias sine igne Chimici ὄδὲν ἀξιόλογον τῶν χρησίμων κατασκευάζον᾽, *nihil quod operæ pretium sit utilium parare possint*, spirare cernitur naturæ vesta æthereos fumos, & sine furno ipsa sibi sufficere, quem ex ipsâ materia sortitur.

Ast ne sic quidem inexhaustæ sunt omnes dotes, ipsa partem ministrat adjuta tam commodè natura, & quantum interiora possint, sponte destillando manifestare; partem verò, & quidem non levem, quam absconderat in globulis quasi intimius, ignis artifici reservat, ut præeuntem ipsam si sequatur, absolvere opus possit, & ⊖ volatile residuum, copiosum, neque enim omne avolat, igne extorquendo in gloriæ se partem vocare.

Facilis res est, & ex passim obvio, ac venali glasto, præparato scilicet, siccoque, pro tinctorum usu unicè accommodato, parabilis.

℞. *Glasti præparati* q. v. v. gr. ℔ij.

Indito ⌒ vitreæ in arenâ, facta probè lutura, pellatur primò phlegma, hinc nebularum forma spiritus, sale volatili potissimum ebrius, cui tandem oleum flavescens fœtidum, instar olei lumbricorum ferè minori quantitate succedet. Filtretur liquor volatilis urinosus & ab oleo separatus, addito etiam, quod cum ▽ ex recipente elutriatur, rectificetur sive per se, sive additione cinerum puriorum cribellatorum, & sic habebis spiritum, seu ⊖ volatile liquidum πολύχρηστον, antiscorbuticum, diaphoreticum, antipodagricum &c.

Fixationem salis volatilis hujus ⁓ū ⊖li & aliis acidis machinari licet, quamvis longè melius volatili forma in usum cedat. Par ratio est similium eodem modo prius præparatorum & reclusorum, jam enim hoc præcipuè exemplum sumpsimus.

Digreditur in glasti descriptionem, & præparationem.

In Scholis Medicis *glasti* nulla vel parca admodum hodiè occurrit mentio, ut locum & hic habere videatur *Helmontiana* querela, à *Dioscoride* usque tempore paucam vel nullam accessionem factam in hoc usque seculum, adeò videas pleraque herbaria tantùm gaudere transcriptione virtutum, ut, quoad harum vim, si unum legeris, omnes legeris, in vastam nihilominùs molem excrescunt, & præter icones, eosque falsos sæpè & imperf. ctos, parum solidi tradere, &, quod non dictum sit priùs assolent.

Cum *sativa* sit alias isatis, alia *silvestris*, ex *Dioscoridéo* textu patet, antiquissimum esse usum prioris ad tinctorum usum, sativam *ait*, ἣ μὲν βαφεῖς χρῶνϑ, *quâ lanarum infectores utuntur*. Ex quo colligere non ineptum foret, & præviam ad usum hunc præparationem, dudum & cognitam, & exercitam fuisse.

Tertium ex eâ accedit Thuringiæ nostræ vectigal, cùm aliàs & vino & frumento abundet vid. *Cornarius Comm. in Dioscoridem lib. 2. cap. 169. pag. 210.* Hinc vulgatum est proverbium: *Tria fundere Thuringiam cognomina: VVein, VVeizen, VVald*; quibus & *quartum, VVolle*, non immeritò licet addere.

Proventus isatidis instar zizaniæ cujusdam, ceu vulgò eam vocant, facilis est, modò in solum pinguius incidat.

Inprimis optimè crescit iis in arvis, quibus priùs linum satum fuerat; sin minùs antecessore hoc gaudeat stercorari eadem probè postulant.

Alterutro horum facto sive lini præcesserit fœtatio, sive stercoratio proba aut foditur terra ad sationem, aut aratro ad id aptato, quadrijugali, *grosser VVaidpflug*, profundiùs aratur. Sin communi aratro præstare id libuerit lentè festinandum est, mora enim eget; nec tàm alienis, quàm domini oculis, cujus præsentia, elogio *Palladii lib. 1. de re rust. t. 6.* profectus est agri, id gerendum.

Quod autumno aratro præparatum est arvum, hyemalibus feriis ad purificationis Mariæ festum relinquitur uberi irrigationi.

Semen ipsum, perinde est, recens ne an vetustum sit, modò non fumi accessione, quod notabile est, corruptum fuerit.

Post festum purificationis, molliori cœlo, seritur, & ex voto quidem magis, modica nive posita, & ea quidem cautione, ne densè nimis satio fiat.

Elapso uno alteroque die, quæ mora non de nihilo est, studiosè mediante occatione, terra obtegitur.

Post Pentecosten diligenter repurganda ab aliis herbis.

Post festum S. Johannis ad primam messem maturescit, cum extima folia flavedinem præ se ferunt, vel metus est, flores ipsum meditari, ferro ad id parato, *Stoßeisen*, in terra herba detruncatur, in cumulum hinc colligitur, & ad loturam fertur.

Facta lotione pabone ad locum aptum mittitur, sparsim dispergitur, & vertendo siccatur; marcor hic, *die VVelcke*, seu colono, si minor fiat & superficiariè, seu emptori, si justus, lucrum fœnerat, illi quidem, aucto globulorum numero, huic meliori præparatione. Sin inconstans tempestas minùs faveat, ut modò siccetur, modò imbribus irrigetur, quæ liberari ab extraneo humore debebat, periculum subit corruptionis, &, testis hujus, nigredinis, quod sæpe unicâ nocte contingit.

Abſumpta ſuperfluâ humiditate, congeritur, & truſatilibus molis infertur, quarum plures videas in Thuringiâ, tum uſui huic accommodatas adhuc, tùm veſtigia ſaltim exhibentes priſtinæ copiæ & culturæ, ſolos lapides.

A conquaſſatione ſeu comminutione, & tritura hâc, qualis quidem ſucculentis adhuc convenit, in acervum obtuſum ſeu rotundum compingitur, ſuperna parte tecta pro arcenda pluvia, circa latera verò ventilabra fabricantur, ut herbacea ſanies reſidua per noctem excludatur. Modum hunc tangit & deſcribit paucis *Ryffius Comment. in Dioſcor. lib.2. cap. 177. p. 193.*

Abacto liquore digeritur in magnos globos, *vird geballet*, & tecto patulo ad id facto, *Horden*, ad machinam illam vecta imponitur, ut ſiccetur, adeò omni ſtudio ſuperflua humiditas abigitur, ne in putrilaginem fatiſcat, tum intentioni primariæ, quàm colonus habet, tum ſecundariæ, quæ noſtra jam eſt, ⊖ ſcilicet volatile acquirendi, contrariam. Relinqui hic loci poteſt, quamdiu id fert occaſio, aut globuli jam leniter exſiccati, propriæ inferri domui, vel ad ulteriorem præparationem mercatoribus vendi poſſunt.

Globuli enim hi, quos ſexagenos *Schockveiſe*, vendi videas, tabulatis ingeſti & accumulati ſenſim incaleſcunt, & urinoſum ⊖ volatile de ſe exhalant, eo citiùs, quò calor ambientis, æſtivo tempore, & ipſorum copia major, illud verò non ſolùm, quo continentur, ſpatium, ſed totam ſæpe domum, & vicinas, odore ſuo replet. Adhærent tignis, parietibus, & tectis guttulæ roſcidæ, & in auras exſpirat, niſi excipiatur, ⊖ volatile. Tandem aquâ etiam affuſa magis intenditur calor, donec non in cineres, ut quidam volunt, ſed pulverem groſſum, tinctorum uſibus aptum fatiſcat, quod hinc glaſtum κατ' ἐξοχὴν, ſeu præparatum, audit.

Sed abſolvemus, quod reſtat circa iſatidis culturam. Secunda vice propullans non, uti priùs, ſolicitus unguiculis, ab immixtis aliis herbis repurgatur, ſed oves in agrum mittuntur, ut paſti interſito hoc gramine repurgent iſatidem, neque enim illi vel eſu, niſi ⊖e veſcantur, nocent, vel conculcando in terram, niſi paſtoris negligentiâ diutiùs, ac par eſt, inhæreant agro.

Exactis ſed ſeptimanis à prima meſſe, denuò, ut ſuperiori tempore detruncatur, & iterum elapſis, totidem hebdomadibus, ſi cœlum autumnale favet, nec gelu tàm citò ingruit, tertiâ vice, licet hæc minori bonitatis notâ, ad utrumque opus polleat, tùm ob caloris ſolaris digerentis inſufficientiam, atque adeò tincturæ paupertatem conſequentem, tùm ob tempus loturæ minùs aptum, frigidiori exiſtente aquâ, & marcorem operi minùs parem, ut taceam exhauſtas jam ferè vires, ⊖is volatilis penuriam.

Patet & hinc, qui tardius, & quadrageſimali demum tempore arva ad iſatidis ſationem arant, binis tantum gaudere meſſibus, quarum prima cum ſecalis & tritici plerumque coincidit, & ſolent hujus generis glaſtum vocare *iung VVaid*.

Sequenti anno iiſdem arvis, quæ prius iſatidem tulerant, hordeum inſeritur.

Sin ſemina deſiderantur, tertia meſſe pars intacta relinquitur, unde vertente anno in ſemen exit, cujus pretium cum avenæ coincidit.

Sunt, qui à tertia meſſe, aut alterius ſpeciei, *andem Iung-VVaid*, ſecunda, ſeu, ut uberiori fœnore potiantur, ſeu præpediti tempeſtatis & frigoris obſtaculis; reſpectivè tertium aut ſecundum metere nequeant, non ad hordei novam ſationem agrum ſcindunt, ſed hiemare herbam in hoſpitio ſuo permittunt, donec commodiori tempore circa quadrageſimam demùm, priùs, quàm hordeum ſeratur, in detruncationem cedat quod vocant *glaſtum ſecundarium*, *Rompel-VVald*. Aſt & minùs bonum id eſt, & arva nimis exſugit, ut ipſum hoc poſtmodùm in hordei proventum redundet minorem.

Ad uſum Glaſti digreſſio.

Quantus tinctis colore glaſti lanis honor ſit etiamnum, norunt Mercatores, & experiuntur, qui pannis hoc modo paratis utuntur. Colorem quidem propriè cœruleum, ob ⊖ volatile eminens, reliquis verò conſtans fundamentum præbet, unde cultura ſua tùm Thuringiæ noſtræ tùm aliis pluribus regionibus infinita attulit commoda; aſt poſtquam Indicum pigmentum advehi cœpit copioſius, utut ob exedentem & corroſivam naturam minùs commodè his uſibus ſerviens, licet colore, & quoad extrinſeca alia ad ſpeciem ejuſdem notæ & durationis tincti eodem panni videantur, Hanc ob rem jamdum præterito ſeculo, anno 1577. Francofurti, communi Imperii nomine decreto ejuſmodi fraudibus & noxis proſpectum fuit, & hocce noſtro, anno 1654. Ratisbonnæ d. 2. Aprilis à *D. FERDINANDO III.* ſub pœna confiſcationis cautum fuit, ne Indigo, ob copiam tingendi uſui vulgò inſerviens, ampliùs adhibeatur, in detrimentum Thuringiæ, Germaniæ, & emptorum. Eò tamen jam res devenit ut ad paucos redierit glaſto ſolo utentium tinctorum, atque adeò molarum truſatilium, hinc inde apud nos veſtigia priſtini mercimoniorum floris exhibentium, numerus.

Non noſtrum jam eſt, latiùs diſquirere, qui floridi colores, extractum, ex iſatide conſurgere poſſint & adhibeantur quoque à quibuſdam, neque in tinctoria ipſa arte occupari ad notitiam ſimplicium, & noſtrum huic in finem medicum, noſſe ſufficit, quod indigo & glaſtum ex eadem propullulent proſapia, neque niſi præparatione differant, unde tùm alii, tùm inprimis *Amatus Luſitanus*, *Comment. in lib. 5. Dioſcor. enarrat. 67. pag* 509. Indicum, *ſcribit*, eſſe ſuccum defecatiſſimum iſatidis herbæ, concretum inſpiſſatum.

Placet in communem notitiam præparationis hiſtoriam huc transferre ex auctore *anonymo de l'hiſtoire des joyaux*, qui creditur *Dn. de Chapuzeau cap. 6. p.* 92. Indigo, *ait*, quo ad floridiores vividioreſque colores utimur, ab arbore, (*rectius plantâ*,) deſumitur, quam poſt pluviarum exceſſum plantant, & quando ad altitudinem duorum triumve circiter pedum excrevit, reſcindunt dimidii pedis à terra diſtantia. Partem reſciſſam ſumunt, in repoſitorio cum calce reponunt, quæ adeò indureſcit, ut hæc repoſitoria marmorea videantur. Hæc ſtagna ſeu repoſitoria in circuitu communiter 80. pedes habent; ad medietatem, (vel paulò plùs,) aqua replentur, dein ad ſummum uſque virentibus arboris hujus frondibus complentur quotidiè omne hoc movendo, donec immergatur penitùs & evadat inſtar limi aggeſti, ſeu, ut terra pinguis aqua diluta. Hinc poſtquam hæc omnia per dies aliquot quieta relicta ſunt aquam emittunt & elabi ſinunt, qua educta penitùs, maſſam hanc limoſam manibus, priùs oleo imbutis, prehendunt, & ex câdem fruſta magna vel parva pro lubitu conficiunt, quæ Solis radiis exſiccanda exponunt. Ad fallendos Mercatores eadem aliquando arenæ pro exſiccatione committunt, tunc enim facilè arena ipſis adhæret, majuſque inde pondus acquirunt. Sed nequitiam hanc mulctâ luunt, ſi id reſciſcat præfectus. Cæterum hæc arbor ter reſcindatur; ſed quoties id reperitur, minus inde reſultat indigo; & inter centum partes, viginti ad minimum de pretio pereunt, cùm tantum coloris non præbeat, ac prima ſpecies. Optimum Indigo

ex

ex Biana, Indova & Corsâ, tribus pagis uno vel altero die ab Agra distantibus provenit, & hoc est, quod in frustrà redactum globulorum ad instar cernimus. Octavo à Surat die, duobus ab Amadabat milliaribus pagus est, Sarquesse dictus, unde indigo planum ad nos fertur. Ejusdem ferè naturæ, pretiique vix dissimilis indigo crescit etiam in Regno Colconda. Tandem idem ex Occidente, præsertim ex Antillis, ubi eodem ferè, ac in Oriente, modo fit, huc affertur.

Colligere ex his facilè est, & unde color exaltetur, & prosurgat cœruleus, ob explicatum magis 🜍ur in ⊖le volatili residens, & quam ob rem Indigo hoc tinctæ lanæ in recessu minus bonæ fint, ob calcis scilicet accessionem, quæ ipsa quoque causa est: cur exaltatus hic color & in apricum deductus minùs constanter tingat, quàm sibi relictum & ritè præparatum glastum, quod citra talem communionem, mediante artificum tingentium industria, adhibetur: neque enim pars salina & terrena calcis vivæ, quę dubio procul & pondus simul adauget, eandem adulteravit.

Neque desperandum esset de eodem artificio parandi indici, si huic operi manum quis & solertiam impendere velit, observata calcis & isatidis proportione, &, quæ aliæ minoris momenti se suggerunt circa id, circumstantiis.

Certum interim est, quintam quasi essentiam ad colores magis floridos & fulgidos exinde parari, & in usum venire posse.

Causæ incalescentiæ & evolutionis Salis volatilis.

Duæ sunt operationes Chimicæ præcipuæ circa mixtionem corporum potissimum evenientes, fermentatio & effervescentia, quæ calorem producunt, tùm ad expansionem & explicationem partium volatilium & 🜍uosarum, tum ad alios usus ubere proventu facientes.

In illa quidem blandius, & sæpè vix ad sensum; in hac verò fortius omnia incalescunt, quia utrobique motus partium elementalium mixti occurrit, licet diversus ratione mediorum, & finis, aliarumque circumstantiarum.

Nostra hæc operatio ad quamnam speciem referenda sit, dubium est non leve. Sicca quippe est, & citra turgescentiam vel intumescentiam, quale quid in fermentatione visitur: neque tamen duo diversa sive similia, sive contraria apparentia, adversis occurrunt frontibus; sed, nullo extraneo interveniente, spontaneo motu exsurgunt partes volatiles.

Participat tamen de utrisque, cùm & motus sit particularum à se invicem secedentium & avolantium, & cum insigni calore eruerit ⊖ volatile, non aliter, ac si 🜍us ex salis ✱ci & Tartari combinatione evolvatur, unde commodè vel fermentatio sicca, vel effervescentia implicita, quæ citra pugnam & tumultum evenit, dici posset; licet prius ferè malim.

Quantùm aliàs inter se commissa corpora ob diversitatem pororum effervescant, in operationibus non solùm Chimicis, sed & vulgatissimis occupatis sæpenumero occurrit.

Sic v.g. calor & effervescentia occurrit 1. in præparatione *Tartari* ⊕*lati*, ubi 🜍us ⊕li cum ⊖le Tartari sicco vel deliquato conjungitur. 2. in præparatione *arcani Tartari*, ✳to idem ⊖ Tartari saturatur. 3. in fixatione ⊖ium volatilium, cum ⊡nosa ligantur cum acidis 4. in præparatione ⊕*li* ♂, cum v.g. limaturæ ♂tis ℥iij. artificiosè & per vices affunduntur 🜍us ⊕li ℥vj. & aquæ fontanæ ℥iv. Acida enim, quæ porosiora sunt, solvunt & aggrediuntur cum effervescentia modò calida, modò frigida. 5. in præparatione 🜍us ✱ci cum ⊖ibus fixis, ✱co additis vinculum ipsius, seu acidum absorbetur, & volatile sui juris factum propellitur. 6. cum præparatur 🜍us ⊖lis Tartari O usto vel crudo. 7. cum præparatur 🜍us ⊡næ cum calce viva. 8. cum ☍ terebinthinæ jungitur 🜍ui ⊕li, vel ⏀. 9. cum ☍ ⊕li ☍eo anisi. 10 cum 🜍us ⏀ & 🜄 uterque rectificatus, accedente motu vel calore. 11. cum miscetur ⏀ cum ⊕lo ad præparationem 🜄. 12. cum calci vivæ affunditur 🜄. 13 cum rectificatur v. gr. 🜍us 🜍is, & phegma iterum jungitur acido in fundo remanenti, ubi calor & effervescentia consurgit, cum tamen priùs se invicem tolerassent &c. Plura hanc in rem videantur apud *D. D. Elzholzium in Ωlatoriâ curiosa, pag.* 62.

Sed horum alia ratiò est, unde & longiùs ad eadem digredi, extra oleas esset vagari. Arcessenda paulò altiùs est hæc nostra incalescentia.

Præsupponemus iterum,

1. Adesse in plantis partes volatiles 🜍uosas & ⊖linas, saltem materialiter, quod nemo negaverit: idque modo majori, modo minori quantitate; magis verò & minus non variant speciem.

2. ⊖ hoc volatile esse substantiam tenuem ad motum maximè habilem & agilem.

3. Non tàm generari ergo propriè, prævia præparatione suprà exposita, ⊖ volatile, sed:

4. Evolvi impeditas, & libertas à compedibus avolare, unde explicatione egent & liberatione, si captare easdem velis.

5. Partes volatiles spirituosæ mediante fermentatione propriè dicta eruuntur, unde rectè *Hamelius* scribit *lib.2. cap. ult. de consensu vet. & nov philos. pag.* 412. ante fermentationem aut destillatione aut alia arte prolici vix posse spiritus, non, quod ibi non essent, sed, quasi victi & aliis elementis oppressi jacebant; adeoque thesis firma est, non inesse spiritus plantis, nisi per fermentationem deducantur in actum. Uti enim τὸ materiale ipsorummet, & potentia inesse non negatur, ità minùs rectè de formali quis id accipiat, nisi velimus confundere 🜍us φλογιςὲς, & partes aqueas parum de oleis secum habentes, unde spirituosæ videntur aquæ, ob oleosas & volatiles particulas in iisdem dispersas. Æquivocatio est in nomine spirituum. Adscendunt partes quædam volatiles; sed non in formâ spiritus, neque enim striatim procedunt, etiamsi post rectificentur, adeoque fermentatione opus est ad propriè dictos spiritus, qualisqualis demum illa fuerit. Vel, nisi velimus confundere ⊖ia cum spiritibus, neque enim, qui acris est, spiritus nomine (φλογιςὸ) appellandus liquor.

6. Partes volatiles salinæ mediante incalescentiâ simplici, & resolutione citra turgescentiam & motum talem intestinum, qualis in prioribus occurrit, se captandos offerunt.

7. Ubi spirituum & salis volatilis copia est, breve exagitantur & in motum cientur.

8. Sulphureæ herbæ magis spiritum, acres, salsæ, seu salinæ magis sal volatile; utræque tamen pro diverso præparandi modo & spiritum & sal volatile fundunt.

9. In austeris verò & acerbis partes volatiles non solùm subjugatæ; sed etiam fixatæ quasi sunt, unde ex iisdem sal volatile non ita pansum, nec nisi sub prædominio aliarum evolvitur, ceu in foliis quercus, aliisque prædicto modo paratis, videre est.

10. Hinc ubi jam laxatis compagibus & vinculis proruunt partes volatiles, uti per putrefactionem ingrato & fœtido; sic per artificialem hanc præparationem ⊡noso gravi odore nares feriunt, & spiculis suis membranam narium, odoratui inservientem, vellicant & lancinant.

In ſalibus enim volatilibus explicatiſſimum eſt ſulphur, unde & citiùs voto avolant, ſibi relicta, & ; ſi acidis hoc dometur & obtundatur, odor etiam abit omnis, ex quo adhuc patet, cur ſulphuri odor à Chimicis magis adſcribatur, quàm ſali. Sulphur enim eſt primum odorabile ; ſed hoc debet eſſe explicatum ſale volatili : inde videmus, illa maximè eſſe odorabilia, quæ ſale volatili oleoſo ſeu remixto cum ſulphure, ejuſque exhalationem adjuvante, abundant. Unde etiam plerique auctores recentiores concedunt, quod ſalia volatilia ſimul ſint oleoſa, ſeu, quod ex ⊖le lixivio fixo & ſpiritu volatili conſtent, adeoque ſulphur eſt principium radicale colorum & odorum; explicativum verò illorum ⊖, tùm fixum, tùm volatile, ſeu Mercurius.

Quod ſi humidum copioſum adhuc adſit, motum & fluxum ⊖is & 🜍is obtundens prorumpunt quidem eadem ſimul in propriè dicta fermentatione, & aucupio apta ſe ſiſtunt, vel cum fœtore, & conjuncta putredine mixta reſolvuntur.

Sin neutrâ horum abundent, neque explicata ſint ſpiritus & ſalis volatilis tenacula, citra hæc ipſa fœtorem & putredinem, exarent, marcent & fatiſcunt.

Eò magis verò & celerius moventur, quò à carceribus magis liberantur, unde, cum exhalarint jam partes aqueæ ſuperfluæ ; ipſe verò ſuccus & ſanguis, ut ita loquar, conjuncta adhuc ſint, inde facilius jam evolant, expedita vehementius agitantur, & ſui juris evadunt in noſtra hac præparatione partes volatiles ſalinæ, cum liberum jam motum, & ſolutiorem nacta ſunt, affuſione aquæ magis congregantur, hinc & fugam unà meditantur.

Ut adeò, vi caloris interni, inde concitati, minus humido gaudens hæc compages, ſecundum artem jam præparata, à ſe dimittat ſal volatile, ceu pluſculum humidi alias efflagitat fermentatio, & ſpirituoſas partes turgentes cohibet ; opus tamen eſt in hoc opere noſtro aliquali & proportionato reſiduo humido, ut cum eodem ceu accelerante ob calorem abitum vehiculo jam liberatæ partes aufugiant ⊖linæ, inſtrumento commodo jam delineato exceptæ alta petant, colligantur in XXco. & in receptaculum deſtillent.

Modus hic collectionis facillimus eſt, atque in aliis pleriſque prima ſtatim vice, ſine prævia rectificatione, odore, ſapore, efferveſcentia cum acidis, aliiſque documentis, ⊖is volatilis probat præſentiam, in aliis verò magis poſt ſeparationem ab aquoſiori vehiculo, quod itidem facilè obtinetur, ſi pars quarta vel tertia abſtrahatur reliquo inſipido rejecto.

Exhibebam ante quinque hos annos ⊖ hoc volatile Sereniſſimo ERNESTO, Duci Sac. I. Cl. & M. pientiſſimę memoriæ, qui, uti gnarus erat horum quam maximè, ita mirè delectabatur, cum & odoratu urinoſitatem perciperet, & ſapor idem confirmaret, & affuſo ſpiritu ⊕li efferveſcentiam perſpiceret, ut adeò rei ſua jam conſtet veritas, antiquitas, & ratio quàm ubertimè.

Aliorum mentio, & Salium volatilium uſus.

Si nullo alio, quàm iſatidis exemplo, probare liceat ſalis volatilis experimentum ; id ipſum tamen jam ſufficerit. Neque enim in eo objicere licet, *à particulari ad univerſale non valere conſequentiam*. Si enim ex ſuprà abundè dictis concedamus, dari ex hypotheſi Chimicorum ita dicta principia, non tàm extrinſeca, & producta, uti id ſolent vulgo ſæpe confundere, quàm intrinſeca: ſi demonſtravero ⊖ volatile à priori, ab ejuſdem affectionibus, vegetatione, & quæ in ſpecimine ipſo de his diſſeruimus latiùs, & vel in unico à poſteriori, firmiter concludi poſſe reor, in omnibus idem inexiſtere, licet majori vel minori proportione.

Abundat verò & prædominatur in viridibus plantis, v. gr. in gramine & aliis herbaceis foliis, ☿ ſeu ⊖ volatile præ 🜍re, unde & eadem creſcunt, & vegetantur, & viridia magis nutriunt bruta, quam arida hinc & virides herbæ fumant magis, non tam ob phlegma ſolum, (aquæ enim fumus & phlegmatis oculos non mordicat ;) ſed potiſſimum ob ⊖ volatile. In pallidis verò jam ſeu flaveſcentibus 🜍 præpollet, ſeu æqualiter ſe, ut in ſeminibus patet, gerit ; unde facilius comburuntur.

Si ergo quæratur, *an idem ex aliis fieri poſſit prædicto modo*, ultrò id affirmamus ; quin ex volatilibus & terreis, v. g. cochlearia, abſinthio, carduo benedicto, tabaco, ipſoque gramine, & foliis quercus tres procedit, utut diverſi modo particularum mixtio non poſſit non variantem etiam gradibus liquorem fundere.

Recipiantur modò herbæ recentes, ſeparatis caulibus, qui impediunt conglobationem, & mutata proportione contuſionis, exſiccationis, aliarumque circumſtantiarum in aliis, prout humidior ſicciorve eſt planta, procedatur non fallet experimentum, licet in quibuſdam, ceu diximus, fixioribus, obnubiletur quaſi ⊖ volatile, ob conjunctas partes auſteriuſculas, &c.

Fidem rei facere nobiſcum poteſt *Excellentiſſimus Dn. Ludovici*, quomodo tum alia tum ipſa folia quercus ſe geſſerint, effundando itidem liquorem, ſed minus urinoſum ; & in tabaco res exploranda fuiſſet, ſereniſſimi ERNESTI beatiſſimæ recordationis mandato, niſi & abſentia noſtra, & glorioſiſſimi Principis morbus, ac alia obſticiſſent. Erit tamen hæc alibi explicandi locus.

Ex *Cardui benedicti* reſolutione vel aliud agentes confirmati in eodem ſumus, offerente ſe poſt incaleſcentiam liquore urinoſo volatili, cui tùm alia vegetabilia addi poſſunt, tùm inprimis etiam *hepatica nobilis*, foliis pinguibus, recens, quam inter antiſcorbuticas referre plantas, ob copioſiſſimum, quod gerit, ⊖ volatile, nulli dubitamus, præcipuè, cum & per ſe ſola deſtillatione recentiſſimæ plantæ, addita aqua, obtulerit nobis liquorem acerrimum inſtar, radicis api linguam ferientem, ut hinc debitò modo præparati aqua vix unciis præſcribenda ſit. Ut in uſum cedat familiarem, conſuevimus eodem extrahere *animam rhabarbari*, ſi v. gr. ℥j. radicis affundatur ℥x. circiter aquæ ob lentorem, quem in receſſu gerit rhabarbarum, additis ⊖ *Tartari* ʒij. vel ℥ß. quo pacto miſceſcit turbus & medicamentum longè nobiliſſimum conſtituit ac verè polychreſtum. Sin ∽ ⊕li affundatur, ſtatim volatilis illa acrimonia figitur & miteſcit.

Utut verò hâc methodo, tùm ſine igne, tùm cum eodem ex quavis herba & ex quovis ligno, liceat ita dicere, fieri poſſit ☿ius ; ut tamen omnibus ſumptibus res careat, & in poſterum in officinarum uſum cedere poſſit ⊖ volatile inſtar omnium ſit ⊖ volatile iſatidis, benè rectificatum, quod ad grr. xx. xxv. dari poteſt in omnes illos uſus, qui expetuntur ab hoc remedii genere.

Occaſio vel Gothæ, vel Erffurti, vel in viciniis locis aliis haberi poteſt quàm uberrima, ut & hoc pacto toti Germaniæ, non dicam Europæ proſpicere eodem poſſit noſtra Thuringia, citra defectum, ſi ſint, qui id expetant. Ad minimum cuivis jam copia datur, ex iſtic ce oris exportatum glaſtum propriis manibus eoſdem in uſus, cum fœtore, ſolicitare.

Uti enim in genere conveniunt ⊖ia volatilia

[illegible]

[⊖]nosa viribus generalibus; ità perinde fuerit, utrum ex vegetabilibus seligas.

Præcipuè verò hoc ipsum isatidis ⊖ volatile, ceu jam *cap. 5.* id tetigimus, egregium constitui antiscorbuticum, anginæ & aliis inflammationibus medetur & eadem præstat, quæ in vigorando sanguine alia similia celebrantur facere. Quin & ipsius præparati glasti magma, vel vulgi experimento, anginæ medetur, & faucium quibusvis inflammationibus præsentaneum est remedium, si gargarisatio cum infuso liquore instituatur. Imo ipsum liquorem volatilem mitiorem gargarismatis hujusmodi non rarò miscuimus, ceu alias ⊕ ✱cale nostrum, vel ⊕ ♉atum, (quod pro diverso tractandi modo & sexangulare & cubicum exhibere facillimum est, neque enim adeò propriæ ⊖ibus sunt figuræ, uti vulgò statuunt, quin unum idemque aliam cudere possit,) proficua esse notum est.

Tacemus hoc loco, quæ de colore cæruleo & viridi ex ⊖is volatilis experimentis deduci ulterius possent, quò & cineres v. c. absinthii paulò intensius & diutius calcinatæ, & ♁-⊖✱ci, lixivium cœrulescens præbentes, referre possemus, cum albi intentio sit de his ipsis disputare. Sufficiat hoc loco textus *Paracelsicus*, ex *l. 3. Philosoph. tract. 3. c. 3. p.* 46. colores provenire ex ♁ce, quod, licèt hosce in se non habeat, eosdem tamen possidet ratione proprii sui ⊖is & ☿ii, qui hisce pollent, idemque mutant, ex quo superius circa hoc asserta lucem sibi mutantur.

Nec tacebimus, in asserti hujus fidem, præter ⊖ volatile, quod præsens adesse ex superioribus concessum est, ♁is præsentiam demonstrari posse non solum ex ℞eo quod iridem per suprà dicta claret & concessum non minus est; sed etiam, si fidem deroges, experimento alio, eoque novo, & quod pluribus dignum esset excutere.

Affundas quæso; ♁ à ♌latione glasti residuo, seu perfectè ♌to, seu amplius calcinato ubi flammâ id combùritur & ardet, aquam calidam, & hinc lixivio inde facto, (ita id vocabimus, licet non effervescat cum acidis) misceas acida, v. g. ✚, ♁⊖li, vel alia, & manifestè se idem odor naribus offeret qui in præparatione ♁ aurati ☿ii apparet & liquor ipse ♁ colore exhibebit quod his mediis ♁tum in fundo subsidet flavescens, ulterius filtratione prægressa, exiccandum. En sulphur vegetabile! colorum originem ac fundamentum, quod adeò latuerat! Si auratum id mecum vocare lubido sit, non erraveris.

Non dicemus jam pluribus, plantas quasdam tàm decoctione, quam destillatione salsum acquirere saporem à ⊖le volatili, ceu ex *foliis cardui benedicti* ♁us efficacissimus aurei coloris, soporemque lixivii ferè habens à sale volatili, describitur à *Sennerto in institutionibus l. 5. part. 3. sect. 3. cap. 5 pag* 135. & *decoctum ex chamæmelo Romano* triplicatum ad calculum saporem salsum acquirit, à sale suo volatili, ut jurare quis augit, pugillos aliquot salis culinarii in eo esse liquefactos, teste *Simone Paulli in quadripert. botan. class. tert. p.* 155. Quin idem fit in nonnullis mineralibus & metallicis, uti in præparatione *Tincturæ* ♂tis cum Tartaro liquor manifestò fit ⊖inus: qui modus, uti in Germania dudum vel publicis scriptis plurimorum innotuit, & eodem modo rob ♂le nostrum fit; ita frustrà sunt, qui involucris hoc arcanum tegere, & inventionis gloriam sibi attribuere satagunt.

De Salibus volatilibus oleosis reddendis.

Saturare magis & miscere ⊖ia volatilia cum oleis, inter alia Chimicorum inventa non minimi pretii est ἐγχείρησις seu, ut ingratior sapor odorque velo hoc occultetur, seu ut in vulgus nota medicamenta pro magis arcanis & non imitandis habeantur, prout cujusvis scopus in hoc variat, seu, qui optimus est finis, ut hoc artificio promtius agant, & stomacho minus negotii creent.

Duo enim inprimis *incommoda* à ⊖ibus volatilibus indiscriminatim usurpatis observantur ab accuratioribus practicis, *alterum*, quòd continuata usurpatione appetitum dejiciunt, & lassitudine hinc torpida membra macterit magis, cum acidulum in recessu menstruum stomachicum absorbeant & invertant, ceu id à fixioribus quibusdam lapidibus ♋ & pulveribus nephreticis secretioribus non rarò quoque obtingit: *alterum* quod in hypochondriacis & scorbuticis, quorum sanguis magis rarefactus est, & faciliùs ebullit, sæpe, quæ quieta sunt, excitant & procudunt symptomata. Observavimus id ipsum in ♁u cochleariæ sæpius, etiam, qui ad extractionem v. gr. ♂lium aliorumque tantùm erat adhibitus. Adeo facilis est error, si specifica hæc vel illa credamus occultâ magis, quàm certâ & definita ratione morbum oppugnare.

Magis scilicet *conveniunt* hæc omnia ubi vel fixiores & torpidiores sunt humores, & acidi, austeri pontici delinquunt: vel, ubi ♁ sanguinis consortio seri proportionato eget, ceu in maniâ, melancholia, affectibus soporosis, hystericis, fixioribus hypochondriacis, item præcordialibus anxietatibus, paralysi, obstructione nervorum, epilepsiæ etiam, non effrenis ebullitionis impetus in causâ est, & similibus aliis nervosi & venosi generis vitiis, quæ liberum pororum meatum, & suaviter demulceri efflagitant.

Licet autem combinatio ⊖is volatilis & ℞orum ♌latorum aromaticorum, ut & 🜄, & ♁us ⊕lis ✱ci videatur, & hinc inde scribatur perdifficilis; attamen utrorumque, imò singulorum longè facillima est, si quis naturam rerum exploratam habeat neque tàm assertis auctorum, vel terminorum lusibus nimis inhæreat.

Si enim recipias v. gr. ♁um ⊖ ✱*ci* per se coagulatum, seu crystallos ejusdem, in fundo nitri sensim subsidentes, vel quoque ipsum ♁um seu ⊖volatile aqua non solutum, (quid enim aliud est hic ♁us, quàm aqua ⊖le volatili inebriata?) v. g. ℥ ij. ℞*ei aromatici*, anisi, caryophillorum &c. ℥ ß vel j. & ubi mista per pauxillum temporis spatium steterint, addas 🜄 *rectificati* q. s. v. gr. ℥ iiij vel vj leni digestione statim miscentur, ut vel per se dispensati eadem possint: vel quod melius, in ♁us longè nobilissimos per XX cum ♌lata hæc omnia asserventur.

Hoc modo intra semihoram ferè hæc conjuncta exhibere licet, & perspicere theseos vim, quod ♁⊖li s ✱ci coagulet 🜄, id quod uti apparet quidem in rei veritate, ita facillimum judicatu est, unde hæc fiat coagulatio, & quantum illi sit tribuendum.

Quin, ut faciliori operâ & sumptibus hæc conficiant, ipsum ♁um ⊖lis ✱ci anisatum, aromaticum, hypochondriacum, utcunque expetatur, reddere jam facillimum erit, simplicium ipsorum accessione, modo non percellaris prædicto coagulationis fulmine.

Ex vegetabili ⊖le volatili id obtinetur quàm facillimè, si posteriori, hoc modo aromatica addantur ℞osa, & unà cum 🜄 juncta ♌lentur; neque priori omnino res erit frustranea, præcipuè, si diligenti abstractione concentratum fuerit ⊖volatile; minus tamen potestatis in olea ♌lata habet idem, tenerum ac delicatum quod diximus, quàm ♁us ⊖lis ✱ci.

Misceri hinc idem potest ⊖ volatile ℞osum cum essen-

essentiis, & Tincturis aromaticis ac balsamicis, magno cum effectu, inde enim medicamenta emergunt longè utilissima, & , si qua alia, feliciter se in morborum speciebus gerentia.

Conferri hic possunt, quæ in eandem rem commentatus est personatus ille, sed doctissimus *Leonicenus, metamorphos. Apollin. & Æsculap. pag.* 20. & *seqq.*

Memoriam hic subit, quod *excellentissimus D. D. Takius* ante aliquot annos, cum de experimento nostro sermones invicem cæderemus, nobis retulit, quendam parare ex herbis nitrum inflammabile, ut commune, exstare etiam ⊖ia volatilia ex plantis ♌landi modum apud *Fernelium libro de abditis rerum causis*, quem ipse fecerit aliquoties. Describitur modus hic sub titulo *quinta essentia*, in quâ maxima sit proprietatis efficacitas, *loco citato cap.* 18. *pag.* 264. Primum, *scribit*, è re subjecta aquam lento vaporario prolectant, hìc deinde fæces respergunt, ut secundo humorem eliciant, sicque septena respersione & expiratione fœces torreri non sinunt, & ex his vim facultatemque omnem exhauriunt, aquæ maximeque assidenti oleo innixam, quæ ad multa utilis accommodataque sit. Quin etiam exceptas aquas vase pelicani effigie multa agitatione anfractuque longo circulant, quò hæ vires sortitæ efficacissimas in quintæ illius essentiæ naturam vix ulli corruptelæ obnoxiam facessant.

Referri etiam huc meretur primum ens plantarum, quod describitur à *Febvre, vol.1. pag* 303. aliaque hinc inde sparsim tradita, inprimis, quod *Arragosius* ad *Cratonem* scribit *epist.*55. *p.* 73. ex ℔j.V i, quantumvis rectifi ati vix ℥ß. spirituum concretorum, seu ⊖lis volatilis extrahi, reliquum vero aquam insipidam esse, ex quo lucem acquirere possunt, quæ *part.*1. *cap.* 5. *p.*41. scripsimus sed tempus jam est, ut colophonem hisce imponamus.

Finiemus verbis *Polybii lib.* 12. *histor.* ἡ πολυπραγμοσύνη πολλῆς μὲν προσδεῖται ταλαιπωρίας, καὶ δαπάνης, μέγα δέ τι συμβάλλεται, καὶ μέγιστόν ἐστι μέρος τῆς ἰατρικῆς. *Illa rerum curiosa inquisitio*, quam suopte Marte facere aliquis instituit, *magnis constat laboribus, magno sumptu; cæterum ad medicinam multum confert, atque adeò pars illius est potissima.*

SAL POLYCHRESTUM.

Præparatur ex Nitri & Sulphuris partibus æqualibus simul mixtis & detonatis, de quo vide in Salibus ex Pharmac. *Bateana* mox adductis, observando tantùm quod dosis sit ibi parcior & quod ad ℥vj. in robustioribus ascendi possit.

SAL VITRI.

Nihil aliud est quam spuma illa quæ fuso vitro supernatat, quæque ex cineribus quibus vitrarii in vitro conficiendo utuntur provenit.

Sal autem hoc seligatur album extus & intus, ponderosum ac marmori quam simillimum, rejiciendo immundum subnigrum ac humidum, cujusque frusta minutiora fuerint.

Hoc Sale utuntur figuli illi qui vasa Faventina dicta conficiunt, pro plumbagine iis inducenda, seu potius pro iisdem ad elegantiam extus vitrificandis.

SALAMANDRA.

Super ejus animalis descriptione vide sub titulo *Lacertus.* Erodit autem & exulcerat, unde incinerata felicissimè medetur scropulis exulceratis.

SALICARIA, vid. *Lysimachia.*

SALIVANTIA, vid. *Masticatoria.*

SALIVARIS HERBA, vid. *Pyrethrum.*

SALIX.

Salix, Latinis à Saliendo dicta putatur, quod eâ celeritate crescat ut salire videatur. Græcis pariter ἰτέα παρὰ τὸ ἱέναι quod cito in altum abeat.

Salix iulis seu nucamentis è multis vasculis seminalibus compositis quæ semen continent pappo involutum, cum Populo convenit foliis longis aut saltem circumscriptione æqualibus & minimè angulosis ab eadem differt.

Vires & Usus. Salicis cortex, folia, Iuli refrigerant & astringunt: exsiccant etiam citra mordacitatem tum flores, tum succus expressus, quem medicamentis exsiccatoriis reservant. Haud enim invenias quid ad plures res utilius medicamento citra mordacitatem exsiccante, quod paulum etiam adstringat. Gal. hinc sanguinem expuentibus prosunt. Corticis e ramis primis cinis clavum & callum aceto maceratus sanat; vitia cutis in facie emendat, magis admisto succo suo.

Succus è Plaga manans cum floret ad expurganda valet quæ obstant oculis; item ad spissanda quæ opus sunt, ciendamque urinam, & ad omnes collectiones intus extrahendas.

Plura habent veteres de viribus Salicis, ejusque partium, quæ vide apud I. Bauhinum.

Folia cum ramis in cubiculis strata aerem infrigidant & febricitantium ardores mitigant. In quem usum haud infeliciter etiamnum in Italiæ & Galliæ quibusdam locis adhiberi observavimus. Folia cum aliis refrigerantibus aquæ incocta ad lotiones pedum febricitantibus conducunt. Ex ejusdem ligno & bacilli rasorii parantur ad abradendam linguam causo & febribus ardentibus laborantium, notante Camerario hæc omnia è I. Bauhini Historia.

Salicis arboreæ ramorum usus est ad perticas pro lupulis & ad stipites pro sepibus; ligni etiam olim ad scuta; nam cum lentissimum sit, plaga ei inflicta contrahit se penitus, eluditque suum vulnus, & ob id contumacius transmittit ferrum, & quod levissimum sit, utilitatem eandem ingeminat. Plin.

D. Evelynus lignum hoc ad cultros mensarios exacuendos & poliendos alii cuicunque non ligno tantum, sed & coti præfert.

Præcipuus autem est usus viminum ad Corbes, sportas, qualos, canistra, fiscinas, clatros, vannos, cathedras, cunas, anaclinteria, aliaque utensilia innumera texenda, in omni vita adeo necessarius, ut non immerito Cato tertium Salici locum dedisse videtur, ut superius diximus. *Rajus.*

SALSAPARILLA.

Nomina. Smilax aspera Peruviana sive salsaparilla *C. B.* aspera Peruana *Park.*: Smilaci affinis salsaparilla *I. B.* Smilax Peruviana, Salsaparilla *Ger.*

I. B. Qualis reliqua sit plantæ facies vix certi quicquam afferre possum; radices vero notissimæ sunt ad desudationes eorum quibus vagus concubitus luem affricuit: sunt autem flagella longissima, plurimarum ulnarum, junci majoris crassitie, obsequiosa funiculorum flexibilitate, striis per longum decurrentibus, colore exterius fusco, qui substantia farinacea alba subest, crassiuscula, mollis, & digitorum attritu in pulvisculum solubilis, agaricum ferè referens sapore glutinoso, amaricante, non ingrato tamen meditullium verò lignosum, nitidum, lentum, fractuque contumax. Pendent porro flagella hæc ex pollicaris crassitudinis radice transversa, squammata, quæ sarmenta crebra, surso nutrit:

nutrit, vitigineis non absimilia, parique crassitudine, veluti geniculis quibusdam intercepta, striata, aduncis spinis minacia, coloris buxei, substantia intus palmæ instar fibrosa, albicante, sapore nullo evidente.

Quæstio est an salsaparilla dicta sit ipsissima Smilax ratione Cœli & Soli duntaxat differens an planta eidem affinis. Nobis affinis potius videtur quam eadem.

Sarsamparillam Marggravius sic describit.

Caule sarmentoso, lignoso, lento, viridi serpit; aculeos seu spinas hinc inde habente acutas. Folia solitaria, quinque vel sex, vel etiam duodecim dig. longa exterius acuminata, & tres, quatuor, aut quinque digitos lata ubi latissima; in quibus tres nervi insigniter conspicui secundum longitudinem tendunt transversim autem multas venulas minutas habent, vario flexu discurrentes; exterius dilutè, interius virent saturatè; ad quemlibet cujuslibet folii pediculum (qui brevior) duæ Claviculæ prodeunt, lentæ; longæ, quibus aliis plantis se firmiter annectit. Flores fert racematim. sequuntur dein baccæ, primò virides, mox cinnabrinæ, ubi autem maturuere nigræ; rotundæ, magnitudine mediocrium cerasorum; quælibet in umbella consistit, seu proprio breviori pediculo, quorum pediculorum decem aut duodecim, uni longiori insident; baccæ autem rugosæ ut cerasa siccata intus continent unum aut duos lapides albo flavos, duros, in quibus durus, albicans nucleus

Fr. Hernandes quatuor species Zarzaparillæ distinguit.

Prima Mecapatli Mexicensibus dicta eadem est (inquit) quæ apud Hispanos, ac præcipuè apud Hispalenses in vallibus aggeribusque passim nascitur refertur que ab herbariis peritis in smilacem Dioscoridis asperam; quam quoniam affabrè descripsit Dioscorides. de forma ejus nihil dicam.

Secunda species Quaumecapatli dicta radicibus surculosis innititur, unde profert caules volubiles & spinis horridos, capreolos multos ac semen nullum; folia verò ocymi acuminata, & nonnullis secta crenis, nerveis verò discursibus secundum longitudinem excurrentibus.

Tertiam speciem invenit in radicibus Ætnæ, non longè ab oppido Atattaco, per omnia Quauhmecaxochitl similem, sed radicibus tenuibus, nec fibris crassioribus.

Quarta Quauhmecapatli dicta illa species est Zarzaparillæ cujus radices in nostrum orbem deferuntur, foliis magnis, cordis figura, caulibus volubilibus & spinosis, radice surculosa fructu nullo, (in hoc proculdubio erravit Hernandes,) & capreolis hinc inde exorientibus

Ex hac etiam descriptione patet Zarzaparillam congenerem quidem smilaci asperæ plantam esse, non tamen planè eandem.

Vires. Sarsaparilla partium est tenuium & sudorifera Specificum est ad luem veneream. omnes ejus species, inquit Hernandes placandis doloribus articulorum, aliisque à lue Gallica profectis utiles sunt; sudoribus item evocandis, curandisque mali moris ulceribus, morbisque inveteratis & insanabilibus, & qui è crassis lentisque humoribus habent ortum, aut ad nervos pertinent, & tumoribus præter naturam qui rebelles sunt discutiendis, curandis ulceribus, &c. nam jure decocti per aliquot dies propinato, eâ mensura quæ à multis jamdiu præscripta est cum nota quoque victus institutione, cæterumque rerum quas non naturales vocant; aut pulvere radicum duarum drachmarum pondere ex vino aut aqua devorato, aut evocato sudore, aut insensibili quodam perspiratu ægrotantes restituuntur.

Zarzaparilla à similitudine quam cum smilace aspera habet, nomen accepit, quæ Hispanis Zarzaparilla, qui rubus viticula dicitur. Zarza siquidem Hispanis, Lacuna teste, rubum: parra autem Matthiolo interprete vitem, & parilla parvam vitem, sive viticulam significant: hinc aliqui salsam parillam smilacis asperæ Hispanicæ radicem conferunt: cum tamen Peruviana, Cœli temperati occasione & ipsius Soli ingenio, longè efficacior sit quam in Hispaniis, aut etiam Africa, nata: cujus usum primi Hispani ex Peru & novi orbis sive Americæ Provinciis ante quinquaginta annos in Europam invexerunt C. B. qui ante sexaginta annos hæc scripsit.

Prosper Alpinus Smilacem asperam quam in Zacyntho Insula invenit salsamparillam veram, quâ Medici utuntur ad luem veneream curandam esse contendit. Habebat enim illa radices longas, crassas, asportatis Hispania radicibus salsæ parillæ omnino similes, reliqua apud ipsum, lib. de plantis Ægypt. cap. 43. *Rajus.*

SALVIA.

Salvia à salvere i. e. Salvum esse dicitur, quòd ad multa, præsertim ad fœcunditatem salutaris sit; cum steriles hujus usu frequenti gravidæ reddantur, quare Agrippa sacram herbam vocavit, Aetio Autore, ἐλελίσφηκον Dioscoridi l. 3. c. 40. quasi in tabem redacta, cum herba ipsa semper retorrida & exsucca videatur, id enim σφάκ☉ & σφάκελ☉ significat, folia enim attritis vestibus comparantur C. B.

Notæ Salviæ genericæ sunt flores magni, hiantes in spicis laxis, è verticillis aliquantulum distantibus compositis, folia lata, obtusa, rugosa, odor valibus & vehementior.

Vires. Salvia nostratibus salubertima herba existimatur, ideòque verno tempore, Maio præcipuè mense, folia ejus & turiones cum butyro comedere solent ad sanguinem depurandum & salutem tuendam, quoniam bufones sub ea libenter stabulantur non nisi diligenter lota & mundata in cibis usurpanda est: ad arcendos bufones & alia Animalia venenata rutam salviæ proximam aut eidem intermixtam plantare solent Itali: secundum vulgatum illum versiculum.

Salvia cum ruta faciunt tibi pocula tuta

Salvia diuretica est; menses ob crassitiem remoratos ciet, & tamen nimios emendat. Parod. est in capitis affectibus, paralysi, vertigine, tremore, Catarrhis. Extrinsecus aphthas oris abstergit (in gargarismis.)

Puncturæ vesparum & araneorum curantur, repetita applicatione foliorum recentium salviæ. Ephemer. germ. An 8. 9. 10. aciditas enim fermenti venenosis obtunditur ab Alcali vegetabili. hæc planta nigrescit cum vitriolo ut Gallæ. Communicavit D. Tancr. Robinson.

Ad menses albos ℞. Salviæ, sars. paril. & balaust. ana Cape ʒj. manè in jusculo per aliquot dies, est remedium Aulicarum Chesneau.

Tremulæ manus auspicatissimè lavantur in vino decoctionis vel macerationis Salviæ. S. Pauli.

Quòd siquis ex manipulo Salviæ & Tabaci Virginiani concisio ʒij. & p. 1. atque altero tritæ polentæ decoctum ex aceto cerevisiæ sibi paret ut os eo proluat, aut dentes foveat dum dolent, is ab usu ingens levamen persentiscet, ut aliquoties in iis comperi quibus

bus ex vulgo id commendavi. Simon Paulus. ex excerptis D. Edv. Hulsii.

Vim adstringendi & sanguinem sistendi Salviæ inesse cùm aliis experimentis demonstrabat illustris Veslingius in Horto Patavino plantarum vires spectantibus exponens, tum maximè hoc suo, quo sputum sanguinis eadem herba cum melle exhibita sanatum testabatur, remedio ex Aëtio desumpto, apud quem Tetrabib. I. Serm. I. Orpheus. dato inquit sanguinem expuentibus succi Salviæ Cyathos duos jejunis cum melle bibendos, & sanguis illico cohibetur. Communicavit D Soame ex observ. Georgii Hieron. Velschii 4. collectam.

Paralysis partium deglutitioni inservientium curatur per decoctum Salviæ in Vino, & continendo in ore Spiritus Vini infusionis thymi. D. Hulse ex Ettmulleri praxi.

Vinum in quo decoquitur Salvia commendatur admodum à Deckero in praxi ad dolorem acrem ventriculi, (cardialgiam) *Rajus.*

SALVIA VITÆ vid. *Adianthum Album* sub titulo *Adianthum.*

SAMBUCUS.

Sambucus 'Ακτῆ Græcis à Sambuca musico instrumento, quod alii pectida, alii magadin vocant, dicta putatur. alii ab Autore cui nomen Sambix denominatam malunt. Nobis vox incertæ Originis esse videtur.

Sambucus flore & fructu in umbellas aut racemos composito foliis alatis, ramis medulla plurima farctis pauco ligno ab aliis arboribus facilè distinguitur.

Vires. Cortex sambuci interior (medianus offic.) educit serosos humores unde & hydropicos juvat. turiones seu folia tenera in vino decocta, aut in acetariis sumpta non perinde sunt efficacia, & imbecillioribus magis conveniunt iidem in pulverem redacti, & ex jure pisorum poti duram alvum emolliunt. Cortex interior ambustis impositus ad ardorem igneum extinguendum utilis esse perhibetur: Dioscorides folia recentia molliaque illita ex polenta ad ambusta commendat. Actuarius etiam ad recens ambustum sambucum imprimis laudat.

Flores discutiunt, emolliunt & resolvunt, sudoriferi ac Anodymi sunt. Usus præcip. intrinsecus in erysipelate præcavendo & abigendo, quartana curanda. extrinsecus in colico dolore in Erisipelate combusti, &c. (impositi) Schrod.

Florum umbellam (inquit I. Bauhinus) domestici nostri potulentæ, immergunt, frigunt gratumque inde parant edulium ac salubre. Possunt etiam cibo aliquo permisceri, vel cum ovis frigi; nam blande dejectionem moliuntur. resiccati vero flores simul cum humiditate purgandi potentiam amittunt, digerendi & attenuandi retinent. *I. B.*

Acetum in quo flores macerati sunt in cibis ventriculo gratum appetentiam excitat, crassos crudosque humores incidit & attenuat.

Baccæ itidem sambuci alexipharmacæ sunt & sudoriferæ spiritus è baccis elicitus inter præcipua est diaphoretica; itemque antifebrile nobilissimum vinum ex eorundem succo vel mero, vel cum vino albo aut Rhenano composito mira præstat in hydrope D. Nedham. scribit Camerarius succum acinorum admixtum jusculo Gallinæ, in quo multum radicis petroselini decoxerit, & expressum plurimum conferre hydropicis.

Nuclei sive sambucina abstergunt ac per alvum & vomitum purgant vehementer.

Decoctum corticis mediani Sambuci vel ebuli cum syrupo papaveris ad sudores movendos valet. N. narcotica diureticis vel diaphoreticis addita sudores magis promovent, ut patet in theriaca & mithridatio cum opio. D. Bovvle ad pedum inflationes ℞. Folior. Sambuci q. v. coque in oleo cum Sale & fove.

Ad arthritin, ℞. Folia sambuci, immittantur in ollam vitreatam adeout sine plicaturis ollam impleant, optimè sæpe premendo: tege operculo; per annum sub terra reconde: in superiori parte crusta deprehendetur, in inferiore oleum, quo nihil efficacius sæpe probatum. Flores saccharo conditi ad idem valent D. Hulse è MSS. nondum edito.

Sambucus ventriculo minùs nocua est quam ebulus. Folia etiam non ita fætent, baccæque non tantam evacuandi vim habent.

Succo inspissato è baccis Germani crebro utuntur ad movendos sudores; & pueris etiam præbent cum pane: quo ei quidam non infeliciter usi sunt in iis qui ad hydropem proclives fuere; coquuntur baccæ ex aqua, & cribro transmittuntur, denuoque coquuntur ad sapæ consistentiam.

Prunus in sambucum insita (si Camerario credimus, qui se expertum ait) quamvis non facile comprehendat, fructus fert purgantes. Nobis neutrum verisimile, neque prunum in Sambucum insitam comprehendere; neque si comprehendat fructum purgantem ferre.

Contra Erysipelas apud nostrates in frequenti usu est fotus ex aq Sambuci part. ij. & Sp. vini part. I. ratione & experientia ejusmodi praxis nititur; quippe Sp. vini aptus est in naturalem ordinem reducere subtilitate sua & particularum motu distortos cutis tubulos & fibras. Porro Erysipelate affectæ partes hoc medicamento sæpius levamen notabile sentiunt Antonius de Heyde observ. 16. vulgare est hoc medicamentum Londini. Ego sæpius usus sum. aq flor. sambuci cum oleo Sambuci mixta & conquassata, bono cum successu; interdum addidi Sp. è baccis Sambuci: non raro etiam oleo sambucino & vino Canatino mixtis & conquassatis Erysipelate affectos curavi. Communicavit D. Hulse, sæpe in hoc opere dictus, sæpe dicendus.

Ad febrem quotidianam ℞. Cortic. rad. sambuci ℥j. Asari ℥iij. Cinnamomi ʒiß. coq. in lacte & propinetur paroxysmo incipiente, movet simul & semel vomitum & secessum Chesneau è Quercetano Idem.

Ad combustionem ℞. cortic. median. sambuci, quæ viridis est q. v. decoque in oleo quousque contabescat, add. ceræ parum, itaut unguentum maneat lucidum; quod pluries sum expertus. Chesneau Idem.

Hortus Edimburg. Sutherland. habet sambucum humiliorem frutescentem foliis eleganter variegatis. *Rajus.*

SAMPSVCVS, vid. *Majorana.*

SANDALVM, vid. *Santalum.*

SANDARACA.

Hoc nomine duplex denotatur materia, & 1. quidem Arsenici nativi quædam species de qua vid. sub titulo *Arsenicum* 2. Gummi è junipero stillans, de quâ sub titulo *Juniperus.*

SANGVINALIS, vid. *Centinodia.*

SANGVINEM SISTENTIA, vid. *Ischæmum*

SANGUIS.

De variis animalium Sanguinibus eorumque usibus vid. sub titulis specialibus animalium unde petuntur.

Sanguis Draconis.

Nomina. Draco arbor Clus. *Ger. I. B. C. B. Parck.*

Clus. Procera est arbor, pinum procul intuentibus referens, adeoque æquales semperque virentes sunt rami. Hujus truncus crassus, octo aut novem cubitales ramos, æqualiter nascentes ac nudos, sustinet, qui in summo fissi in alios ternos aut quaternos ramos, cubitales aut pauciores brachialisque crassitudinis desinunt; nudos item & sine foliis, in summo gestantes capita plena cubitalium foliorum, unciali latitudine paulatim in mucronem desinentium, media costa densiore & eminentiore, ut in iridis foliis, tenuium & rubentium in lateribus: mucronem planè repræsentant ea folia, semperque virent, & Aloes vel Iridis modo invicem amplexando nascuntur. Truncus perquàm scaber multis rimis dehiscit, humoremque fundit per Caniculæ æstus, qui in rubram lachrymam densatus Sanguis Draconis appellatur, ob quam sane causam arborem hanc Draconem nuncupavit Clusius. Materia trunci firma est, ferrumque difficulter admittit, quòd veluti fibris transversim & oblique excurrentibus constet: at rami cùm multo succo prægnantes sint, satis facile cedi possunt.

Olyssippone primum vidit Clusius post monasterium S. Virginis à gratia.

Ramus fructifera ab hac arbore avulsus, & ad Clusium ab amico quodam missus, pedali amplioreve longitudine erat, cui inhærebant alii ramuli multo fructu racematim compacto onusti: fructui color flavescens, sapor aliquantulum acidus, magnitudo exigui cerasi. eum in summis capitibus nasci verisimile est, ut in palma dactyli nascuntur, spathâ tamen ut illa includi non intellexi, inquit Clusius. Hujus porro arboris recentia capita tenella sunt, & humilium palmarum sive chamærhiphes, modò cujus cerebrum in deliciis est, edi possent, nisi amaritudo prohiberet.

In insula Portus Sancti (è Canariis una est) prope Maderam provenire auctor est Aloysius Cadamustus: in insula Madera Thevetus: in colore baccharum differunt. Nam hic flavum dicit, cui subscribit Clusius; ille Venetum, id est, cæruleum; quæ quomodo conciliari possunt, inquirant alii. Cœterum Sanguis Draconis officinarum Gummi est seu resina obscure rubra, igni admota facile liquescens, inque eum injecta flammam concipiens, non tamen luculentam; compressu aut attritu colorem rubrum Sanguineum, seu Cremesinum vegetum, reddens; ægrè tamen & difficulter liquore quovis seu aqueo seu oleoso, solvitur sive permiscetur.

Vires. Adstringendi vi pollet, ejusque usus non infelix est ad muliebres & dysentericas fluxiones, cruentas excreationes, firmandos commotos dentes & roborandas gingivas. J. Bauhinus se nullam insignem vim animadvertisse scribit in legitima ad reprimendos fluores Sanguinis. Aurifabris & gemmariis usum ejus esse scribit Parkinsonus ad encausta, & suppositi pro folio (ut vocant) ad gemmas & lapides pretiosos illustriores & nitidiores repræsentandos: vitriariis etiam ad vitra colore cremesino tingenda, pro fenestris, &c.

Sanguinem Draconis Recentiorum Cinnabarin Dioscoridis esse docti plerique existimant. Cinnabaris Recentiorum antiquorum est minium.

Plinius & Solinus, qui Cinnabarin Indicam sanguinem seu saniem esse Draconis elisi Elephantorum morientium pondere; permixto Animalis utriusque sanguine tradunt, mercatorum Fabulis decepti ita credidisse videntur. *I.B.*

Aliorum erroribus refutandis non opus est immorari, cùm veritate detecta sponte suâ concidunt.

Tacori folia Draconis arboris similia describit Clusius, cubitalis vel etiam bicubitalis longitudinis, uncialis verò latitudinis infima parte, deinde paulatim in mucronem gracilescentia. Incolas (Kayanæ & VVayapok ubi nascebantur) aqua macerare dicebant, contundere, & in tenuia stamina diducere lini aut serici instar; quin & funes ex illis torquere ad tigna in suis fabricis colliganda idoneos.

Arborisne an alicujus alterius plantæ folia essent non adscriptum.

Pro fabula habeo cum Parkinsono & Lugdunensi quod tradit Monardes de Dracunculi figura hujus arboris fructui à natura insculpta. Fructus Draconis arboris Olyssippone ad Clusium missus cerasi erat magnitudine aut oxymyrsines rotundus, tenui pelle contectus; quâ sublata osseus nucleus conspiciebatur, qualis est in fructu Rusci, sed is nullam animalis, nedum Dracunculi tanto artificio fabrefacti figuram referebat; Verum rotundus erat, & lævis, & totus osseus uti dictum. *Rajus*

Sanguis Draconis succus est instar sanguinis exsiccati ex arbore Peruviana &c. stillans, sive ille sit purissimus, foliis arboreis involutus, in forma granorum pyramidalium (qui sanguis Draconis in lachryma dicitur) sive aliâ grandiori, in panes seu massas majores coactus. Hic succus omnis saporis & odoris expers, contritus in pulverem, colorem præbet eleganter rubentem, instar cinnabaris; non dissolvitur in aquâ, neque in oleo, sed in spiritu vini. Adulteratus è contra in aqua liquescit, saporem habet adstringentem pulveris formam difficulter admittit. Quæ omnia fraudem facilè detegunt. *Pharm. August.*

SANGVISORBA, vid. *Pimpinella.*

SANGVISVGA, vid. *Hirudo.*

SANICULA MAS.

Nomina. Sanicula sive Diapensia *Ger.* vulgaris; sive Diapensia *Park.* San. officinarum *C. B.* San. mas Fuchsii sive Diapensia *I.B.*

J.B. Concinna sunt saniculæ folia, quæ à radice adstringente, amara & fervida, foris nigra, intus alba, fibrosa exeunt, cum splendore virentia, rigidula, ferè rotunda, quinque partita, singulis segmentis subdivisis, quorum omnium pulchræ crenæ. Caulis cubitalis, enodis, levis, uno tamen interdum vel altero folio cinctus, in fastigio flores velut in umbellam dispositos sustinet: è summo namque caule quatuor vel quinque vel etiam plures radii exeunt, quorum qui medius est non amplius dividitur, reliqui qui eum circumstant tripartiti sunt, gestantque plures flosculos in globulum congestos. Flosculi autem singuli quinque folii sunt albi aut dilutè admodum rubentes, singulos flores bina excipiunt semina lappulata, simul juncta ut in umbellatis.

In Sylvis & sepibus passim, floret sub finem Maii.

Vires. Sanicula à mira sanandi vi nomen traxit; Vulneraria enim est è præcipuis; unde gallis in adagium venit vulgo jactatum, eos non indigere Chirurgo qui Saniculam & bugulum habuerint.

Qui

Qui à du Bugle & du Sanicle,
Fait aux Chirurgiens la Nicle

Gustu id indicante astringit simul & amara est. Vulnerariis potionibus incoquitur. Internis & externis vulneribus, sanguinis eruptionibus, ulceribus, dysenteriis, ruptis & vulsis auxiliatur decocta, pota & imposita, ut breviter Lobelius, summatim vires ejus & usus recensens.

Umbilici eminentia & crassities in pueris innumeris ferè curata est, cataplasm. ex sanicula in vino cocta, umbilico apposita cum ligatura strictiore: Rad. consolidę majoris contusa dorso è regione umbilici admota.

SANICULA FÆMINA.

Ad eam pertinet Tabula XXI. hic adjecta; quamvis descriptio & vires videri debeant sub titulo *Astrantia Nigra*, ut & sub titulo generali *VVulneraria* inter quæ hæc planta primas meritò tenet, cujusque præterea radix de valerianarum radicibus aliquatenus participans ad Contrayervam non parum sane viribus accedit, ut multiplici experientia edocti asserere possumus.

Sanicula Guttata Alpina.

Nomina. Sanicula montana rotundi folia major *C.B.* San. Alpina guttata *I.B.* Sanicula guttata *Ger. Park.*

Clus. Multa habet folia circinatæ ferè rotunditatis, saxifragæ aureæ foliorum æmula longis pediculis inhærentia, altis per ambitum incisuris serrata, sic ut minima folia tanquam digitata videantur, pinguia, hirsuta, supernè viridia, infernè aliquantulum exalbida, & valde hirsuta, astringentis gustus; caules deinde promit pedales, aut interdum ampliores, virides, hirsutos & nonnihil tortuosos, & in his folia superioribus respondentia. Summi caules in plures alas dividuntur, & singulis ramis insident terni aut quaterni flores. Oxyacanthæ odorem referentes, quinque foliolis albis, sanguineis punctis inferiore parte notatis constantes. Bifida vascula cum decem staminibus medium florem occupant, quæ matura exile & minutum admodum nigrumque semen continent. Radix quodammodo squamata supernè, & crassiuscula, multis candicantibus fibris prædita est, & à lateribus propagines agit.

In Alpibus Helveticis, inque montibus Jura & Saleva propè Genevam: crescit etiam Autore Clusio, in omnibus Austriæ & Stiriæ Alpibus, umbroso loco, &c. Floret Junio, in hortis etiam maturius. *Rajus.*

SANTALUM.

Apud antiquiores Græcos nullam santalorum mentionem invenimus; sed apud Arabes, qui ea nobis ostenderunt, & tria genera fecerunt, album, rubrum & citrinum.

SANTALUM CITRINUM.

Nomina. Santalum citrinum *Park. I.B.* pallidum *Ger. C.B.*

Decorticata Santali citrini quæ adferuntur fragmenta truncum arguunt satis crassum. Est autem lignum solidum ponderosum, pectinibus rectis, quo fit ut haud difficulter in rectas assulas findatur: colore ex pallido refulcente, aut verius flavescente, ac nonnihil in citrinum vergente, unde nomen; sapore aromatico, amaricante, cum acrimonia totum os implente, & ad caput usque penetrante, suavi, odore fragranti, moschum nonnihil æmulante, aut sane ex eo ad rosarum odorem nonnihil vergente.

SANTALUM ALBUM.

Nomina. Santalum Album *I.B. C.B. Ger.Park.*

Parum colore differt à citrino, magis pallescit, pyri ligno quod pallidum fit colore satis simile: alioqui eadem substantia, eadem textura, & pectines iidem; sed odore inferius, quippe qui debilis vix percipiatur, uti nec sapor.

Scribit Garcias inter utriusque Santali (albi & pallidi) arbores tantam esse affinitatem, ut pallidum à candido discerni non possit, nisi forte ab ipsis incolis qui eas mercatoribus vendunt.

Cæterum (inquit) Santalum in nucis juglandis magnitudinem attollitur; foliis admodum virentibus, lentisci æmulis: flos ex cæruleo nigricat: fructus cerasi magnitudine, primum viridis, deinde niger, insipidus & admodum caducus. Inodoram ferunt esse arborem nisi detracto jam cortice exsiccatam.

Nascuntur hæc genera in India ultra Gangem, plurimum verò in Timor insula quæ undique portuosa est: inveniuntur etiam in verbali portu Javæ, vehementer quidem odoratum, sed brevi senescens. Garc.

Quantum ex hac Sandali descriptione colligere licet, inquit Clusius, valdè erit dubitandum, an legitimum sandalum pallidum habeamus; quandoquidem scribit vix in Lusitaniam deferri, quum ejus pretium majus sit apud ipsos Indos quàm apud Lusitanos: fieri igitur poterit, ut aliquod aliud odoratum lignum nobis pro santalo legitimo obtrudatur.

Vires. Ligna hæc epatica sunt ac cardiaca: usus præcipuus in lipothymia, palpitatione cordis, obstructione epatis. Extrinsecus in catarrhis, cephalagia, vomitu, epatis intemperie calida (in Epithem.)

Arabes eosque secuti plerique Medici recentiores santala frigida esse statuunt: Verum *I.* Bauhinus aliis & quidem rectius ex gustu & effectis ea calida esse decernunt. Electuarium Diatrion Santalωn, quod ab his nomen accepit, præscribi solet à Medicis adversus calidam hepatis intemperiem, ejusque obstructionem & icterum, nec non ad ventriculi & viscerum debilitatem.

Garcias magnam santali albi & citrini quantitatem per universam Indiam absumi scribit, quia omnes ferè ejus incolæ, sive Mauritani, sive gentiles illo in mortariis lapideis contuso & aqua macerato sibi universum Corpus inungunt; deinde siccari sinunt ad æstus corporis tollendos, & odoris conciliandi causa. Indi enim plurimum odoribus delectantur.

Invenitur (inquit idem) & in Malabar odorati ligni genus. Santalo albo persimile, quo se in febribus indigenæ inungunt, lingua Malabarica Sambarace appellatum. Commendatur ad Erysipelata & inflammationes, atque santali rubri modo eo utuntur.

Parkinsonus santalum album in pulverem redactum & vel in ovo sorbili sumptum, vel in vino rubro super cineres calidos per noctem infusum & haustum ad spermatis fluxum in utrovis sexu commendat.

SANTALUM RUBRUM.

Nomina. Santalum rubrum *I. B. C. B. Ger. Park.*

Lapideæ fere duritiei & ponderis sunt è santali rubri truncis frusta, quæ deliberata importantur, colore intensius rubente quam lignum Brasilium, ut ferè nigrescant, pectinibus rectis densissimis, interdum crispis tuber aut nodositatum vestigia imitantibus odorem nullum evidentem spirant, sapore ferè fatuo, cum levi

levi adstrictione. Commansum vix modicum salivam rubeo colore tingit, at linteo affrictum tingit.

Garcias santalum rubrum & lignum brasilium eo inter se differre scribit, quòd santalum rubrum neque dulce sit, neque inficit; at lignum brasilium utrumque at vero santalum rubrum quod ad nos adfertur rubro colore inficere Botanici plerique testantur & experientia confirmat, quamvis aliud magis, aliud minus.

Porro rubrum santalum non nascitur in Timor, sed loco valde distante, viz. in India intra Gangem fluvium, in Tanasarim & maritimis quibusdam Coromandel. Ex his locis omne Santalum rubrum adferri pro certo asserit Garcias.

Vires. Hoc genus Santali refrigerat & astringit: unde quicquid virium Arabes aliique adversus ardores aliosque morbos calidos Santalis attribuunt, huic potissimum conveniunt. Rubri Santali (inquit Garcias) apud Indos exiguus est usus ærarius. Utuntur tamen contra fervidas febres eo tempora, frontem & arterias inungentes. *Raius.*

Santalum Citrinum eligendum suaviter fragrans, magnam habens medullam, utpote odoris præcipuâ gratiâ nobilitatam, grave & nodosum, nec ligno cedrino odoratiore adulteratum. *Santalum Rubrum* Brasiliensi ligno permisto corrumpitur; fucus autem ex hoc patefit, quod santalum rubrum nec dulce sit, nec ita inficiat; quæ notæ in Brasiliensi deprehenduntur. *Pharm. August.*

SANTONICUM & SANTONICA.

Nomina. Absinthium Santonicum Alexandrinum C. B. Santonicum Alexandrinum, sive sementina & semen sanctum *Park.* sementina *Ger.* Lumbricorum semen vulgare & Matthioli *I. B.*

J. B. Quod in officinis prostat lumbricorum semen vulgò dictum, ex variis minutissimisque surculis, foliis & semine ipso coacervatum est. Semen parvum est, oblongum (majora tamen inter se milio suppariа, ex squarrosis tuniculis compactæ) pullum vel flavescens at quæ minutula inter ea sunt folioli striata sunt. Quædam etiam observantur trifida, angustiora, acuminata, videntur etiam adesse potiones tenuissimorum cauliculorum. Omnia facile digitis atteruntur amara sunt cum acrimoniâ & colore graviusculo.

Matthiolo planta est admodum fruticosa, caulibus & ramis numerosis referta, semine minuto oblongoque racematim prodeunte, amariusculo gustu, odoreque non insuavi.

Varias autorum sententias de hoc semine vide apud J. Bauhinum: qui cum Pena concludit semen contra vermes trium Absinthiorum nullum videri. Nam tametsi nonnulla amaritudinis & figuræ similitudo illis intersit cunctis, tamen non adeò plene sunt adulta horum semina aut horride amara, inquit Lobelius.

Quænam planta sit quæ lumbricorum semen producat nobis non certo constat. Autor Scholii ad observationem primam Ann. 3. Decadis 2. Ephem. German. præ aliis nobis verisimilia scribere videtur. Figura, inquit, Matthioli vitiose delineata est, non tantum quod seminulorum figura potius foliola quædam repræsentet, sed & seminula ipsa bina fore semper è diametro sibi apposita cauliculis adhæreant, cum tamen alternatim ubique è lateribus prodire cauliculi seminibus, prout ad nos deferuntur, permixti edoceant. Cæterum hanc à Cortuso transmissam plantam fuisse genuinam seminis nostri Helminthici Matrem arbitror: cum illius à Matthiolo datam descriptionem satis huic quadrate σύνψια commonstret. Lobelius etiam in Hist. Plant. fruticulum surculosum esse, undique seminibus gliscentem pluribus fermè quam foliis testatur.

Unde si non sui generis planta fuerit, ad Abrotana referre mallem; præsertim cùm & hoc vegetabile vim antelminthicam possideat, & aliquæ ejus species etiam apud nos non plane ab illo peregrino diversæ, quoad foliola, seminum copiam, colorem, odorem, &c. comparеant.

Semen, quòd microscopio subjectum teres, flavumque est candelas cereas conjunctas elegantissime repræsentat, observante Elholzio. Id quod in tanaceti semine non comparet, quod itaque pro sementina vix habendum est.

De olei possibili è sementina destillatione quæ habet, videsis loco citato. *Raius.*

Valet hoc semen contra vermes, & contra morsus animalium venenatorum; putredini præterea resistit, & nervos corroborat. Stomachicum sanè medicamentum est insigne, sed parcâ manu exhibitum.

SAPA.

Est succus uvarum inspissatus, de quo vid. sub titulo *Rob.*

SAPHYRUS, de eo vid. sub titulo *Lapis.*

SAPO ODORATUS.

Sapo odoratus, Smegma odoratum odoramenti formula est, constatque ex sapone, (potissimum Veneto,) cui res εὐώδεις subtilissimè pulverisatæ immiscentur, adhibitâ ▽ fragrante, v. g. rosarum.

Formulæ sint, ex D. D. Weickhardo.

Sapo Moschatus.

℞. Sapon. Venet. ℥ ij. styrac. calam. ʒ ij. rad. ireos flor. ʒ j. nuc. moschat. cinamom. ana ʒ ß. santal. alb. ʒ j. as. dulc. ℈ ij. caryophyll. ℈ j. moschi gran. iv.

Incorporentur in mortario cum ▽ rosarum.

Vires. *Habet vim abstergendi & conciliandi gratum odorem, simulque confortandi nervos.*

2. Alius.

℞. Caryophyllor. macis ana ʒ j. benz. rad. ireos flor. ana ℥ ß. mosch. gran. x. ambr. zibett. ana gran. v. sapon. Vener. ℔ ij.

Distemperentur cum ▽ rosarum, adjiciendo Ol. stillat. cinam.

3. Sapo ad impetigines.

℞. Tart. calcinat. ℥ ß. O. calcinat. ʒ j. flor. sulph. ℈ ij. ☿. g. v. asæ dulc. storac. liquid. an. ʒ j. calamit. lithargyr. an. ʒ ß. rad. lapath. acut. ℈ j. ol. caryophyll. g. iij. Saponis Veneti q. s. F. Globuli. Schroderus.

Sapo Cosmeticus, Levis, ex *Lexico Pharm. D. Juncken.*

℞. Saponis Veneti albiss. vel alterius pulchrioris, ℔ j. subtilissime rasum exsicca, ut possit pulverisari, tunc affunde Saponis pulverisato ▽. rosar. ℔ j. in vase vitreato capaci, ac leni igne sensim incalescat, & coquantur lente continue interea movendo pistillo ligneo per dimidiam horam, donec rarescere incipit, tunc affunde olei tartari per deliq. gutt. xx. vel xxx. & plus rarescet, hoc viso admisce ol. ligni Rhod. ℈ j. cum moschi gr. vj. sacchari modico trita & mixta, & cum à vase separari se patitur, nec adhærescit, tunc infunde formæ ligneæ quadratæ ad id aptatæ, ut sejungi ab invicem queat. Sit verò munita linteo mundo, desuper quod effundatur sapo, & ita stet & quiescat per 5. vel 6. dies, ut siccetur, tunc eximitur sapo & ulterius siccatur, ac pro lubitu in partes siccantur mediante filo.

Sapo Moschatus, ex *Pharm. August.*

℞. Saponis Veneti ℔ iv. incidantur minutissime atque addantur pulveris caryophyllorum, sandali albi an. ℥ ij.

Benzoi ℥ j. moschi ℈ j. Fiat ex arte cum aqua rosacea.

Moschatus Venetus, ex *eadem Pharmac.*

℞. Pulveris radicum ireos florentinæ ℥ ß. styracis calamitæ, asæ dulcis an. ʒ j. caryophyllorum, ladani, an. ʒ ß. sandali albi, ligni aloës an. ℈ j. Tenuissime pulverisata misceantur secundum artem in mortario calido cum Saponis Veneti ℔ j. olei tartari per deliquium facti ℥ i ß. ligni rhodii ℈ j. moschi ℈ ß. f. Globuli.

Moschatus alius albi coloris, ex *eadem Pharmac.*

℞. Saponis Veneti ℥ x. pulveris radic. ireos florentinæ odoratæ ʒ v. misceantur optime in mortario calido, addendo porrò olei tartari per deliquium facti ʒ x. & in fine olei ligni rhodii ℈ j. formentur globuli.

Sapo Odoratus *Zvvelferi.*

℞. Saponis Veneti ℔ ij ß. conscindatur aut radatur subtiliter, solique exponatur, sæpius tamen illum aqua rosarum vel florum arantiorum humectando, donec albescat, ultimò autem bene exsiccetur. Huic saponi albicanti adde

Amyd. dulc. decort. & ad pultu subt. formam additâ s. q. aquæ flor. arantior. contus. & per setaceum transmissarum ℥ vj. pulv. gum. asæ dulcis, benzoes ʒ vj. magist. marcasitæ per aquam fortem & præcipitationem parati ℥ ij. contundantur junctim diu multumque in mortario, donec per intima & minima commixta sint, addendo

Pulv. rad. ireos flor. ℥ iij. moschi orient. ʒ ß. zibethi opt. ʒ ß. ol. ligni rhodii ℈ ij. olei seu liquoris tartari per deliq. facti ℥ i ß. vel ejus loco salis tartari ℥ j.

Misceantur exactè, formenturque globuli fragrantes, qui præter odorem & fragrantiam, hoc virtutis habent, ut asperitatem cutis leniant, glabram, subtilem, & albicantem illam reddant.

Sapo Tartareus ex *Pharm. Bateana.*

℞. Salis tart. & tart. & nitr. ana fact. s. a. ℥ iv. olei terebinth. ℥ viij. stent. simul vase amplo in loco frigido & humido ad menses aliquot; tamdiu scil. (sæpe interim quotidie agitando, & plus olei, quoties opus fuerit, adjiciendo) usque dum sal planè triplum absorbuerit, atque omnia in unam massam, saponis instar, spissam conspiraverint homogeneam, nullatenus separandam.

Inservit parandis pilulis pacificis & pilulis Matthæi.

SAPONARIA.

Saponaria recentioribus ab extergendi facultate dicta est hæc herba, quòd Saponis ritu pannos eluat purgetque: struthium veterum nonnullis creditur, quod à verbo στρυθίζεσθαι, id est, lanas purgare & candidas facere nomen accepit.

Nomina. Saponaria *Ger.* vulgaris *Park. J. B.*

Radicibus tenuibus geniculatis cortice rubenti tectis sub terra repit. Caules sesquicubitales & altiores, teretes, glabri, (J. B. hirsuti) subrubentes, vix se sustinentes, crebris geniculis intercepti, medulla farcti, folia ad genicula ex adverso bina plantagineis similes (J. Bauhino gentianæ cruciatæ) tribus nervis insignioribus secundum longitudinem decurrentibus, glabra, sapore nitroso, brevibus aut nullis pediculis. Flores in summis caulibus velut in umbellas digesti singuli brevissimis pediculis nixi, è calice tenui, unciam longo, glabro (J. Bauhino hirsuto) non striato, qui marcescente flore in ventrem turgescit, pallide rubentes seu carnei, odorati, petalis quinis compositi nec laciniatis neque bifidis. Succedunt semina in vasculo oblongo circa medium crassiore, parva, penè rotunda, compressa, spadicea.

Juxta torrentes, fluvios & stagna locis apricis & arenosis sponte nascitur, florens, Junio, Julio, Augusto, & Septembri ut recte J. Bauhinus.

Vires, in usum Medicum veniunt folia, sed raro & radix. Saponariæ radix attenuat, aperit, sudorifica est. Usus in asthmate, utero & mensibus ciendis. Decoctum ejus in lue venerea commendat Septalius: extrinsecus ptarmica est, tumores ac præcipue panos discutit. Schrod. *Raius.*

Hæc planta præterea purgans est si in decocto paulò saturatiori assumatur.

SAPOR.

Medici vetustiores novem saporum differentias seu species constituunt indices temperamentorum, calidi tres, tres frigidi, & medii seu temperati totidem, quæ tribus versiculis complectitur schola Salernitana.

Hi fervore vigent tres, salsus, amarus, acutus,
Alget acetosus, &c.

Jo. Fernelius autor imprimis eruditus & elegans pro *styptico acerbum* substituit, pro pontico sapore austerum. Saporum autem differentias seu species sic describit.

Sapor *Acer* est, qui linguam & os acrimoniâ ferit atque compungit, simulque calfacit & interdum quasi exurit: is maxime conspicuus est in pipere, pyrethro & euphorbio.

Acidus Sapor gustum quoque penetrat & tenuitate ferit, sed citra ullum sensum caloris. Tale maximè in aceto deprehenditur, deinde etiam in succo mali cytrii, limonum, &c.

Pinguis Sapor nec calore nec acrimonia gustum sollicitat, sed linguam orisque partes lentore quodam oblinit, is præcipue animadvertitur in oleo, butyro, adipe, &c.

Salsus Sapor linguam non admodum calfacit, sed acriter siccando corradit. Hic imprimis elucet in sale communi.

Austerus Sapor os & linguam moderate constringit & quadam asperitate coarctat: hinc quadantenus siccat & refrigerat. Hic proprie crudus appellatur, estque immaturis fructibus peculiaris ut in succo uvæ acerbæ, pomorum pyrorum, mespilorum immaturorum.

Dulcis Sapor gustu suavis atque jucundus oblectat, nullaque qualitate exuperante molestus est. Ejusmodi conspicuus est in saccharo, melle, glycyrrhyza, &c.

Amarus Sapor dulci ex adverso oppositus insuavis ac tristis; sensum ipsum veluti corradit aut divellit. Eo insignis est Aloe, deinde absinthium, centaurium minus & colocynthis.

Acerbus Sapor austero finitimus, eo tamen gravior molestiorque est, ac magis linguam omnemque gustum constringit & exasperat, & proinde magis tum siccat, tum refrigerat. Is luculenter in malicorio, in galla, in rhoe & nucibus cupressi conspicitur.

In piscibus, ἄποιος dictus, qui proprie Sapor non est, sed saporis privatio, nulla qualitate manifesta gustum ferit. Talis esse videtur Farris universum genus, & cucurbita & citrulus.

SARCOCOLLA.

Nominis ratio obvia est: ita enim dicta est quod carnes agglutinet: vim, inquit Dioscorides habet glutinandi vulnera. Lachryma est arboris in Perside nascentis, thuri tenui similis Diosc. Galen.

Sarcocollæ, (inquit J. Bauhinus) grumi albicantes sunt, aut ex albo subrussi, spongiosi, micis lucentibus subinde mistis; globosarum lachrymarum fragmina, pisi aut parvæ Avellanæ magnitudine; tanta est enim fragilitas ut in pulverem crassiusculum vel concussu levi frietur, saporis amari cum quadam dulcedine obscura, ingrata. Sub dente lentescit, & candelæ admota primum bullit, postmodum in claram flammam

exar...

exardet: admista reperiuntur aliquando folia ex candido flavescentia, Tithymali myrsinitis folia sicca egregie referentia. (Granula papaverinis seminibus non multo majora esse Parkinsonus ait.)

Eligenda recens, calore ad pallorem vergens (vetusta enim rubescit) saporis amari, substantiæ porosæ & quasi spumosæ, facileque in aqua solubilis. *Schrod.*

In Sarcocollæ notis non conveniunt Plinius & Dioscorides; hic enim subflavum seu flavescentem dicit: ille eo meliorem quo candidiorem. Dioscorides laudat gustu amarissimam, Plinius cum acrimonia dulcem, in quo ab omnibus deseritur.

Vires. Schrod. Calf. & sicc. adstringit, consolidat, glutinat, coquit, maturat. Usus præcipui in vulneribus consolidandis, cicatrice obducendis, unde & nomen adepta est. Mirifice præstat & in oculorum fluxionibus, albugine, nubeculis (maceratur in lacte asinino, vel humano, ℥ v. postea cum aqua rosarum mixta ciliis imponitur, addito si libet tantillo sacchari. In hæmorrhagiis narium anacollematis admiscetur.

Serapio multùm perforativam esse scribit, comedere carnes ulcerum, exulcerare intestina, inducere calvitiem & alia: at quomodo quod causticum est glutinabit vulnera? scribunt purgare pituitam crassam à remotis partibus veluti oculis, cum quibus tantam habet affinitatem, ut purgandi gratia in illis data exulceret Misera affinitas! quam hostibus optem. Mesue dat in substantia à ʒ j. ad ij. quod ego ne in pilulis quidem audeam. Quantumvis bene correctæ videantur. Costæus suo more multa excusat: ego dico, abeat Sarcocolla cum pil. suis in maximam malam rem. Casp Hofm.

Veteres Sarcocolla foris tantum usi sunt: de vi purgatrice nihil dicunt. *Raius.*

SARCOTICA MEDICAMENTA.

Σαρκωτικὸν, seu *carnem generans* illud est, quod deficientem carnem in ulcere vel vulnere cavo progignit, ipsumque cavum carne implet. idque solùm mediatè & per accidens, quatenus impedimenta, quæ naturam in producendâ carne retardare possunt, tollunt. Cum enim carnem generare solius naturæ opus sit, propriè loquendo nullum medicamentum sarcoticum dici posset, dicitur tamen ita respectu inde adjutæ naturæ.

Etenim materia carnis sanguis est, isque bonus laudabilis, efficiens natura subjectorum corporum, quibus superinduci caro debet, id est, naturalis eorum temperies, quæ sanguinem apponit, agglutinat, tandemque planè assimilat. Adjuvans ea medicamentum est, quod detergendo, modiceque siccando removet ea, quæ naturam in opere suo remorantur.

Quod si contingeret, autore *Galeno lib. 3. m. m. c. 3.* affluentem sanguinem nullum neque in quantitate vitium habere, partem quoque, cui in generandâ carne succurrimus, bonâ temperaturâ esse præditam, nil est, quod obstet, quò minus carnis generatio & nullius externi medicamenti ope prospere succedat, ambabus quippe causis efficiente & materiali præsentibus. Id verò cum ob læsionem graviorem fieri minus possit, & in carnis productione hinc duplex perpetuò generetur excrementum: unum tenue, ichor nempe seu sanies, unde ulcus redditur humidum; alterum crassum, sordes scilicet, unde sordidum redditur, perinde duplici etiam medicamento opus est, humidum excrementum siccando & sordidum detergendo, licet uni eidemque medicamento eadem facultas inesse queat.

Ubi igitur profundior hiatus & cavum explendum occurrit, speciatim conveniunt sarcotica, moderatè calefacientia & siccantia, citra morsum, acrimoniam & adstrictionem, nec colliquantia sc. nec cogentia, sed intemperiem tollentia & vitale γλισχρὸν roborantia.

Hinc instar regulæ notandum est, ut omne excessivum humidum, ulcerum & vulnerum consolidationi adversum est; ita quæcunque blandè illud moderantur, sunt sarcotica, idque tantò magis, quò pars ipsa vel humidior naturâ ac temperie sua est, vel siccitate gaudet. Nisi enim id fiat, promptissimè caro luxuriat, & in cerebro fungos, in aliis excrescentias alias producit.

Sic in vulneribus cerebri v. g. omnia humida, præterquam dissipantia, nocent, oleosa, pinguia, quin in genere ferè, nisi sint balsamica, omnibus adeò nocent, & minùs conveniunt.

Par ratio est vulnerum capitis, & citra frontem, & similium, ubi unguento digestivo nullus est locus, si quidem feliciter medesi est animus.

Sic si ungues sint vulnerati, sola siccantia rem omnem absolvunt. Adeoque in hoc non rarò errant chirurgi, quod oleosis unguentis vel emplastris continuando sordidum reddunt vulnus & producunt. Id quod & in ulceribus serpentibus cumprimis valet; siquidem in singulis ejusmodi casibus glandulæ cutaneæ labefactatæ ichorem stillant, omni modo compescendum.

Hinc meritò & in his externis celebrantur tum alcalina, ex pompholyge, lithargyrio, cerusâ, aliisque, qualis etiam est pulvis foliorum aristolochiæ longæ, imò & vitriolata & aluminosa constrictiva eundem in finem laudantur non immeritò; tum balsamica, quæ & balsamum vitale, & sustinentes idem & suscipientes partes observant.

Quod ergò olea cocta & pigriora ulceribus non conveniunt, non æque ideò fit, quod acida sint, sed quod laxum reddunt, quod strictum esse debebat, pro consolidatione præstandâ, id quod & de emplastris valet.

Referenda huc etiam est absterſio; ita scilicet semper ichor est tollendus, ne γλισχρὸν, glutinosum negligamus. Blandè & mediocriter detergere convenit, ut sordes, quæ in carnis generatione proveniunt, amoveant, citra tamen mordacitatem, ne si valentiora sint, non sordes modò abstergant, verùm etiam sanguinem concrescentem, & in carnem coire non sinant propullulantes miculas & stamina carnea prima.

Non nimis ergò adstringere vel siccare debent sarcotica, alioqui facilè fit, ut partis defœdetur conformatio. Patere sarcoticorum natura potest è contrariis jam supra dictis cathæreticis, quæ superfluum illud humidum & excessivum luxurians demunt & domant *Wedelius.*

SARDA.

Sarda seu *Sardina*, & cum nondum adolevit, *Sardella*, (à Sardinia) unde olim in alias regiones magna copia evehebantur: seu, ad conjecturam Marhodæi in dactylotheca.

Sardius à Sardis est, à quibus ante repertus)

Rondeletius τειχίδα & τειχίαν Aristotelis pro eodem pisce accipit, qui *Sardina* vulgo dicitur, nisi magnitudine & ætate differant; quæ differentia duplex nobis nomen peperit, ut Sarda dicatur, quæ major sit; Sardina quæ minor. Pisciculus est (inquit) marinus, Aphyæ phalericæ omnino similis, nisi paulo major & spissior esset, à parva Alosa ore, branchiis, oculis pinnarum numero, situ, squamis, cauda minime discrepans, excepto tantum quod Alosa sit latior; Sardina igitur squamas magnas, sed tenues habet; colore est vario, nimirum capite aureo, ventre albo, dorso cum viridi cæruleo, utroque splendido rutilanteque, dum viva è Mari extrahitur, unà cum vita viridis evanescit, cæruleo manente, intestina habet parva & recta, Alosarum intestinis similia, felle caret; ideoque non exenterata in craticula vel Sartagine coquitur. Sale conditæ Sardinæ in

annos duos servantur, fitque ex his Garum, sed minus laudandum ob squamarum copiam *Charleton.*

Sardonix, vid. sub titulo *Lapis.*

SASSAFRAS.

Nomina. Sassafras *Ger. Park.* Sassafras sive lignum Pavanum *I.B.* Sass. Arbor ex Florida ficulneo folio *C.B.* Anhuiba seu Sassafras major. *Pison.*

Maximæ hujus generis Pini sunt magnitudine & formâ: nam præterquam quòd sunt trunco unico & palmæ instar non ramoso valido & recto; ramos in cacumine habent coronæ instar ornate expansos ad instar pinus repurgatæ. Cortice sunt tenui, glabro ex gilvo nigricante (crasso fulvi coloris, alio tenuiore cinericeo tecto) veluti odore, ita & sapore admodum aromatico accedente ad fœniculaceum. Ramis hærent folia viridia, tenuia, ficulneorum aut vitis albæ æmula, odorata, multoque magis exsiccata: tenera adhuc pyri foliis similia sunt. Vixque ullum angulum ostendunt, inquit Monard. quod confirmat Thom. Johnsonus in Gerardo suo emaculato: qui sassafras arbusculæ à se visæ in horto D. Guliel. Coys Statfordiæ propè Londinum Ramulum describit & depingit foliis infimis integris & propemodum pyriformibus, summis in tres cuspides divisis; in eodem utique ramulo.

Perpetua fronde est, floribus & fructibus Monardi & Pisoni incognitis. At J. Bauhinus fructum oblongum, rugosum, longissimis pediculis donatum ei attribuit. Parkinsonus ex relatione Jo. Frandescantii. Flores parvos, luteos, stamineos corni maris floribus persimiles esse tradit, quibus succedunt pro fructu baccæ parvæ, nigricantes, calycibus parvæ exceptæ, multæ simul racematim congestæ, pediculis longis insidentes. Radices nunc crassæ, nunc tenues, ad terræ superficiem expansæ, unde arbor exstirpatu facilis, quarum cortices arborum corticibus ut odoratiores ita & in Medicina præstantiores, fœniculum recipientes, Clusius Draconis herbæ gustui assimilat.

G. Piso Monardis descriptioni circa lignum Sassafras non aquiescendum esse ait, siquidem affirmat Sassafras Floridæ lignum decorticatum ullius dignitatis esse, cum Brasiliense eximiæ dignitatis & virtutis habeatur, atque à cortice liberatum in aliquot annos immune servatur: duas adhuc alias hujus arboris species describit Gu. Piso: 1. prior albicante & flavescente est ligno, ac proinde Lusitanis Cedro Branco vel canella ob odorem dicitur, Brasilienses Anhuipitanga vocant, foliis est parvis, angustis & tenuibus.

2. Altera seu tertia species, Anhuibamiri, quantum duabus prioribus magnitudine inferior, tantum virtutibus superior, omnibus pariter Brasiliensibus in quotidianos usus reposita. Folio est lauri, seu minori, fructu odorifero & nigro ubi maturuerit, eoq; simul cum cortice, ligno, foliis & radice intense calidis.

J. Bauhinus lignum Sassafras sic describit, cortice tegitur interius fungoso nonnihil molli: materies subjacet alba, vel ex albo rufescens, aliqua interdum etiam ex parte ad cinereum vergens, mollitie & pectinibus Tiliaceis, odore & sapore suavi, aromatico, actiusculo & subdulci quodammodo Anisi.

Nascitur in maritimis locisque temperatis (in vastissimis & dissitis saltibus Pison.) Non tantum in Florida, sed in aliis Americæ regionibus, etiam Brasilia ipsa.

Folia contusis imponunt Indi, sicca etiam in Medicos usus assumunt.

Vires. Ligni decoctum, sed maxime radicis ejusque corticis, multi usus est, quod vel meracius, vel saturatius pro ægri viribus ætate aut temperamento sumendum est. J. Bauhinus cum Monspelii ageret ligni cum suo cortice derasi ℥i ß. in tribus tantum aquæ fontanæ libris à medicis Monspeliensibus infundi solere ait per horas 12. deinde ad ℔ij. consumptionem decoqui & de colatura ℔j. manè sumi calide. Meliusque censemus (inquit) cum celeberrimis ejus loci Medicis in duas tantum doses sic parari quam in plures, tum quia asservatum gratiam odoris amittit, tum quòd facultas illius facile evanescit. Est enim tenuissimarum partium.

Residentiam prædicti decocti infundebant per tres horas in ℔iv. aq. font. decoquebant ad ℔ij consumpt. colatoque per manicam Hippocrat. saccharo, Boscheti titulo, aut sine eo, pro potu ordinario utebantur, liberaliori adhibito victu, quam in decocto guajacino, quo, nomine frequens ejus usus in corporibus macilentis. Hac ratione magno successu præscribebant ad podagras, ischiadas, veteres fluxiones, obstructiones confirmatas, febres nothas & antiquas, & singulari propemodum experimento ad fœdos virginum colores. In lue venerea idem præstat quod guajacum, China, sarsaparilla, simili usu & utilitate valere & ad membra resoluta. Ventrem solvit cyathus manè calide sumptus. Passionem cæliacam diuturnam sanat, flatus uteri & cruditates consumit. Certo experimento; menses mirifice provocat, sterilitatem etiam emendat. Macilentis confert & carnem auget: multi etiam ad pestis & morborum contagiosorum præcautionem aqua vel decocto ejus utuntur.

Monardes ad frigidos ventriculi affectus & flatus commendat, nec non ad concoctionem promovendam & vomitum compescendum in morbis thoracis frigidis efficax est: inque capitis doloribus tam novis quàm inveteratis. Calculosis utiliter datur iisque quibus arenulæ gignuntur in renibus: adversa est iis qui urinæ ardore laborant. Halitum denique oris emendat. Hæc Monardes ad quem Lectorem qui plura velit remitto.

Notat Schroderus instar panaceæ in catarrhis haberi.

Ligno Sassafras dicto subjungit Joh. B. lignum Anisi.

A Thom. Platero Medico communicatum, odore anisi & quam Sassafras suaviore, mitioreque, materie solidâ, subfusca, rectos pectines, maculis transversis ac splendicantibus intercipientibus, quales fere in Fagino ligno videri solent facile finditur. Flammæ admotum facilè adolescit, & luculentam præbet flammam; sed odorem gratum non reddit sicuti Sassafras. *Raim.*

SATUREIA.

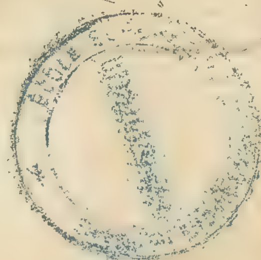
Satureiâ aliis à saturando dicta est, quòd cibis loco condimenti addatur: alii à satyris nomen traxisse putant, quia coitus marcescentes stimulat. Græcis Tymbra dicta est forte ἀπὸ τοῦ θύειν ob fragrantiam C. B. & tamen Columella distinguit Tymbram à Satureia.

Et salureia Thymi referens Tymbræque saporem.

Nomina. Satureia hortensis *Park.* æstiva hortensis *Ger.* Sativa *I. B.* hortensis, sive cunila sativa Plinii *C. B.*

J. B. Lignosa nititur radice & simplici, fibras majusculas emittente, ex qua virgultim surgunt pedem aut cubitu alta, teretia, rubescentia, subhirsuta, geniculis certis distincta, ad quorum singula folia nascuntur hyssopi vulgaris, nonnihil hirsuta, crebris foraminulis non tamen perviis erosa, odore suavi vehementi (J. Bauhinus Thymi vulgaris mitiore) Sapore acri: caules ramosi sunt ramulis ex adverso binis, è foliorum alis exeuntibus, & ipsis etiam caules longitudine excedentibus, è foliorum alis exeunt flosculi plures

E P

simul, pediculis brevibus, & calicibus in quinque acuta & angusta segmenta divisis, ipsi in quatuor lacinias partiti, ex albo purpurascentes, semina parva, fusca quam Thymi tamen majora.

Planta est æstiva nec per hyemem durare potest; unde quotannis seri debet.

In agris circa Castelneuf non longe à Monspelio copiose & sponte ortam observavimus.

Vires. Est inter herbas calidas & acres, quæ urinam & menses movent: facultatibus cum Thymo & Serpyllo convenire aiunt. Nobis potius ut facie sic viribus ad hyssopum accedere videtur.

Usus est (inquit Schroderus) in affectibus ventriculi, cruditate, anorexia, &c. (proindeque condimentum pauperum esse scribit Tragus: nam omnibus eduliis tam carnium quam piscium concoqui, &c.) pectoris Asthmate; uteri mensibus obstructis: visum acuit. Extrinsecus discutit tumores, doloresque aurium sedat.

Usus ejus frequens est in culina inter alia olera. Cum phaseolis & aliis flatuosis utiliter incoquitur & editur, fabis cum selino incisa & infrixa edulium gratum, Belgis frequens habetur, Lob.

Pauperes in Germania brassicas capitatas hac herbæ condiunt, qui fit ut illæ jucundissimum odorem ac saporem gratissimum inde accipiant I. B.

Plantam hanc quamvis annua sit & herbaceam ob convenientiam in foliis, odore reliquisque notis cum satureia duriore seu hyemali ab ea non separandam putavimus, *Raius*.

SATURNUS, vid. *Plumbum*.

SATYRIUM, vid. *Orchis*.

SAXIFRAGA MEDICAMENTA, vid. *Lithontriptica*.

SAXIFRAGA HERBA.

Et primò

SAXIFRAGA ALBA.

Nomina. Saxifraga alba altera bulbifera *Park.* Sax. bulbosa altera bulbifera montana *Col.* Saxifraga ad folia bulbos gerens *C. B.*

Col. hujus radici adnascuntur non acini ut præcedentis, sed veluti squamosi bulbuli, lilii modo se propaganti, duplò superioris grumis seu granulis majores, foris rubescentes, intrinsecus albidi, sapore primum adstringente, postea amaro & ingrato, paucis in imo fibrillis terram amplexantibus. Folia hujus minora, rotundiora, brevioribus purpurascentibus petiolis, pilosa, per ambitum rotundis crenis divisa, tacta gummosa sicuti caulis, florum calyces, & tota planta. Caulem edit crassiorem, parum hirsutum, purpurascentem, cui densa alternatim folia, absque petiolo, per ambitum cristata, veluti Euphragiæ folia acutis crenis divisa, in quarum sinubus bulbuli oriuntur quibus propagatur; seminis vicem supplentes, citius enim sati erumpunt, atque nedum in foliorum sinubus, sed in florum petiolis, atque juxta flores ipsos, qui in summo caulis veluti corymbi uno ortu è caulis summe prodeuntes, ramosi petiolis insidentes, Aprili mense atque Maio in quinque foliola candida dehiscunt, calyces veluti cytinos hirsutos habentes, vel hyoscyami, quinque etiam oris divisos, in quibus fructus bicornes, staminibus pluribus flaventibus circundati, qui perfecti per cornicula dissecantur, copiosa, arenæ instar minutissima semina extendentes, supervacua.

Pratensibus montium gaudet, & saxosis herbidis umbrosis Campoclari & Æquicolis.

SAXIFRAGA AUREA.

Saxifraga aurea ob similitudinem quandam in foliis cum Saxifraga alba hoc nomen obtinuit. Flores autem & semina genere diversam esse arguunt. Nè quid de viribus dicam. Flore flavicante tetrapetalo: vasculo seminali bicorni plurimis minutissimis seminibus repleto à reliquis hujus familiæ generibus differt. *Raius*.

Saxifraga utraque, ut ex vi nominis patet, commendatur in calculo, obstructionibus ac urinarum difficultatibus. Decoctum præterea hujus plantæ mulieribus in mensibus provocandis propinatur.

SAXIFRAGA, vid. *Pimpinella Saxifragia*.

HIRCINA, sub titulo *Pimpinella*.

SCABIOSA.

Scabiosa recens vocabulum est: quidam à scabro herbæ habitu nomen deducunt, est enim herba pilulis alii, & rectius, à scabie cui medetur unde Actu. ψωρῖτις esse creditur.

Nomina, Scabiosa major communior hirsuta folio laciniato *I. B.* major vulgaris *Ger.* vulgaris pratensis *Park.* pratensis hirsuta, quæ officinarum *C. B.*

J. B. Radicem habet, rectam, longam: Caules sesquicubitum, & duos cubitos altos, teretes, hirsutos, inanes, foliis cinctos per intervalla longiora ex adverso binis, cana lanugine pubescentibus, formâ valerianæ majoris, profundius subinde laciniatis, sapore subacri. Caules & ramuli in florum capitul terminantur. Flores autem aggregati sunt è plurimis flosculis quadripartitis purpureo cæruleis, quorum singuli singulis insident seminibus, suosque habent calices, staminula & stylos. Flosculi marginales mediis productiores sunt, laciniis longioribus. Floris totalis calix è plurimis foliolis acutis basin ejus in circulum ambientibus componitur, flores explicati planam ferè aut non admodum gibbosam superficiem efficiunt. Flosculis dilapsis semina in globum aut capitulum oblongius attolluntur. Quæ primò è radice exeunt folia integra fere sunt, & non omnino laciniata.

In pascuis frequens est, nec minus inter segetes Junio & Julio mensibus floret.

Hæc Scabiosa (inquit Joh. Bauhinus) aut mirabiliter ludit, aut differentias aliquas habet: quædam valde laciniata, ut descripta, quædam non laciniata, vel minus profunde & rarius, versus superiora tantum.

Vires. Herba vino decocta ejusque succus aut aqua in M. B. destillata apostematibus, pleuriti, Tussi, aliisque pectoris vitiis medetur. Nec minus Asthmati, Anginæ, pesti. Pollere autem hanc (inquit Joh. Bauhinus) inprimis adversus scabiem nomen illi inditum per se manifestat.

Scabiosæ vires S. Urbanus his versibus complexus esse dicitur.

Urbanus pro se nescit pretium Scabiosæ:
Nam purgat pectus quod comprimit ægra senectus:
Lenit pulmonem, purgat laterum regionem:
Abscessus frangit si locum bibita tangit:
Tribus uncta foris anthracem liberat horis.

In plurimis expertus est D. Willebrochius Archiducis Ferdinandi Medicus celeber, ad rhagades seu scissuras & serpigines ex lue oriundas. Etiam in illis in quibus dec. ligni parum profuit, certiss. remedium pulv. Rad. hujus per hebdom. 3. quotidie assumptum. *Raius*.

Dantur præterea aliæ plures scabiosarum species quas hic enumerare forsan inutile prorsus fuerit, unam tantùm itaque tradimus Tabulâ XXII. proxime adjectâ depictam

depictam, Scabioſam nimirum Alpinam maximam fruticoſam ad ebuli folium non parum accedentem, cujus vires inter aliàs Scabioſæ ſunt ſanè prænobiles.

SCAMMONIUM.

Nomina. Scammonia Syriaca *C. B.* Syriaca legitima *Park.* Syriaca flore majore convolvuli *J. B.* Scammonium Syriacum *Ger.*

J. B. è radice longa, craſſa, (brachiali craſſitudine foris obſcure cinereâ, intus albâ, fibroſâ) lacteo ſucco prægnante, multas aliquot cubitorum viticulas profert, proximis radicis ſeſe convolventes ſcandenteſque: folia triangula, ceu haſtilis barbatus mucro, ſmilacis lævis æmula, ſed minora, glabra, tenuia pulchrè viridia, pediculis brevibus inſidentia. Ex aliis foliorum prope ſummos caules exeunt flores pulchri, calathoides, purpuraſcentes, Helkines ciſſampeli floribus proximi; quibus ſuccedunt capſulæ ſeminales rotundæ ſeu globoſæ, ſeminibus intus nigris anguloſis.

Radicis fiſſæ torulus ſive cor medium exemptum (inquit Jo. Bodæus à Stapel) planè idem eſt radici communis & probatioris Turbith officinarum: verum aliquanto facilius frangitur hæc, tametſi perinde gummoſa ſuccoque lacteo prægnat atque Turbith.

In calidis pingui exit ſolo, velut in Aſiæ Myſia, Syria aliiſque ſimilibus. Reperitur & in Creta inſula, Bellonio teſte.

Vires. Scammonium purgat valide humores bilioſos acres, ſeroſos, è partibus remotis, adeoque creberrimi uſus eſt nòn modo per ſe, ſed cum aliis admixtum.

Verum cum magnæ ſit acrimoniæ (inquit Schroderus) intenſæ caliditatis & ſiccitatis, infenſæ malignitatis, mordacis flatulentiæ, exceſſivæ attractionis, ideoque aptum natum quod erodat inteſtina, viſcera, cor, hepar, &c. conturbet, ventriculum flatibus mordacibus laceſſat. Vi ſua calefactoria & exſiccatoria inflammet & conſequenter febres inducat; vi attractoria hypercatharſes cauſet, correctione opus habet.

Quinque vitia habere aiunt, quibus niſi occurras Luet æger tutus.

1. Eſt, quòd flatus quoſdam mordaces gignat, uſque adeò ventriculum laceſcentes, ut ſumentibus nauſeam commoveant, noxa hæc tollitur, ſi in excavato cydonio malo clibano aut prunis inaſſetur, paſtâ undiquè circumlitâ, præſertim additis aut dauci, aut fœniculi, aut apii ſemine, aut galangæ.

2. Quod inflammet acredinis exuperantiâ corporis ſpiritus, quo fit ut facile febres excitet, iis præcipue qui obſtructionibus viſcerum & humoribus putreſcentibus obnoxii ſunt; ſed id nocumenti aufertur admiſtis inter coquendum quæ refrigerant & fervorem extinguunt, cujuſmodi ſunt mucilago pſyllii, decoctum & pulpa prunorum, ſuccus aut aquæ roſar. violar. &c.

3. Quod eadem acredine ſua recludat ora venarum, ut ſequantur evacuationes nimiæ hypercatharſes dictæ; hæc noxa tollitur adſtringentibus, maſtiche, myrob. pomo cyd. præcipuè Aloye, quæ inter purgantia ventriculo valde grata eſt.

4. Eſt quod acrimonia abradat inteſtina, & exulceret reliqua viſcera, quod ex crebris punctionibus innoteſcit. Hic damus partim ea quæ lubricant & lentore ſuo obſtant, ut ſecundo loco dictum eſt, partim adſtringentia, tum viz. cum jam incipit agere.

5. Eſt, quòd malignitate quadam indicibili principibus partibus bellum indicit. Hinc addimus cordialia, hepatica, ſtomach. &c.

Scammonium ſive ſuccus Scammoneæ denſatus per coctionem aut etiam per macerationem paratus Diagridium appellatur. Confectio autem ejus per coctionem hæc eſt.

Accipitur Cotoneum, extrahiturque durior ejus illa pars media quæ ſemina continet (reciſa tamen ſuperiori laminâ) cujus loco in excavatam partem Scammonium inditur: mox laminâ quæ prius fuerat reciſa, pro cooperculo additâ cooperitur, triticeaque paſta circumquaque malo Cotoneo obducitur ac itaque coquitur in clibano. Pomo refrigerato Scammonium eximitur & uſui reſervatur.

Per macerationem paratur accipiendo Scammonii partes duas, ſucci cydoniorum partem unam, & miſcendo probe, deinde ponendo in locum calidum & quotidie movendo, donec ejus maſſa mediocriter induretur; è qua fiunt paſtilli qui quantum ſatis eſt exſiccentur.

Vera autem (inquit *Le Brun*) Scammoneæ præparatio fit cum ſucco limonum depurato, in quo diſſolvitur in B. M. & fervens adhuc per linteum tranſmittitur, quo pacto craſſa & impura ejus ſubſtantia, quæ non niſi noxam parit, ſecernitur.

Quod ad electionem Scammonii attinet, optimum eſt quod ex Antiochia advehitur, nitidum, ſplendidum, (inſtar glutinis taurini) citò liqueſcens, friabile, colore cum frangitur fulvo, non valde ponderoſum, tactu linguæ lacteſcens, nec vehementer calefaciens (nempe hoc Tithymali admixti argumentum eſt)

At vulgare noſtrum ſqualidum eſt & cinericeo colore & aſpectu triſtiore, quia non eſt liquor manans aut lachryma Scammoneæ, ſed ſuccus vi expreſſus, non ex radice tantum, ſed ex tota planta.

Doſis Scammonii præparati à gr. VI. ad gr. XII. aut ℈j. Dioſcorides & Ruffus uſque ad ʒj. exhibent Paulus & Ætius uſque ad ℈ij. quicquid ſit Græcorum Scammonium forte mitius erat, nec ut hoc tempore ſucco Tithymali adulteratum: ſtandum itaque potius in Doſi Meſue.

Scribit J. Bodæus à Stapel ſe ſæpiſſime gr. XX. etiam XXV. cum violaceo ſyrupo, non ſine feliciſſimo ſucceſſu exhibuiſſe; pueris VIII. X. XII. annorum grana X. XII. XV. non minori cum ſucceſſu quinquennibus gr. VI. ſeptemve.

Conſulo (inquit Fallopius) ut ſemper exhibeatis paucam quantitatem quæ quantitas ſit potius pro calcari: vocatur autem calcar pauca Scammonii quantitas addita medicamentis purgantibus pro ruſticis, vel pro aliis robuſtioribus & cervicoſis hominibus, aut etiam Monachis.

Denique cum nulla providentia ſit ſatis, moneo denuo (verba ſunt Caſp. Hofmanni in fine capitis de Scammonio) 1. ne Scammoneata dentur illis, quibus ventriculus (comprehendo inteſtina) eſt debilis, quales fere ſunt hypochondriaci. 2. Ne calidioribus & qui ad febres proni ſunt. Valde enim turbant corpora. 3. ne in ſpecie iis qui faciles ſunt ad lipothymias. 4. Ne ſubſtantia detur in juſculis.

Verùm quicquid hi contra Scammonium & ſcammoneata declamitant, ſi modo Scammonium recte præparetur, & debita dozi exhibeatur, non eſt aliud præſtantius remedium quod certius & etiam tutius operetur, præſertim aliis medicamentis admixtum. Neque qui hujus uſum reprehendunt, ullum aliud medicamentum invenire poſſunt. Quod ejus loco ſubſtituant in tantilla quantitate adeò utile & proficuum, tantæ efficaciæ & tantarum virium. Audivi practicos nonnullos adhærentes, ſe plus huic medicamento fidere quàm alii cuicunque cathartico; nec ſecuros eſſe poſſe de operatione aliorum purgantium, niſi ſcammoniæ tantillum iis admiſceatur; hæc autem fere nunquam fruſtratur medicum, unde non immeritò aliorum medicamentorum calcar appellatur: quæ diximus confirmat Clariſſimus vir Franciſcus de le Boe Sylvius (ut nos monuit D. Soame) Scammonium, inquit, blandè purgat, quicquid ganniant imperiti; teſtatur ubique medico-

rum

rum peritorum experientia quotidiana. Ego certè post alios multos, aliquot millenis vicibus eo sum usus, sed semper cum successu optimo & operatione blanda.

Cæterùm Scammonium quadam latente totius substantiæ proprietate operari creditur. Nam gustu quidem nullus in eo caloris vehementia deprehenditur. Cuicunque siquidem liquori aut rei permisceatur, nullam ei vel amaritudinem vel acrimoniam aut alium ingratum saporem communicat.

Novi civem Ulmensem, qui toties recidivam hæmorrhoidum passus est, quoties medicamentum ore assumpsit quod ingrederetur vel Scammonium, vel folia senæ. Horum usu interdicto ab acerbo hæmorrhoidum dolore per multos annos immunis saluberrime vixit. è Sculteti Armamentar. Chirg. Obs. 760. D. Tanc. Robins. *Raius.*

Scammoneum est succus plantæ cognominis *Scammonea*, ex Convolvulorum genere, lactariæ; laudatur optimum Antiochinum & Armenium. Expetitur nitidum, splendidum, clarum, spongiosum, tenuissimis fistulis excavatum, citò liquescens, friabile, non valdè ponderosum, salivâ vel aquâ madefactum lactescens, linguam non exurens, nec tetro odore infectum. Adulteratur Tithymali lacte, sed tunc linguam valenter nimis adficit. *Pharm. August.*

Præparata, ex Scammonio.

1. *Scammonium correctum per Cydonium, id est, Diagridium.*

♃. Scammonium tritum, coque in malo Cydonio excavato pastâ circumdato, exemptum dein diagrydium serva pro usu.

N. 1. *Hæc elaboratio est Gal.* l. 1. c. 1. de aliment. facult. *ubi interna mali cotonii acetabula semini destinata excavat, eaque Scammonio replet ac coquit.*

N. 2. *Antiquum imbecillum est ideoque flatulentum, bimum est optimum.*

N. 3. *Dicitur Diagridium, Diagrydium, Diacrydium.*

2. *Scammonium defæcatum per succum Citonior.*

Solve Scammonium (vel diagrydium) in succo calido Citonior. Rosarumve pallidarum aut Damascenarum s. a. decanta à fæcibus ac coagula.

N. 1. *Quercetanus veram Scammonii præparationem fieri cum succo Limoniorum ait, cum quo procedit ut dictum.* Vide Pharmacop. c. 15. *Alii cum succo Citri.*

N. 2. *Crollius imbibit Diagridium puriss. succo clarificato Ros. pallidar. vel Sylvestrium, (forte Damascenar. seu Provincialium) addit spir. ⊖li guttam unam vel alteram, atque exiccat calore solis vel retro fornacem, idque repetit multoties (20. vel 30.)*

Dosis à gr. VI. ad XII.

N. 3. *Brendelius dissolvit Scammonium in ▽ destillata actu frigida. Sic subsidet picea quadam substantia, à qua decantat liquorem supernatantem: idque repetit, novam scilicet ▽ affundendo, quoties ▽ albicantem colorem contraxerit. Coagulat dein decantatas ▽s leni calore ad siccitatem.*

Dosis ad gr. XII. &c. *Brendel. in Chym.*

3. *Extractum per spiritum Vini, Magisterium s. Regina Scammonii, Pulvis Syrius.*

♃. Scammonii purissimi grossè triti ℥ij. 🜄 opt. ℥xii. (vel ad eminent. dig. 4.) Digerantur in MB hora unâ ac alterâ, sæpius agitando, ut solvatur: dein filtra calidè per chartam, filtraturæ affunde ▽ frigidam Rosar. (vel aliam aliquam aquam) & lactescet liquor. Abstracto spir. vin. repone reliquum & residebit Resina quam (à supernatante lacteo liquore decantationis beneficio separatam,) ter quaterve aq. rosacea lava.

N. 1. *Si Scammonium purum fuerit, vix pars tertia decedit.* Sala de Vegetab. Kesl. 1. cap. 90. Tentzel. in Exeg.

Dosis à ℈ß. ad gr. XV.

Fit quoque Extractum Scammonii per Acetum destill.

Dosis gr. 8. vel 12. *Hartm. in Croll.*

4. *Extractum Diagridii aromatisatum F. F.*

♃. Cinam. zinzib. caryophill. macis, nucist. cardamom. cal. arom. anis. cortic. arant. an. ℥ iß.

F. Extractum cum 🜄 ℔ß.

2. *♃. Diagrid.* ℥ *iij. Extrahe itidem cum* 🜄 *s. a.*

Utrumque Extractum conjunctim digere. 🜄 abstrahe ad consistentiam Extracti.

Dosis gr. XV. ad ℈j.

5. *Extractum Scammonii Glycyrrhizatum.*

Verum Scammonii correctivum est succus liquiritiæ. Infundantur radic. glycyrrh. bona quantitas in aq. per 24. horas, eaque infusio nova semper glycyrrh. additione ter repetatur, coctione levi præmissâ. In hoc decocto Scammon. pulverisatum resolvatur, filtretur, exhalet aqua sub finem lenissimo △ (ne aduratur) usque dum Extractum in fundo resideat. *Est S. Clossai.*

6. *Elyxir Scammonii Crollianum s. Pilula Scammonii.*

Ex Scammonio crebris imbibitionibus succi Rosar. (ut supra) imprægnato, extrahe Tincturam s. a. digerendo cum 🜄 opt. (in quo sem. anisi fœnic. cinam. spica nardi macerata, decanta & abstrahe 🜄 ad consistentiam duriusculam, vel quod melius, præcipita cum ▽ Rosar. & lava.

♃. Hujus extract. ℥ *j. succi citonior. depurati* ℥ *iv. ros. rub. depurat.* ℥ *j. M. & coagula ad consistentiam pilul.*

Dosis à gr. 10. ad 20.

7. *Alia correctio Hartmanni: Scammonium ⊖latum.*

♃. Scammon. minutiss. triti q. v. imbibe cum pauxillo spir. ⊖i vel ol. Sulphuris p. c. adfundendo guttas aliquot. ol. anis. vel fœnic. contere diligenter ut fiat massa instar picis viscida, quam serva.

Vires. *Purgat leniter sine omni molestia.*

Dosis à gr. XV. ad XXV. *Hartm. in Croll.*

N. 1. *Eodem modo mitigatur & vehementia omnium succor. purgantium, Aloës, Elaterii, Gummi de Pern.* Hartm. in Croll.

N. 2. *Quercetanus in Pharmac. Restit. cap. 15. Chymici, inquit, qui elegantes illas & singulares ⊖i proprietates occultè in eo delitescentes eruere norunt, haud verebuntur Scammoneam, Myrrham & ipsa etiam Gummi præparare & dissolvere cum phlegmate ⊖i, toto suo spiritu imprægnato. In hoc solo enim spiritu latet vera illorum simplicium præparatio, quæ cum exuperante calefaciendi qualitate insignita sunt, & hac viâ exquisitè & perfectè corriguntur.*

N. 1. *Oleus ⊖li & Tartari comburunt Scammon. & in picem vertunt, ac proinde multum virtutis catarcticæ deperdunt. Satius igitur erit Scammon. resolvere in Tincturâ ros. cum oleu ⊖li paratâ ut moris est, resolutumque ad Extracti consistentiam redacere.*

8. Scammonium Sulphuratum.

♃. Scamm. minutiss. triti, q. v. Exempli gratia, ℥ *ß. vel* ℥ *ij.) Extendatur supra chartam bibulam, detineaturque supra carbonibus vivis sulphure superinjecto fumantibus, donec Scammonium, (quod continuò movendum) liquescere incipiat vel albescat. Scammonium hac ratione optimè correctum exhiberi potest à gran. VI ad VII.*

9. Scammonium Rosatum.

♃. Scammon. vel Diagrid. q.v. Extrahe cum spiritu Citonior. s. a. decanta, filtra & inspissa ad consistentiam mellis. Dein adde Scammon. ad ℥ j. succi Rof. Rub. recenter express. ℥ ij. coagulentur simul ad siccitatem.

N. *Si spiritum Citoniorum, infusione Santali tinctum, loco Menstrui extractioni huic adhibueris, non modò Scammonium colore elegantius, sed & Epati minus noxium acquires. Et hoc modo paratum Scammonium rosatum extat in officina Salzvvedeliana, jucunda suâ rubedine visum oblectans.*

Dosis à gr. vi. ad xv.

10. Infusum Scammonii seu spiritus purgans.

♃. Scammon. el. p. iv. Succi Cydon. p. ij. mixta pone in locum calidum quotidie movendo, donec induretur. Tunc affunde 🜄 Malvatici, q. s. stentque aliquamdiu in digestione. Et sic spiritus purgans seu solutivus.

Vires. *Purgat sine ullo fastidio ac molestia.*

Dosis variat pro Scammonii ingredientis quantitate.

N. *Hæc infusio ad annum circiter servata, rejicit ad superficiem guttulas olei rubei, instar picis liquidæ, in quo ferocia seu malignitas scammonii residere judicatur.* Tentzel. in Exeg.

11. Diacydonium Lucidum Scammoneatum seu Laxativum.

♃. Gelat. Diacydon. lucid. ℔ j. Extract. Diagrid ʒ vj. loque lento igne, (N. B.) optimè miscendo, ad justam consistentiam.

Vel

♃. Scammon ℥ iv. extrahe Tincturam cum 🜄 postea fiat s. a. Cydoniatum ex succi Cydonior. ℔ iij. Sacchar. ℔ j. Tincturam paulatim succo affunde, misce exactè ac affunde in scatulas.

Dosis à ℥ j. ad ʒ ij. & ʒ ij ß.

N. *Nisi mixtio exactè fiat, fieri potest, ut diagrydium in uno loco parcius, in alio copiosius concrescat, inde purgatio justo lenior, hinc copiosior adeoque hypercatharsis nonnunquam subsequitur.*

12. Gelatina Cydoniorum laxativa cum Turbith.

♃. Scammonn. ʒ ij. turbith. ʒ iv. extrahe cum 🜄, postea
♃. Decoct. cydon. ℔ v ß. sacchar. ℥ xviii.

Coq. s. a. & F. Gelatina, cui sub finem affunde Tincturam Diagridii & Turbith, spatulaque agitentur, donec 🜄 evanescat. Tandem repone pro usu.

N Communiora præparata, quæ diagridium seu basis ingreditur, ipsemet Tyro observare poterit.

Præcipua ex his sunt.

Confectio Anisi Laxativi. Elect. Benedict. Laxativ. de citro solutivum, Diacydonites Laxativ. El. Episcopi s. Elescoph. Confect. Hamech, Indum majus, Diaprunis solutivum. Rosatum, De succo Rosarum, Zingiber Laxativum, Pilulæ Aggregativæ majores, Aureæ, de Fumaria, de Hermodactylis, Extractum Catholicum, &c. Schroderus.

Scammoneata illis non sunt exhibenda, quibus ventriculus est debilis, quales sunt hypochondriaci. Nec illis qui *καύμασι* viscerum laborant & ad febres proni sunt; Nec illis, qui cardialgia laborant.

Præparata. 1. Scammonium correctum per cydonium, id est, Diagrydium.) verum quocunque modo præparatum & correctum fit Scammonium, attamen summâ semper cum cautelâ & circumspectione uti debemus. Ego nunquam in praxi meâ in usu habui, nec in posterum habebo, me semper ab istiusmodi venenis colliquativis abstinens, contra autem studens salis mei purgantis abstersivi saponariam vim habentis saluberrimæ usurpationi, vid. suprà Libr. 2. Cap. 73.

N. *Nisi mixtio exactè fiat.*] Ideoque *extractum Scammonii* non solùm probè prius est exiccandum & in pulverem redigendum, verùm etiam cum amygdalis dulcibus subigendum, ut eò facilius postea cum succo cydoniorum dilui possit, ut denuò, prout aliàs solet, in suam redeat resinosam substantiam, ac intra corpus sumptum vel parum operetur, aut frigidâ superbibitâ ventriculo ac intestinis molestias subsequutâ hypercatharsi creet. *Hofmannus.*

SCANDIX.

Scandicem veterum pectinem Veneris non fuisse probat Joh. Bodæus à Stapel; pecten autem Veneris à seminum nostris confertis, pectinis dentium æmulis, dicta est hæc herba, seminibus in rostrum productis geranii moschati rostra proxima similitudine referentibus ab omnibus aliis umbelliferis distinguitur, ut plures notas conquirere non sit opus.

Vires. Venerem mirum in modum excitat & adjuvat. *Bellus.*

Semen pro scandicis Creticæ missum à me satum plantam produxit scandici vulgari simillimam, imo planè eandem. Idem fereaccidit Joh. Bauhino: unde quicquid intercedit discriminis cœlo aut solo deberi suspicor: nisi detur in plantis transmutatio specierum.

Invenitur circa Monspelium in sterilibus, *à la Colombiere*, & in colle Ferran odore suavi Anisi, imo & sapore. Botan. Monsp. *Raius.*

SCARABEUS.

Scarabæus (à Græco Κάραβος, addito σ) Κάνθαρος (vel quasi κ' ἀθαρὸς quod valde sit impurus & sordidus: vel *πρῶτος κάνθωνα* qui asinus est, & ὄρος vel ὄρρον, quod est sperma; quia hoc animalculum è stercore asinino nascatur, & vivat; unde & *κοπρολόγα* appellat Hippocrates.) *The Beetle* (forte ab Anglo Saxon. *Bizet*, à verbero. *Tobeat*; quia Scarabæi vespera præ cæcitate involantes facies nostras percutiunt instar mallei) *or Bugg*, insecti genus teneras habens pennas, ob id crusta superveniente tectas. Plinius, Scarabæi nomine, omne genus insectorum complecti videtur, quod crusta tegitur, quod vaginipenne est, Scarabæi sunt hermaphroditi. Horum variæ sunt species. De quibus non est hic instituti nostri agere. *Charleton.*

Scarabæi commendantur ad dolores & contracturas nervorum; ad febrem quartanam amuleti loco impositi. Cornua suspensa de collo infantum urinam cohibere dicuntur. *Schroderus.*

Scarabæus unctuosus in specie, seu *Proscarabæus* Cantharidum naturam imitatur, urinam pellit & sanguinem, canis rabidi morsum egregie expugnat, varos dictos id est Arthritidem vagam, Autore Wiero, curat pulvis vel conditura exhibita. Extrinsecùs expetitur à quibusdam ejus liquor ad vulnera. Additur & emplastris in bubone & carbunculo pestilentiali; permiscetur & antidotis, fitque inde oleum ex infuso animalium vivorum in oleo communi, quod loco olei Scorpionum nonnulli adhibent. *Schroderus.*

SCARLEA & SCLAREA, vid. *Horminum.*

SCHÆNANTHUM.

Nomina. Schænanthus sive juncus odoratus *J. B.* Schænanthum *Ger.* Juncus odoratus aromaticus *C. B.* Juncus odoratus tenuior *Park.*

Radicibus nititur albicantibus, parvis, lentis, duris, lignosis, multis fibris exilibus summo cespite sparsis (interdum adsunt radices paulo crassiores, densæ, geniculatæ gustu valentiore reliquis) foliis est palmum excedentibus, triticeis, robustis, crassis, ad radicem latis convolutis, & squamatim interstitis, quæ in tenuem rotunditatem, mucronatam firmamque desinunt, colore ad radicem albidiore vel subflavo, prope verticem viridi, aut purpurascente, quæ culmos ut in Arundine multis veluti tunicis arcte cingunt. Culmi multi ex uno radicum cespite, rotundi, nodis longe ab invicem distantibus distincti, aliquando lignosi; non cavi intus, sed medulla fungosâ junceâ farcti, & in summo graciles assurgunt; quibus secundum caulem gemina serie lolii modo flores spicatim hærent, decidui, in quorum glumis aut caliculis foris rubellis papposi tenuesque flosculi odore & sapore eodem cum foliis insident. His semina (è quibus sæpe apud Germ. nos planta excrevit) succedunt;

Ubi recens est hæc planta, manibus confricata, jucundi est odoris & saporis non ingrati, licet videatur aliqua adesse amaritudo cum acrimonia, luculenter linguam mordicante; quæ tamen solet efficacior esse in quibusdam foliis remotis gramineis, valde tenuibus & carinatis. Joh. Bauhinus, Parkinsonus etiam observavit folia illa tenuia, juncea, quæ in officinis nunc passim habentur, multo acriora esse magisque aromatica, quam caules, flores, aut radices; proinde cum in desuetudinem abierunt hæc apud practicos, à mercatoribus rarius adferri.

Qui apud nos ex semine succrevit multos protulit velut cespites seu capita è longis junceis foliis dense stipatis, se mutuo ima parte amplectentibus, composita, exterioribus majoribus & crassioribus, interioribus pedalibus, tenuibus rotundis, duris, rigidis, paulo supra radicem quovis apud nos nascente junco graciliotibus, sapore acri & aromatico non injucundo, odore suavi, leni & delicato. Park.

Nascitur, (Autore Dioscoride,) in Libya & Arabia laudatissimus ex Nabathæa, proximus Arabibus adfertur & ex Ægypto. In Campania & Apulia reperiri aiunt.

In Arabiæ Provinciis, referente Garzia, Mascate & Calayate tanta copiâ nascitur, quanta in Hispania gramen vulgare quo Animalia nascuntur. Sic ij qui terræ Sanctæ visendi gratia in Orientem proficiscuntur testantur negotiatores ex Syria Alexandriam ducere camelorum greges, quos Caravannas vocant, merces impositas ferentes: cum autem in solitudines inter Syriam & Ægyptam ad Arabiam sitas pervenerint, neque pabuli, neque aquæ copiam invenire: attamen secus vias ubique aridas veluti stipulas, easque numerosas, densas & stipatas, ex uno Radicum cespite admodum odoratas nasci, quas inter eundum aut alias quiescendum, Cameli depascant: eo etiam pabulo camelos onerare, nè in sterilioribus locis jumenta deficiant: quod vero superfit Alexandriæ & Alcairi vili admodum vendere. Apud incolas licet in nullo sit pretio, cum gens sit rudis & sylvestris, quam ut eo & se & sua jumenta lavent, attamen à nautis in Indiam defertur: hi enim aliquot fasciculos secum devehentes ibi in usum Medicum vendunt, cum eo Medici Arabes & Persæ qui in India degunt utuntur, Adchet vocantes. Sic & mercatores Equarii maxima copiâ in fasciculos colligunt, & in naves assumunt, ut equis substernant, ne stercoris urinæ fœtore offendantur: nam simul atque maduerit in Mare abjiciunt, & recentem substernunt.

Monachi in Mesuem & Anguillara Squinanthum officinarum non esse veterum schænanthum seu juncum odoratum contendunt: quorum rationibus respondent tum Joannes, tum Caspar Bauhini: quos adi.

Vires. Tenuium est partium: calfacit, subastringit, discutit, usus præcip. in obstructis mensibus, hepate, liene; in ventriculi inflatione, vomitu ac singultu; in urinæ difficultate, renum, vesicæ, ac uteri dolore. Extrinsecus corrigit fœtorem oris, roborat caput (lotione) discutit uvulæ tumorem, roborat ventriculum &c. Schrod. exhibetur autem vel pulverisatus ℥j. pondere in vino calido; vel in aqua decoctus aut jure gallinaceo. Vini squinanthini ad prædicta utilis; duplicem præparationem vide apud C. Bauhinum in Historia: ibidem & aquæ stillatitiæ.

Memini (inquit Sim. Paul. in quadrip. Bot) Henricum Meibomium, ceu specificum ad vesicæ ulcera, schænanthum herbam & cyperi radices adhibere; & quorum usus tophus nucis juglandis fere magnitudine ex honestissimæ Matronæ naturalibus locis per urinas fuit excretus, qui diu satis ægram ulcere vesicæ vicinarumque partium confectam lecto affixerat. *Raius.*

SCILLA.

Notum est discrimen, *Scyllæ* marini monstri ἀπὸ τοῦ σκύλλειν dicti, & *Scillæ* plantæ, de qua agimus quamvis Græci nonnulli & ipsam plantam Σκύλλαν scribant minus recte.

Nomen accepit quod inter hanc & testaceum Piscem à tunicea squamarum compactili serie maxima similitudo intercedit, vel σκίλλης nomen obtinuit ἀπὸ τοῦ σκιλλήματος i. e. viriditate quòd in Sabuletis marinis sole retorridis oriatur, cujusmodi sunt in Hispania, & prope aridæ Lusitaniæ tesqua maritima. Latina Scillam dicunt & squillam etiam antiquissimi. Jo. Bod. à Stapel.

Cepaceo generi tantopere est compar (inquit Lobelius) ut multi eam cepam marinam vocent. At nos hyacynthis, ut puto rectius, eam adjudicamus.

Notandum Scillam Græcis veteribus etiam σχῖνον dictum fuisse nomine cum lentisco communi,

Idem veteres tria Scillæ genera tradunt; duo Medica, masculum albis foliis, fæminam nigris, & tertium genus, & tertium cibis gratum Epimenidium vocatum. Plin. lib. 19. c. 5. C. Hofmannus Epimeniam corrigit.

Vires. De Scillæ & præparatione multa habet Plinius, Dioscorid. Galenus, quæ apud ipsos vide. Incidendi, aperiendi, discutiendi vi prædictam esse recentiores consentiunt: unde usus ejus est in obstructionibus hepatis, meatus biliarii, Lienis, mensium retentione, urinæ, & in mucilagine pulmonum & tussi.

Maximus hujus usus est (inquit C. Hofmannus) pro trochiscis Scilliticis qui theriacam ingrediuntur.

Habemus in officinis duplex oxymel Scylliticum, simplex & compositum, utrumque Mesue, ad affectus præcipue pectoris ex pituita crassa, &c. habemus & Loch ejusdem duplex, simplex & compositum, utrumque ad crassos & frigidos in pectore humores, Hofm. *Raius.*

SCINCUS.

Super ejus descriptione vid. quæ sub titulo *Lacertus*, De *Scinci* verò partibus officinalibus & præparatis sic *Schroderus.*

Alexipharmacus est Scincus Veneremque accendit, ejus pinguedo simili virtute pollet.

Dos. ʒj. Matthiolus commendat rostrum & pedes, eosque cum vino propinat, hinc & carnes laterum commendat.

Ingreditur Antidota, & præcipuè Theriacam Androm. & Antidotum Matthioli.

SCOLOPENDRA ANIMAL.

Scolopendra (quod σκόλοπα, aculeum habeat in οὐρᾷ, cauda)

cauda) porcus lutosus, Nicandro ἀμφικαρὴς, biceps (quod pari facilitate prorsum capite, retrorsumque ducente cauda incedat) *The Scolopendra* vermiculus est longiusculus, planus, gracilis, trium aut 4. digitorum longitudine, coloris sublutei, pedibus innumeris utrinque refertus; & antennis binis longiusculis, caudaque bifida ornatus. Contactus se contrahit. Invenitur in truncis arborum, aut in lignis supra terram locatis, aut palis terræ infixis. Ad morsum puncturamve ejus locus undique livescit, putrescit, & vini rubri fæcibus similis videtur. *Charleton.*

SCOLOPENDRIUM VERUM, vid. *Ceterach.*

Scolopendrium Officinarum.

Quæ Græcè φυλλίτις, quasi foliosum dicas, cum nihil nisi foliosus cespes appareat, Latinis pariter Græcum nomen retinentibus phyllitis dicitur. Officinis lingua cervina à similitudine foliorum appellatur C.B.

Nomina. Phyllitis *Ger.* Phyl. sive lingua cervina vulgi *J. B.* Phyl. sive lingua cervina vulgaris *Park.* Phyllidis, lingua cervina officinarum *C. B.*

J. B. e capillaribus radicibus, nigricantibus, numerosis Trago, Cordo masculæ filici (id est, vulgari) similibus, implicitis, cum foliorum vestigiis connexis, foris nigricantibus, intus in pallido viridibus folia fundit longa, sena, octona, vel dena (inquit Lobelius) interdum etiam plura incerto numero, dodrantalia, aut pedalia, duarum unciarum plerunque latitudine, Cordo acuto rumici similia, Trago & Cæsalpino spleni, vel linguæ cervinæ, ima parte falcatæ Lunæ modo corniculata, læto virore splendentia supernè, infernè verò obliquis, pulverulentis areolis, ceu lumbricis ruffis (Cordo flavis aut rubentibus, Trago subluteis) virgata; sapore acerbo, odore Dod. graveolenta. Color linearum in foliis aversis variat pro ætate; nam cum primò erumpunt albidæ sunt, deinde cærulescunt, postea paulatim ad ferrugineum tendunt.

Vascula hujus seminalia prout à D. Grevio microscopio præstanti examinata describebantur, hujusmodi fuere. Unaquæque capsula seu vasculum seminale pediculo à semuncia ad unciam & amplius longo insidebat, crassitudine ad basin (ut apparuit) setæ equinæ duplâ, ad cacumen paulo crassiore. Capsula ipsa coloris erat argentei, magnitudine circiter ocelli cerasini, figuræ sphæricæ valido tendine coloris aurei circumcincta. Tendinis hujusce superficies cochleam delicatam, seu vasa ligni aerea referebat. Quamprimum autem seu aeris inclusivi, seu aliter, tendo hic satis rigidus evadit dissiliens capsulam illico bifariam in duos scyphulos distrahit & semina disjicit, capsulæ hæ in obliquis sulcis averso folio exaratis nascuntur, à semuncia ad unciam longis, & circiter unciæ partem latis. Singulis sulcis unciam longis plures 300. capsularum prædictarum innascuntur, ideoque si decem tantum semina singulis capsulis attribuimus, plus 3000. semina, quo numero in summam sulcorum ducto, & producto iterum in numerum foliorum quæ una radix plerunque emittit, exurget summa 1000000. seminum, pro annuo proventu unius plantæ.

In umbrosis, uliginosis & saxosis, præsertim montanis, in omnibus fere Angliæ Provinciis oritur; in ipsis etiam puteis & specubus inter lapidum aut laterum commissuras non raro exit.

Hæc herba in petrarum cavernis antrosisque cautibus enascens pusilla, tenera & mollicella evadit ob ventilationis defectum, unde nonnulli magni etiam nominis Botanici eam pro distincta specie, nimirum Hemionitide vera Dioscoridis habuerunt, & Londinum, Mechliniam, &c. eo nomine in hortis plantandam miserunt. Hæc autem non ita multo post, libero aeri exposita, non mirabili aliqua metamorphosi, ut illi imaginati sunt, in phyllitidem abiit, sed quod antea erat veram phyllitidem se esse prodidit. Vide Lobel. Obs. pag. 469.

Phyllitidem, polyschidem sive multifidam, aliis folio laciniato aut digitato dictam, à vulgari phyllitide specie diversam esse non libenter concesserim; quin potius lusus quidam naturæ aut accidentalis varietas esse videtur.

Ejusdem commatis esse puto & phyllitidem crispam: utramque pingit & describit Joh. Bauhinus, utramque & nos vidimus Lutetiæ Parisiorum in Horto regio, elegantia & raritate spectabilem. Sive tamen specie, sive accidentibus tantum differant, tituli soli ad eas tum à vulgari phyllitide, tum à se mutuò distinguendas sufficiunt; nec descriptione alia eis opus est.

Vires & Usus. Usus hujus plantæ præcipuus est in liene tumido, fluxu alvi, expuitione sanguinis. Extrinsecus mundificat vulnera & ulcera. *Schrod.*

Pulvis herbæ exsiccatæ in palpitatione cordis, in suffocatione uterina; in motibus convulsivis mira præstat, si in cerevisia tenui aut zythogalo seu liquore posseti nostratibus dicto, modica ejus quantitas propinetur, ut plurimis experimentis nobis constat: potest & è foliis virentibus Conserva ad hos usus parari: folia in vino pota serpentum morsibus adversantur, autore Dioscoride.

In catalogo Horti regii Parisiensis præter suprascriptas multas adhuc alias phyllitidis varietates invenio quas à reliquis specie differre non puto. *Raius.*

SCOLYMUS, vid. *Cynara.*

SCORDIUM.

Scordium dicitur hæc herba, quod ejus folia trita odore allii acri nares feriant.

Odore Allii, foliis & facie chamædrios, loco palustri & reptatu ab aliis hujus generis abunde distinguitur.

Vires. Scordium alexipharmacum ac sudoriferum est; usus præcip. in peste pestilentialibusque morbis, febribus malignis (tam præservando quàm curando) in obstructionibus epatis ac lienis, in pulmonibus purulentis ac mucilagine refertis; extrinsecus mundificat vulnera & ulcera, lenit dolores podagricos. *Schrod.*

Sunt qui in mensium profluvio cum successu exhiberi velint.

Succus ejus seu pulvis valet ad lumbricos intestinorum, verùm præcipua vis est in veneno expellendo, & adversus pestem aliosque morbos contagiosos.

Ex hoc herba paratur electuarium inde Diascordium denominatum; eximii usus ad omnes prædictos affectus. Cardiacum est insigne & usurpatur in iis individuis in quibus theriaca & alia calida locum non habent. Nutrices nostræ parva dosi etiam infantibus exhibent ad tormina intestinorum.

Gasp. Guitmannus Med. Augustan. plurimos bubones pestilentes ruptos & ulcera maligna curavit feliciter solo pulvere Scordii, & nondum ruptos aperiebat. D. Soame ex Observat. Reusneri. *Raius.*

Scorodonia sive Salvia agrestis.

Scorodonia ab odore Allii quem exhalat, salvia à foliorum similitudine dicitur, sylvestris potius quam agrestis dicenda quoniam raro extra sylvas & dumeta seu fruteta invenitur.

His autem duabus notis, nimirum odore Allii & salviæ foliis à reliquis hujus generis cum flore galea carente differt, quibus adde flores ex singulis foliorum alis singu-

singulos qua nota convenit cum lysimachiis galericulatis.

Nomina, Scorodonia sive salvia agrestis *Ger.* Scordium alterum sive salvia agrestis *C. B.* Scorodonia sive Scordium alterum quibusdam, & salvia agrestis *Park.* Scordotis sive Scorodium folio salviæ *I. B.*

J. B. Radice nititur flexuosa, dura, repente fibras tenues interdum longas demittente; ex qua caules eriguntur plures, cubitales & bicubitales quadrati, hirsuti purpurascentes vel nigricantes, albâ medullâ farcti, ad quorum genicula folia exeunt ex intervallis gemina opposita Salviæ vel Betonicæ nisi acutiora essent, ad urticam quodammodo accedentia, rugosa, atrovirentia, scabra squalidaque, pilosa, per ambitum serrata, sapore amaro. Summus caulis in surculos aliquot dividitur, in quibus spicatim digeruntur flores in unam partem vergentes, ex singulis foliorum adversorum alis singuli adeoque bini simul, brevibus pediculis, colore herbaceo, vel candido pallido, ex quorum rictu loco Galeæ stamina exeunt purpurascentia; è calice cujus segmentum superius integrum est, & sursum reflexum inferius in quatuor denticellos seu spinulas dividitur. Semina fusca, ocymi granis similia.

In Sylvis & dumetis reperitur.

Vires. Hujus decoctum urinam & menses eiet; in lue venerea utiliter exhibetur. Vulneraria est è præcipuis, sive interius sumpta in potionibus, sive exterius applicata.

Viribus cum Scordio convenit & Gesneri judicio ad remedia Scordio præferenda fuerit. Hildanus hanc miris laudibus in ulceribus gangrænosis celebravit, & duplicata dosi Scordio substituit.

Sunt qui hujus decoctum lue venerea infectis non infeliciter propinant. Dod. *Raius.*

SCORPIO.

Scorpio, *Σκόρπιος* (vel *περὶ τὸ σκορπίζειν τὸ ὄριον*, quod venenum jaculetur: vel *περὶ τὸ σκολιῶς ἕρπειν*, quod flexuose serpat.) Ciceroni & aliis Hepa, Pandectario Satocollos, *the Scorpion Charleton.*

Σκόρπιος, Scorpius. *Scorpion. The Scorpion, à venemous Worm. Een Scorpioen.*

Animal est formâ cancros æmulans, iis tamen minus.

Vires. *Urinam cient, calculo renum aut vesicæ impeditam, (vivi incinerati & exhibiti.)*

Ictibus propriis subveniunt, (triti & impositi.)

Præparata.

1. *Oleum Scorpion. simplex* infusione Scorpion. in Ol. Amygd. amar. *vid. August.*

N. *Sunt qui propinant in colicis & calculosis doloribus.*

2. *Ol. Scorpion. compos. Mes.* quod recipit insuper Aristoloch. Gentian. Cyper. & rad. capp. *vid. August.*

Vires. *Usitatissimus est in Renum doloribus, urinaque obstructa (illinitur dorso vel pubi) medetur ictibus venenatorum animalium, febrium paroxysmos arcet, (pulsibus vel dorso inunctum) aurium dolores mulcet.*

3. *Ol. Scorpionum magnum, Matth. vid. August.*

Vires. *Majorum est virium quàm præcedentia. Ususque eximii in morbis contagiosis præservandis & curandis, in venenatis morsibus & simil. (inunctum cordi, arteriisque temporum, manuum, pedum, dolores demulcet colicos & uteri, &c.*

Ol. Scorpionum Sanguineum.

℞. *Sem. hyperic.* ℥ vj. *infunde in vino malvat. per* ☉ [3.] *tum adde Terebinth. Venet.* ℥ iij. *Ol. centum andor. [id est, vetustiss.]* ℥ vj. *Croci* ʒ j. *flor. hyperic. M.* iv.

Omnia tumulentur in arena in boccia benè clausa per triduum: deinde liquor in aliam bocciam fortiter exprimatur, liquor per inclinationem decantetur, usque ad apparitionem olei. Oleo apparente vas elevabis, in eo videbis ol. rubrum sanguinis instar. In hoc oleo reponantur pro unaquaque libra scorpiones N. L in MB cousque relinquantur, donec fiat perfecta fermentatio. Hinc per pannum exprimantur omnia, oleumque reservandum.

Vires. *Summè nephriticos dolores lenit; extrinsecus applicatum.*

N. *Hoc est illud oleum nephrit. sanguineum magni Ducis, quod Pona describit, sed dosin non addit.*

Ex communic. Dn. D. Joh. Kieferi. Schroderus.

Est animal forma cancros æmulans. N. Hic quæritur utrum possibilis sit *Scorpionum* ex Cancris generatio, & an ex ocymo generari ac produci possint. vid. suprà *lib. 4. de ocymo & sæpius laudatum D. Sachsium à Levvenheim in suâ gammarolog. p. 283.*

Vires.) Hi etiam per se pulverisati & adhibiti urinam & calculum pellunt. *vid. Cistam. Medicam. p. 97.*

Præparata. Oleum Scorpionum S.) Hoc tam internè propinatum, quàm externè dorso ac pubi inunctum mira præstat in calculo, colica &c. teste experientia.

2. *Oleum Scorpion. composit.* Mes.) Ejus usus sæpe noxius est, dum poris cutis ita inviscatis insensibilis impeditur transpiratio, & veneni exitu intercluso plus noxæ, quàm commodi febricitanti infertur. *Hofmannus.*

Artificialem Scorpionum productionem sic describit R. P. Athan. Kircherus Mund. Sub terr. Vol. II. p. 387.

Scorpionum corpora contrita intra vitrum conde, quibus si aquam Ocymo *maceratam super affuderis, & soli æstivo per diem exposueris, quod si sagaci, & armato oculo inspexeris, totum hoc mixtum in innumerabilem* Scorpionum fœturam *degenerasse reperies, quod idem tam in vivo, quàm mortuo non contrito evenire reperies, siquidem à corpore excrementum quoddam rejicitur, quod totum in similes sibi Scorpiones convertitur; quod* Lectorem *experiri velim, veritatem enim reperiet.*

Cur verò ex Ocymo potissimum Scorpius oriri dicatur, merito quispiam quærere posset, cùm is nescio, quam sympathiam cum Ocymo habere deprehendatur. Scorpium in cerebro hominis Itali repertum, & ex nimio Ocymi usu odoreque inibi natum Hollerius *tradit, &* Ambrosius Pareus *eum exactè depinxit. Dicunt quoque, Ocymum contritum, & inter duos lateres positum, ubi 24. horarum spatio Soli fuerit expositum, Scorpiones generare, quod &* Plinius *verum esse testatur, certè vel ipse* Aristoteles *in mirabilium narrationum congerie* Scorpiones è Sisymbriis *putrefactis enasci asserit: Est autem* Sisymbrium *species quædam Ocymi. Iterum* Plinius *hujusmodi proponit experimentum; Si velis in unum locum convocare omnes alicubi latitantes Scorpiones, id perficies hoc modo: Manipulum Ocymi decem cancris fluviatilibus compactum, eo in loco reponis, & habebis intentum. Scribit* Avicenna, *amicum se habuisse, qui cùm vellet Scorpiones ex quibusdam putrefactis lignis (quod ego nil aliud quàm putrefactos Ocymi caules fuisse existimo) produxisse; quin & Ocymum in pulverem redactum unà cum Scorpionum cinere subactum percussis mederi tradit; Quæ omnia manifesta sunt mutuæ* amicitiæ Ocymum inter & Scorpionem indicia. *Quomodo vero ex Ocymo sine sensitivæ naturæ seminio generari istiusmodi animal possit, non video; unde cùm sollicitius hanc rem apud* Franciscum Corvinum *nobilem omnino Botanicum, & solertissimum rerum naturalium exploratorem inquirerem, respondit, id mirum non esse; habere enim radicem sibi familiarem vermem*

quem,

quemdam Scorpioni haud absimilem quem Theophrastus *Spadylum vocat; hic enim seminio suo plantam postquam infecerit, ex eo tandem Scorpiones nasci, partim ex se, & sua natura, partim arte, ex applicatione activorum cum passivis; atque hac est vera & genuina ratio genesis Scorpionum ex Ocymo. Quod verò subinde ex* Cancris *quoque* fluviatilibus *nascantur, ratio est similitudo cancri seu paguri cum Scorpione, quâ ille facilè in hunc convertitur & transformatur: qua arte autem id institui debeat,* Ovidius *sequentibus versibus docet.*

Concava littoreo si demas brachia cancro
Cætera suppones terræ, de parte sepulta
Scorpius exibit, caudaque minabitur unca.

SCORZONERA.

Scorzonera nomen est Hispanicum, huic herbæ inditum, quod animalis *Escoreu* Catalaunico sermone appellati morsus curet. Formam hujus animalis vide apud Monardum, qui integrum libellum de hac herba & lapide Bezoar scripsit. Ad serpentinum autem genus pertinet hoc animal, unde Scorzonera idem ferè est ac serpentaria, quòd contra serpentum venena efficax sit.

Sunt qui ad Chondrillam Dioscoridis referunt, sed magis ad Tragopogonis genus reducenda est *C. B.*

Clusius Scorzoneras à Tragopogis in eo solum differe putat, quod illarum radix vivax sit, Tragopogi autem minime.

Nos potius ex floris ejusque calycis formâ Scorzoneram à Tragopogone distinguimus, ut Scorzonera sit cujus flos à calycis radii non superatur, verùm floris orbis calycis oras excedit potius: Tragopogon autem cujus florem ambiunt & continent calycis radii floris ipsius petalis multo longiores. Flos quoque in Scorzoneris plerunque major est & plenior quam in Tragopogis, calix quoque in illis squamosus; in his simplici radiorum longitudine fere æqualium, stellatim flore aperto expansarum, serie constat.

Vires. Scorzoneræ radix sapore est non ingrato sed subdulci, unde & cruda & cocta & condita, non secus ac pastinaca nostra, editur: imo mensis etiam Magnatum infertur, & cuivis pastinacæ aut sisaro præfertur. Contra morsum non solum serpentis Escurzo, sed & quorumlibet aliorum valet: contra febres pestilentes, contra quoscunque cordis affectus, melancholiam, palpitationem, syncopen, epilepsiam, vertiginem, contra viscerum obstructiones, uteri mala, quid dico autem; omnia ita enim nova remedia celebrari solent. De vi ejus adversus serpentes Escuerzos mira & prorsus incredibilia narrat Monardus. Qui singularem de hac planta edidit libellum, quem cum aliis vertit Clusius.

Amagriæ insulæ Scorzonera amarulentior est Hispanica, & nobis hortensi, & in hydrope incipiente & ictero contumaci plurimum valet. Ratum sit illud Hofmanni apud Medicos. Si medicamentum vis hepaticum in bile crassa & adusta idem amarissimum fuerit opportunum. *Sim. Paulus.*

Scorzoneræ montanæ vis Alexipharmaca deprædicatur in Ephemer. Germ. An. II. Obs. 81. *Raius.*

SCRIPTULUS, vid. sub titulo *Mensura & pondera.*

SCROFULARIA.

Scrophularia à radice nodosa & ab affectu nomen accepit, quòd ad scrophulas prodesse credatur C. B. sunt autem scrofulæ sive strumæ & chærades glandularum induratarum tumores in cervice alis & inguinibus. Volunt ita dici quòd porcis sunt familiares, aut quod numerosæ sunt sobolis & prolificæ veluti scrofæ. Est autem scrofa sus quæ fœtus causa alitur.

Scrophulariæ notæ sunt flos auriculatus, vasculum bivalve, subrotundum, acuminatum; folia in caulibus contrariis inter se pediculis bina, semina parva, fusca.

Vires. Ex re nomen habet; siquidem radix ejus strumas & hæmorrhoidas sanat. Utilis insuper est in cancrosis ac similibus serpentibus ulceribus malignaque scabie. Si quis hæmorrhoidum cæcarum insano dolore torqueatur, minimum quid scrophulariæ vel radicis, vel foliorum cum cibo aut potu capiendo statim dolore liberatur; sive ipsam plantæ substantiam siccam aut viridem, sive decoctum ejus assumat. Hen. ab Heers in Observ. qui se hoc sæpius expertum ait.

Siccæ radicis pulvis impositus hæmorrhoidas siccat: Idem drachmæ pondere potus lumbricos ventris pellit.

A qua è radicibus destillata faciei ruborem tollit.

Ex hac herba unguentum conficitur ad omnis generis scabiem utilissimum: quo ipse (inquit Tragus) scabies lepræ simillimas curatas vidi. Ejus autem compositio sic se habet, Maio mense sumatur herba cum radice, sordibus diligenter expurgata ac lota, eaque contundatur, post succum inde expressum in angusto vitro probe obturato per annum asservetur. Cùmque unguentum parare volueris, tum expressi succi, ceræ & olei æquis portionibus tantum accipe quantum unguenti parandum erit, quod ubi feceris conjunctim ea super carbones decoquantur & eousque temperentur donec unguentum fiat, Trag.

Ad Scrophulas sequens emplastrum præscribit D. Sibbaldi Prod. Histor. natural. Scotiæ ℞. Axung. porcin. ℔ j. solvatur moderato ignis calore tunc

℞. Folior. Scrophular. cynoglossæ. Lamii flor. alb. digitalis an. p. æ q. 5. in minutas partes concindantur & in axungia coquantur igne temperato, repetendo coctionem ter aut quater, usque dum unguentum saturati viroris sit. Tunc appendatur in libra unguentum, sumendo dimidium ejus ceræ & resinæ tantundem, terebinth. ℥ ij. viridis æris ℥ j. dissolvantur simul omnia tunc per linteum colentur, & fiat massa, super alutam q. ʒ. extendatur, & parti applicetur. *Raius.*

SCRUPULUS, vid. sub titulo *Mensura & pondera.*

SCUTUM.

Hoc nomine denotatur medicamentum quoddam ventriculo peculiare, quod scuti formam habet, illiusque calorem suscitat, robur adauget, & coctionem juvat admotum.

Concinnatur interdum ex emplastro quodam stomachico super alutâ extenso & admoto eâ parte quâ carnem proximè contingit raro syndone involuto.

Sæpius tamen fit ex aridâ materiâ, quæ ventriculo confert roborando, crassiusculè trita bombace excepta, & duplici linteo ad scuti formam consuta.

Materiam illam copiosissimam nobis suggerit calefacientium & roborantium uberrima seges, inter quæ ea potiùs seligenda quæ speciali dote ventriculum reficiunt; ut nux moschata, macis, caryophylli, calamus aromaticus, schænanthum, rosæ, menthæ, absinth. & alia multa quæ suavi odore spiritum recreant, & amico calore juvant concoctionem. Sic autem parari potest scutum, viribus ad dictos usus efficacissimum.

℞. *Cyperi, lign. aloes, calam. arom. ana* ʒ j. *schœn. cinnam. caryoph. nuc. mosch. ana* ʒ ß. *macis* ℈ j. *rosar. rubr. major. absinth. menth. an.* ℥ ij. *salv.* ʒ j. *f. omnium pulvis qui cotone moschato exceptus & intersutus geminis linteis in scuti formam concinnetur.*

Minori sumptu confici poterit, quod sic describitur.

℞. *Galang. ireos, piper. ana* ℥ j. *baccar. laur. cumin. ana.*

. an. ℥ß. absinth. utriusque, ment. salv. & rorismar. an. m. ß. f. omn. pulv. excipiatur carpto gossipio & f. scutum regioni ventriculi admovendum. Renodæus.

Scutum Emplasticum ex D. Lemery.

℞. Theriac. veter. opiat. Salomon. styrac. liquid. ana ℥j. gumm. tacamahacæ, pulver. aromatic. rosati ana ʒj. olei nucu mosch. per expressionem extracti ℈j. olei caryophyll. cinnam. ana gutt. vj. f. scutum regioni stomachi admovendum.

SEBESTEN.

Nomina. Myxa sive Sebesten *I. B.* Myxos sive Sebesten *Park.* Sebestena, myxa, sive myxata *Ger.* Sebestena domestica, an ὀμφαμαξὶς Athenæo *C. B.*

Μύξαν dictam volunt hanc arborem ἀπὸ τῆς μύξης id est, humore lento è naribus destillante: nam & hunc fructum simili mucosa lentore refertum esse. Sebesten Arabibus & officinis dicta est, vel à Σέβαςος Augustus, in cujus honorem ita denominata est: vel à Sebasta Samariæ Metropoli, ubi olim crescebat: nam è Syria in Ægyptum translatam refert Alpinus.

Sebestena, describente J. Bauhino sunt fructus parvis serotinis prunis pares, nigricantes, turbinati, in acumen delinentes, (in rugas contracti quæ in officinis habentur) calyci insidentes facile recedenti, qualem in dactylis videmus, sed longe majori & acetabuli instar concavo, cinerei fere caloris. Horum pulpa atra est, viscida, dulci sapore prædita, pertinaciter, officulo adhærescens, quod alias tribus costis donatur, alias compressum pruni nostratis officulum imitatur; in cujus utrolibet fine foraminulum apparet, atque ex inferiore quoque qui vel in g minos, vel ternos mucrones acutos finditur, Germinis veluti rudimentum exilit. Nuclei tribus loculis seorsim tres continentur, oblongi, triangulares, albi, melonum vulgari magnitudine & sapore, quique eodem modo vetustate rancescunt, qui non insuaves in recentibus: alias unicus nucleus officulo clauditur. Eligenda plena, majora, pinguia, carnosa, quæque situm non redolent calyci adhærentia, teredine non arrosa.

Arboris ipsius duo (inquit Alpinus) sunt genera: alterum sylvestre, pruno simile: alterum domesticum, foliis latioribus ac crassioribus à sylvestri differens: utroque arbor flores fert albos, parvos, geranii proximos. Sylvestris fructus fert minores, tardius maturescentes, imperfectiores iis quos Sebesten domestica profert.

Folia Sebesten, adnotante Veslingio, extremis suis ovalem magis rotunditatem quam angulosum acumen præ se ferunt, superiore ambitu per spatia inæqualia variis incisuris dentata, & nonnunquam segmento veluti subducto mutilata. Fructus brevi insidet calyculo, rotundus tenui spinosoque umbilico leviter adstrictus, maturaque jam ætate pellucidus, non insuavi glaucedine inclusa semina manifestat.

Vere floret, Autumno semen maturat, in Ægypto & Asia.

Vires. Myxa prunis minus frigida censet J. B. in pulmonum affectibus, inquit, pluris facimus myxa quam pruna. Usus eorum familiarissimus est ad tussim (cum & siccitate junctam dyspnæam, pleuritin, peripneumoniam & ad vocis raucedinem parato ex ipsis decocto, unde & multas compositiones præsertim thoracem & pulmones respicientes ingrediuntur. Veslingius succum expressum excellens præbere remedium catarrhis ad fauces labentibus sistendis tradit.

Ex pulpa ipsorum optimum viscum conficiunt Ægyptii: quippe Sebesten maturos contundentes atque lavantes. Sunt aliqui qui masticando pulpam ab osse expuentes viscum parant; quantitatem horum fructuum in vase collectam, parùm quoad aquea humiditas absumatur bullientes. Visco utuntur omnes emplastri modo ad omnes scirrhosos tumores, resolvit enim eos & emollit omnem duritiem: aliqui ad tussim ex eo paratos bolos cum sacchato cando & radicis liquiritiæ pulvere multis diebus sumunt.

Pollent fructus (teste Matthiolo) dejectoria facultate non secus ac pruna, tam Græcorum quam Arabum testimonio, id quod etiam comprobatur quotidiana experientiâ. Eorum pulpa drach. 10. pondere devorata ad summum 12. eosdem fere præbet effectus quos cassia vocata. Utiliter datur ex bile febricitantibus. Eadem confirmat Amatus. *Raius.*

SECALIS vel SECALE.

Secale à secando dicitur. Nam cum duo sint genera frugum, frumentum & legumen; legumina quidem manu leguntur velluntur que: Secale ac frumenta alia secantur. Voss. Etymolog. Sacale à tritico differt grano strigosiore, tenuiore & nigriore glumis non aperto sed nudo; culmo elatiore.

Nomina. Secale *Ger. J. B.* vulgatius *Park.* hybernum Maius *C. B.*

C. B. Radicibus est multis, tenuibus, fibrosis; foliis cum primum prodeunt rubescentibus, dein ut reliquorum frumentorum virentibus, tritici tenuioribus, longioribus; culmis numerosis, senis, septenis, etiam pluribus (si enim ante hyemem à pluviosa tempestate illæsum radices egerit, & in cespitem quasi evaserit, magni proventus spem facere solet: quæ plerunque adeo non fallit ut ex uno grano duodeni & plures quandoque spicati culmi exeant) qui Triticeis graciliores, & firmiores, longiores, & ex vagina aspera gr minea, arundinaceave; quaternis utplurimum, nonnunquam quinis internodiis distincti prodeunt spicis inversus digestis, aristis brevibus, nequaquam innocentibus cinctis, & aliquot quasi hamulis serratis (caveat ergo quis ne ori spicam indat) quod & in reliquorum frugum aristis notavimus. Flore est luteolo, qualis in plerisque frumentis observatur; & diu floret, adeo ut quadragesimo tantum die à flore maturescat, postquam enim defloruit septimanis quinque maturatur. At spica cum floret erecta est, quare rubigini cum imbres retinuerit opportuna: semine verò prægnans procumbit & deorsum propendet quia longior. Granum est oblongum, strigosius, tenuius & nigrius Tritico. Glumis non opertum sed nudum, ideo caducum & sæpenumero sponte exiliens.

Duas hujus species constituit C. Bauhinus hybernum scil. seu Maius, & vernum seu æstivum & minus; quas sationis duntaxat tempore, & accidentibus inde ortis differre putamus.

In Germania, Gallia, Anglia, aliisque regionibus, potissimum Septentrioni subjectis nascitur qualicunque solo, etiam gracili, macro & arido (arenoso sabuloso & levi) in fæcundiore tamen & lætiore melius & præstantius.

Apud Anglos seritur Autumno, nunquam (quod sciam) vere etiam ante æquinoctium; quo maturius eo melius & uberius evadit.

Vires & Usus. Proximum inter frumenta à Tritic locum sibi vendicat. Panis ex eo factus ater & ponderosus est, lentoris atque obstruentis naturæ nonnih habens, concoctu difficilis & ventriculo gravis, præsertim si furfurum expers fuerit; quin iis qui non assue sunt alvum plerunque movet non fine torminibu Agricolis persuasum est hujus panis corpora val

diora fieri. Bruyerinus asserit in Lugdunensi tractu & vicinia mulieres quæ pane secalino utuntur validas, & bene curatas, formaque egregias conspici, qui tamen admodum spernendum alimentum hominibus præstare censet.

Panis secalinus ob humiditatem suam à nonnullis præfertur ei qui vel ex Tritico vel ex Zea conficitur, cum non ita facile & subito ab aere exsuccus & aridus redditur.

Solent nostri tantundem Triticeæ vel ex Zea confectæ farinæ admiscere, ut panis teneritudinem suam diutius retineat, levior que & gratior evadat: sicque paratus etiam medicorum consilio ad alvum emolliendam etiam Magnatibus in usu est, maxime æstate C. B.

Apud nos in Anglia, & ut Ruellius refert, apud Gallos etiam, secale non tantum solum & simplex seritur, sed cum Tritico mixtum, æquis fere partibus. Miscellaneam hanc segetem Latino nomine Miscellane appellamus.

Quæ de secalis ejusque partium viribus & usibus in Medicina traduntur vide apud C. Bauhinum, Theat. Botan. lib. 1. Sect. 4. cap. 17. quibus adde è Simon Pauli quadr partit. 1. illud verissimum & experientia confirmatum, quod farina secalina consusanea diuturniores capitis dolores leniat, in linteo capiti circumligata, quæ etiam delirantibus profuisse observatum est, præsertim si ei remisti fuerint absinthii corymbi Sim. Paullus.

Vulgus doctum est ubi erysipelate infestatur siccam farinam secalinam indere mundo linteo, ac loco affecto applicare, idque successu satis felici discutere. Idem. Habui ex excerptis D. *Husle*.

Per frequentes pluvias grana spicarum inferiora in secali per maturitatem in grana atro-purpurea excrescunt (C Bauhin. semina quædam longius ex utriculis suis seu glumis protruduntur, ac in mediocrem etiam crassitiem excrescunt, quorum quædam in corniculi modum curvantur, quæ omnia nigrum colorem foris contrahunt, intus vero candida farina densioris massæ continent,) quæ substantiæ farinaceæ, Saporis Malti, Noricis i. e. secalis mater dicuntur, & singulare præsidium ad compescendum lochiorum fluxum habentur. Secale hoc modo degenerans secale luxurians C. Bauhino appellatur, Clavi Siliginis Lonicero. Annon insecti alicujus puncturæ originem debeant hujusmodi excrescentiæ inquirendum. *Raius.*

Sectio, de ea vid. sub titulo *Limatio.*

SECUNDINA MULIERIS.

Ex eâ paratur pulvis epilepticis, & ab utero strangulatis non parum proficuus.

SECURIDACA.

Securidaca Græcis πελεκῖνος, à forma seminis in utraque lingua dicitur Securem ancipitem æmulante, quæ & hujus generis nota esto: nullius enim plantæ semen Clusii judicio, veterum securim aptius refert quam hujus.

Nomina. Securidaca lutea major C. B. Maius sive securidacâ major vera *Park.* Securidaca flore luteo, siliquâ latâ oblongâ *I. B.* Hedysarum Majus *Ger.*

J. B. ex radice multos statim emittit caules, cubito longiores, ramosos procumbentes: folia lævia, lentis majoris, senim latescentia, sex, octove conjugationibus ad costam annexis, uno in summa alâ imparitatem faciente; indidemque adeò unde foliorum pediculus appendix peculiaris, in fastigio umbellatim flores sustinens meliloti nobilis Tragi, luteos, quibus succedunt siliquæ, palmo longiores, nonnihil sulcatæ, rostro recurvo, compressæ; valde brevi pediculo hærentes, duobus hinc & inde aggeribus veluti fossam intercipientes, seminum receptaculum, rufforum, quadrangulorum membranis distinctorum.

Nullius plantæ semen Clusii judicio aptius veterum securim refert, quam hujus, quam aliquot locis inter segetes in Hispania observavit. Nam infra Madritium secures videre meminit quæ essent huic semini simillimæ, nempe in medio quâ manubrium trajicitur & adaptatur crassiores & utrinque in planam aciem desinentes.

SEDUM.

Ἀείζων Græcis διὰ τὸ ἀειθαλὲς τῶν φύλλων. Italis sedum vel à sedere quia folia habet ad radices exiles sessilia, ut vult Martinius, vel fortè à sedandis doloribus nomen impositum.

Notæ autem *Sedi* genericæ sunt folia crassa, angusta non serrata aut dentata, vascula seminalia bicornia.

N. B. Sedum latissimo sensu accipi pro planta quacunque pentapetala aut polypetala vasculo bicorni, imo plantas etiam succulentas multisiliquas complecti; à nobis autem hoc in loco tum à succulentis multisiliquis, tum à plantis vasculo bicorni foliis minus succulentis, quales sunt cotyledon, sanicula guttata, & saxifraga alba dicta, distingui.

Notatu dignissimum est plantas plerasque crassas & succulentas in petrosis & siccioribus provenire, ibidemque sine humore diu durare; cujus ratio esse videtur, quod folia cuticula densiore minimeque porosa, quæ humorem evaporare non sinit, investiantur.

Vires. Vermicularis herbæ stupendas vires in Scorbuto castrensi expertus est cum incredibili successu D. Belovv, interne in decocto, & etiam externe applicat in contracturis membrorum, in ulceribus & gingivis corruptis. Ephem. German. Ann. 6. & 7. Obs. 22. Dom. Tancred. Robinson nobis suggessit. Eandem observationem habui à D. Palmer ex dictatis D. Hermanni.

Vires Sedi Tridactylitis flore albo.

Herba infusa in cerevisia tenui seu leptomera; & per aliquot dies pota, absque ulla evacuatione sensibili scrophulis medetur, humorem absumendo, dolores mitigando, tumores discutiendo, & ulcerosos exsiccando. D. Boyle de utilitate Philosoph. nat. ad Medic. p. 203. *Raius.*

Sedum Maius vulgare, vid. *Sempervivum.*

SEMEN.

Semen in Officinis minutiores plantarum fructus denotat ex quibus simile nasci potest.

Semina autem Officinalia sunt.

Semen Acetosæ, *Saurampfferſamen.*
Agni casti, viticis, *Schaffmullenkorner.*
Altheæ, *Elbiſchſamen.*
Ammeos veri cretici, *Ammeyſ.*
Vulgaris, *gemein Ammeyſ.*
Amomi.
Anethi, *Dillſamen.*
Anisi, *Aniſſamen.*
Apii, *Appichſamen.*
Aquilegiæ, *Agleyſamen.*
Asparagi, *Spargenſamen.*
Atriplicis, *Moltenſamen.*

Aurantiorum, *Pomerantzenkern.*
Bardanæ, *Großklettensamen.*
Basilici, ocymi, *Basiliensamen.*
Bombacis, Gossypii, Cotti, Xyli, *Baumwollensamen.*

Excorticatum.

Bursæ pastoris, *Teschelkrauts.*
Calendularum, *Ringelblums.*
Cannabis, *Hanffsamen.*
Cardui benedicti, *Cardobenedicts.*
C. Mariæ, *Mariendistels.*
Carthami vel Cnici, *Feldsaffrans. Florisamen.*
Carvi, Carveos, *Wiesenkümmel, Feldkümmel.*
Cataputiæ majoris, Ricinum, *groß Treibkörner.*
C. minoris, Esulæ vulpinæ, *Treibspringkörner.*
Cerefolii, *Korbelsamen.*
Cicera alba, *vveiß Kichern, vveisse Ziesererbsen.*
C. rubra, *rothe Kichern.*
Cichorii, *Wegvvarts. Wegvveiss.*
Cinæ, Santonici, sanctum, *Wurmsamen.*
Citri, citrei, mali, *Citronenkern.*

Excorticatum.

Coccognidii, *klein Kellerhalss.*
Colocynthidis, *Colloquints.*
Coriandri, *Coriander.*

Præparatum.

Cucumeris, *Cucumern.*

Excorticatum.

Cucurbitæ, *Kurbessamen.*

Excorticat.

Cydoniorum, *Quittenkern.*
Cymini, Cumini, *Römisch Kummel.*
Dactylorum. Ossa dactyl[illegible] *Dattelkern.*
Dauci communis, *Wildmöhrens. Vogelnests.*

Cretici.

Ebuli, acini ebuli, *Attichsamen.*
Endiviæ, scariolæ, *Endiviens.*
Erucæ, *vveisser Senff, gelber Senff.*
Fabarum, Fabæ, *Bonen.*
Fœniculi, *Fenchels.*
Fœnigræci, *Bockshorns.*
Fraxini linguæ avis, *Eschbaums.*
Fumariæ, *Erdrauchsamen.*
Genistæ, *Pfrimmensamen,*
Granatorum, *Granatkorn.*
Halicacabi, Alkekengi, *Judenkirsamen.*
Hordei electi, *Gersten.*

Excorticatum.

Hyoscyami albi, *Bilsens.*
Hyperici, *Johannskrauts.*
Hyssopi, *Ysopsamen.*
Lactucæ, *Lattichsamen.*
Lapathi acuti, *Mengelvvurtzs.*
Lentium, Lentes, *Linsen.*
Levistici, *Liebstocks.*
Limonium, *Limonienkern.*

Excorticatum.

Lini, *Leinsamen.*
Loti sativæ, *Siebengezeits.*
Lupinorum, Lupini, *Feygbonen.*
Majoranæ, *Majorans.*
Malvæ, *Pappels.*
Melissæ, *Melissens.*
Melonum, *Melonenkern.*

Excortic.

Milii, *Hirsche.*
M. Solis, lithospermon, *Meerhirsch.*
Myrti, *Myrtens.*
Napi, Buniadis, *Steckrubens.*
Nasturtii (hortensis,) *Gartenkress.*
Nigellæ, Melanthii, Nigellæ Romanæ, *schvvartz Kummel, schvvartz Coriander.*

Præparat.

Nuclei cerasorum excortic. *Kirschenkern.*
N. Mespilorum, *Mispelk.*
N. Morellorum seu Persicorum Armeniacor. *Morellenkern.*
N. Persicorum, *Pfirsingkern.*
Orobi, Erva, *Ervens.*
Oryzæ, *Neiss.*
Pœoniæ, *Peoninkern.* fœminæ ac masculæ.

Excorticatum.

Papaveris albi, *vveisser Magss.*
P. nigri, *schvvartzer Magss.*
Pastinacæ sativæ, *Pastinacs.*
P. sylvestris, *Vogelnests.*
Perfoliatæ, *Durchvvachss.*
Petroselini Macedonici, Massiliensis; *Macedonisch Peterlein.*
P. vulgaris, apii veri, *Petersiliens.*
Pimpinellæ, *Bibenells.*
P. Italicæ sanguisorbæ, *vvelsch Pimpinells.*
Pisorum, Pisa, *Erbsen.*
Plantaginis, *Wegerichsamen.*
Porri, *Lauchsamen, Schittlauchs.*
Portulacæ, *Burtzelkrautsamen.*
Pseudo-melanthii, *Kornrathels.*
Psyllii, *Flohsamen.*
Raparum, *Rubensamen.*
Raphani, *Rettichsamen.*
Rosmarini, *Rosmariens.*
Rusci, *Rusterkürner, Mausdorns.*
Rutæ, *Weinrautens.*
Sambuci, i. acini.
Saturciæ, *Sodaneis.*
Saxifragiæ albæ, *vveiss Steinbrechs.*
Sesami vulgaris, *Flachsdotter.*
Seseleos Cretici, Massiliensis, *Cretischer Seselsamen.*
S. Vulgaris Sileris montani, *Silermontasamen.*
Sinapis, *Senffs. rother Senffs.*
Spicæ nostratis, *Spicanards.*
Staphidis agriæ, *Lausskorner.*
Sumach. Vide Fructus.
Thlaspi, *Baurensenffs. Wegkress.*
Thymi, *vvelsch Quendelsamen.*
Trifolii odorati, *Edelkleesamen.*
Violarum martiarum, *blau Viols.*
Urticæ majoris, *Nesselsamen.*
U. Romanæ, *Romisch Nesselsamen.*

N. *Ex his sunt nonnulla in praxi famosiora, adeoque peculiariter calida vel frigida dicta. Sic sunt*

Semina 4. calida majora; anisi, fœniculi, carvi, cumini.

Minora; ammeos, amomi, apii, dauci.

Semina 4. frigida majora; Cucumeris, cucurbitæ, citrulli, melonum.

Minora Endiviæ, scariolæ, lactucæ, portulacæ.

Præparata ex seminibus pro re nata fiunt, infusiones, decoctiones, emulsiones, &c. *Schroderus.*

SEMEN GENERANTIA, vid. *Aphrodisiaca. Tom. I. pag.* 155.

SEMEN EXTINGUENTIA, vid. *Antivenerea*, seu *Antiphrodisiaca.*

SEMEN CONTRA, seu SEMENTINA, vid. *Santonicum.*

SEMICUPIUM, vid. *Balneum &c.*

SEMPERVIVUM.

Hujus *notæ* sunt folia in globulos oculi bovini æmulos congesta, lata & succulenta, flores in surculis reflexis in summis caulibus stellati.

SEDUM MAIUS ARBOREUM seu FRUTESCENS.

Nomina. Sedum Maius arborescens *J. B. Ger. emac.* Maius arborescens flosculis candidis *C. B.* Maius legitimum Clus. *Park.*

Clus. frutex est potius quam herba, duorum cubitorum nonnunquam altitudine, brachiali verò crassitudine, multos ferens ramos pollicaris crassitudinis, aut majores, qui in multas alas dividuntur digitalis crassitudinis, summo fastigio velut in orbem desinentes, multis foliis confertim & imbricatim sibi mutuo incumbentibus constantem, perinde ac in sedo vulgari majore, carnosa sunt autem ea folia, succi plena, & linguæ instar efformata, hoc est, ab infima sede paulatim in latum sese dilatantia; in ambitu crebris & minutis veluti denticulis adeo leviter serrata ut vix appareant, gustu paululum adstringente: cortice denso, carnoso, succulento toto frutex cinctus est, cujus membrana exterior subfusca, maculisque seu potius sedis foliorum vestigiis respersa, ut in Tithymalo Characia. Interdum summis majoribus ramis emergit crassus & veluti foliosus quidam pediculis, tanquam thyrsum gerens multarum, quæ successu temporis in flores sese explicant, ex flavo pallescentes, stellarum instar in aliquot folia divisos cum suis staminulis. Jam maturescere incipientibus floribus, Et ad seminis efformationem properantibus gracilescit hic pediculus. Semen exile est & nigrum. Semper viret hæc planta, nam antequam vetera folia abjiciat, nova semper producit, & facile ramulis pangitur.

Sponte nascentem observavit hanc plantam Clusius prærupto & scopuloso colle, non procul à Scyntri arce regia, quinto ab Ulyssippone milliari. In Italia frequentem in fictilibus enutritam observavimus.

Legitimum id esse Sedum aut Sempervium Majus, Dioscoridi ἀείζωον τὸ μέγα neminem in stirpium cognitione mediocriter versatum inficias ire posse affirmat Clusius. Nam quod hactenus pro sempervivo majore habitum est, nihil aliud est quam cotyledon altera Dioscoridis.

SEDUM MAIUS VULGARE *Tabulâ* XXIII. *proximè adjectâ depictum.*

Nomina. Sedum Majus vulgare *C. B. I. B. Park.* Sempervivum Maius *Ger.*

Folia edit terræ ac radicibus proxima, crassa, pinguia, lenti succi plena, acuminata, densa, per margines æqualia, & in orbem ad effigiem oculi disposita, atque hujusmodi orbiculos complures proferens, latè atque in amplitudine sese diffundit, non raro & tenues fibras emittit, quibus latius serpat. Atque novos orbiculos progignat. Assurgit quandoque in medio horum caulis pedem plus minus altus, erectus, crassiusculus, similibus sed angustioribus & acutioribus foliis veluti squamis obtectus, superius in ramos diductus, reflexos. Flores scansiles, serie quadam succedentes gerit, stellatos, rubentes aut obscure purpurascentes, polypetalos, quos excipiunt siliculæ plurimæ ceu cornicula semine minutissimo repletæ, in orbem dispositæ.

Inter petras in montibus sponte oritur, & ad macerias & muros, in Anglia spontaneum non vidi, ubique tamen in domorum tectis, muris & maceriis vetustis & imbricamentis seritur, caulis floriferus est post solstitium æstivum; cum semen autumno perfecerit exarescit.

Vires. Refrigerat validè & astringit. Usus præcip. intrinsecus in febribus biliosis, sedat scilicet sitim & compescit ardorem. Vulgare est plebi nostrati (inquit Schroderus) expressum succum cum saccharo in febribus morbisque calidis propinare: Botanici nostrates præscribunt succum Zythogalo aut liquori posseti infusum; seque cum bono cum successu hoc modo propinatum novisse ait Dom. Tancredus Robinsonus, tum in aliis febribus, tum præcipue in Erysipelatide & hectica: abundat enim hæc planta, sale alcali medicamentoso.

Tragus succum aut aquam destillatam, linteolis iis madefactis ac impositis in inflammationibus quibusvis corporis, imprimis vero phrenetico morbo apprime conducere scribit, in inflammatione ac rubore oculorum, jecoris item & renum. Articulorum in super morbo medentur, & ambustis auxiliantur, succus solatri succo admixtus, & cum oculis populeis decoctus in axungia suilla, ac percolatus ut fiat unguentum, mirè efficax est, omnibusque populeis unguentis Tragi judicio præferendus.

Galenus cum Dioscoride Epithematis loco succum cum aceto erysipelatis foris imponunt, quod hodie, inquit Casp. Hofmannus.

Succus verrucis & pedum clavis illitus ut eo probè madefiant, deinde foliorum cuticulâ superimposita, eos tollit & sanat.

Ad cornua pedum, ♃. Folia sempervivi majoris q. s. contunde & superpone sex diebus continuis, Chesneau.

Ad matricis & urethræ ulcera ♃. Succi sempervivi majoris ℥ iv. litharg. ℥ j. vitell. ovorum num. II. diu agitat. in mortario plumbeo, utere. Remedium erat Chirurgi cujusdam Parisiensis.

Idem habui ex collectaneis D. Edv. Hulse Medici Londinensis.

In febribus linguam molestè aridam, vel etiam fissam lenient folia sempervivi majoris, membranulâ externa denudata. Aquæ puræ aut rosaceæ induntur, hinc subinde linguæ imponuntur atque identidem renovantur. Dom. Soame è Sylvii lib. I. cap. 23. S. 64. *Raius.*

SENA.

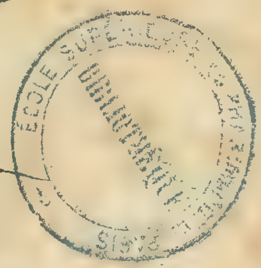
Quamvis *Sena* revera herba sit, non arbor aut frutex, quia tamen à Botanicis fruticibus annumerari solet, & à nobis in Historia herbarum per oblivionem omissa est. Hoc in loco ejus historiam trademus.

Senæ nomen ab Arabibus fluxit, siquidem Sena veteribus Græcis & Latinis incognita & indicta.

Senæ *notas* characteristicas facit Paulus Hermannus stamina falcata è flore exserta & semina in siliquis bivalbibus unicapsularibus, quasi per articulos junctis.

Nomina. I. Sena Alexandrina sive foliis acutis *C. B.* Sena *J. B. Ger.* Sena Alexandrina. *Park.*

Joh. B. Sena quam ex Oriente institores important primæ est notæ: caulibus cubitalibus aut paulò altioribus, lignescentibus, ex quibus alternatim exeunt pediculi tenues pulmo longiores, ad quos ex mediocribus intervallis adnexæ sunt foliorum quatuor aut sex conjugationes, nullo impari alam claudente, quod ani-

animadverterimus adhuc. Singularia autem folia ex viridi in flavum declinant, proximeque costæ adhærescunt, glycyrrhisæ foliis similia sed acutiora, gustus nonnihil viscidi & amari, non sine nausea aliqua. Siliquæ falcatæ, compressæ, nigricant, semen continentes parvum, gigartis simile, sed compressum album vel nigricans.

Cordus flores luteos & pallescentes, quinque foliis in cavitatem aliquam reflexis constantes Senæ attribuit; Matthiolus pariter flores luteos, pentapetalos, brassicæ similes.

Sena Græcis & Latinis antiquis nusquam descripta invenitur: nam ex Averrhoes novam herbam esse adstruit, & priscis ignotam.

Camerarius Senam Alexandrinam, ne quidem in Italia, ultra annum durare, idcoque pro frutice haberi non posse ait. Nec scio an in loco natali longioris ævi sit.

Amat calidas regiones frigoris impatientissima est; in Septentrionalibus Provinciis sata provenit quidem, verum ad frugem non pervenit, imo tantum abest ut nec siliquas, nec flores promat. Seri aiunt in Syria, Persia, Arabia, inde in Ægyptum deportari, ad Alexandriam, unde ad nos defertur.

Vires. Purgat Sena non tantum bilem utramque, sed & pituitam: imo in melancholia & atra bile cre ditur habere prærogativam quandam. Vim eius catharticam ad stuporem usque extollunt plerunque. Ego vero expertus sum, & ante me alii, esse insigniter flatuosum, inquit C. Hofman. & Lobelius Matthiolum reprehendens, folia si per se, pulvere, infuso aut decocto dentur turbarum multum ciere, & intestina stomachumque torquere asse it. Ut vel plebecula conqueritur. Hoc ratio etiam dictat: Viscosum enim illud quod in lingua relinquit plane adstipulatur experientiæ: astipulatur etiam virosus ille odor, cynoglossi aut punicæ fere similis; quale quid etiam tam in infuso quam in decocto sentitur C. Hofman.

Quia calida & sicca est, corrigitur flor. viol. borrag. prun. & quia flatulenta, quò minùs ventriculo obesse possit. cinnamo .. o, gal ngæ, zingibere.

Quocunque autem modo detur, in decocto quidem minus flatulenta est sed debilior; in infuso autem flatulentior, sed fortior, debet autem decoctio esse mediocris, ut Mesue præcipit: nam cum facultas purgatoria sit, in superficie diutina coctione evanescit.

Datur in sustantia ab ℨß. ad ℨiß. in intus an. ℥ij. ad ℥v vel ad ℥j.

Exhiberi potest (inquit Schroderus) omni ætati & vel ipsis prægnantibus, debito modo correcta.

Insignes ei vires adscribunt Medici tum veteres, tum recentiores mirifice prodest capitis doloribus, delirio, amentiæ, epilepsiæ, resolutioni nervorum, scissuris totius corporis, phthiriasi, scabiei, pustulis, pruritui, &c. cor exhilarat, visum acuit & auditum firmat quoquo modo sumpta, viscerum obstructiones aperit, auget juventutem, seniumque retardat. Folia in capitis perfusionibus utiliter decoquuntur, præsertim addita Anthemide, foli exhibentur à stipitibus seu pediculis avulsa, rejectis stipitibus.

Ad Senæ præparationem purgantem sine igne.

℞. Folior. sen. mund. q. s. ponatur in lagena vitrea satis capaci affundendo aquam vitæ, tinctura cinnamom. imprægnat. ita ut quatuor, vel quinque digitis excedat, dein vase bene clauso sinatur per biduum, & postea utere. Dosis coch. ij. cum jusculo. D. Husle è Chesneau.

Nomina. 2. Sena Italica *Park.* Italica foliis obtusis *C. B.* Florentina *I. B.*

Cæs. Caule constat cubitali; foliis similiter disposi-

tis ac in Sena Orientali, sed multo majoribus, nervosioribus, non acuminatis, sed per extremum latis ac pæne cordatis, gustu glutinoso, flores fert luteos, siliquas compressas & falcatas, angustiores Orientali, lineâ utrinque per medium inæqualiter extuberante, Seminibus nigris compressis, figurâ cordis.

Utuntur hac Medici loco Senæ Orientalis ad purgandos acres humores, sed longe inefficacior est ad eum usum.

Nomina. 3. Sena Orientalis hexaphylla, Tala Zeylonensibus Hermanni. *Hort. Lugd. Bat.*

Herman. Radicem fert albam, tenuem, fibrosam, annuam: cauliculos dodrantales, herbaceos; primùm erectos, postmodum reclinatos; folia in qualibet costa sex, bina sibi apposita, subrotunda, unguem lata, pinguia, saporis subacris, ingrati, cocta vero oleracei haud ingrati. Flores congeneribus similes, ast minores, pentapetalos, staminibus in medio concoloribus, & stylo falcato, longiori: siliquas compressas, angustas, recurvas, unicapsulares, bivalves, quasi articulatas, seu isthmis interceptas; in quibus Semina oblonga, teretia lucida, fusca.

Sennæ speciebus tum ob stamina falcata quæ ex flore exeruntur, tum etiam ob Semina in siliquis bivalvibus, unicapsularibus, quasi per articulos junctis, annumerat D. Hermannus.

1. Paiomiriobæ primam speciem *Pisonis*; quam Sennam Occidentalem, odore opii viroso, orobi Pannonici foliis mucronatis, glabrum cujus descriptionem vide in lib. 18. p. 911. Hist. nostræ.

2. Paiomiriobæ secundam speciem Pisonis: quam Sennam Occidentalem, odore opii minus viroso, foliis glabris obtusis appellat: cujus descriptio Hist. nostræ loco citato habetur.

3. Loto affinem Ægyptiam C. B. quam Sennam Orientalem tetraphillum Absus dictam nuncupat. Describitur Hist. nost. lib. 18. p. 922.

4. Galegæ affinem Sopheram dictam C. B. quam Sennam Orientalem fruticosam Sophera dictam inscribit, & Ponnam Tagera Hort. mal. Tom. 2. p. 101. facit descriptionem vide Hist. nost. lib. 18.

5. Chamæ cristam pavonis Americanam filiqua multiplici Breyn. cui Sennæ Occidentalis siliqua multiplici foliis herbæ mimosæ titulum facit.

6. Chamæcristam pavonis Brasilianam siliqua singulari Breyn. Cent 1. p. 64. quarum duarum descriptiones habentur Hist. nostræ p. 982. 983 *Raius.*

Sena duplex haberi solet, tum Orientalis id est Syriaca & Ægyptiaca, tum Europæa, Italica nempe & Gallica. Illa acuminata, hæc obtusiora magis habet folia. Præfertur Orientalis, modò reliquas præstantiæ notas possideat. Eligatur itaque viridis, probè siccata; integra, non nimiùm contrita, non maculosa, nec terdine attrita, vel stipitum folliculorumque nimiâ admixtione, aut etiam Coluteæ foliis fraudata. *Gharm. August.*

OFFICIN. NAT. ex SENNA.

Folia, tùm quoque *folliculi*, sed rarò.

N. *Folia præscribuntur ut plurimum s. st. i. e. sine stipitibus, à quibus eligendo seligendoque separantur.*

Vires. *Senna inter purgantia usitatissima est, adustos ac serosos humores, & hinc flavam bilem pituitamque ex Capite, Epate, Liene, continuatoque usu juncturis, sine noxa sat benignè educens. Excitat tamen nonnunquam tormina, id quod ex abundantia pituitæ vitreæ, seu mucilaginis, acris evenire nonnulli volunt. Verùm rectius sentire videntur; qui id crudiori ac magis terrestri senæ particulæ, forti expressione prolectæ, adscribunt. Quia autem calida*

ac sicca (1.) corrigitur flor. viol. Borrag. Prun. & quo minus ventriculo obesse possit, additur Cinam. Galang. Zingib. &c.

Exhiberi potest omni ætati & vel ipsis prægnantibus.

Dosis in subst. à ʒß. ad ʒiß. in infus. à ʒiiß. ad ℥ß. vel ad plures vices ℥ j. ij.

N. *Adhibetur & extrinsecus ad melancholiam capitis arcendam (in lotionibus capitis.)*

Præparata.

1. *Pulvis senæ Mantag.* Vid. Dispens.
2. *Syrupus folior. senæ.* V. D.
3. *Syrupus de pomis Reg. Sab.* Vid. Dispens.

N. *Potest Syrupus senæ parari cum fructu, ut est in Pharm. Poterii p. 122. Acui potest ap. extrahens aliquot gutt. ... as ⊖-li aut Tartari.*

4. *Electuar. Diabelzemer.* s. Sennatum Renod.
5. *Passulæ laxativæ* Vid Disp.
5. *Extractum.*

℞. Fol. Senæ Alexand. ℥j. affunde ▽ simpl. ferventem (acutatam si libet aliquot guttis ol. Tart. per d.) ℥ viii. Extrahe exprimeque leniter, clarifica, inspissa ad consistentiam justam.

N. 1. *Alii extrahunt macerando cum ▽ stillat. pomor. redol.* Beguin. Quercet. *Alii cum ▽ Lupuli, Scolopend. Borrag. Fumar. addita portione alia Caryophyll. Zinzib. sem. fœnic.* August.

Dosis à ℈iß, ad ʒ j. & ultra.

N. *Extractionem ex iisdem foliis secundo ne repetas: gravia nimirum tormina excitare solet.*

7. *Tinctura Sen. aut Rhabarb. ex communicatione S. Closs.*

℞. Fol. Orient. vel Rhabarb. ℥ß. Sal. nit. tantundem, reduc. in pulv. qui accensus cum carbone ignito detonet in ✤lo, cinerem solve in Acet. destill. aut 🜄, solutum filtra & evapora, solvatur denuo in aq. ros. filtreturque addendo ʒ ij. rhei aut fol. Sen. in pulv. redact. digere per 4. aut 5. horas.

Dos. hujus tincturæ sint cochl. ij. in jusculo. Ita reliqua purgantia in Tinctura adducuntur. Schroderus.

Senna.) Vel *Alexandrina* est seu foliis acutis, quæ præstantissima, *vel Italica*, quæ illi substituitur. Planta est siliquosa magnitudinem habens unius cubiti è regionibus Orientalibus ad Nos primum advecta, coluteæ ut vesicariæ admodum similis, cujus folia ad liquiritiæ vel fœnugræci effigiem accedunt.

Flores ex alarum sinu erumpunt lutei, tenuibus pediculis appensi, quibus succedunt folliculi oblongi, plani, compressi, incurvi, seminibus parvis, fuscis, compressis gravidi.

Colitur in Ægypto, Apuliâ & Hispaniâ.

N. *Veteribus Græcis indicta &c.*) Antiquis fuit ignota, sed à junioribus Græcis & Arabibus solum cognita, *attestante Serapione cap. 58.* vid. *Mizaldus in singulari de senna opusculo.*

Vires. Senna inter purgantia usitatissima est &c.) Hæc medicina securitatis est, pueris & cujuscunque ætatis hominibus benigna, adustos, crassos & salsos humores à cerebro, Pulmone, jecore, Liene, ventriculo & Mesenterio blandè subducit, ac Morborum ex ejusmodi humoribus provenientium Medela est. Errant igitur, qui illam perturbare Ventriculum & imbecillum reddere dicunt; cùm amaritudinis nonnihil & levis adstrictionis habeat, patet, eam prodesse ventriculo. Quod verò muliebria & pituitosa corpora epoto Sennæ infuso torminibus vexentur, id humorum pituitosorum vitio quidam tribuunt. Est aliquid; Verum, cur non etiam alia purgantia, quæ adustos æquè ac mucilaginosos acres humores educunt, idem dant effectum? Rectius illi statuunt, qui id crudiori ac magis fixæ terrestri Sennæ particulæ forti expressione prolectæ adscribunt. Hinc videmus ejus extractum ab ejusmodi effectu immune.

Dosis hujus in substantia est à ʒß. ad ʒiß. In infuso à ʒ ij. ad ℥ß. vel plures vices ℥ j. ij.

Ex Sennâ præparantur Pulvis Sennæ &c. Hoc loco, Lector Benevole, communico Tibi *Crystallos foliorum Sennæ A. purgantes à Clar. Dom. Joh. Ferdinando Hertodi S. R. I. Acad. Nat. Curios. Colleg. Reg. Civit. Brunensis Physico*, mihi aliquot ante annos communicatos.

Rec. Spiritus roris majalis q. v. in hoc infunde per noctem Fol. Senn. A. s. s. q. v. ut spiritus 4. emineat digitos. Tinctura multoties per chartam bibulam filtretur, hoc facto, lenissimo vapore superfluus exhalet spiritus, reliquus in frigido & sicco loco locetur & crystalli concrescent, qui in vase eburneo servandi.

Dosis à gr. v. ad ℈ j. *Hofmannus.*

SENECIO.

Senecio Ἠριγέρων Græcis, quasi vernus Senex, quia vere canescit, inquit Plinius, floribus in lanuginem abeuntibus; nec vere tantum, sed per totum pæne annum germinat, floris productione, semper enim alterum alteri succedit, & tempora omnia occupat. Theophr.

Nobis Senecio censetur herba flore composito, papposo, nudo, foliis laciniatis. Foliis laciniatis cum Jacobæa convenit, à reliquis congeneribus differt: floribus nudis seu non radiatis à Jacobæa discernitur.

Nomina. Senecio vulgaris Park. minor vulgaris C. B. vulgaris sive Erigeron J. B. Erigeron Ger.

Radix obliquè interdum producta plurimis fibris albis in terram demissis alimentum attrahit; ex qua caulis persæpe simplex, interdum bini ternive attolluntur, teretes, striati, concavi, in apricis hirsuti, pedem aut dodrantem alti, ab imo statim ramosi, foliis vestiti duas tresve uncias longis, alterno situ absque pediculis cauli adnatis, utrinque in lacinias divisis, & dentatis, mucrone obtuso, obscure virentibus. Caulis & ramulorum fastigiis flores plures simul juncti insident, pediculis tenuibus, brevibus, lanuginosis appensi; flores autem quos vocant è plurimis flosculis luteis arctè stipatis compositi absque ullo in margine barbularum circulo, calyce longo, cylindraceo ferè, ex simplici foliolorum oblongorum ordine constante ceu vallo quodam, coercentur. Floribus delapsis semina cum pappo innascenti explicata, globulum seu sphæricam figuram efformant. Calicis foliola, ut in dentis Leonis flore deorsum reflectuntur. Semina parva sunt, tenuia, oblonga, diluta purpura tincta videntur. Odor huic nullus insignis.

Non est cur locus huic assignetur, adeò ubique in arvis, hortis, areis nimis quam frequens omni anni tempore occurrit.

Vires. Herbæ succus in cerevisia sumptus, ejusdemve decoctum cum uvis corinthiacis aut melle, leniter purgat per vomitum ut quotidiana docet experientia. Tragus raro intus sumi scribit: alii intus sumptum ad multa utilem faciunt, choleram verbi gratia, icterum, intemperiem hepatis calidam, lumbricos, vomitum & exputitionis sanguinis, ischiadicum dolorem, fluorem muliebrem. Extrinsecus utilis esse dicitur in mammis inflammatis, scabie (capitis) struma, dolore ventriculi, urinâ remoratâ, arthritide & vulneribus. *Schrod.*

Ad lumbricos utilem esse verissimum existimamus; siquidem veterinarii nostri & Hippiatri succum ejus expressum equis præbent adversus ventriculi & intestinorum

rum vermes, Bottes nostratibus dictos, quorum præsentissima pestis est *Raius*.

SENECTA ANGUIUM, vid. *Serpens.*

SEPIA.

Sepia (quod attramento, veluti putrida quadam sanie, quam Græci Σηπεδόνα vocant, abundet:) cui hoc proprium est, præter fistulam inter caput & alvum prominentem, quod attramenti copia luxuriet, & vel ideo quum in cæteris repetiatur majori, quod vitam littoralem traducat, & nihil aliud quod sibi auxilietur habeat; cum polypis & brachia, & mutatio coloris inserviat: unde fit, ut atramentum illud, sive cruorem suum atrum per aquam effundat, cum se peti animadvertit, & piscatoribus iter velut præscipiat. Habet & Σήπιον in dorso, robustum & latum, inter spinam & os mediam præ se ferens naturam, spongiosam inter se complectens corpulentiam: quod Aurifabri nostrates, qui eo præcipuè utuntur, Cuttlebone vocant; pharmacopolis vero os sepiæ dicitur. Apud Rondeletium reperias, & minorem speciem, quam sepiolam vocat. *Charleton.*

Os Sepiæ seu potius Sepiæ testa, substantia est testacea, candida & levis, utrinque tumida, parte supinâ, duriuscula, lævis & glabra, infernâ, fungosa, molliscula, leviter aspera, & friabilis, in dorso piscis nata, sapotis aliquantulum subacris.

Exsiccat, abstergit, maculis, nævis, scabiei humidæ medetur, oculis convenit, gingivis tumidis confert, asthmaticis auxilio est, gonorrhæam sistit, calculos pellit, urinas movet. *Schroderus.*

SERAPINUM, vid. *Sagapenum.*

SERICUM, vid. *Sagapenum.*

SERICUM, vid. *Bombyx.*

SERPENS & SERPENTINUM GENUS.

Serpens est animal pulmone respirans, unico in corde ventriculo, corpore longo, terete, gracili, squamis munito, pedibus carente, temperie frigida, inediæ diuturnæ patiens.

Serpentes plerique noxii & venenati sunt. *Morsu autem* (ut scitè Poeta) *virus habent, & fatum in dente minantur* liquore venenoso in vulnus dentibus inflictum instillato, & sanguini commixto. *Pocula* imò & *Fercula morte carent.* Impune enim licet carnes, sanguinem, Hepar, Fel, caput, imò liquorem ipsum venenosum Viperæ aut alius cujusvis Serpentis degustare, comedere, sorbere aut deglutire, ut *Dom. Franciscus Redi*, & *Dom. Charas* nos certiores faciunt.

Serpentes quamvis pulmonibus respirant, non tamen indesinenti & reciproco motu brevibus intervallis & contractis aerem hauriunt & reddunt, sed semel inspiratum aliquandiu retinent. Cùm enim naturâ frigidi sint, & calor eorum naturalis languidus, aut si mavis dicere blandus: aereo pabulo ad vitam continuandam non multo indigent: cumque per dimidium ferè annum apud nos torbidi & semimortui jaceant, calor prædictus viscoso forte vehiculo irretitus, velut ignis sub cineribus obrutus non multum aeris absumit, quin penus in pulmonum vesiculis reconditus expensis hybernis fortasse sufficiat.

Serpentes veneni respectu dividi possunt in ἰοβόλους seu *venenatos*, qui dentes exertos habent, longos, incurvos, acutos, in superiore mandibula, quibus mordendo vulnus infligunt & venenosum liquorem instillant; & *innoxios* qui dentibus illis & veneno carent.

Generationis etiam respectu dividi possunt in *Viviparos* qui vivos fœtus in lucem edunt, & *Oviparos*; qui ovorum catenam. Nec tamen magna est hoc respectu inter serpentes differentia. Utrumque etenim genus revera oviparum est; Hoc tantùm ova quæ intus concepit ovorum formâ parit, & in fimetum aliumve locum calidum deponit, ubi calore vel loci vel solis fota fœtum paulatim perficiunt & excludunt; illud ovum intus in utero fovet, & fœtum excludit: quemadmodum Pisces Cartilaginei Σελάχη Aristoteli dicti, quæ ἔσω μὲν ᾠοτόκα esse ait ἔξω δὲ ζωοτόκα.

Vipera, *A Viper* or *Alder*. Mas Græcis Ἔχις, Fæmina Ἔχιδνα dicitur. Longitudine est plerunque cubitali, interdum majore. Color supinæ partis ex flavo rubescens, in fœminis plerunque albicans. In medio dorso linea nigricans utrinque dentata, seu catena macularum rhomboιδῶν nigricantium à capite ad caudam extremam per totam longitudinem extenditur. Paulò inferius in lateribus ordo macularum nigricantium. In lateribus imis utrinque 1. Linea è maculis parvis albicantibus composita; alia deinde è nigris majoribus, tandem tertia albicantibus. Venter squamis transversis longis nigris tegitur. Verùm colores hi non sunt perpetui in omnibus Viperis; vidimus enim supina parte tota nigricantem absque ullis diversi coloris maculis. Quantum tamen hactenus observavi, venter, omnibus totus niger est. Cauda ultra excrementorum exitum ad quintam longitudinis partem non producitur, verùm brevi in acutissimum mucronem tenuatur. Unde Aetius rectè eam describit multis notis instar rotarum exornatam, magnitudine cubitali, caudâ acervatim in tenuitatem desinente.

Wormius herbis vesci ait; at certè non solis; nos enim è dissecti ventriculo tres mures adultos eximimus, quos, quòd mirum, integros deglutiverat, cùm collum vix minimum digitum ambitu æquaret.

Dom. Franc. Redi Aretinus nobilis in observationibus de Viperis affirmat, *Viperam humorem, excrementum aut partem nullam habere quæ bibita aut comesa interficere valeat*; *in cauda non habere quo pungat. Dentes caninos tam masculorum quàm fæminarum non plures esse duobus, eosque cavos à radice ad apicem*; *nec licet feriant esse venenosos, sed tantummodo aperire viam veneno viperino, quod tum demum revera tale est si sanguinem attingat: Venenum aliud dari nisi liquorem illum qui palatum humectat, & in vaginis dentes operientibus restagnat, non ex vesicula fellea eò translatum, sed generatum in universo capite, & derivatum fortasse ad vaginas per quosdam ductus salivales, quo forte caput illis communicat.* Potius glandularum ad id destinatarum ope à sanguine secretus, quas infra fundum vesicularum dictarum semper invenit *D. Redi.*

De visceribus & Anatome Viperæ nihil addam, sed Lectorem ad Anatomicam descriptionem Anguis crotalophori seu Viperæ caudisonæ inferius traditam ablego: in plerisque enim conveniunt hæc Animalia.

Ammodytes ita dictus quòd arenam subeat. Viperæ persimilem esse aiunt, cubitali longitudine, colore arenaceo, capite viperino ampliore, maxillaris latioribus, in superiore parte rostri eminentiam quandam acutæ verrucæ similem gerens, unde serpens cornutus vulgo dicitur. In Libya, inque Illyrico & Italia, comitatu imprimis Goritiensi invenitur.

Cerastes, à duabus eminentiis, quas in fronte cochlearum instar sed solidiores habet, nomen sortitus est. Bina tubercula instar hordei granorum supra oculos habere gemina minuta cornua imitantia

 scribit

scribit *Bellonius*, Dentes Viperinis similes, similique ordine dispositos. Ritu Viperarum fœtus vivos edit, & inter omnia Serpentum genera diutissime sitim tolerat, eodem teste. Invenitur in Lybia, inque Arabia circa Oppidum Suez. *Bellon.*

Hæmorrhous, quòd ad ejus ictum sanguis ex omnibus humani corporis meatibus effluat, Corpore est pusillo, pedem longo; oculis igneo quodam fulgore micantibus; cute splendidissima; dorso multis albis & nigris notis maculato; cervice angusta; cauda præienui, cum corniculis supra oculos. Invenitur in Ægypto & iis locis quibus Thonis imperavit. *Hæmorrhous Indicus* Nierenbergii, *Abucyatli* dictus Viperæ caudisonæ similis nisi quod sonalibus caret, major est hæmorrhoo Antiqui Mundi sed ejusdem veneni.

Kokob ejusdem ad hoc genus pertinet, 4. dodrantes longus, fusco colore, sed cyaneis & rubescentibus maculis conspersO. In agris Jucatanensibus.

Seps & *Sepedon*, ἀπὸ τοῦ σήπειν dictus, quòd ab hoc vulneratorum caro statim putredinem concipiat. Serpens est parvus in cujus descriptione Autores variant. Nos nihil certi habemus quod adferamus. Vide Lacertam Chalcidicam,

Aspis. Rationem nominis probabilem non invenio, atneque descriptionem accuratam quamvis Serpens de nomine notissimus sit. Africam & ripas Nili potissimum incolit. Bellonius in Italia apud Brutios serpentem callum in fronte tuberculi instar gestantem vidit, quem Aspidem Veterum esse putavit.

Scytale à longa & terete figura, quâ baculum seu lorum coriaceum imitatur & exæquat, denominatur. Forma est tereti & ita æquali, ut ubi caput vel cauda sit discerni vix possit. Magnitudine & longitudine eam ligonis ligno comparat Nicander.

Amphisbæna. Nominis ratio patet. Dari etiam Serpentis genus gemino incessu antrorsum & retrorsum non negaverim, multa enim Insecta hoc modo incedunt. At vero bicipitem Serpentem, seu utraque extremitate capitatum in rerum natura inveniri nimis impudens est qui affirmat, & nimis stolidus qui credit. Fortè ob caudæ extremæ crassitiem minus curiosè, & negligenter spectanti biceps videatur, Serpens est exiguus: Color illi terreus seu pullus. Reperitur in Libya & in Lemno insula.

Huc pertinet *Ibijara* Brasiliensibus, *Bodry* Tapuyis, *Cega* Lusitanis *Marg. Gobre Vega* vel *Cobra de os Cabecas* Lusit. Pisoni. Vulgò fertur duo habere capita, sed falso: inde a. error promanavit, quia tam cauda quàm ore ferit & inficit suo veneno, nec facilè caudа à capite discerni potest quia eiusdem sunt figuræ & magnitudinis. Minimi digiti crassitiem æquat, & longitudine unum pedem & duos circiter digitos. Color est albus, splendens instar vitri, & annulis & elegantibus lineis notatur; coloris brunni aut ærei. Oculos habet minimos & vix conspicuos. Hærent in cute instar punctuli acu facti. Sub terra vivit & illam fodiendo eruitur. Victitat formicis. Venenum exitiale contra quod nullum dari remedium Lusitani affirmant.

Cæcilia Typhlinus Græcis, *The Blind-vvorm or Slovv-vvorm.* Cæcilia dicitur non quòd oculis careat, sed quòd eos parvos habeat. Parvitate sua, & cauda in longum infra anum producta inque obtusum desinente à reliquis Serpentibus nostratibus facilè distinguitur. In fæmina quam ætate observavi dorsum unicolor erat, nimirum è flavicante cinereum, latera lineis nigris & albicantibus varia, imus venter niger. Verùm colores (ut puto) sexuum variant, fortè etiam in eodem sexu. Fœtus vivos more Viperarum enititur.

Cenchrus seu *Cenchris* à Milio nomen accepit, quòd notis quibusdam Milii similibus exornetur, quemadmodum Herpetis quædam species ob eandem rationem Miliaris dicitur. Longitudine est bicubitali, figurâ crassâ in tenuem abeunte, & colore viridi ad luteum tendente, qui maximè juxta alvum apparet. Invenitur in Lemno & Samo ubi mons Mosylus.

Acontias Jaculum, ita dictus quòd Jaculi instar se vibrat. Hujus generis Serpentem in insula Rhodo invenit Bellonius, quem sic descripsit. Trium palmorum longitudinem habet, & minoris digiti crassitudinem non superat. Color ejus cinereus ad lacteum tendens; venter prorsus candidus, parvus maculis oculorum instar in dorso varius. A cervice nigra binæ albæ lineæ per dorsi longitudinem usque ad caudam excurrunt. Maculæ quibus aspersa est lenticulâ majores non sunt, coloris nigri albo orbe cinctæ. In Ægypto & Lybia inveniuntur, & insulis nonnullis maris Mediterranei. Diversæ eorum species habentur: de quibus consule *Johnstoni* Historiam naturalem de *Serpentibus.*

Dryinus, quòd in quercubus lateat appellatur. Bellonius nullum alium Serpentem in majorem molem excrescere, & sibilum majorem emittere ex ubi cognitis scribit: tam magnum aliquando invenit, ut sacco impositum rusticus per duo milliaria ferre nequiverit, quin quiescendum illi fuerit: illius exuvium fœno repletum crassi alicujus viri crus magnitudine æquabat: nec plura de eo habet. At neque alii in descriptione ejus consentiunt;ut nihil certi habeamus quod de eo dicamus.

Elops seu *Elaps*, Elaphis quorundam. Bellonius Serpentis cujusdam in insula Lemno meminit, quam *Laphiati* vocant, eundemque cum eo qui Veteribus *Elaphis* arbitratur in museo Aldrovandi invenit Ambrosinus coloratam iconem Serpentis, longitudinis trium pedum circiter, cujus venter lutei erat coloris, tergus leucophæi cum tribus lineis nigris à capite ad caudam usque percurrentibus.

Anguis Æsculapii, Παρεία Græcis. Serpens est innocuus in Italia tam familiariter cum hominibus vivit ut etiam in lectis inveniatur: quamvis tamen adeò mitis & placidus sit irritatus interdum mordet. Oblongus est, subluteі aut potius porracei coloris obscurioris, sed magis circa tergum nigricantis. Maxillæ dentibus utrinque multis valdè acutis armantur. In cervice duæ parvæ eminentiæ conspiciuntur, inter quas locus vacuus. In Hispania, Italia, aliisque temperatis & calidioribus regionibus invenіuntur.

Vipera Caudisona Americana Dom. Tyson, *Boicininga* & *Boiquira* Brasiliensibus *Margr. Teuhtlacot Zauhqui*, id est, *Domina Serpentum*, Hernand. Lusitanis *Casca vela*, *The Rattle-snake*, id est Anguis crotolaphotus nostratibus. Per saxa fertur celeri cursu, per terrestria & plana tardiore, unde Mexicanorum quidam à vento nomen indidere, *Ecacoatl* vocantes. Ab omnibus Serpentibus dignoscitur tintinnabulo seu crepitaculo in cauda extremâ è multis squamis compositо. Singulis annis singulas squamas huic tintinnabulo accedere aiunt, ut ex squamarum numero quot annos Serpens natus sit, certò possit cognosci. Omissis aliorum Descriptionibus minus perfectis, accuratissimam *Dom. Edvv. Tyson* M.D. Anatomici celeber-

celeberrimi; in *Actis Philosoph. Londinensibus*, Num. 144. evulgatam subjiciam. Hujus (inquit) ad *Dom. Henricum Loades* Mercatorem Londinensem è *Virginia* transmissi, & à me cultro Anatomico subjecti, longitudo 4. erat pedum, & 5. insuper digitorum: [*unde è maximis fuisse patet, cùm* Francisc. Hernandez *quatuor tantùm longitudinis pedes ei attribuat*, Marcgravius *non ultra* 4. *pedes &* 3. *digitos*, Piso 5. *ad summum pedes.*] Corporis ubi crassissimum, hoc est circa mediam longitudinem, ambitus $6\frac{1}{2}$ unciarum erat; colli trium. Caput depressum & supernè planum, ut in *Vipera*; ob maxillarum protuberantiam sagittæ alatæ barbatam cuspidem nonnihil referens; in cujus extremo nares; interque has & oculos, inferius paulo, orificia duo aperiuntur, quæ initio pro aurium meatibus habui; verùm postea, eorum ductum sequendo, in cavitatem mediocrem ossi cuidam insculptam absque exitu desinere animadverti. Viperæ orificia isthæc in capite desunt. Oculi rotundi, $\frac{1}{4}$ digiti diametro; colore, pupillæ forma, aliisque accidentibus, Viperinis similes; quin & Animal ipsum totâ figurâ & specie externa, excepto crepitaculo, cum Vipera convenit. Squama ampla velut suggrundium supra oculum [utrumque] prominebat, cui palpebræ usum præstare, ad prohibendum nè quid forte incideret videbatur; non tamen ad oculos claudendos contegendosve; quamvis introrsum membrana nictitante, pulvisculo siquis forte adhæresceret detergendo inserviente, instructi essent. [*Membrana nictitantis seu Periophthalmii, quod in Brutis plerisque observatur, alius præterea usus est; nimirum ad oculos liquoris ope quem supra eos effundit, & motu suo ferè continuo per totam superficiem extendit, humectandos lubricandosque, nè opaci aut minus pellucidi per siccitatem redderentur.*]

Squamæ in capite omnium minimæ sunt, exinde in dorso ordine majores ad maximam corporis crassitiem, postquam sensim minuuntur ad crepitaculi usque exortum, figurâ omnes Pastinacæ latifoliæ semina quadantenus referentes. Colore variant: In nobis descripta capiti innascentes *Chloridis* avis pennas dorsales colore referebant, maculis nigris parvis, (è quibus quatuor majores & insigniores) notatæ: quæ dorsum vestiebant obscuro folii mortui [*Feuille morte*] nigro, & flavo subobscuro coloribus variæ erant, atque etiam punctatæ; hac colorum diversitate & mixturâ pulchrè tessellatam velut tabulæ schaccariæ speciem exhibente. Quo caudæ propinquiores eò nigriores erant squamæ, & tandem propemodum nè dicam penitus nigræ. Squamæ dorsi, ut in *Crocodilo*, media parte in eminentiam acuminatam assurgebant, eò minus quo lateribus propiores, ubi prorsus planæ & æquales sunt. Venter planus videbatur, squamis longis, transversis, velut parallelogrammis tectus, colore flavicante, punctis nigris interstincto. A collo ad anum 168 squamas numeravimus: ultra anum duæ dimidiatæ erant, exinde 19. integræ sequebantur, colore plumbeo nigricante, fimbriis luteis, post quas ad crepitaculum sex squamarum minorum ejusdem coloris ordines extendebantur.

Squamæ ventrales musculis distinctis sibi mutuo connectebantur: inferior uniuscujusque tendo in superiorem marginem proximè succedentis squamæ inserebatur, ejusdemque musculi tendo alter mediæ circiter antecedentis. Musculi hi versus mediam squamæ partem carnosiores erant: fibræ autem exinde oblique ascendebant. Uniuscujusque squamæ extremo utrinque costæ apex adnectebatur: quæ res magnum iis [squamis] momentum confert ad usum cui à natura destinatæ videntur, robur addendo ad motus reptiles peragendos. Squamæ etenim veluti totidem pedes sunt, quæ liberæ cùm sint, & inferiora versus apertæ, terram facilè apprehendunt, adeoque corpus contrahunt seu antrorsum adducunt: deinde musculorum truncum coarctantium ope animalia isthæc illum protrudunt se in anteriora extendunt, motumque progressivum hoc modo continuant. Unde non est cur *Franciscus Hernandez* miraretur, qui fieret ut Serpens hic per saxa celeriori cursu ferretur quàm per terrestria planaque, cùm ibi firmiora habeat vestigia. Hinc etiam in terra molliore cùm incedit, ventrem quamvis planus sit, in ellipsin seu angulum acutum contrahere novit, ut terram altius penetret, adeoque corpus stabiliat & promoveat, prout & in Vipera observavi.

Cùm huic Animalium generi necessarium sit in terra semper provolutum jacere, magnâ Naturæ providentiâ, hujusmodi armatura eorum tutelæ, & incolumitati prospectum est, adeo ingeniosè excogitata, & affabrè facta, ut quamvis totum corpus undique integat, frequentibus tamen juncturis motus omnes admittat, in quem etiam finem spinæ dorsi vertebræ mirabiliter conformatæ videntur; pilâ quadam seu globulo in inferiore extremo vertebræ cujusque superioris detornato cavitatem ei excipiendo in superiore parte inferioris vertebræ paratam ingrediente, quemadmodum caput ossis femoris ossis ischii acetabulum; quo fit ut quaquaversum in omnem partem flecti & circumvolvi possit.

In dorsum resupinatum & fixum aperui, & observavi tendines musculorum abdominalium lineam in medio squamarum ventris efficere, ubi similiter vas sanguineum amplum decurrebat, à vena cava exortum versus imam hepatis partem. Verùm nè minutias sectari videar, ad viscera examinanda progredior.

Aspera Arteria singularis structuræ & ab aliorum Animalium diversæ erat. Cùm enim in illis cartilagines annulares vel integri circuli sint, vel saltem membranis juncti, adeoque fistulam efforment aeri in brachias derivando, unde in minutas pulmonum vesiculas transmittitur; in hoc (quod ei cum Viperino genere commune est) Trachea quàmprimum thoracem ingreditur, pulmonibus occurrens, è cartilaginibus semiannularibus duntaxat constat, utraque extremitate pulmonum membranæ annexis, interna parte aperta aerem in pulmonum vesiculas absque bronchiarum interventu transmittens, ut ex figura subnexa clarius apparet. Siquidem Arteriam dividendo in latitudinem sesqui digitalem eam facilè extendi observabam, cùm antequam pulmonibus occurreret cartilagines annulares essent: in longum viginti digitos extendebatur, propè cor & hepatis initium desinens; & ad eam usque pulmonum partem, quæ vesicam magnam constituit, pertingens. Tracheæ cartilagines prope ejus initium $\frac{1}{8}$ digiti erant, versùs finem $\frac{1}{4}$; per totam longitudinem depressæ & ad planum inclinantes, non perinde discretæ, & à se invicem divisæ, ut in aliis Animalibus, sed ramulis emissis in mutuo incurrentes & conjunctæ.

Tracheæ usus evidens est, nimirum ad aerem in pulmones derivandum. Pulmones autem quanti usus & pretii organum sint, Natura ex mirabili eorum conformatione & amplitudine ostendere velle videtur. A gutture incipiunt, & ad tres pedes in longum descendunt. Superior eorum pars in anteriore corporis regione, per pedis unius longitudinem ad cor usque extensa, ad modum pulmonis Ranini è vesiculis seu cellulis exiguis in hoc Animali composita erat, ubi ob frequentes & velut reticulatas vasorum sanguineorum ramificationes colore rubro florido tincta apparebat, ab initio pro corporis modo augescens; ejusque modicè inflatæ

infima

infima pars propè cor $5\frac{1}{2}$ digit. in ambitu habuit. Paulò inferius post 4. digitorum spatium cellulæ sensim evanescebant, ut tandem reticularem tantùm compagem valvularum conniventium, ad membranæ pulmones succingentis interiorem superficiem efformare viderentur. Hujus partis ubi maxima crassities, ambitus $6\frac{1}{2}$ circiter digitorum erat. Succedit vesica simplex, ampla, absque ullis intus cellulis, in quam pulmones terminantur, tenui pellucidâ, validâ tamen, membranâ constans, cujus modicè inflatæ ambitus $8\frac{1}{2}$ erat digitorum.

Salamandræ aquaticæ, aliorumque nonnullorum Animalium Pulmones duæ tantum amplæ vesicæ sunt: in Rana, Crocodilo, *&c.* lobi gemini grandes, vesiculis seu cellulis membranaceis repleti. Verùm Anguis noster crotalophorus, & congeneres omnes Pulmonem habent simplicem, nec in lobos divisum, qui tamen prædictas duas differentias complectitur, siquidem anterior ejus pars numerosas vesiculas continet, posterior unicâ simplici peramplâ vesicâ constat.

In Testudine terrestri Pulmo in duos dividitur lobos, hinc inde unum, verùm hi in alios plures subdividuntur secundùm interstitia costarum testæ affixarum, & in ventre seu inferiore potissimùm corporis regione siti sunt. Sed quod præcipuè animadversum velim, ubi bronchiæ subdivisiones has primò ingrediuntur, pulmo reticularis est, dein ampla cavitas seu vesica efformatur [in singulis.] Ut in his Animalibus, in quibus respirationis nixus minus frequens est, Natura huic tam necessario vitæ pabulo recondendo satis capacem paraverit apothecam in hisce amplis vesicis, unde prout res exigit, pro usibus Animalis depromi & dispensari possit. *Testudo* enim, *Vipera* aliique Serpentes, *Ranæ, Bufones*, &c. quæ magnam anni partem dormiunt, antequam ad quietem se componunt, uti cibi quantum sufficiat ad expensas hybernas ingerunt, ita & aeris fortasse, cujus ad vitam continuandam magis constans & assiduus usus est, thesaurum in pulmonum cellulis & vesicis reponunt. Cùm etenim profundo sopore oppressi, torpidi & velut mortui jacent, meritò dubitatur an partium aeri inspirando destinatarum ullum omnino usum habeant, cumque motus vitales adeò languidi sint ut vix possint percipi, minimumque sit quod absumitur, quidni penus ille in hyemem sufficiat? Sic Salamandra aquatica, quæ sub aquis degit, pro pulmonibus, ut diximus, duas habet amplas vesicas, ob hanc, ut videtur rationem, nè ad aerem inspirandum in summas aquas sæpius ascendere cogatur.

In Vipera à me nuper dissecta, quæ aliquot dies postquam pellis detracta, & pleraque viscera exempta fuere, supervixit, pulmones per totum hoc tempus, non ut in inspiratione & exspiratione vicissim crebro intumescere & detumescere observavi, verum perpetuo aere æqualiter extendi: sed quamprimum Animal moriebatur aere exspirato concidebant & detumescebant illico: Ventriculus tamen tunc temporis omnino vacuus & exhaustus erat, prout & aliquandiu antea fuisse minimè dubito; quemadmodum & Viperæ qua de agimus, quæ per 4. minimum menses nihil prorsus comederat: adeò ut quamvis sine cibo tamdiu vivere possint hæc Animalia; Natura tamen summopere provida, nè pabuli aerei jugiter necessarii supplementum desit, ei excipiendo & reservando perampla repositoria paravit. Sic Ephemeron insectum, *Bombyx* aliæque nonnullæ Papiliones, quamvis quandiu in eo statu sunt, cibum non capiunt, bronchias tamen seu Pulmonum vesiculas satis amplas & numerosas obtinent, ac si solæ ad vitam sustentandam sufficerent, quibus oleo aliave materia pingui obstructis & occlusis, illico suffocantur & convulsæ moriuntur.

Pergo jam ad partes cibo excipiendo & concoquendo destinatas: Et primò occurrit *Oesophagus* seu *Gula*, ei in ventriculum derivando inserviens: & revera in plerisque aliis Animalibus hic solus hujus partis usus esse videtur; verum in hoc genere Naturam ad aliud insuper eum designasse suspicor; nimirum ut Ventriculi vel Ventriculorum, si opus sit, usum præstet. Nam cùm partem hanc flatu extenderem, duos tam amplos tumores ceu bulgas in eo observavi, ut ventriculus genuinus extensionis tantæ non esset capax. Tota Oesophagi longitudo duorum pedum & $3\frac{1}{2}$ digitorum erat: Ventriculi propriè dicti 5. unc. Hic in eadem recta cum Oesophago situs, eo crassior erat, interna parte tunica notabili propria, substantia, colore & plicis à reliquis discretu facili, ultra interiorem gulæ superficiem extante ut in Viperis, donata. A Pyloro ductus ad $1\frac{1}{2}$ digit. angustabatur, deinde in Intestinum amplum dilatatus, ob rugas interioris tunicæ inter se contextas pulchram speciem exhibuit. Intestinum hocce post paucas revolutiones in Rectum tandem reliqua parte angustius desinebat. In ventriculo & Intestinis lumbricos teretes numerosos observavi, cui morbo Viperæ etiam obnoxiæ sunt. Tota longitudo canalis à gutture ad anum usque unus & continuus ductus est, quamvis in variis Animalium speciebus pro diverso Naturæ scopo differat: In nullo magis simplicem & uniformem observavi quàm in pisce *Acus Marina* dicto, ubi Oesophagi & Ventriculi distinctio nulla; verum ab ore ad anum angustus & simplex meatus, at neque valvulis ullis interceptus, producitur, versus anum duntaxat paulò angustior redditus: in reliquis piscibus Oesophagus vel nullus, vel perbrevis cernitur. In aliis Animalibus non longus tantum est, sed in nonnullis ob tumores seu extuberantias variis in locis varia fortitur nomina, verbi gratia, in Avibus *Ingluviei*, in Quadrupedibus ruminantibus *μεγάλης κοιλίας*, &c. quæ quem usum iis Animalibus præstent, eundem aut similem extumescentias prædictas Serpentibus præbere autumo, nimirum ad cibum quem ventriculus ob angustiam nondum commodè admittere aut capere potest, aliquantisper continendum & reservandum, quæ hoc genus Animalibus eò magis necessariæ videntur, quòd una tantùm Anni tempestate vescantur.

Quandoquidem autem in cibo illo promiscuo quo utuntur, quem integrum semper absque masticatione ulla aut comminutione deglutiunt, partes nonnullæ concoctioni ineptæ inveniantur, ideoque iterum rejiciendæ, gula autem prælonga sit, eaque ratione actioni huic minus idonea, extumescentias hasce ingeniosa excogitavit natura, ut evacuanda quæ uno impetu difficulter egeri possunt inibi sistantur aliquandiu & moram trahant, donec redintegratis viribus vomitiva facultas insurgens, altero tertiove conatu ea prorsus ejiciat & foras eliminet. Quin si verum sit quod à nonnullis fidenter asseritur, nimirum quòd Serpentes plerique fœtus periclitantes in os excipiant, diverticula hæc commodum iis hospitium seu Asylum præbent. *Ignoscat mihi ingeniosissimus & eruditissimus Descriptionis Auctor si in secundo quem assignat harum cavitatum usu ei non consentiam: nec enim mihi verisimile videtur, quòd Serpens aut aliud quodvis Animal, à natura ita factum sit, ut cibi deglutiti partem aliquam vomitu semper aut etiam frequenter rejicere debeat. Est enim vomitus motus extraordinarius & convulsivus, à morbo aliquo aut affectu præter naturam excitatus, eidemque sublevando aut profligando destinatus, nec in statu sanitatu unquam contingens.*

Cibus

Cibus antequam in alimentum cedat comminuendus est, & in minutissimas particulas conterendus; quod quomodo perfici possit in Ventriculis hisce membranaceis absque corrosione non video. [*In ventriculis piscium cibum deglutitum corrodi libenter concedo, & res ad oculum patescit: verùm serpentes succum nutritium è rebus deglutitis alia ratione elicere cum Parisiensibus Academicis sentio; inviolato folliculo qui eum continet, nimirum quemadmodum liquores quidam medicamentorum vires quæ eis infunduntur imbibunt & exhauriunt; aut vinum & cerevisia ex uvis quibus affunduntur, imò ex carne ipsa succum omnem alimentarium & spirituosum exsugunt relictâ massâ exsuccâ & insipida.*

Præcipuum quo hoc peragatur menstruum, ut cum Chymicis loquar, liquorem illum esse existimo qui glandularum salivalium ope à sanguine secernitur. Hæ a. vel ad gutturis initium sitæ sunt, vel ad ostium ventriculi ut in Avibus, vel in ipso ventriculo, tunicam glandulosam dictam efficientes; cujusmodi Serpentis hujus interior ventriculi tunica esse videtur.

Cibus in ventriculo maceratus & comminutus in intestina exoneratur, quæ nè chylus unà cum fæcibus descendat & ejiciatur, plerunque reflexa, intorta aut convoluta sunt, ut in hoc Animali, præpropero descensu hoc modo vel etiam valvularum ope impedito, ut hac mora separatio feliciùs procedat, fæcesque tandem ad nutriendum inutiles per *Rectum* ceu commodissimam sentinam egerantur: quæ [fæces] cùm duriores sunt, ut in hoc Serpente præ viperinis, intestinum ad actionem suam facilitandam musculo validiore instruitur, ut & hic videtur.

Hinc totus ductus alimentalis in 4. plerunque partes officiorum respectu dividi potest. *Prima* est, quæ cibum devehit, *Oesophagus*: *Secunda* quæ eundem concoquit aut corrodit, *Ventriculus*: *Tertia*, quæ chylum seu succum nutritium perficit & distribuit, *intestina*: Quarta quæ fæces evacuat, *Rectum*. Verùm *Hirudo* tota ventriculus est, & quod unà vice devorat totius Animalculi pondus aliquoties superat. Ventriculus sanguine repletus & distentus integri corporis mole longe major est, imò aliquot vicibus eam excedit. Ventriculum dixi? in numero erravi: non enim unus & simplex ventriculus est, sed plures; cavitate interna membranis transversis seu diaphragmatis in plura velut conclavia seu cellas divisa, quibus foramine in medio pertusis cellulæ cum se invicem communicant. Quinetiam unaquæque cella utrinque protuberans in duos sacculos seu ventriculos dividitur; ut omnium numerus (sunt enim 10. vel 11. cellæ præter duas illas longas ad caudam usque excurrentes) ad 22. saltem si non 24. ascendat. *Rectum* inter divaricationes duorum extremorum sacculorum angustum est & breve totius respectu.

Proximo in loco de *Corde* agemus, quod propè imam *Tracheæ* partem, ad dextrum ejus latus situm erat, & Pericardio cinctum: Longitudo ejus 1½ digit. figura compressa & plana potius quàm rotunda: unicum tantùm habuit ventriculum, valvulis parvis & carnosis donatum, interna parte 4. aut 5. sulcis transversis distinctum. Auricula corde ipso major erat. Cur *Dom. Charas* cordi Viperino duos tribueret ventriculos rationem non video: nam proculdubio in ventriculorum numero Serpentes omnes conveniunt. Ego multo libentiùs duplicem auriculam admitterem; unam ad ingressum *Venæ Cavæ*, cujus duo sunt rami ascendens unus, alter descendens; alteram ad exitum *Aortæ* seu Arteriæ magnæ, quæ in tres ramos dividitur, duos descendentes, unum ascendentem.

Paulò infra *Cor* situm est *Hepar*, latissima parte unciam circiter latum: ex altero latere in lobos duos inæqualis longitudinis à *Vena Cava* dividi videbatur; sinister duos plus minus digitos longus erat, dexter pedem integrum. Color totius ex brunneo ruber: unus ad bilem à sanguine separandum. Cystis a. fellea, ut in aliis Serpentibus, poro bilario appensa, & ad aliquam ab Hepate distantiam sita, nullam aliam cum eo connexionem aut communionem habuit; quo *Sylvii* opinio de motu bilis refutatur. Erat a. cystis duos digitos longa, felle intus obscurè viridi; quod per tunicas transsudans partes adjacentes colore infecerat. Fellis Viperini sapor gustanti primò salsus, deinde γλυκύπικρος.

Ductus per quem cystis in intestinum se exonerat à summa ejus parte exoritur, indeque leniter discendens viscus illud permeat, quod *Dom. Charas* pro Pancreate habet, Veteres Lienem faciunt, adeoque initium intestini jam dilatati ingreditur. In Viperis quidem color hujus partis, & situs intestino proximus *Charassi* conjecturæ (ut eam modestè vocat) favent: verùm in hoc Serpente color intensius ruber, quali in nullo hactenus Animali Pancreas tinctum observavi, quin & figura non in latitudinem fusa sed contractior Veterum opinioni astipulantur. Magnitudo ei Fabæ majoris: Intestino a. circa initium ejus adhærebat; eamque mediam (ut diximus) porus bilarius perforabat.

Pinguedine hujus Serpentis, quam copiosam obtinet, ad dolorem ischiadicum sedandum lumbos perungunt Mexicenses medici, aliasque corporis partes dolores infestatas, ac discutiunt præter naturam tumores, referente Francisco Hernandez in *Histor. Nat. Mexic.* Membranam cui pinguedo adhæret in hoc & aliis Serpentibus pro *Omento* habeo, quod partes omnes inferiore ventre contentas ambiret, costis utrinque adnexa, ad *Rectum* usque descendens, & sacculum efformans qui partes hoc loco sitas involvebat; verùm inferius ventrem versus libera erat, lateribus non commissis. Ventrem inferiorem voco ad eum à reliquo trunco distinguendum; tota enim interior corporis cavitas continua est, nec ullo diaphragmate seu membrana transversa intercepta.

Renes ad spinam dorsi utrinque siti, non tamen ei firmiter adnexi 7. circiter unciarum erant: dexter sinistro nonnihil longior, alteruter circa mediam unciam latus. Hi quamvis continuum corpus esse videntur, in plures tamen minores renes seu renulos manifestè possunt distingui [in altero ni malè memini 15. numeravi] ideò affabrè & curiosè exstructos, eaque pulchritudine oculis adblandientes, ut descripturum verba destituant, quæ penecillus delineando assequi nequivit, tantùm abest ut sculpturâ exprimi possint. Cùm primùm è corpore exempti essent non aliud quàm elegantissima vasorum compages esse videbantur, sanguiferis cum albis seu secretoriis variis intertextis. *Quæ sequuntur cùm ad iconas referantur absque earum intuitu intelligi nequeunt.* Verùm quod ad renum structuram & ex renulis compositionem attinet non est ea huic Animali peculiaris, sed *Urso* aliisque nonnullis Quadrupedibus *Phocænæ*, *Struthioni*, &c. communis; in quibus quot renuli sunt, tot observari possunt Emulgentes, Ureteres, Pelves, partes corticales seu glandulosæ, corpora papillaria è tubulis urinariis urinam in pelvem devehentibus composita. Notatu tamen dignum est, in Avibus, Piscibus & Reptilibus renes plerunque longas esse, in aliis Animalibus contractiores, glandulosis illis corporibus ex quibus componuntur conglomeratis, seu propius sibi invicem admotis & arctius junctis. Sic Ren humanus quamvis uniusmodi individua & simplex

plex substantia esse videtur, revera tamen ex totidem partibus, & velut renulis componitur quot sunt in eo corpora papillaria. Renum usus est ad lixiviale & superfluum serum à sanguine secernendum & amandandum: quod ut separetur quantum Animalis intersit, vel inde patet, quòd iis etiam quæ rarò aut unquam bibant, Natura renes contulit. Humor à renibus secretus si copiosus sit per ureteres in vesicam defluit, ut ibi aliquandiu reservetur, nè nimis frequens & importuna ejus evacuatio Animali molestiam crearet: quòd si minori quantitate separetur, in cloacam juxta anum sitam deponitur, ut una cum excrementis solidioribus evacuetur.

Ureteres in Serpente quem præ manibus habemus per totam pæne Renum longitudinem extendebantur, minoresque ramos ad singulas glandulas tendentes obiter emittebant, seu potius ab iisdem reversas accipiebant, sibique mutuò proximi in cloacam terminabantur, protuberantiam ibidem efficientes. Serpens enim crotalophorus Avium instar cloacam habet, quæ in Vipera fæmina tum ureteris, tum uteri utriusque orificia admittit; aliquo modo etiam Intestini recti, quod tamen commodam quâ obtegitur valvam obtinet.

Propè *Cloacæ* marginem alia duo orificia observavimus, quæ cutis plicaturâ contegi videbantur: hæc autem ad folliculos, quos nobis *Odoriferos* appellare liceat, ducebant. *D. Charas* longè extra scopum jaculatur, cùm vasa hæc Parastatas aut spermatis repositoria esse contendit, nec minùs illi quos refutat, qui Testiculos secundarios seu succenturiatos ea esse statuunt, cùm in Viperis etiam fæminis reperiantur; quod ab utrumque errorem convincendum sufficit, ut aliis argumentis non sit opus. Horum alterum unciam circiter longum erat, pennæ Anserinæ crassitudine, extremum versùs acuminatum, à colore liquoris quem continebat obscurum; alterum paulò minus: liquor utrisque inclusus crassiusculus, odoris vehementis & valdè ingrati; cujusmodi sed remissiorem Animal ipsum ante dissectionem emittebat.

Martialis Poeta hujus meminit, inque fœtidorum catalogo penultimum ei locum tribuit, cùm ait

Quod Vulpis fuga, Viperæ cubile
Mallem quam quod oles olere, Bassa.

Joannes etiam *Laetius* Serpentum quorundam in India Occidentali meminit qui quovis vulpe aut Putorio tetrius olent.

Fœtores omnium graveolentium Animalium in folliculos hosce colligi, seu liquoris iis contento inhærere dudum observavi, [& nos etiam unà cum *Dom. Wilughby* olim] qua de re plura in præsentiarum non addam, duntaxat adnotabo Angues nostrates vulgares multò gravius olere quàm Viperas: Crocodilos etiam nonnullos validum, non tamen ingratum odorem de se spargere à quibusdam peregrinatoribus nobis narratum est. Quod, siquidem verum sit, quin eandem causam habeat minimè dubito. Quamvis a. liquor hic dum adhuc recens est, aut in magna quantitate naribus admotus ingrati & odiosi odoris sit, exsiccatus tamen & in minore proportione adhibitus gratior & jucundior fortasse evadet. Sic liquor verbi gratia, Mustelinis folliculis exemptus, ad exsiccandum in charta extensus & aliquandiu repositus nobis olfacientibus non injucundum, sed potiùs è contrario gratum exspiravit odorem in Leone à me dissecto liquor folliculis contentus unanimi omnium qui illum odorabantur consensu Oleum Anisi aut Fœniculi dulcis plurimùm referebat, quæ præcipua & ferè sola erat differentia quam inter Leonem & Felem observare potui: in Fele etenim liquor hic pessime olet.

Pergo jam ad Organa generationi inservientia, & ab iis in quibus semen elaboratur, nimirum Testibus, initium sumam. Hi longitudine admodum inæquales sunt: Dexter enim $2\frac{1}{4}$ dig. longus erat, sinister $1\frac{1}{4}$ unc. non excedebat, ambitu seu crassitie pennæ Anserinæ. De longitudinis proportione idem in Viperis observavit *Dom. Charas*, in quibus etiam nobis observantibus fæminæ ovaria longitudine tantundem differunt, hoc illo duplo majore. Testium color ut in aliis Animalibus, eorumque substantia interior alba. In vasis *præparantibus* nihil singulare occurrebat; verùm *Deferentia* dicta insigni differentiâ ab aliorum norma abludebant; quamvis enim à testibus ad penem rectâ propemodum lineâ decurrerent, nec corpus valdè amplum efficerent, ductus tamen ipse seu canalis qui sperma devehebat toties revolutus & huc illuc reflexus erat, ut si explicaretur & in rectum extenderetur plus duplo longior esset, unde corpus illud à teste ad penem productum nihil aliud esse quàm *Epididymidem* quandam aut *Epididymi* analogum mihi subiit imaginari. *Testis* enim congeries quædam esse videtur vasorum curiosè convolutorum, quæ in *Epididymidem* terminantur; *Epididymis* a. in vas *deferens* delinit; nec aliter inter se differunt Vas *deferens* & *Epididymis*, quàm quòd hæc sit Ductus spermaticus supra corpus ipsius testis multipliciter reflexus & convolutus, illud idem ductus simplex & rectà extensus absque ulla reflexione. In hoc a. Animali aliisque Serpentibus, in quibus ductus seu canalis spermaticus supra testem ipsum, in tot gyros & mæandros non reflectitur, ut *Epididymidem* notabilem constituat, per totum decursum à teste ad penem usque ubique intortus & veluti crispus, & circa medios renes sæpiùs convolutus videtur.

Vasa deferentia in Vipera à me postea dissecta (nam in hoc Serpente clarè ob partium exsiccationem discernere non potui) simplicia & indivisa secundùm penem procedere quoad is simplex esset comperi, deinde ad ejus divisionem dividi, & ad utriusque rami seu penis divisi finem extendi; neque ullæ vesiculæ seminales aut prostatæ quæ ea exciperent comparebant. Penes hi valdè notabiles erant non tantùm ob structuram suam, sed etiam ob numerum. Quatuor enim in universum, hinc inde duo intra corpus reducti, & velut in vaginas reconditi latitabant, ut primo aspectu non facilè possent discerni, sed ampla duntaxat Orificia per quæ retracti erant musculorum ope, quemadmodum Chirothecæ digitus filo extremitati ejus adnexo. Verùm stylo immisso protrusi eâ figurâ quam in Schemate apposito repræsentavimus apparebant. Observavi insuper quod propè basin, seu radicem simplices utrinque essent, & spinulis crebris acutissimis mucronibus retrorsum spectantibus obsiti; substantia, præsertim cùm exsiccarentur echinorum aculeis simili. Hinc divaricati duo corpora teretia pennæ Anserinæ minoris magnitudine efformabant $\frac{3}{4}$ circiter digiti partem longa, colore rubente; totum autem cùm jam protruderentur digitum longitudine superabant. Protrusos facilè retrahi posse observavi ope musculorum majorum iis affixorum, sub cauda decurrentium tandemque ejus extremitati insertorum ad primam Crepitaculi squamam. Horum usus experimento facto adeò evidens erat, ut dubitandi locus non esset reliquus; atque idcirco Retractores penum eos appellabimus. *Dom. Charas* musculos hosce pro mentulis habere videtur, minùs rectè, ab *Angelo Abbatio*, *Ulysse Aldrovando*, aliisque qui in eodem errore versan-

versantur, fortè seductus. Nec rectius sentiunt qui ex altera parte penes simplices & individuos faciunt, spinulis crebris pellis Erinacei instar undequè obsitos, cum pars hæc in Vipera tam vulgari quàm caudisona in ramos dividatur; & bina satis crassa & rotunda corpora, seu binos distinctos penes constituat: quod & *Balào*, seu potiùs *Camentio*, qui pro eo dissectionem administravit, suboluisse videtur, cùm dicat, *Quando turgidi sunt, aut extra violenter emittuntur, uti sæpe apud Paulum vidimus, Penes hanc formam referre Y, aspectu aspere ut Erinaceus:* Nam in Viperis ad extremum usque hispidi sunt, non tamen in hoc Serpente, ut ex utriusque iconibus clarè apparet.

Multa Animalium genera penes omnino nullos habent, sed vasa deferentia tantum ut Pisces plerique. Quadrupeda, quantum noverim, omnia unicum & simplicem obtinent, ut & Aves nonnullæ: aliæ siquos habere dici possunt, binos, at perbreves: *Cancri, Astaci, Locustæ* binos, eosque longos, utrinque unum. *Lumbrici terrestres, Hirundines, Cochleæ terrestres* Hermaphroditi sunt, & perfectis utriusque sexus organis donantur. Ex omnibus in quibus sexus subjectis seu individuis discreti sunt, mihi saltem hactenus cognitis, Viperarum familia hæc generationis Organa numerosissima habet. At cur mas in hoc genere 4. obtineret penes, cùm fæmina iis excipiendis duos tantum uteros sortita sit, non ita facile est divinari. Præ aliis conjecturis, quæ cogitanti plurimæ occurrebant, ea potissimùm arrisit, quæ penem utrinque duplicem seu bifurcum iis à natura indultum supponit, ut post uteri ingressum penes sedivaricando in Y Pythagoricæ formam, firmius ibidem hæreant usque dum officium suum præstiterint. Atque hic etiam inter alios præcipuus esse videtur setarum seu aculeorum quos diximus ad penis radicem retrorsum spectantium usus, ad prohibendum sci. nè Penes uterum semel ingressi iterum elabi aut expelli possint; donec semine evacuato partes longa contentione delassatæ flaccescant & concidant, adeoque exitum facilem inveniant. In Animalibus enim quæ vesiculis seminalibus carent coitus longus fit oportet, ut sperma cum copiosè nequeat subministrari à testibus; sensim derivetur, & in uterum paulatim distillet. At in iis quibus in vesiculis seminalibus jam antè reconditum, semper præsto est, coitus citò absolvitur. Cum enim (ut dixi) vel spermatis præparatio expectanda est, vel saltem tardus ejus in penem descensus moram postulat, coitui donec perficiatur producendo solicita prospexit Natura. Sic in Canibus qui vesiculas seminales non habent; prope radicem ossei penis corpus amplum creavit, è cellulis & vasculis plurimis compositum, quod sanguine & spiritibus, coitus tempore, cum impetu copiosè irruentibus adeò extenditur & intumescit, ut pènem firmet & detineat, nec elabi permittat, donec impetu languente & spermate evacuato pars illa subsidat & & contrahatur. Sic *Lumpus* piscis dictus corpus quoddam pectori adnascens obtinet, latum & subrotundum, affabrè effectum, Hirundinis caudæ aut Polypi acetabulo simile, cujus ope fæminæ adhærere potis est, & quamvis penis admodum brevis sit, coitum hoc modo perficere, *Pars hac nihil aliud est quàm pinnæ ventrales in unum coalescentes: ejusque usus nobis esse videtur, ut Piscis, Saxatilis cùm sit, rupibus & saxis se affigat, nè æstu maris & fluctuum agitatione iis vehementiùs allidatur & violetur: At nec huic speciei proprius est hujusmodi pinnarum ventralium in unum velut infundibulum coalitus, sed gobionibus marinis communis, quos Cornubienses Rock fish, vocant, quia scil. hujus pinnæ ope rupibus marinis firmiter adhærescunt.*

Feles, Leones, &c. cùm eorum penes perbreves sint, ut fæminas inter coeundum retineant dentibus & unguibus uti coguntur. Hinc querelæ illæ, clamores, & horrendæ quas edunt ejulationes, à morsuum & scalpturarum scil. dolore oriuntur; non ut falsò creditum est à seminis immissi fervore.

Quocirca in Serpente pariter nostro (in quo, ut observavimus, vesiculæ seminales nullæ, vas ad defe-rens per totam longitudinem intortus & anfractuosus, & ob utramque hanc causam coitus longior esse debet) hujusmodi structura & conformatio partium necessariò requiritur. Quamvis enim in hac actione bestiæ corpora sibi mutuò circumvolvant & implicent, quod ad hunc finem nonnihil confert; nexus tamen hic solus non sufficit; partes enim nihilominus ob brevitatem suam & parvitatem levissima de causa vi nulla ferè adhibita elaberentur aut dissilirent; quod nè fiat, divaricatio penum bifurca, & aculei seu setæ reflexo situ veluti tot unci dispositi efficaciter prohibent. Quinetiam vasa deferentia penes comitantia pariterque divaricata; & ad extremos omnium fines producta hunc eorum usum esse arguunt. Ut ad fæmina à spinarum injuriis indemnis fit, natura eam uteri partem quam ingrediuntur robustam & cartilagineam effecit; ut in Vipera observavimus. Nè mas etiam ab immoderata & nimia harum partium extensione injuriam aliquam patiatur, musculi illi robusti qui genitalibus retrahendis inserviunt, eadem corroborando prohibet. Considerandum insuper, Annon cùm Animalia hæc natura adeo frigida & ad Venerem tarda sint, aculei hi veluti totidem calcaria iis incitandis & irritandis aliquid conferant.

Transeamus jam à partibus hisce quibus sibimet prosunt Serpentes, genus suum multiplicando, ad eas quibus aliis Animalibus nocent, eorum numerum minuendo, nimirum Dentes venenosos.

Primùm tamen de reliquis oris partibus; nimirum *Lingua, Larynge*, & Dentibus minoribus nonnulla adnotabo. In genere autem liceat mihi præmittere, Caput valdè parvum fuisse, rictum tamen amplissimum; cujus rei postea rationem reddam cùm de ossibus verba faciam.

Lingua Viperinæ adeò per omnia similis erat, ut hujus descriptio pro illius sufficiat. E duobus longis & rotundis corporibus componebatur, sibi mutuò contiguis & conjunctis à radice ad duas tertias longitudinis partes, quæ Serpentes magna velocitate evibrare iterumque retrahere possunt. Pars illa quæ foras apparuit nigro colore tincta fuit, quæ intus reducta & tanquam in vagina recondita latebat; rubro. Erat enim infra guttur fixa, & abinde ad locum usque ubi exit propè finem laryngis vagina tecta; & ad faciliorem expeditioremque ejus ejaculationem inferior etiam maxilla hîc divisa erat, spatio intermedio notabili relicto. Si enim ut in aliis Animalibus maxillæ crura conjuncta essent, & dentibus consiti, hi linguam inter evibrandum lædere & vulnerare apti forent; aut saltem ipsa usui illi cui à natura designatur minùs idonea redderetur; quem ego cum *D. Charas* esse suspicor ad muscas aliaque animalcula, quibus vesci amant Serpentes, capienda.

Supra linguam Larynx sita, non tanta Cartilaginum varietate constructa est quanta aliorum fere Animalium esse solent; sed quæ sufficiant ad rimam aeri admittendo seu derivando idoneam efficiendam. *Epiglottis* ad impediendum nè fortè aliena corpora in tracheam illabantur, nulla; cùm huic incommodo arcta rimæ laterum commissura satis cautum esset. Aer autem per rimam transiens absque aliis partibus ei modulando aptatis ejusmodi sono seu voci, quem ab iis editum sentimus, sibilo nimirum, creando sufficit.

Dentes duum erant generum: 1. *Minores*, in utraque maxilla dispositi, qui cibo corripiendo retinendoque inserviunt. 2. *Majores* seu longiores, noxii & venenosi, qui captum occidunt; in superiore tantùm maxilla siti. Omnes a. canini, seu apprehensores sunt. Cùm enim cibum non manducent aut comminuant Serpentes, sed integrum deglutiant, molaribus eis non erat opus.

Prioris generis Dentium ordines in inferiore maxilla utrinque duo, & in utrolibet 5. ut in universum 20 sint; interiores a. exterioribus minores. In superiore maxilla 16. tantum habentur, 5. utrinque retro, & sex ante. Hi nullam inferunt noxam, quod Agyrtis (ut notat Cæsalpinus aliisque) olim cognitum qui ut Antidotorum suorum vim experimento comprobarent, se à Viperis morderi permittere solebant, quibus tamen dentes caninos & nocivos priùs eximi curassent.

Dentes noxii extra mandibulas superiores siti sunt, versus anteriorem oris partem, non maxillis infixi ut reliqui. Duo extimi & amplissimi ossi cuidam affixi erant, quod (si detur ejusmodi in hoc Animali) Os petrosum seu Auris censeri possit. Reliquos hujus generis dentes ossi alicui affixos esse observari non potui, sed musculis seu tendinibus ibidem dispositis. Dentes hi ore quamvis aperto non potuere discerni, cùm sub membrana valida ceu vagina reclinati latitarent, non ita tamen ut protuberantiam quandam insignem ad exterius latus minorum maxillæ dentium efficerent. Verùm Serpens cùm adhuc in vivis esset, eosdem pro libitu ad vulnerandum erigere potuit, non secus ac Felis aut Leo ungues. Dentes hi adunci erant; & Babiroussæ dentium modo inflexi seu arcuati. Nonnullæ è minoribus ad rectos angulos inflectebantur. Omnium figura & magnitudo ex iconibus quas eorum exhibuimus optimè intelligi possunt. In omnibus hisce dentibus, præsertim majoribus, foramen satis amplum prope radicem observavimus, & prope mucronem fissuram longiusculam clarè conspicuam, calami Scriptorii crenæ instar sectam. Pars autem Dentis à fissura ad radicem manifestè concava erat; quod gingivam digito leniter premendo primùm comperimus, tum enim venenum per cavum dentis promptè ascendere & è fissura effluere conspeximus. Hoc multis vicibus experti sumus; experimentisque repetendis, & dentium hujus generis omnium inquisitioni diutiùs immorati tantum temporis consumpsimus, ut folliculos venenosum liquorem continentes, & glandulas eum separantes antequam exsiccarentur inquirere & examinare non potuimus. Verùm noster hac in re defectus ex iis quæ *D. Redi* & D. *Charas* de partibus hisce in Vipera scripserunt facilè suppleri potest: nec enim hoc respectu differentiam quæ alicujus sit momenti inter has duas species intercedere existimo Liquorem venenosum aquei coloris esse observavi, flavo leviter tincti (in nonnullis Serpentibus fortè saturatiùs) quod puto ineptæ illi opinioni imaginantium eum à cysti fellea mediantibus quibusdam minutissimis ductibus ad dentes derivari ansam aut ἀφορμὴν ministravit. Revera nulla ferè res in Philosophia pluribus controversiis vexata est quàm Viperarum venenum, in quo consistat, quid sit, quomodo operetur & diros suos effectus producat. Severinus in Vipera Pythia satis amplam earum enumerationem & prolixum Catalogum exhibet, ad quem curiosum Lectorem remitto. Imprimis a. celebris est controversia, quæ non ita pridem inter D. *Redi* nobilem Italum, & D. *Charas* Gallum agitata est. D. *Redi* affirmat Venenum aliud in Viperis non dari quam liquorem illum flavum, qui palatum humectat, & in vaginis dentes operientibus restagnet. Quod liquor iste ore tenus assumptus, & in Ventriculum deglutitus venenosus non est: verùm vulneribus à Viperâ dum adhuc vivit factis, iisve quæ vel multis postquam mortua est diebus infligere cogitur, instillatus diras tragœdias excitat, & funesta Symptomata inducit. Quod idemmet liquor tam è Vipera mortua quàm è viva exemptus si vulneri Animali inflicto immittatur & sanguini commisceatur, semper venenosus & noxius est, etiam exsiccatus & in pulverem redactus: Quod omnis generis Animalia, quorum vulneribus instillatus fuerit enecet & exanimet.

D. Charas huic opinioni se strenuè opponit, & asserit Venenum Viperinum solis spiritibus irritatis & excandescentibus inhærere; liquorem a. seu succum illum flavum tam Viperæ vivæ atque etiam irritatæ, quàm recens aut etiam pridem mortuæ nihil omnino in se veneni aut noxii continere: siquidem gustu exploratus & deglutitus nec homini, nec Animalibus ullum inferat damnum, imò quod nec Serpentis ipsius morsu, nec incisionibus in carnem factis instillatus, iisque optime affrictus, adeoque sanguini immistus, ullam omnino noxam exhibet; nec Animal ullum perimit aut lædit, sed mera & innocens est saliva.

Pro confirmatione opinionis suæ uterque ad experimenta se facta provocat, quæ cùm satis nota sunt hîc non repetam, neque controversiæ me immiscebo. Duntaxat addam, Quòd cum *D. Charas* liquorem hunc meram salivam faciat, affirmetque quòd inserviat non tantum ligamentis humectandis ut facilius dentes moveant & inflectant, verum etiam ad dentes ipsos alendos & instaurandos, minus rectè sentire, & à scopo aberrare videtur; siquidem alius salivæ in Animalibus usus est, aliud in corporis œconomia officium; nec dentibus nutriendis ullatenus idonea videtur: imò ipsorum dentium in hoc Animali structura *D. Redi* opinioni favet & patrocinatur. Cùm enim (ut diximus) concavi sint, & prope extremum fissuram amplam obtineant, eosque succus hic adeò promptè & q. naturaliter permeet, hæc mihi arguere videntur, naturam ad alios eum usus quàm nutritionem destinasse, aliàs enim tam expeditum transitum & largum ei quà effluat orificium parando fine suo excideret & frustraretur. His adde, cùm Dentes adeò acuti sint, ac prope mucrones firmi & solidi, fissura etiam externa seu convexa parte non interna exarata, quid convenientius potuit excogitari tum ad vulnus infligendum, tum ad venenum infundendum? Si enim fissura interiùs sita fuisset, Animalis commorsi se subducentis lucta obturari & occludi periclitaretur, & veneni descensus & influxus impediri: verùm hujusmodi conformatio ejus infusioni plurimum conducit. Sic *Scorpius*, *Apis*, *Formica* imò *Urticæ* aculeus cum cutem compungunt, liquoris virulenti guttulam in vulnere relinquunt, quæ horrenda illa symptomata inducit, absque qua si esset, vulnus nullius momenti foret. Nam *Francisc. Hernandez caninis hujus Serpentis in usus medicos servatis Mexicanos medicos collum cervicemque doloris capitis placandi causâ compungere scribit.* Verùm, ut credere fas est, prius diligenter emundatis, & à veneno probè repurgatis; quòd aliàs, ut conjicio, multo potius quàm spirituum excandescentia, nè dolores illos horrendos excitaret, periculum esset. At neque in Urtica ulla omnino spirituũ irritatio aut furor concedi aut intelligi potest, quæ tamen non impunè tractatur, verũ tangentis manũ pungens tumores excitat, & dolores creat, quamvis non adeò fatales & periculosos ac alia venena. Ignoscat a. mihi *D. Charas*, si de innocentia hujus liquoris nondum planè persuasus ab ejus sententia abhorream. Ego sanè in corpore meo, ejus sanguini infusi vim & effectum nollem experiri, nec aliis ut experiantur Autor esse velim. Non leve momentum ad me in contraria sententia confirmandum contulit, quod

quod mihi nuper ab Amico quodam homine intelligente & multiscio narratum est. Nimirum cùm in Indis esset Indigenam quendam, ad se & familiares aliquot qui unà erant ingressum varia Serpentum genera secum attulisse, ut experimenta aliqua de eorundem differentiis, veneni respectu, præsentibus ostenderet (quæ apud Indos vulgaris praxis est) Primùm ergo Serpente grandiore prolato illum innocuum esse asseruit, & ut dictis fidem faceret, ligaturâ injecta ut vocant brachio proprio constricto, quemadmodum in Venæsectione fieri solet, nudam cutem Serpenti, prius flagellato ut ad mordendum irritaretur, objecit: Sanguinem è vulneribus dentibus factis emanantem digitis collegit, & femori nudo imposuit, donec dimidium circiter cochlearis nactus esset. Deinde alium exemit minorem, *Cobras di Capelo* dictum, dèque veneni ejus vehementia pluribus egit, & ut experimento rem comprobaret: cervice Serpentis arctè constricta, liquoris in folliculis maxillaribus contenti circa dimidium (quantum conjectabantur spectatores) granum expressit, & sanguini coagulato supra femur imposuit, cui quamprimum admisceretur miram illico ebullitionem & effervescentiam excitavit fermenti modo agens, illumque in liquorem flavum immutavit; quod ab aliis etiam observatum novimus, quodque ad modum quo venenum isthoc operatur discernendum lucem aliquam fœneratur; & celebrem illam observationem confirmat, nimirum Viperæ morsum icterum inferre. Antidotum hujus veneni & remedium præsentaneum censetur lapis ille Serpentinus *la Pierre de Cobras di Capelo* Lusitanis dictus, & per totam Indiam famosissimus, *Garcia ab Horto*, *Kirchero*, aliisque descriptus, speciatim a. & diligentissimè *D. Redi*, qui Relationes illas quas habemus, de insigni illius virtute & efficacia valdè suspectas reddit. Nam in multis quæ cum eo fecit experimentis nullum unquam prosperum successum sortitus est: & quamvis *Kirchero* in cane experienti, & *Carolo Magnini* Romæ in homine, aliter evenit; ambo enim evaserunt: D. tamen *Redi* successus hosce naturæ potiùs quàm lapidis viribus imputat, quæ debili veneni vi strenuè obniti eamque vincere potuit. Et revera Hippocr. illud effatum, Ἡ δὲ πεῖρα σφαλερή. Verissimum esse fatendum est; nec quicquam frequentiùs accidit quàm ut Elencho non causæ pro causa nobismetipsis imponamus. Quod semper succedat non minùs denegandum puto quàm quòd semper fallat. Nam quòd aliquando effectum promissum sortiatur, exempla nonnulla ægrotorum hîc in Anglia qui ex ejus usu levamen senserunt fidem nobis faciunt. Narratum est mihi à celebri medico *Londinensi*, quòd hominis cujusdam prope istam urbem à Vipera commorsi manus & brachium subitò intumuerint cum ingenti dolore; quodque lapide applicito unius noctis spatio remiterit dolor, & resederit tumor, ægerque se valere existimans lapidem amovit firmiter adhuc adhærentem; verùm non ità multo post prioribus symptomatis cum ferocia redeuntibus & dolore recrudescente, ad Antidotum tanquam sacram Anchoram iterum confugere coactus est, lapidemque tandiu loco affecto adhærere permisit donec sponte decideret, adeoque integrè sanatus est. Alterum commemorabo experimentum quod egomet ipse feci, in ægra quadam dolore podagrico in ventriculo laborante. Materia enim morbifica medicamentorum ope inde amota, digitum pedis invasit, cumque ægra doloris esset impatiens, nè nihil agere viderer, & ad impediendum, nè multitudine medicamentorum, quæ invisentium turba assidue suggerebat, uteretur, adeoque humorem iterum ad ventriculum repelleret, Lapis hic commodum in mentem venit. Eum ergo in manu tenens, absque eo quod quicquam ægræ dicerem, articulo illi ubi dolor maximè sæviebat propius admovi; cumque loco proximus esset, sensi eum è manu mea elabi, & parti laboranti promptè adhærere. Brevi fæmina mihi confessa est, se clarè sensisse attractionem quandam validam & veluti defluxum secundùm crus & femur totum, doloremque illico mitigatum agnovit. In tumoribus pestilentialibus utilem esse posse verisimile est. *Cæterum Lapis hic res est factitia.*

Verùm nimis longè ab argumento, nimirum Anguis crotalophori Anatome digressus sum; progredior jam ad Sceleti descriptionem, quam ut præcedentem prolixitatem brevitate sequenti compensem, paucis absolvam.

Et primùm, quod ad capitis ossa attinet, Cranium hîc integrum esse observavi absque suturis, ut in iconibus repræsentatur; excepto duntaxat, quòd alia quædam ossa ei adjuncta seu commissa essent, quemadmodum antrorsum supra nares officula duo, quibus affixæ fuere Cartilagines seu potiùs officula nares dividentia. Ossa capitis reliqua pro ingenti extensione & diductione maxillarum mirabiliter conformata videbantur, magna Naturæ solertia. Cùm enim omnia quæ ei in alimentum cedunt integra deglutienda sint, ut antea diximus; caput a. parvum sit, absque artificiosissimo hoc mechanismo illud ut fieret omnino impossibile esset. Maxilla superior interiùs ossi illi adnectebatur quod dentem venenosum excipit, quodque amplam in se cavitatem habet foras apertam, quam initio ut dixi, pro Auris foramine habui, verùm interiùs nullam nervo admittendo perforationem invenire potui, nisi fortè sub osse quod illud cranio connectit aliqua delituerit. Articulatio hæc tum Canini dentis, qui nunc erigitur, nunc deprimitur, tum maxillæ ipsius motui comparata videtur. Verum quod præcipuè conducit, & maximum Animali momentum confert ad corpora magna deglutienda, curiosa illa est maxillarum retrorsum cum cranio articulatio duorum ossium interventu, quæ ob usum hunc (cùm non aliud quo distinguantur nomen novimus) *maxillarum dilatatores* dicemus. Horum figura, magnitudo, & ad motum hunc obeundum aptitudo ex figuræ intuitu ad oculum patescet, & facilè concipi poterit. Inferioris enim maxillæ ossa seu crura cùm ad mentum conjuncta non sint, sed notabili intervallo à se mutuo distent, cum corpus seu ossa magna deglutienda venit; quemadmodum membrana cui affixa sunt facilè extenditur, ità (musculi Capitis) ossa duo prædicta elevando, & in rectum ferè dirigendo rictum oris insigniter dilatent necesse est. Hac etiam de causa bina facta sunt, non unicum & simplex os, ad motum scilicet hunc faciliùs peragendum. Articulatio isthæc *Dilatatorum* dictorum cum superiore & inferiore maxilla perquam artificiosa protuberantias illas efficit, ob quas caput barbatæ sagittæ cuspidi assimilavimus; ut & Poeta ob eandem fortè rationem non minùs quàm ob motus velocitatem.

Rumpat & Serpens iter institutum,
Si per obliquum similis sagittæ
Terruit mannos.

Maxilla inferior utrinque è duobus ossibus componebatur, ut in icone apparet; verùm firmiter connexis. Os anterius dentibus minoribus excipiendis inservit, posterius versus articulationem dilatatur, ut & superioris maxillæ pars ei hoc in loco opposita. Verùm superior maxilla prope dentem exertum venenosum in duo ossa dividebatur, altero ossi illi cui dens caninus inseritur affixo; altero, quod dentes minores excipit, eidem interiùs commisso.

Vertebræ, pro corporis totiùs figura, versùs utrumque ejus extremum minores erant, media parte maximæ. A cervice ad anum tot numerabantur quot in ventre squamæ, nimirum 168. Ab ano ad Crepitaculi insertionem squamas numero novendenario excedebant. Anteriores vertebræ spinam erectam compressam versùs dorsum habebant; gracilem, teretem, obliquè descendentem interius ad ventrem. Unicuique vertebræ præter spinas prædictas alii inerant processus ad costas articulandas,

Verùm præcipuè observabilis (ut antea innuimus) erat globulus ille seu tuberculum rotundum, & velut caput inferioris cujusque vertebræ, quod cavitatem ei excipiendo in inferiore parte proximè superioris paratam ingreditur, quemadmodum ossis femoris caput acetabulum ossis ischii; quo artificio, ut & articulatione mutua facultatem illam corporis pro libitu quaquaversum flectendi & circumvolvendi obtinent.

Costæ in collo breves, versus medium corpus sensim longiores, ubi duos circiter digitos æquabant; versùs caudam iterum paulatim minuebantur, omnesque ad initium squamarum ventris terminabantur. In caudæ vertebris introrsum duæ erant spinæ, cùm in reliquis una tantùm esset. Ex iisdem etiam hoc in loco exibant processus tenues costis analogæ.

Ultimæ caudæ vertebræ adnascebatur *Crepitaculum* è multis officulis compositum, quorum caudæ proximum plumbei coloris erat, reliqua cinerei. Officula hæc, describente *D. Grevio*, concava sunt, tenuia, dura, arida, adeoque valdè fragilia vitri ferè instar, & perquam sonora; omnia ejusdem proximè magnitudinis, figuræ autem prorsus similis, ossi sacro humano simillimæ. Quamvis eorum ultimum tantùm caudam rigidam seu epiphysin adjunctam habere videatur, unumquodque tamen reverà parem obtinet, sed tectam, ità ut præcedentis cujusque cauda duorum proximè subsequentium cavum subeat; atque hoc artificio non solùm mobiliter cohærent, sed & sonum magis multiplicem reddunt, unoquoque officulo alia duo eodem tempore pulsante.

Usum hujus Crepitaculi, cùm alium nesciam, quem assignat *Gulielmus Piso* ipsius verbis dabo. *Huic* (inquit ille) *tam pernicioso colubro, benigna Natura cautionis quasi gratiâ, Crepitaculum addidisse videtur, ut illius sonitu admonitus quilibet homo non solùm, sed & qualecunque pecus vel jumentum tempestivè sibi caveat à vicino hoste.* Verùm cur hujus extremitas in anum hominis immissa adeò funesta esset prout ille dicit, & vel Dentium veneno perniciosior rationem non video. Tum *Piso*, tum *Nierembergius* aliique affirmant unum quotannis officulum Crepitaculo accrescere, ut ex numero articulorum numerus annorum Serpentis colligi possit. Nec quicquam nostra sententia huic assertioni adversatur, quòd exinde sequeretur Serpentem hunc ad 16. vel etiam 20. annos vitam producere, cùm observati fuerint nonnulli cum totidem hoc in Crepitaculo articulis. Quod etenim tot vel etiam plures annos durare possint frigida hæc Animalia nobis verisimillimum videtur, cùm Testudines qui Serpentibus affines sunt 80. etiam annos supervixisse testes fide dignos habemus. Crepitacula hæc latitudine sua ad corpus perpendicularia sunt, non horizontaliter sita. Primum eorum officulum ultimæ caudæ vertebræ musculi crassi eidem subjacentis, & membranarum illud cuti connectentium ope affixum est.

Descriptionem hanc Anatomicam partium hujus Serpentis internarum longè accuratissimam, & Auctore suo dignam, quaque plurima continet scitu jucundissima utilissimaque, quamvis satis longam si modò longum dici debeat cui nihil est quod demere possis, Latinam facere non gravatus sum, partim ut extraneis Anglicè nescientibus gratificarer, partim quoniam reliquis hujus generis i. e. *Viviparis Serpentibus, paucis immutatis, accommodari possit, adeoque pro generali omnium descriptione inservire. Verùm cùm coluber descriptus mas fuerit, desideratur adhuc generationis processus partiumque ei in fœminis ministrantium descriptio, quam ut eruditissimus Auctor ad complendam ejus historiam Anatomicam adjicere dignetur exorandus est.*

Antequam *Serpentem crotalophorum* dimittam; libet adducere memorabile imprimis experimentum à *D. Andrea Cleyero* relatum *Ephemer. German.* Ann. 12. Observ. 7. quod praxin medicorum Mexicensium superius memoratum, *qui scilicet Caninis hujus Serpentis collum cervicemque doloris capitis placandi causâ compungere solent*, satis periculosum esse arguit; *D. Charassi* etiam & *D. Redi* assertionibus & experimentis diametro repugnat.

Quod Serpentis (de ingenti illo Urobubalum integrum interdum deglutiente loquitur) vel ipsi dentes non penitus veneno careant, sequens casus confirmare mihi videtur. Cùm ex tali Serpente empto Sceleton conficere mihi animus esset, meique famuli carnes Serpentis aqua cum calce viva mixta in magno aheno excoquerent, accidit ut ministrantium quidam, caput Serpentis à carnibus coctione liberatum mundificare studens, fortè digitum aliquem ad mandibulam Serpentis, & ejus dentes majores acutos faucium redderet. Hinc tumor in ista manu ingens, cum inflammatione, febre continua, delirio, amentiaque paulò post subsequebatur, nec priùs cessabant symptomata, quàm Serpentinus lapis (quem Patres Jesuitæ hic componunt) vulneri adaptatus omne venenum extraheret, & reliqua Symptomata convenientibus Antidotis essent profligata. Ita ex sola dente Serpentis, & non vesicula quadam ejus hæc maligna accidere Symptomata, quoniam omnis mandibulæ caro decocto calcis vivæ erat eluta & à vesiculis liberata.

Cùm experimentum hoc singulare sit, D. autem *Redii* sæpius repetita, quamvis Sententiam ejus paullum labefactet, non tamen planè convellit & refutat. Potuit fortasse particula aliqua liquoris venenosi vel digito compuncto vel denti Serpentino adhærere & vulneri inflicto se insinuare; vel alia aliqua subesse horum symptomatum causa nos adhuc latens.

BOIGUACU Brasilianis *Marcgr. Boiguacu* sive *Jiboya Pison. Cobra de veado* Lusitanis. Serpentium omnium maximus est. Habuit *Marcgravius* unum $7\frac{1}{2}$, alterum $8\frac{1}{2}$ pedes Rhynlandicos longum. *Piso* ex hoc genere quosdam 18. vel etiam 24. pedes longos reperiri scribit. Vidit *Marcgravius* qui integram capream deglutiverat, unde *Boiguacu* i. e. Magnus Brasilianis dicitur. Et Piso *Cobra de veado* Lusitanis dictum ait, quòd Dorcades integras devoret, idque sugendo potiùs quàm masticando. Medio corpore crassissimus est, versùs caput & caudam sensim tenuior seu angustior. Tota pellis elegantissimè variegata est, nempe per medium dorsum secundùm longitudinem catenâ quadam macularum nigrarum: Ad latera utrinque palmum inter se distantes maculæ nigræ rotundæ ferè, in quarum centro alba macula itidem rotunda. Magnitudo macularum major Imperiali nummo. Inter hasce, attamen extra illarum ordinem, versùs ventrem iterum utrinque duæ series minorum macularum nigrarum discurrebant. Duplicem habet ordinem dentium acutissimorum in utraque maxilla, coloris splendidè albi instar matris perlarum politæ. Caput latum & supra oculos in duo tubera elatum. Hujus generis quidam citra anum non procul ab extremitate caudæ duos breves ungues habebat quasi avium.

Fame

Famelicus hic Anguis (inquit Piso) vel ex dumetis prosilit, caudæque suæ nitens, horrendè se erigit, & strenuè cum feris & hominibus luctatur, & sibilat irritatus, vel ex arbore insidiosè in viatorem desilit, eumque validissimis cingit amplexibus, ut etiam interimat. Nec minùs validi atque feroces existunt duo ingentes illi *Arabo* & *Cucuracu*, hominibus æque ac Capreis insidiantes.

Ictus horum vix censetur venenatus; carne autem, quæ albissima est tum Indigenæ & Nigritæ, tum nostrates vescuntur.

Hujusmodi Serpens etiam in India Orientali habetur, qui integrum Urobubalum deglutire dicitur, de quo postea ex Ephem. German. An 12. Observ. 7. plura producemus.

CUCURUCU seu *CURUCUCU* *Marcgr. Pison.* Octo aut 9. (9. & interdum 12. *Pis.*) Pedes longus est, *Boicininga* crassior; squamis quidem ut ille figuratus, sed flavescentibus; ac per dorsum maculis nigris grandibus variè variegatus: nimirum in toto flavo macula nigra est grandis, in nigro duæ flavæ, in quibus nigris etiam unica flava, & sic continuè. Maximè est venenatus & plurimùm metuendus (inquit Piso) licet caro ejus præparata à Barbaris comedatur. Venenum ejus Hæmorrhoi modo operari dicitur: Acuhyatli Nierembergii esse videtur.

IBIBOBOCA Brasiliens. Cobra de Coral Lusitanis, *Marcgr. Piso.* Duos pedes longus & pollicem ferè crassus est; versus posteriorem partem teres & acutus instar subulæ. Totus venter albus est & splendens. Caput squamulas habet albas, cubicas, ad oras nigras. Hinc cinnabria sequitur macula, cujus squamæ per oras nigræ, & ità semper rubra macula est, hinc sequitur nigra, hinc alba, iterum nigra, hinc rubra & sic deinceps. Rubra macula plus uno digito est longa, duæ albæ & tres nigræ simul sumptæ sesquidigitum longæ, æquales inter se. Albarum macularum oræ nigræ sunt. Morsus ejus venenatissimus est, tardè se promovet.

BOITJAPO Brasil. Lusitanis *Cobra de cipo*, *Marcgr. Piso.* 7. aut 8. pedes longus, vix brachium crassus: teres ac postica parte instar subulæ acuminatus; coloris olivacei, in ventre flavescens, squamulis elegantibus quasi triangulis vestitus; ranis victitans: maximè venenatus, veneno Hæmorrhoi modo operante.

BOIOBI Brasil. *Cobre verde* Lusitanis *Piso Marcgr.* Ulnæ est longitudine & pollicis crassitie, coloris porracei & pulchrè micantis. Amplum his Os, & nigra lingua. Ædificiis gaudet, neque ulli nocet, nisi irritanti: Morsus tamen illius venenatus est & exitialis. Summopere prodest radix nodosa herbæ *Caa-apia* contusa & ex aqua pota.

JARARACA *Pison.* Brevis est, raróque semicubiti longitudinem excedit, venis quibusdam in capite prominentibus instar viperarum, & haud aliter quàm illæ stridens: rubris & nigris maculis insignis, cæterùm terreo coloris. Morsus ejus venenatus est. Ei præ cæteris convenit *Caatia*, quæ merito *Herva de Cobras* dicitur, quod foris & intus exhibita hujus aliorumque serpentum morsus facilè restituat. Jararacæ autem quatuor species recenset & describit *Joan. de Laet.*

CANINANA *Pison.* Ventre est flavo, dorso autem viridi, 8. circiter palmos longus: inter minùs venenatos habetur: ovis victitat & volucribus: Capite & cauda resectis ab Afris & Americanis comeditur.

IBIRACOA Brasiliens. *Pison.* Serpens est variegati coloris, albis, nigris, rubrisque maculis insignis. Ejus morsus est admodum venenosus, & pessima symptomata infert.

TAREIBOYA, & *CACABOYA*. Hi duo amphibiorum more modo in lacubus, modo in sicco degentes conspiciuntur, ac proinde Hydri vel natrices jure dici possunt, tametsi non æquè perniciosi ac nostri Europæi esse perhibeantur. Atri sunt prorsus, nec valde magni: Irritati nocent vulnusque facile curabile infligunt. Posterior lutei, est coloris (at utrosque atros esse jam dixit) 6. palmos longus, ruricolis potiùs extimescendus quòd gallinas devoret, quàm quod homini lethale venenum inferat.

Præter descriptos quæ in habitato *Parnambuci* tractu frequentiores erant ædes & sylvas perreptantes, aliorum ad 10. usque numero nomina recenset Piso, nimirum, *Arabo, Boicupecanga, Boipeba*, *Curucacutinga, Guiupaijaguara, Jacapecoaja*, *Manima*, *Vona*, *Amorepinima* cui inter pisces locum dedimus.

Alios insuper Serpentes Brasilianos ex Autore quodam Lusitano, Lerio, aliisque breviter describit *Joan. De Laat*, Descript. Ind. Occident. lib. 15. cap. 6. Iisunt;

GIRAUPIAGARA, quasi dicas ovorum helluones, qui nigri sunt, oblongi, subflavo pectore; tam velociter supra arborum fastigia feruntur quasi in aquis natarent, & ibidem volucrum nidos depopulantur.

GAYTIE PUA, in regione *Rarim* tantummodo reperitur, ingenti mole & tam graviter olens: ut fœtor illius nullatenus ab hominibus possit tolerari.

BOYUNA, i.e. niger anguis, gracilis & oblongus, gravemque de se odorem spargens instar vulpecularum.

ROM, magnæ molis, à strepitu quem edit, ità dictus, cætera innocuus neque cuiquam infestus.

BOYCUPECANGA, i.e. Anguis in tergo notulis quibusdam distinctus, multo est crassior, ejusque notæ supra modum virulentæ judicantur.

JARARACUCU, 10. interdum palmos longi: his Dentes sunt grandiusculi, quos morsuri digitorum instar protrudunt, alioqui buccis tectos. (*Hoc non est huic generi peculiare & proprium, sed Serpentibus omnibus commune.*) Præcipuum in his virus, humor crocei coloris, adeò potens, ut 24. horarum spatio hominem de medio tollat. Plures simul enituntur fœtus, nam & qui 13. utero servare exenteratum ferunt.

JARARA COAYPITIUGA, i. e. Anguis cujus cauda magis alba est quàm fusca tam venenatus quàm Vipera Hispanica, nec forma multùm differt aut color.

JARARA EPEBA, cui linea rubri coloris catenulæ instar supra dorsum & sub ventre discurrit, cætera fuscus aut cinereus.

His ultimo in loco adjicere libet Catalogum Serpentum Indicorum à Doctissimo & amicissimo Viro *D. Tancredo Robinson*, M. D. acceptum quem ille in nostram gratiam & operis hujus supplementum è *Museo Leydensi* descripsit.

1. *Serpens Indicus Coronatus*, Diademate seu conspicillo insignitus, Lusitanis *COBRAS DE CAPELLO* dictus *Garciæ ab Horto*. Naia *Zeylan.* Vipera Indica vittata gesticularia *Catal. Mus. Ind.* Vipera pileata *quibusdam*: Animal ipsum postea vidit Amicus noster prædictus apud *D. Charleton*: Erat autem duos plus pedes longum, rostro oblongo, capite plano seu depresso, latissimo, cum ocularibus seu conspicillis in summo, cujus oculi ad imam capitis partem se extendebant.

De *Quil* & *Quirpele* Animali huic Serpenti inimicissimo superius egimus sub *Viverra*:

De Lapide *Pierre de Cobra de Capello* dicto, qui veneni hujus Serpẽtis Antidotum est & remedium præsentaneũ, in descriptione Anatomica *Anguis Crotalophori* *D. Thevenot* peregrinator ille insignis lapides hosce artificiales esse ait, non desumptos è capite hujus Serpentis.

2. *Vipera Indica tricolor major*, *PALA PARIJA* Zeylonensibus, i. e. Serpens Amaranti tricoloris facie, sub terra degens.

3. *Vipera Zeylanica minor maculis fuscis holosericeis eleganter variegata.* *TUNUPOLON* Zeylonensibus, id est, arcuum & sagittarum more variegata.

4. *Serpens Indicus albis & luridis floribus inscriptus*, *MALKARABÆLA* Zeylonensibus.

5. *Serpens Indicus gracilis viridis*, in arboretis & fruticetis degens, *ÆHÆTULLA* Zeylonensibus, i. e. Oculis infestus. Idem ex viridi & albo variegatus, capite mucronato.

6. *Serpens Zeylanicus elegantissimis miniatis stellulis decussatus*, *MALPOLON* Zeylonensibus.

7. *Serpens Putorius*, Dyinus Gesner. Jonston.

8. *Serpens Indicus Bubalinus*, *ANACANDAIA* Zeylonensibus, id est Bubalorum aliorumque jumentorum membra conterens.

9. *Serpens Indicus Saxatilis*, *lineis per transversum albicantibus inscriptus*, *GHALGHULUWA* Zeylon.

10. *Serpens Indicus caninus spadiceus* cum maculis albicantibus, *MANBALLA* Zeylon. id est, Canum more prætereuntes invadens.

11. *Serpens Indicus ex fusco nigricans cum maculis albicantibus* *NINTIPOLONGA* Zeylon. i. e. Somnum lethalem morsu inducens, *Serpens hypnoticus*.

12. *Serpens Indicus Arundinaceus*, *WEPOLON* Zeylanensibus, i. e. faciem Arundinis Indicæ *Rotanque* dictæ præ se ferens.

13. *Serpens fluviatilis Surinamensis*, variis characteribus Orientalibus inscriptus.

14. *Serpens Indicus spadiceus sagittatus*, ad cervicem & dorsum maculis sagittiformibus inscriptus.

15. *Serpens Indicus Putorius gryseo luteus*, *HOTAMBÆIA* Zeylonensibus. Hæc *D. Tancredus Robinson* è Museo Egregii Viri *P. Hermanni*.

Forte horum nonnulli cum Brasiliensium aliquibus specie conveniunt: quod nisi Animalia ipsa inter se, vel descriptiones eorum accuratas conferendo nequit determinari.

De octavo genere merentur legi quæ *D. Cleyerus* in *Ephemer. German.* Anno 12. Observ. 7. cui Titulus *De Serpente magno Indiæ Orientalis Urobubalum deglutiente* narrat, cui longitudo plusquam 25. pedum. Hoc genus Serpentes quamvis ob apparentem faucium angustiam minime videantur Animalia deglutire posse, id tamen verum esse experientia confirmat. E cujusdam dissecti ventriculo extractum vidit (*Cleyerus* ipse) Cervum mediæ ætatis integrum cum omnibus partibus: ex alterius sylvestrem caprum magnis præditum cornibus pariter integrum; è tertii Hystricem cum aculeis. In Ambona Moluccarum insula (inquit) quondam mulier integra gravida à Serpente insucta fuit. Fame utique maceratus Serpens, quibuscunque animalibus, quæ saltu petere & morsu apprehendere valet insidiatur. Captum hoc modo Animal à Serpente cauda & reliquo corpore circumligatur, atque adeò strictè vincitur, ut vel ipsa in corpore Animalis ossa frangantur & comminuantur. Quòd si Animal quoddam robustius renitatur, ut spiris anguinis enecari non possit, serpens crebris cum Animali convolutionibus, cauda sua proximam arborem in auxilium & robur corporis arripit, eumque circundat, quò eò fortiùs & valentiùs gyris suis Animal comprimere, suffocare & demum enecare possit: Ad hoc facinus morsu simul prehendit Animalis nares, quò spiritum non tantùm intercludat, sed & Sanguinem ex iis ad internecionem usque eliciat. Sequitur deinde Historia Urobubali hoc modo deglutiti, in quo præcipuè notabile, quod fragor ossium comminutorum ad distantiam jactus tormenti bellici majoris exaudiretur. Tum deglutitionis modum enarrat. Serpens (inquit) qui gulam & fauces contractas quidem, sed ultra modum extensibiles habet, cum animal præfato modo occidit, atque ossa ejus minutissimè confregit, adeo ut cadaver tanquam rude Chaos jaceat, linguam ad priùs extendit, deinde sputo suo virulento illud ad deglutiendum aptum fingit disponit & secundùm pilos lambendo lævigat, ut cadaver è longinquo glutine obductum resplendeat, & sic aptum ad sorbendum videatur. Quo facto incipit Serpens rictu suo cadaveris caput apprehendere, & suctu fortiore quasi absorbere, donec animal interemptum cum omnibus suis partibus paulatim in ventrem secesserit. Hac actione juxta cadaveris molem Serpens quandoque ultra biduum insumit. Postquam cadaver igitur tali insuctu in Serpentis ingluviem secessit, inibique tanquam sepultum est, Serpens tali crapula insigniter turgidus, adeò invalidus redditur, ut nec pugnare ampliùs nec aufugere, nec movere se de loco suo valeat. Hinc fit ut à rusticis sive ejus loci venatoribus, solo reste circa collum adstricto Serpens tutò strangulетur, & non raro fustibus occidatur. Interemptus ità Serpens in frusta & partes secatur, caroque ejus pro cibo gratissimo venditur.

NATRIX torquata, *The common Snake*. Descriptio quæ apud Ambrosinum occurrit ad iconem ad vivum delineatam facta vulgari nostro angui satis bene convenit. Circa caput & collum tenuis est, crassior circa ventrem, postea in caudam admodum exilem finit. Color tergi nigricat, (aut ferreus est) circa alvum inter luteum & viridem medius, lineis nigris virgatus. Hujus autem nota insignis est in collo; nam maculæ candicantes è pallido instar torquis, circulum tamen non absolventis apparent. Inter utrasque maculas in summo cervicis angustum est interstitium, duarum forma squamularum, ubi maculæ utrinque quasi triangulari figura in acutum desinunt. Deinde maculæ nigræ splendidæ utrinque etiam post torquem singulæ conspiciuntur. Adde multò longiorem esse Vipera, & in duplo nonnunquam majorem crassitiem excrescere. Ova in utero minimè fovet & excludit, aut vivos fœtus in lucem edit, Viperæ modo, sed ovorum elenchum in Sterquilinio seu fimeto deponit, ubi calore fimi solis incubantis radiis tepefacti fota fœtus perficiunt & excludunt.

Frequens est in dumetis & locis uliginosis; & per hyemem in foraminibus ad radices arborum vetustarum, vel in aggeribus sepium torpidus ferè latitat. Vix veneni aliquid habere deprehenditur, siquidem manibus tractant, & in sinu gestant multi sine incommodo, ut rectè *Wormius*.

Wormius graminibus, insectis, & obviis quibusvis vesci ait: mures etiam prædatur, non minùs quàm vipera.

Mensis Octobris Anni 1692. initio hujus generis Serpentem nactus eum pleniùs descripsi, Dorsum coloris erat nigricantis seu terrei: Venter seu pars prona varia ex albo cœrulescente & nigro, prope caput tota fere alba, paucis duntaxat ad latera maculis nigris adjectis, inferiùs sensim maculæ & lineæ nigræ plures majoresque ad anum usque & ultimam caudam, ubi totæ ferè squamæ ventrales nigræ sunt, utraque tantum extremitate albo cœrulea. Ventrem totum transversæ squamæ simplices longæ velut parallelogrammæ obtegunt; unde squamarum harum cùm squamis parvis commissuram pro communi limite dorsum & ventrem disterminante habeo: & in his tantùm colores quos diximus inhærent. Dorsi, hoc est, partis supinæ, quousque

que squamæ parvæ extenduntur, color sordidè terreus aut nigricans, verùm nigris lineolis, varius, è quibus insigniores sunt in utroque latere transversæ à commissura ventris & dorsi, seu à squamis illis quibus venter integitur extremis utrinque inchoatæ, & versus medium dorsum ascendentes, longitudine semunciali aut majore, distantia duarum triumve squamarum minorum. Numerus harum linearum in utrolibet latere 80. excedit. Præter has lineas majores & longiusculas, duæ insuper minorum macularum nigrarum linearium ordines in quolibet latere superiùs prope medium dorsum à capite ad caudam decurrebant, non tamen valdè conspicui. Caput summum squamis amplis reliquo corpore obscurioribus tegebatur. Maxilla superior ad latera utrinque albicabat, quinque aut sex lineis nigris perpendicularibus distincta. Maculam utrinque ad cervicis latera seu maxillarum angulos habuit pro torque albo-luteam: cui basi sua insidebat macula hinc inde triangularis nigra ampla, vertice caudam respiciente.

In maxillis dentes caninos seu longos incurvos acutos qui venenum morsu vulneri inflicto instillent, nullos habuit, sed, duntaxat duos dentium minorum serratorum ordines in utraque; unde Serpentem hunc innoxium esse, & impune tractari posse minimè dubito.

Rictus oris ut & Oesophagus amplissimus est, ut mures integros & fortè etiam majora animalia ab eo deglutiri posse mirum non sit.

Viscera omnia & intestina eodem fere modo se habent quo in Angue Crotalophoro superiùs descripto. *Raius in Mantissa ad Synopsin Histor. Quadrupedum.*

OFFICIN. ex SERPENTE in specie sic dicto.

1. *Integri combusti, Caro, Cor, Ossa.* 2. *Pinguedo.* 3. *Exuviæ.* 4. *Fel.*

Vires. 1. *Integri combusti, (pulvis serpentum.) scilicet caro, cor, ossa ac epar*, vim habent alexiteriam, sudoriferam, (non venenatam.)

Ususq; præcipui sunt intrinsecus in omnibus morbis venenatis ac malignis, quales sunt pestis, febris petechialis, lepra & similes: Quinimò & phthisicos & lue Venerea laborantes, viperarum præcipuè usu juvari, ceu secretum venditat Cardanus. Si scilicet cocta comedatur, jus bibatur, pinguedoque spinæ & juncturis illinatur. Nec est, quod usum serpentum internum adeo formides, exenteratam enim ac decoriatam carnem, abjectis tamen felle, cauda & interaneis, loco cibi assumere licet.

N. 1. *Caput abjicitur, quia maximè venenosum est, adeo ut dentibus solis vim suam malignam exerant. Cauda negligitur non quod venenata sit, sed quia ex ossibus tantummodo constet. Vesica fellea rejicitur, quia proxima est lacuna materiæ venenatæ, quæ inde duobus meatibus ad dentium vesicas, seu gingivas defertur, in quibus scilicet spirituosior ac efficacior illa fit, adeo ut si quis dentibus viperæ etiam jam dudum interemtæ pungatur, veneno inficiatur, secus ac de felle constat, quo recenti canes moriuntur, siccato sine noxa vescuntur. Interanea non adhibemus ob stercora vel ova adhærentia, aliàs tamen his rejectis, sine noxa usui esse possunt.*

N. 2. *Si placuerit corda ac Epata seorsim servare; secundum nonnullos Thesaurum Medicum obtines pretiosissimum. Verùm me hercle, si quicquam peculiare à carne & ossibus, quantum vires attinet, tibi inde persuasum habeas falleris. Falleris itidem, si (quod communis fert opinio,) deglutitione pulveris serpentis, (vel & cordium recenter extractorum atque adhuc sese moventium) ab ictibus serpentum tutum te imagineris. Experto crede.*

2. *Pinguedo* emollit strumas, oculorum rubedini & maculis medetur, visum acuit, podagricos dolores mitigat.

3. *Exuviæ* partum facilitare creduntur, (*ventri vel lumbis alligatæ*,) odontalgiamque (in gargarismis) mitigare, impetigines curant, (*pulverisatæ vel incineratæ & impositæ;*) alopeciis medentur, ac pilos nasci faciunt (*illitæ.*)

4. *Fel* Ictibus serpentum impositum, venenositatem in se allicit, idem & de capite imposito affirmant.

[Jecur exiccatum cum aqua cinamomi ad partus difficultatem propinatur.]

Præparata.

[Sal volatile [vertebrarum spinæ præcipuè] ad arthritidem vagam utile: Parari etiam potest oleum s. liquor.]

1. *Pulvis.*

Pulveres serpentum tot compositionum circumferuntur, ut Agyrta ferè quisque peculiare sibi quippiam imaginetur. At quid opus est compositione, nec enim corrigi serpentes exenterati opus habent, nec stimulari, sat est fortis eorum vis, sat tuta carnosa ac ossea substantia, (Cor, Epar, Lingua, Caro, Ossa, utpote quæ minimè venenata) integer itidem si comburatur, venenatam exhalat naturam, (mallem tamen caput rejecisse,) nihilominus tamen adscribam unum atque alterum.

Bezoarticum animale simplex.

1. ℞. Serpentem excoriatum, (rejectis interaneis, cauda ac capite) lava & exicca, hinc pulverisa, una cum spinæ vertebris, pulverem serva pro usu.

Dosis à ʒß. ad ʒj.

N. *Exiccatio vel per se in aëre peragi potest, vel in* MB.

2. ℞. Serpentes vivos, non exenteratos aut excoriatos, conjice in ollam ac tege operculo, torreque ad ignem lentum, ut omnis pinguedo & humiditas consumatur, (*absque combustione tamen*) postea redigantur in pulverem.

N. *Præfero priorem, quippe metus ne venenosæ partes sufficienter exhalarint.*

Ex hoc fit

Bezoarticum animale compositum.

℞. Pulv. serpentum ʒij. Rad. Valerian. Angel. Pimpin. Herb. Rutæ ana ʒj. M. F. Pulvis.

Dosis à ℈j. ad ℈ij. vel ultra.

N. 1. *Solus pulvis colubrinus valet adversus araneas vivas & Auripigmentum, non verò ad pestem curandam experimento Vintzeri lib. de peste p. 195.*

N. 2. *Ex carne siccata extrahitur Tinctura ad* 🜄 *aut quidem melius cum* –~– *Juniperi. Vide Quercetan. & Fab. Myrothec.* Schrôderus.

Serpens.) Præstant collecti initio Veris, cùm senectam deponunt; Non desunt, qui hoc ab interno principio oriri negant, statuentes sordes potius, quàm pellem detrahi, *teste Grevino de venen. libr. 1. cap. 3. Vossius de idolol. libr. 4. cap. 53.* Verùm hos redarguit ipsa autoptica experientia, vera enim datur in his novæ cutis genitura, dum serpentes sese inter duos lapides aut aliud simile sese exuere solent, & ab oculis primùm detrahere exuvias intra 24. hora absolvi cute nova subtus renascente *Locatelli Mediolanens. in theatr. arcan. p. 277. Olaus Wormius in Museo.* Causa est alimentum balsamicum, quod veris tempore elevatum ad se trahunt, quo satis refecti & instaurati non solùm vim acquirunt & facultatem spolia sua stato tempore exuendi, seque renovandi, sed ob exuberans illud balsamum instar Medicinæ universalis ad corpus quavis ex parte vitiosum

tioſum emundandum & alexiteria vi balſami hujus copia præſentiſſima debellandi venena. Inde ex mente *Grembs Arbor homin. Libr.* 1. *cap.* 7. *theſ.* 8. §. 52. *Helmont.* Serpens continet remedium pro balſamo mortis & putat Diabolum, ut lateret Adamum remedium in Serpente aperuiſſe, ut ſicut Mors per ſerpentem intrarit, per ſerpentem vindicaretur. Ob hoc balſamum etiam ſerpentes innoxiè comeduntur, ut fruſtra illis energiam ſalutiferam adimat *Julius Cæſar Benedictus libr.* 10. *Ep.* 7. *Præter Plinium Libr.* 6. *cap.* 29. *Celſum Libr. V. Cap.* 36. *Et Jul. Cæſar. Scaliger. exerc.* 189. *ſect.* 4. *refert Borellus Libr.* 2. *obſ.* 37. Locum à Caſtro in Gallis quatuor Leucis diſtantem eſſe Baſtida vocatum propè Sanctum Amantium, in quo ruſtici Serpentes innoxiè comedant, eoſque viatoribus comedendos ſub anguillarum terreſtrium nomine apponere, caudam ſaltem & caput amputantes, reliquum comedentes, quod mirè ſapiat palato, nec ex eo pabulo ullum ægrotare. Ob hanc balſamicam vim Serpentes & viperæ à Magnatibus ad uſum expetuntur. Modum ſaginandi gallinas cum ſerpentibus vel viperis *vid. in Cl. Zvvelfer. Pharmacop. reform.*

Vulgare Serpentis genus intelligimus, à Cæciliis, viperis &c. diſtinctum &c.) Inter *Serpentes & viperas* ratione virtutis & modi operationis nulla eſt differentia. *Noſtri enim Serpentes* roborant æquè Naturam ac veneri & impotentibus ſubſidio ſunt, turgentes & luxuriantes in corpore humores compeſcunt, malignos corrigunt. Leproſos mundant, ac virtutem alexiteriam ſibi vendicant, unde & ex illis eadem depromi poſſunt medicamenta, quæ ex viperis. Et licet morſus viperarum reliquis pernicioſior ſit ſerpentibus, tamen hoc non fit ratione aut qualitate veneni, quod virulento fomite tranſplantatur, ſed ſola iræ imagine, ex qua venenum, non tamen ſine materiali liquore, cui ceu vehiculo idea impreſſa quem dentibus longioribus tricuſpidibus, quam in reliquis ſerpentibus, ſigillant ac imprimunt, conſiſtit.

Non ſtatim ab egreſſu è latebris Hybernis.) initio ſcilicet Veris, ut ſuprà monuimus, nec refert, utrum maſculi ſumantur, an fæminæ, modò ex montanis & locis ſalubrioribus, non verò paludoſis inſalubribus fuerint.

N. *Serpentes* in Provincia Sinenſi Quamſi, uti *Atlas Sinicus* dicit, adeò ingentis longitudinis reperiuntur, ut nonnulli eorum decem perticas æquent, id eſt, triginta pedes Geometricos, quibus ſi groſſities reſpondeat, vix majores dari, exiſtimare quis poſſet. Idem teſtatur *Flora Sinenſis.* Gento, inquit, hoc enim Serpentis nomen eſt, Serpentum omnium in Quamſi in Haynan inſula, in Quantun facilè maximus reperitur, cervos integros exſugendo & diminuendo devorat, non adeò venenoſus, colore cineritio variegatus, longum 18. aut etiam 24. pedum, famelicus ex dumetis proſilit, caudæ innixus in altum ſe erigit, & cum feris æquè atque hominibus acriter luctatur, ſubinde ex arbore inſidioſè in hominem inſilit, & complexu interimit. Fel illius contrà oculorum affectus Sinis eſt pretioſum. Idem teſtatur *Marcus Paulus Venetus de Provincia Caraiam Magno Tartarorum Chamò ſubiecta.* it. Philippus Pigafetta in Regni Congi deſcriptione Autore Johanne Fabro Linceo in expoſitione novæ Hiſpaniæ animalium Nardi Antonii Recchi. Verùm relatu & auditu hæc jucunda quidem, ſed creditu difficilia: niſi in regno Congi minores ſint cervi noſtris Europæis, ut videmus in gallis gallinaceis Indiæ Orientalis, longè minoribus noſtris.

Officin. 1. *Integri combuſti Caro, Cor, oſſa.* 2. *Pinguedo.* 3. *Exuviæ.* 4. *Fel.*

1. *Integri combuſti.*) Hi parùm habent vitium; omni virtute Medicinali per vulcani inclementiam ſpoliati. Vide infrà de præparat.

Scil. Caro, Cor, Oſſa, ac Epar. &c.) In dyſenteria maligna nihil præſtantius eſt pulvere cordis & epatis ſerpentum adjectis ſaniculæ rubræ alpinæ radicibus.

N. *Caput abjicitur* &c.) Verùm ſi ſerpentes aut viperæ integræ in vino extincto leproſos reſtituunt, *teſte Galeno*, & fœminæ quædam Nobiliores Anglicæ de vino tali viperino, quaſi interno coſmetico ad corporis pulchritudinem & formoſitatem comparandam abſque ullo damno & ſanitatis detrimento bibunt, corruet etiam aſſertio de nonnullis viperarum partibus abjiciendis id quod experiri etiam poſſumus, ſi canibus & felibus caput & fel devoranda projecerimus, ſique ea abſque ullo vitæ diſcrimine conſumpſerint, adeò ut in Morſu non excluſo liquore imagine iræ veneno mortifero imbuto illarum venenum conſiſtat juxtà *Cl. Helmontium.*

Veſica fellea rejicitur, quia proxima eſt lacuna materiæ venenatæ.) Verùm hoc non eſt probabile; *Fel* enim non ſolum eſt alexipharmacum, ſed & contrà partus difficultatem notabili cum effectu propinari certò conſtat. Inprimis *ſi jecur* exſiccatum addatur, in aq. cinamomi miræ erit efficaciæ.

Theſaurum Medicum obtines.) Multi viri Principes & Magnates *Corda viva* ex ſerpentibus recenter occiſis excerpta devorant, ut ætatis progreſſu venenorum ſint certa antidota, philtrorum etiam & incantamenti expertiſſimum remedium, id quod & *ipſe Zvvelferus* approbat, dum Aquas pretioſas, quæ ex vivis animalibus deſtillationis beneficio eliciuntur, ſecum perpendit *in Pharmacop. Regia.* Alia ratio eſt de *pulvere Serpentum* intrò ſumpto tanquàm prophylactico, cujus effectus experientiæ non ſatisfacit. *vid. in Animadverſ. ad P. A. p.* 273.

Pinguedo.) oculorum exulcerationibus medetur, item ad ſcabies pertinaciores, luem veneream & Lepram facit, *P. Borellus centur.* 2. *obſerv.* 37.

N. Serpens ſi filo ſuſpendatur & ſuffocetur, funiculus ille in angina & apoſtematibus faucium valet.

N. Theriaca à ſerpente deglutita ipſi non nocet, ſed vegetiorem facit, Tabacum autem ei adverſatur.

N. Nec hoc loco ſilentio prætereamus Lapidem illum ſerpentinum, quem Luſitani *La Piedra della Cobra* vocant; Hic à Brachmanibus inventus eſt, & eſt partim naturalis in ſerpente concretus, quem Luſitani *Cobra de Capelo*, id eſt, ſerpentem ſeu colubrum piloſum vocant partim artificiales, ex variis venenoſorum animalium potiſſimum hujus Colubri piloſi portionibus confectus, qui Lapis ſolis intoxicatis antidotum præſtat tempeſtivè adhibitum, remedium ferè toti Chinæ, nec non Indiæ uſitatum. Et ſanè non crediſiſſem, inquit *Autor Chinæ Illuſtratæ p.* 80. niſi, dum hæc ſcribo, experimentum Lapidis feciſſem in cane à vipera morſo; hic enim Lapis vulneri à vipera cani inflicto mox appoſitus, protinus ita agglutinabatur, ut vix amplius diſtrahi poſſet, manſitque tamdiu affixus vulneri, donec exſucto omni veneno hirudinis ad inſtar jam ſatur ſponte ſua decideret; quo peracto canis paulatim jam liber à veneno, etſi aliquando tempore torpidus, ad ſe tamen tandem rediit, priſtinæ ſanitati propediem reſtitutus. Hoc eodem tempore eximius Phyſiologus Carolus Magninus Romanus in homine quoque à vipera morſo hujus rei ſumma effectus felicitate experimentum ad veritatem explorandam ſumſit. Lapis verò intra lac conjectus, omni mox veneno depoſito, ſuo nitori, non dicam virtutis attractivæ robore diminutus, ſed & eo auctus redditur, lacte in flavo viridem colorem ob veneni vim degenerante.

N. Co-

N. Cobra de Capelo, id est, Serpens capillatus vocatur, non quod pilis capillisque instructus sit, sed quod in superiori capitis parte habeat veluti tegmen quoddam ad instar pilei plani, quod & pront concitatur, surgit versatile. Refert P. Sebastianus d'Almeida ex India Romam advena, hujusmodi Serpentes per totam Indiam passim reperiri, qui verò Lapides *Cobra de Caprelos dictos* intrà se generant, nonnisi in Diensi territorio reperiri. *Hac Flora Sinensis p.* 204.

Præparata.

1. *Pulvis &c.*) Rec. serpentes exenteratos abstrahe per MB humiditatem, quæ tamen non ut inutilis rejicienda, dum in oculorum affectibus mira præstat, & scabie. Hujus pulveris cape partem unam, adde parum fl. Sulphuris & myrrhæ, item ol. d. angelic. & rut. partem unam cum ol. d. Cinamom. & Ligni Rhodii. q. s.

N. Magisterium spinarum serpentum vel viperarum in arthritide vaga maximè commendatur.

N. Ex serpentibus æquè ac ex aliis animalibus Sal volatile, item liquor & oleum per destill. acquiritur vid. infrà de Viperis plura. *Hofmannus.*

SERPENTARIA, vid. *Dracontium.*

SERPENTARIA VIRGINIANA, vid. *Viperiana Virginiana.*

SERPILLUM.

Serpillum ἀπὸ τοῦ ἕρπειν à serpendo dictum est, quia aliqua ejus particula terram tangente radices ab ea dimittuntur, ut autem Serpo à Græco ἕρπω, ita serpillum ab ἕρπυλλον spiritu aspero in S. mutato, ut in aliis multis v. g. ἕξ sex, ἑπτὰ septem, ἕδος sedes, ἱδρώς sudor, ὑπὸ sub, ὑπὲρ super, ὕλη sylva, ὗς sus ἡμι semi, ὁλκός sulcus, ἕ se, ἅλς sal, ἅλλομαι salio, &c.

Serpillum à Thymo differt quòd humilius sit & minus fruticosum, & ut nomen indicat ramulis procumbentibus serpat.

Nomina. Serpillum vulgare *ger. I. B.* vulgare minus *Park. I. B.*

J. B. Tam Græco, quàm Latino hujus nomini originem dederunt serpentes ramuli; duri, lignosi, quadrati, subrubentes, modicè hirsuti, qui ubi terram attingunt novas subinde radices agunt: primæ autem lignosæ sunt, satis crassæ & frequentes, fuscæ, plurimis fibris capillatæ. Ad ramulorum nodos folia Thymi vulgaris latiora, subrotunda, nervosa, sapore acri & aromatico. Flores in capitulis Thymi, interdum candidi, plerunque tamen purpurascentes.

Ejus duplex habetur genus. Primò flos est media parte minor, apice in medio interdum bifido, colore ut plurimum purpurascente: folia ut sequentis, odore nonnihil ad melissam accedente. Secundo flos major duplo, in medio quinque apices, color remissior & minus purpurascens: in foliis non differt à præcedente, nisi odore, qui nobis suavior videtur. Utraque hæc varietas apud nos passim habetur.

Est nobis præterea genus aliquod foliis & caulibus præcedentibus simile, sed hirsutum valde.

Serpilli summitates non raro degenerant in capitula tomentacea, candicantia, quæ (inquit J. Bauhinus) florum loco sunt; imò insectorum matrices sunt. Summitates enim hujus herbæ ab insectis quibusdam compunctæ hoc modo degenerant, & vermiculis domicilia & esca fiunt. De his plantarum excrescentiis seu fructibus ut vocant spuriis & excrementitiis Consule Excellentis. Marcelli Malpighii anatomes plantarum partem alteram.

In Montosis & pascuis siccioribus, inque formicarum tumulis ubique ferè terrarum abundat hæc planta.

Serpillum aureum sive Versicolor Parkinsoni non alia in re à vulgari serpillo differt quàm foliorum colore ex aureo & viridi mixto seu variegato; qui arte inducitur, ut in hyssopo, rosmarino, aliis.

Serpillum ut facie sic viribus cum Thymo convenire videtur: estque inter calidas siccasque herbas quæ urinam & menses movent. Cephalica est (inquit Schroderus) uterina & stomachica. Usus præcip. in mensibus ac urina ciendis, in expuitione sanguinis, spasmo, &c. extrinsecus arcet vigilias, cephalalgias. Vertigines. Ciet menses (balneo.)

Vulgus decoctum serpylli dum Erysipelate infestatur, bibit calidum, unde sudor proritetur, quo epoto sæpe valetudo meliorescere solet. S. Paulus.

Balsamo serpylli auspicato vertiginosos à vertigine præservamus, Idem.

Paracelso in catarrhis palmarium remedium est, aqua serpilli cum sp. vini chymice elicito, D. Soame è Dol. l. 1. c. 10. S. 8.

Loquelam Apoplectico postliminio restitutam serpylli spiritu vidimus. Idem ex eodem. *Raius.*

SERRATULA.

Nomina. Serratula *I. B. C. B.* purpurea *Ger.* Vulgaris flore purpureo *Park.*

J. B. Caule recto, rigido, striato, glabro, rubente ad cubitos duos attollitur, qui eis summitatem in ramos multos finditur. Folia aliàs integra, Betonicæ paria, aliàs scabiosæ instar laciniata; utraque atrovirentia, glabra, arguto spinularum mitium agmine serrata. Capitula crebra extremis surculis insident, oblonga, squarrosa, atro-rubentia, è quibus flores emicant Jaceæ nigræ, purpurei aut carnei coloris. Cæterum flores è plurimis flosculis aggregatis componuntur; quorum unusquisque suo insidet semini: suntque omnes, tam marginales quàm medii, ejusdem magnitudinis & figuræ. Radicum fibræ majusculæ, sapore subamaro, tandem & eo quem Cyanus mansu exhibet.

Julio Mense floret, estque in sylvis & pratis frequens.

Datur utiliter potanda ex albo meraco ruptis & ab alto devolutis. Idem præstat radix pulverisata & ʒj. pondere in vino calidè pota: in vino decocta, ac deinde illita ulcera mirifice mundat, carne replet, & cicatrice obducit: hæmorrhoidum quoque dolores mulcet fotu adhibita. Folia & radix simul contusa & imposita vulnera & enterocelas sanare creduntur, Matth.

Serratula à foliis minutim circumquáque incisis & serratis nomen obtinuit. Parvitate sua præcipuè à centaurio majore differt, cum quo foliorum ambitu serrato convenit.

Serratulæ affinis capitulo Baccharidis, flore Trachelii, Hort. Lugd. Bat. *Raius.*

SERUM LACTIS.

De eo vid. abundè sub titulo LAC: Hic tantùm aliquæ ejus præparationes, seu exinde confectæ compositiones ex Pharm. *Bateana.*

Serum Aluminatum.

℞. O ʒiij. *lact.* ℔iv. *coq. parum, ut f. Serum. adde sacch.* ℥iv. *clarific. cum album. ovorum, f. a. Si velis Emeticum, coq.* O ʒiij. *in lactis* ℥viij. *ut f. Serum,* ante parox. febrilem sumendum.

Serum

Serum Hepaticum.

℞. *Fol. fumar. cichor. endiv. ā. miij. hepatic. mij. agrimon. acetos. ling. cerv. borrag. buglos. ā mi. sem. carvi* ʒi. *contusis affunde seri lactis* ℔iij. *f. expres. adde sacch. alb.* ℥iij. *clarific. s. a.* D. ℔i. bis indies.

Serum Scorbuticum.

℞. *Fol. cichor. acetos. ā mxij. abiet. mvi. cochlear. nasturt. aquat. ā. miv. sem. coriandr.* ℥ij. *contusis adde succ. aurant.* ℥iv *Seri lactis* ℔iv. *sacch. alb.* ℥ij. *clarific. s. a.* D. ℔i. bis indies.

Serum de Sedo.

℞ *Succi sedi major.* ℔j. *lactis* ℔ij. *coq. ut f. Serum s. a.* D. ℔i. vel ℔j. indies. Usus præcip. in febribus biliosis; sedat sitim, compescit ardorem, &c.

Serum Sinapinum.

℞. *Lactis* ℔ij. *calefact. adde Musterd. rec. fact. cochl. ij. ut f. Serum clarum; quod coletur pro una vice.* Remedium singulare in Tussi, Asthmate &c. Bibatur hora somni & mane in lecto calidè per dies 3. vel 4.

SESAMUM.

Sesami nomen inditum videtur ἀπὸ τῦ σήθω quod quandoque σείω denotat, concutio, impello & ἀμάω meto, quod subito & quasi impetu ad messem propelleretur. Potius nomen exoticum est, ab Ægyptiis sumptum, quibus Semplem dicitur, *J. Bod.*

Nomina. Sesamum *I. B. C. B. Park.* & aliorum Lusitanis girgelim, an gangila sive Sesamum Africanum Pisoni & Marcgrav.

J. B. Vesling. Per caulem cubitalem, rectum, firmum, crassum & pinguem folia habet semuncialibus pediculis hærentia, crassiuscula ex atro virore nonnihil rubentia, oblonga, acuminata (inferiora latiora & profundioribus incisuris serrata, superiora integris oris angustius patentia Vesling.) è quorum alis flores emicant Calathi forma, oblongi, magnitudine eximia, Monopetali, reflexis labellis, intus albidi, exterius violæ colorem induti, tenuique respersi lanugine: Siliquæ rectà secundum caulem ascendentes non quaternis tantùm, sed etiam quinis senisque lateribus angulosæ, stellatum occupant caliceem, oblongum illud: compressum, pingue, flavescensque semen inclusum custodientes.

Vires. Ægyptiis tum in cibo, tum in medicamentis usitatissimum est, quod cum reliquis frugibus, postquam arentes campos, suis scatebris temperavit Nilus, celeri proventu surgens siliqua minimè fallaci cultorem suum locupletat. Parkinsonus, nescio quo autore, Sesamum in India Orientali sponte nasci ait, in Ægypto, Syria, Græcia, Creta, Sicilia, in agris duntaxat, seri & coli.

Oleum seminibus expressum κατ' ἐξοχὴν Zeidtaib, i. e. oleum bonum Arabes nuncupant, quod ad cibos in frequentissimo usu est, majorique pretio quàm olivarum oleum in Ægypto venditur.

Marggravius radicem teneram, rectam, multis filamentis præditam, exterius ruffam, interius albam huic plantæ attribuit, si modo eandem plantam describit.

Plantam hanc non esse verum antiquorum Sesamum nobis cum J. Bauhino & Stapelio videtur, ideoque an vires à Dioscorid. Sesamo adscriptæ ei conveniant dubium est. Iis ergo omissis, quas proponit in libro de plantis Ægyptiacis Prosper Alpinus, adferemus. Plantæ (inquit ille) decocto utuntur in fotu ad ophthalmias, ad tusses anhalitusque difficultatem, pleuritidem, peripneumoniam, & tumores duros scirrhosos: Mulieres pro uteri duritie insessiones faciunt, & utuntur ad capitis furfures livoresque faciei: planta & seminibus coctis cum melle ad exsiccatos nervos, ad combustas partes, ad calidas inflammationes: decocto in clysteribus, ad colicos dolores & ad emolliendam alvum, ad movendas menstruas purgationes. Oleum fæcemque ejus bibere ut impinguescant mulieres in balneis familiarissimum habent. Oleo etiam ad multa alii Ægyptii uti consueverunt, viz. ad cutis pustulas, asperitatem, atque omnem defædationem ex humore melancholico tum epoto, tum in cibis frequentato, vel ipsis partibus affectis inunctis. Secretum apud quosdem ad cutis pruritus, ejus quatuor uncias multis diebus bibendas exhiberi, ad anhelitus difficultatem, pleuritim desperatam, peripneumoniam, ad movendos menses, atque ad vehementes stomachi, intestinorum, uterique dolorum cruciatus demulcendos intus & extra. *Raius.*

SESELI.

Seseli unde dictum sit me quidem latet, nec enim satisfacit Harmari etymon παρὰ τὸ σαῶσαι τὸν ἐλλὸν, quod salutare sit hinnulo, siquidem veteres cervas post partum purgari herba quadam quæ Seselis vocatur prodiderunt. Ego potius vocem origine exoticam seu barbaram fuisse existimaverim quemadmodum & alia in ι terminat.; χόμμι, πεπερί, &c.

Seselios pratensis notæ sunt foliorum segmenta angusta, acuta, flores ex luteo pallidi, semina rufescentia.

Nomina 1. Saxifraga Anglica facie Seseli pratensis *Ger.* Seseli pratense nostras *Park.* Saxifragia Anglorum foliis fæniculi latioribus, radice nigra, flore candido, similis silao *I. B.*

E radice vivaci, longa, rugosa, foris nigra, intus alba, gustu dulci aromatico & nonnihil acri, caules quotannis surrigit plures, sesquicubitales & bicubitales, digiti minimi ferè crassitudine, teretes, striatos, medulla farctos, prope terram rubentes, ab imo statim ramosos, ramulis per longa intervalla è foliorum alis exeuntibus. Folia tam quæ è radice exeunt quam quæ caules vestiunt, glabra obscurè viridia, in segmenta longiuscula, angusta, acuta, rigida dividuntur. Summi caules & ramuli in florum umbellas terminantur, non admodum grandes nec coactas, sed laxas & raras. Flosculi singuli exigui quinque petalis è luteo albidis componuntur; quibus succedunt semina striata, brevia, apicibus rubentibus, per maturitatem castanea.

Nomina. 2. Seseli Æthiopicum frutex *Ger. Park.* Æthiopicum salicis folio *C. B.* Æthiopicum fruticosum folio periclymeni *I. B.*

J. B. Ramis aliquot cubitalibus & altioribus fruticat, rigidis lignosis, nigricante cortice intectis, in multos ramulos diductis, folia per ramos sublonga periclymeni, angustiora, leviter acuminata, breviora quam laureolæ, glabra, sapore & odore juglandis, sed multo mitiore gratioreque. Umbellæ pulchræ fæniculaceæ; semen delapsis flavescentibus floribus gerunt oblongum, Canaliculatum, magnitudine seminum fæniculi.

In rupibus oppido S. Chamas in Gallo-Provincia vicinis observavimus. Lobelius ad Ceti montis radices, quà in lacum vergit uberi proventu fruticare scribit, quod & D. Magnol. confirmat. Augusto mense floret.

Semen Massiliensi Seseli multò acrius est & odoratius, unde Lobelius eximiarum virium esse credit, ideoque ad Theriacam efficacius.

Nomina. 3. Seseli Massiliense *Ger.* Mas. ferulæ folio *C. B.* Massiliense alterum *Park.* Massiliense nuperorum folio aliquatenus simili Visnagæ. Joan. Bauhin.

Hujus folium dodrantali circiter longitudine & latitudine tenuiter dissectum, cæsuris Visnagæ, utcunque latioribus, vidit J. Bauhinus: florentem aut semen ferentem non observavit. Semen Camerario longius & latius est quàm fœniculum, odoris vehementis. Lobelius Seseli suum Massiliense ferulæ folio describit, majoribus, crassioribus, latioribus, latiusque sparsis fæniculi foliis: Caule cubitali & proceriore: Semine in Umbellis mei, compresso, carnosiore; gustu Seseli Æthiopici aut Peloponnensis, valde aromatico. J. Bauhinus dubitat an Lobelius eandem secum intelligat plantam.

Nomina. 4. Tordylium sive Seseli Creticum minus *Park.* Seseli Creticum minus. *C. B. Ger.* Caucalis minor pulchro semine: sive Bellonii J. B.

J. B. Tenuem lignescentem, albam radicem demittit & simplicem caulem habet pedalem aut majorem, striatum, hirsutum: folia per conjugationes longo pediculo adnexa, subrotunda, serrata, aspera & pilosa, minora quàm caucalidis majoris, semine minus pulchro hirsuto; quibus penitus similia etiam sunt ea quæ ramorum divaricationi adnascuntur utcunque minora nihilque cum superioribus caucalidis majoris foliis habent simile; flores in umbellam digesti similes, candidi, quorum etiam flosculi exteriores majora habent bipartita folia: peltata semina, pulchriora, non ita hirsuta, fimbria candida crispa vel granulata ambiente sapor plantæ ferè qui staphylini. C. Bauhino flores & semina odorata, ac nonnihil acria Myrrhidis gustu.

J. Bauhinus Monspelii sponte provenientem vidit, ubi eam copiose oriri in vinearum marginibus, præcipuè circa pontem castri novi, testatur etiam D. Magnol in Botan. Monsp. nos eam in Sicilia circa Messanam observavimus.

Nomina. 5. Tordilium minimum Apulum *Col.* Seseli Creticum minimum *C. B.* Seseli Apulum Creticum minimum *Park.*

Coli hujus radix tenuis admodum, albicans, dura, dulcis, aromatica & calefaciens est. Folia coriandrina, majora quæ radici proxima, hirsuta, mollia; quorum primum oblongum, rotundis crenis per ambitum incisum, sesquiunciam longum, latitudine verò unciam parum superans; alterum verò duas æquat; nam veluti lacinias & incipientes lobos habet: tertium caulis imo hærens longiore petiolo binos lobos habet distinctos, parvos, rotundos, semunciali diametro, & in cacumine folium majus & oblongum, primis angustis. Quartum circa tertiam caulis partem hærens, tertio simile est sed minus. Quintum vero tantundem ab inferiore distans, minus omnibus est, & acutius folium quod imminet. Ex illius & caulis sinu & geniculo ramulus exit. Caulis nudus est supra folium tertia parte, hirsutus, striatus, durus, tenuis, umbellam habens sylvestris pastinacæ modo cum basi foliacea, longis foliolis hirsutis constructa, ipsamque planam & expansam, brevibus intus petiolis, in quibus flores albi, densi, minuti, luteis intus staminibus: hujus semina adeo sunt similia vulgari, ut nonnisi magnitudine differant. Duplo enim sunt minora, & umbilico nigriore. Majo adhuc virescentia purpurascunt, deinde albicant, & folia decidunt è caule, ut planta cognosci nequeat. Sapore aromatico, odorato, amariusculo. *Raius.*

Seseleos omnis semen est incisivum, discussivum, aperiens, cephalicū, venenis præterea resistit, epilepsiæ ac convulsionibus. Radix itidē iisdem inservit usibus.

SEVUM, vid. *Axungia.*

SEXTARIUS, vid. *Mensura.*

SICLA, vid. *Beta.*

SIDERITES, vid. *Magnes.*

SIDERITIS.

Sideritis ἀπὸ τοῦ σιδήρου i. e. ferro dicitur, ob vim vulnera glutinandi. Sideritis eam vim habet ut quamvis recenti gladiatoris vulneri alligata sanguinem claudat. *Plin. lib.* 12. *cap.* 9.

Odore gravi & fœtido cum lamio convenit, foliorum figura differt; nos sub hoc nomine complectimur omnes verticillatarum species reliquis generibus floribus non spicatis non comprehensas, sed eas præcipuè quæ odore cum lamio conveniunt, sed folia urticæ non habent.

Sideritis vulgaris hirsuta erecta in specie, ut & *Sideritis hirsuta procumbens*, *Herba Judaica* dicta, exsiccant vehementer & adstringunt, hæmorrhagias sistunt, catarrhos & destillationes à capite compescunt, vulnerariæ sunt intus & extus applicari aptæ, præcipuè in herniis & enterocelis; alba itidem mulierum profluvia cohibent. *Raius.*

SIEF, vid. *Collyrium.*

SIGILLUM BEATÆ MARIÆ, vid. *Brionia nigra.*

SILER MONTANUM.

Siler nomen à *Sile* deductum est, quia pro Seseli semine utuntur. At Veteres ipsum Seseli etiam *Sili* ac *Seli* vocabant.

Haud scio (inquit Bodæus à Stapel) an vox Sili rejicienda, nam apud Festum legere est, Silatum Antiqui dicebant quod nūc jentaculum dicimus, eo quod tum jejuni vinum Sili herba conditum absorbebant.

Bodæus Semen Sileris majoris acredinis esse scribit quàm illum Seseli, eoque menstruis ciendis perquàm commendatum.

Nomina. 1. *Siler montanum Officinarum* Lob. Ger. *Seseli sive Siler montanum vulgare* J. B. *Siler montanum vulgo Siselios* Park. *Ligusticum quod Seseli Officin. C. B.*

J. B. Humanam superat altitudinem sileris montani *caulis*. Caulem ramosque ceu vaginâ laxiore amplectuntur foliorum pediculi palmares aut sesquipalmares: ipsa verò *folia* in alas oppositas dividuntur. Segmenta extrema terna ferè sunt, Cytisi Tragi foliis similia, oblonga, latiuscula, mucrone leviter obtuso. Umbellæ latæ, amplæ: *Semen* magnum cum fimbria foliacea, striatum, oblongum, sapore acri & subamaro, veluti corticis aurantii, tandem ad Cymini saporem accedente. *Radix* magna coma infimum caulem ornat, rugosa, digitali crassitudine, albida, odorata, in altum descendens.

In Jura & Saleva montibus propè Genevam, inque Alpibus propè Pontiebam observavimus: Alibi etiam in Alpibus frequens reperitur.

C. Bauhinus Ligusticum Matthioli idem esse statuit cum silere montano. Johannes frater hoc non audet asserere, tum quia Matthiolus Seseli hoc Officinarum cimicum fœtorem repræsentare ait; Ligustici verò semen incolas Liguriæ passim in ciborum condimentis adhibere, tum quia Lobelius separat, tum denique quòd semen quod apponitur iconi Camer. Differt.

Nomina. 2. *Siler montanum angustifolium.* Park. *Ligusticum sive Siler montanum angustifolium. C.B.*

C. B. *Prod. Caule* est tenui, cubitali in alas brachiato, quæ umbellam albam, parvam sustinens; *foliis* paucis in segmenta angusta, oblonga (Peucedani

cedani instar) sed longè breviora divisis, quæ in alis ferè capillacea.

Propè oppidum *Stain* Austriæ. *Raius*.

Hæc planta est aperiens & aleximarphaca, cujus radix & semina electuarium Orvietanum ingrediuntur, valentque præcipuè in Boum morbis. Semen præterea masticatum, spiritusque eo sic impregnatus in oculos per fluxionem cataractam minitantem debiliores emissus, non parum confert.

SILEX, vid. sub titulò. *Lapis*.

SILIQUA DULCIS.

Nomina. *Siliqua arbor sive Ceratia J. B. Siliqua edulis* C. B. *dulcis sive vulgatior*. Park. *Ceratia siliqua sive Ceratonia* Ger. *Caroba* Offic. *Panis S. Johannis* Germanis & Belgis. *The Carob-tree*.

J. B. Arbor (inquit J. Bauhinus) cui fructus cornu modo intortus siliquæ & κεράτια nomen fecit [siliqua modicè admodum intorta & propemodum recta plerumque est] calidioris solis amantior, crasso ut tradunt, caudice in magnam excrescit altitudinem, latè ramos spargens, longos, firmos. *Folia* in alam disposita [Clus. Alata ut Terebinthi aut Pistaciæ, majora] quorum singularia brevi pediculo ad costam annexa, subrotunda; tres uncias plùs minùs lata, paulo longiora, crassa, rigida, nervosa, crebris obliquis venulis in margines excurrentibus, superius atro virore splendent, inferius pallidiori. Novemb. & Decemb. Julum instar juglandis ferè in flores ex rubro purpurascentes, sese aperientem emittunt: deindè siliquæ, non tantum digito indici æquales, sed & altero tanto interdum longiores, latiores, modicè intortæ, compressæ, callo dulci, eduli, semina claudunt membranis distincta, seminibus Cassiæ solutivæ ferè æqualia, minora tamen, colore spadiceo obscuriore, compressa modicè, altero fine in acumen leviter desinentia, altero latiusculo, pulpâ buxeâ, durâ, & leguminosi quid resipiente.

Quin hæc arbor sit siliqua Plinii, κερατία & κερατωνία Græcorum, minimè dubium est.

In Sicilia circa oppidum *Puzallu* frequentem, & spontaneam seu sylvestrem observavimus.

In Apulia & regno Neapolitano vel sponte oritur, vel saltem frequens colitur. Itinere à Neapoli ad Romam observavit *D. Tancredus Robinson*.

Veslingius paucas harum arborum in Ægypto vidit, frequentiores in Palestina, plurimas in Judææ montibus, & circa sacram ibidem Urbem.

Siliquarum (ut rectè Plinius) cortex ipse manditur, estque melleo ac dulci sapore. Virides sumptæ, author est Dioscorides & post eum Plinius, stomacho incommoda sunt & alvum solvunt. Eædem siccatæ alvum sistunt & stomacho commodiores sunt, urinamque cient. Quamvis omnes, qui de his fructibus scripserunt, siccatos alvum sistere affirment, nobis tamen contrarium evenit, siquidem quotquot Venetiis (ubi magna copia venales sunt) de iis comedimus, non solum nauseam moverunt, sed & alvum subduxerant non secus ac pulpa Cassiæ, ita ut ventriculus postea ab iis abhorreret. Non tamen negaverim posse impunè iis vesci qui assueverunt.

Ægyptii, tradente Alpino, mel ex siliquis extrahunt dulcissimum, quo Arabes sacchari loco Cassias solutivas recentes ac parvas, zingiber, Myrobalanos, Tamarindos atque alios multos fructus condiunt. Hujus quoque mellis usus est frequentissimus ad clysteres, & aliqui etiam per os sumendum concedunt ad subducendam alvum: ipso etiam alvus non minùs quàm pulpa Cassiæ ibi ad excretionem movetur. Utuntur etiam in renum inflammationibus intus extraque apposito.

Ad tussientes, asthmaticos ipsum non secus quàm Cassiam exhibent, valdeque ipsos juvat: nec minùs decoctum ex siliquis eadem præstat.

In ardore & dolore stomachi siliqua Ceratia comesta est egregia: item syrupus ex summitate Quercus. *Etmuller. Prax.* Raius.

SILIQUA ÆGYPTIACA, vid. *Cassia Fistula*.

SILPHIUM, vid. *Laserpitium*.

SIMIA.

Simiæ, Cercopitheci, Cepi & Cynocephali.

Simia tàm prona quàm supina corporis parte pilosa est, pilo crassiore. Convenit cum homine facie, ut quæ nares, aures, dentes hominis more habeat: Cilium pariter in utraque palpebra, quanquam prætenue & prolixius in inferiore; cùm cæteræ Quadrupedes inferioribus Ciliis careant. Hanc Aristotelis observationem confirmant Parisienses.

In pectore binas habet mammarum papillas; & brachia hominis modo, sed hirsutiuscula, quæ & ipsa & pedes ut homo inflectit. Adhæc manus, digitos, ungues homini similes, verùm omnia rudiora efferatioraque. Pedes sui generis habet, sunt enim velut manus majusculæ, & digitis ut manus constant, medio longiore. Hæc etiam confirmant Parisienses: Pedes (inquiunt) nobis descriptarum humanas magis manus quàm suas, aut quàm hominis pedes referebant, ob longitudinem digitorum & ob conformationem digiti anterioris qui pollicem imitabatur, ut qui longus esset, gracilis, & à digito indice longiùs remotus: cùm in manu seu pede anteriore adeò brevis esset, & digito indici proximè admotus, ut propemodum inutilis videretur.

Vestigium etiam manui simile est, nisi quòd in longum se porrigat, & volam referens tendat ad postremum. Callosius hoc altera sui parte extrema est, & calcem ineptè atque exiliter imitatur. Pedes officium duplex, tum manuum scil. tum pedum, præstant.

Simiæ dividuntur in cauda carentes quæ *Simiæ* simpliciter dicuntur, & caudatas quæ *Cercopitheci* appellantur. Quæ prioris generis sunt Anglicè *Apes* dicuntur, quæ posterioris *Monkeys*. In his quæ rostro sunt productiore caninum referente *Cynocephali* appellantur. Atque vel caudis longis sunt, vel caudis brevibus Papiones dicti, Anglicè *Baboons*, magnitudine etiam insignes.

Simiæ *Parisiensibus* Academicis descriptæ è genere Cercopithecorum erant; parvæ, siquidem à vertice ad initium caudæ 20. tantùm digitos longæ: cauda 20 erat digitorum. Brachium 4. digitos longitudinis habebat: à cubito ad extremos digitos 6. unciæ erant. Femur $4\frac{1}{2}$ digit. Crus 5; Pes 4. à calcaneo ad extremum longissimi digiti mensura sumpta.

Omnes 1. in inferiore maxilla utrinque loculum seu sacculum habebant, in quem cibum asservandum recondebant; 2. Dentes albissimos, humanis similes, exceptis caninis, qui prælongi erant in superiore maxilla, in inferiore strictiores & longiores incisoribus, aliàs similes, nec acuminati. 3. Omnibus pedes posteriores anterioribus propemodum similes erant, illorum scil. digiti, horum digitis longitudine ferè æquales, secus quàm in homine. 4. Scrotum vel nullum vel admodum contractum, quo etiam ab homine differebant. 5. Cutis in clunibus carni arctè adhærebat.

Cercopitheci, *i. e.* Simiæ caudatæ, nam Κέρκος Græcis cauda est, Πίθηκος Simia, unicolores, *Cercopitheci* simpliciter appellantur, diversicolores, *Cepi* q: Horti ob colorum, ceu florum, varietate quibus distinguuntur.

Quod ad partes internas attinet, observarunt *Parisienses* Simias in externis partibus magis quàm in internis hominem referre. Omentum in multis ab humano

humano differt. 1. Quòd lævæ coli parti non connectatur. 2. Quòd musculis Abdominis mediante peritonæo (quod ligamentum efformabat) alligetur, 3. Quòd vasa nonnulla non à vena portæ sola, ut in homine, sed interdum etiam à cava accipiat. 4. Quòd totum Epiploon magnitudine humanum in tantum excedat, ut hoc illi minimè conferendum sit. Nam non tantùm intestina tota integebat, (in nobis descriptis) quod in homine rariùs cernitur, quicquid contradicat *Galenus*, sed ea etiam subtus involvebat & continebat, ut in aliis multis Brutis, præsertim cursu velocibus & saltatricibus, ad ea unà cum aliis visceribus defendenda adversus rudes illos subsultus & concussiones quibus inter currendum obnoxia sunt.

In eo tamen cum humano convenit, quòd una & continua membrana sit, non ut in plerisque retis in modum perforata.

Hepar ab humano plurimùm distabat, Canini instar in 5. lobos tributum. Præter meatum cysticum tres ductus bilarios habuit, non ut in homine unicum, Hepaticum dictum; qui omnes cum meatu cystico in unum communem ductum confluebant.

Orificium Ventriculi inferius dictum majus erat superiore, & revera, inferius; secus quàm in homine, in quo in æquam cum superiore altitudinem elevatur.

Intestina humanis proportione breviora; paris ferè magnitudinis omnia: ileon pro quantitate Animalium multò quàm in homine majus. Cæcum appendice vermiformi caruit, valde amplum, & valvulis conniventibus multis præditum. Colon in cellulas divisum, non tamen ut in homine in formam literæ S. inflexum, sed prorsus rectum.

Renes figura & situ ab humanis diversi; erant enim rotundi & compressi, & dexter sinistro multò inferior. Muralus dextrum sede superiore positum observavit.

Descriptionem partium generationi inservientium apud Autores nostros vide. Not. quòd exterius uteri orificium rotundum erat & angustum ut in Cane aliisque Brutis, nec nymphas aut carunculas habuit. Foramen cervicis vesicæ magis introrsum reductum versùs mediam partem vaginæ uteri.

Tubæ uterinæ fœminis proportione longiores, & variis reflexionibus magis erant reduplicatæ, ut in aliis Brutis.

Corpus uteri, ejusque membranæ, orificium interius, ligamenta tam teretia quàm lata, ejusque vasa omnia, & testiculi per omnia exactè conformia erant muliebribus.

Mammæ etiam & papillæ tum structura, tum situ humanas referebant.

Thymus peramplus: Pulmones in 7. lobos divisi, tres in dextro latere; totidem in sinistro, septimus in cavitate Mediastini, ut in plerisque Brutis.

Cor quàm in Homine acutius, ut & in reliquis Brutis.

Uvula, qua alia Bruta carent, omnino humanam referens.

Cranium humano conforme, subrotundum & ad latera compressum, osse triangulari, cerebrum à cerebello separante in plerisque Brutis caret. Cerebrum proportione amplum. Processus mamillares non ut in homine molles, sed duræ & membranaceæ. Rete mirabile nullum.

Reliqua quæ de musculis habent, apud Autores requirenda omitto nè nimius & odiosus sim. Observationem tamen quàm addunt memorabilem de organis vocis articulatæ & loquelæ præterire nequeo.

Musculi (inquiunt) Ossis Hyoidis, linguæ, laryngis & pharyngis, quæ præcipuè voci articulandæ inserviunt, humanis prorsus similes sunt, & multo certè magis quàm manuum musculi; quibus tamen Simia, quæ loquela destituitur, ad omnia ferè quæ homo æqua propemodum perfectione utitur. Unde patet loquelam actionem homini peculiarem esse, quibus à Brutis magis distinguitur quàm manus usu: At neque necessariò infertur, agentia naturalia has vel illas actiones præstare; quia ad earum exercitium idoneis organis instructa sunt: aliàs Simiæ sermonis usu non carerent, cùm ad literas & voces formandas instrumenta omnia necessaria obtineant. Ità ut nè tribus illis exiguis musculis careant, quæ ab Apophysi styloide exoriuntur.

Hoc genus Animalium tum caudatorum, tum cauda carentium species valdè numerosæ sunt: Non tamen multæ apud Autores fide dignos descriptæ occurrunt; nec ego in iis quas diversis in locis, variis temporibus bene multas vidi, describendis curiosius fui, ut qui de historia Quadrupedum condenda nè per somnum quidem cogitaverim. Cercopithecorum tantùm à Clusio, Marcgravio & Parisiensibus traditorum Historias subjungam.

GUARIBA Brasiliensibus *Marcgr.* Magnitudo vulpis; facies elata; oculi nigri splendentes; Auriculæ breves subrotundæ; Cauda longa, versùs extremum nuda, qua intorta firmiter adhæret rei quam apprehendit. Pili totius corporis (excep s pedibus & dimidia cauda exteriore, quæ brunnea sunt) nigri, longi, splendentes, ità tamen compositi, ut Animal læve appareat: sub mento & gutture longiores in barbam caprinam & rotundam desinunt. Maximo numero in Sylvis inveniuntur, ibique horribilem clamorem edunt, ut longe audiri possint. Unus a. interdum solus clamat, reliqui magno numero circumsident, & quasi concionem audiunt.

Mirus a. est eorum mos ordinarius, quem se sæpius observasse scribit *Marcgravius.* Singulis diebus ante & post meridiem semel atque iterum conveniunt; unus eorum minor in medio & altiori loco residet, reliqui paulò inferiùs circumsident, tunc præcinit superior alta voce & signo manu dato, reliqui omnes accinunt, tandiu cantiones prorogantes, donec superior iterum manu signum det, tunc omnes uno momento silent, & superior grandi voce cantionem finit.

Catulos suos in dorso gestant, in ramis arborum discurrentes: catuli ambiunt (amplectuntur) corpus eorum posterius, ubi tenuius, pedibus suis. Mordax est Animal nec domari potest.

Dantur & alii nigri ingentes, barba longa villosa nigra, qui Nigritam mulierem solam offendentes vi stuprare solent. Vera dico & exempla scio.

CAGUI Brasiliensibus, Congensibus *Pongi*, duplex est, major & minor. Major magnitudinem obtinet Cercopitheci *Cay* cui & aliquo modo est similis (At *Cay* non describit nisi sit *Caitaia*) Pilos habet cinerascentis coloris cum pauco tamen nigro mixtos, & longiores paulo quàm minor species. Facies ei subrotunda, leonina, ut & os: Aures ferè rotundæ nigræ, & pilis nudæ: Oculi nigri; Os nigrum; Pili frontis itidem nigri cum cinereo mixti. Cauda pedem & 4. dig. longa, pilis ruffis vestita.

Cagui minor, tenerum est Animalculum & parvum, facie pariter Leonina. Corpus 6. circiter digitos longum, cauda 10. Caput parvulum vix pomum minus æquat: nasus exiguus elatus, oculi teneri: Os parvum cum dentibus acutissimis. Aures subrotundæ, quas circumstant pili albi, ordine & cumulatim positi, & quasi eleganter pexi. Pili autem totius corporis interius & in exortu rufescunt, exteriùs sunt ex albo & fusco mixti. Cauda quasi ex albo

& fusco annulata est. Acutissimam edit vocem, in saliendo velocissimum est; frigoris impatientissimum.

Hæc eadem esse videtur cum specie illa quam nomine *Sagouin Clusius* ex *Lerio* describit, Sciuro non majorem, & ejusdem fere coloris; habereque formam, (quantum ad collum, rostrum, anterioremque corporis partem attinet) Leoninæ non absimilem; superbam, & injuriarum impatientem, valde etiam teneram & delicatam esse tradit.

CAY Brasilianis Tououpinambouttiis dictus, *Lerio* describente, pusillus est, sed nigri coloris, maxima ex parte in Sylvis versatur, & potissimum arboribus quibusdam insidere solet siliquas ferentibus Fabacearum magnitudine, quarum fructu vescitur.

CAITAIA Brasiliensibus, Pilo longiore est, ex albido flavescente. Caput habet subrotundum, frontem haud elatam, aut penè nullam: nasum parvum & compressum; Caudam arcuatam. Redolet moschum. Hæc unica ipsi inest gratia. Mitè tractari debet, aliàs altissima voce clamat; & facilè ad iram provocari potest.

Hæc est, ut puto, quam describit Clusius *Auctario ad Exoticorum libros*, ex *Fernambuco* Brasilianorum advecta, non magna corporis mole prædita, satis prolixis villis tecta, gilvi coloris, suavem quendam moschi quodammodo instar odorem spirans. Hanc aut sequentem Speciem in Belgio vidisse memini. Unde Simiam glandulas seu folliculos illos odoriferos ad anum sitos habere suspicor.

Alius ejusdem generis sed major, & pilo magis fusco instar Zibellinorum, moschum etiam redolet.

CERCOPITHECUS ANGOLENSIS major, Congensibus *Macaquo Marcgr.* Color pilorum totius corporis ut Lupi: Nares bifidæ elatæ. Caput ursino simile: nares calvæ quibus insidet. Caudam semper gestat arcuatam. Longitudo corporis à capite ad caudam pedalis & major; capitis 6. digit. caudæ pedalis, crura æqualia, 10. digitorum singula. In anterioribus cruribus manus $3\frac{1}{2}$ digit. longæ, in posterioribus quinque. Crassities corporis maxima 1. pedis & 9. digit. Dentes habet albissimos, penem humano similem. Clamat *Hah, Hah*; Mirè gesticulatur. *Angolensis* alius, Magnitudo præcedenti par. Totus niger, at insperso cano nigredini per totum corpus. Cauda 2. pedum & 4. digitorum. Figura ut sequens, sed fronte non capillata.

CERCOPITHECUS BARBATUS Guineensis, Congensibus *Exquima*. Pilos habet fuscos, sed per totum dorsum quasi adustos seu ferrugineos: fuscis autem punctulatim inspersus color albus. Venter albicat & mentum inferius. Barbam quoque egregiè albam habet, constantem capillis 2. & ampliùs digitos longis, passis quasi ordinatim pexa fuisset.

Quando hæc species irascitur, os amplè diducendo & mandibulas celeriter movendo, hominem exagitat. Egregiè saltat. Varios fructus hi omnes comedunt, extremè tamen *Paco* delectantur.

Alius Guineensis priori magnitudine par. Color pilorum maxima parte corporis nigricans cui umbra admixta; in ventre autem subcærulescens è cinereo: Caudæ medietas ulterior ex ruffo flavescens. Os cœrulescit. In gena utraque magnam copiam tenet pilorum longiorum ex albo flavescentium, instar magnæ barbæ hircinæ uti & ad utramque aurem. Crura & pedes nigra. Ludit & clamat ut alter.

Guineensis tertius Marcgrav. Minor est priori, pilo ex umbra griseo, fusco & flavo admixto, ferè ut in dorso leporino. Caput huic parvum, cauda longa. Caret barbâ.

Cercopitheci quatuor Parisiensibus descripti è minorum genere erant. Magnitudine conveniebant & plerisque aliis notis. Eorumque tres, qui mares, solo pilorum colore differebant.

Primus ruber erat ad viridem inclinans, in dorso paulò obscurior, in pectore & ventre dilutior.

Secundus è *Ceporum* genere. Nam præter colorem rubrum viridescentem in dorso; pectus, venter, & crurum pars interior cinereo tingebantur.

Tertius in pectore, ventre, armorum & crurum parte interna, atq; etiam clunibus albus erat. Dorsum ab omoplatis ad caudam obscurè rubrum. Femorum & Armorum superficies exterior nigra, ut & vertex capitis. Unusquisque a. pilus niger rubris & albis maculis varius erat, duabus maculis rubris versus summũ partẽ notatus, inferiore medietate alba. In mento barba alba acuminata, digitum longa. Pili in dorso digitum longi, circa collum sesqui-digitales, erectiores & collare simulantes. Supra oculum margo quædam alba, in qua ordo pilorum nigrorũ supercilii instar elatus. Iris oculi è rubro flavicans, pupilla perampla. Caput rotundũ, facies plana, humanam referens, naso brevi & simo.

Quartus fœmina erat, rostro oblongo ad cynocephalos accedente. Pilorum color triplex. Pectus & venter rubro & cinereo mixtis tegebantur Arma & crura Bœtico seu castaneo obscuro colore erant. Dorsum rubro & castaneo varium, alicubi rubro, alibi castaneo prævalente, & maculas amplas efficiente, propemodum ut in Catis. Neque colorem album in fronte, neque barbam habuit ut præcedens.

Hæ duæ posteriores species *Sapaious* Gallis dicuntur.

Cercopithecus Indicus Bugêe dictus: Castorem capite, pilo, magnitudine proximè referebat: Cauda & pedes diversi. Rarum esse Animal etiam in India, custodes ejus D. *T. Robinsono* affirmabant, à quo Londini in platea vulgo *the Strand* dicta visum fuit superiore anno.

Simia alba seu incanis pilis, barba nigra promissa, ex Zeylona: *ELAWANDUM* Zeylanensibus. D. *Robinson* è *museo Leydensi. Cercopithecus niger, barba in ana promissa. WANDURU* Zeylanensibus *Ejusdem musei.*

Papio, i. e. Baboon Gesnero descripta & depicta è Cynocephalorum genere est. Gesnerus Hyænam Veterum esse concludit, multis hactenus seculis re, nomine, & figura doctissimis etiam viris ignotam. Verùm Veteres de Hyæna multa fabulantur, ut quòd sexum quotannis mutet; quòd collum in vertebras non dividatur, sed simplici recto & continuo osse rigeat; quòd oculi in mille colores subinde transeant; Quæ cùm nulli Animali conveniant, non dari in rerum natura ejusmodi Animal meritò quis suspicetur. Nos tamen Taxum seu Melem Hyænam Veterum fuisse opinamur.

Lapides Bezoartici, & quidem omnium præstantissimi ex Simiis desumuntur majoribus sive Bavianis & Borneæ, referente D. *Grimmio*, D. *Tavernier* ex Simiis talibus desumi ait, quæ per insulam *Macassar* vagantur; tantæ a. virtutis esse ut gr. ℞. superent 6. gr. lapidis è capris desumpti. De præstantia etiam consentit *Bontius*. At *Philippus Baldæus* pretio longè viliori venire in sua Malabaricæ & Cormandelii regionis descriptione refert, cap. 16.

Bontius in ventriculis Simiarum nasci rectè asserit: in capite oriri, ut Bandæ incolæ Baldæo affirmarunt, nimium facilis est qui credit. Rotundæ figuræ hos esse tradit D. *Tavernier*, dum qui ex capris exempti sunt variis se prodant formis: Autores reliqui de figura non consentiunt. Vide *Ephem. German.* An. 12. Observ. 189. p. 420.

CERCOPITHECUS barbatus 1. *Clus.* quem Guineensi barbato *Marcgr. Exquima* Congensibus dicto eundem puto. Magnitudo Cercopithecorum vulgarium majorum; supina corporis pars tota nigris villis tecta, quibus fuscus color admixtus; prona longioribus villis, iisque albis obsita. E mento propendebat dodrantalis longitudinis barba in mucronem desinens, alba sive incana. Aures non magnæ, nares simæ; Cauda valdè longa, & satis crassa, cujus extrema pars in longiorum villorum floccum desinebat, perinde ac leonis cauda; quæ nota insignis est, & paucissimis communis. Pedes in 5. longiores digitos fissi, anteriores præsertim, quibus tanquam manibus utitur: ungues ferè humanis similes.

CERCOPITHECUS barbatus 2. *Clus.* Elegantior erat, & magis politus quàm superior: nam valdè tersis & nitidis pilis totum ejus corpus erat tectum, illisque multò brevioribus: pectus etiam album habebat, & anteriorem ventris partem: cana etiam barba mentum ejus ornabat, minus tamen, prolixa quàm superioris, & palmaris duntaxat longitudinis, eaque mucronata. Hujus cauda in floccum non desinebat ut præcedentis, sed similis erat formæ cum Cercopithecorum vulgarium caudis.

CERCOPITHECUS non barbatus 1. *Clus.* Pili mediocris longitudinis, fusci ex flavo coloris: guttur tamen & totum pectus albicantibus villis erat obsitum. Cauda non valdè hirsuta, sed lævis quodammodo, tanquam avulsi fuissent pili; extrema autem ejus pars in longiorum villorum floccum desinebat, veluti prioris barbati cauda.

CERCOPITHECUS non barbatus 2 *Clus.* Majore corporis mole præditus fuisse videbatur, rostrumque prorsus fuscum habuisse, caput canescentibus villis tectum, & collum cum pectore longis villis, Leoninæ jubæ instar etiam canescentibus obsitum, alioqui forma superiori non erat valdè dissimilis.

Cercopithecus SAGOUIN Clus. Sciuro minor erat, & adeò delicatulus, ut molli villosaque pelle fovendus esset ob aeris frigidioris asperitatem. Rostrum & capitis pars anterior Leoninam quodammodo formam referebant, fuscoque colore, cui rubedo quædam admixta, erant prædita: Aures albentibus villis hirsutæ, quibus ruber color etiam admixtus: guttur & pectus longioribus villis partim fuscis, partim albis tecta habebat: reliqui pili per corpus sparsi albi & nigri, radiatim à dorso ad ventrem erant dispositi: cauda etiam, quæ longa erat, similis coloris pilis alternatim erat tecta: venter nigris pilis vestitus: Crura breviores albi pili quadam rubedine infecti tegebant. Pedes in 5. digitos non valdè longos fissi albis unguibus erant præditi. E ceporum genere.

Hic idem esse videtur cum *Caguei*, seu *Pongi* secunda specie *Marcgrav.* potiùs quàm *Sagouin* Lerij, si modò *Sagouin* Lerij à *Sagouin* Clusii diversa species sit.

D. Tancred. Robinson observavit elegantissimum animal in Museo clarissimi & generosissimi viri D. *Charlton.* Inter Simiam & cynocephalum ambigere videtur, ei cauda nulla vel brevis, rostrum productius, pili sericei, instar sciuri Norvvegici, auriculæ rotundæ; in uno digito pedum posteriorum unguiculi acuti sunt, reliquis omnibus lati: Ex insula Ceylona advectum erat animalculum hoc rarum & elegans.

Raius in Synopsi Histor. Animal. Quadrup.

Caro Simiarum adstringens reputatur, creduntque præterea quòd cor hujus animalis tostum & comestum memoriam juvet. Adeps est resolvens ac nervis seu nervosis partibus confert.

SINAPI.

Σίνηπι dictum putatur *παρὰ τὸ σίνεσθαι τοὺς ὦπας τῇ ὀδμῇ*, quod olfactu oculos lædat, vel quasi *σινόνναπυ*; Atticis enim idem est, *νᾶπυ* cum *σίνηπι*. Nos potius exoticum esse putamus hoc vocabulum, cujusmodi sunt *κόμμι* & *πέπερι* & alia nonnulla similiter terminata. Quòd verò Gallis *Moustarde* vocatur, ex eo factum videtur, quòd Musto Sinapi ad intinctus conteri soleat. Camerario Mustarda dicta placet quasi mustum ardens, quòd ignea vi semen nares & cerebrum apprehendat, lachrymas excutiendo, nullo asperrimi saporis odore prævio. J. B.

Rapistrum dicitur ob similitudinem herbæ cum rapo.

Notæ Sinapeos genericæ sunt sapor foliorum, sed præcipuè seminum, fervidus & acerrimus; folia tam quæ in caulibus, quàm quæ ad radicem aspera.

In hoc genere species illa elatior, siliquis quadratis, brevibus cauli appressis, semine minore & acriore propriè Sinapi dicitur: humiliores siliquis teretiusculis majoribus à Caule extantibus, semine majore, at minus acri, rapistra appellantur.

Nomina. Sinapi sativum 2. *Ger. emac. descrip.* Sinapi siliqua glabra latiuscula, semine ruffo sive vulgare *I. B.*

J. B. Ad cubitos aliquot excrescit, caule ima parte hirsuto, superiore glabro, frequentibus ramis brachiato (imo omnium hujus generis nobis cognitorum altissimo & ramosissimo) eoque tereti & fungosa medulla pleno. Folia inferiora quidem lata, dissecta tamen, rapitiis similia, hirsuta, superiora vero tenuiora & glabra (odore si terantur eodem qui in semine percipi solet, Flores erucæ minores, & rapistri lutei, ex quatuor foliolis apicibusque medium occupantibus compositi, quos quatuor foliola, pallido herbaceo colore prædita obvallant, odore suavi. Hos excipiunt siliquæ glabræ, satis breves, erucæ Majoris similes, sed minores, ex brevi pediculo, quæ commissuræ ratione, ut in illa, dehiscunt, semina claudentes plus minus octo, cũ in eruca multò sint plura, colore minus obscuro, & paulo majora, in hoc à rapistri seminibus differentia quòd ruffa sint, nec lucida, cum illa nigri sint & nitida. Radix candida, lignosa, fragilis, fibrata.

Sinapi rapi folio C B. Sativum Ger. Sativum Rapi folio Park. Pro Sinapi vulgari accipitur, verum male ab autoribus describitur, ut descriptiones eorum cum nostra conferenti patebit.

Annotat J. Bauhin. ad hanc plantam, nullum, quòd noverit, Botanicum bonam iconem exhibuisse Sinapeos de quo hic agitur, vixque ab aliquo ritè descriptam videri. Et revera mira est inter botanicos confusio & obscuritas in historia hujus generis.

Thomas Johnsonus omnium optimè, quamvis breviter & succinctè Sinapi hoc vulgare nostratibus Mustard dictum descripsit, in suo Gerardo emaculato. Sinapi nostrum vulgare (inquit) folia habet rapacea: caulem teretem, superius glabrum, tres, quatuor, vel quinque cubitos altum, in multos ramos divisum, foliis angustis, oblongis, deorsum dependentibus, superiore præsertim parte vestitos, siliquæ breves sunt, cauli appressæ & ferè quadrangulæ: semen ruffum, aut ex ruffo nigricans.

Siliquas quadrangulas esse & cauli appressas, miror J. Bauhinum in descriptione omisisse: cum in rapistri vulg. arvorum illius meminerit.

 C. Bau-

C. Bauhinus, annotante fratre, hic omnia turbare videtur & entia præter necessitatem multiplicare.

In hortis & areis, inque fossarum aggeribus, & terra recens effossa sponte & copiosissime exit.

Seminis sinapeos pro condimento usus est frequentissimus. Nostri (inquit J. Bauhinus) musteum semen nocte macerant aquâ; deinde manibus expressum adjecto aceto pilâ terunt. In variis modis condimentum hoc præparant. Quidam semen Sinapeos ad ignem exsiccant, deinde in mortario tundunt, tusum per setaceum trajiciunt; & farinam cum aceto probe permiscent ad Electuarii propemodum consistentiam. Alii in mola ad id parata cum agresta unà conterunt: hæc confectio mustarda tàm Anglis quàm Gallis dicitur, quod cum musto Sinapi ad intinctus conteri solet. Camerario mustarda dicta placet quasi mustum ardens, quod ignea vi semen nares & cerebrum apprehendat, lachrymas excutiendo, nullo asperrimi saporis odore prævio, ut superius monuimus.

Nihil hodie mustarda ad intinctus ubique, hyeme præsertim frequentius: nihil magis epulas commendare videtur, quòd si vel assidua consuetudine, vel esu gratia ciborum exolescit, hujus acrimonia fastidiosis gustum revocant, & hoc velut irritamento elanguescentem appetentiam invitant, quo velut igniculo morosius palatum titillante, vorandi moliuntur aviditatem J. B. Sed hujus vis confestim in sublime fertur, nec aliud magis in cerebrum & nares penetrat, unde Sternutamenta ciet, & sensum vellicans lachrymas elicit. Hinc comitialibus auxiliatur, & uteri strangulatu oppressos excitat, quin & lethargicis somnolentiam excutit, & omnibus in genere morbis cephalicis auxiliatur, paralyticis & apoplecticis, vel naribus inditum, vel in Sinapismis adhibitum.

Multas præterea vires Sinapi tribuunt Medici & Botanici tum veteres, tum recentiores, menses & urinam ciendi, venerem irritandi, accessus febriles arcendi, catarrhos minuendi, raucedinem curandi, pituitam expectorandi, alvum molliendi, tumores discutiendi.

Inter hæc est vis rubificandi, hoc est, cutim in ruborem attollendi, quod fit per phænigmos aut Sinapismos, inde dictos quòd materia eorum sit Sinapi. Hoc fit ideo ut humores in profundo habitûs latentes ad superficiem trahantur; quod vocabant methodici μετασυγκρίνειν, & medicamenta inde μετασυγκριτικὰ C. Hofman.

Sinapi insigniter conducit iis quibus ventriculus ac intestina multis viscidis lentisque humoribus scatent, qui liquefacit, fundit, atque abstergit, qua ratione quoque Scorbuticis commendandum, cujus quidem nimia acrimonia aceto temperanda, ne nimis nares feriat. Qui edulcorant Saccharo valetudini minus consulunt, quippe saccharum figit ejus acrimoniam, quâ scorbuto resistit. Simon Paullus.

Semen Sinapeos in mortario tritum & cum vino albo mixtum multas centurias scorbuticorum & languentium hominum in obsidione Rupellensi sanitati restituit. Plerique enim obsessorum & urbe inclusorum fame & inedia pressi, multa sordida & quæ natura abhorret esitare coacti, respirandi difficultatem, gingivarum putredinem, dentium nigritiem & vacillationem, aliaque scorbuti symptomata contraxerant, unde multi moriebantur, donec tandem Sinapi in fossis circa urbem copiose inventum & quo dictum est modo adhibitum omnes liberavit. Ex relatione D. Mervault, qui toto obsidionis tempore in urbe manebat communicavit D. Tancredus Robinson.

Sinapi cum vino calido magna quantitate potum curat febrem quartanam si exhibeatur duabus horis ante paroxysmum D. Palmer ex relatione *D. Hermanni*.

Dantiscanus quidam valdè pronus ad vertiginem & apoplexiam consilio medicorum solebat semen Sinapeos ad præservationem masticare. Cum vero propter senium ulterius id facere non posset, in pollinem redactum assumebat ore volutando, tandem cum ne hoc quidem modo eodem frui posset, in linteolo ligatum olfaciebat. Hoc autem efficiebat, ut diutissime vivens ab his malis omnino immunis degeret. D. Soame ex observat. Hieron. Reusneri à Velschio editis. *Raius*.

SINAPISMUS.

Sinapismus species est cataplasmatis quæ in Lethargicis, Catoche atque in stupidis ac segnioribus naturis eò adhibetur ut sensus partis hebes excitetur, facultas affulgeat, calor excitetur, humor discutiatur.

Conficiendi Sinapismi modus ex Oribasio & Aetio est hujusmodi. *Caricas in aqua tepida pridie macerare oportet, postridie vehementer expressas contundere, dein acerrimum sinapi per se terere, caricarum cremorem inter terendum paulatim affundendo, quò facilius teri possit, non tamen fiat aquosum. Tum in massas leves redigito, alteram ex caricis, ex sinapi alteram. Et cum vehementem Sinapismum volueris, duas Sinapi partes uni caricarum addito; si mediocrem, utrimque partes æquas; si imbecillam, tertiam tantum Sinapi partem duabus caricarum.*

Si ex acetô paratur Sinapismus, inefficacior est ac imbecillior, quia Sinapi virtutem discutit acetum.

Linteô autem excipi debet Sinapismus, ut parti adhibeatur, quàm sæpe intueri oportet, utrum ex illius admotione satis ruboris contraxerit, alii enim citiùs, alii seriùs ejus sensum percipiunt. Quod si longô temporis spatio Sinapismus cuipiam parti admotus non agat, nec cutis colorem immutet, spongiis aquâ calidâ imbutis fovenda est, ut faciliùs intrò facultas illius queat subire. Ut enim Sinapismus excrementa ad cutem evocare queat, hanc si non ulcerare, saltem rubrificare debet; unde & Phænigmus hoc est rubrificans medicamentum solet appellari.

Post sufficientem Sinapismi usum, in balneum ducendus est æger, à quô pars rosaceô illinenda. *Renodæus*.

SIRUPUS.

(1.) *Saccharum cum liquore inspissatum sirupum constituit.* Ut forma hæc externa pateat, elementa videnda sunt siruporum, quæ duo sunt, saccharum, vel mel, & liquor aqueus. Hæc duo inspissatione legitima per se constituunt sirupi formam. Hinc saccharum fluidum, seu liquidum impurius sirupus audit, *Sirup.* Mel verò ipsum paulò rarius eligitur, & magis ferè pró usu externo, unde mel rosatum colatum, mercuriale, anthosatum clysteribus usitatius induntur, exceptis compositis, oxymel enim simplex, scylliticum, helleboratum ad affectus pectoris pituitosos interius usitatum est. Internam verò formam ipsa simplicia largiuntur, adeoq; sirupi essentiale est, ut saccharum inspissatum sit, virtutem mutuatũ à quocunq; vegetabili. Inspissatio hæc fit leni coctione seu ebullitione, ubi unà impuritates auferuntur, & saccharum clarificatur, addito albumine ovi. Inspissatio porrò hæc vel solitaria est, vel conjuncta cum ipso

ipso vegetabilis succo; hinc si saccharo sirupisato addatur extractum vel essentia v. g. papaveris rhæados, extemplo habetur sirupus, & sic porrò. Hinc ipsa quoque consistentiam importat, ut sirupus non sit simplex liquor aqueus, dilutus penitus, aliàs situm contrahit, sed liquidum quidem corpus, ast paulò spissius, instar mellis colati, utut sirupi alii aliis magis diluti, aliis magis crassiores sint.

(2.) *Sirupi succos, decocta, infusa, extracta æmulantur & comprehendunt.* Cum enim necessum sit vegetabilium vires, à quibus denominantur, contineant, succum & sanguinem quasi eorundem elicere oportet, eundemque cum saccharo inspissare & jungere. Hinc vel ex ipso succo recenter expresso succulentarum plantarum conficiunt, vel per accessum liquoris extraneum electo. Sic ex succo depurato acetosæ, rosarum, violarum, scabiosæ, cardui benedicti, portulacæ, sirupi eorundem parantur. Notabile est inprimis, è succis parari sirupos fructuum succulentorum, ex uvis immaturis, qui de omphacio seu agresta dicitur, ribibus, berberibus, rubo Idæo &c. Cum verò non omnia succulenta sint, ut possint commodè exprimi, vel penitus succus & virtus omnis expressione sola exhauriri, infusio & decoctio succedit, ejusque vicem implet. Sic præter alia fit sirupus rosarum & violarum ex infusione simplici vel multiplici, qui solutivus audit, affundendo floribus ipsis aquam ferventem, ut imbibatur liquor hic virtute & colore eorundem. Imò studiosè nonnunquam ex siccis fit sirupus, ut vis solutiva auferatur, & roborandi adstringendique potius se exserat, uti v. g. sirupus de rosis siccis in usu est. Hinc benè addendum, quem sirupum intelligamus, variant enim virtutibus, an ex rosis simpliciter, an ex succo, an de rosis siccis, an rosarum solutivum seu compositum. Hinc adeoque res eò redit omnis, ut *sirupi nihil aliud sint, quàm extracta vegetabilium liquida saccharata.* Extracta, inquam, sunt, nam & ipsi succi decoctione mivam seu sirupi formam induunt, & extractum fiunt, & infusione simili eademque penitus parantur.

(3.) *Sirupi ad gratiam & durationem parantur.* Gratiam largitur saccharum vel mel, durationem justa consistentia. Hinc utut pondus ac proportio ipsius sacchari pro varietate ejusdem & ingredientium variet, & arbitrio ferè Pharmacopœi id committi soleat, attamen vel anaticè recipitur, vel, quod usitatius, ad part. j. liquoris, part. ij. circiter sacchari, quæ ipsa accessio sacchari palato gratius reddit medicamentum, ut facilius assumi possit. Ut verò duret, non sufficit sal hoc Pharmacopœorum, saccharum solum, verùm etiam consistentia justa requiritur, aliàs mucescit & situm contrahit, ac corrumpitur. Hinc decoctio ad tertiæ vel quartæ nonnunquam partis consumptionem fieri circiter debet, ut reverà sit saccharum cum liquore non mixtum, sed inspissatum, ac concorporatum intimè, adeoque hinc fluidum quidem existere, attamen, ob aqueas partes corruptibiles absumptas, asservationi longiori aptum.

(4.) *Volatilia sirupisari inepta.* Ut in omnibus medicamentorum generibus parandis videndum & considerandum est, quæ ex quibus elici & confieri possint; ita etiam id valet in siruporum confectione. Volatilia intelligimus illa, quæ in se continent sal volatile copiosum, sive per se eminens, ut in plantis antiscorbuticis, sive sulphure simul volatili fœtis, ut de rosmarino, majorana, melissa & similibus cephalicis notum est. Ratio est, quia coctione avolant, licet media inveniri queant, quò minus abitus hic fiat, si cum saccharo sirupisato misceantur, inconvenientiora tamen paulò hæc pro sirupisatione sunt; unde ex hisce talibus rarissimi vel nulli prostant sirupi, & qui sceletyrbicus audit Foresti, solùm inter hos numeratur, temperatus, fit verò ex cochlearia & becabunga, nihilominus & hîc volatile sal cochleariæ avolat. Contra ea ex dulcibus, acetosis, amaris, frequentiores sunt & rectius parantur; illa quippe minus evaporatione aufugere norunt, quin non tantum alterantes, verùm etiam purgantes ex talismodi jam dictis, non nimis resinosis, aptè parantur.

(5.) *Sirupi acidi non benè adservantur in vasis stanneis.* Valet id in genere quoque, acida in metallinis vasis non benè adservari, & quò magis quidem acida sunt, eò minus; evocant enim illa ipsa brevi tempore sal ♃licum, unde saporem consimilem corpori noxium acquirunt, in specie verò de sirupis, unde sirupi acetositatis citri, berberum, ribium, & similes aliter veniunt in usum servandi, si usum, non noxam inde haurire volumus, ut taceamus hoc loco, acida facilè consistentiam sacchari destruere, adeoque liquidiores ferè reddi sirupos acidos.

(6.) *Sirupi medicamentorum aliorum condimenta.* Quod alimentis sunt bellaria, quæ tamen coctioni non ita favent, id medicamentorum generi sunt sirupi. Hinc sirupi per se rarius soli adhibentur, neque enim ad ℥j. ißs. ij. adsumuntur, uti quidam libri transcribendo, alii more seculi illius, quo editi sunt, id ponere solent. Hinc nec medicamentis aliis, nisi ad gratum saporem adduntur, id quod tamen non ad nauseam intelligendum est. Hinc etiam plurimis sirupis carere possumus, quippe magis edulcandi fine ferè, adeoque secundariò, non primariò, magis expetuntur. Hinc etiam in acetosis & aliàs in ipsis gratia quoque tuenda est, addendo saccharum legitima quantitate. *Wedelius.*

Hæc de Syrupis in genere, jam de eorundem variis Compositionibus in specie & I. De Sirupis Alterantibus.

Sirupus de Absinthio ex *Pharm. August.*

℞. *Absinthii pontici, seu Romani* ℔ß. *rosarum rubr.* ℥ij. *spicæ indicæ* ʒij. *succi cydoniorum* ℔iij. *&* ℥ iij. *macerentur in vase fictili horis* 24. *deinde decoquantur, exprimantur, & colaturæ addantur sacchari* ℔ij. *Fiat, ut est artis, sirupus.*

Ventriculi, hepatis, & viscerum aliorum imbecillitati etiam dolorificæ, & cachexiæ præsertim à causa frigida succurrit: adpetentiam dejectam excitat; intestinorum & viscerum retentricem vim confirmat: flatus discutit; auriginosos juvat: humoresque per urinas propellit: datur etiam in albo & pituitoso mensium fluore.

Quamvis subtiliorum partium magna ex parte jacturam in coctione hujus syrupi contingere, nemo diffiteri queat, easdem tamen, utpote intentioni nostræ necessarias, haud ægrè ferre possumus, eorum defectum, si necessitas postulat, ex tempore, aliarum scopo satisfacientium admixtione, facilè supplentes; si quis tamen aliquod earum connubium in hoc syrupo expetat, tum aliis modis, tum sequenti etiam, præparationem instituere posset: Absinthium scilicet, Rosas & spicam in aliquot vini unciis aliquandiu macerando, & exprimendo, remanentiam verò cum succo cydoniorum coquendo, exprimendo, & colaturam saccharo additam clarificando, atque ad crassiorem consistentiam per coctionem deducendo, ut dein cum superiori infusione, prius depurata, syrupus fieri queat, nativo vini &c. sapore & odore magis pollens quàm si per destillationem separatæ tenuiores partes ei acces-

accesserint. Litem tamen haud movebimus, si quis alibi, per destillationem partes dictas separando, easdem syrupo suo jungere ex arte voluerit; nos interea vinum quondam addi solitum omisimus; cum cydoniorum succus sic satis extractioni necessariæ sufficiat.

De Absinthio compositus paulò aliter ex *Pharm. Londin.*

℞. Absinthii vulgaris, mediocriter sicci, ℔ß. rosarum rubrar. ℥ij. spicæ indicæ ʒ j. vini albi veteris generosi, succi Cydoniorum an. ℔i ß.

Macerentur calidè integrum diem, in vase fictili; tum leviter coquantur in B. M. & colentur; additisque sacchar. ℔ j. Fiat syrupus secundùm artem.

De Absinthio stomachalis & hepaticus. *Zvvelferi.*

℞. Herb. recent. Absinthii ℥vi. menthæ crispæ ℥iv. rosar. recentium ℥ ij. spicæ indicæ ℥ß. Rad. calami aromatici recent. ℥ij. quæ minutim incisa & contusa immittantur cucurbitæ vitreæ, superaffundendo vini opt. generosi vel Hispanici ℔iv.

Stent in digestione loco calido die unâ, posteà, apposito capitello juncturisque benè clausis, fiat destillatio & abstractio libræ unius circiter & unciarum decem: Residuæ in cucurbita species unà cum vappa vini (quæ exantlata spirituosa parte tota est nauseosi saporis, odorisque ingrati, ventriculo, uti vidi, insignem labefactationem afferens) abjiciantur. Abstractæ verò aquæ odoriferæ & spirituosæ de novo immergantur sequentia minutim incisa.

Herb. recent. Absinthii ℥iv. menthæ ℥ij. caryophyll ʒij. vel ʒiij. nucum moschatar. ℥ß. mastichis electi conquass. ʒij. factaque digestione per diem unum vel alterum in Alembico vitreo benè clauso, fiat colatura & expressio, liquor colatus & per residentiam depuratus filtretur, interimque asservetur. Tum.

℞. Residuas ab infusione præcedenti species, additis, herb. recent. Absinthii ℥iv. menthæ crispæ ℥ij. rad. calami aromat. recent. ℥i. galangæ ℥ß. rosarum rub. ℥j. santali rubri ℥ß. incisa, coquantur cum aquæ simplicis ℔iij. ad remanentiam lib. unius cum dimidia, colatura post expressa ac probè clarificata, additis sacchari albiss. ℔uj. porro ad consistentiam ferè Tabulati coquatur, tùm demùm jungatur Aqua spirituosa superius asservata, ac recentibus speciebus impregnata, ℥. scil. x.

Ac sola dissolutione fiat syrupus præstantissimus: qui ventriculi, hepatis, & lienis imbecillitati, à causa frigida obortæ succurrit, appetentiam excitat, flatus discutit, facultatem retentricem confirmat, adeoque in cachexia & Diarrhœa à debilitate & frigida ventriculi ac hepatis intemperie suborta præstans est remedium; sumptus quotidie in vini potu, vel alio vehiculo, morbo conveniente: utpote vino Cydoniorum aut alterante jusculo ab ℥ß. ad ℥j.

Nota: Lubuit præparationem hujus syrupi, à priori in Pharmacopæia regia præscripta, non abs re immutare, præsertim in abjectione specierum à destillatione relictarum propter vappam vini illis adhærentem; & ab iisdem minimè separabilem, additis tamen harum loco recentibus herbis & speciebus, quippe precium syrupi tantopere non augent tanquam levi ære comparabilia; cum interim syrupus, ademptâ vappoâ nauseâ evadat palato & stomacho gratior, acceptabiliorque naturæ. Notetur præterea: quod præfatus syrupus de Absinthio, pro abstemiis, omisso vino totaliter, substituto loco hujus vino Cydoniorum, non minus dextrè parari possit, vel etiam in modum sequentem confici, utpote.

℞. Succi Absinthii nostrat. probè depurati ℔ij. succi seu vini Cydoniorum recentis ℔iiß. quibus immerge sequentia, incisa prius & contusa, nimirum: Absinthii recentis unc. iv. menthæ crispæ recentis unc. iij. calami aromatici, galangæ an. ℥j. rosarum rubr. unc. iß. & facta digestione, duabus circiter diebus, coquantur ad remanentiam libræ unius semis, coletur, exprimanturque species, colaturæ expressæ, ac albumin. ovi probè clarificatæ adde sacchari albi canarii ℔ii. & denuo ad syrupi consistentiam percoque, cui pro aromatisatione adde Elæosacch. cinamomi ʒvi. caryophyll. ℥ß. Fiat syrupus stomachalis præstans cujus usus & dosis ex superioribus patet.

Sirupus de succo Acetosæ Mesuæ, ex *Pharm. August.*

℞. Succi Acetosæ depurati ℔iij. sacchari clarificati ℔ ß. coquantur ad syrupi consistentiam.

Febribus biliosis admodum gratus est, & pestilentibus salubris, viscerum igneum calorem moderatur, ipsaque roborat.

Si quis exiguam partium subtiliorum portionem perdere nimis scrupulosè vereatur, easdem, destillationem coctioni subrogando, conservare, aliisque usibus adaptare; vel etiam, si tales, quamvis tanti momenti hîc non futuras, syrupo junctas expetat, justam aquæ destillatæ quantitatem cum saccharo & remanente succo ad crassam consistentiam coctis jungere poterit. Nobis tamen, dum minima illa non curamus & laboris tædio Pharmacopæos nostros, tot syruporum destillationibus, tot inter alias magis necessarias operas, vix sufficientes, sublevamus, nemo jure succensere poterit, syrupum cæteroquin satis efficacem, & scopo nostro parem coctione præscripta obtinentibus. Id quod etiam de sequenti, aliisque nonnullis observari itidem volumus, scimus quidem posse & alia ratione, succi nempe acetosæ depurati sufficientem quantitatem cum sacchari clarificati ad crassissimam consistentiam cocti libra una semis simpliciter miscendo, præparationem non ineleganter institui; ast cùm hac ratione minor longè succi, cujus vires tamen unicè hic expetuntur, quantitas cum saccharo combinetur, in nostro autem antiquo modo largior & concentratus is accedat, ut illum alterum amplectamur, nullam causam habemus.

Sirupus de Succo Acetosellæ ex *eadem Pharm.*

℞. Succi Acetosellæ depurati ℔ j. sacchari clarificati ℔j. coquantur in syrupum.

Viscerum inflammationibus, nec non malignis, ac pestilentibus febribus confert, earundem fervorem reprimit, putredinem emendat, sitim, ac sanguinis ebullitiones compescit, & cor eximiè roborat; aphthis etiam auxiliatur.

Acetosus simplex Mesuæ ex *Pharm. August.*

℞. Sacchari clarificati ℔v. Aceti ℔iij. coquantur ad justam consistentiam.

Humorum crassitiem incidit, attenuat & abstergit, obstructiones aperit; saluberrimus in affectibus calidis, ac biliosis, & ex materia mixta natis, dum bilis impetum reprimit, æstumque extinguit, urinas movet, sudores elicit, ac pestilentiæ putredinique resistit.

Acetosus compositus Mesuæ, *ex eadem Pharm:*

℞. Rad. fœniculi, Apii, endiviæ an. ℥iij. sem. Anisi, Fœnicu-

Fœniculi, Apii an. ℥j. endiviæ ℥ß. coquantur lento igne in libris sex aquæ ad dimidias : colatura cum sacchari albi ℔iij. Aceti acerrimi ℔ij. coquatur s. a. in syrupum.

Obstructiones viscerum, jecoris, lienis, renum, &c. reserat, humorum crassitiem tenuat, urinas promovet, febres compositas & nothas, prout & ventriculum bile ac pituita crassa refertum corrigit.

Acetosus Diarrhodon Mesuæ ex *eadem Pharmac.*

℞. Rad. apii, fœniculi, endiviæ an. ℥ij. rosarum ℥j. glycyrrhizæ ℥ß. spicæ ʒiß. sem. Anisi, fœniculi, Apii an. ʒvii, succi endiviæ, Apii an. ℔iiß. Aceti ℔ij. sacchari ℔iij. coquantur lege artis in syrupum.

Usus ejus est ad febres complicatas : hepatis & splenis obstructiones aperit & viscera corroborat.

Sirupus Adianthinus Fernelii ex *Pharmac. August.*

℞. Adianthi albi, id est, rutæ murariæ m. iij. nigri seu capilli veneris, vulgaris, id est, polytrichi aurei, saxifragiæ, betonicæ, pimpinellæ, Asplenii an. m. ij. coquantur ex aquæ ℔viij. usque dum ad v. redeant. in expresso solvantur sacchari albi ℔iiij. mellis optimi despumati ℔ß. Fiat ex arte syrupus.

Omnes in quacunque corporis parte humores incidit, atque detergit, cuivis morbo incipienti, omni itidem naturæ, ætati, regioni conducens.

Sirupus de Agno casto ex *Pharm. Londin.*

℞. Sem. rutæ, cannabis, an. ʒiß. endiviæ, lactucæ, portulacæ, cucurbitæ, melonum an. ʒij. psyllii ʒiß. Agni casti ℥iiij. florum nenupharis, foliorum menthæ an. mß. Decocti, ex lentium & semin. Coriandri an. ʒiß. ℔iij. simul coque lento igne ad exhalationem ℔ij. & colato residuo adde succi limonum ℥ij. sacchari albi ℔iß. Fiat syrupus secundum artem.

Sirupus de Agresta Mesuæ ex *Pharmac. August.*

℞. Omphacij depurati seu Agrestæ ℔v. sacchari clarificati ℔iij. coquantur in syrupum.

Potenter adstringit, refrigerat, & siccat, ideoque à putredine vindicat : pestilentiæ quàm maximè resistit : ventriculum roborat : prægnantium malaciam emendat, intemperiem calidam stomachi, hepatis, sitimque vehementem restinguit; venenis, febribusque biliosis adversatur : choleræ morbo, ac dysenteriæ, purgato prius corpore, medetur. Post cibum sumtus, vomitum immoderatum, ab æstuante bile, aut inflammatione, persanat.

Agresta, succus est ex uvis immaturis expressus, paulo antequam maturuerint; is Græcis omphacium dicitur. Hoc autem loco Agresta sumi debet nondum coctione densata, sed expressa tantum & depurata.

Sirupus de Albuminibus ovorum.

℞. Album. ovorum n. viij. flagellentur & dissolvantur in aq. comm. ℔iij. tum adde sacchari albi ℔ij. coq. & f. Sirupus s. a.

Valet hic sirupus pro humectando ac refrigerando pectore, ut & pro acrimoniis quæ illuc ex cerebro descendunt obtundendis, item pro exscreatione facienda. Dos. est ab ʒß. ad ℥iß.

Sirupus de Althæa Fernelii ex *Pharm. August.*

℞. Radicis Althææ ℥ij. graminis, Asparagi, glycyrrhizæ, uvarum passarum mundatarum an. ℥ß. cicerum rubrorum ℥j. cymarum Althææ, malvæ, Helxines, pimpinellæ, plantaginis, adianti albi & nigri an. m. j. sem. quatuor frig. major. & minor. an. ʒij. incisa coquantur ex aquæ ℔viiij. usque dum quatuor supersint : deinde cum sacchari albi ℔ iij. Fiat ex arte syrupus.

Ardorem urinæ demulcet, ac citra manifestum calorem, crassam, obstruentemque pituitam, nec non viscidam purulentamque renum saniem, & arenulas blandè expurgat.

Syrupus de Ammoniaco ex *Pharmac. Londin.*

℞. Agerati, cetherac, an. m. iiij. Absinthii vulgaris ℥j. Rad. cichorii, Asparagi, cort. Rad. capparum an. ℥j. Fiat omnium post debitam præparationem, infusio per horas 24. in vini albi ℥iij. aquæ Raphani simplicis, fumariæ an. ℔ij. dein ebulliant ad ℔j. & ℥viij. & clarificetur colatura per subsidentiam : in cujus adhuc tepentis ℥iiij. solve seorsim gummi Ammoniaci, priùs in aceto vini albi acerrimo soluti, ℥ij. reliquum coquatur cum sacchari albissimi sesquilibra in syrupum, injecta ex gummi mixtura sub finem.

Sirupus Anagallidis ex *Pharmac. August.*

℞. Succi ex herba Anagallidis flore phœniceo, expressi & depurati ℔iij. sacchari clarificati ℔ij. coquuntur in syrupum.

Vires ejus sunt cephalicæ, maniacis præsertim commendatæ; potissimum adhibetur in torminibus infantum.

Sirupus Anisi cum vino Quercetani, è *Pharm. Schroder.*

℞. Anisi conquassati ℥iiij. macerentur in vini generosi ℔ij. per tres dies, coletur : colaturæ adde sacchari ℔j. & coque ad syrupum.

N. eodem modo concinnari possunt syrupi, & ex aliis seminibus, veluti ex semine fœniculi, pæoniæ, ex baccis lauri, juniperi, & simil.

Sirupus Anticausodicus ex *Pharm. August.*

℞. Mellis clarificati ℥xvi. succi sempervivi majoris ℥iiij. cancrorum fluviatilium, phlegmatis vitrioli an. ʒiß. Aceti rosati ℥iij. coquantur s. a. ad justam consistentiam.

In causo sive febre ardente ejus usus esse potest, linguam enim siccam humectat, asperam lenit, & æstuantem refrigerat.

Sirupus Aperiens magistralis ex *Pharm. August.*

℞. Succ. depuratorum : Rad. cichorii, pimpinellæ an. ℔j. fumariæ, lupuli an. ℥vi. petroselini, fœniculi an. ℥iij. Rad. apii, enulæ, asparagi, eryngii, vincetoxici an. ℥j. herbarum Agrimoniæ, s. Kunegundis seu eupatorii Avicennæ, agerati an. m. j. Foliorum cuscutæ, ceterach, adianthi utriusque, cardui benedicti, comarum Absinthii pontici, Florum centaurei minoris an. mß. gr. Alkekengi ℥j. Aquæ fontanæ ℔iij. Aceti scillitici ℔ij. sacch. albi ℔iiß. Fiat s. a. syrupus justæ consistentiæ.

Omnibus jecoris, mesenterii, hepatis, ac venarum meseraicarum obstructionibus; nec non diuturnis febribus, & ex eis natis cachexiis, ac hydropi prodest. Acui ejus vis potest spiritu chalcanthi.

Sirupus Aperiens splenecticus & hepaticus *Zvvelferi.*

℞. Succor. depuratorum ex totis, quibusdam, vegetabil. utpote pimpinella, apio, cichorio sylv. petroselino, fæniculo, an. ex toto scilicet rad. & herbis, cymis lupuli, nasturtio hortensi an. ℔ß. quibus succis immergantur incisarum & contusarum (si fieri poterit) recentium omnium, Rad. apii, enulæ, cichorii sylv. vincetoxici an. ℥ß. cymarum Asparagi, herb. nasturtii hort. cochleariæ, agrimoniæ, epaticæ nobilis, Agerati seu eupat. Mes. scolopendrii, matrisylvæ an. ℥iß. granor. Alkekengi, juniperi an. ℥j. factaque digestione duabus circiter diebus, fiat colatura & expressio specierum, succi, expressi ac opt. clarificati interim asserventur, species vero à colatura & expressione relictæ, affusa s. q. aquæ simpl. coquantur leviter ad remanentiam ℔ j. decoctum colatum & albumin. ovorum probe clarificatum, additis sacchari can. albi ℔iiij. coquatur ad consistentiam fere tabulati, cui tandem jungantur succi superius asservati & essentificati, ac paucis ebullitionibus fiat syrupus justæ consistentiæ.

In obstructionibus hepatis, lienis, mesenterii & pancreatis, atque inde exortis morbis quamplurimis, scorbuto præsertim efficacissimus, qui ipse in exhibitionibus cum spiritu salis simpl. vel spiritu salis Armoniaci acido chalybeato permisceri poterit & in vehiculis appropriatis; ab ʒß. ad ʒj. vel ʒij. propinari.

Sirupus de Artemisia ex *Pharmac. August.*

℞. Herb. Artemisiæ m. ij. pulegii, melissophylli, dictamni cretici, sabinæ, an. m. j. Flor. Hyperici mß. Rad. rubeæ, rusci an. ℥ij. sem. nigellæ ʒß. cassiæ ligneæ ʒj. sacchari albi ℔iij. coquantur cum aqua font. ℔v. secundum artem in syrupum.

Mensium obstructionibus, uteri suffocationibus, & partui difficili medetur.

De Artemisia compositus ex *Pharmac. Londin.*

℞. Artemisiæ m. ij. pulegii, calaminthæ, origani, melissæ, persicariæ non maculatæ, dictamni cretici, sabinæ, majoranæ, chamædryos, Hyperici, chamæpityos, matricariæ cum flore, centaurii minor. Rutæ, betonicæ, buglossi sylvestris, sive echii, an. m. j. Rad. fæniculi, Apii, petroselini, Asparagi, rusci, saxifragiæ, enulæ, cyperi, rubiæ tinctorum, Ireos, pæoniæ, ana ℥j. baccarum juniperi, seminis levistici, petroselini, Apii, anisi, nigellæ, carpobalsami sive cubebarum, costi veri, cassiæ ligneæ, cardamomi, calami aromatici, Rad. Asari, pyrethri, phu, ana semunciam.

Mundata, concisa, & trita macerentur 24. horas, in aquæ limpidæ ℔xii. F. destillatio in B. M. ut eliciantur aquæ ℔viii. exprimantur fæces prelo, & in colaturæ cum albumine ovi clarificatæ q. s. coquantur sacchari albissimi ℔vi. ad tabulati consistentiam, dein addatur aqua priùs destillata; & in B. M. F. syrupus s. a. aromatizandus cinnamomi spicæ nardi an. ʒiij.

Syrupus Asthmaticus *Zvvelferi.*

℞. Rad. recent. enulæ camp. ℥ij. calami aromat. ℥ß. ceparum recent. ℥iiij. Herb. recent. hyssopi, anethi, melissæ, nasturtii hort. satureiæ an. ℥iiiß. Florum recent. Tunicæ ℥j. cort. Arantiorum recent. extim. ℥iß. cinamomi acuti, granorum juniperi an. ℥i. macis ʒß. sem. Anisi, fæniculi an. ℥iß. omnia incisa & contusa immittantur in cucurbitam vitream quibus superaffunde vini generosi seu malvat ℔iiij. factæ digestione una alterave die fiat destillatio & abstractio ℔ij. cui aquæ spirituosæ prolectæ (abjectis speciebus à destillatione relictis cum residua vini vappa) de novo immerge sequentia saltem incisa, ut pote

Scillæ præparatæ & siccatæ ℥ß. ceparum recentium ℥vi. Rad. recent. enulæ camp. ℥i. Ireos Florent. liquirit. rasæ an. ℥vi. calami aromat. ℥ß. herb. recent. hyssopi, Anethi, melissæ, nasturtii hort. chærefolii ana ℥i. croci orientalis ʒj. digerantur per biduum, fiat post colatura & expressio, essentiam interim prius purificatam asservando. Tum ℞. species ab ultima infusione vel extractione relictas, quas cum s. q. aquæ simpl. coque ad remanentiam circiter ℔ij. colaturæ opt. clarificata adde sacchari albi canarij ℔iiiß. coquantur ad consistentiam ferè tabulati, cui junge aquam superius destillatam & essentificatam, fiatque sola dissolutione sacchari, debitæ consistentiæ syrupus, qui

In Asthmate, orthopnæa, dyspnæa & similibus pectoris affectibus catharrosis, & tussi antiqua, proficuè adhibendus. Per se sumptus ad instar lambitivi efficacior existet, quàm liquoribus aliis admixtus & potus; cochlear plenum sæpius de die paulatim deglutiendo & lambendo, quo magis asperæ arteriæ sese insinuare, & vel odoretenus bronchia pulmonum obstructa permeare, eorumque infarctos viscidosque humores incidere, attenuare, & ad rejiciendum aptos reddere possit.

Sirupus de corticibus Aurantiorum ex *Pharm. August.*

℞. Corticum Aurantior. recentium & extimor. ℥vi. vini albi Neccarici fortissimi ℔j. macerentur per 24. horas, in loco calido, benè obturato vase, postea vinum decantetur, filtretur, cum sacchari clarificati ultra consistentiam tabellarum cocti sufficiente quantitate permiscendo, Fiat syrupus.

Ventriculum frigidum roborat, coctionem adjuvat, flatus dispellit, ac cordis vires adauget.

De Floribus Aurantiorum ex *eadem Pharmac.*

℞. Florum Aurantior. recent. ℔iß. infundantur in aquæ fontanæ calentis ℔ij. horis 24. tum rejectis prioribus floribus, cum totidem novis infusio reiteretur, idque trina vice fiat. Tandem colatura depurata cum sacchari albissimi clarificati & ultra Tabellarum consistentiam cocti sufficiente quantitate redigatur in syrupum.

Cor ac cerebrum recreat, spiritus instaurat, sudoresque movet, pestilentibus ideò febribus salutaris, infectos namque humores à centro ad circumferentiam propellit, & exanthemata eiicit.

Sirupus de succo Aurantiorum ex *Pharm. August.*

℞. Succi Aurantiorum depurati ℔iij. sacchari albissimi ℔iß. coquantur secundum artem in syrupum.

Dupliciter hic syrupus præparari potest, è succo nimirum Aurantiorum dulcium, & acidorum: quorum hic nauseam, sitim, & cordis tædia pellit; ille calidis faucium ac pectoris malis opitulatur.

Sirupus Florum Bellidis ex *Pharm. August.*

℞. Florum Bellidis hortensis flore rubro ℔ß. macerentur in aqua fontanæ ℔ij. per 24. horas, postea exprimantur & cum sacchari albi ℔j. coquendo, & albumine ovi clarificando fiat syrupus.

In

In aperiendis obstructionibus, hepatis præsertim, efficax; in pectoris vulneribus curandis, & sanguine coagulato resolvendo utilis exsistit.

Sirupus de Berberibus ex *Pharmac. August.*

℞. Succi Berberum depurati ℔ij. *sacchari* ℔iß. *Fiat ex arte syrupus.*

Refrigerat & modicè attenuat: febribus malignis confert, bilem reprimit, febrium æstus delet, ac immoderatam sitim compescit, biliosis ventris profluviis salutaris.

Sirupus de Betonica simplex ex *eadem Pharmac.*

℞. Succi Betonicæ depurati ℔iij. *sacchari clarificati* ℔iiß. *coquendo Fiat syrupus.*

Ad capitis & uteri vitia efficax: leniter aperit, concoquit & abstergit, ac menses moderate provocat.

De Betonica compositus ex *Pharm. Londin.*

℞. Betonicæ m. iij. majoranæ miß. thymi, rosar. rubrar. an. m.j. violarum, stæchados, salviæ an. mß. seminis fæniculi, Anisi, ammeos, an. ℥iß. *Rad. pæoniæ, polypodii fæniculi an.* ℨv.

Digestione tepida in aquæ fontanæ ℔vi. & succi Betonicæ, depurati ℔iiß. 24. horarum spatio priùs peracta, destillentur in B. M. donec educantur aquæ ℔v. tum facta valida fæcum expressione, colaturæ, cum albumine ovi clarificatæ, incoquantur sacchari albissimi ℔iiiß. ad consistentiam tabulati: & demum addita aqua destillata. F. levissima ebullitione syrupus.

Alius *Zuvelferi.*

℞. Rad. cyperi rotund. pæoniæ recent. an. ℥i. *herb. recent. Betonicæ floresc.* ℥iiij. *salviæ* ℥ij. *majoranæ, rorismarini, thymi an.* ℥iß. *Flor. recent. lavend.* ℥i. *pæoniæ* ℥iij. *cheiri, paralyseos, tunicæ, rosar. an.* ℥iß. *cardamomi, cubebarum an.* ℨß *nucum moschatar. cinamomi opt. sem. Anisi, fæniculi ana* ℥i.

Omnia successivè, & tempore opportuno collecta, quædam concisa & contusa, nonnulla verò integra, utpotè, flor. cheiri, paralys. & pæoniæ, immergantur in vini albi generosi vel malvatici ℔iiij. vel v. facta maceratione quoad omnia unita sint, fiat destillatio & abstractio ad dimidias, vel duas libras cum dimidia: aquæ huic destillatione prolectæ, fragranti, & spirituosæ, denuò immergantur, (abjectis speciebus in fundo Alembici cum vappa vini relictis.)

Rad. doronici veri ℨvi. *pæoniæ recentis* ℥ß. *herb. recentis betonicæ floresc.* ℥iß. *rorismarini florescentis, flor. recent. cheiri an.* ℥j. *salviæ* ℨij. *tunicæ* ℥j. *ligni aloës ponderosi, nucum moschatar. cardamomi minor. cubebar. an.* ℈iij. *cinamomi* ℨß. *peracta extractione suffic. loco calido ac vitro.*

Benè clauso, liquor spirituosus à speciebus infusis, colatura & expressione separetur, perque filtrum probè clarificetur quò interim asservato, accipe porrò species ab infusione superiori & expressione relictas, quas cum aquæ simplicis s. q. coque, ad remanentiam ℔ij. decoctum colatum, & alb. ovorum debitè clarificatum, additis sacchari albi can. ℔iiiß. coquatur ad consistentiam quasi tabulati, cui tandem junge aquam superius asservatam, spirituosam & essentificatam in s. q. (℔ij. circiter.)

Ac sola ejusdem dissolutione, vel unica saltem ebullitione Fiat syrupus præstantissimus, qui in morbis capitis & cerebri frigidis saluberrimus, adeoque apoplecticis, epilepticis, catharrosis & soporosis affectibus propulsandis efficax est: propinandus cum aquis destillatis cephalicis, vel cum vino, aut alio vehiculo grato, ab ℥j. ad ℥iß.

Alius *ejusdem.*

℞. Aquar. lilior. convall. sine additione aq. simplicis ex baln. n. vaporoso stillatæ ℔j. *ceras. sine addit. still.* ℥vi. *Flor. cheiri, paralys. ana sine additione aquæ simplicis still.* ℥iij. *his aquis commixtis immergantur successu temporis Rad. recent. pæoniæ* ℥j. *herb. recent. betonicæ florescent.* ℥vi. *rorismarini* ℥j. *Flor. recent. pæoniæ, cheiri, paralyseos, tunicæ, tiliæ, rosar. pallidar. an.* ℥iij. *nuc. moschatar.* ℥ß.

Maceratione verò peracta, quando nimirum omnia collecta sunt, destillentur ex baln. n. vaporoso ad omnimodam humiditatis prolectionem; Aquæ verò huic destillatæ fragranti ℔. circiter ij. denuò immergantur sequentia minutim incisa *Rad. doronici veri* ℨvi. *pæoniæ recent.* ℥ß. *herb. recent. betonicæ* ℥ij. *rorismarini florescentis. Florum recent. cheiri, pæoniæ, tunicæ, tiliæ, rosarum rubrarum ana* ℥iß. *ligni aloës ponder.* ℈ij. *nuc. moschatar.* ℥ß.

Et cum die una atque altera in digestione steterint, fiat colatura cum expressione, liquor expressus clarificetur per filtrum, interimque asservetur; species verò expressæ cum s. q. aquæ simpl. coquantur ad ℔ij. cum decocto hoc colato & alb. ovorum debitè clarificato, solvantur sacchari canarii albi ℔iiiß. & ad liquoris ferè totalem exhalationem coquantur, cui demum adde superioris aquæ essentificatæ ℔ij.

Ac unica saltem ebullitione fiat syrupus justæ consistentiæ; qui in affectibus capitis & cerebri, utpotè in epilepsia, vertigine, hemicrania, cephalea, & cephalalgia salutaris existit, in aquis destillatis & appropriatis exhibendus ad ℥ß. ad ℥j.

Sirupus Bezoarticus *Donzelli.*

℞. Sem. milii integri ℔j. *infunde in aq. still. rutæ caprar. & cardui bened. ana* ℔iiß. *macer. hor. 24. dein bulliat milium ad crepaturam, tunc adde cardui bened.* ℥ij. *rutæ caprar. recent. miß. vel siccatæ mj. post bulliant leviter & ab igne retrahantur: liquor refrigeratus coletur; colaturæ unicuique libræ adde sacchari albiss.* ℥iiij. *bulliant de novo & clarificentur igne lento.*

Assumitur hic syrupus tantum calidus, quantum perferri potest; Dos. ℥vi. additis vini albi generosi ℥ij. mirandum in modum sudores movet, & propterea medicamentum est multùm utile in omnibus febribus intermittentibus si detur ipsis declinantibus; sitim extinguit ut experientia est comprobatum.

Sirupus de Borragine ex *Pharm. August.*

℞. Flor. borraginis recent. ℔vi. *aquæ font. puræ calentis quantum sufficit, Fiat infusio per hor. 24. postea exprimantur, & colaturæ* ℔v. *cum sacchari* ℔iiß. *coquantur s. a. ad formam syrupi.*

Prodest hic syrupus maniacis ac melancholicis, lætitiam enim auget, pectus quoque humectat & lenit, nec non syncopen & animi defectiones è corde natas arcet, cujus etiam tremori palpitationi & imbecillitati eximiè succurrit.

Sirupus Botryos ex *Pharm. Londin.*

℞. Herbar. Botryos, erysimi, urticæ an. m. ij. tussilaginis m. j. cum ß.

Coctione in aquæ font. q. s. in B. M. peracta, colaturæ claræ ℔ij. adde succi è pisis, demptis corticibus, in aqua fontana semel, iterumve mutata, ad mollitiem coctis, leniter expressi ac desidentia paulatim facta à crassamento liberati, ℔j. sacchari crystallini ℔iij. percoque ulterius in B. M. in syrupum; parandum, quando usus postulaverit.

Sirupus De Buglosso ex *Pharm. August.*

Paratur eodem modo, quo syrupus de Boragine. Quoad vires etiam cum eodem convenit.

Sirupus Byzantinus simplex Mesuæ ex *Pharm. August.*

℞. Succ. endiviæ, Apii an. ℔ij. lupuli, buglossi an. ℔j. Ferveant simul ac depurentur. Postea eorum ℔iij. cum sacchari clarificati ℔iiß. lento igne in syrupum percoquantur.

Febres putridas mixtas ex humore bilioso & pituitoso, solutu contumaces juvat: obstructiones viscerum aperit, humores tenaces & lentos incidit, ac tenuat, morbo regio succurrit, splenis duritiem, & infarctus ab humoris melancholici crassitie dissipat.

Byzantinus compositus Mesuæ ex *eadem Pharm.*

℞. Succ. endiviæ, Apii an. ℔ij. lupuli, buglossi an. ℔j. in his succis decoquantur, rosar. rubrar. ℥ij. glycyrrhizæ ℥ß. spicæ indicæ ʒij. sem. anisi, fœniculi, Apii an. ʒiij. colaturæ addendo aceti ℔j. sacchari albissimi ℔iij. coquantur, ut est artis, in syrupum.

Ad prædicta omnia valentior: ictero adversatur, hepatis, & splenis pertinaces obstructiones reserat, ventris inflationi, ac hydropi incipienti medetur.

Sirupus de Calamintha Mesuæ ex *Pharmac. August.*

℞. Calaminthæ montanæ, & nepetæ, domesticæ an. ℥ij. sem. ligustici, dauci, schœnanthi an. ʒv. uvarum passar. ℔ß. Aquæ ℔vi. primo coquantur uvæ passæ cum reliquis ad medias, in fine addatur schœnanthos. Expressum cum mellis despumati ℔j. s. a. fiat syrupus.

Viscerum obstructiones levat: incidit, attenuat, tergit, & aperit, interna calefacit, contumaces materias expulsioni præparat ac menses movet, tussi inveteratæ, Asthmati, intemperiei viscerum frigidæ convenit, humores viscidos ac crassos, bronchia pulmonum obsidentes expurgat, senibus familiares affectus levat, nec non lienis tumorem duritiemque discutit.

Sirupus de Capillis veneris simplex ex *Pharm. August.*

℞. Capillor. veneris ℥vi. macerentur in ℔vi. aquæ, horis 24. deinde coquantur ad medietatis consumtionem: colaturæ addendo sacchari ℔iß. Fiat, ut artis est, syrupus.

Ad thoracis affectiones calidas ac destillationes tenues præstans est: pleuritidi proinde incipienti idoneus, cùm materia calida, aut mixta ob tenuitatem promtè eiici nequit: obstructiones præterea vasorum leniter aperit.

De Capillis veneris compositus ex *eadem Pharm.*

℞. Capillor. veneris ℥v. glycyrrhizæ ℥ij. Aspleni, seu ceterach. m. j. macerentur in ℔vi. aquæ, horis 24. deinde coquantur ad medietatis consumtionem colaturæ addendo sacchari clarificati, penidiorum, aquæ capillor. veneris an. ℥viij. Fiat syrupus s. a.

Venarum meatus leniter expurgat, obstructiones aperit, è renibus item & vesica mucores ac arenulas expellit: quem in finem Dodonæus radicum rusci & asparagi an. ℥j. ac seminis insuper malvæ ʒij. addendas censet. Nunc syrupus Adiantinus Fernelii ejus vicem supplet.

Sirupus Cardiacus, vel Julepum Cardiacum ex *Pharm. Londin.*

℞. Vini Rhenani generosi ℔j. aquæ rosac. ℥iiß. caryoph. ℈j. cinnamomi ʒß. Zingiberis ℈ij.

Infunde horis 24. dein coque leniter in B. M. mox colaturæ claræ adde sacchari albiss. ℥iij. Tum F. julepum, liquando saccharum in B. M. postea addantur Ambræ gris. gr. iij. moschi gr. j.

Alius Francofurtensium ex *Pharm. Schroder.*

℞. Vini albi generosi ℔ij. Aq. rosarum ℥iiß. cinnamom. ʒß. Zinziber. caryophill. an. ℈ij. ligentur omnia in petia, addaturque sacchar. ℥ivß. coque ad consistentiam syrupi, postea adde Ambræ gris. gr. iij. moschi gr. j. in syndone.

Vires. Convenit in lipothymia, aliisque cordis affectibus.

N. Præstat sola infusione, vel in MB parare.

Sirupus de succo Cardui benedicti ex *Pharm. August.*

℞. Succi cardui benedicti depurati ℔iij. sacchari clarificati ℔ij. Fiat coctione syrupus.

Febribus malignis ac pestilentibus confert, humorum putredinem arcet; sudores prolicit, vermes enecat, & pleuritidi auxiliatur.

Sirupus Carminativus ex *Pharm. D. Le Mort.*

℞. Ligni sassafras ℥iß. macis, nucis mosch. an. ʒij. sem. Anisi, Fœniculi, carvi an. ℥iß. herb. menthæ m. iij. corticum arantiorum ℥ij. sem. levistici ʒiß.

Contundantur omnia grosso modo, & infundantur in s. q. aq. fœniculi, menthæ, æqualibus partibus, macerentur simul per aliquot horas, dein leviter ebulliant in M. B. fiat colatura, quæ sacchari clarificati & ad consistentiam tabellati peracti ℔v. permisceatur absque coctione: syrupo confecto adde ol. cort. Arantior. menth. carv. fænicul. Anis. caryophill. an. gutt. ij. in saccharo prius excepta & pulverisata.

Vires Flatus discutit, ventriculum roborat, affectibus frigidis convenit, quibus major olei copia placet, eam addere pro lubitu poterunt.

Sirupus Caryophillorum aromaticorum ex *Marcgravio.*

℞. Aq. caryophyllor. aromaticorum instar lactis albæ ℥iij. in ea dissolve sacchari tabellati q. s. ut consistentiam syrupi acquirat sine igne.

Vires. Calefac. siccat, attenuat, incidit, cardiacus, stomachicus, cephalicus est.

Sirupus Florum caryophyllorum ex *Pharm. Londin.*

℞. Flor. caryophyll. præcisis unguibus, ℔j. totam noctem perfundantur aquæ fontanæ ℔j. dein cum sacchari albissimi clarificati, & in colatura, ad balnei calorem liquati ℔iiij. fiat absque coctione syrupus s. a.

Sirupus Catarrhalis cum herba Thee ex *Pharm. Schroder.*

℞. Rad. chin. orient. ℥j. fænic. pæon. ireos florentin. an. ℥ß. herb. thee ℥j. flor. beton. Trinitat. ana m. j. gran. chermes ℥ß. infunde in s. q. ▽. betonic. hor. xij. & col. hinc coq. addit. sacchar. ℔iiß. in formam syrupi.

Sirupus de Centaurio minori Antifebrilis *Zuvelferi.*

℞. Succi centaurii min. recenter expressi & depurati ℔iij. cui immergantur summit. seu florum centaurij min. recentium ℥x. minutim incisorum, digerantur duabus vel tribus diebus, in loco bene calente, exprimantur dein flores, succusque expressus debitè iterum clarificetur, cui addantur sacchari albi canar. libræ duæ coquantur ad consistentiam syrupi; servetur. Est præstans ad febres tertianas & quartanas abigendas, roborat ventriculum, & viscerum obstructiones reserat, Dosis ℥ß. ad ℥j. in vehiculo convenienti.

Sirupus cerasorum Acidorum ex *Pharmac. August.*

℞. Succi cerasorum acidorum per residentiam defæcati ℔vi. sacchari clarificati ℔iij. Fiat syrupus.

Ad internos æstus efficax: sitim extinguit, adpetitum instaurat, febrium incendia reprimit, bilis ferociam domat, mulierum malaciæ prodest, cordis denique vires tuetur.

Sumenda hic sunt cerasa illa acida, aliquibus duracina dicta, quæ nos vulgari idiomate Beiresn nominamus atque ex eorum succo, ubi probè maturuerint, syrupus hic conficiendus.

Sirupus Chalybeatus pro Mulieribus & cachecticis *Zuvelferi.*

℞. Rad. recent. Apii, pimpinellæ, valerianæ, pæoniæ ana ℥iiß. Herb. recent. melissæ, pulegii, nasturtii hort. rorismar. sabinæ ana ℥iij. baccar. Juniperi, lauri ana ℥ß. seminis Fæniculi, Apii ana ℥j. cinamomi acuti ℥ij. maceris ʒvi. Antophyllor. ℥ß. croci opt. ʒij. quibus omnibus conscissis & contusis, necnon cucurbitæ vitreæ immissis, superaffundantur vini albi generosi ℔vi.

Facta maceratione per unum atque alterum diem, appositoque capitello fiat in M. B. abstractio ad ℔iij. huic liquori profecto, abjectis speciebus in alembico relictis, una cum residua vini vappa, immergantur sequentia incisa saltem, ut potè:

Rad. recent. Apii, pimpinellæ, cichorii sylv. petroselini, fæniculi ana ℥iß, herb. recent. melissæ rorismarini, pulegii, sabinæ ana ℥iß. cassiæ ligneæ veræ, cinamomi opt. ana ℥j. baccar. lauri ℥ß. macis ʒiij. chalybis cum sulphure liquati, & insuper aliquoties cum sulphure calcinati secundum Crollium, inque petia ligati, ℥viij. vel ℥x. crem. tartari vel saltem tartari albi veneti subtiliter triti & chalybi permixt ℥j.

Macerentur loco calido per biduum; quotidie aliquoties agitando, & petiam vel sacculum cum chalybe & tartaro exprimendo; factaque post colatura cum expressione, colatus & expressus liquor per filtrum clarificetur, interimque affervetur.

Porrò.

℞. Species ab infusione ex expressione relictas, unà cum chalibe & tartaro in sacculo ligatis, quas cum aqua fontana, spiritu sulphuris ad gratam aciditatem acuatæ ℔iij. coque ad remanentiam ℔iß. (sed quod bene observetur in patella ferrea) decoctum coletur & per quam optime clarificetur, quod cum sacchari albiss. ℔iij. denuò coquatur ad consistentiam fere tabulati; cui tandem jungatur Aqua superius destillata & recentibus speciebus essentificata in quantitate competenti (℔iß. circiter.)

Ut sola dissolutione; vel unica saltem ebullitione syrupus justæ consistentiæ emergat. Qui in reserandis mensibus obstructis, egregiam non solum præstabit operam, verùm etiam cachecticis & hypochondriacis auxilio erit. Commodè dabitur in jusculis alterantibus, vel etiam in vino, ab ℥j. ad ℥ij. plus minusvè, juxta subjecti ac ægrotantis constitutionem.

Alius facilior ex *Eodem.*

℞. Chalybis cum sulphure liquati, ac sæpius post (ter quaterve ad minimum) cum eò calcinati, secundum Crollium ℥viii. cremoris tartari ℥iij. his mixtis & subtiliter pulverisatis, ac vitro largo immissis, superaffunde vini albi generosi ℔ij. macerentur loco calido, vitro probè clauso, sæpius de die agitando, per triduum, facta post colatura ac clarificatione, vinum hoc chalybeatum interim asservetur; tum verò

℞. Rad. recentium cum toto, Apii, fæniculi, cichorii sylv. pimpinellæ, petroselini an. ℥ij herb. recent. scolopendrii, cherefolii, ceterach ana ℥ij. chamædryos, nasturtii hortensis ana ℥iij. rorismarini ℥j. cassiæ lignea ℥iß. baccar. lauri ʒvi. item: chalybem cum tartaro superius ab infusione relictum, sacculo inclusum.

Coquantur incisa quæ incidenda sunt in s. q. aquæ simpl. cum spiritu sulphuris prius ad gratam aciditatem acuatæ (in sartagine ferrea, caveas igitur à cuprea vel ænea) ad remanentiam ℔ ß. coletur, exprimanturque species, decoctum albumine ovorum probè clarificatum, additis sacchari albiss. ℔iij. porrò coquatur ad consistentiam fere tabulati, cui adde vini superius chalibeati & asservati q. s. ut sola sacchari dissolutione, aut unica saltem ebullitione syrupi consistentia acquiratur, superaddendo sub finem elæosacchari cinamomi ℥iß. servetur usui.

Ad menses mulierum reserandos præcedenti haud inferior, cachecticis præterea & hypochondriacis opitulatur. Propinari potest ab ℥j. ad ℥ij. in jusculis alterantibus aut laxantibus, vel in aliis vehiculis appropriatis.

Nota, si cuipiam medico volupe fuerit, vino substituere aquam cinamomi, vel etiam aliam aquam stillatitiam pro Extractione chalybis, non aberrabit; verum necesse est, ut eam spiritus sulphuris prius acidulam nonnihil reddat, secus enim inefficax foret in extrahendo chalybe, posset forte non nemo etiam hærere circa præparationem chalybis secundum Crollium, en! addendo ejus præparationem veram.

Accipe chalybis frustulum oblongum, quod igne fortissimo, sufflante folle candefac, quoad scintillas uberrimè de se spargat, cui ab igne remoto cito admoveatur sulphur, sic guttatim veluti solutus aut liquefactus in vas suppositum, aqua frigida repletum stillat: chalibe verò parum refrigerato, eundem denuò candefac, ut antea; sulphurque ipse admove, donec totus chalybs sulphure liquatus fuerit, qui ab aqua separatus siccandus & in pulverem redigendus, inque patella ferrea vel terrea, super ignem

ignem carbonum, in loco patulo, vel sub camino collocata, calcinandus porro est, spatula ferrea, continuo agitando, ad omnimodam sulphuris conflagrationem; chalybs relictus denuò in pulverem redigendus, & pro ejus una libra sulphuris triti uncia una admiscenda, iterumque uti antea calcinandus, super igne carbonum, spatula continuo agitando ad conflagrationem sulphuris; & hæc calcinatio sive conflagratio cum sulphure, ter quaterve aut sæpiùs repetatur, sic ad prædictos usus chalybs legitimè erit præparatus.

Sirupus Chamædryos *Bauderoni.*

℞. Chamædryos cum floribus ℥VIII. scolopendrii, id est, Asplenij ℥ij. corticum radic. capparum ℥ij. Acori veri (calami aromat. falso in officinis nuncupati) schænanti seu junci odorati nardi indica, seminum petroselini, & anisi an. ʒVI.

Contusa biduo, in aquæ & vini albi utriusque ℔iij. super cineres calidos macerentur. Deinde parum coquantur, & exprimantur. Secundo maceratione iterata parum coque. Expressum clarificetur, & cum sacchari albi, vel mellis despumati ℔iij. coque in syrupum condiendum cinnamomi ʒ j.

Sirupus de Chamælo ex *Pharmac. August.*

Præparatur ex florum infusione, colatura & saccharo, uti syrupus de borragine.

Usus ejus est in colica & iliaca, itemque affectibus uterinis à frigore natis. Additur potissimum in enematis ubi crassos flatus evocare necesse est.

Sirupus de Cichorio simplex ex *eadem Pharm.*

℞. Succi cichorii depurati ℔iij. sacchari clarificati ℔iß. coquantur in syrupum.

Hepatis ac renum intemperiem calidam emendat: febribus auxiliatur, bilis acrimoniam frangit, refrigerat, humectat, & obstructiones expedit.

Sirupus de Cinnamomo ex *Pharm. August.*

℞. Cinnamomi optimi, crassiusculè pulverisati ℥v, ponantur in cucurbitam vitream, addanturque aquæ cinnamomi optimæ cum vino destillatæ ℔ij. aquæ rosarum odoratissimæ ℥ij. stent in loco calido, benè obturato vase, ne quid exspiret horis 24. deinde filtrentur, atque cum sacchari albissimi clarificati & ultra consistentiam tabellarum cocti sufficienti quantitate Fiat syrupus.

Vitales spiritus plurimùm recreat, cor ac ventriculum à frigore languidum reficit, oris halitum commendat coctionem juvat, nec non universas corporis vires, fulcit.

Sirupus Acetositatis Citri ex *Pharmac. Londin.*

℞. Succi malorum citriorum colati, & per subsidentiam depurati ℔j. sacchari albissimi clarificati & ad consistentiam tabellati cocti, ℔ij. Fiat una vel altera ebullitione syrupus.

Sirupus de Corticibus Citri ex *Pharm. August.*

℞. Corticum citri recentium & extimorum ℥vi. granorum tinctorum, seu chermes ʒij vini albi neccarici fortissimi ℔j macerentur loco calido, vase benè obtecto, per 24. horas; postea vinum decantetur, & filtretur, atque cum sacchari clarificati ultra consistentiam tabellarum cocti sufficiente quantitate permisceatur, addendo moschi or. grana sex in particula vini hujus citr. soluti & filtrati. Fiat syrupus.

Cor & ventriculum roborat: corruptos stomachi humores obtundit, anhelitus graveolentiam abigit, pestilentibus venenatisque morbis resistit: cordis palpitationi medetur, mæstitiamque discutit.

Incompletus etiam, i. e. sine moscho apud nos in usu est.

Sirupus Cochleariæ, ex *Pharm. Amstælod.*

℞. Sacchari clarificati, & ad consistentiam tabellati cocti, ℔iiij. Aquæ stillatitiæ cochleariæ q. s. ut sine coctione agitando s. a. redigantur in syrupum.

Sirupus Coralliorum Quercetani ex *Pharmac. August.*

℞. Corallia rubicundissima & elegantissima ℔ß. succi berberum perfectæ maturitatis depurati, ut materiam quatuor digitos superemineat, digerantur in calore balnei vaporosi vel alio moderato per triduum, vel quousque corallia bullulas emittunt, dein quod dissolutum est, per inclinationem separetur, & recentem coralliis relictis succum depuratum rursus affundendo, tantisper id reiteretur, usque dum tota soluta videantur. Pro hujus succi, corallina essentia impragnati ℔ij. sumatur sacchari cantii albi ℔j. lenta in M. B. evaporatione redigantur in formam syrupi.

Hic syrupus facit ad omnes affectus ab hepatis vitio scaturientes; confert omnibus fluxionibus hepaticis, dysenteriis, & lientericis.

Quamvis sint, qui syrupum hunc, permiscendo berberum succo corallia in aceto destillato soluta, & in salinam formam coagulata, parare soleant, in nostris tamen officinis modum à Quercetano traditum, ut elegantem satis & paratu maximè possibilem, observari volumus.

Coralliorum compositus ex *Pharm. Londin.*

℞. Corallii rubicundiss. ℥VI. subtilissimè pulverato, super porphyritem, cum pauca aqua rosarum, adde succi depurati limonum, in B. M. à phlegmate liberati ℥XVI. succi depurati Berberorum ℥VIII. Aceti vini albi acerrimi, succi limp diss. lujulæ an. ℥VI.

Mista conjiciantur in phialam vitream, subere & vesica bubula claudendam, indiesque agitando, donec octo dierum digestio in balneo vel fimo equino peracta sit; tum fiat per chartam emporeticam colatura: de qua cape ℔iß. succi puriss. cydoniorum ℔j. sacchari rolati ℥xij.

Misce; fiat syrupus s. a. in Balneo; additisque syrupi florum veronicæ rubræ ℥XVI. servetur in usum; omisso nodulo ex Ambræ griseæ ʒß. moschi orientalis gr. iiij. donec medicus imperaverit.

Sirupus Cordialis gemmatus calidus *Zwelferi.*

℞. Cort. recent. citri vel limon. extim. ℥iij. Arantior. extim. ℥ij. flor. recent. rosarum damascen. ℥iij. tunicæ ℥ij. quibus minutim concisis & cucurbita vitrea immissis superaffundantur vini veteris albi vel malv. ℔iiij. factaque brevi digestione, abstrahantur destillando per arenam, vel baln. n. vaporosum ℔j. Aqua verò huic prolecta f. agranti porrò immerge.

Cort. Arant. recent. & extim. ℥j. citri recentior. ext. ℥ß. flor. recent. tunicæ rubr. ℥j. & si in promptu sint, aut haberi possint, florum recentiorum Arantiorum ʒVI. item seu granorum Kermes legitimorum & integrorum ʒij. macerentur una alterave die, tunc fiat colatura, nunc accipe hujus aqua

aquæ oderiferæ rubræ & essentificatæ ℔ij, *ac in ea dissolve, magist. n. solubilium, utpotè coralliorum rub.* ℥i. *perlarum oriental* ℥ß. *matris perlarum* ℥j. *his solutis superadde sacchari canar. albiss.* ℔iij.

Ac solâ ejus dissolutione, sine ulla ebullitione syrupus conficiatur, cor, vitales spiritus ac animales insigniter roborans ac recreans.

Cordialis Frigidus *Ejusdem.*

℞. *Succi granator. acidor. recenter expressi, succi pomorum redolent. recenter quoque expressi, succi citri seu limonior. jam jam etiam expressi an.* ℥viii. *in his succis digerantur cort. citri seu limon. recent. ext.* ℥ij. *Arant. recent. & ext.* ℥i. *flor. tunicæ recent. rub.* ℥iß. *buglossi recent.* ℥ß. *gran. Kermes legitim. integ. non contusor.* ʒii. *& facta digestione die una vel altera in calore leni, vitro opt. clauso, coletur, in colatis & bene clarificatis succis dissolve magist. n. solubil. corall.* ℥i. *his solutis supperadde sacchari Canar. albi* ℔iij.

Ac solâ sacchari dissolutione sine coctione fiat syrupus cordialis efficacissimus, qui in febribus ardentibus, malignis, pestilentialibus, imò in peste ipsa summè salutaris est, cordisque palpitationi resistit, exhibendus per se ob gratiam sui saporis, sive in vehiculis appropriatis, ab ℥ß. ad ℥i.

Sirupus Cydoniorum ex *Pharmac. August.*

℞. *Succi cydonior. acidorum depurati* ℔iii. *sacchari albi clarificat.* ℔iß. *Fiat syrupus.*

Languidas ventriculi vires recreat, nauseam & vomitum sistit, nutritionis instrumenta roborat, coctricem facultatem juvat, ac viscerum omnium vires instaurat: Lienteriam & alvi profluvium biliosum, aut dysenteriam hepaticam ex humorum acrimonia obortam sedat: cibi adpetentiam excitat, malos succos, biliosos præsertim, concoquit, atque ad expulsionem præparat.

Syrupus Contra Dysenteriam *Zwelfferi.*

℞. *Rad. bistortæ, tormentillæ an.* ℥i. *Cichorii sylv.* ℥iß. *pimpinellæ, scorzoneræ, saniculæ, ireos flor. liquiritiæ an.* ℈i. *galangæ* ʒvi. *herb. recent. Consol. saracenicæ, mille folii, sanguisorbæ, pyrolæ, hederæ terrestris an.* ℥ii. *flor. rosar. rub. siccat.* ℥iß, *balaust. papaver. errat. an.* ℥i. *fruct. Acaciæ* ℥iß. *capit papar. albi cum semin. num.* vi. *baccar. myrti* ℥i. *santali rubri* ʒvi. *cort.* Arantiorum, citri, *an.* ℥i. *nuc. moschat. expressarum, ab oleo relictarum* ʒvi.

Incisa & contusa coquantur in s. q. aquæ simpl. repetitis vicibus affusæ, quousque tota specierum virtus extracta sit, colaturæ omnes alb. ovorum probè clarificatæ ad remanentiam circiter ℔ii evaporent, quibus additis succi seu vini cydon. ℔ß. sacchari canarii albi ℔iij.

Coquantur denuò ad consistentiam syrupi, abstergit & adstringit leniter, intestina exulcerata conglutinat, malignitati, quæ ut plurimum dysenteriis conjuncta est, resistit: roborat ventriculum & hepar: in omnibus porrò vulneribus internis & profundis; tanquam vulnerarium medicamentum præstat, propinatus cum cremore hordei, sero lactis caprini, aut aquis coctis appropriatis, ad unam vel alteram unciam, bis, terve de die.

Sirupus de Endivia Simplex ex *Pharm. August.*

℞. *Succi endiviæ depurati* ℔viii. *sacchari* ℔iv. *coquantur ut est artis in syrupum.*

Ad hepatis, & viscerum omnium intemperiem calidam est utilis, sitis enim ardores compescit, ac morbi lateralis initiis præcipuè convenit.

De Endivia Compositus ex *eadem Pharm.*

℞. *Endiviæ recentis, borraginis, scariolæ, hepaticæ, buglossi, melissæ, eupatorii, lactucæ an. m. j. sem. quatuor frig. major. an.* ℥i. *florum cordialium an.* ʒiij. *sandali albi, rubri an.* ʒi. *Coquantur in aquæ fontanæ* ℔vi. *s. a. ad medias: deinde Colaturæ addendo succi endiviæ depurati* ℔v. *granatorum* ℥iij *sacchari albi* ℔iv. *Fiat syrupus ut est artis.*

Potens est in magno præcordiorum incendio, nec non ventriculi & hepatis intemperie calida, febribus pariter biliosis & ardentibus: obstructiones reserat, ac urinas promovet.

Sirupus Antepilepticus Quercetani, ex *Pharm. Schroder.*

℞. *Rad. pæoniæ, visci querni, an.* ℥ß. *Cinamomi opt.* ʒij. *flor. Calendulæ, lilii Conval. tiliæ, lavendul. an. p. j. Rosar. Rub. p. ii. Fiat extractio cum spiritu Juniperi vel vini ad eminentiam dig. 4. decantetur.*

℞. *Tincturæ* ℥x. *sacchari Candi pulveris.* ℥iij. *aut iv. m. & accendantur, flagrentque Continuo agitando, donec syrupus satis Coctus, aut plus minusve fortis videatur, tum enim extinguendum erit incendium,*

Vires. Præstantissimus est syrupus, tam præcautioni quàm curationi inserviens. Dosis cohlear ß.

Antepilepticus Witzelii ex *eâdem Pharm.*

℞. *Rad. scorzoner.* ℥iß. *fraxinellæ* ℥ii. *herb. galeg. m. i. thee p. ii. visc. Corylin.* ℥ß. *fl. Cheiri m. j. gran. Chermes* ʒß. ℈i. *stercoris pavonis* ℥ß. *Coque leviter in* ▽. *flor. Cheiri s. q. hinc col. & cum sacchari* ℔i. *redig. in syrupum.*

(*Vires.* Proficuus admodum in Epilepsia infantum compertus.)

Sirupus de Erysimo Lobelii ex *Pharm. August.*

℞. *Erysimi totius recentis m. vi. radicum helenii, tussilag. an.* ℥ii. *herb. borraginis. Cichorii, Capillor, veneris an. m. iß. flor. Cordialium, Anthos, stœchadis an. m. ß. sem. Anisi* ʒvi. *passular. mundatarum* ℥ii. *incisa & Contusa Coquantur in aquæ hordei, hydromelitis an.* ℔iv. *succi irionis* ℥vi. *ad remanentiam* ℔iij. *in expresso liquore dissolvantur sacchari albi* ℔ii. *Fiat. lege artis syrupus.*

Vires ejus sunt pectorales, & magnoperè inprimis in raucedine commendantur.

Sirupus de Eupatorio Mesuæ ex *Pharm. August.*

℞. *Rad. apii, fœniculi, endiviæ an.* ℥ii. *glycyrrhizæ, schœnanti, Cuscutæ, absinthii, Rosarum an.* ʒvi. *Capillor. veneris, Cardui benedicti, eryngii, flor. buglossi, sem. Anisi, fœniculi, eupatorii Mes. seu Agerati an.* ʒv. *Rhabarbari. mastiches an.* ʒii. *spicæ indicæ, Asari, folii vel ejus loco spicæ Romanæ an.* ʒii. *Aquæ fontanæ* ℔viii. *Coquantur ad tertiæ partis Consumtionem; expressioni addendo succi apii* ℔ii. *endiviæ* ℔i. *sacchari* ℔iv. *Coquantur s. a. in syrupum.*

Prodest in febribus diuturnis ac tertianis nothis, ex bile aut pituita Crassa, quæ jecoris aut lienis obstructiones parit, partesque nutritorias & concoctrices vires labefactat, ortum ducentibus; aperit, incidit, tenuat, tergit, & digerit: adpetentiam exci-

excitat, coctionem firmat, robur ventriculi suscitat, hydropi succurrit, cacochimiam & cachexiam emendat: vitiosos succos per urinas educit, intemperiem frigidam delet, flatus ventriculo aut jecori innatos dissipat, hypochondriorum dolorem, ac tensionem levat, atque adeo totius corporis corruptionem, quæ male affectum ventriculum, & hepar sequitur corrigit.

Sirupus Exhilarans D. Laurent. *apud Renodæum.*

♃. Succorum buglossi & borraginis lb I ß. *succi pomor. redolent.* lb j. *succi melissæ* ℥ ß. *granor. Kermes* ʒ III. *croci* ʒ ß. *pulveris diamargariti frigidi* ʒ ß. *diambræ* ℈ IV. *facchari tabarzet* lb II. *fiat ex arte syrupus.*

Hujus syrupi descriptionem dat clarissimus Vir Dn. Doctor Laurentius, Gallorum & Navarorum Regis medicus primarius, in quodam opere doctissimo, quod de visu conservando, de morbis melancholicis, catarrho, & senio in lucem edidit, illius autem authorem agnoscit affinem suum Dom. Castellanum, Galliæ quoque Regis Archiatrum, à quo se habuisse confitetur, sic verò debet confici.

In succis depuratis grana Kermes noctem integram super cineres calidos infundentur; in forti expressione saccharum diluetur: deinde coquentur omnia in syrupum: in cujus medio suspenditur nodulus, qui suo sinu pulveres, & crocum continebit. Dosis erit ab ℥ I. ad ℥ II. idque mane jejuno stomacho, & vesperi hora somni.

Cognominatur exhilarans, quia vim habet eximiam ad cor & spiritus vitales exhilarandos, facultates erigendas, mœrorem abigendum, & qualitatem humoris melancholici malignam comtemperandam.

Sirupus de Farfara ex *Pharm. August.*

♃. Succi Farfaræ depurati lb III. *facchari clarificati* lb I ß. *decoquantur in syrupum.*

Refrigerat, lenit, & humectat: Calidis ob id pectoris vitiis adprimè confert, Tussi, pleuritidi, peripneumoniæ, ac phthisi salutaris, nec non Catarrhis salsis, acribus, & in pectus faucesque delabentibus perquam idoneus.

Sirupus de Fragis ex *Pharm. August.*

♃. Succi Fragorum depurati libras tres, facchari clarificati lb I ß. *Fiat lege artis syrupus.*

Æstuosis febribus, ac internis incendiis convenit. Calculos itidem atterit, urinas movet, & renum arenulas expurgat.

Sirupus de Fumaria simplex ex *eâdem Phar.*

♃. Succi Fumiterræ depurati lb I V. *facchari clarificati* lb II ß *Fiat syrupus.*

Adustos, salsos, ac retorridos humores concoquit, sanguinem mundificat, obstructiones reserat, ventriculum & jecur roborat, icterum tollit, ventrem lubricat, urinas prolicit, cutis vitia, pruritum & scabiem aufert, demum ex viscerum infarctu natas febres: præsertim biliosas Curat.

Sirupus de Glycyrrhiza Mesuæ ex *Phar. August.*

♃. Glycyrrhizæ ℥ II. *capillor. veneris* ℥ I. *hyssopi* ℥ ß. *Aquæ* ℔ IV. *species prædictæ in aqua prius fervefacta horis* 24. *macerentur, deinde decoquantur ad dimidias: colaturæ addendo mellis despumati* ℥ VIII. *facchari albi* ℥ XVI. *Aquæ rosar.* ℥ VI. *Fiat syrupus s. a.*

Thoracem, & pulmones expurgat: diuturnæ, itemque siccæ tussi, ac pleuritidi opem fert, aperit, tergit, asperam arteriam & partes spiritales lenit, easque ad materiam expectorandam confirmat: incipientibus Thoracis affectibus frigidis & pituitosis saluber est; calefacit enim, incidit, tenuat, expurgat, lenit & moderatè siccat.

Quamvis saccharum penidium ab alio saccharo, manum pharmaceuticam non experto, haud parùm differat, quia tamen syrupos paulò herbidiores reddere solet, nec tamen virtuti eorum, si omittatur, multum detrahat, ejus loco sacchar. album substituere in hoc syrupo aliisque nonnullis subsequentibus voluimus.

Sirupus, Granatorum Dulcium ex *Pharm. August.*

♃. Succi Granator. dulcium depurati ℔ V. *facchari albissimi* ℔ II *s. coquantur in syrupum.*

Tussim sedat, exscreationes promovet, humectando sitim mitigat ac pectus lenit.

Granatorum Acido-dulcium ex eâdem *Phar.*

Paratur eodem modo, quo syrupus granatorum dulcium.

Refrigerat & humectat: nauseam ac vomitum biliosum reprimit, febribusque biliosis plurimum auxilii adfert.

Sirupus Antihecticus Riverij, ex *Phar. Schrod.*

♃. Testud. lacustr. aut fluviat. in frusta dissect. lb II. *cantror. fluviat. vivorum confract.* ℔ I *s. sem. quat. frig. major.* ℥ IV. *limacum per medium sectorum m. ij. succi veron. mar. melon. an.* ℔ I. *vini albi* lb VI. *succi nicot.* lb II. *uvarum corinth. passul. an. q. s.*

Ponantur omnia in magno matracio benè obturato & sinantur digeri per ♂ 2. postea destillentur ex cineribus, & ex liquore destillato & sacch. Cand. lb IV. F. Syrupus. Cap. ℥ j. pro dosi paulò ante pastum bis aut ter in die, adde usus tempore lactis sulph. perlarum an. gutt. VII. m. & exhibè.

Lac perlarum fit terendo eas super marmor in Alcool irrorando aq. rosarum paulatim, deinde iterum terendo in mortar. marm. cum succo limonum statim perlæ dissolventur, filtra, Colatura servetur.

Sirupus de Succô Hederæ Terrestris ex *Phar. August.*

♃. Succi hederæ terrestris depurati lb III. *facchari albiss.* ℔ I *s. coquantur, ut est artis, in syrupum.*

Ad internos abscessus, cruenta, & saniosa sputa salubris, phthisi medetur, vasa rupta glutinat, apostemata purulenta mundificat & sanat: urinas, menses ac sudores promovet.

Sirupus Hydragogus *Zvvelfferi.*

♃. Succi rad. iridis nostr. cærul. depurati lb IV. *radicum sambuci, vel decocti ejus radicis fortis* ℔ I *s. quibus mixtis immerge sequentia incisa & contusa, nimirum rad. recent. ebuli* ℥ IV. *Enulæ* ℥ II. *calami aromat.* ℥ I *s. cort. medii sambuci recent.* ℥ j. *medullæ sambuci* ℥ I. *baccar. juniperi* ℥ I *s. Alkekengi, sem. bardanæ major. nasturtii, urticæ an.* ℥ I.

Facta digestione brevi, coquantur ad ramanentiam ℔ I *s.* coletur & exprimantur species, calaturæ clarificatæ adde facchari albiss. lb III.

Et denuò coquendo ad justam Consistentiam syrupus efficiatur, qui præstans est in hydropica dispositione & cachexia, educit serosam humiditatem per urinam, ut & quandoque per alvum, sumptus ab ℥ I. ad ℥ II.

Hy-

Hydragogus alius Hepaticus *Ejusdem.*

℞. Succi Absinthij nostrat. ℔ j. Epaticæ nobilis, Agrimoniæ an. unc. x. Iridis nostr. cærul. ℔ j. quibus succis commixtis immerge sequentia, incisa & contusa ut potè rad. recent. Ebuli unc. VI. calami aromatici unc. I ß. galangæ unc. j. medullæ sambuci ℥ VI. rosarum rub. recent. unc. III. santali rubri unc. ß. bacc. juniperi unc. I. factaque maceratione die una, coquantur ad consumptionem ℔ iß. colaturæ expressæ & alb. ovorum clarificatæ adde saccari albi can. ℔ II. & denuo ad syrupi consistentiam decoquantur, addendo ultimo pro aromatizatione Elæosacchari cinamomi, caryophyll. an. ʒß. Fiat syrupus.

Cachecticis & hydropicis emolumento est, hepar roborat insigniter, ut & lienen, uncia una vel altera pro dosi frequenter exhibita.

Sirupus Florum Hyperici ex *Pharmac. August.*

Paratur ut syrupus de boragine.

Calculosis, ac renum dolores patientibus auxilio est, urinas movet, vermes enecat, nec non cordis cerebrique vires adauget.

Sirupus de Hyssopo Mesuæ ex *Pharm. August.*

℞. Hyssopi, Rad. Apij, fœniculi, petroselini, glycyrrhizæ an. ℥ x. hordei mundi ℥ß. Tragacanthi, sem. malvæ, cydonior, an. ʒiij. capillor. veneris ℥vi. jujubarum, sebesten an. nnuero xxx. uvar. passar. major, ab acillis liberatar. ℥iß. caricarum, dactylor. pinguium an. num. x. aquæ ℔viij. coquantur ad ℔v. consumtionem, expressum cum sacchari albi ℔ij. in syrupum ex arte percoquatur.

Utimur eo in morbis Thoracis invalescentibus, ex frigida, crassa, & lenta materia natis, ubi attenuatione, detersione, ac expurgatione majore opus est: asthmaticos & tussiculosos juvat, obstructiones aperit, hypochondriorum dolori, ac renum calculis utilis.

Sirupus Ivæ Arthriticæ, sive chamæpityos ex Pharm. Londin.

℞. Herb. chamæpityos m. ij. majoranæ, salviæ, rorismar. polij montani, origani, calamenthæ, mentastri; pulegij, hyssopi, Thymi, Rutæ sativæ & sylvestris, Betonicæ, serpylli an. m. j. Rad. Acori, Aristolochiæ longæ, rotundæ, Bryoniæ, dictamni albi, gentianæ, peucedani, phu an. semunciam, Apij, Asparagi, fœniculi, petroselini, Rusci an. ℥j. pyrethri ℥ß. stœchados, sem. Anisi, Ammeos, carvi, fœniculi, ligustici, seseleos an. ℥iij. uvar. passarum exacin. ℥ij.

Prævia digestione 24. horarum spatio in aquæ font. tepidæ ℔x. peracta, destillentur in B. M. donec aquæ libræ quinque eductæ fuerint. Tum facta valida fœcum expressione, colaturæ claræ q. s. Coquatur cum mellis optimi, & sacchari candidi, an. ℔ II. ad Tabulati consistentiam; additaque aqua prius destillata conficiatur syrupus in B. M. aromatizandus ol. cinnamomi nucis moschatæ an. ℈ ß.

Sirupus de Jujubis Mesuæ ex *Pharmac. August.*

℞. Jujubar. numero sexaginta, violar. sem. malvæ an. ℥v. capillor. veneris, hordei mundi, glycyrrhizæ an. unc. j. sem. papaveris albi, melonum, lactucæ, cydoniorum, Tragacanthi an. ʒiij. aquæ font. ℔ix. coquantur ad Tertias, colaturæ addendo sacchari ℔ij. F. s. a. syrupus.

Ad tussim siccam, arteriæ asperitatem, omnesque thoracis & spiritalium partium affectus à fluxionibus calidis ortum habentes adcommodatus, sputum tenue suo lentore maturat, incrassat, glutinat, & expectorat: eum Manardus ad vesicæ ulcera celebrat, ad quæ lentore dulci, frigido, & mucoso ideoque leniente opus est.

Simplex fit ex ziziphis centum in aquæ cœlestis ℔iv. ad dimidias coctis, cum sacchari ℔j. utilis ad tenues in pectus destillationes, & sputum liquidius modicè incrassandum.

Sirupus Lientericus D *Daquin.*

℞. Summit. Absinthij major, rosar. rubr. exungulatar, an. m. iij. limaturæ chalybis nodulo inclusæ ℥ij. rhei electi, & cortic. myrobolanor. citrinor. an. ℥iß. tartari pulverati ℥j. santali rub. contusi ℥ß. in vase fictili vitreato collocentur, cum succor. plantag. & rosar. rub. an. ℔iij. & cineribus calidis hor. 24. committantur; deinde lento igne per horæ quadrantem bulliant, colentur & exprimantur, liquor verò ovi albumine cum sacchari optimi ℔v. Clarificetur & coquatur in syrupum.

Admodum efficax est hic syrupus in sistendis lienterijs, stomachum, hepar, lienem & intestina omnia corroborat, acrimoniam humorum obtundit, & hæmorrhagias interiores sistit, datur ab ℥ß. ad ℥iß. mane jeuno stomacho solus aut liquori appropriato admixtus.

Sirupus de Limonibus eu *Pharm. August.*

℞. Succi limonum maturor. depurati ℔iß. sacchari albiss. clarificati, ultra tabellarum consistentiam cocti ℔iij. Fiat secundum artem Sirupus.

Refrigerat & acrimoniæ suæ vi penetrat; internis incendiis summoperè conducit, putredinem arcet, ac lumbricos enecat: cor & stomachum reficit, eorundemque vires tuetur.

Sirupus de Lupulo, ex *eâdem Pharm.*

℞. Succi depurati lupuli ℔iv. Fumariæ ℔j. sacchari clarificati ℔iv. Fiat syrupus.

Ad jecoris intemperiem calidam, & bilis effervescentis impetum retundendum utilis: sanguinem purgat, ejusque ebullitionem temperato calore compescit: biliosis insuper febribus, synochis, cephalalgiæ calidæ, internisque fericoribus confert, ictero perquam idoneus.

Paratur quoque hic syrupus ex solo lupuli succo, prout Mesue cap. de volubili docet.

In hujus syrupi confectione studendum, ut succus è primis emergentis lupuli turionibus, seu asparagis, ante enata folia, exprimatur, non autem cùm jam planta provectior in caules adolevit.

Sirupus Mastichinus è *Pharm. Norimberg.*

℞. Aquæ mastichinæ ℔j. sacchari ad consistentiam Tabulati inspissati ℔j. misceantur & fiat syrupus, ut artis est.

Mastichinus alius stomachalis *Zvvelfferi.*

℞. Aquæ mastichinæ stomachicæ nostr. in classe xv. descriptæ ℔j. cui adde sacchari albi can. ℥xx. ac solâ ejusdem dissolutione, lenissimo in calore fiat syrupus gratissimus, ventriculo ut & cerebro roborando in affectibus eorum frigidis efficax. Dosis unc. ß. ad unc. iß.

Sirupus de succô Melissophylli ex *Pharm. August.*

℞. Succi melissophylli, seu citrariæ veræ ℔iij. abstrahantur leni arenæ calore ejusdem ℥vi. in remanentia solvatur sacchari albi ℔iß. clarificetur cum albu-

albumine ovi, & ad debitam consistentiam cocta, addictâ aquâ per destillationem abstractâ Fiat syrupus.

Ad cordis vires reparandas efficax : lipothymias sanat, spiritus auget, ac pestilentium febrium malignitati adversatur : uteri insuper affectibus summoperè prodest, immunditiem enim expurgat, & menses moram trahentes eijcit.

Cum huic syrupo partes subtiliores, coctione aliàs exhalantes, conservare præstet, destillatione easdem à fuga retractas, ut pharmacopæi nostri, ceu jam dudum observare prudentiores consueverunt, porrò conjungant, non prohibemus.

De Succo Melissæ Compositus ex *Pharm. Londin.*

♃. *Corticum radicum buglossi ℥j. Rad. dictamni albi, pentaphilli, scorzoneræ an. ℥ß. fol. melissophylli, scabiosæ, succisæ, flor. buglossi utriusque, rorismarini an. m. j. sem. oxalidis, citrij mali, fœniculi, cardui benedicti, ocimi an. ʒiij.*

His diem integrum macerandis affunde aquæ fontanæ, tepentis ℔ iv. coque in B. M. dein liquoris validè expressi & clarificati ℔ iii ß. adde succi mellissæ depurati, aquæ rosar. rubrarum an. ℔ ß. sacchari crystallini ℔ iv. Fiat syrupus in B. M.

Sirupus de Succo Menthæ ex *Pharm. August.*

Fit ad modum. Sirupi de succô Melissophylli.

Usus ejus præcipuus est stomachicus, quem roborat, calefacit, coctionem juvat, cruditates emendat, singultum & vomitum inhibet, ac flatus dissipat;

De Mentha minor Mesuæ ex *Pharm. August.*

℞. *Succi menthæ depurati, granator, dulc. acidorum sacchari an ℔j. coquantur secundum artem.*

Commendatur in ventriculi intemperie frigida, ideoque vomitum, nauseam & singultum sedat, ac alvi fluorem, Retentricis facultatis imbecillitate subortum sistit, stomachum quoque, & ventrem inferiorem totum blando suo calore, lenique adstrictione confortat.

De Mentha major Mesuæ ex *eâdem* Pharm.

℞. *Succi cydonior. acido-dulcium, & dulcium; granatorum acido-dulcium, dulcium, & acidorum, an. ℔ i ß. in succis his, horis 24. macera menthæ siccæ ℔ i ß. rosarum rubr. ℥ i j. coquantur lento igne ad dimidias; & postea colentur, addendo sacchari ℔ i j. ad perfectionem, in fine autem aromatizando galiæ moschatæ veræ, tritæ & in sindone ligatæ ʒiij,*

Priore longè præstantior, sed multum quoque pretiosior; in quo parando mentha parùm sicca sumenda est, quæ supervacaneam humiditatem, suis flatibus ventriculum turbantem, deposuerit.

Sirupus de Succo Mercurialis ex *Pharm. August.*

♃. *Succi mercurialis depurati ℔iij. sacchari ℔iß. coquantur in syrupum.*

Ejus usus ad enemata paranda commendatur: alvum enim leniter subducit, biliosos & aqueos humores evacuans : uterum quoque impurum mundificat, & conceptioni habilem efficit.

Sirupus de Moris Compositus ex *Renodæô.*

℞. *Succi mororum domesticor, non omnino maturorum ℔ß. succi mororum rubi sylvestris, mellis albi despumati an. ℔i. sapæ ℥iv. coquantur, ut artis est, in syrupum.*

Ut diacodij loco, quod olim opiatæ forma parabatur, nunc syrupum de papavere simplicem habemus, sic pro diamoro, syrupum de moris : ad cujus confectionem multi adjecerunt succum fructus rubi idæi & fragorum : sicque ex tribus mororum generibus conficiunt, alij utrumque relinquunt, atque sapam : fit autem succorum simul cum melle coctio ad consistentiam tantum syrupi, qui dilutior est diamoro, seu rob de moris, quod nunc vix paratum reperitur, sed ejus locô syrupus mororum compositus capite superiore descriptus.

Multum quoque probarem syrupum de moris simplicem, ex eorum nempe succo & saccharo paratum : cui si portio aquæ rosaceæ adiiceretur, & gratiorem, & ad multa efficaciorem præsertim ad roborandum, & fluxiones sistendas judicarem.

Syrupus de moris compositus valet contra depascentia oris ulcera : ad dentium quoque & gingivarum affectus. Ad columellam, seu uvulæ relaxationem, & ad omnia oris vitia, & per se sumptus ex cochleari, & dilutus in decocto convenienti in formam gargarismatis.

Sirupus de Mucilaginibus ex *Pharmac. Londin.*

♃. *Sem. Althææ, malvarum, cydonior. an. ℥j. gummi Tragacanthæ, in nodulo inclusi ʒiii. horum perfusioni sex horæ concedantur in decocto tepido Malvarum, sem. papaver. albi, & granorum Alkekengi.*

Tum exprimatur mucilago ad sesquiunciam; ex qua, cum decocti prædicti ℥iii. sacchari albiss. ℥ii. F. Syrupus s. a.

Sirupus Myrthinus Compositus Mesuæ ex *Parmac. Londin.*

♃. *Baccarum myrti ʒxx. Rosar. sandali albi, rub. & rubri, sumach, balaustior, berberum an. ʒxv. messilor. ʒxxxxx. succi pomorum agrestium, cydoniorum an. ℔ß. omnia cum aqua fontis ℔viii. coquantur ad medias: colentur & eum sacchari ℔iii. Fiat secundum artem syrupus.*

Efficax ad Thoracis & pectoris affectus, ut hæmorrhagiam pulmonum tenuem, & calidam tussim: hæmorrhagiam omnem, utpote pectoris, uteri, renum, ac abundantia menstrua cohibet, diabetem reprimit, & omnem immodicam vacuationem, uti ventris profluvium, vomitum sistit; quia refrigerat, siccat, & adstringit.

Commodissimè paratur hic syrupus autumnali tempore, quando mespila matura quidem, sed duriuscula adhuc, nec temporis morâ vel diuturniore situ emollita prostant.

Sirupus Nephrocatharticus Jouberti ex *Pharm. August.*

♃. *Quinque radicum aperient, an. ℥ ii. Rad. raphani, sylvestris, ononidis, bardanæ, Ericæ, rubi, Eryngij, levistici, rubeæ majoris an. ℥i. macerentur contusæ, in aceto per diem naturalem : postea accipe. Rad. calami aromat, cyperi, Asari, valerianæ, althææ, cort. rad. capparis, citri sicci an. unc. ß. saxifragiæ cum rad. plantaginis cum radicibus an. m. ij. summitatum malvæ, parietariæ, urticæ, asparagi, Betonicæ, pimpinellæ, quinque herbar. capillarium, nasturtij, sisymbrij aquatici, berlæ, id est, sij, seu laveris, crithmi marini, fragariæ an. m. j. pulpæ passular, minor, jujubarum sebesten, glycyrrhizæ rasæ an. unc. i j. caricarum pinguium numero triginta, granorum. Halicacabi, Juniperi numero viginti, quatuor sem. frig. majorum,*

rum, minorum, sem. milij solis, urticæ, ocymi an. unc. ß. *carvi, dauci, seseleos an. drach.* II. *florum cordialium, genistæ, hyperici, Matrisylvæ seu caprifolij German. an part.* I. *coquantur in sufficienti quantitate decocti hordei, addito aceto infusionis radicum.* ℔ I. *colaturæ adde succi limonum* ℔ I. *sacchari & mellis despumati an* ℔ II. *Fiat syrupus qui aromatisetur cinnamomi unc. j. nucis moschatæ* ʒß. *reponatur in usum.*

Laboriosa hujus syrupi confectio, ejus tamen usus quondam apud nos increbuerat, ob vires, quibus in cienda urina, renibusque à sabulo liberandis pollet: calculos enim atterit, arenulas expurgat, urinarios meatus aperit, & mundificat, datur commodissimè cum decocto Herniariæ aut cicerum rubrorum.

Sirupus Nephriticus primus *Zvvelferi.*

℞. *Rad. recent. Apij unc. j. petrosel. unc.* III. *ononidis, pimpinel. an. unc* Iʒ. *calami aromat, liquirit, an. unc. j. bulb. asparagi recent. unc.* IV. *herb. recent. nasturtij hortens, petroselini, Rutæ murar. an. unc.* III, *bacc. juniperi unc.* Iß. *Alkekengi unc.* I. *sem. nasturtij, urticæ an. unc.* ß. *saxifragiæ, dauci, Thlaspios, carvi an.* ʒVI. *incisa & contusa coquantur in s. q. aquæ simplicis, (vel in aqua betulæ, si haberi possit, scil. quæ tempore veris ex arbore betulæ sauciata sponte effluxit) ad remanentiam* ℔ II. *colatura cum expressione facta probè clarificetur, cui adde succi raphani hortensis radulâ comminuti recenter expr. & depurati libr. j. sacchari canarij albi libras iij.*

Et ad consistentiam debitam syrupi denuo coquantur. Vires habet eximias in cienda urina, exturbando calculo & sabulo, cùm renum, tum vesicæ, renes, meatus urinarium etiam vesicam mundificat, calculi propagines, ipsas arenulas exturbando, velut in herba seminium præcidit, supposito quod ejus usus continuato vigeat, exhibendo pro dosi unc. j. ad unc. Iß. in decocto cicerum & petroselini.

Secundus ex *Eôdem.*

℞. *Limon. pomorum recent, succulentor, minùtim concisorum cum toto, exceptis seminibus num. xij. raphanorum hort, & hyemal. grand. ad instar raparum radula comminutor.* ℔ ijʒ. *ceparum recent. contusarum* ℔ j. *ex his omnibus mixtis & contusis in mortario lapideo, ac per biduum maceratis, exprimatur tandem succus, qui probè depurandus & quocunque modo clarificandus sine violenta coctura, hujus succi accipe circiter* ℔ ij. *cui adde sacchari albi can.* ℔ iijʒ.

Ac unica saltem ebullitione confice syrupum debitæ consistentiæ, qui easdem cum priori syrupo, imo potentiores in remorante urina cienda, ac pellendo sabulo virtutes obtinet; conterit proprietate substantiæ suæ calculos in venibus, eosque extrudit, si ejus usus frequens sit, eodem quoque modo: quo prior syrupus in decoctis cicerum & petroselini, eorum jusculis, & aquis sequentibus destillatis nephriticis commodè propinandus ab ʒß. ad ʒj.

Tertius ex *Eôdem.*

℞. *Succi chærefolij recenter expressi & depurati* ℔ j. *raphani hortensis mai. hyemalis recenter expr. & purificati* ℔ ß. *vini albi rhenani* ℔ ß. *in quo autem prius Bacc. juniperi conquassat.* ʒI. *maceratæ fuerint, in his succis & vino unitis solvatur, magist. n. solubilis oculor, cancrorum cum spir. veneris par.* ʒIß. *omnibus porrò probè filtratis adde sacchari albi can. q. s. nimirum ad* ℔ j. *liquoris* ʒ. *circiter xx. sacchari, ut sola ejus dissolutione leni calore, & in vase ferreo, syrupi durabilis consistentia emergat, qui aromatizandus Elæosacchari cinamomi* ʒj. *vel* ʒij. *Fiat syrupus.*

Cujus virtutes ex superioribus elucescunt: hydropicis Ascite & anasarca laborantibus salutaris est, pro dosi ʒß. ad ʒj. sumptus.

Sirupus Nephriticus *D. Daquin.*

℞ *Rad. althææ, ononid. fragar. bardanæ & 5. aperientium an.* ʒiß. *fructuum alkekengi & cinosbati an unc. iij. seminis bardanæ, milij solis sileris mont.* 4. *frigidor. major. mundat, nucleor. mespilor. & persicor. an.* ʒj. *folior, saxifragæ, pimpinellæ, chærefolij, virgæ aureæ, hyperici, capilli veneris Monsp. an. m. j. Tartari albi pulverati* ʒij. *coquantur ex a. in aq. parietariæ* ℔ x. *colatura cum sacchari optimi* ℔ iv. *clarificetur & coquatur in syrup. Elæosaccharo anisi aromatizandum.* Dosis ab ʒj. ad ʒij. in emulsionibus aut liquoribus alijs appropriatis.

Sirupus Nicotianæ ex *Pharm. Schroder.*

℞. *Succi peti* ℔ IV. *hydromelit simpl.* ℔ j. *oxymelit. simpl.* ʒ iv. *omnibus simul mixtis, fiat digestio in MB.* ☍. 2. *vel* 3. *ut defecetur; hinc decanta, ac digere iterum ut supra, donec materia ab omni fæculentia depurata fuerit, adde postea sacchari* ℔ ij. *& coque in syrupum.*

N. Succus peti opus habet perexquisita & ingeniosâ digestione, quâ vis vomitiva, ac dejectiva corrigitur, atque in syrupum abit præstantissimum adversus omnes affectus asthmaticos, in quibus pulmonum bronchia pituitâ crassâ ac viscosâ infarciuntur, ut interceptâ respiratione suffocationis periculum immineat, in quo casu hic syrupus ritè præparatus & administratus mira præstat, cerebrum insuper à catarrhis, sive fluxionibus serosis & frigidis liberat, simulque per inferiora educit.

Dosis cochlear. 5. ubi tamen à principio summa opus est circumspectione, postea verò dosis augenda erit.

Alius ex *eadem Pharm.*

℞. *Succi peti (nicotianæ) depurati (ut supra)* ℔ iß. *hydromeltis simpl.* ℔ j. *in quibus macera per* ☍. 2. *vel* 3. *MB. fol hyssop. politrich. Adiant. Flor. tussilagin. stæchad. violar: buglossi an p. ij. sem. bombac. urtic. card. bened. an.* ʒj. *Follicul. senæ* ʒiij. *Agaric. rec. trochisc.* ʒj. *cinamom. macis, caryophyllor. an.* ʒj. *deinde fortiter exprimantur, digerantur denuo ad perfectam* Fœcum depurationem: colaturæ ℔ iß. adde tantundem sacchari, coquantur in syrupum:

Vires. Ad anhelosos & asthmaticos aliosque affectus omnes pulmonum à frigidis & crassis humoribus subortos, qui pulmonum bronchiis inhærentes, vel tussim antiquam, vel ipsam dispnæam pariunt excellentissimum est remedium, alvum leniter solvendo, dosis unc. iß. vel unc. ij. ad summum.

Sirupus Nympheæ simplex Nicolai ex *Pham. August.*

Fit ex florum nymphææ albæ infusione, prout syrupus rosatus.

Insigniter refrigerat, sommum conciliat, viscerum æstus mitigat, veneris insommia cohibet, semen immodicè fluens restringit, sitim temperat, ac febrium ardores compescit.

Sirupus Nymphææ compositus Franc. Pedemontani ex *eâdem Pharmacop.*

℞. Flor. nymphaea albæ ℥ii. citrinæ, psyllij integri, sem. acetosæ an. ℥j. quatuor frigid. major. an, ℥ß. minor. an, ℨii. rad. fœniculi ℥j. coquantur in aqua hordei ℔iv. ad medias: Colaturæ addantur sacchari ℔j. succi granatorum acidor. Aceti an. ℥ii. Fiat lege artis syrupus qui aromatisetur cum sandali citrini, spicæ indicæ an, ℨiß.

Valet ad biliosarum vehementiumque febrium æstus, dolores à bile procreatos, & capitis fervores, insomnium levat, sitim extinguit, ac potenter refrigerat & humectat.

Describitur hic syrupus à Pedemontano in cap. de calida intemperie hepatis simplici & composita additurque ei spica, ne suâ frigiditate obstructiones pariat.

Sirupus de Olibano Rhasis ex *Weckerô.*

℞. Aceti veteris ℔iii. succi mal. granat. acet. Acetositatis citri, Agrestæ Acidulæ, mororum, in quo sumach fuerit decoct. berberis an ℔j. lactucæ, Endiviæ sylvest. an ℥iii. decoctionis jujubarum. infusionis lentium an ℔iß. sacchari ℔iii. Fiat syrupus, deinde ℞. spodij ℔ß. caphuræ ℥j.

Terantur in mortario, & incorporentur cum syrupo, donec fiat unum corpus, & conspergatur ter cum frusto cucumeris, oblatus ante originem variolarum & morbillorum abscindit eorum emersionem: quòd si fortè apparuerint 20. non perficienter decem refrigerando calorem & putrefactionem prohibendo, nisi quod videatur vehemens materiæ expulsio, quæ tunc juvetur, idem datus cum calida, confert omnibus ægritudinibus sang. choleræ, bubonibus, anthraci, anginæ, & consimilibus.

Sirupus de Pœonia ex *Pharm. August.*

℞. Paratur hic syrupus, ex florum infusione; quamvis aliqui itidem ex ipso florum succo eundem conficiant.

Epilepsiæ, convulsionibus, ac spasmo auxiliatur: comitialis morbi insultus frangit, menses ducit, uterinis quoque alijs affectibus opitulatur.

Sirupus de Pœonia Compositus ex *Pharma. Londin.*

℞. Rad. recentis utriusque pœoniæ plenilunio extractæ; & post dissectionem in Taleolas, in vino albo odorifero, spatio integri diei, infusæ, an ℥iß. contrayervæ ℥ß. sileris montani ℨvi. ungulæ Alcis ℥i. herb. roris marini cum floribus mj. betonicæ, hyssopi, origani, Ivæ arthriticæ, Rutæ an. ℨiii. ligni Aloës, caryophyl. aromaticorum sem. cardamomi minor. an, ℨii. zingiberis, spicæ nardi an ℨi. stœchados, nucis moschath an ℨii. ß.

Post unius diei tepidam digestionem, in aquæ destillatæ radicum pœoniæ ℔vi. coque in B. M. ad ℔. iv. in colaturam, mediante manicâ factam, iniice sacchari albissimi ℔ iv. ß. & percoque in syrupum, in B. M.

Sirupus de Papavere Simplex Mesuæ ex *Pharm. August.*

℞. Capitum papaveris albi & nigri recentium & cum seminibus, an ℥viiß. Aquæ pluvialis ℔viii. decoquantur ad remanentiam ℔iß. cui addantur sacchari albiss. ℥viii. Fiat syrupus, ut est artis.

Usu creber, arcendis defluxionibus calidis, tenuibus & acribus in Thoracem ruentibus, quæ asperam arteriam faucesque exasperant, & vigilare cogunt, proinde tussim ex defluxionibus ijs enatam pellit: lentore autem suo gutturis asperitatem lenit, caloris incendium mitigat, sitim sedat, somnum conciliat, refrigerando nimirum & humectando, tum ex accidenti, sedatâ videlicet tussi, quæ vigilias parit.

Sirupus de Papavere Compositus Mesuæ ex *eâdem Pharmac.*

℞. Capitum papaveris albi & nigri cum suis seminibus an ℥vi. & ℨii. capillorum veneris ℨxv. glycyrrhizæ ℨv. jujubarum numero triginta, seminis lactucæ ℨv. malvæ, cydoniorum an ℨvi. coquantur in ℔viii. aq. ultra medietatis consumtionem: postmodum accipiendo colaturæ ℔iii. sacchari albi, penidij an ℔i. Fiat. syrupus.

Somnum conciliat, & refrigerat, catarrhum, Tussim siccam, phthisim sedat; alvi etiam profluvio, ac dissenteriæ, quam materiæ acris & biliosæ effluxus excitat, medicatur, intemperiem calidam & siccam intestinorum emendat.

Sirupus de Papavere erratico ex *Pharm. August.*

Fit ex florum infusione, ut syrupus de boragine: quamvis ex succo quoque parari queat.

Ad ardentium febrium vehementes æstus adhibetur, quos potenter extinguit, vigiliasque arcet; calidis præsertim pectoris malis, ut pote peripneumoniæ, acribus destillationibus, faucium inflammationibus, ac pleuritidi, cui à proprietate quàm maximè prodesse creditur, salutaris exsistit.

Sirupus Florum Paralyseos ex *Pharm. August.*

Paratur ex florum infusione, ut syrupus de boragine.

Frigidos nervorum ac cerebri morbos egregiè curat, datur convulsis, tremulis & paralyticis: cordis etiam vires tuetur, ac oris ulcera persanat, atque in eundem usum, mel quoque simili modo paratum olim prostabat.

Sirupus de Pede cati ex *Pharm. Norimberg.*

℞. Dactylorum mundat. Ficuum recent. passularum enucleat. Jujubarum, sebesten an ℥iv. ungulæ caball. pulmonariæ maculosæ cum floribus an m. ij. Pedis cati, ceterach, an *m. i. liquiritiæ rasæ ℥i. Fiat decoctio in s. q. aquæ fontanæ hujus ℔ii. cum pari pondere sacchari, in syrupi formam redigantur.*

Vires. Pectoralis est ac nutritivus, unde his qui phthisi laborant, solamini magno esse poterit.

Sirupus Antipthisicus Vulnerarius *Zvvelferi.*

℞. Aquæ oculor. populi arboris, aquæ summitat. Abietis seu laricis arboris an, tempore veris sine additione ullius rei, ex balneo n. vapor. destillat. ℔ii. in his mixtis aquis macerentur sequentia saltem incisa, utpote rad. recent. Enulæ camp. saniculæ an ℥iß. Tormentillæ ℥i. cichorij sylv. ℥ii. pimpinellæ ℥i. symphyti majoris ℨvi. herb. recent. veronicæ ℥iii. hederæ terrestr. millefolij, consolid. sarac. flor. recent. papav. errat. rosar. rubr. ana ℥ii.

Maceratione sufficienti peractâ in vase bene clauso, & moderato calore, fiat colatura, cum forti expressione, expressum alb. ovorum in alembico vitreo, suo capitello munito, protiè clarificetur, interimque asservatur. jam verò.

℞. Species ab infusione relictas; quibus porrò adde, rad. recent. Enulæ camp. ℥iʒ. saniculæ, cichorij silvestr. an ℥ii. pimpinellæ, symphyti major. Tormentillæ an ℥i. herb. recent. veronicæ, hederæ terrestr. mille folij. pulmonar. maculosæ, consol. seracen. flor. recent. papav. errat, rosarum rub. an ℥iii. incisa coquantur in s. q. aq. simpl. repetitis vicibus, quousque omnis virtus extracta sit, colaturæ omnes junctim clarificatæ, additis saccari can. albi ℔vi. ad consistentiam quasi Tabulati denuò co-

coquantur, addendo tandem Aquam superius asservatam & essentificatam in tanta quantitate.

Ut una vel altera ebullitione syrupi consistentia emergat. Fiatque syrupus, qui in omnibus exulcerationibus internis phthisi, vomica pulmonum, Empiematibus, vulneribus profundis, præsertim pectoris salutariter exhibendus, sive per se, sive in vehiculis appropriatis, utpote aquis vulnerarijs, sero lactis caprini, imo in lacte caprino ipso ab ℥j. ad ℥iß.

Nota: summo vere destillentur supradictæ aquæ ex oculis populi, & summit. Abietis, asserventurque donec reliquæ herbæ, flores & radices recentes iis infundendæ erumpant. Sic minus difficilis syrupi hujus erit præparatio.

Sirupus de Pilosella seu Hispidula *Renodei* ex *Ph. Aug.*

℞. Summit. floridarum & recentium pilosellæ ℔j. infundantur per horas XII. in ℔ v. aquæ calentis, deinde lento igne bulliant, abhinc colaturæ libris addendo sacchari ℔III. coquantur ex arte in syrupum.

Ad plurimos pulmonis affectus depellendos maximè idoneus; ejus enim vulnera sanat, & ulcera retardat, exhibetur potissimum iis, quibus à capite aut alijs partibus in thoracem fit defluxio, & quibus pulmones pituitoso humore multo infarciuntur: siquidem humoris irruentis impetum cohibet, influxum coquit, partem affectam roborat, ac expectorationem promovet.

Sirupus de Pilosellâ Compositus ex *Pham. Londin.*

℞. Pilosellæ m. III. rad. Alchimillæ ℥j. & ß. consol. majoris, rubiæ, dictamni albi, Tormentillæ, bistortæ an ℥j. herb. pyrolæ, caudæ equinæ, hederæ terrestris, plantag. ophioglossi, fragariæ, hypericonis cum floribus, virgæ aureæ. agrimoniæ, betonicæ, pimpinellæ, caryophyllatæ, quinquefolij majoris, caulium rubr. balaustiorum rub. an m. I. coque in aqua plantaginis ℔ VI. paulatim ad medias, deinde fiat cum forti expressione colatura; cui clarificatæ per subsidentiam adde mucilaginis gumm. Tragacanthæ. sem. psyllij, Althææ, cydoniorum, seorsum in aqua fragariæ, & betonicæ, extractæ, an ℥III. sacchari albissimi ℔ II. simul coque ad melleam consistentiam.

Sirupus de succô Plantaginis ex *Pharm. August.*

℞. Succi plantag. defæcati ℔III. sacchari albi ℔Iß. coquantur, ut est artis, in syrupum.

Utiliter internis vasorum disruptionibus adhibetur: proinde cruentis sputis, ac renibus sanguinem fundentibus auxilio est, dysenteriam quoque, hæmorrhoidas, & menses nimium fluentes reprimit, internosque sinus glutinat.

Sirupus de Pomis Simplex Mesue ex *Pharm. August.*

℞. Succi pomorum dulc. Acidorum an. defæcatorum ℔v. cum sacchari ℔III. Fiat syrupus.

Cor imbecillum roborat, syncopi, cordis palpitationi, ac omnibus cordis affectibus ab atra bile natis succurrit: ventriculum firmat, sitim sedat, febribusque biliosis auxiliatur, cor, & facultates ejus omnes sopitas excitat, ac lætitiam inducit.

Sirupus de Portulaca Mesuæ ex *eâdem Pharm.*

℞. Sem. portulacæ ℔ß. succi Endiviæ cocti & depurati. ℔ II. sacchari ℔ I. succi granator, acidorum ℥IX. Tritum semen in succo endiviæ macera 24. horis, postea lento igne coque ad dimidias: demum cum sacchars f. a. percoque in syrupum.

Potenter refrigerat, sitim inexhaustam sedat, febrium ardores, ventriculi, & jecoris calidam intemperiem moderatur, eo efficaciter utuntur ad lumbricos, & interaneorum animalia expellenda, cortice citri indito.

Sirupus de Prasiô Mesuæ ex *Pharm. August.*

℞. Prasij, seu marrubij albi non admodum sicci ℥II. glycyrrhizæ ℈j. capillor. veneris, hyssopi an ʒ VI. calaminthæ, anisi. rad. Apij, fœniculi an ʒ v. Iridis, sem. malvæ, Fœnugræci an ʒIII. lini, cydonior. an ʒII. passularum major. ab arillis liberatar. ℥v. caricar. pinguium num. XVI. coquantur in aqua pura ℔x. ad dimidias: expressioni addantur sacchari albi, mellis despumati an. ℔II. Fiat lege artis syrupus.

Ad longos & diuturnos thoracis affectus, tussim anhelam, senibus & frigidis naturis familiarem, ex crassa, frigida, viscida & lenta materia, perquam salutaris, Asthmaticis prodest, suppuratorum pus egregiè dissolvit, incidit, tergit, atque educit.

De Prasio alius ex *Pharm. Londin.*

℞. Fol. prasij albi recent. ℥II. rad. glycyrrhizæ, polypodij quercini, Apij, fœniculi, an ℥ß. fol. Adiandi albi, origani, hyssopi. calaminthæ, Thymi, scabiosæ, satureiæ, Tussilag. an. ʒVI. sem. Anisi, Cydonior. in nodulo inclus. an ʒIII. uvarum passar. exacinatar. ℥II. caricas pingues n. x.

Digestione diem integrum in hydromelitis diluti calentis ℔VIII. peractâ, coque in B. M. factaque validâ expressione, colaturæ claræ ℔v. addantur mellis despumati & sacchari albi clarificati an ℔II. Fiat syrupus in B. M. condiendus. rad. Iridis Florentinæ ℥I.

Sirupus Prunorum sylvestrium ex *Pharm. August.*

℞. Succi prunor. sylvestr. depurati ℔III. sacchari clarific. ℔II. coquendo Fiat syrupus.

Vim habet exsiccandi, adstringendi, & incrassandi; unde in profluvijs alvinis, & sanguineis utilis censetur.

Sirupus de Duabus Radicibus ex *Pharm. August.*

℞. Rad. petroselini, fœniculi an ℥IV. Aquæ ℔v. coque ad medias: colaturæ adde sacchari albiss ℔II. Fiat ex arte syrupus.

Obstructionem viscerum aperit, humorum crassitiem extergit, purgat & tenuat: urinas promovet: in febribus compositis & nothis prodest, ventriculum bile ac pituitâ refertum allevat. renum, lienis & jecoris infarctus penetrat.

De Quinque Radicibus Mesuæ ex *eâdem Pharmacop.*

℞. Rad. Apij, Fœniculi, petroselini, Asparagi, Rusci an ℥II. Aquæ font. ℔VI. coquantur ad tertiæ partis consumtionem: expressum coquatur denuò s. a. cum sacchari ℔III. addendo ad finem Aceti albi ℥VIII.

Humorum lentorem incidit, & præparat, obstructaque potenter aperit.

Sirupus Raphani compositus ex *Pharm. Londin.*

℞. Rad. raphani domestici, sylvestr. an ℥I. saxifragæ albæ, rusci, levistici, Eryngij, ononidis, petroselini, fœniculi, an ℥ß. fol. betonicæ, pimpinellæ saxifragæ, pulegij, cymarum urticæ urentis, nasturtij aquatici, crithmi, callitrichi, sive capillor. veneris an. m. j. Fructuum Halicacabi, jujubarum an. n. x. sem. ocimi, bardanæ major. petroselini Macedon. seseleos, carvi, dauci cretici, lithospermi, cort. rad. capparis an. ʒII. uvarum passarum, demptis vinaceis, glycyrrhizæ an. ʒVI.

Macerentur diem integrum in aquæ font. Calentis ℔x. tum destillentur in balneo Mariæ. Educendo aquæ ℔vi quibus immergantur, Cinnamomi ℥j. nucis moschatæ ℥ß dein magma valide exprimatur, & colaturæ claræ q. s. Tabulati consistentiam coquantur; demum addendo aquam prius destillatam, F. Syrupus in B. M. s. a.

Sirupus Regius, aliàs Julapium Alexandrinum ex *Pharm. Londin.*

♃. *Aquæ rosarum rubrarum* ℔iiij. *sacchari albissimi* ℔j. *Fiat ex arte Julapium.*

Sirupus de Ribibus ex *Pharmac. August.*

♃. *Succi Ribium depurati* ℔iij, *sacchari* ℔iß. *Fiat ex arte syrupus.*

Incendio febrili salubris exsistit, excalefacta viscera acoris sui jucunditate plurimum recreat, sitim sedat, necnon choleræ, Cardiacisque succurrit.

Syrupus Rosatus simplex ex *Phar. August.*

♃. *Rosar. rubr. recentium* ℔xij, *Aquæ puræ calentis, q. s. Rosæ contusæ stent in infusione per horas 24. tum colentur, & colaturæ addantur sacchari* ℔iiij. *Fiat s. a. syrup...*

Abstergit, aperit, lenit, ac concoquit: bilem crudam & humores pituitosos, febrium fomitem præbentes expulsioni præparat, alvumque molliorem reddit.

Syrupus de Rosis siccis ex *eâdem Pharm.*

♃. *Rosar. rubr. exsiccatar.* ℔j. *infundantur in Aquæ calentis puræ sufficiente quantitate, horis 24. postea in expressione diluatur sacchari albiss.* ℔j. *& coquantur ex arte in syrupum.*

Ad omnem alvi fluorem sistendum commendatur: cæliacos, lientericos; ac dysentericos juvat: partes internas roborat, ulcera detergit, ac glutinat, vomitum compescit, nec non uteri rheumatismum cohibet.

Syrupus de Rubeo Idæo ex *eâdem Pharm.*

♃. *Succi bacchar. Rubi Idæi depurati* ℔iij. *sacchari albi* ℔iß *coque s. a. in syrupum.*

Febrium æstus mitigat, cordis defectiones arcet, Lipothymias fugat, alvum blandè adstringit, ob id diarrhœæ & dysenteriæ, biliolisque alvi fluxionibus opitulatur: Cordis insuper vires supra gemmas ac uniones tutatur & auget.

Syrupus de Scabiosa ex *Pharm. August.*

♃. *Succi scabios. defæcati* ℔iij. *sacchari* ℔j. *semis, coque ex arte in syrupum.*

Pectoris noxis plurimùm prodest, & anhelam senum tussim sublevat, pleuritidi confert, malignis febribus resistit ac apostemata dissolvit, & repurgat.

De Scabiosa alius ex *Phar. Londin.*

♃. *Rad. Enulæ camp. polypodii querc. an.* ℥ij. *passular. major. enucleatarum* ℥j. *sebesten n. xx. fol. Tussilag. pulmonariæ, Satureiæ, calaminth. ana m. iß. glycyrrh. mundatæ* ℥ß. *Tabaci Hispanici optimi, sem. urticæ urentis an.* ℨiij.

Coquantur omnia in B. M. (radicibus duobus primis vino albo pridie immersis) in q. s. aquæ mulsæ dilutæ; dein ℔iiij. valide expressis & clarificatis. Adde succi scabiosæ depurati ℥iiijß. sacchari albiss. ℔v. F. syrupus s. a. in B. M. alterandus spir. Sulphuris per campanam guttis xx.

Syrupus Sceletorbicus ex *Pharm. August.*

♃. *Succi nasturtii aquatici, Becabungæ ana* ℔ß. *fumariæ, lupuli an.* ℥iij. *lento igne destillando abstrahantur ejus* ℥iiijß. *Residuum cum sacchari* ℥viij. *clarificetur, & ultra Tabulati consistentiam coctum, cum aqua destillata permisceatur ad debitam syrupi consistentiam.*

Scorbuto in primis medetur, ejusdemque symptomata varia mitigat; lienis, & venarum meseraicarum obstructiones aperit, erosioni oris, & gingivarum mirifice prodest.

Sceletorbicus alius ex *Pharm. Norimberg.*

♃. *Passular. Corinthiacar. succo Acetosæ inebriatarum* ℥iß. *radicum polyp. quercini* ℥ß. *bistortæ* ℨij. *Asari, liquiritiæ, oxylapathi, an.* ℨij. *corticum radic. capparum, Tamarisci, Sem. Anisi, fœniculi an.* ℨiß. *urticæ* ℈iij. *Agni casti* ℨj. *herb. cuscutæ, Acetosæ, capillor. veneris, lichenis petræi, ceterach, linguæ cervinæ an. m. ß. Thymi, Epithymi an. p. ij. flor. boraginis, buglossæ, violarum, an. p. j. cinamomi* ℨiß. *præmissa destillatione, F. decoctio in aqua purissimæ s. q. ad ramenentiam* ℔j. *in colatura clarificatâ dissolve sacchari albissimi* ℔j. *iterum coque ad spissam consistentiam & affusâ destillati s. q. Fiat Syrupus.*

Sceletorbicus alius *Zwelfferi.*

♃. *Herb. recent. Beccabungæ, cochleariæ, nasturtii hort. nasturtii aquat. an. q. s. ex his mixtis herbis concisis, destilletur sine alia additione ex baln. n. vaporos. aqua præstans. Hujus aquæ destillatæ* ℔ij. *immergantur sequentia minutim incisa, nimirum herb. recent. cochleariæ nasturtii aqua. Nasturtii horten. an.* ℥iv *peractâ aliquali digestione in vitro bene clauso, fiat colatura cum expressione leni, quâ interim asservatâ aquâ, accipe porrò. Succor. recenter expressorum & depurat. nempe cochleariæ, nasturtii hortens. Naturtii aquat. an.* ℔j. *& additis sacchari albi can.* ℔iijß. *coquantur ad omnem ferè humiditatis succorum exhalationem, & Tabulati quasi consistentiam, cui tandem jungantur aquæ superius destillata & impragnata* ℔ij. *circiter.*

Ac una & altera ebullitione in terreo vase fiat syrupus præstans in scorbuto, lienis & mesenterii obstructiones aperit, ac erosionibus oris & gingivarum, sanguinem continuo fundentibus, admixto modico cremoris Tartari mirifice prodest; in aquis appropriatis ab ℥ß. ad ℥j porrigendus.

Sceletorbicus alius *D. D'Aquin.*

♃. *Rad. filicis maris, Angelicæ, Eryngii, raphani rusticani an.* ℥iij. *cortic. citri, arantior. an.* ℥ij. *foliorum melissæ, fumariæ, scolopendrii, cochleariæ, becabungæ, nasturtii aq. nummulariæ, menthæ an. m. iij. sem. nasturtii hort. cardui bened. citri an.* ℥j. *flor. Tunicæ, genistæ an. m. j. Tartari albi contusi* ℥ij. *decoquantur omnia ex a. aqu. chalybeatæ* ℔. ix. *colentur & exprimantur, liquor veri ovi albumine cum sacchari opt.* ℔. vj. *Clarificatus, coquatur igne lento in syrupum, oleorum cinamoni & caryophyll. an. gut. iij. saccharo pulverato exceptis, aromatizandum.*

Hic syrupus depurat massam sanguinis ejusque circulationem facilitat; spiritus languidos suscitat, eosque deperditos reparat, debet autem ejus usus aliquandiu continuari. Dosis cochleare j. aut ij. mane & vesperi ut & itidem inter prandium & cænam.

Syrupus de Scolopendrio Fernelii ex *Pharm. August.*

♃. *Polypodii querni, rad. buglossi. cort. rad. capparum, Tamarisci an.* ℥ij. *scolopendrii veri, seu ceterach m. iij. lupuli, capillor. veneris, cuscutæ, melyssophylli an. m. ij. coquantur in aqua* ℔ix. *ad remanentiam* ℔. v. *colaturæ adde sacchari albi* ℔. iv. *percoquantur lege artis in syrupum.*

Crassum melancholicum succum attenuant, fluxilemque reddit; lienem ab obstructione liberat, tumentemque

temque solvit: melancholiæ, quartanis, diuturnisque febribus apprimè utilis.

Syrupus de Scordio simplex ex *Pharm. August.*

℞. Succi scordii depurati ℔ij, sacchari ℔iß. Fiat ex arte syrupus.

Ejus usus præcipuus est in pestilentibus & malignis febribus: internæ namque putredini maximè adversatur atque humorum corruptiones emendat, lumbricos enecat, menses ciet, Venenis reluctatur, vasa rupta glutinat nec non sudores prolicit.

Notandum, in succi hujus defectu substitui posse decoctum scordii, ex copiosa plantæ hujus quantitate paratum quod multam herbæ vim imbiberit ita ut suo valore succum æquet.

De Scordio compositus Hieron. Mercurialis ex *eadem Pharm.*

℞. Flor. nymphææ, rosarum, boraginis, citri, folior. sonchi, borag. Acetosæ, pimpinellæ an. p. V. sem. Acetosæ, citri a. ℥v. decoq. in aq. hord. ℔iij. ad tertias. Deinde recipe dicti decocti ℔ij. succi scordii depurati ℔iij. sacchari fini ℔iij. decoque s. a. in fine addendo camphoræ, moschi an. ℈ß. Fiat syrupus.

Describitur hic syrupus ob Octaviano Roberoto in Tractatu de febre puncticulari, cui præcipuè convenit, prout morbis omnibus ab humorum corruptela seu putredine natis.

Syrupus de Sempervivo simplex ex *Pharm. August.*

℞. Succi sempervivi depurati ℔iij, sacchari albi ℔iß. coque s. a. in syrupum.

Febrium æstus potenter extinguit, ac internis incendiis auxiliatur, ob id Linguæ inflammationem ejusque ariditatem aufert.

De Sempervivo compositus ex *eâdem Pharm.*

℞. Folior. sempervivi recent. ℔xii, contundantur in pila lapidea, adspergendo iisdem, Salis Ammoniaci mundi ℥x. stent probe tecta in vase fictili vitreato, per dies tres, vel quatuor & quotidie agitentur. Postea exprimatur succus, qui cum sacchari ℔vi, in vase itidem fictili, aut lapideo, coquatur lege artis in syrupum justæ consistentiæ.

Easdem cum Syrupo de sempervivo simplici vires habet, efficacior tamen ad restinguendum febrium calorem supra modum adauctum: faucium ac Linguæ ariditatem & inflammationem tollit, anginæ opitulatur.

Sirupus de Siliquis, vid. *Diacodium.*

Syrupus Spleneticus *Zwelfferi.*

℞. Oculor. cancrorum in pulverem saltem redactorum ℥iij. cremoris Tartari subtiliter triti ℥ij. his mixtis superaffundantur in alembico vitreo vini albi rhenani ℔ij. spiritus salis veri ℥ij. bulliant parum in alembico vitreo, suo capitello munito juncturisque bene clausis, ut id quod bulliendo transit, excipi, & residuo, cum refrixerit, reaffundi possit, fiat post omnibus refrigeratis colatura, quâ interim asservatâ porrò accipe.

Rad. recent. Apii, cichorii sylv. fœniculi, pimpinellæ, petroselini an. ℥ij. calami aromat. galangæ an. ℨvj. herb. recent. scolopendrii, chærefolii, cochleariæ, nasturtii hortens. Asplenii, Matrisylvæ, an. ℥it. sem. urticæ, nasturtii an. ℥i. Apii ℥ß baccar. Juniperi ℨvj. incisa & conquassata coquantur in s. q. aquæ simplicis, ad remanentiam circiter ℔ij. colaturæ expressæ & probè prius clarificatæ adde sacchari canarii albi ℔iijß. ac porro ad humiditatis superfluæ exhalationem, seu tabulati ferè consistentiam coquantur, addendo tandem vini superius parati & asservati suffic. quantitatem, seu ℔i circiter.

Et una vel altera ebullitione, in terreo vase vitreato, fiat Syrupus, qui ad obstructiones lienis & mesenterii reserandas ac menstrua mulierum pellenda efficaciter concurrit. Dosis ℥j. ad ℥iß

Nota: Quòd oculi cancrorum residui, nondumque totaliter dissoluti, aliis usibus adaptari possint.

Syrupus de Stæchade Fernelii, ex *Pharm. August.*

℞. Florum stæchad. ℥iiij. Thymi, calaminthæ, origani an. ℥iß salviæ, betonicæ flor. rorismarini an. ℥ß. sem. rutæ, pæoniæ, fæniculi an. ℨiii. incisa & contusa macerentur per 24. hor. in aquæ fontis ℔x. & destillando inde leni arenæ calore separentur liquoris ℥. circiter xiiij. in quibus iterum per 24. horas infundantur: cinnamomi, Zingiberis, calami aromatici an. ℨii. postea remanentia primò exprimatur, & quod expressum est, cum sacchari ℔iij. clarificetur, ac ultra tabulati consistentiam coquatur, additâque aromatum infusione filtrata, Fiat Syrupus.

Vires hujus Syrupi cephalicæ prædicantur cerebri ac nervorum affectibus frigidis & pituitosis dicatus; unde in epilepsia, convulsionibus, paralysi, similibusque morbis adhibetur.

De Sæchade minor ex *Pharm. August.*

℞. Flor. stæchadis ℥iij. & ℨvi. Thymi, calaminthæ, origani an. ℨx. Anisi ℨvij. passularum major. ab arillis liberatar. ℥iv. Aquæ ℔viij. sacchari aut mellis ℔iiij. Fiat ad modum syrupi de stæcade Fernelii, & condiatur cum calami aromat. cinnamomi, zingiberis an. ℥iß.

Ventriculum, cor, cerebrum ac hepar obfirmat: crassos humores & tenacem lentamque pituitam incidit, obstructiones à viscidis humoribus obortas reserat, crudosque à frigore succos concoquit.

De Stæcade major Mesuæ ex *eâdem Pharm.*

℞. Flor. Stæchad. ℨiij. & ℨvi. Thymi, calaminthæ, origani an. ℨx. Anisi, pyrethr, an. ℨvii. piperis longi ℨiij. zingiberis ℨij. passularum major. ab arillis liberatarum ℥iiij. Aquæ ℔viij. sacchari aut mellis ℔v. eandem, cum cinnamomi, calami Aromatici spicæ indicæ, croci, zingiberis, piperis nigri, longi an. ℨiß.

Affectibus cerebri frigidioribus & pituitosis convenientior, ubi calore majore, incidentibus & tenuantibus magis utendum est; cerebri ac nervorum frigidis noxis remedio est, horum causam pituitam scilicet crassam & viscidam, potenter incidens, digerens, ac tenuans: paralysi, spasmo cynico, convulsioni, nec non epilepsiæ medicatur, destillationes frigidas consumit & siccat, facit etiam ad pectus anhelosum à destillatione, ac ventriculum confortat.

Syrupus Stomachalis *Donzelli.*

℞. Caryophyll. cinnam. opt. an. ℥iß. oculor. cancri macis, an. ℨj. calami aromat. cortic. citri sicc. an. ℨij. pulverisentur omnia subtiliss. atque includantur vase vitreo super affusa spir. vini opt. ℔ß. clausum vas ponatur in digestione donec spir. vini fuerit tinctus Tum ℞. sacchari albissimi ℔iß. clarificetur & coquatur ad consistentiam Tabulati, retrahatur ab igne & cum refrigerari cœperit, admisce illi aq. cortic. citri stillat. odoriferæ ℥iiij. ultimoque adde ℥vi. Tincturæ præditæ, ut per simplicem dissolutionem s. ad mistionem sine igne Fiat Syrupus.

Hic Syrupus mane jejuno stomacho ad quant. ℥ij. sumptus digerit & solvit omnem viscìditatem, quæ ventriculi tunicis impacta fuerit, eamque per urinas ejicit.

Syrupus de Symphitô Fernelii ex *Pharm. August.*

℞. Radicum & cymarum symphiti majoris m. vi. rosarum rubr. betonicæ, plantaginis, pimpinellæ, polygoni, scabiosæ, Tussilaginis ana m. ij. ex tusis omnibus recentibus exprimatur succus, coquaturque ad

ad ℔iij. addendo ſacchari albi ℔iiß. Fiat ex arte Syrupus.

Tabidorum & ulceratorum pulmonum ſaniem & pus blandè, ac leniter ſine ſanguinis erupturi metu extergit, pulmoneſque pariter confirmat.

Sirupus De Teſtudinibus ſive Reſumtivus Renodæi. ex *Pharm. Schroderianâ.*

♃. Carnis Teſtudinum ℥iiij, [abjectis cauda, collo & pedibus] hordei mundati ℥ij. carnis dactylor. ℥j. paſſularum damaſcenar. glycyrrhiz. raſæ ʒvj. ſebeſten, jujub. an. num. xiij. ſem. bombac. melonum, cucum. citrull. ana ℥ß. ſem. lactucæ, papav. albi an. ʒij. herb. ungul. caballin. pulmonariæ ana m. j. Flor. violar. nenuphar. ana ℥ß. F. decoctio. in colatura clarific. ac ℔iiij. adde ſacchar. albi ℔ij. ſacchar. roſati & diatragacanth. frig. an. ℥v. F. Syrupus.

Vires. Confert his qui à morbo chronico reſurgunt, macie confectis, tabidis, phthiſicis & ſimilibus.

Sirupus de Terebinthina *Donzelli.*

♃. Milii ſolis, herniariæ ſeu polygoni minimi, ſem. geniſtæ, ligni viſci querni a. ℥j. coquantur in aq. capill. Veneris q. ſ. a. in colatura diſſolve Terebinthinæ venetæ ℥ij. primùm in ovi vitello incorporatas: cum ſacchar. albiſſ. ℔iß. Fiat Syrupus igne lento.

Confert in omnibus renum affectibus, ſed præcipuè in calculo & gonorrhæa.

Sirupus Florum Tunicæ, vid. *Syrupus Caryophyll. Hortens.*

Sirupus de Succo Veronicæ ex *Pharm. Auguſt.*

♃. Succi veronicæ depurati ℔iij. ſacchari albi ℔iß. coquantur ſ. a. in Syrupum.

Renum calculos & arenulas expurgat, eoſque purulentos mundificat & ſanat; pulmonum præterea exulcerationibus eximie convenit, quocum ſanguinem abſtergit, ulcera glutinat, nec non ſanguinis ſpuitionem prohibet, peſtilentibus etiam febribus quàm maximè ſalutaris.

Sirupus Violatus ex ſucco Florum ex *eâdem Phar.*

♃. Flor. violarum martialium ℔j. eos diligenter è caliculis excerptos, & à viridi caule repurgatos, in ℔iß. aquæ per 14. horas infunde, poſtea cola & exprime; expreſſum cum ſacchari clarificati ultra conſiſtentiam tabellarum cocti ſufficienti quantitate. Fiat lege artis Syrupus.

Efficaciſſimus eſt in pectoris ac faucium morbis calidis: acres defluxiones demulcet ac temperat. Sitim relevat, gutturis aſperitatem mitigat, raucedinem adimit, refrigerat & humectat: delicatis naturis, ideoque puerulis & infantibus à tenui deſtillatione tuſſientibus auxilio eſt ſomnumque inducit.

Elegans eſt modus, quem docet Quercetanus, quo dicti violarum flores in mortario marmoreo, pi illo ligneo, fortiter confunduntur, & cum triplo ſacchari ultra Syrupi conſiſtentiam cocti permiſcentur & exprimuntur.

Sirupus Violarum ſimplex ex *Pharm. Auguſt.*

Fit eodem modo, quo Syrupus roſatus ſimplex.

In febrium æſtibus, bilioſis & acutis morbis, viſcerum inflammationibus, ac ſiti inexplebili commendatur, roſato potentius refrigerat & humectat, unde & ſomniferus magis, gutturis aſperitatem lenit, Thoracis ac pectoris, totiuſque ventris infer oris affectibus calidis ſuccurrit, & ſiccam tuſſim, partes ſpiritales ſuo lentore obliniens, demulcet, ac alvum nonnihil emolliendo bilis acrimoniam retundit.

Sirupus Violarum compoſitus Meſuæ ex *eâdem Phar.*

♃. Violarum recent. ℥ij. ſem. cydoniorum, malvæ an. ℥j. jujubarum, ſebeſten, an. Num. xx. aquæ cucurbitæ ℔ i. coquantur ad tertias: addendo ſacchari ℔iß. Fiat Sirupus ſ. a.

Pleuritidi & tuſſi ex cauſa calida medetur: non ſolum enim leniendo, refrigerando & humectando, ad gutturis aſperitatem utilis exſiſtit, ſed etiam ardentem urinam, ac nephriticum cruciatum demulcet.

Cucurbitula deſtillanda eſt, dum adhuc tenera exiſtit, & antequam indureſcere incipiat.

Hactenus de Syrupis Alterantibus *ſequuntur jam* Sirupi *varii* Purgantes.

Sirupus Florum Acaciæ.

Paratur ex infuſione Florum, ad normam Syrupi roſati laxativi ſimplicis, Syrupi roſati vires æmulatur; ichores enim ſanguini admixtos tenuéque ſerum leniter expurgat.

Sirupus de Bryonia ſimplex Meſuæ ex *VVeckerô.*

♃. Succi crudi rad. bryoniæ, mellis Hiſpanici, vini generoſo deſpumati an. partes æquales.

Coquantur leniter in vaſe terreo vitreato, donec fluxilis ſyrupi conſiſtentiam habeat, continenter deſpumando exprimatur autem ſuccus tempore Maii, Cœli conſtitutione ſicca: ſerius enim expreſſo, in luxuriantem herbam transfuſa fuerit ſuccoſitas radicis.

Sirupus De Bryonia compoſitus Meſuæ ex *eôdem.*

♃. Succi bryoniæ ℥v. aquæ decoctionis origani, hyſſopi ſicci, libyſtici, ſeſeleos, cardamomi, ſtæchados an. ʒj. ſapæ, uvarum paſſarum an. ℔ß. mellis ℔ij.

Syrupus de bryonia idem valet, quod medicamentum; dantur ℥ij. *Meſues.*

Syrupus de Carthamo ex *Pharm. Auguſt.*

♃. Adianti albi, hyſſopi, Thymi, origan, chamædryos, chamæpityos, ſcolopendrii, bugloſſi an. m. ß. cuſcutæ, halicacabi an. ℥ß. rad. Angelicæ, glycyrrhizæ, fœniculi, Aſparagi an. ℥j polypodii querni ℥iß. corticum Tamariſci ℥ß. ſem. Aniſi, fœniculi, ammeos, dauci an. ℥j. carthami leviter contuſi ℥iiij. uvarum paſſar. enucleatarum ʒij. Folior. ſenæ ʒiß. Agaric Trochiſcati ℥ß, Rhabarbari electi ʒvj. zingiberis ʒj. ſacchari albiſſ. ℔j. coquantur ſ. a. ad juſtam conſiſtentiam, addantur ſyrupi violati ſolutivi roſati ſolutivi, Acetoſi ſimplicis an. ℥ij.

Febribus inveteratis, quotidianis, quartanis & obſtructionibus viſcerum ex humoribus craſſis, ac pituita enatis opitulatur: incidit, attenuat, aperit, nec non pituitoſos & ſeroſos humores leniter per alvum educit, ac extergit. vid. de eo Joh. Guintherius Andernacus Comment. 2. de vet. & nov. Medicina dial. 7.

Sirupus Catholicus è *Pharm. Norimberg.*

♃. Croci metallorum abſinthiati ʒij. vini albi opt. ℔ß. Aqu. florum roſarum ʒij. cinamomi optimi ʒiß. infunde horis 24. hinc addendo ſacchari albi ℥viij. Fiat Syrupus.

Sirupus Chalibeatus Aperiens Catharticus D. D'Aquin.

*♃. Limaturæ chalybis in nodulo laxo & ſuſpenſo ligatæ ℥vi. rad. fœniculi, cichor. rubiæ tinctor. an. ℥iij. tartari albi contuſi ℥ij. in vaſe fictili vitreato poſitis ſuperfundantur ℔ix. aqu. ferventis in qua chalybis fruſtum candens ſepties extinctum fuerit, vaſeque cooperto horis xii. ſuper cineres calidos macerentur, deinde per horam lento igne bulliant, additiſque folior. rutæ, rumicis, lupuli, agrimonii, capilli vener. Monſpel. an. m. iii bulliant iterum ad tertiæ partis conſumptionem, colentur & exprimantur & colatura ſervetur. Interim ♃. Folior. ſennæ orient. mundat. ℥vi. ſem. carthami contuſi

contusi ℥iiij. tartari vitriol.℥j. macerentur seorsim super cineres calidos horas xii. in ejusdem aquæ chalybeatæ ℔ii j. postea leviter bulliant, colentur & exprimantur, colatura ovi albumine cum sacchari opt. ℔ß. clarificetur & servetur. Tunc prioris decocti colatura ovi albumine cum facch. ℔v.e.a. clarificetur, & lento igne coquatur ferè ad electuarii solidi consistentiam, quo tempore liquor clarus posterioris decocti priori permisceatur, & lento igne ad syrupi consistentiam coquantur; qui refrigeratus, olei cinnamomi stillatitii gutt. vi. sacchar. pulverato exceptis aromatizandus erit.

Excellit hic Syrupus in reserandis obstructionibus hepatis lienis, mesenterii & pancreatis imo uteri; benigne purgat materias viscidas & tartareas quæ dictas obstructiones efficiunt. Potest itidem fæliciter adhiberi pro sanandis cachexiis, hydrope, menstruorum suppressione & ictero; potest assumi solus ex cochleari, aut admisceri liquoribus idoneis, Dos. ab ℥ß. ad ℥ij.

Sirupus de Cichorio cum Rhabarbaro Nicolai Florentini, ex *Pharm. August.*

℞. Endiviæ domesticæ, Sylvestr. an. m. iiß. cichorii, Taraxaci, an. m. ij. cicerbitæ, seu sonchi lævis, hepathicæ, seu lichenis, lactucæ domesticæ, Fumiterræ, lupulor. an. m. i. hordei integri ℥ij. capillor. veneris ℥j. & ʒij. vesicariæ seu halicacabi, ceterach, cuscutæ an. ʒvi. Adianti vulgaris seu rutæ murariæ, Rad. fœniculi, Apii, asparagi an. ℥ij glycyrrhizæ ʒvj. decoquantur in aqua suff. quantit. ad medietatis consumtionem: postea colentur, exprimantur, & cum album. Ovor. clarificentur: in cujus decocti ℔iij, infundantur hor. 24. Rhabarbari optimi ℥viß. spica ʒij. ℈ij. & post lenem ebullitionem atque expressionem clarificentur: residuum verò decoctum cum sacchari albi clarificati ℔x. ad justam consistentiam coquatur, ut cum dicta infusione in syrupum abeat.

Usurpatur ad jecoris intemperiem calidam & obstructionem, icterum, cachexiam, & viscerum impuritatem: nutritioni inservientia instrumenta firmat, humoresque vitiosos per urinam & secessum educit: splenicis & melancholicis, peculiariter verò epilepticis subvenit, maximè pueris; quem in hoc casu mirificè commendabat Montanus. Imo adserebat Nicolaum eundem ad epilepsiam propulsandam composuisse.

Syrupus hic à Nicolao Florentino Serm. 5. de obstruct. hepat. describitur; libertate tamen, qua alii usi fuerunt, fretis, nonnulla in ejus compositione mutare antecessoribus nostris libuit, quos porrò hac in parte sequi, salutaris hujus, quem præstat, usus nobis persuadet.

Sirupus Diasereos Andernaci ex *Pharm. August.*

℞. Intybi latifoliæ, seu endiviæ, cichorii an. m. iij. Adianti albi, nigri, agrimoniæ, ceterach, lupuli, Fumariæ an. m.ß granor. Halicacabi, cuscutæ an. ʒiij. rad. Apii, fœniculi, Asparagi ℥ß. polypodii querni ℥i. glycyrrhizæ ʒvi. sem. cnici ʒiß. quatuor frig. major. an. ʒii. hordei non excorticati p. ij. sem. endiviæ, cichorii an. ʒiß. uvarum passar. ℥i prunorum damascenor. num. xx. Flor. boraginis, buglossi violar. an. p. j. myrobalanorum citrinar. chebular. ana ʒß. Rhabarbari electi ℥i ß. Agarici Trochiscati ℥j. folior. sennæ ʒiß. zingiberis, cinnamomi an. ʒj. coquantur s.a. in sufficiente quantitate aquæ ad tertias colentur & exprimantur colatura, addendo sacchari optimi ℔j. clarificetur, atque ad justam Syrupi consistentiam coquatur, cui permisceantur Syrupi rosati solutivi ℥iij.

Ad viscerum obstructiones, febres & alia inde provenientia mala efficax, auriginosos, cachecticos, hydropicosque plurimùm adjuvat: renes etiam expurgat.

Cum seris medicamenti hujus basis existat, nimis autem parca nobis visa fuerit intybi & cichorii quantitas, idcirco earundem herbarum portionem triplicandam censuimus, ut Syrupus evaderet efficacior: describitur ab Andernaco Comment. 2. Dialogo 7. de veteri & nova Medecina.

Sirupus Domesticus, seu de spinâ infectoriâ ex *Phar. August.*

℞. Baccar. fruticis illius, quem spinam cervinam vocant, circa finem Septembris aut Octobris initio collectarum quantitatem sufficientem: prius calefactæ confundantur in pila lapidea, deinde exprimendo colentur: succus expressus coquatur lento igne, donec quarta pars absumatur. In hujus colati ℔ii. sacchari ℥xvi solvantur, clarificentur & coquantur donec Syrupi bene cocti consistentiam adquirant, adjiciendo in fine Anisi, mastiches an ʒiij. zingiberis, cinnamomi, caryophyllor. an. ʒiß. Fiat Syrupus.

Syrupus domesticus sic dictus, quòd familiariter eo uti possimus, bilem, pituitam & serosos maximè humores purgat, unde ejus præcipuus in cachexia, hydrope ac arthritide. Consule de eo Reinerium Solenandrum in consiliis, ut & Matthiolum Comm. in Dioscorid. Lib. 1. 102. de Ramnis.

Caveant Pharmacopæi, ne pro cervi spinæ baccis, similitudine forsan decepti, Alaterni baccas accipiant.

Sirupus Emeticus Angeli Salæ ex *Pharm. August.*

℞. Vitri Antimonii subtilissimè pulverisati ℥j. cinnamomi electi, zedoariæ, sem. Angelicæ an. ℥ij. sandali rubri ℥ß. croci Orientalis ʒß. Aceti rosati ʒxx. infundantur omnia in B.M. per 24. horas, postea filtrentur per chartam bibulam: & cum sacchar clarificati, ultra consistentiam tabularum cocti sufficiente quantitate miscendo, Fiat Syrupus.

Vomitorium hoc medicamentum non tantum vitiosos humores ventriculi evacuat, sed & ejusdem tunicis impactos educit, ex aliis etiam partibus peccantem materiam revellit, hinc non solùm ipsis ventriculi vitiis prodest, sed etiam febribus intermittentibus, aliisque morbis chronicis conducit.

Emeticus alius, sive Oxysaccharum ex eâdem Pharmac.

℞. Croci metallorum edulcorati ʒiij. Aceti ℥x. Fiat in loco calido per triduum infusio, sæpius agitando, postea liquor impregnatus filtretur, & in eo sacchari clarificati ultra tabellarum consistentiam cocti ℥x. solvantur.

Vires ejus nomini respondent. vid. de eo Exc. D. Daniel. Ludovici Pharmaciam. Mod. Sec applic.

Emeticus Correctus *Zwelfferi.*

℞. Pulv. n. Antimonii correcti in mantissa edocti ℥j. extrahatur ejus essentia seu vis emetica cum vini albi boni ferventis ℔iß. nam aqua simplex, sive etiam destillata per se vim emeticam ex hoc pulvere nequaquam elicit, filtratione post, aut residentia potius vino à pulvere separato, adde sacchari albi ℔j. & in Syrupum liquidioris consistentiæ decoque, cui, pro odore & sapore grato ipsi conciliando, porrò adde Elæosacchari cinamomi ℥ij. Fiat Syrupus.

Dosis ℥i. vel ℥ii adultis hominibus, at junioribus, pueris, & infantibus ʒß. ʒj. ad ʒiij pro ratione ætatis securè propinari possunt.

Nota: Si qui pulvere hoc Antimonii correcto destituti flores Antimonii albos ritè paratos substituere vellent, ii conficiant Syrupum hunc Emeticum ad modum sequentem.

Alius ex *Eôdem.*

℞. Vini malvatici ℔ij. cui immergantur florum Antimonii ritè parat. aut etiam Mercurii vitæ dextre parati ʒij. (vel etiam loco horum vitri Antimonii dextre sine additione parati & subtiliter triti ℥j. accipiatur)

cremoris-

cremoris tartari ʒvj.factâ maceratione loco bene calente per triduum circiter,factâ pòst colatura,vino colato adde sacchari albissimi ℔iij.ac sola ejus dissolutione fiat Syrupus;addendo pro grato sapore & odore conciliando Eleosacchari,cinamomi,essent.Citri sacchar.an.℥j.Fiat Syrupus gratus.

Medicamentum efficax est in suis operationibus,proinde non nisi fortioribus naturâ hominibus propinandum,ad expellendos biliosos, atros, melancholicos, & quoscunque abundantes humores excrementitios, profundè radicatos & impactos; igitur in febribus quartanis aliisque diuturnis & chronicis auxilio est. Dosis ℥ij. ℥ß ad ℥j.

Nota: pro abstemiis qui vinum abhorrent, Syrupus dictus ex succo vel vino cydoniorum, quod æquè ac vinum vim emeticam ex pulveribus dictis Antimoniatis elicit, parati poterit, qui gustui magis gratus, licet vel nullis Elæosaccharis aromatizetur.

Alius ex *eodem*.

℞. *Rad. Asari recent. ℥iij. Esulæ cortic, ℥ij. hellebori nigri ℥iiß.conscindantur & confundantur parum, quibus super affundatur Aceti destillati & rosati ℔ß. ac iterum in vase vitreo exsiccentur, post coquantur in vase etiam terreo,vel saltem sartagine ferreâ, cum aquæ simplicis s.q.repetitis vicibus affusæ, quousque tota virtus extrahatur.Colaturâ omnes alb.ovorum probè clarificatæ,addita sacchari albissimi ℔iß.denuò coquendo ad syrupi consistentiam redigantur, cui pro sapore & odore grato conciliando Elæosacchari cinamomi ℥ß. vel ʒj. admisceri potest.*

Syrupus Emeticus, seu Extractum Emeticum *Glauberi.*

℞. *Florum Antimonii unciam unam; Tartari purgati uncias duas, sacchari Candi uncias sex, aquæ pluvialis lib.2.mixta colloca in phiola vitrea fortissima in B.coctionis gratiâ,& fac bullire strenuè 10.vel 12.hor. spatio, Postea balneo refrigerato,exime vitrum & effunde decoctionem,illamque filtra per chartam bibulam infundibulo impositam, aqua filtrata erit rubella, saccharata,subacida, quam accipe [abjectis fecibus in filtro] ex cucurbita vitrea parvula ignis calore lento in B. omnem abstrahes humiditatem, usque ad remanentiam melleam fusci coloris: cui denuò affunde libram unam spiritus vini, effunde in phiola colli oblongi, & colloca in B. moderati coloris 8. vel 10. hor. spatio,& vini spiritus denuò separabit extrahetque essentiam puriorem & nobiliorem, relictis fecibus infundo,quæ postquam omnia refrixerint,filtrationis beneficio separando per chartam bibulam, nimirum duplicatam.Postea accipe tincturam rubram filtratam,& ex cucurbita vitrea in B.leni omnem ferè abstrahe vini spiritum usq;ad remanentiam syrupi dulcis & suavissimi;quem exemptum serva tanquam excellentissimum vomitivum, in multis morbis utilissimum,ubi reliqua cathartica nihil præstare possunt: hac enim medicina lenissimè operatur; quare puerulis etiam ; anni absque periculo administrari potest,nec non senibus. Purgat hæc medicina cunctos humores,è genere nervoso & venoso attrahit omnes humores vitiosos,reserat obstructiones hepatis,lienis, pulmonum & renum:qua ratione varii gravissimi curantur morbi.*

Nondum reperi vomitivum huic comparabile, tutò & citissimè operanti. Dosis ejus est à gutt. 1.2.3.4.usq; ad 10.& 30.habita ratione ætatis & ægritudinis; ita per se, vel cum vino,cervisia &c.& quidem infra ; horæ operari incipit,finitque operationem intra duas. Quandoque non vomitus excitat sed solummodò sedes, ubi adjuvat clyster statim ante administrationem medicinæ prædictæ administratus,factus è 2.vel 3 cochlearibus olei olivarum & aqua salsa;clyster enim inferne præparat viam, ita ut rarò vomitivum supernè operari possit;ubi etiam poterit æger statim ab assumptione medicinæ ori & naribus admovere panem tostum calidum, qui vomitiones rohibet,& infernam operationem promovet. Sed meo quidem judicio melius, medicinam non impedire quærentem operationis viam spontaneam, non coactam: multis vomitus magis convenit quàm purgatio illa per secessum.

Egregium sanè est hoc medicamentum & eô commodè quotidie utimur,tum quia dosis quæ minima est,omni ætati & constitutioni potest propinari,tum quia sapor non est injucundus, imò quia tale medicamentum aliis omnibus aptis facilè admiscetur. Verùm sæpius in eô præparandô extractione secundâ cum spiritu vini non indigemus & primam syrupisationem sine ulteriori operatione cum fructu adhibemus. Dosim autem quod attinet,quando effectus emeticos exoptamus, præcipuè in Soporosis affectibus non tantùm ad gr xxx sed etiam ad ʒj.imò ad ʒiß.si morbi natura ita exigat,ascendimus.

Sirupus de Epithymo Mesuæ ex *Pharm. August.*

℞. *Epithymi ℥iiß myrobalanor.citrinar.Indarum a, ʒxv.cuscutæ,Fumiterræ an. ʒx. Thymi,buglossi,calaminthæ,myrobalanor.Emblicarum, belliricarum, glycyrrhizæ,polypodii, Agarici,stæchad.an.ʒvj. rosarum, fæniculi, Anisi an.ʒijß.prunor.num.xx.passular.majorum ab arillis liberatarum ℥iv.Tamarindor. ʒiiß. Aquæ ℔x.sacchari ℔i . sapæ ℔ij.coquantur s.a.in syrupum.*

Eo utimur in humoribus & affectibus pituitosis, ac melancholicis à bile adusta & atra. Ulcera fistulosa & sinuosa curat: fædam corporis scabiem & nigram, capitis areas & impetiginem emendat, psoram,lepram,cancrum, elephantiam,morbum item Gallicum depellit.

Sirupus de Fumaria Compositus Mesuæ ex *Pharm. August.*

℞. *Myrobalanor.citrinar.chebular.an. ʒxx. Flor. boraginis,buglossi,violar.absinthii,cuscutæ,an.℥j.glycyrrhizæ,rosarum an,ʒiv. Epithymi,polypodii an.ʒvii.prunor. num.centum,passullar.major. ab arillis liberatarum ℔ß. Tamarindor.pulpæ cassiæ an.℥ij.aquæ font.℔x. omnia lento igne s.a.additis in fine Tamarindis & cassiâ, coquantur, & colentur:deinde verò addantur succi fumiterræ depurati,sacchari albi an. ℔iij. clarificentur cum album. ovi & coquantur in formam syrupi.*

Educit pituitam salsam,& bilem utramque adustam, nec non liberatis obstructionibus,febres putridas ab his humoribus enatas curat, ventriculum & hepar roborat, psoram,lepram, scabiem, impetiginem, ac exanthemata delet, icterum utrumque propulsat; utuntur eo quidam in morbo Gallico.

Sirupus Helleboratus Quercetani ex *Pharm. Schroderianâ.*

℞. *Fibrarum hellebori nigri ʒij. Agarici rec. trochisc. ℥ij.fol.sen.mund.℥iij.Turbith. hermodactylor.an.℥j.sem. Anisi,fæniculi,cort.citri an.℥ß.caryophyll.macis cinamomi an.ʒij. macerentur in oxymelitis simplicis,vini malvatici,& aquarum melissæ ac fumariæ an.q.s. vase vitreo clauso, hinc leviter bulliant ac exprimantur, depurata per digestionem,colaturæ addantur.Syrupi de pomis redolentibus solutivi,de succo rosarum pallidar.sacchari rosati & violati an.℥iv.F.Syrupus.*

Vires. Omnibus morbis à materia tartarea, crassa ac tenace à phlegmate adustô,bile aut melancholia dependentibu ,in capite,Thorace,ventriculo,hepate,utero,ipsisque articulis mirum in modum confert.

Sirupus de Hermodactylis Nicolai ex *VVeckerô.*

℞. *Quinque radicum an ℥j.sem.4 frig. majorum an. ℥iß hyssopi.Capillor.veneris, Aspleni an. m.ß. violarum. m.iß.flor.roris marini, borraginis an. m. iß. cyperi ʒiij. chamomillæ ʒij.passular.℥j.senæ ʒij.[an potius ℥ij.] hermodactyl.cuscutæ an.℥ß.Anisi,fæniculi,carvi,an.ʒiiß.polypodii ℥iij.Agarici ʒij.coquantur in aquæ ℔iij. & colaturæ adde sacchari ℔iß. rosarum ʒj. Rhabarbari ʒiiß. Turbith ʒiij. hæc tenuissimè trita, inque panno ligata suspendes in syrupo cocto s.a.*Nicolaus.

Syrupus Holagogus Francofurt.ex *Pharm.Schroder.*

℞. *Rad.polypod.Querc.rec.cappar.an.℥j.fol.scolopendr.*

ceterach

ceterach, meliss. betonic. Rutæ murar. an. m. j. flor. trium. cordial. cuscut. an. m. ß. sem. limon. fænicul. Anisi an. ʒij. carthami contus. ℥j. fiat decoctio in s. q. aquæ, ad remanentiam quantitatis, cui species infra scriptæ infundi queant. Decoctio hæc ita stet horis 24. tum fiat colatura & in hac infundantur. Fol. senn. mundat. ℥iv. Agaric. albiss. ʒij. hermodactyll. alb. ʒvj. Rad. hellebori nigri in aceto præparati ℥j. Epithymi, Zinzib. alb. an. ʒij. an. ʒij. caryophyllor. ℈ij. macis ℈j. bulliant parum & stent in infusione horis 24. hinc exprimantur. ♃. expressionem integram ad ℔j. & ℥iij. succi rosar. incarnatar. ℥ix. sacchari albiss. ℔iij. coque ad ℔iv. circiter.

Vires. Convenit omnibus humoribus expurgandis, præcipuè atræ bili, ac exinde morbis oriundis.

Sirupus Hydragogus *Zvvelfferi.*

♃. Rad. levistici rec. ℥iiß. mechoacæ albæ, jalappæ, Ebuli recentis an ℥ij. Turbith albi, hermodact. an. ℥j. cort. med. sambuci ℥j. medullæ sambuci ℥ß. Gummi gamandræ pulveris. & in petia ligati ʒj. cremoris tartari ℥ß. Tartari vitrioli ʒiij. ol. Tartari per deliq. ʒij. incisis & conquassatis crassiusculè superaffundantur vini, ad dimidias, ex generoso destillati, ℔iijß. (sumendo nimirum vini albi generosi ℔vij. & ℔iiiß. ab illo destillatione abstrahendo, vappâ vini residuâ abjectâ) locentur in digestionem loco calido, & vase probe clauso, per quatriduum, post fiat colatura cum forti expressione, quâ colaturâ probè clarificatâ, & interim asservatâ, accipe species ab infusione relictas, quibus porro adde, rad. rec. levistici ℥iiiß. cichorii sylv. apii, vincetoxici, petroselini an. rec. ℥iij. cimarum asparagi rec. ℥iv. herb. hepatic. nobilis, scolopendrii, cichorii sylv. agrimoniæ, naturtii hort. ana rec. ℥ij. sem. nasturtii, urticæ an. ʒvi. Ebuli ℥ß. incisa coquantur cum s. q. aquæ simplicis repetitis vicibus, quousque virtus omnis extracta sit, colaturæ omnes cum expressione factæ junctim clarificentur, & ad ℔j. circiter evaporent, addendo tandem superiorem asservatam infusionem catharticam & sacchari can. albi ℔iv. ac leni unâ vel alterâ ebullitione factâ fiat syrupus debitæ consistentiæ, qui aromatizandus Elæosacchari cinamomi, caryophyllor. an ℥ß.

Ejus usus præcipuè est in affectibus cachecticis & hydropicis cum non solùm serosam humiditatem in corpore fluctuantem per alvum & urinam evacuet, verum etiam per sudorem & insensibilem transpirationem: obstructiones præterea viscerum naturalium reserat, illaque roborat. Dosis ℥j. ad ℥iß. & ℥ij.

Alius *D. D' Aquin.*

♃. Rad. mechoacan. ireos nostr. ebuli rec. medullæ sem. carthami, folliculor. senn. Orient. folior. soldenellæ sicc. an. ℥iß. turbith. Gummosi, hermodactylor. jalapp, rhei electi an. ʒvi. rad. valerianæ mai. Eryngii, enulæ campanæ, asari, cortic. rad. capparis, Tamarisci, santali citrini, sem. ebuli, baccar. juniperi an. ʒß. folior. ceterach. agrimonii, chamædryos, flor. genistæ an. m. j. limaturæ chalybis nodulo inclusæ, tartari albi contusi Monsp. an ʒij. contusa aut incisa omnia in aq. cichorii ℔ij. & succor. rad. sambuci & folior. cherefolii depurat. an. ℔iij. super cineres calidos horis 24. infundantur deinde per sesquihoram lento igne bulliant colentur & fortiter exprimantur; liquor verò cum sacch. optim. ℔iv. clarificetur & coquatur in syrupum, sub finem addendo tartari vitriolati & sal. polychresti an. ℥ij. refrigeratus syrupus olei cinnam. gutt. iv. sacchar. pulver. exceptis aromatizari poterit. Datur solus ex cochleari aut admistus liquori appropriato. Dos. ab ℥j. ad ij.

Sirupus Laxativus de Lignis Witzelii ex *Pharm. Schroder.*

♃. Limatur. lign. sanct. ℔ß. salsæ pariglie ℈iij. & cortic. l. sanct. ℥iß. infund. hor. 24. loco calido in s. q. Aq. hinc coqu. & cola, in colaturæ q. s. infunde per noctem rad. polypod. qu. ʒvj. fol. senn. s. stip. ʒx. sem. carthami conquass. ℥iß. Epithym ʒiij. passul. minor. select. ℥iv. sem. fænic. ʒij. & ß. ligni santal. citr. ʒj. manè coqu, denuò ad consumptionem medietatis, adde colatur. sacchari ℥xij. F. s. a. syrupus.

Laxativus de Manna ex *Pharm. August.*

♃. Specier. decocti flor. & fructuum ℥ij. flor. 4. cordialium an. p. ij. folior. senæ elector. ℥iv. passular. minorum, radicum polypodii an ℥ij. sem. Anisi, fæniculi an. ʒij. galangæ, macis, Zingiberis an. ʒj. coquantur in aq. fontana s. q. in colatura solvantur mannæ calabrinæ ℥vj. sacchari albi ℥xviij. Fiat s. a syrupus.

Usus ejus frequens est ad alvum in puerulis laxandam.

Sirupus Magistralis primus. *Zvvelferi.*

♃. Folior. senæ elect. ℥iij. rhabarbari opt. ℥iß. Rhapontici veri ℥j. mechoacæ albæ ℥ij hermodactylor. ℥j. Agarici trochiscat. ℥ß. cremoris tartari ʒvi. Tartari vitriolati ʒiij. ol. Tartari per deliq. ʒj. incisis incidendis superaffundantur aquæ ferventis ℔iiiß. vel si medico cuipiam placuerit, simpl. aquæ vinum album substituat. Et factâ maceratione per biduum vel triduum circiter fiat colatura cum forti expressione, quâ interim clarificatâ essentia & asservata, accipe species ab expressione residuas, quæ additis sequentibus, utpote rad. recent. cichorii sylv. pimpinellæ, petroselini, fæniculi, Asparagi an ℥ij. herb. rec. hepaticæ nobilis, scolopendrii, agrimoniæ, Endiviæ, cichorii sylv. nasturtii an. ℈iß. sem. nasturtii, urticæ an. ʒvj. ebuli ℥j. cremoris Tartari ʒiij.

Coquantur, incisa prius, cum s. q. aq. simplicis repetitis vicibus, quousque tota virtus, extracta sit, colaturæ omnes cum expressione factæ, probè prius clarificatæ leniter evaporent ad remanentiam ℔j circiter, vel ℥viij. & additis ulterius superiore essentiâ catharticâ asservatâ & sacchari can. albi ℔iijß. denuò perpaucis ebullitionibus redigantur ad consistentiam syrupi durabilis, qui aromatizandus essentiæ n. liquidæ citri ℥ij.

Utrique sexui in educendis humoribus biliosis, viscosis, pituitosis, ut & hypochondriacis, conducibilis est, quapropter in morbis chronicis, hypochondrior. obstructionibus, mensium suppressionibus cum successu adhibetur ab ℥j. ad ℥ij. & ℥iij.

Magistralis Secundus ex *eôdem.*

♃. Rharbari opt. ℥iij. Rhapontici veri ℥ij. myrob. chebul. belliric. an. ℥j. cremoris tartari ʒij. incisi saltem superfundantur ℔iij. aquæ ferventis, & relinquantur in digestione per biduum, factâ post colaturâ cum expressione, essentia colata clarificetur, interimque asservetur.

Jam verò accipe species ab infusione & expressione relictas, & his adde rad. cichorii sylv. recent. fænic. recent. rubiæ tinctor. an. ℥ij. ireos Flor. liquiritiæ an. ℥ß. herb. cichorij, endiviæ, hepat. nobilis an. ℥iß. mastichis electæ ʒiß. coquantur incisa cum s. q aq. simplicis repetitis vicibus, nova semper affusâ aquâ, quousque omnis color & virtus extracta sit, colaturæ postea omnes cum expressione factæ, junctim clarificentur, & ad remanentiam circiter ℔j leniter evaporent, cui addantur superior asservata essentia qualiscunque cathartica, & sacchari albi ℔ij. quæ leni ebullitione ad consistentiam syrupi debitam redigantur.

Præstat in morbis biliosis, & ut aliqui volunt in dysenteriis & diarrhæis immoderatis, ubi cum virtute cathartica & abstersiva vim adstrictivam secumtrahere sibi persuasum habent: cæteroquin roborat hepar, & reliqua viscera naturalia, intestina ab humoribus acrioribus liberat, eorumque dolores mitigat. Dosis ℥j. ad ℥ij. ℥iij.

Magistralis Tertius *Ejusdem.*

♃. Rhabarbari opt. ℥ijß. rad. Apii, graminis, vincetoxici

cetoxici ana recent. ℥iß. cardopatiæ ℥ß. liquirit. ʒvi. fol. fol. senæ sine stipit. ℥ijß. vel ℥iij. herbæ abrotani, centaurii minor. Tanaceti ana recent. ℥iß. corallinæ veræ ℥ij. sem. cynæ ℥iß. urticæ, Thlaspios an. ℥ß. incisa & conquassata coquantur in s. q. aquæ simplicis repetitis vicibus, nova super affusâ aquâ quousque tota virtus extracta sit, quod ex colore & sapore decocti ultimò percipitur, colaturæ omnes albumin. ovorum clarificatæ ad ℔ij. circiter evaporent, tunc demum adde sacchari albiss. ℔ i i j. & ad syrupi debitam consistentiam. Denuò coquantur, addendo sub finem mannæ el. Calabr. ℥viij. solutæ cum Aq. cinamomi, cerasor. nigr. rosarum opt. fragr. an. ℥ij.

Servetur ad usus puerorum & infantium, enecat enim vermes eorumve sentinam atque alios etiam vitiosos humores extrudit, juxta ætatem dari potest; à ʒ i j. ad ℥j.

Magistralis Quartus *Ejusdem.*

℞. *Rad. Rhabarbari selecti ℥ij. Asari ℥j. hermodactylorum mechoacæ alb ℥iß. fol. senæ electæ ℥ijß. cremoris tartari ʒvi. Tartari vitriolati ʒij his incisis saltem, quæ incidenda sunt superfundantur, vini alb. boni ℔iij. relinquantur in digestione per triduum, factâ post colaturâ cum expressione clarificetur essentia cathartica, interimque asservetur. Jam verò accipe species ab infusione & expressione residuas, quibus adde rad. Asparagi, Apii, cichorii sylv. petroselini, pimpinellæ an. rec. ℥ij. liquiritiæ ʒvi. herb. Arthemisiæ, chærefolii, melissæ, nasturtii hort. rorismar. an. recent. ℥ij. sem. urticæ, nasturtii, Thlaspios an. ʒvi. cremoris tartari ℥j.*

Incisa quæ incidenda sunt, seminibus conquassatis coquantur in s. q. aquæ simpl. chalybeatæ, repetitis vicibus, quousque omnis virtus & efficacia extracta sit, colaturæ omnes, & junctim album. Ovorum probè clarificentur, cui clarificato decocto adde spir. vitrioli q. s. pro bona aciditate, quo facto in hoc ipso decocto acidulo extinguatur, chalybis integri in frustula saltem contracti & candefacti ℔j quatuor vicibus circiter, post leniter ad ℔j. coquendo, decoctum hoc evaporet, cui tandem addantur superior asservata essentia cathartica cum vino facta, & sacchari albi can. ℔iijß. quæ juncta, paucis ebullitionibus ad consistentiam syrupi competentem reducantur, qui aromatizandus Elaosacch. cinamomi ℥j. vel. ℥iß.

Efficax est in morbis chronicis, cachexia, obstructionibus mensium muliebr. pellit insuper urinam, & viscera naturalia roborat. Dosis ℥j. ad ℥ij. & ℥iij.

Sirupus Mercurialis purgans *Zavvelferi.*

℞. *Succi herbæ Mercurialis recenter expressi & depurati ℔iv. cui immerge sequentia crassiuscule incisa & contusa, utpotè fol. senæ sine stipit. ℥iv. rad. Asari ℥ß. peracta maceratione sufficit. Coquantur ad dimidias, colaturæ dein clarificatæ adde sacchari ℔ij. ac denuo coquendo ad syrupi consistentiam redigantur, cui pro aromatizatione adde Elaosacch. cinamomi vel caryophyll. ℥j. Fiat syrupus.*

Alius ex *Eôdem.*

℞. *Succi herb. Mercurialis recenter expressi & depurati ℔iv. cui immergantur rad. Asari rec. consciss. ℥iij. hellebori nigri præparat. aceto rosaceo ℥iß. factâ brevi maceratione coquantur ad dimidias, colaturæ dein clarificatæ adde sacchari can. albi ℔ij. & ad syrupi consistentiam coquendo redigantur; cui odoris & saporis gratia addatur Elaosacch. caryophill. ℥j. Fiat syrupus gratus.*

Purgat leniter sumptus ab ℥j. ad ℥ij. clysteribus pariter haud ineptè admiscetur, propterea non inconsultum etiam foret, si saccharo mel simplex & purum substitueretur.

Sirupus de Floribus Persicorum ex *Pharm. August.*

℞. *Florum persicorum recentium ℔j. contundantur & macerentur horis xij in ℔j. aquæ calentis, postea exprimantur, & in colatura depurata solvendo sacchari albi clarificati & ultra consistentiam tabellarum cocti sufficientem quantitatem Fiat. syrupus.*

Serum & bilem educit, vermes enecat, ac mesenterium infarctu liberans serosos humores per alvum exturbat.

Sirupus de Polypodio ex *Pharm. August.*

℞. *Polypodii querni ℔j. passul. minor. ℥iij. myrobolan. citrinar. chebular. indar. an. ℥iß. fol. senæ Orient. ℥vj. coquantur in aquæ fontanæ ℔xij. ad remanentiam ℔ij. in fine addendo calami aromat ℥j. sem. fæniculi ʒiij. infusionis rosar. solutivæ ℔iß succi boraginis, fumariæ, lupuli an. ℥vj in colatura solvantur sacchari ℔iij. clarificentur & coquantur in syrupum.*

Atrabiliosos humores potissimùm evocat, ac lienis vitiis opitulatur, unde spleniticis & arquato correptis auxilio est, sanguinem depurat; cutemque à scabie fœdam purgat.

De Polypodio Compositus ex *Pharm. Norimberg.*

℞. *Radicum polypodii select. ℥iij. cichorii ℥j. buglos. ʒiß liquirit. rec. rasæ, iridis illyricæ, lapathi acuti, corticum citri rec. exiccatorum an. ℥j. herb. fumariæ, cuscutæ, ceterach, linguæ cervi, betonicæ, acetosellæ, Trifolii, aurei, Sonchi levis, capillor. veneris an. m. j. Endiviæ, jaceæ, dictæ Trinitatis, cum floribus an. m. ij. passular. minorum ℥iv. pulpæ Tamarindor. ℥ij. omnium minutim incisorum & contusorum fiat infusio & decoctio in s. q. seri lactis caprini ad tertiæ partis consumptionem. Deinde.*

℞. *Fol. senæ Alexandrinæ s. stip. ℥iv. rad. polyp. querc. mundati, Turpethi selecti an. ℥iß. rhabarbari opt. Agarici albissimi, hellebori nigri præparati an. ʒvj. Epithymi selecti, sem. Anisi, fæniculi an. ʒß. urticæ ʒij. hæc omnia conquassata itidem in sero lactis caprini immergantur, atque benè tecta coquantur, colentur, superiorique decoctioni adjungantur. Tandem omnia sine albumine ovi clarificando per decidentiam, decantentur saccari albi ℔iij. addantur, lentoque igne, ad consistentiam syrupi, coquantur, affusâ ad extremum Aquæ cinamomi una ℥. & ß.*

Sirupus de Pomis Regis Saporis Mesuæ ex *Phar. August.*

℞. *Succi pomor. dulcium, boraginis, buglossi an. ℔iß. folliculor. senæ ℥ij. croci ʒj. senæ contrita horis 24 in succis maceretur, ac semel aut bis fervefiat, & coletur. expressum cum sacchari ℔ij. addito circa finem croco, coquatur s. a. in Syrupum.*

Hic Syrupus Medorum Regi Sapori, à quo captus est Valerianus Imperator, attribuitur, & à Mesue describitur. Eo utimur, ad omnes affectus melancholicos, maniam, melancholiam, cordis etiam robur plurimùm auget.

De Pomis Magistralis paulò aliter ex *Pharm. Londin.*

℞. *Succi & aquæ pomorum odoriferum, an. ℔iß. succi & aquæ boraginis, & buglossi, an. ℥ix. folior. senæ Orientalis mundatæ ℔ß. sem. Anisi, fæniculi dulcis an. ℥iij. Epithymi Cretensis ℥i. Agarici albissimi, rhabarbari opt. an. ʒß. zingiberis, macis, an. ℈iv. cinnamomi ℈ij. croci ʒß. Rhabarbarum cum cinnamomo seorsum pertunde, vini albi succi pomorum an. ℥ij.*

Reliquis, præter crocum, in suprà memoratis aquis, ut decet, maceratis, postride affunde succos; hisque simul

mul lento igne despumatis, colatisque per manicam injice sacchari albi ℔iv. Tunc coque in Syrupum: facta subinde croci in panno lineo ligati expressione; additoque tandem Rhei infuso, & subsequenti levi ebullitione ut Sirupi modus conservetur.

Sirupus de Rhabarbaro solutivus ex *Pharm. August.*

℞. Rhabarbari opt. folior. senæ an. ℥ijß. flor. violarum m.j. cinamomi ʒjß. zingiberis ʒß. Aquar. betonicæ, cichorii, buglossi an. ℔j. Fiat omnium per noctem: mane ebullitione & expressione facta, colatura s.a. coquatur in syrupum cum sacch. albi ℥xvj. cui addantur syrupi rosati solutivi simplicis ℥iv.

Citra molestiam in pueris & delicatulis alvum subducit, utramque bilem deherbans, ac pituitam quoque leniter evacuans.

Sirupus de Rhapontico ex *Pharm. August.*

Succi rhapontici depurati ℔iij. sacchari clarificati ℔ij. coquantur in syrupum.

Vires ejus aperiendi ac roborandi celebrantur, qua ratione hepati medetur, & obstructionibus lienis atque vasor. Meseraicorum utiliter opponitur.

Sirupus Rosatus solutivus simplex sive Mucharum ex *Pharm. August.*

℞. Flor. rosar. Damascenar. recent. quantumlibet ex. gr. ℔xij. contundantur & macerentur horis 24. in totidem aquæ claræ ferventissimæ ℔.j. postea exprimantur, additisque sacchari albi ℔ij. in syrupum s.a. coquantur.

In usu creberrimus est ad ventriculi incendium, & igneum calorem febrilem, sitimque inexpletam sedandam, febribus pestilentibus præstantissimus, quòd putredini venenis & aëris vitio, subamarâ & aromaticâ suâ qualitate resistat; viscera nimio calore dissoluta refrigerando roborat, & ad temperiem reducit, febrium vigilias levat, ac modicè alvum subducit.

Quamvis olim multiplici infusione parare hunc Syrupum, nostris placuerit, cùm tamen majoris laboris compendio, hîc frui liceat, unicam ei substituere voluimus, non minùs efficacem syrupum daturam.

Cæterum infusum hoc pharmacopæi nostri utplurimum absque saccharo etiam pro usu reponere solent.

Quibus tot odoriferas rosarum particulas coctura perdere displicet, vel etiam parcior rosarum proventus easdem servare suadet, illi auctâ aquæ quantitate, loco macerationis destillationem per aliquot horas instituere, ac ita odoratiore aqua in M.B. abstracta, reliquum pro dicto usu possunt exprimere & adhibere.

Rosatus solutivus Aureus ex *eâdem Pharm.*

℞. Flor. rosar. incarnat. nondum penitus apertarum, & manè sereno cœlo collectarum ℔iv.

Infundantur in sufficiente quantitate aquæ fontanæ calidæ per 24. horas, postea colentur & exprimantur. In colatura denuo rosarum eadem quantitas infundatur, idque tertia vice repetatur; Tandem cum sacchari albi ℔iv. coquantur s.a. in syrupum.

Vires sunt eædem cum præcedenti; hic tamen magis colore & sapore palato blanditur.

Rosatus Laxativus compositus Helleboratus Montani, ex *eadem Pharm.*

℞. Mirobalanor. omnium enucleator. an. ℥iv. radicum hellebori nigri veri ʒvj polipodii ℥vj. glycyrchizæ seminum citri an. ℥iv. folior. senæ, Epithymi an. ℥vj. crassè contusa & incisa macerentur per 24. horas in ℔xij. infusionis rosarum supra descriptæ, postea coquantur ad quartæ partis consumptionem. In cujus colati & expressi & cum album. Ovorum clarificati ℔j. infundantur rhabarbari electi ℥ij. caryophyll. ℥j. reliquum verò cum sacchari clarificati ℔v. aa debitam consistentiam coquatur, ut cum rhabarbari infusione filtrata Fiat syrupus.

Utebatur eo Montanus, Medicus Patavinus clarissimus, in affectibus melancholicis, lue Gallica, psora, lepra, impetigine lichenibus, cancro, Elephantiasi & aliis.

Rosatus Compositus sine helleboro, ex *eâdem Pharm.*

℞. Myrobalanor. omnium an. ℥ij. rad. polypodii ℥ijß. sem. carthami ℥iß Anisi, fœniculi an. ʒvi. fol. & folliculorum senæ, Epithymi an. ℥ß. corticum citri ℥j. caryophyllor. ℥ß, nucis moschatæ ʒiij. macerentur horis 24. in ℔xv. infusionis rosar. postea fortissima fiat expressio; & addatur ad liquoris singulas ℔ij. sacchari ℔j. Fiat lege artis Syrupus.

Leniùs quidem quàm prior purgat, nihilominus tamen bilem utramque, ac pituitam educit, visceribusque robur addit.

Paratur & alius quidam syrupus rosatus cum additione radicum cichorii, & folior. fumariæ qui hoc modo paratur & dicitur.

Rosatus Laxativus cum ambubeia ex *eâdem Pharm.*

℞. Rad. cichorii sylv. recentium & mundat. ℔i. herb. fumariæ recentis m.vj. infundantur horis xij. in ℔vj. infusionis rosar. laxativæ: postea colentur & exprimantur: Colatura posthinc cum sacchari ℔iij. coquatur in Syrupum, cui ad justam consistentiam ferè percocto, in linteo immittantur, ac post perfectam coctionem in eo pendula permaneant sequentia; utpote specierum diatrion Sandal. ʒj. diarrhodon abbatis ʒß. Fiat. Syrupus, ut artis est.

Utramque bilem ac serosos humores blandè evacuat, salsos itidem ichores leniter educit, ac putres emendat, unde adustum sanguinem corrigit, ac jecori obstructo opitulatur, ictetum ac Tertianas sanat, & venarum meseraicarum oppilationes expedit, D. Raymundo Mindeero, collegæ nostro quondam, præ cæteris usu familiaris.

Rosatus solutivus Quercetani ex *eâdem Pharm.*

℞. Succi rosar. pallid. recenter expressi ℔vj. in quibus infunde rosarum pallid. mediocriter contusar. ℔iij. Stent in balneo Mariæ tepido per 24. horas, deinde exprimantur, & sic reiterentur infusiones, cum ℔iij. rosarum novar. novem vicibus vel pluries: quibus absolutis, ultima expressio reponatur in uno vel plurimis vitris ab digerendum in B.M. 24. horis usque dum in fundo vasis adpareat sedimentum, quod tamdiu clarefiat, donec nullæ amplius fæces conspiciantur.

R. hujus succi summè depurati, à quo humiditas Mercurialis sive aqua rosar. odoratissima sit abstracta ℥xvi. sacchari albissimi ℥iv. Fiat. s.a. Syrupus.

Ejusdem cum communi syrupo rosat. solutivo facultatis, in hoc ferè tantùm differens, quòd purpurearum loco, pallidas rosas recipiat, & majori cum labore præparetur; qui cæteroquin ad modum alterius illius confici potest.

Rosatus Lenitivus de Tribus ex *Pharm. August.*

℞. Folior. senæ Oriental. mundator. ℥vi. spirit. vitrioli optimè rectificati ʒj. muchari rosar ferventis ℔ij. indantur in cucurbitam vitream, adposito cæco alembico, & circumlinitis ritè commissuris, maneant infusa in rorido balnei calore, horis 24. factâ levi ebullitione & fortasse expressione, in colatura denuò infunde, ut prius, folior senæ mundatorum ℥vj. iterumque factâ levi ebullitione, & forti expressione infunde tertium minutissimè incisorum, folior. senæ mundat. ℥vj. rhabarbari selectissimi, Agarici albiss. an. ℥ij.

an.℥ij.zingiberis acuti,caryophyll.an.ʒij. cinnamomi electi an iij.spicæ Indicæ ʒj. ubi iterum sic steterint infusa, ebullierint leviter, & expressa fortiter fuerint, colentur diligenter ad usum. Postea.

℞. Remanentias folior.senæ ex infusione superiori, radicum polypodii querni, glycyrrhizæ an.℥iß. adianti utriusque m.j.passul.major. ab arillis liberatarum,minor. mundatarum an ℥iij prunor. Damascenorum dulc. num. xxx.aquæ fontanæ ℔ivß. coquantur s.a.ad remanentiam ℔jß. in ultimam ebullitionem injiciendo flor.quatuor cordial.an p.iij.corticum citri rec.ʒij.expressis & colatis adde sacchari finissimi ℥xvj. & ubi jam ad consistentiam cocta fuerint,infusionis ex mucharo facta ℔j. Fiat,lege artis,syrupus.

Omnes æqualiter humores,pituitam & utramque bilem blande evacuat,adeoque omnibus viscerum naturalium obstructionibus, ac inde natis febribus, tertianæ & quartanæ pellendis,admodum salutaris exsistit; qui jucundior & commodior futurus est,si tres vel quatuor unciæ mannæ lege artis dissolutæ,eidem addantur.

Rosatus aureus *D. Donzelli.*

℞. Rosʃ.Damasc.q.v.illis in vas vitreum immissis superaffunde aq.roris q.s.post unius diei infusionem destill.prolecta aqua novis rosis denuo affundatur & infusione peracta rursus distill.operatioque eadem duodecies repetatur, deiz ex hac aqua fragrantissima cum sacchar. albiß. q.s. Fiat Syrupus,cujus dosis ad summum ℥x.debet autem refrigerari priusquam assumatur.

Sirupus Spleneticus D. Davidis Verbezii ex *Phar. August.*

℞. Succi pomor.redolentium ℔j.melissæ ℥iv.limonum ℥iij.spiritus vitrioli ab omni ph egmate depurati ℈iiß.folior.senæ electorum ʒij.polypodii quer. ℥j. hellebori nigri præparati ʒiijß.corticum capparum Tamarisci an.℥ß.folior.citrariæ,ceterach an.m.flor.borraginis, buglossi, rosar. an.p.ij.violarum m.j.seminum viticis, ocimi caryophyllati,citri an.ʒijß. croci Austriaci ℈j. cinnamomi acuti ℥ß. aq.fontanæ q.s.macerentur in B.M.tepido per biduum,coquantur postea parum,& fortiter exprimantur: colaturæ addatur sacchari albi ℔j. Fiat syrupus, circa finem inspergendo seorsim cremoris Tartari in tenuissimum pollinem redacti ʒiij.servetur usui.

In omnibus melancholiæ speciebus salutaris exsistit, dum humores atrabilarios lieni & venis meseraicis impactos incidit & educit.

Loco sacchari cantii violacei olim huic syrupo destinati,non tamen usque adeo strictè necessarii,album vulgare tantùm sumere, & ideo violarum tamen pondus augere placuit; licet cæteroquin violaceum illud saccharum & sponte in Syrupo violaceo sæpius concrescere soleat,& facilè parari queat.

Sirupus Violatus solutivus ex *Phar. August.*

Fit ut Syrupus Rosatus solutivus, ex violarum recentium infusione.

℞. Hujus infusionis depuratæ ℔iij.sacchari clarificati ℔ij. coquantur lento igne ad syrupi consistentiam.

In febrium æstibus, biliosis & acutis morbis, viscerum inflammationibus,ac siti inexplebili commendatur. Rosato validius refrigerat & humectat,unde & somniferus magis exsistit, gutturis asperitates lenit, thoracis & pectoris totiusque ventris inferioris affectibus calidis succurrit, siccæ tussi medetur,ac alvum emolliendo bilis acrimoniam refundit.

Sirupus Zibebarum ex *Pharm. August.*

℞. Folior.senæ electorum ℥iv.Zibebarum ℥j.zingiberis ʒj.aquæ font. quantum satis, infundantur horis 24. dein ebulliant,& exprimantur & cum sacchari ℔ij.coquantur s.a.ad consistentiam syrupi,qui aromatizetur cinnamomi ʒj.

Sirupus hic nomine brodii zibebarum apud nos notissimus,alvum blande subducit,puerisque ac delicatulis commode adhibetur.

Sequuntur Syrupi alii ex variis Auctoribus & I. ex Baldassare TIMÆ.

Sirupus Aperitivus.

℞. Rad.polypod.quern.ʒiv.fænicul.apii,cichor. scorzoner.rubiæ Tinctor.asparagi an.℥ß.herb.fumariæ m.ij.Eupatorii, Agrim.Capill.vener.cuscutæ,card.bened. betonic, chemædr.chamæpyth.an. m.iß. summit.lupuli m. j. comar, absinth.m.ß.cort.Tamaris.fraxin.rad.cappar. an.ʒvi.flor. centaur.minor.m.ß.borag.buglossi an.p.j.sem. Anisi ʒij fæniculi,citri,petros.an.ʒj.passul. minor. ℥iij. incisis & conquassatis affund.aq.Tartar. ℔iv. Acet. squill. ℔ß. coque ad remanentiam ℔ivß.colat.add.sacch.albiss.q.s.F.Syr.

Sirupus Panchymagogus.

℞. ♀ri albiss.℥iß.coq.in s.q.aq.simpl.ad perfect.solutionem,in colatura adhuc calente infund.fol.sen f.s.ʒj. Agaric.albiss.ʒvj.rhabarb.elect. gialapp.gummos.an. ℥ß. flor. borrag.bugloss.rosar.an.p.j.sem. Anisi ʒij. fænicul.citri an. ʒj.cinamom.acutiss.ʒiij zingiberis albiss.ʒß.maceris ℈ij. caryophyll.℈j. stent in infusione loco calido per horas vj. postea ebulliant semel atque iterum & exprimantur fortissimè colat.add.sacch.albiss.q.s. F. s. a.Syrupus tenuis.

Sirupus Rosarum solutivus Compositus.

℞. Rad.cichorii,fænicul.polypod.quer. an.℥ß.sem.melonum,endiviæ an ʒij flor.borrag.bugloss.an.p.ß.violar. j.caul.lactuc,recent.ʒvj.coquantur in s. q. infusion.multiplic.rosar. exprimantur fortissimè, in colatura infundantur fol.sen.s.s.℥iß.rhabarb.elect.Agaric.albiss.mechoacan. alb.an.℥iß.

Ebulliant semel atque iterum, postea exprimantur fortissimè,& c.sacchar.albiss.s.q.coquantur ad consistentiam Syrupi.

Sirupus Sambucinus Laxativus.

Succi baccar.samb.matur. ℔vj. Aqua fumariæ ℔ij. infund.fol.sen.s.s.℥iß.rad.gialap. Agarici albiss. mechoacan.elect.an.℥ß.soldanell.℥ß.Turpethi elect.ʒvj.ireos ℥ß cinamomi acutiss.ʒij.Zingiber.albi ʒj.caryoph ℈j.coquantur & exprimantur fortissime.Colatur. add.sacch. albiss. q.s F.s.a.syrupus Tenuis.

Sirupus Solutivus Aureus.

℞. Roris maialis ℔xx.rosar.recent.q.s.infundantur per horas x.postea colentur sine expressione, addè denuo rosar.rec.q.s.stent iterum in infusione per horas x. labor. hic tertium repetatur.Colatur.add.sacch,clarificat.q.s.F. s.a.syrupus.

Sirupus Ophthalmicus.

℞. succ.euphras.rec.℥iv.rosar.pallid. ℥ij.chelidonii, rutæ,verbenæ an.℥j.fæniculi ℥ij. depurentur s. a. postea cum sacch.albiss.s.q.redigantur in formam syrupi,qui aromatizetur cinamomo & ambra.

Sirupus Pectoralis.

℞. Succ.sympt.mai.℔ij.sanguisorbæ,veronicæ,rosar. rubr.salviæ minor.heder.terrestr.farfaræ, portulacæ, an. ℥iv.depurentur & c.s.q.sacch. albiss. redigantur in syrupum spissioris consistentiæ ad formam lohooc.

Sirupus Antiscorbuticus.

℞ Succ.rec.express.cochleariæ,nasturt.aquat.bekabung. cichorii, fumariæ, acetosæ an. ℔jß. mixta præcipitentur cum succ.citri ℔ij.colatur,add.Flaved.cort.citri ℥iß.sacch.albiss. ℔ijß. immittantur cucurbitæ vitreæ c.alembico cæco.digerantur in B.M. per diem & noctem colatura servetur in vitro.

Sirupus Chalybeatus.

℞. Chalyb.præpar.℥iv. affund.Acet.vin.acerrimi ad Eminentiam 4.digitor.transvers. stent in loco calido donec extrahatur tinctura,tum inclinato vase separetur liquor.Cui adde sacch.albiss. q. s. coquantur lento igne ad consistentiam syrupi.

Alius Purgans.

℞. Chalybis præpar.℥ij passul.minor. ʒiß.affund.aq. fumar.absinth.an.℔j. stent benè tecta in loco mediocriter calido per triduum,postea add.rad.polypod.quern.oxylapathi cort.rad.cappar.an.℥ß.ceterach, cuscutæ, an. m.ß. sem.aquilegiæ,Genistæ an.ʒj.cinam.accutiss.℥ß.fol.sen.s.s. ʒj.rad.

℥j.*rad.gialapp.*ʒvj. *Ebulliant semel atq; iterum, colaturæ adde syrupi nostr. panchym.*℥iij *sacch.albiss.q.s.F. syrup.*

Sirupus Antifebriticus.

♃. *Succ.rec.express.card.bened.centaur.minor.an.*℥v. *potentillæ* ℥iv.*cichorii,fumariæ a.*℥j.*absinthii* ℥iv.*sacch. albiss.q.s.F.s.a.syrupus.*

Sirupus Cordialis perlatus.

♃. *Magister.perlarum* ℥j.*solv.in succ.citri acid. q.s. solutioni add.succi rec.express. depurat. borrag. bugloss. rosar.acetosellæ an.*℥iv.*ribium,fragorum,rubi idæi, granator.dulc.acid.an.*℔ß.*sacch.albiss. q.s. M.F.s.a.syrupus.*

Sirupus Nicotianæ ad Asthma.

♃. *Nicotianæ sicc.*℥ij.*hysopi,veronic.scabiosæ, marrubii,calaminth.capill.*♀*is.satureiæ an.*℥ß.*rad. Angelicæ,Enulæ an.*℥iß.*ireos* ʒvj. *sem. Anisi,fœniculi an.* ʒiij. *Agarici Trochiscat.*℥j.*incisis & conquassatis affund. oxymel.simpl.*℥viij.*squill.*℥iij.*Aq.simpl.q.s. macerentur per biduum postea,coquantur ad remanentiam* ℔iß. *colatura clarif.cum sacch.albiss.s.q.coq; ad consistentiã syr.tenuis.*

Sirupus de Pomis Solutivus.

♃. *Succi pomor. borsdorf.*℥xvj.*fol.sen.s.s.*℥iß.*mechoacan.alb.gialapp.gummos.an.*℥ß.*sem.anisi,fœnicul.an* ʒiß. *cinam.acutiss.*℈ij.*zinziber.alb.*℈j.*flor. borrag. bugloss. rosar.an.p.j.stent in infusione loco tepido per diem & noctem postea coq.in diplomate igne lento. Ex colatura clarific. addit.sacch.s.q. F.s.a.syrupus*

Sirupus Coralliorum.

♃. *Magist.Coral* ℥j.*solv.in succ.berber.q.s.solut.add. sacch.albiss.q.s.F.s.a.syrupus cui immisc.Tinct.coral.*℥ß.

Sirupus Mastichinus.

♃. *Mastich.elect* ℥ij.*coq.ex s.q.aq.menthæ crisp. add. aq.rosar.cinam.an.*℥iij.*sacch.albiss.q.s.M.F.s.a.syrupus.*

Sirupus Antipleuriticus.

♃. *Flor.papav.errat.m.iij. bellidis cum toto,violar. purpur.an.m.j.fol.scabiosæ,card.bened.Taraxac.card.mariæ an.miß.incisis & conquassatis affund. Aq. flor. papav. rhead.scabiosæ,card.bened.card.mariæ ad eminent.4.digitor.Spirit.*🜂*.q.s. ad aliqualem aciditatem stent in digestione B.M. per biduum, postea ebulliant leniter,colatur. add succi sanguisorbæ* ℥iv.*sacch. albiss. q.s.m.F.s.a. syrupus.*

Syrupus Anti-epilepticus.

♃. *Flor.pæon.m.iij.tiliæ,tunicæ,lavend.lil.convall. anthos,primul.veris an.m.j.affund.aq.nostr.cephal.ex florib. ad eminentiã 4.digit.Spir.*⊖*li q.s.ad aliquale aciditatem stent in digestione B.M.per biduum,ebulliant leniter colatura add.succi ceras.nigr.*℔iß *sacch.q.s.F.s.a.syrupus.*

Sirupus Nephriticus.

♃. *Succ.rec.expressi ex secal. viridi mense majo ante exortum solis collect.*℔iv.*potentill.*℔ij.*præcipitentur cum succ.citri acid* ℔iß.*filtrentur per chartam emporeticã & cum sacch.albiss.s.q.coq. ad consistentiam syrupi tenuis.*

Sirupi varii ex Pharm. BATEANA.

Syr. Alleluja. ♃. Succ.Lujul.℔iiß. ▽Rof. rub.℔ß. sacch.opt.℔iß.Digere in MB.dũ fæces subsiderint toties quoties.

Syr.Ambrosianus.v.Decoct.Ambros.

Syr.Antiscorbuticus.♃.Fol.Pini rec.cochl.marin.nasturt.aquat.becabungã.p.æ.contusa exprime succos. ♃. horum ℔iij.succ. Aurant.℥vj. clarifica exactiss.cum alb. ovor.adda sacch.opt.℔ij coq.ad consist.Syr.s.a.*cui refrigerato addi possunt Sp.cochlear.*℥ij.

Syr.Balsamicus.♃.Balsam de Tolu ℥ij.▽ Flor.tussil. ℥xij.coq.in vitro circulatorio exactiss.lutato in ∴.posito per 3. colat frigidæ admisce sacch.albiss.℥xx.ut f.Syr si ne ope caloris.Eodem modo parari pt *Syr.Benzoin, de Styrace,&c.*

Syr.Benedictus.♃.Infus. Bened.℥xij sacch.alb.℥iv. exhala in MB ad Syr.consist.s.a.*Dos.coch 1.2.&c.pro Infant.*

Syr.Cardiacus auratus. ♃.Aq chelidon.comp ℔j. sacch opt. ℔ij. dissolve ad lentum B.calorem, & adde succ.chermes,Syr.de Corall.comp.an ℥ij. Fol.Auri nu. 20.m.s.a.

Syr.Chalyb.♃.⊖♂tis ℥ij.solve in ▽ Gentian.comp. ℥j.adde Syr de pomis alter.℥xi.m s.a.*Dos.*℥ß.*ad* ℥iß.*&c.*

Syr.Chalybeatus Alius. ♃. vin.Chalybeat nr.comp. opt.filtrat.℔ij sacch.opt.℔ij.sacch opt.℔j,exhalal. △.ad Syr.consist.*Dos.ut supr.*

Syr.Chalyb.Corallatus.♃.Ras.santal.r.℥iv. sant.alb.cinam.corall.rub ã ℥j.macer. (obsignato vase) in V.rubelli opt.℔iß.ad 24.f colat clara.cui adde sacch.opt.℔j.f. Syr.s a.Tum adde ⊖♂tis ad rubed calcin.(in ▽cydon. solut.)℥ß.m.*Valde adstringit & robor.In fluxibus omnib. (præsertim hepaticis)usus est insignis.Dos.*℥ß.*ad* ℥j.*&c.*

Syr.de Croco. ♃.Croc Anglic.opt.ʒij.Lachrym.stillantium ex capitibus Papav. exotici supra laminam ferri sicc.& pul.℥ß.Sp.⊕li gt.30.▽ citri totius ℥viij.Digere in MB.ut extrahatur Tinct.quæ filtretur exactiss.Tum ♃. Sacch.opt.℥xviij.▽citri totius ℥vj coq.despumando ad Syr.crassioris consist.cui adde Tinctur.prædict.ut f.Syr. consist.debitæ sine coctione.*Dos.*ʒj.*ad* ʒiij. *& ultra.*

Syr.ad Fissuras.♃.Gum.arabic.ʒij.sacch. cryst all ℥ß. ▽Rof.r.℥ij.coq.in Syr.liquidiorem *Remed.optatiss.in fissuris mammarum.*

Syr.Hæmoptoïcus.♃.Succ.heder.terr. plantag. agrim. sedi major.portul depurat.ad ℔ß. Sacch.Rosat.duplum. f.Syr.s.a.*Dos.* ℥ij. *cum* ▽ *Lactis* ℥vj *singulis auroris, & eadem quantitas hora somni cum* ▽ *Rhœad.*℥iv.

Syrup.Jovialis.♃.Limat.♃is ℥vi.♂tis ℥ij.infund.in ▽Pont.℔vi 48.Tum adde Tamar.mij cort.rad. cappar. ℥iß.uv.passar.℥iv.anis.℥j.coq.donec libræ 4.consumptæ fuerint f.col adde sacch lb.℔j.clarifica & coque ad Syr. consist.*Dos.*℥j.*quotidie mane cum* ▽ *Lumbric. magistr.* ℥ij. *Optime valet ad Melancholiam hypochond. cachexiam,chlorosin,icterum &c.*

Syr.Limacum.♃.Limac hort.ante ortum ☉is collect. è testis suis exempt.& concis.℔j.sacchar.cand.subt.pulv. ℔ß.m.& conjiciantur in manic. Hippoc. ut in cella defluant in Syr.Fieri & pt.ex Limac perforatis cum testis,& sacch.cando.*Dos.coch.1.sing.horis,in Phthisi,Tabe,&c.*

Syr.Lumbric. ♃ Lumbric.terr.rec.opt.mundat.℔j. Inde vitro orificii angustioris (benè operculo munito) & obvolvatur vitrum totum pastâ ex Fl.tritici & ▽â factâ,coq in clib.cum panibus Pistoris. Postea coletur liq. cui adde sacch.opt.q.s.ut f Syr.*Dos.*℥j.*cum chalyb.&c.*

Syr.de Myrrha. ♃.Myrrh opt.ʒv.croc ℈iv hyssop. tussilag.ãm iij.cap. ♀mi.sem.bombac.℥j uv.pass exacin. ℥iij.coq in V alb. ℔iß.ad med.colat. adde sacchar.opt. ℥viij.coq.in Syrup.consist s.a.*Pectoralis est,asthmaticus, aperitivus, emmenagogus,&c.Dos.*℥j.*ad* ℥ij. *&c.*

Syr.Pepon.♃.Carn Pepon.matur.& rec. ℔iiß. incis. minutiss adde sacch.opt.pulv.℔j.f.S.S.S.in olla vitreata: stet desuper peponis carnem pondus 1. vel 2. librarum (aliquot) ut f.Syr.in loco frigido s.a. *Dos.coch. 3.bis in die cum Pulv.Haly* ʒj.*in Phthisi,tabe.&c.*

Syr.de Peto.♃.Succ Peti Anglic.℔4.oxym.simp.℥4. Hydrom ℔j.m.& Digere dies 4 ut opt.defæcetur. Hinc decanta,iterumq;digere ut suprà,donec materia ab omni fæculentia depurata fuerit:adde postea sacch.℔ij.& coq. in Syr s.a.*Dos.coch ß.ad ij.per plures dies, mira præstat in epilepsia, tussi, asthmate, catarrho suffocativo, phthisi, ventriculi dolore,visu recuperando,&c.*

Syr.de Rapis. ♃. Rapar.excort.in lamidas ten.incis. ℔iij.sacch.opt. at.℔j f.S.S.S.in vase fictili.stent.in frigido simul cum pondere superposito per 12. f.colat. *Lenit acrimoniam bilis ac asperitatem bronchiorum, asperæque arteriæ.*

Syr.Sambuc.comp.♃.Bacc.sambuc.matur à stipit. liberat.℔ij.uvar corinth.mundat.incis.℔j Fl.sicc. Borrag. Bugloss.viol.Rof r.an.℥ß.V.Rubelli ℔ij coq in clibano. colat claræ adde sacch. opt.an.& coq.in Syr.s a *Miekhelthvv Alexipharmacus,Cardiacus,& uterinus est.Sudorem movet,&c.*

Syr.de Scamm.♃.Diagr.ʒvi uv passar. exacin sacch. alb.ã ℥viij.Sp.V.℔ij.coq.l △ adustulando ad consumpt. d mid.f colat pro Syr. athartico.*Dos* ℥ß.*ad* ℥iß.

Syr.Sidereus.♃.Tincturæ Ferri (quam vide suo loco)

co)exactis.filtrat, ℔ij.facch.opt.℔j.exhala in MB.ad consist.Syr.s.a. *Longè efficacior est quàm Syr.Chalybeat.in obstructionibus,&c.Dos.ʒij.ad ʒvj.&c.*

Syr.de Sulphure.℞.Hepat.♀ris ℥ij.V.Hisp.℔j. Digere dies 3.& V.tinctum filtra.Tum ℞.facch opt.℔iij. ▽ Tussil ℔j.coq.despumando ad consist.crassiorem.Postea [Tincturâ prædictâ additâ] f.Syr.debitæ consist.s.a. *Insigniter confert ad Asthma,Tussem,Phthisin,Pestē,&c. Dos.℥ß.ad ℥j.&c.*

Syr.Tolutanus magistralis.℞.Balf.de Tolu,de Mecha, vel ejus defectu Capivi,styrac.calamit.Benz.opt.oliban. Mastich.Myrrh.Ammon. granulati, Taccamahac: gum. Elemi,Tereb.è Chio, Rad.irid Flor.ā ℥ʒ. Aq. Bechicæ ℔iʒ coq. in vase circulatorio(opt. clauso) in ∴calidâ posito 8 aliqt.colat.adde facch.albis, q.s. ut f.Syr.albissimus s.a. *Pectoralis est, Asthmaticus,Phthisicus,&c.Dos. ℥ß.ad ßj.&c.*

Syr,Vermifugus.℞.Fol Hellebor.rec.℥ij.Hagiosp.℥iß. Rad.bryon.rec ℥ß.Absint.Rom.mii.coq. in Hydr.q.s.ad ℔ col.adde facch.opt.℔j.&coq.s.a.*Dos.coch.i bis indies.*

Syrupi varii è Frederico HOFMANNO.

Syrupus Cardiacus D.V.S.

Rec.succi borragin.bugloss.an.℔ß. pomor. dulc.℔j. Meliss.℥ß gran.cherm. ʒ ij.

*Infunde in his succis & exprime , deinde Rec.Croci Or.*ʒß.

Sacch albiss.℔iij.f.Syr.cui admisce spec.diamagr.fr.ʒiʒ diamosc.dulc. ℈iv. f. Syrupus Cordialis cum speciebus, qui & sine speciebus parari potest.

Syr.de Papavere plurium infusionum Altenburg.

Rec.cap papav.alb.& nigr.n.xx.contus.infunde horis 24.in aq.pluv.destill.℔vj.coq.ad 3.part.casum.Colaturæ infunde iterum cap.papav.alb.& nigr.n.xx.& procede ut prius,hocq; ter repete,tū adde facch ℔ß.Penid.℥iv.f.syr.

Syrupus Pectoralis Altenburg.

Rec.rad.symph.farfar.alth.an.ʒvj Enul.℥ß. ligni Sancti ʒvj.Scyll pp.santal r.a.ʒij.sem cym.urtic.a.℥iij.anisi cardam.an.ʒj.fl.rof.r.M.ij.f.beton.plantag.pimpin.pilos. Polyg.Marrub.an.M.j.Salv.pulm.an.M.ß.jujub.n.v.

Incis.& contus. coq.in diplom. cum aq.scabios.rosar. an.q.s.

Rec.Colatur.& cum facch. s.q.f.Syrupus.

Syrupus de Testudinibus D R.

Rec.testud.vivar.n.x.laventur in ▽ subfervidâ,coq.ad extimæ crustæ separationem,quib. abjectis sordes à carnibus purga,deinde in mortario contundantur,iterumque add.sequentia;succ.liquir.Tragac.Sem.papav. alb. Lact. portul bombac.4.fr.maj.cydonior an.ʒvj.

Passul.minor.ʒv Sebesten.jujub.Berber.an.℥ß.fl.4. Cordial.adianth an. M.ij.

Coq.in s.q ▽ad tertias,adde facch.℔iij.f.syrupus.

Syrupus Chalibeatus D. V. S.

℞. *Aq. fumar. centaur. min. card. b. cuscut. veronic. beccabung. an. ℔j. aceti rosac. parum adde & in iis extingue chalybis ignit. ℥vii & extinctio quater repetatur, facta colatura adde limatur. chalyb. cum sp. sulphuris calcinat. pp. ℥vii. cortic. radic. Cappar. ℥ß. tamarisc. fraxin. an. ʒii. Citri ʒiii. passul. s. arillis ℥ii. spic. celtic, ʒiß. squinanth. ʒiii. h. absinth. eupator. capill. ♀. cuscut. chamadr. scolopendr. epithymi an. m. ß. cochlear. m. j. radic. cichor. scorzoner. polypod. q. an. ℥ß. sem. fœnicul. carvi. an. ʒiß. fl. bugloss. sambuci. Meliss. genistæ. cichor. an. p. j. incis. & contus. macera per biduum in vase vitreo in MB. Colatur. express. adde sen. A. s. s. ℥iv. radic. ellebor. nigr. ppt. ℥iß. gialapp. ℥j. turbith. alb. ℥ß. rhabarb. ʒii. rasur. ligni rhod. sassafras an. ʒii. Cinamom. el. ℥ß. Caryophyll. ʒii.*

Iterum stent per noctem in infusione in leni calore, manè ebulliant & cum Sacchar. alb. s. q. f. Syrupus.

Syrupus Antiscorbuticus P. H. D.

℞. *Radic. ireos fl. polypod. q. helenii. raphani. asari. sarsaparill. an. ʒiii. liquirit. ʒvi. h. Cochlear. nasturt. aquatic. sedi minor. fumar. Persicar. Meliss. agrimon. veronic. Chelidon. min. absinth. Card. b. scolopendr. Centaur. min. an. p. ii. fl. sambuc. bugloss. an. m s. sem. anisi. fœnicul. erucæ. an. ʒiii. fol. senn. A. ℥j. hellebor. nigri ℥ii. agaric. turbith. an. ʒiii. Cinamom. el zinziber. an. ʒii passul. Corinth. ℥j. coq. in s. q. ▽ s. ℞. Col. ℔ii. adde sacch ℥iv.coq.ad syr.consistentiam.*

Syrupus Violatum Solutivus. D. G.

℞. *Fl. violar. rec. ℔ii. Cremor. tartari. ℥iß. sem. fœnicul. ℥iv. Cinamom. el. zinziber. alb an. ʒvi. Caryophyll. galang. radic. ireos an. ʒiß. senn. A. s. s. ℔i. ℥vi. coq. in aq. violar. ℞. Col. ℥xxii. sacch. ℔vi. f. syr.*

Syrupus de Gialappa D.C.

℞. *Radic gialapp. contus. ℥iv. Cichor. asparag. petroselin. an. ℥j. semin. anisi. fœnicul. an. ʒ vj. tartar. ⊖lat. ℈iv. incis. & Contus. infunde in vini optim. aq. Cichor. acetos. an. ℔ij. stent in loco Calido per 4 ♂. Deinde adde ♀ri crudi ℔i. coq. ad dimidium. Colaturæ adde sacch. ℔ii. ℥viii. f syr. aromat. △ Cinam. ℥iv.*

Syrupus Purgans Polychrestus.

℞. *Pone ad △nem syrup. rosar, solutiv. ℥ii. huic jam calenti injice sacch. rubr. depur. ℥iß. quo soluto adde crem. ♀tari ʒiii. zinziber. ʒj. semin. anis ʒß. f. senn. A. s. s. ℥iß*

M. cum spatulâ ligneâ, removendo ab igne usque frigescat, huic postea iterum aliquid Syrupi rosat. solutiv. injice.

Dosi est cochl. j. vel ij.

Sirupi varii ex Collectione Theophili BIERLINGII.

Syrupus contra Oris Fœtorem,

℞. *Succ. pyror. ℔j. sacch. q. s.* f. l. a. syrupus. *Adde ambr. ʒii. Castor. ʒj. zibeth. mosch. ā ā. ʒj. M.* ad lentum ignem. Sumitur Coclear 1. & per triduum continuatur. Totum corrigit oris halitum. Phlegma etiam capitis corrigit.

Syrupus Purgans Mineralis. D. *Krauseus.*

℞. *Croci metall justè ppti. ℥iß. Cinnam. acuti ℈ii. nodulo inclus. infundantur horas 30. in vin. Rhenan opt. ▽ rosar. præst. ā ℥iii. Cord. nostr. ℥j reservetur in vase vitreo probe clauso in loco satis calido, postea nodulo leniter expresso filtrentur per chartam, addendo juleb. rosā ℥v. sacchar. albq s. coq. ad justam syrupi consistentiam.*

Syrupus Gemmatus Patavinus Ducalis.

℞. *Elect. de gemmis, Confect. de hyacinth. ā ℥ß. alkerm. ʒij. margar. ppt. ℥ß. Cort. Citr. rosar. rub. lign. aloes, rad. dracont. ā. ʒii. Aqu. flor. Citr. ℥ix. scorzoner. ℥ii. succ. Citri ℥iß. infund. per. 24. horas colentur & exprimantur, adde sacch fini ℥viii. moschi, ambr. ā gr. iv.*

Syrupus Generalis, seu laxativo purgans Catholicus.

℞. *Fol. senn. ℥iß. rad. mechoac. rhabarb. turpeth. ℥ß. spec. diamosch. dulc. diamb. ā ʒi. agar. trochisc. ʒiij. fibrar. hellebor. nig. ℥ß. sem. anis. fœnic. Cinamom. ā ʒj. grosso modo pulverisat. affunde in vase idoneo spir. vin. ℥xx. ▽. apoplect. ℥iß. Cinamom. ℥ß. digere omnia per 4. dies, refrigerata exprime fortiter & adde rhabarb. elect. ʒiß. pulv. rorismar. flor. cordial. ā. p. i. trochiscor. alipt. moschat. ʒß, Croc. gr. vii. flor. Carthami. ℈i. dagryd ʒii. digere iterum per 4. dies, postea fortiter exprime, expressum cola per pannum, ut substantia crassa permaneat, hinc abstrahatur humiditas superflua ad mellis Consistentiam, addatur sacchari s. q. ad syrupi formam. dosis ℥ß. ad ℥i. ℥iß.*

Syrupus de Foliis Sennæ Laxativus D. *Peuteri.*

℞. *Rad. Cichor. polypod. ā. ℥ß, passular. mundat ℥i prunor. n. iv. decoq. in s. q. ▽. ad consumtionem illius, post fortiter exprime ℥xxxx. post infund. decocto adhuc fervent fol sennæ ℥iß. & cum reliquis in vase bene obturato serva per noctem in infusione in loco calido. Manè coletur, express. infund. iterum ℞. fol. sennæ. ℥iß. & post hor. xii. iterum exprimatur & coletur infusio; tertio infund. sennæ ℥iß. ut ante, adde Agaric. optim. incis. rhabarb. elect ā. ʒii. spic. indic. ℈ij. cinamom. zingiber. Alb. caryophyll ā. ℈iß flor. borrag. bugloss. rosar. violar. ā. m ß. iterum exprime & adde colatur. sacchar. optim. ℔ ß. & cum album. ovi clarificando f. s. a. syrupus.*

Syrupus Catholicus.

℞. *Rad. Apii, petroselin. fœnic. ā. ʒi. herb. endiv. capill. ♀r.*

♀r, Agrimen. cuscut. ceterach. betonic. salv. majoran stœchad. Arab. ā. m. j. flor. cordial. epithym. cretic. ā. m. ſ. decoct. in ſ. q. ▽. pur. ad reman. ℔j. in colatur. infunde per noctem. fol. ſenæ elect. ℥iiiß. Agar. alb. ʒii. turb. th. optim. ℥ß. zingib. alb. ʒii. manè iterum bulliant & fortiter exprimantur. expreſſ. ℞. ℥xv. adde in petia ligat. rhabarb. elect. ℥ß. cinamom. optim. ʒiß ſyrup de fumar. ℥iii. ſacchar. alb. ℥viii. coq. ad ſyr. conſiſtentiam ſæpius nodulũ exprimendo.

Syrupus Melanagogus *D. Rindfleiſchs.*

♃. Rad. hellebor. nig. ℥iß, laventur & incidantur. Deinde aſſume ▽. aniſ. q. ſ. digere in B. dein f. fortis expreſſio ♃. hujus ℔ß. fol. ſenæ elect. ℥ß. ſem. aniſ. fœnic. flor. nymph. ā. ʒiii. prunor. dulc. caricar. ā. mß. denuo bulliant ad ſyrupi conſiſtentiam, adde ſacchari ℥iiß. f. l. a. ſyr.

Syrupus Roſatus Compoſitus.

♃. Roſar. mediocr. color. q. ſ. contund. minutiſſ. & in vaſe vitreo recondantur ſ. a. per 6. dies in cella vinaria, deinde exprime ſuccum ♃. hujus ſucc ℔vi. ſtent per noctem ut ſubſid. poſt ♃. fol. ſenæ. ſ. ſt. ℥iii. Agaric. alb. ℥j. Aq. roſar. hujus anni opt. ℔xi. f. infuſ. ſ. a. per horas 24. facta quoque ebullitione exprimatur fortiſſimè, & in hac expreſſione diſſolve ſacchar, alb. ℔iv. vel q. ſ. clarific. ſimul cum album. ovi. Poſt adde ſucc. & coq omnia ſimul pro ſyrupo.

Syrupus Exhilarans *D. Schillingii.*

♃. Succ. borrag. bugloſſ. ā. ℔iß. pom. redol. ℔j. meliſſ. ℔ß. gran. kerm. ʒii. lign. Aloes ʒi. ſant. citr. ℈ii. ſpec. diamarg. frigid. ʒß. diamb. ℈ii. ſacch. albiſſ. ℔ii. m. f. l. a. ſyr.

Syrupus Laxativus è Succis *D. Landgravii.*

℞. Fol. ſennæ ſ. ſt. ℥iv. rhabarb. elect. ʒvj. cinamom. zingiber. ā. ʒii. vini rhenan. q. ſ. f. ſ. a. infuſio in loco calido horas XII. Hinc colentur, nec cocta, nec expreſſa per inclinationem ſimplicem colatur, puris ſ. adde ſucc. endiv. cochlear. beccabung. borrag. pomor. depurat. ā. ℔ß. ſyr. è ſucc. viol. purp. ſacchar. albiſſ. ā. ℔s. f. ſ. a. lenta coctura ſyrupus.

Syrupus Melanagogus cum Tartaro *D. Laurend.*

℞. Rad. liquirit. enul. polypod. querc. cichor. ā ℥ß. paſſul. ennucl. ℥ß prunor. dulc. n. xii. decoq. in ſ. q. ▽. vel ℔iv. ad tertias. deinde cum adhuc fervent, injiciantur fol. ſennæ opt. mund. ℥iß. ſtent in infuſione per noctem benè cooperta, manè ebulliant, colatur. iterum ferventi infund. fol. ſennæ mund. ℥iß. ſtent in infuſione per horas XII. poſt ebulliant & colentur ut primo. Tertio. rurſum infunde fol. ſennæ mund. ℥iß. Cremor. ♀r. alb. ℥ii. agar. rhabarb. ā. ʒij. ſpic. ℈ij flor. Cordial. ā. Mß. hæc benè cooperta ſtent in infuſione horas XII. poſt bulliant parum, colentur, exprimantur, colatur. expreſſ. adde ſacchar. ℔iß. f. ſyrupus.

Syrupus de Polypodio Purgans *D. Doreri*

℞. Polypod. querc. purgat. & recent. exſicc. ℥iß. fol. bugloſſ. meliſſ. endiv. ā. ʒii. ſem. endiv. lactuc. ſcariol. ā. ʒvi. Calam. aromat. rad. acor. vulgar. ā. ʒj. aſar. optim. & mund. Cyper. opt. ā. ʒij. epithym. Cretic. mund. fol. ſennæ ſ. ſt. ā. ʒi. Cortic. rad. Cappar. ℥ii. inciſ. & Contuſ. affund. ſ. q. ▽. ſtent per horas IX. in loco calido, ebulliant, deinde ad lentum ignem bis, terve, poſt cola, adde ſyr. è ſucc. pomor. ℥j. cort. Citri ℥ij. roſac. ſolut. ex infuſione multiplici ℥viii ſacch. ℔vj. decoct. & infuſ. purg. ℔xxiv. f. ſ. a. ſyrupus.

Sirupus varii ex Hadriano à MYNSICHT.

Syrupus Perlarum Orientalium.

♃. Aq. roſarum fragrant. borraginis, bugloſſæ an. ℥. vj. ſal. perlarum orient. ℥. ß.

Mixtis & ſolutis adde Amygd. dulc. q. ſ. & fiat optima emulſio : cui poſtea immiſce ſacchari albiſſ. ℔j Et coque ad juſtam conſiſtentiam ſyrupi.

Vires, Uſus, Doſis. Cerebrum, & memoriam corroborat. Corpus ſanum conſervat. Tabem, Ariduram & Marcorem ſenilem mitigat. Pravos humores exſiccat. Lac muliebre emendat. Humidum radicale renovat. Semen utriuſque ſexus amplificat. Inſuper certiſſimum præſervativum contra Apoplexiam, Epilepſiam, Paralyſin, aliquoties in ſeptimana exhibitus. Doſis ab ℥ß. ad ʒ. v j. per ſe vel aliis ſpecificis.

Syrupus Corallorum Rubeorum.

♃ Tinct. roſar. rubrar. cum aq. è ſucc. Cichorei cum tota planta deſtil. & rubini inſtar, extract. ℥. x. ſal. Corallor. rub. ℥ß. Mixtis, ſolutis, & filtratis adde : *ſacchari albiſſ. ℔ j. ſuc. exp. berberum ribium an. ℥iv.*

Denuò miſc. & f. l. a. juſtæ conſiſtentiæ Syrupus.

Vires, Uſus, Doſis. Imbecillum cor confortat, ejuſque robur plurimum auget, Jecoris, Lienis, & Renum intemperiem calidam mitigat, illorumque obſtructionibus mire ſuccurrit. Hæmorrhagiam variam curat. Sanguinem in univerſo corpore mundificat. Choleræ medetur. Vomitum bilioſum reprimit. Sitim reſtinguit. Præterea ad refrigerandum & adſtringendum Ventriculum, cæteraque viſcera fervoris intemperie diſſoluta, recreanda & confirmanda proficuus: Unde in Dyſenteria, Lienteria, Diarrhœa, Cœliaca paſſione, fluxu hepatico, Gonorrhœa, fluore uterino, &c. ſecretum eſt. Contagioſis quoq; morbis confert & fluxionibus colliquantibus & malignis. Fœtum in utero fortificat, conſervat, & ab abortu prohibet, ſi geſtationis tempore ejus Cochl. s. ſingulis menſibus bis accipiant. Doſis ab ℥s. ad ℥i. per ſe, vel cum aliis vehiculis appropriatis.

Syrupus Vitriolato-Roſatus.

In præparatione Magiſterii Corallorum Vitriolatorum Roſati noſtri remanet & in ſeparatione liquor rubicundiſſimus, cui ſi ſ. q. ſacchari albiſſ. addatur, & ad Syrupi conſiſtentiam coquatur, dat rubini inſtar, nobiliſſimum & efficaciſſimum ſyrupum in peſte, morbis Epidemicis, Febribus, Dyſenteria, fluxu hepatico, Stomachi vitiis, Scorbuto, Jecoris & Lienis obſtructionibus, Inflammationibus, & aliis morbis quam plurimis &c. maximè utilem. Cujus Doſis eſt per ſe, vel cum aliis vehiculis appropriatis ab ℥i. ad ℥ii.

Syrupus Cephalicus.

♃. Suc. depurat. card. bened. & millefolii an. ℔i. Aq. lavendulæ, betonicæ an. ℔ß. rad. Caryophyllatæ, pæoniæ an. ℥i. Caſſiæ ligneæ nuc. moſchat. Cubebarum an. ℥iß. herb. majoranæ, verbenæ, roriſmarin. origani an. ʒiij flor. liliorum convall. tiliæ, primulæ veris, anthos, roſar. rub. an. ʒij. ſem. fœniculi, lavendulæ, ſalviæ pæoniæ, an. ʒis. lig. Aloes viſci quercin. Croci orient. an. ʒ j.

Coq. ad tertiæ partis conſumptionem; poſtea coletur, clarificetur & addita ſacchari albiſſ. ſ. q. fiat juſtæ conſiſtentiæ Syrupus, qui aromatizetur ſpec. Diamoſchi dulc. & Diambræ an. ʒj. ut eſt artis.

Vires, Uſus, Doſis. In omnibus periculoſis Capitis morbis & affectibus Cephalæa, Hemicrania, Epilepſia Apoplexia, Paralyſi, &c. mirabilis eſt juvamenti. Caput, Cerebrum, & Ventriculum corroborat, & iis, qui capite & corde tremunt, convenit. Doſis ab ℥s. ad ℥i, per ſe, vel cum aliis appropriatis.

Syrupus Pectoralis.

♃. Rad. glycyrrhizæ raſæ, tuſſilaginis an. ℥ij. enulæ camp. ireos flor. Angelicæ ana ℥. j. herb. pulmonariæ utriuſque Capil. veneris. ſalviæ acut. marrhubii ſcabioſæ an. ℥ß. flor. Chamomillæ, violarum, farfaræ, jaceæ, an. ʒ. ii. Incidantur, contundantur & infundantur in aquarum. *Card. benedict. fœniculi an. ℔ iij. malvæ min. veronicæ, rad. Althææ an. ℔j.* Coquantur ad tertiæ partis conſumptionem. ℞. Colaturæ ℔vi. & in iis infunde *Paſſular. min. ℥iv. ſem. Card. Mariæ, myrtillorum, Aniſi, urticæ rom. Cydoneor. an. ℥ß. dactylorum, jujuben. ſebeſten. ficuum ping. an. n. xxj.*

Iterum coquantur ad quartæ partis conſumptionem poſtea fortiter exprimantur & colentur.

♃. Colaturæ ℔iv. ſacchari albiſſ. ℔ii. Denuò coq. & inter coquendum aromatizetur cum *Croci oriental. Cardamom. min. macis. Cinamomi an. ʒ. ij.*

Ligentur in panno raro & una bulliant, donec fiat ſecundum artem juſtæ conſiſtentiæ ſyrupus; cui denique immiſce Aq. Cinom. ℥ ij. & ad uſum reſerva.

Vires, Uſus, Doſis. Mirabilis eſt potentiæ ad omnes thoracis & ſpiritualium partium affectus, deſtillationes & obſtructiones : Humores enim craſſos incidit ac attenuat. Valet quoque ad conſumptos, tabidos & ulcera pulmonum. Aſthmaticis & tuſſiculoſis mi-

rè confert. Hypochondriorum doloribus utilis, & pleuritidis initio convenit. Suppuratorum pus egregiè dissolvit, dissecat, tergit, educit & in apertum promovet. In omni raucedine & ablatione vocis secretum est. Dosis ab ℥s. ad ʒvi. per se vel cum vehiculis appropriatis.

Syrupus Asthmaticus.

℞. Sacchari candi alb. ℔j. aq. loch. sani ℥viii. syr. de prassio, de glycyrrh. an. ℥iii. capillor. veneris, de jujubis an. ℥iii. de hyssopo, de suc. violar. an. ℥ii.

Invicem bene mixta coquantur ad justam Syrupi consistentiam.

Vires, Usus, Dosis. Asthmati imprimis, & pleuritidi auxiliatur. Thoracem & Pulmones saluberrime expurgat, aperit, dilatat, terget, lenit & obstructiones reserat. Tussi anhelæ, diuturnæ & siccæ medetur. Pectoris & hypochondriorum doloribus utilis. Renum calculo salutaris; nec non senibus & naturâ frigidis valde familiaris. Dosis per se vel cum aq. pectoralibus, ab ℥ß. ad ℥j.

Sirupus Cordialis.

℞. Cinamomi acut. ℥ij. rad. Buglossæ, ℥j. flor. rosar. rub. borraginis, Melissæ, violarum an. ℥ß. cardamomi min. nuc. moschat. lig. aloes an. ʒij. croci orient. macis ʒj.

Incisa & contusa macerentur in vini boni & odoriferi Lib. iij. donec vinum sapore & virtute ejus bene imbuatur; postea in duplici vase coque ad unius libræ consumptionem.

℞. Colaturæ ℔ij. sacchari albiss. ℔iß. Coquantur & circa finem immisce: *Aq. Cordial. nost. utriusque an. ℥iv.*

Et fiat l. a. justæ consistentiæ syrupus.

Vires, Usus, Dosis. Exhilarat, animique magnanimitatem indies auget, & est ferè in omnibus morbis melancholicis medicamentum efficacissimum. Insuper Cardiacis, præter rationem mœstis seu tristibus, cor insigniter confortando, singulariter succurrit. Dosis ab ℥s. ad ℥i. per se, vel in vehiculis convenientibus.

Sirupus de Cassia Lignea.

℞. Mivæ Cotoneorum ℔j.

Coquatur per se in leni calore ad spissitudinem mellis; postea immisce Tinct. de Cassia Lig. nost. q. s. ut mediocrem Syrupi consistentiam acquirat, addendo Eleos. Cassiæ lig. ℥j. Denuò misce & ad usum repone.

Vires, Usus, Dosis. Senibus debilibus, & frigidis convenit, & quibus humor nativus & calor naturalis imminuuntur. Omnia membra principalia confortat. Cor imbecillum & Ventriculum frigidum robora. Syncopen & cordis tremorem sanat. Nauseam, Vomitum, & Singultum sedat. Anhelitus fœtorem abigit, ejusque suavitatem inducit. Dosis ab ℥s. ad ℥j. per se, vel cum vehiculis specificis.

Sirupus Diacitri Rosatus.

℞. Suc. Citri & limonum per pannum aut filtrum, sine ulla vi, aut expressione destillat. & cum pulv. rosar. rub. prius, rubin. instar, tinct. an. ℔j. rob. de Berberis de rib. an. ℥ viij. syr. de Agresta oxysacchari rubi Idæi opt. fragorum an. ℥ iv. aq. cinamomi buglossat. in qua spec. Diarrhod. abbat, infusa fuerint. ℥ ij. nitri præparat. an. ʒiß.

Mixta decoq. ut est artis, & f. justæ consistentiæ syrupus.

Vires, Usus, Dosis. Potentissimè refrigerat, penetrat, siccat, & à putredine vindicat. Febribus malignis, biliosis, morbisque contagiosis plurimum confert. Ebrietati, Venenis, & Pestilentiæ saluberrimè resistit. Intemperiem calidam Capitis, Cordis, Ventriculi, Hepatis, Lienis, Viscerum, omnemque sitim extinguit. Renum æstus emendat. Urinas & sudores movet. Vomitum biliosum reprimit. Choleræ medetur. Cardiacis, Dysentericis, & Cœliacis, purgato prius corpore, succurrit. Dosis ab ℥ß. ad ℥j & duas, per se, vel in vehiculis specificis affectum propriè respicientibus.

Sirupus Antiscorbuticus.

℞. Suc. chamarubi Norvvegic. ℔iij. nasturt. aquat. becabungæ, acetosæ, cochleariæ, an. lib. ß.

Mixtis adde: Sacchari albiss. ℔ i s. & f. justæ consistentiæ syrupus.

Vires, Usus, Dosis. Adversus Scorbutum nobilissimum & probatissimum est remedium, Dosis ab ℥j. ad ℥ ij. ℥ iij. per se, vel cum aq. Antiscorbutic. nost. s. q.

Sirupus de Pyrethro.

℞. Agarici alb. & leviss. ʒis. Rad. pyrethri ℥j. peoniæ maris, acori, pimpinellæ an. ℥s. sem. fœniculi pæoniæ bac. juniperi an. ʒiij. herb. matricariæ, Agrimoniæ hyssopi primul. veris, majoranæ, mentastri, nepetæ an. ʒij. flor. Lilior. convall. verbasci cuglossæ anthos an. ʒ i s. cinamomi acut. nuc. moschat. cubebarum. an. ʒj.

Incisa & contusa infundantur in aq. Salviæ & Rorismarini ana ℔iij. Stent in infusione per noctem; postea coquantur ad tertiæ partis consumptionem.

℞. Colaturæ ℔iv. sacchari albiss. ℔ij.

Misc. & coq. ad justam consistentiam syrupi.

Vires, Usus, Dosis. Valde salubris est in passionibus nervorum, Paralysi, Spasmo, Epilepsiâ, Ischiade, &c. Potenter enim materiam peccantem resolvit & dolorem mitigat. Dosis ab ℥ ß. ad ℥j. per se, vel in vehiculis convenientibus.

Sirupus Nephriticus.

℞. Aq. Antinephritic. nost. Lithontriptic. an. ℥ x. sal. lep. percar. pisc. oc. Cancri an. unc. s. Mixtis & solutis adde: *Flor. malvæ arb. Rub. Rec. exsiccat p. s.*

Digerantur aliquot dies, usque dum perfectè tingantur; postea cum sacchari albiss. lib. ij. coq. ad Syrupi crassamentum.

Vires, Usus, Dosis. Calculoso ab ℥ j. ad ℥iß. per se, vel cum appropriato vehiculo manè propinabis; Nam calculos quamvis magnos exedit corroditque; quotidiana etiam experientia in urina arenulas & excisa lapidis fragmenta videbis.

Sirupus Stipticus.

℞. Prunor. sylvest, maturor. & exsiccat ℔j. Rad. Acori aquat. tormentillæ, serpentariæ, zedoariæ an. ℥ j. cort. granatorum cydoneorum exsic. an. ℥ ß. gallarum turc. Rosarum Rub. balaustior. an. ʒij. sem. lapathi acut. sanguinariæ, plantaginis an. ʒ i s.

Coq. l. a. in vini alb. s. q. ad perfectam tincturam.

℞. Colaturæ lib. iv. sacchari albiss. lib. ij.

Denuò coq. dum Syrupi crassamentum adsciscat, & aromatizetur cum *Cinamomi acut. caryophyllorum macis nuc. moschat. croci orient. zingib. albi, galang. min. an. ʒj flor. papav. errat. tunicæ an. ʒs.*

Ligentur in panno raro, & bulliant in Syrupo secundum artem.

Vires, Usus, Dosis. Dysenteriam Hepaticam ex humorum acrimonia subortam sedat. Cibi appetentiam excitat. Diabetem reprimit. Præcipuè autem longis & trahentibus alvi profluviis, ab humore aquoso, pituitoso tam frigido quam calido convenit. Vomitum Hæmorrhagiam omnem & abundantia menstrua cohibet. Dosis ab ℥j. ad ℥ij. præmissis tamen universalib.

Sirupus Dysentericus Laxativus.

℞. Rad. Polypodii querc. ℥i. glycyrrhiz. Rasæ. pimpinel. ital. an. ℥j. tormentillæ, cichorei an. ʒvi. herb. scolopendrij, Agrimoniæ, veronicæ, polygoni, an. ℥s.

Fiat decoctio in Aq. Rad. Consolid. Plantaginis & fol. Querc. ana s. q. ad tertias, & colentur.

℞. Colaturæ ℔iij. Rhabarb. opt. ℥ i ß. mechoacannæ myrob. citrin. fol. senæ an. ℥i. agarici trochisc. ʒß. flor. Rosar. Rub. lilior. alb. sambuci, chamomillæ verbasci an. ʒij. sem. cydoneorum, anisi, anethi an. ʒiß. cassiæ ligneæ caryophyllor. nuc. moschat. an. ʒj.

Stent infusa in loco calido per noctem, manè leviter ebulliant & expressa colentur; Colaturæ adde: Saccha-

chari albiss. ℔ii. & fiat justæ consistentiæ syrupus, ut est artis.

Vires, Usus, Dosis. In Dysentericis citra molestiam & leniter alvum subducit, Humores acres & biliosos, à quibus exulceratio in intestinis dependet, expurgat. Dolores insuper lenit, & perfecto opere administrationem post se relinquit, alvumque, quam solvit, iterum sistit. Dosis in junioribus ab ℥j. ad ℥iß. In adultis verò ab ℥ij. ad ℥iij.

Sirupus Pantagogus.

℞. *Rad. polypodii quercin. hermodact. Rub. an. ℥iv. turbith. alb. & gum. mechoacannæ an. ℥ii. Rhabarb. opt. ℥iß. Hellebori nigri præp. jalappæ Resinos. an ℥j. agarici trochiscati myrob. omnium an. ℥ß.*

Incisa contusa infundantur in vini albiss. s. q. Macerentur per aliquot dies; posteà secundum artem coquantur, & in Colaturæ ℔iv. iterum infunde sequentia:

℞. *Fol. senæ elect. ℥iii. passularum min. ℥iii. crem. tartari ℥i. herb. capill. veneris, veronicæ, fumariæ an. ℥ß. sem. fœniculi anisi an. ℥ij. flor. persicorum, violarum, Rosarum, acaciæ, epithymi an. ℥j.*

Stent in infusione per noctem; postea denuò coquantur, exprimantur, colentur, & tandem cum sacchari albiss. ℔ii. fiat justæ consistentiæ syrupus, & sequentia.

℞. *Cardamomi min. caryophyllorum, galang. min. macis, zingib. alb. cinamomi acut. spicæ indic. an. ℥ß.*

Pulverisata & panno ligata lineo, inter coquendum infricentur, ut bulliant una cum syrupo & ei facultatem tradant.

Vires, Usus, Dosis. Blandè, promptè, innoxiè & æqualiter, omnes morbificos & peccantes humores in omnibus morbis evacuatione egentibus purgat, & leniter per secessum educit; & venarum viscerumque obstructiones liberat. Offertur omnis ætatis hominibus; Senibus, pueris, debilibus, delicatis; Immo etiam necessitate ita exigente prægnantibus per se vel in aquis, quæ locum affectum propiè respiciunt. In robustioribus autem cum aliis catharticis fortioribus, pro diversitate morbi semper Dosis ab ℥i. ad ℥ii. & tres.

Sirupus Hydragogus.

℞. *Rad. Ireos nostrat. mundentur à cortice exteriori, pistentur & exprimantur, succusque expressus ponatur in vitro, donec per se residentiam faciat: & recipe hujus succi clari. ℥xvi. aq. cinnamomi ℥iv. mag. gum. de Peru ℥i.*

Macerentur vitro bene clauso horis viginti quatuor; postea transcola miscendo sacchari albiss. ℥xvi.

℞. *Spec. diarrhod. Abbat. Rhabarb. opt. an. ℥ß. sandali rub. Rad. Anchusæ an. ℥ii.*

Mixta in nodulo ligentur & decoquantur in diplomate ad perfectionem: & syrupus summâ diligentia ita paratus cum

℞. *Caryophyllorum, cinamomi acut. macis an ℥i. galiæ moschat. ℥s. i. Aromatizetur, ut est artis.*

Vires, Usus, Dosis. In Cachexia omnique Hydropis specie gloriosum est catharticum & divinum adjumentum, si ab ℥iß. ad ℥ij. plus minusve, prout fuerit constipatus, bis vel ter in septimanâ sumatur: Hydrops enim, qui alias humana manu curari non potest, curatur hoc syrupo.

SISARUM *sive* SISER.

Sisarum à Pastinaca latifolia sativa (cui foliis & sapore radicis satis similis est) differt semine, quod non ut in illa latum & foliaceum, sed oblongum, angustum & striatum est, item radice, quæ non ut in ea unica, sed ex uno capite plures.

Vires. Cordus omnium radicum quæ vescendo sunt saluberrimas hasce affirmat; Dodonæus moderatè calidas esse ac humidas, facile concoqui, nec tardè descendere, nutrire mediocriter, nec parvi esse succi, flatulentum tamen quiddam etiam obtinere, unde Venerem promovet. *Rajus.*

Sisymbrium, vid. *Nasturtium Aquaticum.*

Sium, vid. *Nasturtium Aquaticum.*

Smaragdus, *vid.* sub titulô *Lapis.*

SMILAX.

Nomen. Smilax aspera fructu rubro *Park.* aspera fructu rubente *C. B.* Smilax aspera *Ger. J. B.*

J. B. Longis, rigidis, striatis, contortis, valde implicatis, lentis, sarmentosis viticulis excrescit, nunc in hanc, modo in alteram partem (inquit Clusius) certâ quadam serie servatâ inflexis, ex geniculis capreolos proferens, quorum ope vicinis arboribus aliisve advolvitur, & ab imis ad summa repit. Horret autem spinis duris rigidisque, non tantùm per sarmenta surgentibus, sed etiam per pediculos unciales plus minus, quibus folia ex intervallis singulatim appenduntur. Cæterum folia sigilli B. Mariæ dicti possidet, sed longe crassiora, rigida, nervosa, spinis non tantum per margines horrentia, sed & in dorso secundum nervos, nunc ampla & viridia, modo angustiora & albis maculis conspersa, autore Clusio. Flores è singulis extremorum ramulorum geniculatis tuberculis racematim cohærentes crebri erumpunt, parvi, albi, odorati, hexapetali, exiguis in medio apiculis hosce excipiunt fructus rotundi seu uvæ, per maturitatem rubræ, vel ut Clusius, rutilæ, in quorum singulis semina duo vel tria vel unicum, lubrica, magnitudine, colore, & figurâ seminum paliuri vulg. sed duriora, pulpa albicante, nauseosæ cujusdam dulcedinis participe. Clusius nucleos vocat duros, osseos velut asparagi, foris nigros, addens radicem longè lateq; serpentes sub terra fibras habere, tenues, candidas, & germina summâ tellure spargere, minimi interdum digiti crassitudine, nodosa seu articulata, albicantia.

In Sicilia, Italia & Gallia Narbonensi in sepib. passim.

Vires. Succedaneum est sarsaparillæ in curanda lue venerea, inq; articulorum & nervorum doloribus: noxios humores per sudorem & transpirationem evacuat, cutis vitia expurgat, datur vel in pulverem redacta, vel in aqua aliove liquore cocta.

Fallopius cum in monte Juliani Pisis vidisset smilacem asperam, ea usus est loco sarsaparillæ per biennium quo ibi fuit, felici cum successu plurimos à lue venerea liberans. *Rajus.*

Smyris, *vid.* sub titulô *Lapis.*

SMYRNIUM.

Smyrnium inde dictum est, quòd radix lachrymam emittat myrrhæ similem, ut Theophrastus hist. lib. 7. C. 6. & l. 9. C. 1. docet, qualem hipposelinum fundere docet experientia, inquit Bodæus à Stapel.

Semine majore tumido, per maturitatem nigro à congeneribus distinguitur. Smyrnium autem Creticum foliis duum generum inferioribus apii in modum incisis, superioribus quæ caulem vestiunt integris & indivisis caulem amplexantibus ab omnibus cujuscunque generis umbelliferis differt.

Vires. Alit bene, & præstat eadem quæ Apium, sed efficacius, venit in cibum cruda & cocta tum radix concisa, tum folia tenella & caulis, frequentibus apud nos in jusculis verno tempore ad sanguinem depurandum, rarius in intinctibus ex aceto & oleo in officinis nostris olus atrum dicitur, in transmarinis vulgò sed falsò petroselinum Macedonicum. *Rajus.*

SODA, vid. *Kali.*

SOL, vid. *Aurum.*

SOLANUM.

Solanum Στρύχνος Græcis, quasi Sulanum, quod suibus confert adversus febres ardentes, autore Trago, Martin.

Solani notæ genericæ sunt flores monopetali, quinque partiti aut stellati, apicibus in umbilico oblongis, erectis & coitu suo umbonem quendam componentibus, semina parva compressa. Est autem duplex vel fructu minore, v. g. solanum vulgare lignosum, &c. vel fructu majore, quod genus pomiferum dicitur ut pomum amoris, mala insana &c.

Vires Solani Lignosi Dulcamara dicti.

Sebizius viridem dulcamaram contusam & cataplasmatis formâ applicatam ait mitigare mammarum dolores, ac emollire earum duritiem, dissolvereque in ijs grumescens lac.

Urinam ciere dicitur, & contra hydropem cum fructu exhiberi, accipe, præceptore Trago, lignum de hac planta libræ pondere ac minutim in frustula tali ludicri instar concisa cum mensura vini albi in novam ollam, eamq; operculo (per quod tamen foramen in medio exiguum transfigito) probè contectam, ita quidem ut cum farina ex aqua undiq; oblinatur, reponas superque carbones lento igne decoquito supra tertias, demumq; his utare. Hæc potio mane una hora antequam surgas, & vesperi cùm lecto te committere velis, cyathi vulgaris mensura sumpta morbum regium, præsertim inveteratum leniter per alvum & urinam exigit. Fertur ruptis & ex alto præcipitatis aut etiam cæsis succum utiliter bibi, creditur siquidem concretum alicubi in visceribus sanguinem dissolvere & partium læsarum sanitatem procurare, efficax etiam censetur ad aperiendas obstructiones hepatis & lienis: at Parkinsonus scribit quoties ex medicorum præscripto illum exhibuit se comperisse satis violenter purgare, & Prævotius ligno dulcamaræ decocto inter bilem benignè evacuantia principem locum tribuit. lib. de Medicina pauperum.

℞. Foliorum manip. quatuor concisos cum ℥iv. semin. lini subtiliter pulverisat, decoq; in vino moschato Cretico, aut larido porcino ad consistentiam cataplasmatis, calidum applicetur, unius noctis spatio tumorem capitis humani magnitudine resolvit, & confusiones deploratas musculorum sanavit. D. Hulse communicavit.

Vires Solani Hortensis.

Solanum hortense erat olim edule, refrigerat cum adstrictione: usus apud Dioscoridem est in Erysipelate foris, hoc Dodonæus vehementer improbat, quod repellat, adhibetur etiam in dolore capitis & in parotidibus externè.

Remedium est præstantissimum in penis inflammatione ex lue venerea orta curanda cum albumine ovi, succus carpis applicatus febrem tollit, ut & in gargarismis; internè non suadeo, communicavit D. Palmer, ex dictatis D. Hermanni Botanices professoris & Horti medici Leydensis præfecti.

Tumorib. mamillarum frigidis linimentum ex succo sempervivi, solani & albumine ovi tepidû sæpius inunctum mirifice prodest, ex observationibus Marcelli Cumani ab Hier. Velschio editis excerpsit & misit D. Barn. Soame.

Vires Solani Pomiferi.

Succus herbæ valde opportunus est incipienti epiphoræ fluxionibusq; oculorum fervidis, glaucoma facturis, si per initia admoveatur, non enim modo irruentis humoris impetû sistit, sed etiam calorem moderatur sæpius periculo à recentioribus facto, quin etiam erysipelatis ignibusque sacris vehementer obluctatur.

Italis nonnullis esitantur poma cum pipere, sale & oleo præparata, non secus atq; cucumeres, sed eduntur & cocta; nescio quo commodo; nam teter quam halat tota planta spiritus, ea parum tuto in cibos venire satis prodet, succo aqueo abundant nobis gustantibus parum grato, & certe alimentum quod corpori præstant perexiguum est & vitiosum.

In oleo cocta ad scabiem sunt efficacia, eadem arte chymica oleum subministrant ad ambusta percommodum. J. B.

Vires Solani Tuberosi.

Indi, Acosta referente, radicibus panis loco utuntur, quem Chunno vocant: quin & aliud edulium, eodem chunno nomine nuncupatum, admodum diu durans, ex ejusmodi radicibus sole siccatis, inque partes dissectis conficiunt: sed & viridem vel coctam, vel assatam manducant, nostrates (inquit C. Bauhinus) aliquando tuberum modo sub cineribus assant, & cuticula ablata cum pipere comedunt, ad venerem excitandam, semen augendum alij & tabibis utiles volunt, cum bonum alimentum præbeant.

Non minus quàm pastinacæ & castaneæ alunt, & flalulentæ sunt, relatû mihi nunc apud Burgundos harû radicû usum interdictum persuasis earum esum lepram causare, hactenus C.B. qui & Burgundos ramis reclinatis terraque tectis hanc plantam propagare scribit.

Nos in Anglia radices hasce eisdem modis præparamus quibus Battatas Hispanicas.

Ebrodunensis historię autores Casparum Bauhinum immerito carpunt, quòd plantam hanc solanis annumeraverit, qui sane (quicquid illi ogganiunt, non contemnendis, imo validissimis rationib. permotus id fecit. Solanum (inquit) appellavimus propter formam aliquam foliorum cum malis aureis, florum cum malis insanis; fructuum cum baccis solani vulgaris; seminum cum solanis pæne omnib.; deniq; propter totius plantę odorem quem cum solanis communem habet, nec enim à viribus, sed à similitudine & convenientia in partibus præcipuis notæ generum characteristicæ desumendæ sunt.

Batata recens contusa, affusâ paucula aquâ, atque macerata, fermentando fit potus, quo indigenæ utuntur, imo subinde abutuntur ad inebriandum, hic potus nominatur Mobby & Jetici.

Solanum Lethale dictum Bella Donna.

A præcedentib. solanis non specie tantum sed & genere differre nobis videtur, quamvis nomen commune habeat, flores habet campaniformes concavos, & tubulosos, reliquæ notę ex descriptione peti possunt.

Nomina. Solanum Lethale *Park. Ger.* Melanocerasos. *C.B.* sol. Maniacum multis sive Bella donna. J. B.

Totum pulvillum opacat perniciosa Solani Bellæ Donnæ dicti luxuries: namq; ex radice crassa tribus cubitis altiores caules erigit, pollice crassiores hirsutos, qui in tuber crassescentes, in multos ramos indidem fere exortos brachiantur: folia solani hortensis formâ, non sinuata, & plusquam duplo triploq; majora utrinq; pilosa, supernè atrovirentia, infernè vero herbida, flores striati, ex foliorum alis concavi, campanularum instar, in quinq; lacinias divisi, colore intus quidem lurido, purpureoq; fundo luteo versicolore, extra vero tantillum ex herbido rubescentes subhirsuti; occultant autem fibras quinas, ad exortum hirsutas, qualis & fundus est, apicibus albidis: stylus vero productior extra floris oras promittitur capitulo viridante, decedentibus floribus insident hirsuto quinq; partito calyci Baccę nitidæ herbæ Paridis.

Juxta parietes sepimentaq; agrorum, ad vias publicas, locis ruderatis & parum cultis reperitur; sed rarius

rius in Anglia, prope Cantabrigiam circa Fulborn vicum copiose provenit.

Vires. Solanum lethale dictum sive Bella donna somniferum est & malignum: notæ sunt historiæ de pueris ex esu baccarum ejus extinctis tum VVisbici in Anglia nostra, referente Gerardo tum in partibus transmarinis, narrante Fuchsio, quin & nupero per quam tristi experimento confirmata est vis ejus lethifera.

In calidis inflammationibus sine periculo adhiberi possunt ejus tum radices, tum etiam baccæ & folia.

Bella donna Veneris aliisque Italis dicitur, quia ex ejus succo vel aqua destillata fucum conficiunt mulieres quo faciem oblinunt, & ex rubicunda pallidam efficiunt frigoris vehementia, hujus herbæ folia recentia mammis imposita earum durities & tumores etiam cancrosos emolliunt & discutiunt: ut sæpius expertus est generosus vir, D. Percivallus Willughby. quod à nemine hactenus, quod scimus proditum publicæ utilitatis causa sine invidia communicamus

Horum & ipse non ita pridem effectum vidi oppido mirabilem, nobilis Domina mihi nota ulcusculo cuidam paulo infra oculum, dextrumve an sinistrum oblitus sum, nec multum refert quod cancrosum esse suspicabatur, folii recentis particulam imposuit; quæ noctis unius spatio uveam oculi tunicam adeo relaxavit, ut omnem explicandi sese & pupillam contrahendi facultatem ei adimeret: siquidem pupilla clarissimo lumini obversa vehementer dilatata perstitit, socio & pari suo plus quadruplo amplior; donec amoto folio uvea musculosam vim suam & tonum paulatim recuperaret, atque hoc ne quis casui imputet, tribus distinctis vicibus in se ipsa experta est eadem nobilis Domina, me quoque tunc temporis fortuna præsente & spectante.

An solanum hoc efficiat frigiditate, an potius vi quadam narcotica, considerandum. Chirurgus qui cancrum eradicaverat & ulcus sanaverat folii particulam loco imposuit ad humores repellendos, ne eodem rursus confluerent: verum ob symptoma prædictum eandem removere coactus fuit.

Pastor quidam in Chersoneso Cimbrica adversus dysenteriam morbum eo loci contumacissimum & contagiosissimum summo cum fructu & successu decumbentibus propinavit vinum cui infusæ sunt baccæ solani, non solam enormem fluxum sistunt & dolorem demulcent; verum malignitatem in sudorem resolvunt, Ephem. Germ. An. 1. observ. 64.

Si per baccas solani sylvestris illius furiosi, quod puto, intelliguntur [inquit Luc. Schrock Scholio in hanc observationem] quadrabit huc quod Conr Gesnerus, syrupum ex eis paratum pro magno arcano commendans, ad Achill. Gasserum perscripsit: succum ex ejus fructibus expressum, & ad syrupi consistentiam cum pauco saccharo decoctum, ita efficacem esse, ut vel ligulæ aut cochlearij parvi mensura somnum inferat, fluxiones sistat, dolores tollat, dysenteriam curet: gratus est palato, sed cavendum ne amplius detur; ego cum laude usus sum, utantur quibus videtur; ego ab ejus usu abstinendum censeo, nisi in tutiorum medicamentorum extremâ inopiâ.

Accidit, ni fallor, tempore Pontificis Maximi Urbani ultimi, ut quidam de famulitio Cardinalis magni nominis (ut mihi hic Augustæ retulit ejus hortulanus) infunderet in vino malvatico herbam illam quam Bellam donnam vocant, daturam alias, per noctem, ut ejus herbæ effectus discerent; infusum hoc propinarunt cuidam fratri mendicanti ex conventu S. Hieronymi qui Patavij fratrum ignorantiæ dicitur; à primo breve delirium, cachinni, gesticulationes variæ; dein insania vera, post stupor mentis, qualis est ebriorum vigilantium. Cardinalis pro ebrio in carcere includit; deinde à medico qui rem subolfecerat innocens pronunciatur, qui aceti cyatho propinato à dementia quam Bella Donna causavit eam liberat. Hœchstetterus Dec. 7. obs. rv. Observationem transmisit eruditissimus & amicissimus vir D. Edv. Hulse. *Rajus.*

SOLDANELLA.

Nomina. Soldanella marina *Ger.* maritima minor *C. B.* vulgaris sive solubilis Marina *Park.* Brassica marina sive soldanella *J. B.*

J. B. Per terram suas spargit viticulas, à quibus folia prodeunt subrotunda, retusis aliis præ lita [illegible] latiora quàm longiora, chelidonij minoris simi lia, crassiu cula, lipore lacteo manan ia, pediculis longis innixa, flos magnus purpureus, quadrangulis ferè, campanulatus, non absimilis multum floribus herbæ quæ pro Nil Avicennæ exhibetur, aut smilacis lævis, indivisus. Semen in loculis rotundis non tantum nigrum, sed & album, angulosum, [illegible] albo se ni [illegible] quæsi nos nondum vidimus, [illegible] gustu est salso, subamaro.

In littoribus maris arenosis frequens oritur, tum in Anglia tum in exteris regionibus.

Vires. Herba in totum ventriculo inimica, actis, vehementissime alvum ciet. Coquitur propter acrimoniam cum pingui carne. Valide aquas ducit, præcipuæ prærogativæ in ascite; utilis etiam scorbuto utendi modus varius, siquidem folia ejus ex sale, aceto & saccharo acetarij modo ad quinque aut sex buccellas comesta, mirabiliter aquas per alvum educunt, eadem in jure carnium cocta adjecto dein sacchar aut melle propinantur; possunt & sicca in pulverem in pulverem redacta ad ℥ij aut iij ex jure pulli bibi.

Fallopius asparagos hujus in hydrope commendat. Altomarius autem de ascitis curatione agens, quidam ait ex rumoribus succum marinæ brassicæ cum sapa seu aqua lactis approbant, cujus usum non valde admitto, namque ventriculo mirificè adversatur, & ipse pluries experientiâ vidi noxam potius inferre quàm auxilium aliquod hydropicis præstare, imò quosdam citius periisse observavi.

Corrigitur stomachicis Zingib. mac. cinnam. Sem. Anisi &c Dosis in substan. à ℈ß ad ℨj. Schrod. *Rajus.*

Soldanellam habemus in nostris montibus quæ *Soldanella Alpina minor* dicitur, cujusque icon Tabulâ xxiv fig. 1. exhibetur, ejus autem flos, qui hic omissus est quia eô tempore quo pictor noster eam ad vivum delineabat non amplius reperiebatur, est admodum elegans, coloris cærulei primo vere, statim scilic. ac nives funduntur magna copiâ erumpens. Hujusce plantæ vires hactenus non sumus experti, quamvis eam quidam vulnerariam reputent

SOLIDAGO, vid. *Symphitum.*

SOLIDAGO SARRACENICA, vid. *Virga Aurea.*

SOLUTIO.

Solutionem hic nolo illam, quam cum combinatione Finem Chymiæ internum in *Dissert.* 1. & 2. constituere, dixi, i.e. dum concreta in minima rediguntur nulla habita vel fluiditatis, vel firmitatis seu soliditatis ratione, sed ex Chymicis operationib. quib. ad finem hunc duplicem tendimus, illam, qua corpora solida in fluidam aut molliorem substantiam facessunt, dum eorum minima fluidis aptis ac determinatis combinantur: ac ab his in fluore pro lubitu artificis conservantur Communiter equidem Extractionem à Solutione distinguunt, quamvis præter hanc illa nihil involvat, hac tantum restrictione: quod solutio totum mixtum, aut maximam ejus substantiæ portionem pro subjecto agnoscat, v.g dum sal ab aqua resina scammonij à vitello ovorum, dissolvitur; per Extractionem verò fluidum in certas solrem ejus particulas solidiores agat sibiq. has adaptet, v g dum ex jalappa substantia resinosa evocatur, unde infinitorũ Infusorũ, Essentiarũ, Tincturarũ ac Elixiriũ species emergunt.

§. 2. Sicut autem corpus sol dum illud rectè pronunciatur, quod contactui manuum nostrarũ resistit, ac non-

nisi

nisi difficulter, in partes minores dirimitur; & Fluidum, quod haud resistit, sed divisionem sui in minima facilè admittit: infero, Solida illa esse, quorum partes insensiles ita inter se cohærent, ut quietæ maneant, i. e. earum connexio à nulla materia mobili interrumpatur; contrà fluida, quorum minima haud adeò invicem contigua sunt, quin per materiam quandam, semper in motu existentem, eorumque spatiolis interjectam, continuo agitentur, prout ab *Incomparabili Angliæ Philosopho in hist. Fluid & Firmitat*, non minus prolixè, quàm accuratè, declaratum fuit.

§. 3. Proximum E, & potissimum Solutionis instrumentum fluidum extraneum est, solida in partes insensiles non tantum discerpens, sed perpetim simul agitans, & quidem triplicis generis, Ignis nempe, Aër & menstruum: ita tamen ut solutiones quædam corporum, per fluores quoque his proprios & per aquositatem intrinsecam fiant, præprimis si digestio commoda aut fermentatio seu putrefactio accedat. Prioris exemplum repetere licebit ex *dissertatione præcedente* de vitriolo, in Mariæ Balneo per se & sine ulla humiditate accessoria, sed à sola illa, quam in crystallisatione sibi combinaverat, deliquescente: Posterioris autem phænomenon erit solutio liliorum convallium, asellorum, lumbricorum terrestrium &c. per fermentationem aut putrefactionem adornata, qua mixta hæc maximam partem per se in liquamen, abeunt, relictis exuviis tantum & folliculis tenuissimis, illi innatantibus.

§. 4. Minima illa, in quæ concretum, dum fluiditatem induit, resolvitur, modò simpliora sunt modo magis composita & de totius natura participantia; ita tamen ut vix ullum corpus per operationem hanc in corpuscula simplicissima & homogenea magis abeat, aut per extractionem talia ex illo provocentur: Quatenus miscibilia hæc adeò arctè sibi intertexta sunt, ut unum sine alterius consortio, nec solutum, existere queat, quocunque demum solvente, hactenus quidem triviali, utaris.

§. 5. Ita quæ igne funduntur à solidis non simplicitate, sed solo fluore, differunt, cujuscunque generis fuerint: Quæ aër solvit, salina equidem tantum, hincque aliis mixtis minus composita, sunt, haud tamen differt liquor salis ab hujus granis, nisi consistentia; nec quicquid salini mediante ejusmodi deliquatione ex compositis magis exudat, de elementaris homogeneitatis titulo gloriari poterit, quod idem per menstrua ad fluiditatem solutorum factum est.

§. 6. Aquea enim menstrua quamvis primariò quidem salinas mixtorum atomos absorbeant seu fundant, vix tamen sal aliquod adeò purum, ulla arte, à concreto ullo, separari potest, aut à natura productum existit, quin alias simul heterogeneitates, terreas sc. aut sulphureas, intermixtas foveat; imò concreto inexistens sal cæterarum partium amplexibus arctioribus ita irretitur, ut sine harum inosculationibus vix educi queat. Dum volatile sal vix sine oleosi connubio concipere licet, nec fixiora, multifaria quamvis arte depurata & ad sensum homogenea reddita, omnis planè terrestreitatis aut alterius heterogeneitatis experria sunt, cùm alcalisata quoq; per repetitas calcinationes & cum aquâ solutiones lustrata, si per deliquium fluunt, multum terræ, ab aqua in posterum haud dissolubilis, deponant, ita quidem ut liquor eorum colorem saturatiorem seu Tincturam lixiviosam, quàm à terræ commiscela habebat, plane exuat & aqueam limpiditatem nanciscatur. Pariter decocta, seu infusa, vegetabilium, cum aqua simplici adornata, non tantùm salinam & mucilaginosam vegetabilis substantiam imbibunt, sed cum hac aliquid terrestreitatum quoque: unde si ad siccitatem usque solvens evaporetur, remanens calcinatum præter alcali fixum terram quandam exhibet.

§. 7. Cum fluoribus, per menstrua salina introductis eodem res recidit, imò evidens magis est, quatenus his soluta mineralia, quæ propter concretionem atque texturam firmiorem magisq; compactam non, nisi in partes homogeneas, se frangi patiuntur, facili negocio ab igne proprias & pristina recipiunt formas, i. e. eorum solutiones seu extractiones nihil aliud, quam metalli seu mineralis, integri in ramenta minutissima fracti, moleculæ menstruo intertextæ, existāt. Nec exquisitiore selectu utuntur menstrua sulphurea, utpote quæ rarò sulphur sincerū, sed sale ut plurimum adulteratum è concretis evocant, dum v. g. spiritus terebinthinæ ex floribus sulphuris præter, substantiam bituminosam seu deflagrabilem salinam quoque complectitur, sine multo apparatu ab illa denuo separabilem, uno verbo, totum sulphur, sale acido & vitriolico turgidum, dissolvit.

§. 8. Quibus suppositis *VVillisio* condonandum haud est, quando *de Fermentat. cap.* 9. scribit, Camphoram per Aquam fortem in Liquorem oleagineum deliquescere, quatenus hæc partes illius concreti salinas, à quibus concretio ejus dependebat, absorberet, sulphureis intactis, hinc superficiei solutionis innatantibus. Autopsia siquidem triviali satis constat, oleum hoc ipsam totam ac homogeneam camphoræ substantiam esse; quatenus cum aliis acidis v. g. oleo Vitrioli, eadem camphoræ soluta per intima oleo huic successive connubit, quod ex hypothesi Willisiana vix sperandum; aqua verò utrique solutioni infusa camphoram integram resuscitat.

§. 9. Operationis E. hujus species, pro solventium varietate contemplaturus, observo, per ignem fundi seu liquari [qui enim inter fusionem & liquationem distingunt, haud plus gratiæ merentur, quàm terminorum vana multiplicatio ipsis decernit] omnia pinguia & resinosa: atque hoc quidem aut pro heterogeneitatibus, tam aqueis quam terreis, separandis, aut, quo alijs corporibus commodius & per minima magis commisceri queant. Idem experiuntur salia quævis fixiora cum vitriolis, omnium tamen difficillimè alcalia: quibus accedunt mineralia plura & metalla, excepto Hydrargyro, cuncta, quorum tamen pariter alia vehementiorem ignem postulant, v. g. ferrum, alia à mitiore emolliuntur, v. g. plumbum, antimonium &c. ita quidem ut interdum opus habeant, borrace, similique materia fusionem maturante. Sc. ignis minima, ratione suæ substantiæ, sensorijs nostris non, nisi calore & luce, obvia, corpora illa subeunt, horum particulas exagitant, divellunt & in motum vindicant: ita tamen ut eædem hunc & cum hoc fluorum inductum protinus iterum deponant, si ignis æstus & vibratio adæquata remittat.

§. 10. Quam Aër præstat, solutio Deliquium communiter audit, alijs ad differentiam descensionis calidæ, seu destillationis per descensum, descensio frigida appellatur, utpote per quam concreta solidiora ab aëre frigido & humido fluorem recipiunt. Forsan non incommodè solutionis vaporosæ nomen mereretur, quod non aër per se, sed ratione vaporum aqueorum, hîc agat, hos in corpora potentius vibrando, qui in illis cumulati & gravitace naturali descendere annitentes particulas eorum, ab aqua aliàs dissolubiles, secum abripiunt & cum ijs liquores seu olea per deliquia constituunt. Sc. objecta hujus deliquationis salia fere tantum sunt, imprimis alcalia & quidem duplici de causa. Siquidem cum reliqua salia per crystallisationem texturæ compactionis longè, ac hæc, existant, humiditatem aëris ambientis non adeò facilè admittunt; ita quidem ut alcalia quoque, si in crystallos redacta, difficilius in deliquium abeant: fit ut alcalisatorum utpote ordinariè non crystallisatorum, hinc texturæ laxioris, poros aër mox subeat, & ratione particularum, aquearum, quas secum vehit, illa deliquet. Deinde sicut terram & metalla salibus reliquis ac vitriolis consistentiam dare, ex *Dissertatione decima tertia*

repe-

to, & quidem ut pro diversa horum ad salinam portionem habitudine eorum quædam facilius, quædam difficilius, aut nunquam, per deliquium fluant: pariter alcalisata, terreis cementis destituta aut parcius instructa, ab aëris humidioris contractu citiùs reliquis deliquescunt, potissimum si per repetitas solutiones ac calcinationes à terra sua maximam partem liberata fuerint, e contra cineres minimè, aut difficulter, ideo quod terreæ horum massulæ, salinas adhuc obvolventes, aëri aditum intercludant.

§. 11. Nec tamen acida ac acido-salsa aëris vim menstrualem omnimode eludunt, sc. illa, quæ terreo illo munimento minus firmata sunt: dum v. g. sal gemmæ, marinum, nitrum &c. utut sibi relicta non adeò facilè diffluant, aliquot tamen fusionibus, calcinationibus & dissolutionibus eò adigi valent, ut ab aeris humidioris contractu in liquorem facessant, unde etiam sal illud, seu ▽ Salis, quam Paracelsus pro Primo Ente vegetabilium secernendo commendat. Pariter Terra foliata Tartari ac Nitri, nisi ab aere probè arceantur, vix à deliquio defendi possunt; ex salibus purioribus minusq; terreis coagmentatæ. Idem fatum experitur ✱um per calcinationē cum calce viva præparatum, quod alcalisatum equidē ratione saporis ignei videtur, haud tamen purum, alcali, sed compositum magis illud mihi præter rationem experientia demonstravit: Dum 1. aliquid adstrictorii linguæ simul imprimit. 2. non ab acido, sed ab alcali ejus solutio præcipitatur: 3. in strias nitrosis similes hæc concrescit; Ita ut quod per deliquium fluat, albuminis ovorum indurati præprimis interventu, à summa præprimis sua puritate videatur petere.

§. 12. Facili quoq; negotio in liquorem abit saccharū, salis naturam æmulans: item corpora minus salina i. e. ab ▽ haud dissolubilia, modo cum salibus calcinentur, deliquio se submittunt, v. g. Margaritæ ac Corallia cum nitro calcinata aut cum Aceto soluta, Lapis Lyncis, Judaicus, Crystalli, Cancrorum &c. aut post calcinationem in igne, aut sine hac cum menstruis acidis corrosa, Talcum cum Nitro tostum, Calcus humanus cum Carbonibus ustus. ○-○ cum Nitro ac Tartaro calcinatum. Plumbum cum Aceto in saccharum formatum, lapis hæmatites cum sale ammoniaco sublimatus & ☿ sublimatus, ita tamen ut hæc similiaque, quæ non purè salina, multum terræ haud solubilis, postquam eorum quædam pars in fluorem abiit, post se relinquant. Sc. cuncta hæc corpora, per se minus deliquabilia, dum salibus hoc vel illo, modo combinantur, mineralium & metallorum particulas sibi hæc adeo arctè adaptāt, ut ab atmosphæræ undositate dissoluta illas, sibi intertextas, non facilè dimittant, pari modo ac eadem salia una cum corporibus, quibus intimiùs cohærescūt, per affusam aquam dissolvuntur: unde, an hi liquores mineralium similiumve concretorum, an salium adjectorum, dici mereantur, Lectoris judicio relinquo.

§. 13 Denique deliquationis aëreæ effectus quoq; observatur oleum myrrhæ, quatenus per illam tota hujus substantia Gummi resinosa, (nisi forsan aliis adulterata fuerit) in liquorem homogeneum abit: quod quidem eo minus mirari subit, dum in ore eadem brevi deliquescit, i. e. ut ut concretum hoc Gummiresinis non ineptè annumeretur, pariter ac Camphora, benzoe, styrax &c. tantillum tamen est resinosæ substantiæ quodque à gummosa valdè discontinuatum probeque subactum, cum hac aqueæ humiditatis, ritè applicatæ fluori cedit, simili modo ac mastix gummi magis resinosum & inflammabile ab aqueis liquoribus, sine ullo labore solvitur, ut taceam illius præeminentiæ, quam humiditas aërea præ aqua communi in corpora nonnulla habet, utpote de qua alias actum.

§. 14. Apparatus deliquii varius deprehenditur, quatenus materia solvenda interdum super marmore aut tabula vitrea explicatur, quo sc. aëris vibrationes non tantū directè in illā incidant, sed ab horum substantia minus porosa reflexæ etiam in eandem potentius agant; imò nec absonum erit asserere, intra instrumenta hæc concentratum quasi frigus vapores rei solvendæ impactos condensare & in liquorem cogere. Interdum sacculo lineo pyramidali, Manica Hippocratis dicto, eadem immittitur sicq; super vas latius, quod liquorem destillantem, accipiat, suspenditur: ita enim satis facile quoq; deliquescit, aëris appulsus undiq; excipiens Nonnunquā vesicæ bubulæ eadem materia includitur; hæcque aut in cryptam subterraneam pariter collocatur, aut aquæ immergitur, aut balneo vaporoso admovetur usq; dum illa intra mēbraneū hoc receptaculū ab humiditate ambiēte sufficienter fluat, quatenus hæc in particulas summæ exilitatis attenuata poros vesicæ penetrat, intra hujus verò cavitatem cum substantia salina denuo condensata eosdē meatus adregressum minus proportionatos offendit.

§. 15. Nec infrequens est, mixta delinquenda cum albumine ovorum ad duritiem coctо locis ejusmodi subterraneis committere, adeoque horum æque ac loci humiditate eorum, v. g. sacchari, myrrhæ &c. solutionem moliri; imò albuminis contactu aeris potentiam notabiliter juvari, ipsa experientia loquitur, dummodo dicta myrrha per se in cella non adeo fluxilis, huic encheirisi nihilominus auscultat. Nempe fluidum albuminis elixatione inspissatum ab aere ambiente humidiore adeò sensibiliter attenuatur, ut exterior ejus superficies brevi deliquescat & in mucum quasi quendam convertatur, interior verò, & quæ corpus deliquandum immediatè magis tangit, quasi flaccessit & rugas contrahit, consumpto nempe ac absorpto liquamine, in quod substantia albuminis sensim deliquescit.

§. 16. Semper tamen & quacunq; ratione negotium adornetur, tam pro solvendorum diversa textura, quam diversa atmosphæræ habitudine, tardiùs, aut citiùs, succedit deliquium: i. e. quæ ad salis alcali aut alterius purioris naturam propius accedunt promptius deliquescunt, aerq; humidior, qui frigidus insimul brevius agit, quam temperatior: forsan quatenus ille vapores, semel adaptatos & concentratos, non adeò facile denuò rarefacit, sed magis condensat; calidior autem, nisi excessive humidus fuerit, v. g. in Balneo vaporoso, tantillum humiditatis, sali impactæ iterum abstergit.

§. 17. Quæ menstruis demum peragitur, Solutio Infusionis seu immersionis nomine veniet, ita tamen, ut infusum, tanquam hujus productum, non illa tantum Galenica medicaminum forma dicatur, qua in liquore aqueo, vino, sero lactis similique minus spirituoso res infundunt & postquam digestionem aut ebullitionem quandam (unde etiam Decocta audiunt) sustinuerunt, liquorem despumatum, decantatum ac colatum, vel pro portione, vel alium in finem, exhibent: sed præter salium cum aqua factas solutiones illa potissimum Chymicorum producta hujus loci erunt, quæ Tincturarum, Essentiarum, Extractorum aut elixirium nomine notantur, & activis magis menstruis salinis æquæ ac sulphureis, ut ut interdum satis dilutis, adornantur, vel aquea humiditate maximam partem abstracta demum pro consummatis habentur, v. g. gelatinæ.

§. 18. Salium & ⊖-lorum solutiones, eorum depurationis & Crystallisationis gratia, tamen fiunt, & quidem absque singulari encheirisi, nisi ut solventis observetur quantitas proportionata: i. e. ad minimum salis pondus duplo superet illud, interdum tamen, si per subsidentiam terræ heterogeneitates separandæ fuerint, largiore paulo manu aqua affundatur; ne verò nimia ejus moles evaporationem moretur ac protrahat, conveniet parcius eam adhibere, dum quicquid salis minùs soluti restat, à liquore denuò super affuso solvi queat. Hujus loci est Tinctura seu Liquor Terræ seu mineræ Martis Hassiacæ, solaris vulgo dictæ, quæ postquam per aliquot annos ad ⊖-li sufficientem productionem aeri exposita fuit, cum ▽ roris majalis aliaq; destillata calidè infunditur, ejus solutum filtratur, filtratum novæ iterum mineræ affunditur, donec hujus nihil amplius solvere queat.

§. 19. Multo minus pro reliquis infusionibus seu ex-

tractionibus menstrui quantitas adeo accuratè determinari valet, & quæ vulgo per supereminentiam hujus duorum vel trium digitorum super materiam infusam circumscribitur, vel ideo minus acurata videtur, quod diversa vasis capacitas etiam hanc necessariò variet. Ut plurimum tamen quadruplum ejus concreto dissolvendò sufficit, nisi forsan digestio & coctio longior ac vehementior, partem liquoris absumens, sextuplum aut octuplum postulet. Evocare per destillationem aut evaporationem portionem menstrui exuperantem, adeoque solutionem aliquantum inspissare, interdum convenit: quod si tamen cum menstruo volatili solutio facta, hancq; sub consistentia liquida asservandi mens fuerit, talis separatio haud semper congrua est; quatenus, sublatis solventis partibus volatilioribus, minima concreti soluti, quæ menstruum, hac ratione aquosius redditum, detinere amplius non poterat, recedunt, & sub resinæ, aut cujusvis præcipitati, forma fundum petunt.

§.20. Quod si verò ad spissitudinem extracti crassioris menstruum abstrahere placeat, cavendum maximè erit, ne cum adustione particularum extracti hoc fiat, ideoq; evaporatio seu destillatio hæc in Mariæ potiùs Balneo instituatur, ubi empyreuma non adeo facile contrahitur: vel postquam super ignem nudum aut arenæ maxima liquoris portio fuerit sublata, leniore & humido calore interveniente, ac frequentiore agitatione inspissatio absolvatur. Imo nec ad consistentię illius, quàm intendimus, gradum ultimum semper extractum super ignem redigi, necesse est, quatenus quod fluidioris mellis spissitudinem, dum adhuc calet, tantum præ se fert, refrigeratum soliditatem potiorem mox contrahit. Nec omnium rerum extracta facilè ad formam spissiorem redigi debent. aromatum sc. vel aliàs fugacium admodum corporum v. g. antiscorbuticorum: eò quod cum menstruo, qualecunque demum hoc fuerit, volatiliores ac nobiliores horum partes exhalent, remanente magmate crassiore ac effœto. Præprimis autem 🜄i, quo extracta hæc frequentius parantur, maximam olei essentialis partem (à qua nihilominus omnis illorum vis emergit) secum in sublime rapit: cujus etiam restituendæ gratia extractis aliquot olei proprii guttulas *Zwelferus.* addere jubet.

§.21 In genere solutio hoc modo peragitur, sc. materia dissolvenda aut extrahenda quàm maximè incidendo, radendo aut contundendo comminuta menstruo suo infunditur, clausoque exactius, vase præprimis si hoc, aut illa, volatiliora existant, per aliquot horas vel dies in digestionem ponitur, donec concretum dissolutum aut liquor solvens satis tinctus compareat. Qui per inclinationem decantatur, &, si residuum non planè dissolutum videatur, aut ex hujus colore, odore atque sapore particulas activas & solubiles adhuc subesse, innotescat, cum nova menstrui portione digestio reperitur, usque dum hoc non ulterius tingatur, aut concretum plenariè dissolutum fuerit. Quo facto depletiones junctæ, si opus fuerit, colantur, &, si congruũ videatur, ad desideratam consistentiam, sub circumstantiis monitis, aliquid menstrui inde avocatur.

§.22. Peculiaris solutionis per menstrua modus videtur per destillationem contingit, dum v g. in butyro antimonii à salibus ☿rii sublimati corrosivis substantia antimonii solvitur & fluiditati exponitur, 🜍is communis aliqua portio per additamentum Salis armoniaci & Calcis vivæ ex Retorta sub Tincturæ aureæ forma propellitur, ac ex ⊖-lo ♉ris cum eodem Sale armoniaco, post levem præparationem, Tinctura, cœrulea destillatione prolicitur; quam Vaporosam pariter solutionem appellare fas est: quatenus substantia salina, vi ignis rarefacta & in vapores resoluta compagem sulphuris Antimonii ac cupri solidiorem invadit, hancque cum impetu penetrans quasdam ejus minima dedit secumque in vas recipiens defert: & cum his arctiùs unita solutiones ejusmodi format, pari circiter ratione, ac 🜄i, ♀i, similesq; volatiles, dum ab aromaticis speciebus cohobantur, horum particulas magis oleosas imbibunt, hisq; impragnatæ ⅩⅩcum conscendunt.

§.23. An & quomodo Tincturæ, Essentiæ, Extracta & Elixiria differant, determinare vix licet, cum v g. eodem jure illud infusum; quod cum 🜄i tartarisato ex myrrha paratur, essentiam atq; tincturam appellare nihil prohibeat, & non videam, quominus Tinctura v. g. rosarum, Martis &c. essentia horum dici queat. Observamus equidem, Tincturas utplurimum vocari, quæ concreti colorem specificum præ se ferunt: ast meritò dubitatur; (1.) an omnium Tincturarum colores, quibus pollent, concreto, unde denominantur, inextiterint, aut revera per menstrua iis educti fuerint, v. g Tincturæ Tartari, Coralliorum &c. (2) an non in essentiis æq; ac Tincturis particulæ concretorum derasæ lateant, quæ, quamvis haud semper colorem naturalem, ut in essentia menthæ, rutæ &c retineant, similes tamen his sint, à menstruo ratione coloris externi leviter saltem immutatæ? Ac quid (3) judicare conveniet de Tinctura illa Martis quam ex liquore terræ ⊖-licæ, cujus superius mentio facta fuit, per affusionem aliquot guttularum Liquoris terræ foliatæ Tartari, in momento ac ex tempore producere licet? sc an, antequam ultimus hic liquor instillabatur, ille Essentiæ, an Tincturæ, encomium mereatur? Pariter quoad Elixiria easdemque Tincturas & Essentias nulla comparet genuina ac firma differentiæ ratio: quatenus Elixir proprietatis sine acido paratum sine omni scandalo *Timæus* Essentiam aloëticam, alii Tincturam Tartari compositam, ajunt, Tinctura & Essentia florum hyperici idem Pharmacopœis denotant; & quod hi Essentiam, Mynsicht Tincturam, baccarum juniperi & Cassiæ ligneæ appellat. Infusum Martis cum Succo pomorum sunt, qui Extractum, sunt qui essentiam vocant, nec illi à quopiam erroris accusantur, qui Tincturam hujus metalli volunt. Sunt E. Tincturæ, Extracta, Elixiria & Essentiæ revera unum idemque ac diversam tantum denominationem ab inventorum phantasia receperunt: ita tamen ut, si ad crassitiem mellagineam avocetur menstruum, Extracta Pharmacopœis κατ' ἐξοχὴν audiant.

§.24. Ex animalibus eorumq; partibus pauciores observantur Essentiæ seu Tincturæ, v. g. Castorei, mumiæ, cranii humani, splenis bovis, viperarum, oculorum cancrorum lumbricorum terrestrium Extractum fellis tauri & Splenis bovis &c. plura ejusmodi solutionum concedunt vegetabilia ac mineralia.

§. 25. Vegetabilium sc. Tincturæ seu extracta conficiuntur primo ex floribus, v. g rosarum, violarum, tunicæ, bellidis, borraginis, hyperici &c. ita quidem ut eorum potissimi. i e. enarrati, si hypericum excipias, cuncti, cum phlegmate ⊖-li, aqua communi aut quadam destillata, semper tamen cum 🜊u 🜍is ⊖-li &c. acidulata, infundantur, ad Tincturæ usq; saturatioris extractionem. Quarum similiumq; Tinct. occasione annotare conveniet phœnomenorum 🜍ris gas & 🜊us egregiam disparitatem: quatenus Gas seu fumus sulphuris ex recensitis similibusque floribus colorem purpureum non tantùm evocat, & in momento quasi hos dealbat, sed decoctum quoque eorum omnis rubedinis expers reddit, ▽ verò 🜊u 🜍ris acidulata & cum rosis decocta tincturam egregiam promit; quod pariter contingit, si hujus stagmatis una vel altera guttula decocto priori instilletur, aut decoctum sulphure fumigatum aeri libero aliquandiu exponatur.

§. 26. Deinde Essentiæ parantur ex foliis seu herbis infinitis, it. ex radicibus, lignis corticibus, baccis, fructibus, gummatis ac resinis &c. & quidem vel cum 🜄a aut 🜊o proprio, v. g. elixir juniperinum, vel frequentissime cum 🜄i aliove, quem appropriatum censemus: ita tamen, ut menstrua hæc quoque facilioris extractionis gratia interdum acidulentur, aut cum sale quodam lixivoso acuentur.

§. 27. Ne

§. 27. Notetur interim, Tincturas florum, quæ cum menstruis salinis aut particulis salinis imbutis eliciuntur, non semper genuinas esse, sed ab his diversimode immutari: dum v.g. color florum borraginis, violarum &c. cæruleus equidem observatur prodit nihilominus ex his cum menstruo acido Tinctura rubicunda, imò ad levissimum statim ejus contactum cœruleitatem suam cum rubedine mox immutant, quos, si cum alcalico infudisses, viridem vidisses Tincturam. Præterea nec Tincturæ ejusmodi in medicina insignis adeo efficaciæ videntur, &, quod agunt, ratione menstrui forsan potius agunt: Exilissimum quippe substantiæ est, quod de concretis his in Tincturam facessit, & ponderis imminutio in floribus, quamvis omnis color eductus fuerit vix deprehendi potest: ita ut in guttulis v. g. triginta, quibus tales Tincturæ ordinariè propinari solent, ne equidem dimidium granuli substantiæ rosarum adstrictioriæ, refrigeratoriæ &c lateat; unde menstruo evaporato parum extracti spissioris post se relinquunt, idque omnis pristinæ rubedinis expers.

§. 28. Pariter & non sine ratione de Tinctura Tartari, aut hujus salis color intrinsecus & specificus existat, potissimum si, ut fieri decet, ex sale tartari ad cœruleitatem calcinato cum spiritu vini hæc paretur; cùm per repetitas ac diuturnas calcinationes, si qua inextitisset, tollatur. Vi E. potiùs pinguedo videtur quæ à particulis salis tartari alcalicis exaltata colorem ejusmodi induit quatenus v g. Nitrum cùm carbonibus fixatum quævis alcalisata, si cum spiritu vini digerantur eandem Tincturam huic imprimunt, quam tamen horum concretis intrinsecam nemo concipere poterat.

§. 29. Quod autem essentiæ vegetabilium ut plurimum per Vi similesque inflammabiles conficiantur, ratio duplex videtur, nempe vel, quod eorum vis medicamentosa, quam extrahere annitimur, maximam partem in oleoso essentiali concentrata sit, quod, menstruis non, nisi sulphureis, cedit; vel quod cum menstruis aqueis productæ diu asservari nequeant, sed mox mucidæ evadant & corrumpantur. Interdum tamen activitas Vi intenditur aut ad certa subjecta magis determinatur, illum vel aliquoties super sal Tartari rectificando, cum eodem sale eum digerendo, aut sale per deliquium soluto species prius macerando, vel in ipsa digestione siccum adjiciendo: quatenus v. g, Tinctura seu Essentia opii. myrrhæ, castorei &c. Tartari potiùs Tinctura, quàm Vi simplici, etsi summè rectificato, evocatur: ut taceam; eorum quædam prævia demum cum aliis menstruis maceratione v. g. gummi ammoniacum cum Alcahest Glauberi, ad dimittendam Tincturam disponi, quod de animalibus quibusdam pariter observandum, dum v g. serpentes per Spirituum viridis æris prius dissolvere convenit, antequam spiritui vini patescant. Imò si diversæ texturæ species extractum ejusmodi subeant, non simplex, sed duplicis generis, menstruum adhibetur, v.g. in Elixir proprietatis vulgari præter Vi Spiritus sulphuris aut alius quidam acidus, ita ut Vi aloën & crocum, liquor acidus myrrham dissolvat.

§. 30. Imò ex dictis satis sufficienterque constat, multas vegetabilium & animalium essentias & tincturas non nisi illorum solutiones esse, v.g. myrrhæ gummi ammoniaci, aloës, castorei & opii, quatenus horum tota substantia, recrementis & fibrositatibus tantùm quibusdam intactis, in menstruis allegatis diffluit: pari modo, ac superius dictum fuit oleum illud camphoræ commune non hujus pinguedinem concentratam, sed totam camphoræ substantiam, sub fluoris statu, esse.

§. 31. Magis expetuntur à Curiosioribus Tincturæ mineralium, quamvis paucissimas earum hactenus visas, veras existere, examen accuratius doceat, aut certè de earum ingenuitate diversæ circumstantiæ dubitare jubeant siquidem primò quoad gemmarum Tincturas, illas equidem pro entibus merè rationis & meris solutionibus habere, haud convenit, quatenùs has ab earum substantia separabiles esse, inde colligitur dum harum plures, si igne vehementiore torreantur, colorem sibi congenitum partim alterant, partim planè perdunt. Cui accedit, quod *Experientissimus Boyle de Gem.* duobus menstruis, uno blandiore, altero corrosivo magis, ex granatis haud calcinatis, imò integris, Tincturam se extraxisse, perhibeat, per diversas circumstantias pro vera habendam. Verum sicut Colores suos intrinsecos gemmas à metallis horumque fumis recipere, omnes in confesso est, nova denuò emergit ambiguitas, an Tincturarum harum efficacia præ metallorum, quibus suam scaturiginem debent, solutionibus aliquid peculiare habeant, seu nonne Tincturæ gemmarum cum solutionibus metallicis determinatis ejusdem generis sint prout iisdem Boylii observatio docet, Tincturam granatorum cum Aqua regis confectam, & gallarum infuso instillatam hoc nigrum reddidisse, ac de præsentia particularum Martialium testimonium exhibuisse.

§. 32. Tincturam corallorum veram *Zwingerius* semel tantùm, *Crollius* nunquam, se vidisse, perhibent, imò de ejusdem existentia *A. Sala s. 1. aphor.* 42. planè dubitat, alii contra, v.g. *Gansf. hist. corall. Agricol. de corall.* it. in *Chirurg parva*, *Laurenberg. in Aphor. A Sala & Arnold. Schroder, in defens. Laurenb.* eam adstruunt: quibus ex recentioribus accedunt *Borrich. Apol. contra Conring. p.* 329. *Langeloti in Epist. ad Curios. ac Vigan. Medull.* corallia in liquamen rubicundum dissolventes: quia nihilominus de horum operandi modis dubium manet, an per illos tinctura tantum eliciatur: an potiùs quædam horum partes integrantes & minima de totiùs natura participantia solvantur, negotium hoc in suspenso relinquere quàm intempestivè decidere, prudentiùs videtur.

§. 33. Eadem fide destituuntur Tincturæ metallorum & mineralium, quales venditantur ex Auro, Argento &c. Siquidem quoad Tincturam auri, utut metalli hujus plexus & textura externa variis modis, v. g. per menstrua, item trium, ita disturbari possit, ut in sensibiles particulas redigatur, quia nihilominus, ejus compages adeo firma est. & 🜍r auri juxta *A. Salam. de sept. Planet. terr.* reliquis ejus partibus ita alligatum & inseparabiliter unitum, ut sine illius reliqua substantia à menstruo nullo imbibi valeat, hinc quicquid auro deraditur integri hujus mixti formam retinet: solutionis potiùs, quam Tincturæ, nomen merentur nobis hactenus obtrusa hoc titulo medicamina; quod de sua quoque auri trituratione ac destillatione innuere videtur *Langelot*, dum hujus residuum pondere equidem imminutum in corpus tamen auri verum beneficio borracis deliquari posse, fatetur. Cui accedit, quod non rarò ejusmodi Tincturæ, auri corpore intacto, à menstruis solis cum particulis cementorum similiumque additamentorum exaltatis emergant; ut variis experimentis evinci posset: potissimum, cum cujus generis ille color auri intrinsecus sit, nondum demonstratum fuerit, dum v.g. *Nobilissimus Borrichius* viridem se extraxisse perhibet, qualem Tincturam me olim quoque apud *Polmannum* vidisse, recordor. Nec sufficit, quo communiter suas auri tincturas defendunt, residuum nihilominus ab extractione album minusque malleabile conspici, E. 🜍re hoc, à quo tincturam & viscidiatem petit esse, orbatum: Satisfecit siquidem huic *Sala* jamdum *loco modò allegato*, quando per fusionem cum antimonio simili que concreto pristinum nitorem ac tenacitatem ipsi facilè restitui, scribit, cum salibus, quæ metallorum illam texturam externam turbant, sicque colorem, malleabilitatem ac similes ejus individuos comites alterant, per ignem expulsis priorem formam hæc recuperent.

§. 34. Tinctura lunæ pariter nihil incertius, cum sibi relicta

relicta lunâ, i.e. à cupro non adulteratæ ac post habitis menstruis suspectis, nihil coloris possideat, sed in solutionem limpidam & aqueam plane abeat. Reliquorum verò metallorum Tincturæ præter meras solutiones, quarum colores pro diversitate menstrui variant, nihil aliud videntur. De tincturis Antimonii idem manet dubium, sc. an non potiùs solutiones totius substantiæ, aut à menstruis per digestionem immutatis, aut à sulphure tantum ejus externo & superficialiter adhærescente sint? Succini denique & sulphuris Tincturas meras solutiones esse, autopsia & mechanica docet.

§.35. Restarint ex infusorum classe Gelatinæ, quæ nihil aliud quam extracta spissiora, è fructibus succulentis, v.g. Pomis, cydoneis, ribibus, ac cornubus atque ossibus animalium parata, sunt, nomen autem Gelatinæ susceperunt, quod instar glaciei pellucidæ, post aliqualem liquoris aquei evaporationem, sponte congelascant: quia tamen ratio eas conficiendi nec mulierculas latet, ejus prolixiore explicatione in præsentiarum supersedere, ac *Inspissationis* naturam evolvere, conveniet.

§.36. Solutioni hæc quia contraria, contingit, si una vel plures fluidi conditiones tollantur, i. e. vel discontinuata combinentur, vel eorum figura immutetur, vel mobile, spatiolis eorum interjectum, exturbetur; quod detrahendo ac addendo artifex præstare solet. Subtrahendo fluidum soliditatem concretis induci, evincunt decocta solutiones salium &c. à quibus si aquea humiditas evaporetur sub mellis aut spissiore consistentia, aut salis rigidi forma remanentia conspicitur; quòd pariter solutiones seu extractiones resinosorum testantur; à quibus provocatus ♁i, massam resinosam & piceam in fundo relinquit: utpote qua ratione fluidum illud agitans demitur hoc verò sublato pristina particulis divulsis contiguitas restituitur Quo etiam spectat inspissatio per præcipitationem contingens ac fluidum, hactenus solvens, exturbans: v.g dum camphora per aquam fortem ad fluiditatem resinosam redacta ac resinæ quævis à ♁i solutæ, aquæ simplicis affusione pristinam soliditatem reperunt, solvente sc. illo nimis diluto, hinc ad solutionem diuturniorem inepto.

§37. Quæ verò fluidis accrescendo soliditatem inducunt, cunctas illorum conditiones non rarò simul destruunt: ut in Coagulo spiritus urinæ & ♁i, ☿rio sublimato, Cinabari &c observamus. In priore siquidem coagulo oleosa ♁i substantia dum cum salina spiritus urinæ coit, particularum utriusque figuræ immitantur, pororum intercapedo minor, hinc contiguitas inter illas arctior redditur simulq; fluidi ætherei major portio excluditur, Simili modo ☿rii hactenus currentis globuli vaporibus salinis ac sulphureis implicantur, & mediantibus his conferruminantur, sicque ille in compactum sublimati aut Cinabaris massam abit. *Bohnius.*

SOMNIFERA. vid. *Hypnotica.*

SONCHUS.

Sonchus, Σόγχος, aliis corruptum videtur à σομφὸς rarus, quia Scil. rarum & cavum caulem habet, aliis ἀπὸ τοῦ σῶον χέειν dictum, quia salubrem succum de se fundit ad æstuosas stomachi lancinationes & biliosas hepatis obstructiones utilissimum.

Sonchus à lactuca (quacum in multis convenit) distinguitur Capitulis grandioribus; caulibusque tenerioribus & fistulosioribus quibus etiam ab Hieracio differt, à quo & semine compresso distinguitur.

Sonchus duplex est lævis & asper; utriusque plures sunt varietates, quas ego specie differre non libenter concesserim.

Vires. Sonchus viridis & tener (inquit Galenus) estur ut olus præsertim ejus radices. Matth. apud nostrates in usu non est, sed pro cuniculorum tantum & leporum esca usurpatur, unde & lactuca leporina dicta est. Succus stomachi rosiones sorbitione mitigat. Caulis decoctus facit lactis abundantiam nutricibus, coloremque meliorem infantium. Plin. ex vino potus suspiriosos & astmaticos juvat, & stranguriam sanat. Succus auribus instillatus eorum dolores mulcere dicitur: quæ præterea habent veteres, apud I. Bauhinum vide: non iisdem lactuca viribus pollere existimamus: juniorem scilicet & tenerum refrigerare adultum & caulescentem potius excalfacere, ut sapor amarus arguit. *Rajus.*

SOPHIA.

Nomina. Sophia Chirurgorum *Ger. Park.* Nasturtium Sylvestre tenuissime divisum *C. B.* Seriphium Germanicum sive Sophia quibusdam *I. B.*

I. B. Alta est cubitum aut sesquicubitum, compluribus ramis fructicans, duris lignosis, in multas alas divisis, teretibus, subhirsutis; folia tenuiter incisa Absinthii pontici officinis dicti, sapore oleraceo, levi acrimonia prædita; flosculi crebri, parvi, luteoli: quibus succedunt siliquæ unciam circiter longæ, fili instar tenues, seminum loculos foris ostentantes: ipsum vero semen minutum, ruffum, Radix alba.

In veteribus maceriis, locis ruderatis, lapidiosis, ac non raro arenosis, ac aliis incultis exit, ubi semel nata singulis facilè recurrit annis, ut rectè I Bauhinus, à Junio in Autumnum usq; & quidem particulatim floret.

Vires. Præstans habetur remedium ad Diarrhæas ʒj. semin. Sophiæ Chirurgorum. Nec semen tantum, verum etiam herba ventris fluores sistit, adversus dysenterias commendatur, & sanguinis profluvia reprimit, ad vulnera & ulcera sordida ac maligna valere dicitur (in emplastris.)

In agro Eboracensi semen hujus plantæ exhibetur in affectibus Nephriticis & calculosis, nec sine successu D. Trancredus Robinson *Rajus.*

SORBUS.

Sorbus, Latinis à *Sorbendo* nonnullis dicta putatur, quòd caro matura sorbetur: & sane fracidorum illa pulpa vix commodiùs quàm sorbendo assumitur, ne simul cum & si quid intus seminum aut calculosi deglutias I.B. Græcis ὄη & οὔη dicitur. Merito à I. Bauhino proximè post pyrum collocatur ob fructuum similitudinem in facie externa.

Sorbus fructu acerbo cum mespilo convenit; foliis pinnatis, fraxineorum æmulis, & floribus eosque sequentibus fructibus.

Umbellatim congestis ab eadem rectè distinguitur, à *C. B.* quem nos sequuti duas tantum sorbi species facimus, nimirum sativam, & aucupariam seu fraxinum bubulam dictam.

Vires. Sorba præsertim immatura astringunt validè, & fluxus quoscunque alvi, uteri, &c sistunt ad hos usus ante maturitatem collecta vel in clibano vel in aere ad Solem suspensa siccant, & in pulverem redigunt, vel aqua calida molliunt, vel vino decoquunt. Nonnulli melle condiunt. Condita aliorum fructuum modo h. e. cortice & ossibus mundata & in aqua cum sufficienti quantitate sacchаro decocta confortant stomachum appetitum excitant, & frequenter compescunt fluxum & vomitum.

Sorba matura seu fracida minus astringunt, & alimenti loco edi possunt iis quibus alvus laxior.

Amatus adeo parum astringere ait, ut merito non constringere aut constipare sint dicenda minus constringere quam mespila concedimus, non tamen prorsus non constringere.

Extrinsecus vulnera constringit pulvis exsiccatorum.

Ligni materies solidissima est ac compacta, ideoque ad mensas parandas lignariis fabris expetitur, quemadmodum & virgæ à bubulcis ad stimulos parandos. Matth.

Vires

Vires Sorbi Sylvestris.

D. Needhamus Medicus insignis & vetus amicus noster Baccas succum acidum hydragogum egregium præbere ait, itemque scorbuto sanando aptum, VVallis in frequenti usu, ubi vice diætæ purgantis quotannis exhibetur.

Liquor ille qui verno tempore è vulnere inflicto exstillat assiduè potus ad scorbuticos & spleneticos affectus à nonnullis commendatur, verum ex conjectura potius opinor quàm experientia.

Nobis enim arbor vulnerata lachrymam nunquam fudit, fortè non adeo hactenus felices fuimus ut eam hora opportuna feriremus *Rajus.*

SOTIRELLA PARVA, vid. *Electuarium.*

SPARADRAPUM.

Tela utrinque emplastica in multis prostat officinis, quam recentiores modò *Sparadrappum* modò *Telam Galterii*, primi forsan illius inventoris, vel potiùs infectoris, nominant. In emplastrum enim idoneum, jam paratum, sed liquefactum, tela vetustate quodam modo attrita demergitur, & inculcatur sæpè, dum planè infecta & inquinata fuerit, ac undequaque velut incrustata. Tum extrahitur, & exponitur aëri, ut refrigeratà obdurescat, ac postea ad rerum exigentiam servetur.

Ejus autem varietates inveniuntur multæ, quæ non à telæ, sed ab emplastrorum, in qua immergitur, diversitate sumuntur. Aliæ enim catagmaticæ sunt, quæ fractis ossis solidandis, & roborandis partibus conveniunt, quæ scilic. ex emplasticis adstringentibus & roborantibus parantur: ut

℞. *Olei cydonior. & rosat. sevi ariet. ana ℥iiii. thuris, mastich. picis, boli armena, farin. volat. ana ℥ii. cera alb. q. s. f. Emplastrum in quod liquatum tela immergatur.*

Aliæ vim habent exsiccantem & epuloticam, & ulceribus ad cicatricem perducendis commendantur, cujusmodi est quæ sic describitur.

℞. *Olei rosati ℔i. cera citr. ℔ß. ceruss. Veneta, tuthia ana ℥ij. lithargyr. auri ℥iij. f. Emplastrum & cum telâ vetustate quodammodo jam attritâ, f. Sparadrap.* RENODÆUS.

Sparadrapum pro Fonticulis ex *Pharmacop. Londin.*

℞. *Cera flava ℔ß. terebinth. ana ℥iiij. cinnabar. rad. irid. Florent. ana ℥j. moschi gr. iiij.* liquescant simul cera & terebinth. tum adjiciantur pulveres olei comm. momento subacti, quo felicius misceantur; inter quos cinnabaris & minium subtilissimè terantur. Diù validéque agita. Demum adde moschum aquâ rosacea solutum. Dum adhuc fervent immerge telam lineam parum attritam, ut f. Sparadrapum.

Sparadrapum, seu Tela Galteri, ex *eâdem Pharmacop.*

℞. *Olei rosac. ℔ß. sevi arietin. ℥iiij. cera ℥x. lithargyri, resin. pini, thuris, mastich. ana ℥ij. boli armen. farin. volat. ana ℥j.* Liquescant simul oleum, sevum & cera; liquatis lithargyrus subtiliss. tritus commisceatur, nutriatur, & inter coquendum spatha assiduè agitetur. Tum addantur reliqui pulveres; adeòque subigantur, ut fiat Emplastrum; in quod adhuc liquatum & calidum tela vetustior immergatur.

Ceratum Sparadrapum Vigonis ex *Pharmacop. August.*

℞. *Hordei, myrtillor. pingued. vituli & vacca ana ℔ß. axung. porci ℥v. folior. plantag. solatri, matrisylva ana mij. vini granator. ℥viij.* Probè permixta macerentur aliquandiù, deinde bulliant ad consumptionem vini; postremùm colentur. Colaturæ adde sequent. *Lithargyri auri, & argenti ana ℥iij. minii ℨx. boli Armena, terra sigill. ana ℨvj.* Bulliant iterum, & cùm cera alba q. s. f. Sparadrappum addendo in fine cocturæ, *camphor. ℨij. terebinth. ℥ß. olei rosati ℥ij. unguenti Populei ℥iiß.* M. Fluxiones quacunque corporis parte irruentes intercipit, & ad locum affectum deferri vetat.

Sparadrappum nostrum usuale pro Mammis post partum obdurescentibus.

℞. *Sevi cervini, olei rosacei, spermat. ceti ana ℥ß. cera alba ℥j. fundantur simul e. a. & iis imbuantur tela tenuiores ac attrita, qua baculo aqua rosarum humectato, super eas sæpius volutato, lævigata mammis affectis applicentur*; imò ante partum ad lac & affectus ex eo indurato pronascentes, præveniendos admoveantur.

SPARTUM.

Quoniam horum pleraque spicam habent secalinæ similem, ideoque proximum secalinis graminibus illis locum dedimus.

Spartum à verbo σπείρειν dicitur, quod non tantum terræ semen mandare, sed & texere aliquid vel inter se nectere significat. Σπάρτα & σπάρτοι funiculi vel lineæ sunt, sic dicta non quod ex herbis sativis nectantur, sed quod ad vinciendum idonea sint à σπείρειν nectere, complicare. Hinc herbas quæ funiculis, retibus, storeis, aliisque rebus texendis aliquem usum exhibent, inter quas principem locum obtinet de qua nunc agimus, hoc nomine donarunt veteres.

Nomina. Gramen Sparteum Plinii, sive sportularum ficuum *I. B.* Sparteum primum paniculâ comosâ *C. B.* Spartum herba Plinii *Clus.* Spartum Plinii Clusio *Ger.* Spartum Plinii, sive Juncus Hispanicus *Park.*

Clus. Numerosa, tenuia, viridia, junceaque habet folia, cubitalis longitudinis, ex eadem radice prodeuntia, quæ dum novella sunt latiuscula conspiciuntur, & interiore parte canescentia, successu vero temporis contrahuntur & convolvuntur, fiuntque juncea, dura, flexibilia tamen, & marginibus ita conjunctis, ut vix rima appareat, nisi diligentius observes: inter hæc culmi exiliunt, ipsis foliis paullo longiores, qui vere & æstate parvam, arundinaceam paniculam ferunt, simili propemodum cum illa ratione florentem: deinde oblongum semen, ut nonnulla graminis genera. Radicibus nitrosis & perennibus, è quibus multæ simul enascuntur plantæ contiguæ, Junci modo, ut interdum una planta, sive multarum simul congestarum cumulus, duorum pedum spatium, vel illo etiam amplius, in ambitu occupet.

Frequens nascitur collibus arenosis inter Vaena & Alcala-real, atque aliis Bæticæ locis, sed omnium abundantissimè ab initio Granatensis Regni sive Bæticæ limitibus usque ad Murgin urbem, vulgo Murcia dictam, ut non sine causa totus ille tractus veteribus appellatus sit Spartarius campus; quo etiam nova Carthago, vulgo Cartagena, Urbs maritima continetur: hæc etiam à nonnullis Spartaria cognominata est, ob sparti (ut credibile est) eo agro nascentis abundan-

etiam. Nascitur & Valentino regno, atque illud quidem superiore longè uberius & lætius.

Usus. Est vero Spartum hoc, quod Hispanis, apud quos nascitur, etiam nunc *Sparto* dicitur, illud ipsum quod Plinius Lib. 19. Cap. 15. describit, eodem enim in usu nunc est apud Hispanos, quo fuit Plinii tempore, nam ex crudo & exsiccato tapetes seu aulæa, storeas, Corbes, rudentes aliosque funes conficiunt: Corbes etiam illi in quibus ficus & uvæ passæ advehuntur, ex sparto contexti sunt. Sed ex illo aqua instar lini macerato, deinde siccato & tuso calceamenti genus, quod ipsi *Alpergates* appellant, paratur, funes etiam & alia subtiliora opera; præfertur autem id quod Valentino regno crescit. *Rajus.*

Dicunt præterea quòd Sparti teneræ summitates per superiora ac inferiora non minùs quàm Ellebori nigri radices expurgant, si in decocto assumantur.

SPATULA FŒTIDA, vid. *Xyris.*

SPECIES OFFICINALES, vid. *Pulveres.*

SPERMA CETI, vid. *Cetus.*

SPERMA GENERANTIA, vid. *Aphrodisiaca.*

SPERNIOLA, vid. *Pulvis Sperniolæ.*

SPHONDILIUM, vid. *Spondilium.*

SPICA, in Genere, vid. *Lavendula.*

SPICA INDICA.

Nomina. Nardus indica *Ger.* indica vulgaris *I.B.* Indica sive spica nardi *Park.* indica, quæ spica, spica nardi, & spica indica offic. *C. B.*

Nardus Diosc. l. 1. fortè à Naardo, Urbe Syriaca Euphrati contermina aliis Ναρδοστάχος. Genera multa recenset Dioscorides cap. 6. quæ varietates potius loco natali solum differentes, quam species distinctæ videntur. Nardi indicæ nomen (inquit I. Bauhinus) particula duntaxat plantæ hodie obtinet, quæ & spica ob figuram dici meruit. Est autem nihil aliud quam comatum radicis caput, ex marcidorum foliorum nervosis filamentis convolutis congestum colore rufescente, sapore amaro, acrique & aromatico, odore spicæ celticæ, validiori. Adhæret hæc coma radici digitalis crassitudinis, saturatius ruffæ, solidæ sed fragili: est ubi folia quoque nondum in nervos divulsa, albicantia inveniuntur: cauliculi etiam concavi, striati, pluresque ex eadem radice capillatæ spicæ enatæ, subinde conspiciuntur.

Miror autem quendam huic plantæ caules potuisse negare, cum eorum partes infimæ filamentis nervosis obvolutæ se cuivis examinanti facile conspiciendas præbeant.

Quicquid autem repugnet Anguillara aliique, ego cum I. B. Garcia aliisque peritioribus Botanicis existimo nostram spicam nardi officinarum veram esse & genuinam antiquorum nardum indicam.

Porro non esse diversa nardi Genera, sed unicum duntaxat sibi notum testatur Garcias; id sc. quod in monte quodam juxta Gangem fluvium provenit, qui altera quidem parte orientem spectat, altera occidentem; ad quem occidentem sita est Syria, multis regionibus ab India discreta: neque una præstantior est altera, spicamve habet alia altera multò longiorem. Nec est quod quis ex ingenti pretio quo antiquitus teste Plinio Lib. 12. cap. emebatur, inferre studeat nostram nardum non esse legitimam: nam Indiæ nunc magis apertæ & cognitæ sunt quàm tempore Plinii fuerunt, & ipsa aromata majori copia, minusque adulterata quam Plinii tempore ad nos adferuntur, proinde & viliori pretio emuntur, ex quo in Indias circum Africam navigari cæptum est.

Magna est inter eruditos quæstio, quæ pars Nardi στάχυς sit, quidam radicem esse affirmant, quidam negant, prioribus suffragatur Galenus, 1. Antid. 148 ὁ Ἀνδρόμαχος Ἰνδικὴν νάρδον κελεύει βαλεῖν, ἥνπερ καὶ στάχυν ὀνομάζομεν νάρδου, καί τοι ῥίζαν οὖσαν ἀπὸ τῆς πρὸς τοὺς ἀστάχυας ὁμοιότητος κατὰ τὴν μορφήν. Posteriores Dioscoridis autoritatem opponunt, dicentis, plures habet spicas ab eadem radice, tum comosas, tum sibi invicem convolutas. Dicendum spicas dici cauliculos multis capillaceis foliis obsitos, qui quamvis radices videantur, revera non sunt, subsunt enim radiculæ seu fibræ quibus alimentum attrahit planta; atque has vocat radices Dioscorides & à caulibus distinguit. Interim tamen hanc plantam caules emittere summa parte spicis, aut paniculis onustos, ad modum graminum aut iis affinium plantarum minimè dubium est.

Vires. Nardi Dioscoridi vim habent calfaciendi, exsiccandi, urinasque ciendi. Quamobrem & alvum epotas sistere, & appositas ex utero fluxiones sanguinisque compescere, ex frigida verò potas nauseæ & stomachi rosionibus auxiliari: itemque iis qui à flatibus exagitentur, hepaticis, ictericis atque nephriticis; coctas vero in aqua & pro fomento insessibus adhibitas vulvæ inflammationibus adhiberi. Facere & ad superfluos humores redundantes oculorum palpebras, dum ipsa cilia adstringunt & condensant; quin & siccas ad summovendam graveolentiam humentibus corporibus utiliter inspergi: misceri etiam antidotis. Porro ad ocularia quoque medicamenta usque ad summum lævorem tritas & cum vino in pastillos conformatas vase novo in picato recondi.

Nardi folium Plinio principale est unguentis. Variè autem præparabatur nardinum unguentum ab Antiquis: V. Dioscoridem. Vis autem ejus attenuans est, acris, extersoria & rarefactoria humorum, & calefactoria.

SPICA SPURIA NARBONENSIS.

Nomina. Nardus Gangitis spuria Narbonensis *Park.* Spuria Narbonensis *C. B.* Narbonensis *Ger.*

In montis amænissimi & celsi, herbarum lectiorum feracissimi, cui idcirco nomen Horti Dei impositum, septem plus minus mill. à Gange urbecula dissiti clivo qua ad meridiem mareve mediterraneum vergit, hæc uberi proventu erumpit, muscidis & udis tractibus; infima radix pusilla, exilibus fibris duris & raris, quæ subsunt spicatis comosisque torulis, minimum digitum crassis, colore pallescentibus ex fusco, fere palmum altis, non valdè mucronatis, sed quadantenus per extrema recisis. Folio est viridi, rigido, junceo, vix pedem alto, numeroso, quod ab ima radice ortum trans spiceam comam imum caulem ambientem sese exserit: multæque plantæ quasi uno cespitis ambitu amplexæ unius effigiem præ se ferunt; tota inodora est præterquam capillamenta spicea, quæ multo crassiora quàm indicæ sunt, odora musci quernì vel terrestris, cui semimersa humo inseruntur comosa capillamenta: è quibus gracilis ac nitidus junceus culmus Elphæ vocatæ non dissimilis, cubitum altus exit, à medio cujus ad summum alternatim sunt admodum exiles herbaceæ siliquæ apiculis è calyculis aliquantum Schænanti flori, aut deflorescenti geranio aut cotyledoni similibus.

Adversariorum Autoribus Nardo Gangitidi Dioscoridis prorsum quadrare videtur. *Rajus.*

De

De Selectione NARDI INDICÆ *ex Pharmacop. August.*

Nardus, seu *Spica Indica* in Orientali India natales habens, odorata sit, haudquaquam cariosa vel pulverulenta, (etenim ei stibium cum aqua aut palmeo vino ponderis causa à fraudulentis inspiratur) cujus spicæ fibrillis longiusculis præditæ; sapore sit subamara, & nonnihil subacris ac aromatica, colore autem fulva & ad purpureum vergens. Alterum Spicæ genus *Celticum*, in Liguriæ Alpibus montibus Tirolensibus, aliisque locis natum, sit leve, longam comam & constantem odoris fragrantiam habens. Herbâ quâdam simili, quæ ob odoris gravitatem *Hirculus* dicitur, permixta adulteratur, verum herba hæc minoribus foliolis magis candicat, atque insuper nec amara est, ut Nardus vera, nec adeò odorata.

SPICA CELTICA, vid. sub titulo *Valeriana*.

SPINACHIA.

Spinachia, tam celebre & usitatum nunc dierum olus, veteribus indicta & incognita videtur.

Spinachia autem recentioribus à semine spinoso dicta est, quamvis reperiatur etiam semine lævi & Spinis destituto. C. Bauhinus Σπινάχιαν à raritate in usu medico Græcis recentioribus dictam scribit, Hujus an dentur species diversæ nobis non certo constat Duas tamen seu species, seu varietates novimus, nimirum.

1. Spinachiam semine spinoso *C. B.*

2. Spinachiam semine non spinoso ejusdem.

Spinachia semine non pungente, folio majore & rotundiore *I. B.* Si à præcedente differat nobis incognita est: *C. B.* præcedentis Synonymam facit. Spinachia fœmina seu sterilis perperam pro specie diversa à *C. B.* ponitur. Cùm ex eodem fertili semine proveniat.

Nomina. Spinachia *Ger. Park.* Spin. mas & fœmina *I. B* lapathum hortense seu spinachia semine spinoso *C. B.*

E radice tenui, alba, simplici, paucissimis fibris donata, caules surrigit pedales, fistulosos, teretes, striatos, in alas divisos. Folia attriplicis ferè, longis pediculis nixa inferiora ad basin suam interdum utrinque laciniata, mucronibus acutis; quæ autem in summo caule existunt, duos tantùm processus velut auriculas ad basin obtinent, tenui quadam polline, attriplicis in modum, aspersa. Flores in caulibus à medio ferè usque ad fastigium in mare herbaceis aut purpurantibus apiculis è calice quadri folio exeuntibus constant, in oblongis circulis seu racemis è foliorum alis ortis, ut in mercuriali. In fœmina flores nulli cernuntur, sed tantum apiculi quatuor albi in summo semine. Semina autem ipsa foliorum alis arctè adnascuntur, conferta, aliàs (ut nomen docet) spinosa; aliàs lævia, in globulos seu racemulos congesta, majuscula, nonnihil compressa, orbiculata.

Spinachia ubi sponte oritur nobis non constat. Hispanicæ autem originem suam debere argumento est nomen quo à quibusdam vocatur, nimirum olus Hispanicum passim in hortis seritur, nullum solum aut Cœlum respuens, tum Martio & reliquo vere, tum Septembri, non horrens hyemis frigora, quæ si iniqua nimis, Juglandis foliis conservatur, ut verè cibum suppeditet, quo tempore semen profert. Martio verò sata intra duos menses perficitur. Autumno sata foliis magis luxuriat, nam quæ vere seritur, caulescit illico; unde ad pultes autumno potius serenda.

Usus. In Culinis per totam ferè Europam, (teste Trago & experientia) vix quicquam frequentioris est usus pultibus ex Spinachia confectis, quas oleo aut butyro condiunt & inungunt, herba minutim concisa; nonnulli uvas Corinthiacas eis admiscent; citra aquam coquitur hoc olus, quod magnam vim humoris inter coquendum remittat, & velut proprio contentum jure alienum aspernetur.

Inter omnia olera culinaria meo judicio spinachia est, laudatissima & gratissima. Trag. unde & in omni penè ægritudine cibo deligi potest.

Febricitantibus & senibus adstrictioris alvi maximo commendanda est opere; illis imo vel hecticis, ut febrilem æstum temperet, his ut alvum lubricet quod longè melius est quam ut suppositariis & catharticis semper extimuletur. S. Paulus.

Refrigerat & humectat, nitrosa sua qualitate, alvum emollit, gutturis asperitati medetur & aridæ tussi confert: nauseam facilè parit nisi Zinzibere aut alio consimile cordiatur.

Succus & aqua destillata stomachi ardorem & rosiones mitigare, & lac elicere dicitur.

Extrinsecus ventriculo & hepati imposita cataplasmatis instar, eorum inflammationes doloremque tollere creditur. *Rajus.*

SPIRITUS.

Inter chimica inventa palmam facilè sibi præripiunt SPIRITUS, sive subtilitatem æstimemus eorundem, seu usum, sive parandi artificium & ambitum latissimum, ipsis oleis subtiliores & virtutibus cum iis certantes. Hinc not.

1. *Spiritus sunt liquores destillati activi.* Spiritus dicuntur, ut alias quoque in medicis scholis, a convenientia & analogia cum spiritibus πρώτως sic dictis, quod conveniant nempè volatilitate, penetrabilitate, subtilitate & potestate agendi: spiritus scilicet arte parati, & ex mixtis prolecti. Quorsum illud ex Physiologicis huc facit, quod calidum innatum corporum dicatur spiritus vitalis; detque esse rei, vivere & moveri, instrumentum animæ. Quando ergò spiritum dicimus, ipsam quasi essentiam, ipsum calidum innatum mixti separatum & evectum obtinemus. Liquores sunt; licet enim & sicci spiritus exhalent & butyrosi, ut in sequentibus videbimus, corporaturam tamen liquidam propriè habent & affectant, quâ sine non æquè in usum cedunt, vel spirituum nomine veniunt. Æmulantur hinc aquas, crassius & sola consistentia æstimati, summè tamen ab iis discrepantes, si noverimus eosdem intimius Cumque liquores etiam alii natura vel arte parati prostent, ut vinum, cerevisia, acetum, decocta infusa &c. addidimus esse liquores destillatos, i. e. vi ignis rarefactus & è centris suis propulsos via generali, per ἀνάκλισιν & σύγκλισιν. Quo ipso sensu etiam generalius dici queunt volatiles, fixum enim propelli nequit; quæ volatilitas tamen variat. Activi sunt, ob subtilitatem particularum, unde & extrà corpus variis operationibus destinantur, & in corpore quàm citissimè expediunt, quod debent. Activi sunt respectu aquarum, quæ minus tales, magis inertes sunt, unde & à putredine se defendere nequeunt, nisi sub spirituum tutamine, nec frigori resistere, quin congelantur, quod spiritus non patiuntur, quin suo commercio aquam hâc affectione eximunt. Cum tamen liquores sunt medii inter aquam & olea, ab hisce ulterius distinguendi.

2. *Spiritus sunt liquores vinosi, acidi, urinosi.* Ita enim

enim tribus verbis & ab aliis & à se invicem discriminantur, & differentiam sortiuntur specificam. Ab aliis, neque enim aquei liquores, seu aquæ quæcunque, his qualitatibus gaudent, vel si gaudeant, non nisi per communicationem, ut hinc aquæ sint spirituosæ, & è censu aquarum nobilioris characteris conjuncti titulo eximendæ, ut aquæ destillatæ cum vino, vel cerevisia. Aquas enim si nominamus, licet destillatas, concipimus necessariò aquæ similes, quoad consistentiam & quoad saporem quoque ut habeant odorem mixto congenerem, sed retusum, debiliorem, ob particulas quasdam oleosas vel spirituosas, non tamen evolutas, commixtas, sed prædominante tamen maxima parte phlegmatis aquosi. Par ratio est reliquorum. Simul enim salinum characterem per destillationem recipit, imò etiam extra eandem sola infusione, solutione, decoctione, mixtione, aquæ nomen exuit, & instar Protei vel Mercurii ejus naturam & nomen adscicit sibi, quo cum miscetur. Ad se invicem; ita enim uno intuitu distinctissimum conceptum afferunt, si nominemus spiritum vinosum, si acidum, si urinosum. Hinc & quicunque liquor vinosus, spirituosus est, & inebriat, ex eoque spiritus vinosus destillari potest, exemplo cerevisiæ, vini, mulsæ & similium. Hinc omnes cum spiritu vini destillati spiritus sunt vinosi, etiam salini, ut spiritus salis ammoniaci vinosus, ad differentiam alterius, qui cum aquâ fit. Acidi verò & urinosi intelliguntur itidem super alembicum cumprimis vel ♉ evecti. Singuli à priori jam apparati sunt, ut destillari possint, licet alii magis, alii minus.

3. *Spiritus vinosi à sulphure fluorem adepto exurgunt inflammabiles.* De sulphureitate testantur varia phænomena, cumprimis inflammabilitas. Ardent rapidissima flamma non solùm spiritus vinosi quovis, verùm & ipsum vinum, si coquatur, & aeris concedatur accessio. Hinc & ipsa subjecta, è quibus producti fuere, fructus cereales, triticum, secale, baccæ juniperi, sulphure plurimo pollent. In uvis roscidum sulphur testantur satis uvæ passæ. Testantur idem à posteriori effectus, de quibus seorsim. Cum itaque certum sit, sulphureos hos esse, & sulphur in vinosis hisce prædominari, non possumus hoc melius explicare & concipere, quàm si dicamus, in iisdem liquoribus sulphur esse fluorem adeptum. Fluorem adipisci dicitur sulphur (1.) distinctum à concreto, ut notetur sulphur fluidum. (2.) Distinctum à ramoso sive oleoso, ut notetur aliud quàm oleum. Fluor hic est (3.) centralis attenuatio & extraversio, ut penitus subtilitatum fluorem adipiscatur æqualem (4.) cum aquâ; sic ut ipsum in aquam, & aqua in sulphur, ita mixta, combinata & versa sint, ut confundi intimè queant, ita tamen ut ramosæ fluidæ particulæ strias exhibeant, etiam solâ confusione aquæ cum Vi. Cumque sal sit interpres amicitiæ inter aquam & sulphur, fluorem hunc comitatur etiam & perficit (5.) sal volatile. Unde inflammabiles sunt spiritus & sapidi: inflammabiles ab oleo attenuato, & fluorem adepto, sapidi à sale volatili. Hinc spiritus ambigunt inter aquam & olea, medium locum obtinentes; non miscibiles tamen amplius, nisi sale roborentur. Omnia hinc huc faciunt, quæcunque sulphur fluori aptare possunt. Ignis verò id solus nequit præstare, qui si destruere nequeat aperto marte sulphur, separat & liquidum fluidumve reddit, in oleis destillatis, vel aquæ sub vehiculo, vel solitarium. Id ergò videndum est.

4. *Sulphur fluorem adipiscitur fermentatione.* Hæc clavis est tum aliorum plurium, tum seorsim pro sulphure, ita ut miranda plurima exhibeat, quæ cæteroqui sepulta jacebant. Unde ut fermentum est principium immutandi, sic fermentatio ipsum immutationis actum notat. Sulphur rerum omnium vitale calidum constituit, sulphur balsamum est universale. Spiritus vinosi balsamum & sulphur diductum, expansum, & quidem mediante fermentatione. Hac ipsâ sulphur diversas subit mutationes prius, quàm spiritualscat. (1.) *Comminuitur*; Ipsa quidem comminutio opus est ad fermentationem externa, compage sic laxatâ, seu succo expresso, seu impastatâ v. g. farinâ; seu imbibitis granis frumentaceis aliisque. Eâ verò comminutio quoque fit speciatim sulphuris, ut sic aqua & salia intimè pervadere, per minima comminuere queant. (2.) *Extricatur*; disperso ejusdem robore plicas & tricas suas opponere minus potest, unde debilitatur, resolvitur, ut aliam aliamque texturam assumat. Videri hoc manifestò potest, si fermentatione mediante v. g. scammonium: quod totum resinosum est, planè immutatur, ut sibi ipsi amplius non sit simile, sed diversum quasi videatur. (3.) *Turgescit*, seu amplius occupat spatium, bullulasque & spumam concitat; quæ omnia testantur fluorem imminentem sulphuris, vel per gradus eundem subit & obtinet. Ita enim, (quæ ὀργασμοῦ seu turgescentiæ hujus requisita sunt,) *incalescit*, calorem, quem fovet tanquam elementum ignis, è centro suo per motum illum intestinum dimittit: *tenerascit*, & velut frictione expanditur: *aërascit*, ut sonus seu undulatio illa sensu percipi queat, & amplius sic occupat spatium, non contentum prioribus alveis. (4.) *Diffunditur*, seu fluorem dictum patitur. Diffunditur in aquam laxiori ambitu & spatio, è qua hinc repetitur aliâ ἐγχείρησις. Ex quibus vel tacentibus nobis elucescit, fluorem & fermentationem hanc innuere illa ipsa, quæ concurrunt, & modum. Exagitant nempe sulphur partes salinæ acidæ & alcalinæ, sub quarum incude & collisione sulphur vincitur & patitur, quod in utilissima doctrina de fermentatione latius digessimus. Emergunt ergò spiritus vinosi & nascuntur ex sulphure nec nimis volatili, nec nimis fixo, sed medio roscidoque, per fermentationem panso, explicato & attenuato, unà cum sale volatili, quorsum fermentationis requisita, maceratio, germinatio, expressio &c. huc repetenda faciunt. Patet hinc.

5. *Spiritus vinosus non nisi fermentatione propriè dicta erui.* Finis enim obtineri nequit, nisi per media legitima, tanquam instrumenta, quibus non datis effectus omninò cessat, nec sperandus est. Patet id per inductionem omnium exemplorum, & manifestissimo musti, id enim destillatum prius, quàm fermentationem subierit recens, adhuc sibi relictum dulce, nullum spiritum fundit, sed, vel mulierculartum experimento, in sapam coquitur, partibus aqueis per ignem abactis, sulphureis roscidis in spissum rob fatiscentibus. Ex nullo succo, vel liquido prius non fermentato haberi potest spiritus vinosus. Hinc quod *Scaliger* scribit *ex* 87. *p.* 322. Tartaros lactis tenuissimas partes ignis vi sublatas, atque à crassioribus exemptas, quod sublimare dicitur, in usu habere præsentissima facultate ad inebriandum, vel aliter se habet, cum Barbari isti de destillandi arte parum norint, vel prævia fermentatione fieri intelligendum est. Non est itaque, cur spiritus dicamus aquas, vel spirituosas, saltim quoàd sulphur diffusum non fluidum, cum sale volatili in iisdem dispersum, uti aquam majoranæ; neque enim vel inflammabiles sunt, vel inebriant, vel striatim procedunt, ipso quin sensu teste differunt à spiritibus. Prævia autem fermentatione ex cerevisia, vino, quin & horum fecibus spiritus vinosus obtinetur. Ex quo etiam patet, quare feces sint fermenti ficæ, habent enim in se sulphur h. m. fluorem adeptum & quasi concentratum, velut in extracto & compendio, unde minima mole aliis aptis rebus mixtæ vim illam immutandi diffundunt & communicant. Ad illustrationem

nem hujus rei facit, ex fecibus liquidis, sive cum aqua diffusis, spiritum vini ex iisdem siccatis sal volatile destillari posse, unde sulphuris fluorem adepti & salis volatilis præsentia ad oculum patet; sale acido sub sulphuris & reliquarum particularum involucris quoque præsente. Hinc & cerevisia feculenta facilè alvum turbat. Hinc spiritus vinosi sunt revera partes oleosæ valatiles fermentatione mediante expansæ, & in phlegma ditæ.

6. *Spiritus vinosi è vegetabilibus mage sulphureis parantur.* Subjectum generale seu adæquatum spirituum constituunt vegetabilia. Neque enim vel ex mineralibus, vel animalium genere spiritus φλογιστοὶ obtinentur. Non ex mineralibus, multò minus metallis ipsis, quia sulphur illorum fixius est, quam ut possit extricari & mediante fermentatione subire illum fluorē. Objici quidem solet spiritus saturni, seu ex saccharo saturni destillabilis. ♃. sacchari saturni q.v. v g. ℥iv. Ex retorta vitrea per arenam successivis ignis gradibus fiat destillatio spiritus & olei. Spiritus hic vinosus est, & ardet accensus instar spiritus vini, unde quoad vinositatem hanc negari & inter non entia numerari nequit. Est verò reverà spiritus vini regeneratus, quatenus sulphur illud fluorem adeptum, acido fluorem item adepto cesserat in aceto, hoc verò per minium saturato & immutato, illud liberatum per ignem se sistit. Neque ulla ratione probari potest, deberi spiritum hunc ardentem magis Saturno, quàm aceto cum eodem concreto & dulcefacto, quæ ipsa dulcedo vel sola argumento est latentis spiritus, uti suprà innuimus. Cui ergo competit dulcedo principaliter, illi etiam spiritus vinosus, cujuscunque 🜊ri competit fluor, illi itidem spiritus vinosus. Jam verò aceto id omne competit, licet variè immutato, & concurrentibus simul alcalinis sulphureis particulis. Ergò propter quod unum quodque est tale, illud etiam hoc loco magis est tale. Ex animalium classe spiritus sulphurei itidem non obtinentur, quamvis ex urinâ φλογιστὸν spiritum acquiri posse communiter asserant. Neque negari potest in urinâ sulphur, cum & matricem lucis esse hodie certissimum sit, & phosphorus ex urina inspissata, & lege artis destillata obtineatur. Cedit tamen sulphur sali volatili, cujus eminentia sulphur obscurat quasi respectivè parcius longè id fit. Neque obstat, potum vini vel cerevisiæ plurimum spiritus vinosi corpori suggessisse; illud enim in sulphur sanguinis cedit, & spirituum lucem ac vigorem, & vegetabili nihilominus debetur origini. Cum igitur animalia quoad ipsam suam corporaturam fermentationem solùm subeant putredinosam, unde sal volatile in apricum prodit eminens magis, spiritus vinosi sunt incapacia. De melle verò ab animalibus parato mox. Restant ergò vegetabilia, quantum quidem per hodiernam experientiam & inventa constat & assecuti sumus. Ast magna etiam hic occurrit differentia. Præstant spiritum principaliter illæ vegetabilium partes & fœtus, quæ sulphure ad fluorem apto magis præditæ sunt; adæquatè vegetabilia ipsa, plantæ magis sulphureæ, quæ sulphure roscido & sale volatili oleoso pollent; ut (1.) *succi vinosi liquidi*, modò in sufficienti quantitate exprimantur ac fermententur, & in ipsis non præpolleat acidum, quod de uvis, pyris pomis & aliis valet, adeoq; probè sulphur fit maturatum & digestum, cujus dulcedo index est. Id enim nisi fiat facilè ab acido superatur & in acetum sic degenerat, seu potius jugo ejusdem assimilatur spiritus vinosus. Hinc quo dulcius mustum, quo dulcius & πολυφόρον est vinum, eo spirituosius, & contra. Talis succus vinosus cum in fecibus quoque adhuc extet, ex iis quoque 🜄i separari potest. (2.) *Succi vinosi concreti*, exemplo sacchari & mellis, ex quibus fermentationem, ad fluorem sic redacto sulphure roscido, spiritus vinosus consurgit, vel mulsæ solius exemplo. Mel nempe ab apibus colligitur ex floribus & herbis, quàm ut pro succo animali haberi possit propriè. Est enim balsamicum plantarum magisterium, est sulphur roscidum, seu succus vinosus concretus, singulari naturæ providentia, qui si evolvatur, vinum & spiritus vinosus præsto est. (3.) *Semina, baccæ, grana, acini ipsi.* His enim cum καὶ ἐξοχὴν competat sal volatile oleosum, ex illis quoque præcipuè fiunt spiritus. Hæc sulphur subtilius & copiosius offerunt tum oleosum, exprimendum ob copiam, tum concretum, & medium quod fermentatione aptari potest. Sic ex omnibus frumentaceis id parare licet, oryzâ ipsâ. Sic ex acinis uvarum, sive vinaceis potius, mediante fermentatione fit spiritus vinosus. Hinc ex seminibus & balsamicis magis parantur, seu quæ oleum fundunt, eadem & spiritum, exemplo spiritus & olei juniperi, quæ una consurgunt fidelia, adæquatè ex reliquis herbis, foliis, floribus, radicibus & aliis.

7. *Spiritus vinosi sunt vel simplices, vel comitati, vel compositi, vel regenerati.* Simplices voco, qui solâ fermentatione fiunt, velut à priori ut 🜄i verus, & frumentaceus. Simplices, qui præter φλογιστὴν qualitatem & propriam vinosam nullam aliam secum habent. Noti fuêre hi longo tempore sub aquæ vitæ nomine, & temporibus primis inventionis magna æstimatione, quin & per se satis sunt activi, & exemplum præbet quoque spiritus juniperi. Comitatos voco, qui aliorum connubio juncti, vires eorundem transsumsere, & vehunt, sive comitantur, qui fiunt ferè magis à posteriori, per affusionem vini vel 🜄i, ut ♎us absinthii quamvis etiam sub fermentatione ipsâ talis conjunctio fieri possit. Res enim eodem recidit, impetratur spiritus vinosus ex fecibus junctis, qui excitat spirituosam partem plantæ, cum eadem unitur, Talis v g quoque est spiritus cochleariæ, cum multo prius facta fermentatione & hinc vino cochleariæ destillatione, spiritus rosatum item & aliorum Compositi sunt ad unum 🜄 pluribus æqualium virium combinatis & condestillatis, uti id aquæ apoplecticæ, carfunc. aur. embryonum, ♎us uterinus, mastich. composit. &c. demonstrant. Regeneratum voco, qui, sub fluore prædominante aceti prius sepultus, iterum spiritus vestem assumit, uti ♎us ♄ni exemplo citato clarum est. Quin & odor vinosus in abstractione ✻ti cum ⊖e Tartari saturati se exerit, quantumvis per hactenus nota 🜄i plenariè sic non regeneretur.

8. *Spiritus vini partes aromaticas, salinas volatiles, & acidas secum super alembicum vehit.* Non solum transsumit hæc omnia in se, & cum iisdem miscetur; verum quoque vector est eorundem, unde spiritus vinosi latissimè patent præ aliis. & hoc sensu tanquam menstruum universale se gerit 🜄i. Assumit partes aromaticas, sive sale volatili oleoso pollentes, ut, prætec laudata jam, ex menthâ, meliss. rosmarin. corticibus citri, aurant. rad. angel helen ex theriaca ipsa &c. unde spiritus cognomines consurgunt varii. Ex theriaca sanè pars aromatica oleosa ad oculum monstrari potest, non minus ac ex dictis aliisque ejusdem commatis. Ubi notabile est (1.) spiritus aromaticos cum aquis commixtos albescere, ut si spiritus theriacalis confundatur aquæ destillatæ cuicunque, ut ipsi quoque aquæ cinnamomi, quæ sub præcipitatione partes aromaticas solutæ in apricum prodeunt. (2.) Quas particulas oleosas devorare in se nequivit 🜄i illæ seorsim collectæ visuntur: unde ol. theriacale, ol. apoplect simul sub finem evolvitur. (3.) In compositis hinc, ut aquâ apopl. v g primo loco prodire spiritum vinosum, subsequi dehinc partem aromaticam, albicantem manifestò, & cum priori confundendam; ultimo loco phlegma. Salinas verò volatiles, tum specificas, tum communes particulas, recipit itidem, uti

uti ⌒us cochleariæ simplex & compositus optimè fit, si à foliis recentibus cochleariæ abstrahatur Vi; & ⌒ ⊖ ✳ci vinosus laudatissimus est, quando nempe ♃. ⊖ ✳ci, calcis vivæ, ana q.v. v. g. ℥iv. vj. viij. Vi rectif. q. s. Misce destillentur lege artis in spiritum urinoso vinosum summè penetrantem, quo vel solo experimento omnia illa corruunt, quæ adduci solent pro coagulatione Vi à ⌒u ⊖ ✳ci, quod nempe ⌒us ⊖ ✳i cum aquâ paratus; si cum Vi misceatur, concrementum ejusmodi sensibus offert quatenus nempè excutitur sic è suis loculis sal volatile & manifestum evadit, alio accedente liquore, qui ambit ejusdem solutionem ex quo velut certamine singula coeunt in offam, ▽, sal volatile & Vi, cum tamen seorsim & ▽ & Vi, si cum ⊖e ✳co dicto modo destillentur vel Vi etiam à ⊖ ✳co abstrahatur, nullo modo ulla fiat coagulatio. Simile tamen quid contingit, si simultaneo aquæ & Vi connubio ⌒um ⊖lis ✳ci parare intendamus. Curiosius experimentum & longè optimum est, si loco Vi simplicis recipiatur alcalisatus laudatus, seu super cineres clavellatos solâ infusione dephlegmatus. Recipit denique Vi acidas quoque partes occultatas sic secum & dulcificatas, idque quavis forma; sicca vel humida. A salibus quibusvis etiam acidis abstractus dephlegmatur insigniter, imò à fixioribus hisce etiam alcalibus aliquid subtilisatum abripit, exemplo Vi Tartarisati, vel à ⊖le Tartari, vel cineribus clavellatis facta destillatione. Revera odore & sapore præ se fert salinas qualitates simul evectas aliquas, licet pauciores. Sic in aquâ magnanimitatis dicta acidum formicarum volatile sibi intimè copulat, unde ⌒us formicarum acidulo vinosus est. Sic ⌒us ⊕li cephalicus fit, si Vi abstrahatur vel à ⊕lo ipso Cyprio, vel ☿⊕li vulgari, ne ⊕li epilepticum laudemus. Sic ⌒us ⊖lis dulcis, ⊕li dulcis &c. fiunt, vel simplici commixtione & digestione, vel abstractione simultanea. Fiunt ergò & sic ⌒us compositi, sive mixti, vinosi urinosi, vinosi acidi.

9. *Spiritus vinosi striatim in alembico prodeunt*; ob oleositatem resolutam conjunctam. Striæ distinguunt spiritus vinosos ab aqueis, ut & hoc signo possit separari pars spirituosior ab aquosiori. Omnium volatilissimus est Vi, facillimè omnium ab igne sublimabilis, unde primo ferè ubivis loco ascendit. Principaliter verò strias exhibent spiritus vinosi omnes, testimonio oleositatis resolutæ. Striæ cohortes notant particularum unctuosarum, ab aquosis secessum facientium, & invicem cohærentium, unde strias quoque videas in oleis tenerioribus quibusdam, per alembicum vitreum destillatis, exemplo fœniculi, terebinth. &c. Notabile verò est, strias comparere non in ascensu, qui æqualis magis est, attenuatis & rarefactis particulis ἄνω latis, citra nebulas, vel fumum, vel aliam speciem sed in descensu. Quando nempe aufugere nequeunt, è centro tegentis alembici, (uti quoque suo modo in margine vitri facit vinum generosius,) unitæ particulæ undulant, & serie finita defluunt conspicuo longo tramite. Curiosum & illud est, variare has strias pro destillationis tempore & diversitate volatilitatis. Primò impetu ignis sæpe occulunt sese, quod ob copiam confusè magis progredi necessum habeant, circa finem verò non attingunt ipsum cælum alembici, sed horizontem velut lambunt, prope infimam vel mediam regionem saltim conspicuæ. Adæquatè etiam strias exhibet ⌒us ⊖is, quando nempe ritè propulsus rectificatur è cucurbitâ. Postquam enim phlegma roridum ascendit; strias elegantes itidem pingit primus ascendens spiritus, volatilior, reliquus succedens non item, indicio manifestò, partes quasdam oleosas ramosas implicitas eidem adhuc esse. Quod verò idem prædicatur de ⌒u ⊕li philosophico notandum est, eundem illum magis participare de ⌒u ⊖is, quàm ⊕li; quod sapor, effecta & ingredientia quoque testantur.

10. *Spiritus vinosi alcalini imbibunt olea destillata subtiliora aromatica, nec effervescunt cum acidis.* Maximè decantatum hactenus fuit sal volatile oleosum, à *Sylvio* hinc inde celebratum, remq; inter arcana habuit autor, unde, quod fit, plures descriptiones hinc inde fuere propositæ. Res tamen omnis eò redit, quod Vi non recipit olea, nisi interveniente sale alcali, sive fixo sive volatili, quod quod accessum sive intrantiam ipsi conciliet. Hinc tres potissimum modos laudabimus. Primus modus nominatus est à *Leoniceno metamorph. Apoll. & Æsculap. p.* 33. per Vi Tartarisatum, si Vi Rhenan. rectif. ℔ij. abstrahantur à ⊖is Tartari purissimi ℥iv atque hinc addatur olei aromatici, quantum haurire potest, jungendo itidem hinc ⌒⊖✳ci. Alter omnium optimus est, si ⌒⊖✳ci vinoso instillentur olea aromatica, i. e. sale volatili oleoso fœta; ut anis. majoran. caryophyll. cinnam. macis, ligni sassafras &c ad tolerantiam. Ita possumus extemplo egregia componere medicamenta, eademque variare multis modis. Quæ verò spissiora sive tenaciora sunt paulo olea, non æquè feliciter sic solvuntur commodius aerea. Tertius modus, satis itidem elegans, est per alcali fixum, citra destillationem. ℞. Tincturæ Tartari probè paratæ; simpl. vel compositæ, v. g. Tinctura ℥ii utamur ad scabiem & impuritates similes sanguinis, huic verò scopo etiam oleum & lignum ipsum sassafras inserviat, junctis hisce egregium consurgit medicamentum: fit enim hoc pacto ⌒us vinosus alcalinus oleosus. Quo ipso etiam evincitur, tincturas laudatas non esse salis expertes, vel solùm V. coloratum: ita enim miculæ salinæ quoque ad oculum patent. ⌒us vero ⊖✳ci vulgaris id non præstat, quod vinculum sal & aquæ sit laxius longè & debilius, quàm ut combinare sibi oleum queat. Sic hoc ipso modo fit ⌒us ⊖is ✳ci anisatus, fœniculatus, sassafratus, citra destillationem vel abstractionem laboriosam. Alterum verò non minus curiosum est, acidum quodcunque non effervescere cum sale alcali volatili vel fixo, sub illâ Vi copulâ, unde ⌒us ⊖✳ci vinosus, etsi urinosissimus, misceri potest cum ⌒u ⊖is, ⊕li, ⊕ri, & vicissim ⌒us horum dulcis, v. g. ⊕ri, cum ⌒u ⊖is ✳ci. Sulphur enim expansum in Vi mediatoris vicem subit, obtundit spicula salina acida, ut non nisi levissimus fumus inde, emergat, nulla effervescentia.

11. *Spiritus vini est menstruum resinarum & quasi talium, sulphurum subtiliorum: est medicamentum sulphureum volatile, variis viribus transumptis modificandum.* Menstruum est, solvens & extrahens tum absolutè & principaliter, exemplo Vi camphorati, resinæ scammon. gialap. benzoes &c. tum adæquatè aliorum cum sulphure & sale volatili connexorum exemplo essentiarum, tincturarum; elixiviorum, extractorum, quibus omnibus velificatur. Menstruum est tum sibi relictus, tum cum urinosis vel acidis copulatus, ubi aquæ temperatæ nomen subit. Id quod cum notissimum sit, non opus est; ut hoc loco disquiratur latius. Est verò & medicamentum. Sunt qui aquas vitæ aquas mortis vocant, & Vi quocunque modo transformatum; si spiritus maneat, calori nostro nativo improportionatum, urentem & noxium, unde vel ore detentus calorem illum suum exerat, & ejus potores facilè phthisin vel hydropem reportent. Ast innoxius & indemnis est omninò, modo cætera sint paria. Confortat calorem innatum, & facilè, ut loquitur *Helmontius*, in spiritum vitalem assumitur, *l. Spir. vita t.* 17, *p.* 159. utrique acidum & pi-

& pituitam obtundit, mitigat, incidit. Acidum enim non esse Vi contra illos evictum est, qui ad unicum principium, sal, omnia redigentes, omne sulphur acidum esse contendunt. Est medicamentum sulphureum volatile, unde & aquæ apoplecticæ, balsama vitæ & omnia spirituosa in virium debilitate, modo non à rarefactione nimia, sed deficiente potius oriatur, & ipse solus Vi, promptissimè succurrunt labanti archeo. Hinc reliquis omnibus medicamentis largitur penetrationem. Abusus verò non tollit usum. Tacemus perabsurdè literatis non medicis vulgò appellari Vi vinum crematum, ustum, vel adustum, per Germanismum nempe, cum Germani destillationem aquarum & spirituum vocent cremare, adeoque per *Brandvein* vinum destillatum, sive Vi intelligant. Spiritus vini verò cum instar omnium aliorum sit, seu verus, sive succedaneus frumentaceus, vires habet communes calefaciendi & rarefaciendi sanguinem. Cumque reliquorum vires speciales, teste odore & sapore, in sinum suum recipere aptus natus sit, proprias etiam obtinet vires antiscorbuticas, alexipharmacas, apoplecticas &c. pro variantibus mixtis, cum quibus abstractus fuit. Usu quin imò externo etiam gaudet dissipante eximio & roborante, unde gargarisma ex Vi in angina commendatur, Vi camphoratus in gangrænâ; in pernionibus aliisque variis malis.

De Spiritibus acidis.

A spiritibus vinosis sulphureis ad salinos, & quidem ACIDOS, progredimur, qui non minorum sunt virtutum: facienda & hic, ut conjunctim de omnibus valet, distinctione inter spiritum & phlegma, ut phlegma sibi relictum spiritus expers, spiritus à phlegmate contradistinctus à potiori & virtute audiat. Hinc not.

1. *Spiritus acidi à sale acido fluorem adepto destillando exurgunt.* Destillatio singulis est communis, quâ sine liquores solùm vinosi, acidi, urinosi audiunt, hac verò itidem in spirituum asseruntur numerum. Aliud ergò est acidum fluorem adeptum, tanquam latius, aliud est spiritus acidus. Fluorem hinc alium possumus dicere spontaneum, nativum, alium arte modificatum. Acida verò vel fluorem patiuntur simultaneum, vel seorsim. Simultaneum voco, cum sulphure quale evenit in vino, quod constituunt sulphur & acidum, tanquam elementa, prædominante tamen in statu vini sulphure. Seorsim idem fit in aliis. Quo loco illud notabile simul occurrit, dulcia utrumque secum condere, sulphureum & acidum, unde ex vino & Vi & acetum destillari potest; ex melle, saccharo, mulsa pariter spiritus vinosus & acidus, pro diversa præparatione. Dumque fluorem nominamus, præcipuè idem intelligendus est quoad phlegma, quod cæteroqui iners & vacuum concorporat sibi hoc loco acidum, & ita quidem unit, ut in spiritum certa proportione abeat penitus, & nomen proprium amittat, non minus ac sortem. Intelligendus quoad centralem extraversionem, ut prius salsum, nitrosum, resinosum, dulce, vel insipidum, quod exemplis patebit, acidum deprehendatur, sive evadat; concreto prius sub alia textura acido, jam vero excusso & sibi reddito. Unde duo concurrunt, sal ipsum ejusque fluor; cui differentiam specificam simul largitur destillatio.

2. *Spiritus fluorem jam adepti sub aliis liquoribus solâ separatione egent per destillationem.* Destillantur spiritus acidi vel ex liquoribus via humida, vel è corporibus siccis. In illis fluor jam factus est acidi, in his fieri debet adhuc. Commune verò prius illud est spiritibus æquè vinosis acidis. Hinc ex vino, è fecibus, quod diximus, sola separatio per destillationem sufficit, ignis generali potentia; qua omnis humor calefactus tenuior fit, juxta *Hippocratem*, vel rarefit. Sic ⋇, seu spiritus aceti cujus separationem tantoperè avebat *Galenus*, sola simplici destillatione paratur. In eo enim pars salina tartarea resoluta & fluorem adepta, intimeque phlegmati jam sociata, prædominatur. Ut igitur partes acidæ salinæ à conjunctis tartareis & sulphureis separentur, neque in evaporatione v. g. cohæreant, solvendis, sed purum sit acidum menstruum, purum ⋇, id præstat destillatio ex vesica inprimis cupreâ, cum alembico vitreo, sine refrigerio, cujus rei plures dari possunt rationes. Acida nempe præ vinosis fixiora sunt & urinosis, unde fortiori ad destillandum egent igne, qualis est vesicæ, ut sic plures mensuræ uno die aceti destillati haberi possint, quod ex cucurbitâ vitrea igne mediato arenæ minus licet. Atque sic, inprimis lardo prius inuncta vesica ad defensionem majorem nil timendum est ascendere de atomis venereis, quod fieret, si alembicus non vitreus sit, vel per canalem cupreum refrigeratorii dolii transfluat. Cavendum etiam est empyreuma, quod fit, si ac siccitatem vel quasi destillationem prorogemus. Idem verò valet de rectificandis etiam seu denuò destillandis spiritibus acidis, exemplo ⊖-us salis. Facto enim & ibi jam fluore, sola opus est hinc separatione confusi largioris phlegmatis. Quin imò regula hæc locum habet non minus in spiritibus urinosis. Sunt enim in singulis illis seu via humida spiritus confusi, redistillando saparandi, unde *leutern* Germanis & rectificare id vocatur. ⋇ illud polychrestum est ad solutiones, quas tamen simplices præstat aceto simplici, non destillato, perficere, (⋇ enim purius quidem, non tamen æquè fortius est, ob partes tartareas sic separatas magis;) ad extractiones, tincturas, gelatinas, arcanum tartari, acetum bezoardicum extracta opii, hellebori, saccharum ♄i &c. Ex cerevisiâ verò ⋇ minus quadrat, quod sal in eo acidum sit mitius longè & aquosius.

3. *Sal acidum in fluorem cogit principaliter ignis, adæquatè salia ipsa & terra.* Ignis in quibusdam subjectis solam διάκρισιν præstat, exemplo spirituum acidorum in via humida parandorum; in aliis immutat & cogit variè texturam, ut aliis figuris positæ particulæ alium etiam atque alium præbeant saporem & effectum. Hinc alia destillat sibi relicta, alia cum additamentis. Quin quædam adeò intimè sibi cohærent vincula, ut non nisi solo igne possint recludi. Hinc curiosum est illud de sulphure communi, quod possit igne tecto sublimari, & varias in formas mutari, & propinari citra vel minimum acidi effectum, quod tamen inesse demonstrat ignis liber, si accendatur. Sunt in sulphure duæ substantiæ, salina acida, & sulphurea resinosa, bituminosa, inflammabilis. Suntque tam arctè ligata, ut oleum sulphuris genuinum φλογιστὸν inter postulata pharmaceutica referri mereatur. Nisi enim sulphur manifesto & libero igne in gas solvatur, non exurgit liberatus spiritus, sed iterum in forma siccâ idem concrescit & sublimatur, id quod cum aliis similibus habet commune. Ita verò tractatum eructatur idem. Nullum enim imperium habet ignis in acidum, quod dominium ejus eludit & aufugit propulsum, sicuti pars oleosa inflammabilis ipsi in pabulum cedit. Ut itaque vinculum acidi sulphurei arctissimum solvatur, igne opus est propellente, & excipiente vehiculo aqueo. Duplici hinc modo paratur spiritus sulphuris & spiritus sulphurei alii, vel accensione apertâ & completa, unde ab instrumento excipiente fumum 🜍is, campana vitrea aliave, dicitur ⊖-us 🜍is campanatus, vel accensione clausâ, ut quæ in

in apertam flammam erumpere nequeunt, rarefiant tamen & in fumum abeant, quod fit, si clavis addatur sulphuri, nitrum, aliudve inflammabile, quo de vid. *Kesterus*, idemque in clyssis nominatis obtinet. Salia nempe dissociant sulphur adeoque rarefactioni aptant, ut sic non accendatur solùm, sed & detonet, fulminetque nisi coerceatur. Idem verò & terra facit, quæ omnia latius sunt dilucidanda.

4. *Spiritus acidi non prodeunt, nisi excusso, destructo vel infirmato sulphure; facto verò hoc, facilè.* Hoc ipsum assertum lucem fœnerat & clavem porrigit pro omnibus spiritibus acidis parandis & dilucidandis, insistens aliis non minus firmis & concussis fundamentis, v. g. ignem esse destructorem sulphuris, adeòque sulphur refugere ignem aliis implicatum, neque obsequi æquè; tutari se sulphur sub salium inprimis acidorum velo, sulphur esse rarefactionis principium; sulphur & acidum sibi esse contraria adeoque & ignem & acidum dissentire. Patet dictum per inductionem omnium exemplorum, quandoquidem spiritus acidi non prodeunt v. g. ex vino, nisi domito penitus sulphure, adeoque sale fluorem adepto super 🜍r; non ex 🜍re ipso, per dicta. Idem ad oculum patet in ∽u Tartari, ubi, mirabili concursu, acidum, oleosum, alcalinum & terreum cohabitant. Idque cum laxius fiat ob dissociatioenm 🜍ris; hinc in Tartaro partes evaporabiles per destillationem sunt duplicis generis, aquos-acidulæ, oleosæ, quæ ipsæ cum non minimâ quantitate adsint impetuositatem largiuntur & rarefactionem maximam. Has igitur destillatione expelli commodum est, tum per se, tum ad obtinendum partes salinas alcalicas, in ⊛ restitantes. Atque hinc ad refrænandum 🜍ris impetum consultius est destillare ∽um Tartari ex retorta vitrea per ignem arenæ, in recipiens vas capacius, neque nisi ℔iij. vel iv. circiter pro unâ vice retortæ indere, non neglectis ignis successivis gradibus. Quærit enim auras ob dictas rationes. Atque hinc facilè patet, non opus esse, ut addatur ▽i, vel ut soli crystalli eligantur, præstare etiam hanc ἐγχείρησιν, quàm si ex retorta terrea igne immediato spiritum propellere velimus, utpote improportionato. Fit igitur in ∽u Tartari manifestus discessus acidi à 🜍re; quod nisi contingeret, spiritus acidulus haberi non posset, reverà polychrestus pro usu sudorifero, aperitivo & purificante sanguinem, unde in febribus, hypochondriacis, hydrope, scabie, ictero, arthritide &c. prodest egregiè, præcipuè cum aliis mixtis, ut in mixtura simplici, quæ dicitur ∽us Tartari compositus, cum Tincturâ ♂is, potionibus &c. Facto verò hoc ∽us Tartari impetuosus esse desinit & in rectificando placidè decurrit, citra ullam vehementiam ulteriorem, excusso quippe sulphure, quod & in aliis obtinet. Idem verò valet quoque de lignis aliisque grossioribus, ubi ipsa textura nativa particulis reliquis ita innexum est sulphur, ut igni auscultet, sive aperto, sive suppresso. Exemplo sint spiritus lignorum corylini, querni, sassafras, guajaci & aliorum. Ex hisce ad ℔iij. iv. rasura vel concisione aptatis ad ingressum vasis, per retortam vitream ex Arena, quod, ob easdem rationes, ac de Spiritu Tartari diximus, melius est, stillat, liquor sive spiritus acidus medius, simplex sive compositus, prout unum vel plura ligna combinata sunt, ab oleo temperante sive edulcante separatus. Unde vires cum spiritu Tartari communes obtinet, per se vel cum aliis sumendus ad purificandum sanguinem, viribus diaphoreticis & diureticis, seorsim verò ad tincturam coralliorum parandam inde habetur menstruum.

5. *Ubicunque sulphur non dissociatum est textura propria, additis terreis vel salino-terreis aptatum dimittit spiritum acidum.* Nexus hic sulphuris cum acidis visitur cumprimis in salibus mineralibus, eminenter verò in dulcibus. Salia, quà talia destillationi non apta sunt per se, quia licet sint acida in centro suo, oblinit tamen eadem sulphur, hæcque se invicem tutantur ab igne ut vel crepitent hinc si igni exponantur, exemplo salis communis, indicio, non vim exercere posse suam ignem, nisi in partes aqueas, quæ & ipsæ sic impetuosè displodunttur, vel fluunt & funduntur, exemplo ⊖i, Onis, imò Vitrioli, ob æquabilem nexum, ut amplexa sese non possint dissolvi vel διάκρισιν pati, sibi relicta, unde simul liquantur & torturam sustinent, itidem dimisso phlegmate, quoad licet. Hinc & alumine oblita ligna non ardent, sed flammam aversantur & retundunt, quo de exemplum legi potest apud *Gellium in Noct. Attic.* Ut ergò destillari hæc possint in spiritum acidum, opus est dissociatione, absolûta quidem in spiritu sal. communis, nitri & similium, secundum quid in One & vitriolo. Cum igitur salia pura ad evaporationem, & consequenter acidum, ad fluorem sint redigenda, consuetum est & usitatissimum id præstare tripla boli communis additione; sive globuli inde fiant cum aqua & exiccati destillentur, quod in spiritu salis communis aliquando fit, sive simpliciter mixtum, sal communis vel sal petræ, vel conjunctum in spiritu sal. Communis composito dicto, administratis ignis gradibus lege artis. Utrobique sulphur dissociatum & excussum demonstrari potest. In spiritu sal. Communis quidem id patet in phlegmate, quod impetuosius est, & hinc libero vase alio, vitreo v. gr. excipiendum. Si enim statim recipiens vitreum adaptes, ordinariè finditur, à sulphure sylvestri rarefacto. Patet in spiritu, qui albus quidem prodit ordinariè, sed si urgeatur ignis, viridescens, vel crocei coloris, quod in oleo salis præcipuè visitur &c. In ∽u ⊖i verò nebulæ rubellæ, totum recipiens ita quasi tingentes, cum tamen spiritus reverà albus sit, indices sunt sulphuris attenuati excussi & expansi, unde præ aliis spiritus ⊖i sulphureus est, & flammam displosivam concipere potest. Nisi verò tripla terræ addatur proportio, vas rumpitur & nil acidi spiritus acquiritur. Impetuositatem in singulis largitur sulphur, quin & odorem sulphureum in spiritu Vitrioli volatili. Pro Vitriolo verò destillando non opus est absolutè additione terræ, siquidem ochram plurimam, sive terram metallicam, sibi jam junctam habet; opus tamen est dephlegmatione seu calcinatione, ut partes aqueæ ambigantur, terreæ verò cum salinis coeant, & sic vinci hæ ab igne & in fluorem cogi queant. Quâ ratione etiam caput mortuum Vitrioli, seu Vitriolum calcinatum cum nitro mixtum, per ignis gradus, aquam fortem largitur, seu spiritum nitri modificatum; & sunt qui alumen quoque ita per se destillant, retortæ extremo altius locato, ne ebulliens transcendere possit, id quod si fiat, luditur itidem opera, & recipiens rupturam subit. Cum vero & in Alumine viscedo manifesta exuperet, & in Vitriolo quoque ex arctiori cohæsione partium terrearum cum salinis appareat, præstat & in his dissociationem adhibere, quâ factâ copiosior spiritus obtinetur, & citius. Alias enim notum est, spiritum Vitrioli præ omnibus aliis esse fixiorem, & mora egere, ut vel per tres ♂♀ urgendus sit, neque tamen acidum fluorem perfectè nanciscatur; quin resuscitati, ut aiunt, seu potius expositione in aerem liberum laxari ille nexus sulphuris possit, & denuò spiritus obtineri acidus. De modo hoc destillandi egimus in *Progress. Acad. Nat. Curios.*

6. Sali-

6. *Salino terrea dissociant sulphur promtius & spiritus acidi fluorem facilitant, in ipsis inprimis dulcibus.* Salino-terrea vocamus, quando sal commune cum terrâ miscetur, vel mixtum est, uti vulgo 🜍us mellis parandus præcipitur cum silicibus calcinatis & sale communi. Optimum omnium hoc fine deprehendimus ♀ 🜍us ⊖is, alioqui rejiculum, aptissimum tamen huic scopo, ut exemplis patebit. Cum enim omnia dulcia ob unctuositatem roscidam spumascentem calore attenuata facillimè ebulliant & ascendant, intentio verò sit partem acidam ijs immersam destillando propellere, impetrari id non potest, nisi frænum ponamus bullulascenti illi sulphuri. Experimentum ut faceremus, mannam subjecimus destillationi in cucurbitâ vitreâ cum alembico. Exurgebat ab sublime usque in ipsum alembicum, in spumam & bullulas attenuata, frustraneâ operâ. Idem de melle & saccharo sperandum. Adeò verissimum est non distillari posse ex hisce spiritum per se, per dicta, quia nempe sulphur illud obicem ponit, neque evolvi patitur partes salinas acidas, quæ cum sic quoque urgeantur, invicem ascendunt & rarefiunt infinitis bullulis. Cogitatum itaque est de medio. Nil confert gradus ignis, etiamsi leniorem adhibeas, nil impetrabis, uti aliàs in oleis, ut anisi, & aquis hoc moderamine opus est, aliàs transituris per alembicum confusim ipso semine seu corpore destillando cum aquâ. Nec terra ipsa æquè sufficit, quia dissociationem, ut in salibus destillandis, non tam præstare potest sufficientem. Hinc nec experimentum *Finckij* succedit, quando *enchirid. dogm. hermet. cap.* 4. *p.* 21. jubet injicere sacculos arenâ repletos pugni magnitudine in mel destillandum, ne nimiâ ebullitione illud alembicum transcendat, indeque ex cineribus prolicere spiritum; quod frustra dudum tentavimus. Ut paucis rem complectar, facillimum est destillare ex melle, saccharo, mannâ spiritum acidum, addito anaticâ proportione ♀ 🜍us ⊖is. Partes enim terreæ & salinæ sulphureas illas bullulascentes compescunt & dissociando enervant, ut sic spiritus habeatur acidulus medius, pro tincturâ coralliorum, imò & auri ipsius extrahendâ. Excipitur verò saccharum ♄ni, quod dulce quidem est, & ob consimilem ebullitionem sunt qui bolum addunt. Verum fine suo frustrantur, neque sic spiritum ardentem æquè acquirunt, cum sulphur illud sit paucius, sit non tam acido, quàm austero obseptum, unde & dulc-astringens est, cum alia dulcia potius lubricent, quippe in quibus acidum magis extat. Per se ergò potius destillatur, citra ullum tale dissocians. Nihilominus si nitrum & ignis accedat, fulminare potest. Sic & cum salinoterreum sit ⊕ crystallinum, destillatur per se successivis ignis gradibus in spiritum penetrantissimum, (✱ concentratum) primò albicantem, deinde viridescentem, tertio album nebulosum, pro menstruo convenienti ad tincturam ♂is adstringentem. Ex ⊕ vulgari verò id non succedit, ex quo cum sulphure & gummi ammoniaco compositus anta isthmaticus fit.

7. *Quæ ignis & salium copulâ acidum spiritum igne conclusum per vices ingesta dimittunt, clyssi audiunt.* Inter nomina recentiora, in scholis chimicis enata, non ignobile est clyssus, incertum quo autore. Primus quidem ferè *Paracelsus, lib.* 4. *Philos. T. III. oper. p. m.* 50. clyssum nominare videtur vacuum, seu spatium aereum, noctu, inquiens, humiditatem densari magis, appetente sole evocari in altum, sive clyssum. Post hunc describit & nominat clyssum *Thurnheuserus hist. plant. p.* 90. ubi præmittit, clyssum vocari unamquamque virtutem, unâ quidem velut è radice ortam, varia in loca distributam, tandem tamen iterum uno loco collectam & unitam. Ut hoc sensu arguatur per ignem attenuatus vapor in amplum spatium, hinc iterum in unum concetratũ spiritum. Pingit verò ad ἐγχειρήσεως demonstrationem tres cucurbitas, uno alembico exceptas, quarum uni oleum, alteri sal, terræ liquorem indere jubet, & æquabili igni tria hæc evoluta in alembicum combinare; quod ipsum κατὰ ῥητὸν intellectum vel tyroni pharmaciæ notum igne tria distinctæ naturæ possunt æquabiliter propelli. Quicquid verò horum sit, ad analogiam horum clyssi hodiè dicuntur, acida vel quasi talia deflagrabilia sive detonabila, successivè rarefacta, seu spiritus aciduli per successivam evaporationem, quæ detonando fit, evoluti, & humido excepti. Duo enim, quod ex dictis patere potest, sunt modi spiritus acidulos volatiles siccos propellendi, (1.) sine fusione, per dissociationem terrearum particularum conjunctarum, ut ignis non tam fluidum, quàm evaporabile reddere possit acidum. (2.) cum fusione deflagrabili, tum solitariâ, exemplo spiritus sulphuris, tum acceleratâ per sulphurei & salini combinationem, qui ipsissimi sunt clyssi.

8. *Clyssi sunt vel simplices, vel compositi, minoris vel majoris apparatus.* Sic tales clyssi fiunt ex ⦶ & 🜂e, item ⦶ & ⊖ ✱co cujus exempla concipi possunt in lapidis prunellæ & ⦶i ✱calis confectione. Ubi, accensione factâ manifestâ, sensui etiam occurrit spiritus acidus, qui si excipiatur, habetur clyssus, sive 🜍us ⦶i sulphureus, 🜍us ⦶i salinus. Fiunt ex ⦶ & ♀ro, excepto per ♄i 🜍u, adeoque ex omnibus, ubi pansum per sal & ignem sulphur excutitur, & ad deflagrandum ἀθρόως solicitatur, detonare vocant medici. In omnibus hisce curiosum & notabile est, fieri concursum nitri & sulphuris, seu inflammabilis, unde, præter hosce enumeratos velut simpliciores clyssos, tres compositi, eodem tamen recidentes, in officinis clarissimam indepti sunt autoritatem, καὶ ἐξοχὴν tamen primus. Ut nempe tres simplices inprimis sunt, sic & tres compositi, nempe (1.) clyssus sive spiritus nitro-sulphureus ♁iatus, ex ⦶ro, ♁io & sulphure, sulphuratus uno verbo commodè dictus. (2.) Nitro-tartareo-♁iatus, ex ⦶o, ♁io & ♀ro, quem tartareum ad differentiam vocamus, quia sulphur mutuatur à ♀ro præcipuè, & hinc ♁io. (3.) Nitro-tartaro-✱calis, addito etiam sale ✱co ad ⦶, ♀rum & ♁ium, pro lubitu, quibus tanquam corpus jungere etiam solent silices calcinatos, & sic majoris apparatus reddere, ut priores minoris esse constat. Cum itaque hoc concursu, vel sensu teste, sulphur excutiatur statim, & in motum, in flammam erumpat, unaque sal acidum liberatum gas suum eructet, tota processûs ratio & cautelæ in duobus consistunt potissimùm, (1.) in accensione, licet suppressâ, idem enim contingit ac si apertè accenderentur. Hæc nisi fiat, non evolvi potest spiritus, uti par est. Hinc retorta tubulata probè prius debet esse candefacta, & ipsa ingredientia siccata potius quàm humidula, pulverisata & probè mixta, ut nihil sit in morâ. Hinc sulphur minori ad reliqua proportione addendum est, ad moderandum impetum, unde *Glauberus Furn. Phil part.* 2. *cap.* 41. ℞. ♁℔i. ⊕ ℔ii. 🜂 ℥iii. Hinc detotaro summo studio in hâc præparatione debet observari. Hinc non nisi partitim, ℥ß. circiter, injicitur, aliàs enim rumperet vasa. Hinc tubus retortæ glubulis ex luto, (hi enim optimi sunt,) mox obturandus, quod & ad alterum scopum pertinet. Consistit enim (2.) in fumi sulphurei acidi exceptione, qui cum copiosus sit, hinc satis capax recipiens continuatâ serie collo retortæ, intermedio pro re natâ tubo alio elongato, adhærere debet, probè itidem lutatis commissuris. Hinc recipienti aquam indimus, ut corpus inveniat spiritus exhalans, quod sub finem admodum promptè subire visitur. Hinc tamdiu expectamus aliquantulum, donec vacuus sit retortæ venter, & successivè omnia fiant. Quin eadem ratio est pulveris pyrii, cujus displo-

plosione factâ spiritus consimilis in auras abit, qui exceptus clyssum largiretur itidem.

9. *E salibus citra deflagrationem prunis candentibus successivè injectis spiritus acidi exurgunt.* Memorandus est & ille modus singularis parandi spiritum v. g. ⊖lis *Glauberi*, in quem finem furnum invenit aptum huic rei, & descriptum *part. 1. Furn. Philos. p. 6. seq.* Fundamentum processus idem est, quod diximus, excussio & infirmatio sulphuris conjuncti, quatenus igni immediatè commissis sal acidum sic liberatur & evolat; captum verò spir. largitur. Hinc affinis est hæc operatio clyssis, eâ tamen differentia, quod in clyssis vasi clauso, hîc prunis ipsis ingeratur materia destillanda, mox ostijs laterali & superiori clausis, ut per tubum ad latus furni spir. transire in recipientia, seu aludel potius, possint, subtus excipiendi, quod ex figurâ depictâ & αὐτοψίᾳ melius potest intelligi. Laudat hunc modum autor, & reliquis præfert ob commoditatem, quod breviori tempore, minoribus sumtibus, in copia, destillari sic possint spiritus. Restringit tamen hoc ad unum ferè ∽um ⊖is: Cumque sal commune solùm prunis injectum crepitet & dissiliat, duobus modis id coercet, vel miscendo ⊕lum vel alumen, atq; sic ingerendo mixta hæc & pulverisata: vel carbonibus in sale cum aquâ soluto seu muriâ extinctis, iisque si subdantur carbones alij, consequente accensione impetrari desideratum spirit. Verùm licet satis curiosum sit hocce inventum, non tamen assensũ & applausum plenarium invenit, quin inconveniẽtia quædam circa hunc modum deprehendantur, (1.) quod sic non obtineatur spir. purus, sed partim mixtus gas carbonum, partim spir. alum. vel ⊕li, quicquid etiam contradicat *Glauberus*, ut puritatem hanc defendat. Atq; sic longè commodius communis retinetur modus, cui etiam addi potest, quod ex muriâ ipsâ quoque destillari separando possit ∽us ⊖is, de quo vid. *Ludovici*, item quod cum alumine usto idem obtineri queat commodè. (2.) denegato aeris accessu, & materia non inflammabili super prunas ingestâ, necessum est ignem ipsum suffocari, vel debilitari saltim, ut propelli spiritus minus possit. Quicquid horum sit, & sic succedit commodè spiritus, impendendus usibus varijs.

10. *Spirit. acid. siccis, nebul. hospitium & corporaturam largitur aqua.* Fluorem suum acidum unicè communicare gestit cum aqua, pro cujus modulo & accessione variat consistentia spirituum. Spir. acidi humidi, solâ separatione ascendentes, v. g. ex ✢ sequuntur modum destillandi aquarum. Ast è carceribus suis sulphur. & terreis missi, nebularum & fumi, modò albicantis, ut è Tart. ⊖le & ⊕lo, modò rufescentis, ut è ⦶ro, specie expelluntur. Hinc si nullum penitus humidum excipiens admittatur, spiritus consurgunt crassi, vel butyrosi, vel solidâ velut formâ ipsâ, exemplo butyri ♁ij. quando vel ☿ius ≏tus, qui ∽us acidos siccos & concretos continet secum, vel ⊖ decrepit. & ⊕lum calcin. miscentur & propelluntur ex retorta cum ♁io, ejusve regulo. Ad eundem modum etiam ∽us ⊕li ipse, & alii butyrosi haberi possunt. Hinc butyrum ♁ij. nil aliud est, quàm ∽us ⊖lis gumm. ob defectum partium aquearum concorporatarum, & præsentiam sive commixtionem intimam partium terrearum, seu regulinarum, quod ad oculum patet, si affusione aquæ simpl. inde præcipitetur ☿ius vitæ. Adeoq; spir. acidi sine humido propulsi tali figurâ exhibentur, & sunt fumosi, seu ad aeris accessum fumant, & ab eo mutuãtes humidum liquescunt magis, imò adaugentur. Hinc differentia patet spir. acid. quod alii sint aciduli, alii acidi, alii acidissimi; alij nebulosi, alij fumosi, alij butyrosi, alij liquidi. Hinc suo sensu tantum acquiritur ∽us, ⊖lis, ⊕li, Tart, ▽F is, quantum suppetebat, vel concessum est aquæ seu humidi. Nominatim verò in ∽u ⊖is parando recipienti inditur aqua simplex largiori quantitate, non sufficit enim extillans phlegma, unde in copiâ majori acquiritur. In ∽u verò ⊕li & nitri vulgò acquiescere solent in domestico adhuc inhærente vel sali vel bolo humido, quamvis in ∽u ⊕li etiam consultum sit phlegma proprium indere. Sic & ∽us Tart. habetur majori copia, si jam destillatus v. g. è ℏiv. Tart. spiritus indatur, vel relinquatur in recipiente, ut reliquus sic capi & immergi possit promptius. Idem in clysso laudato & similibus acidis vaporosis omnibus valet.

11. *Spir. acidi concentrati dicuntur olea, licet impropriè dicta.* Solent quidem & abusivè spir. hi acidi aliquandò olea appellitari. non factâ inter olea & spir. distinctione, uti hinc inde legas in potionibus & julep. ol. 🜍is, ol. ⊕li, inprimis apud *Joelem*, & paulò superioribus annis qui scripsere, receptum. Accuratius tamen loquendo olea audiunt concentrati spir. v. g. quando rectificatur ∽us ⊖lis, post phlegm. & spir. propulsionem in fundo cucurbitæ remanens liquor flavescens, aurei coloris, dicitur oleum salis. Sic & idem in ⊕lo obtinet, prodeunte & distinguendo phlegmate aqueo, (licet & hoc quandoq; confundatur & pro spir. acid. capiatur,) spir. acid. & oleo, quod spissius est, saturatius & longè ponderosius, ob sal fluorem adeptum summè concentratum, & in via coagulationis adhuc gravius. Hinc butyrum ♁ij. spontanea mora & aeris accessu deliquium passum, optimè sic depuratum, ut nullâ alia rectificatione egeat, communissimè dicitur oleum ♁ii. Et mirandum est, quomodo tàm intimè solutum contineat mercurium vitæ occultatum, & quomodo diduci hæc olea possint, ut ol. vitr. contentum vitro, successu temporis, labentibus mensibus vel annis, eo spatio contineri amplius non possit, velut multiplicatum. Ut vel inde probari possit, sal esse magnetem humidi, & alcali & acidum, mediumq; ipsum, nisi alia interveniant obstacula, quæ poros oblinant & alterent.

12. *Salia acida invicem mixta sese acuunt.* Acuunt sese mitia & fortiora, exemplo spiritus Tart. & ⊕li, si destillentur simul ana, vel ⊕li subquadruplo, in spiritum aperitivum, qui geminus, si non melior, est spiritui aperitivo Penotj. Habet hic sanè suum usum, quandoquidem sal Tart. ochram vitrioli magis præcipitat, silices verò calcinati dissociant magis implicans acidum sulphur, unde, accedente per deliquium necessarium humido, destillari potest spiritus. Idem verò facilius dicto modo confieri potest, vel misceri etiam spiritus uterque. Solent verò fraudatores illi, qui spiritus venundant, ordinariè quasi ∽tum Tart. sic acuere, ut in copia parent, à quo cavendum est, quod vires sic aliæ acquirantur. Acuunt sese fortiora ipsa, quin immutant quædam. Si spiritui ⊖is, quod itidem faciunt dicti homines, sal proprium addatur, fortior sic redditur, præter morem suum. Idem de spiritu nitri, sale proprio saturato, valet. Notabile est, ex nitro & vitriolo fieri aquam fortem, quæ hinc de utrisque participat, in medium quid, acidum tamen, sic immutatis. Melius quidem esse scribit *Polem. de sulphure philosophor. pag. 61.* si spiritus nitri & vitrioli seorsim destillati misceantur, & rectificentur, nam spiritum vitrioli retardare spiritum nitri. Alii hoc modo infringere se spiritus contendunt. Sed satius esse, ut via sicca, quàm humida paretur ▽F, sensus demonstrat: simul enim miscentur in mortario vitriolica & nitrosa quævis, (ideò in compositis non miscenda vel liquida vel solida,) statim odor aquæ fortis emergit, & nares ferit. Atque sic ex p. j. nitri, p. ij. ⊕li prius calcinati paratur per retortam, per gradus igne adhibito, & quantum decessit vitriolo inter calcinandum circiter aquæ, in recipiens indito. Compositæ aquæ fortes cum amiantho, tutiâ, & alijs audiunt gradatoriæ, de quo vid.

vid. *Kesler.* Ut verò nitro additum vitriolum aquam fortem efficit; sic ⊖✱cum, vel sal gemmæ, nitrum ipsum, subquadruplâ vel suboctuplâ parte additum aquæ forti, illam acuit, & in aquam regiam commutat & exaltat, tum via humida, simplici solutione, quamvis quidam destillare denuò malint: tum via sicca, nitro & sale gemmæ simul destillatis cum bolo, quo fine etiam aliquando adhiberi potest spirit. salis compositus. Qui verò nitrum & sal ammoniac. pulverisata ana destillare volunt, vix videntur finem optatum obtinere posse, ob gas elasticum potentissimum, quod facilè fulminat. Observavimus, pro destillatione ~us nitri, bolum & nitrum ana recepta in ♈ cum fragore disrupisse retortam; multò magis id timendum est in solâ talium horum mixtione, quæ se invicem evocant, unde sunt, qui, ad ductum *Tenzelii*, per retortam tubulatam id peragere sustinent.

13. *Salia acida metallis infringuntur.* Non tàm mens est asserti, in solvendo infringi virtutem spirituum acidorum, cum effervescant cum iisdem inter solvendum, quàm pro destillatione præstanda. Notus est spiritus vitrioli martis, spiritus vitrioli veneris, quos etiam citra mentionem vitrioli efferunt, spiritum martis, spiritum veneris, quorum hìc acetum esurinum hinc audit. Modus parandi non differt à posteriori, vitriolum martis, vitriolum veneris eodem modo destillantur in spiritum, ac vitriolum vulgare. Differre verò volunt vires, & non solùm subtiliores sic evadere, sed & virtutes quasdam accipere. Hinc *Faber*, per hyperbolen chimicam, ad miraculum & stuporem *scribit* spiritum vitrioli veneris opem ferre omnibus illis, quibus deest facultas retentrix seminis, & qui perpetua gonorrhœâ laborant, cum aqua quercus sumptum, quæ ipsa etiam hac vi pollet. *l.3. secret. chimic. c.4. p.*424. Verùm si penitius paulo intueamur ἐγχείρησιν, seu destillandi modum, sanè actum agunt, qui ex vitriolo martis, vel veneris, spiritum destillant & aucupantur subtiliorem ac meliorem. (1.) enim omne vitriolum jam dum de natura martis vel veneris participat, unde hermaphroditicum audit. (2.) Actum agitur, si primò spiritus vitrioli ex vitriolo communi paratur, cù hoc vitriolum ex marte vel venere, ubi acidum iterum corporefit, ochram terream tanquam corpus assumendo, & ex hoc denuò id, quod prius jam obtinebam. Sin acuere illum velimus, præstat vitriolum martis parte suboctuplâ, ℥j. ℥j. spiritus solvere, inque usus aperitivos roborantes impendere. Unde (3.) spiritus hi vitrioli martis, vitrioli veneris, à spiritus vitr. vulgari non differunt, imò ferè debiliores sunt, vel saltim pretiosiores, non virtute nobiliores.

14. *Spiritus acidi constituunt menstrua corrosiva, & medicamenta.* Menstrua præbent omnium potentissima; menstrua ad extrahendum spiritus acidi mitiores, diffusiores & medii, ut acetum destillatum, (succos consimiles non attinet hoc loco laudare pluribus,) spiritus mellis, mannæ, viridis æris &c. tum per se, tum adjumento comitante vel subsequente ♀i, quod ex aliis capitibus & loculis abundè notum est. Menstrua ad solvendum spiritus quidem mitiores quoq;, magis tamen fortiores. Solvit aqua fortis metalla omnia, excepto auro, solvit aqua regia aurum, non alia metalla, saltim recepto solvendi usu. Solvunt spiritus hi acidi fortissimi metalla, destruendo compagem mixti, quæ in sulphure residet. Sulphur est vinculum & compages universalis, unde omnia menstrua tantum solvunt ex mixtis, quantum juris habent in sulphur, quæ regula generalis esse potest omnium solventium. Cum verò acida in sulphur, quà tale & cohæsivum est, minus virtutem suam exercere queant, unde aqua fortis, quæ solvit argentum, aqua regia, quæ solvit aurum, fixissimum corpus, non solvere novit sulphur commune, fixitate nullo modo cum dictis comparandum; solvunt hæc ipsa metalla, ob junctam terram. Hæc cum abundet in metallis, neque pori sulphuris aditum omnem in terram excludant, ut in sulphure vulgari, fit, ut hac mediante jus in sulphur obtineant, idque devorent partim in quibusdam, argento, auro, cupro, plumbo &c. partim immutentur ipsa magis, ut spir. vitr. & omnis acidus in ferro, acetum destillatum in minio &c. Constituunt in his menstrua primaria, uti in aliis secundaria, cum spiritibus vinosis juncta, sub aquæ temperatæ nomine, ut in elixirio proprietatis, juncta cum aquâ simpl. in tincturâ rosarum, violarum &c. Constituunt verò & corrosiva, pro excitandis fonticulis, absumendis excrescentiis, extinguendo charactere peregrino seminali in nævis maternis, sed cum cautelis debitis adhibita, ut juvent, non noceant. Præbent corrosivum, & causticum in carbunculis pestilentibus &c. Dissolvunt & sic sulphur vitale & mixti, seu partis, cui applicantur, unde inducunt νέκρωσιν, quæ agendi ratio corrosivorum est genuina. Atque hinc etiam interno usu ita moderandus eorum usus, ne noceant, ardoremque vel escharam inducant ventriculo. Præbent verò & cathæreticum, & desiccant, absumuntque ulcera mitigata. Sic in ulceribus labiorum spiritus salis leviter contactus sanat promptissimè. Sic *Jachinus* aquam fortem cum aquâ plantaginis commendat in ulceribus nasi, *comm. in Rhasen. p.*226. Denique largiuntur medicamenta, polychresta & potentissima. Quicquid ab acidis expectandum est ullis; id potenter & κατ' ἐξοχὴν præstant spiritus acidi, usu stomachico spir. salis & vitrioli, carminativo spirit. nitri; incisorio, resolvente, diuretico, aperitivo, hypochondriaco, nephritico, antifebrili, refrigerante & alterante singuli: sudorifero, diuretico & laxante alvum, clyssus antimonii sulphuratus. Tacemus alios speciales usus in singulis, hinc inde annotatos; qui tamen ex hisce generalibus omnes fluunt, unde spiritus vitrioli cephalicus acidum vitrioli subtile & volatile, magis tenuatum & separatum, exhibet, spiritus viridis æris cum 🜍e factus antiasthmaticus &c.

De Spiritibus urinosis.

Restat, ut dicamus quoq; de SPIRITIBUS URINOSIS, qui & ipsi summè activi sunt, ut tribus hisce heroibus ad omne morborum genus uti liceat. Certare verò urinosi cum reliquis possunt tum subtilitate, omnium maximè enim sunt volatiles; tum viribus, absolutè & respectivè consideratis. De his ergò not.

1. *Spiritus urinosi à sale volatili liberato & fluorem indepto consiunt.* Urinosi dicuntur ad differentiam vinosorum & acidorum, qui saporem consimilem & odorem de se præbent, hi verò urinosum, sensibus inter se admodum affinibus, qualis nempe ex urinâ resolutâ in stabulis equorum, in cloacis &c. spirat; quod cum communissimum, & nemini non notum sit, ad hujus instar omnes consimiles hinc dicuntur urinosi, seu sale volatili fœti, quo ipso essentialis differentia simul elucet, quomodo à reliquis ad extra & intra distinguantur. Cumque præ reliquis volatilis hujus seu salis seu spiritus esset natura, & in quibus eminet, nec ligatum est, promptè se subducat & aufugiat in auras, immersum quoq; & ligatum, vel sociatum saltim deprehenditur alijs, ita, ut in quibusdam nullo se probat à priori sensu, ut in cornu cervi, in alijs odor acidus potius se exerat, ut in formicis & pane, in alijs sulphur volatile variè specificatum, ut in floribus, & herbis. Totum igitur artificium acqui-

acquirendi spiritum urinosum consistit in libertate salis volatilis, quâ præsente se satis manifestat, ut è contrario occultatum est, vel in totum, vel in tantum, cedens aliis potentioribus. Hinc nosse vincula oportet, quibus illigetur & innexum velut captivetur, ut sic è carcere liberari queat. Ita verò fluorem adipiscitur itidem & prædominatur, reliquis subjugatis; fluorem tum potentialem, qui in salis liberati consistit evolutione, tum actualem, cum promptissimè liquori immergatur, atque sic spiritum exhibeat, liquida forma.

2. *Spiritus urinosi ex omnibus regnis, vegetabili, animali, & minerali sunt parabiles.* Hactenus quidem id minus notum fuit, & spiritus φλογιςοὶ ex vegetabilibus magis, acidi ex mineralibus, urinosi ex animalibus ferè parati, in quibus omnibus abundantissimè reperiuntur, id quod etiam καθ' ἐξοχὴν valet, & verum est. De vegetabilibus id negarunt communiter, nominatim *Zvvelfferus* & *Mœbius* noster, alibi laudati, quamvis sal volatile in plantis antiscorbuticis agnoscerent, & idem in cephalicis deprædicasset *Helmontius*. Hodiè verò, vel nostra levidensi opera accedente, in apertam lucem posita sunt salia volatilia, seu spir. urin. plantarum, ut ad αὐτοψίαν, ad sensus provocandum sit, si quis amplius negare id sustineat, unde & ex fuligine dudum notus spiritus urinosus, spiritus cochleariæ, lil. convall. urinosus, exemplo esse possunt, de quo *l. 2. de sale volatili plant.* egimus latius. Ex mineralibus verò difficulter quidem id videtur impetrari posse, ob prædominans acidum; prodeunt tamen spiritus urinosi ex his quoque, tum per se, particulis salinis volatilibus sub jugo aliorum incarceratis liberatis, exemplo vel solius spir. sal. ammoniaci nativi, tum in quibusdam per κοινωνίαν, ut ex alumine, ad cujus præparationem prius urina accesserat. Ubi & illa differentia est notabilis, spir. vinosos odorem & saporem retinere magis, unde & audiunt vinosi, acidos minus, medio modo se habere urinosos, uti manifestè in dictis exemplis videre est.

3. *Vincula sal volatile detinentia & implicantia duo sunt, sulphur & acidum.* Cum non offerat se sensibus æquè, vel tamen non solum & præcipuè, noscenda sunt illa vincula, ut ex illorum sinu seu carcere liberari queat spiritus volatilis urinosus. Distingui possunt hæc ipsa in principalia & adæquata, licet iterum & in his differentia deprehendatur. Principale illigans & domans est acidū, hostis Vatinianus omnis alcali, maximè verò volatilis. Hinc difficillimè omnium acquirere licet sal volatile ex abundanter & purè acidis, ita ut vel jures nullum adesse penitus. Principale illigans & obvolvens est sulphur, cujus visco glutinoso irretitum quasi captivum detinetur, ægrè dimittendum, id quod exemplo ossium, cornuum & cranii humani illustrari potest. Liquoribus ac oleis animalium terra absumtis & exesis, verba sunt. *Quercetani in tetrad. affect. cap. p. m.* 228. ossa salium domicilia, ipsaque propè tota sales, licet exiccata tumulo, fixa tamen firmaque tota perstant, nulla temporis serie expugnabilia nec vincenda. Quo ipso tamen loco non nosse videtur sal volatile ossium, cum incinerare eadem jubeat, ut virtutem suam exerant. Satis nobis sit, etiam ex ossibus & calvariis è cœmeteriis depromptis posse propelli & separari sal & spiritus volatiles. Adæquatum illigans & dissocians constituunt reliqua: aqua & terra. Curiosum est, ob teneritudinem ipsum sal volatile ita obscurari posse in aqua, ut ne vestigium sui relinquat. Si v.g. sedum minus, satis acre & sale volatili fœtum, è cucurbita recens destillatur, liquor prodit aqueus, non acris, ob liquatum sic sal in aquam magis, quod prius videbatur magis se exerere, id quod & exemplo succorum patet, qui ex proportione vel respectivè æstimati minus sæpe sunt acres ipsis integris mixtis.

4. *Liberant spiritus & sal volatile tria: ignis, alcali & putrefactio.* Dissolutis vinculis dictis, necessum & consectarium est, liberari spiritum & sal volatile. Notanter dicimus spiritum & sal volatile, cum unum quidem sint re, distinctum verò modo, fluore, uno verbo, igni & aquæ debito. Ignis in destillatione spirituum urinosorum se gerit ut analysta communis & proprius. Communis, quia propellit omne volatile & evaporabile, atque adeò quoque ipsum sal volatile. Proprius, quia est principium destructivum sulphuris, tanquam vinculi, quo destructo idem liberat. Alcali est contrarium è diametro acido, ergò dum infringit ejusdem vires, libertate sua potitur sal volatile. Non verò omni acido & alcali commissis sal volatile emergit, licet gas subtile elasticum eructetur, exemplo præparationis Tart. ⊕-ti, ⊕-li, martis, arcani Tart. & similium, sed eo saltim casu vel potissimum, ubi substat acido alcali & subjugatum est, qualia sunt ammoniacalia omnia. Facit id alcali modò extraneum, de quo in sequentibus, modò domesticum, juvando & promovendo, libertatem, uti notum est in destillatione ∾us salis, igne fortiori circa finem adhibito flores ammoniacales, etiam rubros, emergere. Liberat putrefactio, ubi sulphur vitale nexibus suis exutum destruitur, atque sic centraliter illo reserato salia se in libertatem vendicant, & abitum moliuntur beneficio humidi, cui se associant, unde si ignis propulsor accedat, potest haberi spiritus urinosus imò & per se exhalat sæpe, naresque & oculos ferit. De his speciatim dicendum est ulterius.

5. *Quandocunq; innexum sulphuri & terræ solis est sal volat. propelluntur spir. urin. igne concluso.* In quibusdā sola ignis tortura sufficit, ad viscum sulphur. gelatinosum tollendum. Exemplo sit spir. cornu cervi, eboris, alcis, cranii humani, viperarum, serpentum, fuliginis &c. Omnia ossa, & his similia solida ex animalium genere, ut dentes, chelæ & oculi cancrorum, pollent. (1.) plurimo sal. vol. gelat. seu sulphuri viscido immerso, quod hinc inter destillandum facessit in oleum. Gelatina ossium nota est, notum sulphur unctuosum fuliginis, nota mucilago in ludo, & in ipsis lapidibus cancrorum. (2) partibus terreis fixis, quibus aqueæ ministrant, & mixturam singulorum promovet. Cum ergò ignis liquat roscidum illud gelatinosum, fitque διάκρισις manifesta, liberatur hoc ipso humidum, & huic immersum & per se quoque patens sal volat. ℞. v.g. cornu cerv. q.m. concis. rasuræ eboris tornati, vel aliorum, ex dictis, v.g. ℔ij. vel iij. q.v. Indita retortæ vitreæ destillentur l.a. igne arenæ, cum debito receptaculo, per gradus. Procedit primo loco spiritus, (neq; enim phlegmatis hîc attenditur differentia,) succedit oleum empyreumaticum, fœtidum, & ipsum sal. volat. refertissimum, & denique sal volatile copiosum, pro uniuscujusque modulo, parietibus recipientis variis hastulis & figuris se affigens, quæ ipsa hinc non attenduntur æquè, licet curiosiores etiam diversitatem hanc mirentur, uti sal volatile. Cornu cerv. parallelipipedi figuram æmulari scribitur. Absoluto propulsionis opere oleum separatur à spiritu, beneficio tritorii vel filtri, spiritus verò cum sale vol. conjungitur, quod cum ob copiam non solvere vel recipere omne queat, eluitur (siquidem spirituosa liquida expetatur forma,) aqua simplici, quæ præ Vi ferè potior est, ob promptiorem solutionem & homogeneitatem, quantum ad solutionē sufficit. Hinc vel per subsidentiam solam, vel per destillationem à cineribus vel calce vivâ, rectificatur, separatis sic particulis ramosis oleosis, unde ferè ordinariè etiam rectificatus flavescentem, seu non adeò pellucidum colorē recipit, nisi alia artificia accedant. Reliquum verò caput mortuum, si igne aperto urātur ad albedinem, fit respectivè cornu cervi ustum, ebur ustum seu spodium &c. Quod si per retortam terream igne immediato fiat destille

destillatio, sal volatile terreum magis consurgit, unde consultius ferè, nisi majori quantitate intendatur spiritus, ex arena idem paratur. Sic etiam ex sanguine humano, cervino aliove copiosissimum sal volat. seu spirit. urin. paratur, per solum ignem propellendo. Imò & sanguis hirci, vel alius exiccatus, si destillationi subjiciatur, idem demonstrat, unde modus agendi sanguinis asini in melancholia, hirci in casu ab alto & pleuritide patere potest. Idem fit ex pipere per se, ex semine rutæ, cochleariâ siccâ &c. Nec aliter se res habet in mineralibus, consimili lege gaudentibus. Ita enim paratur spiritus calcis vivæ, quem frustra hinc ex calce quæras, (vel saltim nonnisi minimam partem,) urinosus, volatilis, insignium virtutum, ex lib vi. vii. per retortam destillando lapidum istorum fragmenta.

6. *Ubicunque sal volatile ab acido ligatum est, alcali addita, spiritus urinosus propellitur.* Liberatur enim sic ligatum volatile, ut sui juris esse & prodire queat. Ratio hujus in contrarietate perpetua alcali & acidi consistit. Exemplo sit spiritus Tart. urin. Langelotti, quando tartarus sale proprio recluditur, atque sic spiritum volatilem dimittit, neque idem sal volatile sub oleo tam latitare potest. Inprimis verò exemplum præbet spiritus ⊖is ✱ci, qui inter omnes urinosos facilè principem tenet locum. Exuperant in ⊖e ✱co, tum nativo, tum arte facto, duo elementa: partes urinosæ volatiles ligatæ, & quasi fixatæ, & acidum ligans, idquè sub panso admodum sulphure. Hinc quamvis geminus sic haberi ex illo possit spiritus, urinosus, respectu priorum, & acidus, intuitu salis acidi, de quo legi meretur *Polemannus*: nam destillatus cùm secali huic potius quàm sali ammoniaco debetur; usu tamen recepto magis spiritus volatilis expetitur, & καθ' ἐξοχὴν dicitur spiritus ⊖is ✱ci, acidus verò seorsim potius ex sale communi petitur. Hinc per se, si igni subjiciatur, vel non additis alcalibus, nullum præbet spir. urin. nullum sal volatile, sed flores varios, æquabili textura salium remanente, quamvis sal volatile ferè potiores in floribus affectet partes. Spiritum verò urinosum promptissimè largitur, addito humido excipiente, aquâ vel 🜄i, & alcali propellente quocunque, v. g. cineribus vulgaribus, cineribus clavellatis, sale Tart. calce vivâ, nitro fixato, Tart. cum nitro calcin. &c. ita enim statim evolvitur. Idem quoque valet de salibus ipsis fixatis ex parte & sic quasi revificatis. Eadem verò ratio est urinæ, quæ salis ammoniaci cum sale communi vel marino basis est. Cum enim & hæc constet ex sale acido, nitroso, & subjugato ab eo volatili urinoso, seu, uno verbo, fit ammoniacalis naturæ, hinc spiritus urinosus quidem ex urinâ ipsâ rarius ferè paulo hodiè paratur, supplente commodissimè ejus locum spiritu ⊖is ✱ci dicto, liberari verò itidem extemplò potest & propelli, si urina, inprimis, pro phlegmate superfluo abigendo, ad tertias circiter evaporatione factâ, additione eorundem alcalium destilletur. Quibus ipsis monemur, ut de spirituum urinosorum naturâ dicamus.

7. *Spiritus urinosi excusso acido, subtilisato & pansissimo sulphure, igne obstetricante fiunt.* Nullus spiritus urinosus fieri potest, nisi absit acidum, ligans perpetuum: absit privativè, ut in cornu cervi; absit positivè, infractum & annihilatum quasi per alcalia addita. Ast si meminerimus, idem acidum obtundere sulphur, sulphur verò explicatum & pansum esse principium odorum, spiritus urinosos esse odoratissimos, seu odore gaudere penetrantissimo omnium; sulphur optimè pandi & recludi ab alcalibus, facilè in spiritibus hisce urinosis omnibus pansissimum & subtilissimum mirabimur sulphur. Spiritus nempe urinosi non simplicia sunt salia, sed composita ex sale volatili & sulphure subtilissimo. Patet id, quod cum spiritu ⊖is ✱ci urinoso ne mica procedat olei, etiamsi cùm fuligine paratum fuerit, absorpto omni sulphure, omni oleo, à salibus. Patet, quod urina quoque destillata nullum largiatur oleum eodem modo, & tamen aliâ ἐγχειρήσει, per evaporationem & putrefactionem v. gr. præviam largiatur per hodierna inventa phosphorum, odore & luce sulphur pansissimum ad oculum sistentem. Idem quoque de omnibus aliis spiritibus urinosis valet. Imò varietatem unicè & differentiam velut specificam nanciscuntur à differente sulphure, unde & spiritus fuliginis nauseabundus est præ alijs. Neque obstat, inter destillandum & hunc ipsum non minus ac alios quosdam comitari simul propulsum oleum. Quod enim recipere nequit junctum sal volatile, seorsim relinquitur & existit sic. Idem quoq, à virtute horum spirituum probari sufficienter potest.

8. *Arctius innexum acido, sulphuri, & reliquis sal volatile, in quibusdam igne aperto laxatur.* Curiosum est, quamvis cuivis obvium, experimentum lignorum & fuliginis. Ligna omnia, quercus v.g. pini, sanctum, betulæ aliaque combustibilia, & foco toto die inservientia, igne clauso subjecta retortæ, spiritum acidum præbent, cum oleo & sale fixo in capite mortuo. Nullum ibi deprehendas sal volat. nullum spiritum urinosum. Aperto verò igne cremata idem largiuntur, teste fuligine, quæ non aliunde, quàm ab iis inde emergit. Ratio est hujus phænomeni, quod acidum exuperet & figat sal volatile: quod ipsum excuti nequeat igne concluso ita, ut in apricum prodeat sal volat. Cedit enim alterum alteri perpetuò, spir. urinoso stillante nullus acidus, acido stillante, nullus urinosus exit simul. Quæras igitur, ubi latitaverit sal volat. an in spir. acido, an in oleo, an in sale fixo & terrâ? In oleo putaverim, quod hinc vires suas sortitur, exemplo olei ligni sancti, corylini, seu heraclini Rulandi. Hinc etiam spiritus Tart. spir. cornu cervi alio modo parari possunt ex oleo eorundem, si affusus sp. vin. abstrahatur, licet transsumat partes oleosas simul, sicq; occultet sal volatile nihilominus. Quando ergò in pabulum cedunt igni ligna, acido excusso deflagrat sulphur maximam partem, pars verò sub rapido illo flammæ impetu adhæret fornaci, sicque successivè magma unctuosum colligitur, unde sal volatile lignorum, aliàs minus acquirendum, pelli potest.

9. *Ubicunque particulæ humidæ abundant cum laxiori texturâ mixti, spiritus urinosus putrefactione acquiritur.* Putrefactio, quod diximus, præcipuè quoque extricat sulph. viscidum vinculum, modò laxius sit illud, & humido macerante instructum. Putredo enim fit in humido, in sicco nullum jus habet. Simul verò committit sal acid. & urinos., ut vel propellant se invicem ipsa, vel igne extrudi queant & separari promptè. Patet id exemplo spir. urinæ, qui præter primum modum, additionem alcali, etiam paratur per putrefactionem, seu resolutionem sulphuris, quantum secum condit & possidet, cujus comes & index est. Recipiatur urinæ bona quantitas, stet eo usque in vase terreo aliove, donec fœtere incipiat & urinositas se prodere. Hinc destilletur cum suo phlegmate, & rectificetur. Hæc ratio succedit, licet hodiè præ altera illâ minus frequentetur: neque opus est, ut urinam eligamus impolluti, vel vinum bibentis, satis est, ut nō post cibum statim sumptum aquosa recipiatur. Quod enim communiter referunt quidam chimici, urinis sanorum & juvenum plus salis volatilis inesse, quàm infirmorum & senum, idemq; à vini potoribus quàm cerevisiæ vel aquæ magis expectandum, id cum grano salis intelligendum, neque absolutè verum est. Non enim tàm ex potu, quàm ex cibis emergit sal volat. testibus brutis, quæ purâ bibunt aquam, exemplo equorum, felium, cervorum &c. & tamen sal volatile copiosissimum in sanguine & urinâ ipsâ possident.

Exemplo quoque fit ſpiritus lumbricorum volatilis. 🜄 lumbricatus ignavior eſt,niſi aliquoties de novis abſtrahatur, neque tamen urinoſitatem ſic recipit, cum ſal volatile itidem viſcido-glutinoſo ſit immerſum. Urinoſus verò fit tum per putrefactionem, ſi lumbrici vivi in olla vel vitro ſtent,donec reſolvantur in tabum,& hinc deſtillentur, qui tamen ſpiritus eſt fœtentiſſimus; vel ſtatim è retorta vitrea,ſuperingeſta bona quantitate cinerum, propellantur, qui ſpiritus efficacior eſt,laxiori enim compage ſulphureum gluten dimittit ſal volatile, inprimis diſſociatum cineribus. Exemplo ſint ſpiritus urinoſi plantarum, per putrefactionem itidem parati. Recipit folia cochleariæ recentia,vel flores liliorum convallium recentes, indantur retortæ vitreæ, obturato leviter orificio; ſtent per unam alteramque hebdomadem, donec faceſſant in tabum, ſeu putrilaginem. Hinc ex arena deſtilletur ſpiritus urinoſus, pro lubitu rectificandus à parte phlegmatica aquoſiori. Sin minus abundet humiditas,affuſione aquæ id præſtatur etiam in ſiccis. Sic eodem modo ac ex lumbricis etiam ex cornu cervi & ebore aliiſque ſpiritus urinoſus albus paratur,ſeparato oleo empyreumatico,ſi aqua gelatinoſa per coctionem emergens, ſub præparatione Philoſophica,putrefiat & hinc deſtilletur.

10. *Prævia putrefactione ſicca, & apparatu decenti facto,* (ablato excedente humido,) *impoſitæ ſibi plantæ, calore interno concepto, propellunt ſine igne ſpiritum urinoſum.* Id verò exemplo glaſti invenimus & expoſuimus latius *l. de ſale volatili plantarum.* Dicimus putrefactionem,plantæ enim contunduntur & ſic laxatur compages,ſuccuſque proprius ſubit corruptionem. Dicimus ſiccam, aëre enim ſiccatæ in globulos formantur,qui itidem exiccantur,& hinc demum ſibi impoſiti ſpiritum urinoſum ſpirant, tempore præſertim æſtivo,aëre ambiente calido evocante. Ex quo ipſo phænomena plura curioſiſſima patere queunt & confirmari, v. g. ſulphur tenaculum eſſe ſalis urinoſi volatilis; ſulphur in putrefactione & fermentatione palmam ſeu principalem locum tueri; ſulphur agitatum in motum calorem citare; plantas acido & alcali ſalibus pollere; ſub nexu ſulphuris amicè prius compoſita hæc ſecum pugnare, & ſulphur ipſum tenuatum cum ſale volatili ſic propelli,ut taceamus ſulphur quoque ſic haberi poſſe,aurati inſtar,& quæ alia inaudita olim exinde poſſunt elici. Hæc ipſa verò in præparatione glaſti ad oculum ſe exerunt,à nobis demum curioſius obſervata,ſimulque deſtillari ſpiritum urinoſum ex plantis per ſe, ſine additamento, & ſine igne,quod problema prima fronte videbatur impoſſibile,eſt tamen per αὐτοψίαν longè omninò veriſſimum. Tanti eſt obſervate etiam ubivis obvia & mechanicorum viliſſimorumque ſæpe hominum opera, his arcanis maximè fœta.

11. *Sali volatili abſcondito ſub oleis & ſpiritibus liberando obſtetricantur acida fortiora.* Notabile eſt primum in hoc ipſo aſſerto, olea eſſe receptacula ſalis volatilis. Sulphur libenter hoſpitatur in ſale,ſal in ſulphure. Sulphur abſconditur in ſalibus fixis,facta incineratione plantæ. Salia volatilia abſconduntur in oleo. Hinc tantum poteſt oleum,quantum pollet ſale volatili, & illa olea ſunt deſtillabilia magis, quæ ſale volatili pollent, reliqua pigra ſunt. Quis crederet ſali ammoniaco ineſſe ſulphur,niſi & per ſe ſublimatum, cum bolo præſertim,colore id ſe proderet, & in ſpiritu urinoſo odore? Hinc oleum cornu cervi fœtidum hyſtericis gratum eſt,ob ſal volatile junctum. Hæc verò theſis ut certa eſt, ita pro impetrando eodem artificio opus eſt, ſive id fiat cum 🜄i deſtillando v. g. ex oleo cornu cervi, ſive per acida. Sic è 🜄i concentrari & haberi poſſe ſal volatile, dilucidavimus alibi latius,ut huc illud repetere non opus ſit. Uti verò ſpiritus urinoſi panſiſſimum habent ſulphur, & ſubtiliſſimum,licet mole paucum: ſic ſpiritus vinoſi panſiſſimum & ſubtiliſſimum habent quoque ſal volatile,quod ſapore ſe prodit quoque, licet prædominetur ipſe ſpiritus vinoſus, unde *Helmontius* ex ℔j. 🜄i ſalis volatilis ℥ß. haberi poſſe ſcribit,ſi imbibatur in ſale tartari ſiccato. *l. aur. vit. p.* 576. Idem ſal volatile demonſtrari poteſt ex oleis deſtillatis, hinc enim eſt, quod oleum v. g. cinamomi ſæpe cryſtalliſetur promptè,quod oleum aniſi, roſarum verum aliaque concreſcant,& virtutes ſuas exerant varias. His ſi affundatur oleum vitrioli,effervescunt, quatenus aggreditur acidum hoc penetrantius ſal volatile, ipſaque ſic invicem ſeparat. Quod ſi hinc per alcali iterum excutiatur acidum,haberi poteſt ſal volatile,ſeu ſpiritus urinoſus,licet parcior pro re nata, quam in rem jam ſupra de oleis ſumus plura commentati.

12. *Spiritus urinoſi è ſalibus fixis non dantur abſolutè.* Liceat nobis hoc ipſum aſſerere paradoxon, notiſſimum enim eſt,quantum decantetur ſal ♀ri volatile, quod ſuccedaneum ipſius alcaheſt ſtatuit *Helmontius*, quod omnem venarum amurcam abſtergat, unde ſtrenuè in parandi ejus modum inquiſitum eſt, & ipſum exempli loco inſervire poteſt, inſtar omnium aliorum. Si modos parandi luſtremus,in quantum quidem innotuere communiter, pro volatiliſandis & deſtillandis ſalibus alcalibus fixis impenderunt alii primò terrea corpora, qui proceſſus eſt *Angeli Sala & Deodati* quorum ille cum bolo vulgari, arenæ jam immerſæ,permiſcet, in globulos format, & ad inſtar ſpiritus ſalis aperto igne deſtillare jubet, hic cum ſilicibus contuſis & ſabulo puro idem tentat ex ſale v. g. abſinthii. Verùm hi ſcripſiſſe videntur magis ex ingenio & theorica ſpeculatione,quam ex praxi,uti plura ejuſmodi alia ſuperioribus illis annis exarata & conſcripta ſunt,ſine experimentis,ſine ratione, non minus,ac de lapide Philoſophico ipſo idem aſſerere licet. Quod in ſalibus acidis ſuccedit, non item in alcalibus expectandum eſt;unde qui liquor prodit, debetur phlegmati ſeu humido bolari,& ſalis,citra fluoré. Idem quoque prædicandum eſt de ſpiritu aperitivo Penoti,qui vitriolicus eſt,acidulus magis, non urinoſus. Alter modus eſt eorum,qui aquæ aëreæ adminiculo idem tentant, quod ſecretum eſt *Zwelferi*, qui *pharm. Regiæ claſſ.* 15. *p.* 719, jubet oleum ♀ri p. d. abſtrahere per alembicum igne arenæ,eo uſque repetendo deliquationem & abſtractionem, donec à volatili illo attracto univerſali ſale aëris omnis ſal ♀ri vol. tranſierit per alembic. quæ ſanè conditionalis ponit ineſſe nihil. Phlegma manet plegma,ſal manet ſal, parum vel nihil ad volatiliſationem genuinam conferente aere vel igne. Tertius modus adſcito in ſubſidium 🜄i fit in 🜄i tartariſati exemplo,ubi ſalinum quid aſcendere fidem facit odor & ſapor,vireſque ſalinæ eminentiores. Sed ut non negatur,ignem etiam fixiora paulo ſic abripere & evehere;ita urinoſum illum non eſſe in confeſſo eſt. Quartus modus eſt *Helmontianus*, quando *l. de trib. princip. Chim. uti ſunt cauſa morborum, p. m.* 334. *t.* 84. ad exemplum ſalis volatilis cinamomi,oleum ſuo ſali alcali miſcetur,circulando per aliquot menſes, & poſtmodum ſal volatile inde deſtillando. Sed hæc ipſa ἐγχείρησις,è ſalis & olei connubio, ſuccedit quidem; verùm quæſtio eſt,an oleum ex ſale,an ſal ex oleo eliciat conditum ſal volatile. Longè certius eſt poſterius, quia odor, volatilitas & effectus id ſatis teſtantur. Unde ſæpius dictum,propter quod unumquodque eſt tale,illud magis tale & hoc loco putandum eſt. Adeoque ſic potius cum & mediante ſale alcali fit ſpiritus urinoſus,quam ex ſale ipſo,licet & ſic modificetur ex parte ſpiritus urinoſus,& alius à ſpiritu ⊖is ✱ci vel urinæ appareat. Quintus proceſſus fit ex ſale tartari, vel tartaro ipſo crudo,cum alumine pulveriſato vel uſto,

quo

quo de legi meretur latius *B. Ludovici noster*, qui id unicè æstimat. Verùm qui novit processum in parando alumine usitatum, facilè concedet, urinosum illum spiritum esse urinæ simul additæ, fixatum hactenus ab acido austero aluminis. Sextus modus addi potest per acida, exemplo arcani Tart. per destillationem; verum ne sic quidem urinosus spiritus expectari potest ullo modo. Septimus est, si destillentur per retortam feces vini exsiccatæ, qui spiritus urinosus fit, & sal volatile sic obtinetur. Verùm quis negaverit, in illis quoque oleum esse, quod laxatum est in compage per fermentationem, unde sal volatile è centro fecum, non item salis fixi prodit. Neque enim tàm negatur sal Tart. volatile, seu spiritus urinosus volatilis Tart. quàm spiritus urinosus ex sale tartari. Octavus denique septimo & quarto est affinis, nempe per fermentationem, quando tartarus crudus sale tartari incoquitur, unde acidum & oleum attenuantur & infringuntur, ut sal volatile non ab illo figi, ab hoc non condi possit æquè, qui modus est *Langelotti*, optimus cum aliis illis, ubi major resolutio salium & reclusio visitur. Ratio verò, quare minus è sale alcali fixo possit expectari spiritus urinosus, est (1.) quia non potest fluorem acquirere debitum, per ignem & aquam, ita ut expandatur & alas acquirat. (2.) quia jam excussum & abactum per ignem evaporabile, & ipsum sal volatile. Quidquid verò non est evaporabile, nec est destillabile. (3.) quia nullum adest ligans, quod excuti possit, eoque excusso sal volatile liberari, vel alcali addito, vel igne ipso, vel putrefactione, quæ propria est sulphuri. Neque obstat, igne continuato & repetito, calcinata salia sulphur magis ostendere, sal enim in terram mutatur & abit. Ratum itaque maneat assertum, è sale alcali fixo, quà tali, non posse facilè acquiri spiritum urinosum.

13. *Quod spiritus urinosus est in liquido, id sal volatile est in sicco, ob teneritudinem tamen priori forma facilius sæpe dispensandum.* Corporaturam mixtis largiuntur aqua & terra, cujus symbolismus nullibi magis, quàm in salibus occurrit. Hinc ut reliqui spiritus, ita & urinosi inde mutuantur suam consistentiam. Hinc tantum solvit v. g. spiritus cornu cervi, quantum capere potest liquor. Seu spiritus urinosi nihil aliud sunt, quàm salia volatilia liquida, liquore aqueo vecta; illâ tamen differentia, quod aqua simul evecta per destillationem & jungat intimius sibi sal volatile, & ipsa subtilisetur quoque magis. Hinc si sal ✱cum cum alcali quovis destilletur, sine additione aquæ, non spiritus, sed sal volatile habetur: quod si solvatur hinc s. q. aquæ, in spiritum facessit. Adde, quod affusa aqua poros undique pervadat magis, & excutiat alcali acidum sic magis. Quod si verò sali ✱co, v. g. p. j. & alcali, seu ciner. clavell. pij. destillandis jungatur & ♀i & aqua simul, sublimatur simul seorsim egregium sal volatile, medium quasi, non adeò urinosum, sed correctum, porosum & elegans, quo ipso coagulum illud ex spiritu ⊖is ✱ci & ♀i proveniens, quod volunt communiter, demonstratur, in quo consistat. Dum enim certant de solutione aqua & ♀i, quod illa hoc promptius solvat, medium tale quid consurgit nisi tamen probè munias, facilè in auras evolans. Hinc ratio patet, quare liquida forma satius sit asservare spiritus urinosos, quàm solida, quia sic coerceri possunt, & detineri, secus abitura salia volatilia, quamvis sal volatile cornu cervi, ut in pulverum formam distribui possit, quæ unica est ratio, siccâ formâ, cum spiritu vini semifixatum, cum operculo cereo munitum, commodè servetur. Per acidos enim spiritus fixatio si fiat, de quo alibi diximus, fit sal cõmune inde, scopis illis impar, quos intendimus. Valet id speciatim ut de aliis, ut spiritu salis tartari aluminoso, sic de sale volatili plantarum, quod ob teneritudinem non facilè hanc solidam corporaturam vel assumit, vel exhibet, unde satius est, relinquere sibi & probè rectificare, quàm in fixando occupari.

14. *Spiritus urinosi excutiendo fixanti acido, rarefaciendo & exaltando sanguini ac spiritibus, & roborandis nervis, unicè prosunt.* Vires hæ sunt communes spirituum urinosorum, quod in motum cieant quietos & torpidos humores, adeòque archeum exsuscitent & partes mobiles vigorent, ut excusso torpore cieantur in motum. Speciatim constituunt volatilia cephalica, unde spiritus cornu cervi, ⊖is ✱ci, liquor cephalicus, ex spir. sal. ✱ci & aqua liliorum convallium c. v. ana, in epilepsia, apoplexia, paralysi sunt probatissimi. Sunt volatilia cordialia, reserant & pandunt poros, tum cerebri, tum sanguinis, sulphur sanguinis expandunt, ut purpuram suam reinduat, in præcipiti virium lapsu, & spirituum decollatione, unicè proficua, interius & exterius, modò non id ipsum à rarefactione nimia contingat, ibi enim acida potius exterius prosunt, quæ coagulant, & retendunt spiritus resolutos, ut sint specifica, & adæquata ipsis causis morbificis. Sunt volatilia hysterica, in suffocationibus uterinis & spasmodicis insignissima. Nec reliquis visceribus succurrunt minus, modò cum aliis appropriatis socientur, ut spiritus ⊖is ✱ci anisatus, elixir pectorale cum eodem mixtũ, eximiè prosunt in tussi, asthmate & catarrhis suffocativis. Volatilia sunt bezoardica, inprimis spiritus cornu cervi, & eboris, & exinde parata, liquor cornu cervi succinatus, tinctura bezoardica volatilis, cum spiritu cornu cervi, liquor bezoardicus ex spiritu cornu cervi & ♀ri mixtis & filtratis, in peste, variolis & morbillis, febribus malignis, putridis, potentissimè dispellunt *μίασμα* peregrinum quodvis. Acido etiam fixanti in aliis affectibus prosunt, unde elixir antiquartium cum ~~u ⊖is ✱ci fit, & ipse spiritus antiquartius audit. Tacemus usum anthelminticum, menses citantem, intus & extus, ad methodum *Glauberi*, usum errhinum &c. Sic spiritus salis Tart. aluminosus refringit spiritum salis pro tincturâ aperitivâ, & ipse diureticum est egregium. Exterius speciatim in doloribus articulorum & nervosis aliis, ubi spiritus cornu cervi, lumbricorum, ⊖is ✱ci, eboris, & per se & cum spiritu formicarum optimè dissipant *στάσιν* lymphæ.

Spiritus ergò sunt liquores destillati, vinosi, acidi, urinosi, à sulphure vel sale, acido vel urinoso, fluorem adepto, quilibet in suo genere summè activi. *Wedelius.*

Hactenus de Spiritus in genere iisque præcipuè simplicibus è variis vegetabilibus, animalibus & mineralibus proliciendis ex Clarissimo VVedelio abundè satis, jam de variis spirituum præparationibus in Medicinâ usitatis particularius.

SPIRITUS SIMPLICES.

Spiritus Absinthii, ex *Pharm. August.*

℞. *Absinthii vulgaris quantum placet, superinfundatur Spir. vini tantundem, ut digiti unius latitudine supernatet: macerentur per octiduum, deinde in B. M. spiritus lege artis vocetur; remanentia verò filtrata pro extracto parando inserviat.*

Quamvis spiritus Absinthii (quod etiam de proximè sequentibus tenendum,) non minus ex herba per fermentationem reclusa, absque spiritus vini accessu, parari queat, hunc tamen modum, ceu paratu faciliorem, & nihilominus Absinthii partibus volatilibus sufficienter instructum, ut propterea abrogemus, nullam causam habemus. Eidem verò nomen spirit. Absinth. denegare, & potiùs spir. vini absinthiacum esse dicendum, urgere, nimis rigorosa est animadver-

fio; cùm & vires Absinthii in eo prævaleant, & unice expetantur, & ipse quoque censorius calamus, v. g. oleo, quod ex Absinthio & olivarum oleo coctione conficitur, nomen olei Absinthii simpliciter imposuerit; spiritumque substitutum, qui per fermentationem præcedentem paratur, à fermenti, sacchari ve accedentibus particulis non purum, sed itidem compositum parare edocuerit.

Hoc etiam modo parantur:

Spiritus cochleariæ, lavendulæ, liliorum convallium, melissæ.

Spiritus Anisi.

℞. Sem. Anisi contusi ℔ß. spiritus vini mensuram unam. Macerentur per octiduum, & per B. M. spiritus eliciatur. Ita etiam fiunt: Spiritus carvi, fœniculi.

Spiritus Cerasorum Nigrorum.

℞. Cerasorum nigrorum quantumvis, contundantur, & in vase querno reponantur, usque dum fermentando odorem vinosum & nonnihil acidiusculum adquisiverint, deinde per vesicam leni igne destillentur in Spiritum, qui, si opus fuerit, rectificetur.

Hac ratione destillantur etiam, Spiritus Cydoniorum, Ebuli ex baccis, Fragorum, sambuci ex baccis.

Spiritus Baccarum Juniperi.

Baccæ juniperi probè contundantur, & cum aqua tepida in qua portio aliqua fermenti, vel sacchari &c. Soluta fuerit, diluantur, hinc ad fermentandum reponantur; quâ peractâ, destillatio instituatur.

Spiritus Rosarum.

℞ Flor. rosarum fragrant. quantum libet, adfusa sufficiente quantitate aquæ fontanæ, & addito fermento, fiat destillatio per vesicam, destillatum spiritum novis rosis fermentatis toties affundendo & destillando, donec satis fortem spiritum habueris.

Omnes & singuli modò dicti spiritus simplicium sive vegetabilium destillari fuere.

SPIRITUS COMPOSITI.

Spiritus Anhaltinus ex *Pharm. August.*

℞. Pulveris Xylaloes ℥j. mastiches, cubebar. galangæ caryophyllor. an. ʒiij. cinnam. Baccar. Lauri, sem. fœniculi an. ℈iv. croci ℈ij. Thuris ℈viij. Terebinthinæ Venetæ ℥ij. infundantur per octiduum in spiritus vini ℥xxvi. postea s. a. in B. destillentur.

In capite, corde, ac stomacho confortando, catarrhis, paralysi, epilepsia, apoplexia, vertigine &c. curandis deprædicatur.

Convulsivus *Geilfusii.*

℞. Fol. rorismarini, majoranæ, origani, salviæ, bethon. sabinæ, rutæ, scordii, cochleariæ, nasturtii aquat. summit. pini resinos. juniperi an. m. j. flor. spicæ, lilior. convall. hyperici an. m. iß. castorei ʒvi. lumbricor. terrestr. ℥j. cubebarum, cardamomi an. ʒiij. nucis mosch. ℥iiß. mastichis ʒij. Theriacæ ℥j. incisa ac contusa infundantur in vini generosi ℔v. & V ℔ij. deinde destilla & serva, ac tempore usus in eo dissolve camphoræ q. s.

Spiritus hic efficacissimus est ad omnes affectus spasmodicos, paralysin, contracturas &c. interne & externe.

Spiritus Diapente ex *Pharmac. August.*

℞. Elixir. proprietatis Paracelsi ℥j. spir. Theriacalis camphorati ℥ß. spir. vitrioli rectificati ʒj. Tart. rectificati ℈ij. salis rectificati ʒj. omnia misceantur & digerantur per xiv. dies, ac serventur usui.

In affectibus ventriculi & capitis multùm valet, humores ventriculi vitiosos corrigit, sudoremque & urinam provocat.

Spiritus Diatrion seu mistura simplex ex *Pharmac. August.*

℞. Spiritus Theriacalis camphorati ℥v. spir. tart. rectificati ℥iij. spir. vitrioli boni ℥j. misceantur & digerantur aliquandiu in vitro benè clauso.

Nobilissimum Medicamentum ad plurimos morbos, uti obstructiones viscerum reserandas, pleuritidem, uterum calefaciendum, venena, & malignam materiam in febribus per sudorem discutiendam existit.

Spiritus Ant-Epilepticus ex *Pharm. Norimberg.*

℞. Vitrioli Hungarici depurati ℔iv. urinæ puerorum sanorum, rec. collectæ, ℔viij. Digere vase clauso aliquandiu in B. M. postea in eodem destilla ad siccitatem duplex phlegma, duplici usui reservandum. Caput mortuum ex retorta terrea, forti igne nudo, intenso paulatim calore, urge: prodeuntibus confertim spiritibus, liquor emanat pretiosissimus, sulphurei odoris, & saporis austeriusculi, qui per retortam semel atque iterum rectificari ac probe in vitro clauso asservari potest.

Spiritus Euphrasiæ Mindereri ex *Pharmac. August.*

℞. Spiritus Cerasorum nigr. ℔j. Aquæ hirundin. compositæ majoris ℥vi. Doronici veri, cassiæ ligneæ veræ, Amomi veri, rad. valerianæ, chelidonii an. ʒii. mari veri, fol. rutæ an. ʒj. flor. Euphrasiæ selectissimor. siccorum unc. iß. vel recentium unc. iij. infundantur per noctem in liquoribus his, vase bene clauso, manè per Balneum Mariæ destillentur leni igne in spiritum.

Visui confert hic spiritus, dum spiritus visivos & animales reliquos reficit, cerebrique frigiditatem corrigit; in scotomia etiam & vertigine utilis.

Spiritus Salis Compositus Hartmanni ex *Pharmac. August.*

℞. Salis nitri puri, communis præparati an. quantumlibet. Misce cum dupla vel tripla quantitate argillæ siccæ, atque è globulis indè factis exsiccatisque per retortam igne reverberii spiritum propelle; hujus spiritus, à quo prius phlegma in Balneo abstraxeris, & deinceps per retortam vel cucurbitam in arena rectificaveris, ℔j. permisce cum eadem quantitate spiritus vini, circula aliquandiu ad perfectiorem unionem, & serva ad usum.

Hujus spiritus salis compositi usus in ictericis, hydropicis, aliisque morbis, in quibus spiritus salis simplici locus est, inprimis commendatur.

Spiritus Radicum Satyrii Aphrodisiacus ex *Rolfink.*

℞. Rad. satyrii succulentarum, abjectis flaccidis ℔j. micæ panis similag. m. iij. spiritus vini, ad eminentiam spithamæ. Contundantur radices ligneo pistillo, cum micâ, adfusa spiritus vini parte. Subacta mixtura

mixtura locetur in cucurbitâ ferreâ vel vitreâ. Post affunde ♈. Clauso vase digestio instituatur in lento calore, spacio ♂♀x. ex me deinde ex vitro, & benè exprime omnem succum per linteum.

℞. Hunc succum macis, Cardam. sem. erucæ, nastart. an. ℥iij. nucis mosch. Caryophyll. cubebar. an. ℨj. in cucurbita cum alembico cæco, stent bene contusa, superfuso vino generoso, ad canth. VI. digere per aliquot dies. Hinc mutato alembico, rostratum substitue. Fiat destillatio in cineribus. In liquore prolato suspendantur nodulo inclusa. Moschi ℈j. Ambræ ℈ß.

Vires, Purificato corpore & rursum benè nutrito cibis boni succi, & facilis coctionis, caponibus, perdicibus, ovis tremulis, vino dulci Hispanico, aliquoties de die, etiam circà tempus concubitus, sumtus spiritus hic facit officium. Dosis cochl. j. ij. Utendi modus. Per se sumi potest, aut cum vino aliquo generoso.

Spiritus Theriacalis Camphoratus ex *Pharm. August.*

℞. Spiritus vini optimè rectificati ℥x. Theriacæ Andromachi veteris ℥v. Myrrhæ rubræ ℥ißs. croci Austriaci ℥ß. post peractam octiduanam digestionem fiat in B. M. spiritûs destillatio, imponendo alembici rostro camphoræ ℨj.

Egregie ad sudores eliciendos in peste, ictero, quartana & similibus confert; corpus penetrat, & quidquid noxium reperit, corrigit atque expellit.

Spiritus Vitrioli Cordialis Angeli Salæ ex *Pharm. August.*

℞. Cornu cervini albissimè calcinati ℥vi. spiritus vitrioli acidi ℥viij. Mixta per retortam destillentur; & liquor elicitus servetur.

Cordiale præstantissimum, febribus item omnibus conveniens medicamentum, contra putredines inprimis, salutare creditum; à vulgari tamen spiritu vitrioli vix quidquam differt.

Sequuntur Spiritus varii tum simplices tum compositi, tum vegetabiles, tum minerales ex Chymia Jacobi Le Mort.

Spiritus Antapoplecticus S. Closs. ex *Schrodero.*

℞. ♎ Sang. cervini ℔ß.

Infusionis florum lavend. in aq. pœon. fact. ℥iv. M. & destilla ad medias per MB. spiritui extillato adde infusionis novæ florum lavend. eandem quantit. destilla denuò, idque tertium repete, tandem adde huic ♎ ♈ rectificat. ℥ij.

Dosis à gutt. vj. ad xij. & xx. in jusculo aut aq. approp. Juvat Paralyticos, Apoplecticos, Pleuriticos, Asthmaticos, omnes eos quorum pectus saniè aut pure occupatur, anacatharsin enim promovet egregiè.

Spiritus Ant-Apoplecticus S. Clossæi.) Commodior fiet hujus elaboratio, si liquori sanguinis cervini sale volatili turbido ol. destillat. lavendul. addatur in s. q. & per MB. destillatio fiat. *Hofmannus.*

Spiritus Carminativus D. D. Franc. De le Boë Sylvii.

℞. Rad. Angelicæ, ℨj. imperator. galangæ ana ℨiß. folior. rorismar. major. rutæ hortens. basilicon. summitatum centaurii min. ana Mß. baccar. lauri ℨiij. sem. angelicæ, levistici, anisi ana ℥ß. Zinziberis, nucis moschatæ, maceris ana ℨiß. cinnamomi ℨvj. caryophyllor. corticis arantior. an. ℨj. Concisis & crasse contusis adde. Spiritus vini malvatici vel Hispanici ℥xl. Digerantur per biduum in MB. hinc ad siccitatem destillentur. Quicquid ascenderit magmati iterum affundatur, per biduum digeratur, mox tres partes quartæ distillentur. Servetur spiritus destillatus ad usum. Qui valet affundat residuo spir. vini vulgar. sed rectificati ℥xx. atque post bidui digestionem iterum distillet, quandiu prodibit satis potens spiritus, qui seorsim servetur, tanquam imbecillior priore, magnarum tamen ad discutiendos flatus virium, si convenientibus misturis jungatur, aut addito sacchаro in aq. rosacea vel fœniculi dissoluto edulcoretur ad gratiã, usurpeturq; purior & potentior.

Spiritus Cordialis Balsamicus ex D. D. *Rolfincio.*

℞. Terebinthinæ Venetæ ℔ß. thuris, mastiches, caryophyllor. nucis mosc. cubebar. cinam. cardam. ana ℥j. rad. Zedoariæ, tormentillæ, vincetoxici, angelicæ an. ℥ij. sem. anisi, fœniculi, baccar. lauri ana ℥j. Concis. contus. affundantur spir. vini canth. vj. Digestione quatriduanâ peractâ; bene clauso vase, destilletur spiritus. Primus seorsim servetur, inque eodem suspendatur nodulus in quo moschi alex. ℨj. ambræ ℈j. Exceptis gutt. x. xij. in cochleari vini lactescit liquor. Vires sunt cordiales & alexipharmacæ. Dos. ℈ß. & ultra in haustu vel cochleari vini vel jusculo.

Spiritus Cordis Cervi compositus ex Eodem.

℞. Cord. cervi vel aprugni sylvestr. nem. ij. Abluantur vino bono & incidantur in portiones parvas. Adde folior. cardui benedicti, melissæ, roris solis, majoranæ ana m. j. rad. scorzoneræ, angelicæ ana ℥iij. cortic. citri, aurantior. ana ℥j. sem. citri, ocymi ana ℨij. caryophyll. cinnam. nucis mosc. santali citrini an. ℨij. ligni aloës ℈j. rhod. j ℨiij. Incis. contus. adde vini malvatici vel alterius generosi q. s. Destillentur in vesica. Cordialis est ad quantitatem cochlearis exhibitus per se.

Spiritus dulcis Mercurij ex D. D. *Donzelli.*

℞. Mercurii sublimati cryſtall. (non mercurii dulcis) q. v. pulveretur in alcohol & reponatur in alembico vitreo non multùm alto superinfuso spir. vini optimi q. s. distilla in calore cinerum, cohob. donec spir. vini per collum vasis ascendens albescat, ad instar olei albidi, tunc mutetur recipiens, & excipiatur mercurii spiritus dulcis. Reaffunde fæcibus novum vini spir. & procede ut in prima operatione, donec omnis materia in oleũ abeat. Hic spiritus efficacissimè operatur in ulcere renum & vesicæ, Dos. gutt. ij. iij. bis aut ter in die, in aq. radic. nenuphar. caudæ equinæ, plantaginis. Arthmannus asserit, hoc modo etiam inveteratissimas exulcerationes tolli feliciter scilicet.

℞. Conservæ ros. rub. sine additione liquor. acidi ℥j. sem. hyperici ℥ß. M. & sume per aliquot dies quantit. nuc. jugland.

2. Spiritus Nephriticus ex Schrôd.

℞. Ovum struthionis, pulver. affunde ♎ Sal. com. & in digestione relinque, donec probè soluta appareat corticum ovorum substantia, atque tum per chartam filtretur, serveturque.

Vires. *Est ἀπόῤῥητον nulli fere secundum à Cæsareis Medicis S. Clossæo communicatum.*

Dosis gutt. vj. viij. ex vino opt. vel aq. florum fabar. florum acac. malv. veron. addito syr. dialth. Fernel. Insigniter aperit, incidit & commovet arenulas, calculum, urinam, nonnunquam etiam menses & sedes atque etiam serum in hydropicis.

N. *Fit & insignis spiritus nephriticus [?]æ spiritum à ⊖o destillando. Vid. I. Agricol. in Popp. p. 1. p. 585. Lösselium in Scrutinio Remim. Confer cum Querc. in Querc. Rediv. t. 3. p. 704.*

Spiritus Nephriticus.) Hic liquor potius quàm ſpiritus eſt. Præſtat aliquid in calculo expellendo. Fit & inſignis ſpiritus nephriticus cum notabili effectu ſuam operationem exercens ſp. urin. à Vitriolo deſtillando, de quo infrà Libro III. plura vid. theſaur. pharmaceu. l. c. n. VIII. *Hoffmann.*

Spiritus panis ſimilaginei analepticus ex D. D. *Rolfincio.*

℞. *Pan. è furno recenter extract.* ℔iiij. *v. nuc. moſc. num. x. macis* ʒiij. *caryophyll.* ℥j. *Zinziber. galangæ an.* ʒiij. *vini boni ſpir. frumenti an. q. ſ. ad eminentiam ſex digitorum. Conciſ. contuſ. ſtent in digeſtione; pòſt deſtillatio ex arena inſtituatur. Deſtillatum bis vel ter cohobari poteſt ſuper panem novum, vel primum ſervari. Reficit ſpiritus deperditos. Doſ.* ʒj. ij. iij. *per ſe, vel cum alio liquore.*

Spiritus ſeu aqua polychreſta, ſcorbutica, cachectica ex Eodem.

℞. *Cortic. rad. cappar. tamariſci, fraxini, rad. cichorij, bryoniæ, polypod. vincetoxici, aſparagi, petroſelini, ſcorzoneræ an.* ℥iij. *chinæ, ſarſaparillæ, eryngii an.* ʒiij *folior. agrimonii, abſinthii pontici, centaurii min. chamædr. cochleariæ, cuſcutæ, folior. eupatorii meſuæ. fumariæ, hyſſopi, meliſſæ, naſturtii aq. ſalviæ an. mij. ligni guajaci raſpati* ℥ß. *ſcobis ligni ſaſſafras, ſantali rubri an.* ℥iij. *ſem. apii, petroſelini, aniſi, citri, naſturtii ana* ℥ij. *flor. ſambuci, geniſtæ, nymphææ, lupuli ana m. iij. Exſiccata omnia, conciſa, contuſa macerentur per dies iij. in vin. bon. odorif. q. ſ. Deſtillentur per veſicam & alembicum cum refrigeratorio. Spiritus primæ & ſecundæ deſtillationis ſeorſim ſerventur, vel ex omnibus benè digeſtis per dies & noctes vj. & per linteum cum forti expreſſione colatis, ex cucurbita terrea deſtillatur ſpiritus, ſeorſim ſervandus, poſt aqua ad mellaginem uſque. Signetur ſpir. primæ & ſecundæ deſtillationis. Extractum ulteriùs evaporandum ſeorſim ſervetur.*

Spiritus Uterinus ex D. *Charraz.*

℞. *Rad. Ariſtoloch. longæ & rotundæ, pæoniæ, valerianæ min. an.* ℥ij. *caſtorei* ℥j. *ſummitatum ſiccar. abſinthij, arthemiſiæ, tanaceti, matricariæ, flor. ſambuci, chamomillæ ana m. j. Macerentur per triduum contuſa vel inciſa omnia in ſpiritus vini rectificati* ℔iv. *deinde ex a. deſtillentur & ſervetur ſpiritus.*

Hic ſpiritus præſens eſt remedium pro reprimendis vaporibus ab utero elevatis, & reſerandis obſtructionibus. Doſ. ʒj. ij. iij. iv. *in aq. aut decoctionibus hyſtericis, poteſt itidem, naribus, temporibus & umbilico applicari.*

Spiritus ardens Frumenti.

℞. *Farinæ Hord. germin.* ℔xx. *Farinæ Siliginis* ℔xxx. Mixtis ſuperfunde aquam ferè ferventem q. ſ. ut in paſtam mollem reducantur optimè agitando; coopertũ relinquatur vas per duas treſve horas, donec aqua omnes partes farinæ optimè madefecerit, dein adjice majorem quantitatem, indefeſſè materiam agitando, ne in glebas concreſcat. Tamdiu perſeveretur in affuſione aquæ & agitatione materiæ, donec ad ſupereminentiam debitam aqua ſuperaverit maſſam farinaceam; ultimò adde fermentum, ſive è fœcibus cerevisiæ, ſive è paſta panis ſubacida: fermententur ſimul, donec maſſa farinæ in altum elevata in principio fermentationis ſenſim detumeſcat, & ſubſideat, ſupernatante poſtmodum limpido liquore, acidiuſculum halitum ſpirante. Deſtillationi dein committe, quæ tamdiu continuari debet, donec aqua excepta flammæ injecta, amplius ardere nolit, quod ſignum eſt omnimodæ abſtractionis: liquor exceptus rectificationi committatur cum manipulis aliquot calcis. Signum boni ſpiritus eſt, ſi vitro immiſſus & aliquantulum commotus, bullas in ſuperficie admittat diutius perſtantes. Hic ſpiritus, ſi ulteriori rectificationi committatur, ad ſpiritum rectificatum & alcohol vini poteſt reduci.

NOTÆ.

1. Caveatur in prima affuſione *aquæ*, ne illa *fervens* affundatur: facilè enim *aduritur* farina; *contrahuntur* enim particulæ *ramoſæ* à fervente liquore, ut corium ſupra ignem: unde exaltatio & *ingreſſus* impediuntur & ſic *ſpiritus* deperditur. *Maceratio* autem illa cum *parva* quantitate aquæ eſt perficienda: *primo*, ut æqualiter humectetur: *Secundo*, ut arctiſſimè partes commiſceantur: *Tertio*, ut particulæ *agitationem internam aliqualem* primo ſuſcipiant, quæ in humido externo natantes, preſſæ undiquaque, ab anguſta & irregulari viſcoſa vicinia corporum terreſtrium exacuuntur, expanſionem poſtea accelerant, & *motum inteſtinum* adjuvant, abſolvendum poſtea *majori* affuſione *aquæ*, & *Fermenti*, mobilibus particulis gravidi.

2. Miſcentur hæ duæ farinæ, ut *Hordeum germinatum levitate* ſua *farinam ſiliginis ponderoſiorem* & graviorem facilius in *altum* elevet, & *fermentationem* faciliter.

3. Signum *bonæ fermentationis* eſt, ſi *omnis* farina in altum elevetur, & *halitus tenuiſſimus* aſcendens nares vellicet; *abſolutæ* autem *fermentationis* ſignum eſt plenaria *ſubſidentia* hujus frumenti *Elevatio* enim *farinæ primum* conſtituit fermentationis ſignum, prout *ſpuma* &c. in aliis fermẽtantibus liquoribus; quamdiu enim *ſphærica* jam in *bullas* dilatata craſſior figura perſtat, tamdiu *inflata*, tumidaque perſtat agitatio partium; *ventiformi inflatione* enim *leviores* factæ altum citiſſime petunt: eodem modo, ut *bullæ* apparent in *aqua ſapone* infecta, per fiſtulam inflata, itidemque omnibus liquoribus *mucilaginoſis*. Ceſſat verò illa *intumeſcentia* ſtatim, ubi textura illarum veſicularum læſa, *halitus* illos *retinere* diutius nequit, & *magis rectus* pororum & meatuum fuerit *ſitus*, expulſis etiam omnibus rarioribus corpuſculis *ſolino-ſulphureis*, antehac in clauſtris durioribus & inutilioribus hoſpitantibus, nullibi jam coercito, neque excepto moto in majoribus terræ gravioris tubulis, *ſubſidentia* fit *ſpontanea* illorum corporum, inſtar *limi fundum* vaſis poſtea occupantium. Eodem modo, ut videmus, corallia, perlas, oculos cancrorum &c. ab *acido illic ſeſe inſinuante*, in *altum* elevari, quo *ſatiato omnis motus graviorum* corporum *tollitur*: ſic & in *igne* tamdiu perſtare flammam videmus, quamdiu *integra* tubulorum & meatuum *ætherem* excipientium extat *figura*, qua læſa chaos ſuum petit *æther*, axes minores non obtinens, circa quas ſeſe exerceat.

4. Quo *major* affunditur aquæ copia, quæ ad minimum *tepida* eſſe debet, eò *citiùs tempus fermentationis* abſolvitur.

5. *Calx* admiſcetur in rectificatione, ut *odor empyreumaticus ſubacidus* tollatur, nec metus eſt, quod ullo modo ſpiritum *depauperet, cum è contra ſalia alcalia* magis *pingues & oleoſas* reddant partes: ut alibi latius.

Vires. *Convenit viribus cum ſpiritu vini, niſi, quod magis ſit anodynus & ingratioris odoris & ſaporis.*

Spiritus ardens nobilior & gratior, tam in ſapore quàm odore, colligitur ſecretiori *modo ſequenti.*

Spiritus Frumenti gratior.

℞. *Farinæ cujuſcunque Frumenti, debito modo præparati* ℔xx.

Fæcum Vini expreſſarum, Belgice, Droge weinmoer ℥xx.

Præpa-

Præparentur ut superius, hac tamen cum cautela, ut fæces in aqua tepida prius diluantur, antequam farinæ humectatæ adjiciantur: fermẽtetur dein s. a. liquorem limpidum, à subsidentia farinæ factum, destillationi per se committe, & rectifica, ut superius: sic nancisceris spiritum, in omnibus spiritum è vino destillatum æmulantem. Fæces iterato addito liquore, leviter fermententur; sic denuo spiritum præbent. Residuum crassum pulpamentum, addita cerevisia vel aqua etiam extrahi potest per destillationem, sic omnis spiritus obtinetur: ultimus autem ingratior existit.

Fructus vel *magis succulenti* sunt, qui, ut cerasa, ribesia &c. *expresso* & *fermentato* succo, *spiritum* præbent: vel *minus succulenti*, ut poma, pyra &c. è quibus etiam liquor *extorqueri* potest, sed cum *jactura* partium: hæ ergo ut *conserventur*, *seq: modo* procedendum est:

Spiritus Pomorum.

℞. *Aq. Communis q. s.*

Ei immergantur Poma, ut innatare queant; coquantur simul, donec mollia evaserint, quibus exemptis alia injiciantur, & coquantur, ut ante, posteaque eximantur, eodem modo tamdiu procedendo, donec sufficiens adsit quantitas Pomorum coctorum. Adimpleatur iis dolium, & leviter contundantur; superfusa dein præcendenti aqua & cochleari uno vel altero fecum cærevisiæ, fiat fermentatio s. a., qua absoluta destillationi subjiciantur in vesica cum serpentina instructa: sic prodit spiritus fragrans, spiritui è vino parato vix cedens.

NOTÆ.

1. *Coctio* hæc est præmittenda, ut *facilior* & promptior fiat *fermentatio*, & partes molliores factæ fere *omnes* in liquorem vertantur.

2. Liquor fermentatus, colatus à *fæcibus*, etiam destillari potest, ut gratiorem & magis fragrantem edat *spiritum*.

3. Et fæcibus *acetum* fieri potest, si cum aqua *saccharata dilutæ* iterato fermententur, addito fermento acido.

4. Liquor fermentatus *vinum* æmulatur, si rite præparatus existat, ita ut non opus sit dicere *separationem* jam factam esse *salium tenuiorum* à *crassiori fæce* terrestri, quæ in fructibus, saccharo, musto &c. mollem & *obtusum saporem dulcem* efficit, jam in *acidum gratiorem* redactum.

Vires. Cum sp. vini unæ eademque sunt.

Eodem modo omnes *Fructus*, &c. tritici & omnium aliarum *farinarum* genera destillari possunt. Differunt autem hi *spiritus* tam in *gustu*, quam in *odore*.

Spiritus ardens Mellis.

℞. *Mellis* ℔. xxx.

Aquæ pintas C. vel ℔. CXXXV. circiter. Ebulliant simul, vel saltem aqua fervefacta Melli superfundatur, ut optimè dilui possit; huic adde fœcum cerevisiæ cochlearia 3. vel 4. fermententur simul per tres quatuorve septimanas, dein destillentur, ut artis est.

NOTÆ.

1. Signum *perfectæ fermentationis* est, ubi bullulæ cessant, *odorem* & *saporem* valde *spirituosum* liquor edat, & *gustum dulcem* pro maxima sui parte deposuerit, denique, ubi liquor supernatans *planè clarus* evaserit.

2. *Primus* egrediens *spiritus* pro *vino adusto vulgari* conficiendo tam diu seorsim excipitur, quam diu *bullas in superficie* admittit; *reliquus* verò liquor *subalbicans phlegmaticus*, eodem modo ulteriùs abstrahitur, ut supra dictum, qui ulteriori *rectificatione* postea indiget.

3. *Effervescentiæ & fermentationis diversitatem* demonstrant fermenta & ipsa fermentantia: prout enim *effervescentia* ex mutuo *concursu alcali & acidi* se mutuo involventium *oritur*, sic *fermentatio* ab illo *coitu*, *vesiculas & cellulas* illas *replente*, & angustante, *tollitur*, ad fundum deturbatis *limosis* particulis *gravioribus* factis, in quas antea inflatas & leves *Ætheris mobilis influxus* patebat, fortiter de loco *sylvestri illo vento* propulso. Ideoq; nulla *alcalia fermentanti liquori sola* addi debent, saltem non in principio, nec in tanta copia, ut poros & *meatus salium expansorum* replere aliquo modo possint; statim enim actio illa intestina tollitur. *Non uno* tamen eodemque *modo* illæ *motus sublationes* fiunt, sed *pro diversitate alcali* diversimode procedunt, quæ experimentis illustrare hic nimis longum foret. Egregia etiam ratiocinia & experimenta *de Morbis & Febribus, eorundemq; curatione per alcalia*, hic applicari possent, *An* nempe, *ulla in sanguine bene constituto adsit fermentatio*, nisi tali nomine omnes *motus* magistri hujus artis velint indigitare, quod ego tamen cum aliis (ut aliquis olim protulit: *fermentatio est motus, cessatio est quies*) plurimis doctioribus Viris *nego*; tunc enim *omnia alcalia* essent *lethifera*, utpote quæ extinguerent illud *fermentum vivificum*: *An febres & morbi ab acido provenire possent sine præcedenti fermentatione*, quod etiam penes me in *negativa* staret sententia ob plurimas rationes partim in *fermentationis* historia allatas, partim ob alias nimis longas: *item, quid ipsa substantia medicamentorum contribuat, & an ab illis corporibus, vel ab halitibus dependeat medela?* &c. Sed ad rem. *Acida fermentativum motum* inceptum neutiquam sedant, nisi respectu occursus *salis alcali*, divortium à sua *terra* parantis; è contra sæpius instigatur ille *motus* ab iisdem: hinc facile patet, quare *in doliis quernis fermentatio exactior* fiat, quam in *terreis, vitreis*, vel ex alio ligno fabricatis, quoniã nẽpe *acido vitriolo vegetabili* scatet.

Vires. *Valde commodus est Spiritus oleis dissolvendis & tincturis extrahendis, quamvis idem etiam assequi possis spiritu vini bene rectificato.*

Eodem modo *succi condensati*, saccharum & similia præparari possunt.

Spiritus Vini rectificatus.

℞. *Vini adusti q. v.*

Impone vesicæ, & lenissimo igne per serpentinam stanneam destilla ad mediam ferè partem. Hic spiritus, si denuo rectificetur, *alcohol vini* evadit, id est spiritus vini, omni phlegmate superfluo liberatus, qui ad usum servandus in vitro optimè clauso.

NOTÆ.

1. Quò *fortius* vinum adustum, eò *majorem* spiritus rectificati copiam præbet.

2. Si *prima vice rectificatissimum* expetas spiritum, *per alembicum tubulatum* ad pedis unius vel alterius altitudinem fiat destillatio *per MB*.

3. Per additionem *salium* etiam *phlegma* retineri potest, ut non tam facilis sit ascensionis, v. g. si ad singulas *libras quinque vini adusti*, *manipuli duo vel tres salis* assumantur. Spiritum inde aliquo modo *immutari*, & *compositum* evadere demonstrant *salium diversæ naturæ, illi in mixtione occurrentium*, experimenta. Sic huic spiritui cum *sale communi* rectificato si *alcali fortissimum* instillaveris, levem subit effervescentiam; è contra, si super *alcali* rectificatus sit spiritus, cum *acido* eandem subit &c. Itaque unusquisque salia illa adhibeat, quæ operationibus inde ulterius conficiendis non contrarientur.

4. Additione autem *salium* etiam *prima vi per retortam vitream alcohol* fieri potest. Spiritus vini rectificatissimus, quamvis videatur *omni phlegmate* carere, atta-

attamen illo non facile *plenariè* orbatur, ut demonstrant *repetitæ rectificationes super salia alcalia*, quæ tantum recipiunt *terræ & aquæ*, quantum *spiritus subtiliores*, in rarefactione auras petentes, *graviora sua corpora* deserunt, ut in plerisque fit *nimis repetitis rectificationibus*: unde sensim totaliter *spiritu pereunte aqua elementaris* relinquitur.

5. *Signum boni Alcohol vini* est, si *pulverem pyrium incendat* deflagrans Spiritus vini, & si *gutta* una vel altera effusa, *pavimentum non attingat*, sed in aëre *dispareat* ob subtilitatem & tenuitatem partium, quamvis facile credam, idem posse contingere in *guttula aquæ*, ad *turris* altitudinem projecta ardente sole. *Gossypium* etiam *non totaliter* dephlegmato Spiritu vini incenditur, ubi hic illic *in extremitatibus*, per calorem *expulsâ* & rarefactâ *aquâ*, illud *siccum flamma devorandum* patet. *Perfectissimum* autem *signum* est, si cum *alcali sale recenter optime siccato*, & calcinato misceatur, & comburatur *perstante* pristina salis *siccitate*.

Vires. *Menstrui loco famosissimi ad exaltanda & extrahenda corpora existit, ventriculo debili convenit. Dosis ad* ʒj.

Menstrua Chymici plurima excogitarunt, corporum solidiorum *dissolutionibus & extractionibus* idonea: Quoniam vero *plurima* eorundem *partes* pertinacius *resistunt* liquoribus, vel ob *solidam compagem*, vel ob *texturam irregularem*, adeo, ut divortium non facile ineant, præcipue ubi *acies fluidorum minor*, & penetrandi vis *debilior* existit: Ideo calcaris loco *salia* diversa in usum traxerunt, tam *fixa* quam *volatilia*, quibus *armata menstrua* vi sibi viam parare possint, & ad abstrusos aditus pervenire; ut inde thesaurum nobis communicent suarum *virium*: quod in *duabus sequentibus operationibus* circa hosce Spiritus ardentes patet: sic & *absque destillatione phlegma* suo Spiritu privari potest *seq. modo:*

℞. *Vini Adusti* ʒxx. *Sal. Tartar. opt. calcinati* ʒiv. *M.*

Agitentur simul, sic sensim phlegma diluit illa salia, quibus dein oneratum propria gravitate ad fundum abscedit, supernatante Spiritu limpido leviter flavescente: Spiritum hunc per decantationem separatum iteratò cum sale alcali permisce, & agita, donec sal nulli phlegmati occurrens, siccum in fundo remaneat.

NOTÆ.

1. In hac operatione primo *color Sp. vini* intenditur, dein phlegmate secedente *remittit*, *phlegma* autem *rubrum* induit *colorem*, signo, præcipitationem aliqualem inde fieri ab occursu salis cum spiritu.

2. *Rectificatus per destillationem Spiritus* & aqua vitæ si denuo cum *sale alcali* agitentur, *flavescens* evadit, *phlegma* autem *limpidum* manet ob leviter *præcipitatas sulphureas* terrestres particulas.

3. Hic Spiritus ab *odore* & *sapore salis lixiviosi* liberari potest, ita ut gratissimus evadat, *exaltato* nempe *sulphure* vini, & *depresso acido* ejus superfluo, unde fragrantia.

4. Idem etiam omni *colore privari* potest, ut fit instar Sp. vini per destillationem rectificati.

Vires. *Multo præstantior est in extrahendis quibuscunque simplicibus, Spiritu per destillationem rectificato: acuatus enim est particulis, quæ facilem ingressum præbent. Interne sudores & urinam movet. &c.*

Spiritus Vini rectificatus compositus, Tartarisatus dictus.

℞. *Tartari crudi* ʒviii. *salis tartari* ʒiv. *Spiritus Vini vulgaris* ℔. viii.

Digerantur per diem unum, dein destillentur ad mediæ partis abstractionem: destillatum Spiritum superfunde salis Tartari ʒii. & Tartari crudi ʒiv. denuo destillentur ad mediæ partis abstractionem, sic Spiritus vini prodit, Tartari subtilioribus particulis imbutus.

NOTÆ.

1. *Digestio*, cum vulgari *Spiritu vini* præcedens, requiritur, ad majorem *exaltationem particularum Tartari*, quæ mediante *phlegmate* alcali *Tartari* imbuto dissolvuntur, & quasi fermentantur, vel potius *blande effervescunt*, *Spiritumque tenuiorem* hoc modo fundunt.

2. *Salium reseratio*, unio, & exaltatio cum spirituosis, commodissimè fit per *mixturam salis muriatici & fixi*, quoniam *salia fixa* clavium instar sunt, & fermenti loco, quibus mediantibus *volatiles* particulæ, *in muriaticis existentes salibus*, sui juris fiunt, & facile aliis *volatilibus associantur*, consortio terrestrium particularum liberatæ. Quod facile apparet in omni *effervescentia*, *spiritum fumosum in copia exhibente*, qui *Mercurij Philosophici* nomine *à Basilio Valentino* nobilitatur, & revera *intermedium* constituit *Spiritum alcalino-acidum tenuem*. Sic omnia *salia* hoc modo modo *acuari* & exaltari queunt cum *Spiritu vini*.

3. *Alcalia sulphureas partes depauperare*, nunquam expertus sum; *contrarium* etenim *omnis experientia* demonstrat, ubi partes illę, cum aqua altius sese insinuante, simul mixtæ *pinguem suam consistentiam* relevant: imo in plurimis ipsa *figura haut immutata perstat* in ipso consortio, prout & in *dissolutionibus per acida* factis. *Olea stillatitia* non magis in *Spiritu ardente sacchari* dissolvuntur, quam in *Spiritu vini generoso* id est, non ex nimis acidis fæcibus confecto; nam *gradus aciditatis* plurimi sunt, antequam *Spiritus ardentes* totaliter *figantur*. Harum autem *maxima copia*, in præcedenti *Spiritu rectificatissimo per præcipitationem* facto, *absorbentur*; unde & in *resinosis extractionibus* faciendis omnibus alijs prævalet; postmodum *hic* subsequitur *tenuioris & fugacioris consistentiæ*. *Tartarus* autem *solus* si Spiritum præberet in destillatione tanquam acidus, *macrum* redderet *Spiritum pro oleis dissolvendis*, quoniam *acida oleorum & resinarum* consortium *respuunt*, vel cum illis in *offam duram coalescunt* relicto menstruo fluidiori; si *oleum præberet* saturatior jam Spiritus vini, ulterius *oleum admittere* vix posset: ideoque *intermedium* requiritur *sal potius alcalinum quam acidum*, quod *macrum* reddit *Spiritum* pro *vegetabilium & animalium partibus oleosis* extrahendis: pro *mineralibus* autem *densioribus aciditas* relinquatur.

4. Spiritum hunc *aliquas è Tartaro partes* recepisse, & quidem *salinas volatiles*, argumentum infallibile præbet *effervescentia cum acido*, ut & leviuscula post motum illum *subsidentia*, è particulis *salinis* orta. Rarius enim *præcipitatio* motum subsequitur, nisi ab *occursu fluidi cum solido*, in mutuum amplexum ruentium, & corpora cætera in *interstitiis* latitantia, vel in quibus hoc vel illud innatabat, deserentium.

Vires. *Diuresin promovet, menstruum sat famosum est extrahendis Vegetabilibus & Animalibus aliquando itidem pro mineralibus. Dosis internè ad* ʒß.

Flores & Folia particulis *ramosis volatilibus* imbuta, *Spiritum etiam ardentem* præbent, sed in *minori* copia; ut vero *major* eliciatur quantitas, & fermentatio melius procedat, addito *saccharo*, *melle*, *syrupo* & similibus, quantitas ejusdem Spiritus augetur. Quamvis autem hic *Spiritus compositus* edoctus, hinc spiritum *æqualibus viribus cum simpliciori* spiritu dotatum esse, novi ob varias rationes, è quibus præcipuè *hæ tres* sunt:

1. Ob *rationem cohæsionem partium*, quæ facile læditur à *fermentatione, dissolutionemq;* continui admittit; unde

unde *putredinem* fere concipiunt ante absolutam fermentationem *sine sacchare* &c. peractam.

2. Ob *facilem fugam partium tenuium è meris floribus* & folijs fermentantibus, quæ *retinentur* à particulis *viscoso-ramosis sacchari* &c.

3. Ob *fermentationem diuturniorem*, qua mediante partes magis attenuantur, & *exaltantur* cum saccharo.

Nunquam autem quis credat, *eundem Spiritum* posse obtineri è *simplicibus*, *cum Spiritu vini* maceratis: cum ille nil aliud, nisi *minimam copiam magis volatilium* & tenuium particularum secum *elevet*, ubi in hac operatione multo *copiosius* & quasi *tota essentia simplicis* prodit; multo minus cum *fæcibus cerevisiæ generosæ*, nec cum ipsa *cerevisia etiam generosissima*, quoniam præter additas rationes *ingrato sapore & odore Spiritum gratissimum florum* inquinant. Quod additione *fæcum cerevisiæ extempore* fiat aliquis *Spiritus ardens*, illud non arguit, *sine fermentatione* talem spiritum posse elici, cum *jam fermentatæ* sint ipsæ *fæces*: nisi quis crederet, se *sine fermentatione vinum* posse parare, ubi ex *fæcibus vini turbidis*, mustum forsan æmulantibus, liquorem limpidum & *vinum* ipsum per manicam Hippocraticam *transcolare* videret, non advertens, è *musto jam fermentato* illas *fæces* liquidiores depositas fuisse.

Spiritus Ardens Rosarum.

℞. Rosar. pallid. magnam satis quantitatem unà cum earum flavedine, impleatur hisce media pars cadi vinacei, superfunde aquam calentem, cum cochlearibus tribus vel quatuor fæcum cerevisiæ, sacchari ℔. j. ex gr. ad Rosar. ℔. xvi.

Fermententur simul per duas vel tres septimanas, donec vinosum & fragrantissimum redoleant odorem, dein destillationi committe in vesica, liquorem abstractum rectifica ad abstractionem duodecimæ circiter partis; quod reliquum est, sub nomine aquæ reservari potest: Spiritus hic denuo ulteriori rectificationi super Rosas recentes committi potest ad plenariam dephlegmationem, dein reservetur.

NOTÆ.

1. In hac operatione etiam *oleum* ascendit *crassius*, quod optimè *Spiritu proprio dephlegmato* dissolvi potest.

2. Quibus *saccharum invisum* fuerit, *absque additione* eundem Spiritum assequuntur, at *non in tanta copia*, *primò*, quia *non tam bene fermentantur Rosæ*; *secundo*, ob *Spiritum sacchari*, eidem sese immiscentem. Hic Spiritus *vehiculi loco* esse solet, & intimè *Rosarum fragrantiam & odorem* recipit.

3. *Quarta* pars liquoris *primo progredientis seorsim* asservetur; in hac enim *Spiritus* latet; *signum* autem ejus *quartæ partis abstractæ* est, ubi *aqua* planè *limpida*, & *non albicans* est; reliquæ autem tres partes subsequentes retineantur sub titulo *aqua Rosarum*, quæ adhuc satis fragrans esse solet.

4. *Flavedo ramosis* particulis scatet, unde hæc necessariò ad *spirituositatem augendam*, & *oleum acquirendum* addenda est.

5. In loco paululum *calido* reponantur, ut *fermentationem* facilem ineant; absque fermentatione enim nullus *Spiritus ardens* obtinetur, idem de præcedentibus esto judicium.

Vires. *Cardiacus est, & temperata naturæ, & odoris sui fragrantia præcipuè, ubi per septimanas aliquot immotus steterit, spiritus & cerebrum recreat. Dosis à guttis iij. ad xx.*

Eodem modo *omnium florum Spiritus* parari queunt.

Spiritus *compositi* è diversis simplicibus, *variæ figuræ* & texturæ existentibus, *fermentationis tempus varium* expetunt. Prout enim *fugax* est *sal internum*, durioris que vel *mollioris cohæsionis*, inde *tempus* illius intestini motus *protrahitur*, vel *abbreviatur*: ut autem omnia suis *integris viribus* donata, in *mutua mixtura* uniantur, *sequenti modo* procedendum: 1. *Ligna*, *Cortices & Radices grosso* modo pulverisatæ *fermentationi* committantur; 2. adjiciantur 2. post decem vel duodecim dies *duriora folia*, 3. *flores* post decimum quartum diem addantur, nisi sint firmiores, tunc una *cum foliis* injiciantur; 4. *antiscorbutica*, sale volatili & acri prædita, *fermentatione jam fere absoluta* adjungantur. *Sequentia duo exempla* pro demonstratione sufficient:

Spiritus Cephalicus.

℞. Rad. contrayerv. ℥ii. pæoniæ ℥viii. sacchar. ℔. vi. aquæ cois calentis ℔xxxx, fermenti cerevisiæ q. s. stent in fermentatione per 8. dies, dein adde herb. Majoranæ, Melissæ. an. M iii. lavendulæ, M x. rorismarin. M vi. salviæ, M ii. ulterius pergant in suo motu per 5. aut 6. dies, tunc adjice, Flor. anthos, ℥iv. lavendulæ, ℥vi. fere perfecta fermentatione, rasuræ ligni sassafras ℥iß. immisce, postmodum lege artis, ut dictum, destilla.

1. Quantitas *sacchari* & *aquæ fermentationis tempus* accelerat, aut retardat, unde, quo citius absolutus expetitur *fermentationis finis*, eo *major copia* requiritur *aquæ*.

2. Tempus *prolongari* vel *decurtari* potest injiciendorum simplicium pro *intentione Artificis*, & *soliditate sipmlicium*.

Vires. *Excellit in nervorum affectibus, menstrua promovet, fœtum pellit, vertigini medetur ut & paralysi, epilepsiæ, apoplexiæ &c. Dosis à ʒß. ad ʒii.*

Spiritus Antiscorbuticus.

℞. Cort. Ligni guajaci ℥vii. aurantiorum ℥v. baccar. juniperi ℔ j. sem. dauci vulg. ℥ i sacchar. ℔ i. aq. communis ℔. l. fæcum cerevisiæ q s. fermententur. simul per 12. dies, postmodum adde sem. 3. calid. major. an. ℥i. dein fere paractæ fermentationi adjice herb. cochleariæ, M. xii. beccabung. M iii. nasturtij aquat. indic. an. M iv. rad. raphan. rustic. ℥ii. lign. sassafras ℥iii. postea destillentur, & rectificentur, ut moris.

NOTÆ.

1. Quamvis cortices Guajaci non multum *odoris* spargant, attamen *per fermentationem multæ ejus resinosæ partes* attenuantur & volatilisantur: *major* autem *copia* elicitur è *durioribus*, *minus odoris*, si pulverisati *aqua* humectentur, & per dies duos vel tres ita humidi reserventur, præcipue addita *parva quantitate Sp. vini* ad majorem *resinæ* dissolutionem: sic *molliores* factæ illæ particulæ motui intestino magis parent.

2. *Clausum*, quantum possibile est, *vas* retineri debet post additionem *antiscorbuticorum*, ne *salis volatilis jactura* fiat.

Vires. *In scorbuto & affectibus frigidis convenit, acidum infringit, flatus discutit &c. Dosis à ℈i. ad ʒi.*

Huic classi etiam inserendus venit *Ros*, qui *halitum quasi vegetabilem* constituit, *radij solaribus imprægnatum*, *è superficie terræ*, & *ipsis vegetabilibus*, *ibidem existentibus*, *expulsum*, ut latius explicatum in præcedentibus, ubi de *Aëre* locuti sumus: ad majorem vero explicationem sequentia annectenus.

Aër tanquam *magnum recipiens hujus Macrocosmi* cōsiderari potest, in quo omnis generis *seminia* & *spiritus mundi*, tanquā in proprio domicilio, hospitari solēt. *Exiguæ* igitur particulæ fere *omnes*, interno vel externo *fluido* adjutæ, illud *chaos* petunt, tanto magis, quoniam *radij*

radii solares impetū in *terræ superficiem* faciētes, illinc, *fluidas* & *cum iis tenues solidas* in altū de loco suo pellunt, unde *Aër humidum subtile expansum* esse videtur, præcipue circumcirca hanc mundi sphæram. Hæ *fluidæ particulæ* cum *non unius* sint existentiæ; sed pro ratione *loci, regionis* & *temporis variantes, diversas* sæpius *effervescentias* in summa *Aëris* nostri regione efficiunt: unde *varij motus* dependent, & non raro nobis communicantur. *Salia*, quæ in regionibus maritimis *circa littora & stagna* reperiuntur, hoc modo *cum alijs elevata* & subtiliata, iis sese uniunt (nam per se nullibi subsistere potest sal volatilisatum) imo *plantarum, animalium sudores salini* hisce conjuncti, mixturam efficiunt *fluidam*, quæ in *plenario motu* & expansione tamdiu conservatur, quamdiu *materia subtili gravida*, & quasi repleta existit: illa autem in *minori copia* ibidem existente, propria gravitate hæ particulæ *subsidere* coguntur, quæ subsidentia humida *Ros* dicitur, *refocillationi* corporum dicatus. Ex his præcedentibus colligere est, *Rorem* nil aliud esse, nisi *sudorem veluti spirituosum salinum hujus mundi, materia subtili imbutum*: Quemadmodum vero omnia corpora *suis poris* & *spiritu interno* instructa sunt, quæ *agerrime vel nunquam* consortium exacte ineunt, nisi mediante *fermentatione*, facile concludimus *motum fermentativum* continuum inesse *Aëri*, unde idem, *ingressum* obtinens in aliqua corpora liquida, promovetur. Sin autem hæc *fermentatio major* sit, accedente *cohæsione & pressione* aliqua *solidiorum* particularum, inde *venti, fulgura, tonitrua* &c. in *Aëre* oriuntur, ut patet in *experimentis chymicis* ex sp. nitri & vini summe dephlegmatis sp. nitri & limatura Martis, oleo vitrioli & terebinthinæ. Hæc *Aërea fermentatio* promovetur *repercussione & exceptione radiorum solarium* in *sale, aqua*, & *terra*, quæ cum illis miscentur in sua rarefactione, uti diximus, unde illa materia subtilis, *durioribus* & *rigidis* illis præcedentibus expulsis corpusculis adjuta, tanto magis in omnes partes impingens, illas *expandit & volatiliores reddit*: necesse est ego *æstivo tempore majorem* adesse *rarefactionem*, quam alijs anni tempestatibus. *Verno* tempore hæc quasi *renata agitatio luculentior* nobis videtur obvenire, & *alacris cellularum explicatio in Aërem* germina sua protrudentium manifeste observatur, unde omnia *vegetiori succo fluido* imbuta prosiliunt; ratio est præcedentis tempestatis rigor: unde *salia rigidiora* & graviora facta, *in Aëre crasso suspensa* & volitantia, nullibi fere ingressum obtinentia, jam vero magis attenuata ubique in *poris magis apertis* corporum sese ingerunt, ibidemque *actum suum* producunt. Prout omnis *fermentatio ad exaltationem* partium tendit, vel *ad acredinem*, vel *ad dissolutionem continui* migrat; sic etiam in hoc *motu Aëreo intestino* idem observa ur; quando enim *unio* exacta est partium *aqueo salino-terrestrium*, ita ut simul *fluidum Aëreum* constituant, nulla *malignitas* adest: ubi vero *salinæ* prædominantur *extra vaginas* suas *terrestres* (quibus *acies*, illarum coercebatur) vagabundæ, tunc *Acredo* oritur, *morborum* & febrium *origines* fiunt. *Plenario* autem *secessu* à *stagnatione* nimia facto, particulæ *salinæ* sui juris factæ cum impetu ruunt, *corrosivæ & malignæ* fiunt, unde *pestilens & contagiosus Aër* redditur, qui *fermenti instar putridi* corpora obvia, quibus se insinuare potest, inquinat, & fere *ad putredinem* reducit, unde denuo *exhalationes* fiunt malæ. E præcedentibus liquet, *Aëris*, & in eo precipue *Roris bonitatem* vel *malignitatem à motu illo intestino* dependere, ut & à *regionibus* & *anni* tempestatibus, *colligendus* ergo, ubi *sale volatili fermentante* turget Aëris regio, ut & ad usum *chymicum* ulterius exaltetur, & è *cælesti* alembico exceptus per *vitrea* organa purum ab impuro deponat, ut sequitur:

Spiritus Roris Majalis.

℞. *Roris Majalis, tempore sereno collecti*, lb. xxx. *Mannæ liquidæ* ℥viii, *nitri purissimi* ℥iv.

Mixta reponantur per sex septimanas, donec omnia fermentata fuerint, & putridum odorem ferè concipiant, sic ejus *spiritus salinus volatilis* internus, in apricum productus, destillatione statim separandus venit in cucurbitis vitreis in arena positis: primo larga quantitas liquoris recipiatur, quæ iterata destillatione in spirituosam reducitur substantiam abstractione duodecimæ partis; spiritum rectifica bis vel ter, donec omni phlegmate orbetur.

NOTÆ.

1. Manna & nitrum adduntur, quoniam *fermentatio major* iisdem mediantibus perficitur, deinde, quoniam *manna est ros condensatus in substantiam firmam redactus*; *nitrum* verò *aëreis* est impregnatum particulis, unde *vi unita* particulas constituere videntur magis fortes & subtiles, *sale volatili nitro-aëreo & spirituoso* gravidas.

2. *Salia muriatica* imo & *acida, phlegmati* aquoso intime posse *uniri*, cuivis constabit, qui *oleum vitrioli* cum *majori aquæ quantitate* destillaverit, ut & sal commune, alumen &c. Imo *acidissima*, & maximam ignis vim requirentia ad suam elevationem, *spatio* tractu temporis *pereunt* dilutione *Aëris & Aquæ*; non mirum igitur, si vires suas per *intestinum motum* & *mixturam exactiorem* communicent. Hic sollicitus sum de *cupro*, quoniam, ubi *mere salini spiritus* expetuntur, ibi *metalla solubilia absunt*, non vero idem contingit in *salino-sulphureis ardentibus Spiritibus* eliciendis, qui *sine rosione libera* transeunt. *Salia* enim ratione *terræ* agunt, cum qua mixta sunt, quod in *Chymicis* & *Medicis* satis superque notum est, ideoque *circumstantiæ* pro illa necessitate *variant*.

3. Cucurbita requiritur *vitrea*, ne *vesicam cupream* arrodat, & sic partim immutetur & debilitetur: rectificatio autem fiat *in M. B.* ut *tanto levior* ascendat *spiritus*, phlegmate in fundo remanente.

4. Spiritus hic procedit *nebulosus albicans* instar omnium spirituum salinorum.

5. *Ros* colligitur *linteis* in campo dispersis *vespertina* hora, summo dein *mane* lintea *madida* exprimuntur, & *liquor roridus, gramini* &c. guttatim superjacens, *ulterius* illis linteis *excipitur* ad usum. Cum alijs etiam *concavis oblongis instrumentis ligneis* excipi potest *sine ulla mixtura*, quod melius est.

Vires. *Menstruum est pro vegetabilibus extrahendis sat celebre, insuper diuresin promovet, & in plurimis morbis tartareis convenire solet.*

Eodem modo *aqua diversi generis* destillari potest, ut aqua *nivis* & *è tonitru* collecta, sed *non in tanta copia* præbent spiritum, *neque tam subtilem*.

De Oleis & Spiritibus Empyreumaticis Vegetabilium.

Vegetabilium & Animalium textura admodum *mollis* & *teneræ* sit originis, *aëreo & aqueo succo* primordia sua debent: hic, in debitis *poris & interstitijs* corporum terrestrium exceptus, ita ut rite in ijsdem circulum suum absolvere possit, *vitam & motum* illis communicat. Hæc *vita* cito & facile ab *ætheris rapido motu* læderetur, nisi sepimenta & *tegumenta*, ejus injurijs resistentia, adessent, sub quibus quasi sub scuto *liberum & proprium motum* obtineret. Receptacula hæc sunt *particulæ terrestres*, quæ vesicularum & *capsularum instar humorem continent* & conservant. Hæ *triplices* in statu corporum vegeto conspiciuntur. 1. quæ plurima *aqua & aëre* turgidæ *gummosæ vel viscosæ* dici queunt; hæ inserviunt *incremento & expansioni corporū*, ut alibi latius: 2. illæ, superflua *aquæ* copia privatæ,

per

per pressionem & *exhalationem magis ad se invicem accedentes*, & spiritu interno plurimo cum pauciori aqua prædita, *ramosæ vel sulphureæ* fiunt, quæ pro varia consistentia & motu illius spiritus interni *varias denominationes* obtinent: hæ particulæ præcipuæ sunt, quæ ob irregularitatem & *densitatem pororum & meatuum* externo *aeris motui* resistunt. 3 *Crassiores* vapidæ, id est, *spiritu salino interno privatæ*, adeoque non immutatæ, sed leviter tantum imminutæ *partes terrestres* dantur, quæ *interstitia* occupant, *pondus* addunt, meatusque minores claudunt, ne humores diffluant, & celerior motus impediatur. Ex hisce *tribus* particulis *leviora & crassiora* prodeunt *Olea*.

De *Aquis* & *Spiritibus* jam egimus, ut & de *subtilioribus Salino-Spirituoso-Ramosis*: restat, ut ad *magis intricatas hasce crassas* & ponderosas partes procedamus. Hæ, prout jam explicuimus, sat *fixæ & stabiles* esse debent, ut functiones suas obeant; unde *tardius* etiam *in motum* reducuntur, & quidem *non nisi summa ignis violentia avelli* se patiuntur, integra cum *destructione corporis*. Ex omnibus animalibus eliciuntur hæc *Olea*, rarius ex mineralium familia prodeunt, nisi è paucis bituminosis.

Olea hæc dicuntur *fœtida & empyreumatica* ob tres caussas 1. quoniam plurima *salia interna* jam ab *involucris* suis *liberata*, *copia sua* nobis *ingrata sunt*, & nervos nostros vellicant. 2. ob *materiæ subtilis effluvia plurima*, iis particulis communicata *ex igne immediatè* adhibito. 3. quoniam in *violenta illa agitatione*, duplicis generis *salia & terræ*, quæ antehac diximus residere in omnibus vegetabilibus, in *se invicem agendo*, & se mutuo exaltando & præcipitando, *irregulares valde figuras* efficiunt, & *salia acutiora facta* per illas pressiones, *ingrato odore & sapore* nos eodem modo afficiunt, ut *effluvia* & pulveres è *scoriis antimonii* & *lixivio sulphuris* &c. solent.

Cum præcedentibus una ascendit *liquor aqueo-salinus*, qui in animalibus est *alcali salsus volatilis*, in vegetabilibus plerumque *acido-salsus volatilis*.

Observatur autem circa *Vegetabilia Primò*, ea *plurimum illius Olei & Spiritus* fundere, quæ *maximè* sunt *dura & valde lignosa*, ut *& ponderosa*; *minus* verò, *levia* & meatibus laxis prædita, ut *& fungosa*. *Secundo* variat *Spiritus* etiam pro hac præcedenti diversitate: quo enim *leviora*, *eo magis aquosus*, & ad salsum volatilem inclinans est liquor; quo verò *densiora*, eò *Spiritum* obtinent *magis austerum & acidum*: *densitas* enim *ligni*, quod obiter notamus, *in resinosa & acida* ejus *substantia* consistit; *levitas* autem in *aqua* & *aëris plurima admissione*, & *per consequens in viscositate*, residentiam suam obtinet.

Idem etiam in *Animalibus* esto judicium, nempe, quo textura *carnium magis densa & rubra*, eo plus Olei &c. fundit.

Oleum & Spiritus Ligni Guajaci.

℞. *Lign. Guaj. rasi q. v.*

Eo impleatur ad tertias partes retorta terrea, & apposito recipiente sat amplo fiat destillatio igne aperto adhibitis ignis gradibus, sic primò procedit liquor aquosus, secundò liquor subacidus cum oleo volatiliore; tertiò vapores ascendunt valde albi, cum Oleo empyreumatico crassiori, omnia excepta finita destillatione separentur; sic obtinebis Oleum duplex, supernatans nempe spiritui phlegmatico oleum gravius, picem redolens, crassum. Spiritus hic per se rectificetur, sic primò procedit spiritus volatilis, secundò phlegma, tertiò spiritus subacidus. Oleum super proprios cineres ad albedinem calcinatos cohobetur; sic primò prodit oleum limpidum flavescens, secundò oleum subrubrum, quæ vel seorsim vel mixta asserventur.

N O T Æ.

1. Nulla indiget *interpositione particularum* ob propriam terrestreitatem.

2. *Fæces* post destillationem, instar carbonum, nigricantes, pertinacissimè *ignem* retinere solent, si incendatur, ita ut *carbonum vice* in usum trahi queant, & *cineres* inde remanentes inserviunt rectificando *oleo*.

3 *Spiritus volatilis*, in rectificatione primò egrediens, diligenter, & iterato per se rectificatus, *spiritui acido fixiori* adjungatur, quem quasi vivificare solet, & viribus majoribus instruere.

4. *Oleum* hoc si subtilius expetatur, addi ô *vehiculô aquosô* denuo destillationi subjice, sic, quidquid ascendit cum aquâ, penetrans esse solet & *subtile*, atque hoc modô ad *Oleorum essentialium* naturam pertingit.

5. *Olea nigerrima*, aliquis vult, nulla per se dantur; sed, prout *intensa flavedo croci* & *ictericorum urinæ rubedinem* mentitur, sic & *oleorum summa rubedo*, *nigredinem* rudioris sensus hominibus obtrudere videtur. Siquis enim *de coloribus* rite judicare velit, non de *maximo corporum acervo* statim sententiam ferat, sed de *minimis eorum guttis*, si liquida sint; vel *granis*, si solida existant, seorsim bene perscrutatis *super corpus aliquod album*, judicet. A *copia* enim *elevatæ terræ conglobatæ*, inordinatius per *salium* luctam & ascensum dispositæ *obscurè rubra* evadunt *Olea*, quæ *magis perspicua* post *rectificationem*, id est post *iteratam terræ depositionem*, sese offerunt. Idem judicium esto de *spiritu volatili*, & *fixiori acido*, qui per rectificationem à *terra* & *aquâ* superflua liberati penetrantiores & *limpidiores* evadunt.

Vires: *Oleum hoc est valde sudoriferum, resolvens & emolliens, unde convenit in lue venerea, tophis & bubonibus ejus curandis, duritiem artuum & tartaream saburram resolvit in podagra, arthritide, nervorum frigidis morbis & similibus.*

Notandum autem, externè sufficere destillatum crassum Oleum in emplastris & unguentis, in linimentis autem tenuioribus semel rectificatum Oleum; internè verò summè proficuum Oleum cum aqua rectificatum; spiritus ejus easdem efficit operationes, verum debiliores; interno plerumque usui destinatur, externè autem ulceribus lavandis proficuus est liquor Guajaci, Dosis Olei à gutta una ad guttas 8. *Dosis Spiritus à* ℈j. *ad* ʒij.

Omnia etiam *Vegetabilia* cujuscunque notæ, è quibus *Olea essentialia* elicita sunt, *Oleum* & *Spiritum* fundunt *empyreumaticum*, *si* per se destillentur, quamvis *non in tanta copia*, ut caryoph. nux moschata, cæteraque semina & aromata.

Si vero hoc oleum minus fœtidum expetatur, *sequenti modo* procede:

Oleum Ligni Juniperini.

♃. *Ligni juniperi rasi* ℔vj. *salis communis* ℔j.

Impleantur duæ tertiæ partes retortæ, & igne nudo fluidum contentum propellatur in recipiens capacissimum observato ignis regimine. *Oleum* & spiritus seorsim rectificentur super proprios cineres, sic multo gratius *Oleum* obtinetur.

N O T Æ.

1. *Aciditas salis Cois* compescit, & retinet *salium volatilium ferociorem motum*, & corpuscula *terrestria* aliquo modo figit, unde *Odor benignior* existit.

2. *Cineres* hi, è sale & ligni carbonibus confecti, optime *depurationi* inserviunt *Oleorum & spirituum*, quoniam *fluidæ salis* particulæ hac mixtura, & calcinatione *pereunt*, unde fere ad *fixitatem* pervenere, sic non nimis *volatilisant*, ut mera alcalia, nec *figunt*, ut acida.

3. Si gratius *odore*, *sapore*, & *colore* expetatur, super

super *sal mirabile Glauberi*, vel *spiritum salis cois*, iterata fiat rectificatio; tunc enim pro maxima sui parte *fœtore* spoliabitur.

Vires. *Antinephriticum est & antipedagricum, nervorum affectibus frigidis succurrit. Dosis à gutt.* II. *ad* XII. *in vehiculo convenienti.*

Oleum Tartari fœtidum, cum Spiritu Volatili.

℞. *Tartari crudi* ℔. IV. *salis tartari* ℔. *j.*

Mixta indantur retortæ vitreæ, & per arenam in recipiens capaciſſimum deſtillentur igne gradatim aucto ad ſummum uſque, donec vapores albi ceſſent; refrigeratis omnibus Spiritus & Oleum ſeparentur: Oleum ſuper proprium ſal reſicetur, Spiritus in B. M. ad tertiæ partis abſtractionem depuretur, in fundo cucurbitæ vel retortæ reſtat phlegma ſubacidum pauci valoris.

NOTÆ.

1. *Sal Tartari*, ſuo *crudo Tartaro* additur, ut internæ *volatiles* particulæ liberius in *altum* evolare queant vinculis ſuis *acidis* & *terreſtribus* partim liberatæ, partim *tenuiſſimis acidis halitibus* impregnatæ. Plurima inſuper *ſalia alcalia* mediante *vehiculo acido* in *ſal volatile blandum aliqua ex parte muriaticum* meteorizantur, ut apparet in plurimis *experimentis*, poſtea proponendis.

2. *Sal Tartari* fixum cum *acido Tartari* levem effervescentiam producens, *duas ob cauſas* hic requiritur: *primo*, ut *fixum & ſtabilem in meatibus* illis *locum* occupet, expulſis ibidem contentis *fluidioribus* particulis; *ſecundo*, ut illa *fluida ſalia*, mediante celerrima illa actione, in *terreſtria ſulphurea* corpuſcula impetum facientia, plurimas ſecum *rapere & liberare* poſſint partes illorum *poris convenientes*. Hæc corpora ſæpius in ipſa *agitatione figuram*, per colliſiones & concuſſiones mutuas *proportionatam* acquirunt, quam à *ſolo propulſivo motu externo* non aſſequerentur. Hinc *ſpiritus ſubtilior* producitur, quoniam in omni actione *effervescente vapores tenuiſſimi ſpirituoſi* producuntur ab interno motu exacuati.

3. Si *Olea empyreumatica* cum *ſpiritu acido* rectificentur, *benigno odore & ſapore* valent, ſed *non abſque virium jactura* illud perferunt, niſi quis mitiora illa velit.

4. Eodem modo *ſpiritus ille ſuper proprium ſal* rectificandus venit, ſi ſubtilior expetatur. Reſtat autem *phlegma ſubacidum*, ubi *per ſe* rectificatur, ob cauſas ſuperius allatas, & quidem præcipue, quoniam per *effervescentiam plurimi ſpiritus illæſi* aſcendere ſolent *leviores acidi*.

5. Inter omnia *naturalia vel muriatica* ſalia nullum datur, quod efficacius *guſtu & activitate* ſua, *acidorum* naturam referat, quam *Tartarus*: alia enim corpora *aggreditur*, *metalla* corrodit, *ſalia volatilia* figit &c. Deſtillationi autem *Tartarus* commiſſus multum de *aciditate* ſua *remittit* contra *aliorum muriaticorum ſalium* naturam, quæ potius in ſua *aciditate creſcunt*, imo poſtea demum *acidi naturam* induunt, ut alumen, ſulphur &c. Quanti igitur æſtimanda ſit *Chymicorum* aliquorum ſententia dicentium: *illud per deſtillationem eruitur, ergo nil aliud unquam adfuit in ſua productione*, omnes veræ *Phyſicæ experimentalis* Indagatores judicare poterunt. *Salia* enim ratione ſuæ permixtæ *terræ diverſimode figuratæ* agentia, iis particulis ſeſe in principio *accommodare* debuere, *in poris* nempe *& meatibus* earundem, ut unam referrent *mixturam* & corpus *ſolidum*. Hæc mixtio quoniam non ubique in omnibus corporibus *exacta* eſt, ſed quædam corpuſcula ſua *adhuc priſtina figura* dotata in *majoribus interſtitiis & meatibus* latitantia conſpiciantur, ideo *plane alium ſitum* in cohæſione *priori* referunt, quem in *poſteriori*, id eſt, ubi partes illæ *per motum inteſtinum colliſorium & præcipitatorium* fuerint intimius unitæ, nunquam aliquis reperiet. Experimenta infinita illud demonſtrant, in omnibus *Naturæ & Artis* phænomenis per mutuum particularum concurſum, *figuram & ſitum* partium mutantium, ut non opus ſit illa hic latius proferre. Idem in *Tartaro* noſtro contingit, cujus *particulæ ſulphureæ* hic illic diſperſæ, *ſpatiola majora* relinquit, id eſt, *acida*; verum, ubi motu vehementiori ejus partes rarefactæ *mutuos poros & meatus* ſubeunt, *cuſpides* illorum *ſalium* à *terreſtri* & ſalina *Olei* ibidem deliceſcentis figura hebetantur per intricationem illarum particularum, quæ ſe mutuo *involvunt* & replent, unde *minori aciditate* inſtructus prodit *ſpiritus*. *Auguſtioribus* enim *viis* imminuuntur illa *ſalia*, & *terra* onerantur, ut poſtea latius in ſale volatili; hinc pro ratione *mixturæ motus* & *terræ* ſalia fixa & volatilia è *Tartaro* eruuntur, quod ut commodius demonſtretur *ſequentia duo* de *Tartaro* experimenta trademus:

Vires. *Articulorum doloribus, arthritidi & nervis frigore læſis ſummopere conducit, ſudores movet, obſtructiones tollit. Doſis Spiritus à* ℈*j. ad* ʒ*j. Doſis Olei à gutta una ad guttas* VI.

Spiritus Tartari Subtilior compoſitus.

℞. *Tartari crudi Rhenani* ℔ *ij. fœcum vini expreſſ.* ℔ IV. *ſal. tartar* ℔ *ß. calc. viv.* ℥ IV. *alcohol vin.* ℥ II. M:

Digerantur ſimul in retorta vitrea, in fimo equino poſita per 8. dies, dein per arenam deſtilla ſpiritum & oleum: ſpiritum ſuper fœces ad albedinem calcinatas rectificabis, ſic ſubtiliſſimus evadit; ſiquid ſalis volatilis aſcendat, cum ſpiritu miſceri debet.

NOTÆ.

1. In fœcibus deliteſcit *Tartarum fluidius*, quod hoc modo *volatiliſatur*, & *vires ſpiritus* maximopere auget.

2. *Lente* procedas memento in *deſtillatione*; *velox* enim eſt *ſpiritus*, facile vitra diſrumpens.

3. Calx viva additur, ut *motus inteſtinus* promoveatur, & *aciditas* plenarie tollatur, dein (quod obiter notandum) ut illa *ſalia alcalia & ſubacida*, interventu particularum *terreſtrium calcis*, ab omnibus involucris & impedimentis, tam *acidis*, quam *ramoſis* &c. liberata, multo majori cum efficacia *altum* petant, & *ſubtiliora* evadant, ut in *ſpiritu ſal: ammon*: & ſimilibus *cum calce deſtillatis* patet.

4. *Digeſtionum varietas* hic & ubique obſervanda venit: prout enim in omni fere *motu exhalationes* dantur partium tenuium, ſic non minima *alteratio* ab hiſce *effluviis* dependet, *ſeſe inſinuantibus* in ipſa corpora, digeſtivo calori objecta, unde hic, ubi *ſalis volatilitas* expetitur, *fimum equinum* præponimus *ſale volatili* gravidum, quod in *motum* redactum, & exceptum cæteras particulas *exaltare* poteſt.

Vires. *Egregium eſt deopp lans, omnibus obſtructionibus uteri &c. inſerviens, ſudores movet, promovet extractiones metallicas: Doſis à gutt.* x. *ad* xxx. *in vehiculo.*

Sal volatile Tartari.

℞. *Tartari Rhenani* ℔ *v.*

Pulveriſetur groſſo modo, humectetur aqua communi, & in umbra humidas reſervetur, donec putreſcere incipiat nigricans factus *Tartarus*. Hunc mediante digeſtione vaſe clauſo in fimo equino ulterius exalta, addita parva quantitate Spiritus Vini per præcipitationem rectificati, donec ſpirituoſo-ſalinum redoleat odorem. Limoſum poſtea *Tartarum* deſtilla, primo leni igne, quam-

quamdiu phlegma altum petit, dein fortiori, ultimo fortissimo. Spiritum ab oleo per tritorium separatum misce cum proprio sale volatili, lateribus recipientis adhærente, & sale fixo in fundo residuo, & destilla more, in salibus volatilibus describendo, sic acquires sal volatile penetrantissimum *Tartari*, usui in vitro optimè clauso reservandum.

NOTÆ.

1. *Putrefactione* corpuscula *salino-sulphurea* magis reserantur, ut impetum *aëris* recipiant, ejusque particulis adjuta salia, *terræ* ille *leviori*, *tortuosæ* & conglobatâ figurâ præditæ, altius infixa & in minutias summas redacta, *volatilem* & tenuem figuram acquirant: quæ postea *levissimo igne*, ubi à vinculis suis *crassioribus* liberata sunt, secernuntur.

2. Ut *major salis volatilis copia* obtineatur, adde sensim in ipsa putrefactione & digestione, *Olei fœtidi Tartari* trigesimam, vel circiter partem. Sic copia *angustiorum tubulorum salia* magis imminuet, & intricabit.

Vires. *Inter omnia salia volatilia palmam meretur, easdem tamen vires, sed paulo potentiores cum reliquis obtinet, nisi quod ratione sui sulphuris variet. Dosis à gr. v. ad xij.*

Spiritus Aceti, *seu* Acetum Destillatum.

℞. *Aceti vini acerrimi q. v.*

Destilletur per cucurbitam stanneam serpentinæ ejusdem notæ annexam; primus, qui procedit, liquor cum sit phlegmaticus, seorsim excipiatur, secundum liquorem reserva, cavendo tamen, ne ad siccitatem usque prolicíatur; sic enim empyreumatico odore inficeretur; quantitas autem residua in cucurbita debet esse circiter octava pars.

NOTÆ.

1. Si *minor copia* liquoris abstrahatur, tantò *minor metus adustionis*; reliquus autem liquor per *retortam vitream in arena* positam ulteriùs evocari debet.

2. Cui deest *cucurbita stannea*, idem efficere potest per *cucurbitam vitream alembico munitã, cui serpentina stannea* fuerit *annexa*; brevissimè enim hac methodo operatio perficitur. Vanus est metus de *corrosione stanni*; nam vix ac ne vix quidem aliquid deradit. Exemplum *nuperrimi Scriptoris* de *vesica cuprea & serpentina*, plane per *unicam destillationem Aceti proforatis*, phlegma merum fundentibus, inter *miracula* hodierna, aut *nugas* aniles referri debet; quod facile norunt ii, qui *cristallos viridis æris in magna* copia conficiunt, *Acetum hoc modo*, ut sumtibus & labori parcatur, sibi comparantes. Verum nullis suadeo, ut per *instrumenta cuprea* hæc agant, cum Venus sit meretrix è *mari* orta, omnibusque *salibus* sese facile copulans.

3. Liquor *primus phlegmaticus* est, *quarta circiter pars* liquoris primò egredientis; quoniam verò *acido volatili* scatet, non planè *inutilis* est, sed & aliis operationibus inservire potest, ut *saccharo Saturni* conficiendo, & *aquis sudoriferis* inde destillandis.

4. *Spiritus* è *fœcibus* residuis per retortam prolectus, est *multo fortior*, ideoque facilius dissolvit metalla, mineralia & similia.

5. Acetum illud destillatum *salibus alkalis* imprægnari potest, & *acuari*, si super eadem cohobetur.

6. Residuum magma post omnem destillationem *cristallulos præbet tartareas*, quoniam *Acetum* ipsum non aliunde conflatur, nisi è particulis *tartari*, antea ramosis capsulis *incarceratis*.

7. Hoc *acore mortificato*, *spiritus* denuo in lucem prodeunt *inflammabiles*, vinculis suis exuti & liberati, ut in *sp. Saturni* ardente &c. postea patebit.

Vires. *Operationibus plerumq; Chymicis inservit, insuper sudores movet, & cum aliis mixtum liquorem præbet alexipharmacum, in febribus malignis magni usus. Insuper inservit mixturis ad faciliorem dissolutionem pulverum additorum. Dosis à ℨj. ad ℥ß.*

Acetum Philosophorum.

℞. *Crystallorum veneris ex ærug. pp. ℔i. sulphur. vivi ℥vi. alum. ust. ℥iv. Alcohol. vin subtiliss. ℥ij.*

Mixta digere in MB. per 2. dies, dein destilla lente ex arena; sic præcedit sp. Vini, subsequente spiritu Aceti fortissimo.

NOTÆ.

1. Hic liquor est sp. Aceti, *salibus acidis sulphuris & aluminis auctus.*

2. *Iterata destillatione* à *floribus sulphuris*, in prima operatione ascendentibus, *liberari* debet.

3. Sp. Vini subtilissimus additur ad *volatilisationem* promovendam, qui *removeri* potest ante destillationem sp. acidi mediante MB., sic enim ascendit *relicto acido fixiore.*

4. Spiritus hic valde *sulphureo odore nares* afficit ob *sulphuris halitum* admixtum.

Vires. *Menstruum hoc magni apud Chymicos æstimatur inssolutionibus & tincturis mineralium & metallorum.*

Spiritus Nitri.

℞. *Nitri purissimi ℔iv. Argillæ opt. exsiccatæ & pulverisatæ ℔. viij.*

Mixta infundantur cacabo ferreo, alembico terreovitreato instructo, destillentur igne nudo in recipiens capacissimum, sic primò prodibit Spiritus volatilis intense ruber, secundò Spiritus albicans phlegmaticus, tertiò Spiritus rubicundus instar sanguinis, cruor salamandræ dictus: Spiritus hosce, si lubet, seorsim excipe, vel destillatos rectifica.

NOTÆ.

1. Loco argillæ *bolus, alumen ustum, & caput mortuum vitrioli* recipi possunt.

2. Sunt qui primò, *non lutato recipiente*, omnem avocant *liquorem phlegmaticum*, postea *juncturis firmiter annexis*, destillationem absolvunt: verum, quoniam hoc modo facilè *quantitas aliqua spiritus* perit, & liquores præcedentes volatiles & *phlegmatici non planè* sunt *inutiles*, ideo illam methodum rejicimus.

3. Eadem operatio *per retortam* fieri potest, verùm cum fiat *jactura retortæ*, & sæpius illa *frangatur*, antequam destillatio fuerit peracta, substituimus *ferream ollam*, quæ *majorem Nitri destillandi copiam* recipit; cui vero quantitas illa *nimis magna* est, in *minoribus vasis minori cum emolumento* idem facere poterit. Mediante *aqua* omnis materia residua elixiviari potest destillatione peracta.

4. Unde Nitris Spiritus *rubicundo* procedat *vapore*, plurima inter Authores est disceptatio; nos illius originem à *moleculis per aerem dipersis in corpore salino exceptis*, ibidemque retentis, ortum ducere autumamus. Moleculas autem illas *ramosæ* esse naturæ, vel saltem *ad ramosam accedentes naturam*, plurima arguunt experimenta tam in *productione naturalium*, eorumque cohæsione, quam *congerie earundem in nubibus excepta* per fulgura & tonitrua displodente. Negamus autem, particulas *Nitrosas in aëre substantialiter* contineri, sed illas tantùm *in terra* produci ab aliis salibus *sequenti modo*; *Salis communis* particulæ interventu aliorum corporum *terrestrium à se invicem divisæ*, & quasi *aperto ore biantes, aërem circumfluum, plurima materia subtili radiorum solarium* in moleculis illis latitantium, *impregna-*

tum in maxima copia *admittunt*: unde sensim humido proprio adjuvante quasi *intestinam expansionem & agitationem* ineunt, sensimq; illis particulis insufficienti quantitate assumptis, magis extensam & *mobilem* naturam adsciscunt, unde postea Nitrum. Hinc facilè ratio patet diversitatis Nitri: quo enim *subtiliores*, & *in majori copia* moleculæ illæ ibidem in *sale* excipiuntur, ut *motum & expansionem majorem* illi præbere possint, eò *subtilius, & purius Nitrum* evadit. Non mirum igitur, quod in locis *frigidioribus* ob crassitiem illarum moleculatum, & *radiorum solarium debilem exceptionem* vilius Nitrum prodit, quam in regionibus *calidis*; imò sæpiùs observatur, *mediam tantum partem salis* conversam in *Nitrum*. Nihil autem ad nos facit objectio, quod *Nitroso quasi sale* integri campi conspersi videantur matutinis horis, ut illud admitteremus, *è solo aëre* profectum superficiem terræ obduxisse, quoniam, ut *in rore* diximus, plurimæ insunt particulæ *salinæ* illis *moleculis*, ut & in genere *omnibus* corporibus *ramosis*; hæ facilè inite possunt cum effluentibus particulis *salinis terræ* ibidem jam *præexistentibus*, consortium, ut *Nitrosa* exinde *mixtura* assurgat. Illud patet è *productione* illius; ea enim loca, quæ *sale fixo vel volatili* impræguata sunt, tractu temporis *aëreo* mediante *salino motu Nitrum in copia* producunt, ut latrinæ, animalium stabula &c. sic & è *sale communi* cum calce & urina calcinato & mixto, prodit *sal Nitrum* &c.

5. Spiritus hic, etiam particulis *ramosis subtilissimis imbutus non deflagrat*, nec, si junctus sit *sulphuribus densioribus mineralium*. *Primo*, ob *tenuitatem* suarum *partium* facile avolantium. *Secundò*, ob *aquosas plurimas particulas*, quæ quamvis conspiciantur in omni *igne*, præcipue è *corporibus densioribus* conflato, ubi *tubulos* illorum *dilatat*, ut recipiant *aëris* circumflui *materiam subtilem*, & sic rarefactæ *flammam* evomant, quæ *cessante aqua* etiam desinit: ut patet in carbonibus fossilibus &c. attamen in *salibus flammam* evomant, quæ *cessante aqua* etiam desinit: ut patet in carbonibus fossilibus &c. attamen in *salibus fluidis in majori copia* existentes maximè sunt *noxiæ*; nam illorum salium *aciem* nimis *diluunt* & inflectunt, aut unionem & *coalitionem corporum*, sibi invicem occurrentium, impediunt. *Inflammabilitas* autem ejus redit per *salem fixum*, quo mediante *fluiditas* ejus infringitur, & *aqua*, tanquam in capsulis illis rigidis reclusa, ventiformi valida explosione eliditur disjunctis earum particulis; ubi è contra in *fluido spiritu* particulæ *aquosæ unita quasi vi sal sulphureum* ambientes, illud suffocant & *à flammâ* cohibent.

Vires. *Refrigerat, sitim lenit, bilis effervescentiam tollit, urinam & calculum promovet, febribus ardentibus medetur. Dosis à gutta j. ad guttas IV. insuper menstruum est sat famosum in Chymicis operationibus.*

Spiritus Salis communis mediante Oleo Vitrioli.

℞. *Salis communis* ℔. 1. *dissolvatur in* ℥xx. *Aquæ, dein adde olei vitrioli rectificati* ℥v.

Destillentur simul per arenam ad siccitatem usque, spiritus exceptus dephlegmetur, vel iterato super recens sal commune destilletur, sic efficacior, & in majori quantitate prodit, quasi essentificatus.

N O T Æ.

1. Hic spiritus continuò *augeri* potest iteratis destillationibus *super Sal commune solutum* mediante aqua communi.

2. Eodem etiam modo *Spiritus Nitri*, ut Spiritus Salis, destillari potest: verùm *paucissimam spiritus flavescentis copiam* præbet.

3. Si *sal commune* decrepitatum misceatur cum duabus vel tribus partibus *colcotharis vitrioli spiritum* edit *continuò fumantem*. Causam hujus *effectus* aliquis assignat *animæ nitri & salis communis*, quam ego fateor me ignorare, ut pote *salibus* tale quid *assignare non edoctus* sum: pernotum autem mihi est, *salia*, sua *terra graviori & aqua potteri* liberata, *motus atheris* facillime parere, & *fugam* tentare, qui motus retardatur, vel tollitur accessu *aquæ*; eodem modo ut *ignis* extinguitur per nimiam affusionem *aquæ*.

4. Oleum vitrioli particulis se insinuat *terrestribus Salis* communis, & *effervescentiam blandam* init, unde cæteræ *fluidæ leviores salinæ* particulæ *sui juris* factæ per expulsionem illam facilè consortium ineunt cum *aquoso* vehiculo. Ab hoc *nullo modo separari* potest, *nisi* interventu corporum *graviorum & terrestrium*, quibus particulas in altum avolare sinant: unde *restans corpus siccum terrestre salium*, *motui vehementissimo* objectum, *salibus liberum egressum permittit sequenti* methodo:

Spiritus Salis concentratus.

℞. *Spiritus salis communis q. v.*

Superfunde Lapidi Calaminari, coquantur leviter, ut calore mediante tantò citiùs particulæ salinæ saturentur; solutionem per subsidentium clarificatam evapora ad siccitatem: pulverem hunc inde retortæ, dein secundum artem destilla igne nudo, eodem nempe, qui pro oleo vitrioli requiritur, sic obtinebis spiritum fortissimum ob unctuositatem, seu potius ob proximitatem salium & terræ, non multum separatorum à se invicem per aquam, oleum Salis dictum.

N O T Æ.

1. Sal commune facile *princeps* est *salium*; ex eo enim, tanquam ex fonte, cætera derivantur. Nam prout salia *terram recipiunt & dimittunt*, ut idem sæpius *sal diversissima corpora* successive *admittat*, *coloremque, saporem, & odorem mutet*, sic *hoc Sal* omnibus fere sufficit *alterationibus*, quod experimentis demonstrare facile esset, nempe, quomodo per *mixturas & motus diversos*, nitri, sulphuris vulgaris, salis volatilis, & fixi naturam induat; ita ut hoc modo *ratione, summi usus generale Sal* dici possit. *Originem* suam videtur assumpsisse *è duplici materiâ salina*, fixata nempe, concentratâ, & *irretitæ* arenosæ vel rupeæ *poris & meatibus*, & è *materia fluida* sui adhuc juris existente, quæ duæ sibi invicem occurrentes, in mutuum amplexum ruunt, posteaque retentæ *firmæ & rigidæ* permanent. Materiam dari *fixiorem, austeram & concentratam in terra*, evincunt plurima experimenta, ut *argillæ* variæ species, quæ præbent *sal volatile* mediante destillatione, *arenæ masticatæ*, quæ *salsum* aliquem *blandum gustum* linguæ communicant &c. *Materiam* autem *fluidam* intelligo præcipuè *halitus* esse *subterraneos acidos*, qui ad exteriorem *terræ* superficiem, ubi plurima *salia fixata* hærent, protrusi, illis uniuntur, ad *externam* vero *faciem terræ* expulsa salia ulteriùs, mediante *aëris motu*, vario modo *alterantur*, ut in nitro dictum. Particulæ *terrestres*, quæ *intermediæ salibus* hisce jacere solent, plerumque sunt *arenosæ* vel *lapideæ*: *Arenosæ* replere videntur *sal commune* dictum, *lapideas* particulas *sal gemmæ* subintrare probabile est.

2. Ab *additamentis*, in destillatione salium quorumcunque adhibitis, *variant* eorundem *Spiritus*: sic *non easdem vires* obtinebit spiritus ille cum bolo, terra sigilla, argilla, colcothate & similibus destillatus, *neque in eadem quantitate* eructur. Sic & *spiritus recenter destillati alias* sæpius edent *operationes* interne assumpti, vel in operationibus Chymicis adhibiti, quàm illi, qui *per tempus aliquod* non ecti fuerint. Motus enim *velocior* recentibus spiritibus à

mate-

materia subtili communicatus, illas partes *vehementius impingere* facit in alia quævis *obvia* corpora, imo *abrasæ* per illum *motum* tenuiores particulæ, *temporis tractu* fugam tentantes *evanescunt*, sale minus spirituoso derelicto.

3. Eodem modo *omnia acida concentrari* possunt, si in *convenienti terra* minerali absorbeantur, posteaque evaporata destillentur, verum sæpius *fugacissima* evadunt.

Vires. *Spiritus Salis vulgaris refrigerat, sitim extinguit, urinam pellit, bilem compescit, & ardores mitigat. Dosis à guttis ij. ad guttas VIII. Spiritus concentratus metallis solvendis inservit, aliisque usibus Chymicis.*

Aqua Fortis.

℞. *Nitri partem unam, vitrioli Goslariensis partem unam semis.*

Mixta infundantur ollæ ferreæ, alembicô terreô instructæ, cui rostrum latissimum adsit, recipiens terreum satis amplum ei annectatur, oblinantur omnia firmissimò lutô ex argillâ, arenâ & calce invicem optimè mixtis, fiat destillatio secundum artem, auctô sensim ignis gradu ad summum usque; recipiens autem continuò humectetur aqua frigida, ut eo magis vapores condensentur. Refrigeratis omnibus liquorem exceptum usui asserva.

NOTÆ.

1. Ut periculum præcaveatur *nimis impetuosè procedentis spiritus* volatilis, *rima* in orificio recipientis circa *connexionem rostri* alembici permittatur, donec *impetus* maximus cesset, qua deinde obducta detur *ignis vehementior* tamdiu continuandus, donec recipiens vas *frigescat sponte*, quod signum est *deficientium* vaporum.

2. Tantum *spiritus* obtinetur, quantum *nitrum* antea ponderavit; evehit nempe particulis suis *aquosis nitrosa salia* vitriolum, & mediante *acido suo fixiori* vincula *salium fluidorum* reserat, præcipuè, ubi *corpuscula graviora terrestria* illorum salium mutuos meatus *occludentia fluidis* illis antea contentis *locum* ulterius denegant, postea in altum *vehementissimo* illo *motu* liberata ascendunt; eodem fere modo, ut *salia fixa* à compedibus suis liberare solent *salia volatilia, tam alcalia quam acida.*

3. Eadem *Aqua Fortis*, sed *fortior*, cum *vitriolo calcinato* obtineri potest, at *in minori quantitate* prolicitur ob defectum *phlegmatis vitrioli* jam evaporati: sic & *addito alumine usto*, non alumine crudo, obtineri potest. *Differentia* autem plurima inter has Aquas conspicitur, hisce *additamentis diversis*, præcipuè circa *colores & alia phænomena*, quæ illis mediantibus menstruis producuntur.

Vires. *Menstruum sat famosum in Chymia existit præcipuè in Metallurgia & Arte Tinctoria; insuper spiritus nitri vices supplere potest, cum parva inter hanc & illum sit differentia.*

Ex hac *Aqua Forti*, *Aqua Regia* confici potest *sequenti methodo.*

Aqua Regia cum & sine destillatione.

℞. *Aquæ fortis* ℔ i. *sal. communis* ℔ ß. *ammoniaci unc.* ß.

Mixta destillentur in retorta vitrea per arenam, ad siccitatem usque. Sic prodit Aqua Regia, aliquo modo semper fumans, ideoque rite in clauso vase reservari debet. Sine destillatione fit *seqq.* modo:

℞. *Aquæ fortis* ℥ IV. *sal. ammoniac.* ℥ j.

Mixta solvantur invicem, & liquor flavescens à fæcibus decantatus usui reponatur.

NOTÆ.

1. Hæ præparationes & additamenta *variant Aquam*, ejusque *actio*, & ut plurimum *qualitas immutata* conspicitur; ita ut non extempore quis credat, se *eadem* posse perficere mediante *hac vel illa præparata Aqua*; nam ab *admixtis salibus & methodo procedendi*, *aliam* qualitatem, & *vim agendi* illas *Aquas* suscepisse ubique operationes demonstrant. Ut brevi illud *experimento* demonstremus, sufficiat nobis *Aquam destillatam Regiam* examinasse, quæ *cum sale communi* è retorta propulsa *fæces* salinas *nitrosas*, imo *nitrum inflammabile* relinquit, signo verissimo, quod *Aqua fortis nitrosis*, sed *non vitriolicis*, ut aliquis garrit, gaudens salibus adhæserit *salis communis particulis*, easque totaliter fere *immutarit*, unde in altum elevatæ particulæ in *spirituosam salis communis naturam* degenerarunt.

2. Cum *sale communi solo* etiam destillatio fieri potest; additur autem *salis ammoniaci parva quantitas*, ut eo magis imprægnetur & *acuatur*. Si vero destillatio sæpius repetatur ejusdem *Aquæ super sal commune*, sic planè in spiritum salis communis abit, *fixato & non volatilisato sulphure nitri*, ut supra memoratus vult. Hinc non mirum, quod sæpius Tyrones & alii *ad has rationes & circumstantias non attendentes*, *infelicem* obtineant experimentorum *successum* circa varias operationes, ut in auro fulminante & similibus, cum à *defectu nitrosi salis* jam immutati, ille oriri soleat, veluti postea demonstrabimus.

3. Destillari etiam poterit fortissima *Aqua Regia seq.* modo:

℞. *Vitrioli ad albed. calcinati* ℔ v. *nitri salis communis an.* ℔ iß. *ammoniaci* ℔ ß. *aluminis usti* ℔ II. *M.*

Destillentur igne nudo per cacabum ferreum, vel per retortam terream, accuratissime observatis ignis gradibus: nam in principio valde lente est procedendum, fugacissimus cum sit spiritus.

Vires. *Dicitur Aqua Regia, & lavacrum minerale solis, quoniam præcipue pro sulphureis mineralibus, & auro solvendo inservit.*

Quare autem *Aqua Regia aurum*, *Aqua Fortis argentum* dissolvat, hæc mihi videtur esse ratio; quoniam aurum *poris angustioribus, irregularibus*, & magis intricatis, & *superficie sat lævi* constat, in cujus texturam *non adeo facilis* patet *ingressus*, unde instar juncorum inflectuntur particulæ fluidæ. Compositæ autem particulæ salinæ mediante sua majori *rigiditate* unita quasi vi, fortiori cum impetu *superficiem lædunt*, & viciniam particularum deturbant. In *argento* verò videtur esse alia dispositio pororum & meatuum, quæ *salium longiorum & rigidiorum* naturam respuunt; credibile est autem, in *menstruo regio meatum & interstitiorum* esse majorem *penuriam*, ita, ut vix sufficiant *particulis oblongis & planis argenti* recipiendis & retinendis. Non minimi etiam ponderis *ratio* est particularum *terrestrium* in diversis *salibus varia textura & figura*, quæ cum *porportionatæ* non sint *meatibus & tubulis corporis solvendi*, *ingressum* ibidem *nullum* obtinere possunt *salia* terræ suæ arctius unita. Ex hac *mixtura* enim *salium diversitas* inquirenda est, ut ubique fere in hoc Tractatu inculcavimus, & præcipue in *differentia Aquæ hujus Regiæ*: Ubi igitur *immutata* vel *depressa* sunt hæc aut illa corpuscula *terrestria*, experimentum *successu fido infidove* in campum prodit. Prout *Aqua Regia sulphureis* & ramosæ texturæ *mineralibus* & metallis convenit; sic *Aqua Fortis nulla unctuosa* vel ramosa *attingit*, sed illæsa in ea perstant, imo sæpius *duriora* evadunt ibidem detenta corpora,

quamvis & præparari queat, ut illa ramosa *discerpat* & lædat.

Oleum Vitrioli.

℞. *Vitrioli Anglici vel cujuscumque alius Martialis* ℔viii.

Evaporetur ad siccitatem usque, donec levem flavedinem acquirat, dein pulverisatum indatur retortæ latissimi orificii superius descriptæ. Destilletur per furnum reverberii, adhibito recipiente valde capaci, sic spatio octo horarum obtinebis Olei Vitrioli uncias xxx. quod, si libet, rectificari poterit.

NOTÆ.

1. Si vitriolum non bene fuerit *evaporatum*, *lentè* procedas memento, quoniam facilè disrumpuntur *vasa à phlegmate & spiritu volatili* primò prodeuntibus; augetur etiam *quantitas liquoris* vel minuitur, prout nimirum *calx Vitrioli* ritè fuerit præparata *exhalatione minori vel majori* adhibita.

2. *Orificium* retortæ sit *capax*, & *venter* inferior *non minis altus*; aliàs enim ob gravitatem & *ponderositatem illius salis fluidi*, multò longius requiritur *tempus* ad destillationem peragendam.

3. *Vitriolum Veneris* multò *minorem* copiam *olei fundit*, *majorem spiritus*, quod *contrarium in Vitriolo Martiali est*. Quale autem sit illud *Vitriolum*, quod ex lacte ebutyrato, aceto, muria, pomis, pyrisque construitur in *Anglia*, prout in sua vita *Chymicus Observator*, sibi & suis tantum sapiens, conscribillavit, me latet. Forsan *poma conscissa*, similibus acidiusculis liquoribus conspersa, *in aëre postea flavescentia*, pro *Vitriolo* aliis obtrudere conatus fuit.

4. *Olea salium sunt salia fluida concentrata*, id est maxima parte *phlegmatis* sui orbata, unde particulæ *salinæ* sibi invicem incumbentes, *ponderosam*, & quasi unctuosam constituunt materiam. Hæc *Olea* in *spiritum* facili modo reducuntur, si *vehiculum aquosum* ipsis admisceatur mediante *destillatione sequenti methodo:*

℞. *Olei vitriol.* ℥i. *Aquæ communis* ℥iv.

Destillentur in arena per retortam vitream, sic primò prodibit phlegma, secundò sp. in fundo subsidebit Oleum grave, tertia vel quarta sui parte diminutum, sic repetitis destillationibus & affusionibus ejusdem phlegmatis abstracti, omne Oleum in spiritum converti poterit.

5. Oleum hoc plerumque *flavum* prodit, si verò leviter rectificetur, *rubrum* evadit, omni verò abstracto phlegmate & spiritu, *limpidum* relinquitur *valde ponderosum*.

6. In rectificatione primò procedit *spiritus volatilis valde sulphureus*, qui exceptus *& conjunctus sali* volatili, egregium *præbet antepilepticum*. E *Vitriolo Veneris gratior* procedit *spiritus*, quam è *Vitriolo Martis*.

7. Signum *bene destillati Vitrioli* est, si materia remanens sit *levissima & planè insipida*, *nullumque sal in elixiviatione* dimittat.

8. Falsum est, quod plurimi ventilant, *Vitriolum omni oleo & sale orbatum*, denuo *ab aëre revivificari*, si enim hoc contingat, fit ratione *salis residui in colcothare, quod aëris humido* diluitur, atque foras propellitur: sic manifestum *sal Vitriolicum* antea latitans sese conspiciendum exhibet, alias, nil nisi *sal leve nitrosum aëreum* obtinetur.

Vires. *Oleum hoc est causticum, dissolvendis metallis, iisque in Vitriolum reducendis aptum, ut & ad sulphura mineralium, quorum fluidum est specificum, extrahenda & producenda, ut postea in sulphure antimonii apparebit. Spiritus ejus refrigerat, bilis effervescentiam compescit, urinam promovet. Dosis Spiritus à gutta una ad guttas v. Dosis Olei interna ad guttam unam vel alteram in vehiculis.*

Oleum Sulphuris per Campanam.

℞. *Sulph. communis q. v.*

Liquefiat in olla terrea vitreata, donec sponte flammam concipiat, liquefactum suppone campanæ vitreæ non nimis latæ secundum artem dispositæ, cum recipiente vitreo, vel terreo vitreato: Ardeat, donec totum deflagraverit Sulphur, interea aliquando spatulâ ligneâ agitetur materia, ne crusta obducta flammam deneget, & in locum deflagrati Sulphuris recens semper substituatur pulverisatum liquefactum, hoc tamdiu continuando, donec sufficiens quantitas Olei vel Spiritus adsit.

NOTÆ.

1. Si *bene* fuerit *disposita* olla, & *campana bona* notæ obtinebis unciam semis, vel drachmas sex *Olei Sulphuris* è libra una.

2. Pro *diversa Sulphuris qualitate*, differet etiam *quantitas Olei*; sic è Suecico, quam ex aliis, majus elicietur pondus ob vitriolicam ejus naturam, magis salibus fluidis impregnatam.

3. Si *aëris ventilatio libera* relinquatur, magis ardebit Sulphur; negato enim *aëre* suffocatur, & extinguitur *flamma*, ideoque eo modo campana collocetur, ut *aër libere* ingrediatur, ita tamen, ut nullum *dispendium* nimium procreetur *halituum*, unde in loco quieto operatio fiat; alias enim cito pereunt *vapores*, aëreo motu rapti, & non condensantur.

4. Pro *diversitate campanæ* quantitas & qualitas *Olei*; sic è *campana magna* paucum, sed fortissimum nigricans prodit *Oleum*; *è vitris minoribus*, in campanæ modum inferius dissectis, in majori prodit quantitate leviter flavescens; in *campana nostra, limbo & rostro* prædita, prodit flavum, & in maxima quantitate.

5. *Nebulosa* & *pluviosa* cœli temperies huic operationi conducit, & *condensationem* majorem halituum efficit: sed *Aërem* illum *humidum* ad multò *majorem* quantitatem *Olei* recipiendam conferre, experimentis non est consentaneum; quamvis salæ fluidæ particulæ *plurimum phlegma* ex aëre admittant, *nullum*, vero, vel paucissimum *sal*. Itaque *spiritum, non Oleum*, *majori quantitate* recipit Artifex, ut in Oleo vitrioli in spiritum convertendo demonstravimus.

6. Oleum hoc *rectificari* poterit eodem modo, ut oleum vitrioli, *in aquam, spiritum & oleum*, &, quod etiam in vitrioli oleo observabile, cum proprio spiritu *oleum calorem summum* concipit, sibi invicem si *denuo permisceantur*, ut calx viva *aquæ* affusione in *calorem* redigitur: cujus ratio videtur dependere è *condensatione*, vel *reseratione pororum* & *meatuum*, *aëream* materiam admittentium vel propellentium. In plerisque suis *viribus* & *actionibus* videtur cum *oleo vitrioli* convenire, ita ut vocari possit *Oleum vitrioli simplicius*, quod *particularum metallicarum* est expers, *qua ratione tantum* à se invicem differunt.

7. Oleum illud *acidum* ibidem *actu inclusum* fuisse particulis, seu capsulis ramosis, *non verò productum* esse ab alia quacunque materia, demonstrant *sequentia: Primo Sulphuris* ipsius naturales *actiones circa metalla*, & similia, quibus si pulvis inspergatur, *æruginem* inducit, & *circa colores varios in Arte Tinctoria*, ubi acidi vices sæpius supplere solet; *Secundò* idem demonstrat omne *Sulphur artificiosum*, *è mineralibus*, vel aliis quibuscunque *ramosis* confectum; sic fit ex oleo vitrioli & antimonio *Sulphur instar Sulphuris communis*, ut & ex oleo terebinthinæ & oleo

& oleo vitrioli, mutuo amplexu junctis. Idem & *plurima alia experimenta* demonstrant; imò in *omni inflammabili solido* quoddam existere *acidum*, modo, *levius*, modo, *gravius*, plurima, si non dicam, *omnia experimenta* evincunt. Particulæ enim hæ *fluidæ* scindenti & *acuta* sua *acie, tubulos* irregulares, & *meatus* densiores *ramosorum* corporum dividunt, ut *aëri ingressus* ibidem pateat, *expansionem*que admittant *in igne*. Multum autem variant hæc *acida*, ideoque *non in omnibus idem phænomenon* conspicitur: quò igitur *fixius & gravius* est *acidum*, eo *maior penetratio* & copiosior *deturbatio salium* antea contentorum; quo *levius & volatilius*, eo *minor actio* ejusdem, & *tota* sæpius *intricatio* observatur, *destructa*, corrugataque per *præcipitationem* parte potiori *ramosa*, ut in animalium & vegetabilium *sulphureis cum acido jungendis* particulis constabit.

Vires. *Refrigerat, bilem compescit, febribus ardentibus & siti convenit, urinas promovet. Dosis à gutta una ad guttas iv.*

Ut magis *fermento ventriculi* nostri assimilentur *acida*, alias nimiam præcipitationem & coagulationem efficientia, *menstrua temperata* sibi excogitarunt Medici *Chymici*, quæ *nec volatili nimis sulphure*, *nec acido corrosivo fixiori* abundarent. Eodem modo igitur, ut salia *ex acidis alcalia volatilia solida* fiunt per continuam *collisionem*, & *imminutionem* suorum *punctorum* in ramosis levioris texturæ particulis; sic, hæc *acida* ut reddantur *fluida volatilia*, *fermentatum ardentem* requirunt *spiritum ramosum*, ut leviorem subeat in *particulis magis dilatatis*, jam *levissimo volatili acido* instructis, *immutationem*. Nullus mirabitur *luctam* in hisce confusis liquoribus, nec statim recurret ad *acidi & alcali insufficientem demonstrationem*, si *spirituum acidorum mutuas* agitationes, & sudoriferas *pugnas* viderit, & æquâ lance perpenderit. Siquis autem *terræ porositatem*, infinitis modis variegatam, tanquam *causam proximam* respexerit, in cujus *angustiis materia ætherea vario modo* sese exercet, per *secessum* vel *ingressum* aliorum *homogeneorum* vel *heterogeneorum* corpusculorum, illum *non extra veritatis oleam* spatiari credo. Exempla autem *sequentia duo* sufficient:

Spiritus Nitri dulcis.

℞. Spiritus Nitri summè depurati ℥iv.
Alcohol Vini ℥viij.

Digerantur simul per sex dies, dein destillentur ad siccitatem, destillatus Spiritus ad usum reservetur.

NOTÆ.

1. *Binis* vel *ternis destillationib.* repetitis idem absolvitur *breviori* tempore, sed mediante hac *maceratione* exactior & *blandior unio* particularum fit, quæ postea *levi destillatione* facilè ulterius coalescunt & maturantur.

2. Quo subtiliores, & *magis dephlegmati* existunt spiritus, eò *melior dulcificatio* eorundem, quæ *aquoso* consortio impeditur: eodem enim modo; ut *ramosa* nimiâ *aquâ perfusa* ardere nequeunt, sic & menstruis *vis agendi* tollitur, ubi *aquâ* debilitata sunt. Signum *optimæ unionis* spirituum est, si in primo concursu *effervescentiam* ineant sat *calidam*.

3. Hæc *dulcificatio* nihil aliud est, nisi exaltatio id est, attenuatio & *subtiliatio acidi* salis mediante spiritu vini, qui simul suis *ramosis* particulis *aciem* acidi salis infringere & *involvere* solet.

Vires. *Liquor est temparatus, in febribus malignis summi usus ad ardores extinguendos, & fermentum ventriculi adjuvandum. Dosis à gutt. ij. ad gutt. viij.*

Spiritus Salis Ammoniaci acidus dulcificatus.

℞. Salis Ammoniaci ℥iv.
Ol. Vitrioli ℥ß.
Sp. Vini rectific. ℥viij.

Mixta digerantur simul in fimo equino per 8. dies, dein destilla trinis cohobiis: sic spiritus prodit penetrantissimus usui reservandus.

NOTÆ.

1. Digestio in fimo equino fit ad *intimam unionem & exaltationem partium* promovendam.

2. Sp. Vini *rectificatum tantum* recipias, ut *phlegmate aliquali eò facilius* ascendat, quoniam vehiculi loco inservit.

3. Eodem modo & *sp. sal.* dulcificari potest cum oleo vitrioli & sale communi.

4. Fit & Spiritus Salis Ammoniaci acidus residua fœce post *sublimationem florum lapidis hæmatitis*, qui cum alcohol Vini misceatur ad edulcorandum.

Vires. *Menstruum est egregium in extrahendis mineralibus &c insuper penetrantior est, & majorum virium sp. salis communis.*

Eodem modo *omnia acida dulcificari* queunt, imò & *oleum vitrioli*, quod hoc modo præparatum egregium existit *refrigerans sat grati gustus.*

Spiritus varii ex Pharmac. Bateana.

Spiritus Alkermes. ℞. Sp. Cinnam. Citri, Cerasn. Anthûs, an ℥iv. succ. chermesin ℥ij. m. peroptimè, dein agantur per chart. emporet. adde tum sacch opt ℥ij. Fol. Auri num. x. m. f. a. *Sunt, qui addunt Sp. Ambræ ℥ij. pro ditioribus. Vapores tetros discutit. Spiritus naturales, vitales, animales recreat. parturientibus subvenit, &c.*

Spir Aluminis ∻atur ex O usto per ♉ omninò ut ⚭ ⊖li. *Dos. gut. 4. 5. 6. &c.*

Spir. Alum Dulcis. f. Sptum Ois aliquoties rectificando cum Sp. V. ut dulcis evadat. *Diureticum est, calculum pellit, obstructiones aperit, æstus in febribus compescit. Dos. gut. 4. 5. &c. pro vice.*

Spir. Ambræ. ℞. Ambræ gris. ʒß. mosch. gr. xv. sacchar. cand. ʒj. m. f. Pulvis: cui affunde ♃ris cœlestis ℥iv. Digere (vase hermeticè obturato) in fimo equino ad dies 20. aut 30. Dein filtra ad usum. *D. gt. vi in Animi deliquio, &c.*

Spir. Benzoini. ℞. Partium albar Benz opt ℥j. Pyrœni ℥xvi. maneant simul in frig. sæpe agitando ad solutionem. Benz filtra ac serva Si ▽a lactis ≂es, & sicces, erit *Magister. Benzoini. Dos. Spiritus. a* ʒj. *ad* ij. *Magisterii à gr. ad 20. vires obtinet Bezoini.*

Spir. Camphoræ, fit Solvendo Camph ʒj. in Pyrœni ℥viij. s. a *Dos.* ℥ß. *ante parox. Tertianæ Diaphoreticum ingne in febribus malignis. Anodynum est egregium, odontalgiam sedat, &c.*

Spir. Cerasorum, f. ex Cerasis nig. cum nucleis opt. contusis fermentatis s. a. ∻ando per Alembicum, & rectificando in MB. *Cephalicus, & diureticus. hystericis & epilepticis prodest. flatibus & convulsionibus subvenit, Dos.* ʒij. *ad* ℥j. *&c.*

Spir. Cochleariæ, f ex Cochlear. hort. floresc. fermentatâ, vel non ferm. ∻ando per Alemb. cum suo refrigeratorio. Quod primò prodit serva per se pro Sptu *Fieri etiam potest ad hunc modum.* ℞. Sp. V. legitimè probat: ℔xxiv, cochlear. hort. rec. & floresc. qu. infarciri potest. Infunde per ℥xij. ac ∻a ad medietatem. In hoc Sptu ∻ato macera de novo cochlear. rec. ut supra, iterumque ∻a ad medias. Ex hoc Sptu, & Resin. Scammon. vel zialap. (extrahendo Tincturam ac filtrando) parari potest *Sp. Cochlear. purgans. Spleniticus ac diaphoreticus, fixos ac crudos humores, volatiles reddit, putredinique resistit. Hinc profi uus in hypochondriacis & tartareis morbis, ac præcipuè scorbuto. Dos. gut 20 30. vel ultra in liquore idoneo.*

Spir. Coralliorum, fit ⊖em Corall. opt. purificat. ∻ando ∴. & rectificando, *Scorbuticus est & lithontripticus. Dos. gt. 5. ad 20. &c.*

Spir.

Spir.Corn.Cerv succinatus. ☊atur ex c.c. cum dimid. quant. Succini. *Dos.gut.5.ad 15.&c.Sudorificus est,diureticus,hystericus,Epilepticus,&c.*

Spir. Dracunculi. ♃ Sp. Vini cong. 1. Fol. dracunculi recent.quant.infarciri potest Digere per Dies iij & ☊a s.a. Aquæ ☊latæ adde sacc. opt q.s. *Dos.℥iv.pro vice; miranda præstat in ignotis affectibus, sudorem provocando.*

Spir.Embryonum. ♃.Capones num.3. exemptâ pinguedine contunde & incide: adde dactyl. ℔j. uv.passar. ℔iß melis.miv angelic.majoran chærefol an.m iij. sem. ocimi ℥ß. fœnic angel cort. limon.ana ℥iij. cort. citri, Rad.p con.borrag ana ℥iv.angel.℥iß.croc ʒv.Cons. flo. Borrag caryoph.majoran.ana ℥iv. V. Hispan. ℔xxxij. ☊a ad siccitatem cum hâc ▽â. ℞ Sp.Hormin.℔j.▽æ Cerasn.Melis.ana.℔iij. Borrag ℔iv. & amygd.decort. ℔iß.f.Emulsio: cui adde Cons.flo. Pæon.℥vj Borrag. & Caryoph ana ℥iv.Florum violar. paralys. tunicæ ros. r. anth.calend. ana miv. Xyloal. ʒiij. Sant. citr. ʒiiß. cinnam.℥viij Aromat. Rosat. ℥j. ☊a s.a *Fœminis datur quæ sæpius Abortum passe sunt magno emolumento, itemque gravidis ubi à subito terrore, aut aliqua occasione extrinseca languescant, lipothymias & animi defectiones, ventrisque inflationes in his persanat: infirmum fœtum roborat, uteri ligamenta firmat.Epilepsiam arcet, sanguificationi proficit,&c.Dos.coch.2.3.&c.pro re natâ.*

Spir,Hormini comp v Aq.Horm.comp.

Spir Hyssopi Verus. ♃. Hyssop.rec floresc.q v. contunde opt.& in vase quern. include,addendo ▽ ont.tepidiusculæ q s relinque sic ad fermentandum (Flor. cerevisiæ tantillo addito) Dies 10.vel 12. Deinde adde plus ▽æ,ac ☊a per XX.Postea rectificata sæpe in MB s.a.Eodem modo ☊ati potest *Sp.Herb.aliar.Flor.&c. Pectoralis est insigniter.*

Spir.Juniperi Verus. ☊ tur ex Baccis fermentat ut suprà.*Carminativus, diureticus, & stomachicus insignis est. Flatibus,renumque arenulis pellendis,mensibus movendis,& sterilitati auferenda egregiè proficuus.*

Spir.Mannæ. Si Mannam ☊es l.△ ex cucurbita habebis Spiritum insipidum sudorificum.*Sudorificum insigne habetur in febribus tum pestilentibus, tum communibus, sudorem propellens admodum fœtidum. Dos.ad coch 1.*

Sir. Millepedum. ☊atur omninò ut c. c.servando ⊖em *Urinam potenter ciet.Omnes obstructiones reserat. confert oculorum morbis,nec non Rachitidi. Specificus in surditate auribus inditus.*

Spir.Nitri. ♃. ∴æp ij ⦶ p.i.m.ac ☊a per ☉, donec cessant fumi apparere *Diureticum præstantius vix invenies.Sudorem insuper movet,unde usus ejus insignis in colica,pleurisi,febribus omnibus,præcipuè malignis. Dos. ℈j.ad ℈ij.&c.*

Spir.Nitri Bezoarticus. ☊atur ex Sp. ⦶ rectif.& Butyr. ♁ ij ana ex ☉ s.a. Inservire pt. ⦶m *Bezoartico Minerali* parando.

Spir.Nitri dulcis.♃.Sp ⦶ rectif p.1.Alco'. V.p.ij. Digere ad unionem,ac ☊a in ∴. bis cohobando s. a. *Dos.ad ʒj,in liquor.conven. Sudorem ciet,tollit obstructiones colicæ,renum, pectoris, &c.*

Spir.Reginæ Hungariæ v Aq.Hungarica.

Spir.Rhœados crapularius. ♃.Flo.papav.rhœad. rec. ℔j sem carvi ℥ij.nuc.m.℥j.Ambr gris. gr.4. Sp.V. ℔iv. macer.s.a.f.cola'. *Dos.℥iv hora somni,vel mane post crapulam.Specificè Pleuritidi subvenit.*

Spir. Salis Armoniaci.♃ ✱ p.i.Calcis vivæ p.ij. ▽p. iij.☊a in ∴.s.a. *Diureticus,diaphoreticus, incisivus,resistit putredini,optimè valet in febribus. Dos à gut. vi, ad xij. &c.*

Spir. Sal. Arm.Tartarisatus. ♃. ⊖is Tartari, ✱, ana cum triplo ▽æ ☊a s.a. *Vires obtinet omnes cum priori.*

Sp.Sal.Arm.Succinatus. f rectificando S. ✱ci supra Pulverem succini s.a.

Spir.Sal.Arm. Chalybeatus, f.ex ⊕ o Florum ✱ci. ♂tiator. Aëri exposito, ☊ando per ☉ s.a.*Dos.gut.5.ad 15.&c.omnes obstructiones tollit,menses & urinam provocat:Sudorificus etiam censetur.*

*Spir.Salis coagulatus.*Misce ⊖is Absinth.depuratiss. ℥i.cum Sp. ⊖ rectissim. ℥iß & coagula s.a *Diureticum est Medicamentum, & specificum hydropicum, omnes aquosas humiditates & flatus, omnemque tartaream & viscosam materiam, unde calculus procreatur, per urinam potenter expellens in Iliaca, Colica,febribus,icteritia,dysenteria,apoplexia, Podagra,&c. præsentaneum est auxilium. Dos.gut. vi, ad xv. &c. v. Mynsicht.*

Spirit.Salis Martialis. Destillatur per ☉ ex Sale gemmæ p i.♂ p ij.s.a.*Dos gt.5.ad 25.Diureticus & valde aperitivus.*

*Spir.Sambuci.*Destillatur è Baccis ferment.uti Hyssopi,&c.*Alexipharmacus, cardiacus, sudorificus, & uterinus Das coch.1.2.&c.*

Spir.Sanguinis. Destilla Sang. juvenis sani putrefactum in Arena & rectifica s.a. *Maximè commendatur ad Epilepsiam radicitus tollendam,ad paralysin, apoplexiam,pulmonem ulceratum,&c.Dos.à gut.x. ad xx.& ultra per mensem integrum.*

Spir.Saturni. Destillatur per ☉ è sacchar. Saturni opt.purificato, rectificando s.a. *Sudorificus est in Peste,melancholia hypoch febribus ardentibus, Lue &c. & simil.Dos.gut.2.3.*

Spir. Spongiarum. ☊a è Spongiis per ☉,& rectifica s. a.*Lithontripticus est insignis.*

Spir.Tabacca.☊atur ut succini ex Foliis siccis. *Dos. ʒj.ad ʒiij.&c.pro vomitorio*

Spirit. Theriacalis camphoratus. ♃ Theriac. Andrem.℥v.myrrh.opt.ʒx.croc.Anglic ℥ß.camph.ʒij.Alcoh.V ℥x.Digere,ac ☊a in M.B. cohobando s.a.*Egregii usus in morbis malignis ciet sudorem,resistitque veneno.Dos.℈j.ad ʒj.&c.*

Spir.Veneris Destillatur per ☉ ex ⊕io ♀ris s.a. *Summum est Arcanum ad Epilepsiam, corroborat ventriculum,cruditates emendat, uterum frigidum calfacit, ejusque suffocationem sanat, menses movet, renum morbis succurrit.Dos gut.5 ad 10.*

Spir.Vini Succinatus.♃.Pulveris Succini ℥iv. Alcoh. V.℥xii.☊a in MB.s.a.*Cephalicus,&c.*

Spir,Vini Tartarisatus.♃ ⊖ Tartarum ℥iv.☊a cum Alc.V.℔ij in MB. *Scorbuticus &c.*

Spir.Viperarum. ☊a ex Viperis siccis,uti c.c.servando ⊖em.*Summè est penetrans,putredinem arcens,in toto corpore obstructiones reserat, febres omnes resolvit, etiam Quartanam. Dos.gut.iv ad x.*

Spir.Vitrioli.☊a ⊕ calcinatum ex ∴.& separa Sp. à phlegmate s.a.

Spir.Vitrioli coagulatus.♃. ⊖is Acetosæ ℥j Sp.⊕li ℥iß.m.& coagula s.a. *In roborando ventriculo, febribus, siti,inflammationibus,&c.Secretum est.Dos.quantum ferri potest,ut dentes stupidi non reddantur, in liquor.conven v.Mynsicht.*

Spir.Vitrioli Diaphoreticus. ♃. ⊖is Tartari,c.c.c. â ℥ij.Sp ⊕ ℥vi.☊a per ☉ ad siccit. Liquori ☊ato adde Sp.V.â & serva ad usum.*Purificat sanguinem, abigitque scabiem ac pruritum,aperit obstructiones,sudorem provocat in Peste,venenis, hydrope, icteritia, contracturis, &c. Efficax quoque est in mundificandis pulmonibus.Dos.à ℈j. ad ʒß.*

Spir Vitrioli Martis. ☊atur in ∴. ex ⊕lo ♂is calcinato. *In obstructionibus,chlorosi,Rachitide,&c.Dos. gut.5.ad 15.*

Spir. Vitrioli Philosophicus. Fit ex Aquâ in quam Butyr. ♁ ij projectum fuit,exhalando ad tertias,& rectificando

ficando s. a. *Cephalicus est, febrifugus & Ecphracticus. Dos.gut.5.ad 15.*

Sp.Vitrioli Tartarisatus. ℞. ⊕ ad albed.calcinat. p. ij. Tartari ad nigred. calcinat. p. 1. m. & conspersa Sptu V. Destilla ex Retorta, & rectifica s a. *Egregias vires exhibet ad sudandum in omnibus internis obstructionibus, in sanguine grumoso, contra scabiem, ad mundificandam & lævigandam cutim. Dos.à ʒj.ad ʒß. cum brodio, aut vino, per tres auroras continuas, si libet.*

Spiritus varii ex Hadriano à MYNSICHT.

Spiritus Vini Cephalicus.

℞. *Sem. fœniculi ℥iij.rad.pæoniæ debitè collect.visci quercini anacardi an. ℥j. bac. Juniperi ℈vj. herb. majoranæ, melissæ, origani, hyssopi, salviæ an. m. j. flor. stæchad. Arab. lior. convall. rorismarini, primula veris, lavendulæ an.p.ij.*

Crassiuscule incisa & contusa infundantur in Spir. Vini simpl. Lib viij.& post debitam digestionem in Balneo Mariæ destillentur,& in liquore destillato denuò infunde:

Sem. coriand.præpar. sileris mont. pæoniæ, carvi an. ʒß. spec. diamosch. dulc. diambræ an. ℈ij. cardamom. min. nuc. moschat. galang. min. caryophyllor. an. ℈ij. calami aromat. cubebarum macis an ℈j.succini alb.præp. lig. Aloës flor. tunicæ rosar, an. ℈ß.

Stent in infusione per 8. dies; postea B. M. destillat. & Spiritus ad usum reservetur, qui ad placitum sacchari cand. albo edulcorari, & vel Ess. flor. Pæoniæ, vel Tunicæ, vel Violarum vel Rosarum rub. vel. gran. chermes, aut aliis quam plurimis &c. variè tingi potest.

Vires, Usus, Dosis. Magni est usus ad omnes frigidos capitis affectus, intra & extra adhibitus; Item, ad tristes & timidos, & eos, qui de nocte loquuntur: Non solum enim caput calefacit, siccat, confortat atque catarrhos frigidos absumit; verum etiam reliqua membra roborat. Contra Vertiginem, Epilepsiam, Apoplexiam, Paralysin, convulsionem & tremorem singulariter, tanquam insignem Medicinam commendare volui. Dosis à Cochl.j.ad Cochl.ij.&c.

Spiritus Vini Aromaticus.

℞. *Alkermes. ʒj. rad. Ireos flor. rosarum rub. an. ʒß. cassiæ ligneæ, cort. citri, ligni Aloes, caryophyllor. an. ℈ij. cardamom.min. nuc. moschat. cubebarum, macis, zedoariæ an. ℈j.*

Pulverisata & mixta infundantur in Sp. Vini simpl. Lib.vj.per octiduum; aliquoties in die movendo; postea per alembicum destil.& Spiritus destillatus sacch. cand. alb.s q.edulcoretur.

Vires, Usus, Dosis. In naturis frigidioribus & adultis COR confortat;nec non pectus, Stomachum, Hepar & Splenem roborat. Renibus enim frigidis in expellendâ serositate vires addit. Dosis manè & serò ante somnum à Cochl. j.ad Cochl.ij.&c.

Spiritus Vini Odontalgicus.

℞. *Ras. lig. guajaci ℥.iv. rad. pyrethri ℥ij.sem. staphid. agriæ. Hyoscyami, cort. granator. Gallar. Turc. an. ℥iv. caryophyllorum, Zingiberis albi, piperis longi, olibani an. ʒß. flor. papaver. errat. opii thebaici, camphoræ an. ℈ij. herb. tabac. Indic. salviæ acut. persicariæ, mentastri an. ℈j.*

Contusa & mixta infundantur in Spiritus Vini simpl. Lib.vj stent per 14. dies in digestione, postea B.M. distillentur.

Vires, Usus, Dosis. Teneatur in ore; deinde iterum exspuatur, & reiteretur, si opus, præsentissimum est remedium: Omnes enim dentium dolores efficacissimè sopit. Interdum etiam propter majorem delectationem cum flor.papav.errat.prius tingere,& postea coloratum Spiritum ad usum reponere solemus.

Spiritus Vini Otalgicus.

℞. *Ovorum formicar. Nr. 100. amygdal. amar. ℥j. rad. hellebori nigri raphani min. cyclaminis, cyperi rot. an. ℥j. cort. mali punici ℈vj. bac. lauri excort. juniperi an. ʒß. sem. fœniculi, cymini, Anisi, carvi an. ℈iij. pulp. colocynthid. castorei veri an. ℈iß majoranæ, absinthii, sabinæ, rutæ an. ℈j.*

Contusa & mixta infund. in Spiritus Vini opt. rectificat. Lib. iv. & post debitam digestionem è B.M. ingeniosè tamen, ne vitrum rumpatur, destillentur; Deinde Spiritui abstracto adde millepedum vivorum q.s.& digerantur adhuc tandiu, donec aliquo modo spiritus tingatur, postea filtra & ad usum reserva.

Vires, Usus, Dosis. De hoc spiritu aliquot guttæ manè vesperi, instillentur in aures, claudendo cottone moschato: sic surditatem & gravitatem Auditus tollit; nec non contra tinnitum, sonitum, strepitum & sibilum, item obauditionem & fluctuationem, præstantissimum est medicamentum. Sed in his affectibus multum etiam præstat panis recens coctus minor, statim ex clibano sumptus, & crusta inferiore ablata, immissoque spiritu hoc, si ad aurem applicetur, (interjecto circulo lineo crassiore ad evitandum partis exustionem) ut vapor ille intro recipi possit. Continuetur autem curatio hæc, donec malum cedat.

Spiritus Vini Acouisticus.

℞. *Ovorum formicarum, millepedum vivorum an. xxxj. amygd. amar. ʒß. bac. lauri excort. juniperi, sabinæ, an. ℈ij. sem.cymini rad. cyperi rot. an. ℈j. lumbricor. ter. exsic. nicotianæ, absinthii, an. ℈ß. succini alb. præpar. castorei veri an. scr. j. croci Oriental. scrup ß.*

Crassiuscule contusa infundantur Sp. Vini ℥xvi. digerantur per octiduum, sæpè in die mov. postea filtrentur, & spiritus tinctus usui servetur.

Vires, Usus, Dosis. Hic spiritus in gravi auditu & surditate; nec non in tinnitu aurium etiam inveterato, secretus est. Usus ejus, ut guttæ aliquot auri instillentur mane Stomacho Jejuno, & vesperi ante cœnam, & deinde bombace moschato auris obturetur.

Spiritus Vini Pectoralis.

℞. *Passular. min. sem. Anisi an. ℥iv. loch. sani & exp. de pino an. ℥ij. suc. glycyrrhiz. ext. ʒiß. conf. flor. hyssopi, violarum, symphyti an. ʒj. cinamoni acut. ℈vi spec. diatragacanth. frig. diaireos simpl. diarrhod. Abb. ana ʒß. cardamomi min. croci Orient. macis ana ℈iß. herb. capil. Veneris, marrubii an ℈j flor. malvæ arbor. rub. farfaræ, salviæ an ℈ß*

Contusa & mixta infundantur in Spiritus Vini simpl. Lib. viij. Digerantur diebus octo; posteà in B M destillentur, & spiritus abstractus sacchar. cand alb edulcoretur.

Vires, Usus, Dosis. Ad Catarrhos, Pectorisque ægritudines, Tussim Asthma antiquum & Anhelitum malum expertissimum, Dosis à Cochl j ad Cochl. i j. Pectus enim ab humoribus crassis & Viscidis purgat; mundificat; omnesque in eo opilationes aperit.

Spiritus Vini Juniperinus.

℞. *Sp. Vini Juniperi lib. ij. sacch. candi contus. lib. ß.*

Misce

Misce in vase commodo; spiritus accendatur filis sulphureis, simul incorporentur, flammansque liquor subindè agitetur cultro vel spatula; donec saccharum sit solutum, coletur & appende in nodulo Croci Orient. Scr. ij. & ad usum repone.

Vires, Usus, Dosis. In Asthmate, difficili respiratione, Pectoris vitiis, Tussi, imbecillitate & inflatione Ventriculi, torminibus ventris, &c. bonum est medicamentum. Insuper urinam movet & calculo medetur; nec non ruptis, convulsis, & vulvæ strangulatui subvenit. Dosis à Cochl. j. ad Cochl. ij pro una vice.

Spiritus Vini Stomachicus.

℞. Cinamomi elect. ℥iv. Galangæ min. sem. Anisi an. ℥ij Caryophyllorum Nuc. Moschat. an. ℥j. Menta crispa Rorismarini an. ℥ß. Calami aromat. Zinzib. alb. Rosar. rubr. an. ℈ij.

Crassiuscule contusa & mixta infundantur in Sp. Vini simpl. Lib. viij. & post debitam digestionem B. M. destillentur; postea Spiritus evocatus, vel sacch. cand. alb. vel myvâ Cydoneorum edulcoretur.

Vires, Usus, Dosis. Valet propriè ad malitiam appetitus, & corruptionem digestionis. Ad frigus & dolorem Stomachi. Ad singultum, Nauseam, Vomitum, Appetitum caninum. Ad Eructationem acetosam, angustiam Anhelitus, frigidamq: complexionem cum humiditatibus superfluis, senibus etiam imprimis convenit: Calorem enim naturalem mirè confortat & à putredine conservat. Insuper visum & mentem in iis acuit. Oblivionem delet, & canitiem retardat. Dosis Cochl. j. atque alterum.

Spiritus vini Nephriticus.

℞. Rad. Ononidis, althea an. ℥iij. cucumeris ℥ij. glycyrrhiz. rasa, Asari an. ℥jß. sem. milii solis ℥iij. saxifrag. a. b. urtica rom. petroselini, raphani, Anisi, Rhabarb. elect. aristoloch. rot. galanga min. cinamomi acut. macis, zingib. albi herb. equiseti an. ℥j. Cap. percar. pisc. Judaici, spongia lyncis, test. limac. min. præp. an. ℈vj. cassia fistula, gran. alkekengi Bac. Juniperi, Theriaca Venet. Sang. hircin. Oc. cancri, tali leporini an. ℥ß.

Pulverisata & mixta infundantur in Spir. Vini simpl. Mens. vj. vel s. q. stent in digestione per 14. dies; postea in B. M. destillentur.

Vires, Usus, Dosis. Frangit lapidem & ad minuta secernit, quousque Renes & Vesicam ab omnibus superfluitatibus mundificet, & clarum mingat: Et quod plus est, ita curat & sabulosas hypostases per urinam expellit, ut non amplius regeneretur. Insuper in Colica & suffocatione Matricis non est remedium ei simile. Humores enim diversos laxat & ventositates dissolvit. Dosis à Cochl. ad ij. vel Cochl. iij.

Spiritus Vini Lithontripticus.

℞. Rad. enula camp. pimpinellæ, petroselini an. ℥j. lap. percar. pisc. Oc. cancri fluv. sang. Hircini an. ℈vj. sem. dauci aquat. saxifragiæ alb. fœniculi, Anisi, milii solis, urtic. rom. genistæ, bac. juniperi, gran. alkekeng. an. ℥ß. spec. lithontrip. diathamar. trion. Piper. an. ℈ij.

Contusa & mixta infundantur in Spir. Vini simpl. lib. iv. stent in digestione per 14. dies; postea in B M. destillentur pro usu.

Vires, Usus, Dosis. Calculos Renum & Vesicæ non solum confringit & comminuit; sed & lapides per urinam expellit. Dosis tum præservationis, tum curationis ratione, à Cochl. j. ad Cochl. ij. per se, vel cum aliis mixtis.

Spiritus Vini Paralyticus.

℞. Lumbricor. terrest. exsic. Bac. Juniperi, sem. erucæ an. ℥ij rad. Angelicæ, pyretri, aronis an. ℥j. flor. lavendulæ, rorismarini, salviæ acut. piperis long. allii rec. ana ℥ß. mastichis elect. myrrhæ rub. succini citrin. euphorbii, castorei veri an. ℈iij.

Vires, Usus, Dosis. Cum hoc Spiritu tincto innungantur membra paralytica & arida [præmissis tamen universalibus] in eoque panni lintei madefiant, & supponantur membris affectis, & brevi miram videbis operationem & felicem restitutionem.

Spiritus Vini Theriacalis.

℞. Theriac. Venetæ ℥iv. rad Angel. enulæ camp. hirundin. dictamn. alb. morsus Diaboli, Serpentar. pimpinell. tormentill. valerian. zedoariæ, sem. citri an ℥j. ill. & f. omnium pulvis grossus, cui affunde sp. vini simpl. ℔. viij. Digerantur per 14. dies: postea MB. destilla & ad usum serva.

Vires, Usus, & Dosis. Ad præservandum à peste hic spiritus eximius est: appellatur etiam catholicus, quòd ex duodecim constet ingredientibus. Potest ex eo capi cochlear, j. vel ij in aurora per tres aut quatuor horas ante prandium: vel antequam quis à domo exeat & reiteratur ejus acceptio omni mane. Aërem corruptum in homine alterat, & spiritum vivificat. In curatione datur à Cochlear. ij ad iij cum aq. cardui bened. vel de C. C. nostra &c. & per sudorem venenum copiosissimè expellit.

SPLENETICA.

Prius, quàm progrediamur ulterius, dicendum est aliquid de magneticis remediis inprimis hepaticis & spleneticis. In mentem venit, quod ad ardorem ventriculi, seu sodam curandam in aulis quibusdam solemne est uti carlinâ scandente, post florem perfectum in semen fatiscente, quæ solo obtutu eandem curat.

Novimus nobilem eruditissimum, qui malo isto mirum quantum vexatus unâ hâc utitur antidoto, cum insigni successu, nulla forsan aliâ de causâ, quàm quod aspectu illo archeus moveatur fortius ad resistendum effervescentiæ illæ humorum acidiorum & biliosorum constringentium; unde & nobis audit *die Sood-Distel.*

Sic etiam tinca & hepati & spleni medendi communes laudes obtinet; in ictero quidem ista sine dubio agendi ratione, quod [1.] actuali frigiditate ardorem visceris temperet, à consistentibus humoribus ibidem pronatum; [2.] domito frigore & calore corporis jam excitato, poris magis laxatis ab humido conjuncto, faciliùs invitari humores subcutaneos biliosos, ut in aliud quoque hoc corpus migrent; idque hinc cum successu non invalido, qualia exempla vidimus ipsi. Pertinent huc de splene memorata à *Cl. Deodato panth. hygiast. lib. prima, capite undecimo. part.* 109. qui scribit Patavii se observâsse, tincam piscem, lienis tumori vivum alligatum, tumorem abstulisse, & eâdem vehementiâ, ut citra ægrotantis periculum ob nimium, [ita loquitur porrò] attractionem diutius detineri non potuerit. Sic & *Matthiol. præf. comm. in Diosc.* scribit: hemionitidis contactu spleniticos sanatos scimus.

Ut symbolica viscera sunt quoad depurationem sanguinis hepar & lien; ita & symbolica & affinia remedia sunt hepatica & splenitica, non solùm his visceribus, sed & pancreati, mesenterio, aliisque vi-

τῶν χόνδρων contentis medentia. Cum verò splen maximè dispenset in corpore serum & ejus qualitates, hinc medicamenta splenetica dicta respiciunt impedimenta illa ipsa, quæ hic loci se offerunt, seu salia sylvestria, impura, & tartarea sanguinis

SPLENETICA ergò I. sunt, *quæcunque motum sanguinis & seri, in colatorio hoc suo retardatum, tollunt*; quatenus vincula extranea laxant & annihilant, seu humores acidos, ponticos, austeros excessivos, & sanguinis partes volatiles figentes corrigunt.

Faciunt id v. g. [1.] *Aquea* diluentia & temperantia, aqua fumar. aca... aperit. polychr. Rolf. decoct. aperit. Mes. fl. & fr. Ex simpl. becabunga, fl. bugl. borag. item serum lactis caprini, succi herbarum antiscorbuticarum modò iis non abutamur, sir. de pomis, thermæ, acidulæ, unicum sæpè splenetícorum remedium; Hæ quidem, si interiùs adhuc mali consistat sævities, & æger sit siccioris temperamenti, illæ quando ad exteriora, articulos, pedes, cutem magis impuritas vergit & æger est serosior paulò & habitior, modò cætera consentiant.

Diluentia verò hæc ipsa, singulis quasi communia, maximè locum habent, quando simul humores serosi deficiunt, unde in deliriis & vigiliis melancholicorum eximiè prosunt.

(2.) Lenia *aromatica & amara*, ut, præter dicta sub hepaticis, rad. aspar. filic. ebulus, fumaria, cicutaria, fol. buxi, sem. fraxin. fl. genist. summit. & essent. pin. elix. propr. simpl. & antisc. ♂le, MP. ☿ear. extr. splen. bov. pulv. stom. Quercet. absinthiaca, pulv. lætificans, ex aromatibus maximam partem & temperatis constans, tum aliàs utilis hypochondriacis, tum in palpitatione cordis eorundem.

(3.) *Alcalia* fixa & volatilia; hæc quippe cum acido morboso confligunt, idque domant & extinguunt, fluxilitatem humoribus deficientem restituentia; ut plantæ antiscorbuticæ omnes, ipsum quoque afarum, & ex his parata, aqua hepat. nob. nostro more parata, anima rhabarbari vera, spir. cochleariæ cum Spir. Vini, & urinosus, Salis Tartari volat. spir. ⊖✱ci s. vinosus & oleosus varius, hic in cruditatibus & flatibus conjunctis, ille in deliriis summè proficuus, vel ipsi potui largiter inditus, ut nescii quasi eundem hauriant, imò & exterius odoratus spiritus fixatos unicè reficit. Adolescens melancholicus, summo capitis dolore & anxietate laborans, ita, ut ad incantamentum malum referretur, levamen subinde sensit à sale ammoniaco lixivio indito, excepto naribus odore Sic & ipse in palpitatione cordis, inprimis caryophyllatus, & syncope hypochondriacâ, præcipuè verò in quartanâ, in liene utplurimum radicatâ, summè prodest. Sic Tinctura Tartari eximia quoque est, & salia absinth. cent. min. junip. non solùm in febribus, sed & aliis casibus conveniunt.

4. *Alcalina*, terrea & resolventia, ex simplicibus lapid. ♋. corall. conch. præpar. lap. lazuli è plantis asplen. spicantha, scolopendr. Lapides ♋. cum vino bullitos tum alibi, tum in *pleur. fur. Helmontius* dilaudat, ubi dolori lienis statim se obvenisse scribit potu vini bulliti cum lapid. Cancer. unde intra paucos dies omnis dolor & ponderis moles evanuerint, *pag.* 323. Lapid. lazuli naturæ solaris, frustrà vulgò incusatus summæ acrimoniæ & venenositatis, cum pulveribus purgantibus mixtus & per se in magisterio melancholicis egregiè subvenit. Unde instar regulæ esse potest, *hypochondriacos & scorbuticos à præcipitantibus summum accipere remedium*. Faciunt huc cinnabarina, pulv. cachecticus major & minor, pulv. absorbens noster simplex & cum vitriolo martis, quocum spleneticis sæpius subvenimus Imò si dicere volumus, quod res est, tàm decantata materia perlata nihil aliud esse vel agere videtur, quàm ejusmodi pulvis præcipitans ex lapid. Cancr. matre perl. ♉io diaph. factus. Sic & Tincturam corall. cum succ. citr. spir. lignor. mannat. ad confortandos hypochondriacos prodest.

(4) *Martialia* meritò hypochondriacorum & scorbuticorum panaceæ sunt & dicuntur, [de quorum agendi modo jam diximus satis sub aperientibus,] inprimis solidâ formâ gaudentia, ut croc. ♂♎atus, saccharinus, cum salinus &c. pulv. cach. Querc. simpl. & cinnabarinus, item Vitriolum Martis & tinct. Martis ☉tis vulgò dicta, quæ nihil aliud est, quàm essentia vitrioli ex misy in aëre calcinato, & per se in pulverem fatiscente, cum aquâ ror. maj. extracta, sive sibi relicta, seu cum arc. ☿ri in momento tincta. Laudari hîc potest quoque essentia ♂ vitriolata antiscorbutica, ex ⊖-li. ♂, fl. ⊖lis ✱ci ♂lium a.p.j. v.g ℥ß. & ~ûs cochl. ℥vj. vel VIII. extrahenda l.a.

Hæc verò unà etiam serum exuperans corrigunt, unde prosunt in obstructionibus viscerum, hypochondriorum; hydropis initio, cachexiâ, palpitatione cordis, scorbuto, melancholiâ hypochondriacâ, doloribus & tumoribus hypochondriorum, imò cum hypochondria sint fomes quasi omnium morborum, hæc ipsa quoque ad effectus capitis, nervorum aliosque externos ambitu suo latius patent & spectant, in paralysi scorbuticâ v. g. & aliis.

II. *Splentica seri statum volatiliorem seu acrimoniam & lixiviositatem respiciunt & tollunt*, unde φλόγωσις, ebullitio & rarefactio sanguinis major, dolores arthritici scorbutici vagi, sudores colliquativi scorbutici, nocturni, vigiliæ, inquietudines, pavores aliaque oriuntur, Singulis his frenum injiciunt tum communia, diluentia aquea, tum [1.] *acidula*, ut cremor & crystalli tartari, hep. rubr. spir. apet. Penot. rad. & herb. acetos. Tinctura aperitiva, item mala citria. Uti enim qui diutiùs in navi vehuntur in Indiam, ob maris effluvia uliginosa plerumque scorbutici fiunt; ita testatur experientia illos ipsos nautas, si accipiant mala citria, iterum convalescere, quatenus resistunt putredini, & salia morbosa terrestria M. S. præcipitant.

Tum [2.] *austeriuscula* styptica; quæ fluorum sunt remedia. Ut enim in priori statu strictura adest humorum, fixitas spirituum, torpida omnia; ita hic laxitas, fluxilitas, mobilitas. Ille stimulo, hic freno indiget; felix, qui moderari singula ut decet, potest. Hinc & opiata optimè prosunt spleneticis, modò cum humectantibus, præcipitantibus, temperantibus dentur. Exemplo esse præter alia possunt menses immodici, frequenter in scorbuticis occurrentes, nonnunquam quidem simul, quod de aliis quoque hæmorrhagiis valet, ab obstructione viscerum, quatenus coangustatus sanguis denegato sufficienti ... tio, exitum quærit necessarium, sæpius verò ob salium rodentium lixiviosorum, vel cum acido mixtorum copiam. item ob tonum viscerum, & hoc loco uteri, læsum, ubi, præter V. S. temperantia ὀργασμὸν hæc ipsa prosunt unicè.

Facit huc & spiritus ♂is, sive ex ☽-lo ♂is destillatus, quod pretiosum est & minus utile, seu confectus solùm per mixtionem & solutionem ⊖-li. Sic etiam huc pertinet tinctura corall. cum tinct. ♂ adità Zwölff. mixta, roborans egregium. Taceo vo... nitum cruentum, scorbuticis & spleneticis fam liarem.

(3.) *Terrea* quoque jam dicta huc conferunt, & inter hæc Galeop is quoque. Saturnina planta, urtica ista, *inquit Solenander consil. med. l.* 1. *consf.* 13 quæ in foliis maculam habet albicantem, à Plinio lamium vocata, à Bononiensibus milzadella dicitur; cujus virtus in obstructionibus & affectibus splenis probata est. Meminimus ludimoderatorem hypochondriacum pulvere florum horum feliciter usum.

III. *Splenetica respiciunt & tollunt recrementa pituitosa, tartarea, limosa, sero immersa, & facilè in sabulum*

lum cœnosum, arenulas ac calculum ipsum fatiscentia; quod ipsum præstant aperientia generosiora, & (1.) quidem *acida*, potentissima tartari concreti & coagulabilis remedia. Inprimis verò laudatissimus est hoc nomine -us salis, & ex eo parata tinctura aperitiva *Mœbii*, quæ nihil aliud est, quàm spiritus salis refractus & tinctus. Refractus sale tartari, spiritu salis ♀ri vol vitri pulvere, vel quocunque alio alcalino; tinctus tortâ solis; vel fl. viol. horumque tincturâ. Hæc famosissima erat & vivente *B. Mœbio*, & post fata illius, ut lucrum, & famam autori conciliaverit.

Operæ pretium est, ejus encomia ex literis ejusdem in concione funebri expressis, huc excerpta dare: Tinctura apertitiva est panacæa hypochondriaca confortat fermentum stomachale, excitat appetitum, discutit flatus, aperit venas mesenterii & lacteas, pellit tartarum hypochondriorum aperit lienem & obstructiones hepatis, sistit sitim & calorem internum præternaturalem, pellit urinam, calculum, præservat à putredine, fovet calorem naturalem, (corrigendo cruditates;) cum fructu adhibetur contra hydropem cachexiam, pallorem, icterum, colicam, febres &c. Quæ, si prudenter applicentur, longè sunt verissima.

(2) *Alcalina & enixa*, seu salia varia, inprimis etiam sal ammoniacum ejusque flores, & cum eodem paratus liquor martialis, è floribus martialibus nigrioribus vitriolicis in fundo cucurbitæ post perfectam sublimationem reperiundis, per deliquium solutis, commodissimè cum ess. absinth. ess lign. aloës in Tinct. ♂is absinthiacam & balsamicam, cum elix propr addito ol caryophyllorum, cum M.S antiscorbuticâ ex spiritu cochleariæ, ♀ri & ⊖is striato, additis essentiæ anodynæ aliquot guttulis, aliisque miscendus.

Spectat huc etiam arcanum ♀ri ritè elaboratum, & ex his parata, ut Tinct. ♂tis, cum eodem liquore martiali extemplò in id providè instillato consurgens, imò aquæ quoque martiales. Hinc pro more seculi *Lang. l. 1. ep. 48.* præsentissimum indurati splenis remedium dicit aquam, in quâ ferrum candens extinctum.

(3.) *Aromatica*; ut enim splenetici sunt sputatores & flatulenti, ita stomachica aromatica iis egregiè subveniunt, v. gr. spir. menthæ, elix. ⊖li Mynf. ess. carmin. & alia.

(4) *Abstergentia, diuretica & nephritica* non solùm calculo futuro contraeuntia & arthritidi, ischiadi aliisque doloribus scorbuticis; verùm etiam copiosos serosos humores & restagnantes avertentia, ut in hydrope, cachexiâ.

Resolventia hæc & externè eximiè conveniunt, v. g. ol. carm. Mynf. ♀ri fœt cappar. laterin. empl de cicut. cerat. de ammoniaco Foresti, empl. ad quartanam ex odoriferis Helmont. empl. magneticum &c.

Et hæc ipsa non solùm causam unam affectus hypochondriaci, nempè ἀέρωσιν chyli impeditam respiciunt, pituitam ventriculi abundantem nimis expediunt, μόλυνσιν, seu inertem chyli massam corrigunt: Verùm etiam alteram, depurationem sanguinis læsam restituunt, & ab utrisq; deductos affectus tollunt, nominatim palpitationem cordis, syncopen, quartanam &c. Hinc & in arthriticis & nephriticis curandis hypochondria semper respicienda; optimaque sunt eo casu medicamenta salina, utrique convenientia, ut spir. ⊖, tinct. ♀ri, arc ♀ri.

Egent verò & hæc suis cautelis, facilè ex dictis fluentibus. 1. *In genere variant splenetica pro vario & diverso spleniticorum statu*. Non uno eodemque se habent splenetici modo, ita enim generali & latiori vocis usu hypochondriaci & scorbutici audiunt. Pertinet huc communis & simplicissima scorbuti divisio, quod vel calidus sit vel frigidus; diversis uterque stipatus symptomatibus. Multum ergò interest qui quibus utantur, & quæ medicamenta magis polychresta sunt, & singulis magis convenientia præ reliquis quoque esse splenetica constat.

Fluunt ex hoc generali asserto plura specialia, & quidem 2. *volatilia tum salina, tum spirituosa & aromatica scorbuto frigido prosunt, calido nocent*. Nocent, quibus humores serosi sunt efferati, mobiles & exacerbati, unde vigiliæ, inquietudines, φλογώσεις, anxietates motus spirituum turbatus omnia sursum deorsum moventur, & lacessentia archeum. Plurimum interest, non irritare quiescentem hostem, nec crabrones irritare.

3. *Acida splenеticorum remedia*. Non negamus acidum morbosum sæpè in his peccare, negamus verò in morbis ab acido oriundis acida non esse remedia. Conveniunt incisoriâ virtute in fixitate humorum, cum aromaticis inprimis Prosunt figente, temperante & præcipitante naturâ, in rarefactione nimiâ, & inprimis in solenni scorbuticorum hæmorrhagiâ, quo de egimus *Ann. III. Ephem. Germ obs. 106*. Prosunt in coagulo humorum tartareo corrigendo & resolvendo; idque omne præstant cum insigni efficaciâ

4. *Diluentia ut aperientium, ita & spleniticorum inprimis actuationi unicè velificantur*. Eo nempè statu, ubi serum non abundat, vel restagnat, nam al oqui noxia potius fuerint, habita tamen ratione ventriculi, ne facilè noxam & labem contrahat. Frigida quin imò sæpè præ calidis sunt convenientiora hinc maximè temperamenta sunt distinguenda & conjunctæ intemperies.

5. *Ut fixitate magis lien præ hepate peccare solet, sic & maiori volat litate & activitate medicamentorum gaudet*. Communia enim quidem & symbolica sunt utrorumque remedia, respectivè tamen lieni major gradus aperiendi debetur, quàm hepati, quod bilis respectivè minus fixior sit naturâ suâ.

6. *Dulcia spleni minus amica*; neque enim quæ reliqua præstant; ipsa cum aliis habent communia, non fixitatem humorum corrigunt non volatilitatem & lixiviositatem, non limositatem & coagulum; quin omnibus potius cooperantur & producendis inserviunt, quàm avertendis. Hinc quæcunque dulcia sunt splenetica vel spleneticis gratiam conciliare debent, speciatim sunt notanda. Notabilis est radix polypodii, splenetica omnium concessione dulcis, sed temp. rata, præcipitans, terrea simul, unde mobilibus reddendis & extergendis fixis terreis humoribus inservit.

Alia verò saccharata & mellita minus hoc privilegio gaudent, unde tot sirupi aperitivi meritò castrandi sunt & imminuendi Hinc egregio strategemate sirupi acetosi inter splenetica recensentur; ut abstergendi promptius exequantur munus acida verò mitigentur.

Hinc sir. de pomis, & sir. sceletybicus Foresti habent quidem eximiè locum, magis tamen secundariâ medendi provinciâ, quàm primariâ. Condiat verò hic ex cochleariâ & becabungâ, illo quoque commodo, si secundum intentionem autoris judicemus, ut volatile fixo temperetur. Hinc confectio alkermes licet splenetica vel maximè judicetur ob lapidem lazuli aliaque non tamen promiscuè inter lætificantia memoranda. Nocent verò præ reliquis, τὸ θεῖον, quod fermentativâ vi non componant, sed potius exsuscitent fervidos, salsos, acres humores, adauctâ simul bile, quæ in omnibus melancholicis simul peccat; unde hysterica, epileptica, & similia symptomata inducuntur &c. WEDELIUS.

Splenetica Specifica Andreæ CNOFFELII.

Essentia Martis Composita.

♃. *Essent. ♂tis præcedent.* ℥ß. *TRæ nost. corallior.* ʒij *essent. mosch. ambrat.* ℈iv.

(*Not.* pro fœminis omittenda est essent. odorif. & in locum hujus *essent. castorei* substituenda) Misce. In melancholia epilepsia uteri, aliisque morbis chronicis hujus essentiæ virtutes sunt admirabiles. Dosis à ℈ij. ad ʒß. & ultra, in vino vel aliquo liquore conducibili & appropriato.

Tinctura Tartari.

℞. *Cremoris Tartari albiss. & opt. pulver.* ℴℴ *Tartari per deliquium fact. an.* ℔ß.

Misceantur ac leni calore in vitreo vase iterum coagulentur. Ex hac massa, quæ prius super porphyrite læviganda est, extrahitur TRa rubicundissima, beneficio aquæ temperat. q. s. quod tinctum est auferatur, & nova ▽ temperata affundatur, digestione levi peracta, iterum quod tinctum defundatur, liquores tincti, per chartam emporeticam filtrentur, & abstrahantur ad tertiam partem usque: reliqua TRa Tartari asservetur in usum necessarium.

Præstans est in melancholia & affectione hypocondriaca, arthritide calculo, & retentione urinæ, omnes enim crassos & tartareos humores expellit, & in morbis chronicis & diuturnis febribus intermittentibus utilissima est medicina, in vino vel aqua destillata appropriata. Dosis est à ℈j. ad ʒß & ℈ij.

Hanc TRam etiam Clar. Dn. D. Cnœffel extrahebat cum phlegmate ⊖-li non solum pro usu interno, sed & externo, ad membra podagrica & dolentia illinenda, topicum ab authore sæpius adhibitum & probatum.

Mistura Splenetica.

℞. TRæ *Tartari* ʒiß. *mistur de tribus nost.* ʒvj. ⌒ *cochlear.* ʒ v. *conf. alkerm.* ʒj.

Digerantur clauso vase per 24. horas. Colatura per chartam filtrata servetur usui. Dosis à ℈ß. ad ℈j & ℈ij. in liquore competente.

Mistura Splenetica alia D. D. C.

℞. ⌒ *Tartari, per lignum sassafras correct.* ʒjß. *mixtur. de tribus* ʒiij. ⌒ *cochlear.* ♇*ris ana* ʒij. *essent. meliss. citri ana* ℈ij.

Mista omnia filtrentur, & in vitro cerâ optimè obturato serventur ad usum. Arcanum est in hydrope. Dos. à ℈ß. ad ʒj. in liquore idoneo.

Alia mistura Splenetica D D C.
pro Illustr. Dn. Subcamerario Regni Dn. Rilski.

℞. ⌒ *Tartari sassafr.* ʒiß. ⊖*lis* ʒiß. ♇*is* ʒj *fraxini, cochlear. an.* ʒiij. *conf alkerm.* ʒij. *TRæ santal. q. s.*

Misce omnia exactè, digestione per diem & noctem præmissa: Mistura per chartam filtrata servetur usui. Melancholicis mirificè subvenit. Dosis à ℈ß. ad ℈j in vino vel aliis medicamentis & liquoribus destillatis.

Spiritus Tartari compositus.

℞. ⌒ *Tartari (per infus. ligni sassafras correcti)* ʒj. *TRæ* ♂*tis aperit. nost. desc.* ʒß. *conj alkerm.* ʒj.

Mista stent per noctem [vitro bene clauso] in digestione, postea filtrentur, & ad usum serventur.

Vires sunt incidendi, attenuandi, resolvendi. Hinc in arthritide, melancholia hypochondriaca, scorbuto, hydrope, aliisque lienis & mesenterii morbis & obstructionibus, convenit, sudorem & urinam promovet, & ab omni tartarea obstructione liberat.

Dosis à gutt. x. ad xv. & ℈j.

Balsamum Spleneticum externum Dn. D. C.

℞. ℴℴ *Tartari destillatione (& super lign. sassafras rectificat.) balsami* ♇*ris, per* ℴℴ *juniperi fact. ana* ʒij. ℴℴ *cappar. express. (cum rad. anchusa tinctor.)* ʒß. *cum cerato sandalino* q. s. Fiat balsam. consistentiæ consuet. cui adhuc admisceantur ℴℴ *ligni sassafr.* gutt xvj.

Duritiem & tumorem splenis à flatuosis humoribus & tartareis impuritatibus resolvit, si regio splenis bis in die inungatur.

Hæmorrhoidalia.

Etsi fluxus hæmorrhoidum multotis salutaris esse & multis gravissimis morbis hominem liberare & præservare soleat, ob eamque utilitatem non cohiberi debeat; aliter tamen se res habet, ubi fluxus iste nimia frequentia & copia peccat. Quo malo cum S. Reg. Maj. JOH. CASIMIRUS, ob copiam & acrimoniam feculenti sanguinis non raro, & aliquando sex vel septem septimanis, omni die vexata fuerit, fluxu vulgaria Medicorum remedia spernente; nihilominus tandem adhibitis Cl. Dn. D. Cnœffelii medicamentis S. M. sæpius curata fuit, qualia sunt sequentia.

Emulsio coralliata Cl. D. D. C.
In fluxu immodico hæmorrhoidum, pro S. R. Maj.

℞. *Decocti hordei,* ▽ *spermatis ranar. destill. ana* ℥ij. *sem. melonum & cucumer. ana* ʒij. *amygdal. dulc. excort. n. vij.*

F. l. artis emulsio simplex. Adde *manus Christi coralliat.* ʒß. *corall. rub. cum sperniola in ;uccator.* ℈ij. *ocul.* ♋. *præpar.* ℈j. M. F. Emulsio coralliata.

Hanc Emulsionem S. Reg. Maj. per 10. dies continuavit, & ex solo usu hujus medicamenti convaluit.

Emulsio styptica S. R. Maj.
In fluxu magno hæmorrhoidum, & menstruorum, cum metu dysenteriæ, ex præscriptione Cl. Dn. D. And. Cnœffelii.

℞. *Decoct. hordei cum rad. serpent. s. q. parati,* ▽ *stil. spermatis ranarum ana* ℥ij *sem. papaveris albi & nigri ana* ʒij. *gland. imustatur num.* j. *amygd. dulc. excort. num.* vj. F. Emulsio. Cui adhuc adde *gelatinæ. C. C.* ℥ß. *miv. cydoniatæ* ʒvj. *magist. corall. butyc.* ℈j. *cornu mineral. fossil. gran. xv. extr. nost. sedativi* gr j. Misce. Semel hanc emulsionem S. R. Majestas eundo cubitum bibit, unde fluxus uterque cessavit, ut Medico amplius auxilio non indiguerit.

Oleum Hæmorrhoidale.

℞. *Rad. scrophulariæ* ℥ij. *chelidon* ℥j. *herb. linariæ c. floribus m. ij. fol. hyoscyami flor. verbasci ana m.* j. *spong. cynorrhod. num. iv. s. arabæorum pilular. num. xij.* ℴℴ *spermatis ranar.* ℔ß *lini in* ⊙*e albific. ati* ℔ß. factâ maceratione adde *succi cancrorum* ℥ij. Bulliant lento igne, ad consumptionem humiditatis, fiatque fortis expressio, insolentur adhuc per aliquot dies. Mirum in modum lenit pertinacem tumidorum hæmorrhoidum dolorem, si calidè applicetur.

Unguentum Hæmorrhoidale Dn. D. C.

℞. ℴℴ *sperm. ranarum, hyoscyami, in quo rad scrophulariæ sint coctæ. lini, [in quo prius scarabæi & procellones bullierint.] ana* ℥vj.

Quibus infundantur *usneæ in ossibus humanis collectæ,* vel loco hujus *musci in tegulis domorum invent.* ℥ß. ⊕ ℥ij

Insolentur per mensem in vitro benè clauso, postea coquantur per mediam horam, oleum fortissimâ expressione separatum interim asservetur. Jam.

℞ *Aceti anodyn [ex* ✳ *flor. hyoscyami & verbasci, per infus. more consueto confecti]* ℔iiß. *lithargyrii opt. pulverisati* ℔iß.

Stent in vase terreo vitreato, per octiduum, quotidie bis vel ter, spatula lignea agitando. Hoc facto:

℞. *Hujus infusionis lithargyrii q. s. & cum olei super asservati ana p. æqu.*

Fiat unguentum, sub continua agitatione, nempe donec ambo concrescant in butyrum quasi viridissimum.

Ad hujus *unguenti jam parati* ℥ij. adde *axung. ursi*

ʒj.*pulv.sperniol.nost.* ʒij. *opii gr.ij.* Misceantur pro S.R. Maj. in doloribus & tumoribus hæmorrhoidum.

Unguentum hæmorrhoidale aliud S.R.Maj. à Cl. Dn.D.Cnœffelio præscriptum.

℞.*Butyri hæmorrhoid.præced.absque axungia ursi & opio parati* ℥iij.*rebis suillæ seu porci* ʒvj.*croci* ♂*tis nost. styptici,sacch.* ♄*ni,sperm.ranar.nost.coagul.an* M.F.Unguentum.Memini etiam S.R.Maj. à gravissimo hæmorrhoidum fluxu quondam in Italia curatam fuisse,beneficio frustul. spongiæ in atramento (ex ⊖-lo & galla parato) intinctæ, & in orificium consuetum intrusæ. Pro interno remedio præscripta fuit & infusio ligni lentisci,de qua ter in die bibit,scil. mane, à meridie & vesperi,aliquando & in prandio,loco potus ordinarii.Ex relatione ipsius Reg. Majestatis Domini mei tunc temporis Clementissimi.

Mirabile remedium est illud,de quo *Francisc. Osvv. Grembs M.Doct.* (*in lib.2.c.1.§ 5.n.74.Arbor.scil integr. & ruinosa*) scribit,quod sudor morientium intra linteolum collectus,& hæmorrhoidibus applicitus,fluxum sistat, quod remedium Archeum timidum reddit, qui ex natura sua mortem timet, ut propterea à furore remittat.

Pulvis externus hæmorrhoidalis niger.

℞. *Sperniolæ simpl.nost.(ex oculis nigris præp.) cornu fossilis an.*℥ß.ʒij.*Onis crudi,*⊖*-li ad rubed. calc.an.*ʒiij. *gallar.immatur.pulver.*℈vj. M.F.pulvis.
Usus ejus externus est, non solum in fluxu nimio hæmorrhoidum, sed & in quavis hæmorrhagia, maximè vulnerum,si gossypio exceptus, osculis venarum stillentium imponatur.

Pulvis alius hæmorrhoidalis ruber.

℞.*Cornu mineral.fossilis,& labiis adhærescentis lacc. rub.globulos.pictorum,musci crustacei ossium human. ana* ℥ß *aluminis crudi sperniolæ siccæ nost.ex ipsis ranis cum propr sperm.parat ana* ʒij.

M. F. Pulvis. Eandem habet virtutem & usum cum præcedenti, nempe externum, etiam in desperatissimis hæmorrhagiis,cæteris remediis nihil juvantibus.

Pulvis hæmorrhoidalis internus, pro Illustr. Principe Razivvil.

℞. *Corall.rub.præpar. unicornu mineralis seu fossilis, sperniol.sicc.simpl.n.descript.ana* ʒij.*sedativi nost. citrati simpl gr.iij.essent.ros ver odorif gtt.vj.*
Misceantur in mortario lapideo, post dividantur in 6. æquales partes ad 6.chartas, in Emulsiones specifica seu aq. sperm. ranarum sumendas.Omnem hæmorrhagiam sistunt.

Amuleta in fluxu hæmorrhoidum.

Omnia illa amuleta quæ in hæmorrhagia narium & fluxu nimio menstruorum recensita sunt, & collo appenduntur,atque manibus tractantur, & hic locum habent.

Præ aliis à proprietate valet cingulum ex linteo urticæ crudo (seu loco hujus cannabino) spermate ranarum insuccato. Item cingulum ex herba bursæ pastoris recent. collecta. Muliercula in Russia, ad hoc negotium muscum terrestrem clavatum C. B [quem & ibi plicariam vocant] sibi eligunt. *Harmannus in prax. chim.* vult cingulum, ex foliis hellebori nigri conquassatis recentibus, nudo corpori circumdatum, quo ipsemet feliciter usus est. Pelle leonis, si ei insideatur, hæmorrhoidum dolores efficaciter leniri, author est *Jonston.de quadruped.hist.nat.pag.*117. Laudatur etiam.

Annulus stellatus Helmontii.

Quem Clariss. *Dn. D. Christianus à Paulitz.* S.R. Majest p.m. Medicus, amicus & collega meus clarissimus, ab Illustrissim. Principe van Eggenberg dono acceperat,& S.R.Maj. Johann Casimiro p. m. (me præsente) iterum obtulit, quæ R. Maj. annulum, exterius auro, absque igne ornari jussit, & per multos annos digito manus sinistræ gestavit. Annulus stellatus describitur ab *Helm. in libro de Lithiasi capite 2. & in tract. super verba, in herbis, verbis & lapidibus magna est virtus.*

Quod cæteris nihil juvantibus (inquit Author) si gestetur annulus, subito & in ipso spatio orationis Dominicæ omnes hæmorrhoides, tam cœcas, quàm apertas, & illarum dolores,uti etiam matricis affectus sistere solet. Meminit & hujus annuli *Unzerus de epilepsia lib.2, c.13.*

Hæmorrhoides sunt (ut multi volunt) nonnullis hæreditariæ, præsertim apud Judæos, qui graviter iis infestantur; & si hoc, fortasse non malè ad maledictionem divinam referunt,quippe qui clamaverunt, sanguis ejus super nos & filios nostros. Quod probare videtur *Psaltes*,dicens, quod percusserit DEUS eos in posterioribus dorsi, opprobriumque illis dederit sempiternum.

Seplenium, vid. *Scolopendrium.*

Spodium. vid. *Ebur*,sub titulô *Elephas.*

Spondylium.

Spondylium, Σφονδύλιον, dictum fortasse ob odoris gravitatem,à sphondyle insecti genere odoris gravis, sena. Marcellus Sphondylium à Spondylorum in Spina dorsi,& phalangii ejusdem nominis forma dictum existimat:siquidem rotunditate, duo hæc inter se similia sunt, & ambo perviam cavitatem habent,qua muliebrium fusorum verticillis similia sunt.Ego nullam hic similitudinem video.

Notæ hujus characteristicæ sunt folia in hoc genere latissima,flores albi,cordati.

Nomina. Sphondylium *Ger.*vulgare *Park.*vulgare hirsutum *C.B.*Sphondylium quibusdam sive branca ursina Germanica *J.B.*

Radice nititur alba,simplici,altè in terram descendente, Sapore dulci & nonnihil acri,medulla seu nervo intus grandi, lento & tenaci. Jo.Bauhinus Saporem fervidum & subamarum Linguam vellicantem ei attribuit. Folia à radice orta longis pediculis hirsutis insident, duabus pinnarum conjugationibus, composita, cum impari in extremo in tres lacinias profunde diviso: singulæ etiam alæ latæ sunt,laciniatæ, & per margines crenatæ: folia autem brevi utrinque lanugine pubescunt, quæque in caule sunt, iis quæ à radice non multum dissimilia, origine latâ turgidâ caulem & ramulum è sinu suo egressum amplectuntur.Caulis simplex bicubitalis,teres, striatus, striis minus eminentibus quam in pastinaca.intus concavus, villis rigidiusculis hirsutus, ab imo statim ramotus, foliis per intervalla longiora quam in pastinaca cinctus, è quorum pariter sinubus ramuli exeunt. Caulis ad internodia nonnihil reflectitur, secus quam in pastinaca latifolia. Flores in Umbellas summos caules & ramulos terminantes digesti, albi, quam pastinacæ majores pentapetali petalis bifidis & velut cornutis. Nulla in hac exortum umbellæ totalis aut partialium circumstant foliola;semen foliaceum,pallidius quam pastinacæ.

In hu-

In humidioribus pratis, pascuis & agrorum marginibus, & propè rivulos abunde oritur.

Quas Dioscorides & Plinius spondylio vires ascribunt, non videntur huic plantæ convenire, unde merito ambigitur, an hæc sit verum & genuinum Antiquorum Spondilium, quamvis descriptio Spondilij apud Dioscoridem ei non ineptè quadret.

Radix, autore Trago, valet ad emolliendos & deprimendos tumores, præsertim vero matricis, hepatis, & lienis, succum herbæ expressum unguentis emollientibus chirurgi admiscent.

Fuchsius hujus radicem eandem habere cum Acanthi veri radice facultatem vult, nimirum exsiccatoriam & leviter incisoriam, ab Acanthi veri viribus longissimè distare placet Gesnero : suffragatur. C. Hofmannus.

Schroderus quinque herbis emollientibus spondylium accenset, & usum præcipuum externum esse scribit clysteribus aliisque paregoricis quarumcunque formularum, & ut plurimum in cataplasmatis.

Poloni & Lituani ex spondylij folijs & semine cum aqua addito fermento, potionem coquere feruntur, *Parst* dictam, quæ pauperibus fit loco cerevisiæ, si Dodonæus vera recenset semen hujus plantæ, ni fallor, quam pastinacæ sylvestris appellatione insigniunt, egregium est in hysterico paroxysmo D. Willis è Io. Anglico.

Gratus cibus sunt spondylii folia Cuniculis. *Rajus.*

SPONGIA.

Quæ Latinis *Spongia* Græcis Σπόγγος dicitur: Etymologus autem sit appellari scribit παρὰ τὸ πᾶν τὸ ὑγρὸν, quòd humorem attrahat & combibat : quæ veteres, Aristoteles & Plinius de vita, sensu, motu & contractione spontanea, esca & alimento spongiarum tradunt partim pro incertis & suspectis, partim pro falsis habeo. Quis enim credere potest eas conchis ac pisce alis? eo scilicet argumento, quòd conchæ minutæ in eis reperiantur, quasi vero hæc animalcula non ultro irrepant in earum poros & foramina, seu ob tutelam sive ob escam ; facile enim credimus conchas marinas spongias depasci, tantum abest ut spongiæ conchas. Quis intellectum etiam inesse putet, quia nimirum ubi avulsorem sensere contractæ multo difficilius abstrahuntur, ego nullam ejusmodi vim eis inesse concesserim, confictam suspicor, quoniam spongiæ compressæ & in angustum coactæ ultro resiliunt & se dilatant vi quadam elastica, quâ multa præterea inanimata pollent.

Est ergo : ut rectè Imperatus) spongiarum natura fungis proxima, de vegetabilium marinorum natura fungis proxima, de vegetabilium marinorum genere, quarum substantia velut & lana compacta, fistulosa seu foraminata, & undique mucagine quadam membranea vestita, vivunt spongiæ, scopulis, testaceis & arenæ radice sua affixæ, avulsæ à sua radice repullulant & ut aliæ plantæ recrescunt, earum proprium est, facile constringi, & in pristinam amplitudinem dilatari : ad hæc humoris esse sitibundas, quem facile imbibant, & compresse remittant. *Rajus.*

E Spongia usta fit detersivum pro dentibus mundificandis, imò pro bronchocele, seu struma curandâ si hîc cinis in vino propinetur, vel aliis admistus sub formâ pulveris exhibeatur.

SPUMA MARIS,

Sive Alcyonum Officinarum.

J. B. Hujus frustum à se adservatum ita describit J. B. Duos pugnos crassitudine amplitudineque facile æquat, substantia, quâ superficie tenus veluti cortice obtectum est, albicat; aliàs cinerea est, nonnunquam pulla, pro temporis (ut arbitror) ratione, crustosa, tota punctis cavis notata, cavernis pluribus inæqualis, interior facies spongiæ similis est, sed firmior, colore pullo, tota porosa ; nam acicula vel modice pressa facile penetrat, pondus pumicis lapidis non adæquat ; odor & sapor salsuginosus.

Ex quo hæc scripsi invenio in Ephemerid. Germanicar. An. undecimo, observatio. xiv. novam sententiam D. Lucæ Schrockij de his corporibus, nimirum arundinis esse progeniem, & quidem foliorum ejusdem. Cujus rei fidem ei fecerunt pilæ ejusmodi quamplurimæ, ad eum allatæ, quæ intus plantam ipsam tanquam circumvolutionis principium & fundamentum continuerunt : reliqua vide loco citato. *Rajus.*

SPUMA ARGENTI, vid. *Lithargyrium.*

SPUMA NITRI, vid. *Aphronitrum.*

SPUTUM MOVENTIA, vid. *Pectoralia.*

SQUAMA METALLORUM, vid. *Metallica.*

STACHYS.

Στάχυς, Id est, Spica Græcis : ita dicta videtur quod flores in spicas dispositos profert : quod tamen plantæ hoc nomine insignitæ non convenit.

Differt à marrubio, cum quo verticillis densis & canitie sua convenit, magnitudine & statura : est enim elatior & erectior, foliis longioribus & acutioribus : primam speciem intellige, nam reliquæ ob analogiam & similitudinem quandam huc referuntur.

Plantam hanc verticillatis non spicatis annumeramus, non obstante nominis significatione ; quia nec verticilli proximè admoti sunt, nec folia iis supposita diversæ à reliquis figuræ. *Rajus*

Creditur urinam ciere, imo menses in mulieribus movere, ac secundinam retentam pellere, hæc planta.

STACTE, vid. *Myrrha.*

STANNUM.

De ejus Minera vide capite de METALLIS. Hic de hoc metallô, variisque inde conficiendis præparationibus è *Schrodero* ab *Hofmanno* annotatô.

Stannum est Metallum molle, album, splendens cum livore quodam, constans ex ☿io puriore (in genere ignobiliorum,) molliore fugacioreque quam Metalla duriora, fixiore vero quam plumbum, & Sulphure albo minus maturo.

Dicitur Hermeticis Jupiter, quod Jovi macrocosmico sympathicè conveniat, & proinde Jovi microcosmico, id est, Epati : nonnullis, plumbum. Germ. *Zin*, *Weiszbey*, Etain, Plomb blanc. *Tin. Tin.*

Vires. *Præterquam quod Epati convenit, uteri morbis peculiariter quoque dicatur.* Schroderus.

De Stanno.) Hîc *Dnus Autor* comparationem instituit cum mercurio hujus metalli & reliquorum duriorum mercuriis. Non tamen mihi persuaserim, illum mercurium vulgi voluisse intellectum, talem enim currentem scilicet reliqua duriora ac fixiora metalla non habent. Hoc verum est ex ♄no ut & ex Jove mercurium currentem elici posse, adeò, ut quidam sint experti, nudâ coctione mercurium vivum ex jove prolicitum fuisse. Verùm radicitus ei non adhæsit, nec ad ipsius substantiam pertinuit, ut suprà de-

demonstravimus. Jovem præterea etiam Sulphur quoddam in se habere, apparet ex ♌latione butyri ♁nij cum jove & mercurio sublimato facti, ubi hoc Sulphur (sed indigestum respectu ☉ & ☽) instar foliorum ☉ adscendit. *Hofmannus.*

I. PURGATIO.

Funditur ad ignem, atque inter fundendum superinjicitur aliquid sevi, ceræ, vel mellis, ut comburatur. Hinc effunde in ▽m calidam.

N. *Purgari quoque potest per sublimationem. vide infra.*

II. CALCINATIO.

1. *Incinerationis, &*

2. *Reverberationis.*

Fiunt eodem modo, quo ♄ calcinare docuimus.

3. *Immersionis.*

Fit itidem immergendo, liquoribus acidis ac corrosivis, ut in ♄, usitatissimè tamen per ✱.

Unde.

1. *Sal ♃is.*

Unde Saccharum seu Sal ♄i, ad cujus modum ut parari & crystallisari, ita & ♈ exaltari poterit.

N. 1. *Nisi ♃. optimè fuerit reverberatus nihil effeceris.*

2. *Simili modo & ex floribus Sal conficere licet.*

Vires. *Præstantissimum ac præsentissimum est remedium in uteri suffocationibus, quas ad miraculum compescit, tam intrinsecus quàm extrinsecus adhibitum. Commendatur itidem extrinsecus ad omnia ulcera fœtida, fistulas, cancrum, & alia esthiomena.*

Dosis gran. II. III. IV. *&c. repetitis vicibus.*

2. *Magisterium.*

Fit quoque simili modo per præcipitationem. *V. Mynſ. armam.*

N. *Paravi quondam Magisterium ♃is solvendo scilicet reverberatum in ✱ præcipitandoque per ∽m ⊖-i, verum cum alia vice, idem ex calce ♃is, à Stannariis emptâ meditarer, nihil effeci. Præcipitatio autem subsecuta est instillando urinam.*

Vires. *Eædem sunt cum priori.*

4. *Calcinatio Vaporosa.*

Similiter quoque ut in ♄o dictum peragi potest. *Schroderus.*

2. *Calcinatio.* 1. *Incinerationis.* 2. *Reverberationis. Hæ eodem modo, quo ♄ni calcinatio, peraguntur.* 3. *Immersionis scilicet jovem liquoribus immergendo acidis v. g. Acet. dist. Unde Sal. com. jovis.)* Hoc etiam conficitur in modum sacchari ♄ni ex jove calcinato per exquisitissimam reverberationem beneficio aceti concretum. Calcinetur prius stannum per se △e reverberij, prius enim in patellâ terreâ fictili ferreo baculo sæpius agitando, usque dum in pulverem grysеum conversum fuerit. Ex hoc extrahe ope Acet. destillati acerrimi sal sive Vitriolum stanni solutio filtretur, & ad siccitatem abstrahatur, relictum solve sp. vini, iterum filtretur, & aliquali abstractione liquoris crystallisabitur. Præstantissimum est medicamentum in uteri suffocationibus, item in hecticâ, epatis affectibus &c.

N. 2. *Simili modo & ex floribus Sal. com. conficere licet.)* Isti fiunt ex ♃ve cum menstruo ex Nitr. & O præparato. Vid. CL. Sennert. in institut. Lib. V. part. 3. sect. 3. cap. 15. p. m. 1431. Suffocationem uteri tollunt usque ad miraculum instar incantamenti.

2. 2. *Magisterium fit quoque simili modo per præcipitationem.)* Liquori scilicet ♃vis cum Acet. dist. confecto instillatur vel Urin. recentissima puerorum, vel spiritus salis, & elegantissimum inde acquires Magisterium vide de hoc Mynsichtum.

N. *Paravi quondam Magisterium &c.)* Mihi etiam idem usu evenit, benè autem cum sp. Salis vel Urin. successit præcipitatio. Diversitatem igitur Jovis substantiæ in causa esse puto quæ in variâ texturâ partium illi consistit. *Hofmannus.*

III. DESTILLATIO.

Destillationi quoque eidem obedit cum ♄no, unde lectorem eò remittimus.

Hinc.

1. *♃ Diaphoreticus.*

℞. ♃ optimè limati vel calcinati ℥II. ☿♎ti. ℥IV. Misc. & destilla per retortam, ex arena vel igne nudo gradatim adhibito, idque in excipulum ▽ semiplenum & præcipitabitur pulvis, quem lava, exicca & serva.

(In febribus, pleuritide, hystericis affectibus, utilis.)

N. 1. *Cum incipit destillare, ignem suppressum adhibe, ut calor sit moderatus.*

N. 2. *Pulveris hujus origo potius ☿io adscribenda quam ♃i. Sunt tamen qui statuunt pulv. hunc nil esse aliud quam partem puriorem ♃ per ∽tus salinos & Vitriolatos calcinatam, solutam atque extillantem, cum per fusionem abeat in Regulum ♃ ut ille in Regulum ♁ij. redibat. Hinc Antihecticum Poterij.*

(*Quod paratur ex ♁ij & ♃is partibus æqualibus, agitatione in scorias redactis & cum ⦶ triplo in Crucibulo detonatione, famosum sed expectationi sæpè insufficiens.*)

N. 3. *Aqua residua ∽u Vitrioli philosophico imprægnata, destillationi subjici poterit, ut inde habeatur ∽ Vitrioli philosophicus, modo supra in ∽ Vitrioli descripto.*

N. 4. *Si post extillatum butyrum Jovialem ignem suppressionis per gradus dederis, tunc in collum 🝭 sublimabuntur flores argentei.*

Dosis gr. 4. 5. 6. Beg.

(*Bezoardicum ♃iale vid. cap. seq.*)

2. *Sulphur ♃is, seu 🜍 Supernatans.*

Elici potest ex Manna ♃is: modum vide in ♄o.

N. *Eâdem ratione quoque fragrans reddi poterit.*

3. *Gummi Joviale sublimatum & Oleum S. Closs.*

℞. *Limat.* ♃. ℥II. ☿♎*ti.* ℥VI. *M. manu celeri, pone in 🝭 collo peramplo instructam, pelle per ∴ ∽m semper fumosum, postea butyrum, indeque ☿ vivus in copia exibunt, tandem adhibito suppressionis igne, elevabitur tota ♃ substantia, gummatis grysei ac preduri specie, paucis admodum fæcibus rubris in fundo subsistentibus. Hoc gummi statim pulverisandum est, aliàs subsidio humescit, deinde super tabula ♂ stanno obductâ collocandum in cellâ vinariâ ubi colliquescet in oleum flavum.*

4. *Sulphur, ♃.*

Id quod remanet non colliquatum super laminâ ♂. M. cum fæcibus superioribus, affunde ✱ digere per quatriduum, abstracto ✱ reperies Sulphur rubrum ♃is instar Minij.

5. *Sal ♃.*

Resolve hoc Sulph. in aq. communi, vel per se, in hu-

humido liquescat, filtra, coagula, solve, iterum erit coloris Smaragdini cum quadam dulcedine.

Vires. Oleum numeratur inter solventia metallorum, Sulph. & sal externis tantum usibus inserviunt, spiritus verò ♃ quem ideò semper fumosum vocavi, quod in nullo vase absque effumatione sensibili possit contineri.) Gangrenas attactu curat.

6. Crystalli ♃ ejusdem.

℞. Superioris ~us fumantis ex ♃ instar aquæ claræ prolicti quantum videbitur, affunde per vices parum ▽ tinctura salis Tartari impregnati, elevabuntur bullæ cum strepitu & fumo, perge instillando, donec cesset tumultuatio, pone vas inter calidos Cineres, & fiet coagulatum nigrum picis instar, da ignem ♎ationis & surgent Crystalli albi fusiles velut cera.

Qui Ulcera screphulosa cancrosaq; curant inurendo profundam Escharam, quâ sublatâ, balsamo Sulphuris ad cicatricem producuntur. Schröderus.

3. *Destillatio. Hinc* 1. *Jupiter Diaphoreticus Begnini.)* Prout *Dnus Autor* ex *Beguino* tradidit, etiam optimè succedit. Commodius tamen fit ex amalgamate Jovis Anglici & ☿rij vivi ana pulverisatis & cum ana ☿rij sublimati probè mixtis, & aëri humido ad tempus expositis, per retortam △ni Aren. mediocri destilletur, & indito in recipiens ▽æ f. subquadruplo. Liquorem cum gummosa quâdam particulâ residuo in retortâ affunde: totumque calefactum & probè agitatum simplicissimè tantùm per chartam emporeticam duplicatam madidam filtra. Quod charta absorpsit, unâ alterâve aquæ f. unicâ transcolata elue, & novæ retortæ hanc filtraturam inde, adjectâ pro singulis primitivorum ingredientium (☿rij vivi scilicet, sublimati & jovis) Nitri crudi semiunciâ, & omnem liquorem spiritui Nitri composito conformem ad extremam guttulam & totalem Nitri exhaustionem per Aren. △ne in fine forti destilla. Pulverem edulcorandum in fundo habebis. Dosis est à gr. VIII. vel ℈ß. Ex hoc præparatur etiam *Sudorificum maximum P. J. Fabri volum.* 3. *Panchym. pag. m.* 481. *&* 741.

Hujus etiam vires sunt mirificæ, bezoardicæ scil. antifebriles, antipleuriticæ, anti-hystericæ &c. Ex eodem fonte promanat & antihecticum *P. Poterij*, quod conficitur ex ♁nij & jovis ana agitatione in scorias redactis & cum Nitr. triplo in candenti crucibulo detonatione. Hoc maximoperè etiam conducit in nimiâ hæmorrhagiâ, vomitu cruoris à mensibus restagnantibus & alijs uteri affectibus. Nitrum etiam illud cum jove fixatum egregiè refrigerat, dum sanguinis compescit ebullitionem potui admixtum urgente calore febrili.

N. 2. *Pulveris hujus origo potius ☿rio adscribenda, quàm jovi.* (Non desunt, qui ostentant, se observasse, (licet reverâ nullo modo fieri queat) ☿rium vivum in auctiori pondere recuperatum fuisse in aliquibus præparationibus, cum primum unciæ sex ☿rij vivi præsto fuerint, posteà in quantitate duplâ reperiisse. Verùm multa sæpè pro autoritate mendacia finguntur. Sed quid lucri istis accedit? ut eis, cum vera etiam posteà dicunt, fides non habeatur. Prædictus Jupiter diaphoreticus purus putus pulvis jovialis est, beneficio spirituum salinorum & Vitriolatorum ☿rii sublimati per retortam traductus & in aquâ præcipitatus, cum per fusionem iterum in Jovem abeat. Sicuti ☿rius vitæ nihil de mercurio participat, sed etiam pars ♁nij subtilior est: ita & hoc nil quicquam mercurialis partis sapit, sed puriores etiam partes ipsius Jovis sunt, ipsâ substantiâ mercuriali penitus exclusâ. Eò quòd mercurius sublimatus suis corrosivis in ipsâ destillatione cum stanno privetur, ipsiq; hi spiritus stanno cōmunicentur, ut vivus iterum & currens factus mercurius in destillatione denuò se prodat ac conspiciatur.

N. Antecedentibus Bezoardicis Jovialibus & affine est seq. *D. Bartholeni.*

℞. Regul. ♁nij ℥III. funde cum ℥II. Jovis Anglic. pulver. & misce cum duplici quantitate mercurii sublimati, inde in retortâ, & ex furno clauso elice butyrum s. a. quod sæpius est rectificandum & posteà cum sp. sal. com. figendum, qui tandem paulatim destillatione evocandus est ad materiæ siccitatem. Hæc in acet. reverberari debet, quousque subcœrulea evadat, △nisque vim sustineat.

N. 3. *Aqua residua spiritu vitrioli philosophico impragnata.)* Hic spiritus dictus Vitrioli philos. nihil Vitriolici obtinet, sed ex spiritus salis est prosap â, nil de ♁nio participans, ut infrà pluribus deducemus.

3. *Gummi Joviale sublimatum & Oleum S. Closs.)* Hoc gummi gryseum ac prædurum salinus & vitriolicus etiam fœtus est cum particulis tenerrimis Jovialibus imprægnatus. Interim tamen non elevatur tota Jovis substantia, sed multum ejus in Cap. mort. residuum est, ex quo cum mercurio sublimato denuò addito idem repeti debet labor. Est medicamentum hystericum nobilissimum. Dosis est à gr. III. ad ℈ß. Prout & sequentia 4. Sulphur Jovis, 5. sal Jovis altioris sunt indaginis. Unde apparet, quomodo una res diversimodè pro variâ partium exturâ arte factâ salium beneficio colorem & substantiam mutare possit. Notum est, solutionem Jovis calcinati sali Tartari deliquato commissam hoc est, si stannum calcinaveris, eique saltem Tartari liquefactum commiscueris, acquirere colorem cœruleum.

6 *Crystalli Jovis.)* Eodem modo & conficiuntur crystalli elegantissimi ex Jovis minera, *Zinngraupen*, pulver. ℔I. affus. sp. Vitrioli rectific. ℔I. digere aliquaudiu in MB Posteà ▽am comm. affunde, filtra, dum adhuc calent, & concrescent crystalli, humiditate aliquali abstractâ. Dos. gr. I. ad II. in hydrope & affectibus scorbuticis. Item in fistulis desperatis internè & cum melle rosac. externè applicati maximè prosunt. *Hofmannus.*

IV. SUBLIMATIO.

♃. Calc. ♃. (exempli gratia, per ▽F) sublima per ollas cucurbitæ tubulatæ impositas, ad modum quo flores ♁ij parantur. Nimirum calx illa per vices injicitur, tubulique foramen ab injectione obturatur.

N. 1. *Parum interest, an calcem vel limaturam ♃is receperis.*

N. 2. *Flores hi nihil aliud sunt, quam ♃ depuratum.*

V. EXTRACTIO.

Unde.

Tinctura Basiliana.

♃ Laminas ♃is, cementa cum pumice (terna calcinatione restinctoria in Vino,) calcinato, subtilissimeque pulverisato, in Crucibulo benè lutato & clauso, ☍ (5.) per gradus △. Deinde derade pulverem de laminis, eique extrahe s. a. Tincturam cum ✱ Postmodum abstrahe ✱, & habes Tincturam ♃is Tholdius. Schroderus.

Hîc quæritur; unde Sulphur illud laminis adhærens. Utrum ex Jove, an aliunde? Nos dicimus ex flamma △nis, in quâ acidum quoddam ex carbonibus aut lignis delituit, quod Jovis laminis ejusmodi suppositium Sulphur apposuit, illud emersisse. *Hofmannus.*

VI. SALIFICATIO.

Unde.

Sal Verum.

♃. Residuum ex quo beneficio ✱ Tinctura prior Basil. extracta est, affunde ▽m mellis, stentque per aliquot ☍ Sic elicitur sal, quod abstracta postmodum Aquâ mellis, fit conspicuum. Tholdius.

Vires. *Conducit ad Epilepsiam, Melancholiam;*

Vertiginem: *Catarrhos exiccat, præcipuè qui ad oculos destillant.*

Dosis ad ℈j. *vel* ℈ij. Schroderus.

6. *Salificatio Unde sal verum.*) Verùm Jupiter per se ne micam quidem Salis obtinet, inde nec hoc Sal. com. verum Jovis est, sed Acet. dist. soboles jure dicitur. *Hofmannus.*

VII. *MERCURIFICATIO.*

Missa est mihi ☿ii ℞. Mompelio pro certissimâ, quam in Cent. 1. Kesleri artic. 22. postmodum repe-ri, ideoque eam non adscripsi. Si quid ☿iis metallicis tribuendum est, hæc certè non erit momenti minimi, cum in ea Sulph. impurum comburatur cum Sal. nit. deinde pars ☿alis ascendat per ♎ationem, quæ tandem putrefactione & ebullitione in ☿um currentem reducitur *S. Closs. Schroderus.*

7. *Mercurificatio.*) Non succedit hæc Monpeliensis descriptio à Keslero Centur. 1. artic. 23. tradita, Vulcani examini exposita: sed quemadmodum suprà de ♄turno, & infrà de ♂nio procedendum esse diximus in mercurii separatione, ita & hoc loco in jovis mercurificatione similiter faciendum esse statuimus. Nec consilium carebit successu.

N. Modò laudatus *Keslerus* singularem ▽am insipidam ex Jove olim præparavit contra vermes in primis. Scilicet calefactum Jovem aliquoties extinxit in ▽â aliquâ specificâ v. g. hyperici, scordii &c. ter vel quater, & ita pueris propinavit. Hancque virtutem puto à mercurio vulgi provenire, qui copiosus latet in Jove. *Hofmannus.*

STAPHISAGRIA.

Στάφις ἀγρία à foliorum cum vitigineis similitudine nomen accepit, foliis & siliquis atque etiam viribus cum Aconitis convenit, flore cum Delphinio, ad quod etiam semine magis accedit quàm ad Aconitum. Latinis Pedicularis dicitur ab effectu.

Nomina. Staphis agria *I. B. C. B. Ger. Park.*

J. B. Park.

Hirsutum habet caulem, cubito altiorem, in multos ramos diductum; in his folia longis hærentia pediculis, ampla, vitiginea, unde toti plantæ nomen comparatum, vel ricini magnitudine & divisurâ digitata, pilosa, flores pediculis frequentibus, tum è foliorum sinu, tum ex caulis fastigio, tum ex ramis exeuntibus insident, cœrulei è quinque foliolis hirsutis compositi, apicibus & staminibus foliaceis medium tenentibus, Parkinsonus exactius flores consolidæ regalis similes scribit cum calcari pariter retrorsum extenso, sed multo ampliores, colore obscurè cœruleo, quibus succedunt siliquæ tres quatuorve corniculatę, ut in Aconitis, sed majores in quibus semina magna, rugosa, nigra, triangula, uvidæ facultatis vi gustatu os incendentia, radix longa, lignosa, annua.

Nascitur in opacis: in Istria (inquit Matthiolus) Dalmatia, Apulia & Calabria frequentissimo proventu.

Vires. Vehementer calidam, acrem, & causticam habet facultatem: hinc pro masticatorio habetur: purgat etiam, sed cum metu strangulationis, ideo desiit ejus usus. Pulvis capiti inspersus pediculos enecat, aut cum oleo tritus & inunctus: quæ de ejus viribus habent veteres apud ipsos vide.

Semen staphidis agriæ exhibitum à Gr. xij. ad ℈j. sursum & deorsum purgat, ptyalismum excitat, unde egregiè juvat in lue venerea. Franc. de le Boe Sylvius Cap. de purgant, & salivant.

Idem lib. 1. C. 5. S. 25. Staphidis agriæ semina quindecim ajunt, si trita cum hydromelite assumantur, potenter humores pituitosos, glutinosos per vomitum cum suffocationis periculo expellere. (Dod. Herb. Belg. lib. 12. Cap. 10. pag. 595.) ab illis namque inflammantur fauces, ardorque summus in iis accenditur, eadem semina docent mansa pituitam ex capite allicere in os, unde facile patet eadem semina, si ex aqua multa decoquantur, & illo decocto os colluatur, posse levem sic excitari salivationem, quæ forsan felicius sit, si non simul & semel quindecim semina, sed unum vel duo diebus pluribus exhiberentur, sicque paulatim salivatio levis excitaretur. D. Soame excerpsit & misit. *Rajus.*

STERNUTATORIA, vid. *Ptarmica & Errhina.*

STIBIUM, vid. *Antimonium.*

STOECHAS.

Stœchas (Arabicam intellige) ab Insulis ejusdem nominis, ubi copiosè nascitur, cognomentum accepit, teste Dioscoride l. 3. C. 32. & Plin. l. 28. C. 18. non tamen in iis duntaxat insulis nascitur, ut scribit Plinius, sed alibi etiam multis in locis.

Herbam quæ stœchas citrina hodie vulgo dicitur, veterum Helichryson esse Botanici peritiores existimant, variè autem scribitur hæc vox, nimirum vel Helichrysus vel Heliochrysus, vel ἑλείοχρυσ☉ vel Helejochrysus. Heliochrysus Plinio probari videtur, cùm scribat, florem ad solis repercussum aureæ lucis in modum dependere, quid autem paludi cum auro? inquit, C. Hofmannus.

Aliis chrysocome veterum putatur, quæ à comantibus auri fulgore corymbis (ut Plinius loqui amat) nomen accepit.

Notæ ejus characteristicæ sunt flores foliis marginalibus aridioribus & exsuccis, quæque coloris gratiam diu retinent siccata, cintti; folia oblonga, angusta, canescentia, aut etiam tomentosa & incana.

STOECHAS ARABICA.

Stœchas ab insulis ejusdem nominis è regione Massiliæ ubi nascitur cognomentum accepit, teste Dioscoride l. 3. C. 23. Plin. l. 28. C. 12. verum Lobelius in Adv. Nobiles illas & rarissimarum stirpium alumnas Stœchades insulas huic cognomines, non ex adverso Massileæ, ut perperam ex Dioscoride persuasum est (bidui namque itinere & litore indidem absunt) sed è regione Olbiæ, vulgò Hyeres, urbeculâ olim tam lauta quàm nobili, à qua etiamnum hodie insulæ Stœchades nomen retinent non Massileæ; dicuntur namque Hyeres insulæ.

Spicis habitioribus pilosis squamulis imbricatis, cum foliolis in earundem cacumine à lavendula differt.

Vires, Stœchas abstergit, attenuat & aperit. Usus præcipuus in affectibus capitis & nervorum, scil. in vertigine, apoplexia, paralysi, lethargo, in morbis pectoris idem præstat quod hyssopus, insuper urinam & menses ciet, venenis resistit, affectibus hypochondriacis succurrit, extrinsecus in lotionibus capitis, suffitu, &c. Schrod.

In ejus virtutibus describendis prolixus est Mesue, vide J. Bauhinum aliosque Botanicos. Syrupus ejus triplex in usu est, simplex, compositus, & Fernelij: omnes cephalici habentur, & in nervosarum partium frigidis affectibus felici cum successu usurpantur.

Mesue pituitam & atram bilem hanc herbam purgare scribit, sed quia tardius & imbecilius operatur, ipsi addere jubet partem sextam salis communis aut salis gemmæ, aut myrobalanum nigrum aut cepulam. Jubet insuper biliosos ab ea abstinere: ob quam fortè causam inquit Casp. Hofmannus desiit esse in usu.

Vires Stœchadis Germanicæ.

Hujus flores vino decocti & poti lumbricos ventris expellunt, quod Tragus experientia certum esse dicit; eodem modo sumpti sudores eliciunt.

Hujus

Hujus varietatem florum squamulis eleganter in modum prunæ ex aureo rutilantibus, in Cassubiæ sterilibus arenosis & apricis locis præsertim sublimioribus Julio & Augusto florentem, Septembri & Octobri semina perficientem, cætera præcedenti similem Chrysocomes Germanicæ, flore ignescente sive ex aureo rutilante proponit. Jac. Breynius.

Aliam insuper varietatem, flosculis longioribus & squamulis sanguinei coloris imbricatis, valdè raram ex ijsdem montibus allatam addit.

Amaranti (sic enim appellat hanc herbam) flores, autore Trago, calidæ sunt naturæ, id quod & sapor & odor arguunt. Vino quidem decocti & poti lumbricos ventris expellunt, quod Tragus experientia certum esse didicit: eodem modo sumpti sudores eliciunt, quare hanc herbam obstructionibus hepatis, lienis, renum & vesicæ conferre existimat, in lixivio decocti si cum illo caput abluatur Capitis & porriginem expellit, pediculosque enecat. Vestibus appositi à tineis illas tuentur, aquâ decocti vaporantibus & fomentis induratam ac tumentem matricem emolliunt, flores nonnulli felici successu adversus morbum regium usurpantur. Breyn.

Vires Stachadis Narbonensis.

Stœcadis hujus flores, ut & Italicæ iisdem viribus pollent quibus stœcadis Germanicæ. Attendamus Schroderum. Calf. & sic. Diuretici sunt & vulnerarii. Usus præcipuus in obstructione urinæ, hepatis, lienis, mensium; Coagulatum Sanguinem resolvunt, Catarrhos exsiccant, menses nimios sistunt, Lumbricos fugant (vino decocti aut macerati & poti) Commendantur & in primis ad exiccandas defluxiones acres pulmonum. &c. extrinsecus faciunt ad emolliendam uteri duritiem (in balneo) Capitis defluxiones siccant & discutiunt (suffitu) Matthiolus herbam totam cerebri morbis à frigido provenientibus, nempe pituitosis fluxionibus, diuturnis doloribus, comitialibus, resolutis, & id genus alijs mederi asserit, sive ejus decoctum in potu sumatur, sive in pulverem trita ex rhodomelle bibatur aut oxymelite, penes autorem fides esto: morbi illi nimis contumaces nobis videntur, quàm ut tam imbelli medicamento expugnentur. *Rajus.*

STOMACHICA.

Ut ventriculi actio mediante calore nativo, & vitali fermento subacidulo, volatili & vitali, & his inserviente villorum robore inprimis perficitur; ita STOMACHICA sunt in genere, quæ his velificantur. Seu principaliter illa sunt & dicuntur stomachica, quæ evaporationem chyli promovent, & impedimenta quæcunque ejusdem tollunt. Res enim omnis eò redit, ut actio ventriculi adjuvetur, in hoc solo consistens principaliter, ut & διάκρισις σύγκρισις, evaporatio chyli probè fiat.

Cum ergò in officinâ hâc microcosmicâ opus sit (1.) calore, qui evocet & propellat, (2.) menstruo, quod si non solvat, solutionem tamen adjuvet; 3. robore villorum & fibrarum nervearum; hinc juxta hæc quasi capita etiam stomachicorum classes diversæ sunt, licet symbolicæ.

Visque horum eximè probatur exinde, quod immediatè huc ferantur medicamenta, atque hoc loco juvantia & nocentia primam explicent occasionem, unde & animam in ventriculo locat *Helmontius* sensitivam.

Stomachica ergò dum dicimus calorem restaurare, omnia ea complectimur, quæ effecta caloris prædicari possunt; nempe (1.) *tam necessariam ἀναθυμίασιν promovent*, ut partes alibiles utiles à recrementitiis colcotharinis separentur, adeoque.

(2.) *Motum chyli & chimi promovent*, ne in ventriculo plus juste moretur, & gravitate suâ ac distensione molestias creet, & μόλυνσιν patiatur, instar massæ panis non fermentantis, ac aëralcentis.

(3.) *Cruditates expediunt & tollunt*, tum acidum, tùm pituitosam cumprimis, ac nidorosam, tanquam effectus vitiatæ coctionis.

(4.) *Placant irritatos nerveos villos*, sive retinere nequeat ventriculus præ debilitate cibos ingestos, sive ut extrudat tum ipsos, tùm alia etiam utilia; tum dolentem partem ipsam in cardialgiâ.

(5.) *Evaporationem vitiosam avertunt, & prohibent*, ne vel aquosa sola, vel alijs characteribus notata in flatus & fluxiones citentur, ut in ructibus, singultibus, salivatione præternaturali, &c.

Denique [6.] *omnia impedimenta removent*, quæcunque turbare coctionem ex his fundamentis, queunt, unde affectus consurgant varij.

Utquè sulphur est matrix caloris, ita *ventriculi calorem* unicè & principaliter principio hoc fœta, balsamica, sulphurea, *promovent* & conservant; quatenus particulis suis volatilibus ignem vitalem adjuvant, ut focus splendidior coruscet, sanguine arterioso & spiritibus roboratis.

Talia igitur cum latè pateant, sunt, [1.] *aromatica.* Aromata omnia sunt stomachica, seu ipsa κατ᾽ ἐξοχὴν talia, seu ad horum classem referenda vegetabilia varia, & exin præparata, ut cinamomum, caryophylli, nux moschata, macis, lignum aloes; radices acori veri, galangæ, pimpinellæ, zedoariæ, caryophyllatæ, mentha omnis, cortices aurant. citri, pulvis stomach. Quercetani, species aromat. rosat. caryophyllat. ros. novell. diagalangæ, diaxyloal. trageæ stomach. aqua menth. cinam. cum vino & cydoniata, essentia lign. aloes, elixir. propr. Helmont. extr. acori veri.

[2.] *Oleosa balsamica suavia, & resinosa blanda*, ut ex nativis mastiche, ambra, balsamum de Peru, ladanum, unde ceratum de ladano Craton. & tacamahaca externè prosunt, & destillata, oleum macis, caryophyllorum, menthæ, cinamomi, nucis moschatæ expressum & destillatum.

[3.] *Spirituosa*, quæ sunt laudatissima stomachica & cruditatum correctoria; hæc quippe evaporabilia sunt quàm maximè, unde in momento sæpè gravitatem & anxietatem ventriculi tollunt. Hinc vinum inter potus genera optimum, ventriculo admodum gratum est, & vix alia ratione melius lac senum audit, quàm quod debilem eorundem ventriculum roborat, & calidum innatum confortat. Hinc pro brutorum genere aquam, pro humano vinum magis ordinavit divinum numen, licet & ipsa sit nutrib ilis. Hinc in regionibus septentrionalibus, utpote frigidioribus, non solùm cerevisiæ usus, quasi vini secundarij, verùm & spiritus vini frumentaceus & mulsum inventum est, ad solandum & juvandum calorem.

Pertinent huc vinorum varia genera, & spirituum ex hâc radice vel frumentis quoque tractorum, v. g. spiritus cochleariæ, menthæ, corticum citri, essentia menthæ. Hinc quod de spiritu vini in genere prædicatur, quod nullum medicamentum nobile dici mereatur, nisi quod cum spiritu vini optimo arctiori nexu sit nuptum, ut ad penitiores vasorum recessus penetret: id inprimis valet de stomachicis.

Notabile verò est, quod restauret Spirit. Vini quidem, ut & vinum ipsum, optimè calorem ventriculi & corporis totius, sed moderatè & proportionatè. Unde tutior ejus usus frigidâ temperie præditis, ijsque qui

qui flatibus & cruditatibus laborant, morbisque frigidis tentantur. In his cruda colluvies objicit pabulum, in quo accerima ac urens vis se frangit atque hebetat, abs quâ si esset, deprædaret vitale humidum, viscera accenderet, & nimiâ consuetudine exequias iret suæ virtutis admiratori ante mortem, verba sunt *Rolfincii Chim. p.* 186. longè verissima. Pertinet huc elixir stomach. Rolfinc. Mynsicht. Michael. & aliorum, elixir vitrioli.

(4.) *Carminativa*, ut præter dicta, semen coriandri, semina 4. carminat. Hæc enim omnia reverà talia sunt, quæ evaporationem vitiosam tollunt, unde flatus fiunt, & nativam promovent. Inprimis verò ipsorum olea, ut oleum anisi, carvi, anethi, corticum aurantiorum, carminativ. in cardialgiâ, singultu, ructu optima.

(5.) *Nervina & cephalica* etiam sunt stomachica, ut rosmarinus, salvia, majorana, betonica, melissa, &c. inprimis verò castoreum, quod in cardialgiâ divinum est remedium, item in singultu ac ructibus. In viro laborante febri singultuosâ cinnabarina, castorina, & opiata unicè proderant: Pertinent huc etiam externa balsamica, suaviter archeum demulcentia & roborantia.

Ut verò flatus fiunt à calore debili, seu per se tali, seu respectu objectorum; Ita etiam carminativa & aromatica & spirituosa aliaquè roborant eundem duplici hoc respectu, seu debilis fuerit in se, in frigidioribus senibus, seu per accidens, mediatè, in cruditatibus, vel respectu ciborum duriorum, piscium, pinguium.

(6.) Speciatim etiam ventriculi calorem tuentur leniter *adstringentia*, quatenus villos constringendo uniunt etiam magis spiritus & sanguinem, unde quæcunquè ex laudatis simul sunt styptica seu adstrictorijs particulis cum alijs junctis gaudent, κατ' ἐξοχὴν sunt stomachica, ut inter externa emplastrum de crustâ panis, de baccis lauri, diaphænic.

Secundariò verò & adæquatè calorem restaurant, & suscitant salina, cum alterâ sequenti classi communi, v. g. (7.) *aeria*, volatili sale fœta, incidentia & detergentia pituitam, unaque rarefacientia, ut radix ari, pimpinellæ, piper, sinapi, zingiber, tum per se, tum refractè in zingibere in Indiâ condit.

(8.) *Amara*, ut summitates cent. min. abs. elixir propr. Paracels. unde tinctura proprietatis Mynsichti nata est essentia abs. simpl. & composita, qualis hæc esse potest, polychresta in ventriculi affectibus, cruditate acidâ, pituitosâ & biliosâ, febribus item intermittentibus, flatibus & affectu hychondriaco: ℞. rad galang. zedoar. summit. absinth. (per immersionem levem in aquam calidam correctarum,) a. ℥i. acor. ver. ʒvi. fl. centaur. min, ℥ß. cass. caryophyllat. lign. colubrin. amar. chin. de chin. a. ʒiii. cort. aurant. citr. rhab. Alex. a. ʒii. macis, n. m. caryoph. a. ʒi ß. costi ver. schœnanth. a. ʒi. M. Extrah. cum 🜄 rectif. vel appropriato, acidulato ∽u ⊖lis; facilè cum liquore ♂li in Tincturam ♂ absinthiacam redigenda, variato sic colore, virtute & sapore, danda ad gr. xx. xxx.

Calorem verò *excessivum* ventriculi, seu humores acres, salsos, biliosos *deprimunt* communia magis tùm *aquea*, diluentia, emulsiones, tum *præcipitantia* & absorbentia terrea, acida, austeriuscula, & ex parte nitrosa, acido-salsa, non omissis roborantibus, quæ ipsa verò partim communia sunt cum alterantibus universalibus, siquidem ventriculus per consensum calidiorem intemperiem præternaturaliter habeat, ut in febribus, partim etiam fermentum corrigentibus specialius, de quo mox.

Prosunt verò potissimùm in siti, sodâ seu ardore ventriculi, & cardialgiâ cum aromatibus mixta:

Ita nempe semper sitis sedanda est, ne laxemus tonum ventriculi; ita præcipitandum, ne biliosum rosivum sal negligamus. Hinc vidimus in cardialgiâ dysentericâ sæpius nil profuisse, quàm pulverem concn. præparat. cum oleo caryophyll. remixtum, quo ipso aliquos restituimus ex voto.

Non minus verò & *fermenti* seu *menstrui* potius ventriculi ratio habenda est, seu *iners* fuerit, & acuendum, seu *acrius* & obtundendum.

Acuunt menstruum iners deficiens *principaliter salina*, quæ ut (1.) *acria volatilia*, ut rad. ari, ejusque fecula, pimpinellæ, raphan. rusticanus, sinapi, cochlearia & plantæ antiscorbuticæ aliæ, item zingiber, flores salis ammoniaci.

(2.) *Amara & aromatica*, mentha, absintiaca, & reliqua jam dicta. (3. *Acida* liquida & solida, ut acetum, conserv. ros. ⊕-lata, acetosæ, ∽ ⊖lis, ⊕-li, ♂is, ♁is, hepaticum rubr. cremor & crystalli tartari, ∽us ⊕-li coagulatus, ∽us ⊖lis vel ⊕-li dulcis, elixir vitrioli.

Exterius & interius prodest fermentum panificum. Sanè & panis ipse, acidulâ & analepticâ suâ qualitate nutribule est eximium, & ita roborando fermentum, tum internè, tum externè officium facit, inprimis cum aromaticis, ac aceto ipso mixtus.

Fermenti hujus intuitu sine dubio factum est, quod pelliculæ seu tunicæ ventriculi quorundam volatilium etiam magni fiant à quamplurimis. Si tamen consideremus, minus esse evaporabiles illas ipsas, sed crassioris & frigidioris texturæ, tantam vim ipsis adscribere non addecet, ad chylificationem læsam. Quicquid faciunt, magis præstant in demulcendâ acrimoniâ, præcipitando, absorbendo & roborando, unde novimus, à quibusdam pro specifico dysenterico, idque non sine causâ, haberi casdem, præcipuè ob concurrentem viscedinem, obtundentem lancinantes acres, acidos, biliosos, & his similes corrosivos humores; unà verò tueri parietes membraneos apta nata sunt, unde & in vomitu sunt egregium remedium.

Ut verò perpetua est inter calorem & menstruum ventriculi symbolisatio; ita optimum est maritare hæc duo, ut indicationibus undique fiat satis. Et singulari providentiâ naturæ videtur factum, quod ab utrisque conjunctim ei satisfiat, quod ab alterutro expectari non poterat. Cum enim sulphurea calefaciant quidem, unà verò appetitum obtundant; salia verò licet appetitum cieant, tamen calorem non respiciant, sed disgregent potius, optimum est conjungere utraque, vel interpolare saltem, id quod apprimè faciunt absinthiaca &c.

Cum verò hinc inde etiam legatur scriptum ab autoribus, ⊖absinth. v. g. aliaque id commatis facere quoque ad appetitum excitandum, seu stomachica esse, unde & lap. ♋. & ⊖ absinth. ac junip. ingrediuntur pulverem stomach. Quercet. notandum est, id fieri mediatè magis & per accidens, quatenus alcalina hæc præcipitantia, quæ aliàs immodicè usurpata destruunt appetitum, fixitatem acidam excedentem fermenti tollunt, unaque superfluitatem humorum corrigunt, quando fermentum aquosis humoribus magis est dilutum. Hinc conchæ præparatæ & cinnabarina quoque egregia stomachica sunt, & in humorum abundantiâ & acore corrupto appetitum aliquando cient.

Neque enim abundante in ventriculo acido vel appetitus æquâ stimulat, vel coctio probè perficitur, siquidem tunc obtunditur calor, & evolutio, evaporatio

tio impeditur, quando nempe est fixius debito, unde gravitas potius ventriculi & cruditates fiunt.

Ut itaque dicamus de obtundentibus fermentum acrius, biliosum vel salinum, ut in sodâ, siti, erosione, fame caninâ & ubi humores acidi magis peccant, tenendum est in genere, principaliter omnia illa id præstare, quæcunque salino-acidulis sunt contraria; adæquare, quæ calori, vel tono debilitando apta deprehenduntur.

Obtundunt pinguia, mucilaginea & oleosa; notum enim est ex chimicis, nullum esse jus acidis in pinguia, adeoque cum hæc minus subigantur ab iisdem, cum minus sint evaporabilia, cum multum nutriant & saturent, commendantur ab autoribus non immeritò in bulimo & appetentiâ caninâ, ut butyrum, ol. oliv. lini &c.

Diluunt aquea communia, serum lactis caprini, potus largior, inprimis aquarum nitrosarum, potiones, emulsiones, in siti unicè expetita.

Invertunt lixiva, alcalia & alcalina, ut lap. ♋. creta, corallia; in cholerâ humidâ & siccâ optima. Cum verò præter hæc & alia id præstent, cautione tamen egeant, seorsim sub pervertentium & figentium titulo ea fuêre tradita.

Nimirum tum per se in horum usu cautione opus est, tum quando adhibentur pro fermenti correctione, ut duæ exurgant hinc regulæ: 1. *Quæcunq; medicamenta, aliàs etiam bona vel optima, adhibeantur videndum est, quomodo se habeant erga ventriculum*, ne continuato usu actioni ejus naturalissimæ noceant ullo modo. Aliàs enim officiosè nocet medicus, hæc non attendens, vel penitiùs non noscens quid in recessu gerant. Sic dulcia optimè nutriunt, & ventriculo sunt amicissima; Si tamen excedas eorum usu, v. g., ne de alimentis dicamus, potionibus dulcibus, sirupis, electuariis, looh, certiùs emorietur vel insigniter lædetur appetitus.

Sic salina media, ut ♀ ⊖-tus, arcan. ♀ri, ∾ ⊖-l. coag. remedia sunt polychresta, aperitiva, diuretica, nephritica; frequentiori tamen usu ventriculo facessunt negotium, vel insensibiliter, ut ne id credas quidem, vel ipsi ægri primo intuitu.

Sic speciatim nitrosa, lap. prunell. ⏀ ♉iat, arc. dupl. &c. ad sitim extinguendam, ad febres sunt generosissimum remedium, sunt etiam acido sale fœta, nihilominus cum tono non amica sint nec particulis adstrictoriis polleant, facilè ventriculum exolvunt, ut & appetitus abeat & laxetur alvus, debilitato utrobique stomacho.

Sic Saturnina vel in ipsâ hecticâ commendantur quam maximè, inde tamen ventriculus noxam sentit, seu quod nimis adstringant, ut sacch. ♄ni, (nam & nimijs adstringentibus læditur, læsâ evaporatione,) seu quod præcipitent nimis fermentum, seu quod ob metallicam suam naturam superent ejus virtutem, ut subigi nequeant. Imò & martialia, inprimis grossiora, ut croc. ♂c. ♀ per fusionem paratus, eundem censum nonnunquam subeunt, ructus nidorulentos unà excitando plurimos, ut Jovialium, lunarium non mentionem faciamus, licet singula optima sint medicamenta. Id verò observare magis in ijs licet, qui aliàs sunt quoad ventriculum & reliquum corpus sani, exceptâ unâ aliquâ parte, v. g. in pollutione nocturnâ vel gonorrhœâ simplici, vel virulentâ.

Sic spiritus salis ammoniaci ipse laudatissimum est medicamentum, est, quod de alijs urinosis volatilibus itidem valet, & superius jam tactum est, continuata usurpatione appetitum dejiciunt, & lassitudine torpida membra mactant magis, cum acidulum in recessu menstruum stomachicum absorbeant, & invertant, id quod & à fixioribus ipsis, lap. Cancrorum & pulveribus nephriticis continuatis, non rarò obtingit, uti *l. 2. de sale vol. plant. pag.* 88. *seq.* diximus.

Adeò & hic concludere licet, juxta *Galenum*, nullum esse tam generosum medicamentum, quod tam magnificè prosit, quin aliquâ ex parte noceat, & semper attendendum esse ventriculum seorsim in morbis, & optimum sæpè esse medicamentum, juxta *Hippocratem*, medicamento non uti.

Altera regula est: *ita semper corrigendum esse fermentum seu menstruum, ne calorem vel tonum negligamus, ipsisve noxam inferamus*; quod dictorum exemplo clarum fit, & de acidis & nitrosis inferius sub antaphrodisiacis dicetur latius. Et vice versâ, *ita semper calor alterandus & roborandus, ne ligemus fermentum.*

Utriusque exemplum præbent tum spirituosa & sulphure vaporoso pollentia quævis, tum inprimis opiata. In genere enim arguere licet: *quæcunque sulphure magis fœta sunt, obtundunt appetitum*, quatenus ligant fermentum, ligant calorem, & vaporositate suâ defectum supplent.

Sic à croci usu appetitus minuitur, ob ναρκωτιν sulphuream vaporosam, unde vel ex hoc capite solenni conclusione publicandum esset, quod nos facimus, ne anaticâ proportione in elixir propriet. Parac. recipiatur, quod ipsum tamen tantoperè etiam à vulgo ad appetitum ciendum laudatur, neque id de nihilo, cum pituitam optimè extergat & domet facile ♂le reddendum cum liquore ♂is, & roborandum guttulâ unâ vel alterâ olei caryophyllorum.

Sic fumus tabaci obtundit appetitum; Sic spiritus vini ipsus id facit, unde non videas facilè tabacibibulum multum comedere, vel qui manè & vesperi spiritum vini frumentaceum, juniperinum &c. ordinariè haurit, appetitu solidorum ciborum decenti gaudere. Imò par ratio est absinthiacorum, quæ ipsa quoque incauto usu sopiunt appetitum, unde & ad apoplexiam inducendam aptum esse eorum abusum nonnulli rectè statuunt. In specie verò id competit opiatis, unde natura ipsa id innuit, quando his solicitatur, vomitum excitans nonnunquam.

Laxitatem denique & tonum debilem villorum corrigunt tum *nervina*, roborantia v. gr. in singultu; tum *adstringentia* terrea, firmantia & orificium & parietes, seu fibras, unde in vomitu, cholerâ, diarrhœis proficua; imò & *acida*, modo citra excretionem urgentem talem flacciditas corrigenda sit, egregiè enim ventriculum corrugant.

Licet ergò seorsim horum non fiat recensio passim; reverà tamen, saltim in reliquis jam recensitis conjunctim, attendenda sunt, quin etiam seorsim in praxi, ubi laxitas præcipuè corrigenda fuerit. Sic ex dictis id præstant præcipuè tum *amara*, ut mentha, tum *aromatica*, ut cinam. nux moschata, tum *terrea*, ut corallia, unde præcipuè merentur laudem.

Valet id quoque de externo topico, usu, undè de his diximus, quænam huc quadrent magis, nempè acida, & aromatica, utraque ob penetrandi, roborandi & constringendi virtutem; Quæcunque verò topica, unguenta, emplastra, cataplasmata, sacculi ex talibus non constant, minus sunt æstimanda.

Hinc quoad rectum adhibendi modum 1. *in omnibus ad ventriculi robur attendendum est*, quatenus semper adstrictio villorum tutanda est, nec ea admittenda solum, quæ ullo titulo roborant, parietes verò ventriculi & villos laxant; ut ex hoc fundamento, quænam sint potiora stomachica, unicè sit decidendum.

2. *Stomachicis calidis, minus ex toto resolabilibus, minus fidendum est*; Quia nempè inæqualis fit & damnosa evaporatio, exemplo raphani rustici, sina-

ſinapios. Inde enim vel remanent groſſiores particulæ & ventriculum gravant, vel irritant ventriculum ad vomitum; ex quo ipſo etiam evaporationis chyloſæ dogma magis ſtabiliri poteſt.

3. *Refrigerantia ventriculo & per ſe & reſpectivè nocent.* Per ſe, niſi indicentur, ac nimiâ quantitate; reſpectivè, relata ad calida: unde ſi præſumitur in ventriculo intemperies calida, cautè refrigerandum eſt, & quidem ita, ut tonus ejuſdem non exolvatur.

4. *Ventriculus humectari deſiderat, non laxari.* Humectant aquea in ſitis ac humidi deficientis indicationibus quibuſcunque; Laxant verò tepida, nauſeam & vomitum cientia. Laxant pinguia & oleoſa omnia, meritò hinc moderanda. Hinc & cum oleo olivarum præparata acetaria longius ventriculo immorantur, tardius evaporant.

5. *In ſiccitate majori, cum acrimoniâ non niſi demulcentia, vel ſaltim ἄποια & temperata conveniunt.* Quin & in reliquis ſpiritibus fortioribus cautè mercandum eſt. Obſervatum ſiquidem, eoſdem & gravitate & corroſivitate nocuiſſe. Par ratio eſt ſucci citri, ſi quis diſpoſitus in eo excedat: longè magis, verò mercurialium minùs benè præparatorum. Obſervabatur tale foramen in ventriculo nobilis juvenis, à ſolo intempeſtivo & inconſulto uſu mercurialium, minùs etiam forſan benè præparatorum.

6. *Topica ſtomachica quidem magis anticâ parte proſunt & conveniunt; Poſticâ tamen aliquando non rejicienda.* Priori loco magis patet acceſſus & penetratio; poſteriori minus. In ijſdem verò nec deficiendum, nec luxuriandum.

7. *Ita alterandus eſt ventriculus, ne contrarius p.n. ſtatus inducatur.* Modò enim noverimus alterandi intentionem, ejuſdemque gradum & proportionem, facilè in medio erit conſiſtere.

8. *In adhibitione ſtomachicorum ita procedendum, ut juvemus ſine læſione conſequente tum ipſius, tum aliorum.* Videndum ergò, an per ſe, an per conſenſum laboret; non calefaciendo nimis, & ſemper attendendo unâ hepar, ac bilem, ne dum acidum ventriculi juvare eſt intentio, bilem nimis infringamus, & inertem reddamus; vel vice verſâ, ne dum acuere & roborare calorem eſt animus, bilem nimis acuamus, adeoque ἀνλιπεριςάσιν quandam inducamus.

9. *Abſorbentia vacuo magis ventriculo danda, non repleto; Spirituoſa verò & conſimilia, à repletione gravato, moderatè data concedi poſſunt.* Hinc alimenta medicamentoſa non alio fine apponuntur menſis, quàm ut ſint ciborum duriorum correctoria. Corrigentium verò & h.l. ſemper minor eſſe debet doſis. Ita vidimus ab uſu ſinapios largiori, cum piſcibus ſeu carpione aſſumpto, ſtomachum male habuiſſe, & longo tempore remanſiſſe averſationem piſcium.

10. *Ita ventriculus medicamentis tractandus, ne coquere alimenta intermittat.* Crebrior uſus medicamentorum ipſum lædit, alimentorum juvat, illa quippe diverſa ſunt, hæc ſimilia. Plus caloris & menſtrui impenditur ſæpè in medicamento actuando, quàm alimento. Imò & à juvantibus ipſis nimiâ quantitate aſſumtis læſio in eundem redundat, & cordialibus, *Wedelius.*

STORAX, vid. *Styrax.*

STRAMONIUM.

Stramonij notæ genericæ ſunt flores ex oblòngo tubo Calathoides; Conceptaculum ſeminis grande, in quatuor Loculamenta diviſum, in pleriſque ſpeciebus ſpinoſum, facultas viroſa.

Vires. Fructus ipſe ac etiam tota planta ſoporiferæ ſunt facultatis, nucem methel eſſe affirmant Pharmacopœi & Phyſici orientales, quia facultalibus præditus hujus ſit fructus, quas nuci Methel Avicenna tribuit, eoſdem effectus habere experientiâ comprobari teſtatur Dalechampius.

Stramonii ſemen in pulverem redactum & in potu exhibitum mentem turbat & alienat, inſaniam quandam 24. horas durantem inducens, unde à furibus inditur in cibos eorum quos deprædari volunt, referente Gareto; Acoſta autem impudicas mulieres illum ℥ß. Pondere amaſiis ſuis ex vino aut alia quæ magis arridet materia præbere ait. Miſer qui eum hauſit diu velut mente alienatus remanet, aut videns aut ejulans aut dormiens, plerunq; etiam alteri colloquens & reſpondens, ut interdum etiam ſana mente eſſe credas, tametſi mentis non ſit compos, neq; eum agnoſcat cum quo ſermones confert, & colloquij habiti plane ſit immemor poſtquam ad ſe redit: ſunt vero nonnullæ adeò exercitatæ in hoc medicamento exhibendo, idque ſic temperare norunt, ut ad certas, eaſq; quot velint horas, quibus id propinant mentem adimant, nonnulli tamen ad provocandas urinas ex medicis gentilibus utuntur: Horum prima cura eſt medicamenta vomitum cientia exhibere; deinde acres Clyſteres injicere, forteſq; ligaturas & fricationes brachijs cruribuſq; adhibere, interdum etiam Cucurbitulas applicare; quæ ſi non juvant venam ſecare in majore pedis articulo neceſſe eſt.

Gentiles vero Medici & Chriſtiani indigene, cùm à Curcurbitulis & venæ ſectione abhorreant, nihil aliud quam vomitum provocant, forteſque Ligaturas & fricationes adhibent, quæ ſi non ſufficiant, balnea ex aqua calida præſcribunt ad eliciendum ſudorem: porro à vomitu vinum propinant, cui piper & cinnamomum admiſcetur.

Radicis drachma ex vino pota ſomnum profundum inducit, in quo varia inſomnia & miræ rerum facies obverſantur.

Semina per noctem in aceto macerata, deinde exactè trita utiliter illinuntur herpeti miliari & Eryſipelatis ſerpentibus.

Unguentum ex ſucco foliorum cum adipe porcino paratum ad partem aliquam aut membrum corporis igne vel aqua fervente uſtulatum ſanandum efficaciſſimum eſſe remedium multorum experientia comprobatum eſt. *Rajus.*

STRATIOTES, vid. *Millefolium.*

STRUTIUM *ſeu* STRUTIOCAMELUS.

Quæ de Ave hac à veteribus & neotericis traduntur videſis apud Geſnerum & Aldrovandum.

Avium omnium maximus eſt, ſi unum forè Emeu excipias, qui quamvis proceritate ei cedat, Corporis tamen mole ferè æqualis eſt. Certe D. Willughbi vel æqualē vel majorem eſſe ſcribit, erecto collo ad altitudinem duarum ulnarum accedit, Plinius equitis equo inſidentis etiam altitudinem excedere ſcribit, quod ſane intelligendum eſt, dum collum quantum poteſt erigat. Caput parvum depreſſum ſeu platum, & (ut Aldrovandus rectè) anſerinum roſtrum quoque compreſſum eſt, & ſi corpori adæquas valdè exiguum; figuræ triangularis, Coloris cornei; extremo nigricante, cutis ejus ad nares in ſemicirculum deſinit, oris ſciſſura ampla eo uſque pertingit ut ejus anguli ſeu extrema oculis ipſis ſubjaceant oculi magni; iridibus avellaneis, Palpebras utrinque alitum ſolus ut homo obtinet, teſte Plinio; quod an verum ſit alijs examinandum relinquimus. Caput & collum ad pectus ferè nuda, ut & pedes ad genua (alij hanc crurum partem femora appellant.) Caput & collum Lanugine quadam ſeu pilis rarioribus pluramum vice oblita, partes ſubalares & pedes prorſus nudi, infima pars colli ubi plumæ incipiunt alba, alæ parvæ & ad volandum prorſus inutiles, in id à natura deſtinatæ, ut currentem ex-

pan-

pansæ adjuvent, dorsi pennæ in mare nigerrimæ, in fœmina fuscæ tantum sunt, ut lanæ quandam substantiam sua mollitie efficiant. Alarum pennæ ejusdem Coloris, sed in superiori parte Candidissimæ. Cauda conferta, rotunda, non ut in aliis avibus in latum expansa, pennis in mare subalbidis, in fœmina subfuscis, extremis albis, quæ ad cassides maximopere expetuntur.

Collum & crura ei longissima sunt; postico digito & anticorum intimo prorsus caret, extimus 5. digitos longus est, alter octo; totius pedis ab extremo calcaneo Longitudo undecim erat digitorum longiorem digitum squamæ magnæ disjunctæ num. 24. operiunt unguis ei magnus, validus, nigricans; extimus digitus ungue caret digiti autem ad primum usque articulum membranâ crassa valida connectuntur, ferrum, corium, gramen, panem, pilos aliaque quæcunque offeruntur promiscuè devorat: ferrum tamen aliaq; dura non concoquit, sed integra per Anum reddit, quem vidimus Bruxellis pane pilis mixto plerunq; vescebatur. Africa nobis hanc Avem generat, tanta vero eorum copia in desertis quandoq; conspicitur, ut procul intuentibus velut equitum quædam acies appareant. Reperiuntur etiam in Arabia, & in America quoque copiosissimi, verum diversi generis, ut paulo post patebit, ova parit maxima, ut pote capitis infantis magnitudine plus minus, 15. etiam libras pendentia, durissimâ & quasi lapideâ crustâ munita, quæ in arena condita, solis duntaxat calore foventur, donec tandem ex iis pulli educuntur, nam matrem ova deserere rei naturalis scriptores consentiunt.

Pennarum struthionum plurimum usum ad conos & galeas Pileosque adornandos tum apud veteres olim fuisse, Plinio teste constat, tum apud nos etiamnum esse notissimum est: quin & ex iisdem non in Italia duntaxat, verum etiam in Anglia fieri solent ventilabra, quibus nobiliores matronæ æstivo tempore ventulum sibi parant. WILLUGHBEJUS. *in Ornithologiâ.*

OFFICIN. NAT. ex STRUTHIO-CAMELO.

1. *Tunica ventriculi.* 2. *Adeps,* 3. *Ova.*

Vires. 1. *Tunica interior ventriculi*, ventriculum corroborat, calculosque dissolvit mirè.

2. *Adeps* nervosis partibus convenit, duritiem Lienis mollit, dolores nephriticos mitigat, (*inunctus.*)

(3. *Ova* calculosis conducunt. Hinc Spiritus Salis cum Ovis Struthionis rectificatus usurpatur.) *Schroderus.*

Struthio.) *Plinius Lib.* 10. *cap.* 1. miram huic avi tribuit Naturam concoquendi sine delectu devorata, ut *Jul. Cæsar. Scaliger Exerc.* 230. ferrum concoquere prædicet. Verùm jam olim *Alexander Aphrodisæus* in præfat. problemat. hoc ipsum in dubium vocavit, & pro absurdo habuit. Unde & *Ulyss. Aldrovandus Ornitholog.* lib. 9. cap. 2. testatur, se observasse Tridenti ferri frustula à Struthione deglutita, quæ incocta rursus excreverit. Cui subscribit Heinricus ab Heer, dum dicit, sese Patavij & Venetiis Struthionibus experiundi gratia dedisse obulos, quos illi nec semigranulo leviores cum excrementis totidem numero reddiderint. Imò *Th. Jordanum* cum Tridenti & Romæ Struthionibus æreas monetas objiceret, aviarii præfecti scuticam vix effugisse, qui asseruit ex earum deglutitione graves eos incurrere morbos. Interim nullum dubium est, hanc Avem præ aliis admodum esurino præditam esse ventriculi fermento, ad quod demulcendum ferro, lapidibus, & aliis rebus duris opus sit pro diverso sanitatis gradu. *Hofmannus.*

STUPEFACIENTIA, vid. *Narcotica.*

STURIO.

Sturio (quasi Στειρίων, quod rostro suo proræ puppis rostratæ speciem gerat:) Acipenser, Germanis Stoer; Angl. the Surgeon. Sturio nomen Gothicum esse asserit Jul. Cæs. Scaliger; & ab ea gente in reliquam Europam translatum; quod facile sibi persuasit Olaus Wormius; quia stur vel steer magnum notat in Lingua Danica: at de nominis hujus origine, recentiores haud minus inter se pugnant critici, quam veteres de natalitio Homeri; adeoque variant eorum conjecturæ, ut nonnulli non solum cæteris censeantur, verum sibimet etiam ipsis, repugnare, Exemplo enim præsto est ipse Salmasius, Criticorum facile princeps. Hic enim (Plinian. Exercit. pag. 1316.) nondum istum solvere, simulque insignem Plinii errorem detegere aggressus; animo nunc huc, nunc fluctuat illuc. Primo Sturionis nomen existimat à Thursione διεφθαρμένως deductum; his verbis: nomen hoc ipsum videtur corruptum ex Thursione: Licet aliud sit Thursio (frustum scilicet salitum caniculæ piscis, quam Græci χαρχαρίαν vocant) Paulo post tamen ab ista sua sententia ultro recedens, aliam, eamque ipsam quamdiu ante protulerat Jul. Scalig. amplexatur; sed melius sturionem inquiens, ex Gottico esse stur, quod equidem hic ἐν παρέργῳ adnotandum duxi, non ut tantum, & sine termino eruditum virum inconstantiæ insimularem, (absit, à me procul absit tam stolida calami procacitas:) ast ut illustri quodam exemplo subinnuerem, quanta sit caligine vetustatis obducta nominum quorundam, olim animantibus inter se discriminandis accommodatorum, primordia, sed unde digressus sum, eo revertor, Ova piscis hujus sale condita & in massam coacta, Caveare vocant Itali, saponem nostrum viridem plane colore & substantia referentia, à quamplurimis in delitijs habentur: sed in iis nihil ego, quod delicate sapiat, deprehendi. Piscis est Anadromus, Cartilagineus; solitarius, ex galeorum genere, tegumento aspero armatus, Delphino non multum dissimilis, dempta integumenti asperitate; Teres est, trianguli seu prismatis ferè figura, coloris obscuri μακρορυγχότερος, rostro longo; branchijs utrinque quaternis, operculo osseo scabro contectis; oculi parvi, os in prona parte rotundum, semper hians, absque dentibus, magis ad sugendum, quam masticandum accommodatum; ante quod propendent appendices Carnosæ quatuor, Venter planus ventriculus ei crassior, ut Avium, hepar magnum, dulce, cor ut ovis. Pinnæ subalbidæ; quarum binæ ad branchias, totidem ad ventrem sitæ sunt; unica dorso non procul à cauda, inest; à Capite per dorsum ad caudam usque, instar medullæ, funis seu nervus, digiti Crassitudine, excurrit, integrum piscem roborans & firmans. Coqui, dum mactare volunt, eum extrahere solent, in mari degit, ubi parit, & educatur: tandem aquæ dulcedine allectus in flumina excurrit & capitur, Aere & vento puro eum nutriri asserunt: quidam limo & arena, alii pisciculis. Verum quoties secus, in ejus ventriculo nihil præter spumam & mucum deprehendi. Piscis imprimis nobilis, pinguedine flava abundans, palato Apiciorum gratissimus. Apud veteres Romanos piscis fuit maximi pretij & summæ nobilitatis; adeo ut eum à coronatis ministris, cum tibiis, quasi quædam non deliciarum sed numinis pompa, Convivium inferri consueverit, unde Martialis Lib. 13.

Ad Palatinas Acipensera mittito mensas,
Ambrosias ornent munera rara dapes,

Plura qui cupit, Schvvenckfeldum consulat & Rondeletium, *Charleton.*

Ossa Sturionis dicti piscis commendantur in Arthritide vaga, (exhibita) Forest. lib. 20. observ. 12. in Epistola D. D. de Brahe.

Ut & in colicis doloribus discutiendis. *Schroderus.*

STURNUS.

Pondus maris 3. unciarum; fœminæ 3, Longitudo à rostro ad imos pedes 9. digitorum, ad extremam caudam 8. Latitudo alis expansis 16. digit. magnitudine est & figurâ merulæ vulgaris rostrum, ab apice ad angulos oris mensurâ sumptâ, 1. digit. Longum, in mare dilute flavum, in fœmina fuscum, latius & magis depressum quam in turdis aut merulis, quâ præcipuè notâ ab ijs differt, mandibulum superius inferiori æquale. Lingua dura, cornea, bifida oculorum irides avellaneæ, superna parte albidiores, membrana nictitante donatur, pedes crocescunt (vel carnei sunt coloris) ungues nigricant, exteriores digiti antici hinc inde æquales: extimus autem medio imo sui internodio jungitur, tibiæ ad articulos usque plumosæ.

Apices plumarum in collo & dorso flavescunt, sub cauda cinerascunt, aliàs ubique nigricant cum cœruleo quodam seu purpureo Splendore qui pro vario ad lucem objectu variatur, in fœmina ad gulam usque pennarum apices albent: in mare dorsum purpurei plus obtinet; uropygium ad viridem magis accedit; infimus tantum venter magis maculosus est.

Remiges alarum pennæ fuscæ omnes: verum margines tertiæ & sequentium ad decimam & à decima quinta ad ultimam obscuriores sunt. Tegetes alarum splendent; minorum etiam Apices flavi, alas subtus tegentes fuscæ marginibus dilutè flavis.

Cauda 3. digitos longa, 12. pennis constat, fuscis, marginibus flavescentibus, ova dilute ad modum ex viridi cærulea, 4. aut 5. parit.

Appendices intestinorum ut in aliis hujus generis brevissimæ & perexiguæ, ano propiores quàm in aliis. Ventriculus non admodum Carnosus; intestina 13. digitos longa, felleam vesiculam obtinet. Scarabæis, vermiculi, &c. vescitur.

Sturni gregatim degunt, volant & cantant unà cum turdis pilaribus & Iliacis, non tamen unà avolant, sed per totum annum nobiscum manent & nidulantur in foraminibus tectorum, arborum &c.

Hoc genus interdum colore variat. Vidimus enim in Cambria duos sturnos albos, alterum capite atro, reliquo corpore albo, ad Aberdaren viculum in agro Carnarvaniensi. Caro ejus apud nos in cibum non venit ob amarorem: apud Italos aliosque transmarinos mensis adhibetur, humanas voces articulate loquendo egregiè exprimi; si modo ad id instituatur. WILLUGHBEJUS *in Ornithologiâ.*

STYPTICA, vid. *Adstringentia &c.*

STYRAX.

Nomina. Styrax arbor *Ger. J. B.* Styr. arbor vulgaris *Park.* Styrax folio mali Cotonei. *C. B.*

Cæs. J. B.

Caudice est malo Cotoneo simili, candidiori cortice Cæsalp. folio est etiam mali cydoniæ, minore, subrotundo, vel in obtusum mucronem desinente, subtus cana Lanugine pubescente, superius glabro & viridi. Flores fert in novellis surculis Arantii, Candidos, plures & simul junctos, pluribus foliolis constantes, odoratos: fructum magnitudine Avellanæ æqualem, incanum, callo fusco, amaricante, qui in duas, tres, quatuorve carinas dehiscens exhibet lignosum ossiculum, buxei coloris, nucleum claudens aliquando unicum, quatuor Lineis sulcatum, aliquando geminum angulosum, interdum & tertium: hoc accidentarium esse puto, nam natura unicum ossiculum, unicum tantum nucleum includit, Medullâ internâ insuavis.

In agro Romano & circa Tusculum in sepibus & sylvis copiosè oritur; ubi & eam ante nos Cæsalpinus observavit.

Cordus fructum ut reperitur cum styrace exactius describit his verbis, Nux styracina globosæ figuræ fructus est, mediocris avellanæ magnitudine, duplici cortice nucleoque constans: exterior cortex carnosâ substantiâ, & in viridi cæsio colore, supremum Amygdalæ putamen refert, is in maturitate tribus rimis in tres partes dehiscit alterum lignosum, durum, flavum aut subruffum Corticem ostendens, quo contineatur nucleus pinguis, oleosus, gustu acris, odoratus, & resinosæ styracis qualitatibus respondens, sed multo acrior & fauces scarificans, quæ descriptio ad amussim congruit styracis fructui à nobis circa Tusculum collecto.

Styrax resina duplicis generis in officinis prostat siccus & liquidus.

Siccus, officinis storax calamita à cannarum calamis sic dicta, in quibus olim, (autore Galeno) è Pamphylia apportabatur est arboris descriptæ gummeus resinosusque succus concretus, aridus, odoris suavissimi.

Non sine causa in calamorum internodiis occlusus advehebatur Styrax, siquidem Parkinsonus noster observatione & experientiâ propria styracis gummi syncerum, arte & prælo solo à se depuratum & fluidum effectum, non solum commissuras & articulationes doliorum verùm lignum etiam ipsum æstivo tempore penetrare, & effluere effirmat, adeo ut vitreo vase probè obturato illud reservare necesse habuit. Cannarum autem internodia nullas habent rimas, nullas commissuras, ideoque ad gummi tam odoratum & subtile continendum commodiora sunt.

N. Styracis arbor in Italia lachrymam paucam fert, ut aliæ multæ quæ in fervida regione multo succo abundant.

Vires. Cæterùm cùm styracis simpliciter mentio fit, ea vox de calamita accipienda est, vim habet, teste Dioscoride, calefaciendi, exiccandi, emolliendi, concoquendi, facit ad tusses, destillationes, gravedines & raucedines. Convenit etiam ad uteri præclusiones & duritias: menses potus & appositus ducit, alvum quoque leniter mollit, si modicum ex ipso cum resina Terebinthina devoretur. Miscetur etiam utiliter malagmatis discutientibus & acopis. Uritur autem & assatur & torretur, & fuligo ex ipso fit vel ex Thure, quod vero ex ipso præparatur in Syria styracinum calefacit & emollit fortiter, capitis tamen dolorem inducit, & gravitatem ac soporem efficit.

Invenio, inquit Plinius, potu modico (styracis) tristitiam animi resolvi, largiore contrahi, magni usus est in odoramentis & suffumigiis.

Præfertur styrax pinguis, lentus, fragmentis albicantibus rufescens, vel flavo colore perseve-

ran-

ranti, qui dum molitur melleum liquorem reddit: improbatur furfurosus, niger ac inodorus; Schrod.

Storax rubra officinarum, C. Bauhino Cortex est arboris, quem Thus Judæorum & Thimiama vocant, quo Judæi in suffumigiis frequenter utuntur: an κάσκαφθον seu κάρκαφθον Dioscoridi L. 1. 22. quod ex India defertur corticosum, mori libro simile quod jucundi odoris gratiâ suffitur.

Styrax liquidus est liquor pinguis, instar balsami crassus, graveolens. Schrod. J. Bauhino melleæ & tenacis substantiæ est, coloris fusci, aut ex fusco rubentis, aut ex cinereo fusci, odore valido, atque ob vehementiam fere ingrato, in quo tamen videtur apparere remissus ille styracis calamitæ odor, multo tamen magis si linguæ admoveatur conspicuus, dum in nares inde pauca quantitate anathymiasis ascendit, sapore autem acriusculo.

De styrace liquida magna inter autores dissensio est: aliis, viz, nihil aliud est quam stacte, i. e. Myrrhæ colamen, quod falsum esse inde constat, quod myrrhæ lachrymæ ob substantiæ similitudinem in quovis aquoso liquore dissolvatur, Styrax autem liquidus minimè, sed in oleoso & pingui, aut aliæ resinæ, alijs, ut Cordo, factitium quid ex styrace calamita in vino ac oleo soluta, admistâque resinâ laricea excocta, quæ decoctio ubi refrixerit, styrax liquidus ad fundum secedere dicitur, ad superficiem mittens oleosam substantiam liquidiorem, alii expressu idem moliuntur. Serapioni styrax liquidus est oleum ex nucleis arboris storacifluæ expressum; at cortex fructus ex quo oleum expressum est, styrax sicca eidem dicitur. Avicennæ styrax humidus fit per decoctionem Corticis, estque colore nigro.

Fæx remanens eidem Styrax sicca dicitur, l. 6. cap. 32.

Facultates styracis liquidi eædem sunt quas Dioscorides oleo Styracino attribuit, de quo supra.

STYRAX LIQUIDA.

Nomina. Styrax liquida C. B. Styrax Aceris folio C. B.

Ex radice rotunda, nigricante, rugoso, striato & quasi articulato cortice tecto, folia terna etiam quina, oblongis, tenuibus, nigricantibus pediculis donata ex uno veluti tuberculo prodeunt quæ vitiginea sunt, foliorum Aceris vel platani instar, in lacinias ternas, etiam quinas divisa, nervosa, per circumferentiam crenata & mucronato cuspide.

Ab Honorio Belli habuit. C. B.

In horto instructissimo Reverendissimi Episcopi Londinensis D. H. Compton, culta est hæc planta ab honestissimo viro & ingeniosissimo Hortulano D. Georgio London; transmissa fuit è Virginia à D. J. Banister. Q. an sit acer odoratum Virginianum Herman? fructum hujus styracis Virginianæ, conglobatæ & echinatæ figuræ esse qualem in pilulis Platani & Sparganii videmus, mihi affirmavit D. Tancredus Robinson qui eum observavit in celeberrimo museo Clarissimi D. W. C. medij templi; ideòque quærit an sit platano Occidentali affinis, vel lanuginem seu pappum ferat? *Rajus.*

SUBER.

Suber Vossius à suo dictum putat, quod calceamentis insueretur; fœminæ enim non tantum hyberno tempore valetudinis causâ eo utebantur, sed etiam æstivo, ut viderentur grandiores.

Nomina. Suber latifolium *I. B. Ger. Park.* Latifolium perpetuo virens *C. B.*

Suber quod in Hispanis nascitur, perpetuo viret, ut ilex, cui adeo simile est, ut primo aspectu plerumque fallat, nisi cortex crassus & dirumpi solitus errorem detegeret; majus est Ilice plerunque & caudice ubi adolevit longe crassiore, cortice item denso, carnoso, scabro & rimoso, qui nisi suo tempore detrahatur dehiscit, alioque subnascente expellitur: eo detracto qui subest novellus ita rubet, ut procul aspicientibus arbores rubricâ aut minio pictæ videantur. Suberis rami Ilignis firmiores sunt; folia majora, longiora, molliora, & supernè magis virentia, interdum nonnihil dentata, aliquando minimè, ut in Ilice; glans magna, ubi maturuit nigricans, Iligna longior & obtusiore cuspide, calyce etiam majore, magis hispido, & per oras molliter echinato; glans admodum adstringentis & exsiccantis gustûs, Ignâ multo ingratior: magna ex parte conjunctim nascitur ut pontica nux, sed crasso brevique petiolo, & firmiore quàm Iligna, ramulis nonnunquam adnascuntur dura & lignosa quædam cinerei coloris, subercula, adeo firmiter inhærentia, ut nisi fracto ramo eximi non possit.

Clusius suber in extrema Aquitania Pyrenæis proxima nascens folia non retinere, sed hyeme abjicere observavit; ut mense Aprili folijs prorsus viduatæ erant quatuor suberis arbores, circa Bayonam, quare (inquit) Theophrastus non immerito tribuit suberi deciduum folium.

Matthioli suber alterum oblongis angustisque foliis, quod Pisano agro nasci tradit, sibi nunquam visum fatetur. Idem Clusius, at quis alius præter Matthiolum fide dignus illud conspexit?

Plerisque Castellæ novæ Bæticæque locis, & totâ Lusitaniâ nasci Clusius tradit, circa Tundos & viam Appiam copiosè nascentem simul cum siliquâ arbore seu ceratia observavit. D. Tancredus Robinson, qui affirmat folia suberum rarò esse decidua, uberrime etiam in Olbiensi orâ provenire auctor est Quinqueranus in libello de laudibus Provinciæ, quæ de triplici cortice habet Quinquer. nobis non probantur: detrahendis corticibus hæc est ratio, quâ stipes fissuræ committitur circumscinditur ad lignosam usque materiam, pariterque in summis humeris antequam in brachia dividat sese, mox à summo ad imum finditur, detrahitur triplex cortex: non explanantur aqua sed igni, nec demuntur nisi tertio mox anno, quod si paucis diebus à tonsura largi imbres supervenerint, arbor interiit; quod raro accidit, nimirum regione calida & sicca, & temporum observatione raro fallente, Clus. è Quinquer.

Alii ut Lobelius, & quidem rectius: Cortex geminus stipitem amicit; alter interior, qui perpetuo heret; alter crassior ad duos pollices, rugosus, perquàm levis, qui deglubitur & quolibet gentium defertur.

Vires. Cortex tritus ex aqua calida potus sanguinis fluxum sistit; ejusdem cinis ad idem valere dicitur. Usus ejus est ad Anchoralia navium, piscantium fragulas, cadorum aliorumq; vasorum angusti oris, ampullarum vitrearum obturamenta, fœminarum Calceatum hybernum, alvearia, & in Estremadura Hispaniæ ad tuguriorum tecta, referente Clusio. *Rajus.*

Pulvis hujus corticis post adhibita detergentia efficax est medicamentum in sistendâ Gonorrhæâ.

SUBLIMATIO.

Sicut in Digestione, Fermentatione ac Putrefactione, aliquatenus tantum commovebantur, i. e. ad secessum disponebantur, concretorum particulæ, vix harum ullis, nisi volatilioribus maximè, ultra illorum compagem tendentibus: ita dum hæ iterùs &

extra eorum ambitum vi Ignis feruntur; generaliore conceptu *Sublimationem* hoc dicere liceat. Quoniam verò per operationem hanc illæ modò in auras spatiosas sub fumi aut vaporis formâ exhalant, nulloque vase excipiuntur, *Exhalationis seu Evaporationis*, ac interdum ab effectu *Exsiccationis*, termino illa magis specificatur; modò ab ambiente frigido intra vasa appropriata denuo condensantur, & quidem fumi utplurimum in massam spissiorem, *Sublimatio* κατ' ἐξοχήν, vapores in liquorem seu stagma, *Destillatio* mechanicis audit: hinc vix adeò absurdè, ac *Beguinus* sibi concipit, aquæ & spiritus destillati etiam sublimati appellantur.

§. 2. Causa interim efficiens seu commovens communis ignis est, utpote in motu vehementiore constitutus, hinc partes à partibus magis divellens ac propellens: atque hic quidem utplurimum externus, cum præter calorem internum illum, qui sub vegetabilium putrefactione excitatur quemque tandem salium horum volatilium secessum, absque ignis ambientis adminiculo, præstare, ex *Dissertat. praeced.* suppono, nullum alium forsan observamus. Huc equidem referri posset illa spiritus urinæ sine igne lucente præparatio, qua recens urina ad duas tertias evaporata, calci vivæ intra cucurbitam affunditur, vasique mox congruus imponitur alembicus cum excipulo adaptato, sicque subtilissimus atque volatilis urinæ spiritus exiguo temporis spatio ab igne Calcis interno ac cœco, per aquositatem urinæ actuato, in vapores resolvitur & elevatur. Verùm eo ipso, dum ignis hic non urinæ, sed Calcis vivæ, est, externus potius, i. e. liquori destillando minimè intrinsecus, erit dicendus.

§. 3. *Evaporatio* haud magno apparatu opus habet, sed in vase patulo, super charta, tabula lignea laminave metallica, calori balnei, arenæ, aut, si festinanda fuerit operatio, igni etiam nudo, exposita, interdum sub radiis solaribus hinc *Insolationis* nomine venit, peragitur: eaque utplurimum modò humiditas aquea ac ignobilior à materia solidiore ac desiderata separatur, v. g. pro salium, aqua dissolutorum, coagulatione & crystallisatione, item corporum humidorum aut humectatorum exsiccatione &c. modò partes fuliginosæ & sicciorìs naturæ à certis concretis proscribuntur v. g. dum ab Antimonio sulphur immaturum & volatile nimis per calcinationem abigitur. Hujus species *Torrefactio* est, qualem rhabarbarum & myrobalani in officinis frequentiùs experiuntur, quaque horum pulvis super laminam ferream & ignem tamdiu detinetur ac agitatur, donec eorum particulæ aqueæ cum salino-sulphureis, superficialibus magis, exhalent, & pulvis, obscurioris paulatim coloris, adstrictorius, potius quàm purgans, evadat. Interdum tamen pro humiditatibus aqueis secernendis ac expellendis, si negotium moram ferat, solus aër siccior & patulus sufficit, imò præ calidiore expetitur, in vegetabilibus v. g. ita exsiccandis, ut aqueis eorum particulis exhalantibus oleosarum maxima pars remaneat, aëri temperatiori minimè, ast calori facilè, cedens; hinc illa non radiis solaribus, sed aëri umbroso potius, exsiccationis gratiâ exponuntur, & hac ratione odorem aromaticum, quem habebant, retinent, à calore quovis perdendum.

§. 4. *Sublimatio* verò κατ' ἐξοχὴν sic dicta operatio magis philosophica videtur, rarefactoria sc. qua mixtum in moleculas minores, fuliginum & vaporum nomine venientes, discerpitur, harum vicinia aliquantum mutatur, & sub fluoris formâ ab imo ad summum vasis occlusi delatæ, ad statum soliditatis pristinum aut similem reducuntur & in flores & sublimata condensatur: sub hac nihilominus disparitate, ut corpora sublimationi exposita modò in minima homogenea, modò heterogenea, redigantur, modò corporum diversorum partes in unum decompositum conjungantur.

§. 5. Prioris phænomeni intuitu Sublimationes optimo jure pistilla chymicorum fuerunt appellatæ, earumque effectus in camphoræ, sulphuris arsenici &c. it. salium volatilium sublimatione experimur, in quibus tota horum corporum moles, si terrestreitates quasdam excipias, ita ut qualitates sensiles, hinc texturam intrinsecam, maximam partem retineant, interdum tantum laxiorem contiguitatem suscipiant, v. g. flores sulphuris. Quoad alterum, per sublimationem sæpiùs mobiliores particulæ fixioribus evolvuntur, v. g. in salium volatilium confectione: dum hæc à compedibus modò terreis, modò oleosis, modò aqueis, modo acidis, liberantur & ad puritatis & simplicitatis majoris culmen evehuntur. Tandem nec combinationis usus in sublimatione obscurus est, v. g. in Cinabaris, Mercurii sublimati ac dulcis, Salis armoniaci, florum hæmatitis & primi Entis Veneris productione utpote in quibus cunctis corpora bina, imò plura, in unum concrescunt.

§. 6. In homogeneas partes illa tantum concreta per sublimationem secedunt, quorum moleculæ ratione suæ lævitatis laxius cohærent, hinc à motore subtiliore, leviter tantum succussæ, distrahuntur, qualia ex mineralibus sunt Sulphur, Mercurius, Arsenicum & Antimonium. Reliqua mineralia & metalla perse sublimationi haud parent, nisi horum mollius & volatilius, se plumbum, excipere velis, cujus aliquam partem igne fusionis sursum urgeri, fumigatoria Mercurii per hoc calcinatio & metallorum per plumbum depuratio suadet. Multo minus hoc erit expectandum à lapidibus, aut horum analogis, v. g. Coralliis, margaritis &c. & per consequens sibi & ægris imponunt, qui sulphuris flores corallatos antiphthisicos magis pollicentur. Interim negari haud debet, metallica quoque aliaque mineralia, si eorum arctior connexio prius dissolvatur, aut gravioribus particulis alæ mutuatitiæ adaptentur, ab igne proportionato in sublime rapi, v. g. Bismuthum, Ferrum & Cuprum à Sale armoniaco, Stannum ab eodem & Nitro: Imo aurum quoque fulminans, intra cucurbitam argenteam tubulatam si deronetur, in flores purpureos elevatur, aucto paululum igne in aurum verum deliquescentes; ut *Nobilissimi Boylii* taceam, qui exigua salinæ cujusdam substantiæ portione aurum facile in rubicundorum crystallorum formam se sublimare posse in *Chymsf. Scept.* asserit. Ex vegetabilibus forsan sola camphora, animalia nulla, se sublimari patiuntur; ideò sc. quod horum reliquorumque vegetabilium partes solidæ humido glutinoso conferruminatæ simul non, nisi per ignem destructivum magis, commoveantur, neque hoc sine sui collisione atque alteratione. Unde quàm ineptè illi agant, qui Sulphuri sublimando thus, mastichen, aloen, myrrham, crocum, saccharum commiscent, nobiliores & efficaciores inde flores sibi promittentes, facilè colligi potest, quatenus dicta concreta igni, quem sulphuris florum sublimatio exigit, ferendo imparia sunt, hinc facilè comburuntur ac destruuntur, floribus verò præter colorem ingratum & fuliginem empyreumaticam, nihil affricant; accedit, quod saccharum acidum equidem spiritum sub hac tortura eructet, floribus tamen dictis haud commiscibilem aut eorum virtutem exaltantem. Myrrha sola si sulphuri addatur, & quidem in minore proportione, particulas sui qua-

quasdam homogeneas floribus hujus sine empyreumate sensibili videtur concedere, quatenus hi saporem myrrhæ exactissimè referunt, fuligine nihilominus quadam tincti cernuntur: ast opus erit igne temperato, aliàs myrrha in fumum acidum & acrem resolvetur. Par judicium de floribus benzoës erit, & non sine ratione *Billichius* chymicos pro floribus fumos vendere ait, dum benzoinum hac ratione ustulant, adeoq; fuliginem albicantem, à propria & balsamica Asæ dulcis clementia remotissimam atq; acerrimam, i.e. benzoinum defloratum, asthmaticis quidem pro pituita viscida incidenda satis accommodatum, aliis verò pulmoniacis minùs congruum, propinant.

§. 7. Imo nec omnis dubitandi materia deficit, an non ex illis, quæ sublimationi aptiora creduntur, quædam ab hac rarefactione mechanica aliquid mutationis, & texturæ naturalis depravationis patiantur? De Sulphure siquidem consentientes offendimus diversos Artistas, per experientiam asserentes, frequenter repetitas sublimationes hujus florum activitatem haud leviter enervare, ita quidem ut *Zwelferus* crudum aut vivum Sulphur purius præ illis aliquoties sublimatis amplecti haud vereatur: nec sine ratione, quatenus singulis illis exhalationibus aliquid salis sulphuris centralis sub phlegmatis acidi formâ exhalat; quo nihilominus sublato nec hujus textura, nec vires integræ erunt dicendæ. Pariter Antimonium siveper se, sive cum addito vitr o, sublimetur flores haud ejusdem coloris exhibet, albos scil. flavos & rubicundos: quod sine texturæ illius alteratione fieri nequit. Denique nec benzoës flores, quos vulgus puriorem concreti substantiam ait, ab hoc parum differre, modò innui, quatenus eorum puriores, quos in officinis seligimus, bituminosa illius pinguedine destituuntur, hinc manifestam acrimoniam, ratione cujus phthysicis haud semper adeò grati existunt, ac candorem crystallinum præ se ferunt.

§ 8. Quemadmodum autem pro materiæ sublimandæ mobilitate & fixitate diversa ignis gradus variant, & pro florum benzoës mitior, quàm pro sulphuris sublimatione, potentior adhuc pro cinabaris antimonii confectione, requiritur, mitissimus verò salium volatilium rectificationi sufficit: ita per se ascendunt, aliis elevationis facilitandæ gratiâ quædam commiscentur, quæ duplici præprimis ratione hoc præstant. Se vel materiam compactiorem & ponderosiorem discontinuando ac elevando, v. g. dum Antimonio, Ferro, Lapidi hæmatiti, Stanno, Bismutho &c. Sal armoniacum additur: vel hoc, quod particularum volatilium ascensum sufflaminat, per præcipitationis quendam modum, separando & retinendo, cujus generis salia fixa terrea & metallica sunt, v. g. dum Sali armoniaco alcali tartari aut cinerum clavellatum & Calx viva, pro urinosa ejus portione sublimanda, vel limatura Martis pro floribus illius parandis admiscetur, item quando Cinabari, pro Mercurio revificando, aut eadem limatura Martis, aut Calx viva additur. Faciunt huc corpora terrea, quæ ut sublimanda magis discontinuentur, eorumque deliquatio & fluxus inhibeatur, adjiciuntur, v. g. farina laterum vitrumque pulverisatum, antimonio admiscenda

§. 9. De cætero concreta quædam ad sublimationem commodiùs subeundam antecedaneis præparationibus prædisponuntur, & quidem non tantùm per digestionem, qualem v.g. Antimonium cum oleo vitriolo affuso per menstruum ad minimum spatium sustinet, antequam sulphur desideratum sublimari concedat, & salia fixa volatili suo comparari faciliùs connubunt, ac cum hoc in sublime feruntur, si prius in blando calore aliquandiu detineantur: sed per solutiones etiam atq; præcipitationes, quatenus v.g. Mercurius non currens, sed per spiritum nitri demum corrosus atque coagulatus, salia inter sublimandum sibi adaptat; nec Aurum purum sibiq; relictum, sed per corrosionem & præcipitationem in calcem fulminantem redactum, in flores elevari contingit.

§ 10. Quod verò diversa insuper mixta pro variis sublimatis officinalibus constituendis, combinentur non tam ipsius operationis, quàm sublimandi, immutandi & corrigendi, gratia fit. v.g. quando spicula salina spiritus nitri, vitrioli & salis marini Mercurio fluido maritantur, & cum hoc in corpus solidum & crystallinum, Sublimati Mercurii nomine veniens, coëunt; aut quando Sublimato huic certa adhuc Mercurii vivi portio additur, salium illorum & austeritatis magmatis hujus corrosivæ attemperandæ causa, hincque nova sublimatione Mercurius dulcis seu Draco mitigatus evolat. Pariter dum idem Mercurius vivus cum sulphure communi, aut Antimonii in Cinabarim sublimatur, volatilitatis illius aliquantulum figendæ causâ aliosve ob fines illud fit: & dum salia volatilia Cornu cervi, serpentum &c. cum oleis aromaticis elevantur, empyreumaticis illorum tantum corrigendis ac demulcendis virtutique medicæ magis determinandæ hoc inservit, cùm æque facile etiam sine horum connubio sublimari illa poterant.

§. 11. Instrumenta ab sublimationem necessaria usitatiora sunt cucurbita & alembicus, utraque vel vitrea, vel terrea ac ferrea. Alembici modò adhibentur cœci & rostris destituti, si totum sublimandum in massam solidam coaguletur, modò rostrati requiruntur, si illius quædam pars sub fluidi, seu liquoris forma veniat excipienda, v.g si spiritus salis armoniaci cum sale hujus volatili sublimetur. Eisdem interdum substituuntur cuculi pyramidales ex charta crassiore conflati, v.g pro floribus benzoës colligendis. Sublimatorium interim totum, pro subjectorum diversa volatilitate, nunc altius, v.g. phiola pro rectificandis ac depurandis salibus volatilibus; nunc humilius, est, imò interdum cucurbita exilior & sine alembico pro Mercurio dulci & Cinabaris depuratione sufficit: Econtra plures sæpè interdum Alembici, seu ollæ, quas alupel vocant, ita sibi adaptantur, ut purior & volatilior substantia in earum superiore, impurior verò in inferiore ac intermediis excipiatur, v g. dum Antimonium una sublimatione in flores albos, flavos & rubros elevatur. Atque hæ ollæ tàm cucurbitæ, quàm sibi invicem, arcte combinantur & luto conveniente firmantur, ne exhalationum potior pars in auras abeat: quamvis interdum aliquali etiam apertura opus habeant, quo liberiori vaporum seu fuliginum contingat ascensus, ut in florum sulphuris confectione deprehendimus; quod tamen ostiolum in superiore & remotiore demum olla fit, & quidem exile, ne sulphur à copioso aëris appulsu flammam cum dispendio florum concipiat. Imò si facilè liquescat materia sublimata, v. g iidem sulphuris flores, ab igne diutius continuando & intensiore, ita & absque ullo luto sibi imponuntur Aludel, ut successivè tolli, sublimatum tempestivè extrahi, illisque denuo adaptatis sine turba operatio continuari queat. Tandem sublimatio nonnunquam ad latus & per Retortam fit, v. g in Cinabaris, Florum Antimonii rubicundorum, Salis volatilis viperarum, succini &c. confectione, si nimirum materia sublimanda ponderosior extiterit, aut ignis moderandi causâ aut propter alias circumstantias Retorta cum excipulo ampliore commodior videatur, v.g. si cum salibus volatilibus, alembici rostrum angustius facile obturantibus, oleum ponderosius & spiritus elici debeant: cujus tamen sublimationis dispar observatur successus, dum fuligines elevati modò mox in Retortæ collo, v g Cinabaris similiaque ponderosiora, modò in excipulo demum huic apposito, condensantur, v g. salia volatilia leviora.

§ 12. Tertia sublimationis species restat, quam humidã aliàs ideo quod vapor, illam commotus in humorem seu liquorem condensetur, seu *Destillationem*, vocant, atque naturæ rotæ ac circulo in Macrocosmo conformis operationum chymicarum omnium frequentissima est, ita quidem

quidem ut Chymiæ Artis Destillatoriæ & Chymicis Destillatorum nomen conciliarit, quæque aut heterogeneorum æque ac homogeneorum secretioni, aut heterogeneorum combinationi, inservit; quatenus aquam ab aqua & spiritum ac oleum à phlegmate separat, & spiritum v. g. sulphureum acido aut urinoso &c. combinat.

§.13. Ejus tria apud mechanicos observantur genera pro diverso, [quæ communia cum sublimatione habet] apparatu & positu distincta: quorum prius per cucurbitam & Vesicam cum Alembico contingens destillatio Recta seu per ascensum audit, cum vapores rerum destillandarum perpendiculariter ascendunt, & in supremo vasis in liquorem coëunt. Hujus modus peculiaris ille est, quem destillationem per campanam vocant, vix tamen, nisi in destillatione olei seu spiritus sulphuris locum habet; quamvis nonnulli simili ratione per spiritum vini super auro fulminante accensum ex hoc sulphur auri elevare conati fuerint. Altera obliqua & ad latus nuncupatur, dum iidem vapores seu fumi per retortam & lateralem hujus aperturam seu collum urgentur, idque ideò præprimis, vel quod graviores illi sint, quàm qui ad illam altitudinem perpendiculariter ascendere queant, v. g. stagmata mineralium acida & olea crassiora, vel quod cum particulis fluidis spissiores ascendant rostrum alembici obturantes, hic fluidorum descensum turbantes v. g. in Cornu Cervi, Viperarum &c. destillationibus.

§.14. Quibus denique accedit destillatio per descensum, quando vas destillatorium superiorem, recipiens inferiorem, locum occupat, quo vapores & fluores vi ignis expressi deorsum urgentur, illo modo, quem *Geber. summ. perfect. parte quarto, capite 49. & 50. Rheum. Chymiotecha lib.* § 23. & 141 aliique describunt, quique satis inusitatus nunc observatur, nisi in metallurgorum similiumque operariorum officinis, v. g. si Mercurium ex Cinabari nativa eliciant, picem ex tædis resinosis parant, vel mulierculæ aquam ex rosis propellunt. Sed olla, inferiore sui parte foraminulenta ac pervia materiam semper solidiorem continet, aut materia immissa lamina seu diaphragmate cribroso tegitur, quod inverso vase illam elabi haud sinat. Quo facto olla hæc sub aceti & terræ immersæ aut alia quadam ratione commodè collocato vasi recipienti, ita adaptatur, ut per ipsius fundum aut operculum pervium particulæ fluidiores ab igne, desuper & circa vas continens accenso vel aqua fervente, interveniente commodo lebete admota, expressæ in hoc decidant. Geber descensorium pyramidale cum coopertorio hunc in finem commendat, cui immittitur destillandum; in summitate ejus ignis accenditur, ut descendat liquor per vasis partem angustiorem perviam in concham substratam. Sed egregia hujus descensoriæ destillationis encheirisis est, quam *Charras & Lemery* pro oleo caryophylorum albo & penetrantissimo comparando describunt, scilicet infundibulum vitreum vasi recipienti impositum, aut calicem saltem vitream, linteum laxè expandunt & firmant, huic pulverem caryophyllorum ac denique operculum, ita super insternunt, ut hujus fundus convexus illum immediatè contingat: quo facto cineres calidos cum prunis exilioribus huic immittunt, sicque paucis intervallis oleum ad inferiora urgent, candidum si ignis blandior administratus, ast rubicundum, si ille paulo intendatur.

§. 15. Cujuscunque verò generis fuerit destillatio, à sublimatione nihilominus in hoc differt, (1.) quod fluida æque ac solida pro objecto agnoscat, cùm solida tantùm sublimationem ferant: (2.) quod destillationis productum semper substantia liquorosa sit, qualiscunque etiam ejus materia extiterit. Inter fluida mixta vix equidem aliquod reperire continget, quod per destillationem non commoveatur, nisi succos vegetabilium naturaliter acidos & austeros, v. g. citri & cydoniorum, excipere placeat, præter insipidum phlegma nihil exhalantes; i. e. cuncta reliqua in vapores resolvuntur, in liquorem denuò coagulabiles, atque hoc ut plurimum cum crassiore in fundo vasis remanentia, nunc copiosiore nunc parciore, ita ut hujus circumstantiæ intuitu *Geber. l. a. c.* 50. causam, quare inventa sit destillatio, *purificationem liquorosiâ face suæ turbulentiæ* non inconcinnè pronunciaverint: ast solidiora non æquè omnia per destillationem in fluorem abeunt. Ita quemcunque ignis gradum experiantur, metalla, utpote compactiora & magis homogenea nunquam tamen, nisi intervenientibus menstruis salinis, illa non tàm deliquantibus, quàm corrodentibus, particulas suas divelli & evehi patientur: pariter nec lapides, corallia, perlæ similiaque mineralia, nec alcalia fixa, ob eandem rationem. Vegetabilia etsi semper liquores sub destillatione fundant, an tamen cum his omnes eorum particulæ integræ & sub textura hac specifica, qua eorundem nonnulla has vel illas virtutes, v g. adstringentem & purgantem, habere dicuntur, prodeant, nonnulli dubitarunt.

§.16. Quoad adstringentia res manifesta est, utpote quorum potentia, dum in terrestreitate pontica, seu in acore particulis terreis determinata ratione combinato, consistit; mitiori igni haud cedit, fortiori verò ejusmodi vegetabilia commissa plane immutantur & cum textura sibi specifica stypticitatem quoque perdunt. De posteriore nullum ambigere observo prius verò confirmant Aquæ officinarum, v. g bursæ pastoris, plantaginis, equiseti, tormentillæ, pro adstringentibus venditatæ, quæ nihil odoris specifici naribus, multo minus saporis adstringentis linguæ, imprimunt aut si illius quicquam referant, à particulis aromaticis paucioribus combinatis hoc est, illis, à quibus nihil stypticitatis expectandum, id habent. Recordor equidem quosdam aquis, si non alcensoriâ, certè descensoriâ, destillatione paratis facultatem adstringentem vindicare: Verùm eo ipso dum hæc in arctiore ac certa acidi cum terrea substantia combinatione radicatur, nihil autem particularum terrearum, sed phlegma merum, destillatio per descensum exprimit, nec pariter, ac de succis acidis & austeris vegetabilium dixi, quod alembicum haud conscendant, acoreorum destillatione descendit, quatenus fructuum acidorum, per descensum si urgeantur, aquæ nihil aciditatis secum abripiunt, nisi ad ebullitionem & crepaturam usque illi exagitati aliquid succi essentialis dimittant; nec aquis superiùs recensitis aliisque ejusdem generis adstringendi munus concedi valet.

§ 17. De Vegetabilibus purgantibus eadem est nonnullorum censura, primo intuitu non omni quidem ratione destituta, quasi nimirum nec illa per destillationem in vapores resolvantur, in liquorem purgantem coagulabiles. quod nihilominus assertum universaliùs justo, adeoque per omnia vix admittendum, videtur, ideo quòd aliorum catharcticorum v. g. hellebori vis in substantia magis salina & volatili, aliorum v g mechoacannæ, in gummatica seu mucilaginosa, aliorum denique, & quidem plurium, in resinosa hæreat. Quamvis E. concedatur ex mucilaginosis ac merè resinosis nullas particulas laxantes cum eorum aquis provocari posse: quin tamen cum salinis hoc interdum fieri queat, adeo simpliciter vix asserere rem. Quippe (1) annotavit jamdum *Zvvelfferus Pharm. Reg p* 35 & 76 helleborum nigrum aquam stillare, acrimonia manifestâ in butam & residui vim catharcticam notabiliter imminuentem, quam partem hujus secum abripuisse, probabile foret: quod idem *Nobilissimus Borrichius. Apol. contra Conring p.* 341. confirmat, dum ex ejusdem hellebori nigri substantiâ totâ se per Balneum aquam copiosam elicuisse perhibet, cujus oppidò acris cochlearia octo adolescenti propinata huic tormina insignia, virtutis laxativæ prodomos & comites, duodecim verò cani infusa quatuor vomitus & duos secessus moverint. Præterea &(2.) de aqua nicotiona, ex succo destillata,

lata, notum est, quod ejus uncia una, vel duæ, vomitus cieant. (3 *Quercetanus in Pharmac. rest. gener. c. 12.* aquam purgantem simplicem ex semine sambuci & ebuli, magisque compositam, similemq; *Zvvelferus* l a. p. 206. describunt & per experientiam commendant, digestioni ac cohobationi præcipuè earum virtutes attribuentes, & *Libavius alchem. l. 2. tract. 2. c. 30.* aquam ex rosis pallidis primò prodeuntem, it. ex flor. persic pruni, herba & floribus ebuli, corticibus & floribus sambuci, radice esulæ & similibus odoris penetrantioris, destillatas purgantem vim retinere, asserit, in hoc consentientem offendens modò laudatum *Dominum Borrichium*, sub hac tamen cautela, ut prima & molliora potiùs florum ac foliorum germina præ provectioribus & solidioribus eligantur. Imò quamvis, aquis ut talibus, virtus purgatrix denegetur, olea nihilominus quædam destillatata ejus quid fovere, oleum nicotianæ testatur, cujus aliquot guttæ (licet cum summa violentia & periculo) ἄνω ἢ κάτω evacuant: quod idē de plurib. purgantib. resinosis suspicari liceret, cū olea destillata nihil aliud, quā resinæ colliquatæ & dissolutæ sint.

§ 18. Huc potius referenda, & ex destillandorum numero eliminanda sunt animalia horumque partes, aquis officinalibus diversis admixta, quib. etiam confortantib. alium vitium conciliare conabantur veteres, v.g. Capo, picæ, hirundines, cerebrum humanum, pulmones vituli &c. it. lapis percarum, ossa de corde cervi, prout *Zvvelferus Ph. Aug. p. 287. & 309.* ac *Phar. Reg. p. 200.* satis prolixè ac philosophicè disserit: ex quorum tamen nonnullis, v g osse de Corde Cervi, ebore, Cornu Cervi aliquid gelatinosæ substantiæ elevari, non improbabile est. Ast frustra plane aquis destillandis adduntur saccharum, mel cū his parata electuaria & conservæ, sumptus & remanentiæ molem, neutiquam destillati vires, intendentia; nisi forsan aliquot dierum fermentatio aliquid spirituositatis imprimat. Multò pauciores particulas activas recipient aquæ per destillationem à cerussa, borrace, alumine plumoso, albumine ovi, gūmi Arabico, olibano, tragacantha &c. qualia v g. aquam Cosmeticam preciosam, à Schrodero descriptam, ingrediuntur: nec aliquid iisdem promitti poterit de margaritis, auro foliato &c. pro aquæ carbunculi similiumque confectione commendatis: quibus demum addere licebit fructus diversos horumque pulpas, v. g. amygdalas, ficus, passulas, pruna, pulpam cassiæ atque tamarindorum, aquæ fumariæ compositæ destillationi mancipatos, ut *Zvvelferus* passim annotavit.

§ 19. Sicut enim diversis ignis gradibus modoq; calore balnei, modò arenæ, modò igne aperto, destillationes peragi, tyronibus artis innotescit, quantum quidem volatilitas ac fixitas particularum propellendarum variat, ita ut v g. vegetabilium nonnulla substantiam suam volatiliorem mitiori ignis gradui & balnei, v.g flores rosarum relinquant, alia, v.g. aromata, potentiorem, arenæ scil. exigant, alia deniq; ab igne demùm aperto subjugentur, v.g. Ligna, mineralia, animalia &c. Ita ratione vasorum adhuc notetur, rebus volatiliorib. per destillationem à terrestreitatibus aliisq; heterogeneitatibus sequestrandis vasa, quò altiora, eò commodiora existere, sic enim particulæ maximè volatiles tantum, v.g. spirituū urinosorum & sulphureorum, eorum fastigium conscendunt, fixioribus qualia phlegma, oleum & acidum, in fundo remanentib. aut aliquantum quamvis simul elevatis, nunquam tamen cum illis culminantibus, sed ab athmosphæra frigidiore mox denuò depressis ac præcipitatis. Imò Spir. sulphureorum, potissimum Spiritus vini, ad subtilitatem summam evehendorum gratiâ tubos interdum serpentinos vesicæ aut cucubitæ adaptamus, quo nimium horum pars aquosa intra illius angustias ac flexuras, quas æq; facilè, ac spirituosior, transcendere nequit, commodius secedat & in vesicam relabatur, ut alembicorum in summitate tubulatorum seu rostratorum taceam, subtiliandis ejusmodi liquoribus inservientium, quales *le Mort* delineat.

§ 20. De cætero eidem destillationi juvandæ ac facilitandæ duo adhuc inserviunt, scil. eorum per digestionem, fermentationem ac putrefactionem præparatio & corporum certorū admixtio. Quid operationes illæ adjumenti destillationi præstent, ex dissertationib. superioribus petatur, cùm inpræsentiarum notasse sufficiat, has repagula crassiora, quæ particulis activis magis moram nectebant, diffringere, adeoque has in libertatem vindicare. Nunc de additamentis observandum, illa modò evehendorum volatilitatem intendere, hisq; quasi alas addere, v.g. spiritum vini particulas aromatum oleolas imbibentem secumq; per alembicum sub spiritus anisi, fœniculi, liliorū convallium &c nomine abripientem; modò remoras enervare, v.g. cineres clavellatos & Calcem vivam in spiritus salis armoniaci destillatione: utriusque verò specimen exhibit Tinctura sulphuris volatilis, per destillationem cum sale armoniaco & Calce viva parata, quatenus hujus alcali salis armoniaci portionem acidam absorbet ac retinet, ut urinosus spiritus commodius secedat & sulphuri particulas quasdam ringentes deradat Quo etiam illa referenda, quæ pro concretorum ebullitione cohibenda, simulque eorum particulis discontinuandis & commodius in vapores redigendis, v g arena, cineres lateresve contusi, iis admiscentur, aut prunæ similiaque corpora candentia in iis extinguuntur, usque dum hæc omnem materiam absorpserint, & mediantibus his demum illa destillantur v.g. salia, mel, cera, oleum & pinguedo humana.

§ 21. Gradibus ignis in destillatione ritè observatis particulæ concreti separatim, earumque aliæ citiùs, aliæ tardiùs pro diversa nimirum sua mobilitate, exhalant, dum spiritus sulphurei & urinosi ante phlegma (nisi aliis concretorum partibus ad huc involuti, ubi v g. in destillatione Cornu cervi aut viperarum, phlegma sal volatile antecedit) phlegma ante spiritus acidos & olea &c. prodeuntiis verò non observatis, sed igne mox violentiore adhibito, confusè simul omnes evehuntur, & sæpe vasa rumpunt. Imò quædam mixta igne paulo festinante in liquamen homogeneum abeunt, nihilq; heterogeneitatum à se dimittunt, ut v.g. in succino deprehendere contingit, quod igni statim potentiori expositum nihil spiritus aut salis volatilis expirat, blando tamen stimulatum languet & partes suas successive exhalat. Par exemplum Vitriolum sistit, si hoc minus calcinatum calore paulo intensiore urgeatur: mox enim per aquositatem sibi intrinsecum commotum hoc in massam compactiorem deliquescit, retortam frangentem & artificis expectationem eludendum.

§ 22. Licet autem sine omni dubio ignis sit, qui res destillandas exagitat, harum particulas hactenus solidas in fluorem abripit seu in vapores redigit, simili plane modo, ac motu suo metalla, salia, ceram &c concreta deliquat; nihilominus cum hæc ab igne remota fluorem illum mutuatitium mox denuò amittant & cum pristina firmitate commutent; alia ratio fluiditatis illius erit, quam corpora solida, destillationem passa, extincto licet omni igne, per longum & totum suæ subsistentiæ tempus retinent, v.g. Spiritus Cornu Cervi, Salis, Nitri, & Vitrioli, item olea destillata cuncta, petenda sc. in spiritibus illis salinis à phlegmate intrinseco, in oleis ab eorum fluore naturali, ex quo vel à particulis terreis intermixtis, vel per sal coagulans hactenus erant deturbata & in resinam solidiorem compacta.

§ 23. Pro quibus declarandis, ratione phænomeni prioris, supponendum, liquores seu spiritus ejusmodi salinos, tàm urinosos, quàm acidos, ex minutis & discontinuatis moleculis salinis constare, terrestreitatibus suis evolutis & ab aquositate supervenieute dilutis. Si enim sali cuidam volatili aquæ proportionatam quantitatem affundas, hæcque aliquoties destillando combines, in spiritum facesset fluidum sal hoc solidum: & si in destillatione Cornu cervi, serpentum &c. phlegmatis illam partem, quæ ad moderatam ignis administrationem primò elicitur, demas, plus salis volatilis postmodum comparebit, minore longè ejus quantitate, ac in destillatione ordinaria fieri solet, cum phlegmate residuo pauciore in spiri-

tum deliquescente. Acida verò mineralium stagmata nihil aliud, quâm substantiam aqueam salinis illorum minimis saturatam & acuatam esse, inde verosimile fit, quod spiritus salis v.g. circa vasis, in quo aliquandiu asservatur, orificium & operculum, exhalante aqua, in verum sal denuo congeletur; & spiritus seu sal urinæ cum spiritu salis & nitri æque, ac cum Sale marino atque Nitro, sal quoddam armoniacum format.

§.24. Utrique autem corpori, sc. illi pariter, quod spiritum urinosum, ac quod spiritum acidum stillat, menstruum hoc aqueum intrinsecum esse, ut ut mollitie & humiditate extrinseca se non prodat, hinc elucescit quod ex recentiore v g. Cornu cervi plus phlegmatis & spiritus, minus salis volatilis, ac ex aridore & vetusto, per destillationem exprimatur; ideo sine dubio, quod potior salinarum exhalationum copia ab uberiore menstruo aqueo, spiritus nomine, imbibatur. Pariter cum ad talium mineralium quorumvis crystallisationem multum aquæ requiratur, hanc postmodum cum iisdem salinis minimis, per ignem commotis, in fluidum corpus abire ratio suadet: ita quidem ut Vitriolum ad rubedinem saturatiorem calcinatum, majoreque phlegmatis parte exutum, intensiore ignis torturâ in fumum equidem seu nebulam elevetur, quæ tamen intra excipulum in massam salinam solidiorem, compingitur, in liquorem verò seu spiritum Vitrioli solvitur, si vasi recipienti aliquid pluvialis aquæ infusum fuerit.

§.26. Porrò olea destillata vegetabilium suâ naturâ substantiam fluidam esse, vel hoc credere jubet, quod simplici expressione sub hoc statu ex plerisque concretis oleosis & aromaticis prorumpant, ejusdem odoris & saporis, si acrimoniam demas, cum oleis destillatis: Quominùs verò ex omnibus æque exprimi queant, vel concretorum lignea & solidior textura, vel olei fluidi ab acido combinante in resinosam substantiam condensatio impedit. Quibus vinculis sub destillatione dissolutis, fluorem pristinum recuperat succus oleosus, ita ut aliquid salis vegetabilis acidi, per ignem simul commoti, semper in sinu suo gerat, ratione cujus temporis diuturnitate sponte non rarò in resinam facessit, pariter ac ab acido extrinsecus affuso.

§.26. Ad Sublimationem atque Destillationem refertur, seu sub his comprehenditur primò *Rectificatio* seu sublimationis & destillationis repetitio, quâ corpora puriora ac subtiliora redduntur, i.e. à particulis crassioribus & heterogeneitatibus quibusvis magis liberantur, v. g. Spiritus à phlegmate & terrestreitatibus, salia volatilia ab oleosa substantia, aliaque generis sublimata à variis recrementis. Adeoque illi errare videntur, qui, postquam à Spiritibus acidis aquositatem per destillationem separarunt, i.e. eosdem dephlegmarunt, se absque spiritus magis concentrati repetitâ destillatione subtilitatem ac puritatem desideratam attigisse putant: latent quippe in iisdem liquoribus adhuc terrestreitates quædam, quæ salinatum atomorum vires obtundunt iisve austeritatem conciliant; hinc proportionato ignis gradu illi toti, ad remanentiam fœcum aridarum, satis copiosarum, evocandi sunt.

§.27. Deinde iisdem operationibus accensetur *Cohobatio* quâ liquores & salia volatilia aut materiæ pristinæ, aut simili, reaffunduntur seu commiscentur, & ab eadem denuo proliciuntur, repetendo hoc pro rei exigentia, bis, ter aut pluries. Idque vel pro evocandis materiæ particulis penitioribus, v g. dum oleum Vitrioli ab antimonio, pro extrahendo hujus sulphure, aliquoties abstrahitur, spiritus cochleariæ super novam cochleariam destillatur: vel pro communicandis ac imprimendis residuo particuli substantiæ cohobatæ. Sive hæ activæ fuerint & saturationi seu exaltationi residui inserviant, v g dum Acetum destillatum à sale tartari, pro terræ foliatæ confectione, pluries, idque semper novum, aut spiritus Nitri à butyro antimonii, bezoardici mineralis conficiendi gratiâ, destillatur: Sive eædem excrementitiæ & heterogeneæ materiæ cohobandæ extiterint, adeoque ab hac separandæ, v. g dum Spiritus tartari oleum fœtidum atque aciditas, hunc super alcali proprium aut quodvis alius, cohobando, secernitur Spectat huc Spiritus Vini super Tartarum calcinatum aut sal tartari repetita destillatio, hinc Spiritus vini tartarisati productio: quæ an tantum in phlegmatis depositione, an particularum alcalicarum simul imbibitione, consistat, nunc determinare, angustia paginarum inhibet. BOHNIUS.

SUCCUS.

Vidimus Succos investitos in sirupis, videbimus etiam sibi relictos & majori ambitu. Quod sanguis est in animalibus, id succi in vegetabilibus. Prima hinc rudimenta pharmaciæ posuisse videntur succi, facilè parandi, unde intellectus ulterius de viribus concludere potuit facilè. Hinc not.

1. *Succi sunt liquores aquei, vel sibi relicti, vel concreti.* Liquores sunt, vel ipsius succi nomine audito conformi, non unius tamen generis. Liquores, ratione consistentiæ, in plantis sunt vel aquei, adeò ut nonnulli ipsissimam aquam æmulentur, exemplo aquæ sive succi vitis, & betulæ; quales etiam sunt plantarum reliquarum plerarumque. Vel balsamici, ut succus hyperici, oculorum populi; vel medii lactescentes, ut esulæ, scorzoneræ; ac quasi tales, uti succus chelidonii majoris; in his enim partes aqueæ cum sulphureis commixtæ & contemperatæ sunt. Aquei verò dicuntur κατ' ἐξοχὴν, non tam quod aquei sint, absolutè & simpliciter, sed à consistentia prædominante, quia succi sunt liquores contradistincti oleosis. Olea enim expressa quid aliud sunt, quàm succi pingues oleosi, inflammabiles plantarum? Valet id de sibi relictis & concretis: quicunque nempe succi etiam sicci & concreti inflammabiles sunt quâ tales, ad sulphureos resinasque pertinent magis, licet quidam sint mixti, exemplo opii. Ratione saporis mirum quantum etiam variant; alii quippe insipidi, exemplo aqueorum; alii acidi, ut succus citri, alii dulces &c. congeneres quilibet origini suæ. Liquores sunt sibi relicti, ipsâ illâ fluidâ formâ retentâ, sive illi simpliciores spectentur, minus heterogenei, sive saturatiores contentis, prout variat præparatio unde vel limpidi sunt, vel densiores, & ad fundum facilè dimittentes contenta. Menstruum enim cum nullum aliud adsit, quàm proprius domesticus succus sub vehiculo illo aquæ salinæ sulphureæ & terreæ partes, laxius vel intimius solutæ, continentur. Concreti verò succi, seu evaporatione particularum aquearum densati, quamvis solidi, nomen suum retinent, unde succus viridis, opopanax, opium ipsum, succus acatiæ, hypocystidis & alii reverà solidi sunt, & densati, concreti, succi tamen audiunt. Imò cum frequentiori usu celebrentur, hoc loco non tam de iis propositum est agere, quod inter simplicia quasi numerentur, & facta jam magis vendantur, quàm qui Pharmacopœi manu præparantur. Ipsaque illa concretio modò à naturâ ipsâ, modò ab arte fit.

2. *Succi è partibus vegetabilium mage succulentis præcipuè parantur.* Subjectum succorum sive materiam ex quâ constituunt principaliter plantæ, generali notione, ut & arbores sic & frutices complectamur. Facilè tamen patet, non æquè ex totâ plantâ succum elici, cum differant partibus integrantibus, cum differant essentiali humido aliæque partes aridæ, aliæ humidæ magis observentur, succo vitali vegetabili non æqualiter dispensato. Sunt quædam exuccæ seu ficciores, quæ hinc nullo modo hunc censum subeunt, saltim respectivè, ut gnaphalium, conyza, quæ hinc Germanicè etiam *Durrwurtz* audit, & aliâ. Vel tacentibus verò nobis jam intelligitur, plantas indigitari non aridas, sed recentes. Quæcunque verò aridiores sunt per naturam, illæ ad succum fundendum minus aptæ vel usitatæ

tatæ, tum quoad partes, tum quoad totum. Est tamen & hîc distinguendum inter succulentiam patentem & latentem. Sunt enim quædam primo intuitu minus succulentæ, quæ tamen in recessu abundantem succum occulunt. Exemplo sit capillus veneris, de quo laudabimus experimentum *Scaligeri*, *l. 1. de plantis. p. m.* 189. Nostis, *inquit*, eam trichomanis speciem, quàm vocant capillum veneris, ut ea sit arida, si tangatur; ut prorsus exucta videatur: & nomen ipsum adianthi favet opinioni. Ex ejus herbæ ℔iv. parum abest, quin tantundem prematur succi. Hinc verò modò ex radice elicitur succus, ut ex cepis, & inprimis ex radice iridis nostratis, pro hydragogo; modò frequenter etiam ex foliis, ut acetosâ, hyoscyamo, tabaco &c. modò ex floribus, ut rosis, violis, buglossæ; modò ex corticibus, ut succus ex corticibus citri viridibus, medius ille & suavissimus, acido-aromaticus; modò ex fructibus, ut uvis, cydoniis, pomis. Quin & partes alioquin aridæ certo & statuto tempore fundunt succum magis.

3. *Succi vel incisione, vel contusione, & expressione parantur.* Tacemus succos sponte suâ enatos, & concretos, & liquidos. Utrosque, concretos tamen magis, uno verbo Græci dicunt δάκρυον, *lacrymam*. Solent enim stillare quædam vegetabilia motu proprio succum, etiam non vulnerata, ubi memoranda quoque venit salix, quæ certo tempore talem velut salivam exspumat, salivæ humanæ perquam similem, simul destillante guttatim liquore copioso. Tale quid in gummi cerasorum, prunorum aliisque observatur quoque, quæ primò sunt liquida, hinc densantur è poris exudantia, testimonio evidenti, arbores illas mage roscidum & resinosum fovere succum, unde gummata magis stillant, ut aliæ fungos magis, aliæ viscum quoque, aliæ utrumque: quæ singula si non principium internum solum habent, uti videtur ab arbore arcessendum, tamen comitatum obtinent. Ut verò animalia utcunque vulnerata sanguinem stillant, sic vegetabilia succum & sanguinem suum, illâ sola differentiâ, quod magis limitatos habeant terminos, poris sensim ab intra occlusis. Qui incisione parantur & obtinentur succi, ὀπῦ nomine veniunt, quamvis ejus nominis autores vix novisse videntur succum betulæ & vitis planè aqueum, vel complexi potius aqueos simul, unde quod plorare quasi videantur, lacrymæ nomen ortum. Hoc loco notare lubet, succum plantarum maximam partem verno tempore ὀργασμὸν pati, turgere, & item luxuriari, ut eo solum tempore, non alio per totum ferè annum crescant, quod in arboribus ad oculum patet, exceptis, quæ ob archeum particularem diversum tempus hoc variant, & vel sub ipsâ nive florent, exemplo aconiti hyemalis, hellebori nigri. De succo betulæ præ aliis legi meretur *Helmontius l. de lithiasi capite octavo, tit. 24. 25. pag.* 708. Ordinariè verò magis contusione & expressione confiunt. Ad contusionem spectat quoque tritus, uti poma cydonia contrita largiter fundunt succum, quem aliàs non exhibitura forent, comminutis sic intimius particulis, ut liquor vinosus hinc exprimi possit. Expressio verò fit vel manu cum linteamine, ut sic caput mortuum sive feces terreæ separentur, vel cum prelo, vel, quod majus instrumentum majori copiæ debetur, torculari, unde & German. *Presse*, à premendo audit. Si enim æstimemus hinc succos ab origine prima, nil aliud sunt, quàm menstruum universale, aqua, ventre, ut ita loquar, plantæ cujusvis immutatas unde ex aquâ v. g. in vite fit vinum, solâ immutatione illâ, cui præter archeum, exterius calor solaris rarefaciens & coquens plurimum favet & adjumento est.

4. *Succi vel pro usu extemporaneo vel duraturo liciuntur.* Extemporaneum voco, qui ad usum præsentem conficit & impenditur statim, quâcunque demum miscelâ vel adhibitione speciali. Duraturum, qui ætatem fert. Cum enim succi naturâ suâ sint corruptibiles, neque se tutari à corruptione, à putrilagine queant, ob heterogeneitatem particularum, multò minus alia; nihilominus tamen materiam utilis remedii constituant, etiam tempore, ubi virides plantæ & consequenter succus haberi non possunt, cogitatum meritò fuit, quomodo servare in futuros quoque usus ipsos liceret. Hinc quoque essentia croci cum aquâ vitis præparata, quam ad melancholiam deprædicant, brevi corrumpitur, nisi inspissetur. Nota verò principium corruptionis esse geminum: (1.) aquam, (2.) ipsi immersas atomos alias, licet primo intuitu minus obvias, sive heterogeneitatem particularum. Cui tertium addi potest externum, aër liber dissipativus spirituum; unde sulphur balsamationis principium invertitur, laxatur & sic corrumpitur, putrilaginemque subit, neque sal tutari ipsum potest, sub istâ miscelâ prædominantis aquæ. Esse verò hæc duo in causâ, patet experimentis variis, v. g. quod aqua pluvia, mense Martio collecta, aliaque simplicior non facilè corrumpitur; quod liquores tales succulenti turbentur, vel fermentescant, neque pristinum suum statum in odore, sapore, consistentiâ servent. Ut itaque ad manus sit succus hic ille, cogitatum est de remediis aptis.

5. *Succi vel superfuso oleo, vel inspissatione, vel condimentis aliis in futuros usus adservantur.* Non solum utile est, succos vinosos comprimis adservare integros ultra tempus ordinariæ durationis, ut sic mustum v. g. vel tempore hyberno & æstivo haberi possit, pro gulæ illecebris rarioribus; quæ enim rara, cara sunt, sed quoque in usus medicos plures. Præstat id oleum olivarum recens, si liquori in vase vitreo alioque angusti orificii superfundatur, ad digiti (v. g. crassitiem, sive sufficienti quantitate, & pro re natâ renovetur. Solet enim ipsum potius corrumpi suo modo, spissescere, & aliam texturam acquirere. Imò non absurdum fuerit oleum destillatum substituere, v. g. terebinthinæ. Ratio agendi est, quia abarcetur sic aër, unde secum habitant, nec concentrata divelli possunt principia, & tenaculum sulphuris balsamici. Aër quippe corruptor est, & partium volatilium destructor. Oleum occludit omnes poros, omnem aditum, quod non æquè fieri potest aliâ occlusione, licet & illa in statu suo aliquandiu servet, exemplo musti, non fermenti, *verhaltene VVein*. Pertinet huc & frigus condensans, & sulphur tutans ac concentrans. Utroque modo cavetur, ne calor nativus, [sulphur balsamicum,] exhalet vel destruatur, ac externus corrumpens irrepat. Inspissatione verò id fit, quatenus particulæ aqueæ, corruptionis magnes quidam, abstrahuntur & propelluntur, beneficio caloris, unde reliquæ sub sulphuris tutamine sartæ tectæ servantur contrà omnem corruptionem. Sed aliam sic acquiruntur ut texturam, sic etiam ex parte usum. Idem quoque tentatum est condimentis aliis, v. g. melle & saccharo, sale pharmacopœorum universali, de quo mox sub rob, item cum sale, speciatim in succo uvarum immaturarum, sive omphacio, cui parum salis inspergi pro adservatione solet. Curiosus est modus Helmontianus, duplici loco insinuatus, *l. natura contrarior. nescia p. m.* 141. §. 45. Discant, *inquit* herbarum succos, itemque jura carnium, absque sale, aceto, melle, saccharo & igne condire, atque à putredine per annos vindicare &c. verò *Pharmacopol. ac disp. modern.* §. 21. *p. m.* 370. patefacit. Succus, *inquiens*, rerum, prælo expressus, solo odore cujusdam ignis sulphurei, manet deinceps absque saccharo vel alio additamento incorruptus: cujus favore acquirit balsamicum aliquid, haustusque æthereos sibi incorporatos transfert ad magnam entelechiam.

Fumum

Fumum ſulphuris intelligit,qui & cadum vini à corruptione præſervat.*l.aſthm.& tuſſ.§.77.p.301.*

6. *Succi interius hauſti vires ſuas dotales corpori inferunt ; cruditate verò facilè nocent.* Simpliciſſima eſt præparatio ſuccorum ad uſum corporis, quandoquidem particulæ activæ proprio vehiculo ſic aſſumuntur. Non attingemus latius illud aſſertum notum, ſuccos mediante fermentatione vinum, acetum & plura largiri, quod hoc ad fermentationem magis ſpectet. Fermentationem verò ſubire poſſunt magis ſucci vinoſi, dulces, ubi ſulphuris & acidi nexus eſt, hâc arte excutiendus & liberandus. Sufficiat de ſuccis ſibi relictis impræſentiarum agere. Plura talia experimenta proſtant, ut ſuccum rutæ, ſenecionis, ſedi majoris in epilepſiâ adhibent. Sic ſuccus plantaginis in febribus intermittentibus proficuus eſt. Succum raphani in tuſſi & reſpiratione læſam hauriunt, quo etiam medici olim uſi fuêre ad ciendum vomitum. Frequentiſſimè omnium in uſum cedunt hodienum ſucci plantarum antiſcorbuticarum, naſturtii, cochleariæ, becabungæ, fumariæ, abſinth. tum per ſe adhibiti recens expreſſi per aliquot plures dies, tum cum ſero caprino; adeò, ut non pauci hunc modum pro polychreſto & tantum non univerſali & annuo commendent, ad inſtar acidulatum quaſi. Et negandum ſanè non eſt, in ſcorbuto calido & frigido, pro re nata, hæcce diluentia & humectantia ſimul actionem ſuam egregiè exercere; id ipſum tamen cum grano ſalis capiendum, neque eo abutendum eſt. Succi omnes ob particulas aqueas & heterogeneas crudiores ſunt & flatulenti; ſi præſertim largiori hauriantur quantitate. Maxima ergò ratio habenda in horum uſu ventriculi, ne illum gravemus onere crudiorum, laxemus humore nimio minus evaporabili, atque ſic fermentum, calorem & tonum peſſundemus; præcipuè cum jam dum flatibus gaudeant & cruditatibus ſatis hypochondriaci & ſcorbutici iſti; multùm verò in robore ventriculi ſitum ſit ad ſuperandum vel tolerandum ſaltim morbum. Ut itaque non improbamus uſum, concinnum & debitum ſic inſtitutum; ita abuſum culpamus & damnamus, præſertim cum experientia teſtata fuerit non ſemel, inde malum auctum, inde appetitum dejectum, (quo quid gravius accidere poteſt miſellis?) & naturam in oppugnando morbo potius læſam, quàm adjutam. Unde ſatius ſæpè fuerit, embammatibus ex iſtis ſuccis, cochleariæ, raphani ruſticani, naſturtii, bonâ cum pace ventriculi, archei; & ſanitatis hinc uti, aliiſque diluentibus, quàm crudis & puris putis ſuccis. Habent ſanè ſucci aliquod privilegium etiam præ aliis formis & præparationibus, unde ſuccus iridis noſtratis in hydrope laudatiſſimus eſt, ad cochlear j. vel ij hauſtus, quod à decocto, infuſo, aquâ non expectaveris, ſed probè omnia conſideranda; ne excedamus, vel lædamus naturam, cujus miniſtri ſumus.

7. *Succi & externis uſibus non paucis corpori, & præparationibus aliis medicis inſerviunt.* More aliorum medicamentorum uſu gaudent primario & ſecundario, tum ſolitario, tum comitato & miniſtrante. Elucebit topicus hic uſus exemplis quibuſdam concinnis. Sic ſuccus majoranæ, betæ, puleg. errinum, ſunt egregium. Succus anagallidis præbet errhinum & collirium; Succus urticæ hæmorrhagiam narium ſiſtit exterius & interius, quocum imbibitum ſtercus aſininum quibuſdam experimentum ſatis probatum eſt ad hæmorrhagias tantum non quaſvis. Succus fumariæ eſt ὀξυδερκικὸν eximium, inſtillatus in oculos, quem in finem etiam ſuccus expreſſione proſiliens ex corticibus citri recentibus non rarò in oculos projicitur. Succus ceparum barbam auget, auditui & ambuſtis medetur. Succus eſulæ & chelidonii majoris verrucas delet, oxylapathi lichenes & ſcabiem. Succi inſerviunt epithematibus, ut verbenæ, ſedi majoris, ad frontem & dolorem capitis: unguentis & linimentis, exemplo unguenti de apio, de linariâ, de acetosâ, cujus ſuccus expreſſus cum butyro frixus eſt rubefaciens & diſſipans. Faciunt ad unguenta & emplaſtra, exemplo ſucci hyoſcyami, ſolani, nicotianæ, cicutæ; ad deſtillationes aquarum, exemplo aquæ becabungæ, betulæ, aquæ cinamomi cydoniatæ, aquæ cordialis H.S. frigidæ, quo de vid *Deodat.*& aliarum. Ad tincturas, v.g. martiales extrahendas, exemplo ſucci pomorum, acetoſæ, cydoniorum, qui & ad extractum opii, ad fermentum ♉ ij. &c. uſum habet. Ad ſirupos, exemplo violarum, roſarum, ſcabioſæ, portulacæ &c. Ad rob, mivas, ſapas, gelatinas.

8. *Liquores animalium ſpontanei ſuccos æmulantur, expreſſi minus uſitati.* Tales liquores ſunt ſanguis, fel, urina. Sanguinem humanum haurire non minus crudele videtur, quàm profundere, quocunque demum uſu fiat, ſive epilepſiæ profligandæ, ſeu adſtringendi ſanguinem fluentem, ſeu alio. Nullum ferè medicamentum crudelius & ignorantiæ rerum majus indicium laudari poteſt. Ut abſurdiſſimum hinc ſit *Ficini* commentum, ad vitam longam commendantis ſanguinem humanum, craſſo admodum errore. Sanguinis verò animalium exiccati & in clibano toſti alia paulò eſt ratio, ut ſanguinis hirci in caſu ab alto, pleuritide & calculo; aſini in melancholiâ, leporis in dyſenteriâ, & ſic porrò; iſto enim pacto ſanguis alium aſſumſit characterem, & in aliud ens degeneravit, ſive ſanguis eſſe deſiit, licet, ut verum fateamur, illis etiam carere poſſimus in medicinâ WEDELIUS.

Succi ex vegetabilibus potiſſimùm depromuntur, rarò ex animalibus, E vegetalibus puta non omnibus.

Inidonea enim ſunt, 1. nuclei, ſemina, & reliqua oleoſa, qualia ſunt amygdalæ, piſtacia, ſemina lini, [de quibus egimus in oleis expreſſis.]

2. Minus apta ſunt aridiora, ut fruges, niſi decocta harum ſuccos appellare lubuerit.

Modus fiendi.

♃. Vegetabilia ſucculenta, [minùs ſucculenta, macerari, inſolari, elixarivè antea volunt ▽] conquaſſa & exprime, hinc clarifica, [cum albumine ovi, filtrationeque vel digeſtione quod melius,] ſi opus eſt ▽. inſpiſſa, atque ne empyreuma contrahat, continuò agitata; ſic fiunt ſucci.

I. Ex floribus. ♃. Flores virides imple ✕✕, premendo, collocenturque ad digerendum, ſ. putreſcendum in MB. ſatis profunde, donec in mucilaginem abiiſſe videantur: Hinc exprime ſuccum, clarifica. c. alb. ovi, & inſpiſſa lentè ad conſiſtentiam mellis; ſic fiunt ſucci, [Eſſentiæ dictæ] borag. bugloſſ. pœon. verbaſc. violar. & ſimil.

N. 1. *Si flores minus ſucculenti fuerint, affundatur parum ▽æ: ſic fit extractum, ſ. ſuccus inſpiſſat. flor. tunica calendulæ, Keyri, Cyani, roriſm. papav. rhæad ſalv. & ſimil.*

N. 2. *Præſtant flores primum erumpentes.*

N. 3. *Expreſſum ſuccum ſi recentibus floribus affuderis, majorem ſucci copiam colliges.*

II. Ex fructibus. ♃ Succulentos, exprime, vel coque antea; hinc exprime trajiceque per ſetaceum, liquidioreſque ad mellis conſiſtentiam inſpiſſa.

N. *Succi è fructibus alio ferè nomine gaudent, mellis ſcil. ſi dulce ſapiant, ut mel juniperinum, paſſularum, & ſimil. alias Roob. Sapæ; ut rob. de berberis, de ribib.*

III. Ex radicibus & lignis, interveniente coctione (in ▽,) & expreſſione ſucci eliciuntur, adſciſcuntque nomen Extractorum, vide ſupra c.57.

Succi officinales, tùm liquidi proſtant, tùm inſpiſſati.

Liquidi qui per ſe conſervantur pauci ſunt, quippe præter ſuccos, acidulos & fermentatos illos potulentos, (qualis vinum, vinum pomorum, pyrorum, & ſimil.) nulli ad tempus durabiles ſunt: hinc fit ut addito

dito saccharo, melleve, in syrupum coquantur : vide de Syrupis, c. 48.

Quin imo vel ipsis succis acidulis nonnihil sacchari ferè additur, cujus vi tùm parùm fermentantur, tùm ab injuria corruptionis conservantur.

N. *Dantur & succi è vegetabilibus tùm per se ruptis, tùm incisis sponte stillantes;* [*lacrymas vocare expedit*] *Verum hi partim nativis accensentur, partim non usuales sunt.*

Talis est succus betulæ, qui in Suecia & Finlandia, mensibus Martio & Aprili collectus & formentatus, mulierculis nobilibus potui suppetit; succus juglandis arboris, liquor sc. qui in quercuum stipitibus coacervatur, lacrymæ vitis amputatæ. Huc opium & simil. Succi Officinales Liquidi, qui & Vina dicuntur, sunt.

Succus berberum, citri, cytoniorum, granorum acidorum, limonum. Myrtillorum, ribium, rubi Idæi.

N. *Succi recentes tot ex tempore parari queunt, quot vegetabilia viridia succulenta exhibentur, verum quia gramineum sapiunt saporem, minus in usum veniunt, licet sapor ille saccharo corrigi queat.*

Succi Inspissati.

Succus Absinthii communis.
Acaciæ nostratis.
N. *Verus Officinis habetur inter nativa.*

Agrimoniæ, Aloë, cardui benedicti, chermes granorum, centaurei minoris, chicorii, cydoniorum. Enulæ. Fumariæ, Gentianæ, glycyrrhiæ, gratiolæ, Hyperici, hyoscyami, ireos nostratis cæruleæ, liquiritiæ, mercurialis, myrtyllorum Germanicorum. Heidelbeersafft. *Nicotianæ, papaveris domestici, erratic, plantaginis, portulacæ, rosarum incarnatarum rubrarum, scrophulariæ, solatri.*

Huc Pertinent.

Rob de Berberis simplex. de Ribb. [*Mel Ebulinum, sambucinum, juniperinum passularum,*] *consistentiam, electuarii fere obtinent.* SCHRODERUS.

SUCCUS CYRENAICUS, vid. *Laserpitium.*

SUDORIFICA, vid. *Hydrotica.*

SUFFITUS.

Suffitus est medicamentum formâ siccum, vel humidum, quod ignis vel caloris vi expirat odores variis affectibus convenieutes.

Alius est siccus, alius humidus.

Siccus componitur ex pulveribus aromaticis, quibus si addantur gummata, concinnantur in trochiscos.

Usus est

Primò, Ad roborandum, & alterandum in frigida & humida intemperie, catharro, &c.

℞. *Ladan.* ʒiij. *styrac. calam aromat. an.* ʒjß. *benjoi, thuris, ligni aloës an.* ʒiij. *ambræ & moschi an. gran. ij.* Fiat omnium pulvis, quo super carbone injecto sufficiantur tegmenta capitis, & de quo vapores naribus & ore hauriat in lecti ingressu. Si ex hoc pulvere trochiscos efficere velis, adde gummi tragacanti in aqua rosar. soluti q.s. Fiat trochisci, quorum usus idem est ac pulveris.

Detrahe moschum & ambaram, si pro mulieribus desideratur suffimentum.

Secundò, Ad exsiccanda maligna ulcera, venerea, oris & faucium.

℞. *Styrac. myrrh. thur. mascul. an.* ʒij. *benjo.* ʒiv. *cinnab.* ßj. Cum mucilag. gummi tragaci fiant trochisci, quorum unus injiciatur carbonibus ignitis, fumum suscipiat æger ore hiante.

Tertiò, Ad excitandos sudores in prædicto instrumento ligneo, ad luis venereæ curationem.

℞. *Cinnab.* ℥jß. *styrac. myrrh. calam. nt. an.* ʒj. *resin. pini* ʒij. *terebinth. q.s.* Fiant troch. ad suffitum.

Fiunt suffitus ex castoreo, plumis perdicum, papyro, asâ fœtidâ, solis vel mixtis, naribus tantùm amovendis pro hystericis.

Suffitus humidus vapor est, ex liquore nempe, acetô, vinô, aqua rosar. naphæ &c ex ollâ vi caloris expirans.

Excipitur in uteri affectibus per cellam perforatam, aut infundibulum: in aurium morbis per tubulum ad figuram infundibuli conjunctum.

Usus est in mensibus sistendis, aut movendis, ex calasticis, in dysenteria, ex adstringentibus, in ani procidentia hæmorroidibus sistendis, pro quo ultima prodest sequens formula.

℞. *fol. verbasc. & rad porri an. m. j. sem. lini* ℥j. *coq. in aq. s.q. cujus tepidus vapor ano ex perforatô sedili excipiatur.* TENCKE.

Candelæ pro suffitu Primæ ex *Pharmac. August.*

℞. *Benjoi, styracis calamitæ ana* ℥iv. *Thymiamatis, olibani un* ℥xij. *ladani* ℥x. & *viij. caryophyllor.* ℥jß. *sem. nigellæ* ℥j. *coriandri, granor. juniperi an.* ℥ß. *styracis liquid.* ℥vj. *terebinthinæ* ℥ß. *carbonum tiliæ vel salicis* ℥xxx. *cum infusione tragacthanti, facta in aq. rosar. fiant candelæ.*

Candelæ pro suffitu Secundæ ex *eâdem Phar.*

℞. *Styracis calamitæ, carbonum salicis an.* ℥ij *benzoi* ℥j. *caryophyllor.* ℥ß *ladani* ʒvj. *cum terebinthina cypria & mulilagine traganthi in aqua rosar. facta q.s. fiant candelæ quibus pro delicatioribus galiam moschatam addere licebit.*

Candelæ pro suffitu pretiosæ. *Zvvelferi.*

℞ *Resinæ storacis calamitæ expressæ* ℥iij. *cui imprimantur & addantur, pulver. benzoës* ℥v. *olibani* ℥ij. *ladani opt.* ℥jß. *carbonum tiliæ* ℔j. *vel* ℥. *quind. & additâ porrò s.q. mucilag. tragacanthi cum Aq. rosar. factæ.*

Fiat massa, ex qua formentur candelæ, notetur: qui has candelas fragrantiores desiderat, præfatæ compositioni admisceat Ambræ gryseæ vel etiam nigræ ʒj. & gummi rosarum noviter ex India allati q.pl. verum saltem in Magnatum gratiam.

Candelæ Viliores ex *eôdem.*

℞. *Pulver. asæ dulcis seu benzoi, styracis calamitæ, an.* ℥iv. *olibani albi* ℥x. *ladani opt.* ℥vj. *ligni juniperi ex rad. subtiliter raspati* ℥v. *carbonum tiliæ* ℔ijß.

Ex his pulveribus mixtis, addita suffic. quantit. mucilaginis Tragacanthi, fiat contundendo in mortario massa seu pasta, ex qua formentur candelæ, quæ omni tempore & loco suffitus vice fragrantis, ut & contra morbos cum contagio grassantes fructuosè accenduntur.

Suffitus Cephalicus ex *Phar. August.*

℞. *Benzoi* ℥iß. *styracis calamitæ, succini citrini, mastiches ana* ℥j. *olibani, myrrhæ ana* ℥vj. *ligni Aloes, caryophyllor ana* ʒjß. *flor. rosarum rubr.* ʒvj *lavendulæ, corticis citri sicci an.* ʒiij. *contundantur crassiusculè & misceantur.*

Alius

Suffitus Alius *Zvvelferi.*

♃. Asæ dulcis seu benzoës, styracis calam.puræ, olibani an. ℥iij. gummi animæ ℥j. ligni juniperi odorati è radicibus crass. raspati ℥jß. misceantur, fiat pulvis grossus.

Alius ex *Eôdem.*

♃. Olibani ℥vj. mastichis, styracis calam. an. ℥iij. ladani optimi ℥ij. ligni juniperi odorati ex radicibus ℥v. fiat ex omnibus pulvis grossus.

Suffitus Antipestilentialis *Zvvelferi.*

♃. Succini citrini ℥iv. styracis calamitæ, olibani ana ℥ij. myrrhæ rubræ ℥iij. ligni juniperini odorati ex radicibus subtil. tornati ℥iv.

Misceantur fiat pulvis grossus. Qui verò sulphur huic pulveri addere voluerit, illi liberum est: conducibilius tamen videtur solo sulphure sæpius accenso loca suspecta suffumigrare.

Suffitus Communis ex *Phar. August.*

♃. Baccharum juniperi, rasuræ succini citrini an. ℥iij. flor. rosar. rubrarum ℥iß ʒij. styracis calamitæ ℥jß. ligni juniperi ʒxj. mastiches, sandaracæ an. ʒx. olibani ʒvij. misce, fiat pulvis crassiusculus.

Suffitus Delicatus ex *eâdem Phar.*

♃. Benzoi electi ℥ß. styracis calamitæ ʒvj. ligni aloës ℥ij fiat pulvis crassiusculus.

Suffitus Menses provocans ex *Nicol. Lemery.*

♃ Rad. ireos, bryonis, sambuci an. ℥ß. fol. salviæ, sabinæ, majoranæ, matricariæ, arthemis. an. m.ß gagatis, baccar. juniperi, lauri an. ℥ij, fiat omnium pulvis pro Suffitu.

Pastilli pro fumo Usitati ex *Phar. August.*

♃. Benzoi electi ℥ijß. styracis calam. ʒx. ligni aloës ℥iij. caryophyll. ʒvj. cinnamomi electi ℥ij. ligni cupressi ℥jß. sacchari albi ℥xiv. cum infusione Tragacanthi aquâ rosarum facta, fiant pastilli.

Pastilli ad suffitum pretiosi ex *Zvvelferô.*

♃. Resinæ styracis calamitæ expressæ ℥ij. quâ impraegnentur sequentia: pulver. benzoës seu asæ dulcis ℥ijß. gummi rosar ℥j. Ambræ gryseæ ʒj. solutæ prius cum ol. cinamomi, caryophyll. ligni rhodii ana stillatit. ℈ß vel gran. xv. item moschi Orient. ℈ij. solut. ad pulvis formam cum port. aquæ rosarum, pulver. carbonum Tiliæ q. s pro massa in calido mortario efformanda, ut si refrigexerit, durissima fiat, ad instar ceræ Hispanicæ. Circa eorum usum tamen hoc observandum, quod igni seu prunis immediatè non injiciendi sint, sed supra laminam argenteam, ferream aut cupream, vel ipsum vitrum, substratis vivis carbonibus, collocari oporteat.

Teda Aromatica ex *Phar. August.*

♃ Benzoi, styracis calamitæ, mastiches, olibani, ladani an. ℥j. caryophyllor. cinnamomi, sandali citrini, succini albi an. ʒij ceræ ℔j. fiat teda ad crassitiem unius digiti.

Hujusmodi Tedis Medici Læmodochiales nostri quondam utebantur, pro dissipando venenato aëre, & corrigendo conclavium infectorum fœtore, in magna illâ peste, quæ anno millesimo sexcentesimo vigesimo septimo, ut & octavo urbem nostram depopulabatur.

Suffitus ad Uterum Procidentem ex *VVeickardô*

♃. Bituminis, colophoniæ, an ℥j. lapidis gagatis, usneæ an ℥ß. rad bistort. cupul glandium, balaustior. an. ʒij castorei ʒj.

Terantur omnia crassiusculè, fiatque pulvis, de quo urgente necessitate p. 1. supra carbones ignitos conjiciatur, ac fumus per infundibulum recipiatur.

Suffitus ex Joh. Michaelis.

Rec Suffiment. Angel. Myns. ℥j. D.S, *Kästlich wolriechend Pulver.*

♃. Suffiment. Imperial ℥j;

S. Ut suprà.

NB. Malè carbonibus injicitur, sed potiùs cum papyro supra △ fit fumus.

♃ Baculor. pro fumo. ℥ß. Illinantur ☋ *caryoph. & lign rhod. vel affric. Essentia ambræ* M.

♃. Pulv. suffimig. Angel. Myns. ℥ß.

Formentur cum Balsamo Peruviano vel ambra liquida Myns trochisci.

D.S. *VVolriechende Küchlein.*

♃. Pulv. pro suffiment. Imper ℥ß. carbon. salic. q.s. c.s. q. Gummi tragac vel ambr. liq.

F. l. a. Aviculæ.

S. VVolriechende Kerzlein,

Baculi pro fumo Regis Hispaniæ.

♃. Myrrh. Benzoi ana ℥iv. styr. calam. ℥j. Moschi optimi ℈ij. ambræ ʒß zibethi ℈j. ol stillat. cinamomi g. vj. caryoph ʒß

F. l. a. Pastilli odoriferi.

Ex hisce baculis etiam formari potest pomum ambræ & illiniri Balsamo apoplectico nostro.

Pulvis pro suffimigio ad Catharros.

♃. Gummi junip. ʒij. tacamah. succini ana ʒj. thuris. mastich ana ʒß. styrac. calam. benz. an. ℈ß

M. S. *Rauch-Pulver gegen die Flüsse.*

♃. Suffiment de succino Myns. ℥ß.

♃. Pulv. pro fumô tempore pestis ℥j.

♃. Suffiment. de ⊕ ℥iv. D.

Huic affunditur s. q. ✠ optimi. De hoc ✠ postmodum affunditur silicibus ignitis & fumus excipitur.

♃ Suffimen. de cornu capræ Myns. ℥jß. D.

♃. Flor. sulphur ʒiij. Myrrhæ ʒij. benzoi, styrac. an. ʒß c. s. q. mucilag. tragac cum ▽ præserv. præp.

F. l a. Trochisci pro fumô.

♃. Suffiment de Sabina ℥j.

M. S. *Rauch Pulver auf etlichmal*, in obstructione mensium.

♃. Suffiment. de Tacamah. Myns. ℥j.

S. *Käucher-Pulver*, in suffocatione uteri.

♃. Troch. de verbasc. Myns. ʒiij.

S. *Käucher-Pulver*, ad hæmorrhoides cæcas & condylomate.

Suffimigium in Lue Vereneâ.

♃. Cinnab. factit. ʒij. gummi benzoi Styr. calam. ana ʒj.

Suffitus humidus.

♃. ▽ ros optim. lil. convall. cum vino melissæ cum vino an. ℥iß. Mag. benz. styrac. an. ʒß.

Bulliant super prunas leniter in vase stricti orificii.

℞. ▽ optim. angel. ℥ iv. S. Wolriechend Wasser.

℞. Angel. optim. ℥ iij. flor. lavend. cordial. Norimb. ana ℥j. lavend. sambuc. cort. citri melissæ ana ℥j M.S.

℞. ▽ serpill. cum vino, lil. convall. c. vino, melissæ cum vino, lavend. ana ℥ j.

M. S. Wolriechend Hauptvvasser.

℞. Pulv. alipt. mosch. gall. mosch. ana ℈ j. rad. ireos flor. ʒ j. ambræ, moschi ana gr. vj. sacch. candi optimi c. gummi tragac. in ros. dissolut.

F. l. Globuli.

S. Köstliche vvolriechende Mundkuchlein.

℞. Rad. ireos Florent. ʒj. pulv. diaromat. pretios. ℈ij. cum s. q. sacchari candi & gummi tragac. in rosar. dissolut. F. l. Globuli.

S. Kostliche vvolriechende Mundkuchlein.

Pulvis ad vestimenta odoriferus.

℞. Flor. lavend. rosar. rub. m. ß. rad. ireos. Florent. ℥ j. ras. ligni Rhodii ℥ ß. styr. calamit. benz. an. ʒ iij.

M. S. Wolriechendes pulver zun Kleidern.

Pulvis Manualis odoratus.

℞. Magmat. amygd. express. ℔ j. farin. fabar. lupin. ana ℥ ij. rad. ireos florent. ℥ j. cretæ albiss. ℥iß. talci subtilissime pulverisati ʒ vj. ⊖ tartari ʒ iij. styracis, benz. ana ʒ ij. ℘ stil. Rhod. ʒ ß.

M. S. Wolriechend. Pulver.

Pilæ ad Manus.

℞. Sapon. Hispan. ℥ iij. Axung. cervin. ℥ ß. balsami, Peruviani ʒ j. ol. stillat. ligni rhod. ℈ ß.

F. l. a. Pilæ.

S. Handballen.

℞. Sapon. Veneti ℥ iv. pulv. rad. ireos Flor. ℥ ß. rosar. alb. ʒ ij. styrac. benz. ana ʒ ß. ambræ, moschi, zibethi an. gr. iij. cum ▽ ros. & lavend.

F. l. a. Sapo odoratus. S.

Sapo in Scabie & impetigine.

℞. Sapon. Venet. ℥ iij. flor. 🜍 ʒ ij. ⊖ tartari ʒiß. extr. lapathi acuti ʒ j. helenii cum s. q. styrac. liquid.

F. l. a. Sapo.

Balsamus Saponis Cosmeticus.

℞. Sapon. Veneti in succo limonum dissoluti ℔ j. mellis virgin. albæ ʒ iij. cosmet. Clavii ʒ ij. pulv. rad. ireos florent. ℥ß. ⊖ tartari ʒ ij.

F. l. a. Balsamus.

S. Handbalsam.

Balsamus Cosmeticus.

℞. ℘ tartari per del. amyg. dulc. ana p. ij. jasmin. part. j. M.

Agitando pro linimento. Omnes impuritates & maculas tollit.

Globuli pro barbâ usitati pretiosi.

℞. Myrrh. Benz. styrac. calamit. gummi anim. ana ʒ iij ceræ citrin. ℥ ß. moschi, ambr. zibethi ana gr. vj.

F. l. a. Globuli.

S. Kostliche Kugeln zum Barth.

Globuli ad barbam communes.

℞. Gran. thur. mastich. ass. dulc. gum. anim. ana ʒ iij. ceræ citrinæ ʒ vj. ℘ stillat. ligni Rhod. ℈ j.

F. l. a. Globuli.

S. Barthkugeln.

Pro Ditioribus fieri possunt globuli ex fumo Hispanico.

Suffitus ex Hadriano à MYNSICHT.

Suffimentum Angelicum.

℞. Gum. styracis calamit. benzoini ana p. æ.

Solvantur in aq. Rosarum op. & fortiter sine mora exprimatur; Postea exsiccentur, pulverisentur & ad usum serventur.

℞. Hujus pulveris ita præp. ℥ i. lig. aloes, ponderos. ʒ ij. rosar. rub. exsic. ambræ griseæ ana ʒ j. zibettæ non falsat. moschi ana ʒ ß. bals. Peruviani odorif. ol. lig. rhodini ana ℈ j. eboris ad nigredinem calc. q. s.

Misc. ritè cum aq. fragrantiss. Rosarum, & ex pastâ subactâ formentur pastilli nigri, qui involvantur foliis Rosarum, siccenturque in umbra, & vase vitreo reponantur.

Vires & Usus.

Cæsares, Reges, Principes, aliique Magnates & divites hisce ad suffumigandum magnificè utuntur, unus enim vel duo super prunas ignitas positi, vel tempore hyemis fornaci calido admoti, aut etiam in aq. Rosarum infusi & cocti, suavissimum, desideratissimum & quasi Angelicum & cœlestem odorem halant, & non solum cerebrum & vitales spiritus jucundissimè recreant; verum etiam maligni aeris contagia irrita reddunt.

Suffimentum Imperiale.

℞. Styrac. calamet. depurat. benzoini ana ℥ß. lig. aloes elect. ʒ ij. zibettæ non falsat. ʒ j. Galliæ moschat. veræ ℈ j. ol. charyophyllorum, rosar. veri an. ℈ ß.

Mixta l. a. cum aq. Rosacea pastillicentur, & ad usum conserventur.

Vires & Usus.

Carbonibus ignitis injecti, gratissimum odorem excitant, qui non duntaxat venenosum, fœtidum, putridum & corrosivum aerem corrigit; verum etiam jucundè & suaviter internos Spiritus, animos hominum insigniter refocillat. Fumus etiam per infundibulum in orificium uteri immissus, mulieres suffocatas mirè revocat & omnes matricis motus inordinatos sistit. Cavendum tamen hic tegumentis necessariis, ne odor ille suavis ad nares ægræ pertingat.

Suffimentum Epilepticum.

℞. Succini alb. ʒ xj. myrrhæ rub. mastichis elect. gum. animæ, galbani, elemi ana ʒ ij. visci quercin. sem. pæoniæ, exc. bac. juniperi, ras. corn. alcis ana ℈ j. absinthii, majoranæ, flor. lavendulæ, lilior. conval. rosar. rub. ana ʒ ß

Misc. & cum infusione tragacanth. facta in aq. Epileptica nost. f. l. a. Trochisci pro suffitu.

Vires & Usus.

Fumus hic supra carbones naribus Epileptici admotus, paroxysmum ipsi sedat, & valde prodest iis, qui periculosos capitis morbos, qualis est apoplexia & paralysis, timent, contra strangulationes etiam & uteri procidentiam recipitur.

Suffimentum de Sandaraca.

℞. Sandaracæ opt. ℥ iv. succini albi. ℥ ij. mastichis elect. Sem. nigel. rom. coriand. præp. an. ℥ j. rosar. rub. exsic. gum. animæ, olibani, styrac. calamit. benzoini ana ʒ ij. flor. papav. errat. lig. aloes an. ℥ j.

Misc. & fiat pulvis grossus pro suffitu.

Vires & Usus.

Carbonibus vivis inspergitur & fumus ad nares, caput, totumque corpus decenter suscipiatur & attrahatur: Qua in sistendis, & exsiccandis, catharrhis omni-

bus, tam frigidis quam calidis, saluberrimus est.

Suffimentum de Succino albo.

℞. *Succini albi ℥ iv. sandaracæ ℥ ij. mastichis elect. Olibani ana ℥ j. gum. animæ rub. myrrhæ rub. rosar. rub. ana ℥ ß. tacamahacæ, styrac. calamit. ladani puri an. ʒ ij. Origani Cret. thymi exsiccat. serpilli an. ʒ j.*

Misc. & f. pulvis grossus pro suffitu.

Vires & Usus.

Est pulvis valdè illustris, quo supra carbones imposito, suffumigentur tam caput, quam operimenta ejus. Est enim in omnibus catarrhis & defluxionibus tum prohibendis & sistendis, tum caput ab iisdem præservandis præstantissimus & famosissimus.

Suffimentum de Tacamahaca.

℞. *Verrucar. equarum tibiis adnascentium. ℥ j. gum. tacamahacæ, galbani ana ℥ ß cornuum ung. capræ, succini citrin. ana ʒ ij blattæ bizantiæ, castorei veri ana ʒ j.*

Misc. & cum Terebinth. alb. formentur trochisci pro suffitu.

Vires & Usus.

Fumus hic per tritorium ad retortam detruncatam, utero supra sedem clausam, instante paroxysmo immissus vel etiam naribus admotus, quasi momento mulieres suffocatas reducit, & sufficit ad tollendas omnes matricis strangulationes. Sed mirum est, Uterum hunc sustinere fœtorem, cum alias ejus sit impatientissimus.

Suffimentum de Sabina.

℞. *Herb. Sabinæ recent exsic. ℥ ß. styrac. calamit. myrrhæ rub. opopanacis, sagapeni ana ʒ ij. cinamomi acut. pulegii utriusque sic. bac. lauri, sem. cymini ana ʒ j. trochisc. albandal. ireos florent. asari ana ʒ ß. galliæ moschatæ veræ, aliptæ moschat. ana ℈ j.*

Misc. & cum terebinth. alb. f. Trochisci magni pro suffitu.

Vires & Usus.

Ponatur unus ex his super prunas vivas & recipiatur fumus per infundibulum, [nisi sint puellæ non devirginatæ, quibus etiam nec suppositoria seu pessaria possunt immitti] Est enim ad .. ienda muliebria probatissimus. Si mulier est paupercula, omittantur Ambra & Moschus.

Suffimentum de Hypocistide.

℞. *Hypocystid. ℥ j. succini alb. cort. thuris ana ℥ ß. usneæ quercin. exsic galbani opt. colophoniæ, asphalti an. ʒ ij. cupul. glandium, Bistortæ, balaustior. ana ʒ j. rosar. rub. caryophyllorum, castorei ana ʒ ß.*

Misc. & excipiantur terebinthina alb. & fiant Trochisci magni pro fumo.

Vires & Usus.

Experimentum est contra Uteri procidentiam, videlicet, quando matrix de loco suo naturali ad inferiora descendit, tunc mulier per infundibulum magnum manè & vesperi fumum hunc recipiat, & propter gravem odorem brevi liberatur.

Suffimentum de Cornu caprino.

℞. *Ras. de cornu caprino. ℥ ij. succini citrini, myrrhæ, rub. lig. juniperi, flor. sulphuris ana ʒ vj. rad. enulæ, camp. Angelicæ, hort. caryophyllatæ ana ℥ ß. olibani, benzoin. laudani, styrac. calc. ana ʒ iij. rosar. rubr. absynthii, rutæ, hort. scordii, fol. lauri, caryophyllor. camphoræ ana ʒ j.*

Misc. & cum therebinth. cypriâ formentur Trochisci pro fumo.

Vires & Usus.

Facere ex his suffumigia tempore pestis in cameris aliisque partibus domus valde utile est: Quia hic fumus corruptum & pestiferum aerem mirum in modum rectificat, & mansiones totas ab omnibus infectionibus mundificat, liberat atque præservat. Non autem aer ille artificialis tota die necessario teneatur occlusus; sed tam in æstate quàm hyeme [vento tamen Septentrionali, & aere claro & non turbido stante] fenestræ interdum aperiantur & permittantur intrare radii solares, maximè manè per horam duas post Solis ortum: Quoniam hi venti ob singularem frigiditatem & siccitatem judicantur meliores resistere putrefactionibus: Meridionales verò & Occidentales deteriores.

Suffimentum de Vitriolo.

℞. *Vitrioli virid. ℥ viij. nitri purgati, myrrhæ rub. ana ℥ iv. flor. sulphuris simpl. succini citrini ana ℥ ij. bac. lauri rec. juniperi ana ℥ i ß. ras. cornu cervi, olibani ana ℥ j. fol. scordii, rutæ, rosar. rubr. ana ℥ ß.*

Misc. & f. pulvis pro fumo.

Vires & Usus.

Infundantur pulverisata in Aceti vini s. q. & de hoc infunde guttatim in lateres ignitos, ad faciendum fumum, qui venenatam aurem in locis & domibus infectis consumit, vestesque, quibus adhæret, à veneno liberas facit.

Suffimentum de Verbasco.

℞. *Rad. herb. verbasci ana ℥ j.*

Pulverisentur, misceantur & cum Terebinthina fiant l. a. Trochisci.

Vires & Usus.

De his duo, tres, vel plures prunis candentibus impositi, ita ut fumus sursum ad intestinum rectum tendat, in tenesmo, & aliis alvi profluviis singulare sunt experimentum; sede tamen undique circumtecta, ne aliunde fiat exhalatio: Et hoc ter vel quater, imò sæpius in die repetendum, & brevi incolumis evadet.

SULPHUR *in Genere.*

Principem locum inter principia chimica tenet Sulphur, calidi quippe foris, in quo vita consistit, unde animam quasi materialem præbet omnium mixtorum & viventium, ut sulphur vitale sit, quod motu gaudet, quod lucem internam exerit motu proprio & intrinseco animæ. Sunt verò & Sulphura in censu medicamentorum pharmaceuticorum, de quibus not.

1. *Sulphura sunt pulveres inflammabiles, vel quasi tales, & colorati.* Sulphura audiunt ob analogiam generalem, quâ conveniunt cum sulphure nativo minerali, quod sulphuri nomen largitur, seu ut principio chimico constitutivo considerato, seu ut medicamento, unde quod *Paracelsus* de sulphure prædicat, quicquid ardet, sulphur est, illud etiam his sulphuribus pharmaceuticis inprimis convenit. Ita verò audiunt sulphura solida, seu pulveris formâ, ut sic contradistinguantur sulphuri liquido, seu spirituoso, ut in spiritibus vinosis, seu oleoso, quod in oleis & pinguedinibus visitur, seu viscido, ut in pice, bitumine, & sulphure communi ipso. Pulveres sunt, ut vel sic dissociatum innuatur sulphur, & cum terreis particulis affine. Strictius nempe sic sulphura accipiuntur, cum alias latissimè pateant, restricta solùm ad pulveres. Differentiam verò specificam largitur pulveribus his, ceu generi, (1.) inflammabilitas, sive illa sit pura, libera, & ex toto saltim ad sensum. & à potiori, seu ex parte. Sunt enim sulphura immersa quoque aliis, quæ corporaturam sustinent

stinent. Satis est, sulphura hæc esse inflammabilia vel quasi. Hinc patet, quædam etiam dici paulo ἀκύρως & latius, ut sulphur opii fixum, quando calcinatur idem impastatum cum spiritu vitrioli in crucibulo, vase clauso, ne sulphur deflagrare tàm libere & omne possit. (2.) color flavescens, auratus, citrinus, ruber, eminentis sulphuris indicium. Id verò cum in crocis quoque visatur, martis & ♁ii, neque tamen inflammabilitate gaudeant, distinctam à sulphuribus classem constituunt. In quibusdam inflammabilitas saltim est in recessu. Tacemus odorem & lucem. Sulphur igitur tum purum & per se inflammabile, tum aliis particulis immersum, acidis, terreis, fixis, in omnibus regnis dari & elici posse inflammabilitas, odor, lux, calor & color demonstrant.

S. *Sulphura sunt alia spontanea, alia separata & in apricum deducta ex aliis.* Spontanea κατ᾽ ἐξοχὴν sunt mineralia; exemplo sulphuris communis statim sui, crystallini, stillatitii, vivi, adæquatè verò in aliis quoque regnis. Hinc de metallis universale assertum, omnia constare ex sulphure & mercurio. In vegetabilibus eminent sulphura in resinis, ut eminenter in camphorâ, ardet quoque opium, seorsim verò in antheris arborum, fruticum & florum. Cum enim sulphur vitale prolificum in flores & semina concedat, hujus prodromum & exemplar præbent antheræ, pulvillus tenuissimus impalpabilis, qui etiam circa loca sylvosa aquas pluvias incrustat & ad oculum apparet, unde varias sæpe pluvias sibi finxere monstrosas, antheræ per aëra latæ debitas. In animalibus spontaneum sulphur tale præbet sanguis, qui si exiccatus fuerit, ut & bilis, ardet. Separata verò dum dicimus, hoc ipsum supponit fuisse prius implicitum. Separantur ergò sulphura ex quovis regno, licet ex aliis difficilius, omnium difficillimè verò ex metallis, tanquam fixioribus, neque ideò tamen neganda, quod nonnullis visum est. Varius enim sulphuris est nexus, separandi nonnunquam à terrâ, ab aquâ, à salibus, acido, volatilibus, quibus implicatur; & ipso nexu suo & diversitate variè ferruminat alia & cum aliis seipsum, ita ut in quibusdam sit minus pansum & inseparabile ferè magis. Est enim omnium vinculum, inque ejus reclusione, quod diximus, tota solvendi consistit ratio in universum.

3. *Sulphura separantur vel igne, vel menstruis, formâ siccâ vel humidâ.* Ignis principium est destructivum sulphuris, ergo contra perpetuo & potenter agit, ejus vincula laxat & excutit, modò aditus pateat, ut si non immediate sulphur sic emineat & conjungat, seu separetur actu, tamen mediatè & potentiâ. Exemplum talis separationis concipi potest in cinnabari. Firmior hæc apparet, quàm ut deflagrare & consequenter deflagrando separari possit sulphur exinde. Verùm ad oculum ardere hoc inter alia experimento patet; si enim cinnabaris nativa sublimetur, ex cucurbitulâ minori, igne fortius administrato & orificio aperto, manifesta eructatur flamma. Sic etiam in sublimatione antimonii flores terreo-sulphurei elevantur. Sic ex glasto sulphur paratur auratum, si caput mortuum à destillatione levius calcinetur, imò ex ipsis carbonibus lignorum, bituminosis, & aliis idem suis artificiis separare licet, igne prævio. Sic etiam mediatè ignis aptat sulphura, ut extrahi possint cum alias, tum in metallis quoque. In his quamdiu sulphur non excussum obid ipsum sunt fusibilia, ductilia & malleabilia; ab igne verò, excepto auro cumprimis, viscedo illa destruitur, ut calx emergat, ex calce verò hinc partes sulphureæ ramosæ, saltim cum aliis particulis, educi possunt, exemplo præcipuè saturni quando è minio, vel cerussâ, calce ejus, per acetum destillatum extrahi videmus manifestò ramosas particulas, unde & in saccharo saturni sulphur hoc occultatum est, sapore dulci, sulphuri proprio, & colore rubello se exerens, ut spiritum ardentem denuò non laudemus. Idem verò separatur quoque à menstruis, seu interveniente ac comitante igne, seu seorsim, non uno modo. Exemplum etiam separati sulphuris per ignem & putrefactionem præbent phosphori ex urinâ, & alii.

4. *Sulphura separantur menstruis sulphureis & salinis, principaliter alcalibus.* Sulphurea quidem rarius hocce fine impenduntur, sed frequentius pro sulphure liquido obtinendo, in essentiis, tincturis, vel balsamis parandis, uti balsamum sulphuris sic paratur, & tinctura quoque. Unde ferè stant post principia, & juvantur quoque salinis, neque enim sine his ingressum obtinet æquè facilem Vi, exemplo essentiæ ♁ii tartarisatæ, & sulphur hoc pacto subtilisatur magis, quàm ut in formâ solidâ hinc præcipitari, saltim in decente quantitate, possit. Exemplum tamen hujus præstat sulphur tartari fixum *Zobelii*, quod parat ex tinctura tartari, è sale tartari, prius fortissimo igne per ♂♀ calcinato, paratâ, & hinc ad siccitatem abstractâ, quamvis hoc ipsum sulphur non sit purum, sed cum particulis salinis remixtum. Frequentius verò salia huic rei inserviunt, & principaliter quidem alcalia. Exemplo sit sulphur auratum antimonii, hoc siquidem minerale sulphure est refertissimum, & constat, tanquam basibus, elementis geminis, partibus metallicis regulinis, quas & mercuriales appellitare licebit, & maximè sulphureis; quibus illigatæ acidæ, ad instar sulphuris vulgaris, & aqueæ ac terreæ reliquæ substant. Quorum mentione occurrit, naturam velut digito opus suum in metallorum generatione monstrare, & ratio alia, quare antimonium vocetur primum ens metallorum, quia nempe laxius sulphur & mercurium cohærentia monstrat & exhibet in antimonio, quæ in reliquis magis magisque sunt coagulata invicem, & sic minus respective separabilia. Sulphur igitur auratum antimonii impurum quidem hinc magis existit, quod cum terreis & acidis coaluit penitius, unde non ex toto est inflammabile, licet & illud variet, aliudque præ altero sit nobilius. Elicitur nempe hoc ipsum duobus modis, quorum primus & frequentior fit per alcalia, quæ sulphur primario, & hoc cum partes terreas solvunt. Sic fit conjunctim cum regulo antimonii, ex ♁io, tartaro & ⦶ ana sumptis, & successive igne fusionis in crucibulo detonatis, ubi pars quidem deflagrat; pars tamen non minima capitur sub scoriis. Duo enim inde emergunt, regulus, seu pars metallica, & scoriæ, quæ in se sulphur cum partibus alcalinis & terreis condunt, unde factâ elixiviatione transit per filtrum cum amico sale implicitum, terreæ partes, sub nomine croci metallorum debilioris, remanent in filtro; illud verò præcipitatur per acetum simpl. vel destillatum. Sic idem fit seorsim, si cum calce vivâ & sale tartari, vel hoc solo aliove calcinetur, aut potius compendiosius & viâ brevi, quæ eodem recidit, si coquatur antimonium pulver. cum s. q. lixivii saponariorum, & procedatur eodem modo, filtrando hinc & præcipitando. Lixivium enim hoc constat ex alcalibus cinerum & calcis vivæ. Ita sulphur auratum fit in majori copiâ, eo quod nullum sic deprædetur ignis, ut in priori casu, sed integrum maneat, & possit semel iterumque caput mortuum coqui eodem modo, repetendo processum.

5. *Sulphura, v. gr. ♁ii, separantur, adæquatè etiam per menstrua acida, viâ humidâ & siccâ.* Mirari quis posset, quomodo unum idemque solvi possit per contraria menstrua. Verùm quare id fiat facilè patebit, si rem consideremus penitius, non minus ac quibusdam aliis idem accedit, ut tartaro. Alcalia menstrua solvunt & extrahunt sulphur per σύγκρισιν, per symbolismum, collectivè, ob affinitatem pororum, quibus se invicem subeunt & ingrediuntur, unde & sulphur pro lacte sulphuris parando, si cum lixivio coquatur, elegantem expro-

expromit colorem suum. Acida separant idem & exhibent per διάκρισιν, per separationem à terrâ. Acida enim cum in sulphur ipsum nullum habeant jus, quâ tale inveniunt & nanciscuntur idem mediante terrâ quâ cum sulphur intimius unitum est. Solvunt igitur & aggrediuntur primario terram ac partes regulinas mediante hâc sulphur, quod sic ex hospitio suo destructo extruditur. Duplici modo hoc ipsum paratur, sine igne, viâ humidâ, & cum igne, viâ siccâ. Illud fit, si antimonium solvatur affusione successivâ aquæ fortis, sale comm. roboratæ, 🜂. & factâ solutione quasi præcipitetur affusâ aquâ simplici sulphur φλογιςόν. Hoc, si antimonio pulverisato affundatur oleum vitrioli, vel solum, vel cum spiritu salis ana, & tumultu composito destilletur per retortam, unde sulphur citrinum communis æmulum in collo retortæ sublimatur, de quo vid. *Boyl. chym. scept. p. m.* 25. *seq.* qui & spiritu nitri fecit, *Willis. lib. de ferm. p. m.* 74. & 95. ipseque cumprimis *Helmontius* I. H. V. L. Sunt qui hoc ipsum sulphur embryonatum Helmontii vocant & apprimè commendant. Uti verò dictis modis sulphur auratum antimonii haberi potest; ita etiam modus alius notandus est per sublimationem cum sale ammoniaco, quod ipsum si cum antimonio pulverisato ana sublimetur ex cucurbitâ, igne arenæ gradibus debitis, evehitur idem sulphur auratum in alembicum ab hâc aquilâ, à salsedine per affusionem aquæ liberandum facilè, quamvis vulgò vocent eos flores antimonii compositos. Sic etiam hinc ex terrâ vitrioli dulci cum sale ammoniaco sublimari potest sulphur vitrioli egregium.

6. *Sulphur coagulat mercurium, nominatim in cinnabari, ab eo verò liberatur per alcalia, purius sic & fixius.* Divisimus sulphur in purum & impurum, item in fixum & volatile, quod ex affectionibus propriis laudatis elucet, & effectu. Valet id in genere de sulphure quovis, unde digesti, indigesti, maturi, immaturi, narcotici acquirit nomina. Eâ verò occasione duo insinuamus: (1.) Sulphur coagulare mercurium, quæ regula in doctrinâ de metallis, & ipsâ alchimiâ, magni est momenti, unde & qui cinnabarin invenere primitus, inquisivere sic eandem coagulationem in aurum. Est verò non una hæc coagulatio, sed variat respectu sulphuris ipsius, & respectu mercurii, quæ prout in puritate & additamentis, volatilitate, fixitate variant; ita etiam effecta in metallis non una visuntur. Sufficiat hinc nobis, aliam esse laxiorem coagulationem, aliam strictiorem & reverâ metallicam. Hinc etiam divisio sulphuris, verbi gratia, metallici, alia est notabilis in externum & internum. Illud est separabile, hoc minus, illud φλογιςὸν magis, hoc viscedo metallica, de quo vid. *Helmont. lib. de lithias. cap.* 8. *t.* 6. Hinc qui mercurium transmutare in aurum volunt, idque sine sulphure perficere tentent, frustra sunt. Duo hæc indubiè sunt artis fundamenta, & inconcussa quidem, cùm mercurius prima metallorum materia, absque sulphure nunquam in metallum coagulari possit; licet & ipse suum internum habeat sulphur. Sed hæc obiter. Alio itaque modo elementum hoc ignis seu sulphur haberi potest, non quidem diversum quoad modum præparandi, diversum tamen quoad seipsum. Cum enim in coagulatione illâ laxiori nobis dictâ acidum & viscidum sulphuris implicatum sit ita cum mercurio, qui viscidum metallicum in se habet & acidum subtilius, vincula illa diruit alcali, si v. g. cinnabaris nativa, artificialis simplex vel antimonii cum anatica proportione salis tartari misceatur, & ex retortâ terreâ igne immediato propellatur, per gradus administrato, indita in recipiens aquâ frigidâ. Sic enim mercurius liberatur à viscedine & acido sulphuris, quo cum coaluerat, & propellitur in recipiens. Ex capite mortuo verò coctione cum aquâ separatur sulphur, cum ⚹ præcipitandum, quod ipsum est purius & fixius, genuina pulmonum medicina. Ad eundem modum *Quercetanus in tetr. p.* 449. ad separandum mercurium ex cinnabari, quæ ejus minera est, utitur calce vivâ. Quomodo verò sulphur metallorum extraverti possit, ut v. g. ex venere, corpore reliquo albo relicto, de quo latè passim agit *Helmontius*, adhuc inter arcana reservatur adeptorum.

7. *Sulphura sibi relicta anodyna, confortativa, & renovativa; mixta & impura minus & remissius id obtinent.* Vires possunt in generales & speciales dividi. Generales inprimis sunt, quod acrimoniæ salinæ sunt antidotum. Sulphur acido est contrarium, ut acidum sulphuri, implicat viscedine suâ & obtundit hastata & spiculata salia, absorbet & invertit acidum. Adeoque est anodynum sulphur partim positive, quatenus illigat spiritus & poros obstruit, si mage roscidum fuerit, & resolubile; partim privativè, quatenus causam dolorum salinam corrigit, unde 🜍 ♁ii purum & cinnabaris ipsa strenuè hoc exequitur. Sulphura tamen hæc mineralia, utpote minus vaporosa, potius anodyni titulum, quàm narcotici merentur, unde mitigant humorum acrimoniam acerosam. Sunt confortativa, quatenus cum sulphure vitali puritate suâ conveniunt, unde luce suâ illud reficiunt, serenant & fovent, ac naturæ amica sunt, unde sunt cephalica & cordialia. Et seorsim cinnabaris in omnibus doloribus & debilitatibus viscerum vitalium strenue se gerit. In quibusvis doloribus & membranosarum partium irritatione ac rosione faciunt officium. Sunt renovativa & immutativa, in scabie, elephantiasi, lue venereâ proficua. Cumque id speciatim in phthisi & affectibus pulmonum visatur necessarium, 🜍 ☉tum ♁ii nobilius strenue id exequitur, unde tinctura ♁ii sicca *Gramanni* inclaruit. Exemplo etiam sit epilepsia & motus spasmodici, in quibus sulphura hæc optimè se gerunt, imò ipsum sulphur auratum, præcipuè ☉re, ad gr. j. cum aliis datum epilepticum est generosum, quod non semel deprehendimus proficuum. Imò panaceæ etiam, communiter dictæ non aliunde quàm ex sulphurum hâc classe petendæ sunt. Sic etiam in febribus intermittentibus sulphur embryonatum ♁ii proficuum est. Mixta verò & impura id præstant remissius, ob gradum minorem, respectu sulphuris vitalis, ob admixtas particulas alias, unde sulphur auratum majori dosi adhuc movere solet vomitum, accessione auri aliorumq; metallorum etiam roborandum. Idem quoque valet suo sensu de sulphure vitrioli, cui cum adhæreat, indivulso quasi nexu, ochra vitriolica venerea, vis emetica sæpe magis competit. Præcipitatur ex solutione ejus, vel quoque ☿-ti, cum marte vel alcali alio. Sublimatum verò cum ⊖ ✳co confortativum & aperiens est insigne. Tacemus vires speciales alias.

Sulphura igitur sunt pulveres inflammabiles, vel quasi, & colorati, vel spontanei, vel igne & menstruis separati, viribus anodynis, confortantibus, immutativis conspicui. *Wedelius.*

SULPHUR MINERALE *in Specie.*

Sulphur est Resina sive pinguedo terræ, chalcantosa aciditate gravida.

Dicitur, Arabicè Cibut vel Chybur, Cribtit, Rabryc. Albusao: Chymicis, Aχiboth, Ahysal. An. Anerit. Anericκ. Alnerick. Kibrith. Kaprili, Lamare, Tifasum, Tin. Usifur. Græcè Θεῖον Germ. *Schvvefel* Soufre, *Brimstone, Sulphur. Schuvevel, Solfer.*

Suplhur tum nativum, tum factitium Officinis in usu est.

Nativum ex terra effoditur purum solidum, interdum scissile, venitque nomine Sulphuris vivi, seu ἄπυρος, id est, △m non experti. Huc spectant striæ nativæ ærifodin.

[Sulphur ☉lare Americanum ex Peruviana provincia pellucidum mittitur.]

Facti-

Factitium vel ex vivo Sulphure impuriori, pyritive vi △ educitur, vel ex aquis Sulphureis excoquitur.

Sulphur caballinum, quod in Officinis dicitur, fæces sunt è coctione sulphuris vivi impurioris relictæ & in urceos admixtis nonnunquam squamis ♂ transfusæ.

N. 1. *Adhærescunt quoque interdum q. stiriæ Sulphureæ camino, ubi vitriolum ex sua vena coquitur, quæ nihil aliud sunt, quam Sulphuris flores ex Vitriolo dum excoquitur, elevati. Horum copiam exhibet Suecia sat magnam.*

N. 2. *Exhibet Chymia & Artificialia Sulphuris genera ex ♀, ♁, &c. Hæc quidem longè reliquis præstant, verum quia rara & chara sunt rarissime Chymicis præparationibus vulgaribus subjici solent.*

Delectus.

Eligatur Sulphur purissimum colore virescens, facile inflammabile, luculenter ardens, fumumque magis cœruleum halans.

Vires. *Calidum & siccum est pectori dicatum; aperit, incidit; putredini, veneno, venenatorumque animalium morsibus resistit, provocat sudorem, &c. Hinc conducit in [catarrhis] Phthisi, Tussi, Asthmate, Peste, pestilentialibusque febribus (colica, mensium obstructione.) Extrinsecus discutit tumores duros, sanat lichenes duros, pruritum, &c. Fumus epilept. excitat. hist.* Schroderus.

De Sulphure.) Sulphur est resina, sive pinguedo terræ, sive est succus mineralis unctuosus pinguis constans copiâ puris Sulphuris ingenti, modicâ salis acidi quantitate, & tantillo spiritus, aquæ & terræ. Cùm enim ab oleo destillato Terebinth. vel juniperi &c. Sulphur commune dissolvitur, pars Sulphurea tinctura valdè saturata menstruum impregnat, salina concrescit in crystallos, aut quando sub campana accenditur, Sulphur penitus deflagrat, interim sal resolutus acidus circa vasis latera desigitur.

Græcis θεῖον dicitur, eò quod in expiationibus & sacris ritibus vetustatis olim ejus usus exstitit.

Sulphur tum Nativum, tum Factitium Officinis in usu est. Nativum ex terrâ effoditur &c.) Ex fodinis *Brunsvicensibus* & ex *Goslaria* ac *Lubecensibus* effoditur. Prostat etiam *Sulphur nativum ex India* allatum, quod instar succini elegantissimum repræsentat colorem citrinum, qualem etiam in *Anglia* reperitur. Hoc *Nativum triplex* est, *impurum*, quod ex *Islandiâ* adfertur, & demum depuratur. *Purum* ex *Goslariæ*, ut dictum est, fodinis. & *fixum* ex monte Vesuvio, hoc in ignem injectum non flagrat, nec flammam concipit. Huic affine est *Sulphur Puteolanum* &c. Sulphur fixum arte etiam fieri potest seq. m.

Rec. crucibulum calc. viv. plenum, fac foveam, inde ✱ pulverisatum, rege iterum, cum calce viva & deluta crucibulum, cementa per 4. hor. post excandescat per bihorium, exime & cum aq. fort. mixtum fiat aq. reg. In hac solve Sulphur, abstrahe aq. reg. in fundo remanebit massa dura, tere, lava, exsicca, & habebis Sulphur fixum.

Factitium vel ex vivo Sulphure impuriori, aut pyritis vi △ educitur, vel ex aquis Sulphureis excoquitur.) Variis confici solet modis. Quibusdam in locis ex aquis decoquitur, ut ad Budam Pannoniæ. Alibi ex effossa gleba & in vasis cocta perficitur igne, ut in multis Italiæ tractibus, Senensi, Puteolano, ac Volaterrano. Præparatur autem h. m. effoditur impurum, terræ & lapidi commistum, in urinis fictilibus coquitur, ignem in fundo tantùm sentientibus. Sic ⚗matur purior substantia, quæ cum adscenderit ad superioris vasis regionem, per rostrum descendit in aliud vas liquatum olei modo inde egressum, in loco frigido varia coit figura, Aut pyrites eo stillat, & in ollis coquitur, ut cernere licet in Saxoniæ Brambecco & Hadzkeredo, ditione Principum Anhaltinorum *vid. Musæum Ol. Wormii cap. 11. & Athanas. Kircher. in suo mundo subterran. Lib. 9. Sect. 3. & lib. 2. Sect. 2. p. 252.*

N. Exhibet Chemia & Artificialia Sulphuris genera, sic verbi gratia, ♁nii, ♂tis, ♀neris, Jovis, sic cinnabar. ♁nii, nihil aliud est, quàm Sulphur ♁nii cum ☿rio ligatum.

Vires.) Putredini resistit; Est enim in Sulphure teste *Cl. Helmontio*, vis arcendi putredinem, quam in nonnullis subjectis ad oculum deprehendimus, *Excell. Tackius* scribit: Si enim stagma Sulphuris, quod per campanam paratur, quotidie detur ad duas aut tres guttas in jure carnis aut cerevisia illis, qui ex venæ sectione putrescere sanguinem suum compertum habent, illi post exiguum temporis spatium deprehendent, ex usu illius stagmatis omnem putredinem à sanguine recessisse, totumque liquorem vitalem primævæ puritati ac sinceritati restitutum. Quæ causa etiam, quod omnia medicamina ex sulphure præparata pestis tempore prosint, unde & Elixir Proprietatis in hoc casu cum spiritu sulphuris præparandum est. Aperit etiam, incidit &c. Unde medicamenta ex sulphure confecta, qualia flor. sulphuris, menses cient, quare gravidis præprimis illis, quæ ad abortiendum sunt proclives, non frequenter propinari debent. In Mensibus retentis fl. sulphuris cum fecula bryoniæ exhibentur. Imò & crudum sulphur in Colica passione rusticis est auxilio. Interne etiam crudum pulverisatum in brodio calido propinatum, quantum cultelli cuspide sumi potest, tempore matutino in scabie sicca senum teste experientia valde utile est. Externe in balneis & Linimentis ad scabiem, pruritum, lichenes duros &c. tanquam principale Medicamentum præscribitur.

N. Illud mirum est ab usu sulphuris excrementa alvina Moschi odorem referre.

Præparationes.

1. Sublimatio. 2. Præcipitatio. 3. Destillatio. 4. Infusio & Extractio. 5. Liquatio.

1. *SUBLIMATIO.*

Unde Flores Sulphuris.

Flores Sulphuris nihil aliud sunt, quam Sulphur à terrestribus excrementis per sublimationem purificatum.

N. *Nonnunquam tamen & aliis impragnantur.*

Sublimatio Sulphuris in arena calore mediocri gradatim adhibito, ex cucurbita terrea, cui ⅩⅩ vitreus sine luto imponitur, ut aufferri scilicet ac post exemptos flores iterum reponi possit.

N. 1. *Orificium cucurbitæ interea temporis, quo flores eximuntur, probe tegatur, ne aëris irruptione Sulphur. (quod facile accidit) intendatur. Cujus rei gratia non abs re foret, duos in promptu habere alembicos, quorum alter alterius vicem sine mora subire possit.*

N. 2. *Alembicus ante impositionem ad △m calefcat, quippe secus facile dissiliet.*

N. 3. *Rostro ⅩⅩi recipiens apponi potest, ad liquorem acidum qui primo egreditur excipiendus, liquore egresso rostrum chartâ obturare licet.*

1. *Flores Sulphur. simplices.*

℞. Sulphur. grossè (si libet) contusi q. v. impone cucurbitæ terreæ, vel vice una, vel per vices, ac paulatim. Sublimaque in Arena, ut dictum, igne moderato. Primo exit aciditas, quam Excipulo excipe ac serva (de qua infra,) secundo, sublimantur flores flavi, &c.

N. 1. *Alii admiscent Sulphuris ℔ j. farinæ laterum ℔ß. Alii à terra sigillata sublimationem instituunt, vel à bolo.*

N. 2. *Si Sulphur fortuito accenderetur, farina vel cinere injecto extingui flamma poterit.*

N. 3. *Cavendum ne ▽ nimium incendatur, adeoque non excedat calorem, qui alembico manum imponere permittit.*

Flores Sulphur. ⊖-lati.

℞. Sulphur. flavisſ. ℔ 1. Sal. Com. fuſi & ⊖-i calcinati an. ℔ß. pulveriſentur. F. Sublimatio ut dictum, dando initio ignem lentum, poſt aliquot horas (3. vel 4.) phlegma incipiet ſtillare & durabit per horas 4. vel 5.

N. 1. *△ augendum eſt ſenſim magnis carbonibus, ut tandem Catinus, in quo arena continetur, rubeat.*

N. 2. *Calor ſi ſit nimis exceſſivus, non flavo, ſed nigro colore Sulphur aſcendit.*

N. 3. *Alii.*

℞. Sulphuris Vitrioli calcinati & Sal. Com. ana. quæ ponderum diverſitas neminem turbet modo △m rite adhibeat. Additamenta enim quo pauciora fuerint, eo △ ſufficit mitior.

Quercetanus non niſi colchotar anatice addit, omiſſo Sale Nit.

N. 4. *Flores cum novo additamento ⊖-i & Sal. Com. ut ante ſublimari poſſunt, idque vel vice tertia, quippe quo ſæpius flores elevantur eò plus tenuitatis acquirunt purioreſque evadunt, non tamen ſine imminutione quantitatis.*

Vires. *Reſiſtunt putredini, cient ſudorem, exiccant, &c. Hinc proſunt in peſte, peſtilentialibuſque febribus, ſive curandi, ſive præſervandi gratia adhibere libeat. Exhibentur quoque utiliter catarrhoſis, pulmoniacis, tuſſientibus, & ſimil.*

Doſis robuſto ʒ j. juveni ʒ ß. in præſervatione autem non excedimus ℈ ß. Exhibemuſque commode cum Extracto Enulæ campanæ.

3. Flores Sulphur. gummati ſeu myrrhati.

℞. *Flor. Sulph. compoſit. ut ante ℔ß. colcothar. ℥ vj. Sal. Com. fuſi ℥ v. mirrh. Alexandr. thur. an. ℥ iij. aloës ſuccotr. ℥ iv. maſtich. ℥ iij. croc. ℥ ß.*

Omnia trita ſimul atque bene mixta ſublima l. △. poſt horas aliquot, exime flores, rurſus alembicum impone, △m continuando per hor. aliquot (12.)

N. 1. *Alii ℞. mox initio Sulphur. pulv. ℔ 1. ⊖-i calc. ♉ ana ℥ v. Aloës, Thur. Myrrh. ana ℥ iij. Floreſque cum novis ſpeciebus 2. vel 3. vicibus ſublimant. Sennert. Inſt. Paracelſ. volum. 1. p. 1046.*

N. 2. *Felicius procedunt, qui floribus Sulphuris jam factis, ſpecies ſolummodo admiſcent. Vix enim quicquam citra combuſtionem ex gummatibus una cum Sulphure aſcendit.*

N. 3. *Imponenda eſt materia per vices, ſi enim nimium impoſueris, comburitur materia ſufficitque 3. vel 4. digitorum craſſitie, ſingulis vicibus impoſuiſſe.*

Vires. *Efficaciores ſunt quam ſimplices, tum exiccando, tum putredini reſiſtendo.*

4. Flores Sulphur. Saccharati.

℞. Fl. Sulphur. miſc. atque ſublima cum Saccharo candido.

Vires. *Maius auxilium conferunt ad aſthma, aliaſque affectiones pulmonum, quam vulgares. Quercet. in Pharmac. reſt.*

Flores Sulphur. albi.

℞. Sal. nit. purificat. q. v. liqueſcat in ✚, poſtea injice per vices Sulphur pulveriſ. *ut in Lapidis prunellæ præparatione*) idque tamdiu, donec Sal. Nit. in ipſo igne coaguletur. Ignem poſtea auge, operculatoque ✚bulo etiam △ ſupra accende, idque continua horis duabus.

℞. Ergò hujus Sal. nit. fixi, p. 1. Sulph. Elect. p. ij. Miſce optime & ſublim. △ Arenæ.

Vires. *Lacti Sulphuris, viribus ac poteſtate æquivalent. Sennert. Inſt. Tentzel.*

F. Flores Sulphur. Corallati.

℞. Corall. ℔ j. Fl. Sulphur. ℥ iv. tere minutiſſime & miſce; ſublimaque ut dictum, ▽m profluentem ſeorſim primo collige, dein flores.

N. *Sulphur ſic ſecum trahere dicitur ſubtiliſſimam Coralliorum ſubſtantiam.*

Vires. *Habentur præſtantiores quàm vulgaris Sulphuris flores, & ſi ex his Balſamus fiat Sulphuris, optimus pulſamus perhibetur.*

7. Flores Sulphur Benzoinati.

Fiunt duobus modis: vel ſublevando XX omni horâ interea dum ſublimantur flores Sulphur. & in cucurb. ʒ j pulv. benzoini projiciendo vel collocando flores jam factos in patinam terream vitreatam, in cujus medio ſcutella terrea promineat, cui inditur ferrum incenſum igne, moxque injiciuntur particulæ benzoini, contegitur patella, ut fumus flores reverberet, ſicque iteratur ferri accenſio, & benzoini projectio, donec ſit ſatis, quo facto teruntur flores Sulph. cum floribus benzoini exaggeratis, ſervanturque tanquam odoris jucundi, majorumque vitium. *Schroderus.*

Præparationes. 1. Sublimatio. 2. Præcipitatio. 3. Deſtillatio. 4. Infuſio, & Extractio. 5. Liquatio. I. Sublimatio: Unde Flores Sulphuris.) Cum additione variè ſublimantur, vel cum terra ſigillata, vel cum Cap. mort. vitrioli, vel cum Aren. vel cum ſale. Omnium optimè tamen præparantur, vel quando ſulphur per ſe abſque ulla additione ſublimatus, vel ſi ſulphur purum habeatur, illud per ſe in uſum trahendum, omni poſthabita ſublimatione. Cujuſmodi ſulphuris mentionem facit *Franciſcus Calceolarius in Muſæo ſect. 2.* quod è Peruanæ Provinciæ fodinis aureis erutum in dictum Muſæum fuit tranſportatum, colore fulvo aurum æquans, ac vitri inſtar pellucidum. Ejuſdem meminit & *Nicolaus Monardus in hiſtor. Medicam. ſimplic. cap. 56.* Quito Provincia, ſcribit, Peruana mittit Nobis Sulphur vivum præſtantiſſimum, ut vitrum translucidum, colore auri puriſſimi, cujus fragmentum puſillum lucernæ admodum, odorem maximum ſulphuris ejaculatur, fumo viridi permiſtum, ſed antequam incendatur, nullum ſulphuris præbet odorem. Eruitur iſthic è venis proximis aurifodinis. Hæc hiſtoria de ſulphure confirmat *Hamelii* ſententiam *de Foſſilibus lib. 2. cap. 9. p. 246.* quam habet, qui ſulphur ☉lare ejuſdem naturæ cum vulgari ſtatuit, niſi quod illud longa alteratione in fixum purum & incorruptibile evaſerit. Meminit inquit *Excell. Dom. Morhofius in Epiſtol. l. c. p. 67.* Me in chemicorum ſcriptis, ni fallor, in Richardi Anglici correctorio legiſſe, quod in interiori vulgaris ſulphuris natura reconditum lateat incombuſtibile ſulphur illud, ac poſſe Auro, cui ſulphur ſuum extractum eſt, ex ejus quaſi viſceribus reſtitui. Hæc *Morhofius* vid. l. c. Ubi unà hiſtoriæ mentionem injicit de Auro ſulphuris vulgaris beneficio è cupro extracto, vel potius in cupro ad maturitatem redacto.

Flores ſulphuris vitriolati.) Hæc ſublimatio florum ſulphuris ſuſpecta eſt ob ſulphuris jacturam, quam patitur, dum Spiritus acidus ejus in vitriolum calc. operatur, & ita deſtruitur, ut inde non in altum elevari & ſublimari poſſit.

N. Flores ſulphuris ſalis fuſi commiſtione noxios & quaſi corroſivos reddi annotavit *Zacharias Brendel. Chem. in Art. form. redact. ſect. 2. cap. 4.* Verùm noxios & quaſi corroſivos reddi, durum eſt credere, cum ſalia iſta acida Sal. Com. ſcilicet & ſulphuris acidi ſibi non

non sunt contraria, nec eorum spiritus seu salia in fluorem redacta. Quemadmodum enim mixtura spiritus salis & vitrioli nemini noxia corrosiva erit in convenienti vehiculo diluta; Ita nec hæc sibi invicem contraria, nec ulli noxia erunt. Ego potius dixerim majorem vim aperitivam acquisitura.

N. Flores sulphuris febrim tertianam perfectè curant, si bis vel ter ante paroxysmum offerantur in aq. Centaur. min. vel vino, cum sudoris elicio.

3. *Flores sulphuris gummati seu myrrhati.*) Felicius procedunt, inquit *Dnus Autor*, qui floribus sulphuris jam factis, species solummodo admiscent: vix enim quicquam citra combustionem ex gummatibus una cum sulphure adscendet. Cui & Cl. *Zvvelferus* subscribit, præparationem, inquiens in *animadvers. ad P. A.* hanc esse vanam, cum species istæ vi ignis comburantur, crocus scilicet, aloës, Mastix &c. atque sic nil nisi empyreumaticum de istis elevabitur. Ideoque convenientius esse, si fl. sulphuris misceantur vel cum granis vel cum Magisterio Myrrhæ, aliisque speciebus, atque sic pro usu reserventur, qui pulvis, utut amarum ad modum habeat saporem, in Peste tamen præstantissimus est, præprimis præservationis gratia, imo & majorem habebit efficaciam, quàm ipsæ pilulæ pestilentiales ex aloe, croco & myrrha. Pulvis jam laudatus præstantior adhuc evadet, si aliquid camphoræ addatur. Verùm hic fateri quidem cogimur, dictos fl. sulphuris Myrrhatos à fœtido empyreumatis odore se vix tueri posse: Interim tamen hoc simpliciter de omnibus dici posse *Nobiliss. Rolfinckius* contradicit; *Unde in Dissert. chemic. 2. De Sulphur. cap. 12.* scribit. Censuram hanc de empyreumate gummatum, quam faciunt, nimis videri rigidam. Crocum sive combustione per se sublimari non posse, neque etiam cum aliis, concedit, nec ex aloe, myrrha, thure, aliquid sine combustione per se elevari potest. Potest autem cum aliis, ut sulphure, sale vel Cap. mort. ita ut nihil amburatur. Gummatum nomine dum contradicentes utuntur, licentiosa id faciunt potestate. Gummata nullam admittunt sublimationem, sed thus & mastiche sunt resinæ. Myrrha est anomala gummi resina, & potius lachryma. Aloe est succus. Benzoi etiam est resina, quæ vel sola justo ignis exposita regimini sublimatur in chartacea pyramide in flores Sulphuri cum colcothar misto si idem benzoin pulverisatum addatur, citra ambustionem simul elevatur, ignis regimini expositum & fiunt, flores sulphuris benzoini. A justo ignis regimine, & justa ingredientium proportione, omnis faustus successus est expectandus. Interim placet Th. *Paracelsi* exemplum & fructuosum judicatur floribus cum colcothar sublimatis addere aloën, myrrham & crocum, *quod & Cl. Zvvelferus* sequitur. Interim tamen ad empyreumatis præcautionem seq. modo *sublimat. in chem. ad Art. form. redact. lib. 5. sect. 4. cap. 5.* Rec. sulphuris magdaleon. viridiuscul. ℔ iv. aloes epatic. myrrhæ, thuris ana ℥ ij. Sal. comm. ℔ ij. Pulverisf. Hujus Pulveris ℥ iij. vel iv. inde in vas sublimatorium, impone capitellum terreum, huic alterum & plura, demum vitreum in apice perforatum & observatis ignis gradibus flores per intervalla colligantur. In superiori alembico flores pauciores, in inferiori plures reperiuntur. Sequente die sublimatio reiteretur, donec ad umbilicum sublimatio perducta. His floribus tandem & Crocus additur.

Vires. Efficaciores sunt quàm simplices.) Sunt excellens præservativum in Peste, pleuritide, & omnibus internis abscessibus. Difficiles partus accelerat, suppressionem mensium restituit.

4. *Flores sulphur. saccharati.*) Saccharum æquè, ac gummata alia vi igni, corrumpitur & comburitur, si sublimatur; Melius igitur erit, si saccharum cum speciebus diaireos, flor. sulphuris ac aliis pectoralibus appropriatis misceatur & pro usu reponatur.

5. *Flores Sulphur. albi.*) Nihil refert, utrum sint albi, vel flavi.

6. *Flores sulphuri corallati.*) Magisterium corallorum præstat admiscere, quàm ut flor. sulphuris cum ipsis corallis sublimemus, quia parum de corallorum substantia elevari potest, majori horum parte in residuo manente.

7. *Flores sulphuris benzoinati.*) Si benzoin pulverisatum sulphuri colcothar misto jungatur, ignis actioni expositum citra empyreuma flores producit Sulphuris benzoinatos. vid. supra. *Hofmannus.*

II. PRÆCIPITATIO.

Unde Lac Sulphuris.

Lac Sulphuris, Magisterium Sulph. est, seu præcipitatum.

N. *Aliis dicitur cremor Sulphuris, aliis Butyrum.*

Paratur autem 1.

℞. *Fl. Sulphuris, p. 1. Salis Tartari, p. iij.*

Pone in vitro oris capaciss. (sive in olla fictili) in arenam collocato, affunde 🜄 ad eminent. sex digitoram, ita tamen, ut quarta pars vitri sit vacua, hinc bulliant, ut Sulphur solvatur, (quod 5. vel 6. horis fiet,) spatulâ lignea continuò agitando, donec ferè omne Sulphur solutum sit, liquorque rubeus appareat. Hinc filtra calidè per chartam Emporeticam, ac effunde confestim vinum austeriusculum, (alii ✳.) lente, celeri tamen lapsu, tamdiu donec colorem lacteum acquirat, qui ad fundum paulatim secedit, nomine lactis: Lac hoc ad fundum præcipitatum; affuso liquore collige, ablue 🜄â & exicca, vel si placet, antequam plane exiccetur, misceatur cum 🜄 cinam. vel alia appropriata, ut fiat instar pultis lactis, &c.

N. *Si 🜄 bulliendo evanescat, affundatur alia, sed fervida.*

2. *Modus compendiosior.*

℞. Sulph. & Sal. Tart. liquescant in ✢o per d. simul liquefactis affunde aliquid aquæ calidæ, mox affunde in patinam aq. calidâ plenam & statim filtrentur, affundaturque paulatim vinum: sic totus liquor albescet atque l. c ad fundum præcipitabitur.

N. *Quercetanus dissolvit flores Sulphur. in oleo Tart. dissolutionique affundit ✢ præcipitatque, &c.*

Vires. *Balsamum est pulmonum ac veluti △ consumens & exiccans. Exhibetur igitur utiliter his qui molestantur Catharris, fluxu Capitis, Asthmate, Phthisi, Tussi, Colica, &c. Promovet expectorationem, intercipit defluxiones ad articulos, ventositates ventriculi ac intestinorum præcavet ac discutit.*

Dosis. *Tantum pulveris miscetur, ut vehiculum albicante colore tingatur, daturque mane & vesperi coch. 1. Vehiculum sit appropriatus liquor, Aqua scilicet Cinamomi, Melissæ, 🜄 &c.*

N. *Quercetanus exhibet ʒ j. pro cathartico.*

3. *Lac Sulphur. S. Closs.*

Coque in Cacabo ferreo Calc. viv. part ij. Sulphur. pulver. part. j. cum maxima quantitate aq. donec partes 3. aq. sint consumptæ, ruboremque contraxerit instar sang. ex Sulphure dissoluto, coletur calidè per manicam, refrigerari permittatur, denique præcipitetur 🜔 calente, & decantato lixivio Lac. 10. aut 12. aq. calidâ dulcoretur.

Vires. *Eadem quæ lactis Crolliani, verum quia interdum fallit, parumve præcipitatur, hic modus infallibilis adinveniendus fuit.* Schroderus.

2. *Præcipitatio. Unde Lac sulphuris.*) Quid de hoc Lacte sulphuris ejusq; præparationibus sentiat *Cl. Zvvelferus*, constat ex ejus *animadvers. in P. A. & Mantiss. Spagyric.* part. 2. cap. 10. Nam in animadvers. dicit, hoc

ipsum parum ab aliorum Magisteriorum præparationibus differre p. m. 450. Nam, in Mantissa l.c. rationem reddit, quamvis sulphur per appropriata sibi homogenea veluti menstrua, salem tartari aut calc. viv. beneficio aquæ simplicis, legitimè solvatur, & sic solutum sulphur haud exiguos effectus medicinales edere possit: contrario tamen liquore id ipsum denuò præcipitatum, pro maxima etiam sui parte destruitur, ut vix tertia ejus pars viribus salva constet, ac virtutes & operationes sulphuris proprias edere possit, reliquæ verò duæ Lactis sulphuris partes calx sint emortua & inutilis, in igne constans, indissolubilis omni proprietate sulphuris orbata. Verùm huic sese opponit *D. Lucas Schræckius Luc. Filius l. c. p. 516.* & falsum esse scribit, calcem emortuam & inutilem esse Lac sulphuris, cùm crebra Practicorum suggerat experientia contrarium. Sic *P. Poterius Centur.* 1. *curat. & observat. cap.* 98. Pulmones assidua fluxione vexatos, decocto alexiterio & exsiccante cum Lacte sulphuris in pristinum se reduxisse: Et centur. 2. cap 54. Asthma eodem restituisse. Sed *Cl. Zuvelferus* l. c. non ita loquitur, ac si omnes omnino virtutes huic Lacti derogare velit, sed hoc saltem dicit, quod vel crudum sulphur vel ipsius flores sublimati longè majoribus virtutibus polleant, quàm hoc ipsum Lac sulphuris tanto labore comparatum. Id quod & ipse negare non possum, & quilibet periculum facere potest, & in momento veritatem videbit, si hoc Lac sulphuris sublimationi exponat, vix tertiam ejus partem sulphuream esse, & reliquas duas calcem emortuam ac inutilem. Pro exigua igitur illa sulphuris indestructi parte residua Lac sulphuris aliquid virtutis obtinet, quod à Practicis commendatur, pro maximâ autem sui parte inefficax est. Ut igitur Lac sulphuris non destruatur & sulphurea ejus pars servetur integra, præstat sulphur quidem per homogenea sibi menstrua, quæ *Dnus Autor* allegat, Sal. comm. Tartari scilicet, lixivium calcis vivæ &c. legitime solvere, contrario tamen liquore Acet. dist. vel alio præcipitare. Quapropter modius erit, sulphur sæpius cum ▽ calc. viv. tritum coquere, & despumare, separata aliquoties calc. viv. aqua, aliaque superaffusa ad tantam puritatem, liquabilitatem ac albedinem, ut omni fœtore expers instar ceræ super igne liquetur, & quousque rubedo in decoctione appareat. Omissis omnibus liquoribus præcipitantibus. Hisce statuminatis, omnes sequentes *Domini Autoris* processus de Lactis sulphuris præparatione corruunt. *Hofmannus.*

3. *DESTILLATIO.*
Unde,

1. *Spiritus Sulphur. S. Closs.*

Eligatur Sulphur Leodiense coloris virescentis minoris tubi sive magnitudinis [Galli vocant *du Souphre verd à petit canon*] tale enim per se luculenter ardet, locetur per magdaleones in scutellâ intus & extus vitreata, accendatur ad candelam, ut guttulæ liquati Sulphur & ardentes alios magdaleones incendant, huic scutellæ Campana ex arte appendatur, ita ut verticem illius flamma non attingat, nec etiam nimium distet, (gignitur enim hoc oleum ex reverberio flammæ subvolantis contra aliorum opinionem) alias flores acidos habebis, perge in substituendis scutellis, donec satis ~us campanarii habeas. Ex ℔ j. Sulphur. nancisceris ~us ℥ j.

Spiritus s. Oleum Sulphuris, per C.

Habendum est vas vitreum latum paropsidis vel patinæ instar, è cujus medio surgat meta, (tripus vel aliud aliquid metæ vices supplens) supra metam concha vel ✠bulum statuatur Sulphure repletum. Desuper campana suspendatur vitrea, ea distantia ne flamma illam attingat, sic fumus ex Sulphure accenso ascendens in campana condensabitur, condensatusque ex campanæ oris in suppositam patinam decidet.

N. 1. *Si conclave fuerit clausum, locusque ac tempus humidum, major olei quantitas colligitur.* [*hinc & major hyeme.*]

N. 2. *Utile est campanam initio madefacere.*

Alius modus.

Idem Oleum per retortam tubulatam destillari potest.

Nimirum.

Retorta tabulata, vel quæ in postica parte tubulum habeat in fornacem collocetur eique recipiens aquæ mensura adimpletum, ut in Clisso, sine luto adaptetur. Postea ubi incaluit Retorta, frustula Sulphuris partitis vicibus injiciantur, & post singula frustula injecta tubulus claudatur: Spiritus postea seu Oleum in MB ab aq. separetur & rectificetur.

N. *Si prorsus aerem denegaveris fine frustraberis, id quod mihi accidisse scias, qui lactescentem liquorem loco Spiritus obtinui, omnis aciditatis expertem.*

Vires. *Spiritus Sulphur. ut fere nihil aliud est, quam spiritus Vitrioli, ita & easdem cum ipso vires obtinet. Insuper est & contra Pestem, Asthma, &c. utilissimeque extrinsecus adhibetur in procidentia ani si illius pauxillum cum aq. v. g. plantaginis miscetur, & spongia hoc liquore madefacta locus affectus tangitur.*

Vide Sennert. Inst. Beguin. Gluckrath. Tentzel.

N. *Ex residuis facibus si in copia collecta fuerint, Sal elixiviari poterit.*

3. *Spiritus Campanarius S. Closs.*

♃. Sulphur. viridis ex alterius pulverif. ℥ iv. ~us Sal. nit. vel ~us ex Sal. Com. & Vitriol. compositi (vide supra cap. 21.) ad supereminentiam 4. digitorum transversorum, destilla ex ⊂ in ⊣E subtus & supra positis ad ultimam usque guttulam. Cohobetur 6. aut 7. [quo plus, eò melius] Reperies in ⊂ ultra ℥ ij. ~us ejusdem amaroris, naturæ, facultatisque cum Campanario, viribus ~ nitrarii haud imminutis.

N. *Etsi ad siccitatem videatur secretum fuisse menstruum, nihilominus Sulphuri inhæret Sal causticum, quod dio expositum in ~um Sulphuris resolvitur, novo quotidie succrescente, nec à Campanario ullatenus differente.*

4. *Aqua acida seu aciditas, vel Phlegma Sulphuris.*

Aqua acida Sulphuris appellari potest liquor ille acidus, qui in sublimatione florum, initio (parcè tamen) extillat.

Vires easdem cum spiritu præcedente obtinet, verum quia minus efficax, rarò in usum.

5. *Aqua seu Ens Balsami sulphuris.*

♃. Aquam acidam, quæ extillavit in sublimatione flor. Sulph. ⊖-tor. rectifica & conjunge in MB bullienti, cum ▽ acida, quæ extillavit in sublimat. flor. Sulphur. resinatorum.

N. *Hæc aq. (quæ lactei coloris) seorsim colligenda est, ne misceatur cum oleo subnigro, quod subsequi solet.*

Usus idem qui florum, in peste, febribus, colica, obstructionibus ac aliis affectibus pulmonum. *Croll.*

6. *Ol. Sulph. Balsameum.*

Balsamo Sulphuris Sal tostum adde atque per Retortam destilla. *Sennert. Inst.*

7. *Ol. Sulphur. Linatum.*

♃. Sulphur. citr. (℔ j.) maceretur & solvatur in Ol. Lini, (℔ i ß.) & fiet massa concreti sanguinis instar. Refrigerata materia destilletur per Retortam & prodibit Oleum rubicundissimum.

N. Aliî

N. *Alii addunt Vitrioli calcinat.* ℔ *ij. Mil.*

Vires. *Prodest ad ulcera ac bubones pestilentiales maturandos.*

8. *Ol. Sulphuris aureum.*

℞. Sulphur aliquoties liquefact. & in ▽ effusi ℔ j. pumic. ℔ß. misc. ut fiat massa ac destilla lento △. (N. *ne des ignem inferius, sed supra & ad latus,*) sub fine auge ignem, & extillat oleum instar ☉.

Vires. *Exhibetur utilissime in Cachexiis obstructionibusque viscerum, præservat à peste. Clar. D. D. Johan. Tileman. P. Profess. Marpurg.*

9. *Ol. Sulphuris rubeum.*

℞. Sulphur. ℔ j. Calc. viv. ℔ ij. per Retortam pelle.

Vires. *Itidem maximæ est utilitatis in bubonibus pestilentialibus maturandis.*

10. *Oleum Sulphur. verum S. Closs.*

Resolve ℥ij. Sulphur. tusi in ℔ß. spiritus thereb. clari, id quod fiet intra ♂ super cineres, solutionem rubentem decanta, alium affunde, digere, separa per inclinationem, fæces (quæ erunt perpaucæ) abjice. Tincturas destilla △ Arenæ lentissimo ex magna ☊, donec ferè omnem ~um thereb. recuperaveris. Guttulis autem rubris apparentibus mutetur recipiens & △ paulatim augeatur, egredietur Oleum coccineum cum fœtore intolerabili, qualis est latrinarum, ultimò ☊ ferè incandescente, spissum & obscurè nigricans. Hoc rectifica & separa à ~u therebinth. superstite. Oleum autem vase clauso digere per mensem in MB, ubi fœtorem deponet, evadetque verus Pulmonum balsamus.

Vires. *Est egregium Vulnerarium intro sumptum, curat ulcera interna, resistit suffocationi matricis, pesti, colicæ, catarrhis fluentibus, asthmati, empyemati, urinam provocat. Dosis gut. 3. in syr. conven. vel ovi vitello.* Schrœderus.

3. *Destillatio Unde* 1. *Spiritus Sulphuris S. Clossæi*) Hæ præsentes descriptiones, quas *Dominus Autor ex S. Clossæo, Beguino, Sennerto* & aliis communicavit, non sunt rejiciendæ, sed debitâ præparationis observatâ encheiresi voto respondent. Hunc spiritum nonnulli sequenti modo conficere sibi præsumunt; Scilicet dolium accipiunt ▽i plenum, & aliquot librarum sulphuris fumo imprægnant, & postmodum hanc aquam sulphuratam per alembic. dephlegmant. Aliam hujus sp. sulphuris multiplicationem tradidit *P. Poterius in P. S. lib.* 2. *cap.* 11. & *Philippus Grulingius in Florileg.* p. m. 375.

N. Utrum spiritus Sulphuris & Vitrioli realiter differant an secus, hîc sequitur? Videtur hosce spiritus unam eandemque essentiam habere, cùm eandem habeant materiam ex quâ & eandem causam efficientem. Nihilominus tamen viribus & effectu differre videntur: Cùm quædam Medicamenta cum sp. sulphuris præparata meliores obtineant virtutes, quàm quæ cum sp. vitrioli v. g. ♂tialia cum sp. vitrioli præparata sunt austeriusculi & adstringentis saporis, vomitum non raro cientia, quæ verò cum sp. sulphuris, laudabili sunt dotata dulcedine. Deinde addit *Cl. Tachenius in Hipp. Chemic.* sp. sulphuris acidus, si roserit naturale corpus v. g. arenam, ignem nondum expertam, tunc ex eo naturale sublimatur sulphur, id quod cum sp. vitrioli non succedit. Verùm dicimus Nos spiritum vitrioli à sp. sulphuris, non essentiâ, sed accidentibus differre, illum esse impuriorem magisque terrestribus constare partibus, hunc autem puriorem magisque liberum.

Vires spiritus sulphuris &c.) Hic spiritus sulphuris potui mistus à pestis putredine præservat, non secus atque ejusdem sulphuris fumus cadum vini à corruptione liberat & præservat. Unde circumspecte ac curiose omnes potus cum spiritu sulphuris misceri possunt: atque hinc etiam ad Vitam Longam *Cl. Helmontius in Tr. Arbor. vitæ* commendat. Præterea contra asthmæ exhibetur; verùm hîc distinguendum est inter asthma idiopathicum, quo sp. sulphuris non habet introitum, & inter sympathicum, nidum circa hypochondria habens, quorsum auxiliatori sulphuri suus quoque est introitus. Majoris erit virtutis hic spiritus sulphuris, si cum vir. ær. seorsim, vel conjunctim etiam cum gummi ammoniaco destilletur. Extrinsecus adhibetur in procidentiâ ani, sed hoc non facile suaserim, acida enim partibus membranosis & nervosis admodum sunt inimica. Emplastrum ex opopanace ego mallem substituere.

3. *Spiritus Campanarius facillimus S. Closs.*) Verùm hic spiritus non simplex est sulphuris, sed compositus ex nitro, vel ex sale & nitro simul.

4. *Aqua acida vel phlegma sulphuris. Item* 5. *Aqua seu Ens Balsami sulphuris.*) Hoc sulphuris phlegma proles sulphuris genuina est, ex ejus sale acido orta; Unde easdem cum spiritu præcedente vires obtinet.

6. *Oleum sulphuris Balsameum.*) Sed hoc etiam fit compositum.

7. *Oleum sulphuris linatum.*) Hujus elaboratio admodum periculosa existit, quia oleum citò vitra penetrans facile accenditur, nullis liquidis, sed solâ arenâ extinguibile *D. D. Knœfelius* hoc oleo in Peste & vulneribus fœlici cum successu usurpavit. Hæc massa concreti sanguinis instar ex Sulphur. & oleo lini conscindatur & per retortam destilletur. Nonnulli addunt vitriolum calcinatum.

8. *Oleum sulphuris aureum.*) Hujus elaboratio *à D. D. Johanne Michaelis* p. m. & à Me sæpius tentata fuit, sed semper frustraneo cum effectu, oleum & operam perdidimus.

9. *Ol. sulphuris rubrum.*) Post olei destillationem ex hujus Cap. mort. Lac. sulphuris demum præparari potest.

10. *Ol. sulphuris verum S. Closs.*) Hoc laudem meretur, cujus vera conficiendi ratio in digestione olei illius fœtidi & optimè rectificati consistit. *Hofmannus.*

4. *Infusio. Unde*

1. *Balsamus Sulphuris Therebinthinatus, seu Rubinus Sulphuris.*

℞. Fl. Sulphuris ⊖t. ℥ iij. Spirit. Terebinthin. ℥vj. vel vij. Digerantur in vase vitreo, donec solvatur Sulphur & spiritus Terebinthinæ rubicundus reddatur. Hinc decanta ac serva.

N. *Quodsi hunc Balsamum à suo solvente, seu spiritu separare volueris, affunde ▽ & destilla, sic spiritus una cum ▽ extillabit, relicto Balsamo in fundo.*

Vires. *Excellentissimam Medicinam contra Phthisin, quippe valet ad ulcera pulmonum consolidanda, præservat à peste, aliisque morbis contagiosis: inservit quoque Tincturæ Sulphuris, vide infra.*

Dosis à gr. 4. ad 7. scilicet si à suo solvente separatus sit, vel ad g. 20. cum suo solvente. Quercet. in Pharm. restit. Hartmann. in Pract. Sennert. Institut. Beg. &c.

2. *Balsamus Sulphuris compositus, Balsamus vitæ.*

℞. Flor. Sulph. ℔ j. Myrrh. ℥ iij. Aloës succotr. ℥ ij. croc. ʒij. pulverisa ac digere cum ~tu Terebint. ad eminent. digit. 2. affuso decanta.

Vires. *Efficacius operatur quam simplex.*

3. *Balsamus Sulphuris ad externa qui Rulando adscribitur.*

℞. Fl. Sulphur. vel Sulphur. pur. ℥ j. Ol. rapar. express. vel nucum ℔ß. Vini generosi ℥ ij.

Maceren-

Macerentur ☍ 8. △e lento, aliquoties agitando. Postea coquantur lentè ad vini consumptionem. Tandem cola & serva usui.

Vires. *In variis morbis à Rulando Balsamus hic adhibitus est. Vide ejus 11. Cent. 92.*

N. *Balsamum Rulandi aliter describit Untzerus tract. de Tart. Vide & Balsamum Sulphuris ⊖latum in Angel. Sala tract. de ⊖lo.*

4. *Tinctura Sulphuris.*

Postquam à Balsamo ∽ Terebinth. separatus fuerit (*modum separandi habes in Balsamo*) affunde ▽ & extrahe ▽ in MB., & habebis Tincturam; digere atque à fæcibus subsidentibus decanta.

Vires. *Præstantiores effectus habet quam Balsamus.*

Dosis gutt. 3 4. *&c.*

N. *Extrahit quoque ex sulphure crudo Tincturam citrinam* ▽ *optime rectificatus.*

5. *Tinctura Sulphuris S. Closs.*

Infer in candens tigillum per cochlearia mixturam ex Sal. Nit. ℔ j. Sulphur. pulver. ℥ iv. comburantur △ forti, donec strepitus cesset, & in massam rubram mixtura detonata compingatur, cui in pulv. redactæ Spiritus Vini Tartarisatus affundatur, extrahaturque Tinctura.

Vires. *In peste, febribus, scorbuto, obstructionibus hepatis, pulmonumque morbis utilis.*

Dosis gut. 8.

6. *Alia Tinctura.*

Fac Capitellum ex Sal. Nit. in aqu. soluto, in cujus ℔ vi. bulliat per 24. horas Sulphur. pulv. ℔ j. filtretur liquor rubeus, & præcipitetur cum aceto, in quo decoctum fuerit ♁ ex ⊖lo. In fundo residebit pulvis scarlatinus, è quo tinctura, modo superius tradito, vel per ∽um thereb. extrahenda venit.

Est S. Closs.

7. *Crystalli ex Tinctura.*

Postquam per ∽um Terebinth. & ▽ tinctura fuerit prolecta, ut dicitur artic. 4. p. 166. abstrahendus est ▽, dum restitet tantùm pars tertia illius quæ in cellâ collocatur, ubi nascuntur crystalli, in quibus residet Q. Essentia sulphuris, dissolvantur iterum in alio ▽, & denuo coagulentur, quò magis ac magis ab odore gravi immunes reddantur.

Dosis g. 4. *in liquor. appropr. tabellis electuar.*

8. *Sal Sulphuris.*

Vel fit ex ♁ ∽us Campanarii, de quo vide Keslerum artic. 54. Centur. 1. vel ex carbone nigro levi & foliato Sulphure post extillationem Olei veri (vide præcedentem pag.) residuo, hoc △ miti reverberandum est ad albedinem.

Uterque modus parum Sal. prabet, sed efficax adversus verminationem remedium.

9. *Essentia Sulphuris.*

♃. Miner. Sulphuris q. v. affunde ▽ (ex ⊖ & Sal. nit.) solve, quoad poteris. Hinc abstrahe solutum ad siccitatem, edulcoratumque reverbera ad rubedinem saturatam. Hinc extrahe Tinct. cum ▽, digereque donec Ess. Sulphuris à ▽ separetur instar olei, fundumque petat.

Vires. *Magnarum est virium ad arcendam putredinem.*

Dosis gut. 6.

N. *In hac Sulphuris Essentia si Myrrha, Aloë, aromaticè infundantur, atque Tinctura* MB *extrahatur, dicitur Balsamus mortuorum.*

Basil. in repet. Lap. Ph. Schroderus,

4. *Infusio: Unde 1. Balsamus Sulphuris Terebinthinatus seu Rubinus Sulphuris.*) cum ol. Terebinth. promptius quàm cum spiritu ejus succedit; Sic v. g. Rec. fl. sulphuris per se parat. q. v. ol. rectific. Terebinth. q. s. digere vel coque donec tinctura appareat.

N. Melius succedet operatio, si sulphur elect. cum sale Tartari misceas, vel super ignem lenissimum in crucibulo torreas in massam rubicundam, sed non sine fœtore erit, & postea olea destill. vel juniperi, vel anisi, vel quod volueris s. q. superinfundas.

N. 2. *Quod si hunc Balsamum à suo spiritu separare volueris &c.*) Rec. fl. sulphuris ℥ ij. affunde ol. d. juniper. vel Tereb. q. s. ad solutionem cum ebullitione in Aren. peragendam, solutum effunde, filtra per chartam bibulam, colaturæ adde sp. vini rectific. q. s. dest. Rec. extracti residui sulphurati ℥ j. ol. dest. anisi ʒ iv. balsami de Peru ʒ ß. fl. benzoin. ℥ ij. pone in digestionem per aliquot ☍.

N. Si loco ol. d. anisi substituatur ol. d. Citri, fit Balsamum pestilentiale.

N. 2. Balsamum vitæ conficitur, si fl. sulphuris s. q. affundas ol. d. Cinamomi, caryophyll. Macis, Cortic. Citri. aurantior. zedoar. ana s. q. & digerantur in loco tepido.

Vires. *Excellentissimam Medicinam præbet contra phthisin ad ulcera pulmonum consolidanda &c.*) Hic quæritur, Utrum Balsamus sulphuris, & alia oleosa balsamica ex sulphure cum oleis destillatis præparata in phthisi aut exulceratione pulmonum aut aliorum viscerum ex humoribus salsis hæmoptysin causantibus orta tutò in usum trahi possint, an secus? *Dnus Autor* cum aliis affirmat, nec forsan deerunt ipsis rationes: Quia *primò* istiusmodi balsamica remedia, humidum seu balsamum radicale cum calido innato augent; *Deindè* spiritus vitales reficiunt. *Tertiò*, quia salia acida in lympha & massa sanguinea contemperant, à quibus putredines; Uti ex mechanicâ chemicâ constat, dum ejusmodi oleis destillatis aquæ fortis vis corrosiva acida corrigi potest; *Quartò* quia sunt interna vulneraria putredini resistentia, eo quod etiam externè brodiis carnis calidis instillata & ad tempus aëri exposita, quo attingunt ea non putrescere aut fœtorem contrahere sinant, secus, ubi non attigerint, fœtere.

Verùm si & hoc loco communem illam medendi regulam non insuper habere volumus, contraria contrariis esse curanda, dictitantem, certè non succedet tutò, si phthisin seu pulmonum exulcerationem illiuscemodi balsamo sulphuris aut aliis oleosis balsamicis ex fl. sulphuris cum oleis destillatis præparato curare velimus. Notùm enim est in phthisi seu exulceratione pulmonum aut aliorum internorum viscerum semper vel præviam adfuisse, vel adhuc conjunctam adesse inflammationem, eamque adeò non sine acido inflammante ac dolorifico. Olea destillata & alia, ex quibus dicta balsamica conficiuntur, etiam calida esse inflammabilia ac resinosa omnibus, me etiam tacente licet, notissimum est, ac verò hoc particulis eorum acidis acceptum esse ferendum perpauci sentiunt, *inquit D. David von der Vecke in Experiment. & Meditat. circa Rerum naturæ princip.* Patet tamen ex salium volatilium beneficio alkali ex oleis destillatis præparatione. Olea destillata & alia pinguia illita cranii & ossium affectibus nocent, & affectibus erysipelatosis ob acidum eorum occultum gangrænam afferunt. Quomodò igitur hæc sanâ ratione & in Phthisi seu pulmonum exulceratione convenire queant? Præterea, cum tunc etiam fermenta digestiva admodum debilia sint, & hæc balsamica oleosa fermentis eorum ob unctuosum acidum salibus volatilibus immersum potius reluctentur, uti ex ructibus post eorum usum constat, in actum deduci, & in salia volatilia Naturæ convenientia converti nequeunt,

unde

unde toti Naturæ sic cruda relicta negotium facessunt ac damnum irreparabile inferunt. Huc accedit, quod in ejusmodi affectibus aliàs tota massa sanguinea una cum lymphâ tunc quasi vappescat, ita ut in hâc absumptis seu resolutis partibus volatilibus salsis oleosis ac balsamicis Naturæ congruis spiritus vitæ debilior suum lumen amittat, imò paucissimus fiat, adhibitis jam istiusmodi sulphureis sylvestribus oleis calidissimis, quid aliud eveniet? quàm ut flamma major extinguit minorem, sic hæc etiam calida in excellenti gradu reliquum flammulæ vitalis penitus penitusque sint extinctura, vel loco vitalis caloris hecticum sint inductura. Unde *Casparus Hoffmanus in præfat. in Lib. de Medicament. Officin.* Olea, inquit, stillatitia, quæ ferè essentias vocant, tam apertè ventriculo membranaceo inimica sunt absumendo humidum illius radicale, hepari autem aliisve visceribus sanguineis inflammando, aut φλόγωσιν seu rectius καῦμα excitando, ut quidam sibi sitim perpetuam adsciverint, quidam cachexiam biliosam, quidam hydropem calidum, addo ego cruentum alvi fluxum, scabiem siccam, febres hecticas &c. Quorum omnium pervelim, inquit Excell. *D. D. Simon Pauli in Quadripartit. Botanic. Class. tert.* p. m. 256. Novellos Practicos subindè meminisse, nec se moveri ab empiricis patiantur, cum illi casu, sæpe per empiriam levare quidem Morbis ægros, sæpius verò frequentius in præsentissimum vitæ discrimen, alios atque alios ejusmodi calidis, validis chemicis medicamentis præcipitasse visi sunt, Methodi medendi ignorantissimi. Nec obstat, istiusmodi balsamica balsamum radicale confortare, falsum hoc est, longa enim est differentia inter sulphura vi peregrinâ ac virulentâ nondum spoliata, & istâ adhuc constantia, ad quæ ultima Nos balsamum sulphuris & alia adhuc cruda olea destillata referimus. Tirones, inquit *Clar. Helmont. in tract. V. H. L. M. V.* p. 577. addiscant sulphura spoliare vi suâ peregrinâ ac virulentâ, (hoc est, sub acido) sub cujus nimirum custodiâ abditur ignis vitalis Archeum in scopos desideratos placidissime ducens. At de quibus hic agimus, talis genii non sunt.

Nec sufficit Spiritum vitalem suavissimis Sulphurum popismatis demulcere, sed & horum vi specifica causam morbificam consumere, & vias oppilatas ac obstructas reserare & fermenta viscerum confortare oportet.

Olea destillata vel sp. vini ab ▽ fort. abstracta hujus vim corrosivam demulcere dum acidum minus corrigit majus, notum quidem est, sed quid hoc facit ad internum eorum usum? Quod autem ista olea balsamica carnis juscula, si hisce infundantur, à fœtore & corruptione præservent, fit hoc, quod ab aëris injuria defendant, quemadmodum etiam videmus ol. amygdal. dulc. express. vel ol. olivarum vinum in doliis incorruptum servare; sed quid hoc præsens negotium? Nihil probat. Longe enim alia est istorum balsamorum operatio in corpore humano, & alia in aliis rebus extra corpus constitutis. Illic calor viget fermentalis, & vitalis; hic putredinalis elementaris, &c.

3. *Balsamus Sulphuris ad Externa, qui Rulando adscribitur.*) Verum hæc non est vera Balsami Rulandi descriptio, Ea autem; quæ sequitur, videtur genuina. Rec. flor. Sulphuris ter sublimat. ℥ iij. ol. rosac. complet. ℔ ß. vini rubri opt. ℥ iv. Macera per octiduum leni △ne & aliquot agitentur, tunc coque lento △ne & semper movendo ad vini consumptionem. In colatura dissolve Terebinthin. clar. ℥ ij ß. & serva ad usus.

N. Hunc balsamum ad tophos articulorum emolliendos, leniendos & discutiendos *Rulandus Centur. 2. cap. 92.* mirè commendat. Cui agyrtæ jam substituunt resinam Pini pretio equidem inferiorem, neutiquam virtute. Balsami sulphuris utilitatem in arthriticis *Tulpius expertus est lib. 4. observ. cap. 56.*

4. *Tinctura Sulphuris.*) Hæc suo stat talo, prout & 5. *S. Closs.* quæ cum sp. vini Tartarisato extrahitur, adhibetur in scorbuto, reserat obstructiones, & diuretica est.

N. Sequenti modo etiam Tinctura Sulphuris componitur, Rec. Sulphuris el. sal. Nitri & Tartari ana fac, fluant in Crucib. effunde, pulverisa, ac cum spirit. vini extrahe Tincturam rubicundissimam. Sic & Tinctura sulphuris volatilis elaboratur. Rec. Sulphuris opt. pulverisat. ℥ v. ✱ tantundem. calc. viv. ℥ vi. Misce & immitte pulverisat. in retortam, ♌ la ex Aren. per ignis gradus. Calore aucto prodibit rubra tinctura Sulphuris volatilis. Hujus usus in Peste & pectoris affectibus non deprædicandus est. Digitos colore tingit nigro.

7. *Crystalli ex Tinctura Sulphuris.*) Hic modus non procedit. Bene autem sequens, 8. Sal sulphuris vel ex Cap. mort. campanarii Spiritus vel ex residuo post extractionem oleosæ substantiæ cum ol. d. Tereb. vel juniperi factam, △ne leni calcinato. Sed parum Salis præbet.

9. *Essentia Sulphuris.*) Hæc nihil peculiaris à dictis Tincturis obtinet. *Hofmannus.*

V. Liquatio.

Sublimatur Sulphur in sublimatorio sat alto ▽ forti, sublimatum expone liquationi in cella, aliquamdiu. *Basil. d. l.* Schroderus.

Sulphura è variis mineralibus præparanda ex Pharmac. BATEANA.

Sulphur Antimonii.

℞. ⊖ tartari, vel Absinth. ℥ iv. in ✛bulo fusis injice cochleatim ♁ crud. pulverat. ℥ j. fluere sinatur ad horæ quadrantem, & effunde in vas æneum. Massa crocei coloris edulcetur crebris ablutionibus s. a. *Ciet vomitum. Dos. à gr. 5. ad 10. cum crem. tartari purgat per secessum.*

Sulph. Antim. combustibile.

♁ Solutum in menstruo idoneo in ▽am projice: collige 🜍r, & ▽ calidâ ablue: vel (si videtur) per se ♎a s. a. *Dos. cum viribus eadem ut supra.*

* *Sulphur Auratum.*

Fit è scoriis à Regulo ♁ii liberatis, in ▽ coctis & filtratis, ♒ando 🜍 cum ✛, & abluendo. *Dos. gr. 5. ad 15. In aliis vomitum ante sudorem, movet. mirè conducit febribus tertianis & quartanis horâ unâ ante paroxysmum. Pesti, variolis, &c. statim à concepto contagio, bis terve repetendo, sæpe prævenit, vel felicius erumpere facit. Lui ♀ reaproficuum est.*

Sulphur Vitrioli.

Fit solvendo ⊕ in ▽ calidâ, guttatimque affundendo ☍m tartari, ut ♒etur 🜍 ⊕li, qd edulcoratum exicca. *Confert affectibus pulmonum. Mundificat plagas putridas, cicatricesque inducit. in Epilepsia, vertigine, & morbis chronicis valde utile. Dos. ad gr. 15.*

Sulphur Vitrioli Martiale.

Ablue Fl. ✱ci Martiatos ab omni salsedine, & calcina s. a. *Idem facit cum superiori; & præterea obstructiones reserat. Dos. etiam idem est.*

Sulphur Vitrioli Narcoticum.

℞. ⊕ p. ij. ♂ p. j. Digere in ✱, ac destilla in ∴ ad siccitatem. Ex Massa rubra extrahe tincturam ope ✱i, filtra & ♎a ☍o tartari. Tandem 🜍 in fundo

edulca

edulca & ficca. *Ex hoc fiunt anodyna, Laudani nomine insignita. Catarrhos sistit, dolores mitigat*, &c.

SUMACH.

Nomina. Sumach sive Rhus *I. B.* Rhus folio ulmi *C. B.* Coriaria Dod. *Ger.* obsoniorum Lob. *Clus.* Sumach sive Rhus obsoniorum & coriariorum *Park.*

I. B. Rhus arbuscula est, altitudinem hominis superans, parvulis ramis, subhirsuto cortice, potissimum circa fastigia vestita, è quibus folia alternatim exeunt alata, septeni quinque aut sex conjugationibus ex intervallo longiusculo dispositis conflata, costæ tenui hirsutæ hærentia; singularia folia oblonga, acuminata, hirsuta, serrata; ramulorum fastigia inter folia flores sustinent racematim congestos, sambucinis similes (Cæsalpino rubri & minuti) quos & racemosa grana excipiunt, orbiculata, lenticulæ modo compressa, rubentia, medullâ exiguâ, cuticulâ acidi saporis obducta. Radix haud alte descendit, per summa cæspitum hærens.

In collibus circa Monspelium, prope Castrum novum, & Garrigues dictis copiose provenit. Clusius magnum ejus proventum Salmaticensi agro esse, isticque quæstus gratiâ diligenter coli observavit. Multi (inquit) agri eo consiti, nec minore ibi cura quàm vineta, alioqui nec tam læte assurgit, & si cultura absit degenerat ac sylvescit.

Cæduntur singulis annis enati surculi cubitales ad radicem usque ad summam tellurem, deinde desiccantur, in pollinem rediguntur, & in usum convertuntur ad paranda coria, qui usus in Hispania celebratissimus habetur. Tarde fructus suos ad maturitatem perducit.

Rhus Ponticum, Syriacum, obsoniorum, coriariorum, Rubeum apud Galenum non sunt arbores specie diversæ. Sed Rhus obsoniorum nihil aliud est quam fructus; coriariorum quam folia & fruticis ramusculi; rubeum quam ejus semen immaturum, cui major adstringendi facultas inest quàm maturo, cujus acini quadantenus nigricant.

Folia & surculos teneriores hujus fruticis non minus olim quam nunc dierum ad coria spissanda perficiendaque celebres fuisse nos docent Theophrastus, Dioscorides, Plinius, unde patet ea adstringentis & desiccantis naturæ esse.

Fructus ejusdem non minus usitati fuere ad cibos condiendos, vel salis loco, vel cum sale mixti, ut veteres testantur, qui usus etiamnum hodie à Turcis frequentatus est, ut scribit Bellonius, nam in Heraclea ubi in vicinis montibus abundat, magnos saccos venales videas hujus fructu plenos, quibus contusis cum sale & alliis suis cibis non insuavem gratiam conciliare norunt, aspero hoc condimento tam assis quam elixis cibis.

Notat Sylvius Rhois succum esse vice omphacii in Gallia Narbonensi.

Vires. Cùm ergo (ut diximus) Rhois folia & semen astringant, refrigerent & exsiccent, hinc fluxum quemcunque alvi, uteri, mensium, hæmorrhoidum compescunt, vomitum sistunt, bilem obtundunt, seu intus in jusculis & sorbitionibus sumpta, sive extus adhibita, dentes denigrant, putredini & gangrenæ resistunt: utilia experimento se agnovisse tradit Galenus ad crustas & uvulæ inflammationes: gummi dentibus inditum odontalgiam sedat.

Rhus nomen accepit à colore coccineo acinorum, à voce ῥόος Latinorum russum Manasse contendunt. Bod. à Stapel. *Raius.*

SUPPOSITORIUM.

Inter medicamenta localia inprimis memorari merentur Suppositoria. Videntur hæc jure suo referenda potius inter composita, quàm distincta ab his præparata; Nos tamen seorsim inter hæc illis locum dedimus, quod è Pharmaciæ sinu petantur & præscribantur usitatius, prout jam prostant. Illa igitur ratio satis erit sufficiens. Cæterum de ipsis notanda veniunt.

1. *Suppositoria sunt medicamenta topica solida vel molliora.* Suppositoria dicuntur à supponendo, quod locis inferioribus imponantur, Unde ὑπόθετα audiunt Græcis, item βάλανοι, *glandes*, quod teretem glandium formam aliquo modo æmulentur. Suppositoria igitur sunt quod supponantur non tam in genere quocunque modo, quàm in cavitatem, q. d. inferius, seu sub corpore reliquo posita, ut denotetur insimul locus applicationis. Pro mechanicâ horum illustrandâ faciunt huc cumprimis trochisci, & turundæ chirurgorum, quas in cavitates corporis extraordinarias imponunt. Eodem modo suppositoria cavitatibus & meatibus ordinariis patentioribus supponuntur. Ut verò in dicto exemplo modò solida, modò mollia imponuntur, sicca vel uda, pro modulo diverso actionis; ita & suppositoria latius paulo patent & strictius iterum comprehenduntur. Suppositoria audiunt, ut utrumque includant, solida primariò, hæc enim promptius intrudi amant; molliora secundario, prout quidem id variat locus admittendi modus & capacitas.

2. *Suppositoria vel ano vel utero imponuntur.* Seu quod idem est, glandes & pessi sunt medicamenta symbolica. Vulgò quidem distinctis traduntur capitibus, & tanquam diversa planè tractantur, ast revera symbolizant. Strictius quidem suppositorium recepto usu audit, quod in anum solùm inditur; latius verò, ut fieri debebat, & pessos omnino complectitur. Pessi, πεσσοὶ & πεσσάρια nominati, uteri sunt suppositoria. Latini Græcum vocabulum retinuerunt, barbari *nascalia* vocant, licet iterum alii pessos de fœminis sive conjugatis, nascalia de virginibus prædicent. Equidem rarius in usum hæc cedunt, neque facilè ea suaserit medicus, nisi vel familiaritate vel auctoritate magis polleat, ne ipsi cedat in opprobrium remedium, minus ritè susceptum vel admissum. Attamen & hîc est naturâ præside turpe nihil. Ut ano imponenda medicamenta sive supponenda suasit necessitas, sic & utero non minus. Satis est nobis utraque medicamenta sub uno eodemque capite commodè tractari, imò tractari debere longè rectius quàm rotulæ & morsuli, vel alia medicamenta affinia inter se. Unde optime suppositoria & glandes uterinæ nuncupantur, tum ratione figuræ, tum ratione compositionis.

3. *Suppositoria intestinalia & uterina solida, vel simpliciora sunt & extemporanea, vel composita*; utraque rite figurata. Materiam constituunt suppositoriorum varia simplicia, virtute magis vel minus stimulandi apta. Parantur enim ex caulibus viridibus viridibus betæ, brassicæ, ☿lis, aliisque similibus, oleo, melle aut butyro, addito sale, perunctis. Adhæc ex sapone albo, sevo, butyro indurato, & in longioris turundæ formam aptato, quamvis ad mollia magis hæc referantur. Item ex lardo, caseove salito, alumine. Sic & pessos componendi simplicissimus modus est, quo radices, verbi gratia, helleb. nigr. gentianæ, aut quæ optima est, bryoniæ repurgantur à sordibus in pessorum formam aptantur, deinde oleo lil. alb. aliove oblinuntur & filo annexo in uterum immittuntur. Memorandus hoc loco est pessus secretus ad fœtum mortuum, quem bis cum successu probatum scribit *Fontan. l. de extract. fœtus mortui per uncum, p.* 109.

♃. Rad. tenuem nuc. jugland. recent. palmi longitudine, eam abrade cultello, quousque attenuetur instar digiti. Hoc pessarium utero inde. Ab ejus impositione

tione tantus consurgit fragor, *addit*, & ardor, ut uterus uri videatur. Ejus acrimoniâ sanguis provocatur & fœtus expellitur. Figura suppositoriorum æmulatur digitum minorem, cum aliqua tamen latitudine, concinnantur enim majori quantitate pro adultis, minori paulo pro infante, & quâ parte in anum induntur, acuminantur, ut facilius insigantur. Hinc oleo vel butyro inunguntur, quò facilius & minori cum molestiâ subeant. Propriè suppositoria dicuntur remedium solidum, oblongum & rotundum, aliquando tamen & globulorum formâ immittuntur, uti globulus saccharinus moschatus in alvo obstructâ convenit. Sic & pessaria similem suppositoriis habent figuram, longam scilicet atque rotundam, quanquam iis aliquando sint & longiora & crassiora, tum quia altius penetrare debent, tum quia locus, in quem immittuntur, amplior est atque capacior. Adeoque globuli uterini ad procidentem uterum retinendum propriè loquendo non sunt pessi, sed nomen suum retinent.

4. *Suppositoria composita solida ex mellis coagulo & stimulantibus potissimum fiunt.* Dividuntur suppositoria ratione virtutis in lenia, mediocria & fortia, quod variant hinc ingredientia. Cumque desideretur corpus solidum, quidem, ut afficere possit, resolubile verò ab humido & calido, ut agat eò promtius, optime in suppositoriis se gerit mel, tanquam excipiens. Quamvis enim ex farinâ hordei, tritici aut siliginis cum aquâ in massam redactâ, modico sale conditâ & in glandis formam mutata, etiam confieri possint, exiccanda & usus tempore in oleo intingenda; prius tamen illud in officinis usitatius est, quando ex melle aut solo, (pro simplici & leniori) aut adjunctis aliis tùm simplicibus, tum compositis medicaminibus suppositoria finguntur. Primò enim mel igne lento in exiguo cacabo ad spissitudinem coquitur, id est, eousque, ut digitis formari tractarique possit; deinde figura imprimitur dicta, lege artis. Stimulantium vicem obit ⊖ commune, ⊖ gemmæ, pulveres purgantes ex aloe, agat. scammon. colocynth. hellebor. utroque, elater. trochisc. alhand. fell. tauri, spec. hier. picr. Galen. Observandum autem, ne dum mel coquitur, species commisceantur, sed tunc demum cum mel satis est coctum ac concretum: aliàs enim specierum virtus ignis vehementiâ dissipabitur. Proportionem verò inter mel & pulveres hanc tenent artifices, ut ℥ j. mellis pulverum ʒ j. aut ʒ ß. prout usus exigit, adjiciant. Verum distinguendi quoque sunt pulveres; mitiores enim ad ʒ j. fortiores ad ℈ j. ℈ ß. gr. vi. aut iv. addi debent, v. g. ℞. mell. coct. & concret. ℥ ß. vel ℥ j. ⊖ gemm. ʒß. vel ʒj. M. F. suppositorium. ℞. mell. coct. & inspiss. ℥ ß. spec. hier. picr. ℈ j. ⊖ gemm. ʒ ß. M F. suppositorium. Eadem ratio est pessorum v. g. ℞. Mell. cochl. ij. parum, addaturque pulv. irid. cyclamin. a. ʒ j. M. F. l. a. pessus in modum digiti, exiccandi, & usus tempore oleo commun. vel butyro oblinendi. ℞. Mell. cochl. ij. rad. helleb. nigr. ʒß. ⊖ comm. ℈j. F. l. a. pessus. Loco mellis etiam recipiuntur, quæ in candelas formantur licet sint ferè molliora, & adduntur mitigantia alia. Sic in fluxu hæmorrhoidum immodico feliciter id fieri potest, si sebo cervino vel hircino commisceantur species adstringentes ex thure, mastich. balaust. sang. dracon. Sic in ulceribus vel ardore etiam uteri fingi potest pessus ex sevo hircino, qui inungatur linimento de lithargyr. vel de cerussâ, vel diapomphol. & immittatur. Sic medicamenta pulverisata etiam aliis liquoribus, v. gr. terebinthinâ, cerâ, adipe, sevo, ladano, styrace, galbano &c. excipiuntur, probè miscentur ac in figuram pessi, cui filum alligatum sit, aptantur. Pro pesso v. g. hysterico & discutiente ℞. Sem. nigell. myrrh. a. ʒ ij. fol. salv. ʒ j. castor. ℈j. gall. mosch. ℈ ß. mosch. zibeth. a. gr. ij. ladan. styr. liquid. a. q. s. M. F. pessus, qui sindone obligetur & alligato filo immittatur.

5. *Suppositoria, utero & ano debita molliora ἀφορμῶς magis, vel saltim consistentiæ laxioris conficiuntur.* Talia sunt pro ano quidem globuli ex ficubus inversis, præterea ex vitello ovi, croco, melle, & sale, quæ simplicia in rarum linteum induntur, & in anum introduntur. ℞. vitell. ovi n. j. ⊖ comm. ℈j. M. linteoque excepta ligentur filo, cujus appendix aliqua relinquatur, ut pro arbitrio extrahi possit; irrigatus oleo nodulus indatur. Verùm hæc paulo rariora sunt, & certis potius casibus locum habent, verbi gratia in tenesmo, ubi non tàm stimulare est animus, quàm demulcere; item in doloribus hæmorrhoidum &c. ita ut magis tunc sint ἐπίθετα quàm ὑπόθετα. Ast in uterinis suppositoriis id frequentius in usu est, adeò ut etiam virginibus hujusmodi molliora suadeantur magis, quàm pessi solidi. Cumque latius hæc pateant, operæ pretium est paulisper hæc dispicere. Sic talis generis pessi fiunt (1.) ex solis pulveribus aliisque sindone exceptis. Legi meretur hanc in rem locus *Ang. Sala S. 4. ess. veget. cap. 3. p. 20.* ubi scribit se hellebori nigri vim & efficaciam in aliquot gravibus, præsertim matricis, ex mensium retentione, affectibus expertum. Quo casu fœminis cujusvis ætatis, temperamenti & conditionis ℈ j. hellebori nigri nodulo serico exceptum, per vices renovatum, locis muliebribus applicatum, quoad necessitas postulaverit, gestare præcepit, à cujus usu mutatio & quædam quasi contractio per totum corpus oborta, eatenus duravit, donec menses pedetentim promanare cœperint, quod admiratione non caret. Par ratio est lanæ carptæ, gossypii vel linteaminum conceptorum, unde *Paulus* & *Aetius* pessus dicunt esse lanam concerptam & ad digiti formam rotundam, quâ medicamenta, succi olea, unguenta, linimenta, imbuuntur, excipiuntur, ac pudendis muliebribus induntur. Sic in pruritu ℞. lanam carmin. & ad digiti formam contort. imbuatur succo centaur. min. & indatur. In mensibus immodicis.

℞. Linteamina in pessi formam accommodata, imbuantur decocto gallarum, vel liquore styptico. Item formetur pessus ex bombace, lanâ aut linamentis, & imbuatur linimento, quod habet sterc. porcin. ℥ ß. bol. arm. ʒj. succ. burs. pastor. vel plantag. q. s. vel ℞. Gallar. ʒ ij. balaust. ros. rubr. a. ʒiß. colcothar. pil. lepor. a. ʒj. succ. acac. hypocist. a. ℈ij. bol. armen. ℥ ß. excip. succ. plantag. F. pessus. (2.) Sacculi oblongi & medium digitum crassi, ex linteo raro, vel tenui sindone concinnantur, ac vel simplicibus contusis succulentisque, ut allio tuso, nuce moschat. vel aridorum simplicium, ut rad. cyclam. bacc. heder. arboreæ, pulveribus implentur, filo affixo in uterum indendi, ol. lil. albor. castor. vel liquore conveniente prius perfusi.

6. *Glandes & pessi sunt vel stimulantes, vel mitigantes.* Generalis hic duplex usus sufficere potest, quod reliqui speciales sub hoc alterutro militent. Sic stimulantes inprimis propriè dicti & duriores sunt, quæ alvum adstrictam solicitant, quæ ascarides exstimulant & necant, quæ exstimulant clysteres retardantes, unaque sensum quoque obtusum magis in affectibus soporosis. Frequentissimus hic est usus in constipatione alvi; item cum ægri vel præ virium imbecillitate clysteres admittere non possunt, vel præ timiditate nescio quâ aut pudore quodam subrustico eosdem sibi applicari nolunt. Suppositoria ergò clysterum sunt succedanea, & monitoria, si scilicet restiterint, nec injecta satis tempestivè reddantur, quemadmodum in colicâ fieri & alias assolet, tunc enim suppositoriis evocantur quoque. Eodem modo suppositoria uterina sive pessi stimulant in suppressione mensium, ventositate impuritate, retentione secundinarum, fœtus mortui & molarum. E contrario mitigant quoque suppositoria. Verum quidem est, omnia ano injecta stimulare, id tamen cum grano salis est intelligendum; Mitigant suppositori-

ria ratione materiæ ex quâ, & ratione modi applicandi considerata. Mitigant improprie dicta, molliora, & mucilagine anodyna prædita. Mitigant in hæmorrhoidibus immodicis sistendis, fissuris ani, quas rhagades vocant sanandis, in doloribus & inflammationibus sive ardoribus, è transitu acrium humorum enatis, sedandis, in diarrhœis, dysenteriis, & tenesmo ipso pro re natâ. Faciunt huc inter alia ungt. de cerussa, litharg. diapompholig. Comitiss. rosat. popul. sevum hircin. cervin. mucilagines, aliaque, materia enim aliunde facile nota est. Tacemus hiantem & relaxatam alvum constringentia. Sic & pessi sistentes in mensium fluxu immodico, anodyni, mundificantes, carminativi, mitigantes, sedantes pro usibus uterinis faciunt.

7. *Adhibitionem suppositoriorum limitant partium teneritudo, affectus & circumstantiæ aliæ.* Cavendum est à suppositoriorum usu in hæmorrhoidum occlusione in genere, metus enim est, ne rectum intestinum inflamment, exulcerent, & in dolores adigant, unde parum tuta sunt eo casu, postponenda hirudinibus, frictionibus, aut potius ipsis internis aperientibus. Abstinendum in specie (exceptis dictis mitigantibus) cum hæmorrhoides cœcæ ac dolentes ægrum affligunt, quando podex aut est inflammatus aut exulceratus, tenesmo afflictus aut aliàs tumefactus, suâ quippe duritie dolores exasperant, unde varianda sunt tunc, quod diximus. Præstant etiam adhibitis suppositoriis utrisque utentes decumbere & in lecto quiescere. &c. *Wedelius.*

Suppositoria ex IOH. MICHAELIS.

Suppositoria Purgantia.

℞. *Mellis crudi* ℥ j. *Muscerdæ seu sterc. mur.* ʒ j.
F. l. a. Suppositorium.

℞. *Mellis communis* ℥ j. *Spec. hieræ picræ cum agar.* ʒ j. *fellis tauri inspissati* ℈ j.
F. l. a. Suppositorium.

℞. *Suppositor. acut. N ij. Illinantur* ☍ *diacolocynth. & aspergatur* ⊕ *cum* ☿ *fixato vel* ⊖ ✱ *vel* ⊖ *gemmæ vel* ⊖ *purgante. Vel*

℞. *Sterc. mur.* ℈ ij. *rad. helleb. albi* ℈ j. *cum s. q. mellis*
F. l. a. Suppositorium.

In Vermibus ascaridibus.

℞. *Fellis Tauri inspiss. succi absinth. inspiss. ana* ℈ j. *aloes myrrhæ ana* ℈ ß. *cum s. q. mellis*
F. l. a. Suppositorium.

Ad Lumbricos alliciendos.

Commendat Quidam saccharum penidium in formâ suppositorii: Ubi etiam convenit suppositorium ex lardo.

In Flatibus pellendis.

℞. *Pulv. cumini carvi ana* ℈ j. ⊕ *cum* ☿ *fixati* ʒ ß. *c. s. q. Elect. de baccis lauri & mellis*
F. l. a Suppositorium.

Suppositoria adstringentia fiunt ex extractis symph. tormentillæ cum sero hircino & cera.

Ad alvum adstrictam suppositoria ex vitell. ovorum ⊖ & butyro certum experimentum, & ubi nullum aliud juvat cum linteo toto instar turundæ applicatur, quod est arcanum Mulierum.

Turunda in Rhagadibus & fissuris ani.

℞. *Emplastri de cerussâ* ℥ ß. *camphoræ gr. vj. cum unguent. rosato pomato & oleo rosarum.*
F. l. a. Turunda, oblinatur & indatur in anum.

Suppositoria ex Hadriano à MYNSICHT.

Suppositoria.

In Epilepsia, Apoplexia, Vertigine, Subeth, Congelatione, Stupore &c.

℞. *Trochisc. alhandel. agarici trochiscat. ana* ʒ j. *hellebori nig. fol. senæ ana* ʒ ß. *sal. gemmæ, nitri ana* ℈ j.
Mellis q. s. fiant suppositoria duo grossa & oblonga ut est moris.

Suppositoria Anodyna.

℞. *Sem. Cymini, rutæ ana* ʒ ij. *mumiæ transmarin. Opii thebaic. ana* ʒ j *flor. papav. errat. croci orient. ana* ℈ j. *styrac. calamit. castorei veri ana* ℈ ß.
Misc. & f. pulvis, qui melle excipiatur.

Suppositoria Stiptica contra Dysenteriam ventrisque fluxus.

℞. *Hypocistidis* ℥ j. *gallar. turc. acaciæ ana* ℥ ß. *cort. granator.* ʒ iij. *rad. althææ, glycyrrhiz. ana* ℥ j. *corn. cervi ust. croci martis, sang. draconis ana* ʒ ß.
Misc. & cum albumine ovorum & succ. plantaginis f. l. a. suppositoria.

Suppositoria Dysenterica Anodyna & somnum conciliantia.

℞. *Mellis cocti* ℥ iij. *sem. hyoscyami alb. papav. nigri, ana* ʒ iß. *opii thebaici, balaustiar. spodii, olibani, ana* ʒ j. *flor. papav. errat. crocis Orient. ana* ℈ j.
Misc. & fiant l. a. suppositoria.

Suppositoria Carminativa.

℞. *Cort. Aurantiorum, flor. chamomill. ana* ʒ iß. *sem. cymini, carvi, seselios, ameos, agni casti, cherefolii, rutæ ana* ʒ j *Pul. colocynthid. salis vulgaris. ana* ʒ j.
Mellis q. s. Misc. & fiant l. a. suppositoria.

Sus, vid. *Porcus.*

SYCOMORUS.

Sycomori nomen adeptus est hic fructus à similitudine quam ad utrumque fructum, ficum & morum habet. Unde ridiculos eos esse ait Galenus, qui Sycomora dicta putant quòd μωρῶς συκοῖς, id est, fatuis ficubus similes existant? quibus verbis Dioscoridem notare videtur; nec quenquam hactenus inter probatos autores Græcos vidimus qui per ω scribat, inquit J. Bauhinus.

Dicitur etiam hæc arbor Sycaminus.

Est autem Sycomorus nihil aliud quam ficus genus fructu ex arboris trunco exeunte.

Vires. Pomum Sycomori alvo utile est, sed perquam exiguum præbet alimentum, stomachoque adversatur, refrigerandi & humectandi alvumque lubricandi vim ei attribuunt, unde febricitantium stomacho utiliter imponitur cum rosaceo. Galenus in curatione tumoris ex crasso vaporosoque spiritu mirum in modum commendat emplastrum διὰ συκομόρου.

Lachryma arboris vim habet emolliendi, vulnera conglutinandi, & ea discutiendi quæ ægre maturantur. Bibitur etiam nec non & illinitur contra Serpentum morsus in scirrhum induratos lienes, stomachi dolores atque perfrictiones: celeriter vero teredinem sentit.

Fiebat antiquitus & vinum è Sycomoris, quod facile in acetum acre degenerabat *Raius.*

SYLPHIUM, vid. *Laserpitium.*

SYMPHITUM.

Symphitum Maius.

Symphitum ἀπὸ τοῦ συμφύειν connasci dictum esse manifestum est, ὅτι τὰ κρέα συμπήγνυσι, quod carnes conglutinet dum coquuntur additum. Floribus cylindraceis, pendulis cum cerinthe convenit, seminibus ad singulos flores, quaternis iisque lucidis & politis lithospermi instar, ab eadem differt.

Nomina. Consolida major *Ger.* Symphitum magnum

ginum *I. B.* majus vulgare *Park.* Symphitum consolida major *C. B.*

J. B. Læto (& humido) solo satis obvium, radices surculosas & crassas demittit, foris nigras, intus albas, sapore fatuo, sed magnopere viscido & lento. Caules sesquicubitales & altiores, (crassitudine digitali) inanes hirsuti, asperi, & membraneis foliorum alatis appendicibus inæquales. Folia Helenii foliorum formam pene imitantur, acuta, rugosa, hispida (marginibus æqualibus) nullo ordine posita. Flores in summitatibus caulis & ramorum simul multi (antequam aperiuntur caudæ Scorpii in modum revoluti, veluti flores Echii Scorpioidis dicti aut Heliotropii,) penduli nolarum instar, non raro ex pallido & luteo candicantes, interdum purpurascentes, ex calice hirsuto in quinque segmenta acuta diviso, ipsi pariter summo margine in totidem acutas lacinias partiti, quibus totidem in penito flore adnatæ ligulæ herbidæ, totidemque stamina brevia cum suis apicibus albidis in interstitiis ligularum, stylus longus flori concolor è centro calicis oritur, dilapso flore residuus, circa quem semina quatuor simul juncta calicis fundo adnascuntur. Semina Echii similia calore pullo Anchusæ degeneris dictæ, splendentia velut lithospermi, iisdemque magnitudine paria.

In aquosis ad rivos & fossas: Maio mense floret.

Vires. Vulnerarium est è præcipuis celeberrimum, mucilaginosum incrassans, humorum acrimoniam obtundens. Usus præcip. in fluxionibus quibuscunque, inprimis alvi, in erosione pulmonum ac phthisi. Schrod. ego (inquit J. Bauhinus, cum quo etiam sentit C. Hofmannus) nolim uti radice Symphiti in omnibus vitiis è thorace expurgandis, sed tantum in iis quæ eveniunt à tenui, subtili & calida materia

Flores in vino rubro coctos, bisque in die sumptos in cruenta urina optimos scribit Camerarius.

Extrinsecus vulnerum sanguinem sistit, & fracturas ossium consolidat, quotidianâ experientiâ attestante; unde & Anglice à nonnullis Bone-set dicitur. Hujus virtutis in vulneribus agglutinandis & fracturis ossium consolidandis evidens argumentum est, si modo verum experimentum illud à veteribus proditum, quod scil. radices Symphiti (majoris) carnium frusta quibuscum coquuntur cogant ita ut coalescant.

Radices recentes minutim concisas, tusas & impositas ad dolores podagricos leniendos, & ulcera serpentia aut etiam gangrænas compescendas commendat Parkinsonus. Explicatius *D. Hulse.*

Recipe hujus radicum quantum vis; tunde in mortario donec in massam redigantur, quæ super alutam extendatur & applicetur parti dolenti.

Medicamentum hoc ad dolores podagricos & nonnunquam etiam ischiadicum leniendum valere itteratis experimentis attestantibus ab amico quodam certior factus sum. Quin & multos eo usos ad brachiorum dolores cum motus privatione conjunctos; aliquem etiam ad venereum quendam post multas embrochationes frustra tentatas, non sine successu.

Radyx Symphiti siccata & pulverisata in aqua tepida fontana dissolvatur, agitando usquedum à ferrumine aut visco Symphyti lentescere ex parte aqua advertitur: quod simplicissimum medicamentum tum adversus hæmorrhagias, tum fracturas & luxationes artuum solertiores Chirurgorum multis aliis compositis anteponunt laborat quidam ulcere cacoethe, quod Chirurgi cancrum pronunciabant, sed curare non poterant: accedens Agyrta accipiebat Rad. Symphiti majoris & deraso superiore cortice nigricante, reliquam ut poterat contusam & linteo inductam quotidie bis imponebat. Æger convaluit: cancer tamen recens erat, nec octo aut decem circiter septimanas excesserat. D. Soame ex observat. Hieron. Reusneri à Velschio editis. *Raius.*

SYMPHITUM MINUS, vid. *Bugula*.

SYMPHITUM MINIMUM, vid. *Prunella herba*.

SYRUPUS, vid. *Sirupus*.

LIBER XIX.

Continens ea quæ incipiunt à Literâ

T

TABACUM.

Nicotiana dicta est hæc herba à Joanne Nicotio Ulyssiponæ Lusitaniæ Regis Galliæ Legato, quam à Belga quodam è Florida allatam accepit, & in Galliam intulit, anno 1559.

Tabacum dicitur à Tabaco insula Floridæ adjacente C. Hofman. quod nomen aliis omnibus quibus insignitur prævaluit.

Brasiliani dicuntur vocare Pætum seu Petum. Botanici nonnulli ob vim narcoticam ei cum Hyoscyamo communem Hyoscyami speciem faciunt, & Hyoscyamum Peruvianum appellant. Verum cum facie externa distet, & partium præcipuarum, floris puta & seminis ejusque conceptaculi figurâ, quantumvis viribus conveniat, ab Hyoscyamo distincta & sui potius generis planta censenda est.

Notæ ejus sunt flos è tubo longo in latitudinem expansus, vasculum seminale bivalve, seminibus minutissimis innumeris refertum. Folia in caulibus alternatim posita,

Vires & Usus. De Nicotianæ seu Tabaci viribus & usu multi multa. Peculiarem Tabacologiam conscripsit Joannes Neander, Medicus olim Bremanus, & inde Alstedius in sua Encylopedia: Chrysostomus etiam Magnenus: Raphel Thorius hymnum composuit de Tabaco: satis iidem prolixus est in ejus descriptione Nicol. Monardes in simplicium Medicam. hist. cap. 14. vires ejus summatim tradunt Schroderus & J. Bauhinus.

Herba recens abstergit, incidit, resolvit, aliquantulum astringit, resistit putredini. Sternutatoria est, apophlegmatizans, anodyna, vulneraria, vomitoria. Usus præcip. externus, ad catarrhos cerebri exsiccandos, somnum inducendum, lassitudinem ex labore discutiendam, uteri strangulatum compescendum.

A peste præservat (in suffitu) sedat dentium dolores; dissolvit tumorem uvulæ (in gargar.) medetur lichenibus, phthiriasi, prurigini, achoribus ac favo; mundificat & consolidat vulnera & ulcera inveterata, sanat ambusta quoquomodo adhibita (balneatione scil. vel sola impositione foliorum recentium nostratis Nicotia-

næ, &c.) nec tamen protſus uſum quoque refugit internum, dum pro vomitorio exhibetur ſat violento, qua ratione curat febres alioſque morbos: ſed cautione hic opus eſt.

Fumi Nicotianæ in tubo accenſæ ore attracti & redditi per totam Europam uſus eſt creberrimus: pituitam elicit & catarrhos exſicca, unde evacuatis oris & faucium glandulis dentium dolori & capitis gravedini auxiliatur.

Verùm quoniam calfacit & exſiccat, uſus ejus minus utilis eſt, imo nocivus iis qui calidioris ſunt temperaturæ, bilioſis & macilentis; ut in memetipſo expertus ſum, niſi cùm dentes dolent & fauces humore turgent.

Sunt qui fumi hoc modo accepti uſum damnant, audivi (inquit C. Hofmannus) à militibus in Belgio verſatis vidiſſe ſe diſſecta capita eorum quibus patera cerebri ab Anatomicis dicta tota interius eſſet nigra, licet à carnifice interiiſſent. Audivi à Patricio Norico, qui in ſuperiori bello Bohemico vidit omnes qui in conflictu cum hoſtibus interierint Anglos habere talia capita. Hinc diſcant ſapere qui alias ſapere nolunt. Idem nobis affirmant Dom. Boucheret Pharmacop. Londinen.

Si hæc vera ſint (de quo tamen eſt cur dubitem) non inde tamen ſequitur fumum nocivum eſſe, cum multos novimus qui hodie & copioſe per plures annos eo uſi ſunt, ſanos tamen & validos vitam ad extremam ſenectutem produxiſſe, nec ullum inde incommodum, ſed potius maximum juvamen percepiſſe: aliis enim ventriculum refocillat & concoctionem promovet, aliis alvum leniter ſolvit: alii nullum inde commodum, at neque damnum ſentiunt, quibus uſus ejus adiaphorus eſt.

Uſum hujus fumi prius in Angliam intuliſſe dicitur D. Gualterus Raleghe, ex America redux, ubi ſervos & mancipia eo uſos obſervavit ad ſomnum conciliandum.

Foliorum pulvis inſpiratus attractuſque naribus (qui mos in Italia uſitatiſſimus eſt) verbera & cujuſvis generis ſupplicia non ſinit ſentiri, vires addit, auget animum & ad labores tolerandos infractam vim, verum in eo utendo cauto opus eſt, ne modum excedas. Hernandes.

Folia nicotianæ viridia, contuſa & applicata ſedant dolorem podagricum & vim obtinent narcoticam. Inde etiam æſtum & puſtulas ab urticis excitatas nicotianæ ſuccus aut folium viride applicatum reſtinguit & ſanat.

Modum quendam purgandi cerebrum ſingularem refert Joannes Terentius notis in Hernandes quem à Capuccino quodam didicit, qui ſe multos à podagra liberaſſe aſſerebat. Ex nicotianæ arido folio quantum juglandi poſſis includere ſumitur, digitiſque compreſſum linteolo mundo, vel ſerico includitur, & in nodulum nucis ponticæ magnitudine figuratur, filoque compingitur. Cum nodulum ori indimus & lingua ad palatum ſublevamus per dimidiæ horæ ſpatium ſtatim effluit pituita tenaciſſima, fili inſtar ex ore dependens, quæ capite inclinato in vas ſubjectum excipitur. Et licet aliqua cerebri vertigo ſequatur, ea tamen niſi cerebrum admodum calidæ ſit naturæ ſtatim evaneſcit, eſtque omnino innoxia.

Nonnulli nicotianam ob vim narcoticam frigidam eſſe volunt. Verum calidam eſſe arguunt, odor reſinoſus non ingratus, & ſumma acrimonia, quâ & fauces urit, & non minore purgat per vomitum violentia quàm ipſe helleborus, ut experientia multorum conſtat. Tandem nullum (inquit Joan. Terentius) hactenus innotuit narcoticum, quod non ſit calidum.

Ad calculum è renibus abigendum uſus aquæ ſtillatitiæ nicotianæ viridis plures tenaciter adhærentes abegit. Cheſneau ex Zacuti lib. 2. prax. mirand. obſerv. 66. E collectaneis D. Hulse.

Ad dentium dolorem ♃. Tabaci probe calcinati in crucibulo, inde in cavum dentis, & ſtatim dolor ſedatur, ut pluries expertus ſum, Cheſneau. Olei Tabaci gt. j. vel altera linguę vel ori felis aliuſve animalis inſtillata ocyſſimè illud interimit. Franciſcus tamen Redi obſervat non omnia animalia interficere oleum, neque quæ perimit, eodem omnia temporis ſpatio: cum magna hoc reſpectu intercedat differentia inter Tabaci plantas, interque animalia in quæ agit, D. Tancred. Robinſon. utuntur Chirurgi ad torporem ubi membra abſcindunt D. Palmer è dictatis D. Hermanni.

Commendo uſum Tabaci in peſte; me enim liberabat peſte correptum; omneſque fere domus, in quibus hæc planta vendebatur & Noviomagi & Londini liberæ erant à contagio cum vicinæ infectæ eſſent. Diemerbrochius de peſte. Ex adverſariis D. Tancr. Robinſon.

Ad paralyſin, ♃. Folia Tabaci viridis, infundantur in vino malvatico, hoc vino fricentur partes reſolutæ poſt ſudores. Præſtat omnibus externis remediis, Hartman. Communicavit ingenioſiſſimus vir. D. Edv. Hulse.

Teſtatur Anton. Recchus fumum Tabaci in uterum inſpiratum, in ſuffocatione ejus, in difficili anhelitu, mulierum Anguſtia, ſyncope, mira præſtare, atque dicto citius. Ex excerptis D. Hulse.

Folia Tabaci ſi manui, chartæ aut linteo affricentur colorem pulcre viridem præbent. Obſervante D. Merret. notis in Anton. Neri p. 265. exemplum violentæ vomitionis ſemper immediate ſequentis inſperſionem pulveris Tabaci ſuper femur contuſum & laceratum habetur Ephem. Germ. An. 12. obſ. 108. ut me monuit D. Tancr. Robinſon.

Nobilem virum adeo pinguem vidi, ut equo inſiſtere nequiret quin ſtatim ſopiretur, nec loco fere moveri poſſet: ille tamen nunc huc, nunc illuc vadit, mole illa deperdita, & priſtinum habitum recuperavit, quod ſola maſticatione foliorum tabaci peractum fuit, ut ipſe mihi aſſeveraverit; pituitoſis enim & frigidis corporibus utile eſt. Petrus Borellius cent. 2. obſ. 2.

At maſticatio Tabaci non ſemper & in omnibus eundem effectum habet, ut ipſe experientiâ didici in amico quodam noſtro, qui ob id nihilo macilentior effectus eſt: affirmavit tamen ejus uſum dentes antea vacillantes firmaſſe.

Novi tres juvenes robuſtiſſimos à dyſenteriis liberatos propinando decoctum Tabaci, quod maxima ſua violentia totam mali cauſam evacuavit, & reliquit anodynam & narcoticam qualitatem Diemerbrokius obſ. Medic obſ. 19. quamvis hoc iis bene ceſſerit, nimis tamen temerarium foret, me judice, illud in exemplum trahere, & nicotianæ decoctum dyſentericis promiſcue propinare, purgat enim violenter tam per vomitum quam per ſeceſſum.

Williſius noſter Tabaci uſum in caſtris commendat, poſſe enim commeatus inopiam, quæ inibi frequens eſſe ſolet, ſupplere & milites laborum & periculorum minus ſentientes efficere. Morbis inſuper caſtrenſibus, colicæ, diarrhææ, ulceribus capitis & artuum doloribus, apprime conducit, tam præſervando quam ſanando.

Lixivium Tabaci frequenter adhibetur in pſora & lepra pecudum ac jumentorum D. Tancred. Robinſon, qui & præcedentem obſervationem miſit.

Nocumenta & incommoda quæ uſum tabaci ſequi ſolent videri poſſunt in Sereniſſ. Regis Jacobi tract. de Tabaco, & Simonis Paulli de abuſu Tabaci. *Raiu.*

TABELLÆ.

De iis vid. ſub titulo *Rotulæ* Hic rurſus tantùm paucula ex Pharmacopæâ *Lemortiana & Bateana.*

Tabellarum Præparatio ex D. LEMORT.

Immodicus Sacchari uſus in tota fere Medicina Galenica obviam venit, unde non minimus eorundem *Medicamen-*

dicamentorum contemptus & *fastidium* ortum duxit: imo per nimiam *facchari fermentabilitatem* & pulverum in eo dilutionem *vehementius divisa à se invicem particulæ,& figuram & efficaciam* suam *citissime* contra intentionem Medicam & cum damno *Ægrorum mutant.* Non alibi autem manifestius hæc ratio valet, quam in *Tabellis*, quæ fere totæ quantæ quantæ saccharum sunt, in gratiam autem *delicatulorum* hæc *semi-medicamenta* huic etiam ordini inseremus, præcipue, quoniam hæc non raro *Aulicis Medicis*, ut *& gustum* potius, quam vires medicamenti expetentibus *delicatis*, & palato suo deditis arridere observemus.

Tabellæ igitur *sunt Electuaria solidissima, ob solum gustum, si mero interno usui destinentur; & masticationem gratam paranda. Diversæ* attamen fieri queunt pro *intentione* & lubitu Medici & Ægri. *Saccharum* sola basis & recipiens existit in hoc medicamenti genere, unde etiam, ubi Saccharum ad *soliditatem* reducendum præscribit *Medicus* ad *Tabellati* consistentiam illud coquendum esse dicit. *Sequentes* existunt differentiæ:

1. Fiunt è meris *pulveribus* & *Sacchara* : Pulveres hi vel mere *terrestres* sunt, ut perlæ, &c. & in minori quantitate permiscentur, vel gummosi & resinosi existunt, & in majori copia *Saccharo* cocto adduntur, unde præparatio variat.

Tabellæ Perlatæ.

℞. *Sacchar. albissim. cum aqu. Rosar. ad consistentiam tabell. percocti* ℔ j. *margarit. præpar.* ℥ß.

M. f. s. l. a *Tabellæ.*

Vires. *Cardiacæ sunt, acidum infringunt, sed præstat Perlas præpar. in substantia exhibere.*

Tabellæ purgantes.

℞. *Scammon. præpar.* ʒ j *rad. jalapp. Fol. Senn. an.* ʒ ij. *rhabarb. el.* ʒ iij. *merc. dulc.* ℈ j. *Sacchar. albiss. in aq. vel infusion. Tanaceti ad tabell. consistent. cocti* ℔ j.

M. f. s. l. a. *Tabellæ.*

Vires. *Alvum leniter subducunt, vermes necant, putredini resistunt. Dosis à* ʒ ß. *ad* ℥ ß.

Pro Vermibus Tabellæ.

℞. *Sem. zedoar* ʒ ij. *corall. præpar.* ℥ iß. *camphor. gr. vj. merc. dulc. croc. mart. aper. an.* ℈ j. *santal. rubr. scammon. sulph. an.* ʒ j. *facch. albissim.* ʒ vj.

Infusionis limpidæ ex Tanaceto & abrotano cum aqua ferventi factæ.

Coquatur *Saccharum* ad consistentiam *Tabellati* cum illa infusione coagulanti immisce pulveres, celerique manu effunde, & in debitas *formas quadratas* mediante cultello reducito, quibus adhuc calentibus superliniatur aliquid olei fœniculi ad gratiam, dein ad usum recondantur.

Vires. *Vermibus & putredini resistunt, levissime purgant, infantibus prosunt in lienis obstructione &c. Dosis à* ℈ j. *ad* ʒ j.

2. Fiunt & ex *acidis*, verum minima quantitas *acidi* cum possit admisceri, *sequenti* modo procedendum est:

Tabellæ de Berberis.

℞. *Sacchar. albiss. pulverisat.* ℔ j. *incalescat, donec fere liquefiat, dein adde succi berberorum evaporat. ad medias* q. s. M. f. s. a. *Tabellæ.*

Vires. *Leviter refrigerant, sitim temperant, unde conveniunt in morbis, & febribus ardentibus &c. Dosis pro re nata.*

Eodem modo fiunt *Tabellæ* de succo Limonum &c.

3. *Olea stillatitia* non facile Saccharo permiscentur, quin solidam consistentiam tollant, ideoque hunc in modum confici solent:

Tabellæ Garyophillatæ.

℞. *Sacchar. ad consistentiam tabell. cocti* ℥ v. *huic fere coagulato adde olei garyoph. gut. vj.*

M. f. s. a. *Tabellæ.*

Vires. *Ventriculum roborant, frigidis morbis è viscida intemperie ortis medentur.*

Etiam effuso in *Tabellas* saccharo, cum plumaceolo *oleo* imbuto superficies sacchari calentis leviter obduci potest; sic oleum absorbetur, & *Tabellæ odore & sapore olei* imprægnantur.

Hæ tabellæ notiores esse solent iis, qui Condimenta varia è saccharo conficere solent, quam Pharmacopæis, quoniam, ut superius dictum potius ad gratiam, quam ad vires inde obtinendas conficiuntur, ideoque non diu hisce immoramur.

Sacchari descriptionem hic obiter addemus, ad meliorem notionem inde obtinendam tam in viribus ejus Medicis, quam in *præparationibus* compositionum. *Saccharum* est succus arundinis condensatus, naturaliter constans particulis aquosis, viscosis, ramosis & terrestribus. Viscosæ & aquosæ partes plurimæ mediante arte ab ipso separantur, unde magis solidum & durabile saccharum evadit: Aquoso-viscosa pars enim ab *Aeris* humido facile dissolvitur, & diffluit in nigricantem succum fluidum. Cæteræ partes Viscoso-ramosæ albicant, quæ albedo eo intensior est, quo aliæ magis ab hisce separantur; inde etiam *soliditas ejus* major vel minor existit: Hæ maxime in usum trahuntur pro *Tabellis* conficiendis; Cæteræ non adeo, ut dicunt, retinatæ pro syruporum confectione sufficiunt, quæ & meliores ei usui sunt, quoniam non facile concrescunt in *cristallos &c.* Quoad cæteras ejus *actiones in ejus mixtione*, extractione &c. hæ præcipuæ sunt:

1. Non facile *oleis* vel pinguedinibus associatur coctum, vel solutum saccharum, sed tantum *pulverisatum.*

2. *Acidorum consortium ipsi inimicum*, si solidam retinere & recuperare debeat consistentiam; imo & *color* illius exinde mutatur, ut in syrupis notavimus.

3. Valde *inflammabile* est ob partes ramosas ibidem existentes in sat magna copia.

4. *Extractionem difficillime* admittit menstruis *spirituosis* vel ramosis, *dissolutionem* autem *facilem in aqua.*

5. *Spiritum* valde *acidum* in destillatione exhibet, ut & oleum empyreumaticum, ut omnia fere ramosa vegetabilia.

6. *Fermentationem* facillime subit dilutum cum *aqua.*

7. *Alcalia* in ipso *deliquationem* partium *aquoso-viscosarum* promovent, unde in usum trahuntur lixivia è *calce* confecta ad ipsius depurationem.

Ex hisce ejus natura satis patet, & quodnam Saccharum pro *Tabellis* præcedentibus, Syrupis & conservis eligendum sit; iis ergo nunc diutius non immorabimur brevitati studentes. *Le Mort.*

Tabellæ variæ ex Pharmac. BATEANA.

Tabulæ Absinthiacæ.

℞. *Sacch. albis.* ℔ j. *Aq. Abs. q. s. coq. s. a. instillando* ☍ *ol. Abs. gut.* 60; *& effunde in marmor.* Stomachicæ, hepaticæ, splenetticæ, &c.

Tab. Amydaloïdes.

℞. *Partium albar. benz. opt.* ℥ j. *Fl.* 🜍 ℥ ij. *irid. flor.* ℥ i ß. *sang. dracon.* ʒ j. *facch. alb.* ℥ xij. *mucilag. gum. trag. in* 🜄 *os. extract. q. s. f. Tabul. s. a.* In Asthmate, Tussi, Phthisi, &c. præstantissimæ.

Tabul. de Angelica.

℞. *Rad. Angelic. rec. ad mollitiem coct. & per setaceum traject.* ℥ i ß. *facch. opt.* ℥ xij. *mucilag. gum. tragac. q. s. f. Tabulæ albissimæ.*

Tabulæ Anthisynanchicæ.

℞. *Flor. sulph.* ℥ j. *cyncopri subtilit. pulver.* ℥ iij *sang. dracon.* ʒ ij. *olei anisi gut. vj. facch. albiss.* ℥ viij. *cum mucilag. gummi tragacanth. q. s. f. Tabellæ.*

Tabellæ de Aurantiis.

℞. *Cortic. externi aurant. citri limonior. candefactor. an.* ℥ j. *confection. anisi & zingiber. an.* ʒ iij.

Galang. ℈ ß. *caryoph. num.* II. *nuc. m. condit. num.* 2. *Aromat. Rosat.* ℈ IV. *Amygd. decort. rad. eryng. candefact. an.* ℥ j. *pinear. pistach. an. nu.* x. *mosch. zibet. an. gr.* 4. *Ambr. gris.* ℈ j. *sacchar. alb.* ℔ ß. *mucil. tragac. in* 🜄 *os. fact. q. s. ut f. Pasta, & exinde Tabulæ s. a.* Antiscorbuticæ, Cordiacæ, Carminativæ &c.

Tab. Burgesianæ.

℞. *Glyc. rec.* ℔ j. *decoct. passular. scabios. & violar.* ℔ VI. *Infund. per dies* 3. *& coq. ad dimid. f. expressio, quæ exhaletur ad mellaginem: cui adde sacch. cand. alb. pulverat.* ℥ XII. *gum. tragac. pulverat.* ℥ ij. *ol. anis. gt.* XX. *ambr. gris. gr.* iij. *contunde opt. ut f. massa, ex qua formentur Tab. vel Rotulæ, s. a.* Bechicæ, Cardiacæ, &c.

Tab. Cardialgicæ.

℞. *Cret. candid.* ℥ ij. *oc.* ♋ ℥ j. *nuc. m.* ʒ j *sacch. albis.* XII. *mucilag. sem. cydon. q. s. ut f. Tabulæ.* Titulus demonstrat vires.

Tab. Carminativæ.

℞. *Sem. Dauci com. pulverat.* ℥ j. *sacch. opt. in decoct. sem. dauci com. solut.* ℥ XIJ. *coq. & effunde s. a. Aliter.*

℞. *Sem. Cardamom. cras. pul.* ℥ j *flaved. cortic. aurant. minutiss. incis.* ℥ ij ß. *sacch. opt. in* 🜄 *Ros. cum tertia parte* ▽ *Thymi solut.* ℥ XVJ. *coq. & effund. s. a.* In flatu optimum Remedium.

Tab. Catharticæ.

℞. *Diagryd.* ʒ i ß. *crem. tartari,* ʒ vj. *ol. st. caryoph. gt.* vj. *sacch. albiss.* ℥ IV. *mucilag. gum. tragac. in* 🜄 *os. fact. q. s. f. Tabellæ s. a.*

Tab. Dialthææ.

℞. *Pulveris Rad. alth.* ℥ ij. *glyc.* ℥ j. *Fl.* 🜍 ʒ vj *gum. tragac.* ʒ ij. *sacch. opt.* ℥ XIJ. ▽ *pectoralis q. s. f. Tab. s. a.*

Tab. Diambræ.

℞. *Spec. Diambr.* ℥ ß. *sacch. alb.* ℥ viij. ▽ *cinnamom. q. s. coq. s. a.* Cardiacæ, Cephalicæ, stomachicæ, &c.

Tab. Diatragacanthi.

℞. *Spec. Diatragac. frig. rec. fact.* ℥ ß. *mosch. ambr. gris. an. gr* j. *zibeth. gr.* 2. *sacch. opt.* ℥ XIJ. 🜄 *os. Dam. q. s. contund. in massam. & f. Tab. albissima.*

Tab. Divinæ.

℞. *Lact. Apyrothii* ℥ ij. *sacch. alb.* ℥ vj. *mucil. cydon. q. s. f. Tab. drachmales.* In hæmorrhoidibus curandis Arcanum est. Valent præterea in scabie, asthmate, &c. Dos. nu. 3. vel 4. bis vel ter in die.

Tab. Embryonum.

℞. *Pulverum Rad. bistort. ebor. coral. r. coriandr. ppt. an.* ℥ ß. *succin. alb. crystall. bacc. cherm. an.* ʒ ij. *sacch. alb.* ℥ XVJ. ▽ *cydon. q. s. coq. s. a. addendo ol. cinnam. gt. vj. & effunde.* Virium sunt magnarum in Abortu præcavendo, fœtu roborando, &c.

Tab. Emeticæ.

℞. *Stibii subtiliss. pulverisat.* ℥ ß. *sacch. opt.* ℥ IV. *ol. anis. gut.* V. *mucilag. gum. tragacanth. q. s. f. Tabellæ.* Dos. gr. 16. ad 40.

Tab. Farfareæ.

℞. *Fol. tussilag. sereno cœlo collect. & (abstersâ mucositate aridâ cum linteo madido, irrigando demum Vino Hispan. & exiccando) pulverisat.* ℥ ß. *glyc. pulverisat.* ℥ ß. *sacch. cand. alb. subt. pulverisat.* ℥ XIJ. *gum. tragac. in decoct. Pector. solut. q. s. f. Tab. vel Troch. s. a.* Pectorales sunt efficaces in Tussi, &c.

Tab. Fœniculanæ.

℞. *Sacch. opt.* ℔ j. ▽ *Fœnicul. q. s. a. instillando* 🝆 *stil. Fœnicul. gut.* 50. *effunde s. a.* Ad flatum, colicam, &c.

Tab. Griseæ.

℞. *Ambr. gris.* ʒ j. *mosch. gr.* vj *stypter. gr.* ij. *sacch. cand. alb. pulverisat.* ℥ XIJ. *mucil. gum. tragac. in* ▽ *menth. extract. q. s. f. Tabellæ* Cerebrum & cor confortant, Spiritus naturales, vitales, ac animales mirificè reficiunt. Dos. ʒ j. ij. &c, ter vel quater in die.

Tab. Hæmoptoicæ.

℞. *Terræ lemn.* ʒ iij. AB ʒ ij. *lap. Hæmatit. magist. eboris, an.* ℈ IV. *rad. bistort. sem. hyoscyam. cort. limon. rec. minutiss. incis. an.* ʒ j. *sem. papav. alb.* ℥ ß. *rhodosacchar.* ℥ viij. *mucilag. hum. tragac. q. s. f. Tabellæ.* Titulus virtutes indicat. sumantur sæpè in die.

Tab. Helenii.

℞. *Pulp. rad. enul. rec. coct.* ℥ i ß. *sacch. opt.* ℔ ij. *mucilag. gum. tragac. in* ▽ *hyssop. extract. q. s. f. Tab.* Ad Tusses, Asthmata, &c. valde conducibiles.

Tab. Infantum.

℞. *Resin. chelop.* ʒ j. *Ziabach. dulc. subt. pulverisat.* ʒ vj. *sacch. opt.* ℥ iij. *mucil. gum. trag. q. s. f. Tab. pondere* ʒ ß. comedantur manè 2, 3, vel 4. ad vermes.

Tab. Lenthales.

℞. *Glyc. rec.* ℥ viij. *anis.* ℥ iv. *carvi* ℥ j. *aquarum tussilag. hyssop. prassii, an.* ℔ j. *infund. in* MB. *dies* 3, *f. express. fortis, quæ ad mellaginem exhaletur; addendo gum. ceras. arabic. an* ℥ ij. *tragac.* ℥ ß. *per dies* 2. *infus. in* 🜄 *os. dam.* ℔ ß. *Tum adde sacc. opt.* ℔ ij. *mosch. ambr. gris. an. gr.* VI. *pulveris glyc.* ℥ ß. *contunde opt. in dies, & exinde f. Tab. vel rotulæ, s. a.* Pectorales sunt jucundæ.

Tab. de Pipere.

℞. *Cinnam.* ℥ ß. zz. ʒ ij. *piper. nu.* ℈ ij. *calam. arom. mac. nuc. m. an.* ℈ ij *gr.* V. *cubeb. cardamom. min. an. gr.* XV. *caryoph. galang. flaved. cort. aurant. crud. rec. an.* ʒ j. *flaved. cort. citri crud. rec.* ʒ j. *Incide omnia crasso modo, & adde amygd. dulc. excort.* ℥ v. *cort. citri condit.* ℥ j. *sacch. alb. in* ▽ *menth. solut.* ℔ j. *coq. & effunde s. a.* Cephalicæ, stomachicæ, carminativæ, &c.

Tab. Prunellæ.

℞. *Lap. prunell.* ℥ ß. *sacch. opt.* ℥ vj. *mucil. tragac. q. s. f. Tab.* In ore sæpe tenendæ ad sitim in febribus.

Tab. Rosiceæ.

℞. *Ros. rub. exungul.* ʒ vj. *gum. Arab. tragac. an.* ℥ ß. *sacch. opt.* ℥ XVI. 🜄 *os. q. s. ut fiat pasta. Inde fiant Tab. vel rotulæ, s. a. Addi pt. ol. nuc. m. gut. aliquot.* In Catarrhis, tussibus inveteratis, &c. proficuæ.

Tab. Saponaceæ.

℞. *Sapon. Ven. opt.* ℥ i ß. *glyc.* ℥ ij. *rad. irid. Fl.* ʒ vj. *Fl.* ℥ ß. *rad. angelic* ʒ ij. *ol. anis.* ℈ ß. *sacc. opt.* ℥ viij. *mucil. tragac. in aq. hyss. p. fact. q. s. f. Tab. vel Troch. s. a.* In Empyemate, Phthisi, &c. optimè valent. expectorationem efficaciter promovent.

Tab. de Styrace.

℞. *Styrac. cal. colat. pulp. passul. min. an.* ℥ j. *pulveris glyc.* ʒ vj. *xyloal. cinnam. an.* ʒ ij. *nuc. m.* ʒ ij. ℈ ij. AB. ʒ x. *nuc. mosch. condit. siccat.* ℥ i ß. *sacch. opt.* ℥ XX. *mucilag. trag. q. s. f. Tabellæ.* Catarrhales, Pectorales, Cordiales, & Tabidis mirè conducibiles.

Tab. Tartareæ.

℞. *Crystal. tartari subtilis. pulverisat.* ℥ j. *sacch. opt.* ℥ viij. *mucil. trag. q. s. f. Tabellæ,* frequenter in ore tenendæ urgente siti.

Tab. Vermifugæ.

℞. *Pulveris c. c. crud. ebor. an.* ℥ i ß. *corallin.* ℥ ß *sacch. alb.* ℥ viij. *mucil. tragac. q. s. f. Tab. ponderantes singula* ʒ ß. *D. nu.* 3. bis in die.

TACAMAHACA.

Nomina. Tacamahaca *C. B. Park.* Tecomahaca Hernand. Tacamahaca populo similis fructu colore pæoniæ *I. B.* arb. populo similis resinosa altera *C. C.*

Colligitur vulnerata arbore magna ut populus admodum odorata, cujus fructus ruber est pæoniæ seminis modo. Monard. Fr. Hernandes folia obrotunda, mediocria & ferrata arbori attribuit. Fructum parvum obrotundum, fulvum refertum semine nucleo persici haud absimili in summis ramorum flagellis. Color est galbani (nec desunt qui idem esse putent) unguibus albis uti ammoniacum, odore gravi atque etiam sapore Monard. J. Bauhinus plenius describit, coloris est rutili partim, partim flavi pallidioris, veluti ex unguibus diversis compacta, resinæ strobilinæ concretione, bullatis tamen tuberculis alicubi cava, sub dente, in pulverem dessilit primum, mox rursum recolligitur, lentescensque pro arbitrio ducitur, sapore amaricante, haud ingrato & aromatico. Suffita jucundum spirat odorem, mastiches fere æmulum, minus vehementem & suaviorem nulloque relicto crassamento consumitur.

Vires. Magni est apud Indos usus in quocunque affectu, præsertim in omnis generis tumoribus in quacunque corporis parte, siquidem mitifice resolvit, maturat & dissipat: Tollit etiam omnes dolores ab humoribus frigidis & flatulentis provenientes. Prunis injecta naribusque admota mulieres uteri suffocatione laborantes illico liberat; umbilico emplastri modo imposita uterum suo loco retinet, usu familiarissimo. Delicatiores Ambram & moschum addunt. Defluxiones quascunque à capite reprimit (linteo, excepta & post autem alteram vel utramque applicata suttituve attracta) temporibus adhibita cerati modò defluxiones in oculos aut alias faciei partes revellit, dolores dentium sedat dentibus corruptis indita.

Ex ea styracis tertia parte & Ambræ momento fit emplastrum stomacho longe utilissimum, siquidem illum roborat, appetitum ciet, concoctionem juvat & flatus discutit, eodem modo cerebro imposita. Magnæ est efficaciæ in doloribus coxendicis, & omni articulorum morbo præsertim si ab humoribus frigidis vel mixtis proveniant. Sola juncturarum aut nervorum vulneribus imposita, ea curat; nam statim suppurat & spasmum prohibet. Ego (inquit Monardes) tertiam partem ceræ adjicio, ut facilius inducatur, hæc omnia Monard. emplastrum de Tacamahaca ventri applicatum cephalalgiam lenire dicitur; efficax etiam est ad Tumores lienis & durities discutiendas. *Raius.*

TALCUM, vid. sub titulo *Lapis.*

TALPA.

Talpa, A Mole, or Mornwarp or Want. Animal est subterraneum, coloris nigri; reperiuntur tamen nonnunquam albi, cujusmodi meminit Wagnerus in Hist. nat. Helvetiæ, qualem etiam ad me misit amicissimus vir & peritiss. Botanicus. *D. Jac. Petiver.* in agro Warvvicensi captum, Pili mollissimi, breves & densi. Rostrum ei suillum, Dentes habet *muris aranei* dentibus ferè similes; in superiore maxilla utrinque ad latera singulos eminentes, posteriores sive interiores multis cuspidibus ut in *mure araneo* exasperatos. Lingua est tanta quantam inferior oris meatus capere potest. Collum inter crura anteriora brevissimum & pæne nullum. Crura ei brevissima, & ungues acuti; digiti in omnibus quinque. Vola s. palma anteriorum pedum bene lata est, & manum refert. Ungues in eisdem robusti, & majores, longiores, latioresque quàm in ullâ animante pro sui corporis modo. Pedes eorumque digiti non deorsum sed ad latera spectant, ad commodiùs fodiendum. Cauda brevis & hirsuta. *Gesner.* Quicquid veteres & Recentiorum nonnulli dicant, oculi nec desunt talpæ nec sunt membranâ tecti, sed suâ habent in cute foramina, & cuivis inquirenti se facilè conspiciendos præbent, veluti puncta nigra, seminis Minii magnitudine, nervo affixa: inter pilos latitant ut si eos pressius intueri velimus, pilos difflare necesse sit. Humores iis insunt, & tunica nigra uvea se prodit. *Schneiderus.* Auriculæ nullæ. Lumbricis vescitur. Humum fodiendo mira celeritate viam sibi facit.

In Talpa à Schelhammero dissecta hæc observata invenio. Pellis durissima est & planè nervea, ut nisi acutissimo cultello vix cedat: ad defendendum frigus externum, & ad impediendum nè calidi vapores exhalent. Pili tenuissimi, & quovis serico molliores, ob eandem rationem, ut scil. frigus repellant. Nec dubium, inquit, fieri adeò tenues, quia poruli è quibus ipsis eluctandum est tenuissimi sunt. Pilos enim pro ratione pororum è quibus egrediuntur majores minoresve esse videmus. Sic iis Animalibus quibus circa os setarum more crassiores excrescunt, ut Feli, ac Lepori, poros ibi & longe majores & plane conspicuos esse, in aliis partibus minores.

2. Carnosus panniculus adeò similiter cuti adnexus est, ut innatus videatur, ad motum pelli conciliandum, & ad frigus excludendum.

3. Sub hoc membrana tenuissima ac pellucida universum abdomen unà cum thorace involvens: sub qua demum musculi latebant.

4. Musculi inferioris ventris erant omnino bini, fibris in longum extensis, ut recti in nobis, constantes, sed latiores, in membraneam substantiam tandem degenerantes, qua peritonæo firmissimè adhærebant.

5. Omentum, quod multis Animalibus deest, huic aderat, Intestinorum tenuium & crassorum distinctio nulla: sed cellulis ab initio ad finem omnia plena, ad excrementa retardanda, ob commodiorem chyli separationem, ut in ipso etiam homine tenuia intestina ejusmodi remoris non carent. Oesophagus ut in *Sciuro*, *Lepore*, *Equo*, &c. in medium ventriculum inserebatur. Ventriculus intus lumbricos terrestres continebat, quibus vescitur præcipuè hoc Animal.

Fel in vesicula sua contentum manifestam dulcedinem cum amarore conjunctam habebat, ut in aliis omnibus Animalibus.

Reliquis omissis, quantumvis lectu dignissimis; quæ de partibus genitalibus habet duntaxat subjungam.

1. Penis, intus penè totus absconditus, longissimus erat, ut dimidium fere totius Animalis æquaret. 2. *Testes* non propendentes, sed sub cute; magnitudine renes superabant. 3. *Parastatæ* non modo ad testes adhærebant, sed cùm ipsis capiendis non sufficerent, singulari sacco in super eximia earum pars erat inclusa, qui ex fibris carneis constabat; ex quo sacculo demum vas seminale prodibat. 4. Corpora extus carnosa manifestò, indeque rubicundissima; intus nervea, canali nerveo durissimo prædita, qui longè ante vesiculas seminales in penem seorsim inferebantur. Porro 5. circa vesicam, quæ crassissima, rugosa, nervea, aliud occurrebat globosum, carneum parte exteriore, interiore nerveum, in ipso pene situm, in quod cùm ex vesica aditus erat, tum etiam vasa semen deferentia terminabantur, ex quo prostatas esse apparebat. Sed post hanc demum insertionem ex dictis corporibus rotundis, canales illi nervei seorsim in penem abibant. Ita se habent hujus Animalculi genitales partes, in quibus tantum apparatum haud immeritò admireris. Cùm enim reliquis præter testes valdè mediocres, quorum parastatæ appendiculæ sunt, & glandulas prostatas, vesiculasve, nihil natura dederit; huic & maximos illos, & parastatas amplissimas & reliqua; & insuper novum corpus seminale ab his diversum ac separatum, novis ductibus instructum concessit, penem etiam facile omnium, ni fallor, anima-

 lium,

lium longissimum. Ex quibus colligere est, maximam præ reliquis omnibus animalibus voluptatem in coïtu, hoc abjectum & vile animalculum percipere, ut habeant quod ipsi invideant, qui in hac supremæ vitæ suæ delicias collocant. Cumprimis verò considerari dignum, omnes has partes carnosis tegumentis muniri, ex quo manifestum fit contrahi eas, atque sic seminalem materiam propellere &c. Patet insuper in hoc animali materiam seminalem non simplicem esse, sed quadruplicem, cùm seorsim ex variis locis confluat idque per ductus separatos & distantes. *Raius in Synops. Histor. Quadrup.*

OFFICIN. NAT. ex TALPA.

1. *Talpa ipsa.* 2. *Cor.* 3. *Sanguis.*

Vires. 1. Cinis confert lepris, strumis ac fistulis, (*illitus cum albumine ovi aut melle.*)

Intrinsecus cum cerevisia aut vino potus curat arthritidem vagam dictam, (*die lauffende Vehren, die lauffende Gicht. The running Gout, De loopende of vliegende Gicht,* &) Scrophulas.

Dosis ℈ ß. quotidie assumenda.

2. *Cor* Herniam sanat. (*siccatum, pulverisatum & exhibitum, per dies 3. aut 4. scilicet quotidie unum.*) [*vertiginem tamen & palpitationem cordis inducere dicitur.*]

N. *Præstat mense Majo collectum.*

3 *Sanguis* recens illitus, capillis calvitiem decorat.

N. *Vulgi opinio est, si quis talpam manu compresserit, ut moriatur, eum à febri eo ipso anno fore securum, quin & in Paroxysmo febrili manu retenta, insultus reprimere censetur.* Schroderus.

Talpa.] Loco cineris substituenda talpa exsiccata. Hujus etiam caro vel *cruor* arcanum est in gangræna & sphacelo, si papyro illitus & exsiccatus postea aquæ intinctus ita applicetur : item in gangrænosis mammillarum affectibus conducit. Caro per se imponi potest.

N. Talpa cum oleo Lini cocta vaporetenus necat, unde contra hostium insultus in navibus incendiariis juxtà adhibetur. Ex communic. m *ß. Hofmannus.*

TAMARINDUS.

Nomina. Tamarindus *Ger. Park. I. B.* Siliqua Arabica quæ Tamarindus *C. B.*

Arbor est grandis, ramis densis, in latum diffusis, Alpino pruni, Garciæ fraxini, juglandis, castaneæ ve magnitudine, Marcgravio tiliæ maximæ. Radix crassa est, brachia latè diffundens, cortice rubescente. Stipes crassus, ambitu duorum hominum amplexum æquans, cortice crasso, cinereo in trunco & ramis vetustioribus, in surculis minoribus viridi, materie firma non fungosa. Folia pinnata, filicis fœminæ foliis similia Acostæ, pediculo communi & costa cui pinnæ adnectuntur vix spithamam longo, in quo ordinate posita pinnæ seu foliola parva, pollicari forma longitudiue (Paulo plus semidigitum longa Marcgr) latitudine ferme semidigitali, æqualis undique latitudinis, paulo tamen versus apicem angustiora quam ad pediculum ; bina autem exactè sibi ubique opponuntur, ac arctè se mutuo attingunt, apicibus subrotundis. Sunt autem foliola tenuia, textura solida, plana, infernè dilute viridia, supernè saturatius ; ac interne nervo secundum longitudinem eminente, & venulis transversis secundum latitudinem, sed valde exilibus prædita, quæ superne vix conspiciuntur. Egregiam aciditatem sapore referunt, & ideo in febribus sitis extinguendæ gratiâ manducantur flores in surculis seu pediculis è foliorum sinubus expressi, octo aut decem simul, Aureæ mali floribus admodum similes formâ exteriore & odore Acostæ, octo petalis (H. M. septem) constantes, è calyce crassiolo & rotundo, (odore nullo H. M.) petala quatuor exteriora candida postmodum parum subflavescunt, oblonga cuspidata, tenuia, nullis venis striata, (Acostæ quatuor interiora alba sunt & crassiora) tria interiora extremo rotundiora, in oris tenuiter crispata, colore albo venis rubris variegato, duobus tertio longioribus & latioribus, tertium autem surrectum est minusculum, concavum, cuspide parvo ac subflavo eminens. Acostæ bina è petalis exterioribus eleganti nervo radiata sunt.

E medio flore (Acostæ quatuor) tria enascuntur stamina tenuia & incurva & viridia (Acostæ candida & corniculorum modo inflexa) primo in unum juncta, post versus folium surrectum divaricata, exteriora, apicibus primo flavis, postea cum flores subflavescunt rubro-fuscis dotata. Stylus staminibus crassior, inter hæc & folium surrectum prodit, qui siliquosum germen est.

Fructus lignosis & crassiusculis petiolis ramis appensi sunt; siliquæ oblongæ, crassæ, in glandulas tres quatuorve extuberantes, cortice crassiolo, exterius viridi, fragili, pulpa per maturitatem molli, & flavo seu rubrofuscâ, ad corticem ex petiolo lignosis filamentis, sed raris in longum pertextæ, acidi saporis gratissimi; sub carne siliquæ in membranacea loculamenta in quibus semina, distinctæ sunt.

Semina quadrata sunt & plana, lupinorum æmula, dum adhuc immatura sunt cortice viridi, diluto & nitente amaro, pulpa intus alba, solida & densa, sapore adstringente, maturitatem consecutæ in osseam duritiem cortice rubro fusco evadunt.

Floret semel in anno, mense Novembri.

Folia Sole occidente ut in Acacia aliisque sese contrahere solent, eoque oriente aperire, ut tradit Alpinus. At vero fructum sive siliquam frigoris vitandi causâ foliis sese involvere ut Alpinus & Acosta scribunt & miraculi loco habent, mihi cum D. Syen fabulam redolere videtur.

Crescit hæc arbor in Arabia felici, inque India Orientali & Occidentali sive America.

Vires. Tamarindi humorum acrimoniam temperant, bilem purgant, ejusque & sanguinis fervorem compescunt, febres acutas & icterum sanant, sitim ac omnem ventriculi hepatisque ardorem extinguunt, vomitum sistunt.

Turcæ & Arabes æstate longinquum iter suscepturi (ait Bellonius) Tamarindos coemunt, magni in Turcia usus, non Medicinæ, sed sitis restinguendæ gratia.

Utuntur Ægyptii, referente Alpino foliis Tamarindi in pueris ad vermes necandos, atque ipsorum vel infuso, vel decocto ad solvendum alvum. Medici Indi Cautore Garcia & Acosta) folia trita partibus corporis Erysipelate infectis imponunt.

Arabes condiunt siliquas parvas ac virides saccharo vel melle Carob, tum etiam grandiores factas atque maturas condiunt ipsarum pulpam saccharo, quam per itinera, quæ in desertis Africæ locis conficiunt, secum viatores deferunt. Qua sæpe calefacti ac ex calore itinereque inflammati valde sitientes refrigerantur atque sitim restinguunt. Per alvum plurimum calidorum humorum subducentes atque evacuantes.

In febribus verò pestilentibus, atque omnibus aliis ex putridis exurentibus, aquam in qua multa copia Tamarindorum infusa fuerit cum saccharo ebibunt : potus siquidem ex calore sitientibus jucundissimus est, maximèque refrigerat & sitim extinguit, præterea ad gonorrhæam usum Tamarindorum frequentant. Fallopius etiam in gonorrhæa biliosa laudat.

In bilis redundantia, sanguinis fervore & ebullitione siti infesta, morbis cutaneis & præsertim ictero simplex medi-

medicamentum ex cassia fistula cum Tamarindo, una cum saccharo vulgo dicto Jagra de canna ab Indis datur, quod leniter alvum solvit. H. M.

Affertur ad nos Tamarindi fructus non integer, sed contusus, ut bene compactus non admittat aerem externum.

Annos tres servantur in vase vitreato, stricti oris, & bene obstructo, & in locum purum & perflatilem seposito, nisi externus vel calor vel humor putredinis initium ipsis attulerit.

Nonnulli Tamarindum Arabicum ab Americano distinguunt. Nobis una eademque specie arbor videntur. Siliqua tamen Jutay sive Tamarindi Brasilianæ Pison. brevior & magis compressa esse videtur. *Raius.*

TAMARISCUS.

Μυρίκη forte ἀπὸ τοῦ μύρεθαι, quod stillo & fluo denotat, nomen sumpsit, quod juxta fluvios nascatur, rectius ἀπὸ τοῦ μύρεθαι, quod lugere significat, quod ut fabulæ tradunt, Cinyræ filia in hac conversa sit. Hesich. erat autem Cinyras Rex Cypri: vel quòd improborum esset corona: quodque lignum ejus infelix habitum esset. Vide Jo. Bod. à Stapel. Comment. in Theophrast hist. lib. 4. cap. 7. p. 408. qui plura habet.

Ejus *notæ* sunt folia cupressi seu ericæ vulgaris, flores spicati, multa semina lanugine involuta, simul conferta racematim in summis ramis.

Vires. Hujus Gallæ, ut & cortex, non paucam fortitæ sunt astrictionem, adeò ut Gallæ omphacitidi sint (inquit Galenus) nisi quia acerbitas evidens est in Galla, aut myricæ fructui temperatura inest inæqualis, immissa enim est naturæ ejus multa partium tenuitas atque vis abstergendi, quod sane Gallæ non accidit. Attamen ubi Galla ad manum non est, ea uti licet ad omnia ad quæ illa utimur, ad eadem & cortice.

Decoctum foliorum in vino potum lienem absumit. Diosc. succus expressus cum vino bibitus Plin. adeoque mirabilem hujus arboris antipathiam contra solum hoc viscerum faciunt, ut affirment si ex alveo facto bibant sues sine liene inveniri. Hinc ex ejus ligno, ut olim ita & nunc dietum detornantur pocula, in quibus potus lienosis præbetur. Clusius Doliola è myricæ assulis Francofurti ad Mœnum venalia memorat, quibus contentus liquor lienosis prodest. Ejusmodi etiam Doliola ex Episcopatu Salisburgensi artificiosè constructa Viennam usque venalia deferri scribit J. Bauhinus. Consimilium vasorum usus est etiam apud Ægyptios ad induratum lienem, autore Alpino, Eodem tradente Tamarisci ligni usus est tum in Ægypto, tum magis supra Ægyptum, ubi harum arborum copiosus est proventus, ad ignem major, quando fere nulla alia ligna ad comburendum habeant. Mulieres decocto ex cortice parato per os sumpto utuntur ad sistendas menstruas purgationes. Ex quo parant etiam insessiones, & clysteribus in uterum injiciunt decoctum; idem quoque fructus facere aiunt, iis siquidem utuntur in sputo sanguinis, in lienteriis, & in menstruis plus justo fluentibus, atque hæmorrhoidum immodico fluxu: dentes etiam commotos atque collabentes ipsorum decocto firmant, atque in iis concitatum dolorem demulcent. Utuntur etiam ad oculorum lippitudines incipientes in collyriis, atque ad oris ulcera. Cinis quoque corticum & fructuum ulcera curat. Atque hæ vires & effectus sunt quos veteres etiam Tamarisci tribuunt.

De ligno multi decoctum, non secus quam nostri ex guajaco ad curandam luem veneream facere solent, quod exhibent leprosis, scabiosis, atque aliis multis pustulis & ulceribus affectis, feliciori cum successu: idemque faciunt in melancholicis, ictericis nigris & hydropicis ex refrigerato obstructo atque indurato liene concitatis.

Luem impura venere contractam verè scripsit Alpinus non secus Tamarisci quam guajaci decocto profligari. Non enim adeò gravia sunt quæ in Ægypto infecti patiuntur. Excludit mali impetum purior corporum constitutio, tum illa sudorum per continuum aeris æstum & balneorum frequentissimum usum consueta profusio. Vidi sæpius pessimè affectos, & in ossa ipsa fæde seviente morbo, cum extrema omnia frustra alibi tentata fuissent, in hac regione citra magnam præsidiorum vim noxiam luem evasisse. Vesling. *Raius.*

TANACETUM.

Tanacetum forte à *Tannaco* quo nomine Parthenium appellatum fuisse Plinius testatur, recentioribus dictum est, C. inquit Bauhinus.

Ejus characteristicæ sunt flores nudi in umbellæ formam digesti, folia laciniata.

Nomina. Tanacetum *Ger.* vulgare *Park.* vulgare luteum *C. B.* vulgare flore luteo *I. B.*

J. B. In satis magnam adolescit proceritatem duorum cubitorum & amplius, caulibus teretibus, nonnihil striatis & hirsutis, medullâ albâ fungosâ plenis. Folia ex viridi in flavum vergunt, pennata, in segmenta per ambitum crenata divisa, costæ media adnexa, odore vehemente, sapore amaro. Flores in summis caulibus velut in umbellam digesti: singuli autem corymbi seu flores totales è flosculis exiguis, adeò ut eorum partes visum pene fugiant, creberrimis, dense stipatis componuntur, iisque nudis h. e. nullo in ambitu barbularum circulo donatis, è calicibus squamosis. Caules quotannis marcescunt & emoriuntur, radice in terra superstite: hæc planta ludit interdum foliorum colore, vario ex albo & viridi; hinc Tanacetum versicolor Parkinsono.

In montosis Angliæ Borealibus plurimum oritur, & alibi etiam secus vias & in agrorum marginibus non infrequens.

Vires. Temperamento & viribus cum matricaria convenit. Vulnerarium uterinum ac nephriticum est. Usus præcip. in lumbricis, torminibus ventris, calculo renum & vesicæ, mensibus obstructis, flatibus hydrope.

Succus illitus manuum pedumque rimas sanat, ulcera etiam crustosa & impetigines.

Ex tenellis herbæ erumpentis foliis aut eorum succo cum ovis & farina placentas faciunt tempore Paschatis, gustui non jucundas & ventriculo utiles ad dissipandos flatus ex piscium & leguminum esu Quadragesimæ tempore contractos.

Corymbos & semen Agyrtæ ad expellendos lumbricos sæpe ingenti miraculo verminantibus pueris propinant. Sim. Paullus D. Bovvle conservam ex foliis & summitatibus paratam adhibet; quæ etiam resistit putredini, aperit obstructiones, recreat lienem, illustrat sensus.

Succum cum quovis oleo inunctum nervorum contractionibus ac doloribus auxiliarem esse aiunt, miles Monspeliensis hydrope pertinaci laborans ad sanitatem restitutus erat solo decocto tanaceti. Ephem. germ. An. 12. obs. 112. *Raius.*

TAPSIA, vid. *Thapsia.*

TAPSUS BARBATUS, vid. *Verbascum.*

Taraxacon seu *dens Leonis.*

Nomina. Dens Leonis *Ger.* vulgaris *Park.* latiore folio *C. B.* Hedynois sive dens leonis Fucsii *I. B.* Aphaca ex olerum genere Theoph. 7. hist. 10. *C. B. Bodæi à Stapel.*

E radice digiti fere minimi crassitudine, lactescente, surgunt nudi, & inanes pediculi palmares & plusquam

quam dodrantales, aliquando hirsuti lanugine facile cedente, quibus insident singulis singuli flores pulchri, patuli, lutei, majores quàm Hieracii cujus floribus similes: sunt: exterioribus foliis prona parte ex fusco rufescentibus, calice glabro, multifido, extra quem quatuor aut quinque folia, viridantia, reflexa: flores in pappos abeunt, calyce dehiscente & circa pediculum reflexo nudam florum sedem porosa pelliculâ calvitium senile imitante obductum ostendente: unde nonnullis caput monachi dicitur.

In hortis & areis inque pascuis ubique oritur, & per totam æstatem floret.

Variat foliis angustioribus & profundius laciniatis, itemque seminibus ruffis & citrinis.

Vires. Epatica est, cum endivia conveniens quo tamen potentius operatur usus præcip. in febribus putridis inveteratis. Schrod. aquam destillatam magnopere commendat Tragus in apostematibus & febribus ardentibus, trium aut quatuor cochlearium mensura singulis vicibus sumptam; ex qua & optima collyria adversus oculorum maculas fiunt: quia & inflammationi membrorum medetur aqua destillata, linteolis in ea madefactis & impositis.

Herba cocta stomachum dissolutum astringit. Cruda etiam alvum sistit. Eadem dysentericis auxiliatur, sed magis cum lente decocta. Matth. succus potus iis prodesse dicitur quibus genitura effluxit. Universæ plantæ decoctum potum icteritiam tollit.

Alvum supprimendo, obstructionesque reserando meseraicarum, plus lotii derivat in vesicam quam pueruli retinendo sunt, præsertim inter dormiendum, eoque tunc imprudentes & inviti stragula permingunt, unde Gallis pueris *pissenlict* (nostratibus etiam eodem nomine) quasi lectiminga & urinaria herba dicitur. Radices enim plebecula Gallica in acetariis edit, aut jusculis addit.

Parkinsonus radices & folia decocta in vino aut jusculo commendat in phthisi, tabe, cachexia & febrium accessionibus. *Raius.*

TARTARUS.

Tartarus in Medicina pathologica est res naturæ lapidescentis, i.e. in lapides coagulari apta vel jam demum coagulata: potissimum tamen viscosam ac lentam mucilaginem denotat, quæ nondum in duritiem lapidis conversa est. Hinc deducitur quoque ad officinam, denotatque sal terrestre ex vegetabilibus certis, vel per se, vel artificio separatum.

N. *De Tartari origine non possum quin animi sensa communicem: Rerum principia primitus indigesta sunt, ac veluti, in chaotica sua dispositione simplicia: hinc subinde cum maturitate in partes secernuntur crassiores & subtiliores. Crassiores ad elementalem vergunt statum, scilicet aqueo-terrenum: subtiliores & potiores exaltantur subinde seu (uti dicitur,) spiritualisantur, id est, in statum spiritus evehuntur. Hæ ergo ubi ad statum deducta fuerint summum, quem natura intendit, exhibent spiritualem partem, sin minus eædem sint digestæ, vel cum tempore retrogressæ ad statum crudiorem exhibent Tartarum constantem scilicet ex partibus potioribus, aquæ, terræ, & salis, adeoque Tartarus pollet viribus insignibus, spiritus vires æmulantibus.* Schroderus.

De Tartaro.) Hic non est Naturæ lapidescentis, ut D. *Autor* cum aliis docet, licet coaguletur, nullus enim lapis prout Tartarus in aqua calida resolvitur in liquorem, qui communiter cremor Tartari vocatur, sed est concretum acidum à musto, cui formaliter inest, separatum, dum acidum in vino agens mediante fermentatione in fæcem vini tanquam in alkalicum saturatur, & sua activitate jam exutum transit in coagulatum, quod *Tartarus* vocatur. *Unde Cl. Helmontius in tr. Tartarus non in potu* §. 4. Tartarus vini, *inquit*, non est inter lapides reponendus, sed est liquor concretus. Interim neque vinum, nec fæces ejus, sed ex ambobus constitutum Neutrum, ex succis vinosis spiritu vini actualiter constantibus & leviter acescentibus. Quæ alias *D. Autor* de *Tartari* Origine adfert ex Principio chaotico, cùm lubrico nitantur fundamento, & supra *lib.* I. *cap.* 4. jamdum sint à me refutata, prætermitto & ad alia transgredior.

Notandum autem hoc loco, Nos non tractare de subtili illa vini parte, quæ specialissimè *Tartarus* dicitur & cum vino conjuncta est purissimo, quæ vino colorem tribuit & in destillatione vini sæpe in fundo remanet. Nec agimus etiam de fæcibus vini, sed de Tartaro ejus genuino, qui à succis vinosis leviter acescentibus, ut supra dictum, beneficio fermentationis secernitur.

Præstantior ille est, qui coagulatus continuè dolii lateribus in longitudinem protensus adhæret, ponderosus, durus, non porosus, aut siccis fæcibus refertus, sed qui ab illa parte, qua vinum tangit plurimis apicibus instar adamantis acuminatus splendet. Has notas ut plurimum *Rhenanus* obtinet & *Monspeliensis.* Vinum rubrum rubicundum; albicans & nitescens *album* exhibet *Tartarum.* Hofmannus.

Præparata.

Præparationes Tartar. sunt I. *Depuratio*, 2. *Destillatio*, 3. *Salificatio.*

I. DEPURATIO.

Depuratio vel fit à sordibus externis, vel parte magis arenosa ac minus solubili: illa lotione peragitur, hæc solutione ac coagulationibus.

Lotio seu ablutio: unde Tartar. lotus.

♃. Tart. triti ac cribrati, q. v. affunde ▽ fontanam, calidam (vel lixivium forte, exempli gratia ex cineribus clavellat.) agitaque optime, hinc sine residere ac refrigescere, postea decanta aquam unà cum impuritatibus, idque repete aliquoties, donec Tart. sit instar arenæ.

N. *Si lixivium adhibueris, edulcorare Tartarum oportet.*

Solutio & coagulatio, unde.

1. *Tartarus depuratus, Acidum Tart. Cremor & Crystalli Tart.*

♃. Tartari optimè loti, q. v. affunde ▽æ ferventis bonam quantitatem, agitâ spatulâ ligneâ, & solvetur particula Tartari, cola per manicam Hippocrat. dum adhuc calet, aliàs coagulatur rursus, quod solutum erat: restanti Tartaro affunde aliam ▽m ferventem agita & cola, idque reitera tantisper, donec nil nisi arena irresolubilis restet. ▽s has Tartaro imprægnatas repone ut refrigescant, & videbis Tartar. purum, partim supernatare instar cuticulæ, partim instar crystallorum vel ad fundum residere, vel parietibus ac bacillis immissis adhærere, utrumque cuticulam scil. & crystallos collige, exicca atque serva.

N. 1. *Si nimia aquæ quantitas coagulationem impediverit, evaporare aliquantulum sine.*

N. 2. *Sunt qui cuticulam supernatantem seorsim colligunt (nomine cremoris Tart.) & crystallos itidem seorsim (titulo crystallorum Tart.) verum cùm utrumque ejusdem sit naturæ & efficaciæ, distinctionem hanc parvi momenti autumno.*

N. 3. *Felicius adhærescent crystalli vasi ligneo.*

N. 4. *Si depuratum hoc Tart. haud satis candidum sit, solve iterum in aq. fervente, filtra & repone ut ante ad coagulandum.*

Vires. *Usus hujus Tartar. depurati est crassos Tartareosque humores, præcipuè autem in prima ventris regione*

regione stabulantes incidere ac attenuare: commodè itaque adhibetur in obstructione Epatis, Lienis, Mesenterii, Renum in affectu Hypochondriaco, &c. Hinc quoque sibi primas vendicat inter Digestiva universalia, cujus rei gratiâ & catarcticis præmitti plerumque solet. Quinimo ad laxandam alvum commodissimum medicamentum est, si saltem grano uno ac altero Diagridii vel Gummi de Gamandra acuatur.

Dosis à ℈ß. ad ℨ j. vel ℨ ij.

2. *Crystalli Tart. chalybeati Acidum Tart. chalybeatum* Salæ.

℞. Acid. Tart. ℥ iv. Magister. chalyb. i.e. crystal. ♂ per spir. ⊕ (Vide in ♂) ℨ ij.

Crystallos ♂ solve in ▽ fumar. solutionem incorpora cum acido Tartari in mortario lapideo. Exsicca iterum ac pulverisa: aromatizetur aliquot guttis ol. Cinamomi.

Vires. *Utilissimum medicamentum est in morbis chronicis, ut sunt obstructio Lienis, quartana, icterus uterque, cachexia virginum, Hypochondriaca passio.*

Dosis à ℈ j. ad ℈ ij.

3. *Cremor Tartari chalybeatus compendiosior. S. Closs.*

Ubi ▽ impraegnata Tartari pulverisat ℔ j. solvitur in ℔ xv. aq. fluvial. per ebullitionem fuerit resoluta, & ad decidentiam unius quartæ evaporata, injice in vas ℥ iv. limat. ♂tis moxque ab △ remove ac cola calidè. Habebis cremorem pretiosum & summè deoppilativum.

N. *Injiciatur limatura dum ▽ fervet nec diu relinquatur, ne cremor reddatur vomitorius.*

[Tartarus Tartarisatus Tartarus est sui ipsius beneficio præcipitatus. Videtur apud Bartoletum; Tartarus solutus etiam dicitur, in frequenti apud nostrates usu.] *Schroderus.*

Præparationes Tartari sunt 1. *Depuratio.) Quoad Depurationem, Henricus ad Heer lib.* 1. *observ.* 1. plus tribuit *Tartaro crudo* per lotionem à partibus impurioribus liberato & pulverisato, quàm cremori aut cristallis inde præparatis. In *Tartaro crudo*, inquit plus inest alviducæ virtutis, quàm in ejus cremore vel granulis anxiis Chymicorum manibus & animis eductis, cum coctione terrea ejus & salina parte maximè consedit, & tot ablutionibus vis ejus purgativa plurimum tenuis vanescat in auras. *Depuratio* peragitur, vel quandoà sordibus externis lotione liberatur, vel quando solutione & insequente cogulatione impuritates deponit. *Optimus lotionis* modus, est, si *Tartarus* grosso modo contusus aquâ frigidâ, sæpius affusâ lavetur, manibus frusta fricando, impuram aquam decantando, usque dum nulla impuritas amplius sentiatur.

Solutio & coagulatio, unde 1. *Tartarus depuratus. Acidum Tartari, Cremor & Crystalli Tartari.*) Quomodo cremor & crystalli Tartari sint præparandi, satis sufficienter *D. Autor* cum annotationibus tradidit. De his plura qui desiderat, consulere potest *Cl. Zuvelferum in A. ad P. A. & D. Sachs à Levvenhaimb in suâ ampelograph.* sect. 9. cap. 3.

2. *Crystalli Tartari chalybeati, Acidum Tartari chalybeatum Salæ*) Scil crystallorum tartari sumuntur part. 3. Vitrioli Martis pars 1. coq. cum aquâ in aheno ferreo, evaporata aquæ parte alia affunditur, donec optimè mista invicem sint, tandem fit filtratio & coagulatio. Ex quo etiam *Essentia Martis aperitiva cum spiritu vini* parari potest.

3. *Cremor Tartari chalybeatus compendiosior. S. Closs.*) Recip. Cremoris Tartari ℥ iv. limatur. Martis ℥ ij. ebulliant cum aquâ in tigillo ferreo, absumptâ aliqua aquæ parte, nova affunditur, usque dum aqua probe Martis substantia impraegnata fuerit, tandem filtra, abstrahe & coagula. Habebis Tartarum summe deoppilativum.

N. Si Tartaro Tartarisato, qui constat ex duabus salis & purioris Tartari tribus partibus in s. q. aquæ s. dissoluto spiritus Vitrioli instilletur & debitè coaguletur, acore vitriolico exsuperante, elegantiorem habebis effectu Tartarum crystallisatum. *Hofmannus.*

II. DESTILLATIO *unde*

1. *Spiritus ac Oleum.*

℞. Tartari albi crudi loti (vel quod melius depurati,) q. v. destilla ex Retort. vitrea in arena (vel igne nudo) △e gradatim adhibito: primò extillat phlegma, dein spiritus in forma nebulæ & tertio oleum pingue. Separa oleum à spiritu, vel beneficio chartæ ac filtrationis, vel triticii gossypiive auxilio.

N. *Sunt qui Spiritum Tartari ternâ vice supra colchotar rectificant.*

Rectificatio spiritus Tartari. Destilla ex MB tertiâ vel quartâ vice semper vasa destillationi inservientia optime lixivio forti eluendo.

Rectificatio ol. Tartari. Affunde quantitatem magnam ▽ (vel Acet. destill. ac destilla per MB,) separa oleum ab aq. ut moris, idque rectifica aquam scilicet fragrantem aliquam addendo ac denuò destillando.

N. *Ex residuo capite mortuo extrahi potest sal. Vide suo loco.*

Vires. Spiritus *vim habet incidendi, attenuandi, resolvendi, discutiendi. Hinc reserat obstructiones viscerum, purgatque per sudorem ac urinam, ideoque utiliter adhibetur in Hydrope, Tympanitide, Arthritide, Paralysi, Scorbuto, lue venerea, impetiginibus, scabie, contractura artuum (ex materia flatulenta & humorali fluida, non Tartarea coagulata & fixa.)*

Dosis à ℈ j. ad ℈ ij.

Oleum intrinsecus adhibitum prodesse creditur adversus dolorem colicum, suffocationem uterinam, &c.

Dosis gr. iij. iv.

Extrinsecus, admisceri potest unguentis contra scabiem communem vel luis venereæ, &c. *Vide Crollium, Sennert. in Instit. Salam. in Tartarologia.*

N. *Spiritum Tartari ex musto parat Forestus p.* 1000. *de morb. Tartar. collectis scilicet crystallis evaporatione lentâ, in quibus spiritum Tartari primaterialem remanere credit.*

2. *Spiritus Tartari compositus.*

℞. Tartar. purum, destilla ut moris, prodeatque phlegma spiritus ac oleum. Ex capite mortuo extrahe Sal. com. quod solutionibus ac coagulationibus purificatum, conjunge cum phlegmate spiritu ac oleo: Hinc digere in MB vase clauso, donec Sal com. totus solutus sit, cum hoc liquore impasta argillam siccam, formaque globulos & destilla ex Retorta, igne nudo, (ut destillatur spiritus Sal. nitri,) prodibit cum spiritu & oleo, Sal totus spiritualiter in posterum à spiritu Tartari inseparabilis: Oleum fœtens separa à spiritu, ut moris.

Vires. *Penetrantior & efficacior est priori.*

3. *Spiritus Tartari Vitriolatus, seu spiritus Tartari aperitivus compositus.*

℞. Spir. Tartari (simplicis) ℔ j. ▽ ℥ iij. Misce & affunde colcothari: digere in MB. (☍ 8.) ac destilla per Retort. adhibitis ignis gradibus omnibus. Totum deinceps quod prodit, funde super caput mortuum nigrum Tartari, ex quo nimium spiritus ille simplex est prolectus. Digere hor. 24. Tincturam decantata, residuum calcina ad albedinem, atque ex eodem extrahe Sal cum Tinctura illa decantata, in calido S. (hor. 24.) relinquendo: aquam hanc per filtrum purifica.

Vires, *Exhibetur magno cum successu ad contumaces obstru-*

obstructiones viscerum, ad fœdos colores, febres diuturnas, Hydropem.

Dosis à ℈ j. ad ℈ ij. in aquis appropriatis.

Spiritus Tartari Philosophicus ad aurum potabile, S. Closs.

Reverberetur Sal Tartari super testâ probatoriâ (*in einer flachen Scherben*) absque fusione tamen: per horas 24. ita cœruleum evadet sal, affunde acet. destill. quousque tumultuet amplius & Acet. destill. 3. digitos super materiam emineat, digere, tingetur Acet. destill. saturato rubore, filtra & coagula. Hoc quater cum novo Acet. destill. repete. Permixtis 4. salibus spir. vin. rectific. suffunde & tincturam extrahe toties, dum colorari desinat; sal restans solve iterum in Acet. destill. iterumque cum ▽ extrahe tincturam. Jam omnes ▽ tinctos, & in unum collectos destilla per MB. in cucur. cui XX infundibulo instructus imponatur, extillatum ▽ reaffunde per infund. sali tincto & cohoba toties (14. vicibus ad minimum) donec videas guttas rubentes decidere, tùm cessa, & liquorem ex Arena per 🝭 leniter destilla, ita transibit spiritus salis Tartari, nebulosis cum guttis rubris, superstitie in fundo 🝭 pulv. rubro. Illo utere ad extractionem ⊙is.

Vires. *In obstructione mesenterii, & arthritide, dantur gutt. 4. 6. in vino, in retentione mensium, si dosis ter aut quater iteretur, certò fluent menses.* Schroderus.

Destillatio unde 1. Spiritus ac oleum.) Spiritus ad Dom. Autoris præscriptum, & ut communiter elaborare solent, ne momentum quidem salis Tartari volatilis in se continet, si enim ita elaborato spiritum quendam acidum affundas, non incalescit, id quod aliàs contingit, adeò, ut, si rectè destillatus fuerit & sale volatili turgeat, vitrum, in quo continetur, ita incalescat, ut vix manibus contineri queat, eo quod acidum sal Tartari volatile salsum absorbeat, unde minus rectè faciunt, qui spiritum Tartari cum acido quoque miscent, (si sale constet Tartari volatili,) moritur enim & degenerat. *Tachenius in Hippocrat. chemic.*

♃ *Tartari albi crudi lot.* (*vel quod melius depurati*) &c.) Si sp. vini pauxillo imprægnabis melius destillatio succedet non ex retorta vitrea in Aren. ut *Dom. Autor* describit, sed ex retortâ fictili igni aperto expositâ, adaptato capacissimo recipiente. Post destillationem separa spiritum ab oleo gossypii auxilio, & spiritum rectifica per phiolam oblongam. Ego sequenti modo optimum spiritum Tartari conficio. Recip. Tartari crudi albiss. depurat. q. v. imprægna sp. vin. rectificat. q. s. destilla ex retortâ fictili igne nudo gradatim adhibito, primò extillat phlegma, deinde spiritus & tertiò oleum. Si ignis regimen per gradus probè observaveris, obtinebis etiam sal volatile. Separa post destillationem per gossypium oleum fœtidum à spiritu, & spiritum ex phiolâ oblongâ per Aren. vel MB rectifica Post modum recipe sal Tartari ex Cap. mort. etiam ulterius calcinato extractum & O crudi anaticam partem, destilla ex retorta igne aperto, & acquires in receptaculo probè munito sal Tartari volatile elegantissimum, quod postea cum supra elaborato sp. Tartari rectificato nuptum denuo per MB. rectificandum est, adscendens cum spiritu in formâ liquidâ.

N. Componitur etam sal Tartari volatile ex oleo Tartari fœtido cum sale tartari aliquandiu digesto & demum destillato. Fœtidum quidem hoc oleum, sed proprium est salis tartari fermentatum, quo sal tartari fermentatum ipsum Urin. & CC. sal volatilisatione superat, fœtorem autem magnum in fermentatione acquirit, fœtoris salis urinæ ferè æmulum. Et sequenti modo præparatur. Si olei tartari fœtid. part. 1. cum salis tartari ex Cap. mort. post spiritus destillationem extracti part. ij. ritè mixtæ in retortâ optimè munitâ lentè per aliquot menses supra fornacem tempore hyemis continuo digesta sint, instituta postmodum per Aren. destillatione sal volatile sat copiose prodit, recipientis lateribus undique adhærens.

N. Sp. vini tartarisatus unâ vel altera vice à sale tartari abstractus pro majori phlegmatis separatione secum etiam aliqualem salis volatilis partem abripit, acidum enim instillatum non solùm subtilem ebullitionem, verùm etiam post lentam exhalationem salis oppido exiguum quid ostendit, & sensibilius post separatum phlegma demum prodit. *vid. Cl. D. Daniel. Ludovic. dissert. de sal. tartari volatilitate.*

Excell. D. Joël Langelot Archiater Sereniss. Holsat. Ducis Regentis seq. modo elaborat. Recip. tartari crudi ad nigred. calcin. ℔ ij. vel iij. Huic ollæ capacissimæ immisso affunde tantum aquæ, ut ad digiti transversi latitudinem emineat, ignem primò lentum admove, ut tantùm intepescat, postea dimidium manipulum Tartari crudi pulverisati insperge, & brevi videbis bullulas quasdam surgere. Hoc viso perge, veluti cœpisti, partitis nempe vicibus Tartari pulverem inspergendo, & sic major fermentatio excitabitur, bullis concinne surgentibus, ac si ipsas uvas naturales excepto colore conspiceres, sed accurato hîc ignis regimine opus est, moderato scilicet, qualis omnis fermentatio requirit. Cavendum etiam, ne copiosiori inspersione nimia ebullitio excitetur & fermentatum ollâ elabatur. Cessante fermentatione mitte omne, quod inest ollæ, in cucurbitam ferream, ne rumpatur, cui sæpè linteum frigida madefactum applicare oportet, quo nimia tartari fermentati ebullitio prohibeatur, unde & ignis cautè regendus, lento gradu augendus, in fine autem sat forti, ut sal omne sursum pellatur. Egressum liquorem rectifica, usque dum subalbido colore appareat. *Hæc Cl. D. Langelot.* Hîc quæstio oritur, Utrum in hac tartari fermentatione primariò Tartarus crudus additus solùm volatilisetur, non ipsum alkali Tartari fixum? an verò præter Tartarum crudum etiam in ipso alkali Tartari quid sit quod ad volatilisandum sit dispositum? *Excell. Dominus David van der Becke Phil. & Med. Mindanus in epistol. ad præcellentissimum D. D. Joël Langelot,* statuit hâc tartari fermentatione primariò non ipsum alkali Tartari fixum denuo volatilisari, sed potius fermentum additum, Tartarum scilicet crudum. Et hanc rationem reddit, quia in hoc Tartaro crudo, licet salia fixata non dentur, nihilominus tamen alkalicæ Tartari partes volatiles ob acidis ejusdem volatilibus ad punctum saturationis usque admixtis detinentur, unde figuntur, hæc enim duo conjuncta se mutuo figunt, separa verò volatilia denuo sunt. Verùm hæc ut lubens quidem omnia concedo pro parte Tartari crudi, tamen non video quid obstet, quo minus in alkali Tartari sub partibus terrestribus huic admixtis adhuc salia esse volatilia abscondita, quæ tartari crudi admixtione sui juris fiant & æthera petant, licet & ex ipso Tartaro crudo addito ad maximam etiam eleventur partem, unde enim illud sal tartari volatile, quod ex O admistione cum Cap. mort. tartari factâ? Unde illud oritur, quod ex sale Tartar. & sp. vini? Unde illud quod ex sale tartari & Nitro? &c. nisi quod dicta salia acida sal tartari volatile in alkali Tartari latens à compedibus terrestribus liberent, adeoque sui juris faciant.

N. *Spiritum tartari ex musto parat Forestus* p. 1000. de morbis *tartari.* (Nec dubito succedere, si ritè operatus fueris. Ex fæcibus exsiccatis in furno post sp. vini destillationem residuis egregium etiam sal tartari volatile acquiritur beneficio destillationis ex retortâ igne aperto per gradus adhibito, quod per sublimationem ex cucurbita rectificandum est. Ex Cap. mort. locum sal fixum confici potest, magni etiam in Medicina usus.

2. *Spiritus Tartari compositus.*) Hic modus expectationi minimè satisfacit, dum non opus est additione phlegmatis, spiritus & olei, nec globulis ex argilla formatis, sed sufficit, si tantummodò oleum cum sale Tartari digestionem sustineat, ut sal volatile exinde conficiatur; quemadmodum suprà ostendimus.

3. *Spiritus tartari Vitriolatus seu spiritus tartari aperitivus compositus.*] Hic nihil aliud est, quàm Tinctura salis tartari ex Cap. mort. ejus extracta cum ♁ i tartarisato suprà Colchothar. rectificato. Ejusdem ferè virtutis cum *sp. aperitivo Penotti, de quo Libr. 3. de Vitriolo.* Huic persimilis vadè est sequens liquor tartari ex ⊖-lo compositus.

Recip. tartari albi crudi, vitrioli ana q. v. destilla per retortam, cohobetur super Cap. mort. quousque liquor appareat clarus. Hunc recipe & adde Spiritus vini rectificati partem dimidiam & denuò destilla super vitriol. & Tartar. calcinat. s. q. quousque omnis spiritus purus & subtilissimus fuerit destillatus. Hic vel per se vel cum essentia Theriacali per sex septimanas circulatus in leni calore usurpatur in omni corporis obstructione, Lue ♀nerea, Ischiatico dolore, podagra, Chiragra, colica iliaca, febribus &c. Dosis est à gutt. x x. ad x x x. & ultrà manè cum brodio calido.

Vel Recip. Spirit. Vitriol. non rectificat. parum tamen dephlegmat. ℔ j. tartari albi crudi ℥vj. vel ℥viij. misce & ♌la ad siccitam △ne forti; ascendit spiritus acidus & penetrantissimus. Cap. mort. extrahe aqua & fac inde tartarum Vitriolatum præstantiorem vulgari.

N. Si etiam crystallis tartari affundas ol. Vitrioli, ut fiat pasta, & digeras per 3. ☍ ☌ ac denique affundas aquam pluvialem destillat. quam ad medietatem usque in MB. abstrahas remanentiam filtres & sic habebis crystallos ad extinguendum febrilem calorem.

Spiritus Tartari Philosophicus ad Aurum potabile S. Closs.) Huic non dissimilis est *Spiritus Kesleri in Proces. Cap. 3. §. 11. vide suprà Libr. 3. Cap. 11. de ☉ potabil. spirit. Sal. Tartari parando.* Hofmannus.

III. SALIFICATIO unde *1. Sal Tartari.*

Sal Tartari elixiviatur ex Tartaro ad albedinem calcinato, (id est, combusto,) non secus ac ex aliis cineribus Sal extrahi solet.

N. 1. *Ex capite mortuo in destillatione spiritus residuo, itidem Sal elixiviari potest, si ulterius comburatur. Promptè enim ignem concipit, atque etiam extra ignem comburi potest.*

N. 2. *Communiter calcinatur Tart. in fornace figulina.*

2. *Ol. Tart. p. d.*

Pone Tart. calcinatum in cella liquescendum, vel dissolve Tartar. calcinatum in ▽ communi, filtra & coagula.

Vires. *Optimum est remedium in serpiginibus, ulceribus, tinea, scabie, &c.*

N. *Est porro hujus olei elegans usus in Extractis vegetabilium purgantium conficiendis. Ejus enim guttæ aliquot cum menstruo mixtæ, tum extractionem facilitant, tum catharsin ipsam promovent.*

3. *Magisterium Tart. seu Sal. nit. Tart. alcoholisatus.*

Imprægna Sal Tart. Sale volatili Vini, v. g. ♃. Salis Tart. purissimi, q. v. affunde ♁ ad eminent. digit. 1. digere ac destilla lenissimo calore, iterumque ♁ affunde, idque repete toties, donec Sal Tart. totam spirituosam Vini substantiam, seu omne Sal volatile Vini imbiberit, quod ubi factum, sublima, habebisque sal vini sublimatione ab omni phlegmate & aquositate separatum. *Sennert. in institut.*

4. *Magisterium Tartari purgans.*

♃. Sal Tart. q. v. imprægna aceto optimo, donec Tart. nihil amplius aciditatis retinere velit (vide correctionem flor. ♂ ij. Crollianam l. 3.) dein affunde spir. vini eumque abstrahe aliquoties cohobando: tandem repone Tart. ad liquesceedum & habebis oleum rubrum.

Vires. *Purgat per infriora, utile in omnibus morbis deploratis.*

Dosis à gr. v. ad ℈ß.

N. *Sal illud. Tart. Acet. destill. sufficienter imprægnatum si in ▽ destill. (e. g. Borraginis) solutum atque s. a. crystallisatum sit, conveniens medicamentum evadit in morbis Tartareis.*

5. *Tinctura seu Sulph. Tartari.*

♃. Sal Tart. optimè purificatum, calcina igne violentiss. ad cærulitatem: dein affunde Spiritus vini, extrahe rubedinem s. a. decanta, abstrahe ad consistentiam olei. Sic habes Tincturam Tart. quam si placet exaltare, digere aliquamdiu cum ♁ recenti ad emin. dig. 1. affuso.

N. 1. *Sunt qui ex Tart. cum Sal. com. an. calcinato Tincturam hanc extrahunt, sed prævalet modus prior.*

N. 2. *Maxima pars Tartar. decedit.*

Vires. *Urinam largiter ciet, confertque in Melancholia hypochondriaca, Scorbuto, Hydrope, aliisque Mesenterii ac Lienis morbis & obstructionibus.*

Dosis gutt. aliquot 4. 5. 6. 7. 8.

6. *Tart. ⊖-latus.*

♃. Ol. Tart. purissimi per deliq. ℥iiij. affunde guttatim Spir. ⊖-li ℥ij. vel q. s. donec strepitus cesset, idque in vitro capaci: sic fiet coagulum: sedata ebullitione evaporare sine humiditatem lento calore ad siccitatem.

Vires. *Digestivum est præstantissimo, Tart. in corpore humano efficacissimè resolvens. Hinc utilissimè exhibetur in obstructionibus viscerum, venarum mesaraicarum, in omnibus febribus, præcipuè in quartana, in obstructionibus mensium.*

Dosis à ℈ß. ad ℈j. in convenienti liquore, convenientissimè autem propter saporis emendationem offertur in Hydromelite.

N. *Eodem modo fieri quoque poterunt salia vegetabilium Vitriolata. Sic sal (e. g. absinthii) depuratum solve in aqua absinthii; instilla spiritum Vitrioli; procedeque ut cum Tartar. Vitriolato.*

Tartarus ⊖-lat. alius.

♃. Magisterium Tart. purgans ad siccitatem evaporatum, affunde guttatim ~um ⊖-li, donec strepitus omnino cesset, abstrahe phlegma in Arena coagulum superstes reverbera per triduum, ita tamen ut sal non confundatur, sed in continuo isto calore velut fixetur. Vocatur à Parac. *lib. 7. Archidox.* specificum purgativum.

Vires. *Purgat benignè per inferiora, & sudores movet in peste, scorbutico, hydrope.*

Dos. ℈ß. in syr. de ros. de rhamno, &c. Ex communicatione S. Closs.

7. *Tart. ⊕latus crystallisatus.*

℞. Crem. Tart. ℥iiij. spir. Vitriol. ℥ij digerendo solvantur. Hinc affunde ▽ calid. ut penitus solutio fiat, abstrahe aliquantulum, & repone ad crystallisandum.

[Tartarus nitratus Grülengii ad Anginam, febres, spatis infarctus utilis.]

Dos. ℈j. *ad* ʒß.

8. *Sal Tart. volatilisatum.*

℞. Sal. Tart. purificat. q. v. affunde Spiritus vini rectificatiss. destilla ex Arena per XX cohobando aliquoties (3.) & adhærescet Sal Tart. lateribus alembici.

N. *Si per* MB *-Ωaveris, non sublimabitur, sed exhibebit Menstruum corallis solvendis idoneum.*

Vires. *Insigne est lithontripticum.*

Dosis gr. v. vj.

9. *Liquor Tartari spleneticus.*

℞. Tart. ℔j. Sal. com. ℔ß. (al. ℔j.) Misc. exactè imponeq; mortario, sartagini vel laminæ ferreæ ignitæ ut calcinentur: Hinc pulverisa ac affunde quæ ferventis ℔iiij. digere in loco calido ♂♇ (6.) quotidie agitando, postea colentur, ut omnis salsedo insit aquæ. Huic aquæ imprægnatæ tandem adde Tart. cl. ℔j. digerantur ♂♇ (8.) filtrenturque pro usu.

Vires. *Insigne est deoppilativum Lienis, aliarumque tartarearum obstructionum, mesenterium maximè infestantium, adeoque utile in hypochondriaca, scorbuticaque affectione ac mensium obstructione.*

Dosis cochl. s. ad 1. cum aliis appropriatis vehiculis. *Schroderus.*

3. *Salificatio unde* 1. *Sal tartari.*) Hoc vilibus hactenus vestibus suam Scenam lusit, *teste Tachenio* in *Hipp. Chemico*, cum verò Philosophi manu spoliatur, ut compareat in formâ nuda, lucida & resplendenti, tunc res, quæ illi committuntur, reducit in eandem & similem sui materiam. Sic v. g. Sal tartari calc. viv. nuptum extrahit aliud & simile alkali, multoque potentius efficit, ut ferè in igneam naturam convertatur, si fiat cum ∇i extractio, oritur inde Tinctura ad calculum. Item oculi ♋ cum sale tartari soluti in longâ quotidiana febri conferunt. Sal tartari informe accipit formam ejus, cum quo unitur. *Vide Plura de Sale Ammoniaco* Cap. 25.

N. *Ex Cap. mort. in Ωlatione spiritus residuo &c.*) Ex hoc ad albedinem combusto lixivium cum aquâ conficitur, & exinde s. a. sal elaboratur. Quomodo ex hoc sal ejus volatile conficiendum sit, suprà jamdum monitum; Alium tamen hujus elaborandi habet processum *Cl. Zvvelferus in Pharmacop. Reg.* p. 248. ex Sale tartari celebrius aëri humido exposito, & soluto ac iterum coagulato, usque dum à sale aëris ita impraegnatum sit ut sublimari possit. De hoc vid. David *van der Becke* in experiment. & meditation. De Princip. Rerum Natural.

2. *Ol. Tartar. p. d.*) Hoc fit ex sale tartari albissimo aëreæ humiditati commisso. Adhibetur in serpiginibus, tinea, cutis sorditie, &c. Ex hoc & Nitr. egregius conficitur liquor per deliquium, quod vinum rubicundo tingit colore. Est porrò hujus olei elegans usus in extractis vegetabilium purgantium conficiendis, si enim purgantibus addatur eorum compagem facilius solvit & efficaciora reddit, dum etiam acidum ventriculi potissimam illorum remoram infringit ac imbibit, unde communissimè purgantibus nodulis addi solet.

N. Impropriè dicitur *Oleum*, quia flammam non concipit, sed est liquor tantum salis resoluti.

3. *Magisterium Tartar. seu Sal tartari alcoholisatus &c.*) Verum hoc est Sal Tartari affusione ∇i & sæpius repetita ejus abstractione sale vini volatili impraegnati. An autem inde iterum sublimari possit, non possum constanter affirmare. Aliis constat, *Balsamum Samoch Paracelsi* nihil aliud esse, quàm sal tartari facta Spiritus vini ab eo destillatione edulcatum, donec sal sit sufficienter ipsius sale volatili saturatum, ac liquorem destillari adeò efficacem sinat, atque erat affusus.

4. *Magisterium tartari purgans.*) Hoc nihil aliud est, quàm *Terra foliata tartari ex sale tartari & acet. dist. elaborata Cl. Zvvelfer. in Mantiss Spagyric. Sal vini essentiale vocat, ut & in apolog. adversus Tachenium* p. 33. cujus etiam elaborationem communicat, in dictæ Apologiæ p. 73. Hujus etiam Arcani salis tartari seu terræ foliatæ mentionem facit *Philippus Mullerus in miracul. Chemic. & Myster. Medic. Lib.* 3. *Cap.* 4. *Cl. Sennertus in institut Medic. Lib.* 5. *par.* 3. *sect.* 3. *cap.* 6. *Excell. Rolfinckius in suâ Chemiâ in Art. form. redact. Lib.* 4. *sect.* 1. *art.* 3. *Cap.* 13. Sequenti autem modò optimè elaboratur. Recip Salis tartari albiss. ℔j. Acet. dist. fortiss. q s. abstrahe Acet dist. quod insipidum elevatur destillando per cucurbitam fictilem, post novum Acet. dist. affunde & destilla, id quod sæpius repetendum est, usque dum spiritus iterum exstillare incipiat acidus, qualis fuit affusus Tunc Tartarus est animatus, & cessandum ab iterata affusione Acet. dist. Nigra in fundo remanebit materia, quæ ∇i solvenda, Ωtione per chartam bibulam filtranda & lenissimo Aren. calore in vasis terreis exsiccanda. Exsiccata materia iterum ∇i solvenda, filtranda & exsiccanda toties, donec materia alba appareat & foliorum longè à se invicem dissitorum instar concrescat. Hanc terr. foliatam tartari nonnulli salis tartari volatilis nomine insigniunt, & rectè, eò quòd particulæ terrestres alkali tartari figentes additione Acet. dist. præcipitatæ sint. Hæc in aëre humido solvitur p. d. & per se usurpata dosis est à gutt. v. ad ℈ß. vel cum aqu. aliqua destillare mixta ad plures extendi potest guttas.

N. Potest etiam cum nudo Aceto elaborari, licet postmodum non adeo album & purum sit, & residuum ∇i solvatur.

N. Vel compendiosius: Recip. Sal tartari ℔j. tartari crudi ℥xiv. Acet. dist. ℥xxvj. Sumatur olla ferrea alta Acet. dist. impleta, pone super carbones, dum Acet dist. calefit & ebullire incipit, tunc immitte mixturæ suprà dictum Sal tartari & tartarum crudum per vices, donec omnia sint resoluta, quod spatio 2. horar. fieri potest. Hoc partim coagulari, partim crystallisari sinas.

N. Vel adhuc compendiosius: Recip. Sal tartar. albiss. q. v. affunde in lebete ferreo Acet dist. evaporet, & tamdiu Acet. dist. affunde, dum spirat acidum, postmodum coagula, & cum ∇i edulcora sæpius cohobando.

Vires. *Purgat per inferiora &c.*) Est summum sanguinis depurativum, hoc sali volatili CC. viperar. Sal Armoniacum &c. associatum egregium est anti- hypochondriacum, par non habet in arthritide, calculo & in omnibus morbis Tartareis. Dosis est à gr. v. ad ℈j. in brodio calido tempore matutino.

N. Hæc terra foliata tartari cum crystallis ♂tis si misceatur in mortario lapideo ex aëre sal attrahens fit rubicundi coloris, quæ p. d. soluta in aëre humido demum cum ∇i transit in tincturam ♂tis hæmatinam aperitivam.

N. Hæc

N. Hæc terra foliata tartari vel in ▽ quadam destillat. vel Elixir Propr. s. acidis soluta efficax est sub tincturæ nomine spleneticum, nephriticum, arthriticum &c. sive per se detur, sive aliis alkalinum consortium ferentibus combinetur.

5. *Tinctura seu sulphur. tartari.*) Hic necesse est, ut V sit optimè dephlegmatus, aliàs Sal tartari aqueas Vi imbibit partes, & instar olei tartari p. d. facti ad vasis fundum se ⇁tat. Loco sp. vini sumi etiam potest spiritus tartari. Hæc tinctura nihil aliud est, quam Vi ab alcali tartari volatilisato tinctus. Hæc merè diuretica est, ex eorum censu, quæ urinam reddunt abstersivam, adnatasque sordes incidunt, excretricemque stimulant. Unde in renum impuritatibus: obstructionibus viscerum aliisque morbis qui præmissis præmittendis tandem diureticis expediuntur, apprimè conducit.

N. Ex tartaro rubro affusa spiritus salis s. q. ut fiat massa quam blandè digere, tribus ♂ ♀ elapsis si spir. vini affundatur, egregiam etiam præbet Tincturam aperitivam.

6. *Tartarus vitriolatus.*) Hic *Cl. Zvvelferus* animadvertit commodius tartarum vitriolatum ex sale tartari sicco, quàm p. d. soluto parari, &, si lubet, crystallisari debere. Hujus asserti rationem reddit in *Mantiss. spagyric. part. 2. cap.* 11. pag. 416. dum tartarum vitriolatum ex sale tartari soluto paratum facilè in aëre iterum liquescere dicit. Verùm nihil refert, utrum Sal Tartari siccum, an verò p. d. solutum compositionem tartari vitriolati sumas, utrumque enim eadem ratione cum spiritus vitrioli in unum congredi & coagulari potest, abstracta humiditate. Et quod rationem *Cl. Zvvelferi* concernit, ego potius statuerem, Sal tartari resolutum p. d. jam saturatum esse, & sic non ita liquescere cum Spiritus Vitrioli unitum, atque siccum Sal tartari, quod adhuc vacuum saturari cupit, unde & humido aëri expositum liquescit. Tartarus igitur vitriolatus tam ex sale tartari sicco, quàm p. d. resoluto confici potest, nec facilè in aëre liquescit ullum alkali ejus acido jam saturato existente.

N. Cùm certum salis tartari spiritus vitrioli pondus determinari nequeat, spiritus vitrioli magis vel minus dephlegmato, sale tartari etiam in tenuitate aut siccitate discrepante usque instillatio spiritus vitrioli in Sal tartari continuanda dum strepitus aut effervescentia cesset. Tunc à præcipitato pulvere liquor supernatans, ut inutilis non removendus, sed potius lento calore usque ad Salis vitriolati tartari siccitatem abstrahendus est.

Vires. *Digestivum est præstantissimum.*] Tartarus vitriolatus, & crystalli tartari, hodiè adeò sunt vulgaria medicamenta, ut à non paucis vix ulla Medicamenta præscribantur, quibus hæc non admisceantur. Et fateor, *Inquit Cl. Sennert. in Medicin. Practic. Lib.3. p. 3. cap. 4.* Sanè ex tartaro parata in humoribus melancholicis crassisque incidendis & attenuandis, ideoque obstructionibus aperiendis magnam vim habere. Cùm verò sæpè accidat, ut in affectione hypochondriaca bilis atra, humoresque salsi & acerbi atque omninò acres, & qui ignis quasi seminaria in se continent, reperiantur: talibus certè humoribus tartarum vitriolatum & hujusmodi acria medicamenta non conveniunt, cùm eorum acrimoniam non retundent, sed ea potius usurpanda, quæ pravas qualitates talium humorum temperant, & omninò contrariæ qualitates contrariis sunt opponendæ.

N. Quod ex usu tartari ⊖lati tam dira quandoque oriantur symptomata, ut vomitus, cardialgia &c. non Sali tartari acceptum est referendum, sed spiritui vitrioli sæpius imputo.

Tartarus Vitriolatus alius.) Hic est ex communicatione S. Closſæi, & præparatur ex terrâ foliata tartari cum ⌒u ⊖li in coagulum redacta prout *D. Autor* describit, suas meretur laudes. Huic affinis

7. *Tartarus vitriolatus crystallisatus.*] Hic sequenti modo rectius elaboratur: Rec. tartari crudi albiss. ℔j. adde spiritus vitrioli ℔ij. destilla per Alembicum donec nihil humidi amplius extillet, frigefactum exime, superafunde aquam calidam, extrahe filtra, evapora in MB. ad medietatem, in fundo remanet, pone in locum frigidum ad crystallisandum. Ex his crystalli tartari etiam fieri possunt rubicundi seq. modo: Rec. tartarum alb. grosso modo fractum q. r. lava, & ab impuritatibus separatum exsicca: Deinde Rec. Santal. r. s. q. affunde Vi impraegnatum ⌒u vitrioli & extrahe tincturam, quam decanta. Tartarum coque cum aqua pluviali & infunde tincturam rubicundam, urge coctionem tamdiu, donec crustam acceperit, expone loco frigido & crystallos acquires rubicundos.

N. Tartarus Vitriolatus ☉laris.

Rec. ☉ fulminant. part. j. tartari vitriolat. part. iij. vel iv. contere optimè & pone in Crucib. in furnum anemium per quadrantem horæ, ut optimè, liquescat, effunde, & nihil reguli de sole reperies, sed hunc à tartareo vitriolato ita exaltatum videbis, ut totum colore violaceo tinxerit, quem alias per se fusus nunquam acquireret.

Vires: juxta vim suam abstersivam habet unà diaphoreticam & felici cum successu in omnibus & cordis affectibus usurpatur.

N. Tartarus Vitriolatus Lunaris.

Luna optimè calcinatur per sp. Nitr. vel aq. fort. & præcipitatur per ol. tartari p. d. vel Rec. laminas Lunæ & tartarum vitriolatum s. S. S. S. cementa in tigillo clauso pe 3. horas, tunc maxima pars laminarum in Sal. com. viride abibit, hic labor tamdiu repetitur usque dum laminæ totaliter consumptæ & pulverisatæ.

Vires summo cum effectu in morbis capitis & hydrope adhibetur.

N. Sic & tartarus vitriolatus antimonialis fit ex Cap. mort. clyssi ♁nii extractô Sale & cum ⌒u vitrioli ⇁tato.

8. *Sal tartari volatilisatum.*) Hic modus respondet 3. Magisterio scilicet tartari seu sali tartari alcoholisato. Sed licet cum Vi aliquid Salis volatilis ex sale tartari in forma liquida elevetur, tamen in forma sicca sublimari instar vix comparebit. *De Salis tartari volatilisatione vide suprà alios modos Sal tartari eliciendi, qui huic surrogandi sunt.*

N. Quomodo alkalia à salibus volatilibus sublimentur, vid. D. David. *von de Becke* in experim. & meditat. circa naturalium rerum principia.

9. *Liquor tartari spleneticus.*) Præsenti compositione non indigemus, si loco tartari cum spiritu salis copulatum egregium obtinebimus etiam deoppilativum, ut supra jamdum monuimus liquori tartari splenetico *Dom. Autoris* præferendum *Hofmannus.*

Hactenus SCHRODERUS ab HOFMANNO annotatus de variis Tartari præparationibus pluribus quidem, sed de ejusdem Sale volatili pauca admodum enarravit. Quoniam verò salem illum inter præcipua artis arca reposuere Chymiatri, non incongruum fore arbitrati sumus si de eo quædam ulterius legenda præberemus, atque ea propter Tractatum Celeberrimi D. D. Danielis Ludovici, De volatilitate Salis Tartari hic insereremus. Sic enim constabit, quid in hac

materia quærendum, quidque minimè quærendum sit. Quædam præterea circa varias alias præparationes chymicas, ut & circa earumdem exhibitiones ad Tractatuli elaboratissimi calcem adjecta vidimus quæ supprimere ordo materiarum aliquatenus suadebat, sed quoniam paucissimis pagellis complexa & accuratissima sunt hæc omnia constituimus Dissertationem integram exhibere persuasi Lectori minimè tædio futurum præclara hæc quamvis extra proprium ordinem legere.

PRÆFATIO.

Ad Benevolum Lectorem.

Cum superioribus lustris Alcahestina disquisitiones complures fatigarent, fieri non potuit, quin decollante passim spe, nihilominus in tanti Liquoris Vicarium parili diligentia inquireretur. Tentavimusque hinc circa fixitatis Alcalinæ Volatilisationem similiter nonnulla; quæ postmodum Amicorum ductu, horis succisivis è Memorialibus collecta, nunc ante septennium edidimus: saltem quo adhuc versatiorum aut feliciorum observationes & Enchirises circa hujuscemodi materiam eliceremus. Nec sanè concepta, curiosissimo hoc seculo, spes nos destituit; experimenta sua liberaliter publico conferentibus Viris exercitatissimis. Ceu inter ea quidam, quæ ad manus nostras hucusque pervenerunt, ista forsan primus est Spiritus, qui quasi semidiliquiis in cella, vel dum hujus pigrior ut plurimum, ac minus agitatus aër est, per Subastrationes, (ut ita loquamur,) post quamlibet destillationem repetitis, è Sale Tartari colligi præcipitur: consensu tamen hactenus in diversa abeunte: dum quidam saturatissimum hinc dixerunt; Alii verò phlegmaticum solum, & Alcalinum in aquam tandem resolvendorum Exemplum: ceu forsan circa Ignis genus atque gradum, Vasa, Alcali solitarium, vel accessoriorum reliquiis adhuc diversimodè infectum, ipsamque Patientiam haud exigua accedere potuit variatio. Nobis, [cum postliminio circa talia suscepto aliquando tentamine, hunc quoque processum persequeremur,] singulis vicibus, post phlegmatis egressum, urinosi volatilis liquoris quodpiam] Arena quidem, at validissimo assumptique quantitati sufficientissimo igne, per Retortam [Sale tamen perdiu prius, alios in usus, moderato calori exposito;] tantisper in fine oblatum est; donec tot repetitionum ac confractionum pertæsi, abjiceremus [inter alios officii] productiorem hunc, & felicioribus, cum reliquis, relictum laborem; elutriato residuo equidem Terræ fixæ particulam, pro horum [tacitè tandem fatiscentium] more, præbente: destillationis autem Modo cum [infra notatis] Tincturæ, vel saltem Solutionis Salis Tartari [in Spiritu ardente factæ, & à subsidente saturatissimo hinc phlegmate separatæ] Destillationibus quadantenus conveniente: Sique Ascensus aliqualis hic ratio perquirenda, solicitato forsan sic, aut per toties repetitas ignearum & aquearum particularum alternationes, [ferè ceu quadam quasi cohobia,] vel intimiores quarundam complicationes, successive disposito magis Subjecto ad induendam sufficientis sibi vehiculi quantitatem, aut aliter reddendam attenuatiorem sui portionem. Nam inter varias adhuc difficultates & perceptibiliora quædam experimenta, forsan arbitrari posset quispiam, singulariorem horum ac consimilium, [adhuc copiosius prodeuntium] suscitationem aut emersionem, per universalis istius Salis attractionem vel insinuationem, [simpliciori Radiorum vibratione vel permeatione longe sublimiorem;] nec dum adeò esse planam: Præsertim dum penitius expenditur & confertur exigua plerumque Proportio salinæ participationis tam in Rore, pluvia, Nive &c. quam in ipsa [ambiente nos] Atmosphærâ [utut in suo genere seu desuper, seu ab inferioribus, quò vel copiosissima culinarii ignis effluvia ad Gas usque, referre qui posset, satis aliàs impregnata,] cum ea Coagulorum quantitate, passim & brevi sæpe, tam è fixis ignem variè prius perpessis, quàm è Mineris, sub diu uvido fatiscentibus emergente: si porro consideratur Salis istius, [hactenus quidem notis, etiam operosioribus modis collecti,] nec dum ea passim, seu in medendo, seu solvendo deprehensa universalitas: imo ipsius concentrati quorundam Spiritus Mundi, [ni de Magneticis, collectioni communiter destinatis corporibus quidpiam simul evehat,] exigua aut nulla sæpe à priore Roris destillatio differentia: ex adverso vero, [præter igneorum, sive transeuntium sive nonnullibi cohærentium effluviorum varietatem,] imprimis Aquæ [quasi semi-Mercurialis cujusdam elementi,] sub accessu complexuque suo, [vel Vegetabilium exemplo,] planè variabilis & diversimode applicabilis, Mineralium autem, præcipuè salini quid evidentius participantium,] haud adeò facile exhaurienda vel enervanda Natura; quin gliscentes inibi: & semet sensim postmodum exolventes; aut post aliqualem suppressionem vel alterationem suam,] denuò hinc induentes particulæ restent: & quod per lentam solum humectationem, & repositionem [conceptaculis interea satis obturatis,] diuturniorem, è plerisque hujus generis subjectis, [vel perfecti Colcotharis, Aluminis usti, &c. exemplo,] nihilominus eadem producta habeantur, aut si quæ [gustui odoratuive,] diversi quid præ se ferant, id pariter fortasse non tam novæ extrinsecæque substantiæ accessu; quàm variata solum particularum figuratione, positura, occultatione, &c. contingere queat; indeque hoc insuper non rarò saltem sit temporaneum: [ceu Sale Vitrioli consummatissimæ destillationis capite mortuo, accuratè sic collectum, nobis nunc post 12. demum annum vitriolescere incipit:] & si qua amplius, v.g. è Calcis spontè restinctæ similiumque verè Calciformium observationibus; Nitri murarii natura; Pyridis atramentosi concidentia; acido salinarum particularum sub insipido vel quasi-dulci coagulo latitatione; sulphureo odore, Cephalici quorundam Spiritus haud remissiore, etiam inter vulgaris inodorique Spiritus Vitrioli rectificationem repetitò prodeunte, &c. adduci, [sed præter institutum nostrum] possent, ab animo sublimioribus hujus generis præsuppositis, ad dimensionum ferè penetrationem interdum deducentibus, minus adsueto. Potius sequatur alius ex Aceti destillati Saturniorumque magmate, solitarie vel cum Jovis calce similibusve, [ad modum Spiritus Coralliorum,] valido satis igne destillatus: in variationibus chymicis jam olim etiam ad fixiora commendatus, nec quibusdam inconveniens: ceu conformes ferè, [post abstractiones à Solutis suis tandem] prodeunt Guajaci quoque, Mellis, Mannæ, imò Tartari nonnunquam Spiritus, Acetumque, vel ab ipso Sale Tartari: acumine talium, à pristino suo, haud parum differente. Verum cum nostra nunc recensio præcipuè circa vulgare Sal Tartari [ut illic singularius aliquod prodeat,] occupetur, sufficiet forsitan, mentionem tantum hujuscemodi Liquoris fecisse. Quemadmodum etiam Tertii, è siccatis vini fecibus; ceu in subsequa Dissertatione jam adducti; cum additione: quod commodè prius Spiritus ardens abstrahi & residuum post refrigerationem & subsidentiam exiccari demum queat. Forsitan autem ex hoc capite

com-

commercioque est, quod in crudi quoque Tartari destillationibus nonnunquam similis Salis quidpiam apparuerit. Amplius retulimus ibi etiam Tartari Tartarisati, [uti quibusdam vocatur,] Spiritum: cui quemadmodum affinis, ita laboriosior quidem, at post debitas rectificationes penetrantior aut saturatior, processuique [cum Spiritu & Sale Tartari instituendo] tunc ferè compar est, qui post Tartari & crudi & ambusti, [tanquam præ sale fixo minus adhuc exhausti,] debitam inter se solutionem destillatur. Quod autem caput mortuum elixiviatum, alcali quidpiam nobis exhibuerit, in causa forsitan fuit ni salinarum particularum temporonea [ceu Tartari quoque, cum Alumine destillati capiti mortuo contingit,] latitatio, vel consueta renitentia, saltem ferreæ cucurbitæ, intensiorisque sic propulsionis defectus. Quod quidem in medio nunc felicioribusve repetitionibus relinquimus: quemadmodum etiam, si fortè quispiam botriformes hic sub dissolutione, bullas, [cum non solùm in crudi quoque Tartari depurationibus, aut cum Vitriolo coctionibus, verùm etiam in aliis pulverulentis inspersionibus saponariisque & albugineis mixturis concussis eveniunt,] non tam ad Sal Tartari, [tanquam intimioris adhuc participationis] Vitis genimen, quam ad simpliciorem [quadrantium congredientiumque,] particularum posituram, varia hujus generis phænomena in Mineralibus, salinis, aliisve coagulis siccis aut conglaciatis &c. [citra omnem Essentialitatis primordialis accessum,] exhibentem referre voluerit. Residuas autem Formulas, v. g. Terra Alcalium partis subtractionem, quo volatiliores facilius prodeant: [nisi de primitus notato processu, vel aliquorum perfusiones depuratione, aut Acidorum accessorium arreptione, ceu infra hæc notavimus, intelligatur; Item, Alcali hujus etiam absque igne, in aliqualem volatilitatem abitum, [ni urinosum quidpiam, vel Aluminis miscella, singulariorve enchirisis subterfuerit; ceu madida quoque vegetabilia compacta, sponte concepto calore, quædam inflammabile Sulphur, quædam sal volatile copiosum eructare deprehenduntur:] & si quæ insuper esse queunt, planior olim Alcali hoc persequentium explicatio deteget, huc que tunc cum aliis facilè reducentur. De cætero in ipsa [ut publicata primitus fuit,] nihil mutavimus; ne alia, sed [ob exemplarium defectum,] recusa saltem exiret. Præfari tamen hæc voluimus, ne manca in residuis videretur; addimusque insuper, tanquam pro complemento: 1. Quod rectificatio vel cohobia super proportionalem Alcali quantitatem, complurium acumen aut saturatiorem notabiliter augeant. 2. Quod æquè ac Calcis Vivæ Spiritus, etiam liquore competenti diluti, nihilominus admodum, [præsertim in frigido] transpirent. Et 3. quoad effectum, uti præsens quidem est [in convenientibus affectibus & exhibitionibus] hæc volatilitas, ita per se inconsideratius diutiusve tenerioribus data, haud parum tandem appetitum dejiciat; [æquè ac ex eodem ferè capite, largior Vini Spiritus, & ipsum, nonnullis in plethoricis, Sal essentiale Tartari:] Aliis verò per solutiones sociata, bonum quidem sub Prudentia medica remedium, non tamen protinus semi-universale vel sine pari præstet. Quæ incipientium, singularioribus sæpe processibus, formulis, aut [alia tunc ibi Praxis vulgaris facie, præcipuè Authoris commendationibus nimis inhærentium causâ, superaddere visum haud fuit inconveniens.

De Volatilitate Salis Tartari.

Quantopere Tartari crudi Volatilitas etiam Versatissimorum manus hodiedum fatigarit, notorium est: usque adeò; ut istorum haud pauci, postquam nihil non per Serpentinas quoque, Refrigeria, interpositum cum spiritu Vini Globum, Furnos, Alembicosque singulares & alia hujus generis Compendia, incassum ferè tentassent: tandem ad incoërcibile, ac Fermentantium Effluviis, aut Fulminantium Sylvestreitatibus consimile Gas, retulerint. Totum illud, quod naturæ (forsan maximam partem Salinæ,) incenso præsertim post sequestratam humiditatem Tartaro; communiter, (plus minus tamen, pro Artificis dexteritate) evolat: quodque Caput mortuum in bilance profectò Liquori conferentibus, passim desideratur: etiam cum planè proportionale Tartari ad recipiens pondus adsumptum est; nec tot ejus libræ, Vulcano inconsideratius (licet adhuc perfrequenter,) unâ vice subjectæ, potissimam sui partem inter commissuras per relictum Epistomium, aut aliàs vi factâ, ne quicquam eructarunt: aut (quamvis speciosior Recentiorum invento) successivæ Ingestiones nihilominus per Destillatorii desuper operculati contiguitates, (frustraneo etiam circumfluo Plumbo;) vel si inferius adapertum fuerit, inter Obturatorium ingratiis demiserunt. Sed ejusmodi desiderio, servandoque subtiliori (à Laborantium venali certè nimium quantum differenti) Spiritui suæ, citra dubium, adhuc supersunt Enchirises.

Majus autem negotium tædiumve curiosis facessit volatilitas, quæ inter amplissima, Alcahestinisque ferè proxima promissa, ex ipso Alcali Tartareo hactenus (certo & aliquali copia) quæsita est. Ut inde nonnulli, dum fixitatem & refinentiam Salis illius, è præparandi modo cogitarent: herbaceorum Alcalium, cum Bolo vel Argilla continuato igni subjectorum Spirituum ut plurimum tandem Acidulo-salinum gustarent vel experirentur: in plerisque hac de re Libellis modò Vota tantum, aut Obscurum, super æque obscurum, modò tralatitios saltem aliquot, mutuoque (citra successus asseverationem) descriptos, vel aliàs Authoris, Ingredientium, Enchirisis, Circumstantiarumve nonnullarum causa, (jure vel injuria) suspectos Processus invenirent; dubioque hinc eventui difficiles complicatosque labores elocare nollent; aut experiundo tandem (seu propria, seu præscribentis culpa) sæpenumero nihilominus modò nil, parum, aut phlegmaticum, modo dubium, tertiumve quidpiam ægrè nanciscerentur: totum hoc negotium inter vanas Chymicorum Assertiones, aut ipsa Non Entia retulerint.

Sed enim levari revera posse quandam inde, & genuinam quidem partem; manifesta inibi versatorum, nec subterfugiis temerè subvertenda docet Experientiâ. Imo simplex insuper, at paulo validior continuataque Alcalium, etiam prius sufficienter depuratorum aut concentratorum) calcinatio, vel cum fixioribus nonnullis, nec adeò sulphureis Subjectis instituta Fusio; Salis Tartarei vel congeneris haud parum, (vel intra horam & integro adhuc nec intimius undiquaque vitrificato Crucibulo,) una cum accidentaria Accessorium humiditate elidens: naribus effluvia salina sat sentientibus.

Nec tamen isti proinde sumus, qui Eleusini Sacri, vel Alcahestini Vicarii revelationem hic profiteamur. Saltem istud Alcali (pro conquirenda hinc proficua quadam Volatilitate) adorientium, & ab initio) circa delectum aut successum Processus hæsitantium; prætereà Ægrotorum (ejuscemodi remediorum genere sæpe perquam adjutorum) causa simplicissimè prosequamur, quæ manualis Experientia, ac longa nobis, (per aliorum præscripta, privatosque conceptus euntibus,) dedit observatio: quæque pariter

Incipientibus quidem confirmationem, & ulterioris inquisitionis, aut (Medicæ vel Chymicæ) adaptationis Fundamentum; Exercitatioribus verò ansam dabunt, auctiora, exactiora, clarioraque eodem candore superaddendi; quo nos impræsentiarum, sine cujusquam Allegatione aut Vellicatione breviter ingenuèque solùm introductionem quasi quandam, cum Experimentorum potiorum, (illuc forsitan compendiarie ducentium) Syllabo proponimus: Superpondii loco hinc inde interserentes, quæ, licet ad singulos Paragraphos directè non pertineant, incidenter tamen, & data sic occasione haud inutiliter, in quamplurium operationum & expensarum compendium annecti posse videbantur.

Qui itaque in negotio operæ pretia facere voluerit: principio, quod Materiam Quæsiti nostri concernit; equidem (ob inconvenientias cuivis hinc facile concipiendas, majori difficultate, minorique fœnore occupabitur circa vulgare illud Alcali, per figulorum extremas ustulationes, aut (licet communissimè præceptas;) usque ad Virorem Cæruleumve Calcinationes exhaustum, ac sublimandis postliminio particulis tantùm non quasi spoliatum. Æquè ac toties repetitas deprædatoriasque Salium Officinalium Fusiones, ea candidiora quidem, nihilo tamen hinc usibus medicis præsentiora reddere; eoque laborum minus prodigos primis illorum coagulis, vel ipsis nonnunquam Lixiviis parili successu securitateque acquiescere cernimus: siquidem defuerint, aut specialem scopum interdum haud adeo attingere posse putentur Granulata; in Dispensationem aliàs commodiora: nec, (dum per Sulphur flagrantibus herbis moderatè interjectum conficiunt,) invertentem diaphoreticamque vim sic admodum perdentia.

Porrò verò nec illud citra laborum frustrationem hic assumetur, quod extemporanea anatici Tartari ac Nitri Detonatione, (de cætero compendiosè, sique libet, perforati solum rejicula quadam Retortâ, cum Clyssiformis Spiritus prompta collectione,) paratur. Siquidem in subitanea illa excandescentia Nitrosæ Aciditatis pars tacitè arripitur, & in Alcalinum complexu, (quamvis gustantibus insensibiliter,) occultatur tamen tantisper, donec paulo violentiori igni, vel associatis, (Sali Tartareo) amicioribus subjectis denuo cedat; & penetrantem expectantibus, desidem, ac instar exhaustæ Aquæ Fortis acido nitrosum relinquat. Uti nobis plus vice simplici, etiam cum Silicibus, ipsoque Saturni Vitro, (dum superiorum annorum commendatione ducti, nescio quæ secreta inibi cum prædicto Alcali quæreremus,) contigit. Atque hinc procul dubio etiam est, quod in istius Oleo deliquato (concentratiori,) Tincturaque, tandem nitriformia quædam spicula inferius concrescant.

Ut itaque Sal nostrum non quidem extremè, & ad pugilli quasi remanentiam calcinatum; ita nec perfunctoriè tantùm, fundum tenus, & inæqualiter combusto Tartaro extractum sit. Ne ex adverso, residuæ semicrudæ hujus partes (quemadmodum in imperfecta Spiritus destillatione, & in Tartari Tartarisati confectione fit,) absorptæ, Liquorem postmodum prodant (ob Spiritus oleique Tartari communis aliquantillum) à quæsita nostra volatilitate haud parum differentem (atque curiosioribus in isthoc genere meritò suspectum.

Nec tamen hinc opus erit, ut Tartarum quispiam, (cum polychresti Spiritus jactura) seorsim calcinet. Quandoquidem ipsum Caput mortuum (v. g. è duabus tribusve Crudi libris) post totalem & ultimam dicti Spiritus Oleique destillationem adeoque intimam sidentis Tartari combustionem restitans, (citra ulteriorem supervacueque vulgo repetitam ustulationem,) gratis & quasi pro superpondio suppeditat Sal, ut aliis usibus, ita huic quoque operationi sufficientissimum: præsertim si sine subitanea postmodum vehementiâ; imò penitus sine quadam, (quamvis severè operoséque nonnullis hunc in usum reiterata) Depuratione sensim saltem in seipso totaliterque exiccetur. Nec enim (post partis coagulatu difficilioris in deliquium verò magis pronæ separationem) Residuum subterconcretum, (ceu alii istud specie, vel etiam lixivii Sarmentorum crystalliforme coagulum requirunt,) seorsim huic negotio aptius invenimus. Quin potius, qui è Salis culinarii spontanea nonnullibi è Catrhis Salinarumve Metis stillante Muria, v. g. ad quartæ partis remanentiam exhalatâ, per arenam quoque Spiritum elegantissimum aperitivum destillari vidit; fortè priorem illam portionem ferè commodiorem crederet.

Cæterum, si porrò supradictum Alcali, à crudioris Tartari commercio, (ni quasdam oleosarum striarum vel scoriarum particulas, interdum inter eluendum, innoxiè arripuerit,) aliàs sufficienter sic secretum; diuturniori mediocrique Calori per Menses aliquot, aut super Fornacem una alterave hyeme, perfunctoriè tectum exponatur: lenta ignis actione pene porosum, ac in se quasi spongiosum, eoque hujuscemodi laboribus adhuc aptius deprehendetur. Atque hæc circa vulgare quoque (justæ calcinationis,) Sal Tartari similiter maximam partem observari queunt. Nam illud hinc, dùm operationum tantummodo compendia, per diversas observationes & Enchirises venamur, neutiquam rejicimus.

Tandem verò siccæ vini fæces, (Destillatoribus vulgò vel recentiorum aliis occupationibus haud inconvenienter cedentes,) si post vini residui expressiones *&c.* aut consuetas Spiritus abstractiones, in aheno parilive modo debitè deinceps exiccentur; uti per destillationem (tùm solitariè tùm alibi tradentis additamentis institutam, penetrantissimum & volatili spontaneo Sale refertissimum, (sique per competentem super Alcali rectificationem à graveolentia nimia liberetur) perquam in compluribus affectibus proficuum, sane volatili Salis Tartari Spiritui hoc in passu ferè consimilem Liquorem sive Spiritum fundunt: ita post communem at planè mediocrem (in olla tecta) calcinationem speciosum, copiosè superstans, & quasi spontè desuper sublimatum albissimum Sal præbent, ejuscemodi negotio præ reliquis convenientissimum.

Atque hæc de ipsius Alcali differentiis, (quatenus huc spectant,) & haud inutili Selectu: quo se in aliquali copia, sed tamen genuina & in Urinositate sua, (quoad ejus fieri poterit,) intemerata Volatilitas inde sequestrari queat. Nam licet nonnullorum asserta in Solutiones quasdam aliasque circumstantias Acidum aliquid inferre videantur: nihilominus cum in (hactenus quidem notis) hujus sortis ⌒tibus speciale fermè nil, aut parabilioribus ejuscemodi Menstruis adeò superiùs inventum fuerit ipsique potius circa dissolvenda Subjecta desides, aut circa soluta jam, (quæ intimius secum deferre debebant,) instabiles, vel alias alienigeni deprehendantur: forsan haud immeritò (donec secretior præsentiorque, citra suspicionem, modus ad Aciditatem obtigerit,) acquiescemus purè salsæ, certè consimili lixiviosæ Alcalium (ab ista translocatione seu immutatione haud penitus alienorum, naturæ præ Acido (in hoc quidem genere) viciniori; competentiaque vel prædisposita Subjecta, suo quodvis modo, sat is adorienti & amplexanti Volatilitati. Sive de cætero Salis; sive ⌒us, (utpote parum hinc differentis, & sali-

& salinas particulas saltem in liquamento suo vehentis) forma prodeat.

Proindè consequens nunc est, ut Modos videamus, quibus ejuscemodi Volatilitas in rei veritate proliciatur; an prolici putetur. Quemadmodum enim plures sunt, qui (ut ab initio notavimus,) Plegmaticum solùm, (Tartarei quid olentem,) aut levidensem Liquorem, vel nominale tantum, alienum, aut planè tertiam quidpiam genuini loco præbeant: ita non unus saltem verùm aliquot inveniuntur Processus, qui revera quæsitum hic Sal, aut ipsi congenerem (à communi tamen Tartareo admodum distantem) Spiritum suppeditent; & nihilominus invicem tùm in odore, sapore, colore, salinarum partium formâ, &c. tùm in effectu viribusque manifestè coincidunt. Æque ac permulta v. g. Mercurii, Antimonii &c Præparata, quamvis ad concertationem usque, diversis viis mediisque negotiosè conquirantur, eodem tamen ut plurimum postmodum recidere; & quæ per operosas ambages ferè secreto confecta fuerunt, cum vulgatissimis tandem compendiis penitùs convenire passim cernimus.

Amplius; quemadmodum Salinorum reliquorum pleraque (licet respectivè minus fixa,) faciliùs tamen atque copiosius elevantur, si dum annatum defuerit, extrinsecum solummodo, sed competens atque continuationem destillationis in isto genere sustinens addatur Vehiculum; aut pro re nata Separatorium saltem corpus quod aliquam Subjecti partem præsertim fixiorem aut alienam invadendo, &c. Subtilioris atque hac magis pronæ substantiæ ascensum ita facilitet. Ceu inter plurima, vel solùm sal culinarium, (oppidò Spiritus sui facilis aut iniquus, pro additamentorum ratione, promus condus,) liberaliter innoxieque refundit dupli, (hunc in finem adjecti) Aluminis crudi superpondium: iis qui naturam ejus & Capitis mortui (seu integri, seu in Sal tertii generis & albissimam Terràm resoluti) notabilem Aluminositatem norunt, in medendo neutiquam suspectum. Sic pariter etiam Alcali Tartareum, (etsi longè forsan pigrius,) per vehiculi tamen complicati vel solicitantis, aut certæ Materiæ (sulphureæ vel acidæ, salis portionem arripientis, & in eo ignis gradu carboniformiter aut Magisteriali coaguli instar retinentis,) accessum, equidem facilius ascendit secundum reliquam istam partem, quæ simplici ignis actioni aliàs vix, aut non sine variis inconvenientiis patuisset.

Quibus ita præmissis, ut specialibus deinceps ac ordine quodam, diversimode sic quæsitæ vel promissæ Volatilitatis nostræ rationes, quid valeant, quantique sint, (ducto per remotionem quasi, à languidioribus, suspectis, minusve talibus exordio,) perlustremus: principio Tartarisatus Vini Spiritus, unâ scilicet alterave vice ab Alcali Tartareo pro phlegmatis (sulphureo salinis istius particulis adhuc dum sat copiosè intermixti) majori quadam separatione communiter abstractus; quamvis ob evidentiorem hanc concentrationem, tum per se, tùm in Essentiis Mixturisque compluribus perquam in sua destinatione præstans sit: & quasi proprium sibi volatile quoddam Sal (ex ista prosapia) participet, imò vel ab ipso Alcali insuper aliquid abreptum, secum evexisse ponatur: indeque propter alterutrum horum, si paulò validior ⊖-ii -∽-us instilletur, non solum subtilem quandam Ebullitionem, verum etiam utplurimum post lentam exhalationem Salis subaciduli nec inelegantis quidpiam ostendat: nostro tamen apparatui, & per multum hinc distanti prægnantiorique Salis Tartari Spiritui protinus haud accenseri poterit. Siquidem & Alcalinum illud quod in superficialiori hoc, æquè ac in speciosiori incerationis (inferius attingendæ,) processu forsitan ascendisse conjicitur, oppidò nihilominus erit exiguum: & sensibilius in ejuscemodi operatione; post separatum quasi semistiptici saporis.) Phlegma, demum prodire deprehenditur. Ceu ultimas solum guttas, dum dicta residuæ humiditatis abstractio per Retortam instituitur, aut parili modo 🜄 (per Salis Tartari dissolutionem, & subito subsidentis aquositatis subtractionem compendiosè Dephlegmatus,) ad siccitatem usque paulò fortiori igne destillatur, Acredinem alcalinam gustantibus offerre tandem observamus. Quas si quis pro lubitu (nam & congeneribus Alcalium volatilitatibus addi possunt, abstracto 🜄i Tartarisato (præsertim repetito dum per accidens obtingunt, permiscuerit; haud minus inde sic Alcalisatum (alios fortassis in usus) habebit; quam si vini rectificatum -∽- à globulis argilla & sale Tartari constantibus, validiori demum igni abstraxisset: aut in Eundem (prius à crudo Tartaro lentè destillatum,) intensiori postmodum Vulcano Tartareæ -∽-tuositatis reliquias (sed ingratiori hinc odore) protulisset. De cætero tamen nec hi Liquores, ob eandem Volatilitatis inibi dispersæ paucitatem, desideratorum numero convenienter associari poterunt.

Quod autem Oleosi quidpiam in prædicti Spiritus Vini Tartarisati confectione, residuo Phlegmati, (æque ac venali generosiorum fæcum Spiritui,) nonnunquam innatet verum quidem; sed tantum ideo Cordiale non est, aut inde meretur ut guttatim sic, aut operosius adhuc rectificatum vini, cum concentratissimo Salis Spiritu digerendo, eoque sulphureas particulas abreptis salinis, liberando,) colligatur. Cum ad Mœni Rhenique tractus, fæcum destillatores passim tolerabili pretio vendant vini istud (paucissimis nostratium, dum plerique Spiritum ardentem hoc nomine proponunt, notatum) Oleum; è Rectificationis remanentia successive, more tralatitio, desuper collectum; atque hinc oppido fæculentum quid olens; donec super Alcali vel Salis Spiritum; aut potius per vesicam rectificatum, acceptiorem & Spiritus è fæcibus prolecti similem odorem induat. Verum hæc in transitu.

Sequitur præcedentibus quadantenus affinis, ac pridem hoc nomine traditus modus; è soluto in Vino Alcali, (post Spiritus ardentis atque phlegmatis abstractionem,) Sal volatile proponens. Experientiæ subjectus dedit quidem è residua Massa (utpote Alcali & Tartaro vini constante, modicum Liquoris, uti vulgari Tartari Spiritu longè graveolentioris; ita quoque acrioris, & manifestas hinc particularum salinarum notas ostendentis; concreti verò cujusdam Salis vestigia quædam potiùs, quàm spectabilem compagem: cum Olei Tartarei circumcirca decidui aliquantillo. Ut evidentiori Volatilitate prægnantioribus, atque simul minus ingratis acquiescentes, (præsertim cum ipse vini Spiritus feculentiori odore sic infectus prodeat,) totum hoc feliciori forsan (inter frequentiores adhuc repetitiones, vini variationes &c.) inquisitioni relinquerimus.

De cætero assimilis isti, sed tamen acceptior est Spiritus, qui è Tartaro Tartarisato, (seu aperitivo illo coagulo, è tribus Tartari purioris aut depurati, & duabus Alcali partibus confecto,) haud difficulter, (proflua simul olei parte,) destillatur: de Volatilioribus Salis particulis procul dubio quidpiam (vel odoris saporisque huc declinantis testimonio,) similiter participans: atque licet (in exquisitorum classem ob antedictam causam referri nequeat, nihilominus in aperiendo & resolvendo non contemnendus: sive per se ac solitarius, sive sub competentium, nec volatilitatem ejus adeo infringentium Spirituum tincturarumve consortio detur. Æquè ac Tartareus iste, (sed

(sed subacidulus) qui cum Vitrioli ad crudum Tartarum subquadruplo vel subtriplo (alias in diversos usus,) haud inconvenienter prolicitur; vulgatiorique officinarum Aperitivo, (etiam debito ignis regimine, ne tandem planè vitriolicus exiisse videatur: destillato,) in ejuscemodi destinationes longè præsentior deprehenditur.

Porro verò nec tralatitius ille cum Bolo consimilive Terrâ modus momentum adeo magnum huc conferre poterit, Quamvis enim ut plurimum quadantenus procedat; & Liquorem sensibiliter urinosum, eoque destillato Vitrioli Spiritu subtiliter ebullientem præbeat: volatile tamen inibi perquam est exiguum, indeque (ceu alii quoque questi sunt,) effectus oppido remissior; sive per se, sive quæsitis hinc Solutionibus. Extractionibusque fuerit adhibitus. Ut taceamus, acidulum solummodò, desidique Terræ sigillatæ, vel congenerum Argillaceorum Spiritui consimilem nonnunquam (pro additamenti forsitan natura, copia, &c.) cum aliquali saltem Tartareo odore prodiisse.

Quod autem nonnullorum Ignem penitus immediatum attinet; Fastigiato illi (per directa Receptaculâ) Furno cum superioribus annis multa commendatione propoponeretur,) injecimus super prunas pro more carbones oleo Tartari rite saturatos, & circumcirca sufficienter siccatos. Sed idem nobis (fortean infelicioribus) contigit, quod aliquibus nonnullibi Spiritum salis parili ratione quærentibus. Ignis scilicet sensim suffocatus, & phlegmatici tantummodo quidpiam, paucissimis particulis revera urinosis intermixtum, in inferiori Recipiente collectum est.

Nec saturatius quid (in exiguâ simul quantitate) nacti sumus, cum alia vice ipsum Alcali (mediocriter saltem siccatum,) prunis inspergeremus. Adhærescens siquidem hinc, inde, vel per contiguitates istarum secedens, illic in massulas ignitioni sustinendæ minus deinceps aptas abeundo, hic Vulcani levatoriam violentiam subterfugiendo, utrinque tunc expectationem nostram in tantum refellit.

Cùm autem ipsum (à destillato Tartari spiritu restitans) Caput mortuum, nondum elixiviatum, similiter aliquando injiceremus, (uti ignem alias promptè concipit, ita) secedentis subtilioris partis manifestiores notas, in superioribus præsertim Receptaculis (etiam odorantibus) ostendit: eo ipso tamen potissimam partem effugiens, infimo salinæ urinositatis modicum reliquit. Ut facilioribus ac eodem recidentibus modis deinde contenti, hactenus in hujus generis destillationibus repetendis curiosiores esse desierimus: majori, aliorum, inter otia, felicitati relicto ejuscemodi (seu pristini, seu propter difficultates quasdam contractioris nunc) Furni proventu, sive (Sarmentorum combustorum instar) per se, sive per additamenta quoque, evidentius fortasse conquirendo.

Quò pariter remittimus singulare quoddam, nobis alicubi superioribus annis depictum Instrumentum; proculdubio Authoris famigeratissimi verbis, huc perfrequenter, nec citra speciem tractis: (quod scilicet aër imprimis volatiliset sulphur concreti, " cum omnimoda separatione sui Salis, &c.) inventionem debens: atque adeo circa Salis Tartari conceptaculum aërem quadantenus admittens, ut per cucurbitiformem Tubum ad Alembicum convehatur levatus à subterraccenso igne Spiritus; ferè Sulphurei campanarii instar. Nam dissipationes volatilis hujusmodi substantiæ hinc inde, præsertim repleto (per suppositionem) Receptaculo subveriti, tale quid experiri noluimus. Atque hæc de magis quidem consentaneis, levioribus tamen remissioris Volatilitatis modis.

Sequuntur, (ne quid in isthoc genere censuque sit reliqui) remotiores adhuc, ob accessoria magis suspecti, vel planè tertii penitusvè alieni quamvis (in sua quivis destinatione) haud inefficaces, indeque nonnullam hujus fortis ortusque speciem diversimode præ se ferentes; aut rem ex alio aliove capite pensitantibus, præ se forsitan laturi. Quodque inter istos, principio, Spiritum ex Armoniaci, Salis Tartari, Calcis vivæ, (imò aliorum insuper, indifferenter inibi semet habentium additamentorum) mixtura, per notas passim enchirises destillatum concernit: equidem in penetrantia, sua perquam præstans, nonnullis hinc pro quasi Tartarisato habitus est. Verum; ut Acidæ Armoniaci partis, (Sal Tartari vel Calcem vivam pro more invadentis) intuitu, quædam Volatilitatum (inde secedentium) associatio, mediocri conjecturâ concedi posset: collectus tamen (& inter sufficientis humidi defectum Floribus nonnunquam intermixtus) Spiritus, (hactenus Armoniacali titulo diditus,) per istud quoque præsuppositum nihilominus maximam potissimamque partem adhuc Talis, seu Urinosus ac forsan fulgineus foret. Caput autem mortuum ulteriori experientiæ subjicientibus, (ut incidenter hæc persequamur, siquidem è Calcis vivæ commercio fuerit, Tincturam vel Liquorem suppeditabit, (Nephritici nonnullibi nunc usualis imitamento,) haud penitus rejiculum: sin autem è simplici Salis Tartari atque Armoniaci mixtura superent, & spiritus Vitrioli parte perfundetur; promptè hinc destillabitur Aperitivus Spiritus, cuivis Armoniacali Acido compar: Quando verò dictum caput mortuum rectificato Vini Spiritu simpliciter extrahetur, & quod extractum est, Spiritu Vitrioli præcipitabitur, elegans salinum, (& Sale Antihypochondriaco, quibusdam è Florum Armoniacalium, à Sale Tartari perfectè sublimatorum, capite mortuo extracto vix inferius) coagulum prodibit,

Sed ut ad institutum nostrum redeamus; num quoque vulgatior Calcis vivæ Spiritus (per prævias Alcohol vini abstractiones & Alcali Tartarei additionem, &c. paratus,) pariter de accessorio hoc Sale quidpiam participet; è diversis conjecturis disquiri quidem posset: & in utramque partem facilè quis allegaverit tùm ipsam Calcis vivæ naturam; & pronum hinc (ut & ab Alcalibus) Volatilitatem quarundam successum; quarundam verò totalem quasi transmutationem: tum porro Spiritum Calcis, etiam absque Sale Tartari destillatum: Odorem ab hujus Spiritu quadantenus distantem, &c. Præterea & ex adverso, consimilem ferè Salis Tartari cum Silicibus, etiam calcinatis destillationem: Liquoris sub olei Saponis confectione provenientis alcalinam Acrimoniam, corporali Sale volatili (ni quis ex Animali prosapia prodiisse dixerit) manifesto perfusam: diversas circa Lapidem tonsorum corrosivum observationes; & si quæ insuper, pro & contra, (uti loquuntur) huc proferri queunt. Verùm ejuscemodi sententias operosius persequi, nostri nunc non est instituti: nec si vel maximè de Alcali Tartaro quidpiam participaret Spiritus ille (si ritè paratur,) præstantissimus; ob accessorii tantillum, aut solam affinitatem, nostræ protinus sortis aut Sylloges genuina pars foret. De cætero comparem, penetrantiorem, & citra tædiosas Incerationes, Tubuli bifidi, vel hamulatarum intus (per Retinacula quasi, phlegmatis ascensum impedientia) Serpentinarum applicationes, longè parabiliorem Liquorem nanciscetur, quisquis saltem Salis (haud dephlegmatum, vel

vel cum Alumine compendiosius destillatum) Spiritum anatico Calcis vivæ recentis ponderi affundendo, per Alembicum exceperit id, quod (inter consuetas effervescentias, & Acidi cum Terreo copulationes,) sponte sed copiose, urinosissimo sapore & odore stillat. Residuo in supra notati Liquoris Nephritici, (è Spiritus Salis calcisque coagulo communiter educti ; confectionem adhucdum sufficientissimo.

Porrò, cum Sal Tartari Aceto (tantum simplici ; eodem, quo pro Terra foliata conquirenda cum destillato solet ; modo) saturatur : (fit autem istud utrobique commodissimè unica sufficienti affusione :) & relictum post abstractionem Magma ulterius validiori igni subjicitur : Spiritus provenit urinosam quandam acrimoniam acetositati (quasi Armoniacaliter,) intermixtam præ se ferens : indeque recensitis quadantenus quidem affinis : parabilior sane sic, atque speciosior præ isto Liquore, qui ex Aceto destillato ; (dum Alcali similiter impraegnatur) Spiritui Mellis Guajacino primo similis, tandem autem apertè acetosus redit ; (& aliquibus ad inspissatorum quorundam Succorum Marinorumque solubiliorum extractiones adhibetur :) aut qui longè carius ex ipsa Terra foliata (dum ultimæ Vulcani vehementiæ pro sublimatione, de subito sic nequicquam quæsita, subjicitur,) non sine disperditione polychresti medicamenti, acidulo sapore stillat. Eo porrò, qui ex Essentiali Sale Tartari, cum Bolo subacto, nonnullis (Arcani Tartari nomine) propellitur, haud adeo hoc quidem in genere posterior. Quod tamen proinde, cum sociis hisce suis, congeneribusque (quamvis alias in usu medico vel chymico haud inefficacibus) ad expetitam Volatilitatis nostræ Syllogen propriè referri nequeat, vel acetosarum particularum associatione (etiam qualicunque) liquet. Ideoque & singulariorem istum, qui è sæpedicto Essentiali Sale post plurimas spiritus Vini abstractiones quasi Tartareo velamento tandem prodit, isti confidentius accensere adhucdum distulimus. De cætero, quemadmodum Terræ foliatæ deliquium aut dilutum, tum per se, tum in aliarum (symbolizantium nec contenti sui nimiam præcipitationem hinc patientium) Tincturarum consortio perquam est efficax : ita nec supra notati Magmatis (sal enim siccum sic non provenit,) dilutum, inter ejuscemodi aperientes & detergentes Liquores adeo deses invenitur. Ceu aliàs Acetum simplex (in se nitrosæ potius, quàm Vitriolicæ vulgò naturæ,) in compluribus operationibus (v. g. Plumbosorum Magisteriorum confectionibus, Mineralium Metallicorumque nonnullorum extractionibus ; &c.) tædiosè Destillati locum sufficienter complet : nisi compendiosius & in copia (per vesicam cum Vitreo XXbico, grandiorique Recipiente) destillatum, certis de causis impendere placeat.

De Spiritu, qui sub Tartari Vitriolati communis præparatione per mediocrem (non verò violentam ultimamque, Vitriolicum postliminio reddentem) abstractionem potest colligi ; & aliquibus haud penitus rejiculus habetur, cum in Volatilitate illa, quæ hic quidem requiritur, sit leviusculus, non est, cur in præsentiarum multa dicamus. Sic dum usualis salis Tartarei vice, istud quod Aceto destillato saturatum est, aut ipsa Terra foliata (aquæ s. aliquantillo diluta) recipitur, sanè penetrantissimus, sed simul (destructo per spiritum vitrioli priori coagulo) acetosissimus adeoque à nostra tunc intentione similiter alienus hinc Liquor sub debita moderataque abstractione prodit ; relicto (ni validiore igne destruatur,) Tartaro quodam vitriolato, in destinationibus suis haud adeo inepto. Verum adhuc speciosior colligetur, si (quò obiter talia persequamur,) Tartarisatus Tartarus, loco salis Tartari spiritu vitrioli eodem modo impraegnetur. Gratuitus autem ; & quasi aliud agendo, in copia dummodo complures isti (vulgò passim effusi) Liquores qui post Vitriolicarum Solutionum per Alcalia ; (& vice versa) peractas præcipitationes, abundanter restant, (nec in rei veritate vomitoria vi ; quod tamen è sulphureis Antimonii Solutionibus verendum hic non est, infecti deprehenduntur,) debitæ exhalationi securissimoque coagulo exponerentur. Quod etiam circa acetosarum extractionum, (per sal Tartari ac versa vice præcipitatarum) supernatantem humiditatem parili compendio, (pro gratis acquirendo Terræ foliatæ fundamento,) observari poterit. Sed hæc pro remissiorum alienorumque modorum lustro vel recensione (feliciorum nihilominus experientiæ, forsan inter enchiriris aliarumve circumstantiarum variationes oppido relicta,) hactenus sufficiant.

Consequens nunc est, ut similiter, (secundum observationes nostras) Saturatiores ; magisque Consentaneos, Genuinisve propinquiores deinceps videamus. Quod itaque ab initio istum cum Silicibus congeneribusque (abundantioris tamen humiditatis Alabastrum nondum tentavimus,) attinet : succedit negotium ; si cum Alcali Tartarei quadruplo per retortam (cum Operculatum illud vas ejuscemodi penetrantiores successivè Ingestorum spiritus, inter quascunque cautelas admodum disperdat,) debito ignis regimine ; (ne protractiori labore Sal perfluat) ritè destilletur. Et urinosa volatilitas Siliceæ (nobis neutiquam hic suspectæ vel destinationibus istius adversanti ;) aquositati intermixta semet sat prodit ; quin imo nonnunquam salini coaguli quidpiam seorsim apparet. Ne verò quis Alcali Tartareo nitrosum ad ejuscemodi operationem recipiat, supra jam monuimus. Quod autem residuam (magnæ superioribus annis commendationis) Massam concernit, equidem (præter alia Mechanica) Tincturam (pro assumptorum tamen Silicum natura) suppeditat aliquanto speciosiorem Vulgari sive simplici Tinctura Tartari ; utpote quæ alias ab Oleo deliquato, vel potius à subsidente saturatissimoque Phlegmate, (dum Alcali in ardenti Spiritu dissolvitur, parum differt, Utramlibet tamen in plerisque intentionibus æquat aut superat, haud inelegans Tartari Tartarisati liquor, per simplicem istius Coaguli in duplo Spiritus Vini dissolutionem, & lentam secedentis (à phlegmatica sui parte) Spiritus divaporationem promptè conficiendus. Sic nec Magisterium è communi Silicum Liquore tanti in medendo deprehenditur : sive per aquæ simplicis copiam, (levissimum tunc ;) sive per spiritum Vitrioli (specioso Tartaro Vitriolato post filtraturam inde simul proveniente) præcipitetur. Sed hæc in transitu.

Porrò verò prægnantior adhuc est hucusque recensito qui ad normam singularis istius Salificationis subtiliorum Oleorum instituitur modus. In dubium quidem aliquando tractus ; quasi (cum mixtura saponiformis hinc oriatur,) etiam in ultra oleum saponario compar sit suppeditaturus ; aut saltem sub occultiori Digestione, (ceu Singularis alicubi à recentiori talium Autore vocatur ;) sepultus lateat. Sed enim labor hic, uti jam olim à solertissimis Viris ex parte propositus est, ita ad literam quoque in nostro hoc subjecto feliciter procedit : sique simplicissimè solum Olei Tartari nigri pars una, cum salis Tartari (præsertim prædispositi, vel è Vini fæcibus extracti) duabus partibus ritè mixta, & crassamentum hoc (saltem in Retortula sua) lentè per menses aliquot, aut supra

pra fornacem hyemali tempore, continuo, & patienter digestum fuerit, instituta postmodum [per arenam quoque si minor extiterit quantitas] destillatione, Sal volatile urinosissimum sat copiosè prodit, recipientis lateribus, cornutæque collo undique adhærens, & congeneri tandem Spiritui [unà cum penetrantissimi ac quasi saponarii Olei aliquota parte adscendenti,] nonnunquam ad dimidium usque illiquescens. Cujus autem parentis nunc sit progenies; & num aliquæ olei Tartarei particulæ per transformationem quandam, [quod frequens Autoris de Oleorum in Sal volatile Mutatione vel Abitu phrasis nonnemini sonare posset,] revera hic obriguisse quasi credi queant: an verò salinæ Volatilitates, [sub primam istius destillationem arreptæ vel absorptæ,] per Alcali propellentis accessum, à Sulphureis denuo sic liberatæ solam fuerint: aut demum ex ipso Sale fixo (per volatilis substantiæ associationem, obscuriorive adhuc ratione in ejusmodi mixtura digestioneque sollicitato vel disposito) surrexit illud, quod in notabili, quantitate, relictaque simul, (dum è capite mortuo residuum Alcali elixiviatur,) carboniformi, seu pinguedinum combustarum simili crusta prodit: [quamvis sit præter institutum nostrum;] dijudicatu tamen haud adeò forsan erit difficile: præsertim si quis Volatilitatis isthoc modo collectæ odorem, saporem & effectum, cum aliis processibus, [Olei Tartari ad Alcali volatilisationem sensibiliter nil accipientibus,] penitus eundem; præterea olei simul extillantis acumen, [præsuppositarum salinarum particularum quasi concentrationem sat prodens:] item Liquoris sub Saponis (tanquam coaguli nostri Imitamenti cujusdam superficiariæ ingredientium coagmentationis) destillatione provenientis salsedinem, (si per supradictam limitationem, inter consimiles observationes libet,) eadem opera perpenderit. Sed hæc de singulari hoc & delectui nostro (donec alius Salis, non Olei Spiritus reveletur in tantum genuino, ac perquam saturato, tædiosiori tamen processu sufficiant.

Sequitur tertius, (sed æque ferè laboriosus, genuinus interea,) qui in plerisque ea de re Libellis per Spiritus Vini (imo Frumentacei quoque,) verum utrinque prius alcolisati, aut (per ante notatam simplicem Salis fixi dissolutionem, Tartarisati abstractionem vulgò præcipitur. Ascendit post Spiritus, aliquoties hinc repetitas lentasque destillationes, [intensiori postmodum igne) Liquor urinosissimus, congeneri Sali plerumque, (ni parciora cohobia, ignis remissior, aut vasorum difformitas impediant,) sociatus; at simul perquam parcus: ut compendiosiorum modorum intuitu vix compensare videatur toties repetendos, (ut totum generali voce complectamur,) labores. Num enim revera sic inceretur Alcali; sive de salinis Spiritus ardentis particulis adhæreat ipsi quidpiam, postliminio denuò sublimandum, an verò disponatur saltem ad faciliorem subtiliorum (& vellicationibus istis quasi sollicitatarum, liberatarum, aut qualicunque tandem ratione modificatarum) partium ascensum: aut penitus demum alternatione quadam, inter Cohobia, Volatile fiat fixum, fixum autem eadem opera Volatile: adeoque cujas tandem sit isthæc volatilitas, haud adeo difficulter forsitan determinabit, qui conferet invicem (altera quidem parte) manifestum & largum (subadstringentis) Phlegmatis post singulas abstractiones proventum; (à subtracto vel planè quasi subterinverso Spiritus ardentis interiori Sale proficisci nuper quoque traditum:) secretiora insuper istud destruendi vel separandi præsupposita: Salis porrò sic saturati pondus ut plurimum aliquantillo auctius, &c. Ab altera verò Parte Phlegmatis illius forte simplicem tantum (inter salinas sulphureasque Spiritus particulas intermixtionem; atque successivam hinc (adeoque sensim proinde decrescentem) Secretionem: (æquè ac expressa stillatitiaque Olea aquositatis plurimum nihilominus occultasse destillationes rectificationesve suas deprehenduntur.) Manifestarium præterea concentratissimi hac ratione Spiritus (simul profluentis) Acumen salinum; non solum solubiliora quædam superficie tenus adoriens, verùm etiam (spontaneam solummodo Tincturam hic induisse dicentibus) nonnulla simultanea dimissione præcipitans; imò corporale Sal per instillatum supranotato modo Vitrioli Spiritum, inter leviculam fortè exceptiunculam demonstrans. Item consuetam Volatilium (pure salsorum) an Alcalibus genuinis [in liquida & sicca forma] plerumque sic secedentium Rectificationem: Salis Tartari verò pondus (post ejusmodi incerationes) paulò auctius, æquè forsitan ab aquearum quarundam particularum (eo caloris gradu minus perfectè pro pristinæ siccitatis recuperatione separabilium, Adhærentia profectum: (ne adsertam ab aliquibus istarum Fixationem dum aqua destillata ab Alcalibus compluries abstracta fuerit, allegemus.) Et si quæ insuper pro cujuslibet opinionis defensione vel singularum conciliatione produci (è vulgatioribus quoque observationibus) poterunt. Nos practica nostra secundum institutum persequamur.

Atque hinc, quod denuo nunc quibusdam secretò commendatum Processum concernit: qui sc. per Spiritus Tartari digestiones aut cohobia super Alcali perfici docetur: succedit similter negotium; & quemadmodum supradictus Fæcum Vini siccatarum Spiritus, inter repetitas à Sale Tartari abstractiones, copiosum (ceu intimè & abundanter ipsi aliàs permixtum est) Sal volatile quærentibus sic offert: ita si bonus acrisque ille, (non autem acidus vulgò venalis) Tartari Spiritus, ritè dephlegmatus, Alcali proprio parcè per vices affundatur, & (post debitam lentamque digestionem) destillando vel etiam cohobando hinc repetatur; urinosam volatilitatem sibi (pariter, at longè sensibilius, quam in Tartari Tartarisati, aut ipsius crudi Tartari, super proprium Sal rectificato Spiritu fit) complicatam, imo nonnunquam seorsim hinc inde coagulatam, diversimoda tamen proportione secum evehit. Sed enim, dum in paulo facilioribus modis eundem nihilominus effectum invenimus; tædiosè prius conquirendum, atque aliis sat polychrestum Tartar. spiritum (sive solitarium, sive Ardenti, aliisvè congeneribus sociatum,) ejuscemodi laboribus vel experimentis denuò vix impendemus.

Tandem verò, & pro recensionis nostræ complemento; cum deliquatum Tartari oleum Aluminis solutioni vel vice versa (v. g. pro exploranda Magisteriorum Vegetabilium, Metallicorumque, sic nonnullis præparatorum, simplicitate,) instillatur; post albissimam Terram ita precipitatam, urinosissimus perdiu sentitur odor; æquè ac dum ipsum Alumen, vel destillati hinc Spiritus caput mortuum pulverisatum cum Alcali Tartareo triturando miscetur. Sique hujus observationis ductu, dicti Alcali & Aluminis crudi ana per Retortam (etiam in Arena) destillatur; atque Spiritus volatilis copiosus: penetrantissimus; & paulò ante recensitis (ut ovum ovo) in odore, sapore, viribusque similis exit. Suspicionem de Exoterico probè novimus; & est aliquid. Urinositas ad Aluminis sequestrationem inter Metallurgorum requisita nonnullibi

accedens

accedens: præterea salinarum ejus particularum facilitas, qua solitariæ quidem, relicta terrestreitate, notabiliter Retortam (dato sibi saltem per vices vehiculo aqueo) ascendunt: item, (quod affinitatis & ulterioris inquisitionis causa hic superaddimus) Spiritus, è crudo quoque Tartaro cum ana Aluminis crudi per arenam, nullo quasi negotio destillabilis, pariter penetrantissimus, copiosissimo Volatili Sale simul prouenti intermixtus; cuivis ex Alcali Tartareo profecto, in sensibilibus effectuque compar, suprapositо è siccis Vini fæcibus acceptior, &c. Verum, ut hæc pro aliena vel mixta natura demonstranda, cum verisimilitudine quadam haud inconvenienter allegantur: amplius tamen (in ulteriorem horum inquisitionem, cum usto quoque; vel ad extremum destillati Capite mortuo (etiam recentissimo) similiter labor iste procedit; sique alterutrum cum Salis Tartari anatico pondere eidem ignis generi subjicitur; eadem Volatilitas tum liquida, tum imprimis (ob vehiculi diluitioni hic sufficientis defectum, salina consistentia, quantitate haud exigua, de cætero (quia forsan per ustionem aut destillationem præviam ab Alumine Sulphureum istud, Salis volatilis particulas diversimodè alias alterans, majori pro parte secretum est) odore minus gravi colligitur. Usque adeò, ut qui insuper ejusmodi Producti Proportionem; Vires porrò (quoad speciales destinationes) simplicem Urinæ, Salis Armoniaci, Fuliginis, Cervinumque Spiritum excedentes; volatili verò Salis Tartari spiritui penitus conformes, item in residuo capite mortuo Aluminositatem cum adjecto Alcali apertè fixatam, sive in tertium quid (planè instar Arcani Duplicati) coagulatam; pariles denique Volatilitatum per consimilia additamenta modosque evehendarum rationes, &c. paulò penitius consideraverit; forsan haud adeo culpabili conjectura, nisi purè vel admodum Tartareum, Tartareis saltem longè proximiorem, lustratis sanè ab initio Processibus (in isthoc genere) oppido speciosiorem (uti faciliorem) existimare posset. Nec caput mortuum (post extremam Aluminis destillationem, solum apparenter insipidum, intra paucos verò dies (vel ex aëre attracta humiditate pristinam adstrictionem denuò inducens,) aliave in contrarium alleganda sibimet eousque obstare sineret; quominus parabilem hanc volatilitatem (ad minimum operosissimorum purè Tartareorum loco adhiberet. Sed tamen per nos cuivis integer sit delectus, uti profectò postremorum omnium inter se, & cum nostro hoc Aluminis crudi vel usti interventu comparato, imò ex ipso Tartaro cum Alumine destillato Spiritu, idem in rei veritate est effectus: præsertim si dilutiores (v. g. cum Silicibus aut sæpedicto Alumine crudo confecti) Liquores, prius per Rectificationem, ejuscemodi purè salsis Volatilitatibus debitam, (cum modico f. Spiritus Vini super Alcali priorem præstantioremque partem denuo abstrahendo;) quasi concentrentur. Quemadmodum & reliqui sale proprio, (si quod in prima destillatione vel instituta postmodum, ad minuendum odoris gravitatem, Rectificatione simul evectum est;) convenientissime per circumspectam dissolutionem saturantur, vel (ut communiter loquuntur artifices) Essensificantur. Cujus intuitu supra jam, sub æquipollentia quasi quadam, Sal atque spiritum in recensionibus nostris conjunximus. Figere verò talia per instillatum v. g. salis Vitriolive spiritum, (donec ebullitio cesset filtratumque Liquorem ad salis consistentiam, (simpliciter vel affectata quadam quasi crystallisatione exhalare: item, istiusmodi (Armoniaco simile) Coagulum per superadditum Alcali Tartarum denuo dissolvere, seu Volatile hinc (eo, qui in Viperino quorundam Sale, vel Florum aut Spiritus Armoniaci præparatione observatur, more) sequestrare; curiositatis in suo genere nec injucundæ, non contemnendæ, nec tamen protinus hinc artificium (ceu cuidam placuit) verè Alcahestinum est.

Quod autem Vires & usum volatilitatis nostræ attinet, tædiosè talia non repetemus, cum ab aliis diffusa commendatione tradantur; nos autem data opera brevitati studeamus: nec (quoad Chymicam quidam adaptationem,) animum ullatenus nunc induxerimus, hanc nostram (etsi genuinam) Volatilitatem simpliciter, & confidentia forte majori (siquidem novissimis quibusdam attributis ad literam alicubi satisfaciendum foret,) pro Alcahestino quodam vicario venditare, ac Locorum eò pertinentium explicationem persequi hinc velle; præsentanea ejus in Medendo efficacia, dum per se quoque datur, impræsentiarum & pro instituti nostri ratione satis contenti. Hoc tamen vel ulterioris curiosorum inquisitionis gratia, è nostris, (aliàs ejuscemodi Disquisitionibus hic nondum destinatis) observationibus quasi indice notando superaddimus: quod absoluta illa Authoris, (de Lunæ, Mercurii, Unicornu, Oculorum Cancri solutionibus,) assertio proculdubio nihilominus cum Salis quasi grano, etiam sub secretioris Tartareitatis accessu,) intelligenda videatur; sicque parili modo seu traditus quispiam, seu forte speciosior (ex Essentiali Sale,) aliisve modis exiens Spiritus adhibeatur: delectu tamen aut præparatione Solvendorum prævia (pro cujuslibet sc. natura, proclivitate, aut renitentia,) adhuc opus sit. Atque hinc in specie quidem, nostræ nunc tractationis Volatilitas. Ostracoderma, Marinaque (solubiliora) cruda oppido adoritur; & inter ebulliendum absorpti quidpiam, ceu vel instillati nec tamen solutum denuo è talibus arripientes Liquores testantur,) retinet; reliquum notabiliori copia, eadem opera præcipitat: planè nitrosi Clissi instar. Super Magisteria eorum ut plurimum ferè coloratur magis, quam evidenter saturatur. Metallicorum verò, præsertim perfectiorum & utrobique debito prius Menstruo dispositorum particulas promptius absorbet: magisque adhuc Mineralium (v. g. Antimonii aliaque nonnullorum puriora) Sulphura, &c. Uti solutionum & Exaltationum Analogia, [ad urinosorum Spirituum recentiores genuinasque adaptationes instituta] cuivis [leviter inibi versato] haud difficulter ostendet. Et cum etiam in Febrilibus, aliisque affectibus, per se quoque sat sit efficax; nec solutorum istorum substantia aut sulphureitate admodum aut destructione sic alteratur: equidem hinc per Accessoria competentia, [præsertim si contractioris dosis efficaciæque fuerint,] eò magis semet exercere deprehendetur. Reliquum peculiarior fortè quispiam Salis Tartari spiritus, aut singularis inde, sed exotericis intemerata Aciditas, [ex condicto Dissoluta per intimiores digestiones deferens, nec inter invertentium occursum deferens,] expectantibus varieque inquirentibus expediet. Nos ad institutum nostrum: & solitarium specialemque hujus in medendo usum revertamur. Non quod distincta pertractatione totum recensere, vel in certas Digestiones usque per chilifera Sanguiferaque Vasa, [sat aliàs penetrantem] comitari sedeat. Sed tantum ut [in exemplum,] manifestaria aperiendi, detergendi, resolvendi, adeoque Diuretica Diaphoreticaque vis generalis, uni alterive graviorum Affectuum [inter quæsitam brevitatem, & sollicitantium vel cooperantium accessum, seorsim] accommodetur.

Quan-

Quantum in Hypochondriacorum noſtrorum Arthritide vaga pareſique ſolitarius, aut alternis vicibus Cinnabari (præſertim nativa, alias nervoſorum hyſtericorumque dolorum inſigni levatorio,) largiter interpoſita præſtet; obſervatio inter continuationem (pro doſi. v. g. 20. 30. guttas propinando,) facilè docebit. Etiam circa Purgantia; plerumque opis parum, at nova ſæpe ſymptomata afferentia: citra Balnea, inſeſſus aut fomenta, & citra reliquorum vulgatiorum Topicorum pleraque, Contracturas ut plurimum citiùs, quàm languentium membrorum vigorem ſuſcitantia: præprimis citra illitiones illas piuguedinum, oleorumque hinc vel aliunde diverſiformiter, compendioſiſſimè alias ex Adipe, Cera, Sapone, &c. ſequenti ratione paratorum: ſc. ſuper eorum ſ. q. cineres uſque ad ipſum Retortæ collum largiter ingerantur; ita unica vice clariſſima rectiſſimaque per arenam exeunt. Sed hoc incidenter.

In Hydrope Anaſarca & (Catharcticis alias rarius auſcultante) Aſcite, ſimiliter ſucceſſu per quam felici datur; præſertim Urinis (ſua de cauſa) aquoſioribus: egregieque tum pariter ſe gerit Arcanum illud duplicatum; etiam compendioſiori ratione parabile; Metallicam ſubſtantiam è diſſoluto Vitriolo per Nitrum verè fixum atque lixivioſum, (ceu per accidens interdum obtingit,) totaliter præcipitando, & poſt filtrationem Sal per exhalationem collectum fundendo.

Quemadmodum cum Rubicundiores fuerint, inter alia haud parum adjumenti confert Antimonium Martiale Cachecticum: ex ana Antimonii & Limaturæ Martis ſaltem in ſcorias liquato & cum triplo Nitri poſtmodum detonato confectum: Nitri ſingularem fixationem (cum elutriatus pulvis primitivo longè gravior ſit) haud obſcurè oſtendens.

In reliquis quoque Hypochondriorum affectibus, & eorum aſſeclis vel productis, (reſolventia, deobſtruentia atque invertentia requirentibus,) neutiquam deſes eſt hæc noſtra Volatilitas: & quod nonnullorum Tincturæ atque Spiritus, (ſive cliſſiformiter per Mineralium ſulphureorum, Tartari, Nitri, &c. detonationem; ſive congenerum Volatilium more, è certis Alcalium, Armoniaci, Tartari, Calcis vivæ, cornu cervi, Antimonii, &c. Mixturis quaſi ſecreto deſtillati) interdum ad hyperbolem uſque promittunt; ſufficienter, & (ſano ſenſu) vel uſque ad Arthritidem (è ſentina iſta proficiſcentem,) præſtant; ſi pro morborum, ac circumſtantiarum ratione cum judicio, ac præmiſſis vel interpoſitis (ſicubi hic nonnunquam opus,) Evacuantibus, (Emeticis ſcil. correctionibus, Laxativis, Tartareis vel Aloeticis, Antimoniatorum acciſis vel tertiatis doſibus, &c. (aut Martialibus aliiſve Roborantibus exhibeatur.

Atque quo dictorum, quædam, nobis uſatitiora, aliquoties eſt iſtis hinc inde rogati,) data ſic occaſione annectamur: inter alia Emeticum præſtantiſſimum & ſecuriſſimum habetur; ſi (Tartari Emetici Abſinthiaci M. Imitatione) ſaltem Croci Metallorum, ſive Hepatis Antimonii vulgaris (& edulcati) Acidique Tartari ana, in duodecuplo Aquæ ſ. ferventis infundatur, & poſtquam per triduum ſuper fornacem ſteterit, mediocriter ad Tartari diſſolutionem ebulliat; liquor calidiſſimè filtretur & ad dimidium evaporatus per diem reponatur. Cryſtalli hinc elegantiſſimi Noſtris ad granum unum, duo, tria; alibi (ceu pro Diſtrictuum conditione purgantium doſes oppido variant) ad quatuor vel etiam quinque dati, ſufficienter, quod ſuum eſt, expediunt: Mercurio Vitæ per Salis trituram, aut Acidorum abſtractionem correcto, longè ſecuriores; & præ Eodem per Nitrum aliquanto fixatiori, præque Tinctura Antimonii tartatiſata, certioris in ſingulas doſes determinationis.

Tartarea abſtergentia, (ſolitaria diverſimodè acuata) aliunde nota ſunt; & horum quodam etiam ſupra attigimus. Quod autem Sal ♀ri Eſſentiale Specifici Purgantis, (oppido diverſa, & ad Sal Tartari volatile ferè accedente ratione comparandi) titulo alicubi proponitur; detergente Saponariaque vi ſaltem utrobique intelligendum eſt.

Inter Aloetica laxativa, uti liquor hinc cum aliquota Nitri fixi, imò etiam Rhabarbari, ſi libet, parte (notabili amaritiei remiſſione) paratus, haud inefficax habetur: ita ſpecioſiores adhuc Pilulæ, forma illa numeroque minutiori ſemet commendantes, poſtquam hactenus diverſo; ſed utplurimum ſuppreſſo, (cuivis forte ſua de cauſa,) compoſitionis modo hinc inde diſpenſatæ fuerunt, curioſiores in ſui perveſtigationem, aut imitamentum ſaltem quoddam præcipuè traxere. Atque hinc alii quidem modò Aloën crudam vel Roſatam violatam, aut aquoſo vel ardenti menſtruo ſimpliciter negotioſiuſve Extractam; modo Aloëphangines quaſvis Tartareas, Ammoniacales, Marocoſtinas conſimileſque recentiorum Pilulas Diagridio, Reſina Scammonii vel Jalapii, vel Trochiſcis Alhandal aut Colocynthidis Extracto aliquantum acuerunt; Alii novas Maſſas (adjecto Ammoniaco, Myrrha, croco Tartaro, Sulphure, imo Marte quoque abſinthii Carduique benedicti Extracto atque Sale, cum vel ſine Rhabarbaro, Agarico &c.) compoſuerunt; aut jam pridem Uſuales; imò ipſas Peſtilentiales (paulò ſaltem auctiori Aloës pondere,) etiam Mithridatio nunc, Eſſentiiſve amaricantium vegetabilium ſubactas denuo (variato nonnunquam nomine) diſpenſarunt: Alii verò, cum Aloën quaſi puram putam, citra draſticorum ſtimulum, exiguo ſic pondere, eodem nihilominus effectu nonnullibi propinari perciperent; ſecretiſſimum ſeu Menſtruum ſeu præparandi modum præſuppoſuerunt. Cæterum, ut acuatas illas, ſub diverſo Locorum Autorumve nomine, (modo brevi ante, modo poſt cœnam hactenus, & impune quidem) datas, durioribus forſan Ileis, ſuoque interim in precio relinquamus: &c. circa ultimum vero, tanquam Hypochondriacis, præſertim tenerioribus, cereviſiæ adſuetis, &c. longè convenientius, meritoque commendabile) genus hæſitantibus, per obſervationes & varia experimenta noſtra, rem paulo faciamus planiorem: principio certum eſt, quod ſelectioris (ceu omnino requiritur,) Aloës Epaticæ vel Socoterinæ pars gummeaa, ſeu aquoſo Menſtruo reſolubilis, ad alvum iſthoc modo ſollicitandam, præ reſinoſa parte, vel Extracto cum V̇i præparato, longè aptior; ac Teneſmi hæmorrhoidalis reſpectu cæteris paribus pene ſecurior ſit: quodque officium hoc ſuum etiam ſub minima quantitate præſtet: uti aliàs ſuccus ille ſingulari vi ſtimulante pollet, eaque in noſtrorum quoque hortorum planta extus deprehenditur. Quod porrò Acceſſorium pro cujuſvis opinione potius quàm intimiora neceſſitate, ſub Corrigentium Dirigentiumve titulo varieformiter additorum (pleraque ſupervacanea ſunt; & molem ſaltem in ejuſcemodi quidem deſtinatione) augeant: quemadmodum & Purgantium, mediocrium, v. g. Rhabarbari, Agarici, Mechoacannæ, &c. Extracta in ampla debitaque doſis ſatis aliàs languida, ſub grani parte profectò nil aut perparum huc conferentia.) Proinde qui ſecundum ejuſcemodi præſuppoſita paulò penitus penſitabit, quantum

gummeæ

gummeæ istius Aloëticæ partis usualibus Pilulis, ab Aloë phanginis usque ad recentissimas laxativas compositiones insit; haud amplius forsitan demirabitur, ejus solùm grana quædam ab additamentorum nimia mole, resinositateque propria libera pari cum effectu, adsuetis fluidioribusque dari; sique hinc supradictum Extractum, diligenter & vel simplicissimè vel adjecta simul, (inter extrahendum) Scillæ vel Ari non præparati, similiumve (citra notabilioris molis accrementum) stimulantium particula confectum, cum Elixirii Proprietatis (haud adeo acidi,) Essentiæve Absinthii liquidæ parum alcalisatæ, tanquam consimilis detersorii,) tantillo postmodum subegerit, massam nanciscetur, cujus (pro constitutionis, &c. ratione,) granum unum, (tenerrimis interdum etiam dimidium,) duo, vel nonnunquam tria in exiguas, adeoque resolutu sic faciliores pilulas (v. g. quatuor prætèrpropter ex uno grano,) formata paulo ante vel nonnullis quoque post cœnam sumpta, sequenti die alvum salubriter laxando expediunt.

Circa accisas Antimoniatorum Emeticorum doses similiter alias certum est; quod licet v. g. Oxisaccharum (simplicissimè, citra aliorum vegetabilium accessum, è vulgari Metallorum Croco cum Aceto simplici paratum,) aliaque hujus generis (Antimonio tantùm medicata, ideoque suo modo hinc mitiora) Vomitoria effectum, ob justo parciorem dosin, haud sortiantur; nihilominus tamen subtractoria quadam, quamvis minus perceptibili, levi saltem nonnunquam nauseæ complicata, actione sæpenumero pluros Hypochondriorum aliosve effectus admodum levarint. Et quod fortuitarum ejusmodi observationum ductu, porro data opera non sine fructu certis in circumstantiis exhiberi queant. Æquè ac sub pari proculdubio operandi modo Sulphura Antimonii & ejus generis Panaceas, ipsasque Tincturas,) hunc in finem profectò optimas sive non nimis fixis, verum mediæ quasi naturæ præparatis, & vel Aceto s. è communi Metallorum croco, &c. separatæ fuerint) feliciter, modo cum judicio, dari vel continuari cernimus.

Inter Martialia, quemadmodum ubi adstrictiora vis magis requiritur, singulariter præ aliis confert Tinctura cum Spiritu Æruginis simplici aut Sulphurato extracta; vel etiam Florum è coagulata Martis (in Spiritu Salis) solutione ritè sublimatorum; aut ipsorum quoque Salis Armoniaci Fluorum Marti alium nigrorum ultimorum (per deliquium dissolutorum) Liquor; instillata s. q. Liquoris Terræ foliatæ (cum per se adstringentissimus sit) infractus & exaltatus; &c. Ita dum aperire magis est in animo; forsan efficacior (reliquarum tantùm non omnium promissa expertis) vix invenitur, præ Tinctura Tartarisata; non quidem deside ista, per simplicem ferri Tartarique coctionem confecta; sed elegantius è Vitrioli Martis factitii Tartarique depurati anatico pondere, aquæ s. ad mellis consistentiam cocto, & hinc sextuplo vel octuplo Spiritus Vini (totaliter ferè) dissoluto; per mediocrem exhalationem) præparata. Liquor enim relinquitur, qui vel sine quodam alio remedio Icterum nostratium perfectè curat, cachexias corrigit, Spleneticos affectus insigniter mitigat, &c. Sed hæc in transitu.

Redeamus ad Spiritum nostrum Volatilem; qui porrò tum per se ac solitariè præstans exhibet Diaphoreticum; tum aliis quoque hujus generis Spiritibus v. g. Armoniacali urinoso, Cornu Cervi sale proprio post debitam rectificationem saturato &c. Essentiæ Camphoræ vulgari, aut (dissoluto ejus subtriplo in Spiritu Vini Tartarisato) saturatiori, aliisque competentibus nec ejus naturæ adeo adversantibus Diaphoreticis Alexipharmacisque Tincturis, Essentiis, ipsive Mixturæ simplici, aut (frequentiori nunc in compositionis tamen & effectus fundamento parum hinc distanti) Tincturæ Bezoarticæ haud inconvenienter eodem fine associari poterit, Atque hujus generis Volatiles essentificatique Liquores, &c. (ut incidenter tactos breviter adhuc persequamur,) pro Diaphoresi (sed circumspectè ac cum delectu, præprimis si valdè Camphorati fuerint,) dati, in plerisque Malignis (adjunctis interea vel interpositis, pro circumstantiarum ratione, Absorbentibus temperatis, Invertentibus, Anodynis, &c.) equidem plus præstant, quàm nominatissimum illud Bezoarticum minerale, sive simplex; (aliàs longè compendiosius è Mercurio Vitæ, vel crudiori quoque Sulphure Aurato, per simplicem solum sextupli Spiritus Nitri abstractionem conficiendum:) sive speciosius adhuc Solare, (propter Auri in dosin tantillum; aliquibus Antimoniali Cinnabari forsan similiter tinctum:) aut Joviale quodlibet; cum affini suo, (sed nec certo semper nec propriè dicto (Antihectico; ac Maximo illo (missis ambagibus, saltem per unicam primò destillationem, & filtrati postmodum Liquoris adjectique Nitri fortem abstractionem, æque feliciter præparando) Sudorifero: sique alia hujus census fixiora sunt, communiter commendatissima, sudoremque largiter quidem moventia, intensioris autem Malignitatis seminaria & consectaria, v. g. Anxietatem præcordialem, deliquia, dolores vagos &c. rarius sic evidenter compescentia: si Nauseę atque Vomitus ab initio syptomaticè complicati, & solum fixiora illa ex Antimonio, opposita fuerint malum [quod supranotatis Alexipharmacis volatilioribus, solitariis Anodynorum tantillo exaltatis, facilè sopitur;] sæpenumero tum, [non sine præposteræ confectionis, aut diuturnioris asservationis inculpatione,] quasi magis exasperantia, aut saltem longè minus inibi conferentia: in ejuscemodi morborum congressu haud rarò crudis vel simplicissimè pręparatis [ex Animatorum, Fossiliumque classe] Diaphoreticis Alexiteriis [simul evidentius absorbentibus aut præcipitantibus,] ferè posteriora, uti sunt Cervinum Cornu, per coctionem, [si perfectum vel potius Decidum fuerit; sin autem Mollicellum] per debitam in vap. Balneo exiccationem; [verum non sine diffusiori hinc, adeoque ingratiori dosis mole, præparatum; imo ipsum nonnunquam muliercularum Ustum, haud penitius [in calciformi licet, sua congenerumque naturâ,] evanidum, aut per accidens solummodo hydroticum: item Terræ sigillatæ; Unicornu fossile; & ubi suppetit, Cetaceum; quod tamen inde ultra modum singulare neutiquam hic deprehenditur: ceu Rhinocerotis [selectius quoque] Cornu, nec per se, [quamvis in largissima dosi,] nec Chymicè præparatum, aut congenerum modo destillatum, Cervina, [uti multoties experti sumus,] adeo superat, Ebur Philosophicè nunc calcinatum, hoc in genere planè deses; Lapis Bezoar ab aliis satis jam notatus est. Ipsa Viperina [cruda, aut curiosius in Magisterium, Extractum, vel Essentiam redacta,] ni debita proportionalique quantitate, [unde profectò Theriacalis dosis ob Unum Trochiscorum, vel quasi Viperinorum granum, sub eodem tamen Opii pondere, tantum colubrinum, gravidarum noxa, Purgantium sufflamen, & quid non? indifferenter æstimari nequit: præterea verò exaltantium vel penetrantiorem, v. g. Armoniaci, Nitri fixi, &c. stimulo dentur, supradictorum volatiliorum pollentiæ haud infrequenter hic cedunt. Sed quid Dissertationem tantum scribimus,

mus, hic finiamus; alia quæ hinc inde interseri vel latius diduci poterant, novis forsitan pagellis reservantes. Si quibusdam hæc placuerint, gratum erit; & de ejusmodi materiis pridem perfecta, (quæ Prodromo quasi materiam de se dederunt,) Deo volente sequentur. Sin displicuerint, & data sic occasione secretiores commodioresque Volatilitatum Tartarearum modi proponentur; Similiter gratum erit functis vice cotis acutum reddere quæ Ferrum valet, exors ipsa secandi. Sin tandem inani solum contradictioni censuræve, verè bonaque intentione dicta subjicientur; tempus & valetudinem Topicis litigiis in personalia plerumque postmodo desinentibus, & in singulis forte columnis suas sibi responsiones hîc invenientibus, nequaquam consumemus. Apprimè nobis hactenus placuit Exterorum nunc studium, qui observationes & experimenta sua ingenuè literato orbi communicant. Dum autem Nostratium quamplurimi, quieti existimationique suæ consulentes, divulgatorum traductiones haud immeritò reformidant, fit, ut elegantissima singularissimaque inventa, magno boni publici damno, hinc inde supprimantur. De cætero breviter saltem & conciso scribendi genere materiam nostram pertractavimus: cum per supervacuas amplificationes Volumen condere nostra non patiatur Conditio. Quisquis paulò attentius & sedendo quasi pagellas hasce, si mereri videbuntur, perlegerit; sub aliquali laborum Chymicorum notitia, sententiam nostram haud difficulter (inter qualemcumque è brevitate natam obscuritatem) adsequetur. Ut autem aliquid, vel in interlinearibus inveniat, quod legisse forsan juvet, errataque (uti hominibus obrepunt,) ex parte compenset, perquam optamus.

TAURUS, vid. sub titulo *Bos*.

TAXUS ARBOR.

Nomina. Taxus *Ger. Park. I.B. C.B.* & omnium fere Botanicorum Smilax Dioscoridis lib. 4. cap. 80. *μίλος Theophrasti* 3. hist. 3.

I. B. Taxus perpetuæ frondis arbor, procero stipite, Abieti & piceæ similis. Folia abietis foliis ortu & numero similia, dimidium culmum lata, non teretia ut piceæ, ab Abiegnis in hoc dispescuntur quòd infirmiora minúsque rigida, neutiquam explicata foliorum servent agmina, quin eodem vergentia ferè coincidant: jam vero si singularia, spectes Taxi folia, sunt ea Abiegnis acutiore mucrone donata, supernè atro virore splendentia, infernè nitore destituta, unicoloria tamen & viridantia, nervo secundum longitudinem decurrente; cum Abiegna elatiorem aversa parte habeant costam, coloreque glauco sunt prædita, gustu amaricante. Porro autem in extremis ramulis circumquaque inter folia oriuntur perpusilla sed copiosa capitella, sublonga, squamata, ex quibus veluti flosculi emicant, Juniperinis ferè similes, ex virore pallescentes, qui deinde in meros & muscosos apices fatiscunt. (Cæsalpinus Taxum floscosos ferre amentaceos inter folia sine fructu tradit.) Circa mensem Augustum, uti observavimus, fert baccas ex calyce ita emergentes, ut simile quid habere videantur cum glande; postquam verò maturuere, quod fit mense Novembri, nihil plane simile habent cum glande, sed figura quodammodo referunt fluorem vitis Idææ, quippe parvo, virente atque squamato calyculo, brevipediculo adnato fructus inhæret, grano Juniperino Major, supernè apertus atque hians, veluti ex carnosa cute constans, colore pulcherrimo & splendente coccino conspicuus, intus cavus, succo præditus viscido ac dulci, in quo granum latitat pipere minus, nec exactè rotundum, sed leviter compressum, colore inter pallum & spadiceum medio, cortice duriusculo, medullam continens saporis non ingrati. Hoc granum fructûs capacitatem non adimplet, sed undique ferè intactum à fructus pellicula in medio situm est, baccæ imò adhærens, haud secus ac ipsa ex pediculo enatum. Suspicor autem tum cum longiusculæ sunt, & glandis formam aliquo modo demonstrant nondum maturas esse: jam verò maturiores aperiri, & propter hiatum figuram acquirere rotundiorem. Materies bicolor partim rubet, partim ex albo flavescit.

Smilax Theophrasto arbor est glandifera è genere quercus, cavendum ergo ne confundatur cum smilace Dioscoridis seu Taxo.

Taxus in montosis, saxosis & præruptis locis oritur: in Occidentalibus & meridionalibus Angliæ partibus, in montosis sylvis & sepibus frequens est. Majores nostri in cæmiteriis Taxos plantarunt, ob æternum (ut puto) frondis virorem, uti Symbolum essent immortalitatis & æternæ vitæ, quam ibi deposita cadevera post resurrectionem expectabant.

Vires. Hujus arboris fructus perniciosos esse & lethales non veteres tantum, sed & è neotericis plurimi tradiderunt. Dioscorides eos qui baccas ederunt in alvi profluvium incidere scribit: Idem alibi Taxum potam frigiditatem totius corporis inducere, suffocationemque ac celerem mortem.

Refert Cæsar, lib. 6. de Bell. Gall. Cativulcum Eburonum Regem Taxo (succo epoto) se exanimasse.

Sunt (inquit Plinius,) qui & Taxica hinc appellata dicunt venena, quæ nunc Toxica dicimus, quibus sagittæ tinguntur. Verum ostendunt Vossius & Jo. Bodæus Toxicum aliud veneni genus fuisse, cervarium Festo dictum, quo Barbari sagittas inungere soliti erant, ut lethalia vulnera inferrent. Toxicum ergò à Tόξον dictum est.

Matthiolus etiam affirmat in Tridentinis montibus non veterina solum (quod veteres tradiderunt) sed ruminantia etiam animalia devorata Taxo interire: Pastores etiam & lignatores cum has edissent in febres ardentes incidisse & alvi profluvia, non sine magno vitæ discrimine.

Testatur etiam I. Bauhinus à fide dignis hominibus sibi affirmatum in montibus Burgundiæ foliorum ut etiam corticum esu mortuos boves & vaccas: & à Jo. Lutzio Pharmacopœo Kirchenheinense relatum in ædibus suis Turturem album cum torque nigra baccarum esu periisse, & in pago Oberentzingen Asinum degustata Taxo subitò mortuum.

Nos è contra taxum immerito in crimen adductum suspicamur. Siquidem Lobelius ejus baccas innoxie puerulos in Anglia esitare affirmat, seque gustasse sub hyemem non ingrato sapore, sed fatuo vel subamaro, ibique porcos passim eas tanquam glandes comesse. Gerardus etiam nostras tum semetipsum, tum plurimos è condiscipulis suis eas ad satietatem usque sæpius ingessisse narrat, nec sub umbra tantum arboris, sed in ejus ramis aliquoties dormivisse, nec tamen minimum inde nocumentum aut incommodum unquam sensisse. Sed & Camerarius Taxum innoxiam esse tradit, acinos ejus rubros avide expeti ab avibus, sed inde attonitas reddi, quæ facilè postea capiantur. vel ergo falsa sunt quæ de Taxo tradunt veteres, vel aëris constitutio vel conditio Soli hanc in ejus qualitatibus diversitatem efficiunt. Fateor equidem arborem triste vivere, ejusque melancholicum (si ita loqui liceat) adspectum malignam aliquam qualitatem ei inesse subinnuere; eoque tempore quo florere incipit & sue-

& succo maximè prægnans est, jumentis noxiam esse posse, nihil tamen affirmo: nam & veteres ipsi de qualitate noxia & lethifera hujus arboris sibi parum constant. Theophrastus fructum ab aliquibus hominibus innoxiè mandi scribit: folia etiam jumentis lethalia, ruminantibus nequaquam. Plutarchus eo tantum tempore noxiam esse tradit quo florere incipit. Dioscorides non ubique lethalem & venenosam esse innuit, cum de Italica & Narbonensi tradat lethales esse. illam baccis, ac etiam umbra. Fructum edentes aviculas nigrescere mirum. Taxum etiam Apibus noxiam esse nos docet Virgilius.

Sic tua Cyrneas fugiant examina Taxos.

Et alibi jubet.

Ne propius tectis Taxum feras.

E Taxi ligno laudatissimi arcus fiunt, eratque olim in hunc usum expetitum maximéque celebre.

Itureos Taxi torquentur in arcus.

Virg.

Ligni porro materies, quo rufescat quamplurimis intercursantibus venis incorruptaque sit, lignariis fabris maximè expetitur, & plurimi fit, præsertim concinnandis mensis & hastis telisque conficiendis. Germani hujus asseres ad sua construenda hypocausta non exigua sibi comparant pecunia: ex hoc etiam ligno parare solent Saltzburgenses opifices pulchros Scyphos, cucurbitulas, Epistomia, aliaque subtilia, elegantia & egregia utensilia, quæ per totam Germaniam distribuuntur. Addentes rotarum molendinarium postes terræ infigendos, vehiculorum axes, nulli ligno secundum esse affirmat D. Evelynus: commendat idem ad Musica instrumenta, testudines, rotas, trullas, aliaque curiosa.

Quæ de alio genere Taxi in horto Pisano cultæ habet, cujus folia abiegnis similiora sunt, arbor ipsa fruticosior seu frondosior; frondibus crebris à radice sursum instructa; adeoque densa ut sepes potius quàm arbor videatur, quamvis procera admodum sit quàmque Taxum Antiquorum mortiferam existimat, cum D. Belluccius horti Pisani præfectus hortulanos qui eam interdum detondere solent, non ultra dimidiam horam una vice Tondentes durare posse affirmet, tam gravem eis capitis dolorem arbor incutit; odore noxio & viroso quem cæsa expirat; vide apud ipsum *Rajus.*

TAXUS ANIMAL.

Circa ejus descriptionem vid. quæ adducuntur sub titulo *Canis*. Hic tantum paucula circa ejusdem partes officinales ex *Schrodero*.

OFFICIN. ex TAXO.

1. *Integer incineratus*, 2. *Sanguis*, 3. *Adeps*.

Vires.

1. *Taxus integer* incineratus cum successu exhibetur pulmoniacis, sanguinem excreantibus.

2. *Sanguis* pulverisatus lepræ convenire dicitur, destillatusque pesti subvenire.

3. *Adeps* præcipuè Officinalis est, qui uti paulò crassior, ita & paulò calidior ac efficacior est suillo. Renum doloribus auxiliatur, à calculo subortis, (*inunctus vel in Clysmate adhibitus*) febrilem æstum mitigat, contracturis ac imbecillitatibus artuum succurrit, *cum adipe vulpis cattive sylvestris.*

Manget. Bibl. Pharm. Tom. II.

TEDA AROMATICA, vid. *Suffitus.*

TELA GUALTERI, vid. *Sparadrapum.*

TELEPHIUM.

Telephium dictum volunt, quod ulceribus malignis & deploratis, qualibus Telephus Mysiæ Rex ab Achille volneratus consenuit, (eam ob rem etiam Telephia vocantur) auxiliatur. Fabatio vulgo à foliorum cum faba similitudine, officinis crassula major appellatur. *C. B.*

Folia in Telephio non conglobantur in Capitula; ut in sedo majori, nam à prima statim germinatione, excaulescit. Flores velut in umbella penta petali, quibus succedunt Theculæ plurimum quinque.

Vires. Vulneraria est & astringens. præcip. usus in consolidanda intestinorum erosione per dysenteriam introducta, in curanda hernia, in ambustis medendis. (aqua destillata exhibita, aut radix cum melle in vino cocta ac pota.)

Magna dolores sedandi facultate pollet hæc herba; idque tam in recentibus vulneribus, quàm in sordidis & inveteratis ulceribus efficiunt folia tusa & imposita.

Herba sub cineribus tosta & cum adipe suillo mixta & imposita paronychias egregiè sanat.

Radix Telephii recens appensa (aut aliquot saltem ejus nodi, prout nodi plures vel pauciores in ano protuberant) cum filo in dorso inter scapulas, hæmorrhoidum dolores ilico levat simulque cum marcescente radice tabescit & evanescit omne tuberculum. V. Ephemer. German. An. 2. observ. 195. ubi D. Wedelius Amuletum hocce miris præconiis celebrat, ejusque efficaciam duobus exemplis comprobat. Nos ut non negamus Amuletis aliquam vim inesse posse, ita iis non multum fidimus. *Rajus.*

TEREBINTHINA, vid. *Terebinthus.*

TEREBINTHUS.

Nomina: Terebinthus *Ger. I. B.* vulgaris *C. B.* angustiore folio vulgatior *Park.*

I. B. Arbor est Terebinthus, sed quæ, Clusio teste, magna ex parte fruticat, ramis longis, raris, cinereo cortice tectis, nec ea quidem, quantum animadvertimus, frondis suæ per hyemem tenax. Primus ferè est florum verno tempore apparatus, quos è ramulorum tuberculis copiosos in longo racemo producit, meris stamineis fibris purpurascentibus contextos. Hinc se explicant in alam folia, quanquam non semper æquali situ, laurinis similia, sed magis obtusa: (pistachiis & ejusdem odoris Clus.) conjugatim ut in sorbo nascentia, subrubentia, quæ crebris obliquis nervulis percurruntur, fructus delapsos flores excipiunt, parvi ex rotundo oblongi rubentes, carpobalsamo offic. pæne similes, resinoso lentore viscidi nucleum continentes (ex Cæruleo virescentes tactu pingues & resinosi, manusque dum colliguntur inficientes.)

Fert etiam vindemiarum tempore concavos quosdam folliculos seu vesiculas, foliis & ramulis inhærentes; quales ferè in ulmi foliis nascuntur, sed pallido aut purpurascente colore: interdum etiam extremis ramis oblonga & cartilaginea cornicula (rubentia, quatuor, quinque aut sex digitos longa, aut etiam longiora I. B.) varia forma excrescentia concava, quæ (uti etiam folliculi) aperta lentorem quendam continere deprehenduntur, cui permixta cinerea & fuliginosa excrementa, atque exigua animalcula alata, horum corniculorum meminerunt omnes ferè qui de

hac arbore scripserunt: nihil autem aliud sunt quàm exerescentiæ quædam ab insectis folia & surculos compungentibus. Et ibidem ova sua deponentibus, excitatæ, ut inserviant matricum seu uterorum loco in fovendis & excludendis fœtibusque editis alendis & protegendis, mirâ naturæ providentia.

Adversariorum auctores Theophrastum [ut puto] secuti, Terebinthum semper virentem & perpetuis foliis esse scribunt. Verum Bellonio Rauvvlsio, Cæsalpino, Clusio, testibus αὐτόπταις & ἀξιοπίστοτάτοις, folio deciduo esse affirmantibus omnino absque hæsitatione credendum.

Terebinthus libenter provenit locis siccis, Lapidosis & soli expositis, ut testatur Matthiolus. Autore Dioscoride in Judæa, Syria, Cypro, Africa & Cycladibus insulis. Clusius in plurimis Lusitaniæ, Hispanicæ & Galliæ Narbonensis locis, sponte nasci tradit, ubi interdum in arborem adolescit, sed maxima ex parte fructicat. Addere potuisset & Italiæ, ubi nos eam observavimus at nusquam, quod noverit Clusius, commemoratis locis resina è Terebintho elicitur. Lobeliio tamen Terebinthi arbores in Valena sylva Monspelientium, ferro vulnusculiis inflictis sæpius non paucam Terebinthinam extillarunt lucidam. Bellonius in Syria & Cilicia copiosam inveniri, ex qua gummi colligitur, quod vendendum ferunt Damascum: quod vero in Cairo venditur adferri ex regione Turcis dicta, Asamia, i. e. Mesopotamia & Assyria: floret Monspelii mense Aprili Septembri cum fructibus I. B.

Vires & Usus. Terebinthi folia, fructus & cortex (tradente Dioscoride) qua pollent adstringendi vi ad eadem, ad quæ etiam lentibus conveniunt simili parata modò, sumptaque. ejus fructus esculentus est, at stomacho noxius: urinam verò ciet & excalefacit. Est & ad excitandam venerem aptissimus. Ex vino verò potus contra phalangiorum morsus prodest. Semen Plinio in capitis dolore bibitur.

Bellonius testatur veterem morem in comedendis seminibus Terebinthi nunc adhuc durare in Cilicia & Syria, sibique aliquando rusticum Arabem occurrisse ducentem Camelum Terebinthi fructibus onustum, ut Damasci venderet.

Species sunt Gallæ, magnitudine Avellanæ, intus cavæ provenientes ex excrescentiis foliorum Terebinthorum masculorum. Hos circa finem Junii colligunt rustici Thraciæ & Macedoniæ, & carè vendunt ad tingenda serica subtilia diversis coloribus in Urbe Bource i. e. Prusa Bithyniæ, colliguntur autem vere, cum primum efformatæ gallarum magnitudine sunt: quo tempore nisi colligerentur in longitudinem semipedalem excrescerent ad formam Cornu. Eum duntaxat in usum 6000. pondo quotannis insumi.

Terebinthina vocata, describente Cordo, est Terebinthi arboris resina, colore candida, subflava, vitrea, aut candida Cœruleum colorem affectans, interdum pellucida, quæ friata in plurimas micas teritur, mox lentescit & glutinosa fit: odorem habet acrem, suavem, aliquantulum gravem, & laricеæ resinæ non dissimilem, præsertim, manibus tractata & prunis imposita, gustu modo amarescit, & inter dentes lentescit, iis dum masticatur adhærens. destillat hæc primum liquida, deinde paulatim arescit; siccam impostores Thus seu incensum vocant, & pro Thure vendunt: Thus autem verum Olibanum vocant, non intelligentes hæc duo vocabula, alterum Græcum, alterum Latinum ejusdem rei nomen esse-

Resinas omnes (Authore Dioscoride) antecedit Terebinthina, proxima huic lentiscina. Galenus lentiscinam præfert. Quomodo hi conciliandi vide apud I. B. in hist. pl. Lib. 3. Cap. 20. & C. Hofmannum.

Vis autem resinæ cujusvis [Dioscoridi] molliendi, calefaciendi, discutiendi, dissipandive, & expurgandi. Tussi ac tabi conveniunt in eclegmate, per se aut ex melle; quæque ex pectore educi oportet expurgant, urinam quoque movent, cruda concoquunt, & ventrem emolliunt: ad agglutinandos palpebrarum pilos conferunt, itemque ad lepras cum ærugine, sutorio attramento ac Nitro: ad aures denique sanie manentes cum melle & oleo, nec non ad genitalium pruritum sunt utiles, emplastris quoque; malagmatis ac acopis admiscentur, & per se illitæ aut impositæ laterum doloribus utiles sunt.

Galeno cum adstrictione moderata adjunctam habet amaritudinem quandam Terebinthina, per quàm magis etiam quàm mastiche digerit: ob eam qualitatem inest & abstersio, tanta quidem ut & psoras sanet: iisdem facultatibus & ventrem movet.

Recentioribus, purgat thoracem ab omni immunditie, item jecur, splenem, renes & vesicam. Confert veteri tussi, spirandi difficultati, sputo sanguinis purulento, vertiginosis, calculosis, & peculiariter etiam Ischiatidis, podagricis, Chiragricis: aperit, mundat, calfacit & roborat nervos.

In specie utilissima est nephriticis & calculosis. Hinc practici in curatione arenularum postquam mitefactum est symptoma, præcautionis ergo utuntur Terebinthina, sed cocta ut dicunt, ut minus calefaciat, magis adstringat. Idem fit in ischiade, paralysi, arthritide data bis in septimana, vel illota, vel lota in aqua Cichorei. Hofm. Magnæ autem ipsius laudes in podagra & omnibus articularibus malis, si accipiatur, ut docet Avicenna, quantitas nucis avellanæ singulis matutinis à jejuno, nec mirum quod calculo confert etiam podagræ prodesse, cum cognati sint hi morbi, & eandem causam continentem seu materiam habent, unde non raro in se mutuo transmutantur.

Exhiberi potest 1. per se, placentulis quas oblatas vocant involuta. 2. in aqueo liquore adjecto tantillo vitelli ovi, sic lacteum sci. exhibet liquorem. 3. inspissata aliquantulum, & in pilulas redacta. Verum ob evanescentiam spiritus præstant modi priores. Schrod.

N. 1. Terebinthinam veram officinis esse ignotam: officinalemque esse vel resinam lariceam, vel resinam Abiegnam è tuberculis abietum novellarum collectam.

N. 2. Odoris vim manere etiam in urinis utentium, quæ violas quodammodo redolent, audivi [inquit C. Hofman.] qui diceret in doloribus partium genitalium præsentissimum esse Anodinum.

Verno tempore ramulorum pullulantia tenella Terebinthi effracta lagella, ipso etiam Narbonensi aut Monspeliensi agro instar ficulneæ arboris lac stillant; quod conchis exceptum & adservatum in limpidissimum tenacem, resinosum laticem abit, qui dum recens est, id est, in musto, ut [Plinii verbis utar] in laneam vestem fusus neque maculas facit, neque si eluceтur vestigium aut notam relinquit; senescens tempore crassescit, nec abluitur nisi ovi vitello addito. Lob. de Balsamo.

Terebinthina destillata, seu oleum Terebinthinæ proximum est oleo Balsami, vel parum calidior, & confert omnibus ægritudinibus frigidis, sed præcipuè nervorum.

Oleum

Oleum Terebinthinæ destillatam singulare solatium præbet in doloribus nephriticis intus sumptum: exterius illitum, & calida manu diu affrictum parti dolenti in nervorum contractionibus, tensionibus aut relaxationibus egregium auxilium præbet, præsertim si cum spiritu vini dæfecatissimo mista & conquassata adhibeatur. Modum eliciendi hoc oleum vide apud Ebrodunensis histor. plant. auctores lib. 3. cap. 20. vel etiam in Pharmacopæis vulgaribus.

Sunt qui Terebinthinam in Cerevisia infundunt; & simul defervere sinunt pro potu ordinario in calculo, viscerumque obstructionibus. Schrod.

Dioscorides etiam vinum Terebinthinum parare docet è bacciferis ejus ramis tusis & in musto fervefactis: quod quoniam in desuetudinem abiit, omitto.

Apud veteres tam commendabiles erant Asparagi Terebinthi, ut etiam in hyemem reservarentur. *Rajus.*

Hactenus Clariss. RAIUS, jam de Terebinthina aliquid rursus adjiciemus ex SCHRODERO ab HOFMANNO annotatô.

Resina Terebinthi s. Terebinthina Cypria.

Therebinthina in officinis Resina est liquidiuscula, referens balsamum sive oleum crassiusculum, colore ex albo flavescens, sapore acris, lenta, cutique tenaciter adhærescens. Estque duplicis generis. Resina scilicet Terebinthi & Resina Laricis. Resina Terebinthi ῥητίνη τερμινθινή. Resina Terebinthina (Avicennæ gluten Albotin) est ea quam officinæ Terebinthinam Cypriam, Venetam, Paracelsus Lorchet appellat. Terebinthina Resina, *Matth.* Ter. vera, C. B. I.

Optima censetur clara, pellucida, alba, vitrei coloris in cæruleum vergentis, acris & odorata. Præfertur item quæ ex Chio insula affertur, post hanc Lybica, tùm Pontica, tandem Cypria, Syriaca, Judaica, Arabica. Terebinthus arbor est mediocris magnitudinis, in plurimis regionibus sponte familiaris, v. g. in Hispania, Syria, Sicilia, &c.

N. *Terebinthinam veram officinis esse ignotam autumat Clusius, officinalemque esse resinam abiegnam è novellis abietibus collectam.* Videsis class. 1. in abiete.

Vires. *Facultates Terebinthinæ ex lib. 2. sub titulo de Resinis huc referre licet. Excellit enim Terebinthina præ reliquis resinis, unde & facultatibus præpollet. Confert intrinsecus, præcipuè in tussi aliisque pulmonum affectibus (cum melle,) in urina ac alvo cienda: convenit Epati, Lieni, Renibus, Vesicæ, expectorationi purulentæ ac phthisi incipienti succurrit, calculum pellit, arthriticos affectus juvat, uterum à saburra liberat. Extrinsecus usitatior ex terebinthina laricea quæ hujus vicaria in defectu esse potest, viribus iisdem pollens, sed imbecillioribus.*

N. 1. *Lavari solet in aqua appropriata & hinc exhiberi.*

N. 2. *Exhiberi potest 1. per se, placentulis, quas oblatas vocant, involuta. 2. In aqueo liquore, adjecto tantillo Vitelli ovi, sic aqueam scilicet exhibet liquorem. 3. Inspissat aliquantulum, & in pilulas redacta. Verum ob evanescentiam spiritus præstant modi priores, vel si placet, formentur modo sequenti.*

Pilulæ de Terebinthina cum Rhab.

Pilulæ Podagricæ.

♃. *Terebinth. Cypr.* ℥j. *coq. in* ▽ *chamæpyt. dum albescat, hinc adde Rhab. opt. pulv.* ʒvj. *Iv. arthetic. Succin. alb. ana* ʒij. *Glycyrrhiz.* ʒj. *M. & F. Massa.*

Vires. *Faciunt ad removendam materiam calculi & podagr.*

Dosis ʒß. ad ʒj. &c. *Cl. Greg. Horst. part. 2. lib. observ.*

N. *Crato easdem habet, sed paulo secus, cons.* 143. Schroderus.

Resina Terebinthi seu Terebinthina Cypria) Vera *Terebinthina* ex Terebintho Arbore habetur & ex Chio insula defertur, Chia inde appellata. Post hanc *Lybica* probatur, deinde *Pontica*. *Veneta Terebinthina* non *Terebinthi Arboris*, sed *veræ Abietis* resina est; licet vulgari sit elegantior.

Terebinthus est arbor contorta, fructicosa & mediocris magnitudinis, caudice crasso, ramis multis, oblongis, foliis fraxini modo longis, sed crassioribus & pinguioribus, flores admodum parvi sunt, muscosi & purpurascentes, fructus exigui baccarum ritu racematim cohærentes, rotundi, oblongi, pingues ac resinosi, odore grati.

Nascitur copiosa in Chio, Cypro, Syria, circa Idam ac Macedoniam.

Vires.) Hæc *Terebinthina Cypria* reliquis præfertur resinis ob facultates & vires, quas præstat egregias in tussi & aliis pulmonum affectibus diuretica, juxtà ac alviduca est, Unde in internis exulcerationibus ventriculi, intestinorum, Epatis ac lienis &c. notabilis est energiæ, exhibita cum vitello ovi soluta in brodio calido; item in forma pilulari. *Hofmannus.*

Resina Laricis, s. Terebinthina vulgaris.

Resina Laricis est, quam Terebinthinam vulgarem seu Terebinthinam simpliciter ita dictam, vocant. Hæc quantò Terebinthinæ priori similior, tantò quoque præstantior æstimatur adeoque optima, quæ purissima, odoratissima, aliquantulum translucida, & quæ in tincto digito contumaciter & æqualiter diffluit.

Vires. *Calfac. emollit, abstergit. Usus præcipuus intrinsecus in pulmonibus expurgandis, in Gonorrhea sistenda (cum* ▽ *plantag. ac succino, urinam ac alvum ciet. Extrinsecus Chirurgis usitatissima est, ferèque in Emplastris omnibus adhibetur; movet enim pus, maturat, scabiei cutis medetur.*

N. *Sunt qui Terebinthinam in cerevisia infundunt atque simul defervere sinunt pro potu ordinario in præservatione calculi viscerumque obstructionibus.*

PRÆPARATA.

Ex Terebinthina sola vulgari fieri solent, ad quem modum tamen & reliqua tractari poterunt.

Suntque 1. *Spiritus Terebinthinæ.*
2. *Oleum Terebinthinæ.*
3. *Balsamus Terebinthinæ.*
} *Horum præparationes* Vide l. 2. de oleis.

N. *Oleum ac Balsamus rarò seorsim, crebro conjunctim extant.*

4. *Colophoniæ.*

Vires. *Spiritus calfacit, siccat, attenuat, urinam ciet, tartaream mucilaginem resolvit. Hinc confert in tussi, aliisque Pulmonum affectibus tartareis, in Lienis & uteri obstructione, in calculo Renum & Vesicæ, in stranguria, gonorrhæa virulenta, ulceribus penis ex lue venerea.*

N. *Urina odorem Violaceum conciliat.*

Balsamus calfacit, attenuat, mundificat, consolidat. Hinc adhibetur feliciter membris frigore rigidis, tumoribus scirrhosis, vulneribus inveteratis ac putridis, gangrænæ, fissuris pedum à frigore oriundis (perniminibus) quas efficaciter curare creditur.

N. *Cunrad. Kunrath, commendat summè spiritum Terebinth. mellitum, cujus guttulas* 4. 5. 6. *in liquore*

quore convenienti quotidie ad calculum Renum & Vesicæ atterendum. Parat ex mellis puri part. 2. & Terebinthin. p. 1. mixtis exactè & per Ret. vel XX *destillatis.*

5. *Oleum cœruleum Terebinth.*

Fit S. S. S. in Vesicâ cupreâ ex scobe radicum pinguium abietinarum cum flore chamom. affusa aq.q.s. fermententur per dies aliquot, donec Tereb. abieti inhærens tincturam ♀is ad se attraxerit, quàm in olei ejus prolectatione secum XX rapit, sibique per omnia miscet. *Est vulnerarium incomparabile, si Thurneusero creditur.*

6. *Tinctura Terebinth.*

Evaporet ol. flavum illius leniter in scutella, dum restet Colophonia rubentissima, è qua tinctura cum V trahitur eoque remoto balsamus relinquitur, quo renes junguntur in doloribus.

7. *Sal volatile Terebinth. purgans.*

Describ. in Myroth. Fabri

8. *Pilulæ de Terebinthina cum Rhabarb.*

℞. Terebinth. cypr, ℥j. Coq. in aq. chamæpytis dum albescat. Hinc adde Rhabarb. opt. pulv. ʒvj. Ivæ arthetic. Succin. alb. ana ʒij. Extr. Glycyrrhiz. ʒj. M. F. Massa.

N. *Crato aliquot hujusmodi descriptiones exhibet, atque Rhabarbarum in minori quantitate immiscet.*

Vires. *Commendantur in præservatione arthritidis, calculi, &c. Assumuntur singulis trimestribus, &c.*

Dosis ad ʒj.

Greg. Horst. *lib.1. observ.* Schroderus.

Resinæ laricis seu Terebinthinæ vulgaris.) Hæc ex Larice sponte sua destillat, & magna sæpe copia, Terebinthinæ priori viribus nihil cedens.

Vires. *Calefac. emollit, abstergit, &c.*) Unde usus Ejus præcipuus internus est in pulmonibus expurgandis, gonorrhœa sistenda, in præservatione calculi &c. Hæc teste *Foresto libr. 24. obs. 28.* potius facit ad calculi præservationem, quam ad ejus curationem. Cujus egregium habetur exemplum apud *Amatum Lusitanum Centur. 2. Curat. 68* de Monacho quodam, qui hanc singulis diebus magnitudine nucis castaneæ cum Saccharo deglutiebat, & intra sex mensium spatium ab hoc malo liber evasit. Quare autem hæc frequenter usurpata, ut reliqua diuretica, non nocent, hanc causam reddit Greg. Horstius decad. 8. quæst. 1. de calculo Renum & vesicæ affect. quia caliditas hujus temperata, membris coctionis dicatis amica. Aliam reddit. *Cl. Riverius Tom. 1. prax. Libr 8. cap. 1.* quia *Terebinthina* urinas movendo simul alvum laxat, ita ut crassiores humores per alvum deturbentur, qui ab aliis diureticis ad renes deducerentur.

Ex hac præparantur 1. Aqua 2. Spiritus 3. Oleum 4. Balsamus. 5. Tinctura &c.) Horum præparationes vid. suprà libr. de Oleis & in Thesaur. Pharmaceutic. annexo sect. 1. n. 53. & 54. Aquam contra Gonorrhœam D. F. H.

Vires. *Spiritus calefacit, siccat, attenuat, &c.*) diureticus est & lithontripticus, confert etiam in tussi, asthmate & aliis pulmonum affectibus, in gonorrhœâ, stranguria, item in dysenteria non postremas obtinet laudes *teste Petræo in Nosolog. p. 104.* insignem enim vim Balsamicam, prout & *Oleum* obtinet anodynam, resolutivam & emollientem. Ex *oleo* agyrtæ balsamum suum ♁tis, conficiunt, pretio quidem inferiorem vero balsamo ♁ris, sed non virtute. Ingreditur etiam *Elixir vitamenum balsamicum*, & Balsamum Hispanicum sect. IV. n. XI. Thesauri Pharmaceutici annexi.

N. Oleum Terebinthinæ commune cum oleo ⊖li mixtum cum æquali vel dupla quantitate, & ex parva retorta vitrea destillatum, notabilem ♁tis suppeditat copiam.

N. Acetum etiam ex terebinthina per destillationem elicitur postquam oleum acceperis, colophonia subsidente, quæ etiam per retortam destillata in acidum abit liquorem. Ex residuo Tinctura cum V i elici potest. *Hofmannus.*

TEREDO.

In cariosis lignorum caudicibus nascitur, & farina seu carie saginatur, cui involvitur, qui in navium tabulis, proprie Teredines; sic enim Ovidius (1. de Ponto.)

Estur ut occulta vitiata teredine navis.

(Teredo, τερηδὼν, à terendo, est vermiculus candidus & minutus, ligna erodens & corrumpens: cujus dentes sentiunt omnes ferè arbores, præter larycem, Evonimum & Xylosteum farina seu caries, ulceribus humidis & fluidis utiliter inspergatur: sine morsu exiccans.) Qui in ficis cerastes vocantur. Qui in platano carabi. Qui in quercus radicibus, Rauci. Qui in corticibus, corticarii. Qui folia arborum & flores depascuntur, Syrones. Qui tam in lignis, Cortice, folio, floreque & fructibus arborum, quam in caseo, cera, &c. generantur; Acari nominantur. Qui in ipsa aridi ligni medulla generantur, Termites, vermis vivorus, sic Higginio dictus, forte à colore aureo, forma annulari, & pernicie quam arrodendo vitibus affert Blatta Tinea. *Charleton.*

OFFICIN. NAT. ex TEREDINE.

Caries, seu farina Teredinum.

Vires. *Exiccat, unde ulceribus humidis & fluidis feliciter inspergitur, & hoc eodem titulo mulierculis nostratibus admodum familiaris est in excoriationibus Infantum exiccandis.* Schroderus.

TERRA.

De *Terra* in præsentiarum acturi, non considerabimus, quatenus Macrocosmi pars elementi simplicis nomine veniens, originalis est, nec quatenus rerum omnium Alma mater divinâ, fertilissima ac ditissima prædita favissa, seminum incomprehensibili thesauro in Mundi usque finem duraturo divinitus repleta, peripheriam versus variis depicta frugum coloribus & omnis generis animalium gregibus tecta. Sed quatenus ejus fructus tam Minerales, quàm metallicos juxta sui Naturam, proprietates medicas, colores, diversitatem matricum, regionum vel aliarum circumstantiarum examinabimus, unde & pro harum ratione diversa sortiuntur nomina. Sic v.g. Terra dicitur primò ratione soli natalis Lemnia, Turcica, Armenica, Chia, Melitea, Strigensis, Brundusiaca, seu Bohemica, Labacensis sive Wetteravica. Deinde ratione proprietatum & colorum, Terra ☉laris ☽naris &c. De hisce Terris Medicatis vid. Athanas. Kircherus in Mund. subterr. T. 1. sect. 2. lib. 7. c. 4. p. m. 337. *Hofmannus.*

De Terra incipimus, non quatenus Elementum audit simplex, soloque conceptu comprehensibile, sed quatenus microcosmico semine impraegnata est. Mortua enim rectè à Paracelso perhibetur, vivere autem Elemento invisibili, id est, vapore seu spiritu universali

infuso

infuso quippe hujus virtute, terra alias mortua vivificatur, sterilis fœcundatur, vegetatur, inque naturam variam, tùm mineralium, tum vegetabilium, tùm animalium facessit. Ex mineralibus sunt, quæ terræ faciem adhuc quidem retinentes, à communi tamen terra quodammodo recedunt, atque medicarum terrarum classes subeunt. Hę pro diversitate matricum, colorum, proprietatum, regionum vel aliarum etiam circumstantiarum, diversa nomina sortiuntur. Sic dicitur 1. Ratione soli natalis; Terra Lemnia, Turcica, Armenia, Chia, Melitea, Strigensis Brundusiaca, seu Bohemica, Labacensis, sive VVerteravica 2. Ratione proprietatum & colorum: Terra ☉ris, ☾ris, ♀rea, ♂ialis, ♄nina, & 3. Ratione signi impressi; terra sigillata &c. Nos, reliquis Terrarum speciebus omissis, Officinarum nostratium terras solummodo enodabimus.

N. *Dicitur Arabicè Teri; Græcè γέα vel γῆ, German. Erd,* Terre *Earth. Aert.*

Vires. *Terram in genere frigidam communis statuit opinio, nixa Elementorum quadruplici combinatione; quippe qua terra per frigiditatem ad aquam accedit, aqua per humiditatem ad aërem, aër per calorem ad ignem ignis per siccitatem ad terram. Verum licet hæc de terra dici queant, quatenus ut Elementum simplex illa consideratur, id est, quatenus cum reliquis Elementis Elementorum generationem ingreditur; Attamen quatenus nobis terra offertur, minime talis censeri poterit, quippe (teste Hippocrate libro περὶ σαρκῶν potius περὶ ἀρχῶν) multum calidi (spiritus illius de quo supra) terræ inest, cujus vigore fœcunda ipsa redditur. Fœcunditas enim non nisi à principio spirituoso procedit, eoque calido, licet in caliditate ea, maxima scilicet latitudo ac diversitas deprehendatur. Quoad qualitates reliquas adstringentis censetur naturæ, ac putredini resistentis.*

PRÆPARATA.

Præparationes quibus terræ subjici possunt, & inde Medicamenta producta sunt.

1. Purificatio seu Lotio: unde terra lota.
2. Præparatio officinarum: unde præparata.
3. Præcipitatio: unde Magisterium.
4. Destillatio; unde Spiritus, &c.

1. *De Lotione.*

Quia Terræ, ut plurimum sabulo ac calculis scatent; lavari communiter solent, id est, in aqua dissolvi, quâ solutione sabulosa ac lapidosa substantia, utpote quæ terra utili ponderosior est, subsidet. Hinc aquam terra turbidam decantant, exhalandoque exiccant: verùm lotio hæc, meo quidem judicio citra aliqualem, imo magnam virium jacturam fieri vix poterit; Nimirum pars quædam subtilis, (quâ magna ex parte terræ perfusæ sunt) lotione illa recedit: Volatilis itidem terræ pars (quâ impraegnatæ terræ sunt) exhalando evanescit. In præparationibus itaque præstat terram crudam non lotam recipere.

N. *Non improbamus imbibitionem seu impragnationem, quâ terræ succo aliquo medicamentoso iteratis vicibus humectantur, rursum exiccantur, atque ita viribus confortantur novis.* Schroderus.

Præparata & 1. De Lotione.) Si terræ superficietenus à sordibus non sint mundatæ, hæc lotio ut superficialis non est adeò rejicienda, atque citra omnem virium jacturam peragi potest. Nemo alias est, qui inficias eat, omnem terram præsertim pinguem, astris impraegnatam & sale centrali, quod in aëre est, & per aërem ac pluvias ad nos descendit omnisque fertilitatis clavis est, imbutam esse, si hæc lotio diu durat, omni hac virtute terram spoliari.

N. *Non improbamus inhibitionem seu impragnationem &c.*) Præstat itaque in præparationibus Terram puram & crudam accipere, inprimis, si Solaris, Lunaris, Martialis aut aliis proprietatibus aut mineris impraegnata, imbue illam rore majali vel aqua pluviali ingenti tonitru & fulgure delapsa, quo facto, illam aëri & astris expone & sponte exsiccare sinas, à radiis solaribus interdiu præservando, & ita viribus confortabitur mirificis. *Hofmannus.*

2. *Præparatio.*

Præparandi modus non est diversus à modo præparandi generali, cap. 76. Lævigantur nimirum terræ, subinde irrorantur aqua appropriata, v. g. Tormentillæ rediguntur que in pulpam per se exiccandam. *Schroderus.*

Subindeque irrorantur aquâ appropriata &c. Vel decocto aliquo appropriato v. g. decocto viperarum, C. C. crudi, scordii, radic. scorzoner. tormentill. &c. & rediguntur in pulpam per se exsiccandam. *Hofmannus.*

3. *Præcipitatio.*
unde
Magisterium.

Solvitur Terra in Spiritu aliquo acido, e g. Spiritu Sal. com. vel simili, solutio decantatur, præcipitaturque cum oleo Tart. per del. vel cum △ communi largiter affusâ, præcipitatum edulcoratur aquâ fontana.

4. *Destillatio ac Sublimatio,*
unde
1. Spiritus simplex.

℞. Terræ orbiculos formatos, ac destilla igne nudo ex Retorta. *Vide infra de Terra sigillata.*

2. *Spiritus cum vino.*

℞. Terræ, (exempli gratia, Strigensis, de minera antequam lavetur) q. v. affunde aquam destillatam: inde Retortæ, ac destilla lente, ut aliquantulum apertiatur corpus. Hinc superfunde ▽i, digere & destilla. *Schroderus.*

Spiritus cum vino.) pro aqua destillata sumatur pluvialis vel majalis vel tonitru decidens, hâc terra irroretur frequenter, iterumque exsiccetur idque crebrioribus repetatur vicibus, inde retortæ ac destilla lentè ut aliqualis subtrahatur humiditas Hinc superfunde Spir. vini digere & destilla, destillatum cohoba & cohobatum aliquandiu sub cœco alembico digere, interposita semper digestione & cohobatione, certè si quid salinæ inerit virtutis vel per spiritum vini duplicatum summè volatilem, vel salem fixum Cap. mort. unitum sese exseret; & ita Minerale in vegetabile transferetur. *Hofmannus.*

3. *Spiritus Alcalisatus seu Balsamus.*

℞. Terræ Strigensis, [crudæ non lotæ,] q. v. affunde aquam tonitrualem, macera aliquot septimanas ad putrescendum. Hinc destilla per XX. Ex materia superstite extrahe Sal idque destillato liquori junge, circula per mensem, postea destilla iterum; Sic liquor secum rapiet Sal, nascisceris que subtilem Balsamum.

Aliter.

♃. Terræ crudæ vel lotæ, e. g. lib. xx. &c. destilla per cucurbitam vitream loricatam ad latus inclinantem (vel per Retortam) calore sat forti gradatim adhibito. Primum extillat Aqua, hinc Spiritus; Spiritibus animadversis augeatur ignis, & sublimabitur Sal: Conjunge salem hunc aquæ destillatæ, ac destilla denuo semel ac iterum, ut post destillatum liquorem Sal sublimetur vel digere simul: sic Balsamum habes pretiosum. Cunrad. *Kunrath, in Medulla destillat.*

N. *In copia terram destillare oportet, alias parum Sal. nancisceris.* Schroderus.

Spiritus Alkalisatus seu Balsamus.) Quamvis neminem fore putem, quia Terris Medicatis saltem & quidem sui generis centralem seu spiritum suum connatum, non quidem alkalisatum, ut *Dnus Autor* nominat, inesse illumque ab aqua tonitruali augmentum capessere sit negaturus, pauxillus tamen est, ut ad hujus magnam copiam acquirendam innumeris aquæ tonitrualis mensuris opus habueris alias parum salis nancisceris. *Hofmannus.*

I. TERRÆ ARGILLACEÆ SEU SIGILLATÆ.

Omnibus Terrarum generibus laudem merito præsipit Argilla, quæ à sigillo quo ferè notata venditur, sigillata dici solet, Arabicè Terimachtim. German. *Siegel Erd*: *Sealed Earth. Gezegelden aerde.* Hanc varii generis officinæ exhibent.

Sunt enim Terræ sigillatæ, 1. Turcicæ (Turcicis Characteribus insignitæ) quas pro Lemniis terris communiter venditant, cum veræ terræ Lemniæ Galeni minimè respondeant: Verum enim verò si sint qui Terram sigillatam in placentulis cineticei coloris Constantinopoli advectam, pro vera Terra Lemnia usurpare velint, utpote quæ inter modernas præstantissima sit, ipsis bellum propterea non indicam.

2. Est terra Melitea, sic dicta à Melita seu Maltha Insula, in qua eruitur, terra sigillata Sancti Pauli.

3. Est & officinalis, terra sigillata Germanica eaque duplex, una dicitur Strigensis, lutei coloris, quæ in Scaptensula agri Svvenicensi reperitur, Officinis Terra sigillata Strigensis, à Striga Silesiæ Oppido, ubi præparari ac sigillari cœpit, dicitur & Medulla vel axungia Solis, eo quod Sulphure Solis impregnata credatur: Altera Lignicensis vocatur, estque triplex, coloris scilicet rubei, albi & cinerei. Hanc vocant axungiam Lunæ, quippe quæ Sulphure ☾æ sit perfusa; Item Unicornu minerale, quod viribus vero Unicornu respondeat.

N. *Similiter & in reliquorum metallorum cuniculis inveniuntur terræ. Sic & in VVetteravia, haud longè à Labaco oppido, species quædam terræ datur, quæ ad axungiam Solis accedere videtur: Et Husana prope Marpurgum.* Schroderus.

1. *Terræ Argillaceæ seu sigillatæ* sunt 1. *Turcicæ*, quas pro Lemniis terris communiter venditant.) Hic venit in controversiam, utrum *vera sit Lemnia* illa *Terra*, quam hodiè Turcico obsignatam charactere ad Nos convehunt Mercatores, an verò adulterata & illegitima? A *Brasavolo*, *Matthiolo*, *Fallopio* & aliis pro spuria & illegitima prole habetur, cum Lemnum hæc jam deficiat, ut ex eo nihil amplius ad nos deferri possit, locis illis prorsus devastatis & inhabitatis. Hinc evincere conatur *Fallopius*, Lemniam verè non esse eam terram albam, quæ Turcarum Regis sigillo munita in officinis pro terra sigillata habetur, & cum hæc alba sit, nequeat esse Lemnia, quæ semper rubea sit. Deinde non cohærere, quod nonnulli asserunt, veram Terram Lemniam esse Bolum Orientalem officinarum, quamvis & hoc Bolo pro Lemnia possimus, utpote iisdem præditus viribus quod tamen ille inficiat manus, longè ab hac differt, quæ manus tangentium non collinit. Non desunt contra qui legitimæ prolis honore dignantur *Olaus VVormius in Museo* Cap. 4. *Bellonium & Stephanum Albucarium* citat, qui confirmant, Lemni incolas testari nullibi unquam in hac insula effosam fuisse hanc terram, quàm eo in loco, ubi jam foditur è colle fertili Orientem spectante herbis vestito propè villam dictam *Repondi*. Terram, quam ibidem fodiunt, maxima ex parte albam esse; secundam quandoque Rubram & luteam instar Boli armen quo jam utimur; Adeo ut aut in alio colle tempore *Galeni* hanc terram effoderint, qui jam ruinis obrutus est, aut hanc ipsam pristinam Naturam mutasse necesse sit. Semel tantum in anno eruitur hæc Terra, sexto die Augusti non sine superstitione dum putant, nullam habere efficaciam, nisi eo die fodiatur. Operarii Græci sunt, diligenter eos animadvertentibus Turcis, qui Magistratum in Insula gerunt, ne quid clanculum aufferant. Dum fodiunt, suavem spirat odorem caverna. Nec omnis terra inde effossa pro bona habetur, illam saltem eligunt, quæ intra quasdam petras fragiles latet, pinguiorem, tenacem, sabulo destitutam. Oriente Sole per sex horas saltem continuando fodiunt, mox foveam claudunt, nec amplius in anno aperire licitum est. Hinc fit, quod rara admodum sit hæc Terra, cum pauci fodiant, & tam brevi tempore. Bonam, quam æstimant, unicus lavat, lotam sacculis includit, quos suspendunt ut omnis aqua percoletur, hinc in massulas majores aut minores formant, quas Imperatoris signo sigillant, & exsiccata, Constantinopolin ad Imperatorem mittunt unà cum sigillo. Hæc *VVormius* l. c. Ex quibus patet non solum Rubram, sed & Albam & rubicundam ac Luteam dari Terram Lemniam. *Insula Lemnus* hodiè *Stalimene* dicitur & quamvis terra, quæ jam inde adfertur, differat sigillo & modo eruendi ab eâ, quæ antiquitus inde effodiebatur, attamen minorum non est virium. Tres species nostro tempore inde transportantur teste *Ferrando Imperatò* Libr. V. Cap. 33. *Prima* est *Terra Sacra*, vel *Bolus Armenus Orientalis* non tingens, vel alba leviter ad cinereum vergens, quæ quandoque etiam colore incarnato, ex quibus sigilla, quæ hodie tanto sunt in pretio, fiunt, quam tangere nulli licet præter Sacerdotes. *Secunda Rubrica fabrilis*, quâ fabri lignarii utuntur. *Tertia fullonum*, quâ pannos mundant, eamque eruere & tractare cuivis integrum est. Vid. *Bernhard. Cæsius de Mineralibus* Libr. 2. Cap. 2. §. 7. Plura vide *in Galen. Libr. 9. simplic.* P. *Bellonio* Libr. 1. obs. 28. *Sylvatic.* Libr. 1. *De Theriac.* 20. *Matthiol. in Dioscor.* Libr. VI. Cap. 1. Undè concludimus *Terram sigillatam Lemniam* moderno tempore adhuc dum veram obtineri, & Autores contrarium statuentes tum ex diversis illius coloribus, tum ex nomine loci, ex quo eruitur, mutato, dum insula *Lemnus* hodiè *Stalimene* dicitur deceptos fuisse. Utrum autem hæ Terræ diversis insignitæ coloribus specie differant tanquam diversæ species sub eodem genere, an secus, multi ambigunt? Ego statuo, non specie, sed accidentibus, nempè colore differre: Unde & in viribus non admodum inter se distinctæ experientia & usu deprehenduntur.

2. Est *Terra Melitea.)* Sic dicta à *Melitâ*, seu insula *Maltâ*, in quâ eruitur; tactu aspera est, colore albo ad cinereum vergente adstringens. Ad serpentium commendatur morsus eamque vim à *Divo Paulo* accepisse credunt, cum naufragus ad hanc insulam appulisset, unde quidam Lapidem Sancti Pauli vocant.

Quo-

Quò pertinent & *Glossopetræ Melitenses*, oculi serpentum lutei, quæ per totam insulam inveniuntur eâ quâ venduntur forma. Et vestigia certissima Nonnulli credunt Miraculorum *D. Pauli* patratorum, dum tribus integris mensibus in hac insula Evangelium incolis annunciavit eosque ad fidem Christi duxit, omnes ejus insulæ serpentes veneno spolians, cicuresque & inhabiles ad lædendum faciens, ac si in petras essent conversi, terram prætereà infinitis dotibus augens, ut quemadmodum Morbus naturalis per serpentem in vitam intravit, ita etiam vicissim ex serpentibus naturalis medela contra illum hauriretur, unde & singulare venenorum esse alexipharmacum tam terram, quàm linguas & oculos communi fama Melitæ est pervulgatum, omnibus morsibus venenatis & Morbis aliqua malignitate suspectis adversa.

Usus hic est; linguæ collo aut brachio appenduntur, parum dictæ Terræ vino aut aqua mistum bibitur, vel liquor solus post linguarum infusionem. Loco Terræ sigillatæ plurimis exhibentur, quibus malignitas per sudorem debet eliminari. Annulis includuntur dicti serpentum oculi, ita ut gestantis tangant carnem & instar aliarum gemmarum digitis sint ornamento. Vasis ex Terra Melitea præparatis, si vinum vel aqua infundatur, ac ubi vim eorum absorpserint, bibantur, multos morbos curant. Non desunt, qui linguas has Melitenses ob vim bezoardicam vel ipsum Lapidem Bezoar Orientalem superantem in febribus ardentibus malignis, variolis, morbillis, lumbricis infantum, epilepsia suffragante experientia commendant. Hæ Magnatum scyphis inditæ à potu venenorum præservant immunes, dum præsente veneno in mensa sudantes veneficium produnt. Vidit *C L. Thom. Bartholinus centur. 6. histor.* 1. Melissæ glossopetram ex terra erutam antiquam, cui plumbeus circulus annexus indicium præbebat, vel auribus olim, vel collo appensam. Puerorum collo suspensas dentitionem juvare prodit *RONDELETIUS* Libr. 32. c. 10. & puerorum pavores arcere. Glossopetram in manu parturientis retentam, donec incalescat, partum juvare dicunt. Vulnusculum glossopetra inflictum in epilepticis paroxismis singulari remedio pueris prodest. Non absonum fuerit, si pulveres cordiales dictæ linguæ Melitenses seu Glossopetræ ingrederentur, quemadmodum Panormi fieri testatur *Iohann. Frid. Habela*; sed ante omnia benè observandum, ut per homines omni fide majores hi veri dentes ex Melita apportentur, ne fraus ulla ab impostoribus contingat, quibus signis dignoscantur describit idem *Thom. Bartholinus* l. c. quod scilicet non esse debeant dentes serrantes, monstrorum marinorum in formam triangularem tornati, quemadmodum alii dentes albi & solidi, ossa, quia nullius sunt valoris, sed eligendi teneri mediæ duritiei & à natura calcinati: qui unà cum cortice splendido & levi facilè masticantur instar eboris benè calcinati. Glossopetræ veræ Vulcani examini commissæ non in calcem, sed quæ osseæ in carbonem abeunt, advertente *Fabio Columna*. Cineritias præfert *Abela* ordinis Hierosolymitani Vice-cancellarius vid. *OLAUS WORMIUS in Musæo* Cap. 4. p. m. 7.

3. *Est & officinalis Terra sigillata Germanica, eaque duplex, una dicitur Strigonensis*, seu ut communiter *Strigensis.*) Terra est lutea, pinguis & viscosa, instar butyri in aqua & ore diffluens dicitur & medulla, vel axungia Solis, eò quod Sulphure Solis impregnata credatur. Generatur in aurifodinis *Montis* acuti, seu *Divi Georgii* ad *Strigonium* oppidum *Ducis Suidnicensis*. inter durissimas rupes. Inde eruitur & summa diligentia ordinatione Magistratus preparatur, & in formam orbiculorum impresso sigillo Urbis redigitur. Naturæ est solaris & veluti solis extractum in visceribus terræ densatum. Non immeritò tamen Terram veram Solarem Ungaricam huic præponuimus & primas tribuimus Altera *LIGNICENSIS* vocatur, *GOLDBERGENSIS* ad *Goldbergam* in *Lygiis* & *Strigonium*, hanc vocant axungiam Lunæ, quia colore alba est, & ex argento oritur, unde & agnatam & ingenitam cum argento vim in medendo sortitur, & ad ea, quibus Medicamenta Lunaria inserviunt, Vid. *Caspar. Schwenckfeld. in catal. stirp. & fossil. Silesiæ* Lib. 3. *Hofmannus.*

Delectus; Præstantissima omnium quæ modernis in usu sunt, censetur Lemnia, rubri, hinc cinerii coloris, quæ Constantinopoli ad nos pervenit. Huic succedere potest axungia Solis, in affect. cordis, vel axungia Lunæ, in capitis & Epatis morbis: Ex Lunari autem antecellit ea, quæ cineritii coloris est. *Schroderus.*

Delectus.) Omnibus palmam præripit *Lemnia* suprà descripta, quàm Constantinopolis sufficit. Hujus in locum subit Solis axungia in cordis affectibus, vel axungia Lunæ in Capitis Morbis. Usus hujus præcipuus est in febribus malignis, peste, Dysenteria, diarrhoeâ, morsibus animalium venenatorum. *Hofmannus.*

Nota *Bonitatis in terris* 1. *si linguæ adhæreant*. 2. *si saliva aut humore humectatæ, in bullam sese elevent, vel in aquam conjectæ bullas excitent.*

Vires. *Exiccat, adstringit, resistit putredini venenoque, resolvit, sanguinem dilatat, adeoque ciet sudorem. Usus præcipuè in peste, febribus malignis, Diarrhæa, Dysenteria, in morsibus animalium venenatorum. Extrinsecus in vulneribus malignis mundificandis, in ictu venenato.*

N. 1. *Terra Labacensis, Terræ sigillatæ vires æmulari videtur, sudores largiter movet, nec vi adstringendi reliquis cedit.*

N. 2. *De axungia Solis experientia comprobavit*; 1. *Quod cruda, [qualis scilicet ex minera eruitur] sæpissimè Epilepsiam curaverit*. 2. *Quod in Philtris maximè profuerit.*

Dosis à ℈ß. ad ℨij.

Præparationes & Præparata Terrarum Argillacearum; ac imprimis Sigillatæ. *Schroderus.*

Præparationes & præparata Terrarum argillacearum ac inprimis Sigillatæ.) Ubi 1. occurrit *Terra sigillata præparata*, quæ sine præparatione vulgari in usum venit. 2. *Magisterium.* Hoc nullius usus & efficaciæ est. *Hofmannus.*

1. *Terra sigillata præparata.*

N. 1. *Ut plurimum terra sigillata sine præparatione vulgari in usum venit.*

2. *Magisterium.*

℞. Solve in spirit. Sal. nit præcipitat ol. Tart. p. d. vel ▽. comm. ita Magisterium sub coloro terræ nativo nancisceris.

Dosis à ℈ß. ad ℨß. & ultra.

3. *Spiritus Terræ sigillatæ simplex.*

Destillatur terra, per se ex Retorta: Nimirum,

℞. Terræ Silesiacæ flavæ [optima est, quæ duobus monticulis insignitur] libr. 1. frange in particulas duas, ac destilla per Retortam, igne nudo, hor. 6. vel plures, [ad ♂ integrum,] in Receptaculum capax. Primum exstillat Phlegma, dein Spiritus albicantes

cantes in parva quidem copia, sed grati acoris ac saporis.

N. *Terra restans, ejusdem etiamnum figura extrahitur, sed qua non amplius lingua adharet, nec saliva humectata in bullas exurgit.*

Usus: *Non opus habet rectificatione, sed in usum venit una cum Phlegmate.*

Dosis ℈ß. *Vide Horstium in Problematibus. Schroderus.*

Spiritus Terra sigillata simplex.) Spiritus albicantes illos acidiusculos si in M. B. rectificaveris habebis luteos & si hunc licet parvâ in copia majorum virium exoptes, extrahe sal ex Cap. mort. in furno figulino calcinato cum aqua pluviali (quamvis paucum & non nisi ex flamma Ignis forsan productum) & circula cum spiritu. Quoad vires. Dn. *Samuel Glosseus* hoc spiritu in febribus usus fuit malignis cum sudoris elicio & *Gregor. Horst.* communicavit, qui illum inseruit Centur. problem. Therapeutic. decad. 1. de febrib. quæst. v. Dosis est à ʒß. ad ʒj. vel ij. in liquore appropriato. *Hofmannus.*

4. *Spiritus Terra sigillata cum Vino.*

Fit macerando Terram cum aqua & destillando. Hinc digerendo eandem cum Vi atque destillando. Vide supra.

5. *Spiritus Terra alcalisatus, seu balsamus.*
Terra.

1. Fit si eum ▽. maceretur ac destilletur, & postea cum sale suo alcalisetur. Vide supra.

2. Destilletur sine ▽, floresque forti calore propulsi, cum liquore destillato conjungantur.

Vires. *Vires ex terra viribus judicari poterunt, prater quas vim quoque habet arthriticos dolores summè mitigandi, malignitatem scabiei corrigendi, &c.*

N. *Solvit quoque* ⊙.

(*Spiritu Nitri, salis, vel* ⊖*-li. impragnatur etiam Terra sigillata, indeque liquores styptici, & alexipharmaci parantur.*)

6. *Oleum Terra Strigoniensis.*

℞. Terræ Strigoniens. ℔. 1. Affunde aq. pluvialem, destill. colloca in locum temperatè calidum per mensem vel amplius, & oleositas à corpore sua sponte separabitur, & aquæ innabit, aquam separa per infundibula & oleositatem cum part. vi. V destilla & egredietur Oleum aurei coloris ~ui innatans. Materiam autem instar perlæ albam in fundo relictam exime, cum aq. pluvia Sal. ut moris est, extrahe, hunc oleo redde majorumque virium, ergò circula, & ex ♉ vitrea in Arena destillata.

Dosis gutt. vj. in vehic. convenient. in febribus malignis, variolis, calculo. Schroderus.

6. *Oleum terra Strigoniensis.*) Num oleum propriè sic dictum Terræ insit sigillatæ valdè dubitatur, licet etiam tacta lutulet digitos, hoc tamen potius ab ipsius lentore, quam pinguedine connatâ oritur. Non igitur video, quomodo per hunc processum oleum ex terrâ sigillata elici possit. Eodem vitio laborat ⊙ potabile Rhumelii in antidotar. p. 114. ex terra sigillata extractum. Alii h. m. procedunt; Recip. terr. sigillat. imbibe spiritus Nitri rectific. ad formam pultis, in frigore instar lapidis indurescat, teratur in pollinem, inde vesicæ suillæ, quæ in fundo sit perforata, in loco frigido resolvitur in liquorem rubicundum. Dosis ℈j.

N. Hic liquor oritur non tam ex terra sigillata, quàm Sale Nitri coagulato & per deliquium soluto in loco frigido. Eadem etiam ratio est sequentis liquoris styptici cum spiritus Vitrioli præparati, qui etiam D. D. JOHANNI MICHAELIS p. m. in usu fuit.

Recip. terræ sigillatæ minutissimè contritæ, affunde spiritus Vitrioli, digere, abstrahe, iterum affunde, idque ter repete, & videbis materiam coagulari in lapidem durum, pulverisa & solve in cella in liquorem.

Vires: summum remedium audit in dysenteria, confert febribus malignis cum alvi profluvio conjunctis, vomitu &c.

Cum spiritus sal. comm. composito etiam ex terrâ sigillata extractum fieri potest, & cum spiritu vini in liquorem redactum ad dictos affectus utile paratur h. m.

Recip. terram ⊙larem opt. affunde spiritus Sal. comm. compos. extrahe tincturam, filtra, abstrahe, & posteà cum spiritu quodam cordiali conjunge & denuò filtra. Vires: Egregium est Medicamentum in cordis affectibus & Morbis epidemicis. Dosis à gutt. x. xx. ad xxx. ubi abstrictione opus est in angoribus cordis, vomitu & Dysenteria maligna. *Hofmannus.*

Q. E. terra sigillata vide in Hodegetico Popp. p. 120.

(*Terebinthina oleum ex Terra sigillata extrahit liquorem rubicundum alexipharmacum.*)

(*Trochisci de terra sigillata.*

II. BOLUS.

Bolus terræ genus est, ex pallido rubrum, vaporibus ♂alibus inprimis impraegnatum.

Dicitur Medicis Bolus armena, vel Orientalis, eò quod ex Armenia finitimisque locis, præcipuè advehatur. Præcipuè dico, ne excludam & alia loca, in quibus ea foditur, & ad nos transportatur, quibus nec Germania nostra caret, unde nobis VVitebergica usualis est. *Schroderus.*

11. *Bolus Armena.*) A Medicis ita dicitur, eò quod ex *Armenia* advehatur. De quo tamen dubitat *Zacutus Lusitanus in Medicor. Principium histor. Lib. 4. histor. 51.* An scilicet ille verus sit, qui ad Nos defertur. *Matthiolus* ad rubricam sinopicam accedere statuit. Quidam veram terram Lemniam esse arbitrantur, sed manus inficit, quod Terra Lemnia non facit. OLAUS WORMIUS in Musæo suo duorum generum massas tenet, globosam unam, non signatam aut in formam artificiosam redactam, quæ pallidior, vi adstringente & pingui tenacitate aliis non cedentem. Altera in massam oblongam quadratam pondere quinque drachmarum cum dimidia redactam cui duo sigilla Turcica impressa magis saturati coloris, quàm prior. Notas veri Boli Armeni etiam habet, & instar butyri in ore liquescit.

Bolus Toccaviensis in *Transilvaniâ* ad *Toccam* seu *Toccay* repetus à *Cratone* in usum traductus. Dantur & alia loca, in quibus ea foditur, unde & *VVurtenbergica* usualis est. Modò allegatus *VVormius* l. c. mentionem etiam facit *Boli albi*, ad cinereum colorem vergentis, mollis, lubrici, pulverulenti, tangentium manus colore albo inficientis, ex *Hetruria* affertur, Ut & *Boli* cinerei *Fionici* ac *Borrengholmici* ex insulâ *Dania Borringia* transportati. *Boli Norvegici* conditionis aliquanto pinguioris & ad contactum lubrici. *Hofmannus.*

Delectus. Præstat pura (non arenosa) quæ in lævorem calcis instar affuso humore promptissimè solvitur ac commanducata butyri modo liquescere videtur. Reliquis tamen præstantior censetur, quæ ex Armenia vel locis finitimis apportatur.

Vires

Vires. *Valde siccat, adstringit, roborat. Hinc usus ejus saluberrimus est in fluxu sistendo in humore inspissando, in putredine arcenda, veneno obtundendo, &c. qua ratione convenit in Diarrhæa, Disenteria, fluxu menstruo, Catarrho, sputione sanguinis, Hæmorrhagia narium & vulnerum, &c. Externus ejus usus creber est in Cataplasmatis, pulveribus adstringentibus, &c.* Schroderus.

Vires.) Facultatem habet admodum exsiccantem & consolidantem, adstringit, roborat, hinc usus Ejus saluberrimus est in fluxu sedando, humore tenui inspissando, putredine arcenda veneno obtundendo &c. quo modo in omni alvi fluxu convenit, dysenteria, Catarrhos salsos ad pulmones delabentes incrassat, in hemoptoe, hæmorrhagià narium & vulnerum agit aliquantisper præcipitando; in ulceribus putridis oris & pulmonum etiam commendatur, quocirca & Phthisicis utilis est, in Peste à *Galeno* commendatur. *Hofmannus.*

PRÆPARATA.

1. Bolus armena præparata fit modo generali. *Schroderus.*

Præparata.) Communiter Bolus Armena abluitur aqua rosacea ad sordes & arenulas removendas, si quas habuerit, alias præstat cruda & pura: & si libuerit Bolum majoribus imprægnare virtutibus, illum rore Majali vel aqua tonitruali frequenter imbue, aëri expone ac leniter exsicca, à radiis solaribus interdiu præservando, vel etiam si volupe fuerit decocto quodam medicato appropriato imbue, ut decocto serpentum, C.C. crudi, scordii, &c. *Hofmannus.*

Ut de Terra sigillata monuimus, cruda potius, quam præparata terra Armenia in usu est.

2. Magisterium: fit ut Magisterium terræ sigillatæ.

[*Antidotus ex Bolo.*]

III. CRETA.

Creta, *Kreyd.* de la Croye. *Chalk. Kreyt* à Creta Insula sic dicta, ubi in copia invenitur, (licet Dania, Gallia, & aliæ regiones quamplurimæ eâ scateant) terræ species nobilissima est, durior, & candida.

N. *Renodæus triplicem hujus facit speciem candidam, virescentem & nigricantem; Verum, nobis non nisi candida in usu medico est, eoque rarissimo.*

Vires. *Siccat, abstergit, emplastica est.*

Usus *ejus internus nonnunquam in ardore Stomachi est, externus in vulneribus; ulceribus, &c. siccandis.* Schroderus.

Creta Kreyd à Creta insula.) Aliæ Regiones quàm plurimæ illa etiam abundant. Inter paternos *Cretæ* lares *Plinius Libr.* 37. Cap. 27. numerat *Thessaliam, Liciam, Sardiniam, Umbriam.* Præterea *Agricola Libr.* 2. *De Natura fossilium* p. 196. Habent, inquit, pleræque regiones *Cretæ* colles ut *Gallia, Britannia, Muna* deserta *Maris Baltici insula*, quâ ex *Pomerania* navigatur ad *Coppenhagen Daniæ. Smyrnæ* etiam nascitur & quidem optima. Item in *Brabantiâ* inter *Lyram & Distum* effoditur. Plura sunt *Cretæ* genera. *Volaterranus Libr.* 27. *Philolog.* p. 649. Inter hæc recenset *Cimoliam, Sardam, Umbricam, Thessalicam, Saxum & Argentariam* ita appellatam, eò quod nitorem argento reddat. Idem *Cretæ* generibus etiam annumerat *Sardam, rubricam, argentariam & viridem*, quam *Agricola Lib.* 2 *De Natura fossil* p. 193. optimam pronunciat, *Smyrnæ* natam, hæc virides ducit lineas *OLAUS WORMIUS* in *Musæo* Cap. 3. hanc vidimus possidet levem, subtilem, quæ cocta ad rubedinem transit. *Græci* θεοδόσιον vocant, quia fundus iste, in quo primò hæc creta fuit inventa, fuit *Theodosii* cujusdam.

Vires & Usus.) Internè nonnunquam in ardore stomachi datur vel per se, vel cum ocul ♋ & Nuc. Moschat. in aqua portulac. vel in morsulis, de quibus vid. *Mynsicht.* creta drachmæ unius pondere assumpta cum vino vel lacte caprino non solum vermes interimit, sed & ne altius ascendant, prohibet. Si teneatur in manu, sistit hæmorrhagias, Uteri hæmorrhagiam sistit, si applicetur umbilico. Externè etiam in vulneribus, ulceribus &c. siccandis ob ejus vim siccantem, abstersivam & emplasticam commendatur. Gallis Gallinaceis quoad usum domesticum est adversa vid. *Thom. Bartholinus centur.* 5. *histor.* 83. Hofmannus.

IV. TERRA JAPPONICA.

Est & terræ genus exoticæ, colore purpureum, punctulis albis intertextum, ac si situm contraxisset, sapore austeriusculum, masticatum liquescens, subdulcemque post se relinquens saporem; CATECHU vocant, seu TERRAM JAPPONICAM. *Hujus usum perhibent celebrem in exiccandis catarrhis, capiteque roborando, si in ore detineatur.*

[*In hernia varicosa mictione involuntaria.*]

Particulam *hujus* obtinui à Pharmacopœo nostrate curiosissimo Dn Matthia Bansa.

[*Non rara nunc*] Schroderus.

4. *Terra Japponica seu Catechu.*) Est Terra exotica colore purpurea, punctulis albis intertexta ac si situm contraxisset, sapore austeriuscula, masticata liquescens & subdulcem post se relinquens saporem. Si in lingua detenta masticetur vel globuli inde fiant, hujus usum celebrem perhibent in exsiccandis catarrhis salsis & capite roborando. Reperitur apud Dominum *Langermannum* in nundinis Lipsiensibus De hujus Terræ Japonicæ singulari usu in urinæ profluvio continuo ac hernia varicosa vid. Ephemerid. Medicophysic. anno 2. observat. 129. seq. Ex hac etiam Tincturam stypticam confecit Domin. Georg. Wolfgang. Wedelius P. P. Jenens. celeberrimus l. c. *Hofmannus.*

Præparationes variæ Terræ Cetechu seu Japponicæ ex D.D. HAGENDORNIO & primò.

De Medicamentis Catechu in forma solida.

Præparatio generalis Terræ Catechu.

℞. *Terræ cathecu q. v. redige in pulverem & per cribrationem à particulis lignosis & lapillosis separa, illique affunde justam aquæ simpl. vel alicujus destillatæ proportionem [qualis aqua rubi idæi, quæ omnino proficua] Digeras per unum alterumque diem ad calorem fornacis, bacillo, interdum commovendo, hinc liquorem tinctum per inclinationem separa, post aquosam humiditatem evaporando, restitans magna ad lenissimam calorem exsiccetur & in pulverem redigatur. Hunc laborem tandiu poteris iterare, novam semper affundendo aquam, usque dum nihil præter partes impuras & inutiles in vitro superesse videris.*

Magisterium Terræ Catechu.

℞. *Tinctura catechu cum ▽ parat. q. v. Affunde Sp. Vitriol. vel alterius aciduli q. s. permitte omnia aliquandiu quiescere, postmodum ad fundum subsidens magma per exhalationem liquoris supernatantis in pulverem redige magisteriatum.*

Vel

Vel affunde catechu in aq. v. g. rubi idæi solutæ & per inclinationem à fæcibus liberatæ aceti destill. q. s. Sic citius præcipitabitur magisterium, exhalatione liquoris aquosi mox impetrandum.

Essentia Catechu sicca.

♃. *Tincturæ Catechu cum Spiritus vini paratæ q. v. abstrahe per alembicum vel evaporationem Spiritus vini totum, reliquum leniter exsicca & in pulverem redige.*

Hæc essentia tincturam omnium pulcherrimam præbet, cum liquore quovis ardente facilè parandam.

Pulvis Stypticus externus.

♃. *Terræ vitrioli dulc.* ℥ß. *Catechu præpar.* ʒij. *croci martis adstringentis* ʒj. *thuris* ʒß. *apii pulver. gr. v. circiter, cum tantillo camphoræ F. pulvis subtilissimus.*

Pilulæ Catechu anodynæ, Stypticæ.

♃. *Extracti catechu* p. iij. *pulver. anodyni* p. j. M. *accuratissimè; adde quandoque lap. Bezoar. orient.* gr. j. *vel* ij.

Hæ pilulæ apprimè juvant delicatulos & medicamentorum pluralitatem fastidientes; præter vim stypticam sudores etiam movent, ut in dysentericis aliquibus observatum à D. D. Hagendornio.

Pilulæ Catechu odoriferæ.

♃. *Extracti catechu q. v. Confectionis alkermes ambræ q. s. M. F. Pilulæ gratum oris halitum conciliantes.*

Rotulæ Catechu stypticæ.

♃. *Sacchari in aq. appropriata soluti q. s. adde catechu præparatæ & pulver. v. g. pro singula,* ℥j. *sacchari,* ʒj. *M. F. s. a. rotulæ, oleo cinnamomi vel alio, si lubet, irrorandæ.*

Rotulæ Catechu odoriferæ & confortantes.

♃. *Sacchari in aq. odoriferis soluti q. s. aut* ℥ij *circiter, catechu præparatæ* ʒij. *Confectionis alkermes cum moscho* ʒß. *F. Rotulæ.*

Vel, quod compendiosius. ♃. *sacchari in aq. odorifera soluti q. v. adde tincturæ catechu ambratæ q. s. F. s. a. massa in rotulas efformanda.*

Rotulæ Catechu pectorales.

♃. *Sacchari in aq. fœniculi soluti q. v. Catechu præparatæ & olei fœniculi q. s. ut fiant s. a. rotulæ, in hæmopthysi, tussi, catarrhis &c. multi usus.*

De Medicamentis Catechu in Forma Media.

Extractum Catechu.

♃. *Catechu præparatæ q. v. solve in aq. appropriata quam ultra dimidium evapora atque ad consistentiam extracti redige. Vel.*

♃. *Tincturam catechu Spiritus vini factam, evapora ad dimidium, vel ultra etiam residuum extracti faciem facilè præsentabit.*

Balsamum Catechu vulnerarium.

♃. *Catechu pulver. q. s. adde lixivium salis tartari proportione circiter quadrupla. Lixivium hocce mox purpureo tingetur colore, omnemque catechu substantiam in se quasi absorbere videbitur, nihil relicto sedimenti in fundo. Liquor hic lixivialis dulcore quodam remixtus per aliquot dies in gelatinam veluti quandam abit rubicundissimam, quæ butyri instar se tractari, & linimenti vel balsami vice usurpari sustinet Magnarum virium in ulceribus antiquis & putridis.*

Electuarium Catechu pro delicatulis.

♃. *Mellis opt.* ℥ij. *sacch. alb. in aq. appropriata soluti* ℥j. *extracti catechu liquidi* ʒiij. M. *exactissimè continuò agitando, cavendoque ne empyreuma contrahat. Postea ab igne remove, & dum adhuc calet, adde guttulam unam vel plures olei cinnamomi. Servetur in fictili.*

Si excellentius desideraveris optimo consilio addes chocolatæ & confectionis alkermes, q. s in actu præparationis, atque ita pro singulari analeptico id dispensabis.

Emplastrum Stypticum.

Componitur ex pulvere styptico externo, (de quo suprà) cum cera, resina pini, oleo hyperici, justa proportione additis & s. a. ritè mistis. Massæ antequam frigescat adde pro odoris gratia guttulas aliquot olei rosar. destill. & postmodum si lubet redige eandem in magdaleones.

De Medicamentis Catechu in forma liquida.

Tincturæ Terræ Catechu.

♃. *Catechu pulv. q. s. affusis Spiritus vini partibus circiter quatuor, vel sex, prout dilutiorem vel spissiorem eandem expetis, in leni digestione, vel etiam sine eadem, colloca, tinctum liquorem filtra, residuæ massæ iterum, si volueris, Sp. vini partes solummodo tres affunde, iterum digere, usque dum Spir. vini rubinescente se commendet colore, essentiaque consistentiam æmuletur. Vel.*

♃. *Essentiæ catechu siccæ q. v. eidemque Vi, vel aliud menstruum ardens affunde. Sic absque digestione, absque filtratione, absque ullius sedimenti depositione, mox impetrabitur tinctura.*

Ita & aliæ Catechu tincturæ confieri queunt, v. g. Traumatica, cum Spir. cerefolii. Styptica cum Sp. theriacali. Antiscorbutica, cum Spiritu cochleariæ. Stomachalis, cum Spiritu panis secalini. Confortans, cum Spiritu citri, addita confectione alkermes ambrata &c.

Ita quoque cum aliis si volupe est, menstruis, & aliæ tincturæ, & extrahi & dispensari in ægrotantium commodum possunt.

Mistura Catechu pro fœtore oris.

♃. *Catechu præprratæ q. v. affunde aquas odoriferas, cum tantillo ambræ & moschi addito: digerantur & percolentur; hæcque mistura in usum dictum usurpetur.*

Dosis & Vehicula Medicamentorum ex Terra Catechu.

Dosis cum diversa sit ob diversitatem medicaminum exinde paratorum, hinc notandum, Catechu simpliciter & in forma præparatam exhiberi posse à ℈ß. *ad.* ʒß. *Essentiam verò siccam à* gr v. *ad* ℈ß. *ad summum. Tinctura cum Spiritu vini parata, propinatur à* gr x. *ad* xl. *Vel si consistentiæ spissioris fuerit instar extracti liquidi guttulæ* x. *vel* xx. *sufficiunt. Eadem dosis & reliquis competet, tincturis, sive cum Spiritu cochleariæ, sive panis secalini, &c. concinnatæ fuerint. Tinctura tamen Catechu confortans ambrata, vix ultra guttulas* 15. *vel* 20. *exhibeatur. Pilularis catechu forma vix* ℈ß. *transcendit.*

Rotulæ & electuarium arbitrio assumentis relinquuntur.

Vehicula ♃. *grata, interim tamen vim medicamenti non infringentia; qualia, Juscula, cerevisia calida, vinum malvaticum, ni calor præternaturalis obstiterit.*

Virtu-

Vires *Catechu generi aliores habent. Catechu remedium est Stypticum, anodynum, alexipharmacum, aphrodisiacum, apophlegmatizans. Sed qui plura de viribus specialioribus, ut & de ortu, anatome, natura, patria, differentiis, electione, affectionibus, temperamento, qualitatibus passivis & usu catechu, voluerit, consulat Doctissimum* D. D. HAGENDORNIUM *qui tractatum integrum de eo conscripsit.*

V. MARGA.

Marga, est portio quædam pinguis & quasi medulla, in saxis nonnullis, dum franguntur reperta, unde & Medulla Saxorum dici solet, Germ. *Steinmarck.* La Moüelle des Pierres. *Marle* or *Marrovv of stones. Merch van Steenen.*

Vires. *Siccat, adstringit, consolidat, sarcotica est tartarum sanguinemque coagulatum resolvit, (intus exhibita.)* Schrôderus.

5. *Marga.*) Hæc est vel candida, pinguis, liquida, crustacea, vel incarnata rubra, linguæ adhærens. In *Montibus Bohemicis* summâ reperitur in copiâ, & Saxorum commissuris quemadmodum & in *Lygiis* montibus reperiri scribit *SCHWENCKELDIUS.* Datur etiam lutea in *Grode* Lapide & cinereâ Lapidosâ. Reperitur & *Rochlizii* & *Jenæ* in montibus solaribus &c. Ut Jovis omnia sint plena.

Vires.) Commendatur ruptis ex alto devolutis, hæmoptoicis, dysentericis, unde & ex hâc ornat *Dn. D. JOHANN MICHÆLIS pulverem suum anti-dysentericum,* cujus descript. vid. suprà in Libr. II. & annex. thesaur. pharmaceutico sect. 23. num. XXV. In ossium fracturis etiam convenit, in calculo renum; Contra epilepsiam vulgi medela existit. Exterius admota siccat sine morsu, undè ulceribus desiccandis inspergitur, &c.

N. Hûc pertinet etiam *AGARICUS MINERALIS seu LAC LUNÆ* candore, levitate & raritate agarico vulgari prorsus similis. Vocatur & *Gleba Norvvegica* albicans, *Marga saxatilis, stenomarga* &c. Et describitur à *FERRANDO IMPERATO* Libr. V. Cap. 41. *GESNERO, OLAO WORMIO in Musæo* Lib. 1. sect. 1. Cap. 4. p. 5. Respondet hæc *Terra albæ Veterum,* cujus duo fuerunt genera: Unum *collyrium dictum,* eò quod Medicamentis ocularibus mistum fuerit, terra pinguis, rara, mollis, candida, dulcis. *Alterum dictum ASTER,* vel quod signo stellæ signatum, vel quod micæ quædam stellarum instar in eâ emicabant.

Vim habet refrigerandi, adstringendi, sanguinis eruptiones & fluores sistendi, uteri profluvia compescendi, inflammationes sedandi. Rara est, tenuis, levis, adstringens, micans, & granula quædam habet permista splendorem de se fundentia, quæ ab aliâ sui parte, qua saxis adhærebat, frequentiora apparent, cum permixta viriditate. Hæc in fodinis cupreis propè Nidrosiam inventa est. A suprà nominato *FERRANDO* l. c. *Agaricus Mineralis* vocatur, candore, levitate, & raritate *Agarico* verò prorsus similis. Quidam *Lac Lunæ* vocant, propter candorem & teneritudinem, quàm habet. Oritur à vaporibus metallicis, qui indies subtiles vehunt exhalationes, quæ ubi per saxa in cavitates exsudaverint, humido evocato, quod siccum est, remanet, & in medullam hanc raram, teneram & friabilem concrescit. *Boetius ad Galactitem* refert. Hæc terra mixta aquæ albo lactis colore eam tingit, insipida est, siccat sine morsu; superstitiosè quidam adversus quemvis Morbum salutarem esse putant. Lac auget drachmæ unius pondere ex jusculo propinata, commodius exhibetur in emulsionibus, mammillæ evidenter inde turgent, in profluvio item sanguinis commendatur, & à quibusdam tanquam somniferum utiliter exhibetur. Pollinem ejus ulceribus desiccandis inspergunt. vid. *OLAUS WORMIUS,* l. c. Hofmannus.

De Lacte Lunæ, sic in Appendice ad Pharmacopœam Schrœderianam.

Lac Lunare vel lac Lunæ describit CONRADUS GESNERUS, *de figur. lap. p. 50. quod in altissimorum quorundam montium Helveticorum speluncis reperiatur, ut Storchornii in ditione Bernensium, & Fracti sive Pilatini Lucernensium: De quo repetam, ait* GESNERUS, *hic ea ferè verba quæ in fracti montis descriptione nostra ante annos sedecim posui, mutatis nonnullis & additis. In Spelunca quadam, per summum montem fornici adhærens, nascitur quædam substantia, fungosa, friabilis, alba, levissima, quam fungum petreum dixeris, vel agaricum saxatile, tam similis hujus est facies. Incolæ Monmilch appellant h e lac lunæ, à substantia alba & spumosa, ex qua concretus videtur hic lapis, si lapidis nomen meretur. Aquæ mixtus, albo lactis colore eam inficit. Insipidum est Siccat sine morsu. Nulla in eo asperitas, & totum cum saliva mandentis liquescit, præsertim quod melius fuerit, nam & crassius & asperius reperitur, immaturius nimirum & crudius; quod odore etiam caret. Concoctum autem & perfectum, ut asperitatem admittit, ita albius colore, & pondere levius, & suaviter odoratum redditur. Videtur autem naturam Holosteis dictis lapidibus qui in terra arenosa in Palatinatu effodiuntur proximam obtinere: & lapidi quem ab odore cydonitem nominant. Superstitiosè quidam, adversus quemcumque morbum ægroti cujusvis, propter quem expressò ipsius nomine à spelunca petatur, salutare esse putant. Lucernæ in pharmacopolio vendi solet. Pollinem ejus Chirurgi ulceribus desiccandis inspergunt. Sunt qui nutricibus pollinis hujus drachmam exhibeant, ad augendam lactis copiam; èjure, ni fallor (potest autem commodius ex lacte amygdalarum, cui immixtus hic pollen aliquot horis fuerit, colato propinari, cum pauco saccharo & aqua fœniculi) Ajunt autem mammillas evidenter hoc auxilio turgere, & repleri lacte.*

Præterea à docto quodam viro nuper proditum invenio, lac Lunæ in profluvio sanguinis utiliter dari, tanquam somniferum; idque sibi experimento constare. Quod ad nomen priscum ego aut ipsum Morochtum veterum esse aliquando putavi, aut easdem certè illi facultates obtinere: Sed amicus quidam rerum omnium fossilium cognitione clarus, Margæ friabilis genus mavult.

VI. OCHRA.

Ochra terræ species est durior, coloris flavi, seu lutei. Germ. *Ockergeel.* de l'Ochre *Yel lovv Okar. Geel Oker.*

Vires. *Siccat, adstringit, discutit, excrescentias reprimit.*

Usus *Ejus rarissimus est, & nonnisi externus ac præcipuè in vibicibus & collisis, tum quoque in tumoribus duris discutiendis* (Emplastr.) Schrôderus.

6. *Ochra*) A luteo colore *Græcis Ochra* dicitur; Et est *duplex, una Nativa* reperta non solum in metallis, sed etiam in propriis venis vid. *Agricol. Libr. 2. de Naturâ Fossil.* pag. 199. & in Bermanno pag. 444. Cæsius de mineral. lib. 2. cap. 11. sect. 11. *Factitia altera est,* & fit ex plumbo nigro, quâm plumbariam vocant. Scilicet plumbum tamdiu Vulcani vehementiæ exponitur, usque dum colorem Ochræ contraxerit, hac pictores utuntur. Usus ejus est rarissimus, panos tamen disiicit, concretas circa ossa lapidosas durities frangit, & si nata fuerit in æris fodinis, vim etiam causticam habet, articulorum item tumores & tophos discutit in emplastris adhibita. *Hofmannus.*

VII. RUBRICA.

Rubrica terræ species est lapidosa rubea, &c. dicitur & rubrica fabrilis, quòd fabris lignariis crebrò inserviat, in ducendis lineis, German. *rothe Kreide, Rôtelstein*, de la Rubrique, ou Croye rouge. *Red Earth, Rattlestone* or *Carpenters Ruddle*. Roo Aert, of Rat-tel-steen.

Vires. *Siccat, astringit.*

Usus ejus Medicus est in sputo sang. & in Emplastris vulnerariis & siccantibus. Schrôderus.

7. *Rubrica.*) Terræ species est lapidosa, à rubro colore dicta, unde omnis Rubrica est rubea, & si quæ non rubeat, ea non dicenda rubrica. *Duplex est Nativa & factitia. Illa* gignitur in metallis auriferis, argentariis, æràriis, ferrariis, unde & de illorum participat naturâ, quia etiam sæpe in propriis reperitur venis. Loca autem, ex quibus effoditur, optima fuere *Cappadocia, Lemnus, Ægyptus*. Nunc in Nostræ Germaniæ metallis reperitur & propriis in venis, unde pro locorum diversitate multiplex est, *Rubrica Lemnia, Ægyptia, Sinopica, Africana, Germanica &c.* Omnium præstantissima est *Lemnia, Sinopica* & quæ ex *Africâ* aliisque locis affertur. Ratione usus distinguit *Fallopius Rubricam* in tres species, *Unam*, quâ Medici utuntur & est *Terra Lemnia*; *Alteram*, quâ utuntur fullones; *Tertiam*, quâ fabri lignarii & Medici aliquando. In cunctis ignavior est hæc ultima. *Rubrica factitia* fit ex ustâ ochrâ, de quâ vid. Agricola Libr. 3. de ortu & causis subterraneis p. 40. *Casius de Mineral.* Libr. 2. Cap. 2. sect. 13. Quoad vires, pollet adstringendi, reprimendi, & fluxum sanguinis sistendi facultate, undè & vulgus communiter in dysenteriæ curatione sibi levamen quærit. *Hofmannus.*

VIII. TRIPOLIS.

Tripolis terra est coloris Citrini intense, speciesque videtur Ochræ.

Vires. *Usus ejus in Pharmacopœja vel nullus, vel rarus est, nisi quòd pro destillandis Spiritus salinis, salibus admisceatur, quo minus ea fluant.* Schrôderus.

Præter hæc recensita *Terrarum Medicarum* genera, aliæ adhuc dantur ad rem Medicam etiam utilissimæ. Sic *Joh. Eusebius Nierenbergius Terræ Damascenæ seu Adamicæ* meminit de *Miraculos. Terræ Naturis* Cap. 17. p. 465. quæ reperitur in agro Damasceno, ubi asserunt, Adamum à Deo plasmatum & hinc translatum in Paradisum terrestrem, atque inde rursus ejectum ob peccatum, quo se & nos omnes perdidit, huc relatum. Hic ager terram habet rubram & mirè tractabilem, quàm Saraceni deferunt in *Ægyptum*, Indiam, *Æthiopiam*, carè vendentes. Ferunt, foveas revoluto anno adimpleri, & habetur famâ constanti terram hanc talis esse virtutis, ut eam gestantibus nulla telorum vis noceat, vel alia incommoda, unde & aliqui in varias abutuntur superstitiones. Hæc ex *Nierenbergio.* Nonnulli putant, in hâc Terrâ Adamicâ esse Sulphur, & Sal comm. Naturæ, & habere vim ardendi, teste *Rosenkreutzer*, qui cum vellet ex hac parare spiritum, ardere cæpit. Quomodo autem iste spiritus ad ☉ & ☽ solutionem destilletur, apud *Joh. Phil. Rhumelium in antidotar. chemic.* & in *Rosenkreutzers Astronom.* p. 363. invenies.

A eâdem Terrâ etiam mentionem facit suprà citatus *Nierenbergius* Cap. 59. Cujus virtutis mirabilis & fidem ferè superans, dum defunctorum corpora 24. horarum spatio in pulverem redigit, quàm virtutem etiam in aliàs devecta regiones non amittit. Dicitur Parisiis cœmiterium ejusmodi terrâ gaudere, quàm de Naturâ calcariâ participare dico.

Terra Chia suo candore se commendat, sumptâ denominatione ex sui nominis insulâ, quæ sita est in mari Icario circà minorem Asiam, olim *Chios*, nunc vulgo *chio* aut *schio* easdem cum samiâ vires possidere dicitur. Faciem mulierum erugat, & lævigat, splendidamque reddit, in balneis utuntur fæmellæ ad cutem abstergendam.

Terra Iluana, optimum est in febribus malignis cum succo citri mista remedium, ac in vermibus puerorum expellendis ac compescendis abdominis cruciatibus mira præstat. Apprimè conducit motibus illis convulsivis, quibus non rarò pueri tentantur. Ob facultatem adstringentem, refrigerantem & exsiccantem sanguinem, ex quâcunque corporis parte fluentem compescit.

Terra Cimolia siccat, refrigerat, digerit, aceto dissoluta, parotides & alia tubercula discutit, item ambustis mox illitâ medetur, ne pustulæ generentur. Nit. & Acet. dist. mixta tumorem pedum sanat, testium tumores dissipat, si ceræ cypriæ permisceatur. Illita immodicos sistit sudores; achores & ulcera capitis tollit, ad erysipelata commendatur, si imponitur. vid. *Cæsius* l. c. sect. 10 p. 151.

Terra Oreana, cujus *Ol. Wormius* etiam meminit in musæo p. 15. sic dicta ab Oro, quod Italis Aurum denotat, quasi Terram auream seu solarem diceres. Per Italiam enim & Galliam aliquot ante annos circulator quidam percurrebat, hoc Terræ genus contrà varios morbos venditans; sed unde advecta, & an artificio quodam depurata, non constat. Gleba est crocei coloris, minimè pinguis, arenosa & fibrosa, acida aliquantum, leviter adstringens, levis, in pulverem levi attactu dissiliens. Terræ sigillatæ Naturam & vires æmulari dicunt. Intellexit tandem *Wormius* Terræ speciem non esse, sed succum inspissatum *Achiott* similem & locum in *chocolatâ* obtinere, dici verò *Oreanam* à loco ubi crescit planta ex quâ exprimitur. *Barlæus* in rebus gestis *Mauritii* p. 128. vocat Tincturam aurantii coloris *Orellianam.*

Terram Antiscorbuticam commendat *Heinricus Petræus in dissert. Harmon. de Scorbuto* 38. in *Norvvegia* propè Bergas celebre emporium Terram rubram sigillatæ cuidam non absimilem effodi perhibent præsentaneum scorbuti alexipharmacum. Cur igitur Terra Antiscorbutica vocetur, hinc patet eò, quòd radicitus scorbutum exstirpare dicunt, Drachmâ unâ in aquâ antiscorbuticâ exhibitâ, ut sudorem provocet. Miror autem hanc Terram ad exteros non exportari. Vulgaris est morbus exotica suspicere & admirari, propria autem despicere.

Terra Martialis, hæc in fodinis mineræ martis reperitur, & ad usum Medicum accommodat *Zacutus Lusitanus in Prax. Histor. Libr. 3. obs. 3.* Quæ in umbrâ exsiccata subtilissimè teritur, lævigatur, eademque dosi, modo, ordine & forma in iisdem affectibus ægrotantibus offerenda est, in quibus Mars solet præscribi, imò ægri mirabiliorem & efficaciorem ejus usu percipiunt utilitatem, quam ex ipso ♂te. Id quod & *Petrus à Castro* Practicus Veronensis confirmat remedium inauditum & sæpissimè expertum ad menses ciendos egregium indigitans. Quam laudem *Zacutus & Petrus à Castro* huic Terræ attribuit, eandem & meritò *mineræ Nostræ Martiali Cassellensi* ovum dictæ Philosophicum deferimus, quæ inibi effoditur partim cedens in crucibula fusoria, partim in Medicum veniens usum, ad nos defertur grisea intus instar pyritæ Hallam, Lipsiam, Geram &c. Hæc optimè trita aëri exposita temporis progressu in flores salinos martiales splendidissimos degenerat albos, ex quibus secundum artem cum spiritu roris majalis conficio Tincturam Martialem Rubini vel granati colorem æmulantem jucundo spectaculo. Non desunt, qui pro Tincturâ ☉lari venditant,

tant. Hujus usus in massâ sanguineâ à salibus sylvestribus liberandâ per urinam admirabilis est; vide tractat. de Auro Auræ Anonymi. *Hofmannus*.

TERRA MERITA, vid. *Curcuma*.

TERRA VITRIOLI, vid. *Vitriolum*.

TERRÆ OLEUM, vid. sub titulô *Naphthâ*.

TESTICULUS CANIS, vid. *Orchis*.

TESTUDO.

TESTUDO, Græcis Χελώνη, *A Tortoise*. Testæ pars superior [in Testudine terrestri Indica maxima Parisiensibus descripta] è variis lamellis ceu squammis diversæ figuræ, plerisque tamen pentagonis, componebatur. Lamellæ isthæc seu segmenta ossi affixa erant cranii instar, Animalis interanea cingentes cum duplici apertura, unâ anteriùs per quàm caput scapulas & pedes anteriores exserit, alterâ huic oppositâ posteriùs, unde pedes posteriores & femora egrediuntur. Os isthoc cui squamæ adnascebantur nonnullis in locis sescunciam crassum erat, alibi, ubi tenuissimum, lineam & dimidiam crassitudine non excedebat. Duplex est, altero dorsum integitur, altero venter, quæ in lateribus sibi mutuo commissa sunt, & ligamentis validis durisque juncta, non ità tamen quin motibus obeundis cedant & libertatem permittant.

TESTUDO *terrestris vulgaris*, *The common Land Tortoise*. Luteis & nigris maculis seu areolis in dorso distinguitur. Testa superior valdè convexa est, inferior plana. Caput habet parvum, serpentinum, quod exserere & intra testam subducere potest pro libitu, aut prout res exigit. Palpebra superiore & meatibus auditoriis caret. Per hyemem fine cibo in terra latitat; & quàm diutissime vivit.

JABOTI Brasiliensibus *Marcgr.* Lusitanis *Cagado de terra*. Testa nigra est, cui multæ figuræ hexagonæ insulptæ. Rostrum ut in reliquis. Caput & crura fusca, verùm maculis ex umbra variegata. Jecur sapore optimo commendatur.

Testudo aquarum dulcium, *& Lutaria*. Testudinem lutariam ab eâ quæ in Aquâ dulci vivit non sejunxit Aristoteles; illa in palustribus & limosis aquis, fossisque Urbium & Castellorum mænia ambientibus degit; Latitudo ei in dorso pectori similis, nec convexo incurva calice, ingratâ visu. Vocatur à Gallis *Tortugue d'aigue*, id est, Testudo aquatilis, ad discrimen terrestris, quæ duæ similes sunt, nisi quod aquatili cauda est longior, perinde ac in muribus, à quâ muris Aquatici nomen accepisse videtur. Testa colore est nigro, aliquot particulis veluti Tabellis pectinatim junctis constat, pro arbitrio pedes, caudam, caput modò exerit, modò recondit. Pulmones, renes, vesicam, denique partes internas easdem habent lutariæ Testudines cum marinis. Vescuntur insectis aquatilibus, limacibus, cochleis, herbis, *&c.* Cibo omni destitutæ diu vivunt, atque etiam abscisso capite; in foris venales sunt pro re diætetica.

Testudo marina, *vulgaris*. A terrestri præcipuè differt magnitudine quâ eam excellit, Testâ, minùs pulchrâ & concinnâ, molliore; pedibus piscium pinnis similibus, ad natandum comparatis. In ingentem magnitudinem excrescit. Inveniuntur frequentes circa *Brasiliam* & insulas *Caribbeas* quarum unius caro 80. vel 100. hominibus in prandium sufficiat.

Solinus in Mari Indico tam grandes esse scribit, ut testis duabus superna parte junctis & inferne deductis ædes suas construant. In Taprobana insula ædium tecta ex testis Testudinum constare refert Ælianus. Populos Chelonophagos Æthiopiæ vicinos ejusmodi corticibus pro cymbis quibus ad continentem navigant, item pro tentoriis, uti docet *Diodorus Siculus*. Vidit Herbertus noster in mari Indico Testudines tantas ut quatuordecem homines unius dorso seu testæ superiori insistere possent. *Nic. Trigautius Jo. Fabro* pro certo asseveravit in mari *Sinico* Testudines vidisse se tantæ magnitudinis quantæ erat ejus cubiculum, quod passus erat longum decem, latum septem. In Cuba insula in tantam magnitudinem excrescere scribit *Joannes de Laet*, ut 5. viros testâ suâ sustineant, & cum iisdem prorepant. Mas & fæmina per integrum mensem Lunarem in complexu Venereo perseverant. In dorsum resupinando eas capiunt piscatores, dum in summis aquis fluitantes dormiunt tacitè appropinquantes, & resupinatas manibus præ se agentes ad cymbam usque, ut in mari Mediterraneo vidimus. Cùm supini in dorso jacent, ex imo pectore suspiria ducunt, & lachrymas ubertim fundunt. Loco dentium os habent unum continuum, tam durum ut crassos baculos unico ictu præcidere dicantur. Mandibula superior canalem insculptum habet, inferioris aciei dentatæ excipiendæ; & inferior vicissim canalem quem subintrat superioris dentata protuberantia, quorum ope gramen aliásque herbas facilè decerpunt.

In terram egressæ in herbis pariunt ova (inquit Plinius) avium ovis similia, & ad centena numero. (Ova alba sunt non tamen ellipticæ figuræ ut Avium ova, sed Sphæricæ.) Quæ de incubatu habent veteres falsa sunt, nam solis calore duntaxat foventur & excluduntur: quod de omnium in universum Testudinum ovis dictum esto. Pulmones hujus Animalis non in Thorace sed in ventre inferiore sub Diaphragmate sitos esse *Joannes Faber Lynceus* notis sæpius laudatis affirmavit. Curavi (inquit) asperam arteriam aliqua ex parte detruncari, ac tubulo ex arundine immisso eam insufflari. Statim ambos pulmones in ventre imo conspicuos habui, ad extremum ejusdem ubi intestini recti exitus habentur pertingentes, & versus thoracem surgentes, in latitudine valdè crescentes, rubicundos ac planè coloris elegantissimi --- Descendit à larynge in thoracem aspera arteria, quæ in eadem pectoris capacitate quoque bifurcatur, & ubi ambo hi rami diaphragma perfoderunt, sub hoc in pulmones ingrediuntur.

Hi suâ substantia sunt subtilissimi, ità ut inflatæ vesicæ quædam rubræ esse appareant, sed verè tamen pulmonum substantium obtinet, & parte illa quâ dorsum respiciunt, firmiter adhærent, ità tamen ut digitis non cultro auferri, & à dorso liberari valeant.

JURUCUA Brasiliensibus, *Tartaruga* Lusitanis. Loco pedum habet q. alas; anteriorum quidem quamlibet sesquipedem circiter longam, posteriores verò breviores: caudam acutam conicam: oculos nigros magnos: os edentulum; & instar rostri volucrum. Habui 4. pedes longas, tres latas. Costæ testis inseruntur, ad quodlibet latus 8. Mediæ longiores, anteriores & posteriores breviores. Ova illorum comeduntur uti & caro. Ponunt a. ova ad litus maris, foveam in arena facientes, & deinde arenâ tumulantes. Sæpius inveni vestigia illarum ex mari egredientium, & retrò abeuntium. Variis figuris Geometricis testæ q. insculptæ videntur. Quædam testam habent nigram splendentem, flavis lineis & figuris egregiè interstinctam: aliæ aliter conformatam.

Hæc videtur esse *Testudo Franca*, *Tortue Franche* Rochefort: *Hist. Naturelle Des Antilles*. Cujus solius, inquit, caro in cibis cõmendatur: quæ persæpe ad magnitudinem

gnitudinem adeo enormem excrescit, ut testa superior 4½ circiter pedum longitudinis, latitudinis 4 obtineat. E mari in terram nunquam egrediuntur nisi ovorum ponendorum gratiâ; quæ foveâ pedibus effossâ in arena recondunt. Modum quo Indi è mari egressa hæc animalia in dorsum resupinando capiunt apud Autorem vide. Ducentas libras non rarò pondere superant. Ova rotunda sunt, Pilæ palmariæ magnitudine, Gallinaceorum modo albumen & vitellum intus continentia, non tamen testa dura fragili, sed molli tantùm & membranacea tecta. Ova in arena deposita, absque ulla incubatione, solo calore Solis intra sed circiter hebdomadum spatium excluduntur: quo facto recens natæ Testudines naturæ instinctu, arenam in qua sepultæ erant penetrant, & ad mare se conferunt.

TESTUDO marina *Caöuanna* dicta, *Tortue Caoüanne* Rochef. Ejusdem est figuræ cum præcedente, nisi quòd testam habeat paulò crassiorem. Verùm caro ejus nigra est, filamentosa, & ingrati saporis.

TESTUDO *Caretta* dicta D. Rochefort. *Tortuë Caret.* A præcedentibus duabus differt, quòd multo minor sit, quòdque ova in arena non ponat, sed in glarea seu sabulo calculis & lapillis admixto. Caro ejus ingrata est & nullius pretii. Verum ova delicatiora sunt quàm aliarum specierum. In pretio est ob testam in squamas seu laminas, 15. in universum, tam grandes quàm parvas, divisam; quarum 10. planæ sunt, quatuor nonnihil incurvæ, quinta quæ collum tegit triangula est & concava veluti clypeus parvus. Spolium Carettæ plerunque 3. aut 4. ℔. pendet: interdum squamæ adeò crassæ seu spissæ sunt, & laminæ longæ latæque, ut omnes unà 6. aut 7. libras ponderent. Ex squamis hisce multa fiunt [aut incrustantur] pretiosa utensilia, pectines, vaginæ, cochlearia, cultrorum manubria, cistæ, abaci, capsellæ, speculorum margines, &c.

JURURA Brasiliensibus, *Cagado d'agoa* Lusitanis *Marcgr.* Minor est reliquis testudinibus. Testa superior, figuræ ellipticæ, 10. digit. habet longitudinem, latitudinem 9. convexitate considerata; inferior testa 9. dig. longa, 4½ lata & plana. Intra testam se abscondere potest, & collum rursus ad 3. digitorum longitudinem extendere. Caput tres digitos crassum, & paulò oblongius, nasus elevatus & acuminatus: os amplum, oculi nigricantes, pupilla nigra. In pedibus 4. ungues oblongi, nigri: Cauda brevis acuminata. Cutis rugosa & q. è squamis constans. Testa superior fusca, inferior flavescens. Ova ponit subrotunda, dimidii gallinacei magnitudine, testa alba, boni saporis si frigantur. In domo Autoris absque omni cibo solidiore 21. menses inediam toleravit.

TESTUDO *terrestris pusilla ex India Orientali* Worm. Mus. Testæ superioris longitudo vix 4. est digitorum, latitudo 4. Tribus constat tessellarum ordinibus, & limbo omnes ambiente. Hæ verò tessellæ variis coloribus pictæ sunt, nigro, albo, purpureo, subviridi, luteo, quę ubi laminatim decidunt remanent vestigia è nigro luteola. Inferior testa tota albicat, & variis lineis denticulatis interstinguitur. Caput & rostrum Psittaci formâ habet, in cujus summitate præeminentia quædam miniata, luteo interstincta. Collum angustum: Pedes anteriores, ut & crura corneis squamulis obsita. Pedes plani sunt, in 4. ungues terminati. Crura posteriora longiora sunt & tenuiora, corio communi tecta, sed pedes squamosi, & ut anteriores 4. unguibus armati. Caudam tenuem habet, in apicem terminatam, vix digiti dimidii longitudine. Alii hujus generis sunt majores & minores.

Testudo tessellata minor, an picta seu stellata *Wormii? The lesser chequered Tortoise.* Hist. R. S. Mus. *D. Grevv.* Hujus dorsi operculum, si per convexum metiaris dig. 7. longitudine superat latitudine 5. colore nigro, striis rhomboidibus referto. Tres ordines prominentiarum præter limbum testam constituunt superiorem, in quorum medio 5. in lateralibus 4. conspicuuntur eminentiæ, à quarum centro nunc plures, nunc pauciores ad ambitum derivantur lineæ stellatim dispositæ. Inferior testa 8. discretis constat laminis, suturis q. conjunctis, quarum duæ reliquis duplo majores; nigro & subluteo colore variegatæ omnes.

Hæc est Descriptio Wormiana, Mus. p. 317. Testudo D. Grevio descripta ab hac quid differat, apud ipsum vide R. S. Mus. p. 37.

Aliarum Testudinum testas in *museo Reg. Societatis Londin.* asservatas describit *D. Grevius* in *Catalogo* & Historia *Musei* prædicti.

1. *Testudo tessellata* major, *The great checquered Tortoise-shell.* Ex Insula *Madagascar* transmissa est. Ellipticæ seu ovatæ figuræ solidæ plusquam dimidia pars est, ex omnibus quas unquam vidi maximè concava, pedem longa, 8. dig. lata, & 6. propemodum alta. Reliquam descriptionem & figuram apud Autorem vide; nam sine icone intellectu difficilis est descriptio verbis concepta.

2. *Testudo tessellata ex Suranam.* Cujus etiam descriptionem ob rationem prædictam omitto.

3. *Testudo tessellata Virginiana.*

4. TESTUDO *Squamosa. A Scaly Tortoise-shell.* Lutarii generis esse videtur, pedem plus longa, 10. uncias lata, ad altitudinem 3½ convexa; media parte secundùm longitudinem in acumen insigne assurgit. Testudini Carettæ Rochefortii affinis & similis est. *Raius in Synopsi Histor. Quadrup.*

OFFICIN. NAT. è TESTUDINE.

1. *Crura.* 2. *Sanguis.* 3. *Fel.*

Vires. 1. *Crura* pro Periapto antipodagrico experientissimo adhibentur.

Videlicet.

Accipiatur Testudo masculina, cognoscitur inter cætera ex caudæ discrimine, & leni sub interiore testa incisura, ubi Luna maximè fuerit diminuta, priusquam cum Sole conjungatur, amputentur vivæ crura omnia, ea consuta in sacculos ex pelle hœdina angustos alligentur membris patientibus, ita ut dextrum crus testudinis dextro cruri ægrotantis respondeat, sinistrum sinistro. Item anterius crus dextrum brachio dextro applicetur, sinistrum sinistro, *Solenand. sect. 1. consil. medic. 20. Schenkius in observ. Idem refert Bapt. Porta ex Rhasi & Constantino, libr. 4. Phytogn. cap. 4.*

2. *Sanguis* Testudinis marinæ & terrestris, in remediis internis pro antidoto datur ad ℥ij.

Sanguis Testudinis terrestris ad Hecticam imperatur (*recens & crudus ad ℥ij.*) exiccatus ad Epilepsiam commendatur.

3. *Fel*, Oculis confert.

[Hepar ad suffocationes uterinas in pesso utile.]

[Ex testudine ad cancrum præsidium paratur.] *Schrôderus.*

TETRAPHARMACUM, vid. *Unguentum.*

TEUCRIUM.

Teucrium à Teucro inventore dictum planta est fruticescens, foliis Chamædryos, æmulis floribus Galea Carentibus.

Teucrium staturâ suâ & magnitudine, foliis latioribus

ribus à Chamædrye differt, quacum folijs Galea carentibus convenit. *Raius.*

Medetur morbis lienis & venenis resistit, si decoctum propinetur.

THALICTRUM.

Thalictrum seu *Thalietrum*, Ταλικἴρον, ἢ Θαλίκἴρον, similitudo figurarum κ & ἢ scripturæ varietatem peperit. Forte à θάλλω vireo, dictum est, eò quòd dum germina protrudit eleganter vireat.

Notæ ejus *Characteristicæ* sunt folia umbellatarum in modum divisa, flores staminosi, semina ut in umbelliferis striata. Nonnullæ tamen species Thalictri dicti semina folliculis inclusa gestant.

Vires. Folia in oleribus admixta alvum nonnihil commovent, autore Dodonæo, radicis decoctum idem potius præstat, Optimum Rhabarbari substitutum est. D. Palmer.

Thalictris quibusdam in locis in Italia, teste Camerario utuntur contra pestem; in Saxonia contra ictericiam. *Raius.*

THAPSIA.

Thapsia ex eo nomen accepit, quòd in Thapso ejusdem nominis Insula primum inventa fuerit, autore Dioscoride.

Thapsiæ *notæ genericæ* sunt folia tenuiter dissecta: semen alâ foliaceâ summâ parte bifida cinctum, sapore acri.

Vires. Tapsiæ radix ejusque succus aut decoctum supernè interneque cum violentia purgat, ideoque intra corpus exhiberi non debet. Quidam pro Turbith per errorem substituunt. Messanenses ex numero sunt, qui pro Turbith hac planta utuntur, ut recte Imperatus. *Raius.*

THE' Sive THE'A

Nomina. The Sinensium siue Tsia Japonensibus *Breynii.* Chaa, herba Japoniæ *I. B.* lib. 27. cap. 1. *C. B.* p. 147.

The compluribus & densis ramis est frutex: foliis obscurè viridibus, per circuitum serratis, non tam Chamælæ agni, quàm spirææ Theophrasti substantia & toto habitu æqualibus, saporis exsiccantis cum quadam amaritudine: flores proferens (quantum ex pictura, & duobus, at imperfectis, ex Japonia transmissis flosculis conjicere potui) cisti fœminæ & gossipij mediam faciem obtinentes uberrimos, quinis foliolis albicantibus aut pallidis constantes, staminulis multis medium florem occupantibus. His demum succedunt fructus dum adhuc vigent (ut ferunt) virides, resiccati autem cortice magis rugoso, ex spadiceo fusco vestiti, in quibus non minus quàm in Coccis Orientalibus mirabili varietate mutabilis Vortumnus ludit. Quidam penitus globosi sunt instar dictorum Coccorum ea etiam magnitudine, aut duplo pæne aliquando majores, semen tantum unicum continentes: alii contra geminati, sive in duos loculos dispertiti, alii vero trigoni, forma & magnitudine à fructu ricino simili J. B. non admodum abludentes: hi maturi ubi se aperiunt in tres, illi in duas dehiscunt partes, quarum quælibet semen continet, quod vel orbiculare planè ad styracis, vel quia minus splendet, ad fructum exoticum 15. à Jacobo Gareto acceptum Clus. propius accedens, vel in una parte sessilis, nonnunquam etiam triquetra est nucula, tenui putamine & lævi, spadicei seu subrufi coloris, excepta basi (qua parte adhæsit) albidi, constans, quo nucleus subalbidus pallidusve ac valdè rugosus, gustu primum dulci, postmodum amaro & nauseabundo, tandemque calido & valide exsiccante, cuticulâ tenui & Cinerea obductus continetur.

Catalogum Autorum qui de hoc frutice scripserunt vide apud Jac. Breynium exot. centur. 1. cap. 52. quibus adde D. Pechlin Belgæ Tractatum de Thea anno 1684. editum, in quo Historiam ejus plenam tradit, & contra Sim Paulli usum ejus deffendit. M. Dufour historiam Theæ, Lugduni impressam 1685. & tractatum quendam Anglicè conscriptum Londini 1682.

Verùm omnibus quæ de Thea scripta ab aliis sunt observationes D. Wilhelmi ten Rhyne, magni Imperatoris Japoniæ Medici, præferendas censemus; quæ apud Jacob. Breynium habentur in appendice ad Exot. Centur. 1.

Semen hujus fruticis circa mensem Februar. terræ (ni nimio indurata gelu, vel nive altius tecta sit) mandant Japones sequenti methodo; in terra bona, dulci, non salsa, neque limosa, neque arenosa nimis, sed temperata, rotundum ad octo aut paulò minùs pollicum altitudinem scrobem effodiunt, cui à 40. ad 50. seminales folliculos confertim injiciunt, exinde Scrobem operientes, eundemque inhorrescente bruma stramineis storeis tegentes. Hæ autem seminalia capitula communiter in sex octo, decem, ad quatuordecim, & quandoque plures paucioresve frutices propullulant, quos absque ulteriore cultura naturæ ingenioque suo relinquunt agricolæ, nisi quòd eos ab inutilibus herbis repurgent. Stirpes autem quod spissius glomeramen alteriorem q; apicē (rarius tamen supra quatuor aut quinque pedes) exurgunt eò meliores judicantur, mollioribus utpote magisque benignis folijs, quæ raenter intra primum triennium decerpunt Japones: decerpunt autem plerumque mense suo tertio, qui ordinario juxta nostrū Aprilem est, nonnunquam adusque modium Maij procurrit (anno nimirum intercalari,) quovis triennio recurrente) quando matres cum suis infantibus & ancillis folia hæc calathis colligunt, novella & recens edita (subflavescente suo virore & parvitate à virentibus foliis facillime distinguenda) cum parum adoleverint sicca tempestate, quacunque diei hora, inprimis intensiori solis æstu, avulsa circa vesperam portant domum.

Tum singula folia fusæ ex ferro patellæ Sinicæ, nitidæ, candenti atque obliquè collocatæ (ne manus comburant) injectant, eademque manibus assiduè versant, usque dum flaccescant, mundis tunc storeis papyrove imponenda, ac perflanda flabello ut frigescant; hinc in planis ex Arundine Indica confectis corbibus conteruntur, donec compactæ crispentur: hinc iterum in pura & modicè candefacta patellâ uti antea manibus continue versantur, donec mediocriter induruerint, deinde patella eximunt & flabello frigefaciunt, & in tertia ac quarta patellis per gradus minus calefactis revolvunt, ut majorem siccitatem duritiemq; contrahant. Tandem ollis intrinsecè vitreatis bene clausa servant, & in urbes pagósve venalia trāsferunt. Postquam autem per sextiduum circiter ollis reserata fuere, easdem aperiunt, foliorumque delectum, minora & teneriora à majoribus & durioribus separando, faciunt, ultimâque vice in quinta patella securitatis ergo siccant, in annos tunc durabilia, si accuratè obturata teneantur.

Pro Imperatore & Magnatibus majore studio & cura colitur. [Prope Misko urbem locus Oasi dictus totius Japoniæ in hoc opere princeps est] frutices nempe, à nimia pluvia, vel intenso ardore frigoreve, cæterisque aeris, injuriis & pravis purgamentis, volatilibus reptilibusve insectis studiosè præmuniuntur, justo rigantur tempore &c.

Congrua tempestate scrupulosa foliorum fit electio: tenerrimi fruticū ramusculi primævis in apice foliis nudantur, quæ eapropter carissima potentioribus refer-

reservantur emptoribus; hæc autem à mediocribus; hæc iterum à majusculis, hornotinis tamen singulis, segregantur: omnia in umbra siccantur.

Ruricolæ & tenuiores folia eo quo diximus modo præparata promiscuè in æneo cacabo aqua repleto lento coquunt igne, & sic toto die pro communi potu in foco suspensum servant; donec iteratis tincturis folia illa debilitate rejiciantur, ingestis protinus novis. Primates autem & locupletiores cives nullum in re domestica opus majore diligentia, fastu atque Nitore & artificio curant quàm sui T'chia præparationem. Quandoquidem qui in cæteris parcissimæ sunt supellectilis copioso, & superbo instrumentorum famulorumque apparatu impensè imò ad superstionem usque gestiunt.

Instrumenta sunt ex electo ophite mola (quali nostrates semen Sinapi conterunt) qua suum T'chia in tenuem pollinem commolant. Præterea fornacula, ex mixto cum aliis metallis ære artificiosè fusa, cui aqua plenam cucumam, ex eadem materia confectam superimponunt, ut semper præsto sit lympha fervens hinc exiguis cochlearibus (ex testudineo cornu aliove pretioso ligno, vel etiam metallis fabrefactis) viridem illum ac bene fragrantem pulverem T'chia calycibus suis infundunt, ac superfusa cum mundato haustro infundibulóve aqua fervida pulverem hunc minutulis, ex Arundine indica crenarum forma artificiosè concisis, setis tandiu quassant donec in spumam elevetur. Famulos qui in hoc opere occupantur omitto. Sinenses autem (quorum methodum nostrates sequuntur) fervefactam in cupreo cacabo aquam siccis integrisque folijs Thee, singulari ollæ prius injectis superfundunt, tincturamque extrahunt, quàm limpida aqua ad gratam amaritudinem temperatam calidè sorbent, saccharumque utplurimum unà masticant, uti & nostrates, rarius autem Japones, tametsi γλυκύφιλοι. Deinde novâ affusâ aquâ tincturam iterum extrahunt secunda vice, quæ debilior est primâ, postea folia abjiciunt; quæ socijs Navalibus meliorum defectu acetariorum vicem supplent. (Japones autem iisdem folijs rubentes papulas ac cutanea sudamina curant; atque in tinctoria arte eadem (vetusta licet) usurpant Mauri.

Fruticis hujus natale solum varium est in Japonia: plurimus in regione Fisien crescit. Humo gaudet neque arenosa, neque lutosa nimis, neque declivi, neque acclivi nimis, aprica & temperata planitie lætior: multis autem in locis inter ipsa frumenta in pulvillorum liris frutices Theæ consitos intuearis. In China etiam crescit.

Pretium pro foliorum magnitudine variat. Quantum namque magnitudine sursum decrescunt tantùm pretio accrescunt. Tanta est autem pretij differentia, ut una libra hujus Theæ pluris veneat quàm centum libræ alterius: foliorum verò bonitas in grata fragrantia (proxime autem ad fæni accedentis odorem, tantisper aromaticum accedit) colore viridi (nam parum masticata frictaq; ubi fuerint, viror vividus emicare debet) sapore subamarè dulci.

Vires, Has ei vires tribuunt Sinenses, sanguinem purificat, horrenda pellit insomnia, vapores à cerebro arcet malignos; vertiginem capitisque dolorem, præsertim à crapula ortum mitigat; hydropicis conducit; egregiè enim diuretica est, capitis rheumata exsiccat, humorum acrimoniam corrigit, obstructiones viscerum tollit; visum instaurat; quippe quantum ego existimo, hæc decoctio T'chia primarium Japonensibus est antidoton contra visus imbecillitatem ac oculorum vitia illis frequentissima, ac ex assiduo oryzæ calidæ & sui Sacqui potu & usu maximè contracta. Adustos humores temperat, calidum emendat jecur, induratum lenit lienem; somnum coercet, ut in ijs præsertim qui rarius Thee bibunt. Corpora vero reddit vegetiora; inprimis autem hebetiores à somno ac Torpore sensus expergefacit, cor exhilarat, timoremque propulsat, intestinorum tormina ac flatus compescit, illosque qui uterum infestant discutit: Viscera viresque roborat, reminiscendi vim exsuscitat, ingenium acuit, bilem temperat, nephritidem tollit, medicamen hoc Lithontripticum; ego saltem nunquam in Japonibus vel minimum calculi, sive renum, sive vesicæ indicium reperi, sat sedulo licet inquisiverim; ac tandem dulces in amplexus vertit officium Thori.

Ad specifica stomachica pertinet herba Theæ, non tantum stomachum roborans, sed & à calculo & arthritide præservans; & capiti inprimis conveniens. Præservat ab ebrietate & somnum arcet, & stomacho inprimis confert. Ettmuller. Prax. cap. de chyleseos læsionibus.

Quæ in Bontii & Pisonis historiis hujus plantæ reprehendit & emendat apud Breynium vide.

Quòd in Europæis regionibus quædam sanitatis incommoda æquè efficaciter non arceat potus ille Thee quàm apud Sinenses vel Japonas, non præparandi utendive modo adeo imputandum censeo quàm quidem assiduitati usus & temperatiori victus rationi.

De nocumentis hujus potus hæc apud Antonium de Heyde occurrunt in centur. observationum, obs. 76.

Tincturam è folijs Thee mediante aqua calida extrahi vulgo notum est. Ejus potum aliquando quibusdam conducere negare nolo; tamen ut eum omnibus utilem putem adduci nequeo: quippe verisimile videtur emolumenta quædam Thee adscripta ab aqua calida potius esse deducenda. Hunc potum quibusdam nocuisse videtur experimento sæpius probatum: inter alia hoc patet sequenti historia, mulier vegeta & sana, potui Thee addita, conqueritur de frigore acri interiora concutiente, præsertim noctu, quod à Thee potu derivandum putat hanc ob causam, quia eo potissimum corripitur ubi huic potui indulsit. Memini ante aliquot annos virum robustum conquestum esse de frigore acri in abdomine, quod etiam potui Thee, quem quotidiè sumebat imputat. Communicavit D. Hulse de potu Theæ & Coffee, hæc occurrunt in Muis Podalirio redivivo. p. 59.

Sed quid sentiendum de potu Theæ & Coffee? ego cum Lugduni Batavorum studiis operam dabam; per totum annum cephalæa miserè laboravi, & postquàm potui copiosiori Teè & præcipue quidem Coffee quotidie sumendo assuevi semper immunis ab ea vixi non tantum, sed & ab omni alio incommodo, quamvis anteà ità vixerim, ut mortis haberet vices lentè quæ trahebatur mihi vita gementi, qui per totum quinquennium cum longa morborum serie acriter conflictavi.

Et p. 85. ego nonnullos novi meorum familiarium antea haud parum à nephritide cruciatos qui nullum incommodum inde amplius persenserunt postquam potum Coffæ satis magna copia assumpsere.

Cæterùm hæc arbor rectius fortasse ad eas quæ fructu sicco sunt refertur.

Quidam ex Oriente reduces affirmant magnates Chinenses & Japonenses decoquere gemmas & flores hujus plantæ, majores vires ijs attribuentes quàm folijs. *Raius.*

Theé sunt folia fruticis in Regnô Sinicô & Japonicô crescentis, quibus diversa magnitude, diversum imponere pretium solet, minoribus, ut melioribus, majori pretio venientibus. Eligenda quæ sunt fæni recentis

centis instar odorata, non admodum nigra, aut situ corrupta, cum quadam amaritie adstringentia, & aquę imposita figuram oblongam, acuminatam, & in ambitu crenatam exhibentia, inque plumbeis, stanneisve pyxidulis conservata & adportata. *Pharmac. August.*

Theriaca, vid. *Electuarium.*

Thermæ, vid. sub titulô *Aqua.*

THLASPI.

Thlaspi à fructus forma, qui veluti infractus & contusus est, à θλᾶν infringo, conquasso, nomen accepit.

Thlaspeos *notæ Characteristicæ* sunt capsulæ seu vascula seminalia compressa.

Duo autem Thlaspeos genera sunt, vel enim membrana cellulas seu loculamenta dissepiens ad planum seu latitudinem capsulæ parallela est, & quæ ejusmodi capsulam habent *Alyssa* dicuntur; vel ad latitudinem siliquæ transversa seu perpendicularis, quod genus *Thlaspi* simpliciter dicitur, de quo hic.

Nomina. Thlaspi Vulgatius *I. B.* Vulgatissimum *Ger.* vaccariæ folio *Park.* Arvense vaccariæ incano folio majus *C. B.*

J. B. Ex radice satis crassa, fibrosa, lignosa, alba, subacri caules exurgunt hirsuti, teretes, rigidi, brachiati: quibus folia sine pediculis adhærent, longa, sensim angustiora reddita, serrata sive crenata, geminis pinnulis caulem amplectentia, sapore cum morsu acri. Flosculi minimi, albi, multi, ut in bursa pastoris dispositi, quatuor foliis virescentibus sustentati, apicibus candidis. Capsulæ præmaturo ortu flores occupant, foliaceæ, subrotundæ, infractæ, in summo fissæ, in quibus semen acre sinapi aut nasturtii.

His adde, folia quæ è radice exeunt longis pediculis inniti; siliculas seu vascula sem. longioribus pediculis insidere quàm in nasturtio hortensi, deorsum reflexis, & bina duntaxat semina, hinc inde unum continere.

Inter segetes præsertim solo arenoso aut glareoso frequens oritur.

Vires; Tlaspeos semen calidum est & sicc. usus præcipuè in internis abscessibus rumpendis, mensibus ciendis, Ischiadicis affectibus curandis. Extrinsecus abstergit ulcera quæcumque manantia, insuperque ptarmicum est, sed minus vulgare. *Schrod.*

Gravidis quia fætum necat; infestum censetur. Idem ingreditur hoc semen Theriacam.

THORA VALDENSIS.

De qua jam sub titulo *Aconitum* cum figura addita.

J. B. Caulem habet singularem, palmarem, aut fere etiam dodrantalem, junceum: folia duo aut tria ex radice statim principio oriuntur; cauli quoque circiter medium adnascitur, nullo interveniente pediculo, folium unum aut alterum, unumquodque singulare, ordine caulem conscendens, circinatæ fere rotunditatis (imo latior plerunque) Cyclamini folio par aut etiam duplo majus, in medio per marginem aliquando sinuatum, interdum minus, rigidum, nervosum glabrum, argutis denticulis concinnè in ambitu crenatum, reliqua superiore caulis parte parva, oblonga, acuminata, simplicia, aut in lacinias aliquot fissa Thalictri folia æmulantur flos summo cauli insidet unicus, (interdum bifidus caulis in singulis ramis singulos gerit flores) Ranunculi & figura & colore luteo; nec dissimile ranunculorum echino capitulum è seminibus coacervatis conglobatum. Radix numerosis constat, habitiusculis, oblongis, Asphodeli imitatione ad caput unum obliquum annexis radiculis; in tenuia longaque filamenta desinentibus.

In altissimis jugis montis Juræ propè Thuiri copiosam invenimus. Provenit & in monte Baldo;

Clusius in Etscheri præcipitijs, & copiosius in Sneber, observavit, cujus folia breviora; superna etiam parte latiora & magis incisa deprehendit quàm sint Thoræ Valdensium & montis Baldi. *Raius.*

Thoracica, vid. *Pectoralia.*

THUNUS *Sive* THUNNUS.

Thunnus, (ἀπὸ τῦ θύνειν, quod est, magno impetu moveri, quia velocissimè natat: seu ab Hæbreorum Thannin, quo cetaceum piscem intelligunt, Cujus & varia nomina, pro diversitate ætatum; & historiam admirandam petas velim è Johnstoni lib. de piscibus, cap. 2. *Charleton.*

Hujus piscis caro non malè vitulinam sapore referens, sale condita asservatur & in longinqua convehitur. Non tantùm autem mensis apta est, sed etiam veneno ac rabiei, imò morsibus viperarum si resistere creditur, si comedatur & extùs applicetur.

THUS.

Nomina. Olibanum sive Thus *Park.* Thus *I. B.* arbor Thurifera *Ger. C. B.*

J. B. Sicca ac pinguior est, Thuris Lachryma quàm mastiche, statimque in luculentam pertinacemque flammam exardet, odore multo imbecilliore, sed nihil per incendium stillat, ut mastiche; dentibus statim friatur, verum friatura non cogitur denuo, ut mastiches, neque ut ea liberè volutari potest cum dentibus eorumque præsepiolis adhærescat. Sapore est amaro & modice acri, non ingrato, tamen, Cæsalpino adstringenti subamaro. Colore est ex albo fulvescente, minusque pellucet quam mastiche, colore candicante aut subruffo; translucidæ guttæ, aliàs singulares, aliàs gemellæ Testiculos aut mammas, prout eæ majores minoresve fuerint, imitantur, unde & mammosi & masculi Thuris cognomenta: interdum quaternæ aut quinæ magnitudine ciceris, Avellanæ, & majores, adhærentes nonnunquam suo cortici unde exudarunt: friatura verò immundior ex grumorum attritu decussa Thuris manna Græcis appellatur.

Quod ex eo (thure) inquit Plinius rotunditate, guttæ pependit masculum vocamus, cùm aliàs non ferè mas vocetur ubi non sit fœmina. Masculum alij putant à specie testium dictum: Casp. Hofmannus, quàm ob causam masculum vocabant se nescire scribit, nec enim arridere quæ Plinius dicit lib. 12. cap. 14. nobis satisfacit Plinius ob formam vel præstantiam masculum dictum.

Mammosum thus J. Bod. à Stapel à masculo distinguit quod illud oblongis grumis mammarum instar pendulis compositum sit; hoc parvis rotundis candicantibus aut flavis, interdum singulis, interdum testiculorum instar gemellis constat: alij hoc ab illo non differre volunt.

De Arbore thurifera nihil certi traditur. Theophrastus arborem non magnam esse tradit, quinque fere cubitis attolli ramosam esse, folia habere pyro similia, corticem lævem ut Laurus. Alij tamen (inquit) similem lentisco esse ajunt, & ejusdem fructus subrutilo folio; alij & cortice & folio etiam

etiam Lauri. Diodorus Siculus Acaciæ Ægyptiacæ formam Arbori Thuriferæ attribuit, salicis folia, Lentisci autem folia myrrhæ Arbori, in quo Dioscoridi & Theophrasto plane contrariatur: quomodo hæc concilianda non video, nisi sit quædam transpositio. Garcias quoque thuris arborem humilem esse & folia habere Lentisco similia scribit.

At Thevetus arborem Thuriferam pinus resiniferas referre tradit: verùm iconi quàm proponit cum pinis nulla est similitudo; quamvis se fingat adstare Arbori, aut ei adstantem pingat. De vera ergo forma hujus arboris etiamnum incerti manemus, quod neque veterum quisquam, neque recentiorum in vastas illas Arabiæ solitudines penetravit quæ Thus dant, ut Casp. Hofmanni verba usurpem.

Oportet tamen ut regio thurifera satis latè pateat, & arboribus etiam abundet, cum Thus tam vili veneat.

De loco Thuris magna lis est: nonnulli Arabiam solam Thus gignere scribunt, nec tamen eam omnem, sed Sabæam dictam, solis est Thurea virga Sabæis, Virg. Juba, autore Plinio, negat in insulis nasci præter Arabiam ullis. Thus quoque præter Arabiam nullis gigni Theophrastus & Plinius tradunt. Dixere tamen postea, quod ex relatu acceperant, id etiam nasci in quibusdam insulis. Thevetus etiam multas insulas & regiones hujus feraces esse scribit præter Arabiam, & quibusdam in locis tàm vulgarem esse quàm Aurantiæ malum: Thus tamen quod ex Arabia defertur, ut olim ita & nunc omnium præstantissimum haberi.

Dioscorides præter Arabicum Thus inveniri & indicum scribit. At Garcias per universam Indiam Thus non nasci certissimum esse ait, cum quicquid thuris ibi consumatur ex Arabia deferatur: & miratur à quo Dioscorides id acceperit. Potuit forte à colore nigro quoddam Thuris genus Indicum appellari, quemadmodum Myrobolani nigræ inde denominantur. At Bodæus à Stapel Indum Græcos vocasse ait hoc genus, non quòd in terra ipsa Indiæ continente nasceretur, sed in insulis Arabiæ adjacentibus, quæ tum temporis erant sub Indorum potestate, quæ deinde ab Arabibus forte sunt recuperatæ, & hodie sub eorum sunt principatu. Duplicem Thuris quotannis messem esse tradit Plinius & confirmat Thevetus. Meti semel anno solebat; minore occasione vendendi; jam quæstus alteram Vindemiam affert; prior atque naturalis Vindemia canis circa ortum fragrantissimo æstu, incidentibus qua maximè videatur esse prægnans, tenuissimusque tendi cortex. Autumno legitur in æstivo partu. Secundo Vindemia est vere, ad eam hyeme corticibus incisis, Plin. quod æstate colligitur candicans, purum, nitidum, pellucidum est (inquit Thevetus) alterum quod vere rubescens, pondere, pretio, bonitate, viribus superiore longè inferius.

Vires. Quod ad vires attinet, Thus calfacit, siccat, & subastringit. Usus præcip. intrinsecus est ad varios capitis & pectoris affectus, ut & ad alvi uterique profluvia, ad tussim (deglutitur vesperi frustatim) vomitum, sanguinis excreationem, diarrhœam, dysenteriam mitigandam. Avicenna depravatis sensibus & abolitæ memoriæ Thus opem præstare tradit. Dioscorides Thus in secunda valetudine haustum insaniam facere, & largius cum vino sumptum interficere ait. Nos ergo (inquit J. Bauhinus) consulimus, ut nulli affectui interno præscribatur, nec etiam in suffumigiis, si vera scripsit Dioscorides de ejus natura; sunt nobis alia tutiora medicamenta pro roboranda memoria, & adversus alios pravos affectus internos.

Extrinsecus inservit suffitibus pro capite roborando, catarrhos discutit, cava ulcera carne replet & ad cicatricem perducit: cruenta vulnera, cephalica imprimis glutinat, perniones (cum suillo adipe aut anserino) sanat: ulcera cacoetha tum sedis, tum reliquarum partium demulcet (tritum cum lacte linimentum oculorum rubedini ac lippitudini medetur (scil. aq. rosarum multiplici inextinctione Thuris imprægnata, lactique muliebri postmodum commixta pro collyrio liquido:) verrucas incipientes & impetigines abigit (cum pice & aceto impositum) emplastris, unguentis, balsamis ad vulnera & ulcera mundanda & carne replenda utiliter admiscetur. Præcipui usus est in cranii fracturis Olibanum cum albumine ovi tritum & temporibus applicatum hemicraniæ & cephalalgiæ prodest.

Ad aurium dolores, (aures ulcerosas Matt.) cum vino dulci (& calido) infunditur.

Cortex Thuris vim habet eandem quàm Thus; efficacior tamen est, & magis astringit. Quare potus magis commodat sanguinem spuentibus, & fluidis affectionibus appositus. Hodie in usu non est; nec scio an olim importaretur per se, sed duntaxat qui unà cum Thure ab arbore deradebatur, eique adhærebat.

Alia res est Cortex Thuris nonnullis dictus, vel Thymiama vel Thus Judæorum quod Judæi in suffumigiis frequenter utantur est corticosum quid ex India allatum. Manna Thuris dicta eandem etiam vim habet quàm Thus ipsum; nec enim aliud est quàm micæ Thuris concussu elisæ, ut Plinius scite.

Fuligo etiam Thuris olim in usu fuit ad mitigandas oculorum inflammationes, sistendas fluxiones, repurganda ulcera & cava implenda compescendaque carcinomata; verùm nunc dierum non amplius in usu est. Modum autem faciendi fuliginem vide apud J. B. tom. I. part. 2. pag. 306.

Cæterum Thuris usus antiquissimus & longe celeberrimus erat in sacris; Thure enim sacrificabant olim, eoque in templis ad suffitus utebantur. Nec rarior ejus usus est nunc dierum in templis Christianorum ad suffumigia. Ejusdem (inquit Amatus) etiam usus est in lustrandis cadaveribus mortuorum. Et mirum dictu ut hic mos per omnes ætates, inter omnes fere gentes & religiones inolevit.

THURIS LIMPIDI FOLIUM Lob.

Nobis cum Parkinsono nihil aliud esse videtur quàm limonio congeneris plantæ Clusio dictæ foliũ; An I.B. eo nomine descriptum diversum sit inquirendum. Thus, vel Tus ut in antiquis Codd. absque aspiratione legitur à tundendo dici scripsit Sosipater, ut Tus dicatur quasi tusum, nempe à glebis tusis, sive tunsis. Aliis placet Thus dici quasi θύος, ἀπὸ τοῦ θύειν, quod Vossio magis placet: nam θύος Græcis idem ac θυμίαμα suffitus sive ut recentiores loquuntur incensum. Quemadmodum θύειν unde θύος, idem interdum ac θυμιᾶν suffire. Voss.

Λίβανον Græcis quidem dictum volunt à juvene Assyrio ejus nominis in hunc fruticem converso, quẽ Deos studiosissime colentem invidi occiderunt: hinc diis Thure gratius nihil afferunt. Alij malunt à monte Libano: sed in eo, Thuris arborem reperiri veterum nemo prodidit. Verisimilior illorum opinio, qui à λείβω stillo nomen accepisse scribunt. Officinæ Olibanum vocant à Græca voce λίβανος, λίβανος arbor λιβανωτός Lachryma. Euripidi vice versa λιβανωτός arbor, λίβανος Lachryma, ut recentiorum nonnulli observarunt.

THYMELÆA.

Thymelæam dictam volunt quasi Tithymælæam, quod oleæ

oleæ ferat folia, & Tithymali instar alvum solvat: certe tum foliis tum qualitate Tithymalum refert. hujus generis *Notæ Characteristicæ* sunt flores Monopetali in quatuor lacinias acuminatas expansi, baccæ monopyreni, vis acris & cathartica.

Nomina. Thymelæa *Ger. Park.* foliis lini *C. B.* Monspeliaca *I. B.* Clus.

Frutex est pollicaris interdum crassitudinis, cubitalis vero altitudinis, aut amplior, & in multas virgas divisus, cubitales, tenues, pulchras, rectas, quæ sepiunt perpetuò virentia folia, lini fere, sed majora, latiora, non obtusa cuspide ut Chamælæa, neque adeo fragilia, sed mucronata, lenta, & gummosum quiddam si dentibus atterantur præbentia. Flores fert in extremis virgis copiosos tetrapetalos, oleæ fere similes, candidos, racematim fere propendentes; deinde fructum baccarum myrti interdum magnitudine, paulo longiorem, initio viridem, postea coralli modo rubrum, carne succi plena cerasorum instar; sub quo latet unicum semen, nigra fragilique pellicula obductum; & fervidi saporis medullam obvolvens; radix lignosa est & dura, in tenellis plantis raphani modo efformata, crasso cortice tecta, sed quemadmodum tota planta lento & admodum tenaci.

In Italia & Gallia Narbonensi agris depressioribus inter alios frutices passim provenit. Clusius per totam Hispaniam locis asperis nasci tradit.

Hujus fructum Coccum seu granum Gnidium Antiquorum Botanici peritiores existimant. Officinis Mezerei Germanici baccæ pro Cocco Gnidiæ habentur. Cocco Gnidiæ vis ardens & fauces adurens: unde miramur perdices & aviculas Thymelææ baccis avidissime vesci. Ast grana non sunt baccæ integræ rubræ [quæ fortè esculentæ sunt] sed semina quæ baccis celantur. Rustici Hispaniarum singulis annis propè infinitas aviculas hoc semine curvatis virgis & quibusdam lineis dispositis venantur, testibus Amato & Clusio.

Cavendum monet Camer. Ne quis radice vescatur, quia paucis horis perimit. *Raius.*

THYMALLUS.

Thymallus, [à Thymo, quem olet; unde Bellonius Thymum vocavit, χρυσόφαγος, Aurivorus,] seu quod minutula auri fragmenta propter splendorem appetant: seu quòd, cum majori pretio veneant, obsophagorum aurum absumant, & loculos exhauriant. Piscis est spectatu dignissimus, squamis durissimis argentei coloris tectus; ad latera juxta caudam æris rubedine splendens. Pinnis donatur subcæruleis, notis rubentibus maculatis; Lien sanguineus. Ventriculus longior crassiorque, rugosus intus, foris candidus, Cartilaginis instar durus, Appendiculis plurimis, ceu lumbricis, donatus. *Charleton.*

OFFICIN. ex THYMALLO.

Axungia.

Vires. Oculorum maculas, unguesque abstergit, [Sole liquata & melle permixta, maculas cutis tollit, foveas post variolas relictas explet, [*illita*] *Schrôd.*

THYMBRA, vid. *Satureia.*

THYMUM.

Θύμος vel ἀπὸ τῶ θυμῶ dicitur, quòd adhibeatur ijs qui animi deliquium patiuntur ob crassos humores; vel ἀπὸ τῶ θυμιάσεως ἢ τῆς θυής quòd hoc veteres in sacris quæ igne accenso fiebant primum usi sunt. Aliàs Grammaticorum Conjecturas de ratione & origine nominis vide apud J. Bodæum à Stapel. Comment. in Theophr. Hist. lib. 6. c. 2. pag. 566.

Differt à Satureia, cui aliàs similis est, odoris fragrantiâ, & floribus in oblonga capitella congestis.

Nomina. Thymus Capitatus, qui Diosc. *C. B.* Thymum Legitimum Capitatum *Park.* Thymum Creticum, sive antiquorum *I. B.* Thymum Creticum *Ger.*

Clus. Suffrutex est Thymum, pedem interdum altus, multis ramis lignosis, tenuibus & candidis præditus, quos per intervalla ambiunt folia, sibi invicem opposita, angusta, tenuia, candicantia, acris gustus, quæ quibusdam locis hyeme decidunt: nam ubicunque sponte nascentem hanc plantam inveniebam, seu hyeme, seu veris initio, folijs viduam conspiciebam: sed utrinque ab exortu & vestigiis foliorum prominebant veluti oblonga Capitella, instar eorum quæ in origano onite sunt, ex tenellis foliolis viridibus congesta, adeò confertis & numerosis, ut unicum longiusculum folium appareret. Ipsa capitella cum floribus in planta virente observare non potui. Hispali autem, ubi maximus est ejus proventus [nam aliud Thymum non norunt] magni ejus jam resiccati fasciculi demonstrati sunt, cum suis foliis & longiusculis capitellis suos purpurascentes flores adhuc retinentibus gratissimi odoris: illo enim in aqua decocto utuntur ad dolia, quibus vinum reservatur eluenda & repurganda: non minoris etiam usus est ad conciliandam odoris gratiam iis vasis quibus Uvæ conditæ asservari solent.

Non modò circa Hispalin copiosè nascitur, sed Gadibus etiam, qua parte insula ponte jungitur continenti, tota insuper Bætica in maritimis collibus, meridiei obversis. Nos in Saxosis propè Syracusas, Siciliæ Urbem invenimus, D. Wheeler in Insula Corcyra.

Et in insula Cithæra nunc Cerigo aliam seu speciem, seu varietatē foliis minoribus agminatim nascéribus.

Bellonio Autore ita frequens in tota Græcia reperitur, ut nulla herba in montibus facilius proveniat; ubi pro loci diversitate florem profert omnino album vel cæruleum aut purpureum vel mixtum.

Vires. Thymum cum aceto & sale pituitam per alvum detrahit: ejus decoctum prodest anhelosis & Orthopnoicis, tineas ventris exigit, menses, partus & secundas pellit, atq; urinas ciet; cum melle in eclegmate faciliores efficit exscreationes: recentes tumores discutit, cum aceto illitum; concretum sanguinem dissolvit; verrucas pensiles tollit: Ischiadis cum vino & polenta impositum subvenit, hebetibus oculis in cibo: est enim & sanitatis tempore ad usum idoneus loco condimenti Dioscor.

Pares illi facultates tribuit Plinius, & insuper addit, dari Comitialibus, quos correptos olfactus excitat Thymi: & vitis contra inflationes, & si venter urgeat, testesve aut vesicæ dolor ex gat; articularibus morbis ac luxatis tritum ac lanæ inspersum ex oleo imponi: dari & portionem articularibus morbis trium obolorum pondere in tribus cyathis aceti & mellis.

Thymo, quia gratissimi odoris in aqua decocto utuntur Hispalenses [Clusio referente] ad dolia, quibus vinum asservatur, eluenda & repurganda: non minoris etiam usus est ad conciliandam odoris gratiam iis vasis quibus conditæ uvæ asservari solent.

THYMUM INODORUM *C. B. Park.*

C. B. Prod. Suffrutex est, ob lævem lanuginem quâ pubescit incanus; Caule lignoso, cortice incano, rugoso vestito, qui in plures ramos palmo minores, recurvos, hique in alios & velut in orbem dispositos dividitur, quos per intervalla folia brevissima, angustissima, plura simul juncta, inodora & pæne insipida cingunt. Cauliculorum summis flores plures, purpurei, formâ & dispositione Thymi vulgaris floribus similes insident.

In Regno Valentino locis arenosis ad littora copiosè provenit.

Vires. Saporis est subacris, unde attenuat & incidit, usus præcip. in affectibus Tart.; 1. Pulmonum, ut asthmate, tussi

tussi &c. 2. Artuum ut podagra omnia viscera reserat, appetitum excitat. Extrinsecus in tumoribus frigidis, sugillationibus, inflationibus ventris, doloribus arthriticis, *Schröd.*

Nostratibus usurpatur pro olere, & jusculis incoqui solet: calore suo ventriculum refocillat, & concoctionem promovet. *Raius.*

TILIA.

Tilia, si Papiæ credimus, quasi Telia, quod lignum ejus ad telerum usum sit utile ob levitatem ejus. At Martinius à τίλον penna, nempe ob foliola albicantia pennas referentia unde umbellatim flosculi essiorescunt. Cæterum Arbor hæc ligulis foliaceis oblongis communi flosculorum pediculo adnascentibus, floribus Pentapetalis, fructu rotundo parvo monococco, cortice lento & ad texendos habili, à reliquis hujus generis non difficulter distinguitur.

Vires. Cortex & folia tiliæ siccant, repellunt, urinam ac menses cient, corticis mucilago in ambustis ac vulneribus magni est solaminis (cortex commansus & illitus Dod.)

Folia trita & aqua conspersa pedum tumores discutiunt, ad aphthas etiam & spasmum flatulentum in gravidis singulare remedium habentur. Eorundem succus expressus, cum vino mixtus & calidus artubus infrictus spasmo eidem bene facit.

Flores partium tenuium & cephalici sunt, eorundem odor perquam suavis est; aqua destillata in frequenti usu est ad Epilepsiam apoplexiam, vertiginem. Commendatur etiam ad cordis tremorem, uteri dolores, calculum renum, sanguinem contusione aliqua concretum. Aliqui tritos Tiliæ carbones admiscent. Dosis ℥j. aut ℥iß. Quidam adversus ventris tormina exhibent. Mulierculæ etiam ea utuntur ad faciei fucū.

Baccæ in pulverem redactæ in dyssenteria aliisque alvi profluviis summopere laudantur; cum aceto tritæ & in nares inditæ ad hæmorrhagiam. Baccæ aliquot deglutitæ valide sanguinis è naribus profluvium compescere dicuntur.

In cortice Tiliæ interiore, phylira dicta, recenti adhuc, olim scriptitatum.

Sutores tabulis ex hujus ligno factis ad secanda coria utuntur, quoniam ob mollitiem cedit ferro nec ejus aciem retundit, contra ac veteribus visum. Quin & sculptores simulachrorum ex hujus materia omnia pæne simulachra exsculpunt. Levis enim est, tenax facile secatur, diu durat, nec teredini obnoxia est.

Carbones hujus omnium optimi sunt pro pulvere pyrio conficiendo, item pro delineationibus pictoribus expetiti.

E Cortice funes (ut diximus) & Corbes, lagenæ, & cunæ, ut Thophrastus, vel potius cistæ aliaque vasa texuntur.

Basileæ & alibi pauperiores adventante hyeme Tiliæ folia recondere solent pro vaccarum & caprarum pabulo, uti refert J. Bauhinus. *Raius.*

TINCA.

Tinca, *merula fluviatilis* Scaligero. Martinius dictam putat quasi tincta, sc. subviridi & nigricante colore. Piscis latiusculus, utrinque quasi compressus, squamosus, tactu lubricus, ad nigredinem tendens, pinnis cæruleis. Celeriter ad justam magnitudinem accrescit. Tinca umbilico imposita ictericiam sanat, vulgi experimento plantis pedum per medium secta, supposita, in peste venenum divertit; nec non calorem febrilem. Fel aurium affectibus, flatibus, & vermibus efficax medela. *Charleton.*

OFFICIN. NAT. ex TINCA.

1. *Integer piscis* 2. *Fel.* 3. *Lapillus.*

Vires. 1. *Integer piscis* dissectus imponitur pulsibus manuum pedumque plantis, ad mitigandum æstum febrilem, vel & ad divertendum venenum pestilentiale. Simili etiam modo adhiberi solet in dolore capitis ac artic. Vivæ tincæ (*una post alteram*) umbilico ac epati impositæ, donec moriantur, Icterum curare dicuntur, luteum nimirum contrahunt colorem. Incineratam tincam, (præcipuè tegumentum) in fluore albo mulierum exhiberi vidi cum successu.

2. *Fel*, commendatur ad aurium affectus.

3. In capite gerit *Lapidem* ut Carpio, qui ad similes affectus exhiberi poterit, quo dictus Carpionis lapis. *Schröderus.*

TINCTURA.

Tincturæ, tùm liquidioris, tùm solidioris consistentiæ in usu sunt.

Liquidioris consistentiæ Tincturæ nihil aliud sunt, quàm extractiones sine abstracto menstruo.

Solidioris consistentiæ Tincturæ sunt pulveres, sine combustione ex liquidioribus tincturis abstracto menstruo residui. Et hoc juris sola mineralia sibi vendicare videntur.

Modus fiendi est is, quem de Extractis dedimus. Conveniunt nimirum Tincturæ cum Extractis in plurimis, adeoque non rarò confunduntur, quàm confusionem ut in alijs, ita & hocce in loco removere, non absque commodo foret. Hinc fiunt Tincturæ.

1. *Ex fructibus.*

♃. *Rob. affunde* ♁, *ac extrahe.*

Vel ♃. Baccas seu fructus exiccatos, affunde aq. convenientem stillatitiam, ac extrahe, &c.

N. *Si Tinctura lentè inspissetur, Extractum dicitur. Quercet. P. R. cap.* 26. *Sic fiunt Tinctura cerasorum, baccarum sambuci, ebuli & simil.*

♃. *Flores siccos, infunde in aq. appropriata, (propria) vel fontana tepida, additis guttulis aliquot spirit.* ⊖*i, vel Sulphuris.*

Famosiores Tincturæ sunt, E Mineralibus.

Tinctura ☉ ☾ ☿ ♂ ♄ ♀ ♁i ⊖i } *vide libro tertio.*
Sulphur.
Sapphiri.
Smaragdi.

E Marinis.

Tinctura Corallorum.
Succini.

Ex Vegetabilibus, & maximè ex floribus.

Tinctura Alkekengi è baccis.
Essentia croci, vid. l. 4.
Cerasorum nigrorum.
Fragarum.
Hypericonis, vide c. 57.
Flor. Bellidis.
Papav. Rheados.
Pœoniæ.
Rosarum.
Violarum.

Jalappa.

Jalappæ.
Rhabarbari.
Roris Solis.
Granorum Sambuci.
Ebuli.
Tartari.

Ex Animalibus.

Tinctura fellis tauri; vide libr. 5.

[1. *Tinctura anodyna D. Jo. Dan. Horstii.*]

[℞. *Salis Tart.* *, ana q. v. sublim. quinquies.

℞. *Hujus sublimati pulv.* ʒj. *Opii* ℈ß. *g. ij. Benoin.* ℈j. *Castor. g. iij. Croc.* ℈ß. *Spir. Vini* ℔ß. *diger. per horas 48. filtr.*

2. Tinctura Parac. diaphoretica correcta à S. Closs.

℞. *Zedoar. angelic. calam. arom. galang. macis. zinzib. cinam. gran. parad. piper. nigr. caryoph. sassafr. sarsæpar. ulmar. an.* ʒj. *aloës. mastich. myrrh. thur. camphor. ana.* ʒß. *mosch.* ℈j. *infund. in spir. vini & aq. rosf. moschat. an. q. s. ut supereemineant digitos 4. Adde ad maturandam putrefactionem*, ♎ *Sulph. per camp.* ℥ß. *salis juniperi* ʒj. *stent in loco calido per* 14. ♂.

Dos. ℈j. *in formâ qualibet. Eliquat glaciata, resinosa diffundit, fuliginosa efflat, balsamicâ suâ vi putredinem arcet, & soporiferis morbis auxiliatur.*

[Hæc ferè ex omibus radicibus, herbis, floribus & seminibus Alexi-pharmacis, baccis herbæ Paris, cortic. citri, Costo, Gran. Chermes, Agallocho, Croco, & camphora paratur, infundendo in Spiritum Juniperi & Sambuci, & destillato Spiritum Theriacalem addendo, nec non spirit. Tartari, & Vitrioli, tingitur Santalo rubro.

Dosis à guttis x. ad xx. xxx. xl. ⊕-lata, datur ubi æstus major in febribus malignis.

Quæ cum Spiritu Salis Tartari volatilis parata, ubi malignitas major.]

[Præter vim alexipharmacam etiam commendatur in atonia viscerum, Cachexia, melancholia hypochondriaca, imò & in Epilepsia.]

4. Tinctura Catheretica S. Closs. Arch. Mediomatricum.

℞. *Scammon.* ℥j. *turbith. agar. hermodact. rhabarb. ana* ʒiij. *pulverisata indantur lagenæ vitreæ, addendo spir. vini per 40.* ♂ *circulati, ut acrimoniam deponat, (vel ejus loco aq. cinnam. alb. 1. exstillat.)* ℔ß.

Infundantur per 8. ♂ *in ciner. & agitentur bis aut ter singulis diebus, tinctus* ♒ *aureo colore depleatur serveturque. Ejus cochl. j. m. cum* ℥ß. *syr. rosf. pallid. viol. aut limon. acefacti cum* ♒ ⊕*li.*

Benignè admodum corpus à saburrâ phlegmatica aut serosa vindicat & repurgat. Schrôderus.

Tincturæ variæ è variis.

Tinctura Aluminosa Magistralis ex *Pharmac. Londinen.*

℞. *Aq. plantag. rosar. rubr. an.* ℔j. *sublimati, Alumin, rupei an.* ʒij. *Terantur Alum. ei sublimatum, bulliante simul cum aquis in vase vitreo orificii angustioris, ad absumptionem medietatis. Post quintiduo factam desidentiam, F. Colatura clara, servanda in vase vitrea.*

Tinctura Anodyna *Ludovici.*

℞. *Extract. opii simpl.* ℥j. *Aquæ apoplectic. Ludovici spir. vitrioli. roridi an.* ℥iv. *mista stent donec liquor probè tinctus & opium ferè solutum extet, tunc serva.*

Præstat hæc tinctura in plurimis morbis plusquam integra remediorum phalanx, v. g. in complurium malignarum principiis, vomitu, diarrhœa, nephritide, Rheumatismo, &c. Dos. gutt. vi. ad x. xv. vel xx. præcipuè noctu data.

Tinctura Antimonii ex *Pharm. August.*

℞. *Salis tartari* ℔j. *Antimonii electi* ℔ß. *pulverisata & mixta fluant in crucibulo; valido igne per horam postea ad eundem modum, quo tinctura tartari pueri paulò post monstrabitur, cum spiritu vini fiat extractio, & liquoris tincti ad tertiæ partis remanentiam abstractio.*

Usus ejus est inprimis in depurando sanguine, unde hypochondriacis, cachecticis, ictericis, & scabiosis prodest.

Tinctura Aperitiva *Mœbii.*

Est spiritus salis, abstractus à sale tinct. aut alio quocunque alcalino, sicq; refractus, tunc tornasolis tinctus.

Famosissima olim vivente B. Mœbio; & ut panacæa prædicata fuit, in stomachi fermento confortando, appetitu excitando, tartaro hypochondriaco pellendo, flatibus discutiendis, urina & arenulis pellendis, calore præternaturali & siti sedanda &c. ubi videlicet partes biliosæ, & humores exorbitantes & nimium ebullientes acido mili mitigari necesse habebant.

Cramerus in suo Collegio Chimico aliam tradit hujus tincturæ aperitivæ præparat. v. g. ℞ Salis com. ⊕j. ana. ℔j. Tart. ℔ij. mixta destilla per retortam, & spir. egressum rectifica à ⊖ Tart. ac tingatur torna solis. Non ergo spiritum salis hoc medicamentum constituere, sed tantum ejus ingrediens esse, inquit. Injectio verò ⊖is Tart. tam diu continuanda est, donec ebullitio cessat.

Operatio optimè instituitur in alembico supernè foramine prædito, quòd subitò post injectionem claudi debet quo spiritus subtilis exsurgens in recipulum transeat & capiatur.

Tinctura Aphronitri *Mollenbroc.*

℞. *Aphronitri q. l. affunde ei spir.* ⊖*is guttatim tam diu, donec nulla amplius sentitur effervescentia, tunc filtra ac serva.*

Quoad vires præbet insigne antinephreticum, in Tartaro per urinam expellendo.

Tinctura Bezoardica *Ludovici.*

℞. *Rad. carlin, vincetoxic. Enulæ, zedoar. an.* ℥iß. *croci or. integr. pulv. viperini, myrrhæ an.* ℥j. *opii* ʒvi. *castorei* ʒij. *grosso modo incisa infunde cum spir. vini simpl. non adeo phlegmatici, vel spir. Juniperi optime dephlegmati* ℔ivß. *stent in leni digestione per dies xij. sæpius agitando. Tunc* ℞. *Liquoris hujus tincti decantati* ℔iv. *(si forte* ℔ß. *remanentibus speciebus inhæreat) adde essentiæ camphoræ* ℥ij. *spir.* ♀. *propria manu elaborati, sed non rect f.* ℔iij. *spir.* ⊕*li roridi* ℥xij. *Misce tingatur vel santalo rubro vel floribus papav. siccatis, & servetur.*

Tinctura Bezoardica *D. Juncken.*

℞. *Rad. Angelic. Imperator. Valerian. Levistici, Enulæ, Aristol. utriusque tormentill. zedoar. an.* ℥j. *herb. scordii, card. bened. rutæ an. mij. flor. tunic. calendul. hyperici an. mj. sem. angelic. levistici, citri, rutæ, an.* ʒj. *bacc. Juniperi* ℥ij. *cortic. citri aurant. an.* ℥iß. *myrrhæ* ʒiiß. *croci* ℥ß. *incisis & conquassatis affunde, spir. juniperi mens. iv. stent in infusione probè clausa per tempus, tunc cucurbitæ immissa destilla, donec mensura una circiter prodiit, quam serva.*

Rema-

Remanentiam exprime & cola ac leni calore evapora & inspissa in extracti formam. Cui tunc affunde spiritum prolectum: & stent, donec probe tinctu & saturatus exist

Hujus spiritus tincti ℞. ℔ii. spirit. Tartari propria manu parati & non rectif. ℔ß. Oli roridi, sive volatilis ℥ 1. Camphor. spir. subtiliori solutæ ℥j. Misce, & serva, tempore usus & ratione circumstantiarum, cum tinctura anodina, castorei, &c. maritanda.

Vires sunt admodum insignes, etenim Alexipharmaca est & sudorifera, diuretica, & emmenagoga, obstructiones aperit & flatus dispellit, febres abigit, tàm continuas quàm intermittentes, hystericis medetur &c. Dos. gutt. xx. ad 60. in continente vehiculo.

Alia Bezoardica *ex Eôdem.*

℞. Rad. zedoar. ℥ij. angelic. pimpinell. Valerianæ ver. vinxetoxici an. ℥j. herb. Scordii m. iij. millefolii, rutæ, melissæ an. m j. calami aromat. ℥j. costi electi, cortic. citri exter. recentium, baccar. juniperi an. ℥ij. myrrhæ ℥ij. camphor. ℥j Theriac. opt. ℔iß. spir. vini boni mensur. ij post ctiduanam digestionem abstrahantur in arena spir. ℔ij. his adde spirit. Tincturi genuin. ℔ß vitrioli volatil. ℥vi. Misce & tingantur cum baccis herba paris, ac filtrentur & serventur.

Tinctura Castorei ex *Pharm. Londin.*

℞. Castorei pulv. ℥ß spiritus Castorei ℔ß. digerantur simul per dies x. in frigido. Colatura servetur pro tinctura Castorei.

Tinctura Cinnamomi vulgò Aqua Clareta ex *Pharm. Londin.*

℞. Cinnam. contusi ℥j. spiritus vini rectif. ℔ij. Fiat infusio per quatriduum vase amplo, subere, & vesica clauso, bis terve in dies agitando, seorsim verò dissolvatur ℔ß. sacchari cand. in ℔ij. aquæ rosar. Misce utrumque liquorem, & indatur nodulus continens Ambræ grizeæ ℈ß. moschi gr. iiij.

Tinctura Coralliorum ex *Pharm. August.*

Spiritum mellis funde super fragmenta coralliorum rubicund ssima pulverisata, digerendo extrahe toties Tincturam donec corpus album & quasi mortuum remanserit. Omnes extractiones mixtas lento igne coagula, residuumque denuò rectificatissimo vini spiritu extrahe & filtra.

Mundificare sanguinem, obstructiones viscerum reserare atque leucophlegmatia, cordi palpitatione, syncope, Melancholia, hydrope, podagra, calculo, utero purgando & vasis urinariis proficuum medicamentum esse creditur.

Quamvis traditam hanc coralliorum tincturam pro vera & genuina venditare, nunquam nobis in mentem venerit, eandem tamen omnino hîc expungere non potuimus, inprimis quòd reipsa sit innocua, & ab aliis vix meliores, aut si ab examen revocentur, haud genuinæ, miris licet encomiis condecoratæ, in medium fuerunt adductæ. Nos, qui non adeo præcellentem virtutem à Coralliis sic tinctos liquores obtinere, experientia edocti scimus, & sincero Exc. D. D. Joh. Majoris judicio, in tract. quem Genii errantis titulo donavit, pag. 203. prolato, adquiescimus, hanc operi nostro insertam voluimus, ut opinioni vulgi & aliorum persuasioni radicatæ satisfaciamus, ut & habeamus, quod expetentibus præscribamus.

Tinctura Corticum Aurantiorum ex *Pharmac. Norimberg.*

℞. Corticum Aurantiorum exter. q. v. relinquantur in umbra per diurnum spatium; superinfundatur spiritus vini rectificati suff. quant. & relinquantur in digestione blandi caloris, per triduum; novi denuò cortices infundantur post digestionem, & pro usu asservetur.

Tinctura Cosmetica ex *D. Juncken.*

℞. Storac. calamit. Benzoi an. ℥j. Bals. Peruvian. ʒij spir. vini rectificat ß. ℥vi. stent. in infusione, donec spiritus est probe tinctus & saturatus, tunc filtra & serva, ac alium affunde tamdiu, quamdiu spiritus tingitur, tandem spiritus tinctos conjunge & serva, si ejus aliquid aquæ rosaceæ admiscetur fit inde Lac Cosmeticum.

Si Storax & Benzoi prius solvendo cum rore Majali, calore leni depurantur, & rursus inspissantur colata, tunc tinctura inde emergit nobilior.

Tinctura Croci ex *Pharm. Londin.*

℞. Croci opt. ʒij. Aquæ Theriacalis stil. ℥viij. digerantur per dies vi. reservando colaturam.

Tinctura Fragorum ex *Pharm. August.*

℞. Fragorum recentium in mortario Marmoreo conquassatorum, Aquæ cichorii an. ℔ij. Endiviæ, fragorum ana ℔j. spiritus vitrioli boni ʒj. Digerantur invicem in loco calido per noctem, postea filtrentur, & cum s. q. syrupi fragorum edulcorentur.

Suave hepatis refrigeratorium vocat eam Balduin. Timæus, à quo respons. medic. 8. describitur. Præterea in Nephritide utiliter adhibetur.

Tinctura Hyperici ex *Pharm. August.*

℞. Summitatum hyperici florentis pulverisatarum quantum vis. Macera ctiduum in spiritus vini rectificati sufficient. quantitate, in loco tepido, postea filtrentur, & accipies Tincturam rubicundissimam instar rubini, saccharo edulcorandam.

Imbecillitatem mentis corrigit, in morbis etiam renum & vesicæ prodest, urinam provocat, & menstrua pellit.

Tinctura Jalapæ ex *Pharm. August.*

℞. Radic. Jalapæ resinosarum ʒiij. cortic. citri exteriorum recent. ʒj. cinamomi acutissimi ʒß. semin. Anisi ℈ß. spiritus vini rectific. ℥ij. Fiat infusio per triduum in loco calido, postea fortis expressio & filtratio.

Suave serosi humoris est catharticum, prælaudati Michaëlis inventum.

Tinctura Lunæ *Zwelferi* eu D. *Juncken.*

*℞. Argenti puriss. per ♄num purgati ℥j. spir. ⦶. opt. q. s. solvatur argentum, postea solutionem abstrahe in cucurbita vitrea, ad cuticulam, ut refrigerata in cristallos sive Oleum lunæ convertatur, quod leni calore in patella vitrea siccetur; pulverisato huic adde salis armoniaci sublimati duplum, mista relinquantur aliquandiu libero aëri exposita, donec colore cœruleo imbuantur; tunc in cucurbitula sublima in arena, & sic anima Lunæ per reiteratas sublimationes cum novo semper *co evehatur postea verò per elixiviationem cum aqua simplici à sale rursus*

rursus liberetur: tunc vero spiritum vini summe rectific. & sale volatili microcosmi essentificatum, repetitis affusionibus Tinctura extrahatur; tandem spiritus omnis tinctus paulisper abstrahatur in MB ad tres circiter uncias: cui si cæruleus color disparuerit, nonnihil salis communis vel microcosmi addatur, & tunc servetur tinctura.

Tinctura Martis è vitriolo ejus ex *Pharm. Norimberg.*

℞. *Vitrioli martis, cum spiritu, vel oleo vitrioli, vel sulphuris, parati q. v. calcina in sigillo ad rubedinem, extrahe cum spiritu vini composito (ex spiritus salis p. 1. & spirit. vini part. iij. per retortam rectificati) q. s. filtra & abstrahe in M. B. ad consistentiam justam.*

Tinctura Martis tartarisata sive liquor ejus ex *Lex. Pharm. D. Juncken.*

℞. *Limatur. ♂, tartari crudi pulv. ana ℔ ß. coque cum aquæ mensuris VII. circiter per plures horas ad mellaginem, subinde bacillo ligneo materiam agitando: postea affusâ denuo aq. font. mens. 2. vel 3. stent in infusione per noctem, tunc repetatur coctio ut prius, tandem filtra liquorem & ad tertias evapora, ac affunde huic spirit. vini q. s. ita ut non minus diluta fiat tinctura. Ubi parum præcipitatur, rursus liquorem filtra & serva.*

Tinctura Nephritica Amelungi ex *eodem.*

℞. *⊕i puriss. tartari albi mineræ ℥ Silicum pulv. an. ℔ j. ✱ci ℥ ij. roris maj. q. s. ut probe humectentur pultis instar, stent ita per longum tempus 12 præter propter septimanas quo longius, eò melius, ut probe invicem fermententur, ac materia exsiccetur; tunc destillatur ex retorta tubulata; per vices injiciendo, & prodit liquor tinctus, odorem spiritus ✱ci referens qui servetur.*

Vires prædicantur ceu specificæ ad resolvendas concretiones tartareas, arenulosasque, dos. ℈j. ad ʒß.

Tinctura Odontalgica *D. Jungken.*

℞. *Rasur. ligni sancti ℥ ij. sassafr. ℥j. rad. pyrethri ℥ß. fol. nicot. ℥ iij. se pill. origani an. ʒ ij. caryophyll. ℈ i ß. spir. vini simpl. ℔ ij. stent in infusione & fiat Tinctura.*

Sedat dolores dentium, & stagnantes humores acres extrahit, si ejus aliquid in ore continetur.

Tinctura Antiphthisica *ex Pharm. August.*

℞. *Salis saturni, vitrioli martis artific. an. ʒ ij. spiritus vini, Aceti destillati an. ℥ß. misceantur & per aliquot dies digerantur, liquor rubicundus filtretur.*

Præter virtutem antiphthisicam & hæmoptoicam, etiam in alvi fluxibus utiliter adhibetur.

Tinctura proprietatis ex *Pharm. August.*

℞. *Spiritus Anisi ℥ XVI. elixir proprietatis Parac. ℥ j. confectionis Alkermes incompl. ℥ß. Flor. tunicæ rubrorum ʒß. stent in digestione, donec saturato rubore spiritus anisi tingatur, qui filtratus saccharo clarificato edulcoretur.*

In melancholia, Asthmate, ventriculi imbecillitate, cardialgia laudabile præbet medicamentum. Vid. Mynsichti Thesaurus Med. Chim.

Tinctura Rhabarbari *Rolfinc.*

℞. *Rhabarb. Alex. ℥ß. ▽. cichor. ℔ ß. ⊖ tartari alb. ℥ ij. rhabarbarum contusum misceatur cum ⊖e tartari & affundatur aqua sic in momento extrahitur Tinctura, stent verò per tempus in digestione, postea filtretur Tinct. & servetur.*

Vires sunt insignes in bile acida corrigenda, & obstructionibus mesenterii, & alvi solvendis. Dos. ℈j. ad ʒ j. & ultra mane cum jusculo.

Tinctura Rosarum ex *eadem Pharmac.*

℞. *Flor. rosarum rubrar. exsiccatarum ℥ß. aquæ fontanæ ℔ j. spiritus vitrioli boni ʒß. stent in balneo mar. tepido per horas IV. postmodum in colatura rubicundissima dissolvantur sacchari albi ℥ iij. & per chartam bibulam trajiciantur.*

In febribus aliisque caloribus præternaturalibus insigne refrigerans, & hepati confortans existit.

Tinctura Scordii ex *Pharm. Londin.*

℞. *Fol. scordii selectissimor. sereno tempore collect ℔ßi spiritus vini tenuioris, ℔ VI. digerantur in vase conv. obturato per triduum. Fiat levis expressio, & infusio repetita cum foliis rec. ad tertiam vicem. Liquor per desidentiam depuratus servetur ad usum; sic fieri potest tinctura chelidonii, ononidis, roris solis &c.*

Tinctura Succini ex *Pharm. August.*

℞. *Succini flavi subtilissime triti ℥j. spiritus vini tartarisati rectificatissimi ℥ VIII. leni calore in phiola optime clausa per aliquot dies digerantur, & aliquoties moveantur, tandem liquor tinctus filtretur.*

Usus ejus est eximius in capitis & uteri affectibus.

Tinctura Sulphuris ex *Pharm. Norimberg.*

℞. *Flor. sulphuris, per vitriolum sublimatorum, q. v. solvantur in spiritu terebinthinæ non nimio, extrahatur deinde, cum spiritu vini, ex prædicta solutione, tinctura, quæ ab oleo terebint. facile separabitur: spiritum vini per balneum, quantum opus fuerit, abstrahe, tincturamque satis coloratam, reserva usui.*

Tinctura Tartari ex *Pharm. August.*

℞. *Salis tartari depurati quantumvis. Funde illud in valido crucibulo igne intenso, inque fluxu tamdiu conserva, donec in colorem è rubro cæruleum transierit, effusum in mortarium ferreum calefactum pulverisetur, & mox in phiolam itidem prius calefactam indito superfunde spiritum vini rectificatissimum, ad eminentiam trium digitorum; digerantur per aliquot dies in arena, interdum agitando, donec spiritus vini rubicundo colore tingatur; quo decantato, novum readfunde, quamdiu opus fuerit. Ultimò liquores tinctos filtra, & ad tertiam partis remanentiam abstrahe, quam ad usum serva. Abstractus autem spiritus pro spiritu vini tartarisato inservire potest.*

Tinctura hæc ad tollendas viscerum obstructiones valet, vesicam & renes à superfluis impuris humoribus, urinam largiter movendo, liberat.

Tinctura Theriacalis ex *Pharm. Londin.*

℞. *Vini cretici, vel canarini opt. aliquoties destillati, Aceti acerrimi in quo seminum rutæ ℥ ß. incocta fuerit, an. ℔ ß. misce ac insolentur, vel hypocausti, aut balnei calore digerantur, & aqua colata servetur usui.*

Tinctura Viridis ex *Pharm. Londin.*

℞. *Æruginis æris ℥ ß. Auripigmenti ʒ VI. Aluminis ʒ iij. coquantur in vini albi ℔ j. ad absumpt. dimidii & postquam refrixerit adde aq. rosar. rub. solani an. ℥ vj.*

Tinctura Uterina ex *Lex. Pharm. Dom. Jungken.*

℞. *Myrrhæ elect. ℥ß. croci Orient. ʒ ij. castor. ℈ IV. camphor. ʒ i ß. ol. sabin. dest. gutt. XX. optime tritis affunde spirit. vini ⊖e vol. impreg. ℥ vj. m. & fiat s. a. tinctura, cujus dosis ℈ ß. ad ʒ ß. cum vehiculo conveniente; in doloribus optime poterit addi tinctura anodina.*

Oooo Vires

Vires sunt insignes in affectione hysterica, mensibus obstructis &c.

Uterina Alia ex Eodem.

℞. *Castor. opt.* ℥ß. *myrrhæ el.* ʒiij. ⊕ *succini vol. C.C. vol. non depurat. Flor.* ✳ *ci,* ⊖. *arthemis. an.* ℥ j. *croci opt.* ʒv. *camphor.* ℥ß. *spir. vini rectificatiss.* ℔ ij. *infunde in vitro probe clauso per tempus, tunc filtra & serva.*

Tincturæ variæ ex Baldass. TI M ÆO.

Tinctura Cordialis.

℞. *Flor. recent. & cælo sereno ante exortum solis collect. borragin. buglos. rosar. calendul. lychnidis coronariæ, an. q. v.*

Abscissis petiolis versus colliculum inde in cucurbitam vitream affund. oleum sacchari factum cum spiritu vini alcolisato, superpone alembicum cæcum, commissuris hermetice ferruminatis, insolentur per octiduum. Hinc flores exime & exprime per linteum mundum, liquori novos flores commisce, ubi Tinctura spoliatos deprehenderis, procede ut prius & renova flores ter aut quater, demum ultimos flores exprime diligenter in veterem liquorem & serva usui.

Antipleuritica.

℞. *Flor. papav. erratic.* ʒ vj. *violar. purpur.* ℥ iij. *affund. aq. taraxac. scabios. card. bened. heder. terrestr. ana* ℔ ß. *spirit. sulphuris q. s. ad gratam aciditatem.*

Mixta induantur cucurbitæ vitreæ, stent in B. M. donec extrahatur tinctura, quæ filtretur & edulcoretur syrup. flor. Rhead. q. s. ad gratum saporem.

Anthiphthisica.

℞. *Conserv. rosar. rubr.* ℔ ß. *symphyt.* ℥ iv. *fol. pilosell. heder. terrestr. veronic. pulmonar. Aureæ sanicul. pimpinell. an.* ℥ ß. *Flor. hyperic. Rhead. salviæ, violar. an.* ʒ ij. *aq. roris majal. ex spirit. sulphuris subacid. q. s.*

Stent in digestione B. M. donec extrahatur tinctura quæ filtretur & saccharo violaceo crystallisato edulcoretur.

Epatica.

℞. *Spec. trochisc. de rosis, de Absinthio, de Eupatorio, de lacca, de Rhabarb. ana* ℥ ij. *diarrhod. Abbat.* ʒ iß. *santal. rubr.* ℥ß. *affund. spirit. vini simpl. q. s. mixta digerantur lento calore B. M. donec extrahatur tinctura.*

Aloëtica.

℞. *Pulv. aloës puriss.* ℥ j. *myrrh. elect.* ʒ iij. *croc. orient.* ʒ j. *affund. spirit. vini ad eminent. 4. digitor. digerantur in B. M. per triduum, postea filtrentur per chartam emporeticam.*

Odontalgica.

℞. *Rasur. lign. Sanct.* ℥ j. *buxi* ℥ ß. *sem. hyoscyam. alb.* ʒ iij. *fol. origan. serpill. salviæ an.* ʒ ij. *cortic. inter. pini, sambuci ana* ʒ iij. *rad. pyrethri* ʒ ij. *santal. rubr.* ʒ ij ß. *caryophyll.* ℥ ß. *balaust.* ʒ j. *alumin.* ℈ ij. *opii Thebaic. puriss.* ʒ iij. *spirit. vini ex laudan. opiat. residui q. s. ad eminent. 4. digitor. digerant. in B. M. per triduum; postea filtrentur, in colatur. dissolv. essent. croci* ℥ ß. *camphor.* ℈ j.

Rubi Idæi.

℞. *Fruct. rub. idæi bene matur.* ℔ ij. *conquassentur in mortario lapideo, postea irrorentur spir. vitrioli* ℥ iß. *affund. aq. ferventis* ℔ iv. *stent. in fictili vitreato donec extrahatur tinctura, colatura edulcoretur syrup. rub. idæi q. s.*

Eodem modo tincturæ fragorum, ribium, mororum, berberum, aliorumque fructuum, quanquam minus sint durabiles, parari possunt.

Tincturæ variæ ex Pharm. BATEANA.

Tinctura Absinthii,

℞. *Summit. Abs. vulg. siccat, à stipit. liberat.* ℥ v. *contusis adde Pyrœni* ℥ xx. *Digere in* MB *ad dies aliq. exprime fortiter. in liquore infunde iterum alias summit. abs. & exprime Repet. opus ad tertiam vicem. Dein filtra colaturam s. a.*

Dos. gt. vi. (plus minus) in haustu Vini, vel cerevisiæ.

Tinctura Amygdaloïdes.

℞. *Partium albar. benz. styrac. calam. an.* ℥ j. *pyrœni* ℔ j. *Digere ad solutionem, filtra & exhala ad dimid.*

Pectoralis est, catarrhalis, asthmatica, nervalis, sudorifica. &c.

Dosis ʒ ij. ad vi, &c.

Tinctura Antim. Emetica.

Extrahitur ex vitro antimonii cum ✳, filtrando & exhalando ad siccitatem. Materiam in ▽ solutam, filtratam, iterumque ad siccitatem abstractam digere cum Sp. V. ad colorem rubicundum, ac filtra. Elici etiam potest Tinctura è scoriis Reguli ♁ii cum Sp. V. digestis & filtraris. Vel, extrahe Tincturam ex vitro ♁ii cum Sp. ♀ rectificato; effunde ac abstrahe in ✕, non autem ad siccit. totalem : tum extrahe Tincturam cum Sp. V. quam filtra & exhala ad conven. spissitudinem.

Dos. ad gut. x.

Tinctura Antim. purgans.

℞. *Vitr.* ♁ii *pulverat.* ℥ j. *Sp.* ⊖ *non rectificat.* ℥ viij. *Digere in* MB *Sic fit Tinctura nigropunticea.*

Panchymagogum censetur in omnibus morbis curandis, fortificat ventriculum, obstructiones aperit, convenit chlorosi, cachexiæ, &c.

Dos. à gut. 6. ad 10.

Tinctura Armoniaci.

℞. ✳ ℔ ij. *massa* ℔ j. *m. opt. simul terendo, & destilla per* ☽ *per gradus. Serva per se Sp.* ✳ *ci autem in fundo hærentem destilla, & frequenter aquâ affusâ edulcora. Postea adjectis Spir. V.* ℔ ij *digere tepidè dies 8. Dein abstrahe in* MB *Spir. vini* ℔ iij. *ut una libra Tincturæ supersit.*

Egregiè præstat in omnibus obstructionibus hepatis & lienis. Item in Melancholia hypochond. quartana, cachexia, hydrope, morbo virgineo, scorbuto, mensibus superfluis & retentis.

Dos. gut. vj. ad xii. in liquor. conven.

Tinctura Asæ fœtidæ.

℞. *As. fœtid.* ℥ ij. *Alcoh. V.* ℔ j. *extrahe Tincturam & filtra.*

Uterina est, traumatica, & splenetica.

Dos. ʒ j. ad ʒ ij. &c. in liquore conveniente.

Tinctura Asthmatica.

℞. *Rad. Helen. irid. Florent. sem. anis. carvi, glyc.* ana

an. ℥ ij. fol. cardui ben. m ij. uv. pass. exacin. ℔ j. fol. senæ mundat. ℥vj. ▽ anisi, ℔ vj. digere dies 4. & f. colat.
D. coch. 2. h. somni, 3. vel 4. manè seq.

Tinctura Aurea.

℞. Pulp. colocynth. à semin. liberat. concis. & cras. destillat. ℥ i ß. caryoph. nu. vj. anis. ʒ j. croc. ℈ ß. Spir. v. ℥xx. Digere ad mensem, & filtra.
Dos. ʒ ij. ad ℥ i ß.

Tinctura Besoartica.

℞. Rad. enul. angel. zed. serpentar. Virg. ana ℥ i ß. croc. opt. ℥ j. myrrh. cinam. cort. citri sicc. an. ʒvj. fol. scord. rutæ, an. m. ß. theriac. androm. ℥ iij. opii thebaic. ʒij. Sp. tartari rectif. ℥xv. Sp. ⊕-li ℥ iij. Sp. Bacc. sambuc. & Sp. bacc. junip. rectif. an. ℥xviij. Digere s. a. ac filtra. Tum adde ⊖ succini ʒ j. camphor. ʒ ij. Digere iterum ad usum.
Dos. ℥ iij. ad ʒ j. &c. in Peste, morbisque omnibus malignis: Spiritus insigniter recreat.

Tinctura Cardamomi

℞. Sem. cardamom. min. excort. & contus. ℥ iv. Alcoh. V. ℥xvi. Digere, exprime ac filtra s. a.
Flatus potenter discutit, & cerebrum confortat.
Dos. ʒ j. ad ʒ iij. &c. in vehiculo idoneo.

Tinctura Carvi.

F. è Sem. & Alcoh. V. omninò ut Cardamomi. Idem facit cum priori.

Tinctura Cathartica Ridglei.

℞. Senæ opt. ℥ j. caryoph. ʒ i ß. croc. ʒ j. V Hispan. chalybeat ℔ i ß. Infunde dies aliqt. exprime ac filtra.
Dos. coch. 2. 3. 4. quotidie ad longum tempus, in febribus obstinatis, &c.

Tinctura Cerussæ.

℞. Ceruss. Ven. pulverat. ℥ iv. camphor. ℥ß. ☍ tartari p. d. ℥ iij. ✱ ℥xvi. macer. in frig. filtra.
In cutis fœditatibus, inflammationibus, ambustis, &c. usus est.

Tinctura Chamæmeli.

Extrah. ex Flor. siccis, & Pyræno, uti Absinthii. Idem præstat cum Tinct. carvi.

Tinctura Cochleariæ comp.

℞. ♂ mund. ℥ iv. Salv rubræ, agrimon. ana m. iij. cochlear. marin. fol. selectiss. ℔ ij. cochlear. hort. m. iij. absint. rorism. an. m. ij. Rad. raphan. rustic. ℥ iv. Incide minutis. & adde V. alb. & V. Cheriens. an. ℔ iv. Infund. per dies 3. & f. colat.
Dos. ad ℥ iv. bis Indies per dies 20. 30. 40. Ex deplorato hydrope cum scorbuto curati fuerunt multi præter spem; aliis plurimis frustra tentatis.

Tinctura Corallii.

Solve corall. r. in Sp. Panis. filtra & evapora: exinde Tincturam extrahe cum Sp. V. filtra & exhala ad debitam consist. s. a.
Cardiaca, diuretica, vermifuga, &c. Dos. gut. 30. 40. &c. in liquore appropriato.

Tinctura Ferri.

℞. Battitura Ferri mundat. ℥vj Absinth. Rom. m. j. ras. eboris, santal. alb. an. ʒ i ß. V. Rubelli ℔ ij. macer. hor. 48. f. colat. quæ filtretur.
Longè efficacior habetur, quàm Vinum chalybeatum in omnibus obstructionibus, &c.
Dos. coch. 2. ad 5. &c. omni manè per longum tempus.

Tinctura Guajaci.

℞. Cort. guajac. pulverat. ℔ j. ambr. gris. gr. xv. sem. anis. glyc. an. ℥ j. Sp. v. ℔ iv. Digere & cola ad usum.
Sudorem provocat. Optimè conducit in lue ♀rea curanda. Odontalgica est, pulmonica, & catarrhalis.
Dos. ℥ vi. ad ℥ i ß. &c.

Tinctura Galbaneti.

Extrah. ex Galbaneto Senn. cum duplo Tinctura de ⊖e tartari, circulando, ac postea separando Oleum à Tinctura s. a. Hysterica est, paralytica, scorbutica, emmenagoga, &c. Dos. gut. 10. 20. 30. &c.

Tinctura Hæmatitæ.

Elicitur ope Sp. v. ex Lap. Hæmatit. cum ✱♎ ato.
Usus in hæmorrhagiis omnibus sistendis.
Dos. ʒ j. ij. &c.

Tinctura Hieræ.

℞. Spec. Hier. simp. ℥ j. coccinel. ℈ j. V. Cheriens. ℔ iiß. m. & digere sæpe agitando ad dies aliqt. deinde filtra ad usum.
Datur in ventriculi dolore cachexia, ructu, vermibus necandis, &c. Ante paroxysmum Tertianæ, necnon Quartanæ exhibita, sæpe curat post tertiam vicem.
Dos. ℥ ij. ad iv.

Tinctura Juniperi.

Fit ex Rob de baccis ℥ j. Sp. de Baccis fermentatis ℔ j. digestis & filtratis s. a.
D. coch. 2. ter in die. In hydrope, colica, &c. singulare remedium.

Tinctura Martis.

Extrah. ex Flor. ✱ ci ♂tiatis ope Alcoh. V. s. a.
Easdem vires obtinet, quas Tinctura Armoniaci.

Tinctura Martis Aurea.

℞. Croc. martis ℥ j. Sp. ⊖ ℥ iv. Infund. dies 2. sæpe agitando: dein adde pyræni ℥ iv Digere tepidè dies 3. vel 4. filtra, & erit Tinct. coloris aurei.
Dos. ad gut. 20.

Tinctura Martis Tartarisata.

℞. Tartari alb. pulverat. ℔ ij. ♂ rubiginat. ℔ j. m. & coq. in vase ferreo in ▽ ont. cong. ij. per hor. 12. agitando subinde spatulâ ferreâ, & addendo pro re natâ plus ▽æ bullientis. Post resident. debitam filtra liquorem, & exhala ad spissitudinem convenientem s. a.
Dos. ʒ j. ad ʒ iij. &c.

Tinctura Melampodii.

℞. Rad. melampod. ℥ i ß. calam. arom. ℥ ij. galangæ ℥ ß. croc. ʒ i ß. cardamom. min. ʒ iij. V. Hispan. ℔ iv. macer. (vase clauso) hor. 20. in loco tepido: postea in frigido dies 4. 5. 6. f. expres. & filtra.
D. coch. 2. h. somni, & 3. manè, ad dies aliqt. Usus est insignis in capitis intemperie, cephalalgia, melancholia, asthmate, &c.

Tinctura Melissæ.

℞. V. Rubelli cong. ij. meliss. rec. m. VIII. destilla in MB. ad siccit. aquæ destillata adde fol. melis. parum siccat m. v iij. destilla per XX ℔ iv. in recipientem lagenam foliis meliss. recentis. & selectis. integris repletam. Postea colat. admisce sacch. opt. ℥ ix suspendendo in nodulo ambr. gris. gr. v. mosch. gr. 1.
Insigniter Cardiaca est.

Tinctura Mellis.

℞. Mell. opt. ℔ ij. ♁æ mund. siccat. ℔ iij. Spir. v. ℔ j. Digere tepidè, filtra, & in MB. evapora ad Syrup. consist.
Exhibetur phthisicis pro nutrimento. Dos. coch. 2. vel 3. pro vice.

Tinctura Myrrhæ.

♃. *Aloës opt. myrrh. an. ℥j. Alc. V. ℔j. Digere & filtra.*

Vulneraria est insignis, astringit, consolidat, exterget, putredinem arcet, & gangrænam præcavet.

Tinctura Oculor. Cancrorum.

♃. *Oc. ♋ pulverat. ℥iv. ✠ opt. ℥xvi. extrah. Tinct. & filtra.*

D. coch. 2. ter in die, ad ulcera, &c. curanda. *K. D. B. A.*

Tinctura Odontalgica.

♃. *Guajac ℥ij. pyrethr. ℥j. malicor. gallar. sem. hyoscyam. staphidisagr. an. ℥ß. caryoph. zz. piper. oliban. an. ʒij. opii, camphor. an. ʒj. petii Indici, salv. mentastr. an. ℈j. Sp. V. ℔ iij. macer. & f. collat.*

Tantillum de hac calidè in ore teneatur, postea iterum expuatur, & reiteretur. v. Mynsicht.

Tinctura Paralytica.

♃. *Pulveris Cantharid. ℥ij. Ammeos ʒvj. pyrean. ℔ß. extrahe tincturam, quam cola.*

Pro membris paralyticis fricandis.

Tinctura Perlarum.

Fit omninò ut Corallii.

Tinctura Piperis.

F. ex Pipere n. & Alc. V. uti Cardamomi. vires habet piperis.

Tinctura Proprietatis.

♃. *Aloës opt. myrrh. elect. an. ʒvj. croc. opt. ℥ß. in pulverem redacta adde ol. tartari. p. d. ℥ij. Digere (vase clauso) hor. 24. dein adde Alcohol V. ʒxvi. Digere ac filtra f. a.*

Easdem vires obtinet quas Elix. Propriet. dulce.

Tinctura Rhabarbari.

♃. *Rhab. opt. glyc. an. ℥ij. uv. pass. enucleat nu. 60. anis. ℥j. sacch. cand. ℥vj. Sp. V. ℔ ij. Digere f. a. f. colat.*

D. coch. 2. 3. 4. manè. In ventriculi cruciatibus, &c mira præstat.

Tinctura Rosarum.

♃. *Flor. ros. r. exungul. ℥ß. ol. ♀ gt. 20. ▽ ont. calentis ℔uß. macer. ad hor. 3. colat. clar. adde sacch. alb. ℥ij.*

In febribus refrigerativa hepatiq; confortativa. Coctionem juvat. Diarrhœis, Mensium fluxibus, &c. succurrit. Dos. ℥ij. ad iv.

Tinctura Sassafras.

♃. *Cort. sassafr. ℥iv. salv. sicc. ℥ij. nuc. m. ℥j. cinam. ℥ß. Ambr. gris. ℈ß. extrahe tincturam cum Sp. v. ℔ ij f. a.*

Dos. coch. ij. Lenit. arthritidem vagam.

Tinctura Saturni.

♃. *♄ni laminat. q. v. extrahe tincturam cum Sp. ♄ni essentificato. filtra ac abstrahe f. a.*

Apprimè conducit maniæ, melancholiæ, quartanæ, phthisi, &c. Dos. gut. j. ad 5. &c.

Tinctura Scorbutica.

♃. *Fol. cochlear. nasturt. 2. aquat. m. j. rad. raphan. rustic. ℥ij. rhab. ℥ß. polypod. qu. ℥iß. Senæ ℥j. Sp. v. ℔ j. infund. dies 2. & f. colat.*

Dos. ℥j. vel ij. omni manè cum ▽â cochleariæ. Mirum est quantum levaminis affert hydropicis ac scorbuticis.

Tinctura Serpilli.

F. ex herba floresc. sic & Pyræno eodem modo quo ab- sinthii. Diuretica, hysterica, stomachica, &c.

Dos. gut. 5. ad 15. &c.

Tinctura Stomachica.

♃. *Spec. hier. simp. ℥j. coccinel. ʒj. Sp. v. ℔ j. Diger. ac filtra f. a.*

D. coch. 1. 2. 3. ante pastum, in stomachi cruditatibus aut dolore. Si exhibetur ad ℥ iij. hora dimid. ante parox. per 3. vel 4. vices efficacissimè curat Tertianam: interdum & Quartanam.

Tinctura Succini.

♃. *Succin. alb. subt. pulverat. ℥iv. Alc. V. ℔j. Digere ad solutionem succini. Decanta, filtra, & 3tiam partem abstrahe in* MB.

Cephalica est, hysterica, colica, nervalis, &c.

Dos. ʒj. ad ʒij. &c.

Tinctura Sulphuris.

♃. *Hepat. ♁ris ℥ij. Sp. v. ℔ j. Digere ac filtra. Extrahi etiam pot. ope Spir. v. ex Bals. ♁ris terebinthinati in* MB. *ad siccit. cocto.*

Valde pectoralis. Dos. ad gt. XII.

Tinctura Veneris.

Extrah. ope Spe Sp. v. ex Fl. ⊕ is p. j. ✱ci, p. ij in ✠ bulo supra △em mixtis f. a.

Præstantissima habetur in epilepsia, passione hysterica, &c. cum liquor. conven. exhibita.

Tinctura Virginiana.

♃. *Rad. Serpentar. Virg. pulverat. ℥ij. tinct. ♁ tartari ℥xvi. extrahe tincturam per digest. f. a.*

Alexiteria, cardiaca, sudorifica, scorbutica, &c.

Dos. ʒj. ad iij. &c.

Tinctura ex Hadriano à MYNSICHT.

Tinctura Corallorum.

Spiritum mellis verum, Philosophicè destillatum, non autem corrosivum illum & venenatum vulgi funde super fragmenta Corallorum rubicundissima, per se prius spagyricè, & quidem sine igne calcinata, ad extrahendum Tincturam, donec corpus album & quasi mortuum remanserit. Extractiones omnes mixtas, post debitam ablutionem & coagulationem in B. M. lenté abstrahe, & residuam essentiam rei solutæ, & non menstrui solventis denuò rectificatissimo Vini spiritu extrahe, ut quedum Tincturam rubicundissimam Sanguinis instar acceperis, quam in forma olei, alcohole saltem ad medietatem evacuato, tanquam veram & genuinam Corallorum; & nequaquam aq. mellis tincturam (ut multi hactenus, invidiosè secretum hoc occultando, somniaverunt) ad usum retinere feceris.

Vires, Usus, Dosis.

Hac nobilissima & pretiosissima Essentia hactenus se extulerunt artifices Hermetici; Usi enim sunt eadem contra Phantasiam, Epilepsiam, & Melancholiam felici cum successu & magno fructu; Quia mundificat & renovat plenissimè sanguinem in toto humano corpore. Resistit etiam omnibus defectibus ex putredine & corrupto sanguine orientibus, omnesque morbos internos radicitus evellit. Confortat quoque septem membra principalia, præsertim autem Cor & vitales Spiritus, quod contra virus & omnes malos & periculosos casus munit. Item omnes obstructiones in præcipuis membris, Pulmone, Jecore, Splene, & Renibus mirifice reserat, & inflammationes sedat. Febrium æstum compescit, earumque materiam consumit, &c. In vehementissima suffocatione matricis, menstruis superfluis, Hydrope, Paralysi, Scorbuto Lue venerea, Lepra, Dysenteria, Gonorrhœa, Spasmo & Sanguine concreto medicamentum divinum est. Dos. à guttis VI. ad ℈ß & ℈j. in vehiculis convenientibus & morbos propriè respicientibus.

Tin-

Tinctura Martis.

℞. Salis armoniaci p. ij. limatur chalybis p. j.
Misce & per Retortam, secundum gradus destilla, primum lento, deinde fortiori igni, sic Martis essentia remanet in fundo, hanc exime, & optimè edulcora, ut ab omni Salis Armoniaci acredine sit libera: postea materiam hanc edulcoratam cucurbitulæ immitte, & cum Spiritu Vini extrahe tincturam, cumque desiit tinctio, Spiritum tinctum exime, & per alembicum abstrahe, usque ad medietatem: reliquum manens cum essentia extracta, per chartam filtra, idque ipsum, utpote veram Martis tincturam ad usum asserva.

Vires, Usus, Dosis.

Hæc Tinctura Martis, singulare experimentum est in omnibus obstructionibus Hepatis & Lienis. Item in Melancholia, hypochondriaca, Quartana, Cachexia, Hydrope, morbo Virgineo, Scorbuto, Mensibus superfluis & retentis, &c. Dosis à gut. vi. ad ℈ ß. in Vino, vel Syrupis, vel decoctis, vel aliis liquoribus convenientibus, ut vires ejusdem eò melius penetrare, etiam ad remotas corporis partes & angulos possint. In usu autem hujusdem, corpus ab humoribus peccantibus sæpiusculè decenter & leniter purgandum, & simul bona diæta observanda.

Tinctura Antimonii.

Recipe Vitrioli ad rubedinem debitè calcinat. q. v. superfundatur acetum destillatum. Stent loco calido per biduum aut triduum, auffer tincturam per inclinationem, filtra, & menstruum paratum est. Postea Rec. Antimonii crudi q. v. optimè pulverisa, & affunde menstrui jam dicti s. q. digerantur ut est artis, donec flavedo in menstruo appareat, aufer, & recens affunde, usque dum omnis tinctura extracta fuerit. Hoc facto omnes depletiones mixtæ ad spissitudinem mellis destillentur; tandem cum Sp. vini de novo extrahe, & ad medietatem iterum abstrahe, tunc subrubeam tincturam retinebis, quam ad usum repone.

Vires, Usus, Dosis.

In Epilepsia, Melancholia, Mania, Philtris, & Veneris haustis, Peste, Febribus acutis, &c. mirè operatur. Dosis gr. vi. in vehiculo convenienti.

Tinctura Sulphuris.

Flores sulphuris extrahe cum Spiritu Terebinthinæ, more usitato, quo facto, Spiritum paulatim evaporare sine, donec reliqua exsiccentur: exime tunc materiam illam exiccatam, redige in pulverem, & hinc cum Spiritu Vini rectificato Tincturam extrahe, & desinente tinctione, Spiritum tinctum, cùm deliquaveris, misce affundendo, quantum illius est, de aqua nostra pectorali, & aliquot diebus loco calente, ut digerantur, reponε: Postea Spiritum vini in B. M. lento igne abstrahe, & sic Tinctura Sulphuris remanet in aqua pectorali. Hanc aufer per inclinationem & ad medietatem seu oleitatem saltem evaporare sine, reliquum per chartam emporeticam filtra & ad usum communem serva.

Vires, Usus, Dosis.

Hæc Tinctura non solùm pectus ab omni humore crasso, organa respirationis obturante, tussim & anhelitus difficultatem causante, liberat; sed pulmonum etiam & vicinarum partium apostemata in thorace purgat, earundemque curationem promovet, anhelitum tardum & facilem reddit, caputque frigefactum, consumptis catarrhis delabentibus, refovet, siccat & corroborat. Insuper Colicos dolores sedat Omni putredini resistit. Magno etiam cum fructu in pestis humidæ contagio adhibentur, sed hominibus præsertim plebeiis, vili & vulgari victu multas humiditates pravas in Sanguine colligentibus, ideoq; infectioni huic magis, quàm alii subjectis & obnoxiis. Dosis ordinaria est à v. vi. vii. usque ad guttulas, in vehiculis appropriatis.

Tinctura Tartari.

℞. Salis Tartari, frequenti solutione & coagulatione summè depurati, quantum vis; affunde dicti Spir Vini alcoholisatum ad eminentiam trium vel quatuor digitorum: Pone in digestione per aliquot dies, quotidie aliquoties, ut decet, movendo, sed cavendo, ne Spiritus vini vitrum rumpat, & tingetur colore rubicundissimo. Postea tinctum Spiritum aufer per inclinationem, & recentem affunde, tamdiu, donec non amplius tingatur vel omnis tinctura extracta sit. Ultimò Spiritum vini tinctum, simulque mixtum filtra, & ad usum reserva.

Vires, Usus, Dosis.

Vesicam & Renes à superfluis liberat, atque calculos, urinam largiter movendo, & sanitatem conservando, rumpit, conterit, farinæque instar, expellit. Omnes etiam obstructiones & putrefactiones, præ omnibus ferè aliis medicamentis & arcanis, totum penetrando & roborando corpus, egregie tollit. A Paralysi & Podagra præservat, si bis quotidie exhibeatur, manè scilicet & vesperi, per se vel in liquoribus specialis. Insuper in rectificatione Sanguinis, dolore Capitis, Hydrope, Erysipelate, Icteritia utraque, Colica, Lepra, Lue Venerea, Scabie, Prurito, Serpigine, Lentigine, Mensibus recentis, Pleuritide, puncturis laterum, febribus, contractu is, Arthritide, cæterisque morbis tartareis & aliis venenatis, &c. multum facit, & est medicamentum nunquam satis laudatum. Dosis à cochl. semis, ad integrum, per se vel cum vehiculis appropriatis, quæ tamen dosis, habita ratione ætatis, sexus, complexionis, & consimilium circumstantiarum augeri minuive potest.

Tinctura Laccæ.

℞. Gum. Laccæ subtiliter pulv. ℥ ß. aluminis usti ʒ ij.
Mixtis affunde aq. Lap. Medicam. cum aq. Salviæ & Rosar. fact. ℔ iij. Stent. in digestione, donec perfectè tingantur, postea filtrentur, & tinctura rubicundissima ad usum communem servetur.

Vires, Usus, Dosis.

In gingipedio morbo, seu Scorbuto oris, experimentum est; gingivarum enim laxitatem, putredinem, & fœtorem oris, curat & carnem amissam reparat: præsertim quando hac Tinctura gingivæ laxæ, flaccidæ & sanguinolentæ frequenter fricantur & abluuntur.

Tinctura Proprietatis.

℞. Spir. vini anisati ℥ xvi. elix. proprietatis ℥ j. conf. alkermes ℥ ß. flor. tunicæ rub. ʒ j.
Stent in digestione, donec perfectè tingantur: postea Spiritum tinctum & filtratum sacchari candi alb. s. q. edulcora & ad usum reserva.

Vires, Usus, Dosis.

In melancolia, hemicrania, vertigine, paralysi, catharrho, asthmate, tussi, ventriculo debilitato, cardialgiâ, quartana, calculo, &c. medicamentum est illustre. Insuper cor confortat, canitiem retardat & lætitiam adfert, &c. Dosis à ℈ j. ad ʒ i. in vehiculo conveniente & specifico.

Tinctura Bac. Juniperi.

℞. Bac. juniperi rec. & crassiusculè contus. ℔ j. sem. anisi cont. ℥ iv. rad. angelicæ ℥ j. lig. nephritici ℥ ß. macis elect. ʒ ij.
Mixta infundantur in vini malvat. ℔ VIII. Stent. in infusione per 14. dies, quotidie aliquoties movendo. Postea B. M. destillentur; & cum hoc destillato liquore ex Bac. Juniperi Tincturam extrahe, ut est artis: quæ deinde filtretur & parum edulcorata ad usum servetur.

Vires, Usus, Dosis.

Excalefacit, aperit, attenuat, discutit, stomacho utilis

utilis. Contra Pectoris vitia, Tussim, Inflationes, Tormina, & Serpentum ictus efficacissimè bibitur. Venenis mirifice adversatur, quare Pestilentiam arcet hausta. Calculos quoque renibus pellit. Urinam ciet: Unde ruptis, convulsis & Vulvæ strangulatui subvenit. Dosis à Cochl. j. ad tria, manè jejuno Stomacho.

Tinctura Papaveris erratici.

℞. *Conserv. flor. Papaveris errat.* ℥j. *flor. papav. errat. Spir. vitrioli irrorat.* ʒj.

Misc. & cum aq. ex succo prædictorum florum destill. ℥xxx. extrahatur Tinctura rubicundissima; quam postea filtra & adde

Syr. è suc. flor. Papav. errat. parum vitriolat. ℥viij.

Misc. & ad usum repone.

Vires, Usus, Dosis.

In defluxionibus calidis, tenuibus & acribus, asperam arteriam & fauces exasperantibus, insomniamque facientibus, quàm maxime valet: Tussim quoque inde natam, nec non Catarrhum & Phthisin sedat, refrigerat atque somnum conciliat. In Pleuritide & puncturis laterum ad dolorem mitigandum, inflammationem resolvendum, sudoremque eliciendum admirabile præsidium est. Insuper ad alvi profluvium & dysenteriam ex materiæ acris & biliosæ effluxu excitatam, valde prodest. Dosis ab ℥j. ad ℥ij. per se vel cum aliis vehiculis idoneis.

Tinctura Cassiæ Ligneæ.

℞. *Aq. Cinamomi cum vino Malvatico vel alio generoso destillat.* ℔j. *cassiæ ligneæ veræ* ʒvj.

Stent tamdiu in digestione, donec perfectè tingantur; postea filtra, & ad usum reserva.

Vires, Usus, Dosis.

Omnibus frigidis affectibus idonea est: Stomachum, Jecur, Lienem, Pulmonem, Cor, Cerebrum, & nervos roborat. Visum acuit. Venenis, Venenatisque ictibus ac morsibus prodest. Halitus gratiam commendat. Menstrua ac lotium educit. Nauseam sedat. Fastidientem Stomachum juvat. Omnibus tandem morbis auxiliatur, ubi calefacere, reserare, attenuare, digerere & confortare velimus. Qui tamen calidiori sunt temperamento, cordis præsertim, aut aliquarum in mesenterio, cæterisve locis partium inflammatione laborant, temere non utantur.

Tinctura Hyperici.

℞. *Suc. herb. & flor. hyperici exp. & depurat.* ℔ij. *Anagallidis cum florib. purpureis exp. & depurat.* ℔j. *Sang. Asinini ex venis post aures ext.* ℔ß. *flor. buglossæ rosar. rub. Anthos ana* ʒvj. *conf. Alkermes Cassiæ ligneæ ana* ℥ß. *croci or.* ʒj.

Infundantur per noctem, & B. M. distillentur ad secundum cohobium.

℞. *Hujus aq.* ℔ij. *ess. flor. hyperici cum spir. v. ext.* ℥ß.

Stent in loco tepido per noctem, manè aliquoties filtrentur, donec Tincturam rubicundissimam, rubini instar accipias: quæ sacchari candi albi s. q. edulcoranda & ad usum servanda.

Vires, Usus, Dosis.

In Melancholia, Mania, Dementiis, fascinationibus, & incantationibus, nec non in imminuta & abolita Phantasia ratiocinatione hæc aqua valdè secreta est; imbecillitatem enim, hebetudinem, stupiditatem, torporemque mentis & tarditatem ingenii emendat, & quantum per artem licet, corrigit, & omnes imaginationum affectus feliciter tollit. Insuper Urinam ciet. Menstrua pellit. Tertianis & quartanis succurrit. Morbis quoque Renum & Vesicæ prodest. Dosis à cochl. iij. ad v. bis in die, mane scilicet ante Solis ortum, & vesperi eundo cubitum.

Tinctura Vitæ.

℞. *Sp. vini simpl.* ℔vj. *aq. rosarum opt.* ℔iv. *cort. aurantiorum, citri, rosar. rubr. exsic. mentæ crisp. melissæ, santali alb. cinamomi ana* ℥viij. *lig. aloes, macis ana* ʒij. *sem. angelicæ, coriand. anisi, fœniculi ana* ʒiß. *spicæ nardi, galang. min. croci orient. cardamom. min. caryophyllor. ana* ʒß. *ambræ grisea, moschi, alexand. ana* ℈ß.

Stent in digestione per octiduum; postea per alembicum destillentur.

℞. *Sp. evocati* ℔viij. *cassiæ ligneæ veræ* ℥ij. *conf. alkermes* ℥ß. *croc. orient.* ℈j.

Digerantur, donec perfectè tingantur, postea spiritus tinctus cum Sach. candi alb. s.q. in phlegmate proprio dissolut. edulcoretur & ad usum servetur.

Vires, Usus, Dosis.

Sua odoris eximia gratia Cor & Spiritus reficit, exhilarat, & vitam prolongat, Cerebrum & Stomachum confortat, Ventriculi calorem auget, Robur firmat, Flatus dissipat, Concoctionem juvat, Tormina ventris sedat, Intestina sana conservat; nec non ad frigida Thoracis, Hepatis & Lienis vitia valdè utilis est. Dosis à Cochl. j. ad Cochl. ij.

Tinctura Ligni Guajaci.

℞. *Ras. lign. guajaci* ℥iv. *mastichis elect.* ℥j. *lig. aloes resinos.* ʒj. *flor. tunicæ exsic.* ʒß.

Mixtis superaffundatur Sp. vini s. q. ad extrahendum tincturam, quæ postea filtrata ad usum servetur.

Vires, Usus, Dosis.

Cum hac Tinctura sæpius quotidie abluantur os & dentes dolentes, dolorem enim plerumque à Capitis defluxionibus ortum, sistit, Catarrhum inhibet, fœtorem & putredinem oris aufert, ejusque halitum emendat. Temporib. etiam Empl. de Gum. Elemi vel Mastiche factum, simul applicetur, quod tamen ante applicationem optime calefiat. Item post exspuitionem semper os decocto anisi diligenter abluatur.

Tinctura Ligni Sassafras.

℞. *Aq. fontanæ bene coct. & adhuc summè calidæ* ℔viij. *lign. sassafras in taleolas tenues incis.* ℥ij.

Stent in infusione per noctem in olla nova vitreata & bene cooperata; donec per se refrigescant; Manè per chartam filtrentur, & colatura clara cum Tinct. Cassiæ Ligneæ parum aromatizetur, & ad usum pro potu quotidiano servetur.

Vires, Usus, Dosis.

Catarrhosis & Arthriticis Nectar est. Ob ingentem enim siccitatem & moderatum calorem est remedium excellens ad omnis generis defluxiones, quas radicitus absumit, nec non calculum ejicit. Flatus discutit. Uterum ad conceptionem præparat. Menses provocat. Concoctionem juvat. Vomitus cohibet, & alvum subducit. Sed iis, qui extenuati sunt & imbecilles, non convenit. Dosis proprie non observatur, sed patiens ad libitum bibat, continuando per aliquot septimanas.

Tinctura Odontalgica.

℞. *Ras. lig. guajaci* ℥ij. *sassafras, sars. parill. ana* ℥j. *rad. pyrethri, aluminis crud. nitri præp. ana* ℥ß. *sem. staphid. agriæ. hyoscyami ana* ℥ij. *opii spagyrice præp. caryophyllor. ana* ʒiß. *serpilli, origani, crocior. ana* ʒj.

Misce & f. pulvis, quem inde vitro & superfunde Sp. v. simpl. & aceti viniani ℔iß. & f. Tinctura.

Vires, Usus, Dosis.

De hac Tinctura tantillum calidè in ore contineatur, loco illo, ubi sunt dolentes dentes; postea iterum exspuatur; & reiteretur, si opus est: efficacissime omnes dentium dolores, etiam acutissimos affluxus inhibendo, sedat atque placat. Immò mirabiliter extrahit humo-

humores illapsos: ab initio quidem videtur sæpius dolor augeri, sed paulò post mitigatur & desinit.

Tinctura Uterina.

℞. *Bac. Chamæactes, Sambuci ana ℥ iv. rad. bryoniæ ℥ j. herbæ majoranæ. ʒ j.*

Manifestissimam hystericam & Cephalicam vim habet: propterea omnes suffocationes & strangulationes uteri, etiam periculosissimas; nec non præcordiorum compressiones & dolores tollit. Dosis à Cochl. ß. ad Cochl. j. per se, vel in aq. singulari hysterica.

Tinctura Diaphoretica.

℞. *Spir. vini ex confectione Bezoartici solaris nost. residui flor. sambuci rectif. ana ℥ iv. tartari aliquoties rectif. ℥ ij. vitrioli opt. ℥ j. conf. alkermes. ʒ vj.*

Digere per aliquot dies, sæpius movendo, usque dum perfecte tingatur.

Vires, Usus, Dosis.

In peste, putredine, morbis Capitis, paralysi, rectificatione sanguinis, tremore Cordis, Cachexia, Hydrope, ictero, Asthmate, Pleuritide, Angina, puncturis laterum, Lue Venerea, Lepra, Vermibus, contracturis, mensibus retentis, febribus, &c. singulare est medicamentum: membra enim principalia confortando, superfluitates consumendo, noxia corrigendo & expellendo, omnes nervos, musculos & medullam vi sua diaphoretica penetrat; nec non omnia in pristinum naturalemque statum reducit. Dosis à Cochl. dimidio ad integrum in aq. Card. benedict. Sambuci, jaceæ, &c.

Tinctura Stiptica.

℞. *Vitell. ovorum ad duritiem coctorum num. xxi. Conf. rad. consolid. major. flor. papav. errat. ana ℥ iv. ras. coll. Piscium, nuc. moschatæ, gum. arabici ana ℥ ij. Cap. papaver. cum seminib. flor. urticæ mortuæ rubr. succ. acaciæ ana ℥ j.*

M. & infund. per 24. horas in vini rubr. stiptici ℔. vi. postea adde Aq. hypnotic. nostr. ℥ x. M. & in B. M. destillentur.

℞. *Liquoris stillat. ℔ iv. sanguini. dracon. spir. vitrioli parum irrorati q. s.*

M. donec perfectè tingatur; deinde filtra, & tinctura rubicundissima syr. è succo flor. papaver. errat. priùs edulcorata ad usum servetur.

Vires, Usus, Dosis.

In omnibus alvi fluoribus, nempe Dysenteriâ, Diarrhæâ, Lienteriâ, Tenesmo &c. valdè utilis, & magnæ efficaciæ est. Dos. ad ℥ iv.

TIPHA, vid. *Typha.*

TITHYMALUS.

Tithymalus & *Tithymallus* cum duplici ll à τίθος mamma & μάλος tener dictus putatur, quod tenerum lac non secus ac mamma quædam effundat. Lobelius Adv. autor est hanc vocem scribendam esse per diphthongum Tithoimalus, quod mammam sive papillam uberis exitiosam virosamve non inepte interpretatur. Nam μάλ☉ vocem exitiosam significare Eusthathius docet. Hujus una species Characias dicitur, id est, vallaris, sic dicta quia vallis septisque muniendis apta sit, aut quod plerunque his in locis proveniat.

Notæ Tithymali *characteristicæ* sunt vasculum seminale tricoccum in summo stylo, & succus lacteus, acer in plerisque speciebus, in una alterave insipidus.

Pityusa, Apios, peplus, peplis, lathyris, chamælyce, esula, cataputia nomina sunt variis Tithymali speciebus imposita.

Pityusa dicitur quasi πιτύδσα, quod folia piceæ similia ferat.

Apios à radice pyriformi.

Peplus & Peplis à Peplo sive flammeolo, quod ramulorum ambitu & quasi rotundo amictu velum efformet, ac tellurem operiat, Lob. & alibi, quia fruticat uberiore undequaque ramulorum comosa concinnaque sobole, in pepli speciem collecta.

Lathyris quod folia duo, quæ caulis partem summam amplectuntur cavitatem satis magnam ostendunt. Etenim inter duo folia quæ umbellam ambiunt semen quasi inter duas janua seu bivalvi continetur. J. Bod. à Stapel.

Cataputia, quod semen in pilulis quibusdam sive catapotiis ferat; vel (quod magis arridet,) quod semen in catapotiis sumptum purget. Stapel.

Chamelyce à lacteo fici succo & humiditate nomen accepit. Idem.

Esulæ non invenio etymon probabile, nam quod J. Bodæus adfert non placet.

Vires. Omnia Tithymalorum genera adurendi vim obtinent (inquit Tragus) imprimis vero lacteus eorum succus, quare raro citra noxam sumi possunt. Dodonęus Tithymalorum omnium succum inferna purgandi validam vim habere scribit, bilem, pituitam & aquosos humores ducere, etiam in exigua quantitate sumptum, sed ventriculum vehementer conturbare, & interna viscera inflammare; eamque ob causam ab ejus usu doctos ac prudentes medicos abstinere,

Esula pituitam validissime, præcipue per inferiora, purgat, unde & rusticorum Rhabarbarum audit. Est autem acris, ignea & erodens, adeò ut impudentium mendicorum fraudi inserviat, qui ejus succo cutem sibimet exulcerant scabritiei specie. *Schrod.*

C. Hofmannus se nunquam consuluisse ait, sed fuisse tantum spectatorem audaciæ vulgaris quæ tota cochlearia admetitur. Si quis tamen (inquit) uti velit. Esula præparata offic. utatur, quæ per viginti quatuor horas steterit in infusione acerrimi aceti, iterumque exsiccata. Hujus dosis est à ℈ ij. ad ʒ j. & sine noxa purgat. Casp. Dornavius ita corrigit. ℞. Esulæ præp. ℥ iv. macis, galangæ an. ʒ ij. spodii præp. ʒ j. Trag. Bdellii ana ʒ iij. fiat pulvis cujus dos. an. ʒ ß. ad j. *Raius.*

TOPAZIUS, vid. sub titulo *Lapis.*

TORMENTILLA.

Tormentilla, ἑπτάφυλλον, quod radicis pulvis cum aluminis & pyrethri momento cavis dentium inditum eorundem tormentum sive cruciatum sedet. Lob. alii à dysentericis torminibus sanandis à recentioribus ita nominatam censent.

A Pentaphyllo distinguitur, foliis septenis in eodem pediculo quod & Pentaphyllis nonnullis commune est, sed præcipue flore tetrapetalo, quod huic proprium.

Vires. Tormentilla, cum pentaphylli revera species sit flore tetrapetalo, easdem cum eo vires obtinet.

Siccat & potenter astringit; hinc in fluxionibus quibuscunque alvi, uteri, &c. non aliud remedium usitatius quam Tormentillæ radix, quomodocunque exhibita; præterea diaphoretica & alexipharmaca unde & omnibus medicamentis quæ adversus venena, pestem, variolas & morbillos aliosve morbos malignos componuntur adhibenda præsertim. Si cum fluxu alvi conjuncti sint. Tandem vulneraris potionibus, unguentis & emplastris adjungi solet, nam vetera & putrida ulcera & abscessus sanat.

In insulis Ferroensibus Tormentilla utuntur, defectu corticum in pellibus animalium præparandis. Tho. Bartholin. Act. Med. An. 1671. obs. 49. D. Tancred. Robinson.

Ad Diarrhæam commendat Etmullerus extractum Tormentillæ, præmissæ si opus est Rhabarbaro una alterâve vice: hinc exhibitum ana ʒß. ad ʒj. quod remedium præcellit omnibus aliis medicamentis in dysenteria epidemica. D. Hulse ex Etmulleri prax. cap. de diarrhæa, *Raius.*

Toxicum, vid. *Venenum.*

TRACHELIUM.

Trachelium est planta de campanularum genere, sic dicta, quòd morbis colli medeatur, unde etiam Cervicaria, & Uvularia vocata est: Quamvis alii Trachelium ab asperitate denominatum credant, τραχύτης enim apud Græcos asperitatem significat: Trachelium autem Campanula hirsuta etiam vocatur, nec est quo ulterius in hâc plantâ describendâ immoremur.

TRAGACANTHA.

Tragacantha, id est, hirci spina folia habet pinnata, viciæ in modum, costæ mediâ cui pinnulæ annexæ sunt in longam, rigidam, acutam spinam procurrente; siliquas geminatas, duplici alveolo duplicem seminum seriem continentes.

Est & Tragacantha gummi è vulnere radicis incisæ emanans: quale autem ad nos adfertur (inquit J. Bauhinus) est glutinosum, candidum aut flavum, aut ex ruffo pallescens, contortum in erucarum vermiculorumve formam tanquam violentiore pressu per densius colum transmissum, sapore subdulci & ferè fatuo aquam cui infunditur in lentam sequacemq; mucaginem conversus.

Usus. Vim habet, auctore Dioscoride, meatus obstruendi & acrimoniam obtundendi. Usus ejus ad medicamenta ocularia, & ad tusses & arteriæ asperitates, & vocem retusam, & destillationes in eclegmate cum melle. Subdita etiam linguæ liquescente succo devoratur. Sed & macerata in passo drachmæ pondere bibitur ad renum dolorem & vesicæ rosionem, admixto cornu cervino usto ac loto, aut modico alumine scisso. Extrinsecus (inquit Schroderus) ad dysenteriam valet (in clysteribus) ad rubedinem & acres destillationes oculorum, (soluta in aqua rosacea vel lacte) ad palpebrarum scabritiem.

Aqua calida solvitur, mucilaginemque exhibet, aliis medicamentorum formulis, e. gr. trochiscis formandis convenientem. *Raius.*

Tragea, vid. *Pulvis.*

Tragemata, vid. *Confectio.*

Tragopogon, vid. *Barbula Hirci.*

TRAGORIGANUM.

Tragoriganum Latine hircinum origanum sonat; sic dictum non quod hircum oleat, sed quod gratum sit hircis pabulum, ut onitis asinis; Nicandri Scholiastes ad hunc versum, τραγοριγανόν ἐστιν ὄρειον ὅπερ ἐσθίοντες οἱ τράγοι γίνονται καλωφερεῖς i. e. in venerem proclives seu præcipites.

Non videtur differre genere à Thymo vulgari.

Vires. Tragoriganum herba est calida & acris, & ad eadem utilis ad quæ Thymus, satureia, hyssopus, nimirum ad pulmonis affectus, tussim, &c. ad menses & urinas remorantes, ad cruditatem ventriculi & ructus acidos &c. *Raius.*

Tragoselinum, vid. sub titulo *Pimpinella*, item *Saxifragia.*

Tragus; De ejus præparatione vid. sub titulo *Triticum.*

Transmutatio metallorum, vid. sub titulo *Chrysopœia.*

TRAGI.

Cyperi quædam species est. Cyperus rotundus, esculentus, angustifolius *Casp. Bauh. Tournefortio & Raio* dictus, cujus radix pectoralis est resolutiva, emolliens, antidysenterica; imo in urinæ ardoribus est pro seminis generatione confert, si comedatur, aut in decocto assumatur.

Traumatica, vid. *Vulneraria.*

TRIBULUS.

Nomina. Tribulus terrestris *J.B. Ger. Park.* terrest. Ciceris foliæ, fructu aculeato.

Radicem prolixam, albam, simplicem, paucis fibris capillatam, coliculos emittit plures, humi stratos, teretes, hirsutos, geniculatos, rubentes, palmares aut etiam dodrantales, ramis multis divisos. Folia pinnata lenticulæ aut ciceris, ad singulos geniculos singula, alternatim posita, in summitatibus tamen ramulorum bina ex adverso, papaveris erratici in modum pilosa. Flores pediculis satis longis, & foliorum sinubus ortis insidentes, lutei, pentapetali. Succedunt muricata capitula, spinis majusculis hærentia, ad spinachiæ accedentia (inquit J. Bauhinus) nobis capitula ex quinque velut triangulis conflata videbantur, quorum omnium cuspides in centro concurrunt, reliqui anguli in longam & acutam spinam exeunt; sunt & aliæ spinulæ breviores quæ pediculum amplectuntur.

Sub Maii finem exit, Julioque & Agusto cum flore & semine in calidioribus regionibus, Italia & Gallia Narbonensi, passim conspicitur.

TRIBULUS AQUATICUS.

Tribulus dicitur ἀπὸ τὸ τρεῖς βάλλειν, quòd fructu suo tria vulnuscula infligat, vel quòd cuspidatum trifariam feriat. Bod. à Stapel.

Nomina. Tribulus aquaticus *J. B. C. B. Ger.* aquaticus major *Park.*

J. B. Ex uno capite ῥομβοειδῆ folia multa, sescuncıantia, duobus quadrantibus superioribus serrata, supra glabra; subtus rugosa, populneis quodammodo similia, pediculo palmari & sesquipalmari, fungoso & paulo intra insertionem tuberoso hærentia. Flores parvos albos sequuntur muricati fructus, spinulis armati, nigricantes, castaneis pares, pulpâ nucleove non dissimiles, candido, eduli, gustu haud ingrato, qui, autore Dod. & recens mandi, & arefactus, molâque contritus in panem cogi posse fertur. Radices longissimæ ex intervallis, veluti ad genicula staminum utrinque Cæsariem premunt, partim in aqua natantes, partim limo hærentes.

Nascitur variis in locis, ac fere stagnantibus fluviorum partibus, lutosis lacubus, & urbium fossis, quibus limosus sit fundus. Inter Montbelgardum & Basileam observavit Joh. Bauhinus, ubi floret mense Junio. Matthiolus in plerisque Italiæ fluminibus & lacubus provenire ait, præsertim in agro Mantuano & Ferrariensi: neque solum in dulcibus aquis gigni, sed etiam in mari, quod non credimus.

Nos fructus Venetiis venales vidimus.

Pleniorem hujus plantæ descriptionem videsis apud Jo. Bod. à Stapel. Comment. in Theophr. hist. lib. 4 cap. 11. *Raius.*

Tricomanes, vid. *Adianthum.*

TRIFOLIUM.

Legumina trifoliata sunt vel trifolia proprie dicta, quæ terna duntaxat habent folia in extremo pediculo; vel minus proprie sic dicta, quæ præter folia terna in extremo pediculo bina insuper habent ad ejus à caule

exor-

exortum seu basin, quæ Loti appellantur & quodammodo pentaphylla sunt.

Trifolia proprie dicta sunt vel floribus in capitula aut spicas congestis, vel eisdem magis sparsis & rarius sitis.

Quæ floribus sunt in capitula aut spicas congestis, sunt vel 1. seminibus & siliquis in calycibus plerunque occultatis, floribus erectis capitulis aut spicis summos in plerisque caules terminantibus, seu spicæ, lanugine nulla aut rariore oblitæ sunt, calycibus florum vel strigosioribus & striatis nec à delapso aut marcescente, flore in vesicas intu nescentibus ut in trifolio pratensi, montano, &c. vel in vesicas tandem intumescentibus, ut in trifolio fragifero, &c. sive spicæ molles sunt & villosæ mollitie sua pedem leporinum referentes, ut in lagopo. 2. Seminibus & siliquis visui expositis & extra calyces apparentibus, floribus pendulis, capitulis aut spicis è foliorum alis egressis, siliquis seu folliculis scabris aut rugosis, in meliloto.

Quæ floribus sunt magis sparsis & rarius sitis sunt vel siliquis rectioribus, seu productioribus in fænugræco, seu brevioribus in Anonide vel iisdem intortis & cochleatis in Medica.

TRIFOLIUM ASPHALTION.

Frutex hic ad cubiti altitudinem in America Septentrionali attollitur; virgam habet tenuem junceam, atropurpuream, quæ statim ab infima parte περιφυάδας, hoc est, ramulares propagines emittit; summitate in plures diducitur, à quibus folia Loto arbori similia prodeunt, acutiora tamen & angustiora, qualia ὀξύφυλλα Dioscorides nominare consuevit, leviter etiam hirsuta sunt, ac velut oleosa pinguedine obsita, ex uno longiori pediculo nascuntur. Hæc defracta aut ex attritu non olent, verum cum levius attrectantur, oleosus hic humor digitis apprimitur, molestus gravitate odoris, qui quidem odor in novella planta Rutæ est, in adultiore hirci aut bituminis. Cujusque rami extremum flos occupat purpureus, ut scrophularia tribus exertis foliolis constans, & uno semper intus reflexo, quod postremum superant tenuia filamenta tria, albo apice donata. Floris foliola intus alba sunt, licet à tergo sint purpureo. Flori succedunt siliquæ digitum longæ, æquè quam folia hirsutæ, oleosæ, virides; extremo purpureæ, in quibus alveolis discreta conduntur semina, lata, oblonga ut Cytysi, medio sinu excavata, ut faba purgatrix, aut renes animantium, quo fit ut intortum veluti corniculum efforment. Radix longa, fibrosa, insigni fervore prædita est, ac fere pari acrimonia linguam mordicat quâ Anemone.

Annua est, & non nisi satu perennat.

TRIFOLIUM ACETOSUM.

Ab acido sapore voce diminutiva Acetosella dicitur: Oxys Plinii creditur Calabris Juliola dicitur, ridicule Barbari corrupere in Lujula & Alleluya. Scal. in Theophrast. de caulis plant.

Notas insignes habet quibus ab omnibus aliis plantarum generibus facile distinguitur, nimirum folia in eodem pediculo terna, florem pentapedaloidem, saporem acidum, vasculum seminale pentagonum, quod per maturitatem levi tactu dissiliens cum impetu semina ejaculatur.

Nomina. Trifolium acetosum vulgare *Park. C. B.* Oxys alba *Ger.* Oxys sive Trifolium acidum flore albo & purpurascente *J. B.* Acetosella & Lujula sive Alleluia offic.

J. B. Ex crassiuscula, squamata, alba, vel ex albo rubente radicula longæ & crebræ pendent fibræ albicantes, indidemque emergunt pediculi infirmi, tenues, rotundi, palmares & longiores, terna gerentes folia satis magna, latiora quam longiora, cordata, hirsuta, ex viridi flaventia, sæpe reflexa, ut capitum ad pulticulum coitus turbinatam reddat formam, sapore acido. Inter hæc alii surgunt pediculi, florem singuli sustinentes unicum, magnum, albicantem, striatum, tenerum (quinque petalis ad ipsos tamen ungues junctis compositum, unguibus (præsertim interius) flavicantibus folliculus pentagonus, quo attacto semen exilit ruffum nucleo Persici simile, striatum.

Opacis plurimum provenit locis, in sylvis & ad sepes.

Vires. Ut sapore ita & viribus cum Acetosa convenit, ideoque æstum febrilem mitigat, sitim sedat, & ventriculi ardores, jecur refrigerat & cor roborat, quoquo modo sumpta. Fit enim ex ea syrupus, conserva, aqua destillata ad hos usus. Extrinsecus adhibetur aqua destillata ad collutiones oris, ad erysipelata, ad ulcera sordida mundanda, &c. observasse autem sese scribit Fuchsius, atque adeo multorum experientia compertum, quòd ejus herbæ copiosi flores crebras illius anni pluvias & aquarum inundationes certo portendunt: pauci contra siccitatem.

TRIFOLIUM FIBRINUM.

Nomina. Trifolium palustre *J. B. C. B.* paludosum *Ger. Park.* Trifolium fibrinum Tabernamont. & Germanorum.

J. B. Geniculata radix longa, alba, prorsum incedit, fibris subinde demissis firmata; pediculi inferius latiores vaginæ instar, dodrantales, tria habent annexa folia, magna, fabaceis forma & magnitudine respondentia, lævia; inter hæc caulis surgit cubitalis, levis, gracilis, virens, Thyrsum gerens florum, ex albo purpurascentium, speciosorum; qui antequam aperiuntur exterius rubent, reclusi in quinque segmenta acuta expanduntur (sunt enim Monopetali) superficie interna tenuissimis & candidis filamentis crispis, velut lanugine seu pube quadam obductâ; è singulis floribus exeunt stamina quinque alba cum apicibus flavis; in medio stylus brevior & viridior. Succedunt capitula seu vascula subrotunda, in quibus semen Helianthemo simile ex fusco flavescens.

In palustribus & aquosis frequentissimum occurrit: extra aquas non diu durat. Maio & Junio floret.

Vires. In morbo articulari debellando vires insignes exserit hæc planta nulli hactenus Botanicorum proditas, sed Thorunii Prussiæ in nonnullis ægris feliciter expertas. Folia herbæ in cerevisia decoquunt & bis aut ter de die cùm dolores sentiunt, decoctum bibunt, quamvis ingratissimi odoris & saporis sit. Qui autem eo utuntur levamen omnes percipiunt. Quin & matrona quædam folia in aqua decocta & calide parti affectæ applicata in Arthritide vaga admodum deprædicat. Gratior reddi poterit herba præparatione usitata in spiritum, extractum liquidum, & syrupum. Ephemer. German. Ann. 4. & 5. observ. 123.

D. Tankredus Robinson Trifolium paludosum in hydropicis affectibus commendat; seque sæpius observasse ait oves tabidas in paludes hac herba abundantes, compulsas, ejus esu sanitati restitutas, quin Germanicos nonnullos scriptores etiam laudare in scorbuto febribus intermittentibus & catarrhis.

Simon Paulus cum succum cochleariæ scorbuticis valde prodesse scripsisset vel cum sero lactis vel per se exhibitum, sed tamen Trifolium fibrinum, inquit, ei præferendum est.

P. Tilingius præparat varia medicamenta è Trifolio paludoso ut spiritus, salia, essentias, tincturas, olea, quæ in morbis chronicis egregie deprædicat, omnibusque aliis plantis hanc longe præfert. Ephem. German. Ann. 12. Obs. 74. recte observavit D. Tancredus Robinson herbam hanc Germanis aliisque gentibus Septentrionalibus nunc dierum unice charam & in

magno

magno pretio esse, & assiduo usu frequentari in omnibus fere morbis ut certissimam panaceam, ad quam etiam in deploratis affectibus velut ad sacram Anchoram confugiunt.

TRIFOLIUM INDIVISUM.

Nomina. Trifolium hepaticum flore simplici *C. B.* Trif. hep. sive trinitatis herba flore cæruleo *J. B.* hepatica nobilis sive Trifolia *Park.* hepaticum Trifolium *Ger.*

Radices crassiusculæ in plurima capita divisæ, fibris innumeris ex rubro nigricantibus varie intertextis capillatæ, adeò ut totæ fibris hisce occultentur, nec aliud esse videantur quam massæ seu congeries fibrarum glomeratarum & miris modis implexarum. E singulis autem radicis capitulis seu nodulis quotannis progerminant primo flores; deinde folia cum primum emergunt complicata & hirsuta, postquam extenduntur glabra, superne obscurius viridia, aversa parte pallidiora & interdum cyclamini modo purpurascentia, in tria segmenta non tamen ad pediculum usque divisa, per margines æqualia, pediculis sesqui palmaribus & longioribus insidentia. Caules ex eadem radice plures tenues, breviores quàm sint pediculi foliorum, nudi, singuli singulos flores sustinentes speciosos, sex & interdum septem aut octo foliis compositos, plerunque cæruleos, rarius carneos aut albos, staminibus cum suis apicibus intus plurimis. E calice trifolio à flore delapso superstite, semina aliquot nuda, acuta, ranunculorum modo in globulum congesta protegente.

Vires. Probatur maximè à recentioribus Medicis, (inquit Joh. Bauhinus) ad vulnera glutinanda tam foris illita, quam intus sumpta: item ad enterocelas, in quem usum pulverem dimidii cochlearis mensurâ ex vino austero propinant. Tota planta decoquitur in vino eodem ad columellæ fauciumque inflammationes: refrigerat enim siccat & roborat. Quare adversus intemperies calidas, & inflammationes hepatis & febrium calores perutilis. Rarius præscribitur à medicis nostratibus, & in illis qui eo usi sunt se nullum potuisse effectum observare scribit Parkinsonus. *Raius.*

TRITICUM.

Triticum inde dictum creditur quod ex spicis triturando facilè excutiatur, Græcis πυρὸς quasi σπυρὸς à σπορὸς semen. Pro qua etymologia facit, quòd Herodianus scribit, à Syracusanis τὰ πυρὰ dictos fuisse σπυρὰς quasi σπορὰς quibusdam πυρὸς dicitur ab acutie & pyramidali spicæ figura.

Est autem Triticum frumenti genus, grano majore in hoc genere oblongo, nudo, hoc est glumis non arcte adhærentibus, sed triturando facile abscedentibus tecto, turgido, lucido & flavescente, ab uno latere sulcato, farina candidiore & leviore, nutrimenti optimi.

Vires & Usus, E Tritici farina fermentata optimus conficitur panis. Verùm & Amylum ex ea fieri Plinius asserit. Pultes quoque infantibus commodissimæ ex ea in aqua aut lacte decocta fiunt, quæ & optime nutriunt, & in canina appetentia & veneris defectu commendantur. Eædem in faucium & pectoris affectibus, renum & vesicæ exulceratione, fluxionibus alvi, præsertim dysenteria, perutiles sunt, vel è jusculis cum butyro confectæ; crudi Tritici esu alvus inflatur; nec facile conficitur. Galenus Tritici elixati in cibis usum damnat; verum nos ab ejus butyro conditi, & sacchara edulcorati, usu frequenti nullum damnum aut noxam sensimus.

Graneæ Triticeæ confectio apud Cratonem, (sic vocat ptisanam Triticeam pultemve ex ea paratam) parum differt à præparatione pultis Triticeæ apud nos in Anglia usitatæ frumenti dictæ. Selibram Tritici puri in mortarium purum indat, lavet bene, corticemque detrahat bene, eluatque bene, postea in ollam indat & aquam puram, coquatque, ubi coctum erit, lac addat paulatim usque adeo donec cremor crassus erit factus.

Extrinsecus ad visum & debilem & obscurum & ad maculas tollendas collyrium quod Triticum ingreditur vide apud C. Bauhinum in Theat. ad maculas tollendas succus è Tritico expressus valet. Faciem erugat farina Tritici, si cum aqua fabarum calida solvatur.

Ad lichenas recentes in mento aut alia faciei parte Crispi apud Galenum è Tritico medicamentum.

Tritici grana multa in incudem imponito, deinde laminam (æris aut ferri perinde enim est) igne calefactum Tritico superponito, & resolutum ab eo liquorem calidum adhuc afferto ac super lichenas linito. Hoc solo multos curatos scimus, nec solum ad lichenas faciei, sed experientiâ nostrâ ad omne genus herpetas & impetigines valet. Idem ad ulcerum sinus, pedum & manuum rimas à frigore, & cutem asperam lævigandam facit.

Farina cum oleo mixta & in forma cataplasmatis imposita, sed melius in aqua cocta, oleo addito, mammarum duritiem emollit. Eadem Apostemata hepatis, lienis, aliarumque partium maturat.

Nervorum contractionibus & mammis dependentibus ex aceto cocta & imposita prodest.

Triticum crudum commanducatum & impositum commorsis à cane rabido auxiliari dicitur. Idem oculorum Apostemata maturat.

Ad alvum irritandam, è farinæ partibus duabus & unâ salis cum albumine ovi pasta conficitur, in formam suppositorii reducitur, oleo vel butyro inungitur & ano inditur. Podagræ conferre dicitur pedes ad genua usque in Triticum mergere, quo levatus est inopinatò Sextus Pomponius referente Plinio, melius succedit curatio, si Triticum conquassatum in vase ad ignem calescat.

Ad omnes quorumcunque artuum dolores mitigandos valet cataplasma ex farinæ Triticeæ & Hordeaceæ, florum chamæmeli & rosarum, singulorum unciis duabus, in aqua decoctis dein olei chamæmelini & rosacei singulorum uncia una adultis, ac in modum cataplasmatis calide parti impositum.

Fermentum ex farina Triticea calefaciendi, extrahendi & maturandi vi præditum est, privatim callos in plantis pedum extenuat, & cum alia tubercula tum etiam furunculos ex sale maturat atque aperit.

Furfurum multiplex usus est. Inserviunt manibus purgandis saponisve vice, si aquæ in qua abluuntur immisceantur, quin & manus molles albasque reddunt.

Furfuribus purgandis inservit aqua in qua calefacta per diem & noctem infusa fuerint. Gargarisma ex decocto faucium asperitatem & dolorem lenit.

In aqua decocti & sacculo inditi omni humore expresso si calide applicentur, pleuriticorum punctiones mitigant, modo sacculus refrigeratus in eadem aqua calefactus & expressus sæpius applicentur.

Alia præterea multa juvamenta præstant quæ si placet apud C. Bauhinum vide:

DE PANE.

Panis multiplex Etymon adfertur. Vel enim deducitur à Panus, J.C. πηνίον sive fili glomus ad cujus similitudinem panes fingi solent. Varro. vel dicitur Panis quasi pasci-

pasciuis à pascendo, vel est Panis à Deo Pane, quòd Pan primus conspersas fruges coxisse perhibetur. Cassiodor. vel ab adjectivo πᾶν, quasi, τὰ ζῶα πάντα ἐφίεται. Panis dictus quòd cum omni cibo apponatur, vel quod omne animal eum appetat Isidor. vel quòd instar omnis cibi sit.

Sed omnium (inquit Vossius in Etymolog.) horumce sententias diluit Athenæus, ex quo discere est Romanis Panem vocari quod Dores dicunt πανὸν. vel ἀμείνως Panem à πάομαι deducere licebit.

Panis definiente C. Bauhino est cibus ex frumentaceis molitis, aqua maceratis, pinsitis ac coctis apparatus.

Quatuor Panis genera apud antiquos à tritico fiebant;

1. Siligineus panis, σιλιγνίτης, ex filigine, id est, flore farinæ, sive purissima parte, ab omnibus furfuribus exactissime repurgata.

Tener & niveus mollique Siligine factus, Juvenal.

Similagineus, σεμιδαλίτης, ex simila seu similagine, id est, farinæ parte tenui quidem, sed siligine impuriore, ut pote ex quo non omnes excussi furfures, sed crassiores tantum.

3. Confusaneus, αὐτόπυρος & συγκόμιστος ex farina omnes frumenti partes in se continente, cui nihil vel floris, vel furfurum decessit.

4. Cibarius, gregarius, sordidus ἀγελαῖος, ῥυπαρὸς è furfuracea farina coactus, ex quo mollissima purissimaque farina excussa est. Nonnulli his addunt quintum genus, quod furfuraceum vocant, πιτυρίαν seu πιτύριτην Athenæo, qui Canicaceus Panis dicebatur, quod in canum fere gratia confici solebat, & hic ex Tritici extis constat quæ Latini furfures, canicas & apludas vocant.

Fiebat & olim (Marcello fides) e Polline frumenti tenuissimo, ad molæ parietem adhærescente, indeque multis cum sordibus deterso.

Optimus ac saluberrimus Panis est qui concoctu facillimus. Talis autem est, monente Galeno, qui plurimum est fermentatus, & pulcherrime subactus, quique in clibano igne moderato fuerit assatus.

In summa (inquit C. Bauhinus) Panis optima commendatio constat Tritici bonitate, justaque ejus molitura ac pistura, cribri tenuitate, mistione plurima, fermenti, salisque modico; dein apparatu subactioneque exacta, & proba coctura, de quibus copiose disserere nostri non est instituti.

Notandum tamen in Anglia spumam cerevisiæ concretam usitatissimum fermentum esse, nec nostrates alio fere uti, nisi in hujus inopia. Hoc autem fermenti genus (teste Plinio) apud Septentrionales olim in usu fuit; Galliæ & Hispaniæ frumento in potum resoluto, quibus diximus generibus, spumâ ita concreta pro fermento utuntur. Qua de causa levior illis quam cæteris Panis est Plin. Hist. lib. 18. cap. 7. est ergo, Plinii testimonio, laudatissimum hoc fermenti genus.

Certum est furfur vires abstersorias obtinere, quibus intestina, si intus sumatur, ad dejectionem stimulantur. Hinc panis qui fit ex farina cui furfures omnes excussi non sunt, modo probe fermentatus sit salubrior nobis videtur, sapidiorque etiam quam qui ex mero flore seu ex filigine. Extrinsecus mica panis ad eadem fere utilis est ad quæ farina triticea. Galenus scribit cataplasma ex pane factum magis digerere quàm quod ex tritico fit, eò quòd panis salem & fermentum adjuncta habeat, cujus sententia rationi consentanea videtur & experientia etiam eam confirmat.

Chondrus & Alica quid sint diximus in explicatione terminorum quantum sufficere videtur: cum enim jam in desuetudinem abierint, non est cur de eorum præparatione aut usibus in Cibo & medicina admodum soliciti simus, qui pleniorem eorum explicationem desiderat C. Bauhini Theatrum & Joh. Bauhini historiam petat.

Amylum etiam quid sit ibidem dictum est: cujus Vires & usus vide apud Bauhinum utrumque.

Far duplex est, naturale & factitium: naturale est certum quoddam frumenti genus: factitium Plinius pro Farris farina, sive pulte, sive grano decorticato sumpsisse videtur, cùm ex Verii sententia scribit populum Romanum farre tantum è frumento trecentis annis usum fuisse. Far ex Ætio ostenditur esse quodvis frumenti genus, decorticatum & ab utriculis repurgatum, ac deinde in partes aliquot contractum & siccatum.

Athera, puls & gluten consistentia tantum differunt, Athera enim pulticula liquida est, infantibus conveniens quæ ex farina tenuiore cerevisia tenui aliove liquore coquitur.

Athera crassius & solidius est gluten Græcis κόλλα, ex similagine & farina Tritici, quo chartæ glutinantur; quod propter eam quam habet glutinandi vim sanguinis excreationibus prodest.

In utriusque medio πόλτος sive puls est, solidior quidem ac spissior Atherâ, liquidior vero glutine, proinde minus glutine, plus autem quàm Athera viscera obstruens. Atheræ aut potius pultis genus est, Edulium quod Galenus ex multa Tritici farina lacti permixta fieri scribit, quo hac ætate universa inferior Germania frequentissime utitur. (Pultem puto intelligit quam nos *pastu pudending* vocamus) cibus boni succi & multi alimenti, sed eos qui eo assidue utuntur offendens. Nam in hepate obstructiones parit, & calculos in renibus gignit, autore Galeno. J. B.

Tragus est res factitia. Fiebat autem ex diversis frumentorum generibus, ut ex Dioscoridis, Galeni, Plinii locis ubi de eo agunt inter se collatis patet. A Chondro & Alica præparatione potissimum differt. Chondrum siquidem gypsum & arena perficiunt: Halicam creta emundat, Tragus sola aqua maceratus excorticatur.

TRITICUM INDICUM.

Hæc planta insignibus notis ab aliis omnibus frumentaceis, differt est enim paniculata simul & spicata: Panicula scilicet cassa, acerosa summo culmo insidet, spicæ crassæ tres quatuorve è foliorum sinubus exeunt.

Nomina. Triticum Indicum *J. B.* frumentum Indicum Mays dictum *C. B.* Item frumentum Indicum Mays dictum alterum ejusdem, milium Indicum maximum Mays dictum seu frumentum Indicum *Park.* frumentum Turcicum & Indicum *Ger.*

C. Bauhinus. Radicibus nititur numerosis, duris, fibrosis, sed minime crassis, & albis: quibus ab imo caulis geniculo fulcra quædam in terram demittuntur, quibus Culmi à vento agitati sustineantur, qui Arundinei septem vel octo pedes alti, rotundi, pollicem crassi, rigidi, multis geniculis articulati, inferna parte purpurascentes, qui paulatim extenuantur, solidi densâ & alba medullâ, instar Arundinis saccharinæ, farcti, qui dum adhuc virides & succulenti sunt, dulcedine sunt sacchari. Foliis & Arundineis, cubito plerunque longioribus, tres aut quatuor uncias latis, venosis, marginibus aliquantum asperis: paniculis summo caule dodrantalibus gracilibus, raris, Jubæ modo multiplicibus aliquando in 15. 20. & etiam 30. spicas procumbentes divisis, aristis carentibus, & flori tantum emittendo natis. Etenim flores summo culmo nutant, non fœturæ estinati

destinati, non umbræ, sed ornatu spectatores oblectantes, naturæque luxum ostentantes, quod raro in aliis conspicitur: nam cum deflouerint exarescunt, & nullum semen producunt; floret autem secalis instar, flore nunc candidi, nunc lutei, nunc purpurei coloris, prout videlicet fructus sive frugiferæ spicæ coloratæ erunt. Et quod singulare huic plantæ videtur esse, quòd alia parte florem, aliâ fructum ferat, & non reliquarum frugum more in panicula semen fructumve proferat, sed à latere ex culmorum geniculis, medio foliorum & geniculorum sinu spicæ aristis carentes, longæ, crassæ, rotundæ, cylindracea effigie, fructum ferentes, & ab uno culmo tres quatuorve alterno ordine exeunt, at à singulis nodis singulæ, quæ multis foliaceis, tunicis vaginæ instar obvolvuntur, in summo tam arcte convolutæ ut ne aquam quidem transmittant, quæ spica, corrumpere possit: & spicæ cum ad justam magnitudinem pervenerint piceæ arboris conos tum longitudine tum crassitudine æquant, & è vaginularum verticibus filamenta capillacea eodem cum granis colore dependent, quo ab avium & vermium injuriis tutæ esse possint. Vaginis cum exaruerint denudatis grana apparent Pisi magnitudine, omnino nuda, nulloque folliculo inclusa lævia, subrotunda, & quæ mediastino fuliginoso undique hærent; propter compressionem angulosa, frequentia, quæ sæpe in uno racemo apud Indos 700. (apud quos sæpe in uno grano 300. modia colliguntur) coacervata, at arctissime juncta, ac in octo, aut decem, rarius duodecim ordines, in longitudinem rectis lineis digesta: quæ ratione coloris variant, modo candida, interdum lutea, modo purpurea; nonnunquam fusca aut rubra, medullâ tamen candidâ, & sapore cæteris frumentaceis dulciori ac suaviori.

Interdum Paniculæ, Camerario monente, etiam grana adnascuntur, ubi nondum plene sese explicavit, potissimum circa imam partem, quæ tunicis vestitur, quasi fæcunditas nuditate evanescens pereat, eademque à tempestatum injuriis operimentis integra conservetur.

Quod paniculas floriferas infæcundas à semine seu fructu remotas gerit non huic frumento proprium est, sed & lachrymæ Jobi dictæ commune.

Quòd vero paniculæ hæ omnino ad generationem inutiles sint, & ad spectaculum seu luxus naturæ ostentationem duntaxat comparatæ, Bauhino non assentior: verisimile enim est apices floridos spermatis masculini vicem præstare & semen fæcundum reddere, ut in parte generali docuimus.

Frustra Gerardus nostras, Tabernamontanum secutus, pro granorum colore species multiplicat, cum ex eodem semine pleræque hæ varietates haberi possint.

Frumentum hoc Indiæ Occidentalis indigenam esse (in cujus omnibus fere regionibus reperitur) indeque in Africam, Asiam, & Europam delatum, Matthiolo consentimus. Quicquid contradicendi studio repugnant adversariorum autores: milium autem Indicum Plinii, quod Neronis principatu in Italiam fuit convectum Melicam seu sorgum esse minime dubitamus.

Seritur Martio, in singulas scrobes, inter se passum unum distantes, quaternis quinisve granis conjectis, nascitur paucis diebus, & quarto in India mense demetitur. Apud Germanos seri in agris observavimus: ubi terram probe stercoratam, pinguem & humidam expetit. Frigoris & pruinarum impatiens est. Tempus serendi pro regionis qualitate & temperamento variat; alibi serius, alibi citius serendum, alibi etiam breviori temporis spatio semen perficit & ad maturitatem perducit, alibi longius requirit. Est genus trimestre, est quod duobus tantum mensibus & seritur & metitur. Quinetiam aliud est quod 40. tantum diebus à satione maturescit; si autoribus fides, Quòd in altitudinem excrescat, & plures spicas producat, vel loci fertilitati, vel cœli temperiei debetur.

Vires & Usus, Quidnam hoc frumentum in Medicina possit nondum satis constat (inquit Joh. Bauhinus) quia autem dulcedinem & lentorem quendam grana præ se ferunt, haud dubie idem cum Tritico habebit temperamentum, ac proinde easdem etiam facultates obtineat necesse est. Grana itaque teruntur in candidissimam farinam, quæ in panificia subinde cogitur. Panis tamen ille lentoris quiddam & obstruentis naturæ habet. Hinc est, quòd in Asia & Turcia illius nullum in cibo usum esse, nisi cum annonæ premit inopia, dicunt. Panis ex eo paratus (autore Dodonæo) mediocriter quidem candidus est, furfuribus concinnatus sed durus ac siccus, veluti biscoctus, nihilque lentoris habens; concoctu eas ob causas difficilis, corporique nullum aut omnino exiguum alimentum præbens tarde descendens ac alvum constringens, veluti ex milio aut panico factus.

Franciscus Hernandes frumentum hoc valde celebrat: temperatum est (inquit) aut ad caliditatem humiditatemque paulisper declive. Substantiâ mediocri, concoctu facile, præcipue his qui eo victu uti consuevere, non crassa, aut veluti quidam opinantur, obstruenti & viscosa, quod vel Indis ipsis, qui ex eo Pane in placentulas formato vivunt, nec tamen obstructi aut decolores conspiciuntur, periclitari licet: iisdem affirmantibus, nullam in ventriculo gravitatem sentire post epulas, imo post paucas horas rursus ac si nihil ingessissent esurire, & magna aviditate, si adsit copia repetere nutrimentum, nec vel de nomine solo ad avenenum usque Hispanorum lithiasin novisse; quin quod nullus est apud Mexicanos celebrior ægritudinum acutarum & commodior victus qui etiam ptisanæ præfertur, quod mille experimentis comprobatum confirmatumque est: celeriter utique (aiunt) coctum descendere, corpora quantum sat est nutrire, nullum inferre gravitatis sensum, mollire ventrem & pectus, calorem subtilem demulcere (præsertim si pulvis ejus ex aqua permittatur brumali tempore gelare) urinam evocare, viasque omnes extergere. Reliqua apud ipsum vide, ut & varios modos illius parandi tum sanis, tum morbo aliquo affectis.

C. Bauhinus nescio à quo edoctus, scribit Indos si nimium utantur hoc frumento in cibis, tumidos & scabiosos reddi. Imò (inquit) pueri Guineensium, qui hoc frumento sæpe Panis loco utuntur, videlicet granis è spicis excussis, iisque nonnihil tostis & præustis si paulo frequentius utuntur, à scabie se se vindicare non possunt, cum sanguinem nimis calidum & quasi adustum gignat.

Panis & vini ex hoc fermento conficiendi apud Indos modum vide in Histor. C. Bauh. lib. 1. sect. 4. cap. 31.

Farinæ usus est ad cataplasmata mollientia & suppurantia, nam suo lentore meatus obstruens apostematibus suppurandis peridonea est. Foliorum item recentium succus refrigerandi facultatem obtinet, & Erysipelatibus, si Panni intincti applicentur conducit.

TRITICUM INDICUM ALTERUM.

Nomina. Frumentum Indicum Mays dictum minus C. B. Indicum alterum sive minus Park.

Quod

Quod mediam præcedentis altitudinem vix attingat, cujusque spicæ frugiferæ non ad culmorum latera prodeunt, sed paniculis cùm defloruerint succedunt cætera similis, cùm invalido tibicine solius Tabernamontani fide & authoritate nitatur, nobis quidem dubium & suspectum est.

Pro Cultura & usu frumenti indici Mays dicti consulantur, Transact. philosoph. n. 142. pag. 106. 5. *Rajus.*

MODUS PRÆPARANDI TRITICI aliaque GRANA quo unus eorum MODIUS terræ commissus duplum omnino producat quàm quod alias naturaliter eadē GRANA producere soleant.

℞. Tritici mundi & recentis modium v. g. unum, bulliat igne lento in aq. s. q. horis tribus, illud interea subinde agitando, trajiciatur postea decoctum per linteum, illudque & ipsum triticum seorsim asserventur: Triticum scilicet corbi ligneæ impositum, furno eô tempore quô panis in id ad coquendum intruditur, committatur, atque ex ipso, sc. tritico probè tostô fiat pulvis unde sal secundum artem eliciatur, quòd in decoctum tritici projiciatur ac dissolvatur. rum ℞. Decoctum sale tritici sic imprægnatum & aquę è fimeto stillantis ãã. stercoris ovilli, vel caprini modii quartarium, salis nitri puri, ℥iv. reponantur omnia in vase idoneo super igne lentissimo per horæ quadrantem, materias interim spatulâ continuò commovendo ut exquisitè misceantur ac dissolvantur: quô peractô compositio ab igne removeatur, & in vasis ligneis, aut aliis aptis asservetur. Hæc autē cōpositio continet verum nitri spiritum cujus efficaciâ triticum etiam terris sterilioribus ac modicè & sine stercoratione cultis commissum abunde vegetat. Quando autem triticum serere volueris, necessarium erit ut per horas 24. in prædictâ compositione maceretur, sicq; maceratum post effusam per inclinationem aquam (quæ pro novâ infusione peragenda reservari debet) retrahatur, posteaq; corbibus super charta impositum in umbrâ siccetur; Sic enim ad sationem præparatum erit. Eô autem tempore quô illud serere volueris, ipsi commiscendum erit, terræ levioris, vel etiam arenæ duplum, quò scilicet clare admodum conseratur, nam in agro quatuor aut saltem trium modiorū capaci, unus tantùm conserendus est. Nullatenus autem stercorandæ sunt terræ quibus triticum sic præparatum immittitur, quia illud jam in se fimum, seu nitrum essentiale continet, unde quodlibet granum 15. 20. 25. 30. imò etiam 40. spicas longiores producit. Si verò ejus major quantitas quàm quæ pręscripta est in certô spatiô seratur, suffocatur semen, aut culmus postquā adolevit ac spicā suā agit in humū spargitur & prosternit. Debet autē seri statim ac siccū est.

Eâdem ratione pręparantur alia omnia grana, observando tantùm quòd decoctum primo locô pręscriptū ex eô ipso confici debet granô quod serere animus est. Sic præparatum granum contra omnes aëris injurias, pręterquam grādinem &c. tutum est. Non inutile prętereà fuerit si triticô macerato, eô scilicet quô è composit one educitur momento boli pulvisculus leviter inspergatur, quô desiccatio acceleretur.

TRITICUM SARRACENICUM, vid. *Fegopyrum.*

TROCHISCATIO & TROCHISCUS.

Requiruntur ad trochiscationem duo (1.) subjectum, quod in hanc formam aptari debet, trochi scilicet, seu orbiculi majoris aut minoris, vel oblongi, sive carnes, seu pulveres, aliaq; ut in officinis viperæ, squilla, agaricum, colocynthis, præparari assueverunt; priora pro theriacâ imprimis, posteriora pro usu polychresto purgante. (2.) Liquidum subiens & inviscans, ut coire particulæ & ex massâ forma debita cōcinnari queat. Adeoq; fundamentum hæret in cohæsione particularū, qualis laxior etiam in pulveribus præparatis vulgò obtinet, in aliis magis, in aliis minus compactâ, diverso pro usu. Hæc igitur inviscans vis vel domestica est jam, ut in agarico, item in terris, unde terræ sigillatæ nihil aliud sunt, quàm trochischi, prout afferri & prostare consueverunt. Est enim terrarum hæc nota, quod cum aquâ in lutum coëant. Par ratio est succi glycyrrhizæ trochiscati. Vel adscititia, quem in finem gummi tragacanthæ, Arabicum, imò & farinæ vel panis biscoctus in trochiscis de viperis & de squillâ adhibentur, quæ nempe in se habent lentorem.

Hinc enim trochiscatio fit (1.) *pulverisationis melioris extemporaneæ gratiâ*, quod de agarico valet, quatenus pulverisatum & per cribrum trajectum maceratur cum vini albi generosi sufficiente quantitate, in quo zingib. ʒii. fuerint infusæ.

(2.) *Ob adservationis & dispensationis commoditatem*, quod forma fit portatilis, & cohæreant magis partes, unitæ verò meliores etiam hoc loco sint quàm dispersæ, accedente inprimis, quod id comprobat, usu & consuetudine, quæ hanc syncrisin stabilivit.

(3.) *Ad præservationē à corruptione*, quod in trochiscis de viperis & aliis manifestum. Pulveres enim corruptibiles magis sunt, nec ferūt ętatē. Inviscatio verò defēdit à corruptore aëre, accedēte inprimis siccatione probâ.

(4.) *Ad correctionem*; lentor enim particulas salinas obtundit & inviscat ex parte, ut colocynthis hinc minus abradere vi illâ suâ acri intestina queat, quod etiam de agarico leviori sunt qui scribunt, porositate nimiâ ejusdem hoc pacto retusâ.

(5.) *Ad deglutitionem*, seu assumtionem meliorem. Forma trochiscorum masticabilis est, unde præbia divisa quasi jam exhibet, qui usus cum compositis est communis. *Wedelius.*

Materia Trochiscorum sunt omnis generis Medicamenta, quæ pulverisata, liquore conveniente, (viscoso,) suscipi, compilari ac impastari queunt.

Parantur autem in Officinis Trochisci, partim ut pulveres viscoso aliquore compacti ab injuria aëris eò melius asserventur, exigenteque necessitate, adhiberi queant, partim quoque, ut per se applicentur, e. gr. Trochisci bechici sublinguales, prophylactici, trochisci pro fumo, & simil.

Modus fiendi.

℞. *Medicamenta subtiliter pulverisata, redige in massam cum liquore conveniente mucilaginoso, e. g. cum mucilagine aliquâ (Tragac.) cum succo, syrupo, & simil.*

Ex massa impastata formantur trochisci, seu parvi pastilli, (quibus character pro libitū imprimitur,) vel fiunt inde bacilli oblongi.

Trochisci usitatiores alterantes.

Trochisci.

de Absinthio, Mesuæ, *August.*
de Agno casto, Rhasis, *Aug.*
Alexiterij s. contra pestem, 1.
Aliptæ moschatæ, cum ambra ac moscho, A.
Aliptæ moschatæ, sine ambra & moscho.
de Alkekengi, cum opio, A. sine opio,
de Aniso, Mesuæ, A.
Bechici albi, cum moscho; A. sine moscho. nigri, rubri, sive è bolo.
de Benzoin.
de Berberibus.
de Camphora, Mesuæ.
N. *Renodæus alios è Myrepso substituit.*
de Capparibus, Mesuæ.
de Carabe, s. succino, Mesuæ.
de Corallio, Nicol.
Diacorall. Gal.
Cypheos Damocratis.
de Eupatorio, Mesuæ
pro fumo vulgares, 2.

optimi, s. cum moscho, 3.
de Gallia moschata
Gordonii
Hedychroi
de Violis, Nicol.
de Lacca, Mesuæ
Moschardini. 4.
de Myrrha, Rhas.
Pectorales. Baculi pectorales, 5.
Prophylactici cum mithrid. 6.
Ramich Mesuæ.
Diarrhodon. Nicol.
de Santalis, Mesuæ.
Diaspermaton Gal.
de Spodio.
de Terra sigillata, Mes.
de Vipera, Gal.
de Xyloaloë, Mesuæ.

Huc referendi sunt 1. Trochisci ophthalmici, quibus imponitur nomen Sief. 2. Candelæ pro fumo. 3. Sapo odoratus; ac 4. Poma Ambræ, de quibus partim suis locis, partim hoc loco.

[*Trochisci de Catech. muscerdæ minimæ formâ, muschati, qui sub lingua pro fragrantia & apophlegmatismo tenentur:*]

Collyria sunt usitatiora,

Sief. album cum & sine Opio, album Galeni.
citrinum Mesuæ
de plumbo Mesuæ
de rosis siccis.
de thure Rhasis.
} Vide Dispensator.

Trochisci purgantes.

Trochisci de Agarico, Mesuæ.
Agaricus Trochiscatus,
Alhandal. s. de Colocynthide,
de Rhabarbaro.
de Violis solutivi.

1. Trochisci Alexiterii Renodæi. *ex Schrod.*

℞. *Rad. Zedoariæ, gentianæ, tormentillæ, rad. ireos flor. ana* ʒi. *angelic. cinamomi. caryophyllor. macis, ana* ʒß. *Zinziber.* ʒj. *coriandri præp. rosar. ana* ʒj. *cort. citri. sicc.* ʒii.

F. Pulvis subtilissimus, & cum succi Glycyrrhizæ ℥vi. f. pasta mollis, de qua formentur trochisci, vel potius bacilli oblongi.

Vires. *Pesti præcavendæ multum conferunt, si in ore detineantur, vel & in ventriculum demittantur.*

2. Trochisci pro fumo vulgares. F. F. *ex Schrod.*

℞. *Santal. citrin. rosar. rubr. Caryophyll. cinam. ana* ʒvi. *benzoin.* ℥iß. *styrac. calamit.* ℥i. *sacchar. pulv.* ℥xii.

Cum mucilag. Tragac. in ▽ ros. fact. f. trochisci.

3. Trochisci pro fumo cum moscho F. F. *ex Schrod.*

♃. *Benzoin.* ℔i. *styrac. calamit.* ℥vii. *rosar. rubr.* ʒi. *ligni aloes* ℥ß. *caryophyll. santal. citr. ana* ʒii. *sacchar. alb.* ℥viii. *mosch. zibett. ana* ʒß.

M. & cum infusione tragacanth. in ▽ rosar. formentur trochisci.

Trochisc. hysterici *è Ph. Colleg. Reg. Londin.*

♃ *Asæ fœtidæ, galbani an.* ʒiiß. *myrrhæ* ʒij. *castorei* ʒis. *rad. asari, aristolochiæ longæ, folior. sabinæ, matricariæ, nepetæ an.* ʒi. *dictamni* ʒs. *gummi, in succo, vel decocto rutæ maceratis, colatis, & ad mellis crassitiem coctis, adjiciantur reliqua tenuissimè pulverata fiantq; trochisci s. a.*

Trochisci Caustici ex D. *Charraz.*

♃. *Cinerum clavellator. & calcis vivæ recenter coctæ an.* ℥j. *sublimati corrosivi & thuris masculi an.* ℥s. *Subtiliter pulverentur & misceantur, & cum aqua rosarum, fiant exigui trochisci, in umbra siccandi.*

Hi trochisci brevi temporis spatio cauterisant partes corporis quibus imponuntur.

Trochisci odorati vel aviculæ Cypreæ *ex eodem.*

♃. *Pulver carbon. salicis* ℥iii. *labdani* ℥ii. *storacis benzoini an.* ℥s. *mastiches, gummi tacamahacæ odoratæ, succini flavi an.* ßii. *santoli citrini, ligni rhodij an.* ʒiß. *cum mucilagine gummi tragacanthæ in aq. rosar. extracta, fiant ex a. trochisci in umbra siccandi.*

Trochisci vel aviculæ Cypreæ aliæ *ex eodem.*

℞. *Carbonum rorismar. pulverator.* ℥iv. *labdani* ℥ij *storacis, benzoini an.* ʒj. *rad. cyperi, calami aromatici, mastiches, succini an.* ʒij *caryophyllorũ* ʒj. *moschi, ambræ grisea, zibethi an. g. x. cũ mucilagine gũmi tragacanthæ in aqua florũ arantiorũ extracta fiant trochisci in umbra siccandi.*

Trochisci alii Nobiliores *ex eodem.*

♃. *Resinæ styracis, benzoini electi, carbonum salicis an.* ℥j *tacamahacæ odoratæ purissimæ, ligni aloes veri subtilissimè pulverati an.* ℥s. *ambræ grisea* ʒj. *moschi* ʒß. *Zibethi* g. vi. *oleorum stillat. ligni rhodij, cinnamomi, caryophyllor. an.* g. vi. *cum mucilagine gummi tragacanthæ in aq. rosar. extracta fiant ex a. trochisci.*

4. Trochisci Moschardini, alias confectio moschardina; Corpus sine anima, *ex Schrod.*

♃. *Moschi ex* ▽ *rosar. dissolut.* ℈j. *sacchari. albiss.* ʒvi. *amyli.* ʒv.

Atterantur pistillo, & cum mucilagine tragacanth. (ex ℥i,) in ▽ rosar. fact. f. grana instar hordeaceorum, quæ exiccentur in umbra, pro usu:

N. *Sunt qui sanguinis Draconis* ʒii. *addant.*

Vires. *Graveolentiam oris emendant, si pastillus unus ac alter in ore detineantur.*

5. Baculi Pectorales F. F. *ex Schrod.*

♃. *Spec. diatragac. frigid. diaireos simpl. an.* ʒi. *rad. liquirit.* ʒß. *sacchar. albiss.* ℥vi.

Cum mucilagin. Tragacanth. F. *Baculi.*

Vires. *Tussim leniunt, asperitatem demulcent.*

6. Trochisci Prophylactici cum Mitridatio, F. F. *ex Schrod.*

♃. *Boli armen. in succo citri infusi & exiccati* ʒi. *corall. rubr. præpar.* ℥ii. *rasur. c. c* ʒi. *succin. alb.* ℈ii. *rad. tormentill. pimpinell. imperator. angelic. zedoar. cinamom. an.* ʒii. *croc.* ℈j.

F. Pulvis subtilissimus.

♃. *Hujus pulveris* ʒii. *mithridatii opt.* ʒi. ♂ *cinamom. angelic. an. gut.* i. *sacchar. albiss.* ℥iii.

Cum mucilagine G. Tragac. in ▽ angelicæ facta. F. Trochisci.

Vires. *Frequenti hic in usu sunt ad pestem præcavendam.*

Hujus quoque loci sunt, candelæ & baculi fumales, quæ fiunt ex pulveribus odoriferis, impastatis mucilagini Tragacanth. Styrac. & simil. uti trochisci pro fumo, à quo non differunt, quoad modum fiendi.

Sic sunt

7. Candelæ fumales. F. F. *ex Schrod.*

♃. *Benzoin.* ℥xvi. *lign. aloes, rhod. santal. citrin. ladan. an.* ℥iv. *oliban. mastich. caryophyll. an.* ʒiii. *sacchar. alb.* ℔ii. *carbon. tiliæ* ℔iv. ß.

F. omnium pulvis subtilissimus & cum mucilagine tragacanth. in ▽ rosar. majoran. & cort. citri facta, formentur candelæ, addendo parum styracis liquid. & terebinth.

8. Mass-

8. Massa seu baculi pro Fornace *ex Schrod.*

℞. *Benzoin. storac. cal. an.* ℥vi. *ladan. opt.* ʒvi. *balsam. indic.* ʒiii. *lign. aloes* ʒiii. (*præstat extract.*) *mosch. alexand. zibett. an.* ℈j. *m. f. a. f. massa.*

Formenturque instar ceræ Hispanicæ baculi fornaci affricandi.

Trochisci alij varij, ad varios usus, ex variis Autoribus.

Trochisci de Absinthio Mesuæ ex *Ph. Aug.*

℞. *Rosar. Absinth. pontici, Anisi an.* ʒii. *rhabarb. succi Eupatorij Mesuæ, Asari, sem. Apij. Amygdalorum amarorum, spicæ indicæ, mastiches, Folij an.* ʒj. *succi endiviæ quantum sufficit. Fiant Trochisci.*

In diuturnis febribus proficui, obstructiones ventriculi, hepatis & dolores eorundem levant, partes naturales omnes roborant, dejectamque adpetentiam suscitant.

Agaricum Trochiscatum ex *Phar. Aug.*

℞. *Agarici elect.* ℥iv. *vini cretici aut malvatici, in quo* ʒj. *zingiberis infusa fuerit, quantum sufficit, formentur Trochisci.*

Pituitam crassam bile permixtam expurgat, ac viscerum obstructiones tollit.

Agaricum selectissimum per incerniculum transmissum cum justa quantitate infusi Zingiberini in mortario Lapideo in pastillos cogatur, qui aere libero in umbra siccentur, ut evadant candidi, cùm alioquin facilè nigrescant.

Trochisci de Agarico Mesuæ *ex eâdem Ph.*

℞. *Agarici elect.* ℥iii. *salis gemmæ* ℥i. *syrupi acetosi simpl. quantum sufficit. Formentur Trochisci, qui reponantur in loco calido & sicco.*

Confert agaricum sic præparatum antiquis Capitis doloribus, viscerum obstructionibus à crassa, tenaci ac pituitosa materia obortis, stomachum, renes, lienem, hepar ac uterum mundificat, Epilepsiam & vertiginem abolet, vermes enecat & expellit, prodestque ut plurimum morbis partium naturali facultati dicatarum, unde forsan Democrito Medicina familiæ dictum fuerit; venenis quoque resistit, asthmati conducit, & respirationem facilitat.

Hi sunt communes illi Trochisci de Agarico, solemnior tamen & magis correcta eorum componendorum ratio pluribus videtur ea, quæ sequitur:

℞. *Agarici albi & levis* ℥iii. *salis gemmæ* ℥ß. *Zingiberis* ʒiii. *oxymelitis simp. quantum sufficit. Formentur Troschisci.*

Antiquor. mos in corrigendo Agarico hic erat, ut ei salem gemmeum tres potissimùm ob causas adderent, quar. prima, exigui tamen ponderis est, ut is jam dictum Agaricum ob levitatem suam os ventriculi alioquin petiturum, ac vomitum vel stomachi subversionem citaturum, ad ventriculi fundum deprimeret, deinde verò, ut, cum agaricum tardè ac segniter purget, sal gemmeus magis irritet, stimulet, atque excretionem promoveat. Tandem quoque ut abstergat & mundificet, unde priscos omnibus ferè medicamentis purgantibus salem indidisse notavimus. Oxymeli porrò adjiciebant, ne agaricum Intestinis adhæreret, sed protinus abstergeretur, cùm aliàs vitium hoc ei peculiare exsistat, unde Avicenna eundem colicis non exhibendum esse docet, ne levitate suâ intestinis adhærens novos dolores procreet, insuper etiam oxymeli crassos ac lentos humores incidit, prout & zingiber, quod tenacem pituitam liquat attenuatque, & agarici infirmam vim ad longinquiores partes deducit, cum interim calore suo aromatico easdem confortet.

Trochisci de Agno Casto Rhasis ex *Ph. Aug.*

℞. *Sem. Agni casti* ʒv. *Endiviæ, portulacæ an.* ʒiiß. *cort. tamarisci* ʒv. *Formentur Trochisci cum decocto scolopendrij.*

Profluvio seminis & gonorrhææ, morbis itidem splenis medentur.

Trochisci Albi Rhasis ex *Pharm. Londin.*

℞. *Cerussæ aquâ rosar. lotæ* ʒx. *sarcocollæ* ʒiii. *Amyli* ʒii. *gum. Arabici, Tragacanthæ an.* ʒj. *camphoræ* ʒß. *excipiantur omnia aquâ rosar. vel lacte muliebri & Fiant Troch. sci s. a.*

Trochisci Alexiterii ex *eâdem Pharm.*

℞. *Rad. zedoariæ, pulv. è chelis cancrorum an.* ʒiß *cort. exter. citri sicce condit. Sem. Angelicæ, an.* ʒj. *boli armenæ* ʒß. *sacchari crystallini, triplum pondus omnium. Fiat pulvis subtilissimus, & cum s. q. mucilaginis gum. Tragacanthæ in Aq. Theriacali stillat. extractæ, f. pasta ex qua formentur Trochisci.*

Trochisci Alhandal ex *Phar. August.*

℞. *Tragacanthi, gummi arabici, bdellij an.* ʒii. *macerentur in aqua rosacea, donec liquescant, & cum majori parte hujus mucilaginis pulpæ colocynthidis à seminibus mundatæ ac minutim incisæ* ℥x. *imbuantur, siccentur, pulverisentur & tandem cum reliqua mucilagine formentur Trochisci.*

Pituitam, & humores alios Crassos ac glutinosos è profundis longeque distantibus partibus, utpote cerebro, nervis, musculis, juncturis, pulmonibus, ac Thorace evacuant, quo nomine in Cephalalgia, hemicrania, apoplexia, vertigine, asthmate, diuturna tussi, dipsnœa, thoracis angustia, ischiade morbisque articularibus frigidis usurpantur, exhibentur in dolore Colico flatulento ad vitream & viscidam pituitam ex intestinis deturbandam.

Correctionem, quam ex Mesuæ præcepto, cum amygdalor. dulcium oleo instituere olim consueverunt, cùm facilè carere eâ possimus, consultò omisimus.

Trochisci Alkekengi Mesuæ *ex Pharm. August.*

℞. *Fructuum Halicacabi* ʒiii. *sem. citruli, Anguriæ, cucurbitæ an.* ʒiiiß. *Boli armenæ, gummi Arabici, Thuris masculi, sanguinis draconis, Amygdalorum amarorum, succi glycyrrhizæ, Tragacanthi. Amyli, pinearum mundatar, sem. papav. albe an.* ʒvi. *Apij, hyosciami, charabe, seu succini albi, Terræ sigillatæ, opij an.* ʒii. *cum succo Halicacabi vel cum aq. rosacea, in qua ejusdem fructus sicci fuerint macerati, Fiant Trochisci.*

Dicuntur etiam diaphysalidon & de vesicaria, ad urinæ ardorem, in fistula urinaria, vesica, renibus, & ureteribus exulceratis, feliciter exhibentur, dum ulcera detergunt, glutinant, & cicatrice tegunt, lotij acrimoniam mitigant, indeque urinæ tarditatem & dysuriam natam tollunt.

Trochisci Alkermes ex *Pharm. August.*

℞. *Confectionis Alkermes completæ* ʒiß. *laccæ florentinæ* ℈iv. *Ambræ, moschi ana* ℈ß. *sacchari albi* ℥xvi. *mucilaginis Tragacanthi cum aqua rosarum factæ quantum satis, Fiant Trochisci.*

Viribus cum ipso electuario sive confectione conveniunt.

Eosdem etiam sine moscho & Ambra paratos in usu habemus.

Trochisci Aliptæ Moschatæ Nicolai ex *Ph. Aug.*

℞. *Ladani purissimi* ℥III. *styracis calamitæ* ℥IIß. *ligni aloes veri* ʒII. *Ambræ* ʒI. *camphoræ* ʒß. *moschi* ℈ß. *aquæ rosar. quantum sufficit. Formentur Trochisci.*

Conferunt hi Trochisci infantibus ac puerulis asthmaticis & pectoris angustiâ vel anhelitus difficultate pressis, ventriculum eorum laxum ac imbecillum roborant, unde lactis à nutrice præbiti evomitiones compescunt; nec non ad pretiosos suffitus expetuntur.

Parandi modus hic est, ut ladanum & styrax, in calido mortario, pistillo calido, validè contusa commisceantur, & emolliantur, deinde lignum aloës in tenuem pollinem tritum inspergatur, & denique camphora, Ambra & Moschus in sufficiente quantitate aquæ rosaceæ odoratissimæ soluta addantur, & omnia in pastam cogantur, quæ in pastillos aut orbiculos efformari queat.

Trochisci de Aniso Mesuæ ex *Phar. August.*

℞. *Anisi, succi Eupatorij Mesuæ inspissati an.* ʒII. *sem. Anethi, spicæ indicæ, mastiches, Folii, Folior. Absinthij, radicum Asari, Apij, Amygdalor. amarorum, an.* ʒß. *Aloes* ʒII. *succi absinthij quantum sufficit. Fiant Trochisci.*

Obstructiones hepatis reserant, flatus discutiunt, stomacho auxiliantur, atque chronicos frigidos morbos, febresque diuturnas sanant.

Trochisci de Antispodio Mesuæ ex *Renodæo.*

℞. *Rosar.* ʒVII. *antispodij* ʒIV, *sem. portulacæ, succi glycyrrhyzæ an.* ʒII. *cum mucagine seminis psyllij. Fiant Trochisci.*

Si aliquando fas sit balbutire cum balbutientibus, hos pastillos ad electuarij de psyllo conditúram accommodatos, de spodio vocavimus, sed inviti quidem, quod illorum basis spodium non sit, sed potius antispodium, vel verius ustum, quod hucusque Pharmacopæorum familia pro cannæ seu Tabaxir radicibus ustis usurpavit, valeat tamen istud pseudospodium, vel imaginarium Arabicæ gentis spodium, quod valere poterit, ex eo antispodio à nobis vocato, parandi & nominandi sunt Trochisci descripti, additis rosis, semine portulacæ, & succo glycyrrhizæ, psylli glutine comprehensis.

Vires. sic autem parari non modo in Electuarij dicti veniunt compositionem, sed & per se dantur ad febres acutas, ventriculi & hepatis inflammationem, & sitim vehementiorem.

Alij dantur adhuc à Mesue magis compositi, cum semine videlicet acetosæ, pulpa sumach, amylo, coriandro, balaustiis, berberis & Gum. Arabico, omphacij succo exceptis, minus tamen usuales sunt, nec probè congruunt electuario nominato.

Trochisci Bechici Albi ex *Pharm. August.*

℞. *Sacchari albiss.* ℔j. ℥VIII. *ireos* ℥iß. *Amyli* ℥IIß. *mucilaginis Tragacanthi albissimi cum aq. rosarum factæ quantum satis. Formentur Trochisci parvi.*

Faucium asperitati prosunt, ac tussientibus & difficulter spirantibus opem ferunt.

Bechici Nigri ex *eâdem Pharm.*

℞. *Succi liquiritiæ inspissati* ℥VIII. *sacchari* ℔II. *cum mucilagine Tragacanthi fiant Trochisci, in mortario calido massam miscendo.*

Tussi siccæ à materia acri & calida profectæ conferunt, guttur ac fauces leniunt, difficilesque exscreationes promovent.

Pulveris liquiritiæ ℥j. olim huic compositioni destinatam, si quis addere voluerit, per nos liceat, quamvis hac ratione Trochiscorum, colorem nigrum, à multis vulgo expetitum immutari contingat.

Bechici Nigri alij ex *eâdem Pharmac.*

℞. *Succi glycyrrhizæ inspissati* ℥IV. *styracis calamitæ* ℥Iß. *sacch. cantij* ℥IIß. *specierum diaireos Salom. lohoch. sani an.* ℥ß. *sacchari penidij* ℔ß. *albissimi* ℔II. ℥III. *mucilagin. Tragacanthi cum aqua hyssopi factæ quantum satis. Fiant Trochisci.*

Viribus cum Trochiscis Bechicis nigris, superius descriptis conveniunt.

Bechici Rubri ex *eâdem Phar.*

℞. *Specier. Trochiscos bechicos albos constituentium* ℥ij. *boli Armenæ orient, præparatæ* ʒij. & ℈ij. *cum infuso Tragacanthi facto in aqua rosar. Fiant Trochisci.*

Catarrhos tenues intercipiunt, leniter enim adstringunt & exsiccant, ac sputum Sanguinis inhibent.

Bechici Grisei ex *Phar. Norimberg.*

℞. *Pulveris liquiritiæ* ʒij. *spec. de iride* ʒß. *pulv. seminis anisi* ʒj. *styracis calamitæ* ʒiß. *sacchari alb.* ℔j.

Cum mucilagine Tragacanthi fiat massa, addantur olei anisi guttæ aliquot.

Bechici Antipleuritici *Zuvelferi.*

℞. *Species omnes Trochisc. bechic. albos ingredientes quib. adde extracti flor. papav. errat. vel Rhœad.* ʒij. *rad. Enulæ* ʒII. *pulv. boli Armenæ præp.* ℥Iß. *crocicop.* ʒI.

Ex omnibus probè unitis fiat, beneficio mucilaginis tragacanthi (si pulpæ seminum & pinearum non suffecerint) cum infusione flor. papav. Rhœad. factæ massa seu pasta s. a. ex qua formentur Trochisci; qui in omnibus pectoris, Tussi antiqua, pleuritide, sputo cruento, imò in phthisi ipsa cum emolumento exhibentur.

Trochisci de Bdellio Avicennæ ex *Baudorono.*

℞. *Rosar. rubrarum* ʒX. *Bdellij* ʒIII. *nardi indicæ* ʒII. *amygdalar. amararum & costi, utriusque* ʒß. *myrrhæ & mastiches, utriusque* ʒI. *dissolve Bdellium cum vino, & finge pastillos pond.* ʒII.

Trochisci de Benzoë ex *Pharm. August.*

℞. *Benzoi* ℥VI. *ligni Aloes optimi* ℥VIII. *styracis calam.* ℥III. *moschi* ʒß. *ireos* ℥II. *sacchari cantij* ℔III. *pulverisatis omnibus, Fiant Trochisci cum aqua rosar.*

Caput & pectus roborant & siccant, nec non ad suffitus ac odoramenta expetuntur.

De Benzoë ad usum internum *Zuvelferri.*

℞ *Sacchari can. albi* ℔j. *solutum in s. q. aquæ rosarum frag. ad consistentiam Tabulati coquendo redigatur, in quo ab igne remoto dissolve, resinæ storacis calam. per expressionem factæ* ℥j *item ubi parum refrixerint, pulv. Benzoes el. in granis* ʒVI. *ligni aloes opt. gum.* ℥ß. *rad. ireos flor.* ℈j. *moschi orient. in nonnullis guttulis aq. rosar. ad pultic. soluti* ℈j. & *si in promptu sit, olei Benzoes still. fragr.* ʒj.

E quibus omnibus mixtis addita s. q. mucilaginis tragacanthi, cum aq. Flor. Arant. facti, efformetur pasta, ex quâ tandem formentur Trochisci laudatissimi pro usu interno, in affectibus pectoris & asthmaticis utiliter adhibendi.

Trochisci de Berberibus Mesuæ ex *Ph. August.*

℞. *Berberum* ʒij. *spodij, ligni aloes, seminis acetosæ, mastiches, galiæ moschatæ, nardi indicæ an.* ʒj. *arabici* ʒIII. *rosar. rub.* ʒV. *aquæ rosarum quantum sufficit F. Trochisci.*

Ingrediuntur Elect. rosarum Mesuæ, in eumq; usum potissimum parantur, licet usurpari etiam possint ad intemperiem calidam, febrium ardores, linguæ ariditatem, & sitim sedandam.

Tro-

Trochisci de Camphora Mesuæ ex *Ph. Aug.*

℞. Rosar. rub. ℥iv. *sacchari albi, mannæ an.* ʒiii. *sandali citrini* ℥i ʒ. *glycyrrhizæ, spodij an.* ʒii. *sem.* 4 *frigidor. major. gummi arabici, Tragacanthi, nardi indicæ, croci an.* ʒj. *ligni aloës, cardamomi majoris, Amyli, camphoræ an.* ℈ii. *cum mucilagine sem. psyllij, extracta cum aqua rosacea, formentur trochisci.*

Ad febres ardentes, bilis & sanguinis fervorem, ventriculi & hepatis intemperiem calidam, & ab his sitim intensam, icterum quoque, phthisin & hecticam utiliter adhibentur.

Trochisci de Capparibus Mesuæ ex *Ph. Aug.*

℞. Cort. radicum capparum, sem. Agni casti an. ʒvi. *nigellæ, nasturtij, calaminthæ, succi Eupatorij Mesuæ, Acori. Amygdalor. amarorum, Folior. rutæ, Aristolochiæ rotundæ veræ, Ammoniaci an.* ʒii. *cyperi rotundi, scolopendrij veri seu ceterachi an.* ʒi. *Trita omnia cum ammoniaco in aceto dissoluto formentur in trochiscos.*

Commendantur ad lienis & hepatis obstructiones à crassa & melancholica materia profectas; potenter enim humores attenuant, natamque inde viscerum duritiem emolliunt, ac flatus hypochondriacos, cæterarumque partium solvunt.

Trochisci Cephalici seu Capitales *Zuvelferi.*

℞. Sacchari canar. albi ℥vi. *solvatur in s. q. aq. rosar. ac denuo ad consistentiam tabulati parum coquatur, in quo ab igne remoto dissolve Ambræ gryseæ* ℈j. *vel* ʒß. *prius tamen cum sem. citri excort.* ℈j. *probe subactæ, resinæ storacis calamitæ* ℈j *his bene mixtis & dissolutis superadde statim cons. flor. betonicæ, arantiorum ana ex anatica quantit. Flor. & sacch parat.* ℥i. *pulv. rad. doronici veri, ligni aloës an.* ʒii. *nucum moschatar.* ʒii. *macis, Cardamomi, cubebarum an.* ʒiß *Elæosacchari, cinamomi.* ʒvi. *caryoph.* ʒß. *sumendo* ʒß. *oleorum pro* ℥j. *pulv. sacchari. sacchari rosati superius edocti* ℥j.

Et cum suffic. quantit. mucilaginis Tragacanthi, cum Aq. rosarum fragr. extractæ fiat pasta seu massa tenax, ex qua Trochisci formandi, cerebrum & totum caput, ut & ventriculum insigniter roborantes.

Trochisci de Charabe Mesue ex *Phar. Aug.*

℞. Charabe ʒvi. *cornu cervi usti, gummi Arabici, corallij rubri, Tragacanthi. succi Acaciæ hypocistidis, balaustior. mastiches, laccæ, papaveris nigri an.* ʒii. *Thuris, croci, opij an.* ʒj. *gr.* xv. *mucilaginis psyllij quantum satis est. Formentur Trochisci.*

Sanguinem exscreantibus, tabidis, purulenta exspuentibus, cœliacis & dysentericis auxiliantur, sanguinem undecunq; emanantem supprimunt.

Trochisci de Corallio Nicolai ex *Ph. Aug.*

℞. Corallij rubri, cinnamomi, myrrhæ, amomi, sem. papaveris an. ʒß. *schœnanti, croci* ʒii. *calami aromatici, Xylobalsami, cassiæ ligneæ, Folij mastiches, folior. polij montani, pedis columbini, radic. phu, Asari an.* ʒj. *mucilaginis tragacanthi quantum sufficit. Formentur Trochisci.*

Sanguinolenta excreantibus, dysentericis, cæliacis, & cibum fastidientibus mirè subveniunt.

Diacoralliu Galeni ex *eâdem Pharm.*

℞. Corallij rubri, terræ samiæ, aut Boli Armenæ an. ℥j *lemniæ, balaustior. Amyli an.* ʒß. *hypocistidis, sem. Hyoscyami, opij an.* ʒii. *succi plantaginis quantum sufficit. Formentur Trochisci.*

Iisdem affectibus probè tollendis, quibus præcedentes succurrunt.

Trochisci de Croco Nicolai ex *Phar. Aug.*

℞. Croci ʒiii. *rosarum rubr. Ammeos, myrrhæ an.* ʒß. *ligni aloës* ℈ij, *cum mucilagine Tragacanthi aquâ rosaceâ facta fiant Trochisci.*

Lienis & hepatis obstructiones aperiunt, flatus dissipant, humorum putredinem arcent, ac cordi vires addunt.

Crocomagma Damocratis ex Galeno ex *eâdem Pharm.*

℞. Croci ʒxxv. *myrrhæ, rosarum an.* ʒxiiß. *Amyli, gummi. Arabici an.* ʒviiß. *vini Chij quantum sufficit. F. Trochisci.*

Trochisci Cypheos Damocratis ex Galeno, ex *eâdem Pharm.*

℞. Uvarum passar. major. seu cubebarum, Terebinthinæ coctæ an. ℥iii. *myrrhæ, schœnanthi an.* ℥ß. *calami Aromatici* ʒix. *cinnamomi* ʒiv. *bdellij electi, spicæ indicæ, cassiæ ligneæ veræ, cyperi, baccar. Juniperi an.* ʒiii. *Aspalathi* ʒiß. *croci* ʒj. *mellis quantum sufficit, vini cretici modicum.*

Bdellium, myrrha, & Terebinthina cocta in vino dissoluta redigantur ad crassitiem mellis, & carni passular. ex melle diu tritæ misceantur: deinde reliqua in tenuissimum pulverem redacta adjiciantur, ac simul agitando commisceantur, formenturque Trochisci, qui in umbra siccentur.

Describuntur à Galeno 2. de Antidotis in Mitridatio Damocratis cujus compositionem ingrediuntur. Quamquam per se quoque commodè ijs dentur, qui jecur, aut pulmones vel renes, aut aliud aliquod viscus exulceratum habent.

Trochiscos hos inter obsoletos reposuimus, ut & qui Hedychoi dicuntur, postea describendi; cùm nobis pro alijs usibus haud inserviant, quàm ut Theriacæ ac mithridatij compositionem, ingrediantur; quibus tamen species pro ijs requisitas commodiùs substituimus, & etiam substituere hactenus consuevimus.

Trochisci de Eupatorio Mesuæ ex *Pharm. August.*

℞. Mannæ, succi eupatorij an. ℥j. *rosarum* ℥ß. *spodij ex ebore* ʒiiß. *spicæ indicæ* ʒiij. *rhabarbari, Asari, Anisi an.* ʒiß. *cum aqua cuscutæ fiant Trochisci, qui in umbra siccati reponantur.*

Efficaces sunt ad omnem lienis & hepatis obstructionem, tumoremque præter naturam; febres antiquas, earumque rigorem sanant, morbo regio & hydropi incipienti succurrunt, stomachicos juvant, & corporis flatus discutiunt.

Trochisci de Gallia Moschata Mesuæ ex *Pharm. August.*

℞. Ligni aloës ʒv. *Ambræ* ʒiij. *moschi* ʒj. *mucilag. Tragacanthi extractæ cum aqua rosarum quantum sufficit.*

Cerebrum, cor, ventriculum, & reliqua viscera roborant, vomitum reprimunt, pectoris angustias & respirationis difficultatem juvant, oris halitum commendant, & ad varias Compositiones expetuntur, suffitu ac vaporatione gratissimi, nec non ad delicias odoris suavitate quàm maximè accommodati.

Trochisci Gemmati ex *Pharm. Norimberg.*

℞. Residuum à Julepi gemmati solutione, addantur aliquot grana moschi, & ambræ, cum sufficiente sacchari quantitate Fiant Trochisci.

Trochisci ad Gonorrhœam *Renodæi.*

℞. Sem. viticis, seu agni casti, lactucæ, rosarum, balaustiorum an. ʒj. *scobis eboris, electri an.* ʒiß. *boli arme-*

armenæ in aqua centinodiæ lotæ ℥II. *sem. plantaginis* ℈IV. *sassafras* ℈II. *cum mucagine feminis citoniorum in aqua nenupharis extracta, fiant Trochisci.*

Gonorrhæa vel est voluntaria, ut cum semen per coitum & cum voluntate excernitur, vel indita, ut cum citra venerem effluit: atque ea vel simplex est, & nullius qualitatis malignæ particeps, quæ aut à seminis plenitudine, aut qualitate, aut labore, cursu, equitatione, & piperatorum usu nimio oritur: vel fœda & virulenta, quæ ex impuro Concubitu, cum lue Indica affectis contrahitur, in qua virus albicans, aut ex virore flavescens è vasis seminalibus sine sensu excidit vigilanti pariter atque dormienti, frequens quidem malum est, mulieribus perinde atque viris commune, quod tempore nonnunquam tantas vires acquirit, ut per totum corpus serpat & partes singulas afficiat.

Vires. Ad utramque verò utiliter nostri pastilli usurpantur ad simplicem quidem, sola sanguinis eductione præmissa: ad virulentam, incipientem, vel mondum inveteratam, corpore semel atque iterum repurgato & sanguine imminulo, dantur cum decoctione seminum papaveris & melonum, vel cum aq. rosarum Dosis est à ℨI. ad ℥IIß. aut ℥III. ad summum. Horum ut præcedentium eadem est, ac facilis præparatio.

Trochisci Gordonii ex *Phar. August.*

℞. *Sem. 4. frigid. major. mundatorum, papaveris albi, malvæ, Bombacis, portulacæ, cydonior, baccar, myrtillorum, Tragacanthi, gummi Arabici, pinearum mundatar. pistacior, liquirit, mundæ, hordei mundi, mucilag. psyllij, Amygdalor, dulcium, an.* ℥I. *boli armenæ, sanguinis draconis, spodij, rosarum myrrhæ an.* ℥ß. *sacchari cantij* ℥II. *cum Hydromelite Fiant Trochisci.*

Describuntur à Gordonio de passionibus renum, partic. 6. Cap. 10. Quorum exulcerationes sanant, sanguinis mictum inhibent, diabeti & gonorrhææ conferunt, ac stranguriam levant. Propinantur si abstersio expetitur ex hydromelite, aut decocto liquiritiæ vel hordei; sin verò consolidandi intentio prævalet, ex lacte aut aqua Chalybeata cum syrupo vel succo plantaginis; ac si exulceratio in vesica exstiterit, lacte distemperati per syringam injiciuntur. Aliam descriptionem similium Trochiscorum ponit idem præfatus Auctor eodem loco Cap. 11. quæ Ambram, succinum, spicam, schænantum, & alia recipit; verùm hæc, quam adposuimus, usitatior exsistit.

Trochisci Hedychroi Andromachi ex Galenô *Pharm. August.*

℞. *Mari, radicum Asari, Amaraci, Aspalathi an.* ℥II. *schœnanthi, calami odorati. phu. pontici, Xylobalsami, cinnamomi, costi an.* ℥III. *myrrhæ, Folii. nardi Indicæ, croci, cassiæ ligneæ an.* ℥VI. *Amomi* ℥XII. *mastiches* ℨI. *vini Falerni quantum sufficit. Fiant Trochisci.*

Describuntur à Galeno 1. de Antidotis Cap. 10. ad Theriaces compositionem expetiti, in his cum quædam requirantur interdum succedanea, pro maro, si defuerit (quod tamen ad nos jam deferri cœpit) dictamni cretici folia, pro Aspalatho sandalum citrinum, pro opobalsamo oleum caryoph. pro costo Angelicam, pro Amomo citri semina, ac denique pro Falerno creticum vinum adsumere licebit.

Trochisci. Hepatici Refrigerantes *Zuvelferi.*

℞. *Cremoris Tartari* ℥I. *fœculæ seu potius salis essentialis Acetosellæ* ℥ß. *nitri crystallini cum papar. errat. vel potius cum rosis, essentificati* ℥II. *Essent. citri saccharinæ, rosatæ sacch. an.* ℥I. *pulv. sacchari cant. albi* ℥ß. *santali rubri* ℥II.

Ex his omnibus probè mixtis, additâ s. q. mucilag. Tragacanthi cum tinctura rosarum extractæ, fiat pasta, ex qua formentur Trochisci, qui custodiantur. Refrigerant & humectant, viscerum intemperiem calidam contemperant, & sitim inexhaustam extinguunt.

Trochisc. Hysterici ex *Pharm. Londin.*

℞. *Asæ fœtidæ, galbani an.* ℥IIß. *myrrhæ* ℥II *castorei* ℥Iß. *Rad. Asari, Aristolochiæ longæ. Fol. sabinæ, matricariæ, nepetæ an* ℨI. *dictamni* ℨI. *gummi in succo vel decocto rutæ maceratis, colatis, & ad mellis crassitiem coctis, adjiciantur reliqua tenuissimè pulverata. Fiantque trochisci s. a.*

Trochisci Diaïon seu de Violis Nicolai Alexandr. ex *Ph. August.*

℞. *Flor. violarum purpurearum recentium* ℨV. *sem. papaveris albi* ℥IIß. *rhabarbari* ℈V. *sem. plantaginis* ℨI. *opobalsami vel olei caryophyllor.* ℈I. *Trita subigantur, & cum aqua rosarum formentur Trochisci.*

Thoracis angustias levant, guttur leniunt, ac alvum emolliunt.

Trochisci de Laccâ Mesuæ ex *Pharm. August.*

℞. *Laccæ mundatæ, succi glycyrrhizæ, Eupatorij, Absinthij, berberum, rhabarbari, Aristolochiæ longæ, costi, Asari, Amygd. amarorum, rubiæ, Anisi, Apij, Schœnanthi an.* ℨI. *cum decocto Aristolochiæ & schœnanthi, vel succo eupatorij, aut Absinthij fiant Trochisci.*

Jecinorosos, lienosos & hydropicos adjuvant, febresque ex viscerum obstructione natas propulsant, ac urinas potenter movent, quo nomine Ascitem pellunt.

Trochisci de Ligno Aloes ex *Pharm. Londin.*

℞. *Xyloaloës, rosar. rubr. an.* ℥II. *mastiches, cinnamomi, caryoph. spicæ nardi indicæ, nucis moschatæ, sem. pastinacæ, cardamom. majoris, cubebar, galliæ moschat. cortic. citri, macis an* ℨI. *Ambræ gryseæ, moschi an.* ℥ß. *cum mucilagine passul. f. Trochisci.*

Trochisci de myrrha Rhasis ex *Phar. August.*

℞ *Myrrhæ* ℥III. *lupinor.* ℨV. *Folior. rutæ, mentastri, pulegij cervini, cumini, Rubiæ, Asæ fœtidæ, sagapeni, opoponacis an.* ℥II. *dissolvantur gummia in aceto scillino, & cum succo Artemisiæ fingantur Trochisci.*

Describuntur à Rhase 9. ad Almansorem, utiles in menstruæ purgationis retentione, quæ ex crassiorum & frigidior. humorum copia aut sanguine concreto ortum duxit: attenuant, incidunt, & infarctos meatus aperiunt, fœtum mortuum, & præcipuè secundinam tardantem expellunt, exhibenturin decocto granorum juniperi.

Pro pulegio cervino quidam vulgare capiunt, ejus enim maxima vis est in ciendis menstruis.

Trochisci Narcotici Fernelii ex *Renodaô.*

℞. *Gummi Arabici, Tragacanthi, amili an.* ℥ß. *cerusæ lotæ aqua rosarum* ℨVI. *styracis calamitæ, myrrhæ, castorij, opij sapa soluti an.* ℈IV. *Croci* ℨß. *Trita omnia excipiantur mucagine seminis psyllij in aqua rosarum deprompta & Fiant Trochisci.*

Supersunt duo pastilli usuales tantùm exterius adhibendi, quos eadem serie describere, nec ad posteriorem officinæ partem, quæ de medicamentis tantum externis agit, differre non libuit, quorum priores vocantur à Fernelio narcotici, quod parti cuipiam admoti sensum stupefaciendo dolorem illius consopiunt,

piunt, horum autem apta est Compositio & usus pernecessarius, neque ulli ante extant ad similes affectus accommodati ad præparationem singula primum seortim tenenda, dein confusè mixta, mucagine seminis Psyllij excipienda & in massam cogenda.

Trochisci Narcotici debitè admoti, Capitis dentiumque dolorem consopiunt, in febrium ardoribus somnum accersunt, Erysipelata, inflammationes extingunt, partium omnium externarum dolores alijs medicamentis soluti compescunt.

Trochisci Pectorales cum Ambra ex *Pharm. August.*

℞. Specier. diaireos simplit. ℈VIII. *diambræ completæ, pulv. radic. ireos Florentinæ an.* ℈IV. *Amyli* ʒß. *Trochiscorum galiæ moschatæ veræ* ℈IV. *grana* VIII. *sacchari albissimi* ℔I. *mucilaginis Tragacanthi cum aqua rosar. factæ quantum satis Fiant Trochisci.*

In Catarrho & defluxionibus è capite varijs ad asperam arteriam & Cavitatem pectoris in primis utiles sunt, lentorem catarrhi incidunt, sputum premovent, & expectorationi humoris conducunt.

Trochisci Antiphthisici *Zwelferi.*

℞. Rad. Enulæ camp. ℥VI. *ireos Florent.* ℥I. *liquiritiæ coquantur in aqua simpl. suff. quantit. ad remanentiam circiter* ℔I. *coletur decoctum, & ad* ℥IV. *evaporet, quod interim asservetur, jam verò*

℞. Sem. melonum, cucurbitæ ana excort. ℥VI. *papav. albi, Amygd. dulc. decort. an.* ℥I. *Benzoes opt.* ℥ß. *contundantur junctim in mortario ad pultis formam cum superioris decocti asservati suff. quant. ac per setaceum transmittantur huic pulpæ adde pulv. facchari can. albi* ℥VIII. *croci Austriaci* ℥III. *ireos Florent.* ℥I. *Flor. sulphuris* ℥VI. *liquiritiæ* ℥ß. *Elæosacchari Anisi* ℥I. *& contundendo in mortario lapideo efficiatur pasta, ex qua formentur pastilli oblongi, vel etiam Trochisci.*

Trochisci Polyidæ, seu Sphragis Andromachi ex *Ph. Londin.*

℞. Flor. mali punici, I. Cytinorum ℥XII. *Aluminis scissilis, vel rupei* ℥III. *Thuris, myrrhæ, an.* ℥ß. *Chalcanthi* ℥II. *Fellis taurini* ℥VI. *Aloes,* ℥I. *vini austeri, vel succi solani, aut plantaginis q. s. f. Trochischi s. a.*

Trochisci Ramich Mesuæ ex *Ph. August.*

℞. Succi acetosæ ℥XVI. *rosar. rubr.* ℥I. *baccar. myrti* ℥II. *semel fervefiant & colentur, adde colato gallarum recent. adcuratè tritarum* ℥III. *Coquantur iterum aliquantulum, deinde inspergatur sequentium specierum minutissimus & optimè commixtus pulvis.*

℞. Rosarum ℥I. *sandali citrini* ℥X. *gummi Arabici* ℥Iß. *sumach. spodij an.* ℥I. *omphacij* ℥VII. *gran. myrti* ℥IV. *ligni aloes, caryophyllor. macis, nucis moschatæ an.* ℥IV.

Misce omnia, & extende in scutella lapidea usque dum siccentur, Exsiccata rursus in tenuissimum terantur, & formentur Trochisci parvi cum camphoræ aureo seu denario uno, hoc est, ʒI. & septima ejusdem parte, & sufficienti aqua rosarum ac in umbra libera exsiccati reponantur.

Hos Trochiscos aliquot Compositiones recipiunt, usurpari tamen etiam possunt in intestinorum & alvi totius lævitate, acriumque humorum per sedem profluvio: infusi enim acrimoniam obtundunt, & impetum refrænant, eoque nomine choleræ morbo succurrunt, hæmorrhagiam omnem sistunt, naribus immissi, viscerum languores, ventriculi, hepatis & cordis imbecillitates firmant.

Illius receptæ antiquitus præparationis loco, commodiùs, omittendo commendatam in principio coctionem & infusionem, pulvis rosarum & granorum myrti dosis duplicari, gallæ etiam contritæ admisceri, & cum reliquis, ope gummi Arabici in omphacij & succi acetosæ sufficienti quantitate soluti, in Trochiscos effingi possent.

Trochisci de Rhabarbaro Mesuæ ex *Pharm. August.*

℞. Rhabarbari optimi ʒX. *succi Eupatorij, Amygdalor. amarorum, an.* ʒIV. *rosarum rubr.* ʒIII. *spicæ indicæ. Anisi, Rubeæ, radic. Absinthij. Asari, sem. Apij an.* ʒI. *mucilaginis Traganthi cum aqua cuscutæ factæ quantum suffi. it. Fiant Trochisci.*

Horum usus est in febrium diuturnarum declinatione, impendente malo corporis habitu, plurimùm namque prosunt ictericis, hydropicis, hepaticis, & Cachecticis; tumoribus, doloribusque ventris inferioris medentur, obstructiones reserant, formæ corruptionem ac fœditatem emendant, nec non affectus jecoris inveteratos, aquei acris ac serosi humoris dejectione tollunt.

Trochisci Diarrhodon Nicolai ex *Pharm. August.*

℞. Rosarum recent. ʒIII. *spodij* ʒII. *sandali rubri* ʒIß. *grana* VII. *albi* ʒI. *gr.* XII. *croci* ℈Iß. *camphoræ* ℈ß. *rosas contunde in mortario lapideo, tum reliqua in pulverem redacta adde, & cum aqua rosacea. sub finem camphoram addendo, formabis Trochiscos, quos in umbra siccatos usui reserva.*

Dysentericis, Cœliacis, jecinorosis, & Stomachicis conferunt.

Trochisci de Rosis Rhasis ex *Pharm. August.*

℞. Rosarum rub. ʒß. *ligni aloës* ʒII. *mastiches* ʒIß. *cinnamomi, Absinthij pontici, nardi Indicæ, cassiæ ligneæ veræ, schœnanthi an.* ʒI. *cum decocto quinque radicum aperientium formentur Trochisci.*

Efficaces sunt ad jecoris obstructionem, ac febres antiquas, icterum, & aquam intercutem; ventriculi & nutritioni dicatarum partium imbecillitatem corrigunt.

Trochisci de Sandalis Mesuæ ex *Ph. August.*

℞. Trium sandalor. an. ʒß. *rosarum* ʒIIIß. *berberum aut succi eorundem inspissati* ʒIII. *boli Armenæ, sem. cucumeris, cucurbitæ, citruli, portulacæ, spodij an.* ʒII. *Camphoræ* ℈ß. *cum mucilagine Tragacanthi aqua portulacæ soluta, Fiant Trochisci.*

Ad febrem ardentem, ventriculi & hepatis intemperiem calidam & sitim levandam usurpantur.

Trochisci de Scilla Galeni ex *Phar. August.*

℞. Scillam plenam & candidam, cortice primo, detracto, & parte duriore cui radicula adhærent, abjecta farinâ subactâ involves & eò usque in clibano coques, donec farina crustam contraxerit quâ perforatâ, stylo ligneo explorabis, num scilla tenera sit, eam exemtam diligenter teres, & admiscebis farinæ Ervi tenuissimè cribratæ ℥VIII. *ad singulas* ℔. *formabisque Trochiscos ponderis* ʒII. *quos in umbra siccabis, sæpius invertendo, donec probè siccati fuerint.*

Describuntur à Galeno I. de Antidotis, & in Theriaca ad Pisonem, ejus enim Compositionem ingrediuntur.

Pro farina orobi seu Ervi rectè hîc à nobis substituitur Pulvis radicum dictamni albi, seu Fraxinellæ.

Trochisci Diaspermaton Galeni ex *Pharm. August.*

℞. Sem. Apij, ammeos an. ℥ß. Anisi, fœniculi an. ʒII. opij, cassiæ an. ʒI. cum mucilagine Tragacanthi aquâ pluviali facta formentur Trochisci.

Dantur ex passo, aut aqua, ad omnes internos affectus dolorificos, sanguinem rejectantibus adprimè conferunt, ac somnum conciliant.

Trochisci de Spodio cum Semine acetosæ ex *Phar. August.*

℞. Rosarum rubr. ℥iß. spodij ʒx. sem. Acetosæ ʒvi. portulacæ, coriandri, sumach. an. ʒiiß. Amyli, balaustiorum, berberum an. ʒii. gum. Arabici ʒiß. omphacij quantum satis F. Trochisci.

In Febribus biliosis cum alvi fluore præstantes sunt, inflammationem ventriculi & hepatis ac sitim continuam sedant.

Trochisci Sublinguales Completi contra Pestem ex *Ph. August.*

℞. Extracti ligni Aloës gr. x. specier. cordialium temperat. ʒI. diamoschi dulcis ʒß. radicum ireos florent. ℈II. olej cortic. citri gutt. III. sacchari albi ℥VIII. Ambræ griseæ gr. v. moschi gr. iv. Zibethi gr. j. mucilaginis Tragacanthi cum aqua rosarum facta, quantum satis Fiant Trochisci.

Sublinguales Incompleti ex *eadem Phar.*

℞. Pulv. radicum Angelicæ ℥ß. pimpinellæ, seminis Angelicæ, corticis citri sicci, Zedoariæ an. ℈iiß. sacchari albi ℥vii. cum mucilagine Tragacanthi ex aqua rosarum facta q. s. Formentur Trochisci parvi.

Sublinguales *Zvvelferi.*

℞. Sacchari albiss. ℔ß. vel ℥vi. solvantur in succi scordij recenter expressi & depurati ℥. circiter IV. & ad consistentiam tabulati satis solidam coquendo redigatur, in quo ab igne remoto dissolve Extr. Zedoariæ, succi scordij inspissati an. ʒII. cort. citri recent, ext m. radulâ prius comminut. & subtiliss. contusorum ʒvi. Ambræ gryseæ ℈j. prius cum sem. citri excort. ℈j. probè subactæ, moschi orient. ℈ß. ol. still. cinamomi, rutæ ℈j. nuc. mosch. expr. ʒß. quæ omnia ac singula l. a. probe adunita, superaddita s. q. mucilaginis Tragacanthi, redigantur in massam, è qua formentur Trochisci.

Hi in peste, desævientibus morbis malignis, ac contagio, cum emolumento adhibentur, singulis auroris aliquot eorum assumendo, & si penetralia ut domos arcano Contagio suspectas invisas, sub lingua nonnullos occultando.

Nota: quod si tempore hyberno, deficiente succo scordij recenti, Trochisci hi forent parandi, conducet loco succi scordij, syrupum scordij præfato saccharo addidisse, quæ ambo etiam, additâ portiunculâ aquæ rosarum, ad prædictam Tabulati consistentiam concoquenda.

Sublinguales alij *ex eodem.*

℞. Sacchari can. albi ℥vi. solvantur in succi rutæ recenter expr. & depurati ℥III. & ad consistentiam Tabulati coquantur, in quo ab igne remoto dissolve Extr. Zedoariæ, Angelicæ, Enulæ an. ʒiß. addendo porrò pulv. succini albi præp. ʒIII. myrrhæ rubræ ʒII. ol. still. rutæ ℈I. nuc. mosch. expressi ℈iß.

Ex omnibus probè unitis efformentur Trochisci s. a. qui in contagiosis & pestilentialibus morbis prosunt, cum horis matutinis manducati, tum etiam sub lingua detenti, si loca suspecta, & contagio infecta, visitanda veniunt.

Trochisci de Sulphure & Tuthia ex *Pharm. August.*

℞. Sulphuris vivi, camphoræ, Tragacanthi an. ʒI. Tutiæ præparatæ ʒß. cum aquæ rosarum quantum satis Fiant ex arte Trochisci.

Ad varia superficiei corporis vitia, impetiginem, phlogosin, herpetem, phygenas, ragades, erysipelata, conducunt, si cum aqua adpropriata dissolvantur, & parti dolenti sæpius imponantur.

Trochisci de Terra Sigillata Mesuæ ex *Phar. August.*

℞. Sanguinis draconis, gummi Arabici, Trochiscorum Ramich. rosarum rubr. Amili, Acaciæ, Hypocistidis, lapidis Hæmatitæ, balaustior. boli Armenæ, Terræ Sigillatæ, Corallij rubri, Charabe an. ʒj. spodij de ebore margaritarum præparat. Tragacanthi, sem. papaveris nigri an. ʒiß. rosarum ʒj. portulacæ, cornu cervi usti, Thuris masculi, conorum, cupressi, croci an. ʒII. aquæ plantaginis quantum sufficit. Fiant Trochisci.

Sanguinem undecunque manantem & sputa cruenta cohibent, hinc menstruam fœminarum purgationem immoderatiùs fluentem morantur, intus sumti, vel cum succo polygoni aut plantaginis ac ovi albumine coxis & pubi illiti, aut cum conveniente liquore utero immissi, cruento item lotio medentur, ac dysenterias, diarrhæas & alvi profluvia compescunt, potentius id præstant, si eis addatur opium, quod aliqui Compositioni huic ʒII. pondere adijciunt.

Trochisci de Terra Lemnia ex *Pharm. Londin.*

℞. Terræ Lemniæ, sive sigillatæ, boli Armenæ, Acaciæ Hypocistidis, gum. Arabici tosti, sanguinis draconis, Amyli tosti, rosarum, rub. Antheræ, seu sem. rosarum, rubrarum, lapidis Hæmatitis, corallij rubri, succini, balaustior, spodij ex ebore, sem. portulacæ, parum tostorum, olibani, cornu cervi usti, nucum cupressi, croci an. ʒII. sem. papaveris nigri, Tragacanthæ margaritarum an. ʒiß. opij præparati ʒI. cum succo plantaginis, Fiant Trochisci.

Trochisci de Violis solutivi Mesuæ ex *Pharm. August.*

℞. Violarum martialium mediocriter exsiccatarum ʒvi. Turbith. ℥iv. succi glycyrrhizæ, scammonij prep. mannæ an. ʒII. cum syrupo violato Fiant Trochisci.

Usurpantur in expurganda pituita lenta & viscida, quæ Thoracis vias intercipit, & suspiriosos facit, bileque vitellina permixta deturbanda.

Trochisci de Viperis Galeni ex *Pharm. August.*

℞. Carnis viperinæ, Anetho, sale & aqua coctæ, & post factam à spinis separationem nonnihil exsiccatæ ℥VIII. panis triticei purissimi, bis cocti, triti & cribrati ℥II. Formentur Trochisci, cum jure, in quo decoctæ fuerint carnes viperinæ, prius tamen coctura ad minorem molem deducto, & inungantur oleo Caryophyllor. quod proximè accedit ad naturam balsami. Siccentur in loco umbroso & aeri pervio, sæpe eos invertendo, deinde in vase vitreo, aut vitreato, bene obturato, reponendo. Annum integrum perseverant; quanquam longè melius fuerit, recentes semper pro conficienda Theriaca adhibere.

Trochisci hi Theriacæ conficiendæ inserviunt; cæterum cutaneis morbis, viperar. morsibus, & febribus pestilentialibus conveniunt, Elephanticos ju-

uvant, oculorum caliginem atque obscuritatem emendant, nec non visum ipsum acuunt.

De Viperis *Zwelferi.*

℞. Pulveris viperar. fideliter & dextrè juxta modum in Animadversionibus præmissis. pag. 215. 216. edoctum. parati ℔j panis è farina tritici, cum succo scordij vel rutæ (loco aquæ simplicis) facti, pisti & biscocti, ut in pulverem conteri queat, ℥iv. vel ℥v. ol. caryoph. still. ʒß. vel ℈ij. succi oleaginosi ex recentibus limoniorum cort. radula comminutis expressi ʒiß. vel ʒij. & cum suffic. quant. decoct. Cort. limoniorum fiat contundendo in mortario pasta seu massa tenax. ex qua formentur trochisci figura viperarum aut serpentum signandi: sigillum vero sæpius oleo nucistæ expresso inungatur, ne pasta illi adhæreat.

Nota: horum trochiscorum non minus legitimam quam elegantem structuram, si quis accuratioris rationis trutinâ perpendere dignabitur, facere non poterit, quin hanc ipsam reliquis illis antiquo, ac illegitimo prorsus modo, paratis Trochiscis præferat, adeoque album experientiæ nostræ adjiciat calculum, Revolvantur, quæ in animadversionibus n. locis diversis, de viperis, earum natura veneno & præparatione, quæque de adulterina Trochiscorum videlicet ex illis confectione, imo de fraude & impostura revelavimus; è contra verô in parando ex illis verò pulvere fundamentaliter atque ad oculum fideliter ostendimus: lugendi proinde sunt ij, ne dicam detestandi, qui eò vesaniæ & pertinaciæ procedunt, ut potius livore ac invidiæ tabe consumi se sinant, propria sectantes ac cum turba & grege aberrantes, quàm ut nostro & paucorum melioris notæ Authorum nutu ad meliora se sinant manuduci: præclari sanè naturæ æmulatores, sibi ultro, quæ alijs revelare tenentur peplum & tenebras, pervicaciter inducentes, qui licet, convicti, meliora probent, sequi tamen detrectant, quod vel maximè in Theriaces dispensatione elucet, cujus licet elegans & maximæ energiæ ac virium prostet compositio, superciliose tamen negligunt, veterem Cantilenam ac tonum resonantes, quanquam (Cæteris, qui languent & periclitantur, ex animo condoleo) optandum sit, ut dum ipsi morbo succumbunt, hanc sibi etiam, cum meliorem cæteris invideant, cramben apparent. Tandem hisce Trochiscis de viperis, qui velut agmen claudunt, huic quoque classi finem facio: palam interim confiteor, quod ipsi hi Trochisci in veteri hac formâ ac consistentiâ ad integrandum Theriacam, sive quibuscunque usibus destinentur planè inepti sint, nisi repetito labore denuò in pulverem terantur: nihilominus tamen, cum usus Trochiscorum de viperis ad apparandam Theriacam in tantum prævaluerit, ut potius clavam herculi manu extorqueas, quàm ut animo eximas inviolabile eorum judicium & fiduciam, quam dura ejusmodi ingenia sancivere: facere tamen, quod probi viri est, volui, & nova Methodo genuinum trochiscorum de viperis, uti & reliquorum, parandi modum edocere, cum, insistendo veterum modo, citra dolos & mille fraudes dispensari aut præparari nequeant. Faxint Superi; ut in nocte hâc densa & ægyptiacâ caligine, facem ijs præferam, qui olim ad meridianum tetra caligine detenti, oberrarunt, ut saniora dogmata sectantes, legitimè ac cum ægrorum proventu viperinos hosce Trochiscos apparent, priusquam tamen classem hanc absolvam, hoc te L.B. denuò monere volui, quod (uti in Animadversionibus etiam assertum) pulveris viperini Trochiscatio ad Theriacæ confectionem strictè adeò necessaria non sit, quin pulvis viperinus, nostro nutu paratus legitime succedere possit: nam panis biscoctus, quem etiam ipse pro massa facilius cum pulvere Viperino efformanda, è qua deinde Trochisci parandi, non simpliciter, nec magna quantitate superaddidi, aliam Viperino pulveri naturam aut virtutem, non tribuit, nec corrigit, nisi quod instar basis aut Corporis pro massa acquirenda substernatur, verum non simpliciter sed virtute alexiteria prius imbutus; quod succus Rutæ præstat, & succus Cortic. citri oleaginosus cum eorundem decocto; quæ omnia ac singula ut æquo judicio tractes, amicè pervelim.

Trochisci de Xylaloe Mesuæ ex *Pharm. August.*

℞. Ligni Aloës, rosar. rubrarum an. ʒii. mastiches, cinnamomi, caryophyllor. galiæ moschatæ, spicæ indicæ, macis, nucis moschatæ, cubebar. cardamomi utriusque, pastinacæ, corticum citri an. ʒiß. moschi, Ambræ an. ℈ß. cum melle passulato Fiant Trochisci.

Ventriculum, cor & hepar, ac membra alia debilia roborant, oris fœtorem abigunt, Cordis palpitationem & syncopas auferunt, hydropicis auxiliantur, ac pestilenti Constitutioni medentur.

Trochisci varii ex Baldass. TIMÆO.

Cephalici.

℞. Magister. succin alb. ʒiij. spec. diambræ, diamosch. dulc. an. ʒiij. cardamom. min, ℈iv. ambræ gryseæ gr. v. moschi Alexandr. gr. iij. misc. c. Tragacanth. in aqua apoplect. solut. Fiant Trochisci.

Cordiales.

℞. Confect. alkermes Monspel. ℥ß. spec. de Hyacinth. complet. ʒij. ambræ gryseæ gr. vj. moschi gr. ij. sacchari albiss. in aqua cinam. soluti ℥iv. m. Fiant. Trochisci.

Pectorales.

℞. Succi liquiritiæ depurati ℥j. spec. diatrag. frigid. ʒj. lactis ♁is ℈iv. diacodij ʒß. sacch. penid. ʒiij. mucilag Tragacanth. c. aqua rosarum extract. q. s. m. Fiant Trochisci.

Contra Dolores Dentium.

℞. Opij purissimi ʒij. pulv. caryophyll. ʒiß. ol. nuc. moschat. per express. fact. ʒj. camphor. Extract. croci an. ℈j. m. f. Trochisci illinendi oleo caryoph. vel si scorbutus infestet oleo cochleariæ.

Regij pro Suffitu.

℞. Gran. benzoës styracis calamit. an. ʒij. ambræ gryseæ, moschi, zibethian. ℈ij. ol. rosar. ex floribus ℈iß. cinamom. ℈j. caryophyllor. citri an. ℈ß. balsami indici q. s. pro incorporatione. Fiat massa ex qua formentur Trochisci.

Trochisci ex Hadriano à MYNSICHT.

Trochisci Vitæ.

℞. Man. christi simpl. ℥viij. conf. alkermes ℥iß. margaritæ trochisc. nost. ambræ griseæ an. ʒj. moschi laudatiss. lap. 5. pretios. præp. an. ℈j. elæosach. cinamomi. caryophyllor. an. ℈ß.

Misc. & cum Tragacanth. in aq. fragrantiss. Rosar. diss. f. Trochisci parvi pro usu.

Vires, Usus, Dosis. Omnes vires delapsas mirificè atque cœlesti quasi vi reficiunt. Spiritus animi recreant. Humidum radicale confirmant, augent atque renovant. Caput, Cor, Ventriculum, Jecur, &c. supra

supra modum corroborant, & Stomachi vitiosos humores discutiunt. Obstructiones venarum pariunt. Omnibus morbis frigidis conveniunt. Senes debiles restituunt. Concoctionem juvant. Omnem putredinem impediunt. Vertiginem avertunt. Visum acuunt. Ab Epilepsia & Apoplexia præservant. Partum accelerant. Animique deliquio parturientis præsentissimum sunt remedium. Dosis unus atque alter pro una vice. Præparantur etiam sine Moscho.

Trochisci de Radice Rhodia.

℞. *Rad. rhodia ℥j. cort. rad. mandrag. nucl. persicorum, opii spagyrice præp. myrrha rub. an. ʒ. vi. flor. papaveris errat. croci orient. rosar. rub. ana ℥ß. sem. Hyoscyami, alb. anethi apij ana ʒij. nuc. moschatæ cubebarum, camphoræ ana ʒij.*

Misc. & cum mucilag. sem. Psylii & Cydoneor. cum aq. Lactuc. extract. f. l. a. Trochisci.

Vires & Usus. Ego expertus sum in Melancholia, Mania, Phrenesi, vigilis immodicis, nec non in omni dolore & discrasia caput respiciente, trochiscos illos esse probatos, si instar linimenti adhibeantur, vel dissolvantur in aq. Lactuc. & Rosar. vel Hypnotic. nost. vel in Lacte muliebri & fronti & temporibus tepidè applicentur.

Trochisci Ophthalmici.

℞. *Cerusæ lotæ ℥j. corn. cervi s. igne calc. sarcocollæ. nutrit. tutiæ præp. ana ℥ß. gum. arabici tragacanth. alb. amyli. ana ʒ ij. matris perlar. præp. nihili albi olibani ana ʒj. opij spagyricè præp. camphoræ ana drach. ß.*

Misc. & cum albumine ovorum f. Trochisci oculares pro collyrijs cum appropriatis parandis.

Vires & Usus. Valent ad omnis generis passiones oculorum; imprimis autem ad rheumatismos, lippitudines subacres, fluxum tenuem, pustulas, inustiones, prolapsus, confusiones, rupturas, concavitates, scabritiem, pruriginem & ophthalmicos dolores leniendos prosunt; nec non oculorum vulnera replent & consolidant.

Trochisci de Papavere.

℞. *Sacchari penidij ℥ij. sem. Papav. alb. ℥ß. melonum excort. cucurbitæ ana ʒij. suc. glycyrrhiz. ext. bol. armen. rub. præp. flor. Sulphuris comp. ana ʒ i ß. tragacanth. alb. amyli ana ʒj. ext. flor. Papav. errat. ʒ ß.*

Misc. & cum mucilag. Sem. Cydoneor. cum aq. Papaveris errat. f. Trochisci sublinguales.

Vires, Usus, Dosis. Utimur hisce feliciter contra omnes catharros acutos à capite ad pectus descendentes; quos egregiè sistunt, caput pristinæ functioni restituunt, pectorisque dolores potenter leniunt. Pro dosi singulis vel alternis saltem horis, duos vel tres pedetentim per se linguæ & palato affricandos ægrotantibus ordinamus.

Trochisci de Glycyrrhiza.

℞. *Sacchari candi alb. & Penidij ana ℥iv. suc. glycyrrhizæ ext. ʒx. spec. dia-Ireos simplic. diarrhod. Abb. diamarg. frig. ana ʒj sem. 4. frig. major. Alipta moschatæ, lact. sulphuris ana ℥ß.*

Misc. & cum mucilag. rad. Altheæ cum aq. violar. ext. f. Trochisci sublinguales.

Vires, Usus, Dosis. Tussi calidæ & siccæ imperando, vocem abscissam resarciendo, thoracem expurgando. Sputum facilitando, cæteris remedijs dignitate excellunt. Pueris singulariter prosunt. Dantur quotidie multoties duo tresvè pro una vice, certis tamen intervallis, pro indicatione morbi & virium ægri.

Trochisci Cordiales.

℞. *Sacchari candi alb. ℥viij. conf. alkermes ℥j. lap. quinque pretios. præp. ana ℈j. ol. caryophyllor. cinamomi ana ℈ß.*

Misc. & cum Mucilag. Tragacant. alb. cum aq. Rosar. fragantiss. facta fiant Trochisci parvi.

Vires, Usus, Dosis. Cor singulariter confortant, ejusque exolutioni succurrunt. Animi deliquio medentur. Longo morbo dejecto & imbecillitate languentes refocillant, & ad pristinum recuperandum robur conducunt. Ventriculi quoque fastidia tollunt, ejusque concoctionem juvant. Dosis tres, quinque ad sex, pro una vice.

Trochisci Joviales.

℞. *Mag. Jovis Anglici, matris perlar. corallor. rub ana ʒj. ol. succini alb. rect. ℈j.*

Misc. & cum Gum. Tragacanth alb. in aq. Hysterica nostra dissolut. f. l. a. Trochisci parvi Scrupulum semis ponderantes.

Vires, Usus, Dosis, Admirandæ potentiæ & operationis sunt; Suffocata enim, quæ de his unum vel duos horis trium dierum matutinis, ex aqua nostra hysterica, vel alio apropriato vehiculo assumserit, post Dei providentiam, libera censenda & nuncupanda sit: pro quo divino experimento solus Deus sit benedictus.

Trochisci de Alumine.

℞. *Aluminis crudi. rad. pyrethri, ana ℥ß. piperis long. ʒj. sem. hyosciami, farinæ siliginis, cretæ, alvæ, nitri præp. ana ʒjß. zingiberi, alb. caryophyllorum, opij præp. ana ʒj.*

Misc. & cum succo Urticæ min. f. Trochisci.

Vires, Usus, Dosis. Super dentes & gingivas positi (factis tamen prius debitis purgantibus per phlebotomiam, si expediat, vel per ventris solutionem) dolorem sedant.

Trochisci de Satureia pro Lixivio.

℞. *Satureja exsic. ℥ß. majoranæ, origani ana ʒij flor. lavendulæ, rosarum, rub. anthos, an. ʒjß. lig. Aloes pond. gum. arabici, tragacanth. alb. rad. caryophyllat. Ireos florent. ana ʒ j. caryophyllorum. nuc. Moschat. cardamom. min. cubebarum. opt. ana ʒj. ambræ grisea, moschi op. an. ℈j.*

Misc. & cum albumine ovorum formentur Trochisci ʒj. ponderantes.

Vires, & Usus. Horum Trochiscorum duo, tres, vel plures bulliant in lixivijs, quo eoque Caput manè ante cibum, corpore excrementis vacuo, abluatur, sic tamen, ut statim linteis calidis abstergatur & exsiccetur: Sudores enim & sordes Capitis detegit, illudque roborat, & cutis meatus reserat. Catarrhos exsiccat, Memoriam confortat & sensus acuit.

Trochisci de Nitro.

℞. *Rot. de succo Berber. de suc. Ribium, ana ℥viii. spec. Diarrhod. Abbat. sp. Vitrioli irrorat. nitri praparat. ana ℥j. sal. rosar. rub. vitriolat. ʒii. ol. Cinamoni,* Gut. iii.

Misc. & cum Tragacanth. in Suc. Citri diss. f. l. a. Trochisci.

Vires, Usus, Dosis. In Angina, Inflammatione oris & linguæ, ebullitione sanguinis (quam mulierculæ hodie *die fliegende Hitze* vocant) ardore urinæ, Febribus ardentibus & præsertim Hemitritæo putrido, vulgo *die Haupt-Kranckheit* valdè commendabiles sunt. Dosis è ʒ j. ad Drach. i j. in vehiculis specificis.

Styli

Styli Dentifricij.

℞. Farin. Silicum fluviat, calcinat. ℥ii. *lap. pumicis præp. Aluminis usti, an.* ℥ß. *rad. ireos florent. cineris Tabaci Ind. albiss. ana* ʒ. ii. *galliæ moschat. veræ, ol. lig. rhodini. an.* ℈i.

Misc. & cum Gum. Tragacanth. alb. in aq. Rosar. dissolut. f. l. a. Styli dentifricii.

Vires, & Usus. Ad dentium sordes tollendas & colorem vitiosum emendandum, nobis usitatissimi sunt: Dentes enim à naturali suo candore vel ad flavum vel lividum aut nigrum colorem deflectentes, mirè nitidos & politos iterum reddunt; si his sæpius fricentur & mundificentur.

Pomum Ambræ.

℞. Rad. ireos Florentin. Caryophyllorum, macis elect. cinamomi, ana ℥ß. *lig. aloes veri, santali citrini, styracis, calamit. assæ dulcis, ana* ʒii. *ambræ, griseæ,* ʒi. *moschi, alexand.* ʒß. *balf. Peruviani odorif. ol. Lig. Rhodini, ana* ℈i. Omnibus diligenter mixtis & tritis adde: *Zibettæ non falsat.* ʒij.

Et cum Gum. Arab. & Tragacanth. s. q. in aq. Majoranæ. Narciss. Rosarum, Lavendulæ & Basilic. dissolut. f. Massa; ex qua postea formentur vel Trochisci, vel Poma.

TRUTTA.

Trutta, seu *Trocta*, (à trudendo, quoniam semper in adversum & impetuosum flumen nitatur, adversus undas superare:) Italis Torrentina (quod in torrentibus & rivis montanis abundet, varius admodum est piscis, squamulis minutissimis contectus, purpureis seu rubentibus maculis totum corpus pingentibus, carne intus rubra; quemadmodum in salmone: Lingua ossea & spinosa, ventriculus longiusculus, cui parte inferiore ac intestino appendices longiores adnascuntur, quarum superiores ventriculum ipsum attingunt, extra quam citissimè expirat; indubiæ ob amplam branchiarum scissuram, (pinguedo Mariscis & ani fissuris utiliter illinitur: hujus species sunt.

1. Trutta fluviatilis vulgaris, χρύσοφρυς.
2. Taurina (ab insigni magnitudine) apud nos in Northumbria. a Bull-Trout.
3. Minor, Gornubiensibus ashote dicta, agri Lincolniensis incolis, a shard.
4. Salmoneta, parvus salmo, a Salmon Trout, reliquæ differentiæ à coloribus duntaxat desumtæ videntur. *Charleton.*

Officin. Nat. ex *Trutta.*

Pinguedo. Hæc illinitur utiliter mariscis & ani fissuris,

(Maxillæ dentatæ è vivis truttis evulsæ ad epilepsiam usurpantur.)

(Eædem utiles ad dolores menstruis advenientibus urgentes.

(Dos. ʒi.)

(Lapilli etiam colliguntur viribus Carpionum lapidibus pares.) *Schroderus.*

TRYPHERA, vid. *Electuarium.*

TUBER.

Tuber Latinis à *Tumeo* dictum est, quomodo à facio faber, ab humeo huber & per aphæresin uber, à glabo glaber, & alia multa, Voss. Etymolog. Græcis ὕδνον dicitur ἀπὸ τοῦ ὕδνειν, id est nutriendo, plurimum enim alimenti præbet, in Aldino & Basileensi (Theophrasti hist) Codd. observante Io. Bodæo, οἴδνον legitur, & fortasse rectius, ἀπὸ τοῦ οἰδεῖν vel οἰδάινειν quia sunt οἰδήματα τῆς γῆς, terræ tumores.

Nomina. Tubera *I. B. C. B.* Tubera terræ *Ger.* Tubera terræ edulia *Park.*

J. B.

Nihil aliud sunt Tubera quam sine caule, sine foliis radices, magnitudine varia, pugillari interdum, alias juglandis castaneæ aut avellanæ, Tuberculis extantibus inæquales, externa superficie rugosâ & nigrâ, substantiâ albâ, consistentia carnis castanearum, gustu fatuo, odore nonnihil gravi, & hircino.

Imperato Tubera è genere vegetabilum sunt, sub terræ cortice latentia, figurâ inæqualiter globosâ, substantia eorum callosa est, tenera, nutritioni apta. Crescunt locis arenosis & inter stirpes. Nostratia ut plurimum ad melonum magnitudinem accedunt, cortice tecta nigro, scabro atque rimoso; substantia internâ, colore lacteo, sapore communiter grato, dignoscuntur Tuberum loca natalia ex rimis quæ in terræ superficie spectantur,

Modus quo rustici in Italia (ut nobis relatum est) tubera indagant, perridiculus est, porcellum scilicet Autumni tempore funiculo alterutri posteriorum pedum alligato præ se agunt in pascua ubi horum proventum solere esse norunt: qui ubi ad locum venit in quo tuber latitat, odore mox id percipit rostroque eruit, erutum qui insequitur præripit, & ad alia indaganda porcellum abigit. Christanus Mentzelius porci actorem ipsum sue, quam primum rostro indicium dederit resti retracto, Tubera effodere, inque usum humanum gulæque delicias colligere scribit.

Tubera quæ Bononiæ & Florentiæ vidit Mentzelius exterius fusci coloris erant, interius quoque ejusdem, sed multo candore instar marmoris interfusi, frixa cum oleo recenti & pipere gustui grata sunt, veneremque stimulant.

Idem Mentzel. in Marchia Brandeb. propè Furstenvvaldiam Tubera quædam à porcis eruta observavit, quæ testiculos humanos proxima similitudine referant, & hircinum odorem spirent, indicium est non leve ea veneri stimulando idonea esse.

Tubera cocta & pro emplastro imposita Anginosis adeo prosunt, ut quidam jam morituros hoc auxilio liberarunt. Cardan. de variet. rerum, cap. 28. *Rajus.*

TUBERA CERVINA, vid. *Boletus Cervinus.*

TUNICA, vid. *Caryophyllus Hortensis.*

TURBITH.

Est Convolvuli Indici Althææ foliô, modò Cortex, modò radix oblonga, crassa, resinosa, foris ferruginea, intus albida, saporis subacris, resinosi, nauseabundi.

Eadem quæ Jalappa & Mechoacanna. HERMANNUS *in Materia Med. Manuscr.*

Colliguntur in usum Medicum non caules, ut perhibet Garcias; sed radices crassiores, turgentes lacte & resinâ copiosiore. Quæ ad nos transferuntur fodiuntur in Guzarata, ubi proventus luxuriosus in locis opacis, humidis, ad fossarum margines, retro horrorum sepes aliisque locis sylvestribus à mari longè dissitis. *Rajus.*

Turbith. Radix plantæ lactiferæ ex Cambaiâ abiisve Indiæ locis ad nos deveniens, mediocriter ponderosum sit, subalbidum, aut cineritium, recens, ac fractû facilè, non cariosum, aut pulverulentum, intùs resinosum. Adulteratur Gummi dissolutô radicibus aliis illitô: verùm hæc resinositas non extrinsecùs tantum, sed in fractæ radicis substantiâ etiam requiritur. *Pharm. AUGUST.*

Offi-

Officin. Nat. ex *Turpetho.*

Cortex seu *Radix* à medulla lignosa sequestrata.

Vires. *Calf.* 3. *crassos viscososque humores, sive pituitam fortiter & à remotioribus partibus, juncturisque elicit: unde & diuturnis morbis maximè conducit. Inprimis proficuus ejus usus est in Arthritide, ventriculo pituita abundante, Asthmate, Lue venerea, Hydrope, Elephantiasi, scabie, &c.*

Quia ventriculo nauseam & vomitum procreare per se solet, corrigitur Zinzibere, Mastiche, Pipere, Cinam. Fœnicul.

Dosis à ℈ii. ad ℈iii. in infusione à ʒi. ad ʒiii.

N. *Infantibus ac gravidis dare caveto.*

Præpar.

1. *Species Diaturbith. c. Rhab.* Vid. Disp.
2. *Pulvis Stockstaldi dictus.* V. D.
3. *Pilulæ de Turbith stomachicæ Mesuæ.* V. D.
4. *Acetum de Turbith.* Varii generis.

Vires. *Commendatur in Peste, fitque ex Turbith, ruta, myrrha, aloë, aliisque putredinem arcentibus in Crucibulum infusis.*

5. *Extractum.*

N. *Quia Turpethum resinosum est, seu ut ajunt gummosum, convenit cum Spiritu vini Extractum ejus conficere.*

Mosis hujus Extract. à g. vi. ad x. & plura *Schroderus.*

Turpethum, sive *Turbith* plantæ nomenclatio Arabica semi-Mautave est, eademque Persis ac Turcis recepta, in Guzarata verò, ubi frequens est, Barchaman, in Conata, cujus civitas est Goa, *Tiguar* nuncupatur. Magna est inter *Authores* de hâc plantâ controversia. *Serapion* radicem esse *Tripolii Dioscoridis* asserit, à quo non dissentit *Avicenna. Mesues* verò esse radicem herbæ ferulaceæ lacte turgentis scriptum reliquit. *Hanc plantam* peritiores quidam esse *Thapsiam Dioscoridis* affirmant. Non desunt, qui dicunt, *Plantam à Mesue* descriptam esse *Alipum Dioscoridis.* Inter recentiores Græcos *Actuarius* ponit *duplex Turbith*, *album* nempe, quod idem *Autor* esse *Alipum Dioscoridis* asserit; *Alterum verò Pityusæ radicem* esse *Tithymali Myrsinitis*, minus tamen rectè. *Turbith* verò, quo hâc tempestate in officinis utuntur, recentiores quidam *duplex* esse ajunt. *Unum quod ex Alexandria affertur*, esse radicem Scammonii Antiocheni, quod adhuc differt. Nam *Alterum est album* & melioris notæ. *Alterum nigrum* & deterioris notæ. *Secundum Officinarum Cineritium* à colore nuncupatur, & est cortex radicis *Thapsiæ* vulgaris, quæ *Hispania* frequens est, ejusque radice pleræque officinæ pro legitimo *Turpetho* utuntur, & Apuli ex Gargano Monte per Universam ferè Italiam afferunt. *Turbith* verò Indicum longè aliud est à prænarratis. Herba namque est folia ferens ibisci, caules volubiles per terram repentes, digitos paulò crassiores, duos dodrantes longos, quandoque verò valdè prolixiores, floresque interdum candidos, interdum ex albo rubescentes. Radicem neque magnam nec longam. Utilis autem est in medicinâ caulis pars inferior duntaxat radici proxima. Alii dicunt, corticem illum, quem officinæ ostendunt, esse hujus plantæ caudicis inferioris corticem exteriorem medio exempto.

Nascitur in Cambayâ, Surate, Dio Insulâ, Bazaim & in ipsâ urbe Goâ. *Francisc. Hernandez l. c. Lib. V. cap.* 58. Hofmannus.

Turpethum, vid. *Turbith.*

TURDUS.

Hoc nomine & merulas & sturnos complectimur. Notæ omnibus communes sunt, magnitudo inter columbas & alaudas media; rostrum longitudinis & crassitiei mediocris, deorsum modice inflexum; os intus flavum, cauda longa; victus ex baccis & insectis promiscuus, pleræque hujus generis aves canoræ sunt & humanis vocibus imitandis dociles.

Hoc genus tres sub se complectitur species, nimirum turdos strictè & propriè sic dictos, quibus colore in dorso cinericeo pectus maculosum; merulas, colore nigro insignes; sturnos denique & congeneres, quibus rostrum latius & planius seu depressius quam Turdis aut merulis.

Adagium illud Turdus malum sibi ipse cacat, de iis dictum qui sibi ipsis exitii causa sunt, inde ortum dicitur, quòd planta illa parasitica, è cujus baccis viscum avibus capiendis olim fiebat, ex semine à Turdo excreto nasci credebatur. Plinius viscum (inquit) satum nullo modo nascitur, nisi per alvum avium redditur, maximè palumbis & Turdi, hæc est natura, ut nisi maturatum in ventre avium non proveniat. Verùm viscum è semine non provenire omnino, plurima sunt quæ suadent argumenta; quorum præcipuum est, quod in ramis etiam surrectis & in aversâ seu Terram spectante ramorum parte oriatur, qui plura velit, consulat sub hac re, Aldrovandum & Scaligerum.

Turdi quatuor species Angliæ notæ & familiares sunt, duæ apud nos perennant & nidificant, nimirum I. Viscivorus major, 2. Simpliciter dictus seu viscivorus minor: duæ adventitiæ sunt, quæ per hyemem hic commorantur, æstate abeunt, nec unquam apud nos nidificant, Turdus scilicet pilaris & Iliacus. Merularum tres species alit Anglia 1. Merulam vulgarem 2. Mer. Torquatam. 3. Mer. aquaticam, de qua alio loco inter terrestres piscivoras agimus. Merula montana seu rupicola. Derbiensium Rock-ouzel, fœmina est, ni fallor, Merulæ torquatæ, quamvis in pectore torquis nec vola (ut ajunt) nec vestigium sit. Sturni unam duntaxat speciem agnoscimus. Merula saxatilis seuruticilla major. Itemque passer solitarius & galbula, quas in transmarinis vidimus, Angliæ ignotæ sunt & peregrinæ. Willughbeius *in Ornithologiâ.*

Commendatur hæc avis ab aliquibus contra Epilepsiam.

TURTUR.

Turtur *à Turtle Dove*, Τρυγὼν Græcis.

Mas quem descripsimus à summo rostro ad ultimam caudam longus erat 12. digitos. Latitudo alarum extensarum 21. Rostrum ipsum gracile, ab apice ad angulos oris digitale ferè, exterius cœruleo-fuscum, interius rubens. Lingua parva non divisa, oculorum irides ex rubro flavæ, circulus nudus rubeus oculum ambit, ut in multis hujus generis.

Pedes rubri; ungues nigri, digiti ad fundum usque divisi: latus interius medij: unguis in aciem tenuatur.

Caput & medium dorsum cœrulea cinereave columbæ vulgaris colore, interscapulium & uropygium sordide ruffescunt, pectus & venter alba, gula vinaceo colore pulchro tingitur. Colli latera perbellè illustrant, ceu torquis quidam, pulcherrimæ plumulæ apicibus albæ, cætera nigræ.

Remi-

fig · I ·
Soldanella · Minor · Alpina ·

fig 2
Tussilago Rotundifolia Minor Alpina

Remiges pennæ exteriores fusæ, mediæ cinereæ, interiores ad margines rufæ. Secundus pennarum ordo cinereus: ordines minores nigri. Cauda 12. pennis constat, quarum extimæ utrinque tum apex albus, tum pinnulæ ad scapum exteriores; interiores enim ex cinereo nigricant. Sequentibus ordine albor paulatim minuitur seu contrahitur, unde & medijs duabus omnino deest. Longitudo caudæ 4. digitorum.

Testes magni, digitum longi, intestina 26. digitos æquant. Appendices brevissimæ. Ingluvies magna in qua Cannabis Semina observavimus. Ventriculus Musculosus, supra Ventriculum Oesophagus in folliculum glandulosum dilatatur. *Willugb ejus.*

Officin. Nat. ex Turture.

1. *Integer Turtur.* 2. *Adeps.*

Vires. 1. Turtur viribus cum columba convenit peculiariter tamen commendatur in dysenteria ac præcipuè in sistendo mensium profluvio, [*sive cinis combusti turturis, sive exinde extractum exhibeatur,*] [*Dosis gr.* 4. 6.] *sive turtur deplumatus & exenteratus insuta in ventre mastiche* ℥ I. (*aceto rosaceo, inter assandum asperso, butyri loco,*) *assetur postmodumque in olla clausa exiccetur, atque in pulverem convertatur, & cochl. j. singulis mane exhibeatur.*

2. *Pinguedo* inter assandum collecta illinitur renibus, ventri, pectori, inguinibus, &c. *Vide Forest. lib.* 28. *observat.* 10.

N. *Sunt è podagricis, qui sibi persuadent paroxysmos arceri, podagramque præcaveri, si in cubiculo turtures alant.* Schroderus.

TUSSILAGO.

Tussilago latinis, Græcis Βήχιον dicitur eodem sensu, à commodo compertissimo quod præstat anhelosis & tussi afflictis, nonnullis chamæleuce dicta putatur quòd folium subtus albescat instar populi albæ, ungula caballina à similitudine foliorum.

Notæ ejus *Characteristicæ* sunt flores folia antevertentes & brevi marcescentes, in singulis cauliculis singuli, radiati: folia subrotunda subtus incana.

Vires. Folia hujus recentia temperatis proxima sunt: unde extrinsecus imposita (cum melle trita Diosc.) ulceribus calidis & inflammationibus (ut & Erysipelati) prosunt. Siccata vero modice acria & calida evadunt, eorum fumus (per infundibulum ore exceptus ac deglutitus secundum veteres, rectius tubo inditorum & incensorum haustus, ad modum nicotianæ) tussi, orthopnææ, vomicisque pectoris conducit, ad hos usus paratur syrupus ex succo foliorum recentium; Item conserva, tabellæ, & eclegmata, ad eadem valent & radices siccatæ, summâ Thoracica est insignis.

Ubi sylvestris nascitur Tussilago subesse aquas credunt & hoc habent signum Aquileges, teste Plinio lib. 16. cap. 6.

Hujus radici adnasci dicitur subalbida quædam lanugo quæ à radicum segmentis prius expurgata, & deinde linteolis involuta, & in lixivio parum decocta, addito salis nitri aliquanto, ac demum sole siccata, omnium optimus est fomes ad ignem ex silice excussum excipiendum: quippe adeò ignis capax est, ut primo statim chalybis concussu accendatur. Jo. Bod. in Theophr. hist. lib. 7. Cap. 12. pag. 877.

Tussilaginis foliorum cum flore sulphuris & succino in pulverem comminuto mixtorum: & incensorum fumus ore haustus instar nicotianæ phthisin aliquando sanavit. D. Boyl. de utilitate philosoph. nat. ad medicinam.

D. Hillerus Med. Marchionis. Brandeburgici pueros Atrophiâ laborantes plurimos restituit solis folijs ungulæ caballinæ, quæ & concisa oleris ritu, & pulte farinacea imbuta atque in butyro salviæ in modum frixa comedenda diutius exhibeat D. Soame ex observat. Hieron. Reusneri à Velschio editis. *Rajus.*

Dantur aliæ Tussilaginis species, inter quas recenseri merentur *Tussilago Alpina folio longo*, & *Tussilago Alpina minor rotundifolia flore purpurascente* quæ non parum vulneraria, ac pectori apta, cujusque iconem hic tabulâ scilicet XXIV. exhibemus.

TUTHIA, *vid.* sub titulô *Æs.*

Deficcativa est, detersiva, morbis oculorum apta; valet itidem pro cicatrisandis vulneribus, &c. extus autem tantùm adhibetur porphyrite quàm subtilissimè lævigata.

TYPHA.

Typha Florum effigies turbinata & in clavam composita (quæ & plantæ nota characteristica est) quasi Typhonis sese gyrantis turbinem, aut gigantis staturam minacem signaret, nomen dedisse videtur. C. B.

Hanc nos eodem in loco ubi olim Lobelius & J. Bauhinus observavimus, nimirum ad fluvium Arve quâ Rhodano confluit, prope Genevam. Cum eam primum vidimus perexigua fuit, Clava, gracili & strigosa, ut non dubitaverimus distinctam speciem esse: postea vero caput cylindraceum clavatum in tantam intumuit crassitiem ut suspicati cæperimus parvitatem loco potius (siquidem extra aquas crevit) quam plantæ naturæ deberi, quod vero Clavas geminas in eodem scapo proferat perpetuum non est & accidentarium esse videtur: nec minus quod Clava superior inferiorve major sit, vel minor. *Rajus.*

Valet in herniis & ambustis si in pinguedine frixa iis applicetur.

LIBER XX.

Continens ea quæ incipiunt à Literâ

V

VACCA, *vid.* sub titulô *Bos.*
VACCINIA vid. *Myrtillus.*
VAINILIA, vid. *Vaynillas.*

VALERIANA.

V*Aleriana* à *Valerio* nescio quo dicta existimatur: aliis à valore seu valentia, quia multis & insignibus facultatibus valet.

Characterum abunde habet quibus ab aliis herbarum generibus facilè possit distingui, ij sunt caulis teres concavus foliis ad intervalla binis adversis cinctus: flores monopetali velut in umbella, semina ad singulos flores singula, nuda, pappo innascente alata.

Vires Valerianæ Majoris.

Radix ut & herba ipsa alexipharmacæ, sudoriferæ & diureticæ sunt, Usus præcip. in imbecillitate, visus, peste, (hinc miscentur antidotis, Theriacæ & mithridatio) asthmate, vetere tussi (cum dulci radice uvis passis & aniso decoctæ) pleuritide, obstructione hepatis (ictero) lienis, Ureterum hernia, &c. extrinsecus confortant visum, maculas oculorum abstergunt (in aqua aut vino decoctæ & guttatim instillatæ) cephalalgiam sedant, menses cient, sudorem promovent (in balneis) exsiccant, catharros (suffitu) bubonum ac Anthracum malignitatem corrigunt, globulos sagittasve extrahunt; ulcera inveterata mundificant, hæc omnia Schrod. & nimis sane multa: audiamus C. Hofmannum, non opus habes (inquit) honoratis illis titulis, quibus Dodonæus illam onerat, hoc imprimis certum est valde diureticam esse.

Pulvis radicis hujus plantæ sponte ortæ, antequam caulem edat Cochlearis dimidij mensurâ cum vino, aqua, lacte, aut alio quovis decenti succo semel aut bis sumptus Epilepsia correptos, liberat, siquidem ἄνω & κάτω purgat: hujus vim & in aliis multis, & in semetipso expertus est doctissimus & veracissimus F. Columna & confirmat Panarola; Sylvius quoque plus ei tribuendum putat, quam pœoniæ, ut quod sale volatili abundet.

Vires Valerianæ Minoris seu Sylvestris.

Hæc, autore Dodonæo, ruptis, convulsis, ex alto præcipitatis utilis est, sed & folia ad oris & gingivarum cum inflammatione exulcerationes & aphthas prodesse dicuntur, ajunt & radices aridas tusasque drachmæ pondo cum vino sumptas infra supraque purgationes moliri: superius diximus Epilepticis conducere.

VALERIANA *quæ Nardus dicitur.*

Nomina. Nardus celtica I. B. Ger. Celtica Dioscoridis C. B. Alpina Clus. Nardus sive spica celtica Park.

Clus.

Integros interdum Cæspites occupat serpendo radix, & late summa tellure sese inter muscum diffundendo: oblongi procumbentesque humi ramuli, tenues, plurimis veluti foliolis aut siccis squamis circumsepti, subinde fuscas & nonnihil capillatas fibras agunt, summa parte in unicum aut bina ternave extuberant capitula, aliquot longis, secundum caput angustis, deinde in latitudinem paulatim se laxantibus foliis, satisque crassis & succulentis plena, colore dum primum emergunt viridi, deinde sub autumni initium aut æstatis finem flavescente, gustu amariusculo: palmaris aut dodrantalis, nonnunquam etiam major, inter ista emergit cauliculis, satis firmus, ut in minutioribus valerianis sylvestribus geniculatus, bina ad singulos nodos habens interse opposita exigua foliola; cui circa summum ex singulis alis enascuntur pedicelli, binos aut ternos flosculos coloris pallidi sustinentes, quibus succedunt semina valerianæ sylvestri Alpinæ, saxatili præsertim (valerianæ minimæ nardifoliæ) proxima, paullo tamen minora, tota planta aromatica est, & radicum valerianæ sylvestris odorem æmulatur.

Copiose provenit (inquit I. Bauhinus) in Alpibus Germaniam ab Italia dispescentibus, montosis gaudet Genuensibus, Liguriæque Alpibus sterilibus.

Autore Clusio, copiose n[illegible]itur in summo Judenberg Stiriacarum Alpium jugo inter muscum, saxosis locis. Ibi mense Augusto floret sub ipsis fere nivibus; folia deinde promit cum illa dissolvere & diffluere incipiunt, legitur autem ab incolis sub Augusti finem & Septembris initium cum folia flavescere incipiunt, tum enim summam habet odoris gratiam, quâ caret cum folia primum promit, & adhuc viridis est. *Rajus.*

VAYNILLAS HISPANIS.

Nomina. Volubilis siliquosa Mexicana foliis plantagineis. Aracus aromaticus, Tlilxochil, seu flos niger Mexicanis dictus *Hernandes.* p. 38. Vaynillas Hispanis à vaginarum similitudine *Piso, Mantis: Arom.* p. 200. lathyri Mexicani species *Amman.*

Hern.

Volubilis herba est, arbores conscendens & amplectens Hernand. foliis undecim uncias longis, fere latis figurâ plantaginis sed pinguioribus & longioribus, viroreque infectis saturato: Singulis ex utraque parte caulis alternatim exorientibus: floribus nigricantibus, siliquis longis, angustis & pæne teretibus nigris, olentibus muscum aut balsamum indigenam.

Calidis regionibus, humentibus locis provenit; & siliquas Verno tempore profert.

Vires. Siliquæ binæ aquâ resolutæ & potæ urinam cient, menstrua evocant, cum mecaxochilt partum accelerant, ac secundinas mortuumque fœtum expellunt: ventriculum calefaciunt & roborant, flatus discutiunt: humores crudos concoquunt, cerebrum confortant; ad ictus venenatos utiles esse dicuntur, hinc chocolatæ compositionem ingrediuntur. Elegantes Icones, foliorum siliquarum, & seminum Microscopio conspectorum extant in D. Francisci Redi Experiment. Circa res naturales. *Rajus.*

VENENUM.

De Venenis, & eorum Antidotis in Genere, ac Primo

De Venenis in Genere.

Ut cognitio remedii supponit cognitionem morbi, & vice versâ, si juxta rationem velimus procedere; ita de alexipharmacis seu Bezoardicis, tanquam venenis resistentibus remediis, vix feliciter possumus differere prius, quam de venenis, quæ & qualia sint, penitius constet.

Dictum esse venenum ex philologiâ constat, q. d. quod citò per venas transeat, seu salubre, seu noxium sit. In genere enim pro medicamento accipitur; seu latiori significatione veneni appellatione continetur omne, quod adhibitum naturam ejus, cui adhibitum est, mutat; propriè verò prædicatur de noxio & contradistincto alimento & medicamento.

Adeoque venena propriè sunt, quæ per se nocent, & adversa sunt corpori, non item, nisi latius, quæ per accidens id præstant, quorsum *Scaligeri* illa venenorum genera spectant *Exercitat.* 33. *tom.* 2. nocere eadem vel à primis qualitatibus, ut aqua opota frigida homini labore & sole æstuanti, ut gypsum exsiccando strangulat; Vel à secundis, ut crocus laxando nimis spirituum viam, quod vulgo statuunt, nos verò quid sentiamus, mox patebit; Vel à tertiis, ut cantharides vesicæ, lepus marinus pulmoni. Tacemus exemplum vini, spiritus vini & aliorum.

Præsupponimus ergo 1. Venena esse & dicenda, *quæ corpus citra externam violentiam aliam,* (ut conformatione vel unitate solutâ) *violenter destruere noruntur*

norunt. Hinc enim intoxicati vel veneno potionati sunt & dicuntur, qui citra aliam quandam causam manifestam periculum vitæ subeunt, vel moriuntur.

2. Adeoque esse peregrina corpori, sive *illata*, sive *in eodem producta.* Illa propriè dicuntur venena, hæc maligna & veneno analoga; unde differunt potissimum quoad modum inficiendi. Alia *inspiratu* lædunt, ut seminaria pestis, & morborum malignorum, febrium &c. quatenus ἀπόῤῥοιαι seu effluvia, vel exhalationes ex infectis corporibus & locis spirantes communicantur; Alia *haustu*, ut quæ ore assumuntur; Alia solo *contractu*, ut illa quæ foris nos contingunt, etiam ex supra dictis pestis & febres maligniores; Alia denique ex *ictu* & *morsu*, cujus generis sunt animalia, quæ vel dentibus nos mordent, vel aculeo pungunt, vel contactu nocent.

3. Alia esse *externa*, alia *interna*, quod ex dictis satis patet; Externa iterum vel vi illata, ut morsus animalium, vel inadvertenter, ut pestis, per poros irrepens; Interna verò vel ore hausta in pulmones, vel deglutita in ventriculum, vel generata in massâ sanguineâ, etiam citra ullam extraneam, saltim immediatam, communionem, seu contagium.

4. Alia esse *magis cita & activa*, quæ, præsentaneâ vi, exiguo temporis spatio occidunt; alia *lenta, temporaria*, efficaciæ remissioris, quæ post multos demum dies necant. Priora v. g. calida tenuia, & ferè erodentia ac putrefacientia; posteriora frigida & crassa, quæ minus in vasa subeunt, censentur.

5. Venena alia esse *homini*, alia *brutis*; multa siquidem homini sunt venena, quæ tamen aliis animantibus in alimoniam cedunt, ob diversum nexum principiorum vitalium, sanguinis & seri. Sic cicutâ sturni vesci scribuntur; hyoscyamo & mandragorâ, sues; Cantharidibus, hirundines; serpentibus, cervi, quo de vide *Sachsii Gammarol.* & *Ann. I. Ephem. Germ. obs.* 14. attractis iisdem è speluncis suis; araneis gallinæ; serpentibus & bufonibus ciconiæ &c. Contra ea aloë medicamentum est hominibus utilissimum non minus ac amygdala amara, lupis, vulpibus & canibus verò venenum. *Vid. Mœb. Fundam. Med. Physiol. c.* 10. *p.* 159.

6. Alia venena esse *universalia*, alia *particularia*, quæ distinctio tùm in specie humanâ, tùm generalius quoque de aliis valet. Universalia omnibus atque singulis animalibus venena sunt arsenicum & mercurius sublimatus, nullum quippe visum est, quod sciam, innoxiè per omnia hisce usum. Specialia venena, præter jam dicta, in specie humanâ alia sunt nervis & spiritibus inimica, ut solanum furiosum, alia pulmoni, ut lepus marinus, alia ventriculo, ut corrosiva, alia vesicæ, ut cantharides ardore & mictu cruento infames.

7. Alia partes *spirituosas*, alia *humidas*, alia *solidas* magis afficere; inprimis verò cum humidæ mediæ sint inter reliquas & quasi vinculum quoddam, præcipuè etiam easdem pati certum est.

8. Alia esse *vegetabilia*, ut aconitum, cicuta, napellus &c. Alia *animalia*, sive toto, sive partibus saltem, ut scorpius, vipera, quorsum & caudam cervinam quidam referunt; Alia *mineralia*; ut arsenicum, mercurius sublimatus, cobaltum. Adeoque pauca quidem nota sunt venena, reliqua tamen, cum magis & minus non varient speciem, itidem huc referenda. Nondum innotuit vel publicatum est venenum, quo in Galliâ hactenus tot cædes patratæ occultæ, *Poudre de succession* vocant, in pulveris formâ; licet sint, qui carnes infantum ex utero materno excisorum (horrendum dictu) cum aspidibus aliisque confermentatas nominent.

9. A venenis assumtis *oboriri ab aliis alia*, omnia tamen in subitaneam conspirare perniciem; ad vomitum cieri ventriculum, cardialgiam, anxietates, tremores, pallores, lipothymias, pulsum frequentem, abdominis inflationem, capitis turbationem fieri. A demorsis verò scorpio vel viperâ, auriginem contrahi, dolorem, ardorem, tumorem, inflammationem partis affectæ.

Ex his colligere est: 1. *Venena non tam occultis, quàm manifestis agere qualitatibus.* Utut enim occultæ qualitates, quatenus manifestis sunt contradistinctæ, concedi possint, quo sensu venena communiter à totâ substantiâ, sive virtute specificâ agere asserunt; si tamen penitius eadem investigemus & occultum sumamus pro eo, cujus nulla omninò ratio dari queat, ratum est atque certum, venena agere manifestis atq; investigabilibus, intellectui notis, qualitatibus. Hinc notanter *Scaliger, loco citato,* qualitas hæc dicta, *ait*, cum multum absit à sensibus, solâ ratione comprehendi potest; (loquitur verò de remediis venenorum totâ substantiâ agentium) sed in hujus cognitionem perveniemus per vestigia tertiæ, scilicet qualitatis, seu ad normam manifestarum.

2. *Venena sine dubio subruere principia vitalia*, quorum nexu indissolubili vita propagatur, violenter verò destructo sufflaminatur. Neq; enim ulla ratio dari alia potest tam citæ νεκρώσεως & immutationis, præcipuè cum omnia id testentur phænomena, unde meritò causæ talismodi universali eorundem vis adscribitur, in quâ omnia adeo conveniant, licet admodum diversa.

3. *Pollere venena sale, sulphure & mercurio, machinæ humanæ peregrinis & destructoriis.* Id verò est tota illa substantia, occulta qualitas, textura nempe & modus mixtionis. Uti enim particulæ alimentorum sunt benignæ, familiares & subjugabiles, similes, saltim à posteriori, medicamentorum diversæ, ut alium statum alterando vel purgando inducere queant; ita venenorum adversæ, in internecionem partium spirantes.

4. *Esse eadem vel* CORROSIVA, *vel* FERMENTATIVA, *vel* VAPOROSA, *vel* MIXTA. In his quippe effectibus vel qualitatibus vis venenorum in genere consistit. CORROSIVA si fuerint, ventriculo escharam & νέκρωσιν inducunt, unde parte ad vitam absolutè necessariâ destructâ, necessum est machinam ipsam subrui & principia vitalia destrui. FERMENTATIVA quæ sunt, motum p. n. eumq; vel absolutè lethalem, vel summè tamen periculosum inducunt, unde calor febrilis, æstus, deliria. VAPOROSA spiritus obnubilant, suffocant, destruunt. Adeoque *corrosiva solidis, fermentativa humidis, vaporosa spirituosis inprimis sunt hostica, mixta universis.* Quæ verò de his non participant, ut pix assumta & plurima alia inter venena vulgò relata, inter venena tantùm per accidens talia & impropriè dicta referenda fuerint.

5. *Venena mineralia* ☿ium ♎matum & arsenicum ejusque species, *agere solâ potissimum corrosivitate.* Hæc ipsa νέκρωσιν, νέκρωσις sanguinis & seri destructionem inducit, secundariò quoque fermentatione peregrinâ & spirituum turbatione consequente. Hinc si statim revomantur, delicatiori archei sensu & robore, non nocent. Hinc in ventriculum plenum, vel pinguibus præsumtis ingesta minus necant, faciliori vomitu consequente, & acrimoniâ obtusâ. Hinc qui mortui sunt ab horum usu, sive incauto, sive malitioso, ventriculum & intestina sphacelata & erosa exhibuerunt, quod ipsi in cane observavimus. Par ratio est aquæ fortis, butyri antimonij &c. Patet id ipsum quoque ex analysi ☿ij ♎mati, neque enim ☿ius vivus, nec ⊖, nec ⏀, nec ⊖-lum, quibuscum sublimatur, est venenum, sed sola textura inde emergens, quâ iterum immutatâ, per additionem ☿ij vivi & sublimationem, in ☿io dulci, eadem quoque venenositas emoritur.

tur. Neque mirandum est, hinc ardorem stomachi, convulsiones, livores, tumores & alia symptomata ab his oriri, de quibus videantur Practici. Sic & O-O corrosivitate & causticâ vi ablatâ innoxium est, vel solius magnetis O-Olis exemplo.

6. *Venena animalia* (loquimur verò de universalibus magis) *agere potissimum vi fermentativâ peregrinâ*; sive viperæ morsus exempli loco sit præcipuè, seu canis rabidi, seu alia consimilia. Hinc cum salivâ talismodi sal peregrinum, irato cumprimis animali, in vulneratam partem illatum, mox serum & sanguinem immutat, ut corrumpantur, *στάσιν*, fermentationem, *νέκρωσιν* patiantur, factâ hinc, recursu ad cor, communicatione, etiam reliquam massam sanguineam mox inficiendo. Par ratio est ictus cum aculeo scorpionis, morsûs aranei & similium. Hinc factâ statim exsuctione vel destructione fermenti hujus peregrini, vel non nocet planè, vel saltim citius debellari potest. Curavimus aliquando puerum à cane rabido demorsum 1. dato intrinsecus bezoardico volatili, 2. exterius vulnere cum rutâ, therîacâ & aceto eloto, felicissimo cum successu. Hinc ligaturæ etiam locum habent. Verbo, omnia *Φαινόμενα* testantur de inductâ fermentatione præternaturali. Hinc etiam si ictus apum, vel vespæ excipiatur ungue, & hinc gustetur, salinum talismodi quid manifestè deprehendi potest.

7. *Venena vegetabilia potissimum agere vaporositate peregrinâ.* Quatenus sulphure v. g. impuro, mucilaginoso, nervis inimico pollent. Hinc hyoscyamum, seu ejus semen, imaginationem dislocasse observavit in causidico *Helmont. lib. demens idea. p. m.* 224. ipsumque *ibidem. pag.* 225. exoticam phantasiam imprimere asserit, quod itidem in puellâ observavimus observatione 21. *ann. II. Ephemerid. German.* consignatâ. Sic napellus, verbis *ejusdem*, suam furoris in nobis imaginem communicat, de cujus *Φαινομένοις* ab assumtione evenientibus, ut & de arsenico studio experimentandi propinato, videri meretur *Cornarius histor. admir.* 12. *&* 13. *pag.* 41. *& seqq.* A ℈j. pulveris napelli, pectoris angustia, ventriculi dolor, oculorum obtenebratio vertiginosa, pulsus immutatus, paulò post etiam delirium accidit, ut in folio lacero altè cecinerit æger. Legi hanc in rem quoque seorsim meretur *I. I. Wepferus libro historia & noxa cicutæ aquaticæ inscripto*, & *I. M. Faber in Strychnomaniâ*, tractatibus curiosis. Sic & crocus risu scribitur interimere, risus verò stultorum est. Par ratio est opij ipsius, aliorumque, quæ vaporositate suâ spiritus turbant & nocent.

8. *Venenum in corpore genitum in febribus malignis esse fermentationis peregrinæ sobolem, sæpe tamen non tam à priori, quàm posteriori factum.* Quando enim vel ob aëris austrinum frigidioremve statum, ob errores diætæ, vel contagium quoque leges proportionis sanguinis & seri violantur enormius, consistentiâ, motu & calore læsis, periculum ruinæ subit machina, peregrino inducto æstu, varijs cum effectibus sinistris. Inprimis sal volatilius redditum, rarefaciens sulphur, sero diluente excusso, ferociens hinc & quassans corpus accusari meretur. Unde sanguis emissus rutilans, cinnabarinus, sero quasi incoctus visitur, quo de alibi latius.

9. *Venenum pestis, solo contagio propagandum & illatum, singula conjunctim possidere.* Non in aëris corruptione, præterquam particulari, consistit id ipsum neque à priori æquè, unde primitus emergat, cognitum est; à posteriori verò optimè. Est nempe venenum hoc corporeum, seminale, calore nativo expansivum, sui multiplicativum, humorum corruptivum & principiorum vitalium destructivum. Corrosivum esse demonstrant satis carbunculi & pustulæ quasi ab ambustione factæ, dysenteria, pleuritis, cardialgia, aliaque conjuncta; Fermentativum, febris, bubones, anxietates &c. Vaporosum, deliria, sopores, vertigo, ipsos sanos quoque impetens eâdem domo versantes. Eminet tamen tanquam magis activa vis corrosiva, unde reliqua quasi obscurat, & eâdem potissimum necat, si v. g. ventriculus fuerit carbunculo affectus, si mictus cruentus accedat, si hæmorrhagiæ; variat etiam effectus hic ratione recipientium subjectorum. Hinc clavis patet, quare tam subitò internecionem inferat pestis; quare nullum remedium specificum & appropriatum, idque certum & infallibile, quod communiter desiderant, detur; quidque sit sentiendum de varijs hypothesibus de veneno pestilenti hodiè agitari solitis. Pigrum id & lentum est, omnisque præcautio hinc fieri debet, ne in actum deducatur: ne hauriatur, vel haustum maturè profligatur, ne nidum sibi paret, cum pernicie certâ corporis. Omnia, uno verbo, sic velut pansa patent *Φαινόμενα*.

10. *Venena particularia magis esse subjugabilia, minusque vincula vitalia destructum ire.* Noxia quidem sunt, unde venena audiunt quoque; attamen non toti æquè, secreta ab archeo victore, seu superiore, huc illuc. Satius enim est hanc illam partem lædi, quàm totam machinam subire periculum lethi. Sic *cantharides*, sale volatili acriori constantes, inficiunt non tam ventriculum, acriora etiam exterius ulcerantia & rubefacientia, allia, sinapi, lepidium ferre adsuetum quàm expansis salinis particulis suis serum, unde excretioni destinatum in tubulis renum, ardorem delicatioribus longè partibus insupportabilem conciliant. Par ratio est *leporis marini*, de quo cum minus constet nobis, pluribus dicere non licet, à posteriori tamen exulceratio decantata id probat satis.

11. *Ubi virus, ibi virtutem deprehendere licere.* Præstat enim ex venenorum quoque doctrinâ alios depromere usus. Neque enim solùm utilissima est, tum ut venena cognoscantur, cognitaque vitentur, tùm ut infecti melius & rectius curari valeant; verùm quoque ut cognitâ virulentiâ virtutem, quam natura illâ condidit, noscamus. In genere enim virtuosa esse & potentia ex effectu patet satis; quod si ad leges temperamenti humani redigere mitigareque illa pergamus, pro vinculis vitalibus roborandis facient, quæ contra ea destinata videbantur. Exemplo sint vegetabilia plurima, ut cicuta, v. g. opium, crocus, semen hyoscyami, & alia, ut arsenicum, araneas, & alia non laudemus.

De Bezoardicis primi generis.

Sed visis hisce jam judicium ferre poterimus de bezoardicis accuratius, generalibus & specialibus. Contra enim juxta se posita elucescunt magis. Ut itaque venena sunt non una, sed diversa; ita quoque non uno nomine veniunt ijsdem opposita. Generali notione dicuntur *alexipharmaca*, *alexiteria*, latinè *amuleta*, (quæ vox hodiè de extremis appensis ferè usurpantur,) ab amoliendo, i. e. submovendo, depellendo, eò quod venenis resistunt: item *bezoardica*, ex eo haud dubiè, quod lapidem bezoar putarint omnibus venenis resistere, modò sit genuinus. Atque sic eleganter & usitatius hodiè dicuntur. Sin specialius ea consideremus, prout à Veteribus demominata fuêre, divisa sunt etiam quoad nomina hinc, ratione objecti potissimum, i. e. veneni, in quod agunt, teste *Galeno 6. Epid. Comment. 6. tom.* 5. & albi. Cum enim venena

vel

vel ab animalibus, vel ex vegetabilibus, mineralibusve proficiscantur (pharmaca vocant) ideò remedia ijs resistentia duplicis quoque generis esse scribit *idem:* Alia quæ venenatorum morsus, ictus aut venena sanant; alia deleterijs pharmacis medentur. Illa *alexiteria*, ἀπὸ τοῦ ἀλέξειν, *arcere, depellere, propulsare*, item *opitulari*, καὶ τῶν θηρίων, *à feris* vel belluis, nominantur. Hinc & simpliciter θηριακὰ φάρμακα, seu theriaca, propriè dicuntur, quæ morsibus animalium debentur. Dicta enim est theriaca partim ab effectu, eò quod serpentum morsibus maximè succurrat, partim ab ingrediente carne viperinâ. Hæc *alexipharmaca* ἀπὸ τοῦ ἀλέξειν καὶ τοῦ φαρμάκου, quod lethalibus medeantur morbis. Exemplo sit jam dicta theriaca, quæ cum primariò morsibus animalium inflictis debeatur, non protinus contrà omnia & singula venena potest adhiberi alia, frustra adversus vegetabilia, mineralia, & plura quoque animalia. Utraque alijs terminis dicuntur etiam *alexicaca*, item *antidota*, licet hæc quoque de internis tantùm prædicentur magis.

Nos generalia illa jam vocabimus usitato nomine Bezoardica, tanquam communia magis & universalia; hæc scilicet malignitati ex dissolutione humorum vitalium, minori vel majori, quam venena intentat, exurgenti debita cor defendunt, & κρᾶσιν, consistentiam ac motum sanguinis contra venena in vigore suo asserunt. Monuit enim jam ipse *Galenus l. 5. de simpl. medic. facult. cap.* 18. nihil interesse, an alexiteria, an alexipharmaca remedia venenis opem ferentia appellemus, quod scilicet in unum demum eundemque finem funestum illa conspirent. Antidota verò specialissimè notant, quæ his vel illis speciatim & in individuo notis venenis, quoad illam qualitatem, quâ particulariter noxia sunt, in corpus illata, adversantur, ut ☿io ♎to, cantharidibus, & similibus, de quibus in seq.

Cum verò ex dictis clarum sit, bezoardica hæc respicere potissimum venenum animale, in motu fermentativo & destructivo consistens, adeoque convenire v. g. ad morbos malignos, & prodesse in febb. malignis & morbis epidemiis, pleuritide, dysenteriâ, variolis, morbillis, peste, febribus Hungaricis, petechialibus, inflammationibus febrilibus, anginosis &c. meritò veneni hujus ἐνέργειαν respiciunt præcipuè. Tertia enim pars hominum moritur febri, unde facilè colligere est, quantum momenti situm sit in bezoardicis.

Respiciunt nempe vel calorem, vel consistentiam, vel motum sanguinis & seri, quippe benè habentibus, vel defensis & sartis tectis, vita producitur & contrà. Seu I. *Bezoardica respiciunt exclusionem fermenti peregrini*, quo calidum nativum impetitur. Quæ verò id ipsum excludunt, balsamum nativum necessariò roborant.

Excludunt id ipsum *Balsamica*, putredini simul resistentia, physicæ, & hinc medicæ, *Sulphurea*, ut è simplicibus, Radices *angel. carlin. contrayerv. diptamn. gentian. imperator. petasit. olsnit. Zedoar.* Ex herbis *ruta, scordium, galega, salvia.* Ex floribus *sambuc. calend. bacc. laur. juniper. myrrha, cortic. citr. aurant. camphora, succinum, sulphur*, hinc θεῖον vocatum, & ex his parata, ut *oleum angel. citr. succin. rutæ, camphor. pestil. Heinsij*; *Elixir pestil. Croll. Tinctura Bezoard. Michael. Rolfinc. Mœb. Ludov. Wedel. essentia myrrhæ, theriaca, balsamica, spir. theriac. camphorat. bezoardici*; *Theriaca Andromach. cœlestis, mithridat. orviet, flor.* 🜂*r. myrrhat.* &c.

Excludunt *Balsamica salina*, volatilia & mixta, ut 🜹 *ebor. C. C. serpent. viperar. Tinctura bezoard. volat. liqu. C. C. succinat.*

Excludunt item, sed concentrando & penetrando

Mangeti Bibl. Pharm. Tom. II.

magis, *acida*, ut *Acetum s. bezoard. rutac. theriacale*, succus citri, aliaque, de quibus mox plura.

Ut hæc illustrentur magis, tenendum est, (1.) esse sua morborum talismodi seminia, seminaria & quasi ovaria, inprimis malignorum, & inter hos maximè pestis, sive aliunde illata, quod de peste quasi absolutè, de alijs secundum quid verum est; sive concepta & fabricata in corpore. Patet hoc, quod sint sui multiplicativa, cum alijs communicentur, radices & fomitem habeant in putredine & corruptione humorum, & quæ alia adduci possunt argumenta plura. Adeoque consequenter opus est, ut, qui curare eosdem feliciter velit, hæc potissimum sibi habeat commendata.

(2.) Impeti ab his archeum, seu calorem nativum, spiritum vitalem, qui nisi roboretur, exterminando & excludendo fermento morbifico est insufficiens. Debilitatur hic reverà, licet efferato calore id minus compareat, quin ipsi ægri sæpe non credant se ægrotare, per aliquot dies circumambulantes, *dencken sie vvollens ubergehen, habe nichts zu bedeuten*, sed hinc demum magno suo malo id experiuntur. Maximè verò in malignioribus id videas, ubi simul decollant vires, summéque prostratæ visuntur, ita ut sæpe de nullo alio conquerantur, quàm solâ lassitudine, *sie vvären nur matt*, pessimo tunc degentes in statu.

(3.) Esse in sanguine illa seminia & fermenta heterogenea, peregrina, non desidia, sed summè activa, seu sanguini seu sero magis inhæreant, quod vel bubonum, & carbunculorum uno exemplo clarum esse potest. Sin maturè secludantur, brevi pacatos reddi excitatos fluctus microcosmicos, idque per sudorem, ipsius naturæ inclinatione & optimâ viâ, quæ à centro ad circumferentiam has sordes sequestrat, ac ab ijsdem se liberat.

Hæc si vera sunt, uti sunt verissima, patere potest, qualia sint hæc ipsa bezoardica & quomodo agant, activiora potissimum recensita & volatilia, tùm καθ' ἄρσιν, tùm κατὰ θέσιν.

Καθ' ἄρσιν dicimus (*a*) *non sola esse bezoardica & unicè, quæ animatam verminosam putredinem respiciunt.* Notum est per *Kircheri, Langij, Hauptmanni* hypotheses, statuere quosdam pestis venenum consistere in animato seminio, aërem repletum esse vermiculis tunc temporis plurimis, qui illati & hausti M. S. destruant, & φαινόμενα omnia illa producant. Quin, ut taceamus omnes adeò morbos & mortem ipsam duos illos posteriores pro animatis habere, repertos esse in cadaveribus peste defunctorum, cultro audaciori subjectorum, vermes copiosos in ventriculo. Hinc rentur vim illam omnem bezoardicorum adscribendam uni soli huic causæ, quod vermibus & verminosæ putredini adversentur.

Verùm utut non negandum sit, posse animata seminia & in aëre & in corpore reperiri, imò in quibusdam reperta esse actu; posse item à vermibus symptomata enormia excitari, quin ipsa hæc bezoardica esse simul anthelmintica; exinde tamen concludere non licet, quod volunt, pestem & febres malignas unicè ab animatâ putredine esse oriundas. Neque enim (1.) phænomena comitantia tàm diversi generis ex hâc hypothesi possunt derivari, non bubones, v. g. non carbunculi, præcipua pestis signacula; Vis illa corrosiva, fermentativa, vaporosa gravior est, quàm ut possit per verminosam putredinem explicari firmiter. (2.) Quia ipsa illa animata putredo non tàm producens est, quàm productum, ubi enim putredo, ibi facilè vermes generantur, adeoquè posito illo dari & reperiri in his subjectis, quod tamen universaliter verum non est; potior tamen ratio habenda erit cacochymiæ tanquam causæ, quàm ejusdem

effectus (3.) Non sunt propositiones convertibiles; quæcunque sunt bezoardica, illa sunt anthelmintica & vice versâ: omnia anthelmintica sunt bezoardica, utraque enim latius patent, exemplo ☿ii dulcis, absinthij, purgantium, corallinæ, tanaceti. (4.) Neque etiam omne seminium verminosum esse oportet. Hinc hypothesis hæc illustrare quidem potest bezoardicorum vim agendi, & tanquam effectus specialis considerari, non verò absolutè & universaliter locum habet, præcipuè cum hoc ipso pacto dubiis non fiat satis, nec exhauriatur malignitatis & veneni vis. Unde nisi ulterius in principia prima entis venenosi inquiramus, paulo minus est hoc ipsum, quèm ignorantiæ asylum.

(β) *Non sola esse bezoardica & unicè, quæ viriditatem perpetuam servant.* Sunt ex recentioribus, qui remedia pestis genuina in his quæritant, omnia verò alia cariei obnoxia, ut angelicam, zedoariam, carlinam, & alia nauci esse habenda contendunt; Juniperum contrà ea, laurum & alia generosissima & vera largiri præsidia. Sed nec ipsa hæc propositio verificari poterit, omnia perpetuò virentia esse pestis remedia, ita ut universaliter concludat. Ut argumentum topicum & particulariter valet, non universaliter. Si enim inquiramus in causas viroris perpetui, vel sulphuri ille est adscribendus, vel sali volatili, utrique minori respectivè aquæ, tanquam principij congelascentis, proportione pollenti. Jam verò propter quod unumquodque est tale, illud magis est tale. Ast propter sal & sulphur perpetuò virent. E. hæc ipsa sal & sulphur balsamica magis attendenda, quàm effectus, viror solus. Neque, si exempla attendamus, id ipsum succedit & firmo stat talo. Non enim sabina, cedrus, abies, cupressus, pinus, præbent bezoardica, nisi quatenus resinositate suâ ignem, aeris purgatorium, alunt; non cochlearia, nasturtium aquaticum, & hybernum, lepidium, aliaque virentia semper. Adeoque licet verum sit, utraque hæc posse tutari corpus à putredine; quamvis concedamus virorem esse signaturam quandam & characterem externum, testantem de virtute internâ, ipsa tamen hæc ratio non sufficit, quin plus ultra progredi latius fit, & hæc penitius inquirere.

(γ) *Non sola esse bezoardica ☿iata & 🜍ata.* Fuêre hactenus alij quidam, qui ponentes pestem in metallicâ arsenicali consistere malitiâ, imò falsum illud quoque, in locis mineralibus, ubi effodiuntur opes irritamenta malorum, pestem grassari magis & frequentius; non sufficere ulla aliqua autumant bezoardica alia, quàm sola metallica. Quàm lubricum verò hoc sit assertum, facilè ex dictis & dicendis mox patet, & posito, veram esse hypothesin; ipsa tamen ☿iata & 🜍ea non eo modo arsenicale virus corrigere norunt, uti actuali igne commixta in magnete arsenicali illud domant, & figunt.

Κατὰ θέσιν verò displodunt & excludunt, quod diximus, peregrinum illatum sanguini, quatenus sulphur & sal volatile sanguinis vigorant, idque inmotum citant, exsuscitant calorem, circulationemque sanguinis & lymphæ promovent, ςάσιν verò omnem nocentissimam impediunt. Hinc bubones in peste quidem boni sunt, sed incompletè, quin visi sunt, per sola bezoardica insensibiliter quoque discussi. Unà verò, si viscosius fuerit seminium, dissipant & annihilant; si vaporosum, poros cerebri reserant & in halitus id ipsum resolvunt; si fermentativum, despumando ad extima ὀργασμὸν vertunt: si corrosivum & viscosum, ut pestis, affigi id non patiuntur maturè propinata, sed dissipant & excludunt; idque omne obstetricante & adjuto inprimis calore. Ast quando vis corrosiva vel fixa est nimis, ut in arsenico, ☿io ♎io, vel in peste jam fixata, infixa partibus intimius, minus possunt, minus prosunt.

Præcipuè ergò conveniunt in omnibus malignioribus, ubi penitior putredo, ςάσις major, seminium efficacius, & speciatim etiam in morsibus tarantulæ, viperæ, canis rabidi, &c. Punctus studiosus ab araneâ in collo, brevi convaluit, solo usu sudoriferi ex theriacâ.

De Bezoardicis secundis & tertij generis.

Ut verò primum in hisce morbis est exclusio fermenti peregrini maligni, id quod nisi maturè fiat, necessum est alia unà consequi non minus periculosa, quæ omnia cessare oportet, factâ illâ exclusione, & demto, quod fermentationem peregrinam interre queat; ita effectus porrò consequentes quæ respiciunt, bezoardicorum titulo meritò quoque veniunt.

Adeoque II. talia sunt *resolutionem nimiam impedientia*; non neglecto penitus priori. Respiciunt scil. hæc productum primum malignitatis, quatenus ex ordine dimovetur sanguis & serum, seu resolvitur. Primum nempe genus bezoardicorum respicit quasi sanguinem & serum simul; alterum hoc elementum alterum, nempe sanguinem, particulas sulphureas & salinam seorsim, quatenus sulphureas has particulas & volatiles salinas nimis efferatas obtundunt, enervant & alterant. Aliàs enim necessariò vincula destruuntur & sulphur nimis rarefit.

Talia diverso respectu sunt 1. *adstringentia* temperata, ut *tormentilla, bistorta*, potissimum in febribus malignis cum diarrhoeâ, quæ pessimi est ominis, cœteris paribus, item *pulvis stypticus*.

2. Paria faciunt, licet remissius, *mucilaginosa*, ut *cornu cervi*, ejusque *gelatina, C. C. Philos ppt.* & *magister.* item *scorzonera*, inprimis montana, Italica, & nostras; *terra lemnia, sigillata, bolus armena* &c. Hæc ipsa hoc censu venire palam faciunt tum diarrhœæ malignis febribus solennissimæ, etiam in ipsis puerperis, tum hæmorrhagiæ, quin imo non rarò sudores ipsi. Eoque maligniores cum sint febres putandæ, quò magis alterutrum horum comitem sibi adsciscunt; tantò magis locum inter bezoardica habent hæc ipsa adstrictoria, ita tamen comparata, ut simul calorem p. n. respiciant. Mucilaginosa verò sal illud peregrinum, quod expulsione secerni non potuit, inviscant quasi & sic temperant, unaque remoram ponunt sali volatili rarefactivo. Adeoque & freno in his morbis eget natura & stimulo; stimulum addunt expulsiva, quæ laudavimus, frenum reliqua secundi ordinis.

3. *Præcipitantia* quoque huc faciunt, tùm absorbentia, si qua aciditas peregrina se immiscuerit, tùm reverà invertentia humorum ὀργασμὸν. Utroque modo fluxiles redduntur, seu in motum citantur & circulum debitum humores. Neque aliâ ratione agit *lapis bezoar* uterque, *orientalis*, majori virtute conspicuus, & *occidentalis*, minori commendabilis, ut & pretio. Idem præstant bezoardica mineralia quæcunque. Illa nempe non tam ☿iatâ suâ origine eunt malignitati, quàm ipsâ hâc suâ præcipitandi virtute, unde disjiciuntur humores & præcipitantur. Talia sunt ♁ *diaph. bez. miner. s. ♃le ⊙iale ☽re*, &c. Hinc frustra sunt, qui eadem hæc reliquis omnibus unicè anteferunt, cum potius homogeneis aliis miscenda sint, uti v. g. ☿ium *diaph.* cum. *C. C. phil. oc. 69.* â. & *extracto scorzon. mont.* par, qui *pulvis bezoardicus minor* est, abundè facit officium. Uti *major* esse

esse potest sequens: ℞. *rad. contrayerv. terr. lemn. unicorn. fossil. corall. rubr. ppt.* ♁ *diaph. succin. alb. ppt.* ā. ℥j. *C. C. philos.* ℥ii. *lap. bez. occid.* ℥ß. *ol. citr.* M. P. pulvis, alterandi & confortandi fine utilissimus, in febribus malignis, variolis, morbillis, dysenteriâ & aliis hujus generis morbis. Datur ad ℈ß. g. xii. xv. ℈j. remiscendus cum *cinnab. nat. anodynis*, ⊖ *C. C. volat.* aliisque. Tacemus pulverem bezoardicum *Sennerti*, *Rolfincii*, aliorumque. Præter illam verò exsiccandi & serum corrigendi vim eadem bezoardica mineralia sunt ἄποια, omnis qualitatis heterogeneæ expertia, & tantò magis huic scopo propria, quò magis sunt pura, fixata, & particulis metallicis fœta. Hæc ipsa tamen præcipitantia non sunt unius & ejusdem generis. Exemplo sit unicornu fossile & animale; illud magis adstringit & siccat, hoc magis genium naturæ suæ retinet, & ad exemplum aliorum similium sal volatile suum facilè ostendit reconditum.

Quæcunque enim vel volatile in sinu gerunt, vel quoque mucilaginem blandam obviscantem & infringentem, illa ipsa vel mineralibus dictis palmam dubiam reddunt, unde non fidendum iisdem magis, quàm aliis cujuscunque regni bezoardicis.

4. Nec *acida* sunt excludenda ex hâc classe, siquidem illa sulphur quàm maximè obtundunt, & sal volatile peregrinum rarefaciens figunt. Hinc *Acetum* *s.* & *bezoard. succ. citr. granator. aurant. Tinctura rosf. viol. fl.* 4. *cord.* ▽ *bez. Ruland. sirup. acetos. citr.* sunt bezoardica, inprimis verò *clyssus* ♁ *tartarus*, ⊖ *bezoardicus* pluribus nominibus.

5. Ipsa quoque *opiata* huc faciunt, licet incompletè & cum aliis, quatenus & ipsa insigne hoc habent beneficium, quod (1.) in centro ligant fermentum febrile, idque (2.) ad exteriora profligare juvant & sudorem unicè promovent, (3.) coagulum simul avertunt, (4.) spirituum profligationem prohibent, (5.) sanguinis & seri vincula quàm accuratissimè defendunt, modò providè in usum vocentur.

Hæc ipsa tùm in genere malignitati obsistunt & bezoardica sunt, licet secundariò saltim, tùm speciatim illis morbis malignis debentur, ubi humor serosus freno indiget, ut in fluoribus quibuscunque cum febribus conjunctis, tunc enim maxima semper horum habenda est ratio. Et ex hâc ratione consultum est, Tincturam bezoardicam constituere varij generis ingredientia, ut eò magis polychresta sit. Hinc eâ occasione dicendi datâ duo libabimus speciatim, Theriacam & Tincturas bezoardicas. Asseruimus cum *Platero* & *Walæo* Theriacam sine opio confectam sudorem non movere, duplici ex fundamento; tùm quod opium sudoriferum esse quotidiana testetur experientia, minimâ nempe quantitate, uti datur, assumtâ, ægrotos in sudorem blandum & copiosum diffluere. Si ergò opium movet potenter sudorem ad gr. j. v. g. meritò eandem vim exeret in theriacâ id ipsum, siquidem hujus ℥j. circiter gr. j. opii recipit. Hoc vero ablato, necessum est, destitui theriacam virtute tàm insigni sudoriferâ. Tùm experientiâ, de quâ illud vulgatum notum est, unam experientiam plus valere, quàm centum rationes. Audiamus *Walæum* ipsum præeuntem, medicamenta sudorifera, *inquit*, pauca vera sunt, & inter hæc excellit opium; quod enim theriaca, quod mithridatium sudorem moveant, hoc omne ab admixto faciunt opio. Expertus ego sum, *addit*, hæc duo electuaria, absque opio præparata sudorem prorsus non movisse, *m. m. p.* 65. Adsunt ergò duo immota hæc fulcra, ratio & experientia, nisi velimus negare experientiam viri fide digni, eamque sublestam vocare, stabilitam tamen ratione. Cui accinit in *disqu. therapeut. Swalbius*, hoc est, *inquit*, (scilicet opium,) quo theriaca, quo mithridatium, quo diascordium, & pleraque antidota sudores præcipuè eliciunt. *S* 4. *p* 89.

Contra hæc verò sunt, qui assertum hoc negant, & ejusdem veritatem impugnant. Modestius paulò *Velschius in comment.* id negat, *quod reliqua theriacæ ingredientia videantur id satis præstare posse citra opium.* Experientiam verò laudat in contrarium nullam. Idem facit *Hannemannus Tract. de inebriantibus p.* 13. concedens opium vi diaphoreticâ pollere, ast omnem vim diaphoreticam, quâ theriaca, mithridatium, diascordium prædita sunt, soli opio velle acceptam referre, esse postulatum nimis liberale. Ratio additur eadem; *multa illa electuaria ingredi, quæ sunt naturâ suâ diaphoretica.* Ad experientiam verò *Walæ*, dicit: hæc electuaria fortè sudorem non provocarunt, non quia opium abfuit, sed vitium fuit in assumentibus. Experientia verò itidem in contrarium affertur nulla. Sed respondemus, negando, in theriacâ esse naturâ suâ diaphoretica, quibus in ℥j. vel ℈i. opij vim sudoriferam quas adscribere. Ponamus esse talia ex farragine myrrham, rad. mei, gentianæ, phu pontici, & terram lemniam, tot enim forte excerpseris; horum verò dosis tàm exigua est, virtus tàm pauca sudorifera, ut minimè sudorem istis adscribere queas. Nulla ergò insunt theriacæ diaphoretica seu sudorifera potius propriè dicta, nisi velimus hypothesin illam supponere, calida sudorem movere, quod saniores medici negant, neque enim ▽i, piper, cardamomum, id faciunt, & fixa contrarium testantur. Deinde experientiam viri probati negamus posse subrui frustraneâ conjecturâ. Omnes nempe circumstantiæ reclamant. Assumta fuit theriaca sudandi fine, nullum in hoc vitium esse potest vel fingi saltem adsumentium; non motus inde prorsus fuit sudor, neque hic vitium adsumentibus adscribi potest ullum.

Hæc de theriacâ. Quod Tincturas bezoardicas attinet, usu obtinuit hodiè, ut M. S. quasi basin præbeat his ipsis, unde & eadem vocari solet *wessf. Bezoar. Tinctur*; ita ut nihil aliud videatur Tinctura bezoardica Michaëlis & aliorum, quàm M. S. tinctura & concentratior, mutuante Tincturam medicamento à sandalo rubro. Ut adeò quòd theriaca & huic affinia sunt in formâ mediâ, pulvis bezoardicus in formâ siccâ, id in liquidâ fit Tinctura bezoardica, tantoque magis se commendet præ reliquis, quò magis constat, liquida citius penetrare & fundere humores, magisque adeò esse activa. Præter unum hunc modum Tincturæ bezoard parandæ, nempe citra extractionem specierum, Tincturâ aliunde veniente, vel peregrinâ sandali, vel extractorum bezoardicorum, alter quoque in usu est ex speciebus bezoardicis selectioribus, beneficio ∽us bezoardici, (utrisque majoris vel minoris apparatus assumendis,) extractis, adeoque propr â Tincturâ, vel adscititiâ innoxiâ, simul gaudentibus, de quo *vid. Schulz. Tract. de Tinctura bezoard.* Et posterior hic modus vel medius polychrestus est magis, utrique verò opiata refractâ dosi adduntur concinnè, juvandi & refrenandi virtute; ita enim rarefactionem & resolutionem nimiam infringunt, tutando sanguinis & seri vincula. Par ratio est acidorum, unde instar regulæ esse potest; acida & opiata bezoardicorum adjumenta esse certissima, exemplo M. S. & theriacæ. Exempli loco esse potest Tinctura bezoardica sequens: ℞. rad. zedoard. gentian. ver. angelic. anthor. contrayerv. carlin. bistort. diptamn. alb. torment. scorzon. Ital. montan. vincetox. olsnit. a. unc. i. fl. galeg. (vel onobrych. sylv. fl. rubr.) ulmar. calend. scabios. rut. a. ℥ß. sem. fraxin. card. bened. aquileg. rut. a. ℨii. bacc. parid. ℥iß. cubeb.

beb. gran. kerm. g. opobalſ. ā. ℥ß. cort. citr. ʒvi. camph. myrrh. elect. ā. ℥i. croci ʒi. Conc. cont. g. m. Affund. ♒ bezoard. ſeu ex ♈ extracti prioris, ſeu ſambuci citratum, è fl. ſambuc. & cort. citr. &c. q. ſ. Cum per aliquot dies ſteterit in leni digeſtione, add. ♒ Sal communis ſtriat. ℥ii. ſandal. rubr. ℥iß. Tinctura ſaturata decantetur & exprimatur, ſervanda ad uſum, in febribus continuis & malignis, variolis, morbillis, peſte, pleuritide, febribus puerarum, doloribus capitis, eryſipelate, dyſenteriâ, inflammationibus, defluxionibus catarrhalibus, caſu ab alto, & ubi alias ſudore opus eſt, probatiſſimi uſus. Miſcetur per ſe cum ſubduplo vel ſubtriplo miſturæ ſimplicis, Tincturæ anodynæ guttulis aliquot; cum alijs verò pro indicationum modulo variâ.

Tertiò, ut opus eſt per dicta excludere ſeminium, tutari ſulphur & ſal volatile ſanguinis; ita non minus tutandum eſt ſtudiosè ſerum ipſum, adeoque bezoardica quoque ſunt, licet itidem reſpectu priorum ſecundaria quaſi, *quæ ſeri defectum ſolantur*. Plurimi in hoc falluntur, qui unice expulſivis illis utuntur, neglectis hiſce; licet contrà ea & in his exceſſus fieri poſſit,

Solantur ſerum ſubſtantificè humectantia, *aquea* temperata, aqua ipſa. Laudabimus hanc in rem non tam veterum morem, qui aquæ frigidæ potum in febribus maximi æſtimarunt teſte vel uno *Galeno*, quàm locum egregium *Georg. Hornij in arcâ Moſis pag.* 124. Ab alcali, *inquit*, ſitis eſt inextinguibilis, niſi per acida & puram aquam, crudam, incoctam, copioſiſſimè ingeſtam, etiamſi vomitu, flammâ prævalente, regurgitet, donec aqua in ſtomacho remoretur; mox ſequitur ceſſatio ſitis, caloris, ſopor, ſudor, ſanitas intra 12. horas, quod ipſe multoties in acutiſſimis febribus probavit. Præcipuam in eo conſiſtere curam remedio, ubere frigidæ potu, citra ullam Venæſectionem & purgationem, aſſerit etiam ibidem *pag.* 150. Faciunt huc *aquæ ſcorzoneræ, ſambuc. cord. Sax. frigid. galeg. bezoardica Rul.* aliorumque ſimplicium, ut *acaciæ, ceraſorum nigr.* &c. *decoct. hordei c. CC.* & *ſcorz. julepi, potiones*, & ipſæ inprimis *emulſiones*. Cum enim tunc & per rationem, caloris velut Veſuviani præſentiam, & αὐτοψίαν, ſi fiat V. S. deprehendatur ſanguis ſpiſſus, colore cinnabarino vel alio ſero omni quaſi privus, quo ſenſu ſolemus dicere ſerum quaſi omne incoctum eſſe, impoſſibile eſt, ut poſſit machina ſubſiſtere; quin hoc ipſum malignum eſt, & malignorum morborum multorum eſſentiale; meritò ſtudendum, ut principium hoc vitale, ſerum, ſeu humidum acido ſubſternatur. Quod niſi fiat, vigiliæ deliria, deliria motus convulſivos, ſingula mortem inferunt.

Solantur ſerum acida, & inprimis *nitroſa*, quatenus illud fluxile reddunt, & ſal peregrinum infringunt & temperant, v. g. *lap. prunellæ* inde nomen indeptus, quod prunæ huic vel fervori febrili conveniens ſit, ſal petræ ♁iatum, ⊕-latum duplex, viâ ſiccâ & humidâ paratum, ſal petræ perlatum, corallatum, ſaturniſatum. Hæc ſcilicet ſingula ardorem, fervorem, rarefactionem nimiam, adeoque ſeri conſequentem defectum, exhalationem & incoctionem remorantur, vel ſaltem non promovent, fluxile illud reddunt, temperant, ſimulque reſolutionem & ichoreſcentiam impediunt, quatenus ſulphureas particulas & ſalinas volatiles ſanguinis nimis efferatas coercent, obtundunt, diluunt, enervant & alterant.

Et ſpeciatim in delirijs, ardore majori, & ubi inflammatio in internis metuitur, ⊕ſa præſtò ſunt, ut in peſte. Hinc cum in hâc ipſâ ζάσιν facilè concipiat ſanguis & carbunculos intentet, etiam interius, ut ipſo ventriculo, nitroſa quoque cum alijs fecêre officium, ſi non immediatè, tamen mediatè veneno debita,

Pertinent verò huc & illa, quæ ſerum in motum cient, ejuſque quietem & ζάσιν ac vappeſcentiam corrigunt. Eaque neceſſaria eſſe demonſtrat effectus, v. g. in peſte bubones, qui non aliunde, niſi ab hâc ζάσι ſeri in glandulis, eaſdemque ob fermentantem vim attollentis, confiunt. Fierique ipſum facilè, non difficilè eſt colligere etiam à priori, ob ſal peregrinum viſcidum corroſivum, unde illabitur promtè ſuis ſecerniculis, non verò elabitur.

Par ratio eſt in malignis, quando vel ob hanc cauſam, vel viſcidius ſerum ſudor nullus à medicamentis etiam propinatis obtineri poteſt. Eo caſu & volatilia & fixiora proſunt. Ex illorum cenſu ſunt urinoſa, ex poſteriorum cinnabarina, utraque ex ipſiſſimâ hâc ratione in peſte utiliſſima. Hinc obſervatum eſt volatilia urinoſa, nominatâ jam ſuperius, in principio peſtis ſummè fuiſſe proficua, & mediam quaſi Tincturam bezoardicam, ſeu acidis refractis gaudentem, ſeu volatilem urinoſam feciſſe ſtrenuè officium; nec minus cinnabarina, reliquis interpolata, ut ☿ialia alia taceamus, ☿enim diaphoreticus, cujus præparationem ipſe *Paracelſus* & *Helmontius* docent, non minimum in peſte præſtat. Novimus medicum, qui in peſte Viennenſi evaſit & gloriam reportavit, ab adhibito talismodi medicamento ☿iali. Cum verò hinc alibi vel nimis ſibi fideret, Deo forſan non primariò in auxilium vocato, vel medicamento abuteretur, nec legitimè æquè applicaret, ſaltim ſibi ipſi, morti in rapinam ceſſit non minus ac alij. Quemadmodum enim, poſitâ hâc indicatione, ſeu hoc intuitu ſudorem alias difficulter mobilem excitare cum ſucceſſu licet; ita, ad ichoreſcentiam vel rarefactionem nimiam inclinante maſſâ ſanguineâ volatilia, cinnabarina & ☿ialia hæcce tantum abeſt, ut conveniant, ut convulſiones abigant, ut potius ſudores adaugeant & nimios reddant, ultra ſphæram ſuam efferatis & difflatis humoribus.

De Legitimo bezoardica adhibendi Modo.

Sed prius, quàm provehamur ulterius & de hoc adhibendi bezoardica legitimo uſu monita & cautelas addamus, illud facilè ex dictis patet, diſtinctionem eſſe ſummè neceſſariam inter bezoardica illam, de quâ mox plura, quâ in volatilia, media & fixa, non minus ac alia plura ſpecifica, dividuntur. Hæc ipſa diſtinctio fundamentum habet in re, eſtque utiliſſima; nos verò h. l. non tàm ſecundum materiale dividere eadem voluimus, quàm ſecundum medendi methodum ſimul, ut & pateat ſtatim, quid agendum, & quomodo agendum ſit in talismodi caſibus, quæ vitam concernunt.

Hinc nota 1. *Ut diverſa venena, ita etiam diverſa ſunt bezoardica*. Utraque penitius, quod anniſi ſumus, inveſtigata & juxta ſe poſita, quæ quibus conveniant, monſtrant magis. Niſi enim, quæ regula univerſalis eſt, inter indicans & indicatum, morbum & remedium, juſta intercedat oppoſitio, & oppoſitorum proportio, nullo modo morbus tollitur, quin ſæpe augetur magis, & contra. Tribuat hinc unuſquiſque, quantum volet, Tincturæ ſuæ bezoardicæ, electuario Orvietano, pulveri bezoardico ſpecifico, vel quibuſcumque etiam centum alijs; Tinctura bona, electuarium bonum, pulvis bonus, æger moritur. Neque eſt quod quis dicere poſſit, in peſte v. g. eſſe reverâ τὸ θεῖον, fruſtrà eſſe ſingula, non adjutos à peſte incipiente ullos, quemlibet ſuo fato mortuum; Verum enim eſt, ſi à peſte evaderent plurimi, vel omnes, non peſtem, ſed benigniſſimum æſtimandum fore morbum. Eſt enim de naturâ & eſ-

& essentiâ pestis, plures simul corripi & citius mori, quàm succurri ferè possit. Sed si fateri volumus quod res est, Deus & cum blanditur pater est, & cum cædit pater est; Unde & pesti suam, pro salute humani generis, in naturæ sinu locavit antidotum, quamvis non talem, qualem sibi vulgo imaginantur, vel ut postulatum impossibile fingunt. (Loquimur de causis & remedijs naturalibus, non Theologicis.) Quin hoc ipsum apparet ex naturâ veneni pestilentis. Torpidum hoc est, sed efficax; lentum, sed tarditatem, si tamen ita dicenda est sæpe, vel lentorem suum efficaciâ suâ compensat. Non instar basilisci est, ut obtutu velut suo quemvis enecet, unde nec in aurâ venenum locatum est, sed in contactu vel quasi tali, in seminio propagabile unicè, reliquis obstetricantibus solùm. Sed habet se instar viperæ, instar arsenici, instar napelli, si rem rectè concipiamus. Vipera lentum est animal, quod tractari potest innoxiè, modò caput prehendas, (quod vel centies experti sumus,) nec temerè nec timidè rem aggrediaris. Arsenicum medela est, modò non hauriatur intrò & sibi relictum; eadem ratio est napelli. Adeoque pro captu tractantis habent sua fata venena. Frustra sunt ergò & absurdi, sive è vulgo, sive ex medicis, qui unicornu aliquod, qui lapidem bezoar fingunt, omnium venenorum antidotum, qui medicamenta crepant, vel simplicia, ut à lapide serpentino confecta pocula, aliaque, quæ venenum omne pellant, ad præsentiam ejus statim sudent, nullum inadvertenter ad vitalia dimittant. Ludicra sunt hæc & superstitiosa vulgi figmenta, quod ipsum tamen velut promiscuè per tot secula credit facilè & decipitur, non minus ac assentientes medici.

2. Fluit ex his promptè, *non esse confundenda bezoardica, cùm in genere, tùm in specie.* In genere nemo non percipit, veneno corrosivo arsenicali non prodesse theriacam vel tincturam bezoardicam, nec morsui animalis crystallum, quem antidotum O-Oci statuunt; sed alia esse mineralium, alia animalium, alia vegetabilium antidota. Et licet sint bezoardica polychresta, pluribus scopis debita, nec illa tamen sunt confundenda & permiscenda temerè. In specie verò id valet in febribus malignis, fermentativo veneno magis conspicuis, & præcipuè in peste ipsâ. Mirandum non est, vel hoc nomine mori plurimos peste quod fidant his illis remedijs, pro probatis ab alijs habitis. Mori item febribus malignis affectos æquè ac peste non paucos, qui nedum medicamenta assumunt, sed corpus hosti exercendum exponunt istâ suâ negligentiâ, donec prostratis viribus medicinâ se opus habere, an habuisse, serò nimis intelligant. Ausim dicere, imò expertus asserere, jugulari posse febres ardentes, pestem, dysenteriam, aliosve morbos epidemios in primâ herbâ, si statim ad primum mali sensum mederi liceat. Novimus virum satis timidum, qui sexies dysenteriam invadentem, quâ affecti erant domestici, & duo infantes, toties repulit extemplo, momento invasionis sumtâ Tincturâ bez. Nec minus exempla nota sunt, qui visitantes peste infectos passi jam vertiginem, lassitudinem & alia, sumto bezoardico volatili, Tincturâ bez. alcalisatâ, Mich. nostrâ, liberarunt se à præsentaneo veneno & periculo mortis. Si verò promiscuus usus non convenit bezoardicorum, facilè patet, quid judicandum sit de pluribus hoc tempore editis scriptis, concernentibus regimen pestis præservandæ & curandæ. Sanè maxima pars, si non promiscuè, tamen confusè hæc tradit: commisso legenti negotio, ut eligat cui dicat medicinæ, Tu mihi sola places. Quicunque mederi vult tùm alijs ægris, tùm à peste præservandis & curandis, debet omninò 1. distinctè, breviter, & claris verbis exponere, quid, quando, quomodo agendum, ut nullum supersit dubium, ut sciat probè agenda patiens; 2. morbo conformia remedia, selecta, pauca & probata proponere, quæ juvent, non noceant; eaque 3. quæ diffusa sint nihilominus, pluribus communicabilia, citra pretij magnitudinem. Maxima enim intentio est mederi pauperibus, tertiæ ad minimum parti urbis vel pagi. Hinc & brevis sæpe schedula sufficit, neque usum habent ullum, (hunc quidem, quem intendunt,) exasciata & pluribus folijs constantia consilia, quibus lectis, plebejus indoctior redit, vel incertior agendorum.

3. *Volatilia magis heroica, primò hosti opponenda, fixiora interpolanda.* Ut in bello appetente hoste non levis amaturæ milites impetum sustinere, nedum retundere norunt, primus conflictus est acerrimus, & turpius ejicitur, quàm non admittitur hostis; pariter in medicinâ se res habet cum bezoardicis. Brevi rem conficiunt priora, nisi morbus radices jam egerit & vitalia occuparit; quo facto nihilominus principem tenent locum. Ratio immota & principalis est, quia excludendum seminium morbosum, sive illatum, sive conceptum interius. Neque timendus est calor, productum ejusdem, brevi compescendus, modò exclusum sit peregrinum motum hunc excitans. Ratio secundaria est, quia citius subeunt, activiora sunt. Exemplo sint variolæ, morbili, malignæ febres, dysenteriæ epidemiæ, pleuritis, pestis ipsa. Mox inde vel tollitur morbus, vel mitigatur, vel symptomata ab obsessione foci vitalis orta, anxietas, respiratio difficilis, retrocessio bubonum, exanthematum præcaventur. Dato verò hoc stimulo, freno hinc moderamur archeum, ut non ultra quàm par est efferatus, resistere queat. Fixiora autem reliquorum sunt subsidia, ut quies concedatur naturæ, quâ interruptâ facilè fatiscit. Imò hæc absolvunt curationis reliquum. Media & communia sunt acida, fervori & seminio, ut & sero ipsi tutando, debita. Et ipsa quidem satis sunt efficacia, solis tamen illis principalem expellendi provinciam demandare non æquè licet. Utut enim aliquibus profuisse visa fuerint; potior tamen semper observata est volatilium, & quasi talium, med orum efficacia.

Cumque denuò exclusionis seminifici meminerimus, operæ pretium est addere, sive illud alienis debeatur illatis, sive in proprijs undis, sive etiam, quod *Helmontius* & hunc sequentes volunt, ipsa sola terroris concepti idea generandæ pestis semen suggesserit. Perinde hoc est, posito hypothesin veram esse; neque enim mutatur ob id curatio. Supponunt nempe, sæpe fidem experientiam fecisse, quod quis terrore solo pestem absentem sibi atque suis paraverit, attamen grassante peste, occurrentibus objectis, quæ ad terroris imaginationem conducant. Sed quando huc devenimus, certum quidem est, terrorem esse obstetricem, non æque verò patrem pestis, cum experientia ipsa adducta sine dubio cum objecto illo terrifico, seu vitali, seu alio, seminium actuale non excludat, imò quam maximè foveat. Vel unicum exemplum sit, quod plures milites, successivè tunicâ induti eâdem, peste correpti & mortui sunt, etiam nescij quasi fati prioris; quod cordatissimi, quique jam non semel pesti interfuerant actores, quos jam habitum contraxisse & consuevisse cum morbo putes, succubuerint tamen; quod contagium per plurimas domos sub initium grassantis luis deprehendi potuerit illatum, unde in solo ideali illo terrifico seminio si acqui-

acquiescere velimus, non æquè φαινόμενα omnia ita patent, ut dubium relinquatur nullum, Omne id inde videtur ortum, quod ſeminium illud à priori non æquè notum ſit, unde ex reali, ideale conceptum fuit, quod fugiens ſenſum nullum omninò fuiſſe reale creditum eſt. Ponamus veſtimentum vel integumentum quodpiam peſte infecti neſcienti cuidam, unde ſit, imò non credenti ab infecto tactum, offerri, quo induatur, uti toto die obſervatum eſt. Ille, diſpoſito corpore ad recipiendum, certo certius peſte corripietur, eandemque propagabit mox ulterius. Imo compertum, bruta, canes & feles, peſte reverà obiiſſe, arbores vicinas domui intermortuas & ariduram concepiſſe manifeſtam, quod Alſteti factum novimus.

4. *Ubicumque volatilia contraindicantur, temperatis magis, vel illis parcius ſolùm utendum.* Contraindicantur, ut ſic loquar, ratione ætatis, ab infantibus, quorum ſanguis texturæ eſt tenerioris, ut facilè efferari nimis poſſit. Contraindicantur à gravidis, unde floribus 🜂ris quoque, multò magis verò theriaca, ♒bus 🜔nosis mitius utendum, ne in ὀργάσμον ruat ſanguis, & menſes cum abortu & vitæ periculo conſequantur. Unde & hîc valet, gravidam morbo acuto, ob hanc ipſam cauſam, corripi, lethale eſſe, quod aliquoties obſervavimus. Contraindicantur à debilibus, pulſu frequenti & rarefactione intenſâ, quam hoc ipſo non corrigere licet. Ubi obiter notamus, pulſum frequentem in febribus malignis, ſi ſtatim à principio talis ſit, plerumque eſſe funeſtum. Contraindicantur à fluoribus ſanguinis, quando ob dictam rarefactionem nimiam reſolvitur in hæmorrhagias, in menſes nimios, in ſudores. Media inter hæc eſt Tinctura bezoardica, cui vel ob hanc quoque cauſam commodè maritantur anodyna. Verbo, ita ſemper ſtimulo opus, ne frenum negligamus debitum; ita freno, ne ſtimulum adimamus expulſuri archei.

5. *Bezoardica ſudore non æquè rigorosè continuando faciunt officium; ſudor verò ab impellente externo vel fruſtraneus vel noxius.* Obſervatum fuit ſudore imperato nimio, ultra εὐφορίαν ſcilicet, ægros malè habuiſſe in peſte ipſâ; in variolis verò ſuffocatos ægros, tantoque magis, ſi crucientur continuo udore, neque gutta potus, quod perabſurdum eſt, concedatur; cum tamen potu levetur ſudor, & promoveatur magis, ſitis verò ſudore multo prorogetur, ut loquitur *Helmontius*. Quodcunque nempe ſudoriferum non valet fermentum peregrinum expellere, internum vel externum potiſſimum, illud non adæquatum morbo, quin exitioſum eſt. Pulvis cardui benedicti, rob ſambuci, C. C. uſtum &c. debiliora longè ſunt, quàm ut iis demandari poſſit tàm ardua provincia. Quodcunque verò privat nimis ſero ſuo ſanguinem, itidem damnoſum eſt quàm maximè. Hinc ſolemus, quod jam monuimus, imperare quidem ſudorem primâ vice, ſequentibus verò præbijs non item, potiunculis verò aliiſque humectantibus domeſticis ſolari defectum ſeri.

6. *Bezoardica etiam magni nominis citrà rationem adhibita infida ſunt præſidia.* Non tàm ſcilicet occulta qualitas venenorum ſpectanda, quàm certa & indubitata læſionis ratio. Quod niſi fiat, andabatarum more pugnamus, & experimenta per mortes facimus. Sit ſua laus viperinis, ut bezoardicum animale audiant; vel horum affinibus ſerpentinis, quicquid præſtant, faciunt temperatâ mucilagine, cui ⊖ volatile immerſum latet. Neque enim, ut mors per ſerpentem irrepſit, ipſa quoque per ſerpentis mortem, ſeu medicinam vindicatur. Vid. *Helm. Tum. peſt. p. m.* 890. *& antec.* ubi & Hippocratem hoc uno ſolò arcano, carne viperinâ vel colubrinâ, exiccatâ & pulveriſatâ, divinos ſibi honores acquiſiviſſe ſcribit. Lapis bezoar uterque ſit venenorum antidotus, modò ſobriè de eodem judices in applicando. Eſt enim præcipitans, temperans, cui non dubitant recentiores lapides quoſcunque alios, equinos, humanos &c. conferre, ſi non anteponere. Unicornu quoque vim contra araneas, & alijs modis utcunque probatam non vilipendimus, ſed intra modulum activitatis ſuæ concluſum, non ultrà.

7. *In dubiis mitiorem & tutiorem ſequimur viam.* Cum itaque & bezoardica quædam malè audiant & ſuſpecta, præſtat eadem ex antidotis omittere, proſtantibus melioribus. Idque tùm in ſe bonum & neceſſarium eſt, tum propter calumnias inde facilè & imputationes conſequentes. Novimus ſartorem empiricum uſu nucis vomicæ non paucos liberantem tertianarios, hinc necis inquiſitionem ſubiiſſe, cum pro viro ægro idem peteret fœmina malefica, ipſi verò hæc venenum aliud porrexiſſet, & culpam in medicamentum hoc derivaret.

8. *Principiis ſi ullibi, ſanè in peſte obſtandum & febrium inſultu.* Omnis hîc mora perniculoſa, omnis dilatio mortifera. Hinc ipſo invaſionis momento maturè ſumenda antidotus prius, quàm cibus capiatur, vel ſomnus ineatur, utroque enim caſu promtè vitalia ſubit malum, radiceſque agit, vix niſi cum morte finiendas.

9. *Corpora impura quò magis volatilibus agites, eò magis læſeris.* Summatim enim opus omninò eſt cautelis pluribus in uſu bezoardicorum, quæ omnes tamen in proportione agentis ergà patiens, veneni & antidoti, indicantium & prohibentium, vi univerſalis medendi methodi conſiſtunt.

De Antidotis Specialibus.

Quæ hactenus diximus de effectu & remediis venenorum in corpore, eadem quoque illuſtrari poſſunt, ſi antidota ſuis venenis oppoſita breviter ſpectemus. Duo verò monita circa hęc attendemus, factâ duplici diviſione: Aut enim 1. Venena ſunt incognita, aut nota; 2. Aut mineralia, aut animalia, aut vegetabilia.

Incognita ſi fuerint dubijs effectibus, facilè tamen dignoſcendis, ſi vel agendi modum intueamur, an ardore circa ventriculum ſint infamia, an vitalia magis petant, an ſtuporem vel quaſi inducant turbulentum; lex generalis in ſcholis medicis obtinet, ut communi potius expulſivo vel defenſivo utamur, quàm nullo. Notis verò ſua quibuſvis opponenda remedia; debita qualitati exceſſivæ & corpori vim inferenti.

Non temerè credendum, ut de venenis ſic de antidotis quoque ſcribentibus, unde, vaſtitas maxima & confuſio cum ignorantiâ enata ſunt.

Inprimis ergò ex dictis ſuperius hypotheſibus ad triplicia venena, triplex erit antidotorum ratio, & quidem VENENIS MINERALIBUS generalem præbent antidotum, *quæcunque corroſivitati ſunt oppoſita*, adæquatè vomitoria, quæ exturbando maturè operationem illorum ſufflaminant & impediunt ſtatim. Oppoſita corroſivitati duo laudantur & celebria uſu ſūt, (1.) pinguia, quibus inviſcari & obtundi particulę acres, ſalinę, quibus & oblini parietes ventriculi poſſint, itaque defendi ac muniri, v. g. oleum amygd. d. butyrum, hoc præſervativè, illud & curativè. Hinc tum ad operationes metallicas commendatur panis butyro illitus, ut ſumatur prius, quàm labores ineantur, tum ad chimicas quoq; ☿iatas; aliaſque idem multis conſuetum eſt.

(2.) Præcipitantia & acorem corroſivum infringentia, quo nomine cryſtallus à *Sennerto* aliiſque, tanquam unica & præcipua antidotus, contra ☿️tum & ⊙-⊙cum, quæ inſtar omnium ſunt,

sunt, ut & contra ▽ laudatur, quo de exemplum habet *Heer. us*, & nos observavimus & curavimus quoque studiosum, qui istam loco ♀ni hauserat, (1.) dato pulvere crystalli præparatæ, (2.) emulsione temperante, (3.) jusculo avenaceo &c. Commendatur verò ad ʒi. pondus cum oleum amygd. d. Idque tanto magis, quod eadem crystallus porracei ac æruginosi humoris, seu bilis acido confermentatæ, proprium & præcipuum habetur remedium à medicis probatioribus, quos inter præcipui sunt *Lang. in Epist. & Fr. Valeriola lib. 4. enarr. 3. p. 536.* & *Poterius* tribuit crystallis naturam famelicam vel esurinam, quâ aliorum acrimoniam vel aciditatem in se absorbendo, egregiè se saturant, *pharmac. spag. l. 2. p.* 523.

Notanter verò addendum est, habere quidem locum & prodesse crystallum in leviori casu, minus in graviori, neque enim subigi vomitu non eductum medicamentum æquè hoc opposito remedio potest.

Sin alia quoque metallica venenosa qualitas, velut extraordinaria vel comitans, sit corrigenda, itidem hæc præsidia habent locum, non neglectis tamen tunc universalibus quoque antidotis; quando in alteram classem communem quasi fermentativorum secedunt, vel potius accidentariò seu secundariò conjunctam habent. Legi hanc in rem meretur liber egregius. *Samuel. Stockhusij de lithargyrij fumo noxio morbifico, ejusque metallico frequentiori morbo, vulgo dicto die Huttenkatze, oder Huttenrauch,* in quo probare satagit, morbum, obstructionem alvi tanquam præcipuum symptoma conjunctum habentem, non fieri ab arsenico *pag.* 28. non à mercurio, nec à Sulphure vel vitriolo, sed unicè à fumo Saturni. Speciatim verò pinguia per os præbita felicissimè operari; Id, *ait,* hactenus luculentissimè comprobavit experientia, *pag.* 104. Et in appendice de *Asthm. montano pag.* 50. oleosa & pinguia unicè latius commendat.

Reliqua hujus classis pro speciali noxâ, quâ agunt in corpus, etiam specialia habent antidota, quod in reliquis quoque dicemus regnis. Sic ♀ea cuperosa ventriculum exsolvens vis antemeticis, inprimis acidis, corrigitur. Curavimus fœminam quæ grossum deglutiverat, spiritu ⊖is subinde dato, unde conquievit feliciter sapor cuperosus in ore, alia accidentia. Idem valet de saturninis, uti exempla plura collecta dedimus *anno III. Ephem. Germanic. obs.* 141. Tacemus ☿ialia & alia minorum gentium.

VENENIS ANIMALIUM *optima sunt, quæcunque fermentativum venenum illatum explodentia activiora, & secundariò acida figentia.* Sic demorsus quis sit à viperâ, cane rabido, araneâ, extemplo dentur theriaca, Tinctura bezoardica, orvietanum, ut arceatur fermentativa vis, etiam in minimo consistens. Utque hæc interius conveniunt, ita & pars affecta statim consimili fine curanda, eluendo vulnus theriacalibus, rutâ, Aceto &c. quod superius jam innuimus.

Not. verò (1.) *diversa esse venena animalium, ratione graduum & lædendi modi,* unde & alia aliis facilius superantur antidotis, tantò magis verò curanda vel attendenda noxia vis, quantò est major ipsa. Sic non confundendum est venenum serpentis & viperæ, inprimis fœminæ. Siquidem mas duos habet dentes uncinos, fœmina quatuor, qui quantum lædere vel aculeo suo possint, facilè ex autopsiâ colligi potest.

(2.) *Proprio antidoto, ex lædentibus animalibus desumpto, fidendum æquè non esse.* Solent curationis loco, tum præservationis quoque hæc talia commendari, ut per symbolismum seu magneticam suam similitudinem auferatur venenum, appositâ carne v. g. canis rabidi, vel, quod nonnullis placuit, jecore ipso comesto. A particulari enim & hoc loco ad universale non valet consequentia. Deinde & hîc causæ & remedia probè examinanda. ☉o scorpion. ad proprios ictus laudatur, sed magis ut remedium secundarium, demulcens partem, quod omnia pinguia faciunt, non neglectâ theriacâ; scorpionum etiam venenum respectivè mitius est, unde videmus innoxiè oleum assumere quamplurimos in calculo & aliàs. Nec ineptum fuerit statuere sal volatile animalis oleosum, aliàs sibi relictum venenosum, ob hanc olei olivarum additionem alteratum vires sortiri discutiendi majores, sive insignes. Si causam attendamus, res clara est.

(3.) *Carnem viperinam in specie talismodi magnetismo non pollere.* Utut enim agat in corpus, fit sudoriferum & demulcens remedium egregium, debilior tamen est, quàm ut sola fermentum peregrinum excludat, citra additionem aliorum. In carne viperinâ non consistit venenum; Ergò nec id attrahere potest, multò minùs verò præservat, ut à morsu tutus sit, qui eum pulverem sumserit. Fit id omne, si feliciter res cadat, per accidens, quatenus audacius prehendunt illa animalia, & quando eadem offendunt torpidiora, non irritata prius. Consuluimus sæpius captores viperarum, an ullum aliquod deprehenderint inde auxilium vel præservativum, sed semper asseruêre contrarium, cautiores & candidiores. Magis astu, quàm fortitudine, seu audaciâ apprehendendi promiscuè, capiuntur hæ bestiolæ; Unde opinio hæc orta sine dubio ab illo putatitio experimento, quod serpentes ceperint innoxiè, præsumto serpentum pulvere. Ista verò vanissima est persuasio & fallacia, serpentum enim venenum respectu viperarum quasi nullum est, unde serpentum captor quæsitus, num revera hoc fretus pulvere assumto tractaret innoxiè serpentes, an verò per se magis innoxii sint serpentes, accedente præsertim, per consuetudinem, habitu & audaciâ majore; fassus est, hoc ipsum posterius esse verissimum, & hanc in rem jussit tutò imitari hoc ipsum. Qui verò confundunt viperam cum serpente, næ maximo cum suo periculo experiuntur quantum distent. Insignissima quædam persona cum serpentibus tractandis assueta esset, offensam viperam cordatissimè prehendit, putans tutam se fore, quod perinde esset an serpens an vipera caperetur, sed inflictum vulnus gravissima post se symptomata trahens, cum metu gangrænæ ipsius, aliud docuit.

(4.) *Neque etiam magnetibus venenorum aliis tutò fidendum esse.* Non solùm *Galenus* dudum *lib. 1. de facultat. natur. cap.* 14. scripsit, dari medicamenta nonnulla, quæ venenum eâdem ratione attrahant, quâ magnes ferrum; sed & recentiores non pauci id asserunt promptè & experimentis id demonstrare conantur. Inprimis laudandi sunt lapides serpentum Indiæ orientalis, quos Cobras de Cabelo dicunt Lusitani. Hos tanquam probatæ fidei experimentum inservire statuunt, & securissimi antidoti loco, si imponantur morsui viperarum, aspidum & quorumcunque aliorum animalium morsu vel ictu interficientium, & vulneri sagittarum venenatarum. Adhærere lapides applicatos tali vulneri tenacissimè, nec prius dimoveri, quàm omne venenum sugendo imbiberint, quo facto suâ sponte soluti in terram cadant, omni deleto veneni charactere. Describit hos ipsos cum dictis latius & depictos exhibet *Fr. Redi in experim. natural. par.* 5. & contra *Kircherum* aliosque experimentis certis demonstrat, tùm nullum in istis lapidibus subsidium adversus venenum viperarum & scorpionum esse, *pag.* 14. & 80. tùm eosdem tenaciter vulneribus æquè venenosis ac non venenosis adhærere, *pag.* 86. Hæc ipsa cum sint verissima, & à viro docto & peritissimo scrutatore rerum naturalium profecta, non dubitan-

bitandum de eo amplius est, quicquid etiam alij in contrarium statuant. Nullibi obscurior veritas, quàm quæ ex longinquo adfertur.

Speciatim *cantharidum* antidotum præsentaneum præbet lac, nativum & artificiale. Si minori dosi dentur, benè est, neque effectus sinister inde timendus, ut in rot. stimul. Mynf. sin paulo majori dosi idem fiat, ardor urinæ, & mictus cruentus ipse promptè inde consurgit, quale exemplum *Langius l.* 1. *epist.* 47. unà cum curatione recenset, id quod ipsi quoque nos cum veritate respondere, experientiâ comperimus.

Similium verò aliorum, & in quibusvis Regnis, eadem est ratio, neque enim nostri instituti ratio patitur, ut ad omnia jam digrediamur amplius.

Denique VENENA VEGETABILIA *principaliter acida, adæquatè reliqua domant.* Effectum puta venenosum præcipuum, vaporosum, & consequenter quoque inde producta alia, exceptis specialiori conjunctâ qualitate gaudentibus. Acida quippe, maximè crucibulum simpl. & destillatum sulphur vaporosum domant, mucilaginem peregrinam annihilant, & conjuncta symptomata alia tollunt.

De *helleboro* verò aliisque, speciali noxâ aliâ infamibus, non attinet plura addere. *Wedelius.*

Plura de ANTIDOTIS *vid.* sub titulô *Bezoardica.*

VENEREA MEDICAMENTA & ANTIVENEREA, vid. *Aphrodisiaca.*

VENTREM SUBDUCENTIA, vid. *Purgantia.*

VENUS, vid. *Æs.*

VERATRUM, *seu* ELLEBORUS ALBUS.

Helleborus, autore Etymologo, Græcis dicitur παρὰ τὸ ἑλεῖν τῇ βορᾷ, quod esu perimat. Veratrum latinis dictum volunt quòd mentem vertat.

Scribitur & ἐλλέβορος, sine aspiratione.

Duorum generum est, albus & niger, hi quamvis nomine, & aliquatenus etiam viribus conveniant, facie tamen externâ minime, unde & toto genere nobis differunt.

Flore sex foliolis constructo, semine triquetro cum lapatho convenit; ab eodem differt folijs nervosis, tenuioribus, liratim striatis & velut plicatilibus; radice fibrosa, purgatrice, emeticâ & sternutatoria vi prædita.

Nomina. Helleborus albus *Ger. J. B.* albus vulgaris *Park.* albus flore subviridi *C. B.*

J. B.

Helleboro albo radices subsunt fibrosæ, albæ in caput collectæ: caulis bicubitalis interdum, teres, folijs stipatus quorum pediculi caulem involvunt, sunt vero ipsa folia formâ quidem quodammodo plantaginea, vel potius gentianæ similia, longitudine vero pedali, haud multo angustiora, mollia, liris densissimis striata, & veluti plicata, subhirsuta. Caulis à medio ferè ad cacumen usque ex foliorum quorundam parvorum alis Thyrsos emittit palmares & sesquipalmares, florum creberrimorum, senis ex herbaceo albicantibus foliolis radiatis constantium; quibus succedunt semina parva, longiuscula, triquetra, albicantia nuda, nec ullo præter florem folliculo aut vasculo tecta, ut rectè Parkinsonus.

Locus, Gaudet veratrum album montanis & asperis; non modo in Græcia, Italia, aut aliis calidioribus regionibus; verùm & in Germaniæ ac Helvetiorum montibus viret, nos in montosis pascuis paluftribus propè summitatem montis Juræ offendimus copiosissimum.

Vires. Hellebori albi radix (quæ sola hujus plantæ pars in usum medicum venit) ob violentiam purgationis quam per superiora ac in feriora movet, usum purgandi internum soli ferè helleboro nigro reliquit. Schrod. potest tamen (inquit Tragus) per viginti quatuor horas vino aut oxymelite macerata, posteaq; resiccata, ʒß. pondere cum vino exhiberi furiosis & melancholicis, helleborum utrumque, dicit Gesnerus, (si cum aceto & melle temperetur & decoquatur ut syrupus fiat) medicamentum innoxium, & ad plerosque phlegmaticos morbos (thoracis & capitis inprimis, ut asthma, dyspnœam, Epilepsiam) πολύχρηστον sæpè utilissimè se expertum esse: alvum enim, urinam & meatus omnes, etiam cutis, mirifice nulla molestia expurgare.

In usu hellebori albi (inquit C. Hofmannus) duo præcipuè videnda, alterum ut morbi sint pertinacissimi, alterum ut vires constent, hinc non debet radix hæc seni, puero, fœminæ, ullive delicato dari. Accedit tertium, nè quidquam fiat nisi prægressa & corporis & hellebori diligenti præparatione.

Vetustissimus mos est dandi cum raphano, idque tripliciter, vel enim raphanum radicibus transfixum in oxymelite infundebant, & oxymel solum offerebant: vel raphanum ita habitum per noctem relinquebant, manè abjectis helleboris in oxymelite infundebant, oxymelque propinabant: optima ejus præparandi ratio (inquit Parkinsonus) est ut succo mali cydonii infundatur, aut cydonio indita in furno aut sub cineribus coquatur, quin si ab helleboro sumpto strangulationis periculum immineat, cydonia comesta eorumve succus aut syrupus præsentaneo remedio sunt, radix in aceto decocta, ac in ore aliquandiu retenta dolorem dentium tollit: in lixivio decocta, si eo caput abluatur, pediculos & furfures enecat & abstergit, Idem unguento aliquo permixta efficit: scabies, impetigines, serpigines sanat: animalia pleraque interimit talpas, mures, lacertas, aves, &c, in pasta exhibita, Trag.

Pulvis naribus inditus sternutamenta movet, unde & anglicè.....id est, sternutamentaria herba seu ptarmaca dicitur.

De Hispanorum Toxico ex succo radicum in vase fictili fermentato confecto, quo sagittas intingunt ut vulnera insanabilia infligant, consule Parkinsonum, & To. Langium Epist. medicinalium lib. 1. Epist. 68. maximè mirum alicui videri possit, quod venenum hoc epotum nullam saltem lethalem noxam infert, sed tantum vulneri infusum, adeoque sanguini permixtum; verùm idem est de veneno viperino, quod intro assumptum nullâ perniciosa symptomata inducit, verùm Sanguini immissum per vulneris aut puncturæ orificium maximas illico Tragædias excitat, & ni opportunis remediis occurratur, brevi animal interimit.

Cæterum helleborus uterque in furiosis & insanis sanandis olim fuit celeberrimus; neque nunc nisi in morbis magnis, ut Epilepsia, vertigine, mania, hydrope, ischiade, convulsione & similibus adhibendus est. *Rajus.*

VERBASCULUM, vid. *Primula Veris.*

VERBASCUM.

Verbascum nonnullis quasi Barbascum dictum putatur, quia folia ejus pilosa sunt; Italis enim Barbasso, & prima species vulgo Tapsus Barbatus dicitur, Plinius à Verbena deducit. Græcis, φλόμος appellatur, ἀπὸ τῆς φλογὸς à flamma, quod ejus foliis & caulibus in lanternis pro ellychniis uterentur.

Notæ ejus sunt folia in caulibus alterna, flores in Thyrsis oblongis conferti, non horizontaliter siti, sed potius ad horizontem perpendiculares; capsulæ bivalves conicæ aut Turbinatæ.

Vires. Verbascum [summitates & lanugo] in hæmorrhoidum doloribus à Godartio & Riverio, item à Dan. Sennerto & Weikardo commandantur

Tapsus barbatus specificum est contra tympanitem, autore Grembs.

Verbascum primum præcipuè utile est in morbis pectoris, tussi, expuitione sanguinolenta, torminibus ventris. Ad pulmonum affectus in jumentis & vaccis à veterinariis nostris adhibetur, unde nostratium vulgo id est pulmoraria vaccarum appellatur. Extrinsecus flores & folia præcipuæ æstimationis sunt in sopiendis doloribus quibuscunque, imprimis in affectibus ac tumoribus ani, hæmorrhoidibus, in capillis luteo colore tingendis Schrod.

Hujus folia plantis pedum nudis intra calceos supposita, paucis diebus ante debitum purgationis tempus menses remorantes leniter movent & educunt. RAIUS.

VERBENA.

Verbena Ἱεροβοτάνη, Grammaticis quasi herbena quia qualibet herbam in sacris usitatam significat. Verbena, autore Plinio, quòd ad Jovis mensam verrendam præparandamve ad Sacrificium adhiberetur. Vide Plin. lib. 22. c. & lib. 25 c. 9.

Hierobotane sive *herba sacra* dicitur, quia autore Dioscoride, in lustrationibus suspensa alligatave felicem habeat usum. Adeò autem usitata erat hæc herba in sacris apud ethnicos, ut ejus nomine [ut diximus] uti solebant ad quamlibet herbam in sacris utilem significandam; ut unanimiter cum Servio testantur omnes Critici & Grammatici.

Plantam hanc ob notas genericas communes, nimirum folia in caulibus ex adverso bina & semina ad singulos flores quaterna, nec non dotes monopetalos menthæ æmulos, ad verticillatas retulimus.

A congeneribus differt foliis rugosis, laciniatis & floribus in spicis longissimis angustis, nullis intermistis foliis.

Vires. Verbenæ plurimas virtutes attribuunt veteres; quas summatim recenset Schroderus Cephalica ac vulneraria est. Usus præcipuè in dolore aliisque affectibus capitis à frigidis humoribus, in affectibus oculorum & pectoris, tussi inveterata: in obstructionibus hepatis ac lienis, ictero, torminibus ventris, dysenteria; imprimis atterit & expellit calculum, libidinem coercet, febrem tertianam fugat, arthritidem mitigat, vulnera sanat, partum facilitat; extrinsecus in cephalalgia, odontalgia, alopecia, melancholia; in oculorum lippitudine, imbecilitate, rubore: in angina, raucedine, [collo circumplasmatizata:] in tumore glandularum, in faucibus [gargaris.] In dolore lienis [cum axungia porci] ac podagrico mitigando; in vulneribus adstringendis, ac putridis abstergendis; in procidentia ani, mariscis, &c.

Cum tot viribus polleat, quid mirum tanto eam olim in honore fuisse, ut herba sacra dici meruerit. Ad lienis tumorem ♃. Verbenæ contusæ cum album. Ovorum & farina hordei aut frumenti, fiat cataplasma; linteo raro involutum & applicatum supra tumorem attrahit quasi sanguinis tenuioris portionem: quidam addunt betonicam, est populare remedium, Chesneau.

Verbena Capiti vel sub pulvinari imposita, vel fermento acerrimo & oleo rosaceo in emplastro subacta Capitis dolorem à vino ortum levat. E Dol. l. 1. c. 9. S. lb. D. Soame. RAIUS.

VERMES, vid. *Lumbrici*.

VERMES NECANTIA, vid. *Anthelmintica*.

VERMICULARIS, vid. *Sedum*.

VERNIX, *idem est quod Sandaracha*:

De qua vid. sub propriô titulô.

VERNICES ARTIFICIALES

Vernices, nil aliud sunt, nisi *mixturæ vel potius solutiones corporum solidiorum valde plana & æquali superficie præditorum, quam aliis postea communicant corporibus duris, asperis; & inæqualibus.* Dantur insuper & talia corpora, quæ post levem suarum *volatilium* partium *fugam*, corpuscula magis *solida* & terrestria post se relinquunt, *superficiem* aliorum corporum *obducentia*, eandemque *lævem reddentia*, ut ol. lini, nucum, papaveris alibi &c.

In earundem præparatione *hæc præcipuè observanda*:

1. Ut corpora solvenda sint *rigida & fragilia*, quam *consistentiam* in ipsa solutione debent *retinere*.

2. Ut *menstrua* adhibenda pro solutione, ex parte, vel ex toto sint *volatilia, relicto corpore plano, solido, duro*.

3. Ut *pulveres ingredientes* sint in minima copia, vel, ut plane disppareant, ne *minus æqualis & lucida* reddatur *superficies*.

Secundum hanc normam *sequentes* satis egregiæ fiunt *Vernices* ad quæcunque corpora obducenda; hac tamen cum *observatione*, eo magis tenuem & limpidam debere esse *Vernicem*, quo corpora vel eorundem *color* sunt magis *albicantia* aut *variegata*.

Vernix.

♃. *Ol. lini* ℔ j.
Litharg. aur. opt. pulv. ℥vj.

Macerentur, aut potius insolentur simul in vase *plumbeo aperto* per aliquot septimanas, donec plane limpidum & clarum appareat oleum; crusta in superficie apparente, quod ad usum reservetur.

Alio modo.

♃. *Olei Lini* ℔j.

Coquatur super ignem, donec spuma dispareat, postea sensim injice frusta aliquot exigua panis, sic plurima spuma & ebullitio observabitur, mediantibus particulis aqueis, oleosas crassas de loco pellentibus. Remotis dein frustulis adustis insperge oleo calcem quamcunque plumbificciorem ad drachmas duas vel tres, ab igne tunc remotum subsideat & frigefiat oleum, ab acido sale liberatum, & quodammodo illa calce soluta repletum.

Vernix è Succino.

♃. *Succini fragment. q. v.*

Liquefiat in retorta vitrea, donec sal volatile ascendat, & frigefactum in pulverem vertatur, qui tribus partibus olei immediatè præcedentis inspergatur. Coquantur simul in MB. per horam unam, ultimo addatur drachma una vel altera Vitrioli albi leviter calcinati Oleum frigefactum nigricantis coloris dicitur Vernix; hæc, si crassior extiterit, cum media parte Sp. Tereb. dilui potest ad usum.

Vernix è Mastiche.

♃. *Mastichis elect.* ℥ß.
Ol. Terebinth subt. ℥ij.
Creta calcinat. ℈ij.

Committantur omnia Vitro in MB. bulliente per horam unam, dein supernatans limpidus liquor decantatus usui servetur in vitro clauso.

Eodem modo è *Sandaracha* &c. præparatur.

Vernix de Gummi Copal.

♃. *Terebinth. Venet.* ℥ij.
Gum. Copal. lucidi ℥j.
coquantur simul, donec consistentiam fragilem acquisiverint, massâ planè transparente;
♃. *Hujus Massæ* ℥j.
Ol. Tereb. tenuis ℥iij.
Coquantur in MB. per horam semis, dein adde Vitrioli albi calcinati ℈ij. & post subsidentiam refrigeratum liquorem à fæcibus separa.

Vernix Japonica.

♃. *Gum. Lacc. depurati* ℥j.
Sp. Vini optime rectif. ℥j.
In subtilissimum pulverem vertatur gummi, optimeque agitetur cum Sp. vini primâ horâ ter vel quater, dein singulis duabus vel tribus horis, ne coalescat, tertio die ad usum citissime coletur per pannum, ut in arctissimè clauso vitro reservari possit.

Si *Colorata* expetatur, attamen *limpida Vernix*, prius pro *rubro* extrahatur tinctura è sanguine draconis, santalo rubro, cocco &c. pro *aureo* & *flavo* ex croco, curcuma, aloë &c. Hi colorati spiritus solutioni laccæ postmodum inserviunt. Ut *colores* amæniores, & *magis reflectentes* reddantur, *folia metallica* substernantur, ex. g. auri, argenti, cupri, stanni &c: LE MORT.

VERNICIS SINENSIS varia Præparatio ex REVER. Athanas. KIRCHERO CHINA Illustratâ.

Gummi quod *Cié* vocant Sinenses stillat ex arboribus, & haud absimile est lachrymæ quam Terebinthus apud nos fundit. Æstate colligitur purgaturque à Sinis, & quô volunt colore inficiunt; optimum quod aureo flavescit colore judicatur, proximum quod nigerrimum, cùm nondum siccatum est, venenatam quandam emittit exhalationem, cui inassueti intumescunt, & pallescunt vultu: Nam remedio, quod ipsi soli norunt, non statim adhibito, in phtisin lapsi, lenta paulatim tabe moriuntur; remedium tamen sub initium morbi facilè paratum habent, antidotum infallibile. Res materiales istiusmodi gummi, sive vernice illitæ; tardè, nisi in humido sint loco, siccantur; ubi tamen exsiccatæ fuerint, nunquam amplius liquefactum defluit, quàm autem res sit elegans, jucunda ac splendida, jam dudum *Europa* ex capsulis, quæ ex *Sinis* quotannis adducuntur, didicit: Et quamvis multi ex *Europæis* hucusque allaboraverint, Vernicem similem præparandi, nemo tamen hucusq; inventus fuit, qui perfectionem artis attigerit; venit tandem *Romam* ex ordine S. Augustini, Pater Eustachius Jamart, Ordinis Sancti Augustini Religiosus, qui vernicem tam dextrè apparare novit, sive propria inventione, sive ab aliis ipsi communicato invento nescio, ut in rerum eô tinctarum à *Sinarum* artificiô, nitore rerum & splendore in nullo discrepare, visus sit: Verùm ut is mecum multoties de novarum, arcanarumque rerum repertis, quàm familiarissimè amicissiméque versatus est, ita quoque reciproca arcanorum communicatione, illud suæ Vernicis Secretum communicare non est dedignatus: utitur ipse gummi quodam, si non idem cum Sinico, saltem non disparis conditionis, quod *Gummi Lacca* vulgò vocant, & ex arboribus Indiæ colligitur, non ut nonnulli ridiculè sibi persuadent à formicis collectum, eructatumque, sed arbori à Natura insitum; colorem ei admiscet, sanguinem Draconis vocant, ex quibus deindè tincturam extrahit, per menstruum spiritus vini sæpius rectificati; atque hoc pacto nitidissimas, politissimasque res conficit. Verùm cum multi hujus arcani desiderio teneantur, ego totius rei processum sincerè & Germana fide & candore, ad bonum publici emolumentum, ne unâ cum pereunte authore, & ipsum intereat, prodendum duxi. Ita autem res se habet.

Confectio Vernicis pro poliendis variis rebus.

A. 1. Recipe Gummi Laccæ benè purgatum (de quo infrà) hoc ponatur in vase vitreo ne frangatur, sat capaci.

2. Huic superaffundatur Spirit. Vini optimè rectificatus ad quatuor digitorum eminentiam.

3. Uno vel duobus diebus digeratur, indies liquorem in vase spatula agitando, ne gummi vitro adhæreat.

4. Hoc peracto, illud per linteum transcoletur, identidem digitis exprimendo in vitreum aliquod strictioris colli vasculum.

5. Hoc in digestione pones in loco calido, vel balneo cinerico moderato per 24. circiter horas.

6. Et comperies Vernicem intentam supernatare limpidam, prorsus & diaphanam, quam per inclinationem decantabis. *Atque hæc est Vernix rebus poliendis destinata.*

Purgatio Gummi Laccæ.

H. Gummi Laccæ, ubi variis quisquiliis mixtum repereris, ejus purgatione opus est, ità autem procedes.

1. Separandum est gummi à ramulis suis, quibus accrevit.

2. Hoc separatum in mortario contundendum non omninò in pollinem farinaceum, sed in pulverem granitum.

3. Ponatur hic pulvis in crassiori panno, *Pezzo* vocant, eique adjungantur aliquot fragmenta Saponis, seu Smegmatis puri & defæcati, deindè hoc intra concham aquâ limpidâ refertam integrâ nocte immersum relinquatur.

4. Postero die exemptus sacculus unà cum imposita materia agitetur tam diu donec rubedo seu tinctura rubra exeat, quæ addito nonnihil aluminis, absque tamen Sapone, ad varios usus conservetur: quod verò in sacculo manet, est Vernix illa purgata, quam deinde in usum in Recipe A. præscriptum applicabis.

De modo imbuendi bacculos cæteramque suppellectilem.

Vernix Rubra.

4. Recipe Lachrymam Sanguinis Draconis melioris notæ, quam dissolves in Vernice illa, quæ in fundo sacculi remansit juxta 4. punctum, operationis H. id est, si colore rubro imbuenda sit materia ligni; tum lachryma Sanguinis Draconis miscenda est Vernici dictæ, & bacculus imbuendus, *de quo paulò infra pluribus.*

Vernix Nigra.

C. Fit pro fundamento nigro color niger ex ossibus combustis, & quàm optimè contritis, & subigatur Vernice in fundo sacculi repertâ. Ubi paulò ante monuimus.

Modus procedendi in praxi.

1. Fiat cistula seu baculus ex ligno lævi, & quàm exactissimè politus, & si quidem variè maculatum velis, sic age. Accipe cerussam in pollinem redactam, quam subiges Vernice A.

2. Hoc peracto hujusmodi mixturâ tertiò illinies cistam aut baculum; sive quodcunque aliud materiale, ita tamen, ut prima illitio non fiat per liquorem nimis crassum, sed per optimè dilutum; Secunda illitio instituenda erit per liquorem paulò densiorem; & Tertia per adhuc densiorem & deindè materiale ad siccandum sepone, siccatum verò pumiceô pulvere per cribrum, seu setaceum

ceum priùs colatô,usque ad polituram perfricatis.

3. Maculæ depingantur cum vernice nigra C etsi maculæ siccatæ jam non benè comparuerint, aut perfricatione abrasæ fuerint, denuò tinctas ad siccandum sepone, & hoc semper quater aut quinquies cum dicta Vernice A.) deindè denuò pumice perfricandus baculus siccatus,usque dum politè sese exerant maculæ testudinaceæ.

4. Bacillus denique ita politus purgatusque ultimam subibit tincturam Vernicis H.) Tertiò aut quartò, deindè denuò pulvere pumice poliendus est, & denuò stanni adusti perfricatione opus absolvitur, quæ fit panno madefacto prius.

Ad Baculum Venturini colore imbuendum.

Sic age. 1. Accipe fila aurea,per prelum subtilissimè traducta,quibus passim textores & acupictores utuntur, latitudinis minimæ;ità ut propè in pulverem ex subtilissima scissione redigantur;non tamen in pulverem impalpabilem,sed qui corpus habeat.

2. Vernix crassa misceatur rubro vel violaceo colore.

3. Accipe sedimentum Vernicis, & eâ imbuatur baculus, deindè aspergatur adhuc humidus Vernice baculus pulvere hoc aureo,& ubi siccatus fuerit.

4. Accipe Vernicem colore Sang.Dracon.mixtam, & illines eâ baculum, & ubi siccatus fuerit,denique repetes illitionem, deindè siccato, Vernicem A. dabis, & deindè pulvere pumiceo, & stanni combusti reliquam polituram ultimam absolves.

Nota, non omnem Vernicem sustinere; Cœruleo enim colore alia Vernix imbuenda est, quam multi præscribunt. Atque hæc de Vernice Sinica sufficiat.

De AURO MUSIVO *seu* MOSAICO *sub titulô* AURUM *promisso.*

Ut Pictoribus & Statuariis (si è πλάσαι sint, sive γυψοχόοι, sive λιθοξόοι, sive ex ligno desectores: horum quippe omnium rem perspectam habere interest:) arcanum, quô inter Chymica nil reconditius, patefaciendo, quadantenus gratificarer; addere lubuit AURUM MUSICUM, quod aliis *Musivum*, vulgò *Mosaicum* dicitur, fortè ex eô, quòd similitudinem habere videatur cum eô Auri factitii genere, quô Veteres Musearii utebantur in operibus suis *Musivis*, hoc est pavimentis & lacunaribus; quæ ex variis lapillis tessellatulis sive quadratis, in piscium, quadrupedum, Satyrorum, aliarumque rerum effigies emendatè & graphicoteros dispositis & coagmentatis constabat: quorum hodiè etiam nonnulla, sed temporis injurias perpessa, supersunt exempla. Unum ostenditur juxta *Cumas* Italiæ, in antro *Sybillæ* dicto: Alterum Romæ, inter *Neronis* Palatii auro reliquias. Nos etiam ejusmodi opere Musivo superbimus; eo nimirum, quo Nobilissimum illud *Edvardi Confessoris* monumentum sepulchrale, in magnificentissimo templo Westmonasteriensi extans, elegantissimè exornatur. Sedne longius ab instituto digrediar, *Aurum* hoc *Musicum* hujusmodi artificio præparatur.

♃. *Stanni* illius generis, quod Stannariis nostris *Block Tin* vocatur, libram unam in catino liquefiat, illique, dum adhuc in fusione est, sensim addantur primò *Mercurii* crudi libræ duæ, deindè *Salis Ammoniaci* libra una, & post paucula temporis momenta, *Sulphuris* communis tantundem: Spatula lignea leviter agitando,ut arctius consocientur. Tum ab igne remota, teratur simul super laminam marmoream & in pulverem tenuissimum ac lævissimum laboriosè redigantur. Qui in vas vitreum vel fictile, sublimationi accommodatum,& capite cæco (ut vocant Chymici) in cujus tamen vertice foramen exiguum,nempe apicis digiti minimi capax, factum est, instructum, immissus in fornace sublimatoria collocetur: & succensis carbonibus urgeatur, donec bona mixturæ pars vaporum specie exhalaverit: interim prospiciendo, ne dictum foramen exhalationum agmine planè obstruatur. Cessante fumo, subtrahatur ignis & postquam omnia spontè refrixerint, auferatur caput. His ritè peractis, collo vasis circumcirca, annuli in modum, adhærentem videbis florem quendam aurei coloris, & butyri instar mollem: qui exemptus: & à Mercurii crudi unà ascendentibus particulis quibuscunque separatus, est verum *Aurum Musicum*. Quo πλάσαι potissimum utuntur, ut ex gypso argillave effictis Magnatum statuis colorem Æris vel Orichalci æmulum inducant.

Quod ut melius præstent, statuas primò oblinunt pigmento quodam, ex *Umbriæ & Ochræ* [illegible] partibus æqualibus, lævigatione in pollinem redactis *Oleoque* puro probè contemperatis,confecto: cique jam penè exsiccato & alterum deinde superinungunt, quod ex *Auri Musivi* polline,& pinguiori *oleo seminum Lini*,radiis solaribus prius clarificato, commixtis,& in marmore diuturna circumactione contritis, constat. Si verò *Cupri* colorem Paradigmatis suis Gypseis inducere constituant; tunc priori pigmento admiscent dimidiam proportionem *Ochræ rubræ* cum *Cinnabaris* vel *Minii* paxillo. Sin *Æris* jam veterascentis atque ad viriditatem in superficie inclinantis color [qualem in æneis antiquorum statuis,& vetustioribus tormentis bellicis cernimus] gratior videatur: tam Ochræ rubræ, &, Minii loco, *Æris viridis* tantillum substituunt. Hocque pacto alterutrum è dictis Metallis tam affabrè mentiuntur, ut sic coloratas statuas, non ex Gypso, Argillave in proplasmate siccata,sed ex solido ære vel Orichalco arte fusoria effictas esse,haud immeritò crederes. Hanc colorationem (qua nulla alia aut oculis magis grata, aut aëris injuriis obnoxia, eis, qui in arte plastica versantur, hactenus innotuit,) nostrates *Brounting* vocant. CHARLETON.

VERONICA.

Veronicam recentioribus quasi φερονίκην dictam existimat C. Hofmannus,quia triumphat inter plantas noviter repertas.

Veronicæ notæ sunt, flosculi parvi tetrapetaloides, nam quæ videntur petala distincta ad ungues juncta sunt, adeò ut flos integer decidat, unde strictè & propriè loquendo flores monopetali non sunt tetrapetali. 2. vascula seminalia in bina loculamenta divisa & plerumque compressa Thlaspeos instar.

In hoc genere calycis folia non decidunt unà cum flore, ut in tetrapetalis siliculosis, nasturtio Thlaspi, &c. sed à flore delapso restant ad seminis usque maturitatem: præterea flores è sinu foliorum exeunt, præter illorum normam, in quibus nulla ad florum exortum apponuntur foliola.

Veronicæ autem in triplici sunt differentia. Aliæ enim flores spicatos producunt, spicis summos caules & ramulos terminantibus, quæ Veronicæ spicatæ dicuntur. Aliæ florum spicas producunt è foliorum alis exeuntes: quod genus Teucrii seu Chamædryos spuriæ nomine insignitur.

Aliæ denique flores singulares seu solitarios secundum caules, è foliorum sinubus proferunt, quæ Alsinæ spuriæ censentur.

Vires. Vulneraria insignis ac sudorifera est. Usus præcip. in erosione ac obstructione pulmonum ac lienis: hinc & imprimis in colica, phthisi, scabie, pruritu, peste, vulneribus. Extrinsecus famosissima est in vulneribus abstergendis, in duritie lienis, & in colica, Schrod.

Summatim in us sumpta valet. 1. adversus tussim & vitia pulmonum. 2. adversus pestem & morbos contagiosos. Extrinsecus ad vulnera, ulcera, scabiem, cutis vitia commendatur.

Decoctum veronicæ satis magnâ dosi aliquando assumptum fœminam quandam calculo, quem per sedecim annos in rene sinistro aluerat liberavit. Calculus nempe primo ad ureteres protrusus est, deinde in Vesicam delatus, tandemque continuo ejusdem decocti usu foras ejectus. Ephemer. Germ. An. 1. observ. 107.

Insigniter Veronica sterilibus prodest. Nobilissima quædam fœmina post septennium sterilitatis meo consilio pulverem Veronicæ in aqua ejusdem per multos dies sibi propinabat, & statim concepit. Postea illa hoc consilium aliquot aliis dedit, & x. vel xij. ex illis ex sententia profecit. Syrupus Veronicæ ulceribus pulmonis est admirabilis. Hofman.

Cum immedicabili tibiarum ulcere Illustrissimus Guntherus per aliquot annos laborasset, ac serpentis ulceris totam propemodum tibiam obsidentis cacoethis dolores per intervalla septimanarum aut mensium recrudescentes mitigari deberent, nullum præsentius percepit levamen quam si madefaceret lintea aquâ Veronicæ, eaque tibiis applicaret. Cessabat enim inflammatio, & alia quæ eam comitari solebant symptomata

Veronica vim insignem traumaticam obtinet: fistula thoracis quæ balneatorum industriam, omniumque medicamentorum vires elusit, tandem sanata est, solius aquæ hujus plantæ usu interno Ephemer. German. Ann. 13. observ. 166.

Extractum Veronicæ mixtum cum extracto baccarum Juniperi in obstructionibus viscerum & pectoralibus morbis est præstantissimum remedium; maximo cum fructu non raro eo usus sum: materiam morbificam per urinam expellit, sed præmittenda sunt laxativa & aperitiva. D. Tancr. Robinson, è G. Fabric. Hildani Epist. 73

Ingenuè fateor cum aliquando variis medicamentis adversus crustosam scabiem puerorum usus essem incassum, me ad recensiti exempli imitationem jussisse parentibus dicto modo aquâ Veronicæ intincta linteamina applicarent compressa nè stillarent suris brachiisque puerulí ejusdem, meque sic eum ex voto restituisse pristinæ valetudini; jussi tamen ut nutrix decoctum fumariæ ex sero lactis quotidie hauriret. Sim. Paullus.

In colica, calculo, ipsa peste Crato plurimi fecit hanc herbam: imò vel simplex decoctum Veronicæ longè præfert omnibus aliis generosioribus internis medicamentis contra calculum, cujus hæc sunt verba. Idem.

Usus clysteris ex solo decocto Veronicæ cum saccharo magis quàm ulla medicamenta per os sumpta proderit. In decoctum vel adeps Vervecinus ad renes, vel cuniculi, vel capi adjiciatur, ut ita lubricitatem faciat. Si ista non sunt ad manum parum butyri recentis addatur. Idem

Ipse sanctè testare possum sæpiculè plus commodi & levaminis percepisse multos ægros, sive colicis passionibus, sive nephriticis doloribus tortos, ab usu simplicis clysteris, ex lacte vaccino, & saccharo parati, in quo ad exemplum Cratonis, vel Veronicæ, vel florum chamomil. non Romanæ, sed vulgaris temperatioris decoxi, quàm ex aliis majoris apparatus, v.g. ex pulegio, origano, ruta, calamintha &c. confectis: cum hi sæpe exagitent humores. Idem. Ex collectaneis D. Edv. Hulsii cui ob plurimas observationes communicatas ego & Lectores mei, si qui futuri sunt, multum debemus. RAIUS.

VERRUCARIA *seu* HELIOTROPIUM.

Quòd *Heliotropium* folia cum Sole circumagat veteribus traditum est; nos nihil tale nunc dierum in ejus foliis experimur, atneque in alterius cujusvis plantæ. Ingenuè fateor (inquit P. Laurembergius) quæ tot Botanici prodidere de foliis Malvæ cum sole conversis, de Tithymalo helioscopio, de Lupinis, de cichorio, de calendula, de flore Solis, pluribusque aliis quotidie cum Sole circumactis, cæloque nubilo horas ostendentibus, me nulla uspiam in regione, nullo tempore etiam studiosissime observare gestientem deprehendere potuisse. Flos Solis caput equidem versus meridiem plerunque inclinat: at quorsum semel inclinavit Capitis pondus ibidem semper retinet, ubi ubi Sol versetur.

Ut Dodonæus Heliotropium dictam hanc herbam asserit, non quòd ad solis diurnum motum convertatur, sed quòd æstivo solstitio floreat, cùm sol longissime ab Æquinoctiali circulo digressus ad ipsum rursus τροπὴν sive conversionem faciat.

Nomina. Heliotropium majus Lob. *Ger. Park.* majus flore albo *J. B.* majus Dioscoridis *C. B.* J. B.

Planta est dodrantalis & major interdum minor ratione loci, radice simplici lignosa: caulis fungosâ medullâ plenus, foris ex viridi incanus, tomentosus, multis alis concavus. Folia ad ramulorum exortum & per ipsos ramos disposita, ocymi foliis paria, ex rotundo oblonga, nervosa, cauli concoloria, hirsuta. Flores ramosi, albi, parvi, foliolis lanuginosis obsiti: cæterum racemus ille spicatus cacumen in se Scorpionis caudæ instar contorquet. Semina succedunt triangula, brevia, cinerea, quaterna juncta, acuminibus coeuntibus globosum capitulum efficientia.

In Gallia Narbonensi, inque Italia & Sicilia in agris ubique fortè luxuriat. Vidimus etiam circa Moguntiam & alibi in Germania.

Vires Quæ de viribus Heliotropii habent veteres apud ipsos vide.

Verrucas & Myrmecias & Thymos affricata herba valenter adimere dicitur. Efficacissima est adversus carcinomata & ulcera gangrenosa & tumores strumosos (tota planta Matthiolo, semen Lobelio) folia ex rosaceo illita Capitis dolorem mulcent. Epotum foliorum decoctum unà cum cumino renum calculos pellit & frangit, & intestinorum animalia necat. RAIUS.

VERVEX, vid. *Ovis*.

VESICANTIA & VESICATORIA.

Vesicatoria, ab effectu nomen sortita, ea sunt, quæ vesicam in partibus cutaneis ardore suo, seu pustulas excitant, prolicientia humores & succos à sanguine diversos, inprimis serosos & ichorosos.

Utimur vesicatoriis generali usu ad revellendum, vacuandum & derivandum Sive enim humores serosi acres in parte quâdam ipsâ restitent, eamque citra inflammationem tamen, vel ruborem, vel manifestum hiatum, (tunc enim non conveniunt,) vellicent, rendant, & rodant; sive in aliâ vicinâ inflammatio, ipsâque in massâ sanguineâ confusio & inquinamentum majus fuerit, faciunt officium: illo casu evocandi & derivandi, hoc evacandi & revellendi magis fine.

Hinc in exemplum prioris scopi applicantur verbi gratia, femori, in dolore ischiadico, ut & derivetur & evocetur humor morbosus: partibus carnosis aliis, in doloribus profundioribus similibus, in foco epileptico alicubi exspirante, uti exemplum habet *Heerius in Obs.* Nosque in puellâ ex pede sinistro consimilem auram sentiente prius, quàm malo corriperetur, experti sumus. Item in bubonibus pestilentibus & lue venereâ, ut venenata materia eò citius & potentius extrahatur.

Revellimus eorum usu itidem in epilepsiâ, si posteriori capitis parti seu nuchæ applicentur; in cataractâ seu suffusione, in diuturno acerboque capitis dolore, in phrenitide. Applicari possunt nuchæ, bregmati ipsi, quod non semel cum successu fecimus, pone aures, & utrique brachio. Ut taceamus insignem & hinc inde decantatum ac praxi probatum eorundem usum in hemicraniâ, dolore dentium, ophthalmiâ,

miâ, febribus ardentibus & malignis, de quo vid. *Senn. l. de feb. & Excellentiſſ. Borrich. libr. de ſomniferis pag.* 29. febrium intermittentium paroxyſmis & aliàs. Sunt etiam, qui in hydrope vacuandi fine ambobus cruribus, aut etiam abdomini ipſi, in aſcite, admovent eadem; verùm id nec tutum æquè, nec porportionatum remedium alibi jam aſſeruimus. Non tutum, quod hydropicorum ulcera exorta non æquè facilè conſolidentur. Aquâ inter cutem laborantibus, inquit *Cous*, ſeu hydropicis, exorta in corpore ulcera, à causâ ſive internâ ſeu externâ, non facilè ſanantur, ob copiam ichoris affluentis & effluentis, ob ſtimulum ſalinum perpetuum, ob gangrænæ & eroſionis majoris metum, *6. aphoriſm.* 8. Videndum igitur, quid æger ferat, quid minus.

Materiam veſicatoriorum tùm alia præbent, ex dictis rubificantibus, tùm inprimis uſitatiſſimè cantharides, inſectorum genus notiſſimum, liguſtri, fraxini, tritici præcipuè amans. Eliguntur verò 1. vel noſtrates vel exoticæ, quarum hæ cum ſæpe vetuſtæ ſint, non æquè ſemper præferendæ illis; 2. recentes, vetuſtæ enim & pulverulentæ minus ſunt aptæ.

Lis eſt 3. an totæ, quoad corpus, alas, pedes & caput recipiendæ, an abjectis alis & pedibus *Galenus libro ſecundo, de antidot cap.*10. totas & integras uſurpavit perpetuò, quia perſuaſum habuit, alas & pedes eſſe antidotum adverſus vim maleficam truncorum; Cui & *Matthiolus comm. 5. lib 2. Dioſcor.* aſſentitur. Contra *Hippocrates libr. de nat. mul.* & alibi paſſim detractis capitibus, pedibus & alis, cum liquore conveniente bibendas propinat. Unde ſunt, qui cum *Mercuriali* ſtatuunt *lib. de venenatis morbis & venenis c.*14. Cantharides toto corpore venenatas eſſe, extremitates tamen magis ipſo trunco, unde Hippocratem l. c. non immeritò illas abjeciſſe ſcribit.

Ut alios taceamus, pro interno uſu præſtat recipere corpus cantharidum, licet id non fieri debeat facilè, niſi refractâ & minimâ doſi, ut in tot. ſtimul. Mynſ. videre eſt, abjectis alis, capite & pedibus, quia partes illæ ſunt leviores, & aculeatas particulas habent majores. Exterius verò vel integras, citra delectum, quod commodius, vel, ſi mitius velimus operari, ſolum truncum poſſumus recipere. Illud verò antidotum, quod ab aliis expectandum fuerit, vix tanti æſtimandum erit.

Pondus quoque 4 notandum, quod exprimitur vel implicitè numero, vel expreſsè additâ menſurâ; neque verò opus ſemper eſt majore pondere, ſiquidem & una v. g. corporetenus impoſita exulcerandi vi pollet; poſſunt igitur recipi ad ℈j. ʒß. circiter, ſiquidem agens & hîc agit ad menſuram recipientis corporis; ubi cumprimis ſpatium definit virtutem. Ut verò explicari ſpicula magis queant.

5. Forma quoque externa memoranda venit. Sine dubio verò optima illa erit, quæ & ſpatium deſideratum non excedit, & partem melius tegit, adhæretque, adeoque intentionem magis explet. In formam unguenti quidam, vel cataplaſmatis mollioris redigunt, cum melle anacardino, vel theriacâ. Frequentiſſimum eſt cataplaſma cum fermento, ad ʒß. cantaridum ʒij. vel ℥ß. recipiendo, ne quid nimis tamen, quantum ſatis pro explendo ſpatio; & hinc optimum eſt emplaſtrum.

6. Additamenta ſi ſpectemus, ſolent vel corrigendi, vel augendi fine addi verbi gratia, ſemen ammios, ſinapios, euphorbium, acetum ſimplex, idque potiſſimùm in formâ cataplaſmatis. Additur acetum pro formandâ conſiſtentiâ. Ponamus verò ipſum & infringere vim catharidum ex parte, id potius in bono habendum eſt; mitigat quippe vim acrem & ſuam confert. Unde conſultò in cataplaſmate retinetur 🜊, cum præſertim 🜊 ipſum ſit rubefaciens, & experientia effectum teſtetur. Poſſumus tamen & in ſimpliciori acquieſcere mixturâ fermenti, 🜊, & cantharidum, unde tales paſtæ rarius ſolent præſcribi, ſed chirurgis ferè jam in uſu ſunt, & ad manus.

Optimè verò, citra ulla alia additamenta, cantharides impaſtantur cum quocunque emplaſtro vel corpore emplaſtico, ſive ſoli ceræ & terebinthinæ, quod *Martianus* facit; ſive emplaſtro diaphoretico Mynſichti, aliiſque.

7. Effectus in aliis citius, in aliis tardius conſequitur. In validis & robuſtis, ſtrigoſis, ſerius trahuntur veſicæ; in teneribus, ſeroſioribus citius. Unde quatuor, quinque, ſex horas relinquere par eſt, & hinc tempus eligimus magis matutinum, ut ne ſomnus interturbetur.

Applicata enim maximè in emplaſtri formâ, parti aliàs in texturâ ſuâ integræ & ſanæ, à calore vitali actuata veſicatoria non minùs ac rubefacientia ſalinas tùm acidas, tùm in cantharidibus & aliis ſalinas volatiles cauſticas atomos in poros cutis vibrant, unde latex in glandulis cutaneis fluxilior redditus rareſit, confluit, & rubidam partem reddit, vel ichoris formâ, ceu à fervente aquâ, cuticulâ à cutæ ſeparatâ, in bullulas plures, tandemque in unam ferè veſicam colligitur, hinc ruptione factâ evacuandus.

8. Poſt agenda quædam ſint prius, quàm dicamus, non timendum eſt, ne noxa cantharidum ad interiora redundet, &, quod *Solenander* ſcribit *conſ. 2. pag.* 13. ab iis veſicam affici etiam capiti appoſitis ita, ut exulceratis internis partibus mictum cruentum excitent, id non valet quantum noſtra experientia nos confirmavit, quàm in rarioris texturæ & ſeroſioribus ſubjectis.

Excitata verò veſica forfice diſcinditur, ſeu perforatur & aperta ſervatur, nec ante exulceratio ſiccari ſinitur, quàm omnis humor quaſi, ſufficiente quantitate, ex parte affectâ ſit exhauſtus, idque efficitur *ἀπορείςως* folio braſſicæ crudæ, butyro vel oleo, vel unguento alio pingui illito & veſicæ impoſito, cujus loco & folio hederæ arboreæ, plantaginis, item tuſſilaginis utuntur alii, tempore præſertim verno & æſtivo, ubi braſſica vel caulis minus præſtò eſt.

Una hoc ipſum ardorem lenit vi nitroſâ & aquoſâ; conveniunt enim eadem ferè hocce fine, quæ ad ambuſta. Conſultius tamen, præſertim in delicatis, emplaſtrum refrigerans applicatur. Sin hoc ipſum refractâ doſi cantharidum roboretur, & mulcet & ichoris profluvium continuat, unde etiam ad duodecim nonnunquam dies ſervavimus apertum ulcuſculum, non ſine inſigni *εὐφορίᾳ*

Hic uſus ut generalis eſt, ita non attinet ſpecifica veſicatoria hoc vel illo affectu præſcribere, quod nonnulli faciunt. Suntque cautelæ quædam de eo obſervandæ.

Affectus, quibus præmiſſis univerſalibus conveniunt ſunt e. g. inprimis oculorum & capitis, hemicrania, ophthalmia, ſuffuſio & alii.

Aſt quibus minus ex uſu, imò ſæpe nociva ſunt, exemplo ſint pedes hydropicorum, dolor ſpinæ dorſi, tumor, calor partium, crura œdematoſa, arthritis, quæ & rubefacientia & veſicantia excludit. Minus etiam proſunt, ubi copia vel influentis humoris major eſt, vel extrahendi ejuſdem improportionata, cujus exemplum præbet hydrops. Non educunt quidem parum veſicantia reſpectu ipſius partis & ichoris ſenſim & ſenſim exudando, parum tamen eſt illud reſpectu molis totius hydropicæ aquæ, quæ ad plures menſuras extenditur, & in cavitate abdominis hæret, quorſum vis extrahens ſeu liquans minus penetrare poteſt.

Ab adhibitis attrahentibus demulcentia poros proficiunt. Exemplo ſit paralyſis & gibbus. In paralytico adoleſcente poſt balneum formicarum ſedulò repertum cataplaſma ex radice ſymphyti recentis faciebat officium. WEDELIUS.

Veſicatorium eſt topicum remedium, quod cuti admotum

motum epiderma in bullas elevat, & ichorosam materiam ad cutem educit.

Componitur ex variis, faciliùs tamen & utiliùs paratur, vel ex emplastro vesicante solo, aut addito pulvere cantharidum; vel ex fermento & cantharidibus præparatis, id est, quibus alæ & capita præcisa sunt.

Sinapismi & phænigmi olim fiebant ex pulpa caricarum & sinapi, sed horum usus obsolevit, vices efficaciùs supplent vesicantia, Quorum

Usus est ad humores ad cutem educendos, vacuandos, revellendos & derivandos, in soporosis affectibus, catarrho dilabente in pectus, aures, dentes, &c. in articulorum, & ischiadicis contumacibus doloribus exostosibus venereis, &c.

In morbis capitis admoventur supra colli vertebras: in affectibus oculorum etiam pone aures, &c. In aliis verò casibus supra partem affectam. Volunt aliqui prodesse febri malignæ si carpis admoveantur.

Quantitas vesicatorii pro ægri,& partis cui apponitur magnitudine præscribitur.

Vesicatorium ex solo emplastro vesicante pro pueris, vel quando non est opus forti.

℞. *Massæ emplast. vesicantis* ℥ij. *vel iij* Malaxa cum aceto acri, & fiat vesicatorium.

Vel

Ex emplastro vesicante, & cantharidum pulvere, quandò fortius desideratur.

℞. *Massæ emplastrum vesicant.* ℥iij. *pulver. cantar. præpar. gr. iv.* Cum aceto acri fiat vesicatorium admovendum colli vertebris.

Vel

Massæ empl. de gumm. ℥iij. *pul. canthar.* ℈ß. Cum aceto forti fiat vesicatorium

Ex fermento & cantharidibus.

℞. *Cantaridum præpar.* ℥j fermenti acris aceto acerrimo emolliti q.s. Fiat vesicatorium admovendum colli vertebris

In apoplexia,& cæteris soporosis affectibus pro partibus posticis aurium.

℞. *Massæ emplastri vesicantis* ℥ß. *cantarid. præparat. drach. j.* Cum aceto acri fiant duo emplastra ad formam semi-lunæ admovenda parti aurium posticæ

Vesicatorium parti admotum, tandiù relinqui debet, quandiù opus est, ut plures vesicæ excitentur. Quod fit aliquandò intra horam, aliquandò non operatur nisi intra tres, quatuor, aut sex horas.

Sublato vesicatorio bullæ tunc aperiendæ, & folia betæ alterâ quâque horâ, præsertim æstate, admovenda. Si superveniat inflammatio; inungendæ partes inflammatæ unguento rosato & albo Rhasis lotis in aqua plantag. si gangræna, scarificationibus & ablutionibus cum aqua vitæ, tum & cataplasmate suprà dicto utendum.

Non est adhibendum vesicatorium nisi præmissa fuerint universalia. In apoplexiâ statim post purgationem, aut venæ sectionem. TENCKE.

Vesicatoria ex Hadriano à MYNSICHT.

Vesicatorium in dolore Capitis & dentium occipiti post aures applicandum.

℞. *Theriacæ Venet* ℈ij. *cantharid. demptis alis & capitibus ping. leporis an.* ℈ß. *rad. pyrethri nuc. moscat. an* ℈j

Misc.& cum s.q. Fermenti fiat l.a. Vesicatorium in parte, ubi dolores.

Vesicatorium aliud in Cephalæa, &c.

℞. *Cantarid. in aceto macerat.* ℈j. *zingib. alb. piperis long. an.* ℈ß *Majoranæ* ℈j.

Misc & cum Fermenti s.q. fiat optima incorporatio; postea cum dimidiæ nucis cortice superpone, donec vesica excitata fuerit; quia postea rumpitur, illique superimponitur folium brassicæ,& aperta detinetur.

Vesicatorium in omni mentis alienatione, Phrenesi, Melancholia, Mania,&c. probatum.

℞. *Cantarid. abjectis alis & capitibus Scr. iv. ping. l. porin.* ℈j. *succini alb. cubebarum an. Scr. j. ficuum ping. No ij. aceti parum.*

Misc.& cum s.q. Fermenti & aliquot guttulis sp. Vini, sine igne redigantur in formam Emplastri,& vertici à capillis nudo apponatur.

Vesicatorium in angina expertum.

℞. *Fermenti* ℥ß. *rad. althææ ireos flor. an.* ℈ij. *cantharid. præp.* ℈jß. *pul. suc. glycyrrhiz. croci orient. an.* ℈j. *ficuum ping. no. ij.*

Misc.& incorporentur pro emplastro, quod ponatur super pectus. Divertit materiam ad pectus & est experimentum nobilissimum.

De Vesicatoriis plura vid. in Emplastris & Cataplasmatis.

VESPERTILIO.

Vespertilio, Græcis Νυκτερὶς, *The Bat or Flittermouse.* Hoc Animal malè à nonnullis Avibus accensetur, ob alas & volatum; cùm nec pennatum sit, nec rostratùm, nec oviparum, quæ certæ & characteristicæ Avium notæ sunt, ut alia multa omittam. Præter alas enim & volatum nihil ferè cum Avibus commune habet, sed per omnia cum Animalibus Quadrupedibus viviparis convenit. Nec major est ratio cur vespertilio quàm cur Lacerta alata (talem enim apud Ornatissimum Virum *D. Guilielmum Courtine* vidimus) Avibus annumeretur.

Vespertilio tum figurâ corporis, tum magnitudine murem minorem domesticum [nostratem intellige, dantur enim Gallinis in *Guinea* & alibi æquales] tum etiam vellere s. pilis, refert; unde nomen *Flittermouse* s. *Fluttermouse*, i.e. Mus alas motitans, Anglis cum Germanis commune.

De numero dentium in hoc animali non conveniunt Autores. *Bellonius* 34. in mandibula inferiore 18. in superiore 16. observavit: Aldrovandus 24. in singulis scilicet mandibulis 12. Clusius in superiore mandibula utrinque senos, in inferiore septenos, quorum anteriores cæteris longiores, omnes valdè albos. Verùm Clusius exoticum Vespertilionem è maximis describit, cujus longitudo plus quàm pedalis, nec ambitus corporis minor: Singulæ pinnæ, [ità alas appellat] 21. unciarum longitudinem habebant, 9. latitudinem. Descriptionem integram vide apud Clusium, *Exot. libro quinto, capite primo*

Aliæ membranaceæ cutaneæve, seu pinnas mavis dicere, corpus circumambiunt, & sibi mutuò continuæ sunt,& pedibus connexæ. Ad alarum flexum seu articulum pro pede anteriore uncum habet, quo parietibus aut arboribus adhærescit.

In nonnullis, adnotante Clusio, oris rictus magis obtusus,

obtusus, ad felini formam quodammodo accedebat, in aliis magis longus & angustus, vulpeculæ rictui propior erat.

Verùm cùm Vespertilio Animal sit singulare & sui generis non opus est longa verborum ambage ad eum describendum.

Locis obscuris & cavernis subterraneis interdiu & per hyemem latitat, crepusculo & diluculo evolat. Culicibus & muscis, fortè etiam phalænis, victitat quas inter volandum prehendit. Geminos volitat (inquit Plinius) amplexa infantes secùmque portat, nec plures una vice parit, cùm bina duntaxat ubera habeat. RAIUS. *In Syn. Histor Quadrup.*

Aliqui dicunt vespertilionem tusam & applicatam in doloribus podagricis conferre, forsitan eadem ratione quâ cranunculi tuberosi radix, quæ Gallicè *tire-goutte* dicitur, folia urticæ urentis tusa, imò alia omnia vi vesicante prædita à multis in hoc morbo commendantur. Nam quòd vis vesicans & magna acrimonia in Vespertilione resideat exinde patet quòd sanguis ejus depilatorium sit non infimum; jam verò isti operationi perficiendæ remedia caustica & arsenicalia, de quibus propriô locô, veniunt adhibenda

VETONICA, vid. *Caryophyllus Hortens.*

VIBURNUM.

Nomina. Viburnum *Park.* vulgo *C. B.* Lantana sive Viburnum *German.* Lantana vulgo, aliis Viburnum *J. B.*

J. B

Hic frutex arborescens est, grandis quandoque, licet in amplitudinem magis diffundatur quàm in altum assurgat, lignoque constat fungoso & medulloso E radice summo cæspite vagante ramos digitali crassitudine emittit bicubitales etiamque longiores, cortice russo farinaceo pulvisculo conspersco, materie pauca ac viridi, medullâ amplissimâ ac albâ, folia ad Alnum vel potius ad Sorbum Alpinam accedentia, opposita, lata, sublonga, crassiuscula, in ambitu crenata, hirsuta, & pulvisculo albo, maxime inferna parte, quæ ob id etiam magis candicat; conspersa, gustu adstringente. Flores in umbella, odore florum. Sambuci, candidi, quinque petalis, extrorsum modice reflexis, constantes singuli, in quorum medio stamina quina surriguntur, longa, albicantia; quos excipiunt supervenientes baccæ, primum virides, deinde rubræ, per maturitatem nigræ compressæ, dulces & viscosæ, sapore tamen nostro palato minus gratæ; quamvis è rusticis multi iis vescantur, quos ut citius maturescant supra paleas aut fænum reponere alterno stratu solent; semen intus continent latum, compressum & striatum, osseo, cortice intectum.

In sepibus non infrequens est, solo maximè inculto & argilloso æstate floret citius aut serius pro tempestate Cœli, temperie & conditione Soli: magna ex parte acini rubescunt Julio, Augusti fine demum & Septembri maturescunt, ut testatur J. B

Vires. Tum folia tum baccæ siccant & adstringunt, unde ad tonsillarum & gutturis inflammationes, columellæ procidentiam, dentes vacillantes, alvi fluxiones commendantur. Folia in lixivio decocta capillos denigrant, & eosdem fluentes sistunt Paratur è radicum corticibus sub terra maceratis, & subinde decoctis ac diu tusis viscum ad aucupia haud inutile. Matth. Dod. veremur cum J. B. ne Matthiolus multa tribuerit Viburno quæ sunt Rhois, cùm easdem aliquando putarit, Ruellium secutus.

Ex surculis paratur optima aqua ad oculos. Camer.

Rura nostra (inquit Ruellius) viurnam appellant, fluxu ferè invictam, & ob id fascibus ligandis utuntur: prout & alibi fere passim provenit unde peritiores Botanici eam Spiream Theophrasti esse existimant.

Cæterùm Viburnum à viendo seu ligando dictum est: Viburnum enim non est alicujus particularis fruticis nomen apud antiquos: à recentioribus huic arbori ut proprium tribuitur quia rami ejus sunt lenti unde & lantana dicitur. RAIUS.

VICIA.

Vicia aliis à vinciendo ut Varr. de R. R. c 31. quod capreolos habet, ut vitis, quibus scandit, & alias plantas vincit. At nos cum Vossio in Etymolog. viciam à Græcis esse censemus. Nam Asianis Βίχιον vocatur, teste Galeno, lib. 1. de aliment. facult. cap penult.

Notæ Viciæ characteristicæ quibus à reliquis leguminibus scandentibus distinguitur sunt folia minimè cæsia seu glauca, sed viridiora & plerunque hirsuta, è minoribus & pluribus pinnis composita.

Usus ejus est apud nostrates cum pilis & avena mixta pro equorum pabulo, seritur interdum seorsim & viridis in herba demetitur pro jumentorum pabulo in graminis inopia, &

Vicia pasta distendunt ubera Vaccæ. RAIUS.

VICTORIALIS.

Nomina. Allium Alpinum *J. B.* montanum latifolium maculatum *C. B.* Alpinum latifolium, seu victorialis *German.* anguinum *Park.* victorialis longa *Clus.*

Radix nonnihil obliqua est; in longum bulbum desinens, multasque fibras perplexas emittens, multiplici cortice, variis fibris transversim coeuntibus quodammodo reticulato involuta, singulis annis (autore Clusio) feliciter aliis bulbis circa ipsam adnatis seu propagans fibris adeo implicatis, ut difficile sit bulbos conjunctim nato & cohærentes sejungere. Hinc emergit caulis cubitum altus, minimi digiti crassitudine, propter terram rubescens, enodis, lævis, superius viridis, striatus, fungosus, cui insident glomeratim congesti flores, ceparum floribus similes, unciâ longioribus pediculis hærentes; candidi (in planta nobis observata flores non candidi prorsus erant, sed ex albo palliduli) quibus trigona succedunt capitula, seminibus rotundis, pullis repleta. Folia duo aut tria vaginâ suâ caulem complectuntur, forma foliorum Allii ursini, nervosa sublonga & lata, acuminata, sed majora, rigidiora, gentianæ majoria foliis pænè similia, ut non male censet Clusius.

In summis Jugis altissimorum montium maximo Carthusianorum cænobio in Delphinatu imminentium. Viribus cum reliquis aliis Sylvestribus per omnia convenit.

Vires. Plebi nostrati (inquit Schroderus) Judæisque amuletum est familiarissimum, quo à spectris aëreque infecto se tutos fore persuasi sunt, unde & victorialis nomen ei inditum. RAIUS.

Victorialis alia minor datur foliis non malè Lilium Convallium referens, atque Allii saporem non minùs quàm prior exhibens, verùm ejus nullas novimus vires peculiares & propterea ab ulteriori abstinemus descriptione.

VINCETOXICUM, vid. *Asclepias.*

VINCA PERVINCA.

Clematis hæc dicitur, qui instar κλημάτων repentes proferat cauliculos, quos κλήματα (Sarmenta) Græci

Græci vocant: Daphnoides vero, cum à lauri foliorum figurâ, tum ad differentiam aliarum cognominum. Dod. vinca pervinca, quod humi serpat, & se in modum fruticuli porrigat, vicina quæque Vinciens Fuch.

Notæ ejus sunt sarmenta longa, repentia, folia glabra, colore & consistentia hederaceorum, flos amplus, siliqua ad singulos flores gemina non lanigera.

Nomina. Clematis Daphnoides minor *C.B.J.B.* Vinca pervinca minor *Ger.* vulgaris *Park.*

Flagellis reptatricibus, humi fusis, late se propagat. Radix fibrosa est: sarmenta multa, tenuia, teretia, virentia & geniculata, è geniculis emissis fibris rursum radicantur. Folia è geniculis bina opposita, Laurinis similia (colore & consistentia hedoraceorum ut nobis quidem videtur) minora tamen multo, acuta, rigida, lævia, brevibus pediculis appensa, supernè virore saturato nitentia, internè dilutiore, sapore adstringente, subamaro; flos pediculo è geniculis enato, duas uncias longo, singulari singularis insidet, oblongus gelsemini modo, nunc simplex, in quinque lacinias altiusculas & latas dissectus, nunc aucto foliorum numero multiplex, quorum interiora modo bina, modo terna, ad imum integra, superius ut extima laciniantur duntaxat, aliàs penitus separata. Color simplici cæruleus cum apicibus concoloribus, sed dilutioribus parum, vel albus cum staminulis luteis, pistillo albo, fundo candidis versibus striato; vel pulcherrimo spectaculo violaceum florem per singulas lacinias à summo ad imum linea decurrit lactea, id quod & in multiplici observatur Verum quæ multiplici est flore eam non alio quàm purpureo aut purpuro violaceo colore observavi; & bicolore ut dictum. Flori succedit sed rarissimè siliqua bicornis, Cæsalpinus. Cornicula tenuia sunt, arcuata, utraque extremitate cohærentia, bina plerumque semina continentia, oblonga, Seselios.

Ad sepes & in aggeribus fossarum.

Vires. Vulneraria insignis est. Usus præcipuè in fluxionibus alvi, dysenteria, hæmorrhoidibus, expuitione sanguinis, hæmorrhagia narium, vulneribus sero liquore manantibus. Extrinsecus in profluvio mensium, in laxitate ac dolore dentium: lac extinctum revocat. Schrod.

Folia ore retenta sanguinis fluxum è naribus erumpentem compressisse frequenter vidimus, inquit Costæus libro suo de stirpium differentiis.

Folia recentia super chartam bibulam vel emporeticam imposito superius lino pexo interbastata, & thuris odore suffita, consilio mulierculæ cujusdam in strumis adhibita, discussere tumorem brevi tempore, qui per anni spatium aliis medicamentis à Medico docto præscriptis contumax obstiterat. Eodem medicamento ejusdem mulieris monitu pro deplorato relictus curatus est antea. D. Hulse.

Vinum turbidum, quodque colorem amisit, hujus herba q.s. vasi imposita, intra quindecim dies purum clarumque & genuini coloris reddit. Expert. Trag. præstabit tamen ut vinum prius in alium vas transferatur. RAIUS.

VINUM.

De eo in genere sub titulo VITIS VINIFERA. *Hic tantum* VINA *quædam* MEDICATA, *ad varios usus variè composita.*

Vinum Absinthites è *Phar. Londin.*

℞. *Absinthii sicci m.j. pro uno quoque vini congio, immittatur in vas bene obturatum, & sic maneat in infusione.*

Vinum Antimoniale ex *Phar. Londin.*

℞. *Reguli antimonii pulv. ℥iv. vini albi opt. ℔iij. macerentur simul in vase obturato, post primam agitationem permittendo subsidere regulum.*

Vinum Benedictum ex eâdem *Phar.*

℞. *Croci metal. pulv.* ℥j. *macis* ʒj. *vini Hispani* ℔iß. *macerentur.*

Vinum Cerasorum Nigrorum ex eâdem *Phar.*

℞. *Succi ceras. nigr. congium unum, servetur in vase clauso, donec fermentari incipiat. Tum coletur, & adjectâ sacchari albi* ℥j. *ad unamquamque libram, per manicam hip. trajiciatur, & in lagenis optimè obturatis servetur in usum.*

Vinum Chalibeatum ex eâdem *Phar.*

℞. *Chalybis præparati* ℥j. *croci pulverati & in nodulo inclusi gr. viij. vini albi odori* ℔ij. *infunde frigidè per triduum, aut quatriduum sæpe interea agitando. Inverso vase, tum F. colatura per manicam Hip. serveturque usui.*

Chalibeatum aliud ex *Weickardô.*

℞. *Accipiantur verbi gratia chalybis diligenter præparat.* ℥viij. *Fol. menth. ceterach. beton. ivæ arthriticæ, stæchad. melissæ, sassafras, cappar. Tamarisci ana m j.*

Hæc omnia minutim incisa infundantur per 8. dies in ℔xij. vini albi generosi & sub radiis solatibus in vase vitreo sæpius agitando diligenter macerentur, postea de hoc bibat æger pro una vice ℥iij. mane in initio pastus.

Vinum Elleboratum ex *Phar. Londin.*

℞. *Ellebori albi minutim incisi* ℥iv. *vini Hispanici opt.* ℔ij. *macerentur simul in phiola conv. optimè obturatâ ad solis calorem per dies caniculares, vel alios æstivos.*

Vinum Hippocraticum ex *Phar. August.*

℞. *Cinnamomi* ℥iß. *zingiberis* ℥ß. *caryophyllor.* ʒß. *macis, cardamomi, gran. paradisi an.* ʒj. *galangæ* ʒiß. *sem. anisi* ʒß. *vini* ℔x *sacch. albi* ℔iß. *fiat potus secundùm artem per infusionem in colaturam.*

Cerebrum & ventriculum roborat, spiritus auget, vitales facultates fulcit, amissas vires reparat, ac infirmæ coctioni opem præstat.

Hippocraticum aliud ex eâdem *Phar.*

℞. *Cinnamomi electi* ℥ij. *zingiberis, galangæ an.* ℈ij. *nucis mosc hatæ* ℈j. *facch. albiss.* ℥xvj. *vini albi generosi ac odoriferi* ℔v.

Macerando probè tecta per horas viij. vel x. posteaque sæpius vinum aromatibus in manica Hippoc. contentis denuo adfundendo & percolando, redigantur in potum Hippocraticum.

Hippocraticum extemporaneum Heurnii ex eâdem *Pharmac.*

℞. *Cinnamomi electi* ℥iß *zingiberis acuti* ʒiij. *caryophyll. nucis moschatæ an.* ʒß. *granorum paradisi* ℈ij. *piperis* ℈j. *pulverisentur crassiuscule ac macerentur in* ℔iß. *spiritus vini optimi, probè obturato vase, postea filtrentur.*

Hippocraticum Laxativum *Zwelferi.*

℞. *Vini albi boni* ℔iv. *collocetur in olla terrea supra ignem carbonum, ollâ nonnihil tectâ, quamprimum autem incipit fervefieri injiciantur sequentia saltem incisa, utpote Rad. mechoacæ albæ, gialappæ an.* ℥j. *Rhabarb. opt.* ʒvj. *Asari* ℥ß. *cinnamomi acuti* ʒvj. *cardamomi min.* ʒiß *caryophyllor.* ʒß. *cort. Arantiorum, citri ana recentior. extim.* ʒiß. *cremoris tartari* ℥ß. *his*

his omnibus vino ferventi immersis, statim desuper etiam superinfundantur sacchari can. albi ℥v. & Album. Ovorum numero ij. conquassatorum scopula despumatoria, addita nec non particula aquæ cinamomi.

Atque unicâ ebullitione factâ statim removeantur ab igne & manicæ Hippocratis, sacculo scilicet in cuspidem desinente, infundantur, & vinum hoc sæpius trajiciatur, donec clarificatum & purum defluat, ad instar vini Hippocratici boni saporis & odoris, delicatulis propinandum, repetitis vicibus, quibus per Epicrasin materia morbifica educenda. Dosis ℥ij. ad ℥iij.

Hippocraticum Laxativum *VVeickardi.*

℞. Fol. sen. Alexand. purgat ℥j. rhabarb. elect. interior. ℥ß. agar. albiss. ʒij mechoacæ ʒiß diagryd. ℈ß. cinam. acutiß. zingiber. galang. caryophyll an. ʒj.

Hæc omnia crassè incisa misc. in vini opt. ℔. iv. vel v. ac in loco calido ponantur per 12. horas, deinde colentur per pannum laneum septies, & postea addatur sacchari albiss. ℔ß. vel plus minusvè & benè agitentur. Quotiescunque igitur quis se purgare voluerit, sumat ℥ix. hujus potionis, reliquum, in vitro bene obturato reservetur.

Hippocraticum pro Hydrope ex *eôdem.*

℞. Rad. quinque aperitivar. ana ℥ß. rad. iridis ℥j. Azari ʒij. cort. rad. sambuc. cortic. ebuli & dulcamaræ an. ʒv. summ. Absynth. ʒiij. major. ʒij fol. card. bened. m. j. Flor. centaurii minor. ʒij genist. ʒiß. sem. fænic. Anisi, petros. an. ʒij. sem. Ebuli, Hederæ an, ℈ij. fol. sen. s. stip. ℥ij. rhabarbari opt. ℥j. agar. ℥ß. soldanell ʒiij. spic. schœnanti an. ʒß cinam. cort aurant. citri an. ʒj.

His omnibus arefactis ac in vase vitreo collocatis affunde vini mens. ij. deinde cum aliquandiu hæc infusio steterit haustus sumatur mane duabus horis ante prandium singulis vel alternis diebus prout operabitur.

Vinum Rubellum ex *Phar. Londin.*

℞. Vitri antimon. pulver. ℥j. caryophyl. incis ʒij. vini clareti sive rubelli ℔ij. serventur in phiola benè clausa.

Vinum Scilliticum ex *eâdem Phar.*

℞. Rad scillæ albæ montanæ circa canis exortum collectæ, in laminas concisæ, & per mensem exsiccatæ ℔j. gallici ℔viij. macerentur per quadraginta dies, deinde scilla eximatur.

Vinum Stomachicum *D. Le Mort.*

℞. Rad. enulæ campanæ ℥iv calami aromatici ℥ß galangæ, gentianæ, zedoard zinzib. ana ʒiij. cubebar. cort. arantior. ana ʒj. cardamomi, caryophyl. ana ʒv summitat. Absinthii m. iv. musti generosi. vini Gallici, vel Rhenani Stop. xx.

Contundantur omnia grosso modo, dein Sp. vini tartarisato irrorentur, mox in sacculo lineo species illæ reponantur per horas 2 vel 3. dein denuo irrorentur, idque bis vel 3. repetatur, donec sufficienter species vini præcedenti imprægnatæ sint, id est molliores evaserint spiritu interno tumidæ; hæ Sp. musto fermentati cum sacculo injiciantur: fermentationem ineant simul per 14. circiter dies, quibus elapsis species cum sacculo extrahantur, & exprimantur, vinum postea clarificatum per subsidentiam, usui exhibere successive.

Nota: Species etiam facilius seorsim in parva quantitate Sp. vini tartarisati macerari possunt; qui à simplicibus absorptus, faciliorem postea extractionem & fermentationem præbet.

Vires. Omnibus ventriculi cruditatibus confert; concoctionem adjuvat, appetitum ciet, morbis & febribus exinde oriundis medetur. Dosis ab ℥iß. ad ℥ij.

Vires plerorumque simplicium à textura pororum & meatuum dependentes infinitis modis alterantur intestino motu cohæsionem & figuram illam multum dilacerante: unde salia illis interstitiis minoribus antehac proportionata nunc magis sui juris facta quæcunque corpuscula terrestria eliminant, vel alio modo disposita aliam agendi qualitatem inire coguntur. Quod potissimum observabile in acrioribus resinosis particulis, majori quantitate aquæ dilutis & tumidis, quæ, ubi disruptionem suarum cellularum semel admittere coactæ fuere, per ventiformem aëream expansionem suorum tubulorum, statim à summa acredine & calore manifesto, ad acidorum & frigidorum dictorum classem transeunt plane mutata actione suarum partium; jam fere ad nutum tantummodo salium prædominantium in sua extravasione se se exercentium. Salia autem quamvis in numeras videantur mutationes suæ figuræ inivisse, attamen illas non nisi mediante aliquali imminutione acquirunt; ubi separati à se invicem pulvisculi salini hic illic interstitiis, meatibus, & poris corporum terrestrium intruduntur, quibus se se adaptare coguntur, ibidemque latitare debent, ut cultri in vaginis reconditi, nullasque postea operationes exhibere illis permissum, nisi per hoc vel illo modo dispositos tubulos & poros. Verum hi solutionem diversam continui patientes ubi liberius fluere possunt ad se invicem denuo accumulati acidam pristinam indolem recipiunt, è qua ortum primo duxere, ut in Chimia latius. Hæc salia terrestribus adhuc particulis sociata austera & astringentia fiunt, quamvis aperientia & purgantia extiterint simplicia adhibita. Sedulo igitur cavendum est, ne hæc infusa & fermentata vires suas amittant aut immutent; in primo enim statu & motu incipiente potissima vis nativa, uti dictum, consistit; qualitas autem à pristina declinans, alterationem virium concomitatur. Præstat igitur in minori copia vina infundenda præparasse, nisi illa statum suum integrum per artem vel spirituosas ramosasque molles particulas diutius conservare possint.

Vina Medicata ex Pharmac. BATEANA.

Vinum Arthriticum. Recipe Sarsaparill guajac. ana ℥j. Visc. querc. ʒvj. Fol. sicc. chamædr. chamæpit. salv. an. ℥iij. Fl. primul. veris, rorism lil. conval. an. ℥ß. hyperic. ʒvj. V. alb. ℔x. infund. dies 3 f. colat. *D. ℥ij. bis in die per dies 30. aut 40. post usum Vini seq.*

Vinum Arthriticum purgans. Recipe Chin. sarsapatill. ana polypod. ℥iij. rhabarb. Senæ, ana ℥j. chelop. ʒvj caryophyll ʒj. V. alb. ℔vj. Infund. s. a. & cola. *Dos. ℥iv. quotidie per dies 8. Vere & Autumno.*

Vinum Chalibeatum. Recipe ♂ crud. ℥viij. Rad. eryngi enul. ana ℥iß. santal. citr. ℥j. coral. rub. ras. ebor. ana ʒvj. caryophyll. mac. cinamom. zz. ana ʒiiij. ceterach. anth. Fl genist. epithym. ana p. ij Leucoen. opt. ℔vj. macer. in MB. dies 8. sæpe agitando. post residentiam filtra ad usum. *Dos. coch. 3. ad 6. &c. omni mane ad dies 20. 30. &c. in Chlorosi, hydrope, ictero, mensibus obstructis, quartanis, &c.*

Vinum Ecphracticum. Recipe. Lumbric terrest. vivent. circulis rubris in collo signatos numer. 24. contund. in mortar. marmor. cum uv. corinthior. mund. ℥ij. addendo V. Rhen. ℔iij. crystal. mineral.

aminerал. [in V. Rhen. solut.] ℥ß f colat. limpidiss. sæpe trajiciendo per manic. Hip. *D ℥iij. ter in die cum Aq. cinnam. hord.* ℥j.

Vinum Hippocraticum. ℞. Caryoph. zz. an. ℥j. cinam. nuc. m. an. ℥ij. contusis adde Vin. Hispan. ℔xij sacch. albiss. ℔iijß. m. cum lactis rec. ℔ijß stent ℥ 24. f. colat. desuper limon. ii incis. & rorism. virgultas duas sæpe per manic. Hip. trajiciendo ad claritatem. *Dos. ℥ij. vel iv. in languoribus.*

Vinum Hydropicum. ℞. Rad. irid. nostrat. ℥j. enul. scillæ præparat. an ℥ß. marrub. mi. cort. rad. sambuc. ebul. an. ℥j. Fol. senæ, ℥iß. agaric. ʒj. zz. ʒj. vin. alb. ℔iv. infunde s. a. f. colat. *Aliter.* ℞. Ærum genistæ & juniper. an ℥j. Vin. Rhen. ℔iij f. lixivium, cui adde Rad. ireos nostrat. ℥iß. cort. intern. sambuc. & ebuli, ana ℥j. cort. dulcamar. ℥ß. rhab. ʒij. mechoac. ℥ß. Senæ, ℥j sem. carvi, ʒvj cort. sassafr. & VVinteran an. ʒij. infunde tepidè per noctem: colat. adde sacchar. alb ℥jv fl. ros. Dam. mij. stent aliquantisper, & denuò cola. *Dos. ℥iij. &c. omni manè per dies aliquot.*

Vinum Scelotyrbicum. ℞. Fol. acetos. becabung nasturt. aquat. cochlear. hort. an. miij. Rad. enul. ireos nostrat. raphan. rustic. an ℥iß. sem. cochlear. ℥j. V. alb. ℔iv. macer. per dies 2. & f. colat. *Titulus monstrat vires.*

Vinum Viperinum. Recipe. Viperas fæmellas vivas tempore verno collectas numer. vi. Vin. Hispan. opt. ℔vj. macer. (vase opt. clauso) sine calore per menses 6. dein cola ad usum. Sunt, qui macerant viperas excoriatas (rejectis interaneis, cauda ac capite) in Vin. Hispan. per dies aliqt. *In Lepra Græcorum, Elephantiasi, sterilitate, Peste, &c. celeberrimum est, vitam prolongat, &c. Dos. ℥iij. vel iv. bis in die, ad longum tempus.*

Vina Medicata ex Collectione Theophil. BIERLINGII.

Vinum laxativum.

℞. *Rad. mechoac. gialapp. an. ℥ß.*

Flaved. cort. citr. recentior. ʒj. grosso modo incidantur, & in vini Rhenani ℥viij. infundantur, adde sacchar. ℥ß. filtrentur.

Vinum Arthriticum.

℞. *Fol. chamædr. chamæpyth. salv. an.* ℔ij.

Flor. primul. ver. ℔j. *anthos, ras. visci quercin. an.* ℔ß. *cort. lign. sanct. ℥iv. rad. chin ℥iij.*

Incisa reponantur *in einer Tonne Most.*

Vinum Martiale D. M.

℞. *Eßent. vel extract. Mart. Myns. ℥j. caß. lign. ver. ʒij. cinamom. elect. ʒß. antophyll. ʒj.*

Superfunde vini Malvativi ℔ij. stent in loco calido per triduum, postea colentur. Dosis ab ℥j ad ℥ij.

Vinum præservativum in podagra.

Ejusdem.

℞ *Herb. chamæpyth. anagall. c flor. an. Mj.*

Flor. hyperic. p. iij. anthos, betonic. an. p. ij.

Rad. hellebor. nigr. gialapp. an. ℥j. hermodact. turpeth. an. ʒvj. cremor. ♀r. ʒij. costi aromat. ver. ʒjß.

Incisa & contusa dentur in nodulum, dulcoretur ad palatum.

Vinum antepilepticum purgans.

Ejusdem.

℞. *Rad. pæon. just. tempor. collect. ℥ij. herb. primul. ver. Mj. flor. pæon. lilior. convall. tiliæ, an. p. iij. visc. quercin. ℥ß. rasur. cran. human. agaric. albiss. ʒvj. radic. helleb. nigr. ℥j. gial. ℥ß cardamom cubebar an. ʒiß. semin. pæon. ʒj.*

Asperguntur spiritu epileptico.

f. l. a. Nodulus.

Ein herrlicher Holtzvvein vor die Fürstin von Hohenzollern.

℞. *Lign. guajac. ℥vj. sassafr. ℥j. rad. cichor. ℥iß. dictamn. alb. ℥ß lign. rhod. ℥j. cort. tamarisc. ʒvj. herb. scolopendr. ceterach. an. Mj. rad. rhapont. ʒiß. fol. sen. s. st. ℥jv.*

Vinum Gallicum D. P. C.

℞. *Rad. sarsaparill. ℥ij. polypodii, hermodactyl. an. ℥j. brusci ℥ß. fol. sen. s. st. ℥ß. schœnant. semin. anis an ʒv. infundantur in X. mens. vini albi.*

VINA *alia varia* MEDICAMENTOSA COMPOSITA *vid. sub titul.* INFUSUM & CLARETUM.

VIOLA.

Viola per diminutionem à Græco ἴον dicta est, spiritu in *v* literam converso, ut in aliis multis.

Nota ejus *genericæ* sunt flos pentapetalos difformis, calcari donatus vasculum seminale ternis loculamentis distinctum.

Duplex est, alia foliis rotundis, alia foliis oblongis, quæ & jacea dicta.

Vires. In Viola odorata, ut & in aliis compluribus plantis, multæ sunt partes viribus distinctæ. Radix enim, umbilicus & semen vim habent catharticam: radicum enim tres unciæ concisæ, & in aquam ferventem, cum ab igne removetur injectæ, aut vino per noctis spatium infusæ, vim purgatricem ipsis conferunt. Semen pulveratum & liquori immistum sesquidragmæ pondere idem præstat. Umbilicus multo est debilior, eamque vim communicat aquæ cui infunditur ex qua fit syrupus violarum quem ex infusionibus vocant: humores autem dejiciunt biliosos, serosos nec admodum pertinaces.

Folia vero subfrigidam & aqueam substantiam habent superantem: itaque phlegmonas mitigant, æstuantem in ventriculo & oculis calorem sedant, in olere sumpta leniunt alvum. P. Renealm.

Flos recens refrigerat, humectat, emollit, laxat. Cordialis est è quatuor illorum famosorum numero & pectoralis. Usus præcip. in fervore febrium compescendo, doloreque capitis inde nato, in tussi, asperitate gutturis & pleuritide. Syrupus creberrimi usus est ad sitim febrilem restinguendam & alvum leniter subducendam.

Violarum semen est lithontripticum insigne. D. Butlero Cantabrigiensi Medico Celeberrimo olim interarcana. D. Needham.

Dioscorides & Plinius id quod in flore purpureum est cum aqua potum angina correptis & Comitialibus maxime pueris mederi affirmant. Quod autem aiunt Comitialibus mederi (inquit Paul. Renealmus) experientia docuit non vacare impostura: Antiquorum scripta non sine mendis ad nos traducta malit asserere MAIUS.

VIOLA LUNARIA.

Nomina. Viola Lunaria Major siliquâ rotundâ *C. B.* Lunaria Major siliquâ rotundiore *J. B.* Viola Lunaria sive Bulbonach *Ger. Park.*

J. B.

Caule assurgit sesquicubitali aut altiore, [digiti minimi interdum crassitie] colore glauco aut rubente, hirsuto. Folia urticæ, majora aliquando duplo aut triplo, hirsuta, serrata, opposita interdum, alias ad ramulorum propagationes singularia, sapore oleraceo. Ramis (& summitati caulis) insident flores multi, (eodem ferè modo dispositi quo in brassica) purpurascentes aut carnei, striati (brassicæ vulgaris floribus pares, Leucoii minores, alias iis similes) odore debili, ungue intus cœspicuo & albicante. Stamina quatuor virescentia apicibus luteis seu chloris (vix e calice emergunt) hæc omnia excipit cauliculus oblongus, phæniceus, è quatuor foliolis, duobus majoribus totidem minoribus, compositus,

Tab. xxv. Tom. II.

pag. 1031.

Fig. 1.

Tab. XXVI. Tom. II.
pag. 1031.

Tab XXVII Tom II pag. 1031

Fig. 3.

(Leucoii Calici similis) siliquæ latæ, subrotundæ (nonnihil tamen longiores) compressæ, bivalves, argenteâ bracteolâ exteriores utrinque laminas intercedente, filum summa parte emittentes, seminum orbicularorum compressorum duplicem ordinem continentes. Radix strumosa seu glandulosa (unde nomen Bulbonach) semen ut in hoc genere maximum est, ex ruffo nigricans, & cum aliqua amaritudine accerrimum. Folia per hyemem retinet: secundo à satione anno caulem fundit, & cùm semen maturuit perit.

Copiosè crescit in Saltubus Turingiæ Sylvæ Cam. in Montanis Sylvis Austriæ, Stiriæ, viciniarumque sylvosis locis, atque etiam in Pannonia interamni sponte magna copia provenit. Clus.

Violam Lunariam majorem alteram & Cam. C. B. quam præcedente minorem & flore albo esse scribit, à sequente Planta non differre puto, nihil tamen temere affirmare ausim. J. Bauhinus Lunariam majorem aliam flore albicante odorato perennem Cam. hort. sequentis Plantæ Synonymam facit.

Vires. Calido, acrique & amaro gustu est, præsertim semina, sed tamen radices in acetariis ut Rapuntia manduntur. Abstergit, modice calfacit, & utinam citius Rapunculus. Pulvis seminis amarissimi cum aqua appropriata exhibetur in Epilepsia. Cam. Schwenckt.

Quidam in Helvetia Chirurgus ex Lunariæ perennis contusis foliis & sanicula parabat unguentum vulnerarium non contemnendum. Idem. RAIUS.

VIOLARIA, vid. *Viola*.

VIPERA.

Viperæ descriptio vid. sub titulô SERPENS, seu SERPENTINUM GENUS.

Hic itaque tantùm post figuratum Tabulis XXV. XXVI. & XXVII, delineatarum explicationem, de hujus animalis, viribus atque præparationibus ex SCHRODERO &c. paucis agemus.

XEPLICATIO EORUM QUÆ CONTINET TABULA XXV.

AAA. *Designat Viperam fœminam catulos suos excludentem, ac in ventrem obversam, ubi conspicuæ sunt majores squamæ, quibus ad serpendum utitur.*

BBBB. *Quatuor Viperei catuli, in unoquoque Tabulæ angulo, involuti depicti, eodemque situ & positu quo ipsos vivos conspeximus, & exitui proximos: Quorum duo involucro carent, alter propria tunica obvolutus, tertius secundinæ portionem umbilico appensam trahit.*

CCCC *Quatuor alii Viperini fœtus, intra circulum à Vipera efformatum; quorum unus serpere videtur, à secundina liberatus. Secundus hanc adhuc ex umbilico pendulam gerens: Tertius è latebra emergens ac secum secundinam trahens; eo videlicet in statu qui nativitati proximus fuit.*

DDD. *Pars corporis Viperæ fœminæ per ventris longitudinem, dissecta; scilicet ab eô locô in quô sita est vesicula fellis ad orificium usque uteri.*

E. *Fel.*

F. *Pancreas, à plurimis Lienis nomine donatum.*

G. *Fundum Ventriculi.*

H. *Principium Intestinorum.*

IIII. *Ova in ambobus uteri cornubus contenta, sed majori multo numero in latere dextro quam sinistro.*

K. *Portio postremi Intestini.*

MM. *Ambæ perulæ, contiguæ principio amborum uteri cornuum.*

NN. *Portio utriusque Renis.*

EXPLICATIO EORUM QUÆ EXHIBET TABULA XXVI.

AA. *Prima pars dimidiati corporis Viperæ maris excoriati, resupinati & secundum ventris longitudinem dissecti ab uno ad aliud extremum continens.*

BB. *Tracheam Arteriam.*

CC. *Pulmonem.*

D. *Thymum glandulam.*

E. *Cor.*

F. *Hepar.*

G. *Venam Cavam.*

HH. *Oesophagum.*

I. *Ramum Arteriæ Aortæ ascendentis.*

L. *Ramum Arteriæ Aortæ descendentis.*

M. *Ventriculum.*

N.N. *Alterum dimidiatum corpus, eodem quo prius in statu, comprehendens in se.*

O. *Fundum Ventriculi.*

P. *Vesiculam Fellis.*

Q. *Pancreas, vel si mavis, Lienem.*

RRR. *Intestina.*

SS. *Testiculos una cum Epidydimide.*

TT. *Vasa spermatica.*

VV. *Renes.*

aa. *Maris cauda, cui adnexæ sunt sunt partes subsequentes.*

bb. *Uterque Penis, quo modo tempore coitus erumpunt.*

cc. *Ambæ Parastatæ, aut Receptacula seminis.*

dd. *Ambo vasa spermatica.*

ee. *Ambo Testiculi.*

ff. *Ambæ Epidydimides.*

ggg. *Intestina.*

hh *Ambo Renes.*

ii. *Cauda fœminæ, cui adjuncta sunt partes sequentes.*

ll. *Orificium uteri.*

mm. *Ambæ perulæ.*

nnn. *Duo corpora uterina.*

oo. *Ambo Testiculi, una cum Epidydimibus & vasis spermaticis.*

pp. *Intestina.*

qq. *Ren uterque.*

rr. *Maxima pars corporis lacertæ, ejus longitudinis & magnitudinis, quâ per vomitum exclusa fuit à Vipera jam ante plures dies capta.*

ſſ. *Reliqua capitis pars, & crurum anteriorum ejusdem lacertæ, eodem egesta tempore.*

tt. *Oesophagus, in quo cohibita fuerat pars maxima corporis lacertæ.*

uu. *Ventriculus qui exceperat, & paulatim ad se allexerat substantiam reliqui corporis prædicti animalis.*

EXPICATIO CONTENTORUM TABULA XXVII.

A. *Sceleton Viperæ integrum.*

B. *Caput cujus os occlusum, cum colli parte depictum.*

C. *Caput, cujus os ex parte hiat, parte laterali excoriatum, ubi occurrunt Glandulæ Salivares, una cum vasis Lymphaticis, supra majores dentes.*

D. *Caput collo nudatum, ore patulo designatum.*

E. *Aliud caput sine collo magis hians, cunctas partes interiores distinctè exhibens quæ depingi possunt.*

F. *Cranium Viperæ integrum.*

G. *Pars inferior istius Cranii ablata.*

H. *Glan-*

H. *Glandulæ salivares Conglomeratæ, una cum vasis propriis Lymphaticis depictæ, naturalibus paulo majores quo meliùs innotescant, quàm si in naturali suâ exilitate exprimerentur.*

I. *Eadem Glandulæ Salivares. Oculi ambo cum nervis opticis. Cerebri corpora quinque cum medulla spinali, cohærentia, à Cranio liberata, superna sua facie depicta.*

L. *Eadem corpora conjuncta, sed facie inferiori exhibita.*

M. *Varii Dentes majores, quidam solitarii, alii intra vesicam reconditi: alii quibus adstant dentes subsidiarii, inferius intra eandem vesiculam infixi.*

N. *Maxilla superior, Ossiculo cuidam coarticulata, quod altero extremo coarticulatur radici majoris dentis.*

O. *Maxilla inferior, ex duobus ossibus constituta, coarticulata ossi inferiori claviculæ cubiti in morem inflexæ, deductæ ex parte laterali postica cranii.*

P. *Pulmo una cum Aspera arteria extra corpus.*

Q. *Cor intra pericardium.*

R. *Jecur in duos lobos divisum mediante vena Cava.*

S. *Vesicula Fellis, una cum vase succum in intestinum deferente.*

T. *Pancreas, à quibusdam pro Splene acceptum.*

V. *Intestina.*

Viperis solis peculiare esse volunt, vivum fœtum parere, unde & Viperæ, quasi Viviparæ dictæ sunt, attamen & in serpente sat magno, quem in Finlandia secui, fœtus vivos deprehendi.

Non tota Vipera venenata ac lethifera est, sed solum caput & fel, reliqua ut caro, epar, ossa veneno carent, vide supra de Serpente.

Præstat: 1. Fœmellæ, collectæ tempore Verno, postquam aliquamdiu à cavernis suis hybernis fuerint egressæ, victuque quadantenus refectæ.

2. Juvenculæ, (non effœtæ, nec gravidæ,) quæ ablatis partibus auferendis, diu adhuc moventur, quæque degunt locis aridis & montanis.

Vires. *Vide in serpentum descriptione.*

Nimirum:

Vires ibidem recensitas præ aliis serpentum generibus Viperæ excellenti gradu obtinent. Præter eas sunt qui Viperæ caput ad anginam notham commendant (*collo appensum.*)

PRÆPARATA.

1. *Oleum ex Viperis.*

♃. Viperar. nigrar. ℔ iij. Ol. Sesamin. sextarium. j. ß. in vase vitreato angusti oris probè obturati, ne vapor inde exhalet, incoquantur, donec caro ad ossibus decidat, dein cum refrixerint, reponantur. Andernacus.

N. *Alii per descensum eliciunt ex Viperis scilicet capite, cauda, &c. orbatis.*

Vires. *Cutim exterget & impetigines, aliaque id genus vitia sanat.*

2. *Sal Theriacale, vide Dispens. August. & si placet Querc. in Phar. Rest. Aëtium & Galenum.*

3. *Trochisci de Viperis v. Disp.*

N. 1. *Sunt qui Theriacam de Cæcula (Cæcilia Blindschleich, The Blinde VVorm,) confecerunt, summoque cum successu tempore pestis ad sudorem eliciendum semel ac iterum propinarunt. Gesn. de Serpent. Schvvenckfeld ex Platero.*

N. 2. *Fieri potest & vinum viperinum (id est, in quo Viperæ interfectæ sunt,) ad Elephantiasin celebre (bibitum) Galen.*

4. *Pulverem alium egregium reperies in Pharm. Poterii.*

5. *Essentiam Viperarum in Myroth. Fabri.*

6. *Alcohol. Viperarum describit Burggr. in Biblychn.*

Sal Viperarum volatile ☍. *Spiritus & Sal fixum, & fixatum.*

Viperæ exiccatæ, concisæ ac leviter contusæ unà cum Epate & Corde, indantur in ☊m loricatam usque dum impleatur, ☊la in vas recip. amplum gradatim. Exhibet phlegma & Spiritus, hinc sal volatile undique lateribus recipientis, colloque ☊ adhærens, tandem ☍ fœtidum & crassum, quod chartâ separandum. Exemptum v. sal volatile purificetur in phiola satis longa cum amplo, si placet ✕✕ sublimando per arenam moderato △ ne aquositas aliqua salem sequatur, quod aucto △ contingere solet. Salis hujus partes sublimes reliquis sunt odoris penetrantioris, idcirco in ✕✕ optimè clauso custodiantur.

Medicamentum summè penetrans, putredinem arcens, in toto corpore obstructiones reserat, febres resolvit omnes, & quartanas, si hora 1. vel altera ante paroxysmum propinetur in liquore appropriato, qui acrimoniam ejus nonnihil obtundere, non tamen obstruere valeat, utpote in emulsion. sem. melon. vel amygd. d. additâ portiunculâ ▽ *æ rosar. vel cinam. & sacch. alb.*

Dosis g. ad ℈ß.

Figitur eodem modo, quo sal volatile microcosmi, nisi quod loco Sp. proprii ex sale fixo, (qui paucus est in viperis & ex ⊕ elicitur) sumitur Spir. Sal. com.

Vires. *Sic fixatus medicamentum est immutabile totum corpus permeans resolvit enim excrementa quæcunque, eaque abstergit instar saponis, ubicunque locorum adhæserint non assimilata, ut facilè commodè à materia repellantur; vel per sudorem, insensibilem transpirationem, aut quod plerumque fieri solet per* ⊡ *propterea in melancholia quacunque, podagra, renum calculo & vesicæ obstructionibus viscerum omnibus ac putredine præstantissimum est remedium. In deperditis viribus pertingit ad loca affecta, naturam confortat, adjuvat purgando se & resolvendo excrementa naturæ contraria.*

Dosis ℈ß. *ad* ℈j.

Essentia Viperarum.

♃. Jecinora & corda Viperarum N. 100. exiccata & contusa cum ▽ rectif. ♉ ♀ (3. vel 4.) dicere, extrahe s. a. Junctis destillationibus adde (ad ℔j. Essentiæ) Salis volat. ℥j. fixi ℥ß. Digere ut optimè uniantur, adhuc ☍ uno atque altero, & habebis summum quod à Viperis separari potest medicamentum.

N. *Usitatissima hæc medicamenta sunt in Italia, magnoque cum successu & ægrorum applausu adhiberi dicuntur.* SCHRODERUS.

Vipera.) Quasi Vivipara, quia vivum fœtum parere dicitur. Nulla tamen est differentia inter *has viperas & Serpentes* ratione virium, ut supra monuimus. Et in Serpentibus etiam vivi fœtus deprehenduntur.

N. Vide observationes de viperis Francisci Redi Nobilis Aretini ex Italicâ in latinam translatas.

N. *Non tota vipera venenata, sed solum Caput & Fel. &c.*) Unde & D. *Autor* suprà scribit, si quis dentibus viperæ etiam jam dudum interemptæ pungatur, veneno infici. Verùm quod non denti viperarum, neque humori illi bilioso salivali, qui in vesicula dentium basi adhærenti continetur, virus venenosum insit, hoc Patavii sequenti modo aliquot retrò annis detexerunt Medici curiosi. Caudæ scilicet canis currendo se primum exercentis recens ex vipera non incandescente extractum dentem infixerunt, à quo nec tumor, nec dolor ullus est subortus. Altero die biliosum humorem in vesiculâ

ficulâ conclusum eidem obtulerunt, verum nec quicquam inde vitæ periculi emersit. Ultimo caput jam detruncatæ viperæ ad caudam canis applicuerunt, quod diductis irâ œstroque maxillis confestim caudam dentibus suis transfixit, ut non modo clamor subortus, & ejulatus in cane fuerit, sed & tumor, dolor, & convulsiones horrendæ successerint, finemque vitæ paucorum horarum spatio induxerint. Ex Communic. *D. D. Theodor. Schenckii P. P. Jenens. p. m.* Ex quo patet Caput & bilem in viperis demortuis non esse venenata, sed in vivis venenosam oriri ab accensâ voluntate nocendi per iram imaginem, Modernorum tamen Italorum experientia & curiositas patefecit, ut D. Redi Archiatri Florentini, in viperis liquorem salivalem in dentium vesiculis contentum expressum in quovis liquore adsumptum innoxium esse, sin verò vulneri vel levi cutis incisuræ illinatur, seu ex viperâ vivâ seu ex mortuâ fuerit desumptus, mortem inferre, unde *Cornelius Celsus* venena animalium non potu, sed vulnere nocere docet.

Præstant 1. *Fœmellæ collectæ tempore verno &c.*) Nihil refert, sive Masculi, sive fœmellæ fuerint, modò non ex locis paludosis, metallicis exhalationibus infestis, sed è montanis optimis vegetabilibus luxuriantibus capiantur. Has colligendi opportunum tempus est Vere finiente, nondum tamen æstate incipiente: vel si Ver quoad magnam sui partem hyemale fuerit, circa principium æstatis non multo post Pleiadum ortum. Et eo tempore etiam, quo Libero Patri Sacra fiunt, vindemiæ scilicet tempore.

Viperæ excellenti gradu obtinent &c. Verùm inter has & Serpentes nullam ratione virium agnoscimus differentiam, ut supra ostendimus,

Vires.) Vipera simul renovandi ac restaurandi pollet facultate, ex quâ balsamum contra quælibet venena est eliciendum & propinandum. Quicquid enim se renovat balsamo aliquo, illud etiam aliam Naturam eodem balsamo renovat. Ubi virus, ibi etiam est virtus. *Nollius in Systemat. Hermet. Medic. cap. 9. p. 32.*

Hic præterire nequeo Modum illum leprosos per viperas curandi in Italia usitatum, quem recenset Kircherus in Arte Magnetic. lib. 3. part. 7. de Medicinal. magnetismo. Et Caspar. Ens de singul. in Italiâ inveniendis, quæ curatio cùm admodum curiosa sit, huc afferre lubet. Æger scilicet præviis purgationibus primò depositus in speluncâ supra stratum exponitur totus nudus, qui vix ingressus statim ex evaporatione halituum calidorum in sudorem resolvitur, sudorem somnus sequitur, & dum ita somno sopitus, immotusque jacet æger, viperæ ex cavernis suis sudore allectæ egredientes, totum dormientis corpus spiris suis implicant, illud innoxie lingendo stringendoque, quæ tamen ad minimum motum aufugientes latibula quærunt. Necesse igitur est, ut æger corpore immotus jaceat, hinc aliqui, tum ut cura conducibilior sit, tum ne viperarum aspectu linctuque terreantur, opio poto spontaneo sopore stupefiunt: ubi verò duabus, tribus; aut quatuor horis ita jacuerint, ii, qui curam ægri habent, è Speluncâ erutum, vestimentisque indutum in vicinam Fumarolæ domum introducunt; ubi postea requie captâ, variis confortativis reficitur, duratque hæc cura, donec intentus sanitatis effectus fuerit insequutus. Hæc Kircherus, qui hujus rationem unice in exhalationes minerales, salubres & suaveolentes refert; Attamen potior curatio est viperis accepta referenda, quæ saniosos humores ex ægro dimanantes lambunt, & unà cum spiritibus effluviis emanantibus exsugunt hæc effluvia & spiritus morbosam constitutionem producentes viperæ vi suâ balsamicâ & alexiteriâ corrigunt, & per magnetismum ac mutuum consensum unà spiritus reliquos corpus informantes sanant

Præparata.

1. *Oleum ex Viperis.*) *Oleum Sesaminum*, hoc est, quod ex Semine Sesami exprimitur, quod ex Siciliâ & Cretâ adfertur, de quo supra *vide lib.* 4. commendatur externe contra porriginem seu furfurationem. vid. *Zacut. Lusitan.* in *Praxi Medic. admir. obs.* 2. Et omnes cutis affectus. Idem *Lib.* 1. *de Medicor. Princip. histor.* ult. 84.

2. *Sal Theriacale &c.*) De hoc *vid. Clar. Zwelfer. in animadvers. ad P. A. p.* 273. *D. Tackenium in suo Hippocrat. Chemic. cap.* 2. & 11. *D. Luc. Schrœck. in P. A. R.* p. 269. & seq.

3. *Trochisci de viperis &c.*) Hisce melius substituuntur pulveres viperarum aut serpentum rite præparati vid. *Zwelfer.* l. c. Pharmacop. Reg. p. 150.

4. *Pulverem alium egregium reperies.*) *in Pharmacop. Poterii & Cl. Zwelfer.* l. c.

5. *Essentiam viperarum.*) Alias Essentias *vide in Zwelfer.* l. c. p. m. 214.

Sal Viperarum volatile, ol. spiritus & sal fixum & fixatum.) Conficitur, ut reliqua salia animalium volatilia. Hoc per se usurpatum majoris est energiæ, atque illud quod cum spir. salis, vitrioli aut Terra foliata tartari præparatum est, tunc enim aliam planè induit naturam, & magis diureticum, quàm diaphoreticum existit. Nil profuisse vid. supra lib. 4. de Citro.

Nisi quod loco spiritus proprii ex Sale fixo &c.) Ex Cap. mort. viperarum planè nullum Sal fixum elicitur, quare nec spiritus inde proprius præparari potest. Nullæ enim animalium partes post illarum destillationem sal fixum relinquunt.

Vires. Sic fixatus Medicamentum est immutabile.) cum aliis etiam salibus volatilibus urinosis procedit, ut sp. ✻. CC. Cruoris cervi, humani &c. quæ vel per destillationem vel aliorum additionem, et Salem Tartari, CC. ust. &c. inde iterum separari possunt, & puriora evadunt. Cum arcano Tartari Sal viperarum volatile fixatum egregiam præbet Medicinam in Malo hypochondriaco, podagra, calculo &c.

Essentia viperarum.) si sp. vini substituatur Sal Tartari volatile & hoc ipso extrahatur mediante digestione, melius succedet. Omisso Sale fixo, quod in rerum natura non est. *Hofmannus.*

Hactenus de Viperæ viribus ejusque variis præparationibus è *Schrodero* ac *Hofmanno*. Jam nos hic adderemus quædam de fabrica peculiari salis viperarum volatilis elegantissimi sanè ac non ingrati cujus innumeros usus experti sumus, verùm alias de eo dicendi locus. De hujusce autem salis volatilis ut & aliorum omnium quocunque demùm, ac vulgari etiam artificio, è vipera profectorum, in iis qui ab isto animali commorsi sunt, curandi, vi verè specifica vid. in Bibliothecæ nostræ Medico-Practicæ Tom. 4. pag. 855. ut & præcedentibus, ubi etiam fusè satis disserimus de Viperarum veneno, de hujus scaturiginibus, operandi ratione & effectibus. Juscula viperina quod attinet tabidis, febribus lentis consumptis, ac ipsis etiam qui senio confecti sunt & languidis, tantopere, ac non minùs quàm in variis cutis affectibus, utilia; de iis nihil hic adjicimus quandoquidem eorum præparatio satis omnibus nota est.

VIPERINA VIRGINIANA.

Quæ ad nos adfertur eo nomine insignita, est *Vincetoxici Virginiani* radix tenuis, fibrosa, vulgari, candidior, plures ex uno capite dependentes fibrillas emittens, saporis incidentis, aromatici, subamaricantis, odoris vincetoxico vulgari fragrantioris & gratioris.

Nascitur in Novâ Angliâ; vires ejus fortiores sunt quam

quàm Vincetoxici vulgaris: Specificè pellit febres quartanas, & hinc cum felicissimo successu in iisdem profligandis usurpata fuit à D. Talbot in Curâ Gallicâ, cujus remedium adeò celebratum fuit: scilicet,

♃ Vincetoxici Virginiani ʒ j. urtic. Peruviani ʒiß. macerentur in vino Hispanico & exhibeantur paulò ante paroxysmum. *Hermannus in Materia Medic. manuscr.*

Hanc plantam Clariss. Raius Botanicus magno suo merito verè celebris ex judicio Thomæ Johnsoni qui eam in horto Joh. Tradescanti prope Londinum cultam & florentem viderat, non ad vincetoxicum, sed ad Pistolochiam Creticam *Casp. Bauh.* eò quòd ejus omnes notas characteristicas possideat, refert. Circa odorem autem nobis visa est hac planta ad valerianatum odorem, & præcipuè ad illam speciem quæ Valeriana Alpina prima dicitur accedere. Vires in affectibus Epilepticis, & omnibus propè nervosi generis morbis ac ipsis etiam febribus tum intermittentibus, tum malignis non semel experti sumus.

VIRGA AUREA.

De eâ vid. Tab. XXVIII. hic adjectam.

Virga aurea à forma & floris dicta, Asteris genus videtur, floribus parvis aureis, plurimis in summis caulibus in thyrsos aut corymbos, umbellasve congestis.

Nomina. Virga au ea *Ger.* aurea vulgaris *Park.* aurea vulg ris latifolia *J. B.* aurea angustifolia minus serrata *C. B.*

J B. Geniculatim hujus incedit radix, oblique per terram acta, fusca, frequentes demittens fibras, albicantes, sapore aromatico. Caules recti & rigidi, duos aut tres circiter cubitos alti, striati, subhirsuti, medulla fungosa farcti. Folia tum à radice, tum in caule, & hæc quidem alternatim, longis pediculis appensa, interdum nullis aut perquam brevibus donata, quorum quæ ima sunt, palmum fere lata existunt, duos circiter longa (in nostris regionibus eam longitudinem & latitudinem non assequuntur) superiora minora atrovirentia, utraque hirsuta & per ambitum serrata. Flores tum in summo caule, tum in pediculis peculiaribus ex foliorum alis exortis frequentes insident Doriæ vocatæ floribus similes, lutei, in pappos evanescentes.

In ericetis ac montosis sylvis & saltubus frequens oritur. Augusto mense floret.

Variat foliis (ut recte C. B.) quæ sæpe sine crenis, aliquando saltem minus conspicuis serrata sunt.

Vires. Vulneraria est è celeberrimis intrinsecus & extrinsecus adhibita, ipsi etiam solidagini saracenicæ præferenda in vulneribus internis (inquit C. Hofmannus) prodest subductione ichorum per urinas. Quod enim notarunt summi viri pleræque omnes potiones vulneratiæ sunt diureticæ: & pugiles solent in potu ordinario valerianam sumere, quæ inter diuretica familiam ducit: in externis juvat exsiccatione & abstersione, quibus qualitatibus valde excellit.

Lithontriptica diureticaque est non è postremis omnium consensu è calculo primam experientiam habuit Villanovanus, qui in pulvere usurpavit: & celebrat in hoc affectu Barclaius Argen. & Euphorm. Dos. ʒij. in vino albo calido quoque mane sumptæ.

Insigni vi abstersoria dotatam esse ait Hofmannus: hinc tantæ ipsius laudes in viscerum obstructionibus, ad hydropem jam inclinantibus, ut diu in secretis fuerit habita in decocto. Ad fluxus tamen omnes alvi & uteri sistendos, necnon hæmorrhagias internas commendatur, quæ adstrictoriam potius quam abstersoriam esse arguunt, nisi forte exsiccatoria vi hæc præstet, quam omnes ei attribuunt.

VIRGA AUREA ALIA, seu CONSOLIDA SARRACENICA.

Nomina. Solidago Sarracenica *Dod. Lob.* Saracenica vera, salicis *Park.* Virga aurea angustifolia serrata *C. B.* aurea Angustif. serrata, sive solidago saracenica *J. B.*

J. B. Bicubitalis est hæc & tricubitalis, caulibus striatis, glabris: ex quibus alternatim folia nascuntur palmum & sesquipalmum longa, unciam unam aut duas lata, similia fere foliis salicis auriculatæ, Doriæ instar per ambitum cremata, sed tenuiora, glabra, non hirsuta ut in vulgari sapore quodam aromatico prædicta, calidiusculo. Flores non secundum caulem ut in virga aurea vulgari, sed in extremis surculis, ut in Doria, ut umbellam quodammodo mentiantur, lutei, foliis longiusculis ternis vel quaternis constantes, flosculis confertis in pappos resolvendis medium obtinentibus.

In fossis prope Argentoratum in Germania, inque summis jugis montis Juræ collegimus; J. Bauhinus in monte Rosberg prope Masmunster.

Floret Septembri atque etiam Octobri. Consolida sive solidago à conjungendis vulnerum labris Turcis & Saracenis dicta est. Lugd. ad eadem valet ad quæ virga aurea, cujus etiam species censetur. *Raius.*

VIRGA PASTORIS.

Dipsacus Δίψακος, id est sitibundus nomen à contrario invenisse dicitur, quoniam cohærentium foliorum sinu concavo rorem vel imbrem recipiat, quo velut ad sitis injurias abigendas utatur. At Vossius Etymologias hasce per antiphrasin rejicit & explodit. Labrum vero Veneris à foliorum etiam positu, pelvis vel lavacri speciem constituente, humorem faciei nitorem concil antem continente.

Notæ genericæ sunt caules spinosi, flosculi squamis disjuncti, singuli singulis seminibus insidentes in capitula congesti flores compositos imitantia.

Vires. Radicis hujus usus est in rhagadibus ani consolidandis (decoctæ in vino) commendatur & in verrucis abigendis.

Aqua quæ in concavo foliorum reperitur caliginosis & rubentibus oculis prodesse creditur: eadem maculas faciei emendat & exterit. Mulierculæ formæ studiosæ usum ejus optime tenent. Trag. à nostratibus ad verrucas abigendas commendatur.

Hujus sed præcipue sequentis, singulis capitulis singuli vermiculi, quos idcirco non immerito solitarios dixeris non raro innascuntur, Mouffetto in sect. theat. lib. 1. cap. 20. descripti.

Hos impari numero pennâ anserinâ inclusos febre quartanâ laborantium collis amuleti aut remedii loco appendere vulgus nostratium solet. Sunt autem amphisbæna hæc animalcula, & caput tangentis digitum retrorsum incedendo propere devitant. Descriptionem vide in Cat. Cant.

Præcipuus usus capitulorum dipsaci est ad pannos depectendos.

Scrofulas sanat carduus fullonum: in genere specifica qualitate omni putredini resistit, & est medicina cibalis & sapida. Coctus in vino purgat per urinam non secus ac asparagus. D. Soame ex observ. Marc. Cumani à Velschio editis.

Phthisicis etiam quodammodo desperatis experimento Guidonis Helidei & Henrici Stromageri Chirurgi mire proficuum comperi radicum cardui fullonum tusam & melle exceptam. Idem ex observat. Achillis Gasseri.

Si mulieres laborant appetitu depravato laudat Ægineta aquam virgæ pastoris potatam, & præsertim post cibum. D. Soame è Dolæo. *Raius.*

E P

VIRGA SANGUINEA.

Nomina. Cornus fæmina *Germ. C. B. Park.* Cornus fæmina putata, virga ſanguinea *I. B.*

J. B. Ex fruticum familia eſt quam Cornum fæminam vulgo vocant, multis ſtolonibus luxurians, ramis plurimum oppoſitis, cortice ſpadiceo, ſed ramorum ſanguineo, odore vinoſo prædito, materia alba & dura. Folia ad corni ſativæ quam proxime accedunt, atrovirentia, nonnunquam rubore aſperſo bina ex oppoſito naſcentia. Flores in umbella gerit odoratos, candidos, quatuor foliis radiatis conſtantes: in medio oblique ſurgunt totidem ejuſdem coloris ſtamina, ſtylo recto ſubviridi. Baccæ hederaceis vel juniperinis pares ſanguineis petiolis appenſæ, primum virides, per maturitatem nigricant, lacunâ in umbilico parva perfoſſæ, in quibus oſſiculum pulpa virente, acerba, inſuavi, nec ſine amarore immerſum, ſtriatum, nucleum continens album amarum. Ligni materies, autore Matthiolo dura oſſeaque corno minime cedens, virgis corno tenuioribus, robuſtis nodoſis, cortice ſanguinis modo ruſeſcente.

Cæſalpino fructus niger, ut in liguſtro rotundus, oſſe binas cavitates habente, in quibus ſingula ſemina continentur.

In ſepibus & ſylvis ſeu frutetis paſſim provenit tam in Anglia quam in exteris regionibus. Æſtate floret, baccæ Septembri maturantur.

Lignum lanionibus ad verucula conficienda in frequenti uſu eſt; nam durum admodum eſt & renitens, ideoque carnes facile penetrat exacutum. Tragus ad utenſilia & ruſtica inſtrumenta, potiſſimum vero ad carros pertinentia conficienda expeti ſcribit ob durabilitatem.

Camer. tradit Italos ex hujus ligno aquam ſtillatitiam elicere, quâ ſolâ ſtrumas (ſi qua id fieri poſſit ratione) penitus diſcutiant; ſin minus maturare parum & diminuere.

Fructum inguſtabilem omnibus animalibus producit cornus fæmina. At Cæſalpinus à turdis multum expeti aſſerit: cui contradicit Dodonæus, baccas ſapore ingratas, & volucrem nulli deſideratas eſſe ſcribens.

Ananienſia rura in agro Tridentino oleum ad Lucernarum uſum conficiunt è cornus fœminæ baccis decoctis primo in aqua deinde Torculari expreſſis. Matth.

In demorſis à cane rabido eundem habere effectum dicitur hujus lignum quem habet corni maris.

Modeſtinus in l. penult. ff. ad legem Pompon. de parricidis, antequam ſacco parricidæ inderentur, oſtendit in more fuiſſe poſitum, ut virgis ſanguineis cæderentur, nempe ex hac arbore ſumptis, non, ut quidam legunt, ſagmineis, aut, ut alii interpretantur ſanguine rubentibus, quoniam infeliciſſimum haberetur & maxime infame. Magius, & ex eo Delechamp.

Hinc fortaſſe veteribus virga ſanguinea dicta eſt hæc arbor: ni potius quod virgæ ejus magna ex parte rubeant ſanguinis inſtar. *Raius.*

VIRIDE ÆRIS, vid. *Ærugo.*

VISCUM.

Viſcum ſeu *viſcus* ab Æolico βίσκος pro ἶξος, quod idem ſignificat. Latini Æoles ſequuntur, unde eſt quòd ii non tantum aſperum ſpiritum in V. convertunt quo modo ab ἕσπερος eſt veſper, ſed & lenem, ut in οἶνος vinum, ἔμω vomo, ἴταλος vitulus, εἴδω video, ἔαρ ἦρ ver, οἶκος vicus, ἲν ἰνὸς vena, ἶς vis, aliiſque quæ apud Caninium legi poſſunt.

Viſcus eſt planta paraſitica, ſeu frutex arboribus aut fruticibus aliis innaſcens. baccifera, monopyrenos.

Vires. Viſcum ad aucupia ex hujus fruticis baccis tum olim tum etiam nunc dierum aliquibus in locis parabatur, poſtea contundunt & tandiu lavant in aqua quouſque furfuracea excrementa eximant. Paratur optimum ex caſtaneæ viſco. Quod apud nos in uſu eſt viſcum è cortice Agrifolii fit. In Damaſco è myxis ſive ſebeſten paratur. Quod Venetias inde tranſvehitur.

Viſcum ſeu gluten ad Aucupia paratum multi apud veteres in Medicina uſus erat. Vim habet emolliendi & diſcutiendi tumores, parotides & abſceſſus reſinæ parique ceræ admixtum: Epinyctidas quoque in ſplenio ſanat. (Strumas ſiccat, comitialibus medetur. Plin.) reliqua vide apud Dioſcoridem, Plinium & Galenum.

Ligni uſus præcip. & ſpecific. in Epilepſia. Præſcribitur etiam contra apoplexiam, & vertiginem, tum intus epotum, tum vero collo appenſum: quibus in morbis multum præſtare tum veterum tum recentiorum Medicorum unanimis eſt ſententia. Scimus quoſdam (inquit J. B.) viſci ligno in vino macerato non inutiliter uſos contra vertiginem, Pulvis viſci (maxime quercini) non Epilepſiæ tantum medetur, ſed & menſes movet. Arcanum etiam eſt contra pleuritidem ſemel atque iterum & tertio in aqua cardui & papav. exhibitus. *D. Bovvle.*

J. B. Contuſum & aquis convenientibus maceratum adverſus vermes inteſtinorum, in pueris aliquos ſuaſu ſuo uſos ſcribit.

Viſci oxyacanth. innaſcentis pulvis vino albo aut Hiſpanico infuſus, & duabus ante paroxyſmum horis exhibitus, doſi ſubinde repetita ſi opus fuerit, febrem quartanam non raro fugat & perfecte ſanat.

Commanducatæ fruticis frondes & depaſtæ à jumentis & vaccis à ruſticis noſtris ad ſecundas remorantes ejiciendas utiles cenſentur.

Quod viſcus quercinus præ aliis in honore & pretio ſit, Druidum ſuperſtitioni tribuendum, autumo, qui viſco & arbore in qua naſcebatur, (ſi modò ea quercus fuerit) nihil habuere ſacratius. Plin. lib. 16. cap. 44. aiunt & Druidas ſolitos fuiſſe per adoleſcentes ſuos viſcum ſuum anni principio mittere, quo viſo clamarent omnes annum eſſe novum: atque hinc manaſſe quòd juvenes hodieque anni principio oſtiatim diſcurrentes, ſtipemque carmine poſcentes appellent id *aguilaneuf* quaſi *à gui l'an neuf*, id eſt, ad viſcum annus novus. Voſſ. Etymolog. fæcunditatem eo poto dari cuicunque animali ſterili arbitrantur Druidæ, contraque venena omnia eſſe remedium. Plin. apud quem plura vide.

Eſt viſcum corylinum in epilepſiis & aliis capitis affectibus longè efficacius quercino: ſed non naſcitur in corylo niſi poſt centeſimum annum ex opinione Henrici ab Heers. Joh. Helf. Junchen. in Chym. experimenta l. Curioſa. p. 618. utravis utaris perinde eſſe puto. *Raius.*

VITEX, vid. *Agnus Caſtus.*

VITIS VINIFERA.

Vitis non à *vino* ut voluit Varro quatuor de l. l. ſed ut Donatus è viere, quod Feſtus alligare, Nonius interpretatur, vincere & inflectere. Sane vitis lenta eſt facileque inflectitur, unde ut ea centurionum erat inſigne, quo milites cædebant, ut oſtendit Voſſius in Etymolog.

Vinum à vi, ut quidem ſcribit Varro quatuor de l. l. Sic autem dicitur quia vim inferat menti: unde Plinianum illud ſapientiam vino obumbrari. Aliis placet vinum dici quaſi vitinum à viti. Ego cum Voſſio in Etymologico plane cenſeo vinum dici ab οἶνος, οἶνος vero eſſe à Punico & Hebræo jain, quod & ſentit doctiſſimus Angelus Caninius. Etymolog. Voſſ.

Notior eſt (inquit J. B.) vitis vinifera quàm ut deſcribi debeat ſed gratificemur frigido ſubjectis Septentrioni: ut vel lectione noviſſe diſcant notiſſimi etiam ipſis nectarei liquoris parentem, qua nihil abjectius intueri

tueri videri possit, alienæ opis indiga, ridicurum & pedamentarum adminiculo innitens, tortuoso stipite, fusco rimoso oq; cortice hiulcaquæ ubi tepidiorem benignioris cæli auram sensit, gemmas protrudit, in pampinos postmodum ut familiare illis comparatione utar; lupi salicti rii a iturosmi e tamen inamæna illa aspredine horridos, sed læto virore splendentes: ita uti diximus humo sublata, capreolorum beneficio adminicula sua complexa à contemptu vindicatum sese it; flosculorum suaveolentium quinque fib illis herbidis, luteosos apices sustinentibus compactilium (Cæsalpinus flosculos parvos & candidos ut oleæ ei attribuit) racemis divitem colono spem excitat uvarum, quas alias ne colori pu es obligatam generositatem, ochrâ, alias rubrica, alias nigritie tinctas, aliisve coloribus insignes producit: tanta talique saporum vinumque varietate quantam qualemque tam adversa quam secunda valetudine quotidie experimur. Florem (addit Cæsalpinus) non in summo fructu, sed in sede habet, ac plura semina in communi conceptaculo: brevi tempore in magnam altitudinem crescit, ita ut nisi crebra amputatione coerceatur multitudine viticularum luxurians sylvescat folia fert ampla, varie laciniata vi ficus, quos pampinos vocant.

Vitis Theophrasto, ut & Varroni, arbor est, verùm cum alienæ opis indiga, nisi in propinquo sint quæ arripiat, humi provolvatur, arboris nomen non meretur, quamvix caudex interdum in humani cruris aut etiam femoris crassitiem excrescat. Prisci magnitudinis respectu arboribus annumerabant, qua revera arbores nonnullas vincit. Plinium attendamus id demonstrantem, vol. 14. c. 1. Jovis simulacrum in urbe Populonia ex una (vite) conspicimus, tot ævis incorruptum. Item Massiliæ pateram, Petaponti templum Junonis vitigineis columnis stetit. Etiam nunc scalis tectum Ephesiæ Dianæ scanditur vite una Cypria, ut ferunt, quoniam ibi ad præcipuam amplitudinem exeunt. Nec est ulli ligno diuturnior natura. Huc pertinent quæ de earum proceritate ramorum & palmitum mira extensione & densitate habet. Nullo (inquit) fine crescunt. Villas & domos ambiri singularum palmitibus & sequacibus loris memoria dignum, una Vitis Romæ in Liviæ porticibus subdiales inambulationes umbrosis pergulis opacat, eadem duodenis musti amphoris fæcunda. Ulmos quidem ubique exsuperant: miratumque altitudinem earum Aricia ferunt Legatum Regis Pyrrhi Cineam facete lusisse in austeriorem gustum vini, merito matrem ejus pendere in tam alta cruce.

De Vitium Generibus.

C. Bauhinus vitem dividit in sativam & sylvestrem, sativa (inquit) alia major est, cujus plurimæ species, alia minor. Majoris uvæ & colore & magnitudine differunt: alterius namque acini aut virides albicantesve, aut fulvi, aut saturato rubore nigricant aut cærulei, aut subrubentis coloris: aliæ acinis oblongis magnitudine & forma prunorum, quæ pergulana dici potest: aliæ rotundis iisque vel magnis, vel parvis: aliæ acinis sunt frequentioribus, aliæ rarioribus. Sunt quæ granis aut vinaceis carent, interdum unicum vel alterum granum habent. Rarius uva barbata reperitur. Minor vero est acinis nigris, rarissime albis aut fulvis, nucleo minimo ac molli: sapore etiam differunt, ut dulci acerbo, muscato, quæ Vitis Apiana Plinio.

In foliis quoque differentia est, alia majora, profundius incisa ut Italica, foliis ad pediculum usque in lacinias acutas divisis, alia minora sunt. Sic alia tenuiora, alia crassiora, alia viridia, alia rubentia, alia maculata, alia ad tactum duriora, molliora, alia lævia, alia denique hirsuta. Hactenus C. Bauhinus.

De uvarum generibus breviter Plinius, uvarum genera magnitudine, colore, saporibus, acinis innumera, etiamnum multiplicantur Vino. Hinc purpureo lucent colore, illic fulgent roseo, nitentque viridi; candidas enim nigerque vulgares. Tument vero mammarum more bumasti: prælongis dactyli porriguntur acinis &c.

Genera vitium innumera & infinita esse non secus ac pyrorum & pomorum apud veteres etiam in confesso fuit, cum (ut recte Plinius totidem pene sint quot ægri, & nova in dies producuntur & usque producentur.

Vires. Vitis viniferæ folia cum claviculis trita, & imposita capitis dolores mitigant, itemque stomachi inflammationem & ardorem cum polenta. Id ipsum etiã folia per se imposita præstant, quippe quæ refrigerandi astringendique vim habent, Potus eorundem succus juvat dysentericos, sanguinem excreantes, stomachicos, & mulieres malacia laborantes, lachryma vitium, quæ veluti gummi est, quæque circa illarum caudices concrescit (in Vitibus nostris hujusmodi gummi sponte exudans non invenitur) ex vino pota calculos pellit, nuncta lichenas, psoras, lepraśque nitro attricto præparatas sanat. Eadem cum oleo sæpius piis illitis psilothri effectum habet; maximeq; liquor quem accensa sarmenta vitium viridia exsudarunt quo & perunctæ myrmeciæ tolluntur. Cinis autem sarmentorum, & vinaceorum circa sedem condylomatis & Thymis illitus ex aceto medetur. Prodest & luxatis ac viperarum morsibus; quin & contra lienis inflammationes facit cum rosaceo; ruta & aceto impositus. Plures adhuc cineri & lixivio ex eo parato vires ascribunt Botanici: verùm cum cineres lignorum eorumque lixivia non multum inter se differre nobis videntur; nisi quatenus salem fixum copiosiorem aut parciorem contineant, eas omittimus.

Uvæ ex sententia Galeni, quemadmodum inter fructus autumnales principatum obtinent, ita fugacibus omnibus magis nutriunt, minimumque pravi succi habent præsertim cum exactam maturitatem sint adeptæ. J. B. quælibet uva recens alvum turbat & stomachum inflat ideoque earum esus in febribus interdicitur: quæ vero decerpta aliquandiu pependit, propterea quòd ea ventilatione magna humidatis portio decessit, innocentior est, ac tum stomacho utilis est, tum appetentiam ciborum restituit, atque adeo ægris languentibusve proficua; & alvum emollit. Cæterùm magna est inter uvas differentia, dulces enim magis nutriunt & corpus pinguefaciunt, ventriculum inflant & alvum subducunt: austeræ è contra parum nutriunt & ventrem cohibent

Memini me alicubi legisse Matronam quandam Germanam toto vindemiæ tempore per unum aut alterum mensem quo uvis victitabat, nullum omnino potum haurire solitam, unde patet uvas sitim restinguere.

Uvæ passæ non à patientia dictæ sunt, ut vult Plinius, quasi solem passæ, sed à pando quòd ad solem expandantur; Monspessulani uvas passas hoc modo parant, racemos binos hinc illinc filis ligatos vitiosis acinis forfice detractis, ferventi lixivio, addito olei paulolo immergunt quoad flaccescant tantum & corrugentur; deinde perticis imponunt ut siceescant, ac post triduum quatriduumve insolant ut Columella docet. J. B. uvæ passæ vinaceis exemptis alvum leniunt; pectoris angustiæ, tussi, exasperatis faucibus & renum vesicæque vitiis maxime conveniunt unde & ptisanis dictis immiscentur: zibibæ dictæ h. e. passulæ maximæ seu damascenæ exemptis gigartis in aqua fontana vel stillatitia convenienti infusæ, potum ægrotis exhibent satis gratum sitique convenientem. Passæ Apirenæ Corinthiacæ dictæ aciditate grata commendabiles. Magis refrigerant & febricitantium jusculis utiliter incoquun-

quuntur. Gigarta vim habent adstrictoriam, conveniuntque in vomitu & alvi fluxu, sive intrinsecus, sive extrinsecus adhibeantur, (torrentur sci. ac teruntur.)

Vinacea, id est, siliquæ cum gigartis in expressione musti residuæ, magnarum virium perhibentur in arthriticis doloribus sedandis, si membrum affectum vinaceis per se calescentibus imponatur

Uvæ passæ calore suo acri & penetranti dentes & gingivas vellicant, maleque afficiunt; & frequenter comestæ eos ad putredinem disponunt.

Liquor ille generosus ex uvis ut moris est, calcatis vel sponte deffluens, vel torculari expressus & pressus & fermentatus vinum vocatur, quod nomen à Græco οἶνος factum est spiritu leni in V mutato, οἶνος autem ab Hebræo jain ut jam diximus.

Vini usus & facultates explicare omnino supervacuum esset, cùm non possint non omnibus esse notissimi. Licet tamen hic inserere observationem à D. Hulse ex Antonii de Heide Centuria observationum quæ tertia in ordine est descriptam & ad me missam, ad Aphthas prætermittendum haud videtur. Quod in quibusdam ægris aphthosa crusta non crassa linguæ & palato adeò pertinaciter adhæret, ut lenientibus gargarismatis scil. à decocto raparum, hordei &c. quæ contra aphthas maxime conducunt, intra paucos dies abstergeri haut potuerat, ægri licet à febre immunes essent, brevi tamen fugatur potu vini Gallici quia particulæ aphthosæ subinde acriore stimulo ad sui liberationem egent,

Genera vini veteribus celebrata recenset Plinius lib. 4. c. 6. D. Augustus (inquit, Setinum cunctis prætulit, & secuti principes, confessa propter experimenta &c. nascitur supra forum Apii (Setia oppidum est in colle à Teracina quinq; millibus dissitum; hodie Zezza,) antea Cæcubo erat generositas, celeberrima in paludtribus populetis, sinu Amyclano, quod jam intercidit & incuria coloni, locique angustia, magis tamen Fossa Neronis, &c. Secunda nobilitas Salerno agro erat, & ex eo maxime Faustiano. Exolescit quoque hoc copiæ potius quam bonitati studentium: Falernus ager à Ponte Campano læva petentibus Rhanam Colon am Syllaniam, nuper Capuæ contributam incipit. Faustianus autem circiter 4. mill. à vico propè Cedias, qui vicus à Sinuesse 6. millibus abest: nec ulli in vino major autoritas. Solo vinorum flamma accenditur. Tria ejus genera, Austerum, dulce, tenue. Quidam ita distingunt: summis collibus Gauranum gigni, mediis Faustianum, imis Falernum. Non omittendum autem, nulli eorum quæ celebrantur jucundum saporem uvæ esse. Ad tertiam palmam varie venere, Albana urbi vicina prædulcia ac rara in austero. Item Surrentina, in vineis tantum nascentia convalescentibus maxime probata propter tenuitatem, salubritatemque. Tib. Cæsar dicebat consensisse medicos ut nobilitatem surrentino darent, alioquin esse generosum Acetum. Certant Massica æque ex monte Gaurano Puteolos Bajasque prospectantia. Inter Græca vina maxime celebrata fuere Maroneum in Chersoneso Thraciæ, Thasium, Creticum, Coum, Chium, Lesbium, Icarium, Smyrnæum, &c. inter Asiatica Cyprium, & Montis Lybani vina. Reliqua genera vide apud Plinium loco citato, nostri enim instituti non est omnia vini genera quorum nomina apud veteres & recentiores occurrunt denumerare. Sufficiat aliqua eorum quæ apud nos hodie in usu & pretio sunt breviter indicasse. Ea sunt è Gallicis 1. Parisinum, tenue & oligophorum, ubi bene maturum grati saporis & studiosis aptum, *vin de Paris*, 2. Campanum *de Champagne*: omnium Gallicanorum delicatissimum; 3. Burdegalense seu Gravianum, 4. Vinum Burgundiacum, inter Burgundiaca autem primum locum obtinet Beaunense, secundum vulgare proverbium vinum Belnense super omnia recense, 5. Vinũ albũ vulgare, 5 vinum Frontinianum generosissimum & Moschũ redolens. 7. Vina Aurelianensia magni fiunt in Francia ob generositatm & salubritatem 8. Vinum emereticum.

Ex Hispanicis usitatissima & notissima sunt, 1. Canarinum omnium laudatissimum, generosum & lene, naturæ amicum, 2. Malacense vetus, præcedente etiam opimius & pinguius, at si copiose sumatur caput gravans. 3. Xeranum austerius & palato minus gratum. 4. Alonense, rubrum & crassum palato quidem gratum, ad stomacho minus utile & caput gravans. Huic non multum dissimile est genus illud quod adfertur etiam ad nos ex Lusitania vinum Portuense sed rarius. Vinum Maderæ insulæ ex majori parte in Americam transfertur. Ex Italicis pauca importantur, ex Hetruria vinum Florentinum rubrum, stomacho commodissimum & in convictibus saluberrimum. 2. Verdea dictum itidem ex Hetruria, album dulce, & lene, magis gratum palato, quam stomacho utile. In Italia ipsa celebrantur, Venetiis vin. Malvaticum, Malvasia Canarino proximum, non in Italia natum sed in Creta insula; Vicentinum rubrum dolce & piccante dictum. In Hetruria Faliscinum sive de Monte Fiascone; Romæ Albanum olim celebre, & de Monte Pulciano; Syracusanum ex Sicilia insula; Neapoli vinum rubrum lachrymæ Christi dictum, & vinum Græcum ad radices Vesuvii Montis ortum.

Vinum Moschatellinum rubrum ex insula Creta defertur.

Ex Germanicis Rhenana sola aut non procul à Rheno remotæ originis ad nos importantur, ut Nicrinum, Rinchovianum, Machamore, Mosellanum, & Baccherac.

Vinum autem aliis potulentis quibuscumque cerevisiæ, melicerato, pomaceo, Apiici, cæterisque è fructibus factitiis tum voluptatis tum salubritatis respectu longe antecellit. Nunc dierum vina austeriora quamvis palato minus arrideant, ventriculo tamen commodiora & cibo concoquendo magis idonea censentur; ut vina rubra Gallica & Florentina, quæ asperiuscula & styptica linguæ & palato sentiuntur; quam alba, quæ lenia & dulcia. Verum si omnia quæ de vinis dicta sunt & adhuc dicenda restant persequi vellem huic soli Historiæ non unum volumen sufficeret. Qui plura velit legat Andreæ Baccii eruditissimum opus de vini generibus anno 1596. Romæ impressum, in quo quicquid ab antiquis & recentioribus de historia uvæ proditum occurrit complexus est, unà cum observationibus plurimis propriis & animadversionibus in vina Græca, Italica, Hispanica, Gallica & Rhenena, eorundem culturas, locos, nomina, varios præparandi & tractandi modos, morbos & remedia, vasorum veterum & novorum multiplicem varietatem, cellas, &c. respicientes.

Omphacium veteribus succus erat acerbæ & nonsdum maturæ uvæ, sole reficcatus & densatus ad consistentiam Rob. recentioribus est succus uvæ immaturæ expressus, colatus, in dolia reconditus & vase clauso asservatus. Utrumque refrigerat & siccat; hoc non ad medicamenta tantum, sed ad ciborum condimenta & intinctus utile est, nauseam ac cibi fastidium tollit, appetentiam excitat, alvi fluores reprimit, ardores stomachi aliorumque viscerum mitigat, non modo intus sumptum, sed & foris admotum.

Dioscoride auctore, omphacium veterum oculorum claritati confert, eorundemque scabritiæ & angulis arrosis, quod hodie de pomorum sylvestrium agresta verum experimur.

Schrodetus omphacium calidis morbis omnibus felicior

feliciori juvamento esse ait quam acetum, quod præter refrigerandi vim & caliditate acri pollet, secus ac omphacium.

Sapa Græcis ἕψημα καὶ σιραῖον ingenii non naturæ opus est, musto usque ad tertiam partem mensuræ decocto. Plin. lib. 14. c. 9. & lib. 23. c. 2.

Defrutum Columellæ idem est, quod Sapa Plinio, nimirum mustum ad tertias decoctum, Plinius defrutum à Sapa distinguit, quod sit mustum ad dimidiam decoctum. His addit Palladius,

Caranum, quod ait fieri cum duabus partibus deperditis tertia remanserit.

De viribus & usu Sapæ nihil attinet dicere cum jamdudum in desuetudinem abiit.

Lora Græcis δευτερία seu vinum secundarium, fit ex maceratis, aqua vinaceis. Tria ejus genera Plinio. Decima parte aquæ addita, quæ musti expressa sit, & ita nocte ac die madefactis vinaceis, rursusque prælo subjectis. Alterum quomodo Græci factitavere, tertia parte ejus quod expressum sit addita aquæ, expressoque decocto ad tertias partes, Tertium est fæcibus vini expressum, quod fæcatum Cato appellat.

Spiritus vini seu aqua vitæ est liquor è vino destillando in vasis idoneis elicitus. Calidus est & siccus, penetrantissimus: eximii usus in animi deliquiis, ut vel naribus admotus odore suo animam revocet, in cordis palpitatione ac tremore; resistit putredini, in tantum ut carnes vel cadavera ei immersa, diu servari possint incorrupta; spiritus languentes refocillat, apoplecticos & Comate oppressos juvat; extrinsecus resolvit tumores frigidos ac scirrhosos, arcet coagulationem sanguinis in contusionibus, cruoremque resolvit ac discutit. Nimis coprose & frequenter pro potu ordinario sumptus calorem naturalem paulatim extinguit, ventriculi tonum relaxat, appetitum prosternit, totamque naturæ œconomiam subvertens tabem & mortem inducit, menstruum est (ut vocant Chymici) h. e. solvens, ad tincturas extrahendas aliaque nobilissimum.

Acetum fit ex vino vel in loco nimis calido detento, vel diutius reservato, vel soli exposito. Arte fit cum vinum aut cerevisia coquitur, refrigeratisque fermentum; aut panis calidus hordeaceus (qui unus omnium prævalet) aut pisa, aut hordeum tostum imponitur J. B.

Aceti usus frequentissimus est & fere quotidianus in cibo & Medicina; in cibo ad condimenta & intinctus. Appetentiam cibi excitat & concoctionem promovet acidum ventriculi, quò sibi maxime conficiuntur Roborando.

In Medicina usus est ad æstum febrilem contemperandum, putredinem arcendam, phlegmaticos & glutinosos humores incidendum ut excretioni & expectorationi habiles fiant. Extrinsecus scabiem pruritum, herpetem, &c. calorem eorum contemperando malignitatem corrigendo sanat. Nervis nervosisq; partibus inimicum est: corpus quoq; extenuat, unde macilentis ejus usus incommodus est: memorabilis in hanc rem est historia quam narrat F. Strada de bello Belgico l. 8. Chiapinus Vitellius Generalis Castrorum Præfectus sub mediam fere ætatem, increscente adeo mole, ut fascia è collo demissa sustinendus est venter, videns inde quotidie tardiorem se reddi ad belli munia, vino sua sponte sibi interdicto, acetum exinde bibere ad vitæ usq; finem perseveravit, efficitque ut detumescente abdomine, defluenteq; ventris pelle, qua ipse se thoracis instar involvebat, octoginta septem librarum pondo decrevisse compertus sit,

Ad suspensos aut suffocatos etiamsi spumam emittant, da bibendum acetum mulsum cum pipere, aut acetum cum pulvere pulegii & pipere, tres servatos vidit Christophorus à Vega. *Chesneau.*

Ad tineam ℞ Zinzib. ℥iij. decoque in aceti acerrimi & butyri an. ℔ß. quousque acetum sit consumptum: deinde contunde & cum butyro fiat ung. quo mane & sero tinea inungatur, & intra quatuor aut quinq; dies sanabitur, (inquit lib. arcanorum) idem observationes è Chesneau excerptas transmittit *D. Hulse.*

Vaporis aceti in peste usus est eximius de quo Medici consulendi pro tartari historia usu, præparationibus, &c. vide Chymicos scriptores: plenam uvæ historiam scribere mihi locus nec opportunitas est. Tartarus est vel albidus vel rubescens; albidus magis æstimatur, ut purior & minus terrestris; optimus è Germania defertur ejus præparationes habent facultatum attenuandi, incidendi, & aperiendi cremore tartari ad ℈ß. dato ardor ventriculi jam desperatus fuit sublatus, Etmuller. Prax. cap. 8.

Ad singultum ex inanitione ℞ vini Hispanici & sacchar. q. s. f. syrup. sumat æger frequenter ex manuscript. D. Page Medici Suffolciensis.

Bulimos curatur optime per vinum, quod quo vetustius eo melius malvaticum præ cæteris convenit.

In picâ & malacia specifice commendatur à quibusdam aqua pampinorum vitis vere ex vitium surculis stillans.

Quidam sani siti matutinæ obnoxii sunt, hos optime curare solet haustus vini absinthitis.

Tumor cancrosus omnino curatus est in quodam viro mihi familiari ex usu vini rhenani ℔ß. cui infundebantur Raph. sylv. ℥ij. per horas 12. in cujus usu perseverabat per dies octo vel decem matutino tempore. Ex MS. D. Fisber, M. D. communicavit D. Hulse ad mixtionem sanguinis ℞ Pulv. fol. vitis quæ post vindemiam rubescunt ʒj cap. in vino albo è lib. Arcanor. Chesneau.

De spiritu vini illud annotandum quod ille qui conficitur ex frumento multo magis anodynus sit quàm alius. Muis in Podalyr. redivivo p. 31.

℞. Uvas suspensas putridas, projice in aq. ferventem per horæ dimidium; eas supra ardentes prunas injice, fumumque excipiat mulier septies in die ad deturbandum fætum mortuum: Mirabile (inquit Zacutus) quod in tam facili remedio tanta vis recondita sit, quod ego feliciter sum expertus, lib. 3. prax. hist. c. 17. observ. 2.

Spiritum vini vulgarem cum pulverisat. zingib. mixtum, & fortiter insufflatum in ejusdem lateris cum parte affecta narem, vel parti dolenti applicatum ab experientia frequenti commendat D. Hulse in odontalgia, cum alterutra ex gingivis afficitur absque ulla dentium carie aut cavitate. *Raius.*

E fæcibus vini desiccatis & ad calcinationem combustis fit sal ille qui *Cinis Clavellatus* quibusdam *Gravellatus* dicitur. Item à fæcibus vini desiccatis per operationes necessarias Clar. Wepferus educit sal volatile acerrimus, cui tamen non ita forsan meritò salis tartari volatilis nomen attribuit, cùm potius sal volatile fæcum vini quarum volatilitatem nemo non novit, appellari debeat. De hac autem encheiresi pluribus hic non agimus quia nihil peculiare habet, & quod aliorum salium volatilium elaborationi non conveniat.

Vitis Alba, vid. *Brionia.*

Vitrificatio, vid. *Vitrum.*

Vitriolum, vid. sub titulo *Sal.*

VITRIFICATIO & cum eâ Chrystallisatio.

§. 1. A calce & Cinerib. opacis tanquam Vitri materia, transeo ad Vitrificationem seu productionem concreti diaphani, crystallum naturale æmulantis. Operatio equidem hæc communiter inter insp ssationum seu coagulationum genera refertur, cum tamen peculiaris & ab his diversissima videatur: quatenus fluidis minime spissitudinem dat, sed solidorum potius texturam ita immutat, ut ex opaco fiat pellucidum, & ex illo, quod in aqua solubile, tale corpus quod hujus non tantum fluori, sed ignis quoq; potentiæ destructivæ, maxime resistit, adeoque metallo perfectiori ac puriori, Auro, fixitate & immutabilitate propius accedit hoc pyrotechniæ productum

ctum, ut cum illo idem ignis purgatorium intrepide sustineat, pluŕique splendoris & precii ab ejus tortura, ac illud a natura excoctum minerale, si quod malleabilitas huic præ illo acquisivit, excipias, petat.

§. 2. Non coagulationis modum, sed solidorum corporum certam transmutationem, dum Vitrificationem assero, autem illud *Celeb. Morhofii* vellicat quod ex *Nob. Boylii* ore refert se quendam poculum aqua plenum per inspersionem pulveris cujusdam albissimi in substantiam solidam & crystallinam convertisse: Quia tamen hoc similiaque secretioris minusque quotidianæ indolis videntur, meum assertum haud turbabunt Vitrificationis subjectum non tam fluida coagulanda, quam solida, diaphaneitate ornanda, esse, licet vitris quoque accenseantur metallorum Scoriæ, parum, aut nihil perspicuitatis habentes, adeoque artifici haud desideratæ.

§. 3. Perspicuitatis vitri æque, ac aliorum corporum, rationem subministrare videtur *Aristot. sect. 11. probl. 61.* per meatuum rectitudinem seu correspondentiam talem, quæ radiorum lucis rectam incidentiam haud impediat, id est, cum recta particulatum lucis translatio ad omnem e us propagationem requiratur, adeoq; hæc per corporum substantiam fieri nequeat, nisi illa poris rectis formalitas primario in dicta pororum rectitudine consistet: ita quidem, ut annotante *Berigardo, du Hamel* aliisque, vel ullum corpus adeò opacum sit, quin in tenuiores laminas redactum aliquid diaphaneitatis monstret, v.g. assetula tenuiora, auri argentique folia, quæ luci exposita nonnihil pellucere, imo dictorum metallorum bracteæ instar cribri perforatæ, observantur, poris eorum hactenus tortuosis per attenuationem ad rectitudinem redactis. Nihilominus adeo exquisita semper pororum rectitudo in diaphanis necessaria vix erit, quatenus aliqualis eorum tortuositas, modo breviores fuerint, non omnem lucis transitum turbat, licet cum aliquali radiorum refractione hic contingat: ratione cujus lux illa penetrans non omni tinctura destituta, sed in assetulo rutilans, in folio auri ex viridi cærulea, comparet. Præterea nec multitudinem pororum horum rectitudini interdum succenturi, absurdum est, si sc. illa numerum particularum solidarum æquet, vel notabiliter superet, ita ut hæ illis interceptæ pauciores tantùm radios inhibeant aut à recto motu detorqueant.

§. 4. Porositatem *quidem* Vitro *Vossius de Natura Lucis, Zuvelferus contra Tachenium. P. Cherubin* de l'*impenetrabilité du Verre* &c. magno conatu denegarunt, alii contra eosdem asseruerunt; atq; hoc per argumenta haud levis armaturæ sibi visa. Sc. 1. quod subtilissimorum spirituum minima effluvia, item argentum vivum ipsas etiam hermetice sigillatas phiolas permeent, illaq; odore etiam se prodant annotante *E. Bartholino de natura mirab. qu. 4. & Cornel. Consentino de Circumpulsione Platonica. 2. Hiddens* referente *Nob. Borrichio de Ortu & progr. chym.* aquæ communis guttulas vesicularum vitrearum tenuissimarum parietes penetrasse sicque vascula hæc sensim exhausta fuisse, referat. 3. Idem *Borrichius Act. Hafn Vol. 1. c. 72.* Parisiis quosdam sibi compertum tradidisse, vulgata Chymicorum vitra vacua, hermetice clausa, si vinaceis calentibus aliquandiu imponantur, notabilem liquoris copiam intra se colligere, à tantilla aeris inclusi portiuncula haud oriundam. 4. Per experientiam ejusdem *Borrichii* la mixtura ex floribus sulphuris & nitri, intra retortam vitream ab arenæ calore in flammam abripitur. 5. Sub directione *Boylii de poros. Vitri* limatura stanni & plumbi intra vas pariter vitreum sigillatum à flamma sulphuris & spirituum ardentium in calcem cum ponderis augmento fuit mutata; ac 6. observante *Eodem. de vi aeris elast. exper. 36* in destillatione materiæ cujusdam, sale volatili sulphurea maxime turgidæ igne supra modum aucto, externo recipientis superficiei procul à commissura guttulæ adhærescebant, ejusdem cum destillata materia naturâ.

§. 5. Ast quoad penetrat onem liquorum volatilium & Mercurii obstat non tantum experientia contraria *Boylii & Borrichii*, quorum hic, spiritum Salis Armoniaci intra phiolam hermeticè obturatam & per aliquot menses asservatum nihil odoris urinosi exhalasse nihilque ponderis perdidisse refert, ut ut notabilem intra hoc tempus virium jacturam passus fuerit: Sed *li Saggi di Naturali Experienze fatte in Fiorenze*, oleum ceiæ, balsamum sulphuris & spiritum urinæ equinæ odore suo acutissimo vitrum hermetice sigillatum haud permeasse, nec spiritum seu oleum corticum citri vasculum vitreum tenerrium satis subintrasse & in hoc contentam aquam odore suo infecisse, quoq; testantur. Tentarunt iidem Florentini, an effluvia seu exhalationes perdicis, intra vitrum subtilissimum ac pariter sigillatum detenti, hujus substantiam eousque penetrent, ut à cane venatico percipi possent: Frustraneo tamen successu. Quod verò spiritus Salis armoniaci phiolæ inclusi activitas sensibiliter interim fracta fuerit, vel ideo particularum volatilium secessui haud attribuendum, quod sine ponderis detrimento id contigerit, vel quod spiritus illi salini, continuo motu exagitati, non possunt non mutuo ac frequentiore attritu aculeos suos perdere, postsumùm cum salia quoq; fixa frequentiore calcinatione ac solutione aculeos suos successive ita perdant, ut in terram insipidam plane convertantur, docente experientia quotidiana.

§. 6. Pariter quod aquæ substantiæ per vitrum transudationem Vesiculis illis tenuioribus, quales Hiddens formaverat, cum *Borrichio* facilè largior, quod propter summam sui subtilitatem rectiores & breviores earum pori humoris transitum intercludere nesciant, in ordinariis tamen & crassioris compagis vitrum adeo notabilem porositatẽ mihi persuadere vix possum, admonitus à Florentinis dictis experimentatoribus, qui sal tritũ probeq; tostum in vase sigillo spagyrico munito, per descendium in imo cysternæ posito odum æquè diu in crystallophylaceo, asservarunt, sine ulla humiditatis externæ inhibitione. Fatentur equidem, se aliquando aliquid ejus in sale ejusmodi observasse: quod tamen, cum semper in una vasis parte contigerit, impetui frigoris potentioris, aliquid humiditatis impellenti, tribuunt; forsan texturæ vitri potius illius lateri laxiori imputandum. Etsi enim negari haud queat, variisq; experimentis constet, singulari virtute penetrativa glaciem & nivem pollere, e ipso tamen, dum in modò memorato experimento humiditas salis particularis tantùm depensa fuit, unum vasis latus compactius, alterum laxius & porosius, suspicari licebit; quorum illud humiditatis æque ambientis sub ingressum, ac frigoris illum impulsum, inhibuerit hoc iisdem aditum concesserit.

§. 7. Quam vitrorum habitudinem diversam conciliatricem nuncupo disparis illius experientiæ, quam rerum naturalium solertiores animadversiores pro diversis suis partibus allegant, dum v.g. *Bartholinus, Hiddens, Cornelius Consent*: fluidorum, præter radios solares & flammam, vim vitra penetrandi testantur, alii v.g. *Boylè & Academici Florentini*, negant aut suspectam sa is reddunt contra *Dan. Bartoli, del Suono de Tremori armonici & dell'udito, tratt. 3. c. 7.* autoritati *Magni Boylii* contradicens, se nihilominus certum esse, inquit, liquores dari chymicos, maximè & adeò spirituosos, qui ex vasi hermetice sigillatis simili ratione, ac per fenestræ cõspicuas valdè aperturas, avolent imò Egregium quendã Philosophum ac Medicum, rerumq; Chymicarum experientissimum virum, per experientiã propriam ac reiteratam sibi asseverasse refert, quod Mercurii vivi, ovo chymico incarcerati substantia ad calorẽ Balnei per gradus auctum & aliquandiu continuatũ illud, sine ulla ruptura, permeaverit, ejusq; superficiem incrustarit. Experientia siquidem suffragio constat, haud ejusdem densitatis cuncta esse vitra, eorumque nonnulla observantur,

quæ uberiore sale turgida aut minus sufficiente coctione subacta, non modò à spirituum acidorum contactu brevi corrodantur & in fragmenta minima resolvuntur, sed in locis uliginosis ac humidioribus sudorem quoq; salsum emittunt, quod nec in aliis, nec iisdem, modò ignem diutius sustineant, videre contingit. Bifariam hanc, i. e. strictiorem ac laxiorem, vitrorum texturam confirmat experientia *Redi*, quâ aquam cinamomi in vitris crystallinis, Pisis conflatis, intra paucas horas suam diaphaneitatem cum lactea opacitate commutare, imo paucis interpositis diebus aliqualem amarorem induere, in vasis Romanis & Venetianis post aliquot demum dies, in Parisiensibus verò tardius & vix leviter, lactescere, nunquam amarescere perhibet.

§. 8. Præterea hanc vitrorum penetrabilitatem non parum juvare videtur calor ignis intensior, sive poros eorum dilatando, sive fluida contenta summè attenuando, hisque irresistibilem quasi impetum imprimendo, ut Experimenta ex *Boylio, Bartolo ac Borrichio* producta probabile reddunt. Adeo, ut, vitrorum poros illos exilissimos, quorum rectitudinem ac multitudinem radiis solaribus, ignis flammæ & corpusculis frigorificis concedere, palam est, ordinariè adæquatos aliis fluidis credere jubeat multijuga experientia: eorum verò penetrabilitas aut vitrorum imperfection i, aut caloris violentiæ in acceptis referenda venit.

§. 9. Subjectum Vitrificationis mineralia diversa sunt sc. arena, silices, Antimonium, Plumbum &c. & quidem modò per se, modò invicem, aut cum salibus vegetabilium alcalisatis miscenda: imò ipsa vegetabilia incinerata per continuatam violentioris ignis torturam in vitrum, ut ut minoris densitatis ac brevioris durationis, deliquari posse præter experientiam, qua alcalia quoq; à terra sua minus liberata, aut crebrioribus solutionibus ac calcinationibus magna sui parte in terram conversa nonnunquam vitrescere, constat, ratio jubet, quatenus terrea cinerum substantia, sulphureis massulis expulsis, cum salina denuo & per novam texturæ rationem coit.

§. 10. Ad Vitrum vulgare & quotidianum conflandum duo, tanquam partes essentiales, concurrunt, silices seu arena & sal alcalisatum, hujusq; non tantum illa species, quâm vulgo sodam Hispanicam vocant, quæq; ex certo vegetabili, Kali dicto, educitur, sed quam quæcunque vegetabilia, sc. filix, stipites fabarum, Arundo, ligna foci & cineres clavellati suppeditant. Nempe lapidea portio cujuscunque etiam generis hæc fuerit, vitro consistentiam & firmitudinem dat, pari ratione, ac metalla vitriolis, ita quidem ut si sal hac proportione superet, vitra facilè in aere humidiore deliquescant, quale quid in vitriolis quoque, metallo pauperioribus, observatur, ut tantum non semper madescant & sponte quasi diffluant. Alcalia verò eum in finem adduntur, ut lapidum deliquationem facilitent, utpote quæ sine illorum commiscela difficilis, imò impossibilis, foret: Hinc Antimonio similibusque facilioris fusionis mineralibus tali additamento haud opus est, imò interdum, v. g. in Vitro Saturni, plumbum, ut metallum maximè fusibile silicicibus idem quod sal lixiviosum, præstat, ut taceam, borracem, arsenicum, Nitrum ejusdem virtutis esse, cum arena subtiliore in gemmas artificiales, appropriatis suis coloribus tingendas deliquescentia. Additur binis his vitri quotidiani ingredientibus essentialibus aliquid Magnesiæ, non tàm vitri formandi, quàm ejusdem viroris minùs grati expurgandi & diaphaneitatis exaltandæ gratia: quod tamen minerale, si paulo largius admisceatur, nigro colore idem vitrum obscurat.

§. 11. Proportionem silicum seu arenæ & Salis vix absolutè determinare licet, nisi de utriusq; conditionibus optimè constet. Ita silex macrior, & difficilioris fusionis, v. g. pyrites, plus salis alcalisati exigit, sin pinguior existat, ac facilius deliquescat, v. g. qui circa littora maris colligitur, minor salis quantitas ipsi sufficit, cùm hic aliquid salis nitrosi, fusionem juvantis contineat, adeoque salis fusorii accessorii tantum haud postulet, imò plus æquo admistum sal vitrum in aere humido sponte dissolvit. Pariter nec salium semper eadem videtur habitudo, quatenus quæ cum Sale tartari aut Calcis vivæ exaltata plus efficaciæ sub minore mole præstant. Atque hæc quidem probè deparata si in igne fluant, coëunt in corpus illud solidum, pellucidum ac fragile, quod Vitrum vocant, densius & nitidius, quo diutius ignis fusionis gradus sustinuerunt.

§. 12. Reliquas & specialiores hujus mechanicæ circumstantias, quia ad vitriarios potius spectant, transeo, vitrorum merè mineralium & metallicorum structuram contemplaturus, inter quæ ut simplicissimum, ac in officinis Chymicorum frequentissimum, observatur Vitrum Antimonii, cui etiam ideo primum præ reliquis hic concedo locum. Paratur hoc ex simplici Antimonii calce, coloris hyacynthini, per meram fusionem, minime tamen, ut communiter philosophantur, quod postquam sulphur ejus per calcinationem exhalavit, salinæ ipsius particulæ, vitrificationis potissimi autores, densius sibi agglomeratæ, terrestres, ab igne inter fundendum magis attenuatas, comprehendant, & cum his in Vitrum abeant. Quamvis enim negari haud queat per calcinationem antimonii crudi aliquid sulphuris externi exhalare, quod sine dubio vitrificationem turbat & ab ejus regulo jamdum per fusionē separatur nihilominus quia 1. per calcinationem hanc diutius continuatam tota simul antimonii substantia, non sulphur tantùm, in flores elevatur, ex quibus nihilominus vitrum parati potest, 2. nec regulus, sulphure illo licet exutus, in vitrum, nisi ad calcem usque cineream tostus, in vitrum abit, 3. ex Capite mortuo quoque Butyri antimonii ac cinnabaris regulus perfectus, & ex utroque novum pariter butyrum & cinnabaris conficitur, ideoque incongruè forsan illa nomenclatura notato 4. ipsum vitrum facile negotio in regulum redigitur, omnibus antimonii partibus essentialibus instructum, 5. ex eodem vitro etiam cinabaris parari valet: haud per spoliationem sui sulphuris antimonium ad vitrificationem disponitur.

§. 13. De cœtero quod prò hypothesi sua firmanda proferunt, quasi nempe illa butyri antimonii remanentia fusione equidem in vitrum deliquescat, album tamen & virtutis emeticæ expers, ideò quod omnes partes sulphureæ massam istam deseruerint, diversis implicatur difficultatib. Quippe coloris mutatio in vitro antimonii vim emeticam haud semper tollit, quatenus quod cum borrace, albicans & ex mercurio vitæ succineum seu flavum, conficitur, Vitrum æquè superiora ac inferiora movet, ac hyacynthinum hinc meliore jure succinum antimonii, quàm mercurii, appellandum. Multo minus eadem coloris in vitro hoc mutatio sulphur antimonio decessisse, necessario arguit, dum borrax vitro equidem antimonio rubedinem, haud tamen, sulphuris reliquias, demit, ita quidem, ut cum borrace paratum vitrum, si denuò in regulum fluat, post novam calcinationem vitrum splendentis rubedinis promat. Imò colorum reliquorum cum albedine transmutationem non semper à certarum particularum detractione, sed earum determinata tantùm modificatione, dependere, per infinita experimenta constat: quorum unicum, utpote Vitrificationis mechanica petitum, allegasse, sufficiat, quod magnesia vitro certa ratione adjecta huic viriditatem sine particularum quarundam secretione detergat. Præterea vix omni sulphure spoliatam esse hoc remanens, docet ejusdē fumus sulphureus, quem dum calcinationi exponitur, eructat, item, summa inflammabilitas, qua retorta dum adhuc calet, fracta, quasi sponte exardescit. Deniq; ex eodem Capite mortuo non adeo commode vitrum hyacynthinæ rubedinis parare licet, nec tamen albū est, quod inde prodit, sed fuscū potius ac nigricans, emeticumq; satis potens, secus ac *Willisius* asserit.

§. 14.

§. 14. Hinc nec à sale Antimonii in vitrum abeundi
dispositio erit expectanda, potissimum cùm 1. non
quodvis sal, sed alcalisata tantum, quale tamen in con-
creto hoc concipi nequit, ad vitrificationem ordina-
riam concurrant. 2. In *Transact. Angl. Philos. num.* 110.
modus describitur, totum fere Antimonium, sine ulla
præparatione aut calcinatione præcedanea, in vitrum,
opacum equidem, splendens nihilominus summeque
politum, redigendi, ipsi duntaxat, dum fluit, lapidis
certe cretacei, mineris plumbariis frequentis, frustum
candefactum immergendo. 3. Denique Plumbum quo-
que cum silicibus solis ac ejus saccharum per se & sine
omni sale facillimè in vitrum deliquantur.

§. 15. Ita ut verosimilius videatur, percoqui ad cla-
rum pellucidumque splendorem Antimonium, non
per harum aut illarum partium secessum & secretio-
nem, sed ejusmodi tantum illarum, ratione figuræ, situs
ac magnitudinis modificationem, ut liberum lumini
transitum concedant. Pari nempe ratione, ac cinaba-
ris & sulphur nativum, mixta alias opaca, interdum in-
tra venas sua diaphaneitatem egregiam nanciscuntur,
contra crystallus vitrumque sola comminutione om-
nem pelluciditatem deponunt, molecularum suarum
figura ac situ saltim immutato: potissimum, cum, ut
jam dictum, quod modo vitrum Antimonii erat, levi
artificio in regulum pristinæ naturæ ac integritatis con-
vertatur.

§. 16. Ratione mechanicæ adhuc monendum, cal-
cem, quæ Vitri hujus confectioni inservire debet, haud
per unum alterumve diem asservandam esse; quin mox
in vitrum fundatur: videtur enim sub mora hac eam ab
aere ita disponi, ut ad diaphaneitatem desideratam
deduci nequeat. Quare pulvis antimonii, ad
gryseum seu cynereum colorem, & donec fumus ejus
imminuatur, calcinari, illico crucibulo candenti immit-
tatur & igni fusorio tradatur, qui, si reverberatorius fue-
rit, ac probè applicetur, intra quadrantis horulæ spatium
illum in perspicuum liquamen fundit, Addunt nonnulli
operationis facilitandæ causa, suasu Matthioli, aliquid
Antimonii crudi, v.g. ad Calcis antimonii uncias tres
antimonii crudi ʒ ij. alii tantillum sulphuris commu-
nis, dum Antimonium in fluore existit, pelluciditatem
tamen separatam adhuc detrectet, frustulatim adjiciunt,
quo illud id momento quasi, depurare & ejus colorem
exaltare contendunt, Sunt, qui eundem in finem auri-
pigmentum, it. qui boracem admiscent: cum tamen
illius virtus deleteria hoc dissuadeat, hic verò rubedini
ejus multum detrahat. ita quidem ut, si in majore co-
pia addatur, loco illius flavedinem, hinc pallorem,
ipsi introducat.

§. 17. Qui in fusione diaphaneitatem bacillo fer-
reo, aliquoties immisso, explorare contendunt, minus
securè agunt, facilèque vel frequentiore vel diuturnio-
re, illius immersione aut vitri pelluciditatem turbant,
aut colorem ejus fuscum magis reddunt, quatenus an-
timonium cuncta metalla, & inter hæc Martem, avidis-
simè devorat: similique ipsi contingere videtur, quod à
silicibus, qui venas ac maculas flavescentes intertextas
gerunt, sibi metuunt Vitrarii, ferreis scilicet suis, quas conti-
nent, particulis splendorem ac puritatem vitri turban-
tibus.

§. 18. Vulgò pro Vitri hujus feliciore conflatione cœ-
lum quoque sudum ac serenum præ pluvioso commen-
dant, Solis aliorumq; astrorum potentiorem influen-
tiam ad coloris ac diaphaneitatis nitorem maximè ne-
cessariam æstimantes: quæ tamen varia videtur curio-
sitas vel quod iste astrorum influxus adhuc satis preca-
rius videatur. vel quod experientia magistra sæpe eun-
dem effectum sub diversa constellatione ac atmosphæ-
ra concedat, & vitrum antimonii hyacynthinum aut
flavum in cameris uliginosis ac sub cœlo pluvioso seu
nebuloso æquè: ac in loco & aere sereno, præparetur.

Quamvis non dubitem, ad vitrorum crystallinorum
splendorem atque nitorem aeris diversam habitudinem
multum conferre, quatenus referente *Velschio Hecatost. obs. med. phys. obs.* 41. Murani v.g. altera littoris parte è
regione suarum officinarum vitra minus confici pos-
sunt quod borealibus flatibus locus hic, officinæ verò
Vitri Ægyptiaci nobilitatem præter materiæ excellen-
tiam aeri quoque aliquid debere, idem largitur. Qui-
bus accedit, quod in officinis vitriariis, multo fumo sca-
tentibus, vitri splendor & puritas haud parum ob-
nubiletur; quæ tamen circumstantia quemadmodum
vitra tingenda parum lædit, sic in Vitri antimonii con-
fectione parvi momenti vixque attendenda est.

§. 19. Inter Metalla vitrificationi aptiora sunt stan-
num & plumbum, atque hoc præ illo, hincque ejus vi-
trum frequentius paratur, figulis potius quàm aliis arti-
ficibus usitatum. Sc. Plumbi calx modo cum alcali-
bus & silicibus, & quidem sub diversa horum propor-
tione, funditur, dum, v. g. ordinariè equidem silicum
pars una cum duplo minii pondere deliquatur, minii
tamen quantitas ad triplum & quadruplum augeri,
aut vitro confecto addi potest. Ita nonnulli vitrum
smaragdini viroris conflare annituntur, vitrum plum-
bi ordinarium denuo cum æquali, ac tertio cum du-
plo minii pondere deliquando: quamvis viriditatem
illam promissam nunquam viderim, succinea semper
permanente flavedine. Imo Plumbum per se quoque
in Vitrum abit, modò prius in saccharum Saturni fue-
rit redactum. Postquam enim, quod brevi contingit,
Aceti particulæ salinæ, metallicis intertextæ, in cruci-
bulo exhalarunt, fluore equidem videtur in pristinam
plumbi substantiam, quæ tamen successive & per par-
tes, igne continuato, in vitrum flavum facessit, ejus ve-
rò quod haud vitrificatum extrahitur varietate & ele-
gantia colorum caudam pavonis si non superat, certè
æquat.

§. 20. Spectat huc ex plumbo & arsenico confla-
tum vitrum, pariter coloris succinei, ad mineras me-
tallorum nobiliorum rigidiores fundendas, hasque in
regulum præcipitandas maximè idoneum: ut *Gebri*
doctrinæ taceam, qua plumbum & stannum per colli-
quationem cum vitro ad puritatem nobiliorem evehe-
re jubet, cui etiam *Isaac. Hollandus* subscribit, metalla, si
in vitrum redigantur, hincque demum reducantur, no-
biliora magis evadere. Denique ex calce stanni cum
Aqua forti parata ac duplo Antimonii calcis vitrum
Smaragdini coloris à nonnullis paratur, quamvis hoc
interdum chrysolithum colore æmuletur.

§. 21. Sunt qui ex Auro pariter Vitrum parare sata-
gunt, à *Rhenano* & *Poppio* hoc persuasi, verbi gratia,
Schröderus, Zuvelferus, Grülingius, sub Vitri Antimo-
nii Solaris, Auri transparentis & Rubini Solaris nomi-
ne, Aurum scil. cum sedecim Antimonii partibus fun-
dendo, calcinando ac demum in vitrum deliquando:
quod tamen expectationi vix satisfacit, nescioque, utrum
cautela illa, quam in colliquatione Antimonii & Auri
prima commendat *Rhenanus, cavendum sc. esse, ne regu-
lus fiat*, Lectorem illudere potius, an animadvertere, in-
tenderit. Cum quibuscunque etiam modis hanc fusio-
nem tractes, aurum adeò intimè, prout quidem requi-
rebatur, antimonio connubat, hinc nec ambo in Vi-
trum abeant: quod multo minus sperabis si secundum
Poppium operatus fueris duplum tantum antimonii
auro adjicientem.

§. 22. Idem *Rhenanus* & *Hartmannus* ex Luna quoq;
& Mercurio aliquam Vitri confectionem docent, ast
nec horum promissis successus respondet, quippe & hic
labor, hic opus, quo (monentibus illis) *per Oleum Vitrio-
li totus Mercurius dissolvatur & sub ejus fluore abscondatur*,
illumque solutionis terminum nec ego nec amici, idem
molientes, assequi potuerunt, accuratius licet operan-
tes: ita ut quid de reliquarum in hac operatione
circum-

circumstantiarum eventu mihi aliisque polliceri debeam, dubius sim.

§. 23. Progrediar ad *Crystallisationem*, operationem, salibus & salinis concretis propriam & à qua horum nonnulla Crystalli dicuntur, v.g. Crystallum minerale, crystalli tartari, Lunæ, Veneris &c. quatenus post evaporatam liquoris, illa dissolventis, quantitatem proportionatam corpuscula salina, hactenus per illius fluorem dispersa & agitata, congregari & eousq; uniri incipiunt, donec vel sola, vel cum aliis, metallicis nempe & mineralibus, combinata rigidiorem faciem acquirant, hinc cum aqueis quibusdam particulis in diaphanam compagem diversæ, cuivis tamen sali propriæ, figuræ abeant. Adornatur eum præprimis in finem, quo dicta salia à terreis similibusq; heterogeneitatibus sufficienter expurgentur: quamvis à Vitriolo partes terreas seu metallicas omnino separari posse dubium videatur, prout inferius constabit, nec salia simpliciora per calcinationes, solutiones & crystallisationes repetitas omni terrestreitate exui hinc colligitur, quod sine terra quadam intrinseca haud corporescant, adeoque stabilimentum sui fluoris in terra soliditate demum inveniant.

§. 24. Encheirisis operationis hujus potissima in proportionata humiditatis aqueæ separatione consistit, quam evaporatio ut plurimum rarius destillatio, præstat, cujusque terminum pellicula seu crusta tenuior, superficiei solutionis innatans, tanquam primum crystallisationis inchoamentum, monstrat: quem qui non attingit, propter nimis discontinuatas & commotas adhuc particulas salinas, crystallos frustra expectabit, aut exilissimos tantùm sibi comparabit) qui transit seu excedit, loco crystallorum diaphanorum crassamentum inconditum & ab illorum forma sæpe quam alienissimum acquiret, vel quod particulæ salinæ per spacii medii fluidi angustias confusè magis sibi adigantur, vel quod illo aquæ dimenso, quam ad crystallisationem postulant, defraudentur.

§. 25. Præter solidiores quippe Salium ac mineralium particulas aquæ non levem portionem crystallis salinis subesse credere jubet præprimis eorum pondus notabiliter à crystallisatione auctum, detersa & absumpta quamvis humiditate superficiali. Accedit, quod quæ per decrepitationem, destillationem, similemve rationem ab omni phlegmate liberata, salia & vitriola, si denuo crystallisentur, parem quantitatem aquositatis fundant, sine dubio, quam sub crystallisatione sibi adaptarant. Ac Vitriolum, si intra cucurbitam, probe obturatam Balneo Maris immergatur, ratione hujus aquæ intrinsecæ & integrantis ab illius calore exagitatæ, facile solvitur, refrigenscens verò pristinam soliditatem repetit: Imò per eandem Vitriolum & sacharum saturni sibi commixta mollescunt ac fluidiora evadunt, aqueis nimirum utrorumq; particulis per præcipitationis aliquem modum in libertatem naturalem vindicatis.

§. 26. Evaporatione autem liquoris rite ac proportionabiliter peracta crystallisationē ut plurimum haud parum juvat, si aeri frigidiori liquamen crystallisandum committatur, & ut communiter fieri solet, cellæ imponatur: forsan quatenus aër ille gravior ambitu suo solventis poros constringit seu comprimit, hincq; massulas salinas lenta & blanda præcipitatione exprimit ac cum tantillo aquæ interfluentis in concretiones crystallinas majores cogit; unde etiam in vase, è quo per machinam pneumaticam aer exantlatus, salia, motore & directore hoc externo destituta, vix adeo prompte crystallisantur. *Zvvelfero* nihilominus in hoc condescendere jubet mechanica, asserenti, quasdam crystallisationes in aere calido aut temperato commodius fieri, v.g. tartari crystallorum, item salium lixiviosorū ac Nitrum: quatenus frigus impetu velut quodam solutionem condensat, &, ut salem inhærentem præpicitanter magis deponat, cogit, ita ut, quia plana illius minimorum sibi exacte contigua haud fiunt, crystalli minus pellucidi, sed lumen variis modis refringentes, prodeunt: cujus contrarium, observatur, si successive & sub aëre temperatiore hoc fiat, item, si in vasis, probè coopertis, aërisque ambientis impetu hoc modo fracto, illud adornetur.

§. 27. Fixa seu alcalisata salia per se, & sine aliquo additamento, in crystallos cogi posse, paradoxum chymicum hactenus visum fuit multis, hac de causa eadem vel cum sulphure calcinantes, vel cum aqua forti similibusque acidis irrorantes: Verùm quia hoc modo eorum textura alcalica plane immutatur, aut notabiliter satis infringitur, à sagacioribus chymicis ille, quamvis crystallisationi proficuus & ad ornatum faciens, damnatur; atq; hoc quidem eo majore jure, cum alcalia etiam fixa per se & absq; ullius heterogeneitatis admiscela in crystallos egregios, casu fortuito in sale tartari mihi primú observatos redigere liceat. Evaporentur s. horum solutiones lento magis atque blandissimo igne, usquedum crusta quædam in harum summitate appareat, quæ studiosè à fractura præservanda, ne nimia & pro crystallisatione necessaria aquæ portio exhalet, sed à tegmine hoc salino aliquatenus coerceatur: in calore vero leniore per aliquot adhuc horas solutio detineatur & sub crusta illa crystalli egregii, ac non raro satis magni, concrescent, in calore moderato uti producti, sic in eodem conservandi, quamvis salis tartari crystallos ab annis sex possideam, ultra biennium, tempore æque æstivo ac hyberno in loco frigidiore ac interdum humidiore repositos.

§. 28. Concurrere proin in operatione hac duo ad minimum videntur, solutio nempe & inspissatio, quamvis in salibus lixiviosis crystallisandis calcinatione seu ustulatione, in aliis, v.g. nitrotartareis seu essentialibus fusione, simul opus sit: cum repetitis solutionibus & coagulationibus alternantibus, ac viscidiores terrestreitates cum pinguedine fuliginosa absumentibus seu ad secessum faciliorem eas disponentibus. Quibus tamen posterioribus ac reliquis salibus cunctis, sive acidis, sive acido-salsis, incongrua, imò damnosa erit calcinatio, nisi in salsis aliquam acoris partem expellere mens sit, prout Mynsichtum, Zvvelferum aliosque in præparatione Panaceæ Holsaticæ agere constat.

§. 29 Sicut autem ex salibus & vitriolis unum altero promptius in crystallum densatur, ita in specie quæ de saccharo saturni hujusque crystallisatione communiter traduntur, experientiam minus faventem habent. A plerisque enim dum quasi uno ore, asseritur primam statim plumbi seu calcis hujus extractionem, ad quartæ partis remanentiam evaporatam, in crystallos majores congelascere, si cum aceto destillato operatus quis fuerit, minimè succedit, sed solutio illa, quamvis ad oleaginositatem abstracta fluida manet: adeoq; ad salis potius coagulationem ultimo blando satis caloris gradu, humiditas, non tamen ad siccitatē omnimodam, evocetur, ne flavescat coagulum, sed sub butyri spissamento è vase producatur & super chartam bibulam expansum, in loco temperatè calido exsiccetur. Quod si tamen crystallos pellucidiores desideres, cum aceto denuo solvatur massa hæc vitriolica & crystallisationi, convenienter evaporata humiditate, tradatur: crystallos nihilominus majores, nitidiores & instar metalli sonantes Tibi comparabis, si priores cum sp. vini solvas & post sufficientem hujus abstractionem liquorem loco frigidiori exponas, habet enim sp. vini sibi peculiare quid, quo crystallisationem salium, alcalisatorum quoque, juvat

§. 30. Præterea sine multis ambagibus elegantiores suppeditabit crystallos plumbum, si loco aceti destillati Spiritum Viridi æris aut spiritum Nitri solutionis adhibueris. *Febvre* pro congelatione hac maturanda vasa stannea commendat, quasi scil. his mediantibus intra viginti quatuor horas maximam liquoris partem in crystallos congelare liceat: Ast nec sub hac encheiri[si]

effect:

effectus expectationi respondet, multo minus ætiologia, quam Autor dictus sibi concipit; spiritum nempe acidum stanno inexistentem partes hujus liquoris salino metallicas condensare, admittenda erit, quatenus v. g. extractio violarum, alias purpurea, non, nisi intra stannea vasa, cæruleitatem induit, quod ab acido vix separandam. Eadem vasa alii fumo sulphuris eundem in finem imbuere jubent, quamvis nec hujus suffumigationis singularem vim testari queam.

§. 31. Vitriolum qui à terrestreitatibus metallicis liberare contendunt, secundum Basilium frequentiore solutione & crystallisatione hoc moliuntur, solvendo sc. vitriolum in aqua tepida, haud fontana, sed potius pluvia destillata aut phlegmate Spiritus vini, utpote mollioribus & ad sustinendas illas particulas terreas graviores minus adæquatis, imo pro salinis magis disconcontinuandis, eatumque vi interreas infringenda, aquam largius quam ad solutionem vitrioli necessarium, affundendo: Hinc digestione viginti quatuor horarum adhibita semper terra quædam ochrea seu flavescens subsidet, qua per filtrationem separata evaporatur & crystallisatur liquor, ut moris solutionem & crystallisationem toties repetendo, usquedum nullum amplius ejusmodi Sedimentum compareat. Vereor tamen, ne vitriolum, quamdiu natura vitrioli gaudet, semper ejusmodi terram dimittat & præcipitari patiatur, imo tandem per repetitas has solutiones notabiliter imminuatur, ac in nihilum redigatur; quatenus metallica & essentiali hac parte dempta acidum volatilius cum phlegmate solvente successive exhalat. Alii cum Bismutho præcipitationem hanc brevius absolvunt, sicque sal album magis, ac nitro simile quodque spiritum suum facilius dimittat, remanente capite mortuo non rubicundo, sed albicante ac spongioso, acquirunt: ast idem circa hunc operandi modum mihi manet scrupulus, i. e. ex Vitriolo non vitriolum fiet. Aliam adhuc operandi rationem exhibent *Anglor. Philosoph. Transact.* N. 103. scil. cucurbitæ angustioris colli & orificii, fundi verò plani, vitriolum pulverisatum ita immittitur, ut mole sua crassitiem digiti haud transcendat vaseque probe clauso in Mariæ Balneo, sub calore mediocri & æquali per aliquot dies detinetur; sic enim absque ulla humiditate externa illud deliquescit & ochrea terra ad fundum vasis subsidens in solidiorem massam coagulatur vitrioli solutione vel in eodem vase, vel in aliud effusa, in crystallos sub aere frigidiore abeunte, excepta portione exigua alicujus liquaminis, quæ oleum vitrioli aciditate, igneitate & ponderositate æmulatur. Quæ deliquatio si semel aut bis repetatur, Vitriolum ad summum puritatis gradum evehi testantur. Idem tamen circa hanc encheiresin quoque videtur judicium. scilicet totam Vitrioli substantiam hac ratione tandem destrui, prout vel ex liquamine illo haud coagulabili, quod salina vitrioli substantia, metallo exuta est, colligere convenit.

§. Circa Nitri Crystallisationem diversa pariter monenda forent, inopina tamen paginarum angustia conceptus hos alii & spaciosiori occasioni reservare jubet. *Bohnius.*

DE VITRIS.

In destructione mixtorum quoddam perpetuitatis mysterium condidit æternum numen, ut dum esse desinunt, perpetuari incipiant. Quid magis destructa eadem notat, quàm cineres, seu terra damnata? Ex cineribus tamen his conflatur Vitrum. Vitrum à destructore summo igne vitam seu esse suum sortitur, vitrum lemma resurrectionis nostrorum corporum. Hinc not. de vitris, cumprimis medicis.

1. *Vitra sunt corpora dura, pellucida & fragilia.* Dura sunt, flecti nescia, præterquam in igne & capillata; dura, ob renisum, quo cum metallis conveniunt. Dura ob counitas intime particulas, unde & inter contundendum acumina produnt sua, fortiora quidem, & mortaria aculeis suis quasi vulnerant satis. Dura vel ideo quod cedere nesciant, sed frangi malint, quam malleari, & sic cedere. Pellucida sunt, si tenuentur; densitatem tamen si sortiuntur, vel admisceatur confusum sulphur eminens, minus hoc valet. Pellucida sunt & fragilia ob paucitatem sulphuris, quod de essentiâ est vitrorum. Hinc vitrum ductile inter postulata & quæsita est chimicorum. Cum verò ductilitas propria sit metallis, & vitrum à metallis differat eo ipso, tanquam essentiali differentiâ, vitrum malleabile idem erit, ac metallum vitreum ac pellucidum, quod an lapide philosophorum illo præstari possit, incertum est. Nec de nobilioribus vitris id sperandum est. Quid enim aliud sunt gemmæ vitriformes, ut adamas, crystallus & aliæ, quàm vitra nativa? unde etiam arte parari queunt nativis contra elegantes. Repugnat in omnibus metalli naturæ: vitrum fragile, metallum malleabile; vitrum sulphure paucissimo pollet, metalla plurimo. Vitra sunt durissima respective, metalla in duritie suâ mollitiem condunt.

2. *Vitra à terrâ fluorem adeptâ constantur.* Maximus est usus fluoris, contradistincti fusioni. In fusione fluor est seu liquatio universalis totius compagis; in fluore particularis. In fusione æqualis omnium particularum, in fluore inæqualis. Hinc ex fluore salium consurgunt spiritus, ex fluore sulphuris olea singula liquida. Terra verò cum sit primum siccum & stabile, non fluorem humidum constantem patitur, sed siccum post se relinquit, coeundo sic statim, quod ipse fluor importat hujus subjecti; adeoque fluor terræ producit vitra. Videtur primo intuitu contradictionem implicari, terram fluorem pati, quippe eidem potius videtur resistere & fluori maximè contraria ac inepta. Ast quid non tortura ignis præstat? quid alia ipsi juncta? Hinc subjectum primarium omnium vitrorum est terra, cinis, calx. Terram intelligimus tum proprie dictam, arenam, cretam, aliasque his analogas, tùm damnatam, i. e. exutam particulis prædominantibus activis, & calcem vel vegetabilem, seu cineres plantarum, arborum vegetiores: vel animalium, ut calces ossium, quæ peculiare genus vitrorum albidiorum præbent: vel mineralium quæ vitra sunt medica cumprimis & ferè unica, ut vitrum antimonii, saturni, &c. Subjectum ergò est terra, quæ fluorem adipisci debet, unde absque terrâ ne concipere quidem vitrum, nedum conficere licet.

3. *Terræ fluorem conciliant ignis, sal, & sulphur fixum, calci ac fluori proportionatum.* Materiam præbet terra primam & communem, terra levis, subtilis & pura sal & sulphur adæquatam. Efficiens est ignis, isque violentissimus, fusorius ultimi gradus, in aliis tamen mitior, in aliis fortior, sufficiens uno verbo fluori inducendo. Sal requiritur alcalinum, fixum, quod in igne perdurare potest, ut omnis fluor alius absit exclusus. Sulphur itidem fixum, quod ignis destruentis vehementiam effugit, & sub sale vel terrâ occultatum & defensum remansit. Cum itaque fixa sint hæc omnia, nec ignis propellere possit in fluorem amplius, seu sulphur seorsim, in antimonio respective saltim fixum, minus deflagrabile, seu sal alcali illud, fluorem terræ præstat, obstetricantibus his ipsis geminis. Fundamentum enim omnis vitrificationis præbet colliquatio, seu fusio & fluor partium terrearum cum salinis, quæ intimiori & arctiori complexu igne externo eoque extremo unita coextenduntur in vitrum. Principium extrinsecum & latens sulphur, medium, modò patens, modò latens, sal. Sulphur verò requiritur, utpote vinculum ordinarium omnis compagis densæ, paucum, nam dum evaporat adhuc, vel quasi, vitrificationi ineptum est; fixum, ut perdurare in igne possit, sali & terræ vinculum largiens, immersum & coexpansum: paucum, unde fragile est, nec viscido metallico amplius pollet. Sic sal tartari per se extremo igne vitrescit, & cum silicibus ad essentiam seu

tinctu-

tincturam silicum, ad ductum *Glauberi.* Sic vitrum saturni ex minio & silicibus fit. Sic in specie antimonium vitra præbet, & optime quoque metallorum calces.

4. *Vitrum antimonii ex calce antimonii, cum vel sine salibus additis, hyacinthinum, puniceum & succineum consit.* Triplex est vitrum antimonii; κατ' ἐξοχὴν vero ita audit hyacinthinum, ita dictum à consistentia & aliquali pe spicuitate, superiori seculo inventum, & hunc in diem usque usu celebratum. Quando nempe partes sulphureæ superfluæ non fixæ, & vitrificationi contrariæ, abiguntur, igni tostione, ut partes metallicæ terreæ & sulphureæ reliquæ sub grisei pulveris seu calcis specie remaneant, fusorio igne vitrum emergit hyacinthinum dictum. Absolvitur ergo duplici ἐγχειρήσει (1.) calcinatione antecedente, eaque successiva, si ♁ium pulverisatum, in patinâ terreâ expansum, subdito igne convenienter subinde agitetur, ne tam citò grumescat, interim verò pars mercurialis quædam avolet, & sulphurea comburatur, quod ad sensum patet. Grumescentiâ factâ pulverisatur denuò, & calcinatio hæc bis vel ter peragitur, tertiâ enim vice utplurimum ad vitrificationem aptatur, pulvere griseo conspicuo, non grumescens amplius vel quasi. Obtento hoc adhibetur (2.) fusio: inditus in crucibulum pulvis ille griseus, seu calx hoc modo apparata, igne fortiori liquatur, & fusum hinc in pelvim vel mortarium æneum effunditur. Sic citra additionem per se paratum, non minus ac cum borace quoque fusum, innoxium est, nocentissimum verò cum arsenico. Quod si verò cum nitro ana pulverisatum antimonium fundatur, breviori morâ idem obtinetur, extemplo fere deflagrantibus particulis sulphureis abactis, unde vitrum fit, puniceum dictum, à colore, aliàs croci metallorum fortioris & purioris nomine veniens. Idem hoc quandoque per accidens in præparatione ♁ii diaphoretici emergit, si non rite procedatur. Succineum denique vitrum, à colore itidem nominatum, ex ♁io vitæ, qui itidem calx est sui generis, fit, si igne fundatur, ubi pars regulina ferè adhærescere adhuc solet. In singulis abacto acido & sulphure, quantum par est, partes reliquæ alcalinæ & terreæ metallicæ in fluorem adactæ vitrescunt; quod etiam in vitro saturni videas,

5. *Usus vitrorum tum mechanicus & curiosus, tum medicus est;* ad expansionem sulphuris & salis metallici. Prior usus ad gemmas etiam artificiales satis notus & superius tactus est, alter de antimonio potissimum valet. Utut enim & vitro vulgari suus usus sit salibus affinis, nephriticus, v. g. quo de vid. *Langius,* uti quoque pulvere vitri refringi possunt spiritus acidi, v. g. salis ad tincturam aperitivam; ille tamen aliis satis suppletur. Vitrum antimonii expansionem sulphuris & salis metallici exhibet ad oculum, & fit hoc modo emeticum, (quale crudum non erat,) in substantiâ quidem nunquam dandum, ast in infuso optimum, ad tartarum emeticum quoque unice expetitum. Basin nempe præbet (1.) emeticorum, formâ siccâ & humidâ variorum; (2.) tincturæ antimonii, ad morem *Zwelferi* parandæ. Præbet etiam calices chimicos, quo de *Primerosius, Sala, Walæus* & alii legi merentur. Idem quoque ad alia vitra applicari potest. *Wedelius.*

De Vitri vulgaris cum stipitibus fabarum, seu etiam eorundem Cinere s. a. calcinato hîc nihil addimus, quia scilicet de eo jam in Calcinationibus actum est. Continuo itaque ad curiosa quædam ex Anthonio NERI circa vitrum ac ejus colorationes indeque efformandas varias Gemmas Artificiales progrediamur. Esto itaque.

ANTONII NERI
Florentini de Arte Vitraria

Tractatus & in eum CHRISTOPHORI MERRETTI *M. D. & Societ. Reg. Anglican. Socii Observationes & Notæ.*

PRÆFATIO.

Dubium nullum est, quin inter veros artis igniariæ fructus vitrum sit. Utut enim compositum & arte factum sit; quam proximè tamen accedit ad omne genus mineralium, & eorum quæ medio inter mineralia loco habentur. Igne funditur & in eo permanet: quin auri, metalli perfecti & lucidi instar igne perficitur, purgatur & nitescit. Manifesta res est, usum ejusdem in vasis potoriis, aliisque homini inservientibus commodis multo magis liberalem, magisque venustum & nobiliorem esse, usu cujuscunque alterius metalli, vel lapidis, ad hæc talia apti. Etenim, præterquam quod vitrum facile, exiguo sumtu, & nullibi non parari potest; tenerius, nitidius & speciosius est, quam alia qualiscunque materia, quæ quidem hodie nota sit. Porro, ad distillatoriæ & Spagiricæ artis usus, & componenda medicamenta, res est usque adeo utilis, ne dicam necessaria, ut quasi impossibile sit, sine vitri adminiculo quidquam efficere: Hinc enim tot vasorum & instrumentorum genera fiunt, qualia sunt, Cucurbitæ, alembici, recipientes, pelicani retortæ, serpentinæ, phiolæ, vitra quadrangula, ampullæ, ova philosophica, pilæ, & infiniti generis alia vasa, quæ usus quotidie invenit, ad componendum alexiteria, arcana, quintas essentias, salia, sulphur, vitriolum, mercurium tincturas, separationes elementorum, omniaque negotia metallica, & illius genera plura alia; præter aquas fortes & regias, tam necessarias illis, qui aurum ab argento separant, & rei monetariæ à Principibus præfecti sunt, ut aurum & argentum perpurgent, atque ad perfectionem suam deducant. Tot certè beneficia, quod ad usus humanos attinet, vitro debentur, ut quasi impossibile videatur, sine illius ope vitam transigere: indeque haud secus atque ex omni alia re, maxima Dei providentia cognoscitur, quæ rei tam homini utilis & necessariæ materiam, ex qua vitra fiunt, ubivis terrarum usque adeò copiose produxit ut nullibi non parari facillime possit. Sed inter magna etiam templorum ornamenta vitrum est, quando præter multa alia tot ex vitro fenestræ fiant, elegantibus picturis adornatæ, in quibus metallici colores tot modis & tanta vivacitate increscunt, ut totidem gemmæ orientales videantur: & in fornacem inditum, tot colorum, tantæque venustatis & perfectionis capax vitrum est, ut similis ei materia inveniri in terris non posse videatur. Inventionem vitri antiquissimam esse credimus, cum S. Scriptura Jobi 28. dicat: *Non adæquabitur ei aurum vel vitrum* &c. evidenti testimonio, inter antiquitatis inventa vitrum esse; dicente S. Hieronymo, inter Abrahami posteros, & filium Zanechi Jobum fuisse, qui per Esavum quinto loco ab Abrahamo descenderit. Multi volunt, & fortassis non sine ratione, à Chymicis inventum esse vitrum, qui gemmas æmulando vitrum repererint; non multum fortassis à vero abludente sententia, quando modum imitandi omnes gemmas libro quinto hujus operis evidenter demonstro; quâ eadem ratione videre licet modum producendi vitrum ex lapidibus, qui per se nunquam liquescerent, nec in vitrum abirent. Plinius vult, ad Beli fluminis in Syria ripam casu inventum fuisse vitrum à mercatoribus, qui tempestate eo delati, dum necessitate cogente ibidem morantur, & cibi coquendi gratia focum in littore struunt, ubi ingens copia erat herbæ, quam plures *Cali* vocant, & è cujus cineribus *Soda* pariter & *Rochetta* constant, vitrum fecerint; ignis vio-

violentiâ unitis sale & cineribus, illius herbæ, cum arena & lapidibus ad vitrificandum aptis: id quod intellectui humano modum monstravit & rationem, quâ non vitrum modo, sed crystalli etiam, & crystallina, totque alia venustissima opera, quæ vitro debentur, fierent. Fama præterea tenet, inventam Tiberio imperante rationem, quâ vitrum malleabile fieret; res postea formidabilis visa, & hodie prorsus ignota. Etenim, si id nunc innotesceret, ob elegantiam & incorruptibilitatem suam in majore quam aurum argentumque pretio vitrum esset, quando non rubiginem aliquam attrahit, non saporem, non odorem, nec qualitatem ullam. Aliud etiam præterea grande commodum homini vitrum adfert speculorum & perspicillorum usu: utut enim hæc crystallo naturali, quam montanam dicunt; illa verò ex æris & stanni partibus mixtis, quam chalybis mixturam vocant parari possint, multo tamen utraque commodius, nec non impensâ minore, & elegantia, effectuque majore ex vitro parantur: specula præsertim, quæ præter difficultatem & sumtum in construendo, vivas imagines æque ut vitrum non reddunt, & quod pejus est, brevi pallescentia nihil omnino repræsentant. Quare ex his multisque aliis rationibus concludere licet, inter res nobilissimas, quarum usus nunc quidem in terris homini datus est, vitrum esse. Mihi, qui diutius in arte vitraria laboravi, plurimumque in ea vidi, propositum est, partem illius quod vidi & perfeci, aliquam publico dare. Utut enim modus parandi salia, decoctiones & pastas notus quamplurimis; mihi tamen illud requirere operis materia videbatur, ut clare & distinctè, id quod ego facio pertractaretur, adjectis quibusdam observationibus & regulis quæ si probe considerentur, non omnino inutiles, sed fortassis necessariæ & paucis notæ videbuntur: ut de mea particulari methodo extrahendi sal nihil dicam, ex quo crystallius nobilissima fit. Quod si artifex tam in laborando diligens erit, quam ego in docendo claris demonstrationibus utor, opus efficiet tam elegans & nobile, quam id fortassis hodie fit, aut fieri aliqua ratione poterit. Et hac quidem, omnique alia in re quam ego hic pertracto, inveniet diligens & curiosus operarius, me scripsisse, & demonstrasse veritatem, non haustam vel acceptam ab alio aliquo, sed quam his meis manibus operando & experiendo didici cum sit per hic mihi scopus fuerit, ut nisi quod verum esset nihil scriberem diceremve. Quod si cuiquam experienti has meas compositiones & modos parandi colores, pastas & tincturas, id quod ego scribo, non successerit, ne animum propterea despondeat, credatque me nugas scripsisse; sed hoc cogitet, errasse sese in aliquo, hi præsertim qui istiusmodi negotiis nunquam manum admoverunt: impossibile enim est, ut prima vice Magistri evadant. Repetant igitur opus, eo quo à me scriptum est modo, & sensim melius, tandemque perfectum erit quidquid egerint. Specialiter illud moneo, uti colorum ratio habeatur, quorum certa & determinata dosis præscribi non potest, sed praxi & experientia discendam, & oculo judiciosè discernendum est, satis ne pro ratione operis & pastarum, quæ gemmarum nimirum imitatione fiunt magnitudine infectum colore vitrum sit, notando, quòd gemmæ omnes, quæ substratis foliis auro includuntur, qualia sunt annuli aliaque istiusmodi, dilutum magis; contra, quæ auro inclusa in libero aëre dependent, ut inauria & res aliæ, magis plenum colorem requirant; quæ omnia doceri nulla ratione possunt, sed curiosi hominis judicio relinquuntur. Notetur itidem, idque sedulo, ut colores & ingredientia bene præparata lævigataque sint; & ut tanto quivis magis securus esse possit, ipse colores, eo quo dixi modo præparet faciatque, quisquis exquisiti aliquid facere in animo habet.

Ignis in hac arte non levis momenti, sed talis est, ut rem omnem absolvat, & fieri absque eo nihil omnino possit. Cum ratione igitur adhibendus est, & speciatim ex lignis durioribus & aridis, vitandusque fumus, ut qui semper noxius est, maximè in fornacibus, ubi ollæ & vasa semper patent, vitrumque ipsum minus perfectum evadit valdeque deforme. Ulterius dico, siquidem operarius diligens & exercitatus fuerit, nec non accuratè, eo quod à me scriptum est modo egerit, inveniet vera esse, quæ hoc libro continentur omnia, nec me quidquam divulgasse & publico dedisse, nisi quod opere ipso probatum est: ac si cognovero publice gratos esse hos meos labores, ut quidem spero, ipse mihi fortassis animos addam edendi etiam alios meos labores chymicos & spagyricos, quos per tot annos in diversâ parte terrarum sustinui: nec credo, si usus & commoda hominum respicias, quidquam in rerum natura majus antiquitati notum fuisse: quæ quidem antiquitas ex hominibus in hac arte subactis Deos fecit, eosque Deorum loco habuit, & divinis honoribus prosecuta est. Non extendam me ulterius. Etenim quia particularia quæque in hoc opere usque adeò clarè & distinctè descripsi, secutus sum animi, impossibile ferè esse, ut errare quis in tam regia via, nisi volens possit, tantum ut artis experimentum ante faciat, exerceaturque. Quare omnia mea tam in bonam partem capiantur velim, quam ego præsens hoc opus candidè, primò in gloriam Dei, & postea in usus utilitatemque omnium perfeci.

Contenta universi Operis.

Demonstratur verus modus extrahendi sal ex pulvisculo, rochetta *Orientali*, Soda Hispanica, *filice aliisque herbis, quas Thuscia affatim suppeditat, parando decocto, quod* Bollito, *& crystallum artificialem vocant: nec non methodus chymice extrahendi hæc salia, perficiendo crystallo mirabili; item modus parandi* frittam *crystalli, crystallini & communi vitri, crystallique montanæ. Cum modo ita præparandi multos colores, ut multo magis splendeant; maximamque eorundem partem in vitro producere, quales sunt picæ marinæ, aureus, granati, amethysti, sapphiri, holoserico niger, marmoreus, carneus, lacteus, persicus, baccarum orientalium, aëreus & berillinus: cum modo faciendi vitrum plumbi, quod colorem smaragdi orientalis, topasii, chrysopathii, cælestem, sapphiri, aureum, incarnatum, aliosque referat. Modus item tingendi crystallum montanam colore permanente rubini, balassii, topasii, opali, heliotropii: & verus modus faciendi pastam omnium colorum, quæ verum smaragdi, topasii, chrysopathii, sapphiri, granati & berilli colorem reddat: cum modo novo chymico, quo magis duri, & solito magis venusti reddantur: nec non modo parandi omne genus encaustorum, pingendo variis coloribus auro, præsertim roseo & rubro transparente, id quod in Europa novum est. Modi item facillimi extrahendi laccam ex granis* Kermes, *ligno Brasileensi, rubia tinctorum, floribus genistæ, liliis, floribus brassicæ, borraginis, rosis agrestibus, balaustiis, rosis rubris, incarnatis, omnique alio herbarum & florum genere; cum modo faciendi colorem ultramarinum, aliasque res curiosas.*

ANTONII NERI

Florentini de Arte Vitraria

Liber Primus.

CAP. I. *Extrahere sal ex* pulvisculo, Roechetta *&* Soda Hispanica, *quo fritta crystalli, Italis* Bollito *dicta, fit, quod Artis vitrariæ fundamentum est: cum novo quodam & secreto modo.*

Pulvisculus vel Rochetta, quæ ex Oriente & Syria advehitur, cinis est herbæ cujusdam ibidem abundantis. Dubium nullum est, quin sal multo

quam *Soda Hispanica* candidus reddat: ideoque si cui animus est crystallum facere omnibus numeris absolutam, sale id fiat extracto ex pulvere vel rochetta orientali; Soda enim Hispanica, utut plus salis contineat, crystallus tamen sale illius facta, semper cærulei quid refert, neque illum colorem, candorem & elegantiam habet, quam ex pulvere vel rochetta orientali facta obtinet. Modus autem perfectè extrahendi sal ex rochetta pariter & soda, is est qui sequitur, & quem ego sæpius expertus sum.

Cinis Syriacus pistillo ferreo in pila lapidea contusus, cribretur cribro angustiore, ut solus cinis transeat, non frustula: in hoc enim consistit omne plus minusve salis extrahendi artificium. In emenda hac vel illa specie illud servetur, ut quæ plus salis continet eligatur; id quod linguâ & gustu cognoscitur: tutissimus tamen omnium modus est, crucibulo experimentum facere, & videre, utrum arenæ plus habeat, an tarsi; id quod inter artis rudimenta, & his qui vitra conflant notissimum est.

Adsint lebetes ænei cum suis furnulis, quales tinctorum sunt, iique vel majores vel minores, pro majore vel minore conficiendi salis copia. Hi lebetes aqua impleantur limpida, adhibeaturque ignis ex ligno non fumante arido, & ubi jam aqua bene bullire cœperit, injiciatur ea cribrati pulveris quantitas, quam bullientis aquæ copia requirere videbitur, continueturque ignis & aqua bulliat usque ad consumptionem tertiæ partis, agitando illam semper in fundo palâ ligneâ, ut pulvis aquæ incorporetur & sal omne extrahatur. Inde repleantur lebetes recenti aqua, bulliantque ad consumtionem usque partis dimidiæ, & paratum erit lixivium, sale fœtum. Cæterum ut sal tanto magis candidum & copia majorque exeat, in lebetes, ante pulverem, ubi jam aqua bullire cœperit, injiciantur libræ decem grumorum, qui cadis vini rubri adhærere solent, & vulgo *tartari* nomine veniunt, ad nigredinem usque adustorum, solvanturque in aqua illa calida, quam palâ ligneâ agitabis, atque tum demum pulverem addes ut supra. Hic addendi tartari modus secretus est, quo plus salis acquiritur, & crystallus candidior fit magisque speciosa. Ubi jam duæ tertiæ bullientis aquæ exhalaverint, & fœtum sale lixivium fuerit, minuatur ignis, ponanturque ordine aliquot vasa terrea, quæ per sex dies aqua communi repleta fuerint, ut tanto scilicet minus lixivii & salis imbibant, magnisque cochlearibus æneis cineres simul & lixivium ex lebete transfundatur in vasa illa terrea, illisque repletis, bidui spatio stare permittatur, quo exacto, subsidente interea cinere, lixivium omne limpidum, sensim, ne quidquam à fundo ascendat, atque opus turbet, cochlearibus æneis in alia vasa transmittatur, & per alterum biduum stare permittatur, subsidentibusque denuo reliquis terrestribus particulis lixivium eo magis clarum & limpidum reddetur, idque tertio repetatur, & lixivium habebis limpidissimum, & ab omni terrena sorde liberum, ex quo postea sal paratur satis purum perfectumque. Impleantur denuo lebetes, denturque in singulos lebetes tartari, ut supra, libræ decem, nec non pulveris quantitas solita, continueturque opus dum aliqua pars materiæ superfuerit. Ut jam dictum lixivium constringatur & sal extrahatur, primum lavandi erunt lebetes aquâ purâ, adimplendique hoc purgato clarificatoque lixivio, bulliantque lente, ut supra; hac adhibita cautela, ut lebetes perpetim dicto lixivio adimpleantur, donec crassescere lixivium & sal projicere cœperit, id quod viginti quatuor horarum spatio, aut circiter, evenire solet ut in superficie lebetis sal reticuli aut telæ instar candidum apparere incipiat: tunc adsit tudicula, pluribus in locis perforata, teneaturque in fundo lebetis, ut quicquid salis subsederit excipiat, quod successive, atque ita eximes, ut lixivium guttatim in lebetem effluat, indaturque sal in vasa terrea, aut percolare lixivium tanto melius possit, quæ colatura denuo excepta in lebetem immittitur: sal autem siccatur, eademque ratione proceditur, usque dum omne ablatum fuerit. Notandum autem est, ut ubi apparere sal cœperit, ignem adhibeas lentum; Etenim si violentum adhibeas, sal lebeti adglutinabitur, & quia potens admodum est, lebetem corrumpet, id quod mihi nonnunquam accidit: quare hoc supra omnia observandum, magna adhibenda diligentia est. Sal autem ex vasculis, ubi bene percolatum fuerit: eximatur, mittaturque in scrinium vel receptaculum ligneum, ut omnis humiditas tanto melius absumatur, id quod plurium dierum spatio, & pro anni tempestate citius vel tardius evenire solet. Totum autem conficiendi plurimum egregii salis artificium in tartaro situm est, ut supra demonstravimus. Ego ex libris trecentum cineris orientalis ordinarie ab octuaginta in nonaginta libras salis extraxi. Ubi jam sal bene siccatum fuerit, frangatur grosso modo, & mittatur in fornacem calcariam, ut lento admodum calore siccetur, & instrumento ferreo, quod rotabulum artifices vocant diffringatur, misceaturque haud secus ac fritta solet. Absumpta jam omni humiditate in fornace moderate calida, eximatur sal, tundaturque in pila lapidea, cribretur angustiore cribro, ne grana salis, quæ excidunt, majora sint granis frumenti. Hoc sal ea ratione contusum, cribratum & siccatum, seorsim, & in loco ab omni pulvere immuni adservatur, ut inde fritta crystalli fiat, id quod eo qui proxime sequitur modo fit.

Cap. II. *Modus*, *quo* Fritta *crystalli, vulgo* Bollito *dicta fit*.

Crystallum facturus pulchram & omnibus numeris absolutam, id age, ut *tarsum* habeas candidissimum. Murani silice utuntur Ticinensi, cujus lapidis in Ticino flumine ingens copia est. Tarsus marmoris duri & candidi species est, quæ in Thuscia ad pedem Verrucolæ Pisarum, nec non Seravezæ, & Massæ di Carrara, itemque in *Arno* flumine subter & supra Florentiam, alibique nascitur, & vulgo satis nota est. Hujus ergo Tarsi illam tibi speciem parabis, quæ candidissima sit & venis nigris, maculisque croceis, & omni rubigine careat: animadvertendo, quod omnis lapis, qui chalybe vel ignitabulo percussus ignem reddit, vitro vel crystallo aptus sit: & contra, quod omnes illi lapides, qui ignitabulo vel chalybe percussi ignem non reddunt, nullo unquam tempore in vitrum abeant, id quod monitorii loco inservire poterit, ad discernendum omne genus lapidum. Hic tarsus, quam maxime pulcher & candidus minutatim contundatur in pulverem, idque in mortario lapideo, non alio quocunque metallico, ne, quod eventurum esset, colorem metalli attrahat, vitrumque & crystallum eo colore infectam minus absolutam reddat. Pistilla ferrea sint necesse est. Tarsus bene ~~& exacte~~ pulverisatus cribretur cribro angustiore: omnis enim negotii cardo in eo vertitur, ut tarsus in modum farinæ quam optime tundatur, & per angustissimum cribrum transeat. Et recipiantur, exempli gratia, hujus tarsi optime pulverati libræ bis centum, nec non salis pulverei triti, & cribrati ut supra, centum & triginta circiter libræ, omniaque optime misceantur, unianturque, atque ea ratione mixta unitaque in fornacem calcariam probè calefactam mittantur: si enim in frigidam fornacem mitterentur, fritta non fieret. In principio per horæ unius spatium ignis adhibeatur temperatus, ita tamen, ut rutabulo fritta nunquam non misceatur, tantoque melius incorporetur calcineturque. Postea augeatur ignis, miscendo semper frittam rutabulo, id enim ad rem plurimum facit: eademque ratione procedatur per quinque

quechorium adhibendo semper ignem potentem.

Calcaria fornacis calcinatoriæ species est, qua in conflandis vitris utuntur: res maxime nota & vulgaris. *Rutabulum*, instrumentum ferreum & oblongum, & inter vitrarios non minus notum est, quo fritta continue movetur. Exactis ergo quinque horis frittam eximi è calcaria curavi; eo enim temporis spatio, siquidem ignis recte administretur, prompta & parata est: atque hanc frittam, ad arcendum omnem pulverem, velamento quodam opertam in tabulato, loco sicco seposui; magna diligentia opus est, si crystallum desideras venustam. Fritta, eo, quo diximus modo facta, nivis instar candida est. Si tarsus macer fuerit, addantur ad prædictam dosin salis libræ circiter decem. Sed qui in arte excitati sunt, è prima semper fritta argumentum capiunt, mittendo partem ejus aliquam in crucibulum, indeque in patinam vitream mundam, ut videant, an bene & cito coëat: quo ipso etiam apparet, tenerior an dura sit fritta, ac proinde salis dosis vel augetur vel minuitur. Hæc fritta crystalli ut supra dictum est, loco sicco adservatur; humida enim & terrestria loca non fert, sed dissoluto sale in aquam convertitur, solo remanente tarso, nec unquam in vitrum abit. Sed neque, ut alias fieri solet, humectatur hæc fritta, & sicà ratione præparata per tres vel quatuor menses adservetur, operi magis apta est, & tanto citius unitur. Atque hic modus est faciendi frittam crystalli, cum sua dosi, & circumstantiis, qua ratione illam sæpius feci.

CAP. III. *Alius modus novus, & à me inventus, extrahendi sal ex pulvere, quo crystallus æquè formosa & pellucida fit, quam montana crystallus est.*

Recipiatur pulvis orientalis bene cribratus, mittaturque in ampullas vitreas in fundo lutatas, quas, ubi prius aquâ communi repletæ fuerint, in fornace super cineres vel arenam repones, adhibitoque per aliquot horas igne temperato, aquæ pars dimidia evaporare permittatur. Refrigeratâ postmodum fornaculâ, quicquid superest aquæ, leniter decantetur, in vasa terrea vitriata, affusaque super pulverem recenti aqua, bulliat ut ante, idque toties & tam diu iteretur, usque dum aqua sal omne extraxerit, id quod gustu simul atque oculis cognoscitur, si nimirum aqua salsedinis nihil habeat, & coloris omnis expers sit. Hujus lixivii quantum quisque voluerit recipiatur, idque filtretur, & filtratum per dies quatuor vel sex in vasis vitriatis quiescat; ea enim ratione magnam partem illius terreni quod continet, deponet. Inde filtretur denuo, eritque purificatum, & à maxima parte terrestrium particularum separatum lixivium. Mittatur denuo in ampullas in fundo lutatas, adhibitoque lento igne arenæ vel cinerum evaporare permittatur, animadvertendo, ut ubi materia siccata fuerit, ignis adhibeatur quam maxime moderatus & lenis, ne sal adustum corrumpatur: quo bene siccato exemptoque dispiciendum est, integrane sint illa vasa in fundo, an rupta, quod frequenter accidit, quo casu sal in alias ejus generis in ampullas in fundo lutatas & aqua communi repletas immittendum, & in fornace super arena vel cineribus detinendum est. Semper autem octavam illius aquæ partem evaporare sines, refrigerataque postmodum fornace effundenda est aqua sale plena in vasa terrea vitriata, & ubi per viginti quatuor horas requieverit, filtretur diligenter: feces enim aliasque terrestres particulas deponet. Exhalet hoc lixivium filtratum in ampullis vitreis ad lentum, & ubi jam ferè exhalaverit ad summe temperatum ignem, ne sal adutatur, quod denuo missum in ampullas aqua communi solvitur ut supra, iteraturque hic labor, usque dum sal nihil fecum aut terrestris materiæ post se relinquat: tunc enim purum erit atque perfectum, ex quo, nec non tarso subtili & candido, frittam facies, & crystallum, tantæ pulchritudinis & candidi splendoris, ut crystallum montanam orientalem superatura sit. In vitreis autem, non æneis vasis peragendus hic labor est. Etenim sal nunquam non aliquid coloris metallici attrahit, ideoque semper virescit. Hæc ut magis laboriosa via sit minusque salis reddat, crystallum tamen dabit quovis magno Principe dignam, ut inde omnis generis vasa & labores fiant. Atque hoc meum inventum est, cujus ego cum magna mea delectatione & felici successu multoties experimentum feci.

CAP. IV. *De Aureo crystalli colore Observatio.*

Notetur, quod fritta sale pulveris, cui sal tartari admistum est, facta, ad imbibendum auri colorem, inepta sit, nec unquam istiusmodi color, ex ea educi possit; sed reliqui in universum omnes. Quare ut aureum colorem habeas, frittam facies ex mero sale pulveris, ut supra purificati: nisi enim hoc fiat, aureum colorem non acquires.

CAP. V. *Modus extrahendi sal ex herba, quem filicem vocant, quo crystallus satis elegans fit.*

Pisis experimentum feci cineris herbæ cujusdam quæ vulgo *Filix* vocatur, & in *Thuscia* copiose crescit. Hæc herba virens sub finem mensis Maii ad dimidium usque Junii resecanda est, idque crescente Luna & oppositioni vicina: summè enim tunc perfecta est & sal reddit copiosius, magisque candidum & notæ melioris; quam si alio tempore resecetur: si enim siccari per se supra terram permittatur, exiguam salis minime boni copiam præbet. Resectâ ergo ut supra, & accumulata, statim flaccescit, & si comburatur optimum cinerem relinquit, ex quo servatis regulis, ut supra de sale pulveris orientalis dictum est, sal extrahitur purificatum & bonum, ex quo, nec non tarso pulchro & bene cribrato frittam feci, quæ in patella optime percolata crystallum mihi dedit pulchram, & solitò magis dulcem. Satis enim roboris habebat, & magis quam crystalli natura fert flectebatur. In tenuia enim fila duci potest, quemadmodum ego illam duci curavi. Hæc fritta aureum colorem mirum in modum reddit, tantum ne sal tartari addatur, ut supra annotatum est; & aureus ille color, quem hoc crystalli genus reddit, multo sese exerit venustius, quam in crystallo ex sale pulveris orientalis facta, & ex eodem non minus, quam hoc priore omnis generis vasa fieri possunt.

CAP. VI. *Modus parandi Sal aliud, ex quo crystallus fit stupendæ pulchritudinis.*

Paretur secundum prædictam methodum cinis ex siliquis & culmis fabarum siccatarum, excussis antea fabis, & hoc cinere, servato eodem, ut in sale pulveris orientalis ordine, sal extrahitur admirandum, quod cum tarso candido & bene cribrato, ut supra fuse dictum est, frittam nobilissimam, & crystallum reddit elegantissimam. Idem fiet ex cinere brassicæ, & rubi spinosi, qui moros fert, nec non cinere scaporum panici, juncorum item atque cannarum palustrium, multarumque aliarum herbarum, quæ sal suum dabunt, ex quo fritta more solito facta crystallos reddet formosissimas, ut curiosus quisque experiri poterit. Longe enim plus experientia docet quam diuturna studia.

Cap. VII. *Sal ex quo cryſtallus ſatis venuſta fit.*

Extrahatur ſal ex calce muraria & depuratum admiſceatur ſali pulveris orientalis ordinarii, ad rationem librarum duarum in centum: id eſt libræ duæ ſalis calcis addantur ad ſalis pulveris ut ſupra facti, libras centum. Ex hoc ſale ita mixto, ordinario more fritta fiat, mittaturque in patellam ut purgetur, quemadmodum poſtea dicetur, ubi de modo faciendi cryſtallum cryſtallinam & vitrum commune agetur: ita enim cryſtallum habebis ſatis venuſtam & pulchram.

Cap. VIII. *Modus faciendi frittam ordinariam, ex pulvere ſcilicet orientali*, rochetta *&* Soda Hiſpanica.

Fritta nihil aliud eſt, quam calcinatio materialium ex quibus vitrum fit. Utut enim vel citra calcinationem liqueſcerent, & in vitrum abirent, id tamen non ſine diſpendio temporis & faſtidio magno ſuccederet. Quare inventa ratio eſt, ut fritta in fornace, vulgo *calcaria* dicta calcinetur. Etenim ubi bene calcinata, & pondus materialium juſtum fuerit, habita ſcilicet ratione bonitatis Sodæ, in olla celerrimè funditur & mirè purgatur. Fritta quæ ex pulvere fit, vitrum candidum, ſed commune dabit. Fritta quæ ex rochetta, ſed orientali fit, vitrum dat formoſiſſimum, quod cryſtallinum vocatur. Soda Hiſpanica utut magis unguinoſa plerumque ſit, vitrum tamen minus candidum, minuſque formoſum reddit, quam rochetta orientalis. Semper enim aliquid ex cœruleo trahit.

Ut ergo ſingula rite præparentur, pulvis cribretur cribro anguſtiore, & quæ non tranſeunt minutiæ, in mortario lapideo, nec aliter, tundantur, ne colorem attrahant. Idem de rochetta & ſoda, ſed ſeparatim fiat, idque agatur, ut omnia bene tundantur, tranſeantque per cribrum anguſtum. Etenim ut vulgare vitrariorum proverbium fert, in cribro anguſto & lignis aridis ſitum eſt omne decus fornacis. Qualis ergo cunque Sodæ quantitas detur, libræ centum Sodæ, exempli gratia, requirunt ordinarie libras octuaginta quinque uſque ad nonaginta tarſi, quem ſecundum ea, quæ de cryſtallo dicta ſunt, neceſſum eſt ſubtiliter tundere in mortario lapideo, non alio, & tum demum trajicere per cribrum anguſtum, idque ea quantitate, quam bonitas & pinguedo ſodæ requirit, de qua experimento tibi conſtare debet, ut in arte notum eſt. Arenæ poſtea, & maxime illius quæ in Hetruria & Arni valle naſcitur, tarſoque pinguior eſt, & plus ſalis continet, ſemper libræ ſex vel octo in ſingulas centum libras dantur. Hæc tamen arena bene antea lota, & ab omni ſorde purgata, & poſtea bene cribrata ſit neceſſe eſt, ita enim vitrum reddit candidum & pulchrum. Tarſis tamen elegantius vitrum præbet, quam alia qualiſcunque arena, quæ in Hetruria naſcitur. Ubi jam inventa fuerit debita doſis arenæ vel tarſi, primum optime miſcenda eſt cum ſoda vel pulvere orientali bene cribratis, & ſic mittenda in calcariam calentem, & bene extendenda, miſcendo & agitando omnia ope rutabuli, ita ut bene calcinentur, continueturque hic labor, uſque dum omnia coëant in maſſam vel fruſtula magnitudine nucis Ponticæ, idque per horas quinque, ſervato eodem gradu ignis. Etenim ſi ignis debitè continuatus, & materia rutabulo quinque horarum ſpatio bene agitata fuerit, fritta omnibus numeris abſoluta evadet, id quod cognoſces, ſi abrupta à refrigeſcente materia aliquâ ejuſdem particulâ levis atque ita candida appareat, ut tamen flavedinis nonnihil ſecum ferat. Diutius autem quam per horas quinque frittam calcinare licet. Quanto enim plus agitata, quantoque melius calcinata eſt materia, tanto in olla ſolvitur citius, & aliquanto diutius, in calcaria permanens deponit conſumitque rudem illam flavedinem, quam ſecum vehit, vitrumque magis purgatur. Exemta jam è fornace fritta, ita ut eſt cali & ignita, tribus vel quatuor mediolis frigidæ perfunditur, & aliquanto poſt in loco humido frigidoque ſeponitur. Lutum autem quod ſuperat, cum ſal conficitur, ut plurimum in eadem vaſa immittitur, quibus lixivium pulveris continebatur, adjectaque communi aqua, quicquid per illud lutum paulatim reſtagnat, ſubmiſſis catinis excipitur, & lixivium ſatis acre præbet, quod ubi ſubſidere & clareſcere cœpit, ſeorſim ſervatur, eoque fritta per intervalla conſpergitur quæ quidem fritta loco humido accumulata, atque hoc lixivio perduos vel tres, aut quod melius eſt plures menſes conſperſa, lapidis inſtar concreſcit, ut ligone opus ſit ad diffringendam illam, atque tunc paucis admodum horis in olla liqueſcit, vitrumque reddit candidiſſimum, & cryſtallo fere ſimile. Lixivium enim illud ſal ei ſuum largitur, cujus hic effectus eſt. Quod ſi lixivium iſtiuſmodi ad manum non ſit, aqua communi conſpergatur, quæ utut eaſdem quas lixivium vires non habeat utilis tamen eſt, & fuſionem promovet. Et fritta quidem ſemper ſpatium aliquot menſium requirit: augetur enim ea ratione, minus lignorum abſumit, vitrumque reddit magis candidum & operi aptum.

Cap. IX. *Cryſtallum perfectiſſimam facere.*

Recipe frittam cryſtalli, ſedulo, & ad normam eorum, quæ in principio dicta ſunt, factam, eamque in ollam conjice, ſemotis quæ colores continent ollis aliis: fumus enim metallorum, quibus major colorum pars conficitur, cryſtallum reddit deformem & pallidam. Ut autem candida, fulgens & venuſta fiat, frittæ in ollam demiſſæ tantum magneſiæ da, quantum ollæ magnitudo & capacitas requirit; id quod in illorum qui vitra conflant experientia conſiſtit, & ab eorum munere dependet. Magneſiam autem intelligo Pedemontanam, præparatam uti poſtea dicetur. Fornax lignum requirit durum aridumque, quale quernum, Mollioribus enim lignis quaſi inter-mortua nihil agit. Præterea neceſſum eſt, ut aſſidue & leniter inſtigetur, excitandæ flammæ & fumi vitandi gratia, id enim ad venuſtatem cryſtalli plurimum facit. Liquata bene fritta eximatur ex olla, mittaturque in labrum grande terreum, frigidâ repletum, vel in vaſa lignea munda, projici etenim in aquam vult, quo illud efficietur ut ſalis quoddam genus, *Alcali* dictum, abſumatur: quod quidem ſal cryſtallo noxium eſt, illamque obſcuram & nebuloſam reddit: atque in cauſa eſt, ut, quod fœdum viſu, in opere ipſo ſal expuat. Mittatur denuo in ollam puram, & ſæpius, pro rei exigentia, in aquam projiciatur, ut cryſtallus ab omni ſale libera & immunis ſit: totum autem hoc negotium à peritia vitrarii dependet. Inde per quatuor vel ſex dies bulliat, ac quam id fieri poteſt minime ferro moveatur, ſemper enim tincturam ejus nigricando recipit. Ubi jam exacta & clara fuerit, videndum eſt, ſatiſne magneſiæ contineat, ac ſi aliquid ex viridi colore trahere videbitur, magneſiæ plus addendum eſt: animadvertendo, ubi cryſtallum quærimus formoſam, ſemper adhibendam eſſe magneſiam Pedemontanam, ut *Morani* fit: quæ enim ex Thuſcia & Liguria advehitur, plus ferruginei coloris continet, ac nigrum ſemper opus reddit, ideoque vitrarii Pedemontana ſemper utuntur, ut qua meliorem non agnoſcunt. Parcè autem & cum judicio addenda eſt magneſia: colorem enim cryſtallo tribuit ferrugineum, qui tandem in nigrum degenerat, eidemque ſplendorem detrahit. Additâ magneſiâ vitrum bulliat, uſque dum colorem acquirat clarum & fulgentem, Proprium magneſiæ in debita quantitate adhibitæ hoc

hoc est, ut ablata rudi viriditate crystallum perficiat, eique candidum splendorem tribuat. Parce igitur & gradatim adhibenda est, ne crystallum corrumpat: totum autem hoc negotium à diligentis & ingeniosi artificis peritia dependet, nec pondus aut mensura certa dari potest. Ubi jam crystallum habueris exactam limpidam & formosam, id age, ut sine interruptione in talia vasa vel opera formetur, quæ tibi quam maxime arrident, minore tamen quam in elaborando communi vitro igne, sed maxime lucido, & ex lignis durioribus & aridis, sine fumo. Instrumenta autem ferrea, quibus operarius utitur, munda & polita sint, advertendo, ne collum vel extremitas vitri, qua cannæ adhæret, in ollam crystalli projiciatur, semper enim aliquid ferrei coloris secum trahit, quod crystallum vitiat. Hoc ergo specialiter notandum, & particula illa vitri, quæ cannæ annexa fuerat, in ollam vitri, communis conjicienda est, unde minoris momenti vasa conficiuntur, quibus hoc nihil obest. Atque hic modus est elaborandi crystallum, quo semper usus sum.

CAP. X. *Ut crystallinum & vitrum candidum, alias vitrum commune dictum fiat.*

Si frittam pulvere factam in ollam miseris, vitrum habebis candidum & pulchrum, quod vitrum commune vocatur. Quomodo autem fritta ex pulvere & rochetta fiat, suo loco perspicue demonstratum est. Quod si frittam rochetta factam adhibeas, vitrum habebis pulcherrimum, quod medio inter vitrum commune & excoctum, *Bollito* dictum loco est, & crystallus vocatur. Fornax semper calefiat lignis durioribus & siccis, cavendo fumum, qui semper noxius est, & nigrum opus reddit, Vitro, tam communi, quam crystallino sua dosis, & sua magnesiæ Pedemontanæ præparatæ pars detur ut de Bollito vel crystallo dictum est, & pulchrum evadet. Magnesia enim quicquid viriditatis habent aufert. Crystallinum semper in aquam projiciendum est, & vitrum habebis candidum & speciosum. Idem vitro communi fieri potest, ut perfectum evadat. Inde in ollam redeant more solito, & ubi purgata fuerint, elaboranda sunt, prout usus postulat: notando, projectionem in aquam in uniuscujusque arbitrio sitam esse, & omitti, si voles, posse: at verò si vitrum solito formosius desideras, necessaria est: præterquam enim quod vitrum reddit candidum, etiam hoc et præstat, ut calcinetur & bene purgetur, minusque pustularum habeat. Animadvertendum etiam quam maxime hoc est, si libris centum crystallini totidemque communis vitri, singulis seorsim, libras decem salis tartari purificati addideris, vitrum efficies & crystallinum citra controversiam solito elegantius & operi magis aptum cavendo ne in crystallinum projicias extremitates illas vitri, quæ cannæ ferreæ adhærent; semper enim colorem nigrum progenerant, ideoque in vitrum commune projiciuntur, sal tartari addendum, interim, dum fritta fit, miscendumque cum tarso vel arena, & cum pulvere vel rochetta cribrata, frittaque more solito paranda est. Modus autem purificandi in hos usus sal tartari, is est, qui sequitur.

CAP. XI. *Ut* sal tartari *purificetur.*

Recipe tartarum, vel grumos vini rubri, crassiores, non pulverulentos, eosque in ollis terreis inter accensos carbones ure, ut in nigram calcem redigantur, omnisque pinguedo absumatur, ac jam albescere incipiant, albi tamen nondum sint, id enim ex re non esset. Hoc tartarum ea ratione calcinatum mittatur in vasa terrea vitriata, & aqua communi repleta, bulliatque ad ignem lentum ita ut horis duabus quarta pars aquæ absumatur. Tunc auferatur ab igne, & aqua refrigescens, ubi inclaruit, decantetur & acre lixivium dabit. Impleantur vasa, quibus reliquiæ tartari continentur aqua communi, bulliantque ut antea, idque repetatur, ut salsi nihil in aqua remaneat, quo facto aqua omnis filtretur, & lixivium clarum filtratumque in ampullis vitreis super cinere ad lentum ignem evaporet, ac in fundo sal candidum remanebit, quod aqua communi solutum, ubi per biduum quievit, denuo filtretur, & ad lentum ignem in ampullis ut antea evaporet, remanebitque in fundo sal longe quam antea candidius. Repetatur hic processus ter quaterque, & sal habebis nive candidius, & à magna parte terrestreitatis suæ liberum, quod pulveri vel rochettæ cribratæ, cum debita quantitate tarsi vel arenæ admistum, frittam, & postea crystallinum & commune vitrum multo quam alias melius dabit.

CAP. XII. Zafferam *præparare, ut coloribus in arte vitraria inserviat.*

Recipiantur frusta majora Zafferæ, mittanturque in vasa terrea, & per dimidium diem in camera fornacis serventur: inde in tudicula ferrea ad ignem fornacis candescant, extractaque acri aceto conspergantur. Postea ubi jam refrixerint super porphyrite ad lævorem subigantur, & in vasis vitriatis calidâ sæpius laventur, ita tamen ut Zaffera semper residere in fundo permittatur: quo facto aqua leniter decantetur, ita enim spurcities & terrestreitas omnis auferetur, & sola Zaffera in fundo remanebit, quæ siccata & vasis clausis in usus asservata, vitrum egregie & longe quàm antea melius tinget.

CAP. XIII. Magnesiam *præparare, tingendo vitro.*

Recipiatur magnesia Pedemontana: omnium enim, quas nunc quidem vitrarii norunt, optima est, & Venetiis copiose prostat, eâque solâ *Muranenses* utuntur. Utut enim in Thuscia & Liguria large proveniat, ferri tamen plurimum continet, nigrumque & spurcum colorem reddit, cum econtra Pedemontana spanum pulcherrimum faciat, & postremo vitrum ablata viriditate candidum relinquat. Hujus ergo magnesiæ frusta in tudicula ferrea igne fornacis reverberentur, ac jam candentia acri aceto conspergantur; postea macerentur subtiliter, laventurque aliquoties calidâ, non secus atque Zafferæ frusta. Inde siccentur, redigantur in pulverem, & servetur vase clauso ad usum.

CAP. XIV. *Ut* Ferrettum Hispanicum *fiat colorando vitro.*

Ferretum facere nihil aliud est, quam æs ea ratione calcinare, ut reclusum tincturam suam vitro communicare possit: atque hac calcinatione bene facta illud efficitur, ut in vitro colores diversi & valdè speciosi appareant. Variis autem modis illa fit, quorum ego duo describam, faciles, & quibus non sine insigni effectu multoties usus sum: ac prior quidem hic est.

Habeas laminas æris tenues, crassitiei Florentinarum, adsitque unum vel plura crucibula, in quorum fundo stratum facies ex pulverisato sulphure, impositisque alternatim laminis & pulvere, eodem ordine procedes, usque dum crucibulum impleatur, id quod stratificare vocant. Crucibulum hoc luto bene obductum & siccatum in fornacem anemiam mittitur, & accensis infra carbonibus per duas horas igne urgetur validò: refrigerato postea crucibulo æs calcinatum invenies, quod digitis instar terræ siccioris confractum colorem reddet nigricantem & subruffum. Hoc æs subtiliter maceratum, cribro angustiore cribratur & servatur usui.

Cap. XV. *Alius modus faciendi* Ferrettum.

Hic secundus modus faciendi ferrettum, magis quidem operosus est, sed effectum in vitro extraordinarium producit. Æs ergo loco sulphuris cum vitriolo stratificetur calcineturque, & per triduum in camera fornacis prope *foramen*, Italis *occhio* dictum detineatur. Deinde extrahatur, recenti vitriolo stratificetur, reverberetur que ut supra; atque hæc calcinatio cum vitriolo sexies iterata ferrettum dabit nobilissimum, quod tingendis vitris effectum præbet plus quam ordinarium.

Cap. XVI. *Ut crocus ferri, vel ut vulgo dicitur, Martis fiat, tingendo vitro.*

Crocus Martis nihil aliud est quam subtilis calcinatio ferri, qua mediante tinctura ejusdem quæ in vitro rubicundissima est, ita recluditur, ut communicata vitro, non ipsa modo sese manifestet, sed hoc etiam efficiat, ut omnes alii colores metallici, qui alias in vitro occulti & quasi mortui intercidérent, formosi & splendidi appareant, Hoc enim illud remedium est, quo occulta metallica in lucem producuntur. Ego quatuor modos præparandi crocum dabo, quorum primus hic est.

Recipiatur limatura ferri, vel quod melius est chalybis, misceatur cum tribus partibus pulverati sulphuris, & in crucibulo, uti supra de ferretto dictum est, calcinetur, omneque sulphur comburatur, id quod propere fit, & inter carbones ardentes per horas quatuor detineatur. Postea extrahatur, redigaturque in pulverem, & per cribrum angustum trajiciatur. Deinde mittatur in crucibulum opertum & lutatum, stetque in camera fornacis prope foramen *occhio* dictum per dies quindecim vel plures, & colorem assumet ex subrusso puniceum & quasi purpurascentem, servetur vase clauso, ad tingendum vitrum: plures enim egregios effectus præstat.

Cap. XVI. *Ut crocus Martis alia ratione fiat.*

Hic secundus modus præparandi crocum Martis, quanquam perfacilis, magnifaciendus tamen potius quam spernendus est. Etenim crocus ea ratione facta, efficit, ut vitrum sanguineum colorem referat, estque talis.

Recipiatur limatura ferri, vel quod melius est chalybis, misceatur bene in vasis fictilibus aceto forti, id est irroretur hactenus, ut massa tota humectetur & madefiat. Postea extendatur in vase, exponaturque soli, ut siccescat, vel absente sole, relinquatur in aëre Ubi jam siccata fuerit, tundatur; conglobata enim erit, irroreturque recenti aceto, siccetur & tundatur ut antea, idque octies repetatur, ac tandem contusa transeat per cribrum angustum, & pulverem dabit subtilissimum, colore lateris contusi, qui vase bene clauso servetur ad coloranda vitra.

Cap. XVII. *Alius modus faciendi* crocum Martis.

Hic tertius modus præparandi crocum Martis, beneficio aquæ fortis istiusmodi est, ut intimus color ferri seipsum, magis quam credibile est, manifestet, id quod in vitro apparet. Ferri ergo vel chalybis limatura in vase terreo vitriato irroretur aqua forti, & siccetur in sole. Deinde redigatur in pulverem, conspergatur aqua forti, & siccetur, idque sæpius repetatur. Assumpto postea colore subrusso, ut de croco Martis sulphure facto dictum est, teratur, cribretur, & tingendo vitro servetur.

Cap. XIX. *Alia ratio præparandi crocum Martis.*

Hic quartus & ultimus, ac fortasse omnium optimus modus est, faciendi crocum Martis, quem nunc demonstro, ita tamen ut nullus eorum, quos demonstravi, non per se bonus ac perfectus, atque adeo propter diversos, qui requiruntur colores, necessarius sit. Solvatur ergo limatura ferri, vel quod melius est chalybis in vase vitreo bene clauso aquâ forti regiâ, sale armoniaco, ut moris est factâ, ut postea de calcedonio dicetur, servetur que per triduum, ita ut quotidie bene agitetur: advertendo, ut sensim limaturam addas, valde enim intumescit, & nisi cautè tractetur, vitro periculum rupturæ minatur, vel omnia foras evomit. Exacto triduo aqua ad ignem lentum evaporet, atque in fundo crocum Martis nobilissimum invenies, quo vitra stupendum in modum tinguntur, quem in usus tuos servabis.

Cap. XX. *Quomodo bracteolæ cupri tremulæ vel crepitantes, Italis tremolante vel orpello dictæ, calcinentur, quibus vitrum cæruleo vel picæ marinæ tingitur.*

Bracteolæ æris crepitantes, à tremendo, quod notissimum est, Italis tremolante dictæ, æris quædam à cadmia aureo colore tincti species sunt: atque hæc cadmia non æs modo tingit, sed cum eodem conjuncta pondus quoque ejusdem non parum auget, & ab hoc augmento æs ubi bene calcinatum fuerit, etiam hoc habet, ut vitrum, quod visu jucundum est, medio inter aquæ marinæ, & cœli, cum sudum est colorem modo tingat; quare necesse est ut cum cura calcinetur, id quod apposite hac ratione fit.

Recipiatur æs crepitans vel tremulum, tale scilicet (ut impensæ minuantur) quod usui antea & corollis inservíit, idque forfice concidatur, & in crucibulum opertum lutatumque inditum, in medios carbones fornacis ardentes mittatur. Ego illud in præfurnio, ubi ignis suscitatur, per dies quatuor igne valido detinebam, ita tamen ut non liquesceret: frustranea enim omnis opera fuisset. Exacto hoc quatriduo optime calcinatum erat, id quod minutissime contusum per angustius cribrum trajiciebam, & in porphyrite optime terebam, prodibatque pulvis nigricans, quem in tegulis extensum per dies quatuor in area cameræ fornacis, prope rotundum ejusdem foramen detinebam, & demtis qui inciderant cineribus, in pulverem redactum, cribratumque in usus meos servabam. Bonæ calcinationis signum est, si vitrum addito hoc pulvere valde intumescat: nisi enim hoc fiat æs male calcinatum, vel nimio calore adustum est, quo utroque casu vitrum neque tingitur, neque intumescit. Hoc ergo notetur, cum ad praxin pertineat.

Cap. XXI. *Ut idem æs aliter calcinetur, & color ruber pellucidus nec non flavus onychinus fiat.*

Recipe æs tremulum, forfice ut antea dictum est minutim concisum; stratificetur in crucibulo sulphure pulverato & in candentes carbones mittatur. Ego illud ad calcinandum in præfurnio per horas viginti quatuor detinebam, contusumque & cribratum in terreo vase operto ad reverberandum in camera fornacis per decem horas stare permittebam, & deinde pulveratum tritumque ad usus meos servabam.

Cap. XXII. Color aquæ marinæ, *in arte vitraria primarius.*

Aqua marina, vel color eo nomine dictus è præcipuis

puis, quibus vitra inficiuntur, coloribus est, & si pulchrum illum & exquisitum facere desideras, è bollito vel artificiali crystallo fiat necesse est. Etenim vitro communi factus, pulcher non est. Jam qui crystallino fit, magis quidem elegans, sed omnium optimus est qui bollito vel artificiali crystallo paratur: notando, ut aquæ marinæ colorem facturus, nulla ratione magnesiam addas; utut enim igne consumatur, vitro tamen istiusmodi qualitatem dat, ut aqua marina semper nigricare videatur, ac minus perfecta magisque deformis appareat. Ut ergo aquam marinam elegantem & venustam facias, frittam crystalli recipe, eamque nulla addita magnesia in ollam mitte, & ubi jam vitrum bene coctum purgatumque fuerit, sal quod vitro instar olei innatat cochleari vitrariorum ferreo, ut notum est diligentissime auferatur; nisi enim id fiat color deformis & unguinosus reddetur. Ubi jam vitrum optime purgatum fuerit, ad viginti libras crystalli, aut circiter, addantur æris tremuli, eo, qui *capite vigesimo* occasione coloris cœrulei & picæ marinæ descriptus est modo calcinati præparatique unciæ sex, nec non zafferæ præparatæ pars quarta, sed ita, ut hi duo pulveres antea bene misceantur, & sensim ac per vices in ollam mittantur. Etenim æs tremulum, bene & sufficienter calcinatum, usque adeo intumescit, ut vitrum omne è catino propellat: quare attentione opus est, & assiduo vitri motu. His peractis vitrum per tres horas quiescat, ut colorem imbibat, & postea denuo misceatur, captoque experimento videatur, an satis plenus color sit, nec ne, ut intendere illum vel diluere, si opus sit, possis. Etenim vasa & pocula operis tenuioris colorem magis plenum, vasa majora dilutum magis requirunt, & pro ratione operis vel intendendus vel diluendus est color, id quod judicio vitrarii relinquitur. Usu tamen receptum est, ut experimento facto semper id quod minus est sequamur, cum intendere colores, illos præsertim, quos vitro bene depurato damus, nunquam non in proclivi sit. Exactis ab addito pulvere horis viginti quatuor, elaborandum erit vitrum: animadvertendo semper, uti antea quam operi manus adhibeatur, vitrum inde à fundo ollæ, & per totum bene misceatur, & color miscendo diffundatur. Etenim quiescente vitro color fundum petit, & pars vitri superior colore destituitur: misceatur ergo subinde, prout necessitas requirit. Idem ordo, eademque dosis & regula in ollis crystalli majoribus servatur. Atque hunc modum faciendi aquam marinam Florentiæ anno 1602. expertus sum, & plurimi egregii coloris vasa in usus domesticos feci. Notetur *Murani* ad istiusmodi opera æquale pondus frittæ crystalli & rochettæ adhiberi, nec tamen eo minus elegantem aquæ marinæ colorem prodire. Elegantissimus tamen ex sola crystallo.

CAP. XXIII. Cæruleus *vel aquæ marinæ.*

Habeas in fornace ollam vitri depurgati ex fritta rochettæ vel sodæ Hispanicæ: rochetta tamen orientalis huic negotio aptissima est. Ubi vitrum optime purgatum fuerit, in ollam librarum viginti dantur æris tremuli, ex præscripto *capitis vigesimi* bene calcinati, servatâ eadem, ut in aqua marina dictum, methodo, unciæ sex: advertendo, ut sal vitro innatans, id quod vitrarii optime norunt, diligentissime auferatur, & color prodibit cæruleus & picæ marinæ admirandus, qui, ut artifices norunt, pro ratione operis vel augetur vel minuitur. Elapsis duabus horis vitrum denuo bene misceatur, factoque experimento videatur an color satis plenus sit, ut augeri adjecto novo pulvere, vel dilui possit: ac ubi jam voto responderit, per horas viginti quatuor relinquatur, ac tum demum misceatur & elaboretur, color enim erit cœruleus & aquæ marinæ pulcherrimus, & ab omnibus aliis coloribus qui in arte vitraria fiunt, diversus; atque hoc colore Pisis anno 1602. ollas longe plurimas infeci, pulcherrimas & omnium perfectissimas.

CAP. XXIV. Pulvis ruber, *multis in vitro coloribus inserviens.*

Recipe laminas æris tenues easque in arcu fornacis muro seclusas tantisper detineto, donec simplici igne solæ & per se calcinatæ fuerint, ita tamen ut non liquefiant: nihil enim inde boni fieret. Ubi jam calcinatæ fuerint, tundantur, & in pulverem redigantur, prodibitque pulvis ruber, qui ad varios in arte vitraria necessarios usus servetur.

CAP. XXV. Æs ter calcinatum *tingendo vitro.*

Pulvis ruber supra dictus mittatur in fornaculam vel arcam fornacis, circa foramen occhio dictum in tegulis vel lateribus coctis, calcineturque per quatriduum continuum, & pulverem dabit nigrum conglobatumque. Teratur denuo, cribreturque cribro angustiore, & calcinetur in arcu fornacis, ut antea, per dies quatuor, vel quinque; & neque coacervabitur amplius, neque pulvis usque adeo niger erit, sed in leucophæum colorem inclinabit & per se dissolvetur. Hoc pulvere, qui Italis *ramina di tre cotte* vocatur, aqua marina, viride smaragdinum, color Arabicus, vel ut vulgo Turcinus, nec non cæruleus admodum speciosus multique alii colores fiunt. Advertatur tamen ne tertia vice vel plus vel minus quam par est calcinetur, neutro enim casu vitrum bene tingeret. Signum autem perfectæ calcinationis est, si vitrum in ollis purgatum addito hoc pulvere derepente intumescat & inflétur: nisi enim hoc fiat, malæ notæ, & minus bene calcinatus est pulvis. Huc ergo res deducatur, ut perfecte calcinetur.

CAP. XXVI. Aqua marina *in crystallo artificiali, Italis* Bollito *dicta.*

In ollam frittæ crystalli librarum quadraginta, quæ magnesiam admistam non habeat, sed accuratissime, ut ego citra trajectionem in aquam soleo, despumata, nec non optime excocta purgataque sit, dentur unciæ duodecim æris, ut supra *capite vigesimo quinto* dictum est, ter calcinati, nec non zafferæ, eo qui *capite duodecimo* demonstratus est modo præparatæ uncia dimidia, unitique bene hi duo pulveres, & in quatuor partes divisi quatuor distinctis vicibus in ollam mittantur, ut eo melius à vitro recipiantur. Misceatur vitrum diligentissimè, & ubi per duas horas requieverit, ac denuo mistum fuerit, experimento facto videatur, an color satis plenus sit, & si voto respondeat, stare permittatur. Utut enim aqua marina virescere videatur, sal tamen, quod vitro inest, absumet illam viriditatem, & semper in colorem inclinabit cœruleum. Exactis viginti quatuor horis operi sese accingere licebit omniaque parata & color vel plenus vel dilutus erit, prout plus minusve pulveris addideris. Colores enim ut addito novo pulvere intenduntur, ita demta vitri tincti, additaque alia ejusdem naturæ & qualitatis vitri non tincti parte diluuntur, atque ea ratione ad optatum terminum deducuntur. Nullis enim certis regulis hoc comprehendi potest, sed à vitrarii & artificis prudentia dependet. Hunc aquæ marinæ colorem parandi modum sæpius expertus sum nunquam fallente experientia: quod si frittæ crystalli partem dimidiam frittæ rochettæ admiscueris, aquam marinam habebis pulchram: omnium tamen longe pulcherrima ex sola crystallo fit.

CAP. XXVII. *Observationes generales in omni colorum genere.*

Ut colores pulcherrimi & summe perfecti evadant, advertatur, quod olla quævis recens, dum prima vice incalescit, ob terrestrem suam qualitatem vitro rude quidpiam imprimit, quo mediante colores omnes, qui tunc fiunt, sylvestres & illepidi apparent, quare ollæ non admodum magnæ vitro albo fuso, quod artificibus notum est, induci possunt. Secunda tamen vice periisse videbitur sylvestre illud & illepidum. Notetur secundo, in ollas huic vel colori inservientes, non esse mittendum vitrum alterius generis colori destinatum. Exempli gratia: Olla flavo colori inserviens, parando coccineo apta non est, nec quæ coccineo inservit viridi, uti nec rubro inserviens aquæ marinæ colorem fert, & sic porro: sed unusquisque color, ut perfectus evadat, propriam suam ollam desiderat. Notetur tertio ut pulveres debita ratione, & neque plus neque minus quam par est calcinati sint. Quarto ut omnia in debita proportione & dosi adhibeantur, & mistura ex præscripto fiat fornaxque bene calida sit, & lignis incalescat siccis, & durioribus. Ligna enim viridia, minusque dura exiguo suo calore, & fumo omnia corrumpunt. Quinto notandum est, ut color per partes adhibeatur, id est, ut pars una frittæ, altera vitro fuso & bene purgato detur. Alia etiam observanda sunt quæ suo loco, ubi speciatim de coloribus egerimus, dicentur.

CAP. XXVIII. *Æs alio faciliore modo, & sumtu minore ter calcinare.*

Recipe scoriam, quæ dum fabri ærarii urnas, situlas, aliaque ex ære candefacto armamenta fabricantur, decidit; minoris enim quam æs solidum emitur, neque ut calcinetur structo vel destructo in arcu vel testudine fornacis muro, ut antea, opus habet, id quod per se molestum est, & magnas in fornace turbas dat. Hanc inquam scoriam ab omnibus heterogeneis purgatam, calidaque bene lotam & in lateres vel tegulas coctas impositam, in arcu fornacis circa foramen vel in fornacula huic operi specialiter dicata sepone. Ego Pisis, exstructa istiusmodi fornacula in modum parvæ calcariæ nonnunquam viginti, vel viginti quatuor libras hujus scoriæ exiguo aliquot horarum spatio calcinavi. Ergo in arcu prope foramen fornacis per dies quatuor stet, extractaque tundatur, transeatque per cribrum augustum, ac denuo in tegulis vel lateribus coctis in eodem loco & caloris gradu ut supra per dies quatuor detineatur, & prodibit pulvis niger, qui conglobatus, tundatur, cribretur cribro angusto, & in tegulis coctis in eodem ut antea calore & loco seponatur, & minore quam supra fastidio & sumtu optime præparata erit, eundemque semper in tingendo vitro effectum præstabit: advertendo, ut quemadmodum supra dictum est, antea quam calcinetur ab omni terrestri materia sedulo purgetur laveturque. Scoriæ bene præparatæ signum est, si vitro addita intumescere illud atque turgere faciat.

CAP. XXIX. *Elegans ex hac scoria aquæ marinæ color in crystallo.*

Recipe ollam librarum sexaginta frittæ crystalli, à sale ut supra dictum est, optimè purgatæ & in aquam non trajectæ, (mihi enim in more positum non fuit, ut aquam marinam facturus crystallum in aquam trajicerem; videbaturque mihi ea ratione melius procedere negotium: liberum tamen cuivis erit, uti illud sequatur, quod experimento facto optimum videbitur) in hanc ollam librarum sexaginta crystalli bene purgatæ, sensim & per vices mitte libram unam cum dimidia scoriæ, ut antea dictum est, minore sumtu factæ, nec non zafferæ præparatæ, & cum pulvere scoriæ bene mistæ uncias quatuor, eaque omnia cum vitro per duas horas sedulo misceantur, omnibusque bene mistis experimentum fiat, & si color placuerit, stare permittatur: neque enim opus est ut color viginti quatuor horarum spatio augeatur. Deinde movendo ut antea, misceatur vitrum, ut colorem bene imbibat, elaboreturque ut cuique placuerit, & aquam marinam pulcherrimam dabit, quemadmodum ego felici successu multoties expertus sum. Color autem minus vel magis augendus est pro ratione operis cui inservire debet. Præcipue autem id agendum est, ut scoria bene calcinata sit. Si frittæ rochettæ alterum tantum frittæ crystalli admisceas, aqua marina omnibus modis pulchra erit.

CAP. XXX. Aquæ marinæ color *impendio minore factus.*

Eadem ut antea dictum est, præparatæ scoriæ, nec non prædicta dosis zafferæ, eadem ratione & forma detur rochettæ orientali & Hispanicæ, ita tamen ut neutra earum magnesiam contineat, nec in aquam projecta, sed à sale optime purgata sit, servatis, quantum ad reliqua, istiusmodi regulis, quas supra in crystallo memoravimus, & aqua marina satis pulchra & cuicunque operi apta evadet, multoque minore quam crystallus pretio emitur. Hac ratione illam sæpius Pisis & semper felici cum successu feci.

CAP. XXXI. Aqua marina *propriæ inventionis supra omnes alias admiranda.*

Caput mortuum vitrioli Veneris, sine corrosivis Chymice factum, si per aliquot dies in aëre steterit, sponte sua, citra omne artificium, colorem recipit viridem subalbum. Ex hac materia, si in pulverem redigatur, & cum eadem zafferæ præparatæ, ut in aliis scoriæ præparationibus dictum est dosi, eodemque procedendi modo crystallo detur, aqua marina fiet admirabilis & stupendæ pulchritudinis, qualem ego Antverpiæ sæpius feci, mirantibus cunctis qui illam viderunt. Modus spagyrice sine corrosivis faciendi vitriolum Veneris hic est, ut bracteas æris tenues, magnitudine dimidiati Florentini recipias, & in promtu sit unum vel plura crucibula, in quibus alternatim stratum ex sulphure communi pulverato & æris bracteis facies, usque dum crucibula impleantur, & omnes æris bracteæ absumtæ sint, id quod stratificare vocant. Hoc peracto tegantur crucibula, eo qui capite 131. sequitur modo, ut experimentum fieri possit. Hunc modum nullus quod sciam expertus est, sed ego *Antonius Neri Sacerdos* experimento facto admirandum illum, ut supra dictum est, inveni, ideoque propriæ inventionis illum esse dico.

CAP. XXXII. Viride *in vitro* smaragdinum.

Dum viridis color fit, considerandum est, ne vitrum multum salis contineat. Etenim si istiusmodi vitrum adhibeas, quod salis plurimum habet, quale illud est, quod ex rochetta & crystallo fit, viride pulchrum non fiet, sed aqua marina potius. Sale enim viride illud absumitur, & vitrum semper in cyaneum vel aquæ marinæ colore propendet. Quare si pulchrum viride facere animus est, metallum commune, id est ex pulvere, ut *capite octavo* demonstratur, factum in ollam mitte: atque hoc vitrum magnesiæ nihil contineat; opus enim nigrum & deforme redderet. Ubi vitrum optime fusum & purgatum fuerit addantur exempli gratia ad libras centum vitri, unciæ circiter

circiter tres croci Martis, aceto, ut *capite decimo septimo* demonstratum est calcinati. Misceatur bene vitrum, & per horæ spatium quiescat, ut tincturam croci imbibat: ita enim nonnihil flavescet, absumeturque rude illud cœruleum, quod eidem semper inest, facietque ut suscipere colorem viridem possit. Tunc ergo adsit scoria æris, eo qui *capite decimo septimo* demonstratus est modo, ter cocta, denturque in centum vitri libras, libræ duæ ejusdem scoriæ, idque sex vicibus, bene miscendo pulverem cum vitro. Postea quiescat per duas horas, uniaturque cum vitro. Inde misceatur denuo, videaturque an pro ratione operis cui inservire debet satis plenus sit color: in ipso enim opere plus scoriæ addere licet, & colores vel intendendi, vel diluendi sunt, pro ratione illius operis, quod faciendum suscepimus: nulla enim hic certa regula præscribi potest. Quod si color viridis in marinum vel cœruleum tenderet nonnihil croci Martis, ea, uti dictum est ratione addi posset, & viride smaragdi pulcherrimum habebis, quod alio nomine viride pori vocatur, & exactis viginti quatuor horis deduci in opus poterit, advertendo semper ut vitrum antea misceatur, quam operi manus admovetur. Colores enim semper fundum petunt, & circa verticem ollæ dilutiores sunt. Hoc viride sæpius Pisis & nunquam non eleganter feci, idemque eveniet omnibus, qui ea quæ supra dicta sunt curiosè servaverunt.

CAP. XXXIII. Viride *eo quod supra dictum est elegantius.*

At vero si viride eo, de quo supra dictum est, elegantius, magisque coruscans desideras, in olla crystallinum habeas quod magnesia careat, & semel vel bis in aquam projectum sit, ita ut omnis salsedo absumatur. Huic crystallino detur pars dimidia vitri communis albi, istiusmodi scilicet, quod magnesiam non habeat. Ubi hoc vitrum mistum fusum, & bene fuerit purgatum, recipe in centum vitri libras, libras duas cum dimidia pulveris laminarum æris, in arcu fornacis ut *capite vigesimo quinto* demonstratum est, ter calcinatarum, nec non uncias duas croci Martis, sulphure ut *capite decimo sexto* dictum est calcinati & reverberati, omniaque bene mixta, servatis iisdem ut supra in dicto viridi regulis vitro da. Et intendere quidem colorem plus minusve, prout videbitur poteris, ac si cœrulei quid habuerit, exigua supradicti croci portio addenda, vitrumque ipsum haud secus atque aliud viride elaborandum erit, & viride habebis pimpinellæ stupendum, idque sæpius Pisis felici cum successu feci. Notetur autem semper, ut scoria bene præparata sit, si colores desideras elegantes & pulchros.

CAP. XXXIV. Color viridis *admirandus.*

Recipe scoriam æris caldarii, ter ut supra demonstratum est calcinatam, & loco croci Martis, tot modis, ut supra, præparati, scoriam ferri ab incude decidentem & à pulvere carbonibus & cinere purgatam, eamque tunde, & quam id fieri potest subtilissime cribra. Misceatur in supra dicta dosi cum scoriis æris, deturque vitro communi, facto ex pulvere, qui magnesiam non habeat, servatis iisdem ut in viridi regulis. Et hic crocus vel scoria Martis colorem tibi dabit viridem smaragdinum mirabilem, qui absumto omni colore cœruleo & marino, qui ordinarie vitro adhæret, instar smaragdi flavescet, ac fulgorem nitoremque præ reliquis viridibus obtinebit. Ut hæc scoria ferri detur scoriæ æris, id ego *Antonius Neri* inveni. Quod à reliqua, eædem quæ in reliquis viridibus doses & regulæ serventur, & rem habebis stupendam, id quod experientia me sæpius docuit.

CAP. XXXV. Color alius viridis, *qui palmam reliquis à me factis viridibus præripit.*

In ollam vitri librarum decem, cujus pars una crystallino sæpius in aquam projecto, altera vitro communi albo pulvereo constet, recipe frittæ communis pulvereæ libras quatuor. Huic admisce libras tres minii, omniaque bene unita in ollam mitte, & paucis horis purgabuntur. Ubi jam purgata fuerint, trajiciantur in aquam, bene advertendo, coierit ne in fundo aliqua plumbi pars; diligenter enim eximenda & abjicienda est, ne quod evenire solet olla frangatur. Deinde vitrum in aquam projectum denuo mittatur in ollam, & per diem unum purgetur. Postea addatur coloritium ex pulvere capitis mortui spiritus vitrioli æris chymice facti, cum exigua admodum quantitate croci Martis, & viride prodibit admirandum & eorum quæ unquam feci pulcherrimum, quod smaragdum orientalem optimum referet, formando cujuscunque generis operi.

CAP. XXXVI. Color cyaneus *vel* turcinus, *in arte vitraria præcipuus.*

Recipe sal marinum, vulgo nigrum vel rude dictum; candidum enim, quod Volaterris fit, huic operi aptum non est: Mittatur in calcariam, vel furnulum, ut calcinetur, omnisque humiditas absumatur, & album evadat; quo facto teratur, & pulverem dabit candidum. Hoc sal ea ratione calcinatum servetur, ut inde color cyaneus vel turcinus fiat. Porro in olla frittam habeas crystalli, aquæ marinæ colore tinctam, de cujus non una præparandi ratione dictum est; & color ille quidem venustus & satis plenus sit: omnis enim parandi coloris cyanei ratio ab aquæ marinæ qualitate dependet. Huic vitro ita tincto detur sal marinum supradictum, sensim, & bene miscendo, ut in scoria fit, & aqua marina ex pellucida & transparente opaca fiet: sal enim dum in vitrum abit, pelluciditatem illam aufert, ac pallorem quendam inducit, quo sensim color cyaneus vel turcinus, in arte vitraria præcipuus, fit. Cæterum ubi color jam voto responderit, statim elaborandum est vitrum; sal enim absumitur & in vapores abit, vitrumque transparens & deforme fit. Quod si dum elaboratur color evanescat, addatur ut supra nonnihil salis calcinati & color redibit. Notet vitrarius hoc sal nisi bene calcinatum sit, semper crepare; in adhibendo ergo caute agat, oculosque & visum à periculo præservet. Dosis salis hæc est, ut sensim & per intervalla addatur, usque dum color voto respondeat: nulla enim certa mensura aut pondere hic usus sum, sed respondente colore subsistebam, & totum hoc negotium in experientia situm est. Sæpius hunc colorem feci, ut qui in re familiari necessarius, & in arte vitraria maximi momenti & præcipuus est: sufficit tamen in hos usus recepisse aquam marinam ex æqualibus crystalli & rochettæ partibus factam, & color evadet optimus.

ANTONII NERI
Florentini de Arte Vitraria
Liber Secundus.

Quo demonstratur verus modus faciendi Calcedonium, colore Achatis vel Iaspidis orientalis: nec non præparandi in hunc usum omne genus colorum; cum modo faciendi aquas fortes & regias, in hac materia necessarias: modus præterea calcinandi tartarum, idemque uniendi cum rubri illius coloris genere, quod Itali Rosichiero vocant, &

& varios undantesque diversorum colorum in vitro lusus repræsentat, eique opacitatem illam tribuit, quæ gemmis orientalibus naturalis est.

Cap. XXXVII. Quandoquidem in eo sum, ut demonstrem modum faciendi Calcedonium, Jaspidem, & Achatem orientalem, necessum erit ut primo doceam præparationem aliquot mineralium huic compositioni inservientium. Utut enim nonnulla ex his passim veneant; quia tamen id ago, ut opus prodeat summe perfectum, ex re mihi visum est, demonstrare modum exquisitum & chymicum, quo mediante hujus artis periti & curiosi, sine cujusquam adminiculo quidvis magis perfecte & impensa minore facere possint. Etenim ubi materia debitè præparata, & color metallicus bene reclusus, atque ab omni immunditia & particulis terrestribus, separatus fuerit, quæ unionem tincturarum cum vitro ordinarie impedire solent, dubium nullum est, quin vitrum tingatur coloribus vivis, splendidis & venustis, qui vulgares vitrariorum colores longissime superant. Et quia color Calcedonii, vel potius compositi illius ex quo fit, nihil aliud est, quam coacervatio quædam omnis fere generis colorum, quos vitrum recipit, & vulgo omnibus æquè noti non sunt; colores etiam ipsi nisi bene præparati sint, illam venustatem & splendorem illum, qui requiritur, non exhibent, necessum erit, ut metalla aqua forti bene calcinentur, attenuentur, & resolvantur, æs, sulphur, vitriolum, sal armoniacum, & illius generis alia materia diuturnitate temporis & lento igne aperiatur, præpareturque: Ignis enim violentia hic maxime nocet. Ruber ille color, de quo cap. 124. & tartarum, utut summæ perfectionis & bene calcinata sint, in debita tamen dosi atque proportione, nec non suo tempore adhibenda, observandumque est, ut vitrum bene coctum, purgatum, & operi maturum sit; & talis in opere industria adhibenda est, qualem periti artifices adhibere solent: hac enim ratione Jaspidem, Achatem, & Calcedonium orientalem perfecte imitabimur, idque tanta colorum varietate, & undantium macularum venustate, tantaque & tam intensa vivacitate, ut quasi impossibile videatur naturam ad illud fastigium operis ascendere posse. Quanquam enim vulgo dicatur, verumque esse videatur, quod ars naturam æquare non possit, experientia tamen constat, in rebus plurimis, & specialiter in hoc tingendi negotio artem non æquare tantum, sed longissime etiam superare naturam, id quod nisi oculatus testis nemo crederet. Elegantia ludorum & varietas, nec non undantes & cum venustate variegati colores, qui in calcedonio, si materia bene præparata & vitrum probe elaboratum fuerit, apparent, atque effectus qui inde resultat, omnem imaginationem & conceptum humanum transcendit. Tribus illis, quos doceo, modis, ni fallor apparebit, quo pertingere ars vitraria in hoc negotio possit. Etenim omnia particulatim, & usque adeo distinctè demonstro, ut nullus dubitem, quin periti & subacti in similibus negotiis hoc intellectuti sint, ideoque nisi sciens volensque errare nemo possit: si quis ex præscripto meo laboraverit, plus inveniet, quam ego dico & revelo.

Cap. XXXVIII. *Modus faciendi* aquam fortem, *vulgo* separationis *dictam, quæ Argentum & Mercurium solvit, cum modo secreto.*

Recipe nitri purgati partem unam, aluminis roccæ, quod in patella humorem omnem exhalaverit, partes tres, deturque in singulas hujus materiæ libras uncia una arsenici crystallini, qui modus secretus, nec vulgo notus est, & præterquam quod aquæ vires addit, etiam hoc efficit, ut spiritus, in quibus verus aquæ nervus & potentia consistit, & quibus demtis, aqua fortis fontanæ similis esset, tanto melius extrahantur. Redigantur omnia in pulverem, misceanturque, & adjectâ decima totius compositi parte arenati optime pulverati, remisceantur. Hujus materiæ tantundem in ampullam vitream mittatur, ut tres circiter vasis illius partes impleat: sintque vasa hæc more solito lutata, idque fortis luto, cujus rei, utut vulgaris, & artificis ingenio committendæ, modum tamen non vulgarem docebo. Recipe partem unam limi fluminum pinguioris, qualis est *Arni*, arenæ partes tres, cinerum ex lignis ordinariis bene cribratorum partem dimidiam, & tormenti dimidiam alteram. Misceantur, unianturque hæc omnia, & aqua communi excepta in pastam redigantur, subiganturque optime: quo enim subacta magis, eo melior passa erit. Adverte tamen, ut duriuscula sit hæc massa, addaturque salis communis pars tertia, incorporeturque optime: in hoc enim cardo negotii vertitur. Omnibus bene incorporatis lutentur vitra, & lutum erit perfectum. Postea ampullæ mittantur in fornaces vento expositas, & huic operi aptas, quæ terra cocta constent, & sustinendo igni pares sint. In fundo ampullarum arena sit quatuor digitorum altitudine, nec non ferrum crassiusculum transversum, oneri ferenda par & vasa ad collum usque arenâ circumdentur. Imponatur suus cuique ampullæ alembicus, isque satis magnus & capax, & juncturæ optime lutentur luto ex farina tenui, & calce, pulveratis mistisque & albumine ovi optime agitato exceptis, & fascia ex lino tenui obducantur, siccatæque ter quater vel quater luto muniantur, superinducta toties fascia, ac tantum temporis intercedat, ut siccari commode possint, ita enim ignis violentiam & impetum spirituum melius sustinebunt. Apponatur porro cuique vitro recipiens ex vitro capacissimum, ut impetum & furias spirituum ferre possit, & qua parte rostro alembici jungitur, eadem ut supra dictum est ratione luto & segmento telæ, quam id fieri optime potest, obducatur, nec ante ignis adhibeatur, quam siccatæ fuerint juncturæ: magni enim hæc res momenti est. Postea ignis adhibeatur, sed carbonum & temperatus, idque per tres horas, quo temporis spatio flatulentus ille humor, qui vitris rupturam minatur, transit. Continuetur hac ratione per horas sex igne temperato, & postea sensim augeatur ignis, adjiciendo ad carbones frusta ligni aridioris quercini, idque per proximas sex horas, usque dum alembicus flavescere, & transire spiritus incipiant: atque in hoc gradu servetur ignis, donec alembicus simul & recipiens russo & tandem intenso rubini colore tingantur, quo tempore augendus est ignis, continuandumque donec alembicus rubere incipiat, qui color quandoque per integrum biduum durat. Instandum ergo operi, usque dum omnes spiritus transierint, & alembicus atque recipiens inclarescere pedetentim, atque ad naturalem suam albedinem redire & refrigerari cœperint. Nihilo tamen minus per horæ spatium adhibeatur ignis, & tum demum fornax per se refrigescat: advertendo, ne dum ignis æstuat, & alembicus pariter & recipiens rubent, ventus vel aura frigidior subintret, aut frigidi quidquam vitra attingat: Etenim quia tum maxime calent, facillime disrumpuntur, idque cum jactura laboris, impensarum & temporis. Ubi jam omnia frigent alembicus simul & recipiens panniculis madidis, & frigidâ bene repletis tegantur, ut spiritus aquæ fortis tanto sidant citius, & omnia per 12. horas in eo statu relinquantur. Juncturæ postea & lutum aqua tepida madefiant, ut iisdem humescentibus demi ligaturæ & alembicus atque recipiens dissolvi possint: plerum-

plerumque enim hæc integra manent. Et ampullæ quidem frangantur: usui enim amplius esse non possunt. Feces autem & sedimenta aquæ fortis, id est pars ejusdem tertia optime pulverata, adjectis in singulas libras unciis quatuor nitri purgati in ampullam novam mittatur, additaque eadem, quæ antea prodierat, aqua forti, cum suo alembico & recipiente bene junctis, lutatis & siccatis ut supra in fornace deponatur, & primis quatuor horis ignis lentus adhibeatur, isque postea sensim augeatur, usque dum alembicus & recipiens albescant & spiritus omnes transierint, quo tempore ignis ultra stimulandus non est, sed cuncta refrigerari permittantur, & alembicus simul & recipiens panniculis madidis obvolvatur, idque per horas duodecim, & juncturæ eo quo dictum est modo solventur. Aqua fortis vasis vitreis excipiatur, & vase clauso ne optimi spiritus exhalent adservetur. Hæc est illa aqua fortis vulgo separationis dicta, quæ infrascriptis usibus inservit. Nonnulli loco aluminis roccæ vitriolum optimum, Romanum scilicet vel aliud simile adsumunt. Utrum autem ad hos usus aptum sit vitriolum, nec ne, ex eo cognoscitur, si fricatum super ferro polito, æris colorem ei tribuat: & hoc vitriolum infra scripto modo purgatum præ alumine aquam fortem dabit longe potentissimam.

CAP. XXXIX. *Ut* vitriolum *purgetur & aqua fortis potentissima fiat.*

Habeas vitriolum optimum: quanto enim vitriolum melius est, tanto potentior aqua fortis erit. Hoc vitriolum aquâ communi calida solvatur, & per triduum quiescat. Postea filtretur aqua vitriolo gravis. Feces flavescentes removeantur, evaporetque hæc aqua in ampullis vitreis, ita ut tertia tantum ejusdem pars remaneat, quæ catillis vitreatis terreis, loco frigido servetur, & duodecim horarum spatio lapilli vitrioli, instar crystalli montanæ, coloris smaragdini, in superficie aquæ circæ labrum catillorum apparebunt, & in fundo terra relinquetur flavescens sulphurea, & huic operi minus apta, solvantur hi lapilli communi calida, & aqua solutiones filtretur evaporetque in vasis, & procedatur ut supra, semper abjiciendo terram illam flavam, quæ in fundo residet, & tertia vice vitriolum bene purgatum aptumque erit, ut aqua fortis optima & solito potentior, fiat maxime si nitrum bene purgatum sit.

CAP. XL. *Ut* aqua regia *fiat, qua aurum & metalla reliqua dissolvuntur, solo argento excepto.*

Recipiatur aqua fortis supradicta, mittaturque in ampullam minorem vitream, atque in singulas aquæ libras dentur salis armoniaci pulverati unciæ duæ, ipsaque ampulla mittatur in vas calida repletum, & sal armoniacum commota sæpius aqua statim solvetur, tingeturque flavo colore. Addatur denuo tantum salis, quantum dissolvere aqua potest, & ubi jam solvere desierit aliquantisper requiescat. Postea quicquid limpidum erit leniter decantetur. Etenim in fundo remanere solet, quidquid terreni sal armoniacum continet: habebisque aquam potentem, quæ aurum aliaque metalla, excepto argento dissolvit: id enim non attingit.

CAP. XLI. *Ut* Tartarum, *fex vini dictum, uratur.*

Habeas tartarum vel feces vini rubri, melior enim est quam albi, idque constet ex frustis majoribus crassiusculis & scintillantibus, remoto ejusdem pulvere, qui nulli hic usui esse potest, Mittatur ita uti est in vasa nova terrea, & sub incensis carbonibus uratur, usque dum non amplius fumet, atque calcinatum & in massam redactum sit coloris ex nigro purpurascentis, & ustum præparatum erit.

CAP. XLI. *Ut* Calcedonius *ex vitro satis formosus fiat.*

Recipe aquæ fortis libras duas, in ampulla vitrea, quæ collum gracile & oblongum habeat, in eandemque mitte argenti in tenuia frusta concisi uncias quatuor, & admotâ ad ignem, vel in aquam calidam missâ ampullâ argentum statim dissolvi continget. Soluto omni argento in ampulla ejusdem generis & formæ alia habeas aquæ fortis libram unam cum dimidia, & in ea dissolves argenti vivi uncias sex, illisque solutis, aqua solutionis in ampulla majore misceatur, addanturque salis armoniaci unciæ sex, & solvantur more solito ad ignem lentum. Solutioni addatur Zafferæ præparatæ uncia una, magnesiæ præparatæ uncia dimidia, nec non ferretti Hispanici tantundem, sed sensim: tumere enim & ebullire magnesia non sine periculo, & vel evomere materiam, vel disrumpere vasa, & omnia pessumdare solet. Addatur porro croci Martis sulphure calcinati unciæ pars quarta, nec non scoriæ æris caldarii ter calcinatæ dimidia pars unciæ, quæ non minus quam magnesia ebullire solet: smalti item cœrulei pictorum, nec non minii tantundem. Omnia hæc bene pulverata seorsim & per gradus mittantur in ampullam, agitenturque leniter, ut aqua pulveres bene imbibat, ita tamen ut semper tibi caveas ab effervescentia. Ampulla bene clausa sit, ac per dies decem sæpius agitetur, ut pulveres bene incorporentur, & ab aqua eviscerata eidem pateant: postea mittantur in fornacem & arenam, adhibeaturque ignis temperatissimus, ut omnis aqua fortis exhalet, id quod viginti quatuor horarum spatio evenire solet, notando bene, ut ignis, non vehemens, sed temperatissimus adhibeatur, & spiritus aquæ fortis asserventur, remanebitque in fundo pulvis fulvi coloris, qui optime pulveratus in vasis vitreis servatur ad usum. Ubi jam Calcedonium facere volueris, in promtu habeas vitrum bene purgatum, & ex frustis scyphorum confractorum crystallinis vitroque albo sæpius liquato factum. Etenim vitrum ex fritta recens factum formando Calcedonio aptum non est, nec colores eidem sese applicant, sed à fritta consumuntur. Semper ergo fragmenta adhibeantur, & vitrum quod in usu antea fuit, & exempli gratia in ollam vitri librarum viginti aut circiter, dentur hujus medicamenti vel pulveris duæ, cum dimidia, vel tres unciæ, idque tribus distinctis vicibus, miscendo bene vitrum, ut pulverem optime imbibat, qui additus fumum quendam cæruleum emittit. Cum bene mixtum fuerit vitrum, quiescat per horam, eique altera mistura detur, & per viginti quatuor horas quiescat, misceaturque bene, & experimentum fiat, exhibebitque colorem ex flavo cœruleum. Hoc specimen in fornace sæpius ignitum & extractum, ub refrigescere cœperit, undas repræsentabit marinas & colores satis elegantes. Adsint tartari, ex præscripto *capitis quadragesimi* usti, unciæ octo, fuliginis camini bene vitrificatæ unciæ duæ, nec non croci Martis sulphure calcinati unciæ pars dimidia. Omnia bene pulverata & unita vitro dentur, quatuor vel sex vicibus, observando, quod vitrum addito istiusmodi pulvere mirum in modum intumescat, & nisi industrius in administrando vitrarius sit, omnia pessum itura sint: paulatim ergo adhibeatur, & per intervalla, miscendo semper vitrum, ut pulvis bene incorporetur. Porro addito omni hoc pulvere vitrum bullire, & non minore quam viginti horarum spatio quiescere permittatur, quo tempore exacto cucurbitula ex eo fiat, & aliquoties in fornace

fornace candefactâ illa videatur, an vitrum voto respondeat, & foris aereum & viride quid, nec non aquam marinam, rubrum, flavum, aliosque varios colores, lususque & undas elegantissimas instar Calcedonii, Jaspidis vel Achatis orientalis exhibeat, ac si in aëre introspicias velut ignis rubeat; id enim si fiat, tempestivum erit & vasa formentur diversi generis, ut sunt pocula, crateres, salina, vascula pro asservandis floribus & illius generis alia, sed semper plana & levigata, non varie elaborata: decus enim nullum habent: Notabit autem semper vitrarius, ut dum in opere est, forcipe vitrum bene vellicet, & cum judicio candefaciat, ut fluctus & undas marinas lususque colorum elegantissimos reddat. Ex hac etiam massa patinas majores, ovi formâ, vel triangulares aut quadratas, prout visum fuerit, facere, illasque instar geminarum rotâ polire licebit: polituram enim & splendorem recipit, ac pro tablinis & pluteis inservire poterit, verum lapidem, Achatem & Chalcedonium repræsentantibus. Quod si colorem evanescere, vitrumque ex opaco pellucidum fieri contingat, id quod in hoc opere noxium est, suspendendus est labor, & vitro tartarum ustum, cum fuligine & croco, ut supra, addendum est, ita enim corpus recipit, & opacitas facit, ut colores appareant. Cæterum, ut pulvis recens additus bene incorporetur, necessum est, ut vitrum per plures horas purgetur quo peracto labor ut antea procedet. Atque hic ille modus est, quo ego anno CIϽ IϽ CI Florentiæ in Casino & fornace vitraria usus sum, qua æstate egregius Dn. Nicolaus Landus, familiaris meus, & insignis in smalti ad lucernam elaborandi negotio artifex fornacem illam exstrui curabat, quo tempore etiam præparatâ ante materiâ, & servatis iisdem regulis, plures ex hujus generis Calcedonio patellas insigniter pulchra feci.

Cap. XLIII. *Secundi generis* Chalcedonius.

1. In libra una aquæ fortis solvi, & vase bene clauso seposui argenti puri minutim concisi uncias tres.

2. In vas aliud vitreum misi aquæ fortis libram unam, in eaque solvi, & solutas vase bene clauso seposui argenti vivi bene purgati uncias quinque.

3. In ampullam ejusdem generis aliam misi libram unam aquæ fortis, in eaque solvi, uncias duas salis armoniaci, illisque solutis addidi dimidiam unciam croci Martis, aqua forti, ut *capite decimo nono* dictum est, facti, nec non ferretti Hispanici, ex præscripto *capitis decimi quarti* præparati, & scoriæ rubræ, ad normam *capitis vigesimi quarti* factæ, nec non æris tremuli, sulphure ut *capite vigesimo primo* demonstratum est, calcinati ana vel singulorum unciam dimidiam. Omnia hæc, (singula tamen seorsim, & per se) in pulverem redacta gradatim, & lente, addita patientiâ in ampullam misi, fritta enim non minus quam ferrettum Hispanicum & æs tremulum aquam fortem effervescere & turgere facit. Quare seorsim singula, nec non lente & in exigua per vices quantitate hæc immittenda sunt, ne intumescendo ebulliant, & vitrum frangatur, quod facile evenire solet. Diligentiâ itaque & patientiâ opus est.

4. In vasculum aliud vitreum misi libram unam aquæ fortis, & in ea solvi salis armoniaci uncias duas, illisque solutis sensim (quia intumescit, & strepidum magnum excitat) addidi antimonii crudi pulverati unciam dimidiam, & aliquanto post cœrulei vel smalti pictorum tantundem, nec non minii unciam unam, & vitrioli ut supra dictum est, purgati, unciam dimidiam. Omnibus antea bene tritis & solutis, vas clausum seposui.

5. In aliam ampullam vitream misi aquæ fortis libram unam, & in ea solvi salis armoniaci uncias duas. Postea addidi uncias duas Zafferæ, ut supra *capite duodecimo*, præparatæ, nec non magnesiæ Pedemontanæ ad normam *capitis decimi tertii* præparatæ, quartam partem unciæ, & dimidiam unciam scoriæ, ex laminis æris, in testudine fornacis, ter, ut supra *capite vigesimo quarto*, & *vigesimo quinto* demonstratum est, calcinatæ, cum uncia una cinnabaris. Atque hæc omnia seorsim optime trita in ampullam misi, cavendo ab his quæ inflare vitrum solent: quibus peractis vas clausum seponebam.

6. In aliud ejusdem generis vas misi libram unam aquæ fortis, in eaque more solito dissolvi salis armoniaci uncias duas. Postea addidi unciam cerussæ dimidiam, quæ valde strependo intumescit, ideoque lente procedendum est: nec non laccæ pictorum rubræ, æruginis item, & scoriæ ferri ab incude decidentis ana unciam semis. Atque hæc scoria vehementer intumescit, ut jam cautione opus sit. Omnia seorsim bene trita in ampullam misi cavendo bene ab his, quæ aquam fortem turgere & effervescere faciunt, atque hac ratione agendo vitrum clausum seposui.

Has sex ampullas per dies duodecim sepositas, quotidie sexies optime agitabam, ut aqua fortis penetrare & attenuare ingredientia posset; ita enim tincturam suam vitro communicant. Exacto illo tempore materiam omnem sex illis ampullis contentam lentè (ne effervescendo vitrum disrumperet) in ampullam grandem, & in fundo lutatam, agitatis antea mistisque bene omnibus super cineres misi, & ignem adhibui maxime lentum, quo mediante aqua horis viginti quatuor evaporavit. Notandum autem est, ignem postremo adhibendum esse summè lentum, ne pulvis nimio calore corrumpatur. Qui aquam fortem recuperare volet, lutatis probè juncturis capellum adhibeat atque recipiens. Evanescente aqua, in fundo pulvis remanet ex rubro fulvus, qui vase clauso servetur usui.

Hunc pulverem dedi vitro, ex fragmentis vitri veteris, ut supra in primo Calcedonio dictum est, facto, recens enim fritta hîc nulli usui est, antea demonstravi: si tamen crystalli fragmenta adhibeas, melius succedet negotium. Dosin autem eandem, eundemque miscendi modum, & eadem temporis momenta in hoc, quæ in priore illo, secutus sum: & corpus eidem dedi tartaro usto, nec non fuligine camini vitrificatâ, & croco ferri, aceto mediante facto, idque lente admodum & sensim, pulvis enim hic terribiliter turget. Deinde cum per horas viginti quatuor quievisset, vas ex eo quoddam mihi parari curavi, eoque sæpius bene candefacto videbam an corpus opacitatem acquisivisset, atque illam colorum varietatem & undantes lusus exhiberet, quo animadverso, varii generis vasa ex eo fieri, & forcipe vel volsellis opus more solito vellicare jussi, ad exprimenda varii generis phantasmata. Ex hac Calcedonii specie plurima pocula, eaque pulcherrima feci, & ex hac eadem massa aliquot centum corollæ in usus equitum speciosissimæ in *Flandria* per me factæ sunt, quas magnus Hetruriæ Dux Ferdinandus, felicis memoriæ, multique alii Principes & Domini viderunt.

Cap. XLIV. *Tertius modus faciendi Calcedonium.*

1. In ampulla vitrea & aquæ fortis validæ libra una solvi, & solutas vase clauso seposui uncias quatuor bracteolarum argenti puri.

2. In alia ejusdem generis ampulla & libra una aquæ fortis solvi uncias quinque argenti vivi, sale communi & aceto purificati. Et sal quidem aceto forti irroratum in scutella lignea pistillo ligneo assidue agitabam, & aqua limpida communi, ut liquesceret, omnemque Mercurii nigredinem secum aveheret, lavabam: idque

idque sæpius repetij, addito semper novo sale & aceto: quo peracto Mercurium per pellem caprinam trajeci, & in aqua forti solutam vase clauso seposui.

3. In alia cucurbitula vitrea & libra una aquæ fortis solvi uncias tres argenti puri hac ratione calcinati. Argentum Mercurio, ut moris est, amalgamatum, misceatur cum æquali pondere salis communis, ab omni terrestri substantia purificati, id quod solutione per aquam communem facta assequimur: aqua cocta bidui spatio quiescat, in hunc finem, ut particulæ salis terrestres sidant, quo facto aqua filtratur, & alio vase vitreo excepta, evaporando absumitur, & sal bene siccatum denuo solvitur, quiescit, filtratur, & evaporat ut supra: idque tantisper continuatur donec sal feces in fundo nullas relinquat, & præparatum erit purificatumque. Atque hæc salis purificatio non ideo tantum fit, ut tanto in Lunam efficacius agat, sed ne Luna terrestrium particularum quidquam assumat, quod postea non nisi difficulter separari ab ea possit. Mittantur omnia in crucibulo super carbones, ut Mercurius avolet, ac argentum in fundo remaneant calcinatum pulveratumque, cui æquale pondus salis communis, ut supra præparati, adjunges, mixtaque omnia in crucibulo per sex horas in ignem ad calcinandum mittes. Hanc materiam aqua calida sæpius lavabis, ut salsedo omnis abeat. Postea argentum in ampulla vitrea, communi aqua repleta, ad consumtionem quartæ partis coques, & refrigerari ac residere argentum permittes. Decantetur quod residuum est aquæ, idque additâ semper recenti aqua ter iteretur, & quarta demum vice in ampullam aquæ fortis mittatur, agitetur & servetur in usum.

4. In vas vitreum aliud misi libram unam aquæ fortis, & in ea solvi uncias tres salis armoniaci, & solutione facta, id quod limpidum erat decantavi, abjectis quæ in fundo resederant fecibus. In hac aqua solvi drachmas duas argenti, & solutas vase clauso seposui.

5. In curcurbitulam aliam misi libram unam aquæ fortis, in eaq; solvi uncias duas salis armoniaci, & solutione facta addidi cinaprij, & croci Martis sulphure, ut *capite decimo sexto* demonstratum est, calcinati, nec non lapidis Armenij & Ferretti Hispanici, ex præscripto *capitis decimi quarti* facti, ana drachmas quatuor. Singula seorsim bene trita mittebam in ampullam, cavendo mihi ab his, quæ aquam fortem turgere & effervescere faciunt. Lentè enim hîc agendum est, ne exundante materia labor omnis frustraneus sit; quo facto vas clausum seponebam.

6. In ampullam vitri aliam misi aquæ fortis libram unam, solvendo in eadem, more solito, uncias duas salis armoniaci: postea addidi croci Martis, aceto, ut supra *capite decimo septimo*, calcinati, nec non calcis stanni inter vitrarios notissimæ, & zafferæ, ut *capite duodecimo* demonstratum est, præparatæ, atq; cinaprij, ana, unciam dimidiam. Singula seorsim bene trita, sensim, & ne effervescente aqua omnia pessum irent, adhibitâ ingenti diligentia, addebam, eoque facto vas clausum adservabam.

5. In cucurbitulam ejusdem generis aliam misi aquæ fortis libram unam, solvendo in eadem salis armoniaci uncias duas. Postea addebam æris tremuli, sulphure ad normam *vigesimi primi capitis* calcinati unciam unam, scoriæ æris, ex præscripto *vigesimi octavi capitis* ter calcinatæ, nec non Magnesiæ Pedemontanæ, ut supra *capite decimo tertio* præparatæ, & scoriæ ferri ab incude decidentis ana unciam dimidiam: singula seorsim bene trita, sensim, & metu effervescentiæ cum cautela, & quasi per otium addebam, eoque facto vas clausum seponebam.

8. In vas vitreum aliud misi aquæ fortis libram unam, & salis armoniaci more solito uncias duas. Solutione facta addebam minij drachmas quatuor, æruginis unciam unam, antimonij crudi & capitis mortui vitrioli purificati ana unciam dimidiam. Singula seorsim bene trita, & ad præcavendam ebullitionem, ut fieri solet, sensim addebam, eoq; facto vas clausum seponebā.

9. In cucurbitulam aliam misi aquæ fortis libram unam, & in eadem solvi salis armoniaci uncias duas. Deinde addidi auripigmenti, arsenici crystallini, & laccæ pictorum ex granis Kermes ana unciam dimidiam. Singulis seorsim bene tritis, additisq; ab effervescentia mihi more solito bene cavebam, eoque facto vas clausum seponebam.

Has novem ampullas per quindecim dies bene clausas in calore fornacis detinui, & easdem quotidie sæpius optime agitavi, ut aqua fortis agendo in materiali eadem bene attenuaret, tincturamq; eorundem aperiret, quæ nisi bene reclusa male operatur. Postea omnem aquam fortem cum suis ingredientibus in ampullam unam capacem vitream bene firmam lente & per gradus mittebam; Etenim dum uniuntur effervescunt. Inde clausam per sex dies, & quotidie agitatam ampullam cineribus imposui, & adhibito per viginti quatuor horas lento igne id solum egi, ut aqua evaporaret; Notetur autem ampullam hanc inde à fundo ad medietatem usque bene lutatam esse debere, & postremo ignem adhibendum esse summè lentum, ne pulveres nimio calore corrumpantur, sed aqua tantum evanescat, & pars spirituum melior pulveri affixa remaneat: ea etenim ratione pulvis optimos in vitro effectus exhibet. Qui aquam recuperare volet, lutatis bene juncturis capellum & recipiens adhibeat: cui enim deinde, ut suo loco dicetur, potest. In fundo ampullæ pulvis relinquebatur coloris ex virescente fulvi, cujus eandem, ut in primo Calcedonio, dosin & quantitatem vitro purificato, & ex fragmentis crystalli, non vero ex fritta facto, addebam; neque enim in illo vitri genere succederet negotium. Circa temporū momēta & cautelas eædem ut in primo Calcedonio regulæ serventur. Deinde, ut in primo Calcedonio dictum est, opportuno tempore tartaro usto, fuligine camini & croco Martis aceto mediante facto opacitatem ei tribuebam, adhibitâ, eadem ut ibidem dosi, industria, & spatio temporis, & exactis viginti quatuor horis id agebam, ut vitrum elaboraretur, forcipe, illud ut supra dictum est, diligenter vellicando, & sæpius recalefaciendo.

Hunc tertium modum expertus sum Antverpiæ anno 1609. mense Januario, quo tempore morabar, & per plures annos habitabam in ædibus Domini Emanuelis Ximenij, Equitis S. Stephani, natione Portugallensis, & civis Antverpiani, hominis ingeniosi, & in omnibus scientijs supra omnes alios quos ego in Germania inferiore unquam vidi vel cognovi, maxime subacti. Atq; hoc pulvere Antverpiæ in fornace vitraria Domini Philippi Giridolfi, hominis valde officiosi, Calcedonium feci, usque adeo pulchrum & venustum, ut verum Achatem imitaretur, & venustate coloris quam longissime superaret. Et plures Portugallensium nobiles gemmarii eundem cum admiratione aspicientes, ajebant, naturam ad illud fastigium ascendere non posse. Atque hic Calcedonius omnium quos ego feci, pulcherrimus erat, pensante operis pulchritudine fastidium laboris, & diuturnitatem operationis, ex eoque vasa duo Princeps Auriacus sibi comparavit, & grata acceptaque sibi esse demonstravit. Quod si aqua fortis bona, & ingredientia bene præparata fuerint, opus prodibit longe quam ego dico pulchrius.

ANTONII NERI DE ARTE VITRARIA,

LIBER III.

Quo demonstrantur veri modi producendi in vitro colorem aureum, Granati, Amethysti, Sapphiri: nigrum item

item holosericum, lacteum, marmoreum, & rubrum plenum: nec non modus faciendi frittam ex crystallo montana: modus item tingendi vitrum colore margaritæ, aliaque particularia in exercitio Artis Vitrariæ necessaria.

CAP. XLV. Hoc libro tertio demonstratur ratio producendi in vitro colorem aureum, nec non colorem Granati, Sapphiri, nigrum holosericum, lacteum, marmoreum, rubrum plenum, & colorem margaritæ, idque variis modis, quorum unus præstantior est altero: modus item singularis faciendi frittam ex crystallo montana quæ non minus quam fritta ordinaria tunditur, ut inde vasa fiant planè candida, pulchra & speciosa. Dubium non est, quin eorundem colorum plurimi his qui circa artem versantur jam noti sint: sed non omnes omnibus. Aureum enim & rubrum plenum, ceu colores in arte vitraria difficiles & fastidiosos pauci bene facere norunt: ut enim fiant tanta opus est attentione circa dosin, tempus, circumstantias & ingredientia, ut si vel minimum in aliquo eorundem errare contingat, res omnis corrumpatur, & colores plane diversi prodeant. Egò in his duobus æque ac in aliis omnibus coloribus cricumstantias & minutissima quæque usque adeo evidenter & perspicuè describo, ut dubium nullum sit quin omnes me ita capiant, ut nullos non colores & nominatim supradictos, aurum & rubrum plenum perfectè & non sine jucunditate & satisfactione sua facere possint.

CAP. XLVI. Aureum *in vitro* colorem *producere.*

Recipe frittæ crystalli tarso factæ partes duas: longe enim melior est, quam quæ arenâ fit: frittæ rocchettæ itidem tarso factæ partem unam. Misceantur omnia, & contundantur benè, atque in singulas centum libras hujus compositionis assumatur tartari rubri, crassioris & bene vitrificati libra una. Hoc recrementum vini, ita ut est crudum, tundatur bene, & per cribum angustum transeat, deturque in singulas hujus tartari libras libra una magnesiæ Pedemontanæ, eo qui *capite decimo tertio* docetur modo præparatæ, Misceantur bene hi duo pulveres, mistique cum frittis supradictis commisceantur optime, & mistura in ollam missa igne fornacis ordinario per dies quatuor coquatur. Cæterum quandoquidem hi pulveres vitrum inflant & bullire faciunt, mistura sensim & per gradus in ollam mittenda est, ne vitrum per orificium fornacis effluat. Ubi vitrum jam bene purgatum & tinctum fuerit (id quod exactis diebus quatuor frequenter evenire solet) in vasa & istiusmodi opera alia elaborandum est: hæc enim dosis materialium colorem dabit pulcherrimum. Quod si colorem ad opera magna magis dilutum requiris, minus pulveris addendum est & dosin habebis istiusmodi laboribus aptam; at vero ut opera pellucida & tenuia fiant, servando dosin priorem color satis dilutus & perspicuus erit; plus enim materiæ tingentis requirunt. Canna autem vitrariorum crassa, quam Itali *da Spici* vocant, minus tartari & quasi dimidium magnesiæ postulat. Notetur autem utramque frittam, crystalli & rocchettæ optime unitam & permistam esse debere. Tartarum sit rubrum, non album: id enim huc nihil facit: sitque crassum & in frustis, non pulvereum; nam etiam illud inutile est. Magnesia semper sit Pedemontana. Pulvis materiæ detur, non vitro fuso: neque enim tingeret, omniaque sensim & per partes in ollam mittantur. Servatis his regulis color evadet aureus satis pulcher. Si vero pulcherrimum desideras, loco rocchettæ meram crystalli frittam recipe, & colorem habebis aureum magis pulchrum, magisque speciosum. Atque hunc modum ego servavi in producendis dictis coloribus, & quotiescunque illum expertus sum, semper mihi pulchrè successit.

CAP. XLVII. *Color Granati.*

Recipe pondus æquale frittæ crystalli & rocchettæ optime mistum, atque singulis hujus misturæ libris centum libram unam magnesiæ Pedemontanæ, ex præscripto *capitis decimi tertij* præparatæ, nec non Zafferæ præparatæ, & cum magnesia bene mistæ unciam unam, Misceatur bene hic pulvis cum frittis supradictis, & postea sensim mittatur in ollam, notando magnesiam in causa esse, cur vitrum turgeat. Ergo lente agendum erit, ne vitrum pessum eat. Zaffera magnesiæ bene admista sit: etenim vivum colorem reddit, eique splendorem conciliat atque venustatem. Exacto quatriduo, ubi vitrum purgatum & bene tinctum erit, operi admovenda manus est. Atque hæc justa dosis est magnesiæ pro vasis modicæ magnitudinis, ut color satis plenus evadat. Minora vasa plus, majora minus & dimidium prædicti pulveris requirunt: & revera color vitri vel intendendus, vel diluendus est pro ratione operis quod agendum suscipitur, idque totum à judicio & discretione ejus dependet, qui pulverem adhibet.

CAP. XLVIII. *Color Amethysti.*

Recipe frittam crystalli tarso optime factam, & antea quam in ollam aut vas mittatur, singulis frittæ libris adde infrascripti pulveris bene misti unciam, misceanturque omnia bene, & sensim in fornacem mittantur: haud secus etenim atque supradictus Granati color turget. Ubi vitrum purgatum, & vero Amethysti colore infectum fuerit, operi manus admoveatur. Notandum, hunc colorem non aliam quam crystalli frittam desiderare, eundemque vel intendendum vel diluendum esse pro ratione operis. Pulvis producendo huic colori aptus is est qui sequitur. Recipe magnesiæ Pedemontanæ, ex præscripto *capitis decimi tertij* præparatæ unciam unam cum dimidia. Misceantur bene hi duo pulveres, denturque frittæ crystalli, & vitrum dabunt veri Amethysti colore infectum.

CAP. XLIX. *Color Sapphiri.*

Recipe frittam rocchettæ, & in centum hujus frittæ libras detur libra una Zafferæ, ad normam *capitis duodecimi* præpararæ, & cum uncia una magnesiæ Pedemontanæ præparatæ antea bene mistæ. Mittatur fritta in fornacem, vitrumque fluat atque purgetur optimè, eoque purgato misceatur bene, videaturque an color satis plenus, sit ut augeri vel dilui, si opus sit, possit, atque sic elaboretur, & colorem sapphiri habebis, qui violæ duplicis Constantinopolitanæ colorem referet, id quod exigua magnesiæ dosis eidem præstat, ut *Pisis* sæpius, & semper cum successu expertus sum, Magis tamen quam ego dicere ausim admirandus ille color erit, si ex sola crystalli fritta fiat ut proximè demonstro.

CAP. L. Color Sapphiri *magis venustus.*

Loco frittæ rochettæ habeas frittam crystalli optimam, deturque ei prædictus pulvis in dicta dosi; & colorem sapphiri referet fulgentem & pulchrum, quo facere, quicquid voles, poteris: notando colorem tum ex magnesia & Zaffera frittæ dandum, non vitro fuso: vitrum enim fusum colorem non nisi ægre, atque ita recipit, ut nullius valoris sit.

CAP. LI. *Niger Color.*

Recipe ramenta varij coloris, illisque adde magnesiam & Zafferam, & magnesiæ quidem quam Zafferæ dimidio minus. Hoc vitrum bene purgatum elaboretur, & nigrum dabit instar holoserici, nec conflandis tantum vitris nitens & pulcherrimum, sed cuicunque operi aptissimum.

CAP.

Cap. LII. *Nigrum pulchrius.*

Recipe frittę crystalli & pulveris, ana, libras viginti; calcis plumbi & stanni libras quatuor: misceantur omnia bene, & in olla calente mittantur in fornacem & ubi vitrum bene purgatum fuerit, recipe chalybis bene calcinati & pulverati, nec non scoriæ ferri ab incude decidentis & pulveratæ partes æquales, easque bene misce. Hujus pulveris bene misti unciæ sex dentur vitro fuso, misceanturque omnia: vitrum enim addito hoc pulvere vehementer turget. Deinde quiescat per horas duodecim, ita tamen ut nonnunquam misceatur, ac tandem manus operi admoveatur, prodibitque nigrum holoserici instar pulcherrimum, & cuicunque operi aptum.

Cap. LIII. Nigrum aliud *pulchrius.*

In libras centum frittæ rocchettæ dentur tartari rubri pulverati libræ duæ, nec non magnesiæ pulveratæ & cum tartaro mistæ unciæ sex. Fritta sensim in fornacem mittatur, vehementer enim turget, purgeturque, id quod spatio dierum quatuor vel circiter fiet. Misceatur bene vitrum, leveturq; & nigrum dabit admiratione dignum & multo quam suprascripti nigri colores magis operibus aptum.

Cap. LIV. Lacteus color *egregius.*

Recipe frittæ crystalli libras duodecim, & calcis plumbi stannique libras duas. Misceantur omnia bene, & addatur unciæ magnesiæ præparatæ pars dimidia, unitaque omnia mittantur in ollam calentem, stentque per horas duodecim: misceatur postea bene vitrum, & si color satis plenus non fuerit, addatur nonnihil calcis supradictę, misceaturque bene cum vitro, ut incorporetur, & octo horarum spatio vitrum operi aptum erit, dabitq; colorem lacteum pulcherrimum, qualem ego sæpius feci.

Cap. LV. Color lacteus *pulcher, magisque candidus.*

Recipe frittæ crystalli quadringentas sexaginta, & magnesiæ Pedemontanæ præparatæ libras duas cum dimidia. Pulverentur omnia bene, mittanturq; in ollam & purgentur, id quod exactis octodecim diebus accidit. Hanc materiam projeci in aquam, ac denuo in ollam misi, eaq; purgata experimentum feci, & quia transparere videbatur, addidi calcis supradictæ libras quindecim. Calx stanni in officinis vitrariis notissima res est. Vitrum aliquoties miscui, & unius diei spatio supra quam id dici potest pulchrum, & quavis nive candidius evasit. Dedi operam ut elaboraretur, idque multoties ea ratione feci, & semper mihi bene successit. Ex rocchetta lacteus quoq; color, sed minus quam ex cristallo candidus fit. Crystallum ergo semper adhibeat, qui exquisiti quidquam facere desiderat.

Cap. LVI. *Ut* color marmoreus *fiat.*

Frittam crystalli in ollam mitte, & ubi liquata fuerit, manum operi admove, antea quam purgetur, & marmoreum satis pulchrum erit.

Cap. LVII. Persici color *in lacteo.*

Magnesia Pedemontana præparata in lacteo dabit colorem floris mali persici. Notandum autem est, in tempore elaborandum esse vitrum: color enim evanescit.

Cap. LVIII. Rubrum plenum.

Recipe frittæ crystalli libras viginti, ramentorum vitri candidi libram unam, stanni calcinati libras duas. Misceantur omnia, mittantur in ollam, fundantur & purgentur. Fusis omnibus habeas chalybis calcinati, & bene lævigati, nec non scoriæ ferri ab incude decidentis & bene tritæ partes æquales. Recipe hujus pulveris misti uncias circiter duas, easque vitro suprad icto, ubi purgatum fuerit optime admisce: formidabilem enim in morem hic pulvis vitrum inflat: sine incorporari, id quod quinque vel sex horis evenire solet. Advertatur ne pulveris nimium adhibeatur: vitrum enim nigrum fieret, cum tamen non opacum, sed pellucidum aut obscure flavescentis coloris esse debeat. Id ubi assecutus fueris, bene habet, atque tunc recipe ęris rubri, in arcu fornacis ut *capite vigesimo quarto* demonstratum est calcinati, & bene triti drachmas circiter sex; addantur vitro, misceanturque sæpius, & tertia vel quarta vice color instar sanguinis ruber apparebit. Sæpius ergo experimentum capiatur, & ubi color responderit, statim elaboretur; nisi enim id fiat, color ruber evanescit, succedente in locum ejus nigro. Præterea ne color pereat, olla aperta sit, omniaq; cum cura agantur necesse est, & dum chalybs & ferri scoria additur, attendendum est, ne modum excedas, vitrumq; nigrum evadat, sed transparentem & obscure flavescentem colorem obtineat, tunc enim addito ære rubro color pulcherrimus apparebit, qualem ego sæpius feci. Deniq; id agatur ut olla quam id fieri potest minime incalescat, neq; plus decem horis in fornace permaneat, ac si colorem interea evanescere contigerit, id quod aliquando accidit, addito novo pulvere ex scoria ferri color redibit, & quia fastidiosum hoc negotium est, cum cura præparandum & peragendum erit.

Cap. LIX. *Crystallus montata.*

Crystallus montana in crucibulo operto, procul ab omni cinere & immunditia ignescat, frigidâ restinguatur & calcinetur, idq; octies repetatur, & ubi resiccata fuerit, super porphyrio lapide in pulverem redigatur impalpabilem. Hic pulvis cum sale pulveris in ampulla vitrea, ut *capite tertio* dictum est, pręparato, & sæpius purificato misceatur, & fritta fiat, quæ in ollam calidissimam cum debita dosi magnesię missa, in fornace detineatur, & suo tempore, ut in crystallo dictum est, in aquam sæpius projiciatur, deinde optime purgetur, & more solito instar alterius generis crystalli elaboretur, videbisque mirabilia.

Cap. LX. Margaritę color *in crystallo.*

Crystallo fusæ purgatæq; detur ter vel quater tartarum bene & ad albedinem usq; calcinatum, misceaturque bene cum vitro, idq; tam diu repetatur, addito semper novo tartaro, usq; dum vitrum margaritæ colorem assumat: nulla enim hîc certa regula dari potest, cum totum hoc negotium in experientia situm sit. Ubi color responderit, statim elaboretur, facillime enim evanescit. Hic meus processus est, quem sæpius experientia comprobavit.

ANTONII NERI FLORENTINI DE ARTE VITRARIA,

Liber VI.

Quo verus modus demonstratur faciendi vitrum plumbi, nec non plumbum ipsum calcinandi, & ex eodem extrahendi colorem Smaragdi, Topasii, Cyaneum vel picæ marinæ, Incarnatum, Saphiri, aureum & lapidis Lazuli: nec non modus tingendi crystallum montanam colore permanente Rubini, Balassii, Topasii, Opali, Heliotropii, aliisque coloribus pulcherrimis.

Cap. LXI. Vitrum plumbi, paucis in arte vitraria notum, si de coloribus agatur, vitrum est, omnium, quę nunc quidem in fornace fiunt, pulcherrimum & nobilissimum, quo veros gemmarum orientalium colores imitamur, id quod crystallo vel alterius generis vitro fieri non potest. Verum est, nisi sedulo admodum attendas, cujuscunq; generis ollas & vasa perrumpit, & in

in cineres abit. Omnia ergo usque adeo distinctè describo, ut credam nullum non periculum evitari posse. Totum autem hoc negotium in eo consistit, ut veram plumbum calcinandi recalcinandique rationem noscamus. Quanto enim calcinatum est sæpius, tanto ad se redit minus, & consequenter minus ollarum dissolvit. Semper autem in aquam projiciendum, & exemptum denuo in suis generis massam conflandum est: & quoties aliqua ejusdem particula in ollæ fundo reperitur, toties cum cura eximenda est, nisi enim id fiat, ollas perrumpit, & fundum earundem consumendo, simul cum vitro per angustissimas rimas transit, ollasque relinquit vacuas. Observentur ergo sequentes hoc libro descriptæ regulæ, & omne evitabitur periculum.

Cap. LXII. *Plumbum calcinare.*

Primo plumbum in fornacula calcinetur (quod his qui fictilia preparant notum est) idque in quantitate non exigua: bidui enim spatio multa plumbi centenaria calcinabuntur: notetur tamen, uti fornacula hactenus ita calefiat, ut fundendo vitro sufficiat, nec ultra; non enim calcinaretur. Ubi plumbum aliquantisper liquatum fuerit, & cuticulam flavescentem contraxerit, par ejusdem calcinata ferro ad talia apto attrahenda, & in extremitate interiore fundi fornaculæ extendenda est, quæ quidem extremitas lapide constet tenero, qui ignem ferat, & orificium versus propendeat, quæ omnia ceu vulgo nota hic consulto præterimus; id tantum notando, plumbum semel calcinatum denuo in fornacem moderate calidam ad reverberandum mittendum & distendendum, nec non ferro per plures horas assidue agitandum esse, quâ secundâ calcinatione flavedinem acquirit. Postea per cribrum trajicitur angustum, & si quę ejusdem particulæ non transeunt, plumbo novo addito denuo calcinantur. Atq; hac ratione magna plumbi quantitas ad vasa fictilia, & in usus figulorum calcinatur. Cæterum id vel maxime agendum est, ut moderate calida fornax sit: etenim si justo calidior sit, plumbum nunquam calcinabitur.

Cap. LXIII. Vitrum plumbi *facere.*

Recipe exempli gratia hujus plumbi calcinati libras quindecim, frittæ crystalli, vel pro ratione coloris quem intendimus, rocchettę, aut pulveris libras duodecim. Omnia accuratissime unita mittantur in ollam, & exactis decem horis (eo enim temporis spatio optime liquata erunt) projiciantur in aquam, notando, sæpius contingere, ut in fundo ollę aliqua pars plumbi coëat in massam sui generis, quę diligentissime eximenda est: nisi enim id fiat, diffringentur ollę, atque omnia pessum ibunt. Hoc ergo unum ex pręcipuis in hac operatione observationibus est. Præterea cavendum est sedulo, ne grana plumbi, quæ in aqua sunt, & vitro non cohęrent, denuo in ollam redeant; eadem enim ratio, idemque fracturæ & damni metus subest. Servatis his vitrum in ollam redeat, & exactis summum decem horis operi aptissimum erit. Atque hic modus est faciendi vitrum plumbi.

Cap. LXIV. *Modus elaborandi vitrum prædictum.*

Si cui potoria, vel diversi generis alia vasa in usus domesticos ex vitro plumbi parare animus est, exiguam ejusdem particulam cannâ vitrariâ attollat, sublatam nonnihil defervescere patiatur, ac tum demum manum operi admoveat. Antea tamen marmor bene purgetur, & interea, dum vitrum parumper refrigescit, frigidâ bene humectetur: nisi enim id fiat, marmor nunquam non decorticatur à vitro plumbi, & vitrum assumtâ aliquâ marmoris particulâ deforme opus reddit. Assidue ergo, dum sub manibus vitrum est, humectetur mamor, alioquin omnis vitri elegantia & pulchritudo perit. Præterea, quanto durius est marmor, tanto minus periculi subest. Atque hic procedendi modus, in refrigerando vitro, & humectando marmore, semper locum habet, quotiescunque nova vitri particula elaboranda suscipitur. Usque adeo enim tenerum hoc vitri genus est, ut nisi refrigescat, & in exigua admodum mole attollatur, elaborari nulla ratione, nec cannâ vitrariâ eximi è fornace possit: atque hanc suam teneritudinem, jusculo simillimam, plumbo debet. Ut ergo commodè elaborari possit, parum vitri attollatur, sublatum nonnihil defervescat, marmor continue humectetur, & olla moderate calida sit.

Cap. LXV. *Vitrum plumbi* colore Smaragdi *admirando.*

Recipe frittæ pulveris cribratæ libras viginti, calcis plumbi cribratæ libras sedecim. Misceantur optime, transeantque per cribrum, & mittantur in ollam moderatè calidam, & octo vel decem horarum spatio optime omnia liquescent. Projiciantur in aquam, & quidquid in fundo ollæ, vel aquæ, plumbi est, cum cura eximatur, ne ollam dissolvat. Hoc peracto, materia in ollam redeat, & sex vel octo, aut circiter horis optime liquescet. Projiciatur denuo in aquam, & plumbum omne semoveatur, ut antea, & vitrum ab omni pinguedine calcis plumbi & salis pulverei liberum, splendorem acquiret lucidissimum, & paucis horis liquescet ac purgabitur optimè. Ubi jam liquefactum purgatumque fuerit, addantur unciæ sex scoriæ æris caldarij, ter, ut *capite vigesimo octavo* demonstratum est, calcinatæ, & cum granis 24. croci Martis aceto facti permistæ, idque per intervalla, quæ recitandis fidei articulis, vel ut vulgo vocant *Credo* &c. sufficiant, sextam singulis vicibus hujus medicinæ partem adjiciendo, & vitrum optime miscendo. Postea quiescat per horam, misceaturque, & capiatur specimen, & siquidem color voto responderit, per alias octo horas quiescat, ut omnia incorporentur & exactis illis, vitrum elaboretur, atque ex eodem pocula fient coloris usque adeo splendidi fulgentisque, ut ex smaragdo de trupe orientali veteri facta videri possint. Hoc vitrum, ubi debito modo tinctum fuerit, tantisper in olla detineatur usque dum feces omnes absumtæ, vitrumque satis purgatum sit, & colorem habebis smaragdó naturali adeo similem, ut discerni ab eodem vix possit.

Cap. LXVI. Viride smaragdinum *aliud, super omnia alia admirandum.*

Ut viride istiusmodi admirandum fiat recipe eandem frittæ, calcisque plumbi, nec non croci Martis, ut antea *cap.* 65. quantitatem, substitutâ in locum scoriæ æris eadem quantitate capitis mortui vitrioli Veneris, ex præscripto *capitis* 131. & 132. præparati: atque hoc viride tam est rarum, quam quod fieri alio qualicunque modo potest, id quod ergo non citra delectationem sæpius expertus sum.

Cap. LXVII. Color Topasii *in vitro plumbi.*

Loco frittæ pulveris recipe frittæ crystalli libras quindecim. Misceantur, cribrentur & in ollam transeant moderate calidam, exactisque octo horis projiciantur in aquam, ablatoque omni, ut antea, plumbo, in ollam, & successu temporis denuo in aquam redeant, servatisque servandis addatur vitri aureo colore, ut suo loco dictum est, tincti, pars dimidia. Incorporentur, purgenturque, & verum imitabitur hæc materia Topasium orientalem.

CAP. LXVIII. Cœruleus vel aquæ marinæ *in vitro plumbi color.*

Recipe frittæ cryſtalli libras ſedecim, calcis plumbi libras decem. Miſceantur, cribrentur, cribratæ in ollam mittantur moderatè, ut antea, calidam, & exactis duodecim horis materia optime liquefacta erit, quam una cum olla in aquam projicies, ſeparatoque plumbo, ut antea, in fornacem, atque ſub finem horarum octo in aquam denuo mittes, & optime purgabitur. Hoc facto recipe æris tremuli ut ſupra *cap.*20. demonſtratum eſt, præparati uncias quatuor, nec non zafferæ præparatæ partem unciæ quartam. Hi pulveres optime permiſti per intervalla quatuor dentur vitro plumbi, & exactis duabus horis vitrum denuo bene miſceatur, captoque ſpecimine videatur, an color pro ratione operis ſatis plenus ſit, nec ne. Deinde quieſcat per horas decem, incorporato colore vitrum operi aptiſſimum erit, & operando, ut ſuo loco dictum eſt, vitrum habebis coloris ſatis pulchri.

CAP. LXIX. Color Granati *in vitro plumbi.*

Libræ viginti frittæ cryſtalli permiſceantur cum libris ſedecim calcis plumbi, additiſque tribus unciis magneſiæ Pedemontanæ, nec non uncia zafferæ dimidia præparatis, mittantur in ollam ſolito more calidam, & ſub finem horarum duodecim projiciantur in aquam, ſemotoque omni plumbo in fornacem redeant & horis decem purgabuntur. Miſceatur materia, videatur an color reſpondeat, & manus operi admoveatur, habebiſque vitrum pulcherrimum, & colorem Granati ſatis ſpecioſum.

CAP. LXX. Color Saphiri *in vitro plumbi.*

Recipe frittæ cryſtalli libras quindecim, & calcis plumbi libras duodecim. Miſceantur optime & cribrentur, cribratiſque dentur zafferæ præparatæ unciæ duæ, nec non grana viginti quatuor magneſiæ Pedemontanæ præparatæ, omniaque miſceantur, & per horas duodecim in olla & fornace detineantur. Poſtea omnis hæc materia projiciatur in aquam, ſeparatoque cum cura omni plumbo, per alias duodecim horas in fornace purgetur, captoque ſpecimine, ſi color reſponderit, elaboretur, & vitrum habebis colore Saphiri orientalis oppido formoſi, qui violę duplicis colorem admixtum habebit, & aſpectu jucundiſſimus erit.

CAP. LXXI. Color *in vitro plumbi* Aureus.

Recipe frittæ cryſtalli, nec non calcis plumbi, ana libras 16. Miſceantur benè, cribrentur, addanturque ſcoriæ æris caldarii ter calcinatæ unciæ ſex, & croci Martis aceto facti grana 48. Omnia bene miſta mittantur in ollam moderatè calidam, & exactis duodecim horis projiciantur in aquam, ſeparatoque plumbo per alias duodecim horas in ollam redeant, & optime purgabuntur. Miſceatur materia, & experimentum capiatur, an color reſpondeat, & ſi vireſcere videbitur, addatur parum croci Martis, & ablata viriditate color prodibit auri pulcherrimus. Elaboretur, & colorem habebis pulchrum, qualis eſt auri & qualem ego ſæpius feci.

CAP. LXXII. Color *lapidis* Lazuli.

Lacteum pulcherrimum, ex præſcripto *capitis quinquageſimi quinti*, & cryſtallo candidiſſimâ factum in olla funde, fuſo ſenſim addatur tantum ſmalti pictorum cœrulei, quantum tingendo vitro ſat erit. Miſceatur bene vitrum, videaturque an color reſpondeat, eoq; reſpondente per bihorium ſtet, ac denuo miſceatur, & coloris experimentum fiat, omnibuſque bene ſeſe habentibus, per horas decem quieſcat. Miſceatur iterum, & omnibus in eodem coloris gradu permanentibus, vaſa fiant, quæ verum Lazuli lapidem referent. Quod ſi materia, dum in opere vitrarius eſt, turgeat, addantur aliquot fruſta foliorum auri, quæ per vaſa, dum turgent, diſtributa, naturalem lapidis Lazuli ſpeciem tanto magis reddent.

CAP. LXXIII. *Modus tingendi cryſtallum montanam* colore viperæ.

Recipe fragmenta cryſtalli montanæ pellucida, & ſine omni terreſtri materia, undantis aquæ ſpeciem repræſentantia, diverſæ magnitudinis, antimonii crudi & auripigmenti flavi bene pulveratorum ana uncias duas, & ſalis armoniaci unciam unam. Pulverata miſtaque omnia mittantur in fundum crucibuli, quod ignem ferat, iiſque imponantur fruſtula cryſtalli prædicta. Tegatur crucibulum, crucibulo alio inverſo, ita ut orificium orificio reſpondeat, luteturq; optimè & ſiccatum mittatur in medios carbones, qui adhibito ſenſim igne, ſponte ſua incendantur, & crucibulum, ubi ignem ſenſerit, fumare plurimum incipiet. Et hæc quidem operatio caminum requirit largum, & ubi exhalare fumus cœperit, laboratorio exiviſſe tutius erit. Perniciosiſſimus enim, & quaſi mortiferus eſt hic fumus, ut cautione opus ſit, ne quoque modo attrahatur. Ceſſante omni fumo ignis per ſe extinguatur, & crucibulum ſponte ſua refrigeſcat. Deinde eximantur fruſta cryſtalli, & quæ in ſummitate vel faſtigio crucibuli poſita fuerunt colore aureo, rubini, balaſſii, maculiſque pulchris; contra quæ in imo, & prope pulverem poſita fuerunt, maximam partem colore ſerpentis viperæ tincta erunt; & gemmarum inſtar rotâ poliuntur, & fulgorem acquirunt ſplendidum: fruſta reliqua, ſubſtratis pro ratione colorum foliis, auro incluſa, jucundum aſpectum præbent: & quia exiguæ hoc opus impenſæ, nec faſtidioſum eſt, nihil prohibet, cur non major eorundem quantitas tingatur: ſemper enim horum fragmentorum aliquot ſpecioſa & pulchra erunt.

CAP. LXXIV. Color Balaſſii, Rubini, Topaſii, Opali & Aſteriæ, *in cryſtallo montana.*

Recipe auripigmenti flavo-crocei, nec non arſenici cryſtallini ana uncias duas, antimonii crudi & ſalis armoniaci ana unciam unam. Pulveratæ & bene miſtæ ſpecies mittantur in crucibulum ſatis capax, ſuperimpoſitis primo ſegmentis cryſtalli minoribus, & ſucceſſive majoribus, omni vitio carentibus, & crucibulum totum impleatur. Applicetur huic crucibulo, crucibulum aliud, & orificium orificio, lutenturque optime, relicto prius in fundo ſuperiori crucibuli foramento magnitudine ciceris: atque hoc ideo fit, quia fumus materialium rectâ aſendens, quicquid impoſitum eſt in tranſitu melius tingit, quam ſi ad latus & oblique par juncturas crucibulorum tranſiret. Siccato luto crucibula in medios carbones ita mittantur ut crucibulum inferius plane totum, & ſuperioris pars dimidia carbonibus tegatur. Poſtea ignis adhibeatur, ſed ſenſim, & carbones ſufflante nullo per ſe accendantur, niſi ſi plane ceſſent, quo caſu incitandi erunt, ut igneſcant. Et carbones quidem majores & quercini ſint, procedaturque ut antea, ſtudioſe vitando fumum, ceu internecinum & vehementer noxium. Danda tamen eſt opera, ut carbones ſuccenſi exurantur: niſi enim id fiat, opus minime procedet. Fumus autem materialium, qui diutius aliquanto durat, per ſe ceſſet, nec non ignis ſua ſponte extinguatur, omni aura frigidiore & vento excluſis: fragmenta enim cryſtalli calida diffringerentur, & fragilia minimeque bona evaderent. Refrigeratis omnibus, reſolutiſque crucibu-

lis, pars cryſtalli major vero Topaſii, Balaſſii, Rubini, Chryſoliti, Aſteriæ & Opali colore tincta erit, aſpectu admirando. Ex his fragmentis, quæ melius tincta & colorata erunt gemmariorum rotâ poliantur, & ſplendorem acquirent, ſplendori gemmarum naturalium parem, & fortaſſe majorem, ſine ullo duritiei detrimento, quam ſatis conſtat in cryſtallo naturaliter eſſe magnam. *Antverpiæ* non mediocrem eorundem copiam feci, & erant ex his fragmentis nonnulla Opali & Aſteriæ colore elegantiſſime tincta. Hi lapides varie aptati, & ſubſtratis, ut naturales, foliis, auro incluſi, aſpectum præbebunt extraordinarium. Auripigmentum autem eligendum & frondens & aureum: in hoc enim totum rei artificium conſiſtit, & ignis in principio adhibendus eſt lentus, omniaque per ſe refrigeſcant; quibus ſervatis, ſi prima vice non ſucceſſerit, repetatur labor, & operando fiet, ut nunquam fallat experientia.

ANTONII NERI FLORENTINI DE ARTE VITRARIA,

LIBER V.

Quo demonſtratur verus modus faciendi maſſam Smaragdi, Topaſii, Chryſoliti, Hyacinthi, Granati, Saphiri, Berilli vel Aquæ marinæ, aliorumque colorum: idque tanta venuſtate & elegantia, ut gemmas naturales in omnibus, ſolâ duritie exceptâ ſuperent.

Cum novo, & hactenus minus uſitato modo chymico Iſaaci Hollandi faciendi maſſam ſupradictam, quæ omnes alias, quæ nunc quidem in uſu ſunt, venuſtate & elegantia coloris longiſſime ſuperet.

CAP. LXXV. Smaragdos, Topaſios, Chryſolitos, Saphiros, Granatos, & omne quaſi gemmarum genus uſq; adeo perfecte imitari poſſe, ut colore, ſplendore, elegantiâ & politurâ, ſolâ duritie exceptâ, veras orientales, gemmas ſuperent, res eſt uſq; adeo ſuavis & pulchra, ut paucos eſſe credam, qui eandem non deſiderent atq; omni ſtudio quærant. Quare hoc præſenti libro modum ejus rei deſcribo, nec non circumſtantias & obſervationes ad hoc neceſſarias, ut non ſimiles modo ſint naturalibus, ſed eaſdem etiam exceptâ duritie ſuperent. Et vero dubium nullum eſt, quin ſolertes in hoc opere & induſtrii plus effecturi ſint, quam ego ſcribo. Cœterum ſupra alios omnes admirandus ille modus eſt, quem ex *Iſaaci Hollandi* opere deſumptum; experimento ductus primus comprobavi, quo paſtæ gemmarum uſq; adeo elegantes, pulchræ & perfectæ fiunt ut fidem fere ſuperent. Verum quidem eſt, laboris & moleſtiæ plenum hoc opus eſſe. Ego tamen, qui id ſæpius peregi, facile illud atq; expeditum, &, quod caput rei eſt, ſolidum eſſe pronuntio, ut jam levis & nullius momenti labor & ſumtus cenſeri debeat, qui in iſtiuſmodi negotia impenditur.

CAP. LXXVI. *Modus præparandi* cryſtallum montanam.

Habeas cryſtallum montanam, omnium quam id fieri poteſt, maxime pellucidam & pulchram, ſemotis Calcedonio, Tarſo, aliiſq; lapidibus duris: vitrum enim quod ex his talibus fit, minus perſpicuum eſt, minuſq; fulget, quam quod ex cryſtallo montana paratur: & lapides ſemper aliquid terreni & obſcuri habent; cum econtra cryſtallus aërei quiddam & pellucidi habeat, proximeq; ad naturam & qualitatem gemmarum accedat; orientalis præſertim, quæ effectum multo quam Italica & Germanica præſtantiorem præbet. Adſint ergo vaſa vel opera cryſtallo facta, & in crucibulum opertum indita, mittantur in medios carbones ardentes, & igneſcant, optimeque ignita in vas majuſculum frigidâ limpidiora plenum projiciantur, idque minimum duodecies repetatur, ſubſtitutâ ſemper recenti frigida, notandoque crucibulum ſemper debere eſſe opertum, & ab omni cinere & carbonibus immune: munditiâ enim hic opus eſt, & induſtria ſingulari. Cryſtallus ea ratione calcinatâ, ſiccataque non alio quam porphyrite lapide, idque ter, cum cura & aſſiduitate ſumma, teratur, ita ut tenuiſſimæ farinæ inſtar ſit, & tactum omnem effugiat. In hoc enim totius rei cardo verſatur. Nam ſi in mortario illam teras, æris, & ferreum piſtilli colorem aſſumet, nec præter ſmaragdi ſpeciem quidquam refert. Jam niſi exquiſitè admodum ſuper Porphyrite teratur, deforme opus erit, & nihil minus quam naturales gemmas repræſentabit. Summâ ergo hic patientiâ opus, atque exigua ſemper pulveris quantitas, & quæ dimidii cochlearis modum non excedat, aſſumenda, & ſæpius repetendus ille labor eſt, ut pulvis fiat longe omnium tenuiſſimus. Et quia hæc prima omnium artificialium gemmarum materia eſt, in hoc incumbes, ut tanto majorem hujus bene præparati pulveris copiam habeas, fingendis cujuſcunque generis coloribus.

CAP. LXXVII. *Modus faciendi* Smaragdum orientalem.

Recipe cryſtalli montanæ ut ſupra præparatæ uncias duas, minii ordinarii uncias quatuor. Miſceantur optimè hi duo pulveres, ut incorporentur; addanturq; æruginis bene tritæ & coloratæ grana 48. nec non croci Martis, aceto, ut ſupra *capite decimoſeptimo*, facti, & cum ærugine permiſti grana octo. Miſceatur diligentiſſime omnis hæc materia, & in crucibulum mittatur, quod ferendo igni par, atque illius, capacitatis ſit, ut intromiſſâ omni hac materiâ digiti unius ſpacium ſuperſit. Poſtea tegatur crucibulum operculo fictili & lutetur optime, mittaturq; in fornacem figularem, ſterq; calidiore loco per totū illud tempus, quo vaſa figulina coquuntur: & deinde fracto eo materiam invenies vitream ſmaragdi colore pulcherrimam, quæ ſi operibus magnis gemmarum inſtar inſeratur, ſmaragdum de rupe veteri orientalem ſuperabit. Quod ſi paſta hac vice ſatis excocta, & purgata non ſit, denuo mittatur in fornacem, & purgabitur. Signum bonæ coctionis eſt, ſi levato non nihil operculo materia pura & pellucida appareat: ſin minus, lutetur operculum, omniaq; in fornacem redeant. Atque adeo notandum eſt, non ante diffringendum eſſe crucibulum, quam conſtet paſtam optime coctam & purgatam eſſe. Etenim ſi rupto priore crucibulo in aliud tranſmittatur, utut purgetur, opus tamen deforme & bullis puſtuliſque plurimis obnoxium reddit. Quod ſi fornax figulina ad manum non ſit, exſtrui in hunc uſum levioris operis fornacula, & per horas 24. adhiberi ignis poterit, appoſitis pluribus coloris diverſi crucibulis. Ligna autem adhibeantur dura, (quale eſt quercinum) & arida; ignis ſit perennis & non interruptus: opus enim redderet imperfectum.

Ego *Antverpiæ* iſtiuſmodi fornaculam mihi præparavi, quæ crucibula diverſi coloris viginti capiebat, & horis 24. opus totum abſolvebatur. Majoris tamen ſecuritatis gratia continuari ignis per alias ſex horas, aut diutius aliquanto poterit, & omnia optimè excocta erunt, minuſque lignorum abſumetur; danda tamen eſt opera, ut iſtiuſmodi adhibeantur crucibula, quæ ignem ferant. Hæ paſtæ gemmarum inſtar naturalium poliuntur, ſplendorem accipiunt, & ſubſtratis ſolito more foliis auro alligantur, atque hæc doſis paſtam ſolito duriorem reddit.

CAP. LXXIII. Smaragdi *coloris magis pleni*.

Recipe cryſtalli montanæ, ut ſupra tritæ, unciam unam, minii vulgaris uncias ſex cum dimidia. Miſceantur bene, addanturque æruginis grana 75. nec non croci Martis aceto facti grana decem. Procedatur porro ut ſupra per totum, & colorem habebis

habis ſmaragdi orientalis aliquanto magis plenum & admirabilem, qui in parvis operibus auro alligatus, ſubſtrato folio, ſupra quam id dici poteſt pulcher evadet. Magis tamen quam prior illa paſta excoquenda eſt, ut omnis conſumatur imperfectio, quam ordinariè plumbum producit. Et hæc doſis paſtam reddit teneriorem, ſed color elegantiſſimus erit.

CAP. LXXIX. Paſtam Smaragdi *elegantiorem facere.*

Recipe cryſtalli ut ſupra præparatæ uncies duas, minii ordinarii uncias ſeptem, Miſceantur, & in ſingulas hujus miſturæ uncias dentur æruginis grana decem, totidemque grana, ſed ſemel tantum, croci Martis aceto facti, ita ut totum hoc compoſitum efficiat pondus unciarum novem, nec non drachmæ unius, & ſcrupulorum duorum. Omnibus bene miſtis procedatur ut ſupra *capite ſeptuageſimo ſeptimo*, & ſmaragdum habebis egregium, ſatiſque ſpecioſum, & ob plenitudinem coloris exiguis operibus aptum, ſed propter plumbi copiam minus durum: neceſſum ergo eſt ut ſolito diutius excoquatur, & pallor ille ac pinguedo, quam plumbo naturaliter debet, abſumatur; & vitrum erit colore ſmaragdi orientalis pulcherrimum.

CAP. LXXX. Smaragdus *alius* pulcherrimus.

Recipe cryſtalli montanæ ut ſupra præparatæ uncias duas, minii ordinarii uncias ſex. Miſceantur optime: & in ſingulas hujus materiæ uncias dentur æruginis bene tritæ grana decem; Omnibus bene miſtis procedatur ut ſupra, & colorem ſmaragdi pulcherrimum habebis.

CAP. LXXXI. *Topaſius orientalis.*

Recipe cryſtalli montanæ, ut ſupra tritæ, uncias duas, minii ordinarii uncias ſeptem. Miſceantur omnia optimè, & in crucibulum mittantur, igni ferendo par, & in quo vacuum relictum ſit tranſverſi digiti latitudine. Etenim quia hæ paſtæ dum coquuntur turgēt, hinc fit, ut repleto crucibulo materia vel adhæreat operculo, & opus deforme reddat, vel ſeſe propipiat foras, & omnia imperfecta relinquat. Diligentiâ ergo & ſpatio opus eſt. In reliquis eâdem ut ſupra ratione procedatur, & colorem habebis topaſii orientalis admirandum, quo facere quodcunque voles poteris.

CAP. LXXXII. *Chryſolitus orientalis.*

Recipe cryſtalli montanæ ut ſupra factæ uncias duas, minii ordinarii uncias octo. Omnibus optime miſtis, addantur croci Martis aceto facti grana duodecim: poſtea mittantur in crucibulum, & procedatur more ſolito, niſi quod diutius excoquenda eſt hæc maſſa, idque ob plumbi naturam minus perfectam, & colorem obtinebis Chryſoliti orientalis ſumme perfectum, qui ſubſtrato folio effectum dabit admirandum.

CAP. LXXXIII. *Color cœleſtis.*

Recipe cryſtalli montanæ ut ſupra præparatæ uncias duas, minii ordinarii uncias quinque. Miſceantur optime, addanturque Zafferæ præparatæ & tritæ grana 21, & cum materia permiſceantur. Poſtea mittantur in crucibulum, ſervatis regulis & obſervationibus ut ſupra, & colorem habebis cæleſtem formoſiſſimum.

CAP. LXXXIV. Color *ex violaceo* cœleſtis.

Recipe cryſtalli montanæ, ut ſupra tritæ, uncias duas, minii ordinarii uncias quatuor cum dimidia. Miſceantur, addanturque ſmalti pictorum cærulei grana 26. miſtiſque omnibus, fiat ut ſupra, & colorem habebis violaceum pulcherrimum, & cœruleum ſatis elegans.

CAP. LXXXV. Saphirus *orientalis.*

Recipe cryſtalli montanæ ut ſupra præparatæ uncias duas, minii ordinarii uncias ſex. Miſtis his pulveribus, addantur Zafferæ præparatæ ſcrupuli duo, nec non magneſiæ Pedemontanæ præparatæ, & cum Zaffera permiſtæ grana ſex. Omnibus bene unitis pergatur ut ſupra, & ſaphirus prodibit orientalis, coloris violacei ſpecioſiſſimus.

CAP. LXXXVI. Saphirus orientalis *colore ſaturo.*

Recipe cryſtalli montanæ ut ſuo loco dictum eſt tritæ, uncias duas, minii ordinarii uncias quinque. Addantur Zafferæ præparatæ grana 42. miſceanturque cum granis octo magneſiæ Pedemontanæ præparatæ. Omnia bene miſta mittantur in fornacem, percoquantur ut ſupra, & ſaphirum dabunt orientalem magis ſaturum, & cum inſigni pulchritudine violacei quid referentem.

CAP. LXXXVII. Granatus *Orientalis.*

Recipe cryſtalli montanæ ut ſupra tritæ uncias duas, minii ordinarii uncias ſex. Miſceantur optimè, addanturque grana ſedecim magneſiæ Pedemontanæ præparatæ, & cum granis duobus zafferæ præparatæ permiſtæ. Mittantur omnia in fornacem, coquanturque more ſolito, & granatum habebis pulcherrimum & ſpecioſum.

CAP. LXXXVIII. Granatus orientalis *magis plenus.*

Recipe cryſtalli montanæ præparatę uncias duas, minii ordinarii uncias quinque cum dimidia. Miſceantur, addanturque magneſiæ Pedemontanæ præparatæ grana quindecim, & cum granis quatuor zafferæ preparatæ permiſceantur. Omnibus bene unitis procedatur ut ſupra, niſi quod plus vacui in crucibulo relinquendum eſt, cum materia magis turgeat, & colorem habebis granati orientalis ex violaceo pulcherrimum.

CAP. LXXXIX. *Alius* Granatus *pulcher.*

Recipe cryſtalli montanæ præparatæ uncias quinque, magneſiæ Pedemontanæ præparatæ grana 35. & zafferæ præparatæ cum magneſia permiſtæ grana quatuor. Omnia probe miſta mittantur in crucibulum, relicto majore quàm antea vacuo, cum materia valde turgeat. Lutetur crucibulum, ſiccetur & in fornacem mittatur, procedaturque ut ſupra, & colorem habebis granati orientalis ſupra reliquos ſpecioſum.

CAP. XC. *Monita, paſtas earumque colores concernentia.*

Notetur, colores in his paſtis magis vel minus plenos fieri, prout cuique placuerit, vel operis ratio exigere vidibetur. Etenim annuli minores colorem ſaturum, majores magis dilutum, inaures & monilia plenum requirunt, totumque hoc negotium ab ingenio laborantis dependet, neque certis regulis circumſcribi poteſt; & ſi quæ hic regulæ à me præſcriptæ ſunt, ex huc tantum faciunt, ut curioſi artificis ingenio viam commonſtrent invehiendi meliora. Et colorum quidem prǽterquam æruginis, zafferæ & magneſiæ hic nulla mentio fit. Curioſus tamen & ingenuus quiſque ex auro colorem rubrum admirandum, ex ferro rubrum elegantem alium, ex ære viridem pulcherrimum, ex plumbo aureum, ex argento cœruleum, ex granato Bohemico aëreum pulcherrimè extraherepoterit. Hi enim granati, quia minores ſunt, exiguo veneunt, & tincturam prębēt maxime inſignem, id quod ego in *Flandria* ſępius expertus ſum. Idemq; de rubino,

saphiro aliisque gemmis judicium esto, ut subacti in operationibus chymicis norunt: quæ omnia si hic perspicuè, ut antecedentia describere vellem, diffusi operis materia esset & alioqui prædicti colores sufficiunt parandis operibus jucundis. Adeo autem ad illud, quod in hoc negotio essentiale & præcipuum est, ne videlicet crucibula antea quam materia probè cocta & purgata sit, frangantur. Etenim si pastæ ex uno in aliud crucibulum transmittantur, ob reliquias adhærentis crucibuli plenum spurcitiei, scabrosum & prorsus inutile opus erit. Quare si pastæ satis excoctæ non sint, neutiquam diffringendum, sed luto inducendum, & in fornacem denuo mittendum est crucibulum, & pastæ ea ratione purgatæ, cuicunque operi aptæ erunt.

CAP. XCI. *Admiranda & hactenus minus usitata ratio, faciendi pastas supradictas, atq; imitandi omne genus gemmarum.*

Hic modus imitandi gemmas, quem ab *Isaaco Hollando*, cum in Flandria essem mutuatus sum, quod ego sciam, minime usitatus, & paucis fortasse notus, utut laboriosus, eorum tamen, qui alibi hactenus in usu sunt, aut certe ad notitiam meam pervenerunt, pulcherrimus & elegantissimus est. Quare usque adeo perspicuè, & adjectis tot circumstantiis monitisque illum demonstrabo, ut exercitatus quisque in arte Chymica eundem facillime capere, & perficere opus possit.

Cerussam tenuiter tritam in ampullam capacem vitream mitte, eique tantum aceti distillati affunde, ut palmi altitudine tegatur; notando acetum in principio vehementer effervescere, lente ergo & sensim agendum, & spatium furori dandum est. Deinde ampulla mittatur in cineres fornacis calidæ, ut octava pars aceti evaporet, removeaturq; ignis, & refrigescente ampulla, quod reliquum est aceti leniter decantetur. Et acetum quidem illud bene coloratum & sale grave erit ideoq; in vase vitreo seponatur. Affundatur cerussæ acetum novum, evaporetq; & decantetur ut antea, idque tam diu repetatur, donec acetum coloris & dulcedinis nihil secum ferat, id quod sexta frequenter vice succedere solet. Filtretur tunc omne acetum coloratum cum cura, filtratumque in ampulla vitrea plane exhalet, & in fundo sal plumbi candidum remanebit, quod in ampulla lutata & arena fornacis satis calidæ per 24. horas ita detineatur, ut ampulla tota ab arena tegatur, solo eminente collo, eoq; aperto. Postea eximatur ampulla, & sal teratur, ac siquidem cinnabaris instar rubrum sit, bene est: sin flavescere videbitur, in ampulla vitrea per alias viginti quatuor horas ignem experiatur satis calidum, ita tamen ut non liquefiat, (frustraneus enim omnis labor esset) & cinnabaris instar rubrum evadet. Hoc ea ratione calcinatum plumbum rubrum in ampullam vitream mittatur, & affuso ut antea aceto destillato, procedatur ut supra, usque dum sal omne extractum, & feces vel omnes vel minimam partem separatæ sint. Acetum hoc coloratum omne in ollis vitriatis per sex dies asserva, ut particulæ terrestres, & impura quæque sidant, quo tempore exacto filtretur, semotis quæ in fundo sunt inutilibus particulis. Deinde acetum hoc bene filtratum & ab omnibus particulis terrestribus separatum in ampulla operta detineatur, & in fundo ejusdem sal remanebit. Saturni candidissimum, & sacchari instar dulce, quod bene siccatum aqua communi solvatur, & solutum per sex dies in ollis asservetur, ut quicquid superest materiæ terrestris, in fundo vasis remaneat. Filtretur tunc aqua sale gravis, & reliquiis terrestribus separata, in ampulla vitrea evaporet, remanebitq; in fundo sal, nivis instar candidissimum, nec minus quam saccharum dulce. Repetatur hæc solutio per aquam communem, nec non filtratio & evaporatio ter, & saccharũ habebis Saturni, quod in ampulla vitrea & arena fornacis per dies pulsculos igne temperato calcinatum, colorem contrahet, magis quam cinnabaris rubicundũ, & calcem reddet quavis farina cribrata teneriorem, & quæ tactum effugiat. Atq; hanc calcem verum Saturni, & ab omni sorde, nigredine, & materia terrestri purificatum sulphur vocant. Quod si jam Smaragdi, Saphiri, Granati, Topasii, Chrysoliti pastas & cæruleum aliumve colorem facere animus est; recipiantur eædem ut supra materiæ, colores & doses, minio tantum excepto, cujus vices in eadem dosi supplebit hoc Saturni sulphur, & in reliquis exactissimè procedatur ut supra, & gemmas habebis diversi coloris mire elegantes, & quæ alias omnes mediante minio factas longissimè superabunt. Etenim hoc verum sulphur Saturni alia omnia, pluribus quam ego scribo parasangis antecedit, id quod Antverpiæ sæpius deprehendi. Pastæ hoc sulphure factæ, pingue illud atq; flavum non habent, quod reliquis ordinariè adhæret, & quo successu temporis fœdantur: nec humore aut halitu humano maculas ut aliæ contrahunt. Quare neminem pœniteat illius laboris, qui opere ipso & successu pensatur.

CAP. XCII. *Modus faciendi pastas cujuscunque coloris durissimas.*

Recipe crystalli montanæ ut supra calcinatæ, & tritæ, libras decem, salis pulveris orientalis ut supra *capite tertio* optime purificati libras sex. Hoc sal probè siccatum, prophyrite tritum, & bene cribratum admisceatur crystallo supradictæ. Deinde addantur sulphuris satnrni chymicè facti libræ duæ, atq; hi tres pulveres in olla vitriata & pura optimè permisceantur, & adjectâ modicè aquâ communi & limpida ita impastentur, ut massa fiat duriuscula, ex qua postea placentulæ fiant trium unciarum pondere, & circa medietatem perforatæ, ut siccari in sole possint. Deinde mittantur in fornacem figularem, & ibidem in summitate fornacis calcinatæ, tundantur, terantur porphyrite & cribrentur. Quibus peractis in ollam & fornacem vitrariam transeant, & per triduum purgentur: purgatæ in aquam trajiciantur, siccatæ in ignem redeant, & per dies quindecim optime purgentur, ut bullis & pustulis, omniq; scabritie careant, & massa remaneat gemmarum naturalium instar purissima. Et hoc quidem vitri purissimi genus vario colore tingi potest, videlicet scoriâ ter calcinatâ smaragdi, necnon aquæ marinæ; zafferâ topasii; eâdemq; zafferâ & magnesia, ut vitrum ordinarium, saphriri colore, adhibendo tincturam, ubi vitrum purgatum fuerit. Eâdem industriâ colo flavus tartaro & magnesiâ, nec non color granati magnesiâ & zafferâ per intervalla adhibitis, ut in vitro ordinario producitur. Et revera omnes in universum gemmas, coloresque omnes hac pasta vitri purissima durissimaque imitari licebit, & splendorem obtinebunt mire lucidum, atque adeo ipsam etiam naturalium duritiem æmulabuntur: smaragdus præsertim, qui ex hac massa conficitur pulcherrimus, & duritie naturali fere par.

ANTONII NERI FLORENTINI DE ARTE VITRARIA,

LIBER VI.

Quo demonstratur verus modus faciendi omne genus encaustorum, quo aurifices auro varios colores inurunt; una cum regulis & ingredientibus, quibus utuntur: nec non modis administrandi ignem, ut encausta illa, vel ut vulgo vocantur smalta *accuratissime fiant, additis demonstrationibus pro negotij natura satis evidentib.*

Hoc sexto libro demonstratur modus faciendi encausta varii coloris, in usus aurificum, quibus aurum aliaque metalla inurunt: res jucunda & elegans, nec minus laboriosa quam necessaria, quandoquidem metalla tot encau-

caustorum coloribus ornata aspectum præbent jucundum & insignem, alliciendo supra modum intuentium oculos. Et quia hæc ars una ex artis vitrariæ præcipuis partibus & necessaria est, omnibusque hoc gnatum fore putavi, in eo totus fui, ut plures modos faciendi varia encausta, vel ut vulgo vocantur smalta, *describerem, cujus rei notitia, quemadmodum per se vitrariam spectat, & ab illa tota dependet, ita minime vulgaris, & inter penitiora illius artis secreta est. Quare ne opus hoc tam pulchrâ, utili & necessariâ materiâ destitueretur, præsentem hunc sextum librum omnium usibus & commodis dicatum volui.*

Cap. XCIII. *Materia ex qua* smalta *omnia fiunt.*

Recipe exempli gratia plumbi optimi libras triginta, & stanni optimi libras triginta tres. Hæc metalla, ut de plumbo suo loco dictum est, simul calcinentur, & calcinata cribrentur. Calx bulliat in aqua limpida & vase vel olla pura. Ubi parum bullierit, auferatur ab igne, & inclinando ollam aqua effundatur, quæ calcem subtilissimam secum feret. Residuo calcis affundatur aqua recens, bulliatq; & decantetur ut supra, idque tantisper repetatur, donec aqua nihil calcis secum ferat, & quicquid crassioris metalli in fundo residebit, calcinare denuo, & partem ejus subtilissimam ebullitione in aqua communi, ut antea, extrahere licebit. Evaporet jam omnis aqua, quæ calcem tulit subtilissimem, idque ad lentum ignem, in fine præsertim, ne calx vitietur, quæ in fundo residet, & tenuitate calcem ordinariam supperat. Postea recipe hujus calcis subtilissimæ, nec non frittæ, tarso candido præparatæ, atque optimè tritæ, & per cribrum angustum transmissæ ana libras quinquaginta, & albi satis tartari, de quo supra, uncias octo. Omnia optime trita, mixta cribrataque mittantur in ollam, ex terra cocta novam, admovendo ignem per horas decem, quibus exactis auferantur ab igne, & bene pulverata loco sicco & à pulvere immuni serventur: hæc enim illa materia est, ex qua varii coloris smalta fiunt.

Cap. XCIV. Encaustum *lactis instar* album.

Recipe hujus materiæ, exempli gratia, libras sex, magnesiæ Pedemontanæ præparatæ grana quadraginta octo, totumque hoc compositum mitte in ollam vitro albo obductam. Deinde liquescat & purgetur in fornace, igne lucido, & lignis quernis, sine fumo, id quod brevi absolvitur. Ubi soluta & liquata fuerit hæc materia, in aquam limpidam projiciatur, ac denuo in ollam redeat, solvatur, purgetur & in aquam projiciatur, ut antea, idque tertio fiat; ac tum demum, ubi quarto soluta & bene purgata fuerit experimentum capiatur, sit ne, ut esse solet albissima, ac si virescere videbitur, nonnihil magnesiæ, ut supra, addatur, & lactis instar alba, nec non auro metallisque pingendis aptissima erit.

Cap. XCV. *Smaltum quod* turcoidis *colorem refert.*

Recipe materiæ, ex qua encausta fiunt, libras sex, mittatur in ollam vitriatam vitro albo, fundantur, purgentur, & in aquam projiciantur, ac denuo in ollam redeant, & cum bene purgatæ fuerint, addantur unciæ tres scoriæ æris, ter, ut suo loco dictum est, calcinatæ, nec non zafferæ præparatæ grana nonaginta sex, & magnesiæ præparatæ grana 48. Misceantur bene hi duo pulveres, & in quatuor partes divisi, quatuor distinctis vicibus addantur, optimè omnia miscendo, ut pulvis bene incorporetur. Quod si periculo facto color satis plenus videbitur, aurificibus, eundem exhibebis, atque id ages, ut ex resegmine massæ de quibuscunque coloribus oculo judicium ferre possis, id quod ego semper feci: neq; enim hic certa dosis præscribi potest, cum colores modo plus, modo minu tingant. Oculo itaq; dijudicandi sunt colores, & si nimij fuerint, plus materiæ, unde smalta fiunt, addendum est: statim enim solvetur, & color reddetur magis dilutus: & contra si dilutiores fuerint, plus pulveris, quo tingantur, addendum est, atque ita colorem vel minus vel magis plenum reddes, prout exigere natura negotii videbitur, idquod ego Pisis semper feci, & oculi judicium secutus sum, nullo adhibito certo pondere aut mensura.

Cap. XCVI. *Aliud* encaustum cœruleum.

Recipe materiæ smaltorum libras quatuor, zafferæ præparatæ uncias duas, scoriæ æris ter calcinatæ grana 48. Misceantur primò optimè pulveres inter se, & postea quam id fieri maxime potest cum materia, mittanturq; in ollam vitro albo inductam, & consequenter in fornacem. Ubi jam omnia soluta & unita fuerint, projiciantur in aquam, redeantque in ollam, coquantur, & uniantur optime, eoque peracto eximantur ex fornace, & smaltum dabunt pro aurificibus satis speciosum.

Cap. XCVII. *Smaltum* viride.

In ollam vitro albo, ut moris est inductam, atque in fornacem mittantur materiæ smaltorum supradictæ quatuor libræ, & horis decem vel duodecim optimè solventur & purgabuntur. Projiciantur in aquam, redeantq, in ollam, & purgentur optime. Ubi bene purgata fuerit hæc materia, addantur scoriæ æris, ter, ut suo loco dictum est, calcinatæ, unciæ duæ, nec non scoriæ ferri bene tritæ grana 48 Addantur autem hi pulveres, antea bene misti, sensim, & tribus vicibus, bene semper miscendo materiam, ut colorem imbibat, observandoque an color respondeat: & siquidem ex voto sit, purgari omnia & bene uniri permittantur. Deinde, ut moris est, eximantur ex fornace, & smaltum erit viride, pro aurificibus pulchrum.

Cap. XCVIII. *Aliud encaustum* viride.

Recipe materiæ ex qua smalta fiunt libras sex, eique quam id fieri accuratissime potest admisce ferretti Hispanici optimè triti uncias, nec non croci Martis cum ferretto permisti grana 48. Omnia bene unita & permista mittantur in ollam vitro albo inductam, & ubi optime purgata fuerint, trajiciantur in aquam, redeantque in ollam ut purgentur, videaturque an color ex voto sit, quo animadverso, purgari permittatur, extrahaturque more solito. Et hæc quidem smalta omnia quatuor, vel sex, aut circiter unciarum pondere parantur.

Cap. XCIX. *Smaltum aliud* viridé.

Materiæ smaltorum libras quatuor in ollam vitriatam mitte, & paucis horis purgabuntur. Purgatæ trajiciantur in aquam, redeantque in ollam & purgentur. Deinde per tria intervalla pars sequentis permixti pulveris tertia addatur. Recipe scoriæ æris ter calcinatæ uncias duas, & croci Martis aceto præparati grana 48. Pulverata addantur materiæ, ubi jam soluta & purgata fuerit, omnia bene miscendo & incorporando, & ubi color placuerit, purgetur & eximatur, ut moris est.

Cap. C. *Encaustum* nigrum.

Recipe materiæ, ex qua smalta fiunt, libras quatuor, nec non zafferæ præparatæ & magnesiæ Pedemontanæ ana uncias duas. Hi pulveres optimè misti uniantur cum supradicta materia, mittanturque in ollam vitriatam & purgentur. Et quia flatulenta admodum est hæc materia, olla adhibeatur aliquanto major, ad prohibendam ebullitionem. Ubi pur-

purgata fuerint omnia, trajiciantur in aquam, redeantque in ollam, & statim purgabuntur. Videatur an color satisfaciat, & prout ex usu videbitur, satur magis vel magis dilutus reddatur, & ubi voto responderit, in placentas orbiculares, ut reliqua encausta cogatur, & encaustum erit holoserico nigrum pro aurificibus satis pulchrum.

Cap. CI. *Aliud encaustum* nigrum.

Recipe materiæ smaltorum supradictæ libras sex, zafferæ præparatæ, nec non croci Martis aceto facti, & ferretti Hispanici ana uncias duas. Hi pulveres bene subacti & uniti misceantur optime cum supradicta materia, mittanturque in ollam vitriatam & fornacem more solito. Ubi jam omnia bene soluta & unita fuerint, trajiciantur in aquam, redeantq; in ollam & brevi purgabuntur. Videatur an color respondeat, cogaturque massa in placentam more solito, si tamen antea bene purgata fuerit, & colorem imbiberit, & nigrum erit pulchrum, quo aurifices metalla inurunt.

Cap. CII. *Aliud encaustum* nigrum.

Recipe materię smaltorum supradictæ libras quatuor, tartari rubri uncias quatuor, magnesię Pedemontanæ pręparatę uncias duas. Hi pulveres bene subacti mistiq; permisceantur cum supradicta materia, mittanturq; in ollam vitriatam aliquanto majorem, ut spatium vacuum supersit: intumescit enim valde hæc materia. Deinde fusa unitaq; omnia trajiciantur in aquam mittanturq; denuo in ollam & purgentur, advertendo utrum color placeat, quo respondente in placentas ut moris est cogantur, & nigrum erit holoserici instar elegantissimum.

Cap. CIII. *Smaltum purpureum*.

In libras materiæ smaltorum quatuor, dentur magnesiæ Pedemontanę optime præparatæ unciæ duæ, mittanturq; in fornacem in olla more solito vitriata grandiuscula, ut vacuum relinquatur: bulliet enim & intumescet valde hæc materia. Ubi jam soluta & unita fuerint omnia, trajiciantur in aquam, redeantq; in ollam & purgentur. Deinde videatur an ex voto color sit, & siquidem talis fuerit, cogatur more solito, & color purpureus erit satis elegans, ita tamen ut dum in olla est, pro negotij natura vel saturetur magis, vel magis diluatur.

Cap. CIV. *Smaltum aliud* purpureum.

Habeas materiæ ex qua encausta fiunt libras sex: magnesiæ Pedemontanæ præparatæ uncias tres & scoriæ æris caldarii, ter calcinatæ uncias sex. Hi pulveres bene uniti permisceantur cum materia supradicta, mittanturque in fornacem more solito & purgentur optime. Postea trajiciantur in aquam, redeantq; in ollam & purgentur, videaturq; an color respondeat, ut saturare vel diluere eundem possis, & si quidem debite pręparatus fuerit, eximatur & procedatur more solito.

Cap. CV. *Encaustum flavum*.

Recipe materię smaltorum libras sex, tartari uncias tres, & magnesiæ præparatæ grana 72. Pulveres bene subacti unitique misceantur cum supradicta materia, quam id fieri potest optime, mistaq; omnia in fornacem, & ollam vitro albo inductam, & aliquanto majorem mittantur: valde enim intumescere solent. Ubi omnia bene purgata fuerint, trajiciantur in aquam, redeantq; ut in ollam & purgentur, observando utrum color placeat, nec ne, ut intendere illum vel diluere si opus sit possis, & encaustum erit flavum, pingendis metallis aptissimum, excepto auro, quo splendor illius obscuratur, nisi superinductis coloribus aliis, quod aurificibus in usu est, adjuvetur.

Cap. CVI. *Smaltum* Cœruleum.

Ut cæruleum & picæ marinæ colorem efficias, in promptu sint unciæ duæ bracteolarum æris, ut supra dictum est, calcinatarum, & zafferæ præparatę grana quadraginta octo. Hi pulveres bene misti redigantur in unum corpus, cum libris quatuor materię, ex qua encausta fiunt, & uniti trajiciantur in aquam more solito, redeantque in ollam & purgentur. Unitis & purgatis bene omnibus videatur an color respondeat, ut, sicut alias dictum est, vel intendere illum vel diluere, si ex usu sit possit, & siquidem probus fuerit, procedatur ut artis est.

Cap. CVII. *Encaustum* violaceum.

Ut smaltum facias violaceum, omnibus numeris absolutum, adsint libræ sex illius materiæ, ex qua encausta omnia fiunt, nec non magnesiæ Pedemontanæ præparatæ unciæ duæ, & scoriæ æris ter calcinatæ grana 48. Pulveres bene misti permisceantur cum supradicta materia, & more solito mittantur in fornacem, projiciantur in aquam, & denuo purgentur, vocatoq; in examen colore, si neq; minuere illum nec augere necesse sit, procedatur more solito, & encaustum erit pulchrum & aurificibus utile.

ANTONII NERI FLORENTINI DE ARTE VITRARIA,

LIBER VII.

Quo modus demonstratur extrahendi laccam flavam ex floribus genistæ in usus pictorum: nec non modus alius extrahendi laccam rubram, viridem, cæruleam, purpuream, omnemque alium colorem ex quibuscunque floribus & herbis.

Modus item faciendi cæruleum Germanicum & ultramarinum: nec non modus extrahendi laccam ex cocco, ligno Brasiliensi, & rubia tinctorum, cum modo colorandi turcoidem decolorem. Alius item modus faciendi colorem rubrum transparentem, nec non smaltum roseum pro auro aliisque metallis: res non vulgares minimeque communes.

Hoc præsenti & ultimo libro demonstro modum extrahendi omne genus colorum ex floribus & herbis in usus pictorum, qui quidem colores etiam tingendis vitris inservire poterunt. Modum item extrahendi laccam ex multis coloribus, nec non modum extrahendi colorem ultramarinumm ex lapide lazuli, quæ omnia quidem in usus pictorum cedunt, sed ita ut etiam arti vitrariæ inservire possint; idque tam in superficie quam in igne fornacis. Præterea demonstro modum faciendi colorem rubrum transparentem in vitro, qui hodie ceu res minus utilis in oblivionem venisse videtur: modum item faciendi encaustum rubrum colorando & pingendo auro, quæ omnia ad artem vitrariam pertinent, & hodie in occulto latent ac paucis nota sunt; præter multas alias res, quas huic operi deberi, & curiosis nobilibusque ingeniis grata fore putavi.

Cap. CVIII. Lacca flava *ex floribus genistæ pro pictoribus.*

Ex soda vitrariorum & calce lixivium facies mediocriter potens, & in hoc lixivio ad lentum ignem recentes genistæ flores ita coque, ut lixivium omnem florum tincturam attrahat, id quod cognosces si flores extracti albicantes & decolores, & econtra lixivium instar elegantis Trebiani flavum fit. Exemtis tunc floribus lixivium in vasis fictilibus vitriatis foco ad bulliendum admove, eique tantum aluminis roccæ superaddito, quantum dissolvi ab igne poterit. Deinde ablatum ab igne lixivium in vas aquâ limpidâ instructum effunde, & color flavus fundum petet; quo facto, quiescat aqua, decanteturq; atque alia recens affundatur, & ubi tinctura resederit, decantetur, idque

tan-

tantisper hat, donec sal lixivii & alumen omne à tinctura ablatum sit: notando tanto magis pulchrum & elegantem fore colorem, quanto tincturam à sale lixivii & alumine aquâ magis purgaveris. Aquam autem intelligo communem, cujus beneficio sal lixivii & alumen aufertur: subinde autem, antea quàm decantetur aqua, subsidere tinctura permittatur, idque tam diu repetatur, donec aqua sine omni salsedine & non mutata exeat: id enim ablati salis & aluminis signum est, & lacca in fundo remanebit elegans atque pura, quam aquâ bene decantatâ super segmentis lini candidi extendes, & lateribus recens coctis in umbra siccabis, & laccam habebis flavam, quæ pictoribus simul & vitrariis inservire poterit.

CAP. CIX. *Extrahere laccam ex papavere, iride, rosis & violis rubris, omnique genere herbarum virentium.*

Recipe florum vel herbarum unius ejusdemque coloris quam volueris quantitatem, & eadem, ut *capite centesimo octavo* dictum est ratione procede, & laccam vel colorem habebis & tincturam cujuscunque floris vel herbæ pro pictoribus pulchram, & jure magni faciendam.

CAP. CX. *Extrahere laccam & colorem ad pingendum ex floribus aurantiis, papavere erratico, iride, violis ordinariis, violis rubris, rosis incarnatis, & rubris, floribus borraginis, brassicæ, gladioli, & quibuscunque aliis: nec non colorem viridem ex malva, pimpinella, omnibusque aliis herbis.*

Recipe cujuscunque generis & coloris florem vel herbam, quæ recens trita chartam colore suo inficiat: si qua enim hunc effectum non præstat, huic operi apta non est. Mittatur in ampullam vitream aquæ vitæ ordinariæ, & in protuberantiam capitelli, quæ latissima esse debet, mittantur folia florum vel herbarum, ex quibus elicere tincturam & extrahere colorem cupis. Aptato postea recipiente capitello, lutentur juncturę, Ignisque adhibeatur temperatus, & pars aquę vitę maxime subtilis ascendens in capitellum, primo in protuberantiam ejusdem super florum & herbarum folia, & porro extractâ eorundem tincturâ in recipiens decidet. Hæc pars aquæ vitæ tenuior in vase vitreo denuo distillata, peregrini coloris expers transibit, iisdemq; ut antea usibus inservire poterit, remanente in fundo tinctura, quam modice siccabis, & laccam habebis ex omni genere florum & herbarum pro pictoribus optimam.

CAP. CXI. Cœruleum *instar Germanici.*

Recipe argenti vivi partes duas, florum sulphuris partes tres, & salis armoniaci octo. Omnia super porphyrite trita, cum argento vivo in ampullam vitream longioris colli & in fundo lutatam mitte, iisq; ignem arenæ lentum admove, usque dum omnis abscesserit humiditas, quo facto claudatur orificium vitri, augeaturque ignis, ut in sublimationibus fieri solet, continueturque ad finem usque, & cœruleum habebis satis elegans & pulchrum.

CAP. CXII. *Modus quo Turcoidi naturali nativus suus color deperditus restituitur.*

Turcoides subalbi & decolores mittantur in ampullam vitream, adjecto oleo amygdalarum dulcium, detineanturque in cinere temperato & tepido, & bidui spatio colorem acquirent pulcherrimum.

CAP. CXIII. *Mistura pro speculis.*

Recipe stanni bene purgati libras tres, æris purgati libram unam; fundatur primo æs, & postea stannum, optimeque fusis & liquatis illis, addantur tartari rubri tantummodo usti unciæ sex, salis nitri uncia una cum dimidia, aluminis drachmæ duæ, nec non Arsenici unciæ duæ. Sine omnia evaporare, & in typos speculorum mitte, & materiam habebis speculorum optimam, quę ubi polituram recepit figuras exacte reddet; atque hæc illa mistura est quam chalybeam vocant.

CAP. CXIV. *Modus tingendi interiorem sphærarum, aliorumque ex vitro albo vasorum superficiem omni genere colorum, ita ut lapides pretiosos naturales referant.*

Pilam seu sphæram, vel aliud ex vitro albo & candido vas concavum, vario genere colorum inducturus, recipe glutinis piscium, bidui spatio in aqua communi macerati, & tenuissimi quantitatem debitam, eamque in ollula & aqua limpida tantisper coque, dum optime dissolvatur. Hoc decoctum ablatum ab igne & jam tepidū in sphæram vel vas vitreum aliud infundede, & circumacto vase cura; ut tota vitri interior superficies à glutine humectetur & madefiat, quo facto quicquid superest humoris effundatur. Inde ad manum sint colores pulverati, & primo quidem minium, quod flatu per tubulum ex arundine ita injicies, ut fluctus repræsentet, & ubi vitrum hinc inde minio tinctum fuerit, beneficio illius tubuli idem smalto cœruleo, & postea ærugine, nec non auripigmento, & tandem laccâ, omnibus probe tritis undulatim & diversis in locis ita facies, ut mediante glutine, quo vitrum humectatum est, hi pulveres vitro adhæreant. Atque eâdem plane ratione cum reliquis in universum coloribus procedes. Postea gypsum recipe bene pulveratum, idq; in sufficiente copia in sphæram vel vitrum mitte, confestim circumagendo, & siquidem statim atq; dum recens est gluten id feceris, gypsum ubiq; & per totum adhærebit; quo facto, quicquid ejusdem superaverit, aufer, & exterior vitri superficies jucundissimo aspectu variis coloribus tincta, & ludentis in duro lapide naturæ hoc opus esse videbitur, siccatoq; bene glutine colores illi vitro usque adeo firmiter adhærebunt, ut resolvi postea nunquam possint, & semper pulcherrimi appareant. Hæ sphæræ pedi applicantur ligneo, vel ex alia qualicunq; materia, picto, & decoris atque ornamenti causa in tablina vel pluteos jucundo admodum aspectu reponuntur.

CAP. CXV. *Color Cyaneus vel* ultramarinus.

Recipe fragmenta lapidis lazuli, bene, & cœruleo colore tincta, quę *Venetiis* copiosè & exiguo pretio veneunt, eaq; in crucibulo & igne carbonum calcinata, ignitaq; in frigidam, bis repetito opere projice, & super porphyrite lapide in pulverem, farinæ cribratæ instar tenuissimum & impalpabilem tere. Postea recipe resinæ pini, picis nigræ, mastichis, ceræ novæ, terebinthinæ ana uncias tres, olei lini, thuris ana unciam unam. Dissolvantur omnia ad lentum ignem in vase terreo, agitenturq; bacillo, ut optimè coëant, & bene incorporata in frigidam projiciantur, serventurq; in usum. His peractis in singulas lapidis lazuli, ut supra triti, libras recipe uncias decem massæ, ex supradictis speciebus compositæ, iisdemq; in ollula ad lentum ignem resolutis sensim pulverem lapidis lazuli asperge, & virgula ut incorporetur bene subige. Incorporatis benè omnibus quicquid est materiæ subito in vas frigidâ plenum projicies, unctisq; oleo lini manibus, pastillos unum vel plures pro ratione materiæ oblongos, & rotundos forma, formatosq; in frigida per dies quindecim detine, mutando aquam de biduo in biduum. His pastillis, in catillo terreo, bene vitriato & puro, sepositis, affundatur calida, in caldario seorsim cocta & limpida, eâque refrigescente substituatur in locum ejus calida recens alia, idq; tantisper continuetur, dum pastilli aquæ calore dissolvantur, quo animadverso addatur recens calida, & videbis aquam infici colore cyaneo. Decantetur aqua in ollam vitriatam & puram,

ram, & pastillis affundatur calida recens, eâque colore infecta decantetur ut antea, transeatque per cribrum angustum, idque tamdiu repetetur, donec aqua colore nullo inficiatur. Advertendum tamen est, ne aqua nimis calida, sed tepida tantum sit: nimio enim calore nigredinem contrahit hic color: probè ergo hoc observandum est, plurimum enim refert. Hæ aquæ coloratæ & per cribrum in ollam transmissæ, pinguedinem quandam in superficie habent, quare per horas 24. quiescant, & color omnis fundum petet. Decantetur tunc aqua, & pinguedo lentè, affusâq; recenti limpidâ color per cribrum angustum in ollam vitriatam & puram transeat, agiteturq; frequenter, & magna pars spurcitiei & pinguedinis in cribrello permanebit; idq; ter, adjectâ semper recenti aquâ, repetatur, & cribrum toties ab omni immunditia purgetur. Color in ollis servetur vitriatis, sensim decantando aquam: per se enim siccescit, & ultramarinum habebis pulcherrimum, quale ego *Antverpiæ* sæpius feci. Cæterum major vel minor massæ supradictæ quantitas in singulas lapidis libras dāda est, prout lapis plus minusve coloris continet, & color pulchrior fuerit. Optime autem atq; ita terendus est lapis, ut tactum effugias, & color optimus erit. Si smaltum cæruleum ordinarium eadem ratione triveris, & massæ gumminæ incorporaveris, nec non per dies quindecim cum lapide lazuli in digestione detinueris, & porro ut de lapide lazuli dictum est operatus fueris, materiam habebis elegantem satis & speciosam, quæ ultramarinum mentietur. Atque hic color non pictoribus modo, sed tingendis etiam vitris inservit.

Cap. CXVI. Lacca coccinea *pro Pictoribus*.

Recipe libram unam tomenti albi tenuioris, eamq; per diem integrum in frigida detine, exemtamq; bene exprime, ut unguinosum illud quod tundendo recipit dematur, & postea alumine illam infice, eo qui sequitur modo. Recipe aluminis roccæ uncias quatuor, tartari crudi pulverati & in cacabum parvum cum quatuor mensuris aquæ missi uncias duas; ubi bullire aqua cœperit, tomentum injice, idq; per dimidium horæ spatium ad lentum ignem coq; & ablatum postea ab igne per horas sex refrigerare permitte. Exemtum deinde tomentum aqua limpida lavabis, & ubi per bihorium steterit exprimes & siccari permittes.

Cap. CXVII. *Magisterium quo* cocci color *extrahitur*.

Recipe mensuras frigidę quatuor, furfurum frumenti libras quatuor, pyrethri orientalis & fœni Græci ana drachmas duas, omnibus in cacabum missis admoveatur ignis, donec aqua tepefiat, & manus ferre calorem ejusdem possit. Inde aqua auferatur ab igne & cacabus panno tegatur, ut calorem quam diutissime servet, quiescendo per horas 24. quibus exactis lixivium decantetur in usus infrascriptos.

Recipe ollulam puram, in eandemq; mitte mensuras tres frigidæ, & unā magisterij, & ubi jam bullire cœperit, adde grana Kermes, hac ratione contusa. In Mortario æneo, contunde unciam unam granorum Kermes, eamque bene contusam per cribrum toties transmitte, ut tota transeat. Postremo recipe aliquantum tartari crudi, idq; in mortario illo tunde, & tartarum omnem fundo mortarij & pistillo adhærentem tincturam in se recipiet. Hoc tartarum cum cribratis granis Kermes permistum, in aquam, ubi bullire cœperit, mitte, ibidemq; ut aqua tingatur, per tantum temporis spatium, quantum recitando *Miserere mei* &c. sufficit, relinq; Postea recipe alumine, ut supra, infectum tomentum, ubi per dimidiam horam in frigida steterit, & aqua in ollula bene tincta fuerit, idq; expressā bene aquâ mittatur in ollulam, & bacillo bene versetur, ut prompte tincturam suscipiat. Per dimidiam horam in eo statu permaneat, ita tamen ut leniter bulliat. Postea auferatur ab igno ollula, exemtumq; dum ligno puro versetur tomentum, in vas frigidâ plenum projiciatur, & sub finem dimidiæ horæ aqua omnis derivetur, submittendo recentem frigidam: quâ iterum derivatâ tomentum exprimitur, & in loco à pulvere immuni ad siccandum seponitur, sed extensum ne vel situm contrahat, aut alias incalescat. Advertatur ut ignis semper oppidò lentus sit: fortior enim ignis tincturam reddit nigram. Postea lixivium facies hoc modo; Cineres sarmentorum vel salicis, aut cujuscunq; alterius mollioris ligni telæ cannabinæ duplici impone, affusamq; sensim frigidam percolare in subjectum vas permitte, & quicquid percolatum fuerit, denuo cineri ad percolandum affunde. Postea quiescat lixivium per horas viginti quatuor, ut cineres fundum petant, & lixivium purum atq; limpidum reddatur, quibus exactis decantetur in vas aliud, removendo quicquid est terrestre, quia bonum non est.

In hoc lixivium, dum friget, mitte tomentum illud cocco tinctum, & cura ut ad ignem bulliat maxime moderatum: eâ enim ratione lixivium tincturam assumet. Primo ergo nonnihil tomenti recipe, atq; bene exprime, & siquidem coloris expers fuerit, aufer lebetem ab igne. Hoc enim est signum lixivium assumsisse tincturam tomenti coccineam.

Postea tibiale lineum, vel ut vulgo manicam Hippocratis super capaci lebete vel cacabo suspendes, & per hoc tibiale tincturam omnem percolabis, ipso etiam immisso tomento: & ubi lixivium omne percolatum fuerit exprime tibiale simul & tomentum, ut omnem tincturam habeas, & invertendo illud à pilis lava, ut purum evadat nitidumque.

Peractis his recipe aluminis roccæ pulverati uncias duodecim, easque in vitrum grande frigidâ plenum mitte, ibique tamdiu detine, donec alumen omne solutum fuerit, & ubi jam illud in aquam abierit, manicam à pilis optime mundatam super duobus baculis ita extende, ut quâ parte orificium ejus patet, superiora, quâ in pyramidem exit inferiora & subjectum vas spectet. Postea aquam omnem alumine infectam in lebetem vel ollam, qua cocci tinctura continetur effunde, & statim tinctura beneficio hujus aquæ, quodam quasi coagulo, à lixivio separabitur. Ergo lixivium simul & tincturam omnem ex ollulâ purâ in manicam effunde, & lixivium transibit purum & limpidum, remanente in manica cocci tinctura; vel si omnino aliquid coloris secum traxerit lixivium, denuo in manicam redeat, & confectum erit negotium. Deinde globulos tincturæ, manicæ adhærentes, ligulâ ligneâ purâ movendo misce, positisq; ordine lateribus recens coctis, laccam à manica solutam, & segmentis lini exceptam, & latius aliquanto extensam illis impone, ut cito & bene siccescat: etenim diuturno humore situm contrahit, & colorem reddit illepidum. Quare si lateres plus humoris imbiberint, substituendi erunt recentes alij, tanto enim citius siccescit, siccata jam lacca auferatur à segmentis lini, & color erit pro pictoribus optimus, qualem ego *Pisis* sæpius paravi. Notandum autem est, si color magis quam decet plenus & satur sit, plus aluminis roccæ, si dilutior, aluminis minus addendum esse, & colores efficies ad gustum & voluntatem tuam.

Cap. CXVIII. Lacca *ex ligno Brasiliensi & rubia, valde pulchra*.

Si ex speciebus seorsim & unaquaque earum per se laccam extrahere volueris, eadem plane, ut supra de gra-

granis Kermes dictum est, ratione procedes, tingendo aquam hac vel illa specie, ita tamen ut minus aluminis in singulas ligni, & rubiæ uncias quam granorum des. Etenim tinctura granorum altius latet, quam quæ ex ligno Brasiliensi & rubia extrahitur. Cum ratione ergo dandum est alumen, id quod praxis docebit. Præterea in singulas tomenti libras plus ligni Brasiliensis & rubiæ dabis, minus enim quam grana Kermes tincturæ habent, & hac ratione laccam pro pictoribus satis pulchram, & minore quam ex granis impensa habebis; ex rubia præsertim, quæ laccam præbet pulcherrimam & coloris speciosi.

CAP. CXIX. *Lacca ex granis Kermes: modus alius magis expeditus.*

In hoc modo à me Pisis invento, non tomentum occurrit, non magisterium, non lixivium, non tinctura lanę, nec tot alia, quot in supra dicto, utut verissimo, revera tamen laboriosissimo modo. Expeditissimus ergo hic modus est, & eundem effectum producit, atque hac ratione peragitur. Recipe aquam vitę, quæ primo destillaverit, & in lagenam ejusdem mitte libram unam aluminis bene pulverati, ut dissolvatur. Postea addatur uncia una granorum Kermes pulveratorum, cribatorumque, ut supra. Omnis hæc materia servetur vase vitreo, quod collum habeat minime angustum, agiteturque benè, & aqua vitæ mirum in modum tingetur. Hoc peracto stet per quatriduum, & affundatur in vas terreum vitro obductum. Deinde recipe aluminis roccæ uncias quatuor easque in aqua communi dissolve, atque hanc aquam solutionis effunde in vas illud, quo aqua vitæ granis Kermes tincta servatur, & super vase terreo per manicam extensam, ut de lacca & tomento dictum est, cola, & aqua vitæ transibit coloris omnis expers, relinquendo tincturam in manica. Quod si coloratior aliquanto transiverit, coletur denuo, & clara evadet. Hæc lacca cochlearibus parvis ligneis & puris excipitur, & eâdem prorsus, ut antea dictum est, ratione siccatur, & exiguo labore quantitatem laccæ granorum Kermes multo majorem & nobilissimam habebis, uti Pisis probatum est.

CAP. CXX. Rubrum *in vitro* pellucidum.

Recipe magnesiam subtilissime tritam, eamque cum altero tanto salis nitri purificati permisce, & in vase terreo ad reverberandum & calcinandum per horas 24. in igne detine, extractamque postea & aqua communi calida lotam, atque à sale separatam sicca, & colorem referet rubicundum. Addantur æquale pondus salis armoniaci, omniaque super porphyrite trita aceto destillato imbuantur, siccenturque. Postea mittantur in retortam, quæ ventrem habeat largum, & oblongius collum, atque per 12. horas ignis arenæ sublimatorius adhibeatur. Postea confracto vitro, permistisque omnibus, quæ sublimata erunt, vel in fundo residebunt, pondus materię exquiratur, tantumque salis armoniaci addatur, quantum sublimatione decessit, omniaq; trita, & aceto ut antea imbuta, in ejusdem formæ retorta ad sublimandum seponantur, idq; tamdiu repetatur, usque dum magnesia in fundo fusilis remaneat.

Hæc illa medicina est, quæ crystallum & pastas colore rubro diaphano, instar rubini tingit, atque hujus medicinæ viginti unciæ in singulas crystalli vel vitri uncias dantur. Plus tamen vel minus dari poterit, prout exigere coloris ratio videbitur. Magnesiam autem oportet esse Pedemontanam & bonam, hæc enim vitrum pulchro rubini & mirum in modum specioso colore tingit.

CAP. CXXI. *Rubrum instar sanguinis.*

Vitri plumbi libras sex, nec non vitri communis libras decem in ollam vitro albo obductam mitte, & ubi vitrum coctum purgatumque fuerit, adde, sed moderatè & cum judicio, scoriam rubram. Incorporetur, misceaturque vitrum optimè. Postea addatur tartarum rubrum pulveratum, & vitrum sanguinis instar rubicundum evadet. Quod si color nimis dilutus fuerit, addatur plus scoriæ & tartari, & vase bene ignito, vitrum dubio procul bene tingetur.

CAP. CXXII. *Color Balassii.*

Frittam crystalli ollâ exceptam in fornacem mitte, & in aquam ter projice, posteaque magnesiâ Pedemontanâ præparatâ tinge, & purpurascet. Adde aluminis catini per incerniculum trajecti quantum sat est, ut purpureum evadat vitrum: idque octies facies, notando, vitrum addito alumine non nigricare, sed flavescere, & in rubrum colorem vergere, abscedente magnesia. Postremâ vice magnesiam solam, & nihil aluminis, nisi intensus nimis color sit adde, & colorem habebis balassii pulcherrimum.

CAP. CXXIII. *Extrahere animam* Saturni, *in negotio smaltorum & vitri plurimis rebus inservit.*

Lithargyrium bene tritum in vas fictile vitriatum mitte, affundendo tantum aceti, ut quatuor digitorum altitudine exundet. Sine stare, donec acetum lactis colorem attrahat, id quod confestim fieri solet. Decantetur acetum coloratum, affuso, ut antea recenti alio, & ubi coloratum fuerit, decantetur ut supra, idque tamdiu fiat, dum acetum colorem nullum assumat. Mittatur acetum omne coloratum in vas terreum vitriatum, & quiescat, donec materia lactea resederit, & acetum limpidum decantetur. Lactea enim illa materia anima & pars Saturni nobilissima est, quæ in negotio encaustorum & vitri plurimis rebus inservit. Quod si lactea illa materia non benè residerit, frigidam affunde: ea enim hoc præstare solet, ut fundum petat, si vero ne sic quidem resederit, acetum & aqua evaporet: pars enim aceti maxime subtilis, & multi in re vitraria usus in fundo residet.

CAP. CXXIV. *Smaltum roseum, Italis* Rosichiero *dictum, quo aurum pingitur.*

Habeas frittam crystalli hac ratione factam: Recipe salis pulverei libras decem, tarsi candidi tenuissimè triti libras octo. Hanc materiam aquâ subige, ut massa solidior fiat, ex qua placentulas formabis exiguas, & tenues. Hæ placentulæ in vasa fictilia & fornaculam mittantur, ad exemplum calcariæ fornacis factam, & per horas decem calcinentur: vel si istiusmodi fornax ad manum non sit, mittantur in cameram fornacis prope spiraculum vel aperturam, per tres quatuorve dies, donec bene calcinatæ fuerint. Adde calcis plumbi stannique ex præscripto *capitis* 93. præparatæ, nec non tartari albi calcinati ana libras duas, mixtaque omnia in vas vitro candido obductum mitte, & ubi jam bene fusa purgataque fuerint in aquâ projice, idque bis fiat, eoque facto in fornacem denuo redeant, & ubi bene purgata fuerint, addantur unciæ decem scoriæ rubræ, & incorporentur. Postea crocus Martis aqua forti factus, haud aliter ac magnesia solet, sensim addatur, & per sex horas quiescat, & si color nondum responderit, addatur ut antea sensim nonnihil croci Martis, usque dum disideratum colorem obtineas.

CAP. CXXV. Smaltum roseum *pro Auro aliud.*

Recipe frittæ crystalli, ut capite *præcedente* 124. dictum est præparatæ, libras quatuor, easque in vase vitriato puro liquatas purgatasque in aquam effun-

effunde, iterumque in fornacem mitte, & ubi bene purgatæ fuerint, addatur sensim, & singulis vicibus uncia semis calcis plumbi & stanni, ut supra *capite* 93. præparatæ, & incorporetur, & videaturque an color cinereus appareat, quo animadverso subsistendum, neque plus pulveris addendum est, ne color cinereus in album degeneret: id enim bonum non est. Calce & vitro purgatis, dentur minii optimi unciæ duæ, & ubi omnia incorporata purgataque fuerint, projiciantur in aquam, & in fornacem redeant, ibidemque per horas octo detineantur. Postea addatur æris calcinati vel scoriæ rubræ, nec non tartari albi crudi ana uncia semis & bene permisceatur, ac tandem adjiciatur hæmatitis, quo machæropæi in poliendis gladiis utuntur, nec non sulphuris fixi ana drachma una. Misceantur, & incorporentur, videanturque an color respondeat, & si nimis satur sit magnesiæ nonnihil addatur, & diluetur, & contra si nimis dilutus sit, addatur parum sulphuris fixi, nec non lapidis hæmatitis, cum modico scoriæ rubræ, & tartari albi, idque tantisper donec color ex voto sit.

CAP. CXXVI. *Quomodo sulphur in usus supradictos figatur,*

Flores sulphuris per horæ unius spatium in oleo communi coque, Deinde removeantur ab igne, acetumque affundatur fortissimum, & sulphur statim fundum petet, innatabitq; oleum aceto. Evacuetur utrumque & sulphuri affundatur oleum recens, procedaturque ut supra, idque ter, & sulphur habebis fixum ad usus supradictos.

CAP. CXXVII. Vitrum *instar sanguinis* rubrum, *quod smalti rosei loco inservire poterit.*

Vitri plumbi libræ sex & frittæ crystalli libræ decem in olla liquescant, purgentur, in aquam projiciantur, ac denuo in ollam redeant, & bene purgentur. Ubi bene purgatæ fuerint, addantur scoriæ rubræ calcinatæ quatuor vel sex unciæ, & bene percoquantur ac purgentur. Postea addatur tartarum rubrum pulveratum, & incorporetur, purgeturque & videatur an color placeat: & siquidem satis plenus non sit, addatur tantum scoriæ rubræ & tartari, quantum satis esse videbitur, capiaturque specimen, idque denuo incalescat, donec satis rubrum fit, id enim intendendi coloris gratia fit.

CAP. CXXVIII. *Modus faciendi* smaltum roseum, *experimento comprobatus.*

Frittæ crystalli, ut supra *capite* 124. præparatæ, exempli gratia, libræ sex, mittantur in ollam vitriatam, & ubi bene purgatæ fuerint, addantur quatuor distinctis temporib. & per intervalla, quatuor unciæ calcis plumbi & stanni, ex præscripto *capitis* 113. factæ, incorporenturque bene. Ubi omnia incorporata & bene purgata fuerint, projiciantur in aquam, ac denuo in ollam redeant, fundantur & purgentur optime, eoque facto addatur scoriæ rubræ, massam pleno colore inficientis, uncia una semis, idque tribus distinctis temporibus, bene miscendo vitrum. Incorporetur, purgetur, & post bihorium addatur croci Martis, ut supra *capite* 16. præparati, uncia una semis, idque tribus distinctis temporibus. Misceatur bene, incorporetur, & purgetur trium horarum spatio. Postea addantur unciæ sex tartari usti, & fuliginis camini bene vitrificatæ uncia una. Tartarum, ut in Calcedonio dictum est, uratur, admisceaturque croci Martis, sulphure ut supra facti, uncia semis. Atque hi pulveres bene triti, quatuor distinctis vicibus vitro dentur, misceanturque omnia bene, sed ita ut semper temporis aliquod spatium intercurrat. Etenim intumescunt, atque hoc efficiunt, ut vitrum mirabiliter effervescat. Addito omni pulvere vitrum per horas tres quiescat & purgetur. Postea misceatur denuo, & experimento facto, si vitrum sanguinis instar rubicundum & translucidum appareat, bene habet; sin, addatur denuo tartarum ustum, cum fuligine, & croco Martis, ut supra, idq; sensim, donec desiratus color exeat, permittendo, ut vitrum addito pulvere per horæ spatium quiescat, quo exacto, & exemto frustulo vitri, eoque candefacto, si sanguinis instar rubicundum & pellucidum sit, bonum est, & pingendo auro inservit, ut *Pisis* sæpius probatum est.

CAP. CXXIX. *Rubrum translucidum.*

Calcinetur aurum aquâ regiâ, idque sæpius, affusâ quinquies vel sexies eâdem aquâ. Hic auri pulvis in ollam fictilem, & fornaculam mittatur, tantisper, usque dum in pulverem abeat rubrum, id quod plurium dierum spatio eveniet. Atque hic pulvis ruber si crystallo purgatæ, & in aquam sæpius projectæ, pedetentim, & cum judicio addatur, verum transparentis carbunculi ruborem exhibebit, ut experimento compertum est.

CAP. CXXX. *Modus figendi sulphur, ut smalto rosei coloris inserviat.*

Fiat lixivium ex calce & acri cinere, qualis est quercinus, in eoque sulphur optimè coquatur. Hoc enim lixivium sulphuri unguinosum & combustibile illud adimit, quod naturaliter habet, mutatoque lixivio sulphur candidum evadit, nec non incombustibile & fixum, atque aurificibus inservit, ut aurum pingant.

CAP. CXXXI. Vitriolum Veneris, *de quo supra in fine capitis* 31 *dictum est.*

Crucibula lutata mittantur in medios carbones ardentes fornacis anemiæ, & carbonibus bene operta stent per bihorium, quo exacto fornax per se refrigescat, exemtisque crucibulis æs calcinatum coloris erit nigricantis, qui purpurei obscurioris aliquid admixtum habeat. Hoc æs ea ratione calcinatum, teratur optimè, & cribretur. Adsit postea vas fictile rotundum, & in fundo planum, in *Thuscia tegame* dictum, quod ignem ferat, & fornax in summitate vel fastigio ferrum transversum habeat, cui vas carbonibus plenum imponatur, succensisque illis, immittatur supradictum æs calcinatum, adjectis prius in singulas æris libras unciis sex sulphuris communis pulverati, & cum ære permistis. Ubi jam vas incalescere, & sulphur inflammari atque comburi cœperit, unco longiore ferreo vertatur, agiteturque continuè, ne vasi adhæreat, vel in massam coëat, idque continuetur, donec sulphur omne absumtum sit, & fumum nullum emittat. Tunc vas, ita ut est calidum, ab igne auferatur, exemtumque æs cochleari vel quo simili instrumento ferreo, optimè in mortario æneo tundatur, transeatque per cribrum, & pulverem dabit nigrum. Procedatur eadem plane ratione ter, hac adhibitâ cautelâ, ut vas tertiâ calcinatione finitâ tamdiu in igne detineatur, donec æs quod eidem inest, colorem assumat rubescentem fulvum, quo suscepto auferatur ab igne, tundaturque in mortario æneo ut antea, & colorem habebis predictum, nec non calcem, parando vitriolo, de quo infra dicetur, aptam.

CAP. CXXXII. Vitriolum æris, *vel ut vulgo* Veneris, *sine corrosivis, ex quo verus & intensus* color cœruleus *extrahitur: res mirabilis.*

Ut jam ex supradicto ære calcinato vitriolum extrahatur, habeas pro ratione æris calcinati unam vel plures ampullas, debitæ capacitatis, vitreas, & exempli gratia libra una illius æris mittatur in ampullam sex librarum aquæ capacem. Aqua sit communis & limpida, & una cum ære calcinato arenæ

for-

fornacis imponatur, adhibeaturque ignis temperatus per horas quatuor, donec libræ circiter duæ illius aquæ evaporaverint, id quod oculo discernere licet. Postea refrigescat fornax, & aqua leniter decantetur in vasa vitriata; æs autem quod in fundo reliquum est, tedeat in fornacem, ut omnis evanescat humiditas. Quicquid aquæ decantatum fuerit, colorem habebit cæruleum plenum, admirandæ pulchritudinis. Quiescat aqua per biduum, & pars quædam æris, ruffum quid referens, fundum petet. Filtretur aqua more solito, subjectis vasis vitreis, & pars æris, quæ in fundo residet, mittatur in vas fictile, ut omnis abscedat humiditas, & cum singulis æris libris permisceantur unciæ sex calcinati sulphuris, calcinenturque denuo, ut supra, & dum sulphur fumat, ferro ut antea agitetur, ne vasi adhæreat, & ut bene calcinetur. Calcinatione optime facta, eximatur ex olla, ita ut est calidum, tundaturque bene, & pulverem dabit nigrum, qui cum unciis sex triti pulveris ut antea permistus, agitetur, calcinetur, & ferro continue ut supra agitetur, id enim necessum est, atque tantisper in igne detineatur, donec æs colorem acquirat ex ruffo fulvum. Auferatur ab igne, atque ita ut est calidum, in mortario æneo optime tundatur, cribreturque cribro angustiore, & eâdem ut antea ratione, adjectis sex aquæ libris in arena fornacis ad ignem lentum per quatuor horas, usque ad consumtionem tertiæ detineatur. Decantetur, filtretur, & quiescat aqua, & reliquiæ æris in fornacem redeant, adjectis ad singulas æris libras unciis sex triti sulphuris, ut supra. Et quia in hac operatione non unum plerumque vas dirumpitur, in locum eorum quæ vel dirupta sunt, vel rimas egerunt, substituenda sunt alia, ne ære in cineres & carbones delapso totum opus pereat. Repetatur hic processus quinquies, vel sexies, & æs terræ molioris instar erit, tincturamque suam cæruleam in aquis filtratis relinquet, quæ collectæ denuo solito more filtrentur, abjectis fecibus, & aquam habebis limpidissimam, coloris cærulei, & admirandæ pulchritudinis.

CAP. CXXXIII. *Modus extrahendi* vitriolum *ex his aquis coloratis.*

Ampullam vitream, quæ tres aquæ libras recipiat, hac aquâ coloratâ repletam, in cinere vel arena fornacis ad ignem lentum ut evaporet detine, positis prope fornacem pluribus ampullis, coloratâ illâ aquâ repletis, ut incalescant, unde postea quicquid humoris ampullæ majori evaporando decedit, sensim cochleatibus vitreis calidè restituitur, idque ne affusâ frigidâ rumpatur, & omnia pessum eant. Hujus aquæ coloratæ libræ decem, evaporando ad duas cum dimidia, vel tres libras redactæ, tincturæ plurimum continebunt. Mittantur in vasa fictilia vitriata, & per noctem in loco humido & frigido quiescant, & vitriolum invenies æris lapillatum, & crystalli instar acuminatum, quod Smaragdi orientalis speciem referet. Decantetur omnis aqua, siccetur vitriolum, ut non cohæreat, & quod reliquum est aquæ usque ad consumtionem dimidiæ evaporet, collectoque denuo vitriolo, eadem ratione procedatur, donec aquæ nihil supersit. Hujus vitrioli libra una mittatur in retortam, luto forti optime lutatam, non admodum magnam, sed quæ recipiens habeat amplum & capax, & per quatuor horas continuas ignis adhibeatur maxime moderatus. Etenim si in principio ignem vel tantillum adaugeas, humidi illi & flatulenti spiritus vitrioli tantâ violentiâ erumpunt, ut recipiens nullum sit, quod sustinere impetum eorundem possit. Hoc ergo maxime observandum est, ut ignis in principio, & per quatuor horas benè temperatus, & juncturæ optime lutatæ sint. Postremo ubi licciores spiritus sub candida specie ascendere incipiunt, ignem adhibe potentem, continuando, usq; dum recipiens inclarescere & plane frigere cœperit. Cesset jam ignis, exactisque 24. horis juncturæ dissolvantur, & quicquid in recipiente liquoris est, vasis vitreis optime sigillatis asservetur. Hoc enim verum illud & intensum cæruleum est, quo admiranda plurima peraguntur, quod ex odore illius haud difficulter percipitur, qui rerum naturalium omnium potentissimus & acutissimus est. Plurima hic dicenda restant, sed quæ tanquam aliena ab arte vitraria silentio transmittimus, & data meliore occasione fortassis explicabuntur. Feces in retorta nigri coloris reliquæ, si per dies aliquot aëri exponantur, per se colorem assument cæruleum, sed pallidum, & pulveratæ, atque cum zaffera ut supra permistæ, si crystallo in debita dosi dentur, aquam efficient marinam admirandam, qua de causa modum preparandi hunc pulverem tanta perspicuitate descripsi, hac opinione fretus, minime vulgarem, sed ex reconditioribus naturæ esse, quam indicavi procedendi rationem: atque hæc omnia in gratiam eorum, qui ingenio sunt nobili & curioso.

CHRISTOPHORI MERRET,

Med. D. & Societatis Regiæ membri

In Libros de Arte Vitraria

NOTÆ.

C. Merretti Notæ in Neri Præfationem.

Authorem nostrum, atque hoc opus quod attinet nemo ejusdem meminit, præter Gersonem in suo *de doctrina universali*, & Bornetium *de sufficientia* pag. 141. idque nominetenus nec ultra: ac ne curiose quidem inquirendo invenire unquam potui, alterum illud, in *epistola dedicatoria & præfatione* promissum, & res Chymicas concernens opus publici Juris factum esse: nec à quoquam Spagiricorum illud allegatum vidi: ex quo facile est concludere nunquam illud in publicum prodiisse. Neque id mirum: nullum enim hic liber ei stimulum addebat, ut alterum illum ederet, ex quo hoc genus doctrinæ homini utilissimum inter sordida, atque infra speculationem virorum hujus ævi numerari cæpit, quorum subtile ingenium unicè versatur circa contemplationes inutiles vel indeterminatas, quarum notiones maximam partem meræ logomachiæ sunt. Cæterum doctissimus noster *Baco*, sublimioris & perspicacioris ingenii vir, in incomparabili suo *Novo organo* vanitatem atque impotentiam illius viæ solidè refutavit, & majore sapientia aliam substituit, magis efficacem & activam, promovendis artibus & scientiis. Atque hęc fructuosa doctrinę via captis pluribus experimentis, nonnullis privatim, non vero publicè ab omnibus trita est. Cæterum in eo jam est, ut maximos progressus factura videatur, ex quo eandem sibi designavit nobilissima & maxime venerabilis *Regia Greshamensis Collegii societas*, quæ sacræ Regiæ apud populum suum restauratæ Majestatis indulgentiâ, promovendis omnium virtuosorum conatibus, hujus veri finis & propositi ergo singulis septimanis congregatur, & quotidie materiam suppeditat huic pulchro ædificio inservientem.

Partem hujus propositi alteram præsens hic liber continet, in quo plenè & fideliter exposita est omnis vitrum faciendi & colorandi ratio, quam author noster inde à juventute sua ab ingeniosis & industriis hominibus didicerat, vel ab igne & experientia haustam perceperat: ac in plurimis tempus tibi, locumque operis & inventionis suæ dinumerat, idque cum omnibus circumstantiis huc spectantibus.

Vitrum. Anglica nostra vox *Glass* eadem est cum Germanica, derivaturque à Latino *Glastum*, ex quo demta syllaba finali *Glass* fit. Atque hoc *Glastum*

Xxxx 2 Cæ-

Cæſari commentar. quanto *vitrum* vocatur, cum ait: *Omnes Britanni ſe vitro inficiunt*: qua de re *Mela* lib. 3. cap. 6. *Britanni vitro corpora infecti*: & *Vitruvius*, *Lana vitro infecta*: ita enim eruditus *Turnebus* hunc locum reſtituit cum antiquitus pro *vitrum* legeretur *ultrum*. Vitrum autem illud *Iſatis* eſt, id quod ex his Vitruvii verbis liquet: *defectu Indicis coloris vitro inficiunt, quod Græci Iſatin vocant.* Nec aliter *Apulejus tractatu de herbis* nondum edito, ſed qui in Emerici Caſauboni manibus prodiit auctior, magiſque emendatus eſt, ubi ſic legitur: *Herbam Iſatin alii Aogigneme, Propheta Apeſion, Itali alutam, alii herbam vitrum.* Sed ſcribendum: *Iſatin alii angionem, Prophetæ aroſion, Itali rutam, alij herbam vitrum.* Salmaſius tamen conſtanter pro *Glaſtum* ponit *Guaſtum*, quod Britannis *Guadum* eſt quibus *cæruleus color Glaß* vocatur. Idem *Plinius* lib. 22. cap. 1. teſtatur his verbis: *Simile plantagini Glaſtum in Gallia vocatur, quo Britannorum conjuges nuruſque toto corpore oblitæ quibuſdam in ſacris nudæ incedunt.* Et *Cambdenus* in ſua *Britannia*: *Hæc illa herba eſt, quam Glaſtum vocamus, & quæ nonnihil cærulei coloris reddit, quem Britanni in hodiernum uſque diem Glaſſ vocant.* Ratio, cur *Glaſtum* acquiſiverit nomen *Vitri* vel *Glaſſ* forte hæc eſt, quod vitrum, quemadmodum noſter author & experientia docet, naturaliter aliquod cærulei in ſe habet. *Vitrum* deſcendit *à viſum*, haud aliter atque *aratrum* & *rutrum* ab *aratum* & *rutum*, ultimâ ſyllabâ mutatâ in *Trum*, quod juxta Iſidorum lib. 16. cap. 15. *viſui perſpicuitate tranſluceat.* Etenim quicquid metalla reliqua continent, in obſcuro latet; cum econtra liquores omnes, & quæcunque vitro continentur, appareant, ac ſi extra vitrum eſſent: atque inde eſt, quod plurima corpora tranſlucida vitrea vocantur, qualia apud Phyſicos, Horatium, Ovidium, Boëthium & Apulejum de fonte ſunt albumen ovi, mare, flumina, aquæ.

Inter veros pyrotechniæ fructus ignis eſt: id quod veriſſimum eſt: totum enim artis, non naturæ opus eſt, nec ſine vehementi igne produci poteſt. Egregium artificem audivi facetè dicentem, artem vitrariam artium omnium toto orbe poſtremam fore; quandoquidem Deo hoc univerſum ignis violentiâ conſumente, omnia in vitrum abitura eſſent: idquod ſuppoſitâ rationabili miſtura ſalis & arenæ vel lapidum omnino eventurum eſſet.

Proxime accedit ad omne genus mineralium &c. Authores in referendo vitro ad ſuam ſpeciem plurimum inter ſe differre video. *Agricola lib. 2. de re metallica* ſuccum ſtatuit eſſe concretum. *Vincentio Bellovacenſi lib.* 11. lapis eſt. *Fallopius* illud inter media mineralia numerat. Vitrarius, ubi fluere vitrum cœpit, metallum illud vocat. Mihi nullum horum eſſe videtur, id quod generale hoc argumentum ſatis evincit, quod ſupradicta omnia naturaliter concreta ſunt, cum vitrum arte compoſitum, & ab igne productum ſit, nec ullibi, ut reliqua omnia, in cavernis terræ inveniatur. Quare, quemadmodum factitia artium nomina à prædicamentis Logicis excluduntur, ita vitrum à prædictis ſpeciebus ſecludendum, nec magis metallum dicendum eſt, quam cereviſa, byne, gluten, lateres &c. Sed regerit Fallopius, quærendo, quale illud vitrum ſit, de quo loquamur: idne, quod in propriis ſuis venis, & propriè lapis eſt; an vero illud, quod extractum & depuratum eſt, nec magis artificiale vocari poteſt, quam metallum extractum ex ſua minera & jam purificatum? Si enim id, quod in primo illo lapide eſt intelligamus, vitrum quod in illo lapide exiſtit, ubi jam eductum eſt, non minus naturale eſſe, quam metallum quod ex venis ſuis & proprio lapide eductum eſt. Ad quod reſpondeo, vitrum nullibi eâ ratione inveniri, ſed arenam & lapides tantum, quæ vitri materia ſunt. At vero alia metallorum ratio eſt, quorum certam ſpeciem natura in ſuis venis formavit, utut nonnunquam ignis violentiâ educantur ex venis & terra vel lapidibus, in quibus minimæ earundem particulæ & atomi latent: hac tamen differentiâ, quod ignis innatâ ſuâ efficaciâ ſeparando heterogenea, & congregando homogenea tantum producit, aut potius detegit metallum, cum in vitro longe aliter ſeſe res habeat, ut quod uniendo & miſcendo diverſas ſalis & arenæ particulas perficitur. Hoc Fallopius, quod mirum eſt, negat, dicens, vitrum ex cinere non fieri: ſubjiciendo vitrarios quidem cineres ab Alexandria vel aliis locis allatos addere, ſed hoc fieri loco nitri, quod in uſu antiquitus fuit, idque hunc in finem, ut vitrum ex lapidibus metallicis tanto melius educatur: nec tamen ideo dicendum eſſe, cineres metallo admiſtos eſſe, ut vitrum fiat, ſed ut vitrum tanto facilius è minimis lapidis particulis, id eſt ex proprio ſuo metallo extrahatur. Sed abſurda hæc opinio facile refutatur: etenim ſi vitrum ex ſolo lapide extraheretur, pondus metalli neceſſario multo minus futurum eſſet pondere ſolius lapidis. Jam vero pondus lapidis longe ſuperatur à pondere metalli: etenim libræ centum arenæ ſupra centum quinquaginta libras metalli reddunt. Præterea ſal, ex quo vitrum componitur, magis fixum eſt, quam ut igne vehementiſſimo diſſolvi poſſit. Jam in antiquis feneſtris, ex vitro Gallico factis, quâ parte aërem reſpiciunt, manifeſtè, non diſcam diſcernere, ſed prehendere licet particulas ſalis, guſtu naturam ſuam liquidò demonſtrantes. Porro nitidiſſimum vitrum, quod ſale magis defæcato conſtat, & majus quam pro ratione arenæ ſalis pondus habet, ſi diutius ſub terra, aut locis humidis aſſervetur, in fruſta diſſolvi invenies, ſolutâ unione ſalis & arenæ. Atque hæc ratio eſt, cur vitrum Venetum veneno diſſolvi dicatur: id enim verum eſt de nonnullis mineralibus, non vero vegetabilibus, aut aliis venenis: quo ipſo manifeſte evincitur ſal in vitro permanere. Atque huc facit experimentum *Helmontii, cap. de terra*, ubi hæc habet: *Si vitri pollinem pluri alkali quis colliquaverit, ac humido loco expoſuerit, reperiet mox totum vitrum reſolvi in aquam, cui ſi affundatur chryſulea, addito quantum ſaturando alkali ſufficerit, inveniet ſtatim in fundo arenam ſedere, eodem pondere, quo prius faciendo vitro aptabatur.* Ex in hoc experimento ſal ab alkali & aqua regia aſſumitur, atque eâ ratione partes componentes, quæ in compoſito antea confuſæ erant, in ſua prima principia reſolvuntur.

Alterum generale argumentum hoc eſt, quod utut concreti illi ſucci, de quibus ſupra, nec non lapides & vitrum igne fundantur, non omnes tamen lapides, nec omnes ſucci concreti & metalla vel ſemimetalla fuſionem recipiunt: non talcum, nec ſal armoniacum multaque alia quæ inter ſuccos concretos numerantur: ſed neque adamas, nec achates, oculus felis, jaſpis, nec lapides pretioſi complures alii, nec marmor aliique plures lapides, quibus interior fornacum facies conſtat: uti nec Mercurius inter metalla, nec auripigmentum inter medii generis mineralia liqueſcit: atque utut maxima pars eorundem fundatur, ſola tamen metalla ductilia ſunt, idque tum demum, ubi ad magnum frigoris gradum pervenerunt particulæ eorundem non cohærent, nec vitri inſtar tenacia ſunt, quod ubi probè incaluit, exiguo ſpiritu & ſufflando per cavitatem in quamcunque figuram mutatur, quod nulli prædictorum corporum accidit. Præterea metalla liquefacta diffluunt, & in plures globulos & fruſta abeunt: vitrum autem coit in cumulum, etiam tum ubi fractæ in fornacibus ollæ ſunt: & hæc vitri ductilis & tenax natura, mihi iſtiuſmodi qualitas eſſe videtur, quæ ab omnibus aliis corporibus, eſſentialiter differt, etiam aliis quibus vitri

nomen

nomen obtigit, qualia sunt vitrum antimonii, vitrum Moscoviticum, lateres aliique lapides vitrificati, quæ omnia istiusmodi examen non sustinent, & denominationem suam, non tam ab intrinseca sua proprietate & natura, quam ab eo receperunt, quod translucent. (sic *vitriolum* à *vitro*) Cœterum ut huic comparationi finem imponamus, proprietates vitri hic subjiciemus, quibus à corporibus reliquis omnibus facile discerni potest.

1. Concretum est ex sale & arenâ vel lapidibus.
2. Artificiale est.
3. Igne vehementi funditur.
4. Fusum tenax est & cohæret.
5. Igne non absumitur.
6. Ultimus ignis effectus est.
7. Fusum ferro adhæret.
8. Ubi benè incaluit, ductile est, & quamcunque figuram assumit: malleabile non est, sed flatu in concavitatem formatur.
9. Cum tenuius est, nisi calefiat frangitur.
10. Ubi friget friabile est: unde nostrum proverbium: æque ut vitrum fragile.
11. Sive frigidum sit, sive calidum translucet.
12. Flexibile est, & in fila ductum habet motum rectitudinis.
13. Frigido & humido dissolvitur, præsertim si liquor salsus sit, & vitrum derepente calefiat.
14. Solo adamante & smiride sculpitur.
15. Æque ut pretiosi lapides diaphanum est & coloratum.
16. Aqua forti, Regia & Mercurii non dissolvitur.
17. Succi acidi, & res aliæ quævis, colorem, gustum vel qualitatem aliam ab eo non recipiunt.
18. Polituram recipit.
19. Ponderi ejusdem à frequentissimo usu nihil decedit.
20. Fusionem aliorum metallorum promovet, eademque teneriora facit.
21. Quemcunque colorem metallicum internè simul & externe suscipit, ideoque picturis magis aptum est, quam res alia quævis.
22. Omnium quæ in toto orbe sunt maxime flexibile est, & quamcunque formam suscipit, & susceptam servat.
23. Liquescit, non calcinatur.
24. Vitrum patens si æstatis tempore aquâ repleatur, in externo latere guttas aquæ colligit, idque ad eam altitudinem, ad quam aqua ascendit, & anima hominis manifeste humectatur.
25. Globuli vitrei, nucis magnitudinē, si Mercurio adimpleantur, & in ignem conjiciantur, haud secus ac gutta vitri viridis quaquaversum, non sine sonoro & acuto strepitu dissiliunt.
26. Vini, cerevisiæ, vel cujuscunque alterius liquoris saporem non recipit, neque colorem mutat, aut rubiginem contrahit.
27. Lapidum & metallorum instar cæmentari potest.
28. Vitrum potorium, affusâ aquâ, si digito circa marginem dextrè fricetur, tonum musicum reddit, acutum, vel gravem, pro aquæ majore vel minore copia, ipsumque liquorem subsilire facit.

Antiquitas vitri.

Antiquitatem vitri quod attinet, author noster illam deducit ex *Jobi capite* 28. *v.* 17. ubi sapientia à versu 15. ad 20. cum rebus selectissimis comparatur, & hoc *versu* 17. dicitur; *Aurum & vitrum non æquabitur ei.* Ita author noster secutus vulgarem latinam translationem: ita septuaginta, nec non Hieronymus, Elias in Nomenclatore, Pineda, Biblia Tigurina & Syriaca: sed Arabica translatio habet *Hyacinthus. Crystallus*, ut habet Chaldaica translatio, nec non Xantes, Arias Montanus, Forsterus, & Hebræi, quos sequitur Nicetas, nec non Regia Hispanorum & Anglica translatio. *Lapis pretiosior auro*, ut Pagninus ex Rabino Levi Kimhi. *Speculum*, ut Thargum: forte quia tum temporis noviter inventa & in pretio erant specula, ut quæ materia constarent pretiosa: atque ita Munzerus vertit. *Vitrum crystallinum*, ut Complutensis. *Beryllus*, ut Vatablus. *Adamas*, ut Rabbi Abraham, Rabbi Mardocai, Pagninus, Cajetanus, versio Italica, Hispanica, Gallica, Germanica & Belgica. *Pyropus, vel Carbunculus, vel quæ similis, elegans, & pretiosa gemma*, ut Pineda. Sed hæc quidem nomina sunt unius ejusdemque gemmæ, quam noctū relucere credidit antiquitas, sed quam in rerum natura frustra quæras. Recentiores illius loco substituerunt *Rubinum*.

Ratio differentiæ inter Interpretés hæc est, quod vox primitiva *Zechuchih.* descendit à radice *Zacac* quod est *purificare, emundare, lucere, album & translucidum esse.* Eadem vox *Incenso* applicatur, Exod. 30. 24. & à septuaginta interpretibus reddita est *Pellucidum*: ut jam manifesta sit ratio varietatis in transferendo textu: quia enim vox illa in genere significat, quicquid pellucidum est & speciosum, hinc Interpretibus licuit illam applicare istiusmodi rebus, quæ in æstimatione & pretio erant, ita requirente textu; nec non pellucidis, ita requirente vi vocis. Cæterum mihi non Adamas, nec Carbunculus, neque Hyacinthus denotari videtur. Horum enim lapidum mentio fit in pectorali Aatonis, *Exod.* 28. quo tamen capite vocem illam non reperias. Sed nec vitrum, neque crystallus: incongruum enim esset, res usque adeo exigui valoris in comparationem venire, cum illud materiâ constaret verè communi; hoc vero non esse vulgare. Præterea probabile est, vocem hanc auro additam esse amplificandi gratiâ. Adde vitri in Vet. Testamento nullam, in Novo apud Paulum, Jacobum & in Apocalypsi frequentem fieri mentionem. Et quis credat, rem tot modis illustrationi & similitudini aptam silentio præteriri à scriptura, elegantiarum in hoc dicendi genere plenâ, si in usu tum communi fuisset? Quare in ea sum sententia, ut putem vocem illam generaliter sumendam, neque restringendam esse ad hanc vel illam pretiosam & pellucidam rem vel gemmam, sed extendendam esse ad omne illud, quod utramque illam proprietatem habet. Sed nimis multa in alienam esse.

Aristophanes primus eorum esse videtur, qui meminerint vocis ὕαλος, quam nunc *vitrum* interpretamur. Etenim *in nubibus act.* 2. *scen.* 1. Strepsiadem introducit illudentem Socrati, & docentem novam methodum solvendi debita antiqua, nimirum inter solem & scriptam dicam interponendo lapidem pulchrum & pellucidum, quem unguentarii vendebant & quo ignis accendebatur. Sol enim deleturus erat literas intentæ dicæ, qui lapis Socrati ὕαλος est: ad quæ Scholiastes: *Unguentarii pretiosos lapides æquè ac medicamenta vendunt.* Et veteribus κρύος idem est quod κρύσαλλος. Homero ignotum fuisse hoc nomen, eidemque simul & antiquitati in usu fuisse vocem *Electri* Scholiastes ibidem testatur, dum perspicue vitrum nostrum his verbis describit: *Nos propriè vitrum illud vocamus, quod ex herba usta igne liquatur, ad præparanda certi generis vasa.* Apud Hesychium vox *hyalos* eo sensu non extat, sed hyale, hyalœis, pellucidus, diaphanus. Etymologista eadem in hoc sensu utitur, atque vocis etymon deducit ab ὕειν, quod est pluere, idque ob similitudinem, quam quoad consistentiam & pelluciditatem cum glacie habet, quæ congelata pluvia vel aqua est: atque hoc sensu nonnulli à *glacie glass* deducunt.

Aristoteles duo de vitro problemata habet; primo: *Cur per vitrum videamus?* Secundo: *Cur flecti vitrum nequeat?* Hæc problemata, si Aristotelis sint, de quo eruditi dubitant, inter vetustissima antiquitatis de vitro monumenta sunt: nullibi enim apud antiquos Græcorum Poëtas vel Oratores vitri, utut cum proposito eorum, ut supra dictum est, convenientissimi, mentionem factam invenies. Et nota ambiguitatem vocis hyalos: crystallus enim, ut supra *Scholiastes* & *Hugo Grotius*, eo nomine veniebat, permutatis ob similitudinem rei nominibus: & *Gorræus* ait, certam succini flavi, & vitri instar pellucidam speciem, à nonnullis hyalum dictam esse. Primus ergo Græcorum, qui citra omne dubium vitri mentionem fecit *Alexand. Aphrodisæus* fuit, qui hunc in modum: *Vigor coloris si per vitrum conspiciatur.* Et magis clare: lib. I. *Vitra, si tempore hyemis derepente calefiant, franguntur.* Et rursus: *Corpus vitri frangere. Lucianus* prolixè admodum meminit *vitreorum poculorum*. Et Plutarchus in Symposiacis, *ignem tamaricis vitro formando aptissimum esse ait.*

Ægyptios hujus artis peritos fuisse ex *Flav. Vopisco* liquet, citante *Marcell. Donato*, his verbis: *Alexandria, civitas opulenta, & frugum plena, in quâ nemo otiosus vivit: nonnulli vitrum conflant; alii papyrum conficiunt.* Kircherus tamen, in Oedipo suo, ubi de Ægyptiorum artibus agit, mentionem ejus rei nullam facit.

Lucretius, inter Latinos Poëtas primus vitri mentionem facit, cujus versus addam, quia de vitri pelluciditate agunt. *nisi recta foramina tranant,*
Qualia sunt vitri. lib. 4. 602 603. Et rursus:
Atque aliud per ligna, aliud transire per aurum,
Argentoque foras, aliud vitroque meare l. 6. v. 989. 990. & posteriores Poëtæ omnes.

Americæ ignota erat hæc ars, nec non universæ Asiæ, exceptâ Sidone & Chinâ, quibus sero admodum innotuit ars faciendi vitrum, ex oryza plane perspicuum, sed prorsus fragile, ideoque nullo modo comparandum cum nostro: prope tamen ad illud accedit. *Atlas Sinicus. pag. 6.*

Cæterum ut hanc controversiam decidamus, manifestum est, vitrum antiquitati non ignotum, nec minus antiquam vitri quam figlinæ & artis formandi lateres cognitionem esse: vix enim est, ut fornacem laterariam exuras, aut figularem percoquas, quin lateres nonnulli, & aliqua illius mercimonii pars in vitrum abeat, Quare vitrum sine omni dubio tunc temporis, cum turris Babylonica exstrueretur, & ex quo ars illa formandi lateres innotuit, simul notum fuit. Etenim dum filii Israël captivi detinebantur, magna pars servitutis erat formare lateres. Et hujus naturæ fossile illud vitrum fuerit necesse est, de quo Ferr. Imperatus l. 25. c. 7. hunc in modum: *Vitrum artificiali simile inventum est, iis in locis, ubi magni ignes excitati fuerant, quod percussum ignem non reddebat. Inventa sunt alia vitri segmenta, formâ orbiculari, & pyriti similia, quæ confracta splendebant, colophoniæ speciem referentia: atque hæc percussa ignem reddebant, haud aliter atq; pyrites, à quo tamen differunt, tam ratione vegetationis quæ pyriti peculiaris est, quam respectu splendoris, & quia, quod vitro proprium est, facillimè liquantur. Horum segmentorum alia fragilia, alia solida erant. Fragilia vel friabilia in ignem missa intumescendo albi pumicis speciem & postea fulgorem vitri artificialis assumebant. Sed quæ continua & solida erant, post exiguam in igne mutationem à nigredine in vitrum album artificiale transibant. Hoc fossile vitrum ab Americanis factum est, quo ferri loco scindunt, & foramina cavant*: Hactenus ille. Et forte ex hoc vitri genere, segmentum illud fuit, quod ad S. Albani, ubi vetus Rom. statio fuit, à Romana latere abrumpebam, ejusdemque cum hodierno nostrate coloris & substantiæ est.

Nec vero dubium ullum est quin hoc vitri genus frequentius in illorum quam nostris lateribus inventum fuerit; terram enim suam per biennium cogendo temperabant, quo ipso opus reddebatur magis firmum solidumque; præterquam quod lateres suos magis exurebant. Atque hæc vitrificatio terræ lateribus accidit, non à prima tantum eorundem coctura, sed uti Imperatus observavit, à quovis magno igne, istiusmodi scilicet, qualis in calcaria & figulari fornace adhibetur, & cujus usus in Asia Africaque antiquissimus est, ubi lapides ut plurimum vitrificant. Nunquam tamen vel vidi, vel audivi, in domo lateritia, ab igne domestico vitrificasse lateres. Mihi enim ita videtur à solo igne, quo strues crudorum & exsiccatorum laterum excoquitur, hunc effectum produci, nisi per viam reverberationis id fiat, in fornacibus, ubi vehemens, cæcus, & continuus ignis alitur.

Hoc vitrum diu sub terra durabat, utut Helmontius affirmet, vitrum exiguo aliquot annorum spacio sub terra dissolvi, putrescere & in aquam abire, id quod de crystallo nostrate verum, nec tamen omni generaliter Vitro commune est.

Methodum ab autore nostro adductam, & à mercatoribus inventam quod attinet, illa mihi fide non admodum digna videtur, quando non assidua exustio herbæ kali apud Hispanos & Ægyptios, nec alterius materiæ apud nos, in copia quam à mercatoribus majore, atque adeo consequenter calore magis intenso & durabili facta, ullo unquam tempore producere vitrum potuit, ac ne ingens quidem & cæcus calcariæ ignis producere illud possit. Forte metallorum excoctores, quam artem Tubalca in primus invenit, vel veteres Chymici, dum metalla fervidis fornacibus & igne diutius urgent observare vitrum ea ratione non potuere?

Horum Chymicorum antiquissimi Ægyptiorum Principes fuisse videntur, qui inde ab Hermete Trismegisto omnes hanc artem profitebantur, universalem medicinam molientes, non vero suppositam illam transmutationem metallorum, ut Kircherus in Oedipo suo affirmat. Atqui irritus fuisset ille conatus, citra magnum ignem & fornaces, quos æque ac materialia eorundem quandoque in vitrum abire necesse erat: ut jam ex his quæ dicta sunt evidenter appareat, ipsam vitri cognitionem antiquissimam, sed artem elaborandi vitrum inter recentiorum inventa esse, primumque hoc artificio & fornace vitraria nobilem locum Sidonem fuisse testante Plinio lib. 36. cap. 26. quemadmoum primus inter Romanos Tiberius fuit, cujus ætate, secundum ea quæ legimus, vitrum conflatum sit, uti ex historia viri illius apparet, quem ob id cæsum Plinius refert, quod vitrum malleabile fecerat, de quo postea.

De usu vitri.

In domesticis negotiis vasa ex vitro fiunt infiniti generis, coloris, & magnitudinis: calices plani, effigiati, vel per totum, vel pro parte colorati pro vino Rhenano, Hispanico, clareto, cerevisia: lagenæ aliaque vasa, excipiendo vino, cerevisia, spiritu, oleo, pulvere; in quibus videre licet liquorum perspicuitatem, bonitatem, nec non fermentationem, separationem, omnemque aliam mutationem, quam natura in iisdem cum tempore operatur. Præterea patellæ excipiendis servandisque cibis calidis: vitra quibus horas & tempora dimetimur, quibus lineas vestes complanamus: ornamenta item pro musæis & pluteis: nec non fenestræ ad arcendum frigus & humorem, admittendumque lumen in ædes nostras, quod per coloratum vitrum transiens, opposita soli cor-

corpora proprio vitri colore tingit: & tandem vitra specularia, deliciæ atque opus Narcissi & sequacium.

In Physicis perspicilla convexa pro senibus, concava pro myopibus, qui contraria quam senes ratione nisi prope oculos posita non vident: præter cucurbitulas & vitra, quibus urinam excipimus, quibus ubera mulierum sugimus, & quibus cœlatores atque gemmarii, dum res minimas accuratas perficiunt, oculos præservant; præter oculos etiam illos artificiales, quibus delectationis vel ornamenti causa objecta minuimus, dilatamus, prolongamus, multiplicamus, figuras eorundem & situm diversimode mutamus, & varia eorum collocatione in vulgo spectatorum metum excitamus atque consternationem, prout videre est in opticis, catoptricis, catoptrocausticis, catoptrographicis, dioptricis & telescopicis, quorum partem maxime raram & admirabilem Scottus ex Kirchero, Porta aliisque collegit. In Astronomicis quam rara & admiranda detecta sunt beneficio telescopiorum, quæ Galilæus de Galilæis, vel Scheinerus (de eo enim inter se contendunt) invenit, & quæ Paulus Nealius Anglicanæ gentis decus, nec non doctissimus Hugenius, incomparabilis Hevelius & Eustachius Divini Romæ vehementer promoverunt; quorum usus doctrinam astrorum vere illustravit, detectis indies novis stellis, novisque orbibus, antiquitati plane incognitis: præter usum quem terrâ marique nautis, militibus, aliisque personis exhibent, in discernendis, distinguendisque rebus procul distantibus. His ad de insignem illam sphæram vitream, de qua Claudianus ingeniosum hoc epigramma scripsit:

Jupiter in parvo cum cerneret æthera vitro,
Risit & ad superos talia dicta dedit:
Huccine mortalis progressa potentia curæ?
Jam meus in fragili luditur orbe labor.
Jura poli, rerumque fidem, legemque virorum
Ecce Syracusius transtulit arte senex.
Inclusus variis famulatur Spiritus astris,
Et vivum certis motibus urget opus.
Percurrit proprium mentitus signifer annum.
Et simulata novo Cynthia mense redit.
Jamque suum volvens audax industria mundum,
Gaudet, & humana sydera mente regit.
Quid falso insontem tonitru Salmonea miror.
Æmula naturæ parva reperta manus.

Rationem cur hanc sphæram vitream fuisse statuamus, Cardanus in suo de subtilitate libro prolixe tradit.

In Philosophia doctrina reflectionum & refractionum ad detegendos effectus & affectiones aëris & aquæ, aliorumque liquorum, & varios eorundem motus in tubis & syphonibus. Experimenta vacui mediante Mercurio; nec non infinita experimenta rarefactionis & condensationis in thermoscopiis, hydraulicis, & pneumaticis, in Florentino, Romano & Magdeburgico experimento, quod Dn. Roberto Boylio occasionem dedit rari illius inventi, quo mediante tot insignes conclusiones demonstravit, atque tot singularia experimenta invenit, quibus illustris factus est, apud omnes suæ gentis, nec non apud exterorum Legatos, & doctorum in vicinia quemque.

Nec omittenda sunt vitra ustoria, vel illa, per quæ lux in locum obscurum admittitur, quibus Plempius & Scheinerus veram visionis naturam demonstrarunt, haud secus atque Renatus Cartesius vitris aliis generationem Iridis.

Nec oblivioni danda sunt rosaria, monilia, inauria, aliaque ornamenta, quæ magnum nobis auri ex Guinea cumulum procurarunt, dum illius loci incolæ nasum, aures, labia & crura istiusmodi rebus vitreis exornant.

Ita vitrum ædibus templisque nostris ornamenta suppeditat, in quibus res naturales simul & artificiales coloribus gloriosissimis & orientalibus ad vivum depictæ sunt.

Concludemus triangulari illo vitro, quod Paradisus stultorum vocatur, & dignũ est, cognitione sapientum, quodq; colorem rubrum, cæruleum & viridem usque adeo vivè repræsentat, ut nulli colores cum iis conferri possint. Referam ex Trigaultio, quanti illud fecerit sagacissima gens Sinensium. In urbe Sinensi Tanian graviter & periculose decumbebat Jesuita Riccius. Cœterum amicus ejusdem Chiutaiso illis erga ęgrotantem defungebatur officiis, ut mensis unius quo ibidem morabatur spacio, ita vires suas recolligeret, ut melius quam unquam antea valere sese arbitraretur.

Riccius hanc amici sui urbanitatem inter alia remunerabatur istiusmodi triangulari vitro, quo ille plurimum delectabatur, & ut vitro dignitatem adderet, religatis aureâ catenâ extremitatibus, thecę illud includebat argenteę, adjecto eleganti encomio, quo probare conabatur, hanc gemmam fragmentum esse illius materię, ex qua cœlum constat. Hæc ornamenta alliciebant plurimos, nec ut fertur defuit, qui vitrum illud paulo post quingentis coronatis licitaretur, abnuente pretium Chiutaiso, ob hanc maxime causam, quod sciret Regi isthoc vitrum muneris loco deberi, metueretque, ne emtor illud ad eundem, præveniendo Riccium, mitteret. Sed cum rescivisset, oblatum jam tum istiusmodi munus Regi, aucto nonnihil pretio illud vendidit, exsolutisque eâ ratione pluribus debitis societatem sibi obligavit.

Malleabilitatem vitri quod attinet, cui Chymistæ possibilitatem sui Elixiris superstruunt, illa pro fundamento, sed debili habet locum Plinii lib. 36. cap. 26. ubi. *Ferunt*, inquit, *Tiberio principe excogitatum vitri temperamentum, ut flexibile esset, & totam officinam artificis ejus abolitam, ne æris, argenti, auri metallis pretia detraherentur, eaq; fama crebrior diu quam certior fuit.* Plinius vixit tempore Imperatoris Vespasiani, qui tertius à Tiberio fuit, ut diutius tenuisse hæc fama videatur. Idque plures post Plinium referunt, sed ita, ut nonnihil ab eo differant. Dion Cassius l. 67. inquit: *Eo tempore, cum ingens porticus inclinaret in latus, architectus quidam (cujus nomẽ ignoratur, quia Cæsar invidiâ motus id prohibuerat in libros referri) mirâ illam ratione erexit, firmatis utriusque fundamentis, ut immobilis staret. Tiberius solutâ mercede urbe illum ejecit. At ille rediens, cum specie supplicantis Principem adiisset, poculum vitreum consulto prolabi passus est, & confractum manibus suis restituit, veniam per hoc sese obtenturum sperans: sed mori ob id jussus est.* Isidorus affirmat, Imperatorem indignantem illud illisisse pavimento, quod artifex quassatum, & æris instar complicatum, producto è sinu malleo reconcinnaverit, eoque facto quæsivisse Imperatorem, an quis alius hujus artis gnarus esset, & cum id mediante juramento negasset artifex, jussu Imperatoris eidem præcisum esse caput, ne divulgata hac arte aurum pro luto haberetur, & pretia metallorum detraherentur. Et certe, nisi rupturæ obnoxia essent vasa vitrea, auro argentoque meliora essent. Gravem horum trium auhoritatem sequitur Pancirollus, aliique, ex auditu tantum id referentes; At Mathesius, Goclenius, Valensis, Libavius, & universa Chymicorum cohors, magnâ confidentiâ illud asserit, virtute Elixiris id factum esse contendens. Sed statuant illi fidenter quicquid volent: Plinius referendo hanc historiam, addit, *Ferunt*, & *Fama*, ac tertio *cre-*

brior quam certior est. Quod ter repetitę dictionis genus satis arguit, exiguam illam, quam huic historiæ tribuit fidem. Suffecisset in narranda re non admodū probabili, addidisse, ad asserendam authoritatem suam, vulgatum illud, *Ferunt*, sed addit de suo, *Fama crebrior* &c. quo ipso, si externam speciem sequaris, aliquid fidei huic historiæ ab aliquibus; si vim verborum, nihil à sapientioribus tributum esse evidenter probatur. Quid enim verba illa *Ferunt, sed incerta fama* &c. inferre aliud possunt, quam diffidentiam narrantis? Et fama tantum erat: nemo Physicorum, Poëtarum, vel Historicorum illud refert: nemo personæ, nemo, quod mirum est pœnæ meminit insolitæ, cum tamen libri eorum scateant observationibus raro contingentium. Et an cuiquam probabile videri poterit, Imperatorem non incubuisse huic arti, eandemq; inter penitiora tabularii non transmisisse ad successores, ceu rem notatu dignam, cujus in rerum natura exemplum non exstaret, nec fortè exstiturum esset unquam, artifice cæso? Et totum hoc, quanquam rarissimum inventum, & insuetum pœnæ genus, intra paucos annos sub unius voci *Ferunt* præconio evanuerit. Vox ergo populi fuit, & quidem Romani; imo vero crudelitatis Neronianæ, quæ tueri hanc fabulam haud difficulter potuit.

Sed quam ob causam Plinius hoc retulit? Non ob aliam certe, quam ut obsequeretur genio suo, qui huc ferebatur, (nepote ejusdem in epistolis, & hoc præsenti opere testibus) ut literis consignaret, quicquid in arte vel natura rarum erat: Forte etiam narrando rem suo judicio non impossibilem, & quæ effectum aliquando sortitura esset, id egit, ut suæ nationi ascriberet laudem inventionis alienæ. Præterea non aliud hoc temperamentum fuit, quam ut vitrum redderetur flexibile. Et quis credat posteritati defuisse attentionem, in re vulgatissimi usus, & ad quam præter duo materialia nihil requiritur? Et quid sibi vult fama, cum de diminutione pretii auri & argenti loquitur? Fateor me nihil hic videre, quod vel Imperatorem non deceat, vel auri Argentique obstiturum sit pretio, sed commoda longe plura, & in verbis Cæsaris vim consequentiæ nullam. Ac tantum de Plinii testimonio. Sed quid est, quod illi, qui hæc à Plinio sumserunt, addere huic negotio, præter authoritatem primi referentis possint? Profecto nihil: specialiter, ex quo ea in textum Plinii commentati sunt, quæ verba ejusdem non ferunt, omnia suis additionibus transformando in formalem relationem. Plinius ait: *ut flexibile esset*: Dionis commentum est: *artificem restituisse vitrum confractum*: qui primus ad malleabilitatem gradus est. Sed complementum Isidorus addit, dicens, *malleo id refectum esse*. Hinc videre licet, per quod gradus ad nos pervenerit hæc opinio, & quam mirâ variatione & interpretatione id actum sit, ut posteritati verisimilis videretur; Id quod Plinius ex vulgari traditione refert, addēdo censuram incertitudinis, Chymici, ut suam de omnipotente Philosophico lapide sententiam tueantur, omittunt, & flexibilitatem Plinii in malleabilitatem convertunt, ac si nulla inter flexibilitatem & malleabilitatem differentia esset; cum tamen omnia corpora aliquâ ratione flexibilia, sed nulla malleabilia sunt, præter metalla. Segmentum vitri vulgaris Muscovitici, & infinita alia plurimum flectuntur, quæ tamen malleum non ferunt, & in tenues laminas, ut malleabilia, non dilatantur. Quin vitrum ipsum, ut apparet, aliquo gradu naturaliter flexibile est: Vitra enim crystallina, oppido tenuia, si debite incalescant, parum sed visibiliter flectuntur: & tubos habui duodecim vel amplius pedum experimento Mercuriali dicatos, qui Mercurio repleti insigniter flectebantur: ut jam in ea sim sententia, si quidquam omnino veri his Plinii narratis inest, id huc redire, ut cum vitrum ætate Plinii maximè fragile, & cujuscunque vel minimæ injuriæ incapax esset, ceu sale nitro constans, ignotâ adhuc arte calefaciendi, de quâ nihil Plinius, prodierit hic artifex, qui mediante Kali, & via calefactionis, vitrum invenerit alio priore firmius & quod ferre aliqua ratione casum & vim majorem posset, id quod famæ, occasionem dedit, (de quâ Virgilius: *parva motu primo, mox sese attollit in auras*) ut additis, ut fit, nonnullis circumstantiis, formaret illam historiam, quam Plinius refert.

Possibilitatem autem faciendi vitrum malleabile quod attinet, nihil rationis, præter hanc Chymicorum relationem invenio, qui ratiocinando per circulum ab Elixire ad vitrum, & à vitro ad Elixir argumentantur. Et multo certe alterum altero factu facilius esset. Etenim ut Elixir producatur, necessum est, ut *ex ente non tali fiat ens tale*, non repugnante, nec inhabili existente *materiâ ex qua*. Sed in vitro aliter sese res habet: etenim res omnium naturâ suâ maxime fragilis vitrum est, & ut malleabile fiat, necessum est introducere qualitatem naturæ suæ contrariam. Præterea nullum malleabile diaphanum est: & quis vitrum vocaret, quod diaphanum non est? Eodem sane jure quis aurum vocaret, id quod ponderosum & malleabile non est, quo vitrum, id quod malleabile, sed diaphanum, non est. Adde naturam malleabilitatis consistere in arcta & perpetua cohæsione partium, nec non capacitate recipiendi quamcumque figuram, quoad minutas partes, id quod cum natura vitri non convenit. Materialia enim vitri, sal scilicet & arena, istiusmodi figuram habent, quæ cohæsionis illius incapax videtur. Sal præ aliis omnibus determinatam suam figuram habet, quam etiam cum maximè solvitur, & igne urgetur, servat, nisi totalis ejusdem destructio accedat, id quod pluribus argumentis evincere licet. Et hæc figura pro ratione cujusque salis varia est. Sal, nitrum, & quodvis ascolisatum sal acuminatum est, & quia acuminatum & causticum est, ex infinitis acutissimis acubus constare videtur. Arenæ autem figura varia, imo, ut in microscopiis videre licet, infinita est. Jam quis sibi persuadeat, hanc tantam figuræ in arena varietatem ita quadrare ad determinatam figuram salis, ut cohæreant in minimis id quod ad efficiendam malleabilitatem necesse est? cum econtra, ut vitrum fiat, satis sit, ut partes in hoc vel illo puncto sese mutuo tangant, ex quo contractu istiusmodi unio oritur, quæ formam vitri absolvit, & malleabilitatis omnis incapax est. Atque ab hac unione in vitro pori sunt, quibus mediantibus, uti ex Lucretio didicimus, diaphanum est: Præterea, quod jam dictum est supra, utrumque in composito id est & manet, quod erat antea. Concludam hoc argumentum, dicendo, me in ea sententia esse, ut putem, à solo Elixire sperandum esse hunc effectum, & eodem utrumque tempore proditurum in lucem.

De Fornacibus.

Antea quam artem ipsam aggrediamur, necessum est, subministrare formas fornacum, earumque, præcipua instrumenta, nec non modum elaborandi metalla, ubi jam excocta sunt, id quod ab authore nostro prætermissum, nec tamen eo minus scitu necessarium est. Ac tres quidem fornacum species sunt, ita distinguente *Agricola de re metallica*. Prior *Calcaria* vocatur, & ad modum furni fabricata est, longitudine decem, latitudine, ubi quam maxime patet, septem, & profunditate duorum pedum. In uno ejusdem latere fossam habet sex circiter pollicum, quadratam, cujus superior facies cum superficie fornacis in eodem plano jacet, & ab eadem prope orificium lateribus,

novem circiter pollicum latitudine, secernitur. In hanc fossam carbones suos conjiciunt, quorum flamma omnem quaquaversum fornacem pertransit & à fornice in frittam reflectitur, cujus superficiem fumus ater supervolitans; per orificium calcariæ egreditur. Et vitrarius quidem frittam antea non commovet, quam fumus omnis abierit. Carbones, ut in aliis fornacibus, super ferreis cratibus recumbunt, unde cineres in cinerarium, quod in eodem cum pavimento vel area plano jacet prolabuntur. Vitrarius, quem in officinis vitri vulgaris *Fusorem* vocant, ille est, qui debitum sali, cineribus & arenæ pondus assignat, atque vehementi igne illud efficit, ut in massam coeant, & albedinem acquirant: quod si metallum justo durius, atque adeo fragile sit, sal vel cineres; si tenerius vel mollius, arenam addit, miscendo, usque dum illud temperamentum assequatur, quod non aliter quam operando dignoscitur. Ubi fritta jam præparata est, è calcaria illam eximit, & refrigeratam ad usum seponit. Apud nos frittam aquâ non perfundit, nec lixivio, ut author noster vult, madefacit, sed exactis aliquot diebus operi se accingit, ut ex fritta metallum fiat, idque ubi jam liquatum est, rastro scarrit, commovet, miscetque, & ubi rastrum incaluit, in situlam aquâ plenam illud immergit, ne vitrum ei adhæreat. Tudicula sal Alkali eximit, vel metallum ex olla in ollam transfert, atque cum suo *Porteglo* vitrum despumat, & exemtâ cum suo *Spiei* (ferro, quod in extremitate uncum habet, atque acuminatum est) aliquâ metalli particulâ, dispicit, an color respondeat, & metallum operi aptum sit. Nonnulli ollas in hac fornace suas calefaciunt, ut Agricola.

Secunda vel operaria fornax illa est, in quam ollæ reponuntur, & quæ focum adjunctum habet atque cinerarium. Hæc fornax rotunda, trium in diametro ulnarum latitudine, & duarum profunditate, nec non circa fastigium fornicata est, ad cujus internum latus octo vel plures ollæ, & inter has operariæ collocatæ sunt. Numerus ollarum pro ratione *Boccarum* vel orificiorum ad opus designatorum semper duplex est, scilicet ut operarius quisque ollam unam habeat, metallo repurgato & operi apto plenam, itemque alteram, purgando metallo, dum in opere est, dicatam. In duas hæc fornax diversa est partes, quarum inferior ollas à foco dividit, & in centro suæ superficiei foramen habet rotundum, ferreis cratibus munitum, quatuordecim in diametro vel plurium digitorum, per quod flamma transiens à fornicatis lateribus & fastigio in ollas reflectitur. Altera & superior pars fornacem à *Leera* dividit.

Foramina istiusmodi fornacis hæc sunt: 1. *Bocca*, *os* vel *orificium ergasterii*, per quod metallum ex ollis majoribus eximitur, & ollæ in fornacem mittuntur. Hoc orificium operculo obturatum est, quod ex luto & lateribus constat, & removeri, ubi ita visum est, potest, atque huic usui inservit, ut oculi operariorum præservari ab æstu foci possint. In medio hujus operculi palmo majus foramen est, calefaciendis, ubi id opus requirit, utensilibus. Ad hanc *Boccam* pertinent *Halsinella*, quę nihil aliud sunt, quam *unci* quidam in latere fornacis firmati, in quib. utensilia, dum calefiunt vertuntur & quiescunt. 2. *Boccarella* vel *orificia minora*, ad utrumque Boccæ latus unum, eidemque utplurimum horizontale, quo mediante ministri metallum tinctum vel magis repurgatum ex ollis, quas *Pilin-pots* vocant, eximunt. 3. *Fornaces vel foramina proxime Leeram duo* quæ in eodem cum *Bocca* plano jacent, in quibus tartarum, ferrum &c. calcinatur. Atque huc *focus* pertinet, qui *Tizzonajos* vel *præfurnia duo*, & in unoquoque fornacis latere unum habet, per quæ minister nocte dieque carbones injicit, ut hunc Vestalem ignem conservet: & hæc quidem præfurnia lateritia sunt.

Hæ fornaces alibi aliter fiunt, majorisque munimenti causa quinque vel plures quandoque arcus habent; tres tamen ad instruendam crystalli officinam necessario requiruntur. Varias earundem formas apud Agricolam de re metall. lib.12. Libavium Comment. Alchem, part.1.c.20. Ferrant, Imperatum l.12. c. 14 15. & Portam l. 6. c. 3. vide.

Fornaces vitri viridis quadratæ sunt, (cum priores sint rotundæ, sed quarum unum arcum Leera occupat) & in unoquoque angulo arcum habent, in quo vasa calefiant.

Leera (quæ apud Agricolam tertiæ fornacis loco est, in qua vasa calefiunt & refrigerentur, quæque eandem cum secunda formam obtinet, in qua metallum funditur, & in fluxu conservatur) duas partes comprehendit, quas Angli vulgo *the tovver* & *Leer* vocant. *The tovver*, vel turris illa pars est, quæ directè supra fornacem fusoriam posita, septo transverso, pedis unius crassitie, ab eadem secernitur, in cujus septi medio, & in eadem cum foramento inferiore perpendiculari foramen est rotundum (Imperatus & Agricola quadratum illud & angustum faciunt) per quod flamma calorq; in fornacem transit. Hoc foramen *Occhio* vel *Lumella* vocatur, & annulo cingitur ferreo, quem vulgo *Cavalet* vel *Coronam* vocant; atq; in hujus terris area vel pavimento vasa, ubi jam formata sunt, à vitrario ut calefiant seponuntur. *Boccas* vel orificia ex adverso duo habet, per quæ vitra, statim ac parata sunt, à ministris furca in pavimentũ turris, & paulo post in patellas, quas Agricola argillaceas facit, & apud nos ferreæ sunt, & vulgo *fraches* vocantur, ac tandem ab homine huic operi dicato, quem *Saroleman* vocant, gradatim & successivè per universam *Leeram*, quinq; vel sex cubitos longam, deferuntur, ut sensim refrigescant, idquod in fine demum *Leera* fit. Orificium *Leeræ* in locum quendam desinit, in quo vitra, ubi refrixerunt, deponuntur. Hic locus *Sarosel*, & ab eodem *Saroleman* is vocatur, qui patellas ferreas, *fraches* vulgo dictas, per *Leeram* deducendo refert.

In fornacibus vitri communis duo sibi invicem opposita latera elaborando metallo inserviunt: reliqua duo calcarias adjunctas habent, in quas ignis à fornacibus ascendens per foramina admittitur, coquendę simul præparandæq; frittæ, & evitandi fumi gratiâ. Et ignem quidem intra arcus fornacis suscitant, calefaciendis vasis, totumque opus suum in hac una fornace absolvunt.

Interior harum fornacum facies, non lateribus (statim enim, ut lapides molliores reliqui, in vitrum abirent) sed lapide constat arenaceo duriore, quod genus lapidis Imperatus *Pyromachium* vocat, & *Novo Castello* affertur, albicans, & percussu mutuo ignem reddens. Et hic tamen prędurus lapis trimestri ut plurimum spatio absumitur, aut certè sulcos ducit. Exterior vero fornacum facies lateritia est. Calor istiusmodi fornacum longe omnium intensissimus, observatumq; à me est, conjectas in hanc fornacem tertio post ignis restinctionem die stipulas statim ignem concepisse: retulitque mihi operarius, ignem hujus fornacis altero tanto quam in reliquis fornacibus vehementiorem esse.

Proximum est, ut de *ollis fusoriis* agamus, quæ argilla constant, *Purbecko* Vectis insulæ loco allatâ, ex qua pro peto fistulas concinnant. Hæc argilla optimè lota in fornacibus ad hoc opus destinatis calcinatur, & molâ in pulverem tenuem redigitur, qui pulvis aquâ mistus nudis pedibus calcando in debitam consistentiam cogitur, manibus in certam formam deducitur, formatus convenienti loco siccatur, & postea in vel super fornace incalescit. Sed quæ vitro communi inserviunt ollæ ex argilla *Nonsucho*

ſucho allata fiunt, ſed cui admiſta ſit ex *Worceſtriæ Comitatu* alia, ut quæ ignem quam ſimplex *Nonſuchana* melius fert. Hæ ollæ metallo adimplentur, & eodem cum *Bocca*, vel orificio plano conſiſtunt.

In cryſtalli fornacibus duo ollarum genera in uſu ſunt: unum majus, trecentas: vel quadringentas metalli libras continens, craſſitie pollicis, & in fundo pedes prope duos latum, totidemque profundum, ſed quod circa apicem in latitudine pollices viginti obtinet. Alterum minus, quod vulgo *Piling-pots* vocant, quia ollis majoribus incumbit, quæ metallum excoctum & tinctum continent.

Poſtremum operis erit videre modum elaborandi vitrum, quem additis nonnullis ab Agricola lib. 12. de re metall. mutuabimur. Miniſter, ubi metallum ſatis excoctum eſt, ferrum cavum in ollam demittens, idque nonnihil verſans, quantum operi, quod intendit, ſat eſt, recipit: metallum ferro glutionoſi atque tenacis ſucci inſtar, & haud aliter, quanquam firmius, ac terebinthina vel theriaca, ubi à mercatore ex olla depromitur, adhæret. Figura quam ferro adhæreus obtinet, orbicularis eſt, & miniſter illud, dum fervet, hinc inde ſuper marmore verſat, ut partes tanto firmius adunentur: quo facto ferrum cavum leniter inflat, & metallum ab anima haud aliter atque veſica intumeſcit. Quoties ferrum inflat, id quod ſæpiſſime fieri neceſſe eſt, toties remotum derepente ab ore ferrum maxillæ admovet; ne flammam ſpiritu reducto attrahat: mox fiſtulam ſublatam circum caput aliquamdiu rotans, vitrum prolongat, refrigerat, & ſi opus ſit modulis & marmori fundum ejuſdem imprimit, eoque peracto vitrario illud offert, qui leni vi collum ejuſdem, vel partem illam, qua ferro adhæret, abrumpens, eandemque vitro communi addicens, cum ſuo *ponteglo* vitrum figendo glabrum reddit, & cum *paſſago* ſuo globum format, atque cum *procello* capacitatem ejus concavitatemque adaugens, & cuncta complanans, forfice quicquid redundat amputat, atque ea ratione inflando, premendo, ſubinde calefaciendo, amplificando, reſecando illam, quam mente concepit, figuram format, &, ſi uſus requirat, pedes affingit, & cum ſuo *Spiei* marmor & undas repræſentat: quibus peractis miniſter opus ferreâ furcâ prehenſum derepente in turrim, ut calefiat, & per gradus aſcendens in loco conveniente collocat, ne temere vagando offendens, hoc mercimonii genus fragile & tenerum, ac niſi calefiat per ſe ruiturum, corrumpat. Quot vitrarii, tot ollæ, totidemque foramina vel Boccæ adſint, neceſſe eſt: quiſque enim propriam ſuam ſtationem habet, ubi fervidum illum calorem excipit, qui rectâ in faciem, os & pulmones eorum delatus, in cauſa eſt, cur veluti *Cyclopes & nudi membra Pyragmones* ſubuculâ veſtiti opus ſuum peragere neceſſe habeant, caput, ad arcendum nimium calorem & lumen, late fimbriato ſtramineo pileo tegentes. In largis & latis ligneis ſellis reſident, quæ longos cubitos habent, à quibus inſtrumenta artis dependent, ea ratione firmata, ut moveri non poſſint. Sex horis operantes, unico vitro tempus dimetiuntur, exactoque illo ſpatio alii ſuccedunt, qui ubi dimenſum ſuum abſolverunt, locum denuo dant prioribus; ita fit, ut nunquam dum in ſtatu eſt vacua ſit fornax, niſi vel vitium ollæ fecerint, vel metallum fluere deſinat. Libavius obſervat, illos maximam partem eſſe pallidos, ſiticuloſos & brevis ævi, idque ob colliquationem, & vitia capitis & pectoris; & quia corpus habent infirmum & debile, facillime vino inebriari & cereviſiâ, qui verus eorundem character eſt.

C. Merretti Notæ In *Neri Librum Primum de* Arte Vitraria.

C AP. I. Abſolutis illis, quæ neceſſario præmittenda erant, ad textum ipſum accedimus.

Pulviſculus vel Rochetta unum idemque denotant, nec quicquam aliud ſunt, quam cineres unius ejuſdemque plantę, ſed bonitate differentes, quemadmodum apud autorem noſtrum diverſis in locis apparet. Poſterius nomen noſtris officinis plane ignotum eſt, ac ne Morani quidem diſtinctionem ullam recipit *Pulviſculi* nomen uſu receptum, omnique cineri commune eſt, qui ex Oriente in uſus vitrariorum advehitur. Ratio diverſitatis mihi hæc eſſe videtur, quod pulviſculi nomine id venit, quod in forma pulveris advehitur; & contra nomine Rochettæ, quicquid fruſtulentum, vel lapidis inſtar durum eſt. Et certè inter operarios experimento conſtat, ex fruſtis maximè duris & majoribus ſal prodire candidius, acriuſque, quam ex pulvere & fruſtulis minoribus. Cœterum idne ob diverſitatem plantæ, & diverſum ejuſdem creſcendi, colligendi, urendique tempus & modum, an vero ob ſophiſticam admiſtionem heterogenei ſalis vel aquæ ſalſę, aut alterius humoris, quo multum læditur, fiat id in medio relinquo. Illud conſtat, ut ſal producatur acerrimum, & quod in dura & lapidea fruſta coeat, lixivium illos parare ex cineribus primum uſtis, quo herbas porro comburendas conſpergunt: quâ ratione ſingulis vicibus novum lixivium aſpergendo, cineres parant pro ſmegmatopæis & tinctoribus longe acerrimos. Ubinam autem hic modus faciendi Rochettā inventus, & cur nūc minus in uſu ſit, affirmare non auſim.

Ex oriente & Syria. Syria Orientis pars eſt. Nunc autem hi cineres ab Alexandria & Tripoli advehuntur.

Herbæ cujuſdam. Hæc herba ab autore in epiſtola *Kali* vocatur, quo nomine etiam apud alios pleroſq; venit, non tamen ſine aliaqua levi variatione, Alpino l. de plant. Ægypt. *Kalli & Kallu*; nonnullis *Cali*; Geſnero *Alkali*; Lobelio *Soda*; Dodonæo *Salicorna*, & Gallice, nec non in hiſt. Lugd, *Salſola*; Camerario, Cordo, & maxime Fuchſio & Luſitano *Anthyllis Dioſcoridis* vocatur, id quod Mathiolus in apologetico contra Luſitanum ſolide refutavit, affirmans hanc plantam creſcere circa Tergeſtum Mauritaniæ. Poſtremo *Anthylloides* vocatur apud Thalium. Nomina *Sodæ, Salicorniæ & ſalſolæ* manifeſtè derivantur à ſale, quo vehementer abundat. Ita de antiquitate notitiæ, & nominibus hujus plantæ eruditus noſter popularis *D. Turner* in ſuo herbario. Quod ſciam, nomen Anglicum hæc planta non habet, & quanquam pluribus in locis abundè apud nos creſcat, invenire tamen neminem potui, qui illam noſſet. Ut aliquod tamen nomen inveniat, *Salt-Wurt*, vocetur, quia ſal guſtu refert, vel *Galſſ-Weed* quia cineres ejuſdem parando vitro inſerviunt. Parkinſonius refert, illam à noſtratibus *Froggraſſ & Crabgraſſ* vocari, forte quia his animalibus nutrimentum præbet, cum ſuccum habeat ſubſtantialem, nec ingratam palato ſalſedinem. Gaſp. Bauhinus in ſua Pinace decem ejuſdem ſpecies recenſet, quarum nomina & deſcriptiones, quia hujus loci non ſunt, omittimus, trium tantummodo mentione facta, ex quibus referente Alpino c. 42. Alexandrini & Ægyptii reliqui ſuum pulverem in uſus vitri & ſmegmatis parant. Prima ſpecies *Kali geniculatum*; ſecunda à nonnullis, apud Alpinum *Anthyllis*, ſed *Kali repens Neapolitanum à Columna* vocatur, qui hanc plantam Neapoli à ſe inventam deſignat, deſcribit, & uſibus vitrariorum inſervire dicit. Tertia ſpecies Ægypto magis propria eſt, & ab eodem authore *Kali Ægyptiacum*, foliis valde longis & hirſutis vocatur. Præter has tres ſpecies vidi, & penes me habeo quar-

quartam ejusdem speciem, ex cadis pulvisculi receptam, & à Botanicis *Kali spinosum* dictam. Harum prior & posterior (si minus & minimum excipias) prope nostrum Thamesin, & in locis Angliæ maritimis, (non aliis Septentrionalioribus) copiosè crescit. Cæterum nostrates ex hoc *Kali Spinosò* cineres in usus crystalli aut alterius vitri parare nolunt, & experimento in domo vitrariorum facto compertum est, herbam hanc candenti ferro impositam, in fumum abire, nullo aut exiguo sale relicto: cum econtra Kali ex Oriente advectum, eidem ferro inditum, propere maximam sui partem in cineres nigricantes salsos, quod ei proprium est, abeat. Hoc Kali ustum vermis instar sese contrahit, flammam diu servat, & sal reddit acre admodum candidumq;. Nostrum Kali collectum, gustu aquam marinam & plane salsum quid refert, ac si locis humidis asservetur, seipsum contrahit, id quod Salgamarius mihi notus suo damno expertus est: qui loco crithmi illud sibi comparaverat. Cùm enim illud lavisset, & in acre acetum immersisset, ut in muriam abiret, parum ejusdem superesse deprehendit, consumtis ab aceto fere omnibus. Atque ingens hæc plantarum respectu natalis differentia, non in hoc nostro Kaly magis quam in aliis manifeste percipitur, in peto scilicet, quod ab eodem semine nascitur, nec non Canariensi & Rhenano vino, quod ab eadem vite provenit, ut & in cicutâ Græcorum & alterius regionis, pluribusque aliis: atque hac eadem ratione pulvisculus à Soda secernitur. Hę diversæ Kaly species, utut naturaliter ex aquis proveniant, & prope salsos lacus naturaliter floreant, in mediterraneis tamen Hispaniæ & Ægypti locis seruntur, id quod dubio procul in calidis hisce regionibus ad quantitatem, acrimoniam & fixationem salis plurimum facit: in Ægypto præser im, quę pluviam nunquam sentit, sed anni spatio semel à Nilo Fluvio irrigatur, qui fangi lutiq; plurimam post se relinquit. Et hæ Kali species circa æstatis medium, ubi quam maxime vigent, resecantur, & calore solis siccatę in strues colliguntur, nec non super ferreis cratibus comburuntur, decidente in foveam, & in lapides vel massam duriorem coeunte cinere, qui deinde collectus servatur, & testante Lobelio *Sodæ* nomen recipit. Quando hæc planta in usum deduci cœperit, incertum est. Primi qui eandem noverint, eidemq; nomen suum imposuerint. Arabes fuere, id quod addita particula Al, quæ mere Arabica est, satis demonstrat. Inter hos mentionem ejusdem factam invenio apud Serapionem & Avicennam Physicos, qui eandem contra calculum, ulcera, & oculorum incommoda commendant. Lobelius putat, nos plantam ipsam ejusque nomen & rationem præparandi debere Græcorum & Arabum recentioribus Philosophis, qui Chymiam exercentes circa vitrum occupabantur. Adverſ. p.169. Sed Græcos, & Græcorum de hac planta notitiam quod attinet, aliter sentio. Nulla enim ejusdem apud Græcorum Physicos, aliosve scriptores mentio fit: præterea nullum in Græca lingua nomen obtinet: ideoque sine dubio ab Arabibus aut recentioris ævi hominibus notitia ejusdem ad nos deducta est.

In emenda. Optima & expeditissima ratio cognoscendi qualitatem cineris hæc est, trutinâ qua smegmatopæi utuntur. Cineris in aqua limpida dissolvunt, & filtratum lixivium examinant, & cognita lixivii quantitate, factaque comparatione inter pondus aquæ & cinerum antequam dissolveremur, invenium, quantum salis data cinerum quantitas contineat.

Lebetes æneí. Author noster ubique improbat usum æris, nisi si viridem vel cœruleum colorem parare velimus. Et certe acria hæc lixivia nonnihil æris absumunt, vel humiditas aëris & lixivii partem ejus aliquam in æruginem convertit. Quare nostrates vasis utuntur intus plumbo obductis, qualia illorum sunt, qui alumen excoquunt.

Tartarum. Tartarum ab autore nostro *Greppela & grumè dei botti* dictum, revera fex vini, & à tartaro ipso distinguenda est, quia tartarum semper lateri vasis adhæret, atque in frusta duriora concrescit, nec nunquam testante Helmontio in regione fecum invenire est, cum econtra feces nunquam non in fundo vasis inveniantur, humidæ; tenuium particularum. Tartarum vini rubri ad hos usus optimum est, & sal continet magis quam vini albi acre & copiosum. Calcinatur, ut quicquid heterogenei admixtum est absumatur, & sal candidius evadat, tantoque citius in aqua dissolvatur & tanto facilius è pulvisculo extrahatur, cujus corpus tartaro recluditur, haud secus atque nitri corpus, dum aqua fortis vel spiritus nitri fit, ab alumine & vitriolo aperitur, id quod citra istiusmodi additamentum non procederet. Et eandem ob causam tartarum aquâ dissolvendum est, antea quam pulvisculus in vas mittatur. Tartarum suum in fornace sex horarum spatio calcinant, usque dum albedinem contrahat, cum experimento constet, id genus calcinationis plus operari, quam si arctiore temporis spatio absolvatur. Quanti autem momenti sit extractio humiditatis ex tartaro, id secreta Chymicorum nonnullorum procedendi ratio demonstrat. Nimirum, ut crystallum, vel cremorem tartari majore copia & magis candidum faciant, tartarum grosso modo comminutum calcinant, vel potius in fornace & patellis stanneis probè siccant, quâ ratione cremor multo melior evadit, quam sine hac exsiccatione & moderatâ calcinatione. Sal fundum vasis petit, & ligulâ eximendum est, ita, ut humor omnis in vas decidat. Ubi feces lixivii jam sident, siphone detrahuntur.

Cap. II. *Tarsum.* Alterum materiale, quod vitro consistentiam, corpus & firmitudinem dat arena vel lapis est, non aliter ac ferrum chalcantho Anglico; cuprum Hungarico, Dantiscano & Romanorum vitriolo, id quod aliàs loco & tempore humido in aquam abiret. Et lapides quidem quod attinet, Agricola lib. 12. ait *liquiescentes, candidi fuerint, cæteris præstare*: quibus de causis crystallo primæ debentur: ex his enim fractis in India fieri vitrum usque adeo translucidum ut nullum cum eo comparari possit, autores esse Plinius scribit: secundas tribuunt lapidibus, qui, tametsi eis duritia crystallorum non sit, tamen simili modo candidi sunt & translucent: tertias dant his lapidibus candidis qui tranflucidi non sunt. Post *tarsum* autor noster *Quocolos* commendat, quos Ferant. Imperatus lib. 24. cap. 16. sic describit: *Lapis vitrarius, marmoris candidi speciem refert, nonnihil translucens; sed duritie ab eo differt, quam silicis instar habet, unde percussus scintillat, & conjectus in ignem non calcinatur.* Hic lapis frequenter aliquid ex dilutiore viridi secum trahit, serpentini lapidis instar. Reperitur in propriis suis locis, admistis venis, crustari talci. Projectus in ignem pelluciditatem suam amittit, & candidior leviorque fit, ac postremo in vitrum transit. Vitrariis materiam vitri præbet & & *Cuogolo* vocatur: in fundo enim colligunt, testacei lapidis forma. Et hos quidem Morani in usu esse autor noster ait. Extra controversiam est, lapides omnes candidos & translucentes, qui in calcem non abeunt, vitro inservire. Autoris tamen nostri axioma universaliter verum non est: neque enim lapides Novo Castello allati, quorum in discursu de fornacibus facta est mentio, nec silices ignarii, nec lapides illi quibus pavimenta constant, pluresque alii, qui chalybe percussi vel ungula equi ignem reddunt, nec rhedarum rotæ huic proposito inserviunt Silices revera omnes illas proprietates obtinent, & si calcinentur, & in pulverem minutissi-

tissimum & impalpabilem redigantur, atque per setaceum angustissimum trajiciantur, metallum reddunt crystallinum, longe omnium purissimum & nitidissimum. Sed maximus in præparandis illis labor dominos fornacum deterruit ab usu eorundem.

Deficientibus aptis lapidibus succedit *arena*, & secundum ea quæ autor noster narrat, prior in usu fuit: Candida, minuta & bene lota sit oportet, antea quam operi admoveatur:atque in hoc omnis præparandi ratio consistit. Reperitur ut plurimum in ostiis & circa latera fluviorum. Crystallus arenam requirit teneram, mollem & candidam: vitrum commune magis duram & scobi similem desiderat. Ingens in hoc materiali varietas est: alia enim prompte liquatur, & cum cinere mista in vitrum abit. Joseph. l.2.c.9. de bello Jud. de arena mirabilia narrat, quorum hæc summa est: *Ptolemaidem Galileæ Belus fluvius præterlabitur, qui Carmelo monte Ptolemaidem inter & Tyrum oritur. Prope hoc exiguum flumen Memnonis statua est cui spacium adjacet cubitorum fere centum, & admiratione dignissimum. Vallis enim hic est in speciem rotunda, arenam vitro præbens, quæ si à navibus ibidem congregatis exhauriatur, locus vacuus statim denuo repletur. Venti siquidem, ut verisimile est, de circumstantibus superciliis arenam huc convehunt. Locus autem metalli statim in vitrum quicquid susceperit mutat. Mirabilius autem mihi hoc videtur, quod jam conversa arena in vitrum, quæcunq; pars super margines loci illius fuerit jacta, in vulgarem arenam denuo convertitur.* Et Tacitus historiarum quinto; *Belus mare Judaicum intrat, cujus ostium arenæ collectæ,* (ita Lipsius non conjectæ) *quia nitrum admistum habeat, in vitrum excoquuntur. Exiguum littus sed inexhaustum illud est, à quo suppeditatur.* Idem Strabo docet, l. 12. Plin. l. 6. Agricola de fossil. & quotquot de vitro scribunt autores illius loci mentionem faciunt, unde arena depromitur. Nostri Londinenses vitriarii arenam habent admodum candidam illius generis, quo vulgo literas recens scriptas conspergimus, vel utensilia tergemus, quæ, Maidstonio Cantii advehitur; itemque aliam, quæ vitro communi inservit, & Wolvvicho advehitur. Prioris generis arena cum metallo vitri ordinario misceri non vult; posterioris, cum navibus advehatur, exiguo venit.

Cardanus lib.5. de variet. *Magnesiam* addit, eamq; *sydeream* vocat, ceu tertium ingrediens: *Ex tribus*, inquit *vitrum constat, lapidibus nimirum, vel arena, sale Cali, & syderea.* Atqui exigua Magnesiæ quantitas addita metallo parum ad rem facit. Præterea non in omni promiscue vitro Magnesia locum habet.

Cap. III. Docet, quomodo sal secundum communem Chymicorum methodum beneficio solutionis, filtrationis & coagulationis figatur.

Cap. V. *Resecanda.* Plantæ in universum omnes suo quęvis tempore resecandæ atque colligendæ sunt, nimirum ubi jam maturuerunt. Tempus tamen omnium, sive caules earundem, sive folia desideres, optimum, idemq; Chymicis operationibus, & extrahendo ex vegetabilibus oleo spiritibusque commodissimum illud est, quod maturitatem earundem paulo antecedit: duplo enim major quam alio tempore quantitas extrahitur. Sal autem tunc melius extrahitur, ubi semen produxerunt, id quod filici circa hæc tempora accidit. Vulgaris error est, filicem, aliasq; herbas capillares non producere semen, cum tamen illud ab interiore foliorum latere producant copiosum pulverulentum & nigricans. Quin ipse etiam muscus semine abundat, id quod certum genus non descriptæ, & in horto meo sicco conspicuæ chamæpeuces evidentissime demonstrat, in cujus ramis, & inter unumquodq; folium ejusdem copia seminis rotundi & nigricantis invenire est. Quantum pro ratione tempestivitatis anni vegetabilia differant, hi qui globulos pro thoracibus ligneos formant optimè norunt, qui pyrum æstate, ilicem hyeme dejectam operi aptissimam esse deprehendunt. Buxus circa festum Paschatos durissima, tenerior æstate est. Oxyacanthus circa Octobrem, fortibus ęstate mitescit.

Cap. VI. Plantas enumerat, quæ sal reddunt vitro aptum. Uno verbo: Nullum non vegetabile vitro aptum est, quod copiam subministrat Alcalisati salis. *Sal alcalisatum* Chymici illud vocant, quod ignem fert vehementiorem, nec avolando evanescit in auras, denominatione facta à Kali, id est sale extracto ex Cali. Et horum nonnulla hoc capite recenset. Nostrum Kelp à Cali sic dictum, & cineres smegmatici crystallino metallo inserviunt. Kelp maximam partem ex planta marina fit, quam *Seathongs* vel *Laces* vocamus, de qua Joh. Bauhinus l. 39. c. 2. de hist. plant. *Alga angusti folia vitrariorum, si paulo postquam collecta fuerit, ita ut est humida, diutius aliquanto servetur, in superficie foliorum attentius spectanti, sal exhibebit candidum.* Matthiolus in Dioscoridem hanc *algam vulgarem Venetorum* vocat, non tantum ob dictam rationem, sed etiam, quia Veneti vitra sua, quæ in exteras regiones transmittunt, hac alga vestiunt. Et sane hæc rejicula, cum tempestuosum est mare, *scopulis illisa refunditur alga*, juxta Virgilium, & copiose per scopulos dispersa, in ipso littore, ab incolis illius loci æstivo tempore colligitur, & pro re nata sæpius circumacta, fœni instar ad solem & ventos siccatur, combustaque cineres reddit, alumini non minus, quam vitro inservientes, quos *Kelp* vocamus. Neque hæc solum per omne nostrum mare copiosissime dispersa, sed omnis in universum alga, & fucus, & quercus marina, aliæque plantæ marinæ sal copiosum continent. Cineres smegmatici è Polonia & Russia, nec non Anglia nova advehuntur, & maximam partem ex abietis & strobili cinere parantur. In vitri communis usum apud nos omne genus cinerum coemunt, ab his, qui potissimam Angliæ partem illius mercimonii causa pervagantur. Optimi tamen & acerrimi in Anglia cineres ex carduis vulgaribus fiunt, quanquam omne genus carduorum huic rei inserviat. Proximum à carduis locum lupulus occupat, caules scilicet & germina ejusdem, postquam flores collecti sunt: atque hæc omnia nuperæ inventionis sunt. Morus inter arbores optimum sal reddit, nec non genista spinosa, & post hanc Oxyacanthus & kali spinosum inter plantas marinas, ut jam spinosæ & aculeatæ plantæ optimum sal reddere videantur. Succedunt herbæ amaræ omnes, lupulus scilicet, absynthium, Carduus benedictus, Centaurium, Gentiana, Abrotonum, Tanacetum, Glastum, &c. quarum cineres copiosè & exiguo sumtu parari possunt. Adde petum, cujus caules collecti & combusti plurimum salis reddunt, unde non exigua lucri spes affulget, sed cum aliquo soli detrimento. Mercator quidam mihi retulit, obtulisse sese Carolo primo Regi, suo se sumtu exstructurum, & sarta tecta servaturum aliquot templa, constitutâ in unum quodque eorum annua dote librarum centum, tantum ut sibi cederent trunci vel caules peti in Virginia nascentis, demonstrabatque quantum inde ad se emolumenti rediturum fuisset. Proximus post petum locus leguminum plantis debetur, quales sunt pisa, fabæ, &c. quæ aliquam cum reliqua tribu affinitatem habent; Specialiter, lupini, vicia, ciceres & lentes, quorum hi nuper in Comitatu Oxoniensi copiosè admodum, alendi pecoris gratia seri cœperunt, & experientia teste huic negotio inserviunt. Adde inter lacteas plantas omne genus tithymali, vel cataputiorum, & ficum arborem, quæ omnia inflammandi vim habent: nec non sarmenta, & sonchum non-

nonnihil aculeatum & flore declivi, in quo ei cum carduis convenit, & succum instar tithymali lacteum habet. Porro hæc fixa salia quod attinet, notandum est, optima esse ea; quæ à terra & omni heterogeneo corpore quam maximè libera sunt, nec non in frusta duriora & candidiora coierunt, & gustu insignem acrimoniam præseferunt. Secundò optimos cineres puro puto sale plenos, in calcaria citissimè dissolvi. Tertiò eos cineres vegetabilium optimos esse, qui vigentibus illis, & ex eorumdem maximè insignibus ramis facti sunt. Atque hinc Chymici *cineres clavellatos* denominasse videntur, quasi *clavo latos*, *à clavola*, qua de re Varro l.1. de re rust. c.40. *In oleagineis seminibus videndum, ut sit de tenero ramo ex utraque parte æquabiliter præcisum, quos alii clavolas, alii taleas appellant, & faciunt circiter pedales.* Ubi *Clavolam* interpretatur *tenerum ramum.* Nonus legit *Clavula*, eamque definit esse *resectionem ligni.* Id certum est *Clavolam* vel *Clavulam descendere à clava*, quæ vox Anglicum nostrum *Club* sonat. Quartò salia hæc in sicco & procul ab omni humore servanda esse: Valdè enim obnoxius humor est. Postremò horum cinerum alios aliis candidius vitrum reddere. Querni cineres vitrioli naturam induentes, vitrum obscurius reddunt: Cineres fraxini & Oxiacanthi, quorum sal ad nitri naturam accedit, metallum reddunt candidius.

Agricola hac ratione ex sale vitrum facit: primas nitro; secundas sali fossili candido & translucido; tertias sali ex cinere anthyllidis aut alterius herbæ salsæ facto defert.

Nonnulli inq: *primas cineri anthyllidis, non nitro deferunt, quo deficiente vitrum faciunt ex duabus partibus cineris querni vel lignei vel roborei vel cerrei, aut si hi in promptu non fuerunt, fagini vel abiegni cum una sabuli vel arena parte, addito modico sale, ex aqua salsa vel marina facto, & exigua magnetis particula: sed isti minus candidum & translucidum vitrum conficiunt: verum cinis ex antiquis arboribus fit, quorum truncus, ubi assurrexit ad altitudinem sex pedum, cavatur, & injecto igne arbor tota comburitur, ac in cinerem convertitur: quod fit hyeme, cum nives diutina cessant, vel æstate cum non pluit: nam imbres aliis anni temporibus, quod cineres cum terra misceant, impuros reddunt, quamobrem tunc ex iisdem arboribus in plures partes sectis & sub tecto combustis cinis conflat.* Hactenus Agricola. Cœterum tempore & experientia usus nitri & salis fossilis exolevit, & primas pulvisculus obtinuit: nimis enim hæc mollia & teneriora sunt, cum vitrum requirat sal lixiviale & fixum quod gustu acre & causticum sit, & pinguedinis parum habeat qua nitrum & sal fossile abundant, ideoque maximam partem in sal alcali resolvuntur, cui nitrum gustu & pinguedine affine est. At verò Agricola aliique male mihi Plinium cœpisse videntur, qui nitrum huic alcolisato sali præponunt: ita enim lib cap. 10. *Quercu cremata nunquam multum nitrum factitatum est*: & Virgilius eodem ut videtur sensu priore Georgicorum.

Semina vidi equidem multos medicare serentes
Et nitro prius, & nigra perfundere amurca.

Quod genus agriculturæ antea expressit, inquiens:

Arida tantum
Ne saturare fimo pingui pudeat sola: neve
Effœtos cinerem immundum jactare per agros.

Et ultimi quidem hi versus manifestè evincunt, sale stercorari agros; ideoque nitri vox in priore versu necessario denotat vel sal extractum ex cineribus, vel cineres ipsos, in quibus sal latet: eodemque respiciunt hi versus eodem libro:

Sæpe etiam steriles incendere profuit agros,
Atque levem stipulam crepitantibus urere flammis.

Qua combustione stipulæ præter sal nihil producitur, cujus natura est destruere inutiles herbas, quæ diu & altius radicatæ recens satis omne nutrimentum adimunt, solumque reddunt sterile, & semen absumunt: ut taceam sale & cineribus vermes necari, qui grana frumenti depascunt. At nitri frigiditas, affirmante Dn. Bacone satis omnibus inimica est. Præterea eruditus Cæsalpinus lib.3. c.23. de metall. cineres Kali, genus quoddam nitri vocat. His adde in partibus Angliæ occidentalioribus algas hasce, ex quibus *Kalp* vel *Kulp* constat, inservire agricolis ad stercorandum agrum, id quod Ferr. Imperato teste apud illos qui mediterranea inhabitant frequens est. Nitrum tamen ex aqua marina, nec non quibusdam vegetabilibus extrahi potest, sed in fornacem missum maxima sui parte in sal alkali resolvitur.

Cap. VI. *Sal ex calce muraria.* Apud nos in usu non est, sed nonnunquam in vetustis muris reperitur, ideoque *paretonium* vocatur & multo quam sal ordinarium acrius est. Non exiguum ejusdem frustum inter cimelia mea asservo, plane diaphanum, & alumini simillimum, necnon gustu ut sal acre. Ferr. Imperatus sal commendat factum ex crustaceis, testaceisque; ut sunt ostrea, & cancri, ex quibus sal optimum in usus vitri extrahitur: & experientia didici, calcem, quâ cæmentarii in Hollandia utuntur acerrimi salis plurimum continere. Cœterum, hoc sal, utut vitrum reddat plane candidum, minus tamen quam illud quod ex Cali fit pellucidum est, & maximam partem in sal alkali abit.

Cap. VIII. *Frittam.* Fritta videtur derivari à Fritare, quod idem est quod Frigere: *Fritta* enim nihil aliud est, quam sal, ciner esve cum arena frigendo concreti, quam etiam ob causam Angli totam illam massam, quæ ex fornace calcaria educitur, *a batch*, id est frictum vocant. Et secundo, Fritta ubi liquescere cœperit in massam frictillarum instar coit; quas Itali *Fritelli*, Angli *little friis* vocant. Antiquitus à nonnullis *Hammonitrum*, ab aliis commodiore etymologia *Ammonitrum* vocabatur, voce composita ab ἄμμον arena, & νίτρον vitrum: ita enim Plinius lib. 36. cap. 26. *Arena alba in Vulturno mari nascens, miscetur tribus partibus nitri, pondere vel mensura, ac liquata in alias fornaces transfunditur. Ibi fit massa, quæ vocatur Ammonitrum: atque hæc recoquitur, & fit vitrum purum, ac massa vitri candidi.* Et expresè magis Cæsalpinus: *Ex arena & nitro fit massa, quam Plinius Hammonitrum appellat; hodie Fritta dicitur.* Atque hæc frittas faciendi ratio id efficit, ut ingredientia optimè commisceantur, & supervacuus humor, si quis adsit, evaporando consumatur. Fritta vitri communis, quæ materiam habet minus politam, pro ratione bonitatis & teneritudinis cinerum & arenæ, decem vel duodecim plus minusve horis absolvitur. Nobis tres frittarum species in usu sunt: Primò *cristalli* ad opera crystallina ex sale pulvisculi & arena. Secundo *ordinaria*, ex meris pulvisculi vel Sodæ cineribus, nulla salis extractione prævia facta. Tertiò *communis*, in usum vitri viridis, quæ ex promiscuis cineribus, sine omni præparatione fit: vel cineribus in pulverem tenuiorem redactis additur arena duriuscula à *VVooluyco Cantii* petita.

Materialia in tenuissimum pulverem rediguntur, lavantur, cribantur, commiscentur, & in ignem calcariæ fornacis missa, exactè & per minimas particulas minutissimosque atomos uniuntur. Secus si fieret, sal & arena, dum liquantur, diversa corpora constituerent, id quod etiam servatis his regulis facillimè contingeret, nisi rutabulo frequenter agitarentur.

In mortario *lapideo.* Magis expedita ratio est, qua nunc utuntur. Massam cinerum duriorem, nec non magnesiam & zafferam calcinatas, argillam item, & sal molâ terunt, quam jumenta versant, quæ lapidem molarem

rem marmoreum habet; latum novem vel decem pollices, & septem vel octo pedes in diametro profundam, circumagiturque in pavimento æque marmoreo, in quod comminuenda quæque deponuntur: atque hac terendi ratione unius diei spatio plus efficitur, quam viginti homines tundendo effectuti essent.

Nos frittam aqua non perfundimus, nec lixivio irroramus, sed, siquidem ita res ferat, opus intra paucos dies in olla absolvimus: Irrorationem tamen illam ad puritatem vitri multum conferre necesse est.

Cap. IX. Tantum *magnesiæ*. In causa est diversa colorum qualitas, quorum alii pleni, alii dilutiones sunt. Jam magnesia & zaffera tantum bonitate differunt, ut hæc paupercula, illa dives admodum; alia inter utramque media sit, id quod nec à vitrariis nec figulis, utut in sua arte exercitatissimis nisi examine fornacis prævio dijudicari ulla ratione potest. Præterea, quæ ex iisdem ingredientibus uno eodemque procedendi modo præparantur metalla, colores mutant, pro ratione ollarum, in quibus excoquuntur. Quam ob causam vitrarius colores suos non pondere nec mensura, sed sensim & per intervalla admiscens, metallum subinde commovet, & experimento facto de qualitate coloris oculi judicium sequitur, & siquidem nimis dilutus sit, quod visum est addit, usque dum id quod intendit assequatur.

Fornax lignum requirit aridum. Author noster perpetuo quercum commendat, ut quæ ignem alat vehementem & flammam durabilem. Ferr. Imperatus lib. 14. cap. 16. ait, *vitriarium, dum in opere est, quia vividam magis & substantialem, quam ingentem flammam amat, fraxini truncis uti, quorum flamma in verticem fornacis recta pertingens, vim suam ollis ipsis communicet.* Fraxinus certe ignem præbet luculentissimum, sed qui cito deficit, & nisi assidue instauretur, metallum nec liquatur, nec operi aptum est. Camerarius in horto non sine causa juniperum commendat, si modo copia ejusdem daretur. Haud satis capio, quid Plinius sibi velit, inquiens: *Levibus vitrum aridisque lignis coquitur:* nec quomodo Plutarchus audeat dicere, *tamaricen vitro formando aptissimam esse:* neque enim ignis istiusmodi, qualem vitrum desiderat, istiusmodi lignis excitatur. Temperare mihi nequeo, quin adducam effectum ignis, memoratum ab Arabibus Physicis, eorumque lectoribus: nimirum vitrum ustum, si spongiam calcinatam admisceas, frangere calculum vesicæ & renum, nec non externa ulcera sanare. At vero modus utendi vitrum, qualem ipsi describunt, plane ineptus est, cum satis constet, ignem vel validissimum, & maxime perennem, id quidem efficere, ut in fluxu permaneat vitrum, ut vero in pulverem redigatur nequaquam.

Sal exspuat. Sal Alkali, Gallis *Suin de verre*, id est *pinguedo vitri*, & Anglicè per contractionem *Sandever* dictum. Plane candidum hoc sal est & gustu nitrum refert, & ab aëre ac humiditate loci facillime dissolvitur. Nostrates vitrarii metallum in aquam non projiciunt, ut sal ab eodem separetur, sed ligula illud excipiunt, cum in superficie metalli natet. Nisi enim despumando separetur, vitrum operi minus aptum, & maxime fragile, minusque lentum redditur. Olla continens libras bis centum metalli optimi, salis alcali pondo quinquaginta reddet; quantoque sal magis ignavum, magisque languidi cineres sunt, tanto salis alcali copia major prodibit, ita ut metallum aliud ab alio quinta vel sexta parte superetur, & si vitrum commune & cineres pravi sint, vitrarii ob nimiam salis alcali copiam quinquies vel sexies ollam cineribus impleant necesse est, ut tandem metallo adimpleatur, ac dum salis alcali quidquam in olla reliquum est, vitrariis non licet frigidam suffundere, ut ebullitionem vitri impediant: id enim si facerent, olla simul & fornax cum impetu dissiliret. Sal alcali efficit, ut metallum fluat; & exigua ejusdem quantitas, cum antimonio & nitro mista, dum crocus metallorum fit, quantitatem croci adauget, atque hoc efficit, ut à scoria facilius separetur. In Galliis copiosè prostat, & incolæ eodem utuntur loco salis communis, ad condiendum cibum potumque. Solutio ejusdem erogata in semitas hortorum, vermes necat & herbas inutiles.

Collum. Colla vocantur reliquiæ illæ vitri, quæ cannis ferreis semper adhærent, quas antea quam metallum recens ex olla promant, decutiunt, & loco ad hoc destinato seponunt, ex quibus deinde tritis & metallo additis nihil præter vitrum commune purissimum fit, etiamsi ab optimo omnium metallo producantur.

Cap. X. *Ut bene calcinetur.* Vitrum non horis 24. aut eo amplius, sed per integrum biduum triduumve in igne valido perseveret: quanto enim diutius, tanto melius: ita enim defecatu & maculæ pustulæque omnes absumuntur.

Cap. XI. *Tartarum vel grumos.* Tartarum generosissimi vini soboles, atque index est vinum nihil incommodi passum esse ab aqua marina vel incommodis aliis, quibus virtus ejusdem imminuitur, & tartarum in minutissimas partes dissolvitur. Apud nos loco ad id destinato, in camera fornacis tertiæ, prope utrumque exterius orificium, sex horarum spatio ad albedinem usque calcinatur, atque hæc calcinatio eosdem in vitro effectus producit, quo calidiore loco facta producere solet.

Cap. XII. *Zaffera.* Zaffera & Magnesia non aliam hic præparationem recipiunt, quam ut mola in pulverem tenuiorem redigantur, & eodem quo pulvisculus & materialia reliqua cribro cribrentur. Quid *Zaffera* sit, apud nullum authorem invenio, & pauci mentionem ejusdem faciunt Cardanus lib. 5. de subtil. terram vocat: *Est*, inquiens, *alia etiam terra, quæ sic vitrum tingit, cærulei coloris, quam Zapheram quidam appellant.* Sed Cæsalpinus post Cardanum lib. 2. cap. 55. eandem lapidibus annumerat, *Alius est lapis* (sunt verba Cæsalpini) *vitrum tingens colore cæruleo, & si plusculum addatur, inficit nigredine: Zafferam vocant. Hic ex cinereo tendit in purpureum: ponderosus & friabilis est: per se non funditur, sed cum vitro fluit aquæ modo.* Aldrovandus in Musæo utrumque sequitur & hoc loco terram, alio lapidem vocat. Ferr. Imperatus l. 28. c. 8. lapidi illam plumbario & magnesiæ assimilat. Sed terra non est, cum aquæ non admisceatur, nec cum eadem componatur: & nullus lapis æque ac Zaffera friabilis est, ut quæ digitis facili negotio in tenuem arenaceam substantiam redigitur, id quod tactu experiri licet. Et certe, si alterutrum horum, aut naturalis quidam color esset, non omnem eorum qui de hoc argumenti genere scripserunt diligentiam effugisset: præsertim, cum tam frequenti apud omnes usu sit, tantaque ejusdem copia à vitrariis figulisque absumatur: industrius *Agricola* illam non novit, neque mentionem ejusdem facit. *Julius Scaliger*, qui librum conscripsit vitri negotia concernentem, Cardanum eo nomine non redarguit. Quare in eo sum, ut putem, nuperæ inventionis rem, & ab homine Germano arte factam esse, ideoque inter secreta asservari. Certe ex Germania advehitur, & si conjecturæ locus esset, putarem ex ære illam & arena, forte aliqua etiam lapidis calaminaris portione factam esse. Cœruleus ille color, quem reddit, meâ quidem sententia æri debetur, haud secus ac Magnesiæ color ferro. Certe enim nihil est quod vitro colorem tribuat præter metalla, & ab omni metallo vitrum tingitur. Lapis Lazuli, quanquam durus, colorem suum in igne deponit, & sic pretiosi lapides reliqui. Verum quidem est, ab Antimonio vitrum tingi, sed à metallica ejusdem parte & regulo tantum. Multo minus aliqua terræ pars ferendo igni par est. Quanquam ochra

Scotica

Scotica & rubrum Indicum calcinationis beneficio in colores haud malos, si debite adhibeantur, degenerent, fornacem tamen vitrariam non ferunt. Reliquum est, ut à nulla alia quam metallica re produci hic color possit, & si metallica est, quid præter cuprum esse poterit? Utut enim ab argento procedere hic color credatur, æri tamen cui argentum alligatum est, soli debetur. Etenim argentum ter excoctum aquam separationis plane non tingit. Secundum quod zafferam ingreditur arena est, id quod lingua & tactu discernere licet: ac si aquam fortem adhibeas, nonnihil candidæ & translucentis glareæ evidenter videbis, quæ pulverem pellucidorum illorum lapillorum, quos nostrates Angli *Plebes*, Itali & Ferrantus *Quocolos* nominant, egregie æmulatur: nonnihil etiam videbis, quod ab arena nostra vulgari non multum abit, & colorem refert subnigrum, atque haud difficulter liquescat.

Tertio, cur supponam lapidem calaminarem zafferæ admistum esse, in causa illud est, quod neque aqua fortis, neque spiritus vitrioli, zafferæ affusus, sensibiliter quicquam operatur, sive excitando bullas, sive solvendo vel tingendo: cujus rei experimentum feci, affundendo aquam fortem ordinariam, & spiritum vitrioli, nec unquam percipere potui, vel minimam ebullitionem & motum liquorum, nec tincturam strepitumque ullum, id quod in solutione metallicorum corporum frequenter evenire solet. Et lapidem quidem calaminarem obstare solutioni, nec non illis quæ solutionem consequuntur, id ex hoc experimento liquet, quod statim adducemus. Præterea hanc ebullitionem impedire potest admistis resinæ alicujus vel gummis quæ vim istiusmodi liquorum non sentit. Qua præparatione æris vel cur id fiat, eone quem authores tradunt modo, vel qua alia ratione, determinare non possum. Pauca aliquot experimenta detegere hoc secretum, & dissolvere hunc nodum possent, ad quæ lectorem remitto. Postremo qui pondus ejusdem consideraverit, nec non pretium coloremque ex purpureo authorum nunc nigricantem (ita enim sese habet, quicquid hactenus videre mihi contigit) is haud difficulter in meam opinionem concedet. *Zaffera* vocatur à *Saphiro* lapide, cujus cœruleum colorem æmulatur.

CAP. XIII. *Magnesia* sic dicta quia pondere & colore *magnetem* refert. Materia vitri maxime universalis est, qua utuntur, non in hunc modo finem, ut viridantem & cœruleum colorem vitri absumat, quo de Virg. Georgic. quarto:

---- Eam circum Milesia vellera Nymphæ
Carpebant hyali saturo fucato colore

ad quæ commentator: *vitreo viridi: Nymphis apto*, qui color omni vitro inest: ut jam magnesia *sapo vitri* vocari possit; sed etiam, ut vitrum tingat, id quod præstat efficiendo rubrum, nigrum, purpureum vel pullum, quia potissimum colorum omnium ingrediens est, id quod præsens hoc opus demonstrat, & prolixe & vere de eo Cæsalpinus his verbis: *Hoc genus magnetis hodie vulgo Manganese & ab Alberto magnesia vocatur: addi solet ad confectionem vitri, quoniam in se liquorem vitri quoque ut magnes ferrum trahere creditur. Lapis est niger, magneti similis, quo utuntur vitriarii. Si enim modicum ejus vitro admisceatur, illud purgat ab alienis coloribus, & clarius reddit: si vero amplius, colore purpureo. Affertur ex Germania: foditur quoque in montibus Viterbii & alibi.* Meminit & Plinius pseudomagnetis, ita enim inquit: *In Cantabria non ille magnes verus, caute continua, sed sparsa, nescio an vitro fundendo aque utilis, nondum enim expertus est quisquam: ferri (inquit) inficit aciem ut magnes.* Cardanus lib. 5. de subtil. *sydeream* vocat, quo fundamento equidem ignoro, & per errorem pro rubro cœruleum ponit, ad quæ Scaliger exercit. 194. 23. *Magnesiam non novi: cæterum in MS. codice de conflandis vitris Panthei civis Veneti scriptum erat, vitrum à magnesia colore purpureo infici. Memini, cum puer essem, & Ladronæ viverem effossum in montibus, ni fallor, Solodonianis, & Venetias delatum, nescio quid, quo ipso vitrum usque adeo candidum purumque fieri perhibebant, ut crystalli nomen assumeret. Ferri colorem mihi retulisse videtur. Præceptor meus Secundus docebat me, vitrum admistione ferrei colore albicare, utriusque rei substantia adeò arctè unita, ut compositis earum partibus ipsi etiam colores alii alios invaderent: & magnesiam ferreæ cujusdam substantiæ & ignis impatientem exhalare, auferendo secum sordes vitri, haud aliter atque lixivium quo lineæ vestes mundantur.* Similem huic judicio opinionem apud Aristotelem invenio, ubi vires origani demonstrat in purgando vino. Cœterum ferrea hæc substantia, metallo admista, non exhalat, igne etenim vel tempore minore excoquitur. Et hæc sunt quæ de magnesia didicimus. Ac in hoc discursu duo notanda sunt, attractio, & purgatio. Et attractionem quidem quod attinet, non alio illa nititur fundamento, quam quod à nominis ratione proficiscitur, quod nomen eidem ex placito impositum est. Etenim si vel maximam magnesiæ quantitatem exiguæ fracti vel liquefacti vitri particulæ addas, non movebitur. Quod si per liquorem vitri intelligunt sal alkali, seu partem quandam vitri, certum est viriditatem adhærere metallo, etiam bene despumato, ac tum magnesiam, si addatur, purgare vitrum. At vero si per liquorem vitri non aliud intelligunt quam vitrum jam liquefactum, gratis ea omnia dicuntur, nullo in medium allato argumento, nullo experimento. Cœterum quam obscura attractio, tam evidens purgatio, modus autem plane obscurus est. Scaliger, ejusq; præceptor Secundus, per modum exhalationis id fieri putant: ac Plinius forte & Cæsalpinus per attractionem suam non aliud intelligunt, quam purgationem, sed minus tunc dicunt, quam utrumque decet. A metallo separetur necesse est, vel per modum præcipitationis, vel exhalationis. Per præcipitationem illud fieri non potest. Etenim commoto metallo rediret color, vel quod in aliis præcipitationibus fieri solet in fundo ollæ pulveris instar appareret. Nec verisimilis magis exhalatio est, cum vitro jam depurato de pondere nihil decessisse appareat. Et quomodo fixum corpus magnesiæ, tenaci substantiæ vitri innexum, assurgere exhalando posset? ac quæ major in magnesia varietas supponi potest, quam si dicamus, illam attracta viriditate metalli onustam, avolare in auras & vapores insensibiles? Mihi sola mutatio figuræ & minutissimarum metalli particularum in causa esse videtur. Ignis enim, liquefaciendo magnesiam, minutissimis illam metalli atomis per omnia miscet, & varia ejusdem agitatione & revolutione has atomicales figuras format, quæ aptæ natæ sunt, ad reflectendam maximam partem illius lucis, quam nos candidam vocamus. Longe plures instantiæ adferri possent, ad illustrandam doctrinam de productione colorum ex sola transmutatione partium: sed contenti erimus adduxisse ea tantum corpora, quæ admistione coloratorum corporum albedinem acquirunt. Recipe terebinthinam flavescentem vel oleum capevæ, nigricans, vel terebinthinæ oleum ærugine (quæ facile in eo dissolvitur) tingito, ad illum usque coloris gradum, qui vitro naturalis est & singulis cum vitello ovi optime agitatis, colorem efficies candidum, pellucidumque: vel recipe lixivium acre smegmatopæiorum, eique agitando admisce oleum viride sambuci, & medicinam parabis, quam Physici lac virginis vocant: idemque efficies, si oleum aliquod eidem lixivio addideris. Hic colorem habes lixivii ex flavo rubescentem, qui viriditatem olei destruit. Rursus, si oleum tartari effundas in aquam viridem, solutione pyritis in aqua pluvia

pluvia factam, candidum colorem efficies: idemque oleum infusum, in aquam communem solutionis viridis vel cærulei vitrioli eundem præstat effectum, sed color minus quam in priori illo experimento candidus est, nisi magnam olei tartari quantitatem affundas: quibus instantiis via exhalationis sufficienter refutatur, nec non evidenter efficitur, hanc vitri purgationem à sola texturæ diversitate & dispositione partium metalli dependere, quam recens addita magnesia operatur. Et vero quæ alia ratio assignari potest, cur à sale & arena, corporibus utrinque candidis, metallum procedat coloris plane diversi? vel cur Zaffera & Magnesia nigro colore tingant? Magnesiam ferri plurimum continere, extra controversiam mihi esse videtur, idque hoc experimento evincitur. Pulveri ejusdem in vitro angusti oris aquam fortem affundebam, & aqua in hoc vitro suscitatis ingentibus bullis valde; in alio majoris orificii vitro minus ebulliens, fumum emittebat acrem, & maxime penetrantem, qui nares graviter offendebat. Spiritus autem vitrioli affusus parum quidem coquebat, sed scintillis pluribus emissis vitrum usque adeo incalescebat, ut manu illud continere amplius non possem; & quod magnesiæ ut mihi quidem videtur, peculiare est, si limpidam affundas, calor decrescens plurimum augebitur. Tinctura hujus lapidis saturum clareti colorem referebat: atque hæc omnia ferro, affusis iisdem spiritibus, eveniunt. Et certe color magnesiæ à ferro, quod continet, descendit: utrique communis est rubedo, & rubedine magis plenus purpuræ color, cum aliqua cœrulei specie, eosdem colores nonnullæ præparationes Martis obtinent: & quomodo pullus color à zaffera & magnesia, ita sericum optime nigro tingitur, si scobinam adhibeas, ab arena cotis & acie ferri proficiscentem, quam ii efficiunt, qui forfices & alia ejusmodi utensilia acuunt: & dubio procul hæc scobina colorando in olla & fornace metallo inserviret, si vitrarii usum ejusdem nossent, vel eâ uti non dedignarentur. Secundò, hæc Magnesia facit, ut metallum vehementer intumescat, non secus atque chalybs, vel crocus Martis, aliave aliqua ejusdem præparatio, vel compositum, id quod ei cum cupro, ære & plumbo commune est. Observabis hic, autorem nostrum præcipere ut nihil horum nisi sensim & per vices, atque ita in ollam mittatur, ut semper aliqua pars ollæ vacua maneat, ne metallum æstuando in ignem cineresque effluat, & jacturam temporis pariter & sumtuum facias, id quod pari plerumque passu procedere solet. Author noster magnesiam hic commendat Pedemontanam, ut quæ omnium toto orbe optima sit: ideoque ubi Magnesiæ mentionem facit, loci mentionem subjicit. Atqui solertiâ nostrorum ante aliquot annos in hac nostra regione, circa Mendippi colles, famoso ob plumbi mineras in Comitatu Sommersetensi loco, inventa est Magnesia, quæ cum optima, quâ Morani utuntur, conferri possit. Ubicumque fossores metallici eam inveniunt, firmiter concludunt subesse plumbi mineram, eamque vulgo *Pottern Ore* vocant, quod figuli maximam ejusdem quantitatem absumant, ut quâ solâ merces suas nigro colore inficiunt, haud aliter atque zaffera cœruleo. Optimam eam esse perhibent, quæ micantibus scintillis caret, ac subnigra est, vel in pulverem redacta atrum plumbi colorem reddit. Res est oppido dura & gravis: quo autem magis plenus est color, eo metalla magis inficit. Eodem quo fritta tempore in ollam mittenda est.

CAP. XIV. & XV. *Ferrettum Hispanicum.* Ferretti vox qua æs ustum vulgo denotatur, Italica, & Latinitate donata est, à Cæsalpino, lib. 3. capite quinto, ubi inquit: Optimum æs ustum conficiebatur in Ægypti Memphide, deinde in Cypro, cujus notæ sunt, ut sit rubrum, & attritu colorem Cinnabaris imitetur: nam nigrum plus quam decet exustum est. Hodie in Hispania conficitur: appellant autem Ferrettum; sed nigrum est, & inficit nigredine: ideo utuntur ad capillitium denigrandum. Cæterum si mediocriter calcinetur, rubrum apparebit, eundemque colorem retinebit in pulverem redactum: atque hinc nomen ejusdem deductum esse videtur, ut sit *ferrettum à ferreo colore*: Crocus enim Martis, si oculum consulas, rubrum colorem exhibebit, sed multo quam ferrettum magis dilutum. Eodem discursu Cæsalpinus asserit, alias regiones aliis melius ferrettum reddere, prorsus ut Castilia saponem, Venetiæ vitrum optimum dant. Cæterum non tantam diversitas climatis differentiam nobis habere videtur, ut nos cogat aliqua eorundem ex Hispania petere.

Duo maxime insignes & præcipui colores, tam in se, quam relativè ad animalia atque hanc artem vitrariam sunt cæruleus & viridis. In se, quia multum à luce mutuantur, ut videre est in vitris illis triangularibus: & hanc ob causam istiusmodi colores jucundissimi, & visui animalium gratissimi sunt, quia pupillam oculi neque nimis contrahunt, neque nimis dilatant, quorum utrumque cum dolore conjunctum est; & oculum offendit. In arte vitraria autem & pastis, encaustis & vitro plumbi, ob maximam quam cum pluribus gemmis habent affinitatem & convenientiam, aliosque innumeros usus: ut taceam varias gradationes, quas vel simpliciter & per se, vel misti alius cum alio recipiunt. Cæruleus color simplex est in quibuscunque artibus, qui circa illum versantur; sed viridis in curiosa arte tinctoria compositus est, ex cæruleo & superinducto flavo, vel contra, constans. In aliis autem artibus simplex hic color est, & uterque tam cœruleus, quam viridis ex eadem cupri vel æris materia diversimode præparata generatur. Portento simile, nec sine grandi mysterio est videre, quam levi & vix perceptibili momento, adhibitâ eadem materiâ hic vel ille color fiat, quod illi, qui metalla purgant, quotidie experiuntur, dum ex eadem unius ejusdemque materiæ quantitate pro aqua forti adhibitis iisdem æris bracteis & albedine nonnunquam elegantissimum cœrulem, quandoque elegantius vel magis luculentum viride producunt, cujus rei nec rationem reddere nec negotiis suis ita moderari possunt; ut non cum magno rerum suarum dispendio loco elegantis cœrulei, viride assequantur, quorum hoc longe vilius est illo. Jam utut genuinus & naturalis æris & cupri color thalassicus, & ex utroque compositus sit; in hunc tamen quam illum inclinat magis, & dissolventia in hoc negotio utramque fere paginam absolvunt. Etenim ærugo ex cupri bracteis & uvis sub terra sepultis facta viridem colorem; at chalcanthum cupro factum, & pyritis liquor aquâ pluvia solutus, in vitriolo Dantiscano, Hungarico & Romano cœruleum exhibet, id quod non aliunde procedit, quam à resolutione materiæ in partes magis tenues, & variâ texturâ atomicalium partium dissolutæ materiæ. Ratio autem cur æs cœruleum producat quam cuprum præstantius, hæc mihi esse videtur, quod Lapis calaminaris, quo uno inter se differunt, recipit, & in societatem sui corporis assumit aciditatem illam, quæ cupro naturalis est, & qua mediante, ut in ærugine factitia aciditate uvarum exaltata apparet, in viridem substantiam convertitur: quod ipsum etiam in causa est, cur uvæ Gallicæ, ut quæ aciditatis plus habent quam Hispanicæ, huic operi magis aptæ sint, utut clima Hispanicum aëre fruatur magis calido. Et hinc videre licet virtutem & efficaciam succorum vitriolatorum in chalcantho Anglico, nec non vitriolo Martis, spiritu vitrioli & chalybe facto, in quibus flavus ferri color in viridem convertitur, id quod etiam lapidi Armeno accidit, si cum aceto vini vel tincturâ ex eodem extracta teratur. Effectus hujus imbibitionis

in lapide calaminari, ceu uno ex ingredientibus in aquam fortem liquido apparuit in nobili illo & perspicuo experimento, quod vicinus mihi meus, purgator metalli, nuper ostendit, qui cupri bracteas emerat præcipitando argento, quod aqua forti dissolverat: sed frustraneus erat ille labor, relictis in aqua citra præcipitationem libris decem de triginta: & inventa ratio est: Etenim hæ bracteæ liquatæ erant in olla in quâ æs antea liquefactum fuerat: ergo bractearius assumpta recenti olla igne vehementi ut fieri assolet, flores lapidis calaminaris volatiles suâ naturâ, & qui circumvolitando, vestes, barbam & crines opificis, haud secus ac farina molitores, tingunt, adurebat, quibus probe separatis, argentum aquæ forti innatans universum præcipitabatur. Et in hoc experimento lapis calaminaris imbibens partem aciditatis chalcanthi, ideoque bracteis minus corrosis, & consequenter ab aqua forti minus absumptis, spatium argento reliquerat, ut innatare aquæ posset, in quo præcipitationis ratio consistit. Metallum enim aquæ recens additum, argenti locum occupando illud cogit, ut bracteis candidi pulveris instar adhærens descendat. Quod autem hic effectus sequatur imbibitionem aciditati aquæ fortis, id ex eo manifestum evadit, quod aqua fortis, acetum, vel ejusdem spiritus, aut quivis alius liquor eidem affusus magis dulcis magisque gravis evadit, quam si corallio, oculis cancri (ut vulgo male) vel conchis piscium aut lapidi Lyncis &c. affundatur. Et hic erat, quod aqua his bracteis facta elegantissimum colorem cœruleum redderet, qualem purgator metallorum nunquam viderat: quâ eadem occasione in mentem mihi rediit, æs aqua forti dissolutum, additis cancri oculis, cœruleum reddere elegantissimum.

Metallorum omnium maxime malleabile cuprum est, auri argentique malleabilitatem in cudendis nummis promovet, modico igne funditur, facillime à spiritibus acidis vel sale corroditur, & citra magnam difficultatem ab igne in pulverem resolvitur, id quod quinque modis fieri author noster docet. *Primo* calcinatione *cupri* cap. 14. Æris, cap. 21. *Sulphure*, nec non vitriolo cap. 15. *Tertio* simplici calcinatione æris in igne, cap. 20. Squamæ æris cap. 24. *Quarto* trinâ calcinatione æris, cap. 21. 28. *Quinto* præparatione vitrioli Veneris, cap. 31. 132. 133. quæ omnia cum inter tyrocinia artis Chymicæ sint, pauca addere necesse habeo, præsertim cum usque adeo prolixe disseruerim, qua ratione primi illi colores, cœruleus & viridis generentur. Inter omnes ergo has præparationes illa quæ vitriolo Veneris fit primas ducit. Secundas obtinet calcinatio eadem viâ & methodo, mediante sulphure facta, vivo præsertim, quo si ignem adhibeas fortem & luculentum, color redditur melior, quam alia quavis ratione, cujus author mentionem facit. Utut enim sulphur & chalcanthum ab eodem marcasitæ genere fiant, & Spiritus producant nulla notabili differentia discretos, sulphur tamen acutissimis flammarum stimulis magis adactum in corpora metallorum citius faciliusque penetrat, & consequenter particulas eorundem maxime tenues optime dissolvit. Igne præterea Spiritus sulphuris absumuntur qui naturaliter apti sunt, ut nigredine inficiant, & colores reddant lutulentos. Vitriolum enim, ut vulgo notum est, si gallam vel quodcunque aliud astringens vegetabile adjicias, atramentum dat, atque nigredinem pro tinctoribus. Si tamen cui vitriolum experiri placuerit, ab Anglico sibi caveat, ut quod ferro constat, & illius loco assumat id, quod ex cupro factum est. Experientia enim purgatores metallorum docuit, aquam fortem Anglico vitriolo factam, sordes suas communicare universas solutioni, quo ipso color necessario lutulentus redditur: quare aquam fortem ex solo Gedanensi vitriolo sibi parant.

Quisquis igitur aquâ forti bonæ notæ colorem extrahere voluerit, id quod authori nostro præterquam in præparatione croci Martis infrequens est, halonitro & alumine illud faciat loco vitrioli, ut infra de Chalcedonio cap. 38. vel vitriolum assumat Hungaricum vel Romanum: hoc præsertim, ut quod aquam reddit fortissimam, cum cupro scateat, & quam proximè ad vitriolum Veneris accedat: simul enim cum his aquis exigui quidam atomi cupri ascendunt, qui si (ut apparet) cultrum bullientis aquæ fumo admoveas, æreo colore eundem tingunt: ac si in hac aqua forti cuprum optimum dissolvas, idque præcipitaveris (quod nonnunquam aqua forti purgatorum secundaria & cupro plena feci) cœruleum habebis elegantissimum & tingendo vitro accommodum: mihi enim dubium nullum est, quin ignis fornacum vehemens cincum omne ceu sulphureæ naturæ vel dissipaturus, vel in vitrum mutaturus sit: etenim solutione per aquam fortem facta, crystallos emittit virides, superante cupro, quo vitrum tingitur. Quod autem hæc præcipitationis via melior sit quam extractio spirituum mediante calore facta, id ex eo liquet, quod partes cupri tenuiores & magis puræ simul cum aqua ascendunt, ut in cultri pluribusque aliis in scriptis Chymicorum obviis experimentis videre est. Unum adhuc experimentum addam, quod tinctura ex cupro extrahitur: Recipiebam cupri calcinati & æruginis ana unciam unam, repletasque duas ampullas vitreas succo & foliis hortensis & sale volatili abundantis cochleariæ, bene clausas per mensis unius spatium in cella, & postmodum per menses æstivos soli exponebam, eoque tempore exacto liquorem omnem per chartam emporeticam transmittebam, & ampulla una elegans cœruleum, altera exactum aquæ marinæ colorem mihi suppeditabat, id quod tanto libentius refero, quia nullum istiusmodi de sale volatili experimentum tum sese mihi obtulit, & probabile admodum est, plantas illius generis alias, isthoc sale plenas & succo tenaci præditas, quale est allium, rarum in cupro effectum edituras: etenim folia earundem vel viride saturum continent, vel cœruleo mistum. Ergo universa acidorum cohors, & fixa salia, quæ aciditatem in se continent, solvere cuprum possunt, & ingens procul dubio circa menstrua & processus in extrahendis tincturis varietas sese offerret.

Author noster cap. 10. æs ex cupro & lapide calaminari factum esse narrat, cujus rei processum, quia nullibi plene descriptus est, hic recitabo. Lapis calaminaris in Comitatu Sommersetano & septemtrionali VValliæ parte inventus est: utut enim Gedano afferatur, bonitate tamen Anglicano nostro cedit. Hic lapis antea quam in usum deducatur, bene præparetur necesse est. Et primo quidem calcinandus est in fornace, quæ in altero latere orificium habeat angustum, suscitando igni dicatum. Ignis autem carbonibus, vel quod melius est ligno suscitatur: majorem enim flammam alit, & consequenter reverberationem meliorem. Calcinatio horis circiter quinque absolvitur, quo temporis spatio sæpius rutabulo majore commovetur: ut autem bene calcinetur, acri judicio opus est. Etenim nisi bene calcinatum sit, cupro admisceri non vult; si plus justo, cuprum reddit fragile, & utroque casu minus quam par est vitrum tingit. Signum probæ calcinationis est, si in pulverem evadat candidum & maxime tenuem. Dimidia fere hujus Cadmiæ (ut vocant) pars perit, & in flores abit, adhærens orificio fornacis sub diversa specie, & exigui usus, utut haud difficulter probari possit, hanc genuinam veterum pompholigem esse qua in unguentis quæ inde nomen sortita sunt, frequenter utebantur. Egregium exsiccans est, & si tendinibus & nervis stil-

lantibus applicetur, citra dolorem celeriter exsiccat. Hunc pulverem communicavi incomparabili & æterno Anatomiæ & nationis Anglicanæ ornamento, nec non Chirurgo excellenti, & curioso rerum naturalium indagatori Dn. Harvæo, cujus perennis apud me memoria erit, & fatebatur hanc veram sibi veterum pompholigem videri, eaque frequenter & cum felicissimo successu utebatur. Calcinatum lapidem calaminarem terunt cribantque in pulverem tenuissimum, eundemque cum carbonibus tenuissime pulveratis permiscent, & omnem hanc misturam in fundum ollæ conjiciunt, superimposita cupri bracteâ, id est libris quinque cupri, super libras septem hujus misturæ, quam ordinarie proportionem servant. Ollæ hujusmodi ex argilla Nonsuchana constant, eaque vel sola, & calcinata, vel cum æquali quantitate ollarum fractarum permista, & si bene omnia subigantur per duodecim vel quatuordecim dies durant.

Fornaces, in quibus cuprum & cadmiam fundunt, sex circiter vel septem pedum profunditate sub terra jacent, suffosso per gradus & circulariter ab area officinæ ad orificium usque cavernæ solo, per quod orificium ignis simul & materialia in fornacem conjiciuntur, quæ in meditullo suffossi soli & eadem cum solo & area fornacis perpendiculari sita est. Tres vel quatuor in diametro circa fundum pedes lata est, sensim & per gradus in coni formam circa orificium desinens, quod quidem orificium pedis unius in diametro latitudinem habet, & extrahendis igni & ollis abunde est. Hoc orificium ferreo gaudet operculo, & exiguo foramine, moderando igni. In fundo fornacis tubus est oblongus, vel locus concavus, per quem follibus ignem excitant. In principio ignem adhibent maxime moderatum, gradatim illum augendo, usque dum cuprum liquari, & cum cadmia permisceri videant, id quod frequenter horis duodecim exactis contingit. Singulis duodecim horis, numerando à quinta matutina ad quintam vespertinam, bracteas suas immittunt, & ollas suas octo ut plurimum vel decem numero oblongo forcipe extrahunt, & aliquantisper loco calidiore deponunt, ut metallum citra congelationem nonnihil defervescat, ac tum demum illud in typos lapideos effundentes, bracteas æris formant, tres pedes longas, unum cum dimidio latas, & à sexaginta ad octoginta libras pendentes. Typi duobus constant lapidibus, ut mihi quidem videtur, & calcariorum genere; plures enim exiguas micanter particulas obtinent, quæ longo usu non absumuntur, sed perpetim durant, utut color lapidum ex cæsio in rubentem æreum degeneret, Hi lapides primitus ab Hollandia advehebantur; sed postea nonnunquam in montanis Cornvalliæ inventi sunt, magnitudine & forma sepulcralium. Calefaciendi sunt horis aliquot ante quam metallum injiciatur, nisi enim id fiat, metallum diffugit, vel typis ruinam minatur. Plures istiusmodi typos in promptu habeant necesse est, nam post tridui usum, ut ajunt, delassantur & sebo atque carbonibus reficiendi sunt. Notandum est, misturam lapidis calaminaris & carbonum semper subjiciendam esse bracteis cupri, ita enim cadmia calore fornacis & carbonum admistione suscitata, facillime penetrat, & cum liquato cupro sensim permistâ, unam massam constituit, atque illud compositum perficit, quod æs vocamus: cum è contrario cadmia cupro imposita avolatura sit; quanquam ne sic quidem omnis ejusdem ascensus impeditur, sed magna pars ejusdem avolando lateri fornacis adhærens, pro diverso situ, nec non figura & colore diversa nomina sortitur, & & à Plinio lib. 34. cap. 10. *Capnitis, Botricis, Placitis, Onychitis, Ostracitis* vocatur, & semper aliquam cupri particulam continent, quæ affusione aquæ fortis, vel si diutius libero aëri exponatur separari ab iisdem haud difficulter potest: quin ubi è fornace eximuntur, colorem quandoque in illis deprehendes ex cœruleo viridantem. Augmentum ponderis à libris 38. ad 40. ascendit, ita ut sexaginta libræ cupri, additâ cadmiâ, efficiant centum libras æris. Nota ignis ne sit vehementior, nec ollæ fuso cupro diutius in fornace permaneant, ne cadmia ante avolet quam carbones eidem admisti & in fundo ollæ quiescentes in cineres conversi sint, qui non raro integri & illæsi reperiuntur, utut ollæ per plures horas in continuo calore steterint, id quod necessum est fieri, cum cuprum & cadmia simul plus temporis ut fundantur requirant, quam cuprum per se & solum separationem cadmiæ & metalli quod attinet, his quæ jam dicta sunt illud subjiciens, æs ubi in fila ducitur, toties calefaciendum esse quoties trahentis vim sentit, secus si fiat dirumpitur: ita tamen temperandum est calori, ut cerasi instar rubescat cuprum, nec ultra: etenim si ultra hunc caloris gradum procedas, cum magno possessoris damno cadmia decedit, id quod levi momento evenire potest, cum æs in tenuia fila ducitur.

Cap. 16. 17. 18. 19. Tradit diversas vias efficiendi crocum Martis, sed quas cum pluribus aliis tradiderunt authores Chymici, & referri ad hæc summa capita possunt. 1. *Ad simplicem reverberationem*, citra misturam, qualem in ferreis cratibus vidi, quibus fornaces sustinebantur: atque adeo colorum quos ego unquam vidi optimus, & maxime profundus hac ratione factus erat, in fornace, quæ distillationi aquæ fortis continue inserviebat, cratibus ferreis sensim in crocum resolutis, cujus verrendo satis magnam quantitatem collegerant. 2. *Ad calcinationem* vel reverberationem sulphure, sale, urinâ, vel aceto factam. 3. *Ad solutionem* in aqua forti, Regiâ, spiritu salis vel nitri; qua ratione, exhalante aqua, colorem obtinebis rubicundum. Solutione ferri in spiritu vitrioli vel sulphuris, vitriolum Martis fit, chalcantho Anglico bonitate fere par, sed viribus in arte tinctoria & medicina minus: ex hoc vitriolo calcinato colcothar fit, communi vitriolo non absimile, quod pictoribus subministrare materiam fraudulenti coloris potest, sed in vitrariis fornacibus nulli usui est: omne enim colcothar plurimum terrestreitatis habet, quæ vitrum reddit obscurum & sordidum: atque hoc mihi in causa esse videtur, cur author noster hac in re vitriolo non utatur, ut antea in cupro.

Quantum ad tincturam Martis, id solum dicam, acida omnia, & quicquid succorum corrodendi vim habet, & in cuprum agit, eundem in ferro effectum præstare, sed ita, ut semper rubrum colorem, aliud tamen alio magis translucidum & excellentem, producat, ut jam inservire multis coloribus, & misceri cum metallicis aliis varia ratione possit: Sic croco Martis aceto mediante facto convenit cum viridi, *capit.* 32. 34. 35. nec non cum Smaragdo ex vitro plumbi, *cap.* 65. idemque crocus in pastis promiscuè ærugini additur *cap.* 77. 78. 79. & nigro *cap.* 101. At vero ut rubrum elegans habeas, crocus Martis sulphure, *cap.* 128. ut elegantius, crocus Martis aqua forti factus desideratur. Cœterum quomodo vitriolum vel Venus optimus ex ære color est, ita primus & præcipuus ferri vel chalybis color is est, qui aqua Regis fit, idque partim ob misturam salis Armoniaci, partim ob solutionem magis exactam.

Absolutis nunc illis, quæ primam materiam & præparationem colorum in vitro spectant, pars reliqui operis præcipua consistit in debita mistura eorumdem, cum suis circumstantiis, quam partem author noster plane absolvit, quare in his quæ sequuntur oppido breves erimus, id tantum memorasse contenti, quod quondam ceu magnæ æstimationis secretum ad notitiam meam pervenit, nunc vero satis notum est pluribus. Recipe antimonii & halonitri optime triti & misti

miſti ana libras duodecim, communis vitri materiæ libras centum ſeptuaginta ſex: Omnia benè miſta & unita calcinentur in calcaria, & redigantur in frittam, vel quod eodem redit, Regulum antimonii ex antimonio crudo, & halonitro para: modum Chymici omnes norunt hic regulus cum metallo miſtus ſmaltum præbet percandidum, & variis coloribus inſervit.

Cap. XXIX. Porta lib. 6. cap. 5. Cyaneam gemmam colorare, quam vulgus *aquam marinam* vocat, ſpecie Sapphiri. *Æs combuſtum in tenuiſſimum pulverem teritur, ut omnem tactum, effugiat: ſin aliter, rudior gemma proveniet, ac vitreo immiſceatur. Quantitas determinari nequit: nam & meraciores & dilutiores fiunt ſcilicet pro ſingulis libris ſingulæ drachmæ ſatis ſunt.*

Cap. XXXII. De colore Smaragdino Porta lib. 6. c. 5. *Quum aquam marinam tinxeris, facile in ſmaragdum vertes, addendo crocum ferri, ſed crocum medietas æris ſit, videlicet, ſi primò quartam æris partem addebamus, nunc octavam croci addemus, & tantundem æris. Notabis, poſt colorem injectum per ſex horas ſimul coquantur: ut materies gemmarum exclareſcat, quod colorum injectus nubila contraxerat. Ignis poſt paululum decreſcat, donec fornax refrigeretur: tunc ollæ detrahantur è fornace, confractaque ementitos pretioſos lapides largientur.*

De roſeo colore, quem *Roſichiero* vocant, Porta lib. 6. c. 9. *Peritiores recentiores vitrarii in colorando ſmalto roſei clari coloris; vulgus roſachiero vocat, non parum inſudant, videntes majores noſtros, quod illud ſatis artificioſe & pulcherrimè confinxerint.*

Cap. XXXVII. Author noſter ſuadet, ut ipſi aquam fortem præparemus, atque id quidem non ſine ratione. Etenim libra una aquæ fortis vulgaris; ut ſæpius expertus ſum, non continet niſi quatuor uncias boni Spiritus: quidquid ſupereſt phlegma vitrioli eſt. Arſenicum album in præparatione aquæ fortis addendum eſſe, apud Dominam Iſabellam Corteſiam invenio, cujus liber Venetiis impreſſus eſt, octodecim annis antequam hoc authoris noſtri opus in lucem prodiit. Variæ ſunt compoſitiones hujus aquæ, ſed omnes halonitrum, ceu maximæ virtutis, ingrediens recipiunt. Plures illam ex vitriolo parant: nonnulli ex calcantho Anglico, quod aquæ genus communi uſui & vulgo tinctorum inſervit. Gedanenſi tamen vitriolo facta melior eſſet, quâ purgatores metallorum utuntur, qui luculenti aliquid in noſtro Anglico deprehendunt. Nonnulli loco Vitrioli alumen addunt; ſed hoc præter debile phlegma nihil reddit. Alii ſal gemmæ addiderunt; ſed uſu compertum eſt, iſtiuſmodi ſal nihil ſpirituum largiri, ſed collo retortæ adhærendo obſtruere aditus ſpirituum, & diffringere vaſa. Ubi ruber fumus tranſiit, omnes halonitri ſpiritus aſcenderunt, & extinguendus eſt ignis, quicquid enim ſequitur, vitrioli ſpiritus eſt, qui operationem ſpirituum nitri in ſolvendis metallis impedit. Apud purgatores metallorum ſæpius vidi, intra viginti quatuor horas bis extractam optimæ notæ ſeparationis aquam quo temporis ſpatio & ignis gradu parum ſpirituum vitrioli aſcendere poterat, ut qui trium dierum ignem continuum & ultimo quidem biduo vehementiſſimum ut extrahantur deſiderant: ſed validitas nitri in aqua fortaſſis adjumento eſt, ut citius aſcendant. Unum author noſter omittit, quod tamen ſumme neceſſarium, & purgatoribus metallorum ſemper in uſu eſt, niſi aquam velint ſordidam, cujus rei modum & ſummam Beguinus tyronicii Chymici lib. 2. cap. 3. tradit: *Cape inquit quartam partem iſtius deſtillati, injice puri argenti drachmam unam, & ſolve ſuper prunis: ſolutionem infunde tribus aliis partibus, albæ evadent inſtar lactis, ſine reſidere & purum effunde*: id quod reſedit purgatores *fixum* vocant, & in vas aquæ menſuras viginti continens effundunt, & ſtatim omnis aqua lacteum colorem acquirit. Novi purgatorem, qui omnem ſuam aquam fortem in olla ferrea præparat, & experimento deprehendit, aquam prodire ſolito fortiorem, præterquam quod compendium ollarum & ignis facit: methodum apud commentatorem Beguini vide.

Cap. XL. Ut aquæ Regis tantum ſalis armoniaci addas, quantum diſſolvere poteſt, id verò neceſſum non eſt: unciam unam cum dimidia in pintam dediſſe ſat erit. Miror Beguinum in præparanda hac aqua halonitrum & ſal armoniacam diſtillando conjungere: me experientia docuit, dimidiam aquæ Regiæ quantitatem, in qua ſal armoniacum diſſolutum eſt, idem fere præſtare, quod alterum tantum illius aquæ cum eodem ſale diſtillatæ. Aqua regis argentum denigrat tantum: bracteas cupri ſtannique tenuiſſimas ægrè, & haud ſecus ac aqua fortis auri folia corrodit. At verò ſi aquam, diſſoluto jam auro, detraxeris, argentum & reliqua metalla aggreditur.

Cap. XLII. Methodus faciendi Chalcedonium, Iaſpidem & Achatem mihi eadem eſſe videtur cum illa qua chartis varios colores & undas, marmoris inſtar inducunt, quamque Kircherus lib. 10. de Luce & umbra & ex eo Schottus part. 1. l. 5. chrom. 9. exacte deſcribit. Methodus eſt. In conveniente liquore certos, & iſtius modi colores diſſolvunt, qui in aquam miſſi, tarde, aut nunquam, ac tum demum inter ſe coeunt, ubi chartæ ad inducendam varietatem colorum applicantur. Eadem ratione diverſi generis materialia, quæ utut miſta perfectam unionem reſpuunt, neceſſario metallum variis coloribus inficiunt. Plurima tincturarum experimenta profiteri poſſent in quibus utut agitari & confuſi, ſuum tamen liquores ſinguli locum & ſtationem occupant. Circa trinam præparationem Chalcedonii obſervo. 1. Quod omnis colorantia materialia, zaffera ſcilicet, magneſia, argentum, chalybs, ſmaltum, & plumbum, ſed non eodem ſemper modo præparata, unamquamque Chalcedonii præparationem ingrediantur. 2. Quanto major ingredientium varietas eſt, tanto meliorem eſſe Chalcedonium: prior enim ſimplicior eſt ſecundo, & ſecundus tertio, & author noſter tertium præ ſecundo, & hunc præ primo commendat. 3. Eſſe in unoquoque præparationis genere aliqua ingredientium, quæ vitro nullum omnino colorem tribuunt, qualia ſunt tartarum, fuligo, ſal armoniacum, Mercurius. 4. Nonnulla ex his unguinoſæ naturæ eſſe, ut ſunt plumbum, fuligo, tartarum, ſmaltum, id quod unionem materialium impedit, & in cauſa eſt, cur aliis ab alio ſecedentibus in metallo refrigerato undæ appareant, & diverſi generis elegantiſſimi colores. Magna pars artis in debito caloris gradu & methodo procedendi ſita eſt; & in hoc poſtremo totum marmoris inſtar colorandæ chartæ artificium conſiſtit.

Porta vitrum variis coloribus inficere docet, idque aliis intentus caſu invenit. *Calx ſtanni colorem perſpicuum vitri cryſtallini tollit, & variè colorat: nam dum viciſſim inſpargitur vitris cryſtallinis rotâ perpolitis, & ſuccenſo igni expoſitis, variè colorat, & tenebricoſa reddit: nam pars una lapideſcit, altera coloratur variè, ut opalus videatur. Sed oportet ſæpius ex igne eximere, & accommodare, uſque dum voti compos fias.*

Hic & pluribus aliis in locis author noſter docet, vitrum in quamcunque figuram elaborari poſſe. Ego, ut Lector quo delectetur habeat, curioſiſſima eorum quæ legi enumerabo. Card. l. 10. c. 52. de rerum variet. currum vidit, & boves duos, ala muſcæ tectos. Agricola lib. 12. de re metall. Morani arbores, naves & alia plura famoſa & mirabilia opera vidit. Dominus Hovvelius pag. 39. navem vidit vitream cum malis, velis, funibus, & omni armamento, nec non prorâ, puppi, anchoris, & ſcaphâ: virum item armatum. Vormius in Muſæo ſuo parvas vitreas ſtatuas, tam virorum,

quam rerum aliarum habet; insigne item templum S. Marci apud Venetos, intus musaico opere elaboratum & certas historias aptis coloribus repræsentans, atque hic illic auro exornatum.

Cap. XLVIII. Porta lib. 6. c. 5. ut amethisti colorem reddat, drachmam unam Magnesiæ in singulas metalli libras dat.

Cap. XLIX. Porta pro Saphiro drachmas duas Zafferæ metallo dat, & *quanto diutius in igni morabitur* (sunt verba ejusdem) *nitidiore colore suffunditur, sed irrequiete remiscendum est.*

Cap. LVIII. *Rubrum plenum*, quod *rosso in corpo vocant*, de quo Imperatus l. 4. cap. 1. *Corpus habere dicuntur illi colores qui opaci sunt & non transparent: Corpus non habere ille qui transparent.*

Cap. LXI. Vitrum plumbi apud nostrates vitrarios in usu non est, idque propter nimiam suam fragilitatem: Sed ratio calcinandi plumbum, quo merces suas inducunt, satis nota, & in usu communi apud figulos est. Quod si hoc vitri genus atque ut crystallinum tenax esset, ob elegantiam coloris sui reliqua omnia longè superaret, id quod nemini ignotum esse potest, qui metallum illud novit; & experimento Kircheri, quod facile & nullo sumptu paratur, evincere licet, ita enim ille lib. 1. *de luce & umbra* par. 3. c. 5. *Si argentum vivum, vapore plumbi congelatum, cochleari æneo impositum, carbonibus accensis calefeceris ecce mox tibi in liquefacta materiâ tanta comparebit colorum varietas, ut nulla major in mundo concipi possit. ita lucidorum, ut nulli eorum quos apparentes vocant iis comparari possint.* Memini, cum in eo essem, ut cerussam igne in plumbum reducerem, me immittendo ferreum acuminatum, præter aliquot grana plumbi acquisivisse satis magnam quantitatem materiæ fragilioris & opacæ, sed elegantissimis coloribus, cæruleo, viridi & qui reliquos superabat flavo exornatæ, Ita liquatum plumbum, addita aliqua sulphuris particula, colorum reddebat cœruleum, omnium quos unquam ego vidi optimum, nec non colores alios minime deciduos, & qui duodecim jam annum perdurant. *Libavius de transmut. metall.* l. 7. cap. 10. ait excoctores metallorum, nec non illos qui rei metallicæ examinando præsunt; quotidie plumbum in vitrum convertere idque vitrum nigro, rubro, flavo aliove colore infectum esse, prout plumbum diversimodè calcinatum, vel calcinatione lithargyrium, cerussam vel minium conversum est. *Quercetanus in Hermet. med. defens. cap.* 9. affirmat se propriis oculis vidisse annulum, ex vitro plumbi factum, qui vino per noctem infusus, vim purgandi nunquam non exerebat. Eadem in bismuto vel stanni vitro varietas videre est, *de qua Libavius syntagm. arcan. l 6. c. 4.*

Plumbum in se rediens, fundum ollarum perumpit. Plumbum difficulter ita calcinari potest ut non aliquæ ejusdem particulæ integræ permaneant, quæ postea calore fornacis in plumbum reducuntur: idem de cerussa dictum est, idemque in minio locum habet, quomodocunque etiam calcinetur. Cur autem ollas perrumpat, hoc mihi in causa esse videtur, quod denuò ibidem calcinatum, pinguedine & mole corporis sui poros ollarum occludit; & impedimento est, quominus ignis in metallum agat, quâ actione impeditâ vis omnis in argillam vertitur, ex qua ollæ constant, ac si ulterior plumbi calcinatio accedat, ollam perfringi necesse est. Solum autem inter metalla plumbum deorsum vergere, cum metalla reliqua in superficii ollarum natent, id prærerquam quod reductione plumbi satis liquet; etiam crucibula aurifabrorum & excoctorum testantur, quæ externa facie & pondere quantitatem assumpti corporis produnt. Certum est, testas nonnihil argenti inhibere, quam ob causam iterata fusio & ignis vehemens adhibetur: nec dubium nullum est, quin idem crucibulis accidat: utut enim Regii apud nos rei monetariæ perfecti id contra eos, qui aurum in massa inferunt, strenuè negent, illi tamen, qui aurifabris præsunt, recoquendo argentum extrahunt. Exiguas tamen aliquot argenti particulas hoc casu tantum recuperare licet, idque mediante plumbo, quo purgatores metallorum simul & qui examini præsunt utuntur, nec est præter argentum ullum aliud metallum, quod in testa descendat. Altera hujus accidentis ratio esse potest, quod plumbum in poros ollarum sese insinuans, & sensim prorepens, ac gravitate ac pondere corporis sui fundum ollæ pertransiens foramina post se relinquit, per quæ metallum effluat.

Author noster nullam hyacinthi ex vitro plumbi, nec vitri stanni vel cupri mentionem facit, supplente hunc defectum Porta lib. 6. cap. 7. ubi hæc leges: *Hyacinthum effingere satis pulchrum, nec à verô admodum dissimilem. Fictili olla & dura plumbum immittatur, ac vitrariorum fornaci igni accommodetur, immoreturque per aliquos dies, sic plumbum in vitrum vertitur, & hyacinthinum colorem imitabitur.* & cap. 9. *Testaceo vase igni durabili conjicito stanni libram, finito calefiat & liquescat, & vitrariorum fornaci in astu flammarum accommodetur ferreis forficibus, triduo vel quatriduo: post amoto & frigefacto vase frangatur, & in superficie vitrum invenies crocei coloris, turbidi; & si diutius in igne steterit, evadet perfectius nec melius in hoc genere cognovimus, ex multis quæ experti sumus. Sed in pulverem ritè redactum injici oportet, quod non solum pila & molis, sed porphyretico lapide, uti opus erit. Si flagrantius evenerit, vitrum addendo diluemus. Est alius conficiendi modus amicis reservatus. Sint novem partes stanni combusti, septem plumbi, bina cinnabaris, ferrei vocati Hispanici & tartari pars dimidia, lapidis sanguinei simplex, rubri pictorum quarta, age ut scis.* De vitro cupri l. 6. sic. *Argentum valida dissolves aqua, projectis in aquas æreis lamellis, hærebit illis; collectum & exsiccatum vase fictili vitrariorum fornaci accommodabis, non enim multo dierum spatio in smaragdum convertitur. Sic de aliis metallis periculum* vobis *relego, sat erit nobis viam aperuisse & investigasse.*

Cap. LXXII. *Smalti pictorum cærulei.* Hujus compositionem nullibi apud scriptores invenio, sed ab honesti nominis vitrario edoctus sum, ex zaffera & cineribus smegmaticis simul calcinatis illud in fornace, ejusdem cum vitrariâ formæ fieri, idque à se in Germania factum esse. Sed de hoc omnique alio naturali & artificiali colore in tractatu huic rei speciali dicato.

Aurum impedit effervescentiam vitri: Eadem ratione si parum olei vel sevi in ollam bullientis sacchari miseris, non exundabit, utut cum impetu sursum feratur.

Cap. LXXIV. Hæc crystallum colorandi ratio veram & naturalem methodum demonstrat, qua opalus, achates, jaspis, chrysolitus, oculus cati, marmor &c. varietatem colorum, quam possident, acquirunt: nimirum ab exalatione mineralium, quâ præexistens materia lapidis afficitur, haud secus atque corpus crystalli ab auripigmento ignium vi suscitato & adacto vario colore tingitur. Quod si materia lapidis primò liquida, ideoque tincturæ capax, istiusmodi matricem vel alvum habet, ex qua exhalatio simplex procedit, simplex quoque & uniformis ille color erit: si varia, color quoque pro diversitate ascendentis vaporis varius erit: Veritas hujus rei frequenti observatione in lapidibus translucidis majoribus confirmatur, quorum pars naturali colore tincta; pars ab omni calore vacua est, & instar glaciei transparet ut jam universus lapis aquæ congelatæ speciem referat, cujus pars primo congelans accessionem coloris sensit, reliqua non item, id quod in amethistis frequentius quam gemmis

alliis

aliis videre est, quorum nonnulli aliquâ sui parte colorati sunt, nonnulli colore vel plane vacant, vel certis locis diversos colores referunt, quod aliis etiam quandoque gemmis evenit.

CAP. LXXV. *Smaragdos imitari posse, &c.* Nihil hic quod alicujus momenti sit, tantum inventa sophismati vel fraudi via est. Cæterum, quandoquidem ars perfecte imitandi gemmas inventori plus lucri allaturâ esset, quam adulterina alia quævis, idque sine aliquo forte hominum damno, imo si Chymicis credimus, cum magno eorum emolumento; cumque illa ars legibus quod ego sciam obnoxia non sit, nisi aurifaber gemmam adulterinam pro vera vendat; mirum non est, ad consequendum hunc finem adhibita esse tot remedia pastarum, duplicationum, foliorum, tincturarum in fundo, aliarumque compositionum & artificiorum, quorum maximè genuina & naturalia videntur, quæ author noster profert. De fraude in duplicando Ferr. Imperatus lib.20.c 14. refert: Mediolanensis quidam gemmarius smaragdum vendebat duplicatum novies mille ducatis, & fraus diu latuit.

Chymici his pastis peculiare, sed barbarum nomen imposuerunt, quod nullibi præterquam apud illos invenias: *Amausa vocant*: ita Libavius, Joannes Isaacius: sed Glauberus *Amausas*: id utrum à *Musaico* [non Mosaïco, ut Vossius in glossa in suo prolixe demonstrat] derivetur, determinare non ausim: etymon certe probabile admodum est: etenim Musaicum opus Hermolaus Barbarus ita describit: *Masivum opus, quod vulgo Museacum vocant, tessulatum lapillis variorum colorum, ex queis arte cōpositis & coagmentatis omne genus imaginū redditur.* Hæc opera antiquitus ex varii generis & colore frustis marmoreis in figuras animalium formabantur, interposito nonnunquam auro, ut ex Plinio l 36.c.1.& Seneca ep.86. apparet. Philander in Vitruvii lib.7.c.1. meminit reliquiarum pavimentorum quorundam, quæ ipse viderat, in quibus tessellatum marmor, crassitie minoris fabæ, sub variis coloribus piscium aliarumque rerum effigiem accurare æmulabatur. Nunc in locum marmoris, aliorumque lapidum successit vitrum tinctum. Libavius in suo syntagmate ait *Saracenicis authoribus terracenica vocatur.* Sed pastas & Amausa inter se confundit. Verum est, si genus respicias, alterum ad alterius naturam quamproxime accedit, in eo tamen differunt, quod pastæ crystallo præparatâ, & cum modico vitri mista constant & in pelluciditatem gemmæ elaborantur: sed encausta vel Amausa plumbum calcinatum & stannum pro basi habent, à quo ob magnam ejusdem ingredientibus admistam copiam opacitatem, corpus, & soliditatem accipit. Glauberus Furni Phil. lib 4. putat casu inventas esse pastas, ab iis, qui igne vehementi calcinata corpora reducentes, eadem in vitrum convertunt, & ex Isaaco Hollando addit, ex metallis vitrificatis & reductis nobilius metallum produci, ab auro nempe tincturam, ab argento aurum, & ab ære argentum &c & insigne vitrum ex metallis fieri posse, si crucibula satis valida adessent. Quicquid porro pluribus verbis prosequitur, præparationem crystalli, ejusdemque efformationem & tincturam concernens, nil nisi vulgare est.

CAP. LXXVI. Hartmannus in praxi Chym. hanc peculiarem viam præparandi crystallum pro gemmis habet: *Salis* inquit *tartari unciæ duæ in aqua solvantur, hoc pondo unum cineris fagi ut cineri cappellæ fiat similis, humectetur: inde globuli in magnitudine pomorum formentur, exsiccentur, & ollæ operculo contecta, in fornace figuli exurantur: ita enim globuli aliquantulum colliquescent, sibique invicem adhærebunt: hi itaque subtilissime conterantur, & lixivium ex eis paretur: hoc in saltem usque coaguletur, & in hoc lixivio crystalli toties & tamdiu exstinguantur, donec intra digitos conterere possit: hoc peracto, de sale in vase relicto aliquid per solutionem, coagulationem, & calcinationem toties repurgetur, donec nullæ amplius fæces in solutione compareant. Eodem modo etiam salem tartari, ex tartaro albo præparatum, toties per solutionem, coagulationem & fusionem debes purgare, donec ab omnibus fecibus sit mundus, & in igne non amplius strepet. Recipe hujus salis tartari partes duas, salis præcedentis præparati partem unam, hæc invicem fiant fluida, habebis materiam, quæ omnes colores totius mundi recipit, & gemmis Orientalibus similis apparet.* Authores Chymici plerique omnes crystallum hac ratione præparant: nonnulli aceto vini utuntur, a quæ limpidæ loco. Ex iis, quæ de vitris stillatitiis postea dicturi sumus, facile est discernere, quænam optima ratio, ideoque sequenda sit: & optima proculdubio hæc erit, ut eandem forti lixivio restinguamus.

Pastæ eadem quâ vitrum ratione conficiuntur, nisi quod hoc metallo cryallino, illæ crystallo præparatâ constant, adhibitis iisdem utrobique coloribus, ideoque Porta vitrum suum tinctum, amethisti, rubini &c. nomine dignatur: periculum fieri poterat in adamante nostro Anglico, ut qui crystallo durior puriorque est.

CAP. LXXVII. Boetius de Boot, insignis de re gemmaria scriptor, de smaragdo ita habet: *Omnibus fere modis adulterari smaragdi possunt: nobilior modus fit crystallo, vitro, & silicibus calcinatis, & fusis, si iis exigua quantitas minii adjiciatur. Ita ego præstantes feci. Alii æs ustum in tenuissimum pollinem redactum addunt, adjectô croci ferri dimidiato pondere, ac sex horarum spatio coquunt, ac vas per se refrigerari sinunt, gemmamque polituræ committunt. Si exacte quis operatus fuerit, Americanis omnino similes efficiet smaragdos.* Garcias ab Horto eosdem in Balaguata & Bisnager ex fragmentis vitri majoribus egregiè coloratos & prægrandes fieri tradit. Dalechampius putat jaspidem addendum esse. Birellus *libro octavo, cap.9. & 10.* & eandem quam author noster compositionem, aliasque plures tradit. Aliter etiam ex minio & æris squama fit, *capite quinto, cap.78.* Hartmannus varias rationes tradit, ac *prior* quidem, quæ animâ Lunæ, Solis & crystalli, nec non modico salis armoniaci fit, obscura est, & intelligi non potest: *Secunda* ex unciis quatuor minii, duabus crystalli præparatæ, & drachmis duabus auri fit. *Tertia* ære calcinato & in pollinem redacto constat, additâ duplici quantitate arenæ vitrariæ, omnibusque per dies quatuor igne vehementi, ac tandem per diem dimidium vehementissimo excoctis. *Quarta* crystallum ipsius præparatam & æris modicum recipit, eâque materiâ ollæ ad medietatem usque adimplentur; inde per sex vel septem horas leni igne, & postea vehementi liquatur, ignis aufertur, & ollâ confractâ, quicquid intus est plumbi spuma obductum, ab heterogeneis purgatur, & smaragdus apparebit elegans, qui in frusta dissectus debitè præparandus est. Sed non eodem semper modo succedit hoc negotium, & aëre opus est sereno. Quare augendo dosin, ollas adhibet quatuor, & una eademq; opera diversi coloris smaragdos alios aliis præstantiores producit. In primam ollam scrupulum unum æris; in secundam scrupulos duos; in tertiam drachmam unam; in quartam drachmam unam cum dimidia recipit: atque hic subsistit; si enim plus æris addas, vitrum minime translucidum erit. Idem processus in Jaspide & topasio, addito croco Martis, & in saphiro additâ zafferâ locum habet.

Sed in hac compositione Mars Veneri suæ neque corpus, neque splendorem dat. Cardanus de var lib. 10. cap 52. hunc colorem ex lapidibus fluviorum, in albedinem calcinatis, & cum æquali quantitate minii in crucibulo mixtis & liquatis, bis repetito opere, producit: sed

ſed hæc procedendi ratio plane obſcura eſt.

Iſaacus affirmat, vitriolo id fieri calcinato, & reſiduo calcis, primo aquâ ſalsâ, & poſtea recenti limpidâ, utrinque calida, ſubactis, qua ratione effectum reddunt longè quam antea majorem, & facilius, magiſque perfectè liqueſcunt.

Seneca epiſt. 91. Democritum ait inveniſſe rationem vertendi lapides in ſmaragdos: & Plinius l. 37. c. 12. tradit, extare in ſcriptis authorum diverſas rationes tingendi cryſtallum, colore ſmaragdi, aliarumque gemmarum, quæ omnia ab iis quæ l. 36. c. 26. de vitro obſidiano & myrrhino diverſicolore dicta ſunt fortaſſis non longe abeunt.

Cap. LXXXI. Bapt. Porta topaſium ita fingit: *Ad ſingulas vitri libras quarta uncia pars ferrei croci remiſcetur, atque additur tantillum minii, ut nitidius rutilet, & ad ſingulas libras tres minii uncias addemus: ſed primò inditur minium poſt crocum.* Bootius hæc tranſcribens, ex authore noſtro hæc ſubjungit, adjiciens: *Fac pollinem ex ære uſto, cinnabari nativo: ac cryſtallo, quadruplumque ſtanni uſti adde, fuſorioque vaſi ex terra fortiſſimo inde, fornacique committe per diem; ſed non ſit ignis vehemens, ac ſemper eodem gradu permaneat, facile enim fluit pulvis prædictus.* Birellus hoc ultimo proceſſu utitur, mutato cinnabari in minium, ſed retentis iiſdem verbis, ita ut Bootius hæc Birello, Birellus Portæ debeat. Hartmannus & Libavius ceruſſæ uncias tres, criſtalli præparatæ dimidiam adhibent. Author *quadrig. chym*: ſal ſtanni in uſus topaſii facit.

Cap. LXXXII. Porta chryſolitum ita ementitur; *ubi topaſium effeceris addito pluſculum æris, & hoc ut aliquantiſper vireat; nam chryſolithus à topaſio non niſi quod nitidius niteat differt.* Claveus argentum vidit per duos menſes in fornace vitraria calcinatum, cujus pars duodecima vitrum reddebat citrinum.

Cap. LXXXV. Glauberus ſaphiri colorem fingit marchaſitâ argenti in aqua Regis diſſolutâ, & liquore ſilicum præcitatâ.

Cap. XC. *Ex auro colorem rubrum admirandum.* Chymiſtæ menſtruis ſuis auream ex auro tincturam promittunt: ego non infirmæ conditionis Chymicum audivi depoſito haud levi pignore offerentem, reducturum ſeſe in pauca numero grana omnem auri quantitatem, quam extracta ab illuſtri ejuſdem profeſſionis viro vel optima tinctura contineret, ſed oblata conditione nemo utebatur, ut jam in hoc proceſſu aliquid deperiiſſe neceſſe ſit. Certo novi aurum aquâ Regis diſſolutum, cutem tingere ſaturo purpuræ colore, idque per dies aliquot, & magnam aquæ copiam, affusâ ac ſolutione eodem colore tingi. Glauberus egregium ſaphiri colorem eidem tribuit, ſi liquore ſilicum præcipitetur. Tinctura argenti cœruleum colorem non exhibet, ſed album, teſte omnem exceptionem ſuperante authoritate Dn. Boylæi, in experimentis ſuis phyſiologicis p. 60. ideoque jam antea dixi, Cœruleum colorem procedere ab ære, cui argentum admiſtum ſit.

Ex granatico Bohemico. Boetius de Boot affirmat, granatos Bohemicos colorem in igne ſuum ſervare, id quod aliis ferè omnibus datum non eſt, ideoque Bohemici ad hos uſus optimi ſunt: calor tamen vitrariæ fornacis colorem eorundem abſumit, quem in igne ordinario ſervant.

Cap. XCI. *Ceruſſam tritam.* Author noſter in præparando ſaccharo Saturni duabus viis utitur, una quæ mediante ceruſſa, altera quæ lithargyrio fit: *cap.* 125. hic ſaccharum calcinat, & ex ſaccharo calcinato novum ſaccharum producit. Chymiſtæ communiter minio, nonnulli plumbo calcinato utuntur: ſed omnes eodem tendunt. Obſervatum tamen eſt, à minio majorem ſalis copiam prodire, neque id mirum, majorem enim quam alia omnia calcinationem expertum eſt. Omnes ſolo vini aceto diſtillato utuntur. Beguinus tamen plegma ejuſdem ſubſtituit, ad quæ jure Commentator, *Deleatur.* Duo hic notabo: 1. Multo melius & minus ſumptuoſum eſſe, ſi recenti ſemper minio acetum affundas diſtillatum, quam ſi illi: quo uſus es antea: vilius enim eſt minium, & quicquid eidem boni ſacchari ineſt, prima ſtatim vice extrahitur; ut taceam compendium aceti fieri, id quod in emolumentum operatoris cedit. 2. Alterum, quod hic inſerendum mihi videtur nova ratio eſt, quam apud Chymicorum neminem legi, ſed operando ipſemet inveni, quæque citius & uno momento rem perficit, atque in Chirurgicis negotiis, quibus illam dicavi, ordinariâ non pejor, ſed, quod ſat ſcio, melior eſt: modus procedendi hic eſt: Recipe tenuiſſimas plumbi laminas, vel quod melius eſt, illud plumbi genus, quod in feneſtris diu perſtitit, idque aqua forti diſſolve, (aqua bonæ notæ ſuo ponderi æquale plumbi pondus abſumet) & plumbum diſſolutum brevi in fundo vitri ſaccharum acquiret. Dimidiatæ horæ ſpatio non exiguam ejuſdem quantitatem in exiguo vitro, & modico arenæ, vel cinerum calore, & ut batillo ſuper igne perfeci, & certe hic proceſſus, ut magis expeditus, ita minus ſumptuoſus eſt: quid autem hæc medicina in vitro præſtare poſſit, dicere non habeo.

Cap. XCIII. Hic ſextus liber de encauſtis agit, quæ Anglis *Emanuels* vocantur, fortè quia multus eorum in annulis uſus eſt, vel voce deducta à Germanico *Emallieren*, quod Gailli, à *maille* vel *macula*, quam repræſentat, *Eſmailler* vocant. Latinis *ab inurendo*, quod καύω, *Encauſta* vocantur; atque inde Lexicographorum *Encauſton, encauſtice, encauſtes.* Veterum tamen encauſta, de quibus Vitruv. l. 7. c, 9. Plin. l. 35. c. 11. Mart. l. 1. &c. à noſtris plane diverſa erant. Salmaſium in exerc. Solin: vide, qui de veterum encauſto; & tribus ejuſdem ſpeciebus prolixe agens, tandem vere concludit; periiſſe hanc artem. Porta ex Italorum *Smalto* vocem Latinam facit, & *Smaltos* vocat, quæ Libavio *Smalta* vocantur.

Cap. XCIV. *Encauſtum album.* Aliter ex Regulo antimonii fit, de quo dictum eſt ſupra. Libavius & Porta illud ex una parte plumbi calcinati, duabus ſtanni calcinati, & dupla quantitate vitri perficiunt.

Cap. XCV. *Colorem Turcoidis.* Porta ſolâ Zaffera parat.

Cap. XCVII. Porta, ut *ſmaltum viride* ſaturum efficiat, æs uſtum, vulgo, ut ait: *Raminella*, & ut author noſter habet: *Ramina* dictum; ut dilutius, ſcoriam æris igniti adhibet, quæ dum malleo percutitur, decidit.

Cap. C. *Nigrum*, quod Libavius & Porta ex purpureo & cœruleo colore faciunt, magneſiâ conſtat atque Zafferâ, idemque proceſſus, eademque per omnia doſis eſt, cum ea, quam author noſter præſcribit.

Cap. CIII. *Rubrum auvinatum*, quod in textu *purpureum* redditum eſt, ego *rubrum* voco, & Libavio *croco Martis* fit.

Cap. CVIII. *Lixivium ex Soda vitrariorum & calce.* Multum curæ impenſum eſt in hoc menſtruum: id quod calce & Soda fit, optimum eſt: cineres tamen ut vocant, ollares & alumen idem præſtant. Novi ingenioſum virum nobilem, qui omne genus colorum pro plantis, mediantibus his ſibi comparauit, & flores cujuſcunque generis, maximè conſpicuos, propriis ſuis atque genuinis coloribus in ingenti volumine ad vivum adumbravit. Virtus cinerum ollarum, quos tinctores noſtri *VVare* vocant, in *Indico* & *Gaſto* conſpicua eſt, quorum neutrum ſine his cineribus tincturam ſuam reddit. Colores magis perſpicui ſolutionem aluminiſtantum requirunt, à ſale acriore deſtruuntur, ut in arte tinctoria & cineribus ſmegmaticis apparet, & à tartaro ut cap. 4. flavus vitri color non producitur.

Cap.

Cap. CX. *Ex quibuscunque herbis vel floribus.* Experimentum authoris bonum est, at verò si panniculus lineus colore inficiatur melius signum erit. Nautis peregrè euntibus à Mercatoribus illud præscribitur ut plantam mandentes videant an saliva benè tincta sit, quo casu bona est: idemque, in charta tenui & linea veste locum habet.

Ego catalogum vobis exhibebo plantarum &c. quæ colorem suppeditant, & consequenter aptæ sunt ad extrahendam laccam, & primò quidem earum, quibus tinctores utuntur, quales sunt *lignum nephriticum*, & tres illius plantæ species quam *Fusticks* Angli vocant, pro flavo & viridi colore, *Campegiana* & *Sylvester* duo scilicet granorum vel baccarum minorum genera, quæ ex India occidentali ad nos devehuntur, & eundem quem *coccum infectorium* colorem, sed minus illustrem præbent, ideoque cocci vices obeunt: *papaver erraticum*, *sumach*, *glycyrrhiza*, *curcuma*, *flores carthami*, *anotto* quod ex fuco marino tinctorio, urina & adipe fit, & venustum colorem coccineum præbet: *genista tinctoria* pro flavo.

Alia sunt quibus tinctores non utuntur, *crocus* scilicet, *phalangium*, *tradescanti* quod plenum & elegans cœruleum reddit: *cyanus*, quo illustris tinctorum cyaneus constat, *alga marina tinctorum*, diversa à fuco: utriusque mentionem Joh. Bauhinus facit: *hiacinthis colchinum nostrum purpureum*: *baccifera triplex* rubrum profundum exhibens: *heliotropium*, in cujus succo panniculi tincti colorem illum exhibent, quem vulgo *Turn-sole* vocamus: *Blattaria* flore cœruleo & flavo: *convolvulus Americanus* folio contracto. Nonnullæ plantæ succum coloratum habent, quales sunt *tithymalus*, *sonchus asper*, *dens leonis* folio hirsuto, *hirci barba*, *periploca*, *rapunculi*, *lactuca* &c. quarum pars maxima, si in sole siccetur flavescit, quo ipso inducor ut credam, cambajam tithymali succum esse, at verò *hypericum* & *androsæmum* rubentem succum in capite gerunt: *chelidonium majus* & *felfel Alpini* flavescentem præbent. Ita plurium plantarum baccæ colorem exibent, ut sunt *solanum hortense* & lethale, *utraque bryonia*, *ruscus*, *polygonatum*, *aconitum bacciferum*, *rubus Ideus*, *cerasus ferax*, *Spina cervina*, *pictorum succus virides*, *nuces juglandes*, *Bezetta* seu *torna-solis* Bezedini apud VVormium in musæo l. 2. cap. 34. ubi illam sic describit: *Pannus subtilis est lineus tinctura rubicundissima & eleganti impregnatus, mihi à Serenissimi Principis Christiani V. Pharmacopæo industrio, Christophoro Herfurt dono data, sed quomodo preparetur, quæque ejus sit conficiendi ratio ignorabat ipse. Santali rubri tinctura videtur, qua pannus est infectus. Ad rubram tincturam corpori & esculentis inducendam utuntur, ut torna solis vulgari: sed hæc longè elegantior: cosmeticis apta hec habens peculiare, quod aquæ colorem suum immersa communicet, agrè vino, neutiquam Spiritui vini.* Hactenus ille. Vidi hanc tincturam gossipio factam, quæ pro fuco inserviebat, ac nostratibus satis familiaris est. Et insignis procul dubio lacca, indè præparati posset: *Amaranthi*, *balaustia*, *semen heliotropii tricocci*, quod primo affrictu viridem, inde cæruleum, & postremo purpureum colorem reddit, teste Libavio: *fragmenta Alaterni*, teste Clusio, nigrum *flores cichorei*, *flores scabiosæ Indicæ chrysanthemum Creticum*, *nasturtium Indicum*, aliæque plures, de quibus volente Deo post hac prolixe; specialiter, quia Botanicorum nemo tincturas plantarum observavit, nec easdem in certas classes digessit, cum tamen usus earundem in negotiis longè maximus sit & nonnullæ ex his, de quibus antea locuti simus à mercatoribus in usum deductæ sint. Quorum folia colorem producunt, hæc sunt; *Stramonium*, *arbor tinctoria Virginiensium*, cujus folia si manu fricentur, viride dabunt, omnium quot quot ego ex vegetabilibus vidi maximè saturum: *folia acanthi*, *folia petigenuini*; *flores nigellæ Hispanicæ*, utut cœrulei, si manu, charta vel panno linteo fricentur, elegans viride præbent.

Hæc via extrahendi colores beneficio distillationis optime nota & in usum deducta est: omnes enim chymicè extracti spiritus, dum ascendunt, albicant, & infusione materialium, quæ tincturam continent; tinguntur ut in Pharmac. Londinensi *Spiritus Lavandulæ compositus*, & *aqua papaveris composita*, & *aqua Mariæ*, &c. & Pharmacopœi ferè omnes hanc authoris nostri viam docent.

At verò hæc extractio spiritus vini, ita tincti, colorem reddit emortuum, & nullius pretii, nisi in exigua quantitate, & moderato B. M. calore fiat: calor enim magis vehemens colores vegetabilium nigros reddit: quin ipse *lapis Lazuli*, utut durus, calore nimio colorem suum amittit.

Cap. CXI. Hanc præparandi viam secutus sum, sed nihil mihi præter lutulentum cœruleum, ad figlina opera, ineptum reddidit. Author noster hoc *cæruleum Germanicum* vocat, nec aliter Birellus l. 11. c. 106. sed hic sulphur addit, & quatuor tantum salis armoniaci partes recipit; plura ejusdem naturæ alia apud eundem invenies.

Cap. CXII. *Turcoidi deperditum colorem restituere.* Subdubito, atque adeò fando accepi, non succedere hoc negotium: melior tamen forte hæc quam Isab. Cortesiæ ratio est, l. 3. 53. Lapidem ultramarino fricat, quod per diem in aqua forti stetit eaque evaporatâ siccatum pulverem adhibet. Deinde eundem primò in aquam fortem ex ære & vitriolo factam, postea in acetum vini, ac postremo in aquam, & quavis vice per aliquod temporis spatium infundit.

Cap. CXIII. *Mistura pro speculis.* Varias earundem compositiones apud authores invenio, & quia singularem in opticis usum habent, nec Anglico sermone hactenus descriptæ sunt, quales inveni, tales hic describam. Hæc specula vel vitra *metallica* vocantur, non quod metallo constent, sed quia aliquot metallica corpora hanc compositionem ingrediuntur, & quia pondere simul & externa facie metallica corpora æmulantur. Porta Mag. l. 17. c. 23. misturam pro his speculis ita præparat: *Accipiatur olla nova igni contumax, & intus luto inducatur, ut firmiùs perduret, resiccari curato, idque bis, terve repetas. Igni appone, & in ea bina tartari libra liquefiant. & totidem arsenici crystallini, ubi fumare conspicies, injice libras quinquaginta æris antiqui, atque usu attriti septies, vel sexies liquescat, ut purgetur, defæceturque mox addes vigintiquinque libras stanni Anglici, & simul liquescant patiaris, paululum ex mistura extrahes ferramento aliquo, & experimentum capies, si frangibilis, vel dura sit, si frangibilis, æs addé, si dura stannum: vel coqui sito, ut aliqua stanni pars evanescat, quum ad optatum temperamentum pervenerit, projicito supra binas uncias boracis, & sinito quousque in fumum solvatur, deindè in typum projicito, & refrigescere sinito, frigefactum pumice adfricabis mox smiri pulvere, ubi perfectè superficiem adæquatam, & perpolitam conspexeris, tripoli adfricabis: postremò stanno usto nitorem, & lucem induces. Plerique tertiam stanni partem addunt æri, ut durior massa fiat, & majorem perspicuitatem recipiat.*

Porta in priore editione l. 4. c. 23. hanc misturam ita componit: *Ita communiter ab omnibus fit: Recipe æs & triplum stanni, ac parum arsenici vel tartari, ut liquescant & incorporentur: Aliqui stanno triplum æris, nec non parum stibii argenti & albi pyritis addunt: nonnulli plumbo & dupla portione argenti id efficiunt: ex alio etiam metallo & aliter temperato fit. Ubi jam formata fuerint, necessum est, ut polianturæ & lævigentur, in*

tur, in hoc ut radius reflexus imaginem rei secum ferat, & specula imitentur, id quod à lævigatione & aptitudine partium maximè dependet. Si mistura non fuerit satis lævis deme vel tere, ut hinc imago major, illinc minor & diversa repræsentetur. Si scabra fuerit, rotam adhibe, quâ arma poliuntur, & polita erunt. Si vitrum feceris concavum vel convexum, ne motu rotæ vitrum frangatur, frustum ligni in vitri figuram dola, & vitrum, ne moveri possit, pice agglutina. Tunc corio vel linteo & smiride, & postea pulvere pumicis tenui vel dum ligno adhæret stanno calcinato, ab aurifabris Putty dicto, & tripoli, ac postremo fuligine, tartaro & cinere salicis vel juniperi, quo maxime nitet, fricetur. Smiris terendo, cribrando & infundendo præparatur.

Cardan. lib. 2. de variet. cap. 57. *specula, chalybea vulgo dicta, ex tribus partibus æris, una stanni & argenti, & decima octava antimonii fiunt. Plures argentum ad minuendos sumptus omittunt: alii partem ejusdem vigesimum quartam addunt, referente Aldrovando Musæi metall. l. 1. c. 4. Nonnulli ex libra una stanni, & æris liquati parte tertia illa faciunt, ac tum demum unciam unam tartari, & dimidiam auripigmenti albi, dum fumant coctorum, addunt. Postea metallum fusum in speculi figuram super tabula plana, fumo resinæ siccata & calefacta, redigunt, & ligno agglutinatum, primo aqua & arena, deinde smiride vel lævi pumice, ac tandem stanno calcinato lævigant.* Hactenus Cardanus, & ex eo Kircherus & Schvventerus.

Harsdorfferus tom. 1. part. 6. 4. 13. delic. math. tres quartas stanni, & unam quartam æris purgati fundit, ac tum tartari calcinati quatuor, antimonii crystallini sex, antimonii limati duas, olei communis quatuor, & marchasitæ tres uncias recipit, mistisque omnibus uncias hujus misturæ duas in singulas prædicti metalli libras dat, & ubi jam evaporarunt & purgata sunt, nonnihil picis Burgundicæ addit, eaque consumpta materiam in typos conjicit.

Scaliger exerc. 82. sect. 3. ita de mistura: *uncias stanni novem & æris tres funde, ac tum demum unciam unam tartari siccati & arsenici albi dimidiam adde, omniaque dum fumant in igne perseverent, & infingendo & poliendo ut reliqui authores procede.*

Cornæus Schotto hanc methodum communicavit: *Recipe æris partes decem, eique ubi liquatum erit, adde stanni partes quatuor, & nonnihil antimonii & salis armoniaci asperge, & movendo omnia misce usque dum periculosus ille fumus, à quo tibi cavebis, evanuerit, & postea in typos conjice. Multo usu* (inquit) *deprehendi optimam esse hanc misturam.*

Nonnullas harum misturarum, nec non illius generis plures alias, ut & diversa materialiam usum polituræ invenies apud Birellum l. 9. ac 47. usque ad 55. quo te brevitatis causa remitto.

Cap. XIV. Hæc methodus tingendi interiorem sphærarum vitrearum superficiem, mutata est in aliam, quâ exterior earundem superficies glutinosis coloribus depingitur; res oppido jucunda, & quam frequenter in ædibus videas.

Gessum. De quæ Cæsalpinus, inter Latinos authores unicus, qui ejusdem mentionem facit lib. 1. c. 9. *Est alia terra pallida glebis lapidosis, qua utuntur ad aurichalcum detergendum, Gessum vulgo vocant.* Quid autem propriè sit, id ignorasse mihi videtur. Calcis in elegantem, duram & percandidam lapideam, ac valde ponderosam substantiam ustæ species est, maculis, ut in plumbi stannique venis, micantibus. Externa specie & fragilitate alabastritem refert, tale enim est frustum illud haud exiguum, quod penes me servo. In Hispania fit, atque inde in Insulas Canarias defertur, & vinis eo delatis albicantem & fermentationem tribuit, qua mediante præservantur, cum sine hoc condimento in exteras regiones delata in vappam abitura essent.

Cap. CXV. *Ultramarinus.* Ita vulgo, ut Cæsalp. speciosissimus omnium, & pretio aurum, si non superans certè æquans color est. Qui de lapidibus & coloribus agunt Authores in universum omnes præparandi rationem docent. Tenerrimus hic color est, & nisi lapidem lazuli adhibeas omnibus numeris absolutum, irritus erit omnis labor. Suffecerit indice digito demonstrasse authores, qui de eo scripserunt, omissis eorum processibus, ceu prolixis admodum & tædiosis. Boetius de Boot de gemm. & lapid. l. 2. à capite 123. usque ad cap. 142. longa serie verborum docet, quomodo hic lapis eligendus sit, (alii enim ignem ferunt, quos Aldrovandus *fixos* vocant, alii colorem in igne amittunt) item quæ calcinandi ratio sit, quomodo vasa, lixivia emplastra fortia & mitiora, quibus color tanto facilius extrahatur, fiant, & quomodo lavandum sit extractum, ut colori inservire possit. Ultimò autem capite viam docet, qua mediante color facilius & sumptu minore extrahitur. Hunc proximè Birellus sequitur, qui lib. 9. à cap. 80. ad capit. 109. omnes hos processus compendiosiore methodo describit. Nonnulli pictores lapidi lazuli tenuiter terunt, eoque sic trito utuntur.

Cap. CXVI. *Lacca coccinea.* Dubium nullum est, est, quin hæc vox descendat à *gummi*, quod *Laccam* vocamus, & colorem atque tincturam eandem habet, quam lacca pictorum. Mathiolus lib. 1. in Dioscoridem c. 23. asserit varias esse laccarum artificialium species, quæ ex sedimentis diversarum tinctutarũ parentur. Una ex baccis vel apice pimpinellæ, ab Anglis vulgo *Cremese & Cremesino* (*Crimson*) dictæ, altera ex baccis vel granis Kermes: tertia ex genuino Gummi laccæ: quarta denique atque omnium optima ex Brasiliensi fit: at vero modum, quo hæc vel illa fiat, non describit.

Sed de hoc loco, & erroribus à Mathiolo hic commissis posthac in tractatu speciali de coloribus. Birellus l. 11. cap 39. viam docet faciendi laccam ex hoc gummi. *Recipe* inquit *urinæ viri libras circiter viginti, easque bene coque & despuma, adde gummi laccæ libram unam, & aluminis uncias quinque, omniaque igni committe, ac tamdiu coque, donec color omnis extractus sit: capto experimento aluminis saccharini tantum, quantum sufficere videbitur, adde, & ut laccas alia cola.*

Apud diversos scriptores diversas rationes parandi laccas invenio, sed quæ tantum materia ex quâ vel menstruo per quod differunt. Nonnulli baccis vel granis Kermes utuntur (ex quibus Pharmacopœi syrupum sibi parant egregiè tinctum) Et hæc quidem grana Ilex suppeditat, Coccigera dicta, cujus generis arborem videre poteris in horto quodam vici vulgo *the Old-street London* dicti, prope ædes peste infectis dicatas, sed qui fructum nunquam protulit.

Alia illius generis arbor *VVhite-halli* in privato Regiæ Majestatis horto succreverat, quam nuperi usurpatores ex inscitia dejecerunt. Alii cochinella utuntur, quæ vermis est, vel musca, quam ficus Indica progenerat, de qua prolixe disserentem Johan. de Laet descript. Ind. l. 5. c. 3. item Herreram & Zimenem vide. Sunt qui floccis tinctis utuntur, atque hæc via, quem author noster hic docet, ut maxime vulgaris, ita omnium optima est. Alii loturâ & depurgatione utuntur vestium cocco infectarum.

Hernandes in historia sua lib. 3. cap. 45. de ratione faciendi Laccas in India sic: Ex Nochetztli, id est Cochinella nonnunquam purpureus, aliquando coccineus color fit, pro diverso præparandi modo.

Exquisitissima omnium ratio est, si in aqua decoctionis arboris *Totzuatl* dicti, addito alumine maceretur, & quod resederit in placentas formetur.

Quantum ad menstrua, author noster lixivium parati ex cinere salicis, vel alterius ligni mollioris. Alii

roboreos,

roboreos, vel alterius durioris ligni cineres adhibent: quales tamencunq; adhibeantur, lixivium ne sit fortius, quam ut linguâ degustatum eandem leviter pungat. Certe aqua fortis plurimum in hac re posset, quando incomparabilibus nostris officiis tinctoriis testibus constat, quantos Cochinellæ color progressus mediante hac aqua fecerit. Id solum obstare videtur, quod Laccæ hac ratione præparatæ, & aëri expositæ, vel madefactæ, colorem suum amissuræ essent, diffluente sale: sed etiam huic malo forte remedium adhiberi poterat, extractione, vel ablutione salis, citra detrimentum coloris. Exemtionem, præcipitationem, colaturam, & exsiccationem laccarum, & coloris quod attinet, eodem scriptores omnes pede procedunt. Postremo illud addam, lapides calcarios imbibendo humorem citius exsiccare quam lateres, id quod constans pictorum & excoctorum in exsiccando praxis satis confirmat. Antea quam plane siccetur Lacca in globulos illam, vel ligneo [non ferreo qualicunque] cultro in quamvis figuram formant, vel si ita visum fuerit exemplo pictorum sulcis in lapide factis illam committere possunt.

Cap. CXVII. *Orientalis*, *Saline of the Levant*, vel ut author noster habet *Pilatro di Levante*. Vocem *Pilatro* apud Italorum neminem invenio. Expositionem ejus provectæ ætatis operario Moranensi debeo, qui addebat, esse salis genus, extractum ex spuma maris, & extremo calore regionis coagulatum. Ac nomen quidem *Saline*, & modum generationis ejusdem ab alio etiam operario accepi; sed expositionem vocis ab illo solo.

Cap. CXVIII. Birellus hanc laccam ex ligno Brasiliensi ita parat: Primo tincturam ex floccis extrahit; postea recipit libram unam ligni dissecti [melius esset contriti] & lixivium ad consumtionem latitudinis unius digiti coquit, colat, & colato liquori addit unciam unam gummi Arabici, pulverati; inde colaturam omnem ad consumptionem dimidii digiti recoquit, & utrumque liquorem bacillo miscet, adhibendoque manicam Hippocratis procedit ut antea.

Cap. CXXIV. *Elegans rubrum roseum: Rosichiero.* Porta l. cap. 9. *Rosaclerum* vocat, atque hanc præparandi rationem docet:

Denas crystalli libras in ollam injicito, ubi optime liquefactum noveris, immergito libram minii optimi, dimidiatis vicibus, ferreo veru quam citissime remiscendo, nam sui ponderositate facile in fundum consideret, ubi remistum noveris, ex ollula instrumentis ferreis, ad id aptis, evellito, & in aquam mergito. idque tertio repetere ne pigeat mox supra, æris, in calcem redacti, uncias quinque, admisceto coloris flagrantissimi cinnabarim, & maximè exagitatum tribus horis conquiescere finito. Ubi id feceris, stanni vitri superaddito ternas uncias, sine intermissione remiscendo, & floridissimum rosæ colorem in vitro perspicies, quo exornando auro uti poteris. Hoc tamen modo poteris.

Cap. CXXVI. Quomodo sulphur alia ratione figatur, capite 129 docet. Alium processum, sed multo quam hunc magis prolixum Birellus l. cap. 50. describit. Atqui sulphur, ea ratione præparatum, facile una cum sale armoniaco sublimatur. Nemo eorum, quibus cum ego versatus sum, istiusmodi fixationem sulphuris probat qualem Helmontius. Etenim in suo de elementorum mistura, nosse sese viam inquit, qua mediante sulphur quomodocunque dissolutum reducatur in pulverem terrestrem fixum. Quem hic pulvis in arte vitraria usum habeat author noster nullibi docet.

Cap. CXXIX. *Rubrum pellucidum.* Libavius l. 2 tract. 1. cap 35. conjecturando hunc ex auro colorem quasi acu tetigit, his verbis: *In ea sum sententia, à tinctura rubra auri, in liquorem vel oleum dissoluti, & specialiter à crystallo Rubinum haud incommodè formari posse*: cujus suæ conjecturæ hanc rationem assignat, quod Rubini frequenter in locis, ubi aurum adest, inveniantur, ideoque consentaneum sit aurum ibidem degenerare in hanc gemmam.

Cap. CXXXI. *Vitriolum Veneris.* Glauberus l. 2. furni philosoph. compendiosam hanc viam demonstrat: *Spiritus salis armoniaci, æri, beneficio frequentis ignitionis & restinctionis calcinato, affusus, horæ unius spatio cœruleum colorem extrahit: hunc dissoluto ære decanta, & loco frigido committe, & vitriolum dabit longe elegantissimum.* Crollius in sua Basil. Chym præparationem hujus Medicinæ optimè describit. Beguinus cap. hanc viam commonstrat. *Cuprum calcinatum, sive squamas cupri reduc in pulverem subtilem, quem in aceto distillato per diem naturalem digere. Tinctum acetum per inclinationem effunde: & aliud reaffunde toties, donec non tingatur amplius. Depletiones filtra, & tres partes fac evaporare, vel distilla, quodque relinquitur in fundo vasis, ponatur in locum frigidum, sic generabitur vitriolum viride, obscurum.*

HISTORIA VITRI STILLATICII.

Hoc vitri genus Serenissimus Princeps *Rupertus* primus ex *Germania* in *Angliam* intulit, & Regiæ Majestati exhibuit, quæ illud *Societati suæ* in Collegio *Greshamensi* communicavit. Statim à Societate delegatus est *Commissarius*, qui de eo quod sequitur retulit, prout in libro ejusdem Societatis, quod ad hanc rem attinet, consignatum, & eâdem consentiente huc transcriptum atque publicatum est: id quod tanto magis desideravi, ut hæc usque adeo exacta procedendi ratio idea & exemplar esset cujuscunque alterius experimenti. Ita anno 166 . Societati retulit Dn. *Rupertus Moray.*

A.B. filum. B.C. corpus B. collum. A. terminus vel extremitas fili.

Vitro constant viridi, bene purgato; ac, nisi metallum ut vocant, probè excoctum sit, nullius pretii sunt, sed crepant franguntur que statim atque in aquam deciderunt.

Optima ratio faciendi istiusmodi vitra hæc est ut virgâ ferreâ nonnihil metalli ex olla assumas, & immediatè in frigidam stillare, ac tantisper ibi jacere permittas, donec refrigescat.

Si metallum nimis ferveat, stilla vitri, ubi in aquam deciderit, dubio procul crepabit & frustillatim dissiliet.

Quodcunque vitrum in aquâ sine crepitu, donec refrixerit perdurat, id certo bonum est.

Exercitatissimus operarius debitum caloris gradum ignorat, nec quidquam effecturum sese, quod examen sustineat, promittere audet pluraque dum fiunt pereunt; quandoque duo, quandoque tria, prius quam unum succedat.

Nonnulla quasi frigore diffissa fatiscunt, non dissoluto corpore. Alia, dum adhuc minus vel magis fervent, sine magno crepitu in frusta dirumpuntur: alia cum magno strepitu, non multò post quam deferbuerunt: alia neque franguntur, neque crepant, antea quam plane refrixeruntur: alia dum in aqua sunt, integra manent, & sponte sua non sine magno crepitu dissiliunt, statim atque ex aqua prodierunt: nonnulla post horæ unius spatium. Alia ubi per dies vel septimanas aliquot perdurarunt, nullo tangente dirumpuntur.

Si vitrum istiusmodi aliquod, dum fervet, ex aqua exemeris,

meris, pars colli tenuior, & quicquid à collo fili dependet, & in aqua fuit, in minutas partes decidet, salvo manente corpore, utut cavitates non minores, quam quod dissiliit, habeat.

Quodcunque in aëre à filo dependens, vel in solo jacens refrigescit, eandem per omnia, quam vitrum aliud soliditatem &c. acquirit.

Vitri stilla in aquam decidens, cum exiguo quodam sibilo strepit, corpus ejusdem perexiguum aliquod spatium fervet, pluresque ab eodem vel ut crepitantes scintillæ erumpunt, quibus mediantibus subsilit & movetur: complures etiam ab eodem ubique bullæ in aqua, dum refrigescit, ascendunt. Quod si aqua decem vel duodecim pollicum profunditatem habeat, bullæ antea quam superficiem aquæ attingant, evanescunt, eoque casu nihil præter exilem sonum observare licet.

Exterior vitri stillaticii superficies æque ut aliorum vitrorum glabra & lævis; vitrum vero ipsum intus spongiosum & cavernis pustulisque plenum est.

In fundo maximam partem orbiculare, margaritisque pyriformibus non absimile est, & in collum oblongius terminatur, ita ut nulla ex his vitris directa, sed maximam partem incurva, & in exiguas plicas atque arcus sinuata sint, ac tandem à collo in exiguum apicem desinant.

Maxima pars eorum, quæ in aqua fiunt protuberantiam & gibbum quendam habet, imminentem parti corporis capacissimæ, & frequenter in illud latus inclinantem, ubi collum terminatur: ita tamen, ut nonnunquam illam partem vitri occupet, quæ in vase, in quo vitrum fit, superior est.

Si vitri stilla in aquam decidat ferventem, certò frangetur & crepabit, antea quam deferbuerit, vel momento post. In oleo olivarum minus quam in frigida periclitatur.

In oleo plures numero, & aliquanto quam in aqua majores bullas emittunt, & ebullitio illa diutius, quam in aqua durat. Quæ in oleo fiunt, sulcos minus quam in aqua facta spatiosos habent, eorumque nonnulla prorsus lævia sunt, & protuberantiis illis carent, quas alia possident

Aliqua pars colli eorum, quæ in oleo facta sunt, nec non aliqua fili tenuioris in oleo restincti pars instar vitri communis frangitur. At vero si collum prope corpus frangas, & corpus ipsum cavâ manu detineas totum crepabit & frangetur, sed minore quam quæ in aqua fiunt vi & strepitu, & ita, ut in æquè minutas partes non dissiliat, & frusta, usque dum dirimantur, cohæreant: atque hoc casu tractus & lineæ in eo apparebunt oblongæ, in centrum corporis collimantes, & cavernas vel cavitates ejusdem transversim secantes, sed minores numero & mensurâ quam in his, quæ in aqua fiunt. Quod si vitrum in acetum vini distillet, crepabit utique, & antea quam refrigescat, certò diffringetur, atque dum decidit, majorem quam in aqua strepitum edet, sed bullas excitabit, minus quam in aqua notabiles.

In lacte strepitum nullum edit, nec bullas, quæ quidem percipi possint, excitat: nihilo tamen minus crepat, & in frusta, antequam refrigescat dissolvitur.

In spiritu vini plures quam in alio quovis liquore bullas excitat, & dum integrum est, ultro citroque volutatum, magis quam in aliis liquoribus agitatur, & nunquam non crepet & in frusta concidit. Si quinque, sex vel plura vitra stillaticia eodem tempore in spiritum vini decidant, flammam quidem vinum concipiet, ac saporem particularem nullum.

In aqua solutionis nitri vel salis armoniaci nihilo quam in aceto vini melius succedit.

In oleo terebynthinæ vitrum unum haud secus atque in spiritu vini frangebatur: ab altero flammam concipiebat ut jam nulli amplius usui esset.

In Mercurio, bacillo & vi, ut mergeretur, subactum, superficiem acquisivit rudem & depressam: at vero experimentum perfici non potuit, cum subigi, usque dum refrigesceret non posset.

Cum in vitro instar calicis cylindraceo & frigidâ repleto experimentum caperetur, unum successit, vitris sex vel septem aliis in frusta diruptis. Id tantum à nonnullis è Societate vitrum statim à lapsu manu prehendentibus observatum est, ad primum ejusdem lapsum in aquam, & aliquanto post, durante rubro illo colore, rubras ab eodem scintillas in aqua promanasse, eodemque momento, quo hæ particulæ, nec non bullæ, ab eodem manifeste prodeuntes, erumpebant, non diffringi tantum, idque aliquando non sine satis magno strepitu, sed moveri etiam atque subsilire corpus vitri, tam illius quod permanet, quam quod frangitur.

Ab ictu levioris mallei, vel alterius cujusque durioris armamenti vitrum stillaticium non atteritur, si tamen non alibi quam in ventre percutiatur.

Apicem ejusdem frange, & statim in minutissimas partes dissiliet, idque non sine ingenti vi & crepitu, & particulæ illæ facili negotio in pulverem rediguntur.

Vitro fracto, si liberum quaqua versum sese extendendi spatium scintillæ inveniant, in orbem, eâdem quâ pyroboli minores, quos ob similitudinem *mali granati Granatos* vocant, violentiâ dispérguntur.

Nonnulla vitra affrictu sicci lateris in frusta dissiliunt, statim atque in fundo nonnihil attrita sunt: alia nisi semitrita perdurant. Fuit, quod dimidia circiter parte absumtâ sepositum, paulo post nullo tangente dissiliret. Aliud affrictu lapidis, & adjectâ aquâ & smiride ad collum usque detritum, perdurabat.

Vitrum in manu cujusquam sub aqua fractum, manum gravius & strepitu majore percellit, quam in aëre, ac etiamsi prope superficiem aquæ detineatur, minutarum tamen particularum nulla extra aquam fertur, sed contrario quam in aëre modo, citra dispersionem in aquam decidit: ac si unum ex his vitris in Dn. Boylæi machinam mittas, bene vacuato recipiente ruptum, haud secus atque in libero aëre quaquaversum dissiliet.

Si vitrum istiusmodi in igne calefeceris instar vitri ordinarii sese habebit, nisi quod temperamentum ejusdem ita debilitatur, ut citra fracturæ periculum minus quam antea flecti possit.

Vitrum stillaticium lithocollâ collo tenus munitum, fracto apice strepitum edit, quam si manu detineatur, minorem, sed ita ut totum intus diffissum esse liquido appareat; ipse etiam color in cæsium degenerat, planâ manente externâ superficie, sed illum in modum collisâ, ut exemtæ partes in floccos abeant, conicas quandoque figuras repræsentantes & usque adeo fragiles, ut facili negotio in pulverem redigantur.

Vitrum istiusmodi aliud lithocollâ undequaque pollicis unius crassitie, tectum, rupto apice lithocollam omnem, haud secus ac granatus minor bellicus, in frusta comminuebat.

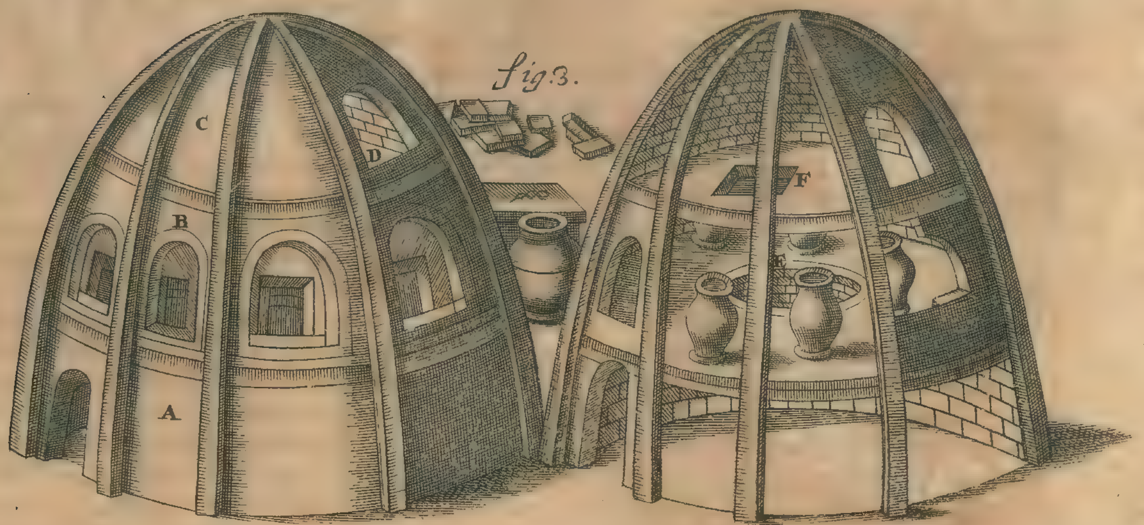
Duo vel tria illius generis vitra ad gemmarium in hunc finem missa, ut margaritarum instar perforarentur, adacto propius terebello, statim in frusta dissiliebant, haud aliter, ac solent, qui rupto apice dissiliunt.

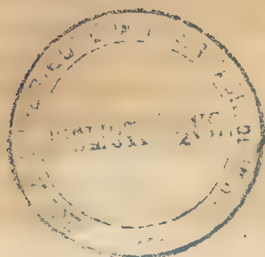
APPENDIX.

Quia frequens fornacum in hoc opere mentio fit, extra visum fuit, subjungere quæ de hoc negotio Agricola *non minus eleganter quam perspicuè tradidit, adjectâ figura fornacum & instrumentorum, quæ apud* Amstelodamenses *in usu sunt, nec non nomenulatura eorum, quibus* Londinenses *vitrarii,* Dn. Merretto *teste in elaborando vitro communi utuntur. Et* Agricola *quidem* lib. 12. de re metall. *sic habet.*

Restat vitrum, cujus confectura propterea huc pertinet, quod ex succis quibusdam concretis, & sabulo, vel arena vi ignis & arte subtili exprimatur: & quod expressum

Fig. 1.
B
A
C
C
Fig. 2.
C
C
C
C
A
A
A
A
G
B
D
D
D
H
H

Fig. 3.
C
D
B
A
F

ſum, ut ſucci concreti & gemmæ atque lapides quidam, transluceat: ut lapides liqueſcentes & metalla fundi poſſint: ſed primò mihi dicendum eſt de materia, ex qua vitrum conficitur: deinde de fornacibus, in quibus conflatur: tum de ejus conficiendi ratione. Conſit autem ex lapidibus liqueſcentibus & ex ſuccis concretis, aut ex aliarum rerum ſuccis, qui cum his naturali cognatione junguntur. Lapides quidem liqueſcentes, ſi fuerint candidi & translucidi, cæteris præſtant: quibus de cauſis ad cryſtallos primas deferunt: ex his confractis in India fieri vitrum tam translucida facultate præcellens ut nullum cum eo comparari poſſit, autores eſſe Plinius ſcribit: ſecundas tribuunt lapidibus, qui, tametſi eis duritia cryſtallorum non ſit, tamen ſimili modo candidi ſunt & translucent: tertias dant his lapidibus candidis, qui translucidi non ſunt. Eos autem omnes prius urere neceſſe eſt: poſtea pilis ſubjectos ſic frangere & comminuere, ut inde ſabulum fiat: tum cribrare: quocirca, ſi tale ſabulum vel arena, ſe vitrariis ad oſtia fluminum oſtendit, eos urendi & tundendi labore levat. Quod verò ad ſuccos concretos attinet, primæ deferuntur nitro: ſecundæ ſali foſſili candido & translucido: tertiæ ſali, qui conficitur ex lixivio, ex cinere anthyllidis, aut alterius herbæ ſalſæ facto. Sunt tamen qui huic ſali, non illi, ſecundas tribuunt. Verum ſabuli vel arenæ, ex lapidibus liqueſcentibus confectæ portiones duæ cum nitri vel ſalis foſſilis, aut ex herba ſalſa facti unà commiſceantur: ad quas adjiciatur minuta magnetis particula: certè ſingularis illa vis noſtris etiam temporibus æquè ac priſcis ita in ſe liquorem vitri trahere creditur, ut ad ſe ferrum allicit: tractum autem purgat, & ex viridi vel luteo candidum facit: ſed magnetem poſtea ignis conſumit: qui verò jam dictis ſuccis carent, ipſi duas portiones cineris quernei vel lignei, vel cerrei, aut, ſi hi in promptu non fuerint, fagini vel abiegni cum ſabuli vel arenæ permiſcent, & addunt modicum ſalem, ex aqua ſalſa vel marina factum, atque exiguam magnetis particulam, ſed iſti minus candidum & translucidum vitrum conficiunt: verum cinis ex antiquis arboribus fit: quarum truncus, ubi aſſurrexit ad altitudinem ſex pedum cavatur, & injecto igni arbor tota comburitur, ac in cinerem vertitur: quod fit hyeme cùm nives diutinæ ſedent, vel æſtate, cùm non pluit: nam imbres aliis anni temporibus quod cineres cum terra miſceant, impuros reddunt: quamobrem tunc ex iiſdem arboribus in plures partes ſectis, & ſub tecto combuſtis, cinis confiat. Sed vitrariis aliis tres ſunt fornaces, aliis duæ, aliis una: quibus tres, hi in prima coquunt materiam, in ſecunda eam recoquunt, in tertia refrigerant vitrea vaſa & cætera opera candentia: eorum prima fornax concamerata & furno ſimilis ſit: in cujus ſuperiori camera, longa pedes ſex, lata quatuor, alta duos, lignis aridis accenſis res miſtæ coquantur acri igni donec liqueſcant, & in maſſam vertantur vitream: etſi nondum ſatis à recremento purgatam: ea refrigerata extrahatur & in partes dividatur: in eadem fornace ollæ, quæ continebunt vitrum, calefiant.

Primæ fornacis inferior camera A.
Superior B. [Vid. Tab. XXIX. fig. I.]
Vitrea maſſa C.

Secunda fornax rotunda & lata pedes decem, alta octo, extrinſecus, ut ſit firmior, cingatur quinque arcubus ſeſquipedem craſſis: ea item conſtet ex duabus cameris: quarum inferioris teſtudo ſit craſſa ſeſquipedem: ipſa camera habeat à fronte os anguſtum, ut ligna in focum, qui eſt in ejus ſolo, imponi poſſint: in ſumma verò & media ejuſdem teſtitudine magnum foramen rotundum: quod ab ea pateat ad ſuperiorem cameram, ut flammæ in ipſam penetrare poſſint. At in ſuperioris cameræ muro inter arcus ſint octo feneſtræ tantæ, ut per eas ollæ ventroſæ in ſolo cameræ circum magnum foramen collocari poſſint: quarum ollarum craſſitudo ſit ad digitos duos, altitudo ad totidem pedes, latitudo ventris ad ſeſquipedem, oris & fundi ad pedem. In poſteriori fornacis parte ſit foramen quadrangulum, cujus altitudo atque etiam latitudo ad palmum: per quod calor penetret in tertiam fornacem, cum hac conjunctam: ea quadrangula & longa pedes octo, lata ſex, ſimiliter conſtet ex duabus cameris: quarum inferior à fronte habeat os, ut ligna in focum, qui etiam eſt in ejus ſolo, imponi poſſint: ab utroque oris latere in muro ſit oblongi vaſis fictilis receptaculum, longum circiter pedes quatuor, altum duos, latum ſeſquipedem. Superior vero camera habeat duo foramina, alterum à dextro latere, alterum à ſiniſtro, tam alta & lata, ut vaſa illa commode in eam imponi poſſint: quæ vaſa ſint longa pedes tres, alta ſeſquipedem, lata inferiori parte pedem, ſuperiori rotundata: in his opera vitrea jam conflata recondantur, ut mitiori calore refrigerentur: quæ ni ita paulatim fuerint refrigerata, diſrumpuntur. Deinde vaſis iſtis ex ſuperiori camera extractis & repoſitis in receptaculis prorſus refrigerentur.

Secundæ fornacis arcus A. [Vid. Tab XXIX fig 2.]
Ejus cameræ inferioris os B.
Feneſtræ ſuperioris cameræ C.
Ollæ ventroſæ D.
Tertiæ fornacis os E.
Receptacula vaſorum F.
Foramina ſuperioris cameræ G.
Vaſa oblonga H.

At quibus duæ ſunt fornaces, eorum partim in prima coquunt miſturam, & in ſecunda non modò eandem recoquunt, verùm opera etiam vitrea reponunt: quanquam in diverſis cameris partim in ſecunda materiam coquunt, pariter & recoquunt, in tertiam verò opera vitrea recondunt: atque ita illi carent tertia fornace, hi prima: ſed iſtiuſmodi fornax ſecunda differt ab altera fornace ſecundâ: etenim rotunda quidem eſt, ſed ejus cava pars lata pedes octo, alta duodecim, quod conſtet ex tribus cameris: quarum infima non diſſimilis eſt inferiori alterius ſecundæ fornacis. In mediæ verò cameræ muro ſunt ſex fornices: quæ cum ollæ calefactæ in eam impoſitæ fuerint, etiam luto obſtruuntur relictis modicis feneſtellis: in hujus mediæ cameræ ſumma & media parte eſt foramen quadrangulum, cujus longitudo itemque latitudo ad palmum: per id calor penetrat in ſupremam cameram: quæ poſteriori parte habet os, ut in oblongum vas fictile, in ea locatum, opera vitrea paulatim refrigeranda reponi poſſint. Ea autem parte ſolum officinæ eſt altius, aut ſcamnum habet appoſitum, ut vitrarii conſcendentes commodius opera poſſint recondere.

Alterius fornacis ſecunda camera infima A.
Media B.
Suprema C.
Ejus os D.
Foramen rotundum E.
Foramen quadrangulum F. [Vid. Tab. XXVIII. fig 3.]

Sed qui carent prima fornace, hi cum munus diurnum perfecerint, veſperi materiam in ollas injiciunt: quæ noctu cocta liqueſcit & in vitrum abit. Duo autem pueri interdiu noctuque alternatim ignem alunt aridis lignis in focum impoſitis. At quibus una tantummodo fornax eſt, utuntur ea ſecunda, quæ ex tribus cameris conſtat: nam ut proximi materiam veſperi injiciunt in ollas: manè verò recrementis detractis opera vitrea conficiunt: quæ in ſupremam cameram, ut alteri, recondunt. Verum ſecunda fornax, ſive ex duabus, ſive ex tribus cameris conſtiterit, atque etiam prima, fiant ex lateribus crudis in ſole ſiccatis: qui deducti ſint ex terra, quæ

quæ facilè igni neque liquescit, nec in pulverem resolvitur; & quæ à lapillis purgata sit, atque bacillis verberata: eadem terrâ calcis loco lateres interlinantur: ex eadem figuli forment tam vasa quàm ollas; eaque in umbra siccent. Duabus partibus absolutis restat tertia. Massa vitrea in prima fornace eo, quo dixi modo; confectâ & fractâ ministri secundam excalfaciunt, ut ea fragmenta recoquant. Dum verò hoc agunt, interea ollæ in prima fornace primum lento igni calefiunt, ut humorem exhalent: deinde acriori: ut siccatæ rufescant: mox vitrarii hujus os aperiunt, & ollas forcipe prehensas, si rimis non fatiscunt, celeriter in secunda reponunt: & recalfactas fragmentis vitreæ massæ, vel vitri complent; deinde fenestras omnes luto & lateribus obstruunt: cujusque loco duobus tantummodo fenestellis relictis, de quarum altera inspectant & fistula recipiunt vitrum, quod ollæ in se continent: in altera reponunt alteram fistulam ut calida fiat: utraque orichalcea, vel ænea, vel ferrea est, tres pedes longa: quin ante fenestellas crusta marmoris fornici imponitur: atque ei rursus terra aggerata & ferrum: hoc fistulam in fornacem immissam retinet, illa oculos vitrarii ab ignis calore tuetur: his omnibus ordine factis vitrarii opus perficiendum aggrediuntur. Lignis autem aridis, quæ flammam, non fumum emittunt, fragmenta recoquunt: sed quanto diutius recoxerint, tanto puriora & magis translucida ex eis fiunt opera: tanto minus maculosa & vesiculis turgescentia: tanto denique facilius vitrarii suum munus exequuntur, quocirca qui materiam, ex qua vitrum conficitur, unam modo noctem coquunt, ac mox ex ea opera vitrea efficiunt, minus pura & translucida faciunt, quam qui primo massam conficiunt vitream, dein ejus fragmenta diem noctemque recoquunt, atque hi etiam minus pura & translucida, quam qui duo dies noctesque eadem recoquunt: nam vitri bonitas non solum in materia, ex qua conficitur, sita est, sed etiam in coquendo. Sæpius autem vitrarii fistulis rapiunt experimentum: sed quam primum ex eo didicerint fragmenta recocta satis esse purgata, quisque altera fistula in ollam demissa, & paulatim versata, recipit vitrum: quod tanquam lentus aliquis & glutinosus succus ad eam adhæresescit; & quidem globulosum. Recipit verò tantum, quantum ad opus, quod efficere vult, satis est: id marmori impressum volvit & revolvit, ut adunetur: atque per fistulam inspirans vesicæ instar inflat: quam fistulam quoties inspirat, sæpius verò inspirare necesse habet; toties eam repente remotam ab ore ad maxillam admovet, ne flammam spiritu reducto in os trahat: mox fistulam sublatam circum caput in orbem torquens vitrum facit longum, aut idem in æreo instrumento cavo versans figurat: tum recalfaciendo, inflando, premendo, amplificando in poculi, vel vasis, vel alterius rei figuram mente conceptam format: deinde rursus marmori imprimit: atque sic fundum dilatat: quod altera fistula in partem interiorem compellit: postea forfice ejus os amputat, pedes & ansas affingit: quinetiam, si ei libitum fuerit, inaurat, & variis coloribus pingit. Postremò in oblongo vase fictili, quod est in tertia fornace, vel in suprema secundæ camera reponit, sinitque refrigerari: quod cum talibus operibus sensim refrigeratis plenum fuerit, bacillo ferreo lato, sub ipsum acto, sublatum in sinistrum brachium in altero receptaculo collocat.

Vitrarii autem diversas res efficiunt: etenim scyphos, phyalas, urceos, ampullas, lances, patinas, specularia, animantes, arbores, naves: qualia opera multa præclara & admiranda, cum quondam biennio agerem Venetiis, contemplatus sum: in primis vero anniversariis diebus festis ascensionis dominicæ cùm venalia essent apportata Morano: ubi vitriariæ officinæ omnium celeberrimæ sunt: quas vidi cum aliâs, tum maximè cum certis de causis Andream Naugerium in ædibus; quas ibi habebat, unâ cum Francisco Asulano convenirem.

Fistula A
Fenestella B
Marmor C (Vid. Tab.xxx. fig.3.)
Forceps D
Instrumenta quibus formæ sunt data E.

Restabat ut non formas modo fornacum, quæ *Amstelodamensibus* in usu sunt, earumque instrumenta, sed omnem etiam universi, operis apparatum & procedendi rationem succincte & breviter adumbraremus. Sed enim quia potissima illius artificii Dn. Merrettus cum cura prosecutus est, contenti erimus ea adduxisse, quæ si rem per se obscuram non omnino planam reddere, certe illustrare tanti viri labores poterunt.

INSTRUMENTA ET FORNAX VITRARIA

apud Amstelodamenses

[Vid. Tab. xxx. fig. 1.]

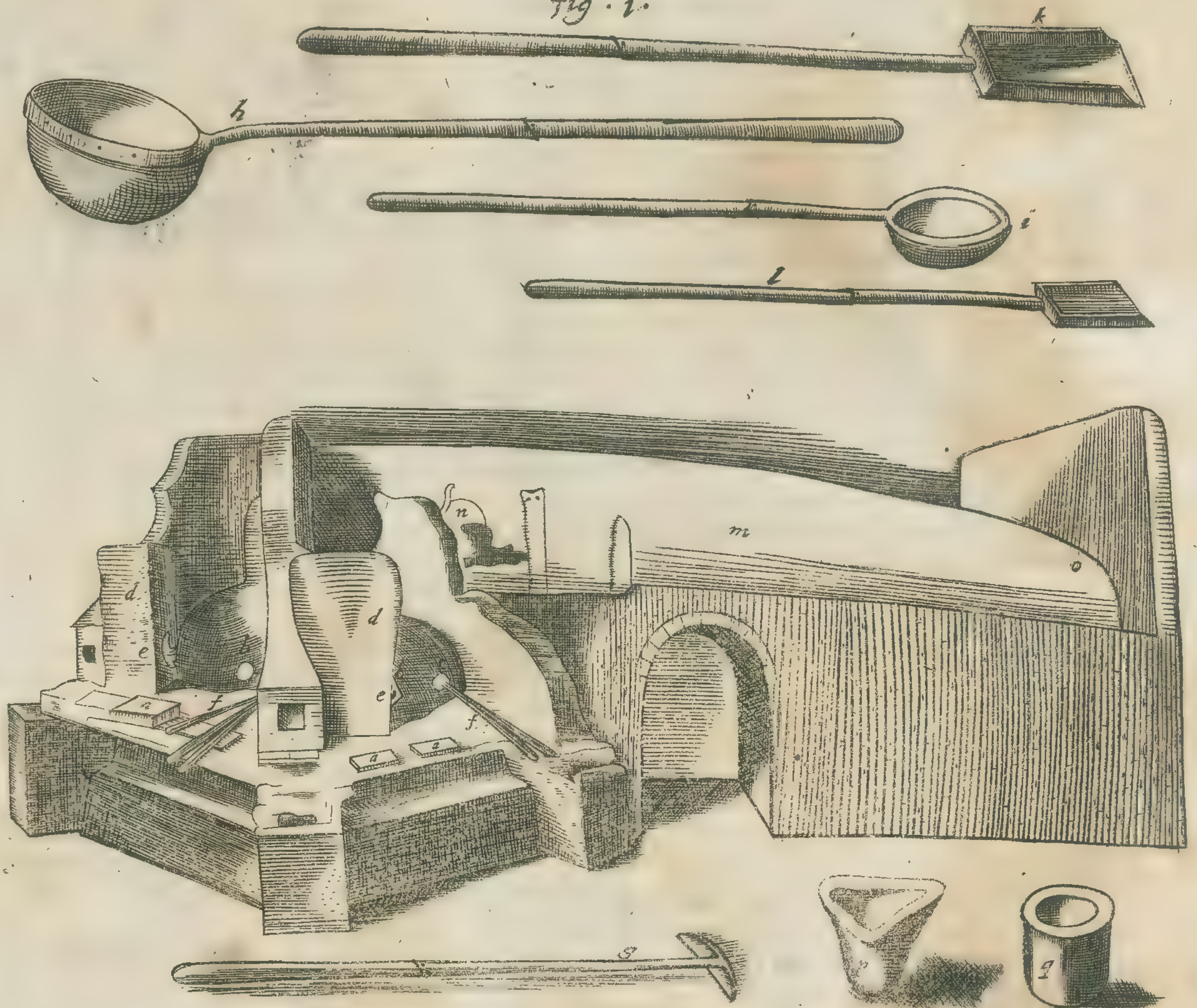
a.a.a. *Lamina marmorea vel ferrea, super quibus metallum ubi ex fornace recens prodiit, ut adunetur hinc inde versant.*
b. b. *Bocca, os vel Orificia, per quæ ollas in fornacem inferunt & metallum ex ollis eximunt.*
c. *Orificium aliud minus, Italis* Boccarella *dictum, per quod diversum vitri genus educunt.*
d. *Murus transversus qui arcendo calori & firmandis, ut vocant* Halsinellis *inservit.*
e. *Halsinellæ vel unci in quibus instrumenta recumbunt.*
f. *Instrumenta vitrariorum, qualia sunt* cannæ, spici, pontello.
g. *Rutabulum quo carbones cineresque versant & commovent.*
h. *Cochleare majus æneum quo cineres lixiviumque ex lebete transfundunt.*
i. *Cochleare minus quo metallum in fornace versant, & ex olla in ollam transferunt.*
k.l. *Batillus major & minor, quibus decussas à cannis vitri parti particulas excipiunt, & in ollas conjiciunt. Quorum minor .l. ejus magnitudinis est, ut per orificia b.b commode transire possit.*
m. *Pars fornacis quam* Leeram *vocant, in quo vitra sensim defervescunt.*
n. *Orificium Leeræ, per quod vitra in Leeram inferuntur.*
o. *Extremitas Leeræ, quæ in cameram desinit, ubi vitra jam refrigerata seponuntur.*
p *Olla vitrariorum triangularis qua Amstelodamenses utuntur.*
q. *Olla vitriariorum rotunda qua Harlemi utuntur.*

[Vid. Tab. xxx fig. 2.] *de Fornacibus.*

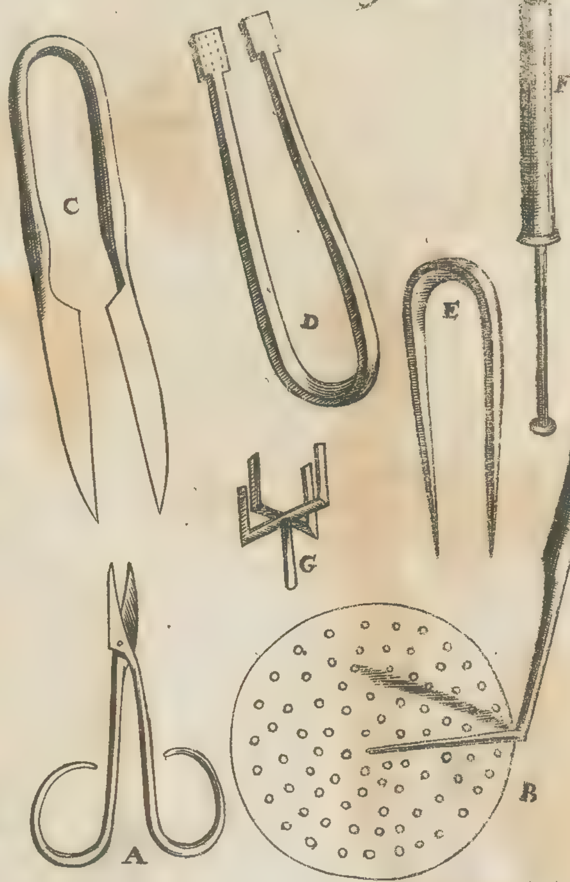
A. *Forfex Italis* tagliante *dicta, quæ superfluitates vitri resecant.*
B. *Tudicula pluribus locis perforata, qua sal Alkali subsidens excipiunt.*
C. *Instrumentum Italis* Borsella *dictum, quo vitra pro re nata coarctant vel extendunt, & lævigant.*
D. Borsella da fiori *Italis, qua vitrum vellicando diversi generis flores vel ornamenta efficiunt.*
E. Borsella puntata, *qua vitrum extendendo & replicando funis in morem contorquent.*
F. *Canna vitrariorum aliqua sui parte ligno, ob calorem & ut tanto commodius tractari possit, vestita.*
G. *Instrumentum quo in conflandis vasis urinariis utuntur.*

De

fig·1·

fig·2·

fig·3·

De Instrumentis quibus Vitrarii apud Anglos utuntur, Cl. Dn. Merretus Appendicis loco hæc habet.

Capite de Fornacibus recensui instrumenta quibus utuntur in elaborando metallo crystallino: Cæterum quia nullam eorum mentionem feci, quibus utuntur in elaborando vitro communi, en illa tibi eo qui sequitur ordine.

Tvvo Bars, *Vectes duo, quatuor aut circiter cubitos longi, quibus ollas attollentes in fornacem mittunt.*

A Padle. *Pala qua cineres & arenam in calcaria versant atque commovent.*

Rakes. *Rutabulum quo cineres & arenam hinc inde corradunt.*

Procers. *Instrumenta sunt ferrea, in extremitate uncinata, quibus ollas suo loco, & ad utrumque orificii fornacis latus unam, ita collocant ut nec procul nimis, nec nimis prope adstent.*

Ladles. *Tudiculæ, quibus metallum ex olla alia in aliam transfundunt, sive id fiat ob fracturam ollæ: sive aliam ob causam.*

Smal ladles. *Tudiculæ minores, quibus operarii sal alkali & recrementa despumando ab ollis operi inservientibus auferunt.*

Strocals. *Instrumentum est oblongius ferreum instar batilli, quo metallum ex olla dirupta in integram transferunt.*

Forks. *Furcæ, quibus intermedia clathorum foci vellicant, ut cineres tanto facilius descendant, & ignis reddatur luculentus.*

Sleepers. *Vectes vel clathri majores, quique transversim incumbentes minores alii impedimento sunt, quo minus alii carbones descendant, & liberum cineribus transitum permittunt.*

Ferrets, *Instrumenta sunt ferrea, quibus experimentum capiunt an metallum operi aptum sit, nec ne: quibusque orificia ampullarum vitrearium formant.*

Falcets. *Instrumenta sunt ferrea, quæ in ampullas mittuntur, ut deferri commod. ad calefaciendum possint.*

The pipes. *Cannæ sunt ferreæ, quas inflando vitrum formant.*

Pontee stake. *Ferrum est, cui ligni particula incumbit, in qua vitrum à cannis ablatum hinc inde versant, ut instrumento* ponte *dicto adnectatur.*

Shears. *Instrumenta sunt quibus vitrum formatur & absolvitur.*

Scissers. *Quibus vitrum resecant læviganique.*

Cranny. *Ferrum est orbiculare, in quo vitrum versantes collum ejusdem tenuius reddunt.*

Tovver. *Ferrum est, cui* Pontee *dum vitrum calefit incumbit.*

Diversæ formarum vel typorum species, quibus mediantibus varias figuras, & protuberantias, pro cujusque typi qualitate & figura efformant.

ULMARIA.

Ulmaria à foliorum quadam cum Ulmi foliis similitudine dicta, à Filipendula differt radicibus fibrosis, magnitudine qua illam excellit, seminibus intortis, in globulum congestis.

Nomina. Ulmaria *I. B.* Vulgaris *Park.* regina prati, *Ger.* Barba Capri floribus Compactis *C. B.*

Radicum fibræ rubentes Lignosæ. I. Bauhinus radicem digitalem infinitis fibris rubentibus capillatam ei attribuit. Caule exurgit, sesquicubitali & altiore, recto, anguloso, lævi, rubente, firmo, concavo, ramoso. Folia per intervalla alternatim Cauli adnascuntur tribus aut quatuor pinnularum majorum Conjugationibus compositi cum impari in extrema ala folio trifariam diviso ad modum fere foliorum Rubi Idæi: majoribus hisce pinnulis interpositæ sunt minusculæ aliquot, ut in filipendula ac acrimonia, omnes circum oras serrata, interne canescentes superne virides: folia autem Crispo plicarum Contextu ad ulmi folia accedunt, unde & plantæ nomen. Flores in intermixtis foliis suaveolentes, positu & forma Filipendulæ vulgaris albidi, pentapetali, apicibus crebris, similiter albis, singulis floribus plura succedunt Semina, nuda, oblonga, contorta, ac in globuli fere formam coacta.

In pratis humidis & ad rivulorum ripas passim & copiose provenit.

Vires. Sudorifera ac alexipharmaca est, proin convenit in fluxibus omnis generis, diarrhæa, dysenteria, fluxu menstruo, expuitione Sanguinis, resistit pesti. Folia Vino aut Cerevisiæ immissa gratum ei saporem & odorem conciliant, non secus ac pimpinella.

Flores odoris grati sunt, Cor exhilarant, nec tamen Caput gravant, unde & æstivo tempore Conclavibus & tricliniis ornandis sternendisque conveniunt. Rupellensis Renatus, referente I. Bauhino, dicit hydromeliti ex ejus flore conciliari gratum odorem, & ita parari ut æmuletur vinum Creticũ, quod malvaticum vocant.

Ipse vidi & sanctè testari possum, in Lethali vulnere vesicæ cujusdam puellæ, itemque brachii fractura propemodum immedicabili reginam prati præclaros edidisse effectus; unde merito ingreditur emplastrum Felicis Wurtz, toto orbe celebratissimum & usitatissimum Sim. Pauli quadrip. Botan. p. 452. è Collectaneis D. Tancredi Robinson.

Felix Wurtz hujus radices miris laudibus effert imo omnibus aliis vulnerariis herbis aut adversus fracturas ossium commendabilibus præponere videtur. Idem. *Raius.*

ULMUS.

Ulmi vox (ut videtur) primitiva est: Siquidem nullum ejus Etymon apud Grammaticos aut Botanicos reperire potuerim græcis Πτελέα dicitur.

Ejus *nota Characteristica* sunt folliculi seminales compressi Atriplicis hortensis folliculorum æmuli antequam folia erũpant præcoci maturitate decidentes.

Vires ac usus. Ulmorum olim eximius usus fuit ad vites maritandas, & ad pecudum Cibaria: nam Capræ & oves libentissime hac fronde vescuntur, itemque boves, sed magis Atiniæ, ideoque veteres, & præcipue Columella, quomodo Ulmaria facienda sunt, reliquumque harum arborum cultum fuse ea eleganter exponit. Nunc dierum in honore minore sunt.

Materia vel in sicco vel in aquis diutissimè durat: at vicissitudinum siccitatis ac humoris minus patiens est; reliquas post Cornum firmitate facile vincere auctor est Theophrastus. Nostrates (ut diximus) pro thedarum ac vehiculorum axibus ea utuntur proque rotarum Modiolis, ad quem usum aptior est quæ verrucosis & nodosis excrescentiis tota superficie obducitur, quibus hæc arbor præsertim detonsa valde obnoxia est, succo nutritio ob ubertatem, & quia exitum non invenit, perruptis vasis ei devehendo destinatis ab usitato tramite deerrans, & in irregulares motus, flexuosos, circulares, undantes, raptus hujusmodi tumores excitat; hinc Theophrastus & Plinius Ulmum, quod virorem fortissime servet, Cardinibus assamentisque portarum utilem esse scribunt; Celebratur & ad fores, præla & torcularia; utilis etiam est ad asseres pro tabulatis conclavium in domibus & ad alia multa, quæ vide in Sylva D. Evelyn.

Quod ad vires in medicina (authore Dioscoride) Ulmi folia, rami & cortex adstringendi vim habent. Folia trita ex aceto ad lepram efficaciter illinuntur. (Corticihoc tribuit Galenus, Plinius & libro & foliis) & Vulnera glutinant. Multò verò magis Cortex si fasciæ loco circumvolvatur. Radices eandem vim habent vulnera glutinandi? Nam decocto earum (Corticis radicum Dioscor.) quidam perfundunt fracturas, unde eas celerius obducto callo consolidant.

Idem decoctum articulorum duritias emollire, & nervorum

vorum cõvulsiones resolvere dicitur: decocto rad. supernatans pinguedo illita pilos defluxio restituit. Cortex rad. contusus, & muria usque adeo subactus, ut malagmati similis fit, illicitus podagricos dolores mulcet.

Corticis denarii pondus (unciæ pondus) in hemina aquæ frigidæ [in vino aut aqua Diosc.] potum alvum purgat, pituitasque & aquas privatim trahit. Plin. Diosc. mirum astringens purgare.

Lachrymam commendat Plinius ad collectiones, vulnera & ambusta; at ulmus nostras nec sponte, nec vulnerata lachrymam fundit.

Cortex arboris si in aqua communi decoquatur, donec aqua consistentiam ferè Syrupi acquirat, decocto autem admisceatur tertia pars aquæ vitæ; singulare est remedium adversus dolorem ischiadicum, si pars affecta eo ad ignem aliquandiu foveatur.

Humor qui in folliculis foliis innascentibus reperitur faciei illitus cuti nitorem inducit faciemque gratiorem præstat. Matthiolus puerorum enterocelis mederi scribit, si splenica in eo madefacta inguini supraponantur atque sub femorali subligentur. Fallopius se nihil reperisse opportunius scribit in agglutinatione hoc liquore, seque vidisse mirabilia in Villicis: modumque ejus conservandi tradit. plura vide apud J.B. tom. 1. part. 2. lib. 8. cap. 51. pag. 144. 145. & Sennertum in Paralipom. ad lib. 1. pract. cap. 19. Henricus ab Heers in observat. medic. duas narrat Historias imprimis memorabiles de hoc liquore quorum priorem non pigebit huc transcribere.

Ante annos 29. multum maris & terræ emensus sum cum quodam Lithuano, Chemiam, variasque artes, serias, ludicras, etiam magicas, quarum tamen me præsente nullum unquam specimen, etsi serio conaretur, edere potuit, profitente. Hic ab omnibus Medicis, agyrtis, anubus, veneficis, Chemicis, in tota quam obierat Asia & Europa, secreta, ut vocabat, prece vel pretio, vel permutatione plurima collegerat: inter alia gallum gallinaceum utraque illum manu tenens, mihi obtulit, jussit me oculum sæpius acutissimo cultello punctum, interque digitos pressum orbitæ cranii reponere: Affudit illi liquoris duas guttas, obligatoque capite cistæ inclusit. E qua post horas octo eduxit, utroque oculo ita sibi simili, ut nec ego qui secueram, nec astantium aliquis sectum oculum à sano posset distinguere. Altera Historia est de Filia Viri Nobilis, cujus oculum acu punctum postquam totus humor aqueus & pars vitrei effluxerat, liquore hoc intra unius noctis spatium perfecte sanavit: mansit tamen lumine & visu cassa: verum ita ut etiam vigesimo post anno nemo excæcatum oculum videns, etsi curiosè indagabat, discriminare potuit, imo multos annos cum marito orbitatis ejus inscio vixit. Hactenus ab Heers.

Verum ex recentiore & acuratiore observatione Franc. Redi, & Antonii Nuck colligitur liquorem prædictum ad vulnera inflicta sananda & humorem oculi, aqueum expressum restituendum nihil contulisse, sed naturam solam totum opus perfecisse: id quod cuivis manifestum esse poterit, [inquit D. Redi,] cui placuerit oculos hirundinum, aut alterius cujuscunque Aviculæ acu vel scalpro solerter terebrare. Ego ejus rei periculum feci in Gallinis, anseribus, anatibus, gallis nostratibus & Indicis & animadvertendo omnia hæc volatilia sua sponte minore quam 24. horarum spatio sanari veracem deprehendi Cornel. Celsum lib. 6. dicentem extrinsecus vero interdum, si ictus oculum lædit, ut sanguis in eo suffundatur, nihil commodius est quam sanguinem columbæ, vel palumbis, vel hirundinis inungere, neque id sine causâ fit cum harum acies extrinsecus læsa, interposito tempore in antiquum statum redeat, celerrimèque hirundinis, unde locus fabulæ factus est aut per parentes, aut id herba Chelidonia restitui quod per se fit. Antonius Nuck in libello quem nuper evulgavit, de Ductu Salivali novo, Saliva, ductibus oculorum aquosis & humore oculi aqueo; ductus hosce aquosos in oculi bulbum inseri observavit, quibus humor aqueus assidue suppletur, & effusus intra paucarum horarum spatium restituitur: unde in vulneribus & puncturis oculorum non aliud medicaminis genus magis necessarium putat quam quod mucagine quadam labia vulneris oblinere & viam quodam modo præcludere valeat.

Quòd humor oculi aqueus sponte restituitur absque ullius medicamenti ope, experientiâ probat; expertus (inquit) novi, loco saltem obscuriore servato animali (post Corneæ læsionem & humoris aquei expressionem, decem horarum spatio, oculo humorem visumque redditum fuisse & nuperrime in theatro nostro Anatomico [Leydensi] publice Idem demonstravimus in cane cui ex vulnerato oculo tam copiose effluxit humor aqueus, ut flaccidus appareret oculus læsus: observatum tamen elapso sex horarum spatio oculi bulbum humore suo iterum repletum fuisse, idque sine ulla medicamentorum applicatione, ipsum Galenum hoc non latuit, oculos vulneratos restitui posse; cæterum incredibile quiddam, nec fieri vulgo solitum in puero vidimus, qui stilo in pupillæ loco fuerat compunctus, nam cum statim effluxisset aquosus humor, tum pupilla ipsa minor est reddita, tum tota cornea apparuit rugosior, cæterum sanatus postea recte vidit collecto scil. paulatim in eo qui effluxerat humore. Et si fides Historiæ Bizantinæ scriptoribus, testantur hi Imperatores Constantinopolitanos quosdam, quorum oculi pungente instrumento, (qua de causa supervacaneum hic dixisse) ita lædebantur ut aqua effluerer, brevi tamen postea oculorum & vigorem & præter expectationem visum recuperasse. Hoc si minus verisimile videatur, testem adduco Josephum Zambeccarium, qui de doctore quodam Nerio narrat sequentia. Canis (inquit) binos oculos scalpello Chirurgico, quo venas aperire solent, dextre confodit, ex iis totum humorem aqueum expressit, ita ut oculi tanquam duo sacculi vacui corrugati manserint: cane deinde sub solius beneficæ naturæ tutela relicto, post sex horas & breviori forsan tempore, ipsius oculos repletos fuisse, & ad statum naturalem rediisse; cicatricis nota solum remanserat, & canis lætus & alacer erat, ac si nullo affectus fuisset incommodo, & quod pluris interest, cæcus non mansit & acutè videbat. Idem experimentum in variis aliis canibus, super cuniculis, Indicis porcellis & Agno rursus tentavimus, semper omnes intra paucas horas felicissime sanati sunt, & adeo incolumes evaserunt, ut ne unus quidem ex ipsis ex inflicto vulnere cæcus remanserit. Hæc autem quæ Nerius expertus est verissima sunt, sed locum saltem habent in oculis quibus pungente acu, aut alio quopiam instrumento, sed tenello vulnera infliguntur exigua: si vero majusculum fuerit vulnus, intimiusque adactum instrumentum pungens aut secans, sanandi methodum quam supra proposuimus observare præstabit.

Ex hoc liquore oleum paratur, teste Sylvio, in vulneribus præstantissimum. Nobis vero hactenus observatum, inquit J.B. olea quæcunque in vulnere simplici minus profecisse: nam & eis fere sordescit vulnus, & glutinatio, quæ imprimis desideratur, impeditur.

Cæterum apes, ubi se post hybernam famem Samerâ impleverint, profluvio alvi, nisi succurratur, intereunt. Hinc in regionibus Italiæ ulmis consitis, raro frequentes durant apes; ut prodidit Columella. Nihil tale à nobis hactenus observatum, at neque ab aliis fide dignis traditum accepimus RAIUS.

UMBILICUS MARINUS.

Nomina. Androsaces Matth. sive fungus Petræus Marinus, sive Umbilicus Marinus *J. B.* Andr. Matth. sive Cotyledon Marina & Umbilicus Marinus *Park.*

Androsac-

Androsaces Chamæconchæ innascens, vel minor *C. B.* Item Androsacea Petræ innascens, vel major ejusdem.

J. B.

Vitam agit sub aquis, concharum striatarum gibbis scopulisve innascens; staminibus fili instar tenuibus, uncialibus & sescuncialibus; quorum singulorum extremum excipit umbilicus clypeoli, circinatæ rotunditatis, lineolis à centro creberrimis productis striati: color cinereus, sapor salsuginosus.

Androsaces Dioscoridis non est, nec enim semen fert; sed Fungi Petræi species. Duplex habetur major & minor.

Circa montem Cetium in stagno Volcarum petris & conchis innascens abundè invenitur; ut & nos observavimus.

Quæ de hujus viribus traduntur, conjecturis nituntur & incerta sunt. Lobelius tamen ventrem sistere novit. Ut hic scrupulus (inquit) Anguillare eximatur, nec expeti ut alvum solvat. RAIUS.

UMBILICUS TERRÆ, vid. *Cyclamen.*

UMBILICUS VENERIS.

Nomina. Cotyledon vera radice tuberosa *J.B.* cot. major *C.B.* Umbilicus Veneris *Germ.* Veneris vulgaris *Park.*

J. B.

Ex radice tuberosa, exiguis fibris donatâ pediculi exeunt palmares, in medium peltati circinatique folii, crassi, succulenti, glauci umbonem inserti, saporis viscidi & aquei, indidemque adeo caules prodeunt duo aut tres, dodrantales aut altiores, aliàs simplices, aliàs ramosi, ab imo fere ad summum usque confertis floribus oblongis, herbaceis comosi, floribus polygonati similibus, concavis, minoribus tamen: semen exiguum portulacæ simile.

Folia quæ in imo caule duo vel tria plerumque sunt, non ut reliqua circularia, neque in eorum centrum seu Umbilicum inseritur pediculus, sed ad latus. Folia interdum superne concava sunt in fundibuli aut acetabuli ferè in modum. In Saxis & vetustis parietibus.

Alterius speciei è Lusitania allatæ à Boelio meminit Parkinsonus quam Lusitanicam majorem, foliis pallidius virentibus vocat.

Superiore æstate in Cotyledonis plantis, quas in horto suo coluit, observavit mihique ostendit D. S. Dale pro vasculo seminali quinque Theculas seu siliquas discretas seminibus refertas singulis flosculis succedentes, adeóque de ejus loco omnem mihi scrupulum exemit.

Vires. Cotyledon Galeno 7. simplic. mistæ est facultatis, nempe humidæ, subfrigidæ & cujusdam obscurè adstringentis, & cum ea leviter amaræ: valde refrigerat, repercutit, abstergit & discutit, itaque phlegmonas Erysipelatodes & Erysipelata Phlegmonode curat. Et maxime stomachi ardore æstuantis utile Epiplasma. Putantur folia cum radice manducata calculos confringere & urinam movere.

Dioscoridi Cotyledon φίμυς τοῖς ἐν αἰδοίοις καλῶ succo ejus cum vino circumlito instillatove. Inflammationibus, sacris ignibus, strumis pernionibus illitu auxiliatur, stomachi ardorem refrigerat, hydropicis folia ex melle dantur. Herba utuntur ad amatoria. RAIUS.

UNCIA, vid. sub titulô Mensuræ & *Pondera.*

UNEDO, vid. *Arbutus.*

UNGUENTUM.

Notum est apophthegma illud *veteris* cujusdam *sapientis*, qui rogatus quomodo ad illam ætatem pervenisset? intus, *ajebat*, intus melle, extus oleo. Nobis id facilè licebit applicare ad præsentem, scopum; non solum interna medicamenta ad sanitatem facere; sed & localia externa, siquidem præ reliquis animantibus glabra cutis homini obtigit, litui perapta.

Neque verò opus est, ut de LINIMENTIS & UNGUENTIS seorsim, duobusve agatur capitibus siquidem magis & minus non variat speciem & ex eodem fundamento utriusque fabrica propullulat.

Nomen sortita sunt ab applicandi modo, sive ab *ungue* unguenti nomen arcessas, quod apud antiquos maximè valebat, quibus voluptuaria magis erant unguenta, & ad gratiam serviebant, quod hodiè de balsamis similiter locum habet; sive ab *unguendo*, ut ab *illinendo linimentum* dictum, non attinet dicere pluribus.

DEFINIRI potest *unguentum*, *quòd sit medicamentum topicum, modò liquidius, modò spissius maximè ex oleosis, leni affrictu corpori pro variis usibus exterius applicandum.*

Topicum est medicamentum, in quo genere cum reliquis convenit aliis, emplastro, epithemate, &c. Differentia verò specifica consistit in duobus potissimum, 1. in *materiali*, quod præcipuè sunt oleosa & pinguia, 2. in *applicandi modo*, qui non solùm simplici impositione; sed affrictu fieri consuevit.

Ut verò ab aliis jam laudato pacto differunt, ita & à se invicem paulò sunt discriminata, idque præcipuè quoad consistentiam, alia quippe sunt fluida magis, ut linimenta, (siquidem strictâ notione vocis unguentis contradistinguantur,) alia spissiora & mollia, ut unguenta; tum quoad virtutem & efficaciam, quam vel diffusam habent majori mole, ut linimenta & unguenta vulgaria; vel concentratam, in exiguo corpore, ut balsama odorifera.

Utut verò omnia liquida & mollia in se spectata litu mediante externo corpori applicari queant, nihilominus tamen, testante experientiâ, magis huic rei inserviunt, ceu elementa simpliciora, sulphurea & principaliter quidem *oleosa*, seu quæ resinâ fluida pollent & instructa sunt, adæquatè etiam *spirituosa fluida.*

Spirituosa quidem, quatenus leniter affricata citissimè penetrant, qualia sunt in specie linimenta nervina (non oleosa,) quæ ex spirituum urinosorum & φλογιστῶν consortio emergunt, licet commodissimè quoque cum his conquassari possint olea destillata, v.g. oleum saponis in arthritide. Et hæc quidem posterioribus seculis nata sunt, unde mirandum non est, in tantâ Chimiæ ignorantiâ talia apud veteres unguenta non occurrere.

Oleosa verò huic negotio præ aliis sunt aptissima. Sic enim 1. vel ex *solis* quandoque *oleis* litus fit, ut notum est, Chirurgos commodè terminos partis vulneratæ oleo rosato illinere, quod ipsum & in affectibus capitis talibus non intermittunt, idque vel eo commodè nomine, quòd blandâ hâc emollitione & tepore tumores à circulatione sanguinis impeditâ tollere possint: par ratio est, si unum alterumque oleum secum invicem remisceatur, & compositum constituat.

2. Ex *oleis, pinguedinibus ac medullis*, quæ ipsæ quoque oleorum vices subeunt omninò, pinguedine humanâ, v.g. butyro insulso &c.

3. Ex *oleis*, seu *coctis* & *infusis* seu *expressis*, varii generis, & oleis *destillatis*, qui modus sanè commodissimus est & eximius, siquidem illa merum quasi offerunt oleum, merum corpus; hæc verò concentrata seu destillata, si fateri volumus, quod res est, animam. Adeò & hîc commodum est Galenicorum & Chimicorum matrimonium. Et hæc hoc pacto nihilominus ceu tutelari præsidio gaudent, quæ aliàs juncta facilè

transpirarent citius. Unde concinno stratagemate alterum alteri sic commode subvenit.

4. Ex *oleis cum aqueis mixtis*, sivè *succis expressis* & in primis liquidis, sivè coctione prolectis ex plantis cum aqua simplici, (singulis iis incoquendis, ut homogeneitas emergat) sivè analogis aliis his liquoribus, v. gr. vino uti unguentum vulgò Samaritanum fit ex vino & oleo, illo coctione consumpto: *mucilaginibus* tum *vegetabilibus*, uti ejusmodi linimenta in febrium ardentium Vesuviano ardore & squalore linguæ in praxi necessaria sunt; tum *animalibus*, ut albumen ovi, quod tamen videri posset paulò rarius, quale est v. gr. unguentum ad ambusta *Myns.* satis euporiston ex oleo lini & albumine ovorum simul conquassatis.

Notabilis h. l. est terminus *nutriri* ubi imbibitione, (id enim nutrire hic notat medicis) insuccatur quasi liquor pulveri vel calci metallicæ, & hinc miscetur cum oleo, uti sic fit unguentum de lithargyrio cum aceto & oleo, &c.

5. Ex *oleis*, *spiritibus*, & *extractis*. Notabile enim est, olea cum spiritibus, mediante hoc interprete, spisso scilicet corpore quovis, dissipata in minimas particulas; intimè consociari in linimenta, uti facile est v. gr. cum confect. alkerm. & aliis talia linimenta cordialia componere.

6. Ex *oleis cum gummatibus extractis*, *emplastris*, *cerâ*; & quidem cum vel sine pulveribus & illis affinibus, quæ quidem unguenta magis sunt composita.

7. Ex *melle*, *aqueis* & *pulveribus*, quale exemplum præbet unguentum Ægyptiacum, quod ex aceto, melle & viridi æris consit. Ubi notandum aquea h. l. latius dici pro omnibus iis liquoribus, qui non sunt oleosi. Deinde etiam quod omnibus hisce speciebus addi possint & misceri pulveres, & quod hæc invicem quoque commisceri ulterius queant. Adeoque summatim res eo redit, oleosa, pinguia & his conformia & liquida spissa inter se & cum pulveribus posse misceri, addenda verò his heterogenea concorporanda esse.

8. Ex *unguentis officinalibus cum oleis simplicibus & destillatis*, *pinguedinibus*, *pulveribus*, in unum corpus facta mixtione, quem in finem præstat cognita habere usitata officinarum unguenta, variis scopis debita, & hic modus communissimus & facillimus quoque est.

Notabiles verò sunt circa hanc ipsam corporaturam linimentorum & unguentorum CAUTELÆ.

1. *Pulveres grossiores & mage corporeos minus benè conjungi & sociari*, unde laudem meretur *Heurniana* observatio rectius fieri unguenta cum herbarum succis quam cum eorumdem pulveribus, idque ad faciliorem penetrationem & illinitionem, *meth. ad pr. p* 58. Adde quod vegetabilia jam indigitato modo coqui & colari possint commodius.

2. *In unguentis curandum, ut & virtuosa sint & penetrantia.* Neque enim solùm in extima pelle consistere debet eorum virtus; sed intimius adigi ad locum affectum, ut commodè fine suo potiri queant. Et in hoc sanè magna differentia est unguentorum vulgarium, veterum illorum, & selectiorum; ut enim veterum illorum, & selectiorum; ut enim verum fateamur, plurima illa unguenta pinguedine oblinunt magis v. gr. regionem ventriculi, hypochondriorum, lumborum, quam, ut de se expetitam spirent efficaciam. Hinc v. gr. in affectibus hepatis non sola olea, nec linimenta unguinosa præscribenda, frustrà quippè id fit ob situm visceris profundiorem, quo hæc ipsa torpida penetrare nequeunt. Hinc & vinum, acetum, & alia redduntur.

3. *Unguenta tonum viscerum respiciant*, ut nempè singulis, quibus debentur, conveniant, hinc cordi & ventriculo magis spirituosa & aromatica conveniunt, utrisque odorata; hinc hypochondriis etiam magis carminativa prosunt; hinc antiquitùs & vulgò quoque pro ventriculo galangam, pro hepate sandalum solent addere. Contra ea cocta olea, quæ tamen frequentius vulgò præscribuntur, seu unguenta unguinosa, minus conveniunt ventriculo, magis balsamica odorata, balsama stomachalia &c.

4. *Aquea in unguentis, cum sint heterogenea, si non possint conquassari incoqui & inspissari oportet.* Nam ut aquea epithematibus cataplasmatibus magis conveniunt, ita unguentis & emplastris oleosa, unde huc pertinet cautela *Helmontii* quoque; *nihil emplastris & unguentis admiscendum esse, quod in eis nequeat per totum homogenealiter resolvi.* Ex quo inferre licet, illa unguenta, (par ratio est emplastrorum) in quibus olea, ceu excipiens, simul solventis quasi vicem obeunt, esse præstantiora, quam ubi simplex fit mixtura qualia sunt præter §. 1. dictos pulveres vegetabilium, alii terrei quoque. Et hinc porrò est, quod talia subtilissime sint læviganda, ut secum quantum fieri potest, incorporentur, homogenea fiant, & saltim ad sensum, se invicem transeant. Hinc & in unguentis mercurialibus mercurius prius extinguendus, & in minimas atomos dispergendus est, id quod optimè fit non tam salivâ, non tam ipsis pinguibus, quam addito modico terebinthinæ Cypriæ, qui inviscatus, hinc terendo in expetitam formam fatiscit.

5. *Salia, in primis corrosiva refractè magis ingredi debent*; cum enim & maximè activa sint, & minus certò definiantur termino, ut emplastra, sed fluxilia sint, facilis indè, si contrarium fiat, fit læsio; Hinc ad ℥j. olei seu pinguedinis, vel hujus analogi, gut. j. ad vj. ☿ti, ○-○ &c. sufficit.

5. *Basis ex [illegible] ut plurimum primo loco præscribitur*, seu oleum fuerit, seu pinguedo, seu unguentum officinale, additis hinc pro re nata aliis accommodis, ut adeò hinc.

FORMA externa illinibilis emergat, ubi in primis dicendum venit de consistentiâ. Præsupposito enim solâ consistentiâ fluidiori vel spissiori inter se differre hæc duo, sæpè tamen confundi utraque alterumque pro altero prædicari, nihilominus maxima in hoc ipso occurrit latitudo; undè quamvis vulgò unguenta v. gr. instar electuarii se habere linimenta instar sirupi vel linctus dicantur, facile tamen fuerit ex iisdem ingredientibus oleosis modò linimenti, modo unguenti formam prodire posse, & hæc ipsa rursum ab his terminis secedere, magis quippe vires, quam consistentia, attenduntur, modò commoda sit illinitioni.

In primis corporaturam hanc ipsis fœnerat *cera*; ubi notandum,

1. *Ceram non esse de essentia unguentorum*, & in primis *linimentorum*, undè & post principia stat, & ad virtutem parum confert, unde nec omnibus unguentis additur, sed plurima citra eam confiunt. Cera enim per se non benè inungitur, sed conglobatur affrictu, undè & in balsamica unguenta seu balsama odorifera non ingreditur. Cera poros obstruit, unde minus penetrare ad partem affectam potest linimentum, quod ceram recipit. Quando verò intentio est poros obstruendi & magis ea adhærere debent, magis recipi potest.

2. *Selectus in cerâ minus observatur*, undè licet sint, qui veram flavam in affectibus frigidis, albam in calidis eligant, parum tamen interest.

3. *Ceræ quantitas varò exprimitur.* Utut enim autores hanc proportionem exprimant, ut ad ℥j. v. g. olei, ceræ suboctuplum seu ʒß. in linimentis, subquadruplum seu ʒij. in unguentis, & pulverum circiter ʒj. recipiant, usitatius tamen termino vulgari, quantum sufficit, id effertur.

4. *In linimentis & unguentis præscribendis non peccandum excessiva quantitate.* Et hoc in genere notandum,

dum; in specie verò vix ultra ℨj vel ij. facilè transcendimus, præterquam pro usu magis universali, v.g. in atrophiâ, in paralysi, & similibus affectibus, ubi spina dorsi, articuli, plantæ pedum, inungendæ. Imò præstant talia unguenta, quæ penetrantia, & animâ mage instructa sunt, in minori quantitate, etiam duplo aliorum minùs talium.

5. *Odorata unguenta decorant*, præcipuè enim & externis medicamentis gratia inesse debet; ne fœtore, colore ingrato, sordida & invisa reddantur; hinc v. g. unguenta scabiosa non tàm ingrata illa & fœtida, quàm suaviora seligenda. Neque verò solùm decorem, sed & virtutem largiuntur, siquidem subtili suâ ἀναθυμιάσει maximè penetrant, & reliquorum virtutem secum transvehunt.

Denique forma hæc emergit & mixturæ inducitur, vel cum igne, præcipuè si sint vel magis homogenea, ut hoc modo solvantur & subeant se invicem, vel heterogenea aquea, ut difflari vel inspissari possint: vel sine igne, solâ triturâ & subactione solerti, id quod in fluidioribus magis succedit.

Unguentum in dolore capitis: ℞. *unguenti alabastr.* ℨiij. *populn.* ℨj. *philon. Rom.* ℈ij. *ol. nuc. mosch. expressi gr. vj. nucleorum persic. q. s. M.*

Antiparalyticum: ℞. *unguenti nervin.* ℥ß. *vel j. ol. petrol.* ℨj. *anth. succini. salviæ, spicæ, an. gtt. vj. balsami de Peru* ℈ij. *spirit. formic.* ℨij. *M.*

Pectorale: ℞. *unguenti rubri potab.* ℥ß. *ol. anisi, fœnic. an. gtt. iij. croci gr. iv. M.*

Spleneticum: ℞. *ol. cappar.* ℥ß. *♀ri fœt. rectif. carvi, anisi, junip. succini*, ana gtt. vj. M. D. in vitro.

Nephriticum: ℞. *unguent. anod. ol. scorp. Matth. an.* ℥ß. *junip.* ℨß. *succini gtt. vj. anisi, carvi, ana gtt. iv. ligni Rhod. gtt. iij. M.*

Anticolicum & hystericum: ℞. *ol. hyosc.* ℨiij. *nuc. mosch. destillati, anethi, carvi, anisi, ana gtt. vj. zibethi gr. ij. M.*

Contra scabiem: ℞. *unguenti enulati cum ☿io* ℥iß. *fi. ♆ myrrhat.* ℨj. *ol. ♀ri per deliquium* ℨß. *lign. Rhod. gtt. vj. Bals. Peruv.* ℈ß. *M.*

Notanda hîc in specie sunt unguenta officinalia, quæ & per se pro usu chirurgico, polychresto, & aliàs conveniunt, ut singulorum quis virtutem nôrit ut in specie unguentum digestivum, quod tale in usu est Chirurgis: ℞. *tereb. cum vino vel aq. rosar. lot. ad albed.* ℔ß. *sebi cervini* ℥iij. *ol. rosar.* ℥ß. *ceræ albæ, mastich. olibani, ana* ℥ß. *camph.* ℨj. M. F. l. a. unguentum.

Hoc ipsum porrò in sordidis ulceribus permisceri potest cum unguento Ægyptiaco, quod & solum officium facit. Pertinent quin imò huc balsama vulneraria & alia similia in praxi occurrentia.

Uti verò latissimus est unguentorum & linimentorum campus, ita ipsorum UTENDI ET APPLICANDI MODUS non minùs venit attendendus.

1. *Ratione partium affectarum*, quibus debentur unguenta & linimenta, notandum est *Oribasii* effatum 10. *coll. vigesimo septimo*, apud *Bauhinum*: Quibuscunque partibus cataplasmata applicari nequeunt, nec madefactioni locus est, ibi præcipuè unguenta locum habent, verbi gratia, palpebris, auribus, totaque facie affectâ, in his enim consistere minus possunt cataplasmata, adeoque commodissimè unguenta ferunt. In reliquis videndum, an nullum adsit contraindicans, de quo paulò pòst dicemus. Latior itaque est usus unguentorum & linimentorum, quàm cataplasmatum & epithematum, quin ausim dicere, & emplastrorum ipsorum.

2. Quoad *locum applicationis* in specie, quæ pars ipsa indicat, seu immediatè, seu mediatè, illi quoque debentur eadem. Climata verò illa præcipua juxta corporis fabricam lustrabimus. *Bregmati* adhibentur in catarrhis, quale unguentum est *Horstii* ex gummi elemi in oleo succini soluto, modò non hisce calidioribus materiam serosam à naturâ illuc motam in vasa præcipitemus, & febrem aliaque mala excitemus, id quod à nonnullis factum meminimus cum periculo. Oleo verò succini in uvulæ laxitatibus eodem loco sæpiùs felicissimè usi sumus. *Temporibus & penè aures* somnifera, in agrypniâ, id quod & *naribus* solent quidam applicare. *Oculorum palpebris* inunguntur commodè unguenta, præsertim acriora paulò, verbi gratia, essentia fellis lucii piscis, pinguedo viperarum, asciæ piscis, quibus frequentissimè cum successu utimur, non solùm in suffusione & aliis malis oculorum, verùm quoque pro confortando visu. Τῷ *μεσημβρίᾳ narium* in coryzâ, ut & ipsis *naribus*, *linguæ* ex theriacâ, sinapi, castoreo, in aphoniâ, quale exemplum habet *Heer. obs. 21.* *Spinæ dorsali* in paralysi, roborandisque nervis & mitigandis, siquidem & in epilepsiâ consultum & proficuum hanc illinitionem deprehendimus: in febribus item ante paroxysmum in hecticâ, atrophiâ, tabe, & sudore colliquativo *Scrobiculo cordis* pro ventriculo, & quidem non tàm ex oleis coctis, quàm balsamicis, aliàs quippe facilè laxum tonum eidem & debilitatem inducunt.

Lis quidem est inter autores, an anticâ vel posticâ parte circa spinam dorsalem meliùs applicentur hæc topica, quod prolixiùs deducere possemus, nisi brevitati magis studeremus. Qui posteriùs applicare volunt, perhibent orificium ventriculi sinistrum vertebris dorsi vicinius esse, quàm cartilagini ensiformi; contrà ea verò calorem anteriùs faciliùs communicari cùm hepate, nullo ad stomachum redundante commodo; sed juxta alios rectè objicitur 1. Medicamenta per tantum ossium vallum vix penetrare posse. 2. Vires eorum hoc modo multum exsolvi & deperdi priùs, quàm ad locum affectum pertingant. 3. Hepat ibi valdè tenue esse & fastigiatum, ut, si omninò aliquid caloris concipiat, quod tamen ob refractam topici vim erit perexiguum, non sit ob id metuendum toti visceri. 4. Medicamenta ejusmodi non esse intenso gradu calida. Sin quis nimis calida adhibeat, hunc scopulum impingere potest.

Sit ergò & hîc sua laus unguentis stomachicis, siquidem ut nonnunquam fit, & circa dorsum, circa interstitium scapularum doleat, potior tamen ratio est partis anticæ habenda.

Porrò *hypochondriis* inunguntur pro viscerum ibi sitorum, hepatis & lienis, solamine: *dorso & lumbis* pro renibus in calculo, item affectibus uteri, ob metum abortûs: in pollutione nocturnâ &c. *umbilico* antepileptica, diuretica, & purgantia, uti eo nomine unguentum de arthanitâ id est, de cyclamine in usu est, item carminativa & paregorica in colicâ, pellentia in partu difficili, quòd pars sit maximè perspirabilis. *plantis pedum* somnifera & pectoralia quædam uti pinguedo lucii piscis eo casu vulgò adhibetur. *Digitis pedum* phrodisiaca: *articulis* Mercurialia pro ptyalismo excitando in lue venereâ, scabie fugandâ; *Pubi* in ischuriâ, affectibus uteri, & partium genitalium.

Tacemus partes alias, *uteri orificium* in partu, *thoracem* in affectibus pectoris, &c.

Ut verò 3. *penetrent & actuentur magis*, duo potissimùm conferunt, tum antecedens *frictio*, quæ maximè locum habet in ἀτόποις, seu, quæ dolori debentur & similibus, tum consequens *calefactio*, quibus utrisque virtus unguentorum & linimentorum sanè maximè promovetur. Notabile in hoc est consilium *Helmontii*, qui utut aliàs causas illas occasionales, ut vocat, Archeum

chéum ad furorem vel iram concitantes, parùm curet, in quo nonnulli eundem τῷ ποδα sequuntur; nescio tamen quo favore prosequatur unguenta. Præsupposito etenim, unguentis quamplurimos morbos superari, *lib. imago fermenti &c.* inscripto *pag. nonagesima tertia*, in altero *pharmacopolio moderno*, ubi affectus est externus, tepida suadet eadem apponere; ubi verò internus, unguina hæc lapide calefacto vel arenâ calidâ [sacculo calido uno verbo,] foveri jubet: illud in balsamis vulnerariis potissimùm & similibus; hoc in doloribus, pleuritide, nephritide, &c. locum habet. Dici enim non potest, quantum sacculis talibus paregoricis, vel lapide serpentino calefacto &c. tensiones & dolores partium sopiantur, ut alia mittamus.

4. *Tempus* est vel *definitum & determinatum*, vel *indefinitum*. Opus habent illo gladiatorum termino antiquo: repete, unde nonnunquam in calculo, pleuritide, singulis 2.3. horis jubemus eadem illinere.

5. *Modicè, parum, & frequenter sunt inungenda ut plurimum*; semper tamen vel ad extrinsecum, vel intrinsecum scopum frequentiùs habito respectu, vi methodi medendi.

Et hæc quidem de utendi modo; quam tractationem obsigillabimus digno scrutatu isto corollario: Utrum dentur unguenta universalia, uti de lapide Butleri scribitur, ipsum solo quasi linguæ contactu plurimos, si non omnes morbos sanasse, unà cum paucis saltim adhibitis circumstantiis. Sequuntur hunc ex parte alii, qui ad bregma id fieri præcipiunt.

Non negamus illud *Helmontii* effatum, odores habere immediatum cum spiritibus contactum, & multum posse in excitando archéo: utrum verò hic ipsâ illinitione cum lapillo tali ex ente veneris &c. ille ipse Archéus ita confortari possit, ut omnes causas occasionales à se averruncare queat, magnum est & vix concedendum postulatum.

Misso itaque generali & communi hoc usu de particulari jam & privativè & positivè erimus soliciti.

Unguenta 1. *minùs refrigerant*, respectivè scil seu frequentius calefaciendi, quàm refrigerandi fine præscribuntur, & per consequens refrigerantibus quoque, v. g. ungu. refrig. Gal. rosato Mesue, non æquè & per omnia fidendum, ob adjunctam quippe oleositatem.

2 Unguenta *minus adstringunt*, ex generali illâ inductione, quod olea & pinguia omnia laxent, unde impropriè magis sunt adstringentia. Hinc & præter unguentum comitissæ, quod inunctum *lumbis*, in pollutione nocturnâ; *pubi* in mensium fluxu &c. commendatur, pauca in officinis sunt adstringentia unguenta. Et quæ hoc fine adhibentur, magis roborante aromaticâ vi in dysenteriâ, abortus metu, vomitu, cholerâ, prosunt, quàm aliâ.

3. *Unguenta ubi laxitas vitanda, minus conveniunt*, hinc quod jam de stomachicis diximus & aliis, valet etiam de articulis, in podagricis quippe & arthriticis unguinosa transpirationem impediunt, affluxum majorem cient, & loco affecto facilè humores impingunt, adeoque consultius omittuntur. Quin &, ex *Cratonis* præcepto, *cons.* 8. in pulmonum affectibus cautè sunt inungenda, utut enim laxent materiam bronchiis inhærentem, attamen facilè affluxum majorem ipsis inferunt, unde eo casu resolventia magis prosunt, ut unguentum rubrum potabile. Hinc quæ viscera adstrictione gaudent, per unguenta laxari, ventriculus, quæ verò laxitate gaudent, nimis laxari renuunt.

4. Unguenta *cancro, hæmorrhoidibus, inflammationibus, ulceribus, tumoribus laxis & præhumidis* minus conveniunt, in cancro quidem, quia emollientibus acrimonia illa acido salina magis exacerbatur & disseminatur, unde vel ex solo hoc errato, intempestivâ unguentorum applicatione, tumores non cancrosi in cancrosos sæpè degenerant, præcipuè in membris delicatis, mammis, naribus, Hæmorrhoidibus, quod dilatent magis folliculos venarum, sorditiem ibi collectam, vel sanguinem etiam floridum fervidiorem exasperent, transpirationem prohibeant, &c. Unde licet apud omnes adeò practicos deprædicentur unguenta, & in specie de linariâ in eo casu, nescio tamen, quibus observationibus id confirmati scripserint; siquidem aliquoties observavimus, hæmorrhoidibus cœcis dolorificis minus hæc profuisse, quin potiùs dolorem, fervoremque intendisse. Inflammationibus, præterquam ad suppurationis promotionem, unde unguenta in erysipelate proscripta sunt, licet sint v.g. *Rondeletius*, qui & in hoc affectu unguenta præscribant. Certum quoque est, inflammationibus externis, scilicet gravioribus, unguenta improvidè applicata sæpe gangrænam excitasse. Hinc & in anginosis non promiscuè, uti in libellis practicorum fit, locum habent. Ulceribus laxis, v.g labiorum, siquidem sordities his facilè promovetur.

Notabile tamen est, id potissimum intelligendum [1.] de *purè pinguibus oleosis*, inprimis vulgaribus unguentis, [2.] non *immutatis*, & sibi relictis, cæteroquin enim notum est, unguentum de lithargyrio in ambustis & aliàs esse laudatissimum. Verbo, quicunque affectus læduntur pinguibus, læduntur etiam unguentis.

Contrà ea verò usu se commendant eximio 1 *paregorico, digerente, leniente & mitigante*, hinc unguenta ἄκοπα in lassitudinibus & doloribus ita dicta peculiare quasi nomen obtinuerunt, hinc in pleuritide, colicâ, calculo, ileo, dysenteriâ, nil præsentius est unguentis, quibus dimidia quasi pars curationis horum affectuum absolvitur.

2. *Emolliente*, de naturâ enim pinguium est, ut eximiè & eminenter emolliant, hinc ad partum facilitandum ante & in ipso unguenta oleaque inprimis ex oleo momordicæ, quàm commendatissima sunt. Notabile etiam est eo casu linimenta præ unguentis, utpote fluidiora, esse præferenda, lubricant quippe magis. Hinc etiam ob emolliendi & irritandi lenem virtutem unguenta epomphalia officium faciunt, quæ vulgus sæpè etiam in pinguedine anserinâ, stercore murium, & pipere cum successu parat, ut cataplasma ex pomis putridis, item unguentum de cyclamine huic scopo inservit; Paulò tamen rarior hic esse usus consuevit, & vix alius quàm leniens, qui ipse tamen in induratione stercorum satiscommodus & necessarius est. Hinc in calculo & ischuriâ ex eodem quoque capite prosunt eadem.

3. *Maturante & suppurante*. Hinc, ut alia taceamus unguenta, præter emplastra emollientia, chirurgi axungiam leporinam tuberculis feliciter inungunt, maximè paulò vetustiorem & acriorem; faciunt verò id inprimis unguinosa, quod poris obstructis calor digerens roboretur.

4 *Humectante & roborante*, Hinc unguenta squalorem cutis aridæ & exsuccæ corrigunt, glandulas subcutaneas demulcent. & in atrophiâ, tabe, hecticâ tum particulari, tum universali, officium faciunt, & audiunt talia hinc resumtiva & analeptica, ex pinguedinibus, humanâ, taxi, & nervinis. Roborant verò inprimis balsamica, nervina, aphrodisiaca subtilitate & suavitate particularum oleosarum volatilium, penetrante. Et id quidem sociâ operâ sæpè cum balneis simul, ante & post ea, quod de emolliente & aliis quoque usibus non minus valet.

5. *Mundante & abstergente*: hinc unguenta cosmetica non solum ad faciem, verùm etiam cutem in genere laudabilia sunt, scabiem, varos, impetiginem, herpetem curant & pellem nitidam reddunt ac æqualem, unde in foveis variolarum explendis ex pinguedine asciæ piscis, quam vel cum ℥ ligni rhodini solo mixtam feliciter eo casu abhibere solemus, prosunt.

sunt. Quin & in psorâ, sive fœdâ scabie & in ipsâ elephantiasi fissuris & furfuribus squamosis infami, officium faciunt. &c. WEDELIUS.

Unguentum est topicum medicamentum, ex oleo, pinguedine, medullis, resinâ, pulvere, cerâ & similibus compositum, ad firmiorem linimento consistentiam deductum.

Proportio ingredientium talis esse debet, ut pro ℥j. olei, sit pulveris, & ceræ utriusque quarta pars. Plerumque non limitamus ceræ copiam, sed ejus præscribimus q.s.

Solum unguentum nutritum fit sine cera & igne.

Dosis totius est ad ℥iij. vi. vel ℔j. pro partis inungendæ magnitudine. Aliqui immiscent succos oleis ut bulliant ad succorum consumptionem.

Unguentum aliud officinale, quod in officinis servatur paratum, ut ung. rosʃ. populeum, de alth. quibus vel solis, vel simul mixtis utimur.

Aliud magistrale; quod à Medico ex tempore præscribitur, cujus usus est multiplex.

Primò, ad emolliendum, & resolvendum in tumoribus, & doloribus à causa frigida.

℞. *Ung. de alth. vel resumpt. an.* ℥j. *ung. Agrip. & axung. anatis an.* ℥ß *Misce, fiat unguent.*

Unguentum nutritum ad herpetes cutis, ulcuscula, phlogoses.

℞. *Lithارg. auri tenuissimè triti, olei rosar. & aceti ana quantum lithargyrus agitatus in mortario ebibere poterit; & justam crassitiem acquisierit.*

Loco aceti quando magis refrigerandi, quam exsiccandi opus est, nutritur lithargyrus cum aqua rosʃ. vel plantag.

Secundò, ad scabiem & pruritum.

℞ *Sulphur. pulv. succo limon. loti & nutriti* ℥j. *axungiæ suillæ, vel butyri recentis* ℥jß. *salis comm.* ʒj. *Fiat unguent. quo vespere dum it cubitum illiniatur.*

Tertiò, ad salivationem provocandam in lue venerea extirpanda.

℞. *Mercurii optimi cum terebinth. vel saliva perfectè extincti* ℥iv. *axungiæ porci* ℔j. *unguenti martiati* ℥j. *olei chamamel q.s. Fiat unguentum, quo illiniantur ut artis est, artus, nates, & spina dorsi.*

Fortius fiet unguentum, si Mercurii quantitas augeatur, ad ℔ß. pro ℔j. axungiæ: Adhuc fortius erit si ad ℥viij. Fortissimum verò si Mercurii & axungiæ ana partes æquales præscribantur.

Pro delicatis, gracilibus, & ad sputum proclivibus minor dosis, pro robustioribus aut robustissimis proportionaliter cæteræ conveniunt. Aliquando incipimus à minori dosi, & deindè augemus Mercurii quantitatem dum videmus sputum lentè apparere, & procedere.

Tempestas idonea est verna, vel autumnalis. Debet fieri inunctio manè horâ sextâ. In debilibus non longè ab assumpto jusculo; alioquin jejuno ventriculo, vel immediatè post assumptum cyathum bocheti ex schina: incipiendo à partibu inferioribus ad superiores. Raró fit bis in die inunctio universalis, nec unquam nisi in robustis: sed aliquandò particularis vespere, secundum extremas partes, ut juvetur prior inunctio, ipsius operatio, utque natura citiùs proferat πτυαλισμόν.

Inunctio fiat per tres, quatuor, aut quinque dies, donec procedat oris fluxus; qui si quando apparuit, lentè progrediatur, promovendus est frictionibus particularibus manè, vel vesperè horâ quartâ.

In obesis, pituitosis, iisque in quibus timetur nervorum imbecillitas; addenda est styrax liquida ad ℥ß. in unguentis.

Aliquando dum incipit ptyalismus abstinemus ab inunctione, in debilibus potissimùm & delicatis corporibus; nec enim tamdiù celebrari debet, dum liberrimè oris fluor procedat, quia motus naturæ optimè regulari incipiunt debiliter; posteà augentur: ideóque aliquando per unum aut alterum diem fit intermissio, quo tempore si videamus naturam quasi sopitam, & penitùs languentem ad oris fluxum, ulteriùs quantum satis videtur, inungimus.

Quibus lues est implicita febri lentæ, imminenti hecticæ, tabi; vel sputo sanguinis; aut talis virium tenuitas, quæ sine mortis periculo hydrargyrosim sustinere non possit, in his per novem vel decem vices, alterno tantùm die ab inguinibus ad plantas pedum, frictiones celebrandæ sunt, cum victûs regimine, fracto robori, inunctioni atque ejus operationi convenienti.

Crisim in procinctu, & proximè accedentem cognoscimus, quandò adest lassitudo insignis, oris & gingivarum inflammatio, tumor, & ulcuscula nascuntur.

Inunctus æger linteis involvendus calidis, posteà in lecto componendus, & stragulis coopertus per horam sinendus.

Nota; quod non sit admodum opprimendus stragulis; ne copiosus eliciatur sudor, sed his solùm, quibus sufficiat ad majorem transpirationem, & unguenti ad interiora penetrationem. Per horam sic relinquitur plùs minùs, pro virium robore, deinde detergitur sudor; & post horam jusculum exhibetur.

Quandiù celebratur hydrargyrosis, jusculis optimis & panatellis æger est nutriendus: accedente crisi solis jusculis, tùm & quandiù natura fatigatur, aut adest febris insignis.

Aliquando accidentia superveniunt, quæ impediunt salivationem, ut febris, convulsio, angina, suffocatio; sudor copiosus, alvi fluxus, ob fervorem & motum humorum, qui in varias partes feruntur, naturâ non determinante motum ad os quia opprimitur & nimis irritatur; tum verò non est pertinaciùs insistendum frictionibus, sed, ut prudenti Medico videbitur, vena secanda aut purgandum, aut utrumque agendum; aut clysteribus detergentibus, & anodynis laxior alvus coërcenda. Sedata tempestate, si non moveatur oris fluor, ad inunctiones rursus procedendum, si non satis fuerint celebratæ, & vires ferre possint.

Iisdem linteis diù noctúque immaneat æger, per sex vel octo dies, ut oris fluxus conservetur, nisi febris intensior, copiosus sudor, aut alvi fluxus, aliúdve insigne symptoma mutare cogat. Quando sudor & alvi fluxus superveniunt insigniter dum celebrantur frictiones, dandæ sunt induciæ, & intervallum sufficiens ponendum inter unam & alteram inunctionem; ut desuescat natura, quò minimè confert, movere. Quo tempore clysteribus convenientibus, cæterisque indicatis frænandus humorum motus.

Præparantia inunctionibus præmittantur, in usu erant anteà venæ sectio, purgatio per apozemata, diæta

diæta sudorifica per xx. aut xxx. dies addebant aliqui hydrargyrosim: jam experientia ostendit securiùs extirpari radices luis venereæ, & salivationem obtineri, si venæ sectioni semel, bis, térve pro sanguinis copia, & viribus, purgationibus interpolatis, primò ex senna, cassia, manna vel confect. hamech. & syrupo rosat. posteà ex aquila alba & præcipitato albo, diagridio & similibus, tùm & jusculis aperientibus & refrigerantibus, balneis quoque ad sufficiens tempus, id est per xv aut xx. dies celebratis; ultimo tandem soli luis venereæ ῥιζοτόμῳ hydrargyrosi confidamus

Nota, quod si lui venereæ, quod plerumque fit, implicentur alii affectus, ut viscerum obstructiones, infarctus, febris continua vel intermittens, tussis, macies insignis, priùs auferendi sint convenientibus remediis, non neglectis specificis: iis verò vel penitùs, vel ex majori parte sublatis, procedendum ad regularem luis venereæ curationem.

Sinendum ut oris fluor procedat per xxx. dies ad minùs xx. posteà purgatio celebranda, cui præmittatur venæ sectio si necessaria videatur. Si calida viscerum intemperies supersit, jusculis refrigerantibus & balneis, & si macies etiam reperiatur lacte asinino utendum.

UNGUENTA VARIÆ COMPOSITIONIS.

Unguentum Adstringens ex *Phar. Londin.*

℞. Olei rosati in aqua aluminosa sæpe loti ℔iß. ceræ albæ ℥iv. gallarum immatur. nucum cupressi, baccar. myrti, balaustior. malicorii, cort. glandium, Acaciæ, Rhois, mastiches ana ℥j. omnia optimè trita macerentur in succis mespilor. & sorborum per quatriduum; dein siccentur igne miti; sicque cum oleo & cera, F. unguentum s. a.

Unguentum Ægyptiacum simplex Mesuæ ex *Phar. August.*

℞. ℥v. mellis ℥xiv. Aceti fortis ℥vij. coquantur omnia, donec fiat unguentum spissum, & colore purpureum.

Valentissimum ad saniem siccandam, sordes detergendas, & carnem absumendam, ulceribus malignis, putridis & sinuosis convenit.

Ægyptiacum compositum ex *eâdem Phar.*

℞. Æruginis, vulgò viridis æris ℥iv. Aluminis, salis ammoniaci ana ℥ß. succi scordii ℥iv. Alliariæ, rutæ ana ℥iij. Aceti scillini ℥vj mellis cum decocto Absinthii & scordii despumati ℥xvj. omnia simul lento igne coquantur ad mediocrem unguenti consistentiam: addendo theriacæ electæ, mitridatii an. ℥ß. camphoræ ℥j. ex probè mixtis fiat unguentum.

Usus hujus unguenti plurimuùm commendatur in gangræna, & sphacelo omnibusque aliis ulceribus valdè putridis, & sinuosis; putredini siquidem resistit, & carnem mortuam à sana separat, exsiccat ac detergit, vaporesque putridos & venenatos partibus nobilioribus præcipuè infestos, discutit, à Guilielmo Fabricio Hildano, chirurgo quondam experientissimo, in tractatu de gangræna & sphacelo; instar singularis experimenti ad prædicta dilaudatum.

Unguentum Agrippæ ex Nicolao *Phar. August.*

℞. Radicum bryoniæ ℔ij. cucumeris asinini ℔j. scillæ ℔ß. ireos ℥iij. filicis, ebuli, tribulorum aquaticorum an. ℥ij. ceræ albæ ℥xv. olei olivarum ℔iv. radices omnes istæ recentes mundatæ, incisæ, & contusæ cum tribulis macerentur in oleo per dies octo. Deinde coquantur exprimanturque, & in colato ac expresso oleo resolvatur cera, fiatque unguentum secundùm artem.

Ad Regem Agrippam auctorem referunt hanc compositionem; ad aquæ suffusiones, partium tumores laxos seu œdemata, & nervorum contractiones valet, nephriticis succurrit, ac ventri illitum alvum movet, stranguriam sedat, ad lienosos quoque, & ventrem dolentes utile existit.

Unguentum de Alabastro ex *Phar. August.*

℞. Flor. & herb. chamæmeli, rutæ ana m. ij. rosar. betonicæ ana m. j. rad. althææ ℥j. olei rosati ℔ijß contundantur, & ad aqueæ humiditatis exhalationem coquantur, posteà colentur & exprimantur. Ex colatura cum alabastri puri & pulverisati ℥iij. & ceræ albæ sufficienti quantitate, F. unguentum.

Describitur hoc unguentum, ab auctore Benedicto Faventino in Emperic. cap. 1. de dolore capitis in quo tamen succorum loco, ipsas herbas & flores recipere hactenus nostri consueverunt. Confert autem omni capitis dolori, sive is per essentiam, sive per consensum, cum & citra febrem obortus fuerit.

Unguentum Album, sive de Cerussa dictum Avicennæ ex *Phar. August.*

℞. Lithargyri albi loti ℥ß. cerussæ lotæ ℥xx. ceræ albæ ℥xxviij olei rosati ℥viij. albuminum ovorum numero iv. cera in oleo rosato liquatæ injice cerussam & lithargyrum probè contrita, misce, ac postremo adde albumina ovorum.

Commendatur ad ambusta, erysipelata, scabiem & cutis vitia, à salsa pituita, & bile usta enata, ad prurigines ac pustularum eruptiones, acrem serpiginem, attrita, & intemperiem ulcerum calidam.

Album Camphoratum ex *eâdem Phar.*

℞. Olei rosati, cerussæ an. ℔j. ceræ albæ ℥iij. albuminum ovorum num. vi. camphoræ dilutæ cum spiritu rosarum ℥j F. unguentum s. a.

Ad prædicta Valentius est propter camphoram erysipelata reprimit, & ambustis medetur.

Unguentum de Althæâ simplex Nicolai ex *Phar. August.*

℔. Radicum Althææ ℔j. semen. lini, Fœnugræci ana ℔ß. butyri ℔iv. ceræ ℔j. Terebinthinæ ℥ij. resinæ ℥vj. Radices & semina contusa macerentur in aqua s. q. deinde coquantur donec emittant crassam & viscosam mucilaginem, quæ exprimatur, Tum.

℞. Expressæ mucilaginis ℔j. eoque cum butyro, & cùm aquosum illud in mucilagine consumtum fuerit, ceram cum resina liquatam & colatam, hisque ab igne depositis Terebinthinam addito, & secundum artem unguentum peracto.

Usu celeberrimum ad emolliendum, calefaciendum & humectandum; pectoris dolorem à frigore contractum abolet, laterumque doloribus felicissime adhibetur visceruum durities laxat, ac stomachi inflationes discutit valet ad nervorum duritiem ac resolutionem, eosque præcisos glutinat, vulnera claudit, inprimis vesicæ benefacit, periodicasque febres emolitur, lenit incidit & digerit.

De Althæa compositum Nicolai ex *eâdem Phar.*

℞. Radicum Althææ ℔ij. seminum lini Fœnugræci ana ℔j. scillæ recentis ℥vj. olei ℔iv. ceræ ℔j. Terebinth gummi hederæ galbani ana ℥ij. colophoniæ, resinæ ana ℥vj radices & semina contusa macerentur in s. q. aquæ, deinde coquantur donec crassescat mucilago, posthea. ℞. mucilaginis expressæ ℔j & cum oleo ad humiditatis aqueæ consumtionem coque. Adde

Adde ceram cum Colophonia & resina liquefactam & colatam, ab igne verò depositis & semirefrigeratis, galbanum cum Terebinthina liquatum, ut & gummi hederæ pulverisatum.

Nonnulli ex pharmacopœis, ut colorem Unguenti magis intendant, illudque oculis gratius efficiant; nonnihil de radicibus Curcumæ adiiciunt, id autem, si Cera pulchra & citrina fuerit, facere non opus est, nec curcuma ad medicamenti intentionem facit. Qui etiam parare voluerit hoc Unguentum, posset dimidia, imo vel tertia, quartave parte radicum Althææ, & seminum contentus esset cum præscripta quantitas nimia esse videatur.

Unguentum Marum ex *Pharmac. Londin.*

℞. *Olei rutæ, sabinæ, menthæ, Absinthii, Amygd. amararum an.* ℥iʒ. *succi Flor. vel folior. persicæ, absinthii an.* ℥ß. *Tormentillæ an.* ʒj. *sem. Caulium, pulpæ Colocynthidos, an.* ʒij. *Aloës hepaticæ* ʒiij. *Farinæ Lupinorum* ℥ß. *myrrhæ, in aqua graminis lotæ* ʒß. *Fel lis Taurini* ℥iß. *Cum succi Limonum q. s. & ceræ* ℥j. & ß. *Fiat Unguentum s. a.*

Unguentum ad Ambusta ex *D. Lemery.*

℞. *Olei napi* ℔. ij. *axung. ovillæ, ceræ flavæ, ana* ℔ ß. *minii, cerussæ ana* ℥iij. *F. Unguentum l. a.*

Unguentum Anodynum ex *Pharm. August.*

℞. *Olei lilior. alborum* ℥vi. *Anethini, chamæmelini an.* ℥ij. *Amygdal. dulcium* ℥j. *pinguedinis Anatis, gallinæ an.* ℥ij. *Ceræ albæ quantum satis est, in oleis & pinguedinibus ceram liquando fiat Unguentum.*

Dolores quacunque in corporis parte mitigat unde nomen quoque contraxit.

Anodynum aliud, vulgò Iovis dictum ex *eadem Pharmac.*

℞. *Fol. Hyoscyami, Verbenæ, parietariæ, sambuci, geranii, an. m.* iij. *violar. papaveris albi, Cicutæ an. m.* vj. *sempervivi m.* iij. *radicis liquiritiæ* ℔. iij. *omnia sumantur recentia, Concidantur & cum s. q. butyri recentis probe simul contusa impastentur, postea coquantur & exprimantur.*

Inflammationes, at calidos quosvis tumores reprimit, scroti præsertim incendiis salutare.

Anodynum Jovis aliud ex *eadem Pharmac.*

℞. *Verbenæ recentis, Hyoscyami recentis an. m.* ij. *butyri recentis* ℥viij.

Contundantur simul, atque sic maneant per dies quatuordecim: deinde coquantur ad consumptionem humiditatis, & colentur.

Unguentum de Apio ex *Pharm. Londin.*

℞. *Succi Apii,* ℔j. *mellis* ℥viiij. *Farinæ tritici.* ℥iij. *ex coctis ad justam spissitudinem fiat unguentum secundum artem.*

Unguentum Apostolorum Avicennæ ex *Pharm. Londin.*

℞. *Terebinthinæ, resinæ, ceræ albæ, Ammoniaci præparati an.* ʒxiij. *Aristolochiæ longæ, thuris masculi, bdellii an.* ʒvj. *myrrhæ, galbani præparati an.* ʒiiij. *opopanacis præpar. Æruginis an.* ʒij. *Lithargyri* ʒix. *olei communis* ℔iij. *oleum cum Lithargyro sufficienter coquatur lento igne, postea immisceatur cera cum resina liquefacta & colata, atque his ab igne remotis & nonnihil refrigeratis Ammoniacum, galbanum & opoponax cum terebinthina soluta, ac tandem reliqua in pulverem contrita.*

Sic dictum quòd ex duodecim (oleo, ut fieri solet, non numerato,) constet simplicibus. Usu frequens ad vulnera & ulcera difficilia, cuniculosos sinus & fistulas, sordidaque ulcera emendat, exsiccat, ac detergit, & exesa putrilagine carnem restaurat, duramque emollit. Unguentum istud cum venere antiquorum consentit, quo usi sunt attrahendo, molliendo, glutinendo, & contra Ferarum Morsus.

Unguentum Aregon' Nicolai ex *eadem Pharmac.*

℞. *Radicum ari, cucumeris Asinini an.* ℥iiiiß. *bryoniæ* ℥iij. *pyretri* ℥j. *rorismarini, majoranæ, serpylli, rutæ an.* ℥iiiiß. *Foliorum Coccognidii* ℥ix. *cucumeris asinini* ℥vj. *lauri, salviæ, sabinæ an.* ℥iij. *persicariæ* ʒviij. *calaminthæ* ℥vj. *mastiches, olibani ana* ʒvij. *euphorbii, zingiberis, piperis an.* ℥j. *olei moschelini* ℥ß. *communis* ℔v. *laurini, adipis ursini an.* ℥iij. *petrolei clari* ℥j. *butyri* ℥iiij. *aut quantum satis est. Ceræ* ℔j. ℥iij. *herbæ & radices recentes contusæ cum oleo communi aliquandiu macerentur, deinde sufficienter coquantur & colentur; Colato oleo admisce ceram, Adipem, butyrum, olea, & aliqualiter refrigeratis cætera in pulverem redacta.*

Unguentum hoc ab effectu ἀρηγὸν, seu auxiliare dictum, numeratur inter quatuor unguenta calida, ideoque corporis vitiis frigidis, convulsioni, paralysi, tetano, & nervorum distensioni conducit; spinæ & renum dolores, ac colicos cruciatus sanat, ad omnem stomachi & ventris dolorem, uterina quoque mulierum mala, quartanas, & morbum Comitialem conducit, arthriticos morbos & scabiem ex lue venerea juvat, & rigores febrium spinæ illitum discutit.

Moschelinum oleum si deest, rutaceo aut laurino utendum.

Unguentum de Arthanita majus Mesuæ ex *Pharm. August.*

℞. *Radicum cyclaminis* ℔iiij. *Cucumeris agrestis, butyri vaccini an.* ℔j. *olei irini* ℔ij, *pulpæ colocynthidis* ℥iiij. *polypodii* ℥vj. *Contundenda terantur, & macerentur in succis & oleis diebus octo in vase vitreo; postea additis Fellis taurini* ʒviiß. *coquantur ad aquosarum partium consumptionem; colentur & exprimantur: in colato dissolvantur ceræ* ℥v. *& ferè refrigeratis inspergatur paulatim pulvis subsequens:*

℞. *Euphorbii* ʒvij. *Sagapeni, scammonii, aloës, colocynthidis, mezerei, turbith. an.* ʒviiß. *salis gemmæ* ʒiiiiß. *myrrhæ, piperis longi, zingiberis, chamæmeli an.* ʒiij, *misce, fiat unguentum.*

Illitum stomacho per vomitum purgat, hypogastrio autem inunctum, alvum dejicit, ob id hydropicos juvat, serosum excrementum evacuando; vermes quoque enecat & educit, adhibetur iis qui purgans medicamentum sumere nequeunt.

Unguentum Aureum Mesuæ ex *eadem Pharmac.*

℞. *Ceræ citrinæ* ℥vj. *olei olivarum* ℔iiß. *Terebinthinæ* ℥ij. *resinæ, colophoniæ an.* ℥iß. *thuris, mastiches an.* ℥j. *croci* ʒj. *confice s. a. oleo ceram cum resina & colophonia liquefactam & colatam immiscendo, postea terebinthinam & reliquorum pulveres addendo.*

Aureum à colore & virium pretio dicitur, quibusdam regis unguentum; Vulnera glutinat, præsertim in corporibus mollioribus.

Unguentum Basilicon Majus ex *Pharmac. Londin.*

℞. *Ceræ citrinæ pini, Sevi Vaccini, picis græcæ, sive navalis, terebinth. olibani, myrrhæ an.* ℥j. *olei*

olei ℥v. pulverentur olibanum & myrrha, cæterisque liquatis rite inspergantur, ut Fiat Vnguentum s. a.

Basilicon Minus seu Tetrapharmacon ex *eadem Pharmac.*

℞. *Ceræ flavæ, resinæ pinguis, picis græcæ, an. ℔ß. olei ℥x. liquata commisceantur; & fiat s. a. Vnguentum.*

Unguentum de Bdellio Mesuæ ex *Pharm. August.*

℞. *bdellii ʒvj. Euphorbii, sagapeni an. ʒiiij. castorei ʒiij. olei leucoij ℥iij. ceræ quantum satis est. Ceræ cum oleo liquatæ addatur sagapenum, nec non reliqua in pulverem redacta, fiatque ex arte Vnguentum.*

Commendatur ad paralysin, & spasmum jam confirmatum, valenter namque digerit, atque emollit, ut nervorum & articulorum tophos dissipet; eorundem etiam frigidos affectus juvat, ac membrorum resolutionem sanat, ad Epilesiam quoque plurimum facit.

Unguentum de Bolo ex *Renodæo.*

℞. *Bol. Armenæ ℔ß. succorum solani, & plantaginis an. ℥iij. Aceti ℥ij. olei rosati ℔ij. Sensim agitentur in motario donec Unguenti spissitudinem acquirat.*

Eandem aut parum dissimilem descriptionem tradit Guido Cauliacus 5. doct. 1. 1. tract. 7. quam ex gal. lib. 9. simpl. accepisse fatetur: eum tamen librum evolvens; minimè tale quid inveni, à quocunque verò authore prodeat, ut optimum medicamentum à chirurgis plurimum expetitur. Eadem est hujus atque præcedentis præparatio, & utrumque cum fiat absque igne, crudum nominari potest.

Vim habet refrigeratoriam, astringentem & roborantem optiméque convenit initio fluxionum calidarum, proinde incipienti phlegmonæ, Erysipelati, & similibus affectionibus valde prodest.

Unguentum è Calce ex *Pharm. August.*

Calcem vivam aliquoties lavabis, aqua priori, postquam subsederit, decantata semper novam substituendo, postea exsiccabis. ℞. hujus calcis ita præparatæ ℥ij. olei rosati ℔j. ceræ albæ ℥iij. Ceram oleo liquato; huic ab igne remota & jam concrescere incipienti calcem levissime tritam admisceto, & reponito.

Aliud ἐυπόριστον: Calci vivæ superinfundè aquam puram cui mox detractæ adde tantundem olei communis & agita simul donec fiat Vnguentum. Ambusta felicissime inter initia percurrat. Aliud ad Ambusta ex Corticibus mediis sambuci refert Foësius Sect. XI.

Vnguentum Carminativum Zvvelferi.

℞. *Axungiæ porcinæ recentis ℔ij olei chamæmeli n. m. parati ℔j. ceræ flavæ odoratæ ℥iij. vel ℥iiij. quibus invicem leniter liquatis immergantur, successu temporis, & per vices sequentia. summitat. recent. Anethi, majoranæ, rorismarini, pulegii an. ℥ij. Flor. recent. chamæmeli rom. ℥iij. sambuci ℥ij lavendulæ, sem. anethi, anisi, carvi, Coriandri, cumini, fæniculi an. ℥i. macis, nucis moschat. an. ʒvj. Styracis calamitæ ℥iß. Stent in infusione, septimana una vel altera: factaque post una alterave ebullitione colentur & exprimantur species: expresso adde camphoræ ʒj. ol. still. anisi, carvi, ol. still. chamæmeli, fæniculi an. ʒij. majoranæ ʒj.*

Fiat Vnguentum nobile, tàm clamosos infantium abdominis, quàm Adultorum colicos, & hystericos dolores insigniter compescens; cum intra corpus sumptum, tum externè regioni umbilici, non attingendo ventriculum, inunctum, vel etiam gutturi inferiori immissum.

Unguentum Cephalicum *ex eôdem.*

℞. *Axungiæ recent. ℔ij. Cui successu temporis immergantur sequentia incisa & contusa: gemmar. populi arbor. recent. ℥ij. herb. recent. betonicæ, basilici, majoranæ, menthæ aquat. roris marini, rutæ an. ℥iß. Fol. recent. nucis juglandis, Flor. sambuci, tunicæ an. ℥j. croci austr. vel orient. ʒß. Stent in infusione, in cellario; donec omnia collecta & immersa sint: facta post aliquali Ebullitione; non vero ad totalem humiditatis exhalationem, in alembico quidem vitreo, suo capitello munito, ut id, quod transit, sequenti pulti parandæ inservire possit, colentur & exprimantur species: expresso adde pulpam sequentem.*

℞. *Nucleorum persicor. ℥iiiß. cerasor. ℥iß. camphoræ ʒß. Contundantur optimè in mortario, cum s. q. aquæ superius in ebullitione & coctione per Alembicum, asservatæ, ad pultis unguento expresso viridi & odorifero, sub continua agitatione uniatur, addendo adhuc ol. still. majoranæ ʒij. nuc. moschat. expressi ℥j. lapid. Alabastri præp. ℥ij. vel ℥iij.*

Fiat unguentum nobile, capitale seu cephalicum, fronti, temporibus, & occipiti applicandum, in doloribus Capitis continuis, cephalæa, hemicrania, febribus continuis, tertianis & ardentibus, utiliter adhibetur.

Vnguentum Citrinum seu Basilicon Nicolai ex *Pharm. August.*

℞. *Boracis ʒij. camphoræ ʒj. corallii albi ʒiiij. Amianthi ℥j. Vmbilici marini, tragacanti albiss. Amyli, crystalli, Antali, dentali, thuris, nitri an. ʒiij. marmoris albi, aut alabastri ʒij. gersæ serpentariæ ℥j. cerussæ ℥vj. axungiæ porcinæ recent. mundæ ℔iß. Sevi caprini præp. ℥ß. adipis gallin. præp. ℥j. Confice sic: Axungiam porcin. atque adipem gallinaceum liqua simul & impone tepidis adhuc corticum Citrii mali satis magnam quantitatem, & macerentur per mensem unum, Deinde eximito cortices, & sevum caprinum addito postea camphora in spiritu rosar. diluta, & reliqua tenuissime trita adduntur.*

Citrinum officinæ vocant, cum potius Citrium dicendum sit, à pomis citri, vel eorundem succo. Aspera lævigat, faciei maculas & lentigines exterit, Ephelides ac ex insolatu ustiones factas, & cicatrices emendat, ruborem oculor. aufert, nec non pustulas in cute à salsa pituita productas sanat.

Vnguentum Clysmaticum ex *eadem Pharmac.*

℞. *Parietariæ, malvæ, mercurialis, betæ an. m. iij. Fol. Althææ violariæ, flor. chamæmeli, meliloti omnium recent. an. m iß. coque cum ℔iß. butyri recent. non saliti, donec vires fiat, addendo colaturæ olei Amygdalor. dulc. ℥viij. misce Fiat. Vnguentum.*

Vires, cum illo, quod in priori sectione describitur convenient.

Clysmaticum aliud ex *eadem Pharmac.*

℞. *herb. malvæ, bismalvæ, brancæ ursinæ, parietariæ, mercurialis, an. m. iiij. radicum altheæ, lilior. albor. an. ℥iiij. Flor. chamæmeli, meliloti an. iij. butyri recent. ℔v. pistentur simul, & sic stent per mensem.*

mensem: postea coquantur & exprimantur

Adhibetur in enemata, vel per se liquatum injicitur: emollit enim, lenit, digerit, dolores levat, duras fæces emollit, ac ventrem blande subducit.

Vnguentum Comitissæ Guilielmi de Varignana ex *Pharm. August.*

♃. *Cort. med. glandium, Castanear. quercus arboris, baccar. myrti equiseti, gallar. corticum Fabar. Acinor. uvar. Calycum glandium, Sorbor. immatur. siccor. mespilor. acerbor. siccator. Foliorum capparis, pruni sylvestr. rad. Tormentillæ an.* ℥iß. *contundantur aliquantulum & coquantur in aquæ simpl. s. q. donec media pars consumpta fuerit. Colatura ulterius coquatur cum olei myrtill.* ℔iß. *ad humiditatis aquosæ consumptionem, postea in ea dissolvantur ceræ novæ* ℥viiiß. *ab igne depositis addatur olei mastichini* ℔iß. *atque inspergatur sequentium rerum tenuissimus pulvis:*

♃. *Cort. med castanear. glandium, quercus arboris an.* ℥j. *gallar. succi hypocistidis, cineris ossium cruris bubuli, baccar. myrti, Acinor. uvar. sorbor. immatur. an.* ℥ß. *trochiscor. de carabe* ℥ij. *misce Fiat unguentum.*

Vnguentum hoc à Comitissa Vandrensi nomen sortitum, ad menstrua supprimenda, & ad abortum prohibendum concinnatum à Varignana lib. 16. de morbis Cur. cap. 4. Fæminei fluxus abundantiam compescit, locos muliebres firmat, uterum roborat ac renes laxatos stringit, si eo innungantur, hæmorrhoid. superfluum profluvium sistit.

Vnguentum Cordiale *Zwelferi.*

♃. *axungiæ porcin. recent.* ℔iß. *cui immergantur, successu temporis, subsequentia, minutim prius incisa, & contusa: nempe herb. recent. melissæ citratæ, basilici, rorismar. majoran. Flor. recent. borraginis, buglossæ, arantior. lavendulæ, tunicæ an.* ʒiß. *rosar. fragr.* ℥iij. *violar. martial.* ℥j. *Cortic. arant. citri ana recent. & extim.* ʒvj. *croci austr. vel orient.* ʒij. *cinamomi opt. acuti, caryopyll. macis nucum moschat. an.* ℥ß. *ligni aloës gum.* ʒij.

Peracta maceratione brevi, & postquam omnia collecta fuerint, coquantur parum in alembico vitreo, capitello suo munito, & recipiente præposito, non ad totalem, sed aliqualem, humiditatis exhalationem vel prolectionem; quæ ipsa tamen exstillata humiditas unguento ultimò colato addi potest. Ulterius fiat colatura cum forti expressione specierum; inque expresso & colato solve Resinæ styracis calamitæ pulv. Benzoës opt. an. ʒvj. his solutis porrò adde olei nucum moschi expressi ʒvi. ligni rhodii still. Extracti croci opt. an. ʒij. ex omnibus benè mixtis Fiat unguentum cordiale, præstans, cui & ambra & moschus pro placito adjungi queunt: tam recreandorum per odores acceptabiles spirituum gratia, quàm pro ditiorum exigentia.

Præstantius etenim & excellentius, Vnguentum Cordiale, hoc, vix reperies ullum; quod ita in omnibus debilitatibus cordis, lipothymiis, animi defectionibus, morbis malignis & calidis pestilentibus ipsis, utroque sexui, excellentissimè medetur: eoque non solum cordis regio, sed & pulsus, & vola manus, spina dorsi, & tempora bina, inungi sæpius debent.

Vnguentum de Cyclamine, Vid. *Vnguentum de Arthanita.*

Vnguentum de Cynoglosso ex *Pharm. August.*

♃. *radicum Cynoglossi rubr. recent. contusarum* ℔ß. *butyri recent.* ℔iß. *coquendo & colando Fiat Vnguentum.*

Valet ad contusa & suggillata, sanguinem contretum tam intus assumptum, quàm extus illitum dissolvit, pleuritidi auxiliatur, dolores à causa calida, etiam podagricos, mitigat, & anodynum est præstantissimum.

Vnguentum Diachylon molle ex *Pharm. August.*

♃. *Emplastri diachyli simpl.* ℔.iij. *Vnguenti dialthææ* ℥viij. *olei chamomillæ, liliorum albor. rosarum an.* ℥iß. *spicæ* ʒj. *Terebinthinæ* ℥ij. *misce Fiat Vnguentum.*

Vnguentum Enulatum ex *Pharm. Londin.*

♃. *radicum enulæ in aceto minus acri coctarum, contusarum, & per cribrum trajectarum* ℔. j. *Terebinthinæ eodem decocto olei veteris an.* ℥iiij. *salis communis* ℥ß. *axungiæ, ceræ & oleo liquefactis adde terebinthinam, pulpam enulæ, salemque minutissime pulveratum, & fiat Vnguentum s. a.*

Enulatum cum mercurio ex *eadem Pharmac.*

Fit ex priori Vnguento, immixtis ℥ij. *Hydrargyri, non solum saliva aut succo limonum, sed etiam tota terebinthina ad hoc servata, & axungiæ parte, in mortario, lapideo, indefessa agitatione extincti.*

Vnguentum Fuscum Nicolai ex *Pharm. August.*

♃. *Olei* ℔.iß. *ceræ novæ* ℥iii. *picis græcæ, nigræ, sagapeni prap. an.* ℥ij. *mastiches, galbani prap. Thuris, terebinth. an.* ℥j. *Fiat Vnguentum, Ceram cum pice liquatam & colatam, postea semirefrigeratis mastichen & Thus pulverisata, ut & sagapenum galbanum & terebinthinam invicem liquefacta, oleo immiscendo.*

Dicitur & nigrum. Vulnera mundificat; emollit, & concoquit, carnem generat, putridamque depascit.

Vnguentum Gummi Elemi ex *Pharmac. Londin.*

♃. *Gummi elemi, terebinthinæ abietinæ an.* ℥ß. *sevi vervecini veteris & depurati,* ℥ij. *pinguedin. porcin. veteris & depurat.* ℥ij. *misce F. Vnguentum s. a.*

Vnguentum ad Hæmorrhoides. *Norimberg.*

♃. *Amyli albissimi, cerussæ lotæ, lithargyri puri, plumbi usti, tragacanthi an.* ʒiß. *opii thebaici, camphoræ an.* ʒj. *Albumen ovi unius, olei rosacei, violacei an.* ℥iß. *ceræ quantum satis. Ceram in oleis liquefaciendo, postea juxta cum camphora in aceti destillati portiuncula diluta, reliquorum pulveres, & albumen ovi addendo. Fiat Vnguentum.*

Ad Hæmorrhoides aliud ex *Pharm. August.*

♃. *Thuris* ℥ß. *succi prunor. sylvestr. myrrhæ, Croci an.* ʒiij. *opii.* ʒj. *mucilaginis psyllii* ℥ß. *olei rosacei* ℥iij. *lactis caprini* ℥iiij. *Vitellum ovi unum. Succus prunorum, & opium coquantur cum mucilagine, oleo & lacte ad debitam consistentiam, tandem addatur pulvis Croci, thuris & myrrhæ, cum ovi vitello. Fiat Vnguentum.*

Acerbissimos Hæmorrhoidum dolores placat, earundemque inflammationes retundit.

Ad Hæmorrhoides aliud ex *Pharm. Londin.*

♃. *mucilaginis è sem. psyllii, cydonior. extractæ aqua solani an.* ʒß. *olei rosati completi* ℥j. *Vitellum unius ovi, pingued. gallinæ* ʒij. *Agitentur simul in mortario plumbeo. cum pistillo plumbeo; addendo ceræ citrinæ liquatæ parum m. F. Vnguentum s. a.*

Ad Hæmorrhoides *Zwelferi.*

℞. Rad. Tormentillæ, cyperi rot. ireos Flor. an. ℥j. liquiritiæ ℥ß. herb. plantaginis, millefolii, equiseti, hyperici, pyrolæ, an. recent. ℥ij. Linariæ recent. ℥iij. Flor. rosar. rubr. ℥iß. verbasci, papav. errat. sambuci an. ℥j. Croci opt. ʒiß. vel ʒij. succi Acaciæ ℥ß. opii Thebaici ʒij. incisa & contusa coquantur in s. q. aquæ chalybeatæ, seu fabrorum, ad reman. ℔iß. coletur: colaturæ adde.

Mellis rosati simpl. ℔iß. Coquantur porrò ad exhalationem decocti, & ad pristinam mellis consistentiam; Cui tandem adde, & immisce vitell. ovor. num. iij. olei ovorum, è vitellis expressi ℥iß. pulv. olibani, sang. draconis, succini albi ana subtiliss. triti ʒiij. Flor. verbasci, sambuci subtiliss. an. ℥iß. rosarum subtiliss. an. ʒvj. Croci martis adstringentis, Croci austr. opt. sacchari saturni, an. ʒij.

Fiat omnibus l. a. mixtis, veluti opiatum, seu Vnguentum præstans ad acerbissimos hæmorrhoidum dolores placandos eorundem inflammationes retundendas; fluxumque nimium sistendum.

Aliud Hæmorrhoidale *ex eodem.*

℞. Rad. recent. Tormentillæ, bistortæ, saniculæ, symphyti maj. liquirit. an. ℥j. herbæ recent. millefolii, plantag. min. hepatic. nobil. pyrolæ, achimillæ an. mij. Flor. rosar. rubr. ʒvj. verbasci, sambuci, balaust. an. ℥ß. Antimonii crudi pulv. & in petia ligati ℥iiij. Fiat cum s. q. aquæ simpl. repetitis vicibus affusæ, decoctio, ad totalem virtutum extractionem: decoctiones junctim clarificentur, & ad spissitudinem mellis, seu extracti, leniter in patella ferrea, vel in diplomate evaporent.

Huic decocto inspissato, si fuerint ℥iiij. adde mellis virginei albi crassi, & nunq. cocti, sed legitime, uti superius ex alveolis extracti, ℥viij. vel ℥x. Terebinthinæ claræ ℥ij. s. tres, in qua soluta sint, gummi Elemi, mastichis an. ℥ß. balsami vulnerarii martial. superius descripti ℥iß. quibus omnibus exactè mixtis super inspergantur sequentes pulveres: utpotè, pulv. olibani subtiliss. ℥j. Flor. sambuci verbasci, rosar. rubr. an. ʒiij. lapid. calaminar. cum succo millefolii præparat. Tutiæ, cum succo plantaginis præpar. an. ʒvj. sacchari saturni ex minio parat. ℥iij. misceantur omnia exactè, fiatque Vnguentum præstans: Cujus virtutes ex superiori patent.

Ad Hæmorrhoides aliud *Godardi.*

℞. Ol. ros. ℥iß. Emp. de minio ℥j. Ceræ alb. ℥ß. liquatis adde Æthiop. mineral. ʒij. opii ℥ß. Croci, nuc. m. Fl. chamæmel. an. ʒj. syrup. rosat. ℥j. leni calore exhaletur humiditas & misce s. a.

Vnguentum Hepaticum *Zwelferi.*

℞. Axungiæ porcinæ recent. ℔iiß. cui immergantur sequentia incisa atque contusa, successu temporis, utpote, rad. Apii recent, enulæ, fœniculi, Calami Aromat. pimpinellæ, Cichorii, Rubiæ tinctor. ana recent. ℥j. herb. Absinthii, agrimoniæ, chamædryos, betonicæ, hepat. nobilis, nasturtii hortens. ana recent. ℥iß. Flor. recent. rosar. rubr. ℥iij. papav. errat. ℥iß. baccar. Lauri, Iuniperi vitriol. an. ℥j. myrrhæ rubræ, sem nasturtii an. ʒvj. fœniculi, santali rubri raspati, an. ℥ß.

Peracta maceratione, postquam omnia collecta fuerint, coquantur ad aliqualem humiditatis exhalationem; & si lubet, in alembico vitreo, Capitello suo munito; uti sæpius monui: fiatque post colatura & expressio: Colato & expresso adde *pulv. gum. Ammoniac. ℥ij. soluti cum s. q. Vini albi ad pultis formam, item Camphoræ ℥j. ol. ligni Rhodii still. ℥j. & fiat ex omnibus legitime mixtis, Vnguentum hepaticum*, aperiens & roborans, aperit obstructiones hepatis, & lienis, Constatque virtute confortandi dicta viscera, ab extra applicatum: multo præstantius est unguento, aut santalino Emplastro; quemadmodum ingredientia ipsa, ejusque legitima præparatio demonstrant?

Unguentum ad Hernias *Zwelferi.*

℞. Butyri majalis recent. non loti ℔ij. Axungiæ Taxi ʒviij. hominis ℥viij. his mixtis immergantur sequentia, subtiliter incisa & contusa, rad. recent. Tormentillæ, bistortæ an. ℥iß. symphyti maj. ℥iij. saniculæ, bardan. maj. an. ℥j. herb. recent. perfoliatæ, hyperici, consolid. Sarracen. pyrolæ, millefolii, Fol. recent. quercus, hederæ arbor. an. ℥iß. glandul. seu nuc. arboris laricis sive abietis ℥iij. affusis vini boni rubri ℥vj. facta maceratione, donec omnia ac singula collecta sint, Coquantur leni igne, in sartagine ferrea, ad humiditatis totalem ferè exhalationem? Colentur: post exprimantur species fortiter? fiatque sic unguentum: servetur usui.

Certum remedium est pro sanandis herniis, quo inungendæ partes affectæ? sive in inguine ruptum sit peritoneum, aut aliquo alio in loco abdominis, intestinis prolabentibus, sive peritonei processus, qui ad scrotum, tendit, dilatatus sit, per quem intestina in scrotum etiam prolabuntur, perinde erit, modo inunctio semper versus superiora fiat. Intestinis tamen prius repositis, & Cingulo apposito, sive ligatura adhibita, paucarum septimanarum spatio cura absolvetur, hoc tamen insuper notandum, quod, si hoc unguento partes anteriores inungantur, retro. in dorso cum Axungia ursi, tanquam ex opposito, inunctio quoque peragenda sit.

Vnguentum infrigidans Galeni ex *Pharm. August.*

℞. Olei rosati ℔j. ceræ albæ ℥iij. Ceram in oleo liquabis & pauxillum Aceti rosati adiicies.

Vbicunque refrigeratione & humectatione opus est, ejus Vsus esse poterit, hecticis prodest, nec non renum dolori à causa calida provenienti opem fert,

Vnguentum ad Iuncturas ex *Pharm. Norimberg.*

℞. Vnguenti Dialthææ ℥x. pingu. Canis, Porci Taxi an. ℥iiij. ol. Lauri ℥iij. Euphorbii, de piperibus. Iuniperini ex granis an. ℥ij. pulv. sem. Erucæ, sinapi. piperis longi, Euphorbii an. ʒj. vini sublimati, ceræ an. ℥ij. Fiat s. a. Vnguentum citra coctionem.

Vnguentum Laxans Alvum *Iessenii.*

℞. Fell. Tauri, butyri insulsi an. ʒiij. Extr. billeb. nigr. colocynth. an. ℈j. diagridii gr. iiij. croci gr. iij. M. lento igne ad mellis consistentiam, tum nucis juglandis semitexta excipiatur & umbilico alligetur.

Vnguentum Laurinum Vulgare ex *Pharm. Londin.*

℞. Folior. Lauri contus. ℔j. baccarum ejusdem contus. ℔ß. Folior. brassicæ ℥iij. olei ex pedibus bovinis ℔v. Sevi bovini ℔ij. coquantur simul. & colentur, ut fiat Vnguentum s. a.

Unguentum de Linaria ex *Pharm. August.*

℞. *Herb. linariæ cum floribus, Adipis porcini an. ℔j. Contundantur, coquantur ad aqueæ humiditatis consumptionem, & exprimantur.*

Doloribus hæmorrhoidalibus medetur cum lana vel gossipio parti affectæ applicatum, vid. de eo Gregorius Horstius lib. 4. obs. med. 42. & Iohannis Hartmanni praxis Chimiatrica.

De Vitellis ovor. juxta descriptionem addendis, Notamus posse illa, ad evitandam Unguenti corruptionem demum ex tempore, ubi à medico præscribitur pro ejus lubitu immisceri.

Unguentum de Liquiritia ex *Pharm. August.*

℞. *Butyri recent. liquiritiæ recentis ac succulentæ an. ℔j. pistentur simul in mortario, posteaque frigantur in sartagine, colentur & exprimantur; Tandem butyro sit præparato adde pompholygis ʒij. Cerussæ lotæ ℥iij. Albumin. ovi conquassati ℥iß Camphoræ ℈ij. Fiat s. a. unguentum.*

Inflammationes partium, erysipelata, sacros ignes ac pustulas ab ichoribus sanguinis Calidis aut bile natas persanat, nec non manantibus ulceribus dolorificis à salsi seri acrimonia profectis eximie confert, estque id Civibus, ex suasu Raimundi Mindereri, med. doctoris & Collegæ nostri quondam admodum familiare.

Unguentum de Lithargyro ex *Pharm. August.*

℞. *Lithargyri ℥ij. cerussæ ℥ß. Aceti ℥j. olei rosati ℥iiß. Fiat s. a. unguentum in mortario plumbeo optime agitatum.*

Prodest Scabiei & cutis vulneribus, pruritum ac desquamata juvat, & siccat sine morsu. Sarcoticum est & epuloticum, difficiliaque ulcera persanat, & Cruenta glutinat.

Unguentum Martiatum ex Nicolao, *Pharm. August.*

℞. *Fol. Tamarisci ℥vj. Lauri, roris-marini ℥viij. rutæ ℥vij. Ebuli, sabinæ, balsamitæ, seu menthæ aquaticæ, salviæ, ocimi, polii veri, calaminthæ, Artemisiæ. Enulæ, betonicæ, brancæ ursinæ, aparines, parietariæ, pimpinellæ, sanguisorbæ vel vulgaris, agrimoniæ, absinthii, primulæ veris, persicariæ, Cymarum sambuci, millefolii, sempervivi minor. Majoris, chamædryos, centaurii, plantaginis minor. Fragariæ, orobi, quinque folii an. ℥iiij. radicum altheæ, Cumini, myrrhæ an. ℥iij. butyri ℥j. ʒij. sem. Fænugraci ℥iß. urticæ, Violar. papaveris albi, menthæ agrestis Crispæ, seu mentastri, Lapathi acuti, Adianthi, albi, Cardui benedicti, matri sylvæ valerianæ, geranii odorati, Trifolii acetosi, linguæ cervinæ, Cotulæ non fœtidæ, abrotoni, Medulæ cervinæ, Styracis Calamitæ an. ℥ß. Adipis ursini, Gallinacei, mastiches, Thuris an. ℥j. olei nardini ʒij. Ceræ ℔ij. herbæ omnes recentes, colligantur, & incisæ ac contusæ macerentur, exprimantur atque cum ceræ circiter ℔ij. & reliquis F. unguentum.*

Usui est ad frigida corporis mala, capitis, thoracis, stomachi, jecoris, lienis aliosque dolores à frigore natos, Convulsiones, nervorum resolutiones & coxarios juvat, tumores ac durities emollit, lieni indurato præcipuè, ut & hydropi confert.

Unguentum Mastichinum ex *Pharm. Londin.*

℞. *Olei mastichini, absinthii, nardini an. ℥j. mastiches, menthæ, rosar. rubrarum, corallii rubri, caryophyll. cinnamomi, ligni aloës, schænanthi an. ʒj. ceræ q. s. F. Unguentum s. a.*

Unguentum ad membra igne Ambusta ex *Pharm. August.*

℞. *Camphoræ ℥j. olei rosarum ℥iij. cerussæ albæ ℥vj. pulveris olibani electi ℥ij. Albuminis ovorum numero vij. plumbeo mortario misceantur & agitentur optimè.*

Vires ex nomine patent.

Aliud ex *eadem Pharmac.*

℞. *Corticum interiorum sambuci succulentor. ℥iiij. olei rosati ℥vj. decoquantur ad humiditatis aquosæ consumptionem, & exprimantur, in colatura liquescant, ceræ albæ ʒiij. postea admisceantur. vitellor. ovorum numero iij. Fiat unguentum.*

Euporiston est, in sedando dolore & ardore partium ab igne læsarum, nullo cicatricum relicto vestigio.

Aliud ad ambusta ex *Pharm. Norimberg.*

℞. *Olei rosarum ℥iij. Camphoræ ℥j. dissolve in vitro clauso, in leni calore, postea Coque cerussæ ℥vj. in Aceti destillati ℔ß. ad pultis formam, & oleo camphorato admisce, diu multumque invicem agitando: Ultimò, albumina ovorum Conquassata, & in aquam resoluta, vjj. addantur, & porrò agitando, Fiat unguentum.*

℞. *Pinguedini cati sylvestris, sevi cervini, olei laurini, ceræ novæ an. ℥ß. Camphoræ ʒj. diluatur camphora in Spiritus vini rectificati ʒij. & reliquis invicem liquatis ex arte misceatur.*

Vires nomini respondent.

Unguentum Mercuriale, ex *Pharm. August.*

Mercurii vivi purificati, Axungiæ porcinæ veteris an. ℔j. Lithargyri argenti, Cerussæ an. ℥ij. myrrhæ electæ, Thuris masculi, bdellii, gummi Ammoniaci an. ℥j. Theriacæ Andromachi, mithridatii Damocratis an. ℥iß. Unguent. Aggrippæ, Martiati an. ℥ij. de altheæ ℥iiß. olei Laurini ℥iiij. Axungiæ Viperinæ veræ ℥ij. resinæ pini ℥ijß. Mercurium Axungiæ porcinæ agitatione permiscendo, ac cum reliquis jungendo lege artis fiat Unguentum.

Vires Unguenti hujus D. D. Ioannes Udalricus Rumlerus Collega quondam noster, multo tempore in nosocomio gallico feliciter est expertus.

Mercurius cum aceto ac sale agitatur, ac aliquoties abluitur, ac per Corium expressus purgatur.

Unguentum de Mucilaginibus ex *Pharm. Londin.*

℞. *Olei Lilior. alb. irini, violar. chamameli an. ℥vi. mucilag. sem. lini Cydonior. Fænugr. rad. Althææ an. ℥iiij. pingued. Anatis gallin. an. ʒv. ceræ albæ ℔j. M. F. lege artis unguentum.*

Unguentum Mundificativum expertum ex *Ronodæo.*

℞. *Absinthii, Centaurii minor. agrimon. Veronicæ, hormini, plantag. an. mj. macerentur in ℔j. aquæ et coquantur lento igne donec marcescant. in ℔ß. Colatura expressæ injice mellis communis. ℔ß. bulliant rursus ad aquæ fere dissipationem. Tum adde olei rosati ℔j. Ceræ in eodem liquatæ ℥iij. pulv. Cancror. ustorum ʒiij. farinæ lupinor. pulv. radic. gentianæ an. ʒij. Myrrhæ, aloës*

aloes an. ℥iß. ireos, viridis æris an. ℥j. Fiat unguentum ut artis est.

Cum nullum extaret in vulgatis dispensatiis mundificativum eximium de cujus efficacitate Chirurgi ad ulcerum detersionem possit sibi felices satis effectus polliceri, in illorum gratiam hoc rhypticum seu medicamentum extergens (mundificativum nominant) concinnavimus, his præditum viribus, quas Galenus c. 11. li. 5. simpl. requirit, ratio postulat, & probat usus. Nam cum ejusmodi medicamentum tenuitate substantiæ mediocriter exsiccantis ulcus extergeat, seu sordes à parte, cui adhibetur, separet, & foras emandet præter eam substantiæ Tenuitatem, & qualitatem exsiccantem, & sæpius nitrosam ab emplastico, & viscido, quod in parte cohibet, excrementa ac sordes aggerit longe distare videtur. At verò mundificativa vulgaria, magna sui parte, ex sarcocolla, Thure & Mastiche, componuntur: nonnunquam ex resinis, simphyto toto, & sempervivo quæ tantum abest, ut effectus præstat, quos illa promittunt, cùm sæpius ulcera sordidiora reddant. Proin illis relictis feliciusin ægrorum salutem hoc nostrum rhypticum, seu extergens medicamentum in officinis servabitur.

Cancros autem fluviatiles ustos excipit, quibus vis est ad extergendum, & exsiccandum insignis. seligendi verò sunt fluviatiles quorum tamen defectu, marini poterunt assumi. Vtendi verò in patella ignita eousque, dum facile redigi possint in lævorem, qui miscebitur unà cum pulveribus reliquorum simplicium seorsim tritorum. Tum omnia incorporata agitabuntur, ut in unguenti Crassitiem uniantur idoneam.

Vim habet excrementa serosa ab Vlceribus absumendi: crassiora separandi, & extergendi: sed quæ sordibus Crassissimis, vel Cadaverosa carne conspurgantur, validius detergens, & sæpè Cathereticum postulant: insigni autem virtute, eaque peculiari prodest vulneribus à cane rabido inflictis, Eorum enim virtus specifica proprietate extinguit, & humores infectos veneno exterget, siccat, absumit.

Unguentum Neapolitanum ex *Pharmac. Londin.*

℞. Axungiæ suillæ, succo salviæ lotæ ℔j. Hydrargyri per alutam trajecti ℥iiij. olei laurini, chamamelini lumbricor. an. ℥ij. de spina ℥iß. spiritus vini ℥j. ceræ flavæ ℥ij. Terebinthinæ succo Enulæ lotæ ℥iij. pulveris chamapytios, Salviæ an. ʒij.

Axungia cum salviæ succo leni igne fervefiat, ad hujus dissipationem: admisceantur olea chamæm. lumbric. de spica, & cera. Agitentur spathula, donec cera probe liquata & commixta fuerit. Tum ab igne remotis laurinum adjungatur. Interea Mercurius cum Axungiæ parte in Terebinthina extinctus in mortario accuratè ducatur, postea totum: simul agitando commisceatur. Tandem addantur pulveres & spir. vini; rursusque agitatione multa fiat ex arte unguentum.

Unguentum Nervinum ex *Pharm. August.*

℞. Herb. salviæ, camapityos, majoranæ, roris marini, menthæ, rutæ, lavendulæ, hyperici, paraliseos cum flore, Florum Chamam. meliloti, summit. Anethi, rad. pyrethri. an. ʒij. baccar. lauri. juniperi, an. ℥j. Mastiches ℥ß. benzoini ʒvi. Terebinth. ℥iiij. ol. lumbric. vulpini, Anethini, hyper. an. ℥iij. Terebinth. ℥j. Axungiæ humanæ, cati sylvestris, Canis an. ℥ß. Therebinthinæ cum oleis & axungiis liquatæ, reliqua in pulverem subtiliss. trita immisceantur, & cum cera s. q. Fiat s. a. unguentum.

Frigidos nervor. morbos tollit, ac doloribus eorundem opitulatur.

Unguentum Nicotianæ Jouberti ex *Pharmac. August.*

℞. Fol. Nicotianæ ℔ij. pingued. porci recentis diligenter lotæ ℔j. succi Nicotianæ depurati ℔ß. herba recens contusa cum succo & pingued. per noctem maceretur, mane igne lento coquatur ad humiditatis aquæ consumptionem coletur & exprimatur. In expresso liquefaciendo resinæ Abietis ℥iiij. ceræ novæ quantum satis est, additisque Aristolochiæ rotundæ subtilissimè pulverisatæ ℥ij. F. Unguent.

Describitur hoc Unguentum à Laurentio Jouberto in sua Pharmacopæia, cui miram in scrophulis dissipandis vim inesse ait. Celebratur etiam in ulceribus & vulneribus, tam recentibus quam antiquis persanandis. Ad usta quodque morpheam & Tineam Capitis juvat, ac cutem à scabie mundificat.

Qui ceratum maluerit; pondus ceræ augeat, cui verò exsiccandi & consolidandi mens fuerit, Mumiæ & succini an. ʒiij. adjicere poterit.

Unguentum Nihili ad Oculos ex *Pharmac. August.*

℞. Tutiæ præparatæ, nihili albi an. ℥j. Corall. rub. præparat. matris perlar. an. ℥ß. Camphoræ ʒj. pingued. porci mund. ℔j. Fiat lege artis unguentum.

Calidas oculor. fluxiones demulcet ac sistit, eorundem rubedinem, & inflammationem, nec non dolores indè natos aufert.

Unguentum Nutritum seu Tripharmacum ex *Pharm. Londin.*

℞. Lithargyri Auri tenuissimè lævigati ℔ß. Aceti Vini ℥v. Olei rosati, ℔j. in mortario nutriatur lythargyrus, vicissim affuso modo oleo, modo Aceto; donec continua agitatione acetum amplius non compareat, & unguentum evadat albidum.

Vnguentum ad Oculos ex *Pharm. August.*

℞. butyri recent. ℥iiij. ceræ albissimæ ℥j. Tutiæ præparatæ ℥ß. camphoræ ℈ij. Fiat ex arte Unguentum.

Easdem Vires obtinet quas Vnguentum nihili, paulò tamen inferiores.

Aliud ex *Pharm. Amstaled.*

℞. Lapid. calaminaris præparati ℥ij. Tutiæ prap. ℥j. Vitrioli albi, Caphuræ an. ℈ij. Vnguenti rosacei ℔j. F. s. a. Unguentum.

Vnguentum Ophtalmicum, ex *Pharm. Londin.*

℞. Sevi Vervecini in aq. plantaginis & rosarum optimè loti, ℥j. lapid. calaminaris, Tutiæ prap. an. ℈ij. plumbi albi loti ʒij. misce diutina agitatione, ut F. Vnguentum s. a.

Vnguentum ex Oxylapatho. *Pharm. Londin.*

℞. rad. oxylapathi in aceto ad putrilaginem coctæ & per setaceum traiectæ, sulphuris in succo limoni abluti, an. ℥iß. Axungiæ suillæ in succo scabiosæ sæpius lotæ ℔ß. Unguenti populnei succo enulæ nutriti ℥ß. olei ligni rhodii guttulas aliquot. Omnibus in mortario subactis, F. unguentum s. a.

Vnguentum pectorale ex *Pharm. August.*

℞. Olei amygdalor. dulc. ℥iiij. Chamamilini, violati an. ℥iij. butyri recent. ℥vj. Adipis gallinæ, Anatis an. ℥ij. ireos ʒij. croci ℥ß. ceræ albæ ℥iij. ceram & adipes in oleis liquato, postea addito ireos & Croci pulver. F. s. a. Vnguentum.

Laterum ac pectoris dolores mitigat, Tussim sedat, maturat, exscreationem juvat, humores crassos digerit & attenuat.

Unguentum pediculorum ex *Pharm. August.*

℞. Sem. Staphidis agriæ ℥ij. hellebori albi ℥j. salis ʒij. *Argenti vivi ℥ij. axung. porcinæ* ℔j. *olei laurini ℥viiij. saponis veneti* ℔ß. *F. Vnguentum s. a.*

Sapo in lixivio communi solutus, Cum oleo coquatur ad humiditatis aquosæ consumptionem, postea mercurius cum axungia subactus & reliquorum pulvis commisceantur.

Aliud ex *eadem Pharmac.*

℞. Olei laurini ℔j. *argenti vivi ℥iiij. staphidis agriæ, hellebor. albi, an. ℥j. axungiæ porcinæ* ℔.vj.

Argentum Vivum agitetur cum oleo laurino, donec splendor, amittat, postea s. a. Cum reliquis jungatur.

Vnguentum de plumbo ex *Pharmac. Londin.*

℞. Olei rosacei ℥vj. plumbi usti, lithargyri an. ʒx. *Terebinth. ℥j. Cerussæ, Antimonii ann. ℥ß. ceræ albæ ℥ij. F. unguentum s. a. in mortario plumbeo optime agitando.*

Vnguentum pomatum ex *Pharm. August.*

℞. Axung. suillæ ℔iiiiß. *styracis calam. Asæ dulcis, radicum ireos Florent. Cinnam. caryophyll. an. ℥j. pomor. citri, aurantior. an. numero* ij. *borsdorfferianor. n. 4. omnia s. a. ad humid. aqueæ consumptionem coquantur, Colentur, & juncta ceræ albæ s. q. F. Vnguentum cum spiritu rosarum aliquandiu agitandum*

Ad oris fissuras, & decorem Cuti conciliandum, utiliter adhibetur.

Aliud ex *eadem Pharmac.*

℞. Styracis Calam. benzoi electi an. ʒx. *Cinnam. electi, caryophill. an.* ʒvj. *radicum ireos Flor. ℥j. nuc. moschatæ* ʒiij. *macis* ʒj. *Flor. lavendulæ, spinæ an. p.* ij. *pomor. Aurantior. recentium Citrior. recent. an numero* ij. *odoriferor. n. 24. aq. rosar. optimæ ℥viij. vini albi opt.* ʒiiij. *Vnguenti rosati albi* ℔. iij. *Sebi castrati* ℔.j. *Ceræ albæ* ℥. ij. *F. lege artis unguentum*

Viribus cum illo, superius descripto, convenit.

Aliud ex *Pharm. Londin.*

℞. Axung. porcinæ recent. ℔. iij. *sevi ovilli recent. ℥ix. pomor. excorticator. & concisor.* ℔. j. & ℥ix. *aquæ rosar. odoratiss. ℥vj. rad. ireos Flor. crassiuscule pulveratæ* ʒvj. *bulliant simul in B. M. donec poma liquescat. Dein cola sine expressione & servetur usui.*

Interim calefiat denuò parum, & nova aq. rosacea lavetur, addanturque singulis ejus ℔. *olei ligni rhodii guttulæ* xij.

Pomata sive Sebum Confectum ex Amato Lusitano ex *Pharmac. August.*

℞. Adip. cervini, vel illius qui ab hœdi renibus separatur ℔. ij. *pingued. suillæ recent.* ℔ ß. *pinguedines à membranis purgatas albo vino abluito, deinde lineo panno exprimito, ut vinum à pinguedinibus separetur, eas postea in olla vitreata aqua rosac. semiplena infundito, ut aqua supereminent, & pinguedines cooperiat, quibus demum addes pulveris caryophyllor. ℥ß. nucis mosch.* ʒij. *spicæ indicæ gr.* iij. *pomor. camusiorum mundator. & incisor. n. 8.*

Postea optimè cooperta olla, lenibus prunis totum admoveto, & bacillo agitato, fervereque permittito, ut aquositas pene tota consummatur. Tandem remota ab igne olla, quod residuum est per linteum novum rarum in vas fictile aqua rosacea respersum percolato, faces tamen relinquendo, Colatur. denuò *in alteram infundatur ollam vitriatam, Cui adde olei Amygdal. dulc. ℥vj. ceræ albæ ℥iiij. ad ignem omnia liquefacta iterum Colato, & in vasculum vitreatum rosacea aq. inspersum cadere sinito, demum omnia illa aqua rosacea abluta, in vase vitreo optimè cooperto servato, & tum candidissimum sebum habebis quod interdum minio coloratur. Potest iisdem addi coralliorum rubr.* ʒjß.

In hujus Unguenti præparatione facile quis inveniet, quod mutationem expostulet, quam tamen cuivis illud parare qui voluerit potius relinquimus; ipsam verò descriptionem addere voluimus, ut & hæc tot inter alias, passim usuales, si fortè alicubi in usu sit prostaret.

Unguentum Diapompholygos Nicolai vulgò Nihili dictum ex *Pharm. August.*

℞. Olei rosacei ℥vj. ceræ albæ ℥iij. succi fructus Vvæ lupinæ ℥iiij. cerussæ ℥ij. plumbi usti & loti, pompholygis, Thuris puri an. ℥j. Confice s. a. oleum cum succo ad humidi aquosi exhalationem coquendo, postea Ceram in oleo liquefaciendo, & pulveres reliquorum immiscendo.

prodest Vlceribus calidis, & iis quos acres & salsi humores infestant, refrigerat enim, siccat & consolidat; hec non absque ullius acrimoniæ sensu Cicatricem ducit.

Vnguentum Populeum Nicolai ex *Pharm. August.*

℞. Oculor. sive Gemmar. populi arboris recentium ℔iß. *axung. porcinæ præp.* ℔ij. *oculi populi contundantur, & macerentur in axungia, donec sequentes herbæ per æstatem colligi queant scilicet. ℞. cymar. rubi tenerrimar. Folior. papaveris albi, mandragoræ, hioscyami, herb. solani, vermicularis id est, sempervivi minor. Lactucæ, sempervivi major. bardanæ, violariæ, Umbilici vener. an. ℥iij. herbæ contundantur, & misceantur oculis populi & axungiæ, deinde coquantur lento igne ad humiditatis aqueæ consumptionem, colentur & exprimantur.*

Febrium ardoribus cum rosaceo aut violaceo convenit, somnum conciliat, fronti, temporibus, aut manuum ac pedum pulsibus illitum.

Quidam, ut virescat magis, ac refrigerandi facultate sit efficacius coctioni addunt solani triti m. ij in defectu folior. mandrag. augeri potest quantitas hyosciami pro umbilico verò veneris herba patis assumenda.

Unguentum Potabile ex *Pharm. August.*

℞. Butyri recent. non saliti ℔jʒ. *rad. rubeæ tinctor. tormentillæ, Castorei, spermatis ceti an. ℥ß. rad. & sperma ceti cum butyro bulliant in vini odorati sufficienti quantitate ad ejus consumptionem, colentur & exprimantur, ac addito pulvere Castorii. Fiat Vnguentum s. a.*

Eorum qui ex alto ceciderunt vulnera interna glutinat sanguinem concretum dissolvit, ut & in concussis auxilio est.

Potabile Rubrum ex *Pharm. Norimberg.*

℞. Butyri recent. non saliti ℔iij. *Cinoglossæ ℥iiij. rad. rubiæ tinctor. Tormentillæ an. ℥ij. Castorei ℥j. bulliant simul in vini odoratiss. sufficienti quantitate, ad ejus consumptionem & Fiat Vnguentum.*

Potabile Viride ex *Eadem Pharmac.*

℞. Herb. Salviæ, Hyssopi, Marrubii, herb. menthæ, betonicæ, Scolopendriæ, scabiosæ, cichorei, Fœniculi, melissæ, veronicæ, matrisylvæ, Aquilegiæ rutæ, petroselini, millefolii, Centaurii minor. Agrimoniæ, aristolochiæ rotundæ, plantaginis cum toto an. m. ij. butyri maialis ℔ viij.

Infunde herbas omnes recentes, suo quamlibet Col-

lectionis tempore in butyro, stentque donec omnes collegeris, & infuderis, postea exprime; expressam coque ad consumptionem aquositatis F. s. a. Vnguentum.

Unguentum Resinum ex *Pharmac. Londin.*

℞. Resinæ pini puriss. Terebinthinæ ceræ citrinæ lotæ, olei puri an, partes æquales: ceræ & resinæ in oleo liquescant: dein addita Terebinthina omnia percolentur & ad ignem lenem bulliant, ut decet.

Unguentum Resumptivum Fernelii ex *Pharmac. August.*

℞. Sem. Lini, Althea, Fænugræci, gum. Arabici Tragacanthi an. ʒij. macerentur & bulliant in ℔ß. aquæ simpl. eliciatur Mucilago, quæ cum butyri recentis ℔ß. Adipis suilli, gallinæ, Anseris, Anatis an. ℥ij. coquatur ad humiditatis aquosæ consumptionem, postea addantur œsypi ℥ß. ol. violar. chamameli, Amygd. dulcium an. ℥ij. medullæ vituli, ceræ albæ an. ℔ß. F. s. Vnguentum.

Adhibetur commodè Asthmaticis, hecticis, Tabidis, pleuriticis ac è longo morbo emergentibus quibus nuda cutis ossa vestit.

Vnguentum ex Rhamno & Frangula Mindereri ex *Pharm. August.*

℞. Rad. recentium Scrophulariæ ℥ij. Enulæ Lapathi acuti, Chelidonii major. Corticum med. Frangulæ, rhamni, ana recentium ℥j. butyri recent. ℥xvi. pistentur simul fortiter, posteaque additis Aceti rutacei ℥iij. coquantur ad humiditatis aquosæ consumptionem, colentur, & fortiter exprimantur, deinde addantur Terebinthinæ Venetæ ʒvj. styr. liquidi ℥iij. Vitelli ovor. n. iiij. salis nitri ʒiß. sulphuris vini ʒj. Aceti Scillini ʒvj. misceatur omnium primo Terebinthina cum styrace, & Vitellis ovor. postea additis reliquis Fiat Vnguentum.

Ad cutis vitia ex Scabie utile est, tutius longè omnibus mercuriatis.

Unguentum Rosatum Mesuæ ex *Pharm. August.*

℞. Axungiæ porcinæ ℔j. Lavetur aliquoties aqua simplici, deinde addantur rosar. albarum recent. ℔ij. probe terantur, & coquantur lento igne usque ad humidi aquosi consumptionem postea colentur.

Usu frequentissimum ad phlegmonas, ignem sacrum, ulcera serpentia, & cephalalgiam calidam, ventriculi & jecoris intemperiem calidam mitigat, renum ardoribus ac hæmorrhoidum inflammationi salubre, & cordi robur addit.

Quidam parum opii in aqua rosarum colliquati inter decoquendum injiciunt, sed id unguenti candorem destruit.

Unguentum Rubrum, sivè de Minio camphoratum ex *Pharm. August.*

℞. Olei rosati ℔jß. litargyri ℥ij. minii ℥iij. Cerussæ ℥jß. Tutiæ præp. Camphoræ an. ʒiij. Ceræ albæ ℥ij. liquatam coram cum oleo lento igne, misce in mortario plumbeo cum reliquis rebus tenuissimè tritis.

Refrigerat & siccat potentissime, ideoque igni sacro felicissime adhibetur, Cancros sanat, ulcera quæ humorum acrimonia serpunt, eam namque obtundit.

Rubrum Desiccativum ex *Pharm. Londin.*

℞. Olei rosati omphacini ℔j. ceræ albæ ℥v. liquatis insperge in mortario plumbeo, Terræ Lemniæ vel boli Armenæ lapid. Calaminaris subtilissimæ pulverat. an. ℥iiij. lithargyri auri Cerussæ an. ℥iij. Caphuræ ʒj. Fiat Vnguentum.

Vnguentum Rutaceum ex *Pharmac. Londin.*

℞. Fol. rutæ viridis m. iiij. origani, pulegii menthæ, absinthii, salviæ an. mij. Confusis in mortario lapideo adde axungiæ suillæ salsæ, sive veteris ℔iij. digerantur quatriduum in fimo vase fictili, donec liquescat axungia: Tum Torculari validè exprimatur, postea addantur novæ herbæ, fiatque quater, ut antea.

℞. Hujus valentiæ, ℥xvi. medullæ Cervinæ, olei Laurini, an. ℥iiij. gum. Tacamahacæ Elemi an. ℥ij. olei nucis mosch. per express. ℥ij. baccar. juniperi, roris mar. spicæ, petrolei an. ʒj. saponis veneti ℥vi. essentiæ Castorei extractæ cum Spir. vini opt. ℥ij. Misce & lento igne liquatis liquandis, oleis vero sub finem mixtionis additis, fiat s. a. Vnguentum sive balsamum.

Vnguentum ad Scabiem ex *Pharmac. August.*

℞. Styracis liquidi ℥j. Terebinthinæ venetæ, butyri an. ℥ij. Succi limonum ℥iß. cerussæ lotæ ℥j. salis ℥ij. Fiat s. a. miscendo Vnguentum.

Confert ad Scabiem & pruritum, cujus fervorem temperat, vitiosum humorem cuti impactum extergit, & emendat.

Vnguentum Scabiosæ ex *Pharm. Londin.*

Celebre inter nostrates Chirurgos, ante trecentos fere annos Vnguentum pro quo ℞. Succi virent. Scabios. prælo expressi & per pannum colati, axung. porcinæ mund. an. q. v. contundatur axungia in pila lapidea, elato, non in orbem acto, pistillo; paulatimque interea affundatur succus, commodioris mistuiæ & tincturæ causa. Mox simul in vas idoneum soli obvertendum, coniicito, & ut succus axungiam superemineat curato. Exactis in hunc modum novem diebus, ad pilam & pistillum ut ante revoca; eiiciaturque quam contundendo, non differendo expressisti, tenuis, & decolor humiditas; rursumque per 5. dies in suo vase recondatur axundia. Quibus elapsis, contunde de novo, sensimque admisce recentem scabiosæ succum; iterumque post quindecim dierum in sole & suo vase moram, ab aquosa humiditate, ut prius liberetur. Tandem cum recenti succo, in alios 15. dies reponatur, & quinta demum vice diligenter contusa, in vase vitreo, vel in vitreata servetur usui.

Vnguentum de Solano ex *Pharm. Londin.*

℞. Succi è solano, lithargyri loti an. ℥v. Cerussæ lotæ ℥viij. ceræ albæ ℥vij. Thuris pulverati ʒx. olei rosacei, pluries in aqua simpl. loti ℔ij. Fiat Vnguentum s. a.

Vnguentum Somniferum è *Pharm. Norimberg.*

℞. Vnguenti populeonis, Alabastrini an. ℥ij. olei nucistæ express. nymphææ albæ an. ℥ß. opii in aqua rosar. dissolut. ʒij. Croci orientalis ℈iiß. m. Fiat s. a. Vnguentum.

Vnguentum Splanchnicum ex *Pharm. Londin.*

℞. Olei Cappar. ℥j. Lilior. albor. chamæmel. butyri recent. ab agitatione, succi bryoniæ, Cyclaminis an. ℥ß. coctis ad succorum exhaustum adde gummi Ammoniaci aceto Soluti ʒij. & ß. pingued. gallinæ, Oesypi, medullæ cruris Vituli an. ℥ß. pulv. cortic. Tamarisci, rad. Casparum, radicum Filicis, ceterach. an. ʒj. sem. Agni casti, genistæ an. ℈j. ceræ q. s. Fiat unguentum s. a.

Splanchnicum Magistrale ex *eadem Pharm.*

℞. Corticis rad. Cappar. ʒvj. rad. bryoniæ, iridis Flor. farinæ sem. Fænicul dulcis, Ammoniaci aceto soluti an. ℥ß. comar. absinthii, Flor. chamameli an. ʒj. Vnguenti è succis aperitivis, è floribus Aurantiorum

rum an. ℨvj. *Olei irini, Cappar. an.* ℥ijℨ. *pulverentur pulveranda, & cribentur, Cæterisque in mortario Calido diligenter admixtis. F. Vnguentum s. a.*

Splanchnicum *Zuvelferi.*

℞. *axungiæ porcinæ recent.* ℔iij. *cui immergantur sequentia incisa & contusa: utpote rad. recent. Apii, bryoniæ nasturtii horten. aquaticis matris, sylvæ, verbenæ, rorismar. abrotani an.* ℥iij. *plantag. men.* ℥ij. *cortic. Tamarisci recent.* ℥j. *Cappar. recent. sale condit.* ℥iß, *baccar. juniperi virid.* ℥ij. *Lauri excort.* ℨvj. *sem. nasturtii opt. conquassati* ℥ij. *facta maceratione, septimana una vel altera, coquantur parum; post colentur & exprimantur species, fortiter expresso Vnguento adde pulv. gum. ammoniaci* ℥iß. *sagapeni* ℥j. *solutorum cum vini albi s. q. ad pultis formam.*

Verum non multum ea coquantur, ne subtiliores & penetrantiores gummatum partes in coctura exhalent, propterea pulveres prædictor. gummatum, non abs re sumendos præcipio, quia facilius dissolvi, vel dilui possunt & sine Colatura. (Ob quam liquidiora effici gummata, & denuò, ac necessario, coquendo ad competentem consistentiam pultis inspissari deberent) unguento dextrè commisceri. Item adde Camphoræ ℥j. *vel* ℥iß. *solutæ pariter prius ad pultis formam cum olei de Capparibus s. q. Fiatque Vnguentum spleneticum omnibus exactè mixtis Cui si libitum esset, olea Coriandri, lavendulæ vel majoranæ propter gratum odorem, addi possent.*

Est Unguentum præstans & efficax, in obstructionibus lienis; cujus duritiem resolvit, emollit & egregiè roborat, externa & sæpius repetita, inunctione.

Unguentum Stipticum Fernelii ex *Renodæo.*

℞. *Olei rosati sæpius in aqua aluminosa loti* ℔iß. *ceræ albæ* ℥iiij. *galar. immatur. nucum Cupressi, baccar. mirthi, balaustior. malicorii, corticum glandium, acaciæ, rhois, mastiches an.* ℥. *cum succis mespilor. & sorbor. immaturor. Fiat Vnguentum.*

Unguentum hoc astringens quod validissimum sit, ac paratu facile, inquit Plantius, usurpandum erit pro unguento Comitissæ & alio quovis astringente, ut ritè paretur omnia tenuissimè pulveranda, & dies circiter quatuor maceranda in succis sorbor. & mespilor. vel horum tantum alterutro; deinde lento igne siccanda; Tum ceræ oleo liquatæ commiscenda.

Inter astringentia primum locum obtinet: ob id admovetur partibus imbecillis roborandis, ad humor. irruentium tuendis & laxioribus constringendis ac angustandis. Nam fluxiones omnes intercipit, vulvæ, uteri, sedis, intestinique prolapsum cohibet, & profluentem sanguinem admodum sistit, mammillas pendentes retrahit, minores efficit, & ventris rugas à partu tollit.

Unguentum de Succis Arantii ex *Pharm. August.*

℞. *olei rosati* ℥vj. *omphac.* ℥iij. *succor. plantagin. solani hortens. Centaurii minor. Lapathi acuti an.* ℥ß. *bulliant ad succorum consumptionem, postea addatur ceræ albæ seorsim liquatæ quantum satis, inspergendo paulatim lithargyri triti* ℨiß. *plumbi usti* ℨj *pompholigis* ℨij. *hordei usti p.* iß. *boli Armenæ oriental. Camphoræ an.* ℨj. *his omnibus simul mixtis, ultimus loco adde Unguenti populei* ℥j. *infrigidantis Gal.* ℥ß. *Fiat Vnguentum.*

Vlceribus fœdis at malignis opitulatur, mundificat enim, siccat, fluxiones acres in iisdem temperat, inflammationes reprimit, at sinus citatrice tegit.

Vnguentum de Succis Aperitivis ex *Pharm. Londin.*

℞. *Succi ebuli* ℥viij. *Apii, petroselini an.* ℥iiij. *absinthii, ireos an.* ℥v. *olei communis* ℔ß. *lilior. albor.* ℥x. *Absinthii, chamemelini an.* ℥vj. *pingued. Anatis gallinæ an.* ℥ij. *coquantur simul lento igne, donec succi absumantur, dein cola, & cum ceræ albæ* ℥vij. *Aceti vini albi tantillo, Fiat unguentum s. a.*

Vnguentum Sumach ex *Pharmac. Londin.*

℞. *Sumach. gallar. immatur. baccar. mirti, balaustiorum, malicorii, corticum glandium, nucum Cupressi, acaciæ veræ, vel germanicæ, mastiches ana* ℨx. *ceræ albæ* ℥v. *olei rosati, in aqua aluminosa sæpius loti* ℔j. *&* ℥x. *pulverandor. fiat pulvis tenuissimus, quatuorque dies integros maceretur in succi mespilor. & sorbor. immatur. an. q. s. dein siccetur. ad ignem minus acrem, & cum oleo & cera præscriptis coque in Vnguentum.*

Vnguentum Tegularum ex *Pharmac. Norimberg.*

℞. *Tegularum subtiliter pulverisatar. calcis vivæ, aqua ros. lotæ an.* ℥vi. *olei rosarum* ℔ij. *Camphoræ* ℥ß. *boli armenæ* ℥ij. *m. F. Vnguentum.*

Vnguentum Thetrapharmacum. Vid. *Vnguentum Basilicon minus.*

Vnguentum ad Tineam ex *Pharmac. August.*

℞. *Olei rosati, Iuniperi ex ligno an.* ℨvi. *sulphuris vivi, Stercoris Columbini, Floris æris an.* ℥ß. *ceræ quantum sufficit. Fiat Unguentum.*

Vnguentum de Tuthia Nicolai ex *Pharm. August.*

℞. *Olei rosati, Ceræ albæ an.* ℥jß. *succi solani* ℨij. *Cerussæ lotæ* ℥ß. *plumbi usti & loti, Tutiæ præp. an.* ℨij. *Thuris* ℨj. *Ceram liqua cum oleo, lento igne, postea paulatim succum supradictum instillato & reliqua in pulverem redacta immisceto.*

Differt ab Vnguento diapompholygos in eo, quod hoc cadmiam fornacum botrytim dictam recipiat, nostris Tutiam adpellatam, alterum vero pompholyga, id est Nil album dictum. Ejusdem penè facultatis, ad exsiccanda Erysipelata, sanandaque vulnera sordida & Tibiarum ulcera, in putridis & cancrosis, ubi fervor aliquis est, summa fiducia usurpari debet quod nulli veterum compositioni cedat.

Tapsi Valentia & Tapsimel ex *Pharmac. Londin.*

℞. *Succi chelidoniæ, Tapsi barbati, an. partem unam mellis despumati, partes duas, coque sensim, donec succi evanuerint, additisque præcipiente Artifice vitriolo & Alumine Combustis, & attramento, rursum coque, ut F. Vnguentum.*

Unguentum ad Vermes ex *Pharmac. August.*

℞. *Succi Absinthii, Abrotoni, Centaurii minor. persicariæ, Folior. persici, arb. Lupini, rad. Ebuli porri, nasturtii aquat. an.* ℥ij. *balaustior.* ℨj. *olei absinthii* ℔iß. *ceræ q. s. Fiat Unguentum, succos cum oleo coquendo, postea ceram in eo liquando, & pulverem balaustiorum immiscendo.*

Umbilico superpositum ac ventri inunctum vermes enecat & expellit.

Ad Vermes aliud ex *Pharm. Norimberg.*

℞. *Succi persicariæ, Folior. pers. arbor. lupini radicis aristolochiæ rot. an.* ℨiß. *ebuli, corticum mali punici an.* ℨij. *de Absinthio, Abrotano, Centaureo min. an.* ℥iß. *porri* ℥ij. *nasturtii aquatici* ℔j. *olei absinthii* ℔jß. *ceræ q. s. F. Vnguentum.*

Unguentum ad Verrucas seu Carunculas in meatu Urinario ex *Pharm. August.*

℞. *Mercurii præcipatati* ℨij. *Unguenti de Cerussa* ℥ß. *misce, addi his potest pro magnitudine affectus aliquid olei vitrioli aut aquæ fortis immittendo hujus Vnguenti parum supra Candelam ceream in canalem*

canalem. Potest autem loco unguenti de Cerussa à principio sumi unguentum anodinum in aqua cum præcipitato portione, aut etiam aliàs pro lubitu & intentione medici variari. Candelæ sic fiunt.

℞. *Ceræ albæ* ℔j. *Terebinthinæ Venetæ* ℥j. *liquescat cera, postea addatur Terebinthina; & in liquatis intingantur Ellychnia, fiantque candelæ justam crassitiem habentes.*

Vtebatur hoc unguento feliciter Alphonsus Ferrius Neapolitanus in extirpandis Carunculis seu Verrucis in pene natis, urinæ non rarò suppressionem causantibus; id quoque commodissimè quondam usurpabat Ioannes Thanmullerus Lithotomus ac chirurgus insignis, qui multis annis in urbe nostra praxin suam exercuit, id verò D.D. Vdalricus Rumlerus Collega quondam noster communicaverat.

Vnguentum violatum ex *Ph. Aug.*

Fit ut rosatum.

Calidis pectoris noxis prodest, refrigerat & humectat.

Vnguentum Viride Reginæ ex *Pharm. August.*

℞. *Fol. Lauri, rorismar. salviæ, majoranæ, Rutæ, millefolii, Anagallidis aquaticæ, nigellæ cum floribus & seminibus an.* mij. *urticæ major. minor. hyssopi, prunellæ, Artemisiæ an.* mj. *Agrimoniæ Centinodii, plantaginis minor. Rad. cichorii, Bellidi, Consolidæ mediæ, Saracenicæ, vincæ pervincæ, lavendulæ, Absinthii, rosarum rubr. albar. an.* miij. *herbæ & radices mundatæ incidantur, contundanturque cum butyri recentis* ℔vi. *postea additis olei olivar.* ℔ij. *Coquantur lento igne, rudicula continuò agitando: Colentur & exprimantur, addaturque ceræ albæ* ℔ß. *ac tandem olibani & Mastiches subtilissimè pulverisator. an.* ℥iiij. *Redigantur in Vnguentum.*

Non tantum externè adhibetur, sed etiam internè datur ruptis, convulsis ac ex alto prolapsis, ubi grumosi sanguinis suspicio subest, suggillata curat, dolores partium lenit, estque ad varios usus adcommodatum.

Vnguentum Vulnerarium Aureum ex *Pharmac. Norimberg.*

℞. *Ol. communis Vetusti* ℔j. *petræ* ℥jß. *philosophor. ceræ Terebinthinæ, juniperi an.* ʒij. *C. galbani* ℥j. *pinguedinis Taxi balsami peruviani an.* ℥ß. *ceræ* ℥iij. *vel quantum satis misce.*

Vnguenta varia è Schroderi Pharmacopœâ illustratâ vel auctâ.

Vnguentum Acopum DD. Meisneri ex *DD. Schultzio in Miscell. curios. Germanor.*

℞ *Rad. Hiosciani* miij. *herbar. cicutæ, solani, parietariæ, lactucæ, ana gallid. sempervivi ana* mij. *herb. paridis cum uvis vel baccis, papaveris, rosæ caninæ, verbasci ana,* mij. *ranar. virid.* No viij. *lumbricor. terrestr.* ℥iij. *axungiæ porcinæ* ℔viij. *contusis, ac invicem probè mixtis adde vini hispanici* ℔iiij. *Peracta dein digestione dierum sex, fiat decoctio ad consumptionem vini, colaturæ expressæ adde succor. inspissat. Rad. & herb. hyosciani, herb. solatri ana* ℥iij. *pulpæ assiæ* ʒvi. *opii thebaici* ℥ij. *styracis calam.* ℥j. *pulver. herbæ solatri, corticis mandragoræ ana* ℥ß. *croci orientalis* ʒij. *camphoræ* ʒiß. *Cum sufficienti q. olei papaver. & hyosciami M. F. s. a. Vnguentum, quod Thorunii usitatum est in podagra.*

Vnguentum ad ambusta ex *D. Charraz.*

℞. *Butyri recentis* ℔ij. *in liquefactum igne moderato butyrum, injiciatur extra ignem nivis quantum calor butyri liquefacere poterit; collectoque butyro aquam nivis supernatanti, addatur cerussæ venetæ pulver.* ℥j. *caphuræ, cum tantillo spir. vini pulveratæ* ʒj. *& factum erit unguentum.*

Vnguentum aliud ad ambusta ex *Eodem.*

℞. *Axungiæ porci masculi* ℔j. *vini albi* ℔ij. *folior. salviæ minor. hederæ terrestr. & muralis, majoranæ, semper vivi mai. ana* mij. *coquantur simul igne lento sæpius movendo, ad humidi consumptionem, deinde colentur & fortiter exprimantur, & servetur unguentum ad usus.*

Vnguentum *CC. Anodynum Guilhelmi Simonidis.*

℞. *C. C. dimidium minutim incisum ponatur in cacabo vino pleno, addito semper vino q. s. bulliant, ad vini consumptionem. Deinde abjecta crassiore C. C. parte, medulla remanens fricetur manibus, adde postea. Ol. Abrotan. Hyperic. Aneth, Scorpion. Lumbricor. terr. Nucum Laurin. Rut. Spic. Sabin. ana* ℥ß. *Axung. human.* ℥jß. *Castor.* ℥ij. *Nitri* ʒß. *Euphorb.* ʒß.

M. F. s. a. Vnguent.

Vires. *Summe prodest in doloribus scorbuto-colicis atrocissimis, tum & in pareticis & podagricis, alijsque torminibus.*

Vnguentum Anodynum in *Podagra.*

℞. *Flor. Rosar, sylvestr. M. x.*

Herb. & Cortic. exterior. hyoscyam. recent. M. vi.

Concisa coquantur in vini mensur. s. hinc exprimantur & colentur. Colaturæ l. △ *ad mellis consistentivm inspissatæ, adde pingued. suill. castrat.* ℔ij. *misce optime ad* △, *tandem ubi parum refrigerata fuerint: admisce. Opii in vino solut.* ʒj. *Croci pulv. ad magnitudinem avellanar. duarum, Extract. flor. verbasci.* ℥ß.

F. Vnguentum

Vires. *Singulare est in sistendo dolore Podagrico & Nephritico, si calide affectus illo inungatur.* N. *Vbi dolori nephritico velis applicare, opera pretium feceris, si manipul. duos vel tres baccarum Iuniperi ab initio compositionis cum hyoscyamo teras & exprimas Croll.*

Vnguentum butyraceum nervale *S. Closs.*

℞. *Herb. absinth. virid. Majoran. Sisymbr. Hissop. Meliss. Calamenth. Orig. Basilic. Hyperic. Rut. Calend. Sabin. Tanac. Arthemis. Abrotan. Flor. Chamæm. Melil. Hyperic. Beton. Agrimon. Centaur. min. ana M. j. Concidantur minutim & in magno fictili bull. in butyr. Majal.* ∇ ℔vi. *Percoctis herbis & consumpto* ∇ *exprimantur per torcular & coquantur simul cum butyro, admiscendo succi nicot. depurat.* ℔ij. *Tereb. lot.* ℔j. *Ceræ* ℥vi. *F. Vnguentum.*

Vires. *Valet ad omnes affectus frigidos nervorum, spasmum Cynicum, præsertim si spondyli cervices & partes illæ quæ movent masculos faciei eo inungantur, si verò totum pectus cartilago Xyphoides, tunc cedat singultum, tuncque sic præscribitur.*

℞. *Bals. Peruvian.* ℥j. *Butyrosi nostri* ʒij. ∇℥j. *M. omnia ad exalationem usque* ∇.

Unguentum Catapsoras è *Pharm. Colleg. Reg. Londinensis.*

℞. *Cerusæ in acq. portulacæ prius lota, deinde in aceto) post maceratas in eo raphani sylvestris radices expresso; lapidis calaminaris, chalciteos ana* ʒvi. *plumbi usti, sanguinis hircini ana* ℥ß. *argenti virisublimati* ℥j. *succorum sempervivi, solatri plantaginis ana* ℥ij. *axungiæ porcinæ à pelliculis mundatæ* ℔ij. *olei violarum, papaveris, mandragoræ ana* ℥j. *Primò subli-*

mò sublimatum & axungia, deinde olea succi & pulveres ritè misceantur, ut F. Vnguentum s. a.

Vnguentum Cardiacum.
Hertzgespan. Salb.

♃. *Herb. Cardiac. Camædr. Malv. Senecii, Iaceæ Amar. dulc. Scabios. Semperviv. Morsus galin. ana M. ij.*

Incidantur & coquantur in ℔viij. butyri recentis ad consumptionem aquositatis, dein exprimantur, & F. Vnguentum.

Vires. *Frequentis usus est in affectu infantum, quem Cardiacam appellant. Fricant eo hypochondria & locum cardiæ, &c.*

Vnguentum Cordiale, *DD. Arnold. Weickhardi pro Officinis FF.*

♃. *Vng. rosar. Mes.* ℥iij. *Ol. Scorpion. simpl.* ℥iß *Nucist. express. Stillat. cort. citri. camphor. ana* ʒj. *Antidot. Mattiol. Theriac. Andr. ana* ʒiß. *Aloes rosat.* ʒij. *M. F. Linimentum.*

Vires. *Corroborat Balsamum vitæ languidisque viribus subvenit, cordi injunctum.*

Unguentum Cordiale *Cl. Ludovic. ab Horning.*

♃. *Vng. ros. opt. loti* ℥iij. *Balsam. Apoplect.* ℈j. *Ol. nucist. express.* ʒj. *Still. cort. citri* ℈ß *Cinam. g. v. Rosar. g. vi. M. optimè.* Vsus idem qui prioris.

Unguentum Narcoticum.

♃. *Sacchar.* ♄*ni* ʒij. *Opii* ʒj. *Camphor.* ℈j. ☍ *express. nuc. mosch.* ℥j. *nucleorum persic.* ʒij. *ambr. Mosch. an.* ℈. *F. s. a. Vnguentum.*

Vires. *Non tantum tolluntur ardores & dolores Capitis, sed etiam suaviter conciliatur somnus, si utraque tempora eo illinantur.*

Unguentum Nevriticum secretum familiæ cujusdam nobilis ex *D. Daniele Prottenio* in Act. medic. Hafniensibus Bartholinianis.

♃. *Canem juniorem per totam cutem rubicundi coloris, hunc duorum mensium, vel sex ad minimum septimanarum spacio, ad satietatem ciba ac sagina jusculis ex lacte, cui simplicia neuritica (u. i. sunt testudines, conchæ, lumbrici, ossicula pedum animalium contusa; herbæ itidem floresque rorismar. lavendulæ, salviæ, betonicæ, hyperici) fuerunt incocta, paratis. Deinde bene saginatum eundem ac eviseeratum, imple iterum modo recensitis speciebus, præsertim verò lumbricis, cum terrestribus, cum humanis, limacibusque tam albis quàm rubris, quibus insuper axungiam humanam atque castoreum adjungere, ac loco lardi exterioribus ejus partibus, limaces lumbricosque circum circa intertexere poteris. Atque sic demum hoc modo præparatum canem una cum pilis lento Carbonum igni admove, ac destillata exinde penguedine sæpius humecta eundem superficialiter, idque tamdiu repete, usquedum liquor iste satis sit imbutus supradictarum specierum virtutibus. Tum recipe hujus oleosæ pinguedinis* ℔ij. *eique antequam prorsus frigescat, infunde axungiæ humanæ ac castorei destill. ana* ℥iij. *olei lavendulæ, rorismar. succini destill. ana* ℥iß. *Atque tunc demum præparatum est admirabile unguentum in vasis bene custoditis servandum, quod in doloribus arthritidis, tam vagæ, quam simplicis, luxationibus, ariduris membrorum spasmo & quamplurimis aliis nervoso generi familiaribus morbis præsentaneum ac admirandæ virtutis est remedium.*

Vnguentum Ophthalmicum, *F. F. D. D. de Spina.*

♃. *Tut. præparat.* ℥ß. *Camphor.* ℈j. *Aqu. rosar. alb.* ʒj. *Butyr. rec.* ℥j. *Virid. æris parum. M. F. Vnguent.*

M. F. Vnguent.

Vsus. *Applicatur ciliis, in inflammatione ac rubedine oculorum.*

Vnguentum ophthalmicum aliud ex *D. D. Willio in Actis Hafniens. Bartholin.*

♃. *Vnguenti nihili & de tutia ana* ʒij. *margaritar. corallor. oculor. cancri tutiæ; omnium præparator. ana* ℈j. *camphoræ* gr. vj. *fol. auri & argenti ana* No iiij. *M. F. unguentum hora decubitus lentis magnitudine cantho oculi majori indendum, & infra palpabras allinendum Dici non potest quàm citò unguenti hujus usu ophthalmiæ violentia laxetur, adeo ut fere abstergi malum videatur, ex moderate quippe quibusdam refrigerantib. adstringentib. & desiccantibus conflatum ritè jam celebratis universalibus omnibus non potest non esse conducibile. Potest etiam addi sacch. saturni* ℈. *atque camphoræ pondus duplicari sicque sentietur effectus promptior felicitas.*

Vnguentum aliud ophthalmicum ex *D. Charraz.*

♃. *Unguenti rosati* ℥ij. *mellis narbonens.* ℥ß *aloes electæ & sarcollæ pulveratar. & in lacte muliebri per dies tres sine agitatione fusar. mutato lacti unaquaq; die, ana,* ij. *pulver. trochiscorum albor. rhasis, boli armenæ, tutiæ præpar. ana* ℈iiij. *Vitrioli albi, sacch. candi ana* ʒj. *pulveris croci, myrrhæ & olibani ana* ℈ij. *opii thebaici* gr. *F. s. a. Unguentum, ocul. ad modum præcedentis indendum, mane subsequ. oculum aqua plantag. aut rosar. albar. abluendo.*

Vnguentum ad perniones mirandum.

Cer. flav. piscis, resin. alb. ol. olivar. lin. ana ℔ß. *Sevi bovini, Vervec. liquat. ana quart.* iij. *thur. albis.* ℥j. *Minii* ♄ *officinarum* ℥iv. *F. Vnguentum.*

De quo illinatur calide cum pluma pernio ulceratus supposito linteolo mundo. Non ulceratus v. fortiter petreolo ante △ *confricetur. Tantæ utilitatis est, ut quotannis plures istius Vng. libras in pauperes eroget, S. Closs. Fissuras insuper mammillarum & Erysipelata leviora sanet præcedente fotu cum* ▽.

Unguentum ad capiendos pisces ex *D. Charraz.*

♃. *Axungiæ humanæ & cati ana* ℥ß. *muniæ subtiliter pulver.* ʒiij. *sem. cumini similiter pulver.* ʒj. *oleor. stillat. anisi & de spica ana* gutt. vj. *Zibethi & camphoræ ana* gr. v. *F. s. a. unguentum, illinendum linea piscatoriæ pro capiendis piscibus.*

Vnguentum contra scabiem.

♃. *Lythargyr. Ceruss. alb. ana* ℥iß. *Acet. rosar.* ℥iß. *Ol. rosar.* ℥vi. *Sulphuris viv.* ʒvj. *Sal comm.* ʒiij. *Butyr. recent.* ℥iij. *Terebinth* ℥iß. *M. s. a.*

Unguentum somniferum FF.

♃. *Opii thebaic.* ℈ij. *Croc.* ʒß. *Vng. rosar. alabastr. ana* ℥ij. *Ol. nucist.* ʒv. ℈j. *Acet. sambuc. parum. F. s. a. Vnguent.*

Vires. *Inungitur temporibus, fronti, & cervici pone aures, ad conciliandum somnum.*

Vnguentum splenėticum.

♃. *Ol. Amigdal amar.* ℥j. *Cappar.* ℥ij. *Nucl. persic. express.* ℥ß. *Succ. rad. Brion. Cyclamin. Cicut. ana* ℥ij. *Gumm. Ammoniac. in* ✠ *dissolut. Bdell. ana* ℥ß. *Pulv. cort. cappar. Tamarisc. ana* ℥ß. *Fraxin.* ʒvj. *Ceterach. Summ. centaur. min. ana* ℥ß. *Sem. Cymin. aceto macerati, & iterum exsiccati,* ʒij.

Ceræ novæ, q. s. F. Vnguent. Vires. *Vim habet calefacientem, emollientem, resolventem, aperientem, roborantem.*

N. *Penetrandi gratia potest addi* ʒj. *vel* ij *Ol. spic. vel Ol. stillatit. absinth.* ℈iß.

Unguentum

Vnguentum Stipticum ex *D. Charraz.*

℞. Olei comm. ℔iiij. mirtillor. siccor. contusor. ℔iß. alumin. rupei ℔ß. succi myrtillor. & sorbor. immaturor. ana ℔j. Omnia vasi fictili cooperto commissa in ferventi B. coquantur ad integram fere humoris consumptionem, deinde colentur & fortiter exprimantur, oleumque fœcibus liberetur. Tunc ℞. Olei illius ℔iij. ceræ albæ ℥ix. eod. B. calore incisa cera in oleo liquetur, semique refrigeratis sequentia pulverata permisceantur. ℞. Nuc. cupreßi, myrtillor. balaustior cortic. granator. & glandium, acinor. uvæ, oßis è crure bovis calcinati, granor. sumach, mastiches, acaciæ, aluminis usti & corticis mediani castanear. ana ʒvi. F. omnium pulvis unguento permiscendus.

Hoc Vnguentum dorsi parti inferiori illitum uteri ligamenta corroborat, potest etiam adhiberi utiliter pro constringendo matricis collo post partum, ut & pro consolidandis lacerationibus quibus affliguntur quandoque puerperæ difficilem partum passæ, remedium etiam est uteri hæmorrhagiis immodicis, quo casu applicatur regioni renum, hepatis ut & toti abdomini, eo etiam inungitur stomachus pro sistendis vomitibus.

Vnguentum è succis è *Pharm. Colleg. Reg. Londin.*

℞. Olei rosati opt. ℔j. ceræ albæ novellæ ℥viij. folior. plantag. solani, oxilapathi, centaurii min. ana mij. Cera cum oleo leni igne liquescat. Addantur postea herbæ, bulliantque donec probe decocta fuerint. Postea colentur, torculari que exprimantur. Expressum, abjectis herbis, denuo moderatè ferveat donec omnis aquea humiditas absumpta fuerit, & solidiusculam unguenti formam acquisiverit: quo ferè jam refrigerato, camphoræ pulveratæ semunciam inspergito, tamdiuque agita donec refrixerit.

Vnguentum Sympatheticum, *Crollii.*

℞. Adip. Veteris aprugn. Vrsin. ana ℥iv.
Bulliant per horæ dimidiam, in Vino rubro, fundanturque super aquam frigidam, colligaturque pinguedo supernatans. Dein,

℞. Lumbricorum lotorum pulverif. Cerebri aprugni Santal. rubr. Mumiæ. Hæmatit. ana ℥i. Vsneæ è cranio hominis interempti, ʒi. F. f. a. Vnguentum cum pinguedinibus illis.

N. 1. *Animalia illa quo seniora, eo adeps melior.*

N. 2. *Vsnea colligenda ☾ crescente, & in bona domo existente, ♀ scilicet si fieri poßit non ♂, aut ♄i. Parandumque Vnguentum ☉ in libra existente.*

N. 3 *Sunt qui omittunt Vsneam & Mumiam,*

Vsus. Hoc Unguento sanantur omnia Vulnera, (modo nervi, arteriæ, &c. non sint læsæ.) Ungatur telum, quo vulnus inflictum, quotidie semel, si necessitas urgeat, & vulnus sit ingens, alioquin secundo vel tertio die inunxisse sufficit.

N. 1. *Telum servetur in linteolo mundo, & loco non nimis calido, ne damnum inferatur Patienti. Cavendum etiam ne pulvis super telum cadat, nec ventus afflet in loco frigido, alioquin Patiens mirè affligeretur.*

N. 2. *Si vulnus punctim inflictum, ungatur telum versus mucronem descendendo.*

N. 3. *Si telum desit, sanguis ex vulnere lignello suscipiendus, quod dein ut de telo dictum tractandum. Hac ratione dolor dentium mitigari quoque potest, si nimirum lignellum sanguine gingivarum imbutum, eodem unguento inungatur.*

Operatio hujus Unguenti perficitur identitate Balsami, sive spiritus illius Balsamici, qui in homine & cruore idem est. Inter hos enim spiritus non alia est differentia, quam quod in homine Spiritus ille adhuc vitali actu vigeat, in cruore autem coagulatus sit. Quare cum experiamur, affinitatem sanguinis tantum posse, ut uno fratre; vel consanguineo proximo, peste correpto, & alter etsi longo viæ intervallo absit eadem afficiatur; quid non fieri posse autumabimus, sanguinis identitate?

Hofman. *Vnguentum sympatheticum Crollii.)* Dicitur hoc Vnguentum sympatheticum, eo quod cum vulnere quandam habere videatur sympathiam seu consensum, ut si nonnihil cruoris, quod telo adhæret, eo imbuatur, virtus sanativa in vulvus deferatur, ut aiunt, spiritus mundi beneficio, & in hoc ex unitatis solutione unionem efficiat naturalem. Magneticum etiam appellatur ab actione, qua instar Magnetis in distans agit sanando vulneratos. Alias armarium, quod non vulneri, sed armis Vnguentum applicetur, & sic sanatio peragatur. Vocatur etiam stellatum, quia ab Astris suas accipere operationes sibi persuadent, vel pro certo stellarum positu componendam esse dicunt. Alii aliter describunt.

Recip. *Adipis veteris aprugn. Vrsin.* &c.) *Dnus Autor* Crollianam retinuit descriptionem. Aliam Th. *Paracelsus* proponit in archidox. Magic. Libr. 1. *Iohann. Baptist. Porta* Magiæ natural. Libr. 8. cap. 12. Aliam tradiderunt *Franciscus Tidicæus* de theriac. p. 279. & *VVeickardus* Libr. 4. de extern. corporis human. affect. p. 641. Plurimi tamen in eo conveniunt, quod statuant Usneam, Mumiam cruorem & adipem humanum ad hoc necessaria esse. de Usneâ inter se diversæ sunt opinionis. Dum alii, ut Goclenius asseverat, Usneam ex solis craniis suspensorum diligendam esse, quod spiritus vitales strangulari in calvariam intrarint. Alii parum referre aiunt, sive sit ex strangulatis, sivè ex alterius cujusdam capite. Et Paracelsus usu comprobatum dicit, Vsneam ex cranio rota intereemptorum non minus laudabilem esse, quam laqueo suspensorum. Et colligendam esse inquiunt in ☽næ incremento in ♀ domo existentis, vel ☽na in ♓ vel ♉ aut ♎ versante.

Mumiam.) per mumiam intelligitur vel Arabica & Ægyptiaca illa, constans ex myrrha, aloe, croco, balsamo & aliis odoramentis, vel caro humana musculosa; in quâ spiritus insitus mumialis & confermentatus est superstes, surroganda est.

Crollius cruorem & pinguedinem humanam omisit, cum tamen etiam sint necessaria, eo quod vulnerato per ea arctissima cum unguento sit cognatio. Ex rebus humanæ naturæ optimè convenientibus, inquit *Robertus Fludd* hoc unguentum conflatum est. Vnde ad ejus sanitatem respectum necesse est, nam usnea tanquam ossium humanorum vigor confermentatus, sanguis & caro in mumia ad hujus compositionem cum adipe concurrere debent, in quibus virtus mumialis delitescit & cum his omnibus sanguis permiscetur, qui omnium prædictorum origo & quasi pabulum est, ita ut integra corporis humani perfectio quasi ad hujus unguenti compositionem concurrere videatur.

Vsus.) Ferrum seu telum, aut in ejus defectu lignum aut ramus salicis in cruore madefactus in unguentum immergitur, & ita relinquitur. Æger quotidie propriâ suâ urinâ vulnus eluat & deligat panno mundo, semper pus extergendo, vulnusque qualibet aurora mundificando, Illud quod cruore madefactum est in locum temperatum ac mundum reponendum est, si enim aeri vel minio frigori exponatur, excitabitur dolor, Attendendum etiam an cæsim vel punctim vulnus sit factum. In cæsura ab apice versus tergum telum inungendum est, in punctura autem à cuspide versus capulam, si non possis cognoscere, quam profundè vel quomodo telum in carnem introiverit, poteris illud perungere; aliàs sufficit locum teli, quo aliquis læsus est, inunxisse. Quo die telum inungitur abstineat à venere & vulneratus, & is, qui telum inungit. In fracturis & ruptura ossium aliquid pulveris symphyti majoris

majoris ostiocollæ Unguento addi potest. Idem modus procedit & in aliis affectibus. Sic in dolore dentium sanando dens dolens tamdiu scalpello fricetur, donec sanguinem emittat. Scalpellum postea cruentum hoc unguento inungatur. In Dyssenteria excrementa cruenta cum hoc misceantur unguento, translata in locum temperatum patienti afferent levamen ex observatione *D.D. Ioannis Michaelis*.

Operatio hujus Unguenti perficitur identitate Balsami &c.) Quæ causa sit hujus operationis sympatheticæ, magna contentionis serra inter Authores trahitur *Dnus Autor* cum Crollio identitati Balsami sive spiritui illius balsamico qui in homine & cruore idem est, adscribit, hoc tantum intercedente discrimine, quod in homine spiritus iste adhuc vitali actu vigeat, in cruore autem coagulatus sit. Alii illam sanationem per meram naturam & magneticam quandam efficientiam peragi putant. Vnde R. *Goclenius* in synarthros. Magnetica asserit virtutem magneticam à telo Vnguento delibuto propagari ad vulnus propter Naturæ cognationem & continuationem, quam sequitur successiva impulsio per medium aerem spiritu stellato & primario quodam ac magnetico vigore ac potentiâ impraegnatum. In Vnguento est spiritus balsamicus, hic evocatur à spiritu consimili sibique sympathetico, ut spiritu mundi stellato ad effectum singularem producendum. Fit igitur cura vulnerum magnetica per meram virtutum transplantationem, quam efficit & perfecit appetitus inter spiritum balsamicum & spiritum mundi. Alii contra curationem hanc tanquam pro fallaci, suspecta & minimè naturali agnoscunt, ut Cl. *Sennertus* in Practic. Medicin. Lib. V. Cap. X. CL. *Conring.* de Hermetic. Medicin Cap, 18. *Athanas. Kircherus* de Arte Magnet. Lib. 3. part. 7. de Magnetism. Medicinal. *Sylvester Rattray* Theatr. sympathetic. Nos medium tenentes locum, nec planè hujus virtutem adspernamur, nec nimium etiam huic attribuimus. Interrogati autem de ratione & modo hujus operationis, ἐπέχειν cogimur prætendere.

Vnguentum Terebinthinæ vulgò

Einter salbichen. Onguent qui facilite ou qui aide la suppuration des ulceres. *Oyntement of Turpentin. to make suppuration* or *matter in a vvound.*

Zurpentyn-Salf om materie in eèn vvont te make.

℞. *Terebinth.* ℔ij. *vitell. ovor. num.* vi. *mastich. myrrh. oliban. ana* ℥i. *F. Vnguent.*

Vires. *In vulneribus generationem puris promovet.*

Vnguentum Viride potabile, Butyrum viride, F.F.

℞. *Herb. salv. hyssop. prassii menth. betonic. scolopendr. scabios. cichor. fœnicul. meliss. veronic. matrisylv. aquileg. rut. petrosel. millefol. centaur. min. agrimon. aristoloch. rot. plantag. c. toto ana* mij. *butyri majalis*, ℔viij.

Infunde herbas omnes recentes suo quamlibet collectionis tempore in butyro, stentque donec omnes collegeris & infuderis, postea exprime, expressum coque ad consumptionem aquositatis. F. s. a. Vnguentum.

Vires. *Expetitur à vulgo assumiturque ad sanguinem coagulatum resolvendum dolores leniendos, pulmonum mucilaginem demulcendam & expellendam. Quin & extrinsecus ad dictos effectus adhibetur.*

Vnguenta varia ex Iacobo Le MORT.

Vnguentum Rubrum.

℞. *Axungiæ Porcinæ, Olei Hyperici an.* ℥iiij. *Ceræ* ℥ij. *Cretæ* ℥j. *Minii* ℥ß. *Camph.* ℈ij. *M. F. s. a.*

Vnguentum.

Vires. *Acidum temperat, consolidat, inflammationibus prodest, oculorum vitiis succurrit, ut & manibus & pedibus frigore & calore adustis.*

Vnguentum Nervinum.

℞. *Vnguenti Althææ* ℥iij. *Pingu. Anatis, Anseris, Canis, Felis, Olei Anethini, Chamæmelini, Laurini, Lumbricorum, Vulpini an.* ℔j. *Euphorbii, Petræ, Spicæ, Terebinth. an.* ℥ß. *Ceræ q. s. M. f. s. a. Vnguentum molle.*

Brevius sic habe.

℞. *Ol. Laurini* ℥ij. *Lumbricorum, petræ, spicæ, Terebinthinæ an.* ℥j. *de palma* ℥iß. *camphor.* ℈ij. *pinguedinis anseris* ℥j. *unguent. althææ q. s. Sp. Vini, in quo sapon. venet.* ʒiij. *dissol. fuerint,* ℥j. *M. f. s. a. Vnguentum.*

Vires. *Frigidis nervorum affectibus convenit, valde penetrat, & dolores è contractura & spasmo ortos lenit.*

Unguentum Populeum.

℞. *Oculorum Populi recent.* ℔ij. *axungiæ porcinæ recent.* ℔vj.

Gemmæ Populi contusæ macerentur in axungia, donec sequentes herbæ in vegeto suo statu collectæ fuerint:

℞. *Herb. Bardanæ, hyoscyami, lactucæ, mandragoræ, papaveris nigri, sempervivi majoris, minoris, Solani, violarum, umbilici veneris, Cymarum rubi tenerrimarum an.* miij.

Hæ contusæ cum axungiâ & oculis Populi coquantur in MB ad humidi succi privationum, ut fiat s. a. *Vnguentum.*

Vires. *Inflammationes & dolores ex acri humore ortos sistit, motum nimium compescit, leviter astringit, & anodynum est, unde convenit in affectibus calidis, &c.*

Unguentum Pomatum.

℞. *Axungiæ porcinæ, Sevi Ovilli an.* ℔j. *Aq. rosarum fragrant.* ℔ij.

Coquantur in MB. per horam semis, refrigeratis lentè omnibus, fœces in fundo deciduæ cultello auferantur, idque bis vel ter repetatur, donec fragranti odore & colore albo seva imbuta sint: his adde

Poma redolentia mundata No. xvj. *Iridis Florentinæ Gran. Macalep. an.* ℥j. *Storac. Calamitæ, bensoes alb. an.* ℥ß.

Coquantur simul in MB. ad exhalationem superflui liquoris, dein coletur sevum à fœcibus, cui adde

Fl. Iasmini ℥ß. *Ligni Rhod.* ʒj. *cinamom,* ℈j. *garyophill.* ℈ß. *Florum bensoes* ℈ij. *mosci, zibeth. an.* gr. iij. *M. f.* Unguentum fragans.

Vires. *Odoriferum halitum gratissimum spargit, frigidis affectibus succurrit, cor & spiritus reficit suo odore.*

Unguentum Martiatum.

℞. *Herb. absinthii, abrotani, basilici, calaminthæ, centaurii minoris, chamædryos, costi hortensis, illecebræ, majoranæ, menthæ aquaticæ, paralysis, sabinæ, salviæ, sambuci an.* ℥iß. *lauri fol. rorismarini rutæ an.* ℥iij. *Sem. cumini, fœnugræci, urticæ majoris an.* ℥ß. *adipis ursini, medullæ Cervinæ, Styracis liquidæ an.* ℥iij. *butyri* ℔j. *Olei nucistæ expressi* ℥j. *Olivarum* ℔iiij. *Ceræ citrinæ* ℔j. *Vini generosi q. s.*

Macerentur per octiduum in tepido MB. dein leviter coquantur ad humoris absumptionem, ut f. s. a. *Vnguentum.*

Vires. *Efficax est Vnguentum in quibuscumque morbis externis è frigore & obstructione oriundis. Vermes*

mes necat, ventriculum roborat &c.

Vnguentum ad Scabiem.

♃. *Laterum rubror.* ℥ij. *Flor. fulphur.* ℥iß. *merc. præcipit. rubr.* ʒiij. *aluminis* ʒij. *axungiæ Porcin.* ℥x. *Ol. Iasmini* ℈j. *Ligni Rhod.* gtt. xij. *M. f. a.* Vnguentum.

Vires. *Scabiei, affectibus subcutaneis ex acriori sale oriundis conducit &c.*

Vnguentum Magistrale.

♃. *Succ. mucilag. symphit. maj. barb. caprin. cum toto an.* ℔j. *chelidon. major. hyperic. an.* ℥iv. *Mellis* ℥xvj.

Coquantur, & despumentur simul, donec consistentiam *Vnguenti* acquirant. Dein insperge

Pulv. Barb. caprin. Symphit. major. Solidag. Sarac. an. ʒvj. *aloes* ʒij. *camphoræ* ʒj. *M. F.* Vnguent.

Vires. *Omnibus conducit ulceribus, & vulneribus, præcipue in corporibus scorbuticis, & acri acido succo præditis.*

Vnguentum Ægyptiacum.

♃. *Æruginis* ℥v. *aluminis crudi* ℥j. *mellis optimi* ℥xiv. *aceti fortiss.* ℥vij. *M.*

Coquantur simul in consistentiam *Vnguenti.*

Vires. *Mundificat & vulnera, astringit, collutioni oris inservit, &c.*

Vnguenta varia ex Pharmac. BATEANA.

Vnguent. Albuminum.

♃. *Fit miscendo exactiss.* ☍ *Ros.* ℥ij. *cum album. ovor.* ℥iv. *f. a.*

Ad ambusta, inflammationes, &c. optimum remedium.

Vnguent. Antipyreticum.

♃. *Chenocopri rec.* ☉ *oliv. an.* ℥iv. *ung. Dialth.* ☍ *Ros. an.* ℥j. ▽ *nivis* ℥viij. *coq. l.* ▽. *f. a. colat. adde camph.* ʒj. *m.* Valet opt. in ambustis, &c.

Vnguent. de Aurantiis.

♃. *Poma aurantia rec. sed immatura & viridentia in pulpam. cum cortic. contusa num.* vj. *Fol. lauri miv. salv. acetos. calend. an. mij. succi nasturt. aquat.* ℔ij. *Butyr. rec.* ℔ij. *coq. ad succor. consumpt. f. expres. fortis: cui adde recentia folia lauri, & salviæ contusa, cinnam.* ℥j. *nuc. m.* ℥ß. *coq. iterum ad herbarum putrilag. & f. expressio.* In Scabie, pruritu, &c. insigne.

Vnguent. de Betonica aquatica.

♃. *Fol. beton. aquat. acetos. an.* mvj. *contusis adde Butyr. rec.* ℔ij. *coq. ad herbar. siccit. f. expressio Repet. coctio ter foliis rec. colat. adde* 🜍 *viv. subt. pulvis pulverare* ℥iiß. ☍ *stil. cort. aurant.* ʒj. *m. f. a.* In pruritu. Scabie, &c.

Vnguent. Cephalalgicum.

♃. *Vng. Alabastrin. Rosat. an.* ℥ij. *opii* ʒj. *croc.* ʒß. *ol. nuc. m. f. Vng.* Pro temporibus ac fronte inungendis.

Vnguent. Crinificum.

♃. *Labdan.* ʒvj. *Axung. ursin.* ℥ij. *mell. crud.* ℥ß. *pulveris Abrotani* ʒiij. *Cinerum Rad. arundin.* ʒiß ☍ *nuc.* m. ʒj. *Bals. Peruan.* ʒiij. m.

Vnguent. Depilatorium.

♃. ♆ ℥iv. ○○ ℥iß. *Rad. irid. Fl.* ℥j. *nitri* 🜍 *an.* ℥ß. *Lixiv. fortiss.* ℔ij. *coq. ad consist. debitam: adde* ☍ *caryoph.* gt. xx. m. *f. ung. seu Pulmentum.*

Vnguent. Digitalis.

♃. *Butyr. Maial.* ℔iij. *Flor. Digitalis rec. contus. quot infarciri pt. Insolentur dies 30. deinde coq. f. a. & f. expressio.* Pro locis affectis scrophulosis inungendis. Nil æquale.

Vnguent. Faciale.

♃. *Camph. Apyroth. an.* ʒij. *Diasinap. fortis. colat.* ℥j. *ol. Rhodii gt. 4. m. f. Vng.* Ad faciei ruborem curandum, præmissis universalibus.

Vnguent. Familiare.

♃ *Butyr. Maial.* ℥vij. *ceræ, resin. an.* ℥4 *mell. crud.* ʒx. *aleuri* ʒvi. *m. f. a.*

Calfacit, humectat, laxat, emollit, discutit, absterget, lenit, concoquit & digerit. Vsus est familiaris in paronichiis, ac pernionibus subitò curandis. Vlceribus pedum scorbuticis mirè auxiliatur.

Vnguent. ad Fissuras.

♃. *Myrrh. zz. lithargyri* ☽*næ, an.* ℥j. *mell.* ℥iv. *ceræ,* ℥ij. ☍ *Rosat.* ℥vj. *m. f. a. Pro ditioribus addi pt.* ☉ *Rhodii, gt.* xij. *Fol. auri num.* x. aliter.

♃. *Bolus Armena, myrrh. ceruss. ann.* ʒij. *cum axung. anatis q. s. f. ung.* citò curat.

Vnguent. ad Foveas.

♃. ☍ *Amygdal. dulc.* ℥ij. ☍ *stil. Rhodii, gt. iv. m. f. unguent. f. a.* Ad foveas Variolarum delendas præstantissimum est unguentum. Dolorem lenit, acrimoniam tollit, &c.

Vnguent. Fuscum.

♃. *Colcothar. & Phlegm.* ⊕li, *an.* ℥j. *Aceti chelidoniati* ℥iß. *Flor.* ⊕ 3. v. *mell. despum.* ℥. *f. Vng. f. a.* Mundificativum optimum in vulneribus & ulceribus.

Vnguent. Hæmorrhoidale.

♃. *Butyr. Maial. rec.* ℔iij. *Flo. Sambuc. & genist. rec. qu. infarciri pt contusos. Insolentur per mensem. Dein agitentur, & sub Terrâ defossa simul putrescant per mensem. Postea coq. f. a. & f. expressio.* aliter.

♃. *Pulv. suberis combusti* ʒj. *opii*, gr. vi. *Vng. Populn.* ℥iß. *m.* pro loco affecto.

Vnguent. Herpeticum.

♃. ♆ ○○ *an. Tartarum,* ⊖*is, nig. sapon. com. an.* ʒij. ☍ *Sambucin. q. s. ut f. Vnguent. f. a.* Inunge locum per optimè, maneat desuper Horas 24. superveniet crusta, removenda Vngent. albo.

Vnguent. ad Lumbricos.

♃. *Fol. absinth. vulg. menth. tanacet. rutæ, porri, jugland. an.* miij. *sabinæ,* miv. *helleborastri,* mvi. *contunde probè cum Sem. Santon.* ℥ij. *Rad. bryon. rec.* ℥iv. *colocynth. aloës, an.* ℥ij. *Fellis Taurin.* ℔j. *Butyr. rec. insulf.* ℔v. *V. alb.* ℔j. *coq. l.* △ *ad Vini & succor. consumpt. f. expressio.*

Vnguent. Ophtalmicum.

♃. *Butyr. Maial.* ℥iv. *ceræ alb.* ℥j. *lique & lava sæpius cum Aq. Ros. dein (effusa aqua) adde Lap. Tutiæ præp.* ℥ß. *camph.* ℈j. *m. f. ung.*

Vnguent. Peragoricum.

♃. *Ceræ,* ℥vj. *tereb.* ℥iv. *Mell.* ℥ij. *Aleuri,* ℥iß. *Oleo Rosat. Vnguent. Hæmorrhoidal. an.* ℥iv. *Liquescant f. a. ut f. Vnguent.* Ad Perniones curandas egregium.

Vnguent. Piperinum.

℞. *Pulveris Enul. Fl.* △ *an.* ℥ij. *piper. n.*℥iß. *ung. Rosat.* ℥xvj. *ol. Rhoiii*, ℈ij. *m.f.unguent.* Ad Scabiem, Pruritum, &c. Elegantissimum.

Vnguent. Soleare.

℞. *Rad. allii contus.* ℥iv. *Axung.* ℥viij. *coq. ad succi consumpt. f. f. expressio: adde croc. pulverat.* ʒj. *Sp. Sal. commune* ℈ij. *m. f. Vnguent.* Pro plantis Infantum inungendis, ad tussim, &c.

Vnguent. Sympatheticum.

℞. *Ol. Rosar. Bolus Armena an.* ℥j. *ol. Lini* ℥ij. *Axung. humanæ*, *Vsnea cranii hominis interempti pulverat. an.* ℥ij. *Mumiæ*, *Sanguin. human. an.* ℥ß. *Vng. f. a.* Vnguento hoc sanantur omnia vulnera, ungendo telum, quo vulnus inflictum fuit quotidie semel si vulnus sit magnum: alioquin secundo vel tertio quoque die inunxisse sufficit. Telum servetur in linteolo mundo, & loco non nimis calido, nè damnum inferatur Patienti.

Vnguent. Virilitatis.

℞. *Anaphromel. Olei nuc. m. per express. an.* ℥ß. *pyreth. piper. n. cubeb. an.* ℈i. *mosch.* ℈ß. *Bals. Peruvian.* ʒi. *m. f. a.*

Vnguenta varia ex Frid. HOFMANNO.

Vnguentum contra Epilepsiam & alios Morbos malignos.

℞. *Cinnabar. nativ.* ℥ß. *Lapid. Ophit.* ℥iß. *Magnetis* ʒii. *ol. d. Macis, d. guajac. corilin. ana gutt.* iii. *Confect. alkerm. de hyacinth. ana* ßß. *expr. Nuc. Moschat. Vng. alabastrin. q. s. M. f. Vn.* Usus *est ad bregma, frontem, tempora &c.*

Vnguentum ad faciei ruborem.

℞. *Piperis. zinziber. ana* ʒi. ♁*ris vivi* ℥ß. *Vng. pomad. q. s. pro Vng.*

Vnguentum ad guttam rosaceam.

℞. *Vng. Pomad. opt.* ℥iß. *ol. camphor. gutt.* iii. ☿*rii præcipitat.* ℈ß. *benzoi.* ℈i. *aq. vit.* ʒi. *M. omnia accuratissime in mortario plumbeo & cum cera f. Vng.*

Vnguentum de Cerussa ♄nii.

℞. *ol. expr. ex semin. papav. ac cum* ▽ *ros. lot.* ʒvi. *Ceruss.* ♄ ʒiij. *alb. venet.* ʒß. *f. ung.*

Vsus & *Vires.* Refrigerat mitigat, moderatè, exsiccat, confert mitigandis doloribus arthriticis calidis, fervori erysipelatum, præcipue defluxionibus salsis acribus in oculos delabentibus inungendo circumcirca palbebras & oculos, item prodest ad maculas faciei, Ad fissuras & rimas in manibus & facie hyeme provenire solitas.

Vnguentum Pectorale.

℞. *pingued. gallin. butyr. rec. ol. amygd. d. viol. li. alb. ana* ℥iv. *Croci Or.* ℈iß. *Ceræ alb. q. s. m. f. Vng.*

Vnguentum Anti-Pleuriticum Romæ usitatissimum.

Rec. butyri vetustiss. ung. alth. pulv. tormentarii ana ℥iij. *semin. cymin. pulveris. erucæ ana* ℥ß. *succi urtic. vulg.* ℥iiß.

Pulverisanda opt. pulveris. in succo Urtic. coq. Ung. alt. & butyr. ad succi consumptionem. Deinde paulatim adde pulveres. Ultimo loco tandem pulv. tormentar. f. △ l. Unguentum.

Modus utendi. Locus affectus cum pauxillo aq. vitæ tepide leviter manu fricetur, deindè unguentum in quantitate nucis avellanæ crassioris calidum applicetur manu bene confricando. Ac deindè foveatur duobus vel tribus foliis brassicæ, quæ in patella frixaria cum aliquantulo butyro itidem veteri calefacta sint & postea superligetur pannus lineus aut laneus, qui sit vetus cum fasciâ, aut medicamentum eo firmius conservari possit supra partem si opus sit, post singulas 6. horas renovetur Unguentum.

Vnguentum Anodynum DD. R.

Rec. alabastri pulveris ℥ß. *camphor.* ℈ij. *ol. Nimphi* ʒiß. *Vng. populeon. rosat. Mes. ana* ℥j. *cum ceræ Modico f. Vng.*

Vsus est; in capitis doloribus inungatur temporibus, & nuchæ.

Vnguentum contra Calculum.

Rec. ol. lil. alb. scorpionum. violarum: chamæmel. Vng. dialt. ana ℥j. *Mucilagin. radic. alth. Sem. fœn. græc. psyl. ana* ℥ß *ceræ s. q. f. Vnguentum.*

Vnguentum ad infantum alvum laxandum.

Rec. Aloes epatic. ʒij. *fell. tauri* ʒj. *Scammon.* ℈j. *butyri q. s. f. unguentum, quo testa nucis juglandis impleatur & umbilico apponatur.*

Vnguentum ad Partum facilitandum.

℞. *Mucilagin. Sem Lini. fœn. græc. rad. alth. ana* ℥ *pingued. anseris ol. coct. chamæmel. n. lil. alb. ana* ℥. *Croci* ℈j. *Ceræ q. s. f. Vnguentum.*

Vnguentum ad hæmorroides prominentes.

℞. *Succi verbasci* ℥ß. *vitell. ovi j. conquassata omnia optimè ad usum reserventur.*

N. Pannus laneus parti affectæ imponatur prædicto Vnguento inunctæ.

Aliud in eodem Affectu.

℞. *Butiri cancrorum, sevi hircini ana* ʒiß. *adde modicum cerussæ & f. unguentum.*

Aliud.

℞. *fl. linariæ* mij. *adipis porcinæ rec. q. s. coque & exprime, expressum vitell. ovor. misce & applica cum lana vel gossypio.*

Vnguentum Singulare contra urinæ profluvium mulierum, seu stillicidum, quo mulieres post partum difficilem ob labefactatam vesicam non rarò affici solent, urinamque perpetuò fluentem spongia pudendis admota excipere coguntur.

℞. *Lapid. calaminar. opt. in* ✳ & ▽ *ros. bis vel ter loti & subtiliss. pulverisf.* ℥iv. *lithargyr. argent* ℥ij. *Ceruss. opt.* ℥ij. *ol. coct. ros. chamæmel. n. ana* ℥iv. *agitentur simul per hor. 2. & cum axungia hyrci* ℥ij. *f. Vnguentum, agitando ad 4. horæ partem, donec consistentiam acquirat debitam.*

Vsus. Hoc pars affecta leniter est inungenda & linteo cooperienda. Miræ est efficaciæ & multiplici experientia probatum.

Vnguentum ad Contusiones.

℞. *Oss. Sepiæ Cerussæ ana p. æq. Saponis nigri q. s. ad conficiendum unguentum.*

Vires; hoc una nocte omnem removet nigredinem in facie ex contusione & percussione.

Vnguentum in Contusionibus & Doloribus.

℞. *ol. olivar. bene matur.* ℔j. *medull. cruris bubulin. resin. pini ceræ flav. ana* ℥ij. *butyr. recent. insulf.* ℥iij. *Liquefiant omnia* △ *l. cumque medulla liquefacta fuerit remove.*

Unguentum pro caruncula penis.

℞. O Roch. ℥ß. lithargyr aur. ℨij. pulverisf. pone in vas vitreum & affunde tantundem ✳ ut duos supernatet digitos, deinde ad ☉ expone, donec exsiccata sint, tunc iterum in pulverem redige. Huic adde ☿ nii crudi ℨij tutiæ ppt. ℨiß auripigment. ℨij. f pulvis subtiss. qui cum ol. ros. complet. ℨj. in unguentum redigatur, in fine coctionis adde camphor. ℨiß. cerat. diapalm. ℥ß. hoc tepidum adhuc extende super candelas.

Aliud ad carunculam Penis erodens.

℞. Ol. rosar. compl, ceruss. ana ℥j. tut. pp. ℥ß. camphor. ℨij. aloës epatic. olibani myrrh. ana ℈ij. sieff. alb. s. op. ℥ß. M. f. unguentum s. a. in mortario plumbeo, & hoc candelæ inungantur.

Aliud carunculas consolidans.

℞. pingued. capreol. ℥j. ceruss. ana ℨij. camphor. ℈j. m f. unguentum.

Unguentum ad Carbunculos D. R.

℞. Calcis extinct. saponis venet. fermenti acris. ♁ris vivi. ana ℨß. ♁tri. tutiæ ppt. ana ℨij. Theriac. A. ℨij. Opii Theb. ℈j. ol. lil. alb. s. q. f. unguentum.

Unguentum gryseum ad ulcera manantia tibiarum.

℞. Cerussæ lithargyrii ana ℨiij. lapid. calam. ♄ turni usti an. ℨij. tutiæ ppt. ℨß. calcis lot. terr. sigill. ana ℈j. O usti ℈ij. ol. Myrtill. cum album. ovor. an. q. s. f. unguentum in mortario plumbeo.

Unguentum Vulnerarium.

℞. Salviæ part. 4. millefolii part. iij. colligantur in fine Mensis Maii, minutim incis. coq. per 2. 18 in vase cum butyri majalis depurat. ℔viij. filtrentur & colatura iterum △ imponatur, admixtis sevi hircini ℔j. & cervini eadem quantitate. ceræ ℔ß. resin. Pini quartar. terebinth. ℔ß. coque omnia invicem donec dissoluta sint, ab △ remotis adde tantum æruginis minutim contusæ, ut viridi colore tingantur, immiscendæ etiam olei spicæ ℥ij. M. f. unguentum.

Vires. Utimur hoc in vulneribus recentibus & inveteratis, in nervorum resolutione & aliis affectibus.

Aliud ad vulnera & ulcera.

℞. Mastichis ℥j. terebinth. venet. ℨiij. ceræ flav. ℥iv. liquescant in olla fictili, primò cera cum terebinth. postea remove & adde ol. mastich. q. s. pro unguento.

Unguentum Patavinum in ulceribus malignis.

℞. Ol. rosac. complet. ℔iij. succi plantag. Lapath. acut. solani. centaur. minor. ana ℥vj. ceræ alb. q. s. coq. ad succorum consumpt. deinde insperge pulv. seq. lithargyrii ℥vj. plumbi ust. & lot. ℨxj. boli Armeni. camphor. ana ℨiß. lapid. calaminar. vel tutiæ ℥vj. ung. popul. refriger. gal. ana ℨij. M. f. unguentum.

Usus. Hoc filamenta imbuantur & imponantur ulceribus superimposito cerato de cerussâ.

Unguentum ad tineas.

℞. ⊕ ol. O roch. ust. chalcit. ust. ana ℨiij. aristoloch. rot. ver. virid. æris ana ℥j. picis navalis ℥j. pingued. an. ℨß. butyri antiquiss. ℥vj. M. f. unguentum.

Usus. Abluatur caput lixivio facto ex herba & radic. cichor. loti tum siccetur & inunctio fiat dicto Unguento post tres dies lotio & inunctio repetatur, quod cum ter feceris, tineas evasisse videbis.

Unguentum contrà Veneficia.

℞. adipis canis benè liquatæ & Ursi ℥viij. saponis ℥xxiv.

Visci corylini tres truncos adhuc virentes, frustatim sectos & tusos, dum humescant, contunde autem simul lignum, folia & baccas. Misce in phiola quam Soli ix. septimanas cum exposueris, virentem balsamum extrahes.

Usus. Hoc veneficiatorum corpora, loca, maximè dolentia & juncturas inunge & certo curabis experimento.

Unguentum pro Pueris fascinatis.

℞. Ol. rosat. nardin. mastich. ana ℥ij. succi menth. absinth. cidonior. pomor. redo ent. ana ℥iij. corallar. scobis eboris, xyloaloës ana ℨß. cum pauca quantitate ceræ f. unguentum.

Usus. Hoc bis aut ter indies stomacho applicetur. Solent etiam Hispanicæ mulieres suffumigare fascinatos pueros gummi ammoniaco Sæpè etiam observavit Rod à Castro proficere suffitus ferrei calcei candentis equi nigri ✠ ter extincti.

Unguenta varia ex Johanne MICHAELIS.

Unguentum contra Dolorem Capitis.

℞. Ol. anethi, chamomillæ, nucl. Persic. per expr. ana ℨj. hyosc. expr. ℨß. succi inspissati verbenæ ℨj. c. s. q. ceræ. F. l. a. Unguentum.

Unguentum ad Dolorem Capitis in causâ calidâ.

℞. Unguent. alabast. ℥ß. ♒. ros. parum. D.

Ad Vigilias.

℞. Ungu. somniferi usit. ℥ij. ♒. stillat. anethi g. vi. *S. Eüßerlich. Schlaffsälblein.*

℞. Ol. papav. expr. ℨj. nucl. Persic. expr. ℨß. extr. opii gr. iv. croci gr. v. ♒. nuc. mosch. q. s.

F. Linimentum.

Contra Pediculos Capitis.

℞. Sem. staphysagr. ℨij. helleb. albi ℨiß. nicot. ℨj. c. s. q. ♒. nic. & ceræ parum.

F. l. a. Linimentum.

adde *♒. spicæ g. viij. M.*

Unguentum Paralyticum.

℞. Ol. nervini ℥j. Pingued. castor. ℨvj. ol. de piperibus ℨj. stillat. roris mar. salviæ ana g. vj. junip. lauri ana ℈ß. succini ℈j c. s q. ceræ.

F. l. a. Linimentum, quô principium Nervorum illinatur.

In spasmô potest addi ♒ stillat. limacum nigrorum, quod singulare specificum in hôc affectu censetur.

Unguentum Pectorale.

℞. Unguent. pector. ℥j. pingued. hum. ℨvj. ♒. amygd. dulc. ℨiij. M.

Unguentum Dorsuale in Hecticâ.

℞. Unguenti resumptivi ℥jß. refrig. Galeni ros. Mesues an. ℨiij. ol. juniperi express. ℨj. ping. hum. ℥ß. M.

Unguentum Pleuriticum.

℞. Succi papav. errat. inspiss. card. bened. ana ℨj. pingued. muris montani ℨiij. cum s. q. ceræ & ♒. anod. Mynf.

F. Linimentum.

In nimiô Dolore Pleuritico.

℞. *Ol.anod.Mynf.ʒiij.papav.express.ʒj.hyosc.express.* ℈ij.*cum paucâ quantitate ceræ.*
F. Linimentum.

Unguentum pro corroborando Ventriculo.

℞. *Ol.stomach.Craton.ʒij.mastich.menth.an.ʒj.still. menth.g.vj.caryoph. g.iv. cum paucâ quantitate ceræ & ol.nuc.mosch.expr.*
F.l.a. Unguentum.

Unguentum expertum in Ardore Ventriculi.

℞. *Sevi hircini ℥ß.ung.pomatum ʒij.*
F. Linimentum.

Unguentum hepaticum.

℞. *Cerot.santal.usitat.℥ß.c.s.q.ol.ros.& ceræ.*
F. Linimentum immiscendo spec. diatr.santal ʒj. M.
Potest etiam aliquid de extractô vel succo inspissato radicis cichor.addi.

Unguentum in duritie Lienis.

℞. *Ungu.de cicut.℥ß.c.s.q.ol.lil.alb.& ceræ*
F. Linimentum.
adde *ol.stillat.gum.)(g.vj.sacchari ♄ g.viij.M.*
℞. *Ungu.splenet.usitat.ʒiij.extract.vel succi inspiss. rad.filicis ʒj.cum paucâ quantitate ceræ*
F. l. a. Linimentum.

Linimentum Carminativum.

℞. *Ol.cham.anethi rutæ ana ʒij.stillat.cham.anethi ana ℈ß.cumini,carvi.fœnic.an.g.vj.c.s.q.ceræ*
F.l.a.Linimentum.

In Dysenteria & fluxibus alvi.

℞. *Ungu.comitissæ ℥ß.ter ⊕ optimè dulcif.ʒij.croci & adstring.ʒj.c.s.q.ceræ & ol.mastich.*
F. Linimentum.

Unguentum Nephriticum.

℞. *Ol.lil.alb.amygd.dulc.cham. anethi ana ʒj.nucl. ceras.per express.scorp.simpl.an.ßij.c.s.q.ceræ*
F.l. a Linimentum.
℞. *Unguent.dialth ʒß.♂o scorpion.simpl.nucl.ceras. ana ʒj.*
M.F. Linimentum.

In calore Renum.

℞. *Unguent.ros.refrig. Galeni an.ʒij.sacch.♄ & ♂o nymph.parum c.s.q. ceræ*
F. Linimentum.

Contra Herniam.

℞. *Unguent.contra herniam* O *ʒij.* [*Mins.℥ß.croci & astring.ʒiß.c.s.q.ceræ*
F. Linimentum.

Contra Vermes.

℞. *Unguent.contra vermes usit.℥j.ol.stillat.absinth.* ℈j.*rutæ,tanaceti ana g.vj.fellis,tauri,inspis. ʒij. ♂o diacoloc.q.s. M.*
℞. *Olei diacoloc.Quercet. ℥ß.amygd.amar.per expr. nucl.persicor.per expr ana ʒj.aloës,myrrhæ ana ʒj.fellis tauri inspiss.ʒiß.♂o stillat.coryli ℈ß.ceræ q.s.M.*

Unguentum Externum purgans.

℞. *Elaterii ʒiij.troch.alhand.ʒij.scammon.ʒiß.c.s.q. ceræ & ♂o diacoloc.*
F. l. a. Unguentum. M.
℞. *Elect.hier.picræ ung.dialth.an.℥j.N.j.M.* applic.plantis pedum vel umbilico.

Unguentum ad Partum.

℞. *Mucilag sem.lini,fœnugr.alt.cum aq.lil.extract. ana ℥ß.axung.anserin.ʒvj.ol.lil.alb.℥ß.amyg.dulc.& ceræ q.s.*
M. F. Linimentum.
Illinitur venter post balneum, vel etiam absque balneô.

Aliud.

℞. *Olei cheirini, lil, alb. ana ʒiij. auxung. serpent.ʒj.*
F.l.a.Unguentum cum paucâ cera.

Unguentum contra cardialgiam, præsertim flatuosam.

℞. *Ungu.rubr.potab.℥ß.♂o chamom.℈ß.M.*
℞. *Ungu.cardiac. Francof. ʒvj. olei stillat. chamom.* ℈ß.*angelic.g.iv.M.*

Unguentum in Dolore hæmorrhoidum.

℞. *Mucilag.sem.psyllii cydon. cum aq. verbasci extract.ana ʒiij.contunde in mortario plumbeô cum pistillo plumbeô & c.s.q.♂o linar.scarab.atque ceræ.*
F. Linimentum.

Contra Scabiem.

℞. *Ungu.rosati ℥j. arcani corallini ℈j.M.*
℞. *Succi helenii, lapathi acuti ana ℥j. ☿ vivi ʒij. lap.medicamentos.ʒ.j.c.s.q. ♂onic. & ceræ.*
F. Linimentum.
℞. *Ung.enulati ℥j flor.♎ ʒiß.lap.medicamentosi ʒj. c.s.q.♂o.nicot.*
F.Linimentum.

Contra Atrophiam seu Ariduram membrorum.

℞. *Unguent. Agrippæ. alth. ℥v. pingued. taxi,vulpis, muris,montani, ursi, canis ana ℥ß.spec.diatrion pipereon ʒij.sem.urticæ ʒj* O *plumos.℥ß. euphorbii ʒiß. c.s. q. ♂o. nervin. atque ceræ.*
F. l. a. Linimentum.
℞. *Unguent. arragon. alth. ana ℥j ol still.rorismar. lavend.an.℈j.euphorb per infus.ʒij.D.*

Unguentum ad livorem partium imprimis faciei.

℞. *Mucilag.rad.symph. cum ▽ rad.sigill. Salom. extr. ℥ß.pulv.rad.sig.Salom.ʒij.ceræ.*

Unguentum ad Gingivas in scorbuto.

℞. *Pulverat.flor.aquileg.fol.salv.ana ʒij.rad.irid. florent.ʒiß. myrrh.electæ ℈ij.* O *crud.ʒiß. c.s.q.mellis rosati*
F. Linimentum.

Unguentum ad facilitatem Dentium.

℞. *Mucilag.sem.alth.cum ▽ ros.extr.ʒij.edulcor.rot. manus Christi* ⊕.
Si adest insignis calor, aliquid de mucilagine seminis psyllii addi potest: Est in frequenti usu D.Mich.

Vnguentum in ♋ Mammillatum.

♃. *Succ. herb. virg. aur. solan. plantag. card. bened.* ℥ß. ♋ *calcinat.* ʒiij. *ranarum, talparum calcinat. ana* ʒi. Contunde in mortario plumbeo cum pistillo plumbeo ad consistentiam linimenti. *S. Brustsalbe.*

Vnguentum Ophtalmicum.

♃. *Butyr. rec. cum* ▽ *euphras. lot.* ʒiij. *Tutiæ* ʒß. *camphoræ* ℈ß. *Sacch. candi* ℈j. *m. pro linimento.*

Vnguentum Cosmeticum.

♃. *Ol. amygd. dulc. non rancid.* ℥iß. *jasmini* ʒii. *Instilla guttatim* ⚯ *Tartarum p. d. q. s. M. exactè in formam linimenti, adde cosmet. Cluvii vel ceruss.* ♀ ʒi, *vel* ℈iv. *M.*

Vnguentum ad Ambusta præstantissimum.

♃. *Ol. recentiss. vel quod melius sambuc. p. j. album ovor. p. ij.*

Conquassa diligenter, donec F. Linimentum. Illinitur pars sæpè pluma gallinæ nigræ, nullis adhibitis linteolis aut ligatura *vid. Mynsicht.* qui ita de hoc linimento scribit: In tota Republica Medica secretius experimentum nullum: Perfectè, tutò, cito extinguit, dolorem sedat, nullo cicatricis vestigio relicto.

♃. ▽ ♆ ⚯ *lini vel flor. sambuci vel cort. samb. vel filicis* M. Pro Linimento.

Præparatur etiam linimentum ad inflammationes ex album., ovi & ⊖ crudo. Alumen crudum in albumen ovi injicitur, agitaturque tamdiu, donec alumen solutum sit.

Egregium etiam unguentum est unguentum viride Reginæ; ut & unguentum potabile in & externè. Dantur ad ℥ß.

Vnguentum ad Alopecias.

♃. *Olei ovorum* ℥ß. *laudani* ʒvi. *pingued. ursi* ʒii. *chartæ ustæ, nuc. avellanæ una* ʒß. *pulv. myrrhæ* ℈ß. F. Unguentum.

Cum quo caput inungatur, deinde abluatur cum lixivio, in quo abrotanum & capill. Veneris decocta fuerint.

Linimentum ad Ambusta.

♃. *Album. ovor. N.* ij. *Ol. rosarum* ℥ij. *Aquæ rosarum* ℥j.

Conquassentur simul omnia & cum linteolis in eo madefactis imposita loco ambusto, relinquendo, donec convalescat, superponendo panniculum eadem mixtura irrorandum. Vel

♃. *Mucag. sem. cydon. ex* ▽ *ros.* ℥iv. *Vitelli ovorum N.* iv. ⚯ *lini* ℥iij. *croci* ℈ß. *M.* Adde *sub finem curationis cerussæ* ʒj.

Vng. anod. ʒiij. *Opii gr.* v. *ol. chamom.* ʒß. *S. Eusserlich Oel.*

Vnguentum resumptiv ʒiij. *Ol. violar.* ʒß. *S. Zuckersalb.*

♃. *Ol. nucist.* ʒj. *mastich. menth. absinth. cydon. ana* ℥ß. *M. S. Euserliche Salb.*

♃. *ol. cappar.* ℥j. *Vnguent. dialth.* ℥ß. *ol. de palm.* ʒvj. *S. Miltzsalbe.*

♃. *Vnguent. popul. rosar. ana* ʒiij. *alabastr.* ʒij. *ol. nucist.* ʒß. *S. Salblein auf die Schlaff in schmieren.*

♃. *Olei amygd. dulc. Vnguent. anod. ana* ℥j. M. C. in Pleuritide.

In Dolore Dentium.

♃. ⊖ *q. s. Fluat in crucibulo, hujus.*

♃. ʒj. *Nuc. musch. N.* j. *Mellis ros.* ℥iij.

M. F. Linimentum gingivis applicandum.

Vnguenta varia ex Collectione Theoph. BIERLINGII.

Vnguentum singulare *Fuscari* in contusionibus magnis & doloribus è Turcia ab ipso allatum.

♃. ⚯. *oliv. benè matur.* ℔j. *Medull. crur. bubul. Resin. pin. ceræ flavæ an.* ℥ij. *butyr. recent. insuls.* ʒiij. *liquefiant omnia lento igne cumque liquefacta fuerit medulla, removeto. Miraculosum est experientia. D. Prævotii,* Ex MSS. D. Burseri.

Vnguentum ad contusiones.

♃. *Sepiæ, ceruss. an. p. æq. Sapon. nigr. q. s. ad consist. unguentum*, hoc una nocte omnem removet nigredinem in facie ex contusione & percussione *Ex MSS. D. Burseri.*

Vnguentum lenitivum, emolliens, digerens, summum in omnibus ulceribus.

♃. *Fol. salv. rubr. rutæ an.* ℔j. *absinth. commun. tenerrim. laur. an.* ℔ß.

quidam addunt chamomill. ℔ß. ophagogloss. ℔ß. colligantur circa meridiem, mundentur, non laventur. Incidantur virentes herbæ minutim, & in mortario conterantur, una cum adipis arietini ℔ij. facta diligenti mixtione, imponantur ollæ crustatæ cum ⚯. olivar. antiquiss. ℔vj. iterum subigantur in putrefactione per octiduum (olla sub terra defossa,) postea in æneo lebete admoveantur lento Igne, & post 10. horas ab igne removeantur, cum nimirum placuerit color, qui exploratur gutta una vel altera super patellam stanneam effusa, factis prius crebris agitationibus baculo ligneo, tandem facta forti expressione colentur per spissam telam, & conserventur in vase vitreo. Instillatur calidè vulneri, & linteum eodem ⚯ madefactum superponitur.

Vnguentum quo usus est D. Krause in contusione dorsi & læsione nervi felicissimè.

♃. ⚯. *chamomill. rut. an.* ℥iß. *vidi optim.* ℥ij. *Flor. lavend. p.* j. *stœchadi. Arab.* ʒj. *Coq. ad vini consumpt. adde* ⚯ *juniper. lumbric. terrestr. an.* ℥ß. *castor.* ʒj. *Ceræ, q. s.* F. Vnguent. Molle.

Vnguentum certissimum ad generandos capillos & barbam *D. Bucretii.*

♃. *Fol. abrot. masc. capill. vener. ad.* Mj. *Favi mell.* ℥j. *lapat.* ʒij. *myrtill.* ʒj. *sem. lin. fœni græc. an.* ʒij. ⚯ *amygdal. dulc. amat. vini albi generos. an.* ℥iij.

Facta infusione per 24. hor. bulliant lento Igne ad humiditatis consumptionem, & F. expressio, cum colatura crescente luna debet fieri inunctio. *Ex liter. D. Affelmanni.*

Vnguentum ad Venerem.

♃. *Rad. piretr. Piper. zingiber, cinnamom. Sem. eruc. nap. an.* ʒj. *euphorb.* ʒß. ⚯. *laur.* ℥ij. *spic.* ℈j. *ceræ parum. F. l. Vnguent.* quo illinatur regio intra anum & testes.

Vnguentum ad Partum facilitandum *D. Seintraustz.*

♃. Cancror. vivor. n. ij. Contunde in mortario & succus exprimatur per pannum fortiter postea

♃. lumbr. terr. *lasz sich dieselben ein rein ∴ wohl reinigen, schaeit ihnen die Zippel abe, und zerstosse sie wohl*, exprimire *sie durch ein reines Tuch, dieser 2. Säffte müssen einer so viel als des andern seyn*, postea.

♃. axung. vulp. lepor. an. *lasz in einem reinem Pfænlein auf linden Kohlfever zergehen, schütte die 2. Säfte darein, und rühre es wohl untereinander, und*

und koche es zu einer geschmeidigen Salben, asservetur in vitr. pro usu. Liegt ein Veib in Kindesnœthen, und kan der Frucht schvverlich genen.

♃. einen Schlangenbalck, nicht der abgestreifft, sondern den die Schlange selbsten abgelegt, und fallen lassen, streich die gemelde Salbe darauff, netze den Balck sambt der Salben in aqua artemis. und also Pflaster vveise auf das Dicke der Frauven an der Seiten, vvo das Kind am meisten liegt, bestreiche ihr auch dieselbe Seite mit dieser Salben, so kœmbt das Kind mit frœlichen Amblick hervor, so es heraus, nimb das Pflaster hinvveg, vische auch die Salbe ab, sonst ziegt es die Mutter herfür.

Vnguentum ad exulcerationem cancri aliaque ulcera depascentia.

♃. Balsam. ℘. ℥ß. ℅. hyperic. Myrh. Terebinth. card. sanct. subtilis. pulv. & cribrat. a ℥j. ℅ vitell. ovor. ʒij. cum cera nova q. s. F. Vnguent. PRÆVOT. ex communic. D. Hanemann.

Vnguentum ad somnum.

♃. Vnguent. alabast. ʒj. ℅ nuc. moschat. express. ℈j. opii gr. iij. Croc. gr. j. M. F. Vnguent.

Vnguentum contra Pestem.

♃. ℅. scorpion. Matthiol. citri, an. ℈j. benz. gr. ix. Balsam. rosar. gr. xvij. Peruvian. ℈ß. Flor. Benz. gr. viij. pingued. viperin. ℈j. Mosch. gr. ij. M. F. Vng. pro corde & puls.

Vnguentum contra Calculum.

♃. ℅. lilior. albor. scorpion. chamomill. Vng. dialt. ana ℥j. mucilag. rad. alth. fœni græc. scyllit. an. ℥ß. Ceræ q. s. F. l. a. Vngu. ex MSS. A. G.

Vnguentum Polychrestum contra quosvis dolores arthriticos D. Arnisæi.

♃. Axung. porc. recent. ▽. samb. lot. & repug. q. s. taxi ℥j. medull. human. ℥ß. succ. surcul. recent. sambuc. ebul. fol. plantag. chamedr. an. ℥vi. pingued. vel muc. limac. ℥vi. unguent. diapalm. ℥j. post addatur succ. chamædr. V. l. a. Vnguent.

Vnguentum contra rubedinem oculorum.

♃. Vnguent. nihil. alb. q. v. mica similæ q. s. Contunde in mortario cum ▽. rosar. & pauco croco orient. M. F. Vnguent. quo inunge palbebras oculorum, consumet rubedinem.

Vnguentum lapathi acuti in scabie.

♃. Lapath. acut. ℥viij. ♀r. ℥ij. ⊖. ℥j. rad. curcum. ℈viij. vitel. ovor. n. viij. acet. destill. q. s. F. l. a. Vnguent.

Vnguentum singulare contra stillicidium urinæ post partum difficilem.

♃. Lap. calamin. optim in Acet. destill. extinct. & in ▽ ros. bis vel ter lot. & pulver. subtil. ℥iiij. Lythargyr. ℥ij. ceruss. ppt. ℥j. ℅. rosar. chamomil. an. ℥v. agitentur simul per horas duas & cum axungia hirci ℥iij. F. l. a. Vnguentum, agitando ad quartam horæ partem, donec consistentiam debitam acquirat. Hoc unguento pars affecta leviter est inungenda, ac linteo cooperienda, mira est efficacia & multiplici experientia probatum.

M. Vilhelms von Vittenberg Stichpflaster

♃. ℅. olivar. ℥iij. litharg. ℥iß. Acet. vin. ℥ß pic. naval. Colophon. Terebinth. an. ʒj. ℅. rosar. ʒvj. pulv. mastich. olibad. sarcocoll. alumin. ust. camphor. an. ʒj. sanguin. Dracon. cortic. granat. lumbric. sangu. human. an. ʒv. Lap. magnet. ʒj. ℅. ovor. juniper. an. ʒß. galban. verb. alb. ℥ß. M. F. Vnguentum.

Vnguentum defensivum Reinesii.

♃. Bol. Armen. ℥ij. cort. granat. Sanguin. dracon. an. ℥ß. Caphur. ℈iiij. farin. lent. ℥j. cum ℅ & ✠. rosac. F. Vnguent.

Vnguentum suppurativum Ejusdem.

♃. Butyr. recent. ℅. hyperic. an. ʒiij. Balf. ♁r. Ruland. mastich. sarcocoll. an. ʒj. thur. myrrh. an. ʒß. vitell. ovor. n. ij. Terebinth. ℥ß. Vnguent. apostol. ℥j. m. f. Vnguent.

Vnguentum maturativum. Ejusdem.

♃ Terebinth. Cyprin. ℥v. pollin. Thur. mastich. an. ℥ß ℅. hyperic. ℥ij. vitell. ovor. n. iij. croc. ℈j. M. F. Vnguent.

Vnguentum ad Ustionem.

♃. Rad. althææ ℥j. fiat cum ▽. simpl. mucilag. cui adde Butyr. ℥viij. ad mucilaginis consumptionem, injiciendo sub finem vitell. ovor. n. ij. Minii ℥j. M. F. Vnguent.

Vnguentum contra Paronichiam.

♃. Rasur. ebor. ℥ß. ℅ rosar. ℥j. unguent. populion. ʒij. ceræ ʒß. M. F. unguent. imponatur, unguibus.

Vnguentum in Memoria diminuta Laurenbergii.

♃. Nicotian. m iij. basilic. meliss. prim. ver. majoran. an. mj. contunde in mortario & fiat cum ℅. olivarum & insulso butyro massa quadam, qui adde vini Rhenani ʒiij. malvat. ℥iij. ▽. borrag. bugloss. major. pæon. an. ℥ß. M. ad crassitiem unguenti.

Vnguentum viride Cæsareum contra casum, vulnera, contusiones, sugillationes, luxationes & dolores.

♃. Flor. laur. recent. flor. spic. lavendul. rorismar. sclaræ, rosar. rubr. albar. basilic. rubr. major. Ebuli, Agrimon. Chamomill. Flor. sambuc. rad. tormentil. Lilior. albor. absinth. rut. tenacet. plantag. acut. rad. & Fol. althææ, hederæ, abrotan. mar. pæon. an. ℥iiij. rad. enul. bosti amari, bugloss. hyssopi, urticæ major. cum caulib. menth. crispæ, Millefolii an. ℥ij. malv. pulegii, Carvi an. ℥iiß.
Conscinde omnia & contunde usque dum formam pullis acquirant, inde in ahænum, adde butyr. majal. ℔vj. misceantur bene, bulliant horam unam absque intermissione, lento tamen calore inde postea in sacculum exprime fortiter, & committe iterum ahæneo. Postea

♃. medul. cervin. ℥iiij. ceræ recent. Sebi hyrcin. pingued. gallinæ an. ℔ß.
Fluant in tigillo, cola per pannum vel linteum, commisce cum prioribus, bulliant lento calore per semihoram, remove ab igne, ut parum refrigescat, adde ℅. olivarum, lini. pulv. myrrh. mastich. an. ℥iiij. Misceantur exactissime.

Vnguentum pomatum D. Resenbodts.

♃. Axung. porc. alb. ℔ij. pomor. acidor. dulc. an. n. iij. cort. citr. ʒvi. santal. citrin. rad. ireos Florent. an. ʒiij. benz. pur. ʒiß. nuc. moschat. macis, Cinamom. elect. Caryophyl. Styrac. calamit. an. ʒi. Aq. ros. opt. q. s. Decoquantur simul lento △ F. s. a. Vnguent. Adde sub finem moschi orient. gr. ij.

Vnguentum Cordiale D. Reinesii.

♃. Cerat. santal. ℥ij. Mithridat. ʒvij. caphur. ʒj. Aceti rosat. ℥ß. ℅. hyperic. ℥iij. M. F. Vnguent.

Vnguentum anodinum *Ejusdem.*

℞. *Unguent. alabastr.* ℥ß. *caphur.* ℈ij. ℴℴ. *nimph.* ℥iß. *Unguent. popul. rosat.* Mes. *an.* ℥j. *Ceræ modicum F. l. Unguent.*

Vnguentum ad delenda Variolarum vestigia *D. Solæ.*

Primo facies lavetur decocto cicer. phaseol. furfur. tritic. fol. Scabios. malv. & lapath. subinde quoque madefiat lact. tepido.

Deinde ℞. Terebinth. cum pauxillo bals. nigr. orient. & occid. extende super pellem caprinam, & faciei applica, ut adhæreat, ita ut auferendo pellem, cutis aliquantulum elevetur, estque hoc continuandum per integrum mensem bis de die. Tandem hoc unguento illinatur.

℞. ℴℴ. *myrrh. vitell. ovor. an.* ℥j. *pingu. human. suillæ an.* ℥ij. *lytharg. Tartari, Borrac. Alumin. an.* ʒß. *Ceræ parum M. F. Unguentum.*

Unguentum mundificativum ex melle.

℞. *Mellis rosat. simpl. Terebinth. an.* ℥iij. *sarcocol. thur. an.* ʒiij. *myrrh.* ℥ß. *m. f. Unguent.*

Vnguentum *Placentini* Palacii all' Angelo.

℞. *Liniment. simplic. cum* ℴℴ *rosar. præpar.* ℥j. *lytharg. ceruss. minii an.* ʒiiß *præcipitat. opt.* ʒj. *alumin.* ℈j. *m. f. Unguent.*

Vnguentum stomachale *del Monsig. Duce di Stinverse.*

℞. ℴℴ. *Ment. Mastich. nardin. an.* ℥iß. *spic. tantum ut superiorum odorem superet. lign. aloes, calam. aromat. caryophyll. nuc. moschat. macis an.* ʒiß. *ambr. moschi an.* ℈ij. *corall. arbor. rubror. an.* ʒij. *Ceræ alb.* △. *rosar. lot. q. s. F. l. a. Unguentum.*

Vsus ad refrigerationem ventriculi vel ab æstate, vel potu aquæ vel immodica venere, vel destillatione, vel nimiis studiis, vel potu glaciali, vel cibis frigidis, & flatus ejusdem, humectando prius cum Elixire vitæ, ad appetitum deperditum, ad indigestionem Sumitur quantitate fabæ dimidiæ. Liquatur in cochleari argenteo super cineribus calidis vel candela & inungitur mucronatæ cartilagini usque ad umbilicum ferè.

Unguentum præstantissimum ad vulnera, ulcera, luxationes, fissuras manuum, aliaque vitia externa *Zapponii.*

℞. ℴℴ. *Olivar.* ℔iij. *myrrh. oliban. an.* ℥j. *Aloës, mastich. colocynth. Sarcocoll. an.* ℥ß. *Colophon. utriusque, Terebinthin. venet. an.* ℥vj. *ceræ* ℥iiij. *ping. porcin.* ℥iij. *Coq. s. a. addendo sub finem styrac. calamit.* ℥ß. *Spirit. vin.* ℴℴ. *petræ an.* ʒij. *hyperic. spic. an.* ℥j. *Benzoin, pingued. human. an.* ℥ß. *Rad. alkanæ q. s. in nodulo ad colorandum. M. F. Vnguent.*

Unguentum stomachale *à Patre Francisco de Salis* communicatum.

℞. *Comar. menth. Fol. absinth. salv. Roman. rutæ, major. chærefol. meliss. calaminth. inc.* Lobelii, *origan. Cretici an, Mj. Flor. chamæm. aneth. lavendul. rorismar. spic. nard. calendul. rosar. rubr. an. p. ij. Rad. angelic. odor. carlin. levistic. hippomarathr. calam. aromat. galang. acori, zedoar. imperator. an.* ℥ß. *Cort. citr. aurant. an.* ʒvj. *Sem. fœnic. cumin. Bacc. laur. juniper. an.* ʒiij. *Macis* ʒij. *Vini malvat. & moschat. generos. Miiij. l. v.* ℴℴ. *absinth. mastich. laurin. de menth. an.* ℥iiij.

Bulliant omnia lento △ in duplici vase ad totalem vini consumptionem & colentur olea quibus adde. *Gumm. tamahac. Acetum destillatum diss.* ℥iij. *Bals. oriental. Liquidambr.* ℴℴ. *nucist. an.* ℥ß. *Sal. absint. spec. diarrhod.* Abbat. *aromat. rosat. caryophyll. an.* ℥ß. *Pulv. mastich. Benzoin. an.* ʒiij. *trochisc. de gallia mosch.* ℈j. ℴℴ. *anis. destill.* ʒß. *caryophyl. gt.* xv. *ceræ novæ q. s. F. Unguent. justa consistentia.*

Vnguentum contra tabem.

℞. *Vnguent. dialth.* ℥ij. *arregon. axung. taxi, ursi an.* ℥j. *canis* ℥ß. *Ol. castor. vulpin. an.* ʒvi. *juniper. later. terebinth. an.* ʒij *pulv. alum. ust.* ʒß. *piper. niger. Euphorb. an.* ʒj. *caryoph.* ℈ij. *castor.* ʒß. *Croci* ℈j. *Aq. vit. alb.* ʒij. *cer.* ʒvij. *m. f. l. a. Unguent.*

Vnguentum cordiale *D. Meureri.*

℞. *Theriac. veter.* ℥j. *succ. acetos. citr. limon. an.* ℥ß. *margar. coral. rubr. sem. acetos. an.* ʒß. *Camphor. gr.* iij. *croci* ℈ß. *M. F. l. a. Unguent.*

Vnguentum Cordiale ad pulsum *D. Landgravii.*

℞. *Santal. omnium* ʒij. *ebulliant in* ⋇ & ▽. *ros. an. q. s. colentur & exprimantur. Colaturæ adde Vnguent. rosat. opt. non rancid.* ℥ij. *spec. cordial. temper.* ℥iß. *F. s. a. super lento* ▽. *Unguentum, sub fin. adde succ. citr. purif. q. s. & ol. è cort. citr. destillat.* ℈ß.

Vnguentum contra scabiem.

℞. *Rad. lapath. acut. helen. lilior. albor. an.* ℥ij. *Summit. lupul. fumar. scabios. absinth. an. Mij. cicer. lentium, hordei an. Mi. Chamæmel.* m. viij. *decoq. in s. q.* ▽. *puræ coletur. colatur.* ℞. ℥viij. *ol. rosar. mastich. laur. an. gut.* xv. *bulliant ad consumpt. post adde: thur. lytharg. mastich. storac. myrrh. an.* ℥j. *Terebinth.* ℥viij. *sarcocoll. Ceruss. an.* ℥j. *m. f. Vnguent.*

Unguentum contra serpiginem.

℞. *Pulv. hellebor. nigr.* ʒj. *lithargyr. sulphur. citrin. an.* ʒiß. *Tartar.* ʒiij. *alumin. ust.* ℈j. *zingiber. tragacanth. Aristoloch. rot. alumin. rochæ an.* ℈ij. ℴℴ *amygdal. amar. mastich. nuc. jugland. an.* ℥ß. *sevi cervin. Butyri s. sale an.* ℥ij. *in fine ad* ℴℴ *Tart. M. F. Unguent.*

Unguentum somniferum.

℞. *Vnguent. dialth. popul. an.* ℥iiiß. *alabast.* ℥vj. ℴℴ *rosar. violar. nymph. an.* ℥v. *hyoscyam. papav. alb. an.* ℥ij. *nuc. mosch. express.* ℥j. *nuc. mosch. express.* ℥j. *opii thebaic.* ⋇ *diss.* ʒvj. *croc. orient.* ℈iij. *ceræ novæ* ℥vj. *M. F. Vnguent.*

Vnguentum splenеticum.

℞. *Ol. cappar.* ℥j. *aneth.* ʒvj. *absinth.* ℥ß. *amygd. dulc. amar. an.* ʒij. *spec. diacym.* ℈ß *Gumm. ammoniac. bdell. an.* ʒij. *Trochisc. de cappar.* ʒiß. *ceræ parum. M. F. Vnguentum.*

Unguentum vesicatorium *D. Dorsri.*

℞. *Farin. lupin.* ʒx. ℈ij. *sinap. alb.* ʒv. ℈j. *succin.* ʒij. ℈ij. *cantharid.* ℥ß. *Tragacanth.* ℈j. gr. iij. *ac.* ⋇ *scillit. q. s. incorporentur pro Unguento.*

Unguentum umbilicale purgans *Ejusdem*; quod in colica quoque adhibetur.

℞. *Pulp. colocynth.* ℥ij. *zedoar. galang. Irid. an.* ʒj. *agaric.* ℥ij. *sal. gemm.* ʒij. ℈ij.

Macerentur per horas XII. in vin. absinth. ℔ij. *Express. adde galban. in* ⋇ *scillit. solut.* ℈ij. ℈ij. *Inspissata lento Ignis ad crassitiem unguenti.*

Vnguenta varia ex Hadriano à MYNSICHT.

Unguentum Paralyticum.

℞. *Ol. Succini rect. Laterini ana* ℥iß. *Iuniperini Templini terebinth. an.* ℥j. *laurini petræ spica an.* ℥ß. *de Castareo de piperib. an. Drach.* ij.

Mixtis

Mixtis affunde sp. paralytic. nost. unc. iiij. & coq. ad sp. consumptionem, postea adde:
Aluminis plumos. præp. ol. stil. Roris marini Nuc. Moschat. Caryophyllorum, Origani Cret. Absinthii, Lavendulæ, Angelicæ, Salviæ an. ℈j. misc. & cum s. q. ceræ citrin. f. l. a. Vnguentum.

Vires, Usus, Dosis. Efficacissimè membra paralytica recreat, materiam peccantem inhærentemque nervis, musculis atque tendinibus, digerendo absumit: Partes nervosas calefaciendo confortat, & pristinæ motioni restituit, frigidæque Arthritidi confert. Insuper in Ischiatica affectione medicamentum est stupendum. Fit autem inunctio mane & vesperi in loco calido, Medicamentis tamen universalibus præmissis.

Unguentum Ophthalmicum.

℞. *Butyri majal. non salit. & aq. euphras. abluti ℥iv. Sang. Draconis veri & subtilissime pulverisat ʒß. sacch. candi alb. tutiæ præp. ana ℈j. margaritar. præp sarcocollæ ana ℈ß. camphoræ ℈ß. opii spagyricè præp. gr. iv.*

Misce & fiat Vnguentum secundum artem.

Vires & usus. Si hujus Vnguenti tantillum, præmissis prius universalibus, ad angulos & palbebrarum oras adhibeatur, omnes humorum fluxiones, calorem temperando, dolorem sedando, ruborem auferendo acrimoniam mitigando lacrimas sistendo & exsiccando, arcet, oculosque mire roborat.

Unguentum Pectorale.

℞. *Ol. de Pistatiis exp. de pineis exp. Amygd. dulc. an. ℥js. Butyri non salit. majal. axung. Caponis Sevi Hircini an. ℥j.*

Mixtis affunde Aq. Pectoral. nost. ℥iij. & coq. ad consumptionem aquæ; postea adde:
Ess. croci orient. ℈ij. Ol. stil. Chamomillæ Rom fœniculi, macis, anethi, anisi an. ℈j.

Vires & Usus. Valet propriè ad dolorem pectoris, super illud enim inunctum, pituitam in eo resolvit, & sanat omnia loca, calefacit humectat, mollificat: &c. Fiat autem inunctio manè & vesperi coram lento ignis aut fornacis calore.

Unguentum pleuriticum.

℞. *Ping. muris mort. ℥iiij. butyri maial. sine sale Nuc. jugland. amygdal. dulc. papav. expl. laurini suc. Flor. pap. errat. ℥vj.*

Misc. & coq. ad succi consumptionem deinde, adde:

℞. *Ol. stil. Camomillæ anethi an. ℈js. de laterib. Cymini an. ℈j.*

Denuò Misce & cum s. q. Ceræ alb. F. Vnguentum.

Vires & Usus. Post principium in sedatione doloris pleuritici & resolutione apostematis Unguentum est mirabilis effectus; Quod administretur loco dolenti, non cessandum ab inunctione, donec dolores desistant: Et scias, quod hoc remedium valet in quolibet alio forti dolore, in toto corpore existente & tibi honorem, ægroto autem utilitatem maximam conciliabit. Nota: Emplastra & Unguenta in morbis pectoralibus debent poni super pectus ante & retrò supra dorsum; in pleuritide verò magis super latera.

Unguentum Anodynum.

℞. *Anodyni nost. septem Florum ℥j. amygd. dulc. hyoscyami exp. Papav. exp. lumbricor. ter. hyperi an ℥j. Ping. Cati Sylvest. Anserinæ an. ℈vj. Suc. depurat. Nicotianæ, chamedryos, verbenæ an. ℥iiij.*

Misc. & coq. ad succorum consumptionem, postea cum ceræ alb. s. q. fiat l. a. Unguentum.

Vires & Usus. Dolores in quacunque corporis parte mitigat, unde nomen quoque traxit: Sed in causâ nimis frigida Unguenti ℥j. adde. Ol. Petræ, juniperi, de lateribus ana Sr. j. & misce pro usu.

Unguentum Spleneticum.

℞. *Ol. de Capparib. ℥iij. sem. Erucæ exp. Nigellæ exp. Canabis exp. Amygdal. an. ℥j. Iuniperi ʒß.*

Mixtis affunde suc. Scolopend. exp. ℥iiij. Et coq. ad succi consumptionem; postea adde:

℞. *Ol. stil. mastichis cymini myrrhæ an. ℈j. Gum. ammoniaci Chamomillæ absinthii an. ℈ß. Ext. Croci or. Scr. ij.*

Denuò misce & cum ceræ alb. s. q. fiat Unguentum.

Vires, & Usus. Lieni ad ignem illitum, eum aperit, confortat & à scirrho præcavet, præterea dolores & inflationes sedat & discutit.

Vnguentum Spasmaticum.

℞ *Ol. Limacum per descens. destill. lumbricor. ter. sesamini an. ℥iß. Ping. arietis castrat. erinacei, vulpis an. ℥j. Butyri majal. s. sale Medul. Cervinæ an. ʒß. Sp. Iuniperi ℥iij.*

Misc. & coq. ad Sp. consumptionem; Postea adde: *Ol. Stil. succini alb. ℈iij. Chamomillæ, laurini an. iß, Rorismarini, salviæ an. ℈j.*

Misc. & cum s. q. Ceræ alb. f. Vnguentum.

Vires & Usus. In convulsioue, post debitam evacuationem; est præcipuum; membris enim Spasmo correptis applicatum nervorumque origini inunctum mollificat, resolvit, nervosque refocillat. Locus autem spasmaticus manè & vesperi calidè inungatur & citò videbis alleviationem.

Vnguentum Renale.

℞. *Ol. Anodyni nost. vel 7. flor. ℥iiij. Sem. papav. alb. exp. ℥ij. Vng. Rosati rec. Populeon. ℥j. medul. Cervin. santali rub. Nitri præp. an. ℈ij. suc. flor. malvæ arbor. rub. ℥j.*

Misc. & coq. ad succi consumptionem; Postea cum cera citrina f. Vnguentum.

Vires & Usus. In refrigerando & humectando præcipuam habet dignitatem: Propterea ubicunque refrigeratione ac humectatione opus, ejus usus esse poterit. Imprimis autem dorso, lumbis, &c. illitum, Renum inflammationi calori, & calculo medetur, necnon dolores in quacumque corporis parte à causa calida proveniente mitigat atque placat.

Vnguentum Nephriticum.

℞. *Ol. Scorpionum simpl. ℥vi. Flor. Verbasci chamomill. populini, anethini an. ℥j. amygd. amar. ping. gallinarum, Anserinæ, Anatis an. ℈vi. Butyri rub. è Cancris conf. Vng. Dialtheæ an. ℥ij. Bals. Terebinthinæ ℈iij. suc. parietariæ exp. ℔j.*

Misc. & coq. ad succi consumptionem. Postea cum cera fiat l. a. Vnguentum.

Vires & Usus. Renes, lumbi, deorsum usque ad pubem hoc unguento quotidie aliquoties inungantur: Sic enim inunctum, mirabiliter vias dilatat, ut calculos & arena eò facilius dolores nephriticos leniendo, ureteres laxando lapidem & tartaream molem comminuendo, descendere possit.

Vnguentum ad Ambusta.

℞. *Album Ovorum* p.ij. *Ol. Olivarum* p. j.
Conquassando diligenter & exacte misceatur, ut fiat Vnguentum album.

Vires & Usus. Hoc præsens præstantissimum linimentum nullius ferè authoritatis & pretii esse videtur, sed dico vobis, quod in tota Repub. Medica secretius & præsentius experimentum ad omnia ambusta nondum inventum & excogitatum sit: Quia adeò perfectè, citò, & tutò caloris vim extinguendo dolorem leniendo & sistendo, omnia adustionis ulcera, etiam à quavis materia facta, nullo cicatricis vestigio remanente, sanat, ut meritò inter arcana domestica referatur ac posteritati communicetur. Talis autem utendi & applicandi modus requiritur: patiens multoties in die cum pluma gallinæ nigræ (nullis tamen adhibitis linteolis seu ligaturis externis) locum affectum ad sanitatem perfectam, donec crustæ sponte decidant, continuando inungat.

Vnguentum de Calce viva.

Calcis vivæ ℥iiij. *auripigmenti* ℥iß. *rad. ireos flor.* ℥j. *Sulphuris citrin. nitri an.* ℥ß. *Lixiv. stip. fabarum fort.* ℥ij.
Misc. & coq. in olla nova vitreata ad justam consistentiam, quod cognosces, si penna oblinita facilè plumas dimittat: tunc adde: Ol. Spicæ ℥ß. vel alia odorifera & fiat unguentum seu pulmentum.

Vires & Usus. Ex hujus Vnguenti illinitione crines seu pili in quacumque etiam corporis sunt parte, miro modo & ex tempore decidunt: Locus autem depilatus ungatur Ol. seu Vng. Rosato.

Vnguentum de Rapis.

℞. *Axung. Porcinæ* ℥ij. *Ol. Camomillæ rosarum Violarum an.* ℥j. *tritici exp. urinæ an.* ℥ß. *Oesypi human. Sevi cervin. an.* ℈iij. *ciner. Cancror. Fluv. Olibani an.* ℈ij. *mucilag. rad. altheæ, sem. lini Fænugræc. an.* ℈vi. *Suc. Raparum exp. ana* ℥viij.
Mixta bulliant ad succi consumptionem & cum Cerâ citrina fiat l. a. Vnguentum. Cui circa finem immisce vitel. ovorum Nro. iiij.

Vires & Usus. Scissuras, ulcera, apostemata, quæ sunt aperta, manuum, pedum & aliorum membrorum à frigore corrosivo facta, curat. Quotidie autem bis vel ter locus affectus est inungendus.

Vnguentum Medicamentosum.

℞. *Ping. Lardi veteris* ℔j. *Terebinthinæ alb.* ℥vi. *Lap. Medicamentos. Ol. Tartari an.* ℥ß. *Sulphuris vivi & citrini, cerusæ lotæ, litargyrii, Minii an.* ℥j. *Hellebori utriusque Piperis longi, Tutiæ præp. Nihili albi an.* ℥ß.
Mixtis affunde succor. depurat. Rad. Lapathi acut. & scrophulariæ, Herb. Fumariæ scabiosæ, Cort. int. virid. Sambuc. Limonum ana ℥iiij. Coq. ad succorum consumptionem; postea adde:
Styrac. liquid. cinnab. factit. an. ℥iß. *Ol. Laurini, Iuniperini, ovorum an.* ℥j. *Mercurii sublimati* ℈iij.
Misc. & f. Unguentum pro usu.

Vires & Usus. Scabiem manuum, & totius corporis sanat: Item Impetiginem, Serpiginem, Tentiginem pravam, Pruritum, Syrones, Elephantiasin, horribilem Ophiasin sive thiriam & Alopeciam curat: Furfures Capitis & psydracia tollit. Inungantur autem partes extremæ omni mane vel de tertio in tertiū diem præsertim in declinatione. Sed cave ne inunctio ante corporis evacuationem fiat; Quoniam ab inunctione cutis porositates clauduntur, prohibita verò malorum humorum expiratione magis intus putrefiant; unde febres ac apostemata sæpissimè inducuntur.

Unguentum de Sevo Hircino.

℞. *Sevi Hircini* ℥j. *Ol. vitell. ovorum amygdal. dulc. hyoscyam. exp. de papaver. ana* ℥ß. *adip. anseris gallinæ anatis an.* ℈ij. *Lithargyr arg. præp. Cerusæ lotæ, tutiæ præp. minii an.* ℈ß. *nihili albi alumin. ust. sacch. cand. alb. olibani an.* ℈j. *Scr. j. camphoræ opii præp. an. Scr.* ß.
Misc. & cum Ceræ alb. s. q. f. l. a. Unguentum.

Vires, Usus, Dosis. Fissuras, rimas, Rhagades, in manibus, pedibus, podice, papillis, pudendo mulieris, præputio in masculis, palpebris, naribus, auribus, alibivè à frigore, calore, siccitate, humoribusque biliosis, salsis atque acribus, sine molestia sanat, & omnes inde ortos dolores placat.

Unguentum nobile.

℞. *Gummi Galbani elect. opopanac. ammoniac. ana* ℥j.
Solvantur in aceto vini & soluta forti cum expressione colentur, expressum ab aceto separantur, & separato tandem adde.
Axung. humanæ, canis, cervi, ursi an. ℥℈.
Mixta inde cucurbitæ superaffundendo:
℞. *Oleor. terebinthinæ bac. lauri ana* ℥ß. *cornu cervi* ℈ij. *Sulphuris mediante ol. juglandis præp. Antimonii dulcis ex Pulvere Emetico per Retortam distillat. Vitrioli per laminas ferri edulcorat. Saturni ana* ℈j.
Iterum misce; Postea ad Solem vel alio loco calide digerantur per aliquot dies, & quotidie cum spatula lignea agitentur, & sic Vnguentum pretiosissimum tibi comparabis, quo Theophrastus Paracelsus, tam recentia vulnera, quam inveterata ulcera intra paucos dies consolidavit.

Vires & usus. Curat omnia inveterata, putrida, & Cacoëthica mala: Item Vulnera Venerea desperata, Lentigines, Lupum, Cancrum & Podagram, Omnibus amputatis, & conquassatis musculis & membris medetur. Leucophlegmatica Capitis laborantibus, abrasis prius capillis & postmodum loco affecto impositum, bene facit. Herniosis item & plaga antiqua in inguinibus affectis præstat auxilium: & ut omnia paucis comprehendam, virtus hujus Vnguenti, verbis satis exprimi non potest. Immittatur cum pluma gallinæ nigræ, vel cum stuppis, superimposito Emplastro Stictico vel Diasulphuris.

Vnguentum Carminativum.

℞. *Flor. Sambuci* ℔j. *Butyri majalis non salit.* ℔ij. *Suc. Chamomill. cum vino express.* ℔ß.
Ebulliant in B. ad consumptionem humiditatis, & colaturæ adde:
℞. *Ol. Cari* ℈vj. *cymini* ℈ij. *fæniculi* ℈j.
Misc. & fiat Vnguentum seu linimentum.

Vires & Usus. In Tympanite & inflatione Ventriculi, secretum est: totus autem venter inungantur, bis in die, manè scilicet & vesperi eundo cubitum.

Vnguentum Stipticum.

℞. *Ol. myrtillorum* ℥viij. *cydoneorum, nenuphar.* an.

an. ℥iij. *Hyperici rosarum an.* ℥ij. *Suc. Herb. Plantaginis, Bursa pastoris, millefolii, an.* ℥vij.

Misc. & coq. ad succorum consumptionem: postea adde:

♃. *Sang. Draconis, croci martis an.* ℥j. *Boli rub. or. prap. terra vitriol. dulc. Corallor. rub. prap. ana* ℥ß. *Rad. Tormentilla, bistorta ana* ℈ij. *Anthera, rosar. Sem. plantag. berber. an.* ℈j. *aceti parum*

Misc. & cum Ceræ s. q. fiat l. a. Vnguentum.

Vires, Vsus, Dosis. Stipticum est; Ideo Renibus & Ventri, in fluxu uterino inunctum, conducit in sistendis mensibus, & fluxionibus immodicis.

Unguentum contra Vermes.

♃. *Aloes Hepatic.* ℥iij. *Ext. Gentiana* ℥iß.

Solvantur simul in s. q. sp. Vini & solutis adde:

Ol. Amygdal. amar. nucl. persicor. absinthii com. ana ℥vi. *Fellis Taurini* ℥iiij. *aceti vini* ℥iß.

Misc. & coq. ad sp. V. & aceti & fellis consumptionem & circa finem adde:

Myrrha rub. ℥j. *troch. Albandel, Ol, Sabina an. an.* ℈iij.

Et cum s. q. ceræ fiat l. a. Unguentum.

Unguentum Herniosum.

Vitell. ovorum rec. ad duritiem coctor. No. XXXV. *Butyri majal. s. sale* ℔ß.

Misc. & in igne carbonum lento semper agitando & despumando coquantur, & quando olei puri instar apparet, prælo fortiter exprimantur, & fœces rejiciantur, postea in expresso oleo calido dissolvantur:

Ol. Balsamici nost. ℥vi. *Petra* ℥iiij. *Empl. Oxycrocei* ℥v.

Misc. & fiat l. a. Unguentum.

Vires & Usus. Curat Herniam intestinalem: Patiens autem in lecto per octo vel quatuordecim dies supinus, sobrius, cavendo à cibis ventosis, jaceat, & quotidie bis manè & vesperi locum affectum inungat, simulque debitæ ligaturæ fasciæque convenientes applicentur, & per Dei misericordiam certissimè liberabitur. Interea autem manè & vesperi de decocto nostro contra Herniam bibat pro vice Cochl. 2. 3. vel 4. Innumeros hoc remedio restitui.

Vnguentum contra Pediculos.

♃. *Ol. Laurini, templini an.* ℥iij. *Suc. Ruta. exp.* ℥vi.

Misc. & coq. ad succi consumptionem: Postea adde:

Argenti vivi salivâ jejuni exting. ℥iß. *sem. Staphid. agr. nitri prap. aloes epatic. an.* ℥ß. *rad. Hellebori alb. lapath. acut. tabac. indic. an.* ℈ij. *Camphora Ol. Spica. an.* ℈j.

Misc. & cum Ceræ s. q. fiat l. a. Vnguentum.

Vires & Vsus. Hujus Vnguenti Celeberrimum usum ipsa experientia docebit: omne enim pediculorum genus interficit, & castris tam Martialibus quam Venereis longè propellit.

Unguentum ad Livorem faciei.

♃. *Tragacanth. alb.* ℥ß. *Dissolve in aq. rosar. in formam linimenti. Postea adde, rad. Sigil. Salomon. subtiliss. pulverisata* ℈iij. *camphor.* ℈ij. *M. f. Linimentum.*

Vires & Vsus. Contra livorem faciei experimentum est, cutim enim constitutionibus, verberibus, aliisque violentis ictibus liventem, pristino, nativoque colori restituit; si loco affecto illinitum permaneat usque dum per se arefiat.

VNGUIS ODORATUS, vid. *Blatta Bizantia.*

UNGULÆ VARIÆ, vid. sub nomine ANIMALIUM è quibus desumuntur.

UNICORNU ANIMAL, vid. *Monoceros.*

UNICORNU MINERALE, vid. titulo *Lapis.*

UNIFOLIUM, vid. *Bifolium.*

UNIONES, vid. *Margarita.*

VOLVBILIS.

Convolvuli nota sunt viticulæ seu cauliculi perticis aut plantis vicinis se circumvolvendo scandentes, quamvis hæc nota non perpetua est in omnibus speciebus, nam Dorycinium Creticum Alpini aliis notis essentialibus & genericis cum convolvulis, convenit, & tamen erectum est. Vasculum seminale interna loculamenta, quorum unumquodque semina bina majuscula, angulosa continet, divisum; flos campanulatus margine integro, Succus in plerisque speciebus lacteus. *Raius.*

Detersiva est hæc planta, aperitiva, vulneraria, asthmati, aurium ulceribus, & alvo laxandæ apta.

VOMITIVA, vid. *Emetica.*

UPUPA.

Nomina. Vpupa *Aldrov. & Gesn.* ἔποψ *Gracis.* Angliche *Hoopor Hoopo.*

Vncias tres pendet. Longitudo ab initio rostri ad finem caudæ 12. digitorum: Latitudo alis expansis 19. rostrum digitos 2. æquat, nigrum, acutum, nonnihil arcuatum, Lingua parva, ut rectè Aldrovandus, in profundo latitans; trigone item, initio lata, extremo acuta; instar perfecti & æqualium laterum trianguli. Figura corporis ad pluvialem accedit. Caput ornat pulcherrima Crista, duos digitos alta, duplici pennularum ordine constans, à rostro ad extremum usque occipitium protensa, quam pro libitu arrigere aut demittere potest, pennis autem numero 24. aut 26. componitur, quarum aliæ aliis longiores, quarumque extrema nigricant, deinde albicant, quod reliquum est coloris est Castanei ad flavum vergentis. Collum pallidè rubescit, pectus album areolis nigris deorsum tendentibus varium, adultioribus nullæ erant in pectore maculæ, sed in lateribus solum. Cauda 4. (Aldrovando sex) digitos longa 10. duntaxat pennis componitur, nigra verum in medio area lata parabolæ aut lunulæ figuram referens eam distinguit vertice pennarum radices, cornibus extremitates spectantibus. Cauda alias complicatas excedit. Remiges pennæ in utravis ala 18, quarum priores decem nigræ, area transversâ alba, quæ in secunda, tertia, quarta, quinta, sexta, & septima semidigito latior est, in reliquis angustior, septem sequentibus quatuor aut quinque sunt areæ Transversæ albæ, ultimarum limbi nonnihil rufescunt. Uropygium album pennæ scapulares per dorsi longitudinem exporrectæ areolis albis & nigris variantur, eodem modo ac alæ, oculorum irides avellaneæ. Palpebra inferior superiore major. Tibiæ breves extimus pedis digitus medio adnascitur, nulla interveniente membrana. Aspera arteria (describente Aldrovando) initio divaricationem quibus in pulmones utrosque finitur duo velut oscula extrinsecus laryngis vicem supplentia exibet, quibus pellicula tenuissima prætenditur, annuli cartilaginei nobis observantibus, post divaricationem dimidiati, ut in Ardeis. In ventriculo scarabæos, invenimus, unde eam insectis vesci manifestum

manifestum est; an verò & uvis aliisve baccis, ut veteres nonnulli tradiderunt, nescimus. Audio eam (inquit Aldrovandus) formicis inter cætera vesci. Appendices seu intestina cæca nulla. Numero pennarum caudæ, appendicum intestinalium carentiâ, alarum transversis maculis cum picis martiis convenit, quibus idcirco eam subjunximus.

Circa Coloniam & alibi in Germania superiore frequentes observavimus, ubi VVidehuppe appellant. Terræ plerunque interdum salicibus insident. Turnerus in tota Britannia nusquam reperiri ait, verùm falsus est, nam & in Northumbria & in agro Surreiano interdum quamvis rarius cerni, idoneis testibus nobis constat.

Nidum è stercore, humano potissimum, facere testatur Aristoteles, eum scil. hoc luti vice circumlinentem.

Nomen in utraque Lingua à vocis quam edit sono inditum. Cæterùm literatores plerique omnes Britannici (inquit Turnerus) Upupam eam vocant avem, quam Barbari ab alarum strepitu Vannellum, & ipsi suâ Linguâ Lapvvingam. Errorem hunc inveteratum Scholæ nostræ triviales etiamnum retinent fœminam mare majorem semper esse aiunt. WILLUGHBEIUS.

OFFICIN. NAT. ex UPUPA.

1. *Caro.* 2. *Pennæ.*

Vires.

1. *Caro* ejusque decoctum proprietate suâ colicos juvat, (*assumpta*) *Avicen. Pen. 6. tr 4. c. 11.*

2. *Pennæ*, dolores capitis demulcere dicuntur, (*impositæ.*) SCHRODERUS.

URCEOLARIA, vid. *Parietaria.*

URETICA, vid. *Diuretica.*

URINA, vid. pro usu Medicô in *Animalibus* unde desumitur.

URINARIA, vid. *Taraxacum.*

URSUS.

Ursus, Græcis Ἄρκτος, *a Bear* Angl. Quamvis hoc Animal figurâ capitis productiore à reliquis hujus generis differre videatur, cùm tamen notis præcipuis, Dentium numero, figurâ, situ, ut & facultate illa pedibus anterioribus veluti pugnis feriendi, cum iisdem conveniat, omnino huc referendum est.

Totum ejus corpus tam denso pilorum crassiorum vellere undique obtegitur & occultatur, ut rudis quædam indigestáque moles potius quàm animal membris distinctum esse videatur, ut non injuriâ à *Virgilio* informe appelletur. Verùm detracta pelle vera ejus figurâ & partium situs in conspectum venit.

In urso à Parisiensibus Academicis dimenso corporis totius longitudo ab extremo rostro ad ultimos ungues 8. pedum erat & trium digitorum; ad initium caudæ 5. ped. ad occiput 1. ped. & 5. dig. cauda 5. uncias longa erat. Dentes Leoninis similes, sed multò minores: musculi temporales quàm in illo minùs carnosæ, Thorax quàm in Leone latior, longa insuper, & 14. costis composita. Collum non, ut in Porco, pro magnitudine breve, quamvis ob pilos densos & longos innascenses ita videatur: Erat enim 7 tantùm digitos latum, 9 longum. Os femoris longius quàm in plerisque Brutis. Patellam in genu habet.

Cutis in dorso admodum dura & crassa, sub ventre tenuis & delicata. Pili molliores & minùs asperi quam in Leone aut Apro, lanam quodammodo referentes, crispiores quam in capris, multò tamen minùs quàm in ovibus. Cranium quàm in Leone duplo tenuius seu minùs crassum; durum tamen & sub serra ferro renitens: verùm quod cranii crassitiei deest cerebri copia abunde compensat; est enim quadruplo majus huic quam illi. Oculi pro magnitudine Animalis valdè exigui, quod imprimis notabile. Membrana nictitans oculum tegit.

Pedes tam posteriores quàm anteriores in 5 digitos fissi; maximus & qui pollicem simulat, contrario humanis situ, locum minimi digiti seu extimum occupat; suntque omnes crassi, breves, deformes. Super calcaneo incedit, sive inter incedendum innititur more humano *D. VVillughby.* Idem radices unguium duris annullis firmari observavit: item sub humeris mammas binas; Sceleton humano simillimum; os coccygis habent quamvis caudâ careant; claviculas nullas, costas 14. utrinque, vertebras 33. in collo septem. Ventriculus perexiguus, & velut in duos divisus. Intestina uniformia, nec colore, nec substantia, neque magnitudine diversa, adeóque tenuium & crassiorum distinctio nulla. Intestini cæci nec vola, nec vestigium, uti neque cellularum in collo: ut non intestina, sed potiùs unicum & simplex Intestinum dicenda sint: erant a. duplo longiora Leoninis, nimirum 40 pedum. Renum structura singularis: membrana etenim peculiari velut sacculo inclusi, & in 56 parvos renes, actu à se invicem separatos, suisque singulos membranis cinctos; divisi erant. Hæc renulorum massa seu congeries uvarum racemum, aut potius conum Pineum maturum referebat.

Hæc omnia Parisienses.

Invenitur in *Alpibus* inque *Germania*, *Polonia*, *Lithuania*, *Norvegia*, aliisque Regionibus Septentrionalibus, colore etiam variant; namque & nigri & albi observantur; in *Nova Zemla* maximi. RAIUS. *in Synops. Historia Quadrup.*

OFFICIN. NAT. ex URSO.

1. *Pinguedo.* 2. *Fel.* 3. *Oculus.*

Vires.

1. *Pinguedo* calfacit, resolvit, emollit, discutit &c.

Usus præcipui in alopecia (*illita cum mure combusto*) medetur doloribus arthriticis, parotidibus, *Ohrenklamm*, [*axungiâ ejus & cerâ ano in Empl. redactâ*,] ulcera crurum tibiarumque sanat.

N. 1. *In Hernia s. Enterocele uterique prolapsu, muliercularum vulgare remedium* [*dorso s. ossi sacro illita.*]

N. 2. *In usu externo pinguedinis hujus observare expedit, quod pilis albedinem conciliat.*

2. *Fel* commendatur intrinsecus, ad morbum comitialem, ad asthma, & icterum.

Extrinsecus ad ulcera cancrosa, ad serpentia (*illitum*,) ad odontalgiam, oculorum hebetudinem, &c.

N. *In Finlandia ubi ursorum datur copia, vulgatum rusticis est fel exiccatum instar Panaceæ exhibere, sudoreque superveniente morbos quàmplurimos fuisse solutos audivi.*

3. *Oculus* dexter effossus, exiccatus & infantibus appensus, terrorem quibus in somnis vexantur arcere dicitur.

Sunt & qui ajunt, oculum ursi sinistro brachio alligatum, quartanam fugare. SCHRODERUS.

Ursus.) Hujus *pinguedo* calefacit, resolvit, emollit, discutit &c. medetur doloribus arthriticis, in herniâ ac uteri prolapsu commendatur cum gossypio ossi sacro, imposita. *Ursi albi pinguedo* pro magno arcano cosmetico commendatur. *Ursi fel exsiccatum* egregium est diaphoreticum in plurimis affectibus utilissimum. HOFMANNUS.

URTICA.

Urticam ab urendo dictam esse consentiunt Grammatici

matici, quod igneæ sit naturæ, unde admota cuti vel levi tantum tactu, pruritum ac pustulas excitat, quomodo hoc præstat paulo post ostendimus. Ἀκαλήφη Græcis dicitur παρὰ τὸ μὴ ἔχειν καλὴν ἁφὴν, quod injucundo sit tactu, & pruritum cieat. Athenæus. dicitur & κνίδη quod lanugine noxia, vellicet pungat, & suo morsu sensum lacessat à verbo κνίζειν, quod pungere, & vellicare significat.

Vrticæ quatuor tantùm species novimus, duas racemiferas, duas piluliferas, racemiferas voco quæ flores suos & semina in quibusdam velut racemulis è foliorum alis egressis gestant; piluliferas quæ eadem in pilulas seu globulos congesta, eodem tamen situ, proferunt: illarum semina minora sunt; harum majora splendentia & lini seminum æmula, racemiferæ sunt:

1. Vrtica vulgaris major I. B.
2. Vrtica minor annua ejusdem piluliferæ;
3. Vrtica Romana Ger.
4. Vrtica Romana altera parietariæ foliis Hort. Paris.

Præter has, alias exoticas, & nobis nondum cognitas, ex Histor. Margravii & Horto Malabarico proponemus.

VRTICA MAIOR VULGARIS.

Nomina. Vrtica major Vulgaris *I.B.* major Vulgari & media Sylvestris *Park.* Urens prima & secunda sive Urens maxima & altera urens *C. B.*

Radicibus luteis sub terra reptat & latè se propagat. Caules surrigit bicubitales, interdum etiam altiores, quadratos, rigidos, striatos, urida lanugine hirsutos, concavos, ramosos, & foliis vestitos per intervalla ex adverso binis, pediculis oblongis insidentibus, à lata basi in acutum mucronem sensim angustatis, majusculis, & profundioribus denticulis per margines serratis, Spinulis minacibus horridis. Versus summitates Caulium & ramorum ad singula foliorum paria quatuor exeunt racemuli in formam crucis dispositi, flosculis vel seminibus onusti; nimirum ad latera ramuli è sinu uniuscujusque folii exeuntis hinc inde unus, apposita ligula ad racemuli pediculum utrinque. Flores herbacei, quadrifolii, perexigui, stamina quatuor apicibus donata continent. Vascula seminalia velut triquetra, duabus lamellis conniventibus composita, singula semina occultant, exigua, sublonga, russa, ex urticis autem uliæ mares sunt, aliæ fœminæ, aliæ nempe flosculos duntaxat inutiles proferunt, aliæ semen. Mordacibus spinulis, quibus tum caulis tum folia obsita sunt. Vrtica ab aliis plantarum generibus abundè distinguitur. Spinulæ autem omnes (ut observavit Clariss. Hockius) concavæ sunt & fistulosæ, mucronibus acutis, tactu levi cutem perforantes, & folliculis quibusdam liquore venenoso repletis innascuntur, Singulæ singulis: qui spinularum tactu compelli per earundem cava syringarum modo liquorem suum in carnem transfundunt, qui pruriginem illam molestam & pustulas excitat.

Æstate floret. Superficies quotannis marcescit, radice restibili, ad sæpes in locis ruderatis nimis frequens.

Vires. Vrtica omnis diuretica est & lithontriptica, peculiariterque cicutæ adversari dicitur, ut & hyoscyamo, in olere sumpta solvit alvum, abstergit renes, calculos expellit, expectorationem morbillorumque eruptionem promovet. Matronæ nostrates novella Vrticarum germina, & folia primulum erumpentia verno tempore jusculis incoquere solent ad sanguinem depurandum. Succus herbæ aut syrupus ex ea confectus in hæmoptysi efficacissimus est, ℞. Succi Vrticæ ℥iv. 5. aut 6. diebus continuis manè bibatur jejuno Ventriculo, & ipsa urtica jusculis incoquatur. Ægri desiti à Medicis hoc remedio convaluerunt. Amatus. Communicaverunt D. Needham & D. Hulse, Aq. still. Sp. vini q. s. ad largam aciditatem mirificè restringit hæmophtysin.

Hæmorrhagiam narium sibi frequentissimam certo experimento sistere solebant Hier. Rehlingerus Duumvir & Udalricus Jungius radice urticæ rubræ alba, lignosa & tereti naribus indita, & aqua attracta. D. Soame à Cumani observ. à Velschio editis.

Extrinsecus putridis, gangrænosis & malignis ulceribus auxiliatur, duritias ac tumores discutit, reprimit uvulam inflammatam (gargarilat.) Sedat hæmorrhagiam narium (Vrtica minor scilicet contusa, aut succus ejus naribus inditus) Schrod.

Semen urticæ (Romanæ præcipuè) usus crebri est in pulmonum effectibus, asthmate, tussi contumace, pleuritide, peripneumonia; Conservâ quæ fit ex racemulis florum, & seminum in calculo renum, inque thoracis affectibus & sputo sanguineo medicamentum est præstantissimum. Semen urticæ urinam & menses ciere, & Venerem stimulare inter medicos convenit; unde à meretricibus amasiis suis propinari solet. Radix urticæ majoris commendatur maximopere ad icterum: Eadem vino & melle decocta non vulgare medicamentum est adversus frigidas tussus & orthopnœas.

Æstum, pustulas & pruriginem ab urticis excitatas sedat & extinguit oleum olivarum, oleum rosarum, Nicotianæ succus illitus, aut etiam folium viride applicatum: ipsius-denique urticæ succus expressus, referente Parkinsono.

Quin & eruditissimus vir, amicus noster summus. D. Tancredus Robinsonus è Riverii centur. observ. p. 640. centur. 4. obs. 81. aliisque medicinæ practicæ scriptoribus suggessit nobis exempla immodici hæmorrhoidum fluxus cum omnia frustra adhibita fuissent ægro admodum debilitato, tandem curati à solo usu succi urticæ, levi ebullitione depurati, & dati ad ℥ij. cum pauco sacchato.

Populares mei certo experimento cerevisiæ recentis intempestivam fermentationem inhibent, & à tonitru deffendunt collocando in doliis urticam urentem maximam & frusta Chalybis, S. Pauli quadr. Bot. Cl. 4. pag. 536. 537.

VRTICA MINOR.

Nomina. Vrtica minor *Ger* minor annua *I. B*, Vrens minor *D. B.*

Radix ei alba, satis crassa, simplex, surculosa tamen surculis fibrillis aliquot tenuibus capillatis. Caules crassi pro plantæ modo, semipedales & interdum pedales, quadrati, solidi, striati, spinulis rarioribus horridi, ramosi minus recti quàm præcedentis: folia per intervalla ex adverso bina, pediculis longis appensa atrovirentia, quam præcedentis breviora & obtusiora, per margines profundè dentata, spinulis venenatis utrinque minacia. Ad singulos caulium nodos ut in præcedente; flosculorum aut seminum racemuli quatuor in Crucis formam dispositi. Flosculi singuli tetrapetali, caduci. Vascula seminalia exigua, bivalvia, è duabus lamellis conniventibus composita ut in atriplice, singula semina continent, exigua, longiuscula, splendentia, figura ferè seminum lini.

In hortis oleraceis & locis ruderatis, frequens oritur; nec ultra annum durat.

VRTICA ROMANA.

Nomina. Vrtica Romana *Ger. Park.* Romana sive mas cum globulis *I.B.* urens, pilulas ferens, prima Dioscoridis, semine lini *C. B.*

J.B. Radix sublutea plurimas fibras spargit longiusculas: quibus terram firmiter apprehendit (non alia (inquit J. Bauhinus) quam urticæ vulgari) non tamen perinde vivax. Caulis quatuor aut quinque interdum pedes altus, hominis altitudinem interdum multum superans J.B. rotundus, ramosus, infirmior, rigidioribus pungentibus spinulis pro urida vulgatæ lanugine donatur, perinde ut & folia; quæ ad nodos bina opposita quàm in illa altius incisa: è foliorum superiorum alis exeunt pilulæ virides asperæ & mordaces, pediculis, in quibus inclusum continetur semen, quod & compressa laterum forma, & lubrica superficie semen lini æmulatur, flosculis præcedentibus fibrosis luteolo pulvisculo plenis.

Spontaneam observavimus in ipsis pluteis oppidi Yarmouth, & in arenosis circa Aldeburgum oppidum in Suffolcia, inveniri ajunt, & in plateis Romaniæ oppidi in Cantio & Liddæ prope Romaniam. J. Bauhinus Monspelii passim in sepibus observavit florentem & semina ferentem mensib. Aprili, Majo & Junio, Basileæ in pratis. *Raim.*

VRVCV.

Nomina *Arbor Mexicana fructu Castaneo coccifera C. B. Daburi* Clus. *ex l. 3. c. 19. Bixa Oviedi* ejusdem. *ex l. c.20. I.B.l.12. Vrucu Brasiliensibus* Marc. gr. Piso. *è qua fit tinctura* Orellana *dicta. Arbor finium regundorum* Scaligeri. *Achiotl.* Hernandez. *Orleana seu Orellana folliculis lappaceis* Herman.

Frutex est arborescens (Mali Medicæ magnitudine *Hern.*) ligno albo instar Coryli, cortice fusco. *Folia* habet alternatim posita, in pediculis tres, quatuor aut quinque digitos longis, etiam brevioribus, oblonga, mucronata, cordis ut pingitur figura, quinque, sex etiam decem & duodecim digitos longa, nervo secundum longitudinem, & venis obliquis inferius prominentibus prædita, lætè viridia.

Ad extremitatem ramorum in brevibus pediculis multi enascuntur *Flores*, in uvæ figuram dispositi, quilibet magnitudine Rosæ, quinque foliis constans, albis incarnato dilutis: in medio ingens numerus staminulorum luteorum, apicibus purpureis. Vix sensibilem habet odorem.

Florem sequitur *fructus*, nimirum Siliqua, Myrobalani, oblongi formâ, seu pyramidali rotunda, duos, aut tres digitos longa magnitudine Pruni (quatuor modicis distincta angulis, qui secundum longitudinem discurrunt *Hern.*) quæ immatura virescit exterius, matura rufescit, estque tota hispida ob fila quæ habet prominentia, sed non aculeata: In qualibet siliqua ultra 30. aut 40. grana, suo pediculo innitentia continentur, figuræ conicæ acutæ, aut exigui Pisi, at in duobus lateribus quasi digito compressa. Granorum color insigniter miniatus & splendescens, atque tali succo madens, ita ut ad tactum inficiat manus egregio miniato colore. Grana recentia mollia sunt, instar granorum Pomi, quodlibet exterius punctulo argenteo notatum. Siliqua matura sponte se aperit. Grana siccata evadunt obscurò rubra, nihilominus tamen ut ante tincturam continent, & recentia sivè siccata usurpari possunt. Trita simpliciter in aqua simplici seu stillatitia egregiam dant tincturam miniatam, quæ pota per se prodest contra varia venena, & est boni saporis, subamara & quid aromatici sapiens. Collata in massam cogitur, sphærulæque & tabellæ in multos annos durabiles inde conficiuntur, & in Europam transmittuntur. Cum urina mixta tam pertinaci colore tingit lineos pannos, ut in posterum elui non possit. Magisterium etiam inde more Coralli, præparant, & in usus reservant. Brasilienses patinas suas & lagenas è Cucurbitarum corticibus factas hac tinctura exterius tingunt.

Radix cum carne Gallinacea vel alia tingit instar Croci optimi, & bonum saporem illi conciliat.

Barbari maximi faciunt hanc arborem, eamque colunt circa tuguria sua: Viret toto anno, fructum autem fert Vere: & tum materies ejus cædi solet, quæ utilis est ad ignem eliciendum instar Silicis, confricando inter se. Hujus proprietatis & usus ligni mentionem factam invenio à D. Rochefort in Hist. Insularum Antillarum, & *D. Hugues* in Medico Americano:

Cortex idoneus est ad funes & rudentes, quæ robustiores sunt Cannabinis.

Tinctura cum aliqua aqua ejusdem temperaturæ hausta aut foris adhibita mitigat æstus febriles, sistit sanguinolentas dejectiones, discutit tumores & abscessus, quapropter commodè miscetur potionibus refrigerantibus, atque etiam cibis.

Miscetur etiam delicatæ potioni è Cacao, *Chocolata* dictæ ad refrigerandum & bonum colorem atque saporem illi conciliandum, efficitque ne quavis quantitate hausta noceat: illius quippe ope facile digeritur sine ulla cruditate. Mitigat dolores dentium à calida causa natos, promovet urinam, cedat sitim.

Tincturam è fructu faciunt hoc modo. Sumunt grana bene matura eaque infundunt aquæ calidæ, & ex subsidientia tabellas conficiunt.

Observandum tamen (inquit *Ioh. de Laet.*) duplicem tincturam ad nos afferri, unam simplicem & perfectissimam, coccineam, cujus usus ad fucum fœminarum, (Insulani etiam Americani corpora sua ea inungunt elegantiæ causa & ad Bellum ituri ut terribiliores hostibus videantur) alteram cum Resina mixtam & in magnos globos coactam, cui & credo succum radicis admixtum, tingit enim croceo colore magis quam miniato.

Granum parvum figura & colore Vrucu non multum dissimile ex Insula Barbados *Notta* nomine ad nos defertur, quo in panes coacto tinctores utuntur pro pannis colore Limonis inficiendis. *Raim.*

USNEA.

Nomina. Muscus cranio humano innatus.

Non videtur nobis species musci ab omnibus aliis distincta, sed musco arboreo crustaceo congener. Celebratur ille à plurimis Auctoribus in hæmorrhagia præsertim à Chymicis Usneæ titulo. Ingreditur autem compositionem famosi illius Unguenti Armarii dicti vide Ephemar. German. an. 2. p. 100. & sequentibus *Raim.*

VTERINA.

Audiunt alias *Hysterica*, & magnam quidem cum aliis, ut omnia hæc habent convenientiam; attamen seorsim quoque non minus attendi merentur, & tantò quidem magis, quod ipse uterus quasi ζῶον ἐν ζώῳ est, & multas in corpore turbas & symptomata excitat.

Respiciunt verò hæc ipsa.

I. Vel *vasa & vias*, quæ exituro sanguini debent patere, adeoque huc pertinent è supradictis *aperientia & obstructiones* ceu remoras tollentia, *incidentia & expurgantia*, tum *interna*, salina & sulphurea, quæ huc repetere supersedemus: tum *externa*, *balnea clysteres*, tum *communes*, quæ hinc in partu difficili prosunt egregiè: tum *uterini*, suffitus, insessus, pessi inunctiones, aliaque abstergentia; licet, ut fateamur, quod res est, una quasi fidelia hæ obstructiones tolli possint, si sanguinis & humorum aliorum turgescentia & naturalis dispositio restituantur, de quibus jam.

Vel enim II. respiciunt *contenta vasorum*, seu *sanguinem*

nem. Sanguinis motus litoralis quasi hîc est extimus, quo alluitur ad uterum, & lunaris, singulis enim mensibus eo fœminæ bene habentes exsolvuntur. Litoralem itaque hunc sanguinis ad uterum motum respiciunt uterina.

Tum I. *promoventia*, quæ fermentationem, turgescentiam, & motum procurant.

Sive *rarefaciendo & attenuando*, quæ speciali nomine audiant emmenagoga sive menses moventia, ut sunt *volatilia oleosa, sulphure volatili pollentia*, v.g. sabina, crocus, angelica, myrrha, camphora, &c. *salina*, sal artemisiæ, borax, & inprimis *volatilia*, cochlearia, ⏜ ⊖lis ✱ci, aliaque acria, *amara*, ut inprimis aloe, quæ hinc ad pallidos colores est eximia, item elixir proprietatis; *aromatica*, quæ simul glutinositatem humorum expediunt, ab infarctu oscula sive extremitates vasorum, ubi sæpe contingunt obstructiones, liberant, humorésque pituitosos, tartareos, mucilaginosos eadem obviscantes expediunt, porosque dilatant, & uno verbo vias liberas præstant, & patulas, naturamque ad excretionem blande sollicitant. Ubi obiter notandum: *Quæcunque menses promovent, illa etiam fœtus exitum accelerant*, v.g. salia, borax, & exinde parata, quæ etiam in mola, si quidem certa sit mola, conducunt: attamen non sola stimulantia rem absolvunt, sed etiam confortantia balsamica, ut oleum succini, cinnabarina, cinnamomum, vinum malvaticum. Pertinent etiam huc varia ex his dictis parata, & constantia, infusa præsertim, decocta, mixturæ, elixiria, &c.

Imò spectant huc ipsa *purgantia*, quæ sæpe eodem die, quo assumuntur, mensium fluxum accersunt, & ipsa enim tùm stimulant, & pellunt, tùm sanguini novam fermentationem addunt: *diaphoretica*, præsertim volatilia. Hinc sæpe vidimus à Tinctura bezoard. Mich. etiam extra ordinarium tempus menses accersitos, in succulentis præsertim magis.

Sive *absorbendo*, humores acidos, austeros, stypticos abundantes, eundemque sanguinem nimis figentes & concentrantes tollendo, uti sunt *fixa*, non quidem æque omnia, neque enim lapides cancrorum, vel creta, conchæ, corallia, inter emmenagoga recensentur, vel locum habent; sed *edulcantia* eosdem intimiùs & saturantia, qualia præ aliis omnibus sunt martialia. Vnde qui feliciter mederi vult mensium obstructionibus, omnium optimè id præstare potest martialibus, croco ♂tis aperitivo ⊕-lato, saccharino, pulvere cachectico Querc. vel stomachali ejusdem cum martialibus mixto addito v.g. oleo cinnamomi, qui sanè intentioni huic laudatissimè inservit.

Conveniunt itaque hæc, uti ex jam dictis facilè patet, in mensium obstructionibus, & inde oriundis mille symptomatibus, in quibus omnibus principaliter semper ad menses respectus habendus est, si feliciter progredi velimus.

Tum 2. *refrenantia & retardantia*, seu serosior nimis sit, & acris, biliosus sanguis, oscula vasorum reserans & erodens; seu copiosè irruat ob rupturam aliasque læsiones. *Excedentem* vero hanc *fermentationem* & turgescentiam inhibent tùm *refrigerantia aquea*, quæ partes sanguinis volatiles salinas sulphureas abundantes temperant, ac diluunt; tum *terrea & styptica*, quæ easdem præcipitant, disgregant, & in motu retardant ac ligant, plantago, bursa pastoris, coralia, hæmatices, & alia ex adstringentibus huc repetenda: tùm *acida & austera*, easdem infringentia & domantia, ut ⏜us ⊕-li, Tinctura ⊕-li, violarum, rosarum, Tinctura styptica, antiphthisica *Gramanni*, quæ in mensibus immodicis officium facit, ipsaque *opiata*.

Et hæc conveniunt in mensibus immodicis, lochiorum nimio fluxu; quin & ex parte fluori albo nimio.

Vel III. respiciunt *nervosum genus & ipsam uteri substantiam*, ceu notum est, eam esse membranosam, cum capite maximum habere consensum, & nervis maximè irrigari; talia sunt *nervina* omnia suprà sub cephalicis enumerata, sulphure balsamico volatili pollentia, *spirituosa*, suavia ut melissa, rosmarinus, salvia, &c castorium, succinum, utraque sale volatili oleoso fœta, &c. & præ omnibus aliis *cinnabarina*, uti certum est experientiâ practicâ, cinnabarin nativam Hungaricam maximè solari affectus hystericos & motus uteri convulsivos, item secundina humana præparata, ebur sine igne, & ex C. C. parata, aliaque. Ex quo patet, canonem medico-practicum, omnia cephalica esse quoque uterina, sive in specie: *omnes herbas cephalicas etiam uterum respicere*, & vice versa, hoc sensu potissimum valere; ob societatem substantiæ, & convenientiam ac analogiam partium nervosarum.

Et hæc, inprimis *aromata confortantia*, sunt uterina, & prosunt specificè in suffocatione hystericâ, ejusque variis gradibus, & consequenter lipothymiâ & syncope, &c. Suffocationem verò hanc eo sensu falso hypochondriacam hodiè appellitant, si uterum excludunt pro subjecto; eo verò sensu verè, si eundem ut contentam simul sub hypochondriis partem respiciunt, & quatenus pleræque hystericæ sunt etiam hypochondriacæ. Probantur eadem in partu difficili, quatenùs vel roborant naturam & nervos, ut cinnabarina, quæ ob hanc causam & in calculo prodesse diximus; vel simul stimulant, ut ℴℴ cinnamomi, succini, &c. item in hysteralgiâ & fluore albo, quatenùs in eo laxior sanguinis compages & ichor serosus partibus oleosis sanguinis præponderans ob laxitatem & debilitatem fibrarum conjunctam excernitur, unde confortantia talia uterina, & oleosa balsamica, v.g. rosmarinus, prosunt. Patere hinc potest, cur ab *Hippocrate* & hinc sequentibus eundem practicis omnibus *acetum* dicatur ὑστεραλγές, quia nempe nervis est inimicum, quia figit sanguinem ejusque sulphur & partes volatiles salinas deprimit & subjugat: aliàs enim, ubi incidendi est intentio, vel sulphur domandi, ut in amore insano, mensibus immodicis, optimè conveniunt, modò parcè adhibeantur.

Vel IV. respiciunt *humores extravasatos* circa uterum restagnantes, & inde oriundos flatus, miasmata putrida, &c. quod quidem sæpe contingit, & varia symptomata, & atrocia quidem illa sæpe excitat, qualia sunt.

Tùm *balsamica*, putredini resistentia, *amara & gummosa*, ac *resinosa*, aloë, myrrha, scordium, asa fœtida gummi, galbanum, essentia succini, myrrhæ, asæ fœtidæ, elix. uterin. Crollii, &c.

Tùm *resolventia* grumositatem sanguinis extravasati, tùm in fieri, tùm in facto, uti v g. chærefolium, lapides ♋, bezoard. ♃ale, ♉iata, & alia similia, quidquid restitat, egregiè dissipant, & symptomata convulsiva & hysterica inde producta tollunt.

Tùm *discutientia*, *diaphoretica & sudorifera* penetrantiora, ut Tinctura bezoardica, ⏜us ♀ri, mistura simplex quæ ipsa quoque putrida miasmata arcent, uti ipsa quoque *diuretica* uterum egregiè mundificant.

Tùm inprimis *carminativa*, unde *carminativa optima sunt uterina*, &, experimento practicorum, quæ colicæ debentur, eadem & suffocationi hystericæ opem ferunt, ut zedoaria, semina carminativa, galanga, essentia carminativa cum elixir uterino, Tinctura ♀ri, bezoard. ♃ale, quæ in hysteralgiâ & doloribus post partum insignia sunt & nobilissima.

Et hæc prosunt in flatibus uterinis, quos instar flatuum ventris in cacochymicâ per uterum excretos observavimus, & inde, ac ab ibi restagnante sanguine putrido productis suffocationibus hystericis, mensibus & lochiis dolorificis, cum anxietatibus, dorsi doloribus, torminibusque &c.

Quoad APPLICANDI HORUM USUM licet plura dici

dici possent, pauca tamen libabimus.

1. Canon est practicorum, inprimis *Heurnio* laudatus: *Dulcibus uterus demulcetur.* Is verò non tàm intelligendus de dulcibus actu talibus absolutè, quæ quidem, ubi fermentatio sanguinis instauranda est, insignem habent usum, quatenùs turgescentiam ejusdem promovent, item in abortus periculo externe mel, panis mellitus cum vino Hispanico; attamen, *ubi sanguis refrenandus est*, ut in nimio mensium fluxu, & in reliquis casibus potiùs nocent. Sic dulcia saccharata & mellita lædunt hystericas, turbas enim excitant, & symptomata consopita revocant & exasperant; adeoque ex his rectus dulcium applicandi modus patet.

2. *Acida*, quod ceu porisma ex dictis consequitur, *& dulcia nec semper vitanda, nec promiscuè danda*, inprimis id valet de aceto, illud enim sulphureis particulis minùs est instructum; quæ verò acida sunt sulphurea simul, ut ♎us ⊖is, ⏀i vel ⊕-li cephalicus, utero magis sunt amica, unde sirupus bysantinus oxymel simplex & squilliticum, & reliqua acida, uterum lædunt; hæc vero sulphurea moderatè, ubi licet, adhiberi queunt. Patet id etiam ex diætâ, si fœmina menses patiens acetaria vel alia acida comedit, illi sistuntur. Sunt scilicet tono uteri tùm quoad turgescentiam sanguinis, tùm quoad substantiam nervosam adversa.

3. *In gravidis volatilia pellentia cavenda*: unde, si dubius occurrat casus, suppressine sint menses, vel fœmina gravida, vix ultra martialia solemus adscendere, quod nobis sæpe obtigit in praxi, offerentibus, urinam meretriculis, & conceptum suppressione mensium simulantibus postulatâ purgatione, vomitorio, ibi non facilè credendum, etiamsi Jovem jurent lapidem; martialia verò non nocent, sed simul roborant. Aliàs ipsis attemperantia & adstringentia, quoad vasa uterina, & spirituosa quoad vitale fœtus robur, ut balsamum embr. conveniunt.

4. *Ubi aperiendum est, non sola pellentia fortia conveniunt, sed humectantia unà non omittantur; ubi adstringendum, non omittantur siccantia.* Hinc peccant medici, qui in mensium defectu solis oleosis volatilibus utuntur, oleo juniperi, ♎u ⊖lis ✳ci, oleo sabinæ, borace, & aliis. Hinc etiam sæpe meretriculæ, præsertim, ubi dispositio ad abortum non adest, sabinâ & similibus frustrà utuntur. Respiciendum nempe unà est ad serum, quod æquè ac sanguis ad turgescentiam potissimùm requiritur: hinc plùs semper præstitimus humectantibus, ut Tincturâ ♂tis ♀isatâ, Tincturâ ♂ispomatâ, infusis & decoctis uterinis, quàm alia.

5. *Non adstringendum in non gravidis citra revulsionem & evacuationem: in gravidis autem citra fœtus respectum*, v.g. si qua mensibus immodicis, quod sæpe ex obstructione vasorum fit, & seorsim excuti meretur, laboret, Venæ Sectione præmissa meliùs conducunt adstringentia; sin gravida mensium fluxu corripiatur, semper fœtus debilitas est respicienda.

6. *In adstringentibus quoque semper tonus uteri est respiciendus*, tùm quoad sanguinem, tùm quoad laxitatem fibrarum. Hinc in fluore albo non tàm sola adstringentia vulgaria prosunt, quàm aromatica cum his mixta, ex roremarino, cheiri, ebore, castorio, magist. oc. ♋ cum oleo anisi, succini, quod optimum, aliàs enim feliciter res non succedit.

7. *Clysteres uterius egregiè quidem elutriant & abstergunt: virginibus verò & gravidis non conveniunt*, velut & pessi & similia topica, de quibus suo loco pluribus. Totum potiùs respiciendum in his, neque enim extravasatio facilè locum habet; sin verò quid faciendum in his topicis, communicandum id priùs bene est cum adstantibus quibusdam. WEDELIUS.

UTERINA *Specifica ex Andreâ* CNOFFELIO.

ANTIHYSTERICA.

Essentia Uterina D. D. Cnœffelii.

℞. *Galbani, castorei. opii correcti n.m. an. ℥ij. spir. sambuci, V, utriusque rectificati an. ℥xij.*
Misceantur probè, & in vitro benè clauso, stent in digestione supra fornacem per octiduum, & diutius; extractio prius benè transcolata in usum servetur.

Essentia Uterina alia.
Sedativum uterinum Cnoffelianum dictum.

℞. *Theriacæ opt. ℥ij. extr. castorei ℥j. croci ʒij. spir. nostr. sedativi ℔j. Fiat infusio, & post digestionem aliquod dierum, TRa extracta, & per chartam emporet. filtrata [absque ulteriore destillatione] usui asservetur. Cui & adhuc admisci possunt in V i ♀risat. s.q. prius dissolut. ol. stil. menthæ carvi an. ℈ij.*
Misce. Dosis à ℈j. ad ℈ij & ʒj. in aqua aliqua hysterica; scilicet melissæ, matricariæ, artemisiæ, seu vino: datur & per se cum expectato sudore, ante, & in ipso paroxysmo hysterico. Medicamentum est in qualicunque suffocatione matricis præstans. Præservationis causa sumitur, & singulis mensibus, & circa illud tempus, quo purgationes menstruorum instant.

Mixtura uterina Officinæ Cnœffelianæ, Budissini, Dn. D. Nitzschio olim familiaris.

℞. *Extr. liquidi galbani, cum spir. sambuci fact. castorei cum spirit sambuci extr. opii, simili modo, cum spirit. sambuci parat. an. part. æqual.* Mixta digerantur invicem, postea filtrentur & pro usu necessario serventur. Vires tit. indicat. Dosis est hujus mixturæ ℈ß ad ℈j. & ʒß. in haustu aquæ hirundinum, per tres dies.

Proportio hujus mixturæ sit, ut ad unciam unam specierum, sumantur unciæ duæ spiritus sambuci.

Mixtura hysterica alia Dn. D. C.

℞. *Mixturæ antepileptica nostr. in forma liquida; essent. nostr. uterinæ ana ℥ß. aqu. meliss. c.v. ℥ij.*
Misce. Dosis cochlear semis; exhibitum aliquoties remediis aliis multis frustra factis, semper profuit, inde hæc mixtura à Clariss. Cnœffel. in communi usu habebatur.

Pilulæ Hystericæ Dn. D. C.

℞. *Extract. castorei, sedativi nostr. pro mulieribus ana. gr. j. M. Formentur pil. num. ij. auri folio obducendæ.*
Una capiatur cubitum eunti, superbibendo scyphum trium unciarum emulsionis nostræ; & si mulier non dormiat & paroxysmus revertatur, altera etiam pilula post mediam noctem danda erit. Loco pilularum propinavit & infusionem corculi sui benedicti per emulsionem institutam.

Emulsio Hysterica Dn. D. Cn.

℞. *Sem. papaveris albi ℥ß. pæoniæ, tiliæ an. ʒj. nucleor. cerasor. nigror. ℈iv. aq. artemisiæ, nymphææ, flor. sambuci, liquor tiliæ ana ℥iß.* Fiat emulsio, cui adhuc admisceatur *man. Christi prælat. ℥ j. sedativi magni Archei, q. videbitur* (quod ipsemet author emulsioni, prius in officina paratæ adjiciebat) *spir. melissæ* gtt. xxiv. Misce.

Aqua Hysterica compos. perlata.

℞. *Aq. meliss. citrat. artemisiæ, epilept. Lang. ana ℥j. hirund. compos. flor. Cheiri, cinamomi ana ℥ß. spir. sedativi nostr. compos. ℥iß. melissæ ʒij. conf. manus Christi perlat. ℥j. magister. perlar. butyrac. ℈ij. corall. butyr. ʒj.* M. Fiat aqua.

Datur

Datur hyſtericis mulierculis, in paroxyſmo & extra eum à cochleari uno ad duo, ſingulis binis horis, agitando tamen ſemper prius optimè vitrum.

Ex præſcriptione Cl. Dn. D. Andr. Cnœfelii pro Magnifica Domina Buſſcrovva.

Pomum Vterinum Cnœffelianum.

℞. *Caſtorei opt. rec.* ℥iß. *gum. galbani* ℥iij. *aſſæ fœtidæ* ℈ij *ceræ* q. ſ. Miſce & F. ſ. a. pomum, quod *ol. ſuccini ſeu rutæ inungendum, auri foliis obducendum, & capſulæ argenteæ, ſeu ligneæ includendum eſt.*

In aſcenſione & ſtrangulatione uteri, naribus admotum, ſubito uterum ſiſtit; contra vero ſuaveolentia utero admovenda: ut moſchi aut zibethi grana aliquot, cotone involuta, ut gratum odorem utero inſpirent, ipſumque retrahant.

Vteri affectus, maximè ſtrangulatio, ſuffocatio & furor fiunt ex productis à vitiata digeſtione, ſcilicet ex ſemine corrupto, quæ archeum uterinum furibundum reddunt, ut is vel inflammationem uteri pariat, vel in animum ſæviat, mentemque perturbet.

Itaque Helmontiano modo hunc affectum ſi quis curare cupit, illi opus abſolvendum erit per remedium ſedativum archei, ſi vero cauſam occaſionalem abſtuleris, & hujus acrimoniam ſedaveris, tum forſan uterus de furore remittet. Modum procedendi vide in *Franc. Oſvvald. Grembs tract. medico theorico pract. lib. 2. cap. 1. de Defectibus organ. hum. generationis.*

In Menſium defectu & retentione

Menſtrua retenta multorum morborum cauſæ ſunt, quemadmodum ipſorum purgatio naturalis à multis malis fœminas præſervare ſolet; qua de cauſa vitio citò occurrendum, ne natura aſſueta deſueſcat ab excretione. *Primò.* Ex multorum conſilio venæ ſectio inſtituitur, & quidem ſtatim à principio, & commodiſſimè, tribus vel quatuor diebus, ante tempus conſuetæ evacuationis, ut materia ad motum concitetur. Vena quæ aperienda, in talo eligitur; ſectio & aliquando in robuſtioribus, & in plethora repetenda eſt, una die nempe ex uno pede, poſtridie verò ex altero, in quantitate, prout Medico videbitur, & natura ſeu conſtitutio perſonæ & morbi permittit. Vbi & hoc obſervare licebit, quod in junioribus Luna decreſcente, menſtrua promovenda ſunt, unde verſus:

Luna vetus vetulas, juvenes nova Luna repurgat.

Sed hoc experientiæ non ſemper reſpondet.

Poſt ad medicamenta lenientia, præparantia & evacuantia deveniendum eſt. Tandem ad medicamenta, menſes moventia, tam interna, quam externa; deveniendum, è quorum numero præcipua & quaſi propria ſunt; 1. Cremor Tart. ♂. 2. Tartarus martiatus. 4. Crocus martis aperitivus. 5. Tartarus ⊖-latus, 6. Pulv. cachecticus ſimpl. & compoſ. 7. Pulv. chalybeatus ſimpl. & compoſ. 7. Pulv. chalybeatus ſimpl. & compoſ. 8. Diaphoret. antimoniale de regulo ♂. fact. 9. Bezoart. minerale ♂. 10. TRa. Tart. ſimpl. & compoſ. 11. Eſſentia ♂tis ⊖-lara ſimpl. & compoſ. 12. Spirit. Tartari aperitivus. 13. Spir. aperitivus acidular. Penoti. 44. Spir. de tribus, & plura adhuc alia, quæ Cl. Dn. D. A. Cn. in continuo uſu erant.

Vinum Chalybeatum.

℞. *Limaturæ chalyb.* ℥iv. *rad. ariſt. O, pimpinellæ, diſtamni albi ana* ℥ß. *fol. roriſmarin. majoranæ, puleg. meliſſ. ana* mß. *ſpicæ Indicæ* ʒß. *flor. cheiri, calendulæ, calcatrippæ ana* p. ij. *cort. aurant.* ʒij. *caſſiæ ligneæ* ℥ß. *caryophyll.* ʒj ℈j. *ſpir.* ⊕ gtt. aliquot. Species inciſæ & groſſo modo contuſæ includantur ſacculo, ex ſindone rubra, cui ſuperfundatur *vini opt.* q. ſ. pro extractione ad ſupereminentiam ſcilicet 4. vel 6. digitorum, addendo poſt *ſaccharum* pro lubitu.

Doſ. ℥iij. per dies ſeptem, & antequam menſes fluere ſolent.

Nodulus ſive ſacculus alius, pro vino

℞. *Herb. ſabinæ* ʒvj. *artemiſ. rub. puleg. meliſſ. an* p. iß. *rad. aſari, rub. tinct. lil. alb. an.* ʒij. *gramin. petroſelin. an.* ʒj. *ſenæ elect.* ℥j. *croc. or. mac. an.* ʒß. *borac. ven. cinam. el. an.* ʒß.

Incidantur, & contundantur groſſo modo, includantur nodulo; pro vino medicato.

Electuarium Martiale.

℞. *Conſ. meliſſæ, pulegii, flor. anthos an.* ℥j. *cheiri, cyani, calendulæ, calcatrippæ ana* ℥ß. *cond. rad. pimpinellæ, cort. aurant. an.* ℥ß. *magiſt. florum ♂tis* ℥ß. ℈iiiß. gt. v. *cryſtallor. Tartari ♂tiati* ℥j. ʒij. ℈iß.

Cum *ſir. de artemiſia & cynamomo* ana q. ſ. F. elect. molluſcul. Doſ. ʒij. per octiduum poſt egreſſum è balneo & antequam menſes aliàs fluere ſolent.

Cryſtallorum Tartari chalybeatorum præparatio.

℞. *Cremoris Tartari albiſſ.* ℥viij. ſolvatur prius *in aqua, ſeu decocto clarificato ſabinæ* q. ſ. vel in alio decocto idoneo, poſt adde *⊖-li ♂tis*, ſeu chalybis dulcis cum ſpir. ⊖-li fact. ℥j.

Et poſt totalem diſſolutionem, liquorem per chartam filtra, filtratum ad medietatem evapora, ac frigido loco ad cryſtalliſandum repone.

Egregium eſt aperitium, ad menſtrua retenta provocanda. Doſis à ℈j. ad ℈iß. & ℈ij.

In brodio carnis ſeu pulli, vel in alio liquore deſtillato & convenienti.

Simili proceſſu fit ſaccharum chalybeatnm.

Electuarium aliud Chalybeatum.

℞. *Raſuræ chalybis ſubtil.* ℥j. *cinamomi opt. pulv.* ℈ij. *caryophyllorum* ℈j. *conſ. flor. anthos, pulp. paſſul. min. an.* ℥i. ℥j.

Et cum *ſir. meliſſ. & cinamomi ſimpl.* ana q. ſ. F. Elect. chalybeatum. Doſ. ʒj. ad ℥ij. ſuperbibendo hauſtum vini opt. malvatici.

1. Pulvis ad promovenda menſtrua.

℞. *Cremoris Tartari ♂tiati* ℈j. *ſuccini albi pulv. chalyb. ſimpl. c.* ♎ ♁*ris noſt. m. parat. an.* ℈ß. *ſacchari citrati* gr. xij.

M. F. pulvis. pro doſi, & tales doſes n. 20. in tot chartis. Pro Magnif. Domina Rutska.

2. Alia compoſitio Cl. D. Cn.

℞. *Cremoris Tartari* ℈j. *croci ♂tis n. aperitivi* ℈ß *tartari ⊖-lati gr.* viij. *ol. cinamomi* gtt. j. *elæoſacch. citrati ex rec. cort. gr.* iij.

M. F. pulvis pro doſi, & tales doſes nu. 54. pro Damoiſella Kriska.

Item ℞. *Raſur. chalybis ſubtiliſſ. præparat.* ℈ß. *conſ. roſar. meliſſ. ana* ʒj. *eleoſacch. citri in rec. cort.* gr. vj. M. F. bolus, decies ſumendus.

Pulvis Chalybeatus Cl. Dn. D. F.

Chalybis ſubtiliſſ. limati ʒij. *corallior. rub.* ʒj. *rad. rubric.* ʒiß. *fol. lauri* ʒß. *ſabinæ, roriſmarini, ſpecier. arom. roſat. ana* ℈j. *borracis* ʒj. *macis* ʒß. *croci* ℈ß. *ſacchari Canarii alb.* duplum omnium M. F. pulvis. Efficaciſſimus eſt in ſuppreſſione menſtruorum & partus promotione Doſ. ʒj. cum vino albo dulci, repetitis vicibus, & ante tempus illud, quo menſes in ægra fluere conſueverunt.

Pilulæ ad promovenda Menstrua Dn. D. Kr.

♃. *Troch. de myrrh.* ʒß. *extr. sabinæ* ℈j. *castorei* ℈ß. *borracis Venet. cinamomi pulv. an.* ℈ij. *ol. cinam.* gtt. ij. cum *sir. de artem.* q. s. Formentur pil. ad placitum. Dos. ʒj.

Vel ♃. *Extr. sabinæ, borracis Venet. an.* gr. xv. *salis succini volat.* ℈ß. *ol. sabinæ* gtt. ij. *cinamomi* gtt. j. M. F. pilulæ pro una dosi, & tales doses num. 4. in 4. chartis separatim.

Rotulæ Martiales Dn. D. C.

♃. *Pulv. cachectici,* ♁ *fixi diaph. an.* ℥ß. *bezoartici ♂tialis* ʒß. *succini albiss. præparat.* ʒij. *sacch. Canar. alb.* ℥iv. cum *aq. artemisiæ & melissæ* ana q. s. *ol. carvi* gtt. v. F. rotulæ.

Dos. nu. 6. ad 7. mane in ingressu lecti, per octiduum; & antequam menses prorumpant, etiam iis fluere incipientibus: si non benè procedant.

Tabulæ Martiales Dn. D. P.

♃. *Cremoris tartari ♂tiati* ℥ß. *croci ♂tis aperitivi* ʒij. *bezoart. miner. ♂tialis* ʒß. *succini alb. præparat.* ʒiß. *sacch. albiss* ℥vß. cum aqua conveniente q. s. Fiant tabulæ, seu rotulæ, irrorentur *ol. anisi* gtt. v. Dos. n. 6. 7. ad 8. bis in die, per 14. dies ante tempus consuetum, ut supra dictum.

Trochisci de Borrace Offic.

♃. *Borracis Venet.* ℥ß. *salis succini volat. extr. sabinæ* ana ℈viij. *croci ♂tis aperitivi* ℈Iv. *ol. cinamomi* gtt. iv. *sacch. alb. subtiliss. pulv. ad pondus omnium.* Cum *mucilag. trag. per aq. conv. fact.* q. s. F. ℈iv. plus minusve. Menstrua potenter movent.

Essentia florum Dn. D. M.

♃. *Fol. pulegii, rorismarini, flor. cheiri, cyani, calcatrippæ, calendulæ ana* m. j. *anther. seu staminum, lil. alber.* ℥ij. ʒj. *cassiæ ligneæ* ℥ij. *croci Hungar.* ℈ivß. Incisa & contusa, grosso modo irrorentur *ol. tartari per deliq. fact.* gtt. aliquot, adde *spir. secundinæ* ℔iv. ℥viij. Digerantur per aliquot dies, in vitro benè munito, ad totalem fermè extractionem specierum. Post filtrentur, & ad usum serventur.

Vires essentiæ, Menstrua retenta promovet, & partum atque secundinas facilitat.

Dos. Cochl. j. ij. & iij. per se, vel cum aq. cinamom.

IN FLUXU MENSIUM NIMIO.

Julapium Cnœffelianum gratissimum in fluxu immodico menstruorum.

♃. *Aq. spermatis ranar. destill.* ℥xii. *mivæ cydoniatæ aureæ* ℥v. *sir. spermatis ranar. corallior. an.* ℥ij. *spir. melissæ citratæ* ℈iv. *🜍ris per campan. fact.* q. s. adde *sedativi nostri q. s.* pro morbi indigentia. In omni sanguinis profluvio, scilicet menstruorum, lochiorum, hæmorrhoidum, est remedium excellens, maximè pro fœminis delicatioribus.

Dosis ℥iij. per plures dies, & donec malum cesset, datur & bis in die, scilicet manè & vesperi cum corallior. rubr. præp. ʒj. Pro potu ordinario laudatur à multis.

Decoctum Ligni lentisci.

♃. *Scob. ligni lentisci* ℥iij. *cort. aurantior. adhuc sub viridium* ʒvj. *aqu. fontan.* ℔vj. coqu. ad duarum partium consumptionem; colaturæ adde *sir. coralliorum, mastichini, myvæ cydoniatæ aureæ ana* ℥iß. Misce. Validius redditur, si in aqua aliqua specifica destillata fiat. Lignum lentiscinum etiam infundi poterit vino rubro & austero, quo maximè viscera corroborantur.

Electuarium ad fluxum Menstruorum.

♃. *Conserv. rosar. antiq. flor. tunic. condit. fr. cynorrhod. ana* ℥j. *cydonior. cort. virid. aurantior. flor. aurant. cond. ana* ℥ß. *corallior. rub. c. sperniol. præp.* ʒij. *sedati vi nost.* gr. v, *confect. alkerm. s. m. & a.* ℈v. cum *sirup. corallior.* s. q. f. electuarium. Vires ex titulo deprehenduntur. Dos. ʒij. mane & vesperi sumitur, & per intervalla aliquoties in die, magnitudinis castaneæ dimidiæ.

Pulvis Corallatus Offic. Regiæ.

♃. *Coralliorum rub. propria* TRâ *insuccatur. cort. ovorum cum liqu. sperm. ranar. præp. ana* ℥ß. *cornu fossilis* ʒij. *pulv. sperniolæ n. simpl.* ℈iij. *gr.* iiij. *essent. rosar. seu elæosacch. rosar.* ℈iß. M. fiat pulvis. Fluxum sanguinis menstruum, etiam post partum laboriosum, nimium sistit. Dos. ʒj in ▽ appropriata, præscribebatur à Cl. D. D. C. sub hac formula.

♃. *Pulv. præscripti* ℈j. *croci ♂tis astringentis, boli insuccati Cl. Zwelff. seu specifici nostr. dysenterici an.* gr. xv. *usneæ humanæ* ℈ß. [ex ossibus scilicet] *sedativi nostr.* gr. j.

M. Fiat pulv. pro una Dosi. Sign. pulvis specificus in fluxu nimio mensium.

Topicum externum Vitriolatum.
Dn. D. M. L.

♃. *Vitrioli Hungarici ad albed. phil. calcinati* q. v. *spermatis ranar. in cella seu alio loco frigido (beneficio alum. & nitri) asservati, pro incorporatione ad pultis formam* q. s.

Hæc mixtura, linteis cinnabinis inclusis & imbutis, dorso & lumbis, circum circa usque ad umbilicum frigidè applicetur. Omnem fluxum sanguinis, partium inferiorum miraculosè & incantamenti instar cohibet: Et est certissimum experimentum, in contumacissimo affectu, reliquis nihil juvantibus, & ubi periculum vitæ imminet.

Laudatur quoque.

Cataplasma ex Gypso.

♃. *Gypsi pulverisati* ℔j. *pulv. nigr. ex oculis nigris sperm. ranar. rad. consolidæ pulv. sang. draconis pulv. balaustiorum an.* ʒj. *albuminis ovorum,* (*in quo aliquid gummi Arabici & cerasor. dissolutum sit.*) pro incorporatione cataplasmatis, q. s. M. optime.

In extrema necessitate, ubi de periculo vitæ agitur, hoc emplastrum seu cataplasma, in linteo extensum, & regioni pupis, & lumborum impositum, fluxum nimium sistit mensium. Est remedium extremum.

Mensium fluxus immodicus in S. R. P. L.
curatus à D. D. A. C.

Ser. Reginam L. M. tunc temporis viduam, à fluxu uteri cruento satis feliciter liberavit D. D. C. duabus emulsionibus cum mag. butyr. coralliorum sub noctem exhibitis: De die vero adhibito croco ♂tis adstr. cum coralliis, & topico ex fimo porcino.

Emulsio.

♃. *Sem. 4. frig. maj. an.* ʒj. *papaveris albi* ℥ß. *decocti hordei* ℥ij. ▽ *sperm. ranar.* ℥iß. F. emulsio, adde *man. Christi perlat.* ℥ß. *magist. corallior. rubr. butyracei* ℈j. ⊖ *rosar.* gutt. aliquot, misceatur propè. Sign. *Nacht-Milch vor Ihr. Majest. die Konigin.*

Pulvis Corallatus ♂.

♃. *Coralliorum rub. præp. magist. corall. rub. butyracei an.* ℈ß. gr. v. *croci ♂tis adst.* ℈ß. *ess. citri sicc.*

ex rec. cort. ext. fact. gr. iij. M. F. pulvis. Sign. *Corallen Pulver alle Tagedes Morgens nuchtern.* in vehiculo consueto *zunehmen.*

Pessarium.

℞ *Fimi porcini, pulv. sperniol. simpl. ex nigris oculis parati, & proprio mucagine insuccat.* ana q. s. ▽ *aluminis &* ⊖-*li per aqu. sperm. ranar. fact.* q.s. Fiat massa, ex qua cum sindone rubra fiant pessaria, competentis magnitudinis, immittantur utero ad reprimendos & adstringendos menses valde profluentes si nempe venæ cervicis uteri apertæ sint.

Not. Sunt qui loco fimi porcini asininum sibi eligunt, & tam extra quam intus exhibent.

Lotio tibiarum in aqua frigida, aut decocto adstringente, & hoc conducit.

De reliquo omnia illa remedia, quæ alias in hæmorrhagia nimia hæmorroidum præscribuntur, & hic (in excessu magno mensium) locum habent, præcipuè illa, quæ ex occulta & specifica qualitate fluxui sanguineo resistere solent. Aliquando & ad narnotica devenire licet; in cujus finem commendantur illæ pilulæ, quæ *in Miscellaneis Medico-Physicis Naturæ Curiosorum, Ann. secundi obser. LIII.* à nobis describuntur, quorum delineationem per unam & alteram formulam hic repeto.

℞. *Usnea microcosmi pulv. eboris fossilis*, seu *corallior. rub. prap.* ana ℈j. *opii nostri correcti*, gr. j. cum *sir. idoneo.*

F. pilulæ foliato auro obductæ, quæ secundo semper die (in emulsione aliqua appropriata, ex seminibus scilicet 4. frig. maj. cum aq. spermat. ranar.) à cubitum eunte sumuntur.

Aliquando & hæc formula placuit.

℞. *Usnea cranii humani, vel in aliis ossibus humanis collecta* ℈j. *corallior. rub. insuccatorum pulv. sperniola* ana ℈ß. *sedativi nostri* gr. j. misceantur & cum *sir. sperm. ranar. seu miva cydoniata* formentur pilulæ. Usus cum superioribus convenit.

Cubilia & Culcitræ herbaceæ.

℞. *Herb. bursæ pastoris, artemisia rub. polygoni utriusque, lysimachia, folior. quercus, musci quercini, prunor. sylvestr.* ana q.s.

Ex istis herbis & foliis, quæ ubique locorum facilè haberi possunt, parantur cubilia & culcitræ, in quibus infirma noctu jacere & quiescere potest.

Amuleta.

Inter alia remedia, hic à viris doctis adducuntur & amuleta quæ collo appensa seu manibus tractata ac cutim corporis attingentia omnem hæmorrhagiam corporis humani sistere creduntur.

Hic verò loquor de amuletis Physicis, Medicis, licitis & naturalibus, quæ occulta sua proprietate, divinitus in prima sui creatione indita semper eodem modo agunt in corpora, quibus applicantur, sive sua sympathiâ, sive antipathiâ. Magicis & superstitiosis periaptis, quæ & nos improbamus, & detestamur, hic nullus debet esse locus.

Præ aliis commendatur à multis Medicis bufo transfossus, sole in leone existente exsiccatus, & sindoni alligatus, ac regioni cordis applicatus, vel brachio ejusdem lateris. Et hoc erat Cl. Dn. D. A. C. p. m. amuletum ex quo & suum parabat *empl. magneticum*, cujus conciliatio suo loco inter medicamenta antipestifera describitur. A nonnullis celebratur & glomus ex musco arboreo, ligni quercini seu pruni sylvestris sub axillis gestatus. Præstantissimum amuletum fit ex pulv. bufonum, succino, usnea humana & sperniola [ex oculis nigris parat.] cum mucilagine tragacanthæ per aq. sperm. ranar. facta quod omnem hæmorrhagiam immedicabilem subito quasi cohibere solet; Ejus accuratiorem descriptionem, inveniet B. L. in *Ephemerid. Naturæ Curiosior. German. anni secundi obs. 53. p. 101.* ubi & armillæ, corrallia, poma & tabulæ in eundem usum pro fœminis describuntur.

APPENDICE.

Circa usum topicorum superius recitatorum sequentia etiam sunt observanda.

Primò. Si cruor peccat vitio alieno, vel ob qualitatem vel quantitatem aut materiæ alienationem, tunc temporis aliquantisper fluor sinendus est, quia conducit & à multis morbis mulieres liberat gravioribus. Si verò vires dejiciat, tunc cohibere oportet prius quidem per revulsiones & derivationes: postea medicamentis tam internis quam externis & quidem incrassantibus & adstringentibus, & quæ ex specifica qualitate fluxum sistunt & à nobis proposita sunt, ubi & tempore curationis, viscerum corroborationi, & viribus prospiciendum erit.

Secundò, ne remedia topica nimis astringentia, & refrigerantia adhibeantur, priusquam revulsiones sufficienter celebratæ fuerint, ne postea tumores in utero, aut graviora symptomata concitentur; idque consentientibus aliis medicis insinuare debui. Revulsiones autem instituuntur per sectiones venarum in partibus superioribus cum impetu, & quidem reiteratis vicibus & digito per vices foramini admoto; tamen cum discretione, & præstat missionem sanguinis partiri, & bis, vel ter repetere, quam copiosiore sanguinis extractione, vires dejicere. Quod si fluxus adhuc perseveret, vires sectionem venarum non permittant, ejus loco cucurbitulæ dorso & regioni hepatis sunt applicandæ. Quæ & mammis, suasu *Hipp.* 4. *aphor.* 50. applicari possunt; quod tamen *Galenus in Comm.* non ipsis mammis, sed infra ipsas institui vult; si etiam difficultas aliqua spirandi superveniret, cucurbitulæ statim à mammis removendæ sunt. Plura alia quæ in hac curatione observatu digna sunt, ab Authoribus recensentur, nobis solum hic materiam medicam tractare libuit.

UVA CRISPA, sive UVA SPINA, vid. *Grossulata.*

UVA LUPINA, vid. sub titulo *Solanum.*

UVA PASSA, De ea vid. sub titulo *Vitis Vinifera.* Hic tantùm.

Passulæ laxativæ ex *Pharm. August.*

℞. *Folior. Sena Alexand.* ℥iiij. *cinnamomi elect. zingiber. an.* ℈iiij. *endivia* ℔iiß. *Infunde per hor.* viij. *deinde ebulliant ac leniter exprimantur: huic decocto addantur, sacch. alb.* ℥iiij. *passular. minor. mundat.* ℔j. *atque post justam coctionem reponantur.*

Eodem modo parantur & Cybebæ & Pruna laxativa nostris usitata.

Adstrictam alvum leniunt fœcesque detentas expellunt. Dantur puerulis delicatulis, & hominibus alias medicinas purgantes respuentibus.

Efficaciores sed minus quidem gratæ, & nonnihil amarescentes evadunt hæ passulæ, aut cybebæ, si loco aquæ endiviæ, mucharum rosarum sumatur.

Passulæ laxativæ siccæ D. Immanuelis Didymi ex *Pharmac. August.*

℞. *Passularum minor.* ℥j. *radic. esula ppt. radic. hellebori nigri ppt.* ãã ʒij. *Bulliant in* ℔j. *aq. ad medias, colentur, fortiter exprimantur, addendo postea pulveris diacrydii* ℥j. *Qua mistura paßularum minorum succulentarum & optimè mundatarum* ℥vi. *adfundatur*

datur, omniaque in patina contecta prope concutiendo permisceantur; deinde passulæ extendantur in eadem patina, & prope fornacem exsiccentur.

Passulæ purgantes siccæ ex *Zwelfero.*

℞. Passular. probè repurgatar. ℔ß. *macerentur una alterave die in aq. cinnam. vel rosar. fragr.* ℥iiij. *circiter, quod totam absorbent aquam, propterea sæpius commovendæ, postquam verò lenissimo in calore parumper siccata fuerint conspergantur pulvere sequenti, ut potè Diagrydii sulphur. amygdalis dulcib. probè subacti,* ℥iß. *cremor tart.* ℥vi.
His mixtis pulveribus passulæ obvolutæ & conspersæ, leniter & ferè totaliter exsiccentur & serventur usui.

Valide operantur hæ passulæ neque ingratæ sunt palato, cavendum tamen ne iis in affectibus adhibeantur quibus diagridium, vel scammonium obesse & tormina excitare potest. Dosis ℥ß. ad ℥vi.

UVA VULPINA.

Vid. Tabulam xxxi. hic adjectam.

Herba Paris dicta caulibus non ramosis, unico in singulis flore & bacca, determinatè sive ex una distinctione foliatis ab aliis omnibus plantis distinguitur.

J B. Radicem obtinet tenuem, geniculatam, repentem; Caulem mediocriter crassum, teretem, solidum, duos palmos altum, prope terram rubentem, superius viridem: folia duobus cis summum caulem digitis quaterna, rarius quina [teneræ antequam hastam producat terna sunt], ex angusto principio lata in acumen desinentia, rugosa, & nervosa, per margines æqualia, internè splendentia, supernè non item flos in hastula singularis, ex quatuor latiusculis, acuminatis, viridantibus foliis inter quorum duo quælibet foliolum tenuissimum acutissimumque ejusdem coloris intercedit. Stamina pro foliorum numero octona, longa, acuta, viridia; additamentis croceis [aliàs albentibus] obsita, in medio sessilis baccula quadrangula, & interdum pentagona, atro purpurea, ex cujus umbilico quaterna filamenta ejusdem cum ea coloris emicant. Semen acino inclusum album, minutum [magnitudine papaverini aut Amaranthi] copiosum. Odor virosus & ingratus.

In montium, sylvarum, convallium & frutetorum opacis, ac perinde aliis umbrosis pingui, ac læto reperitur solo, ut recte I. Bauhinus. Aprili mense è terra exit, & Maio aut Iunio baccam perficit. De hujus *viribus* sic breviter Schroderus: baccæ & folia refrigerant & siccant. Usus baccarum internus est alexipharmacus in peste, venenatis morbis, venenisque assumptis (ex gr. Arsenico) extrinsecus foliorum usus est in bubonibus pestilentialibus aliisque calidis tumoribus, in paronychia, in ulceribus inveteratis.

Plantam hanc non Aconitum credendum esse, sed potius Alexipharmacum probat Lobelius experimento duorum canum, quibus Arsenicum & sublimatum dederat, quorum alter, cui pulverem Saxonicum exhibuit, convaluit; (hic error adest, nam pulvis Saxonicus nihil prorsus Uvæ vulpinæ, seu Herbæ paridis continet,) alter, cui nihil dedit, extinctus est. Vid. historiam integram *Adv.* p 103.

An tutum sit pestilentialibus morbis applicare narcotica, merito controvertitur, inquit J. Bauhinus. Cap. 1. Hofmannus ad fidam experientiam provocat Matthiolus adversus veneficia commendat, aitque se novisse quosdam veneficiis semistultos factos, hujus plantæ semine ad vicesimum usque diem hausto drachmæ pondere, pristinæ sanitati omnino restitutos esse, nos contra pronunciamus eos semistultos vel plane stultos esse, qui credunt veneficia à sagis illata [Si tamen intulerint] tolli posse per verba, aut ejusmodi præstigias.

Quod ad verba attinet & nos Cum Bauhino sentimus: non videmus tamen Cur herbæ non possint corrigere & sanare morbos, quos Spiritus mali humores corporis depravando intulerint. *Raius.*

Hæc omnia de viribus Uvæ vulpinæ ex Aconito Salutifero, seu Herba Parid. enatæ, parum accurata sunt, & nexum inter se non habent.

WINTERANUS CORTEX vid. *Cortex VVinteranus.*

VULNERARIA, sive *Traumatica Medicamenta.*

Latè patens & usu commendata est materia traumaticorum. Dicimus *Traumatica* in genere, ut latitudinem illam exprimamus & complectamur omnia sub hoc genere militantia, sumendo vocem τραύματος latius, ut κατ' ἐξοχὴν quidem vulnus, adæquatè tamen omne unitatis solutæ vitium sub se contineat. Idque & necessarium & convenientius esse patet, quod traumatica meritò non ad sola externa sint restringenda, verum & ad interna, quod hoc pacto omnia illa dicamus, quæ affectis hoc modo partibus debentur, quo sensu initio hujus capitis traumaticis generalibus internis & externis agitur; sine & sequentibus de specialibus, externis puta solum.

Ut itaque vulnerariorum generale nomen & usus est ita locum habent, ubicunque integritas partium, in unitate quocunque modo solutarum, restituenda est, sive vulnera inflicta cæsim & punctim interna & externa, in primis graviora, curanda obveniant; sive contusæ partes livorem, inflammationem, gangrænam minitentur, sive ulcera occurrant varii generis, simplicia, sinuosa, fistulosa, phthisica; quorsum abscessus quoque varii spectant, sive erosiones parietum, membranarumque & vasorum, ventriculi, intestinorum, pulmonum, renum in vomitu, sputo & mictu cruentis; seu rupturæ & fracturæ, rupturæ processuum, ligamentorumque & vasorum, in herniis vetis quibusvis, fracturæ ossium patentes & latentes.

Verbo impedimenta quæcunque obstantia auferunt, naturamque in consolidatione unicè occupatam juvant undè si usus speciales attendamus, velificantur in genere requisitis necessariis (1.) labiorum distantium adductioni, (2.) adductorum conservationi, mediantibus fasciis, fibulis, suturis; [3.] ne quid labiis vulneris intercidat, cautioni, & [4.] partis ipsius toni conservationi, quæ ad omnem vulnerum unitionem requiruntur. Hinc & infixa ipsa, tela, globulos, officula, aliaque natura his adjuta ejicit.

Sin materiam ipsam spectemus, sunt illorum duo quasi genera summa: 1. *salina*, & principaliter quidem alcalina, quæ particulis alcalinis; salinis cum terreis remixtis pollent, citra morsum desiccant, præcipitant & absorbent; adæquatè etiam alia, ut saccharum, vinum, urina ipsa. Illorum exempla præbent herbæ traumaticæ dictæ, in quibus alcalinum principium veneratur *Helmontius*, v. g. agrimonia, alchimilla, aristolochia, bellis, betonica, cerefolium, consolida omnis, virga aurea, hedera utraque, herniaria, millefolium, pilosella, plantago, pyrola, sanicula, scabiosa, scordium, veronica, vinca pervinca, nicotiana, ophioglossum. Ex radicibus, radix aristolochiæ rotundæ, ulmariæ, plantaginis, diptamni, gentianæ, rubiæ tinctorum, scrophul. primulæ veris, flores balaustiorum.

Singulæ hæ salina gaudent facultate prædominante, detergente, abstergente & consolidante. Inprimis verò etiam lapides cancrorum, lapis osteocollæ, bolus armena, terra sigillata, antimonium diaphoreticum, lapis hæmatites, pulvis contra casum, saturnina omnia, ut

E P

nia, ut lithargyrium, cerussa, minium, lac lunæ, lapis calaminaris, & venerea, pompholyx, æs ustum, tutia.

2. *Balsamica* & sulphurea oleosa, roscida, unctuosa & glutinosa, & substantiâ & effectu talia; v.g. radix symphyti, gentianæ & alia ex dictis, de utroque principio participantia. Ex plantis laudatissimum est hypericum, totum roscido resinoso balsamo fœtum. Sic lignum sanctum, sassafras, fraxini, semen perfoliatæ, plantaginis, nux moschata, mumia, sperma ceti, sanguis draconis, sarcocolla, flores sulphuris, oleum terebinthinæ, tartari fœtidum, balsama omnia quasi, de Peru de Capaivva, vulnerarium Mindereri, sulphuris ad extra; essentia traumatica Rolfincii, N.O. hyperici, catechu, symphyti, mumiæ; extractum agrimoniæ, hyperici, plantaginis, scabiosæ huc faciunt.

Horum agendi modum quod spectat, facilè is enitescit, si attendamus & materiam hanc dictorum, & quæ in vulneribus accidant. Cum enim per vulnera quæcunque partes lædantur, ut liquores vitales easdem minus vegetare, ibidem recipi & remitti queant, continuo vigore; Hinc consolidantia & traumatica hæc sunt, quæcunque eosdem liquores, sanguinem & serum ad id aptant, ut & ipsi partis clima non destituant, aliàs communi vitâ privandum, & ita conserventur in tono suo, ut defectus resarciri omnis, hiatus suppleri, & factâ successivâ appositione counirí divisa possint, factâ demum plenariâ per callum, vel cicatricem obsignatione.

Hinc ex dictâ divisione balsamicæ sulphurea respiciunt potissimùm sanguinem, seu partes ejus oleosas, balsamicas, calorem innatum roborant & fovent, gluten carnium juvant & γλισχρὸν necessorium suggerunt; alcalina verò serum ichorescens corrigunt, ejusque σάσιν & vappescentiam prohibent. Utraque putredini resistunt, sanguinem in ordinem redigunt, tonum ac balsamum conservant. Hinc & insignis eorum usus apparet in ichore ulcerum & vulnerum seroso, *Glied VVasser*, ubi sola conveniunt & potissimum partis calorem roborantia.

Hinc & speciatim usibus illis præstandis præstò sunt, quæ desiderantur vel concurrunt circa vulnerum curationem, ut coindicantia; quatenus simul quædam illorum sunt quoque styptica, laxitatem pororum concentrantia, exemplo plantaginis nuc. mosch. ulmar. alchimill. agrim. vinc. pervinc. sanic. &c. ut muniam & alia taceamus; quædam sunt detersoria & mundificativa, ut vitriolica, venerea &c. saniei, ichori, putrilagini debita; quædam resolvunt, in apostematibus internis variis, & sanguine extravasato; à casu ab alto aliisque casibus utilia; ut cerefolium, bellis, millefolium, lapides cancrorum, mumia, sperma ceti, essentia traumatica nostra &c.

Inter hæc traumatica exempli loco inservire possunt potiones vulnerariæ communiter dictæ, τραυματοπόματα, *VVund-Träncke*. Usum horum celebrant recentiores, respectu antiquorum Chirurgi, tum empirici, tum dogmatini, *Guido*, *Vigo*, *Paræus*, *Fallopius*, *Tagaultius*, *Joh. Andr. à Cruce*, *Aquapendens*, *Fernelius* & alii, Sic speciatim *Guido* eas in ulceribus antiquis, fistulosis & cancrosis, nec non in sanguine congelato, in partibus internis, ac sanie concretâ in pectore, itemqua in herniis exhibet. *Paræus l.18. cap.28.* observasse se scribit, naturam hujusmodi potionibus adjutam mira non raro in cariosorum ossium correctione, in ulcerum consolidatione, in fractorum ossium ferruminatione, in nervorum unionis restitutione fecisse. Adde & infixorum telorum expulsioni inservire, quod ipsi observavimus Studiosus globulo plumbeo in pede læsus, cum citra graviorem noxam eximi hic non posset, ab infuso traumatico per aliquot dies sentiebat manifestam ab intrà protrusionem, ut levissimâ manu extraheretur. Imò & ad vulnera externarum partium & profundiora usum horum extendunt, ipsumque etiam externum ad usum, licet tunc non tam potiones, quàm fotus audire debeant, siquidem traumatica cùm vino decocta tum vulnera capitis, tum alia curant.

Utut verò unanimi ferè consensu autores chirurgici potiones seu decocta vulneraria commendent; eas tamen *Balduinus Ronsseus Epist. 66. p. 226.* rejicit atque contemnit; (1. quod Hippocrates nullam earum faciat mentionem, (2.) quod externis vulneribus externa tantum competant glutinantia, cum distantiora sint, quàm ut eò dictæ potiones penetrare valeant; (3.) quod denique pro vulneratarum partium varietate traumatica etiam remedia varianda sint, non unum potionis genus indiscriminatim omnibus adhibendum. Undè concedit solùm, in ulceribus gulæ: ventriculi & intestinorum ea exhiberi posse, & læsis gulâ atque ventriculo per os assumenda decocta talia: intestinis autem affectis, per anum injicienda esse, verùm in aliarum partium vulneribus nihil utilitatis afferre sibi persuadet.

Infirmiora sanè hæc argumenta sunt, quàm ut evincant aliquid. Neque enim [1.] sequitur, si Hippocrates nullam facit mentionem potionum vulnerariarum, ergò non sunt adhibendæ; cùm notum sit, multa pristinis seculis incognita fuisse, quæ posterioribus innotuêre, longô usû & experientiâ; ut taceamus plura fuisse ipsis ipsis in usu, quæ posteris non æque nota sunt. [2.] Falsa est hypothesis, externis externa tantùm competere, tùm alia, tùm traumativa. Sæpè in praxi occurrunt, qui ob sanguinem acrem Scorbuticum vulnera, etiam levia, longa & minus curabilia sentiunt. Traumatica vero & suo loco faciunt ad intemperatum sanguinem alterandum, vitiosum depurandum, concretum dissolvendum, putredinem inhibendam: & ut character balsamicus consolidativus eidem inducatur; quô factô ipsa postmodum curatio eo feliciùs & faciliùs succedit, cum sanguis & serum futuræ σαρκώσεως & κολλήσεως sit materia. Quare, licèt potiones vulnerariæ non suâ substantia & corpore ad vulnera & ulcera pertingant, atque ita immediatè prodesse queant, eò tamen virtute suâ penetrant, & mediante sanguine, cujus curam gerunt, plurimum conducunt.

Notandum tamen est, potiones vulnerarias in usum potissimum non tractas, quòd non nisi simplicior præparatio illis seculis innotuerit, esse tamen & illam satis hodiernam selectoribus prostantibus, usitatam, modò cautelæ adhibeantur, quæ omnes innituntur aquositati & cruditati conjunctæ, ne indè vel pars affecta imprimis, quæ sicciora amat, vel ventriculus lædantur.

Quemadmodum autem certum est & constans fidumque assertum, vulneraria pro interno usu ad externam curationem plurimum prodesse, quò nomine expertissimam deprehendimus essentiam traumaticam, in *Tr. de terra Japponicâ Hagendornii* descriptam, ut lapides cancrorum vel solos cum successu usurpatos taceamus; Ita alterum illud certum quoque est, traumatica varianda esse pro ratione affectuum & effectuum. Illorum ratione, quòd variet contusio ab ulcere, utraque à vulnere simplici, à fracturâ, quin vulnus à vulnere, ulcus ab ulcere distat. Variant ratione locorum affectorum; variant ratione materiæ ipsius dictorum traumaticorum.

Hinc traumatica alia sunt generalia, alia specialia, tùm simplicia, tum inter se nupta, undè selectu opus est. Sic v.g. in vulneribus capitis usitatissima præ reliquis est betonica undè & emplastrum de betonicâ unicè tunc experitur; scabiosa, veronica, symphytum, bugula, veronica pulmoni magis favent, undè in phthisi optima, & aliàs quoque pectoralia cum traumaticis, ut v. g. elixir pectorale cum essentia traumatica mixtum, agrimonia magis hepate affecto & renibus], v.g. in mictu cruento & gonorrhœâ etiam virulentâ, laudem meretur, quo casu

optima

optima sunt traumatica illa decocta.

Hæc in genere tùm de traumaticis ipsis, tùm de usu interno dicta suntque. Ejusdem commatis verò sunt & sarcotica, glutinantia & epulotica, de quibus suô locô. WEDELIVS.

Vulneraria specifica ex Andreâ CNOFFELIO.

Oleum anodynum refrigerans.

♃. *Ol. spermatis ranar. lumbricorum, ex succo cancror. ana* ℔ß. *medullæ crurum boum* ℥iv. His mixtis immergantur *fol. hyoscyami, solani, sempervivi ana* ℥iß. *flor. nymphææ. verbasci, sambuci, rosar. ana* ℥ij.
Digerantur aliquandiu, postea coquantur leniter, & ad humiditatis exhalationem; colentur: post exprimantur fortiter. Omnes dolores calidos mitigat; In febribus ardentibus, spina dorsi eô inungenda est. Ex hoc oleo fit

Unguentum refrigerans.

♃. *Olei anodyni antea præscripti* ℥iv. *ceræ albæ* ℥j. quibus invicem liquatis sub continua agitatione adde *Aq. rosar. odor.* ʒvj. in qua prius dissol. sit *anodyni mineralis* ℈ij *spermatis ceti rec.* ʒvj. *camphoræ* ℈ij.
Fiat l. a. unguentum refrigerans, quod potenter sistit omnes inflammationes; Efficacissimum est ad combustiones, dolores podagricos, & ulcera dolorifera maximè antiqua.

In doloribus renum & inguinum à causa calida & inflammatione ortis egregiè conducit.

Unguentum auratum, in scabie & alopecia leprosa, remedium certum.

♃. *Bals. ♃ris terebinth.* ℥iß. ☍ ♀ri fœtidi *rectif. cum* ☿ ℥ß. *flor.* ♃ris ʒij. *sulph. aurati ex scor. Reguli* ♁ ij. ʒj. ℈j. *mercurii dulcis* gr. xxiv. M fiatque linimentum.

Præmissis præmittendis, loca scabiosa, bis in die inungenda sunt. Tollit & psoram, & in alopecia leprosa remedium est singulare & sæpius probatum.

Balsamum Samaritanum.

♃. *Olei olivarum crud.* ℔iß. *rectif. per cineres* ℔ß. *herb. memord. ophioglossæ ana mj. balsaminæ, millefolii ana* mß. *flor. hypericonis* miij. *verbasci*, mj. Macerentur per octiduum, post adde *Tinct. flor. hypericon. per vinum odor. fact.* ℔ß. Bulliant deinde in duplici vase opt. clauso, ad consumpt. vini. Post colaturam exprimantur species fortiter; oleo expresso rursum infunde *Flor. hypericonis* miij. *momordicæ* mj. *balsami Indici* ℥ij. *crudi de Botin.* ℥iv. Digerantur denuo in MB. vitro benè clauso, postea exprimantur iterum, & balsamum ita conciliatum usui asservetur. Balsamum est præstantissimum, quod omnia vulnera inflicta brevissimo tempore sanat, agglutinat & conjungit absque suppuratione, etiam dissolutum reparat, carnem renovat & ab omnibus aliis symptomatibus defendit.

Balsamum Saturni, aliàs butyrum Saturni D. D. Craft.

♃. *Olei anodyni refrigerantis* ℥iij. *sacch. Saturni crystallisati* ℥ß. *aceti rosacci q. s.* Redigantur in mortario plumbeo, seu, patina stannea, agitando in butyri consistentiam adde *ol. stil. ver. rosarum gtt. iij.*
Omnibus inflammationibus, ambustis, erysipelati, multisque aliis convenit, est enim unguentum nobile refrigerans.

Empl. Samaritanum vulnerarium domesticum.

♃. *Olei seu balsami Samaritani* ℔ij. *lithargyrii pulv.* ℔iß.

Coqu. lento igne, spatula fraxinea semper agitando ad empl. consistentiam, cui statim adde, prius liquefact. *ceræ* ℔j. *Terebinthinæ Venet.* ℥iv. *ol. lauri* ℥iß. In quibus dissolutum (scilicet in Terebinth seu oleo) *gummi elemi* ʒx. post immisceantur & pedetentim, sub continua agitatione, *gumm. purgat.* ✱i, *oppanacis, galbani ana* ℥ij. soluta priùs in *phlegmate* ⊖li, *ad pultis formam q. s.* tandem add. *aristoloch. Odæ, & longæ an.* ℥iij, *masticis & olibani ana* ℥ij. *myrrhæ* ℥j. *camphoræ dissolutæ*, (*in balsam. de Peru*) *ad pulticulæ formam q. s.* ℥ß. Fiat, omnibus exactè mixtis & copulatis, [cum pistillo, ex ligno fraxineo] emplastrum universale omnibus vulneribus, antiquis & recentibus conducibile, quod brevissimo tempore conglutinat, sanat, & ab omnibus symptomatibus defendit, & quidem absque alio remedio balsamico adhibito.

Empl. vesicatorium Cnœffelianum.

♃. *Axung. ursi, leporis ana* ℥ß. *ceræ citrinæ*, ℥iß. *cantharid. pulver.* ℥ß. *cinab. præparat.* ʒj *euphorbii* ʒij. *camphoræ* ℈j. Fiat massa emplastri, cujus ℥j. vel ℥iß. & ℥iiß extenditur super alutam, ad loca à Medico monstrata.

Emplastr. ad fracturas ossium Illustriss. Domini Adergast, Præfecti stabuli S. R. M.

♃. *Ol. olivarum* mij. *lithargyrii pulver.* ℔j. Coquantur ac consistentiam cerati. Adde in alia patella prius liquefact *ceræ* ℥iv. *resinæ* ℥iij. Quibus omnibus exactè mixtis superinspergantur sequentes pulveres, utpote.
Rad. consolid. maj. pulver boli Armenæ subtil. pulv. an. ℥viij. *farinæ fabarum* ℥ij. *mumiæ Ægyptiacæ, tragacanthæ ana* ℥j.
Misceantur omnia exactè, fiatque emplastrum justæ consistentiæ.

Vires hujus emplastri sunt insignes, ad fracturas ossium sanandas; Eorum enim coalitum promovet, callum, quo semel agglutinantur, auget, insuper fovet calorem partis nativum, genus nervosum roborat, & humorum fluxiones sistit, partibus vero prius reductis & ligaturis, ferulisque idoneis probè adjunctis. Commendatur in herniis quoque sanandis, & in doloribus podagricis placandis; quemadmodum Seren. Majestas JOH. CASIMIRVS, p. m. Rex Pol. hujus emplastri auxilio sæpius restitutus est.

Pulvis pro cataplasmate ad fracturas & luxationes ossium. [German. Darband.]

♃. *Rad. consolidæ majoris* ℥iij. *ulmariæ, farinæ fabarum volatilis ana* ℥j. *boli Armenæ* ▽ ⊖li *dulcis, flor. osteocollæ ana* ℥ß. ℥iß. *sacchari* ♄ni ℈iv. *pulv. simplicis ex spermate ranarum* ℥ß.

M. fiat pulvis subtilissimus.

Usus hujus pulveris: ♃. *Pulveris præscripti* ℥ij. vel iij. *albuminis ovi in spumam agitatione redacti* q. s. ad incorporandum, & fiat cum stupa ♃to madida cataplasma frigidè applicandum membro luxato. In sanandis ossium fracturis ejusdem virtutis est cum emplastro superius descripto: omnes namque fluxiones ad partem affectam impedit, & ne humores affluxi corrumpantur, cavet. Necesse est, ut hoc cataplasma per septem vel octo dies cum adhibita ligatura in parte affecta relinquatur, donec ægrotus persentiat se melius habere. Plura vide apud authores, qui chirurgiam tractant.

Postquam de Medicamentis Vulnerariis in genere ex Clariss. WEDELIO; *deque quibusdam inter*

inter ea Specificis ex Andrea CNOFFELIO hactenus egimus; Lectori nihil ingratum forsam fecerimus, si ipsi etiam de Herbis Vulnerariis, seu Traumaticis apud Nos aliosque sanè multos non parum usualibus, de quo earumdem variis præparationibus ac effectis ex propria experientia aliquid addamus.

Herbæ Traumaticæ apud nos familiares sunt, Alchimilla, seu Per Leonis, Sanicula fæmina, seu Helleborus niger Saniculæ folio, Bugula repens, Pyrola utraque ac præcipuè major, Veronica montana, Virga aurea eique affinis Consolida Sarracenica, & Angelica montana, quibus quandoque adducuntur Vinca Pervinca, Consolida, minima, seu Prunella, Pulmonariæ variæ, Betonica, Lingua cervina, & flores Hyperici, verùm septem plantæ primo enumeratæ propriè & præcipuè constituunt herbas quas vulnerarias nuncupamus, quasque eo nomine usurpamus, & non paucis inter exteros usurpandas mittimus; aliæ verò in casibus quibusdam specialibus, nunc scilicet hæc, nunc illa, superadjiciuntur.

Quò autem pateat effectuum quibus ejusmodi plantarum congeries prædita reperitur ratio, aliquid dicendum venit de principiis unde illi deducuntur, quapropter solidis experimentis innixi affirmamus eas non parum continere succi cujuspiam verè glutinosi ac balsamici partibus enutriendis ac consolidandis verè apti, & præterea sal alkali possidere indolis aliquatenus stypticæ, ac propterea naturæ mixtæ ipsisque admodum specificæ, quo mediante non tantùm sero excludendo vias reserunt, sed etiam fibris partium per quas prædictum serum extruditur, novum robur addunt. Volatiliores particulas quod attinet, parcè admodum eas possident, si Angelicam exceperis quæ inter alias non est sanè nobilissima. Hoc autem per transennam dictum fuerit contra eorum præconceptam opinionem qui vulnerarias nostras coquere pertimescunt, easque in infuso tantùm parandas volunt, ne scilicet pars volatilior abeat: Etenim dum conservandæ qualitati non parum chymericè allaborant, negligunt interim quod præcipuum est, scilicet unctuositatem balsamicam ac sal illud naturæ mixtæ de quo mox; quæ sanè coctionis paulùlum protractæ vi ab iis educuntur, dum modò in vasis probè coopertis hæc perficiatur.

Ex iis quæ mox enarrata sunt satis patet plantas nostras vulnerarias, 1. ratione salis sui, in succis coagulatis dissolvendis; purulentia in carnes vel viscera effusa detergenda; fibrisque harumce partium corroborandis verè efficaces esse. 2. ratione glutinositatis balsamicæ, ulceribus ac vulneribus consolidandis; salibus præterea acrioribus & corrodentibus ulcerationes conficientibus & conservantibus, sopiendis ac mortificandis; sanguinisque consistentiæ restituendæ, aptas esse. Vno verbo, eas privilegio quodam non parum speciali duobus principiis descriptis manante, duas actiones aliquatenus oppositas de se promere debere, dissolutionem nimirum illius & quod præter naturam coagulatum fuerit, & inspissationem seu condensationem illius quod ultra modum, rarefactum ac subtiliatum sit, adeout si in superbioribus illis panacearum nominibus versari gestiremus majori suo merito plantæ nostræ iis insigniri ac pro talibus obtrudi potuerint, quam non paucæ compositiones ac præparationes Chymicæ quas quidam Autores de se & operibus suis magnificenter sentientes magno fastu oggerunt, nam utrumque morbidum principium secundum recentiores quosdam alkali scilicet & acidum extra modum evectum, oppugnant: Ac etiam condensando & rarefaciendo in variis casibus, quicquid requirebant Methodici veteres, ut & quidam inter recentiores verè nobiles Medici, absolutè complent. Sicque in omnibus morbis facere debent. Verum animo omni præjudicio verè libero rem intueamur, & inde patebit, pauca admodum medicamenta nobis occurrere quorum effectus sint universaliores quàm qui ab hisce plantis emanant, præcipuos autem quos experientia plurium annorum nos docuit, ut & methodum secundùm quam in variis casibus præparantur jam describamus.

Nobilissimi sunt affectus in febribus lentis ac phthisica dispositione, si modò præmissis præmittendis, nec neglectis aliis auxiliis diutius usurpentur matutinis horis jusculo è pullis gallinaceis, vel alii tenuiori abundè coctæ, aut etiam earundem decoctum saturatius lacti in asinino, caprino vel vaccino ad medias admistum ægris propinetur, quod præterea decoctum in emulsionibus è seminibus frigidis & pistaciis recentioribus extrahendis ac vesperi iisdem ægris exhibendis commodè impenditur. Adnotandum autem quod pro decocto herbæ siccæ sunt aptiores, pro jusculis verò eædem recentes & virides.

In ulcerationibus partium corporis externarum, item in ulcerationibus oris & narium succo ex iisdem plantis viribus expresso, aut viridium tempore brumali defectu, siccarum decocto saturatiori cum fructu utor, alterutrum scilicet, sed præcipuè succum, dum prostat subinde applicando & iniiciendo. Inter prænemoratas autem ulcerationes, profundiores quasdam in naso cum ossis vomeris non parva deperditione, palati itidem grandiores, ut & pectoris fistulosas, per intus & extus adhibitum medicamentum non semel vidi curatas.

In Diarrhæis ac Dysenteriis specificum præbent remedium, si non tantum vino rubro, si absit febris, vel aquæ aut jusculo, si eadem adsit, incoctæ propinentur; sed etiam earundem succo aut saltem decocto ad modum enematum injecto, intestina subinde proluantur.

In ulcerationibus oris, palati, faucium, intestinorum &c. mox memoratis non terminatur earum virtus, siquidem etiam extenditur ad renum, vesicæ, colli uteri ulcerationes. Verum in hisce omnibus casibus per longum tempus continuandus venit earum usus, adhibendo itidem injectiones quotiescunque ad partem affectam progredi illæ possunt. In œsophagi ulcerationibus ac illa tracheæ ulcerosa affectione quæ raucedines pertinaces & molestas procreat, non tantùm jus cula, aut decocta ex vulnerariis herbis parata propino, & eclegmata ex succo earundem cum necessariis additionibus confecta præbeo. Sed præterea fumus ex earundem decocto ferventiori ex vini rubri ac aqua anaticis partibus parato evectus per infundibulum in fauces frequentiùs excipiatur quàm maximè curo.

In vulneribus recentibus post primò adhibita ea quæ, si necessarium fuerit hæmorrhagiam comprimere valent partem vulneratam succo, aut validiori decocto harumce herbarum, quotiescunque ea deligatur, perluo, eundemque præterea succum, pauco melli admistum ac plumaceolis exceptum prædictis vulneribus, imò & ulceribus applicandum jubeo, non neglecto interim usu interno ex vino, dum febris abest, vel ex aqua, aut hydromelite ex quo ea advenerit.

In casibus ab alto, ac corporis generalioribus contusionibus illas continuo post venæ sectionem larga manu celebratam ex vino propino, tanquam remedium quod apprimè sanguinis coagulationi inde enascendæ occurrat, quodque symptomata magis aut minus pro majori aut minori partium affectarum dignitate, atrocia commodè prævertat.

In suppressionibus mensium, ut & in fluore mulierum

tum albo utiliter intus ex vino assumuntur; sed præterea respectu fluoris albi adjicienda veniunt injectiones, ut & vapores ex earumdem decocto ferventi elevati. Hic subnectam rem observatione omnino dignam, quod scilicet non secus ac aquæ Spadanæ à Celeberr. Henrico ab Heers pro mensibus in excessu ac in defectu peccantibus æquè prædicantur, asserere itidem possum quod nostrum hoc medicamentum in suppressis menstruis provocandis, ac iisdem nimiis moderandis verè efficax reperiatur, fœtuique ad justum terminum in utero conservando non parum faciat in iis quæ per matricis hæmorrhagias abortiunt. Verum in hocce ultimo casu selectus aliquis requiritur removendo scilicet & virgam auream & angelicam, reliquasque tantum quinque cum prunellâ & vincâ pervincâ usurpando.

Atque hac de nostris herbis traumaticis sufficiant donec experientia nos alia in eodem argumento rursus edoceat.

VULNERARIA HERBA, seu *Vulneraria Pratensis.*

Nomina Anthyllis leguminosa *Ger.* leguminosa vulgaris *Parkins.* Loto affinis vulneraria prætensis *Casp. Bauh.* vulneraria rustica *Ioh. Bauh.*

Notissima est hæc planta & in omnibus prope pratis satis abundè occurrens. Quidam illam Capogallinaceum vocant, quia scilicet flores subflavos in summis caulibus gerit non absimiles cucullis illis quos quædam gallinæ super capite gerunt. Reputatur autem vulneraria insignis cujus flores olivo infusi præstans in vulneribus recentibus præbeant medicamentum.

VULPES.

Circa hujus animalis descriptionem vid. quæ sub titulo *Canis.*

Hic itaque tantum de partibus Vulpis officinalibus ex *Schrodero.*

Officin. Nat. ex *Vulpe.*

1. *Pinguedo.* 2. *Pulmo.* 3. *Iecur.* 4. *Fel.* 5. *Lien.* 6. *Pellis.* 7. *Sanguis.* 8. *Integra Vulpes* 9. *Stercus.*

Vires.

1. *Pinguedo* auxilio est convulsionibus, contractutis, tremoribus, &c. [*illita;*] aurium doloribus, vulneribus capitis & alopeciis.

(Lingua pro acuendo visu appenditur.)

2. *Pulmo* consolidat, abstergit; hinc valet ad vitia pulmonum & angustiam pectoris, (*exiccatus saltem & combustus.*)

3. *Iecur.* Hepaticis & Spleneticis confert, (*simili modo ut pulmo adhibitum.*)

4. *Fel*, Oculorum Pterygio succurrit [*illitum.*]

5. *Lien*, Lienis duritiei ac tumori medetur, [*impositum.*]

6. *Pellis pilosa* membris refrigeratis ac articulis morbo infestatis feliciter imponitur.

7. *Sanguis* arefactus & tritus calculo Renum & Vesicæ medetur: idem felicius præstare perhibetur sanguis recens, *potus ad cyath. scilicet vel abdomidi, pubi, inguinibus ac renibus illitus.*

8. *Vulpes integra, vel caro ejus combusta,* ad vitia pectoris commendatur.

Vulpes in aqua vel oleo optimè cocta, nervinis affectibus, ideoque contracturis ac doloribus articulor. medetur [*si locus affectus eo lavetur.*]

9. *Stercus.* scabritiem cutis sanat [*cum* ✠ *illitum.*]

PRÆPARATA.

1. *Ol. Vulpinum v. Dispens.*
2. *Loch de Pulmone Vulpis. Vid. Dispens.*
3. *Pulmo præparatus s. lotus & exiccatus.*

[4. *Parari etiam potest Extractum pulmonis.* Schroderus.

Vulpes) Hujus *pinguedo* in affectibus nervosi generis commendatur, convulsionibus scilicet, contracturis, tremoribus &c. Hac si mulierum calceos vel indusium inungas, canes illas permingunt. *Lingua* ejus maximè commendatur Mense Martio excisa ex viva vel modo occisa vulpe & exsiccata, atque usus tempore in vino macerata vulnerique calida admota extrahit omnia; etiam ex profundis partibus *D. Victor Schneiderus* ægroto cuidam, cui Pulmo globulo tormentario laceratus, & frequenti sanguinis expuitione frusta pulmonis ejecit, Medicamentum conficiendum curavit ex pulmone vulpis cruento adhuc & recenti statim ex vulpe exempto, qui in aqua symphyti leniter coctus fuit, deinde minutissimè concissus, cui admixta fuere conserva radic. symphyti, amili & in primis sarcocolla purgata sota & lacte muliebri nutrita. Quo felicissimo cum successu usus fuit. Et nulla ferè datur Aqua antiphthisica aut Asthmatica quam pulmones vulpis non ingrediantur.

Testes vulpis exsiccari venerem stimulant intus assumpti. *Hofmannus.*

VULTUR,

Notæ *Vulturum* Characteristicæ sunt, 1. quod magnitudine aquilis pares sint, aut etiam majores 2. quod rostrum eis non confestim atque ubi à fronte enascitur, in hamum curvetur, verum post duorum digitorum seu medii palmi continuam rectitudinem, quod Gesnerus in pluribus vulturum speciebus sese observasse scribit. 4. quod eximiam præ cæteris omnibus Avibus odorandi sagacitatem obtineant, adeòut Cadaverum putorem è longinquo percipiant 5. Cadaveribus solis contentos esse & à viventium raptu & lanienâ abstinere veteres præcipuè tradunt Bellonius, Gesnerus aliique à recentioribus eas vivas volucres insectari, agnos, hædos, lepores, hinnulos, &c. Rapere affirmant. 6. Collum fere implume habere. Bellonius asserit inter reliquas rapaces atque recurvis unguibus præditas aves vultures turnatim volare, quorum magnas turmas & in singulis non pauciores quinquagenis observauit cum è Cairo in montem Sinai proficisceretur, hinc falsitatis arguitur observatum illud Aristotelis Γαμψωνύχον ἐδὲν ἀγελαῖον. 7. quod crura tota ad pedes usque plumosa sint, quâ notâ eos ab aliis raptu viventibus distingui existimat Bellonius. Verum id necomnibus vulturibus commune est, nec vulturino generi proprium, cum & aquilis quibusdam competat. 8. quod sub gutture spatium habeat palmi latitudine non tam plumis quam pilis, qui vitulinis simillimi sunt vestitum. Hoc verum comperimus in vulture quem in ornithotrophio regio in Vivario S. Iacobi dicto enutritum vidimus, ingluvies ante ventrem velut sacculus propendeat; quod in gypaeto dicto Venetiis observavimus. 10. Marem fæmina præter morem aliarum rapacium, magnitudine non superat. 11. Alarum incumbens corpori pars leni tota vellere, quod soli inter rapaces peculiare, integitur. Quæ de vulturum generatione traduntur quod sci. Mares inter eos non reperiantur; quod fæminæ vento impleantur, nec ova sed vivos pullos pariant, &c. frivola omnino sunt & falsa vix memoratu nedum refutatu digna, ex notis hactenus recensitis maxime propria & vulturis characteristica mihi esse videtur, collum implume habere. Duò certè illi quos solos nobis hactenus videre contigit, non colla tantum, sed & capita plumis destituta, & molli duntaxat brevique lanugine alba intecta habuere. *VVillughbeius.*

Officin.

OFFICIN. NAT. ex VULTURE.

1. *Caro.* 2. *Pinguedo.* 3. *Cerebrum.* 4. *Fel.* 5. *Penna.* 6. *Fimus.*

Vires.

1. *Caro* convenire judicatur affectibus capitis, Epilepsiæ, Hemicraniæ, & simil. Decoctum cutis vitia sanare perhibetur.

2. *Pinguedo* convenit nervis.

3. *Cerebrum* subvenit capitis imbecillitati, [*illitum vel naribus inditum.*]

4. *Fel*, Epilepsiam arcere dicitur, [*assumptum cum vino.*]

5. *Penna*, de pennis nugantur si pedibus subdantur, quòd partum potenter promoveant.

6. *Fimus*, nidore partum excutit. SCHRODERUS.

VULVARIA.

Vulvaria, seu *Atriplex fœtida*, planta est eapropter sic nuncupata quòd fætore suô urinosô animalium quasi vulvam redoleat. Descriptionem autem peculiarem non meretur, siquidem cum aliis atriplicibus propriô locô descriptis omnino convenit, nisi quòd iis sit multò minor ac odore se distinguat. Ex illâ melli incoctâ medicamentum paratur quod Dn. Charras Mel vulvariæ vocat, quodque in uterinis affectibus summopere commendat, si modò in clysteriis dissolutum injiciatur, aut aliàs etiam usurpetur.

LIBER XXI.

Continens ea quæ incipiunt à Litera

X.

XANTHIUM, vid. *Bardana.*

XILALOE, vid. *Agallochum.*

XILOBALSAMUM, vid. *Balsamum.*

XILOCASSIA, vid. *Cassia lignea.*

XILUM.

Gossipium seu *Xylon* duplex est arboreum & herbaceum. Teophrastum lanigeræ arboris in Tylo insula nascentis nomine arboreum intellexisse verisimile est, ut & Plinium. Errasse ergo videntur Botanici nonnulli ipsi, dum Plinium & Theophrastum erroris insimulant, quasi Xylon herbaceum peregrinam & incognitam sibi stirpem pro arbore habuerint. Horum sententias vide apud J. Bauhinum.

Xylon recentioribus bombax & cotoneum dictum est, ut Ruellio videtur à mali cotonei similitudine. Cæterum xylon tum foliis, tum etiam flore Alceam Indicam dictam refert; vasculo seminali interna tantum loculamenta divisa, & mollissima lanugine candida seminibus intermixta aut adhærente repleto.

Vires & Usus. Quod ad usum attinet, nullum lini genus est quod huic candore & mollitie præferatur (inquit Jo. Bauhinus) quanquam firmitatis in eo parum esse videatur. Hallucinantur autem nonnulli putantes bombacem arte dealbari, nam naturâ candidissima cum lavatur non accipit (quod nec potest accipere) aliquid albedinis, sed è contra amittit magnam partem nivei candoris, secus quam linum quod quò sæpius lavas eò candidius efficis.

E cotone autem camisiæ, femoralia, aliæque vestes fiunt; eaque lanugine passim hodie utuntur ad farciendas vestes, fovendi caloris ergo.

Quod ad usum in Medicina attinet, usta sistit sanguinis profluvia & præsertim in vulneribus. Seminis medulla tussientibus & difficulter spirantibus mirificè auxiliatur. Geniturам quoque auget, proinde venerem stimulat. Oleum è seminis medulla expressum, lentigines, alphos & cæteras cutis infectiones delet, palpebrarum quoque asperitates lenit. Lanugo accensa, & naribus subdita uteri strangulatus avertit.

Ægyptii lanugine Xyli arborei [nam herbaceum apud ipsos non seritur] utuntur, linearum peciarum loco quibus nostri tantùm utuntur ad ulcera vulneraque omnia sananda. Adhibetur & ipsa, ut nostri faciunt ad fluentem sanguinem sistendum. Seminis quoque mucilagine usus frequentissimus ad omnes febres ardentes, atque venena erosionem ventriculo & intestinis inferentia. Ad tussientes ex acrium salsorumque humorum destillationibus plurimus apud eos usus.

Semina in xylo herbaceo nobis observata strobilis multo erant minora, & ordinatè posita, non tamen cohærentia, neque nigra, ut in xylo Brasiliano.

Folia trita & cum lacte vaccæ mixta in unctione capitis adhibita somnum conciliant, atque eodem etiam modo sedant dolorem capitis ac ejus vertiginem. Fructus triti, & in aqua epoti fluxui dysenterico sistendo conferunt, serviuntque pro sulcis oris. RAIUS.

XIPHIUM, vid *Gladiolus.*

XYRIS.

Nomina. Xyris *Ger.* Xyris sive Spatula fœtida *Park.* Spatula fætida, plerisque Xyris *J. B.* Xyris J. sive Gladiolus fætidus *C. B.*

J. B.

Radix incurva Dod. in novellis plantis rotunda, & veluti bulbi aut cepæ alicujus caput, è qua fibræ dependent crassiusculæ, veteribus & multorum annorum plantis multæ, longæ, geniculatæ, sibi invicem implicatæ, magnum veluti cespitem constituentes. Denique ut formâ ita & acrimoniâ intensa ad Iridem accedit. Folia multa cubitalia & sesquicubitalia, in cultratum mucronem desinunt, angustiora quàm vulgaris iridis, atro virore splendentia, fætidum cimicum odorem attritu obolentia: inter hæc caules plures, glabri, crassitie mediocri, per media folia recti assurgunt quorum singuli canaliculato calici insidentem ferunt florem iridis, sed minorem novem foliis constantem, quorum tribus repandis ex purpura obsoleta albicantibus, virgatis, nulla fimbria villosa donatis, terno modico intervallo imposita, fuliginoso colore, bifida, ligulas concolores occultantia: reliqua tria modice erecta, ab exorto ad medium usque circiter fusca, deinde ex albido leviter purpurascentia Floribus succedunt siliquæ oblongæ, vel [ut ait cordus] Iridis Sylv. similes utriculi, sed paullo majores & triquetri, quæ per maturitatem pæoniæ instar dehiscentes semen ostendunt rotundum rubrum, minoris pisi magnitudine, gustu fervido

Ad sepes & in dumetis apud nos provenit, sed rarius, observavimus cum Lobelio & ad litoreos maris aggeres: passim Monspelii locis similibus invenitur.

Vires. Ea vi & acrimonia prædita est radix; tametsi

cotulam aut cimices oleat, & contra capitis vulnera Diosc. teste, faciat & fracturas, educat aculeos & omne telum extrahat citra dolorem: admixta floris æris tertia parte, radicis centaurii quinta & melle sanet tumores & inflammationes cum aceto imposita. Radix cum passo contusa bibetur ad convulsa, rupta, coxendicum dolores, urinæ stillicidia & alia profluvia. Semen ad ciendam urinam efficacissimum est trium obolorum pondere in vino potum: Idem & lienem absumit cum aceto potum.

Lob. ad alvi profluvia bibitur non secus ac Rhabarbarum & asarum: Ventris fluores materiam per urinam deducendo & avertendo supprimit. Cæterum opilionibus & rusticorum plebi in præfectura Somerseti Angliæ hujus radicis decoctum aut etiam infusum purgationes Iridis modo molitur.

In omni alvi profluvio nolimus experiri hanc fervidam radicem, inquit J. Bauhinus; forte posset tolerari usus in profluvio alvi pituitoso.

Hujus radices maximarum sunt virium in scrophulis intus sumptæ, D. Needham.

Pulvis radicum exsiccatarum in hysterica passione, orthopnæa, & hypochondriacis affectibus utilissimus est, D. Bovvle RAIUS.

LIBER XXII.

Continens ea quæ incipiunt à Litera

Y.

YERA, vid. *Contrayerva.*

YPECACOANNA, sive YPECACUANHA.

NOmina. Ypecacoanna *Brasiliensibus*; *Marg. ravio* Herba paris Brasiliana polycoccos. Maggr.

Ex radice spithamæ longitudine & ampliori, flexuosa, nodosa seu geniculatâ, multis filamentis lateralibus præditâ, quæque corticem habet subrussum instar Tormentillæ, interius autem alba est & in medio habens medullam, à qua reliqua substantia viridis radicis detrahi potest, medullaque removeri, progeneratur unus aut alter caulis, semipedalis aut paulò longior, teres, lignosus, lentus, coloris cinerescentis, partim terræ incumbens aliasque radices agens, partim surrectus. In uniuscujusque hujus summitate sex, septem aut octo ut plurimùm folia insident modo herbæ paris, superiùs saturatè viridia, inferiùs dilutiora, nervo uno secundum longitudinem, & multis venis transversis prædita instar foliorum lupini, ad tactum ut folia Asari sed molliora. E medio horum in proprio pediculo enascuntur decem, duodecim, aut quindecim flosculi, in capitulum congesti, parvuli, albi, pentapetali, cum totidem staminulis albis. Post flores sequuntur totidem baccæ brunnæ seu saturatè laccæ coloris, magnitudine cerasi sylvestris: bacca intus continet pulpam albam succulentam, cum duobus granis seminis duris, flavescentibus lenticularis figuræ.

Amat planta humidas sylvas & in hortos translata nullum sumit incrementum.

Radix contusa, & drachmæ unius pondere in poculo vini aquâ mixti macerata, deinde leviter bullita, si bibatur, per vomitum & secessum purgat, & non solum in dysenteria, sed etiam in affectibus ventriculi datur optimo successu. RAIUS.

Hypecacuanha præter facultatem purgatricem per superiora & inferiora, omni veneno eximiè adversatur. Nec credo præstantius remedium adversus plurimos morbos ex longâ obstructione ortos, in primis in ventris fluxibus medendis in hisce terris reperiri facilè.

Duæ existunt species, neutra à nemine quod sciam, descripta. Utraque eidem usui dicata, sed gradibus facultatum, & facie, & natali solô differunt. Una enim enim earum humi depressa exiguior in pratis crescit pulegio non admodum dissimilis; nam caulis foliis lanuginosis exsurgit multis, albisque flosculis cingitur: radix illius est crassa, filosa, albicans, à Lusitanis dicta *Ipecacuanha bianca*; quæ quòd minùs turbet corpus, & venenis validissimè resistat æquè pueris ac gravidis exhibetur. Altera est longitudinis semicubitalis, trinis vel quinis tantùm foliis ornata. Gaudet locis opacis & tantùm in densioribus reperitur nemoribus. In summitate caulis baccas producit nigras, sed paucas. Radice est tenui, tortuosâ, nodosâ, fusci coloris, saporis ingrati, amari, calidi & acris. Exsiccata in multos annos reservatur, nec facilè vires deponit antidotales, sudoriferas; sed quidem vomitivas. Ejus in pulverem redactæ dosis est ℈ j. in infusô ℨ. plùs minùs duæ. Facultatem habet abstergendi, meatus reserandi, ac infarctus exsolvendi. Utriusque quotidianus est usus, malunt tamen dilutum, quod vel unius noctis sub diô maceratione, aut coctione in aquâ medicam suam virtutem abundè liquoribus communicet. Postea caput mortuum reservatum, denuóque eôdem modô præparatum, in eundem usum exhibetur; minùs quidem efficax ad purgandum, vel vomendum, sed magis adstringens. Itaut radix hæc non solùm materiam morbificam, licèt tenacissimam, à parte affectâ revellat, eamque per superiora expellat; sed & adstringendo viscerum tonum restituat. Præterquàm enim quòd fluxibus ventris aliisque morbis medeatur, venenis adversatur, virusque, tum occultâ qualitate, tum manifestâ, per vomitum statim expellit. Quamobrem religiosè à Brasiliensibus reservatur, qui illius vires primi nobis revelârunt. *Hæc ex Guilielmô Pisone.*

Igpecaya, vel *Pigaya*, optimè, ut dicunt, dysenterias sanat: Ejus caulis semicubitum est altus, radixque ejusdem est longitudinis: quatuor, aut ad summum quinque folia pessimi odoris promit. Radix pulverata, & per noctem sub diô in aquâ macerata, ac post trajectionem per setaceum mane ab ægrô epota, eum ità ex purgat, ut identidem alvi fluxum sistat. *Joh. de Läet in India Occidentalis Historiâ, ubi de Brasiliâ.*

Ipecacuanha quæ itidem vocatur *Begúquella*, *Specacuanha*, *Cagosanga*, *Beeulo*, *Beloculo*, & *Radix Anri*, est radix pusilla quam Batavi ac Lusitani ad nos deportant è Brasiliæ regione quæ *Rio de Genecyro* dicitur, & quæ non alibi quàm in mineris auri, à quibus nomen mutuata est, reperitur. Colligitur ab iis qui minerarum, seu fodinarum labori sunt adjudicati, & ea propter majoris est pretii, quòd diligentissimus ejus collector unô annô quantitatem duodecim librarum excedere non valeat, & ni cum aliis mercibus commutaretur, carior multò foret.

Batavi autem, aut alii tres Ipecacuanhæ species ad nos dimittunt; nempe *fuscam*, quæ prima est & optima, ac propterea carior, *griseam*, quæ minùs vehemens est quàm fusca, & *albam*, de quâ in sequentibus.

Ipecacuanæ tum fusæ, tum griseæ, plantæ sunt mediocris

diocris altitudinis, partimque repunt, partim ad dimidii pedis altitudinem elevantur. Folia gerunt parietariæ foliis non multùm absimilia, è quorum medio flores pronascuntur albi, pentapetali, parvulis capitibus innixi, quibus succedunt baccæ fuscæ, quæ cùm maturuerunt cerasorum Sylvestrium magnitudinem æquant. Hisce baccis concluditur pulpa albida, succulenta in quâ reperiuntur arilli duo duri, sub flavi, lentis figuram non malè repræsentantes.

Seligatur hæc radix recens, bene nutrita, fusca, fractu difficilis, resinosa, ac nervum in sui medio habens, advertendumque ne ipsi admisceatur caulis, ac varia præterea filamenta, & insuper videndum ut sit saporis acris, amari, ac ingrati. Quidam amici quos Lisbonæ, Massiliæ & in Batavia habeo, mihi asseruere. Quòd Ipecacuanha fusca sit aliis efficacior, quódque hæc præcipuè in auri mineris reperiatur, dum aliæ species in montium radicibus, ac ipsis pratis & locis humidioribus colliguntur.

Inservit hæc radix dysenteriis curandis, alii præterea credunt vires possidere alexiterias, verùm nemini autor ut fuerim eâ, nisi maximis cautionibus adhibitis, utatur, atque ex consilio prudentiorum medicorum, quia vehementioris est effectus, sive in infusô, sive in substantiâ præbeatur.

Dosis hujus radicis est à ʒß. ad ʒj. exhibetur autem pulverata in liquore convenienti, manè, jejunô stomachô; haustô, duabus post horis, jusculô pingui, vel lacte. Vomitum autem ciet, priusquam facultatem suam exerat adstrictoriam.

Ipecacuanha alba ab aliis duabus speciebus differt in eô quòd radicem habeat albam *behen albi*, vel *dictamni albi* radici prorsus similem. Folia profert foliis acetosæ rotundæ non absimilia, seu ut aliis placet ad polii folia proximè accedentia.

Hispani & Lusitani Ipecacuanham albam aliis præferunt, præcipuè pro mulieribus gravidis ac pro puerulis, quia scilicet cum minori agit vehementiâ, eam autem in substantia ad drachmæ dimidium, in infusô verò ad ʒij. præscribunt. *Hæc Petrus Poncet in suâ Aromatum Historiâ universali Gallicè conscriptâ.* Quibus quædam in ejusdem operis *Appendice* præterea addit quæ hic consultò reticemus, quia similia ex *Nicolao Lemery* jam sumus allaturi.

Etiamsi *Ipecacuanha* inter præstantissima reponi mereatur medicamenta pro dysenteriâ curandâ, exhibetur tamen aliquando sine exoptatô effectû, ac propterea postquam bis, vel ter propinata fuerit, si morbum non sistat, ab ulteriori exhibitione abstinendum & ad alia remedia, confugiendum. Eam in enematibus sæpius immiscui pro dysenteriarum curâ, sed semper cum mediocri admodùm effectu, vim enim suam non exerit ni vomitus cieat. Vidi interim aliquos quos sine vomitibus sanavit; verùm in iis alvum impetuosiùs movit.

Primus qui Ipecacuanham in Galliam adduxit fuit Dominus le Gras, Medicus, qui ter anno 1672. Americam visitaverat. Eam nobis commonstravit apud D. Abbatem Bourdelot, dum Chymicum Cursum peregeremus, & in meô Aromatario aliquid ejusmodi radicis ab eô tempore conclusum habeo, ipsius virium tum interim nescius. Post Domini le Gras obitum bona istiusmodi radicis quantitas ad me ex illius domô adsportata fuit, verùm quandoquidem de eâ experimenta nulla sumpseram, nolui illam coëmere; ac propterea ad Dominum Craquenel Pharmacopolam delata fuit, qui eam tanquam vilis pretii mercem in proximâ tegulis contignatione reposuit ac per plures annos asservavit, donec scilicet Domino Helvetio ipsam venderet qui medicamentum in magnô secretô habuit, donec à Rege vulgatum sit, *Hæc Nicolaus Lemery in suâ Aromatum simplicium universali Historiâ Gallicè conscriptâ.*

Hactenus multos audivimus Doctos Autcres de Ypecacuanha tum ex propriâ experientiâ, tum ex aliorum relatione scribentes quibus forsan cum aliquo Lectoris emolumento quid nos ipsi de hâc plantâ ac ejus effectibus adnotaverimus, paucis subjungemus.

Triplicem *Ypecacuanham* vidimus, Albam scilicet, Nigram, & aliam quæ coloris est cinnamomici; in hâc ultima, quæ Domini Poncet *Fusca* dicitur, experimenta nostra sumpsimus. Est autem saporis in primâ manducatione subdulcis ac nauseosi, postmodùm verò & quando dentibus optimè contrita fuit, valdè amari ac aliquatenus austeri & vitriolici. Nam ut plurimùm ad ʒj. in pollinem redactam in aq. plantaginis ℥vj cum paucô syr. rosar. rubr. & mastich. puræ pulver. ʒß. vel simul & semel, vel partitis vicibus, scilicet in duas distinctum doses, duobus diebus continuis exhibuimus, vidimusque sic curatas dysenterias, etiam eas in quibus plenô erumpebat fluentô, & diarrhæas aliquatenus coërcitas fuisse. Vomitus præterea sanguineos, hæmoptises horrendas, urinas cruentas, fluxus hæmorrhoidales, imò hæmorrhagias narium abundantissimas & pertinacissimas sic vidimus sanatas, dum scilicet vel plenâ dosi pulverem in prædictis aquis cum adjecta mastiche propinavimus, vel in pilulis ex eo cum balsamo Judaicô, vel etiam de Copaibâ confectis, ut sensim vasa occluderentur, sanguinisque impetus reprimeretur, prout scilicet natura morbi, vel circumstantiæ concomitantes exigebant, vorandam, tradidimus Ypecacuanham. At nunqam de facultate hujus radicis in sistendis hæmorrhagiis nobis plenius constitit quam ubi profluvia uterina ejus ope aggressi sumus, quô in morbô unicum casum adducemus, unde satis superque efficacia medicamenti patebit. Honestissima Matrona annos præterpropter 35. nata, jamque quartâ vice prægnans, tertiô gravitatis mense in hæmorrhagiam incidebat uterinam tam horrendam, ut subinde de ejus vitâ conclamatum crederetur: Sanguis etenim plenô excidebat torrentô, nec aliquid in venis pro vita protrahendâ ampliùs superesse videbatur. Cùm tamen Medicus Doctus curæ prædictæ Matronæ præfectus fœtum contentum pro hæmorrhagiæ causâ genuinâ agnoscens illius expulsionem per trochiscos de Myrrhâ aliaque in id adhibenda methodica auxilia omnino suadebat. Verùm ego regerebam per expulsiva non tam fætum quàm sanguinis ac vitæ debiles reliquias ejectum iri, proptereaque autor potiùs eram ut hæmorrhagia quâcunque demùm sisteretur arte, persuasus quòd etiam si non ut in nostrô casu vires prorsus attritæ forent, sanguinisque massa penitùs prope exhausta, nihil tamen durantibus turbis ab impetuosissimô profluviô commotis, à naturæ etiam exquisitioribus remediis adjutæ conaminibus expectari poterat. Proposui itaque radicem Ypecacuanhæ ad drachmam integram in aq. plantag. cum mastiche &c. modo prædictâ hauriendam. Quid fit? Sic vomitus continuo ciebatur ut in aliis omnibus qui dosim integram, vel etiam dimidiam unâ vice sumunt, evenit; sed qui agræ, ut ipsa referebat, levamini tantùm, molestiæ nullatenus fuit, ipsoque vomitus momento sanguis parciùs erupit, ac sub finem diei subsequentis cum exclusione fætus prorsus cessavit: Unde mulier ab orci faucibus verè erepta, recuperatis in dies viribus adhuc dum plena fruitur valetudine, quintoque prægnans ac vegeta vivit.

YUCCA.

Nomina. Sive Yucca Peruana *Ger.* Yucca nova gloriosè clara & opinata planta *Lob. Ad. part. alt.* Yucca sive Jucca *Park. Parad.* Yucca foliis aloes *C.B.*

Radice nititur crassa, tuberosa, grandi, successu tem-

temporis in multa capita protuberante, intus candida; foris rufa, rapi substantia sed duriore, succi plena, Sapore subdulci, folia emittente plurima, in orbem se mutuo amplectentia, cubitum longa, dura, carinata, è cinereo viridia, in acutum & fuscum mucronem convoluto utrinque cacumine desinentia, æterno virore, lenta insuper & fractu contumacia: in quorum medio, postquam planta adoleverit, at ne tunc quidem singulis annis, exurgit caulis tripedalis, teres, firmus, superiore parte in ramos divisus, quibus innascuntur flores plurimi, satis ampli, hexapetali, albi, deorsum dependentes, tribus exterioribus petalis venis multis dilutè rubentibus aversa parte striatis, è petalorum unguibus ad mediam eorum partem extensis, non ad margines usque Flores in septentrionalibus & frigidioribus regionibus nullo succedente semine aut pericarpio increscunt & decidunt; Verùm in locis naturalibus, Indiæ sci. Occidentalis provinciis plurimis triangulares Capsulas in tria loculamenta dispertitas producere dicitur, seminibus rotundis aut quodammodo angularibus repleta.

Abrahamus Muntingius in herbario Belgico aliam depingit & describit Yuccæ speciem quam vocat Iucam Americanam & Brasilianam stellatam eamque folio mucronato & folio obtuso.

Alteram Yuccæ speciem exhibent Muntingius & Morisonus quæ donatur foliis filamentosis, seu foliis filamentis albis interspersis.

Vires. Nullius in medicina usus, imo venenatus esse dicitur, sed perperam; Cùm non solum ad vitæ sustentationem conducat, sed etiam ex radice in farinam comminuta panis esculentus conficiatur.

Radix insuper sine omni injuria, imo cum commodo comeditur absque ulla ejus præparatione. Dom. Palmer. ex dictatis *D. Hermanni.*

Non est autem hæc planta ex cujus radice panis in America usitatissimus Cassavi dictus fit, ut nonnulli per errorem crediderunt. *Raius.*

LIBER XXIII.

Continens ea quæ incipiunt à Literâ

Z

ZEA.

ZEA Tritici quoddam genus est, glumis adeò arctè adhærentibus ut eas triturando non deponat Ζείαν aut Ζέαν ἀπὸ τοῦ ζῶ dictam volunt, quod ea ante inventum frumentum homines vitam tolerabant Antiquissimis autem Romanis (teste Dionysio Halicarnassensi) *Zea Far* dicebatur. Farris tamen vox ambigua & æquivoca.

Usus. Panes ex ea Germani conficiunt, non minus albos quam ex Tritico, leviores tamen, minusque nutrientes, recens suavis est & concoctu facilis, antiquus non ita gratus & concoctu difficilis.

Ex eadem pultes cum Lacte, vel amygdalato, vel vino vel cervisia & saccharo fiunt & sanis & ægris utiles. Pulticulæ ex farina adstringunt, unde ad eadem valent ad quæ pultes ex oryza, hæmoptysin, dysenteriam diarrhæam &c, præcipue cum pedibus vervecinis & vitulinis decoctæ exterius quoque ad eadem utilis est.

Not. Veteres uno quasi ore panem ex Zea damnare, Quare manifestè (inquit C Bauhinus) patet Zeam illam aliam esse ab ea, quam Plinius semen Romanis vocari tradidit, ex quo tam præclarus cibus Alicæ fiebat. *Raius.*

ZEDOARIA.

Zedoaria Græcis veteribus incognita; recentioribus, ut Aëtio & Actuario Ζάδαρ, Ζαδουαρ, & Ζαδουαρ dicta est, ab Arabibus mutuato nomine.

Foliis est Zingiberis, sed majoribus, longioribus & latioribus, ut & radice; Sapore etiam Zingiber æmulatur, unde in Calecut Zingiber sylvestre Garcia authore vocitatur, hujus tres species faciunt, quas tamen omnes unius & ejusdem plantæ radices esse peritiores Botanici existimant.

Vires. Zedoriæ radix calida & sicca censetur, corpus impinguat & imbecillum reficit, ut volunt Arabes, flatus discutit, odorem sumptorum alliorum, Ceparum & Vini aufert; morsui venenosorum confert, alvum sistit, uteri apostemata resolvit, vomitum reprimit & colicæ ventosæ confert, nostræ ætatis medici contra pestilentis cœli contagia utuntur, & permultis medicamentorum compositionibus miscent, ventriculo utilis est concoctionem juvando, eumque & reliqua viscera calefaciendo, Germani ex ea vinum Zedoriatum conficiunt ad usus prædictos. Zedoariam contusam & sacculo inditam in doliolo musti cocti pleno suspendendo. *Raius.*

ZIBETHUM.

De Animali Zibethico & de capsis unde Aroma *Zibethum*, dictum extrahitur, vid. sub titulo *Canis.* Hic itaque tantum de Zibethi electione & viribus paucis agemus.

Zibethum animalis cujusdam, quod Hyænis nonnulli adnumerant, excrementum pingue & unctuosum, in certis à naturâ circa inguina ei concessis glandulosis folliculis collectum: Quod Butyri mollioris consistentiam habere, coloris subpallidi esse (quem tamen ætas in flavedinem magis immutat) & odorem omninò tetrum spirare debet, cum aliis tamen permixtum eximiâ suavitate commendabilem. Insuper si papyro adfrictum sine corpore remanente totum fit solubile, aut vasi in quo aqua bullit, infusum aquæ supernatet, heterogeneis nullis partibus fundum petentibus, bonum itidem æstimari solet, odore tamen omnium optimè sinceritatem confirmare apto. *Pharmac. August.*

Zibethum præfertur pallidum in Anglia collectum butyro non sophisticatum; rejicitur nigrum ex India orientali transportatum. *Dale in Manuductione ad Materiam Medicam.*

Vires. Usus crebri in colica passione umbilico inunctum, in torminibus ventris infantum; strangulationem ab utero tollit vulvæ applicatum. Ad virgæ erectionem & proritandam in virginibus venerem, plurimum etiam facit glandi penis ante pugnam inunctum cum tantillo theriacæ mistum. Ex hoc etiam cum ambra & moscho aqua externa de cypro præparatur. *Fridericus* Hoffmannus *in Clavi Pharmaceutica Schroederiana.*

ZINCUM.

Zincum, Species est marcassitæ, seu materiæ metallicæ

licæ Bismutho non multum absimilis verum minus frangibilis ac sub malleo aliquatenus extensibilis. Nascitur in fodinis, seu mineris Goslariensibus in Saxonia. Seligitur durum, fractu difficile, album ac è squamis latioribus & splendentibus constitutum stannarii eo utuntur pro dealbando ac purificando stanno non secus ac aurifabri plumbo utuntur pro purificando auro ac argento: Et ea propter dum sexcentas verbi gratia stanni libras fundendas habent, Zinci libram unam immiscent. Zincum præterea adhibetur in ferruminandis metallis, & cum curcuma admistum pro cupro deaurando. Extus applicatum resolvens est ac desiccans medicamentum.

ZINGIBER.

Zingiber, Ζιγγίβερ Græcis dictum, nomen accepit ab Indorum vocabulo zingebil. Omnibus Botanicis eodem nomine dicitur. C. Bauhinus sic describit, radice est ad ternos vel quaternos palmos, Arundinum modo, in profundum acta, inæquali modicè plana, frequentibus geniculis in laterales partes divisa quoquoversum reptante, longitudine sesquiunciali, nonnunquam majore pollicis crassitudine ac minore foris albicante ut in candido subfuscà, carne alba friabili, tenerà per cujus longitudinem venæ nervosæ feruntur, gustu piperis modo, fervida, acerrima, odore Aromatico, quæ teste Acosta, etiamnum viridis leviter adurit, minusque quam cum sicca est mordicat, & quo loca in quibus nascitur magis humida sunt, eo minus acrimoniæ retinet.

Foliis est [ut Garcias scribit] similibus Iridi aquaticæ, aut gladiolo [non Arundini] at Acosta folia lachrimæ Jobi foliis similia ei attribuit; alii Arundinacea, ut Linschotanus & Ruellius quod nobis verisimilius videtur; cum Lobelius & Io. Bodæus à Stapel, qui plantam ipsam virentem viderunt, foliis & Calamo novellam sive nuper enatam arundinem præ se ferre dicant; & G. Piso folia admodum similia esse foliis Arundinum testetur, ut qui nunquam viderit crescentem hanc plantam, Arundinetum verò dixerit quod primum è terra surgit. Vnde cum Marggravius & F. Hernandes folia Iridi aut gladiolo similia faciant minus exacta Comparatione usi videntur. Caulis ei haud crassus in pedalem altitudinem assurgit Arundini similis, in fastigio Capitulum stæchadi quadantenus simile gestans. Hernand.

Duplex est, fœmina, quam descripsimus, & mas, Anchoas Mexicanis dicta: Cui describente Pisone, folia non ultra tres pedes in altitudinem excrescunt, asperiora sunt & crassiora vulgari Zingibere unico nervo recto in longitudinem excurrente conspicua, caulibus hinc inde sine pediculo, inferius solitariè, superius frequentiori Coma adnata radice majore & crassiore sapore acriore cum quadam amaritudine. Hernand. radices diversi sunt ponderis & amplitudinis, omnes tamen imbelles & tuberosæ atque in superficie terræ sicut Arundineta expansæ.

Nascitur in omnibus Indiæ provinciis excultum satumque semine: nam quod sponte provenit flocci penditur. Americæ non videbitur naturalis, sed ex India orientali aut insulis Philippinis in Brasiliam & novam Hispaniam translata, Malabaricum autem habetur laudatissimum: pingui solo, stercoratoque & probè exculto seritur (radice cui superfit unum alterumve internodium in scrobem depacta) & statim à satu aqua dulci plus minus pro terræ siccitate rigatur proximo anno à satu radix eruitur denuò, ipsum sci. Zingiber. Vindemia ejus fit crescentibus foliis, quod juxta initium Januarii accidere solet, paulo exsiccatæ limo obducuntur ne evanescente nativa humiditate teredine, cui alias maxime obnoxiæ sunt, afficiantur at Linschotus asserit evulsarum radicum certam molem argilla figulina tegi, & tumulum exquisita contra omnem aeris & ventorum vim oblinin: sic enim & recentiores radices servari, & à vermium erosione promptius defendi. Apud aromatarios radices reperiuntur albæ & rubentes: sed diversa genera non sunt: rubrica infectæ sunt rubentes, creta albæ, quo à teredinibus præserventur. Stapel.

Siliqua a Lobelio depicta & descripta non videtur esse Zingiberis, saltem illius speciei quæ à Franc. Hernandes pro fæmina describitur, cui Capitulum seu spica stæchadi similis.

Vt condiantur radices, prius decorticantur, moxque in muriam vel acetum conjiciuntur & macerantur per horam unam atque alteram, dein æquali fere temporis momento sub dio probe insolantur, ac denuò stragula sub tecto cooperiuntur, donec omnis humiditas exalaverit; si aliunde transferendæ sint radices, tunc thecis inclusæ & aqua irrigatæ noctu terra operiuntur, interdiu Cœlo patent. His omnibus ritè institutis ab exercitato agricola, postea saccharo non solum, sed muria vel aceto condiuntur, nulloque tum insigni calore palatum afficiunt nec filamenta ulla ingrata in ore relinquunt, si nimio tamen magonio, nimiisque lotionibus fatigentur, pars quoque aromaticæ ejus acrimoniæ evanescit.

Vires & Usus. Viride conditum saccharo ex India affertur, senibus & pituitosis ac frigidis & malè concoquentibus stomachis accommodatum, præsertim quod recens conditum fuerit: valet etiam ad lentam in pulmonibus pituitam.

Indi foliis Zingiberis in jusculis & coquinario usu atque acetario utuntur. Radices virides cum aliis herbis minutim concisæ ex Oleo, sale & aceto acetarii loco illis sunt. Præterea Zingiber recens etiam remedio illis est præstantissimo ad Colicos dolores. Cæliacam & Lientericam passionem, Diarrhæas diuturnas è frigore natas, flatus ventrisque tormina, & gravia his similia accidentia, ut multoties in India se feliciter comprobasse testatur Bontius. Ea tamen perpetuò adhibenda cautela, ut qui sanguine sunt fervidore, sive sani, seu ægri, parcissimè eo utantur, quia Zingiber ferè omne sanguinem accendit, & orificia venarum aperit, Piso Zingiberis ut & Piperis major in culinis quàm in medicina usus est, cùm hæc duo inter omnia aromata plurimùm acrimoniæ & parùm aromaticæ qualitatis habeant. C. B. Galenus Zingiber minùs tenuium esse partium quàm Piper inde colligit, quòd calor ejus, quamvis æquè fortis, non primo statim occursu sentitur. Caliditas autem quæ proficiscitur à Zingibere diutius perseverat, quàm quæ à Pipere, unde infert, substantiam ejus & crassiorem esse & humidam seu aqueam, Nam ut ab aridis calamis flamma celeberrimè accenditur, atque etiam undequaque dispergitur; quæ autem ab humidioribus, ceu ligna sunt viridia & tardius accenditur & durat diutiùs, ita etiam in medicamentis fit.

Dioscorides Zingiber alvum leniter emollire scribit, sed intelligendum, si teneræ & adhuc recentes radices edantur, multa in eis adhuc humiditate alvum lubricante & emolliente residua: ut videmus id Iride, nam vetustiores siccant potiùs & sistunt alvum, facta sc. proba concoctione.

Addi solent interdum hæ radices medicamentis catharticis ad eorum vim augendam. Datæ autem cum purgantibus vehementioribus eorum malitiam corrigunt. Zingiber Ventriculi & pulmonum farctus abstergit & dissipat supervacuo humore absumpto, cerebrum & memoriam roborando juvat.

Hebetudini etiam visus quæ ab humiditate provenit prodest. Venerem stimulat & flatus discutit. Quocumque modo sumptum, sive recens, sive siccum ventriculum roborat & concoctionem promovet; Antidotis admiscetur.

ZINGIBER ALIUD.

Zingiber fuscum *C. B.* Zingiberis species Mechinum dicta *I B.*

A vulgari Zingibere differt non tantùm quod immaturius aut improbius sit, sed quod consistentia sit compactiore, duriore & paucioribus fibris intertexta, colore ex cinereo nigricante, acriore gustu, nec teredine exedi solita, quod etiam conditur & in quibusdam officinis prostat.

ZINGIBERIS AFFINIS PLANTA.

Zingiberi affinis cortice squamato C. B. Zingiberis Mechini rara varietas I. B.

Radix est Zingiber vulgatum aut Mechinum referens, sed elegantior aspectu, multis nodis distincta, & ferè veluti Doronicum articulata, Corticem habet Gingiberi similem, coloris subcitrini, pollicari crassitie, fibrisque caret: gravis est ac solida, fracta venas albas ostendit; sapore est acri, aromatica, & si carie non exesa sit, gustu Zingibere multo acriore & sicciore.

Pona Doronicum Arabum nominat, & pro Doronico legitimo agnoscit, siquidem notæ à Serapione & Arabibus Doronico adscriptæ conveniant, quo etiam pro Doronico utendum censet, cujus loco multi hactenus Aconito Pardalianche minore, quod facultatibus Doronico planè contrariis sit usi sunt. *Raim.*

ZITHUM, vid. *Zythum.*

ZOPISSA.

Zopissa species est picis nigræ quæ è navibus post longas navigationes detrahitur, scilicet postquam, pix ipsa quâ impicatæ fuere naves sale marino abundantiùs penetrata fuit ac imprægnata, unde novam qualitatem adquisivit. Hæc autem materia resolvens est ac desiccans extus adplicata.

ZYTHUM.

De *Zythi*, seu *Cerevisiæ* præparatione in genere vid. sub titulo *Hordeum.* Hic tantum de Zythis quibusdam compositis ac medicamentosis.

Cerevisia Galieni ex *D. D. Iungk. Lexico Pharmaceut.*

℞. Cerevis. recenter coctæ & nondum ferment. q. l. infunde urceis ad acidulas usualibus, & immitte singulæ mensuræ cinnam. ℈ij. irid. Florent. ℈j. sem. coriandri ℥ß. ac sacchari cochlear. Tunc optimè agita, ac subere probe claude, & ad usum repone in cella.

Cerevisia purgans *D. D. Sydenham.*

℞. Radic. polypod. querni ℔. j. rhabarb. monach. fol. senn. possular. enucleat. ana ℔ß. rhabarb. ven. incidi & radic. raphani rusticani ana ℥iij. folior. cochleariæ hortensis & salviæ ana m. iij. aurantia incisa n. iiij. Infunde in congiis 5. vel 6. cerevisiæ non lupulatæ fermentationis tempore & quando ad maturitatem pervenerit.

Purgat leniter per alvum & urinæ vias serosos humores ac propterea utilis est in Scorbuto Rheumatismo, ut & pro sanguine purificando, quem in finem Author suadet ut in potu ordinario, præcipuè matutinis horis, adhibeatur per quatuordecim aut viginti dies.

Cerevisiæ variæ compositæ ex Pharmac. Bateana.

Cerevisia Butleri.

℞. Beton. salv. agrimon. cochl. hort. absinth. Rom. ana m. iij. Rad. enul. raphan. rustic. ana ℥iv. m. f. Sacculus in cerevis. non-lupulat. cong. iv. suspendendus, cum lapide in fundo sacculi. Cephalica, Stomachica, Hepatica, Splenetica, Pulmonica, diuretica, &c. Sanguinem rectificat, fixos ac crudos humores reddit volatiles. Tartarum pulmonum renumque attenuat ac educit, Cachexiæ, Hydropi, Scorbuto, Melanch. hypochondriacæ, Scabiei, &c. subvenit. Sit pro potu communi, aut saltem ter in die bibatur.

Cærevisia Catapsoras.

℞. Fol. Senæ ℥vj. mechoac. ℥iij. glyc. unc. iß. sem. carvi ℥j. Rad. oxylapath. ℔ß. polyd. rubiæ tinctor. ana ℔ß. Fol. Scabios. agrimon. ana m iij. ☿ crud. crass. pul. ℔j. m. f. Sacculus pro cong. 5. vel 6. cerevis. Sanguinem purgat. Optimè valet in Pruritu, Scabie, aliisque cutis fœditatibus curandis. Detur ℔j. (plùs minùs.) bis in die per dies aliquot.

Cerevisia Embryonum.

℞. Ras. ligni cotonei ℔j. sant. alb. ebor. an. ℥iv musci roboris ℥ij. Rad. tormentil. ℥iß. bistort. ℥j. nuc. m. Sem. coriand. ana ʒvj. uvar. passar. ℔ß. m. & suspende in sacculo in cerevis. rec. cong. vj. pro potu ordinario. Abortum præcavet. infirmum fœtum roborat, uteri ligamenta firmat.

Cerevisia Hydropica.

℞. Fol. prassii. ling. cervin. Hepat. c. absinth. vulg. acetos. ana m. plenum. Incide, & postea in farina hordeacea obvolvantur: dein coque in clibano. Tum pastæ cum herbis in frustra fractæ adde ⊖ abs. ℥ij. suspend. in sacculo in cerevis. rec. conjug. pro potu communi. Multos curavit hydropicos.

Cerevisia Jovialis.

℞. ℞. Limat. ♃ ℔j. sant. alb. ras. ebor. ana ℥iij. uv. pass. ℔j. Fol. abs. Rom. ling. cervin. veron. agrim. ana m ij. cort. aurant. ℥ij. m. f. Sacculus, pro cong. iv. cerevis. rec. pro potu ordinar. Uteri morbis peculiariter curandis inservit. Hepatica etiam est, & splenetica.

Cerevisia Oxydorcica.

℞. Fol. rutæ, salv. verben. Euphrag. ana mi. millepedas vivas n. 400. Sem. fœnic. d. ℥j. uv. pass. exacinat ℔ß. Indantur sacculo pro cong. iv. cerevis. rec. pro potu ordinario. ad visus hebitudinem. Tern.

Cerevisia Scorbutica.

℞. Fol. cochl. marin. parum siccat. ℔j. salsapar. ℥iv. sassafr. ℥j. nasturt. aquat. becabung. ana m ij. salv. rubr. m j. caryoph. ℥iij. nuc. m. ʒvj. contund. & impone cong. v. cerevis. rec. cum frustulis ♂ is ℥vj. in fundo sacculi, pro potu communi.

Cerevisia Scrophularia.

℞. Sarsapar. ℥vj. lign. sanct. ℥viij. corti arbor. jugland. Rad. Scrophular. sassafr. ana ℥ij. Herb. Roberti in iij. uv. pass. exacin. milleped. vivent. au. ℔j. m. f. Sacculus pro cong. iv. cerevis. rec. Usus præcipuus in Strumis Scrophulosis, ficis & mariscis ani cancrosis ac similibus serpentibus ulceribus, maligna scabie, &c. bibendo hanc cerevisiam pro potu communi, & purgando semel in septimana cum appropriatis.

Cerevisia Vernalis.

℞. Fol. Senæ ℥v. Rad. polyp. qu. ℥vj. Rhab. Monach. oxylapath. ana ℥x. uv. corinth. ℔j. glyc. Sem. fœnic. d. ana ℥iß. ras. sassafr. ℥ij. Fol. salv. rub. agrimon. nasturt. aquat. cochl. marin. ana m ii. m. f. Sacculus pro cerevis. cong. v. Easdem vires obtinet, quas Cerevisia Catapsoras.

ZYZIPHA, vid. *Iujuba.*

FINIS.

INDEX RERUM
Quæ in Utroque Tomo
BIBLIOTHECÆ
PHARMACEUTICO-MEDICÆ
continentur, Locupletissimus.

Aliud

Aquam

Benedicta

Narcotica

Purgatio

B.

Collegii

C.

D.

E.

Emplastrum

F.

G.

H.

I.

K.

L.

De

P.

Pectoralia

Quercetani

Vermifugæ

D. à Myn-

Q.

R.

Sylphium

V.

X.

Y.

Z.

FINIS.

MONITIO BIBLIOPEGO
de Modo inserendi Tabulas Figurarum.

IN TOMO PRIMO.

TABULA I.	Pag. 14.
II.	Pag. 140.
III.	Pag. 437.
IV.	Pag. 552.
V.	Pag. 553.
VI.	Pag. 866.
XXXII.	Pag. 13.
XXXIII.	Pag. 20.
XXXIV.	Pag. 711.

IN TOMO SECUNDO.

TABULA VII.	Pag. 48.
VIII.	Pag. 49.
IX.	Pag. 50.
X.	Ibid.
XI.	Ibid.
XII.	Pag. 52.
XIII.	Pag. 53.
XIV.	Pag. 144.
XV.	Pag. 167.
XVI.	Pag. 269.
XVII.	Pag. 363.
XVIII.	Pag. 547.
XIX.	Pag. 555.
XX.	Pag. 691.
XXI.	Pag. 772.
XXII.	Pag. 797.
XXIII.	Pag. 808.
XXIV.	Pag. 1009.
XXV.	Pag. 1031.
XXVI.	Ibid.
XXVII.	Ibid.
XXVIII.	Pag. 1034.
XXIX.	Pag. 1095.
XXX.	Pag. 1096.
XXXI.	Pag. 1136.

